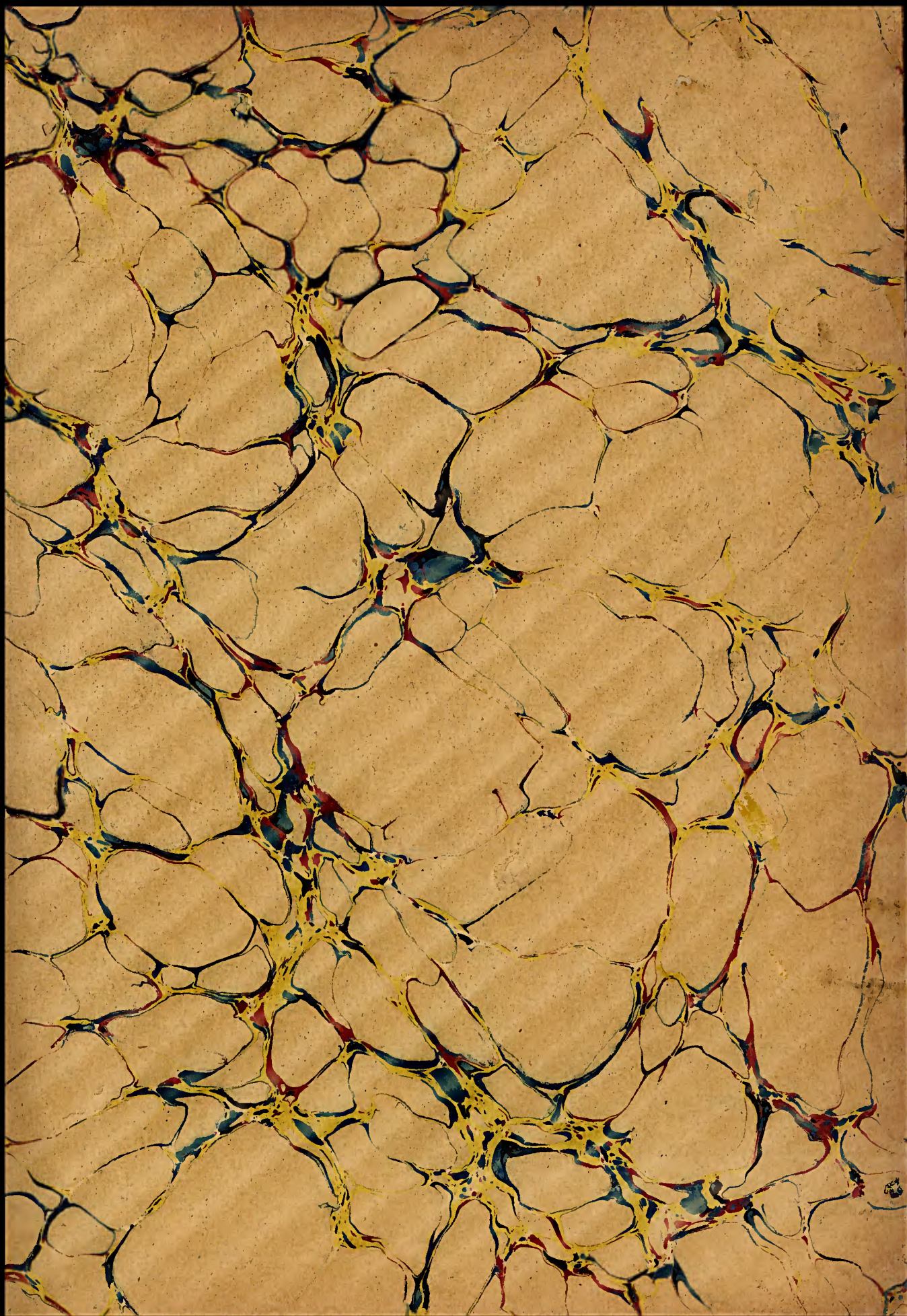

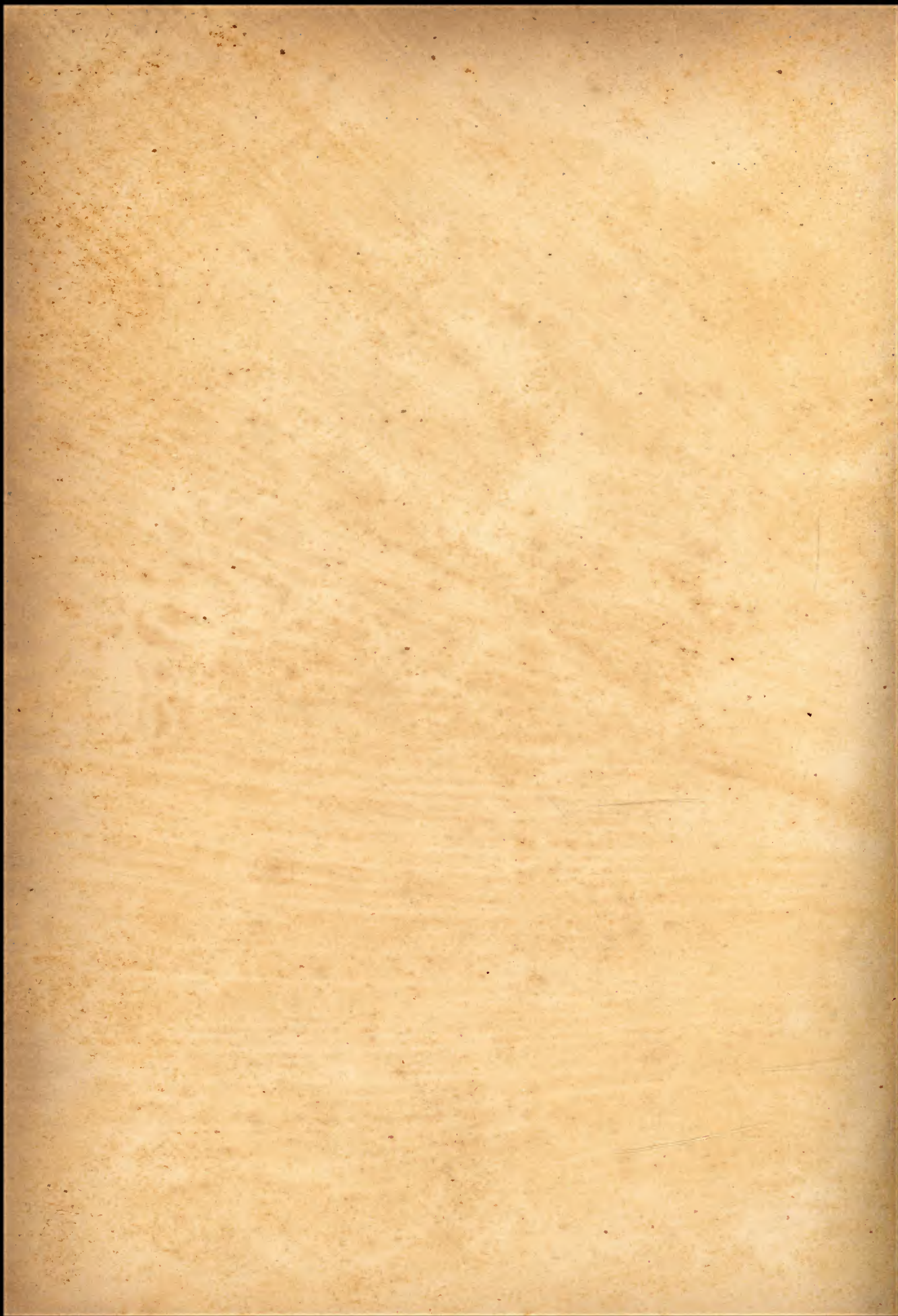

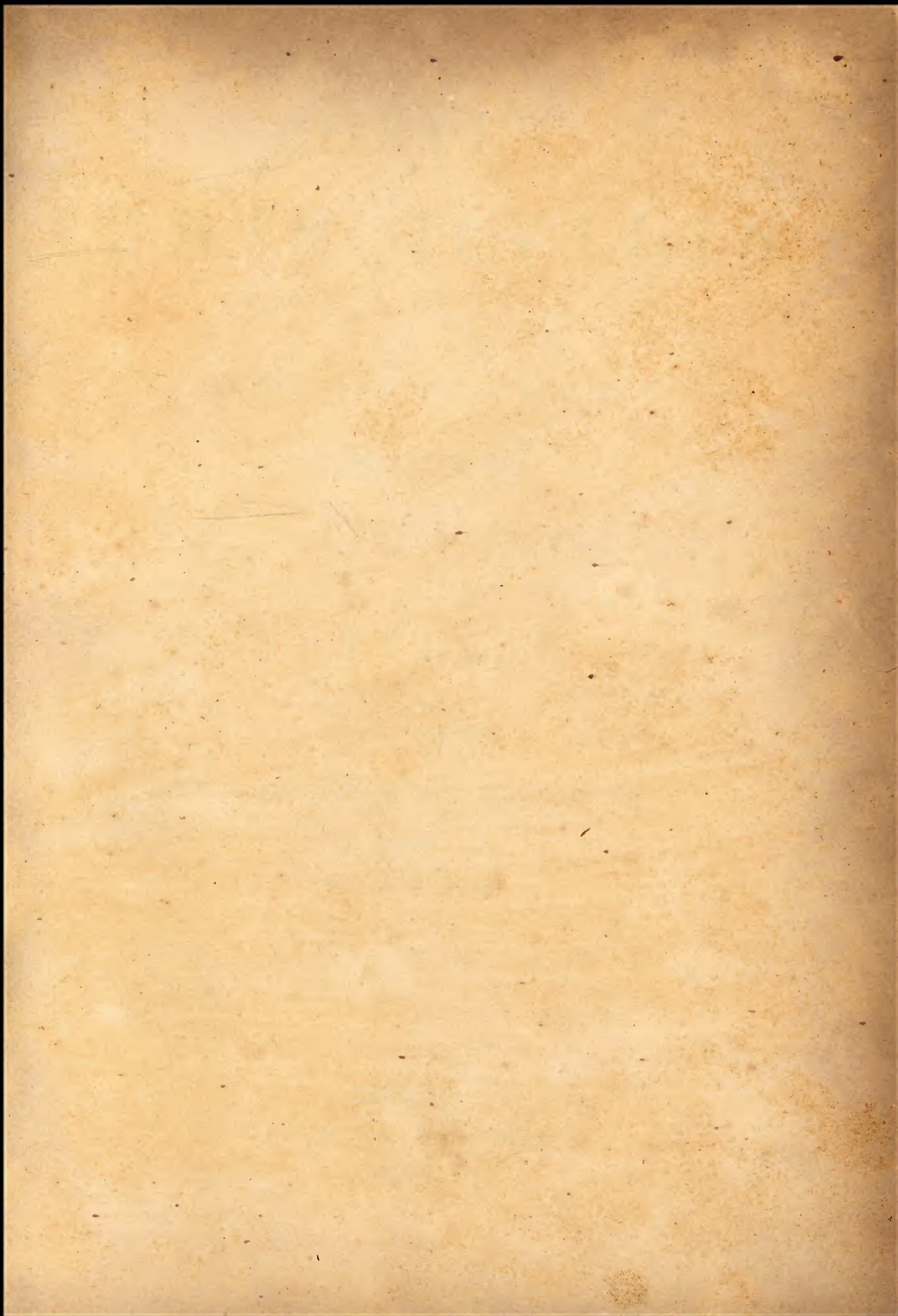
CEDEM
4
1721

COPY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

PRAEFATIO.

Rudolfus Schoell cum praematura morte nobis eripiebatur, imperfectam reliquit Iustiniani novellarum editionem, quam ante finem anni 1893 se absoluturum esse speraverat. Circumspiciens igitur Theodorus Mommsen eum, qui intra idem fere temporis spatium finem rei imponeret, tandem in me incidit, qui non sine aliqua dubitatione opus suscepit et fortasse detrectassem, si omnes rei difficultates tunc cognitae habuissem. Illud certe spero, qui de meis quoque curis sententiam laturi sint, reputaturos esse, quam aliena sint haec studia ab homine philologo longe diversas res tractare solito.

Sed ut missis ambagibus ad ipsam rem transeam, cum iam obiit Schoell, typis impressae erant nov. I—CXXXIV c. 13 p. 688 (fasc. X—XIV = vol. III fasc. I—V); sequentia usque ad nov. CLXIII p. 750, 18¹) paene adeo erant perfecta, ut typis tradi possent; praeterea schedae tantum sanequam exiles aderant ad novellas quinque ultimas spectantes, notulae paucissimae ad edicta, appendicis edendae subsidiorum nec vola nec vestigium. Ea igitur usus sum ratione, ut quaecunque Schoellium servaturum fuisse putarem, ipse quoque servarem; ubi ille ad certum iudicium se non pervenisse significasset, meum tamen sequerer ingenium; errores si quos detegebam, tacite sustuli. Praefationem qualem confecturus fuerit, prorsus incertum; studia certe ad textus historiam adumbranda prorsus nulla reliquit. Duplicem igitur veniam mihi oblatum iri spero, quod subsidia ad hanc editionem adhibita enumerare satis habeo.²⁾

Iustiniani igitur novellarum (τῶν μετὰ

1) Hinc igitur prima persona (*correcxi* etc.) non iam Schoellius designatur. Asterisco, quo suas emendationes distinguere solebat ille, usus non sum.

2) Cf. F. A. Biener Geschichte der Novellen Iustinians. Berlin 1824. Zachariae von Lingenthal Gesch. d. griechisch-römischen Rechts.³ Berlin 1892. P. Krueger Gesch. d. Quellen und Litt. d. röm. Rechts. Lpz. 1858 p. 355 ss.

τὸν κώδικα νεαρῶν διατάξεων) syllogae olim extiterunt plures, ex quibus melius novimus tres:

I. collectionem 168 novellarum

II. eam quae usus est interpretis latinus vetus (Authenticum)

III. eam ex qua Iuliani epitome latina fluxit.

Collectio autem 168 novellarum facta est Constantinopoli Tiberio regnante nititurque sylloge vetustiore Iustiniani novellas usque ad annum fere 544 latas comprehendente, cui additae sunt et eiusdem imperatoris leges recentiores et Iustini quattuor (CXL. CXLIV. CXLVIII. CXLIX), Tiberii tres (CLXI. CLXIII. CLXIV), praefectorum praetorio formae tres (CLXVI—CLXVIII). Continebat eas quoque leges, quae latina lingua conscriptae erant, versione graeca non adiuncta. Hanc collectionem integram codex exhibet nullus (paene integram M), sed omnibus subsidiis adhibitis paene integram restituere possumus, talem fere qualem in hac vides editione.

Ex hoc ipso corpore fluxit epitome quam ^{Theod.} confecit Theodorus scholasticus Hermopolitanus, qui codicis quoque breviarium graecum conscripsit nec multo post annum 575 fuisse videtur. Inscritur ea in codice nico sic: *Σύντομος τῶν νεαρῶν διατάξεων σὺν παραπομπαῖς τῆς κειμένης ὁμοίως διαιρέσεως πῆ μὲν ἐν τῷ κώδικι, πῆ δὲ ἐν αὐταῖς ταῖς νεαραῖς, Θεοδώρου σχολαστικοῦ Θεβαλον Ἐρμοπολίτου*. Disposuit rem ita, ut numerum rubricam exordium sequatur epitome, cuius singulis capitibus subiunguntur *παραπομπαί* i. e. mentiones eorum Codicis, vel ipsarum Novellarum locorum, qui ad constitutionem intellegendam aut illustrandam idoneae videntur; subscriptiones semper adduntur. Edidit ex codice Athoo maximae laurae 37 saec. XI (qui desinit in nov. CLXVI verbis *τὰ τοῖς τῶν χρόνων*) Zachariae *Ἀνάκτορα* Lips. 1843. p. 1—165.

^B Corpore 168 novellarum usi sunt etiam qui Leone imperante (886—911) compilarunt Basilica. Quot et quas novellas receperint, discimus e scholio quod e Tipuciti codice Vatic. 853 bombycino(?) saec. XIV f. 500^r (ubi extat in fine libri LX Basilicorum) primus edidit Alemannus in notis ad Procopii hist. arc. XIV p. 78, deinde Heimbach ed. Basil. II p. VIII: *χρηθὲ ἐι- δέναι, ὅτι ρξή' νεαράι συνετέθησαν παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. ἐξ αὐτῶν ρμα' ἐτέθησαν εἰς τοὺς προσφόρους τίτλους τῶν ξ' βασιλικῶν βιβλίων, αἱ δὲ λοιπαὶ ἑπτὰ καὶ ἐκοσι παρεσιωπήθησαν, ἦγον β'. ε'. ζ'. ζ'. ϑ'. ιά'. μ'. μς'. ν'. νδ'. νε'. νς'. νη'. ξη'. οδ'. οε'. ος'. οθ'. πγ'. πδ'. ρη'. ρς'. ρκξ'. ρκθ'. ρλξ'. ρμ' καὶ ρμθ'* (cf. Biener 135). Scholion est antiquissimum aut certe ad codicem spectat antiquissimum; nam sequenti aetate numerum novellarum in Basilicorum codicibus omissarum in dies crevisse testantur Michael Psellus in *συντόμῳ διαιρέσει τῶν νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ* (edidit Heimbach *Ἀνέκδοτα* II Lips. 1840 p. 234) et index reginae qui dicitur (editus ibidem p. 237 e cod. Paris. 1349 s. XI) qui enumerat 168 novellas addens aut num in Basilicis desint aut ubi extent. Hi igitur plane consentiunt de eis, quas deesse dicit scholiasta (nisi quod tacet Psellus de nov. IX. XI latinis et de LIV. LV. CXLIX, ind. reg. de IX), sed uterque plures omitti ait partim easdem partim diversas. Addunt enim Psellus et index nov. XXXVIII. LXII (lat.) LXVII. LXXXVII. CI. CIV (lat.) CV. CXXVII. CXXXIX. CXL. CLIV, Psellus solus CLXI (sed *ρξγ'* reponendum puto pro *ρξά'*), index solus X. XIX. XXXIII (lat.). XXXIV (lat.). XLV (falso). LXV (lat.). LXX. CX. CXXXVIII (lat.). CXLVII. CXLVIII. CLXIII(?). Etiam plures absunt a codicibus Basilicorum qui supersunt.¹⁾ — Quae autem receptae sunt plerumque integrae non manserunt; omiserunt enim Basilicorum redactores semper epilogos cum subscriptionibus, plerumque rubricas inscriptiones prooemia (prooemia, rarius inscriptiones, nonnumquam attulerunt scholia Basilicorum, totarum novellarum interdem epitomas Theodori), praeterea ex ipsis constitutionibus quae eis minus videbantur necessaria. Latinarum summas receperunt Theodori (XXIII. XXXV. XXXVI. XXXVII. LXII. LXXV. CIV. CXI. CXIV. CXXXVIII. CXLIII. CL) atque etiam paucarum graecarum (LI. CXXI. CXXII? CLXV.)²⁾

1) Etiam aliunde constat iam XI. et XII. saeculo codices extitisse decurtatos: Heimbach VI p. 158. Inde quod novellae a scholiasta commemoratae etiam in codice L omittuntur neque ullae praeter eas nisi Latinae paucae, novellarum delectum in hoc codice extantem Basilicis non multo recentiore esse colligitur.

2) Id quoque evenisse, ut posteriores loco verborum integrorum antiquitus receptorum summas

Basilicorum libri sexaginta qui olim fuerunt non omnes servati sunt; desunt enim 19. 31—37. 43. 44. 53—59. Sed in his quae infuerint novellae plerumque discimus ex indice reginae eisque qui insunt in codicibus Coisliniano et Parisino Tipucitique paratillis¹⁾, partim etiam e synopsi alphabetica. Fuit igitur in B

1. 31 t. 5, 1: nov. LXXXI
1. 35 t. 11, 81: nov. CVIII t. 18, 1: nov. CLVIII t. 20, 2: nov. CVII
1. 36 t. 1, 7: nov. CLIX
1. 37 t. 11, 1—4: nov. LXXII t. 12, 1: nov. XCIV t. 12, 2: nov. CLV
1. 48 t. 26: nov. CLVI
1. 55 t. 14, 1: nov. CLVII t. 14, 4: nov. CXXII t. 14, 5: nov. CLVI
1. 57 t. 5: nov. CXXX t. 8: nov. CXVI t. 9: nov. LXXXV t. 19, 1: nov. CLII
1. 59 t. 4, 1: nov. XLIII t. 4, 2: nov. LIX

De ceterarum quae nunc desiderantur locis pristinis coniecturas proponit Biener 583 (cf. Heimbach VI 416 ss.). Cf. infra p. XIV.

Basilicorum editiones extant duae, quarum alteram curavit Annibal Fabrot Parisiis^B 1641—1647 septem volumina complectentem, qui hos edidit libros hisce usus codicibus:

1. 1—18, 2, 16 e codice Paris. 1352 membr. saec. XIII qui textum habet decurtatum
1. 20—30 e codice Paris. 1348 bomb. saec. XIII

1. 28. 29 e codice Paris. 1354 chart. a. 1556 (apographo codicis Laur. 80, 11)

1. 38—42 e codice Paris. 1345 membr. saec. XII

1. 45—48 e codice Paris. 1349 membr. saec. XI et 1354

1. 60 e codice Paris. 1350 membr. saec. XIII.

Supplementum dedit Reitz Lugd. Bat. 1765, qui 1. 8 edidit e codice Leidensi, qui fluxit ex Escorialensi deperdito, 1. 49—52 e codice Parisino 1357 chart. saec. XV.

Alteram editionem paravit G. E. Heimbach (sex voll., Lips. 1833—1870) his praeter editiones Fabroti et Reitzii usus auxiliis:

ad 1. 1—9 codice Coislin. 151 bomb. saec. XIV (non saec. XI)²⁾

ponerent, hoc confirmo exemplo: nov. XVII extat in B 6, 3, 22—38, sed in cod. Paris. 1352 nil inest nisi quorundam capitum summae. — Verba Iustiniani haud ita magnum in B passa sunt detrimentum, nisi quod vocabula latina semper in graeca mutata sunt; ceterum et hic et alias tenendum est, accuratam Basilicorum recensione nonnumquam extare.

1) Paratitla librorum 1—12 edidit Heimbach II 753 e codice Vatic. 853 pessime ut solet (cf. Brandeone bull. dell' ist. di dir. rom. I 107 ss.); ex sequentibus quaedam adnotavit in notis indicum quos supra dixi. Tipucitus fictum ex *τι ποῦ κείται*: cf. Heimbach II p. VII ss. *ἀνέκδ.* I 220 s.

2) Ne hunc quidem librum integrum esse demonstrant Krueger Zeitschr. f. Rechtsgesch. IX 193 Za-

^{B^a} ad l. 11—14 codice Coislin. 152 membr. saec. XIII vel XIV

^{Bⁱ} ad l. 28. 29 codice Laur. 80, 11 membr. saec. XII.

Praeterea ad l. 46—48 Parisinum 1357 denuo contulit frater, ad l. 60 Paris. 1350 Tischendorf, ad l. 49—52 interdum adhibuit Vatic. 2075. Supplementum edidit Zachariae Lips. 1846 ll. 15—18 pleniore publicans e cod. Cpolitano (nunc Berol.). In libris igitur 10. 20—27. 30. 38—42. 45. 49—52 solis fere nitimur Fabroti et Reitzii editionibus, in ceteris praeterea collationes habemus minime fideles.

^{B^a} E Basilicis integris fluxit synopsis alphabetica scholiis instructa saeculi decimi fere medii (*ἐκλογή καὶ σύνοψις τῶν βασιλικῶν ἐξήκοντα βιβλίων σὺν παραπομπαῖς κατὰ στοιχείον*), quam edidit post Leunclavianum (Basileae 1575) Zachariae Jus Graeco-Romanum V. Eiusdem temporis est ecloge librorum 1—10, quae olim Theodori nomine iniuria ferebatur; cuius codice Meermanniano usus nonnulla protulit Heimbach (cf. I p. XI)

Non eiusdem momenti cuius Basilica duae similes sunt collectiones antea factae, *ὁ πρόχειρος νόμος* (Prochiron) publicatus a Basilio Constantino Leone imperatoribus inter annos 8vo et 878 (ed. Zachariae Heidelberg 1837) et *ἐπαναγωγή τοῦ νόμου* (Epanagoge) a Basilio Leone Alexandro imperatoribus inter annos 879 et 886 edita (ed. Zachariae collectio librorum inris Graeco-Romani. Lips. 1852). Uterque liber eiusdem fere est argumenti ita, ut ordo solus differat; uterque paene totus ex Iustiniani libris conflatus est paucissimis recentibus legibus receptis; uterque et ipsis novellis utitur (recensione tamen, ut videtur, a corpore 168 novellarum diversa) et Theodori interdumque Athanasii epitome. Sicubi a novellarum verbis hi libri suo arbitrio recedunt, varietates non semper commemoratae sunt, sed eae fere solae, quae e traditione novellarum diversa derivandae esse videntur. Locos novellarum in Epanagoges scholiis citatos non respexit Schoell.

Et Prochiron et Epanagoge postea aucta sunt. Prochiron auctum circa annum 1300 compositum (ed. Zachariae JGR VI) epitomis potius et Basilicis et ceteris fontibus usum est quam ipsis novellis ideoque rarissime commemoratur.

Epanagoge aucta (ed. Zachariae JGR IV 171 ss.) saeculi X. exentis novellas addidit ex Athanasio et appendice eclogae (p. VII).

Partim e Prochiro Athanasio Theodoro, partim e fontibus nobis incognitis novellarum

chariae Beitr. zur Kritik u. Restitution d. Basiliken. Mém. de l'acad. de St. Pétersbourg VII 23 (1877) n. 6.

summaria brevissima hausit *ἐκλογή νόμων τῶν ἐν ἐπιτόμῳ ἐκτεθειμένων καὶ εἰς ν' τίτλους διηροσμένων* (Epitome) a Constantino Porphyrogenneto anno 920 edita. Titulos 1—23 edidit Zachariae JGR II 265 ss., 24—50 JGR VII (loci novellarum indicantur p. 211). Raro attulit Schoell.

Collectio 168 novellarum adhibita esse videtur in libro qui inscribitur *περὶ χρόνων καὶ προθεσιμῶν ἀπὸ ῥοπῆς ἕως ἑκατὸν ἐνιαυτῶν* (vulgo *αἱ ῥοπαί*, ed. Zachariae Heidelberg 1836), sed cum interdum numeri citentur ab hac sylloge alieni, diversam collectionem excerptam esse suspicatus est Zachariae (72 ss. cf. 265 s.), sed huius numeros postea auctoritate corporis 168 novellarum in dies crescente immutatos esse. Verum cum unus adhuc notus sit codex saeculi XIV, retinendum est iudicium.

Alterius novellarum collectionis integram habemus versionem latinam, quod Authenticum vulgo dicitur. Continet 134 Iustiniani constitutiones, quae omnes etiam in corpore 168 novellarum fuerunt praeter 121 (edictum VIII); ex his e graeco versae sunt pleraeque, ipsas latinas Iustiniani constitutiones haec sylloge continet 18 (IX. XI. XVII. XXIII. XXXIII—XXXVII. LXII—LXV. LXXV. CXI. CXIV. CXXXXVIII. CXLIII). Loquitur de hac re scholion subobscurum quod extat in codice Vindobonensi ante Authenticum f. 51^r et in Neoburgensi (V contulit Schoell, Neob. Heimbach. Leviora omitto): *Centum* (om. V in spatio vacuo) *viginti et duae constitutiones sunt; sed error factus est superius intra (inter Neob.?) centesimam sextam et centesimam octavam, ubi centesima septima esse debuit. Set quia in codice (in codice om. V) antecessoris idem error est et ille secundum suum codicem nobis transmissionem (-ones V) fecit, melius esse dixi* (dixi libri, corr. Zach.) *non emendare numerum. Hae (hee V, hec Neob.) sunt quae interpretatae sunt, quas tantum (tamen Neob., an etiam?) in codice graeco habemus. Sunt autem et quaedam latinae inmixtae graecis, quaedam inter graecas tantummodo sunt. Non extant (etiam libri, corr. Zach.) in praesenti codice centesima vigesima (om. V) secunda, centesima vigesima quarta (c. v. qu. om. Neob.), centesima vigesima quinta, centesima vigesima octava, centesima tricesima, centesima tricesima secunda. De hoc scholio disseruerunt Biener 575 s. Heimbach proll. Auth. LXIII. CCCXVI Zachariae Sitzungs. d. Berl. Ak. 1882, 1000 ss. Zachariae omnino non ad Authenticum, sed ad Iulianum spectare et anno 555/6 conscriptum esse dixit assentiente Kruegero Gesch. d. Quellen 357, 29. At verisimillimum est haec scripta esse a iurisconsulto aliquo, qui Authentici codicem comparavit cum codice collectionis 168 novellarum la-*

tivas etiamtum constitutiones contiueute. Codicem antecessoris dicere videtur non Iuliani, sed ipsius Authentici quem habuit eius praeceptor. Ad ipsos codices V et Neoh., etiamsi numeros corruptos esse statnas, haec verba non quadrant; sed in utrumque pervenire potuerunt e libro, qui revera talis erat. Sed ut haec missa faciamus, est Authenticum versio latina (ut omittam paucas illas quae antiquitus latinae fuerunt) collectionis aetatis Iustinianuae corpori 168 novellarum similis secundum tempus fere digestae ipso sexto saeculo confecta; nam etsi vitiis stultissimis scatet, a Iustiniani dicendi genere non multum recedit. Zachariae l. c. 993 ss. eam esse syllogen coniecit, quae facta sit paulo post annum 554, cum secundum Iustiniani sanctionem (app. VII 11) leges post codicem datae in Italiam transmitterentur. Sed haec coniectura vel ideo falsa est, quod deest ipsa constitutio pro petitione Vigilii (app. VII) et quod inest lex anno 563 lata, nov. CXLIII (cf. ad p. 708, 18). Novam Authentici recensionem continet haec editio, de cuius subsidiis infra dicturus sum.

Tertiam collectionem novimus imprimis ex Iuliani¹⁾ antecessoris Cpolitani epitome latina. Confecta haec est secundum syllogen 124 novellas et graecas et latinas complectentem post annum 555 (c. 117 data est k. Iuu. a. 555) Iustiniano regnante institutam; inest nulla quin etiam corpore 168 novellarum recepta sit praeter c. 29, quae respondet edicto III. Ordo primorum et extremorum ratione carere videtur, c. 40—117 secundum tempus collocatae sunt (nec tamen nimis diligenter), c. 40—111 eodem ordine quo in corpore 168 novellarum extant. De suo Iulianus addidit paucissima (cf. cap. CLXIII); inscriptiones prooemia epilogos omisit, verba Iustiniani raro presse secutus est (cf. c. CXI. CXV), plerumque contraxit; subscriptiones subiecit semper, sed haud raro omiserunt librarii. Ad ipsa igitur novellarum verba restituenda momenti est Iulianus haud ita magni, eo maioris ad subscriptiones, praesertim cum codicibus tradatur vetustissimis. Ex quibus qui in hac editione commemorantur hi sunt:

^{Iul.^b} Berolinensis (antea Rosnyanus, olim Pithoeanus) lat. 269 in fol. saec. VIII—IX (Haenel p. IV cui est 4) continet Iulianum totum cum appendice, de qua infra dicturus sum. Subscriptiones saepe omittuntur; quae insuut descripsit Schoell.

^{Iul.^p} Parisinus lat. 4568 (olim Rancoueti) in 4° saec. IX (ita Omont) continet Iulianum f. 2^v—165^v cum subscriptionibus omnibus, appendicem f. 171^r—179^v. Contulit Haenel

(cui est 2); nov. CXLIII (de qua ante nonnulla enotaverat Krumhacher) et app. I. VII Mommseno intercedente liberalissime Girard.

Vindobonensis lat. 2160 saec. X—XI ^{Iul.^v} (Haenel VI cui est 5) habet Iulianum f. 2—162^r, appendicem f. 162^v—183^v. Subscriptiones post const. XVIII omittit paene omnes, quae insunt descripsit Krueger. Idem contulit nov. CXLIII; app. VIII Mommseno intercedente L. Hartmann.

Vercellensis bibl. capit. saec. X (Haenel VII cui est 6) exhibet Iulianum cum appendice, subscriptiones servat paucas. Contulit G. E. Heimhach.

Raro affertur Sangallensis 1395 saec. VII qui septem foliis nunc valde evanidis continet cap. CCCXLVI—CCCLXII cum subscriptionibus (contulit Haenel) et Paris. lat. 4418 saec. X (contulit Haenel).

Appendix Iuliani comprehendit leges et ex Authenticis desumptas (quarundam etiam summas) et aliunde non cognitatas. Praeter codices quos modo nominavimus commemorandi sunt hi:

Mediolanensis bibliothecae Trivulzianae saec. IX (Haenel III cui est 3a). Varietatem ad app. VII a comite di Vesme accepit Haenel.

Coloniensis (olim Wallraffianus) X 8 ^{Iul.^c} saec. XII (Klenze Zeitschr. f. gesch. Rechtsw. VIII 132) adhibitus a Schoellio (qui ipse contulit) ad XXXIV. CXLIII.

Utinensis eccl. metrop. saec. X (Haenel VIII cui est 7. Habet etiam subscriptiones nonnullas) solus exhibet app. II. III. VI. IX. Contulit Haenel.

Appendicis igitur ratio haec est (ea tantum affero, quae ad hanc editionem pertinent; uncis includo summas):

Utin. (134). 34. (65). 114. 143. 138. (140).
(121). ap. 6. 9. 7 n. 140 ap. 1—3
Paris. 143 ap. 7 n. 140 ap. 1
Triv. 143 ap. 7 n. 140 ap. 1
Berol. (134). 34. (65). 114. 143. 138. (121).
134. 117, 1. 2¹⁾
Vindob. 34. 2) 114. 143. 138. (121).
134. 117, 1. 2 ap. 8
Vercell. 34. (65). 114. 143. 138. (121).

Ex editionibus vetustioribus duae mentione dignae sunt, Miraei (Lugduni 1561), qui imprimis Ranconeti codice (Iul.^p) usus est, et Pithoei (Basileae 1576), qui praeter alios ignotum quoque adhibuit librum app. II. III continentem. Hoc saeculo Iulianum edidit subsidiis pleuissimis instructus G. Haenel Lipsiae 1873.

1) Eadem sunt in codice Haeneliano praeter n. 117 c. 1. 2.

2) Exciderunt nov. 34 finis et 114 initium (cf. ad 241, 10. 533, 15) et nov. 65 summa.

1) Ἰουλιανοῦ σχολαστικοῦ vel ἀντικένσορος carmina extant Anth. Pal. IX 481 XI 367—369.

Praeter has tres collectiones aliarum
 Ath. vestigia deprehendimus hand pauca. Atha-
 nasii scholastici Emiseni *ἐπιτομή τῶν μετὰ
 τὸν κώδικα νεαρῶν* Iustino imperante con-
 fecta est ex collectione novellarum fortasse
 ab ea quae postea in corpus 168 novellarum
 transit hand diversa; insunt enim omnes
 praeter CXXXVIII. CXXXIX. CXLI.
 CXLVII. CXLIX—CLII. CLX. CLXI. CLXIII
 —CLXVIII.¹⁾ Ex his Tiberii sunt CLXI.
 CLXIII. CLXIV, eparchica CLXVI—CLXVIII.
 Unius novellae adest epitome, quae neque
 ipsa corpore 168 novellarum recepta est
 neque quae ei similis sit: 20, 5. Universa
 materia digesta est in titulos viginti duos
 rubricis distinctos (velut primus inscribitur
*περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν
 καὶ μοναστηρίων*), his singulae subiciuntur
 constitutiones addita rubrica inscriptione sub-
 scriptione. Rubricae ab eis quae in corpore
 168 novellarum sunt saepe diversae hand
 raro concinunt cum eis, quas praebent Theo-
 dorus et Authenticum. In fine singulorum
 titulorum subnectuntur paratitla ex ipso Atha-
 nasio hausta. — Edidit Athanasii epitomen
 Heimbach *ἀνέκδ* I uno fere usus codice
 Paris. 1381 saec. XI non integro.

Coll.
 const.
 eccl.

Hac epitome usus est is, qui edidit col-
 lectionem constitutionum ecclesias-
 ticarum tripertitam quae vulgo dicitur
*(νόμος Ἰουστινιανοῦ βασιλέως. συναγωγή τῶν
 εἰρημένων ἐν τῷ κώδικι καὶ τοῖς διγέστοις
 καὶ νεαραῖς διατάξεσι περὶ ἐπισκόπων καὶ
 κληρικῶν καὶ μοναχῶν καὶ πραγμάτων εὐ-
 αγῶν, ἔτι δὲ καὶ Ἰουδαίων καὶ αἰρετικῶν)*.
 Huius tertio capite 34 novellarum continen-
 tur epitomae Athanasianae eae, quae in tri-
 bus primis insunt Athanasii titulis; ex se-
 quentibus titulis nonnullae citantur in huius
 capituli paratitlis, praeterea etiam in capituli
 primi paratitlis nonnumquam novellarum
 mentio fit. — Edita est secundum Fabroti
 recensionem in Voelli et Instelli bibl. II 1223
 —1361 (inde *Ath. Fabroti* interdum commem-
 oratur), varias lectiones affert Pitra iuris
 eccl. Graecorum hist. et mon. II 410 ss. Huius
 collectionis codici Monac. 380 saec. XIII
 vel XIV f. 363 inserta est nov. LXXVII:
 contulit Schoell.

Totus ex Athanasio fluxit etiam libellus
περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων, quem edidit
 Heimbach *ἀνέκδ*. I 185 ss.

Epitomae novellarum Iulianae similis
 usum produnt Nomocanon XIV titulorum,
 Epitome ad Prochiron mutata, appendix
 eclogae.

Nomoc.
 XIV tit.

Nomocanonis XIV titulorum ad
 nos pervenit ea forma quam ei dedit homo

1) Ath. 19, 1 spectare ad ed. III si verum esset,
 etiam nov. XXI deesset; sed hanc illo loco dici pro
 certo habeo (cf. ad p. 760).

aliquis (cuius praefatio est apud Pitram
 II 448 s. Olim Photium perperam dicebant)
 anno 883; antiquissima redactio saeculi sexti
 fuisse videtur, secunda inter annos 612 et
 692 facta est ab eo, qui etiam librum *περὶ
 ἐναντιοφανῶν* conscripsit. Hic raro ipsa
 novellarum verba (CXX c. 10), plerumque
 summaria novellarum addidit et ex coll.
 const. eccl. et ex epitome deperdita Iulia-
 nae simili hansta.¹⁾ Nonnullos novellarum
 locos e Basilicis adiecit Theodorus Bestes
 (cuius est praefatio 449 s. Pitra) in commen-
 tario anno 1090 conscripto, paucos Theo-
 dorus Balsamon in commentario saeculi duo-
 decimi exeuntis. Praeterea librarii interdum
 quae eis utilia videbantur adscripserunt (cf.
 ad n. XII. XXII c. 9. 17 CXXXI c. 8). —
 Edidit hunc nomocanonem post Voellium et
 Instellium II 789—1140 Pitra l. c. 433 ss.
 Collectionis Theodori commentario anctae
 duo potissimum innotuerunt codices, Dubli-
 nensis coll. Trin. 494 saec. XII, ex quo
 novellarum locos excerpit Krueger, et Mo-
 nac. 122 saec. XII de quo disseruit auctaria-
 que edidit Pitra I 660 II 441 ss., quem
 innoxit Schoell.

Nomoc.
 Nomoc.^m

Epitome ad Prochiron mutata in-
 est in codice Bodleiano 3399 (Selden. 10:
 Coxe 590) saeculi XI nobilissimo et Mar-
 ciano 579. Inseruntur ei fragmenta epitomae
 novellarum eius qua etiam 'Enantiophanes'
 usus est, quae e codice Bodl. edidit Zacha-
 riae *ἀνέκδ*. 208 ss.

Asoz.
 Bodl.

Eclogae Leonis et Constantini anni 740
 saeculo nono adiuncta est appendix, quae
 novellarum breviaria plerumque desumpsit
 ex epitome ab 'Enantiophane' adhibita, in-
 terdum ipsas excerpit novellas. Edidit e
 codice Paris. 1384 saec. XII Zachariae *ἀνέκδ*.
 184 ss. Ex hac rursus novellarum summas
 (praeterea etiam ex Athanasio Theodoro
 auctore incerto) hausit ecloga ad Prochi-
 ron mutata (ed. Zachariae JGR IV 49 ss.)²⁾

Restat ut ceteros afferam auctores qui
 novellis usi sunt.

Collectio XXV capitulorum quam
 vulgo dicunt (*διατάξεις νόμων πολιτικῶν
 ἐκ τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ βασιλέως συν-
 ηγοροῦσαι καὶ ἐπικυροῦσαι τοὺς τῶν ἀγίων
 πατέρων ἐκκλησιαστικούς κανόνας*) sexto sae-
 culo confecta post leges e codice desumptas
 praebet novellas CXXXVII. CXXXIII. CXX.
 CXXXI c. 13. Edita est ab Heimbachio
ἀνέκδ. II. 145 ss. e codice Monacensi 380,

Coll.
 25 cap.

1) Biener 202 ss. 601 ss. Krueger Zeitschr. f.
 Rechtsgesch. IX (1870) 185 ss. Zachariae die griech.
 Nomokanones. Mém. de l'acad. de St. P. VII 23
 (1877) n. 7 et: über d. Verf. u. d. Quellen d. pseudo-
 photian. Nomokanon in XIV Titeln. Ibid. VII 32
 (1885) n. 16.

2) Nil compertum habeo de epitome Marciana
 (cod. Marc. 172), quam Enantiophanis epitome uti-
 cit Zachariae mém. VII 32 p. 6.

adhibitis ad ultimam partem novellas complectentem Parisinis 1324. 1326. 1334, varias lectiones e codice potissimum Palat. 376 saec. XI protulit Pitra II 407 ss. cf. 373 s. Schoell collationibus usus est Mouac. 380 sua ad nov. CXX, Paris. 1326 saec. XI Paris. 1334 saec. X Laur. 10, 10 saec. XI Kruegeri ad omnes novellas.

Coll.
87 Cap.

Collectio LXXXVII capitum confecta est ab Iohanne scholastico Antiocheno circa annum 550 (fuit patriarcha Cyprianus 565—578) e novellis etiamtum dispersis (*μετεγράφη ἐκ τῶν σποράδην κειμένων ἐκφωνηθειῶν ὑπὸ τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ μετὰ τὸν κώδικα θείων νεαρῶν διατάξεων*). Praebet novellas ad ius ecclesiasticum pertinentes partim integras (quod si fit, rubricae et inscriptiones praemittuntur) partim epitomatas. Hoc libro praetereaue Athanasii epitome usus est is, qui Nomocanonem L titulorum confecit, cui adiecta est appendix constitutionum ecclesiasticarum e collectione 87 capitum compilata eaque huius collectionis capita comprehendens quae ipso Nomocanone recepta non erant.¹⁾ — Edidit collectionem 87 capitum Heimbach *ἀνέκδ.* II 208 ss. et Pitra II 385 ss. cum aliis codicibus usus tum Vaticano 843 saec. IX, Nomocanonem L titulorum Voelli et Iustelli II 603 ss. (cf. Pitra 416 ss.). Collectionis codicem Parisium 1326 Schoellii in usum contulit Krueger.

Nomoc.
L tit.

app.
const.
ecc.

Incertum est unde fluxerit delectus codicis Ambrosiani (p. X), quem post Heraclium factum esse e loco p. 21, 8. 10 (cf. Coll. I. Nov. 22) et e thematum mentione p. 663, 23 conclusit Zachariae *Zeitschr. d. Sav. St.* XIII 8 s., undeque summaria novellarum sumpserit ecloge privata aucta saeculi noni (ed. Zachariae JGR IV).

Solo codice Marciano traditur collectio tredecim Iustiniani edictorum, quam supplementum esse existimes collectionis alicuius Iustiniano regnante factae, velut eius qua usus est Athanasius.²⁾ Aetate primum

1) Rem explanavit Biener 194 ss. 584 ss. (cf. Heimbach II p. LIV Zachariae *mém. de l'acad.* VII 23 et *Zeitschr. d. Savignyst. rom. Aht.* VIII 236 ss.).

2) Biener 53 et Zachariae *Gesch.* 7 supplementum esse volunt corporis 168 novellarum e sylloge antiquiore excerptum, quam Alexandriae factam esse sine idonea causa statuit Zachariae; at ed. I et VI extant etiam in hoc corpore. Sylloges illius plenioris vestigia Zachariae (*Zeitschr. d. Sav. St.* XIII 44 ss. XV 366 ss.) deprehendere sibi videtur in adnotatione ad nov. I (p. 10, 6) et in rubrica novellae CXII quae loco verae edicto V (= nov. CXI) praemittitur: *περι λιτιγίσων καὶ περι ἀσφαλείας ἣν δεῖ ποιεῖν τοὺς ἐνάγοντας πρὸ τῆς τῶν ἐναγομένων ὑπομνήσεως*: — At nihil nisi aberravit librarius. Ex glossemate (p. 521, 20) concludere non debebat (XV 368) edictum V verum esse e contextu latino (nov. CXI). Supplementa ab eodem l. c. p. 50 ss. in edicto ultimo ideo proposita, quod huius edicti archetypum papyraceum et singula folia in fine mutilata fuisse sibi persua-

est alterum datum inter annos 531 et 535, extremum undecimum datum anno 559. Primum et sextum redeunt in corpore 168 novellarum, tertium novit Iulianus const. XXIX, quartum in novellarum corpore latine tantum extat (nov. CXI), octavi versio latina est in Authentico 122, noni epitome in anonymo Bodleiano. Praeterea nullum usquam eorum apparet vestigium.

Ex collectionibus quas enumeravimus duas praebet haec editio: corpus 168 novellarum et Authenticum cum appendice tredecim edictorum ceterarumque Iustiniani constitutionum extra codicem traditarum.

Inter subsidia ad corpus 168 novellarum recensendum parata facile primum locum obtinet codex Marcianus graecus 179 qui olim fuit Bessarionis, membranaceus in folio, foliorum 415, in fine mutilus, ductibus inelegantibus multisque compendiis exaratus a librario saeculi tertii decimi.¹⁾ Altera manus coeva nil nisi correxit vitia. Continentur libro haec:

In folio praemisso *πῖναξ νεαρῶν λέοντος τοῦ δεσπότητος* non plenus; desinit enim in *νεαρὰ κέ περὶ λύσεως ὑπεξουσιότητος καὶ ἀναδόσεως προικός*. Scriptus est totus a manu saec. XV.

In latere verso huius folii scriptum videmus: *ἀφιερῶθη παρα τοῦ μεγάλου κριτοῦ κυροῦ συνάτωρος (s. v. τοῦ μαλεῖνου)²⁾ ἐν τῇ ἀγία καὶ μεγάλῃ μονῇ τοῦ πατρὸς βιβλία διάφορα· ἐν πρώτοις ὁ ἀπόστολος ὁ καθημερινὸς καὶ τονι(μένος) καὶ ἡ βιβλος τῶν ψαλμῶν καὶ ὁ νομοκάνων ὁ ἐρμηνευτικὸς παρα νικολάου δοξατῆρ' καὶ τὸ μέγα βιβλίον τὸ νόμιμον· αἱ νεαρὰ αἱ τῶν νόμων ἐπανορθώσεις παρα λέωντος τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ τοῦ μακαρίου Ἰουστινιανοῦ οἱ ἐπονομαζόμενοι ἀθανάτικοι· σὺν τούτοις καὶ τὰ ἱουστινοῦ. ρπον³⁾.*

Deiude manu Bessarionis: *Leonis novellae τόπος να (del. 79) αἱ νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἄλλων βασιλέων· κτήμα βησσαρίωνος καρδηγάλεως νικαίας τοῦ τῶν σαβίνων: Loccus 51 (del. 79) Authentice liber b. Car. nicensi Ep̄i Sabinen̄.*

f. 1^r inscriptio magnae cruci iuclosa: *λέοντος ἐν χριστῷ τῷ ἀθανάτῳ πάντων βα-*

serat, non commemoravi nisi ea quae per se commendarentur.

1) Descripserunt Zanetti-Bongiovanni 103 Morelli bibl. manuscr. I 103 Bluhme apud Bienerum 617 ss. Zachariae ed. nov. I p. VII ss. Specimen dant Wattenbach-von Velsen tab. L. Utile puto codicem accuratissime describere.

2) Recentior quam *συνάτωρ Μαλένος* is qui diplomati anni 1130 subscripsit (Trinchiera *syllab. graec. memhr.* 141 = Montfaucon *palaeogr.* 401), nisi e codice vetustiore haec transcripta sunt. De Nicolao Doxapatri cf. Zachariae *Sitzungsh. d. Berl. Ak.* 1887, 1159 ss. Krueger *Gesch. d. Quellen u. Litt.* 367 s.

σιλεῖ εὐσεβοῦς βασιλέως ῥωμαίων αἱ τῶν νόμων ἐπανορθωτικαὶ ἀνακαθάρσεις. Deinde: προοίμιον (sic). — Sequuntur Leonis novellae 113, quarum ultima desinit f. 62^r in μὴ παραιτουμένης ἀποστάσεως.¹⁾

f. 62^r—67^r μελέτη περὶ ψιλῶν συμφώνων. Incipit: εἰ μὲν δι' ἔριν τινὰ, desinit: ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτῶν ἀκουσώμεθα ut in editione Leunclavii Ius Graeco-Rom. II 202. Sequitur subscriptio ad Leonis novellas pertinet: τέλος τῶν διορθωτικῶν τῶν νόμων ἀνακαθάρσεων. Post spatium septem linearum incipit

f. 67^r index novus: διάταξις ζήνωνος βασιλέως περὶ καινοτομιῶν. περὶ τοῦ μὴ ἐπιλέγεσθαι κτέ. et ceterarum novellarum rubricae; numeros saepe omisit librarius supplevitque manus recens. Sequitur index edictorum, qui desinit f. 72^r: ἡ νόμος περὶ τῶν ἀλεξανδρέων καὶ τῶν αἰγυπτιακῶν ἐπαρχιῶν. Sequitur ἀρχὴ τοῦ ἰουστινίου νεαρῶν (α'—ε'), deinde ἀρχὴ τῶν τιβερίου (α'—ζ'), tum α' (corr. ex ζ) θεῖος τύπος περὶ ἐπιβολῆς β' περὶ στρατιωτῶν. γ' περὶ στρατιωτῶν. δ' περὶ παρασποριτῶν. ε' ὅτι ταῖς ἀρχαῖς ἀλλ' οὐ τοῖς ἀρχουσιν ἀντιγράφει ὁ βασιλεύς. Haec excipit ἀρχὴ τῶν ὑπαρχικῶν τύπων, index formarum eparchiarum quem edidit Zachariae ἀνέκδ. 258 ss. Desinit f. 73^r: λθ' τύπος λέοντος τοῦ ἐνδοξοτάτου. Post lineam vacuum sequitur

α' ἴδικτον μαυρικίου τιβερίου· προτεθὲν τοῖς κωνσταντινουπολίταις παρακελευόμενον ἀναρρεῖσθαι τὰς μιτατορικὰς οἰκίσεις.

β' μαυρικίου περὶ λιθοβολούντων.

f. 74^r α': θέσπισμα ἡγουν νομοθεσία εἰρήνης μεγάλου βασιλέως ῥωμαίων καὶ αυτοκράτορος περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν τινὰ παραγόμενον εἰς μαρτυρίαν καὶ ἀμφ. (corr. διαφ.) κερ.

β': ὁ αὐτὸς βασιλεύς περὶ τῶν ἀθεμῆτως συναπτομένων ἀπὸ τρίτου γάμου καὶ ἐπέκεινα καὶ περὶ τῶν συναπτομένων ἀπὸ τρίτου γάμου καὶ ἐπέκεινα (sic) καὶ περὶ τῶν συναπτομένων ταῖς οἰκείαις δουλείαις. αὕτη προγενεστέρα ἐστὶ εἰρήνης τῆς βασιλείας.

α': νομοθεσία λέοντος καὶ κωνσταντίνου μεγάλων βασιλέων ῥωμαίων καὶ αυτοκρατόρων περὶ τῶν τὰ ἴδια τέχνα δεχομένων ἐκ τοῦ ἀγίου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος καὶ ἀμφοτέρων (sic) κεφαλαίων.

Hunc indicem excipit ipsa διάταξις ζήνωνος βασιλέως περὶ καινοτομιῶν; post hanc f. 76^r a m² scriptum est: ἀρχὴ σὺν θεῷ τῶν νεαρῶν ἰουστινιανοῦ (cf. ad 1, 1). Exhibentur primum corporis 168 novellarum graecae Iustiniani constitutiones praeter nov. CXXII et edictum novellae VIII insertum; omissae sunt latinae (quarum nonnumquam

1) Nov. LXVI deesse verum non est: numeri additi sunt a manu recentiore, saepe desunt. Hanc quoque codicis partem contulit Schoell.

summae e Theod. adscriptae sunt, nov. XI rubrica ex Ath.) quaeque Iustini Tiberii praefectorum sunt.¹⁾ Hunc ordinem non a librario demum institutum, sed ex archetypo translatum esse demonstratur scholiis loco novellarum omissarum adscriptis: καὶ αὕτη οὐχ εὐρέθη et sim. Ubi tamen extat αὕτη οὐκ ἐγράφη ὡς et sim., fortasse librarius ordinem mutavit. Post scholion p. 749 editum legitur f. 391^r: τέλος σὺν θεῷ τῶν νεαρῶν τοῦ ἰουστινιανοῦ: — τοῦ αὐτοῦ ἀρχὴ τῶν ἰδικτων. Sequuntur tredecim edicta usque ad f. 410^r. Post vacuum dimidiam paginam legitur: τέλος τῶν νεαρῶν ἰουστινιανῶ: — ἀρχὴ τῶν νεαρῶν ἰουστινίνου. Sunt nov. CXLVIII. CXL. Iustini III. nov. CXLIX. CXLIV Tiber. I (praescribitur τιβερίου περὶ τῶν θείων ὄκτων) cuius in ultimis verbis τοιοῦτό τι γενέσθαι συγχωροῦμεν codex desinit f. 415^r ceteris quae indice enumerantur omissis.

Praeterea haec videntur memorabilia. Archetypus litteris minusculis exaratus fuit lacunis (49, 29. 502, 25. 691, 3. 737, 12. 743, 20. 22. 782, 19) foliisque mutatis deformatus. Librarius cum alia scholia adscriptis quorum graviora notavit Schoell, plura Zachariae, tum interdum ἕως ὡς hucusque novellarum verba in Basilica translata esse significans. Ubicunque recentior manus ἕως ὡς vel ἄρξου adnotavit, eum deprehendere videmur, qui codicem descripsit, forsitan eum qui Palatinum 387 saeculo sexto decimo exaravit. Litterae intervallis diversis a manu recenti margini appositae (prima est Γ f. 88^v, extrema T f. 372^v) quid sibi velint nescio.²⁾

Codicem contulit Schoell; ubi alia legerat Zachariae, plerumque denuo locos dubios inspiciendos curavit. Lectiones dili-

1) Mentione dignum est Psellum (Heimbach *an.* II 236) codicem habuisse a quo aberant CXL. CLXI? CLXV.

2) Textus historiam me enarraturum esse negavi; sed tamen nonnulla ad verum de codice M iudicium ferendum utilia congressi. Corpus igitur 168 novellarum non semper textum praebet genuinum; interpolationibus enim vetustioribus (663, 12. 668, 2) redactor addidit suas (170, 22—24. 387, 32. 459, 20. 460, 4—10. 594, 4); ibi potissimum, ubi praeter ε alia quoque diversae recensionis exempla praesto sunt, verba pristina in MLB passim depravata esse cognoscimus: velut in nov. CXX C₇lul, in CXXIII S₇lul, in CXXXIII C₇(A) verum praebere solent contra MLB. Sed aliis quoque multis locis huius recensionis corruptelas detegimus (MLB: 6, 19. 74, 27. 217, 9. 226, 17. 475, 12. 537, 24. 540, 8. 629, 8. 639, 32. 665, 23. 684, 7 et ubi B deficit ML: 12s, 15. 139, 26. 147, 34. 224, 5. 250, 30. 263, 24. 265, 36. 501, 1. 504, 14. 592, 11. 699, 25. 715, 19. 731, 14. 737, 24) cf. etiam 695, 3. Sicubi Basilica verum exhibent contra ML (145, 38. 168, 10. 181, 10. 192, 24. 210, 20. 331, 19. 495, 19. 585, 23. 587, 15) aut codice corporis puriore usa sunt aut ex alia collectione interpolata (cf. 181, 10. 455, 32. 487, 1. 589, 17. 600, 18. 602, 16. 607, 18. 665, 23); idque in universa hac quaestione tenendum est, alterius recensionis codices ex altera correctos esse. Ceterum de Basilicis pessime editis persaepe nil certi statui potest; ad certius

genter enotatae sunt praeter levissima illa, quibus frustra onerare solent apparatus, vitia prosodica, ν paragogicum, σ ex ω , η ex ι a prima manu correctae quaeque his similia sunt.

L Codice Marciano longe inferior est Laurentianus (olim bibl. S. Marci Florentinae) plut. LXXX 4 chartaceus in fol. foliorum 194, et in fine et in initio mutilus.¹⁾ Scriptus est saeculo quarto decimo ductibus inaequalibus a duobus librariis, quorum alter a f. 144^r = *οὐτω μέντοιγε* p. 560, 10 orsus est. Praecedit index, sed amisso folio primo incipit f. 1^r a verbis *παρὰ ιδιώτου γενομένην* (nov. LII p. 297, 9), des. f. 2^r *ρξή' περι' επιβολών*; manus recens adiecit *τέλος τοῦ πίνακος*. f. 3^r incipiunt novellae, desinunt f. 194^v in verbis *ἀπαγορεύοντες βουλευταῖς τε καὶ nov. CLXIII c. 2 p. 750, 18*. Archetypum in complures tomos divisum fuisse colligi videtur ex inscriptione nov. XXXIX: *ἐκ τῶν νεαρῶν βιβλίον β'*. Manus altera recens multas intrusit coniecturas plerumque ϵ ς haustas, tertia etiam recentior atramenti nigro colore conspicua rarissime apparet.

Omissae sunt in hoc libro praeter novellas latinas eae quoque, quae in Basilicis antiquitus defuerunt (cf. p. IV), interdum tamen (nov. LXXIV. LXXVI etc.) rubrica et inscriptione relicta. Quarum novellarum partes tantum Basilica receperunt, eas totas praebere solet L; sed nonnumquam eadem quae B omisit (cf. nov. I p. 7, 33 XVIII p. 130, 34 LVII. LXVI etc.) eodemque modo quo B diversas novellas contaminavit (nov. VI c. 8. XCI c. 2. CXVII c. 10. CXXIII. CXXVII p. 554, 30), verba tradita secundum B immutavit (p. 9, 17, 22, 70, 26, 149, 25, 168, 6, 173, 19, 207, 16, 393, 23, 512, 17, 552, 5, 557, 23, 568, 29, 685, 4, 688, 3) atque etiam

iudicium venimus de codice M. Hic enim quamquam saepissime solus pristinam lectionem conservavit (7, 21? 22, 11, 25, 7, 45, 28, 72, 32, 74, 21? 127, 3—6? 215, 17, 220, 27, 287, 3? 313, 7, 330, 27, 334, 19—22, 352, 32, 368, 8, 386, 21, 424, 9, 494, 38), neque negligentius vacat (31, 38, 45, 22, 49, 9, 68, 9, 125, 11, 658, 15) omissionibusque ob homoeoteleuton factis (6, 39, 14, 23, 143, 14, 578, 15, 621, 4, 666, 21) corruptelisque minoribus (220, 1, 443, 6, 497, 20, 517, 19, 610, 12, 777, 23, 783, 28) neque interpolationibus levioribus (23, 37, 76, 32! 100, 9, 167, 28, 181, 11, 207, 33, 608, 17, 670, 31, 693, 15, 717, 24) glossematisque in textum illatis (33, 24, 67, 31, 71, 41? 75, 40, 80, 9, 102, 21, 142, 26 = 527, 20, 181, 19, 341, 1? 363, 33, 397, 21, 438, 3, 459, 9, 599, 3, 644, 25, 654, 22, 680, 36) neque gravioribus (459, 17, 26—29, 493, 20, 499, 38, 696, 21), quae magnam partem fluxerunt e Basilicis (72, 29? 151, 31? 153, 8? 190, 1, 325, 8, 390, 16, 465, 22? 467, 4, 493, 32? 605, 15—21, 606, 11, 654, 25, 655, 6, 673, 31? 697, 7 nov. CXLV), paucae e Codice ipsive novellis (422, 2, 594, 6, 11). Vides igitur ne hunc quidem librum pro certo duce habendum esse; nimium ei interdum tribuisse Schoellium persuasum habeo.

1) Descripserunt Bandini III 174 Biener 557 ss. Zachariae I p. VI s.

additamenta a novellis aliena ex B recepit (p. 291, 11). Latinarum loco semper fere summae Theodori positae sunt. Subscriptiones desunt omnes.

Antequam extrema codicis L folia perierunt, id quod inter annos 1542 et 1544 accidisse constat (Biener 568), totum librum describendum curavit (Politiani manum agnoscere sibi visus est Maier) Ludovicus Bologninus. Quod apographum nunc est cod. Bonon. bibl. commun. B 4. 67. In hoc quae in L cum extremis foliis perierunt extant p. 923 ss. Post nov. CLXVII p. 933 varia extant ad ius pertinentia, p. 1015 fragmentum *περι' επιβολών*, de quo cf. ad p. 755, 19. Cetera vacua sunt.¹⁾

Codicem L contulit Schoell, ad ι usus est Maieri schedis Tubingensibus et Kruegeri collatione.

Solius commoditatis causa hic describo codicem Ambrosianum L 49 sup., qui aliquot novellas continet certe non ex corpore 168 novellarum haustas. Est membranaceus in 4° foll. 227; continet primum canones apostolorum et decreta conciliorum, deinde a f. 49 Nomocanonem XIV titulorum Theodori commentario auctum. Haec saec. XI scripta sunt; inde a f. 184^r scripsit manus saeculi duodecimi. Inscriptio est: *νεαρὰ ἰουστινιανοῦ βασιλέως περι' τῶν θείων καὶ ἱερῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων*.

τίτλος α' οὗτος ἐστὶν οὕτως· αὐτοκράτωρ κέ. Est nov. CXXXI c. 1—4 p. 656, 12, sequuntur f. 184^v—188^r excerpta Athanasiana nov. CXXXIII, f. 188^r—190^r nov. CXXXI c. 5 usque ad finem. F. 190^r—195^r nov. VI tota, quam excipit eiusdem novellae epitome Athanasiana. Capitum numeri continuantur.

τίτλος δεύτερος f. 195^r—197^r: nov. III. titulus tertius: f. 197^r—197^v nov. XVI cui adiungitur epitome Athanasiana nov. LVI, f. 197^v—198^v nov. LXXXVI.

τίτλος δ': f. 198^v—f. 201^r nov. V, f. 201^r—204^r nov. CXXXIII, f. 204^r—204^v nov. LXXIX. Capitum numeri continuantur.

τίτλος ε' f. 204^v—209^v: nov. VII. f. 210, 211 diversi argumenti capita a manu recentiore inserta.

τίτλος ζ' f. 212^r—212^r: nov. XIX.

τίτλος η' f. 212^v—215^r: nov. II.

τίτλος θ' ὀγδοος f. 215^r—216^r: nov. XII.

τίτλος ἕνατος f. 216^r—220^v: nov. CXV.

titulus decimus f. 221^r—224^r nov. I inde a *τὸν ἔμπροσθεν* p. 3, 40 (folium unum perisse videtur).

τίτλος ἐνδέκατος f. 224^r—224^v: nov. XXXII.

τίτλος ιβ' f. 224^v—226^r } epitomae ex
τίτλος ιγ' περι' ἐκκλησιαστικῶν } Athanasii
διαφόρων κεφαλαίων } titulis I. II

1) Cf. Heimbach Zeitschr. f. gesch. Rechtsw. VIII 317 ss.

τιλος ιδ' f. 227^v (huius folii dimidia tantum pars superest): in fine extat τῶν ἰουδαίων αυτοκρατορῶν ἰουστινιανῶς i. e. exordium nov. XLV? Cf. Ath. III.

Manus prior et posterior aequales esse videntur; capita et numeris huius codicis propriis et spatio distinguuntur; argumenta adscripta plerumque perierunt margine absciso. Maiorem partem contulit Krueger, minorem Schoell. Insignis est codex eo quod et antiqua servat quae redactor corporis 168 novellarum depravavit (63, 35. 675, 22) ideoque cum 5 congruere solet (6, 19. 9, 4. 10, 20. 14, 23. 22, 14! 28, 27. 35, 31. 37, 24. 43, 11. 44, 22. 60, 35. 63, 31! 97, 32. 99, 7. 421, 12. 18. 537, 24. 543, 4. 544, 26. 656, 1. 675. 18) et summa licentia immutat verba tradita et ex aliarum recensionum codicibus correctus est (95, 25. 673, 8.)¹⁾

Editae sunt novellae graecae primum ab Haloandro (Norimbergae 1531), qui solo nisus est Bolognini apographo²⁾; edidit igitur 122 tantum novellarum integrum textum graecum, correxit nonnulla, plura temere corrupit: quid tandem praestiterit, sine accurata codicis / notitia statui nequit (cf. Heimbach Ztschr. f. gesch. Rechtsw. VIII 324 ss.). In editione Basileensi anni 1541 nonnulli loci ope codicis M correcti esse videntur (Biener 354), viginti quinque locorum emendationes prolatae sunt in appendice, quae in Parisina anni 1542 in textum illatae sunt. Quae in Marciano insunt, primus edidit Henricus Scrimger Scotus Augustae Vindelicorum anno 1556 sive ipso usus Marciano sive — id quod post dissertationem Heimbachii l. c. 330 ss. multo verisimilius — apographo eius, codice Palatino 387, diligenter facto, quantum quidem nunc licet iudicare. Correxit pauca eaque fere levia modo versione vulgata modo editione Haloandrina modo suo usus iudicio. Post hos viros nonnulla emendavit Agylaeus in versione novellarum latina (Basileae 1561) partim tacite partim brevissimis notis adscriptis. Haloandrinam et Scrimgerianam contaminavit Contius in editione Lugdunensi anni 1571, quam vulgatae fundamento fuisse iure dicas. Parum enim sive ad emendationem sive ad recensionem contulerunt posterii: quaedam correxit Hombergk in versione latina (Marburgi 1717, desunt edicta), plura Spangenberg (Gottingae 1797), qui etiam Viglii Zwicheimi

excerpta anno 1533 ex M facta habuit scholiaque potissimum ex eis edidit.¹⁾ Beck in editionibus Lipsiensibus (1834 et 1837) verbis graecis nihil fere medelae attulit, paulo plus Osenbrüggen (Lipsiae 1840).

Textum vulgatum tandem aliquando evertit Zachariae in editione apud Teubnerum anno 1881 publicata (appendicem adiecit anno 1884, legem de dioecesi Aegyptiaca denuo edidit 1891). Quam tanto viro dignam esse vix est quod dicas. Codicem M totum primus contulit, L et A interdum inspexit, ceteros novellarum testes ad verba pristina recuperanda adhibuit; nec tamen minus sagacitate iudiciiue acumine profecit quam diligenti horum subsidiarum usu. Quod ordinem quoque mutavit secundum tempus constitutiones digerens (quae Iustini sunt et Tiberii formasque eparchicas. omisit)²⁾, id neque commodum est et propter incertam multarum aetatem improbandum.

Venio ad subsidia in edendo Authentico adhibita.

Codices igitur ex ingenti qui extat numero (129 novit Heimbach) hos elegit Schoell.

Vindob. lat. 2130 (iur. civ. 19 cf. Heimbach LXIII ss) membr. in folio foliorum 233. Diligenter scriptus est saec. XIII vel XIV, continet autem haec:

f. 1—50 Institutiones

f. 51^r—191^r Authenticum (folii 191 quod superest et f. 192 vacua sunt)

f. 193^r—233 Codicis libros X—XII (Kruegero est J). Hanc partem ea exaravit manus, quae in Authentico correxit (V²).

Ordo novellarum, qui in plerisque codicibus mire turbatus est — non glossatas enim primo eiectas postea denuo receperunt idque saepe non pristino loco, sed appendicem adiecerunt constitutionum extravaganantium³⁾ — in hoc codice paene integer est: 1—10. 12. 14—20. 22—103. 105. 104. 106—119. 133. 120—130. 132. — 11. 13. 21. 66. 86. 134. Omissa est igitur 131, bis posita 66 et 86. Et inscriptiones et subscriptiones adesse solent; numeris latinis hic illic adscripti sunt graeci. Collationis

1) De tribus(?) Meermannianis quos habuit Sp. (Biener 555 s. 572 s.) hoc unum indagavi. Cod. Meerm. 178 (= Phillipps. 1499: L Cohn Verz. d. Meermannhss. 39) habet f. 11^r Nomocanonem L tit., f. 156^r Coll. 87 cap., f. 179^r Coll. 25 cap., f. 209^r Leonis novellas, f. 301^r novellas 24 quae absunt ab Haloandrina, f. 363^r edicta Iustiniani Iustini Tiberii. Esse igitur videtur Meerm. III.

2) Illas edidit JGR III, has ἀνέκδ. 249 ss.

3) Postquam Authenticum Irnerii aetate inventum est, e novellis 134 selegunt 97 quas scholis explanaverunt; has in novem distribuerunt collationes (conspectum dat Heimbach proll. DCCX ss.). Priorum curis usus Accursius anno 1220 suam conscripsit glossam; glossatae eadem sunt quae in collationibus leguntur, nisi quod 105 (numeri arabici sunt Authentici) est coll. VIII 6, sed glossa caret, 40 glossam quidem habet, sed a collationibus abest.

1) In aliis quoque codicibus novellae extant dispersae: Vatic. gr. 2075 (Heimbach Basil. VI 174) sub rubrica ἰουστινιανῶν α' septemdecim habet capita argumenti incerti, deinde nov V; Vatic. 2019 saec. XIII post epitomen canonum septem novellas. In Ashburnhamensi 99 (Stangl Philol. 45, 211) nihil iuesse quod ad ius pertineat ad Schoellium retulerunt Kydssner et Karo.

2) Omnes novellarum et Authentici editiones recenset Biener 317 ss.

titulique nota plerumque adiecta est; glossae insunt Anteaccursianae fortasse a prima manu scriptae, Accursianae postea sed saec. XIV ut videtur additae, recentiores paucissimae. ^{v2} Manus altera eiusdem aetatis atramento nigro ^{v3} supplevit saepius quam emendavit; tertia multo recentior (forsitan duo sint) atramento pallido ex altero codice emendavit. Codicem ceteris omnibus antecellentem contulit Schoell.

^R Berolinensis (antea Rosnyanus 2394 olim Pithoanus: krit. Jahrb. I 189 Heimbach LXXIII ss.) lat. in fol. 271 membr. foliorum 162. Continet:

f. 1—78 Authenticum saec. XIII scriptum. Primus quaternio exaratus est ab altera manu coeva ¹⁾, eadem in fine f. 98^v adiecit nov. 52.

^v f. 79—86 tres particulas codicis *T* huc delatas. Prima complectitur nov. 8 inde a c. 13 *aut aliquos tales* (p. 76, 39), sequuntur 9. 10 usque ad *neque impetra* (p. 93, 12); altera (f. 82) nov. 72 pr. inde a *turam esse nostrae* (p. 355, 24) et 73 usque ad *si uero alter* (p. 351, 22); tertia (f. 83—86) nov. 33 inde a *toga dicimus* (p. 497, 27). 37. 38. 39. 40 usque ad *quas liberi* p. 246, 25. 44 a *verbis lege confirmantem* p. 271, 3. nov. 49.

f. 87—162 tertii codicis partem, qua haec comprehenduntur: f. 87—91 appendix novellarum saec. XIV exarata has complectens constitutiones: 123 inde ab *habet fiduciam* (p. 712, 12). 124. 70. 66. 60. 65. 67. 21. — f. 91—110 Iuliani aliquot capita (cf. Haenel XVI). — f. 111—154 Rogerii summa Codicis mutila. — f. 155—162 fragmentum opusculi ad ius canonicum spectantis.

De f. 1—78 haec adnotanda sunt. Ordo novellarum hic est: 1—10. 12. 14—20. 22. 23. 34—36. 41. 45. 46—48. 50. 51. 53—59. 61. 62. 68. 69. 71—86. 88—100. 102—104. 106—115. 117. 119. 120. 126—130. 132. — 11. 13. 21. 66. 86. 134. 52 (quam add. R²). Haud raro quae constitutiones omissae sint adnotavit scholiasta. Rubricator pinxit litteras initiales, collationis numerum in margine superiore laevo, tituli in dextro, in margine exteriori capitum inscriptiones, in contextu signum *S* ad denotandas paragraphos. Manus altera saepe prioris vitia corripuit et n. 52 adiecit. — Contulit Schoell.

^v Monacensis lat. 3509 (iur. civ. 10, olim August. civ. 9) membr. in folio foliorum 302 saec. XIII (Heimbach LVI ss.). Institutiones sequitur Authenticum f. 45—199, cuius pars principalis patet usque ad f. 173^v; appendices adiectae sunt duae, altera f. 174—177 a manu altera eiusdem fere aetatis, f. 178—199 fortasse ab eadem manu altera. La-

1) Falso de alterius codicis particula loquitur Heimbach; f. 8 errore insertum est inter 1 et 3, ut nunc numerantur.

cunae insunt haud exiguae, quoniam nonnulla folia hinc evulsa in R transierunt; f. 64^v enim desinit in *aut armatos* p. 76, 39, f. 65^r inc. a *bit petita* p. 93, 12; f. 101^v des. in *neque ecclesiam* nov. 69 c. 1 p. 344, 26, 102^r inc. a *quibus modis* nov. 74 p. 370, 7, desiderantur praeterea partes novellarum 72. 73 (cf. supra); f. 197^v des. *nobili et antiqua* nov. 33 c. 1 p. 497, 27, f. 198^r inc. a *curialibus* nov. 40 c. 4 p. 250, 32. Unum igitur folium prorsus interiit.

Ordo idem fere est qui in R: 1—10. 12. 14—20. 22. 23. 34—36. 41. 45—48. 50. 51. 53—59. 61. 62. 68. 69 etc. (deest accurata descriptio).

Foliis 174—177 continentur nov. 128. 52, f. 178—199 nov. 101 (manus recentissima adnotavit: *alii libri non habent istam constitutionem de donationibus curialium nec sequentes*). 105 (extat bis). 116 (extat bis). 118. 122—125. 131 (extat bis). 24—33. [37—39]. 40. 42—44. [49].

Codicis *T* lectiones selectas primo ex Heimbachii notis excerpuit Schoell, postea (a nov. LXXIX p. 388) ipse eum contulit haud minus diligenter quam *V* et *R*.

Ex ceteris libris hi interdum adhibiti sunt:

Orielensis Oxoniensis 22 (A II 7) ^o membr. saec. XIII (Heimbach XVII Coxe 7 Krueger praef. Cod. VIII). Novellae 17 paucarumque quae extant subscriptionum collatione a Kruegero confecta usus est Schoell.

Escorialensis bibliothecae altae I S 9 membr. saec. XIII (Heimbach LIII), ex quo inscriptiones et subscriptiones descripsit Dionysius Gonzalez.

Bambergensis D II 11 membr. in folio ^{Bamb. 1} saec. XIV foliorum 217 (est Jaeckii 814 + 824 + 833. Hunc codicem cum sequenti confudit Heimbach LXI ss.). Continet:

f. 1—49^v Iustiniani Institutiones

f. 50^r—160^r Authenticum cum glossa Accursiana secundum solitum novem collationum ordinem, praeterquam quod in nona ordo hic est: 1—3. 5. 6. 14. 15. 7—13. 4. In fine additur nov. 52 ut in *R*. Subscriptiones adduntur novellis hisce: 8. 53—59. 61. 68. 71—77. 79—85. 88. 134. Primo ex Heimbachii apparatu varietatem excerpuit Schoell, postea (inde a nov. 80 p. 390, 13) sua usus est collatione. Quae de prioribus falsa ex Heimbachio relata sunt, ea in subscriptionum indice addendisq; correximus.

f. 161^r—216^r Codicis libros X—XII cum glossa. In spatio vacuo f. 161^r et 217^r indices et addenda scripsit manus recens.

Bambergensis D I 1 membr. in folio ^{Bamb. 11} saec. XIV pagg. 266 (Jaeck 826) continet haec:

p. 2. 3 actionum tabulam

p. 5—164 Authenticum secundum novem collationes, nisi quod deest IX 4. Novellae

non glossatae desunt omnes. Subscriptiones subiciuntur hisce: 1. 4—10. 12. 14—20. 22. (23). 41. 45. 47. 48. 89. 90. 92. 93—95. Hic quoque inde a nov. 89 p. 445, 5 sua collatione usus est Schoell.

p. 165—264 Codicis libros X—XII ab altera manu aequali scriptos.

p. 265. 266 indices et tabulas.

Ad subscriptiones potissimum secundum Heimbachii plerumque apparatus variae lectiones ex his afferuntur libris:

Ambr. Vindob. lat. iur. civ. 4, olim Ambracensis, membr. saec. XIII (Heimbach LXIX).

Vind. alter. Vindob. Eugenii 157 membr. saec. XIV (Heimbach LXX).

Neob. Claustro-Neoburgensi 62 membr. saec. XIII (Heimbach LXX).

Paris. Parisino lat. 4429 membr. saec. XIII vel XIV (Heimbach XLIII) perpaucas exhibente subscriptiones.

Pist. Pistoriensi bibl. capit. 103 (olim E 4. 2) membr in folio foliorum 74 saec. XII exeuntis. Exaratus est duabus columnis, glossa adest Anteaccursiana, cui plerumque superscripta est Accursiana. Nov. 11. 13. 21. 66 positae sunt inter 14 et 15, deest 40; extravagantes desunt 24. 31. 32. 37. 43. 44. 49. 52. 60. 63—65. 70. 87. 118. 123. Subscriptiones insunt ad 8 (p. 80, 10. 88, 41). 121 (at cf. p. 772, 1). 123—125. 134, quas descripsit Krueger. Nov. 121 diligentissime contulit Lud. Chiappelli Jctus Pisanus intercedentibus Buonamico et Pulleo professoribus Pisanis.

Monacensis 6359 (olim Frisingensis) saec. XIV a Schoellio collatus est ad nov. 116.

Si qui praeterea allati sunt, loco idoneo quae opus sunt adnotata invenies.

Editio princeps prodiit Romae 1476; et haec et sequentes quarum moles non digna est quae describatur¹⁾, paene solas habent glossatas. Magni momenti sunt editiones Contii, quarum prior prodiit Parisiis 1559 (ab hac pendent Lugdunensis a. 1562 et sequentes), posterior Lugduni 1571. In illa igitur novem collationibus addidit decimam a se scilicet congestam 63 novellas complectentem. Ex his unam tantum (11) ex Authentici codicibus hausit, duas (37. 64) e Iuliani epitome, unam (43) ex Isidori canonibus; maximae partis (47 integrarum et 8 summar m) non Authentici, sed Haloandri versionem impressit, trium et unius summae suam; viginti quinque ex his in § nunquam fuerunt. Verba Authentici expressit ex editione Parisina anni 1511, cuius vitia repetivit; ipse contextum graeci exemplaris ope passim interpolavit. Posterior aliquanto praestat; in qua exhibuit novem collationum (sunt 96 constitutiones; nam 126 omissa est

eiusque locum tenet versio Haloandrina) et nov. 11 versionem vulgatam; duodecim constitutionum (13. 21. 40. 52. 60. 101. 122. 118. 131. 123—125) versionem ex Authentici codicibus dedit, nov. 43 ex actis conciliorum, n. 138 ex appendice Iuliani, sex Iuliani epitomas, quadraginta ab aliis, octo a se translatae; ordinem autem secutus est corporis 168 novellarum. Veri igitur Authentici et formae et ordinis omnia deleta erant vestigia. Praeterea hic quoque ex Haloandri versione et graeco exemplari summa licentia textum interpolavit; qua de re plura disces ex Heimbachii prolegomenis DCIX ss. eiusque notis, cum in hac editione talia omnia afferre necessarium visum non sit.¹⁾

Contii editionem repetiverunt recentiores; aliquid fructus accessit e Pithoei collatione (1573) et Iuliano (1576), in quibus editit versionem veterem nov. 37—39. 67. Ordinem vulgatum primus mutavit Beck (Lipsiae 1836 et 1837) restituto pristino, textui succurrit novellis 49. 63—65. 67. 70 quas e V ediderant Savigny et Biener insertis emendationibusque temptatis saepe felicibus. Beckium exceperit Osenbrüggen (Lips. 1840 etc.), qui perspecta vulgatae pravitate pristinum textum formam recuperare studuit antiquis editionibus et inde a nov. 22 codice Hamburgensi inspectis: nec tamen multum profecit (cf. G. E. Heimbach krit. Jahrb. II 792 ss.).

Contianum igitur fere textum suscepit G. E. Heimbach, qui primus criticam editionem confecit (2 voll. Lips. 1846. 1851). Qui tantum laborem huic negotio impendit, ut summa laude dignus sit, quamvis multa non recte administraverit. Plane enim abolita Contianae auctoritate ex ingenti codicum numero paucos eosque praestantes electos recensione fundamentum esse voluit; quos quod non accurate contulit nullaque paene est pagina, in qua falsa non rettulerit, id illius aetatis homini magis condonandum est quam si qui nunc talia peccant. In emendatione haud ita multum praestitit.

Huius igitur editionis consilium est et novellarum graecarum et Authentici pristinum restituere formam. Ab utraque parte summae obstant difficultates; illic saepe nescis utrum ipsius Iustiniani an redactoris sylloges alicuius an interpolatoris recentioris verba recuperes; hic plerumque difficillimum est diiudicare, quid in exemplari graeco scriptum viderit, quid intellexerit qui vertit homo perquam stultus. Illic codicem Marcianum maxime secutus est Schoell, hic cautissimum se praestitit atque etiam spe-

1) Quibus usus sit codicibus, non constat nec multum interesset scire, nisi aliquot subscriptiones praerberent haud spernendas — si homini fides.

1) Cf. Biener 322 ss. Heimbach DLXXXIX ss.

ciossimas coniecturas saepe in apparatu tantum commemoravit. Codicum ceterorumque fontium lectiones adnotatae sunt diligenter praeter vitia levissima, coniecturae virorum doctorum eae tantum, quae aliqua probabilitate commendarentur.

Versio latina plane renovata est, qua de parte optime meruit Krueger; indices adiecti sua ipsi utilitate commendantur, in addendis et indice de Bambergensium lectio-

nibus accuratius relatum esse quam in ipsius contextus notis supra dixi. Restat igitur ut gratias agam maximas et Schoelli et meo nomine omnibus quicumque de hac editione meruerunt, imprimis Paulo Krueger Theodoro Mommsen Eduardo Zachariae de Lingenthal clarissimae memoriae viro, praeterea Francisco Skutsch amico, qui praeter Kruegerum et Mommsenum in plagulis corrigendis me adiuvit.

Vratislaviae, d. 17. m. Nov. 1894.

Cum haec editio iterum imprimebatur, nonnulla vitia et errores tollendos curavi.

Vratislaviae, d. 27. m. Martii 1899.

Tertia huius editionis repetitio facultatem mihi dedit indicem magistratum adiciendi, qui quarto loco legitur, et nonnulla in contextu apparatuque critico mutandi, quae per rationem editionum stereotyparum mutare licebat. Cetera praefationi reservanda erant, in qua de tribus potissimum rebus disputandum videtur, quas ante hos quattuor annos tetigissem, nisi tum temporis domiciliique mutati angustiis pressus essem.

Ac primum quidem ea, quae in p. IV de novellis in Basilica insertis exposita sunt, nunc suppleri possunt, quoniam in bibliotheca Ambrosiana codex F 106 sup. detectus est palimpsestus, cuius prior scriptura quae saeculo X. a peritis tribuitur exhibet excerpta ex toto Basilicorum opere (B^a). Ediderunt quae in codice legere potuerunt Ferrini et Mercati Lipsiae 1897 (= volumen VII editionis Heimbachianae). Novellarum locos, quos legerunt, cum editione nostra contuli et has lectiones varias enotavi:

- Nov. XII 4 est in B^a 32, 1 inde a. p. 98, 10
εἰ τις γνησίων εἴη παίδων (sic) — 22
συνέχειαν
 15 *ταῦτα] μετὰ ταῦτα*
 16 *μεινοῖεν* (quod vellem non attigisset
 Schoell) *οἱ τῶν*
 19 *μὴ M] οὐ LAB^a*
 XVIII 8 — p. 134, 35 *θεσπίζομεν* fuit in B^a
 23, 1, 61 et 62
 16 *τὴν om.*
γενομένη
 19 *ACOLIΟΥ*
 20 *om. ἐξ ἐκείνου*
 21 *ὑπέβαλλεν*
 25 *δὴ] δὲ*
 27 *ἠθέισι*
 31 *φῆσοι*
 33 *τούτων*

XVIII 11 est in B^a 32, 1 inde a p. 137, 26

θεσπίζομεν — 138, 7

27 *ἢ π. νομ. om. ut BL*

30 *καὶ om. ut BL*

31 *καὶ τοὺς* — 34 *τρόπους om. ut BL*

34 *ἔπειτα ut BL*

35 *συγγράψει*

εἰ pro ἢ ut BL

138, 1 *συλλάβωμεν*

2 *γνήσιοι ut B*

5 *ἀφίκοιντο*

LXXVIII 3 (*εἰ τις* etc.) et 4 (— 386, 36 *δουλεύοντας*) habet B^a

386, 1 *μόνον*

14 *γίνονται*

19 *ἢ] ἢ καὶ ut P*

20 *μετὰ ταύτην*

21 *ἀλλὰ sine ἄμα ut LP5*

22 *γραφῆ bis habet*

τῶν τοιούτων συμβολαίων

om. εὐθύς — 26 *γραφῆ*

28 *δώσει*

29 *δοῦναι*

πῶς ἂν οὐ

LXXXIX 9 (praeter 438, 10 *εἰ τις* — 39 *ὄφ'*
ἡμῶν) et 10 est in B^a 32, 2

438, 3 *τῆς γαμετῆς ut L*

6 *ἐπίτηδες*

9 *προτελευταίας (?)*

439, 4 *καθιστᾶναι*

9 *οὕτως συντόμως*

τὴν τσαύτην

c. 12 § 2 (inde a *θεσπίζομεν* p. 441, 21) —
 15 usque ad p. 444, 15 *μετουσίαν*
 cxtant ibidem

23 *παισὶν ἢ τῆ*

24 *om. περαιτέρω* — 25 *παλλακῆ?*

27 *κἂν εἴ τι*

38 *καὶ om. ut L*

39 *μεταγαγεῖν*

- 442, 7 *συμβουλήσειν*
 11 *τελευτήσοι* ut ML
 15 *οὐδὲν*
τούτου ut L
 19 *ἀναμφισβητος*
 22 *τῶν* om.
 25 om. *πρὸς* ut cett.
 32 *πολλὰς παλλακὰς*
 37 om. *γὰρ*
 38 *ἐπεισαγαγεῖν*
- 443, 15 *καταλείπει*
 20 om. *verba latina*
 25 *ἐγγόνων* ut Theod. Ath.
- 444, 2 *βεβαιουμένους* ut L
 5 om. *πάντα* — 6 *παίδων* ut L
 11 *χάμον* ut L
ἢ NEFRION (schol. *οὗτοι ἁμαρτάνοντες εἰς ἀρπαγείσαν παρθέρον*) ἢ
INESTON (schol. *τῶν εἰς συγγένειαν*) ἢ *δαΜΝατων* (schol. *καταδικασμένων*)
- CXVII 7 (usque ad *παρέχοντος* p. 556, 26) est in B^a 31, 7 (vulgo 31, 6)
 17 *συνίδομεν*
 22 *ἀναμφισβήτητος*
 26 om. *τοῦ πατρός*
- CLIII 1 (*θεσπίζομεν ὅσοι ἐν-*) est in B^a 33, 2
 729, 1 om. *τοποῖς*
ἀπορριφθέντες
 2 *καὶ εἰ*
 5 *πόσω μᾶλλον* ut ML
 7 *τοὺς τε ὀσιωτάτους ἀρχιεπισκόπους καὶ ἐπισκόπους καὶ τὰς ὑπ' αὐτοὺς ἁγίας τ. θ. ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους ἀρχοντας βοηθεῖν*
 9 *μίτε* ut cett.
 10 *extat καὶ.*

Gryphiae, d. 23. m. Sept. 1903.

Eis quae de Authentico supra dixi (p. V sq.) addo, Ninum Tamassiam professorem Patavinum sententias protulisse haud spernendas in dissertatione quae inscribitur 'Per la storia dell' Autentico' (Venetiis 1898 = Atti del R. Istituto Veneto tom. IX ser. VII). Quam quod inspicere potui, L. Seufferti Monacensis et ipsius auctoris comitati debeo. Conatur igitur homo doctus id, quod ipse quoque posui, versionem aetate Iustiniana factam esse, argumentis e dicendi genere petitis demonstrare atque etiam (id quod talibus argumentis probare difficillimum est) in Italia eam confectam esse contendit. Ortam eam dicit in scrinio praefecti praetorio Italiae Ravennae, in quo leges graecas fere post a. 554 (cf. app. VII) ab officialibus diversis in linguam latinam conversas esse ponit; quod sane speciosum est, non certum. Potest enim verum esse etiam, quod M. Connat coniecit (Quellen I 132), in scrinio Illyrico eas translatas esse. Contra Th. Mommsen (Ztschr. d. Sav. St. XXI 155) versionem undecimo potius quam sexto saeculo ortam esse dixit, quae sententia pluribus de causis improbanda est, quas fere protulit Tamassia.

Codex novellarum nuper innotuit ceteris omnibus vetustior, *Vallicellianus* 95 (olim F 47) saec. XI, quem descripsit E. Martini Catalogo di manoscritti greci esistenti nelle biblioteche Italiane II 162 sqq. Qui in fol. 281^v sqq. continet nov. CXXXVII. III. LXXVII. CXXXII. CXXXIII, quibus in margine adpicti sunt numeri πζ, ζ—γγ. De quo plura comperissem, nisi necesse fuisset textum huius editionis celerrime iterare; sed ubi quartum imprimitur, collationem eius oodicis me propositurum esse spero.

Guillelmus Kroll.

ADDENDA.

- 2 in nota: Anon. Bod. 212 est *Eclogae V* 7
 4, 14 ἤτοι recte del. Zach(ariae) ad notam marginalem
 (quae exhibetur in eius editione I 21 n. 11) spec-
 tare dicens.
 6, 19 εἰδὸτα κληρονόμον ὡς conī. Zach.
 10 adn. 6: nota quae est in M non ad ed. II re-
 ferenda est (Zeitschr. d. Sav. St. VIII 244)
 11, 7 in 5: usum qui fuerat] usumque (quidem Schoell)
 fructum Zach.
 16, 15 κἀκείνους] καὶ ἄλλους Zach. servato κτήμασιν.
 — 24 in 5: usus Zach. — adn. 15 χρυσίον μὲν
 om. A
 20, 35 ἐκκλησίας καὶ τούτων ἅπαντες Zach.
 21, 2 in 5 invitationibus Kroll
 23, 18 ἐαυτῶν] ταύτην Zach., ἀπὸ Schoell
 24, 4 γινώσκοντα — ἡμῖν Zach. cf. 314, 11 — 6 dn.]
 CP. Zach.
 25, 25 διαχθέντα Zach.
 32, 9 ποῖα conī. Schoell cl. 667, 7 (at cf. v. l. et 671, 25).
 — 29 τὸ τέτ. τῆς ἐξ ἀδ. αὐτοῦ περιουσίας Zach.
 34, 19 μήτ' αὐθῆς Schoell recte
 35, 15 XVI.] XVII. Zach.
 36, 3 adn.: οἱ γὰρ Coll. 87 cap.
 47, 29 ideo deesse nomen episcopi Alexandrini existi-
 mat Zach., quod sedes tum vacua fuerit (cl.
 chron. orient. p. 82 ed. Ven.)
 55 nota: vv. 7—28 in appendicem Nomoc. L tit. per-
 venerunt e Coll. 87 cap. 14
 57, 33 πράττειν conī. Schoell
 60, 7 τὸ] τι Zach. — 26 ἐπικεῖσθαι Zach. recte
 63, 3 τὸ πρόγμα (τὸ) Zach. — 17 αἰς κοινωφελῆ ὄντα
 καὶ idem — 31 scribe (ἐπὶ) τῶν ex A 5. — 30
 adn. ad 5: Mad. Bamb. (ion Mod.)
 65, 1 ἐπάρχων Schoell recte?? — τε del. Zach. — 32
 καθ' αὐτόν Kroll
 71, 40 εὖς τῆς ἀρχῆς ἐφίσταται, δίκας τῆς κλοπῆς ὑπο-
 σιτησόμενος Zach.
 76, 31 αὐτ' ἐκάστης αὐτ' ἀρχόντων cum B Zach.
 80 adn. ad 5 10: dat. k. IIII madii capitulo bisiliano
 add. rubr. in Bamb. II datur XIII kal. mal. p.
 const. uisiliario hē consul Pist.
 89, 9 qui (primores) in Zach. — 13 coram] curam
 Kroll — 18 felicissimum nostrum . . . exercitum,
 ut reliqua curialis a. functionis Zach., seruiant
 pro auertant Kroll — 33 ne ab eis praesumatur
 Zach.
 90, 34 καὶ del. Zach.
 94, 10 eisdem Zach. recte. — 22 eis] episcopis Zach.
 98, 8 τε] τι Zach. — 16 εἰ καὶ] ἦ καὶ cum L 5 Ha-
 loandro Zach.
 100, 29 τῆς ἐπὶ] an ἐπὶ τῆς? cf. 5 — 35 τὸν νόμον
 variis modis temptat Zach. Zeitschr. d. Sav.
 St. XIII 10
 104, 19 τοῦ ante ἐπάρχων add. Zach.
 107, 27 παρατρεπιόμενας Zach.
 108, 35 verba ὅπως — 36 πολιτείας vice fungi ver-
 borum 26 ὅπως — 27 διατυπώσεως putat Zach.
 haud recte
 110, 12 ἀποτίθενται 5 fort. recte
 117, 17 in 5: quisque Zach. — adn. 42: cf. etiam
 nov. CXXXIV.
 134, 2 ἀπογραφὴν Zach. — 8 ταύταις idem
 137, 34 δὲ del. Zach.
 144 adn. ad 5 27: dat. kl. aprilis cap. c. bilisario uic.
 c. Bamb. II
 155, 30 sqq. ἐπιβουλευομένην . . . αὐτήν Zach.
 156 nota: ex B 28, 7, 2 post nov. CXVII c. 9 in L.
 157 adn. 4 ἐκ τοῦ τῆς L
 158, 25 eis cum 5 del. Kroll
 167, 16 plusquamperfectum augmento carens et hic et
 ceteris locis servare debebat Schoell (cf. 142, 16
 etc.)
 188, 2 ex] et Zach.
 190, 28 διότι — 35 φόρους parenthesis putat Zach.
 Zeitschr. d. Sav. St. X 292.
 194, 5 cf. etiam 112, 25 BZ 60, 43, 4 (quo loco φ' corr.
 Zach.)
 201, 33 αὐτοῖς sc. ὑπηκόοις Zach.
 205, 30 τῶν del. Schoell
 206, 14 ἔνεκεν] ἔνοχον Kroll cl. 465, 13 ep. Jacob. 2, 10
 Usener d. heil. Theod. 114.
 217, 3 an τὸ φ' ?
 222, 33 ἀνηγάγομεν 5
 241, 6 in praesenti necessariam tempore Zach.
 243, 35 eius] sive Kroll
 245, 39 an poenae ?
 246, 25 ἐξαίρειν M.
 247, 3 νομοθετομένων M.
 249, 12 τούτο (τὸ) τῶν Schoell cl. 435, 1
 260, 33 (καὶ) οὐκ εἶναι cl. 5 Zach.
 275, 16 μετὰ] an κατὰ? cf. 5
 277 adn. ad 5 12: consuli (non consul.) Bamb. —
 ad 14: habet etiam Bamb. I in fine coll. IX, in
 T adicitur post nov. CXXVIII (= Auth. 133).
 285, 34 dat. kl. sep. τ. iust. a. c. bis uic. con. anno
 secundo Bamb. II. (cf. ad 287, 37), d. k. sept. cp.
 iust. an. XI. bil. ann. II° T
 298, 34 subscr. in T (ubi praescribitur rubricae nov.
 XLV = Auth. 52) f. 177: dat. kal. septembris
 constan. a iust. imperatore pp. an. XII. pc.
 305 adn. ad 5 39: X. habet Bamb., octub. idem
 308 adn. ad 5 16: imper. domino] iaap. doaano Bamb.
 310 adn. ad 5 27: XI.] VII. decimo Bamb. — cons.]
 consul idem
 312 adn. ad 5 11: nouemb. cp. impr. dnm. Bamb.
 322, 32 μία] an μηδεμία ?
 329 adn. ad 5 7: CP. om. etiam Bamb. — dn.] dnm.
 idem
 339, 22 deditae Zach.
 354, 22 ταύτην τὴν θεοκρατίαν Zach. nunc. — 39 sub-
 scr. habet Bamb. I, qui cp. Ip. dnm. iustinianus
 356, 32 ἄλλοις Zach., idem ὥστε — 33 σὺν pertinere
 putat ad praefectum praetorio, cetera ad prae-
 sides provinciales. — 35 subscr. est in Bamb. I
 qui om. non. Iun. CP. habetque dno et uic.
 359, 1 admirabilibus vel admirandis fuit in 5
 370 adn. ad 5 5: prid. nonas Bamb. — ss. (non con-
 sule) idem

- 377, 15 γένοντο Zach.
 381 adn. ad 5 7; dat. quinto id. octub. Bamb.
 387 adn. ad 5 39; Apionē] consule aprone Bamb.
 388 Nov. LXXIX existat in A / . 204, cuius lectiones sunt haec: 5 sq. αἰτοκρατώρ Ἰουστινιανός αἰγυσιος M. τᾶ ἄ. καὶ μοκαριωτάτω πατρ. Κωνσταντινουπόλεως. — 7 γρόντες ἐπὶ τῆς εἰδαίμονος ταύτης π. — 12 διασύρειν — τινας 13 — δικας — om. ἢ et ἢ πρὸς ἀσκητορίας — 14 πέμπονσι πρ. ἔξουσίαν διδίντες αυτοῖς ἔνδον γίνεσθαι — 17 ἴσως ἀνδράσι καὶ — 20 εἰ] ἵνα εἰ — ἔχει — 22 ἦ] καὶ — ἐν] τῶν ἐν — 23 om. πόλεως ἐκάστης ἐπισκόπων — 27 δι'] καὶ δι' — 32 Θεοφιλῶν ut 5 — 389, 1 om. τὰ περὶ τῆς — 2 δικαστῶν — om. ἀντὰς ut 5 — 3 om. τοὺς primum — 4 Θεῖου] Θεῖου καὶ ὁσίου — οὕτως — οἰόμενοι ἔχειν — 8 ἰσάρχων — 10 τοῦ τε ἐνδοξοτάτου ὑπάρχον — 14 παντελῶς γενέσθαι — 17 τῆς εὐδαίμονος ταύτης — 20 ἀναδέξῃ — 21 προστάττουσαν — 22 om. Θεῖον — 23 τοῦ γραμματος τούτου — 25 om. τὰς — 31 om. ὁ — 33 ποιῶν τε ἰ λίτρων χρυσίων — 34 δοθησομένης — 35 πράκτορας δέ γε om. οἱ — ὅλως προσαγαγεῖν τοιαύτην ἢ ὑπο τῶν — 37 κωλυόμενοι καθ. — 39 om. τὸ — 390, 1 εἰς πάντας τούτου χρ. τ. ν. τοὺς πρὸς τινὰς — 3 ἦ καὶ — 4 ἔχοι] ἔχοντας πρῶγμα δικῆς οἰασοῦν — 5 om. τῆς prius et alterum — 6 κρατεῖν κυρίως κατὰ
 430, 24 δέ] requiritur δὴ
 441, 31 ἔχοιεν cl. 442, 3 Zach.
 441, 14 lucunam statuit Zach. haec fere supplens: οὐδὲ (παρὰ ἀδελφοῦ· ἔπειτα δὲ ὁ ἐκ γάμου συγκλητικοὶ πρὸς σκηρικὴν τεχνεῖς οὐ νόθος, ἀλλὸ γνήσιος ἔσται καὶ οὐδὲ) ἔξει.
 447, 20 an καὶ (τὸ)?
 469 adn. ad 15: τὰς πολλὰς BΣ 41, 7, 12.—21 νόμος] Cod. 5, 14, 9
 483, 3 an ἄπερ?
 494, 15 aut hic ἀπαντήθειαν aut 17 ἀφίκοιτο Schoell
 495, 10 ἰδιωτῶν] στρατιωτῶν Krueger
 507, 20 de apari Zach. Zeitschr. d. Sav. St. X 294
 508, 27 κατὰ δέκα χρυσοῦς del. et 29 χρυσίων scrib. Zach. ibid. XIII 33s.
 510. Nov. CVII cap. III habet epit. 31, 21 (IGR VII 65)
 514, 36 γενέσθαι aut eiusmodi aliquid ante τοῦ add. Krueger
 593, 3 αυτοῖς] αυτοὺς Kroll
 636, 24 edendum erat ἄλλω οἰωδῆποτε ὀνόματι
 650. Nov. CXXX fuit in B 57, 5 secundum ind. reg.
 666 adn. ad 5 4: huc pertinere videtur subscriptio quae in Pistor. et Escor. praescribitur nov. CXXXIII (= Auth. 131); dat. (datur Esc.) prid. (pridem Esc.) k. Nov. CP. (cap. Pist.) imp. (cpr. Pist.) dn. (dni. ni. Esc.) iustiniiani (iust. libri) pp. Aug. (cog. libri) anno XVIII pc. (pac. Pist.) Basili vc. anno III [a. 545]
 693, 7 priore coniectura reiecta Zach. Zeitschr. VIII 233 proponit: πέπονθε περσεκουτίουνα) ἡναγκάσθη ἐπιδίδουθα
 711, 17 in 5 utilitate caret conii. Mommsen
 734, 7 τῆρ] μὴ Mommsen
 753, 14 aliquid turbatum esse perspexit Mommsen; post ἴτα excidisse verbi causa ὁ ὠνησάμενος putat Kroll
 760, 13 verba τοῦ — ἔθνος post φόρων l. 11 ponenda esse putat Mommsen
 763, 18 in M esse Ἰουλιανῶς et scribendum esse Ἰουλιανῶ σ(υνηγόρῳ) perperam contendit Zach. et olim et nunc (Zeitschr. XV 369)
 764, 29 verba τῆρ — ἀλλὰ insiticia putat Mommsen
 781, 29 καὶ primum del. Mommsen
 782, 18 verba μηδὲ μετὰ ταῦτα suspecta habet Mommsen

SIGNORUM EXPLICATIO.

I. In adnotatione critica ad Novellarum textum graecum:

M = codex Marcianus graec. 179 saec. XIII (praef. VIII).
L = codex Laurentianus plut. LXXX 4 saec. XIV (praef. X).
A = codex Ambrosianus L 49 sup. saec. XII (praef. X).
B = Basilica (praef. IV).
B^c = codex Coislin. 151 saec. XI et 152 saec. XIV
B^l = codex Laur. pl. LXXX 11 saec. XII
B^p = codex Parisinus 1357 saec. XV
B^f = editio Fabrotiana
B^s = Synopsis Basilicorum
B² = scholia Basilicorum
ε = versio latina quod vocatur Authenticum.
vulg. = vulgata editionum lectio.
Ath. = Athanasii epitome (praef. VII).
Cod. = Codex Iustinianus.
Coll. XXV cap. (C) = Collectio XXV capitulorum (praef. VII).
Coll. LXXXVII cap. (S) = Collectio LXXXVII capitulorum (praef. VIII).

Coll. const. eccl. = Collectio constitutionum ecclesiasticarum (praef. VII).
Dig. = Digesta Iustiniani.
Epan. = Epanagoge legis (praef. V).
Inst. = Institutiones Iustiniani.
Iul. = Iuliani epitome latina Novellarum (praef. VI).
Iul.^b = codex Berolinensis 269 saec. VIII—IX
Iul.^p = codex Paris. 4568 saec. VIII—IX
Iul.^v = codex Vindobon. 2160 saec. X—XI
Iul.^w = codex Vercellensis saec. X
Nomoc. XIV tit. = Nomocanon XIV titulorum (praef. VII).
Nomoc.^d = eiusdem Bestae commentario aucti cod. Dublin. Trin. Coll. 494 saec. XII
Nomoc.^m = eiusdem Nomocanonis aucti cod. Monac. 122 saec. XII
Nomoc. L tit. = Nomocanon L titulorum (praef. VIII).
Proch. = *Ὁ πρόχειρος νόμος* (praef. V).
Theod. = Theodori epitome Novellarum (praef. III).

II. In adnotatione critica ad versionem latinam quod vocatur Authenticum:

R = codex Berolin. 271 saec. XIII (praef. XII).
r = folia alterius libri codici *R* adnexa.
V = codex Vindob. lat. iur. civ. 19 saec. XIII—XIV (praef. XI).
T = codex Monac. lat. 3509 saec. XIII (praef. XII).
t = eiusdem particulae in codicem *R* illatae.
Bamb. I. II. = codices Bambergenses D II 11 et D I 1 saec. XIV (praef. XII).
Escorial. = codex Escorialensis I S 9 saec. XIII.
O = codex Orielensis Oxoniensis 22 (A II 7) saec. XIII.

Ambrac. = codex Ambracensis Vindob. lat. iur. civ. 4 saec. XIII.
Neob. = codex Clanstro-Neoburgensis 62 saec. XIII.
Paris. = codex Paris. 4429 saec. XIII—XIV.
Pist. = codex Pistoriensis 103 saec. XII.
Vind. alter = codex Vindob. Eugenii 157 saec. XIV.
det. = deteriores, *al.* = alii codices.
ed. pr. = editio princeps Authentici (Romae a. 1476).
vulg. = vulgata lectio (praef. XIII).
edd. = editiones Authentici vel aliquot vel pleraeque.
Gr. = Graeca novellarum lectio.

^{a b} litterulis ad codicum notas adpositis distinguitur librarii scriptura primaria (e. g. *M^a*) et secundaria (*M^b*).
^{1 2 3} numeris ad codicum notas adpositis distinguitur librarii manus (e. g. *L¹*) a correctoris correctorumve mutationibus (*L²*, *L³*). Ubi prima manus sola notatur, correctorem in codice reposuisse quod in contextu nostro editum est, ubi correctio sola, primam manum cum editis consentire significatur.
pr. et *corr.* distinguit priorem lectionem et correctam, si quando de auctore correctionis non satis constat.
s. v. = scriptura vel notula in codice supra versum adscripta.

in mg. = scriptura vel notula in codice in margine adscripta.
v. l. = varia lectio.
m. rec. = manus recens.
add(it) om(ittit) del(et) suppl(et) coll(ocat) scr(ibat) corr(igit) not(at) cit(at) con(ecit) leg(endum) scrib(endum) vid(etur) lit(ura) ras(ura) ex corr(ectio)ne in spat(io) vac(uo) rubr(ica) inscr(iptio) subscr(iptio)
[ ] cancellis quae inclusa sunt delenda esse indicantur.
< > uncis quae inclusa sunt, praeter codicum fidem addita esse indicantur.
stellula * praefixa id quod in contextu editur ex Schoellii emendatione repositum esse significatur.

IUSTINIANI NOVELLAE

RECOGNOVIT

RUDOLFUS SCHOELL

UNIVERSITY OF TORONTO

LIBRARY

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΚΑΙ
ΤΟΥ ΦΑΛΚΙΔΙΟΥ.

R DE HEREDIBUS ET
FALCIDIA.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος Ἰωάννη τῷ ἐν-
δοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐω praetoriorum τὸ β',
ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατριμῶ.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. II.

5

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐνησολημένοις ἡμῖν περὶ τὰς ἀπά-
σης τῆς πολιτείας φροντίδας, καὶ μικρὸν οὐδὲν αἰρου-
μένοις ἐννοεῖν, ἀλλ' ὅπως ἂν Πέρσαι μὲν ἡρεμοῖεν,
Βανδίλοι δὲ σὺν Μαυροσίοις ὑπακούοιεν, Καρχηδόνιοι
δὲ τὴν παλαιὰν ἀπολαβόντες ἔχοιεν ἑλευθερίαν, Τζάνοι 10
τε νῦν πρῶτον ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων γενόμενοι πολι-
τείαν ἐν ὑπῆκοις τελοῖεν (τοῦτο ὅπερ οὕτω καὶ νῦν
πλήρῃ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας βασιλείας δέδωκε Ῥωμαίοις ὁ
θεός), ἐπιπυρέουσι καὶ ἰδιωτικαὶ φροντίδες παρὰ τῶν
ἡμετέρων ὑπῆκοῶν αἰεὶ προσαγγελλόμεναι, ὡν ἐκάστη 15
μὲν δίδομεν τὸν προσήκοντα τυπον. ὅποσα δὲ συγχῆς
μὲν ἀπολαύει τῆς κατὰ μέρος βοήθειας, δυνατὰ δὲ
ἔστιν ἐγγραφέντα νόμῳ κοινῇ ἀπασὶ δοῦναι τὴν ἐφ'
οἷς χρῆζουσιν ὠφέλειαν, ταῦτα χρῆναι νομίζομεν καὶ
νομοθετῆσαι καὶ παραδοῦναι τοῖς ὑπῆκοῖς αὐτόθεν 20
βοηθούντα, καὶ μὴ τῆς αἰεὶ κελύσεως τῆς ἐκ τῶν βασι-
λέων δέουσα. Αἰεὶ τοίνυν ἡμᾶς ἐνοχλοῦσιν οἱ μὲν
ὑπὲρ πρεσβέλων καταλειμμένων οὐ μὴν διδομένων
προσιόντες, οἱ δὲ ἑλευθερίων, οἱ δὲ ἑτέρου τινός, ὅπερ
οἱ μὲν παραδόντες τοὺς κλήρους δοθῆναι τισὶν ἢ γενέ- 25
σθαι διετάξαντο, οἱ δὲ ἀγνωμότως καὶ τῶν πραγμά-
των ἐφίενται καὶ ταῦτα λαμβάνουσι, καὶ τὸ κελυσοῦσθαι
οὐ πληροῦσι· καίτοιγε καὶ τοῖς πάλαι νομοθέταις εἰ-
ρητο προσήκειν τὰς τῶν τελευταίωντων διατυπώσεις,
ὅσαι μὴ μάχονται νόμοις, πᾶσι πληροῦσθαι τρόποις. 30
Ἄλλ' ἐπειδὴ τοὺς οὕτω γεγραμμένους νόμους ἤδη κατὰ
τὸ πλείστον ἀμεληθέντας εὐρομεν, ἀνακτῆσασθαι τε

⟨Praefatio.⟩ Occupatis nobis circa totius reipub-
licae curas, et parvum nihil eligentibus cogitare, sed
quatenus Persae quidem quiescant, Vandali vero cum
Mauris oboediant, Carchedonii autem antiquam reci-
pientes habeant libertatem, et Tzani nunc primum sub
Romanorum facti republica inter subiectos habeantur,
quod nondum hactenus nisi sub nostro imperio
dedit Romanis deus, incurrunt etiam propriae solli-
citudines a nostris subiectis semper nuntiatae, qua-
rum singulis quidem damus competentem formam.
Quaecumque vero frequenti quidem potiuntur per par-
tes auxilio, possibilia tamen sunt scripta lege (ut)
communem omnibus praestent, in quibus opus ha-
bent, utilitatem, haec oportere putamus et lege san-
cire et tradere subiectis per se iuvantia et non semper 1
iussione Imperatorum egentia. Semper igitur no-
bis importuni sunt alii quidem pro legatis relictis,
non tamen praebitis adeuntes, alii vero pro liber-
tatibus, alii ob aliud quoddam, quod transmittentes
quidem hereditates dari quibusdam aut fieri consti-
tuerunt, indevote autem et res adeunt et eas
percipiunt, et quod est iussum non faciunt, cum
utique etiam a veteribus legislatoribus dictum sit
competere deficientium dispositiones, quaecumque
non repugnant legibus, omnibus modis impleri. Sed
quoniam ita positas leges iam plerumque neglectas
invenimus, reparare eas iudicavimus oportere et tam

Nov. I (= Coll. I tit. 1: gloss.) Graece extat in ML, inde a medio capite 1 in A, cap. 1—4 in B 41, 4, 1, prooem. in B². — Epit. Theod. 1, Athanas. 9, 1. Iulian. const. I.

I

DE HEREDIBUS ET LEGE FALCIDIA.

Imp. Iustinianus A. Iohanni, gloriosissimum praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Occupatis nobis universae reipublicae curis, nec parvi quid animo agitantibus, sed quomodo Persae quiescant, Vandali cum Mauris oboediant, Carthaginienses pristinam libertatem recuperatam obtineant, Tzanique nunc primum Romanorum reipublicae subiecti inter subditos habeantur (id quod nondum hactenus nisi sub nostro imperio dedit Romanis deus), affluunt etiam privatae curae a subditis nostris semper delatae, quarum suam cuique convenientem formam damus. Quaecumque vero frequenti singulatim auxilio fruuntur, lege autem perscripta communem omnibus ubi opus est utilitatem praebere possunt, ea lege sancienda subditisque tradenda putavimus, per se auxilio futura nec perpetua imperato- 1 rum iussione indigentia. Semper igitur negotium nobis facessunt alii propter legata relicta nec tamen praestita nos adeuntes, alii propter libertates, alii propter aliud quid, quod qui hereditates reliquerunt dari quibusdam aut fieri iusserunt: ei vero quibus obtingunt improbe et appetunt bona et accipiunt nec iussa exequuntur; tametsi a veteribus etiam legislatoribus dictum sit defunctorum dispositiones, si quae legibus non repugnant, omnibus modis esse implendas. Sed quoniam leges ita conscriptas iam magna ex

ἀρχὴ σὺν θεῷ τῶν Νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ —: αἱ
τῶν εὐσεβῶν (ἡγουν βασιλικῶν s. v.) νόμων ἐπανορθώ-
σεις. Νεαρά πρώτη M² || 1 Περὶ τῶν κληρονόμων
καὶ τοῦ φαλκιδίου L (in quo rubricam praecedit in-
scriptio v. 3—5) B Athan. p. CVI Index reginae ε] περὶ
τοῦ φαλκιδίου M περὶ κληρονομῶν καὶ περὶ Φαλκι-
δίου Theod. || 4 εἰς L || praetoriorum (s. v. praetoriorum)
M praetoriorum L || 5 πατριμῶν M || 6 ἀπάσας τὰς
(τῆς L²) L || 7 οὐδὲν οὐ μὴν L || 10 τῆνοι? M¹ ||
23 ὑπὲρ λεγάντων πρεσβέλων L || 24 οὐπερ (οὐπερ L¹)
L || 31 νόμους om. L

III.

1 In nomine domini nostri (nostri om. V) Iesu Christi
praescr. RTV || 2 Falcidia] constitutio prima R; add. V,
constitutio prima et si heres legata solvere noluerit
add. R rubr. || 3 I (sic) aug. Iohi pp sed R, inser.
om. V || 7 parum RTV || 8 sq. quiescunt et oboediant
RTV || uaiandali V¹ || 9 *Carchedonii] et archedonii
(arcedonii V) RTV || autem RV, del. V², om. vulg. ||
10 *et Tzani] quānisi (q del. R²) RT quam V¹ qui V²
11 habentur V² || 14 nuntiare V¹ || 17 ut om. RTV ||
18 praestant T, praestare con. Heimbach || 24 quiddam
V² vulg. || 32 iudicamus V

1

αὐτοὺς ἡγησάμεθα δεῖν καὶ τοῖς τε περιοῦσι δοῦναι τὴν ἐξ αὐτῶν ἀσφάλειαν καὶ τοῖς τετελενηγόσι τὴν 2 ἐντεῦθεν ἀποτίσαι τιμὴν. Πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο ἀκεπτέον, ὅτι δὴ τῶν διατιθεμένων τοῖς μὲν ἀνάγκην ἐπιτίθειν ὁ νόμος ἀποπέμειν τινὰ μοῖραν προσώποις 5 αὐτῶν, ὡς δὴ τοῦτο κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν ὀφειλομένοις, ὁποῖον δὴ τι παισὶ καὶ ἐγγόνοις, καὶ πατράσι καὶ μητράσι, ἐστ' ὅτε καὶ ἀδελφοῖς, καὶ εἴ τι τοιοῦτο πρόσωπον ἦ ἐν τοῖς ἐξ ἡμῶν ἢ ἐν τοῖς ἐξ ὧν ἐσμὲν ἡριζήσαν οἱ νόμοι, τοῖς δὲ οὐδεμία καθέστηκεν 10 ἀνάγκη μοῖραν δίδουσι τινὶ τῆς ἐαυτῶν περιορισίας, ἀλλ' αὐτεξουσίως ἐστὶν ἡ φιλοτιμία, πρὸς οὗς ἂν ὁ διατιθέμενος βούλοιο φερομένην.

viventibus praebere ex eis cautelam quam morientibus hinc exhibere honorem. Primum itaque illud est cogitandum, quia testantibus aliis quidem necessitatem imponit lex distribuere quandam partem personis quibusdam, tanquam hoc secundum ipsam naturam eis debeat, quale est filiis et nepotibus, et patribus atque matribus, interdum vero etiam fratribus, et si quam huiusmodi personam aut in his, quae ex nobis sunt, aut ex quibus sumus, enumeraverunt 10 leges, aliis autem nulla consistit necessitas partem dare quamlibet propriae substantiae, sed sua potestas eis largitur ad quoscumque testator voluerit proferenda.

CAPUT I.

(Α) Τούτων οὖν ἡμῖν προδιωρισμένων, θεοπίζομεν τοὺς παρὰ τινῶν γεγραμμένους κληρονόμους ἢ καὶ 15 τυγχόντας fideicommissum, τῶν καθ' ὁμάδα τυχόν ἢ κατ' εἶδος, ἢ καὶ πρεσβείων, ἀνάγκην ἔχειν, ἅπερ ἂν ὁ διατιθέμενος καὶ τιμῆσας αὐτοὺς διατάξειεν, ἐκ παυτοῦ τρόπου πληροῦν, εἰ τὸ προσταχθὲν νόμιμον εἴη, ἢ εἰ μὴ τις αὐτὸ νόμος, εἰ καὶ μὴ γένοιτο παρὰ τοῦ τι- 20 μωθέντος, ἀλλ' οὖν κείριον εἶναι ὁρθῶς ἀποφαίνει. 1. Εἰ δὲ τις μὴ πληρῶν τὸ διατεταγμένον, ἀλλ' ἁρμόσαστος τῷ τετιμημένῳ τοῦ καταλειφθέντος ἐκ ψήφου δικαστικῆς ὑπομνησθεῖς ἐναντιὸν ὅλον ἐκκύσει μὴ πρῶτων τοῦτο ὅπερ προσετάχθη, εἰ μὲν τις ἐκείνων 25 εἴη τῶν ἀναγκαστικῶς ἐκ τοῦ νόμου τι λαμβανόντων, εἰς πλεον δεῖ ἢ καθ' ὅσον ὁ νόμος αὐτῷ δίδουσι βούλεται γέγραπται κληρονόμος, τοσούτον λαμβάνει μόνον, ὅσῳ ὁ νόμος αὐτῷ δίδουσι κατὰ τὴν τε- 30 ταστήτη τῶν ἐξ ἀδιαθέτου μοῖραν συχωρεῖ, τὸ δὲ ἄλλο σύμπαν ἀφαιρεῖσθαι, καὶ εἰ μὲν καὶ ἕτεροί τινες γεγραμμένοι τυγχάνουσι κληρονόμοι, προσαῦξεν ἐκεῖ- νοις κατὰ τὸ μέρος τῆς ἐνοτάσεως, ὅπερ ἐκάστη προσ- νεύεσθαι. Εἰ δὲ μηδεὶς ἄλλος εἴη κληρονόμος, ἢ τύχουεν μὲν γεγραμμένοι τινές, μὴ προσέλοιεν δὲ τῷ 35 κληρῷ, τῆνικαῦτα τὸ ἀφαιρούμενον προστιθέσθαι τοῖς ἄλλοις πράγμασιν, καὶ ἄδεια παρεχέσθαι καὶ ληγα- ρίοις καὶ φιδείκομισσαριοῖς καὶ οἰκέταις ἐλευθεροῦν τιμηθεῖσι προσίεναι καὶ τοῦτο οἰκειοῦσθαι, ἐφ' ᾧ πᾶσι τρώποισι τὸ προσταγμένον πληρῶσαι ἀσφαλείας δη- 40 λαδὴ πρότερον παρ' αὐτῶν γινόμενης, καθάπερ ἂν ὁ

His igitur a nobis praedictis sancimus, eos, qui ab aliquibus scripti sunt heredes, aut meruerunt fideicommissa, per universitatem forsam aut per speciem, aut legatum, necessitatem habere, quaecumque testator et honorans eos disposuerit, ex omni modo 15 complere, si quod praecipitur legitimum sit, aut si non illud aliqua lex, vel si non fiat ab eo qui honoratus est, tamen ratum esse expresse iam demonstrat. 1. Si quis autem non implens quod dispositum est, sed dum competat ei qui honoratus est, quod relic- tum est, et ex decreto iudicis admonitus annum to- tum protraxerit, non agens hoc quod praeceptum est, si quidem aliquis illorum fuerit, qui necessarie ex lege percipiunt, in plus autem, quam quod lex ei dari vult, scriptus est heres, tantum accipiat solum, quantum lex ei dari secundum quartam aut ab intestato partem concedit, aliud vero totum auferri. Et si quidem etiam alii quidam scripti sunt heredes, ad- 25 crescere illis secundum partem institutionis, quae unicuique distributa est; si vero nullus alter sit heres, aut sint quidem scripti quidam, non autem adeant hereditatem, tunc quod auferitur adiciatur aliis rebus, et licentia praebetur et legatariis et fideicommissariis et servis libertate honoratis adire et hoc ad- 30 quirere, ita ut omnibus modis quod praeceptum est impleatur: cautione videlicet prius ab eis facta, se-

cap. I summaria habent 'Ροπαί 24, 38 et Anonymus Bodleianus ap. Zachariae Ἀνάκδοτα p. 212.

parte neglectas invenimus, eas instaurandas existimavimus, et tam superstitionibus securitatem ex illis prae- 2 standam quam defunctis honorem inde persolvendum. Primum igitur illud considerandum est, alio testatoribus legem necessitatem imponere partem aliquam personis quibusdam tribuendi utpote quod ipso iure naturae eis debeat, velut liberis et nepotibus, patribus et matribus, interdum etiam fratribus, et si quam eiusmodi personam vel inter eos qui ex nobis sunt, vel ex quibus nos sumus, leges numeraverunt; aliis vero nullam incumbere necessitatem partem aliquam honorum suorum cuiquam relinquendi, sed suo arbitrio stare liberalitatem ad quemcumque voluerit testator conferendam.

1. His igitur a nobis ante dispositis sancimus iis, qui heredes a quibusdam scripti sunt vel fideicommissa, universaliter puta aut singularum rerum, vel etiam legata acceperunt, necessitatem incumbere quaecumque testator vel qui eos honoravit praeceperit omni modo implendi, si quod iniunctum est legitimum sit, aut nisi lex aliqua, etiamsi non fiat ab eo, qui honoratus est, tamen id ratum esse expresse declarat. 1. Quod si quis non impleat quod praeceptum est, sed, cum competat quod relictum est honorato, sententia iudiciali admonitus integrum annum traxerit non agens id quod imperatum est, si quidem ex eorum numero sit, qui necessario ex lege aliquid capiunt, in plus autem quam quantum lex ei dari vult, heres scriptus sit, tantum accipiat solum, quantum lex pro quarta parte ab intestato ipsi dari permittit, reliquum vero omne ei auferatur, et si alii quoque heredes scripti sunt, illis pro parte institutionis quae cuique tributa est accrescat. Sin nullus alius heres sit, aut si scripti quidem sint aliqui, hereditatem vero non adeant, tunc quod auferatur reliquis bonis adiciatur, et venia detur legatariis et servis libertate honoratis ad eundem et ea vindicandi, ita tamen, ut omnibus modis quod praeceptum est impleant; cautione

1 αὐτὸ L || 7 ἐγγόνοις L || πατράσι] παῖσι M¹ || 8 ἐστ' ὅτε M] καὶ ἐστ' ὅτε LB² || 11 τινὲ M] τινὰ LB² ε || 12 ἀντεξουσίως L¹ || 16 fideicommissum (ἴτοι ἀποκαταστάσεων s. v. M²) M ἀποκαταστάσεως B || 17 ἢ πρεσβείων (καὶ ληγάτων s. v. L²) LB ε || ὅπερ L || 20 αὐτῷ αὐτῶν s. αὐτῶν L^b || εἴ] ἐστὶ s. v. L² || 21 ἀποφαίνει Haloander || 23 ἐκ ψήφου] et ex decreto ε || 24 ἐκδοσεῖ (ἐκδοσεῖ L^a) L || 29 τρίτην L¹B (cf. B² d) || 31 καὶ post μὲν om. L || 37 ἄδεια παρεχέσθαι Haloander ε, ἄδεια παρεχέτω MLB || καὶ om. L ||

38 fideicommissarius (s. v. ἦγον τὴν ἀποκατάστασιν λαμβάνουσιν) M φειδικομισσαρίου L || 41 αὐτοῦ M^a

1 morienti R || 3 recogitandum V || 12 eis in litura R ci V || an sed suae potestatis est largitas? (sim. Contius) || 15 merunt V¹T¹ || 18 ex] del. R², ca V² || 20 qui] q* V¹ || 23 qui] quod V¹ || 24 et ex (ex R¹) RT] etiam ex V al. || 26 eorum VT¹ || 27 quam om. V || 28 scriptum R¹ || tantum ε solum accipiat R || 29 dari] vult add. R || aut del. vulg. || 33 descripta R¹ || 35 quod om. V¹ || 36 et legatariis] quidem legatariis V

τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων ἐπιδέχονται τρόπος, ὅτι τὰ πράγματα λαβόντες πράττουν ἐπ' αὐτοῖς, ἀπερ' ὁρθῶς ἐβουλήθησαν οἱ διαθέμενοι. ἢ εἴπερ μηδεὶς τῶν μνήμης ἐν τῇ διαθήκῃ τυχόντων βουληθεῖη προσελθεῖν, τούτῳ συγκληρονόμος ἢ ληγατάριος ἢ φιδεῖκομισσάριος ἢ οἰκέτης ἐλευθερίᾳ τετιμημένος, τριπλαῖα ἐπὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου, οὐδ' ὁ νόμος καλεῖ μετὰ τὸν γεγραμμένον μὲν, τῇ νομίμῳ δὲ ὑπὸ τοῦδε τοῦ νόμου περικλεισθέντα μοῖρα, φέρεσθαι τὰ πράγματα, καὶ αὐτοὺς ὁμοίως δίδοντας ἀσφάλειαν, ὅτι πληροῦσι τὰ τῇ διαθήκῃ περιεχόμενα. Ἀτακτον δὲ οὐδὲν οὐδὲ συγκεχρμένον οὐδὲ ἐπὶ τούτων γίνεσθαι βουλόμεθα, ἀλλ' ὁ πρῶτος κατὰ τὴν τάξιν καλούμενος μετὰ τὸν ἡδὴ περικλεισμένον ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ καθ' ἡμᾶς, οὐτος καλεῖσθαι πρότερος, εἴτα ὁ μετ' ἐκείνον, καὶ ἐφεξῆς οὕτως, ἕως ἂν ὁ τελευταῖος ἐκλιπὼν χώραν ποιῆσῃ καὶ τῶν ἐξωθέν τινι, βουλομένῳ καὶ προσελθεῖν καὶ τὰ καταλειμμένα πληρῶσαι. μεθ' οὗς καὶ τὸ δημόσιον, εἶγε βούλοιο, τίθεμεν. Καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ληγαταρίων καὶ φιδεῖκομισσαρίων τοιαύτην εἶναι βουλόμεθα τάξιν, ὥστε πρότερον δίδοσθαι παρρησίαν τῆς προσελύσεως τῷ καθ' ὁμάδα φιδεῖκομισσαρίῳ, ἢ πλείονον ὄντων τῷ μείζονα μοῖραν ἔχοντι, ἐπειδὴ καὶ μιμητὰ κληρονόμον καθέστηκε, καὶ μάλιστα ἐφ' ἡμῶν, οἵπερ τῷ Τρεβελλιανίῳ τῶν δόγματι δεδώκαμεν ἐπὶ τῶν τοιούτων φιδεῖκομισσῶν χώραν, τὰς τοῦ Πηγασιανίου περιόδους μισήσαντες τε καὶ ἐκβαλόντες. εἰ δὲ ἢ οὐκ εἴη τις καθ' ὁμάδα τετιμημένος ἢ οὐ βούλοιο πράξει τὸ κελευσθέν, ἐπὶ τοὺς τοῖς μείζονιν ἰδικοῖς ληγατοῖς ἢ καὶ φιδεῖκομισσοῖς τετιμημένους τὴν τοιαύτην ἔρχεσθαι παρρησίαν. οὕτω τε καὶ τοῖς οἰκέταις δίδοσθαι καιρὸν τοῖς ἐλευθερίᾳ τετιμημένοις καὶ προειέναι καὶ ἐλευθέρους ἀσφαλῶς εἶναι καὶ τὰ πράγματα λαμβάνειν καὶ πληροῦν τὰ κελευσθέντα μετὰ τῆς ἔμπροσθεν εἰρημένης ἀσφαλείας. Εἰ δὲ μηδεὶς εἴη τῶν ληγαταρίων ἢ φιδεῖκομισσαρίων τῶν καθ' ὁμάδα ἢ καὶ καθ' εἶδος μείζονι μοῖρα ἢ πρεσβείῳ τετιμημένος, ἀλλὰ πάντες ἴσην ἐπέχουεν τύχην, τριπλαῖα προκρίνεσθαι μὲν καὶ οὕτως τοὺς καθ' ὁμάδα φιδεῖκομισσαρίους διὰ τὸν ἔμπροσθεν ἡμῶν εἰρημένον λόγον, ἢ τὸν ἐξ αὐτῶν βουλόμενον πληρῶσαι τὸ προσταγαμένον, τοὺς δὲ λοιποὺς ληγαταρίους ἢ φιδεῖκομισσαρίους, ὅσοι μηδὲν ἀλλήλων ἐν τῷ καταλειμμένῳ προέχουσι, καὶ πάντας, εἰ βούλοιο, καλεῖ-

cundum quod personarum vel rerum receperit modus quia res accipientes agunt in eis, quae recte voluerunt testatores. Si vero nullus horum, de quibus testamento memoria facta est, voluerit adire, hoc est coheres aut legatarius aut fideicommissarius aut servus libertate honoratus, tunc ad alios, quos lex ab intestato vocat post eum quidem, qui scriptus est, et legitima per hanc legem parte exclusus, deferri res, et ipsos similiter praebentes cautionem, quia complent, quae testamento continentur. Inordinatum vero nihil neque confusum nec in his fieri volumus, sed primus secundum ordinem vocatus post eum, qui iam exclusus est a lege nostra, ita vocetur prior, deinde qui post illum est, (et) ita de cetero, donec ultimus relictus locum faciat etiam alicui exterius venientium, et adire et quae relicta sunt implere; post quos etiam fiscum, si voluerit, ponimus. Etenim in legatariis et fideicommissariis hunc esse volumus ordinem, ut detur licentia additionis priori per universitatem fideicommissarii, aut multis existentibus maiorem partem habenti, quoniam et in similitudinem heredis consistit, et maxime apud nos, qui Trebelliano solo dogmati dedimus in talibus fideicommissis locum. Pegasiani circuitiones odio habentes et expellentes. Si vero aut non fuerit quispiam per universitatem honoratus aut noluerit agere quod iussum est, ad eos, qui maioribus propriis legatis aut fideicommissis honorati sunt, huiusmodi venire fiduciam. Sic quoque servis dari tempus, qui libertate honorati sunt, et adire, et liberis cautum esse, et res percipere, et complere quae iussa sunt, cum praedicta dudum cautione. Si vero nullus fuerit legatariorum vel fideicommissariorum per universitatem aut per speciem maiori parte aut in legato honoratus, sed omnes aequalem habuerint fortunam, tunc praeponi quidem etiam sic per universitatem fideicommissarios propter dictam dudum rationem, aut eum, qui ex eis voluerit implere quod praecceptum est; reliquos autem legatarios vel fideicommissarios, quicumque nihil alterutros in hoc, quod relictum est, antecedunt, etiam omnes, si voluerint, vocari, aut

scilicet prius ab iis praestanda prouti rerum vel personarum ratio admittat se rebus acceptis inde executuros quae recte testatores voluerunt. Quodsi nemo eorum, quorum in testamento facta est mentio, adire velit, id est coheres vel legatarius vel fideicommissarius vel servus libertate honoratus, tunc ad reliquos ab intestato, quos lex vocat post scriptum quidem heredem, sed intra legitimam tantum portionem per hanc legem coactum, bona deferantur, et ipsos similiter praestituros cautionem se ea, quae testamento continentur, impleturos esse. Nihil vero inordinati neque confusi ne in his quidem fieri volumus, sed qui primus ex ordine vocatur post eum, qui iam nostra lege circumscriptus est, is prior vocetur, deinde qui post eum est, et sic deinceps, donec ultimus deficiens locum faciat etiam extraneorum alicui, qui et adire et relicta implere velit; post quos etiam fiscum, si quidem voluerit, ponimus. Etenim et in legatariis et fideicommissariis talem ordinem esse volumus, ut priori detur fideicommissario universali, vel si plures sint, maiorem partem habenti licentia adeundi, quia et instar heredis est, idque maxime apud nos, qui soli Trebelliano Scto in talibus fideicommissis locum dederimus, ambagibus Pegasiani odio habitis et explosis. Si vero aut nullus sit fideicommissio universali honoratus aut noluit quod imperatum est facere, ad eos, qui maioribus legatis specialibus sive fideicommissis honorati sunt, eiusmodi facultas veniat; itaque etiam servis libertate honoratis opportunitas detur et adeundi et libertate secure fruendi et bona accipiendi et imperata implendi cum praedicta cautione. Sin autem nemo legatariorum aut fideicommissariorum, universalium aut particularium, maiore portione vel legato honoratus sit, sed omnes aequali sint condicione, tunc quidem utique praeferrantur fideicommissarii universales, ob ea quae ante a nobis dicta sunt, vel quicumque ex illis quod praecceptum est implere vult. Reliqui vero legatarii vel fideicommissarii, quicumque in eo, quod relictum est, nihil alter alteri praestant, universi, si velint, vocentur, vel qui ex illis

1 τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων] personarum vel rerum § 2 πράττουσιν L § 3 ἢ εἴπερ] Si vero § 5 ἢ φιδεῖκομισσάριος M] ἢ ὁ τὴν ἀποκατάστασιν λαμβάνων M²B, om. L || 10 δίδοντας] δίδομαι τὴν B || 14 ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ] τῷ νόμῳ τῷ L || 15 οὕτως] ita (i. e. οὕτως) § 16 ἐκλιπὼν L || 19 τὸν δημόσιον LB || 22 φιδεῖκομισσαρίων M λαμβάνοντι τὴν ἀποκατάστασιν B || 24 κληρονόμοις L¹ κληρονόμος L² || 25 οἵπερ] cf. Inst. 2, 23, 7 || τρεβελλιανίῳ M || 30 καὶ om. L || 33 ἐλευθέρους §? || 36 ἢ φιδεῖκομισσαρίων M] om. L¹, ἢ τῶν

ficomis^s s. v. L² || 37 μοῖρα τετιμημένα (τετιμημένος m. 2) ἢ πρεσβείῳ L || 40 τὸν ἔμπροσθεν] ab his v. inc. A f. 221 || ἡμῶν om. A || 41 τῶν ἐξ αὐτῶν βουλομένων A || 42 προσταττόμενον L || 43 ὅσοι] om. L¹, οἱ L²A

2 uolenti R¹ || 14 et om. RTV || 15 etiam] et etiam R set etiam V¹ || 16 uolenti post uenientium add. det., recte || 17 etiamfi fiscum si V¹ || 19 prior* V¹ || 22 similitudine V || 23 qui] qui ex V¹ || soli R²V² || 29 dare V¹ || 30 libertis V¹ || 35 habuerunt aequalem V || 38 quod om. V²

σθαι, ἢ τοὺς ἐξ αὐτῶν βουλομένους. Εἰ δὲ μηδεὶς ληγατάριος ἢ φιδεϊκομισσαρίος ἐλοιτο τοῦτο πρᾶξιαι, δίδομεν τοῖς οἰκέταις παρρησίαν τοῖς ἐλευθερίᾳ τετιμημένοις κατὰ τὴν τάξιν τῆς ὀνομασίας, καθ' ἣν αὐτοὺς ὁ δεσπότης ὠνόμασε, κατὰ τοῦτο ἔχειν τὴν πρὸς 5
 2 ἀλλήλους προτιμῆσιν. Καὶ τὰτα μὲν ἅπαντα νομοθετοῦμεν, ἔνθα ἀναγκαστικὴ τις ὑπόκειται δόσις εἰς τινὰ τῶν ἐκ φύσεως ὀφειλομένων τινὰ διαδοχὴν παρὰ τοῦ διαθεμένου τε καὶ τελετώντος. Εἰ δὲ οὐδὲν ὑπόκειται τοιοῦτον πρόσωπον ἐν ταῖς ἐνοστάσεσιν, 10
 ἀλλ' ἐκούσιος ἢ φιλοτιμία τῆς διατυπώσεως παρὰ τοῦ διαθεμένου γίνονται, εἴτα ὁ γεγραμμένος οὐ πληροὶ τὸ προστεταγμένον εἶσω τοῦ ῥηθέντος ἡμῖν ἐμπροσθεν χρόνου, ἢ τοὺν μὲν ἀφαιρέσθαι πάντων τῶν καταλειμμένων, οὐδ' ὅτιον οὔτε κατὰ Φαλκιδίου πρόφασιν οὔτε κατ' ἄλλην αἰτίαν λαβεῖν δύναμεν. Οἰοῦμαι δὲ τὰ αὐτὰ κρατεῖν, καὶ εἰ μὲν εἶεν συγκληρονόμοι, τούτους καλεῖσθαι, ἐπειτογε εἰς φιδεϊκομισσαρίους καὶ ληγατάριους καὶ οἰκέτας καὶ τοὺς ἐξ 20
 ἀδιαθέτου πάντας κατὰ τὴν ἐμπροσθεν ὑφ' ἡμῶν παραδεδωκμένην τάξιν τὰ πράγματα χωρεῖν, πανταχοῦ τὸν βάρους συνημμένου τοῦ δεῖν πληροῦν τὰτα, ἅπερ ὁ διαθεμένος κατὰ νόμον, καθάπερ ἐμπροσθεν εἰπόν- 3
 3 τες ἐφθμεν, ἐπιτάξειεν. Εἰ δὲ ἡ ἐνοστὰσις καὶ ὑποκατάστασιν ἔχοι, προδήλον ὡς πρότερον ἐπὶ τὸν 25
 ὑποκατάστατον βουλόμενον ἐλεύσεται τὰ πράγματα πάντα κατὰ τὸν νόμον πληροῦντα τὰ καταλειμμένα. οὕτω τε ἐκείνου μὴ βουλομένου, τμηκαῦτα ἐπὶ τε τοῖς συγκληρονόμοις καὶ ληγατάριους καὶ οἰκέτας καὶ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου καὶ τοὺς ἔξωθεν καὶ τὸ δημόσιον 30
 κατὰ τὴν παρ' ἡμῶν εἰρημένην παρατήρησιν τὰ ἀφαιρούμενα παραγενήσεται, πληροῦντας πανταχοῦ τὰς τῶν τελετώντων νομίμως διατυπώσεις. διὰ τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τοσαύτας εἶδομεν διαδοχάς, ἵνα μὴ μείνειεν ἀπροσέλευστος ὁ τοῦ τελετώντος κληρὸς. 35
 4 Exheredatous δὲ παῖδας, εἰ γε δικαίως παρὰ τὸν πατρός ἀποκλεισθεῖεν καὶ μηδὲν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς ἔχοιεν γνώμης, οὐ καλοῦμεν οὐδὲ προσιέμεθα, κἂν εἰ υἱοτάσις βουληθεῖεν. Εἰς γὰρ ἐστὶ τῷ νόμῳ σκοπός, τὰ διατεταγμένα παρὰ τῶν τελετώντων πληροῦσθαι. 40
 τὸν γὰρ ἐξ αὐτοῦ τοῦ διαθεμένου τῆς αὐτοῦ περιορισίας ἀπεκτανόμενον πῶς ἂν εἴη δικαίον καλεῖν εἰς πράγματα, ὧν αὐτὸν ἐκεῖνος διὰ τῆς ἐπ' αὐτῷ ῥητῶς γενομένης exheredationos γενέσθαι μέτοχον οὐκ ἔβου-

qui ex eis voluerint. Si vero nullus legatarius aut fideicommissarius elegerit hoc agere, damus servis libertatem honoratis secundum ordinem denominationis, per quam eos dominus denominavit, secundum hoc habere in alterutro praepositionem. 5
 2 Et haec quidem omnia sancimus, ubi necessaria quaedam subiacet datio in aliquo, cui ex natura debetur quaedam successio a testatore et moriente. Si vero nulla subest huiusmodi persona in institutionibus, sed spontanea largitas dispositionis a testatore fiat, deinde scriptus non compleat quod praecipitur intra praedictum a nobis dudum tempus, illum quidem privari omnibus relictis, nihil penitus neque per Falcidiaem occasionem neque per aliam causam percipere valentem. Similiter autem talia obtinere: et si quidem sint coheredes, hos vocari, alioquin ad fideicommissarios et legatarios et servos et omnes ab intestato secundum prius a nobis traditum ordinem res venire, ubique onere cohaerente, quatenus oporteat compleri ea, quae testator secundum 20
 3 dum legem, sicut prius diximus, imperavit. Si vero institutio etiam substitutionem habuerit, certum est, quia prius ad substitutum volentem venient omnes res secundum legem completam quae relictae sunt, et sic illo nolente tunc ad coheredes et legatarios et servos et qui ab intestato et qui extra sunt et fiscum secundum a nobis datam observationem ea, quae auferuntur, venient, completas ubique deficientium legitimas dispositiones: propterea namque etiam ad tantas respeximus successiones, ut non recedat sine additione morientis hereditas. Exheredatos autem filios, si iuste a patre exclusi sint et nihil ex patris habeant voluntate, non vocamus neque respicimus, licet decies milies velint. Una enim est legis intentio, ut quae disposita sunt a morientibus impleantur; eum enim, qui ab ipso testatore propria substantia pulsus est, quomodo erit iustum vocare ad res, quarum eum ille per exheredationem factam in eum expressim fieri participem noluit? Si vero

voluerint. Quodsi nullus legatarius vel fideicommissarius hoc facere voluerit, servis libertate honoratis veniam damus, ut secundum ordinem nominationis, quo dominus eos nominaverit, ita inter se habeant 2
 2 praerogativam. Et haec quidem omnia sancimus, ubi de necessaria agitur datione in eorum aliquem conferenda quibus natura successio a testatore et defuncto debetur. Si vero eiusmodi persona nulla subest in institutionibus, sed voluntaria liberalitas dispositionis a testatore fiat, et deinde scriptus heres intra tempus a nobis praedictum id quod praecipitur est non impleat: ille vero omnibus, quae relictae sunt, privetur, ut neque Falcidiaem nomine neque ex alia causa quicquam capere possit. Similiter autem eadem obtineant, et siquidem coheredes adsint, hi voveantur, alioquin ad fideicommissarios et legatarios et servos et omnes ab intestato secundum ordinem a nobis ante traditum bona veniant, onere ubique annexo im- 3
 3 plendi ea, quae testator legitime, sicut ante iam diximus, imperaverit. Si vero institutio etiam substitutionem habet, manifestum est prius ad substitutum, si velit, ventura esse bona relicta, omnia secundum legem impleantur; pariterque illo nolente tunc ad coheredes et legatarios et servos et heredes ab intestato et extraneos et fiscum secundum dictam a nobis observationem quae auferuntur pervenient, qui omnino legitimas defunctorum dispositiones impleant. Propterea enim ad tot successiones respicimus, ne hereditas 4
 4 defuncti non adita maneat. Exheredatos vero liberos, si modo iuste a patre exclusi sint nec quicquam ex voluntate patris habeant, non vocamus neque admittimus, etiamsi sescenties velint. Una enim est legis intentio, ut quae a defunctis praecipita sunt impleantur. Nam qui ab ipso testatore bonis suis exclusus est, qui iustum fuerit eum ad bona vocare, quorum eum ille per exheredationem nominatim factam participem fieri noluit? Quod vero partem ei qui voluntatem defuncti non implet ablatam primum ad substi-

3 τοῖς ante ἐλευθερίᾳ om. A || 5 ὀνομάσει A || 8 τὸν ἐκ φύσεως ὀφειλομένον A || 9. 10 οὐδὲ ἐν ὑπόκειται τῶν τοιούτων προσώπων A || 11 ἢ om. A || 12 γένοιτο BA || 14 ἦτοι M] om. LAB ε || πάντων om. A || 15 μηδ' ὅτιον κατὰ φαλκιδίου ἢ κατ' ἄλλην αἰτίαν A || 16 *οὐδὲ κατ' libri || 17 ὁμῶς A || τὰ αὐτὰ talia (i. e. τοιαῦτα) ε || συγκληρονόμοις L¹ || 18 αὐτοῖς A || ἐπειτογε εἰς] ἐπὶ δὲ τοῖς A || 21 πανταχοῦ] πᾶσι A || 22 πληροῦντα τὰτα L¹ || πληροῦν (sic) ἅπερ ὁ διαθεμένος κατὰ τὸν νόμον τὸν εἰρημένον ἐμπροσθεν ἐπιτάξειεν A || 24 δὲ ἢ om. A (in marg. id' περι ὑποκαταστάσεως)] || 25 ἐπὶ] ὑπὸ A || 27 τὸν om. A || 29 post

ληγατάριους add. καὶ φιδεϊκομισσαρίους? || 30 τὸν δημόσιον A || 32 πανταχοῦθεν B || 35 μείνοι M || 36 τὴ κατὰ τῶν ἀποκληρῶν] A in mg. || ἐξνερδατός MA ἀποκληρῶν LB || εἴγε] εἴτε A || 37 πατρός κληροθεῖται ἢ καὶ μηδὲν ὅλως ἔχοιεν αἴτιον τῆς τοῦ πατρὸς φιδεϊκομισσον καλονμένης, οὐ προσιέμεθα A || 40 πληροῦσαι A || 43. 44 ῥητῶς γενομένης ἐξheredationos (ἐξν: ereditationos L ἦτοι ἀποκηρύξεως s. v. M²) ML γενομένης ῥητῶς ἐξνερδατίωνος A γενομένης ἀποκηρύξεως ῥητῶς B

1 voluerit V || 3 libertate elegerit honoratis R || 7 subiacet V || 21 prius sicut V¹ || 34 despiciemus R

λήθη; Εἰ δὲ τὸ ἀφαιρούμενον μέρος παρὰ τοῦ μὴ πληρόντος τῆν τοῦ τελευτήσαντος βουλήν πρότερον γράγομεν ἐπὶ τοὺς ὑποκαταστάτους, ἔπειτα ἐπὶ τοὺς συγκληρονόμους, καὶ μετ' ἐκείνων ἐπὶ ληγαταρίους καὶ φιδεῖκομισσαρίους, καὶ πρὸς γε καὶ οἰκέτας, οὕτω τε ἐπὶ τῆν ἐξ ἀδιαθέτου κλήσιν καὶ τοὺς ἐξωθεν καὶ τὸ δημόσιον ἤλθομεν, οὐκ ἀπὸ τρόπου τοῦτο γέγονεν, οὐδὲ ἐκ τοῦ παρῶντος, οὐδὲ ὡς ἂν τινα καὶ διαλάθοι τὸ προσήκον, ἀλλ' ἐκ προνοίας καὶ κατὰ τὸν νόμον ἵνα πεπερασμένων πρώτων ἀπάντων τῶν κατὰ τὰς 10 διαθήκας προσώπων, εἴτα ἀπειπόντων, οὕτως ἐπὶ τῆν ἐξ ἀδιαθέτου κλήσιν καὶ τοὺς ἄλλους ἀφικώμεθα. Ἐφ' ἀπάντων δέ, ἐφ' ὧν τῶν προγεγραμμένων οὐ πληροῦντων καλοῦμεν ἢ τὰ ἐκ τῆς διαθήκης πρόσωπα ἢ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου καὶ τοὺς λοιπούς, δίδομεν ἅπασιν τοῖς 15 τοιοῦτοις προσώποις γίνεσθαι κληρονόμους καὶ aditionos ἦτοι pro herede gestionos ἔχειν δίκαιον (ταῦτα δὴ τὰ τοῦ νόμου ῥήματα), καὶ ὡς κληρονόμους ἅπαντα πράττειν, ἐναγομένους τε καὶ ἐνάγοντας· τοῦτο ὅπερ καὶ οἱ παλαιώτατοι τῶν νόμων ἐκ τῆς οἰκείας αὐθεντίας ἐδίδουσαν, καὶ κληρονόμους ἐποιοῦν τοὺς οὐδὲ γεγραμμένους κληρονόμους οὐδὲ ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸν κληρονόμον καλομένους. Τούτων ἀπάντων κρατούντων, κἂν εἰ μὴ παρὰ κληρονόμου, παρὰ δὲ ληγαταρίου ἢ φιδεῖκομισσαρίου ἢ τοῦ mortis causa δωρεῶν λαβόντος 25 δοθῆναι τι ἢ γενέσθαι ὁ διαθέμενος ἡβουλήθη· τῆς αὐτῆς τάξεως προσάσει τῶν ἀφαιρούμενων πραγμάτων φυλακτομένης, καὶ ἀρχομένης μὲν ἀπὸ τῶν ὑποκαταστάτων τοῦ ληγαταρίου, ληγουσης δὲ εἰς τὸ δημόσιον. Καὶ μηδεὶς πρὸς τὸν νόμον δυσχεραίνεται 30 τοῦτον, ὡς τῶν καταλειμμένων ἀποστερούμενος, ἀλλ' ἐννοῶν, ὡς ἅπαντι ἀνθρώποις πέρας ἐστὶ τοῦ βίου ὁ θάνατος, μὴ μόνον τὸ παρ' ἐτέρων αὐτὸς λαβεῖν θεωρεῖται, προσενοεῖται δέ, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐτέροις τελευτῶν ἐπιτάξει, καὶ εἰ μὴ τῆς παρὰ τοῦ νόμου τήν 35 βοηθείας, οὐδὲν ὧν ἂν μετὰ σπουδῆς ἀπάσης διατάξειεν, εἰς ἔργον ἄξει. οὐ γὰρ τοῖς ἐφ' ἡμῶν οὐδὲ τοῖς νῦν μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ παντὶ καὶ τῷ μετὰ ταῦτα ῥέοντι νομοθετούμεν χρόνῳ.

CAPUT II.

Ἐντεῦθεν ἡμᾶς εἰσῆλθε βουλή καὶ τις ἐννοία τοῦ 40 Φαλκιδίου νόμου, ὅς καὶ ἀκόντων τῶν διατιθεμένων,

Hinc nobis ingressa est cura et quaedam consideratio Falcidiae legis, quae etiam invitis testatori-

tutos, deinde ad coheredes, atque post eos ad legatarios et fideicommissarios, ac praeterea ad servos transulimus, itaque ad eos qui ab intestato vocantur et extraneos ac fiscum venimus, id non temere factum est neque inconsiderate neque quasi quem lateat quod conveniens est, verum consulto et secundum legem: ut perquisitis prius omnibus deinceps personis testamenta scriptis, usque recusantibus, ita demum ad eos, qui ab intestato vocantur, ceterosque perveniremus. In omnibus vero casibus, ubi prius scriptis heredibus non implentibus eas personas, quae vel ex testamento vel ab intestato veniunt, et ceteras vocamus, concedimus omnibus eiusmodi personis heredes fieri atque aditionis sive pro herede gestionis (quae quidem verba legis sunt) ius habere, omniaque tamquam heredes agere, sive conveniantur sive conveniant; id quod antiquissimae etiam leges ex propria auctoritate dabant heredesque faciebant eos, qui neque scripti erant heredes neque ab intestato ad hereditatem vocabantur. Atque haec omnia obtineant, licet non ab herede, sed a legatario aut fideicommissario aut mortis causa donatario dari quid ferive testator voluerit; eodem ordine in causa rerum auferendarum servando, ut a substitutis quidem legatariis incipiat, in fisco vero desinat. Nec quisquam adversus hanc legem indignetur, quod iis, quae relicta sunt, privetur, sed considerans omnibus hominibus finem vitae esse mortem non id solum spectet, ut ab aliis ipse accipiat, sed praeterea cogitet se et ipsum moriturum aliis praecepta daturum, ac nisi auxilium ab hac lege habeat, nihil eorum quae cum omni studio disposuerit ad exitum esse perducturum. Non enim iis tantum, qui sub nostro imperio, vel qui nunc sunt hominibus, sed omni etiam posthac decurrenti temporis leges ferimus.

II. Hinc nos consilium et consideratio aliqua legis Falcidiae subiit, quae invitis etiam testatoribus,

1 Εἰ] ἰε A in mg. || 2 βούλησιν B || 3 εἴτα A || 5 καὶ ante οἰκέτας om. A || οὕτως (οὔτοι m. 1) τε A, τε om. M || 6 τὸν δημόσιον A || 7 ἀπο τρόπου MLA (ἀπόπας L²) || 9 κατὰ νόμον A || 10 πεπερασμένον A || τὰς om. A || 11 οὕτως] οὕτω τὲ L || 12 ἀφικώμεθα] κληρονόμους add. A || Ἐφ'] ἰε A in mg. || 13 ἐφ' ὧν τί τῶν γεγραμμένων A || πληροῦντος? L¹ πληροῦνται A || 15 ἐξ ἀδιαθέτου] κληρονόμους add. A || καὶ ante δίδομεν add. A || 16 κληρονόμους AB (ε) || aditionos (ἦτοι υπεισελεσίσεως M s. v.) ML ἀδραστίονος A υπεισελεύσεως B || 17 pro herede geretionos (τουτέστι κληρονο-
de gestionis
mias εχειρήσεως s. v.) M πρόνερεστῆτονικ (sic) L (corr. m. 2) προκερεδεκερετίωνος A κληρονομίας εχειρήσεως B || ταῦτα δὴ τοῦ νόμου τὰ ῥήματα L || 19 τοῦτο om. A || 20 τῶν νόμων] νόμοι L² A || 21 οὐδὲ] μὴ A ||

24 κἂν] καὶ A || 25 ἢ τοῦ μόρτις καῦσα δωρεῶν λαβόντων M τυμορτισσῶος λαβόντος A, ἢ τοῦ θανάτου αἰτία λαβόντος L (ε) ἢ τοῦ λαβόντος αἰτία θανάτου B || 29 τὸν δημόσιον A || 30 τοῦτον δυσχεραίνεται A || 32 ὁ om. LA || 34 καὶ αὐτὸς] καὶ om. L || 35 τῆς παρὰ τοῦδε Hombergk, παρὰ τῆς (τ in lit. M) τοῦδε MB παρὰ τῆς A παρὰ τοῦδε L || τύχη A || 36 ἐπιτάξειεν (in mg. [δια]τάξειεν? corr.) A || 37 ἄξει A ἔξει L¹ || οὐ γὰρ τῶν ἐφ' ἡμῶν οὐδὲ τῶν A || 39 ταῦτα] τὲ add. A || 40 rubr. β περι φαλκιδίου L..... φαλκιδίου A || ἡμῶν A

15 gerstionis R¹ || 17 *quod] quidem || 23 oc***ione V¹ || 25 *legatariis || termino RTV || 26 hanc] ob hanc R || 27 priuatis R¹ V¹ || 28 non] et non RT || se om. V¹ || 30 si non] nisi V || 31 cum omni] communi R^a || 34 haec om. V || 40 rubr. ad legem Falcidiam V

εἴπερ ἐξανάλισκοιεν τὰ πράγματα διὰ τῶν προσβείων, δίδωσι παρακατέχειν τοῖς κληρονόμοις, ὅσον αὐτοῖς ποιεῖ τὸ τέταρτον τῆς περιουσίας. κἀνταῦθα γὰρ μάχασθαι μὲν δοκεῖ τῇ γνώμῃ τοῦ τελευτήσαντος, ἐπερείδασθαι δὲ τῷ ταῦτα ἐπιέντι νόμῳ. Θεσπίζομεν τοίνυν (ἀνθεκτέον γὰρ ἡμῖν πανταχόθεν τῆς τῶν τελευτήσαντων γνώμης), τοὺς κληρονόμους, εἰ βούλοιντο τῆς ἐντεῦθεν ἀφέλειας ἀπολαύειν, καθαρὰν φυλάξαι τῷ νόμῳ τῆν ἐξουσίαν, καὶ μὴ δι' ἂν ἄν, ὡς εἰκόσ, ὑποκλέψαιεν ἢ κακορρήσασαιεν, εἰσάγειν πειρασθαι τὸν Φαλκιδιον, καλ- 10 τουργε εἰ μὴδὲν ἐκακούρησσαν, οὐκ ἂν ἴσως ἀρμόσαντα. Γ 1 Γινέσθω τοίνυν inventarium παρὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ δεδιότος, μὴ ποτε οὐκ ἔχοι μετὰ τὰ χρεῖα καὶ τὰ προσβεία Φαλκιδιον, κατὰ τὸν τρόπον καὶ τοὺς χρό- 15 νους καθ' οὓς πρῶην ἐνομοθετήσαμεν, ὅτε τοὺς ἀν- θρώπους ἐξηροῦμεν τῆς ἐκ τῶν προσελεύσεων ἐπὶ τοῖς οἰκείois πραγμασι ζημίας, ἰσάντες τὰ βάρη μέχρι τοῦ τῆς Δ οὐσίας τῆς καταλειμμένης μέτρον. Ἐκείνου προ- τιθεμένου μόνου, τοῦ χρεῖαι τὸν τοιοῦτον [εἰδέναι] κληρονόμου, ὅς οὐ δανειστας μόνου, ἀλλὰ καὶ ληγατα- 20 ρίους εὐλαβεῖται, καὶ δέδιεν οὐ τὸ ζημιωθῆναι μόνου, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ κερδᾶναι, παραλαμβάνειν ἅπαντας τοὺς ληγαταρίους καὶ φιδεικομισσαρίους, ὅσοι κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν τύχοιεν ἐνδημιούντες, ἢ τινὰς γε ὑπὲρ αὐτῶν πράττοντας, εἰ τυχόν ἢ τῶν προσώπων φύσις 25 ἢ ἀξία ἢ ποιότης ἢ ἡλικία ἢ καὶ τίς ἂν ἀνάγκη εὐχέρειαν αὐτοῖς οὐ δίδωσι τῆς ἐπὶ τῷ inventario παρουσίας. Εἰ δὲ ἅπῳσι τινας, παραγίνεσθαι μάρτυρας τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς πόλεως ἀξιολύτων καὶ κεκτημένων οὐσίαν καὶ ἐπὶ χρηστῆς ὑπολήψεως ὄντων οὐκ ἐλάττους τῶν 30 τριῶν (ταβουλαρίους γὰρ μόνους, τὸ γε εἰς τοῦτο ἦκον, οὐ πιστεύομεν), ἐφ' ὧν προσήκει γενέσθαι τὸ inventa- ριον, ὥστε ἐπανελεθῶσι τοῖς ληγαταρίοις καὶ μεφο- μένοις ὑπεξηροῦσθαι τι τυχόν τῶν πραγμάτων ἢ μὴ φανερόν γενέσθαι, παρησίαν εἶναι μὴ μόνον διὰ τῆς 35 τῶν οἰκετῶν βασάνου τὸ πρᾶγμα ζητεῖν (καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο δίδομεν κατὰ τὴν πρῶην γῆμων ἐιση- μένην ἐπὶ ταῖς οἰκετικαῖς βασάνοις παρατήρησιν), ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ὅρκου τοῦ κληρονόμου καὶ διὰ τοῦ ὅρκου τῶν μαρτύρων, λεγόντων παρῆναι τε τοῖς πραττο- 40

bus, si expendantur res per legata, praebet etiam retinere heredes quantumcumque eis impleat quartam substantiae. Et hic enim repugnare quidem videntur voluntati deficientis, et incumbere legi talia 5 permittenti. Sancimus igitur, quoniam tuenda nobis ubique est deficientium voluntas, heredes, si voluerint hac utilitate potiri, puram servare legis potestatem; et non per quae forte subripiunt aut malignantur, 10 1 malignati essent, non forte competeret. Fiat igitur inventarium ab herede metuente, ne forte non habeat post debita et legata Falcidiam, secundum modum et tempora, per quae dudum sancivimus, quando homines excepiimus ex damno rerum suarum 15 in additionibus, statutens onera usque ad substantiae relictiae mensuram: illo adiecto solo, ut oporteat huiusmodi heredem, qui non creditores solum, sed etiam legatarios veretur, et metuunt uon damnificari solum, sed etiam non lucrari, convocare omnes lega- 20 tarios et fideicommissarios, quantumcumque in eadem civitate sunt constituti, aut quosdam pro eis agentes, si forte personarum natura aut dignitas aut qualitas aut aetas aut quaelibet necessitas facultatem eis non dat ad inventarii praesentiam. Si vero absunt ali- qui, interesse testes in ipsa civitate fide dignos et possidentes substantiam et optimaie opinionis exi- stentes non minus tres (tabularii enim solis, quan- tum ad hoc competet, nou credimus), coram quibus convenit fieri inventarium, ita ut supervenientibus 30 legatariis et querentibus forsans subreptum aliquid rerum aut non manifestatum licentia sit non solum per servorum examinationem causam quaerere (nam etiam hoc praebuimus per prolatam dudum a nobis in servilibus examinationibus observationem), sed etiam per iusiurandum heredis et iusiurandum testi- 35 stium, dicentium et adfuisse his, quae gesta sunt, et

si quidem bona legatis exhauriant, heredibus retinere permittit, quantum illis quartam partem bonorum efficit. Nam hic quoque voluntati defuncti repugnare videtur, lege tamen nisi id permittente. Sancimus igitur (usquequaque enim defunctorum voluntas nobis tuenda est), ut heredes, si commodo hinc redundante frui velint, legi integram servent potestatem, neque per ea quae forte subriperint vel dolo malo fecerint 1 Falcidiam introducere consentur, quae scilicet, si nihil dolo fecissent, forte non competeret. Fiat igitur ab herede metuente, ne forte debitis et legatis solutis Falcidiam non habeat, inventarium secundum modum et tempora quae ante definivimus, cum homines damno ex additionibus rebus propriis imminente excepi- mus, onera usque ad patrimonii relictii mensuram sistentes; illo addito solo, eiusmodi heredem, qui non solum creditores, sed etiam legatarios veretur, neque tantum ne damno afficiatur metuit, verum etiam ne lucro careat, [scire] debere assumere omnes legatarios et fideicommissarios, quicumque in eadem civi- tate degunt, vel certe quosdam pro eis agentes, si forte personarum natura vel dignitas vel qualitas vel aetas vel etiam necessitas quaedam eis facultatem non concedat, ut inventario conficiendo intersint. Si vero quidam absint, testes adhibeantur ex civibus eiusdem civitatis, qui fide digni et locupletes et bonae existimationis sint, non minus quam tres (tabularii enim solis, quantum ad hoc attinet, non credi- mus), coram quibus inventarium confici debeat, ita ut revertentibus legatariis, atque querentibus forte subreptum quid esse ex bonis vel non manifestatum, liceat non solum per tormenta servorum (namque et hoc concedimus, secundum observationem de tormentis servorum antea a nobis dictam), sed etiam per iusiurandum heredis et per iusiurandum testium, dicentium se iis quae gesta sunt interfuisse quaeque tunc acta sunt vidisse nec ullius fraudis ab herede commissae conscios esse, rem inquirere, atque ita

1 διὰ] ἄδ*α Α¹ ἄ δὲ Α² || 2 δίδωσι κτλ.] praebet retinere heredes quantumcumque eis impleat (i. e. ὅσον ἂν αὐτοῖς πληροῖ) ε || 3 τὸ τέταρτον] τὸ τρίτον ἢ τὸ ἕμισον LB || 4 δοκεῖ] videntur ε || ἐπερείδασθαι M] σκήπτεσθαι LB σκέπτεσθαι Α || 5 ταῦτα] talia ε || 7 βούλοιντό τε τῆς Α || 9 ἂν om. L || ὡς εἰκόσ κακορρήσαντες ὑποκλέψαιεν, καὶ εἰσάγειν Α || 11 εἰ καὶ μὴδὲν Α || 12 γινέσθω (ante hoc v. rasura s litt.) Α || inventarium (s. v. ἀπογραφῆ) M inventario L ἰν- βεντάριον (et sic infra) Α καταγραφῆ Β || παρὰ τῶν κληρονόμων Α || 13 ἔχοιεν L || τὸ χρεῖος Α || 15 καθὼς πρῶην Α [πρῶην] Cod. 6, 30, 22 || 17 ἰσάντες Α || 18 ἐκείνου Α || 19 μόνου om. Β || τὸ χρεῖαι Α || καὶ ante τὸν add. L || εἰδέναι om. Α ε || 21 δέδοικεν L || οὐ τὸ] οὐτά ? Α¹ || 22 παραλαμβάνειν] τὲ add. Α || 24 αὐτῆν om. L || 25 πραττόντων ἢ τυχόν Α || 26 ἀξία M] ἀξίωσις LB ἀξίως Α || 27 αὐτοῖς] αὐτῶ ? Α¹ || δίδωσιν ἐπὶ τῷ ἰν-

βενταρίῳ τῆς περιουσίας Α || τῷ inventario M τῷ (τοῦ n. 1) inventario L || 28 ἄπεισι Β || ἐξ Μ] ἐπ' LA (ε) || 29 τῆς om. Α || ἀξιολύτων καὶ κεκτημένων] τοὺς ἀξιο- πύστους κεκτημένους Α || 30 ὄντας Α || 31 ταβουλλάρίους γὰρ μόνους Α || 32 ὦν] ὦν δὲ Β || γίνεσθαι ΑΒ || 33 ὧστε καὶ ἐπανελεθῶσιν Α (in mg. κδ βάσανος ...) || 34 ὑπεξηροῦσθαι M] ὑπέξαιρεισθαι L ὑφαίρεισθαι Α || τυχόν τῶν] τῶν τυχόντων Α || ἢ] εἰ Α || 37 καὶ om. Α || δίδομεν] praebuimus ε || πρῶτην Α || 39 ὅρκου—διὰ τοῦ om. MA

1 res] lex R¹ || 7 hanc R¹ (l. hinc ?) || 9 cum] Cumque R¹ || 10 malignanti V¹ || non om. V¹T¹ || 12 Falcidiam] et Falcidiam V || 13 quae per V || 14 excipimus (***pimus 1) V || 17 creditores RTV || 18 reueretur R || 23 non dat eis V || 26 opinionis optimaie R¹ || 30 subreptum R || 31 manifestum V || 35 heredis et iusiurandum om. V¹ || 36 et se adfuisse V vulg. || his ***esta V¹

μείνοι και επιδειν τὰ τότε γινόμενα και ουδέν συνει-
 δέναι γινόμενον τῶ κληρονόμῳ κακούργημα, οὕτω τε
 τὴν ἐπὶ τοῖς καταλειμμένοις ὑπὸ τοῦ διαθεμένου
 πράγμασιν εὐρίσκειν ἀλήθειαν. πλὴν εἰ μὴ τυχὸν οἱ
 παρόντες τῶν ληγαταρίων, πάντες ἢ τινες, διαμαρτυ-
 ρίας αὐτοῖς στελλομένης, οὐ βουληθεῖεν ἐλθεῖν οὐδὲ
 παρεῖναι τῷ inventariō. τριηκάντα γὰρ ἀδεία ἔσται
 τῶ κληρονόμῳ και μὴ παραγννομένων τῶν ληγατα-
 ρίων ἀρκεῖσθαι τῇ τῶν μαρτύρων παρουσίᾳ και ποιῆν
 τὴν ἀπογραφὴν, ἀποκειμένοι και οὕτω τοῖς ληγαταρίοις
 τοῦ τε ὄρκου τοῦ κληρονόμου και τῆς τῶν οἰκετῶν
 βασάνου, και τούτων ἀπάντων παρατηρηθέντων ἔχειν
 τὴν ἐκ τοῦ Falcidiou βοήθειαν. οὕτω γὰρ οὐ δόξομεν
 οὔτε νόμον οὕτως εὐδοκίμησαντα μέχρι νῦν ἐλαττοῦν
 οὔτε ἀδικεῖν τὸν τελευτήσαντα. εἰ γὰρ πάντως 15
 αὐτῷ βούλεται τινὰ γενέσθαι κληρονόμους, και ἔχειν
 τινὰ παραγνῆν ἐκ τῆς αὐτοῦ διαδοχῆς, και οἶεται γε
 αὐτάρκη περιουσίαν ἔχειν, οὐ μὴν τοῦτο ἢ τοῦ πράγ-
 ματος ἀλήθεια δεικνῦσι, πρόδηλον, ὡς οὐκ ἐναντίως
 ἔσται τοῦτο τῆς τοῦ κατοικομένου βουλῆς, ἀλλὰ τῆς 20
 Ε 2 ἀγνοίας καθαρῆς τῆς ἐκείνου. Εἰ μὲντοι μηδὲ
 ποιήσῃεν inventariou κατὰ τοῦτο τὸ σχῆμα, καθάπερ
 εἰπόντες ἐφθῆμεν, οὐ παρακαθεῖται Falcidiou, ἀλλὰ
 πληρώσει τοὺς ληγαταρίους και φιδεῖκομισσαρίους,
 κἂν εἰ τὸ τῆς καθαρῆς οὐσίας τοῦ τελευτήσαντος ὑπερ-
 βαλῆν μέτρον ἢ τῶν ληγατῶν δόσι. Καὶ τοῦτο φάμεν
 οὐ τὸν ἡμέτερον ἐλαττοῦντες νόμον, ὃν τεδείκαμεν ἐπὶ
 τῷ μηδὲν οἰκοθεῖν ζημιοῦσθαι τοὺς κληρονόμους τοῖς
 δανεισταῖς. δώσει γὰρ αὐτοῖς ποιητὴν ἐκινῆν τῆς
 ἑαυτοῦ κακουρίας, διότι παρέβη τὸν νόμον, ἔξω ἀσφα-
 λῶς ἄπαντα πράξαντι μηδὲν ἐζημιῶσθαι, τούναντιον
 μὲν οὖν και τὰ ἐκ τοῦ Falcidiou νόμου κερδαίνει. 30
 Ταῦτα δὲ δὴ φάμεν, ἐνθα πεπλανημένος ὁ διαθεμένος
 περὶ τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας τάντα ἐπραξεν, ἢ τυχὸν
 δέον και πλείω ποσότητα τῷ κληρονόμῳ καταλιπέιν 35
 ὑπὲρ ἐλάττους διετύπωσε. και γὰρ δὴ και τοῦτο
 πεπλανημένη γνώμη ἐστίν, ἀλλ' οὐ καθαρῶς και ἀκρι-
 βῶς ἐπισκήψεως. Εἰ μὲντοι ἡτῶς ἐπισκήψεως μὴ
 βουλευσθαι τὸν κληρονόμον παρακατασχεῖν Falcidiou,
 ἀνάγκη τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην κρατεῖν, και ἢ 40
 βουλόμενον αὐτὸν ὑπερητήσασθαι τῷ διαθεμένῳ ἴσως
 και τινὰ δικάια τε και εὐσεβῆ καταλιπόντι τὸ κέρδος

vidisse, quae tunc agebantur, et in nullo conscios
 esse factae ab herede malignitatis, sicque in his,
 quae relicta sunt a testatoribus, invenire veritatem.
 Nisi forte praesentes legatarij omnes aut quidam
 5 contestatione sibi missa noluerint venire nec adesse
 inventario; tunc enim licentia erit heredi etiam non
 adventibus legatariis contentum esse testium prae-
 sentia et facere descriptionem, reposito etiam sic
 legatariis et iureiurando heredis et servorum exami-
 natione, et his omnibus observatis habere ex Falcidia
 praesidium. Sic enim non videbimur neque legem
 ita hactenus approbatam minuire neque iniustitiam
 facere morienti. Si enim omnino quidem sibi vult
 aliquos fieri heredes et habere quandam consolatio-
 nem ex sua successione, et arbitratur sufficientem
 se habere substantiam, non tamen hoc causae veritas
 ostendit, certum est, quia non hoc contrarietas erit
 sententiae morientis, sed ignorantiae puritas illius.
 2 Si vero non fecerit inventarium secundum hanc
 figuram, sicut praediximus, non retinebit Falcidiam,
 sed complebit legatarios et fideicommissarios, licet
 purae substantiae morientis transcendat mensuram
 legatorum datio. Et hoc dicimus non nostram mi-
 nuentes legem, quam posuimus, ut nihil de pro-
 prio damnificentur heredes creditoribus. Dabitque ei
 poenam exactio suae malignitatis, cur transcendit
 legem, ex quibus caute omnia agens nihil poterat
 damnificari, sed ex diverso etiam quae sunt ex Fal-
 cidia lege lucrari. Haec autem dicimus, ubi errans
 testator de sua substantia haec egit aut forte, cum
 debuisset etiam amplio rem quantitatem heredi relin-
 quere, pro minore disposuit; etenim etiam hoc erran-
 tis sententiae est et non purae et integrae designa-
 tionis. Si vero expressim designaverit non velle
 heredem retinere Falcidiam, necessarium est testa-
 toris valere sententiam, et aut volentem eum parere
 testatori, forsitan etiam quaedam iusta et pia relin-
 quenti, lucrum non in percipiendo, sed solummodo

Fadda, Dir.
 her. rom. 2,
 § 544

veritatem in rebus a testatore relictis invenire. Nisi forte ii ex legatariis, qui praesentes sunt, omnes vel nonnulli denuntiatione illis facta venire et inventario conficiendo adesse noluerint; tunc enim venia erit heredi vel non praesentibus legatariis contentum inventarium faciendi, reservato utique legatariis et iureiurando heredis et tormento servorum: iisque omnibus observatis auxilium ex lege Falcidia habeat. Ita enim neque legem hactenus adeo probatam imminueri neque iniuriam defuncto facere videbimur. Nam si omnino aliquos sibi heredes existere, et solacium quoddam ex successione sua habere vult, sequae sufficiens patrimonium possidere putat, nec tamen rei veritas id demonstrat, manifestum 2 est hoc non contrarium voluntati defuncti futurum, sed potius ignorantiam illius purgaturum. Si tamen inventarium eo quo ante diximus modo non fecerit, Falcidiam non retinebit, sed legatariis et fideicommissariis satisfacet, quamvis legatorum praestatio modum verae substantiae defuncti excedat. Neque id dicimus legem nostram imminueri quam ideo tulimus, ne quid heredes in bonis propriis a creditoribus damno afficiantur; praestabit enim illis poenam solvens fraudis suae, quod legem transgressus est, cum ei caute omnia agentii nullum damnum pati, immo ex contrario ea, quae ex lege Falcidia veniunt, lucrari licuisset. Haec vero dicimus, ubi per errorem testator de facultatibus suis ita statuit, aut forte, cum maiorem etiam quantitatem heredi relinquere debuisset, de minore disposuit; etenim et hoc errantis est iudicii nec vero purae et accuratae dispositionis. Iam vero si expresse declaraverit nolle se heredem retinere Falcidiam, necesse est testatoris voluntatem obtinere, et aut ipsum volentem obtemperare testatori

1 επιδειν A || 2 τοῦ κληρονόμου A || 3 ὑπὸ τοῦ δια-
 θεμένου a testatoribus s || 4 μὴ τυχὸν—τινες om. L ||
 6 οὐδὲ] Οὐς δὲ (antea spatium vac., in mg. κἔ ὄρκος
 τῶν ...) A || 8 παραγενομένων A || 9 και ποιηταῖς τῆς
 ἀπογραφῆς A || 10 και οὕτω om. A || 13 ἐκ om. A ||
 falcidiu M] falcidiou LAB et sic semper || οὐ om. A ||
 δόξαμεν A corr. || 14. 15 *οὐδὲ—οὐδὲ libri || 15 E] κἔ
 in mg. A || 16 αὐτοῦ A || ἔχειν τινὰ] ἦντινα A || 19
 ἀλήθεια om. A¹ || 20 τοῦτο τῆς] τῆς τούτου A || κατο-
 χουμένου? A¹ || καθαρῆς τῆς ἀγνοίας ἐκείνου A || 21 ε
 ML] κἔ λεγατῶν δ... in mg. A || μηδὲ M] μὴ LB s
 om. A || 22 ἰσχυρότερον LA || κατὰ τὸ σχῆμα ὅπερ
 ἐφθῆμεν A || 23 Post ὁ τρεῖς litt. erasae in L || 25 ὑπερβαί-
 νει A || 28 μηδὲ A || 29 αὐτῶ A s || ποιητῆν] γῆ in ras.
 I² || ποιητῆν αὐτοῖς B || 30 ἔξω] ἐξ ὧν I² B s || ἐξ οὗ A ||
 ἀσφαλῶς] εἶδει add. A (cf. s) || 31 πράξαντα μηδὲν

ζημιοῦσθαι A || 33 Ταῦτα] κἔ πλανη... A in mg. ||
 Ταῦτα δὲ e. g. s. usque ad finem capituli om. LB ||
 δὴ om. A || πεπλανημένως M || 35 πλείον A || 38 ἐπισκέ-
 ψεως A || 5 M] 7 περὶ τοῦ φαλ... A in mg. || ἐπισκή-
 ψειν A || 40 ἀνάγκη αὐτὸν τῆς A || κρατεῖν βουλόμενον
 ὑπερητήσασθαι ἴσως δικάια τινὰ τε A || 42 καταλι-
 πόντι M
 2 sic in VT || 5 uoluerint R || 6 non] a non V pr. ||
 8 descriptionem R¹ || reposito V² in spat. || 10 obser-
 uantis V¹ || 12 ita om. VT || approbatam hactenus V ||
 16 habere om. V² || 17 hoc] h*c R¹ hec R² || 18 puritans
 R¹ || illius] ostendit V || 21 legata et fideicommissa V ||
 24 ut in nichil V || 25 dabitque V] dabit RT sed dabit
 vulg. || ei om. R¹ || 26 q*ur R¹ || 27 aegens R || 29 lucri
 R¹ || ubi om. V¹ || 33 et integrae om. V¹ || 36 et aut] et
 om. R¹ || 37 iuste pi*m R¹ iuste et pie R²

οὐκ ἐν τῷ λαβεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ μόνον εὐσεβῶς ἔχειν καὶ μὴ δοκεῖν ἀκερδῆ τὸν τοιοῦτον εἶναι κληρὸν· ἢ εἰ μὴ βούλοιο, αὐτὸν μὲν ἀναχωρῆσαι τῆς τοιαύτης ἐνστάσεως, χώραν δὲ γενέσθαι, καθάπερ ἐμπροσθεν εἰπόντες ἐφθήμεν, ὑποκαταστάτοις τε καὶ συγκληρονομίοις καὶ ληγαταρίοις καὶ φιδεικομισσαρίοις καὶ οἰκέταις καὶ τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου καὶ τοῖς ἄλλοις, κατὰ τὴν ἐμπροσθεν ὑφ' ἡμῶν ἐξηγητημένην ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις ὁδόν.

pie agendo habentem, et non videri sine lucro huiusmodi esse hereditatem, aut si noluerit, eum quidem recedere ab huiusmodi institutione, locum vero fieri, sicut dudum praediximus, substitutis et coheredibus 5 et fideicommissariis et legatariis et servis et qui ab intestato sunt et aliis, secundum prius a nobis inventam in talibus viam.

CAPUT III.

Ζ Ὅν δωσομεν δὲ ἀδειαν τῷ κληρονόμῳ τὸ μέτρον 10 τῆς οὐσίας ἀκριβῶς γινώσκοντι καταβαλεῖν μὲν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τισιν ὀλόκληρα τὰ πρεσβεῖα, καὶ πλήρη τὴν γνάμην τοῦ διαθεμένου τηρήσαι (τοῦτο ὅπερ καὶ αἱ τῶν πρὸ ἡμῶν λέγουσι διατάξεις), παρὰ δὲ τινῶν παρακατέχειν ἐθέλειν, οὐδὲ ἐκ μέρους μὲν πληροῦν τὴν 15 τοῦ διαθεμένου γνάμην, ἐκ μέρους δὲ αὐτὴν ἐλαττοῦν. ἀλλὰ τὸν γε ὅλως οὐ πεπλανημένον περὶ τὸ τῆς οὐσίας ποσόν, ἀλλὰ γινώσκοντά τε καὶ εὐθύς ἀκολουθήσαντα τῇ γνάμῃ τοῦ διαθεμένου διὰ πάντων αὐτῆ κατακολουθεῖν καὶ μὴ μεταμέλεισθαι πρὸς τὰ χεῖρω· οὐ γὰρ 20 ἂν εἴη τοῦτο καθαρῶς ἀκολουθεῖν. Οὐ μὲν οὐδὲ ἐφθασμεν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν ἐπισταμένους μὲν, ἀφυλάκτως δὲ καταβαλοῦσιν, εἴτα ὕστερον πράγματα τοῖς λαμβάνουσι παρέχειν καὶ ἀναλαμβάνειν βούλεσθαι παρ' αὐτῶν, ὅπερ ἂν τύχοιεν καταβαλόντες. δεῖ γὰρ 25 τῶν πράξεων βουλεύεσθαι, καὶ πράττειν, ἀλλὰ μὴ πράξαντα ὀρθῶς εἴτα μεταβαλεῖν πρὸς ἀγνωμοσύνην· πλήρην εἰ μὴ δίκαια τις αἰτία τοῦτο εἰσαγάγοι, παραδόξου τινὸς ἀναφανέντος, ὅπερ ἐλαττοῖ τὴν οὐσίαν καὶ χώραν τῇ ἀναλήμῃ ποιεῖ.

Non autem dabimus licentiam heredi mensuram 10 substantiae subtiliter agnoscenti solvere quidem mox ab initio quibusdam integra legata et ad plenum sententiam testatoris servare (quod etiam praecedentium nos dicunt constitutiones), ab aliquibus autem retinere velle, neque ex parte quidem complere testatoris sententiam, ex parte vero eam minuere, sed omnino non errantem circa substantiae quantitatem, sed agnoscentem et mox sequentem sententiam testatoris per omnia eam sequi et non ad peiora paenitere; non enim erit hoc pure sequentis. Sed neque concedimus eis ab initio scientibus quidem et incaute solventibus, postea lites percipientibus inferre et recipere velle ab eis quodcumque contigit exsolvisse. Oportet enim ante actionem cogitare et agere, et non cogitantem recte deinde transferri ad inde- 20 votionem: nisi forte iusta quaedam causa hoc introduxerit, inopinabili quodam apparente, quod minuat substantiam et locum receptioni faciat.

CAPUT IV.

(H) Ἀλλὰ κἀκείνον πρόνοιαν ἐθέμεθα τοῦ μὴ χρόνον 30 γίνεσθαι μακρὸν ἐν ταῖς τοιαύταις ζητήσεσιν. Οὐδεμίαν γὰρ τῶν τοιούτων ζητήσεων ἢ δικῶν ὑπερβαίνειν τὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον θεσπιζόμεν, ἀνάγκην ἐπιτιθέντες εἰσὼ πάντως ἐνιαυτοῦ μετὰ προσέλευσιν 35 καὶ τὰ πρεσβεῖα καταβάλλειν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ διαθεμένου καταλειμμένα πληροῦν κατὰ τὴν ἐαυτῶν φύσιν καὶ πάντα πράττειν, ὅσα ἐμπροσθεν εἰρήκαμεν. Ἀρχὴν δὲ τῷ ἐνιαυτῷ δίδομεν, καθάπερ ἐμπροσθεν εἰπόντες ἐφθήμεν, τὴν ἐκ δικαστικῆς ὑπομνήσιν ψῆφου. Τὸ 40

Illud quoque prospicimus, ne tempus fiat longum in talibus quaestionibus. Nullam enim talium quaestionum aut litium transcendere anni tempus sancimus, necessitatem imponentes omnino intra annum post additionem et legata solvi et quae a testatore sunt relicta compleri secundum sui naturam et omnia agi, quae- 40 cumque prius ediximus. Initium autem anno damus sicut prius iam diximus, admonitionem ex iudiciali

iusta forte et pia quaedam relinquenti lucrum non in accipiendo, sed solum in pie agendo ponere, nec talem hereditatem pro infructuosa habere; aut si nolit, ipsum quidem recedere ab huiusmodi institutione, locum autem, prout ante diximus, fieri et substitutis et coheredibus et legatariis et fideicommissariis et servis et heredibus ab intestato et reliquis, secundum viam antea a nobis in talibus rebus repertam.

III. Nec vero veniam dabimus heredi modum patrimonii accurate noscenti, ut statim ab initio aliis quidem integra legata solvat, et voluntatem testatoris totam servet (id quod etiam decessorum nostrorum constitutiones dicunt), aliis autem detrudere velit, nec ut pro parte quidem voluntatem defuncti impleat, pro parte vero eam imminuat. Verum qui omnino non errat de substantiae quantitate, sed eam cognovit atque statim secutus est voluntatem testatoris, per omnia eam sequatur neque in peiora animum mutet, neque enim hoc esset pure sequi. Neque magis is, qui, cum id ab initio scierunt, incaute tamen auferunt, permittemus postea negotia facessere accipientibus et ab illis quod solverint recipere velle. Antequam enim agas consulendum itaque agendum est, nec vero, ubi recte feceris, ad iniquitatem animus convertendus. Nisi forte iusta quae causa hoc induxerit, ubi quid inopinati emergerit, quod substantiam minuat et locum faciat repetitioni.

IV. Illud quoque curavimus, ne multum temporis in eiusmodi quaestionibus consumatur. Sancimus enim, ut nulla eiusmodi quaestio aut lis anni spatium excedat, necessitatem imponentes, ut omnino intra annum post additionem et legata solvat et a testatore relicta pro rei natura impleat et omnia faciat, quae ante diximus. Initium autem anno damus, quemadmodum supra iam diximus, ab admonitione decreto iudiciali facta. Anno enim culpa heredis circumactio ipse quidem relictis excidet, alii vero, quos antea

1 εὐσεβεῖν A || 5 εἰπόντες ἐφθήμεν M] εἶπομεν A || 6 καὶ φιδεικομισσαρίοις καὶ ληγαταρίοις A || 10 5] M] δὲ s. v. L || 11 καταβάλλειν MB || μὲν om. LB || 12 πληροῦν A, qui deinde om. τηρήσαι τοῦτο || 13 αἱ post λέγουσιν coll. A || 14 παρὰ om. A || 15 πληροῦν μὲν A || 20 μεταβάλλεσθαι A || 21 Οὐ] 5 L, 17 A in mg. || Οὐδὲ μὲν ἀφθασμεν A || 22 ἀφυλάκτως A || 23 πράγματα post παρέχειν coll. A || 25 ἂν om. A || πρὸ τῶν πράξεων] ante actionem || 26 βούλεσθαι L¹ || καὶ] τε καὶ B || καὶ πράττειν delenda videntur; an κατὰ πράττειν? || 27 πράξαντα] cogitantem || εἴτα om. A || 30 ποιεῖ] παρέχει A faciat (i. e. ποιεῖ) || 31 Ἀλλά] 5 L in mg. 18

A in mg. || 32 γενέσθαι A || 33 ἢ δικῶν] ἰδικῶν A || 35 εἰσὼ παντός B πάντως εἰσὼ || Schoell || 36 καταβάλλειν A || ὑπὸ] ὑπὲρ L¹ || 38 Ἀρχὴν] 18 χρόνος ἀρχεται A in mg. || 39 δίδομεν—ἐφθήμεν om. A, id. habet 40 δικαστικῆς δίδομεν ὑπομνήσεως ψῆφον. || Τὸ] H L in mg.

5 qui] quia V¹ || 6 a nobis prius V || 7 talibus V¹ || 10 Non] rubr. de legatorum solutione RV || 12 ab om. R¹ || 19 peniteri RT || 22 postea] et postea R¹TV || 24 actionem R] exactionem TV || 28 receptionis R¹T¹V || 31 Illud] rubr. ut legata intra annum praestentur (prentur R) RTV || 32 enim in talium V || 38 admonitione facta ex V

γὰρ ἐναντοῦ παρ' αἰτίαν τοῦ κληρονόμου παραδρα-
 μόντος, τρικαῖα ὁ μὲν ἐκπεσείται τῶν καταλειμ-
 νένων, ἑτεροὶ δὲ ἐπὶ ταῦτα ἤξουσιν, οὐδ' ἐμπροσθεν
 1 ἑκαλέσασιν. Ἀνήβοις δὲ ἡ καὶ ἐλάττωσι τῆν ἡλι-
 κίαν οὐδὲν ὁ παρ' ἡμῶν προκρίνει νόμος. ἔστι γὰρ
 αὐτοῖς, εἴ τι κατὰ τὰς εἰρημένας ἡμῶν αἰτίας βλαβεῖεν,
 διπλή τις βοήθεια, καὶ ἡ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ
 ἡ διὰ τῆς κατὰ τῶν ἐραθυμηκότων κηδεμόνων οδοῦ.
 Οὐκ ἐξαιρούμεν δὲ τοῦ νόμου οὐδὲ τὰς πατρωνικὰς
 διαδοχὰς. κἀκεῖσε γὰρ, τῆς νομίμης αὐτοῖς φυλαττο-
 μένης μοίρας, ἣν ἡμεῖς διωρίσαμεν, εἴ τι πέρα ταύ-
 10 τῆς αὐτοῖς καταλειφθῆναι καὶ τι παρὰ τῶν ἀπελευθε-
 ρῶν αἰτηθῆναι ἐκείνοι πληρώσαι, εἴτα μὴ βούλωντο,
 ταύτην τὴν τάξιν κρατεῖν θεσπίζομεν, ἥνπερ ἀρχό-
 μενοι τῆς θείας ἡμῶν ταύτης διατάξεως εἴπομεν, ὥστε
 τὴν μὲν νόμιμον μοῖραν μὲνεν παρ' αὐτοῖς καθαρὰν
 τῶν τοιούτων, τὰ λοιπὰ δὲ ἐρχεσθαι πρὸς τὴν παρ'
 ἡμῶν νῦν ἀνεωργμένην ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οδοῦ, μάλιστα
 ἐπειτέρη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ περὶ τῶν πατρωνικῶν τε-
 20 θεσιον παρ' ἡμῶν διατάξει πρὸς ὁμοίωσιν σχεδὸν τῶν
 εὐγενῶν καὶ τὰς ἀπελευθερικὰς ἐτάξασιν διαδοχὰς.
 Ἐπειδὴ δὲ διπλοῦς ἐστὶν ὁ τῶν διαθηκῶν τρόπος,
 ἢ εἰς ἔγγραφον φερόμενος διατύπωσιν, ἢ εἰς ἀγραφον
 βούλησιν, ταῦτα ἅπαντα κρατεῖν ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν
 ἰσὴν παρατηροῦσιν καὶ ἐπὶ ἀγράφων διαθηκῶν καὶ ἐπὶ
 25 πείσεως τελευταίας βουλήσεως θεσπίζομεν, καὶ ἐπὶ προσ-
 ὄπου παντός εἴτε ιδιωτικοῦ εἴτε στρατιωτικοῦ εἴτε
 ἱερατικοῦ εἴτε βασιλικῶν εἴτε ἐτέρου οἴου δῆποτε. κοι-
 νὸν γὰρ ἐφ' ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦτον τὸν νόμον
 ἀποτιθέμεθα.

(Ἐπίλογος.) Ταῦτα ἡμεῖς ὑπὲρ τοῦ κοινῆ πᾶσι λυ-
 στελοῦντος ἀνθρώποις ἐγράψασιν, καὶ ὅπως ἂν οἱ τε
 ζῶντες τῶν καταλειμμένων ἀπολαύοιεν οἱ τε τελει-
 30 τῶντες μετ' εὐθυμίας ἀπέλθοιεν, γινώσκοντες ὡς ὁ νό-
 μος αὐτοῖς καὶ κειμένοις ὑπηρετήσεται, καὶ ἥνπερ ἂν ἐκεί-
 1 νοι διατάξωσιν, αὐτοῖς εἰς ἔργον ἀξεί. Ὡστε ἐπειδὴ
 κοινὸν τοῦτο ὄρελος ἅπασιν ἐστὶν ἀνθρώποις, γε-
 νήσεται μὲν παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐντανδοῖ κηρυγ-
 ματα πᾶσι περιαιγέλλοντα τὴν τοῦ νόμου δύναμιν,
 σταλήσεται δὲ καὶ κατὰ χώραν ἐν ἅπασιν ἤδη τοῖς
 40 ἔθνεσι τοῖς πρῶτον τε οὖσι καὶ νῦν ὑπὸ θεοῦ δι' ἡμῶν
 τῆ Ῥωμαίων προσγενομένοις ἀρχῇ. Οἱ δὲ γε τῶν μη-

decreto. Anno enim per culpam heredis transacto, tunc ille quidem cadet relictis, alii vero ad haec
 1 venient, quos prius vocavimus. Pupillis autem
 et minoribus aetate nihil nostra praeiudicat lex.
 5 Est enim eis, si quid etiam secundum dictas a nobis
 causas laedantur, duplex quoddam subsidium, et per
 restitutionem et per viam contra neglegentes cura-
 tores. Non autem excipimus a lege neque patro-
 natus successiones; et ibi enim legitima eis servata
 10 parte quam nos definivimus, quicquid ultra hanc
 eis relictum fuerit et aliquid a libertis petiti fuerint
 illi complere, deinde non voluerint, hunc ordinem
 tenere sancimus quem incohantes sacram nostram
 hanc constitutionem diximus, ita ut legalis quidem
 15 pars maneat apud eos pura talibus, reliqua vero
 veniat secundum viam a nobis nunc apertam in tali-
 bus, maxime quoniam in ipsa de iure patronatus
 posita a nobis constitutione ad similitudinem paene
 2 ingenuorum etiam libertates ordinavimus. Quia
 vero duplex (est) testamentorum modus, aut in scrip-
 tam delatus dispositionem aut in non scriptam
 voluntatem, haec omnia obtinere similiter et secun-
 dum aequam observationem et in non scriptis testa-
 20 mentis et in omni ultima voluntate sancimus, et in
 omni persona, sive privata sive militari sive sacer-
 dotali sive imperiali sive alterius cuiuslibet. Com-
 munem namque in omnibus hominibus hanc legem
 ponimus.

(Ἐπίλογος.) Haec nos, ut communiter omnibus
 prosint hominibus, scripsimus, quatenus et viventes
 relictis potiantur et deficientes cum securitate mori-
 30 antur, scientes, quia lex eis sepultis etiam ministra-
 bit, et quaecumque illi disposuerint, ad perfectum
 1 ipsa perducet. Quamobrem, quoniam communis
 haec utilitas omnibus est hominibus, fiant quidem
 a tua eminentia hinc praecepta cunctis declarantia
 legis virtutem, dirigantur autem et per provincias
 40 in omnibus gentibus, quae dudum fuerunt et nunc
 a deo per nos sunt adiectae principatui Romanorum.

1 vocavimus, ad ea pervenient. Pupillis autem sive etiam aetate minoribus lex nostra nihil praeiudicat. Illis enim si quod ex causis a nobis enumeratis damnnum passi sunt, duplex auxilium praesto est, et per restitutionem in integrum et per actionem contra neglegentes tutores. Non excipimus autem ab hac lege ne patronorum quidem successiones: nam ibi quoque, legitima parte, quam nos definivimus, ipsis servata, si quid illis ultra eam relictum sit, iure a libertis, ut quid impleant, rogati nolint, eum ordinem obtinere sancimus, quem initio sacrae huius constitutionis diximus, ita ut legitima quidem portio apud eos pura ab eiusmodi oneribus maneat, reliqua vero secundum viam a nobis in huiusmodi casibus iam apertam procedant; praesertim cum in ipsa etiam constitutione de iure patronatus a nobis data ad similitudinem fere 2 ingenuorum libertinorum quoque successiones disposuerimus. Quoniam vero duplex est testamentorum ratio, aut ad scriptam dispositionem aut ad voluntatem non scriptam relata, sancimus, ut haec omnia similiber atque per aequam observationem et in non scriptis testamentis et in omni ultima voluntate valeant, et in omni persona, sive privata ea sit sive militaris sive sacerdotalis sive palatina sive alia quaelibet. Communem enim omnibus hominibus hanc legem ferimus.

Epilogus. Haec nos pro communi omnium utilitate scripsimus, et ut tam viventes iis, quae relicta sunt, fruantur, quam morientes aequo animo vita decedant, legem scientes ipsis etiam sepultis opem 1 laturam, et quaecumque disposuerint ipsam ad effectum esse perducturam. Itaque cum commune hoc sit commodum omnibus hominibus, ab eminentia tua et hic edicta fiant, quae omnibus ubique vim legis declarent, et foris mittantur per omnes iam provincias imperio Romanorum tam olim subiectas quam nunc

4 ἡ καὶ] καὶ* (η eros?) L, η om. A5 || 6 ἡμῶν om. A || βλάβη A || 7 καὶ prius om. A || 9 Οὐκ] λξ A in mg. || οὐχ ἐξαιρούμεν L2 || οἱ δὲ om. A || 10 αὐτοῖς τῆς νομίμης B || 13 πληρώσοιεν· εἰ δὲ μὴ βούλωντο A || 14 ὅπερ A || 15 ἡμῶν τάξεως L1, corr. L2 || 17 τὰ δὲ λοιπὰ LB || πρὸς] εἰς A || 20 διατάξει] Cod. 6, 4, 4 || 21 διαδοχὰς] κληρονομίας A || 22 Ἐπειδὴ] Θ L in mg., λξ A in mg. || 23 ἡ prius om. A || ἀγόμενος A || ἡ] καὶ A || 24 καὶ] οὐ A, om. L || 25 ἀγράφων διαθηκῶν καὶ ἐπὶ om. A || 28 ἱερατικοῦ] ἐρωτικοῦ A || 31 Ταῦτα μὲν ἡμεῖς, in mg. λῆ A || 32 καὶ om. ε || 35 καὶ κειμένοις] κειομιμμένοις Lb || ἂν om. M || 36 διατάξωσιν αὐτοῖς A || ἔξει L1 ἡξει A || Ὡστε] λθ A in mg. || 37 κοινὸν τοῦτο] τὸ κοινὸν τοῦτο III.

M τοῦτο κοινὸν LA || γενήσεται τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐν- ταῦθα μὲν κηρύγματα A || 39 παραγγέλλοντα A || 42 τῇ] τὴν L1

5 quid etiam R] quidem V al. || 7 *restitutiones || 8 exceptimus RTV || 10 quicquid] an si quid? || 13 que V1 || 15 pura in talibus V || 19 libertates RTV, libertinitates R2, vulg. (τὰς ἀπελευθερικὰς — διαδοχὰς Gr.) || 20 est om. RTV || 21 non scriptam] conscriptam R2 || 23 observationem] onem (sic spatio relicto) R || 33 morientur R1 || 34 amministabat V2 amministabat V1 || 35 illi] *** V1 || 36 perducit R || 37 est] * V1, om. R1 || 40 in del. V2 || 41 adiecta R

τροπόλων ἄρχοντες ταῦτα λαμβάνοντες, καθὰ καὶ ἤδη νενομοθετῆται παρ' ἡμῶν, ἐκάστη παραπέμψουσι πόλει· μενεῖ τε οὐδεὶς ἀνήκοος τοῦ νόμου τοῦ μήτε ἐν πενίᾳ ζῆν μήτε ἐν ἀθυμίᾳ τελευτᾶν συγχωροῦντος.

Metropolitani vero iudices haec sumentes, sicut dudum sancitum a nobis est, unicuique dirigant civitati, manebitque nullus non audiens legem, quae neque in paupertate vivere neque mori in anxietate

5 permittit.

Dat. k. Ian. Constantinopoli Belisario v. c. cons. ind. XIII. [a. 535.] Dat. CP. k. Ian. Belisario v. c. cons. ind. XIII.

B

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΠΙΛΕΓΕΣΘΑΙ
ΤΑΣ ΔΕΥΤΕΡΟΓΑΜΟΥΣΑΣ ΓΥ-
ΝΑΙΚΑΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΛΛΩΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

[Ἔχει δὲ πρόφασιν ἢ διάταξις Γρηγορίαν τινά.]

Ο αὐτὸς βασιλεὺς Ἐρμογένει τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαγίστῳ τῶν θείων ὀφφικίων, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν νενομοθετηκόσι Ῥωμαίοις τῆς αἰεὶ νομοθεσίας ἀφορμὴν ἢ τῶν ἀναφορμένων πραγμάτων ἐδίδον ποικιλία, καὶ ἡμεῖς, τὸ νομοθετικὸν ἅπαν κατακοσμήσαντες τῆς πολιτείας μέρος, τὴν ὅλην σχεδὸν ἐπανόρθωσιν ποτὲ μὲν ἐπὶ ταῖς τῶν δεομένων προσαγγελίας, ποτὲ δὲ ἐπὶ ταῖς δικαστικαῖς ζητήσεσιν ἐποιήσαμεθα· καὶ πολλοὺς γε τῶν νόμων ἐντεύθεν τοῖς ὑπηκόοις τοῖς ἡμετέροις ἐγράψαμεν. Ὅποιον δὲ ἢ νῦν ἀναστᾶν εἰς τόνδε ἡμᾶς τὸν νόμον ἐκάλεσεν. Γρηγορία γὰρ ἰκέτευσε γήσασα συνωκηκεῖναι πρὸν ἀνδρὶ καὶ δύο ποιήσασθαι παῖδας, ἄρρενά τε καὶ θήλειαν, καὶ ἀποβαλεῖν μὲν τὸν συνοικησαντα. πολλῆς δὲ παρὰ τοῦ παιδὸς πειρωμένη τῆς εὐνοίας, ᾗ ἤδη χρῆναι μὴ καταλιπεῖν αὐτὸν ἀγέραστον μηδὲ ἔξω τῆς προσηκούσης ἀφείναι τιμῆς, τοιγαροῦν τὴν πραγμασίαν δωρεάν, καίτοι δευτέρους οὐτῶν προσομιλήσασα γάμοις, ὁμῶς ἀποκατέστησε καὶ δέδωκε

Nov. II (= Coll. I tit. 2: gloss.) Graece extat in M et A (in quo est τίτλος ἑβδόμος), deest in L praeter inscr. — αὐτὴ ἢ νεαρά οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά ἀλλὰ (οὐκ — ἀλλὰ om. L) παρεσιωπήθη, διὰ τὸ τὰ μὲν αὐτῆς ὑπὸ τῆς κβ νεαρᾶς ἀναιρεῖσθαι, τὰ δὲ πλατύτερον ὑπ' ἐκείνης νομοθετεῖσθαι· μόνον δὲ τὸ τελευτᾶν ταύτης κεφάλαιον προστέθη τῷ τῆς Cα νεαρᾶς τελευτῶν κεφαλαίῳ (κεφ. τελ. L) ML post inscr. — Epit. Theod. 2, Athanas. 10, 1. Julian. const. II.

dei beneficio per nos adiectas. Metropolitani vero magistratus, ubi ea acceperint, quemadmodum iam lege a nobis dispositum est, in omnes urbes mittent, nec quisquam manebit legis ignarus, quae neque in paupertate quemquam vivere neque in anxietate mori patitur.

II.

NE MULIERES SECUNDO NUBENTES ELECTIONEM HABEANT, ET
DE ALIIS CAPITIBUS.

[Occasionem autem huic constitutioni dedit Gregoria quaedam.]

Idem Augustus Hermogeni gloriosissimo magistro sacrorum officiorum exconsuli et patricio.

Praefatio. Et legislatoribus Romanis, qui ante nos fuerunt, perpetuam leges ferendi occasionem emergentium causarum dedit varietas, et nos universa legislatoria reipublicae parte ornata, omnem fere correctionem partim in eis, quae a supplicantibus ad nos deferuntur, partim in iudicialibus consultationibus adhibuimus, atque hinc multas leges subditis nostris tulimus. Quale quid etiam nunc emerit et nos ad hanc legem commovit. Gregoria enim supplicavit, dicens se olim viro nuptam duos peperisse liberos, masculum et feminam; ac maritum quidem amisisse. Cum vero magnum filii amorem experta esset, eum non sine praemio relinquendum nec debito honore privandum esse existimavit. Quamobrem donationem ante nuptias, licet nondum contractis secundis nuptiis, restituit tamen atque dedit filio. Nec vero filius

4 ραθυμία L || 6 k. Ian.] kal. ari (ari del. 2) aprilis Iul.^p Constantinopoli Iul.^p (ς), om. M || Bilis. M || ind. ιγ' M (Theod.), ind. α' Athan. || Post subscr. add. † τὸ ἰδικτον πρὸς Ἰωάννην ἐπαρχὸν praitorion τὸ B ἔχει dat. III non̄ (sic): — M (ad edictum II referenda) || 9 καὶ — 11 τινά om. A || 12 Αὐτοκράτωρ ἰουστινιάνος αὐγουστος ἔρμογένει A || 13 officίων L || καὶ πατρικίῳ om. A || 14 πρὸ ἡμῶν M || κερῶν A || 17 ἅπαν M || ὅλον A || 20 ζητήσεσιν A5]

φοιτήσεσιν M || 21 τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις A || 23 ἡμᾶς om. A || γὰρ γὰρ ἡμᾶς A || 26 παρὰ] περὶ A || 29 καί-τοι] καὶ A || οὐπω] non ε || 30 καὶ δέδωκε om. A

2 a nobis sancitum TV || 6 subscr. dedi ex R et Bamb. II || BILISARIO R || 7 aligendo R¹ || 9 luca R¹ || 14 ex- consule V^a || 22 nos om. V¹ || 26 existimavit vulg. || 28 dempnationem V¹

τῷ παιδί. οὐ μὴν ζῶν ὁ παῖς αὐτῇ διετέλεσεν, ἀλλ' ἄπεισιν ἐξ ἀνδρῶπων, πρὶν εἰς δευτέρους ἐλθεῖν βουληθῆναι τὴν μητέρα γάμοις. Καὶ ὅγε νόμος ὁ τε ἀρχαῖος ὁ τε ἡμέτερος ἐκάλεσεν ἄμφω, τὴν τε παῖδα τὴν τε μητέρα, πρὸς τὴν τοῦ νέου διαδοχὴν. Καὶ εἴτερο τοῖς προτέροις ἢ μητρί ἐπέμεινε γάμοις, οὐδὲν ἂν τὸ ζητούμενον ἦν. ἀλλ' ἢ μὲν εἰς ἀνδρὸς ἐπέιγεται δευτέρου, τὴν μὲν χοῖσιν ἀπασαν ἔχουσα τῆς προγαμίας δωρεάς· οὕτω γὰρ αὐτὴν καὶ ἐδεδώρητο, ἐφ' ᾧ τὴν μὲν χοῖσιν παρ' αὐτῇ μένειν, τὴν δεσποτείαν δὲ γενέσθαι παρὰ τῷ παιδί. τῆς δεσποτείας δὲ ἢ παῖς ἀντιλήψεσθαι πάσης ἀπειλεῖ, οὐ καθ' ὅσον κληρονομεῖ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ καθ' ὅσον ὁ πατὴρ ἐπιδέδωκε τῇ μητρὶ, φάσκουσα μηδεμίαν παρρησίαν ἔχειν τὴν μητέρα δευτέρους ὁμιλοῦσαν γάμοις τὴν δεσποτείαν ἔχειν τῆς δωρεάς καθ' ὅλον δῆποτε λόγον. Ἄλλ' ἢ μητρί οὐκ ἔτι τοῦτο προγαμίαν εἶναι δωρεῶν παντελῶς ἀξίω, συναναμειβῆναι δὲ ἤδη τοῖς πράγμασι τοῦ παιδός, καὶ ὡς κληρονομίας, ἀλλ' οὐκ ὡς δωρεάς οὕσης ἔτι προσήκειν αὐτῇ τοῦ ἐξαυγυίου τὴν τε δεσποτείαν τὴν τε χοῖσιν ἔχειν. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ κλήρου τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς αὐτὴν ἢ παῖς διαμάχεται, τῆς μὲν μητρὸς ἀξιούσης αὐτοῦ κληρονομεῖν κατὰ τὴν ἡμίσειαν μοῖραν (καθ' ἣν αὐτὴν ἡμεῖς ἐπὶ τὸν κλῆρον τοῦ παιδὸς καλούμεν, μίας οὐσης ἀδελφῆς τῷ τελευτήσαντι παιδί, τῆς μετ' αὐτῆς καλουμένης), τῆς δὲ παιδὸς ἔχουσαι τοῦ κλήρου τοῦ ἀδελφοῦ μάλα ἰσχυρῶς ἐκ τῶν ἐμπροσθεν νενομισθημένων ἐυσταμῆς, φασκούσης τὴν γε μητέρα, εἰ μὲν δευτέροις μὴ ὁμιλήσειε γάμοις, ὁρῶν ἀντιποιεῖσθαι τοῦ κλήρου τοῦ παιδός, ἀρκενομένην δὲ εἰς ἀνδρὸς ἑτέρου πάντων ἀραιεῖσθαι τῶν ὅσα ἐκ τῆς πατρῴας οὐσίας ὁ παῖς ἐκτήσατο, ὡς εἶγε μετὰ τὸν δευτέρον γάμον ὁ παῖς ἐτελεύτησε, καὶ τῆς ὄθεν δῆποτε κτηθείσης αὐτῷ περιουσίας ἐαυτὴν ἂν γενέσθαι κυρίαν· τοῦτο τῶν διατάξεων ἀμφοτέρων βουλομένων, αἱ τὰ τοιαῦτα διακρίνουσιν. Ἡ δὲ γε μήτηρ μάλιστα μὲν ἀπηνῶς ἔχειν τὰς διατάξεις ἐκείνας καὶ ἀνάξιως τῶν φιλανθρωπῶν ἡμῶν ἰσχυρίζεται χρόνων· πλὴν ἀλλὰ χρήται τῇ παρ' ἡμῶν τεθείσῃ διατάξει, λέγουσα ταύτην οὐκ ὑποδιαρῆσθαι ταῖς διατάξεσι ταῖς πρώταις, οὐδὲ τὰς μὲν

filio. Qui non tamen vivens ei permansit, sed obiit ex hominibus, antequam ad secundas venire vellet nuptias mater. Et lex tam antiqua quam nostra vocavit ambas, et filiam et matrem, ad minoris successionem. Et si quidem in prioribus mater nuptiis permansisset, nulla quaestio fuerat. Sed illa quidem ad virum descendit secundum, usum qui fuerat omnem habens antenuptialis donationis: sic enim eam etiam donavit, ut usus quidem apud eam remaneret, proprietatem autem fieret apud filium. Omnem vero proprietatem filia percipere minabatur, non secundum quantum heres erat fratris, sed secundum quantum pater dederat matri, dicens nullam fiduciam habere matrem ad secunda vota migrantem proprietatem habere donationis quacumque ratione. Verum mater nequaquam hoc antenuptiale esse donationem omnino affirmabat, sed permixtam iam rebus filii, et tamquam hereditatis, non adhuc tamquam donationis existentis competere ei sex unciarum proprietatem et usum habere. Et non solum hoc dubitabatur, sed etiam de ipsa hereditate fratris contra eam filia reluctabatur, matre quidem petente eius hereditatem pro media parte, secundum quam eam nos ad hereditatem filii vocavimus, una existente sorore morienti filio cum ea vocata; filia vero obtinere hereditatem fratris valde fortiter ex prioribus sanctionibus insistente et dicente, quia mater, si quidem ad secundas nuptias non venisset, recte vindicaret hereditatem filii, venientem vero ad virum alterum omnino privari his, quae ex paterna substantia filius acquisivit, quia si post secundas nuptias filius mortuus esset, undecumque acquisita est ei substantia, ipsa esset domina: hoc constitutionibus ambabus volentibus, quae talia discernunt. Mater quidem valde crudeliter habere constitutiones illas et indigne clementia nostrorum temporum affirmabat, verumtamen usa est a nobis posita constitutione, dicens hanc non subdividi constitutionibus prioribus,

illi supervixit, sed e vita excessit, antequam mater secundas nuptias inire vellet. Atque hic tam vetus quam nostra lex utramque, et filiam et matrem, ad iuvenis successionem vocavit. Et siquidem mater priori matrimonio acquiescisset, nulla quaestio foret. Sed illa ad secundum virum festinat, usumfructum omnem donationis ante nuptias habens; ita enim illam donaverat quoque, ut ususfructus quidem apud ipsam maneret, proprietatem autem haberet filius. Filia vero omnem proprietatem se vindicaturam minatur non quatenus fratri heres sit, sed quatenus pater matri dederit, dicens nullam facultatem esse matri secundas nuptias contrahenti proprietatem donationis qualicumque ratione habendi. At mater eam non amplius antenuptialem donationem, sed bonis filii iam permixtam esse omnino affirmat, et cum hereditas nec vero amplius donatio sit, ipsi deberi sex unciarum iam proprietatem quam usumfructum. Neque de eo solum dubitatur, sed de ipsa quoque hereditate fratris filia cum illa contendit, matre, ut ex dimidia parte illi heres sit, petente (ex qua nos eam ad hereditatem filii vocavimus, cum filio defuncto una sit soror, quae cum ipsa vocetur), filia vero, ut fratris hereditatem ex legibus ante latis obtineat, enixius instante, cum dicat matrem, siquidem secundas nuptias non contraxisset, recte sibi hereditatem filii vindicare, nubentem vero secundo viro omnibus privari, quaecumque ex paternis facultatibus filius acquisivit, ut si filius post secundas nuptias mortuus esset, ipsa bonorum undecumque illi quaestorum domina futura esset, volentibus id ambabus illis constitutionibus, quae talia decernunt. Mater autem constitutiones illas admodum dure et humanitate nostrorum temporum indigne se habere asseverat; iam vero utitur constitutione a nobis lata, dicens hanc non limitari constitutionibus prioribus, neque eam matres, quae ad secundum

1 μὴν] μὴν δὲ A μὴ M || 7 ἀλλ'] Γ mg. A || ἢ ε] εἰ MA || δευτέρου συνοίκησιν τὴν χοῖσιν ἔχουσα πᾶσαν A || 9 οὕτως γὰρ αὐτὴ καὶ δεδωρηται, μετὰ θάνατον δὲ αὐτῆς γενέσθαι τὴν δεσποτείαν παρὰ τὴν παῖδα A || 10 δὲ M] οὐν A || 12 ἀπειλεῖ M] φιλονεικεῖ A || κληρονομεῖ M] μόνον κληρονομεῖν A || 13 ἐπιδέδωκε] αὐτῆς ἐπέδωκε A || 17 εἰ καὶ post τοῦτο add. A || 18 συναναμειγμένην δὲ οὕσαν τοῖς πράγμασι τοῦ παιδὸς κληρονομήσασαν μᾶλλον, ἀλλ' οὐκ ὡς δωρεῶν ληφόμενῃν ἔτι A || 20 τὴν τε prius om. A || τῆν τε] καὶ τὴν A || 21 ἀλλὰ] Ἰ κα... A mg. || 22 αὐτοῦ om. A || 23 ἀξιούσης κληρονομεῖν τὸν παῖδα κατὰ A || 25 ἡμεῖς post κλῆρον coll. A || 26 μετ' αὐτῆς] μετὰ τῆς μητρὸς κληρονομεῖν A || 27 τοῦ αὐτὴ κλῆρον om. A || 29 τὴν γε] τὴν τε M τε τὴν A || μητέρα ὅτι δευτέροις εἰ μὲν οὐκ ὁμιλήσειε γάμοις, ὁρῶν τι ποιεῖσθαι κληρονομόν τοῦ παιδὸς ἀρι-

κνομένην αὐτὴν. εἰ δὲ καὶ εἰς ἀνδρα ἑτερον ἔλθοι, ἀραιεῖσθαι αὐτῆς τῶν ὅσα τῆς πατρῴας οὐσίας ὁ παῖς καθέστηκεν A || 32 πάντων] omnino (i. e. πάντως) ε || 34 ἐτελεύτησε] ἐτεθνήκει A || προσκτηθείσης αὐτῷ οὐσίας ἐαυτὴν ἀνάγεσθαι κληρονομόν καὶ μόνην A || 35 διατάξεων] cf. ad p. 14, 15. 18 || 37 H] E A mg. || 38 τὸν φιλανθρωπῶν — χρόνον A || 39 ἀλλὰ M] ὁμοίως A || τῇ] καὶ τῇ A || διατάξει] Cod. 6, 56, 7 || 41 ταῖς prius om. A

7 usum que (qui V³) fuerat suppl. V² in spat. vac. || 9 maneret VT || 11 filiam R¹ || 12 fratre V¹ || 15 veru* V¹ || 17 firmabat R || 22 filiam R¹ || 25 moriente V || 26 optinente V¹ || 29 vero] filiū R¹ || 31 post si V¹ || 32 mortuus est VT || 36 indigne] digne R V¹ T dignas V³ || 37 usu R^a

οὕτω πρὸς ἀνδρὸς ἐλθούσας δευτέρου μητέρας μετὰ τῶν παίδων καλεῖν, τὰς δὲ δευτέροις ὀμιλησάσας γάμοις οὐκ ἔτι. ἐνταῦθα δὲ καὶ τι ξέρον ὑπέιναι· ἐάντην γὰρ φιλοτιμίαν εἰς τὸν παῖδα ποιουμένην προφάσει τῆς ἐπιλογῆς, ἀντιδωρεῖν μᾶλλον εἰληφέναι δοκεῖν ἢ περὶ ἀπλῶς οὕτω κέρδος ἀσυλλόγιστον ἔχειν. Ταῦτα ἡμεῖς ἐπὶ πολλὰ κατεξετάσαντες καὶ τὴν ὅλην τῶν τοιούτων ἐπιλογῶν τε καὶ κληρονομιῶν θεωρίαν ἀνασκοπούμενοι δεῖν ᾤθημεν κοινὸν ἐπὶ τοῦτοις γράψαι νόμον, καθ' ὃν καὶ ἡ παρούσα ζήτησις δέχεται πέρασ. 10

atque matres quidem nondum ad virum secundum venientes cum filiis vocari, quae vero secundis copulantur nuptiis, nequaquam; hic autem etiam aliquid adesse peregrinum: se enim largitatem in filio conferentem occasione electionis rursus donationem potius recepisse videri quam sic simpliciter lucrum irrationabile habere. Haec nos diu perscrutantes et omnem talium electionum et hereditatum contemplationem considerantes oportere credidimus communem super his scribere legem, secundum quam et praesens quaestio suscepit terminum.

CAPUT I.

Συνείδομεν τοίνυν μὴ συγκεκριμενον τοῦτο τὸ περὶ τῶν ἐπιλογῶν καὶ ἀδιάκριτον καταλιπεῖν, ἀλλὰ τοιαύτην δοῦναι τῷ πράγματι τάξιν, ὥστε τῆς μητρὸς ἀπαξ εἰς δευτέρους γάμοις ἐλθούσης κέρδος εὐθὺς ἀπάντων τῶν παίδων τὴν δεσποτείαν τῆς προγαμίας γίνεσθαι δωρεᾶς, καὶ μηδεμίαν ἀδειαν εἶναι τῇ μητρὶ τοὺς μὲν τῶν παίδων ἐπιλέγεσθαι, τοὺς δὲ ἀτιμάζειν, διότι πάντας ὁμοῦ τοῖς δευτέροις ὕβρισε γάμοις. Ὡστε καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ δεσποτεία τῆς προγαμίας 20 δωρεᾶς ὅλη πρὸς τὴν παῖδα παραγενήσεται, τῆς χρήσεως παρὰ τῇ μητρὶ μέχρι περιεσθί φυλαττομένης· καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν, εἰ μὲν ἡ μήτηρ προαπέλθοι, τῇ παιδί τῆς ὅλης προγαμίας δωρεᾶς ἀρμοζούσης· εἰ δὲ ἡ παῖς, μένειν μὲν παρὰ τῇ μητρὶ τὸ ἐκ 25 τῶν ἀπαιδίας συμφωνῶν κέρδος, τὸ δὲ λοιπὸν εἶναι τῆς παιδός, καὶ τελευτῶσαν τοῦτο παραπέμπειν εἰς τοὺς αὐτῆς κληρονόμους, εἴ τινας ἐκ τοῦ νόμου καλοῦντο.

Perspeximus itaque non confusum hoc de electionibus indiscretumque relinquere, sed huiusmodi dare ordinem causae: matre semel ad secundas nuptias veniente lucrum mox tantummodo filiorum proprietatem antenuptialis fieri donationis, et nullam esse licentiam matri alios quidem filiorum eligere, alios autem exhonorare, quoniam omnibus simul secundis nuptiis fecit iniurias. Quapropter etiam in praesenti proprietatem antenuptialis donationis tota ad filiam veniet, usu apud matrem, donec advivet, servando. Et secundum nostram constitutionem, si quidem mater praemoriatur, filiae tota antenuptialis donatio competit; si vero filia, manet quidem apud matrem lucrum ex pacto non existentium filiorum, reliquum vero erit filiae, et moriens hoc transmittit ad suos heredes, si qui ex lege vocantur.

CAPUT II.

Τὸ δὲ γινόμενον μὲν αἰεὶ, ἢ τῷ δὲ οὕτω νόμῳ 30 διωρισμένον, τοῦτο εἰς καλὴν παρανέχησιν τε καὶ παρ᾽ ἐνθάδε ἰδομένον τῷδε τῷ νόμῳ. Εἰ γὰρ οὐ παιδί τυχόν, ἀλλὰ τινι τῶν ἐξωθέν ἢ μήτηρ ἔτι δευτέρων ἀπειρος οὕσα γάμων μοῖραν τινα τῆς προγαμίας δωρεᾶς, ἢ τι πρᾶγμα ἐξ αὐτῆς, ἢ καὶ πᾶσαν δωρησεται, 35 ἢ κατ' ἄλλον τυχόν ἐκποιήσει τρόπον, εἴτα ὕστερον

Hoc autem quod fit quidem semper, expressim vero nondum lege determinatum est, hoc ad melius incrementum et interpositionem damus huic legi. Nam si non filio forte, sed alicui extraneo mater adhuc secundas non experta nuptias partem quandam antenuptialis donationis aut aliquam rem ex ea vel totam donet, aut per alium forte alienet mo-

14 τῆς μητρὸς . . . . κέρριον ἔσται (13, 20) habent Prochiron 6, 2; Epanagoge 19, 13.

maritum nondum venerint, cum liberis vocare, illas autem, quae secundas nuptias iucrint, non item. Hic vero absurdi quoque aliquid subesse: se enim, quae liberalitatem in filium per electionem contulerit, videri remunerationem potius accepisse quam ita simpliciter lucrum irrationabile habere. Haec nos diu examinantes omnemque eiusmodi electionum et hereditatum rationem considerantes, communem de his legem scribendam esse putavimus, ex qua praesenti etiam quaestioni discrimen affertur.

I. Placuit igitur nobis hunc de electionibus locum non confusum nec indistinctum relinquere, sed talem rei ordinem constituere, ut matre semel secundas nuptias contrahente omnes liberi proprietatem donationis antenuptialis statim lucri faciant, neque ullo modo matri alios liberorum eligere, alios vero aspernari liceat, quia omnibus simul per secundas nuptias iniuriam intulit. Quam ob rem etiam in praesenti proprietatem donationis antenuptialis tota ad filiam perveniet, ut ususfructus matri donec vivit conservetur; atque secundum constitutionem nostram, siquidem mater praemoriatur, tota donatio propter nuptias filiae competat, sin vero filia, lucrum ex pacto orbitalis apud matrem maneat, reliquum vero filiae sit, eaque moriens id ad heredes suos, si qui ex lege vocantur, transmittat.

II. Illud autem quod semper quidem contingit, expressa vero lege nondum determinatum est, pulchri incrementi et accessionis loco huic legi adicimus. Nam si forte mater secundarum nuptiarum adhuc experta non filio, sed extraneo alicui partem aliquam donationis propter nuptias, vel rem quandam ex ea, vel etiam totam donaverit aut forte alio modo alienaverit, ac deinde secundas nuptias contraxerit, mani-

1 δευτέρου συνοίκισιν μητέρας κληρονόμους μετὰ Α || 2 ὀμιλησάσας δευτέροις Α || 3 ἐνταῦθα δὲ Μ] κἀν- τεύθεν Α || 4 ποιουμένη Α || 6 ταῦτα οὖν ἡμεῖς Α || 7 τοιούτων om. Α || 8 ἀναλεξάμενοι διανοηθῆμεν δίκαιον ἐπὶ τοῦτοις γράψαι σοι νόμον Α || 10 παρούσα εἰσδέχεται πέρασ διάταξις Α || 12 εἰ . . . Α mg. || συνο- ρόμεν τοίνυν μὴ συγκεκριμενον τοῦτο ὡς περι- τὸν καὶ ἀδιάκριτον Α || 15 ἀπάντων] tantummodo ε || 16 δωρεᾶς γίνεσθαι (γενέσθαι Proch.) Proch., Epan. || 21 τῆς] μόνον τῆς Α || 23 καὶ] καὶ εἰ Α || εἰ μὲν om. Α || προαπέλθοι τῶν ἀνθρωπίνων, τῇ παιδί Α || 24 ὅλης] πάσης Α || 25 εἰ — παῖς om. Α || μένειν μὲν] μενεῖ Α || 26 τοῦ om. Α || συμφωνον Α || 27 παιδός, ὥστε καὶ τελευτῶσαν παραπέμπειν αὐτὸ εἰς τοὺς ἐκ τοῦ νόμου καλουμένους αὐτῆς κληρονόμους Α || 30 Τῷ]

ξ ἂν . . . Α mg. || ὅτι] expressim (i. e. ὅτι] ε || 31 παρ᾽ ἐνθάδε συνοίκομεν δοῦναι τοῦδε τοῦ νόμου Α || 35 τινα πράγματα Proch., Epan. || ἢ πᾶσαν δωρη- σεται Proch., Epan. || 36 τυχόν] τινὰ Α || ἐκποιήσεται Proch., Epan.

3 hinc V || 4 se] sed RV si T || 6 recipisse R || 7 haberet VT || 11 scr. suscipit? || 12 non om. V || 15 lu- crum (uel usum R³ s. v.) R lucrum uel (uel del. 2) usum V lucrum et usum T || mox om. V || tantummodo] omnium vulg. || proprietate manente antenuptialis (an- nuptialis R) RV || 17 quidem om. R || florum R² || 19 iniuriam vulgo || 20 proprietatem aut nuptialis R¹ || 30 S; hoc uocatum est de dote ascripta numerata uel praestita R rubr. in mg. || 31 leges determinatae. ne. hoc R¹ || 32 huic hunc R¹ || 36 donet] nec R¹

εἰς ἀνδρὸς φοιτήσῃσι δευτέρου, προῦδηλον ὡς τῷ ἐπινομένῳ δευτέρῳ γάμῳ τὸ τῆς ἐκποιήσεως ἀνατραπίζεται· καὶ οὐδὲ αὐτὸ πᾶσι τρόποις, ἀλλ' ἐν μετάρῳ καὶ τὰ τῆς ἐκποιήσεως καὶ τὰ τῆς ἀνατροπῆς μενεῖ. εἰ μὲν γὰρ μέναιεν περιόντες οἱ παῖδες, ἀνατραπίζεται καθάπαξ τὸ γενόμενον, τοῦ νόμου τὴν δεσποτείαν τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς εἰς τοὺς παῖδας ἀγοντος καὶ οὐδὲν ἐπιστροφόμενον τῆς γυναικός, εἰ τι πράξειεν ἐπὶ βλάβῃ τῶν παίδων. Εἰ δὲ προτελευτήσαιεν ἅπαντες τῆς μητρὸς, μένειν τὸ συνάλλαγμα βέβαιον οὐκ εἰς ὀλοκληρον, ἀλλὰ κατὰ τοῦτο δὴ τὸ ἐξ ἀπαυδίας συμφωνον, ὅπερ ἡμεῖς εἰσηγησάμεθα πρῶτοι καὶ νενομοθετήσαμεν ἐναγῶς τὸν περὶ τούτου γράψαντες νόμον. καὶ κατὰ τινὰ μὲν μοῖραν ἔσται τὸ συνάλλαγμα βέβαιον, κατὰ τινὰ δὲ ἄκρον ἀποφανθήσεται· τουτέστι 15 κατὰ μὲν τὸ μένον παρὰ τῆς μητρὸς προσφάσει τοῦ ἐξ ἀπαυδίας συμφωνῶν κρατήσῃ, κατὰ δὲ τὸ παραπεμπόμενον εἰς τοὺς τοῦ παιδὸς διαδόχους ἄκρον ἔσται· ὡς, εἴγε ἡ μήτηρ μόνη τῷ παιδί διαδόχος εὐρεθῆι, τὸ πᾶν αὐτῆς κριον ἔσται. 20

1 Ἐπειδὴ δὲ αἱ κατὰ τῶν δευτερογαμούντων ποιναὶ κοιναὶ καὶ ἀνδρὸς εἰσι καὶ γυναικός, καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τῆς ποινῆς πρὸς δευτέρους ἔλθῶν γάμους κινδυνεύσει, ἡ δὲ ἐπὶ τῆς πρὸ γάμων ἦτοι διὰ τοὺς γάμους δωρεᾶς, καὶ ὁ νόμος οὗτος ἐφ' ἑκατέρου κείσθω προσώπου, καὶ 25 ταῦτα καὶ περὶ τῆς ἐπιλογῆς καὶ περὶ τῆς ἐκποιήσεως καὶ περὶ τοῦ κέρδους νενομοθετήσθω.

CAPUT III.

Ἐπολοῖπον τοίνυν ὄντος σκέρασθαι τὰ περὶ τῶν κλήρων τῶν παίδων, ὑπὲρ οὗ καὶ τὸ παρὸν ἀμφισβητεῖται, δεῖν ὠφίημεν γενικῶς νόμῳ τῆς τε παρ- 30 οῦσῃ ζητήσῃ διαιτῆσαι ταῖς τε ἐφεξῆς κινήθησομέναις ἀπάσαις δοῦναι τομῆν. Καὶ θεοπίζομεν, τὰ ἄλλα πράγματα τὰ μετὰ τὴν πρὸ γάμου δωρεάν εἰς τοὺς παῖδας ἀφγμέναι, εἰ μὲν ὁ παῖς, ἄρρηρ ἢ θήλεια τυχόν, διάδοχοι, κατὰ τὸν νόμον χωρεῖν ἐπὶ τοὺς γεγραμ- 35 μένους κληρονόμους, ἐνταῦθα τῆς μητρὸς οὐ κολυμῆντῃς γράφασθαι παρὰ τοῦ παιδὸς κληρονόμον, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ τῆς διαθήκης αὐτῆς δεδομένων δικαίων, εἴ γε ὁ παῖς αὐτὴν παραλείψει ἢ καὶ ἀλόγως ἀποκληρονόμον ποιήσῃται, φυλαττομένων· εἰ δὲ ἀδιάθετος 40

32 θεοπίζομεν ... εἴτε καὶ μὴ (p. 14, 6) habent Prochiron 6, 3; Epanagoge 19, 14.

festum est alienationem supervenientibus secundis nuptiis infirmatum iri; neque id omni modo, sed tam alienationem quam infirmationem in suspenso mansuram. Si enim superstites maneant liberi, infirmabitur omnino quod factum est, cum lex proprietatem donationis ante nuptias in liberos transferat nec ullam mulieris, num quid in damnium liberorum egerit, rationem habeat. Sin vero omnes ante matrem moriantur, patet contractum manere firmum non in totum, sed secundum pactum illud orbitatis, quod nos primi introduximus et nuper lege de ea re scripta sancivimus. Atque ex parte firmus erit contractus, ex parte vero irritus apparebit, hoc est quantum ad id, quod ex pacto orbitatis apud matrem manet, valebit, quoad illud vero, quod ad successores filii transmittitur, irritus erit: unde siquidem mater sola recipiatur 1 filio successura, totus rursus firmus erit. Quia vero poenae adversus secundo nubentes communes sunt et viro et mulieri, ille quidem, quando ad secundas nuptias venit, de dote, haec vero de donatione ante nuptias vel propter nuptias periclitabitur. Et haec lex in utramque personam valeat, sintque haec et de electione et de alienatione et de lucro sancita.

III. Cum igitur reliquum sit, ut de hereditatibus liberorum videamus, qua de re etiam in praesenti casu est controversia, generali lege et hanc quaestionem diiudicandam et quae deinceps movebuntur omnes decidendas esse putavimus. Atque sancimus, ut ceterae res, quae post donationem ante nuptias ad filios pervenerunt, siquidem filius, sive masculus sive femina est, testatus sit, secundum legem ad scriptos heredes veniant, neque hic mater heres a filio scribi prohibeatur, sed iura quoque contra testamentum ipsi data, sive filius eam praeterierit sive sine causa exheredaverit, salva maneant; sin autem intestatus de-

1 δευτέρου] συνοικήσει add. A || ἐπιγενημένῳ Proch. Epan. || 2 ἀνατραπήσεται δίκαιον, καὶ A || 4 διαμενεῖ A μένει Epan., Proch. codd. aliquot || 8 οὐδὲ M non ε || τῆς γυναικὶ ἂν τι A || 9 εἰ] ἢ... μητρὸς mg. A || προτελευτήσῃεν A || 10 τῆς μητρὸς] οἱ παῖδες (sic) A matri filii ε || μενεῖ A || 12 καὶ διετυπώσαμεν A || 13 νόμον] fuit Cod. 5, 9, 11 || 15 τουτέστι om. A || 17 κρατήσῃ] βέβαιον A || 18 εἰς τοὺς διαδόχους τῆς παιδὸς A || ἔσται om. A || 19 εὐρεθῆι A || 21 Ἐπειδὴ]... προικὸς Θ mg. A || 21. 22 αἰ et κοιναί, item καὶ ante ὁ om. A || 23 γάμους ante δευτέρους coll. A || 24 προσγάμων M προγάμων A antenuptiali ε || τοὺς om. A || 25 καὶ ταῦτα καὶ] ταῦτα A || 27 νενομοθετῶν A sanciens ε || 28 Ἐπολοῖπον]... παίδων ἰ mg. A || 29 ὑπὲρ ὧν A || 32 ἀπάσαις] δίκαις ἀπάσαις A || 33 τὰ om. A Proch. || 37 κληρονόμον A || 38 εἴγε] εἴτε M || 39 καί

dum, deinde ad maritum veniat secundum, palam esse, quia supervenientibus secundis nuptiis alienatio vacuatur, et nec hoc omnibus modis, sed in suspenso et alienatio et evacuatio manet. Nam si manserint superstites filii, evacuabitur omnino quod factum est, lege proprietatem antenuptialis donationis ad filios ducente et non respiciente mulierem, si quid egerit in laesionem filiorum; si vero praemori- antur omnes matri filii, erit contractus firmus non in totum, sed secundum pactum non existentium filiorum, quod nos introduximus primi et sancivimus nuper de hoc scribentes legem. Et secundum quandam quidem partem erit contractus firmus, secundum quandam vero infirmus apparebit; hoc est secundum hoc quidem, quod manet apud matrem occasione pacti filiorum non existentium, valebit, secundum hoc vero, quod transmittitur ad filii successores, infirmus erit: ut. si mater sola filio succedens inveniatur, omnis rursus firmus erit.

1 Quia vero contra binubos poenae communes et viri sunt et mulieris, et ille quidem in dote ad secundas veniens nuptias periculum sustinebit, haec autem in antenuptiali seu propter nuptias donatione, et haec lex in utraque posita sit persona, haec etiam de electione et alienatione et de lucro sanciens.

Cum igitur reliquum sit cogitare de hereditatibus filiorum, pro quo etiam praesens est dubitatio, oportere credidimus generali lege et praesentem quaestionem determinare et in futuro movendis omnibus dare decisionem. Et sancimus, alias res post antenuptialem donationem ad filios venientes, si quidem filius masculus aut femina forte testetur, secundum legem venire ad scriptos heredes, hic matre non prohibita scribi a filio herede, sed etiam contra testamentum ei datis allegationibus, si forte filius eam praetermiserit aut irrationabiliter exheredatam fecerit, reseratis. Si vero intestato decesserit, illius

om. A (ε) || 39 ἀποκληρονόμον A, codd. Proch. nonnulli] ἀπὸ κληρονόμων M Epan., Proch. codd. nonn. || 40 ποιήσεται A ποιήσῃεν Epan.;]εγ. ποιήσῃτο? || δὲ] καὶ add. A

3 hoc om. RT || 4 et prius om. TV || 7 ducente R] deducente V vulg. || si quid] etsi quidem V¹ || 8 laesione T || 9 matri T] matri R Val. || erit] et erit R² || contractus firmus (filius? V^a) erit V || 16 occasione V¹ || malebit R^a || 18 infirmis V² || ut] uel R ut uel V³ || filii R || 21 innubos R¹ hinubos V || 24 donationem V¹ || et haec R V] haec etiam vulgo || 25 etiam] et vulgo || 26 et de alienatione vulgo || 28 igitur] ergo V || 30 credidimus R] credimus V vulgo || 34 testatur V || 39 intestatus vulgo || illius partem] reserans illius partem R al., del. R², om. Val. reseratis] correxi et transposui post fecerit.

τελευτήσῃ, τῆς ἐκείνων μοίρας, εἰ μὲν ἔχοι παῖδας ἰδίους, ἐπὶ τοὺς παῖδας ἀρκενομένης· εἰ δὲ οὐκ ἔχοι μὲν παῖδας ἰδίους, εἴη δὲ τῶν ἀδελφῶν ἢ κλησῖς, καὶ τῆς μητρὸς ἅμα τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν νενομισμένον ἐπὶ τὸν κληρὸν ἐρχομένης καὶ τοῦτον ἰσχυρῶς ἐχούσης, εἴτε δευτέρως ὀμίλησε γάμοις εἴτε καὶ μὴ. Οὐ γὰρ πικροτέρως τὰς ποινὰς κατὰ τῶν εἰς δευτέρον παραγομένων ἀνδρῶν γυναικῶν ποιήσομεν οὐδὲ ἐντεῦθεν αὐτὰς εἰς ἀνάγκην καταστήσομεν πικρὰν καὶ τῶν ἡμετέρων ἀνάξιαν καιρῶν, ὥστε δεῖ τῶν σωφρόνων γάμων, εἰ καὶ 10 δευτέροι καθεστήκοιεν, τούτους μὲν ἀποτρέπεσθαι, φοιτᾶν δὲ εἰς τινὰς ἀπηγορευμένας μίξεις καὶ ἴσως καὶ πρὸς οἰκετῶν φθορὰς, καὶ ἐπειδήπερ οὐκ ἔξῃστι νομίμως σωφρονεῖν, παρανόμως ἀσελγαίνειν. Οὐκέτι τοίνυν κρατεῖν βουλόμεθα οὔτε τὴν ἐν τῷ ε' βιβλίῳ τοῦ 15 ἐπωνύμου τῆς ἡμετέρας συντάγματος κειμένην διάταξιν, τὴν διορίζουσαν τὰ περὶ τῶν κληρῶν τῶν παίδων, οὐς αἱ μητέρες δευτέρως ὀμιλοῦσαι γάμοις εἶδον προαπελθόντας, οὔτε τὴν ἐν τῷ ε' βιβλίῳ τοῦ αὐτοῦ συγγραμματος ὑπὸ τῶν τοῦ Τερτυλλιανίου 20 τίτλου, τὴν περὶ τῶν γυναικῶν διαλεγομένην τῶν δευτέρως μὲν ὀμιλουσῶν γάμοις, πρὸ μόνου τῆς δευτέρας συναφείας ἀποβαλουσῶν τοὺς παῖδας· ἀλλὰ καλεῖσθαι πάντως ἢ μητέρα μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὸν τοῦ παιδὸς κληρὸν, καὶ τοῦτον ἐχέτω βεβαίως, οὐδὲν ἐκ τῶν δευτέ- 25 ρων βλαπτομένη γάμων. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς ὑποκειμένης ζητήσεως, ἢ τὸν νόμον τοῦτον ἐκίνησε, κρατεῖται· καὶ ἢ μήτηρ ἅμα τῇ παιδί διαδεχέσθω τὸν κληρὸν, ἢ καὶ διαδεχόμενη τοῦτον ἀναφαιρέτως ἐχέτω, οὐδὲν ἐκ τῆς ἐλπίδος τῶν δευτέρων βλαπτομένη γάμων, ἀλλὰ κυρία 30 τοῦτου μετὰ τῆς παιδὸς καθάπαξ καθεστῶσα. Καλὸν μὲν γὰρ ἂν εἴη καὶ ἐπαινετὸν καὶ ἄξιον εὐχῆς τὸ τὰς γυναῖκας οὕτω διακείσθαι σεμνῶς, ὡς τὰς ἅπας εἰς ἀνδρῶς ἐλθούσας τηρεῖν ἄδικτον τῷ τελευτήσαντι τὴν εὐνήν· καὶ τὴν γε τοιαύτην γυναῖκα καὶ θαυμάζομεν 35 καὶ ἐπαινοῦμεν καὶ οὐ πόρρω τίθεμεν παρθενίας. Εἰ δὲ οὐκ ἰσχυροὶ (καὶ γὰρ εἰκὸς καὶ νεῖαν αὐτὴν οὖσαν τοῦτο παθεῖν) οὐδὲ ἀντέχοι πρὸς τὰς τῆς φύσεως ὀρμὰς, οὐ κολαστέον αὐτὴν διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀπαγορευτέον αὐτῇ τῶν κοινῶν νόμων, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνδρῶς ἑτέρου 40 γάμον ἐλθέτω σεμνῶς καὶ ἀκολασίας ἀπεχεσθῶ πάσης καὶ ἀπολανέτω τῆς τῶν παίδων διαδοχῆς. οὕτω γὰρ

partem, si quidem habuerit filios proprios, ad filios venire; si autem non habuerit quidem filios proprios, sit fratrum vocatio, et matris una cum fratribus (secundum quod a nobis sancitum est) ad hereditatem 5 venientis et eam firme habentis, sive ad secundas vellet venire nuptias sive non. Nec enim amariores poenas adversus mulieres, quae ad secundas veniunt viri nuptias, facimus, neque ex hoc eas ad necessitatem deducimus amaram et nostrorum temporum indignam, ut metu castarum nuptiarum, licet secundae sint, ab his quidem abstineant et descendant ad quasdam interdictas permixtiones, et forsam etiam ad servorum corruptiones, et quoniam non licet legaliter caste vivere, contra leges luxurientur. Nequaquam igitur valere volumus neque in quinto libro Codicis cognominis nostrae pietatis positam constitutionem, decernentem de hereditatibus filiorum, quos matres ad secundas nuptias venientes viderunt praebeuntes, neque in sexto libro eiusdem conscriptionis sub titulo Tertulliani, qui de mulieribus disputat secundis quidem nuptiis iunctis, ante secundam tamen copulationem filios amittentibus: sed vocetur modis omnibus mater cum fratribus ad filii hereditatem et hanc habeat firme, nihil ex secundis laedenda nuptiis. Quod etiam in subiecta quaestione, quae legem hanc movit, obtineat, et mater una cum filia succedat hereditati, aut etiam succedens hanc inrefragabiliter habeat, nihil ex spe secundarum laedenda nuptiarum, sed domina eiusdem hereditatis cum filia absolute consistens. Optimum itaque est atque laudabile et dignum oratione, ut mulieres ita se honeste tractent, quatenus quae semel ad virum venerunt, servent inviolatum morientium torum: et huiusmodi mulierem et miramur pariter et laudamus et non procul a virginitate ponimus. Si autem non valuerit (cum forsam et juvenis hoc patiat) nec possit contra fervorem naturae resistere, non est torquenda propter hoc nec interdicendae sunt ei communes leges, sed et ad viri alterius nuptias veniat honeste et omni luxuria abstineat et fruatur successione filiorum. Sic enim

cesserit, siquidem proprios liberos habeat, pars illius ad liberos veniat, si vero proprios non habcat liberos ac fratres vocentur, mater quoque una cum fratribus secundum legem a nobis latam ad hereditatem veniat, eamque firmiter retineat, sive secundas nuptias contraxerit sive non. Neque enim poenas in mulieres secundo viro nubentes statutas acerbiores reddemus, neque inde illas ad duram et temporibus nostris indignam necessitatem redigemus, ut metu castarum nuptiarum, licet secundae sint, iis quidem abstineant, ad illicitas vero quasdam coniunctiones, et forsam adeo servorum supra delabantur, et cum secundum leges castas esse non liceat, contra leges libidine vivant. Itaque neque eam constitutionem iam valere volumus, quae libro quinto Codicis, qui a nostra pietate nomen traxit, inserta ea definit, quae ad hereditates liberorum spectant, quos matres secundo nubentes ante se defunctos viderunt, neque eam, quae est in libro sexto eiusdem operis sub titulo Tertulliani SCti, quae de mulieribus secundo nubentibus, liberos autem ante secundum coniugium amittentibus disserit. Sed ad liberorum hereditatem cum fratribus mater omnino vocetur, eamque firmiter retineat nec quocquam damni ob secundas nuptias capiat. Quod quidem in proposita quoque quaestione, quae huic legi occasionem dedit, obtineat, simulque cum filia mater hereditatem adeat, vel quando eam iam adiit, irrevocabiliter retineat, nec ob spem secundarum nuptiarum quocquam detrimenti patiat, verum plane domina eius sit una cum filia. Nempe pulchrum quidem esset et laudabile et exoptandum mulieres ea esse castitate, ut quae semel viro nupserunt, intactum defuncto torum servent: ac talem mulierem admiramus et laudamus nec procul a virginitate ponimus; sin vero non valeat (etenim consentaneum est juvenem eam id pati) nec impetum naturae sustineat, non punienda est hoc nomine neque communibus legibus ei interdicendum, sed honeste et secundi viri nuptias contrahat et omni libidine abstineat et successione liberorum fruatur. Sic enim etiam magis eos diligit,

1 τελευτήσοι A || ἐκείνων A || ἔχει M || 2 τοὺς παῖδας | τοὺς ἰδίους παῖδας Procl., Eran. || ἔχει A || 3 ἰδίους om. A || 4 cf. Cod. 6, 56, 7 || 6 Οὐ] τὰ mg. A || 7 δευτέρως παραγομένων ἀνδρῶν A || 9 πικρῶν] δεινῶν A || 11 ἀποτρέψασθαι A || 13 καὶ ἐπειδήπερ] ἀνθ' ὧν ἐπειδήπερ A || 14 Οὐκέτι] ἰβ mg. A || 15 ε'] Cod. 5, 9, 3, 1 || 17 τὰ om. A || 18 ὀμιλήσασαι A || 19 ε'] Cod. 6, 56, 5 || 20 Τερτυλλιανίου A || 21 περὶ γυναικῶν A || 23 συναφείας A] om. M || ἀλλὰ] ἰγ' mg. A || 27 ἢ] ἢ M εἰ A] || 28 τὸν κληρὸν διαδεχέσθω A || 31 τοῦτου] eiusdem hereditatis ε' || Καλὸν] ἰδ' περὶ... mg. A || 32 τὸ om. A || 34 ἀνδρῶν A || 35 καὶ ante θαυμάζομεν om. A || 37 ἰσχύει MA || αὐτὴν οὖσαν om. A (cf. ε) || 38 ἀντέχει A || 40 αὐτὴν A

αὐτῇ A^b || τῶν κοινῶν (ἢτοι τῶν ἀποστολικῶν add. s. v.) νόμων M τὸν κοινὸν νόμον A

1 siquidem habuit — 2 habuit filios quidem proprios V² in ras. || 4 sanctum V¹ || 6 amariores RT² || ad maiores V¹T¹ maiores V² vulg. || 9 amarem V¹ || nostrarum V¹ || 13 quoniam licet non licet V² || 16 cognominis R¹ cognovimus R²VT || 19 prebeuntes R¹ || 20 tertuliani RTV || qui] quae vulgo || 22 tamen] tantum V || 24 secundis V² in ras. || 27 una om. V || 29 laedenda secundarum V || eius idē V || 31 orationē R¹ || 36 valuerint T, V² in ras. || inuenis R || 37 hoc non patiat R mg., vulg. || 39 et ad] et om. R al.

αὐτοὺς ἐτι μᾶλλον ἀγαπήσει καὶ οὐχ ὡς τινὰς τῶν δυσ-
 μενῶν ὄφεται, ποιναῖς οὕτως ὑποβαλλομένη πικραῖς.
 Ὡς περ γὰρ τοὺς πατέρας, εἴπερ εἰς δευτέρους ἔλθοιεν
 γάμοις, οὐκ ἀποστεροῦμεν τῆς τῶν παίδων διαδοχῆς,
 οὐδέ τις ἐστὶ νόμος τοιοῦτό τι λέγων, οὕτως οὐδέ τὰς
 μητέρας ἀφαιρήσομεν τῆς τῶν παίδων διαδοχῆς, εἴπερ
 αἱ μητέρες εἰς ἀνδρὸς ἔλθοιεν δευτέρου, κἂν εἰ πρὸ
 τῶν δευτέρων γάμων κἂν εἰ μετὰ τοὺς δευτέρους οἱ
 παῖδες τελευτήσαιεν. ἐπειτοίγε ἐκ τῆς ἀτοπίας τοῦ
 νόμου, κἂν εἰ προαπέλθοιεν οἱ παῖδες ἅπαντες μὴ
 καταλιπόντες παῖδας ἢ ἐγγόνους, οὐδὲν ἦντιον ἢ τιμω-
 ρία μενεῖ, καὶ οὐ διαδέξεται τοὺς τῆς μητρός, οὐδ' ἂν
 παῖδες τελευτήσαιεν, ἀλλ' ἀπελαθήσεται τῆς αὐτῶν
 διαδοχῆς ἀπανθρώπως, μᾶτην μὲν ὠδινήσασα, μᾶτην
 δὲ ἐκθρήσασα, ταῖς τε διὰ τὸν ἐννομον γάμον ὑποβαλ-
 λομένη ποναῖς· ἀλλὰ διαδέξονται μὲν αὐτοὺς τινες τῶν
 πορρωτέρω συγγενῶν, ἢ μήτηρ δὲ ἀλόγως ἐκβλήθησ-
 ται, ὥστε καὶ αὐτὴ διαδέξασθαι τοὺς παῖδας, καὶ ἐστὶ
 νόμος οὗτος φιλάνθρωπος τε καὶ πρᾶος, καὶ τὰς μη-
 τέρας τοῖς παισὶ διαλλάττων. Συνελόντες τοίνυν τὸδε
 τοῦ νόμου τὸ μέρος θεσπιζόμενον, ἐπειδήπερ τὴν μητέρα
 κατὰ τὸ ἐμπροσθεν εἰρημένον ὠμώσαμεν τῶ πατρὶ,
 τὰς μὲν ἐπι τῇ προγαμιαίᾳ δωρεᾷ καὶ αὐτὴν ὑπέχειν
 ποινᾶς, καθάπερ ὑπέχει καὶ ὁ πατὴρ ἐπι τῇ προικί,
 ἐπι δὲ τοὺς κληροῦς τῶν παίδων ἀπραγμόνως ἐρχέ-
 σθωσαν ὁ τε πατὴρ ἢ τε μήτηρ, κατὰ τὰς ὑποκειμέ-
 νας ἐφ' ἐκάστῳ θέματι ζητήσεις· ὥστε ὅπερ οἱ πατέρες
 ἔχουσιν, εἴτε εἰς δευτέρους ἔλθοιεν γάμοις εἴτε καὶ μὴ,
 τοῦτο καὶ αἱ μητέρες ἐχέτωσαν, καλεῖσθω τε ἡ μήτηρ
 πρὸς τὸν τοῦ παιδὸς κληρον, εἴτε ἤδη δευτέροις ὠμι-
 30 λησε γάμοις εἴτε καὶ ὕστερον ἔλθοι.

1 Τῆς δὲ προγαμιαίας δωρεᾶς εἰς δευτέρον ἔλθοῦσα
 συνοικίσιον μὴδὲ καθόσον κληρονομεῖ τοῦ παιδὸς ἀπο-
 λαύετω, ἀλλὰ τούτο τῶν παίδων ἐστὶ μόνον κέρδος
 αὐτοῖς παρὰ τοῦ νόμου δεδομένον, καὶ μὴ δοκῶν εἰ-
 35 ναι μέρος τοῦ κληροῦ τοῦ παιδός, ἀλλ' ἐτι τὴν τῆς
 προγαμιαίας δωρεᾶς οὐκ ἀποβάλλον φύσιν. Ἄπερ προ-
 ἦκει κρατεῖν καὶ ἐπι τῶν νῦν ἠδη χρηθευσῶν γυναι-
 κῶν καὶ τοῖς οἰκείους διαδεξαμένων παῖδας, ἐν ᾧ μὴπω
 δευτέροις προσήλθον γάμοις, κἂν εἰ μετὰ ταῦτα προσ-
 40 ἔλθοιεν. Τὸ μὲν οὖν ἐπι τούτοις ἔχον ὡδε τῶ παντὶ
 νενομοθετήσθω χρόνῳ.

32 Τῆς δὲ — 37 φύσιν habent Prochiron 6, 3; Epanagoge 19, 14.

neque vero poenis tam acerbis subiecta pro inimicis habebit. Quemadmodum enim patres, si secundas nuptias contrahant, non fraudabimus successione liberorum, nec ulla lex est quas tale quid dicat, ita ne matres quidem successione liberorum privabimus, si matres secundo nubant, sive ante secundas nuptias sive post eas liberi moriantur. Alioqui ex absurditate legis, etiamsi omnes liberi praemoriuntur non relictis liberis nepotibusve, nihilo minus poena manebit, nec mater iis succedet, quamvis sine liberis moriantur, sed a successione eorum inhumaniter repelletur, ut quae frustra pepererit, frustra nutriverit, poenis adeo propter legitimas nuptias subiecta: at succedent iis quidam ex remotioribus cognatis, mater praeter rationem excludetur. Quare et ipsa liberis succedat, sique haec lex benigna et mitis et quae matres liberis conciliet. Ut igitur hanc legis partem comprehendamus: quoniam matrem, uti ante dictum est, patri aequavimus, sancimus, ut eas ipsa poenas in donatione ante nuptias ferat, quas in dote pater sustinet, ad hereditates vero liberorum nullo negotio tam pater quam mater veniant, secundum subiectas civis casui quaestiones. Unde quod patres habent, sive secundas nuptias ineanit sive non, hoc etiam matres habeant, voceturque mater ad filii hereditatem, sive secundas nuptias iam contraxerit sive postea 1 initura sit. Donatione vero propter nuptias quae secundum iniiit matrimonium ne quatenus heres quidem est filio fruatur, sed haec liberis solum lucro cedat a lege iis data, nec pars esse hereditatis filii videatur, sed donationis ante nuptias naturam nondum amisisse. Atque haec etiam in eis obtinere debent, quae nunc iam viduae sunt et liberis suis successerunt necdum secundas nuptias inierunt, etsi postea in-
 eant. Iam quod de his constitavimus, ita in perpetuum sancitum esto.

1 οὐχ ὡς οὕτως A || 2 οὕτως om. A || 3 Ὡς περ δὲ τοὺς A (in mg. I E κλ . . .) || 5 οὐδὲ τις] οὐ γὰρ A || 7 ἀνδρῶν ἔλθοιεν δευτέρων συνοικίσιον A || 9 τελευτή-
 σειεν A || 11 ἐγγόνους A || 12 μένει A || 14 ὠδίνασα A || μα-
 τιν δὲ] frustra simul et ε || 15 τοιαύταις γε διὰ τῶν ἐν-
 νομων γάμων A || 16 ἀλλὰ] καὶ A || μὲν A ε || om. M ||
 17 πορρωτέρων A || ἐκβλήθησεται M^a || 19 οὕτως A || φι-
 λανθρώπως A^a || 20 Συνελόντες (συνελώντες M) E M
 mg., I ε οὐ . . . A mg. || τῶδε τῶ νόμου τὸ μέρος A
 huius legis partem ε || 21 ἐπειτέρ A || 22 post πατρί lacuna
 25—30 lit. in A || 23 τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς A || *αὐτῆν]
 αὐτᾶς || 25 τοῖς κληροῖς A (cf. ε) || 27 ἐκάστῳ] utrique ε ||
 30 πρὸς αὐτὸν τὸν A || 32 ἔλθοισης A || 33 τοῖς παι-
 δας A || ἀπολαύετω Epan., Proch. codd. plur. || 34 ἐστὶ
 κέρδος μόνον αὐτοῖς δεδομένον παρὰ τοῦ νόμου A ||

eos adhuc amplius diligit et non quasi quosdam odibiles respiciet, poenis subdita sic amaris. Sicut enim patres, si ad secundas veniant nuptias, non fraudamus filiorum successione, nec quaelibet est 5 lex aliquid tale dicens, sic neque matres privabimus filiorum successione, si matres ad virum veniant secundum, licet ante secundas nuptias aut post secundas filii moriantur. Alioquin ex absurditate legis, licet praemoriuntur filii omnes, non relinquentes filios aut nepotes, nihilominus supplicium manet, et non succedit eis mater, nec si sine filiis moriantur, sed expellitur ab eorum inhumane successione, frustra quidem pariens, frustra simul et nutriens, propter legales nuptias subiecta poenis; sed succedent quidem illis aliqui ex longa cognatione, mater autem irrationabiliter expellitur. Quapropter et ipsa succedat filiis, et sit haec lex clemens et mitis et matres filiis concilians. Colligentes igitur huius legis partem sancimus: quoniam matrem secundum quod dudum diximus adsimilavimus patri, in antenuptiali dona-
 15 tione et ipsas sustinere poenas, sicut sustinet et pater in dote, in hereditate autem filiorum sine tergiversatione veniant et pater et mater secundum subiectas utrique casui quaestiones. Proinde quod patres habent, sive ad secundas venientes nuptias sive non, hoc etiam matres habeant, voceturque mater ad filii hereditatem, sive iam ad secundas venit nuptias sive postea veniat.

1 Antenuptiali vero donatione ad secundum veniens consortium neque secundum quantum heres existet filii fruatur, sed hoc filiorum sit solum lucrum eis a lege datum, et non videatur esse pars hereditatis filii, sed adhuc antenuptialis donationis non abiciens naturam. Quae competet tenere etiam circa eas, quae nunc iam sunt viduae mulieres et propriis successerunt filiis, in quo nondum ad secundas venerunt nuptias, licet postea veniant. Quod igitur hic habetur, sic omni tempore sancitur.

36 τὴν ante φύσιν coll. A || ἐτι σὺν τῇ προγαμιαίᾳ δω-
 ρεᾷ τὴν φύσιν ἐναποβάλλον A || 38 καὶ ante προσήκει
 coll. A || ἐπι τῶν ἠδη καὶ νῦν καταχρηθευσῶν A ||
 39 καὶ om. A || παῖδας, κἂν εἰς δευτέρους προσήλθον
 γάμοις, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα A

4 qualibet R¹T¹ || 5 diens V || 6 ad virum om. R¹ ||
 8 filii moriantur ante aut post secundas coll. R || 11 suc-
 cedet T (Gr.) || 12 inhumane successione] διαδοχῆς ἀπαν-
 θρώπως Gr. || 16 expelletur vulg. (Gr.) || 17 et matres
 R al.] matres T matrem V || 19 dudum R] iam dudum
 V vulg. || 21 ipsam vulg. || sustinet sicut V¹ || 22 dote
 V¹ || hereditatem vulg. || 27 ad secundas iam V || 34 sit
 solutum V¹ || 36 antenuptiales R¹ || 39 venerunt V] ue-
 niunt R vulg.

CAPUT IV.

Καὶ ἕτερον δὲ τῆ προφάσει τῶν δευτερογαίουσῶν
 γυναικῶν καὶ τῆς προγαμίας δωρεᾶς προσθῆναι
 τοῖς ἐμπροσθεν καλῶς ἔχειν εἰρημέν. Τῶν γὰρ προ-
 τέρων διατάξεων παρεχουσῶν ἐπιλογὴν τῆ γυναικὶ τῆ
 δευτέρου ὁμιλησῶν γάμοις, εἴτε βουληθεῖ λαβεῖν τὴν
 πρὸ γάμου δωρεάν, καθόσον ἐρίσει τὰ σύμφωνα, καὶ
 δοῦναι τοῖς παισὶν ἀσφάλειαν, ὡς τελευτώσα ταῦτα
 ἀποκαθίστησιν, εἴτε οὐ δυνηθεῖ δοῦναι τὴν ἀσφά-
 λειαν ἢ μὴ βουληθεῖ τυχόν, μένει μὲν τὰ πράγματα
 παρὰ τοῖς παισὶ τῆς προγαμίας δωρεᾶς, τελείν δὲ
 αὐτῆ τὸν ἀπὸ τρίτου μέρους τῆς ἐκατοστῆς τόκον.
 ἡμεῖς ἐκ τῆς τῶν ἀναριθμομένων ζητήσεων ὁρῶμενοι
 ποιικιλίας, ἐπειδήπερ εὔρομεν νέους ἐπὶ τούτῳ κινδύ-
 νεύοντας, τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἐν χρήμασι οὕσης,
 ἀκείνουτος χρυσίον μὲν οὐκ ἔχοντας, ἀναγκασθέντας δὲ
 τὰ πατρῶα πωλῆσαι πάντα, ὅπως ἂν λυθεῖ τὸ τῆς
 προγαμίας δωρεᾶς ὄφλημα, καίτοιγε ἐπ' αὐτοὺς κατὰ
 τὸν νόμον τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἑλενομένης· διὰ τούτου
 ῥῆθημεν γῆραι τοιαύτην δοῦναι τῷ πράγματι τάξιν,
 ἵνα εἰ τις ἐπιδοίη πράγματα κατὰ προγαμίαν δωρεάν,
 εἰ μὲν ἅπαντα ἀκίνητα καθεστῆκοι, μένοι τούτων ἢ
 χρήσι παρὰ τῆ μητρὶ, καὶ αὐτῆ ταῦτα ἐκλέγοι καὶ μὴ
 παραιτοῦτο μηδὲ ἀπατιοῖ τοὺς παῖδας ὑπὲρ τῆς τού-
 των ἀποτιμῆσεως τόκον, ἀλλ' ἐπιμελοῦτό τε αὐτῶν,
 καθόσον ὁ νόμος δίδωσι τοὺς τῆς χρήσεως ὄντας κυ-
 ρίους, φυλάττοι τε ταῦτα κατὰ τοὺς νόμους τοὺς πα-
 λαιοὺς τοῖς παισὶ περιοῦσιν, ἢ εἰ πάντες τελευτήσαιν,
 κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον τοῦ μὲν ἐξ ἀπαιδίας κἀσσον
 τῆ μητρὶ, τοῦ δὲ λειπομένου τοῖς τῶν παιδῶν κληρο-
 νόμοις φυλαττομένου. Εἰ δὲ πᾶσα καθεστῆκοι τυχόν
 ἐν χρήμασι ἢ ἄλλοις κινήτοις πράγμασι ἢ προγαμίας
 δωρεᾶ, τὸ τρίτον τοῦ τόκου μέρος λαμβάνουσιν τὴν
 μητέρα σὶν τῆ ἤδη νενομοθετημένη ἀσφαλείᾳ μὴ ἀπαι-
 τεῖν παρὰ τῶν παιδῶν χρυσίον, πληρ' εἰ μὴ ἀφθονος
 ἢ τοῦ ἀνδρὸς εἴη περιουσία, καὶ ἔχοι καὶ χρυσίον καὶ
 ἀργύριον καὶ ἐσθῆτα καὶ εἰ τι καταγεγραμμένον ἦν
 τῆ μητρὶ. τῆκαὶ γὰρ τὴν ἐπιλογὴν τῆ μητρὶ δώ-
 σομεν, εἴτε βούλεται τὰ πράγματα λαβεῖν καὶ δοῦναι
 τὴν ἀσφάλειαν, εἴτε καὶ τὸν εἰρημένον κομίζεσθαι τό-
 κον κατὰ τὸν νόμον ἐμπροσθεν νόμους κατὰ τὸν ἡμέ-
 τερον. Εἰ δὲ γε ἀναμῖξ εἴη τὰ πράγματα, καὶ ἡ δωρεᾶ
 τὸ μὲν ἐν χρήμασι, τὸ δὲ ἐν ἀκινήτοις ἔχοι πράγμασι,

Aliud vero quiddam occasione secundo nubentium
 mulierum et antenuptialis donationis adicere priori-
 bus bene se habere credidimus. Priscis namque con-
 stitutionibus praebentibus electionem mulieri, quae
 ad secunda vota descendit, si vellet accipere ante
 nuptias donationem secundum quod permittunt pacta,
 et exponere filiis cautionem quia moriens haec re-
 stitueret, sive cum non valeret dare cautionem aut
 nollet forte, manerent quidem res apud filios ante-
 nuptialis donationis, solverent autem ei tertiam par-
 tem centesimae usurae: nos ex quaestionum emer-
 gentium varietate moti, quoniam invenimus minores
 in hoc periculum patientes, antenuptiali donatione in
 pecuniis existente, et illos aurum quidem non haben-
 tes, coactos autem omnia paterna vendere, quatenus
 exsolveretur antenuptialis donationis debitum, ad
 eos utique secundum legem antenuptiali donatione
 veniente: propterea iudicavimus oportere hunc dare
 ordinem causae, ut, si quis contulerit res secundum
 antenuptialem donationem, si quidem omnes immo-
 biles sunt, maneat usus apud matrem, et ipsa
 eum colligat et non respuat neque exigat filios pro
 horum aestimatione usuras, sed et diligentiam eorum
 habeat, sicut lex iubet usu existentibus dominis, et
 custodiat eas secundum leges antiquas filiis super-
 stitibus, aut si omnes moriantur, secundum nostram
 legem casum quidem non existentium filiorum matri,
 reliquum vero filiorum hereditibus conservandum. Si
 autem omnis forte consistat in pecuniis aut aliis
 mobilibus rebus antenuptialis donatio, tertiam usura-
 rum partem percipientem matrem cum cautione iam
 definita non exigere a filiis aurum, nisi forte idonea
 sit viri substantia, et habeat et aurum et argentum
 et vestem et quicquid conscriptum fuit matri; tunc
 enim electionem matri dabimus, sive voluerit res
 percipere et praebere cautionem, sive quam dixi-
 mus usuram accipere et secundum priores leges et
 nostram. Si vero mixte sint res, et donatio aliud
 quidem in pecuniis, aliud vero in immobilibus ha-

IV. Aliud quoque occasione mulierum secundo nubentium et donationis ante nuptias prioribus adicere aptum visum est. Cum enim priores constitutiones mulieri secundas nuptias ineunti electionem concedant, utrum velit donationem propter nuptias, quatenus pacta permittunt, accipere et liberis praestare cautionem se illa post mortem restitutam esse, an, si cautionem non possit aut forte nolit praestare, manere quidem donationem propter nuptias apud liberos, hos vero tertiam partem usurae centesimae sibi solvere, nos emergentium quaestionum varietate moti, quandoquidem minores in eo periclitari invenimus quod, si donatio propter nuptias in pecuniis consistat, illi cum pecuniam non habeant, omnia paterna vendere cogantur ad debitum donationis propter nuptias solvendum, licet ad ipsos donatio ante nuptias secundum legem perventura sit: propterea rem tali modo ordinandam iudicavimus, ut, si quis res per donationem ante nuptias dederit, quae omnes immobiles sint, earum usufructus apud matrem maneat, ipsaque eas eligat neque repudiet neque a liberis pro earum aestimatione usuras exigat, sed eorum curam gerat, prout lex eos, qui domini sunt usufructus, iubet, easque secundum veteres leges liberis superstitionibus conservet, vel si omnes moriantur, secundum legem nostram matri quantum competit in casu non existentium liberorum, reliquum vero hereditibus liberorum servetur. Si vero tota donatio propter nuptias in pecunia forte vel aliis rebus mobilibus consistat, mater tertiam partem usurarum cum cautione iam per legem definita accipiens a filiis pecuniam non exigat, nisi vero amplae sint viri facultates, habeatque et aurum et argentum et vestimentum et si quid aliud matri assignatum fuit. Tunc enim optionem matri dabimus, utrum res capere et cautionem praestare, an vero dictas usuras tam secundum priores leges quam secundum nostram velit accipere. Quodsi permixtae sint res et donatio partim in pecuniis, partim in immobilibus

1 Καὶ] ἰδ' mg. A || Aliud vero quiddam (i. e. τι pro τῆ)
 ε || 3 ἔχειν om. A || 4 τῆ prius om. A || 5 εἴ γε A || 7 ταῦτα
 πάντως ἀποκαθίστησιν αὐτοῖς· εἰ δὲ οὐ δυνηθεῖ ἢ
 δοῦναι A || 9 μένει A || 12 ἡμεῖς] οὐν add. A || 14 χρή-
 μασι Cuiacius, cf. ε] κτήμασι MA || 15 χρυσίον μὲν
 A || 18 τῆς προγαμίας A || Διδ'] ἰδ' mg. A || 19 συν-
 εἶδομεν A || ταύτην A || 20 ἐάν τις A || 21 καθεστῆκεν
 ἀκίνητα A (cf. ε) || * μένη M μένει A || ἡ τούτων A ||
 22 ἐκλέγοιτο A || 25 καθὼς A || 27 ἢ κἀν πάντες τελευ-
 τήσοιεν A || 28 cf. ad p. 13, 13 || το μὲν A || κἀσσον A || 30 Εἰ] ἰδ'
 om. A || 32 τὸ om. A || μέρους M || 34 χρυσίον A || 35 περι-

ουσία, ἔχοι τὲ χρυσίον καὶ ἀργύριον ἐσθῆτα A || 38 τὰ
 πράγματα] ταῦτα A || 39 καὶ om. A || 41 Εἰ] K mg. A ||
 42 ἐν prius om. A

1 Aliud] rubr. de usuris antenuptialis donationis R ||
 quidam V || 4 mulieris R² || 6 permitt. R¹ || 7 restituet
 V || 9 manent T || 10 solveret V soluent T || 14 *illos]
 alios || 20 antenuptialem R || 21 maneat R¹ || harum
 R² || 26 secundam V || 27 extentium R || 31 cautionē R¹ ||
 33 habeat] om. R¹ T¹ || et ante aurum om. R vulg. || 34 matr*
 V^a || 35 voluitur R¹ || 38 nostras VT || 39 inobilibus R

τὰ μὲν ἀκίνητα πάντως μένειν παρὰ τῇ μητρὶ διὰ τὸ τὴν ἀποτροπὴν ἔχειν ἐκείθεν, ἐπὶ δὲ τοῖς κινήτοις ταῦτα κρατεῖν, ἄπερ ἐνομοθετήσαμεν ἔμπροσθεν, εἴπερ ἐτύχαιεν ἐν κινήτοις πάντα τὰ τῆς πρό γάμου δωρεᾶς καθεστῶτα.

beat rebus, immobilia quidem modis omnibus manere apud matrem, ut alimentum habeat inde, porro de mobilibus haec valere, quae sancivimus prius, si essent in rebus mobilibus omnia antenuptialis donationis consistentia.

CAPUT V.

Κακείνῳ γε μὴν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀμυδρῶς μὲν νομοθετήθην, σπανίως δὲ ἐν δικαστηρίοις ἐξητασμένον φήθημεν χρῆναι νόμῳ τε σαφεῖ περιλαβεῖν καὶ παραδῶναι τῇ χρῆσει καὶ καταγαγεῖν εἰς τὰ δικαστήρια πρὸς κοινὴν ἀποκεισόμενον βοήθειαν. Εἰ γὰρ συναφθεῖεν τινες ἀλλήλοις ἐπὶ προκοῦ καὶ προγαμιαίας δωρεᾶς συμβολαίῳ, εἴτα ὁ μὲν ἀνὴρ προγαμιαίαν ἐπιδοίη δωρεάν, ἢ δὲ γυνὴ ἐπεισενέγκοιτο προκοῖα ἢ αὐτὴ παρασχόμενη ταύτην ἢ δόντος πατρὸς ἢ τινος τῶν ἐξωθέν, εἴτα φανεῖται παρ' ὅλον τὸν τοῦ γάμου καιρὸν ἢ τριῶν μὴ δοθεῖσα τῷ συνοικήσαντι, ἀλλ' ἀνασχόμενος ἐκείνος τῶν τοῦ γάμου βαρῶν, καὶ ὁ γάμος θανάτου τοῦ ἀνδρὸς διαλυθῆι, οὐκ ἂν εἴη δικαία παντελῶς ἢ γυνὴ προκοῖα μὴ δοῦσα τῷ συνοικήσαντι τὴν προγαμιαίαν λαβεῖν. Εἰ δὲ καὶ μὴ εἰς ὀλόκληρον δοῖη, καὶ αὐτὴ κατὰ τοσοῦτον ἀπατεῖται τὴν δωρεάν, καθ' ὅσον δοῖη τὴν προκοῖα. Ἰσότητος γὰρ ἔσμεν καὶ δικαιοσύνης ἔραστα, καὶ ταύτην ἐν ἅπασιν τε τοῖς ἄλλοις καὶ πρὸς γε ἐν τοῖς συνοικεσίοις βουλόμεθα κρατεῖν. ὥστε ἢ μὴδ' ὅτιον ἐπιδοῦσα μὴδ' ὅτιον λαμβανέτω, ἢ δὲ ἐλαττον ἢ περ ὡμολόγησε δοῦσα τοσοῦτον ἀπολαμβανέτω μόνον, ὅσον ἐπέδωκε. καὶ ἔστω καὶ αὐτὴ κατὰ τῷ παρόντι νόμῳ προσάξῃσι, πολλὰ τῶν αἰ μὲν ἀμφισβητούμενων, μόλις δὲ νῦν εἰς νομοθεσίαν καταχθέντων διακρίναντι.

Τούτων δὲ κρατεῖν βουλόμεθα τὸν νόμον ἐπὶ τε τοῦ δόντος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν θέματος, ἐπὶ τε τῶν ἐν δικαστηρίοις ἡρτημένων, ἐπὶ τε τῶν ἐφεξῆς γενησομένων ἀπάντων.

Ἐπίλογος. Τὰ τοῖνυν παραστάντα ἡμῖν ἢ σὴν ὑπεροχὴν ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπενσάτω, καὶ φανερά πασι διὰ προγραμμάτων οἰκείων ποιησάτω,

cop. V (— διακρίναντι 30) insertum nov. 91, 2 extat in B 28, 13. 1 et inde in L (f. 117^v) || 10 Eī ... 25 λαμβανέτω habent Prochiron 9, 12; Epanagoge 19, 2.

rebus consistat, immobilia quidem omnino apud matrem maneant, ut exinde alimenta habeat, in mobilibus vero ea obtineant quae ante sancivimus, si tota donatio ante nuptias in mobilibus consisteret.

V. Illud quoque, quod in prioribus legibus obscure quidem sancitum, raro autem in iudiciis examinatum est, et perspicua lege complectendum et usui tradendum et in iudicia deducendum putavimus, ut in commune auxilium reservetur. Namque si qui matrimonio iuncti fuerint dotis et donationis ante nuptias instrumentis confectis, atque vir donationem propter nuptias dederit, mulier dotem attulerit sive ipsa eam praebevit sive pater aut extraneus aliquis dedit, deinde appareat per totum matrimonii tempus dotem marito non esse datam, sed illum matrimonii onera sustinuisse, et matrimonium morte viri solvatur: nequaquam aequum fuerit mulierem, quae marito dotem non dedit, donationem ante nuptias accipere. Sed et si in solidum non dederit, ipsa quoque donationem in tantum exigat, in quantum dotem dederit. Aequalitatis enim et iustitiae amatores sumus, eamque cum in aliis omnibus tum vero in matrimoniis quoque obtinere volumus. Quare quae nihil omnino dedit, nihil omnino accipiat, quae vero minus dedit quam promisit, tantum recipiat solum, quantum dedit; sitque et haec praesenti legi pulchra accessio, multa decidentis, quae semper in dubium vocata, vix autem nunc ad legem deducta sunt. Atque hanc legem et in casu, qui illi originem dedit, et in iis, quae in iudiciis pendent, et in omnibus, quae in posterum contingent, obtinere volumus.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt, summitas tua effectui et fini dare studeat omnibusque

3 ἐτύχαιεν κινήτοις A || 6 Κακείνῳ πᾶ Απγ. || 6 sq. cf. Cod. 5, 14, 9 || 9 καταγαγεῖν LABε] κατατάττειν M || 12 εἴτα] leg. ὅπως v. ἐφ' οἷς? || εἴτα — 14 ἐξωθεν om. Proch. || 13 ἐπεισενέγκοιτο M] ἐπενέγκοι A ἀπενέγκοιτο L¹B ἀπογαρόιτο L² scribat ε] προκοῖα αὐτὴ παρασχέθεισαν ταύτην δόντος A || 14 παρασχόμενη BL²] πασχόμενη L¹ παρασχόμενη M, παρσχημένη Scringier || τῶν τινος M || 15 εἴτα] καὶ A || ὅλον] om. ε || 16 δοθεῖσα τῷ ἀνδρὶ ἀνεχομένῳ τῶν — βαρῶν A || ἠνέσχετο Epan. || 17 ἐκείνος] om. ε || τῶν LB Proch.] εἴη τῶν M || 18 τὸν ἀνδρὸς] αὐτοῦ A || δίκαιον B || 20 λαβεῖν ante δωρεάν coll. LB Proch., Epan., ante τὴν (19) A || εἰ δὲ δοίη μὲν, οὐκ εἰς ὀλόκληρον δὲ Epan. || 21 ἀπατεῖται L || 22 ἐπιδοίη LB Proch., ἀν δοίη Epan. || 24 ἐν om. A

III.

Proch., Epan. || 25 δοῦσα Epan. || εἰ δὲ ἐλαττον εἴη οὐπερ ὡμολόγησεν ἐπιδοῦσα A || 27 ἐπιδέδωκε B || 28 πολλὰ μὲν τῶν L || 29 δὲ] δὲ καὶ B || καταχθέντα B || 30 διακρίνονται AB || 33 ἡρτημένων ἐπὶ τε] νῦν ἡρτημένων καὶ A || 34 ἀπάντων. Τὰ τοῖνυν] ἅπαντα τοῖνυν τὰ A || 37 γραμμάτων A

1 omnibus modis V || 6 Illud] rubr. de dote ascripta et non numerata R || 7 uixaminatum V³ || estimavimus RT] extimavimus (extimus 1) V existimavimus dett. || 9 enim] uero V³ || 18 si RT] sin V vulg. || 21 quam VT] quaque R quam quidem vulgo; an eamque? || 23 omnino nil percipiat VT || 25 sicque V || 26 inoementum R¹ || 31 in hoc casu V vulg. || 32 ei om. V || 33 praeuenientibus V || 35 placuerint V

3

ὥστε ἐν ἀπάσαις ταῖς πόλεσιν, ὅσας ὁ ἡμέτερος κατέχει θεσμός, ταῦτα κρατεῖν καὶ δῆλα πᾶσι γενέσθαι κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν διατεταγμένον. Dat. xvii. k. April. Constantinopoli Belisario v. c. cons. (ind. xiii.) [a. 535.]

quatenus in omnibus civitatibus, quas nostra dicio continet, haec valeant et certa omnibus fiant secundum quod a nobis dispositum est. Dat. xii. k. April. Belisario v. c. cons.

Γ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΩΡΙΣΜΕΝΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΟΝ ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΑΓΙΩΤΑΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΗΣ ΠΑΝΕΥΔΑΙΜΟΝΟΣ (ΤΑΥΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ).

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

(Προοίμιον.) Ἦδη μὲν κοινῶ τε καὶ γενικῶ νόμῳ πρὸς τε τὴν μακαριότητα τὴν σὴν πρὸς τε τοὺς λοιποὺς ἀγιοτάτους πατριάρχας γεγραμμένῳ τὰ περὶ τῆς χειροτονίας τῶν εὐαγῶν ἐπισκόπων καὶ εὐλαβεστάτων κληρικῶν καὶ γυναικῶν γε μὴν διακόνων, καὶ τοῦ μὴ πλείους εἶναι τοῦ ἐξ ἀρχῆς μέτρου τοὺς χειροτονουμένους διετυπώσαμεν, ἅπερ ἡμῖν ἐδόκει καλῶς τε καὶ προσηκόντως ἔχειν καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων ἀξίως. Τὸν δὲ παρόντα νόμον ἰδικὸν πρὸς τὴν σὴν μακαριότητα γράφομεν, τὰ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν τῶν ἐνταῦθα διατάττοντες. Ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν σχεδὸν τῶν ἐν ἀμετρίᾳ καλόν, προσήκον ἂν εἴη μὴδὲ τὰς χειροτονίας τὰς ἐν τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικῶσι ἢ ταῖς εὐλαβεστάταις διακόνοις γίνεσθαι τοσούτας, ὡς ταῖς ἐκείνων ἀποτροφαῖς τὴν ἀγιοτάτην ἐκκλησίαν εἰς δανευσμάτων ἐπιπίπτειν χρεῖαν μεγάλων καὶ κατὰ μικρὸν εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν καταφέρεισθαι. Ἴσμεν γὰρ παρὰ τὴν τοιαύτην πρόφασιν τὴν

Nov. III (= Coll. I tit. 3: gloss.) Graece extat in M^{LA}, cap. 1—3 in B 3, 2, 1—3. — Epit. Iohannis Schol. coll. LXXXVII cap. 20 (inde Nomoc. L tit. 19), Theod. 3, Athanas. 1, 9 (inde Coll. const. eccl. 3, 1, 9); cf. etiam Nomoc. XIV tit. 1, 26. 30. Iulian. const. V.

per propria edicta manifesta reddat, ut in omnibus civitatibus, quae nostra dicione continentur, valeant atque omnibus plana fiant, prout a nobis dispositum est.

III.

UT DETERMINATUS SIT NUMERUS CLERICORUM SANCTISSIMAE MAGNAE ECCLESIAE ET CETERARUM SANCTISSIMARUM ECCLESiarum FELICISSIMAE URBS.

Idem Augustus Epiphanyo regiae huius urbis archiepiscopo et patriarchae oecumenico.

Praefatio. Iam communi quidem et generali lege tam ad beatitudinem tuam quam ad reliquos sanctissimos patriarchas scripta de ordinatione sanctorum episcoporum et religiosissimorum clericorum, nec non diaconissarum, et ne qui ordinentur plures sint numero ab initio definito disposuimus, quae quidem nobis recte et decore et sacris regulis digne habere videbantur. Praesentem vero legem specialem ad beatitudinem tuam scribimus de numero religiosissimorum clericorum, qui in hac urbe sunt, disponentes. Nam quoniam fere nihil, quod modum excedit, bonum est, convenit ne ordinationes quidem tot religiosissimorum clericorum vel religiosissimarum diaconissarum fieri, ut sanctissima ecclesia illis alendis in necessitatem magni aeris alieni et paulatim ad extremam inopiam redigatur. Scimus enim ex tali causa sanctissimam magnam

1 κατέχοι M || 2 πᾶσι om. A || 3 subscr. om. A || xvii Contius ex nov. 22 c. 46] xv M (πρὸ ἱβ' καλανδῶν Ἀπριλίων Ath. 5, k. April. Iul., μηνὶ Ἀπριλλίῳ Theod.) || 4 Constantinopoleως Belisario M || ind. xiii] ind. v Ath., ind. γ' Theod., om. M || 11 ταύτης πόλεως om. M^L (s. v. add. L m. rec.), τῆς πανευδαίμονος ταύτης πόλεως om. A || 12 ἀνωκράτωρ Ἰουστιανὸς αὐγουστος ἐπιφανίῳ τῷ ἀγιοτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ A (ς) || 14 γενικῶ ΛΑ5 Theod.] ἡγεμονικῶ M ἰδικῶ Ath. || νόμῳ] est novella VI || 15 τὴν σὴν μακαριότητα A || 16 ἀγιοτάτους om. A || τὰ del. L², om. A || τῆς om. L || 18 γε μὴν] καὶ γε μὴν L || 19 πλείους L || 20 προδιετυπώσαμεν L² || ὅπερ A || 22 ἰδικῶς A || 24 τῶν om. L || 25 σχεδόν —

καλόν] καλόν — σχεδόν A || 26 τὰς ἐν] ἐπὶ A || 27 διακονίσαις L || γενέσθαι A || 29 ἐπιπίπτειν L || χρεῖα A || 31 γὰρ] om. L¹ γὰρ ὅτι A || τὴν alterum om., idem ante ἀγιοτάτην (19, 1) add. A

2 certa in omnibus V || 4 subscr. dedi ex R, om. cett. || xii k.] kt xii kl R, CP. xii k. Heimbach || Bilyario R || 9 sanctissimarum V vulg. || 10 Constantino VT, om. R || 12 rege R || 18 non ut V || 19 sunt R¹ || 20 et om. V || 24 qui in — paene nihil in rasura R || 25 nihil paene T || bonum est] est om. T¹ || 26 ordinationes cet.] tiones — tantas ut (27) in ras. duorum versuum habet R² || fiunt] fuerit V || 27 super om. V || 29 maximorum om. V¹ || 30 deportetur Contius, deferatur Crumerus

τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκ- κλησίαν, τὴν τῆς ἡμετέρας βασιλείας μητέρα, δανεύ- μασιν ἐνοχλουμένην μεγάλοις, καὶ οὐκ ἄλλως ἰσχύου- σαν ἐκάστην ποιεῖσθαι διάδοσιν τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς, πρὶν ἢ χρυσίον ὁ μέτριον δανεῖσθαι, ποι- ομένην τοῦτο μὲν ὑποθήκας, τοῦτο δὲ ἐνεχύρων δό- σεις ἐπὶ τοῖς καλλίστοις αὐτῆς χωρίοις τε καὶ προ- αστελοῖς. Διὰ ταῦτα τοῖνυν συνείδομεν ἑαυτοὺς καθεῖναι πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ζήτησιν καὶ μαθεῖν τίνα μὲν τρόπον ἐμπροσθεν εἶχε, τί δὲ τὸ τοῦ χρόνον μήκος 10 ἐξέυρει. Ἀνιχνεύοντες τοῖνυν αὐτὸ πανταχόθεν ἐρι- σκόμεν, ὡς ἕκαστος τῶν τὰς ἀγιωτάτας ἐκκλησίας οἰ- κοδομήσαντων ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως οὐκ οἰκοδομίας ἐφρόντισε μόνη, ἀλλὰ καὶ τοῦ χορηγίαν αὐτάραχθαι δοῦναι τοῖς παρ' αὐτοῦ γενομένοις εὐαγέειν 15 οἴκοις καὶ ὄρσαι, πόσους μὲν προσέηκον ἔστι πρεσβυ- τέρους καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν, πόσους δὲ διακόνους, ἀρ- ρηνάς τε καὶ θηλείας, πόσους τε ὑποδιακόνους, καὶ αὐδῆς ψάλτας τε καὶ ἀναγνώστας καὶ πυλωροὺς καθε- 20 σάσαι. Καὶ πρὸς τοῦτο καὶ τὴν τοῦ οἴκου δαπάνην ὤρισε, καὶ πρόσδορον οἰκίαν ἐπέδωκεν, ἀκοῦσαν τοῖς παρ' αὐτοῦ καταστάσιν, εἰ δὲ τις προσεπιθεῖη πλή- θος, οὐκέτι παντελῶς ἐκτείνεσθαι δυνατόν. Καὶ δι- ἐμεινέ γε μέχρι πολλοῦ τὰ τοιαῦτα φυλαττόμενα, καὶ ἔως τοῦτο ἦν, ἔμεινε καὶ τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν 25 τοῖς οἰκείοις ἀκοῦμενα. ὡς δὲ οἱ θεοφιλέστατοι ἐπί- σκοποι ταῖς δυσωπήσεισι τινῶν ἀεὶ προσέχοντες ἐξεχέ- θησαν πρὸς τὸ τῶν χειροτονουμένων πλήθος, ἤζηται μὲν ἡ τῆς δαπάνης ποσότης εἰς ἀμετρίαν πολλήν, δα- νεύσθαι δὲ πανταχόθεν καὶ τόκοι, καὶ τὸ τελευταῖον 30 οὐδὲ δανεῖσθαι λοιπὸν διὰ τὴν ἀπιστίαν ἤδη τοῦ πράγ- ματος, ἀλλ' ἐκποιήσεις τε ἠναγκασμέμεναι καὶ παρανό- μοι καὶ πράγματα ἀπρεπῆ καὶ οὐδὲ οἰκίας ἰδιωτικῆς ἀξία σωφρονοῦσης· ὥστε ἐκ τῆς τοιαύτης ἀτοπίας μήτε καὶ χωρία μήτε τὰ προάστυα ἐξαρκεῖν ταῖς ὑποθήκαις 35 καὶ τοῖς ἐνεχύροις, μηδὲ δανεῖσθαι διὰ τοῦτο εὐπο- ρεῖν, ἀλλ' εἰς ἀπορίαν κατελθεῖν παντελή, καὶ μηδὲ αὐτοῖς τοῖς λειτουργοῦσι τὴν ἀποτροφήν διδοῦναι δύνα- σθαι, ἀλλ' εἰς τὴν πασῶν ἀθλιωτάτην ὁδὸν τὸ πρᾶγμα καταφέρεσθαι, τὸ τῶν ὄντων ἀπάντων τοῖς δανεῖσταις 40 ἐκστῆναι. Ὅπερ καὶ λέγοντες ὀκνοῦμεν καὶ ὅπως ἂν μὴ γένοιτο προνοοῦμεν. Εἰ γὰρ οὐκ ἂν τις ἐνέγκοι

huiusmodi accasionem huius regiae civitatis sanctis- simam maiorem ecclesiam, nostri imperii matrem, debitis inquietari maioribus, et non aliter valentem facere singulas erogationes reverentissimis clericis, 5 antequam aurum non parvum mutuum sumat, faciens tam hypothecas quam pignorum dationes in optimis suis praediis et suburbanis. Propter haec igitur perspeximus nosmetipsos deponere ad huius causae inquisitionem et agnoscere, quemadmodum prius se habuit quidque longitudo temporis adinvenit. In- vestigantes igitur illud undique invenimus, quoniam singuli horum qui sanctissimas ecclesias aedifica- verunt in hac felicissima civitate, non pro aedificio solummodo cogitaverunt, sed etiam ut expensas suf- ficientes darent a se factis venerabilibus (domibus) et terminarent, quantos quidem competens esset presbyteros per unamquamque ecclesiam, quantosque diaconos masculos atque feminas, et quantos sub- diaconos, et rursus cantores atque lectores et osti- arios constitui: et super haec etiam oratorii expen- sas definierunt, et redditus proprios dederunt suf- ficientes his quae a se constituta sunt, si quis autem adiecerit multitudinem, nequaquam penitus extendi sufficientes. Et permanserunt usque ad multum tempus talia conservata; et donec hoc fuit, duraverunt sanctissimarum ecclesiarum domibus quae sufficientes. Cum vero deo amabiles episcopi preces aliquorum semper respicientes protracti sunt ad ordinationum multitudinem, aucta quidem est expen- sarum quantitas ad immensitatem multam, creditores autem undique et usurae et novissima, et neque creditores propter incredulitatem iam causae, sed alienationes cum necessitate et contra leges, et causae indecentes et neque propria dignitate tem- peratae: ut ex hac nimietate neque praedia neque suburbana sufficientes hypothecis et pignoribus, ne- que creditores propter hoc invenirentur, sed ad in- opiam descenderent novissimam et nec ipsi ministris emolumentum dare sufficientes, sed ad viam omnium infelicissimam causa descenderet, quatenus rerum omnium creditoribus cederet. Quod etiam dicere piget nos et, quemadmodum non fiat, providemus. Nam si non aliquis feret libenter eum, qui ultra

ecclesiam regiae huius urbis, imperii nostri matrem, magno aere alieno premi, nec aliter valere ad singulas erogationes religiosissimis clericis faciendas nisi prius pecuniam immodicam mutuo sumpserit ita, ut tam hypothecas quam pignora in pulcherrimis praediis et suburbanis suis constituat. Propterea igitur visum nobis est ad eam rem investigandam nos ipsos conferre et, quemadmodum se res antea habuerit, quid temporis longinquitas reppererit, cognoscere. Ex omni igitur parte id indagantes invenimus unumquem- que eorum, qui sanctissimas ecclesias in felici hac urbe aedificaverunt, non aedificationis solum curam ges- sisse, sed etiam ut sufficientes redditus sacris aedibus a se factis suppeditaret, atque definiret, quot in qua- que ecclesia presbyteri, quot diaconi et masculi et feminae, quotque subdiaconi, et porro cantores et lectores atque ostiarii constitui deberent. Atque secundum hoc et expensas aedis definivit et proprium redditum addidit eis, qui ab ipso constituti sunt, sufficientem, qui tamen, si quis multos superaddat, amplius distendi plane nequeat. Atque haec quidem permanserunt per longum tempus observata, et quam diu id fiebat, manebant etiam bona domesticis sanctissimarum ecclesiarum sufficientia. Simulac vero episcopi deo carissimi assiduis nonnullorum precibus intenti ad magnum ordinandorum numerum evagati sunt, expensarum quantitas in immensum aucta est, et undique creditores atque usurae, denique ne creditores quidem propter fidem rei iam sublatam, sed alienationes extortae et illegitimae atque negotia inhonestu quaeque ne privatam quidem domum solidam deccant: ita ut ex eiusmodi pravitate neque praedia neque sub- urbana ad hypothecas et pignora sufficientes, neque creditorum ob id ipsum copia esset, sed ad extremam inopiam deveniret, ac ne ipsis quidem ministris alimenta praebere posset, verum res in statum omnium misererrimum redigeretur, ut creditoribus universis bonis suis cederet. Quod et dicere haesitamus et ne fiat providemus. Nam si quis eum, qui ultra facultates suas sumptus facit, non aequo ferat animo, quin harum

1 μεγάλην om. A || 8 τοῖνυν] γούν A || 9 τοῦ πράγμα-τος] huius causae ε || 11 αὐτὰ L || ἐμάθομεν A || 12 τῶν om. L¹ || τὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν L || 13 οὐκ ἔδο-μίας L¹ || 14 τοῖ] τὸ A || 15 αὐτῶν A || γενομένοις L¹ || 20 τούτω L² τούτοις A⁵ || 21 ὤρισας L || δέδωκεν A || τοῖς] τὴν L¹ τὴ L² || 22 καταστάσει, deinde καταστάση corr. L² || Οὐδέ τι προσεπέθετο πλῆθος εἰς ὃ L² || 23 δύ-νατ¹ L¹, δυνατὸν αὐτῆν corr. L² || 24 γε om. A || 25 ἦν ἔμεινε M] ἦν ἔμεινε A ἐνέμεινε L || 26 οἴκοις A⁵ || 27 ἐξήννεχθησαν A || 29 πολλῶν L¹ || 31 εὐτε A || λοι-πὸν] om. ε || ἤδη om. A || 33 οἰκομίας L¹ || 34 ἀξίως A (ἀξίας ε?) || 34. 35 *μηδὲ — μηδὲ || 36 μήτε A || εὐ-

πορεῖν διὰ τοῦτο A || 38 λειτουργοῦσιν αὐτοῖς διδοῦναι τὴν ἀποτροφήν A || δίδουσι L¹ || 39 τὸ πρᾶγμα om. A

3 debetis V¹ || 5 parum V || 15 domibus om. R¹V¹T || 16 competentes R¹ || esse V¹ || 17 quantosque RV] quantos T vulg. || 20 haec] hoc T || 24 extendi R² vulg.] ex***** R¹ excedenti V¹ excedenti V² extendenti T || sufficien-tem RV || 26 donauerunt RVT || 28 ordinationum] leg. ordinatorum? || 31 autem undique V² suppl. in spat. vac. || nouissima et] nouissima etiam RV nouissime vulg. || 33 alienationis V¹ || 38 descenderet V || nec] hec? V¹ || 39 sufficeret RV || uiuam R || 40 causam R || descenderent V || 41 etiam] et V || diceret R¹ || 43 fert V

πράως τὸν ὑπὲρ τὴν οὖσαν αὐτῶ περιουσίαν δαπανῶντα, πῶς οὐκ καὶ τὰ περὶ τούτων ἡμῖν φροντιστέον; οὐ γὰρ δεῖ πρὸς τὰς δαπάνας ἐπιζητεῖν καὶ τὰς κτήσεις (τοῦτο γὰρ εἰς ἀπληστίαν τε ὁμοῦ καὶ ἀσεβειαν ἄγει), ἀλλὰ τοῖς οὖσι συμμετρῆν καὶ τὰς δαπάνας. Ὡστε προσηκόντως καὶ τὰ περὶ τούτων νομοθετήσμεν καὶ τὴν ἄοριστιαν ἐκβαλοῦμεν, ζητῆ τὸ πρᾶγμα παραδιδόντες θεραπεία.

substantiam suam expendit, quomodo non de his nobis est cogitandum? Non enim oportet ad mensuram expensarum quaerere etiam possessiones (hoc enim simul ad avaritiam impietatemque perducit), sed ex his, quae sunt, expensas quoque metiri. Quapropter competenter etiam de his sancimus et immoderantiam excludimus, certae medicinae causam tradentes.

CAPUT I.

Ἄ Θεσπιζομεν τοίνυν τοὺς μὲν ἄχρι νῦν ὄντας κατὰ τὴν αὐτὴν ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ τοὺς λοιποὺς ἅπαντας εὐαγεῖς οἴκους, καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους κληρικοὺς καὶ γυναῖκας διακόνους καὶ πυλῶρους μένειν ἐφ' οὐπερ εἰσὶ σχήματος. οὐ γὰρ τὸ ὄν ἐλαττοῦμεν, πρόνοιαν δὲ τοῦ μέλλοντος ποιούμενοι ταῦτα νομοθετοῦμεν. Τοῦ δὲ ἐξῆς χρόνου μηδεμίαν γενέσθαι χειροτονία, μέχρις ἂν εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς ἀριθμὸν τὸν ἐστάσαντα παρὰ τὸν τὰς ἀγιωτάτας ἐκκλησίας οἰκοδομησαμένων ἢ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν περισταίῃ προσότης. Ἄλλ' ἐπειδὴ πρᾶξην καὶ τὸ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος ἡμῶν πόλεως ὄριστο μέτρον, καὶ σφόδρα συνεσταλμένοι ἦν, ὅλα μὴς οὕσης τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ὕστερον δὲ ὁ τε προσκυνητὸς οἶκος τῆς ἁγίας ἐνδόξου παρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας ὁ πρὸς τῶ τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας γειτονήσασσι κείμενος ἀποδομήθη παρὰ τῆς εὐσεβοῦς τὴν ληξιν Βηθλὴν, ὁ τε σεβάσιμος οἶκος τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοδώρου παρὰ Σφωρακίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης ἀνερώθη, ἦν δὲ καὶ ὁ προσκυνητὸς οἶκος τῆς ἁγίας Εἰρήνης ὁ τῆ ἀγιωτάτη μεγάλη ἐκκλησία συνημμένος, διὰ τοῦτο περιστήρια τὸν ἀριθμὸν εἰς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. Οὐ γὰρ ἂν ἀκρέσειαν τοσαύταις ἐκκλησίαις ὀλίγοι καθεστῶτες· ἐπειπερ οὐκ ἰδιώτων κληρικοὺς οὐδὲ εἰς τούτων ἔχει τῶν τριῶν οἴκων, κοινοὶ δὲ εἰσὶ τῆς τε ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας καὶ αὐτῶν, καὶ τούτους ἅπαντες περιουστοῦντες κατὰ τινα περίοδον καὶ κύκλον τὰς λειτουργίας ἐν αὐτοῖς ποιοῦνται· ἄλλως τε καὶ πολλοῦ πλήθους ἐκ τῶν πρᾶξην αἰρετικῶν τῆ ἀγιωτάτη μεγάλη ἐκκλησία προσαχθέντος χάριτι μὲν τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σω-

Sancinus igitur eos quidem, qui hactenus sunt in eadem sanctissima maiore ecclesia et per reliquas omnes venerabiles domos reverentissimos clericos et mulieres diaconissas et ostiarios manere in quo sunt schemate (non enim quod est minuentes haec sancimus); reliquo vero tempore nulla fiat ordinatio, donec ad antiquum numerum, institutum ab his qui sanctissimas ecclesias aedificaverunt, reverentissimorum clericorum quantitas redigatur. Sed quoniam pridem etiam reverentissimorum clericorum sanctissimae maioris ecclesiae regiae nostrae civitatis determinatus est numerus, et valde brevis erat, utpote una existente sanctissima ecclesia, postea vero et venerabilis domus sanctae gloriosae virginis et dei genitricis Mariae, iuxta sanctissimae maioris ecclesiae vicinitatem posita, aedificata est a pia memoriae Verina, et veneranda domus sancti martyris Theodori ab Sporacio gloriosae memoriae dedicata est, erat autem etiam venerabilis domus sanctae Irenae, quae sanctissimae maiori ecclesiae copulata est, propterea redigere numerum ad antiquam figuram impossibile est. Non enim sufficienter tantis ecclesiis pauci consistentes, quoniam non proprios clericos neque in has tres habeat basilicas, sed communes sunt et sanctissimae maioris ecclesiae et earum, omnes circumueintes secundum quandam ordinem et circulum ministeria in eis celebrant; deinde etiam plurima multitudine ex antiquis haeticis ad sanctissimam maiorem ecclesiam deducta gratia quidem

cap. I et II pr. — συγχωροῦμεν 22, 2) habet Nomoc.^m, item inde a vv. κοινοὶ δὲ (20, 35) Nomoc.^d 1, 26.

rerum nobis cura gerenda sit? Neque enim pro sumptibus possessiones quaerendae (hoc enim ad cupiditatem inexcipibilem et impietatem ducit), sed ex facultatibus expensae quoque metiendae sunt. Quapropter opportune et de his leges feremus et quod indefinitum erat tollemus, certa huic rei medela adhibita.

I. Sancimus igitur, ut qui huc usque in illa ipsa sanctissima magna ecclesia ceterisque omnibus sacris domibus sunt et religiosissimi clerici et mulieres diaconissae et ostiarii in ea forma, in qua sunt, maneant. Non enim quod est imminuimus, sed futuri curam gerentes haec sancimus. In posterum vero nulla fiat ordinatio, donec ad pristinum numerum ab iis, qui sanctissimas ecclesias aedificaverunt, statutum numerus religiosissimorum clericorum redactus sit. Sed quia iam antea numerus religiosissimorum clericorum sanctissimae regiae nostrae urbis erat definitus isque valde exiguus erat, quippe cum sola esset sanctissima magna ecclesia, postea vero et veneranda domus sanctae gloriosae virginis et deiparae Mariae, in vicinia sanctissimae regiae nostrae ecclesiae sita, a pia memoriae Verina aedificata est, et veneranda domus sancti martyris Theodori a Sporacio gloriosae memoriae est consecrata, nec non veneranda domus sanctae Irenae fuit sanctissimae regiae nostrae ecclesiae iuncta, propterea numerus ad antiquam formam redigi nullo modo potest. Neque enim tot ecclesiis pauci illi, qui constituti sunt, sufficienter, quoniam nulla trium illarum domuum proprios clericos, sed communes sunt tam sanctissimae regiae nostrae ecclesiae quam illis, easque secundum ordinem et quasi quandam orbem circumueintes omnes ministeria in eis peragunt; praesertim cum magna multitudine veterum haeticorum ad sanctissimam magnam

3 δεῖ δὴ Ἀ || 4 ἀπιστίαν L¹ || 5 ἀλλὰ τοῖς οὖσαν συμμετρον L¹, ἀλλ' ἀπὸ τῶν οὖσιων συμμετρῶν L² || 6 ὥστε καὶ προσηκόντως Ἀ || περὶ τοῦτο (τούτω) L || 7 ζητᾶς τὸ πρᾶγμα L ὡτὼ πρᾶγματι Ἀ || 8 θεραπείαν Ἀ || 9 τοίνυν om. Ἀ || 10 καὶ κατὰ τοὺς L² || 11 οἴκους] εἶναι L¹ || καὶ] om. ε || 12 γυναῖκας καὶ διακόνους AB || 14 πρόνοιαν — ποιούμενοι] om. ε || 17 ἐστάσαντων L¹ ἐστάσαντων L² || ἁγίας L || 18 οἰκοδομησαμένων (σαμένων in ras. M) MLB] οἰκοδομησάντων Ἀ || 22 μεγάλης om. Bε || 28 σφωρακίον L¹ || 32 σχῆμα ἀδύνατον Ἀ || 34 εἰς] εἰς legit ε? || 35 κοινῇ L || τε om. Nomoc.^d || 36 καὶ αὐτῶν om. L || καὶ τούτους om. ε || τούτοις L² || περιουστοῦντες L¹

1 non] non et vulg. || 4 avaritiam V² in ras. || 9 agi-

tur R¹ || 10 per s. v. add. R² V² T || 11 uerabiles V¹ || 13 minuentes] mouentes? R¹ || 15 numerum] initum V¹ || 16 ecclesias — 19 ecclesiae re] suppl. R² in ras. duorum versuum (vv. reverentissimorum clericorum et etiam omissis) || 17 redigitur RVT || 20 utpote R¹ utputa T || 21 existente om. V || 22 venerabiles domos (domos om. R^a, add. in mg. 1) RVT || 24 positam R || 25 uirina R¹ || 26 sporatio R² T speratio V¹ || 27 etiam om. V || 28 helene R² helene R² vulg. helena T, Heirenae Heimbach || 29 propterea] et propterea V || 31 paucis RT pacis V¹ || consistentes] reliqua novellae pars om. in RT, sed in T suppletur 'ad finem fere libri' (Heimbach) || 33 harum V al. || 34 omnes] et omnes vulg. || quendam V || ordinem circum (om. et) T || 37 deductam V¹ || quide V¹

τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πόνοις δὲ καὶ προτροπαῖς ἡμετέροις, δεῖ διπλασίονας τῶν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν εὐ-
 1 σεβῆ λειτουργίαν τὰς ὑπηρεσίας ἀφορισθῆναι. Ὡστε
 θεωρεῖται, μὴ περαιτέρω μὲν ἐξήκοντα πρεσβυτέρων
 κατὰ τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν εἶναι, διακό-
 νων δὲ ἄρρενας ἑκατὸν, καὶ τεσσαρακοντα δὲ θηλείας,
 καὶ ὑποδιακόνους ἐνεήκοντα, ἀναγνώστας δὲ ἑκατὸν
 δέκα, καὶ ψάλτας εικοσιπέντε, ὡς εἶναι τὸν πάντα
 ἀριθμὸν τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν τῆς (ἀγιωτάτης)
 5 μεγάλης ἐκκλησίας ἐν τετρακοσίοις εικοσιπέντε προσ-
 ὄποις, καὶ ἑκατὸν πρὸς τοῦτοις τῶν καλουμένων πν-
 λωρῶν. Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκ-
 κλησίαν τῆς εὐδαίμονος ἡμῶν ταύτης πόλεως καὶ τοὺς
 τρεῖς εὐαγεῖς οἴκους τοὺς ἡνωμένους αὐτῇ τοσοῦτον
 κληρικῶν ἔστω πλήθος, οὐδ' ἑνὸς μὲν τῶν νῦν ἐκ-
 15 βαλλομένων, κἂν εἰ πολλῶ πλείων ἀριθμὸς εἴη παρὰ
 τὸν νῦν ὄρισμένον, μηδενὸς δὲ τοῦ λοιποῦ προ-
 τιθεμένου καθ' ἕκαστον τάγμα τὸ νῦν, ἕως ἂν εἰς
 τούτων τὸν ἀριθμὸν περισταίῃ τὸ μέτρον.

magni dei et salvatoris nostri Iesu Christi, laboribus
 autem et immutationibus nostris, oportet plures
 quam a principio ad pium officii ministerium definiri.
 1 Quapropter sancimus non ultra sexaginta quidem
 presbyteros in sanctissima maiore ecclesia esse, dia-
 5 conos autem masculos centum, et quadraginta femi-
 nas, subdiaconos vero nonaginta, lectores autem
 centum et decem, cantores viginti quinque, ita ut
 sit omnis numerus reverentissimorum clericorum
 10 sanctissimae maioris ecclesiae in quadringentis vi-
 ginti quinque, et insuper centum existentibus his
 qui vocantur ostiarii. In sanctissima si quidem
 maiore ecclesia huius felicitis nostrae civitatis (et
 per) tres venerabiles domos unitas ei tanta clerico-
 15 rum sit multitudo, nullo quidem horum, qui nunc
 sunt, excludendo, licet multo plurium numerus sit
 ab his, qui a nobis nunc determinati sunt, nullo
 autem de cetero adiciendo in unoquoque ordine in
 his qui nunc sunt, donec ad hunc numerum men-
 20 sura redigatur.

CAPUT II.

Β Κακίον προστιθεμένον, ὥστε τὸ μέχρι τοῦ
 νῦν οὐκ εὐπροσπῶς γινόμενον μικρὴ πολιτεύεσθαι, τὸ
 πολλοὺς τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν ἀπαξιῶν μὲν
 ἐν αἷς χειροτονήθησαν ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ ἐν-
 25 ταῦθα ἢ κατὰ χώραν μένειν, εἰς δὲ τὴν ἀγιωτάτην
 μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ τὸν εὐαγῆ κλῆρον αὐτῆς διά-
 τινος προστασίας ἐμβαίνειν. Ὅπερ τοῦ λοιποῦ παν-
 τελῶς γίνεσθαι κωλύομεν. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν εὐαγῶν
 μοναστηρίων κωλύομεν ἐξ ἑτέρου μοναστηρίου πρὸς
 ἕτερον μεταβαίνειν, πολλῶ μᾶλλον οὐδὲ τοῖς εὐλαβε-
 30 στάτοις κληρικοῖς τοῦτο ἐφήσομεν, κέρδους τε καὶ ἐμπο-
 ρίας ἀπόδειξιν ἔχειν τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν ἠγο-
 ρημένοι. Εἰ δὲ καὶ ποτε τοιαύτην τινὰ μετάστασιν ἢ
 σὴ μακαριότης ἢ ἡ κατὰ καιρὸν βασιλεῖα γενέσθαι
 συνίδοι, μὴ ἄλλως τοῦτο πράττεσθαι, πρὶν ἂν εἰς τὸν
 35 εἰρημένον ἡμῶν ἀριθμὸν περισταίῃ τὸ πρᾶγμα, ὥστε
 τὴν μετάστασιν εἰς τὴν τοῦ λείποντος τάξιν γίνεσθαι,
 ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τὸν ἀριθμὸν τινὰ παντελῶς ἐμβαίνειν.

Illud quoque adiciendum est, ut quod hactenus
 non decenter fiebat, nequaquam in republica geratur,
 id est multos reverentissimorum clericorum dedignari
 quidem in his, in quibus ordinati sunt, sanctissimis
 25 ecclesiis aut hic aut in provinciis deservire, ad sanc-
 tissimam vero maiorem ecclesiam et venerabilem
 clerum eius per patrocinium quolibet accedere.
 Quod de cetero penitus fieri prohibemus. Nam si
 super venerabilibus monasteriis prohibemus ex alio
 monasterio ad aliud transmigrare, multo magis ne-
 que reverentissimis clericis hoc permittemus, lucri
 et negotiationis indicium habere huiusmodi [horum]
 desiderium iudicantes. Si vero et aliquando talem
 quandam migrationem tua beatitudo aut per tempora
 30 imperium fieri perspexerit, non aliter hoc agi, ante-
 quam ad praedictum a nobis numerum causa redi-
 gatur, ut migratio in officium deficientis fiat et non
 supra numerum aliquem omnino accedatur; hoc

ecclesiam gratia quidem magni dei et servatoris nostri Iesu Christi, laboribus autem et exhortationibus
 nostris adducta duplo plura quam ab initio fuerunt ministeria ad sacrum cultum destinari oporteat.
 1 Quapropter sancimus, ut in sanctissima magna ecclesia non plures quam sexaginta presbyteri sint,
 centum vero diaconi masculi et quadraginta feminae atque nonaginta subdiaconi, lectores autem centum
 decem et cantores viginti quinque: ita ut universus numerus religiosissimorum clericorum (sanctissimae)
 magnae ecclesiae in quadringentis viginti quinque personis, et centum insuper qui vocantur ostiariis con-
 sistat. In sanctissima igitur magna ecclesia felicissimae huius civitatis et tribus sacris domibus illi iunctis
 tanta esto clericorum multitudo, nullo quidem eorum, qui nunc sunt, eiciendo, etiamsi numerus multo maior
 sit eo qui a nobis definitus est, nullo autem in posterum singulis qui nunc sunt ordinibus adiciendo, donec
 ad hunc numerum mensura redigatur.

II. Illud quoque adiciendum est, ne, quod hactenus parum decore fiebat, amplius usu veniat: ut
 multi religiosissimorum clericorum in quibus ordinati sunt sanctissimis ecclesiis vel hic vel in provinciis
 manere dedignentur, sanctissimam vero magnam ecclesiam et sacrum eius clerum per patrocinium aliquid
 ingrediantur. Quod in posterum fieri omnino prohibemus. Nam si in sacris monasteriis vetamus, ne quis
 ex altero monasterio ad alterum transeat, multo minus id religiosissimis clericis permittemus, lucri et ne-
 gotiationis notam habere rati eiusmodi cupiditatem. Quodsi quando talem translationem beatitudo tua
 vel pro tempore imperator faciendam esse perspexerit, non aliter id fiat nisi re ad praedictum a nobis
 numerum redacta, ita ut translatio fiat in locum deficientis, nec ultra numerum quisquam omnino admit-

2 ἡμετέροις M || δεῖ διπλασίονας] δεῖ διπλασίονα L
 διπλασίονας MAB Nomoc.^a, oportet plures (i. e. δεῖ πλείο-
 νας) ε || 3 τὰς ML] τῆς AB Nomoc.^a ε || 6 centum (s. v.
 εκατὸν) M || quadraginta (s. v. τεσσαρακοντα) M || 7 nona-
 ginta (s. v. ἐνεήκοντα) ε || centum decem (s. v. ἑκα-
 τὸν δέκα) M ἑκατὸν καὶ δέκα L (C et undecim Iul.) ||
 8 uiginti quinque (s. v. εικοσιπεντε) M, κβ' Theod. || Ἰν-
 ωαρῶς οὐ ἂν ante ὡς add. A || πάντα] παρόντα Nomoc.^a ||
 9 ἀγιωτάτης addidi ex ε || 10 ἐν φ' προσώποις (καὶ — πνλω-
 ρῶν om.) A || προσώποις] om. ε || 11 centum (s. v. εκατὸν)
 M || πρὸς τὸν τοῦτοις L¹ || πνλωρὸς L¹ || 14 τοὺς ἡνω-
 μένους αὐτῇ οἴκους Nomoc.^a || τοσοῦτον L¹ AB Nomoc.^a ε ||
 τοσοῦτον ML² || 15 ἐκβαλλομένων LB || 16 πλεόν A
 plurium (i. e. πλείονων) ε || παρὰ τῶν Aε || 17 νῦν ἡμῶν]
 a nobis nunc ε || ὀρισμένον (ν. εἴη 16 — ἡμῶν in litura)
 M || 21 B] L mg. || τοῦ om. AB Nomoc.^a || 23 ἀπαξιῶν
 μὲν] ἀπαξιῶντων A¹ B¹ Nomoc.^a ἐπαξιῶν B^c || 30 τοὺς

εὐλαβεστάτους κληρικοὺς AB || 31 γενέσθαι AB || 38 ἐμ-
 βαίνοντα AB

1 nostri om. V || laboribus] et laboribus TV² || 2 et im-
 mutationibus om. V in lacuna dimidii versus, inmutationibus
 suppl. V³; et om. T || 3 pium] proprium VT || 4 Quapropter
 V vulg.] Et propterea T || ultra] ultra quam T || 8 cantores]
 cantores autem T || ita ut VT] ut vulg. || 9 sit] fit V || 10 ma-
 iores V¹ || XX.V V¹ XX.II V² || 11 insuper] super V
 al. || iis T vulg. || 12 siquidem om. T || 13 et per om.
 VT || 15 nulla V || 16 sit numerus T vulg. || 21 adden-
 dum T || 23 id est] idem V¹ || 25 aut hic — provinciis
 om. V¹ in lac., suppl. V³ || 28 penitus V] om. T (omni-
 modo vulg.) || si del. V², om. T || 30 alium V || multo magis —
 clericis om. V spatium unius versus relicto || 31 permittamus V
 permutamus T || 32 et om. T || iudicium V || horum] bo-
 norum T. Seclusi || 35 perspeximus VT || agit VT || 38 super
 T accedatur V] accedant T excedatur vulg., accedat Heimb.

τοῦτο γὰρ ἐξ οὐδεμιᾶς μηχανῆς οὐδὲ ἐκ τινος τρόπου
 γίνεσθαι συγχωροῦμεν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἀγίω-
 1 τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἀπά-
 σαις ἐκκλησίαις, ὧν τὴν χορηγίαν ἢ ἀγιωτάτη μεγάλη
 ἐκκλησία ποιεῖται, θεσπίζομεν τοὺς μὲν νῦν ὄντας μέ-
 νων ὁμοίως καὶ αὐτοὺς ἐπὶ σχήματος, τοῦ δὲ λοιποῦ
 ἠδὲνα χειροτονεῖσθαι, πρὶν ἂν εἰς τὸ καλοῦμεθα
 στατοῦτον ἐκάστης ἐκκλησίας, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ὄρισται
 παρὰ τῶν ταύτας οἰκοδομησάμενων, ὁ τῶν πρεσβυ-
 10 τέρων τε καὶ διακόνων, ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν, καὶ
 ὑποδιακόνων καὶ ἀναγνώστῶν καὶ ψαλτῶν καὶ πυ-
 λωρῶν ἀριθμὸς περισταῖ· καὶ μηδὲ εἰς ἐν μέσῳ παν-
 τελῶς προστιθέσθω. Ἡμεῖς τε γὰρ αὐτοὶ φυλαξόμεθα
 τοιοῦτὸ τι πράττειν καὶ τοὺς χειροτονηθσομένους στέλ-
 λειν, οὐδεὶς τε τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων τοιοῦτὸ τι
 15 πράξει, τὸν ἡμέτερον εὐλαβούμενος νόμον. ἅδιε τὸ
 ἔστω τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ πατριάρχῃ
 τῆς βασιλείδος ταύτης πόλεως πρὸς τὴν χειροτονίαν ἀν-
 τιλέγειν, κἂν παρὰ τῆς ἀλλῆς ἢ κέλευσις ἔλθοι· ὁ τε
 γὰρ ἐπιτάττων ὁ τε ἐπιταττόμενος ὑπὸ ἐκκλησιαστι-
 20 κῶν ἔσται ἐπιτίμιον, εἴ τι τοιοῦτο πράξειεν. Ἄλλ'
 οὐδὲ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ἄλλαις, ὅσαι μὴ τὴν τρο-
 φὴν καὶ χορηγίαν ἔχουσιν ἐκ τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης
 ἐκκλησίας, προσήκόν· ἐστὶ πλῆθος ἐπαριέναι τῶν χει-
 ροτονομένων ἐν αὐταῖς, οὐδὲ ὑπερβαίνειν τοῦ λοιποῦ
 25 τὸ τεταγμένον ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπ' ἐκεῖναις μέτρον, μή
 ποτε καὶ οἱ κατ' αὐτὰς ἱερώμενοι πρὸς πλῆθος ἐπι-
 πίπτοντες ἄμετρον καὶ τοὺς προσιόντας αὐτοῖς παρὰ
 τῶν εὐσεβούντων πόρους μερίζομενοι, κἀκεῖθεν πρὸς
 τὸ μέτρον αὐτῶν οὐκ ἀκούοντας ὁρῶντες εἰς μεγάλην
 30 στενοχωρίαν ἐπιπίπτειν. Εἰ δὲ ὑπὲρ τὸ μέτρον τὸ
 ὀρισμένον ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν ταῖς
 ἄλλαις ἐκκλησίαις χειροτονήσειεν ὁ τῆς ἀγιωτάτης με-
 γάλῃς ἐκκλησίας προσεὼς κατὰ καιρὸν ἀγιωτάτος ἀρ-
 χιεπίσκοπος, [καὶ] οἱ τε θεοριθέστατοι τῆς αὐτῆς ἀγίω-
 35 τῆς ἐκκλησίας οἰκονόμοι δαπάνην ἐκ τῶν ἐκκλησια-
 στικῶν ἐπιδοῦεν πόρον, αὐτοὶ τε οἰκοῦν καὶ ἐκ τῆς
 ἐαυτῶν περιουσίας διδόντες τὴν δαπάνην, ὅ τε ταῦτα
 χορηγεῖν αὐτοῖς ἐπιτρέψας μακαριωτάτος πατριάρχης.
 Ἰστώσαν γὰρ ὡς, εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν, ἅδιαν δι-
 40 δομεν καὶ τοῖς μετὰ τὸν τοιοῦτο πράξαντα ὀσιωτά-
 τοις πατριάρχαις καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα οἰκονόμοις καὶ
 πᾶσι τοῖς λοιποῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς τὰ τοιαῦτα
 καὶ πολυπραγμονεῖν καὶ γινόμενα κωλύειν καὶ προσ-
 ἀγγέλλειν τῇ βασιλείᾳ, ὥστε ταύτην μανθάνουσαν προσ- 45

enim nulla machinatione, neque ex aliquo modo fieri
 sinimus. Et haec quidem de sanctissima maiore
 1 ecclesia. In aliis autem omnibus ecclesiis, qua-
 rum expensas sanctissima maior ecclesia facit, san-
 5 cimus nunc quidem existentes manere similiter etiam
 eos sub schemate, de cetero vero nullum ordinari,
 antequam ad eum qui vocatur statutus uniuscuius-
 que ecclesiae, quod antiquitus definitus est ab aedi-
 ficatoribus earum, presbyterorum et diaconorum
 10 masculorum atque feminarum et subdiaconorum
 atque lectorum nec non cantorum et ostiariorum
 numerus redigatur, et nullus in medio penitus adici-
 atur. Nos quoque ipsi cavemus tale aliquid agere,
 et ordinaudos adhreviamus, nullusque nostrorum
 iudicium tale aliquid agat, nostram formidans legem;
 15 et licentia sit beatissimo archiepiscopo et patriarchae
 huius regiae civitatis ordinationi contradicere, licet
 iussio de palatio veniat. Nam et qui praecepit et
 cui praecipitur, sub ecclesiastica multa erunt, si
 tale aliquid egerint. Sed neque in aliis ecclesiis,
 quaecumque emolumentum et expensas habent a
 sanctissima maiore ecclesia, incompetens est multi-
 tudinem inire ordinandorum eis, neque transcendere
 de cetero constitutam a principio etiam super illis
 20 mensuram, ne forsitan etiam qui in eas consecrantur,
 in multitudinem incidentes immensam et accedentes
 sibi a pie agentibus quaestus dividentes et exinde
 ad mensuram eorum non sufficientes, in maximam
 angustiam incidant. Si vero ultra mensuram defini-
 tam sanctissimae maioris ecclesiae sive aliarum eccle-
 25 clesiarum ordinet qui per tempora fuerint sanctis-
 simae maioris ecclesiae sanctissimus episcopus, et
 venerabiles eiusdem ecclesiae oeconomi erogationem
 ex ecclesiasticis praebuerint quaestibus, ipsi
 quoque de suo ex propria facultate praehaerant ex-
 pensam et qui haec expendere eos permisit bea-
 30 tissimus patriarcha. Sciant enim quia, si quid tale
 egerint, licentiam damus et sanctissimis patriarchis,
 qui post tale aliquid agentem fuerint, et posteriori-
 bus oeconomis et omnibus reliquis reverentissimis
 clericis talia et perscrutari et facta prohibere et
 35 indicare imperio, ut illud cognoscens praecipiat ex

tatur. Hoc enim nulla machinatione nec ullo modo fieri permittimus. Atque haec quidem de sanctissima
 1 magna ecclesia. In ceteris autem ecclesiis omnibus, quarum sumptus sanctissima magna ecclesia facit,
 sancimus, ut illi quidem, qui nunc sunt, similiter et ipsi in suo statu maneant, in posterum vero nemo
 ordinetur antequam ad statutum quod vocatur uniuscuiusque ecclesiae ab aedificatoribus earum initio de-
 finitum numerus et presbyterorum et diaconorum, tam masculorum quam feminarum, et subdiaconorum et
 5 lectorum et cantorum et ostiariorum redactus sit, neque quisquam omnino interim adiciatur. Nam et nos
 ipsi cavebimus tale quid facere et ordinaudos mittere, neque quisquam nostrorum magistratum tale quid
 faciat, legem nostram veritus. Sitque venia beatissimo archiepiscopo et patriarchae regiae huius urbis
 ordinationi contradicere, licet ab aula iussio profecta sit. Nam et qui praecipit et cui praecipitur, si tale
 quid fecerit, poenam ecclesiasticam sustinebit. Sed ne in reliquis quidem ecclesiis, quaecumque alimentum
 et sumptus a sanctissima magna ecclesia non habent, eorum qui in eis ordinatorum multitudo admitti, neque
 in posterum modus etiam illis ab initio constitutus excedi debet: ne forte etiam qui in illis consecrati sunt,
 ad infinitum numerum aucti et redditus a piis hominibus suppeditatos ipsis dividentes, indeque eos ipsorum
 numero non sufficere videntes in magnas angustias incidant. Si vero ultra numerum in sanctissima magna
 ecclesia vel ceteris ecclesiis definitum sanctissimus archiepiscopus qui pro tempore praeesit ordinaverit, et
 deo carissimi eiusdem sanctissimae ecclesiae oeconomi sumptus ex ecclesiasticis redditibus dederint, et ipsi de
 suo et ex propriis facultatibus sumptus praehaerant et qui haec suppeditare eis permisit sanctissimus patri-
 10 archa. Sciant enim, si quid tale fecerint, nos et sanctissimis patriarchis, qui talia committenti succedunt,
 et futuris oeconomis, reliquisque omnibus religiosissimis clericis facultatem dare talia et rimandi et si fiant

2 περὶ] ὑπὲρ AB || 3 ἄλλαις om. A || 5 μὲν om. L ||
 9 ταύτην B || 11 καὶ ἀναγνώστῶν] τε καὶ ἀναγνώστῶν
 LAB || 13 προτιθέσθω L || 14 σπεύλλειν A (ς) || 17 ἔσται
 A || ἐπιτοκόπω LB || 18 ἀντιλέγειν] τι λέγειν B || 19 κἂν
 εἰ παρὰ A^b || 22 μὴ om. ε, idem negationem onte προσ-
 ἦκον (24) habuisse videtur || 30 ὁρῶντες] om. ε || 34 κατὰ
 καιρὸν προσεὼς A || 35 καὶ ML, om. A || αὐτῆς om. B ||
 ἀγιωτάτης] om. ε || 37 ἐπιδοῦεν] μὴ ἐπιδοῦεν A || 41 μετὰ
 τὸ τὸν τὸ τοιοῦτον A μετὰ τὸν τοῦτο B; post sole ali-
 quid (i. e. τοιοῦτό τι) ogentem ε || 45 ταῦτα L² || προ-
 στήτην L¹

2 sanctissima de V¹T || 5 existente manere V existere
 manente T || etiam cos V] eos etiam vulg. || 7 status T ||
 13 nos quoque V] nosque vulg. || 15 iudicium V || 18 prae-
 ceptit V vulg.] praecipit T || 20 egerit T || 21 habent
 non habent vulg. || 22 incompetens] competens vulg. ||
 est] et V || 23 eis] eius T || 26 in multitudine in-
 cedentes V || 27 sibimet vulg. || 28 sufficere videntes
 vulg. || 29 ultra mensuram diffinita V || 31 ordinetur
 V || 33 venerabilis libri || onte oeconomi odd. et codd. ||
 34 ex om. codd. || 35 ex] et vulg., leg. et ex? || 36 hoc
 T || 37 quia si quid] quasi qui V || 39 fuerint] fient T

τάττειν ἐκ τῆς οὐσίας τῶν τοῦτο πράξαντων οἰκονόμων ἢ καὶ τοῦ ἐπιτρέψαντος ἀρχιεπισκόπου ταῦτα ἀποσώζεσθαι τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ· ὥστε μὴ καὶ αὐθις γενέσθαι τινὰ τοιαύτην τῷ πράγματι σύγχυσιν τε καὶ ταραχὴν. Τοῦ πράγματος δὲ εἰς τὸ ἐξ ἀρχῆς περιεσταμένον μέτρον, τῆνικαὶτα χειροτονεῖν ἐξέστω κατὰ τοσοῦτον, ὥστε μὴ ὑπερβαίνειν τὸ ὄηθεν μέτρον μηδὲ τὸν ἀριθμὸν ὑπερβάλλειν ἢ γίνεσθαι τινὰ περὶ τοῦτο κακοουρίαν. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο ἀνεξόμμεθα παντάπασι γενέσθαι τὸ φάσκειν, ὡς ἀδεῖα ἔσται χειροτονεῖν μὲν, οὐ μὴν ἐπιδιδόναι τροφάς. τοῦτο γὰρ ἔστιν αὐθις (τῶν) σύγχυσιν ἐργαζομένων καὶ τῇ τῶν ὑπὲρ τὸν ἀριθμὸν δευτέρου καταλόγου συνιστάντων· ἄλλως τε καὶ πολλὰς ἀν' σφοδρῆς τὸ πρᾶγμα περιγραφάς, ὥστε ἕτερας αὐτοῦς ὁδοὺς ἀπληστίας ἐξευρίσκειν ἀντὶ τῆς περὶ τὴν τροφὴν χορηγίας. Καὶ τοῦτο τοίνυν πράττεσθαι παντελῶς ἀπαγορευόμενον, καὶ ὑπὸ τὸ καλούμενον ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων ἀγορευόμενον, μεγάλην ἐαυτῶν ὠφέλειαν εἶναι νομίζοντες τὸ τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν ἰδεῖν μῆτε δανεῖζομένην μῆτε στενοχωρουμένην μῆτε διηνεκῶς ἐλλείπουσαν, ἀλλὰ διὰ πάντων εὐθηνουμένην.

CAPUT III.

Γ Ὡςπερ δὲ τὴν περὶ τοῦτο δαπάνην ὠρίσαμεν, οὕτω προσήκει τὸν κατὰ καιρὸν ἀγιωτάτων πατριάρχων καὶ τοῦς εὐλαβεστάτους οἰκονόμους περισκοπεῖν τὸ καὶ τὰς ἄλλας δαπάνας τὰς γινομένας ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πόρων περὶ εὐσεβεῖς δαπανᾶσθαι πράξεις καὶ θεῶν ἀρεσκουσας, καὶ εἰς ἐκείνους ταῦτα χορηγεῖν τοῖς ταῖς ἀληθείαις δεομένοις καὶ οὐκ ἔχοντας ἕτέρωθεν τροφῆς ἀφορμὴν (ταῦτα γὰρ τὸν δεσπότην θεὸν θεραπεύει), ἀλλὰ μὴ προστασίας καὶ σπουδαῖς ἀνθρώπων τὰς ἐκκλησιαστικὰς δαπάνας εἰς ἀνθρώπους εὐποροῦντας ἐπιδιδόναι, καὶ ἐντεῦθεν τοὺς ἀποροῦντους μὴ τυγχάνειν τῶν ἀναγκαίων. Ἰστωσαν γὰρ οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι οἱ τε νῦν οἱ τε κατὰ καιρὸν ἐσόμενοι, ὡς εἴ τι παρὰ ταῦτα πράξαιεν, ταῖς τε ἐκ τοῦ θεοῦ ποιναῖς ὑποκείμεναι καὶ ἐκ τῆς ἐαυτῶν οὐσίας τὸ ἀξίμιον τῇ ἀγιωτάτῃ περιποιήσουσιν ἐκκλησίᾳ.

(Ἐπίλογος.) Τὴν μακαριότητα τοίνυν τὴν σὴν, ἥπερ εἰς ἀρχῆς καὶ ἐκ νηπίας σχεδὸν ἡλικίας ἐν ἱερατικῷ cap. III (24 προσήκει τὸν — 39 ἐκκλησίᾳ) habet Nomoc.nd 10, 1.

substantia hoc agentium oeconomorum aut etiam permittentis archiepiscopi haec sarciri sanctissimae ecclesiae. Quapropter ne rursus fiat talis aliqua rei confusio atque tumultus, causa ad mensuram a principio constitutam redacta, tunc ordinare liceat in tantum, ut non transcendatur definita mensura neque numerus transiliatur aut fiat quaedam circa haec calliditas. Non enim illud patiemur omnino fieri, ut dicatur quia licentia erit ordinare quidem, non tamen emolumenta praebere; hoc enim est rursus confusionem efficientium et immensa adiectione secunda collegia constituentium; deinde etiam plurimas habebit causa circumventiones, ut alias sibimet vias avaritiae inveniant [et] pro alimentorum expensis. Et hoc igitur agi penitus etiam sub multa quae vocatur ecclesiastica probibemus, maximam utilitatem hanc esse putantes, ut sanctissima maior ecclesia neque debitis subiaceat neque angustetur neque perpetuo deficiat, sed semper abundet.

Sicut enim de his expensam determinavimus, ita congruent per tempus sanctissimum patriarcham et reverentissimos oeconomos considerare, ut aliae expensae, quae fiunt ex ecclesiasticis quaestibus, circa pios erogentur actus et deo placentes, et illis haec ministrentur, qui pro veritate egent et non habent aliunde alimentorum occasionem (haec enim dominum placant deum), et non patrociniis et studiis hominum ecclesiasticas expensas in hominibus locupletibus distribuantur et ideo inopes necessaria non mereantur. Sciant autem deo amabiles oeconomi et qui nunc et pro tempore futuri sunt, quia, si quid praeter haec egerint, et divinis suppliciiis subiacerent et ex sua substantia indemnitate sanctissimae procurabunt ecclesiae.

(Epilogus.) Beatitudinem igitur tuam, quae ab initio et ex infantili paene aetate in sacro omni

prohibendi et ad imperatorem deferendi, ut is re cognita ex bonis oeconomorum, qui id fecerunt, vel etiam archiepiscopi, qui permisi, sanctissimae ecclesiae illa resarciri iubeat: ne denuo eiusmodi confusio et perturbatio hac in re contingat. Re autem ad pristinum modum redacta, tunc usque eo ordinare liceat, ut ne dictus modus transcendatur, neve numerus excedatur neque qui dolus hac in re committatur. Neque enim illud fieri omnino patiemur, ut dicatur licere quidem ordinare, nec vero alimenta praebere: id enim rursus est confusionem agitantium et adiectione supernumerariorum secundos catalogos constituentium; cum praesertim multas causa circumventiones ferat, ut pro alimentorum suppeditatione alias vias insatietatis inventiant. Quare hoc quoque ne fiat omnino probibemus, et poenae ecclesiasticae quae vocatur submicimus, magnae ipsis nobis utilitati fore rati, si videamus sanctissimam magnam ecclesiam neque aeri alieno obnoxiam neque in angustias redactam neque perpetuo egentem, sed per omne tempus florentem.

III. Quomadmimum autem expensas ad hanc rem pertinentes desinivimus, ita sanctissimum pro tempore patriarcham et religiosissimos oeconomos providere convenit, ut reliquae etiam expensae, quae ex ecclesiasticis redditibus fiunt, in pias et deo gratas causas impendantur, inque eos erogentur, qui re vera egent neque aliunde habent alimentorum facultatem (haec enim dominum deum placant), nec vero hominum patrociniis et studiis ecclesiastici sumptus divitibus hominibus dentur, ut inde inopes necessaria non consequantur. Sciant enim deo carissimi oeconomi, et qui nunc et qui omni tempore futuri sunt, se si contra haec quid commiserint, tam poenas divinas subituros quam de suis facultatibus sanctissimam ecclesiam indemnem praestituros esse.

Epilogus. Sancimus igitur, ut beatitudo tua, quae ab initio et fere ab infantia in omni

1 τοῦτο] τοῦτο τι A τοιοῦτόν τι B || 2 ἢ om. A || ἐπιτρέψαντος L || ἐπισκόπου B || 4 τοιαύτην τινὰ B, τοιαύτην om. A || 5 δὲ] om. ε || 8 γενέσθαι AB || τοῦτο] haec ε || 10 ἔσται τὸ χειροτονεῖν L || 11 τῶν add. Haloander || 12 ἐργαζομένην L¹ ἐργαζόμενον A || 13 συνιστάντων L || 15 αὐτοῖς (in ras.) L sibimet ε || ἀντὶ] et pro ε || ἐπιγινώσκου, in mg. γο. ἐξευρίσκειν? A || 18 ἐαυτῶ L, αὐτοῖς (?) corr. L² || 21 μῆτε διηνεκῶς — εὐθην. om. B || 26 τὸ καὶ] τοῦ καὶ LA Nomoc.^a καὶ B || 28 ἀρίστονσαν L¹ || 31 θεραπεύειν Nomoc.^a || 37 τοῦ M] om. LAB Nomoc.^a || 38 ἀξίμιον] ἀξίωμα Nomoc.^a || ἐκκλησίᾳ περιποιήσουσι A || 40 ὅπερ L¹

1 hoc V] ac T || 5 redactam V¹ || 7 transillatur V transcribatur T || 8 haec V] hoc vulg. (Gr.), om. T || 9 dicatur] dicat in V || 12 constitendum VT || 13 habere T] causa] cansas V al. || circumventionis V circumventiones T] ut] et V || 14 et om. vulg. || 17 sancta T] maiore V || 18 debetis V¹ || angustietur V² vulg. || 19 perpetua edificia VT al. || 23 enim V] autem vulg. || 24 leg. congruit (Gr.)? || 26 fiunt ex] sunt T || 28 agent T || 29 elementorum V] occasione T] dominum placant deum V] dominum deum placant vulg., placuit deum dominum T || 31 in omnibus VT || 32 distribuatur V || 34 pro tempore V] per tempora vulg. || 35 propter hoc T || 36 sua om. VT || 41 sacro V] sacro T sacro vulg.

παντὶ βαθμῶ τε καὶ σχήματι τὴν ἀγιωτάτην κατε-
κόσμησεν ἐκκλησίαν, ὅλα καὶ ἐξ ἱερατικῆς καταβαί-
νουσα γενεᾶς, ταῦτα φυλάττειν διηλεκτῶς θεσπίζομεν,
γινώσκοντες, ὡς οὐκ ἔλαττο ὑμῖν μελήσει τῶν ταῖς
ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις λυσιτελούντων ἤπερ αὐτῆς τῆς
ψυχῆς. Dat. xvii. k. April. [du.] Belisario v. c. cons.

ordine et schemate sanctissimam ordinavit ecclesiam,
ex sacro utique genere descendens, haec custodire
continue sancimus, scientes quia non minus vobis
curae est horum quae sanctissimis ecclesiis prosunt,
5 quam ipsius animae.

Dat. k. (April.) CP. Belisario v. c. cons.

[a. 535.]

Δ

IV.

Coll. I tit. 4

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΔΑΝΕΙΣΤΑΣ
ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΧΩΡΕΙΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ
ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ ΧΡΕΩΣΤΩΝ, ΚΑΙ 10
ΕΝ ΔΕΥΤΕΡΑ. ΤΑΞΕΙ, ΑΠΟΡΩΝ
ΤΟΥΤΩΝ ΕΥΡΕΘΕΝΤΩΝ, ΚΑΤΑ
ΤΩΝ ΜΑΝΔΑΤΩΡΩΝ Η ΤΩΝ ΑΝ-
ΤΙΦΩΝΗΤΩΝ Η ΕΓΓΥΗΤΩΝ.

DE FIDEIUSSORIBUS ET
MANDATORIBUS, ET SOLUTIONI-
BUS R.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ 15
τῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

(Προοίμιον.) Νόμον παλαιὸν τεθειμένον μὲν ἦδη,
τῇ χρήσει δὲ, οὐκ ἴσμεν ὅπως, οὐκ ἐνευδοκμήσαντα,
διὰ δὲ τῶν αἰεὶ ζητούμενων πραγμάτων ἀναγκαῖον
αὐτῇ φαινόμενον αὐθις ἀνακαλέσασθαι τε καὶ εἰς πο- 20
λιτεῖαν καταγαγεῖν καλῶς ἔχειν ἐνομίσαμεν, οὐχ ἀπλῶς
αὐτὸν οὕτως ὡς ἔκειτο θέντες (ἦν γὰρ τις αὐτῷ μῶρα
παντελῶς ἀδιάκριτος), ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκουσῆς τε
καὶ θεοφιλοῦς διελόντες προσθήκης.

(Praefatio.) Legem antiquam positam quidem
olim, usu vero, nescimus quemadmodum, non appro-
batam, per causas autem semper exquisitas atque
necessarias apparentem, rursus revocare et ad rem-
publicam reducere bene se habere putavimus, non
simpliciter eam, sicut iacebat, ponentes (erat enim
quaedam ei pars omnino non discreta), sed cum
competenti et deo placito distribuentes augmento.

CAPUT I.

Α̅ Εἴ τις τοίνυν δανείσειεν, καὶ ἐγγυητὴν ἢ μαν- 25
δάτωρα ἢ ἀντιφωνητὴν προσλάβοι, οὗτος μὴ τὴν πρῶ-
την εὐθις κατὰ τοῦ μανδάτωρος ἢ τοῦ ἐγγυησαμένου
ἢ ἀντιφωνήσαντος χωρεῖτω, μηδὲ ἀμελήσας τοῦ δανει-
σαμένου τὰς παρενθήκας διανοχλείτω, ἀλλὰ χωρεῖτω 30
πρῶτον ἐπὶ τὸν τὸ χρῆσιν εἰληφότα καὶ τὸ δάνεισμα
πράξαντα. Καὶ εἰ μὲν ἐκεῖθεν ἀπολάβοι, τῶν ἄλλων
ἀπεχεσθῶ· τί γὰρ ἂν αὐτῷ πρὸς τοὺς ἐξωθεν εἶη,
παρὰ τοῦ λαβόντος πεπληρωμένῳ; εἰ δὲ οὐκ ἰσχύσει
παρὰ τοῦ δανεισαμένου λαβεῖν ἢ εἰς μέρος ἢ εἰς ὅλο-

Si quis igitur crediderit et fideiussorem aut man-
datorem aut sponsorem acceperit, is non primum
mox adversus mandatorem aut fideiussorem aut
sponsorem accedat, neque negligens debitoris inter-
cessoribus molestus sit, sed veniat primum ad eum,
qui aurum accepit debitumque contraxit. Et si
quidem inde receperit, ab aliis absteineat (quid enim
ei in extraneis erit a debitore completo?); si vero
non valuerit a debitore recipere aut in partem aut

Nov. IV (= Coll. I tit. 4: gloss.) Graece extat in ML, cap. 1—3 in B 26, 2, 1. — Epit. Theod. 4, Athanas.
15, 1. Iulian. const. III.

cap. I. II (— παρὰ τινος 26, 11) habent Prochiron 16, 10; Epanagoge 28, 11. Eorundem summarium est in Appen-
dice Eclogae 31 (idem in Ecloga ad Prochiron mutata 30, 6 et apud Anonymum Bodleianum p. 212 Zach.).

sacro ordine et dignitate sanctissimam ecclesiam ornavit, quippe quae etiam ex sacro genere descendat,
haec perpetuo custodiat: quae sanctis ecclesiis conducant, non minus vobis curae fore rati quam ipsam
animam.

IV.

UT CREDITORES PRIMO DEBITORES PRINCIPALES CONVENIANT,
ET SECUNDO LOCO, SI ILLI NON SOLVENDO ESSE REPERIANTUR,
MANDATORES VEL CONSTITUTAE PECUNIAE REOS VEL FIDE-
IUSSORES.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio.

Praefatio. Antiquam legem olim quidem latam, usu vero nescimus quomodo parum vigentem, cui
tamen ob res semper in quaestionem vocatas necessaria videatur, denuo revocare et in rempublicam redu-
cere idoneum duximus, non simpliciter eam ita ut lata erat ferentes (erat enim aliqua eius pars plane non
distincta), sed cum opportuna atque pia accessione dirimentes.

I. Si quis igitur mutuum dederit, et fideiussorem aut mandatorem aut constitutae pecuniae reum
acceperit, ille non statim ab initio mandatorem vel fideiussorem vel pecuniae constitutae reum conveniat,
neve debitore neglecto intercessoribus molestiam facessat, sed primo eum conveniat, qui pecuniam accepit
et debitum contraxit. Et siquidem inde receperit, a reliquis absteineat (quid enim rei illi cum extraneis
erit, cui is qui acceperat satisfecit?): si vero non potuerit a debitore nec partem nec solidum accipere, in

1 τὴν] ἐπιστάμεθα τὴν A || κατεκόσμησας L¹ κατα-
κόσμησασαν A || 2 καταβαίνουσας A || 4 ὑμῖν MLA] ὑμῖν
ς, Haloander || μέλλει A (cf. ε) || 5 ἤπερ αὐτῆς τῆς] περὶ
τῆς A || 6 subscr. om. LA || dn. bilisario M; seclusi dn. || xvii
k. April. M] πρὸ εθ' καλ. Αργιλ. Ath., k. April. Iul.^{vw} (ς),
μηρὶ Απριλλίῳ Theod. || 15 * ὑπάρχῳ ML || 19 ἀναγκαῖον
L¹ς || 20 αὐτῇ om. ε || 23 τῆς om. L || 29 διοχλείτω M || 30 τὸ
prius om. L^a || 31 ἀπολάβοι M || 33 ἰσχύει Proch., Epan.

2 sacro] sacro T vulg. || genere] a genere V || * de-
scendentis || 6 subscr. dedi ex T || April. om. T || bilis.
uic. cons. T || 17 usui R¹ || 23 ei R¹T] eius R²V
vulg. || 24 distribuens R¹ || 25 rubr. Qualiter fideius-
sor conueniatur R || 26 is om. RT || 27 mox om. R
vulg. || 28 debitores R²V² || 31 quidem] quid V^b ||
33 parte R

κληρον, καθ' ὅσον ἂν παρ' αὐτοῦ μὴ δυνήθει λαβείν, κατὰ τοσοῦτον ἐπὶ τὸν ἐγγυητὴν ἢ τὸν ἀντιφωνητὴν ἢ μανδάτωρα χωρεῖται καὶ παρ' ἐκείνου τὸ λειπόμενον κομιζέσθω. Καὶ εἰ μὲν παρόντες αὐτῶ τύχοιεν ἀμφοτέροι, ὁ τε πρωτότυπος ὁ τε ἐγγυησάμενος ἢ μανδατωρέσας ἢ ἀντιφωνήσας, τὰτα ἐκ παντός φυλαττέσθω τρόπου. Εἰ δὲ ὁ μὲν ἐγγυητὴς ἢ ὁ μανδάτωρ ἢ ὁ τὴν ἀντιφώνησιν ὑπελθὼν παρείη, τὸν δὲ πρωτότυπον ἀπεινὰ συμβαίη, πικρόν ἐστι τὸν δανειστὴν πέμπειν ἀλλαγῆσε, παρὸν εὐθὺς τὸν ἐγγυητὴν ἢ τὸν μανδάτωρα ἢ ἀντιφωνητὴν εἰσπράττειν. Ἀλλὰ τοῦτο δὴ θεραπευτέον ἡμῖν τὸν ἐγκωροῦντα τρόπον. οὐδὲ γὰρ ἦν τις ἐνταῦθα τῶ παλαιῶ νόμῳ διορισμένη πρὸς θεραπείαν μέθοδος, καίτοι Παπινιανὸς ὁ μέγας ἦν ὁ ταῦτα πρῶτος ὑφηγησάμενος. Ἐνδεκνύτω 15 τὸν τὸν ἐγγυητὴν ἢ ἀντιφωνητὴν ἢ μανδάτωρα, καὶ ὄγε τῶ πράγματι καθήμενος δικαστὴς διδόντω καιρὸν τῶ ἐγγυητῇ, ταύτων δ' εἰπεῖν ἀντιφωνητῇ τε καὶ μανδάτωρι, βουλομένους ἢ πρωτότυπον ἀγαγεῖν, ἐφ' ᾧ τε ἐκείνου πρότερον ὑπομείναι τὴν ἐναγωγήν, οὕτω τε αὐτοῖς ἐν καταλοιπῶ πεφυλάχθαι βοηθεία καὶ ἀμνέντω γε τῶ ἐγγυητῇ καὶ τῶ ἀντιφωνητῇ καὶ μανδάτωρι πρὸς τοῦτο καὶ ὁ τοῦ δικάζειν κύριος (ἐγγυηταῖς γὰρ καὶ τοῖς τοιοῦτοις βοηθεῖν ὅσιον), ὥστε αὐτὸν ἀχθέντα τῆς ἐν τῶ τέως ἐναγωγῆς ἀπαλάξαι τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ διανοχλουμένους. Εἰ δὲ ὁ χρόνος ὁ ἐπὶ τοῦτο ταχθεὶς ἐξήκοι (δεῖ γὰρ καὶ χρόνον ὀρίξειν τὸν δικάζοντα), τημαῦτα [ἦ] ὁ ἐγγυητὴς ἢ ὁ μανδάτωρ ἢ ὁ ἀντιφωνητὴς ἀγωνιζέσθω τὴν δίκην καὶ τὸ χρέος ἐκτινύτω, τὰς κατὰ τοῦ ἐγγυηθέντος, 30 ἢ ὑπὲρ οὗ τὰς ἐντολὰς ἔγραψεν ἢ τὴν ἀντιφώνησιν ὑπέλθε, παρὰ τοῦ δανειστατος ἐκχωρούμενος ἀγωγῆς.

CAPUT II.

(B) Οὐ μὴν οὐδὲ ἐπὶ τὰ πραγματὰ τῶν δανεισάμενων, εἰ παρ' ἑτέρων κατέχοιτο, χωρήσει πρότερον, πρὶν ἂν διελθεῖν τὴν ἐπὶ ταῖς προσωπαιαῖς ὁδὸν κατὰ 35 τὰ μανδατῶραν καὶ ἐγγυητῶν καὶ ἀντιφωνητῶν οὕτω τε ἐπὶ τὰ πραγματὰ ἐλθὼν τοῦ πρωτοτύπου, εἴγε παρ' ἑτέρων κατέχοιτο, καὶ τοῖς ἐπιειλημμένοις αὐτῶν ἐνοχλήσας, εἴγε μὴδὲ ἐκείθεν σχοίη τὸ ἱκανόν, τῆνικαῦτα χωρεῖται κατὰ τῶν πραγμάτων τῶν ἐγγυητῶν 40

in totum, secundum quod ab eo non potuerit accipere, secundum hoc ad fideiussorem aut sponsorem aut mandatorem veniat et ab illo, quod reliquum est, sumat. Et si quidem praesentes ei consistant 5 ambo, et principalis et intercessor, haec omni serventur modo; si vero fideiussor aut mandator aut qui sponsioni se subiecit adsit, principalem vero abesse contigerit, acerbum est creditorem mittere alicubi, cum possit mox fideiussorem aut mandatorem aut sponsorem exigere. Sed et hoc quidem curandum a nobis possibili modo. Non enim erat quoddam hic antiquae legi datum pro sanatione remedium, cum utique Papinianus maximus fuerit qui haec primitus introduxit. Probet igitur fideiussorem aut sponsorem aut mandatorem, et causae residents iudex det tempus fideiussori, idem est dicere sponsori et mandatori, volentibus principalem deducere, quatenus ille prius sustineat conventionem, et sic ipsi in ultimum subsidium reserventur: sitque solacio intercessori in hoc quoque iudex (fideiussoribus enim et talibus prodesse sanctum est), ut illo deducto interim conventionem liberentur, qui pro eo in molestia fuerunt. Si vero tempus in hoc indultum excesserit (convenit namque etiam tempus definire iudicantem), tunc fideiussor aut mandator aut sponsor exequatur litem, et debitum exigatur contra eum, quem fidedixit aut pro quo mandatum scripsit aut sponsorshipem suscepit, a creditore actionibus sibi censis.

Sed neque ad res debitorum quae ab aliis detinentur veniat prius, antequam transeat viam super personalibus et contra mandatores et fideiussores et sponsores: sicque ad res veniens principalis, sive ab alio teneantur, et detinentes eas conveniens, si neque inde habuerit satisfactionem, tunc veniat adversus res fideiussorum et mandatorum et spon-

quantum ab illo accipere non potuit, in tantum cum fideiussore vel constitutae pecuniae reo vel mandatore agat et ab eo reliquum consequatur. Atque haec si quidem utriusque, tam principalis debitor, quam fideiussor aut mandator aut constitutae pecuniae reus praesentes sint, omni modo serventur. Si vero fideiussor quidem aut mandator aut qui constitutum suscepit adsit, principalem autem debitorem abesse contingat, durum est creditorem alio mittere, cum statim a fideiussore aut mandatore aut pecuniae constitutae reo exigere possit. Sed huic sane rei idoneo modo medendum nobis est. Neque enim ulla hic erat antiqua lege definita medendi ratio, tametsi magnus ille Papinianus haec primus demonstraverit. Conveniat igitur fideiussorem aut constitutae pecuniae reum aut mandatorem, et iudex qui causae praestet fideiussori, et eundem in modum constitutae pecuniae reo et mandatori principalem debitorem sistere volentibus tempus concedat, ut ille prius actionem sustineat, et ita ipsi in ultimum reserventur subsidium. Atque in ea re fideiussori et pecuniae constitutae reo et mandatori auxiliium praestet is penes quem iudicium est (fideiussoribus enim et eiusmodi hominibus auxiliium venire fas est), ut ille ipse adductus actione interim eos liberet, qui pro eo urgentur. Quodsi tempus ad hoc statutum praeterierit (nam tempus quoque definire iudicem oportet), tum [aut] fideiussor aut mandator aut constitutae pecuniae reus litem suscipiat et debitum solvat, actionibus contra eum, pro quo fideiussit vel mandatum scripsit vel pecuniam constituit, a creditore ad ipsum translatis.

II. At ne ad debitorum quidem res, si ab aliis detineantur, prius veniet quam actionum personalium viam contra mandatores et fideiussores et constitutae pecuniae reos absolverit. Cumque ita ad res debitoris principalis, si quidem ab aliis detineantur, venerit earumque detentores petierit, si ne inde quidem et satisfactum sit, tunc res fideiussorum et mandatorum et pecuniae constitutae reorum persequatur. Idem autem

1 δυνηθῆ Proch., Epan. || 7 μὲν M] om. LB Proch., Epan. || 8 ὑπελθῆν L² || 11 τὸν om. LB || 13 οὐδὲ — 15 ὑφηγησάμενος om. B || 14 παπινιανὸς M παπιοιανὸς L || 14 sq. cf. Dig. 46, 1, 49, 2 || 27 ἐπὶ τούτῳ Proch. cod. unus, Epan. || 28 ἢ libri, om. ε || 30 κατὰ om. L² || 32 ὑπεσῆλθε B Proch., Epan. || 33 ἐπὶ om. M || 34 κατέχοιτο ML || 35 προσωπαιαῖς M] προσωπικαῖς LB Proch., Epan. || 37 εἴτε L² || 38 κατέχοιτο L || τοὺς ἐπιειλημμένους LB Proch., Epan. || 39 εἴγε μὴδὲ E] εἰ μὴδὲ L² εἰ δὲ uῆ Proch., Epan.

1 potuerint V || 2 aut sponsorem om. R || 3 mandorem R¹ || 5 et (om. V) intercessor RV] et fideiussor aut mandator aut sponsor T (Gr.) || haec — hoc quidem (10) in ras. 4 vv. scripsit R² || 6 fideiussor VT] intercessor

vulg. || aut mandator — subiecit om. R⁽²⁾ || 9 fideiussorem] intercessorem R⁽²⁾, vulg. || aut mandatorem aut sponsorem om. R⁽²⁾ || 11 curandum] curandum est vulg. || 12 quondam V] data R² || 14 haec om. R] primus T (Gr.) || fideiussorem aut sponsorem aut mandatorem VT] intercessorem R al. || 16 fideiussori, idem est dicere sponsori et mandatori, volentibus V] intercessori volenti R al. || 19 ipse R vulg. || reseruetur RT seruentur V || 20 intercessori] fideiussori VT (et sponsori et mandatori add. vulg.) || haec R || 21 et in talibus T || pro esse R¹ || sancitum RVT || delucto R¹ || 22 conventionem V¹ || pro eo immolestia fuerunt R, *eo (pro reo V²) molestiam ferunt V || 23 haec R¹ || 26 exigatur] exequatur (al. exigatur V²) V

καὶ μανδατώρων καὶ ἀντιφωνητῶν. Ταῦτον δὲ ἐστὶν εἰπεῖν κἄν εἴ τις ἐχοιεν ἅπαντες οὗτοι σφίσιν αὐτοῖς ὑπευθύνους καὶ ταῖς ὑποθηκαίαις ἀγωγαῖς ἐν- ἐχέσθαι δυναμένους. Κατὰ μέντοι τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῶν ὄντων παρ' αὐτῶν πραγμάτων, εἴτε ταῖς περ- 5 συναλλαίαις εἴτε ταῖς ὑποθηκαίαις εὐθὺς εἴτε ἀμφο- τέραις χρῆσασθαι βουλευθεῖη, πᾶσαν αὐτῶν δίδομεν ἄδειαν, τὴν ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένην ὁδὸν τε καὶ τὰξιν ἐπὶ τῶν ἄλλων προσώπων τε καὶ θεμάτων νο- μοθετήσαντες. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐπὶ δανειστῶν 10 φαρμέν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἀνήσαιοτι τι παρά τινος, εἴτα τὸν καλούμενον λάβοι βεβαιωτήν, καὶ σαλεύοιτο κατὰ τι τὰ τῆς πράξεως, ἐναγωγῆς κατὰ τοῦ πρώτου γινο- μένης, μὴ πρὸς τὸν βεβαιωτήν εὐθὺς ὁ ἀγοραστής χωρεῖτω, μηδὲ τὸν κατέχοντά τι τῶν τοῦ πεπρακτοῦς 15 πραγμάτων, ἀλλ' ἐπὶ τὸν πρατῆρα πρότερον, οὕτω τε ἐπὶ τὸν βεβαιωτήν, καὶ κατὰ τρίτην τάξιν ἐπὶ τὸν κατέχοντα. Τῆς αὐτῆς κἀνταῦθα διαιρέσεως οὐσῆς ἐπὶ τε τῶν παρόντων ἐπὶ τε τῶν ἀπόντων, ἢν ἐμπρο- σθεν ἐπὶ τε τῶν ἐγγυητῶν καὶ μανδατώρων καὶ ἀν- 20 τιφωνητῶν ἐπὶ τε τῶν δανεισαμένων ἐνομοθετήσα- μεν. Ὁμοίως τούτου κρατοῦντος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συναλλαγμάτων, ἐν οἷς ἐγγυηταὶ τινες ἢ μανδάτωρες ἢ ἀντιφωνηταὶ προσληφθεῖεν, ἐπὶ τε αὐτῶν τῶν πρω- τοτύπων ἐκατέρωθεν ἐπὶ τε τῶν κληρονόμων αὐτῶν 25 καὶ διαδόχων. Ὁ μὲν οὖν παλαιὸς νόμος ταῦτα κρα- τεῖτω τε αὐθις, καὶ μετὰ ταύτης τῆς δικαιοσύνης τε καὶ τῆς διαιρέσεως τοὺς ἡμετέρους ὑπάρχους θαλιέτω.

CAPUT III.

(Γ) Τὸ δὲ ἐφ' ἑξῆς ταῖς ἀνθρωπίναις βοηθοῦν θε- 30 ραπείαις, εἰ καὶ τισὶ τῶν δανειζόντων οὐ καταθύμιον ἴσως ἐστίν, ἀλλ' οὖν ἡμῖν πρὸς φιλανθρωπίαν νομο- θετήσθω. Εἰ γὰρ τις δανείσειε χρυσίον, τῆ τοῦ δανεισμένου περιουσίᾳ πιστεύων, ὁ δὲ εἰς ἔκτιον χρυσίου μὲν οὐκ εἰποροῖη, περιουσίαν δὲ ἀκίνητον ἔχοι, 35 ὁ δανειστής δὲ ἐπικέοιτο καὶ χρυσίον πάντως ἐπίξη- τοιῆ, τῶν δὲ οὐκ εἴη πρόχειρον, οὐδὲ τις κινητὴ περι- ουσία (δίδομεν γὰρ τῶν δανειστῶν βουλευμένῳ καὶ κινητὰ πράγματα λαβεῖν ἀπὸ χρυσίου), ἀλλ' οὐδὲ τις ἀνού- 40 μενος ἀκίνητα αὐτοῦ πράγματα παρείη, τοῦ δανειστοῦ πολλῶν καὶ θρυλλούντος, ὡς ὑπόκειται τὰ τοῦ δα- νεισαμένου πράγματα, καὶ ταύτη φοβούντος τοὺς προσ-

orum. Idem est dicere vel si quos habuerint omnes ipsi sibi obligatos et qui hypothecariis actionibus teneri possint. Contra principales tamen et existentes apud eos res (sive personalibus sive hypothe- 5 caris mox sive ambabus uti voluerit) omnem ei damus licentiam, quae dudum a nobis dicta est, et viam et ordinem in aliis personis casibusque sancit- tam. Et non solum hoc in creditoribus dicimus, sed et si quis emerit aliquid ab aliquo, deinde acceperit eum quem vocant confirmatorem, et moveatur in aliquo venditionis conventio contra venditorem facta, non adversus confirmatorem mox emptor accedat, neque tenentem aliquid rerum venditoris, sed ad venditorem prius, et sic ad confirmatorem, et tertio 10 loco contra detentatorem. Eadem etiam hic exi- stente divisione super praesentibus et absentibus, quam dudum in fideiussoribus et mandatoribus et sponsoribus ac creditoribus [causa debitorum] sancivimus; similiter obtinente etiam in aliis contractibus, in quibus fideiussores aliqui aut mandatores aut sponsores accipiuntur, et in ipsis principalibus ex utroque et in heredibus eorum et successoribus. Antiqua siquidem lex haec valeat rursus et cum huiusmodi iustitia atque divisione nostros subiectos 25 foveat.

Quod autem de cetero humanis auxiliatur curis, licet quibusdam creditoribus non forte sit gratum, a nobis tamen propter clementiam sancitur. Si quis enim mutuaverit aurum debitoris substantiae credens, at ille ad restitutionem auri non sit idoneus, substantiam autem immobilem habeat, verum creditor ardeat aurum omnimodo quaerens, illi vero non sit facile, neque ulla mobilis substantia (damus enim creditori volenti immobiles res accipere pro auro), sed si nec quispiam emptor immobilium eius rerum adsit, creditor frequenter etiam divulgante quoniam 30 subiacent debitoris res, et ob hoc terrente adire

32—27, 18 habent Prochiron 16, 11; Epanagoge 28, 12.

dicendum est, si quos hi omnes sibi obligatos habeant quique hypothecariis actionibus teneri possint. In debitorem tamen principalem atque res quae in eius manu sunt, sive actionibus personalibus sive hypothecariis statim sive utrisque uti velit, omnem ei licentiam damus, praedicta a nobis via et ordine in reliquis et personis et casibus sancita. Neque solum de creditoribus hoc dicimus, verum etiam si quis a quo quid emerit atque confirmatorem quem vocant acceperit, et venditio, actione contra venditorem instituta, aliquatenus labefactetur, non statim confirmatorem emptor conveniat neque eum, qui quid ex rebus venditoris detinet, sed prius venditorem, indeque confirmatorem, et tertio loco detentorem. Eademque huc quoque distinctio et in praesentibus et in absentibus adhibeatur, quam antea tam in fideiussoribus et mandatoribus et pecuniae constitutus reis quam in debitoribus sancivimus. Quod similiter in ceteris quoque contractibus obtineat, in quibus fideiussores aliqui aut mandatores aut pecuniae constitutae rei adsumpti erunt, et tam in ipsis utrimque debitoribus principalibus quam in heredibus eorum et successoribus. Itaque antiqua lex in his et rursus valeat et cum hac iustitia ac distinctione subditos nostros foveat.

III. Deinceps vero quod humanis curis subvenit, licet quibusdam creditoribus gratum forte non sit, at a nobis secundum humanitatem sancitum esto. Si quis enim debitoris facultatibus confusus mutuum pecuniam dederit, ille vero ad pecuniam solvendam non valeat, bona autem immobilia habeat, et creditor instet atque pecuniam omnino flagitet, at illi in promptu non sit neque ulla res mobilis (concedimus enim creditori, si velit, etiam res mobiles pro pecunia accipere), ac ne emptor quidem immobilium eius rerum inveniat, cum forsitan vel divulget creditor bona debitoris pignori obligata esse itaque deterreat ad emptionem

2 κἄν M(ς) καὶ LB Proch., Epan. || 5.6 προσωπι- καῖς L Proch., Epan. || 7 αὐτοῖς L || 9 θ' μ' αὐτῶν L¹ || 17 sq. in L post vv. ἐπὶ τὴν (sic) βεβαιωτήν initio f. 9° errore repetitis vv. κἄν σαλεύοιτο κατὰ τι — πραγματῶν (12—16) statim subicitur ἐπὶ τε τῶν ἀπόντων (v. 19) mediis omissis; m. 2 delet κἄν — πραγματῶν et in mg. supplet καὶ τρίτη τάξις κατὰ τοῦ κατέχοντος: τῆς αὐτῆς δὲ καὶ ἐνταῦθα οὐσῆς τῆς διαιρέσεως ἐπὶ τε παρόντων || 26 ταύτη L Zach. || 29 θεραπείας L || 31 νομοθετήσθω M^aL || 33 δανεισαμένου Proch., Epan. || 36 τὸ δὲ L Proch., Epan. || 37 κινητὰ Cuiacius) ἀκίνητα libri (ς)

1 habuerit R || *homines (ho**[V¹] libri || 2 ipsis vulg. || 3 tamen] tantum R || 5 ambobus V || ei om. V || 6 dicta] electa R || 9 deinde hac acceperit R || 10 vocat R || 15 hic etiam V || 18 ac] a R¹ || causa debitorum om. R¹; causa debitorum horum V || 19 leg. similiter (hoc) obtinente? || 21 f. leg. accipiantur || 24 nostras V¹ || 29 rubr. de solutionibus et verborum significatione RT mg. || 31 An sancitor? (Heimbach) || 32 enim] etiam enim R¹ || debitoribus R¹ || 36 enim] punctis del. in R || 38 sed si] si V sed T¹ || 39 creditores R^a || divulgante R¹V¹ || 40 subiaccant VT || debitores R¹ || terrentes R^a

είναι βουλομένους ταῖς ἀγορασίας· τῆνικαῦτα ἐπὶ μὲν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως οἱ ἐνδοξότατοι τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἀρχόντες κατὰ τὴν ἐκάστῃ τεταγμένην παρὰ τοῦ νόμου καὶ ἡμῶν δικαιοδοσίαν, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις οἱ τῶν ἐθνῶν ἡγούμενοι παρασκευαζέσθωσαν, ἀκριβοῦς διατιμῆσεως γινομένης τῶν πραγμάτων τοῦ χρεωσθέντος, δίδοσθαι πρὸς ἀναλογίαν τοῦ χρέους κτήσιν ἀκίνητον τοῖς δανεισταῖς μετὰ τοιαύτης ἀσφαλείας, μεθ' ἧς ἂν ὁ χρεώστης δοῦναι δυνήθῃ. Τὰ δὲ τῆς τῶν πραγμάτων δόσεως ἔστω τοιαῦτα, ὅποια τὰ μὲν καλλίω δίδωσι τῷ δανειστῇ, τὰ δὲ ἐλάττω παρὰ τῷ χρεώστῃ μετὰ τὴν τοῦ χρέους λύσιν μένειν ἔῃ. Καὶ γὰρ οὐκ ἂν εἴη δίκαιον, τὸν δόντα μὲν χρυσίον, λαβεῖν δὲ χρυσίον οὐ δυνάμενον, ἀλλ' ἀναγκαζόμενον καταδέξασθαι κτήσιν ἀκίνητον, μὴ τὰ γούν καλλίωνα τῶν τοῦ χρεώστου πραγμάτων λαβεῖν καὶ ταύτην γούν ἔχειν παραγνήν, ὅτιπερ εἰ καὶ χρυσίον οὐκ εἴληπεν ἢ ἕτερα τῶν φέρεσθαι δυνάμενων πραγμάτων, ἀλλ' ἔξεστιν αὐτῷ κτήσιν οὐ φαλῆν ἔχειν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἔστω φιλανθρωπία τῆς σαφῆς τοῦ νόμου· γινωσκέτωσαν δὲ οἱ δανειζόντες, ὡς κὰν εἰ μὴ τοῦτον ἐγράψαμεν τὸν νόμον, ὁ τῆς ἀνάγκης λόγος εἰς τοῦτο τὸ πρᾶγμα περιήγε. Καὶ γὰρ οὐκ εὐπορῶν χρημάτων ὁ δανεισάμενος οὐδὲ ἀγοραστῶν ἡμελλεν οὐδὲν ἕτερον πράττειν ἢ τῶν οικείων ἐξίστασθαι, καὶ αὐτὸς τὰ πρᾶγματα πρὸς τὸν δανειστὴν εἰκότως ἐγώρει χρυσίον λαβεῖν οὐκ ἰσχύοντα. Ὡστε ὅπερ μεθ' ὕβρεως καὶ ἐξ ἀποτελέσματος πικροῦ περιήστατο τὸν τε δανειστὴν τὸν τε χρεώστῃν, τοῦτο ἡμεῖς φιλανθρωπῶς τε ἅμα καὶ προὔδικως διελόμενοι καὶ τοῖς ἡνυχκόσι χρεώστασι βοηθούμεν καὶ τοῖς πικροτάτοις τῶν δανειστῶν οὐκ ἂν φανερίμεν δύσκολοι, πρᾶγμα αὐτοῖς ἐπιτάττοντες, εἰς ὅπερ, εἰ διέμειναν ἀπειθόντες, πάντως ἂν ἀφίοντο. Εἰ μένοιγε ὁ δανειστῆς ἐτοιμὸς ἐστι παρασκευάσαι τινὰ τὸν ὠνούμενον, ἀνάγκη ἔχειν τὸν χρεώστῃν τοῦτο πράττειν, δίδοντα τοιαύτην ἀσφάλειαν δοκιμασία τοῦ δικάζοντος, ὅποιαν ὄλως ἐστὶ δοῦναι δυνατός. πανταχόθεν γὰρ οὕτω τῶν δανειστῶν προνοητέον, ὡς μὴ 1 τοῖς χρεώστασι βαρῦναι καθάπαξ. Δανειστὴν δὲ τίθεμεν, τοῖς ἀρχαίοις ἀκολουθῶντες νόμοις, πάντα τὸν ἀγωγὴν ἔχειν κατὰ τινος δυνάμενον, εἰ καὶ μὴ δανείσῃα τὸ πεπραγμένον, ἀλλ' ἕτερόν τι συνάλλαγμα καθεστήκοι· δηλαδή τῶν ἀγυροπρατικῶν ἀντιφρονήσεων διὰ τὸ χρῆσιμον τῶν συναλλαγμάτων ἐπὶ τῆς νῦν μενεσῶν τάξεως.

45

volentes emptionem: tunc in hac quidem felicissima civitate gloriosissimi nostrae reipublicae iudices secundum unicuique concessam a lege et a nobis iurisdictionem, in provinciis autem gentium praesides praeparant, subtili aestimatione facta rerum debitoris, dari secundum quantitatem debiti possessionem immobilem creditoribus cum tali cautela cum qua debitor dare possit. Rerum vero datio sit huiusmodi: quaecumque quidem meliora sunt, dentur creditori, quae vero deteriora, apud debitorem post debiti solutionem manere sinantur. Etenim non erit iustum, dantem quidem aurum, recipere autem aurum non valentem, sed coactum suscipere possessionem immobilem, non vel meliora rerum debitoris percipere, et per hoc habere consolationem quia, si aurum non recepit aut aliud rerum quae portari possunt, tamen licet ei possessionem non inutilem habere. Sed hoc quidem sit clementia quaedam clara legis: agnoscant autem creditores quia, etsi non hanc conscripsissemus legem, necessitatis ratio ad hoc causam perduceret. Si enim non sit idoneus pecuniarum debitor nec ullus emptor, nihil aliud facturus erat quam propriis cedere, et rursus res ad creditorem merito venirent aurum percipere non valentem. Quamobrem quod cum iniuria et affectu acerbo perduceret creditorem et debitorem, hoc nos clementer simul et legaliter decedentes et infelicibus debitoribus auxiliamur et acerbis creditoribus non apparebimus duri, causam eis deputantes ad quam, si permanent inobedientes, tamen modis omnibus advenirent. Si itaque creditor paratus est praeparare quandam emptorem, necessitatem habere debitorem hoc agere, praebentem huiusmodi cautionem arbitrio iudicantis, qualem omnimodo est dare possibilis. Undique enim ita creditoribus providendum est, ut non debitores graventur.

1 Et absolute creditorem ponimus, antiquas sequentes leges, omnem, qui actionem habere contra alium potest, licet non sit mutuum gestum, sed alter quidam contractus consistat. Argentariorum quippe sponsionibus propter utilitatem contractuum in ordine moderno durantibus.

accedere volentes: tunc in hac quidem felicissima civitate gloriosissimi reipublicae nostrae magistratus secundum iurisdictionem unicuique a lege et nobis statutam, in provinciis vero populorum praesides, accurata rerum debitoris aestimatione facta, creditoribus pro rata debiti possessionem rei immobilis dandam curent cum ea cautione quam debitor praestare possit. Ratio vero rerum dationis talis sit, ut quae meliores sunt, eas deti creditori, detiores vero soluto debito apud debitorem manere sinat. Neque enim iustum esset, qui dedit pecuniam, recipere vero pecuniam nequit, sed rem immobilem accipere cogitur, eum non meliores certe res debitoris accipere, atque hoc saltem solacium habere quod, etsi pecuniam non acceperit neque alia eorum quae moveri possunt, at possessionem non valem ei habere licet. Atque haec quidem manifesta benevolentia legis sit; intellegant vero creditores, etsi hanc legem non scripsissemus, necessitatis tamen rationem res eo fuisse perducturam. Nam debitor et pecunia et emptoribus destitutus nil aliud facturus erat nisi ut bonis suis cederet, resque iterum ad creditorem esse venturas par erat, qui pecuniam consequi non poterat. Quare quod cum contumelia et acerbo eventu tam creditori quam debitori immineret, humane et ut legislatorem decet distinguentes et infelicibus debitoribus succurrimus nec acerbissimis creditoribus duri videbimur, rem eis imperantes ad quam, si in recusando perstitissent, omnino perventuri essent. Si tamen creditor emptorem quandam procurare paratus sit, debitor necesse habeat id facere, talem cautionem arbitrio iudicis praestiturus quam omnino praestare poterit. Ab omni enim parte creditoribus ita providendum est, ne debitores utique graventur. Creditorem autem antiquas secuti leges eum statuimus, quicumque actionem contra alium habere potest, licet non sit mutuum quod actum est, sed alius quidam contractus: argentariorum scilicet constituit propter utilitatem contractuum in eo qui nunc est ordine mansuris.

1 ἐπὶ om. L^a || 4 παρὰ] ὑπὸ Proch., Epan. || δικαιοδοσία L || 5 ἐθνῶν] θεμάτων Proch., Epan. || 11 τὰ ante μὲν om. Haloander || 16 τῶν τε χρεώστων? L¹ || ταῦτα L || 22 ὁ τῆς — περιήγε om. L || 24 ἔμελλεν ὑπὸ L || 32 εἰ om. L¹ || 39 καθάπαξ] sequentibus iunxit ε || 40 ἀκολουθῶντα? L¹

* 2 gloriosissimae || 4 autem] quidem V || 5 praepararent R || 6 debitam V || 7 cum qua] quam V || 8 dari V || 11 sinatur V¹ || 12 aurum om. V || 13 valente R¹ || possessionem R || 15 per hoc V vulg.] per

haec R (ταύτην Gr.) || 16 recepit V] recepit R vulg. receperit T || aliud] alia vulg. (Gr.) || 17 tamen] et tamen R¹ V || 18 hoc V vulg.] haec RT || 22 emptor VT] emptor ageret R emptor sit vulg. || 26 cum] eum V¹ || effectu R] affectu VT vulg. || perducerent VT || 29 acerbis VR² || dari RVT al. || ei V || 31 adveniret V || 33 haec R || 35 omnino T || possibilis RV¹T] possibile V² vulg. || 39 Et] Vt V rubr. (corr. V³) || 42 aliter V || quidam R V] quidem vulg. || consistit RV || argentariorum quippe sponsionibus suppl. V² in spat. vac.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παρ' ἡμῶν ἐπ' ὠφελεία τῶν ὑπηκόων νενομοθετημένα μανθάνουσα ἢ σὴ ὑπεροχῇ τοῖς συνήθεσι προγράμμασιν ἐνταυθὰ τε καὶ πανταχῶσε τῆς ὑπηκόων φανερὰ γενέσθαι παρασκευασάτω, ὥστε κἂν τοῖς ἔθνεσι γινώσκων τοὺς ὑπηκόους, ὁπόση γέγονεν ἡμῖν τῆς ἐκείνων ὠφελείας ἢ πρόνοια. Dat. xvii. k. April. ind. xiii. Flavio Belisario v. c. cons.

[a. 535.]

(Epilogus.) Quae igitur a nobis pro cautela subiectorum sancita sunt, cognoscens tua eminentia sollemnibus programmatibus et hic et in omni ditione fieri manifesta procurat, ut etiam inter gentes agnoscant subiecti quanta fuit nobis pro illorum utilitate providentia.

Dat. xvii. k. Iul. CP. Belisario v. c. cons.

E

V.

Coll. I tit. 5

ΠΕΡΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΩΝ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΩΝ. 10

R DE MONACHIS R.

Ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἀύγουστος Ἐπιφανίῳ τῷ ἐρχόμενῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

Imp. Iustinianus A. Epiphanio archiepiscopo huius felicissimae civitatis et universali patriarchae.

(Προοίμιον.) Ὁ ἐν ἀσκήσει μοναχικῇ βίος οὕτως ἐστὶ σεμνός, οὕτως οἰκιοῦν οἶδε θεῶ τὸν εἰς τοῦτο ἐρχόμενον ἄνθρωπον, ὥστε πάντα μὲν ἀνθρώπων αὐτοῦ σπῖλον ἀποξύνει, καθαρὸν δὲ ἀποφαίνει καὶ τῇ λογικῇ πρόνοιᾳ φύσει καὶ τὰ πολλὰ κατὰ νοῦν ἐνεργούντα καὶ τῶν ἀνθρώπων φροντίδων ὑπέρορον. Εἰ τοίνυν μέλλοι τις ἕσεσθαι μοναχὸς ἀκριβοῦς, δεῖ καὶ τῆς τῶν θεῶν αὐτῷ λογίων παιδείας καὶ ἀσκήσεως ἀκριβοῦς, ὥστε τηλικαύτης ἀξίᾳ γενέσθαι μεταβολῆς. Διήθημεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς ὑψηλῶσθαι τὸ πρακτέον αὐτοῖς καὶ ἀγανιστὰς αὐτοὺς ἀληθεῖς τῆς ἐπὶ τὸ θεῖον ὁδοῦ καταστήσαι. Καὶ οὗτος ἡμῖν ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος ἐστὶ νόμος, ὥστε μετὰ τὰ περὶ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων νενομοθετημένα καὶ τὰ περὶ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν διατεταγμένα μηδὲ τὸ μοναχικὸν ἔξω καταλιπεῖν τοῦ προσήκοντος.

(Praefatio.) Conversationis monachilis vita sic est honesta, sic commendare novit deo ad hoc venientem hominem, ut omnem quidem humanam eius maculam detergat, purum autem declaret ac rationabili naturae decentem et plurima secundum mentem operantem et humanis cogitationibus celsiorem. Si quis igitur futurus est monachus perfectus, indiget et divinorum eloquiorum eruditione et conversationis integritate, ut tanta dignus factus sit mutatione. Credidimus igitur et nos explanare quod agendum est ab eis, et decertatores eos veros ad 25 sacram viam constituere. Et ita nobis intentio praesentis est legis, ut post illa, quae de sanctissimis episcopis sancivimus et quae de reverentissimis clericis disposuimus, neque quod monachicum est extra quod competit relinquamus.

CAPUT I.

(A) Ἐκείνο τοίνυν πρὸ τῶν ἄλλων ὀφτεῖον, ὥστε κατὰ πάντα χρόνον καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ γῇ τῆς ἡμετέρας βασι-

Illud igitur ante alia dicendum est, ut omni tempore et in omni terra nostra, si quis aedificare ve-

Nov. V (= Coll. I tit. 5: gloss.) Graece extat in M et A (in quo est τίτλος Δ); om. in L. — Ἀντὴ ἢ νεαρὰ οὐκ ἐτέθη ὅλη εἰς τὰ βασιλικά ἀλλὰ παρεσιωπήθη, ὅτι τὰ μὲν ἀναιρεῖται ὑπὸ τῆς ἁγίας νεαρᾶς, τὰ δ' ὁμοίως διατάσσεται ὑπ' αὐτῆς. μόνον δὲ τὸ ἐν ταύτῃ πρῶτον κεφάλαιον κατεστρώθη ἐν βί. δ' τῶν βασιλικῶν τι. α' κεφ. α' τὸ δὲ δεύτερον ταύτης κεφ. μετετέθη ἐν τῇ ἁγίᾳ νεαρᾷ M (sim. L² in mg., Nomoc.^m 11, 1. 3). — Epit. Theod. 5, Athanas. 1, 13 (inde L in nov. 123 post cop. 33, et Nomoc.^{md} 2, 2) et Coll. LXXXVII capit. 6 (— σωτηρίας 29, 6). Summarium extat in Nomoc. XIV tit. 11, 1.

Prooemii pars prior extat Coll. LXXXVII capit. 6. cap. I habent B 4, 1, 1 (inde L in nov. 123 post cop. 33, et Nomoc.^{md} 2, 2) et Coll. LXXXVII capit. 6 (— σωτηρίας 29, 6). Summarium extat in Nomoc. XIV tit. 11, 1.

Epilogus. Iam quae in subditorum utilitatem a nobis sancita sunt, eminentia tua cognoscens solitis edictis et hic et per omnes partes imperii manifesta facienda curet, ut etiam qui in provinciis sunt subditi nostri cognoscant, quanta nobis salutis eorum cura fuerit.

V.

DE MONASTERIIS ET MONACHIS ET PRAESULIBUS.

Imp. Iustinianus A. Epiphanio sanctissimo et beatissimo regiae huius urbis archiepiscopo et patriarchae universali.

Praefatio. Vita monachica adeo est honesta, adeo scit deo conciliare hominem eo ingredientem, ut omnem humanam maculam ab eo detergeat purumque eum reddat et rationali naturae parem et meditatione plerumque valentem et humanis curis superiorem. Si quis igitur perfectus monachus futurus est, is et sacrarum litterarum disciplina et diligenti exercitatione indiget, ut tanta dignus fiat mutatione. Quamobrem nobis quoque visum est quid illis faciendum sit praecipere eosque veros luctatores in ea quae ad deum ducit via reddere. Atque haec nobis est legis praesentis intentio: ut post ea, quae de deo amatissimis episcopis sancita et quae de religiosissimis clericis disposita sunt, ne rem monachicam quidem ordine idoneo destitutam relinquamus.

I. Illud igitur prae ceteris statuendum est, ut omni tempore et in omni terra nostri imperii, si quis

1 ὠφελεία] cautela (i. e. ἀσφαλεία) § 3 προγράμμασιν L || 6 γέγοναν L || dat. τῇ πρὸς εἰς Cal. April. *** ἐν ὑπατείᾳ Falbio Billis. τοῦ λαμπροτάτου M (εἰς καλ. Ἀπριλ. Ath.; xvii k. Aprilis Iul.^o, kal. April. Iul. codd. alii, μηνὶ Ἀπριλίῳ Theod.) || 9 inscr. περὶ πολιτείας μοναχῶν A περὶ μοναχῶν Theod. § || 12 καὶ μακαριωτάτῳ — πατριάρχῃ] πατριάρχῃ τῆς βασιλίδος πόλεως A || 14 μοναχικός A || 15 τοῦτο M § Coll. 87 cap.] αὐτὸν A || 16 πάντα μὲν τῶν ἀμαρτημάτων ἀποξέει τὸν σπῖλον A || 17 ἀποφαίνει A || 18 καὶ om. A || 19 καὶ] ὡς A || 20 εἰ οὖν A || 21 αὐτὸν A || 22 ὅπως τηλικαύτης ἀξίως μεταβολῆς γένηται A || 26 ὡς A || 27 θεο-

φιλεστάτων As] Θεοφιλῶν M || 31 πάση A Nomoc. || βασιλείας] ἐξουσίας A, om. Coll. 87 cap. codd. plerique (s)

1 pro in ras. 4—5 litt. R¹ || 5 fuit R¹ V] fuerit R² vulg. || 7 subscr. dedi ex R (et Bamb. II) || (xviii Bamb.) || bilisario ve cs cons.v.celi (sic) R || 14 monachilis RT] monachalis V vulg. || 16 omnem om. V¹ || quidem] quod R¹ || 17 detingeret R || 18 natura RV || 20 est] esse R est esse V || 21 eloquiorum om. V¹ || 22 sit] si R¹ || 23 credimus V¹ || explanare (e medium in ras.) V || 30 rubr. Si quis velit edificare monasterium R mg. || 31 nostra V] om. R vulg.

λείας, εἴ ποτέ τις οἰκοδομῆν εὐαγὲς μοναστήριον βού-
λοιτο, μὴ πρότερον ἀδειαν εἶναι τοῦτο πράττειν, πρὶν
ἂν τὸν Θεοφιλέστατον τῶν τόπων ἐπίσκοπον προσ-
καλέσεται, ὃ δὲ χεῖράς τε ἀνατείνειεν εἰς οὐρανόν, καὶ
διὰ τῆς εὐχῆς τὸν τόπον ἀνιερώσει Θεῷ, πηξάμενος
ἐν αὐτῷ τὸ τῆς ἡμετέρας σύμβολον σωτηρίας (γραμὴν
δὲ τὸν προσκυνητὸν καὶ τιμὸν δ' ἄνω στανρόν), οὕτω
τε ἀρξεται τῆς οἰκοδομίας, καλὸν δὲ τινὰ τοῦτον καὶ
πρέποντα θεμέλιον ἀποθέμενος. Αὕτη μὲν οὖν ἀρχὴ
τῆς εὐσεβοῦς τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων ποιήσεως ἔστω. 10

nerabile monasterium voluerit, non prius licentiam
esse hoc agendi, quam deo amabilem locorum epi-
scopum advocet, at ille manus extendat ad caelum
et per orationem locum consecret deo, figens in eo
nostrae salutis signum (dicimus autem adorandam et
honorandam vere crucem), sicque inchoet aedificium,
bonum utique quoddam hoc et decens fundamentum
ponens. Hoc itaque principium piae venerabilium
monasteriorum fabricae fiat.

CAPUT II.

(B) Ἐντεῦθεν δὲ ἡμῖν καὶ τὰ περὶ τῶν καθ' ἕνα
μοναχῶν σκεπτέον, τίνα προσήκει γίνεσθαι τρόπον
αὐτοῦς, καὶ πότερον ἐλευθέρους μόνον ἢ καὶ οἰκέτας
τυχόν, διότι πάντας ὁμοίως ἢ θεῖα δέχεται χάρις, προ-
κρηύττουσα σαφῶς, ὡς τότε ἐπὶ τῆ τοῦ Θεοῦ λατρεία 15
οὐκ ἔστιν ἄρσεν οὐδ' ἀήλιον, οὔτε ἐλευθέρους οὔτε δού-
λους· πάντας γὰρ ἐν Χριστῷ ἐν εἰκότως νομίζεσθαι.
Θεσπίζομεν τοίνυν τοῖς θεοῖς ἀκολουθοῦντες κανόσι,
τοῖς εἰς μονήρη βίον παραγγέλλοντας μὴ προχειρῶς
εὐθὺς παρὰ τῶν εὐλαβεστάτων ἡγουμένων τῶν εὐα- 20
γῶν μοναστηρίων σχῆμα λαμβάνειν μοναχικόν, ἀλλ'
ἐπὶ τριετὴν ὄλην, εἴτε ἐλευθέρου τυχόν εἴτε δούλου
καθεστήκοιεν, προσκατορεῖν οὕτω τοῦ μοναχικοῦ σχή-
ματος ἡξιωμένους, ἀλλὰ κορυὰ τε καὶ ἐσθῆτι τῆ τῶν
καλομένων χρῆσθαι λαϊκῶν, καὶ μένειν τὰ τοῦ Θεοῦ 25
διδασκομένους λόγια· καὶ τοῖς εὐλαβεστάτους αὐτῶν
ἡγουμένους πυνθάνεσθαι τε αὐτῶν, εἴτε ἐλευθέρου
καθεστήκοιεν εἴτε οἰκέται, καὶ πόθεν αὐτοῦς ἐπιθυμία
τοῦ μονήρους εἰσῆλθε βίον· καὶ μανθάνοντας παρ' αὐ-
τῶν, ὡς οὐδέμια πονηρὰ πρόφασις εἰς τοῦτο αὐτοῦς 30
ἦγανεν, ἔχειν αὐτοῦς ἐν τοῖς διδασκομένοις ἔτι καὶ
νουθετουμένοις, καὶ διάπειραν λαμβάνειν τῆς αὐτῶν
καρτερίας τε καὶ σεμνότητος. οὐ γὰρ ἁῤῃδιον βίον
1 μεταβολὴ μὴ μετὰ συντονίας ψυχῆς γινομένη. Καὶ
εἰ μὲν τὸν τριετῆ βίον ἅπαντα διαμένοιεν ἀρίστους 35
ἑαυτοῦς καὶ καρτερικωτάτους τοῖς τε ἄλλοις μοναχοῖς
καὶ τῷ ἡγουμένῳ δεικνύντες, τούτους τῆς μοναχικῆς
ἀξιοῦν στολῆς τε καὶ κορυᾶς, καὶ εἴτε ἐλευθέρου καθε-

Hinc autem nobis etiam de singulis monachis cogi-
tandum est, quo convenit fieri modo, et utrum liberis
solum aut etiam forte servos, eo quod omnes simi-
liter divina suscipit gratia, praedicans palam quia,
quantum ad dei cultum, non est masculus neque
femina, neque liber neque servus: omnes enim in
Christo unam mercedem percipere. Sancimus igitur
sacras sequentes regulas, eos qui singularem con-
versationem profitentur, non prompte mox a reve-
rentissimis praesulibus venerabilium monasteriorum
habitum percipere monachilem, sed per triennium
totum (sive liberi forte sive servi sint) tolerare, non-
dum monachicum habitum promerentes, sed tonsura
et veste eorum qui laici vocantur uti, et manere di-
vina discentes eloquia; et reverentissimos eorum ab-
bates requirere eos, sive liberi sint sive servi, et
unde eis desiderium vitae singularis accesserit, et
discentes ab eis, quia nulla maligna occasio ad hoc
eos adduxit, habere eos inter eos qui docentur ad-
huc atque momentur, et experimento percipere eor-
um tolerantiam et honestatem. Non enim facilis est
1 vitae mutatio, sed cum animae fit labore. Et
dum triennio tota vita permanserint, optimos semet
ipsos et tolerabiles aliis monachis et praesuli de-
monstrantes, hos monachicam promereri vestem at-
que tonsuram, et sive liberi sint, sine calumnia per-

cap. II Θεσπίζομεν 18 — ἡξιωμένους 24 habet Coll. LXXXVII capit. 7 (inde Nomoc. L tit. 33). Summorum
cap. II extot Nomoc. XIV tit. 11, 3.

venerabile monasterium aedificare voluerit, non prius ei id facere liceat, quam deo carissimum loci
episcopum advocaverit, isque manibus ad caelum extentis precatione locum deo consecraverit, figens in
eo salutis nostrae signum (dicimus adorandam et vere honorandam crucem), atque ita pulchro hoc et de-
cente fundamento iacto aedificium inchoet. Hoc itaque sit principium piae venerabilium monasteriorum
aedificationis.

II. Hinc autem nobis de singulis etiam monachis considerandum est, quo modo eos fieri deceat,
et utrum liberis solos an forte etiam servos, quia omnes aequaliter divina suscipit gratia, quae perspicue
declarat, quod ad dei cultum, non esse masculum neque feminam, neque liberum neque servum: omnes
enim in Christo unum merito censi. Sancimus igitur sacros canones secuti, ut qui monachicam vitam
profitentur non temere ilico a religiosissimis praesulibus venerabilium monasteriorum habitum monachicum
accipiant, sed per integrum triennium, sive liberi forte sive servi sint, perdurent, habitu monachico non-
dum digni habitum, sed tonsura et veste utantur eorum, qui laici vocantur, et maneant sacras litteras dis-
centes. Atque religiosissimis eorum praesules interrogent eos, utrum liberi sint an servi, et unde eos vitae
monachicae desiderium incesserit; et ubi nulla prava occasione ad hoc perductos esse ab ipsis didi-
cerunt, in eorum numero eos habeant, qui erudiuntur adhuc et corriguntur, et perseverantiam atque hone-
statem eorum experiantur. Neque enim facilis est vitae mutatio nisi quae fit cum animi contentione.
1 Et si quidem triennem istum victum omnem sustinuerint optimos se atque perseverantissimos et reli-
quis monachis et praesuli probantes, illi veste monachica et tonsura digni habeantur, et si liberi sint,

1 οἰκοδομῆν τις A || 3 τῶν ἐκείνων τῶν A || ἐπίσκοπον
τῶν τόπων L || προσκαλέσεται A, Coll. 87 cop. plur. codd. ||
προσκαλέσεται MBL Nomoc., Coll. 87 cap. unus || 4 ἀνα-
τείνειεν L ἀνατείνει Nomoc. ἀνατείνας A Coll. 87 cap. ||
καὶ om. A, Coll. 87 cap. codd. plerique || 5 ἀνιερώσει No-
moc. 4, Coll. 87 cop. || 7 δὴ A || οὕτω τε || καὶ οὕτως A οὕ-
τως Nomoc. 4 || 8 ἀρξεται L || δὴ γὰρ A || 11 τὸν —
μοναχὸν A || 12 γίνεσθαι προσήκει A || 13 πρότερον
M || 15 σαφῶς προκρηύττουσα ὡς γὰρ A || 16 ἀήλιον,
δούλους τε καὶ ἐλευθέρους· πάντες A || 17 ἐν εἰκότως
νομίζεσθαι M] ἐν ἔσμεν A (unam mercedem percipere s) ||
19 εἰς τὸν μονήρη βίον μέλλοντας παραγίνεσθαι A ||
22 ἐλευθέρους τυχόν εἴτε δούλους καθεστηκότας A ||
24 τῆ om. A || 25 χρῆσασθαι A || 27 τε et εἴτε ἐλευ-

θεροι — καὶ 28 om. A || 28 αὐτοῖς A || 29 παρ' αὐ-
τῶν om. A || 32 πείραν A || 33 οὐ γὰρ βίον μεταβολὴν
ἀνευ συντονίας ψυχῆς γινομένην ἀνεπηρέστατον (pro
ἀνεπηρέστατον) διασώσασθαι A || 35 βίον] χόρον A ||
36 τε om. A || 37 δεικνύντας A || τούτους om. A

1 esse licentiam V || hoc] haec R¹ || 3 euocet VT ||
5 ducimus R¹ || et honorandam om. V, et om. T || 11 rubr.
de monachis et asisteris R mg. || 20 praesulibus R¹ ||
monasteri** V¹ || 22 *forte siue (siue forte V²) serui
sint V; forte sunt serui (sunt siue serui R²) R forte
sint siue serui vulg. || 26 require V || 27 accesserit] ac-
cesserunt R¹ || 30 mouentur R¹ moventur V¹ || 33 tota
uita R] toto uita V toto ita vulg., toto in hac uita T ||
permanserit RV¹ || 35 promerere V^a

στήκοιεν, ἀνεπηρέαστους μένειν, εἴτε οἰκέται, μηκέτι παντελῶς ἐνοχλεῖσθαι, μεταβάνας εἰς τὴν κοινὴν ἀπάντων (φραμὲν δὴ τὴν ἐξ οὐρανοῦ) δεσποτείαν· καὶ ἀναρπαζέσθωσαν εἰς ἐλευθερίαν. εἰ γὰρ ἐν πολλοῖς θύμασι καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦτο γίνεται καὶ τοιαύτη τις ἐλευθερία δίδεται, πῶς οὐκ ἂν ἰσχύσειεν ἡ θεία χάρις τῶν τοιούτων αὐτοὺς ἀπολύσαι δεσμών; Εἰ δὲ εἰσω τῆς τριετίας ἔλθοι τις, καὶ τίνα τῶν εἰς ἀσκήσιν παραγγελλόντων ἔλκειν ὡς οἰκέτην βουληθεῖη (τοῦτο ὅπερ ἐναγχος ἦμιν ἐκ Λυκίας προσήγγειλε Ζώσιμος ὁ θεοφιλέστατος, ἀνὴρ περιβόητος ἐν ἀσκήσει, καὶ συνέγγυς μὲν εἰς εἰκοστὸν καὶ ἑκατοστὸν ἐνιαυτὸν τῆς ἡλικίας παραγενόμενος, ἀμάρων δὲ ταῖς τε τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς ταῖς τε τοῦ σώματος ἐνεργείαις, τοσαύτη τις ἀντὶ τοῦ θεοῦ χάρις ἐπαυθεῖ, εἰ τις τοῖνυν, καθάπερ εἰπόντες ἐφθνημεν, εἰσω τῆς τριετίας ἔλθοι τινὰ πρὸς δουλείαν ἔλκων τῶν βουλομένων καὶ προσκαρτερούντων ἐφ' ᾧ γενέσθαι μοναχοί, λέγει τε, ὡς ὑφέλετο τίνα πράγματα καὶ διὰ τοῦτο εἰσέδραμε πρὸς τὸ μοναστήριον· θεσπιζομεν αὐτὸν μὴ προχείως τοῦτο πράττειν, ἀλλὰ πρῶτον ἀποδεικνύοντα ταῖς ἀληθείαις, ὡς καὶ δοῦλός ἐστι καὶ ἐπὶ κλοπῇ τυχόν ἢ ἐπὶ βίῳ πονηρῷ καὶ παίσμασι χαλεποῖς ἀποδράσει μὲν διὰ τὸ οἰκείον πταίσμα, εἰς δὲ τὸ μοναστήριον ἔλθοι. καὶ εἰ μὲν ἀληθεύων ἀποδειχθεῖ, καὶ φανεῖη διὰ τοιαύτην αἰτίαν μοναχικῇ ὑποδύμενος ἀσκήσιν, ἢ καὶ δι' αἰσχρότητα βίον τυχόν ἀποδράσας καὶ οὐ ταῖς ἀληθείαις ἀσκήσεως ἐρῶν, τούτων ἀποδίδοσθαι τῷ κεκτημένῳ μεθ' ὧν ὡς εἰκὸς ὑφέλετο, εἴγε καὶ ταῦτα κατὰ τὸ μοναστήριον εἶεν, τὸν δὲ ἀποδειχθέντα δεσπότην τὴν καλονμένην αὐτῷ δίδοναι πίστιν, ὡς οὐδὲν αὐτὸν δράσει 2 κακόν, παραλαμβάνειν τε καὶ ἀγεῖν οἶκοι. Εἰ δὲ ὁ μὲν φάσκων εἶναι δεσπότην οὐδὲν ἐλέγχοι τοιοῦτο, φαίνεται δὲ ὁ τὰ τοιαῦτα ἐγκαλούμενος καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀσκήσεως σεμνὸς τε καὶ ἐπιεικής, καὶ ἴσως καὶ μαρτυροῦτο, ὡς καὶ παρὰ τῷ κεκτημένῳ καθέστας κόσμιός τε ἦν καὶ σεμνότητος ἐραστής, κἄν μῆτις τύχοι πεπερασμένος ὁ τῆς τριετίας χρόνος, ἀλλ' οὐ καὶ οὕτω μενέτω κατὰ τὸ σεβασμιώτατον μονα-

manere, sive servi, penitus non inquietari, migrantes ad commune omnium (dicimus autem caeleste) dominium; et arripiantur in libertatem. Nam si in multis casibus etiam ex lege hoc fit et talis quaedam libertas datur, quomodo non praevaleret divina gratia talibus eos absolvere vinculis? Si vero intra triennium venerit quispiam et aliquem horum, qui conversationem professi sunt, trahere tamquam servum voluerit (hoc quod nuper nobis ex Lycia nuntiavit Zosimus deo amabilis, vir famosissimus in conversatione et prope vicesimum et centesimum aetatis agens annum, pollens autem et animi virtutibus et corporis operationibus: tanta quaedam in eo gratia dei floret) — si quis igitur, sicut praediximus, intra triennium veniat aliquem in servitutem trahens volentium et perdurantium, ut fierent monachi, et dicat, quia arripuit quasdam res, et propterea recurrit ad monasterium: sancimus, eum non prompte agere, sed primo probare pro veritate, quia et servus est et pro furto forsitan aut pro vita maligna aut vitis pessimis fugerit quidem, propter suum vitium ad monasterium autem venerit. Et si quidem verax ostenditur, et apparuerit propter huiusmodi causam monachicam simulans conversationem aut propter turpitudinem vitae forte defugiens et non pro veritate sanctimonii habitum concupiscens, hunc reddi domino cum quibus forsitan arripuit, si tamen haec etiam in monasterio fuerint; eum vero, qui dominus adprobatur, dare ei iusiurandum, quia nihil mali ei faciet, et suscipere atque reducere domi. Si vero is quidem, qui dicit se esse dominum, nihil tale probaverit, appareat (autem) is, qui in talibus accusatur, ex ipsa conversatione honestus ac mitis, et forte testimonium habeat aliorum, quia etiam apud dominum consistens disciplinatus fuit et honestatis amator, vel si nondum forte completum est triennii tempus, attamen etiam sic maneat in venerabile

§ 1, 7 (Εἰ δὲ τις κτλ.) — § 3 passim circumcisa habet Coll. LXXXVII capit. 8 (inde Nomoc. L tit. 33).

nullis iniuriis obnoxii maneat, si servi, nullo amplius modo vexentur, qui quidem ad commune omnium (caeleste dicimus) dominium transierint; ac vindicentur in libertatem. Nam si in multis casibus vel per legem hoc fit et eiusmodi libertas datur, quin divina gratia talibus eos vinculis liberare valeat? Quodsi quis intra triennium veniat et aliquem ex illis, qui exercitationem monachicam profiterentur, ut servum abducere velit (id quod nuper nobis ex Lycia Zosimus nuntiavit deo carissimus, vir in exercitatione celebratus quique annum prope centesimum et vigesimum aetatis agens tam animi virtutibus quam corporis viribus floret: tanta in eo dei gratia eminet): si quis igitur, ut iam diximus, intra triennium veniat, aliquem ex illis, qui se monachos fieri cupiunt in eoque perseverant, in servitutem vindicaturus, eumque res quasdam surripuisse et propterea in monasterium incurrisse affirmet: ne protinus id faciat sancimus, sed prius ostendat eum revera et servum esse et furti forte vel improbae vitae vel gravium delictorum reum propter ipsum delictum suum aufugisse et in monasterium venisse. Et si quidem vera dixisse probetur, atque tali de causa ille exercitationem monachicam suscepisse deprehendatur vel adeo propter vitae turpitudinem forte fugitivus factus nec revera exercitationis amans, domino reddatur cum rebus quas nimirum surripuit, si modo illae quoque in monasterio sint; is vero, qui dominus probatus est, det illi 2 fidem quae dicitur, se nullam ei iniuriam facturum esse, eumque recipiat et domum ducat. Si vero is, qui se dominum esse dicit, nihil tale probaverit, ille autem, qui in talia crimina vocatur, et ex ipsa exercitatione monachica honestus et probus appareat et forte testimonium quoque habeat se, cum apud dominum esset, modestum atque honestatis amantem fuisse, licet triennii tempus nondum completum sit,

3 δὴ] autem ε || καὶ] ἀλλ' A || 5 καὶ prius om. A || γίνεται] πέφυκε γίνεσθαι A || τις ἐλευθερία δίδεται] ἐλευθερία τισὶν εἰώθε γίνεσθαι A || 7 τοιούτων] ἐκ δουλείας A || 8 παραγεγονότων ἔλκειν τις ὡς A || 9 τοῦτον A || 13 τε om. A || 14 ταῖς τε] καὶ ταῖς A || 18 μοναχοῖ Coll. μοναχὸς M || ὑφέιλε A || 19 εἰσέδραμεν εἰς Coll. 87 cap. || 20 τοῦτο] om. ε || 22 τυχεῖν M^a || ἐπὶ om. A || 23 ἀποδράσει M || ἀποδράς εἰς τὸ μοναστήριον ἢ ἄθεν om. A || 25 αἰτίαν ὁ μόν. A || 26 ἢ καὶ] ἀν ἤτοι? || 27 ἀσκήσεως ἐρῶν] sanctimonii habitum concupiscens ε || 31 δίδοναι αὐτῷ τὴν καλονμένην πίστιν, ὡς οὐδὲν εἰς αὐτὸν δράσει A || 33 εἰσὸν] μένειν τε καὶ A || 35 τῆς om. A || 36 καὶ post ἴσως om. A || μαρτυροῦτο] testimonium habeat aliorum ε || 37 σεμνότητος] θεοσεβείας A || κἄν] κἄνγε A || 38 τύχοι MA Coll. 87 cap.] τύχη vulg. || πεπερασμένος A || ὁ ante χρόνος coll. A

2 commune — caeleste RV²] communem — caelestem V¹ vulg. || dominum T² vulg. || 3 abripiantur T¹ || 6 bi-triennium R^a || 7 conversionem R || 9 nuntiavit ex licia V || 13 tanta quaedam] quis tanta quaedam V¹ quia tanta quidem V² || 14 uenerit T || 15 servitute RV¹T || 16 fieret V || quia] quoniam RV || arripuit RVT] abripuit vulg. || 18 eum] enim V || agere om. R¹ || 19 et servus RV] et om. vulg. || 22 ostendatur vulg. || 24 simulans T² vulg.] simulatus VR²T¹ simulator R¹ || turpitudine R¹ || 25 forte om. V¹ || defugiens V diffugiens R vulg. || sanctimoniae vulg. || 27 arripuit RV] abripuit vulg. || 29 ei mali T, ei om. V || et om. V || 32 appareat] et appareat vulgo; autem addidi ex Gr. || 33 honestus V¹ || 34 *quia] qui RVT quod vulg. || 35 honestatus V^a || 36 amor R¹ || uel si VT] uel R etsi vulg. || 37 aut tamen V

στήριον, τῆς τῶν ἐλκόντων ἀπὸ ἀλλήλων θρασυτήτος. Τὸν τριετοῦς δὲ ἄπαξ διελθόντος χρόνον ἐγκριθεὶς ὡς τῆς μοναχικῆς ἀξίως καθεστῆκοι σεμνότητος, μενεῖται κατὰ τὸ μοναστήριον. οὐκ ἔτι γὰρ δίδομεν ἀδείαν οὐδενὶ παντελῶς πολυπραγμανεῖν ἐν τῶν κατ' αὐτόν, ἀλλ' εἴτε οἰκέτης εἴτε ἐλευθέρου εἴη, μένειν αὐτόν ἐπὶ τῆς ἀσκήσεως βουλόμεθα. καὶ γὰρ κἂν εἴ τι πταίσμα κατὰ τὸν ἐμπροσθεν αὐτῶ τυχόν πέπρακται βίον (ἢ γὰρ ἀνθρώπου φύσει ὀλισθηρὰ πῶς ἐστὶ πρὸς τὰ πλημμελήματα), ἀλλ' οὐν ἀρκεῖ πρὸς μετρίαν κάθαρσιν τῶν ἡμαρτημένων καὶ πρὸς ἀρετῆς ἐπίδοσιν ἢ τοῦ τριετοῦς χρόνου μαρτυρία. Τῶν μέντοι κλαπέτων καὶ οὕτω, παρ' οἷς ἂν εὐρεθῆεν, πάντως ἀπο- 3 δίδομεν τῶ πάλαι δεσπότῃ. Εἰ μέντοι τὴν τῆς δουλείας ἀνάγκην ἐκφυγῶν πειραθεῖται τὸ μὲν μοναστήριον ἀπολιπεῖν, ἕτερον δὲ βίου μεταδιώκειν σχῆμα, παρησίαν δίδομεν τῷ κεκτημένῳ καὶ ἔλκειν αὐτόν καὶ ἀποδεικνύντι τὴν τύχην εἰς οἰκέτας ἔχειν. οὐ γὰρ ἂν ὑβρισθεῖται τοσοῦτον εἰς ἀληθῆ δουλείαν ἐλκόμενος, ὅσον αὐτὸς ἐξῆβρισε τὴν τοῦ Θεοῦ λατρείαν ἀποφυ- 20 γῶν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τύχης τῶν εἰς μοναχὸς παραγγέλλειν βουλομένων θεοπίζομεν.

CAPUT III.

Ⲙ Σκεπτέον δὲ, ὅπως αὐτοὺς οἰκοῦντας καὶ δια- ταμένους μοναχικῆς φιλοσοφίας ἀγωνιστὰς ἀξίους ἀπο- δεῖξωμεν. Βουλόμεθα γὰρ μηδὲ ἐν μοναστήριον τῶν 25 ἐπὶ τῆς ὑπὸ κούου καθεστῶς, εἴτε πλειόνων ἀνθρώπων ἐσόντων εἴτε ἐλαττόνων, τοὺς ἐν αὐτῷ μοναχοὺς κεχωρισ- μένους ἀπ' ἀλλήλων ἔχειν καὶ ἰδίῳ οἰκήμασι χω- μένους, ἀλλὰ κοινῇ μὲν αὐτοὺς ἐστιασθῆναι θεοπίζομεν, καθεῦθεν δὲ ἅπαντας ἐν κοινῷ, ἐκάστων μὲν ἐπὶ τι- 30 νος ἰδιαζούσης χαμεύνης κειμένον, ἐν οἴκῳ δὲ ἐνὶ κατα- κλινομένους· ἢ εἴπερ οὐκ ἀρκολίη πρὸς τὸ πλήθος τῶν μοναχῶν οἶκος εἴς, ἐν δύο τυχόν ἢ καὶ πλειοσιν, οὐ μὴν ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτοῦς, ἀλλ' ἐν κοινῷ· ὥστε μά- τρας τῆς ἀλλήλων γίνεσθαι κοσμιότητός τε καὶ σω- 35 φροσύνης, καὶ μηδὲ τὸν ὕπνον αὐτῶν ῥάθυμον ἔχειν, ἀλλὰ μελετώματα τὴν εὐκοσμίαν διὰ τῶν ὀνομαζομένων ἐπιτιμήσιν. πλὴν εἰ μὴ τινες αὐτῶν τὸν ἐν θεωρίᾳ

cap. III summarium extat Nomoc. XIV tit. 9, 32.

tamen vel sic maneat in venerabili monasterio ab eorum audacia, qui eum vindicare volunt, liberatus. Trienni vero tempore semel elapso monachica sanctitate dignus iudicatus in monasterio maneat. Neque enim iam cuiquam omnino potestatem damus curiose ea persequendi, quae ad ipsum pertinent: sed sive servus sive liber sit, eum in monachica exercitatione manere volumus. Nam etiamsi quod delictum in vita ante acta ab eo forte commissum sit (humana enim natura fere proclivis est ad delicta), at sufficit ad modicam peccatorum purgationem et ad virtutis incrementum triennis temporis testimonium: ita tamen ut quae furto 3 ablata sunt sic quoque, apud quoscumque reperiantur, utique veteri domino restituantur. Quodsi is, qui servitutis necessitatem effugit, monasterium relinquere atque aliud vitae genus sectari conetur, domino licentiam damus et abducendi eum et condicione eius demonstrata inter servos habendi. Neque enim tanta iniuria afficietur in veram servitutem redactus quantum ipse fecit dei servitium deserens. Atque haec quidem de condicione eorum, qui se monachos profiteri volunt, sancimus.

III. Videndum vero est, quomodo eos in habitatione et victu monachica philosophia dignos luctatores reddamus. Volumus enim, nullum monasterium sub ditione nostra constitutum, sive plurimum hominum est sive pauciorum, monachos qui ibi sunt inter se separatos habere et propriis domibus utentes: verum sancimus, ut communiter cenent et in communi loco omnes dormiant, singulis quidem in suo quoque proprio lecto cubantibus, in domo autem una collocatis, aut si quidem una domus ad multitudinem monachorum capiendam non sufficiat, in duabus forte vel etiam pluribus, neque vero seorsum et soli, sed in communi: ut inter se testes sint honestatis et castitatis ac ne somnum quidem ipsum socordem, sed verecundiae deditum habeant ob eorum qui spectaturi sint offensam. Praeterquam si qui ex iis, quippe qui in

2 ὡς om. A || 3 καθεστηκέναι A || 5 αὐτῶν A || 6 εἴτε — εἴτε] εἴτε καὶ — εἴτε καὶ A || 7 καὶ γὰρ et εἰ om. A || 8 τυχόν post πταίσμα coll. A || 9 ἢ] εἰ A || 9 πρὸς om. A || 13 εὐρηθεῖεν, πάντως καθ' οἰονδήποτε χρό- νον καὶ σχῆμα ἀποδιδ. A || 14 sq. εἰ μέντοι et τῆς δουλείας om., εἰ post ἐκφυγῶν add. A || 15 τὸ μονα- στήριον μὲν A || 17 καὶ ἔλκειν M5] καθέλκειν A || 18 καὶ ante εἰς coll. Coll. 87 cap. || τὴν τύχην ἀπο- δεικνύντι εἰς οἰκέτην κατέχειν A || 22 παραγενέσθαι A || 23 αὐτοῦς] τοῦς A || 24 ἀποδείξω M || 25 μη- δένος μοναστηρίου ἐπὶ τῆς ὑπὸ κούου ἡμῶν καθεστῶ- τος πλειόνων ἀνθρώπων ἢ ἐλαττόνων μοναχοῦς A (ἡμῶν ε quoque habuisse videtur) || 28 ἔχειν M] εἶναι A5 || καὶ διοικήμασιν ἰδίῳις χρᾶσθαι A || 29 θεοπίζο- μεν — 32 εἴπερ] καὶ οὕτως πάντας καθεῦθεν ἐπὶ

monasterium, trahentium asperitate liberatus. Trienni vero semel expleto tempore, iudicatus quia monachica dignus est honestate, maneat in monasterio. Nequaquam enim damus licentiam ulli penitus perscru- 5 tari quae eius sunt, sed sive servus sive liber sit, manere eum in conversatione volumus. Nam etsi vitium in priori ab eo forte gestum est vita (humana enim natura quodammodo labitur ad delicta), at- tamen sufficit ad modicam purgationem peccato- rum et ad virtutis incrementum triennis temporis testimonium. Ea vero, quae rapta sunt, etiamsi apud quoscumque inveniantur, modis omnibus reddantur prisco domino.

3 Si vero servitii necessitatem effugiens tempta- verit monasterium quidem relinquere, aliam autem vitae sectari figuram, licentiam damus domino et trahere eum et probanti fortunam inter servos ha- bere. Non enim iniuriam patietur tantum ad ve- rum servitium tractus, quantum ipse iniuriatus est dei culturam refugiens. Et haec quidem de for- tuna horum, qui inter monachos profiteri volunt, sancimus.

Cogitandum vero, quomodo ipsos habitantes et de- gentes monachicae philosophiae certatores dignos ostendamus. Volumus enim nullum monasterium sub ditione nostra constitutum sive plurimum hominum est sive pauciorum, monachos, qui ibi sunt, divisos ab alterutris esse et propriis habitationibus uti, sed communiter quidem eos comedere sancimus, dormire vero omnes in communi, unoquoque quidem in quadam propria stratura iacente, in domo vero una collocatos, aut si forte non sufficit ad multitu- dinem monachorum domus una, in duas forsitan aut plures, non tamen seorsum et apud semetipsos, sed in communi testes alterutri sint honestatis et casti- tatis, et neque ipsum somnum desiderium habeant, sed meditantem bonum ornatum propter increpationem respicientium. Nisi tamen quidam eorum in con-

τινος δὲ στρωμνῆς ἐκάστω ἰδιαζούσης κειμένον οἴκῳ ἐπὶ περιορχομένων τῶν κινιδίων ἀπάντων· εἰ δὲ A || 32 ἀρκεῖ A5 || 34 ἰδίᾳ] ἰδιαζόντως A || καθεῦδέντω- σαν post κοινῷ add. A || 35 γενέσθαι A || 36 αὐτοῦς A || 38 πλὴν εἰ A5] πολλὴν εἰ M

1 trienni R] triennii V vulg. || 2 monachicam R¹ || 4 ulli] illi R nulli V || praeserutari RV || 8 attm R || 9 meliorem R¹ || p**gationem V¹ || 10 triennialis V || 11 etiam sic V || 14 rubr. Si monasterium reliquerit R mg. || 14 temptauerint V || 20 fugiens V || 23 rubr de uita monachorum R mg. || degens R || 25 nullum om. V¹ || 28 diversos T || habitationis R^a || 29 comedere RV¹T || 31 propri* V¹ || iacentem R¹ || 35 leg. (ut) testes? || alterutri RV²] alterutr* V¹, alterutris vulg. || sunt R¹ || 38 contemplatione et] contemplationis R

τε καὶ τελειώτητι διαζῶντες βίον ἰδιάζον ἔχοιεν οἰκη-
ματίον, οὓς δὲ καλεῖν ἀναχωρητάς τε καὶ ἡσυχαστάς
εἰσάσασιν, ὡς τῆς κοινότητος ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐξηρη-
μένους. ἐπέτιοιγε τοὺς ἄλλους, ὅσοις εἰς πλῆθος ἡ
ἀσκησις ἐστίν, ἐν τοῖς καλοῦμένοις κοινοβίοις εἶναι
βουλόμεθα. οὕτως γὰρ ὁ ζῆλος αὐτοῖς εἰς ἀρετὴν ἐπι-
δώσει, καὶ μάλιστα τοῖς νεώτεροις, εἴγε μετὰ τῶν πρε-
σβυτέρων τάττοντο. γενήσεται γὰρ ἡ τῶν παλαιότε-
ρων πολιτεία τῆς νεότητος ἀκριβῆς παιδαγωγία. οὕτω
τε ἔστωσαν ἐν τοῖς κοινοβίοις τῶ σφῶν αὐτῶν ἡγε-
μόνι πειθόμενοι, καὶ τὴν παραδεδομένην αὐτοῖς ἄσκη-
σιν ἀμέμπτως τηροῦντες.

CAPUT IV.

(Δ) Εἰ δέ τις ἄπαξ ἐάντων καθιερώσας καὶ τοῦ σχή-
ματος τυχὼν εἴτα ἀναχωρήσας τοῦ μοναστηρίου βουλη-
θεὶ καὶ ἰδιώτην τυχὼν ἐλεῖσθαι βίον, αὐτὸς μὲν ἴσως, 15
πολλὰ ὑπὲρ τούτου δώσει τῷ θεῷ τὴν ἀπολογία, τὰ
πράγματα μὲντοι, ὅποσα ἂν ἔχοι, ἡνίκα εἰς τὸ μονα-
στήριον εἰσῆι, ταῦτα τῆς δεσποτείας ἔσται τοῦ μονα-
στηρίου, καὶ οὐδ' ὅτιον παρελθῶς ἐξάξει.

CAPUT V.

(Ε) Κἀκεῖνο δὲ προσδιορίζομεν, ὥστε τὸν εἰς μονα- 20
στήριον εἰσεῖναι βουλόμενον, πρὶν εἰς τὸ μοναστήριον
εἰσελθεῖν, ἀδειαν ἔχειν τοῖς ἐάντου χρῆσθαι καθ' ὃν
βούλεται τρόπον. Εἰσελθόντι γὰρ συνακολουθήσει πάν-
τως τὰ πράγματα, κἂν εἰ μὴ ῥητῶς εἰσάγειν πάντα
ῥησῆσι, καὶ οὐκ ἔσται κύριος αὐτῶν οὐκ ἔτι κατ' οὐ- 25
δένα τρόπον. Εἰ δέ γε παῖδας ἔχοι, εἰ μὲν ἔτυχεν
ἤδη πράγματα τινα δωρησάμενος αὐτοῖς, ἢ κατὰ προ-
γραμμίαν δωρεάν ἢ κατὰ προκοῆς πρόφασιν ἐπιδοῖς,
καὶ ποιῆι ταῦτα τὸ τέταρτον τῶν ἐξ ἀδιαθέτου τῆς
αὐτοῦ περιουσίας, μηδεμίαν ἐπὶ τοῖς λοιποῖς πράγμα- 30
σιν ἐχέτωσαν μετουσίαν οἱ παῖδες. Εἰ δέ ἢ οὐδὲν
αὐτοῖς δωρησῆται ἢ ἔλαττον τοῦ τέταρτον, καὶ μετὰ
τὸ παραγγεῖλαι τὸν ἀποταττόμενον εἰς μοναχὸς οὐ-
δὲν ἦττον τὸ τέταρτον ὀφειλέσθω τοῖς παισὶν ἢ εἰς
ἀναπλήρωσιν, εἴγε ἔτυχον ἤδη τι λαβόντες, ἢ καὶ ἐφ' 35
ὧ τὸ πᾶν αὐτοῖς δοθῆναι. Εἰ δὲ γαμετὴν ἔχων εἴτα
αὐτὴν ἀπολιπὼν εἰς μοναστήριον εἰσεῖ, ἢ τε προῖξ

templatione et perfectione degentes vitam remotam
habeant in hospitio, quos vocare anachoritas (id est
discedentes) et hesychastas (id est quiescentes) con-
sueverunt, tamquam a communione ad meliora ex-
ceptos: alioquin alios, quibuscumque inter multitu-
dinem conversatio est, in his, quae vocantur coenobia
(id est in communi vita) esse volumus. Sic enim
zelus eis ad virtutem crescit, et maxime iuvenibus,
si cum senioribus constituantur: fiet enim seniorum
conversatio iuventutis educatio perfecta; et sic sint
in coenobiis suo proprio abbati oboedientes, et tradi-
tam sibi conversationem inculpabiliter observantes.

Si quis autem semel forte dicatus schemateque
potitus deinde a monasterio discedere voluerit et
privatam fortassis elegere vitam, ipse quidem sciat,
quam pro hoc dabit deo satisfactionem; res autem
quascumque habuit, dum in monasterium intrabat,
eas domini esse monasterii, et nihil penitus eiciat.

Illud quoque decernimus, qui in monasterium in-
troire voluerit, antequam in monasterium ingrediatur,
licitiam habere suis uti quo voluerit modo. Ingre-
dientem namque simul secuntur omnino res, licet
non expressim quia introduxit eas dixerit, et non
erit dominus earum ulterius ullo modo. Si vero filios
habuerit, si quidem contigit iam eum res aliquas
donasse eis, aut per antenuptialem donationem aut
per dotis occasionem obtulisse, et faciunt haec quart-
tam ab intestato eius substantiae, nullum in reliquis
rebus habeant participium filii; sin autem aut nihil
eis donaverit aut minus quarta, et postquam abren-
untians conversatus fuerit inter monachos nihilo-
minus quarta debeatur filiis aut ad supplementum,
si contigit eos iam aliquid accepisse, aut etiam qua- 35
tenus totum eis detur. Si autem uxorem habens,
deinde eam relinquens in monasterium ingrediatur,

cap. IV in brevius contractum extat Coll. LXXXVII copit. 9 (inde Nomoc. L tit. 34).

cap. V paucis immutatis habet Coll. LXXXVII capit. 10 (inde Nomoc. L tit. 34). Summarium habent Prochiron
24, 2, Eranagoge 9, 9 ex Theod.; Nomoc. XIV tit. 11, 1.

contemplatione et perfectione vitam agent, propriam casulam habeant, quos quidem anachoretas et
hesychastas vocare solent, tamquam a communi vita ad meliora exceptos. At enim reliquos, quibuscum-
que inter multitudinem exercitatio est, in coenobiis quae vocantur esse volumus. Sic enim aemulatio eor-
um ad virtutem incrementum capiet, et maxime iuvenum, si cum senioribus consocientur: fiet enim senio-
rum ratio vitae iuventutis accurata educatio; sintque ita in coenobiis praesuli suo dicto audientes et
traditam ipsis exercitationem incorrupte servantes.

IV. Si quis autem, postquam semel se sacravit, habituque potitus est, deinde ex monasterio dis-
cedere et privatam forte vitam sectari voluerit, ipse quidem sciat, qualem rationem hac de re deo sit
redditurus; res vero quascumque habuit, cum monasterium ingressus est, eae in dominio monasterii erunt,
nec quicquam omnino auferet.

V. Illud quoque praeterea decernimus, ut qui monasterium vult ingredi, ante quam monasterium
intraverit, potestatem habeat rebus suis eo quo velit modo utendi. Ingressum enim omnino res una se-
quuntur, etiamsi se eas inferre non expresse dixerit, neque ullo modo earum dominus amplius erit.
Si vero liberos habeat, si quidem eis iam quasdam res forte donaverit sive in donationem propter nuptias
sive in dotem eaeque quartam honorum eius ab intestato efficiant, nullam in reliquis rebus liberi partem
habeant. Quodsi vel nihil vel minus quarta illis donaverit, etiam postquam is qui renuntiat se mo-
nachum professus fuerit, nihilominus quarta liberis debeatur, sive in supplementum, si quid forte iam
acceperint, sive etiam ut totum eis datur. Si vero uxorem habeat eaque relicta monasterium ingrediatur, et

2 δὲ M] δεῖ A || τε om. A || 5 ἀξήσεις A || 6 οὕτως
A || οὗτος M || 13 ἐάντων καθιερώσας] forte (i. e. τυ-
χόν) dicatus ε || 14 εἴτα om. A || 17 μὲντοι om. A || ἂν
ἔχοι] εἶχεν A || 18 ταῦτα om. A || τῆς μονῆς A || 19 παν-
τελῶς ἐκεῖθεν ἐξάξει A || 21 εἰς τὸ μοναστ. om. A ||
24 τὰ αὐτοῦ καὶ τὰ A || εἰ om. A || εἰσάγειν] ὡς εἰσ-
άγοι A (ε) || 25 κύριος] om. M^a, κυρίως s. v. M ||
27 πράγματα ἤδη τινὰ χαρισάμενος ἢ κατὰ A || 31 ἢ
om. A || 32 δωρησεται A || 33 παραγγεῖλαι M] συν-
αριθμηθῆναι A || 34 τοῦ τέταρτον A || ἢ om. A ||
35 εἴγε τι λαβόντες ἤδη ἔτυχον A || 36 εἴτα αὐτὴν om. A

1 perfectionem digentes R¹ || 2 annaehoritas R || 3 he-
sychastas V hescastas R || 6 conuersatio est] conuersatione
R || 7 in om. vulg. || id est communia vitae Osenbrüggen ||
13 seemetque suppl. V² in spat. vac. || 14 positus V¹ ||
20 discernimus V || 22 quo] qui R¹ || 23 sequentur vulg. ||
24 quia V¹] qui RV² vulg. || introduxerit V vulg. || eis
R¹ || cas dixerit om. V¹ || 25 erat V¹ || 26 contigit V¹T ||
29 reliquis R || 30 aut nihil RV] nihil vulg. || 31 do-
nauerit eis V¹ || quarta] a quarta V¹ || et] om. vulg. ||
32 conuersationi fuerit V¹ || 34 aliquid iam R || 36 eam
reliquens R reliquens eam V

τῆ γυναικὶ φυλαττέσθω καὶ τὸ ἀπὸ τελευτῆς σύμφωνον (τοῦτο ὅπερ καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἡμῶν νενομοθετῆται διατάξει) πάντων τῶν ἐπὶ μοναχοῖς περὶ τοῦτου ὀφθέντων καὶ ἐπὶ γυναικῶν εἰς μοναστήριον εἰσιουσῶν κρατούντων.

5.

CAPUT VI.

§5) Εἰ δὲ ἀπολιπὼν τὸ μοναστήριον εἰς τινα ἔλθοι στρατείαν ἢ ἕτερον βίον σχῆμα, τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ οὕτως εἰς τὸ μοναστήριον κατὰ τὸ ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον ἀπομενούσης, αὐτὸς ἐν τοῖς ταξέωται τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντος τετάξεται, καὶ 10 τοῦτον ἔξει τῆς μεταβολῆς τὸν καρπὸν, καὶ ὁ γε τὴν θείαν λειτουργίαν ὑπεριδῶν δικαστηρίου χθαμαλοῦ προσκαρτερεῖτω δουλεία.

CAPUT VII.

ζ) Εἰ δὲ ἀπολιπὼν τὸ μοναστήριον, καθ' ὅπερ τὴν ἀσκήσιν εἶχεν, εἰς ἕτερον μεταβαίνει μοναστήριον, καὶ 15 οὕτω μὲν ἡ αὐτοῦ περιουσία μενέτω τε καὶ ἐκδικεῖσθω ὑπὸ τοῦ προτέρου μοναστηρίου, ἐνθα ἀποταξάμενος ταύτην κατέλιπε. Προσῆκον δὲ ἐστὶ, τοὺς εὐλαβεστάτους ἡγουμένους μὴ εἰσδέχεσθαι τὸν τοῦτο πράττοντα. ἀλήτης γὰρ ὁ τοιοῦτος βίος, καὶ μοναχικῆς καρτερίας 20 οὐδ' ὅλως ἐγγύς, οὐδὲ σταθερᾶς καὶ μονίμου ψυχῆς, ἀλλὰ περιφερομένης τε καὶ ἄλλοτε ἄλλα ζητούσης ἀπόδειξιν ἔχων. Ὡστε καὶ τοῦτο καλύουσιν οἱ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, καὶ οἱ γε ἀρχιμανδρῶται καλούμενοι, τὴν μοναχικὴν σεμνότητα κατὰ τοὺς θείους κανόνας 25 φυλάττοντες.

CAPUT VIII.

η) Εἰ δὲ τις τῶν μοναχικῆν ἐπαγγελαμένων ἀσκήσιν ἀξιώθει κληρικῶν χειροτονίας, μενέτω καὶ οὕτω καθάραν φυλάττων τὴν ἀσκήσιν, ὡς εἶγε τῆ τοῦ γενέσθαι κληρικῶς ἀποχρησαίτο παρρησία, καὶ πρὸς γάμον 30 ἔλθειν θαρρήσειεν, δηλαδὴ τοιοῦτου βαθμοῦ καθέστατος ἐν κληρικοῖς, ὃς αὐτῷ γαμεῖν ἐπίησι (λέγομεν δὲ ψαλτῶν τε καὶ ἀναγνωστῶν· τοῖς γὰρ ἄλλοις ἀπασιν τὸν γάμον παντελῶς κατὰ τοὺς θείους κανόνας ἀπαγορευόμεν, ἢ παλλακὴν ἔχειν ἢ ἀσελγείας ἐκδοῦναι 35 τὸν βίον), ἐκβαλλέσθω παντοίως τοῦ κλήρου, ὅλα τὴν προτέραν ἀσκήσιν καὶ τὸν μονήρην κατασχύνων βίον,

cap. VI. VII summaria extant Coll. LXXXVII capit. 10; Nomoc. XIV tit. 11, 1.
cap. VIII summaria extant Coll. LXXXVII capit. 11; Nomoc. XIV tit. 9, 29.

dos et pactum in casum mortis factum mulieri servetur, id quod etiam in alia constitutione nostra sancitum est. Omnia autem quae de monachis hac in re dicta sunt, etiam de mulieribus monasterium ingredientibus valeant.

VI. Si vero relicto monasterio ad militiam aliquam vel aliud vitae genus se contulerit, bonis eius etiam sic in monasterio, prout ante a nobis dictum est, manentibus ipse in cohortalium clarissimi provinciae praesidis ordinem redigetur, et hunc habebit mutationis fructum, ut, cum divinum ministerium despexerit, in iudicii terreni servitio perseveret.

VII. Quodsi relicto monasterio, in quo exercitationem habebat, ad aliud monasterium transeat, sic quoque bona eius maneant et vindicentur a priore monasterio, ubi renuntians illa reliquit. Religiosissimos vero praesules eum, qui hoc facit, recipere non decet. Vaga enim est talis vita atque monachicae perseverantiae nequaquam finitima, neque firmi et constantis animi, sed vagabundi aliaque alibi quaerentis notam habens. Quare etiam hoc deo carissimi episcopi et archimandritae qui vocantur prohibeant, monachicam gravitatem secundum divinos canones conservantes.

VIII. Quodsi quis eorum, qui monachicam exercitationem professi sunt, clericis ordinatione dignus habitus sit, etiam sic puram observare perseveret exercitationem; ut si clericatus libertate abutatur et nuptias inire audeat, scilicet in tali gradu clericorum constitutus, qui ei uxorem ducere permittat (cantores dicimus et lectores: reliquos enim omnes secundum divinos canones matrimonium inire aut concubinam habere aut luxuriae dedere vitam omnino vetamus), ex clero omni modo eiciatur, utpote qui

2 τοῦτο om. A(5) || νενομοθετήκαμεν A5. Cf. Cod. 1, 3, 52 (53), 15, 54 (56), 4 || 3 τῶν om. A || περὶ τοῦτου τῶν A || 4 μοναστήρια A || 10 λαμπροῦ A || 14 τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀσκήσιν A || 16 διεκδικεῖσθω A || 17 ἐνθα ἐνθα καὶ A || 18 ταύτην A5 τοῦτο M || ἐστὶ καθέστατος A || 19 πρόσοντα A || 24 καλούμενοι A5 | λέγομενοι καὶ καλούμενοι M || 27 ἐπαγγελλομένων A || 28 καθάρως A || 29 ὡς εἶγε M | εἰ γὰρ A || 32 ἐν κληρικοῖς γαμεῖν οὐ καλύοντος, ψαλτῶν λέγομεν τε A

1 mulieris V || 2 saneximus RT || 6 ueniet V || 7 substantiam R¹V¹ || 10 statuerunt V¹ || habeat R¹ || 12 dispexit R despexerit T vulg. || terreno V¹ || seruitio V || 14 si uero re] suppl. V² in spat. vac. || 16 sic] si V || uindicentur V¹ || 18 compotens R¹ || est autem V || reuertissimos V¹ || 20 leg. monachicae? || 21 iudicium RVT || 22* habentis libri || 23 haec R || 27 rubr. De nuptiis clericorum R mg. || 28 meruit R¹ || 30 cleri VT || abutantur R²VT || praesumant R² || 33 enim] autem V || 34 concubias R || 35 excludantur R¹V¹

καὶ ιδιωτῆς ἔστω τὸ λοιπὸν, πρὸς στρατείαν μὲν ἢ ἑτέραν ἐπιτήδευσιν ἐλθεῖν οὐ θαρρῶν, εἰ μὴ βούλοιο τοῖς ἐμπροσθεν ἠπειλημένοις παρ' ἡμῶν υποπεσεῖν ἐπιτιμίοις, αὐτὸς δὲ ἐφ' ἑαυτοῦ διαζῶν, καὶ γινώσκων ὅποιαν ὑπὲρ τούτου δώσει τῷ μεγάλῳ θεῷ τὴν ἀπολογίαν.

et solitariam confundens vitam, et privatus sit de cetero, ad militiam quidem aut aliud officium venire non praesumens, nisi voluerit aliud interminatis a nobis subiaccere poenis, ipse autem apud semetipsum 5 degens et agnoscens, qualem pro hoc daturus sit magno deo satisfactionem.

CAPUT IX.

(Θ) Τὴν δὲ τῶν ἡγουμένων χειροτονίαν, εἴ ποτε συμβαίῃ δεῖσθαι τὸ μοναστήριον ἡγουμένον, μὴ κατὰ τὴν τάξιν τῶν εὐλαβεστάτων γίνεσθαι μοναχῶν, μηδὲ πάντως τὸν μετὰ τὸν πρῶτον εὐθὺς ἡγουμένον γίνεσθαι, μηδὲ τὸν μετ' ἐκείνον δεύτερον μηδὲ τὸν τρίτον ἢ τοὺς ἐφεξῆς (τοῦτο ὅπερ καὶ νόμος ἡμῶν ἑτεροῦ λέγει), ἀλλὰ τὸν θεωριεστάτον τῶν τότε ἐπίσκοπον χωρεῖν μὲν ἐφεξῆς διὰ πάντων (οὐδὲ γὰρ ἀτιμαστῶν πάντως τὸν χρόνον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ τάξιν), καὶ τὸν ἀναφανόμενον πρῶτον ἀριστον ἐν τοῖς μοναχοῖς καθιστώτα καὶ ἄξιον τῆς ἡγεμονίας αὐτῶν, τοῦτον αἰρεῖσθαι· διότι τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοιαῦτα ἔστιν, ὡς μήτε πάντας ἐφεξῆς ἐν τοῖς ἀκροῖς, μηδ' αὐθις ἀπαντας ἐν τοῖς ἐσχατοῖς τετάχθαι. ἀλλὰ προῖτα μὲν 20 κατὰ τὸν βαθμὸν ἢ τοῦ ἡγησαμένου πάντως ἐπονοία, ὁ δὲ πρῶτος εὐθὺς ἐν τοῖς ἀριθμομένοις ἀριστος ἀναφανεῖς, οὗτος ἡγεμὼν ἔστω, καὶ τὴν τάξιν ὁμοῦ καὶ τὴν ἀρετὴν συμμαχοῦσαν ἔχων. δεῖ γὰρ διακρίνοντας τὸ κρεῖττον ἐκ τοῦ φαυλοτέρου τὸ μὲν ἡγεμονεῖν εἶναι, 25 θάτερον δὲ ὑποκεκλιθῆαι συγχωρεῖν, καὶ τῇ κατ' ὀλίγον παιδαγωγίᾳ καὶ τούτῳ πρὸς τὸ κρεῖττον ἐμβαλεῖν.

Ὅσα μὲντοι παρ' ἡμῶν ἐν ἀπάσαις ταῖς τε πρότερον ταῖς τε νῦν γενομέναις θείαις ἡμῶν διατάξεσι νενομοθέτηται περὶ κληρικῶν ἢ μοναχῶν ἢ μοναστηρίων, ταῦτα κοινὰ τίθεμεν περὶ τε ἀρρένων καὶ θηλειῶν καὶ μοναστηρίων καὶ ἀσκητηρίων, οὐ διακρίνοντας τὸ γε ἐπὶ τοῖς τοῖς τὸ ἄρρεν ἀπὸ τοῦ θήλεος, διὰ τὸ, καθάπερ ἐμπροσθεν εἰπόντες ἐφθίμεν, ἐν ἀπαντα ἐν Χριστῷ καθεστάναι.

(Ἐπιλογος.) Ταῦτα τὸνν ἅπαντα οἱ τε ὁσιώτατοι πατριάρχαι τοῖς ὑφ' ἑαυτοῦς θεωριεστάτοις μητροπολίταις φανερὰ ποιείτωσαν, οἱ δὲ τοῖς ὑφ'

cap. IX summaria extant Coll. LXXXVII capit. 11 (inde Nomoc. L tit. 33); Nomoc. XIV tit. 11, 3.

priorem exercitationem vitamque monachicam dedecoraverit; et deinceps privatus sit, neve ad militiam aliudve officium adspirare audeat, nisi in poenas, quas ante minati sumus, velit incidere, sed vitam privatam transigat videatque, qualem ea de re rationem magno deo sit redditurus.

IX. Ordinatio vero praesulum, si quando monasterium praesule egere contingat, non fiat secundum ordinem religiosissimorum monachorum, neque omnino is, qui post primum est, statim praesul fiat, neque qui illum sequitur secundus neque tertius aut reliqui (id quod etiam alia lex nostra dicit), sed deo carissimus illius loci episcopus omnes deinceps perlustret (neque enim plane contemnendum tempus et ordo inde oriundus), et qui primus inter monachos optimus appareat et dignus qui reliquis praesit, is eligatur: quoniam natura humana ita comparata est, ut neque omnes deinceps in summo neque omnes rursus in infimo loco positi sint. Procedat igitur omnino secundum gradum praesulis inspectio, quaque primus statim inter eos qui percensentur optimus appareat, is praesul sit, tam ordinis quam virtutis adiutorio usus. Oportet enim quod melius est a deteriore discernentes alteri quidem imperandi alteri 1 vero obsequendi copiam facere, ut disciplina paulatim aucta hoc quoque ad melius ascendat. Quaecumque vero a nobis in omnibus sacris nostris constitutionibus tam prius quam nunc latis de clericis vel monachis vel monasteriis constituta sunt, ea communia ponimus et de masculis et de feminis, et monasteriis et asceteriis, nec discernimus hac quidem in parte masculum a femina, quia, uti ante diximus, unum omnia in Christo sunt.

Epilogus. Haec igitur omnia sanctissimi patriarchae deo carissimis metropolitanis sibi sub-

1 τὸ λοιπὸν ιδιωτῆς ἔστω A || μὲν] μὲντοι A || 4 ζῶν ἐφ' ἑαυτοῦ μεριμνάτω γινώσκων A || 10 εὐθὺς post πάντως coll. A || γίνεσθαι om. A || 12 τούτου A || νόμος] Cod. 1, 3, 46 (47) || 13 ἀλλὰ τὸν ἐπίσκοπον τῶν τότεων A || 14 καθ' ἑξῆς A || 15 πάντως τὸν om. A || 16 ἀναφανόμενον A || 17 τούτου om. A || 19 ἐν τοῖς post πάντας add. A || 20 ἀπαντας om. A || τετάχθαι] εἶναι A || προῖτα μὲν] πρὸ δέκα μὲν ἐτῶν A || 21 ἢ] ἔστω A || πάντως] om. s || 23 οὗτος ἡγεμὼν ἡγουμένος A || 24 ἡμᾶς post διακρίνοντας add. A || 25 ἐκ] ἀπὸ A || ἡγουμενεῖν A || 27 καὶ — ἐμβαλεῖν] πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἔλκειν A || 28 παρ' ἡμῶν om. A || 30 καὶ μοναστηρίων A || 31 ταῦτα om. A || περὶ τε ἀρρένων τε M ἐπὶ τε ἀρρένων A || 32 καὶ μοναστηρίων om. A || leg. καὶ μοναστηρίων καὶ ἀσκητηρίων? || 33 διακρ. ἐπὶ τούτοις τό γε ἄρρεν A || 34 θήλεως M || 35 πάντας A ||

38 sq. οἱ δὲ τοῖς ὑποχειρίοις αὐτῶν θεωριεστάτοις (θεοσεβεστάτοις corr.) A

1 uitam] unam R¹ || 2 ad] a V¹ || 5 duraturus V¹ || 7 rubr. De abbatum ordinatione R mg. || ordinatione R¹ V || sic quando V¹ si quando si R¹ || 8 abbatem non R² abb***** R¹ || 12 deo R² in ras. quinque fere litt. || 13 ep** V¹ || per omnes consequenter VT || 14 est om. V || 18 est et — quidem (20) R² scripsit in ras. 2 versuum || et VR(2)] ut T quod vulg. (ὡς Gr.) [18 omnes] omnes per omnes V¹ || 19 inter] si inter R(2) || 21 qui] q* V¹ || optimos R^a || 22 his abba sit R¹ || 23 habens suffragantem R || 31 aut monasteriis] monasteriis (que add. R²) R || 32 et assisteriis RT, et in assisteriis suppl. V² in spat. vac. || 33 discernentes R¹ || 33 masculos aut feminas V² || quod om. T || 35 consistunt T

ἐαντοὺς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις δηλοῦντας, ἐκεῖ-
νοι τε τοῖς μοναστηρίοις τοῖς ὑπὸ τὴν ἐαντῶν χεῖρα
καθεστῶσι γνωρίζεσθαι, ὅπως ἂν διὰ πάντων ἡ τοῦ
δεσπότην θεοῦ θεραπεία μένη πανταχοῦθεν ἀδιάφθο-
ρος. Ἐπικρίονται γὰρ μέγιστα ποινὰ τοῖς ταῦτα
παραβαίνουσι· φαιμέν δὲ τὰς ἐξ οὐρανοῦ, ἅς ἀνάγκη
τοῖς τῶν ὁρθῶν δογμάτων ὑπερόπταις ἐπικείσθαι.
Καὶ οἱ τῆς ἡμετέρας μέντοι πολιτείας ἀρχόντες, εἰ
ταῦτα αὐτοῖς προσαγγέλθαι, πᾶσι σπενδέτωσαν τρό-
ποις τὰ τοῖς θεοῖς κανόσι περιεχόμενα, οἷς ὁ παρ'
ἡμῶν κατακολουθεῖ νόμος, εἰς ἔργον ἀγεσθαι παρα-
σκενάζειν. οὐδὲ γὰρ ἐκείνους ἐπιλείψει ποινὴ τούτων
ῥαθυμίας. Ὡστε ἀκολουθοῦσαν τούτοις προσήκει
τὴν σὴν ἀγνωσίην ἅπασιν τοῖς ὑπ' αὐτὴν ὀσιωτάτοις
μητροπολίταις φανερὰ ταῦτα καταστήσαι. Dat. xvi. k. 15
April. Constantinopoli Belisario v. c. cons. [a. 535.]

politis manifesta faciant, at illi subiectis sibi deo
amabilibus episcopis declarent, et illi monasteriis
sub sua ordinatione constitutis cognita faciant, qua-
tenus per omnia domini cultura maneat undique in-
corrupta. Imminebunt enim maximae poenae ista
transgredientibus: dicimus autem de caelo, quas ne-
cesse est rectorum dogmatum contemptoribus immi-
nere. Et nostrae siquidem reipublicae iudices, si
haec eis nuntientur, omnibus studeant modis ea
quae sacris regulis continentur, quas nostra sequitur
lex, ad effectum perducere procurare. Nam nec illos
deserit poena haec neglegentes. Quapropter sequen-
tem haec tuam sanctitatem decet omnibus sub se
positis sanctissimis metropolitibus haec facere mani-
festa. Dat. xiii. k. April. CP. Belisario v. c. cons.

§

VI.

Coll. I tit. 6

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΩΣ ΔΕΙ ΧΕΙΡΟΤΟ-
ΝΕΙΣΘΑΙ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ
ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΑ-
ΚΟΝΟΥΣ ΑΡΡΕΝΑΣ ΚΑΙ ΘΗ-
ΛΕΙΑΣ, ΚΑΙ ΠΟΙΑ ΕΠΙΤΙΜΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΒΑΙΝΟΝΤΩΝ
ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ.

QUOMODO OPORTEAT EPISCO-
POS ET RELIQUOS CLERICOS AD
ORDINATIONEM DEDUCI, ET DE
EXPENSIS ECCLESIAIARUM.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφάνῳ τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιε-
πισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμε-
νικῷ πατριάρχῃ.

Imp. Iustinianus A. Epiphanio archiepiscopo Con-
stantinopolitano.

⟨Προοίμιον.⟩ Μέγιστα ἐν ἀνθρώποις ἐστὶ δῶρα
θεοῦ παρὰ τῆς ἀνωθεν δεδομένα φιλανθρωπίας ἱε-
ρωσύνη τε καὶ βασιλεία, ἡ μὲν τοῖς θεοῖς ὑπηρετου-
μένη, ἡ δὲ τῶν ἀνθρωπίνων ἐξάρχουσα τε καὶ ἐπι-
μελουμένη, καὶ ἐκ μιᾶς τε καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἐκατέρω

⟨Praefatio.⟩ Maxima quidem in hominibus sunt
dona dei a superna collata clementia sacerdotium
et imperium, illud quidem divinis ministrans, hoc
autem humanis praesidens ac diligentiam exhibens;

Nov. VI (= Coll. I tit. 6: gloss.) Graece extat in M et A (in quo partem efficit tituli primi); om. in L. — Ἀντὴ ἡ
νεαρά οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά' M. — Epit. Theod. 6, Athanas. 1, 1 (inde Coll. const. eccl. 3, 1, 1). — Iul. const. VI.
Proemium (praeter verba Ἡμεῖς — θεῶ' 36, 8-16) habet Coll. LXXXVII capit. 1 (inde Nomoc. L tit. 1).

ditis manifesta reddant, ii vero deo carissimos episcopos ipsis subditos certiores faciant, atque illi cum
monasteriis, quae in ipsorum potestate sunt, communicent: uti perpetuo cultus domini dei undique incor-
ruptus maneat. Gravissimae enim poenae imminebunt eis qui haec transgredientur: caelestes dicimus, quas
rectorum dogmatum contemptoribus imminere necesse est. At nostri imperii magistratus, si haec illis nun-
tiata erunt, omnibus modis studeant ea, quae divinis canonibus comprehensa sunt, quos lex a nobis data
sequitur, ad effectum adducere. Namque ne illos quidem, si haec neglexerint, poena deficiet. Itaque tuam
sanctitatem his obsequentem omnibus metropolitanis sub ipsa constitutis haec nota facere decet.

VI.

QUOMODO EPISCOPI ET PRESBYTERI ET DIACONI MASCULI ET
FEMINAE CREANDI SINT, ET QUALES SINT POENAE IN EOS, QUI
HUIUS CONSTITUTIONIS NORMAM TRANSGREDIUNTUR, STATUTAE.

Idem Augustus Epiphanio sanctissimo archiepiscopo regiae huius urbis et patriarchae universali.

Praefatio. Maxima inter homines dei dona a supera benignitate data sunt sacerdotium et imperium,
quorum illud quidem rebus divinis inservit, hoc vero humanas res regit earumque curam gerit: quorum utrum-

1 κἀκεῖνοι δὲ τοῖς ὑπὸ τὴν ἐαντῶν χειροτονίαν καθ-
εστῶσι μοναστηρίοις A (χειροτονίαν etiam ε videtur
legisse) || 4 θεοῦ] χριστοῦ A, om. ε || μενεῖ M μένει A ||
πανταχοῦθεν] καθόλου ἐν γῆ A || 6 φαιμέν δὲ αἱ ἐξ
οὐρανοῦ αἰς ἀνάγκη τῶν ὁρθῶν τοῖς ὑπερόπταις δογ-
μάτων ἐμπλέκεσθαι. καὶ τοῖς τῆς ἡμετέρας μέντοι
πολιτείας ἀρχόντας προσαγγέλλοιεν πᾶσι τρόποις τὰ
τοῖς A || 12 ἐπιλείπει A || 15 ταῦτα] ἐκ παντός add.
A || subscr. om. A || xvi k. April.] προδ ἡ καλ. Ἀποιλλίω
Ath. (kal. April. Iul., μηνὶ Ἀποιλλίω Theod.) || 16 Con-
stantinopol. Bilisar. M || 17 sq. rubricam om. A; νεαρά
περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων' cit. Ροπαί 19, 5 || 24 Ἀυ-
τοκράτωρ Καίσαρ Φλάουιος Ἰουστινιανὸς εὐσεβεστάτος
αὐγουστός Ἐπιφάνῳ Coll. 87 cap., αυτοκράτωρ Ἰου-
στινιανὸς Ἐπιφάνῳ A || ἀγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ

ἀρχ. A || 25 ταύτης om. A, τῆς — πόλεως om. Coll. 87
cap. || 27 ἐν] τῶν ἐν Coll. 87 cap., quidem in ε || 28 παρὰ
— φιλανθρωπίας post βασιλεία coll. A || 29 τε om. A ||
τῶ θεῶ A || 30 ἐξάρχουσα καὶ ἐπιμελουμένη Coll. 87
cap. || 31 sq. ἐκατέρω προιοῦσαι τὸν ἀνθρ. βίον κατα-
κομοῦσι A Coll. 87 cap. ε

2 monasteriis] dei add. vulg. || 5 imminebant V || 6 di-
cemus V¹ || 7 contemporibus V¹ || 9 ea] eas V¹ || 12 se-
derit R || 14 metropolis V¹ || 16 subscr. dedi ex R Bamb.
II, ed. pr. || xiii R] xii Bamb., ed. pr. || Bilisario R
Bisiliario Bamb. || consule viro clarissimo Bamb., ed. pr. ||
19 deduci R] adduci V vulg. || 24 Constantinopolitane V ||
27 quidem del. R² quidem in V² in ras. || hominibus]
omnibus RVT al. || 29 hoc] hec R¹

προϊούσα καὶ τὸν ἀνθρώπινον κατακοσμοῦσα βίον. ὥστε οὐδὲν οὕτως ἂν εἴη περισπούδαστον βασιλεύειν ὡς ἡ τῶν ἱερέων σεμνότης, εἶγε καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐκείνων ἀεὶ τὸν θεὸν ἱκετεύουσιν. Εἰ γὰρ ἡ μὲν ἀμειπτος εἴη πανταχόθεν καὶ τῆς πρὸς θεὸν μετέχου παρησίας, ἡ δὲ ἱερῶν τε καὶ προσηκόντως κατακομοῦσά τὴν παραδοθεῖσαν αὐτῇ πολιτείαν. ἔσται συμφωνία τις ἀγαθῆ, πᾶν εἴ τι χρηστὸν τῷ ἀνθρώπινῳ χαρίζουμένη γένηται. Ἡμεῖς τοίνυν μεγίστην ἔχομεν φροντίδα περὶ τὰ ἀληθῆ τοῦ θεοῦ δόγματα περὶ τὴν τῶν ἱερέων σεμνότητα, ἧς ἐκείνων ἐντεχομένων πεπιστευκαμεν, ὡς δι' αὐτῆς μεγάλα ἡμῖν ἀγαθὰ δοθήσεται παρὰ θεοῦ, καὶ τὰ τε ὄντα βεβαίως ἔξομεν τὰ τε οὐκὰ καὶ νῦν ἀφιγμένα προσκησόμεθα. Καλῶς δὲ ἂν ἅπαντα πράττειτο καὶ προσηκόντως, εἴπερ ἡ τοῦ πραγματος ἀρχὴ γένοιτο πρέπουσα καὶ φίλη θεῷ. τοῦτο δὲ ἔσεσθαι πιστεύομεν, εἴπερ ἡ τῶν ἱερέων κανόνων παρατήρησις φυλάττειτο, ἣν οἱ τε δικαίως ἠμνούμενοι καὶ προσκνητοὶ καὶ αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ θεοῦ λόγου παραδεδωκασιν ἀπόστολοι καὶ οἱ ἅγιοι πατέρες ἐφύλαξάν τε καὶ ὑψηγήσαντο.

CAPUT I.

(A) Θεσπίζομεν τοίνυν τοῖς θεοῖς διὰ πάντων ἐπόμενοι κανόνσιν, ἵνα τις εἰς τὸν λοιπὸν ἅπαντα χρόνον ἐπὶ χειροτονίαν ἐπίσκοπος ἄγοιτο, σκοπεῖσθαι πρότερον αὐτοῦ τὸν βίον κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, εἰ σεμνὸς τε καὶ ἀμειπτος καὶ πανταχόθεν ἀνεπιληπτος εἴη καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς μαρτυρημένος τε καὶ (B) 1 ἱερεῖ πρόεπων καὶ οὔτε ἐκ ταξωτικῆς ἢ ἐκ βουλευτικῆς ὀρμώμενος τύχης, πλὴν εἰ μὴ ἐκ νέας ἡλικίας, κατὰ τὸ ἥδη διατυπωθέν, ἐν μοναστηρίῳ καταλεγείς ἐλευθερωθεῖ τῆς τύχης, τὸ τέταρτον μὲν πρότερον τῆς παρουσίας ἀποδίδους τῇ βουλῇ. 2 οὔτε ἐξ ἰδιώτου καὶ τῶν καλουμένων λαϊκῶν εἰς καθεστὼς εἶτα εὐθὺς ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἀναβαίνων, οὐδὲ ἐσχηματισμένην λαμβάνων τὴν χειροτονίαν, ὡς 3 ἄρι μὲν ἰδιώτης, εὐθὺς δὲ κληροῖς, εἶτα βραχὺ τι 3 διαλειπὼν ἐπίσκοπος ἀναφανέσθαι. οὔτε γαρμυτῆ συνοικῶν, ἀλλ' ἡ παρθενία συζήσας ἐξ ἀρχῆς ἢ γυναικα μὲν σχῶν, ἐκ παρθενίας δὲ εἰς αὐτὸν ἔλθου.

cap. I pr. § 1. 2 (— ἀναβαίνων v. 34) et excerpta § 3—5 habet Coll. LXXXVII capit. 2 (inde appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 1).

§ 3 summarium extat Nomoc. XIV tit. 1, 23.

que ab uno eodemque principio proficiscitur et humanam vitam exornat. Quare nihil imperatoribus aequae curae fuerit atque sacerdotum honestas; si quidem hi etiam pro illis ipsis semper deo supplicant. Nam si alterum omni ex parte integrum est et fiducia dei praeditum, alterum recte et decenter rempublicam sibi traditam exornat, bonus quidam concentus existet, qui quicquid utile est humano generi praebeat. Nobis igitur maximae curae sunt et vera dei dogmata et sacerdotum honestas, quam si illi custodiunt, per ipsam magna bona a deo nobis datum iri nosque et quae habemus firmiter possessuros et quae nondum adepti sumus insuper adquisituros esse confidimus. Bene autem et decenter omnia gerentur, si modo decens et deo gratum rei initium ponatur. Id autem fore credimus, si sacrorum canonum observatio custodiatur, quam et apostoli merito laudandi atque venerandi, spectatores et ministri verbi dei, tradiderunt et sancti patres et custodierunt et explanarunt.

I. Sancimus igitur divinos canones omni ex parte secuti, ut, quando in omne futurum tempus quis ad ordinationem ducatur episcopus, prius vita eius secundum divinum apostolum spectetur, num si honesta et integra et undique irreprehensibilis et quae bonorum operum testimonium habeat et sacerdotem deceat; 1 ac neque a cohortali aut curiali conditione profectus, nisi a tenera aetate, uti iam constitutum est, in monasterium allectus conditione illa liberatus sit: ut tamen quarta pars bonorum curiae prius solvatur; 2 neque ex privato, et eorum unus qui laici vocantur, statim ad episcopatum ascendat, nec simulatam accipiat ordinationem, ut qui modo privatus, mox clericus, deinde brevi tempore interiecto episcopus sit; 3 nec uxori coniunctus, sed qui aut ab initio caelebs vixit aut uxorem quidem habuit, sed quam virgi-

2 οὕτως οὐδὲν A || 4 ἀεὶ om. A || 5 μετέχου M Coll. 87 cap.] μεστῆ A || 8 εἰ τι] ὅτι A || 11 τὴν om. A || σεμνότητος A || 14 Καὶ καλῶς ἂν πάντα A || 15 εἴπερ et 16 τὸν πρᾶγματος om. A || 17 πιστεύομεν ἔσεσθαι A || 18 τε om. A || 19 καὶ προσκνητοὶ καὶ om. A || προσκνητούμενοι Coll. 87 cap.] καὶ ὑπηρεταὶ om. Coll. 87 cap. || 20 θεῖον Coll. 87 cap. || 22 τοίνυν] οὖν A || 24 χειροτονία A || ἐπίσκοπον A ἐπισκόπου Coll. 87 cap., leg. ἐπισκοπῆς (ε)? cf. 38, 12, 39, 18. || 26 καὶ παντ. ἀνεπιληπτος om. A || 27 τε om. A || καὶ ἱεροπραπῆς Coll. 87 cap. || 28 ἐκ om. A || ἢ ἐκ] ἐκ om. A Coll. 87 cap. || 29 sq. Cf. Cod. 1, 3, 52 (53), 1 || 31 sq. τὸ — τῆς] μέρος μόνου τῆς οἰκίας A || 33 οὕτως] ὅτι A || 42 ἰδιώτου A Coll. 87 cap. ε] 42 ἰδιωτικῶν M || εἰς] τις A (om. ε) || 35 λαμβάνων A || 36 εἶτε A || 38 ἀλλ' ἢ] aliae,

ex uno eodemque principio utraque procedentia humanam exornant vitam. Ideoque nihil sic erit studiosum imperatoribus, sicut sacerdotum honestas, cum utique et pro illis ipsis semper deo supplicant. 5 Nam si hoc quidem inculpabile sit undique et apud deum fiducia plenum, imperium autem recte et competenter exornet traditam sibi rempublicam, erit consonantia quaedam bona, omne quicquid utile est humano conferens generi. Nos igitur maximam habemus sollicitudinem circa vera dei dogmata et circa 10 sacerdotum honestatem, quam illis obtinentibus credimus quia per eam maxima nobis dona dabuntur a deo, et ea, quae sunt, firma habebimus, et quae nondum haec ausus venerunt, adquirimus. Bene autem 15 universa geruntur et competenter, si rei principium fiat decens et amabile deo. Hoc autem futurum esse credimus, si sacrarum regularum observatio custodiatur, quam iuste laudati et adorandi inspectores et ministri dei verbi tradiderunt apostoli, et 20 sancti patres et custodierunt et explanaverunt.

Sancimus igitur sacras per omnia sequentes regulas, dum quispiam sequenti omni tempore ad ordinationem episcopatum adducitur, considerari prius eius vitam secundum sacrum apostolum, si honesta et inculpabilis et undique irreprehensibilis sit, et in bonis testimonium habeat, et sacerdotem decens. 1 Et neque ex officiali aut ex curiali veniat fortuna, nisi tamen ex novella aetate, secundum quod iam dispositum est, in monasterio constitutus fortuna liberetur, quartam tamen prius substantiae red- 2 dens curiae; neque ex idiota et his qui vocantur laici existens et ita mox episcopatum ascendens, nec imaginariam suscipiat ordinationem, tamquam 3 modo quidem idiota, mox autem clericus, deinde 3 parvum aliquid praeritens episcopus appareat. et neque uxori aliae copulatus, sed aut in virginitate degens a principio aut uxorem quidem habens, ex

sed aut (i. e. ἄλλη ἀλλ' ἢ) ε, cf. Ath. (p. 1 n. 20 Heimbach) || 39 ἔχων A

1 ex] leg. (et) ex? || 4 ipsis V^a] ipsi RV^b vulg. || 5 et] etiam V || 8 bona V¹ || 12 dona dabuntur V] donabuntur R bona dabuntur vulg. || 14 adquirimus V³ vulg. || 17 regulam V¹ || 18 custoditur R] iuste Osenbrüggen] iusti libri || laudati R¹V] laudandi R² vulg. || adornandi R || 20 et custodierunt R] et om. V vulg. || 21 rubr. de ordinatione episcoporum R || 24 vitam] vita debet V oportet vitam T || 25 et undique irreprehensibilis om. V || 27 leg habens? || 28 tamen ex] tam ex RT etate V³ in ras. 4 lit. || aetate om. V || 29 iam del. R² || 31 ex] ** V¹, eciam V³ || idiota V¹ || vocatur laicus VT || 32 ascendat R vulg. || 34 modo om. V || 35 praeiens V¹ || 37 principio V

σαν, ἀλλ' οὔτε χήραν οὔτε διαζευχθεῖσαν ἀνδρὸς οὔτε
 4 παλλακὴν· οὔτε παῖδας ἢ ἐγγόνους ἔχων, οὔτε
 γνωρίζομενος τῶ νόμῳ οὔτε πρὸς ἐκείνου μεισημέ-
 νους· ἐπέτιοιγε ὁ παρὰ ταῦτα τι πράττων αὐτὸς τε
 ἐκπεσεῖται τῆς ἱερωσύνης καὶ ὁ τούτου χειροτονῶν
 ὁμοίως ἐξω τῆς ἐπισκοπῆς ἐλαθήσεται, τῶ νόμῳ τούτου
 (Γ) 5 προσκεκοινώς. Ἀλλ' οὐδὲ χρημάτων ἀνή-
 σασθαι τὴν ἱερατεῖαν αὐτῷ συγχωροῦμεν, μόνη δὲ
 προσέχειν αὐτὸν τῇ τοῦ δεσπότητος Θεοῦ θεραπείᾳ βου-
 10 λόμεθα, καὶ μὴ πολλαῖς ἀνθρωπίναις φροντίσι περι-
 Δ 6 ἐκκεσθαι. Ἀλλὰ μὴδὲ ἀμελέτητος ὢν τῶν
 7 ἱερῶν δογμάτων πρὸς ἐπισκοπὴν εἰσῆτω· πρό-
 τερον δὲ ἢ μοναχικὸν βίον ἀσκήσας ἢ ἐν κλήρῳ κατα-
 λεγόμενος οὐκ ἔλαττον μηνῶν ἕξ, γυναικὶ μέντοι, καθά-
 15 ἕπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, μὴ συνοικῶν ἢ παῖδας ἢ
 ἐγγόνους ἔχων. Ταῦτα γὰρ πάντως ἐπι τῶν θεωρη-
 λεστάτων ἐπισκοπῶν ζητούμεν, καθάπερ καὶ πρότερον
 δύο θέλεις ἡμῶν τούτου διατάξεσι νενομοθέτηται, καθ'
 20 ἃς τοὺς μὲν ἤδη συνοικοῦντας γυναῖξιν οὐ περιεργα-
 σάμεθα, τὸ παρρηχρὸς ἅπαν ἀφέντες, τοῦ λοιποῦ δὲ
 ἐκ τῆς θέσεως τοῦ νόμου μηδεὶ συγχωροῦντες γαμη-
 τὴν ἔχοντι τοιαύτην ἐπιτιθέμεναι χειροτονίαν. ὅντι
 νόμον καὶ νῦν ἀνανεοῦμεν, μὴ ποτε, εἰ παρὰ ταῦτα
 γένηται, αὐτὸς τε ἐκπέσει τῆς ἱερωσύνης τὸν χειρο-
 25 τονήσαντά τε ὁμοίως ἐκβληθήσεται ταύτης παρασκευά-
 Ε σεῖν. Ὁ τοίνυν χειροτονούμενος ἐπίσκοπος ἢ
 ἀπὸ μοναχῶν ἢ ἀπὸ κληρικῶν ἔστω, εἴη καὶ ἐν τῷ
 τοιοῦτῳ βίῳ μαρτυροῦτο σεμνὸς καὶ δόξης ἀπολαύων
 ἀγαθῆς, καὶ ταύτην κορηπὶδα τῆς ἀρχιερωσύνης ἐναπο-
 30 θεμενος τῇ ψυχῇ. Ἀλλὰ καὶ οὕτως αὐτὸν δια-
 31 κειμενον καὶ πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν παρασκευάζομενον
 προσήκον ἐστί τοὺς εὐαγεῖς καὶ πανταχόθεν ἐγκεκρι-
 μένους ἀναγνώσκων κανόνες πρὸ τῆς χειροτονίας,
 οὓς ἢ ὁρθῇ καὶ ἀμώμητος ἡμῶν ἐδέξατο πίστις καὶ
 ἢ καθολικὴ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστολικὴ προσήκατό τε 35
 καὶ παραδιδῶσιν ἐκκλησία. Καὶ ἐπειδὴν διὰ τῆς συν-
 εχοῦς αὐτῶν ἀναγνώσεως ὁ πρὸς τὴν χειροτονίαν
 ἀγόμενος ἔλθῃ, τῆνικαῦτα τὸν τὴν χειροτονίαν ἐπιτι-
 36 θεῖναι μέλλοντα πυνθανέσθαι αὐτοῦ, εἴπερ ὁλὸς τε
 φυλάττειν ἐστὶ καὶ πράττειν, ἅπερ οἱ Θεοὶ κανόνες 40
 ἐνομοθέτησαν. καὶ εἰ μὲν ἀποφήσει καὶ λέγοι τὰ
 παραγγέλματα τῶν Θεῶν κανόνων οὐκ ἱκανὸς εἶναι

§ 7 πρότερον — μηνῶν ἕξ] notant Nomoc. XIV tit. 1, 11 et Poxal 19, 5.

§ 8 summarium extat Coll. LXXXVII copit. 2 (inde in appendice Nomoc. L tit. cap. eccl. 1).

4 nem duxit, sed neque viduam neque a marito separatam neque concubinam; nec qui liberos aut
 5 nepotes habeat, sive agnitos a lege sive odio ab ea habitos: alioqui qui contra haec fecerit, sacerdotio et ipse
 6 excidat, et qui eum ordinaverit, similiter ab episcopatu removebitur, cum in hanc legem peccaverit. Nec
 7 magis pecunia emere sacerdotium ei permittimus, ad solum vero domini dei cultum respicere nec multis
 8 humanis curis distrahi eum volumus. Nec magis sacrorum dogmatum ignarus ad episcopatum ac-
 9 cedat: sed prius aut vitam monachicam professus aut in clerico non minus sex mensibus assumptus,
 10 uxor tamen, sicut ante diximus, non utens nec liberos aut nepotes habens. Haec enim omnino in deo
 11 carissimis episcopis requirimus, quemadmodum etiam antea duabus nostris sacris constitutionibus id san-
 12 citum est: in quibus eos, qui iam uxoribus utebantur, non morati sumus praeteritum omne omittentes, in
 13 posterum vero inde a lege lata, qui uxorem habet, eum ordinare nemini permittentes. Quam legem eti-
 14 am nunc renovamus, nec forte si contra haec factus sit, et ipse sacerdotio excidat et qui illum ordinaverit
 15 ut pari modo inde removeatur efficiat. Itaque qui episcopus creandus est, vel ex monachis vel ex cle-
 16 ricis sit, si modo in tali quoque vita honestum se fuisse et existimatione bona frui testimonio probet,
 17 atque hoc se summi sacerdotii fundamentum in animo condidisse. Verum licet ita dispositus sit et ad
 18 episcopatum praeparatus, decet eum ante ordinationem sacros et omni ex parte approbatos canones legere,
 19 quos recta et vituperii expers fides nostra suscepit et catholica dei et apostolica ecclesia admisit atque
 20 tradidit. Cumque is, qui ad ordinationem accedit, assidua lectione in eis versatus fuerit, tum qui ordinationem
 21 inpositurus est eum interroget, num ea, quae divini canones sanxerunt, observare et facere possit. Et
 22 si quidem neget, seque praeceptis divinatorum canonum servandis parem non esse dicat, nullo modo ordinatio

1 *ἀλλ' οὐδὲ M ἀλλ' οὐ μὴ A et non ε || οὔτε A ||
 οὐδὲ M || 6 ὁμοίως om. ε || τούτου M || 7 χρημασιν A ||
 8 αὐτῷ τινι A || 11 ἀμελέτης A || 14 καθάπερ εἰπόντες
 ἐφθήμεν om. ε || 16 ἐγγόνους A || ταῦτα M || τούτου A ||
 17 θεωριῶν A || 17 καθ' ἃς A || 18 δυοῖ A || cf. Cod. 1, 3, 47
 (48) et 41 (42), 2 sq. || τούτου om. A || καθ' ἃς τοὺς καθ'
 αὐτὸς M || 21 τοῦδε τοῦ νόμου A || 22 ἐπιτιθέσθαι A
 (s) || 24 γένηται M || τι γένηται A || αὐτὸς τε ||
 χειροτονούμενος add. A || 25 ταύτης om. ε || παρασκευ-
 ασοι A || 27 ἀπὸ M || ἐκ A || 29 καὶ om. A || 32 ἐγκεκρι-
 μένους M || 33 πρὸ τῆς χειροτονίας ante τοὺς εὐαγεῖς (32)
 coll. A || 34 οὐσπερ καὶ ἀμώμητος A || 36 ἐπειδὴν] ὅτε
 δ' ἂν A || 37 ὁ om. A || 38 ἐναγόμενος A || ἔλθοι MA ||
 41 ἀποφήσει καὶ λέγει A

virginitate autem ad eum venientem, et non viduam
 4 neque seiunctam viro neque concubinam. neque
 filios aut nepotes habens neque cognitos legi neque
 5 illi odibiles; alioquin qui praeter haec aliquid agit,
 6 et ipse cadet sacerdotio, et qui eum ordinat, foris
 7 episcopatum sectabitur, hanc legem offendens. Sed
 neque pecuniis [oportere] emere sacerdotium ei per-
 mittimus, solum vero respicere eum domini dei cultu-
 8 ram volumus, et non plurimis humanis cogitationibus
 9 protrahi. Sed neque ineruditus existens sacro
 10 rum dogmatum ad episcopatum accedat: prius
 11 autem aut monachicam vitam professus aut in clero
 12 constitutus non minus mensibus sex, uxori tamen
 13 non cohaerens, aut filios aut nepotes habens. Hoc
 14 enim omnino super deo amabilibus episcopis quae-
 15 rimus, sicut etiam prius duabus sacris nostris hoc
 16 constitutionibus sancitum est, per quas dudum co-
 17 haerentes uxoribus non perscrutamur, omne praeter-
 18 itum relinquentes, de cetero autem nulli permit-
 19 tentes a positione legis uxorem habenti talem imponi
 20 ordinationem. Quam legem etiam nunc renovamus,
 21 ne forte, si praeter haec aliquid fiat, et ipse cadat
 22 sacerdotio et ordinantem similiter excludi procuret.
 23 Igitur ordinandus episcopus aut ex monachis aut
 24 ex clericis sit, etiam in huiusmodi vita testimonii
 25 boni et honestus et gloria fruens bona, et hoc funda-
 26 mentum pontificatus deponens animae. Sed etiam
 27 sic eum constitutum et ad episcopatum praeparatum
 28 competens est venerabile et undique probatas
 29 legere regulas ante ordinationem, quas recta et in-
 30 violata nostra suscepit fides, et catholica dei aposto-
 31 licaeque disposuit et tradidit ecclesia. Et dum ex
 32 frequentibus earum lectione transierit qui ad ordinatio-
 33 nem deducitur, tunc is, qui ordinationem impositurus
 34 est, interroget eum, si sufficiens est custodire et
 35 agere, quae sacrae regulae sancierunt. Et si quidem
 36 declaraverit et dixerit, praecepta sacrarum regula-

1 autem] aut V¹ || 3 aut nepotes — illi om. R || 4 illi] filios T || agit] augit V¹ || 6 episcopatus V¹ || sectabitur corruptum (ἐλαθήσεται Gr.); an leg. segregabitur? || 7 oportere seclusi || 14 nepotes habens] nepot ***** V¹ || 15 omnino R] omnimodo vulg., om. V || 17 per om. R¹ V¹ T || dudum] dum V¹ || 20 a positione] appositione V || 21 reuocamus R¹ || 25 ex clericis] ecclis R || etiam et in V¹ T || 26 fruens] faueres R² || et] in R¹ || 27 sed etiam] fri (sic) R¹ || 28 eum sic (si ¹) V || 29 competens est] competens V¹ || 30 legere] legem R¹ || 32 disposuit] d] (i. s. dei) disposuit R¹ || ex] * V¹ || 33 ordinationem V¹ || 34 ordinationem (ordinationi V³) impositus V¹ || 35 si om. V¹ || est et custodire et V || 36 sanxerunt V¹

τηρεῖν, κατὰ μηδένα τρόπον αὐτῶ τὴν χειροτονίαν ἐπιτιθέναι. εἰ δὲ καταδέξοιτο καὶ φησεῖν, ὡς καθ' ὅσον ἀνθρώπων δυνατὸν πληρώσει τὰ τοῦτοις περιεχόμενα, τηρικαῦτα νουθετεῖν αὐτὸν καὶ λέγειν ὡς, εἰ μὴ ταῦτα φυλάξῃ, θεοῦ τε ἀλλότριος ἔσται καὶ ἐκπεσεῖται τῆς δοθείσης τιμῆς, καὶ οὐδὲ οἱ πολιτικοὶ νόμοι τὸ πλημμεληθῆν ἀτιμώρητον καταλείψουσι, διότι καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν βασιλευσίν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ὁρθῶς εἴρηται, δεῖν τοὺς ἱερούς κανόνας ἀντὶ νόμου κρατεῖν. καὶ εἴτερ καὶ οὕτως ἐμμένει τοῦ πράγμα- 10 τος ἀντεχόμενος, τηρικαῦτα ἐπὶ ταύταις ταῖς ὁμολογίαις ἕκαστον τὴν ἱερὰν καταδέχεσθαι τῆς ἐπισκοπῆς § 9 χειροτονίαν. καὶ ταύτην μὴ χρημάτων ὠνεῖσθαι μηδὲ διὰ πραγμάτων τινῶν δόσεως λαμβάνειν, ἀλλὰ καθαρὰν δέχεσθαι καὶ ἄμισθον, οἷα παρὰ θεοῦ 15 δεδομένην. εἰ γὰρ καὶ τάλια ἔχοι χρηστὰ τὰ πρόσθεν ἡμῖν εἰρημένα, χρημάτων δὲ ἢ πραγμάτων φανείη τὴν ἐπισκοπὴν ἐξωνησάμενος, ἴστω τῆς τε ἐπισκοπῆς αὐτὸς ἐκπεσοῦμενος καὶ τοῦτο δῶρον ἀντιδοῦς τῶ χειροτονήσαντι τὸ κἀκείνον τὴν ἐπισκοπὴν 20 ἀπολλύναι καὶ ταύτης ἐκπίπτειν, καὶ ἑκατέρῳ τὸ πρᾶγμα τοιαύτην φέρειν ἀντίδοσιν, ὥστε τὸν μὲν μὴ τυχεῖν τῶν ἐλπυζομένων, τὸν δὲ καὶ ὃν εἶχεν ἀποτυχεῖν· δηλαδὴ τῶν δεδομένων χρημάτων ἢ πραγμάτων προφάσει χειροτονίας τῇ ἀγιωτάτῃ προσκρουόμενον 25 ἐκκλησίαν, εἴτε ἐπίσκοπος ὁ λαβὼν εἴη καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἱερωσύνης ἐκπεσών, εἴτε καὶ τις τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγόμενων. καὶ γὰρ δὴ κἀκείνῳ τὴν ἴσην ἐπιτίθεμεν ποινὴν, τὸ καὶ τῆς τάξεως, ἣν ἐν ἱερεῦσιν εἶχεν, ἐκπεσεῖν, καὶ ἀποδοῦναι τὸ χρυσίον ἢ τὰ πρᾶγματα 30 τὰ προφάσει τῆς χειροτονίας δεδομένα τῇ περιουσιμῆναι τὸ γε κατ' αὐτὸν ἐκκλησίαν. Ἐὰ δὲ τις τῶν ἐξῶθεν εἴη καὶ οὐκ εἰς κλήρον τελῶν ὁ τὸ χρυσίον ἢ τὸ πρᾶγμα διὰ προστασίαν τὴν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ λαβὼν, καὶ μάλιστα εἴτερ ἄρχην ἔχοι τινα, ἔξει μὲν 35 αὐτὸς τὴν εἰ θεοῦ ποινὴν καὶ διαδέξοιτο γε αὐτὸν εἰ ἐξ οὐρανοῦ τιμωρεῖται· πλην ἀλλὰ καὶ τὸ δοθῆν ἅπαν ἀφαρεθῆν παρ' αὐτοῦ τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ πᾶσιν ἀποδιδόσθω τρόποις διπλάσιον, πρὸς τῶ, κἂν εἰ τινα ἄρχην ἔχοι, ταύτης ἐκπίπτειν, καὶ ἀιφυγία 40 ζημιούσθαι. Κἀκείνῳ δὲ γε ἴστω σαφῶς ὁ χρημασίων

v. 9 δεῖν — κρατεῖν cit. Nomoc. XIV cap. 1, 2.

§ 9 summam ex Athan. habent Nomoc. L tit. 11 et Paratitla coll. const. eccl. 3, 2 p. 1354 Voell.

ei imponatur. Si vero suscipiat, scque quae illis continentur, quoad eius homo facere possit, impleturum affirmet, tum moneat illum et dicat, si haec non observet, fore ut et a deo abalienetur et data dignitate exuatur, ac ne civiles quidem leges delictum inultum esse relicturas, quoniam et ab eis, qui ante nos imperarunt, et a nobis ipsis recte dictum est oportere sacros canones legum vice valere. Quodsi sic quoque permaneat rem amplectens, tum secundum has quisque professiones sacram episcopatus ordina- 9 tionem recipiat. Eamque ne pecunia emat neve per res aliquas datas acquirat, sed puram et sine mercede tamquam a deo datam accipiat. Nam etiamsi reliqua omnia habeat commoda quae ante diximus, pecunia autem vel rebus episcopatum emisse eum appareat, sciat se et ipsum episcopatum amissurum et eum qui ordinavit hoc esse munere remuneraturum, ut ille quoque episcopatu privetur eumque amittat: itaque ea res utrique talem remunerationem afferat, ut alter quae sperabat non adipiscatur, alter etiam quae habebat amittat; pecunia scilicet rebusve ordinationis causa datis sanctissimae ecclesiae addicendis, sive episcopus sit qui accipit et propterea sacerdotio excidit, sive etiam eorum quis, qui in clero numerantur. nam illi quoque parem imponimus poenam, ut ordine, quem inter sacerdotes habebat, excidat et aurum vel res ordinationis gratia datas ecclesiae reddat contumelia ipsius causa affectae. Quodsi quis extraneus et qui ad clerum non pertinet, aurum vel rem pro patrociniis in ordinatione praestando accepit, ac praesertim si magistratum aliquem gerat, is quidem poenam divinam sustinebit vindictaeque eum caelestes manebunt, sed praeterea etiam quod datum est omne illi ablatum sanctissimae ecclesiae duplum omnimodo reddatur, ut etiam insuper, si quem magistratum gerat, ab eo removeatur et perpetuo exilio multetur. Atque illud quoque, qui pecunia aut rebus episcopatum emerit, certo sciat, si antea diaconus

9 ἀντὶ νόμου] pro legibus § || 10 οὕτως MA || *ἐμμένει M ἐμμένει A || 11 ταῖς ὁμολογίαις ταύταις ἕκαστον καταδέχεσθαι τὴν ἱερὰν A || 13 χρημάτων ὠνεῖσθαι μὴτε διὰ πραγμάτων δόσεως τινῶν A || 16 δεδομένην A || χρηστὰ ἔχοι A || 17 πρόσθεν] γυροῦσθαι A || ἢ] τις καὶ A || 18 φανείη] εἰ φανείη A || 19 αὐτῆς A || καὶ τοῦτο om. A || 20 κἀκείνῳ M || 22 sq. τῶν ἐλπυζομένων μὴ τυχεῖν A || 27 ἐκπεσών τῆς ἱερωσύνης A || 31 δεδομένα ante προφάσει coll. A || 32 τὸ γε M] ὅσον τὸ A || 38 ἅπαν ἀφαρεθῆν om. A || 39 τρόποις ἀποδιδόσθω διπλάσιον πᾶσι A || 41 γε ἴστω] γνῶτω A

1 ordinationem ei R || 3 haec om. V || 4 quia] qui

R¹ || 6 multum reliquent R¹ || 7 quod et V] quod R al. || 12 petum iis R¹ || 15 habeat] aliant R¹ || 17 et om. R || episcopatum V^a ep̄tatū R¹ || 18 et hoc munus] in hoc minus R || 19 ut et] ut R || eo] adeo R (a clero vulg.) || 20 causa] cause V³ in ras. 3 lit. || hic quidem R¹] et hic quidem R² vulg. et quidem V¹ et quidem hoc V² || 23 occasionem V || 25 quilibet VT] quilibet alius (aliis R¹) R vulg. || 27 quem] quae V¹ || inter] in R || 31 in] *n V¹ || 32 maxime si] si maxime R maxime quidem si T || 33 habeat inserui (habet add. ed. pr.) || 34 succederet R¹ || 36 ab eo] habeo R¹ || omnibus] omnino R¹ || 38 habet om. R¹, habeat ed. pr. (Gr.)

ἡ πράγμασι τὴν ἐπισκοπὴν ἐξωνησάμενος, ὡς, εἴπερ
 πρότερον διάκονος ἢ πρεσβύτερος εἴη, εἶτα κατὰ δω-
 ροδοκίαν εἰς τὴν ἱερωσύνην ἔλθοι, οὐ μόνον ἐκπεσεῖ-
 ται τῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλ' οὐδὲ τὸ πρότερον αὐτῷ περι-
 λεμφθήσεται σχῆμα, τὸ τοῦ πρεσβυτέρου τυχόν ἢ
 5 διακόνου. προσαπολέσει γὰρ καὶ αὐτὸ. ὡς τῶν οὐ πρε-
 ποντῶν ἀναξίως ἐπιεμένοις, πάσης τε ἱερατικῆς ἁπ-
 ζ ἐλαθῆσεται τάξεως. Δεῖ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν
 τῆς χειροτονίας καιρὸν τὸν ἐπιτιθέμενα ταύτην αὐτῷ
 10 ἐπὶ παντὸς τοῦ πιστοτάτου λαοῦ τῆς ἀγιωτάτης με-
 γάλλης ἐκκλησίας ταῦτα ἅπαντα προσαγορεύειν αὐτῷ,
 ὡς ἂν μαθὼν αὐτὸν ἅπαντα τὰ ἐμπροσθεν εἰρημένα
 παρ' ἡμῶν ἔχειν ἐπὶ τὴν ἱεράν αὐτὸν ἄγῃ χειροτο-
 νίαν· ὥστε κἀκεῖνον πάντων ἐναντίον ταῦτα ἀκούοντα
 μὴ μόνον ἔχειν τὸ τοῦ Θεοῦ δέος, ἀλλὰ καὶ τὴν 15
 ἐφ' ἁπάντων ἀνακήρυξίν τε καὶ ὁμολογίαν ἐρουθρίαν.
 10 Εἰ δέ τις τοιοῦτος μὲν εἶναι νομίζοιτο καὶ πρὸς
 τὴν τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονίαν παρέλθοι, ἀντέλοι δέ
 τις καὶ φήσῃ σινειδένα τι τῶν ἀτόπων αὐτῷ, μὴ
 πρότερον ἀξιούσθω τῆς χειροτονίας, πρὶν ἂν ἐξέτασις 20
 τῶν προσηγγεμένων γένηται καὶ φανεῖται παντα-
 χόθεν ἀνεύθυνος. ὡς εἰ γε καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην
 ἀντίρροσιν οὐκ ἀνασχόμενος ὁ τὴν χειροτονίαν ποίω-
 ν τὴν νενομισμένην ἐξέτασιν ἐπιθεῖναι τῷ πράγματι
 25 δρομοὶ πρὸς τὴν χειροτονίαν, ἴστω τὸ παρ' αὐτοῦ
 γινόμενον ἀντ' οὐδενὸς ὄν· ἀλλ' ὅ τε παρὰ τὸν νό-
 μον γενομένος ἐκπεσεῖται τῆς ἱερωσύνης ὁ τε ἀδοκί-
 μαστον ἐπιθεῖς τὴν χειροτονίαν καὶ αὐτὸς μὲν ὁμοίως
 30 ἐκπεσεῖται τοῦ θρόνου τῆς ἱερατείας, καὶ ὑπεύθυνος
 ἔσται θεῷ τῷ μάλιστα πάντων ζητούντι τὴν τῶν
 οἰκίων ἱεράων καθαρότητα. Εἰ μέντοις ὁ πρὸς τὴν
 χειροτονίαν ἀντεπιπῶν ἢ ἐπεξελθὼν δευχθεῖν συνο-
 φάντης, ἢ καὶ αὐτὸ τὴν ἀρχὴν μηδὲ ἐπεξελθεῖν θαρ-
 ρήσει, χωρίζετω τοῦτον διηνεκῶς τῆς ἱερᾶς κοινωνίας
 35 ὁ τὴν χειροτονίαν ποιήσας βουλομένος, ἵνα μηδὲ ἐκεῖνο
 τὸ ψεῦδος ἀνεύθυνον ἢ. ὡς περὶ γὰρ τὴν ἀγαθὴν δό-
 ξαν ἐπὶ τῷ χειροτονομένῳ ζητούμεν, οὕτω καὶ τὴν
 συνοφαντίαν ἐπὶ τῷ μάρτην κατηγοροῦντι κολάζομεν.
 Εἰ δὲ μηδεὶς κατηγοροῖ παντελῶς, ἢ προσαγγείλας
 40 ὅλως οὐκ ἐπέξειθοι, ἢ ἐπεξελθὼν ἀποδείξει, καθάπερ
 εἰπόντες ἐφθνημεν, μὴ δυνηθεῖν τὴν κατηγορίαν ἀληθῆ,
 τρικυαῦτα προσήκει τὸν διὰ τοσούτων ὁδῶν ἀνεύθ-
 νου

§ 9 extr. et 10 summarium habet Nomoc. XIV cap. 1, 8; summam § 10 Nomoc. L tit. 16 ex Athan.

aut presbyter fuerit, deinde per largitionem ad sacerdotium venerit, non solum episcopatu se privatum
 iri, sed ne priorem quidem presbyteri vel diaconi statum sibi relictum iri: simul enim et hunc amittet, ut-
 pote qui ea, quae non decet, indignae sectatus sit, et omni sacerdotali ordine exuetur. Oportet autem ipso
 ordinationis tempore, qui eam imponit illi, eum haec omnia coram toto fidelissimo populo sanctissimae magnae
 ecclesiae illi pronuntiare, ut, ubi eum omnia, quae a nobis antea dicta sunt, habere cognovit, ad sacram
 ordinationem eum producat: ita ut ille quoque, qui haec coram omnibus audivit, non solum dei metum
 10 habeat, sed etiam in proclamatione coram omnibus facta atque confessione erubescat. Si quis vero
 talis quidem existimetur et ad episcopatus ordinationem accedat, contradicat autem aliquis seque peccati
 alicuius illi conscium esse affirmet, ne prius dignus iudicetur ordinatione, quam in ea, quae delata
 sunt, inquisitum sit, et ipse omni ex parte insons appareat. Quodsi vero post eiusmodi contradictionem
 is, qui ordinationem peragit, legitimam inquisitionem causae impendi non passus ad ordinationem
 properaverit, sciat quod ab ipso fit pro nihilo esse: sed et is, qui contra legem factus est, sacerdotio
 excidit, et is, qui sine probatione ordinationem peregit, et ipse similiter a sede sacerdotali removebitur
 atque deo rationem reddet, qui omnium maxime in sacerdotibus suis integritatem requirit. Si tamen is,
 qui ordinationi oblocutus vel rem persecutus est, calumniator appareat, vel etiam si ab initio ne persequi
 quidem rem ausus sit, eum is qui ordinationem peragere vult in perpetuum a sacra communione removeat,
 ut ne illud quidem mendacium impunitum sit. Quemadmodum enim bonam existimationem in eo, qui
 ordinandus est, requirimus, ita calumniam quoque temere accusantis castigamus. Si vero nemo prorsus ac-
 cuset, vel qui detulit rem omnino non persequatur, vel ubi eam persecutus est, veram esse accusationem,

1 ὡς εἴπερ] εἴπερ ἦν A || 2 εἴη om. A || εἶτα] εἰ A ||
 δωροδοσίαν A || 3 ἀρχιερωσύνην A || 4 αὐτῷ] εἶναι A ||
 5 τὸ om. A || 7 πάσης τε] καὶ πάσης τῆς A || 10 με-
 γάλης om. A || 11 πάντα A || αὐτῷ om. ε || 12 ὡς ἂν
 μαθὼν] ὅπως μαθόντα A || ἅπαντα] πᾶς A || 13 ἔχειν
 ἐπὶ] ἔχει πρὸς A || ἄγειν A || 14 κἀκεῖνον A || κἀκεῖνον
 M || 20 ἀξιούσθω τῆς χειροτονίας] mereatur episcopatus
 ordinationem ε || 21 φανῆ A || 25 ἴστω post γινόμενον
 coll. A || 29 καὶ ὑπεύθυνος] ὑπεύθυνος δὲ A (ε) || 30 ἐστὶ
 τῷ θεῷ μάλιστα τῷ ζητούντι A || 32 ἀντεπιπῶν ἢ συ-
 νοφαντήσοι καὶ ὑπεξελθεῖν οὐ θαρρήσοι, χωρίζεσθω
 διηνεκῶς τῆς ἁγίας κοινωνίας παρὰ τοῦ τὴν χειροτο-
 νίαν ποιήσας βουλομένου, ἵνα μὴ τὸ ψεῦδος ἀπομειν-
 ῶν ἀνεύθυνον A || 33 *θαρρήσοι MA || 41 μὴ M] οὐ A

2 ad sacerdotium per suffragium R || 3 cadet V] cadat
 R al. || 4 neque] ne R' || relinquatur R || 5 amittet et 7 ex-
 cludetur vulg. || 6 non inserui ex Gr. || 8 coranam V¹ ||
 9 omni om. R || 10 eum per omnia VR²T^a || 12 ut et] et
 et ut T ut R¹ || omnibus — 14 denuntia] R² suppl. in
 ras. 12 fere litt. || 14 omnibus haec audiens non solum den-
 untiationem V || 17 et om. R¹ || 24 curat R¹V¹ || 25 ab
 eo] habeo R¹ || fit om. R¹ || 26 fit] fecit V² || 27 ordi-
 n**** R¹ || 28 sacerdotalis R¹ || 29 quaerit om. R¹ ||
 30 sq. contradicit ordinationi R || facta R¹ || 35 autem
 del. R²V², om. T vulg. || 36 ordinatus R || 37 calumniam
 in eo qui] in eo qui (qui del. R²) calumpniam qui R ||
 39 aut toto (tot T^b) VT aut to R¹ aut ex toto R²V³;
 fort. leg. aut in toto

νον ὀφθέντα προσέσθαι πρὸς τὴν ἐσομένην χειροτονίαν. Ὁ γὰρ οὕτω χειροτονοῦμενος αὐτόθεν τὰ πλείστα καὶ κάλλιστα γινώσεται τῶν μαθημάτων καὶ οὐκ ἐκπεσεῖται πρὸς βίον ἀλόλαστον, τὴν τοιαύτην πεπαιδευμένος λόγῳ τε καὶ ἔργῳ σοφίαν.

eum, qui per tot vias inculpabilis apparuit, accedere ad venturam ordinationem. Qui enim ita ordinatur, ex hoc multa et meliora cognoscit praeceptorum, et non incurrit ad vitam impunitam, huiusmodi eruditus et verbo et opere [corporis] sapientia.

CAPUT II.

(H) Κακῆινό γε μὴν προσδιορίζομεν, ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἔξω τῆς καθ' ἑαυτὸν ἐκκλησίας πλείον ἢ καθ' ἑαυτὸν ὅλον ἀπολιμπάνεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τοῦτο κατὰ βασιλικὴν γίνωτο κέλευσιν (τότε γὰρ μόνον ἐστὶν ἀνεύθυνον) τῶν ὁσω- 10 τῶν πατριαρχῶν ἐκείνης διοικήσεως ἀναγκαζόντων τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ταῖς αὐτῶν ἐγκαρτερεῖν ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ μὴ μακρὰν ὁδὸν στέλλεσθαι μηδὲ ἐν ξένη διατροβῆν ἐθέλειν μηδὲ τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἀμελεῖν μηδὲ τὸν ἐνιαυ- 15 τὸν ὑπερβαίνειν, ὃν δὴ καὶ αὐτὸν διὰ φιλανθρωπίας ἐτάξαμεν. Εἰ μέντοιγε καὶ ὑπὲρ τῶν ἐνιαυτῶν πλανῶτο καὶ ἀλητεῖοι, καὶ μὴ πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἐπανοίῃ τὴν οἰκίαν, μηδὲ βασιλικὴ τις αὐτὸν, καθάπερ ἐπόντες ἐφθήμεν, κατέχοι κέλευσις, τηρικαῦτα, εἰ μὲν 20 εἴη μητροπολίτης, πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν ἀφορῶν ὁ τοῦ κλήματος πατριαρχῆς καλεῖται μὲν αὐτὸν τοῖς νενομισμένοις κηρύγμασι, φυλάττων πανταχοῦ τῆν τῶν ἱερῶν κανόνων παρατηρήσιν· εἰ δὲ μένειε μὲν πρὸς ἀπειθῶν, καὶ ἔξωθείτω τοῦ θείου 25 τῶν ἐπισκόπων χοροῦ καὶ ἕτερον ἀντεισαγέτω τῆς (Θ) τοιαύτης αἰδοῦς τε καὶ σεμνότητος ἄξιον. Εἰ δὲ οὐ μητροπολίτης, ἀλλὰ τῶν ἄλλων τις ἐπισκόπος ὁ πλανώμενος εἴη, ταῦτα παρὰ τοῦ μητροπολίτου γινέσθω. οὐδὲ γὰρ ἂν τις αὐτῶν ταύτην προσδέξωτο 30 τὴν πρόφασιν, εἰ λέγοιεν διὰ τοῦτο τὰς ἐαυτῶν καταλιμπάνειν ἐκκλησίας, διότι δικῶν ἕνεκεν ἢ ἄλλαν πραγμάτων ἰδίῳν ἢ εἰς τὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν ὀρώντων περιουστοῦσι καὶ ἢ τοῖς ἐνταῦθα προσκαρτεροῦσιν ἢ εἰς ἑτέρους ἀφικνουῦνται τόπους. Τοῦτο 35 γὰρ οὐκ ἂν ἔχοι πρόποντα λογισμόν, τὸ μετὰ πλήθους, ὅπερ ἀνάγκη τὰς τῶν ἐπισκόπων ἔχειν θροπέας, περιουστοῦν τε ἐν ξένη καὶ δαπανᾶν, καὶ μηδὲ μὴ ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις παρέχειν ὠφέλειαν, μηδὲ κατὰ τὸ πρόπον ἱερεῖσι διαγίνεσθαι σῆμα, παρὸν, 40

cap. II et III summae extant Coll. LXXXVII capit. 3 (inde Nomoc. L tit. 13) et Nomoc. XIV tit. 8, 2.

uti ante diximus, probare nequeat, tum decet eum, qui tot modis insons apparuit, ad futuram ordinationem admitti. Nam qui ita ordinatur, exinde plurima et pulcherrima praecepta cognoscet neque in vitam immoderatam delabatur, cum talem sapientiam et verbis et factis doctus sit.

II. Porro illud quoque insuper definimus, ne quis ex deo carissimis episcopis foris ab ecclesia sua ultra integrum annum absit, nisi forte imperiali iussu id fiat (tum enim solum impune est): ac sanctissimi patriarchae cuiusque dioeceseos deo carissimos episcopos in sanctissimis ecclesiis suis permanere cogant nec longum iter ingredi patiantur nec peregre velle commorari neque sanctissimas ecclesias negligere, neque annum excedere, quem quidem ipsum propter humanitatem constituimus. Si vero vel ultra annum vagetur et erret nec ad episcopatum suum redeat, neque imperialis aliqua iussio, prout ante diximus, eum detineat, tum illius regionis patriarcha ad ecclesiasticam disciplinam respiciens eum, siquidem metropolitano sit, solitis citationibus revocet, custodita usquequaque sacrorum canonum observantia: quodsi perpetuo maneat non obediens, et expellat eum sacro episcoporum choro et alium in eius locum eiusmodi reverentia et gravitate dignum substituat. Sin autem is, qui vagatur, non metropolitano, sed ex reliquis episcopis sit, haec a metropolitano fiant. Neque enim quisquam illorum eum praetextum admittat, si quando dicant se ideo ecclesiam suam relinquere, quod litium aliorumve negotiorum propriorum aut ad sanctissimam ecclesiam pertinentium gratia oberrent et vel in his locis commorantes perseverent vel in alia se conferant. Neque enim id iustam rationem habet, cum magno hominum numero, quem necesse est in episcoporum ministerio esse, peregre vagari et sumptus facere nec ullam sanctissimis ecclesiis utilitatem

4 ἐμπεσεῖται A || 5 ἔργῳ τε καὶ λόγῳ A || 8 ἢ καθ' ἑαυτὸν M || 17 καὶ om. A (ς) || 18 ἀλητεῖοι A || καὶ μὴ A (ς) || καὶ μπε M || 20 κατέχοι A || 24 * μένοι M μένοι A || 25 ἐξωθείτω expellatur ε || 29 ταῦτα] haec omnia ε; leg. ταῦτα? || 30 δέξωτο A || 33 τὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν] sacras ecclesias ε || 36 γὰρ] δέ A || 38 δαπανᾶν] τὰς προσόδους add. A || 40 παρὸν — ζητουμένων 41, 5 om. A

1 inculpabilis R¹ || 2 quia V¹ || 5 et verbo RV] uerbo vulg. || corporis] et corporis RV². Seclusi || sapientiam V²T || 6 defuitur R || 7 quam vulg.] aut R *** V¹ quam per V³ || anno toto R² || 8 deesse suppl. V² in spat. vac.; add. debeat m. rec. in V, audeat vulg. || per hoc V || imperi**** V¹ || 9 sacratissimos] autem s. v.

add. R² || 10 unuscuiusque R || dioeceseos R dioeceseos V¹ diocesis V³ || 11 inhere V¹ || 15 sin V || 16 annum] animum R¹ || deliquerit V¹ || 20 segregatos V¹ segregatos V³ || illus patriarcham reuocet V¹ || 21 quidem] quod V² || 23 et om. V vulg. || 25 et uerecundia RV] reuerentia et uerecundia vulg. || 28 si om. R¹ || 30 causa VT] causas R vulg. || 32 ueniunt] ueniunt V¹ uenerant R¹ ueniant R²V²T || 33 non] si non R¹T || 34 multitudinem V || *episcopum libri || 35 minister*** V¹ || peregre V¹ || (lu)strent — asserunt 41, 1 in ras. 2 uersum scr. R², omissis uerbis praebere 36 — ecclesiis 41, 1 || 36 ullum] nullum V luerum ullum R (?) || ecclesiis] uiris ecclesiis V¹ || 37 sacerdotem V || 38 habitum] habitum sacerdotem V¹ || *praesente] praesertim libri (cum liceat add. vulg.)

εἴ τινας εἴεν δίκαι τυχόν ταῖς ἀγιοτάταις ἐκκλη-
 σιαῖς, δι' ἃς ταῦτα προφασίζονται, ταύτας διὰ τῶν
 ὑπ' αὐτῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν ἢ ἀποκρισίων
 ἢ οἰκονόμων κινεῖν, καὶ δεήσει μὲν πρὸς τὴν βασι-
 λεῖαν ἐκπέμπειν, τυγχάνειν δὲ τῶν ζητουμένων. Ὡστε
 διὰ ταῦτα θεοπύζομεν, εἴ ποτέ τις ἐκκλησιαστικῆς
 ἐνεκεν προφάσεως ἐμπέσοι χρεία, ταύτην ἢ διὰ τῶν
 τὰ πράγματα πραττόντων τῶν ἀγιοτάτων ἐκκλησιῶν,
 οὓς ἀποκρισίων καλοῦσιν, ἢ διὰ τινῶν κληρικῶν
 ἐνταῦθα στελλομένων ἢ διὰ τῶν οἰκονόμων αὐτῶν
 γνωρίμην τῇ βασιλείᾳ γίνεσθαι ἢ ταῖς ἡμετέραις ἀρ-
 χαῖς, τυγχάνειν τε αὐτοὺς τοῦ προσήκοντος, καὶ μὴ
 τοῦτο τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις πλάνης τε καὶ
 ἀπονοίας καὶ τῆς τῶν ἀγιοτάτων ἐκκλησιῶν βλάβης
 αἰτίων γίνεσθαι, τῶν τε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκκλησια-
 στικῶν πραγμάτων παρὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν ἀμε-
 λουμένων τῆς τε ἐνταῦθα δαπάνης πολλῆς αὐτοῖς
 γινομένης τῆς τε ἐν ξένη διαίτης οὐκ εὐσχήμονος καθ-
 εστῶσης, καὶ πανταχόθεν τοῦ πράγματος οὐδμίαν
 ὠφελίαν, μᾶλλον μὲν οὖν βλάβην ταῖς ἀγιοτάταις
 ἐκκλησίαις ἐπάγοντος.

CAPUT III.

(Γ) Μὴ ἄλλως δὲ τινα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπι-
 σκόπων θαρρεῖν στέλλεσθαι πρὸς ταύτην τὴν εὐδαί-
 μονα πόλιν, πρὶν ἂν, εἰ μὲν τις ἐπίσκοπος εἴη, γράμ-
 ματα λάβοι τοῦ οἰκείου μητροπολίτου πρὸς τὴν βα-
 σιλεῖαν, ταῦτα δὲ τὰ κατὰ τοὺς θεῖους κανόνας
 συστατικά καλούμενα, καὶ μαρτυροῦντα τῷ ἀναγκαιῶ
 τῆς αὐτοῦ παρουσίας, εἰ δὲ γε μητροπολίτης εἴη ὁ
 παραγινεσθαι βουλλόμενος, γράμματα κομίσαιτο τοῦ
 τῆς διοικήσεως πατριάρχου, τὴν αὐτοῦ παρουσίαν
 ἀναγκαίαν εἶναι λέγοντα. οὕτω τε δεῖσθαι βασιλέως
 καὶ ἐπιτρέπεσθαι τὴν ἐνταῦθα παρουσίαν, καὶ μὴ
 προκρίσεως παρὰ γνώμην τῶν μητροπολιτῶν ἢ τῶν
 πατριαρχῶν ἀποδημεῖν, διότι τοῦτο καὶ τοῖς θεοῖς
 ἀγνόρηται κανόνι. Καὶ ἐνταῦθα δὲ αὐτοὺς παρα-
 γινόμενος μὴ θαρρεῖν δι' ἑαυτῶν τὴν πρώτην μη-
 νύειν εἰς τὴν βασιλεῖαν, ἀλλὰ πρότερον ἢ πρὸς τὸν
 θεοφιλέστατον πατριάρχην παραγινεσθαι ἢ πρὸς τοὺς
 ἐκείνης διοικήσεως, ἐξ ἧς εἰσὶν, ἀποκρισίων, καὶ
 αὐτοῖς κοινοῦσθαι τὰς αἰτίας, δι' ἃς ἦλθον, συνει-
 ῖναι τε πρὸς τὴν βασιλεῖαν αὐτοῖς, καὶ τοῦ λοιποῦ
 δὲ τῆς βασιλικῆς ἀπολαύειν θέας, ἥνκα ἂν τῷ βασι-

tissimis ecclesiis, propter quas has occasiones asse-
 runt, haec per eos, qui sub ipso sunt, religiosos
 clericos aut apocrisarios aut oeconomos movere, et
 petitiones non ad imperium dirigere, impetrare autem
 sperata. Propterea sancimus, si quando propter
 ecclesiasticam occasionem inciderit necessitas, hanc
 aut per eos qui res agunt sanctarum ecclesiarum,
 quos apocrisarios vocant, aut per aliquos clericos
 huc destinatos, aut oeconomos suos notam imperio
 facere aut nostris administratoribus, ut impetrent
 quod competens est, et non hoc deo amabilibus
 episcopis erroris et absentiae, et sanctissimis eccle-
 siis laesionis occasionem fieri, tam in provincia ec-
 clesiasticarum rerum per absentiam eorum neglec-
 tarum, quam etiam hic expensis multis ab ipsis
 factis, nec non in peregre habitatione non habili
 constituta, et undique causa nullum iuvamen, magis
 autem laesionem sanctissimis ecclesiis inferente.

praebere neque ut sacerdotis decet vivere, cum, si forte quae sanctissimis ecclesiis lites sint, propter quas
 hoc praetextu utantur, illas per religiosissimos, qui sub ea sunt, clericos vel apocrisarios vel oeconomos
 movere et precibus ad imperatorem delatis quae desiderant consequi liceat. Atque propterea sancimus ut,
 si quando quae ex causa ecclesiastica necessitas incidat, illa vel per eos, qui negotia sanctissimarum eccle-
 siarum gerunt, quos apocrisarios vocant, vel per clericos aliquos huc missos vel per oeconomos ipsos impe-
 ratori vel magistratibus nostris nota fiat atque illi quod competet impetrent, ne hoc deo carissimis episcopis
 errationis et absentiae et sanctissimarum ecclesiarum laesionis causa fiat, cum et in provinciis per absentiam
 eorum res ecclesiasticae neglegantur et hic multae ab iis expensae fiant et habitantis peregre vita parum
 decora sit, et undique res nullam utilitatem, sed damnum potius sanctissimis ecclesiis afferat.

III. Non aliter vero quisquam deo carissimorum episcoporum ad hanc felicem civitatem profi-
 cisci audeat, nisi prius litteras, si episcopus sit, a metropolitano suo ad imperatorem acceperit, quae
 quidem secundum sacros canones commendaticiae appellantur, quae de necessitate praesentiae eius testentur,
 si vero metropolitanus sit qui huc venire vult, litteras patriarchae illius dioecesis afferat, quae praesen-
 tiam eius necessariam esse declarent. Atque ita supplicet imperatori, habeatque veniam huc versandi, neve
 temere praeter voluntatem metropolitanorum vel patriarcharum proficiscatur, quoniam id etiam sacris cano-
 nibus vetitum est. Nec vero ubi huc advenerunt, per se ipsi protinus imperatori nuntiare audeant, sed prius
 vel deo carissimum patriarcham vel apocrisarios suae cuiusque dioecesis audeant et cum illis causas, propter
 quas venerunt, communicent, atque una cum illis ad imperatorem accedant, et imperiali deinceps adspectu

3 ὑπ' αὐτῶν] sub ipso ε || 4 μὲν] non (i. e. μὴ) ε || 6 εἴ-
 που Α || 11 γνωρίμην Αε] γνώριμα Μ || 12 αὐτοὺς (ε)] ἑαυ-
 τοὺς Α αὐτὰς Μ || 16 αὐτοῦ Α || 18 εὐσχήμονος Α^βε] εὐσχη-
 μονος Α^α ἀσχήμονος Μ || 26 ταῦτα δὴ om. Α || 27 λεγόμενα
 Α || τὸ ἀναγκαῖον Α || 30 παρουσίαν χρεῖωδὴ φάσκοντα εἶ-
 ναι Α || 35 αὐτοῖς] τοῖς Α || 36 τὴν πρώτην et εἰς om. Α ||
 38 τοῖς] τῆς Α || 40 ἀνακοινοῦσθαι τὰς δι' ἃς ἦλθον αἰτίας
 καὶ συνεισεῖναι πρὸς τὴν Α || 41 αὐτοῖς] eius ε || 42 δὲ om. Α

1 adferunt V || 2 haec] haec eos hec R¹ || ipsa vulg. ||
 3 apocrisarios V (id. infra)] apocrisarios R et sic v. 8 || aut]
 uocant R¹ || 4 petitiones V¹ || 5 separata V || 7 aut per
 eos suppl. V² in spat. vac., om. T] sanctarum RV] sa-
 crarum vulg. || 8 alios R || 9 huc] huic V || oconomos R

II.

yonomos VT, et sic constanter || 10 amistrationibus
 R¹V¹ || 11 et om. RT || hoc deo] hanc a deo V³ || 12 sanctis
 R || 13 sq. ecclesiasticis rebus — neglectis vulg. || 15 hic]
 his R¹ || 16 in peregre] iperegre R || habili] ****li V¹ ||
 17 causam R¹T¹ || 18 inferentem RV || 22 rubr. ne epi-
 scopus sine litteris sui metropolitae vel metropolita sine
 litteris sui patriarche in hanc regiam urbem ad imperium
 ueniat R mg. || aliquam V || 24 quis RV^a] qui V^b,
 om. vulg. || 25 metropolitani V || 26 *haec quae] et quae
 libri || 27 necessitas R¹ || 28 qui] quod V || 29 dioceseos
 V¹ diocesis V³ || 30 esse om. V || 31 huc R || 32 metro-
 politanorum V || 33 profissi R¹ || hoc et ex VT] ex hoc
 R¹ hoc ex R² || 36 ad deo] a deo V¹T¹ || 40 perfui R¹

6

λέοντι παρασταίη. Ἐξέστω μέντοι τοῖς δεομένοις ἐπισκόποις καὶ διὰ τῶν καλουμένων δεφερενδარიῶν τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ἢ διὰ τῶν εὐλαβεστάτων ἀποκρισιῶν τῶν ἐκείνης διοικήσεως ἀγιωτάτων πατριαρχῶν ἀναφέρειν τῇ βασιλείᾳ καὶ τυγχάνειν ἀποκορίσεως συντόμου, ὥστε αὐτοὺς ἢ δικαία παρὰ τῆς βασιλείας αἰτούντας ταῦτα λαμβάνειν ἢ ἄδικα ζητούντας θάπτον ἀναλύνειν, ὅθεν καὶ παρεγγύοντο.

CAPUT IV.

IA Ταῦτα ἐπὶ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκοποῖς 10 κατὰ τοὺς θεῖους κανόνας διατάξαντες καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοὺς εὐλαβεστάτους κληρικούς μετὰ πλείστης ὄσης γίνεσθαι ζητήσεως κατὰ τοὺς ἱεροῦς κανόνας καὶ μεμαρτυρημένους ἄνδρας χειροτονεῖσθαι θεοσπίζομεν, γραμμάτων παντοίας ἐπιστήμονας ὄντας· γράμματα 15 ἐν ἀγνωστοῖσι παντελῶς οὐ βουλόμεθα ἐν οὐδεμίᾳ τάξει κληρικῶν εἶναι· δηλαδὴ τῶν προεσβυτέρων καὶ τῶν διακόνων τὰς τε ἱεράς εὐχὰς διδασκομένων τὰ τε τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἀγαγνωσκόντων βιβλία τὴν τε χειροτονίαν ἀμεμπτόν τε καὶ ἀνεύ- 20 θυνον καὶ δίχα τινὸς ἀντιρρήσεως καὶ δόσεως χρημάτων ἢ πραγμάτων δεχομένων. Οὐτε δὲ αὐτοὺς βουλόμεθα παντελῶς ἢ ταξεώτας ἢ βουλευτάς ὄντας δέχεσθαι τὴν χειροτονίαν, εἰ μὴ κατὰ τοὺς νόμους οὓς ὑπερὸ τούτων ἐδήξαμεν ἔμπροσθεν, οὓς δὴ καὶ 25 ὡς βεβαιώσωμεν· καὶ αὐτοὺς δὲ χειροτονουμένους τὰ ἱερά παραγγέλματα παντὸς ἐναντίον τοῦ λαοῦ δέχεσθαι, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας, δι' ἃς τοῦτο πράττεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἐνομοθετή- 30 σαμεν·

CAPUT V.

IB) μήτε δὲ τὸν δευτέρους ἔχοντα γάμους ἢσχόντα χειροτονεῖσθαι διάκονον ἢ προεσβυτέρον, μήτε εἰ γυναικὰ συνοικίῃ διεζυγμένη καὶ τὸν οἰκίον ἄνδρα καταλιπούση, μήτε εἰ παλλακίην ἔχοι· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἢ μετὰ σωφροσύνης ζῶντας ἢ γαμεταῖς οὐ συνοικοῦν- 35

cap. IV summarium habet Coll. LXXXVII capit. 4.

cap. V summaria habent Nomoc. L tit. 27. 26 (ex Ath.); Nomoc. XIV tit. 9, 29.

fruantur, quando imperatori placuerit. Liceat vero supplicantibus episcopis etiam per referendarios qui vocantur sanctissimae magnae ecclesiae vel per religiosissimos cuiusque dioecesis apocrisarios sanctissimum patriarcharum ad imperatorem referre, et responsum praecisum ferre; ita ut aut, si iusta ab imperatore petant, ea impetrent, aut si iniusta postulent, cito revertantur unde venerunt.

IV. Quoniam haec de deo carissimis episcopis secundum sacros canones constituimus, sancimus etiam, ut religiosissimi clerici, qui illis subiecti sunt, cum inquisitione quam diligentissima fiant secundum sacros canones, et viri ordinantur spectati quaque litterarum omni modo periti sint (eum enim, qui litteras ignorat, in nullo plane ordine clericum esse volumus); scilicet ut presbyteri et diaconi et sacras precesiones discant et ecclesiasticorum canonum libros legant et ordinationem irreprehensibilem atque a crimine vacuam ac sine ulla intercessione et pecuniae vel rerum datione accipiant. Ac neque eos qui officiales aut curiales sunt accipere ordinationem ullo modo volumus, nisi secundum leges de his a nobis antea latas, quas quidem etiam nunc confirmamus: et ipsos cum ordinantur, sacra praecepta coram omni populo accipere ob eandem causam, ob quas id fieri etiam in deo carissimis episcopis sanximus;

V. neque magis is, qui secundam habet aut habuit uxorem, diaconus aut presbyter ordinetur, neque si cum uxore vivat, quae divortium fecit et maritum suum dereliquit, neque si concubinam habeat; sed et ipsi si aut caste vivunt aut uxoribus non utuntur, aut si qui unius uxoris maritus fuerit vel sit et ipsius

1 ἔστω A || μέντοι] quidem ε || 2 ῥαιφερενδარიῶν MA || 4 τῶν] τῆς A || ἀγιωτάτων] τῶν ἀγιωτάτων A || 6 συντόμου M] συντόμους A(ε) || αὐτοὺς] αὐτοὺς μὲν A || 11 νομοθετήσαντες A || ὑπ' αὐτοῦς] om. ε || 13 γίνεσθαι τῆς ζητήσεως A || 15 πάντως A || 16 παντελῶς βουλόμεθα μηδεμίᾳ A(ε) || 17 κληρικῶν Aε || 18 τῶν om. A || 19 ecclesiarum ε || 20 τὴν τε] τὴν Aε || 22 δεχομένους Aε || 23 ἢ ante ταξεώτας om. Aε || 24 τοὺς om. A || νόμους] cf. Cod. 1, 3, 52 (53), 1 || 25 οὓς — ἔμπροσθεν om. A || 27 παντὸς om. A || 28 αὐτὰς — πράττεσθαι om. A || 29 ἐνομοθετήσαμεν] νενομοθετημένας αἰτίας A || 31 μήτε τοὺς δευτέρους ἔχοντας A || 32 sq. διακόνους ἢ προεσβυτέρους, μήτε εἰ γυναίξιν συνώκησαν διεζυγμένους καὶ τοὺς οἰκίους ἄνδρας καταλιπούσας, μήτε δὲ παλλακίδας ἔχοντας A || 34 μηδὲ M || 35 ἢ γαμεταῖς] καὶ γαμεταῖς A

1 mo]mox R¹ || quam] quidem (cum add. V³) V || 3 aut per] aufer R || 4 cuius cumque RT || 7 si non] sine R¹ ||

mox quam imperanti adstiterint. Liceat quidem pentibus episcopis et per eos qui vocantur referendarii sanctissimae maioris ecclesiae aut per religiosos apocrisarios cuiusque dioeceseos sanctissimorum 5 patriarcharum suggerere se imperio, et promereri responsum celeriter, ut aut si iusta ab imperio petierint, haec accipiant, aut si non iusta quaerunt, velociter revertantur, unde profecti sunt.

Haec de deo amabilibus episcopis secundum divinas regulas constituentes, et religiosos clericos cum multa fieri inquisitione secundum divinas regulas, et boni testimonii viros ordinari sancimus, litteras omnimodo scientes [eruditos] constitutos (litteras 15 enim ignorantem omnino volumus neque unum ordinem clericorum, videlicet presbyterorum et diaconorum, tam sacras orationes docentium quam ecclesiarum canonum legentium libros), ordinationem sine querela et inculpabilem et sine aliqua contradictione et datione pecuniarum aut rerum suscipientes. Neque autem eos volumus omnino officiales aut curiales constitutos suscipere ordinationem, nisi secundum leges, quas super his posuimus pridem, quas et nunc confirmamus; et ipsos autem ordinatos 25 sacra praecepta in conspectu totius populi suscipere, propter has ipsas causas, propter quas hoc ipsum agi et super deo amabilibus episcopis sancimus.

Neque autem secundas habentem, aut eum qui habuit, nuptias ordinari diaconum aut presbyterum, neque si mulieri coniungatur seiuunctae et proprium virum derelinquenti, neque si concubinam habeat, 35 sed et ipsam uxorem si cum castitate et ex virgini-

9 praefecti R || 10 de] d* V¹ || amabilibus — 14 constitu] in ras. 3 versusum scr. R² || 11 religiosos V¹ || 12 regulas constituentes et boni V || 13 adordinari R(2) T || 14 eruditos] et eruditos R(2) vulgo. Seclusi || 15 * ignorantes libri || omnimodo R || nolimus R² || unum om. R || 17 tam] ta* R¹ || 18 ordinationes R ordinationum V¹ || 20 et datione] V² in ras., sine querela add. R^a || 22 ordinationem — leges in ras. 10 fere lit. scr. R² || 23 super his] superius V || possumus R^a V¹ || 25 in conspectu R || 26 propter has] propterea R¹ propter has autem V || 31 aut] autem V^a || 32 habuerit V || 33 coniungantur RV || siuicuncte V¹ || 34 derelinquentem RVT || 35 sed et ipsam — 43, 4 eligentem] Haec nisi forte vetus interpres mire turbata aut in graeco exemplari habuisse aut ipse dedisse censendum est, ut verba inter καὶ αὐτοῦς v. 34 et καὶ αὐτῆς v. 43, 1 prius omissa, postea in margine suppleta alieno loco insererentur, videri possunt ita potius in ordinem cogenda esse: sed et ipsos cum castitate viventes aut uxoribus non cohabitantes, aut unius

τας, ἢ μιᾶς γαμετῆς ἄνδρα γενόμενον ἢ ὄντα, καὶ αὐτῆς σώφρονος καὶ ἐκ παρθενίας. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐν ταῖς ἱεραῖς χειροτονίαις ὡς σωφροσύνην ἐπιλεκτέον, πρῶτην ἀρχὴν καὶ θεμέλιον ἀκριβῆ κατὰ τοὺς θεῖους κανόνας καὶ τῆς λοιπῆς ἀρετῆς καθεστῶσαν. Εἰ δὲ καὶ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ὢν εἴτα εἰσαγάγοι γαμετῆρ ἢ παλλακῆν, ἢ φανερωῶς ἢ ἐσχηματισμένως, τῆς ἱεράς εὐδὸς ἐκπιπτέτω τάξεως, 17 καὶ τὸ λοιπὸν ἰδιώτης ἔστω. Εἰ δὲ καὶ ἀναγνώστης δευτέραν εἰσαγάγοιτο γαμετῆρ διὰ τινὰ καὶ τοῦτο ὡς εἰκόσ ἀπαραίτητον ἀνάγκην, μηκέτι προσωτέρω χωρεῖται μηδὲ ἀπολανέτω βαθμοῦ μείζονος ἐν ἱερατεία, 18 πενήτη δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ διηνεκῶς. μὴ μέντοιγε καὶ πρὸς τρίτους ἐρχέσθω γάμους· ἱκανὸν γὰρ δὴ καὶ τὸ δευτέρον. Εἰ δὲ γε τοιοῦτό τι πράξειε, 15 καὶ πρὸς δευτέρους ἐλθὼν γάμους ἐπὶ μείζονα βαθμὸν σπεύσειεν, αὐτόθεν ἰδιώτης ἔσται καὶ λαϊκός, πάσης ἱεράς λειτουργίας ἐκπίπτων. Σώφρονος γὰρ ἡμῖν διὰ πάντων μελεῖ βίον. εἰ γὰρ τοιοῦτο καθεστῶτες οἱ εἰς κλῆρον ἀγόμενοι χειροτονηθεῖεν, εὐκόλος 20 αὐτοῖς ἢ πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἀνόδος ἔσται, ἐκ πολλῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν ὁραδίως ἐνδοσκομένων τῶν ἀναγεσθαι πρὸς ἱερωσύνην ἀξίων.

CAPUT VI.

18 Ὅσα γε μὴν ἐπὶ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν ἡμῖν εἰρηται, ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν θεοφιλεστάτων διακονισσῶν πράττεσθαι βουλόμεθα, ὥστε μηδὲ αὐτὰς 25 ἔξω τῆς προεπούσης παρατηρήσεως γίνεσθαι· ἀλλὰ πρῶτον μὲν αὐταῖς τὴν ἡλικίαν μήτε νέαν εἶναι μήτε ἀκμάζουσαν μηδὲ αὐτόθεν πρὸς τὰ πλημμελήματα πηδῶσαν, ἀλλ' ὑπὲρ τὸν μέσον ἤδη καθεστῶσας χρόνον καὶ ἄμφι 30 τοὺς πεντήκοντα ἐνιαυτοὺς κατὰ τοὺς θεῖους κανόνας ἀγούσας, οὕτω τε τῆς ἱεράς τυγχάνειν χειροτονίας, καὶ ἢ παρθένους καθεστῶσας ἢ ἑνὸς ἀνδρὸς γαμετῆς γενομένας. οὐ γὰρ ἐφήσομεν οὔτε δευτερογαμοῖσας οὔτε βίον ἐχούσας οὔτε φαρμὲν κατεγνωσμένον, ἀλλ' 35 οὐδὲ ὑποπτον ὄλως ἐπὶ τὴν ἱεράν παριέναι διακονίαν,

cap. VI summaria habent Coll. LXXXVII capit. 5 (inde Nomoc. L tit. 24) et Nomoc. XIV tit. 1, 28. 8, 14. 9, 29. 30.

castae et ex virginitate nuptiae. Nihil enim aequè in sacris ordinationibus probandum est atque castitas, quae secundum sacros canones reliquarum etiã virtutum primum principium et certum fundamentum est. Quodsi etiã presbyter vel diaconus vel subdiaconus uxorem aut concubinam sive palam sive simulate duxerit, sacro ordine statim excidat et deinceps privatus sit. Quodsi etiã lector secundam uxorem propter quandam necessitatem eamque ferme inevitabilem duxerit, ne porro provehatur neve maiore gradu in sacerdotio potiat, sed perpetuo in eodem gradu maneat. Ne tamen etiã tertias nuptias ineat: sufficiunt enim iam secundae. Si vero tale quid fecerit, et secundis nuptiis contractis ad maiorem gradum adspiret, ilico privatus erit et laicus, omni sacro ministerio exutus. Casta enim vita nobis ante omnia curae est. Namque si tales in clerum adducti ordinentur, commodus ipsis ad episcopatum adscensus erit, cum inter multos bonos facile inveniuntur viri qui ad sacerdotium provehantur digni.

VI. Quaecumque vero de religiosissimis clericis a nobis dicta sunt, ea etiã in deo gratissimis diaconissis fieri volumus: ut ne ipsae quidem sine idonea observatione instituuntur, sed primum quidem aetate sint neque iuvenili neque florente neque inde in peccata ruente, sed quae mediam aetatem iam excesserint et annum circiter quinquagesimum secundum divinos canones agant; atque ita sacram ordinationem obtineant, ut aut virgines sint aut unius viri uxores fuerint. Neque enim quae secundas nuptias contraxerint, aut vitam agunt non dicimus probrosam, sed quae omnino suspicionem habeat, eis ad sacrum ministerium venire et

1 γαμετῆς] γυναικὸς A || γενόμενον ἢ ὄντα] qui vel fuerit vel sit ε || 7 εἴτα om. A || ἢ φανερωῶς] φανερωῶς A || 8 εὐδὸς om. A || 10 δευτέραν] ἔσχοιτο γυναικα A || 11 ἀνάγκην] αἰτίαν M || προσωτέρω] A(ε) || πρὸς ἑτέραν M || 13 τοῦ αὐτοῦ] αἰτίαν M || μέντοιγε] A || μέντοι M || 15 πράξειεν] A || 17 σπεύσειεν] A || 18 πάσης] A || πάσης τε M; fort. πάσης τῆς? || λειτουργίας] ἱεράς A || 19 μέλλει] M || 22 ἀνάγεσθαι — 24 ἐπὶ τῶν bis scr. M || 23 πρὸς ἱερωσύνην] ad primum gradum sacerdotii ε || 27 τῆς προεπούσης] om. ε || 28 τὴν ἡλικίαν μὴ] (μὴ om. A^a) ἀκμάζουσαν εἶναι A || *μήτε — μήτε] μηδὲ — μηδὲ M || 31 ἐνιαυτοὺς τὴν ἡλικίαν ἀγούσας κατὰ τοὺς θεῖους κανόνας] A || 32 τε om. A || 34 γενομένας] MA || ἀφήσομεν] δευτερογαμοῖσας οὔτε βίον ἐχούσας οὐ φαρμὲν] A || *οὐδὲ — οὐδὲ M || 36 παριέναι] A uxoris virum qui vel fuerit vel sit, et ipsam uxorem si cum castitate et ex virginitate sit. Nihil enim sic in sacris ordinationibus quam castitatem eligendum. Quamquam in his verba et ipsam uxorem non satis conveniunt Graecis || 1 enim om. R¹ || in sacris ordinatoribus quam

tate sit. Nihil enim sic in sacris ordinationibus quam cum castitate viventis, aut uxoris non cohabitantes, aut unius uxoris virum qui vel fuerit vel sit, et ipsam castitatem eligentem, primum principium et fundamentum manifestum secundum divinas regulas et residuae virtutis constitutum. Si autem et aliquis presbyter aut diaconus aut subdiaconus postea ducat uxorem aut concubinam aut palam aut occulte, sacro statim cadat ordine, et deinceps idiota sit. Quodsi et lector secundam ducat uxorem propter quaedam, et hoc forsitan irrecusabili necessitate, nullatenus ad altiore accedat, neque perfruat gradum maiore in sacerdotio, maneat autem in eodem gradu perpetue. Sed non ad tertias veniat nuptias; satis est enim, si ad secundas. Si vero tale aliquis egerit, et ad secundas veniens nuptias ad maiorem gradum venire festinaverit, exinde idiota erit et laicus, omni sacro ministerio cadens. Pudice enim nobis per omnia pertinet vivere. Si enim tales constituti hi qui in clero adducuntur ordinentur, facilis eis ad episcopatum ascensus erit, et ex multis viris bonis facilius invenientur, qui adducantur ad primum gradum sacerdotii digni.

Quanta igitur super venerabiles clericos a nobis dicta sunt, haec etiã super deo amabilibus diaconissis agi volumus, ut neque ipsae citra observantiam fiant, sed primum quidem eis aetatem neque novellam esse neque crescentem neque exhinc ad delinquendum salientem, sed super mediam constitutas aetatem et circa quinquaginta annos secundum divinas regulas agentes, sicque sacram promereri ordinationem, et aut virgines constitutas aut unius viri quae fuerant uxores. Non enim permitimus neque secundas contrahentibus nuptias neque vitam habentibus non dicimus reprehensibilem sed neque suspectam omnino, ad sacrum venire mini-

cap. VI summaria habent Coll. LXXXVII capit. 5 (inde Nomoc. L tit. 24) et Nomoc. XIV tit. 1, 28. 8, 14. 9, 29. 30.

25 dicta sunt, haec etiã super deo amabilibus diaconissis agi volumus, ut neque ipsae citra observantiam fiant, sed primum quidem eis aetatem neque novellam esse neque crescentem neque exhinc ad delinquendum salientem, sed super mediam constitutas aetatem et circa quinquaginta annos secundum divinas regulas agentes, sicque sacram promereri ordinationem, et aut virgines constitutas aut unius viri quae fuerant uxores. Non enim permitimus neque secundas contrahentibus nuptias neque vitam habentibus non dicimus reprehensibilem sed neque suspectam omnino, ad sacrum venire mini-

καὶ τοῖς τε προσκνητοῖς ὑψηροῦσθαι βαπτίσμασι τοῖς τε ἄλλοις παρῆναι τοῖς ἀπορητοῖς, ἅπερ ἐν τοῖς σεβασμιωτάτοις μυστηρίοις δι' αὐτῶν εἰώθε πράττεσθαι. Εἰ γὰρ τις ἀνάγκη γένοιτο καὶ τὴν ἐλάττονα ταύτης τῆς ἡλικίας ἢ εἴπομεν χειροτονηθῆναι διάκονον, ἀλλ' ἔξεστι ταύτην ἐν τινι τῶν εὐαγγέλων ἀσκητηρίων χειροτονεῖσθαι καὶ κατ' ἐκεῖνο οἰκεῖν, καθ' ὅπερ οὔτε ἀνδρῶν ἐπιμῆξι καθέστηκεν οὔτε αὐτεξούσιος διαίτα, ἀλλὰ βίος συνισταμένος καὶ μέτριος καὶ (E) ὑπὸ τοῦ συνόντος πληθους μαρτυρούμενος. Βουλόμεθα δὲ καὶ αὐτὰς τὰς ἐπὶ τὴν χειροτονίαν ἀγομένης διακόνους εἴτε ἐκ χηρείας εἴτε ἐκ παρθενίας μητινας συνόντας ἔχειν ἐν τάξει δῆθεν ἀδελφῶν ἢ συγγενῶν ἢ τῶν καλουμένων ἀγαπητῶν· τοῖς γὰρ τοιούτοις ὀνόμασι χωρῆναι πάσης πονηρίας ὑποψίας τῶν ἐαυτῶν πληροῦσι βίον· ἀλλ' ἢ καθ' ἐαυτὰς οἰκεῖν ἢ γονεῦσι μόνοις καὶ πατρὶν ἢ ταῖς ἀληθείαις ἀδελφοῖς ἢ θεοῖς συνῆναι, ἐφ' ὧν εἴ τις ὑποπτεύσῃ τι τολμήσει πονηρῶν, αὐτὸς ἀνοσίδης τε ἅμα καὶ ἀσεβῆς εἰκότως νομισθήσεται. ὥστε εἰ λέγοιτό τι τοιοῦτο περὶ τινος τῶν εἰς διακονίαν χειροτονίαν ἐμβάλναι βουλομένων, ὡς τινι σύνεστιν ἐσχηματισμένην μὲν ἀγαθῇ προσηγορίᾳ, πονηρᾷ δὲ ὑποψίᾳ, οὐδὲ τὴν τοιαύτην γυναικα προσεῖσθαι παντελῶς εἰς χειροτονίαν διακονίας· ἐπειδὴ κἂν εἰ χειροτονηθῆι, καὶ τι τοιοῦτο πράξει καὶ συνοικῆι τινὲ μετὰ τοῦ ἡθῆντος ὀνόματος ἢ σχήματος, ἐκπεσεῖται μὲν τῆς διακονίας, καὶ αὐτὴ δὲ κείνητος ὑπέθνητοι ἔσονται τῶδε ἡμῶν τῷ νόμῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς τοῖς φθορέας κολάζουσι.

15 Δεῖ δὲ πάσας τὰς χειροτονουμένας εὐλαβεστάτας διακόνους καὶ αὐτὰς κατὰ τὸν τῆς χειροτονίας καιρὸν καὶ νοητέισθαι καὶ τῶν ἱερῶν ἀκούειν παραγγελλμάτων ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἡδῆ οὐσῶν εὐλαβεστάτων διακόνων, ὥστε αὐτὰς καὶ τὸ τοῦ θεοῦ δέος ἐχούσας καὶ τὴν προσοῦσαν τοῖς ἱεροῖς παραγγέλμασι παραρησίαν φοβείσθαι τε καὶ αἰσχύνεσθαι τῆς ἱερᾶς ἐκπεσεῖν τάξεως, εἰδύνας ὡς, εἰ φαρρήσαιεν ἢ κατασχίναν τὴν χειροτονίαν ἢ ἀπολιπούσας τὴν ἱερὰν χειροτονίαν προσομιλῆσαι γάμοις ἢ ἄλλῃν ὅλως ἐλεῖσθαι βίον πονηρῶν πορείαν, αὐτὰς τε ἔνοχοι γενήσονται θανάτου 40

37—45, 3 cit. Paratitla coll. const. eccl. 3, 2 p. 1354 Voell. ex Ath.

adorandis baptismatis ministrare reliquisque arcanis, quae in venerabilibus mysteriis per eas peragi solent, interesse permittemus. Enim vero si quae necessitas adsit etiam minoris hac quam diximus aetate ordinandae diaconissae, licet sane in sacro aliquo asceterio eam ordinare et in illo habitare, ubi neque cum viris commercium est neque ex arbitrio victus, sed continens et moderata vita et multitudinis, quae cum illa vivit, testimonio probata. Volumus autem illas ipsas diaconissas, quae ad ordinationem vocantur sive ex viduitate sive ex virginitate, non uti consuetudine cuiusquam de genere scilicet fratrum vel cognatorum vel agnatorum qui appellantur (qui enim eiusmodi nominibus utuntur, omni mala suspicione vitam suam onerant): sed vel solae habitent vel una vivant cum solis parentibus et liberis vel iis, qui vere fratres vel patris sunt, de quibus si quis quid mali suspicari ausit, ipse potius scelestus simul et impius merito existimabitur. Itaque si tale quid dicatur de earum aliqua, quae ad diaconissae ordinationem accedere volunt, commercium eam cum aliquo habere cum ficta quidem bona appellatione mala vero suspicione, ne eiusmodi quidem mulier ad diaconissae ordinationem omnino admittatur. Nam etiamsi ordinata sit, et tale quid commiserit atque aliquo utatur sub dicto nomine vel specie, diaconatu excidit, et tam ipsa quam ille huic legi nostrae reliquisque, quae stupratoribus puniunt, obnoxii erunt. Omnes autem religiosissimas diaconissas ordinandas et ipsas oportet ordinationis tempore et admoneri et sacra praecepta audire coram reliquis quae iam sunt venerabiles diaconissae, ut et dei timorem habentes et fiduciam, quae sacris praeceptis inest, vereantur et erubescant sacro ordine cadere, cum sciant, si audeant aut ordinationem dedecorare aut derelicta sacra ordinatione matrimonium inire aut aliam omnino improbam rationem vitae eligere, se ipsas capitis poena

1 τε om. A || 2 παρῆναι τοῖς om. A || 4 ἐλάττονα ἢ εἴπομεν ἡλικίας A || 5 διακονίσσαν A || 6 ἀσκητηρίων A || 7 εἰς ὅπερ A || * οὐδὲ — οὐδὲ MA || 9 διαίτα] διαγωγή A || 10 μαρτυρούμενος πληθους A || 11 τὰς ante ἀγομένης coll. A || 12 εἴτε ἀπὸ χηρείας (χειρίας pr.) A || 13 ἐν τάξει δῆθεν ἀδελφῶν] om. ε || 15 πάσης] om. ε || 17 ἢ θεοῖς] aut iis (thiis?) ε || ὑποπτεύσῃ τι ε] ὑποπτεύσῃ A ὑποπτεύσειεν ἢ M || 19 τολμήσει Ab || 21 χειροτονίαν (om. A^a) διακονίσης A || 22 σύνεστιν, ἐν σχήματι μὲν ἀγαθῆς προσηγορίας, πονηρᾶς δὲ ὑποψίας A (cf. ε) || 23 οὐδὲ] non oportet ε || 28 αὐτῇ M || 29 τοῖς λοιποῖς τοῖς] πᾶσι τοῖς A || 30 πᾶσας ante εὐλαβεστάτας coll. A || 31 καὶ αὐτὰς om. ε || 37 ἢ om. A || 38 χειροτονίαν καὶ προσομιλῆσαι, om. vv. ἢ — χειροτονίαν A || ἀπολιπούσας M || 39 πονηρῶν om. Aε || 40 αὐτὰι τε M

sterium et adorandis ministrare baptismatibus et aliis adesse secretis, quae in venerabilibus mysteriis per eas rite aguntur. Si vero quaedam necessitas fiat et minorem ab hac aetate qua diximus ordinari diaconissam contigerit, liceat eam in aliquo venerabilium asceteriorum ordinari et in illo habitare, nequaquam viris admixta constituta sit neque suo arbitrio habitans, sed vitae separatae et mediocris, et a conveniente multitudine bonum testimonium habens.

10 Volumus autem et ipsas, quae ad ordinationem perducuntur, diaconissas, sive ex viduitate sive ex virginitate, non cum aliquo cohaerentes aut cognatorum aut eorum quos appellant dilectos (talibus enim nominibus utentes maligna suspicione suam replent vitam): sed aut solae habitent, aut cum parentibus solis et filiis aut vere fratribus aut iis cohaerere, de quibus si quis suspicari aliquid praesumpserit malignum, ipse insipiens simul et impius forsan putabitur. (Ut) si dicatur tale aliquid de aliqua earum, quae in diaconissarum ordinationem ingredi vult, quod alicui cohaeret sub imagine quidem bonae appellationis, maligna vero suspicione, non oportet huiusmodi mulierem produci omnino ad ordinationem diaconiae. Nam etsi ordinetur, et tale aliquid egerit, et cohaeserit alicui cum praedicto nomine aut schemate, cadat quidem a diaconia, et ipsa autem et ille subiecti erunt huic legi et reliquis, quae corruptores puniunt. Oportet enim omnes, quae ordinantur, venerabiles diaconissas tempore ordinationis et moneri et sacrorum audire mandatorum coram reliquis quae dudum sunt venerabiles diaconissae, ut ipsae et dei timorem habeant et adhaerentem sacris mandatis fiduciam, timere autem et confundi sacro cadere ordine, scituras quod, si praesumpserint aut erubescerent ordinationem, aut dereliquentes sacrum ministerium ad nuptias venerint, aut aliam omnino elegerint vitam, ipsae quidem ob-

1 adorandi R¹ || 2 quae] queque V || mysteriis Heim- bach] ministeriis libri || 4 qua R] quam V vulg. || 5 con- tingerit R¹ || 6 assisteriorum RT asisteriorum V || ne quaquam] leg. in quo neque? || 7 admixtam V² || 9 con- uenienti R² conuenien R¹ || bonum om. R || habens] di- cimus R¹ || 10 ordinationes R¹ || 14 utentes] ute R¹ || 16 aut huius R², suppl. V² in spat. vac., aut *c. us R¹ || 17 suspicari VTR² supplicare R¹ || 19 * Ut si] si RTV, et si vulg. || dicant R dicat VT || 21 quidem bonae] qui de homine R¹ || 24 aliquid V || 26 cadet vulg. || 27 ille] ipse V || quae corruptores] *c. rruptores R¹ || 28 quae] qui RV¹ || 30 moneri] muneris V¹ || coram R² et V² in ras. || 31 reliquas R || diaconissas R^b || 32 ut et ipsae dei R vulg. || 34 cad' R¹ || scituras] scituris (situris R¹) RTV || 35 delinquentes V¹ || 36 misterium R || uenerit et 37 ele- gerit V¹

καὶ τὰ τῆς περιουσίας αὐτῶν προσκυρωθήσεται ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ τοῖς μοναστηρίοις, ἐν οἷς εἰσίν. Οἱ τε ταύτας φθεῖραι ἢ γῆμαι φαρρήσαντες ὑπεύθυνοι μὲν καὶ αὐτοὶ ἕξουσιν εἶναι, τὴν δὲ οὐσίαν αὐτῶν καθέξει τὸ δημόσιον. εἰ γὰρ ἐν τοῖς 5 πάλαι νόμοις ταῖς παρ' ἐκείνοις εἰς τὴν αὐτῶν πλάην καλουμέναις παρθένους θάνατος ἐπὶ τῆς ζήτησις φθαρθείσας, πῶς οὐ μᾶλλον ἡμεῖς τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀληθῆ περιθεῖν δοξαζουσῶν οὐροῦμεν, τὴν σωφροσύνην, ἢ μάλιστα γυναῖκας κοσμεῖ, φυλάττεσθαι βουλόμενοι 10 διαφερόντως ἐπὶ τῶν εὐλαβεστάτων διακονισσῶν, ὅπως ἂν τὸ τε πρέπον τῆ φύσεως φυλάττοιεν τὸ τε ἀφειλόμενον τῆ ἱερωσύνης τηροῦεν.

CAPUT VII.

ἸΖ Τοὺς δὲ ἅπασι ἐπὶ τούτοις γενομένους διακόνους ἢ πρεσβυτέρους κατὰ μηδένα τρόπον ἀπολιμπάνειν τὴν ἱερατείαν. Ὅτε οὐ μόνον ἐπὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων θεσπιζόμεν, ἀλλὰ καὶ ὑποδιάκονος καὶ εἰ τυχὸν ἀναγνώστης εἴη τις, μηδὲ τοῦτον ἀπολιμπάνειν τὸ πρότερον σχῆμα καὶ εἰς ἕτερον μετατίθεσθαι βίον, γινώσκοντα ὡς, εἴπερ τοιοῦτό τι πράξειε, κατὰ 20 τὸ ἤδη παρ' ἡμῶν νομοθετηθῆν ἢ εἰς βουλευτήριον μετὰ τῆς οὐσίας, ἢ ἐν ἀποραῖα ὧν πρὸς ταξωτικὴν κατενεχθήσεται τύχην.

CAPUT VIII.

ἸΗ Οὐ μὴν οὐδὲ ἐκκεχυμένας προσήκει γίνεσθαι τοῦ λοιποῦ τὰς τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν χειρῶν 25 τοῖας. τὸ μὲν γὰρ μέχρι νῦν, εἰ καὶ ἐπανορθῶν ἐχρῆν, ἀλλ' οὐν διὰ τὸν χρόνον ἀφιεμέν, τοῦ λοιποῦ δὲ μὴ προχειρῶς αὐτὰς γίνεσθαι μηδὲ εἰς ζήτησιν τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν χωρεῖν θεσπιζόμεν. Ὅσα μὲν οὖν ἐχρῆν περὶ τοῦ τοιοῦτου τρόπου κατὰ τὴν ἀγιω- 30 τάτην μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς βασιλευούσης ἡμῶν ταύτης πόλεως καὶ τὰς ὑπ' αὐτὴν ἀγιωτάτας ἐκκλησίας καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐνταυθοῖ γενέσθαι, ταῦτα ἰδικῶ περιελάβομεν νόμῳ. Ἐν δὲ ἅπασιν τοῖς ἔξω τόποις θεσπιζόμεν, εἰ μὲν ὁ συστησάμενος ἔξ ἀρχῆς καὶ οἰ- 35 κοδομήσας τὴν ἐκκλησίαν ὥρισεν τὸ τῶν χειροτονουμέ-

ligatae efficiuntur morti, et substantia eorum applicabitur sanctissimis ecclesiis aut monasteriis, in quibus sunt. Qui vero eas aut uxores accipere aut corrumpere praesumpserint, obnoxii quidem et ipsi gladio erunt, substantia autem eorum applicabitur fisco. Si enim in antiquis legibus virginibus illis, quae in eorum errorem vocabantur, mortis incumbebat damnum corruptis, quomodo non magis nos in his, quae a deo glorificantur, definimus, pudicitiam, quae quam maxime mulieres ornat, conservari volentes competens venerabilibus diaconissis, ut et quod decet naturae custodiant et quod debetur sacerdotio conservent.

Semel autem secundum haec factos diaconos aut presbyteros nullo modo derelinquere sacerdotium. Quod non solum in presbytero et diacono sancimus, sed et si subdiaconus aut forte lector fuerit aliquis, neque hunc relinquere pristinum schama, et ad alteram migrare vitam, scientem quia, si tale aliquid egerit, secundum quod iam a nobis sancitum est aut in curiam cum substantia, aut sub inopia degens ad officialem deponitur fortunam.

Sed neque effusas competit fieri de cetero reverentissimorum clericorum ordinationes. Quod enim hactenus gestum est, licet corrigi oporteret, sed tamen propter tempus sinimus; de cetero autem non prompte hoc fieri neque ad damnum sanctissimarum ecclesiarum venire sancimus. Quaecumque igitur oportebat de tali modo in sanctissima maiore ecclesia huius regiae nostrae civitatis et sub ea constitutis sanctissimis ecclesiis et aliis, quae hic sunt, fieri, hac speciali lege complexi sumus. In omnibus autem, quae foris sunt, locis sancimus, si quis cum constituit ab initio et aedificavit ecclesiam, definivit

cap. VII summaria habent Nomoc. L tit. 10 (ex Ath.); Nomoc. XIV tit. 9, 32.

cap. VIII habent B 3, 1, 34 et inde L in nov. 123 post cap. 18. Summarium Nomoc. tit. XIV tit. 1, 30 ex Ath.

teneri et bona sua sanctissimis ecclesiis vel monasteriis, in quibus sunt, addicenda esse. Atque qui stuprare eas aut matrimonio sibi iungere ausi sunt, ipsi quoque gladio obnoxii erunt, eorumque bona fiscus occupabit. Si enim in antiquis legibus virginibus, quae apud illos in ipsorum errores vocabantur, corruptis capitis poena instabat, quin multo magis nos idem in eas, quae vera de deo sentiunt, statuamus? qui castitatem, quae maxime mulieris ornat, praecipue in religiosissimis diaconissis conservari velimus, ut tam quod naturam decet custodiant, quam quod sacerdotio debetur servent.

VII. Qui vero semel secundum haec diaconi vel presbyteri facti sunt, sacerdotium nullo modo derelinquant. Quod non solum de presbyteris et diaconis sancimus, verum etiam si quis subdiaconus aut lector forte sit, ne ille quidem priorem statum relinquat et ad aliam vitam transferatur, sciens sc, si tale quid fecerit, secundum id, quod a nobis iam constitutum est, aut in curiam cum bonis suis, aut si in paupertate debeat, ad cohortalem condicionem detrusum iri.

VIII. Neque tamen effusas decet fieri in posterum religiosissimorum clericorum ordinationes. Quod enim huc usque factum est, etsi emendari oportuit, attamen propter tempus relinquimus: ne vero in posterum temere fiant neve in detrimentum sanctissimarum ecclesiarum vertant, sancimus. Atque quaecumque de eo genere in sanctissima magna ecclesia huius regiae nostrae civitatis et sanctissimae ecclesiae sub illa constitutis reliquisque, quae hic sunt, obtinere oporteret, ea speciali lege complexi sumus. In omnibus vero locis extraneis, si quidem is, qui ab initio constituit atque aedificavit

2 sq. ἐν οἷς ἦσαν τὸ πάλαι. οἱ δὲ ταύτας A || φθεῖραι ἢ γῆμαι || aut uxores accipere aut corrumpere ε || τολμήσαντες A || 6 νόμοις || νόμοις τῶν ἀγνοούντων θεῶν A || 8 πῶς οὐ || πόσω A || τοῦτο M || αὐτὴν A (om. ε) || ἀληθῶς A, om. ε || 10 ἢ || ἢ M οἱ A || κοσμεῖ φυλάττεσθαι φυλάττεσθαι κοσμίως A || 11 διαφερόντως || competens ε || 17 καὶ εἰ || ἢ A || 18 εἴη || ἢ A || 19 μετατίθεσθαι A || 20 τι τοιοῦτον A || πράξειε M, πράξειεν ante eis Boul. 21 coll. A || 21 νομοθετηθῆν ἢ διατυπωθῆν A. Cf. Cod. 1, 3, 52 (53), 5. 9. 10. Nov. V, 6 || 22 ὧν A || Nomoc. XIV tit. || om. M || 24 Οὐ μὴν — σιτήσεως 46, 6 in fine capituli 8 errore manus prima repetiit in L: quae in altera utra parte sola extant discrepantiae notavi L' et L'' || οὐ μὴν τε κεχυμένας A || τοῦ λοιποῦ om. B || 27 ἐφίεμεν L'' || 28 αὐτὰς M || αὐτὸ LABε || 29 ἀγιῶν L'' || χωρεῖν om. A || 30 οὐν m. L || κατὰ τε τὴν A || 31 μεγάλην om. L' || βασιλι-

δος L'' || ταύτης ἡμῶν A || 32 καὶ τὰς — ἐκκλησίας om. B || 33 καὶ ἄλλας τὰς ἐνταυθα A || γίνεσθαι B || ταῦτα LB || τούτων τῶ Mε, om. A || 34 περιελάβομεν B || νόμῳ || τύτῳ A. Est novella III || 36 ὥρισεν post μέτρον (46, 1) coll. L' || χειροτονῶν A (ε)

1 efficiuntur vulg. || 2 sanctis (sanctissimis R²) applicabitur R || 3 eas aut || eas et R¹ || 4 praesumpserit V¹ || 7 errore R || 8 nos V || om. RT || 9 definimus V || 12 debet R¹ || 13 conseruentur R || 15 relinquere R || sacerdotio R² || 16 Quod || quidem V || presbyteros et diaconos T || 17 lectos R² || 18 sema R¹ || 22 deponetur vulg. || 26 lice[et] V¹ || oportet V || 27 tamen] tñ V || siuimus V³ || iuimus V¹ || 28 prompte Hombergk, propter libri || 29 uenire] ueniri V iure R || 31 regiae nostrae R] nostrae regiae V vulg. || constitutis] ciuitate R² || 33 spiritali R¹

νων μέτρον, οἷα πρὸς αὐτὸ καὶ τὴν δαπάνην περι-
στήσας, μὴ πρότερον χειροτονηθῆναι τινα κατὰ τὴν
αὐτὴν ἐκκλησίαν, πρὶν ἂν εἰς τὸν ἀριθμὸν τὸν ἐξ
ἀρχῆς ὀρισθέντα τὸ μέτρον αὐτοῦ περισταίῃ. Εἰ δὲ
μὴ τοῦτο γέγονεν, αὐτὴ δὲ ἡ τῆς πόλεως ἐκκλησία
χορηγοῦν τὰς σιτήσεις ἐαυτῆς τε καὶ ταῖς ἄλλαις ἐκ-
κλησίαις, τηρικῶντα μὴ προχείρως αὐξῆν τοὺς ἐκείσε
κληρικούς, μηδὲ διὰ τινὰς ἴσως προσπαθείας ἢ χάριτας
ταῖς ἐντεύθεν αὐτὴν καταφορτίζειν δαπάναις· οὐκ
εὐσεβῆ γὰρ τὰ τοιαῦτα, οὐδὲ ἱερέων ἄξια· ἀλλ' ἐξ
ὧν ὁ δεσπότης διδοῖν θεός, ἐκ τούτων τὰ δυνατὰ
χορηγεῖν, ἢ τὴν γοῦν παλαιὰν φυλάττειν συνήθειαν,
μηδ' ὅτιον παντελῶς καινιζομένην. Ὡστε προσήκει
τοὺς θεοφιλέστατους πατριάρχας καὶ μητροπολίτας τού-
του τιθεσθαι πρόνοιαν, καὶ τοὺς μὲν μέχρι νῦν ὄντας
ἔαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος, ἐφ' ὅσπερ εἰσι, κληρι-
κούς, συμμετεῖν δὲ τὴν ἐκάστης ἐκκλησίας δύναμιν,
καὶ οὕτως αὐτοὺς τε τοὺς ὀσιωτάτους πατριάρχας τὰς
αὐτῶν ἐκκλησίας, τοὺς τε μητροπολίτας
ἀπὸ τοῦτο παρὰ τῶν ὀσιωτάτων πατριαρχῶν ὑπομι-
νησκόμενοι ποιεῖν, ἐκείνους τε τοὺς ἄλλους ἅπαντας
τοὺς ὑφ' ἐαυτοῦς ἐπίσκοπους ἐπὶ τὴν συμμετρίαν ταύ-
την ἐμβιβάζειν, καὶ σπεύδειν μὴ ὑπὲρ τὴν δαπάνην
ποιεῖσθαι τὰς τῶν κληρικῶν χειροτονίας. Ἴσμεν γάρ,
ὅσοι τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν διὰ τοῦτο δὴ τὸ τῶν
χειροτονουμένων τε καὶ τῆς ἄλλης δαπάνης ἐκεχειμέ-
νον ἠπόησαν, καὶ ὅτι τινὰς ἐξ αὐτῶν μόλις μὲν,
περιεσώσασμεν δὲ ὁμῶς, τινὲς δὲ ἐτι καταφορτισμέ-
ναι κείνται, ἐκ τῆς τοιαύτης ἀνευγκείν στενοχωρίας
οὐ δυνάμεναι. ὥστε τοῦτο προνοήσουσιν οἱ ἀγιωτάτοι
πατριάρχαι καὶ οἱ μητροπολίται καὶ οἱ λοιποὶ θεοφι-
λέστατοι ἐπίσκοποι, ἐφ' ᾧ τε ἡμᾶς τὰ παρ' αὐτῶν
γνωόμενα μανθάνοντας ἀποδέξασθαι αὐτοὺς, ὅτι τῶν
ἐν γράμμασιν ἡμῶν νόμον ἐν αὐτοῖς ἐδειξαν τοῖς ἑρ-
νοῖς πολιτευόμενοι.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παρ' ἡμῶν νομοθετη-
θέντα καὶ τὴν ἱεράν τάξιν τε καὶ κατάστασιν φυλάτ-
τοντα κατὰ τὴν τῶν θείων κανόνων δύναμιν τε καὶ
παρατήρησιν τοῦ λοιποῦ φυλαττέτωσαν διηκεῶς ἀκέ-
ραια οἱ τε ἀγιωτάτοι πατριάρχαι διοικήσεως ἐκάστης
οἱ τε θεοφιλέστατοι μητροπολίται οἱ τε λοιποὶ εὐλα-
βέστατοι ἐπίσκοποι οἱ τε κληρικοί, πανταχοῦ τὴν τοῦ

ordinationum mensuram, tamquam secundum eam
expensas constituens, non prius ordinari quemquam
in eadem ecclesia, nisi ad numerum a principio de-
finitum eius mensura redigatur. Si vero hoc non
fecit, ipsa vero civitatis ecclesia ministrat emolu-
menta et sibi et aliis ecclesiis, tum non promptum
augere illic clericos, neque propter aliquas forte
compassiones aut beneficia ex hoc eam sumptibus
praegravare (non sunt enim haec pia, neque sacer-
dotibus digna): sed ex quibus dominus dederit deus,
ex his quae sunt possibilia ministrare aut antiquam
conservare consuetudinem nihil penitus innovantem.
Unde competit deo amabiles patriarchas et metro-
politas huius habere providentiam, et eos quidem,
qui hactenus sunt, sincere in schemate, in quo sunt,
clericos, metiri vero uniuscuiusque ecclesiae virtutem,
et ita ipsos quoque sanctissimos patriarchas sub se
constitutas ecclesias ordinare, et metropolitans hoc
ipsum a sanctissimis patriarchis communitos facere,
illos autem alios omnes sub se constitutos episcopos
ad mensuram hanc deducere, et studere non ultra
expensam facere clericorum ordinationes. Scimus
enim, quanta sanctissimae ecclesiae propter hanc
ordinationum et alterius expensae effusionem inopes
factae sunt, et quia aliquas earum vix quidem, tamen
eliberavimus, quaedam vero adhuc oneratae iacent,
ex tali elevari angustia non valentes. Ideoque hoc
provideant sanctissimi patriarchae et metropolitae
et reliqui deo amabiles episcopi, ut et nos, quae ah
eis aguntur discentes, approbemus eos, quia nostram
legem in litteris positam apud semet ipsos osten-
derunt operibus adimpleri.

(Epilogus.) Quae igitur a nobis sancita sunt,
et sacrum ordinem statumque custodiunt secundum
sacrarum regularum virtutem et observationem, de
cetero conservent perpetuo integra et sanctissimi
patriarchae uniuscuiusque diocesis et deo amabiles
metropolitae et reliqui reverentissimi episcopi atque
clerici, ubique dei culturam et sacram disciplinam

ecclesiam, modum ordinandorum definiverit utpote secundum eum expensis quoque constitutis, ne quis
prius in eadem ecclesia ordinetur quam ad numerum ab initio definitum eius modus redactus sit, sancimus.
Sin id factum non sit, ipsa vero civitatis ecclesia et sibi et reliquis ecclesiis alimenta subministret, tum
ne temere augeantur qui ibi sunt clerici neve illa propter quasdam forte affectiones vel suffragationes
sumptibus exinde oneretur (talibus enim non sunt pia neque sacerdotibus digna), sed quae dominus deus
dederit, ex his quoad fieri potest subministretur, aut saltem antiqua consuetudo servetur nullo modo re-
novanda. Itaque decet deo carissimos patriarchas et metropolitanos huius rei curam gerere, et eos qui-
dem, qui usque eo sunt clerici, in eodem statu, in quo sunt, relinquere, facultates vero uniuscuiusque
ecclesiae recte metiri: atque ita et ipsi sanctissimi patriarchae ecclesias sub ipsis constitutas ordinent, et
metropolitani id ipsum a sanctissimis patriarchis admoniti faciant, et illi reliquos omnes episcopos sub se
constitutos ad hanc convenientiam adducant, dentque operam ne ultra modum expensarum fiant clericorum
ordinationes. Scimus enim, quot sanctissimae ecclesiae propter istam quidem ordinationum et ceterorum
sumptuum abundantiam inopia laborent, atque ex eis nos alias aegre quidem, at tamen servasse, alias autem
etiannunc oneratas iacere neque ex eiusmodi angustiis emergere posse. Itaque huic rei sanctissimi patri-
archae et metropolitani et reliqui deo carissimi episcopi prospicient, ut nos, quae ab illis fiant edocti,
approbemus eos, quod legem nostram scripto mandatum re quoque ipsa valere ostenderint.

Epilogus. Quae igitur a nobis sancita sunt et sacrum ordinem atque statum secundum sacrorum
canonum auctoritatem et observationem conservant, in posterum et sanctissimi cuiusque dioecesis patriarchae
et deo carissimi metropolitani et reliqui religiosissimi episcopi et clerici perpetuo integra custodiant, in

1 οἷα om. L' || περιστήσας καὶ τὴν δαπάνην A ||
2 τινὰς τε B || 4 αὐτῶν L || εἰ δὲ οὐ γέγονε τι τοιού-
τον, ἀλλ' ἡ τῆς A || 5 γέγονεν γένηται L' || 7 προ-
χείρους L promptum ε || 8 μήτε A || ἢ καὶ A || 10 ἱε-
ρέων L ἀρχιερέων A || 11 διδοῖ A || ἐκ τούτων om. A ||
12 γοῦν om. A || φυλάττειν δὲ φυλάττειν A || 14 θεο-
φυλάκους (θεοφυλάκτους L^b) L || τούτου θεσθαι LB
θεσθαι τούτων A || 15 ἀρχι A || 16 αὐτοῦ om. A ||
17 τῆς L || 18 αὐτοὺς τε om. A || 21 τε] δὲ A ||
22 τοὺς om. A || 25 ὅσαι] ὡς αἱ A || ἐκκλησιῶν] ἐκκλη-
σιῶν πλεισταῖ A || 26 χειροτονιῶν A (ε) || 28 ὁμῶς γοῦν
τινὲς ἐτι A || 29 sq. οὐ δυνάμεναι στενοχωρίας A ||
τούτου A || 31 καὶ μητροπολίται A || 40 οἱ τε] οἱ τε οἱ
M || 42 οἱ τε] εἶτε A || τοῦ θεοῦ] θεῖαν A

1 eam secundum V¹ || 2 constituentes R¹ || quamquam
V || 5 facit R¹ || inministrat R || 6 tum] cum R^a ||
promptum au] V³ in ras. (sit post promptum add. vulg.) ||
7 *illi libri || 8 passiones R || 10 digna om. R || deus
dedit R || 11 quae] quoque V¹ || inministrare R || 15 se-
mate R || 16 metui R¹ || uirtutum R || 18 hoc] uero hoc
V || 20 alios om. V || constitutos episcopos R] episcopos
(episcopis V¹) positos VT positos episcopos vulg. || 22 si-
mus R¹ || 24 *ordinationem libri || 25 quia] qui R¹ ||
tamen] tm V || 26 eliberavimus (eliberamus V^a) RVT
deliberavimus V³ || uero] u. V¹ || iacerent V || 27 rele-
uari vulg. || hoc] haec R || 28 sanctissime R¹ || 30 quia
V] qui R vulg. || 37 statumque] statutum R^a || 39 per-
petue VT || 41 metropolitans V] reuertissimi V || 42 ibique R

θεοῦ λειτουργίαν καὶ τὴν ἱερὰν εὐκοσμίαν τηροῦντες ἀκέραιον, ποιητὴς ἐπιχειμένης τῶ ταῦτα παραβαίνοντι τοῦ παντελῶς αὐτὸν ἀλλότριον εἶναι θεοῦ τε καὶ τῆς ἐπιχειμένης αὐτῶ κατὰ τὴν ἱεροσύνην ἀξίας· ὡς γὰρ Ἰθ ἀνάξιος ταύτης ἐξελαθήσεται. Ἄδειαν δὲ πᾶσι διδομεν ἐν ὁποῖα δῆποτε τάξει καθεστῶσι καὶ σχήματι βίον θεωμῆνοις τε τούτων παραβαίνοντων μὴνεὶν ἡμῶν τε καὶ εἰς τὴν αἰ βασιλείαν, ὅπως ἂν ἡμεῖς οἱ ταῦτα κατὰ τὴν τῶν θείων κανόνων ὑφήγησιν καὶ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν διατάξαντες πρέπουσαν καὶ ἐπὶ τοῖς παραβαίνουσιν ἐνέγκοιμεν ἀγανάκτησιν. Δηλαδὴ καὶ τῶν νενομοθετημένων παρ' ἡμῶν περὶ τῶν κληρονομίων τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων φη- 1 λαττομένων. Οἱ μὲν οὖν ἀγιώτατοι πατριάρχαι διοικήσεως ἐκάστης ταῦτα προδήσουσιν ἐν ταῖς ὑφ' 15 ἑαυτοῦ ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις, δῆλα δὲ ποιήσουσι τοῖς θεοφιλεστάτοις μητροπολίταις τὰ παρ' ἡμῶν διατεταγμένα, οἱ δὲ αὐθις καὶ αὐτοὶ προδήσουσι τε αὐτὰ κατὰ τὴν τῆς μητροπόλεως ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν τοῖς τε ὑφ' ἑαυτοῦ ἐπισκόποις φανερά ταῦτα καταστή- 20 σουσι, προκείνων δὲ ἕκαστος ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκκλησίᾳ ταῦτα προδήσει· ὥστε μηδὲνα τῶν τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἀγροσῶν τὰ παρ' ἡμῶν εἰς τιμὴν τε καὶ αὐξήσιν τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διατετυπωμένα. ἐφ' ᾧ τε ἀκολουθοῦσαν τούτοις τὴν 25 σὴν ἀγιωσύνην ἅπασιν τοῖς ὑφ' αὐτὴν ὁσιωτάτοις μητροπολίταις φανερά ταῦτα καταστήσαι τῶ παντὶ συμπαροδοθησόμενα χρόνω.

(K) 2 Ἐγράφη τὰ ἰσότυπα <Τιμοθέω> τῶ ὁσιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀλεξανδρείας, Ἐφραίμῳ τῶ ὁσιωτάτῳ 30 ἀρχιεπισκόπῳ Θεουπόλεως, Πέτρῳ τῶ ὁσιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἱεροσολύμων, Ἰωάννῃ τῶ ἐνδοξοτάτῳ ἐπίτρχῳ τῶν ἱερῶν praetorium τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίων, Δομνίκῳ τῶ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάτρχῳ τῶν παρὰ Ἰλλυριοῖς ἱερῶν praetorium.

Dat. xvii. k. April. CP. Belisario v. c. cons. [a. 535.]

custodientes inviolatam, poena imminente haec praevaricanti, quod penitus alienus sit a deo et imposito sibi sacerdotii ordine; nam velut indignus hoc excluditur. Licentiam vero universis damus, cuius- 5 cumque sicut officii vel conversationis, respicientibus aliquid horum praevaricari, nuntiare nobis et ad imperium quod semper est: ut nos, qui haec secundum sacrarum regularum explanationem apostolicamque traditionem constituimus, decentem etiam indignationem praevaricatoribus infraamus. Etiam his videlicet quae sancita sunt a nobis de hereditatibus deo amabilium episcoporum custodiendis.

1 Sanctissimi siquidem patriarchae uniuscuiusque diocesis haec proponant in ecclesiis sub se constitutis, et manifesta faciant deo amabilibus metropolitibus, quae a nobis constituta sunt. Illi quoque rursus etiam ipsi proponant ea in metropolita sanctissima ecclesia, et constitutis sub se episcopis haec faciant manifesta, illorum vero singuli in propria ecclesia haec proponant: ut nullus nostrae reipublicae ignoret, quae a nobis ad honorem et augmentum magni dei et salvatoris nostri Iesu Christi disposita sunt. Insuper sequens haec tua sanctitas omnibus, qui sub ea sunt, sanctissimis metropolitibus haec faciat manifesta, universo tempore contradenda.

2 Scripta exemplaria Eupbraemio sanctissimo archiepiscopo Theopolitano. Scripta exemplaria (Petro) sanctissimo episcopo Hierosolymorum. Scripta exemplaria Iobanni viro gloriosissimo praefecto sacrorum praetorium secundo, exconsuli et patricio.

Cui etiam hoc adiectum est: Et tua quoque celsitudo haec sciens una cum semper suscepturis sedem tuam haec servare festinet, et si denuntiatum fuerit aliquid tale delictum, probeat, et maxime quaecumque in ordinationibus curialium et officialium interdicta sunt. Nuntiet autem etiam nobis, ut decens super eis imponatur correctio. Utatur quoque praecipis ad clarissimos provinciarum iudices, ut et ipsi quae fiunt inspicientes non permittant aliquid extra hoc quod a nobis constitutum est fieri. Iminebit enim eis et poena quinque librarum auri, si

omnibus rebus dei cultum et sacram disciplinam inviolatam servantes: poena transgressuro imminente hac, ut et a deo et a dignitate sacerdotii in eum collata plane alienus sit futurus; nam ut indignus ea exceditur. Licentiam vero omnibus damus, in quocumque ordine et vitae conditione sunt, ubi quid horum violari videant, ut id et nobis et quicumque imperator futurus est indicent: quo nos, qui secundum divinorum canonum praecipitum et apostolicam traditionem haec constituimus, debitam etiam transgressoribus indignationem exhibeamus. Videlicet ea quoque quae a nobis de hereditatibus deo carissimorum episcoporum sanctissima cita sunt, observentur. Sanctissimi igitur cuiusque dioecesis patriarchae haec in sanctissimis ecclesiis sub se constitutis proponant et cum deo carissimis metropolitibus quae a nobis imperata sunt communicabunt; hi vero rursus et ipsi in sanctissima ecclesia metropolitana ea et proponant et eadem episcopis, qui sub ipsis sunt, manifesta faciant; denique illorum etiam in sua quisque ecclesia haec proponet: ut nemo eorum qui in nostra sunt reipublica ea quae a nobis in honorem et incrementum magni dei et servatoris nostri Iesu Christi constituta sunt, ignoret. Itaque his obsequens sanctitas tua omnibus sanctissimis metropolitibus, 2 qui sub ipsa sunt, haec manifesta faciat omni tempore simul prodenda. Scripta sunt exemplaria (Timotheo) sanctissimo archiepiscopo Alexandriae, Ephraimio sanctissimo archiepiscopo Theopolitano, Petro sanctissimo archiepiscopo Hierosolymorum, Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, exconsuli et patricio, Dominico gloriosissimo praefecto sacro praetorio apud Illyrios.

1 ἱερῶν ἱερατικῆν A || 3 * τοῦ τὸ libri || 6 διδόμεν A || ἐν A || om. M || καθεστῶσι A || σχήματι βίον] conversationis (i. e. ἀσκήσει) ε || 12 cf. Cod. 1, 3, 41 (42), 5—9 || 13 κληρονομίων Aε] κληρονομίων M || 14 οἱ μὲν ὁσιωτάτοι A || 15 ταῦτα προδήσουσιν] προθέντες A || ἐφ' ἑαυτοῦς A || 16 δῆλα ποιήσουσιν ἐν τοῖς A || 18 καὶ αὐτοὶ post αὐτὰ coll. A || προσδήσουσι A || 20 ταῦτα om. A || 22 προδήσουσιν A || τῶν om. A || 23 ἀγροσύντα A || αὐξήσιν] τῆς πίστεως add. A || 26 πᾶσι A || θεοσιωτάτοις A || 29 § 2 om. A. Cf. nov. VII extr. τῶ — Ἀλεξανδρείας] om. ε. Τιμοθέω addidi || 30 * Αἰφραμίῳ M || 31 Πέτρῳ om. ε || 34 * Δομνίκῳ M — praetorium om. ε. Quae sequuntur in ε, om. M; excerpta habent Ath. (inde A) et Theod. || 36 dat. k. April. CP. Belisario v. c. cons. Iul.; ἐγράφη καλάνδαις ἀπὸ ἑλλήνων ὑπάτειας Βελισσαρίου καὶ Εὐτροπίου Ath. (sim. Theod.). Ἐργαρια καλάνδαις ἰαννουαρίου ἰνδικτιῶνος ἐπὶ τῆς ὑπάτειας Βελισσαρίου τε καὶ Εὐτροπίου A || bilissariu M

1 poenam imminente RTV¹ || haec * V¹ hac V³ || praevaricati V¹ || 2 quod] quo RV || penitus alieni sint R || 3 uelud indignus V³ in ras. 7 litt. || excludetur vulg. || 4 universis dam V¹ damus universis R || cuiusque RV || 5 conversationibus R¹ || 8 sacra R¹ || apostolicae R || 10 etiam — 12 custodiendis om. R || 15 praeponant VT || 16 deo om. R¹ || 18 metropolitana R² vulg. || 19 fatiant manifesta RT] manifesta fatiant V vulg. || 21 nullius V || 25 sanctissimi V¹ || fatiant V¹ || 26 leg. tempore? || contrahenda RVT || 29 Euphraemio (cf. Liberatus brev. c. 23)] eupraemio (i post prae add. R^b) R cum eufremio V || episcopo archiepiscopo (archiep. del. V²) V || 30 Petro om. codd. || 31 sanctissimo] ***imio R¹ || 33 praetorium R || 35 susceptoris R¹ VT || sedere V || 38 ordinatione R^a || et (e in ras. V) RV] ucl vulg. || 39 introducta R¹T || autem om. V || 40 correctione R¹ || 41 iuces R¹ || 42 quae] quoque V¹ qui V² || aliquid in ras. V

quidem et ipsi praevaricari videntes non denuntia-
verint aut sedi tuae aut imperio: ut undique decens
ornatus ordinationis gradui conservetur. Scripta cum
adiectione Dominico . . . . .

5 Dat. k. April. CP. Belisario v. c. cons.

Z

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΚΠΟΙΕΙΣΘΑΙ
Η ΑΝΤΑΛΛΑΤΤΕΣΘΑΙ ΤΑ ΕΚ-
ΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ Η
ΕΙΣ ΙΔΙΚΗΝ ΥΠΟΘΗΚΗΝ ΔΙΔΟ-
ΣΘΑΙ ΤΩΙ ΔΑΝΕΙΣΤΗΙ, ΑΛΛ' ΑΡ-
ΚΕΙΣΘΑΙ ΑΥΤΟΝ ΤΑΙΣ ΓΕΝΙ-
ΚΑΙΣ ΥΠΟΘΗΚΑΙΣ.

Αυτοκράτωρ Καίσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος
Ἐπιφανίῳ τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπι-
σκόπῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμένης 15
πατριάρχῃ.

(Προοίμιον.) Ἐνα σκοπὸν αἰεὶ τοῦτον ἐθέμεθα
τὸ πᾶν εἶ τι πρότερον ἀτελὲς ἢ συγκεχυμένον ἐδόκει,
τοῦτο καὶ ἀνακαθάραι καὶ τέλειον ἐξ ἀτελοῦς ἀποφῆ-
ναι. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς ὅλης νομοθεσίας ποιήσαντες, 20
ἰγούμεθα χρῆναι καὶ ἐπὶ τῶν ἐκποιήσεων τῶν γινο-
μένων ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς πράγμασιν ἐν περιλαβεῖν νόμον
τοῖς ἐμπροσθεν ἅπαντας, καὶ ἀνανεομένῳ καὶ ἐπα-
νορθοῦντι καὶ τὸ τε ἑλλειπὲς προσιθῆναι τὸ τε περιτ-
τὸν ἀφαιροῦντι. Λέοντι μὲν οὖν τῷ τῆς εὐσεβοῦς 25
λήξεως, ὃς δὴ μετὰ Κωνσταντίνου τὸν τῆς εὐσεβοῦς
μνήμης καὶ τὸν τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐν βασι-
λευσίᾳ ἀρχηγῆτον ᾤκησέ τε καὶ κατεστήσατο τὴν τῶν
ἀγιοτατων ἐκκλησιῶν τιμὴν τε καὶ κατάστασιν, γέ-
γραπται νόμος περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκποιήσεων, 30
μόνη περιεκελευσμένος τῇ κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην
πόλιν ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. Καὶ ἐπαινοῦμέν γε
τὰ πλεῖα τοῦτου τοῦ νόμου μετὰ πάσης σφοδρότητος
τε καὶ θεοφιλίας τεθειμένα, ἀλλὰ τῷ γε μὴ γενικῶς
αὐτὸν κείσθαι κατὰ πάντων ἐπισκήπτομεν, δεῖσθαι 35
μέντοι καὶ αὐτὸν τινος ἐπανορθώσεως πεπιστευῆμεν.

Nov. VII (= Coll. II tit. 1: gloss.) Graece extat in M et A (in quo est τίτλος ε̄), om. in L. — Epit. Theod. 7, Athanas. 2, 1 (inde Coll. const. eccl. 3, 2, 1). Iulian. const. VII.

VII.

NE RES ECCLESIASTICAE ALIENENTUR AUT PERMUTENTUR AUT
IN SPECIALEM HYPOTHECAM DENTUR CREDITORI, SED UT HY-
POTHECIS GENERALIBUS CONTENTUS SIT.

Imperator Caesar Flavius Iustinianus Augustus Epiphanio sanctissimo et beatissimo archiepiscopo felicis
huius civitatis et patriarchae universali.

Praefatio. Unum propositum hoc semper habuimus, ut si quid antea imperfectum aut confusum videbatur, id omne emendarem et perfectum ex imperfecto redderem. Quod cum in tota legislatione praestiterimus, etiam in alienationibus rerum sacrarum una lege priores omnes complectendas esse existimamus, quae et renovet et corrigat eas, et quod deest addat, tollat quod superfluum est. A Leone quidem piaie sortis, qui post Constantinum piaie memoriae, christianae illum fidei inter imperatores principem, sanctissimarum ecclesiarum honorem atque statum auxit atque constituit, lex de alienationibus ecclesiasticis scripta est, quae intra solam sanctissimam magnam ecclesiam huius felicis civitatis se continet. Ac pleraque quidem illius legis cum omni severitate et pietate sancita laudamus, verum in eo quod non generaliter in omnes lata est offendimus, quin etiam correctione aliqua eam indigere persuasum habemus. Anastasius vero

9 ὑποθήκῃ] τόχην A || 11 αὐτὸν] αὐτὸν καὶ μόνον
καθὼς ὑποτίθεται A || 12 ὑποθήκῃ] ὑποθήκῃς
οὕτως πάντας A || 13 Καίσαρ Φλάβιος om. A || 15 τῆς
— πόλεως] κωνσταντινουπόλεως A || 17 ἐθέμεθα τοῦ
πᾶν ἀτελὲς τε καὶ συγκεχ. δοκοῦν τοῦτο ἀνακαθάραι
A || 19 ἀποφῆναι] ἀναδείξαι A || 21 ἐπὶ τῶν γινομένων
ἐκποιήσεων A || 26 ὃς δὴ om. A || 27 καὶ om. A5 || τῆς
om. A || 28 ἀξήσαντι τε καὶ μεγαλύναντι A || 30 νό-
μος] Cod. 1, 2, 14 || 32 γε] τῷ A || 33 τοῦ νόμου τοῦτου
A || 34 γε om. A || 36 πεπιστευῆμεν om. A

1 quidem] quid V^b || nuntiauerint R || 4 dominica

(dominicam R¹) libri. Hiatus significavi: supplendum fere
gloriosissimo praefecto praetoriorum per Illyricum (sim.
Contius) || 5 diem et annum exhibet Bamb. II, ex Iuliano
ut videtur; om. rell. || Cap. Bisiliario vice c̄ Bamb. ||
8 aut in] aut si in R || 21 credimus — in om. R¹ ||
22 fiunt] fuerint V¹ || 23 renouat V³ || 27 princip. V¹ ||
secundarum R¹ || 28 honor. V¹ || est lex V || 31 omni
om. V¹ || 32 sed — posita om. V¹, sed — generaliter add.
V² in mg. || 33 tractamus R tractare T om. V vulgo; leg.
retractamus? (gravamur Kroll) || tamen om. V || 34 que-
dam R¹ quandam V²

Ἀναστασίῳ δὲ τῷ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γεγραπταί τις περὶ τῶν τοιούτων νόμος, οὕτε ὁμοίος τῷ προτέρῳ παντοίως τε ἔλλιπής. ἔκχευθεις γὰρ καὶ ἐπὶ τοὺς ἕξω τόπους οὐδὲν ἤττον ἔμεινεν ἀτελής, πρὸς μόνην τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ τὴν διοίκησιν ὁρῶν τὴν τεταγμένην ὑπὸ τὸν μακαριώτατον πατριάρχην τῆς βασιλίδος αὐτῆς καὶ εὐδαίμονος πόλεως, τοὺς δὲ ἄλλους ἅπαντας μὴ περιεργαζόμενος θρόνους· καίτοιγε εἴπερ ἄξιον ἐπανορθώσεως εἶναι τὸ πρᾶγμα ὤσπερ, κατὰ ποίαν πρόσασιν τὰ μὲν ἐπηρώρθον, τὰ δὲ ἀκόσμητα κατελίμπανεν; ὥστε αὐτὸν καὶ πεπαισθῆναι τοῦ λοιποῦ θεοσπίζομεν, ἀτελεῖ τε καθεστῶτα καὶ τόπων περιελλεόμενον, ἀλλ' οὐ γενικὸν ἐν νόμοις ὄντα οὐδὲ τι (A) σπουδαῖον εἰσαγαγόντα. Ταῦτα οὖν ἡμεῖς ἐπανορθοῦντες ἅπαντα μίαν ᾠήθημεν χρῆναι νομοθεσίαν καὶ ἐπιθεῖναι πᾶσι τοῖς τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ ξενῶνων καὶ νοσοκομείων καὶ πτωχείων καὶ μοναστηρίων καὶ βρεφτοτροφείων καὶ γεροντοκομείων καὶ παντὸς ἱερατικοῦ συστήματος πράγμασι, καὶ τούτων τὸν νόμον τῆς Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διατάξει προσθεῖναι, πρότερον αὐτῆς ἐν βραχεί τὴν νομοθεσίαν ἐκτιθέμενοι οὕτω τε ἅπαν τὸ λοιπὸν προοφραίνοντες. Βούλεται γὰρ ἐκείνη μήτε τὸν θεοφιλέστατον ἀρχιεπισκοπικὸν καὶ πατριαρχικὸν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἦτοι τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας μήτε οἰκονόμον πιπράσκειν ἢ δωρεῖσθαι ἢ ἄλλως ἐκποιεῖν πρᾶγμα ἀκινήτου, οἰκίαν τυχόν ἢ ἀγρόν, ἢ γεωργὸν ἢ ἀνδροπάδοι ἀγροικικὰ ἢ πολιτικὰς σιτήσεις (καὶ γὰρ καὶ ταύτας ἐν τοῖς ἀκινήτοις ἀριθμητέον, προσκρούσας τῇ κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ), ἀλλὰ μηδ' ἐπ' ἀντιδώρω ἢ ἄλλω τι σοφισμῷ τοιοῦτό τι πράττειν, καὶ ἀπειλεῖ τῷ μὲν ἐώνημένῳ τὴν τοῦ πράγματος ἀνάδοσιν, ὥστε αὐτὸν ἀναδιδόναι τῷ κατὰ καιρὸν οἰκονομοῦντι τὰ πρᾶγματα τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τὸ παρ' αὐτοῦ ληφθέν πρᾶγμα μετὰ παντὸς τοῦ κατὰ τὸν μέσον χρόνον καρποῦ καὶ τῶν ἄλλων κερδῶν, ἐκπτώσεως ἐπιειμένης τῶν τιμημάτων τῷ τοιοῦτό τι λαμβάνειν ἢ ὠνεῖσθαι θαροῦντι, διότι τὸ παρὰ τοὺς νόμους πραχθὲν ἐν ἴσῳ τίθησι τῷ μηδὲ τὴν ἀρχὴν γενομένῳ. τὸν δὲ οἰκονόμον τὸν ταῦτα ὑπερβάντα δίδοναι μὲν οἰκοῦεν τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ μελεῖται πᾶν ὅπερ ἂν

quoque piae memoriae scripta quaedam de talibus lex est, neque similis priori et omnino minus habens. Effusa namque et per loca foris posita nihilominus mansit imperfecta, eo quod ad solum sacerdotium et dioecsin respiciat constitutum sub beatissimo patriarcha huius regiae et felicissimae civitatis, alias autem omnes non perscrutata sedes: cum utique dignam correctione esse causam arbitrabatur, propter quam occasionem alia quidem corrigebat, alia vero incomposita relinquebat? Quamobrem eam quoque vacare de cetero sancimus, utpote imperfectam et loco circumclausam et non generalem inter leges existentem neque aliquid studiosum introducentem. Haec ergo nos emendant omnia unam existimavimus oportere legislationem imponere omnibus sanctissimarum ecclesiarum (et) xenodochiorum et nosocomiorum et monasteriorum et brephotrophiorum et gerontocomiorum et totius sacraati collegii rebus, et hanc legem Leonis piae memoriae constitutioni adicere, prius eius breviter legislationem exponentes sicque omne, quod reliquum est, intextentes. Vult enim illa neque deo amabilem archiepiscopum et patriarcham huius felicissimae civitatis seu sanctissimae maioris ecclesiae neque oeconomum vendere aut donare aut aliter alienare rem immobilem, domum forsitan aut agrum aut colonum aut mancipia rustica aut civiles annonas (nam et haec inter immobilia numeranda sunt), quae competunt Constantinopolitanae sanctissimae maiori ecclesiae, sed neque pro ulla compensatione aut alia quolibet circumventionem tale aliquid agi. Et interminatur emptori quidem rei restitutionem, ut reddat per tempora oeconomum rerum sanctissimae ecclesiae rem quam ipse percepit cum omni medii temporis fructu et aliis lucris, casu imminente pretiorum ei, qui tale aliquid accipere aut comparare praesumpserit, cum etiam hoc quod contra leges actum est ita ponat ac si neque a principio gestum sit. Oeconomum vero haec praevericantem dare quidem de suo sanctissimae ecclesiae iubet omne quicquid ex ea causa

piae sortis legem aliquam de eiusmodi rebus scripsit neque priori similem et omnino imperfectam. Quae licet etiam ad loca foris sita redundet, nihilominus tamen imperfecta mansit, cum ad solum sacerdotium summum et dioecsin sub beatissimo patriarcha huius regiae et felicitis urbis positam respiciat, de reliquis autem sedibus omnibus non laboret. Quamquam si quidem hanc rem correctione dignam putabat, quali de causa alia emendabat, alia incomposita relinquebat? Itaque ut illa in posterum cesset sancimus, quae et imperfecta et loco circumscripta, nec vero generalis lex sit neque quicquam gravius introducat. Haec igitur omnia corrigentes unam legislationem omnibus rebus sanctissimarum ecclesiarum et xenodochiorum et nosocomiorum et ptochiorum et monasteriorum et brephotrophiorum et gerontocomiorum, et omnis sacri coetus adhibendam putavimus atque hanc legem constitutioni Leonis piae sortis adiciendam; ita ut prius illius constitutionis argumento breviter exposito omne id, quod reliquum est, attexamus. Vult enim illa neque deo carissimum archiepiscopum et patriarcham huius felicitis urbis vel sanctissimae magnae ecclesiae neque oeconomum vendere aut donare aut alio modo alienare rem immobilem, domum forte vel agrum vel colonum vel mancipia rustica vel annonas civiles (etenim haec quoque in rebus immobilibus numerandae sunt, si pertinent ad Constantinopolitanam sanctissimam magnam ecclesiam), nec magis remunerationis nomine vel ex alio quo commenta tale quid facere. Atque emptori quidem rei restitutionem minatur, ut quam accepit rem cum omni fructu temporis interioris et cum reliquis lucris restituat ei, qui eo tempore res sanctissimae magnae ecclesiae administrat, amissione pretii imminente ei, qui tale quid accipere vel emere ausus sit, quoniam quod contra leges gestum est, perinde habet lex ac si protinus ne factum quidem sit. Oeconomum vero, qui haec transgressus sit, de suis bonis sanctissimae magnae ecclesiae omne id, quodcumque ex eadem causa lucratus sit vel quo sanctissimae ecclesiae damnum intulerit, reddere iubet; praeterea autem

2 νόμος] Cod. 1, 2, 17] οὕτε] οὐχ A || 3 παντοίως τε] ἀλλὰ παντοίως ὦν A || 5 καὶ τὴν διοίκησιν om. A || 9 ποίαν A5] μίαν M || 11 πεπαισθῆναι M || 13 ὄντα] ὑπάρχοντα A || 14 οὖν om. A || 17 καὶ πτωχείων om. ε || 19 πρᾶγματι A || 21 ἐν βραχεί om. A || 22 οὕτω τε] καὶ οὕτως A || 23 ἐξυφραίνοντες A || 25 ἦτοι] μήτε A || 26 μήτε om. A || 27 ἢ post ἀγρόν om. A || 29 καὶ γὰρ ε, Spangenberg] hiatus 8 litt. in M || καὶ γὰρ — ἀριθμητέον] ἀκινήτους A || 31 μηδὲ ἐπ' ἀντιδώρω M μηδὲ παντὶ δώρω A || 33 ὠνησάμενον A || 34 ἀποδιδόναι A || 35 ἀγιωτάτης μεγάλης om. A, μεγάλης om. ε || 36 πρᾶγμα om. A || 40 μηδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν A || 40 sq. οἰκονόμον δὲ τὸν ταῦτα παραβαίνοντα δίδοναι οἰκοῦεν τὸ ἀξίμιον τῇ ἀγ., om. μελεῖται πᾶν — ἀλλὰ 50, 5 A || 42 μεγάλη om. A5

4 solum ad V || 6 regia V1 || aliter R1 || 7 perscrutatas RV perscrutans V perscrutans R3 || 8 correctionem R1 || arbitratur R2 || 11 uocare R1 uocare V1 || facimus R1 || 14 ergo] igitur V || 16 et om. RVV || nesochomiorum V || 17 betrotrophiorum R bephotrophiorum VT || 18 gerentocomiorum R || 19 adicere prius eius R2 in ras. 6—7 litt. || 20 legislationem (legislatione V1) breuiter V || 25 sq. Pro aut V ubique ā (vel an) || 27 inter bis scr. R1 || 29 maioris R1 || 30 compensatione aut alia bis scr. R1 || aut om. V1 || 31 tali V1 || 32 restitutione V || 33 ecclesiae] maioris ecclesiae T (Gr.) || 34 ipse om. R1 || 36 aut] an V1 || praesumpsit RV2 || 37 hoc om. V || ita] ** V1 || ponant V || 38 a et gestum sit om. R1

ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐκέρδανεν ἢ τὴν ἀγιωτάτην ἐκ-
κλησίαν ἐξημίωσε· πρὸς τοῦτους δὲ καὶ ἀπελαύνει τῆς
οἰκονομίας, καὶ δίδωσιν ἀγωγὴν τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλη-
σία ὡς κατὰ μόνων τῶν Θεοφιλεστάτων οἰκονόμων,
ἀλλὰ καὶ κατὰ διαδόχων αὐτῶν, εἴτε αὐτοὶ τοῦτο ἐξ-
εποίησαν εἴτε τὸν κατὰ καιρὸν Θεοφιλέστατον ἐπίσκο-
πον ἢ τινὰ τῶν ἄλλων κληρικῶν ὁρώντες ἐκποιούντα
σιωπῆν ἀγεννῆ τε καὶ ἀνελευθέραν ἡσκήσαν, καὶ πολλῶ
μᾶλλον εἰ συναίνουντα βλέποντες τοιοῦτῃ τινὶ συνε-
χώρησαν, ἀλλ' οὐ τὸ πρᾶγμα διεκώλυσαν. καὶ πρὸς
γε καὶ τὸν συμβολαιογράφον τὸν τὰ τοιαῦτα συντά-
ξαντα συμβόλαια διηνεκεῖ παραδίδωσιν ἐξορία, μηδε-
μιάς αὐτῶ φιλανθρωπίας μηδὲ ἐπανόδον ποτὲ μετα-
διδούσα· καὶ αὐτοὺς μέντοιγε τοὺς μεγίστους ἀρχοντας
τοὺς τὰ τοιαῦτα προσιμεμένους καὶ υπονομοῦντας τοῖς
15 τοιοῦτοις πράγμασιν ἢ συνίστασθαι παρ' ἑαυτοῖς ὑπο-
μνήματα πρὸς σύστασιν τῶν τοιούτων δωρεῶν ἢ τῶν
ἄλλων πράξεων ἀνεχομένων τῆς τε ἀρχῆς καὶ τῆς ἀξίας
B καὶ τῆς περιουσίας ἐκβάλλειν ἀπειλοῦσα. Ταῦτα
οὖν ἐπιτιμῆσασα σφοδρῶς, ἐπιτρέπει πράγματος ἐκ-
20 κλησιαστικοῦ χρῆσιν ἥτοι τὸν καλούμενον οὐσοῦφρονον-
τον ἐπὶ ὅτῳ τινι χρόνῳ ἢ καὶ ἄχοι τῆς ζωῆς τοῦ
λαβόντος δίδοναί τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν,
ἐπὶ τούτῳ μέντοι τῷ ὅρῳ, ἐφ' ᾧ τὸν τινὰ τοιαύτην
δεχόμενον φιλοτιμίαν τῆς αὐτῆς ποσότητος ἀντιδιδό-
25 τῆς πράγμα τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ κατὰ δε-
σποτείας λόγον, ἐξ οὗ δυνήσεται τὴν αὐτὴν προσοδὸν
ἢ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ κομίζεσθαι, ὅσῃν ἐκεῖνος ἀπὸ
τῆς χρήσεως ἔλαβεν, δηλαδὴ μετὰ τὴν τοῦ λαβόντος
τελευτήν ἢ τὸν οἰσθέντα χρόνον ἐπὶ τῇ χρήσει καὶ
30 τῆς χρήσεως τοῦ δοθέντος ἐκκλησιαστικοῦ πράγματος
τῆς ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐπανουόσης, καὶ τῆς τοῦ
δωρηθέντος χρήσεως ἕμα τῇ δεσποτεία τῆς ἀγιωτά-
της ἐκκλησίας γινομένης. ἀκίνδυνον γὰρ εἶναι τὸ τοι-
οῦτον συνάλλαγμα τίθησιν ὁ νόμος. εἰ δὲ ἔλαττον
35 εἴη τοῦ δεδομένου παρὰ τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τὸ
ἀντιδοθὲν αὐτῇ, οὐπερ ἀντίκα μὲν λήφεται τὴν δε-
σποτείαν, ἐλλίξει δὲ καὶ τὴν χρῆσιν λαβεῖν, ἀκυροῖ
τὸ συνάλλαγμα καὶ ἀντὶ μηδὲ γεγονότος τίθησι, καὶ
40 δίδωσιν ἀδειαν ἐκδικήσεως, οἷα περιγραφῆς κατὰ τὸν
1 δικαίων τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας γενομένης. Ὁ
μὲν οὖν νόμος ὡς ἐν βραχεὶ τοιαῦτα διορίζεται τε

lucratus est aut sanctissimam ecclesiam damnificavit ;
super haec autem etiam excludit officio oeconomii.
Et dat actionem sanctissimae ecclesiae non contra
solos deo amabiles oeconomos, sed etiam contra
5 successores eorum, sive ipsi hoc alienaverunt sive
pro tempore deo amabilis episcopus aut aliquis aliorum
clericorum videntes alienantem taciturnitate de-
generi et sine libertate passi sunt, et multo potius
si consentientes videntes tale aliquid permiserunt et
10 non causam prohibuerunt. Ad haec autem et tabel-
lionem, qui talia confecit instrumenta, perpetuo tradit
exilio, nullam ei clementiam neque reversionem partici-
pans. Ipsos quoque maximos iudices, qui ad
haec accedunt et ministrant talibus causis aut con-
15 ficii apud semet ipsos monumenta pro confirmatione
talium donationum aut aliorum .actuum patiuntur,
et cingulo et dignitate et substantia interminatur
excludere. Haec igitur increpans vehementer, per-
mittit rei ecclesiasticae usum aut qui vocatur usus-
20 fructus sub certo quodam tempore aut etiam usque
ad vitam percipientis dare sanctissimam maiorem
ecclesiam, sub hac tamen definitione, ut is, qui hanc
accepit munificentiam, eiusdem quantitatis repenset
rem sanctissimae maiori ecclesiae sub proprietatis
25 ratione, ex qua possit eundem redditum sanctissima
ecclesia habere, quantum ille ex usu accepit; post
percipientis utique mortem aut definitum tempus in
usu videlicet et usu datae ecclesiasticae rei ad sanc-
tissimam ecclesiam redeunte et usu donatae rei cum
proprietate sanctissimae ecclesiae faciendū; talem
30 namque contractum sine periculo esse ponit lex. Si
vero minus fuerit quam quod datur a sanctissima
ecclesia illud, quod compensatur ei, cuius mox qui-
dem percipiet proprietatem, sperat autem etiam usum
accipere, infirmum contractum et pro non facto ponit,
35 datque licentiam vindicationis, utpote circum-
ventione contra ius sanctissimae ecclesiae facta.

1 Lex itaque sub brevitate talia decernit et multam

ab administratione quoque eum removet, et actionem dat sanctissimae ecclesiae non solum contra deo caris-
simos oeconomos, sed etiam contra successores eorum, sive id ipsi alienarunt sive deo carissimum,
qui tum est, episcopum vel reliquorum clericorum aliquem alienare videntes turpe atque illiberale silen-
tium egerunt, et multo magis si, ubi consentientem eum in tale quid viderunt, id concesserunt neque rem
prohibuerunt. Atque insuper tabellionem quoque qui talia instrumenta confecerit, perpetuo exilio tradit
nullius ei clementiae neque redditus spe facta. Quin etiam ipsos summos magistratus, qui talia admittunt
et eiusmodi rebus operam praestant, aut apud se documenta ud eiusmodi donationes aliosve actus confir-
mandos confici patiuntur, et magistratu et dignitate et bonis expellere minatur. His igitur fortiter re-
prehensio rei ecclesiasticae usum sive usumfructum qui vocatur ad certum aliquod tempus, vel quoad is,
qui accepit, vivet, dare permittit sanctissimae magnae ecclesiae, hac tamen sub conditione, ut is, qui talem
liberalitatem accipit, rem eiusdem quantitatis sanctissimae magnae ecclesiae domini iure reddat, ex qua
eundem redditum sanctissima ecclesia percipere possit, quantum ille ex usufructu accepit: scilicet ut post
mortem eius, qui accepit, vel post tempus usufructu praefinitum tam usufructus rei ecclesiasticae datae
ad sanctissimam ecclesiam redeat, quam rei donatae usufructus una cum dominio sanctissimae ecclesiae
acquiratur. Talis enim contractus ut sine periculo sit, lex sancit. Si vero eo, quod a sanctissima ecclesia
datum est, minus sit id quod ei in vicem datur, cuius illa proprietatem quidem statim accipit, sperat vero
se usufructum quoque accepturam, irritum reddit contractum et pro non facto ponit, atque vindicandi
1 potestatem tribuit, utpote fraude contra ius sanctissimae ecclesiae commissa. Illa igitur lex breviter

5 διαδόχων αὐτοῦ ἐὰν αὐτὸς τοῦτο ἐξεποίησεν A ||
6 εἴτε] ἀλλὰ καὶ A || 7 ὁρῶντα ἐκποιούμενον καὶ σιωπῆν
ἀγεννῆ τε καὶ μὴ ἐλευθέραν ἡσκήσαντα, οἱ πολλῶ γε
μᾶλλον τῶν συναίνουντων κατακριθῆσονται· ὡς τοι-
οῦτον γενόμενον τι βλέποντες καὶ μὴ διακωλύσαντες
A (cf. 5) || 9 συναίνουντα] consentientes 5 || 11 καὶ τὸν
om. A || 12 συμβόλαια om. A || 14 αὐτοὺς et τοὺς om.
A || 15 τὰ] τὸν M || 16 τοιοῦτοις om. A || 18 τῆς τε —
ἀξίας] ἀρχῆς τε καὶ ἀξίας A || 19 ἐκβαλεῖν A || 20 ἐπι-
τιμῆσας A || 21 τὸν] τὸ A || 24 τούτῳ om. A || τὴν A] ||
om. M || 32 ἐπανουόσης A || 33 ἕμα] παρὰ A || 34 γι-
νόμενον M || τὸ γὰρ τοιοῦτον ἀκίνδυνον εἶναι A (5) ||
35 δὲ] δὲ καὶ A || 37 ἀντίκα μὲν] αὐτῇ κἀν A || 41 γε-
νομένης] μὴ γεγεννημένης A || 42 sq. τε καὶ ἐπιτιμῶ] καὶ
ἐπὶ τινὰς A

1 aut] an V¹ || 2 excludi R¹ || 3 actionem om. V (cf. ad 5) ||

4 etiam om. R¹ || contra om. V || 5 successiones R¹ || eo-
rum actionem ipsi sive V || 6 aut] an V¹ || 7 taciturni-
tatem R¹ taciturnitati R² V || degenerare? V³, *eg... V¹ ||
8 libertati V¹ || passi] nacti R nati V¹ || 9 si] hoc R¹ ||
11 tradet R tradi T || 12 principans R¹ || 14 confixi V^a ||
15 confirmationem V || 17 interminantur V^a || 20 aut] an
V¹ || 21 praecipientes V¹ || maiorem R || 24 ecclesie maiori
(maioris V¹) V || 25 qua om. R¹ || eum R¹ || sanctissimam
R¹ || 26 accepit] habere accepit R¹ || 27 in] * V¹ del.
R² om. vulg. || 28 et usu f. (i. e. fructu) R² V² || *dato
libri || 30 sq. namque talem R || 33 ei] rei V¹ || cui V¹,
del. V² || 34 proprietatem om. R¹ || 36 uenditionis
VT uenditionis R || circumventionem V¹ || 41 R rubr.
in mg. Ad eos qui rem ecclesiasticam parua pensione
detinent perpetuo || subreuitate R¹

καὶ ἐπιτιμᾶ, καὶ μέχρι τῶν πραγμάτων τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας ἴστανται μόνης· καὶ ἀπαντα μὲν ἀναίρει σοφισμὸν, τοῦτο ὅπερ εἰπόντες ἐφθίμεν, οὐ μὴν ἐπισχεῖν τὴν τῶν μετὰ ταῦτα παυροῦσαν ἰσχύσεν. τινὲς γὰρ δὴ τὸ καλούμενον παροικικὸν ἐξευρόντες, μῆτε τοῖς ἡμετέροις νόμοις μῆτε ἄλλω τινὶ τῶν ἀπάντων γνωρίζομενον, περιγραφήν οὐ μικρὰν ἐμελέτησαν κατὰ τοῦ νόμου, διηνεκὴν σχεδὸν ἐπινοήσαντες ἐκποίησην, ὅπερ ἡμεῖς τοῦ λοιποῦ πράττεσθαι κεκαλύκαμεν, ἐξ οὗ τὸν ὑπὲρ τούτων ἐγράψαμεν νόμον. Ἦδη δὲ καὶ εἰς ἐμφυτεύσεις εἶδον καὶ ἡλάνθωσαν πολλῶ τὸ ποσὸν τῆς ἀληθοῦς προσόδου τοῖς ἐμφυτευταῖς χαρίζομενοι οἱ τῶν πραγμάτων πρώην τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας προστάντες. Ὡστε ἡμᾶς ἐν τινὶ τῶν ἡμετέρων διατάξεων ὁρίσαι μὲν ἄχρι προσώπων τριῶν τὴν ἐμφυτεύσιν γίνεσθαι, τοῦ τε λαμβάνοντος καὶ δύο διαδόχων ἑτέρων, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῖς τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας πραγμασι γίνεσθαι συγχωρήσαντες, μὴ περαιτέρω δὲ τῆς ἑκτῆς μοίρας συγχωρεῖσθαι τοῖς ἐμφυτευταῖς διὰ τὰς τυχερὰς περιστάσεις νομοθετήσαντες· ἐπειδήπερ ἔμειναν οὕτως ἐκκεχυμένως τε καὶ ἰσέβως παρά τινων γίνεσθαι τὰ συμβόλαια, ὡς μὴδὲ τὴν ἑκτὴν καταλιμπάνεσθαι τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ μοίραν, τῶν λοιπῶν ἀπάντων τῶ ἐμφυτευτῶν κεραισμένων. Ἀναστάσιος δὲ ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως πρᾶξιν ὑπομνημάτων διατάξας γίνεσθαι ἐπὶ ταῖς ἐκποιήσεσιν, εἶπον καὶ τούτου γένοιτο καιρὸς, καὶ τὰς ἐμφυτεύσεις στήσας δίχα μὲν τῆς πράξεως ἄχρι μόνης τῆς ζωῆς τοῦ ποιουμένου τὴν ἐμφύτευσιν, μετὰ δὲ ταύτης καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς αὐτῆν ἐκτείνας, οὐτε ἀκριβῆ πεποιήκεν οὐτε συμφέροντα νόμον, παντοίως τε ἄτελή, μέχρι μόνης τῆς διοικήσεως τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, καθάπερ εἶπομεν, τὴν νομοθεσίαν στήσας.

imponit, et usque ad res sanctissimae ecclesiae stat solummodo; et omnem quidem perimit circumventionem, quam praediximus, non tamen retinere calliditatem postea insurgentium valuit. Quidam enim dudum hoc quod vocatur colonarium ius adinvenientes, neque nostris legibus neque aliae cuidam omnium notum, circumventionem non parvam meditati sunt contra legem, perpetuas paene cogitantes alienationes. Quod nos de cetero agi prohibemus et pro eo ipso conscripsimus legem. Dudum autem et ad emphyteosis respexerunt et imminuerunt plurimam quantitatem veri redditus illis qui emphyteosin accipiunt praestantes ii qui rebus pridem sanctissimae maioris ecclesiae praesidebant. Ideoque nos in quadam nostrarum constitutionum definivimus quidem usque ad personas tres emphyteosin fieri, accipientis et duorum successorum aliorum; hoc et super rebus sanctissimae maioris ecclesiae fieri permittentes, non autem ultra sextam partem relevari emphyteosin percipientibus propter fortuitos casus sancientes: quia [vero] didicimus sic effuse et impie ab aliquibus fieri documenta, ut neque sexta relinquitur sanctissimae ecclesiae pars, reliquis omnibus emphyteosin accipienti donatis. Anastasius autem pia memoriae gesta monumentorum constituens fieri super alienationibus, sicubi etiam huius rei fieret tempus, et emphyteosis statuens sine gestis quidem usque ad solam vitam accipientis emphyteosin, cum gestis autem in perpetuum eam extendens, neque perfectam fecit neque utilem legem, et undique imperfectam, usque ad solam diocesan patriarchicae sedis huius felicissimae civitatis, sicut praediximus, legislationem statuens.

CAPUT I.

¶ Ἡμεῖς οὖν (ἤδη γὰρ ἐπὶ τὸν νόμον ἰτέον) θε-35 σπίζομεν, μῆτε τὴν ἀγιωτάτην τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως μεγάλην ἐκκλησίαν μῆτε τὰς ὑπ' αὐτὴν οἰσας, ἂν αὐτὴ τὴν χορηγίαν ἐδέξατο, καθάπερ αὐτὴν Ἀνα-

Nos igitur (iam enim ad legem veniendum est) sancimus, neque sanctissimam huius felicissimae civitatis maiorem ecclesiam neque sub ea constitutas ecclesias, quarum ipsa praerogationem suscepit (sicut

talia et definit et persequitur, atque in rebus solius sanctissimae ecclesiae subsistit: eaque omnem quidem fallaciam, uti ante diximus, tollit, neque vero malitiam posteriorum cohibere potuit. Quidam enim iure paroecico quod vocatur invento, neque nostris legibus neque alii omnium ulli cognito, non exiguum fraudem adversus hanc legem moliti sunt, perpetuam fere alienationem meditantibus. Quod ne in posterum fieret nos prohibuimus, ex quo legem de his rebus conscripsimus. Iam vero emphyteuses quoque spectarunt, et veri redditus quantitatem emphyteutis gratificantes valde imminuerunt qui nuper rebus sanctissimae maiora ecclesiae praerant. Itaque nos in quadam constitutione nostra definivimus quidem, ut usque ad tres personas fiat emphyteusis, et eum qui accepit et duos alios successores, atque id etiam in rebus sanctissimae ecclesiae fieri permittimus, sancimus tamen, ne ultra sextam partem emphyteutis ob fortuitos casus remittatur, quoniam contractus tam effuse et impie a quibusdam iniuri accipiebamus, ut ne sexta quidem pars sanctissimae ecclesiae relinqueretur reliquis omnibus emphyteutae condonatis. Anastasius vero pia sortis quod constituit, ut alienationes, sicubi id quoque tempus ferret, in acta referretur, atque emphyteuses in acta quidem non relatas ad vitam solam illius qui accepit emphyteusim limitavit, actis consignatas adeo in perpetuum extendit: neque accuratam neque utilem fecit legem, et plane imperfectam, qui ad solam dioecesan patriarchicae sedis huius felicis urbis, sicuti diximus, legislationem redegerit.

1. Nos igitur (iam enim ad legem veniendum est) sancimus, ut neque sanctissima huius felicis urbis magna ecclesia neque quae sub illa constitutae sunt, quarum ipsa sumptus suscepit (quemadmodum Ana-

2 ἐκκλησίας] μεγάλης ἐκκλησίας A || 3 μὴν] μὴν δὲ ἀνθρώπων A || 5 μὴδὲ τοῖς A || 9 ἐξ οὗ τὸν ὑπὲρ τούτων] et pro eo ipso ε || 10 νόμον] Cod. 1, 2, 24 pr. 11 πολλῶ τὸ ποσὸν plurimam (i. e. πολὺ) quantitatem ε || 14 *ἐν τινὶ ε] ἐν τισὶ M ἐν μιᾷ A. Cf. Cod. l. c. § 5 15 ὁρίσαι μὲν] ὁρίσειν A || 16 δύο διαδόχων ἑτέρων] δύο αὐτοῦ καταδιαδοχῆν θνητῶν κληρονόμων A || 18 ἐκκλησίας M] μεγάλης ἐκκλησίας A ε || παρεάσαντες A || 22 τὰ καταλιμπάνεσθαι] μικρὰν A || 27 τούτων M ε] τοῦτο A || 29 ταῦτα A || 32 μόνον A || 38 αὐτὴ A || ἀνεδέξατο A || 1 stat] constat V¹ || 3 tamen] tantum V¹ || 5 uocant V] colonarium ius · colonarium ius (col. ius non repetit R¹) est, ueluti si domum ualentem centum solidos (quinque add. V, decem add. T) et praestantem pensionem solidos decem (solidorum x V) accipiat quis ab ecclesia et det pro ea solidos centum seu amplius, aut certe minus, et quasi iam de propria aggrauet se dare (aggrauat se a¹are R¹) singulis annis quasi pensionis nomine solidos tres. Iste ergo appellatur paroecos (paricos RVT). sed

ipsam (upā R¹ uiam qua R²) domum sub tam parua pensione in perpetuum et ipse et heredes eius possidebant. adinuenientes (et adinu. V) e. g. s. Glossa marginalis in contextum inrepsit || 6 legibus nostris V || *alie cuiusdam R alicuiusdam V alii cuiquam vulg. || 7 uotam R¹ notam R² || 9 nos om. R || 10 eo om. R¹ || 11· enphiteosis R¹ enphiteosis T emphyteosim V enphiteosim R² || rescripserespexer R¹ prospexerunt V || 12 uer] iusti V³ in ras., T² ius T¹ illi V¹ || qui] qui ad V || enphiteosin R et sic in segg. fere constanter || 13 ii VT] hii R¹ his R² hi vulg. || 14 praesidebant] psidebant V¹ || 15 nostra R¹ || definimus R diffinimus V || 16 enphiteosyn R || 17 et super] insuper et in V || 18 sanctissimae om. V || permittententes R || 19 non ultra autem V || 20 percipient* V¹ || 21 vero seclusi || 22 reliquatur R || 24 accipientibus V || 26 alienationes R¹ || fieri V¹ || 27 enphiteosis T emphyteosin V enphiteosin R (vulg.) || 29 perfectum R¹ || 31 patriarchie V || 32 legimulationem V¹ || 35 enim om. R¹ || 36 sacratissimam R || 38 ipso V¹ || praerogatione V¹ rogationem R¹ erog. Kroll

στάσιος ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἠρομήνευσε, μήτε τὰς ἄλλας ἀπάσας ἐκκλησίας τὰς κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην οὐσας πόλιν ἢ τὴν αὐτῆς περιουκίδα μήτε τὰς ὑπὸ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καθεστῶσας, ὧν τοὺς μητροπολίτας αὐτοὺς χειροτονεῖ, μήτε ἄλλον μηδένα πανταχοῦ μήτε πατριάρχην μήτε ἐπίσκοπον (φραμὲν δὴ τοὺς τε ἐπὶ τῆς Ἑβρας τοὺς τε ἐπὶ τῆς Ἰλλυριδος, καὶ πρὸς γε τοὺς ἐπὶ Αἰγύπτου τε καὶ τῆς προσεχοῦς καὶ ἠνωμένης αὐτῆς Λιβύης τοὺς τε ἐπὶ τῆς Ἀφρων χώρας, καὶ συνελόντα ἅπαντας εἰπεῖν, ὅσοι τῆς ἡμετέρας εἰσὶ γῆς), μήτε μὴν τοὺς ἐπὶ τῆς Ἑσπερίας ὄντας θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀπ' αὐτῆς τῆς πρεσβυτέρου Ρώμης μέχρι τῶν εἰς ὠκεανὸν καθεστῶσων ἀγιωτάτων ὁδοδοξῶν ἐκκλησιῶν, μήτε τινὰ ξενοδοχὸν ἢ παχοτρόφον ἢ νοσοκόμον ἢ ὀρφανοτρόφον ἢ γεροντοκόμον ἢ βρεφροτρόφον ἢ μοναστηρίου ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἡγουμένων ἢ ἡγουμένην, ἢ τινὰ ὅλων προσετώτων τῶν εὐαγῶν συστημάτων ἀδείαν ἔχειν ἐκποιεῖν πρᾶγμα ἀκίνητον ἐν οἰκίᾳ ἢ ἐν ἀγορῇ ἢ ἐν κήποις ἢ ὅλων ἐν τοῖς τοιούτοις, μηδὲ γεωργικὸν ἀνδράποδον μηδὲ πολιτικὴν στήρσιν, μηδὲ κατὰ ἰδικῶν πρόφρασιν ἐνεχέρου παραδιδόναι τοῖς δανεισταῖς. τὸ δὲ τῆς ἐκποιήσεως ὄνομα γενικώτερον διὰ τοῦτο τεθείκαμεν, ἵνα κωλύσωμεν καὶ πρᾶσιν καὶ δωρεῶν καὶ ἀμειψῶν καὶ τῆν εἰς τὸ διεγχεῖς ἐκτεινόμενῶν ἐμφύτευσιν, ἣγε οὐδὲ πόρου καθέστηκεν ἐκποιήσεως. ἀλλὰ πάντας πανταχοῦ τοὺς ἱερεῖς τῆς τοιαύτης ἐκποιήσεως εἰργόμεν, ταῖς ποιναῖς ὑποκειμένους, αἰς τὴν Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐκρησάτο διάταξις. ἐκείνην γὰρ κατὰ πάντων κρατεῖν καὶ κυριαν εἶναι θεσπιζόμεν, διόπερ αὐτὴν καὶ προὔθηκαμεν καὶ οὐ τῆ πατρίᾳ φωνῇ τὸν νόμον συνεγράφαμεν, ἀλλὰ ταύτη δὴ τῆ κοινῇ τε καὶ ἑλλάδι, ὥστε ἅπαντες αὐτὸν εἶναι γνῶριμον διὰ τὸ πρόχειρον τῆς ἐργουρίας. Τὸ μὲν οὖν ἡδὴ παρωχηρὸς ἀρίμεν· τὸ γὰρ τοσαῦτα συμβόλαια χρόνῳ τε μακρῷ γενόμενα ὡν ἀνακινεῖν πολλῆς ἂν εἴη τῆς πολυπραγμοσύνης. ὥστε τὰ μέχρι νῦν ὄντα τὸ οἰκεῖον ἐχέτω σχῆμα· τοῦ λοιποῦ δὲ πᾶσαν ἐκποιήσιν ἀπαγορευομεν, τὰς εἰρημέναις αὐτῆ ποινῆς ἐπιτιθέμετες.

eam Anastasius piae memoriae interpretatus est), neque alias omnes ecclesias in hac felicissima existentes civitate aut circa eius confinia neque sub patriarchica sede huius felicissimae civitatis constitutas, quarum metropolitans ipse ordinat, neque alium ullum undique neque patriarcham neque episcopum (dicimus autem et eos qui in Oriente et qui in Illyrico, insuper et Aegypto et vicina atque unita ei Libya, et eos qui in Africana provincia sunt, complexive dicendum per omnes quicumque nostrae sunt terrae, nec non qui in Occidente sunt deo amabiles episcopos ab ipsa seniore Roma usque ad oceanum consistentium sanctissimarum orthodoxarum ecclesiarum), neque quem xenodochum aut ptochotrophum aut nosocomum aut orphanotrophum aut gerontocomum aut brephtrophum aut monasterii virorum vel mulierum abbam seu abbatissam, aut quemlibet omnino praesidentem venerabilibus collegiis licentiam habere alienare rem immobilem aut in domibus aut in agris aut in hortis aut omnino in huiusmodi, neque rusticum mancipium neque civilem annonam, nec per specialis pignoris occasionem tradere creditoribus. Alienationis autem nomen generalius ideo posuimus, ut prohibeamus et venditionem et donationem et commutationem et in perpetuum extensam emphyteosin, quae non procul ab alienatione consistit. Sed omnes ubique sacerdotes ab huiusmodi alienatione prohibemus, poenis subditos, quibus Leonis pia memoriae usa est constitutio. Illam namque per omnia valere et ratam esse sancimus; propterea hanc [proposuimus] et protulimus et non paterna voce legem conscripsimus, sed hac communi et graeca, ut omnibus sit nota propter facilem interpretationem. Quod itaque iam praeteriit, relinquimus; nam tanta documenta tempore longo facta nunc commovere multae erit tergiversationis. Quapropter quae usque hactenus extant, proprium habeant schema, de cetero autem omnem alienationem interdiciamus, praedictas ei poenas imponentes.

stasius pia sortis interpretatus est), neque reliquae ecclesiae omnes, quae in hac felici civitate vel in vicinia eius, neque quae sub patriarchica sede huius felicitatis urbis constitutae sunt, quarum ea metropolitanos ordinat, neque alius quisquam usquam patriarcha aut episcopus (eos scilicet dicimus, qui in Oriente et Illyrico sunt et praeterea qui in Aegypto eique confini atque unita Libya, quique in Afrorum regione, et ut omnes complectamur, quicumque in nostris sunt terris) neque magis qui in Occidente sunt deo carissimi episcopi, ab ipsa vestusta Roma usque ad sanctissimas orthodoxas ecclesias ad oceanum constitutas, neque xenodochus quisquam aut ptochotrophus aut nosocomus aut orphanotrophus aut gerontocomus aut brephtrophus aut monasterii virorum vel mulierum abbas vel abbatissa, aut omnino quisquis sacris coetibus praeesit, licentiam habeat rem immobilem aedificiorum vel agrorum vel hororum vel omnino id genus aliorum alienandi, neque mancipium rusticum neque annonam civilem, nec magis specialis pignoris nomine creditoribus tradendi. Alienationis vero nomen generalius ideo posuimus, ut prohiberemus et venditionem et donationem et permutacionem, et emphyteusin in perpetuum extensam, quae non procul ab alienatione abest. Verum omnes ubique sacerdotes ab eiusmodi alienatione arcemus, poenis illis, quibus Leonis pia sortis constitutio usa est, obnoxios. Illa enim ut per omnia valeat et rata sit sancimus; quapropter et proposuimus eam, neque patria lingua legem conscripsimus, sed hac quidem communi et Graeca, ut omnibus innotescat propter facilitatem interpretationis. Ceterum quod iam praeteriit, missum facimus; tot enim contractus longo tempore factos si nunc sollicitentur, id quidem multum negotia exhibeat. Quare quae hactenus facta sunt propriam formam retineant, in posterum vero omnem alienationem vetamus, supra dictis ei poenis impositis.

6 πατριάρχη] πατριάρχη μήτε μητροπολίτην A || 7 δὴ A] δὲ M(ς) || 9 προσεχοῦς καὶ om. A || 10 συνελόντας εἰπεῖν ἅπαντες A || 12 ἐσπέρας A || 13 μέχρι καὶ μέχρι A || 14 καθεστῶσων A || 17 ἢ γυναικῶν Aς] καὶ γυναικῶν M || 19 ἐν οἰκίαις] aut in domibus ε || 20 ἐν ἀγοραῖς ἐν κήποις τε καὶ ὅλων A || 21. 22 * μήτε — μήτε — μήτε libri || 23 τῆς] τοῖς M || 23 sq. διὰ τοῦτο τεθείκαμεν γενικώτερον A || 27 ἀλλὰ — ἐκποιήσεως om. M^a, in mg. suppl. M || 28 ταῖς om. A || 30 πάντα A || 31 αὐτὴν] hanc (i. e. ταύτην) ε || προτεθείκαμεν A || 32 συνεγράφαμεθα A || 36 χρόνῳ μακρῷ τε A

1 ea V¹ || 2 neque alias] ne... alias R¹ || existente V¹ || 3 patriarchica R¹ sub patriarcha V¹ || 4 huius (suppl. V² in spat.) felicissime ecclesie civitatis V || 7 in ante illyrico om. R || 8 et insuper et V || et in Aegypto vulg. || unita ei Libya scripsi (sim. Heimbach) || in mitibilia (mitibilia suppl. V² in spat.) V inmutabilia T (in Lycaonia atque in Lycia vulg.) || 10 quicumque

R²] quicumque R¹ V vulg. || sunt terre nostre V || 12 oceanum R¹ oceanum R² VT || 13 consisteretium R¹ || 14 quem R¹] alium quem R² alique V vulg. || ptochotrophum V protochotrophum R² || 15 nosocomium R nodochomium V || 16 gerontocomium R¹ therontonium V || bephtrophum R bephtrofiom V || monasteriorum uirorum (orum uirorum suppl. V² in ras.) V || 17 vel] aut R || abbam seu R] abbatu. seu? V¹ abbatem seu V² abbatem uel vulg. || 18 quemlibet] quem V || praesulentem R² || uenerabilibus R ueneralibus V || 19 alienare rem R¹ || 20 in gnaris aut mortis R¹ || 22 specialis] spiritualis R || occasione V² || 23 creditotribus R¹ || generalis V || 24 posumus R² || prohiberemus V || uentionem R¹ || 25 et commutationem et donationem VT || 27 undique V || 28 alienationes (sic) R¹ || 31 proposuimus seclisi || 34 Quod] Quia, ut vid. V¹ || 35 tanto V || 36 nunc] non VT || tergiū satiois R¹ || 37 actenus VT huc actenus R (vulg.) || 38 habent RVT || sema R¹ scema VR² || 39 eis RVT

CAPUT II.

Ὅπως δὲ ἂν ὁ νόμος πρὸς τὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ποικίλον καὶ τὸ παρασυμβαῖνον αἰεὶ μετρηθεῖς μείνη διὰ πάντων ἀκίνητος (τί γὰρ ἂν εἴη σταθερὸν τῶν ἐν ἀνθρώποις καὶ οὕτως ἀσάλευτον, ὡς μηδεμίαν υπομένειν μεταβολήν, τῆς πάσης ἡμῶν συστάσεως ἐν διηρηκεῖ καθεστῶσης κινήσει;), ἀναγκαῖον ἀφήθημεν τινὰς ἐξαιρέσεις δοῦναι τῷ νόμῳ μετὰ πολλῆς τῆς ἀγρυπνίας τε καὶ ἀκριβείας ἐξηρημένως, ἵνα ταύτας ἔχων εἰς βοήθειαν ὁ νόμος μηδαμῶς σαλευθῆι.

1 Ἐφίεμεν τοίνυν τῇ βασιλείᾳ, εἶπον τις κοινωφελῆς ἐστὶ καὶ πρὸς λυσιτέλειαν τῆς πολιτείας βλέπουσα χρεῖα καὶ κτήσιν ἀπαιτούσα τοιούτου τινὸς ἀκινήτου πράγματος ὁποῖον ὑπεθέμεθα, τοῦτο αὐτῇ παρὰ τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐναγῶν οἴκων τε καὶ συστημάτων λαμβάνειν ἐξεῖναι, τοῦ πανταχόθεν ἀζημίου τοῖς ἱεροῖς οἰκοῖς φυλαττομένου, καὶ ἀντιδιδόμενον πράγματος αὐτοῖς παρὰ τοῦ λαμβάνοντος ἴσον ἢ καὶ πλείονος τοῦ δεδομένου. τί γὰρ ἂν καὶ αἰτιόσαιοτο βασιλεὺς πρὸς τὸ μὴ δοῦναι τὸ κἄλλιον; ὅγε πολλὰ μὲν δέδωκεν ὁ θεὸς ἔχειν, πολλῶν δὲ κύριον καθεστάναι, καὶ ῥαδίως δίδόναι, καὶ μάλιστα εἰς ἀγιωτάτας ἐκκλησίας, ἐφ' ὧν ἀρίστον μέτρον ἢ τῶν δωρουμένων καθέστηκεν ἀμετρία. Ὡστε εἰ τοιοῦτό τι γένοιτο καὶ πραγματικῶς προέλθοι τύπος ὁ εὐτιρέπων τῇ βασιλείᾳ δοθῆναι τι τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ ἀντιδιδούς εὐθὺς πρᾶγμα κἄλλιον τε καὶ δαφιλέστερον καὶ ἐπωφελέστερον, ἔστω τὰ τῆς αὐτῆς ἀμειψέως βέβαια, καὶ οἱ προσετώτες τῶν οἴκων, ἐξ ὧν τὸ ἐκποιούμενον ἐστὶ, καὶ οἱ τοῖς τοιοῦτοῖς ὑπηρετούμενοι γράμμασιν ἀνεύθυνοι πανταχόθεν ἴστασαν, μηδεμίαν εὐλαβοῦμενοι ποιῶν τῶν παρὰ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἠπειλημένων καὶ παρ' ἡμῶν κρωθυσῶν. Καὶ γὰρ οὐδὲ πολλῶν διεστάσιν ἀλλήλων ἰσώσων τε καὶ βασιλεία, καὶ τὰ ἱερὰ πράγματα τῶν κοινῶν τε καὶ δημοσίων ὅπου γε πᾶσα ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις εὐπορία τε καὶ σύστασις ἐκ τῶν παρὰ τῆς βασιλείας φιλοτιμιῶν διηνεκῶς ἐπιδίδοται. ἀλλήλαις οὖν ἀντιδιδούσαι τὰ πρέποντα οὐκ ἂν ὑπὸ τινος εἰκότως μεμφθῆεν. Ἄλλην δὲ πᾶσαν εἴτε πρὸς αὐτὴν τὴν βασιλείαν εἴτε πρὸς ἕτερον οἰονοῦν πρόσωπον γινομένην

Ut autem lex ad humanae naturae varietatem et quod semper venit moderata per omnia immota permaneat (quid enim erit stabile inter homines et ita immobile, ut nullam patiatur mutationem, cum omnis noster status sub perpetuo motu consistat?), necessarium aestimavimus quasdam exceptiones dare legi cum multis vigiliis et subtilitate adinventas, ut eas habens in auxilio lex nequaquam moveatur.

1 Sinimus igitur imperio, si qua communis commoditas est et ad utilitatem reipublicae respiciens causa et possessionem exigens talis alicuius immobilis rei qualem proposuimus, hoc ei a sanctissimis ecclesiis et reliquis venerabilibus domibus et collegiis percipere licere, undique sacris domibus indemnitate servata et recompensanda re eis ab eo qui percipit aequa aut etiam maiore, quam data est. Quid enim causetur imperator, ne meliora det? cui plurima deus dedit habere et multorum dominum esse et facile dare, et maxime in sanctissimis ecclesiis, in quibus optima mensura est donatarum eis rerum immensitas. Unde si quid tale fiat et pragmatica processerit forma praecipiens imperio dare aliquid talium rerum, et recompensaverit mox rem meliorem et uberiorem et utiliolem, sit ea permutatio firma, et ii, qui praesident domibus, quarum est quod alienatur, et qui talibus ministrant litteris, sine querela undique sint, nullam metuentes poenarum, quae a Leone piae memoriae interminantur et a nobis firmatae sunt: utique cum nec multo differant ab alterutro sacerdotium et imperium, et sacrae res a communibus et publicis, quando omnis sanctissimis ecclesiis abundantia et status ex imperialibus munificentis perpetuo praebetur. Alterutris itaque compensantis quae decent, non ab aliquibus iure culpabuntur. Aliam vero omnem sive ad ipsam imperium sive ad aliam quamcumque personam factam sive venditio-

II. Ut vero haec lex ad humanae naturae varietatem et ad id quod ferme obvenit accommodata

maneat perpetuo immota (quid enim inter homines stabile est et adeo inconcussum, ut nullam mutationem patiatur, cum omnis constitutio nostra in perpetuo motu sit?), neccsarium putavimus exceptiones quasdam legi addere multa cum lucubratione et diligenter inventas, ut earum auxilio usa lex nequaquam conculcatur. Permittimus igitur imperatori, ut, sicubi qua necessitas sit ex communi usu et ad reipublicae utilitatem spectans quaeque possessionem eiusmodi rei immobilis, qualem proposuimus, exigat, eam a sanctissimis ecclesiis reliquisque sacris domibus et collegiis illi accipere liceat, ut tamen indemnitas omni ex parte sacris domibus servetur, usque ab accipiente res aequalis vel etiam maior, quam data sit, in vicem detur. Quid enim causetur imperator, quominus det meliora, cui quidem deus largitus sit, ut multa habeat, multorum dominus sit, et facile dare possit, idque maxime sanctissimis ecclesiis, quibus sine mensura donare optima mensura est? Itaque si tale quid fiat et pragmatica sanctio prodeat quae imperatori ex talibus rebus aliquid dare praecipiat et statim meliorem et praestantiolem et utiliolem rem in vicem det, ea ipsa permutatio firma sit, et qui praesunt domibus, quarum est id quod alienatur, et qui talibus instrumentis conficiendis operam dederunt, omni undique crimine vacent, nullam veriti earum poenarum, quae a Leone piae sortis intentatae sunt et a nobis confirmatae. Neque enim multum inter se distant sacerdotium et imperium, neque res sacrae a rebus communibus et publicis: quandoquidem sanctissimis ecclesiis omnis copia atque status a munificentia imperatoris perpetuo praebetur. Unde si mutuo sibi praestent quae decet, a nemine iure reprehendi poterunt. Aliam vero omnem sive venditionem sive donationem sive per-

2 τὸ om. A || 3 μείνοι A || σταθῆρὸν A || 9 ὁ νόμος om. A || 10 ἀφίεμεν τοίνυν τὴν βασιλείαν A || κοινωφελῆς] communis commoditas (i. e. κοινωφελεία?) ε || 12 καὶ κτήσιν] ἐκποιήσιν A || 13 αὐτὴν A || 14 τῶν om. A || 15 λαμβάνειν om. A || 18 ἢ om. A || τοῦ δεδομένου om. A || 19 αἰτ. ὁ βασιλεὺς A || 20 δοῦναι τὸ] παρασχέσθαι A || μὲν A] om. M || 21 καθεστάναι] εἶναι, in mg. ... ἀνα (= γρ. καθεστῶσαι?) A || 22 καὶ μάλιστα] μάλιστα A || 23 δωρουμένων αὐτοῖς καθέστηκεν A || 24 πραγματικῶς] πολιτικῶς A || 26 πραγμάτων ἀντιδιδούσιν A || 27 sq. δαφ., ὁ καὶ ἐπωφ. ἔσται. ὁ τὰ τῆς ἀ. ἀ. βέβαια κατέχων A || 30 γράμμασι πανταχόθεν ἀνεύθυνοι A || 34 διεστῆκασιν A || 35 τὰ ἱερὰ — δημοσίων] ἐν ἑτέροις πράγμασι τῶν κοινῶν τε καὶ δημοσίων A || 37 κατάστασις A || παρὰ om. A

1 rubr. Quomodo licet ad imperatorem rem sancti loci transfere R mg. || humanae] h ex corr. R || 2 permaneam R¹ || 3 erit] permanearit R^a || 7 ut] aut R¹ || 10 Si minus R² || 11 causa respiciens R, causa om. vulg. || 12 et poss. exigens] in possessione exiens R¹ || aliquius R || immobilem V¹ || 13 eis V || 16 rem R¹ || percipit vulg. || 17 aequa] q in ras. R || etiam] in R || 19 dedit deus vulg. || 20 facere dare R^a || 21 mensura R^a || 22 unde si quid bis scr. R¹ || pragmata R¹ || 26 hii RT hi V || 28 nulla R¹ || 29 Leone] leone R^a, one suppl. V² in spat. || 30 multum vulg. || differat V¹ || altero utro R || 31 sacerdotum R² || 32 omnia] omnibus V || 33 ex] et RV || 34 perpetue VT || praebetur V vulg. || 35 decet R] decet V vulg. dicentur T || 37 factum R¹

(1) Ferrini, Pandectas, n: 345, nota 2.

εἴτε παῖσιν εἴτε δωρεὰν εἴτε ἀμειψίην εἴτε ἐμφύτευσιν διηρηκῆ παντελῶς ἀναιροῦμεν· οὐ μὴν οὐδὲ δόσιον τινὸς ἐνεχέουσαν ἐπ' ἀκινήτῳ πράγματι γυωμένην προφάσει δανεισμάτων γίνεσθαι συγχωροῦμεν. Καὶ τοῦτο κρατεῖν βουλόμεθα ἐπὶ τε πάσης ἐκκλησίας παντός τε μοναστηρίου καὶ νοσοκομείου καὶ ξενωνος καὶ βρεφωτροφείου καὶ ἀσκητηρίου καὶ γεροντοκομείου καὶ παντός ἀπλῶς συστήματος, ὅπου πράξις εὐσεβῆς συνίστησιν, οὐδενὸς παντελῶς τούτων τι λαμβάνειν παρ' αὐτῶν δυνάμενον. Ὡστε οὔτε τῆς διατάξεως Ἀναστα-
10 σίου τοῦ τῆς θείας λήξεως ἐτι δεήσει οὔτε τῶν κατ' ἐκεῖνην φερομένων δεκρέτων καὶ τῆς εἰρημένης παρατηρήσεως. αὐτὰς γὰρ τὰς ἀρχὰς τοῦ πράγματος ἀναιροῦντες καὶ καλύοντες τὸ γινόμενον οὐκ ἂν τῆς ἐφεξῆς δεηθῆμεν πολυπραγμοσύνης.

15

CAPUT III.

Ἐμφύτευσιν δὲ εἴτε ἐπὶ τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας εἴτε ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν προσκυνητῶν οἰκῶν γίνεσθαι συγχωροῦμεν ἐπὶ τε τοῦ λαμβάνοντος προσώπου ἐπὶ τε δύο τοῦ αὐτοῦ προσώπου κληρονομῶν ἐφεξῆς, παίδων μόνων ἢ ἀρρένων ἢ θηλειῶν, ἢ 20 ἐγγόνων ἑκατέρως φύσεως, ἢ γαμετῆς ἢ ἀνδρός, εἴγε τοῦτο τῆς γαμετῆς ἢ τοῦ ἀνδρός ὁρητῶς ὀνομασθεῖν. ἐπειτοῦγε μὴ διαβαίνειν εἰς τινα ἕτερον κληρονομόν, ἀλλὰ μέχρι μόνως τῆς ζωῆς τῶν λαμβανόντων ἴστασθαι, εἰ μὴ παῖδας ἢ ἐγγόνους ἔχοιεν. ἀλλως δὲ παν-
25 τὰς ἐμφύτευσιν πράττεσθαι ἐκκλησιαστικῶν τινος ἢ πτωχικοῦ πράγματος ἀκινήτου ἢ ἀνδραπόδου γεωργικοῦ ἢ πολιτικῆς σιτήσεως οὐδενὶ συγχωροῦμεν τῶσπῳ, οὐδὲ τὸ γινόμενον ἔχειν τινα παντελῶς ἰσχύιν ἐώμεν. 1 Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως 30 διάταξις ἐπ' οὐδεμιᾷ παντελῶς ἐλαττώσει διδοσθαι πράγμα ἐκκλησιαστικὸν ἐνομοθέτησεν, ἡμεῖς δὲ ἐν ἑτέρῳ διατάξει παρ' ἡμῶν γεγραμμένῃ τὸ ἔκτον ἐξαιρεῖσθαι μόνον ἐπὶ τῶν ἐμφυτεύσεων ἐνομοθέτησαμεν, τοιαύτην τινὰ τῶ τῆς ἐλαττώσεως πράγματι διδομεν
35 τάξιν, ἵνα ζητοῦτο μετὰ πάσης ἀληθείας καὶ ἀκριβείας ὁ κανὼν τῶν ἐκδιδομένων τοσοῦτος, ὅπόσος ἐξ ἀρχῆς ἦν καὶ εἰς τὴν ἀγιωτάτην ἤλθεν ἐκκλησίαν, καὶ διδοῖτο τὰ τῆς ἐμφυτεύσεως τοιοῦτοις προσ-

mutationem sive emphyteusin perpetuam, seu cum ipso imperatore seu cum alia qualicumque persona contractam, prorsus tollimus: ac ne pignoris quidem dationem in re immobili constitutam sub mutui specie fieri concedimus. Atque hoc et in omni ecclesia et omni monasterio et nosocomio et xenodochio et brephtrophio et asceterio et gerontocomio et in omni plane collegio quod actione quadam pia constitutum est valere volumus, ne quis omnino ab ipsis horum quicquam accipere possit. Itaque neque constitutione Anastasii divae sortis neque decretis secundum eam faciendis neque supra dicta observatione amplius opus erit. Cum enim ipsa rei principia tollamus quodque fieri solet prohibeamus, nulla deinceps sollicitudine indigebimus.

III. Emphyteusin vero sive in sanctissima ecclesia sive in reliquis omnibus venerandis domibus tum personae accipientis tum duobus eiusdem personae deinceps heredibus dari permitimus, liberis scilicet solis, masculis aut feminis, vel nepotibus utriusque sexus, vel uxori aut viro, si uxoris aut viri expressa mentio facta sit. Alioqui ne transeat ad alium quem heredem, sed ad solam eorum qui acceperunt vitam limitetur, si liberos aut nepotes non habeant. Alia vero ulla ratione emphyteusin fieri rei ecclesiasticae sive ptochicae immobilis, vel mancipii rustici vel civilis annonae nullo modo permitimus, neque id quod
1 fit ullam omnino vim habere sinimus. Quoniam vero Leonis piae sortis constitutio sancxit, ut nulla penitus deminutione facta res ecclesiastica detur, nos vero in alia constitutione a nobis scripta ut sexta solum pars in emphyteusibus excipiatu sanximus, talem ordinem statuimus deminutionis rationi, ut cum omni veritate et subtilitate quaeratur canon rerum quae dantur tantus, quantus ab initio fuit et ad sanctissimam ecclesiam rediit, et detur emphyteusis talibus personis, quales ante diximus; tum enim

1 ἢ δωρεάν ἢ ἀμ. ἢ ἐμφ. A || 2 οὐ μὴν δὲ ἀλλ' οὔτε A || 3 γυωμένην προφάσει] προσελθούσαν ἐνεκεν A || 4 καὶ τοῦτον κρατεῖν βουλ. τὸν νόμον καὶ ἐπὶ τε A || 6 νοσοκομείου καὶ μοναστηρίου ξενωνος A || 8 εὐσεβείας A || 10. 11 *οὐδὲ — οὐδὲ libri || 11 *δεήσειεν M δεήσειεν A || 12 καὶ] om. ε || 14 οὐκ ἂν] οὐδὲ κἂν A || 15 δεηθῆμεν τῆς πολυπραγμοσύνης A || 16 ἐκκλησίας M] μεγάλης ἐκκλησίας A || 17 εἴτε καὶ ἐπὶ A || γενέσθαι A || 18 ἐκλαμβάνοντος A || 20 μόνων om. A || 21 ἐγγόνων A || ἢ ἀνδρός] καὶ ἀνδρός A || 22 τῆς γαμετῆς ἢ τοῦ ἀνδρός] παρὰ τινος αὐτῶν A, de uxore aut viro ε || 27 πτωχικοῦ] πτωχικοῦ τινὸς A ptochii ε || 30 Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν] ἢ δὴ ἢ μὲν οὐκ A || 32 ἐνομοθέτησεν τινὴ, ἡμεῖς A || 33 cf. ad 51, 14 || 35 sq. διδομεντες πράξιν, ὅπως ζητοῦτο A || 38 καὶ εἰς] εἰς A || ἐλθῶν A || 39 διδοῖτο] ἐκδίδειν (sic) A

1 sive per emphyteosim V || 2 perpetua? omnino R¹ ||

nem sive donationem sive permutationem sive emphyteosin perpetuam omnino perimimus; sed neque dationem cuiusdam pignoris in re immobili factam occasione mutuum fieri sinimus. Et hoc valere
5 volumus in omni ecclesia omnique monasterio et nosocomio et xenodochio et brephtrophio et asceterio et gerontocomio et omni absolute collegio quod actio pia constituit, nullo penitus horum aliquid accipere ab eis valente. Unde neque constitutione Anastasii divae memoriae ulterius opus erit, neque secundum illam faciendis decretis memoratae observationis; ipsa enim rei principia perimentes et prohibentes quod fit, nequaquam perscrutatione deinceps indigebimus.

Emphyteosin autem sive in sanctissima maiore ecclesia, sive in omnibus reliquis adorandis domibus fieri sinimus et in accipientis persona et in duobus eiusdem personae heredibus deinceps, filiis tamen solis masculis aut feminis, aut nepotibus utriusque naturae, aut uxore aut viro, si hoc videlicet de uxore aut viro expressim nominetur; alioquin non transire ad aliquem alterum heredem, sed usque ad solam vitam percipientium standum, nisi filios aut nepotes habuerint. Aliter autem penitus emphyteosin agi ecclesiasticam cuiusdam aut ptochii rei immobilis aut mancipii rustici et civilis annonae nullo permittimus modo, neque quod fit habere aliquid penitus robur siuimus.

Quia vero Leonis quidem piae memoriae constitutio sub nulla penitus deminutione dari rem ecclesiasticam sancivit, nos autem in alia constitutione a nobis scripta sextam excipi solum super emphyteosibus sancivimus, huiusmodi quendam deminutionis rei damus ordinem, ut quaeratur cum omni veritate et subtilitate pensio eorum quae dantur tanta, quanta ab initio fuit, quando ad sanctissimam venit ecclesiam, et detur emphyteosin talibus personis, quales dudum diximus; tunc enim sextam ei

3 donationem R (sed cf. ad 4) || in re] iure R || 4 occasionem R¹ || si minus. Sed neque dationem et hoc R¹ || 6 nosocomio scenodochio V || bephtrophio R bephtrophio R bephtropho V || asisterio RVT || 7 gerontonio et omnino (omni corr.) absolute R || 11 *faciendi decreti RV] faciendae decreta vulg. || 12 rei om. V || periment*s V¹ || et prohibentes om. R || 13 fit] sit R || perscrutatione R || 14 indigebimus] indige suppl. V² in spat. vac. || 16 rubr. De emphyteosin contractu a sancto loco constituendo. et quomodo usufructus rerum ad sanctum locum pertinentium constituantur R(T) || 17 ecclesia om. R || 19 tamen] tantum R² s. v., om. R¹ || 24 statum R¹ || 25 habuerit VT || 26 eiusdem V || 27 et civilis] leg. aut civilis || 33 scripta] ta om. R¹ || emphyteosibus R emphyteosin V emphyteus vulg. || 34 deminutionis VT || 36 earum R¹

ώποις, όποια πρόσθεν είργαμεν. τμηκαῦτα γάρ τήν έκτην αὐτῶν μοῖραν σὺν ἀκριβεῖα λογιζομένην ἐφέμεν. Εἰ δὲ ἐλαττωθῆῖ κατά τινας περιπετείας ὁ κανὼν, ἢ ἐπὶ ὀλοκλήρῳ τῷ τότε ὑφεισῶτι κανόνι λαμβάνειν τὸν τήν ἐμφύτευσιν ὑπελθεῖν βουλόμενον, ἢ μηδὲ λαμβάνειν ὅλως, ἐξὸν μισθοῦν μᾶλλον ἢ τοιαύτας ἐλαττώσεις ἐπ' ἐμφυτεύσει πράττειν. Εἰ δὲ τινος ἐκκλησιαστικοῦ προσστελοῦ τῶν πολυτιμῶν ἐμφύτευσις διδοῖτο (ὅποια πολλὰ μάλιστα κατά ταύτην ἴσμεν τήν εὐδαίμονα καθιστάναί πόλιν, πολλῆς μὲν ἀξία τιμῆς, ἐλαχίστην δὲ φέροντα πρόσδοον, ἢ οὐδὲ πρόσδοον ὅλως), μὴ τῇ προσόδῳ μετρεῖσθαι τήν ἐμφύτευσιν, ἀλλὰ διατιμᾶσθαι τὸ προσστεῖον ἀκριβῶς, καὶ συλλογίζεσθαι τήν ἐκ τοῦ ἀθροιζομένου τιμῆματος δυναμένην κατά εἰκοσι ἐνιαυτοῦς ἀνεῖσθαι πρόσδοον. καὶ ἐπὶ τῇ ἐντεῦθεν συλλογισμένη προσόδῳ πράττεσθαι τήν ἐμφύτευσιν οὐ διηλεκῶς, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τε τὸν λαμβάνοντα καὶ δύο τῶν ἐξ αὐτοῦ διαδόχων, καὶ ἀνδρὸς ἢ γαμετῆς, καθάπερ ἐμπροσθεν 2 εἰπόντες ἐφθήμεν, γινομένην. Εἰδέναι δὲ τοὺς 20 ἐμφυτευτάς προσήκει ὡς, εἴπερ ἐπὶ διετῶν ἐφεξῆς μὴ καταφεῖν τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα (τοῦτον γάρ τὸν χρόνον ἀντὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τριετίας ἀρκεῖν εἰς ἐκπτώσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ πτωχικῶν ἐμφυτεύσεων ἐξ ἀγνωμοσύνης τίθειμεν), γενή- 25 σονται παντοίως ἕξω τοῦ ἐμφυτεύματος, καὶ βουλομένοι τοῖς προστώσι τῶν εὐαγῶν οἰκῶν ἐξέσται τῶν χωρίων ἢ τῶν οἰκῶν ἀντιλαμβάνεσθαι, μηδεμίαν ἐνλαβόμενος ἐμπονημάτων ἀπόδοσιν· ἀλλ' εἴπερ χεῖρον πεποίηκε τὸ χωρίον ἢ τὸ προσάστειον ἢ τὴν οἰκίαν 30 ὁ τήν ἐμφύτευσιν δεξάμενος, ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν οἰκοθεῖν τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ὄψεως ποιῆσθαι, καὶ ὑποκείσθαι τούτῳ αὐτὸν τε καὶ κληρονόμους αὐτοῦ καὶ διαδόχους καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα, τρὸς τῷ καὶ τὴν ὀφειλομένην πᾶσαν πρόσδοον ἀννπερ- 35 θέντως εἰσπράττεσθαι.

(Δ) Τὸ δὲ εἰρημένον ἡμῖν, ὥστε μηδ' ἐνὸς ἀκινήτου πράγματος ἐκκλησιαστικοῦ ἢ πτωχικοῦ ἐκποίησιν ἐπιτετραπῆναι πρὸς μηδὲν τῶν τῆς ἡμετέρας πολιτείας πρόσωπων, θεοπίζομεν κρατεῖν μὴ μόνον ἐπὶ τῶν 40

7 Εἰ δὲ τινος . . . . . 28 παντοίως ἕξω τοῦ ἐμφυτεύματος γίνεσθαι decurtata et mutata extant in oppendice Nomoc. L tit. cap. eccl. 12 extr.
§ 2 Εἰδέναι . . . . . εἰσπράττεσθαι (36) habet B 20, 2, 5.

sextam illarum partem accurate computatam remittimus. Quodsi canon ob adversos quosdam casus imminutus sit, is, qui emphyteusin subire vult, aut secundum integrum canonem tunc constitutum eam accipiat aut omnino non accipiat, cum locare potius praestet quam tales deminutiones in emphyteusibus admittere. Si vero ecclesiastici alicuius praedii suburbani eiusque pretiosi emphyteusis detur (cuiusmodi multa maxime in hac felici urbe esse scimus, quae magni quidem pretii sint, minimum tamen redditum vel plane nullum ferant), non ex reditu emphyteusis mensura fiat, sed accurate aestimetur suburbanum et computetur redditus qui ex pretio collecto viginti annis percipi possit; et cum reditu inde computato emphyteusis non in perpetuum instituitur, sed ad ipsum qui accipit et duos qui ex eo sunt successores, et virum aut uxorem, 2 sicuti ante diximus, pertineat. Scire autem emphyteutas decet, si continuo biennio canonem emphyteuticum non solverint (hoc enim tempus pro triennio ceteris hominibus definito sufficere ad emphyteusin rerum ecclesiasticarum vel ptochicarum tollendam propter negligentiam statuimus), se emphyteumate omni modo privatum iri, quique sacris domibus praesunt, si velint, potestatem habituros esse praedia vel domos vindicandi, nullam veritos meliorationum restitutionem: verum si is qui emphyteusin accepit praedium aut suburbanum aut aedificium deterius fecerit, cogi eum de suo curam ei restitutionem pristinae faciei peragere, atque ad hoc et ipsum obligari et heredes eius et successores et bona eius, praeterquam quod etiam redditus qui debeantur omnes sine mora exigantur. Quod autem a nobis dictum est, nullius rei immobilis ecclesiasticae vel ptochicae alienationem licere fieri ad ullam nostrae civitatis personam, id ut valeat sancimus non solum in aedificiis

partem cum scrupulositate imputandam concedimus. Si vero minui contigerit per quandam cladem pensionem, aut in toto tunc constantem pensionem accipiat qui emphyteosin subire vult, aut nec accipiat penitus, cum liceat conducere potius quam tales deminutiones in emphyteosin celebrare. Si vero alicuius ecclesiastici suburbani pretiosi emphyteusis detur, qualia plurima maxime in hac novimus felicissima consistere civitate, multo quidem digna pretio, parvas vero reddenda pensiones aut nihil pensionum omnino, non ex redbitus metiri emphyteosin, sed aestimari suburbanum subtiliter, et reputari ex pretio collecto redditus possibiles in viginti annis comparari, et in redbitus ex hoc computatis agi emphyteosin non perpetue, sed in eum qui percipit et duas ex eo successiones, et viro et uxori, sicut praediximus, faciendam.

2 Scire autem emphyteotas convenit quia, si in biennio continuo non exolverint emphyteoticum canonem (hoc enim tempus pro triennio aliorum hominum sufficere ad casum ecclesiasticarum aut ptochicarum emphyteosium pro non soluto canone ponimus), fient omnino extranei emphyteomatis, et volentibus praepositis sacrarum domuum licebit praedia ad domos defendere, nullam metuentibus meliorationum redditionem. Sed si quidem deterius fecit praedium aut suburbanum aut domum qui emphyteosin percipit, cogi eum de suo diligentiam et restitutionem prisca status facere, et obligatum esse ad hoc et ipsum et heredes eius et successores eiusque res, insuper et debitos omnes redditus sine dilatione exigi.

Quod autem dictum a nobis est, ut nullius immobilis rei ecclesiasticae aut ptochicae alienatio sit permessa ad nullam nostrae reipublicae personam, sancimus valcre nou solum super constantibus domibus et sub-

1 ὀποῖοις ἐμπροσθεν A || 2 αὐτῶν] ci (i. e. αὐτῶ) ε || 3 ἀφέμεν. εἰ δὲ καὶ ἐλαττωθῆῖ A || περιπατείας M^a αἰτίας A || 4 ἐπ' ὀλοκλήρῳ τῷ τότε ὑφεισῶτι A || 6 μηδὲν A || ἐξὸν γὰρ ἐστὶ μισθοῦν A || 7 ἐμφυτεύσει A (ε) || 10 πόλιν καθιστάναί A || 12 οὐδὲ πρόσδοον] μηδὲν A || 15 ἀνεῖσθαι] ἢ συνανεῖσθαι A || 17 post ἐμφύτευσιν spatium 2 fere lit. est in M || 19 διαδόχων] successiones (i. e. διαδοχῶν) ε || 25 ἐξ ἀγνωμοσύνης] pro non soluto canone ε || γενήσονται AB^s || γενήσεται M (Bf) || 28 τῶν οἰκείων A || 30 πεποίηκεσαν A || ἢ τήν οἰκίαν om. A || 31 οἱ τ. ε. δεξάμενοι, ἀν. αὐτοῦς A || 33 αὐτοῦς τε A || 34 αὐτῶν A || αὐτῶν A || 35 πρὸς τὸ A || 38 sq. ἐπιτρέπεσθαι πρὸς μηδὲ ἐν A || 40 προσώπων A

1 scrupulositate inputandandam (dam in ras.) R || 2 contingerit R || pensionem R || 5 liceat] debeat R ||

conducere potius quam suppl. V² in spat. vac. || potius] p in ras. (ex p?) R || de tiationes V¹ diminutiones V² || 6 emphyteosin] emphyteusi vulgo || 7 ecclesiastico R¹ || pretiosi RT¹] praec*** V¹ praedii V²T² (vulg.) || 8 nouissimus V¹ || 10 pensiones] p**siones (pro possessiones?) V¹ || 11 metiret R¹ || 12 extimari RVT || 14 *computari libri || 15 percipit] accepit R || 16 eo] e** V¹ || 17 sicut] si R¹ || 20 renphiteotas R^a || 22 hominum] omnium V¹ || 23 ptochiarum R || 24 emphyteosi** V¹ || sient R¹ || 25 propositis R¹ || 26 sanctarum R sacrarum bis scr. V¹ || 31 facere om. R¹ || ad hoc ipsum]sum R¹] 32 eiusq** res V¹, om. R¹ || insuper et] et insuper et V¹ et insuper T || 37 a nobis est V] est a nobis vulg., est om. R || 38 ecclesiasticis aut ptochie R || 40 domibus] do et R^a

συνεστώτων οικημάτων και προαστείων και αγρών και κήπων, αλλά και έρειπίων, είτε από πυρός είτε από σεισμού είτε εξ άλλης οιασδήποτε αιτίας τὸ έρειπίων εἴη· αλλά και ἐπὶ τῶν παντοίως καθηρημένων και εἰς ἔδαφος κειμένων είτε και ψιλῶν έρειπίων, μηδεμίαν έχόντων οἰκοδομίαν μηδὲ ὕλην κειμένην. οὐδὲ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἐκποίησιν γίνεσθαι συγχωρούμεν, πληρὴ εἰ μὴ ἐπὶ μόνῃς ἐμφυτεύσεως προσκαίρου, κατὰ τὸ ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον, ἐπὶ τρισὶ προσώποις τοιούτοις, ὁποῖα πρόσθεν εἰσήκαμεν· και ἵνα μὴ τις περιγραφή μηδὲ ἐπὶ τούτῳ γένηται, δύο τῶν κατὰ καιρὸν πρωτευόντων μηχανικῶν ἢ ἀρχιτεκτόνων, είτε κατὰ τὴν βασιλῖδα ταύτην και μεγάλην πόλιν ἅμα τοῖς θεοφιλεστάτοις οἰκονόμοις και πέντε τῶν εὐλαβεστάτων πρεσβυτέρων και δύο διακόνων, παρόντος και τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου, είτε και κατὰ χώραν δύο τῶν ἐπισήμων μηχανικῶν ἢ ἀρχιτεκτόνων, ἢ και ἑνός, εἰ ἕνα μόνον ἢ πόλις ἔχοι, παραγινόμενου τοῖς τόποις· ὥστε τῶν θείων προκειμένων ἐναγγελίων ὀρισθῆναι παρὰ τῶν ἀρχιτεκτόνων, ὅσον προσήκον ἐστὶν ὑπὲρ τούτου τελεῖν τῆ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὸν τρόπον ἐμφυτεύσεως, και ἐπὶ τούτοις ἐμφυτευτικῆν συγγραφὴν εἰς αὐτὸν γίνεσθαι κατὰ τὸ σχῆμα τὸ ἐμπροσθεν εἰρημένον. τὸν δὲ και οἰκοδομεῖν και κεκορησθαι ταῖς ὕλαις, εἴπερ ὕλας ἔχοι, και παραπέμπειν τὴν ἐμφύτευσιν ἀχρι δύο διαδόχων, ὡς εἴρηται, οὕτω τε ἐπανέειναι μετὰ τὴν τῶν τριῶν προσώπων τελευτὴν ἐπὶ τὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν ἢ τὸν εὐαγεστάτον οἶκον, παρ' οὗ γέγονεν ἡ ἐμφύτευσις. και ἐρωσθαι και τὸ τοιοῦτο συνάλλαγμα, ὡς τῷ παρ- 30 3 ὄντι μὴ μαχόμενον νόμῳ. Οὐδὲ ἐκείνου τοῦ μέτροι νῦν κατὰ τῶν τοιούτων συναλλαγμάτων ἐπινοηθέντος κρατεῖν συγχωρουμένου, τοῦ προστίθεσθαι ὥστε κἂν εἰ ὁ τῶν δύο κληρονόμων πληρωθεῖ χρόνος, ἀδειαν εἶναι τοῖς μετ' ἐκείνου ἐμφυτεύεσθαι αὐτὸ και ἀεὶ προκορνεσθαι τῶν ἄλλων. τούτο γὰρ οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν ἢ κατὰ περίοδον και μηχανῆν διηρηκέως ἐπ' αὐτοῖς ἐμφυτεύσεις, μᾶλλον δὲ ἀραιρέσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐργάζεσθαι πραγμάτων. ἀλλὰ κἂν εἴ τι γέγονε τοιοῦτον, μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι τοῖς εὐλα- 40 βεστάτοις οἰκονόμοις τῶν δύο κληρονόμων πανομένων τοῖς ἐφεξῆς ἐκδιδόναι.

urbanis et hortis et agris, sed etiam super ruinis, sive ex igne sive ex terrae motu sive ex alia qualibet causa ruina sit: sed etiam in his quae omnino destructa sunt et in pavimento iacent, sive etiam puris ruinis nullum habentibus aedificium neque materiam iacentem. Non enim in illis alienationem fieri permittimus nisi in sola emphyteosi temporali, secundum quod dudum a nobis dictum est, in tribus personis talibus, quales praediximus. Et ut neque ulla circumscriptio neque in talibus fiat, duobus per tempora primatibus mechanicis aut architectis, sive in hac regia et maxima civitate una cum deo amabilibus oeconomis et quinque reverentissimis presbyteris et duobus diaconis, praesente quoque deo amabili episcopo, sive etiam in provincia duobus insignibus mechanicis aut architectis, aut etiam uno, si unum solum civitas habeat, intervenientibus in illis locis, sacrosanctis positus evangeliiis, definiatur ab architectis, quantum competat pro hoc solvi sanctissimae ecclesiae secundum modum emphyteosis, et in his emphyteoticam conscriptionem in eo celebrari secundum figuram prius dictam. Illum vero et aedificare et uti materibus, si materias habet, et transmittere emphyteosin usque ad duas successiones, sicut dictum est, et sic reverti post trium personarum mortem ad sanctissimam ecclesiam aut venerabilem domum, ex qua facta est emphyteosis: et valere etiam talem contractum, utpote praesenti non repugnantem legi.

3 Neque illud, quod hactenus contra tales contractus agebatur, valere permittendum est de adiectione, ut vel si duorum heredum compleatur tempus, licentia sit eis, qui post illos sunt, in emphyteosin dare id unde agitur, et semper eos praeponi aliis: [in] hoc enim nihil aliud est quam per revolutionem et machinationem perpetuas eis emphyteosis, magis autem privationes ecclesiasticarum agi rerum. Sed et si quid factum est tale, nullam necessitatem esse reverentissimis oeconomis duobus heredibus cessantibus ceteris tradere.

stantibus et suburbanis et agris et hortis, verum etiam in ruinis, sive incendio sive terrae motu sive ex alia qualicumque causa ruina extiterit: quin in iis quoque, quae plane destructa sunt et in solo iacent atque adeo in metris ruderibus nullam habentibus aedificationem nec materiam iacentem. Nam ne in illis quidem fieri alienationem permittimus, excepta sola emphyteusi ad tempus facta, secundum id quod supra dictum a nobis est, in tribus personis talibus quales antea diximus. Et ne quae fraus ne in hac quidem re committatur, duo ex primariis suo quoque tempore mechanicis aut architectis sive in hac regia et magna urbe cum deo carissimis oeconomis et quinque religiosissimis presbyteris et duobus diaconis, praesente simul deo carissimo archiepiscopo, sive in provincia duo insignes mechanici aut architecti, vel etiam unus, si unum solum civitas habeat, ipsis locis interveniant: ut sacris evangeliiis propositis ab architectis definiatur, quantum sanctissimae ecclesiae pro hoc solvi secundum emphyteusis modum par sit, atque de iis emphyteuticum instrumentum adversus eum secundum formam supra dictam conficiatur. Ille vero et aedificet et materia, si habeat materiam, utatur, et usque ad duos successores, ut dictum est, emphyteusin transmittat, atque ita post trium personarum mortem ad sanctissimam ecclesiam vel domum venerabilem, a qua emphyteusis constituta est, redeat: vigeatque talis quoque contractus, ut qui praesenti legi non repugnet. 3 At ne illud quidem, quod usque adhuc contra tales contractus agitabatur, valere permittimus, ut adiciatur, licere etiam impleto duorum heredum tempore successoribus eorum in emphyteusin rem illam dari, eosque ceteris semper anteponi. Hoc enim nihil aliud est nisi per ambages et machinationem perpetuas in eis rebus emphyteusis, immo vero detractiones rerum ecclesiasticarum agere. Verum licet tale quid factum sit, nulla necessitas religiosissimis oeconomis incumbat, si duo illi heredes deficient, successoribus eorum emphyteusin tradendi.

3 εἴτε και ἐξ Α || 4 εἴη Α || ἢ Μ || 8 εἰ μὴ om. Α || 9 ἐπὶ τρισὶ προσώποις ante κατὰ τὸ coll., 10 τοιούτοις—εἰρηκαμεν om. Α || 11 μηδὲ om. Α || ἐπὶ τούτῳ in talibus ε || 13 μεγαλόπολιν Α || 16 episcopo ε || 18 ἢ και ἑνός εἰ || εἰ δὲ και Α || 19 παραγινόμενον Α; leg. παραγινόμενων (ε)? || ἐν τοῖς τόποις Α in illis locis ε || ὥστε] ὅπως Α, om. ε fort. recte || 21 ὅσον] πόσον (ποσόν Α) Α || τὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν Α || 25 εἴπερ και Α || ἔχει Α (ε) || 26 ἀχρι και δύο κατὰ διαδοχὴν ὡς εἴρηται ** (κατὰ erasum?) διαδόχων, οὕτως Α || διαδόχων] successiones (v. ad 55, 21) ε || 30 και ἐρωσθαι] ἐρωσται γὰρ Α || τῷ τὸ Μ || 31 μὴ Μ] οὐ Α || Οὐδὲ] ἄλλως τε οὐδὲ Α || 33 τοῦ τὸ Α || 34 ὥστε om. Α || εἰ] εἰ και Α || χρόνος]

ὁ χρόνος Α || 35 τοῖς τῷ Α || αὐτὸ id unde agitur ε || 38 ἐπ' αὐτοῖς] εἰντοῖς Α

4 destructa? V¹ || 5 materia R || 7 in sola insula R¹ || emphyteosim V¹ || 9 diximus V || Et] Sed R² || 10 illa R² || neque V || ne R (del. R²) neque quod T¹ || pro tempore vulg. || 13 presbyteris R² in ras. 4—5 litt. || 14 duobus V¹ || diaconibus RV¹ || deo om. R || 15 etiam] et R || duo V¹ || 19 competat quantum V¹ || solui] solo R¹ || 20 et om. RV || 22 Ilud R illud T || 23 et post habet om. R¹ || 24 emphyteosin V¹ || 25 personarum om. R¹ || 28 utputem V¹ || 34 *illum libri || sunt] *u. V¹ fuit V² || 36 in seclusi || 38 prinationem V

CAPUT IV.

Ἐ Εἰ δὲ τις βουληθεῖ λαβεῖν κατὰ λόγον χορή-
σεως ἧτοι τοῦ καλουμένου οὐσοφροῦντος πράγμα ἐκ-
κλησιαστικὸν ἢ τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ἢ
ἄλλης οἰασθήποτε τῶν ἐν ἀπάσῃ τῇ ἡμετέρᾳ νηκῶν
κειμένων ἢ πτωχείων, μὴ ἄλλως λαμβανέτω τοῦτο, 5
εἰ μὴ κατὰ τὴν εἰρημένην παρατήρησιν καὶ κατὰ
τὸν τύπον τῆς Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως δια-
τάξεως, ὥστε αὐτὸν εὐπορον καθεστῶτα καὶ οὐσίας
ἀκινήτου δεσπότην ἕτερον εὐθὺς πράγμα κατὰ δεσπο-
τείας δίκαιον ἀντιδιδόναι τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τῷ 10
εὐαγαῖ οἰκῶ. ἐξ οὗ τοῦτο λαμβάνει, τσοσάντην καὶ τοι-
αύτην φέρον πρόσοδον, ὅποσῃν ἢ ὅποσαν ἔχει τὸ δι-
δόμενον ὥστε μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν τὸ τε ἐκκλη-
σιαστικὸν ἢ πτωχικὸν πράγμα ἀνατρέχειν ἐπὶ τὸν
εὐαγέστατον οἶκον μετὰ τῆς χρήσεως τῆς δεδομένης, 15
οὐχ ὑπερβαίνουσης τὸν χρόνον τῆς ζωῆς τοῦ λαμβά-
νοντος λαμβάνειν δὲ ὁμοίως καὶ τοῦ ἀντιδεδωμένου
πράγματος τὴν χρήσιν, ὥστε εἶναι μετὰ τὴν τοῦ λαμ-
βάνοντος τελευτήν ἢ τὸν χρόνον, εἰς ὃν ἡ δωρεὰ τῆς
χρήσεως συμπεφώνηται, οὐκ ἐκβαίνοντος δηλαδὴ τὴν 20
αὐτοῦ λαμβάνοντος ζωὴν, ἐκάτερον ἐξ ὁλοκλήρου καὶ
κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρήσιν παρὰ τῇ ἀγιωτάτῃ
ἐκκλησίᾳ.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διά-
ταξις τὰς ποινὰς σχεδὸν τι μόνον ἐπὶ πράσεως ὠρι- 25
σεν, ἡμεῖς δὲ ἀπηγορεύσαμεν οὐ πράσιον μόνον, ἀλλὰ
καὶ δωρεὰς καὶ ἀμεψείας καὶ διηνεκεῖς ἐμφυτεύσεις καὶ
ἐνεχρῶν δόσεις ἐπὶ πράγμασιν ἀκινήτοις, ὁρῶμεν δὲ
τινας οὕτως φιλοκινδύνους καθεστῶτας, ὥστε τολμᾶν
καὶ τοῖς ἀπηγορευμένοις προσεῖναι καὶ ἀπόπειραν ποι- 30
εἶσαι τῶν νόμων ἐξ ἧς ἔχουσι γνώμης τε καὶ τόλ-
μης, καὶ τὰ παντοίας ἀπηγορευμένα, φέροντα δὲ καὶ
εἰς θάνατον ἴσως ἀνθρώπου πράττουσι, διὰ τοῦτο
ἀναγκαῖον φήθημεν ἐφ' ἐκάστῳ συναλλάγματι καὶ ἑ-
τὴν τάξιν ποινήν, δηλαδὴ τῶν ἡπειλημένων καὶ ἄ- 35
τῶν οἰκονόμων ποινῶν ἐκ τῆς εἰρημένης τοῦ τῆς εὐ-
σεβοῦς μνήμης Λέοντος διατάξεως ὁμοίως καὶ νῦν
ἐπιρητημένων τῶ οἰκονόμῳ, ἢ τῷ ξενοδόχῳ ἢ νοσο-

Si quis autem voluerit accipere secundum ratio-
nem usus aut quod vocatur ususfructus rem eccle-
siasticam aut sanctissimae maioris ecclesiae aut alter-
ius cuiuslibet, quae in omni nostra dictione sunt
positae, aut ptochiorum, omnino percipiat hoc et
secundum praedictam observationem et secundum
formam constitutionis Leonis piaae memoriae: ut iste
locuples existens et substantiae immobilis dominus
aliam mox rem secundum proprietatis ius compenset
sanctissimae ecclesiae aut venerabili domui, ex qua
hoc percepit, tantos et tales ferentem redditus, quan-
tos aut quales habet quod datur, ita ut post eius
obitum ecclesiastica aut ptochica res revertatur ad
venerabilem domum cum usu, qui datus est, non
transcendente tempus vitae percipientis; accipiat
autem similiter etiam rei in compensationem datae
[et] usum, quatenus sit post percipientis obitum aut
tempus, in quo donatio usus convenit, non transcen-
dens videlicet percipientis vitam, utrumque ex toto
et secundum proprietatem et secundum usum apud
sanctissimam ecclesiam.

Quia vero Leonis piaae memoriae constitutio poenas
paene solummodo in venditione decrevit, nos autem
interdiximus non venditiones solum, sed etiam don-
ationes et permutationes et perpetuas emphyteosis
et pignorum dationes in rebus immobilibus, videmus
autem quosdam sic amatores periculi constitutos, ut
praesumant ad ea quae interdicta sunt accedere et
circumventionem facere legibus ex voluntate et praes-
umptione quam habent, et quae omnibus modis
interdicta sunt et forsitan ducunt ad mortem ho-
mines, agunt: propterea necessarium aestimavimus
in unoquoque contractu etiam certam statuere poe-
nam, his quippe poenis, quae positae sunt adversus
oeconomos ex constitutione praedicta piaae memoriae
Leonis, similiter etiam nunc imminentibus oeconomio

IV. Quodsi quis ex ratione usus qui proprie ususfructus dicitur rem ecclesiasticam sive sanctissimae
magnae ecclesiae sive alius cuiuscumque in universa dictione nostra sitae sive ptochiorum accipere velit,
non aliter eam accipiat nisi secundum supra dictam observationem et secundum formam constitutionis Leonis
piaae sortis: ut locuples dumtaxat et immobilis substantiae dominus, aliam statim rem iure proprietatis sanc-
tissimae ecclesiae vel sacrae domui, unde illam accipit, in vicem det tantum et talem redditum laturam,
quantum aut qualem fert id quod datum est: ut post mortem eius res ecclesiastica vel ptochica redeat ad
venerabilem domum cum usufructu dato, qui quidem non excedat vitae tempus eius qui accepit; similiter
vero etiam rei in vicem datae usumfructum capiat, ut post mortem eius qui accepit vel tempus in quod
usumfructum donari pacto convenit, quod scilicet vitam eius qui accepit non excedat, utrumque in totum
et proprietatis et ususfructus iure penes sanctissimam ecclesiam sit.

V. Quoniam vero Leonis piaae sortis constitutio poenas fere tantummodo in venditione definiuit, nos
vero non solum venditiones, sed etiam donationes et permutationes et perpetuas emphyteuses et pigno-
rum dationes in rebus immobilibus interdiximus, cum quosdam periculis adeo delectari videamus, ut et in
vetita niti et pro ea quam habent praesumptione atque audacia legibus periculum facessere audeant eaque
faciant quae omnino modo prohibita sunt, quae adeo ad ipsam forte mortem homines adactura sint: propterea
necessarium duximus in unoquoque contractu certam quoque poenam statuere, ita nimirum ut poenae ex
supra dicta constitutione Leonis piaae memoriae contra oeconomos intentatae similiter etiam nunc immineant

2 πράγματα A || ἐκκλησιαστικὸν ἢ om. A || 4 τῇ
ὑπερβαίνουσιν A || 5 μὴ ἄλλως M || ἢ ὅπως εὐαγῶν
ἄλλων οἰκῶν A omnino (i. e. ὅπως) ε || 6 εἰ μὴ om.
A || 7 τῆς ante Λέοντος om. A || διατάξεως om. A ||
11 καὶ τοιαύτην et 12 ἢ ὅποσαν om. A || 12 ante ὅποσαν
verba τῷ εὐαγαῖ — λαμβάνει (10 sq.) repetit M^a ||
15 εὐαγέστατον A || μετὰ τῆς δεδομένης χρήσεως A ||
17 δε] leg. vid. τε || ἀντιδεδωμένου A || 18 τὴν χρήσιν
et usum ε || 24 ἢ Λέοντος] λέοντος ἢ A || 25 ποινὰς
μόνον σχεδὸν ἐπὶ τῆς πράσεως A || 26 δὲ A || τε M ||
28 ὁρῶ A || 38 ἢ τῶ] τῶ om. A

1 rubr. quomodo ususfructus rerum ad sanctum lo-
cum pertinentium constituatur R || 2 usus aut quod
vocatur om. V¹ || 3 aut R vulg.] nel VT || aut] ut
R¹ || 4 dictione RV || snnt positae sunt V¹ positae sunt

V² || 8 subsstantie inmolisibilis R¹ || dominus om. R ||
9 proprietats V¹ || 10 nenerabil• V¹ || 12 quales] tales
R^a || habet] habeat R || 13 phtophica R tochica V ||
15 transcendentem R || 16 in compensationem rei date
R || 17 et seclusi || 18 datio V (T mg.) || ususque R² ||
24 rubr. quibus penis subiecti sunt qui hanc consti-
tutionem contempnunt R || 25 pene del. V² || 26 inter-
diximus] interdiximus vulg., diximus RV dicimus T ||
27 petuas R¹ || 28 donationes R¹ || uidimus V || 29 quos-
dam] et quosdam R¹ || 30—34 terdicta — existimavimus
R² scripsit in ras. 2 versuum || 33 et quae forsant R⁽²⁾ ||
33 deducunt R⁽²⁾ vulg. || 34 necessarium esse existima-
nimus R⁽²⁾ || 35 statuere certam R || 36 his] iis vulg. ||
37 ex constitutione praedicta in ras. V || 38 etiam R¹
et V vulg. || inmentibus R¹

κόμῳ ἢ βοεφοτρόφῳ ἢ ἡγουμένῳ ἢ ἡγουμένη μοναστηρίου ἢ ἀσκητηρίου κατὰ τὸ ἐμπροσθεν διατεταγμένων. Ἐἴ τις τοίνυν ἀνήσασθαι τολμήσειε πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν ἢ πτωχικόν, ἐκπιπέτω μὲν εὐδὺς τοῦ τιμημάτων, ἀπαιτεῖσθω δὲ τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἔλαβε, μετὰ πάσης τῆς ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ προσθήκης. καὶ κατὰ μὲν τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας ἢ τοῦ εὐαγούσους οἴκου μηδεμίαν παντελῶς ἐχέτω ἀγωγὴν, κατὰ μὲν τοῦ ἐν ἐλλαβεστάτων οἰκονομῶν ἢ ὅλως τῶν πεπρακτότων ἐπὶ ταῖς ἰδίαις αὐτῶν περιουσίαις ἐχέτω τὴν ἐκ τοῦ συναλλάγματος ἀγωγὴν, ἵνα δέει τῆς ἑαυτῶν γούν περιουσίας, εἰ καὶ μὴ διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, ἀλλ' 1 οὖν ὀκνηρότεροι περὶ τὰς πράξεις γίνονται. Ἐἴ δὲ τις κατὰ δωρεὰν λαβεῖν τολμήσειε πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν ἢ πτωχικόν, αὐτοῦ τε τοῦ δωρουμένου πάν- 15 τὸν ἐκπιπέτω καὶ ἕτερον τοσοῦτον ἐκ τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἀντιδιδότω τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τῷ εὐαγεί οἴκῳ, ἐξ οὗ τοῦτο ἔλαβεν, ἵνα ἦν ἐπεχειρήσεν ἐργάσασθαι κατ' αὐτῆς καιρομίαν, ταύτην αὐτὸς ἐν τοῖς ἑαυτοῦ διδοῦς τῆς οἰκείας αἰσθοίτο πανουργίας. 2 Ἐἴ δὲ ἀμειψίς ἐπὶ τισὶ γένοιτο προσώποις, χωρὶς μόνῃς τῆς βασιλείας, καθάπερ ἐμπροσθεν εἰπόντες ἐφθήμεν, καὶ ὁ τὴν ἀμειψίαν λαβὼν ὑποκείσθω ποινῇ τῷ καὶ τὸ δεδομένον αὐτῷ πρᾶγμα ἀποβαλεῖν, καὶ ἀνατρέχειν αὐτὸς τοῦτο ἐπὶ τὸν εὐαγεί οἴκον ὅθεν 25 ἐξέβη, καὶ τὸ ἀντιδεδωμένον μείναι παρὰ τῷ εὐαγεί οἴκῳ, καὶ τὸν προσελθόντα πρᾶγματι παρανόμῳ ἐκπίπτειν [τε] ἑκατέρου δικαίως· ὥστε κατὰ τοῦτο ποινὴν αὐτὸν ὑπέχειν, καθ' ὃ καὶ τῶν οἰκείων ἐκπίπτει καὶ ὅπερ ἤλπισεν οὐ προσέλαβεν· κἀναυθὰ τῆς ἀγω- 30 γῆς αὐτῶ φυλαττομένης ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ περιουσίᾳ τῶν τῶ συναλλάγμα πρὸς αὐτὸν πραξάντων.

CAPUT VI.

Ἐἴ δὲ δανειστής εἰς σωματικὸν ἐνέχυρον ἔλοιτο λαβεῖν πρᾶγμα ἀκίνητον ἐκκλησιαστικὸν ἢ πτωχικόν, ἐν οἰκίαις τυχόν ἢ προαστείαις ἢ ἀγροῖς ἢ κήποις ἢ 35 πολιτικαῖς σιτήσεσιν ἢ ἀγροικικοῖς ἀνδραπόδοις, καὶ δοίῃ χρυσίον ὑπὲρ τοῦτου, ἐκπιπέτω τοῦ δανείσματος, καὶ ἐχέτω κέρδος ἢ δανεισμένη ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ ὁ εὐαγεί οἴκος τὸ δανεισθὲν χρυσίον· κἀναυθὰ κατὰ τοῦ τὸ δάνεισμα πράξαντος οἰκονόμου ἢ ξενο- 40 δόχου ἢ πτωχοτρόφου ἢ ἡγουμένου μοναστηρίου ἢ ἀσκητηρίου ἢ τῶν ἄλλων εὐαγῶν συστημάτων τῆς

oeconomo vel xenodocho vel nosocomo vel brephotropho vel abbati abbatisaevae monasterii aut asceterii, secundum id quod supra constitutum est. Si quis igitur rem ecclesiasticam vel ptochicam emere ausus sit, ille pretium statim amittat, et res quam accepit cum omni temporis interiacentis accessione exigatur. Atque adversus sanctissimam ecclesiam quidem vel venerabilem domum nullam prorsus actionem habeat, verum adversus religiosissimos oeconomos vel quicumque omnino vendiderunt in propriis eorum bonis actionem ex contractu habeat: quo illi metu saltem substantiae suae, si non ob timorem dei, utique tar- 1 diores ad vendendum fiant. Quodsi quis dono accipere ausus sit rem ecclesiasticam vel ptochicam, et ipso quod donatum est omni modo privetur et alterum tantum ex sua substantia sanctissimae ecclesiae vel sacrae domui, unde illud accepit, in vicem det, ut quo detrimento illam afficere conatus est, idem in 2 suis ipse rebus expertus propriae sibi malitiae conscius fiat. Quodsi permutatio fiat in quibusdam personis, solo imperatore, sicut supra diximus, excepto, etiam qui permutationem accepit ei poenae subiaceat, ut rem ipsi datam amittat, eaque rursus ad sacram domum unde venit revertatur, et quod in vicem datum est apud venerabilem domum maneat, atque qui rem illicitam aggreditur utrumque merito amittat, ita ut eatenus poenam subeat, quatenus et proprias res amittat nec quod speravit acquisierit; actione illi etiam hic contra propriam substantiam eorum servata, qui contractum cum illo fecerint.

VI. Quodsi creditor in corporale pignus voluerit rem immobilem ecclesiasticam vel ptochicam accipere, domus forte aut suburbana aut agros aut hortos aut annonas civiles aut mancipia rustica, dederitque pro hoc pecuniam, privetur credito, atque sanctissima ecclesia vel sacra domus, quae mutuum accepit, pecuniam sibi creditam lucretur: ut etiam hic contra eum qui mutuum contraxit oeconomum vel xenodocho vel ptochotrophum vel praesulem monasterii aut asceterii aut reliquorum sacrorum collegiorum actio

vel xenodocho aut nosocomo aut brephotropho aut abbae aut abbatisae monasterii aut asceterii, secundum quod prius dispositum est. Si quis igitur emere praesumpserit rem ecclesiasticam aut ptochicam, cadat quidem mox pretio, exigatur autem res, quam accepit, cum omni medii temporis incremento; et contra sanctissimam quidem ecclesiam aut venerabilem domum nullam omnino habeat actionem, contra venerabiles autem oeconomos, aut qui omnino vendiderunt, in propriis eorum substantiis ex contractu habeat actionem: ut metu suae substantiae, etsi non propter dei timorem, at tamen segniores 1 circa venditiones fiant. Si quis autem per donationem accipere praesumpserit rem ecclesiasticam aut ptochicam, et ipso quod donatum est omnino cadat, et aliud tantum ex sua substantia repenset sanctissimae ecclesiae aut venerabili domui, ex qua hoc accepit: ut quam nisus est agere contra eam novitatem, hanc sibi in propriis exhibens suam sentiat malignitatem.

2 Si autem permutatio in quibusdam fiat personis, praeter solum imperium, sicut praediximus, et qui permutationem accepit subiaceat poenae, ut datam sibi rem amittat, et recurrat rursus haec ad venerabilem domum unde progressa est, et quod pro compensatione dedit, maneat apud venerabilem domum, et qui accessit ad causam legi contrariam, cadat utroque iuste, et secundum hoc poenae subdat, secundum quod et propriis cadet et quod speravit non acquisivit; etiam hic actione ei servata in propria substantia eorum, qui contractum cum eo celebraverunt.

3 τολμήσει ἀνήσασθαι A || 6 μέσῳ om. M^a || 8 ἐχέτω παντελῶς A || μέντοι δὲ A || 12 διὰ τὸν διαγ οὖν τὸν A || 13 γίνονται A || 14 τολμήσει A || 15 δωρουμένου] δωρηθέντος αὐτῷ A || 18 ἵνα M] ὅπως A || 19 κατ' αὐτῆς ἐργάσασθαι A || αὐτὸς] sibimet ε || ἐν τοῖς] ἐκ τῶν A || 24 τῷ A] τοῦ M || ἀπολαβεῖν] ἀπολλύειν A || 28 τε M, om. A || 33 δὲ] δὲ καὶ A || εἰς σωματικὸν om. A || 37 τούτων A || 38 δεδανεισμένη A || 41 sq. ἢ ἀσκητηρίου om. A

1 uel RVT] aut vulg. || scenodocho aut nosochomio V || bethotropho R || 2 asisterii RVT || 3 disspoitum

R || 4 emere] omne R¹ || ptochicam] thecicam V || 5 exigat autem rem V³ || 8 habeat hācōm contra V || 10 ex contractu om. R¹ || 12 attamen] ut tamen R ut tantum T, at om. V, in quo tamen seg] V² scr. in ras. || segniones R^a || 17 venerabil. V¹ || 18 ut] et R¹ || 23 *ut] et libri || 24 et recurrat] et om. R¹ || haec om. R¹ || 25 pro] per V || 26 domum om. V || 27 causam] cām R || 29 cadat V || 33 corporari eligerit R || 34 immobilem et ecclesiasticam R¹ || ptochicam R || 37 dedit V || credito Heimbach] creditor libri || 39 aut (alia s. v. add. R²) uerabilis R || mutatum R¹ || 41 scenodocho V || 42 aut asisterii R T om. V

ἀγωγῆς οὐσῆς τῶ δαδανεικῶτι. πάντων τούτων καὶ ἐπὶ τῶν ἡγουμένων τῶν γυναικείων ἀσκητηρίων ἦτοι 1 μοναστηρίων κρατοῦντων. Εἰ γὰρ ὅπως ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγέειν οἴκοις δανεισματος γένοιτο χρεία, εἰς μόνην ἀραγκαίαν δη- 5 λαδῆ καὶ ἀπαραιτήτων πρόφρασιν καὶ ἢς χωρὶς οὐκ ἔνεστι τὸ κατεπεῖγον πληρωθῆναι, ἢ εἰς τι πρᾶγμα λυσιτελέστατον τῆ ἀγιωτάτη καθ'ἑστὸς ἐκκλησία, ἔξε- 10 ἐστι τοῖς προστώσιν αὐτῶν μέχρι τῆς γενικῆς ὑπο- θήκης ἴσασθαι, μηδὲν ἰδικὸν ἐνέχουρον τοῖς δανεί- ζουσι παρεχομένοις.

nerabilium collegiorum creditori actione manente. His omnibus etiam in abbatissis muliebrum ascete- 1 riorum aut monasteriorum valentibus. Si enim omnino sanctissimis ecclesiis aut aliis venerabilibus domibus crediti opus fiat, aut in solam necessa- riam videlicet et inevitabilem occasionem et praeter quam non potest, quod imminet, adimpleri, aut in aliam causam utilissimam sanctissimae consistentem ecclesiae, licebit praepositis earum usque ad gene- ralem hypothecam stare, et nullum speciale pignus creditoribus praebere.

CAPUT VII.

⟨Z⟩ Εἰ δὲ καὶ διηνεκῆ τις ἐμφύτευσιν λαβεῖν θαρ- ρησειεν, ὅπερ οὐκ ἔξεστιν, ἢ πρόσκαιρον μὲν, μὴ μὲν 5 κατὰ τὴν τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου παρατήρησιν, καὶ οὕτως ἐκπιπέτω μὲν τῆς ἐμφυτεύσεως καὶ τὸ δεδο- μένον μενέτω παρὰ τῶ εὐαγεί οἴκῳ, διδόντω δὲ διη- νεκῶς καὶ μετὰ τὴν ἐκπτώσιν τοῦ ἐμφυτεύματος, ὅσον ἡμελλε τελεῖν, εἴπερ κατὰ νόμον ὑπέληθε τὴν ἐμφύ- 10 τευσιν, οὐδενὸς παρ' αὐτῶ μένοντος ἐκ τῶν μάτην αὐτῶ κατ' ἐμφύτευσιν δεδομένων πτωχικῶν πραγμά- 1 ταν. Ταῦτα [τε] ὄν ἅπαντα παραφυλαττέσθω, ταῖς εἰρημέναις ὑποκειμένα ποιναῖς· μήτε τῶν συμ- βολαιογράφων θαρροῦντων τοῖς τοιοῦτοις ὑπουργεῖν 20 συμβολαίοις, ἀλλὰ δεδιότων τὴν ἀειφνυλίαν καὶ τὸ μη- δεπώποτε ἐπανελεθεῖν, μηδ' ἂν εἰ θεῖος τοῦτο δοίη 25 τύπος· μήτε τῶν ἀρχόντων ἢ ὑπαγορευῶν τοιαύτα συμβόλαια θαρροῦντων ἢ γενομένα προσδέχεσθαι καὶ πράξεσιν ὑπομημάτων αὐτὰ βεβαιοῦν, ὥστε μὴ καὶ αὐτοὺς τὴν τε τῆς ἀρχῆς καὶ ἀξίας τὴν τε τῆς οὐσίας ἐκπτώσιν κατὰ τὴν Λέοντος διάταξιν ὑπομείναι. 30

Si vero etiam perpetuam quispiam emphyteosin accipere praesumpserit, quod non licet, aut tempo- ralem quidem, non tamen secundum huius nostrae legis observationem, etiam sic cadat quidem de emphyteosi, et quod datum est maneat apud venerabilem domum, det autem continuo et post casum emphyteomatis, quantum futurus erat solvere, si secundum legem subisset emphyteosin, nihil apud eum remanente ex rebus pauperum, quae frustra ei per 1 emphyteosin praedatae sunt. Haec igitur omnia custodiuntur praedictis subiecta poenis: neque tabel- lionibus praesumentibus instrumentis talibus mini- strare, sed metuentibus usque exilium, et ut num- quam revertantur, nec si sacra hoc praebeat forma; neque iudicibus vel dictare talia instrumenta praesu- mentibus vel facta suscipere et gestis monumen- torum ea firmare, ne etiam ipsi et cinguli et dignitatis et substantiae casum secundum Leonis 30 constitutionem sustineant.

CAPUT VIII.

⟨H⟩ Τῶν αὐτῶν ἐπιτιμίων φυλαττομένων καὶ κατὰ τῶν ἱερῶ σκευῆ παρὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἢ ἐνεχυρα- ζόντων ἢ πωλούντων ἢ χωνευόντων ἐπὶ ἐκποίηση. Καὶ γὰρ δὴ κάκεινους τῆς ἰσῆς ἢ καὶ μείζονος εἶναι 5 ποινῆς ἀξίους θεασάμενοι, ὅσω καὶ περὶ ἱερὰ πράγ- ματα καὶ ἤδη θεῶ καθιερωμένα τολμῶσιν ἀσεβεῖν. πλὴν εἰ μὴ τοῦτο γίνετο, καθάπερ εἴπομεν, διὰ ἀνάγ- ρουσιν ἀιχμαλώτων, ἐνθα ψυχὰς ἀνθρώπων ἐλευθε- 35

Iisdem poenis servandis etiam adversus eos, qui sacrata vasa contra nostram legem aut pignori dant aut vendunt aut conflant propter alienationem. Nam et illos aequa aut maiori poena dignos esse sancimus, quanto etiam circa sacratas res et deo dicatas praesument impie agere; nisi tamen aliquid tale fiat, quod diximus, circa redemptionem captivorum, ubi

cap. VIII summarium habet Nomoc. XIV tit. 2, 2.

creditori competat; eaque omnia etiam de praesulibus muliebrum asceteriorum vel monasteriorum valeant. 1 Si enim omnino sanctissimis ecclesiis vel ceteris sacris domibus pecunia mutua opus sit, ad solam scilicet necessariam et inevitabilem causam et sine qua quac urgent nequeant perfici, vel ad rem aliquam quae sanctissimae ecclesiae utilissima sit: licet praesulibus earum intra generalem hypothecam se continere, ut speciale pignus nullum creditoribus concedant.

VII. Quodsi quis etiam perpetuam emphyteusin, id quod non licet, accipere ausus sit, vel tempo- ralem quidem, nec tamen secundum huius nostrae legis observationem, is quoque emphyteusi privetur, et quod datum est penes venerabilem domum maneat, detque perpetuo etiam post emphyteusis amissionem, quantum soluturus fuisset, si secundum legem emphyteusin subisset, nec quicquam apud eum ex rebus 1 ptochicis frustra illi emphyteusis causa datis maneat. Haec igitur omnia observentur supra dictis poenis subiecta: ut neque notarii talibus instrumentis operam praestare audeant, sed perpetuum exilium metuant sine ulla umquam spe redditus, ne si sacrum quidem rescriptum id condonet; neque potestates talia instrumenta aut dictare audeant aut facta admittere et actis commentariorum confirmare, ne et ipsaecum potestatis et dignitatis tum bonorum amissionem secundum Leonis constitutionem patiantur.

VIII. Atque eadem poenae observentur etiam adversus eos, qui sacra vasa contra nostram legem aut oppignerant aut vendunt aut conflant alienationis gratia. Namque illos quoque pari vel adeo maiore poena dignos esse sancimus, quando vel in res sacratas et deo iam consecratas impie agere audent. Nisi vero id fiat, uti diximus, ad redemptionem captivorum, ubi animas hominum a morte et vinculis libe-

1 τούτων om. A || 5 γένοιτο A | γένηται M | εἰς μόνην] aut in solam ε || 7 ἦ] καὶ A || 8 καθ'ἑστὸς A | καθ'ἑστὸς M | ἔξεστι M | licebit ε | ἔξεστι γὰρ τότε A || 9 τῆς] μόνης τῆς A || 10 τῶ δανείζοντι A || 13 ἢ πρὸς καιρὸν, οὐ μέντοιγε A || 14 καὶ οὕτως M | καὶ οὕτως Aε || 19 μά- την] μετὰ τὴν A || 21 τε M, om. A || 22 * μηδὲ libri || 24 μηδέποτε A || 26 * μηδὲ libri || ἢ om. A || 32 νόμον] Cod. 1, 2, 21 || 34 δῆ] δεῖ A || 35 ὅσον A || 36 ἤδη] om. ε || 37 τοῦτο M | τι τοῦτο A | aliquod tale ε; scrib. τι τοιοῦτο? | γίνετο καθάπερ εἴπομεν om. A | ἀνάργουσιν] λύσω A | 1 creditori bis scr. R¹ | 2 muliebrum V || assisteriorum R et asisteriorum V || 3 aut] sen V || § 1 rubr. quando licet res venerabilium locorum ptocece titulo obligari R ||

4 aliis om. R¹ || 6 occasionem] ἀσωνῆ (i. e. actionem) V¹ || 8 consistematem R¹ || 10 spiritalem R¹ || 12 rubr. Quibus penis subicitur qui illicitum contractum emphyteosis venerabilis loci componit R (sim. T) || 13 quod non licet om. R¹ || 14 tamen] tm V || huius om. R || 15 de RVT] abvulg. | emphyteosin R¹ T¹ || 20 remanente R vulg.] manente T manentem V¹ || ei Heimbach] et RVT, om. vulg. || 27 ucl] * R¹ || et gestis] egestis R || 31 rubr. Quomodo punitur qui sacra vasa uel donaria pignerat uel conflatur, et de panibus ciuilibus R(T) || If. om V¹ || 32 sacra R¹ || 35 quando R¹ || deo] ideo R¹ || 36 praesumetur V¹ praesumentur V³ praesument T || tamen] tantum R¹ VT || 37 quod] prout T

S*

ροῦσι θανάτου καὶ δεσμῶν τῆ τῶν ἀφύχων ἐκποιήσε
κειμηλίαν. Δηλαδή τῆς ὁμοίας παρατηρήσεως καὶ ἐπὶ
τῆς ἐκποιήσεως τῶν πολιτικῶν σιτήσεων παραφυλα-
τομένης, καθὰ πολλὰκις εἴπομεν, διότι τοιαύτας εἶναι
σιτήσεις οὐ μόνον ἐπὶ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως,
ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς μεγάλης Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τῆς
Θεουπολιτῶν εἶναι μεμαθήκαμεν, ἴσως δὲ τὸ τοιοῦτο
καὶ ἐν ἑτέροις τισὶν ἐπαρχίαις εἶναι. εἰ γὰρ καὶ ἄλλα-
χόσος τοιαύτη τις εἴη κτήσις, καὶ ἐπ' ἐκείνης ὁ νόμος
φυλαττέσθω καὶ τὴν ἑαυτοῦ παρατήρησιν ἐκτείνετω. 10

animae hominum liberantur a mortibus et vinculis
inanimatorum venditione vasorum. Simili quippe ob-
servatione et super alienatione civilium panum custo-
dienda, sicut saepe diximus, eo quod tales esse panes
non solum in hac felicissima civitate, sed etiam in
magna Alexandria et in Theopoli esse didicimus,
forsitan autem tale aliquid et in aliis quibusdam
provinciis est. Si enim etiam alibi huiusmodi quae-
dam sit possessio, et in illa lex servetur et suam
observationem extendat.

CAPUT IX.

Θ Ἐπειδὴ δὲ εἰκός τις ἐπὶ παρακρούσει τοῦδε
τοῦ νόμου πειρασθαι πραγματικούς ἡμῶν τύπους λαμ-
βάνειν τοιοῦτό τι πράττειν αὐτοῖς ἐπιτρέποντας, καὶ
τοῦτο καλούμεν ἐπὶ παντὸς προσώπου, μείζονος τε
καὶ ἐλάττονος, εἴτε ἀρχὴν ἔχοι τινὰ εἴτε τῶν περὶ 15
ἡμᾶς εἴη εἴτε τῶν ἄλλων τις τῶν εἰς δῆμον τελούν-
των. Καὶ θεσπιζόμεν μηδὲν παντελῶς ἀδειαν εἶναι
τοιοῦτόν τινα πραγματικῶν προῖσχεσθαι τύπον, μηδὲ
ἐντεῦθεν λαμβάνειν τι τῶν ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλη-
σιαῖς προσήκόντων ἢ μοναστηρίοις ἢ πτωχείοις ἢ εὐα- 20
γείαι συστήμασι ἀκινήτων πραγμάτων. ἀλλὰ τῶν τε
ἐνδοξοτάτῳ κοιμιστῶρι ποιῆν ἐπικεῖσθαι quinqua-
ginta librarum auri, εἰ τι τοιοῦτο ὑπαγορεύσειε, τοῖς
τε δεχομένοις τὴν ἐμφάνισιν τοιοῦτου τινὸς θελοῦν τύ-
πον ἐνδοξοτάτους ἀρχόνσιν ἢ ἑτέροις τισὶ τὴν αὐτῆν 25
ὑποκεῖσθαι ποιῆν, τοῖς τε συμβολαιογράφοις ὑπο-
πίπτειν τῆ Ἀέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διατάξει,
εἰ γράφαίεν τι τοιοῦτο συμβόλαιον· τοῖς τε θεοφιλε-
στάτους ἐπισκόπους ἢ τοῖς εὐλαβεστάτους οἰκονόμους
ἀκινδύνως ἀποσειεσθαι τοῖς τοιοῦτους θελοῦσι πραγμα- 30
τικούς τύπους, μᾶλλον μὲν οὖν ἐπικινδύνως προσίε-
σθαι, καὶ γινώσκειν, ὡς περὶ αὐτὴν κινδυνεύουσι τὴν
ἱερωσύνην, εἰ γε ἀμελήσαντες τῶν νόμων τοῖς οὕτω
1 γινόμενοις πραγματικοῖς ἀκολουθήσαιεν τύποις. Δεῖ
γὰρ τὰ κοινῇ καὶ ἐν γένει καὶ ἐπὶ τῇ πάντων ὄψε- 35
λεῖα γενομένην μάλλον κρατεῖν ἢ τὰ κατὰ τι-
νων σπουδῆν ἐπὶ παραφθορᾷ τῶν κοινῶν γενόμενα
νόμων.

Quia vero verisimile est quempiam in circumven-
tionem huius legis temptare pragmaticas nostras
formas accipere tale aliquid eis agere permittentes,
et hoc prohibemus in omni persona maiore vel mi-
nore, sive in cingulum constituta sive horum qui
circa nos sunt, sive aliorum quispiam inter populos
habitantium. Et sancimus nulli penitus licentiam
esse talem quempiam pragmaticum proferre typum
neque ex hoc accipere aliquid [de] sanctissimis ec-
clesiis competentium aut monasteriis aut ptochiis
aut venerabilibus collegiis immobilium rerum; sed
et gloriosissimo quaestori poenam imminere centum
librarum auri, si quid tale dictaverit, simul et
suscipientibus insinuationem talis cuiuspiam sacrae
formae gloriosissimis iudicibus aut aliis quibusdam
eandem imminere poenam: et tabelliones succum-
bere Leonis pia memoriae constitutioni, si egerint
tale aliquid instrumentum, et deo amabiles episco-
pos aut venerabiles oeconomos sine periculo refu-
tare huiusmodi sacras pragmaticas formas, magis
autem cum periculo suscipere et agnoscere, quia
circa ipsum sacerdotium periculum sustinebunt, si
neglegentes leges has quae ita fiant, pragmaticas se- 1
quantur formas. Oportet enim ea, quae com-
muniter et generaliter et in omnium utilitatem sanc-
ciuntur, potius valere quam ea, quae circa aliquos
studentur ad corruptionem communium agi legum.

cap. IX § 1 exciatur in tractatu περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων 2 (Heimbach *Ἀνέκδ.* 1, 191) ex Ath.

rant alienatione inanimae suppellectilis. Similis videlicet observatio etiam in alienatione annonarum ci-
viliū, sicut saepius diximus, custodiatur: quoniam tales annonae esse non solum in hac regia urbe, sed
etiam in magna Alexandria et in Theopolitarum urbe didicimus, fortassis autem eiusmodi quid in aliis quo-
que provinciis quibusdam usu venire. Si enim alibi quoque eiusmodi quae sit possessio, etiam in illa lex
custodiatur suamque observationem extendat.

IX. Quoniam autem verisimile est quosdam ad labefactandam hanc legem nostram pragmaticas
nostras sanctiones impetrare conaturos esse, quae tale quid ipsis facere permittant, etiam hoc in omni
persona prohibemus et maiore et minore, sive quem magistratum gerat sive ex iis sit quos circa nos habemus,
sive ex reliquis, qui popularium numero sunt. Ac sancimus, ut nemini prorsus eiusmodi pragmaticam
sanctionem praetendere liceat, neque inde rem ullam immobilē quae ad sanctissimas ecclesias vel mona-
steria vel ptochia vel sacra collegia pertineat accipere. Verum et gloriosissimo quaestori poena quin-
quaginta librarum auri irrogetur, si tale quid dictaverit, et quae insinuationem talis sacrae sanctionis
suscipiunt gloriosissimis potestatibus aliisve eadem poena imminet; et notarii, si tale instrumentum
scripserint, constitutioni Leonis pia sortis subiciantur: et deo carissimi episcopi vel religiosissimi oeco-
nomi sine periculo eiusmodi sacras pragmaticas sanctiones reciant, immo verò cum periculo admittant,
sciuntque se de ipso sacerdotio periclitaturos, si quidem neglectis legibus obsequantur pragmaticis sanc-
1 tionibus ita factis. Oportet enim quae communiter et generaliter et ad omnium utilitatem sancita
sunt, magis valere quam quae ex studio quorundam ad corrumpendas leges generales facta sunt.

4 εἶναι om. A || 5 βασιλίδος M] εὐδαίμονος As ||
7 εἶναι om. A || δὲ καὶ A || τὸ τοιοῦτο] tale aliquid
ε || 8 εἰ γὰρ — 9 ἐκείνης] καθ' αἷς καὶ A || 9 ὁ νόμος]
ὁ νόμος τὸσδε A || 11 τινὰς] quempiam ε || 13 αὐτοῖς
A || 15 ἔχοι] ἀρχοι A || 16 ἡμᾶς, εἴτε τις τῶν εἰς τὸν
δῆμον A || 18 πραγματικῶν om. A || μηδὲ ἐντεῦθεν]
ἀκινδύνως A || 20 ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγείαι A || 22 ποι-
νήν — auri om. A || quinquaginta librarum abri (ν' λίτρας
χρυσίου s. v.) M (cf. *Iul. Ath. Theod.*) centum librarum auri
ε || 23 ὑπὴρορῶσεν A || 24 τοιοῦτου] τοῦ τοιοῦτου A ||
25 τὴν — ποιῆν om. A || 26 τοῖς τε συμβολαιογράφοις
ὑποκεῖσθαι ποιῆν τῇ Ἀέοντος A || 27 διατάξει — συμ-
βόλαιον om. A || 29 ἦ] καὶ A || 32 ὥσπερ εἰς αὐτὴν A ||
35 ἐν γένει καὶ M Ath.] γενικῶς As || 36 τὰ] τὰς A ||
37 sq. γενόμενας νομοθεσίας A

1 hominum] omnium R¹ || 2 similiter R¹V¹T¹ || 4 sicut
om. V || 5 etiam om. R¹ || 6 dicimus R¹ || 7 aliquid
RV] quid vulg. || 8 est om. V || 11 rubr. De pragma-
ticis sanctionibus quae contra comoda venerabilium loco-
rum promulgantur RT] circumventionem V²T || 14 omni]
omnino V¹ || 15 in om. R¹ || qui] quae V || 16 quae-
piam V || 18 pragmaticam proferture R¹ || 19 aliquid RV] ali-
quod vulg. || de seclusi || 20 *compendium libri || mona-
steriis — 31 periculo R² scripsit in ras. 5 versuum ||
tochiis aut aliis venerabilibus R⁽²⁾ || 23 si tale aliquid
R⁽²⁾ || 26 succumbere] suscipere R⁽²⁾ || 28 aliquid V
vulg.] aliquid RT || 33 pragmaticos R¹ || 35 in omni R¹ ||
utilitate RVT || 36 aliquas V || 37 corruptionem R

Ἐκείνων μόνων δηλαδὴ μισθουμένων τε καὶ ἐμφυτευομένων τῶν πραγμάτων, ὅποσα νομίζουσι τοιούτου τινὸς δεῖσθαι.

His solis videlicet conducendis et emphyteosi dandis rebus, quascumque putant tale aliquid egere.

CAPUT X.

Εἰ μέντοι βούλονται τινα ὑπὸ τὴν ἑαυτῶν διοίκησιν ἔχειν οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι ἢ οἱ τῶν ἄλλων ἡγούμενοι συστημάτων, μηδὲν τῶν ἐν δυνάμει μηδὲ κατὰ θεῖον πραγματικὸν τύπον παρορησῆναι εἶναι ἀναγκάζειν αὐτοὺς ἢ κατὰ μίσθωσιν ἢ κατὰ ἐμφύτευσιν ταῦτα ἐκδιδόναι· ἐπεὶ τὸν τοῦτο πράττοντα ἱεροσυλίας τε ὑποκείσθαι ποιῶν καὶ πᾶσι τοῖς τῷδε τῷ θεῷ ἡμῶν νόμῳ περιεχομένοις ἐπιτιμίοις.

Si tamen voluerint quaedam sub propria gubernatione habere deo amabiles oeconomi aut aliorum praesules collegiorum, nulli eorum, qui in potentatu sunt, neque secundum sacram pragmaticam formam licentiam esse cogere eos aut per conductionem aut per emphyteosin baec tradere, et qui hoc agit, et sacrilegii subiaccere poenae et omnibus multis, quae hac sacra nostra lege continentur [suppliciiis].

CAPUT XI.

Ἐπειδὴ δὲ ἐγγνωμεν δεινὸν τι πλημμέλημα γινόμενον παρὰ τοῖς Ἀλεξανδροῦσι καὶ Αἰγυπτίοις, ἧδὲ καὶ ἐν τισιν ἑτέροις τῶν ὑπερκίων τόποις, τὸ τινὰς θαροῦν αὐτὰ δὴ τὰ εὐαγγῆ μοναστήρια πωλεῖν ἢ ἀμείβην ἢ δωρεῖσθαι (ἐν οἷς ἑθυσιαστήριον τε καθιδρόθην καὶ ἱερά γέγονε λειτουργία, ἵπολιαν εἰσόδός ἐστιν ἐν ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις γίνεσθαι, τῶν τε θεῖων ἀναγνωσκομένων γραφῶν τῆς τε ἱερός καὶ ἀρχίου μεταδιδόμενης κοινωνίας, μοναχική τε ἐκείσε γεγονός ἐπίσημοις), ὥστε αὐτὰ μεταβαλεῖν ἐξ ἱεροῦ καὶ θεοφιλοῦς σχήματος εἰς ἰδιωτικὴν διαίτην τε καὶ κατάστασιν, τοῦτο παντελῶς τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι κωλύομεν, οὐδὲν τῶν πάντων ἐφιέντες ταῦτα ἐξαμαρτάνειν· ἀλλὰ καὶ τὸ γινόμενον ἄκρον πᾶσιν ἀποφαίνομεν τοῖς τοῖς καὶ τῶν τιμημάτων ἐκπτώσιν ἐπιτίθεμεν τῷ λαβόντι καὶ τὸν πιπράσκοντα ζημιῶμεν τῆς τε τοῦ πράγματος ἐκπτώσει τῆς τε τοῦ τιμήματος ἀπωλείᾳ, τῆς κατὰ τὸν τόπον ἀγιωτάτης ἐκκλησίας καὶ τοῖς κατὰ τόπον εὐαγγῆ μοναστηρίοις ταῦτα προσνέμοντες, ὥστε αὐτοὺς προνοεῖν τοῦ τὸ κακῶς ἐκποιηθὲν αὐθις εἰς μοναχικὸν ἐπανάγειν σχῆμα· μηδὲ τῆς ὑποθήκης τῆς ἐπὶ τούτοις ἐρωμένης, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἀκρουμένης καὶ τοῦ μοναστηρίου πάλιν τῆς ἱερᾶ προσκυρουμένου λειτουργίᾳ.

35

cop. XI summaria habent Nomoc. XIV tit. 11, 1 in.; Ecloga oa Troconron mutata 23, 1.

At illae solae scilicet res locandae sunt et in emphyteusin dandae, quascumque tali opera indigere existimant.

X. Si quae tamen in sua administratione habere malunt deo carissimi oeconomi vel reliquorum collegiorum praesules, nulli eorum qui in potestate sunt ne secundum sacram quidem pragmaticam sanctionem liceat cogere eos, ut illa aut per locationem aut per emphyteusin foras dent. Nam qui id faciat, et sacrilegii poenae et omnibus suppliciis hac nostra sacra lege comprehensis obnoxius sit.

XI. Sed quoniam comperimus grave quoddam delictum et apud Alexandrinos et Aegyptios, iam autem in aliis quoque quibusdam dicionis nostrae locis committi, ut nonnulli ipsa adeo sacra monasteria vendere aut permutare aut donare audeant (in quibus et allare dedicatum est et sacrum ministerium peractum, quale in sanctissimis ecclesiis solet peragi et sacris litteris lectis et sacrosancta atque arcana communione celebrata, et monachorum ibidem domicilium est), ita ut illa a sacra et pia forma ad privatum usum et conditionem transferantur: id omnino ne in posterum fiat prohibemus, nec cuiquam omnium ut talia committat concedimus. Sed et quod fit omni modo irritum declaramus et pretii amissionem ei qui accipit imponimus, et eum qui vendit et rei amissione et pretii dispendio multamus, sanctissimae illius loci ecclesiae et venerabilibus illius loci monasteriis ea tribuentes. Quare ipsi provideant, ut quod male alienatum est rursus ad monachicum statum reducat: neve hypotheca in his rebus valeat, sed et ipsa irrita sit et monasterium rursus sacro ministerio addicatur.

2 ὅπως ἂν νομίζωσι A || 4 βούλονται] uoluerint (i. e. βούλωντο) ε || 5 ἢ οἱ M] ἢ A || ἄλλων] ἄλλων εὐαγγῶν A || 6 μηδὲ om. A || 8 sq. ἢ κατ' ἐμφύτευσιν ἐκδιδόναι παραφρνατικῶς διενεχῶς· οἱ γὰρ τοῦτο πράττοντες ἱεροσυλίας ὑποκείνται ποιῶν A || 10 sq. ἡμῶν τῷ θεῷ A || 14 ἐν om. A || ἐτέροις — τὸ τινὰς] ἄλλοις ἱεροῖς τῆς ὑπερκίων τόποις, ὡς τινὰς A || 16 ἐν οἷς μοναστήριον τε M || 18 γίνεσθαι M] ἐπιτελεῖσθαι A (celebrari ε) || τῶν τε] τῶν A || 19 τῆς τε] καὶ τῆς A || ἱερός καὶ om. A || 20 ἐκείσε] ἐκείσε ποτὲ A || 21 οἰκησίς] ἀσκησίς Nomoc., Ecl. || ὥστε αὐτὰ μεταβαλεῖν M] καὶ νῦν μετεβλήθη A (cf. ε) || 24 ἀφιέντες A || 25 γενόμενον A Nomoc. || 29 ἀγιωτάτη] ἀγιωτάτη μεγάλη A || κατὰ τόπον om. A || 31 αὐτοὺς et τοῦ om. A || 32 ἐπαναγαγεῖν A Nomoc. || μηδὲ] μήτε δὲ A

1 emphyteosin R²T || 2 agere R¹V¹T || 4 tamen] tm V || noluerint RV || 8 esse om. R¹ || conductione R || 9 et] ei libri, et ci R² || heo R || et sacrilegii sub] V² suppl. in spat. vac. || 11 nostra lege VT] lege nostra R || suppliciis] et suppliciis R² vulgo. Seclusi || 12 rubr. Nemini liceat locum in quo sacra sollempnia sunt alienare R || cognouimus aliquid R¹ || 14 et om. R || 15 sq. aut donare aut permutare V || 16 collatum R || 17 monasterium R¹ misterium R² || 19 ineffabilem V¹ || 21 mutaretur RVT || 22 semate R¹ scemate R²V || 23 omnium] hominum V² vulgo. || 24 permittentes om. R || derelinquere V || 26 et venditore] et om. vulgo. || 29 ut om. R¹ || 31 reuocetur R || 32 monasterio RV] om. vulgo. || 33 ministerio V] monasterio (i superscr. 2) R monasterio vulgo. || assignanda vulgo.

CAPUT XII.

ἸΑ Ὡσπερ δὲ τὰς ἐπιβλαβεῖς ἐκποιήσεις ἐκώλυσαν, οὕτω καὶ τὰς ἐπιβλαβεῖς κτήσεις ἀπαγορεύομεν. Πολλὰ γὰρ παρ' ἡμῶν κενήνται ζητήσεις, ἐνθα τινὲς ἄπορα χωρία δεδωρόνται ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ τοῖς σεβασμιωτάτοις οἰκοῖς, ἢ καὶ πεπράκασιν δῆθεν ὡς εὐπορα, καίτοιγε ἄπορα τὴν ἀρχὴν καθεστῶτα, κἀντεῦθεν τοῖς εὐαγεῖς οἴκοις ἠδίκησαν. Ἀπαγορευόμεν τοίνυν τοῖς προεστῶσι τῶν σεβασμιωτάτων οἰκῶν τοιοῦτό τι πράττειν, ἢ γινώσκειν ὡς εἰ μὴ μετὰ πάσης ἀκριβείας ποιοῖντο τὰ συνάλλαγματα, ἀλλὰ ἀπορῶς τις κτήσεις ἢ ἐπιβλαβῆς δοθῆι ταῖς ἐκκλησίαις ἢ τοῖς μοναστηρίοις ἢ ξενώσιον ἢ νοσοκομείοις ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγεῖς συστήμασι, τὸ μὲν συνάλλαγμα ἀντὶ μὴ γεγονότος ἔσται, καὶ ἀναλήφεται πάντως ὁ δόσις τὸ κατὰ περιόριον καὶ ἀπάτην δεδομένον· ὁ δὲ τοιοῦτο τι πράξας οἰκονόμος ἢ ἡγούμενος ἢ ξενοδοχός ἢ νοσοκόμος ἢ πτωχοτρόφος ἢ ὄρφανοτρόφος ἢ γεροντοκόμος οἰκοῦν τῷ δεδοκότῃ θεραπεύσει τὴν ἐντεῦθεν ζημίαν. εἰ δὲ καὶ οὕτω τὸ πρᾶγμα σχηματισθῆι, ὥστε καὶ τὸ χρυσίον ὑπὲρ τούτου δοθῆναι, καὶ τούτω κερδανῆι μὲν ὁ εὐαγῆς οἶκος ὁ τὸ ἄπορον λαβών, ὁ δὲ γε δόσις τὸ χρυσίον ἔξει κατὰ τοῦ τὸ συνάλλαγμα πράξαντος τὴν ἐντεῦθεν ἀγωγὴν, καθάπερ ἐμπροσθεν εἵπομεν.

Ἐπίλογος. Οὗτος ἡμῶν ἐπὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ ὅλων πτωχικῶν πραγμάτων ἐκποιήσεως ἀποκείσθω νόμος, τῇ Λέοντος μὲν τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως εὐσεβοῦς ἐπιπέποιος διατάξει, ἀλλ' οὐ τὸ μὲν ἰώμενος, τὸ δὲ ἀθεράπεινον καταλιμπάνων. ἀλλ' ἐπὶ πάσης τῆς γῆς, ἢν ὁ Ῥωμαίων ἐπέχει νόμος καὶ ὁ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας θεσμός, οὗτος ἐπιτετάσθω, καὶ ὀριζέτω τὰ οἰκῆα καὶ κρατεῖτω διηλεκῶς, φυλαττόμενος παρὰ τε τῶν ὀσιωτάτων πατριαρχῶν διοικήσεως ἐκάστης παρὰ τε τῶν θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν παρὰ τε τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τε καὶ κληρικῶν καὶ οἰκονόμων καὶ ἡγουμένων καὶ ξενοδοχῶν καὶ νοσοκόμων καὶ ὄρφανοτρόφων καὶ βρεφοτρόφων καὶ γεροντοκόμων καὶ πάντων ἀπλῶς τῶν ἡγουμένων τῶν εὐαγῶν συστημάτων, ἅσασιν ἐπιτιθεῖς τὴν ἰδίαν ἰσχύν, καὶ ἀδειαν διδοὺς τῷ βουλευμένῳ προσαγγέλλειν 40

15 ὁ τοιοῦτό τι — 19 ζημίαν citantur Nomoc. XIV tit. 2, 1 extr.

XII. Quemadmodum autem damnosas alienationes prohibuimus, ita etiam damnosas acquisitiones vetamus. Multae enim lites apud nos motae sunt, ubi quidam sterilia praedia sanctissimis ecclesiis vel venerabilibus domibus donarunt vel etiam vendiderunt tamquam fertilia, quamvis a principio sterilia essent, atque hinc sacras domos laeserunt. Vetamus igitur religiosissimarum domuum praesules tale quid agere; qui nisi cum omni diligentia contractus fecerint, sed sterilis quaedam vel damnosa acquisitio ecclesiis vel monasteriis vel xenodochiis vel nosocomiis vel reliquis sacris collegiis detur, sciant contractum quidem pro infecto fore, et recepturum omnino eum qui dederit, quod per dolum atque fraudem datum est; oeconomum vero, qui tale quid fecerit, vel praesulem vel xenodochum vel nosocomum vel ptochotrophum vel orphanotrophum vel gerontocomum de suo damnum exinde natum ei, qui dederit, resarturum. Si vero ita res comparata sit, ut etiam pecuniae aliquid pro illo datum sit, hoc quoque venerabilis domus, quae sterilem rem accepit, lucrabitur; qui vero pecuniam dederit, contra eum qui contractum fecerit actionem exinde oriundam, sicut supra diximus, habebit.

Epilogus. Haec nobis lex de ecclesiasticarum vel omnino ptochicarum rerum alienatione lata esto, quae Leonis quidem piae sortis constitutionem pie sequatur, nec vero parti medeatur, partem incuratam relinquat. Verum haec per omnem terram, in qua Romanorum lex et catholicae ecclesiae regula obtinet, extendatur, et quae propria sunt definiat et valeat in perpetuum servata tam a sanctissimis cuiusque dioeceseos patriarchis quam a deo carissimis metropolitanis et a reliquis et episcopis et clericis et oeconomis et praesulibus et xenodochis et nosocomis et orphanotrophis et brephtrophis et gerontocomis et postremo ab omnibus, qui sacris quibusdam collegiis praesunt, omnibus propriam vim tri-

2 ἐπιβλαβεῖς ἀσυμφόρους A || 10 τὸ συνάλλαγμα A || 10 sq. τις ἄπορος A || 11 ἢ τοῖς — 17 νοσοκόμος om. A || 16 ἢ ἡγούμενος] hoc loco Nomoc. ε, infra post γεροντοκόμος habet M || 17 ἢ πτωχοτρόφοις ἢ ὄρφανοτρόφοις ἢ γεροντοκομείοις A || 18 τὴν ἐντεῦθεν αὐτῶν συμβάσαν ζημίαν Nomoc. || 19 καὶ οὕτω] sic ε || 21 ὁ τὸ ἄπορον λαβών εὐαγῆς οἶκος A || τὸ ἄπορον] fenenum aliquod ε || 25 ἐπὶ τε τῶν A || 26 ἢ ὅλων] τε καὶ A || ἐκποιήσεως om. A || 28 εὐσεβοῦς om. A || 37 καὶ βρεφοτρόφων καὶ ὄρφανοτρόφων A || 38 τῶν om. A || 39 συστημάτων εὐαγῶν πᾶσαν (π ex a corr.) ἐπιτιθεῖς A || 40 sq. προσαγγέλλειν πλημμελούμενα ταῦτα A

1 rubr. Si sterilis agger ad venerabilem locum perveniat R(T) || 2 pensiones V || 5 aut uenerabilibus domi-

Sicut autem damnosas alienationes prohibemus, sic etiam damnosas possessiones interdicimus. Multae enim apud nos motae sunt quaestiones, ubi quidam minus idonea praedia donaverunt sanctissimis ecclesiis aut venerabilibus domibus, aut etiam vendiderunt tamquam idonea, cum utique sterilia a principio essent, et ex hoc venerabilibus domibus nocuerunt. Interdicimus igitur rectoribus venerabilium domuum tale aliquid agere, aut certe cognoscere quia, si non cum omni subtilitate fecerint contractus, sed faena quaedam possessio aut damnosa detur ecclesiis aut monasteriis aut xenodochiis aut nosocomiis aut aliis venerabilibus collegiis, contractus quidem pro non facto erit, et recipiet omnino qui dat, quod per circumventionem et fallaciam datum est; oconomus autem, qui tale aliquid egerit, aut abbas aut xenodochus aut nosocomus aut ptochotrophus aut orphanotrophus aut gerontocomus de suo ei, qui dedit, salvabit ex hoc damnum. Si vero sic causa figuretur, ut etiam aliquid aurum pro hoc detur, et hoc lucrabitur quidem venerabilis domus, quae faeneum aliquid accepit; qui vero dedit aurum, habebit contra eum, qui contractum celebravit, ex hoc actionem, sicut praediximus.

Ἐπίλογος. Haec nobis super ecclesiasticarum aut omnino ptochicarum rerum alienatione posita sit lex, Leonis quidem piae memoriae sequens constitutionem, et non aliud quidem curans, aliud autem incuratum relinquens, sed in omni terra, quam Romanorum continet lex et catholicae ecclesiae sanctio, haec extendatur et determinet quae sua sunt, et valeat perpetua et custodita et a sanctissimis patriarchis uniuscuiusque diocesis et a deo amabilibus metropolitibus et ab aliis episcopis et clericis et oconomis et abbatibus et xenodochis et nosocomis et brephtrophis et orphanotrophis et gerontocomis et omnibus simpliciter rectoribus aliquorum sanctorum collegiorum, omnibus imponens proprium robur et licentiam praebens volenti denuntiare, quae delin-

bus bis scr. R¹ || 6 itaque R || 6 sq. a et et nocuerunt om. R¹ || 9 certe] te R || 12 sq. au no aut nosocomiis R¹ || 13 aliis om. R || 14 non] noc R || omnino] oi R¹ || 16 yconomis V || 17 aut ptochotrophus] aut ephrotrophus (pro brephtrophus) aut gerontochomus R || 18 gerontochomus R gerotocomus V || 19 ei qui] equi R^a || saluat R¹ || 22 fenum R¹T || aliquid R || 23 contractum] contra R¹ || 24 celebraverit R || 25 nobis supeclasticarum R¹ || 26 ptochocarum R || 30 factio R || 32 a om. R¹ || 33 a om. RT || deo] ideo R¹ || 35 sonocomis V || 36 bephtrophis V befotrophis R || et orphanotrophis om. R, post gerontocomis legitur vulgo || gerontocomiis V (miis et seqq. usque ad rectoribus suppl. V² in spat. vac.) || 37 similiter V vulg. || 39 praesens R¹

τὰ πλημμελήματα. ἐπαινετός γὰρ ὁ τοιοῦτος ἔσται
καὶ τὴν τοῦ συγκοφάντου διαφεύξεται προσηγορίαν ὁ
τὸ πρᾶγμα παρὰ τὸν νόμον γινόμενον ἐλέγχων καὶ
αἰτίος εὐσεβείας καὶ ἀφελείας τοῖς ἱεροῖς οἰκοῖς γινόμε-
νος. Φυλάξουσι δὲ αὐτὸν οὐδὲν ἦρτον καὶ οἱ τῆς
ἡμετέρας πολιτείας ἄρχοντες, μέλζους τε καὶ ἐλάττους,
πολιτικοὶ τε καὶ στρατιωτικοὶ, καὶ διαφερόντως οἱ τε
πανταχόσε τῶν διοικήσεων ἐνδοξότατοι ἐπαρχοὶ τῶν
ιερῶν ἡμῶν πραιτωρίων οἱ τε τὰς μέσας ἔχοντες τῶν
ἀρχῶν, οὐς δὴ περιβλέπτους καλοῦσι, φαρμὴν δὲ ἀγύου-
10 στάλιον τε καὶ ἀνδρῶν τε καὶ τοὺς περιβλέπτους
κόμητας, τοὺς τε ἄλλους καὶ τὸν τῆς ἐρίας, καὶ αἱ
μετ' ἐκείνων ἀρχαί, τουτέστιν οἱ τε τῶν ἐπαρχῶν
ἄρχοντες, εἴτε νηπατικοὶ εἴτε ἡγεμονικοὶ καθ' ἑστῆρασιν,
ἐκδικοὶ τε πόλεων· καὶ ἅπλως πᾶσα πολιτικὴ τε καὶ
15 δημοσία καὶ στρατιωτικὴ βοήθεια τόνδε ἡμῶν τῶν
νόμον, ὡς κοινωφελῆ τε καὶ ὑπὲρ τῆς πανταχοῦ
γῆς εὐσεβείας τεθειμένον, φυλαττέτω καὶ τοὺς παρα-
βαίνοντας ὑποτιθέτω ταῖς ποιναῖς, ἃς ἐμπροσθεν εἴ-
πομεν. Εἰ δὲ τι περὶ μισθώσεων ἐκκλησιαστικῶν
πραγμάτων ἢ καὶ ἐφ' ἑτέροις κεφαλαίοις ἐνομοθετή-
σαμεν ἢ καὶ παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν νενομοθέτηται,
μενέτω τούτο ἐπὶ τῆς οἰκείας ἰσχύος, οὐδὲν ἀπὸ τῆς
παροῦσης θείας ἡμῶν διατάξεως καινιζόμενον. τὰ
25 ἄλλα γὰρ πάντα μένειν ἐπὶ τῶν οἰκείων ὄρων ἐδώ-
μεν, πληρὴν εἰ μὴ τι περὶ τούτων ἔχοι, ἅπερ ἐνταῦθα
διατάξαμεν· ἀρκοῦντος ἀντὶ πάντων τούτου τοῦ νόμου
πρὸς τῷ παρὰ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γε-
νομένου πᾶσαν κατὰ τῶν πτωχικῶν πραγμάτων ἀν-
ελεῖν ἐκποιήσεως πρόφασιν. Ἡ τοίνυν σὴ μακαριότης
30 καὶ οἱ μετ' αὐτῆν τῶν ἀρχιερατικῶν γινόμενοι θρό-
νον τὰ παρ' ἡμῶν διατεταγμένα ἔργα καὶ πέρατι
παραδοῦναι σπενσάτωσαν. Divinitas te servet per
multos annos, sancte ac religiosissime pater.

Ἐγράφη [γὰρ] τὸ ἰσότυπον τοῖς δισιωτάτοις ἀρχι-
35 επισκόποις Ρώμης, Αἰτίας, Ἀλεξανδρείας καὶ Θεουπό-
λεως· Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς

quuntur. Laudabilis enim huiusmodi est et calumnia-
toris fugiet nomen, qui causam contra legem factam
redarguit, auctor pietatis et utilitatis sacris domibus
factus. Servabunt autem eam nihilominus et nostrae
5 reipublicae iudices maiores et minores, civiles et
militares, et praecipue per omnes diocesis consti-
tuti gloriosissimi praefecti sacrorum praetoriorum, et
medias habentes administrationes, quos spectabiles
vocat, dicimus autem Augustalem et proconsulares
et spectabiles comites, et alios et Orientis, et qui
post illos sunt magistratus, hoc est et provinciarum
consulares sive praesides constituti, atque defensores
civitatum: et simpliciter omne civile et publicum et
militare auxilium hanc nostram legem tamquam in
10 communi utilitate et pro totius terrae pietate posi-
tam servet et praevaricatores subdat poenis, quas
primitus diximus. Si quid autem de conductionibus
ecclesiasticarum rerum aut in aliis capitulis sanxi-
mus aut a prioribus nostris sancitum est, maneat
hoc in propria firmitate neque ex praesenti sacra
nostra constitutione novandum. Alia enim omnia
manere in propriis terminis sinimus, nisi tamen ali-
quid de his habeat, quae hic constitutum, cum suffi-
15 ciat pro omnibus haec lex super id, quod a Leone
pia memoriae factum est, omnem adversus ptochicas
res auferre alienationis occasionem. Tua igitur bea-
tudo et qui post illam in pontificalibus fuerint
sedibus, quae a nobis disposita sunt, operi effectui-
que tradere festinet.

Dat. xviii. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons. [a. 535.]

buens, et potestatem cullibet concedens delictu deferendi. Nam laudandus erit talis vir et calumniatoris ap-
pellationem effugiet, qui rem quae contra leges fit arguat atque sacris domibus pietatis utilitatisque auctor
existat. Neque vero minus eam reipublicae nostrae potestates servabunt et maiores et minores, et civiles
et militares, ac praecipue gloriosissimi in omnibus dioecibus praefecti sacro nostro praetorio, et qui me-
dias potestates gerunt, quos quidem spectabiles vocant, Augustalem dicimus et proconsules et spectabiles
comites cum aliis tum Orientis; et quae post illos sunt potestates, hoc est provinciarum rectores, sive con-
sulares sive praesides sint, et defensores civitatum: et denique omne et civile et publicum et militare
officium hanc nostram legem ut in communem salutem et pro totius terrae pietate latam servet, eosque
qui eam violant poenis, quas supra diximus, subiciat. Quodsi quid de locationibus rerum ecclesiasticarum
vel etiam in aliis capitibus nos sanximus vel ab antecessoribus nostris sancitum est, id in suo robore maneat,
nequaquam per praesentem nostram constitutionem innovandum. Reliqua enim omnia intra suos fines manere
sinimus, nisi forte quid de his habeant quae hic constitutum: quandoquidem omnium instar haec lex cum ea,
quae a Leone pia sortis lata est, ad omnem praetextum alienationis rerum ptochicarum tollendum suffi-
cit. Tua igitur beatitudo et qui post eam in archiepiscopali sede futuri sunt, quae a nobis constituta
sunt ad opus effectumque adducere studeant. Divinitas te servet per multos annos, sancte ac religiosis-
sime pater.

Scripta sunt exemplaria sanctissimis archiepiscopis Romae, Aeliae, Alexandriae et Theopolis,

1 ὁ τοιοῦτος ἔσται] huiusmodi est ε || 2 κατηγορίαν
A¹ || ὁ om. A || 3 καὶ om. ε || 4 γινόμενος] φαινό-
μενος A || 5 αὐτὸν] αὐτὰ A || 10 δὴ] δὴ καὶ A || δὴ
A] autem ε, om. M || ἀγύουσταλιους τε A || 11 περι-
βλέπτους] πανενδόξους A || 12 καὶ τὸν — 13 οἱ τε]
μετ' ἐκείνων τῆς ἐρίας ἄρχοντας· ἀλλὰ καὶ οἱ A ||
14 ἄρχοντες, εἴτε om. ε || 17 κοινωφελείαν M (είς)
κοινωφελείαν Schoell || πανταχοῦ γῆς] πάντων A ||
19 ὑποβαλλέτω ταῖς παρ' ἡμῶν ἐμπροσθεν εἰρη-
μέναις ποιναῖς A || 20 μισθώσεως A || 21 ἢ om. A ||
23 οὐδὲν] neque (i. e. οὐδὲ) ε || 24 καινιζόμενον] βλα-
πτόμενον A || 26 πληρὴν εἰ μὴ τι ἐναντίον ἔχει τῶν ἐν-
ταῦθα διατάξεων A || 27 τοῦ νόμου τούτου A || 28 τῷ]
τὸ M || γενομένου A || 31 καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν
ἀρχιερατικῶν παραγόμενοι θρόνον A || 33 σπενδύτω-
σαν A || diuinitaintiesruetpermultosannu . sancte as
religiosis . simepater M; om. A ε || 35 Ἐγράφη γὰρ —
πρατωρίων (64, 3) add. solus A: quod additamentum
etsi fieri potuit ut ex novella VI extrema (cf. p. 47, 29)
miniatoris errore in archetypo codicis A commisso huc

transferretur (vid. similem errorem in inscriptione no-
vellae XII), tamen cum et in singulis ab illo differat
et huic loco aptum sit, aspernari nolui

2 leges libri || 3 redarguerit V || 4 Servabunt] ea nichil
hominus Servabunt R¹ || eam] ea R || 7 gloriosissimi R ||
sacro R¹ || praetoriorum R || 8 quos om. R¹ || uocant
spectabiles R¹ || 9 auguralem? R¹ || 13 similiter vulg. ||
omni R² || ciuilitur V¹ || 14 legem nostram R || 15 pro
totius] potius R¹ || 18 captulus R || sanximus R] sanc-
uimus V vulg. || 21 nouandum est. alia autem omnia
V || 22 simus V || tantum V¹ || 23 habebat R; fort.
leg. habeant || sufiat R¹ || 24 lieone V¹ || 25 ptochi-
cas R ptochias V || 26 auferre alienationis auferre R¹ ||
27 post om. R¹ || illum RVT || fuerit R¹ || 29 An
festinent corrigendum? || 30 datum xviii kal. Mad.
Cap. Bisiliario vic. con. Bamb. II, dat. kl. mod. vic.
V in inscriptione sequentis novellae (vid. ad 64, 6);
subscr. om. plerique

ἑώας πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρι-
κίῳ, καὶ Δομνίκῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν παρὰ
Ἰλλυριοῖς πραιτωρίων.

Dat. xvii. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons. [a. 535.]

H

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΧΩΡΙΣ ΤΗΣ ΟΙΑΣ-
ΟΥΝ ΔΟΣΕΩΣ ΓΙΝΕΣΘΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ
β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἀπάσας ἡμῶν ἡμέρας τε καὶ νύκτας 10
συμβαίνει μετὰ πάσης ἀγρυπνίας τε καὶ φροντίδος
διάγειν αἱ βουλευόμενοι, ὅπως ἂν χρηστόν τι καὶ
ἀρεσκὸν θεῷ παρ' ἡμῶν τοῖς ὑπὲρ τοῖς δοθείη. Καὶ
οὐ πάροργον τὴν ἀγρυπνίαν λαμβανόμεν, ἀλλ' εἰς τοι-
αύτας αὐτὴν ἀναλίσκομεν βουλὰς διημερεύοντες τε καὶ 15
νυκτὶν ἐν ἴσῳ ταῖς ἡμέραις χρώμενοι, ὥστε τοὺς ἡμε-
τέρους ὑπὲρ τοῖς ἐν εὐπαθείᾳ γίνεσθαι πάσης φρο-
ντίδος ἀπηλλαγμένους, ἡμῶν εἰς ἑαυτοὺς τὰς ὑπὲρ
ἀπάντων μερίμνας ἀναδεχομένων. Διὰ πάσης γὰρ
ἐρευνῆς καὶ ζητήσεως ἀκριβοῦς ἐρχόμεθα, πράττειν 20
ἐκεῖνα ζητοῦντες, ἅπερ ὄφελος τοῖς ἡμετέροις ὑπὲρ τοῖς
εἰσάγοντα παντὸς αὐτοῦ ἀπαλλάξει βάρους καὶ πάσης
ζημίας ἔξωθεν ἐπεισαγομένης παρὰ τὴν δημοσίαν ἀπο-
γραφὴν καὶ τὴν δικαίαν τε καὶ νεομισμένην συντέ-
λειαν. Εὐρίσκομεν γὰρ πολλὴν ἐπεισελθούσαν τοῖς 25
πράγμασιν ἀδικίαν, καὶ ταύτην οὐκ ἄνωθεν, ἀλλ' ἐκ
τινῶν χρόνων, βιασαμένην τοὺς ἡμετέρους ὑπὲρ τοῖς
καὶ εἰς πενίαν ἐλαίνουσαν, ὡς εἰς τελειωτάτην αὐτοῦ
ἀπορίαν κινδυνεύειν ἔλθειν καὶ μηδὲ τὰ συνήθη καὶ
νεομισμένα τῶν δημοσίων καὶ ταῖς ἀληθείαις εὐσε- 30
βῶν φόρων κατὰ τὴν δημοσίαν ἀπογραφὴν δύνασθαι
χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης τιθέναι. Πῶς γὰρ ἂν ἴσχυον
οἱ συντελεῖς, τῶν τε ἐκ τίνος χρόνου βεβασιλευκότων
αἱ τι κερδαίνειν ἐκ τῆς ἐπὶ ταῖς ἀρχαῖς προαγωγῆς
βουλομένων, εἰκότως τε τοῦτο ἀκολουθούτων καὶ 35

Nov. VIII (= Coll. II tit. 2. 3: gloss.) Graece extat in M et L; maior pars in B 6, 3, 1 sqq. — Epit. Theod. n. 8, Athanas. 4, 1. — Iulian. const. XV.

Iohanni gloriosissimo praefecto sacro practorio Orientis itcrum, exconsuli et patricio, et Dominico glorio-
sissimo praefecto praetorio apud Illyrios.

VIII.

UT MAGISTRATUS SINE ULLA DONATIONE FIANT.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Omnes nos dies noctesque cum multis vigiliis et curis solemus transigere, perpetuo
deliberantes, quomodo utile quid et quod deo placeat in subditos a nobis conferatur. Neque subsiciva
opera vigilias ducimus, sed eiusmodi consiliis eas impendimus, et toto die id agentes et noctibus aequae
ac diebus utentes, ut subditi nostri bona condicione fruantur ab omni cura liberati, nobis in nosmet ipsos
curas pro omnibus recipientibus. Omnem enim investigationem et inquisitionem diligentem adhibuimus, illa
agere studentes, quae utilitatem subditis nostris allatura omni eos onere omnique damno extrinsecus illato
liberent praeter publicum censum et iustum atque legitimum tributum. Invenimus enim magnam in res pub-
licas iniustitiam irrepisse, eamque non antiquitatis, sed aliquo abhinc tempore, quae subditis nostris vim
faciat eosque ad paupertatem redigat, ut periculum sit, ne illi ad extremam egestatem deducantur et ne
consuetas quidem atque legitimas et reveras pia tributa publica secundum publicum censum solvere sine
magna difficultate possint. Nam cum et qui aliquo abhinc tempore imperarunt semper lucrari aliquod ex
collatione officiorum voluerint, et, ut par est, gloriosissimi praefecti eos secuti sint, quomodo ex hac iniuria

1 * δεύτερον] τέταρτον A || πατρικίων A || 4 subscr.
om. A || xvii k. Mai. M (Ath.) kal. Mai. Iul. (cf. ad ε)
μηνι ματῶν Theod. || Bilisario uo. cons. M, ἰνδ. β'
ὑπατεία Βελισαρίου Theod., ὑπατείας Βελισαρίου ἰνδ.
β' Ath. || 9 πατρικίων M || 12 βουλομένοις L || 14 τὸς-
αύτας L || 17 πάσῃ legit ε || 27 εἰςβιασαμένην καὶ τοὺς
L || 28 καὶ om. L || 33 καταβεβασιλευκότων L ||
34 προαγωγῆς L || 35 βουλευομένων legit ε? || τε σ. v. L

scriptione novellae praecedentis per errore rubricatoris
cum inscriptione huius novellae conflata || 10 ac noctes V²
in ras. || 12 placeres R¹ || 13 collocatoribus R || non in
n** V^a || 14 dicimus R || 16 utentes et 17 nobis in
suppl. V² in spat. vac. || quietate R || 17 liberant R¹ ||
18 cogitatione V cognitionem R || 19 discutimus V¹ ||
22 omni in ras. V² || sensum R¹ || 23 iustum RVT ||
collationem V¹ || 29 functionis R^a s**ctiones (sanctio-
nes?) V¹ || 30 leg. possent? || 31 valent R || collationes
R¹ || 34 etiam in R¹ || ex] et ex V || et ex dampnis V

6 FIANT] dat. kl. mod. uic. const. II add. V, sub-

τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων, ἐκ τῆς ἐντεῦθεν ἀδικίας ταῖς τε ἐξῶθεν ζημίαις ταῖς τε νενομισμέναις 1 εὐσεβείαν ἐπαρκεῖν εἰσφοραῖς; Ἐννοία τοίνυν ἡμῖν γέγονε, τί ποτε ἂν πράξαντες ἅπαν, ὅσον ἐν ταῖς ἡμετέροις ἐπαρχίαις ἐστὶν ἐπιβλαβές, πράξει μᾶλλον 5 πρὸς τὰ κοεῖτω μεταστήσασμεν. τοῦτο δὲ πάντως ἀποβησόμενον εὐρίσκομεν, εἰ τοὺς ἡγουμένους τῶν ἐθνῶν, ὅσοι τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς τῶν ἐπαρχιῶν ἔχουσι, καθαρὰς παρασκευάσασμεν χρῆσθαι ταῖς χερσὶ 10 καὶ παντὸς ἀπέχεσθαι λήμματος, μόνους ἀρκουμένους τοῖς παρὰ τοῦ δημοσίου διδομένοις. Ὅπερ οὐκ ἂν ἄλλως γένοιτο, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ τὰς ἀρχὰς ἀμίσθους παραλαμβάνουεν, οὐδ' ὅτι οὐκ ἔστιν οὐδὲ προφάσει τῶν καλουμένων suffragiorum, οὔτε τοῖς τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν οὔτε ἑτέρω τῶν πάντων οὐδενί. Ἐκοπήσαμεν γὰρ ὅτι περὶ, εἰ καὶ πόρος οὐ μικρὸς ἐλαττοῦται τῇ βασιλείᾳ, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἡμετέρων ὑποτελῶν ἐπίδοσιν 15 μεγάλην λαμβάνοντων, εἴπερ ἀξήμοιοι παρὰ τῶν ἀρχόντων φυλαττοῦντο, ἢ τε βασιλείᾳ τὸ τε δημοσίον εὐθηνήσει χωρὶς ἐπιπλοῦς εὐπόροιο, μᾶς τε ταύτης εἰσαγομένης τάξεως πολλή καὶ ἀνύθητος ἔσται τοῦ πρᾶγματος ἀφθονία. ἢ οὐ πᾶσιν ἔστι φανερόν, ὅτι περὶ ὁ χρῆσιον διδοὺς καὶ οὕτω τὴν ἀρχὴν ἀνούμενος οὐκ αὐτὸ δίδωσι μόνον, ὅσον προφάσει τῶν καλουμένων ἐπενοήθη suffragiorum, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐξῶθεν 25 προσεπιθήσει πλεῖον προφάσει τῆς τῶν ἄλλων τῶν τὴν ἀρχὴν ἢ διδόντων ἢ μηηστευόντων θεραπείας; καὶ μᾶς ἀρχῆς ἀτόπον δοθῆσθαι πολλὰς ἀνάγκη χείρας περιουστῆν τὸν τῆς δόσεως ἀρχόμενον, καὶ τοῦτο δὲ τὸ χρῆσιον οὐκ οἴκοθεν ἴσως παρέχειν, ἀλλὰ δεδω- 30 μένον, καὶ ἡ δανείσασθαι δινηθείη, ζημιούμενον, καὶ συλλογῆσθαι κατ' αὐτόν, ὅτι προσήκον ἔστι τοσοῦτον ἐκ τῆς ἐπαρχίας λαβεῖν, ὅποσον διαλύσει μὲν αὐτῷ τὰ ὀφλήματα, κεφάλαιά τε καὶ τόκον, καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ τῶν δανείσασθαι ζημίας, δώσει δὲ 35 καὶ τὴν ἐν μέσῳ δαπάνην δαφιλεστέραν τε ἤδη καὶ ἀρχοντι καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν πρέπουσαν, καὶ τινὰ ἐναντῶ καὶ προσαποθήσεται πόρον κατὰ τὸν ἐξῆς χρόνον, καθ' ὃν ἴσως οὐκ ἀρξεί· ὥστε τοῦ παρ' αὐτοῦ 40 διδομένου τριπλάσιον, μᾶλλον δὲ, εἰ δεῖ τάληθέστερον εἰπεῖν, δεκαπλάσιον τὸ παρὰ τῶν ἡμετέρων ὑποτελῶν εἰσπραττόμενον ἔσται. Ἐντεῦθεν τε καὶ τὸ δημοσίον

damnis extrinsecus illatis et sollemnibus piis contributionibus sufficere?

1 Cogitatio igitur nobis facta est, quid agentes omnia quaecumque in nostris provinciis sunt, uno actu communi ad meliora migraremus. Hoc enim omnino eventurum credimus, si praesides gentium, quicumque civiles administrationes provinciarum habent, puris procuraremus uti manibus et omni abstineri acceptione pro illis, solis contentos eis quae a fisco dantur. Quod non aliter fiet nisi et ipsi cingula sine mercede percipiant, nihil omnino dantes nec occasione suffragiorum, neque his qui cingula habent nec alio omnium ulli. Consideravimus enim quia, licet quaestus non modicus imminuitur imperio, 15 attamen nostris subiectis incrementum maximum percipientibus, si indemnes a iudicibus conserventur, et imperium et fiscus abundabit utens subiectis locupletibus, et uno hoc introducto ordine plurima rerum et innumerata erit ubertas. An certe non omnibus manifestum est, quoniam qui aurum dat et ita administrationem emit, non dat hoc solum, quantum occasione adinventum est suffragiorum, sed et aliud extrinsecus addit amplius occasione commodi administrationem emit, dat tantibus aut spondentibus? et 25 iam uno principio illicito dato plurimas necesse est manus circumire eum qui dationem facit, et hoc aurum non de suo forte praebere, sed mutuatum, et ut mutuae possit, damnificatum, et computare apud se, quia convenit eum tantum ex provincia percipere, quantum liberet quidem ei debita, sortis et usuras, et damna pro ipso mutuo: computabit autem et in medio expensas largiores iam et iudicem vel qui circa ipsum sunt decentes, et quendam sibimet etiam recondere quaestum in tempore sequenti, in quo forte non administrabit. Quapropter eius quod ab eo datum est triplum, magis autem, si oportet verius dici, decuplum erit, quod a nostris subiectis exigitur. Et ex hoc etiam fiscus imminuitur: nam

subditi nostri et damnis extrinsecus illatis et sollemnibus piis contributionibus sufficere valuerunt? 1 Subiit igitur nos cogitatio, quo pacto quodcumque in provinciis nostris damnosus est, id omne uno actu generali ad meliora transferremus. Hoc vero omnino eventurum invenimus, si efficiamus ut praesides provinciarum, quicumque civiles magistratus in provinciis gerunt, puris utantur manibus, et ab omni lucro abstineant, illis solum, quae ex fisco dantur, contenti. Quod aliter non fiet, nisi et ipsi magistratus gratuitos accipiant, nihil prorsus ne suffragiorum quidem quae vocantur nomine neque iis qui magistratus gerunt neque cuiquam omnino alii dantes. Consideravimus enim, licet reditus non exiguus imperio minuatur, tamen cum subditi nostri magnum incrementum accepturi sint, si indemnes a magistratibus serventur, et imperium et fiscum prospera fortuna usurum propter divitum subditorum copiam, atque uno hoc ordine introducto multam et incredibilem rerum ubertatem esse futuram. An non manifestum est omnibus eum, qui pecuniam dat et ita magistratum emit, non solum id, quod nomine suffragiorum quae vocantur excogitatum est, dare, sed etiam alia plura extrinsecus adiecturum esse ceteris qui magistratum vel dant vel spondent blandiendi gratia? Atque uno principio perverso admissio necesse est is qui largiri coeperit multorum manus circumeat, eamque pecuniam non de suo forte, sed mutuo acceptam praebet, et quo mutuum pecuniam accipere possit, damno afficiatur, ac secum reputat tantum sibi ex provincia percipere licere, quantum tam debita sua, et sortem et faenus, damnaque ex ipso mutuo orta compensaturum sit quam sumptum tempore interiacente factum amplioem iam et magistratui iisque, qui circa se sint, convenientem praestitutum, ac praeterea ipsi quendam insuper reditum in futurum tempus, quo forte magistratus non erit, reservaturum: ita ut id, quod a subditis nostris exigitur, triplo, immo si verius dicendum est, decuplo plus futurum sit, quam quod ab ipso datum est. Atque inde fiscus quoque minuetur; nam quae

1 ὑπάρχω L¹ || 4 ὅσον ἐν || 5 ἐπιβλαβές om. ε || 9 παρασκευάσαι μὲν M || 10 λήμματος] acceptione pro illis ε || 11 οὐκ ἂν] οὐκ ἔστιν (per compendium) L || 12 γενέσθαι L^b || 14 suffragiorum M συναργιών L, et sic infra || 14. 15 *οὐδὲ — οὐδὲ libri || 15 ἕτερον L || 16 εἰ s. v. L || μικρὸν Scriver || 20 εὐπόρον L¹ || 21 τοῦ πρᾶγματος] rerum ε || 22 ἀφθονίας? L^a || 23] an certe ε || 26 τῶν ἄλλων om. ε || 31 ἀφαντὸν M || 38 προσαποθήσεται] προσαποδοθήσεται M προσαποδοθήσασθαι L προσαποθήσασθαι ε Haloander || ἐξῆς] ἐξαρχῆς L || 39 παρ' αὐτῶν L || 40 δεῖ τὴν ἀληθεστέραν L

1 conlationibus (lationibus V² in ras.) V || 3 quid] quod RVT || 5 actu V¹ || 8 procuraremus RT]

II.

procuremus V vulg. || 9 pro del. R² || eis] eos R¹ illos (suppl. m. 2 in spat. vac.) V || 10 non om. R¹ || 12 occasionem V^a || 13 alio RT] alii V vulg. || omnium] hominum V² in ras. 2 lit. || illi R¹ || 19 innumera R²T vulg. || libertas R¹ || an certe in ras. V³ || omnibus R¹ || 21 quantum occasione] non datit hoccasione R¹ || 23 occasione] communi R || administratione V || 24 etiam uno R¹ || etiam in uno R² et sic uno (in spat. vac. suppl. V²) V vulg. || 26 donationem R || hoc anrum scripsi (cf. Heimbach)] eorum R¹ hoc V²R² vulg., om. spatio vacuo ante et relicto V¹ || 27 mutatum R¹ || 28 ut] om. R¹T || 30 quantum] qu. R || 31 damna] dona R¹ || 32 uel RV] et vulg. || 33 sibimetiam R || 35 aminstravit R¹ || 36 magis] g magis R || oporteret V || 38 exigi RV

9

ἐλαττωθήσεται· ἃ γὰρ ἐχοῦν εἰς τὸ δημόσιον εἰσαχθῆναι, τοῦ τῆν ἀρχὴν ἔχοντος καθαρὰς χρωμένον ταῖς χερσὶ, ταῦτα εἰς τὴν οἰκίαν θεραπείαν λαβὼν ὁ τῆν ἀρχὴν ἔχων ἀπορὸν τε ἀποφῆνας ἡμῖν τὸν συντελεστῆν, τῆν ἀπορίαν ἐκείνου τῆν δὲ αὐτὸν γενομένην ἡμῖν ὑπολογίζεται. Πόσα δὲ ἀσεβῆ καὶ ἄλλα γίνεται εἰς τὴν τῶν κλοπῶν τούτων εἰκότως ἀναφερόμενα πρόφασιν; οἱ γὰρ δὴ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες τὰς ἐπιχωρίους εἰς τὸ λῆμμα προσέχοντες τοῦτο πολλοὺς μὲν τῶν ὑπευθύνων ἀφίᾳσι, πωλοῦντες αὐτοῖς τὸ πλεῖον μέλημα, πολλοὺς δὲ τῶν ἀνευθύνων κατακρίνουσιν, ἵνα τοῖς ὑπευθύνοις χαρίσονται· καὶ τοῦτο οὐκ ἐπὶ ταῖς χρηματικαῖς μόνον πράττουσιν αἰτίαις, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐγκλήμασιν, ἐνθα περὶ ψυχῆς ἐστὶν ὁ κίνδυνος. φηγαὶ τε ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν γίνονται, καὶ συροῦσιν ἐνταῦθα πάντες ὀδύρομενοι, ἱερεῖς τε καὶ βουλευταὶ καὶ ταξῶται καὶ κήτορες καὶ δημόται καὶ γεωργοί, ταῖς τῶν ἀρχόντων κλοπαῖς τε εἰκότως καὶ ἀδικίαις μεμφομένοι. Καὶ οὐ ταῦτα δὴ γίνεται μόνον, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν πόλεων στάσεις καὶ οἱ δημῶδες θόρυβοι τὰ πολλὰ χρημάτων γίνονται τε καὶ παύονται. καὶ ὅλος μὴ τις ἐστὶν αὐτῶν ἀφορμὴ τῶν κακῶν, καὶ τὸ γὰρ ἀργυρολοεῖν τὰς ἀρχὰς πάσης ἐστὶ πονηρίας προοίμιον τε καὶ πέρας· καὶ ἐστὶν ἀρα καὶ τοῦτο τῶν θείων λογίων θαυμαστόν τε καὶ ἀληθέστατον τὸ τῆν φιλαργυρίαν πάντων εἶναι μῆτέρα τῶν κακῶν, καὶ μάλιστα ὅταν μὴ ταῖς τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ ταῖς τῶν ἀρχόντων ἐγγίνεται ψυχῆς. Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀκινδύνως κλέπτει, τίς δὲ οὐκ ἂν ἠρσενεύσειεν ἀνεύθυνα, εἰς τὴν ἀρχὴν ἀποβλέπων κάκιστην ὁρῶν ἅπαντα χρυσίον πιπράσσουσαν, καὶ θαρρῶν ὡς, ὅπερ ἂν πρῶξεν ἄτοπον, τοῦτο χροῦματα δούς ἐξωνήσεται; ἐντεύθεν ἀνδροφονίαι τε καὶ μοιχεῖαι καὶ ἐφοδοὶ καὶ πληγαὶ καὶ ἀρπαγαὶ παρθένων καὶ πανηγύρεων συγχύσεις καὶ καταφρονήσεις τῶν τε νόμων καὶ τῶν ἀρχῶν, πάντων αὐτὰς ὄντιους προκείμεναι νομιζόντων, ὡςπερ τι τῶν κακίστων ἀνδραπόδων. Καὶ οὐκ ἂν ἀρκέσαιμεν προσενοεῖν τε καὶ ἀφηγείσθαι, ὅποσα καὶ ἐκ τῆς κλοπῆς τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων γίνεται χαλεπά, οὐδενὸς αὐτοῖς θαρροῦντος μετὰ παρρησίας ἐπιτιμῶν, ἐκείνων εὐθὺς τὸ τὰς ἀρχὰς ὠνήσασθαι προ-
σχόμενον.

ea, quae oportebat in fiscum inferri, eo qui administrationem habet, puris utente manibus, haec ad propriam utilitatem redigens, qui administrationem habet, et inopem faciens nobis collatorem, inopiam illius, quae per ipsum agitur, nobis reputat. Quanta impia et alia fiunt, ad horum furtorum merito relata occasionem! Administrationes namque habentes provinciales ad hanc acceptionem respicientes multos quidem reorum dimittunt, vendentes eis delictum, plurimos autem innoxiorum condemnant, ut noxiis praestent: et hoc non solum in pecuniariis agitur causis, sed etiam in criminalibus, ubi de anima est periculum. Fugaeque fiunt ex provinciis, et conflunt hic omnes ingemescentes, sacerdotes et curiales et officiales et possessores et populi et agricolae, iudicum furta merito et iniustitias accusantes. Et non haec fiunt sola, sed etiam civitatum seditiones et publicae turbae plerumque fiunt atque sedantur: et omnino una quaedam est haec omnium occasio malorum, et accipere suffragium a iudicibus totius nequitiae est principium et terminus: est quoque hoc sacrarum eloquiorum mirabile et verum, quod avaritia omnium sit mater malorum, et maxime quando non privatorum, sed iudicum inhaeret animabus. Quis enim sine periculo non furetur, quis non latrocinabitur sine reatu administratorem respiciens? illum namque videns omnia auro vendentem, et praesumens quia, quicquid egerit illicitum, hoc pecunias dando redimet. Hinc homicidium et adulterium et invasiones et vulnera et raptus virginum et commerciorum confusio et contemptus legum et iudicum, omnibus haec venalia proposita esse putantibus, tamquam aliquid optimorum mancipiorum. Sed neque sufficienter considerate exponere, quanta ex furto provincialium iudicum fiunt pessima, nullo eos praesumentem cum fiducia redarguere, cum illi repute cingula se emisse pronuntient.

fisco inferri oportuit, si is qui magistratum gerit puris manibus uteretur, haec si in proprium usum converterat is qui magistratum gerit, inopemque nobis collatorem reddat, inopiam illius per ipsum effectam nobis imputat. Quot vero scelera praeterea committuntur, quae ad horum furtorum causam merito referantur? Nam qui provinciales magistratus gerunt, ad hoc lucrum attentum cum multis sotes dimittunt, vendentes iis delictum, tum multos insontes condemnant, ut sotentibus gratiam faciant: neque id in pecuniariis solum causis agunt, sed etiam in criminibus, ubi vita in discrimine est. Itaque fugae fiunt ex provinciis: atque conflunt hic lamentantes omnes, et sacerdotes et decuriones et cohortales et possessores et plebei et coloni, magistratum et furta et iniurias merito obiurgantes. Neque haec sola iam fiunt, verum etiam civitatum seditiones et populares tumultus ex pecunia pleraque et concitantur et sedantur. Atque omnium unius hic est omnium malorum fons, et quod pecuniae exiguntur a magistratibus id quidem omnis nequitiae principium idem et finis est: sane inter divina quoque eloquia admirabile et verissimum illud est avaritiam omnium matrem esse malorum, maxime quando non privatorum, sed magistratum animos invasit. Quis enim non furetur secure, quis non latrocinetur impune, si ad magistratum respiciat eumque videat cuncta auro vendere, seque quicquid turpe commiserit id pecunia data redempturum confidat? Hinc homicidia et adulteria et invasiones et verbera et virginum raptus et publicorum conventuum turbae et contemptus iam legum quam magistratum, cum omnes credant eos venum expositos esse quasi quodlibet vilissimum mancipium. Nec facile sufficienter reputare et exponere, quot damna ex furtis magistratum provincialium orientur, cum nemo eos ingenue increpare audeat, quippe qui statim, quod magistratus emerint, caudentur.

5 αὐτῶν L || 6 ἀπολογίζεται L || 14 ἐστὶν om. L || 16 πάντως ὀδύρομενοι L || 17 καὶ ante γεωργοί om. L || 21 χρημάτων om. s. Leg. (ἀπὸ) χρημάτων? || 23 καὶ τὸ γὰρ L || 25 λογίων Paulus ad Timoth. I, 6, 10 || 26 τῶν om. L || 29 ἀνεύθυνα ἀκινδύνα L || 32 *ἐξωνήσεται M ἐξωνήσεται L || 33 τε om. L || 37 κακίστων] optimorum (i. e. καλλίστων?) s || 39 χαλεπά M || 40 θαρροῦντος] τολμῶντος L

1 inferri V¹ || qui] qu* (quod?) V¹ || 2 utende R || 4 post habet verba puris utende manibus repetit R¹ || inopiam R || 5 Quanta] Et quanta T vulg. || 6 *impie talia libri || furorum R¹V¹ futurorum R² || relata] reto

relatam R¹ || 7 occasione V¹ || 8 exceptionem V || 9 quide R¹ || eius V || 10 noxi R¹VT || 11 pecuniarias R² || 13 fugaeque fiunt ex vulg.] fugiunt exque R¹V fugiunt aequae ex R² al., fugiuntque ex Heimbach || confluit R || 14 ingemescentes vulg. || 17 fiunt] pecuniae causa fiunt vulg. || 20 et accipere] et om. R || 21 haec V || 24 ineret R¹ || 26 administratorem R¹V²] ad administrationem R²V¹ || illud namque videre V || 27 auro omnia R || 28 hoc] ob V || 29 redimeret et (et del. V²) hinc V || 30 commerciorum] commendatiorum R || 33 aliquid V vulg. || optimorum] vilium vulg. || 34 considerare et exponere vulg. || furto V² || 35 fiunt] fuerit R || 36 repetenti R

CAPUT I.

Ταῦτα ἅπαντα καθ' ἑαυτοὺς βουλευσάμενοι κἀνταῦθα κοινωνῶν τοῦ βουλευμάτος παραλαβόντες τὴν ἐκ θεοῦ δεδομένην ἡμῖν εὐσεβεστάτην σύννοιον, καὶ τῇ σῇ γε ὑπεροχῇ τὸ πρῶγμα κοινωνάμενοι καὶ τι καὶ παρὰ τῆς σῆς λαβόντες βουλῆς, ἐπὶ τόνδε τὸν θεῖον Α ἑληψάμεν νόμον δι' οὗ θεσπιζόμεν, μήτε ἀνδραγαθίαν μηδεμίαν μήτε τὴν μέτριον νῦν καλουμένην βικαρίαν μήτε τὸν κόμητα τῆς ἐφῶς μήτε ἄλλην οἰανοῦν ἀρχὴν, μήτε ὑπατικὴν μήτε ἡγεμονικὴν, ἃς δὴ κοινοβουλίας καὶ κορροκτορίας καλοῦσιν (ὧν 10 τινῶν ἡρώδης μὲνιγται ἢ ὑποκειμένη τῷδε ἡμῶν τῷ θεῷ νόμῳ ἀπογραφῇ, ἃς δὴ καὶ μόνας ὑπὸ τόνδε τὸν νόμον ἀγομεν), δίδοναι τι suffragium μηδὲ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τὴν οἰανοῦν δόσαν ἢ παρέχειν προσφάσει τῶν μῆτε τῶν περὶ τὰς ἀρχὰς τινι μῆτε ἑτέρῳ προσώπῳ 15 κατὰ πρόφασιν προστασίας· ἀλλὰ προῖκα μὲν κομίζεσθαι τὰς ἀρχὰς, μέτρια δὲ παρέχειν προσφάσει τῶν ὑπὲρ ἐκάστης δεδομένων συμβόλων τε καὶ χαρτῶν. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ὑπεδήκαμεν ἀπογραφὴν τῷδε τῷ θεῷ νόμῳ δηλοῦσαν, τί προσήκον ἐστὶν ἐκάστην ἀρχὴν παρέχειν ἢ εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν laterculum ἢ εἰς τὸ δικαστήριον τῆς σῆς ὑπεροχῆς προσφάσει τῶν κωδικέλλων ἢ συμβόλων ἢ προσταγμάτων· ὥστε ἐκείνο [τε] συνεστάλθαι καὶ μὴ παρέχειν αὐτῷ μεγάλην αἰσθήσει.

25

CAPUT II.

Ἐκείνο μὲντοι διορίζομεν, τὸ χρῆναι τὸν βικαρίον τῆς Ἀσιανῆς, ὅντα δὲ καὶ ἀρχοντα τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας, μηκέτι μὲν οὕτω προσαγορευέσθαι, ἀλλὰ τοῦ λοιποῦ κόμητα Φρυγίας Πακατιανῆς ὀνομάζεσθαι, καὶ κομίζεσθαι ἐκ τοῦ δημοσίου, ἀπερ καὶ νῦν προσφάσει ἀνόνων τε καὶ καπιτατιῶνων ὑπὲρ ἐκατέρας ἀρχῆς ἐλάμβανε, οὐδενὸς ἐλαττονόμενον τούτων· καὶ μὴ δύο τάξεις χρῆσθαι, ἀλλὰ ἀναμιγείσασιν ἑκατέραν, τὴν τε τοῦ ἀρχοντος τὴν τε τοῦ βικαρίου, μίαν γενέσθαι, κομιτιανὴν οὖσαν τε καὶ ὀνομαζομένην, τοῦ 35 κινδύνου τῶν δημοσίων φόρων αὐτῷ τε καὶ πᾶσιν ὁμοίως ἐπόντος — ὅλα μίας τάξεως καθεστῶσης, κἢ

cap. I—III extant B 6, 3, 1—3.

Haec omnia apud nos cogitantes et hic quoque participem consilii sumentes eam quae a deo data nobis est reverentissimam coniungem, et tuae celsitudini causam communicantes et quiddam etiam a tuo sumentes consilio, ad hanc sacram venimus legem: per quam sancimus, neque proconsulariam ullam neque hactenus vocatam vicariam neque comitem Orientis neque aliam quamlibet administrationem, neque proconsularem neque praesidalem, quas consularias et correctivas vocant (quarum expressim meminit supposita huic sacrae nostrae legi descriptio, quasque solas sub hac lege ducimus), dare aliquod suffragium neque pro administratione quamlibet donationem, neque iudici ulli neque horum qui circa administrationem sunt alicui neque alteri per occasionem patrocini: sed gratis quidem sumere administrationes, pauca vero praebere occasione horum quae pro singulis dantur cingulis, codicillis et chartis. Nam etiam subiecimus descriptionem huic nostrae sacrae legi declarantem, quid competat unamquamque administrationem nostram praebere in sacro nostro laterculo aut in foro tuae celsitudinis occasione codicillorum aut praeceptorum: unde et illud abbreviatum est, ne praestet illi maximum damnum.

Illud tamen decernimus oportere vicarium Asianae, qui est quoque iudex Pacatiana Phrygiae, non ulterius quidem ita nuncupari, sed de cetero comitem Phrygiae Pacatiana nominari, et percipere de fisco quae etiam nunc occasione annonarum et capitorum pro utraque administratione percipiebat, nihil horum imminuto; non autem duobus officiis uti, sed permixtum et iudicis et vicarii unum esse, comitianum existens et nominandum, periculo functionum publicarum et ei et omnibus similiter imminente, ut-

1. Haec omnia nobiscum perpendentes, et hic quoque particeps consilii assumpta coniuge piissima a deo nobis data, atque etiam cum tua sublimitate re communicata et aliqua parte a tuo consilio petita, ad divinam hanc legem venimus: per quam sancimus, ne quis neque proconsul neque qui adhuc vocatur vicarius neque comes Orientis neque alius quilibet magistratus neque consularis neque praesidialis, quos consulares et correctorios vocant (quorum diserte meminit notitia sacrae huic legi nostrae subiecta, quos quidem etiam solos huic legi subiecimus), ullum suffragium det, neque ullam pro magistratu donationem neque ulli magistratu neque cuiquam eorum qui circa magistratum sunt, neque alii personae patrocini nomine: sed ut gratis accipiant magistratum, modica vero praebent symbolorum et chartarum nomine, quae pro quoque magistratu dantur. Namque etiam notitiam subiecimus sacrae huic nostrae legi quae declarat, quid quemque magistratum vel sacro nostro laterculo vel iudicio tuae sublimitatis pro codicillis aut symbolis aut mandatis praebere deceat: ita ut id restrictum sit nec magnopere ab ipso sentiat.

II. Illud tamen definitimus, vicarium provinciae Asianae, qui etiam Phrygiae Pacatiana praest, non amplius ita appellandum esse, sed in posterum comitem Phrygiae Pacatiana nominandum, atque ex fisco ei danda quae etiam nunc annonarum et capitacionum nomine pro utroque magistratu accepit, ut nihil ex his imminatur; nec duobus officiis utatur, sed mixtum utrumque, tam praesidis quam vicarii, unum fiat, quod comitianum et sit et nominetur: ut periculum publicorum tributorum et ipsi et omnibus similiter

4 γε M] τὲ L || 7 μήτε Heimbach] μηδὲ ML || 8 μηδὲ τὸν L || ἄλλην τὴν οἰανοῦν B || 9 ἃς — καλοῦσιν om. B || 10 κοινοβουλίας τε καὶ M || κορροκτορίας L || 11 τῷ θεῷ ἡμῶν LB || 13 suffragion M σουφράγιον L ἐπὶ βοη-
θεία Ms. v., B || * μήτε libri || 14 sq. μήτε — μήτε τῶν B] μηδὲ — μηδὲ τῶν ML || 15 * μηδὲ libri || προσώπῳ om. ε || 18 καὶ ante χαρτῶν om. L || 21 παρέχειν ἢ] ἢ om. ε || τὸν θεῖον L || laterculon (s. v. ἦτοι ταμείον) M λατέρ-
κούλον L ταμείον B || 23 κωδικέλλων ἢ συμβόλων] codicillorum ε || 24 τε M, om. L || 28 μὴν L || 31 καπιτα-
τιῶνων] καπιτατιῶνων ἦτοι κεφαλῆτιῶνων καὶ συν-
τελείν (sic) M καπιτιῶν Ls κεφαλῆτιῶνων B || 32 τού-
του L || 33 δυῶ B || ἐκατέρας om. ε || 34 γίνεσθαι B || 37 ἐπόντος Scrimger (ε) | ἐπόντος M ἐποντος LB

2 datam V¹ || 3 coniugem] coniungere R || 4 quidam

R || 5 uelimus R¹ || 6 proconsulari** V¹ || 7 uicari-
riam] uicā uia R || comitem] committere R || 10 con-
sulari** V¹ consularias R || cōrretius R || 11 suppo-
sita] V² suppl. in spat. vac., sub R || 12 dicimus RVT ||
13 per amministrazioneem R² || qualibet R¹V³ || donatione
R¹V¹T || 15 occasionem — 20 declaran scr. R² in ras.
2 versuum || 16 quidem om. R || administrationem R ||
17 occasionem V¹ || 18 pro singulis (cingulo pr.) dantur
cingulis et cartis et codicillis R⁽²⁾ || pro cingulis dantur
et cartis T vulgo; delendum vid. cingulis || 19 sq. nos-
trae om. V, legi scr. V³ in ras. 5—6 litt. || 22 occasio-
nem RV¹T || 24 est om. R¹ || 26 tamen] tm V || 27 qui
est] quia R² || pacatione R¹ || 28 de cetero] de cetero
quidem R || 29 pacatione R¹ || pacatione V¹ || 30 occa-
sione] de fisco occasionem V¹ || 32 uti om. R¹ || 34 nomi-
nando RVT

9*

διηρημένης αὐτῆς παντελῶς, ἀλλὰ κατὰ μίαν ἀπάνταν στρατευομένων συνέχειαν —, κομιζομένην μέντοι καὶ αὐτὴν διὰ τὸ διπλὸν τοῦ κινδύνου τὰς ἀννόνας καὶ καπιτατίωνας, ἅπερ ἑκατέρω πρώην ἐκομιζέτο τάξι. μὴ μὴν ἑτέρας τινὸς ἀρχεῖν τὸν πρώην μὲν βικάριον, νῦν δὲ περιβλεπτον κόμητα τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας, οὐκ ἔχοντα παντελῶς οὐδεμίαν μετουσίαν ἐν ταῖς ἄλλαις ταῖς τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως ἐπαρχίαις, ἀλλ' ἔχοντα μὲν τὴν τοῦ περιβλεπτον κόμητος τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας ἐπωνυμίαν, ἀκούμενον δὲ μόνῃ τῇ Πακατιανῇ, καθάπερ εἰπόντες ἔφθηνεν, Φρυγία.

pote uno officio constituto, non dividendo penitus, sed per unam continuationem militantibus universis: quod accipiet tamen propter duplex periculum annonas et capita, quae utrumque pridem percipiebat officium. Non tamen in altera quadam administrare pridem quidem vicarium, nunc autem spectabilem comitem quam in Pacatiana Phrygia, non habentem penitus ullum participium in aliis Asianae dioeceseos provinciis, sed habentem quidem spectabilis comitis Pacatiana Phrygiae cognominationem, contentum vero in sola Pacatiana, sicut praediximus, Phrygia.

CAPUT III.

Γ Αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ θατέρου τοῦ πρώην βικαρίου διορίζομεν, φαιμέν δὴ τοῦ κατὰ τὴν Ποντικὴν διοίκησιν· ὥστε μὴ δύο καθεστάναι τὸ λοιπόν, ἀλλ' ἓνα, κόμητα μὲν Γαλατίας πρώτης ὀνομαζόμενον, καὶ ἔχοντα καὶ τὴν κατὰ τῶν στρατιωτῶν ἐξουσίαν, καθάπερ ἔχει καὶ νῦν, καὶ τὰς ἑκατέρας ἀρχῆς κομιζόμενον σιτήσεις, οὐ μὴν ἔξω τῆς πρώτης Γαλατίας. οὐδεμίαν γὰρ αὐτῷ ἑτέραν παντελῶς δίδομεν ἔχειν ἐξουσίαν καὶ οὐδεμίαν Ποντικῆς ἐπαρχίας, ἀλλὰ κατὰ μόνην Γαλατίαν τὴν πρώτην. τῆς τάξεώς τε ὁμοίως ἀναμειγνυμένης καὶ κατὰ μίαν, ὡς ἐσητάι, νοουμένης καὶ ἀριθμουμένης συνέχειαν, κομιτιανῆς οὐσης τε καὶ ὀνομαζομένης· καὶ οὐδενὸς παντελῶς ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἄλλους ἔχοντός τινα διαφορὰν, ἀλλὰ μίαν εἶναι τάξιν, ὅφ' ἐνὶ τεταγμένην ἀρχοντι, μίαν ἐπαρχίας ἡγουμένῳ· πάσης ὁμοίως τῆς τάξεως ἅμα τῷ σφῶν αὐτῶν ἀρχοντι περὶ τὰ δημόσια κινδυνευούσης.

30

CAPUT IV.

Δ Οὐδενὶ δὲ ἀρχοντι παντελῶς ἐρίμεν οὔτε πολιτικῶ οὔτε στρατιωτικῶ ἐπέμπευεν ἐν ταῖς πόλεσιν τῆς ἐπαρχίας, ἧς ἀρχεῖ, τοὺς καλουμένους τοποτηρητάς, γινώσκουσιν, ὡς εἰ τοιοῦτὸ τι πράξαιεν, αὐτοὶ παντελῶς ἐκπεσοῦνται τῆς ἀρχῆς οἱ θαρρήσαντες ἐτέρους εἰς τὴν ἐαυτῶν τάξιν ἐμβιβάζειν.

Nulli quoque iudici penitus concedimus neque civili neque militari mittere per civitates provinciae quibus praesidet eos qui vocantur loci servatores: scientibus quia, si quid tale fecerint, ipsi cadent administratione, praesumentes alios in suum officium elevare.

CAPUT V.

Ε Αὐτὸ δὲ τοῦτο φαιμέν καὶ ἐπὶ τοῦ λαμπροτάτου κόμητος τῆς ἑσῆς καὶ τοῦ λαμπροτάτου ἀρχοντος. κάκεισε γὰρ μίαν ἀρχὴν ἀμφοτέρας ποιούμεθα, ἔχον-

Hoc autem ipsum dicimus et in clarissimo comite Orientis et clarissimo iudice. Et illic enim unam

cap. V—VIII extant B 6, 3, 4—7.

incumbat (quippe cum unum sit officium, nulla plane eius divisione facta, sed omnibus coniunctim militantibus); ut tamen et ipsum propter duplex periculum annonas illas et capitaciones accipiat, quas singula officia antea accipiebant. Neque vero alii ulli provinciae praesit vicarius qui quondam erat, iam autem spectabilis comes Pacatiana Phrygiae, neque omnino ullam cum ceteris Asianae dioeceseos provinciis communionem habeat, sed et spectabilis comitis Pacatiana Phrygiae appellatione utatur et sola Pacatiana Phrygia, sicut ante diximus, contentus sit.

III. Hoc ipsum vero in altero quoque qui erat vicario, eum dicimus qui in Pontica dioecesi est, discernimus: ut in posterum non duo constituantur, sed unus, qui comes Galatiae primae nominetur et in milites quoque potestatem habeat, sicuti etiam nunc habet, et utriusque magistratus annonas, non tamen extra Galatiam primam, accipiat. Nullam enim ei aliam potestatem in ulla omnino Pontica provincia damus, sed in sola Galatia prima. Officium quoque similiter misceatur ac pro uno atque coniuncto, ut diximus, habeatur et numeretur, quod comitianum et sit et nominetur: neve quisquam ex illis ullam a reliquis discrepantiam habeat, sed unum sit officium, uni magistratui, unius provinciae praesidi subiectum: ita ut totum similiter officium una cum suo magistratu periculum circa fiscalia subeat.

IV. Nulli vero prorsus magistratui, neque civili neque militari, permittimus, ut in civitates provinciae, cui praesit, eos qui locum tenentes vocantur mittat: ut si tale quid fecerint, sciant se ipsos omnino potestate privatum iri alios in locum suum substituere ausos.

V. Hoc ipsum vero dicimus etiam de clarissimo comite Orientis et de clarissimo praeside. Nam ibi

2 καὶ αὐτὴν om. ε || 3 ἀνόνας L¹ || 4 καπιτατίωνας M κάπιτα L⁵ κεφαλητίωνας B || 9 ἐπέχοντα B || τὴν LB || om. M || 13 τῶ πρώην βικαρί δὲ ἀριζόμεν L¹ || 16 πρώτης] ης compendium in ras. L² || 17 τὴν om. M || 18 νῦν] λαῶ L || 23 ὁμοίως om. ε || 28 ἐχόμενος M || 31—36 cap. IV om. LB || 35 παντελῶς om. ε || 37 αὐτὸ] αὐτ* L¹ || 39 γὰρ om. L^a

1 uno] in R¹ || uidendo R¹ || 2 continuationem R || 3 tamen R] τῇ VT || 4 annonis R¹ || utrumque pridem] utr** quid V¹ utraque quid V³ || 5 offitio

V || administrationem R^a || 7 quam] quem V² || phrygie V frigie R || 8 habente R || 9 dioeceseos provinciis Con- tibus] prouintie diocesibus libri || habente R¹ || 10 pacatione R¹V¹ || 14 definiimus] leg. definimus? || eum om. V¹T || 16 quidam V || 17 habet] habes R^a || 19 τῇ V || nullam enim] et nullam V || aliam ei R || 20 nulla V || 21 primo VT || 24 nominando] numerando R || 25 habente] eorum V || 26 praesulem R¹ || 33 soci R¹ || 34 quia] a in ras. V || perfecerint R || 35 suum] suos R^a usum V^a || 37 sq. comite orientis et clarissimo om. R¹

τος μὲν καὶ τὸ τοῦ περιβλέπτου κόμητος τῆς Ἐφῶς ὄνομα, τάξεως δὲ μιᾶς ἀρχοντος κομητιανῆς οὐσίας τε καὶ ὀνομαζομένης, καὶ τῆς πρώτης μόνης Συρίας καὶ τῶν Κυρροστικῶν ἡγουμένου, καὶ τὰς ἑκατέρας ἀρχῆς ἐχοντος σιτήσεις. ἐν ἴσῳ γὰρ τοῖς βικαρίοις κἀκείνων τίθεμεν, ὥστε ἅμα καὶ αὐτὸν τῇ πειθομένη αὐτῷ τάξει κινδυνεύειν ὑπὲρ τε τῆς τῶν δημοσίων εἰσπραξέως ὑπὲρ τε τῆς πολιτικῆς καὶ δημοσίας καταστάσεως.

CAPUT VI.

Ἐ Βουλόμεθά γε μὴν ἅπασιν τοῖς ἀρχοῦσι τῶν ἡμετέρων ἐπαρχιῶν πάντας ὑποκείσθαι, τοὺς μὲν ἰδιώτας κατὰ τὸ τῆς ἀρχῆς ἴδιον ἐπὶ πάσαις αἰτίαις καὶ πάσαις χρηματικαῖς τε καὶ ἐγκληματικαῖς προσάσει, τοὺς δὲ γε ἐν στρατείαις ὄντας καὶ ὑπὸ ἰδιοῦς ἀρχοντος τεταγμένους καὶ τούτους οὐδὲν ἤττον προσάσει δημοσίων τε καὶ ἐγκλημάτων ὑποκείσθαι πᾶσι τρόποις αὐτοῖς. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐντεῦθεν κατιόντας ἐξ οἰουδήποτε δικαστηρίου καὶ τὰς οἰασὸν μεταχειζομένους ψήφους ἐξεῖναι τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχοντας μὴ συγχωρεῖν πλείον τι τῶν τῆς θεῆς ἡμῶν διατάξει δηγορευμένων λαμβάνειν sportulῶν, γινώσκοντας ὡς, εἰ τούτους ῥαθυμήσειαν, πᾶσαν ζημίαν ἐντεῦθεν τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέειν ἐπαγομένην αὐτοὶ καταθήσουσι. Αἰδομεν δὲ αὐτοῖς ἀδειαν καὶ γνωρίζειν τὰ περὶ τούτου μὴ μόνον εἰς τὰς ἀρχάς, ἐξ ὧν εἰσὶν οἱ στελλόμενοι, ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτούς, ὥστε ἡμᾶς ταῦτα γινώσκοντας τῷ πράγματι προσηκόντως ἐπεξεῖναι. Εἰ δὲ καὶ αὐτοὶ τινὰς εὐροίην διὰ τὴν ἐν τῆς ἀξίας ἢ τῆς ζώνης ὑπεροχίαν τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ἀδικούντας, ἀδειαν αὐτοῖς δίδομεν καὶ ἐξετάζειν τὰ ἀδικήματα καὶ τοὺς ὑπερδύναους εὐρισκομένους ἀφαιρεῖσθαι τῆς ζώνης καὶ τὴν ἡμετέραν τάξιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πληροῦν, τούτο ὅπερ καὶ τοῖς ἀρχαίοις δηγορευταὶ τῶν νόμων. ὥσπερ γὰρ αὐτοὺς παντὸς ἀδίκου κέρδους εἰργόμεν, οὕτω καὶ καθαρῶς 35 ταῖς ἀρχαῖς κεχορηγμένους πάσης τιμῆς τε καὶ αἰδοῦς καὶ σεμνότητος ἀπολαύειν θεοπύζομεν.

CAPUT VII.

Ἢ Οὕτω τοίνυν ἡμῖν τῶν ἀρχῶν διακεκορμένον προσήκει τὸν ἐνταῦθα παραλαβόντα τὴν ἀρχὴν μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ μνήμης ἐναντίον ἡμῶν, ἢ ἔπειτα ἡμῖν οὐκ εἴη σχολή, ἐναντίον τῆς τε σῆς ὑπεροχῆς, καὶ τῶν αἰετῶν τὸν σὸν κατακοσμησόντων θρόνον, τοῦ τε αἰετῶν

17 sq. Hanc cap. VI partem (Z), item cap. VII et VIII (H—1 in.) multifariam decurtata exhibet Epanagoge 7, 1—8.

quoque unum ex duobus magistratum facimus, qui spectabilis quidem comitis Orientis nomen habeat, uni autem imperet officio quod comitianum et sit et nominetur, atque soli primae Syriae et Cyrrhesticis praesit et utriusque magistratus annonas habeat. Ex aequo enim cum vicariis eum quoque ponimus: ut et ipse una cum officio ei subiecto et de fiscalium exactione et de civili atque publico statu periclitetur.

VI. Volumus autem, ut omnes omnibus nostrarum provinciarum magistratibus subiciantur, privati quidem secundum propriam magistratus rationem in omnibus causis omnibusque et pecuniariis et criminalibus casibus, qui vero in militia sunt et propriis subditi magistratibus, ii quoque nihilominus fiscalium et criminum nomine omnibus modis iis subiecti sint. Sed etiam qui hinc ex qualicumque iudicio proficiscuntur et qualescumque sententias exequantur, quominus plus quam sacra nostra constitutione dispositum est sportularum nomine accipiant, magistratibus provinciarum licet prohibere: qui si hoc neglexerint, sciunt omne damnatum inde subditis nostris illatum ipsos persoluturos esse. Damus autem iis veniam ut de hac re non solum magistratus, a quibus pendent illi delegati, sed etiam nos ipsos certiores reddant: ut nos haec cognoscentes rem, ut decet, persequamur. Si quos vero et ipsi dignitate vel cingulo superbientes iniuriam subditis nostris inferre reperiant, potestatem iis damus et in maleficia inquirendi et quos sotes deprehenderint cingulo privandi, nostramque vicem in provinciis obeundi, id quod etiam veteribus legibus constitutum est. Quemadmodum enim eos omni iniusto lucro arcemus, ita etiam, qui integre magistratibus usi sint, ut omni et honore et reverentia et auctoritate fruantur sancimus.

VII. Ita igitur magistratibus a nobis distinctis par est eum, qui hic magistratum accepit, cum dei memoria coram nobis, aut si nobis otium non sit, et coram sublimitate tua, quique tuam semper sedem

4 κυρροστικῶν L κυρροστικῶν B κυρροστικῶν M || 5 κἀκείνων B || 7 τῆς τῶν — ὑπὲρ τε om. M || 8 ὑπὲρ τε || καὶ ὑπὲρ B || 13 τε om. LB || 14 στρατιῶν B^c || καὶ — τεταγμένους om. ε || 17 αὐτῶ MBε || 19 τῶν om. B || 20 πλεῖ τι L¹ || 21 sportulῶν (s. v. σπυρ) M σπυρθεῖων B ὑπερσπυρθεῖων L || 22 τούτων L || ῥαθυμήσειαν LB || 23 ὑποτελέσειεν L || 32 τῆς ζώνης LB Epan. || 39 παραλαμβάνοντα B || 40 ἐναντίον (ita L² in ras. 5 fere litt.) τῆς γε τῆς σῆς L || 42 αἰετῶν om. ε

administrationem utramque facimus, habente quidem et spectabilis comitis Orientis nomen, officio vero uno praesidente, comitiano existenti et nominando, et primae solius Syriae et Cyristensis praesidente et utriusque administrationis annonas habente. Aequallem namque vicariis et illum ponimus, ut et ipse cum subiecto sibi officio periculum habeat et pro fiscalium exactione et pro civili et publica disciplina.

10 Volumus autem omnibus iudicibus nostrarum provinciarum omnes subdi, privatos quidem secundum quod cinguli proprium est, in omnibus causis et universis pecuniariis et criminalibus occasionibus; qui vero in militiis constituti sunt, etiam istos nihilominus occasione fiscalium et criminum subdi omnibus modis ei. Sed etiam eos qui hinc descendunt ex quolibet foro, qui quascumque execuntur sententias, licet provinciarum iudicibus non sinere amplius aliquid quam sacra nostra constitutione dispositum est percipere sportularum, scientibus quia, si hoc neglexerint, omne damnatum ex hoc nostris collatoribus illatum ipsi persolvent. Damus autem eis licentiam et referre de eo non solum ad iudices a quibus sunt missi, sed etiam ad nos ipsos, ut nos haec agnoscentes causam competenter exequamur. Si autem ipsi aliquos invenerint propter dignitatis et cinguli supercilium nostris collatoribus violentias irrogantes, licentiam eis damus et examinare violentias et reos inventos privare cingulo et nostrum ordinem in provinciis adimplere, hoc quod etiam veteribus dictum est legibus. Sicut enim eos omni iniusto lucro prohibemus, ita etiam pure cingulis utentes omni honore et reverentia et honestate frui sancimus.

Sic igitur a nobis discretis convenit eum, qui hic acceperit administrationem, cum dei memoria coram nobis, aut si non vacat, coram tua celsitudine, et qui tuam rexerint sedem, et qui semper

1 utraque R || habentem libri || 3 existente vulg. || 4 cyristensis V || oritensis R¹ sciritensis R² || 6 ut ei] et om. RT || 12 proprium primum est RV¹ proprium praeium est V² vulg. || 17 qui om. V¹ || 21 neglexerint R¹ || 22 persoluerent R || 23 de eo] deo R¹ || 25 agno[agnoscentes R || 28 eis] ei RT || ulentias V¹ || 29 et nostrum] et om. R¹ || 33 honore] labore (al. honore mg. R²) R || fru. V^a || 39 *hic] sic libri || aministrationes V || 40 coram] cor V² in ras. || si non] sine R¹; leg. si (nobis) non? || tua] tue V^a || 41 erexerit R

ἐνδοξοτάτου κόμητος τῶν θείων ἡμῶν largitionων
 τοῦ τε ἐνδοξοτάτου quaestoros τοῦ θείου ἡμῶν παλα-
 τίου τοῦ τε ἐνδοξοτάτου κόμητος τῶν ἀπανταχοῦ
 θείων ἡμῶν privataτων, παρόντος δὴ καὶ τοῦ κατὰ
 καιρὸν μεγαλοπρεπεστάτου χαρτουλαρίου τῶν θείων
 ἡμῶν κοιτάνων τοῦ τοῖς συμβόλοις τοῖς παρ'
 ἡμῶν ὑπηρετομένου, ὄρκον δίδοναι, μηδενὶ παντελῶς
 μηδὲ ὅτιον παρέχειν μήτε προφάσει δόσεως μήτε
 προστασίας, μηδὲ ἐπαγγελιασθαι, μηδὲ ἐκ τῆς ἐπαρ-
 χίας ὁμολογήσαι στέλλειν, μήτε τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπαρ-
 χοῖς μήτε τοῖς ἄλλοις τοῖς τὰς ἀρχὰς ἔχουσι μήτε τοῖς
 περὶ αὐτοὺς καθεστῶσι μήτε ἑτέρῳ τινὶ κατὰ πρό-
 φασιν προστασίας. ἀλλ' ὡσπερ ἀμισθον λαμβάνει τὴν
 ἀρχήν, προσλαμβάνει τε παρὰ τοῦ δημοσίου τὰς σιτή-
 σεως (ταῦτα γὰρ δὴ καὶ μόνως λαμβάνει αὐτὸν ἐπίε-
 μεν), οὕτως αὐτὴν καθαρὰς φυλάξει ταῖς χερσὶ, θεῶ
 τε καὶ ἡμῖν τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ὑφέξων λόγον. Ἰστω
 γὰρ ἡ σὴ ὑπεροχὴ καὶ οἱ μετὰ σε τὸν αὐτὸν ἐπιβη-
 σόμενοι θρόνον, ὡς, εἴτε αὐτοὶ θαραρήσειαν λαβεῖν τι
 παρὰ τῶν εἰς τὰς εἰρημένας ἀρχὰς παριόντων εἴτε οἱ
 παραδυναστεύοντες αὐτοῖς εἴτε καὶ ἡ τάξις ἡ σὴ πε-
 ραιτέρω τῶν προφάσει συνηθειῶν παρ' ἡμῶν αὐτοῖς
 ὠρισμένων (ἅπερ δὴ καὶ ἀρκεῖν μόνω νομίζοντες δι-
 δοσθαι διαρῶσαμεν), ὡς οὐκ ἐν μικροῖς ἢ ποιῆν γε-
 νήσεται· ἀλλ' οἱ μὲν μέγιστοι ἀρχόντες οἱ λαβεῖν τι
 θαραρήσαντες παρὰ τῶν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς παριόντων ἢ
 καὶ συγκαταστήσαντες τῆ οἰκεία τάξει τοιοῦτό τι πράτ-
 τειν, καὶ προσαγγέλθην οὐ θαραρῶντες, ὡς οὐ μόν-
 ων τετραπλάσιον ἀποδώσουσι πᾶν ὅσον εἰλήψασιν,
 ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἀνανάκτησιν ὑποστήσονται καὶ τὸν
 ἐπὶ τῇ ἀρχῇ κίνδυνον εὐλαβηθήσονται. καὶ οἱ γὰρ
 ἀπὸ αὐτοῦ ὄντες καὶ ἡ πειθουμένη τάξις αὐτοῖς, εἰ
 πλείον τι τῶν παρ' ἡμῶν δεδομένων ἐπιχειρήσειαν
 λαβεῖν, αὐτοὶ τε ὑποκείσονται τοῖς ἐξημιωμένοις τῆ
 εἰς τὸ τετραπλοῦν ἀποδοσεῖ ἐκπεσοῦνται τε καὶ οὐ-
 σίας καὶ ζώνης, πρὸς τῷ καὶ τιμωρίας ὑποβάλλεσθαι
 πρεπούσαις τοῖς πλημμελήμασι τοῖς αὐτῶν.

fuerit gloriosissimo comite sacrarum nostrarum largitionum et gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii et gloriosissimo comite sacrarum nostrarum quae ubique sunt rerum priuatarum, praesente quoque et per tempora magnificentissimo chartulario sacrarum nostrorum cubicularum, qui codicillis his apud nos ministrat, iusiurandum dare, nihil penitus nec quodlibet se praebere neque occasione suffragii neque patrocini, neque promittere neque de provincia profiteri dirigere neque gloriosissimis praefectis neque aliis cingula habentibus neque qui circa eos constituti sunt, nec alteri cuilibet per occasionem patrocini; sed sicut sine suffragio accepti administrationem, a publico percepturus annonas (has enim solas accipere eum sinimus), sic eam puris custodire manibus, deo et nobis pro ea redditurus rationem. Sciat enim et tua celsitudo et qui post te easdem conscenderint sedes, quia, sive ipsi praesumpserint accipere quicquam ab illis qui ad praedictas administrationes accedunt, sive proceres ipsi, sive etiam officium tuum, ultra ea quae occasione consuetudinum a nobis eis definita sunt (quae scilicet et sufficere sola putantes dari decrevimus), non in parvis poena fiet: sed maximi quidem iudices accipere aliquid praesumentes ab his qui ad administrationes accedunt, aut etiam permittentes suum officium tale aliquid agere et nuntiatum non emendantes, non solum quadruplum reddent totius quantum perciperunt, sed etiam magnam indignationem sustinebunt et cinguli periculum formidabunt; et qui circa eos sunt, et oboediens eis officium, si amplius aliquid quam a nobis concessum est temptaverint accipere, ipsique subicientur damnis quadruplae reditionis et cadent etiam substantia et cingulo, in super et supplicii subiacebunt quae congruunt delictis eorum.

exornaturi sunt, et gloriosissimo qui semper est comite sacrarum nostrarum largitionem, et gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii, et gloriosissimo comite sacrarum nostrarum quae ubique sunt rerum priuatarum, praesente etiam magnificentissimo qui est chartulario sacri nostri cubiculi, qui codicillis his apud nos inservit, iusiurandum praestare, nemini plane se quicquam neque suffragii nomine neque patrocini deditur nec promississe, nec pactum esse ut ex provincia mitteret, nec gloriosissimis praefectis nec reliquis, qui magistratus gerunt, nec qui circa eos sunt, neque alii ulli per causam patrocini. Sed quemadmodum magistratum gratis accipit, et insuper ex publico percipit annonas (has enim solas eum percipere permittimus), ita eum puris manibus geret, et deo et nobis pro eo rationem redditurus. Sciat enim sublimitas tua et qui post te eandem sedem ingressuri sunt, sive ipsi quid accipere ausi sint ab iis qui ad dictos magistratus perveniunt, sive qui iuxta eos auctoritate valent sive etiam officium tuum, ultra ea quae sportularum nomine illis a nobis definita sunt (quae quidem sola sufficere arbitrati danda decrevimus), non levem poenam esse futuram: sed summos quidem magistratus, qui ab iis qui ad magistratus perveniunt accipere aliquid ausi fuerint, vel officio suo tale quid facere permiserint, nec ubi nuntiatum fuerit, rei consuluerint, non solum quadruplum quodcumque acceperint restitutos, sed etiam gravem indignationem subituros esse et periculum amittendae potestatis reformidatos. Atque illi qui circa eos sunt, et officium iis subditum si plus quam quae a nobis data sunt accipere temptaverint, et ipsi iis qui damnum passi sunt ad restitutionem in quadruplum obligati erunt, et bonis atque cingulo privabuntur, praeterquam quod poenis subicientur quae convenient ipsorum delictis.

1 largitiόνων (s. v. παροχῶν θησαυρῶν) M λαγι-
 τίωνων παροχῶν ἴτοι θησαυρῶν L παροχῶν ἴτοι θη-
 σαυρῶν B εισοδίων Eran. || 2 quaestoros M κοιαι-
 στωρις L κοιαιστωρος B Eran. || 4 priuatarum M] ιδιο-
 κτήτων B et s. v. M ιδιοκτήτων περιβάτων L ειδικῶν
 Eran. || δὴ] δὲ Eran. || 6 τούτοις om. LB || 7 μηδενὶ
 nihil (i. e. μηδὲν) ε || 8 παρασχεῖν B Eran. || προφασιν
 L || 9 προστασίαν L || * μήτε — μήτε libri || 13 λαμβά-
 νειν M || τὴν ἀρχὴν προσλαμβάνει om. B^c || 14 προσλαμ-
 βάνειν M percepturus (i. e. προσλαμβάνων? cf. sqq.) ε ||
 15 καὶ om. Eran. || ἀφιέμεν Eran. || 16 custodire (i. e.
 φυλάξειν?) ε || 18 τοῦ αὐτοῦ ἐπιβησόμενοι θρόνον
 Eran., quod sane praestat || 19 θαραρήσειαν L θαραρή-
 σειαν B || 20 εἴτε] οἱ τε L || 21 αὐτοῖς] ipsi ε || παρε-
 τέρω L || 24 γεννήσεται L γενήσεται τούτοις Eran. ||
 25 τι om. L || 26 ἐπὶ] εἰς Eran. || τὰς ἀρχὰς M ε] τὰς εἰρη-
 μένας ἀρχὰς (cf. 20) LB Eran. || 32 ἀφαντοῖς L¹ || 33 δε-
 δομένων] συγκεχωρημένων Eran. || 33 ἐπιχειρήσαι εν M
 ἐπιχειρήσαι L¹ || 34 αὐτοῖς τε B || 36 τῷ] τὸ Eran.

1 sq. gloriosissimo comite quaestore sacri palatii nostri.
 et gloriosissimo (sic) comite sacrarum nostrarum largitio-
 num priuatarum. praesente quoque R || 4 et om. V ||
 5 cartulario ex cartularum corr. R || 7 iusueneradam R ||
 nec colibet R nequolibet V¹ nec quolibet V² || 9 ne-
 que de RV] et neque de vulg. || prouideri (prouiteri R¹) R ||
 11 eos om. V || 13 ministracionem V¹ || 14 accipere bis
 scr. R¹ || 15 custodiet vulg. || 16 enim om. R¹ || 17 te
 om. RT || conscenderit V consundunt R || 18 quia] qui
 V¹ || 19 illis R] his V eis T vulg. || praedic[dictas R ||
 20 etiam] et R || 23 dari R² in ras. || 25 ad om. R¹ ||
 26 permittentes suum (um R² in ras.) R || 27 non
 emendantes suppl. V² in spat. vac. || 29 indignationem
 magnam V || 30 cinguli (lg ex corr.) R || formida-
 bunt R || 32 temptauerit R¹ || 33 subicientur R¹ ||
 35 supplicii] suppli R¹ || congruunt RT] congruunt
 V vulg.

CAPUT VIII.

Θ Τοὺς δὲ οὕτως ἀμίσθους παραλαμβάνοντας τὰς ἀρχὰς πρῶτον ἀπάντων σπουδάσμα ἔχειν χρὴ τὸ τοῖς δημοσίοις ἀγροπῶως προσέχειν, καὶ τοὺς μὲν ἀγνωμονούτους καὶ δεομένους ἀνάγκης μετὰ πάσης εἰσπράττειν τῆς σφοδρότητος, μηδὲν ὑποκατακλινομένους μηδὲν ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου κέρδος τι παντάπασιν ἐννοούντας, τοῖς δὲ εὐγνώμοσι πατρικῶς προσφερομένους· ἔπειτα τὸ τοὺς ἡμετέρους ὑπὲρ κούους φυλάττειν πανταχόθεν ἀνεπηρέαστους, οὐδ' ὅτιον παρ' οὐδεὸς αὐτῶν κομιζομένους. ἀλλ' ἴσοι μὲν ἐν ταῖς δίκαις, ἴσοι δὲ ἐν ταῖς δημόδοσι καταστάσεσιν ἔστωσαν, ἐπεξίοντες τε τοῖς ἀμαρτήμασι καὶ τοὺς μὲν ἀνευθύνοους πανταχόθεν φυλάττοντες καθαροῦς, τοῖς ὑπευθύνους δὲ ἐπιτιθέντες πρὸς τὸν νόμον τὴν ποιήν, καὶ οὕτως ἀρχοντες τῶν ὑπὲρ κούους ὡς ἂν πατέρες υἱῶν, ἀγαπῶντες μὲν αὐτοὺς ἀνευθύνοους ὄντας, ὑπευθύνους δὲ φαινομένους σωφρονίζοντες τε καὶ τιμωροῦμενοι, καὶ πᾶσαν δικαιοσύνην ἐν τε τοῖς δημοσίοις ἐν τε τοῖς ἰδίοις συμβολαίοις αὐτοῖς διατηροῦντες· καὶ οὐκ αὐτοὶ μόνοι τοῦτο πράττοντες, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀεὶ παρεδρεύοντα τοιοῦτον λαμβάνοντας καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς ἀπαντας, ὡς μὴ δοκεῖν ἐκείνοους μὲν δῆθεν ἀνευθύνοους εἶναι, δι' ἑτέρον δὲ πλημμελεῖν τε καὶ κλέπτειν, τοῦτο ὅπερ ἔτι μᾶλλον αἰσχυρότερον ἐστὶ τὸ καὶ κοινωνοῦς τῶν ἀδικημάτων λαμβάνειν. Ὡστε ἐξέσται τῇ σῇ ὑπεροχῇ τῶν σεμνοτέρων τινὰς ἐπὶ τὰς ἀρχὰς πέμπειν καὶ τῶν ἐπισταμένων τὰ δημόσια, βουλευτῶν τε φαιμέν καὶ ἑτέρων προσώπων, πείραν ἑαυτῶν δεδωκότων ἀγαθῆν καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐπιτιθελῶν. τίς γὰρ ἂν οὐκ ἀγαπήσειε καὶ σεμνότητος ἐμπειλήσθαι μεγάλης νομίσειεν, εἴπερ ἡμετέρα ψήφω καὶ κρίσει τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν παρελθῶι, μεμαρτυρημένος μὲν ὡς εἶη χρυστός, προῖκα δὲ αὐτὴν δεχόμενος, οὐκ ἐνησχολημένος δὲ παντελῶς οὐδενὶ φαύλῳ κατὰ τὴν χάραν, οὐδὲ ὅπως τὸ δοθὲν ἀθροίσαι, οὐδὲ ὄθεν συλλέξειε χρυσίον, ἀλλ' ἵνα δὴ τοῦτο μόνον ἔχοι σπουδάσμα τὸ τῷ θεῷ τε καὶ ἡμῖν ἑαυτὸν συστήσαι, καὶ δόξης ἀπολαῦσαι χρηστῆς, καὶ ἀμοιβὰς ἐλπίσαι μετὰ γάλας. Εἰ δὲ τις παρὰ ταῦτά τι πράξειεν, ἴστω καὶ ἑὸς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἐφ' ἧς ἔστι δικαστῆς, κλοπῆς αἰτίαν ὑποστησόμενος· καὶ εἴγε φανερῆ δούς χρυσίον ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν ἢ λαβῶν ἐκ τῆς ἀρχῆς

Eos autem, qui ita sine mercede sumunt administrationes, prae omnibus studium habere decet fiscalia vigilanter inspicere, et indevotes quidem et egentis necessitate cum omni exigere fortitudine, in nullo flexos neque pro hoc ipso lucrum aliquod omnino considerantes, devotis autem paterne se exhibere; deinde nostros subiectos reservare undique sine violentia, nihil ab ullo eorum percipientes: sed aequi sint in iudiciis, aequi vero in publicis disciplinis, exequentes quoque delicta, innoxios quidem undique custodientes eos qui puri sunt, reis autem imponentes secundum legem (poenam), et ita praesidentes collatoribus, tamquam patres filiis, diligentes quidem eos qui sunt innocentes, qui vero rei monstrantur, castigantes ac punientes, omnemque iustitiam et in publicis et in privatis documentis eis servantes; et non ipsi soli hoc agentes, sed etiam semper consiliarium legem sumentes et qui circa eos sunt omnes: ut non videantur illi quidem velut innoxii esse, per alios autem delinquant atque furentur, hoc quod magis turpius est, ut et participes iniustitiarum sumant. Ideoque licebit tuae celsitudini honestiorum quosdam ad administrationes dirigere et scientium tributa fiscalia, curialium quippe et aliarum personarum, experimentum sui dantium bonum et ad magistratos opportunorum. Quis enim non diligat eum et honestate compleri magna putet, si nostro decreto iudicioque tui culminis ad cingulum veniat, testimonium quidem habens quia sit optimus, gratis vero eum suscipiens, non vacans omnino per provinciam ulli pravitati, nec quemadmodum quod dedit congreget nec unde colligat aurum, sed ut hoc solum habeat studium, deo nobisque semet ipsum commendare et gloria frui optima et repensationem sperare praecipuam?

1 Si quis autem praeter haec aliquid egerit, et do nec in administratione, in qua est iudex, furti reus appareat, et si probetur aut dans aurum, ut accipiat administrationem, aut accipiens ex administra-

VIII. Qui autem hoc pacto gratis magistratus suscipiunt, eos primum omnium studium habere oportet, ut ad tributa vigilanter attendant eaque a contumacibus et quibus necessitas adhibenda sit cum omni severitate exigant, nihil concessuri, neque in eo ipso lucrum omnino ullum spectaturi, erga obsequentes vero paterne se gerant; deinde ut subditos nostros undique immunes ab iniuriis servent nec quicquam a quoquam eorum accipiant: sed aequi in iudiciis sint, aequi in publicis causis, ut qui peccata persequantur et insontes quidem undique integros servent, sontibus vero secundum legem poenam imponant, atque ita subditos moderentur ut patres filios, diligentes eos, si insontes sunt, si sontes apparent, et corrigentes et punientes, omnemque us iustitiam tam in publicis quam in privatis contractibus servantes; neque ipsi soli hoc faciant, sed etiam talem semper assessorem assumant et omnes qui circa eos sunt: ne forte ipsi quidem insontes esse, per alios vero peccare et furari videantur, id quod longe turpius est, socios adeo iniuriarum assumere. Itaque licebit sublimitati tuae quosdam ad magistratus destinare ex honestioribus et rerum fiscalium peritis, curialibus dicimus aliusve personis, quae bonum de se specimen ediderint et ad magistratus idonei sint. Quis enim eum non libenter accipiat atque magna gravitate praeditum existimet, si quidem nostra sententia et sublimitatis tuae iudicio ad magistratum venerit, testimonio probatus qui vir bonus sit et gratis magistratum susceperit neque ulli omnino rei improbae in provincia operam dederit, nec quomodo quod donaverit congerat nec unde pecuniam colligat, sed id solum nitatur, ut deo ac nobis se commendet et bona fruatur existimatione et magnas remunerationes speret. Si vero quis contra haec fecerit, sciat se etiam dum in eo magistratu, in quo iudex est, furti crimen subiturum, et si eum pecuniam ad magistratum obtinendum dedisse, aut quid ex magi-

1 ἀμίσθως Eran. || 7 προσφερομένοις M || 8 τὸ om. B || ὑπὲρ κούους om. L || 11 στάσεσιν Eran. || 13 τοῖς ὑπευθύνους δὲ B || τοῖς ὑπευθύνους τε M || τοῖς δὲ ὑπευθύνους L Eran. || 14 τῶν νόμων L² || 19 συμβολαίοις M Eran. || συναλλάγμασιν LB || μόνον Eran. || 22 μὲν om. Eran. || 23 τε om. B || 27 βουλευτῶν τε et καὶ ἑτέρων om. B || 29 οὐκ ἂν L || 32 μεμαρτυρούμενος B^c || 35 συναλλέξειε M || 36 δὴ τούτο] διατῶτο M || ἔχη L || 37 συστήναι L || 40 ἑὸς] εἰ s. v. L², eadem manus 39 ἴστω ante ὅτι p. 72, 1 transponendum esse significat (cf. s et Iulian. c. 56) || ἐφ' ἧς ἔσται, δίκας τῆς κλοπῆς ὑποστησόμενος B, αἰτίαν om. BL: quae facile praetulerim, dummodo ἐφ' ἧς quoque omittatur || 41 aut dans (i. e. ἡ δούς) s

1 amistrationē R amistrationem T || 5 aliquid R || 7 nostros] in nostros V || 8 ab ullo] a nullo R¹ || 9 sunt R¹ || 12 poenam om. RVT, ante imponentes add. vulg. || 13 filiis] is V³ in ras. || 15 iniustitiam R || 16 et in publicis V] et om. R vulg. || 18 tale R || 19 ut om. V¹ || 20 esse om. R¹ || 21 particeps R¹ || 22 summant R¹ || 23 ad om. R || 29 haberes R¹ || 31 ulli Contius] populi libri || prauitati ed. princ.] priuati libri || 33 sed] sit V || habeat] ut habeat V || 35 optimi V^a || reconpensationem R³ vulg. || 40 in administratione] amministrazioneem R || 41 appareas R¹ apparuit V || ut] et R¹ || 42 aut accipiens ex administratione om. R

(ἐκάτερον γὰρ ὁμοίως ὑπεύθυνον), ὅτι καὶ δῆμειν καὶ ἔξοριαν ὑποστήσεται καὶ τὴν εἰς τὸ σώμα βάσανόν τε καὶ τιμωρίαν, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν λαβόντα παρ' αὐτοῦ, καθάπερ εἰπόντες ἐφ' ἔθνη, κακοῖς ὑποθήσει μεγάλους. Καθαρὰς γὰρ ἀπαιτοῦμεν εἶναι ταῖς ἐπιχωρίοις ἀρχαῖς τὰς χεῖρας, ἵνα τοὺς ἀρχομένους ἀζημίως τε καὶ εὐθνηνομένους φυλάξαιμεν. Καὶ αὐταὶ μὲν ἐκ τε τῶν νόμων ἐκ τε τῶν ἀρχῶν ἐπικείσονται ποιναὶ τοῖς ἐν ταῖς εἰρημέναις ἀρχαῖς οὖσιν, εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν. Δίδομεν δὲ καὶ τοῖς ἐπαρχεῶ-
 ταις ἄδειαν, εἴ τι κατὰ τῆς ἐπαρχίας ἄδικον ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων διαπράξῃται καὶ ζημίαις τισὶν ἢ ἐπηρείαις περιβάλλοι τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς, ὥστε τὸν θεωφιλέστατον ἐπίσκοπον καὶ τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ πρωτεύοντας δεήσει εἰς ἡμᾶς ἀναπέμπειν, καταλέγοντας τοῦ
 15 τὴν ἀρχὴν ἔχοντος τὰ πλημμελήματα. ἡμεῖς γὰρ ταῦτα μανθάνοντες στελεῶμεν ἐν τῇ χώρᾳ τὸν ταῦτα ἐξετάσαστα, ἐφ' ᾧ τε αὐτὸν, ἐνθά ἡδίκησεν, ἐκέισα καὶ τὰς ποινὰς ὑποσχέιν τῶν πλημμελημάτων· ὥστε μηδὲ ἑτερόν τινα τοιοῦτό τι πράξαι θαρροῦσαι πρὸς τὸ
 20 παράδειγμα βλέποντα.

tionem (utrumque enim similiter noxium est), sciat quia et confiscationem et exilium sustinebit et in corpus verbera atque supplicium, ipsum quoque qui accepit ab eo, sicut praediximus, malis subiciens
 5 maximis. Puras enim exigimus esse provincialibus iudicibus manus, ut collatores custodiamus. Et istae quidem tam ex legibus quam ex administrationibus iminebunt poenae his qui in praedictis administrationibus sunt, si tale aliquid egerint. Damus autem etiam provincialibus licentiam, si quid apud provinciam iniustum, qui administrationem habet, egerit, vel si damnis aliquibus aut calumniis subdat nostros collatores, ut deo amabiles episcopi et provinciae primates preces ad nos dirigant, exponentes
 15 cingulum habentis delicta. Nos enim haec agnoscences dirigimus in provinciam haec examinaturum, quatenus ipse, ubi iniustitiam fecit, illic quoque poenas subeat delictorum: ut neque alter quisquam tale aliquid agere praesumat, ad exemplum respi-
 20 ciens.

CAPUT IX.

Ἀνάγκην ἔχοντος τοῦ τὴν ἀρχὴν διέποντος κατὰ τὰς ἐμπροσθεν διατάξεις, ἐπειδὴν κατάθοιτο τὴν ζώνην, τὰς πενήντα ἡμέρας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ διατοίβειν δημοσίᾳ φαινόμενον, καὶ τὰς παρὰ πάντων δεχόμενον
 25 ἐναγωγὰς, εἰ μέντοι, πρὶν πληρώσει τὰς πενήντα ἡμέρας, ἀποδιδοῦσκαὶν ἀλοῖη καθάπερ τε τῶν ἀτιμοτάτων ἀνδραπέδων, δίδομεν ἄδειαν τοῖς ὑποτελεῖσι κατέχειν αὐτὸν ἐν τῇ χώρᾳ [ἢ τῇ ἐπαρχίᾳ] καὶ πᾶν εἴ τι δεδωκασιν αὐτῷ προφάσει κλοπῆς τοῦτο εἰσ-
 30 πράττειν, παρόντος μέντοι τοῦ θεωφιλέστατου ἐπισκόπου καὶ τοῦ πράγμα ἐγγράφως διασκοποῦντος, ἕως ἂν ἀποδοῖ πᾶν ὅπερ κελοφῶς φανείη. Ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοὺς ἐπαρχεῶτας, εἴπερ αἰσθύνοντο τῆς τῶν ἀρχόντων κλοπῆς, ἄδειαν ἔχειν, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ
 35 ἀνάγκην, ταῦτα μὴν εἰς ἡμᾶς· ὥστε ἡμᾶς μανθάνοντας, ὅτι περ ὄλωσ χροσίον πιπράσκει τὸ δίκαιον. ταῖς εἰρημέναις αὐτὸν ὑποβάλλειν ποινὰς, πρὸς τῷ καὶ ταῖς ἐξ οὐρανοῦ τιμωρίας ἐνοχον εἶναι, παραβά-
 40 βάντα τοὺς ὅρκους ἐφ' οἷς ἔλαβε τὴν ἀρχὴν. Εἰ δὲ

Necessitatem habente eo, qui administrationem rexit, secundum priores constitutiones, dum deposuerit fasces, quinquaginta dies in provincia commorari, publice se monstrantem et ab omnibus suscipientem conventiones. Si tamen ante quam compleantur quinquaginta dies, fugiens capiatur velut aliquid inhonestissimorum mancipiorum, damus licentiam collatoribus detinere eum in provincia et omne quod dederunt ei occasione furti hoc exigere, praesente tamen deo amabili episcopo et causam ex non scripto examinante, donec reddat omne quicquid furatus ostenditur. Sed etiam ipsos provinciales, si senserint administratorum furtum, licentiam habere, magis autem et necessitatem haec referre nobis, ut nos cognoscences, quia omnino auro vendit iustitiam, praedictis eum subiciamus poenis: super quod etiam caelestibus suppliciis reus erit, transcendens iusiurandum in quo accepit administrationem. Si autem valuerit ex quacumque causa non
 20 25 30 35 40

cap. IX (— τὴν ἀρχὴν 40) extat B 6, 3, 8. 10. 16.

stratu accepisse appareat (utrumque enim pariter poena dignum est), se et bonorum publicationem et exilium et corporis tormenta atque supplicia esse subiturum, nec minus illum qui quid ab ipso accepit, sicut diximus, magnis malis subditurum. Puras enim postulamus esse provincialibus magistratibus manus, quo subditos indemnes salvosque servemus. Et hae quidem tam a legibus quam a magistratibus poenae illis, qui dictos magistratus gerunt, si tale quid fecerint, iminebunt. Damus vero etiam provincialibus potestatem, si quid iniusti in provincia qui magistratum gerit perpetraverit et subditos nostros damnis quibusdam aut iniuriis affecerit, ut deo carissimus episcopus eiusque loci primates preces ad nos mittant, quae eius qui magistratum gerit delicta exponant. Nos enim his cognitis in provinciam mittemus qui ea examinet, quo ille, ubi deliquit, ibi etiam poenas delictorum subeat: ut ne quis alius quidem tale quid perpetrare audeat ad exemplum respiciens.

IX. Quippe necessitas ei qui magistratum gessit incumbat secundum priores constitutiones, postquam cingulum deposuit quinquaginta dies in provincia commorandi, ut publice appareat et ab omnibus actiones excipiat. Quodsi antequam impleverit quinquaginta dies aufugiens deprehendatur tamquam vilissimum mancipium, potestatem damus subditis eum in loco [vel provincia] detinendi et omne quodcumque dederunt ei furti nomine exigendi, praesente tamen deo carissimo episcopo et causam ex scripto cognoscente, donec restituerit quodcumque abstulisse probatus erit. Sed et ipsi provinciales, si quidem furtum magistratum comperiant, veniam habeant, immo vero necessitatem id nobis indicandi; ut certiores facti illum omnino auro ius vendere dictis eum poenis subiciamus, praeterquam quod etiam caelestibus suppliciis obnoxius erit, qui iusiurandum, cum quo magistratum accepit, violaverit. Quodsi ex quacumque causa non impletis quinquaginta

1 δῆμειν B^c || 3 δὴ M] δὲ LB || τὸν om. B || 6 ἀζημίως — εὐθνη. om. ε || 7 φυλάξωμεν Epan. || 8 τῆ] τοῦ L¹ || 12 διαπράξεται L || καὶ] uel si ε || 13 περιβάλλοι M] περιβάλλοι B παραβάλλοι L; leg. περιβάλλη? || ὥστε τὸν θεωφιλέστατον ἐπίσκοπον] ut deo amabiles episcopi ε || 18 ἐνθά καὶ ἡδίκησεν Epan. || 19 τοῦ πλημμελήματος, ὡς Epan. || 20 τι om. Epan. || 23 διατάξεις] Cod. 1, 49 || κατάθωνται B || 24 δημοσίᾳ φαινόμενον καὶ om. B || 26 ἐναγωγὰς] ἐναγωγὰς, καὶ τοῖς κατ' αὐτοῦ κινουσίον ἀποκοίνεσθαι (= nov. 128, 23 in.) δημοσίᾳ φαινόμενον — εἴτε καὶ μὴ (= nov. 95, 1 pr.) B || 28 συντελέσει L || 29 ἢ τῇ ἐπαρχίᾳ om. L, τῇ χώρᾳ ἢ om. B ε || 32 ἀγράφως LB ε || 37 πιπράσκειν M^a πρᾶσκει L¹ || 39 παραβαίνοντα B || 40 Εἰ — τετραπλάσιον (73, 5) om. LB

2 quia et confiscationem] a et confisca R² in ras. 10 fers litt. || et in] et om. R¹ || 4 sicut praediximus om. R¹ || 5 eximus V¹ || 8 his RTV²] is V¹ iis vulg. || 9 damus bis scr. V¹ || 10 provincialibus (a om. R¹) etiam R provincialibus V || 11 administratione R¹ V¹ || 13 callatores R¹ || 14 praeece R¹ || 16 dirigemus vulg. (Gr.) || haec V¹ hoc vulg., om. R || examinaturum R || 17 fecerit R² || 18 poenam R || 23 secundum] s. s. V¹ || constitutiones R || dum deposuerit] dum posuerit V¹ du. s. s. R¹ || 24 dies RV¹] per dies V³ vulg. || commemorari V¹ || 25 se constantem et ab omni R¹ || 26 si] añ (= ante) vel aũ (= aut) V^a || 30 dederit V || 31 tamen deo] deo tamen V¹ || 32 non om. T] examinantem R || quiquid R¹ || 34 administratores R¹ || 35 hoc V¹ || 37 eum euphl. V² in spat. vac. || 40 voluerit V² vulo.

καὶ ἰσχύσεις καθ' οἰανούν αἰτῶν μὴ πεπληρωκὸς τὰς πενήτηντα ἡμέρας ἐκ τῆς ἐπαρχίας φυγεῖν, τῆνικαῦτα συλλήφθεις, ἐνθα ἂν διατριβῶν φανείη, ἐπαναχθήσεται μὲν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἧς ἦρχεν, ἂσαν δέ, ὅσον ἂν εἰρηθεῖ λαβῶν, ἀποδώσει τετραπλάσιον.

completis quinquaginta diebus ex provincia fugere, tunc comprehensus, ubicumque degere videtur, revocabitur quidem in provinciam in qua administrabat, omne vero quod inventus fuerit accepisse restituat 5 quadruplum.

CAPUT X.

Ἐκείνου δηλαδὴ φυλαττομένου τοῦ μηδεμίαν εἶναι τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἀδειαν ἐφ' ἑτέρῳ τινὶ πλήρῃ ἢ κλοπῇ ταῦτα περὶ τοὺς ἀρχοντας πράττειν. Οὐ γὰρ εἰ φανείη σφοδρότερος τοῖς ἀγνώμοσι διὰ τὴν τῶν δημοσίων εἰσπραξίν ἢ διὰ τὴν τῶν πλημμελημάτων ἐπέξελεναι, δῶσμεν τοῖς ὑπηκόοις πράττειν τι κατ' αὐτοῦ· τούναντι μὲν οὐκ καὶ ποιναῖς αὐτοῖς ταῖς πασῶν πικροτάταις ὑπάξομεν, εἰ τοὺς καθαρὰς χρησαμένους ταῖς χρῆσιν καὶ τῇ τῶν δημοσίων εἰσπραξίᾳ μετὰ πάσης προσερχθέντας ἀκριβείας, εἴτα καταδεδμένους τὴν ἀρχὴν ὑβρίσαι θαρρήσαιεν, ἀλλὰ μὴ σὺν εὐφημίᾳ πάσῃ μετὰ τὸν νενομισμένον χρόνον τὰς ἐπαρχίας ἀπολιμπάνοντας ἀποπέμψαιεν. Δεῖ γὰρ τοὺς μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον γινόμενους λαμπροτάτους τῶν ὑποτεταγμένων ἐπαρχιῶν ἀρχοντας ἐντεθυμῆσθαι, πόσης μὲν ἀπολαύουσι δόξης τοιοῦτοι φαινόμενοι, πόσαις δὲ πεοιπεσθῶνται δυσκολίαις τὸν νόμον τοῦτον παραλύσαι τό γε ἐφ' ἑαυτοῖς θαρρήσαντες. εἴη γὰρ ἂν τῶν ἀτόπων, εἰ τοὺς μὲν ἐπ' ἐντελείῃσι ἀλόγως κλοπαῖς αὐτοὶ κολάζοιεν, καὶ βασάνοις αὐτοῦς ὑποβάλλοιεν, καὶ οὐ πρότερον συγχωροῖεν ἕως ἂν ἀποδοῖεν τὰ φώρια, αὐτοὶ δὲ ἀνεύθουνοι μένοιεν ἐπὶ μεγάλων γενόμενοι κλοπῶν, καὶ οὐδὲ τὸ πρὸς τοὺς ὑπηκόους ἐρυθριῶντες παράδειγμα· ὧν ἕξοστιν αὐτοῖς ὑπεριδοῦσι σεμνοῖς τε καὶ ἐλευθέροις καὶ πανταχόθεν ἐπαινουμένοις φανῆναι καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἔχειν καλὴν 1A 1 μαρτυρίαν τε καὶ ἐλπίδα. Οὐ συγχωροῦμεν δὲ οὔτε τοῖς περιβλέπτοις δοῦξιν οὔτε ἑτέρῳ τινὶ τὴν οἰανούν αὐτοῖς πλεονεξίαν ἢ ἀδικίαν ἐπαγαγεῖν, ἢ πολιτικοῖς ὅλως πράγμασι κοινωνεῖν, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς τὴν σεμνότητα φυλάττομεν κἀκεῖνοι τὴν καθαρότητά τε ἡμῶν καὶ εὐνοίαν ἀντιδοῖεν. Ἴστω γὰρ ἅπαν τὸ ὑπήκοον, ὡς διὰ τὴν αὐτῶν ἀφέλειαν καὶ τὸ πανταχόθεν αὐτῶν ἀζήμιον καὶ τὸ διὰ πάσης αὐτοῦς ἄγειν εὐπαθείας καὶ μὴ καταναγκάζεσθαι τὰς 40 χώρας ἀπολιμπάνειν μηδὲ ἐν ξένην ταλαιπωρεῖσθαι, διὰ τοῦτο τὸν παρόντα νόμον ἐγράψαμεν, θεῶ τε

Illud videlicet observandum, nullam esse nostris subiectis licentiam in alio quodam praeter furtum haec circa iudices agere. Non enim, si videatur vehementissimus indevotis propter fiscalium exactio-nem aut propter delictorum executionem, dabimus subiectis agere aliquid adversus eum: e diverso autem etiam poenis eos omnium amarissimis subiugamus, si eos, qui puris sunt usi manibus et fiscalium exactationem cum omni detulerunt subtilitate, postea deponentes administrationem iniuriari praesumpserint et non cum omni favore post legitimum tempus provincias relinquentes deduxerint. Oportet enim eos qui post hanc nostram legem faciendi sunt clarissimos subiectarum provinciarum iudices considerare, quanta quidem fruentur gloria tales apparentes, quantis autem sint incursuri difficultatibus legem hanc solvere quantum ad se praesumentes. Erit enim absurdum, si eos quidem, qui in vilibus capiuntur furtis, ipsi torquebunt et non primitus quiescant, donec reddant furta, ipsi autem innoxii manserint in maximis constituti furtis, et neque apud subiectos erubescens exemplum, cum liceat eis honestis et liberis et undique laudandis ostendi, et a nobis habere testimonium et spem.

1 Non sinimus autem nec spectabilibus iudicibus nec alteri alicui quamlibet eis oppressionem aut iniustitiam inferre, aut civilibus omnino causis communicare: ut et nos eis honestatem servemus et illi puritatem nobis devotionemque restituat. Sciant enim omnes subiecti, quia propter eorum utilitatem et undique eorum indemnitate, et ut per omnem agantur quietem et non cogantur provincias relinquere et in peregrinis affligi, propterea praesentem legem scripsimus, deo eam voventes et praesentibus

cap. X—XIV extant B 6, 3, 17—21. — 2 cf. Αἰ ῥοπαί 13, 1 (n. 75 Zach.).

ginta diebus ex provincia fugere ausus sit, tunc comprehensus, ubicumque eum commorari appareat, re-ducetur in provinciam cui praefuit, quodcumque autem accepisse repertus erit, quadruplum restituet.

X. Illud videlicet observandum est, nullam esse subditis nostris veniam ob aliam rem ullam praeter furtum haec adversus magistratus agendi. Neque enim si severior contumacibus videatur propter tributorum exactationem vel delictorum executionem, permittemus subditis, ut quid contra eum agant: immo e contrario poenis omnium acerbissimis eos subiciemus, si illos puris manibus usos et in tributorum exactatione omni diligentia versatos deinde magistratu deposito iniuriis afficere ausi fuerint, ac non post legitimum tempus provinciis decedentes cum omni honore persecuti sint. Oportet enim clarissimos qui post hanc legem nostram futuri sunt subditarum provinciarum magistratus considerare, quanta gloria usuri sint, si tales se praebeant, quantas autem difficultates subituri, si hanc legem, quantum in ipsis est, violare ausi sint. Absurdum enim esset, si in vilibus deprehensos furtis illi quidem puniant eosque tormentis subiciant neque prius remittant quam furta restituerint, ipsi vero impuniti maneat magnis furtis commissis, ne exemplum quidem subditis duntum erubescens: cum iis liceat his contemptis gravibus et liberis atque undi-1 que laudandis videri et a nobis bonum testimonium bonamque spem habere. Non permittemus autem neque spectabilibus ducibus neque alii cuiquam, ut ullam illis fraudem vel iniuriam inferant, aut civilium omnino negotiorum participes sint: quo et nos eis auctoritatem conservemus et illi integritatem nobis et studium invicem praestent. Sciant enim omnes subditi nos propter illorum utilitatem et ut ab omni parte invicem sint et cum omni tranquillitate degant neve cogantur provincias relinquere et peregre misere vivere, propterea hanc legem conscripsisse, et deo eam et praesentibus sanctissimus magni eius et

6 *φυλαττομένου L || 10 πλημμάτων L¹ || 11 δόσω-μεν M || 12 αὐτοῦ] αὐτῶν M^a || 13 ὑφέξομεν B || 19 τὸν om. B || 21 ἀπολαύουσι L || 22 περιπέσειντο L¹ περιπέ-σοιντο L² || 23 διαλύσαι B || ἐαυτοῖς M || 25 κολάζοιεν καὶ om. ε || 26 ὑποβάλλοιεν M || 29 ὧν ἕξοστιν αὐτοῖς ὑπεριδοῦσι] cum liceat eis ε || 31 καλὴν ante ἐξ ἡμῶν coll. LB, om. ε || 33 *οὐδὲ — οὐδὲ libri || 36 αὐτῆς L || 37 τε om. L || ἀντιδοῦεν L

7 praeter furtum] praeter fiscalium exactatione aut propter furtum R¹ || 8 iudices] dices om. R¹ || 10 praeter

R || 12 poenis] in penis R || subiugamus R || 15 ammi-nistratiōne V || 17 deduxerunt V deduxerint (sic) R², om. R¹ || 18 qui post] quibus R¹ || 19 clarissimi V³ || 21 quantis autem quantis R^a, autem quantis autem V || 23 enim] autem R¹ || 24 torquebuntur V¹ || 25 quiescunt R || 27 apud om. R || 32 spectabilibus R^a || iudicibus] leg. ducibus || vv. ab us vocis iudicibus usque ad op-pressionem suppl. V² in spat. vac. 2 versum || 34 ciuilibus] ciuiibus V¹ cuilibet R¹ || 37 omnes om. V¹ || eorum om. V || 39 leg. agant? || 40 peregrinus R¹ peregrinus R³

III.

10

αὐτὸν ἀνατιθέντες καὶ ταῖς παρούσαις σεβασμιωτά-
ταις τῆς μεγάλης αὐτοῦ καὶ κοινοτάτης εὐρυτῆς ἡμέ-
ραις· ἵνα πᾶσιν ἐξῆ πατέρας δέχεσθαι μᾶλλον ἀρχόν-
τας ἢ κλέπτοντάς τε καὶ ἀνδροποδώδεις καὶ ταῖς αὐ-
τῶν οὐσίαις ἐφειδρυνόντας. Δεῖ δὲ καὶ ὑμᾶς τοὺς
ἡμετέρους ὑποτελεῖς εἰδότας, πόσῃ ὑμῶν ἐθέμεθα
πρόνοιαν, μετὰ πάσης εὐγνωμοσύνης τοὺς δημοσίους
ἀνελλιπῶς φόρους εἰσάγειν, καὶ μηδὲ τῆς παρὰ τῶν
ἀρχόντων ἀνάγκης δεῖσθαι, ἀλλ' οὕτως εὐγνώμονας
ἑαυτοὺς παρέχειν, ὥστε ἡμῖν ἐξ αὐτῶν ἐνδείξασθαι
τῶν ἔργων, ὅτι καὶ αὐτοὶ τῆς τοσαύτης φιλανθρω-
πίας τῇ οικίᾳ ἡμῖν εὐγνωμοσύνην ἀντιδίδετε, καὶ
εἰκότως ἐξετε πᾶσαν παρὰ τῶν ἀρχόντων προφάσει
τῆς εὐγνωμοσύνης σπουδῆν τε καὶ πρόνοιαν, ἐκεῖνο
γινώσκοντες ὡς, ἐπειδὴ τοῖς ἀρχουσιν ἐπίκειται παν-
ταχόθεν ὁ τῶν δημοσίων κίνδυνος καὶ τῶν ἀνωμο-
λογημένων ἐστίν, ὡς ἐπὶ τῶ σφῶν αὐτῶν κίνδυνῳ
τὰς ἀρχὰς ὑπεισέρχονται, καὶ ὑμᾶς τοῦτο γινώσκοντας
ἐκ τρόπου παντὸς εὐλαβεῖσθαι τὴν ἀγνωμοσύνην, καὶ
μὴ τὰς ἑαυτῶν γνώμας οὕτω παρέχειν ἀπειθεῖς, ὡς
καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν δεῖσθαι σφοδρότητος, ἣν ἀναγκαῖον
αὐτοῖς ἐστὶ προσλαμβάνειν διὰ τὴν ἀπαραίτητον τῶν
δημοσίων εἰσπραξίν. εἰδόντων ὑμῶν τῶν ἡμετέρων πλη-
κῶν, ὡς αἱ στρατιωτικαὶ δαπάναι καὶ ἡ τῶν πολε-
μίων διώξεις πολλῆς δεῖται τῆς ἐπιμελείας, καὶ οὐκ
ἐστὶ κορημάτων χωρὶς ταῦτα προαχθῆναι, τοῦ πράγμα-
τος μηδεμίαν ἀναβολὴν δεομένου, οὐδὲ ἡμῶν αἰρου-
μένων περιορᾶν τὴν Ῥωμαίων γῆν ἐλαττωθεῖσαν, ἀλλὰ
Λιβητῆν τε πᾶσαν ἀνακτησαμένων καὶ Βανδύλου κα-
ταδουλωσάντων καὶ πολλὰ γε ἐτι καὶ μείζονα τούτων
ἐπιζήσαντων παρὰ τοῦ Θεοῦ λαβεῖν τε καὶ πράξει,
εἰς ἃ προσήκον ἐστὶ τοὺς δημοσίους φόρους ἀνελλιπῶς
καὶ εὐγνωμόνως καὶ κατὰ τὰς ὁρισμένας εἰσπράττε-
σθαι προθεσμίας. ὥστε εἴπερ ὑμεῖς μὲν εὐγνωμόνως
ἀπαντήσετε τοῖς ἀρχουσιν, οἱ δὲ ῥάδιαν τε καὶ ἐκ
προχείρου τὴν τῶν δημοσίων εἰσκομιδὴν εἰς ἡμᾶς ποι-
ούτω, καὶ τοὺς ἀρχοντας ἐπαινεσομεν τῆς σπουδῆς
καὶ ὑμᾶς ἀποδεξόμεθα τῆς γνώμης· καὶ πανταχόθεν
μία τις ἐστὶ καλὴ τε καὶ σύμφωνος τῶν τε ἀρχόν-
των καὶ τῶν ἀρχομένων ἀρμονία.

venerabilibus maximae eius communisque festivitatis
diebus: ut omnibus liceat patres suscipere magis
iudices quam fures et sollicitatores et eorum sub-
stantiis insidiantes.

52 Oportet quoque vos nostros subiectos, scientes,
quantam vestri posuimus providentiam, cum omni
devotione publica sine imminutione tributa persol-
vere, et neque administratorum egre necessitate,
sed ita devotos vosmet ipsos praebere, ut nobis ex
ipsis ostendatur operibus, quia et ipsi pro huius-
modi elementia propriam nobis devotionem resti-
tuetis et merito habebitis omnem a iudicibus oc-
casione devotivis favorem et providentiam: illud
scientes, [ut] quia iudicibus imminet undique fisco-
rum periculum, et manifestum, quia in proprio
suo periculo administrationes assumunt: et vos hoc
agnoscentes ex omni modo evitate indevotionem et
nolite vestras voluntates ita praebere inobedientes,
quatenus eorum egeatis vehementia, quam necessa-
rium est eos assumere propter inevitabilem fiscalium
exactionem; scientibus vobis nostris subiectis, quia
militares expensae et hostium insecutiones multa
egent diligentia, et non possunt citra pecunias haec
agi, causa videlicet nullam recipiente dilationem,
neque nobis concedentibus despicere Romanorum ter-
ram diminutam: qui et Libyam omnem reparavimus
et Vandalos in servitutem redigimus et plurima ad-
huc et maiora horum speramus a deo percipere et
agere, pro quibus competens est fiscalia tributa sine
imminutione et devote et secundum definita exigi
tempora. Quapropter si vos quidem devote occur-
retis iudicibus, illi vero facilem et praeparatam
fiscalium illationem in nos exhibuerint, et iudicium
laudabimus studium et vestram approbavimus volun-
tatem, et undique una quaedam erit optima et
consona praesidentium et quibus praesident con-
gruentia.

40

CAPUT XI.

Τῷ μεγάλῳ τοῖνον θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστῷ πάντες ὁμοίως ἀναπεμπέτωσαν ὕμνους ὑπὲρ

Magno itaque deo et salvatori nostro Iesu Christo
omnes similiter offerant hymnos pro hac lege, quae

universalis festi diebus dedicantes: ut omnibus liceat magistratus ut patres potius accipere quam ut fures
2 et illiberales bonisque suis insidiantes. Oportet autem vos quoque subditos nostros, cum sciatis,
quantam vestri curam gesserimus, cum omni devotione publica tributa integra inferre, neque magistratum
coactione indigere, sed ita vos obsequentes praestare, ut nobis ex ipsis factis ostendatis vos et ipsos
tantae humanitati opportunitam nobis gratiam vicissim exhibere, et merito devotionis nomine a magistra-
tibus omnem favorem et curam impetraturos: ut [hoc intellecto], quoniam magistratibus undique imminet tri-
butorum periculum et in confesso est eos cum suo periculo munera subire, vos quoque hoc intellecto omni
modo contumaciam evitetis nec animos vestros non obediētes praebatis ita, ut severitate illorum opus sit,
quam eos necesse est assumere propter inevitabilem tributorum exactionem. Nempe notum vobis est sub-
ditis nostris, expensas militares hostiumque persecutionem multa cura indigere, nec sine pecunia haec con-
fici posse, cum res nullam requirant dilationem neque nos facile patiamur imminui Romanorum terram, sed
et Libyam omnem recuperaverimus et Vandalos subiecimus et multa etiam his maiora nos et a deo ac-
cepturos et acturos speremus; ad quae publica tributa sine diminutione et grate atque definitis tem-
poribus pendere concedet. Quare si vos alacriter respondeatis magistratibus, illi vero facilem et expeditam
nobis tributorum solutionem reddant, et magistratus ob diligentiam laudabimus et vos ob voluntatem pro-
babimus, eritque una undique pulchra et consona tam imperantium quam parentum concordia.

XI. Magno igitur deo et servatori nostro Iesu Christo omnes pariter hymnos mittant pro hac lege,

3 μᾶλλον δέχεσθαι B || 5 ἡμᾶς M^a || 12 οἰκίαν LM ||
14 verba ἐκεῖνο γινώσκοντες nescio an delenda sint ||
19 εὐλαβεῖσθαι L¹ εὐλαβεῖσθε L² || 21 δεῖσθε L² ||
24 αἱ τῶν πολεμίων διώξεις LB^c || 25 οὐκ ἐνεστι B ||
27 μηδεμίαν ἀναβολὴν δεομένου] nullam recipiente dil-
lationem (i. e. μηδεμίαν ἀναβολὴν δεχομένου) ε || *οὔτε
libri || 30 μείζονα * τούτων L || 32 ἀνελλιπῶς τε καὶ
L || 33 τοὺς ὁρισμένους B^c || 34 μὲν om. B || 35 leg.
ἀπαντήσατε? || 38 ὑποδεξόμεθα L || 39 καλλῆ L

8 administrandorum agere R¹ || 9 nosmet R || nobis ex
ipsis Heimbach] nobismetipsis libri || 10 et om. R¹ ||
ipsis RV || 11 restituens V¹ || 14 ut om. vulg. || imminet
undique suppl. V² in spat. vac. || 16 assumunt V¹ || 17 co-
gnoscentes V || evitate T vulg. || et uite RV || 20 eos est
asumere V || 21 nobis R || 22 executiones R² || 24 nulla
recipiente dilatione R¹ || recipientem V¹ || 27 uandolos
V^a || redigimus R¹T || adhuc et] et adhuc R || 31 qua-
propter — quaedam (35) suppl. V² in spat. vac. 7 ver-
suum || si uos] suos R¹ || 34 laudabimus] exhibimus R¹ ||
probabimus R || 35 et consona R] consonaque V vulg. ||
36 sq. *congruentia magna. Itaque deo libri

1 communis quae R communionisque (quae V²) V al.
2 omnibus ut V || 3 sollicitatores R¹ || substantiis R¹ ||
5 quoque uos suppl. V² in spat. vac. || uestros R¹ ||

τοῦτον δὴ τοῦ νόμου, ὃς αὐτοῖς δώσει καὶ τὰς πατρι-
 δας οἰκίαν ἀσφαλῶς καὶ τὰς οἰκείας περιουσίας ἔχειν
 βεβαίως καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων ἀπολαύειν δικαιοσύ-
 νης. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦτο αὐτὸν ἐθέμεθα,
 ὅπως ἂν ἐκ τῆς ἐν τῷ νόμῳ δικαιοσύνης ἰσχύσωμεν
 τῷ δεσπότη θεῷ οἰκισθῆναι ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἡμετέραν
 οὐστήσαι βασιλείαν, ἵνα μὴ δόξωμεν περιορᾶν ἀν-
 θρώπων ἀδικουμένους, οὗς ἡμῖν παρέδωκεν ὁ θεός,
 ὅπως ἂν αὐτῶν διὰ πάντων φειδόμεθα, τῇ αὐτοῦ
 κατακολουθοῦντες ἀγαθότητι. Ὡστε τό γε ἐφ' ἡμῖν
 ἀφοσιούσθω τῷ θεῷ, διότι μηδὲν τῶν εἰς νόον ἡμῖν
 ἐρχομένων ἀγαθῶν ὑπὲρ κηδεμονίας τῶν ὑπῆκόων
 παραλιπώμεν. βουλόμενοι γὰρ τὰς ἀνελευθέρους
 τὰς καὶ ἀνδραποδῶδεις κλοπὰς ἀνελεῖν καὶ τοὺς
 ἡμετέρους ὑποτελεῖς ἐν εὐπαθείᾳ παρὰ τῶν τὰς ἐπι-
 χωρίους ἀρχὰς ἐχόντων φυλάξαι, διὰ τοῦτο ἐσπέυσ-
 αμεν προῖκα τὰς ἀρχὰς αὐτοῖς δοῦναι, ὅπως ἂν μηδὲ
 αὐτοῖς ἐξῆ πλημμελεῖν τε καὶ ἀρπάξαι τὸ ὑπῆκοον
 οὐπερ ἔνεκα πάντα αἰρούμεθα πόνον, οὐκ ἀξιούντες
 μεμίσθαι τοὺς πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκτάς, οἵπερ χρη-
 μάτων προῦβάλλοντο τὰς ἀρχὰς, ἑαυτοῖς ἀναιροῦντες
 τὴν ἀδίκαν τοῦ γε τοῖς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἀδικοῦσιν ἐπι-
 τῆμιον δίκαια, ἀλλ' αὐτοὶ τε οἷς ἐλάμβανον ἐγκαλιπτε-
 σθαι δίκαιοι καθεστῶτες, τοὺς τε οἰκείους ὑποτελεῖς
 δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο ἐξαρπάξαι τῶν κακῶς ἀρχόντων
 οὐκ ἐνδύμενοι οὐδὲ αὐτοῖς τοῖς ἀρχουσιν ἐπιτιμίαν σω-
 φρονεῖν προφάσει τῆς εἰρημένης αἰτίας. ἡμεῖς δὲ ἀρ-
 κούντα τῇ βασιλείᾳ πόρον εἶναι νομίζομεν τὸ μόνους
 ἐντελεῖς τοὺς δημοσίους κομίζεσθαι φόρους, ἀλλὰ μή
 τι καὶ ἐξωθεν προσεπιζητεῖν, ὅπερ τοῖς ὑπῆκοῖς
 πάντα καταδείσει τὸν βίον.

CAPUT XII.

IB Τὸ δὲ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον ἐπι-
 μελῶν χρηναὶ καὶ ἀκριβεστέρᾳ περιλαβεῖν ἀθήτημεν
 νομοθεσίᾳ, ὥστε τὸν ἡμέτερον σκοπὸν ἅπασιν γενέσθαι
 φανερόν. Θεσπίζομεν γὰρ τοὺς λαμπροτάτους τῶν ὑπο-
 τεταγμένων ἐπαρχῶν ἀρχοντας, χωρὶς ἀπάσης γινο-
 μένους χρημάτων δόσεως καὶ τῶν παρ' αὐτῶν διδο-
 μένων ὀκων μεμνημένους, ἔχειν καὶ ταύτην παρ'
 ἡμῶν τὴν παρορησίαν τοῦ μηδεμίαν εἶναι μηδενὶ πρὸς
 αὐτοὺς παντελῶς φόρου [ἴτοι κριτηρίου] παραγραφῆν 40

Quod autem primitus a nobis dictum est, adhuc
 maiori opere et subtiliori complecti existimavimus
 legislatione, quatenus nostra intentio omnibus fiat
 aperta. Sancimus enim clarissimos subiectarum pro-
 vinciarum administratores, citra omne factos pecu-
 niarum suffragium, et ab his datorum iureiurando-
 rum memores, habere et hanc a nobis licentiam, ut
 nulla sit ulli apud eos penitus fori praescriptio ne-

quae ipsis praestabit, ut et in patria versentur secure et bona sua tuto possideant et magistratuum iustitia fruantur. Etenim nos quoque ideo eam tulimus, ut ex ea quae legi inest iustitia domino deo nosmet conciliare nostrumque imperium confirmare valeamus, ne pati videamur homines iniuria affici, quos nobis deus dedit, ut eis semper parcamus ipsius benignitatem imitati. Itaque quantum ad nos piaculum sit deo, quoniam nihil eorum quae nobis pro subditorum cura in mentem veniunt bonorum praetermittimus. Qui cum illiberalia illa et servilia furta tollere velimus nostrosque subditos in tuta ab iis qui provinciales magistratus habent condicione servare, propterea studuimus gratis illis magistratus dare, ne ipsis liceat delinquere et spoliare subditos, quorum gratia omnem laborem suscipimus: indignati imitari eos, qui ante nos imperarunt, qui pretio magistratus proponebant, unde sibimet ipsi potestatem magistratus iniuste agentes iuste reprehendendi auferebant, immo et ipsos de iis, quae accipiebant, par erat pudore affici, cum nec proprios subditos ob id ipsum a malis magistratibus liberare neque magistratibus ipsis, ut sibi temperarent, propter causam modo dictam imperare possent. Nos vero sufficientem imperio reditum esse putamus, cum sola publica tributa integra accipiamus, neque vero etiam extrinsecus quid insuper quaeramus, quod subditis omnem vitam conturbet.

XII. Quod autem in prioribus a nobis dictum est, id maiore etiam et accuratioris legislatione comprehendendum esse existimavimus, ut consilium nostrum omnibus manifestum fiat. Sancimus enim, ut clarissimi subiectarum provinciarum magistratus nulla pecunia data creati et iurisiurandi memores ab ipsis praestiti, hanc quoque a nobis potestatem habeant, ut nemini apud eos ulla omnino fori praescriptio sit

1 δῶς L¹ || 5 ἰσχύοισιμεν LB || 7 καταστήσαι B ||
 8 παραδέδωκεν LB || 10 κατακολουθῆσαντες B || 11 ἡμῖν
 post μηδὲν coll. LB || 13 παραλαμβάνομεν? L¹ || ἀν-
 ελευθέρους L || 15 ἡμετέρους L || 16 ἐχόντων — 17 ἀρχὰς
 om. B^c || 18 ἐξείη B || τε L || 19 πόνον αἰρούμεθα
 M || 20 πρὸς L^a || 21 ἀναιροῦντες] ντες in ras. M ||
 23 δίκαιον M^a || 25 αὐτὸ δὴ om. ε || 26 αὐτοῖς ε] αὐτοῖ
 ML αὐτὸ B || 29 ἀτελεῖς B collatores (i. e. συντε-
 λείς) ε || εἰσκομίζεσθαι LB || μή τι καὶ L¹?MB] μή
 τι ἄλλο L² ε || 31 καταδείσει B commoueat ε || 32 εἰρη-
 μένης M^a || 33 μείζον] maiori opere ε || περιβαλεῖν
 (περιβαλεῖν L²) L || 40 αὐτοῖς L || ἴτοι κριτηρίου M,
 om. LB (ε)

1 et ante patrias om. R || proprias R || 3 et om.

R¹ || ca R¹ || *ex iustitia] et iustitia R et iustitiam V
 vulg. || 4 in lege] ex lege V || 7 per omnia] persona R¹ ||
 8 ideoque] ideo... R¹ || 9 deo] d. R¹ || in mente nostra
 R || 10 tutione R¹ || 13 conseruere R¹ || 14 relinquere
 R || 15 arripere R¹ arripere R²V¹ || subiectos VT] subiectis R vulg. || 16 perferrimus VT || 18 auferentem
 R¹ || 20 putatio R¹ || 21 arripere R¹ || 24 imperium R¹ ||
 33 completi R¹ compleri R²V || aestimauimus VT || 34 legis-
 lationem V¹ || 35 apta (t ex p corr.) R¹ || enim uiros
 clarissimos V || subiectarum — a nobis li (38) scr. R²
 in ras. 2 versuum || 36 sq. omni — suffragio R || 37 dato-
 rum] datore V^a dato RT dati vulg. || *iure iurando
 VT iureiu R iureiurandi vulg. || 39 nulli R¹

μήτε ἐν ταῖς ἀμαρτανομέναις παρά τινων βίαις μήτε ἐπὶ τοῖς ἐγκλήμασι καὶ ταῖς ἐντεῦθεν ἀδικίαις μήτε ἐπὶ ταῖς στάσεσι ταῖς δημοσίαις μήτε ἐπὶ ταῖς τῶν δημοσίων φόρων εἰσπραξέσιν, ἀλλὰ πάντας ὁμοίως ὑποκείσθαι τῇ τούτων δικαιοδοσίᾳ, οὐκ ἀναμενόντων οὔτε προστάξεις λαβεῖν ἐκ τῶν ἀρχόντων οἷς ὑπόκεινται, οὔτε μὴν εἰς αὐτοὺς, ἀλλ' ἀρκείσθαι τῷδε ἡμῶν τῷ νόμῳ, δι' οὗ πᾶσαν αὐτοῖς ἐξουσίαν παρέχομεν. οὐδενὸς ἀδειαν ἔχοντος παντελῶς ἐπὶ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν οὔτε προνομίᾳ χρῆσθαι τιμὴ οὔτε ἐκεῖθεν ἑαυτῷ κατορθοῦν τὸ πλημμελεῖν ἀνευθύνως. οὐ γὰρ ἂν οἱ πάσης ἀπεχόμενοι ληφείως ἀρχόντες ἡμερόν τι τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ ἡμετέρου προδήσουσι, δέους, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνο βλέποντες φυλάξουσι τοὺς ὑπερήκοους τὸ δίκαιον, πάντα κατὰ τοὺς ἡμετέρους κρίνοντές τε καὶ πράττοντες νόμους. Ἐπὶ γὰρ τοῖς τοιοῦτοις καὶ τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὄντας αὐτοῖς ὑποτάττομεν, οὐδὲ ἐκεῖσε δεομένοις προστάξεώς τινος ἰδίας ἢ παρ' ἡμῶν ἢ παρὰ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, ἀλλὰ τῷ παρόντι νόμῳ χρωμένοις καὶ τούτον αὐτοῖς δεκνύουσιν, ὥστε ἐπαμύνειν αὐτοῖς χρωμένοις τῇ τῆς ἀρχῆς παρηρησία, γινώσκοντας ὡς, εἰ μὴ τούτο πράξαιεν, καὶ σιτηθῶσαν καὶ αὐτῆς τῆς στρατείας ὑπομενοῦσιν ἐκπτώσιν καὶ τὸν εἰς σῶμα κίνδυνον ὑποστήσονται. Ὡστε ἡμῖν μηδενὸς ἑτέρου παντελῶς δεῖν ἀρχοντος, καὶ ληστοδικίας ἢ τοὺς καλονόμους βιοκολύτας, μάλλον δὲ λωποδύτας, ἢ ἀφοπλιστὰς ἐκπέμπειν, προφάσει μὲν δὴδεν εὐλόγους χρωμένους, αὐτοὺς δὲ τὰ πάντων χεῖριστα πράττοντας. τῶν γὰρ ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν τὴν ἐκάστου τῶν μεγίστων ἀρχῶν πληροῦντων τάξιν, καὶ ἀντὶ πάσης ἑτέρας δὲ ἀρχῆς ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχούντων, καὶ τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων νόμων τὸ γινεῖν αὐτοῖς ψηφίζομένων, τίς ἂν θάρσῃσιεν ἢ φόρον παραγραφῇ ἢ τοιοῦτῳ τιμὴ πρὸς αὐτοὺς χρῆσασθαι;

que in his, quae committuntur ab aliquibus, violentiis neque in criminibus et quae hinc oriuntur laesionibus, neque in seditionibus publicis neque in publicorum tributorum exactionibus, sed omnes similiter subiacere horum iurisdictioni, non expectantium neque praecepta percipere a iudicibus quibus subiecti sunt, neque nuntiare ad eos, sed contentos esse hac nostra lege, per quam omnem eis potestatem praebemus: nemine licentiam habente penitus in praedictis causis nec privilegio uti quolibet neque ex hoc sibimet impetrare, ut delinquant innoxie. Non enim qui omni abstinere acceptione iudices aliud quiddam dei et legis nostroque praeponunt timori, sed ad illum respicientes servabunt subiectis iustitiam, omnia secundum nostras iudicantes et agentes leges. Quia enim milites et huiusmodi in provinciis constitutos eis subicimus, neque in hoc cgebunt praecepto cuiuspiam proprio aut a nobis aut a nostris iudicibus, sed praesenti lege utentur et hanc eis ostendent, ut auxiliarent eis utentibus iudiciali fiducia, scientes quia, nisi hoc egerint, et emolumentorum et militiae sustinebunt casum et in corpus periculum patientur: ut nobis nullo alio penitus opus sit iudice, et aut latronum insectores aut appellatos violentiarum inhibitores, magis autem fures, aut violentos mittere, occasione quidem quasi rationabili utentes, ipsos autem omnium pessima facientes. Cum enim iudices provinciarum uniuscuiusque maximorum iudicum compleant officium et pro omni alio cingulo provinciis sufficiant et ad ea, quae ex nostris legibus super eis decreta sunt, quis praesumat aut fori praescriptione aut huiusmodi aliquo apud eos uti?

CAPUT XIII.

(Γ) Ἀπαγορεύομεν δὲ καὶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ στρατηγῷ τῆς Ἑσῶ καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις ἀρχουσιν, ἢ ληστοδικίας ἢ βιοκολύτας ἢ ἀφοπλιστὰς ἢ τινὰς τοιοῦτους ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκπέμπειν. Ἰστώσαν γὰρ

Interdicimus autem et gloriosissimo magistro militum Orientis et omnibus nostris iudicibus aut latronum insectores aut violentiarum inhibitores aut armatos aut aliquos tales in provinciam destinare.

neque in violentiis a quibusdam commissis neque in criminibus et laesionibus hinc oriundis, neque in causis publicis neque in publicorum tributorum exactionibus, sed ut omnes similiter illorum iurisdictioni subiecti sint: quippe quibus neque expectandum sit, ut praecepta accipiant a magistratibus quibus subiecti sunt, neque ad eosdem denuntiandum, sed hac nostra lege acquiescant, per quam omnem potestatem illis concedimus; nec cuiquam omnino venia detur in praedictis causis vel privilegio ullo utendi vel exinde in animum sibi inducendi impune delinquere. Neque enim magistratus, qui ab omni lucro abstinere, aliud quicquam deo et legi et nostro metui praeponent, verum ad eum respicientes subditis iustitiam custodient, omnia secundum leges nostras et iudicantes et agentes. In talibus enim rebus etiam milites, qui in provinciis sunt, ipsis subicimus, qui ne ad hoc quidem proprio aliquo iussu sive a nobis sive a magistratibus nostris edendo egeant, sed hac lege utantur eamque illis ostendant: ut ipsis magistratus potestate utentibus auxilio sint, scientes se, nisi hoc fecerint, et annonae et ipsius militiae iacturam subituros et de corpore periclitaturos. Quapropter nullo plane alio magistratu nobis opus est, nec ut persecutores latronum, aut biocolytas qui vocantur vel potius grassatores, aut exarmatores emittamus, qui praetextibus quidem ferme honestis utuntur, ipsi autem omnium pessima faciunt. Cum enim magistratus provinciarum locum uniuscuiusque maximorum magistratum obtineant et pro quovis alio magistratu provinciis sufficiant, et quae secundum leges nostras sunt quantum in ipsis est decernant, quis aut praescriptione fori aut eiusmodi ulla re apud eos uti audeat?

XIII. Interdicimus autem et gloriosissimo per Orientem magistro militum et omnibus magistratibus nostris, ne vel latronum persecutores vel biocolytas vel exarmatores vel eius generis alios in provincias

3 στάσεσι M⁵] ἐνστάσεσιν LB || 6 sq. *οὐδὲ — οὐδὲ libri || 10 *οὐδὲ — οὐδὲ libri || 16 ἐπεὶ γὰρ L¹ quia enim ε || 17 τοῖς τοιοῦτοις καὶ τοῖς στρατιώταις] milites et huiusmodi ε || 18 ἐκεῖσε] ἐκεῖνοις B || 19 παρὰ τῶν] περὶ τῶν L¹ || 20 τῷ] τῶν L || 22 γινώσκοντας M⁵] καὶ γινώσκοντας LB || 24 αὐτῆς om. ε || καὶ εἰς τὸν εἰς M || 26 καὶ] et aut ε. Aut ante aut post καὶ quaedam excidisse videntur, fort. leg. καὶ (μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι ἢ) ληστοδικίας κτλ. (cf. Julian. 15, 60 in.) || 29 πάντα B || 31 ἀρχόντων B || 32 ἑτέρας δὲ M] δὲ om. LB ε || 35 ἢ ante τοιοῦτῳ om. L || τινὲ] τι τινὲ L¹ || 37 εἴω M] εἴωας LB || καὶ πᾶσι bis scr. M || 38 ἀφοπλιστὰς L || 39 Ἰστώσαν — πειραθίσονται (77, 7) om. LB

4 omnis R¹ || 5 expectandum R² || 7 contemptos V^T

contentus R¹ || 8 potestate V || 9 nemine licentiam habente Contius] omnem licentiam habentes libri, et ipsi ante omnem add. R² || 10 ex om. R¹ || 11 sibimet R¹ || delinquant RT || 12 omni] omnino V || abstineant R || acceptione] actione V¹ || 13 quiddam] qui* R¹ || proponant R praeponant vulg. || 15 nostram V¹ || 17 agebunt R¹ || 20 ostendent V² vulg.] ostendent RV¹T || ut] aut R || utentes R² || fidentia R || 21 scientes quia nisi] scientesque in (nisi corr. 2) V scientes quod nisi R² quouff (om. scientes) R¹ || 23 potentur R¹ || ullo R¹ || opus sit] posit R¹ || 24 et aut] et om. R¹ || 29 officium om. R¹ || 30 et om. R¹ || 31 eius R¹ || 32 aliquid RV¹ || 36 Verba inde a dicimus vocis Interdicimus usque ad no vocis nobis (77, 9) scr. R² in ras. 8 versusum || 39 prouintiam RV¹] prouincias vulg.

γι τε γενέσθαι μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον θαρρήσαντες, ὡς συλληφθέντες παρὰ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ δεσμοτήριον οἰκήσουσι καὶ εἰς ἡμᾶς τοῦ πράγματος μνηρομένον τὸν ἔσχατον ὑποστήσονται κίνδυνον· οἱ τε τὰς τοιαύτας αὐτοῖς παραδιδόντες προστάξεις triginta librarum auri ὑποστήσονται ποινήν, καὶ μείζονος δὲ ἔτι καὶ σφοδρότερας ἡμῶν ἀνακλή-
 10 Δ σεως πειραθήσονται. Δεῖ τοίνυν τοὺς ἀρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν τοσαύτης ἀξιοθύντας παρ' ἡμῶν ἐξουσίας οὕτω τῷ πράγματι χρῆσθαι, ὡς δικαίως καὶ νομίμως ἅπασιν εἶναι φοβερούς, εἰδόντας ὡς, εἰ τῇ δεδομένη παρ' ἡμῶν ἀρχῇ κακῶς καὶ ἀναξίως τῆς ἐπιτροπείας αὐτοῖς παρ' ἡμῶν παρηγορίας χρήσονται, ὑποκείσονται ταῖς τιμωρίαις αἷς ἐμπροσθεν εἵ-
 15 πομεν, καὶ ἕως τὴν ἀρχὴν ἔχουσι ταύτας ὑπομένοντες, καὶ ἐπειδὴν αὐτὴν κατάθουτο, μείζονων ἔτι πειρώμενοι κινδύνων. Οὐδὲ γὰρ δίδομεν αὐτοῖς ἀδειαν, πρὶν τὸν νεομισμένον τῶν πενήτηκότα ἡμερῶν πληρωσίου χρόνον, τῶν ἐπαρχιῶν ὅν ἤρξαν ἀναχωρεῖν ἢ κατὰ πρόφασιν reuocatorias [ἢτοι ἀνακλήσεως] 20 ἢ κατὰ πρόφασιν φυγῆς ἢ κατὰ ἄλλην οἰανοῦν αἰτίαν γινώσκουσιν ὡς, καθάπερ ἐμπροσθεν εἰπόντες ἐφθήμεν, εἴτε ἐπὶ ταύτης γένοιντο τῆς εὐδαίμονος πόλεως εἴτε ἐν οἰαδίποτε χωρῇ, πρὸς τὴν ἐπαρχίαν αὐθις ἐπαναχθέντες ἢς ἤρξαν ποινὰς ὑφέξουσιν, ἄς 25 ἐμπροσθεν εἰπόντες ἐφθήμεν.

CAPUT XIV.

Τὸν δὲ ὄρκον δώσουσιν ἐνταῦθα μὲν κατὰ τὸ ἀνω-
 10 Ἐ τέρω ἤρθεν. Εἰ δὲ τισιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις οὐσι πέμποιτο τὰ τῆς ἀρχῆς σύμβολα, ἐπὶ τε τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως καὶ τῶν, ἐν 30 αὐτῇ πρωτεύοντων τὸν ὄρκον ὑφέξουσιν, καὶ οὕτω τῶν τῆς ἀρχῆς ἀντικλήφονται πράξεων· δηλαδὴ τῆς σῆς ὑπεροχῆς προνοούσης τοῦ, εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως περὶ λάβοι τις ἀρχὴν, εἴτε κατὰ χωρὴν αὐτῶν τὰ σύμβολα ταύτης πεμφθεῖ παρὰ τῆς 35 σῆς ὑπεροχῆς, αὐτὸν τὸν λαμβάνοντα τὸ ἀσφαλὲς περιποιεῖν τῷ δημοσίῳ περὶ τῆς τῶν φόρων ἀμείπτου εἰσπράξεως, καθάπερ ἂν αὐτὸς καθαρῶς δοκιμάσειας. Κεῖσθω δὲ ὁ νόμος ἡμῖν οὕτως ἐφ' ἅπασιν τοῖς τὰς

Sciant enim, qui ad hoc institui post hanc legem nostram praesumpserint, quoniam capti ab his nostris iudicibus provinciarum et in vincula rediguntur et ad nos causa renuntiata a nobis summum periculum sustinebunt: et qui huiusmodi eis praecepta tradiderint, triginta librarum auri sustinebunt poenam et maiorem insuper ac vehementer nostram indignationem experientur. Oportet igitur iudices provinciarum, tantam promeritos a nobis potestatem, sic causis uti, ut iuste et legitime sint omnibus metuendi, scientes quia, si data a nobis administratione male et indigne utantur a nobis concessa sibi licentia, subiacebunt supplicii quae primitus diximus, et donec administrationes habent haec perferentes, et dum eas deposuerint maiori adhuc experientur periculo. Non enim damus eis licentiam ante quam legitimum quinquaginta dierum compleatur tempus, a provinciis in quibus administraverunt discedere aut per occasionem reuocatoriae aut per occasionem fugae aut per aliam quamlibet causam, scientibus, sicut praediximus, quia, sive ad hanc veniant felicissimam civitatem sive in quamcumque regionem, ad provinciam denuo revocati, cui prae- fuerunt, poenas sustinebunt, quas prius diximus.

Iusiurandum vero dabunt hic quidem, quod superius diximus. Si vero aliquibus in provinciis existentibus mittantur cinguli codicilli, et coram deo amabili episcopo metropolitano et qui in eis primates sunt iusiurandum subibunt, et ita cinguli suscipiant actiones: tua quippe celsitudine providente, sive in hac maxima civitate perceperit aliquis administrationem sive in provincia ei codicilli eius transmittantur a tua celsitudine, ut ipse qui accepit cautionem faciat fisco de tributorum inculpabili exactione, sicut ipse pure probaveris. Posita sit autem lex haec a nobis in omnibus administra-

mittant. Sciant enim et qui post hanc legem tales existere ausi sint, se comprehensos a magistratibus provinciarum et carcerem habituros et re ad nos delata extremum periculum subituros esse: et qui eiusmodi iussa iis dant, se triginta librarum auri poenam esse passuros, et maioris etiam graviorisque indignationis nostrae periculum facturos. Oportet igitur magistratus provinciarum tanta potestate a nobis dignatos ita rem agere, ut iuste et legitime omnibus metuendi sint, scientes se, si magistratu a nobis dato male et indigne potestate ipsis a nobis commissa utentur, poenis quas supra diximus fore obnoxios, et dum magistratum gerunt eas passuros et ubi eum deposuerint maiora etiam pericula subituros. Neque enim damus iis facultatem, antequam legitimum quinquaginta dierum tempus impleverint, ex provinciis quibus praefuerunt vel nomine reuocatoriae vel nomine fugae vel alia quacumque de causa discedendi: sciantque se, sicuti ante iam diximus, sive in hac felicissima urbe sive ubicumque locorum sint, ad provinciam cui praefuerunt rursus reductos poenas, quas iam ante diximus, subituros esse.

XIV. Iusiurandum vero hic quidem secundum id quod supra dictum est praestabunt. Quodsi quibus, qui in provinciis sunt, insignia magistratus mittantur, coram deo carissimo episcopo metropolis et primatibus qui ibi sunt iusiurandum praestabunt, atque ita magistratus negotia suscipiant; ac tua videlicet sublimitas curam gerat ut, sive quis in hac magna urbe magistratum accipiat sive cui in provinciam insignia eius ab sublimitate tua mittantur, is, qui ea accepit, cautionem fisco praestet de tributorum integra exactione prout ipse liquido probaveris. Lataque esto haec nobis lex de omnibus valitura qui

2 παρὰ τῶν ἀρχόντων] ab his nostris iudicibus s. || 6 τριάκοντα λιτρῶν χρυσίου s. v. M || 9 ἀξιοθύντα L¹ || 10 τῷ πράγματι] causis s. || 11 φανερούς B || 17 κινδύνως L¹ || 18 τὸν — πληρωσίου om. L || 19 χρόνων L, ἡμερῶν s. v. add. L² || ἤρχον B || 20 reuocatorias ἢτοι ἀνακλήσεως M reuocatorias L ἀνακλήσεως B || 21 οἰανοῦν] ὅν L¹ || 22 καθάπερ καὶ ἐμπροσθεν B || 25 sq. ἄς — ἐφθήμεν om. LB || 26 ἐμπροσθεν M || 27 τῷ τὰ M || 31 οὕτως L || 33 τοῦ] τοῦτο B || 34 περὶ λάβοι L || 39 οὕτως M^a

1 *instituti (cons. tituti d) libri || nostram legem vulg. || 3 iudicibus videlicet provinciarum t || rediguntur vulg. || 4 renuntiata R annuntiata V nuntiata t vulg. || 5 qui] quia V || 7 ac] et R || 8 experientur V || 9 *tantam] tanquam libri || potestate V^b || 10 ut] et R¹ || 11 a nobis om. R¹ || 13 supplitiis subiacebunt V || primitus et donec diximus

R¹ || 14 administrationem R¹ || 15 deposuerunt R || maiora (maiori 2) adhuc **** (supplicio in ras. 2) experientur (om. periculo) V. Leg. maiora adhuc experientes pericula? || 16 enim suppl. V² in spat. vac. || 18 a provinciis — reuocatoriae scr. R² in ras. 2 versusum || 19 aut — reuocatoriae om. t || aut per occasionem ante fugae punctis not. V² || 20 quamlibet aliam V || 21 quia om. V² || 22 quacumque regione V || 23 praefuerint t || 27 hic V² hoc R V² vulg. || quod] hoc quod t || superius] eis add. t¹ || 29 mutantantur R¹ || codicelli t¹ || 32 suscipiant t || tuas R¹ || providentia R¹ || 34 codicelli t || 35 transmittantur R || 37 exactione suppl. V² in spat. vac., excusatione R¹ || probavit R^a || posit autem lex haec R¹ posita autem sicut (sit lex corr. V^b) haec V posita autem sit haec lex t || 38 in om. R¹

παρ' ἡμῶν ὁρτῶς ὀνομασθησόμενας ἀρχὰς ἐκ τοῦ παρόντος χρόνου ἀμίσθους παραληφόμενοι. τὰ γὰρ δὴ προειληφῶτα τοῖς ἐμπροσθεν κειμένοις ὑποκείσθω νόμοις, οὐδεμίαν ποινῆς τῶν ἐν τῷδε ἡμῶν τῷ νόμῳ διωρισμένων ἐπιχειμήντες τοῖς μέχρι νῦν τὰς ἀρχὰς ἔχουσι, πληρὴν εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦδε τοῦ νόμου κλέπτοντες ἄλοιοιεν.

(Ἐπίλογος.) Ταῦτα τοίνυν ἢ σὴ ὑπεροχὴ πάντα μανθάνουσα ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὑποτεταγμένοις φανερὰ παρασκευασάτω γενέσθαι, κατὰ τὸ νενομισμένον προσταγμάσι χωρὴν πρὸς πάντας τοὺς τῶν ἐπαρχῶν ἡγουμένους· ὥστε αὐτοὺς γινώσκοντας τὴν ἡμετέραν περὶ τοὺς ὑπὸ κήρους σπουδῆν καὶ ἦν ἐχομεν περὶ τῶν ἀρχόντων χειροτονίαν γνώμην, εἶδέναι, πῶσαν αὐτοῖς ἀγαθὰν μεταδεδώκαμεν, οὐδὲ τῆς βασιλικῆς θεραπείας διὰ τὴν αὐτῶν εὐδαιμονίαν φεισάμενοι. Dat. xvii. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons.

[a. 535.]

Ἰδικτον γραφὴν τοῖς ἀπανταχοῦ γῆς Θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις καὶ ὁσιωτάτοις πατριάρχασι.

20

Τῆς παραδοθείσης ἡμῖν ἐκ Θεοῦ πολιτείας κηδόμενοι καὶ ἐν ἀπάσῃ δικαιοσύνῃ ζῆν τοὺς ἡμετέρους ὑπὸ κήρους σπεύδοντες, τὸν ὑποτεταγμένον νόμον ἐγράψαμεν, ὃν δὴ τῇ σῇ ὁσιότητι, καὶ δι' αὐτῆς ἀπάσι τοῖς τῆς ἐπαρχίας τῆς σῆς ποιῆσαι φανερόν καλῶς ἔχειν ἐνομίσαμεν. τῆς οὖν σῆς Θεοφιλίας καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ἔστω ταῦτα παρατηρεῖν, καὶ εἴ τι παραβαίνονται παρὰ τῶν ἀρχόντων, εἰς ἡμᾶς μνηστέον, ὅπως ἂν μὴ τι παροραθῆι τῶν ὁσίων τε καὶ δικαίων ὑφ' ἡμῶν νομοθετηθέντων. Εἰ γὰρ ἡμεῖς μὲν τοὺς ἡμετέρους ὑπὸ κήρους ἔλευντες, ὅτι πρὸς τῇ τῶν δημοσίων φέρων ἐκτίσει καὶ μεγάλας ὑπέμενον ἐκ τῆς τῶν ἀρχόντων κλοπῆς ἀδικίας διὰ τὰς γινόμενας τῶν ἐπαρχῶν πράξεις, ταύτας ἀνελεῖν διὰ τοῦ ὑποτεταγμένου ἐσπεύσαμεν νόμου, ὑμεῖς δὲ ἄφθμουν· τες μὴ προσαγγείλητε, ἡμῖν μὲν ἀφοσιούσθω τὸ πρὸς

Edictum extat B 6, 3, 48. 49.

magistratus a nobis distincte nominandos inde a praesenti tempore gratis sunt suscepturi. Nam praeterita quidem legibus ante latis subiaceant, ut nulla earum poenarum, quae in hac nostra lege definitae sunt, eis incumbant, qui usque adhuc magistratus habent, praeterquam si et ipsi post insinuationem huius legis furantes deprehendantur.

Epilogus. Haec igitur omnia tua sublimitas a te cognita ut in omnibus provinciis subiectis manifesta fiant, curet edictis ex more legitimo usa ad omnes provinciarum praesides, ut illi, comperto nostro erga subditos studio et quod habemus de creatione magistratum consilio, sciant, quantorum illos bonorum participes fecerimus, ne imperiali quidem cultui ob eorum felicitatem parcentes.

Edictum ad deo carissimos ubique locorum episcopos sanctissimosque patriarchas scriptum.

Cum rei publicae a deo nobis traditae curam geramus et operam demus, ut subditi nostri in omni iustitia vivant, legem subiectam scripsimus, quam iam sanctitati tuae et per eam omnibus qui in provincia tua sunt facere manifestam bene se habere existimavimus. Tuae igitur pietatis et reliquorum episcoporum esto haec observare et, si quid delinquatur a magistratibus, ad nos nuntiare, ne quid eorum, quae sancte et iuste a nobis sancita sunt, negligatur. Nam si nos subditorum nostrorum miseriti, quod praeter publicorum tributorum solutionem etiam magnas iniurias ex magistratum furtis propter provinciarum venditiones quae fiebant perpessi sunt, has per legem subiectam tollere studuimus, vos vero per negligentiam non

1 ὁρτῶς om. ε || 2 παραληφόμενος L || 3 ὑποκείσθω om. L || 9 μανθάνουσιν L¹ || 10 παρασκευάσασα L¹ || κατὰ τὸν L || 13 περὶ om. L || σπουδῆς L¹ || 17 subscr. om. Ath. Theod., dat. april. consl. uelisarii Iul.^o, dat. k. April. Iul.^o || Bilisario M || 18 Edictum (18—80, 11) h. l. om. M, habet f. 391 inter Edicta primo loco, unde v. ll. enotavi. In ε habetur infra ante Iusiurandum (p. 89, 42) || γραφὴν — πατριάρχασι om. B || πανταχοῦ, om. γῆς L || 19 archiepiscopis ε || 25 τοῖς τῆς MB] τοῖς τε L || 26 Θεοφιλίας M L B || 27 ἐπισκόπων om. ε || εἴ τοι L || 28 περὶ L || ἡμᾶς L || 32 ὑπέμενον M sustinent ε || 34 πράξεις L || 35 νόμον L¹ || ἡμεῖς L || 36 πρὸς ἀγγέλλεται ἡμῖν ἀφθμούντων πρὸς L

1 et om. V || 2 nam quae] namque R¹ V nam queque t¹ || 3 poteritis R¹ || 4 horum om. R¹ || quae] quaeque V || 5 administrationis R² || 6 tamen] tantum V || insinuatione

tionibus a nobis nominandis et ex praesenti tempore sine suffragio percipiendis. Nam quae praecesserunt, pridem positae subiaceant legibus, nulla poena horum quae in hac nostra lege determinata sunt immineat hactenus administrationes habentibus, nisi tamen et ipsi post insinuationem huius legis furari capiuntur.

(Epilogus.) Haec igitur tua celsitudo universa cognoscens in omnibus gentibus sub se constitutis fieri manifesta procurat, sollemniter praeceptis utens apud omnes provinciarum praesides, ut ipsi cognoscentes nostrum circa subiectos studium et quam habemus circa ordinationem iudicum voluntatem, considerent, quanta eis bona participantur, neque imperii medelae pro eorum felicitate parcentes.

Dat. xii. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons.

[a. 535.]

Edictum scriptum in omni terra deo amabilibus archiepiscopis et sanctissimis patriarchis.

Traditae nobis a deo reipublicae curam habentes et in omni iustitia vivere nostros subiectos studentes subiectam legem conscripsimus, quam etiam tuae sanctitati, et per eam omnibus qui tuae provinciae sunt, facere manifestam bene habere putavimus. Tuae igitur sit reverentiae et ceterorum haec custodire et, si quid transcendatur a iudicibus, ad nos referre, ut nihil contemnatur horum quae sancte iusteque a nobis sancita sunt. Si enim nos quidem nostrorum subiectorum miserati, quoniam supra fiscalium functionum exactionem etiam maximas sustinent ex furto iudicum violentias propter factas provinciarum venditiones, haec auferre per subiectam studuimus legem, vos autem neglegentes non refe-

V || 9 in om. V || 10 praeceptis omnibus utens V || 12 uestrum R¹ || studium quam (om. et) ex corr. V || 13 circa om. t || ordinationem R || 14 leg. participamus? || 17 subscr. dat. xii kal. Mai. p. c. viii Belisario uic consulis Escorial, datur xii kal. Mai. post cons. Belisarii uic cons. Paris., datum xii kal. Madii p. cosl. Bilisario Bamb. alter, dat. bilizario (corr. bilizario) t; om. RV || 18 Edictum scriptum archiepiscopis in codd. infra denuo habetur ante Iusiurandum (p. 89, 42): transposui cum vulg. || 19 et sanctis R, et sanctissimis om. t || 22 vivere] iure R¹ utre V¹ || 23 subiecta R² || lege R¹, legem R³ || quam] quae R¹ || etiam RV] et vulg. || 25 haberi RV || 26 reuentie R¹ || hoc t || 27 transendantur R || 28 ut V³ in ras. || 29 iustique t || sancita constituta t || si] sic RV¹ || 31 functionum exactionem t vulg.] functionem exactionem R sanctionum exactionem V || maxima sustinere R || 32 violentas R¹ || prouintia R¹ || 33 hoc t || per] pro R¹ || subiectas t²

τὸν δεσπότην θεόν, ὑμεῖς δὲ ἀπολογήσεσθε πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων ἀδικίας, εἴ τι παρὰ τὸ μὴ μαθεῖν ἡμᾶς βλάβος τοῖς παρ' ὑμῶν ἀνθρώποις ἐπαγοίτο. ἀλλὰ δεῖ παρόντας ὑμᾶς τῇ χώρᾳ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀγωνιῶντας φανεροῦς ἡμῖν καθιστᾶν καὶ τοὺς ὁρθῶς ἀρχοντας καὶ τοὺς παραβαίνοντας τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον, ὅπως ἂν ἐκατέρου γινώσκοντες τοὺς μὲν κολάζωμεν, τοὺς δὲ ἀμειβώμεθα. Ἐπειδὴν δὲ ὁ νόμος δημοσίᾳ προτεθείη καὶ ἅπασιν γένοιτο φανερός, τηρικῶντα ληφθεὶς ἐνδον ἀποκείσθω 10 ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν, ὅλα καὶ αὐτὸς ἀνατεθειμένος θεῷ καὶ πρὸς σωτηρίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων ἀνθρώπων γεγραμμένος. ποιῆσατε δὲ ἂν κάλλιον καὶ τοῖς αὐτόθι πᾶσιν ἀνθρώποις συμφερότερον, εἴπερ αὐτὸν ἐγκολάψαντες ἢ 15 σαπίσιν ἢ λίθοις ἐν ταῖς στοαῖς τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας ἀναγράφαιτε, πρόχειρον παρεχόμενοι πᾶσι τῶν νομοθετηθέντων ἀνάγνωσιν τε καὶ κτήσιν.

ratis: a nobis quidem consecrata sit domino deo, vos autem rationem reddetis apud eum pro aliorum iniustitia, si quid non agnoscentibus nobis damnium apud vos hominibus inferatur. Sed oportet praesentes vos provinciae et pro eis ac reliquis decertantes manifestos nobis facere et rectos iudices et transcendentis hanc nostram legem, quatenus utrumque cognoscentes hos quidem puniamus, illis autem repensemus. Cumque lex publice proposita fuerit 10 et omnibus manifestata, tunc sumpta intus recondat in sanctissima ecclesia cum sacris vasis, utpote et ipsa dicata deo et ad salutem ab eo factorum hominum scripta. Facietis autem melius et illic habitantibus universis hominibus utilius, si eam sculptentes aut tabulis aut lapidibus in porticibus sanctissimae ecclesiae describatis, pronam praebentes omnibus horum quae sancita sunt lectionem atque possessionem.

CAPUT I.

Εἰ δὲ τῆς τῶν ἀρχόντων καθαρότητος τοσαύτην ἐδέμεθα πρόνοιαν, πρόδηλον ὡς πολλῶ μᾶλλον τοῖς 20 ἐκδικίοις οὐκ ἐφήσομεν οὐδ' ὅτιον οὐτε λαμβάνειν οὐτε δίδοναι. δώσουσι μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν παρεχόμενων αὐτοῖς προσταγμάτων ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπαρχῶν, εἰ μὲν μείζονες αἱ πόλεις εἴεν, solidos quattuor, εἰ δὲ τῶν ἐλαττόνων, solidos tres, 25 καὶ πέρα τούτων οὐδέν· λήγονται δὲ οὐδ' ὅτιον παρ' οὐδενός, πλην εἰ μὴ τις ἐκ τοῦ δημοσίου νενομισμένος αὐτοῖς προσή πόρος· ἢ εἴπερ μηδὲν ἐκ τοῦ δημοσίου λαμβάνοιεν, μηδὲν περαιτέρω τῶν τῆ θείᾳ ἡμῶν διηγορευμένων διατάξει κομίζεσθαι. ἐπειτοίγε εἴ τι 30 λαβόντες ἄλοισιν ἢ αὐτοῖς ἢ οἱ καλούμενοι αὐτῶν χαρτολάροις ἢ ἑτεροῖς τις τῶν περὶ αὐτοὺς, ἐκεῖνο τετραπλάσιον ἀποδώσουσιν ὅπερ ἔλαβον, καὶ τοῦ φροντισματος ἀπελαθῆσονται· καὶ πρὸς γε καὶ ἕξορῆ διηνεκεῖ ζημιωθέντες καὶ εἰς σῶμα σωφρονοσθέντες 35 δώσουσι χώραν ἀνδράσιν ἀγαθοῖς ἀντὶ κακῶν τοῦ φρον-

Si vero pro iudicum puritate hanc habuimus providentiam, palam est, quia multo magis defensoribus non permisimus nec quicquam accipere neque dare. Dabunt enim (pro) concessis sibi praecipitis in foro gloriosissimorum praefectorum, si quidem maiores sint civitates, solidos quattuor, si vero minores, solidos tres, et ultra haec nihil: accipient autem nihil ab ullo, nisi aliquis ex fisco sollemnis eis • quaestus, aut si nihil ex fisco percipiunt, nihil ultra quam sacra nostra statutum est constitutione percipiant. Alioquin si quid accipere capiantur aut ipsi aut qui vocantur eorum chartularii aut alter quispiam, qui circa eos sunt, illi quadruplum restituent quod acceperunt, et hac sollicitudine repellentur, insuper exilio perpetuo multabuntur et in corpore castigati reddent provinciam viris bonis pro malis

denuntietis, a nobis quidem abesto piaculum adversus dominum deum, vos autem rationem illi reddetis de aliorum iniuriis, si quid inscientibus nobis damni hominibus qui apud vos sunt inferatur. Verum oportet vos praesentes in provincia et pro illis ac reliquis sollicitos nobis et eos qui recte magistratu funguntur et qui legem hanc nostram violanti manifestos facere, ut utrisque cognitis alios quidem puniamus, alios vero remuneremus. Lex autem ubi publice proposita omnibusque manifesta facta erit, tunc deprompta intus in sanctissima ecclesia iuncta sacra vasa recondatur tamquam et ipsa deo dedicata et ad salutem hominum ab illo creatorum conscripta. Melius autem et utilius omnibus qui illic sunt hominibus facietis, si eam vel tabulis vel lapidibus insculptam in porticibus sanctissimae ecclesiae perscribatis, expeditam eorum quae sancita sunt et lectionem et possessionem omnibus praestituri.

I. Quodsi integritatis magistratum tantam curam gessimus, manifestum est nos multo magis defensoribus, ne quicquam aut accipiant aut dent, permissuros esse. Nam dabunt quidem pro concessis sibi edictis in iudicio gloriosissimorum praefectorum, si maiores sint urbes, solidos quattuor, si vero ex minoribus, solidos tres, nec ultra haec quicquam: nec magis accipient quicquam ab ullo, nisi qui ex fisco legitimus ad eos perveniat quaestus; quodsi nihil ex fisco accipiant, nihil praeter ea, quae in sacra nostra constitutione sancita sunt, auferant. Alioquin si quid vel ipsi vel chartularii qui vocantur eorum vel alius quis eorum qui circa illos sunt accepisse deprehendantur, quadruplum illud quod acceperunt reddent, et a munere removebuntur, atque insuper et perpetuo exilio puniti et corporis supplicio castigati locum facient viris

1 ἀπολογήσεσθαι ML || 3 ὑμῶν Haloander ε] ἡμῶν libri || 4 δεῖ δὲ L || ἡμᾶς M || 5 φανερός L || 7 ἡμῶν L || ἐκατέρου LBε || 8 γινώσκοντες L || κολάζοιμεν — ἀμειβοίμεθα B || 9 πᾶσι LB || 14 ποιῆσατε B] ποιήσεται ML || 15 συμφερότατον B συμφερότατον L || 16 ταῖς ἀγιωτάταις L || 17 *ἀναγράφαιτε LB ἀναγράφητε M ἀναγράφητε Scrimger || 19 τοσαύτην] hanc ε || 21 ἐφήσομεν] permisimus ε || οὐδ' M] εἰδ' L || *οὐδὲ ML] om. B || 22 οὐτε L] οὐδὲ M οὐ B || μὲν om. BL || 23 παραγμάτων L || 24 ἐπαρχῶν M || 25 solidos quattuor (s. v. ὄν Z) M νομισμάτων τεσσάρων L νομίσματα τέσσαρα B || solidos tres M] ὄν T s. v. M νομισμάτων τριῶν L νομίσματα τρία B || 26 δὲ om. LB || 27 νενομισμένος — δημοσίον om. L || 28 προσή M || 29 παρατέρω τὸν L || 31 αὐτοῖς ἢ οἱ om. L, ἢ om. B || 32 ἐκεῖνο Bε

1 quidem — deo suppl. V² in spat. vac. || consecrata sit R² vulg. || consecratam V (ante h. v. contra legem add. V³) non consecratam R¹; an consecrator? || uos autem R² et

vulg.] om. R¹ V || 2 apud eum] ei apud eum R¹ V || 3 quid] quis V quod vulg. || 4 omnibus R¹ || 5 uos] suos R¹ || reliquis corr. ex prouintie R || *detestantes libri || 7 utrosque vulg. || 8 agnoscentes R || 9 repetissemus R¹ || lex suppl. V² in spat. vac. || publico R || 10 manifesta t vulg. || *sumptus V] sumptus omnes R || reconditus R¹; an reconditor? || 11 ut puta t || dicata (e superscr. 2) V dedicata vulg. || 13 faciens R¹ facientis t || 14 illic] hic t || omnibus R || 15 sculptentes] scul V² in spat. vac. || aut] autem V¹ a t || aut] a t || porticibus] c in ras. V portibus t || 16 scesime R¹ || *pronam] penam R¹; plenam vulg. || 17 lectione atque possessione t || 19 iudicium R || puritatem V || 21 neque dare R¹ nec quicquam dare V || 22 pro add. vulg. || praecipitis priuatis V || in om. R || 23 maiore R¹ || 24 solites R¹ || 25 autem] aut V¹ t || 26 ex] et R¹ || 27 quaestus] erit add. vulg.; leg. (accedat) quaestus? || 28 constitutum est R || constitutione bis scr. R¹ || 30 chartularis R² || 32 acceperint V || et haec m^{ac} et haec R² || replentur t || 33 peretuo R

τίσματος ἀντιλαμβάνεσθαι. Ἔσεσθε δὲ καὶ τούτων φιλίκες ὑμεῖς, καὶ κωλύοντες τὰ παρὰ τὰτα γινόμενα καὶ μηύοντες, ὥστε μὴ διαλαθεῖν τι τῶν ἀμαρτανόμενων μηδὲ ἐκ τοῦ λαθεῖν ἀτιμώρητον εἶναι, ἀλλὰ πᾶσαν ἰσοτιὰ τε καὶ δικαιοσύνην τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἐπανθήσαι. Εἰ δὲ καὶ οἱ μέχρι νῦν ἄρχοντες μὴ μετὰ τὴν ἐμάρτισιν τοῦδε νόμου πάσης ἀπόσχονται κλοπῆς, ἴστωσαν καὶ αὐτοὶ ταῖς ἐκ τούτου νόμου ποιναῖς ὑποκειμένοι. [τοῦτο τὸ ἰδικτον πρὸς τοὺς ἐπισκόπους.] Dat. xv. k. Mai. CP. Belisario 10 v. c. cons.

defendendam. Eritis autem et in hoc custodes vos, et inhibentes quae praeter haec aguntur, et insinuant, ut neque lateat aliquid horum quae delinquantur neque latendo sit inpunium, sed omnis acqutitas atque iustitia nostris subiectis florcat. Si vero etiam haec iudices non post insinuationem huius legis omni abstinerint furto, sciant et ipsi huius legis poenae se esse subiectos.

Dat. XIII k. Mai. CP. Belisario v. c. cons. [a. 535.]

Ἐγράφη τὸ ἴσον τοῦ ἰδικτου Κωνσταντινου-πολίταις, ἔχον οὕτως·

Scriptum est exemplar edicti Constantinopolitanis habens ita:

Ὅσην ἀπάντων τῶν ὑπηκόων ἐθέμεθα πρόνοιαν, δεῖκναισιν ὁ παρ' ἡμῶν ἐπάρχος τεθεῖς νόμος, ὃν δὴ πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἡμῶν ἐπάρχους ἐγράψαμεν. ἀλλὰ προσήκον ἐστὶ καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς εἰδέναι τὴν ἡμετέραν πρόνοιαν, ἣν περὶ πάντας ἀνθρώπους ἔχομεν. καὶ διὰ τοῦτο τὸν νόμον αὐτὸν καὶ ἐν ἰδικτον προτεθεῖκαμεν σχήματι· ὥστε ὑμᾶς τῷ δεσπότῃ θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ δικαίως ἀναπέμπετε ἕμνους, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ βασιλείᾳ, ὅτι πάντα διὰ τὸ ἡμέτερον συμφέρον αἰρούμεθα πόρον.

Quantam subiectorum posuimus providentiam, ostendit a nobis nuper posita lex, quam ad gloriosissimos nostros praefectos scripsimus. Sed competens est et vos ipsos scire nostram providentiam, quam circa omnes homines habemus: et propterea legem ipsam et in edicti proposuimus figura, ut vos et domino deo ac salvatori nostro Iesu Christo iuste referatis hymnos et nostro imperio, quia omnem pro vestra utilitate perferimus laborem.

Γνώσις τῆς παρ' ἐκάστης τῶν ὑποτεταγμένων ἀρχῶν ὀφειλοῦσης παρέχεσθαι λόγῳ συνηθειῶν ποσότητος, [παρὰ] τῶν τὰς ἀρχὰς ἔχοντων οὐδενὸς τολμῶντος παρὰ τὰ προγεγραμμένα οὔτε λαβεῖν οὔτε δοῦναι τι πλέον.

Notitia horum quae ab unaquaque subditarum administratione debent praebere causa consuetudinum quantitatis ab his qui administrationes habent; nullo praesumentem extra ea quae supra scripta sunt nequaquam requirere aliquid amplius.

1 Ἀπὸ τοῦ περιβλέπτον κόμητος τῆς Ἀνατολῆς οὕτως·

Ab spectabili comite Orientis (ita):

ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν κουβουκλείῳ	νομ. εγ'	
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων μετὰ τῶν τεσσάρων σκρινίων τοῦ θείου λατεροῦλου	νομ. ν'	35
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	

in sacro cubiculo	solidos LXIII
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum cum quattuor scriniis sacri laterculi	sol. L
eius adiutori	sol. III

bonis, qui pro malis munus suscipiant. Eritis autem vos huius quoque rei custodes, qui et prohibeatis quae contra haec fiant et denuntietis: ne quid lateat delictorum neve cum lateat inpunium sit, sed ut omnis aequitas et iustitia inter subditos nostros floreat. Magistratus autem qui usque adhuc fuerint, nisi post insinuationem huius legis ab omni furto abstineant, se ipsos quoque poenis ex hac lege constitutis subiectos esse sciant. [Hoc edictum est ad episcopos.]

Scriptum est exemplum edicti Constantinopolitanis in haec verba:

Quantam omnium subditorum curam gesserimus, lex nuper a nobis lata ostendit, quam quidem ad gloriosissimos nostros praefectos scripsimus. Verum conveniens est, ut vos et ipsi noscatis nostram providentiam, quam pro omnibus hominibus habemus. Propterea legem ipsam etiam per edicti formam proposuimus: ut vos domino deo et servatori nostro Iesu Christo iuste hymnos cantetis nostroque imperio, quoniam propter vestram utilitatem omnem laborem suscipimus.

Notitia summae ab singulis quos subiecimus magistratibus consuetudinum nomine praestandae: nemine eorum qui magistratus gerunt audente praeter ea, quae praescripta sunt, quicquam amplius aut accipere aut dare.

1 A spectabili comite Orientis sic: in sacro nostro cubiculo solidos 63, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum cum quattuor scriniis sacri laterculi sol. 50, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimi

1 ἔσεσθαι M καὶ ἔσεσθαι LB || 2 παρὰ περὶ L || 3 μὴ M || μήτε LB || 4 μηδὲ ML || μήτε B || διαλαθεῖν L || 6 νῦν s. v. L' || 7 μὴ || μηδὲ B || 9 τοῦτο — ἐπισκόπους M, om. LB || 10 *Mai. April. M (cf. 74, 1. 78, 17. 88, 41) || bilisario M || 15 δὴ om. L || 16 ἐπάρχους L || ὑπάρχους M || ἐγράψεν L || 19 προστεθεῖκαμεν L || 20 τῷ δεσπότῃ θεῷ et domino deo ε || 22 τὸ ὁ in ras. M || ἡμέτερον L || 24 τῆς τῶν L (cf. ε) || 26 παρὰ seclusi || 28 οὔτε δοῦναι om. ε || 30 τοῦ τῆ L || 35 νομ. ν' om. L || 36 αὐτῶν L

bis habet V || est om. V altero loco || constantinopolitani RVt al. || 14 quanta RVt al. || exposuimus R possumus t' || providentia RVt al. || 15 lex] lex est V || 16 scripsimus] scrips ex scriptos corr. R || 17 providentiam quam circa] praecidentiam (corr. praecidentia) ostendit a nobis nuper posita (ostendit — nuper punctis notata) R || 19 edictis RVt al. || figura R vulg.] figuratam V || ut V || et R' ut et R' vulg. || et om. vulg. || 20 ac] et V || 22 perferimus t proferimus R' || 24 eorum t vulg. || unaquaque subditorum V || 25 debet R || causam V || consuetudinem V' consuetudine RV' consuetudinis t' || 26 qui] que R || administrationem R' || 27 sq. quae — nequa V' suppl. in spat. vac. || supra scripta] subscripta vulg. || 30 Ab RV' a t vulg. (id. infra § 3. 4) || ita add. vulg. || 33 primiceriorum t' || tribunorum bis scr. in R, tributorum (et sic § 2. 3. 4) t || notariorum R' || 34 criniis R' (id. 81, 6) || serineis sacris t || sol. numero quinquaginta t vulg. || 36 adiutorio t adiutorii RV

1 eritis] meriti V' suppl. in spat. vac.; metiri R || uos et] et uos V suos et t || 2 praeter] praeces V praeces eorum R || hoc t || aguntur Heimbach] agunt RVt fiunt vulg. || 3 lateant t || derelinquantur t || 5 floreat R' || 6 insignificōe t || 7 abstinerunt t || 10 dat. xii (xiii Bamb.) kal. Mad. caput bisiliarium (bsiliarium Vind.) uice consule Bamb. II, Vindob. alter, dat. kal. xii Mai. ep. Vilisario uiro clarissimo c. 55. cxx Escorial.; om. subscr. RVt || 12 inscr.

- τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ
προστάγματος νομ. π'
- 2 Ἀπὸ τοῦ ἀνθυπάτου Ἀσίας οὕτως·
ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν κουβουκλείῳ νομ. ξγ'
- τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τρι-
βούνων νοταρίων μετὰ τῶν τεσσάρων
σκρινίων τοῦ θείου λατεροκόλου νομ. μ'
- τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
- τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ
προστάγματος νομ. π'
- 3 Ἀπὸ τοῦ περιβλέπτου κόμητος Φρυγίας Πακα-
τιανῆς οὕτως·
τοῖς (περιβλέπτοις) χαρτουλαρίοις τρισὶ
τοῦ θείου ἡμῶν κουβουκλείου νομ. θ'
- τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού-
νων νοταρίων νομ. κδ'
- τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
- τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ
προστάγματος νομ. ν'
- 4 Ἀπὸ τοῦ περιβλέπτου κόμητος Γαλατίας πρώ-
της οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ
θείου κουβουκλείου νομ. θ'
- τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού-
νων νοταρίων νομ. κδ'
- τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
- τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ
προστάγματος νομ. ν'
- 5 Ἀπὸ τοῦ βικαρίου τοῦ Μακροῦ Τείχους οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ
θείου κουβουκλείου νομ. θ'
- τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού-
νων νοταρίων νομ. κδ'
- τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
- τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ
προστάγματος νομ. μ'
- officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum
sol. LXXX.
- 2 A proconsule Asiae ita:
in sacro nostro cubiculo sol. num. LXIII
- 5 primicerio clarissimorum tribunorum notariorum
cum quattuor scriniis sacri laterculi
sol. num. XL
- eius adiutori sol. num. III
- officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum
sol. num. LXXX.
- 3 Ab spectabili comite Phrygiae Pacatianaе
ita:
chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX
- 15 primicerio clarissimorum tribunorum notariorum
sol. num. XXIII
- eius adiutori sol. num. III
- officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum
sol. num. L.
- 4 Ab spectabili comite Galatiae primae ita:
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi
sol. num. IX
- 25 primicerio clarissimorum tribunorum notariorum
sol. num. XXIII
- eius adiutori sol. num. III
- officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum
sol. num. L.
- 5 A vicario Longi Muri (ita):
chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX
- 30 primicerio clarissimorum tribunorum notariorum
sol. num. XXIII
- eius adiutori sol. num. III
- officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum
sol. num. XL.

Καὶ ὅσαι ἀρχαὶ ὑπατικαὶ ἦτοι κονσου-
λάριαι·

Et quaecumque administrationes consulariae
sunt:

- 6 Ἀπὸ τοῦ ἀρχόντος Παλαιστίνης πρώτης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ
θείου κουβουκλείου νομ. θ'
- τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού-
νων νοταρίων νομ. κδ'
- τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
- 6 A iudice Palaestinae ita:
40 spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi
sol. num. IX
- primicerio clarissimorum tribunorum notariorum
sol. num. XXIII
- eius adiutori sol. num. III

2 morum praefectorum pro iussione sol. 80. A proconsule Asiae sic: in sacro nostro cubiculo sol. 63, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum cum quattuor scriniis sacri laterculi sol. 40, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 80. A spectabili comite Phrygiae Pacatianaе sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri nostri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 50. 4 A spectabili comite Galatiae primae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 50. A vicario Longi Muri sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40.

Et quaecumque consulares potestates sunt:

- 6 A praeside Palaestinae primae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum

1 ἐπάρχων et sic in sqq. constanter (praeter p. 82, 10) M || ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος] praefectorum praetoriorum ε constanter || 5 τῶν πριμικηρίων, idem § 3—8. 11; τῷ πριμικηρίῳ § 10. 12. 19, in ceteris recte τῷ πριμικηρίῳ L || 7 μ' Mε] ν' L || 13 περιβλέπτοις addidi [χαρτουλαρίοις τρισὶ Lε] τρισὶ χαρτουλλαρίοις M || 14 ἡμῶν] om. ε || 17 αὐτῷ L et sic in sqq. semper || 19 ν' Lε] γ' M || 22 τοῦ θείου] τοῦ θείου ἡμῶν L || 28 ν' Lε] η' M || 30 περιβλέπτου L, om. ε || χαρτουλλαρίοις, et ita in sqq. constanter (praeter p. 86, 23) M || 33 νοταρίων om. L || 38 πρώτης, item 82, 3 sq. § 7 totam om. ε || 43 τῶνων L

1 clarissimorum t || 2 octuaginta RVt || 4 nostro sacro III.

V || num.] nūo RV al. et sic in sqq. || *LXIII] XIII (tredecim V) libri || 6 scrineis Vt || laterculi — 10 sol. LXX nūo reposuit R² in ras. 1¹/₄ vers. || 7 num. om. R || 8 adiutorio RV || numero sol. t || III] III R || 9 praetoriorum om. R || 10 num. LXXX (octuaginta t) Vt || LXX nūo R || 11 pacatianaе t capatiana RV || 13 sacris V^{at} || sol. om. t || 17 adiutorii R || 18 praetoriorum R¹ || 19 L] qua[quadr]aginta (sic) R || 20 sq. § 4 et 5 om. R || 25 *XXIII] XXXIII (triginta tres t) Vt XXIII vulg. || 26 sol. V² in ras. || 29 ita add. vulg. || 32 tribunorum om. V || notariorum offitio numero XXIII t || 35 praefectorum om. V || 37 consulariae t || 39 palastine R || item V² || 40 chatulariis et cubili R || 44 adiutori sol.] sol. om. V

<p>τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος 7 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Παλαιστίνης δευτέρως οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων τῶ αὐτοῦ βοηθῶν τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος 8 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Φοινίκης παράλου οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων τῶ αὐτοῦ βοηθῶν τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος 9 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Συρίας δευτέρως οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων τῶ αὐτοῦ βοηθῶν τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος 10 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Θεοδοριάδος οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τρι- βούνων νοταρίων τῶ αὐτοῦ βοηθῶν τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος 11 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Ὀσροηνῆς οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων τῶ αὐτοῦ βοηθῶν τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος 12 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Κιλικίας πρώ- της οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων τῶ αὐτοῦ βοηθῶν τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος 13 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Κύπρου οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου</p>	<p>νομ. μ' 5 νομ. θ' 5 νομ. κδ' 10 νομ. γ' 10 νομ. μ' 10 νομ. θ' 15 νομ. κδ' 15 νομ. γ' 15 νομ. μ' 20 νομ. θ' 20 νομ. κδ' 25 νομ. γ' 25 νομ. μ' 30 νομ. θ' 30 νομ. κδ' 35 νομ. γ' 35 νομ. μ' 40 νομ. θ' 40 νομ. κδ' 45 νομ. γ' 45 νομ. μ' 50 νομ. θ' 50 νομ. μ' 55 νομ. θ' 55</p>	<p>officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. XL. 7 A iudice Foenicæ maritimæ ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX 15 primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. XXIII eius adiutori sol. num. III officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. XL. 20 8 A iudice Syriae secundæ ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. XXIII eius adiutori sol. num. III officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. XL. 9 A iudice Cypri ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX</p>
--	---	--

7 pro iussione sol. 40. A praeside Palaestinae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Phoenices maritimae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Syriae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Theodoriadis sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Osrhoënae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Ciliciae primae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Cypri sic: spectabilibus chartu-

3 παλαιστίνης M] της παλαιστίνης L || 13 περι-
βλέπτου L (id. 21) || 15 τῶν πριμικηρίων — νομ. κδ'
om. L || 17 γ' L] ε' M || 23 λαμπροτάτων L || 25 αὐ-
τοῦ om. M || 32 νοταρίων et sic § 13 et inde a § 15 con-
stanter L

V² || 15 primiceriorum RV || clarissimorum] gloriosissi-
morum V, om. t || 18 praetoriorum R || 19 XL] quinquaginta V || 21 sacris R || 22 sol.] solis R¹ || 23 tribunorum] praefectorum tribunorum R¹ || 24 sol.] solis R || sol. nūo
xx suppl. V² in sp. vac., IIII eius adiutori sol. num.
om. V || 26 praetoriorum V] om. R al. || 27 solidis R¹

12 Foenicæ] sinice RV¹ sirie V² phinice t || item

τῶ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'	primicerio clarissimorum tribunorum notariorum	sol. num. XXIII
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	eius adiutori	sol. num. III
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'	5 officio gloriosissimorum praefectorum praetorium	sol. num. XL.
14 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Παμφυλίας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	10 A iudice Pamphyliae ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi	sol. num. IX
τῶ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'	10 primicerio clarissimorum tribunorum notariorum	sol. num. XXIII
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	eius adiutori	sol. num. III
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'	10 officio gloriosissimorum praefectorum praetorium	sol. num. XL.
15 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Βιθυνίας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	11 A iudice (. . . . . ita): 15 spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi	sol. num. IX
τῶ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'	11 primicerio clarissimorum tribunorum notariorum	sol. num. XXIII
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	eius adiutori	sol. num. III
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'	20 officio gloriosissimorum praefectorum praetorium	sol. num. XL.
16 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Ἑλλησπόντου οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	25	
τῶ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'		
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'		
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'		
17 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Λυδίας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	30	
τῶ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'		
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	35	
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'		
18 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Φρυγίας σαλονταρίας οὕτως·		40	
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'		
τῶ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'		
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	45	
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'		
19 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Πισιδίας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	50	
τῶ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'		
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'		
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'		
20 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Λυκαονίας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	55	

laris tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori
14 sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Pamphyliae sic:
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24,
15 eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Bithyniae
sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum
16 sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside
Hellepontici sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribuno-
rum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40.
17 A praeside Lydiae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimo-
rum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro ius-
sione sol. 40. A praeside Phrygiae salutaris sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi
sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimo-
rum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Pisidiae sic: spectabilibus chartulariis tribus
sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio
20 gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Lycaoniae sic: spectabilibus

14 § 15] vid. infra ad 85, 57 || 22 ἑλλισπόντου L || 1 primiceriorum R || 2 solū R || 4 praetiorum R¹ ||
42 τριβούνων M et sic § 19 et inde a § 21 constanter || 5 solū R¹ || 14 a iudice RV] Bithyniae ita add. vulg. ||
48 χαλτουλλαρίοις (id. 85, 18) M^a || 15 tribus om. V || 16 sq. IX — notariorum sol. num. om. V

τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'		
τῶν αὐτοῦ βοηθῶν	νομ. γ'		
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'	5	
21 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Νέας Ἰουστινιανῆς οὕ- τως·			
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'		
τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'	10	
τῶν αὐτοῦ βοηθῶν	νομ. γ'		
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'		
22 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Ἀρμενίας δευτέρας οὕ- τως·		15	
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'		
τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'	20	
τῶν αὐτοῦ βοηθῶν	νομ. γ'		
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'		
23 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Ἀρμενίας μεγάλης οὕ- τως·		25	12 A iudice Armeniae maioris ita ut supra.
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'		
τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'	30	
τῶν αὐτοῦ βοηθῶν	νομ. γ'		
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'		
24 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Καππαδοκίας πρώτης οὕ- τως·		35	13 A iudice Cappadociae primae ita ut supra.
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'		
τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'	40	
τῶν αὐτοῦ βοηθῶν	νομ. γ'		
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'		
25 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Καππαδοκίας δευτέρας οὕ- τως·		45	14 A iudice Cappadociae secundae ita ut supra.
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'		
τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'	50	
τῶν αὐτοῦ βοηθῶν	νομ. γ'		
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'		
26 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Ἐλενοπόντου οὕτως·		55	15 A iudice Helenoponti ita ut supra.
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'		
τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. κδ'		
τῶν αὐτοῦ βοηθῶν	νομ. γ'		
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. μ'		

chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius ad-
21 iutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Novae Iusti-
nianaе sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum
notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40.
22 A praeside Armeniae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primi-
cerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum prae-
23 fectorum pro iussione sol. 40. A praeside Armeniae magnae sic: spectabilibus chartulariis
tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3,
24 officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Cappadociae primae
sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum
25 sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A prae-
side Cappadociae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio
clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum
26 pro iussione sol. 40. A praeside Helenoponti sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi
sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimo-

6 Ἰουστιανῆς L^a || 33 sq. § 24 om. L || 51 Ἐλενοσπόν-
του L

24 sq. § 12 et 13 om. R || maiore Vi || 51 eleno-
ponti R] elesponti i ellesponti Val. || ut om. R

- 27 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Εὐρώπης οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ' 5
 τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νομ. κδ' 5
 νων νοταρίων νομ. γ' 5
 τῷ αὐτοῦ βοηθῷ
 τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ νομ. μ' 5
 προστάγματος
- 28 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Θράκης οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ' 10
 τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νομ. κδ' 10
 νων νοταρίων νομ. γ' 10
 τῷ αὐτοῦ βοηθῷ
 τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ νομ. μ' 10
 προστάγματος
- 29 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Ῥοδόπης οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ' 20
 τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νομ. κδ' 20
 νων νοταρίων νομ. γ' 20
 τῷ αὐτοῦ βοηθῷ
 τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ νομ. μ' 20
 προστάγματος
- 30 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Αἰμιμόντου οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ' 25
 τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νομ. κδ' 25
 νων νοταρίων νομ. γ' 25
 τῷ αὐτοῦ βοηθῷ
 τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ νομ. μ' 25
 προστάγματος
- 31 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Καρίας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ' 35
 τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νομ. κδ' 35
 νων νοταρίων νομ. γ' 35
 τῷ αὐτοῦ βοηθῷ
 τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ νομ. μ' 35
 προστάγματος
- 32 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Λυκίας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ' 40
 τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νομ. κδ' 40
 νων νοταρίων νομ. γ' 40
 τῷ αὐτοῦ βοηθῷ
 τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ νομ. μ' 40
 προστάγματος
- 33 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Ἀγούσταμνικῆς πρώ- 21 A iudice Augustanicae ita ut supra. 50
 τῆς οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ' 50
 τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νομ. κδ' 50
 νων νοταρίων νομ. γ' 50
 τῷ αὐτοῦ βοηθῷ
 τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ νομ. μ' 50
 προστάγματος
- 16 A iudice Europae ita ut supra.
- 17 A iudice Thraciae ita ut supra.
- 18 A iudice Rhodopae ita ut supra.
- 19 A iudice Cariae ita ut supra.
- 20 A iudice Lyciae ita ut supra.

27 rum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Europae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Thraciae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Rhodopae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Haemimonti sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Cariae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Lyciae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Augustamnicae primae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40.

49 ἀγούσταμνικῆς M] ἀγούσταμνικῆς L || 57 Cum in

1 § 16 om. t || 9 sq. § 17. 18 om. R || ita post tratiae om. t || 17 Rhodopae] europe Vt (cf. tamen ad § 20) ||

33 § 19 om. V || Cariae] augustanie carie R^a casiae t || 41 § 20 A iudice aciae ita ut supra. A iudice litiae ita ut supra. A iudice roppae ita ut supra t || A] om. R || 49 A] om. R || augustanie R augustiani V augustini t

Καὶ ὅσαι ἀρχαὶ ἡγεμονικαὶ ἦτοι correctoriai.

Et quaecumque administrationes praesidiales sive correctivae sunt:

34	Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Λιβύης τῆς ἄνω οὐτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ' 5 τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων νομ. ιε' τῶν αὐτοῦ βοηθῶν νομ. γ' τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λς' 10	22	A iudice Libyae superioris ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. (XV eius adiutori sol. num. III officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num.) XXXVI.
35	Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Αἰγύπτου πρώτης οὐτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ' 5 τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων νομ. ιε' 15 τῶν αὐτοῦ βοηθῶν νομ. γ' τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λς'	23	A iudice Aegypti primae ita ut supra.
36	Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Αἰγύπτου δευτέρας οὐτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ' 5 τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων νομ. ιε' τῶν αὐτοῦ βοηθῶν νομ. γ' 25 τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λς'	24	A iudice Aegypti secundae ita ut supra. 20
37	Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Αὐγουσταμνικῆς δευ- τέρας οὐτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ' 30 τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων νομ. ιε' τῶν αὐτοῦ βοηθῶν νομ. γ' τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λς' 35	25	A iudice (Augusta)nicae secundae ita ut supra.
38	Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Παλαιστίνης τρίτης οὐτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ' 40 τῶν πριμικηρίων τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων νομ. ιε' τῶν αὐτοῦ βοηθῶν νομ. γ'	26	A iudice Palaestinae tertiae ita ut supra.

Et quaecumque potestates praesidiales aut correctoriae sunt:

34 A praeside Libyae superioris sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum 35 praefectorum pro iussione sol. 36. A praeside Aegypti primae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3, 36 officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36. A praeside Aegypti secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36. A praeside Augustamnicae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36. A praeside Palaestinae tertiae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio glorio-

his provinciarum indicibus ordo diocesium servetur (§ 6—13 Orientis, 14. 16—20 Asiae, 21—26 Ponti, 27—30 Thraciae provinciae recensentur, itemque praesidiales 34—37 Aegypti, 38—42 Orientis, 43—45 Ponti, 46 Asiae, 47. 48 Thraciae), Cariam et Lyciam (§ 31. 32) immerito ab Asianis divelli appareat. Bithynia quoque (§ 15) loco suo quem inter Ponticas habuit, errore nota esse videtur: quamquam fieri potuisse ut ea provincia per tempus quoddam Asianae dioecesi attribueretur, Mommsenus monet. Praeterea Augustannicam primam (§ 33) quae secundum Hieroclem synecd. 726, 3 correctoria erat, perperam in extremo indice consularium collocari, cum initio tabulae praesidium inter Aegyptias ex ipso dioecesium ordine collocanda fuerit, idem Mommsenus notavit. Atque plura turbata sunt in tabula praesidium provinciarum Aegypti (33—37): in qua quattuor pro-

vinciae nunc desiderantur Libya inferior, Thebais I (inferior), Thebais II (superior), Arcadia || 1 καὶ ὅσαι — correctoriae om. L || 3 λιβυτικῆς ἀνω L || 5 θ' om. L || 17 ἐπάρχων om. L || 22 βουκλείου (sic) L || 28 ἀγουσταμνικῆς M] ἀγουσταμνικῆς L || 37 sq. § 38 bis scripta extat in L || 39 περιβλέπτον L priore loco

1 praesidiales R al.] praesidiales Vt vulg. || 2 sint t || 3 liberos superiore R^a || 4 spectabilis R || cubiculis R¹ || 5 nouem numero || 6 tribunorum om. Vt || 7 sq. uncis inclusa addidi || solidos (solidorum R^a) nō nouem xxx (primi pro xxx R^a) sex R || 19 § 24 om. t || egiptif ecclē (sic) R || 28 § 25 om. V al. || niceae secundae t X (i. e. secundum) nice ecclē R secundanice secunde Neoburgensis || 37 sq. § 26. 27 om. t || 37 palaestine R || trecie V

τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. λς'	
39 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Ἀραβίας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	27 A iudice Arabiae ita ut supra.
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. ιε'	5
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. λς'	10
40 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Εὐφρατῆσις οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	28 A iudice Eufratesiae ita ut supra.
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. ιε'	15
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. λς'	20
41 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Μεσοποταμίας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	29 A iudice Mesopotamiae ita ut supra.
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. ιε'	25
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. λς'	30
42 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Κιλικίας δευτέρας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	30 A iudice Ciliciae secundae ita ut supra.
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. ιε'	30
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. λς'	35
43 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Ἀρμενίας πρώτης οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	31 A iudice Armeniae primae ita ut supra.
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. ιε'	40
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. λς'	45
44 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Γαλατίας δευτέρας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	32 A iudice Galatiae secundae ita ut supra.
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. ιε'	45
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος	νομ. λς'	50
45 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Ὀνωριάδος οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	νομ. θ'	33 A iudice Honoriadis ita ut supra.
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού- νων νοταρίων	νομ. ιε'	55
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	νομ. γ'	

39 *sisissimorum praefectorum pro iussione sol. 36. A praeside Arabiae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3,*
40 *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36. A praeside Euphratensis sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36.*
41 *sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36. A praeside Mesopotamiae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36.*
42 *sol. 36. A praeside Ciliciae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36.*
43 *praefectorum pro iussione sol. 36. A praeside Armeniae primae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36.*
44 *sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36. A praeside Galatiae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36.*
45 *A praeside Honoriadis sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro*

3 ἀραβίας M || 4 τρισὶ L, om. M || 51 sq. § 45 om. L

3 A] om. R^a || 11 euphratasiae t || 19 § 29 om. t ||

mesopotamiae R^a || 27 Ciliciae] cecilie RV || 35 § 31 om. R; ante § 31 in V a iudice palestine tertie ita ut supra (cf. § 26) err. repetita || 35 amenie V || 43 § 32 om. t || galitiae RV || 51 sq. § 33. 34 om. V

- τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ
προστάγματος νομ. λς'
- 46 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος τῶν Νήσων οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ
θείου κουβουκλείου νομ. θ' 5
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού-
ρων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
- 47 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Μυσίας δευτέρας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ
θείου κουβουκλείου νομ. θ' 10
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού-
ρων νοταρίων νομ. ιε' 15
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
- 48 Ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος Σκυθίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ
θείου κουβουκλείου νομ. θ' 20
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβού-
ρων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ' 25
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ
προστάγματος νομ. λς'
- 49 Παρὰ δὲ ἐκάστης πόλεως ἐκδίκου, εἰ μὲν εἴη μη-
τροπολίτης, ὑπὲρ προσταγματος εἰς τὰ τῶν ἐνδοξοτά-
των ἐπάρχων δίδοσθαι νομίσματα δ', εἰ δὲ ἄλλης
πόλεως, νομ. γ'· καὶ πέρα τούτων μηδέν. οὐδὲ γὰρ 30
τοῖς ἐκδίκου οὕτω δίδοναι τοῖς ἀρχουσιν οὐδὲ ἐτέρω
τινὶ οὔτε λαμβάνειν βουλόμεθα, πλὴν εἰ μὴ τινες
εἰσὶν αὐτοῖς ἐκ τοῦ δημοσίου παρεχόμεναι συνήθειαι·
εἰδῶτων αὐτῶν ὡς, εἰ μὴν θείῃ τῷ ἡμετέρῳ κράτει
περὶ τίνος αὐτῶν, ὡς παραβαίνοι τὰ παρ' ἡμῶν θε- 35
σπισθέντα, καὶ ὅπερ ἂν λάβοι quadruplum ἀποδώσει,
καὶ τῆς φροντίδος παραλυθεῖς ἐξορίαν οἰκήσει διηνεκῶς·
ὁπότε καὶ οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχοντες, εἰ τούτου παρα-
μείψαντες καὶ τοὺς ἐκδίκους περιῦδοιεν κλέπτοντας,
οὐκ ἔλαττονα καὶ αὐτοὶ ποιῶν ὑποστήσονται.
Dat. xvii. k. Mai. CP. Belisario (v. c.) cons. [a. 535.] Dat. xiii. kal. Mai. CP. Belisario v. c. cons.
- 34 A iudice Insularum ita ut supra.
- 35 A iudice Mysiae secundae ita ut supra.
- 36 A iudice Scythiae ita ut supra.
- 37 Pro uniuscuiusque civitatis defensore, si quidem sit metropolites, pro metropoli apud gloriosissimum praefectorum praetoriorum dandis solidis num. IIII, si vero alterius civitatis, solidis tribus, et ultra haec nihil. Neque enim defensores vel dare iudicibus, nec alteri cuiquam, nec accipere volumus, nisi quaedam sint eis ab fisco praestandae consuetudines: scientibus eis quia, si nuntietur nostrae potestati de aliquo eorum, quia praevaricatur quae a nobis sancita sunt, et quod acceperint quadruplum reddent, et officio soluto exilium habitabunt continuum, cum etiam provinciarum iudices, si hoc neglexerint et defensores sinant rapere, non modicam et ipsi poenam sustinebunt.

46 iussione sol. 36. A praeside Insularum sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum
47 praefectorum pro iussione sol. 36. A praeside Moesiae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, eius adiutori
48 sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36. A praeside Scythiae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum
49 sol. 15, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 36.

A defensore vero cuiusque civitatis, siquidem metropolita sit, pro iussione officio gloriosissimorum praefectorum dentur sol. 4, sin vero alterius civitatis, sol. 3, nec praeterea quicquam. Nam ne defensores quidem quicquam neque dare magistratibus aut alii cuiquam neque accipere volumus: nisi quae consuetudines sint quae ex fisco illis praebentur. Sciantque, si maiestati nostrae de ipsorum aliquo denuntietur violare eum quae a nobis sancita sunt: illum et quadruplum quodcumque accepit redditurum et munere exutum in perpetuo exilio mansurum: cum etiam praesides provinciarum, si haec neglexerint et defensores furari passi sint, non minorem ipsi quoque poenam sint subituri.

3 Desiderantur quattuor provinciae praesidiales, dioecesis Orientis duae Phoenice Libani (inter 39 et 40) et Isauria (inter 42 et 43), Ponti duae Paphlagonia et Pontus Polemoniacus (post 45). Quae non tam errore librarii omisae videntur quam e recensu consulto sublatae, postquam eadem per novellas paulo post eodem anno publicatas ex praesidalium numero ita exceptae sunt, ut spectabiles praeficerentur Isauriae comes, Phoeniciae Libani moderator (nov. XXVII. Edict. IV), Pontus Polemoniacus cum Helenoponto itemque Paphlagonia cum Honoriade in unum coniunctae ipsae quoque spectabiles acciperent altera moderatorem altera praetorem (nov. XXVIII. XXIX). Quamquam corrector coeptum non persecutus est: qui debebat etiam Helenopontum et Honoriadem (26. 45) loco movere, quattuor autem potestates novas addere spectabilium iudicium (1—5) || 27 Παρὰ Haloander ὑπὲρ Μς πέρ L || εἴη μητροπόλεως L || 28 ὑπὲρ προσταγματος || pro metropoli || 29 ἐπάρχων M || δίδοσθαι dandis || 30 γ' om. L || 31 τοῖς τῆς L || 32 * οὐδὲ λαμβάνειν libri || 35 sq. αὐτῶν — ὅπερ ἂν om. L || παραβαίνοι — λάβοι — ἀποδώσει — οἰ-

κήσει] praevaricatur — acceperint — reddent — habitabunt || 36 quadruplum L || 37 περιλυθεῖς L || 38 εἰς τούτου παραμείψαντες L || 39 περιεῖδεν L || 41 xvi k. Ma. M || Bilisari M

19 A om. R || sithie Rt sciphie V || 27 Pro — defensore] a iudice cuiusque civitatis defensorum | civitatis defensorum ē (sic) R || defensione t || 28 metropolitae R metropol' Vt || pro om. t, pro metropoli del. vulg. || apud officium gloriosissimorum vulg. || 29 praetoriorum V || dandis (dampnis V¹) solidis RVt al.] dandi sunt solidi vulg. || 30 solidis tribus RVt solidi in vulg. || 31 defensiones t || 33 * eis ab fisco praestandae (possis etiam quae ab fisco praebentur) cum ab his uolo praesideant libri || 34 nostrae] meae t || 35 praevaricantur V praevaricatur R² || 36 reddant Rt teneant V al. || 37 solito t; leg. soluti? || habitant V¹ || 38 neglexerint R || defensiones t || 39 modicam R² || 41 dat. iiii kal. Mad. (Mad. om. alter) cap. Bilisario (Bislar primus) Bambergenses duo. dat. kal. xiii cap. Ambracensis, data xiii kal. Mai. Vilisario clarissimo viro Escorialensis; subscr. om. RVt

Scriptum est exemplar huiusmodi Dominico gloriosissimo praefecto apud Illyricum praetoriorum, sed ita quidem adiectionibus:

- Iusiurandum subeant secundum proprium de hoc factum indiculum sacramenti, cuius exemplar etiam directum est tuae celsitudini. Qui vero administrationes suscipiunt, a tua celsitudine directos hinc eis a nobis codicillos suscipiant praesente deo amabili civitatis in qua degunt episcopo et aliis qui in civitate sunt in iudicio tuae celsitudinis congregatis et officio omni tuo: coram quibus et codicillos accipiant et iurent praedictum iusiurandum. Et maxime hoc praecipimus coram curialibus agi, quos competens est magna frui et a tua celsitudine et eis, qui eundem cingulum optinuerint, providentia et studio: ut et nihil ab eis tu lucreris omnino neque permittas eos ab ullo laedi; eos enim, qui hanc nituntur iniquitatem, quatenus et felicissimo nostro avertant exercitu et reliquas curiales adimpleant functiones, quia non oportet talia temptari solacia, ut possit ad tantam referri tarditatem. Nihil enim nobis commendat tuam celsitudinem, quomodo circa curiales uniuscuiusque civitatis providentia, quam praebere volumus istis et a tua celsitudine (et) a cinguli semper successoribus.
- 25 Quapropter dum codicillos dederis administrationes accipientibus a te ut praesente, hoc eis tuam denuntiare volumus sedem, ut curialibus omnem ferant favorem, nihil penitus ab eis accipientes: prohibeant autem et ab aliis eis afferri damna, et agnoscant per te quia, si praeter haec aliquid egerint, poenis subiacebunt gravissimis. Sicut enim curialibus parcere te volumus, ita et defensorum castigare et retinere avaritiam sancimus, et ab eis praesumere accipere a nostris subiectis nisi secundum quod eis ministrat publica res, aut si non est aliquid eis publicum solacium, quantum inculpabilis antiquitas definiit: ut ab spontaneis ipsis magis quam ab invitis accipiant, et hoc parum et quantum eis ad medietatem sufficit vitae gubernationem. Sciant enim quia, si citra haec aliquid acceperint, non solum quadrupli subiacebunt poenae, sed etiam exilium habitabunt continuum, prius eis plagis corporeis infligendis.

Ὁρκος διδόμενος παρὰ τῶν ἀρχῶν λαμβανόντων.

Ὁμνυμι ἐγὼ τὸν θεὸν τὸν παντοκράτορα, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ τὴν ἁγίαν ἐνδοξὸν θεοτόκον καὶ ἀειπαρθένον Μαρίαν, καὶ τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια, ἃ ἐν ταῖς χερσὶ μου κρατῶ, καὶ τοὺς ἁγίους ἀρχαγγέλους Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ, ὡς καθαρὸν συνει-

Iusiurandum quod praestatur ab his qui administrationes accipiunt. Coll. II tit. 3

Iuro ego per deum omnipotentem et filium eius unigenitum dominum nostrum Iesum Christum et spiritum sanctum et sanctam gloriosam dei genitricem et semper virginem Mariam et quatuor evangelia, quae in manibus meis teneo, et sanctos archangelos Michael et Gabriel, puram conscientiam ger-

43 Ὁ παρῶν ὄρκος κατεστρώθη ἐν βιβλίῳ ἑκτῶ τῶν βασιλικῶν τι. γ' κεφ. κγ' M. Est B 6, 3, 50 (31 Fabr.).

Iusiurandum, quod praestatur ab iis qui magistratus suscipiunt.

Iuro per deum omnipotentem et filium eius unigenitum Iesum Christum deum nostrum et spiritum sanctum et sanctam gloriosam dei genitricem et semper virginem Mariam et quatuor evangelia, quae manibus meis teneo, et sanctos archangelos Michael et Gabriel, me puram conscientiam et iustum

46 τὸν θεὸν ἡμῶν] dominum nostrum ε || 47 ἁγίαν καὶ ἐνδοξὸν L || 50 ὡς om. LB^c

1 huiusmodi suppl. V² in spat. vac. huius vulg. || 2 illiricum t || 3 adiectionibus] adiectum est Heimbach; fort. cum adiectione (cf. 48, 3)? || 4 secundum] [* V¹ || 5 *facto libri || indiculum suppl. V² in spat. vac. inditum vulg. || *sacramentum libri || 7 eis] eius R¹ ei t || 9 degit R¹ Vt || episcopo] ipso R¹ || 10 tuo V² || et om. RVt || omnino V || 11 *quibus etiam libri || 12 haec Vt || 14 tua] tu R¹ || *eis qui] qui eis libri || eundem] eum R¹ || cingulum optinuerit ed. pr.] circulum optima erit (optimaverint t) RVt || *studium libri || et ut RVt || 17 nititur R¹ || hac utuntur iniquitate ed. pr. || Locum corruptus. Mommsenus proponit ab ullo laedi eorum qui in hanc nit. iniq. || 18 avertant] utantur vulg.; avertantur malit Mommsenus || excitu R¹ || 20 temptari R¹] temptare V attentari vulg. || possint R² || tantum V || fort. leg. ut possint ad illarum r. t.? || 21 nihil] nullam R¹ || nobis tam commendat vulg. || tua III.

celsitudo t || 22 circa om. t || 23 prouintia V prouintie t prou***e R¹ pro uestrae R² || praebere t || 24 a] ac R, et add. vulg. || successioibus (sic) t || Quapropter] propter V¹ || 25 du R¹ || dederis] dedit is V || amistrationis R² V || 26 accipientis R² || a te] ante t || ut V] aut R vulg., om. t || 27 curiabus R || 27 ferat RVt || 28 accipiens R² Vt accipient R¹ || autem] aut t || 29 auferri V || 30 haec om. RV || 33 nec ab eis praesumi Mommsenus; an nec pati eos praesumere? || accipere] et accipere et V || 34 subiectibus R¹ || ministrat R] administrat Vt vulg. || 35 publica res V] publicas Rt res publica vulg. || eis publica solatium quantum suppl. V² in spat. vac. || 36 definiunt R¹ || 37 ipsi R² t || 38 et post parum om. t || eis om. R¹ || 39 uitae] inte t inter t V (suppl. V² in spat. vac.) || quia] quidem R¹ quod R² || 40 hoc t || acceperit t || quadruplum R || 42 continuum om. R¹, continuo V || eius R || 43 his] illis R || administrationem (em corr. ex um R) VR || 44 accipiuntur V² || 45 ego] ergo R¹ || 46 dominum] et dominum t || 47 sanctum spiritum t || genitricem Mariam semper uirginem R¹ || 49 angelos V

δὸς καὶ γνησίαν δουλείαν φυλάξω τοῖς θειοτάτοις καὶ εὐσεβεστάτοις ἡμῶν δεσπότησι Ἰουστινιανῷ καὶ Θεοδώρα, τῇ ὁμοζύγῳ τοῦ αὐτοῦ κράτους, τῇ προφάσει τῆς παραδεδομένης μοι παρὰ τῆς αὐτῶν εὐσεβείας ἀρχῆς· καὶ πάντα πόνον καὶ κάματον μετ' εὐνοίας ἀδόλως καὶ δίχα τέχνης τινὸς ἀναδέξομαι ἐπὶ τῇ δοθείσῃ μοι παρ' αὐτῶν ἀρχῇ ὑπὲρ τῆς αὐτῶν βασιλείας καὶ πολιτείας. Καὶ κοινωνικός εἰμι τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῆ καὶ ἀποστολικῆ ἐκκλησίᾳ, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἢ χρόνον ἐναντιωθῶ αὐτῇ, οὐδὲ ἄλλῳ τινὶ συγχωρήσω, καθ' ὅσον δυνάμειός ἐχω. Ὅμνυμι δὲ τοῖς αὐτοῖς ὅρκους, ὡς οὐδὲν παντελῶς οὔτε δέδωκα οὔτε δώσω προφάσει τῆς δεδομένης μοι ἀρχῆς οὐδὲ προφάσει προστασίας, οὔτε ἐπιγγεγυλισμένην οὔτε ἀμολόγησα ἐκ τῆς ἐπαρχίας πέμπειν οὔτε πέμψω, οὐδὲ προφάσει δεσποτικῶν suffragiorum, οὔτε τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπαρχοῖς οὔτε τοῖς ἄλλοις πανευφήμοις ἀνδράσι τοῖς τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν οὔτε τοῖς περὶ αὐτοῦς καθεστῶσιν οὔτε ἄλλῳ τῶν πάντων οὐδενί· ἀλλ' ὡς περ' ἄμισθον παρέλαβον τὴν ἀρχήν, οὕτω καὶ καθαρὸς φανοῦμαι περὶ τοῦς ὑποτελεῖς τῶν εὐσεβεστάτων ἡμῶν δεσποτῶν, ἀρκούντος ταῖς ἀφωρισμέναις μοι ἐκ τοῦ δημοσίου σιτήσεσι. Καὶ πρῶτον μὲν πάντων ποιήσομαι σπουδῆν τὸ τοῖς δημοσίοις ἀγρόπνως προσέχειν, καὶ τοὺς μὲν ἀγνωμονούντας καὶ δεομένους ἀνάγκης μετὰ πάσης εἰσπράξω τῆς σφοδρότητος, οὐδὲν ὑποκατακλινόμενος, οὐδὲ ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου κέρδος παντάπασιν ἐννοῶν ἢ πρὸς χάριν ἢ πρὸς ἀπέχθειαν ἀπαιτῶν τινα παρὰ τὸ προσήκον ἢ συγχωρήσων τινί. τοῖς δὲ ἐγγνωμοῦσι πατρικῶς προσερχήσομαι, καὶ τοῖς ὑπηρετοῦσι τῶν εὐσεβεστάτων ἡμῶν δεσποτῶν ἀνεπηρέαστους πανταχόθεν, ὅσον δυνάμειός ἐχω, φυλάξω. καὶ ἴσος ἐν ταῖς δίκαις ἐκατέρω μέρει καὶ ἐν ταῖς δημοτικαῖς καταστάσει γινόμενος, καὶ οὐδενὶ μέρει παρὰ τὸ δίκαιον προστεθήσομαι, ἀλλ' ἐπεξελεύσομαι πᾶσι τοῖς ἀμαρτάνουσι καὶ πᾶσαν ἰσότητά φυλάξω κατὰ τὸ φαινόμερόν μοι δίκαιον. καὶ τοὺς μὲν ἀνευθύνους ἀνεπηρέαστους φυλάξω, τοῖς δὲ ὑπευθύνους ἐπιθήσω τιμαρίαν πρὸς τὸν νόμον· καὶ πᾶσαν δικαιοσύνην, καθὰ εἴρηται, ἐν τε τοῖς δημοσίοις ἐν τε τοῖς ἰδιωτικοῖς συναλλάγμασιν αὐτοῖς διατηρήσω, καὶ ἐὰν εὐρὼ τὸ

manumque servitium me servaturum sacratissimis nostris dominis Iustiniano et Theodorae coniugi eius occasione traditae mihi ab eorum pietate administrationis; et omnem laborem ac sudorem cum favore sine dolo et sine arte quacumque suscipio in commissa mihi ab eis administratione de eorum imperio atque republica. Et communicator sum sanctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae, et nullo modo vel tempore adversabor ei, nec alium quemcumque permitto, quantum possibilitatem habeo. Iuro quoque idem iusiurandum, quia nulli penitus neque dedi neque dabo occasione dati mihi cinguli neque occasione patrocini, neque promisi neque professus sum de provincia mittere neque mittam, neque occasione 15 dominici suffragii, neque gloriosissimis praefectis neque aliis famosissimis viris administrationes habentibus neque qui circa eos sunt nec alii omnium ulli: sed sicut sine suffragio percepi cingulum, sic etiam pure me exhibeo circa subiectos piissimorum nostrorum dominorum, contentus his quae statutae sunt mihi de fisco annonis. Et primum omne habeo studium ut fiscalia vigilanter inspiciam, et indevotos quidem et indigentes necessitate cum omni exigam vehementia, nequaquam subinclinat neque ob hoc ipsum lucrum omnino considerans aut per gratiam vel odium exigens aliquem citra quam competit, aut concedo alicui; devotos autem paterne tractabo, et subiectos piissimorum nostrorum dominorum illaesos undique, quantum possibilitatem habeo, custodibo. Et aequus in causis utrique parti et in publicis disciplinis ero, nullique parti citra quam iustum est praestabo, sed exequar universa delicta, et omnem aequitatem servabo, secundum quod visum fuerit mihi iustum: et eos quidem, qui 20 innoxii sunt, undique innoxios illaesosque conservabo, noxiis autem impono supplicium secundum legem; et omnem iustitiam, sicut dictum est, in publicis privatisque contractibus eis servabo, et si

servitium sacratissimis et piissimis dominis nostris Iustiniano et Theodorae, coniugi maiestatis eius, magistratus nomine a pietate eorum mihi traditi servaturum, omnemque operam et laborem libenter sine dolo et sine ulla fraude in concessio mihi ab illis magistratu pro illorum imperio et re publica suscepturum esse; et in communione me esse sanctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae, neque ullo modo aut tempore ei adversaturum neque alii cuiquam id permissurum esse, quantum mearum virium est. Iuro autem idem iusiurandum, me nemini omnino quicquam neque dedisse neque daturum esse nomine traditi mihi magistratus nec patrocini nomine, neque promississe neque spondidisse ex provincia mittere neque missurum esse, ne dominici quidem suffragii nomine, neque gloriosissimis praefectis neque reliquis spectatissimis viris qui magistratus gerunt, neque iis qui circa eos sunt, neque alii omnino ulli. Sed quemadmodum gratis magistratum accepi, ita etiam erga subditos piissimorum nostrorum dominorum integrum me praestabo, contentus annonis ex fisco mihi destinatis. Ac primum omnium operam dabo, ut ad tributa vigilanter attendam, eaque a contumacibus et qui coactione indigeant cum omni severitate exigam, nihil declinans nec pro eo ipso lucrum omnino spectans vel propter gratiam aut odium ultra quam par est a quoquam repescens aut cuiquam remittens. Obsequentes vero paterno animo accipiam, et subditos piissimorum nostrorum dominorum undique illaesos quantum mearum virium est servabo. Atque aequus in litibus utrique parti et in publicis causis ero, nec ulli parti contra ius concedam, sed omnes delinquentes persequar omnemque aequitatem servabo, prout mihi iustum videbitur: et innocentes quidem ab iniuria immunes servabo, sicutibus vero poenam imponam secundum legem, atque omnem iustitiam, sicut dictum est, et in publicis et in privatis negotiis

1 καὶ εὐσεβ. om. ε || 3 κράτους om. ε || 4 παραδιδόμενης M δεδομένης L || περὶ L || 8 ἀγία Mε] ἀγιωτάτη LB || 12 leg. (οὐδὲν) οὐδενί? || 13 *οὔτε προφάσει libri || 14 οὔτε ἐπηγγ. B] οὐδὲ ἐπηγγ. ML || 15 *οὐδὲ] οὔτε libri || προφάσει om. B^c || 16 suffragii (s. v. δῶρον χάριν ἢ βοήθειας) M διδομένην χάριν βοήθειας καὶ συνηθείας suffragii L σουφραγιίου B || ὑπάρχους MB || 18 *οὐδὲ ἄλλῳ libri || 20 καθαρῶς φένομαι L(ε) || 23 πάντων — σπουδῆν] omne — studium ε || 24 ἀγρόπνως om. L || 27 τούτου] τοῦ L || 28 ἀπαιτῶ Haloander || 29 συγχωρήσων Heimbach] συγχωρήσω MLBε || 30 πατρικός L || 36 ἀμαρτάνουσι M^a || κατὰ] καὶ κατὰ L || 37 ἀνεπηρέαστους] καὶ ἀνεπηρέαστους L undique innoxios illaesosque ε || 39 καθὰ] καὶ καθὰ B^c || 41 τὸ] τὸν LB

2 domino V || 3 horum R¹ || 6 imperi. V¹ || 7 sum]

suum R¹ || 8 catholicae apostolicae ecclesiae t ecclesie catholice et apostolice V || 9 auersabor V || quicumque V¹ quemque t¹ || 10 iuro suppl. V² in spat. vac. || quocumque V¹ || 11 iusiurandum idem V || idem del. R² || 12 occasionem R¹ || 13 professus] profe R¹ || 17 alium R¹ ali. V¹ || 18 percipi R¹ || 20 contemptus R¹ V¹ || constitutae t || 21 habeo R¹ abeo t¹ || 23 indignas necessitates t¹ || 24 uehementi nequaquam t¹ || subindignatus t || 25 hoc ob t¹ || considerant t¹ || aut pro gratia uel hodie t || 26 exiens R^a || 27 deuotos] ciues deuotos V¹ || 28 subieciotos R || 30 custodiam R² || aequis R^a || utrique parti in causis V || utre R¹ || 31 et in] in om. R || nulique R¹ || 32 exequor t execo R¹ || 33 sq. secundum — conseruabo suppl. V² in spat. 3 versusum || 34 usum R¹ || qui om. R¹ || 35 conseruo t || 36 noxiis] ab noxiis R¹ || 37 et omnem R² in ras. 3—4 litt.

δημόσιον ἀδικούμενον. Οὐκ ἐγὼ μόνος ταῦτα πράξω, ἀλλὰ καὶ τὸν αἰὶ μοι παρεδρόντο τοιοῦτον σπουδάσω παραλαβεῖν καὶ τοὺς περὶ ἐμὲ πάντας, ὥστε μὴ ἐμὲ μὲν καθαρῆναι, τοὺς δὲ περὶ ἐμὲ κλέπτειν καὶ ἀμαρτάνειν. εἰ δὲ εὐρεθῆ τις τῶν περὶ ἐμὲ τοιοῦτος, καὶ τὸ γινόμενον παρ' αὐτοῦ θεραπεύσω καὶ αὐτὸν ἀποδιώξω. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα πάντα οὕτως φυλάξω, ἀπολαύω ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐν τῇ φοβερᾷ κρίσει τοῦ μεγάλου δεσπότην θεοῦ τε καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ σὺν τῇ μερίδα τοῦ Ἰουδα καὶ τῇ λέπραν τοῦ Γιεζὶ καὶ τὸν τρόμον τοῦ Καὶν· πρὸς τῷ καὶ ταῖς ποιναῖς ταῖς τῷ νόμῳ τῆς αὐτῶν εὐσεβείας περιεχομέναις ὑπεύθυνος εἶναι.

comperero fiscum iniustitiam pati. Non ego solum haec ago, sed etiam semper mihi adsidentem talem studebo adsumere et circa me omnes, ut non ego quidem purus sim, qui vero circa me sunt, furentur et delinquant; si quis autem inveniatur circa me talis, et quod fit ab eo me sanare, et eum expello. Si vero non haec omnia ita servavero, recipiam hic et in futuro saeculo in terribili iudicio magni dei domini et salvatoris nostri Iesu Christi et habeam partem cum Iuda et lepram Giezi et tremorem Cain, insuper et poenis, quae lege eorum pietatis continentur, ero subiectus. Scriptum exemplar huius Dominico gloriosissimo praefecto per Illyricum.

IX.

Coll. II tit. 4

15 UT ECCLESIA ROMANA CENTUM ANNORUM HABEAT PRAESCRIPTIONEM.

Idem A. Iohanni viro beatissimo et sanctissimo archiepiscopo et patriarchae veteris Romae.

Et legum originem anterior Roma sortita est, et summi pontificatus apicem apud eam esse nemo est qui dubitet. Unde et nos necessarium duximus patriam legum, fontem sacerdotii, speciali nostri numinis lege illustrare, ut ex hac in totas catholicas ecclesias, quae usque ad oceani fretum positae sunt, saluberrimae legis vigor extendatur, et sit totius occidentis, nec non orientis, ubi possessiones sitae inveniuntur ad ecclesias nostras sive nunc pertinentes seu postea eis acquirendae, lex propria ad honorem dei consecrata. Cum enim antiqua iura triginta annorum metis temporales exceptiones circumcludebant et, si hypotheca fuerat, paulo longiora eis spatia condonabant, nos sacrosanctas ecclesias huiusmodi quidem curricula 20 temporum nullatenus excludi concedimus, et maxime in his rebus in quibus vel laesionem sustinuerint vel quicquam debeatur. Sed centum tantummodo annorum lapsu temporalem exceptionem eis opponi sancimus, ut maneant per totum supradictum tempus integra iura ecclesiastica et non possit eis alia praeter centum annorum obviare exceptio, cum hoc tempus vitae longaevis hominis plerumque finis esse dignoscitur. Habeat 2 itaque vestra sanctitas hanc legem catholicis totius occidentis ecclesiis profuturam et in orientales partes propagandam in quas aliquid sacrosanctae vestrae ecclesiae possident: ut sit deo omnipotenti dignum donarium divinarum rerum tuitio, nec iniquis hominibus impium remaneat praesidium et tutus peccandi locus etiam scientibus relinquatur, sed ille servetur innocens, qui re vera innoxius sit, nec improba allegatione sese tueatur, tempus pro puritate praetendens. Quod igitur nostra aeternitas ad omnipotentis dei honorem 3 venerandae sedi summi apostoli Petri dedicavit, hoc habeant omnes terrae, omnes insulae totius occidentis, 35 quae usque ad ipsos oceani recessus extenduntur, nostri imperii providentiam per hoc in aeternum remniscentes. Huiusmodi legis praerogativam, sicut supra dictum est, non solum in occidentalibus partibus 4 Romanae ecclesiae condonamus, sed etiam in orientalibus, in quibus ecclesiasticae urbis Romae possessiones sunt vel postea fuerint. Scilicet omnibus iudicibus maioribus et minoribus, qui Christiani et orthodoxi sunt, 5 hanc nostram constitutionem servantibus: nihilominus huiusmodi legis temeratoribus post caelestes poenas 40 etiam legitimum semper vigorem pertimescentibus et poenam quinquaginta librarum auri formidantibus.

Nov. IX (= Coll. II tit. 4: gloss.) Latine tantum extat. — ἡ θ' νεαρά οὐκ εὐρέθη Μ; Θ κειμένη ὥστε τὴν ἐκκλησίαν Ῥώμης ἔχειν τὴν τῶν ὀ ἐναντιῶν παραγραφὴν· οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά· ταύτην ἀναγοῖ ἡ Ῥα schol. in mg. M. — Epit. Theod. 9, Athanas. 2, 4 (inde Coll. const. eccl. 3, 2, 4). Iulian. const. VIII.

illis servabo, et si fiscum iniuria affici deprehendero. Non ego solus haec faciam, sed etiam assessorem qui mihi semper fiat talem eligere studebo et qui circa me sint omnes: ne forte ipse quidem integer sim, qui vero circa me sunt, furentur et delinquant. Quodsi quis eorum qui circa me sunt talis reperiat, et quod ab eo factum sit resarciam et ipsum expellam. Nisi vero haec omnia ita observavero, consequar hic et futuro saeculo in terribili iudicio magni domini dei et servatoris nostri Iesu Christi habeamque partem cum Iuda et lepram Giezi et tremorem Cain; praeterquam quod etiam poenis lege pietatis eorum comprehensis obnoxius fiam.

1 Οὐκ MLε] Καὶ οὐκ B^c || 4 κλέπτειν καὶ ἀμαρτάνειν in ras. M || 5 τίς περὶ ἐμοῦ L || 8 ἀπολάβω B^c (τ) || ἐν τῷ] ἐν om. B || 9 τε om. L || 10 καὶ ἔξω L || 11 γιέζη B^c γιαιζή L || 12 τῶν νόμων B^c τῶν (τῷ L^a) νόμων L || 13 ἀντῷ B^c || ὑπεύθυνος L

1 instutiam R¹ || ago] ago quidem t || 2 etiam] ego R¹ || absidentem? V¹ || 3 studeo t || omnes] o*** t¹ || 4 uero] ** V¹ uero sunt t² || post circa me verba omnes — purus (3 sq.) err. repetit R¹ || sunt furentur vulg.] furentur R *** rentur V furentur V³t || 5 me talis] metallis V¹ || 6 quid Rt || me sanare] iuro s. v. add. V³; leg. resanabo? || 7 reseruauro R¹t ** seruauro V || 8 saeculo] culo V² in ras. || in] et in t || 9 Iesu] ih̄hu R || abeam R || 10 lepram t] lepra V al. lep R || cain R cayni t || 11 insuper] et super R^a || 12 scriptum est exemplar t vulg. || 15 Coll. II const. VI est in t || ut Rt] ut etiam V vulg. || praescriptionem habeat R || 17 ac sanctissimo t vulg.; et sanctissimo om. V || 18 eam om. t¹ || 19 luminis t || 20 quae] queque t¹ || ocen]ni? R¹ || 21 ex-

tenduntur R¹ || et] ut t || totis t¹ || scite t^a || 22 ad] et ad R || seu] siue V || 24 fuerit V¹ || ei R V || sacrosanctas V || cri- culis R¹ || 25 nullatenus R || sustinuerint R sustinuerunt t || 26 exemptione V¹ || 27 integra om. V¹ || ecclesia- siastica R || eas t || 28 excepto V¹ || longui R¹ || dinositur (du-situr R¹) R || habeat] beata t¹ || 29 profutura R¹ || in om. t || 30 quas RVt al.] quibus vulg. || aliquis R¹ || ecclesie uestre V || donarium] dona*** V¹ || 31 diuina- rum] sanctorum R² || omnibus t || imperium V² || prae- dium R¹ || 32 sitientibus t || innocere R¹ || allegatione Rt al.] allegatione temporis V temporis allegatione vulg. || 33 sese Rt vulg.] se V || tempus — praetendes (sic) suppl. V² in spat. vac. || praetentens R^a || igitur] ergo V || dei in ras. R || honore t || 33 sedis Rt || habéant] ant R¹ || 35 ad] apud t || rece**us R¹ || prouidentia R || reminis- cetes V¹ || 36 praerogatiuam — minoribus (38) suppl. V² in spat. vac. || est om. V⁽²⁾, add. V³ || solum in] sol- uerin V⁽²⁾ || 37 Romanae ect.] nae ecclesiae — Christia (38) scr. R² in ras. duorum versuum || 38 sunt om. V || 39 huius t || legis] legibus R^a || 40 etiam] et V

Hac lege non solum in postea emergentibus causis suum tenorem exercente, sed etiam in his quae iam in iudicium sunt deductae.

Sanctitas itaque tua praesentem nostrae mansuetudinis legem piissimam sive sacrosanctam oblationem quam deo dedicamus accipiens inter sacratissima vasa reponat, et a vobis servandam et omnes ecclesiasticas possessiones servaturam. Dat. xviii k. Mai CP. Belisario cons. [a. 535.] 5

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΡΕΦΕΡΕΝΔΑΡΙΩΝ.

Ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἀύγουστος Ἐρμογένει τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαγίστῳ τῶν θείων ὀφφικίων ἀπὸ ὑπα-
των καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Μετὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ἅπερ 10
εἰς τάξιν ἡγάγων τὴν προσήκουσαν, οὐδὲ τὰ περι-
τοὺς περιβλέπτους ἡμῶν ῥεφερενδარიὸν ἐξω καταλι-
πεῖν ᾗθ' ἤμεν τῆς παρ' ἡμῶν προνοίας, καὶ τοσοῦτον
μᾶλλον, ὅπως πολλῶν ἡμῶν χρεωδέστεροι καθεστᾶσι.
πρότερον γὰρ αὐτοὺς οὐκ εἰς πλῆθος συντεταγμένους 15
ἡμεῖς, ὅπως ἂν πολλοῖς δι' αὐτῶν βοηθοῦμεν τὰς
ἐκάστον ῥαδίως αἰτήσεις μανθάνοντες, πλείους εἶναι
1 τῶν ἐμπροσθεν πεποιθήκαμεν. Ἀλλ' ἐφάνησάν
τινες τὴν ἡμετέραν φιλοτιμίαν εἰς ἀμετρίαν ἐγκαλοῦ-
μενοι, καὶ πολλοὺς μὲν ἡμῶν ἐπισείοντες τοὺς δεομέ- 20
νους, πολλαῖς δὲ ἰκεταῖς χρώμενοι, οὕτω τε ταῖς αἰ-
προσθήκαις εἰς ἀμετρίαν οὐ πρόπονσαν πράγμα οὐ-
τως ἐξαγαγόντες σεμνόν. οὐδὲ γὰρ τοῖς αἰτούσι γέ-
γρονε πέρας, ἕως εἰς τεσσαρεκαίδεκάτον ὁ τούτων ἀριθ-
μὸς ἐξέβη. Διὰ τοῦτο τοῖνυν, ὅπως ἂν μὴ πράγμα 25
εἰκότως ἡμῶν τετιμημένον, εἴτα εἰς πλῆθος ἐκχόμε-
νον τῆς οἰκείας ἐλαττωθεῖη σεμνότητος, συνειδομεν
ἡμεῖς τὸν αὐτῶν ἀριθμὸν περιστεῖλαι μέτρον, οὐχ
ὥστε τοὺς ὄντας ἀφελῆσθαι τῶν δεδομένων (οὐ γὰρ
τοῦ βασιλικῆς ἴδιον μεγαλοφροσύνης, ἀλλως τε πάν- 30

Nov. X (= Coll. II tit. 5: gloss.) Graece extat in M et L. — οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά M. — Epit. Theod. 10, Athanas. 22, 2. Iulian. const. XVI. — ἔχει ἡ διάταξις κεφάλαια τρία Ath.

X.

DE REFERENDARIIS.

Imp. Iustinianus Augustus Hermogeni gloriosissimo magistro sacrorum officiorum exconsuli et patricio.

Praefatio. Inter reliqua omnia, quae in ordinem redegimus idoneum, ne ea quidem quae ad spectabiles nostros referendarios spectant cura nostra destituenda esse existimavimus, idque tanto magis quanto utiliores nobis sunt multis. Nam cum is ordo prius non magnum numerum complecteretur, nos, quo multos per eos adiuvaremus singulorum petitiones facile cognoscentes, ut plures quam antea 1 essent effecimus. Sed extiterunt, qui liberalitatem nostram in immensum propellerent et multos supplices nobis immitterent multisque supplicationibus uterentur, atque ita continuis adiectionibus ad immensitatem parum dignam rem tam honorificam producerent. Neque enim finis petentibus factus est, donec numerus illorum ad quattuordecim excrevit. Propterea igitur, ne res a nobis merito in honore habita, mox in multitudinem effusa dignitate propria exuatur, placuit numerum eorum certa mensura coercere, non ut iis, qui nunc sunt, auferamus quae impertita sunt (id enim parum proprium esset maiestatis im-

1 in postea] in pca V¹, om. R¹ || emergendis RVt al. || suum R² in ras. || exercentem R¹V¹ || 2 iudicio R || deducte sunt V || 3 obligatione V² obl***** V¹ || 4 dicavimus R¹ dicamus V || a nobis observandam t || 5 servaturam] ram V² suppl. in spat. vac. || subscr. dat. xviii kal. mad. Cap. Bisiliari consule Camb. II; dat. vi idus maii Neoburgensis; ἐγράφη μ. μαίῳ ἡ ὑπατ. Βελισαρίου Ath., ἐξεφανήθη μηνί μαίῳ ὑπατεύοντος Βελισαρίου Theod. In Iuliani epitome quae post vv. Praesens constitutio Parisini duo habent quae consulatu Belisarii kal. Mai. data est, absunt a Vindob., Vercell. aliis, in Berol. a m. 2 adscripta sunt. Contra quae in fine leguntur Nihil autem de ea latius exponemus, quia innovata est ab alia constitutione quae data est viii kl. mai. consolatui uilisarii cvi; (ita Berol., dt. k. mag. cons. Vercell., data est consulatu Belisarii al.), temporis nota ad nostrae constitutionis subscriptionem pertinet, ante quam intercidit notatio novellae CXI (= Iul. const. CIV) datae k. Iun. consulatu Basilii

6 Rubricam praecedit inscriptio (7—9) in L || ῥεφερενδარიῶν ML, et sic semper || 8 ὀφφικίων om. L ||

X. Coll. II tit. 5. DE REFERENDARIIS PALATII R.

Idem A. Hermogeni magistro sacrorum officiorum et patricio.

(Praefatio.) Cum aliis omnibus, quae in ordinem perduximus competentem, neque ea quae de spectabilibus nostris referendariis sunt foras relinquere existimavimus a nostra providentia, et tanto magis, quanto nobis utiliores constituti sunt. Primum quidem eos non in multitudine constitutos nos, utpote multos per eos adiuvemus singulorum facile petitiones discentes, plures esse quam dudum fecimus. 1 Sed apparuerunt quidam nostram largitatem in immensum vocantes, et multos quidem nobis introducentes supplicantes, multis autem petitionibus usi, ita semper adiectione in immensum incompetens causam sic perduxerunt honestam. Nihil enim petentibus factum est finitivum, donec in quattuor et decem eorum numerus exiret. Propterea igitur, utpote causa forsitan a nobis honorata, deinde in multitudine effusa propria imminuat honestate, praevidimus certa eorum numerum comprehendere mensura, non ut, qui sunt, auferamus eis concessa (nec enim hoc imperialis est proprium maiestatis: sed ut

9 πατρικίων M || 14 πολλῶν om. ε || καθεστῶσι L || 15 γὰρ] quidem ε || 16 πολλοῖς L || βοηθῶμεν L¹ βοηθούμεν L² || 17 αἰτήσαις L || 20 ἐπισείοντες M] ἐπισηύον L ἐπισείοντες Haloander (cf. ε) || 21 αἰε ταῖς L || 23 ἐξάγοντες L || σεμνήν L¹ οὐδὲ nihil (i. e. οὐδὲν) ε || 24 τοῦτον L || 25 μὴ om. ε || 28 τῶν αὐτῶν ἀριθμῶν L || 30 ἀλλως τε Haloander] ἀλλ' ὥστε MLε

Coll. II const. VII est in t || 6 rubr. de numero referendariorum Iul. || palacii R¹ || 8 et patricio (patricium V²) post ordinem (10) coll. V || 12 nostris om. R¹ || 14 constituti ect.] tuti sunt — inmensum (19) in ras. 3 versuum suppl. R² || 15 multitudinem V || 16 adiuvemus] audiuvimus RV, al. audiuvimus t mg. || faciles t || 18 apparui** V¹ || 19 nobis quidem t || 20 usu R || 21 *adiectiones in V vulg., dicti ne in t, om. R incompetentes V || 22 enim bis scr. in R || 23 infinitivum, finitum V² vulg. || ****or et decem R¹ mii decim R² || 24 utpote suppl. V² in spat. vac. || 25 multitudinem vulg. || 26 effusa om. R¹ || propria] ne propria vulg. || honestam R¹ || 27 certam V || mensuram R¹V || 28 ut] u** V¹ ut eis V² || cis om. R¹, del. V² || 29 hoc om. V || set del. V²

των ἀρεσάντων ἡμῖν καὶ σεμνῶς ὑπηρετησαμένων ἐξω-
 τινὰς ἐξ αὐτῶν καταστήσει τῆς ἡμετέρας ὑποουρίας
 οὐδενὶ παντελῶς αἰρούμεθα τρόπῳ) ἀλλὰ μένειν μὲν
 αὐτοὺς θεσπιζομεν καθ' ὅπερ εἰσὶ σχῆμα, μηδένα δὲ
 προστεθῆναι παντάπασιν, ἕως ἂν εἰς ὀκτώ ἀνδρῶν
 τὸ τούτων περιστάτη μέτρον. ὡςτε αὐτοὺς διηρηκῶς
 ὀκτῶ καθεστάναι, τοῦ μὲν ἀριθμοῦ τούτου κατ' οὐ-
 δένα τρόπον ἢ χρόνον ἀξιομένου, σπενδόντων δὲ αὐ-
 τῶν διηρηκῶς ἀλλήλους ὑπερβάλλεσθαι ταῖς περὶ ἡμᾶς
 καὶ τὴν βασιλείαν θεραπειαῖς τε καὶ εὐνοιαῖς. οὐδε-
 νὸς ἀδειαν ἔχοντος οὐδὲ αἰτεῖν τι τοῦ λοιποῦ τούτου,
 ἀλλὰ γινώσκοντος ὡς οὔτε τεύχεται τῶν αἰτουμένων
 ὑπὲρ τε τῆς αἰτήσεως αὐτῆς οὐ μόνον ἔνοχος ἔσται
 ποιῆν χρυσοῖν λετῶν decem, ἀλλὰ καὶ τῆς οικείας
 ἐκπεσεῖται στρατείας. Βουλόμεθα γὰρ αὐτοὺς τῷ μέ-
 τρω μὲν μέχρι τοῦ ῥηθέντος ἀριθμοῦ συνεστῆθαι,
 δικαιοσύνη δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς αὔξειν τε καὶ
 ἐπὶ μᾶλλον διαφαινεσθαι. ἢ γὰρ κατὰ ἀριθμὸν πλη-
 θὺς οὐδὲν ἂν ἔχοι σεμνόν, ἐπειδήπερ ἐν ὀλίγοις ἐκ
 πολλῶν ὁ κατ' ἀρετὴν σώζεται βίος. Μενέτωσαν
 μὲν οὖν, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, νῦν ἐπὶ τούτου
 τοῦ σχήματος.

(Ἐπίλογος.) Ταῦτα δὲ ἢ σὴ ὑπεροχῇ γινώσκουσα
 φυλαττέτω, κατὰ μηδένα καιρὸν παραβαθῆναι συγ-
 χωροῦσα τι τῶν παρ' ἡμῶν θεσπισθέντων, ἀλλὰ τοὺς
 παρὰ ταῦτα τι πράττοντας τὴν ἠπειλημένην εἰσπράτ-
 τειν ποιῆν, ὅλα τούτων ἐπιεμένους ἄπερ οὔτε αἰτεῖν
 ἔξεστιν οὔτε δίδοσθαι δυνατόν. καὶ ἔστω καὶ τούτο
 νόμος ἡμέτερος πληθὸς μὲν ἀπωθούμενος, ἀντεισάγων
 δὲ ἀρετὴν, ἥπερ οὐκ ἐν πολλοῖς διαφαινεταί, καὶ μά-
 λιστα ἐπ' ἀνδράσι προελθούσι μὲν ἐκ πατέρων ἀγα-
 θῶν, τὸν δὲ αὐτῶν βίον ἀποτεθεικόσι ταῖς τε τῶν
 δεομένων ἰκεταῖς ταῖς τε παρ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς ἐπι-
 κορυφαῖς. Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε
 τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχῇ ἐρῶ καὶ
 πέραιτι παραδόναι σπενδάτω.

Dat. xvii. k. Mai. Constantinopoli Belisario v. c.
 cons.

[a. 535.]

omnium placentium nobis et honeste ministrantium
 foras aliquos ex his constituamus a nostro mini-
 sterio, nullo omnino concedimus modo); sed manere
 quidem eos sancimus secundum figuram qua sunt,
 5 neminem tamen adici omnino, donec in octo virorum
 perveniat numerus: ut ii perpetue octo (sint) con-
 stituti, numero quidem hoc per nullum modum aut
 tempus aucto, festinantibus autem ipsis perpetue
 invicem transcendere circa nos et imperium cura et
 10 devotione; nemine licentiam habente neque petere
 aliquid deinceps tale, sed sciente quod neque impetr-
 abit petita, pro eadem autem petitione non solum
 obligatus erit poenae auri librarum decem, sed etiam
 propria spoliabitur militia. Volumus enim eos men-
 15 sura quidem usque ad dictum numerum contineri,
 iustitia vero et aliis virtutibus augeri et ad maius
 apparere. Multitudo enim numerosa nihil habet hon-
 estum, quoniam in paucis ex multis quae secundum
 virtutem est vita salvatur. Maneant igitur secundum
 20 quod praediximus nunc in eadem figura.

(Epilogus.) Haec autem tua eminentia cognos-
 cens custodiat, ut nullo tempore transgrediatur
 aliquid eorum quae a nobis sancita sunt, sed eos,
 qui praeter hanc aliquid agunt, interminatam exigi
 poenam, quam eis permisimus, quam neque repeti
 licet neque reddi est possibile. Sitque et hoc lex
 nostra multitudinem quidem expellens, introducens
 vero virtutem, quae non in multis apparet, et praeci-
 pue in viris procedat quidem ex patribus bonis,
 suam autem vitam constituentibus tam in petitionibus
 indigentium quam ad nostrum in eos auxilium.
 Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram
 legem manifestata sunt, tua eminentia operi effectui-
 que tradere festinet.

Dat. xviii. kal. Mai. CP. Belisario v. c. cons.

peratariae, praeserlim cum omnibus illis nobis probatis et honeste ministrantibus partem eorum a nostro ministerio removere nullo plane modo placeat); sed illos quidem manere in quo sunt statu sancimus, neminem autem omnino addi, donec ad octo viros numerus eorum redactus sit. Itaque octo viri perpetuo instituantur: ut hic quidem numerus nullo modo aut tempore augeatur, sed operam dent ipsi perpetuo, ut observantia et studio erga nos et imperium se invicem superent. Neque cuiquam in posterum ne petere quidem tale quid liceat: immo sciat se neque quae petit impetratum et ob ipsam petitionem non solum poenae decem librarum auri obnoxium futurum, sed etiam propriam militiam amissurum esse. Volumus enim eorum mensuram quidem ad dictum numerum coerceri, iustitiam autem ceterasque virtutes augeri et clarioribus apparere. Numeri enim magnitudo nihil habet gravitatis: quandoquidem in paucis ex multis vita virtute insignis servatur. Maneant igitur nunc, sicut ante diximus, in hoc statu.

Epilogus. Haec autem cognoscens tua custodiat, ut nullo tempore quicquam eorum quae a nobis sancita sunt violari patiatur, sed ab iis qui contra haec faciunt aliquid poenam quam minati sumus exigat, quippe qui ea secentur quae nec petere licet nec dari possunt. Sitque in hac quoque re lex nostra quae multitudinem quidem spernat, invicem autem introducat virtutem quae non in multis elucet, et maxime in viris, qui et ex bonis parentibus procreati sunt et suam vitam precibus supplicum et auxilio illis a nobis praestando dicarunt. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur, summitas tua operi effectuique tradere studeat.

6 τούτων L || 8 ἀξιοούμενον L || 12 οὔτε L] οὐδὲ M ||
 13 ὑπὲρ τε τῆς αἰτήσεως αὐτῆς] pro eadem autem
 petitione ε || 14 decem (s. v. δέκα) M, δέκα L || 15 μέ-
 τρον L || 18 ἢ M] τὸ L || 19 σεμνόν] σεμ*** L ||
 20 βίος L^a || 24 συγχωροῦσα om. ε || 26 ἠπειλημένην]
 ἢ**** μένην L¹ εἰρημένην L² || 27 ὅλα τούτων ἐπι-
 μένων L, quam eis permisimus ε || *οὐδὲ αἰτεῖν ML ||
 28 τούτου] οὗτος Haloander (cf. ε) || 30 δὲ] καὶ L || ὅπερ
 L^a || 31 προελθούσι L¹, προελθούσα ε || 32 αὐτῶν Ha-
 loander (cf. ε), αὐτὸν M αὐτοῦ L || 35 νόμος L¹ || 37 bi-
 lisario u. c. consilie M || die xvii k. mag. pc. uilisarii
 Iul.^v, dat. vii k. mai. uilisarii Iul.^v (μὴνὶ μαίῳ Theod.,
 om. subscr. Ath.)

1 honestate R¹ Vt || 2 aliquos] et aliquos R¹ || 3 omnino

om. R || concedamus R || modo sed manere] modos] et
 m+nere V¹ || 4 quidam R¹ || 5 tamen] tantum V || addici
 t || 6 hii RVt || sint octo vulgo, sint om. RV al. || 7 nullo
 R^a || 9 transcendere** V¹ || 10 petere] pti ē (sic) t || 11 sed]
 se t || inpetrauit R¹ || 14 mensura] mensurationibus R¹ ||
 15 edictum T || 17 appare V¹ || 20 quod om. R¹ || figu-
 ram R¹ || 24 nullo R in ullo V || an leg. transgredi (pa-
 ti)atur? || 26 propter R¹ || exgi R || 27 quae nec vulg. ||
 28 redi est R² redire R¹ || et hoc] ex hoc R et haec
 V || 29 expellen^o (sic) R || 30 uirtutum R^a || 31 patria
 R^a || 32 constituens ed. pr. || 33 indigentium R || 37 sub-
 scr. dat. xviii kal. Maii Cp. Bisiliario uice c. Bamb. II,
 dat. kl. Madii cap. hi s III (post rubricam novellae XII
 quae statim sequitur) V

XI.

R DE PRIVILEGIIS ARCHIEPISCOPI PRIMAE IUSTINIANAE R.

Idem A. Catelliano viro beatissimo archiepiscopo Primae Iustinianae.

- Multis et variis modis nostram patriam augere cupientes, in qua prima deus praestitit nobis ad hunc mundum quem ipse condidit venire, et circa sacerdotalem censuram eam volumus maximis incrementis ampliari: ut Primae Iustinianae patriae nostrae pro tempore sacrosanctus antistes non solum metropolitanus, sed etiam archiepiscopus fiat, et certae provinciae sub eius sint auctoritate, id est tam ipsa mediterranea Dacia quam Dacia ripensis nec non Mysia prima et Dardania et Praevalitana provincia et secunda Macedonia et pars secunda Pannoniae, quae in Bacensi est civitate. Cum enim in antiquis temporibus Sirmii praefectura fuerat constituta, ibique omne fuerat Illyrici fastigium tam in civilibus quam in episcopalibus causis, postea autem Atilianis temporibus eiusdem locis devastatis Apraemius praefectus praetorio de Sirmiana civitate in Thessalonicam profugus venerat, tunc ipsam praefecturam et sacerdotalis honor secutus est, et Thessalonicensis episcopus non sua auctoritate, sed sub umbra praefecturae meruit aliquam praerogativam. Cum igitur in praesenti deo auctore ita nostra respublica aucta est, ut utraque ripa Danubii iam nostris civitatibus frequentaretur, et tam Viminacium quam Recidiva et Litterata, quae trans Danubium sunt, nostrae iterum ditioni subactae sint, necessarium duximus ipsam gloriosissimam praefecturam, quae in Pannonia fuerat constituta, iuxta Pannoniam in nostra felicissima patria collocare, cum nihil quidem magni distat a Dacia mediterranea secunda Pannonia, multis autem spatiis separatur prima Macedonia a Pannonia secunda. Et quia homines semper bellicis sudoribus inhaerentes non erat utile reipublicae ad primam Macedoniam per tot spatia tantasque difficultates venire, ideo necessarium nobis visum est ipsam praefecturam ad superiores partes trahere, et iuxta eam provinciae constitutae facilius sentiant illius medietatem. Et ideo tua beatitudo et omnes praefatae Primae Iustinianae sacrosancti antistites archiepiscopi habeant praerogativam et omnem licentiam suam auctoritatem eis impertire et eos ordinare, et in omnibus supradictis provinciis primum honorem, primam dignitatem, summum sacerdotium, summum fastigium: ut a tua sede creentur et te solum archiepiscopum habeant, nulla communione adversus (eos) Thessalonicensi episcopo servanda; sed tu ipse et omnes Primae Iustinianae antistites sint eis iudices et disceptatores: quicquid oriatur inter eos discrimen, ipsi hoc dirimant et finem ei imponant et eos ordinant, neque ad alium quandam eatur, sed suum cognoscant archiepiscopum omnes praedictae provinciae, et eius sentiant creationem, et vel per se vel per suam auctoritatem vel clericos mittendos habeat omnem potestatem omnemque sacerdotalem censuram et creationis licentiam. Sed et in Aquis, quae est provinciae Daciae ripensis, ordinari volumus a tua sanctitate episcopum, ut non in posterum sub Meridiano episcopo sit constituta: sed Meridianus quidem maneat in Meridio, nulla ei communione cum Aquis servanda; Aquensis autem episcopus habeat praefatam civitatem et omnia eius castella et territoria et ecclesias, ut possit Bonosiacorum scelus ex ea civitate et terra repellere vel in orthodoxam fidem transformare.
- Ut igitur sciat beatitudo tua nostri numinis dispositionem, ideo praesentem legem ad tuam venerabilem sedem transmisisimus, ut in perpetuum tale beneficium habeat patriae nostrae ecclesia in dei omnipotentis gloriam et nostri numinis sempiternam recordationem. Quando autem tuae sedis gubernatorem ab hac luce decedere contigerit, pro tempore archiepiscopum eius a venerabili suo concilio metropolitanorum ordinari sancimus, quemadmodum decet archiepiscopum omnibus honoratum in ecclesiis provehi, nulla penitus Thessalonicensi episcopo neque ad hoc communione servanda.

Beatitudo igitur tua quae nostra sanxit aeternitas modis omnibus ad effectum perducere non differat. 40
Dat. xviii. kal. Mai. (Belisario v. c. cons.) [a. 535.]

Nov. XI Latine tantum extat in appendice coll. VIII Authentici (extravagantium prima est in R f. 72^a et V f. 182). — Rubrica ὡστε τὰς περὶ τὸ Βιμνακίον γενομέναις ὑπὸ θωμαίοις πόλεσις ὑπὸ ἰδικὸν ἀρχιεπίσκοπον εἶναι, μη μὴν ὑπὸ τὸν Θεσσαλονίκης schol. M in mg. (ex Ath.). — Epit. Theod. 11 (inde in L), Ath. 1, 8 (inde A tit. 13, 9; Coll. const. eccl. 3, 1, 8), Nomoc. XIV tit. 1, 5. Iulian. const. IX.

3 nostra patria R¹ || 4 mundum] modum RV || quam R || venire et om. V || amplificare R¹ ampliore V || 5 pro tempore sa bis scr. V^a || 6 certae] ceterae vulg. || sint om. V || id est] reddere V || tam ipsa | tamen ipsa V || mediterranea V || 7 misya V missia R || prima Contius] secunda libri || 8 panonie V || bancensi V bacensis R, Urbatensi dedit Augustinus (ed. Iuliani a. 1567) || enim om. R || Sirmii Contius] firmii V vulg., om. R spat. vac. relicto || 9 fuerit R vulg. || tam in] in om. R || 10 atiliani RV || Apraemius RV || Apenninus dedit Miraeus (ed. Iul. a. 1561), Apennius Contius, Apraemius Augustinus; Apodemius al. || firmitana V vulg. firmata R || 11 thesalonicam V tesalonicam R (id. infra) || honori V || 12 sed sub] su V || 13 auctoritate R¹ || 14 frequentetur vulg. || tam] iam Val., om. R || uiminatinum quae R || recidiva V recidua R || Literata vulg. || 15 nostrae om. R || ditioni R || diximus R || 16 panonia RV, et sic saepius || fuerat (fiat V^a) constituta iusta panoniam in V || om. R al. || quidem magni V || quod magis R || 17 mediterranea R || autem V || etiam R al. || separarunt V || 19 tantas quae V || uisum] venire sum R¹ || 20 et] ut vulg. || 21 praefare R || sacrossancti V || antistes R || 22 habeant et praerogativam R¹ || impertiri R² vulg. || 23 supradictis R] suprascriptis V vulg. || *honorem] habere honorem V habere

R vulg. || 24 * ut a tua sede] utatur a sede V a tua sede vulg., a sede R || te V al.] om. R vulg. || communione V vulg.] actione R al. || adversus RV] ad vulg. || eos add. vulg. || 25 et omnes om. R || sint] sive vulg. || eis V] eius R vulg. || discrepatores V || 26 dirimatur R || eis imponant vulg., in eum ponant V¹ || 27 cognoscat R agnoscant vulg. || 28 et vel] et om. R || habeant R || omnem om. R || 29 omnemque] omnem V || et om. V¹ || datia R ditie V || 30 non imposterum R || meridiano R¹ || 31 meridio V || meridiano R vulg. || ei V] om. R vulg. || Aquis] quis R || 32 castelleterritoria V || bonosiacorum V¹ || 33 et terra V vulg.] contra R || vel] et vulg. || in] ideo R || 34 sciat] sit V || 35 sedem] domum R || ecclesiae RV^a || dei optis V || 36 nominis sepiternam R || quando] quoniam R || 37 recedere V || pro tempore] propter R || archiepiscoporum R al. || consilio V || 38 dicit V || archiepiscoporum R al. || 39 communionem seruantia R || 40 sanxit RV || 41 dat. xviii kal. maii subscriptio est in Neoburgensi, inscriptioni seq. novellae XII adnexa, dat. vi kl. mai. cons. uil-sarii Iul. (cod. Berol. al.), sim. ex Iuliano vulg.; ἐξερωνήθη (ἐγράφη Ath.) μημι μαῶν ὑπατία Βελισαρίου Theod. Ath.

IB

ΠΕΡΙ ΑΘΕΜΙΤΟΓΑΜΙΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος Φλώρω τῷ ἐνδοξοτάτῳ κόμητι τῶν ἀπανταχοῦ θείων περιβάτων.

(Προοίμιον.) Τοὺς ὑπὲρ τῶν ἀθεμίτων ἐμπροσθεν γεγραμμένους ὑπὸ τῶν βασιλευκῶτων νόμους οὐκ ἐντελῶς ἔχειν ἠγνούμεθα, οἵπερ τοὺς μὲν ἀθεμίτοις συμβαλόντας γάμους ἀτιμωρήτους ἔωσι, τὴν δὲ ἐξ αὐτῶν προελθούσαν γονὴν, καίτοιγε ἀνευθύνον οὖσαν, ἀφαιροῦνται τῶν τοῦ πατρὸς ὡς ἀναγκαῖον ὄν τοὺς μὲν ἀμαρτάνοντας ἀνευθύνους εἶναι, τοὺς δὲ ἀνευθύνους ὡς ἀμαρτάνοντας κολάζεσθαι.

Imp. Iustinianus A. Floro comiti divinae rei privatae.

5 (Praefatio.) Pro incestis dudum scriptas ab imperatoribus leges non perfecte habere indicamus, quae eos quidem qui incestis copulantur nuptiis impunitos sinunt, ex eis autem prodecem sobolem utique inculpabilem existentem privant rebus patris: ut necessitas sit eos quidem qui peccant sine reatu esse, eos autem qui innoxii sunt tamquam peccantes puniri.

CAPUT I.

Ἐ θεσπιζομεν τοίνυν, τοῦ λοιποῦ, εἴ τις ἀθεμίτων καὶ ἐναντίον τῇ φύσει (ὄν ὁ νόμος incestόν τε καὶ nefarium καὶ damnatum καλεῖ) συναλλάξει γάμον, εἴτερ οὐκ ἔχοι παῖδας ἐκ προτέρων γνησίων τε καὶ ἀμέπτων αὐτῷ γενομένους γάμων, εὐθὺς μὲν αὐτῷ τῆν τῶν οἰκείων πραγμάτων ἐκπτώσιν ἐπικείσθαι, ἅμα δὲ καὶ τῶν ὀνόματι προικὸς ἐπιτεδομένων αὐτῷ μηδενὸς ἀπολαύειν, ἀλλὰ πάντα τῷ ταμεῖω προσκυροῦσθαι. ἀνθ' ὅτου γὰρ ἐξόν γαμῆν νενομισμένα παρανόμον ἔρα, καὶ συγγεῖ μὲν γονάς, ἀδικεῖ δὲ τὰ γένη, πρᾶττει δὲ ἀσεβῆ τε καὶ ἀνόσια, καὶ τοιαῦτά γε ἐπιθυμεῖ, ὅποια πολλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ἀποσειεται ζῶων, ἔστω γε αὐτῷ ποινή μὴ δήμεσις μόνον, ἀλλὰ καὶ 25 ζῶντος ἀφαίρεσις καὶ ἔξορία, καὶ εἴ γε εὐτελής εἴη,

Sancimus igitur, de cetero, si quis illicitas et contrarias naturae, quas lex incestas et nefandas et damnatas vocat, contraxerit nuptias, si quidem non habuerit filios ex prioribus legitimis et inculpabilibus sibi contractis nuptiis, mox ei suarum rerum casum imminere, simul autem et ea, quae nomine dotis data sunt ei, in nullo potiri, sed omnia aerario assignari, eo quod, dum licuerit nuptias facere legitimas, contra leges amaverit, et confuderit quidem sobolem, nocuerit autem et generi, egerit vero quae impia sunt et scelestas, et talia concupierit qualia plurima etiam irrationabilia amovent animalia: sitque ei poena non confiscatio solum, sed etiam cinguli privatio et exilium, et si vilis fuerit, etiam cor-

Nov. XII (= Coll. II tit. 6: gloss.) Graece extat in *MLA* (in hoc est τίτλος ὄγδοος), *prooemium et cap. 1—3* in *B 28*, 6 (1. 2 *B*¹ p. 150 *Zach.*) — *Epit. Theod.* 12 (inde *B*²), *Athanas.* 11, 1 (inde *cod. Vaticanus* 1981 *Nomocanonis XIV* tit. ad 13, 5 *extr.* ἀπὸ τῆς ἐ' νεαρᾶς; *cod. Bodleianus* 3399 tit. 7 ἀπὸ τῆς ν' νεαρᾶς ἥτις ἐπιγράφεται περὶ ἀθεμίτων γάμων). *Iulian. const.* XXXII.

XII.

DE INCESTIS NUPTIIS.

Imp. Iustinianus A. Floro gloriosissimo comiti divinarum quae ubique sunt rerum privatarum.

Praefatio. Leges de incestis antea ab imperatoribus conscriptas non perfectas esse existimamus, quae quidem eos, qui incestas nuptias contraxerunt, impunitos relinquant, prolem vero ex iis progenitam quamvis insontem paternis bonis privent: quasi necesse sit eos qui peccarunt impunitos esse, insontes autem tamquam peccantes puniri.

I. Sancimus igitur, ut in posterum, si quis nuptias illicitas et naturae contrarias (quas lex et incestas et nefarias et damnatas vocat) contraxerit, si quidem liberos ex prioribus nuptiis legitimis et culpa vacuis natos non habeat, statim ei suarum rerum amissio irrogetur, simulque ne earum quae dotis nomine ei datae sunt, ulla fruatur, sed omnia fisco addicantur. Qui enim cum legitimis nuptiis contrahere liceat, illegitimas appetit et subolem confundit et genus iniuria afficit agitque et impia et nefaria ac talia concupiscit, a quibus multa etiam bruta animalia abhorrent: esto quidem ei poena non solum publicatio bonorum, sed etiam cinguli ademptio atque exilium, et si quidem vilis conditionis sit, etiam corporis casti-

2 περὶ ἀθεμιτογαμιῶν *MLB Theod.*, περὶ ἀθεμιτογαμιῶν καὶ τῶν ἐκ τοιούτων παιδῶν *A* περὶ ἀθεμίτων γάμων *Ath. B*² *IV* p. 273^b *Fabr.* ἢ περὶ ἀθεμίτων νεαρᾶ² *B*² *ib.* 272^a || 3 sq. αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἐρηγογένης μεγίστρου τῶν θείων ὀφφικίων τὸ δεῦτερον ἀπὸ ὑπάτων (*inscriptione novellae X praecedentis ab archetypis rubricatore perperam huc transposita*) *A*, Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Φλώρω κόμητι περιβάτων *cod. Bodlei.* 3399 f. 13 ad tit. 7 ubi excerptis ex *Athanasio ipsius novellae textus adiunctus est* (*cf. Heimbach 'Anecd. I p. LXXIV*) || Ἰουστινῶς *L* || 5 Τοὺς ὑπὲρ ἀθεμιτογαμιῶν ἐστ' ὅτε γεγραμμένους ἐμπροσθεν ὑπὸ τῶν προβασιλευκῶτων νόμους *A* || γάμων post ἐμπροσθεν *add. Haloander* (*cf. ad 2*) || 7 ἀθεμίτους συμβαλόντας *L* || 8 γάμων *LA* || ἀτιμωρήτως *B* || 10 τῶν τὸν *L*¹ || ὡς ἀναγκαῖον ὄντος *A* || 11 εἶναι *ML* ἀφίεσθαι *A* || 13 *B* || *A*, ex quo in *sqq.* quoque capium numeros recepi || 14 ὄν] ὅπερ *A* δ *B*² || *inceston* τε *M* Ἰνκέστον τε *A* Ἰνκέστον (*Ἰν*****ston L*) τε *L* ἀθεμίτων *B* παράνομον *s. v. add. L*² || 15 nefarium (ἀθεμίτων *s. v. L*²) *ML* νεφάριον *A* παράνομον *B* || *damnaton M* δαμνάτων (*δα*ον L*) *LA* κατάκριτον *B* ἀνόσιον *s. v. L*² || * συναλλάξει *MB*^s συναλλάξει (*συναλλάξ* L*) *LAB* || εἴτερ] εἰ μὲν *A* || 16 ἔχει

AB || 17 αὐτῷ γενομένους] αὐτῷ καὶ τῶν γενομένων *L*¹, αὐτῷ *om. A* || μὲν *om. A* (ε) || 18 πραγμάτων — 19 προικὸς *om. L* (ἀφαιρῶσιν ἐνεῖναι καὶ τῶν ἐπὶ προικὸς *s. v. add. L*³) || 20 ταμεῖω *AB*² || 21 γὰρ *om. ε* || νενομισμένα γαμῆν *A* || γάμων νενομισμεν* (*α s. ω eras., χρῆσθαι s. v. add. L*²) παράνομον *L*¹, γάμων ποιῆν νενομισμένον παρὰ νόμον *L*³ || 23 γε *om. B*^s || 24 ζῶων] γένη *AB*^s || 25 ἔστω *M* || καὶ ἔστω *LA* καὶ ἔσται *B* || 26 εἴη] ἐστὶ *A*

2 *inscr. de nefariis et incestis nuptiis Iulian.* || *Rubricae subscriptionem novellae XI* *continuat V* (*cf. ad p. 93, 37*) || 4 rei private rei *V*, reprivate *R* || 5 Pro incestis in *ras. R*² || 6 habere] se habere *V*² || 7 quae — sinunt *V*² *suppl. in spat. vac.* || quidem] *q. V*⁽²⁾, *corr. V*³ || qui *om. R* || in ceteris *R*¹ || nuptei* *V*⁽²⁾ || 8 sint *R*¹ || procedentes *V*¹ || 9 priuauerat *R*¹ || 10 eos] hos *R* || 11 peccatores *V* || 12 puniet? *R*¹ || 14 inoertas *R*¹ || 17 sibi contractis *R*² in *ras.* 6 *fere litt.* || 18 ea] eis *R*² in *mg.*, *vulg.* || 19 dat *R*¹ || errario *RT* || 20 arsignari *R*¹ || nuptiis *R*¹ || 21 confunderit *R*¹ *V* || 22 et generi suo *add. R*², *om. R*¹ || egit *R*¹ || vero *om. V* || 24 inrationabili] *V*¹ irrationabili. *R*¹ irrationabilium *T* || 26 si] *fi* *℥* (*i. e. secundum*) *V*¹

καὶ τοῦ σώματος αἰκισμός, ὅπως ἂν μάθοι σωφρο-
νεῖν καὶ εἰς τῆς φύσεως μένειν, ἀλλὰ μὴ τρυφᾶν
τε καὶ ἐρᾶν ὑπερόρια, καὶ τῶν παραδεδομένων ἡμῖν
ἐκ τῆς φύσεως καταυθαδιάζεσθαι νόμων. καὶ τῆς
γυναικός, εἰ τὸν νόμον ἐπισταμένη τούτου μὲν ἀμε-
λήσειεν, ἀδελφίται δὲ ἐαντήν ἐπιδοίη γάμοις, ὑπὸ τῆν
αὐτὴν γινωμένης ποιήν

poris verberatio, quatenus discat caste vivere et in-
tra naturam se continere, non autem delectari et
amare ultra terminum et traditis nobis a natura
etiam his legibus repugnare. Muliere quoque, si
legem sciens hanc quidem neglexerit, incestis autem
semetipsam tradiderit nuptiis, sub eadem consti-
tuenda poena.

CAPUT II.

Γ̄ Εἰ μέντοι τύχοιεν ἐκ προτέρων γάμων ἀμέμπτων
παῖδες ὄντες αὐτῶ, ἢ ἔγγονοι τυχόν ἢ καὶ περαντέρω,
τῆν πατρῶων εὐδύς ἐκεῖνοι λήφονται διαδοχῆν, αὐ-
εξούσιοι μὲν τῆ του πατρὸς τιμωρία γινόμενοι, τρέ-
φοντες δὲ ὅμως αὐτὸν καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀναγκαίων
παρέχοντες. εἰ γὰρ καὶ τῶν νόμων ὑπερόπτης εἴη
καὶ ἀσεβής, ἀλλὰ πατὴρ ὅμως ἐστί.

Si vero contigerit ex prioribus nuptiis inculpabi-
libus filios esse ei, aut nepotes forte aut ulterius,
paternam mox illi accipiant successionem, suae qui-
dem potestatis patris supplicio facti, pascentes autem
eum et alia necessaria praebentes. Nam licet le-
gum contemptor et impius sit, tamen pater est.

CAPUT III.

Καὶ τοῦτο μὲν ὁ μετὰ ταῦτα ἐχέτω χρόνος ὁ μετὰ 15
τῆν παρούσαν ἡμῶν διάταξιν ἔσων, ὁ μηδένα ληπῆ-
σαν, εἰ γε σωφρονοίη. ἔξεστι γὰρ μηδὲν ἁμαρτάν-
Δ τας ὑπὸ τῶ νόμῳ τούτῳ μὴ τετάχθαι. Τὸ δὲ
γε ἡδὴ παραχηγός οὐτε παντελῶς ἔωμεν ἀνεύθυνον
οὔτε παντάσῃν ὑπὸ μικρῶν φέρομεν ἀνανάκτησιν. 20
Ἄλλ' εἰ τις ἀδελφίταις γέγονε γάμος, εἰ μὲν ἐφθασεν
οἰσθῆναι τὸν τρόπον οὗτος διαλυθῆναι, ἀνεύθυνος ἐστω.
εἰ δὲ ὅδε ἡμῶν ὁ νόμος εὖροι τινὰ μετὰ τῶν τούτου-
των γάμων, ἀδειαν ἐκεῖνος ἐχέτω, ἀφ' οὐπὲρ ἅπαν
ἐμφανῆς γένοιτο, ἐναντιῶν εἰς αὐο τῆν οὕτως αὐτῶ 25
συναρθῆσαν ἀποπέμπειν γαμετήν, οὐκ ἐπανελευσο-
μένην ἐτι πρὸς αὐτὸν οὐδὲ διεστώσαν μὲν τῶ στή-
ματι, ταῖς δὲ ἀληθείαις συνοῦσαν (ἴσως γὰρ οὕτως καὶ
τοῖς προτέροις ἀπολογῆσεται), μόνης quartae τῆς αὐ-
τοῦ περιουσίας μοίρας ἐπι τὸ δημόσιον φερομένης. 30
Ε̄ Καὶ τοὺς γε παῖδας, ἐπειδήπερ αὐτοῖς ὡς ἀνευ-
θύνους συγχωροῦμεν, εἰ μὲν μόνοι καὶ μὴ μεθ' ἐτέ-
ρων καὶ αὐτῶν γνησίων εἰεν ἐξ ἐτέρων γάμων ἀνευ-
θύνων γενομένων, μὴ στερεῖσθαι τῆς πατρῶας δια-

Et hoc quidem sequens habeat tempus post prae-
sentem nostram constitutionem currens: nullo con-
tristando si caste vixerit; licebit enim nihil pec-
cantes sub hac lege non subdi. Quod vero iam
transactum est, nec omnino relinquimus innoxium
nec omnibus modis sub acerba indignatione submit-
timus. Sed si quae incestae factae sunt nuptiae, si
quidem contingit eas quolibet modo dissolvi, sine
reatu sint; si vero haec nostra lex invenerit ali-
quem post tales nuptias, licentiam ille habeat, ex
quo omnibus insinuata est, intra duos annos sic sibi
copulatam dimittere coniugem, non reversuram ul-
terius ad eum neque separatam quidem figuraliter,
pro veritate vero coniunctam (forsan enim sic prio-
ribus satisfaciatur), sola quarta eius substantiae parte
ad fiscum deferenda, et ad filios, quoniam eis tan-
quam innoxiiis concedimus ut, si quidem soli et non
cum aliis et ipsis legitimis sint ex aliis nuptiis in-
culpabilibus existentibus, non priventur paterna suc-

gatio: ut discat caste vivere, et intra naturam se continere, nec vero luxuriari et quae modum excedunt appetere legibusque a natura nobis traditis vim facere. Mulier quoque, si legem sciens neglexerit et incestis nuptiis se dederit, eandem poenam subeat.

II. Si vero ex prioribus nuptiis culpa vacuus liberi ei sint vel forte nepotes vel etiam posteriores, illi protinus paternam accipiant successionem, ut per patris poenam sui iuris fiant, illum tamen alant eique reliqua necessaria praestent. Licet enim legum contemptor et impius sit, at utique pater est.

III. Et hoc quidem servet futurum tempus, quod post hanc constitutionem decurret, quod neminem dolore afficiat, nequomodo caste vivat. Nam liberum est nihil delinquentes huic legi non subiungi. Quod vero iam praeterit, dumque plane impunitum esse sinimus neque penitus acerbae indignationi subicimus. Sed si quae incestae nuptiae contractae fuerint, si quidem aliquo modo iam antea dissolutae sint, impunitae maneat. Sin quem haec nostra lex inveniat talibus nuptiis utentem, veniam habeat ille intra biennium, ex quo lex omnibus manifesta fiat, uxorem sibi ita copulatam dimittendi, non amplius ad eum reversuram, nec specie quidem separatam, ut tamen re vera consuetudinem cum eo habeat (forte enim sic etiam prioribus satisfaciatur); atque quarta pars sola substantiae eius ad fiscum deferatur. Et liberi quidem, quoniam illis ut insonitibus ignoscimus, si quidem soli sint neque una cum aliis iisque legitimis, ex alteris nuptiis licitis progeneris, non priventur paterna successione: nisi forte eos pater iure exosus propter

1 καὶ τε καὶ B || 3 παραδιδόμενον B² || 4 ἐκ om. A ||
καταυθαδιάζεσθαι νόμων] ***** διζέσθαι νόμον L¹ ||
etiam his legibus repugnare ε || καὶ τῆς γυναικός, εἰ] εἰ τις
δὲ καὶ γυναικῶν A || 5 ἐπισταμένης B¹ || 7 γενομένης
(γενομένην? L¹) L γενέσθαι A || 8 ἀμέμπτων M, om. B¹ ||
9 αὐτῆ L³ || ἐγγόνους L³ ἐγγονοι AB² || τυχόν om. A ||
10 ἐκεῖνο L¹ || λείφονται L || 11 μὲν om. A || γινόμενοι
B || 12 ὅμως om. ε || 13 εἰ γὰρ] καὶ γὰρ εἰ A || τὸν νό-
μον ὑπερόπτης L¹ || εἴη M(ε) || ἢ (ἢ L¹) LB¹ om. AB² ||
14 ἀλλὰ καὶ πατὴρ A || 15 καὶ ταῦτα μὲν ὁ μετὰ τῆν
παρούσαν ἡμῶν διάταξιν ἔσων ἐχέτω χρόνος μηδένα
ληπῆσαν A || 17 μηδὲν ἁμαρτάνοντας (ἁμαρτάνοντας B)
MLBε] τὰ βουλομένα A || 18 ὑπὸ τὸν νόμον τούτου
Halbänder || τούτῳ] τούτο M || τετάχθαι] τετάχθαι κα-
λοπραγοῦντι A || 19 οὐτε] οὐ B || ἐώμ*** L¹ || 21 ἐφθασ-
σαν B¹ || 22 οὕτως om. A || ἐστω M² || 23 εἰ δὲ ὁ τού-
του ἡμῶν νόμος A εἰ δὲ ὁ νόμος ἡμῶν B || μετὰ τὸν του-
οῦτον γάμον Bε || 24 ἐκεῖνος om. A || 25 duo M] δύο

M s. v., LAB || 27 διστώσαν L¹ || 28 οὔτος AL¹ ||
29 τῆν προτέραν L || quartae M, τετάρτης M s. v.,
LAB || 30 τὸν B || 31 αὐτοῖς L¹, αὐτοῖ L³ || 34 γε-
νόμενοι B

1 et om. R¹ || 2 delectare R¹ || 3 amare ultraditis
terminum nobis a natura R¹ || 4 mulieri V mulierem
R || 8 contingerit R¹ || 9 e forte R¹ || 10 paterna V¹ ||
11 factis R¹ || 12 eum om. R || 13 et om. R¹ || tantum
V¹ || 15 sequens] est add. R¹ || 16 consuetudinem R¹ ||
constristan do V^a || 17 enim om. R¹ || 18 non] num R¹ ||
19 innoxium R¹ || 21 siq* V¹ || 22 contingerit R²
contigerit vulg.; leg. contigit? || 23 sunt R || 24 habeat
ille V || 25 duos suppl. V² in spat. vac. || 27 figuraliter
(ficta s. v. R²) R || 30 *ad filios, quoniam eis] ad filios
quam eis R² in ras. 12 fere lit., VT (omni alia sub-
stantia add. ante ad filios V³ in mg., post filios vulg.) ||
32 ipsis legitimis vulg.] ipsi legitimi RVT

δοχῆς· εἰ μὴ δικαίως αὐτοὺς μισήσας ὁ πατὴρ διὰ
 τινα ἑτέραν νόμιμον πρόσκρουσιν τῆς οἰκείας ἀποκλεί-
 1 ῥαι διαδοχῆς. Εἰ μὲντοιγε καὶ γάμος εἴη τις
 ἕτερος προγενόμενος καὶ οὐδὲν τῷ νόμῳ πρόσκρουων,
 καὶ παῖδες ἐκεῖθεν γένοιτο, τὰς μὲν τρεῖς μοῖρας τοῦ
 κλήρου τοῖς πανταχοῦθεν ἀμέμπτοις τε καὶ ἀνευθύνους
 καταλιπέσθαι πατρὶν, εἰ μὴ τι πρόσκρούσειαν ἑτε-
 ρον, ὅπερ αὐτοὺς ἀναξίους τῆς τοῦ πατρὸς κατὰ νό-
 μον δεικνύσιν διαδοχῆς· τὴν δὲ τετάρτην τοῖς παισὶ
 τοῖς ὑβρισμένοις μὲν, ἀνευθύνους δὲ ὁμοῦ, καταλι-
 10 πάνειν ἐξέστω, καὶ αὐτοῖς ἀμέμπτοις τὰ ἄλλα παντα-
 χόθεν περὶ τὸν πατέρα φαινόμενοις· δηλαδὴ προ-
 γεμονίης ἐκ τῆς πατρῴας περιουσίας τῆς τετάρτης
 μοῖρας, ἣν τῷ δημοσίῳ δίδωσθαι προσετάξαμεν. Δι-
 δομεν δὲ αὐτοῖς οὐκ ἐκ διαθήκης μόνης, ἀλλὰ καὶ
 15 ἐξ ἀδιαθέτου τῶν γεγεννηκότων κατὰ τὸν ἔμπροσθεν
 ἡμῖν εἰρημένον τρόπον γίνεσθαι κληρονομοῦς.
 (Ζ) Ταῦτόν τούτου κρατοῦντος, εἰ καὶ μετὰ τὸ τὴν
 προτέραν ἀποπέμψασθαι γαμετὴν τὴν ἀθεμίτως αὐτῷ
 συναφθεῖσαν ἑτέραν ἄγοιτο κατὰ νόμον γυναικᾶ, παί-
 20 δων αὐτῷ καὶ ἐκ τῆς προτέρας ὄντων καὶ ὕστερον
 ἐκ τῆς νομίμου γενομένων. οὕτω γὰρ τὸν ἔμπροσθεν
 χρόνον τῇ φιλανθρωπῶν νικήσομεν· τῆς προικὸς δη-
 λαδὴ τῇ ἀποστάσει γυναικὶ δίδωμεν. Εἰ δὲ μὴ τῆν γα-
 μετὴν ἀποπέμψατο ἐναντίων εἰσω duorum ἀφ' οὗτε-
 25 ὁ νόμος δημοσίᾳ γένοιτο φανερός, αὐτὸς τε ἐκπιπέτω
 τῆς αὐτοῦ περιουσίας καὶ ἡ γυνὴ τῆς προικὸς, καὶ
 ὑπὸ τὴν εἰρημένην γίνεσθαι ποιήν. οἱ τε τοιοῦτοι
 παῖδες οὐδὲν ἐκ τῆς πατρῴας περιουσίας ἐξοῦσιν,
 Η οὐδὲ μὴν τῆς μητρῴας προικὸς. Ἄλλ' εἰ μὲν 30
 εἴεν ἐκ προτέραν γάμων ἀνευθύνων παῖδες αὐτῶν
 γενόμενοι, ἐκεῖνοι τὰ πράγματα λήφονται, παρὰ τὴν
 quartam δηλαδὴ μοῖραν τὴν εἰς τὸ δημόσιον φερομέ-
 νην· ἀτεξούσιοι τε γινόμενοι καὶ τὸν πατέρα τρέ-
 φοντες καὶ τὴν ἄλλην αὐτῶν παρέχοντες ἀρκούσαν 35
 θεραπείαν, καθὰ φθάσαντες εἶπομεν. τῆς προικὸς
 πάνταυθὰ τῆς ἀθεμίτου γυναικὸς ὑπὸ τὸ δημόσιον
 Θ γινόμενης. Εἰ μὲντοιγε παῖδες οὐκ εἴεν ἐκ προ-
 τέραν ἀμέμπτων γάμων τῷ ταῦτα πράξαντι γενομέ-
 νου, τηρικαῦτα τῆς πάσης αὐτοῦ περιουσίας κύριον 40
 ἔσται τὸ δημόσιον. τούτο γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν μετὰ
 ταῦτα γαμουμένων ἀθέμιτα γεννομεθετήκαμεν, ἐν ἴσῳ

cessionem: nisi iuste eos odio habens pater propter
 aliam quandam legitimam offensionem a sua excludat
 1 successione. Si vero etiam nuptiae sint aliae
 prius factae et non offendentes legem, et filii inde
 5 oriantur, tres quidem partes hereditatis undique incul-
 pabilibus et innoxiiis relinqui filiis, nisi aliquid offen-
 dant aliud, quod eos indignos patris successionem legem
 successione demonstrat; quartam vero filiis iniuriam
 quidem passis, innoxiiis tamen relinquere liceat, et
 10 ipsis inculpabilibus per alia omnia circa patrem vis-
 is; scilicet praeexcepta ex paterna substantia quarta
 parte, quam fisco dari praecipimus. Damus autem
 eis non ex testamento solo, sed etiam ab intestato
 genitorum secundum prius a nobis dictum modum
 fieri heredes. Hoc eodem valente, si etiam post-
 quam prius dimiserit coniugem inceste sibi copula-
 tam, alteram duxerit secundum legem uxorem, filiis
 ei et ex priore existentibus et postea ex legitima
 procreatis. Sic enim prius tempus clementiae vincim-
 20 mus: dote quippe praecedenti mulieri danda. Si
 autem uxorem non dimiserit intra duos annos, ex
 quo lex publice fuerit insinuata, et ipse cadat sua
 substantia et mulier dote, et sub praedicta fiat
 poena; talesque filii nihil ex paterna substantia
 25 habebunt neque materna dote. Sed si quidem fue-
 rint ex prioribus nuptiis innoxiiis filii ei procreati,
 illi res accipiant (post quartam quippe partem, quae
 ad fiscum defertur), suae potestatis effecti et pa-
 trem alentes et aliam ei praebentes sufficientem
 sanationem, sicut praediximus; dote etiam hic ince-
 stae coniugis sub fisco facienda. Si vero filii non
 sint ex prioribus inculpabilibus nuptiis haec agenti
 procreati, tunc totius eius substantiae dominus erit
 fiscus. Hoc enim etiam in postea nubentibus in-
 30 ceste sancivimus, sub [ea] aequalitate per omnia

1 aliam quandam legitimam offensam sua successione excluderit. Quodsi quae etiam aliae nuptiae
 praecesserint, quae legi non repugnent, atque liberi inde nati sint, tres quidem partes hereditatis liberis
 crimine et culpa omnino carentibus relinquuntur, nisi quid aliud deliquerint, quod ipsos secundum
 legem paterna successione indignos ostendat; quartam vero liberis iniuriam quidem passis, sed in-
 sistentibus relinquere liceat, qui quidem et ipsi in ceteris omni circa patrem culpa careant: scilicet
 excepta prius ex bonis paternis quarta parte, quam fisco dari iussimus. Concedimus autem iis, ut
 non solum ex testamento, sed etiam ab intestato secundum modum a nobis antea dictum genitorum fiant
 heredes. Atque hoc idem valeat etiam si postea quam priorem coniugem inceste ipsi unctam dimisit, alteram
 ducat secundum legem uxorem, liberis ei tam ex priore natis quam postea ex legitima uxore progenitis.
 Ita enim prius tempus humanitate vincemus; ut nimirum dos mulieri exactae reddatur. Si vero uxorem
 non dimiserit intra biennium ex quo haec lex publicata fuerit, et ipse bonis suis exatur et mulier dote,
 atque poenae supra dictae subiciatur: et huiusmodi liberi nihil ex paternis bonis habebunt, nec magis ex dote
 materna. Sed si quidem ex prioribus legitimis nuptiis liberi ei progeniti sint, illi bona accipiant, praeter
 quartam scilicet partem ad fiscum deferendam; ut sui iuris fiant et patrem alant ac reliquam ei curam
 sufficientem praestent, sicut ante diximus: dosque incestae coniugis ita quoque in fiscum redigatur.
 Quodsi ei qui haec commisit, liberi non sint ex prioribus legitimis nuptiis, tunc omnium eius bonorum do-
 minus erit fiscus. Nam hoc quidem etiam de iis qui posthac incestas nuptias contracturi sint, sancimus.

2 νόμιμον om. A || οἰκείας] ιδίας A || *ἀποκλείσει
 MLB ἀποκλείσει A || 3 εἴη τις ἕτερος] εἴη A^a, ἐπὶ ἑτέ-
 ροις, eraso εἴη A^b || 4 προγενόμενος LAB || καὶ om. A ||
 5 παῖδας ἐκεῖθεν σχοῖα A || 6 τε et 7 τι om. B¹ ||
 7 *πρόσκρούσειαν MB¹ A πρόσκρούσειαν B¹ πρόσκρού-
 σιεν L || 9 τοῖς om. A || 11 ἀμέμπτως L || πανταχοῦθεν
 om. A || 12 φαινόμενης L || φαινόμενοις δηλαδὴ om.
 M || προξαιουμένοις B || 13 τῆς τε B¹ || 15 αὐ-
 τοῖς LB⁵] αὐτοῖς M αὐτοῖς ἐξουσίαν A || οὐκ] οὐχ¹
 ἦν L¹ οὐχί L² || 18 ταῦτ' οὐν οὕτως κρατοῦντα A ||
 τὸ om. L || τὴν προτέραν] prius s || 20 ἀγ*στο L¹ ἀγά-
 γοιτο B || 21 αὐτοῦ L || 22 νομίμης B || 23 τῆ om.
 LB || 25 ἀποπέμψι τὸ ἐναντὸ L || duorum M] δύο M
 s. v., AB, δύο (i. e. δύο) L || 26 γένοιτο om. A ||
 29 οὐσίας A || 31 ἦν M^a || αὐτῶν L || 32 παρὰ] μετὰ
 A^s || 33 quartam M quartum B¹ in m^{g.}, τετάρτην M
 s. v., LAB || 34 τε om. A || γινόμενοι M^a LB || 35 αὐτῶ

om. L^a || 37 τὸν δημόσιον AB || 38 εἴεν MB] ἦν ἐν I.
 εἰσὶν A || ἐκ προτέρω ἀμέμπτω γάμω L || προτέρων]
 πρώτων B || 41 τούτω] τούτων L; leg. ταῦτό?
 1 iuste eos R vulg. eos iuste T, eos om. V || pater om. R¹ ||
 2 offensione R || 4 factae prius V || 8 vero om. R¹ ||
 9 tantum RVT || 11 excepta R¹ || 12 dari suppl. V² in
 spat. vac. || praecipimus V] praecipimus RT vulg. || 13 ab
 om. R¹ || intestato] intestamento sol (sol del. R²) R ||
 15 hoc idem RVT || 17 altera R¹ || secundum om. V¹ ||
 legem R vulg.] leges VT || filiis et ei R¹ et filiis ei T ||
 19 *clementiae libri || 20 si] sin R || 22 ipse] p̄ (i. e. prae)
 R¹ || 23 sub praedicta RT] supradicta V vulg. || fiat om.
 V || 25 fuerit V || 26 innoxiiis R¹ V] innoxii R² V² vulg. ||
 fili R^a || ei] eius R¹ eis V || 27 accipiant vulg. || 28 ad
 bis scr. R || partem? V¹ || 29 sufficientem] ei add. V¹ ||
 30 etiam] et V || 31 filii] f^{**} R¹ || 34 in om. V || 35 sanc-
 civimus vulg. || sub] su R¹ || ca RVT, om. vulg.

διὰ πάντων τιθέντες τὸν οὐκ ἀποπεμπόμενον εἶσω τοῦ ῥηθέντος ἡμῖν χρόνον τὴν ἀθέμιτον γαμετὴν τῷ μετὰ τούδε ἡμῶν τὸν νόμον τῶν ἀθέμιτων τε καὶ μισημένων τινὰ γάμων ἐλομένῳ.

ponentes eum, qui non dimittit intra praedictum a nobis tempus incestam coniugem, cum eo, qui post hanc nostram legem incestas et odibiles quasdam nuptias elegit.

CAPUT IV.

Ἐμφισβητηθὲν δὲ ἐν τισιν ἔθνεσι καὶ τι περὶ τῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως γινομένων γνησίων παίδων, ᾧ ῥηθῆμεν ὁρθῶς ἔχειν ἡμεῖς, οὐα τοῦ νόμου πατέρες, προσθῆναι τε αὐτῷ καὶ διαλύσαι τὸ στασιαζόμενον. καὶ γὰρ δὴ καὶ μετὰ τοιαύτης τῆς ἐννοίας ἐξ ἀρχῆς τὸν νόμον ἐθέμεθα. Εἰ γὰρ τις καὶ γνησίαν εἴη παῖδων πατὴρ καὶ ἀπελευθέρως αὐτοῦ τῆς γαμετῆς ἐξ ἀνθρώπων ἢ καὶ νομίμως διαλυθείσης ἔχοι τινὰ συνήθειαν πρὸς ἄλλην γυναῖκα, ἣν ἐξῆν καὶ νομίμως ἀγεσθαι γαμετὴν, καὶ γένοιτο παῖδες αὐτῷ πρὸ τῶν προικῶν συμβολαίων, εἰ γὰρ ταῦτα ποιήσκειν, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα, εἰ καὶ μόνοι μελνοῖεν οἱ πρὸ τῶν προικῶν παῖδες, δευτέρων ἢ οὐ γενομένων ἢ καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι τελευτησάντων, ᾧ ῥηθῆσαν τινας μὴ δύνασθαι τοὺς δευτέρους εἶναι γνησίους, ἐπειδὴ προῖπῆσαν καὶ ἐκ τῆς προτέρας γαμετῆς ἕτεροι νόμοι τε καὶ γνήσιοι παῖδες. ὅπερ οὐδεμίαν ὁρθὴν καὶ ἀκόλουθον ἔχει συνέχειαν. εἰ γὰρ τοὺς τοιοῦτους παῖδας ἡμεῖς νομίμως τε καὶ γνησίους ἀπεφῆραμεν, τῇ τῶν προικῶν συμβολαίων ἀρκεσθέντες ποιήσει, γνήσιοι δὲ καὶ οἱ πρότεροι καθεστῆσαν, ἐπὶ πᾶσι γνησίοις ὁ πατὴρ τελευτᾷ, τοῖς τε ἐκ τῆς πρώτης γενομένοις τοῖς τε ἀπὸ τῆς δευτέρας, εἰ καὶ πρὸ τῶν προικῶν συμβολαίων ἐγένοντο καὶ μηδεὶς ἐπ' αὐτοῖς μετὰ τὸ συμβόλαιον τῆς προικῆς ἐτέχθη, ἢ καὶ τελευτῆς ἐτελεύτησε. καὶ ἄδειαν ὁ νόμος αὐτῷ δίδωσιν ὃν βούλεται διατιθέναι τρόπον τὰ κατὰ τὴν εἰρησίου γονίην, ἵνα μὴ τοῖς μη προσκορούσῃ κατὰ τι τοῖς νόμοις, ὅπερ μέτρον ῥητῆς τῆς διαδοχῆς πάντας τοὺς παῖδας καλοῦσιν. ἐλεύσονται τοῖνυν καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ἐκ διαθήκης, καθάπερ ὁ τε πατὴρ ὁ τε νόμος ἐφίησι, γνήσιοι τε ὄντες καὶ νομίμοι, ἀλλήλους τε διαδέξονται. καὶ τί γὰρ ἂν ἕτερον φαιήμεν, ἀρκοῦσης

5 Dubitatum itaque in quibusdam gentibus etiam aliquid de legitimis filiis ex nostra constitutione factis, aestimavimus recte se habere nos tamquam legis patres et adicere ei et solvere dubitationem. Etenim cum tali intellectu ab initio legem posuimus. 10 Nam et si legitimorum quisquam sit pater, et ob-eunte eius uxore ex hominibus, aut etiam legitime transigente, habuerit quandam consuetudinem ad aliam mulierem, quam licebat etiam legitime ducere uxorem, et fuerint filii ei aut ante dotalia docu- 15 menta, si tamen ea fecit, aut etiam postea, vel etiam soli maneant ante dotalia filii, secundis aut non procreatis aut etiam postquam nati sunt morientibus, aestimaverunt quidam non posse secundos esse legitimos, quoniam praexistant et ex priori 20 coniuge alii legitimi et proprii filii. Quod nullam rectam et consequentem habet consonantiam. Si enim huiusmodi filios nos legitimos et proprios demonstravimus, dotalium documentorum contenti con- 25 fectione, legitimi vero etiam primi constituti sunt, in omnibus legitimis pater moritur, et bis qui ex prima fuerunt, et qui de secunda, licet ante dotalia documenta procreati sunt et nullus post eos post documentum dotis natus est, aut etiam natus mortuus; et licentiam lex ei praestat, quo vult testari 30 modo in sua sobole: ut tamen non offendant in alio modo leges, quae mensura certa successionis omnes filios vocant. Venient igitur etiam ab intestato et ex testamento (sicut et pater et lex permittit) proprii existentes atque legitimi, alterutrisque succe- 35 dent. Quod enim aliud decernimus, cum sufficiat

cum eodem loco per omnia habeamus eum, qui intra dictum a nobis tempus incestam uxorem non dimittat, cum illo, qui post hanc nostram legem incestas et invidias nuptias elegerit.

IV. Cum vero in quibusdam provinciis etiam dubitatio orta sit de liberis ex nostra constitutione legitimis factis, par esse nos tamquam legis patres iudicavimus aliquid ei addere et solvere id de quo disceptatur. Etenim huiusmodi consilio ab initio legem tulimus. Namque si quis et legitimorum liberorum sit pater et uxore eius ex hominum vita abrepta vel etiam legitime dimissa cum alia muliere consuetudinem habeat, quam licebat etiam legitime uxorem ducere, ac liberi ei ante dotalia instrumenta, si modo ea fecerit, vel postea nati sint, si iam soli supersint liberi ante dotalia instrumenta nati, secundis aut non procreatis aut postquam nati sunt mortuis: fuerunt qui existimarent secundos liberos legitimos esse non posse, quia ex priore coniuge iam extarent alii iusti et legitimi liberi. Quod aptum et concinnum conexum nullum habet. Nam si eiusmodi liberos nos confectione dotalium instrumentorum contenti iustos et legitimos declaravimus, porro si priores quoque legitimi sunt, legitimis omnibus relictis pater moritur tam iis qui ex prima uxore nati sunt quam qui ex secunda, licet ante dotalia instrumenta nati sint nec ullus praeterea post instrumentum dotis sit genitus, vel etiam qui genitus sit decesserit. Atque veniam dat ei lex quo velit modo testandi de rebus ad suam sobolem spectantibus: ne tamen uspiam leges offendant, quae certo modo successionis omnes liberos vocant. Accedent igitur tam ab intestato quam ex testamento, prout et pater et lex permittit, iusti qui sint et legitimi, sibi quoque invicem succedent. Quid enim aliud di-

3 τε] τινὰ A || 4 τινὰ om. A || 5 ἢ] κεφ. β' schol. B⁹ p. 534 Zach. || ἐν] παρὰ A || 6 διατάξεως] Cod. 5, 27, 11 || γενομένων A || 7 ἡμᾶς M^a || 8 προσθῆναι τε L || αὐτὸ A || 9 τῆς om. A || 10 sq. καὶ ἐκ παίδων om. ε || 11 παίδων εἴη A || 12 διαλυθείσης A transigente ε || 13 ἐξῆν] ἐξ L¹ ἐξιστιν αὐτῷ L² || 14 ἀγεσθαι] ἐλεύσθαι A || γένοιτο L || 15 πρὸ] ἢ πρὸ A ε, fort. recte || 16 εἰ καὶ] ἢ καὶ B || μελνοῖεν Schoell || 18 ᾧ ῥηθῆσαν ML] ὑπέλαβον A || 19 μὴ M] οὐ LA || γνησίους L || 20 προτέρας] ἐτέρας L || 22 σχέσιαν M^a συνήθειαν A || 24 συμβόλων L || 25 πρώτοι καθεστῆσαι καὶ ἐπὶ A (cf. ε) || 26 τῆς πρώτης γαμετῆς γενομένοις A || 28 γεγέννητο (sic) A || καὶ] κἂν L || ἀπ' αὐτῶν A || 29 ἢ om. A || 30 καὶ om. A || αὐτοῖς L || 32 ἵνα ML] πλὴν A || προσκορούσας κατὰ τε A || 33 sq. καλοῦσι τοὺς παῖδας A || 34 καὶ ante ἐξ om. A || 35 ὁ τε νόμος] καὶ ὁ νόμος A || 36 νόμοι ἄλλους L^a || 2 tempus] duorum anuorum add. R³ || ince... R¹ ||

3 quasdam R¹T || 5 etiam om. R || 7 estimavimus T extimavimus V existimavimus R vulg. || se habere (h.e. V¹) recte nos (*os V¹) V || 8 patris V || dicere R¹ || 11 omnibus autem R¹ || 12 transigente (sigen suppl. V² in spat. vac., t seunte s. v. R²) RV transeunte T || 13 etiam om. V || 14 documenta] instrumenta R¹ || 15 tamen] tantum V¹ tum V³ || leg. fecerit? || 18 estimaverunt V extimaverunt T extimaverunt R || 19 quoniam] quam V¹ || priore R¹ || 20 coniuge om. R¹, alii legitimi et proprii om. R || proprii ex uxore filii V || 21 recte V² || Si] Sed R || 25 in om. R || legitimus R¹V || pater R] etiam pater V vulg. || 26 qui de] q. V¹ || dotali V¹ || 27 |us peos (post eos V³) post documentum suppl. V² in spat. vac. || 28 document. R¹ || natus et mortuus R² al. || 29 ei lex R, ei om. T || 30 ut om. R¹ || tantum V¹ tum V³ || in] et in R || 31 leges * quae R || certa om. V¹ || 32 igitur etiam om. R¹ || 33 sq. proprii — succedent suppl. R² in ras. unius fere versus || 34 alterutrisque V || 35 Quod RV] Quid vulg.

τῆς τοῦ νομίμου καὶ γνησίου προσηγορίας ὑπεξουσίους τε αὐτοὺς ἀποφῆναι, καὶ δοῦναι καὶ κατὰ τῆς διαθήκης ἅπερ οἱ νόμοι διδώσιν, καὶ πάντα ἔχειν ὅποσα ἂν τῷ τοιοῦτῷ προσήματι πρέπη;

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστανατὰ ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου μανθάνουσα ἐργῶ καὶ πέρατι παραδοῦναι ταῦτα σπενσάτω, κηρύγματι χρωμένη πρὸς τοὺς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένους· ὥστε καὶ τοὺς ἐξω γινώσκειν ἀνθρώπους, ὅτι γονῆς ἀνευθύνου τε καὶ καθαροῦς ἐφροντί-
10 σαμεν καὶ τὰς ἐκφύλους τε καὶ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων μεμνημένους νόμων ἀποστρεφόμεθα συμπλοκάς. Dat. xvii. k. Iun. CP. Belisario v. c. cons.

[a. 535.] dictione xiv.

legitima et suorum appellatio sub potestate eos ostendere et dare etiam contra testamentum, quae leges praebent, et omnia habere quaecumque huiusmodi appellationem decent?

(Epilogus.) Tua igitur eminentia, quae placuerunt nobis et per hanc legem declarata sunt, agnoscens operi effectuique tradere festinet, praecepto utens apud gentium praesides: ut et qui foris sunt homines agnoscant, quia sobolis innoxiae et purae
15 curam habuimus et alienigenas atque nostris odibiles legibus aversamur copulationes.

Dat. vi. idus Octobr. CP. Belisario v. c. cons. in-

II

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΑΙΤΩΡΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ.

Ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος Κωνσταντινου-
πολίταις.

(Προοίμιον.) Τὸ τῶν λαμπροτάτων τῆς ἀγροπνίας ἀρχόντων ὄνομα, σεμνὸν τε καὶ τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις 20 γνωριστάτων ὄν, οὐκ ἴσμεν ὅπως εἰς ἄλλοιαν μετέστη προσηγορίαν καὶ τάξιν. ἡ μὲν γὰρ πάτριος ἡμῶν φωνὴ praefectos vigilum αὐτοὺς ἐκάλεσε, τῇ τῶν ἀγροπνούντων καὶ οὐδὲν ἀνευθύντων καταλιμπανόντων ἀνθρώπων ἀρχὴ τούτους ἐπιστήσασα. ἡ δὲ γὰρ Ἑλλήνων φωνὴ 25 οὐκ ἴσμεν ὅθεν ἐπάρχους αὐτοὺς ἐκάλεσε τῶν νυκτῶν, ὡς περ ἀναγκαῖον ὄν ἧλιον μὲν ὡς εἶκοι δύνοντος ἐξ- ἀνίστασθαι τὴν ἀρχὴν, παύεσθαι δὲ ἀνίσχοντος. τί γὰρ ἂν εἴη, διότι τὸ τῶν νυκτῶν προσέθηκεν ὄνομα; εἰ μὲν γὰρ ὡς ταύτης μόνης τῆς ἀρχῆς τῶν ἐν νύξιν 30 οὐκ ὀρθῶς πρακτομένων ἐπιμελουμένης καὶ περινο-

Nov. XIII Graece extat in ML, cap. 1 pr., 3—6 in B 6, 5, 4—7. Latine legitur inter extravagantes Auth. (R f. 73, V f. 182 post nov. XI) interpretis novicii inscitia multifariam deformata. — Epit. Theod. 13, Athanas. 4, 2. Iulian. const. XXIII.

camus, cum iusti et legitimi appellatio sufficiat, ut et in potestate esse eos ostendat et det etiam contra testamentum, quae leges dant, et omnia habeat quaecumque tali notioni conveniunt?

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt cognoscens operi effectuique tradere festinet, edicto usa ad provinciarum praesides: ut exteri quoque homines intellegant nos innocenti et integrae soboli prospexisse atque alienigenas et nostris legibus
invisas aversari copulationes.

XIII.

DE PRAETORIBUS PLEBIS.

Imp. Iustinianus A. Constantinopolitanis.

Praefatio. Clarissimorum vigiliae praefectorum nomen et honestum illud et antiquis Romanis notissimum nescimus quo modo in aliam translatum sit appellationem et ordinem. Nam patria nostra lingua praefectos vigilum eos vocabat: quippe quos hominum qui vigilias agunt nec quicquam inexploratum relinquunt, regimini praesceret. Graecorum vero lingua nescimus unde praefectos noctium eos vocavit: quasi vero necesse sit sole videlicet occidente exurgere eam potestatem, quiescere oriente. Quid enim causae fuerit, cur noctium nomen adderet? Nam si ista potestas tamquam quae sola eorum quae per

1 γνησίας L || 2 καὶ ante κατὰ om. LA || 3 ἅπαντα (ἅπαντες L¹) LA || 4 ἂν τῷ M] αὐτῷ L¹ τῷ L²A || πρέπει LA || 6 τοῦδε] δὲ L² || θείου om. ε || 7 ταῦτα om. Aε || 8 σπενσάτω καὶ κηρ. A || κηρύγματι Mε] κηρύγ-
μασι LA || πρὸς τοὺς] πρὸς L² || 10 ἀνευθύνους L || 12 νόμων αἰε ἀποστρ. A || subscr. om. LA || 13 xvii id. Iun. M πρὸ ιε καλανδ. Ἰουλιῶν Ath. μηνι Ἰουνίῳ Theod. || bilisario M || 16 δήμον ἤτοι νυκτεπάρχων M || 17 Imp. Iustinianὸς αὐγουστος M αυτοκράτωρ ius*ti-
nianὸς καὶ αὐγουστος L || 20 σεμνῶν L || 21 ὄν] quod (i. e. δ) ε || 23 praefectos M praefectus L || τὴν L² || 24 καταλιμπανε τῇ τῶν ἀνθρώπων M || 25 ἀρχὴν L² || τούτους Haloandis || 31 ἐπιμελουμένης M

2 etiam contra] contra et V || 4 docent V || 6 sunt om. R¹ || 9 sobolis] solis R¹ || 10 aliengenae V¹ || 11 aduersamnr RV || 12 subscr. dat. vi idus Obtubus Constantino-

polin Bilisario uiro clarissimo consule indic. xiiii est in Bamb. II; om. RVT al. || 15 De praetoribus populi] rubricam om. RV (De officio praetoris populi Iulian.) || 17 constantinopolitani R constanti. V || 19 iudicium om. V || nomen] omen spatio ante o relicto V¹ || 20 et honestum V] et om. R vulg. || 21 quod om. vulg. || alia V || 22 est] esse R¹ || 23 vigilum eos V] eos vigilum R vulg. || 24 inperscrutandum derelinquentibus V] perscrutandum delinquentibus R inperscrutatum relinquentibus vulg. || 25 cingulis] singulis R singuli V cinguli vel cingulo alii || 26 noctium om. V || 27 decumbentem exugere cum cingulum R || 28 singulum V || 29 quid] quod V qui R || propter quod om. R || nocitum ad dedit V || 30 sq. hac sola dignitate vulg.] hanc solam dignitatem RV al. || 31 sint V al.] sunt R vulg. || habente et circumlustrante vulg.] habentem et circumlustrantem (circumstantem R) RV al.

στούσης τὴν πόλιν ταύτην ἔσχε τὴν προσηγορίαν, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ τὴν πολιμαρχίαν ὀρώμεν πρᾶττονσαν, ὥστε οὐδὲν ἦν τὸ κἄλον τὸ γε ἐπὶ τῆ προσηγορίᾳ ταύτῃ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐκείνην τούτῳ τῷ ὀνόματι καλεῖν. εἰ δὲ διηρησθῆαι τὰς ἀρχὰς οἴονται καὶ τὸν μὲν ἐνδοξότατον ἑπαρχον τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως εἶναι τῆς ἡμέρας ἀρχοντα, τοὺς δὲ ἄλλους τῆς νυκτός, σφόδρα τῶν εἰκότων ἀπεπλανήθησαν, τὴν ὀρθότητα τῶν ὀνομάτων οὐκ ἴσμεν [δὲ] ὅπως διαφθείραντες. ταύτην τοι καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην 10 ζοφώδη τε οὖσαν καὶ σκοτεινὴν καὶ τῆς νυκτός ἐπιώνμον εἰκότως ἀποφεύγουσιν ἅπαντες καὶ ποιῶν τὴν χειροτονίαν ἡγούνηται καὶ οὐδὲ βασιλικῶν ἀξίαν συμβόλων εἶναι νομίζουσιν

circumlustrante civitatem hanc habuit appellationem, sed hoc ipsum et civitatis cingulum videmus agentem: quatenus nihil esset quod prohiberet super appellationem istam etiam dignitatem illam isto nomine vocitari. Si enim dividi dignitates possunt, et gloriosum quidem praefectum felicissimae huius civitatis esse diurnum iudicem, alios autem noctis, vehementer competentium erraverunt, rectitudinem nominum nescimus quemadmodum corruptentes. Hinc et appellationem istam nebulosam existentem et obscuram et noctis praenomen fortassis refugium omnes et poenam esse hanc administrationem aestimant et neque imperialium dignam codicillorum esse putant.

CAPUT I.

Ἄ Ἡμεῖς οὖν τὸ πρᾶγμα ὡς ἐχοῖν θεωρήσαντες ᾗ 15 θήμεν χορῆσαι τὴν ἀρχὴν δὴ ταύτην ἐξ αὐτῆς ἀρχαμένην τῆς προσηγορίας εἰς τὸ πᾶν ἀνεγείραι τε καὶ κατακομήσαι. καὶ νυκτέπαρχον μὲν μηδένα τοῦ λοιποῦ παντελῶς καλεῖσθαι· ἐπιμελήσονται γὰρ καὶ τῶν ἐν ἡμέρᾳ καὶ τῶν ἐν νυκτὶ παρὰ τὸ προσῆκον πραι- 20 ττομένων. Ἐπειδὴ δὲ τοὺς πάλαι Ῥωμαίους σφόδρα τὸ τοῦ πραιτῶρος ἦρσεν ὄνομα, διὰ τοῦτο ᾗθήμεν αὐτοὺς praetoras plebis δεῖν ὀνομάσαι τοὺς ἐπὶ τῇ φυλακῇ τε καὶ εὐταξίᾳ τεταγμένους καὶ τὴν δημόδιον καθιστᾶν ἰσχύοντας ἀταξίαν. καὶ ὥσπερ ἔτε- 25 ροι praetores εἰσὶν ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ οἱ τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῶν τοιοῦτων προκαθήμενοι, οὕτως ἔστωσαν καὶ οὗτοι πραιτῶρες τῆς ἐπὶ τῶν δήμων ὀρθότητος, καὶ τῇ μὲν ἡμετέραν φωνῇ praetores plebis προσαγορευέσθωσαν, τῇ δὲ ἐλ- 30 λάδι ταύτῃ καὶ κοινῇ πραιτῶρες δήμων. Τὸ δὲ τοῦ πραιτῶρος ὅπως ἐστὶ σεμνόν, ὅπως οὐ πόρρω καθέστηκεν ὑπατείας, ὅπως ἐγγύτατα τοῦ νόμου τέτακται, δηλοῦσιν οἱ νόμοι, τῇ τε ὑπατεία παραζευξάντες τοὺς πραιτῶρας δευτέρωσαν τε αὐτοῖς μετὰ τὸν νόμον δόντες 35 τὴν τάξιν. καὶ ὥσπερ τὸ παλαιὸν ὑπατοί τε ἦσαν οἱ τῆς μεγίστης ἐξάρχοντες βουλῆς δήμαρχοι τε οἱ τὸν δῆμον ἡγούχοντες, οὕτω δὴ καὶ νῦν ἔστωσαν πραιτῶρες μὲν συγκλήτου οἱ τὰ ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰ-

Nos ergo rem quomodo oportet aspicientes, aestimavimus oportere dignitatem hanc a principio incipientem appellatione in totum erigere et ornare. Et nycteparchum nullatenus de cetero vocari: curam enim habebunt eorum, quae et in die et in nocte praeter quod competens est aguntur.

Igitur quoniam antiquis Romanis vehementer praetoris placuit nomen, propterea aestimavimus eos praetores plebis oportere nominare, qui ad custodiam et disciplinam constituti sunt et plebeiam possunt comperescere seditionem. Et sicut alii praetores sunt curiae senatus aut libertatum aut tutorum et talibus praesident, ita sint et isti praetores super populorum rectitudinem: et nostra quidem voce praetores plebis appellantur, graeca vero ista et communi lingua praetores populorum. Praetoris enim qualiter est honestum nomen, qualiter non longe constitutum a consulatu, qualiter vicinum legi affictum, manifestant leges consulatui coniungentes praetores, secundum eis cum lege dantes ordinem. Et quemadmodum antiquitus consules fuerunt, qui magnae praecerant curiae, principes plebis autem, qui plebem gubernabant, ita et nunc sint praetores quidem senatus, qui ea, quae pridem a nobis dicta sunt.

18 Πρῶτον μὲν οὖν θεωρεῖσθαι νυκτέπαρχον μηδένα — 20 πραιττομένων habet B 6, 5, 4.

noctem non recte aguntur curam gerat et urbem circumeat, inde hanc nocte est appellationem: at hoc idem etiam praefecturam urbis videmus agentem; ita ut nihil impedierit quo minus, quantum ad hanc appellationem, illa quoque potestas eo nomine vocetur. Quodsi divisas esse potestates existimant et gloriosissimum quidem praefectum huius felicitis urbis diei esse magistratum, reliquos vero noctis: valde a veri specie aberrarunt, recta nominum ratione nescimus quo pacto corrupta. Hinc profecto eam appellationem utpote obscuram et tenebrosam atque noctis nomine praeditam omnino merito refugium et poenae loco eam creationem habent ac ne imperialibus quidem codicillis dignam censent.

I. Nos igitur re quemadmodum oportuit considerata hunc quidem magistratum ab ipsa appellatione profecti in totum restituendum atque ornandum esse existimavimus. Ac nycteparchum quidem neminem plane in posterum vocandum: curabunt enim tam quae interdum quam quae noctu iniuste agentur. I. Cum vero antiquis Romanis admodum placuerit praetoris nomen, propterea praetores plebis nominandos putavimus eos, qui ad custodiam et disciplinam constituti sunt turbasque populares cohibendi potestatem habent. Et quemadmodum alii praetores in senatu sunt, qui libertatibus quive tutelis ac similibus praesunt, ita hi quoque praetores sunt disciplinae inter populares: atque nostra quidem lingua praetores plebis, hac vero Graeca et communi πραιτῶρες δήμων appellantur. Praetoris autem quam honesta sit ratio, quam prope absit a consulatu, quam vicina legi collocata sit, declarant leges, quae et consulatui adiunxerint praetores et iisdem secundum post legem dederint ordinem. Et quemadmodum antiquitus et consules erant qui summo praecerant senatui et tribuni plebis qui plebem moderabantur: ita nunc quoque tam praetores senatus sint, qui quae ante a nobis dicta sunt agant, quam praetores

2 πολιμαρχίαν M || 5 *οἴονται| οἶον τε libri || 6 ὑπάρχων L || 7 ἀρχοντας M || 8 τῶν om. L || 9 ὀνομα^τ L¹ ὀνόματι L² || δὲ M, om. L⁵ || 11 ζοφώδη L || 12 ἀποφεύγειν L || 13 *οὐτε libri || 15 ἐχοῖν ML⁵ | ἔχει Haloander || 16 ἐξ αὐτῆς] a principio σ || ἀρχαμένοι Osenbrüggen; an ἀρχαμένους? || 19 παντελῶς MB) om. L⁵ || καὶ om. L || 22 τὸ] τῷ L || 23 praetoras plebis om. L || 26 praetores M πραιτῶρες L || εἰσὶν ἐν] ἢ σῆ L || 30 praetores plebis M πραιτῶρες plebis L || 32 ἐστὶ τέμν* L¹ ἐστὶν ὄνομα L²; nomen add. σ, ὄνομα post πραιτῶρος (32) Agylaeus; sed cf. 92, 15. 98, 17. 99, 12 al. || 35 δευτέρως τε αὐτοὺς L || 36 παλαίην L¹ || 37 βουλῆν L

5 dividi dignitate R || 7 vehementium V^a || 8 aberraverint vulg. || 9 *hanc libri || 10 et om. R || nobiliosam R || obscuratam R || 11 noctis per nomen R || refugium V || 13 digne V || putatur R || 15 rem] esse R || 16 principio inci bis ser. R || 18 noctiparthum V noctipartium R || de cetero] nulla V || 19 *diem libri || nocte R] noctem V vulg. || 23 plebis eos oportere R || 24 possunt] possessionem R || 25 seditionem] sedici non R || 27 super] et super R || 29 vero om. R || 30 praetores populorum om. R || praetores RV || 31 qualiter non — consulatu om. V || 34 eis cum om. R || 35 antiquitas R¹ V || 36 princeps R || autem qui] aut R || 37 gubernant R al. || ita nunc et R || sint V] sunt R vulg. || 38 qui ea] quia V

1 eiui]tatem R || applicatione R || 4 etiam istam R ||

ρημένα πράττοντες, πράττωρες δὲ τῶν δήμων οἱ τῆς εὐταξίας αὐτῶν ἀντιλαμβανόμενοι καὶ τοῦ συμφέροντος αὐτοῖς προνοοῦντες. Ἀμέλει τὴν ἀρχὴν ταύτην πάλαι σεμνὴν ὄσαν καὶ ἐπὶ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πολυτεσταμένην λαμπρῶς, ἐπὶ τῶν χρόνων οὐ μόνον οὐδ' οἱ αὐτοκράτορες ἔσχον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιπροσφαιτέρω, καὶ ἡ μεγάλη πόλις αὐτῆ δεξαμένη τὴν ἀρχὴν οὐκ εὐκαταφρόνητον ἔσχε. τοιγαροῦν οὐδὲ ἐν πολλῷ πρεσβυτάτοις χρόνοις μεμαθήκαμεν τινὰς τὰς μεγάλας τῶν ἀρχῶν διαχειρίσαστας, αἱ περὶ τὴν βασιλείαν εἰσὶν, εἴτα ὕστερον οὐκ ἀπαξιώσαστας ἐπὶ τοῦτον τοῦ φροντισματος γενέσθαι. Κατὰ μικρὸν δὲ ὅτῃα τὸ πρᾶγμα εὐτελὲς ὤφθη καὶ ἄξιον οὐδενός, ὥστε οὐδὲ ἐκ συμβόλων ἡμετέρων γίνεσθαι, κείσθαι δὲ ἐπὶ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπιόχοις τῆς εὐδαιμόνου ταύτης πόλεως, καὶ τὰ πολλὰ τοὺς ἐκ τῆς τάξεως τῆς αὐτῶν ταύτην παραλαμβάνειν τὴν ἀρχὴν καὶ διαχειρίζειν αὐτὴν τὸν πάντων κάμιστον τροπὸν. Καίτοιγε εἰ τις θεάσασθαι τὸ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς σύμβολον, σφόδρα αὐτὴν, ὅποια τὸ πρότερον ἦν, καὶ ἐκ τῶν νῦν ὄντων μαθήσεται. ἔστι γὰρ αὐτῆ δικαστήριον ἴδιον καὶ τάξις, κομμενταρησίους τε ἔχουσα καὶ τὰλλα πάντα, ὅποια σχεδὸν τῆ πολιαρχία παρὰ τῶν νόμων ἀφώριστα.

CAPUT II.

(B) Ἐπειδὴ τοίνυν ἡμεῖς πάντα διερευνώμενοι τὰ γένη ἡμέτερα προσθεὶν σπεύδομεν εἰς καλλίονα τάξιν καὶ τὴν ἀρχαίαν σεμνότητα καὶ τὴν τοῦτον τοῦ πράγματος ἐπαγαγεῖν εὐκοσμίαν, ἵνα μὴ κλοπαί τε παρ' αὐτῶν γίνοντο συχναὶ καὶ κοινωνίαι πρὸς τοὺς κλέπτοντας, καὶ αἱ κρίσεις ἐκμελεῖς τε καὶ ἐξέτιλοι καὶ οὐδ' ἐνός ἄξια προέρχοντο λόγον, διὰ τοῦτο ὤφθημεν τὰ περὶ αὐτὴν διορίσασθαι. Ἐνενοήσαμεν γὰρ ὡς, εἰ χρηματικῶν ἐνεκεν δικῶν, ἐν αἷς οὐκ ἐν μεγίστοις ἐστὶν ὁ κίνδυνος, ἀλλ' ἐν χρήμασι μόνους, ὅμως ἀρχαί τε δικάζονται αἱ μέγισται καὶ πολλὰς καὶ συνδικασταὶ δίδονται καὶ μυρία φροντίδες ἡμῖν εἰσὶν ὑπὲρ τοῦ μὴ τὰ πράγματα χωρὶς κρίσεως προείναι, πῶς οὐ προσήκον ἐστὶν ἐπὶ δικασταῖς, οἷς ἐπὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν κρινομένων ἐστὶν ὁ κίνδυνος, πᾶσαν θεῖσθαι πρόνοιαν, ὅπως ἂν τινος ἄξιοι γίνοντο λόγον, μὴ ποτε ψυχὴν ἀπολέσασιν ἀνθρώπων τιχομένων μὲν ἀπαξ, ἀναλαβεῖν δὲ αὐτὴν ἐπὶ ἀπολέσειεν οὐκ ἰσχύοντος;

2 plebis, qui eius disciplinam exercent commodisque prospiciant. Ac profecto hunc magistratum, qui olim insignis erat et in vetere Roma cum honore administrabatur, non iis tantum temporibus quae imperatorum fuerunt, sed etiam superioribus, haec quoque magna urbs ubi recepit, ab initio haudquaquam contemptum habuit. Itaque non nimis remotis temporibus quosdam comperimus magnis honoribus illis qui circa imperatorem sunt gestis inde non dedignatos esse hoc munus suscipere. Paulatim vero res adeo vilis et nihili facienda visa est, ut ne per codicillos quidem nostros fieret, sed penes gloriosissimos praefectos huius felicitis civitatis esset, et plerumque qui in officio eorum essent, hunc magistratum susciperent eumque pessima omnino ratione gererent. Quamquam si quis antiquitatis eius insigne spectet, qualis antea fuerit abunde etiam ex iis quae nunc sunt agnoscat. Est enim illi proprium iudicium et officium, quod et commentarienses habeat et reliqua omnia quanta fere praefecturae urbis a legibus designata sunt.

II. Quoniam igitur nos omnia quae ante facta sunt perscrutati ad meliorem ordinem et pristinam dignitatem huius quoque rei disciplinam reducere studemus, ne ab ipsis et furta crebra et societates cum furantibus fiant, nec iudicia levia et languida nec ullius pretii procedant, propterea quae ad eam rem pertinent definienda esse putavimus. Consideravimus enim, si de pecuniariis causis, in quibus non de maximis rebus, sed de pecuniis solis periculum est, tamen et potestates maximae iudicant et saepe etiam iudices collegae dantur, et sescentae nobis sollicitudines sunt, ne res sine iudicio procedant: quidni deceat in iudiciis apud quos animae reorum in discrimine sunt, omni uti cura, ut alicuius fiant pretii, ne forte animam hominis perdant, qui semel nascitur nec eam ubi perdidit recipere valeat?

5 χρόνων L || 7 πορωτέρων L || 9 πολλοῖς L¹ πολλῷ L² || ταῖς μεγάλας L² || 10 τὴν ἀρχὴν L¹ || διεχειρίσαντας L || 14 *οὔτε ML || ἡμέτερον L || 15 ὑπάρχους L || 16 τοῖς M] τῶν L || 17 διαχωρίζην αὐτοῖς L || 19 τὸ τῶ L || 21 αὐτῆ ML || 22 κομμενταρησίους L κομμενταρησίους M || 23 πολιαρχία ML || 31 τοῦτῶ L || 32 αὐτῶν Haloander || χρηματικῶν L || 42 αὐτὴν om. L
1 agunt om. R al. || qui om. V || 2 quod] qui R || 4 in usum V || frequentata R || 5 qui R || 6 et post sed om. RV^a || 7 haec] te haec R || defectam R || 8 multi R || 9 *aliquas libri || *administratas quae V vulg. administrat atque R administrans atque Pistoriensis || 10 *dignati V dignitati R dignari vulg. An corr. de-

agunt, praetores vero populorum hi qui quietem eorum defendunt et quod eis expedit provident.

2 Revera enim dignitatem hanc, olim honestam constitutam et in seniore Roma in usu frequentatam splendide, in temporibus non solum quae imperatores habuerunt, sed et adhuc longius, et magna civitas haec suscipiens dignitatem non despectam habuit. Neque enim in multum veteribus temporibus didicimus aliquos magnas dignitates administrantes, quae circa imperium sunt, et post haec non dignatos de hac re sollicitudinem fieri: paulatim ita res abiecta visa est et nullae rei digna, ut neque ex codicillis nostris (fieret), iaceret autem super gloriosissimis praefectis felicissimae huius civitatis, et multa ex ordine eorum istam suscipiens dignitatem et administrasse eam omnino pessime. Etenim si quis aspiciat antiquitatis eius symbolum, vehementer eam qualis pridem erat, et de his quae nunc sunt docebatur; cognoscat enim eam et forum proprium et officium commentariensis habentem et alia omnia, quae paene civitatis cingulo a legibus deputata sunt.

Quia igitur nos omnia perscrutantes, quae facta sunt pridem, festinamus in meliorem ordinem et antiquam honestatem et huius rei reducere ornamentum, ut non furta ab eis fiant frequentia et societates cum furibus, et iudicia negligi et sperni, et nullius dignae procedant rationis, propterea aestimavimus quae circa ea sunt definire. Sancimus enim, quoniam, si propter pecuniarias lites, in quibus non magnum est periculum nisi in pecuniis solis, attamen dignitates eas iudicant magnae et multotiens etiam cum iudices dantur et innumerabiles sollicitudines nobis sunt, ut non causae sine iudicio procedant: quomodo non competens est de iudicibus, quibus super animabus iudicantium est periculum, omnem ponere providentiam, qualiter alicuius digni efficiantur rationis, nec animam perdant hominis nati quidem semel, recipere autem eam, dum perdidit, non valentis?

dignatos? || 11 paulatim] vero add. vulg. || 12 visa] ius R || dignam RV al. || 13 fieret add. vulg. || autem] et animus R || super] sub vulg. || 14 felicissimae huius] haec felicissime R || 15 et videtur delendum || 16 omnino eam R || 17 aspiciat V] accipiat R al. || antiquitates R^a antiquitas V || symbolum Contius] cingulum libri || 19 cognosce R || 20 habentes V^a || 21 reputata V || 27 antequam R || reducere] uendicare R || 28 ut om. R || societates R || 29 negligi] cum negligi R || 30 leg. digna? || propter R || 31 sancciuimus V || 33 ac tamen RV al. || 35 coniuices vulg. || 36 non om. R || 38 indicantium R || omne R || 40 animo R || nati] nam R || 41 autem eam] cum ea R || perdidit RV al. || non] nunc R

CAPUT III.

(Γ) Πρώτον μὲν οὐδ' ὀφείζομεν, μηδένα παντελῶς ἐπὶ τὴν εἰρημένην ἀρχὴν παρῆναι, πρὶν ἢ παρ' ἡμῶν σύμβολα τοῦ φροντισματος λάβει, καὶ μηδενὶ λόγῳ τοιμῶν ἕξω βασιλικῶν συμβόλων ἐπὶ τὸ φρόντισμα τοῦτο χωρεῖν, ἀλλ' ἀναμείναι τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἐκείθεν ἐν γράμμασι ψῆφον. Ἡμεῖς γὰρ οὐδενὶ τὴν εἰρημένην ἀρχὴν παραδώσομεν πλὴν εἰ μὴ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἰλλουστρίων ἢ τῶν περιβλέπτων κομήτων consistorianῶν ἢ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων τῶν πραιτωριανῶν καὶ νοταρίων οἱ ταύτην παραλαμβάνοντες εἴεν, ἢ ἄλλως ἀρχᾶς ἀρξάντες καὶ φανέντες ἡμῖν ἐπιτήδειοι καὶ τῆς παρ' ἡμῶν ἀξιομαρτυρίας ὥστε αὐτοὺς τὴν εἰρημένην ἔχοντας σεμνότητα καὶ τιμὴν ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ δικαίου, μάλιστα ἐπιτεροῦν ὑπὲρ ψυχῶν ἐστὶν ὁ ἀγών, καὶ τὰ γε πολλὰ φρονικαῖς εἰώθασαι δίκαις δαιτῶν καὶ ταῖς περὶ μοιχειῶν καὶ ἐφόδων καὶ ἀρπαγῶν καὶ εἰ τι τοιοῦτόν 1 ἐστίν. Ὡστε δεῖ τὸν τῶν τηλικούτων ἐγκλημάτων προκαθήμενον ἄνδρα εἶναι πανταχόθεν σεμνόν τε καὶ ἀνεπίληπτον καὶ τοιαύτης ἀκροάσεως ἀξίον, 20 καὶ πάσης ἀπέχεσθαι κλοπῆς [ἤτοι δωροδοκίας, δοσοληφίας] καὶ καθαρὰς ἔχειν τὰς χεῖρας. ἔχειν δὲ δὴ καὶ παρέδρον τῶν δοκίμων ἔνα. καὶ γὰρ οὐδὲ ἕξω παραμυθίας αὐτοὺς τῆς ἀποχωρήσεως καταλείβομεν, ἀλλὰ ἀνά decem librarum (auri) αὐτοῖς προφάσει ἀνώνων ἔτους ἐκάστου δώσομεν, ὥστε αὐτοὺς τοῦτοις ἀκρονόμενοις μηδεμίαν ἀνασχεῖσθαι κλοπῆς ἢ κατη- 2 λείας. Ἀλλὰ μηδὲ ἐπὶ δόσει γίνεσθαι παντελῶς, καθάπερ ἐν τισιν ἐγένετο χρόνοις, μηδὲ προϊεσθαι χρυσίον μηδενὶ. ἐν ἴσῳ γὰρ ἐγκληματι γενήσεται καὶ ὁ δόσις τιμὴν προφάσει τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ, ἐπειδὴν γένοιτο, παρά τινος λαβεῖν ἀνασχόμενος, καθὰ καὶ τῷ δοθησομένῳ παρ' αὐτῶν ὄρκῳ δηλωθήσεται.

CAPUT IV.

(Δ) Μεμαθήκαμεν δὲ αὐτοῖς πρὸς ὑπουργίαν εἶναι 35 τάγματα πονηρά, φασὲν δὲ ληστογνώστας τε καὶ βενεφικαλλοὺς καὶ βαλαντιοτόμοις καὶ ἕτερον πλῆθος, ὧν ἕκαστον προεὶρήκον ἐστὶ κεκολλάσθαι μᾶλλον ἢ τοι-

cap. III Καὶ μηδένα παντελῶς ἐπὶ τὴν τοῦ πραιτωροῦ ἀρχὴν παρῆναι — cap. VI habet B 6, 5, 4—7.

III. Primum igitur sancimus, ut nemo omnino ad potestatem quam diximus accedat antequam codicillos muneris a nobis acceperit, nec ulla ratione audeat sine codicillis imperialibus id munus adire, sed expectet imperatorem et inde scriptum decretum. Nos enim nemini potestatem quam diximus trademus nisi ex magnificentissimis illustribus vel ex spectabilibus comitibus consistorianis vel ex clarissimis tribunis praetorianis et notariis sint qui eam suscipiant aut alioqui magistratus gesserint et idonei ac nostro testimonio digni nobis probati fuerint: ut dignitate quam diximus et honore praediti iustitiam vindicent, praesertim cum de animabus periculum sit et plerumque de causis homicidii et de adulteriis 1 et invasionibus et rapinis et si quid eiusmodi est iudicare soleant. Itaque eum, qui tantis criminibus praesidebit, oportet ex omni parte et honestum et integrum et tali cognitione dignum esse, atque omni abstinere furto [i. e. corruptione, donis accipiendis], et puras habere manus; praeterea assessorem quoque habere ex viris probatis. Neque enim absque solacio sufficienti eos relinuemus, sed singulis denas libras auri annonarum nomine quotannis dabimus, ut his contenti nullum admittant furtum aut quaestum. 2 Sed ne per largitionem quidem ullo modo instituantur, quemadmodum quibusdam temporibus fiebat, neve aurum cuiquam profundant. In pari enim crimine tenebitur et qui quid alicui magistratus gratia dederit et qui, ubi magistratus est factus, ab aliquo accipere ausus sit, quemadmodum etiam iureiurando ab iis praestando declarabitur.

IV. Comperimus autem in ministerio illis esse mala officia: latronum cognitores dicimus et beneficiarios et sectores zonarios et reliquam multitudinem, quorum unumquemque par est castigari potius quam

1 μηδ' ἕνα νυκτέπαρχον παντελῶς M || 5 χωρῆ L¹ χωρεῖ L² || 9 consistorianῶν M || τοῦ ὑψηλοῦ βήματος M s. v., B ἢ τοῦ ὑψιλοτάτου βήματος L || ἢ om. L || 10 πραιτωριῶν B || 15 ψυχῆν L¹ ψυχῆς L² || καὶ τὰ τε πολλὰ M καὶ γὰρ κατὰ γε τὰ πολλὰ L || 16 εἰώθασαν (εἰώθεισαν corr.) L || μοιχειῶν LB || μοιχειας M || 18 τῶν om. LB || 21 ἤτοι δωροδοκίας δοσοληφίας (sic pro δοσοληφίας) M, om. LB || 23 δὴ B || τὸν δοκίμον L¹ || 25 decem librarum M δέκα λετῶν χρυσίου Ms. v., B δέκα χρυσίου L (tot solidos 5) || ἀνώνων B || 26 αὐτοῖς δώσομεν add. L² || 27 ἀνασχεῖσθαι L ἀνέχεσθαι B || κλοπῆς ἢ καὶ ἀπολείας (ἀπωλείας L²) L || 28 et 29 leg. μήτε — μήτε? || ἐπιδόσεις Haloander || 31 προφάσεως L || 36 φασὲν δὴ L || τε καὶ || τε om. B, καὶ om. L || 38 ἐστὶ καὶ κολλάσθαι L

Primum quidem sancimus, neminem omnino in praedicta dignitate adesse, priusquam a nobis codicillos administrationis accipiat, et nulla ratione praesumere citra imperiales codicillos ad curam istam accedere, sed expectare imperium et exinde conscriptum iudicium. Nos enim nulli praedictam dignitatem tradimus nisi magnificis illustribus aut spectabilibus comitibus consistorianis aut clarissimis tribunis praetorianis et notariis, qui hanc suscipientes fuerint dignitatem, aut aliter administrationes agentibus et apparentibus nobis apti et nostro digni testimonio: quatenus eos praedictam habentes honestatem et honorem defendere praesertim pro iustitia, propter quod pro animabus est intentio et multis homicidii consueverunt litibus habitare et de adulteriis et invasionibus et rapinis et si quid tale est.

1 Oportet ergo talibus criminibus praesidentem virum esse undique honestum et inreprehensibilem et huius auditorii dignum et omnis absteintem furti et puras habere manus; habere autem et consiliarium probatum unum. Etenim neque citra usum consolationis eos derelinquimus, sed unicuique eorum tot solidos occasione annonarum annis singulis dabimus, quatenus hi sufficientes his nulli adquiescant furto aut venalitati.

2 Sed neque per dationem fieri omnino, quemadmodum in quibusdam fiebat temporibus; neque enim proicetare aurum ulli. In aequali enim crimine efficitur et qui dat alicui occasione dignitatis, et qui, si factum fuerit, ab aliquo accipere adquiescens secundum dandum ab eo iusiurandum manifestatur.

Didicimus autem eis ad obsequium esse officia maligna; dicimus autem latronum cognitores et beneficiarios et cingulorum incisores et aliam multitudinem, quorum unumquemque competens est casti-

2 postquam R || 9 hac V || suscipientes Heimbach] suscipiunt libri || 10 fuerit R || dignitatem vulg.] dignitatis RV al. || agnitibus R || 11 abti V || aptis et dignis vulg. || digno nostro R || 14 est] et V || 15 habetur R || 16 quid] quidem R || 18 praecedentem V || virum] uix R¹ || 19 honestum et] et om. in spat. vac. R¹, uel suppl. R² || 22 etenim V vulg.] et R al. || 25 hii R his V || adquiescat R || 26 uentilate R || 29 * enim proicetare (vel porrigere) conieci] enim poefecal R (sim. al.), om. in spatio ca. 12 lit. V, enim προϊεσθαι vulgo, quod ex Graecis interpretem retinuisse voluit || 30 aurum ulli V vulg.] auri R al. || 31 * et qui] Qui et R quod et V al. quod vulg. || 32 factus vulg. || fuit R || secundum dandum] seruandum R || 35 aut RV || 36 cognitiones R || ueneficialios RV

αὐτα βιοῦν. οὐδὲ γὰρ τὸ τῶν ληστογνωστῶν τοῦτο τοιοῦτόν ἐστιν ὡς ἐπ' ἀγαθῶν τι πράττειν, ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ μόνον γινώσκουσι τοὺς κλέπτας, ἐφ' ᾧ τι κέρδος ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς ἀρχουσιν αὐτῶν θηρῶν. Ἄπειρα πάντα προσήκει τοὺς νῦν παρ' ἡμῶν εἰς τὴν πραιτοῦραν τοῦ δήμου παριόντας μισθῶσαι καὶ ἀποστραφῆναι, καὶ καθαραῖς χρῆσθαι ταῖς χερσὶ, καὶ ἐπέξειναι πᾶσι τοῖς προσαγγελλομένοις εἴτε περὶ κλοπῆς εἴτε περὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων, καὶ τὴν πόλιν ἡμῶν ἐκκαθαίρειν τῶν τὰς κλοπὰς ἐργαζομένων θηρῶν, καὶ ἀνδράσι σπουδαίοις χρῆσθαι πρὸς ταῦτα ὑποουροῖς, καὶ τῇ οἰκείᾳ τάξει προσφέρεσθαι προσηκόντως, ὥστε δεῖος αὐτοὺς ἔχειν τοῦ σφῶν αὐτῶν ἀρχόντος καὶ ἅπαντα πράττειν μετὰ σφοδρότητός τε καὶ εὐνοίας. εἰ γὰρ βουληθεῖεν ὁρθῶς διαγιγνεσθαι καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἀξίως κρίσεως, οὕτε πολλοὶ τινες οἱ κλέπτοντες ἔσονται, τὰ φώριά τε θάττον εὐεσθήσεται, οἳ τε ἀμαρτάνοντες ἐλάττους γενήσονται, δεδιότες ἀρχὴν ἢν οὐκ ἂν τις ὠνήσαιτο χρημάτων. 1 Ἀλλὰ καὶ ἐγκλημάτων, κἂν εἰ σφοδρότατα εἴη, 20 κατακούσονται, καὶ τοὺς δημοτικούς καταστήσουσι θορυβίους, οὐ τῷ τῆς ἐνδόξου ταύτης καὶ βασιλίδος ἀρχοντι πόλεως, ἀλλ' ἡμῶν αὐτοῖς ὑπηρετούμενοι, καὶ πάσης ἀξιούμενοι παρ' αὐτοῦ τιμῆς, ὡς ἀρχοντες ἐλάττους παρὰ μείζονος ἀρχόντος. ἐπικουρήσουσι τε 25 αὐτῷ τὰς φροντίδας, οὐδὲν αἰροῦμενοι πράττειν ὅπερ οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ἀγαθῶν καὶ βασιλικῆς μαρτυρίας ἀξίων. εἰ δέ ποτε συμβαίη (τοῦτο ὅπερ ἀνευχόμεθα) γενέσθαι τινὰ κατὰ τὴν πόλιν ἐμπροσθέν, δεῖ καὶ αὐτοὺς παρῆναι καὶ ὑποουρεῖν καὶ μέγιστον τοῦτο 30 ἔργον ἔχειν τὸ τοὺς κλέπτοντάς τε καὶ ὑπαιρουμένους τὰ τῶν ἀτυχούντων ἀποσοβεῖν καὶ περισώζειν καθ' ὅσον εἰσὶ δυνατοὶ τὰ πράγματα τοῖς ὑπὸ τοῦ πυρὸς βιαζομένοις. Καὶ γὰρ εἰ περὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν διαγένοντο σπουδαίως, μείζων αὐτοὺς ὑποδέξεται θρό- 35 νος καὶ ἀρχὴ σεμνοτέρα. καὶ εἴδονται, πόσον ἐστὶ τὸ μετὰ σεμνότητος ζῆν, ἢ ταύτης μὲν περιφρονεῖν, χρῆσθαι δὲ πολλὰς ταῖς χερσὶ καὶ δι' αὐτῶν ἀσεβεῖν, καὶ ἀπορεῖν ὕστερον, διότι μηδὲν τῶν οὕτως ἀθροισμένων πέφυκε μένειν. ἀλλὰ κακῶς τε συλλέγεσθαι 40 καὶ αὐτὰ διαπύλλυσθαι. Ὅπως τοίνυν τοὺς ἡμετέρους ὑπὸ κλοπῆς ἀφελῆσαι μὲν, διὰ ταύτην φήδημεν

gare magis quam taliter vivere. Neque enim latronum cognitorum talis est, quomodo in bonum quid agere, sed in hoc tantummodo cognoscunt fures, in quo lucrum eis et iudicibus eorum venantur. Quae omnia competens est eos, qui nunc a nobis in praetoram populi transeunt, odire et aversari et mundis uti manibus et resicare omnia quae praecepta sunt sive de furto sive de aliis delictis, et civitatem nobis emundare ab his qui furta operantur bestiis, et viris industriis uti ad haec ministris, et proprio officio offerri competenter, quatenus timor eos habeat sui iudicis et omnia agant cum vehementia et bona voluntate. Si enim velint recte agere et digne iudicio de se, neque multi aliqui fures erunt et furta celeriter inveniuntur et peccantes minuuntur, timentes dignitatem quam nemo comparet pecuniis.

1 Sed et crimina, vel si vehementia sint, cognoscent, et populares sedabunt turbas, ita gloriosae huius regiae iudici civitatis, sed nobis ipsis obsequentes, et omni dignati (ab) eo honore, tamquam iudices minores a iudice maiore; et evacuetur eius sollicitudines, nihil eligentes agere quod non est virorum bonorum et imperialis testimonii dignum. Si vero aliquando contigerit (hoc quod non optamus) fieri aliquid in hac civitate incendium, oportet eos praesentes esse et ministrare, et maximum hoc opus habere, [ut] fures et subtrahentes infelicissimorum res eripere, et salvare, quantum possunt, res ab ignis violentia. Etenim si circa hanc dignitatem facti fuerint industrii, maior eos sedes excipiet et honestior dignitas, et cognoscent quantum est, quod cum honestate vivitur, quam hanc contemnere, uti autem multis manibus, et per eas imple agere et postea egere: propter quod nihil horum quae ita congregantur consuevit manere, sed male colligere et statim deperdere. Ut igitur nostros subiectos iuvare quidem per hanc aestimavimus oportere occasionem

tali modo vivere. Neque enim latronum cognitorum res ita comparatae sunt ut ex re quid agant, sed ideo dumtaxat fures cognoscunt, quo quid lucri et sibi et magistratibus suis aucupentur. Quae omnia illos, qui iam a nobis ad praetoram plebis provehuntur, odisse et aversari decet ac puris uti manibus et vindicare omnia quae ipsis denuntiantur sive de furto sive de ceteris delictis, et urbem nobis purgare a bestiis furta facientibus, atque viris probis ad haec uti ministris, et erga proprium officium decenter se gerere, ut hi praesidem suum timeant et omnia cum studio et benevolentia agant. Nam si recte et nostro de illis iudicio digne agere voluerint, neque multi erunt fures et furta citius deprehendentur, et delinquentes pauciores 1 fient, cum magistratum metuunt, quem nemo facile pecunia emerit. Sed etiam de criminibus quamvis gravissimis cognoscent, et populares tumultus ita component, ut non magistratui huius gloriosae ac regiae urbis, sed nobis ipsis ministrant, omnemque honorem ab eo mereantur tamquam magistratus minores a maiore magistratu. Levabuntque ei curas: nec quocquam agere malint, quod non sit viris bonis et imperiali testimonio dignum. Si vero accidat (id quod abominamur), ut incendium aliquod in urbe oriaritur, oportet ipsos quoque adesse et operam praestare, atque id antiquissimum habere, ut eos qui furantur et bona miserorum surripiunt, repellant, et quantum fieri potest iis qui ab igne opprimuntur res conservent. Etenim si in hoc magistratu diligenter versati sint, maior eos sedes et potestas gravior excipiet. Ac scient, quanto satius sit cum honestate vivere quam hac contempta multis manibus uti et per eas imple agere, et postea in angustiis esse, propterea quod eorum quae ita coacerantur nihil ita comparatum est, ut maneat, sed ut male parta statim dilabantur. Itaque ut subditis nostris prodessemus,

3 μόνω L || τι || τε L || 5 πραιτοῦραν M^a || 11 πρὸς ταῦτα — 13 ἀρχοντος] προσηκόντως B reliquis omissis || 13 ἔχην τὸ σφῶν αὐτῶν ἀρχοντας (ἀρχοντι L²) L || 15 ἐννοίας B^c || 16 ἐπαντῆς ἀξίους L || 17 τὰ φώριά τε θάττον εὐρ. om. B^c || 19 χρηματί (sic) L¹ χρημασίν L² || 20 εἰ om. L || σφοδρότητα B^c || 22 οὐ τῷ (τ* M^a) MB || οὕτως L⁵ || ἀρχοντες L² || 23 πόλεως ἀλλ' MB] πόλε⁵ οἷς (ὡς L²) καὶ L || 24 αὐτῶν L² || 26 αὐτῶν L || 28 leg. ἀξίων? || 29 γίνεσθαι B || δεῖ] δῆ L¹ δῆ L² || 32 περισώζειν] ἀποσωζέειν B || 36 σεμνοτέρω (εἰ et per comprehendium scriptum et s. v. add., περας pro περ L²) εἰσονται L || 41 ὅπως] οὕτως B^c || 42 ἀφελῆσαι μὲν legit ε || ταύτης L

1 quem R || 2 leg. tale? || 4 lucrum eis aut dampnum

et iudicibus R || uenatur V uenerantur R || 6 auersari vulg.] aduersarii RV al. || 10 uti] ut RV || 12 agant vulg.] agunt RV || uoluntas R || 13 uelit V || 15 sq. inuenientur et minuuntur vulg. || peccantes minuuntur om. R || 20 et om. R || 21 huius et regiae vulg. || 22 iudicis V || sed] se V sed et vulg. || ipsi V tps (= temporis? R^a) || 23 *dignati ab eo] dignos eo R digno eo V digni eo vulg. || 24 minore a R || et om. R || euacuauerit R || 25 quod] qui R || 26 et om. R || 27 aliquam R || 28 aliquod V] aliqui R aliquod vulg. || 29 maxium V || 30 ut seclusi || 33 sedis V sederes R || 34 cognosceret V cognoscant R || quod] cum V^a || 35 uti] ut RV] autem] ante R || 37 agere R || quod om. V || eorum V || 38 consuevit] conscii eum R || sed] etsi V || mane R || 39 iubare quidem R inuitari quidem R || 40 hanc] heredem R

χοῖναι τὴν πρόφασιν καὶ παραφυγὴν τοσαύτην αὐτοῖς δοῦναι καὶ ἀνδρας τετιμημένους εἰς μέσον ἀγαγεῖν, ὅπως ἂν τῆς αὐτῶν ἀρετῆς αἰσθηταὶ τὸ ὑπῆκοον. Ἐξουσι δὲ οἱ περιβλεπτοὶ τῶν δῆμων πραιτωρες καὶ πάρεδρον τῆς ἡμετέρας ἐπ' αὐτοῖς κρίσεως, καθάπερ εἶπομεν, ἄξιον.

et solacium tantum eis dare, et homines honoratos ad medium adducere, eorum virtutem sentiant subiecti. Habebunt autem spectabiles populorum praetores et consiliarium nostro super eos iudicio, sicut 5 diximus, dignum.

CAPUT V.

Παρέσονται δὲ αὐτοῖς καὶ ἀνὰ εἴκοσι στρατιῶται καὶ ἀνὰ τριάκοντα ματρικάριοι, οὓς δὴ νῦν ἡμεῖς κατεστήσαμεν, ταῖς διατυπώσεσιν ὑπηρετούμενοι ταῖς αὐτῶν καὶ, εἴ που δεοί, καὶ τοὺς ἀκοσμοῦντας ἐπι- 10 ἔχοντες καὶ τῷ προσήκοντι σχήματι παραδίδόντες τὸ πολίτευμα. Δεῖ δὲ αὐτοὺς ἐπίστασθαι σαφῶς, ὡς ἂν καθαρῶς ἑαυτοῦς τηροῦεν, τὴν τε ἐκ θεοῦ συμβαχίαν ἔξουσι τῆς τε παρ' ἡμῶν εὐμενείας οὐκ ἀποτεύξονται, μακρότερα τε αὐτοῖς ἔσται τὰ τῆς ἀρχῆς. 15 τίς γὰρ ἂν τὸν καλῶς τε καὶ ὀρθῶς διαγνώμενον ἀμείβειν ἐθελήσειεν;

Assistebunt autem eis et viceni milites et triceni matricarii, quos nunc nos constituimus, dispositionibus obsequentes eorum, et sicubi hi eos qui indecenter agunt detinerint, competenti ordine tradant. Oportet autem eos scire manifeste quod, si mundos semetipsos custodierint, et dei auxilium habebunt et nostra placatione non fraudabuntur et longior eis dignitas erit. Quis enim bene et recte agentem amo- 15 vere velit?

CAPUT VI.

Ἀλλὰ κἄν εἰ παραπεμφθεῖη τις αὐτοῖς ἐκ τοῦ δικαστηρίου τοῦ λαμπροτάτου ἐπάρχου τῆς εὐδαιμονος ταύτης πόλεως, ἐφ' ᾧ τιμωρίαν ὑποσχέιν, ἀκριβῶς ἀναζητή- 20 τωσαν τὴν αἰλίαν καὶ μανθάνετωσαν, ἐφ' οὓς ἀναιροῦσι τὸν ἄνθρωπον ἢ ἀφαιροῦνται μέλους ἢ τινος τοιούτου, πυνθανόμενοι καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου, εἰ καὶ τοῖτο συνίδοιεν, ὥστε αὐτοῦ ἀκριβῶς ἐξενεγκεῖν τὴν ψῆφον ἢ ψυχῆς ἢ μέλους τινὸς 25 ἢ ἀφαιρουμένην τὸν παραπεμπόμενον. Ὡςπερ δὲ τοὺς περιβλεπτοὺς πραιτωρας τῶν δῆμων τηλικαύταις ἐτιμήσαμεν δωρεαῖς, ἄξιωσαντες αὐτοὺς καὶ συμβόλων ἐκ τῆς ἡμετέρας προϋόντων χειρὸς καὶ σιτήσεως καὶ προσηγορίας τοσαύτης καὶ τῶν ἄλλων, ὅποσα ἐυ- 30 προσθεν εἰρηται· οὕτως αὐτοὺς ἀπαιτούμεν ἀντιδιδόναι ἡμῖν τὴν ἑαυτῶν καθαρότητα καὶ τὴν ἐν ἀπασιν ἀγροπνίαν καὶ τὸ πάντα πράττειν ἴσῳ καὶ δικαίῳ λογισμῷ καὶ καθαρᾷ τῇ χειρὶ. Εἰ γὰρ τι φανεῖεν πλημμελοῦντες καὶ ἢ κλεπτόντων ἢ τῶν κλεπτόντων 35 ἀνεχόμενοι ἢ μὴ πᾶσιν ἐπεξίοντες τρόποις καὶ τοὺς μὲν ἄξιους θανάτου τιμωροῦμενοι, τοὺς δὲ μετριώτερα πράττοντας ἐξελάνοντες τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως, ἐνθα ἂν ἡμεῖς προστάξαιμεν ἴστωσαν, ὡς αὐτοὶ τὸν

Sed si transmittatur aliquis eis a iudicio viri clarissimi praefecti felicissimae huius civitatis, quatenus supplicii subiciatur, scrupulose inquirant dignitatem eius, et doceantur, in quibus occidunt hominem aut auferunt membrum aut tale aliquid, sciscitantes et ab ipso glorioso praefecto, si et hoc praeviderit, ut cum subtilitate proferant sententiam aut animam 25 aut membrum alicuius auferendi a destinato.

1 Quomadmodum enim spectabiles praetores populorum talibus honoravimus donationibus, dignos eos facientes et codicillis a nostra procedentibus manu et annonis et appellatione tanta et aliis quae dudum dicta sunt, ita eos exigimus reddere nobis suam puritatem et in omnibus vigilantiam, et cuncta agere aequali et iusta conscientia et pura manu. Si enim aliquid apparuerint delinquentes aut furantes aut furibus adjuvantes, nisi omnibus rescaverint morti 35 dis, et dignos quidem morte supplicii subdere, mediocria vero agentes expellere a magna hac civitate, ubi nos praeceperimus: sciant, quod ipsi pro huius-

hanc ob causam existimavimus et tantum iis solacium dandum esse et viros honoratos in medium producendos, ut eorum virtutem subditi sentiant. Habebunt autem spectabiles praetores plebis etiam assessorem nostro de iis iudicio, sicut diximus, dignum.

V. *Aderunt vero iis et viceni milites et triceni matricarii, quos quidem nunc constituimus, qui eorum mandatis obsequantur et si quando opus sit tumultuantes contineant atque convenienti formae administrationem tradant. Certo autem scire eos oportet, si integros sese praesent, et a deo auxilium se habituros, nec nostra benevolentia destitutum iri, ac diuturniorem sibi futuram potestatem. Quis enim eum, qui bene et recte se gerit, removere velit?*

VI. *Verum etiam si quis ex iudicio clarissimi praefecti huius felicis urbis ad eos transmittatur, ut poenam subeat, accurate in causam inquirant et cognoscant, cur hominem summo supplicio affecturi vel membro sive tali aliquo privaturi sint, sciscitantes etiam ex ipso gloriosissimo praefecto, si hoc quoque iis placuerit: ita ut accurate sententiam ferant, qua aut vita aut membro aliquo privetur qui transmissus 1 est. Quemadmodum autem spectabiles praetores plebis tantis muneribus honoravimus, cum eos et codicillis ex nostra manu proficiscentibus et annona et tanta appellatione et reliquis quae ante dicta sunt, dignati simus: ita ab iis flagitamus, ut nobis vicissim integritatem suam et vigilantiam in omnibus praesent, et ut omnia ratione aequa et iusta ac pura manu gerant. Nam si quid appareat illos delinquere et vel furari vel alios pati furtum facere neque vero omnibus modis persequi, ac morte quidem dignos punire, qui vero leviora commiserint ex hac magna urbe eo quo nos iusserimus expellere: sciant se de his rati-*

2 καὶ ἀνδρας — ἀγαγεῖν om. B^c || 5 αὐτῆς L || 8 τριάκοντα] εἴκοσι B || δῆ] δὲ L || 9 sq. ταῖς διατ. — αὐτῶν om. B^c || 10 δεοί et 11 τὸ πολίτευμα om. ε || 17 ἀμείβειν] μὴ ἀμείβειν L μὲν ἀμείβειν Haloander || 24 εἰ καὶ] καὶ εἰ L || συνίδοιεν B] συνείδοιεν ML (praeviderit ε) || αὐτοῦς om. L || 25 leg. τὴν ψῆφον τὴν ἢ? || 26 ἀφαιρουμένον M ἀφαιρούμενον B^c || τὴν παραπεμπόμενήν L || 28 ἑαυτοῦς L || 36 ἢ μὴ] nisi (= εἰ μὴ) ε || 38 πράττοντας om. B^c || 39 προστάξαιμεν Scringier] προστάξοιμεν MLB

spatium 3—4 litt.) hi V sibi ubi hii R || 10 detenerint V detinentes et vulg. || competi R || ordini tradentes vulg. || 11 aut R || 12 semetipso V || 13 nostram R || 14 et om. V^a || 15 sq. uelint si transmittantur R || 19 huius felicissimae R vulg. || 20 inquiratur R || 21 eius om. vulg. (Gr.) || 22 offerunt R || suscitantes R al. || 23 et om. V || ipso domino glorioso praefecto V || 24 subtilate R¹ || 25 alicuius membrum R al. || 26 quamadmodum V || spectabilem R || populorum om. R || 28 faciente V || manum R¹ || 29 quae dudum V] dudum quae R al. || 31 cuncti R || 32 aequali et] aequalibet R, et om. V^a || conscientia R¹ || 33 apparuerit R || aut furantes] auferentes R || 35 quidem] quidem et V qui R || mediocra R || 36 haec V || 37 perceperimus R percipiemus V ||

1 honoratos R || 2 eorum] ut eorum vulg. (Gr.) || 4 consiliarium nostrum super eos iudicium V || 7 assistebant R || aut V || vicini R || 9 sequentes V || sicubi] si ubi (deind

ὑπὲρ τούτων ὑφέξουσιν λόγον, οὐ θεῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν, καὶ ἐνοχοὶ γενήσονται καὶ ζημία πάσῃ τοῖς ὑπὸ τοῖς συμβαινούσῃ καὶ τῇ παρ' ἡμῶν ἀγανακτήσει καὶ τῷ θάττον ἀτίμως ἐξεληλάσθαι τῆς ἀρχῆς ἡμῶν διὰ τοῦτο καὶ πόρους ὑποστάντων καὶ δαπάνης μεγά- 5 λης ἀνεχομένων, ἵνα μὴ τινι τῶν ἡμετέρων ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων τις σκοφαντία καὶ χρημάτων ἢ ψυχῆς ἀπώλεια καὶ ὅσα τοιαῦτα καθέστηκεν, ἀλλὰ πάντα ὑπὸ κρίσει γίνονται τὴν προσήκουσαν.

(Ἐπίλογος.) Ταύτην οὖν ἀπαντες ἡμῶν τὴν βου- 10 λην διὰ τοῦτο τοῦ θεοῦ κηρύγματός τε καὶ νόμου γνωσκόντες, καὶ ὅτι τῶν συμφερόντων ἡμῶν οὐδ' ὅτιον παραλιμπάνομεν, τῆς ἡμετέρας ὑπερευχόμεθα βασιλείας, οὕτως ἡμῶν κηδομένης, οὕτως οἰκειομένης τὰ ἐφ' ἑκάστῳ συμβαινόντα, οὕτως τὴν πατρικὴν ἐφ' 15 ἅπασιν ἡμῶν διατηρούσης προνοίαν.

Proponatur Constantinopoli civibus nostris.
Dat. [xvi.] id. Octobr. Constantinopoli [dn.] Belisario
v. c. cons. ind. xiv. [a. 535.]

modi reddent rationem non deo solum, sed et nobis; rei fient et omni damno, quod subiectis contigerit, et nostra indignatione, (et) velociter cum infamia a dignitate nostra repelli. Propterea et labores sustinemus et expensis magnis adquiescimus, ut non alicui nostrorum subiectorum inferatur aliqua calumnia et pecuniarum aut animae perditio et quae talia constituta sunt, sed omnia cum examinatione fiant competenti.

(Epilogus.) Hanc igitur omnes nostram voluntatem per hanc praeceptionem divinam et legem cognoscentes, et quia quod expedit vobis nullatenus derelinquimus, pro nostro imperio, sic vos tuente, sic vos proprios aestimante, quae in unoquoque contingunt, ita paternam in omnibus vobis custodiende providentiam.

Proponatur Constantinopolitanis civibus nostris.

IΔ

20

XIV.

Coll. III tit. 1

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΙΝΑΙ ΠΟΡΝΟ- ΒΟΣΚΟΥΣ ΕΝ ΜΗΛΕΝΙ ΤΟΠΩ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ.

Ἀντοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἀγούστος Κωνσταντινου- 25 πολίταις.

(Προοίμιον.) Καὶ τοῖς παλαιοῖς νόμοις καὶ τοῖς πρώην βασιλευσὶ σφόδρα μεμισθήμενον ἔδοξεν εἶναι τὸ τῆς πορνοβουσίας ὄνομα τε καὶ πράγμα, καὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ πολλοὶ κατὰ τῶν ταῦτα πλημμελοῦντων ἐγράψαν νόμοι. Ἡμεῖς δὲ καὶ τὰς ἤδη 30 τεθειμένους κατὰ τῶν οὕτως ἀσεβούντων τιμωρίας ἠξήσαμεν, καὶ εἰ τι παραλειμμένον ἦν τοῖς πρὸ ἡμῶν, καὶ τοῦτο δι' ἑτέρον ἐπληρωσάμεθα νόμον. καὶ ἐναγχοὶ δὲ προσαγγελίας εἰς ἡμᾶς γενομένης πραγμάτων ἀσεβῶν ἐπὶ τοιαύταις αἰτίαις κατὰ 35

R DE LENONIBUS R.

Imp. Iustianus A. Constantinopolitais.

(Praefatio.) Et antiquis legibus et dudum imperantibus satis odibile visum est esse lenonum nomen et causam, in tantum ut etiam plurimae contra talia delinquentes scriberentur leges. Nos autem et dudum posita contra eos qui sic impie agunt supplicia auximus, et si quid relictum est a nostris praecessoribus, etiam hoc per alias correximus leges, et nuper interpellatione nobis facta re-

Nov. XIV (= Coll. III tit. 1: gloss.) Graece extat in *ML*, maior pars (inde a § 1) in *B* 60, 38, 3. — *Epit. Theod.* 14, *Athanas.* 12, 1. *Iulian. const.* XXXI.

onem reddituros non solum deo, sed etiam nobis, atque obnoxios futuros et omni damno, quod subditis eventurum sit, et indignationi nostrae et periculo ne celeriter cum infamia a potestate depellantur. Nimirum nos ideo et labores suscepimus et magnos sumptus sustinemus, ne cui ex subditis nostris calumnia ulla et pecuniae vitaeve amissio et quae sunt eiusmodi accidat, sed ut omnia iudicio convenienti subiciantur.

Epilogus. Omnes igitur cum hanc nostram voluntatem per hoc sacrum edictum et legem cognoscatis nec quicquam nos omnino eorum, quae vobis conducant, praetermittere, pro nostro imperio vota nuncupate, quod ita vobis prospiciat, ita quae de unoquoque accidant sibi vindicet, ita paternam de omnibus vobis providentiam conservet.

XIV.

NE LENONES SINT IN ULLO LOCO REIPUBLICAE ROMANAE.

Imp. Iustinianus A. Constantinopolitanis.

Praefatio. Et antiquis legibus et prioribus imperatoribus lenocinii et nomen et res admodum exosa visa sunt, adeo ut multae leges in eos, qui talia committerent, scriberentur. Nos autem et poenas illis qui ita nefarie agunt iam propositas auximus, et si quid ab iis qui ante nos fuerunt praetermissum erat, id quoque per alias leges emendavimus. Atque nuper denuntiatione nobis facta de impiis facinori-

1 τούτων *L* huiusmodi § 2 sq. πᾶσι τοῖς ὑπ. συμβαι-
νούσι (sic) *L* 4 τῷ τῶν *L* 5 ὑποστάτων *L* 9 γένοιτο
B 13 ὑπερευχόμεθα *ML* 14 ἡμῶν *M* 17 sq. subscr.
om. L 18 Constantinopoli *M* 18 nostaris *M* 18 xvi id.
Octobr. *M* εἰδ. ὀκτωβρίων *Ath.*, μηδὲ ὀκτωβρίων *Theod.*,
om. Iul. Constantinopolis οἱ δὲ dn. bilisario *M* xiv id
M 21 inscr. περὶ πορνοβουσιῶν *Theod.*, *Ath.* § (τὴν
περὶ τῶν πορνοβουσιῶν νεσάν cit. *Anon. B* II p. 435), de
lenonibus tollendis *Iulian.* 22 μηδ' ἐν *M* 24 ἰουστι-
ανὸς *L* 28 κατὰ τοσοῦτον § 33 ἐπανορθώσαμεθα *L*
35 αἰτίας] ἀτημίας *L*

III.

1 rationem *om. R* 2 et *om. R* 2 et ante rei *add. vulg.*
fient] fuerit *RV* 3 omni] *io* (i. e. ideo) *R* 3 contigitur *R*
3 nostrae indignationi *vulg.* 4 et *add. vulg.* 4 uolociter *V*
4 nostra dignitate *R al.* 5 expressis *R* 7 aut *om. R*
8 cum] eum *V* 11 perceptionem *V* 14 tuentem *RV*
al. 14 sic] si *V* 14 proprio *R.* Leg. sic propria? 14 estimantem
RV al. 15 unoquoque] uno *R* 15 ita *om. R* 16 custodientes
V al. 16 custodientibus *R* 17 proponantur *R* 17 ciuitatibus
V 28 causa *vulg.* 29 ut] et *R* 29 scribentur *R* 31 a nostris] auris
V 32 haec *V* 33 interpellationem *R* 33 nobis — impiarum (106, 1) *suppl. V* 2 in spat. vac.

14

ταύτην τὴν μεγάλην ἀμαρτανομένην πόλιν, τὸ πρῶγμα οὐ περιειδομεν. Ἐγνωμεν γάρ τινες ζῆν μὲν ἀτόπως, ἐκ δὲ αἰτίων χαλεπῶν τε καὶ μεμισημένων πρόσφασιν ἑαυτοῖς μαρῶν ἐξευρισκείν κερδῶν· περιουστειν γὰρ χώρας τε καὶ τόπους πολλοὺς καὶ νέας ἐλευνάς δελεάζειν, προτεινομένους ὑποδήματα τε καὶ ἐσθῆτά τινα, καὶ τοῦτους θηροῦν αὐτάς καὶ ἀγειν εἰς τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν καὶ ἔχειν καθειρογμένας ἐν ταῖς ἐαντῶν καταγωγαῖς καὶ τροφῆς αὐταῖς ἐλευνῆς μεταδιδόναι καὶ ἐσθῆματος, καὶ ἐντεῦθεν ἐκδιδόναι πρὸς ἀσέλγειαν αὐτάς τοῖς βουλομένοις· καὶ πάντα πόρον ἄθλιον ἐκ τοῦ σώματος αὐτῶν προσγιγόμενον αὐτοὺς λαμβάνειν, καὶ ποιῆσθαι συγγραφάς, ὡς ἐπὶ χρόνον, ὃν αὐτοῖς δόξειε, προσεδρευσοῦσι τὴν ἀσεβῆ τε καὶ ἀνοσίαν ταύτην αὐτοῖς λειτουργίαν πληροῦσαι· τινὰς δὲ αὐτῶν καὶ ἐγγυητὰς ἀπαυτεῖν. ὥστε τοσαύτην γενέσθαι τὴν τοῦ πράγματος ἀποπίαν, ὡς ἐν πάσῃ σχεδὸν τῇ βασιλίδι ταύτῃ πόλει καὶ ἐν τοῖς περὶ αὐτῆς, καὶ τὸ δὴ χεῖριστον καὶ πλησίον τῶν ἱερῶν τόπων καὶ τῶν σεβασμιωτάτων οἰκῶν τὰς τοιαύτας αὐτοῖς εἶναι καταγωγὰς· καὶ πράγματα οὕτως ἀσεβῆ καὶ παράνομα ἐπὶ τῶν ἡμετέρων τολμᾶσθαι χρόνον, ὥστε καὶ τινὰς ἐλευντάς αὐτὰς ἀναστῆσαι τῆς ἐργασίας ταύτης πολλὰκις βουληθῆναι καὶ πρὸς νόμον ἀγεσθαι συνουκίσιον, τοὺς δὲ οὐκ ἐφιέσθαι. ἐνίοις δὲ οὕτως ἀνοσίους καθεστάναι, ὥστε κόρας οὐδὲ τὸν δεκαετῆ ἀγούσας ἐνιαυτὸν εἰς ἐπικίνδυνον κατὰγειν φθοράν. ὥστε καὶ τινὰς χρυσίον δόνας οὐ μέτριον μῶλος ἐκείθεν ἐξονήσασθαι τὰς τάλαιπώρους καὶ γάμῳ συναρμόσαι σώφρονοι. καὶ τρῶπος εἶναι μυρίους, οὓς οὐκ ἂν τις ἰσχύσειε λόγῳ περιλαβεῖν, εἰς δεινὴν ἀορστίαν ἐξενεχθέντος τοῦ τοιοῦτου κακοῦ, ὡς πρότερον μὲν ἐν ἐλαχίστοις μέρεσι τῆς πόλεως εἶναι, νῦν δὲ αὐτὴν τε καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀπαντα μεστὰ τῶν τοιούτων γενέσθαι κακῶν. Ταῦτα τοίνυν πρώην μὲν τις ἡμῖν ἐν ἀπορορῆτῳ προσήγγειλεν, εἶτα καὶ ἐναγχοῦ οἱ μεγαλοπρεπέστατοι πραιτῶρες παρ' ἡμῶν τὰ τοιαῦτα ἀναζητεῖν ἐπιτραπέντες αὐτὰ ταῦτα εἰς ἡμᾶς ἤγαγον. ἅμα τε οὖν ἠκούσαμεν τούτων, ὧν ἤθμεν χρῆναι θεῶ τὴν τοιαύτην ἀναθεῖναι πράξιν καὶ θάττον ἀπαλλάξαι μύσους τοιοῦτου τὴν πόλιν.

1 Θεσπίζομεν τοίνυν πάντας μὲν, καθ' ὅσον εἰσι

rum impiarum pro talibus negotiis in hac maxima civitate commissis causam non despeximus. Agnovimus enim quosdam vivere quidem illicite, ex causis autem crudelibus et odiosis occasionem sibimet nefandorum invenire lucrorum, et circuire provincias et loca plurima et iuvenulas miserandas decipere promittentes calciamenta et vestimenta quaedam, et his venari eas et deducere ad hanc felicissimam civitatem et habere constitutas in suis habitationibus et cibum eis miserandum dare et vestem et deinceps tradere ad luxuriam eas volentibus, et omnem quaestum miserabilem ex corpore earum accedentem ipsos accipere et celebrare conscriptiones, quia usque ad tempus, quod eis placuerit, observabunt impiam et scelestam hanc functionem implentes; quasdam vero earum etiam fideiussores expetere. Et in tantum procedere illicitam actionem, ut omni paene in hac regia civitate et in transmarinis eius locis et (quod deterius est) iuxta sacratissima loca et venerabiles domos tales sint habitationes, et causae sic impiae et iniquae sub nostris temporibus praesumantur, ita ut etiam quosdam miserantes earum et abducere a tali operatione crebro volentes et ad legitimum deducere matrimonium non sinerent. Quosdam autem sic scelestos existere, ut puellas nec decimum agentes annum ad periculosam deponerent corruptionem; et quosdam aurum dantes non parvum vix inde redemisse miseras, et nuptiis copulasse castis. Esse etiam decies milies modos, quos nullus praevaleret sermone comprehendere, cum ad infinitam crudelitatem perductum sit tale malum: ita ut primum quidem in ultimis partibus civitatis esset, nunc autem et ipsa et quae circa eam sunt omnia plena talium sint malorum. Haec igitur dudum quidem aliquis nobis secreta denuntiavit, deinde etiam nuper magnificentissimi praetores a nobis talia requirere praecepti haec eadem ad nos retulerunt: moxque audivimus et iudicavimus oportere deo huiusmodi commendare causam et velociter liberare tali scelere civitatem.

1 Sancimus igitur omnes quidem secundum quod

bus, quae ex eiusmodi causis in hac magna urbe committuntur, eam rem non negleximus. Comperimus enim esse, qui cum improbe vivant, tum ex gravibus atque exosis causis occasionem nefarii lucri sibi reperiant: nimirum circumire eos provincias et loca multa, ac miseras puellas inescare calcoamentis et vestimento promissis, hisque venari eas et ad hanc felicem urbem deducere ac tenere inclusas in ipsorum deversoriis et cibum eis miserum et vestem praebere indeque ad libidinem eas tradere cuius volenti: atque omnem quaestum malum ex corpore illarum redeuntem ipsos accipere, et syngraphis factis cogere eas in tempus, quod ipsis placuerit, assiduo impium hoc et scelestum ministerium sibi praestare; quosdam vero ab illis etiam fideiussores exigere. Unde tantam rei evasisse immanitatem, ut per totam fere hanc regiam urbem et in traiectionibus eius, quodque pessimum est, etiam prope loca sacra et venerabiles aedes talia us sint deversoria. Ac facinora tam impia et illicita nostris temporibus perpetrari, ut etiam cum quidam misericordia moti eas a tali quaestu nonnumquam removere et in legitimum matrimonium ducere vellent, illi non permitterent. Nonnullos vero adeo scelerosos extitisse, ut puellas ne decimum quidem agentes annum in stupra periculosa inducerent. Itaque quosdam pecunia non modica data aegre inde miseras illas redemisse et honestis nuptiis secum coniunxisse. Atque sescentos esse modos, quos haud facile quasquam oratione complecti possit, huiusmodi malo in immensum importune aucto: ut cum antea non esset nisi in exiguis partibus urbis, nunc et ipsa et quae circa eam sunt loca omnia plena sint eiusmodi malis. Haec quidem prius nobis in secreto aliquis nuntiavit, deinde etiam nuper magnificentissimi praetores in talia inquirere a nobis vixi eadem haec ad nos retulerunt. Nos igitur simulatque haec audivimus, deo hanc operam consecrandam et civitatem cito tali pesti liberandam esse existimavimus. Sancimus igitur,

2 περιειδομεν M] περιιδωμεν L¹ παριιδωμεν L² || ζῆν] ζῶ L¹ || μὲν om. L || ἀτόπως L¹ || 5 πολιοῦς M || 6 ἐσθῆτι L² || 8 ἔχει M || 9 αὐτῶν L || 14 *προσεδρευσοῦσι (ς) || προσεδρευσοῦσι ML || 15 αὐτοῖς om.ς || 18 ταύτην om. L || 21 αὐτοῖς om.ς || 23 αὐτοῖς L¹ || 24 ταύτης] taliς || 26 οὐ τοῖς L¹ || 27 δεκαετῆ ML] δέκατον Haloander (ς) || 29 τοῖς L¹ || 33 ἐν ἐλαχίστοις (ἐν ἐλεχίστης L¹) in ultimis (i. e. ἐσχάτοις) ε || 34 αὐτοῖς τὸ L¹ || 35 *μεστὰ (ς) || μετὰ ML || 39 οὖν] ὦν L || τούτων om. L || 40 χρῆναι L² || ἀναθεῖναι L ἀνευθεῖναι (ἀνευθῆναι M²) M ἀνευθῆναι Scrimger || 42 μὲν om. L

4 autem] aut V || occasione V || sibiment R¹ || 5 circum re R¹ || 7 sq. et (om. V^a) in his V || 8 venerari R¹ ||

10 ei miserandum V² enumerandum? V¹ || 11 cas] eis V tradereas R^a || 15 quosdam? R¹ || 16 etiam om. R¹ || 17 paene] pē V¹ || in ante omni transposuit V³ vulg. || 18 ciuitate] cui R¹ || 19 loca et miserabiles (et misera V² in ras.) V || 21 et om. RV || iniquae om. R¹ || 22 ut om. V¹ || ab R || 23 erebo RV || legitimam V || 24 quosdam autem sic scelestos suppl. V² in spat. vac. || 27 redimisse R || 29 deciens V || mille vulg. || nullus V¹ || praevaleret] ualct corr. R² || 30 sermonem V¹ sermo V³ vulg. || finitam R || credulitatem V¹ || 33 eam vulg.] ea RV || omnia] loca s. v. add. R² || 34 sunt V || 34 sq. aliquis nobis quidem R || 36 praetoris V¹ || 37 praeceptis R¹ || 37 mox quae audivimus (sic) V || 39 scelere] scde (i. e. secunde) R¹

δυνατοί, σωφροσύνην ἄγειν, ἥτις καὶ μόνη θεῶ μετὰ παρορσίας δυνατὴ καθέστηκεν ἀνθρώπων παραστήσαι ψυχάς. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, τὸ γόνιν συν τέχνῃ καὶ δόλῳ καὶ ἀνάγκῃ τινὰς εἰς τοιαύτην ἀσελγείαν ἀγεσθαι πᾶσι κωλύομεν τροποῖς· καὶ μηδενὶ παρορσίαν εἶναι πορνοβοσκεῖν καὶ ἐπ' οἰκῆματος ἔχειν γυναικας, ἢ καὶ δημοσίᾳ προῖστάν ἐπ' ἀσελγείᾳ, ἢ αὐτ' ἄλλης τινὸς πραγματείας τὰ τοιαῦτα ἐμπορεύεσθαι, μηδὲ συγγραφὰς ἐπὶ τούτῳ λαμβάνειν μηδὲ ἔγγητάς ἀπαιτεῖν μηδὲ τοιοῦτόν τι πράττειν ὅπερ ἀναγκάζει τὰς τάλαιπώρους καὶ ἀκούσας τὴν ἑαυτῶν σωφροσύνην κατασχίνειν, μηδὲ ἐλπίζειν ὡς ἔξεσι τὸ λοιπὸν αὐτοῖς ἐσθμημάτων δόσει ἢ καὶ κοσμίῳ τυγχόν ἢ τροφαῖς δελεάζειν αὐτὰς εἰς τὸ καὶ ἀκούσας προσκαρτερεῖν. Οὐ γὰρ συγχοροῦμεν οὐδ' ὅτι οὖν γίνεσθαι τοιοῦτον· ἀλλὰ καὶ νῦν ἅπαντα ταῦτα ἐν βραχεῖ τῆς προσηκούσης ἡξιώσαμεν θεραπείας, παρασπεισάμεντες καὶ ἀναδοθῆναι αὐταῖς πᾶσαν ἣν ἔτυχον ἀσφάλειαν προφάσει τοῦ τοιοῦτου μύσους ἐκδέμεναι, καὶ οὐδὲ συνεχωρήσαμεν τοὺς ἀνοσίους πορνοβοσκούς, 20 εἰ τι δεδώκασιν αὐταῖς, τούτο παρ' αὐτῶν ἀφελέσθαι. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς πορνοβοσκούς ἔξω ταύτης γενέσθαι τῆς εὐδαίμονος παρεκελευσάμεθα πόλεως, ὡς δολιγούς καὶ κοινούς λυμένους τῆς σωφροσύνης γινομένους, καὶ ἐλευθέρους τῆς καὶ θεραπεύειν 25 περιεργαζομένους καὶ κατάγοντας εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάγκην καὶ δελεάζοντας καὶ ἔχοντας παρατρεφομένας εἰς πᾶσαν αἰσχύνην. Προαγορεύομεν δὲ ὡς, εἰ τις τοῦ λοιποῦ τολμήσειεν ἄκουσαν κόρη λαβεῖν καὶ ἔχειν πρὸς ἀνάγκης ἀποτρεφομένην τε καὶ ἐκ πορνείας αὐτῆς 30 προσάγουσαν πόρους, τοῦτον ἀνάγκη παρὰ τῶν περιβλεπτῶν πραιτώρων τοῦ δήμου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως συνεχόμενον τὰς πασῶν ἐσχάτας ὑπομένειν ποινάς. εἰ γὰρ τῶν χρηματικῶν αὐτοὺς κλοπῶν καὶ ἡσταιῶν ἐπανορθωτάς προῦβαλλόμεθα, πῶς οὐ 35 πολλῶν μᾶλλον τὴν τῆς σωφροσύνης κλοπὴν τε καὶ ἡσταιῶν αὐτοῖς ἀπελαννεῖ ἐφήσομεν; Εἰ δὲ καὶ τὴν ἀνάσχοιτο ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ τινὰ πορνοβοσκόνιντα καὶ τοιαύτης προῖστάνεμον ἐργασίας ἔχειν καὶ μὴ ταῦτα προσαγγελλθέντα μαθῶν τῆς οἰκῆσεως αὐτὸν ἐξελάσειεν, 40 ἴστω καὶ decem librarum auri ὑποστησόμενος ποινὴν καὶ περὶ αὐτὴν κινδυνεύσων τὴν οἰκῆσιν. Εἰ δὲ καὶ

possint castitatem agere, quae etiam sola deo cum fiducia possibilis est hominum animas praesentare. Quia vero plurima sunt humana, cum arte et dolo et necessitate quaslibet ad talium luxuriam deduci omnibus prohibemus modis, et nulli fiduciam esse pascere meretricem et in domo habere mulieres aut publice prostituere ad luxuriam, et pro alio quodam negotio talia mercari, neque conscriptiones super hoc percipere neque fideiussores exigere nec aliquid tale agere, quod cogat miseram et invitam suam castitatem confundere, neque sperare quia licebit de cetero eis vestium donatione aut ornamentorum forsam aut alimentis decipere, ut etiam invitae sustineant. Non enim permittimus quicquam fieri tale, sed etiam nunc omnia talia breviter competenti cura disposuimus, statuentes etiam reddi eis omnem quam contigit cautionem occasione sceleris huius exponi; et neque permisimus scelestos lenones, si quis dederunt eis, hoc ab eis auferre: sed etiam ipsos lenones iussimus extra hanc fieri felicissimam civitatem tamquam pestiferos et communes vastatores castitatis factos, et liberas ancillasque requirentes et deducentes ad huiusmodi necessitatem et decipientes et habentes educatas ad universam confusionem. Praeconamus itaque quia, si quis de cetero praesumpserit invitam puellam sumere et habere ad necessitatem nutritam et fornicationis sibi deferentem quaestum, hunc necesse est ab spectabilibus praetoribus populi huius felicissimae civitatis comprehensum omnium novissima sustinere supplicia. Si enim pecuniarum eos furtorum et latrociniorum emendatores elegimus, quomodo non multo magis castitatis furtum et latrocinium eos cohercere permittimus? Si quis autem patiatur in sua domo quendam lenonem et huiusmodi praepositum operationis habere et haec denunciata cognoscens non de domo sua expulerit, sciat etiam decem librarum auri sustinere poenam et circa ipsam periclitaturum habitationem. Si quis autem conscriptionem de ce-

ut omnes quantum possint pudicitiam colant, quae quidem sola deo hominum animas cum fiducia commendare possit. Quoniam vero humana sunt multa, certe ne quae arte et dolo et vi ad talem impudicitiam trahantur, omni modo prohibemus. Neque cuiquam licebit lenocinium exercere et in domo sua habere mulieres vel etiam publice prostituere libidinibus causa, aut alius nescio cuius negotiationis vice talia commercia contrahere, neque syngraphas eo nomine accipere neque fideiussores exigere neque eiusmodi quicquam agere quo miseram et invitam suam pudicitiam polluere cogantur, neque sperare in posterum sibi licere vestimentorum vel forte etiam ornamentorum datione vel alimentis eas ita inescare, ut etiam invitae perseverent. Neque enim permittimus, ut quicquam fiat tale: verum nunc quoque haec omnia breviter opportuno remedio impertivimus, cum omnem quam huius probri nomine praestiterunt cautionem puellis illis reddendam curaremus; ac ne id quidem concessimus, ut nefarii lenones, si quid illis dederunt, id ab iis auferrent. Immo ipsos lenones ex hac felici urbe discedere iussimus tamquam perniciosos homines et communes pudicitiae corruptores, qui tam liberas quam servas sollicitent et in eiusmodi necessitatem deducunt atque inescant habeantque alumnas ad omnem turpitudinem. Edicimus autem, si quis posthac ausus sit invitam puellam capere et per vim habere alendam et ex meretricio quaestum ipsi paraturam: ei a spectabilibus praetoribus plebis huius felicitis urbis comprehenso extremas omnium poenas esse subeundas. Nam si illos pecuniariorum furtorum et rapinarum vindices instituumus, quidni multo magis pudicitiae furtum et rapinas iis expellenda committamus? Quodsi quis etiam in domo sua sinat aliquem habere lenocinium exercentem et eiusmodi quaestum administrantem, ac non his nuntialis et compertis eum domicilio expellat, sciat se et decem librarum auri poenam subiturum et de ipso domicilio periclitaturum. Quodsi quis etiam posthac syngrapham hoc nomine accipere vel fideiussorem

2 δυνατὸν L || 7 ἢ καὶ καὶ om. B || 9 ἐπὶ τούτῳ L || 11 ἑαυτῶν LB || αὐτῶν M || 14 τυχεῖν L || 17 παρασκευάσαντας L || 18 αὐτὰς L¹ αὐτὰς L² || 19 τοῦ τοιοῦτου] huius || ἐκδέμενοι B || 21 τούτου* παρ' αὐτὸν L¹ || 23 παρεκελευσάμεθα L || 25 γινομένους B || 27 ἀναστρεφομένους B || 28 προσάγουσιν M || 29 κόρη L¹ || 33 πασῶν del. L² || 35 προῦβαλλόμεθα B || 36 τὴν om. M || 38 πορνοβοσκόνιντα B || 40 τῆς] τῶν L || αὐτῶν ἐξελάσειεν L || 41 decem librarum auri M, δέκα λιτρῶν (λίτρας L) χρυσίου M s. v., LB || ὑποστησόμενον L² || ποινὴν ὑποστησόμενος B || 42 κινδυνεύων L || καὶ om. L

2 possibile V¹ || 3 artem R¹ || 5 fiduciam esse pascere mere R² in ras. || 7 adj aut V || 10 invitam] mutas R¹ ||

11 confundere] *fundere V¹ || quia licebit R² in ras. || 12 ei V eius T || datione vulg. || armentorum R¹ || 13 alimentis T (Gr.) || ut] aut R¹ || mutae R¹ || 16 quam om. V² spat. vac. relicto || 17 contigit R] contingit VT contigerit vulg. || occasionem R¹ V² || 18 dederint R || 20 hanc felicissimam civitatem fieri R || 21 vastores R || 26 inutatum R || pulam R¹ || ad om. V¹ || 27 fornicationes R¹ || deferente V || 30 omnium T] omnia V vulg., omnibus R || 31 pecuniariorum vulg. || latrocinorum V || 32 elegimus suppl. V² in spat. vac. || 33 permittimus vulg. || 35 quendam RV || propositum R || 36 de domo RV² demo V¹ domo V² || 37 expulerit R || etiam] et vulg. || 39 habitatione R¹ || de cetero conscriptionem V

τις συγγραφὴν τὸ λοιπὸν ἐπὶ τούτοις τομήσει λα-
βείν ἢ ἐγγυητήν, ἴστω μηδὲν μὲν ὄφελος τῆς τοι-
αύτης ἔχων ἐγγυήσε ἢ τοι συγγραφῆς. καὶ γὰρ ὁ μὲν ἐγ-
γυητὴς ἐνοχος οὐκ ἔσται, ἢ δὲ γε συγγραφὴ παντοίως
ἀκυρος μὲν εἶναι· καὶ αὐτὸς, καθάπερ εἰπόντες ἐφθίμεν,
τὴν εἰς τὸ σῶμα τιμωρίαν ὑποστήσεται καὶ τῆς με-
γάλης ταύτης ὡς πορρωτάτω πόλεως ἐξελαθήσεται.
Τὰς γὰρ δὴ γυναῖκας σωφρονεῖν μὲν βουλόμεθα τε
καὶ εὐχόμεθα, μὴ μὴν ἀκούσας εἰς ἀσελγῆ βίον κατ-
άγεσθαι μηδὲ ἀσεβεῖν ἀναγκάσεσθαι. πάσαν γὰρ πορ-
νοβοσκίαν καὶ γίνεσθαι κολάουσαν καὶ γενομένην κολά-
ουσαν, διαφερόντως μὲν ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαλμοτος
πόλεως καὶ ἐν τῇ ταύτης περιοικίδι, οὐδὲν δὲ ἴσ-
τον καὶ ἐν τοῖς ἔξω τόποις ἅπασιν τοῖς τε ἐξ ἀρχῆς
τῆς ἡμετέρας οὐσί πολιτείας τοῖς τε νῦν παρὰ τοῦ
δεσπότου θεοῦ δαδωρημένοις ἡμῖν· καὶ μάλιστα γε ἐν
ἐκείνοις, διότι τὰς τοῦ θεοῦ δωρεάς, ἃς περὶ τὴν ἡμε-
τέραν ἐποίησατο πολιτεία, βουλόμεθα φυλάττεσθαι
καθάρως πάσης τοιαύτης ἀνάγκης καὶ τῆς παρὰ τοῦ
δεσπότου θεοῦ περὶ ἡμῶν δωρεάς εἶναι τε καὶ διαμέ-
νειν ἀξίας. Πειπιστεύκαμεν γὰρ εἰς τὸν δεσπότην
θεὸν καὶ ἐκ ταύτης ἡμῶν τῆς περὶ τὴν σωφροσύνην
σπουδῆς μεγάλην ἔσεσθαι τῇ ἡμετέρᾳ πολιτεία προσ-
θήκη, τοῦ θεοῦ πάντα ἡμῖν αἴσια διὰ τῶν τοιούτων
παρεχομένου πράξεων.

25
(Ἐπίλογος.) Ὅπως ἂν οὖν ὑμεῖς πρῶτοι οἱ ἡμέ-
τεροι πολῖται τῆς σώφρονος ἡμῶν ἀπολαύσατε δια-
τηρώσεως, διὰ τούτου τῶδε τῷ θεῷ κηρύγματι χρά-
μεθα· ὅπως ἂν εἰδείητε τὴν ἡμετέραν περὶ ἡμῶν
σπουδῆν καὶ τὸν περὶ τὴν σωφροσύνην τε καὶ εὐσε-
βειαν πόνον ἡμῶν, δι' ὧν ἐν ἅπασιν ἀγαθοῖς φυλαχ-
θήσεσθαι τὴν ἡμετέραν πολιτείαν ἐλπίζομεν.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαγί-
στρῳ μετὰ τῆς παραλλαγῆς ταύτης·

35 Ὅπως ἂν ἅπασιν ταῦτα γένοιτο φανερά τοῖς τὴν ἡμε-
τέραν ἔχουσι πολιτεία, ἢ τοῖσιν σὴ ὑπεροχῇ τόνδε
ἡμῶν δεξαμένη τὸν νόμον ἐν ἀπάσῃ τῇ ὑπῆκοῳ διὰ
προσταγμάτων οἰκείων τούτων ἅπασιν φανερόν κατα-
στήσεται· ὡς ἂν μὴ μόνον ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαλμοτος

tero in talibus praesumpserit aut fideiussorem acci-
pere, sciat nullam quidem se utilitatem huiusmodi
fideiussionis aut conscriptionis habere. Etenim fidei-
ussor quidem obligatus non erit, conscriptio vero
5 omnino invalida manebit; et ipse, sicut praediximus,
in corpore supplicium sustinebit et magna hac lon-
gissime civitate expelletur. Mulieres itaque caste
quidem vivere volumus et oramus, non autem in-
vitas ad luxuriosam vitam deduci nec impie agere
10 cogi. Omnino enim leuocinium et fieri prohibemus
et factum punimus, praecipue quidem in hac felicis-
sima civitate et in eius circuitu, nihilominus autem
et in locis foris positus omnibus, et quae ab initio
nostrae sunt reipublicae et quae nunc a domino deo
15 donata sunt nobis, et maxime in illis, eo quod dei
dona, quae circa nostram fecit rempublicam, volu-
mus conservari pura ab omni tali necessitate, et
domini dei circa nos munere esse et permanere
digna. Credimus enim in domino deo etiam ex hoc
20 nostro circa castitatem studio magnum fieri nostrae
reipublicae incrementum, deo nobis omnia prospera
per talia opera conferente.

25
(Ἐπίλογος.) Quatenus ergo vos primi nostri
cives casta [a] nostra fruamini dispositione, propterea
hac praedicatione sacra utimur, ut sciatis nostrum
circa vos studium (et) circa castitatem atque pieta-
tem labores nostros, per quos in omnibus bonis
30 custodiri nostram rempublicam speramus.

Scriptum exemplar gloriosissimo magistro, in
quo adiectum est:

35 Ut ergo omnibus haec fiant manifesta in nostra
habitantibus republica, tua sublimitas hanc nostram
suscipiens sacram legem, in omni dictione praecipis
propriis eam universis insinuet; (ut) non solum in

ausus sit, sciat se nihil commodi ex eiusmodi fideiussione aut syngrapha percepturum esse. Namque nec
fideiussor erit obligatus et syngrapha plane irrita manebit: et ipse, sicut ante diximus, corporis castigatio-
nem subibit et ex hac magna urbe quam longissime expelletur. Mulieres enim ut pudicae sint, et volumus
et optamus, neque vero ut invitae ad libidinosam vitam deducantur neque ut impie se gerere cogantur.
Nam omne leuocinium et ne fiat prohibemus et factum punimus, ac praecipue in hac felici urbe eiusque
territorio, verum non minus etiam in locis extra eam omnibus tam quae ab initio nostrae sunt reipublicae
quam quae nunc a domino deo donata sunt nobis, et vel maxime in his, quoniam dei dona, quae in
nostram contulit rempublicam, integra ab omni eiusmodi necessitate servari volumus et domini dei erga
nos beneficio digna et esse et manere. Confidimus enim domino deo etiam ex hoc nostro de pudicitia
studio magnum futurum esse reipublicae nostrae incrementum, cum deus fausta omnia nobis propter eius-
modi actiones largiturus sit.

Epilogus. Iam ut primi vos nostri cives pudica nostra constitutione fruamini, ideo hoc sacro
edicto utimur: quo cognoscatis nostrum erga vos studium et de pudicitia et pietate laborem, per quae in
omni felicitate conservatum iri nostram rempublicam speramus.

Scriptum est exemplar gloriosissimo magistro cum hac mutatione:

Ut omnibus, qui in republica nostra habitant, haec manifesta fiant, tua summitas hac lege nostra
accepta in omni dictione nostra propriis mandatis eam omnibus manifestam reddat: ut non solum in

1 *times B* || τοῦ λοιποῦ *LB* || τομήσειαν λαβεῖν ἢ
ἐγγυητῆς, ἴστωσαν μηδὲν ὄφελος τ. τ. ἔχοντες ἐγγυή-
σεως *B* || 2 ὄφελος *om. L* || 3 ἔχειν (ἐχῆν *L*¹) *L* || 4 γε
om. B || 9 μὴ μὴν *om. L* (μὴ post βίον inseruit *L*²) ||
ἀκούσας *L* || 11 καὶ γενομένην κολάουσαν *om. L* || 19 πά-
σης τῆς τοιαύτης *B* || 22 θεῶν] χριστὸν *B* || 24 πάντα
παν** *L*^a || 26 ἡμεῖς *L*¹ || 27 *ἀπολαύσατε *MB* ἀπο-
λαύσατε *L*¹ ἀπολαύσατε *L*² || 28 τῶδε] δὲ *L* || 29 ἡμε-
τέραν — 32 τὴν *bis scr.* (sed ὑμετέραν περὶ ἡμῶν *priori*
loco) *M* || 30 τὸν] τὴν *L* || 31 πόνον *L*¹ πόνον, δι'
δν (*om. ἡμῶν*) *B* || 34 μετὰ τῆς παραλλαγῆς ταύτης]
in quo adiectum est ε || 37 δεχομένη *L* || τὸν νό-
μον] sacram legem (i. e. τὸν θεῖον νόμον) ε

1 fideiussores *V* || *acceperit libri || 2 quidem nullam
V || 4 obligatus non erit *bis scr. R*¹ || erit *suppl. V*² in
spat. vac. || 7 ciuitatis *R*¹ || expellitur *R* || 8 non] nos
R^a || 10 enim *om. R*¹ || 12 autem et] aut *V* || 13 et post
omnibus *om. V* || tio nostrae sunt — uolumus (16) *scr.*
*R*² in *ras. 2 versuum* || 15 dedicata sunt a (sic) nobis
V || 17 puram ab omnibus *R* || 18 *munera libri || esse
et] *om. R*¹ || 21 crementum *R*¹ *V*¹ || 22 inferente *V* ||
26 erga *RVT* || 27 a *R*¹ *T* ac *V* hac *vulgo. Seclusi* ||
28 praedicatione sacra *RV*] sacra praedicatione *vulg.* ||
29 et *addidi* || 31 custodire *V* || 33 magistro *add. V*² in
spat. vac. || 35 in nostram habitantibus rempublicam *RV* ||
37 dictione *R*¹ *V* || 38 ut *add. vulg.*

πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔξω φυλάττοντο τόποις, τῷ δεσπότη τῶν ἡλίων θεῷ ἀντ' ἄλλης τινὸς εὐωδίας προσαγόμενος.

Dat. k. Dec. CP. Belisario v. c. cons. [a. 535.]

hac felicissima civitate, sed etiam in provinciarum custodiatur locis, domino omnium deo pro alio quodam odore suavitatis oblata.

Dat. k. Dec. CP. Belisario v. c. cons.

IĒ

5

XV.

Coll. III tit. 2

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΚΔΙΚΩΝ.

R DE DEFENSORIBUS CIVITATUM R.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.(II.)

Imp. Iustinianus A. Iohanni pp. secundo.

(Προοίμιον.) Εἰ μὴ θάττον ἐπανάγοιμεν καὶ τὸ φρόντισμα τῶν ἐκδικῶν εἰς τὴν προσήκουσαν τάξιν, οὐδὲ αὐτῆς ἐτι τῆς τῶν παλαιῶν ὀνομάτων εὐπορήσομεν ἀληθείας. ἄλλοις μὲν γὰρ ἄλλα δέδοται παρὰ τῆς παλαιότητος ὀνόματα σημαντικὰ σαφῶς τῶν πραγμάτων, τοῦτι δὲ τὸ τῶν ἐκδικῶν καθαρῶς ἀποφαίνει τὴν ἀρχαιότητά τινος ἐπιστῆσαι τοῖς πράγμασιν, οὔτε ἐκ πάσης αὐτὰ τῆς ἀδικίας ἐκδικήσουσιν ἐλεύθερα. τοιγαροῦν καὶ διὰ τοῦτο τῇ πατρίῳ φωνῇ δεφένσορας αὐτοὺς καλοῦμεν, ὅπως ἂν ἀπαλλάξαιεν κακῶν τοὺς ἀδικουμένους. Νῦν δὲ δὴ τοῦτο τὸ τῶν ἐκδικῶν πολὺ δὴ πεπατημένον ἐστὶν ἐν πολλοῖς τῆς ἡμετέρας πολιτείας μέρεσι καὶ οὕτω καταπεφρονημένον, ὡς ἐν ἴβρει μᾶλλον ἢ περ ἐν τινι κείσθαι σεμνότητι. τοιγαροῦν γίνονται μὲν ἄνδρες ἀφανεῖς, τὰς δὲ ἐπ' αὐτοῖς ψήφους οἴκτω μᾶλλον ἢ περ ἐπιλογῇ πορίζουσιν. οὐ γὰρ οὐκ ἐστὶ τροφή καὶ βίος αὐτάρκης, οὔτοι τὰς τῶν ἐκδικῶν ἐρανίζομενοι χειροτονίας ἐπὶ τοῦτο παρίσι τὸ φρόντισμα, καὶ ἀντ' ἄλλον τινὸς παιγνίου ταῖς τῶν ἀρχόντων ἐκκείνται γνώμασι. ἀμείλει παύσει τε αὐτοὺς ἤνικα ἂν βουληθεῖεν, ἢ οὐδὲν ἢ σμικρότατα ἐγαλέσαντες, ἄλλους τε εἰς τὴν ἐκείνων ἐμβιβάζουσι τάξιν, τοποτηρητὰς δὴθεν αὐτοὺς ἐκδικῶν

(Praefatio.) Nisi velociter revocemus curam defensorum per competens officium, nec ipsam ulterius antiquorum nominum habebimus veritatem. Aliis siquidem alia data sunt ab antiquitate nomina significativa aperte rerum, hoc autem defensorum nomen pure demonstrat antiquitatem aliquos praeposuisse rebus, quatenus ex omni eas iniustitia vindicarent liberas. Siquidem et propter hoc paterna voce defensores eos vocamus, quatenus eripiant malis iniustitiam patientes. Nunc autem hoc defensorum valde conculcatum est (in) multis nostrae reipublicae partibus, et ita contemptum, ut in iniuria quidem potius quam in qualibet iaceat bonestate. Siquidem fiunt quidem viri obscuri, decreta vero super eis misericordia magis quam electione conficiuntur. Quibus enim non est victus et vita sufficiens, isti defensorum emendicantes ordinationem ad hanc accedunt curam, et pro alio quodam lusu iudicum subiacent voluntatibus. Denique remonent eos, quando voluerint, aut nihil aut parvissimum delinquentes, et alios in illorum provehunt officium, quasi loci servatores eos defensorum facientes, et hoc in anno

Nov. XV (= Coll. III tit. 2: gloss.) Graece extat in *ML*, cap. 1—6 in *B* 6, 18. — *Epit. Theod.* 15, *Athanas.* 4, 24. *Julian. const.* XXX.

hac felici urbe, sed etiam in locis externis custodiatur domino universorum deo pro aliis odori-bus oblata.

XV.

DE DEFENSORIBUS.

Imp. Iustinianus A. Iohanni praefecto praetorio iterum.

Praefatio. Nisi defensorum quoque munus in ordinem idoneum cito redigamus, ne ipsa quidem nomenclatura antiquorum veritas amplius praesto nobis erit. Etenim cum aliis alia ab antiquitate indita sunt nomina, quibus res dilucide significentur, tum hoc defensorum nomen manifesto demonstrat antiquitatem quosdam praefecisse rebus, qui eas ab omni iniuria liberas vindicarent. Itaque propter id ipsum eos patria lingua defensores vocamus, ut eos qui iniuria afficiuntur ex malis eripiant. Nunc vero ista defensorum condicio in multis reipublicae nostrae partibus admodum conculcata est et adeo contempta, ut in contumelia potius quam in dignitate aliqua ponatur. Itaque et obscuri homines fiunt defensores, et suffragia de ea re misericordia potius quam electione parant. Nam quibus non est alimentum et victus sufficiens, illi defensorum electiones emendicantes ad hoc munus accedunt, et pro alio nescio quo lusu voluntati praesidium proditi sunt. Nimirum hi et remonent eos quando voluerint, aut nihil aut minima criminati, et alios in illo- rum locum substituunt, cum eos quidem vicarios defensorum reddant idque saepius per annum in pluribus

1 φυλάττοι τόποις *M* || 2 θεὸν *L*¹ || 3 προσαγόμενον *L* || 4 k. dec. *M Ath.*, μὲν δεκεμβρίῳ *Theod.* (om. subscr. *Iul.*) || *Bilis. M* || 6 περὶ ἐκδικῶν *Theod.*, index *Athan.* (p. *CIV Heimb.*) de defensoribus civitatum *Iul.* ε || 8 imp. iustinianus. aug. (s. v. αὐγουστος). ἰωάννη πραι || *M* imp. iustinianus ἰωάννη pp. *L* || 9 ἐπαγάγειμεν καὶ τῷ *L* || 11 *εὐπορήσομεν (an εὐπορήσοιμεν ἀντ'?) εὐπορήσοιμεν *ML* habebimus ε || 13 sq. πραγμάτων τῶν τῆδε. τὸ δὲ τῶν *L* || 17 πατρίῳ *L* || δεφένσορας *M* || 19 δὴ om. *L* || 24 ἐπ' αὐτῆς *L* || 25 οὐκ] οὐν οὐκ *L* || 28 ἐκείντο *L* || 29 ἢ οὐδὲν ἢ] εἰ *L* || 30 ἐκείνην *L*¹

nonn.) || 4 subscr. dedimus ex *V*, *Bamb. II*, *Oriensi* || CP.] Cap. *V*, capit. *Oriel.*, om. *Bamb.* || *Bilisario Bamb.*, *Bilisiario V Bisario Oriel.* || uic. cons. *V* consuli *Bamb.* || 6 De om. *V*¹ || 8 secundo *RT* s. *V* || 9 defensorum per] rum per suppl. *V*² in spat. vac. || 10 ipsam] ipsam in *R*¹ || 12 nomine *V*^a || 13 aperta *R* || 14 praeposuisset *R*^a || 15 vindicarent libera *V*¹ || 16 siquidem] quidem *R* || 17 malis] malu *R*¹ a malis *V*³ vulg. || 18 hoc om. *V* || defensorum] nomen s. v. add. *RV*² || 19 in add. vulg. || 20 partis *R*^a || ut in] in om. *RV*¹*T*¹ || 21 iac.at *V*¹ || 22 fi... *V*¹ fuerint *V*³ || quidem uiri *R* uiri quidem vulg., quidem om. *VT* || super eis] supereris *R*¹ super eius *V*¹ || 24 et] in *V* || isto *R*¹ || 26 aliquo *V*² || luso *R*¹*T* lus. *V*¹ || 27 uoluptatibus *V* || 28 uoluerit *R* || nihil aut] nihil aliud *V*¹ || 29 loci quasi servatores *V* || loco *R*¹ || 30 defensorum om. *V*

1 etiam] et *V* || 2 sq. quodammodo refuanitatis (refuanitatis *V*) *RV* || 3 oblata] constantinopoli add. *V* et in *mg.* *R*³ (pp. constantinopolitanis civibus nostris edd.

ποιούντες, καὶ τοῦτο τοῦ ἔτους πολλάκις ἐπὶ πλείοσιν ἀνδράποισι πρᾶττοντες· ὥστε καὶ οἱ ταξῶται καὶ οἱ τῶν πόλεων ἀρχόντες καὶ οἱ ταύτας οἰκούντες ἐν ἐσχάτῃ καταφρονήσει τῶν ἐκδικίων ἔχουσι. Τὰ δὲ δὴ πρᾶττόμενα παρ' αὐτοῖς ἐν ἴσῳ τοῖς ἀπράκτοις ἐστίν. εἰ γὰρ μὴ ἐπιτάξαιεν οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχόντες, οὐδ' ἂν τολμήσαιεν τινα πρᾶξιν ὑπομνημάτων συστήσασθαι παρ' ἑαυτοῖς οἱ πάντα δουλεύοντες αὐτοῖς ἐκδικοί, τοῖς ἐκείνων νύμμοις προσέχοντες μόνοις. εἰ δὲ δὴ καὶ τινα πρᾶξῃ, πρῶτον μὲν καὶ ταῦτα πικράσκουσιν, ἔπειτα οὐδενός ἄντος ἀρχείου, καθ' ὃ τὰ πρᾶττόμενα παρ' ἑαυτοῖς ἀποτίθεται, παραπόλλυται τὸ πρᾶττόμενον, καὶ οὐκ ἂν εὖροις παρ' αὐτοῖς χρόνων πλείονων ὑπόμνημα παντελῶς οὐδὲ ἐν, ἀλλ' εἰς κληρονομίας τε αὐτῶν καὶ τὰς ἄλλας διαδοχὰς οἱ τούτων δέομενοι ζητοῦσι τὰ πεπραγμένα, καὶ τούτων τὰ μὲν εὐρίσκουσιν οὐδεμιᾶς ἀξία πίστews ὄντα, τὰ δὲ καὶ ἐξαπόλλυται, καὶ διαπίπτει τσοῦτον ὡς ἐν ἴσῳ τοῖς μηδὲ γενομένοις εἶναι. Ἡμεῖς τοίνυν, ἐπειδὴ τὰ τῶν ἀρχόντων εὖ διαθήκαμεν καὶ μείζους τε τὰς ἐπικρατείας αὐτῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐποιήσαμεν, καὶ πορωτέρω γε αὐτοῖς ἐστὶ τὰ τῆς τῶν πόλεων ἐποφίας, διὰ τοῦτο ᾗδη μὲν χρῆναι καὶ τὸ τῶν ἐκδικίων καταστήσασθαι, γένοιτο γὰρ ἂν οὕτω τις ἀρμονία χρηστή, εἴπερ ἀρχόντων λάβοιεν τάξιν οἱ τῶν πόλεων ἐκδικοί, καὶ ὃ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος δοκοῖη τις ἀρχὼν εἶναι μᾶλλον ἀρχόντων καὶ αὐτῆς σεμνότερος τῶν ἐμπροσθεν φαίνεσθαι. ὅσα γὰρ ἂν τις ἀρχὼν κρειττόνων, τοσούτῳ μείζων αὐτὸς καὶ σεμνότερός ἐστι.

CAPUT I.

Τέως οὖν ἐκεῖνο πρῶτον νομοθετητέον, ὥστε μηδὲν τῶν πάντων εἶναι παρησίαν τὴν τοῦ ἐκδικίου χειροτονίαν ἀπωθεῖσθαι, ἀλλὰ ἀμοιβὰδὸν ἅπαντας τοὺς σεμνότερους τῶν πόλεων οἰκήτορας ταύτην αὐταῖς τὴν λειτουργίαν ἐκπληροῦν. τοῦτο γὰρ δὴ κἄν τοῖς ἐμπροσθεν χρόνοις κρατεῖν τε καὶ πολιτεύεσθαι μεμαθήκαμεν. οὐδενός, οὐδ' ἂν εἰ τιμημένος εἴη τῆ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἰλλουστριῶν ἀξία, τοῦτο διαθεῖσθαι συγχωρουμένον, οὐδ' ἂν εἰ στρατείας ἔχοι σεμνήν, οὐδ' ἂν εἰ τι προῖσχοιτο προνόμιον ἐκ θεῶν αὐτῶ τύπων, κἄν εἰ πραγματικοὶ καθεστῆκοιεν, πε- 40

hominibus faciant; adeo ut et cohortales et civitatum magistratus et earundem incolae summo contemptui defensorem habeant. Quae vero apud eos aguntur, pari loco atque non acta sunt: nisi enim praesides provinciarum imperaverint, ne audebunt quidem acta documentorum apud se conficere defensores in omnibus iis servientes, cum ad illorum nutus solos attendant. Quodsi quae etiam acta sint, primum ea quae vendunt, deinde, cum nullum sit archivum in quo quae apud ipsos acta sunt reponantur, perit id quod actum est, nec apud eos reperias ullum omnino remotiorum temporum documentum; sed qui his egent apud heredes eorum et reliquos successores acta conquirunt, et eorum alia reperiunt nulla fide digna, alia etiam deperierunt et ita interciderunt, ut eodem loco sint atque non acta. Nos igitur quoniam magistratuum rationes bene disposuimus, et maiores eorum potestates in provinciis effecimus, ut iam longius ab eis distingatur civitatum inspectio: propterea etiam defensorum res constituendas esse existimavimus. Sic enim opportunus fiat concertus, si magistratuum ordinem accipiant civitatum defensores, et praeses provinciae videatur magistratum potius magistratus esse atque eo honoratior prioribus; quanto enim quisque amplioribus imperat, tanto maior ipse et honoratior est.

I. Interim igitur illud primum sancendum est, ut nemini ex omnibus defensoris electionem recusare liceat, sed alternis vicibus omnes urbium incolae honestiores hoc illis ministerium praestent. Id enim prioribus quoque temporibus valuisse et in usu fuisse comperimus. Nec cuiquam, ne si illustrium quidem magnificentissimorum honoratus sit dignitate, id repudiare permittatur, nec magis si honesta militia fungatur neque si quod privilegium praetendat ex sacris ipsi sanctionibus, licet pragmaticae sint,

3 οἱ τῶν] οἱ om. M^a || 5 τοῖς] τὴν L^a || 7 τολμήσειεν L || ὑπομνημάτων — 10 πρᾶξῃ om. L || 12 παρανοῖς L || 13 χρόνον L || 15 τούτων L¹ || 16 τὰ prius om. L || 18 ἐξαπόλλυται L || 23 τὸ] τῶ L || 27 τῶν] τοῖς L || 29 τσοῦτον μείζων L || 32 ἀμοιβὰδὸν M^a || 36—39 leg. οὐτ' ἂν — οὐτ' ἂν — οὐτ' ἂν? || 38 εἰς στρατίαν ἔχει M^a οἱ στρατείας ἔχει L || 39 ἐν τῶν θεῶν B || 40 τύπῳ L¹ || 40 sq. πεφλοτιμομένοι τύποι, ἀλλὰ κατὰ κύκλῳ L (cf. ε)

1 ut] aut R¹ || et om. RV¹ eo V³ || 3 contemptu] comptum R¹ || 4 factorum V || *Nisi enim] Si enim libri, Si enim non Beekius || 6 praesument R² || quadam (alterum a in ras.) R || gesta] iegesta R^a || 8 solis] solet R || 9 haec etiam V || 11 icesta R || 12 plurimorum V] plu-

frequenter in pluribus hominibus agentes, ut et officiales et civitatum iudices et harum habitatores in novissimo contemptu defensorem habeant. Quae vero aguntur ab eis ad instar non actorum sunt. Nisi enim imperaverint provinciarum iudices, nequaquam praesument quaedam gesta monumentorum conficere apud semetipsos per omnia servientes eis defensores et illorum nutibus intendentes solis. Si vero quaedam conficiantur, primum quidem etiam haec vendunt, deinde, cum nullum habeant archivum, in quo gesta apud se reponant, deperit quod conficitur, et nequaquam invenies apud eos plurimorum temporum poni monumentum ullum penitus, sed ad heredes eorum aut alias successiones his monumentis egentes gesta quaerunt, et horum quae quidem inveniunt, nulla fide sunt digna, alia vero etiam pereunt et in tantum cadunt, ut in similitudine non actorum sint. Nos igitur quoniam de iudicibus bene disposuimus et maiores potestates eorum in gentibus fecimus, et procul ab eis est inspectio civitatum, propterea credidimus oportere etiam de defensoribus constituere. Fit enim sic congruentia utilis, si iudicium sumant officium civitatum defensores, et provinciae praeses videbitur quidam iudex esse potius iudicum et ex hoc honestior praecedentium apparere; quanto enim quilibet praest melioribus, tanto maior ipse et honestior est.

Interim illud prius sancendum est, ut nulli omnium sit licentia defensoris ordinationem declinare, sed invicem universi nobiliores civitatum habitatores hoc ministerium eis adimpleant; hoc enim et prioribus temporibus valuisse et in republica gestum didicimus. Nulli, nec si honoratus sit magnificentissimorum illustrium dignitate, hoc declinare concedimus, nec si militiam habeat honestam neque si proferat privilegium suum ex divinis formis, vel si pragma-

rimum RT plurium vulg. || 13 ullum] illum R¹ nullum R² || 14 aut ad alias R³ in ras. || 15 agentes R¹ || quaerunt et horum] unt et horum scr. V² in ras. et spat. vac. || quidem quae V || 17 ut nec in sim. actorum sint V || 21 credimus V vulg. || de om. R¹ VT || defensoribus R^a defensoris V¹ defensores V² || 22 fit V² in ras. || 23 si] iudicii R¹ || sumat R¹ || defensores ect.] res et — defensor] v. 31 scr. R² in ras. 3 versuum || 24 quidem V²R⁽²⁾ || potis V¹ || 26 quislibet R || 30 Iterum, s. v. f. interim R⁽²⁾ || saneiendum Heimbach] seiendum libri || nulli homini sit (silt pr.) silentia (licencia R³ in mg.) R || 32 uniuersis nobilioribus RV¹ || habitaciones V¹ habitatoribus T || 33 misterum R¹ || eius V² || 37 milia R¹ || habet V || nec V || 38 sq. formis ect.] mis — collati suppl. V² in spat. vac.

φιλοτιμημένον· ἀλλὰ κατὰ κύκλον τῶν οἰκητόρων τῆς πόλεως, ὧν τις ἐστὶ καὶ λόγος, ταύτην ἐκπληροῦν-
 ταν, καὶ ἐπειδὴ ὁ κύκλος παύσῃται, πάλιν ἐπανιών-
 ταν εἰς τὸ φρόντισμα καὶ τῆ πόλει τὴν εἰρημὴν
 φροντίδα λειτουργούντων. ὥστε τὸν ἐν ἐκάστη πόλει
 ἐκδικῶν ἀρχοντα μᾶλλον ἢ ἐκδικῶν εἶναι δοκεῖν, ψήφω
 μὲν σὺν ὄρκῳ γινόμενον πάντων κοινῇ τῶν κατὰ τὴν
 πόλιν ἐκείνην ὄντων κητόρων, ἀλλὰ μὴ τῶν ἐν-
 1 ταῦθα διαγόντων· ὄρκον δὲ παρέχοντα, ὡς ἅπαντα
 πρὸς τὸν νόμον καὶ τὸ δίκαιον πράξει [κοινῇ], βεβαιού-
 10 μενον δὲ, καθάπερ ἡμεῖς νῦν φαμέν, ἐκ προτάξεως
 τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἐπάρχων, εἰς διεικνίαν δὲ ἄρ-
 χοντα μόνην, καὶ πανόμενον τοῦ φροντισματος. οὐκ
 ἔχοντος ἀδειαν τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἀρχον-
 15 τος παύειν αὐτόν· ἀλλ' εἴ τι δοκοῖ ἡ πράττειν οὐκ
 ὄρθρον, μηνύειν εἰς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους, ὥστε
 ἐκείθεν αὐτῷ γενέσθαι τὴν τοῦ φροντισματος ἀπαλ-
 λαγήν, ὅθεν καὶ διδοται.

CAPUT II.

Μηδεμῆς οὐσης παρησίας τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι
 ἢ αὐτοῖς τοῖς ἐκδικῶσι τοποτηρητῶν ἐκδικῶν ποιεῖν· 20
 ἀλλὰ καὶ τοῦτο πᾶσιν αὐτοῖς ἀπηγορεύσθαι τρόποις.
 ἀλλὰ μὴδὲ οἰκείους τοποτηρητῶν ἐν ταῖς πόλεσι τοὺς
 λαμπροτάτους ἀρχοντας ἐπιπέμπειν πληρῶν αὐτῶν τῶν
 ἐκδικῶν· οὐδὲ τὴν τῶν ἀρχόντων τάξιν πληροῦν ἐν
 ταῖς πόλεσι βουλόμεθα, αὐτούς τε ἐν ἅπασιν ἐπιπέ- 25
 λεσθαι τῶν πόλεων, ἐν αἷς εἰσι.

CAPUT III.

Πράττεσθαι τε παρὰ τοῖς ἐκδικῶσι καὶ διαθηκῶν ἐμ-
 φανίσεις καὶ δωρεῶν καὶ πᾶν εἴ τι τῶν τοιούτων ἐστὶν
 ὑπομημάτων ἴδιον. οὐ δυναμένον τοῦ λαμπροτάτου
 τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντος κωλύειν τὸ πράττεσθαι μέλλον 30
 ἢ προστάτειν, ὡς οὐ βούλοισι τὸ πραχθῆναι ἢ πραχ-
 θῆναι μὴ ἐκδοθῆναι. οὐδὲ γὰρ τοιούτου τινὸς αὐτῷ
 παντελῶς ἐξουσίαν διδομεν, τῶν ἀποπωτάτων εἶναι
 νομίζοντες πράγματα ἀναγκαῖα διαπίπτειν τοῖς ἀν-
 35 θρώποις διὰ τὰς τῶν ἀρχόντων ἰσως ἀλόγους ὁρμὰς
 τε καὶ προτάξεις. ἀλλὰ καὶ πράττειν, ἅπερ ἂν τις
 βουληθῆι, καὶ ἐκδοθῆναι, κἂν εἴ τι πραττόμενον ἄπ-
 ραιτο τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντος ἢ τινος τῶν δυνα-
 τῶν, μὴδὲ τοῦτο κωλύειν· δεῖ γὰρ οὕτω διαγίνεσθαι

tici sint collati; sed secundum circulum habitatori-
 bus civitatis, quorum aliqua ratio est, hoc implentibus,
 et dum circulus expletur, rursus revertentibus
 ad sollicitudinem et civitati per praedictam curam mini-
 5 nistrantibus: ut in unaquaque civitate defensor iudex
 potius quam defensor esse videatur, decreto quidem
 cum iureiurando factus omnium possessorum in illa ci-
 vitate consistentium, sed non in hac urbe degentium;
 1 iusiurandum vero praebens, quia omnia secun-
 dum legem et ius agat omnium communiter, con-
 firmandus autem, sicut nunc, ex praecepto gloriosis-
 simorum nostrorum praefectorum, in biennio vero
 administrans solo, et removendus a cura. Non ha-
 bente licentiam clarissimo provinciae iudice remo-
 15 vendi eum, sed si quid videtur agere non recte, nunti-
 are ad gloriosissimos praefectos, ut inde ei fiat
 curae privatio, unde etiam datur.

Nulla existente licentia administratori aut ipsis
 20 defensoribus vices agentes defensorum facere, sed
 etiam hoc omnibus eis interdicimus modis. Sed ne-
 que proprios vices agentes per civitates clarissimos
 iudices destinare nisi ipsos defensores, quos iudi-
 cum officium complere in civitatibus volumus; ipsos-
 25 que in omnibus diligentiam adhibere civitatibus, in
 quibus sunt.

Et agi apud defensores testamentorum insinua-
 tiones et donationum et quidquid talium est monu-
 mentorum proprium; non valente clarissimo provin-
 30 ciae iudice prohibere quod agendum est, aut praeci-
 pere quia non velit aliquid agi aut actum non edi.
 Non enim huiusmodi alicuius ei omnino potestatem
 damus, absurdissimum aestimantes necessarios rebus
 cadere homines propter iudicium forte irrationabiles
 35 nutus atque praeceptiones: sed etiam agere, quae-
 cumque voluerit, et edere, et licet quod agitur
 tangat provinciae praesidem aut quolibet poten-
 tum, neque hoc prohibere. Oportet etenim sic agere

liberaliter collatum. Sed per orbem incolae civitatis, quorum aliqua habenda est ratio, id ministerium praesentent, et ubi orbis desiderit, rursus ad idem munus revertantur, et civitati praedictam curam ministrent: ut cuiusque civitatis defensor magistratus magis quam defensor esse videatur, suffragiis omnium communibus cum
 1 iureiurando creandus qui in ea civitate una habitant possessorum, nec vero eorum qui hic degunt; iusiurandum autem praestans, se secundum legem et ius omnia acturum esse; atque confirmandus, sicut nos nunc dicimus, ex iussione gloriosissimorum nostrorum praefectorum, per biennium autem solum ministrans ac tum munere removendus. Neque clarissimus praeses provinciae removendi eum potestatem habeat; sed si quid agere non recte videatur, ad gloriosissimos praefectos deferat: ut inde ei imponatur muneris
 abdicatio, unde id confertur.

II. Nulla autem sit licentia ei qui magistratum gerit vel ipsis defensoribus, vicarios defensorum
 10 instituendi, sed hoc quoque omnibus modis iis interdictum sit. Sed ne proprios quidem vicarios in urbi-
 bus clarissimi praesides delegent nisi ipsos defensores: quos magistratum locum in civitatibus obtinere
 volumus ipsosque in omnibus prospicere civitatibus, in quibus sunt.

III. Atque apud defensores et testamentorum agi insinuationes et donationum et omne quidquid
 15 instrumentorum eiusmodi proprium est: ut nequeat clarissimus praeses provinciae impedire id quod agen-
 dum est, aut denuntiare nolle se agi aliquid sive actum edi. Neque enim eiusmodi rei potestatem ullo
 modo ei concedimus, rem absurdissimam esse rati negotia necessaria deficere homines propter incon-
 sultos forte magistratum impetus et iussiones. Verum et agant quaecumque quis voluerit et edant, ac
 licet id quod agitur praesidem provinciae vel aliquem ex potentioribus tangat, ne hoc quidem impedimento sit.

5 τὸν M] τῆς L || 7 κοινῇ om. ε (cf. ad 10) || 8 οἰ-
 κητόρων L² || τῶν τὴν L¹ || 10 κοινῇ M, om. LB
 omnium communiter (cf. ad 7) ε (fusius Athanasius:
 ὁμνύσαντες δὲ οἱ πρὸς τοῦτο μέλλοντες παρῆναι τὸ
 φρόντισμα, ὡς πάντα πράξουσιν τὰ λυσιστελοῦντα
 ταῖς πόλεσιν, πρὸς τὸν νόμον καὶ τὸ δίκαιον βλε-
 ποντες: unde suspicaris excidisse quaedam ante κοινῇ,
 velut λυσιστελοῦντα πᾶσι s. t. q.) || 11 ἡμεῖς et φαμέν
 om. ε || 12 ὑπάρχων M || δὲ om. B || 13 μόνον? M^a ||
 16 ὑπάρχων MLB || 21 ἀπηγορεύεσθαι L || 22 οἰκίας
 M || 25 ἐπιμελεσθαι B || 26 εἰσὶν LB || 29 ὑπομησμά-
 ταν L || 31 οὐ om. LB || 35 ἐλόγους L¹

1 collati] s. v. l. codicilli R || habitacionibus V¹ ||
 2 ratione RV¹ || 4 sollicitationem R¹ || 5 in om. R¹ ||

6 defensus V¹ || decreto] decetero V¹ || 7 factis R¹ facto
 VT || illi R¹ || 10 *aget] agat RT agat et V vulg. ||
 13 deministrans R¹ || 15 uideatur vulg. || 15 sq. ad glorio-
 sissimos nuntiare V || 16 fiant V || 19 ipsis aut V || 20 de-
 fensores facere R¹ || 21 haec V || eis — proprios suppl.
 V² in spat. vac. || modis om. R¹, add. R² in mg. Leg.
 interdiei modis? || 22 proprias R² vulg. || 24 copulare
 R¹ || 27 defensiones R¹ || 28 *talium] aliud libri || 30 iudice] pro iudice V¹ || perepere R² V¹ || 32 alicui, ei
 V || omni R¹ || 34 cedere RVT al. || 35 nutus RVT ('al.
 motus? Accursii gl. in V) motus vulg. || 36 voluerint
 et cedere V || 37 praesidet V² || potentum eccl.] tentum —
 112, 7 quaedam mol] in ras. 5 versusum scr. R² || 38 enim
 RT¹

τοὺς ἐπὶ τῶν ἀρχῶν ἢ τινας δυνάμεις ὄντας, οὐχ ὥστε κωλύειν τινὰ γίνεσθαι κατ' αὐτῶν πράξιν, ἀλλ' ὅπως ἀμεμπτον τὸν ἑαυτῶν παρέχεσθαι τρόπον, ὡς μηδεὶ διδόναι καιρὸν τῆς κατ' αὐτῶν μέρους. καὶ εἴτε ἐνδημοίη ταῖς πόλεσι ἀρχων εἴτε μὴ, μὴ κωλύ- 5 εσθῶ τις πράττειν καὶ παρὰ τοῖς ἐκδικίοις τινὰ ὑπο- μνήματα ἐφ' οἷς ἂν βούλοιο, πλὴν ἐκείνων μόνων, ὅσα δικαιοδοσίας δέεται καὶ αὐτῆς τῆς τῶν ἀρχόντων αὐθεντίας ἡρτηται.

1 Ἐπειτα καὶ τοῖς τὰς δημοσίας εἰσπράξεις ἔχουσι τοὺς τῶν πόλεων ἐκδικίους πᾶσιν ἐπαμύνειν τρόποις, κἂν εἰ δεοί προφάσει τῆς τῶν ἀγνωμόνων συντελῶν ἀπονοίας ὑπομνήματα πράξαι, καὶ τούτο ποιείσθαι προθύμως, κἂν εἰ παραγενέσθαι καὶ τοὺς ἀκοσμοῦν- 15 τας ἰδεῖν καὶ αὐτοῖς τούτους μαρτυροῦσαι, κἂν εἰ δη- μοτικὸν παῦσαι θόρυβον, καὶ ἀπλῶς τὴν τῶν ἀρχόν- των ἐπέχειν τάξιν, καὶ μάλιστα ὅταν ἀπῶσι. τοὺς τε ταξεώτας τοὺς ἐπιχωρίους, οἱ κατὰ τὴν πόλιν εἰσὶν ἐκείνην καθ' ἣν ὁ ἐκδικίος ἐστίν, ὑπακούειν αὐτῶ καὶ βοηθεῖν, ὥστε ἀπόντων τῶν ἡγουμένων τῶν ἐθνῶν 20 μηδὲν δοκεῖν ἐλλείπειν ταῖς πόλεσι τῆς ἐκείνων παρο- σίας. Ἐκ δὲ τῆς ἐπιχωρίου τάξεως ἔχειν καὶ ταχυ- γράφον αὐτοῖς ὑπουργοῦντα καὶ δύο ταξεώτας, οἱ τὰ παρ' αὐτῶν ψηφίζόμενα πληρώσουσι.

2 Δικάζειν τε ταῖς δίκαις ἀπάσαις ταῖς χρηματικαῖς 25 μέχρι χρυσῶν τριακοσίων· οὐ δυνάμενων τῶν ὑποτε- λῶν ἔκκειν τοὺς αὐτῶν ὑπευθύνους παρὰ τοῖς λαμ- προτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχουσιν, εἴπερ εἴσω τῆς εισημένης τῶν τριακοσίων νομισμάτων ποσότητος ἢ δίκῃ καθέστῃχοι. 30

CAPUT IV.

Ἀλλὰ μηδὲ δι' αὐτὸ τούτο τοὺς διώκοντας πλείο- 35 νος ἀποτιμᾶσθαι τὴν δίκην, ἵνα συντρέψωσι τοὺς εὐ- θυνόμενους καὶ μὴ τῶ τῆς πόλεως ἐκδικίῳ, ἀλλὰ τῶ τῆς χώρας προσεγγαγοίεν ἀρχοντι. ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν καὶ ἡ ψήφος δείξειεν ἐλάττωνα τὴν δίκην εἶναι τῶν τριακοσίων χρυσῶν καὶ ἐξεπίτηδες ἠδύη- σθαι διὰ τὸ παρὰ τῶ τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντι, ἀλλὰ μὴ τῶ τῆς πόλεως ἐκδικίῳ κατεξετασθῆναι, μόνον τὸν ἐνάγοντα τῇ πάσῃ τῆς δίκης ὑποβάλλεσθαι ζημίᾳ.

CAPUT V.

Καὶ μὴν καὶ τὰς παρὰ τῶν ἐκδικίων ἐκλήτους ἐπ' 40 αὐτοὺς φέρεσθαι τοὺς ἀρχοντας. Εἰ δὲ τι πράξαιεν

Oportet enim ita vivant ii qui in magistratibus vel dignitate aliqua sunt, non ut prohibeant acta ad- 45 versus se fieri, sed potius adeo integros suos praestent mores, ut nemini dent occasionem de ipsis con- querendi. Atque sive in civitatibus degit magistratus sive non, nemo impediatur quominus apud defensores quoque instrumenta quaedam de quibuscumque voluerit conficiat, praeter ea sola, quae iurisdictione egent 1 et ab ipsa magistratum auctoritate pendent. Deinde etiam is, qui publicas exactiones habent, de- fensores civitatum omnibus modis auxilium ferant, et si oporteat eos ingratorum subditorum contumaciae causa monumenta conficere, hoc quoque alacriter faciant, et si adesse ac videre eos, qui indecore agunt, et his ipsis testimonium dare, et si popularem tumultum sedare: et omnino magistratum locum obtineant ac maxime quando absint. Officiales quoque provinciae, qui in civitate illa sunt, in qua defensor est, ipsi oboediant praestoque sint, ut absentibus provinciarum praesidibus nihil videantur carere civitates 2 illorum praesentia. Ex provinciali autem officio habeant et exceptorem sibi ministrantem et duos offi- ciales, qui ea, quae ab ipsis decernuntur, exequantur. Iudicent quoque in causis omnibus pecuniariis usque ad aureos trecentos; nec liceat subditis reos suos ad clarissimos praesides provinciarum trahere, si intra dictam quantitatem trecentorum aureorum lis consistat.

IV. Nec vero propter id ipsum actores litem pluris aestiment, ut reos affligant neque ad defen- 35 sorem civitatis, sed ad praesidem provinciae adducant. Sed si tale quid fecerint, et sententia ostenderit litem trecentis aureis minorem esse et consulto auctam, ut apud praesidem provinciae neque vero apud defensorem civitatis examinaretur, solus actor toti litis damno subiciatur.

V. Enimvero appellationes a defensoribus ad ipsos praesides deferantur. Si quam autem in-

1 eos qui in administrationibus sunt aut in qualibet potestate, non ut prohibcant quaedam fieri contra se gesta, sed ita inculpabilem suum praebeant modum, ut nulli detur tempus querimoniarum adversus eos. Et sive adfuerit civitatibus iudex sive non, nequaquam prohibeatur quisquam agere apud defen- 5 sores quaedam monumenta in quibuscumque volu- erit, praeter illa sola, quae iurisdictione egent et ex ipsa iudicum auctoritate pendent.

1 Deinde eos qui et publicas exactiones habent ci- vitatum defensoribus omnibus modis auxiliari; et si opus fuerit occasione contemptus contumacium tri- butariorum monumenta conficere, et hoc fieri velo- citer, et interesse, ut inornate agentes videant, et 15 his ipsis testimonium perhibere, vel publicum remo- vere tumultum: et absolute iudicum obtinere ordi- nem, et maxime quando absunt. Et officiales provin- ciae, quicumque in civitate sunt illa in qua defen- sor est, oboedire illi et adiuvere: ut absentibus 20 praesidibus gentium nihil videatur decesse civitatibus sub illorum praesentia. Ex provinciali autem officio habere et exceptorem eis ministrantem et duos offi- ciales, qui ea quae ab eis decernuntur adimpleant.

2 Et iudicare in causis omnibus pecuniariis usque ad aureos trecentos: non valentibus nostris sub- iectis trahere sibi obligatos apud clarissimos pro- vinciarum iudices, si usque ad praedictam trecento- rum solidorum quantitatem lis consistat.

Sed neque pro hoc ipso actores amplius aestimare litem, ut conerant reos et non civitatis defensori, sed provinciae deferant iudici. Sed si quid tale egerint et sententia manifestet minorem litem esse 35 trecentorum aureorum et studio auctam, ut apud provinciae iudicem et non civitatis defensorem exami- naretur, solum actorem omni litis subdi dispendio.

1 sq. τοὺς ἐπὶ — γίνεσθαι om. L || 3 τῶν L || 4 κατὰ αὐτῶν M || 5 εἴτε μὴ] εἴτε μὴδὲ L || κωλύεσθαι L¹ || 6 τί L || καὶ om. ε || 7 μόνων L || 10 τοῖς — ἐχουσι τοῖς — ἔχοντας B || 12 κἂν] καὶ κἂν LB || προφα*** B^c || 15 τούτους M || 16 ἀπλῶς LBε] om. M || 21 τῆς] ἐπὶ τῆς Haloander (cf. ε) || 27 τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀνευ- θύνους L¹ τοὺς ὑπ' αὐτῶν ὑπευθύνους L² || τῶν λαμ- προτάτων τῶν L || παρὰ τοὺς λαμπροτάτους ε. δ. ἀρ- χοντας Haloander || 31 πλείονας B^c || 34 εἴ τοι τοι- οῦτον L || 35 δείξει L δόξειεν B || 40 ἐκδικίων ἐκλή- τους] ἐκδικίους B^c

dictione V || gent R¹ || 10 eos qui et RV] et his qui vulg. || actiones R^a || 11 defensores vulg. || auxiliari etsi opus om. V¹, add. V² in mg. || 12 *contumaciae (contumacia V¹) libri || 14 interesse ut] ut interesse V || inornate (ornate R¹) RVT] inordinate vulg. || 15 his om. V || per- hibere] al. prohibere R² mg. || 18 quicumque] et qua- cumque V || in qua — illi suppl. V² in spat. vac. || 22 habere et] et om. RT || 25 iudicare in caufre in causis R^a || 27 sibiment R¹ || 28 usque *sque V¹ || 29 lis constat et 32 ut conerant suppl. V² in spat. vac. || 34 egerit V || manifestat V^a || 36 iudicem vulg.] iudices RVT || 37 actore V auctorem R || 41 egerit V || 41 sq. def- fensores eos officiales R¹ officiales defensores V¹

4 quaerimoniarum tempus R || 8 iurisdictionis R¹ nūs-

ὄβριστικὸν περὶ τοὺς ἐκδικούς οἱ ταξεῶνται, τῆρκαῦτα τοὺς τῶν ἐπαρχῶν ἡγουμένους ἀμύνειν καὶ σωφρονίζειν τοὺς ταξεῶτας. ἀδειαν γὰρ δίδομεν τοῖς ἐκδικούσι, εἰ τοῦτον ἠαθνηύσαιεν οἱ τῶν ἐθνῶν ἡγούμενοι, τῷ θρόνῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ταῦτα προσαγγέλλειν, ὥστε αὐτόθεν δίδοσθαι βοήθειαν αὐτοῖς καὶ ἐκδικήσιν κέρπουσαν, καὶ ταῖς ἀληθείαις ἐκδικούς αὐτοὺς εἶναι κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων, ἔχοντας ἀρχικῆς σεμνότητος μίσημα.

1 Κἄν εἰ διαπασεῖν συμβαίῃ πόλεως ἐκδικον, εὐθὺς ἐφ' ἕτερον φέρεσθαι τὴν ψῆφον τὸν ἐκ τοῦ κύκλου καλοῦμενον, μετὰ τῶν ἐμπροσθεν εἰρημένων ὄρκων, καὶ ἔχουσθαι μὲν εὐθὺς τῆς φροντίδος· τὴν δὲ ψῆφον μινύεσθαι καὶ κρούεσθαι παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς· καὶ μηδέποτε τοῖς ἐκδικούσι τοποτηρητῆρῳ μὲν, καθάπερ εἰπόντες ἐφθῆμεν, δίδοσθαι, ἵνα μὴ πάλλιν τῇ πρόσθεν ἀταξίᾳ δάμεν δῆθεν εὐλογον ἀφορμῆν.

2 Προστάξεις δὲ ποιησάσθω ἡ σῆ ὑπεροχῆ καθ' ἐκαστὴν ἐπαρχίαν, ὥστε ἐν ταῖς πόλεσιν οἰκημὰ τὰ δημοσίων ἀφορισθῆναι, καθ' ὃ ποσθηκόν ἐστὶ τοὺς ἐκδικούς τὰ ὑπομνήματα ἀποτιθεσθαι, προβαλλομένου τινοῦ κατὰ χώραν, ὃς τὴν τούτων ἔξει φυλακῆν· ὥστε ἀδιάφθορα μὲν εἶναι αὐτὰ καὶ θῦπτον εὐρίσκεσθαι παρὰ τῶν ἐπιζητούντων, καὶ εἶναι τὰ παρ' αὐτοῖς ἀρχεῖον, καὶ τὸ μέγρι νῦν ἀμαρτηθῆν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπανορθοῦν.

CAPUT VI.

Ὅτι δὲ καὶ οἱ ἐκδικοὶ τῶν πόλεων παντοῶς ἀμύθοι γενήσονται, καὶ ὑπὲρ τῶν προσταγμάτων αὐτῶν, εἰ μὲν αἱ πόλεις μείζους εἶεν, τίσσαρες μόνοι δοθήσονται χρῆσοι τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, εἰ δὲ ἐλάττω, τρεῖς, ἡδὴ τοῖς ἡμετέροις διατέτακται νόμοις, εἰ δὲ τις σιτήσεις ἔχουσι δημοσίας, καὶ αὐτὰς κατὰ τὸ σύνθηδες λήφονται.

1 Ἀκούσονται γε μὴν καὶ τῶν ἐλαφροτέρων ἐγκλημάτων, καὶ σωφρονισμῷ προσκοντοὶ παραδώσουσι· καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς μείζουσι ἐγκλήμασιν ἀλίσκομένους φρουρήσουσι καὶ ἀναπέμψουσι πρὸς τὸν τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενον. οὕτω γὰρ ἀπολαύσει καὶ πόλις ἐκάστη φροντίδος ἀρχικῆς, καὶ τὸ σύμπαν ἔθνος ὑπὸ μείζουσι τεταγμένον ἀρχόντι μείζονος αἰσθήσεται προνοίας· καὶ ἐπιτεμοννται πολλὰ τῶν ἀρχικῶν φροντιδῶν οἱ τῶν πόλεων ἐκδικοὶ, εἰς ἑαυτοὺς ταῦτα μετατιθέντες, καὶ ἐπικουφίσουσι τοῖς ἀρχουσι τὰς ὑπὲρ τῶν ὄλων μερίμνας, αὐτοὶ τὰ κατὰ μέρος παύοντες καὶ τὰ τῶν

sores officiales, tunc provinciarum praesides ulcisci et castigare officiales. Licentiam enim damus defensoribus, si hoc neglexerint gentium praesides, sedi tuae eminentiae haec nuntiare, ut inde detur 5 auxilium eis et vindicta competens: et revera defensores eos esse contra delinquentes, habentes iudicialiae [claritatis] honestatis imitationem.

10 Et si cadere contigerit civitatis defensorem, mox ad alium ferri decretum, qui ex circulo vocatur, cum dudum dicto iureiurando, et suscipere quidem 15 mox curam, decretum vero nuntiarum et confirmari a tuo culmine; et nequaquam defensoribus vices agentes, sicut praediximus, dari, ne rursus priori confusione demus quasi rationabilem occasionem.

2 Praecepta vero faciat tua eminentia per unamquamque provinciam, ut in civitatibus habitatio quaedam publica distribuatur, in qua conveniens est defensores monumenta recondere, eligendo quodam in provincia qui horum habeat custodiam: quatenus incorrupta maneat haec et velociter inveniantur a re- 25 quirentibus, et sit apud eos archivum, et quod haec tunc praetermissum est in civitatibus emendetur.

Quia vero etiam defensores civitatum extra omne commodum fient, et pro decretis eorum, si quidem civitates maiores (sunt), quatuor solummodo dabuntur aurei foro tuae sublimitatis, si vero minores, tres, sicut iam dudum nostris constitutum est legibus. Si vero quaedam salaria habent publica, etiam haec secundum consuetudinem percipient.

1 Audient quoque leviora crimina et castigationi competenti tradent, et eos, qui maioribus criminibus capiuntur, detrudent in carcerem et mittent ad provinciae praesidem. Sic enim fructus civitas unaquaeque cura iudiciali, et omnis gens sub maiori constituta iudice maiorem sentiet providentiam; et 40 recidentur plurimae iudicum curae, cum civitatum defensores in semetipsis eas imponunt et levigant praesidium, quas pro omnibus habent, sollicitudines, ipsi particulariter removens ea, quae vim patienti-

uriam inferant defensoribus officiales, tunc provinciarum praesides auxilio sint et castigent officiales. Nam si hoc neglexerint praesides provinciarum, veniam damus defensoribus sedi tuae sublimitatis id denuntiandi, ut inde illis auxilium et vindicta conveniens praestetur, ac re vera defensores ipsi sint ad- 1 versus delinquentes, magistratum gravitatem imitantur. Quodsi descere contigerit defensorem civitatis, statim ad alterum feratur decretum, qui ex ordine vocetur, cum iureiurando supra dicto, et statim quidem munus capessat, decretum vero nuntietur et confirmetur a tua sublimitate: neve unquam defensoribus vicarius, sicuti antea diximus, datur, ne rursus priori perturbationi speciosam sane demus occasionem. 2 Praecepta autem de sublimitate tua per singulas provincias, ut in civitatibus aedificium aliquod publicum destinetur, ubi conveniat defensores acta recondere; et designetur aliquis ex provincia, qui eorum custodiam habeat: ut incorrupta ea maneat celeriterque reperiantur ab iis qui ea requirunt, et sit apud eos aliquod archivum, atque usque adco peccatum est in civitatibus emendetur.

VI. Ceterum defensores quoque civitatum nullo omnino pretio instituendos, et pro decretis eorum, si quidem urbes maiores sint, quatuor aureos solos, sin minores, tres aureos iudicio tuae sublimitatis dandos esse iam nostris legibus constitutum est. Quodsi quas annonas publicas habent, eas quoque secundum consuetudinem accipient. At cognoscent etiam de levioribus criminibus eaque castigationi convenienti tradent; et in maioribus criminibus deprehensos custodient et ad provinciae praesidem remittent. Ita enim et urbs unaquaeque fruetur cura magistratus et tota provincia sub maiore magistratu constituta maiorem experietur providentiam: ac multa de magistratum negotiis praecedent civitatum defensores cum ea in se transferant, et sublevabunt magistratibus curas quas hi pro universis habent, cum ipsi singula

4 ἠαθνηύσαιεν L || 12 εἰρημένον ὄρκον L || 15 μηδέποτε L || 16 τὴν πρόσθεν ἀταξίαν L || 18 ποιησάτω LB || 31 ἡδὴ] καὶ ἡδὴ LB sicut iam dudum ε || ἡμετέρας L || νόμοις] Nov. VIII p. 58, 27 || 32 δημοσίων B || 37 ἀναπέμψουσι B || τῆς om. L || 41 ὑπέροπευται L || 42 αὐτοῖς M || 43 ἐπικουφίζουσι B || τῶν ὄλων] λίγων L

3 haec neglexerit V || 4 sedi RT] sedis V vulg. || eminentie V² in spat. vac. || 6 eos bis scr. R¹ || iudiciarii R¹ || 7 honestam V et honestatis vulg. Sclusi claritatis || imitationem R || 10 contingerit R contigit V || 11 allium

R || deferi vulg. || 12 dudum] dum R¹ || quidem] quid V || 16 quasi] al. est quamlibet Ac(cursii gl.) V mg. || 21 recedere R¹ || 22 habeat in custodiam R¹ custodiam habeat V || 23 inueniatur RV¹ || 27 etiam] et V || 29 sunt add. vulg. || 31 sicut om. vulg. || 32 quadam R¹ || habeat R || et V || 33 secundum haec R² || 34 audiant R¹ || castigatione RVT || 35 tradent R] ***deret V¹ traderet V² contradent vulg. || eos] os R² || 36 carcere V || ad] in R¹ || 37 praesidet V² || sic] si R¹ || fructur vulg. || unaquaeque RV || 39 sentiat V sentiet R¹ || 40 reciderit R² || 41 in om. R || 43 particu***f R¹ || remouentur R¹T¹ || eam R¹

ἀδικουμένων ἢ τῶν ἀμφισβητούντων διαλύοντες καὶ σεμνούς, καθὰ πολλὰκις εἴρηται, τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντας ἀποφαινοντες. Εἰ δὲ καὶ ἀγνωμονοῦντο παρὰ τινῶν οἱ δημόσιοι φόροι, τοὺς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένους τοῖς ἐκδίκου ἐπιτάττειν τὰς κατὰ τῶν ἀγνωμονούντων εἰσπράξεις, ἴνα καὶ κατὰ τοῦτο αὐτοῖς βοηθοῖεν.

Εἰ δὲ τις ἐκδίκου παρὰ ταῦτα γένοιτο χειροτονία, ἢ παραϊτοῦ τις τὴν τοῦ ἐκδίκου προβολὴν ἐπ' αὐτὸν ἰούσαν εἴτε ἀξιώματος εἴτε στρατείας εἴτε προνομίου εἴτε ἑτέρον τινὸς προφάσει, οὗτος ἴστω quinque 10 librarum auri ὑποκείμενος ποινῇ, καὶ οὕτως μετὰ τὴν ταύτης ἐκτίωσιν εἰς ἔργα τῆς πόλεως προχωροῦσαν ἀναγκασθήσεται τὸ τοῦ ἐκδίκου διανύσαι φρόντισμα. προσήκει γὰρ ἕκαστον τῶν σεμνοτέρων λειτουργῶν ταῖς πόλεσιν αἰεὶ οἰκεῖ, καὶ ταύτην αὐταῖς ἀποτινῶναι 15 τῆς οἰκησεως τὴν ἀμοιβήν.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦτο τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμου ἢ σὴ ὑπεροχῇ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὧν ἀρχεὶ ποιῆσαι φανερὰ διὰ προσταγμάτων οἰκειαν σπενσάτω, ὅπως ἂν γινώσκουσιν 20 ἅπαντες, ὅτι καὶ τῶν μεγίστων καὶ τῶν μέσων καὶ τῶν μικροτάτων ἡμῖν μέλει, καὶ οὐδὲν ἐστὶ τοιοῦτον ὅπερ ἔξω τῶν ἡμετέρων φροντίδων ποιούμεθα. μέρος δὲ ποιησάσθω ἢ σὴ ὑπεροχῇ τῶν οἰκειῶν προσταξέων τὸ ἐντεῦθεν ἤδη τοὺς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένους παρασκευάσαι καθ' ἑκάστην πόλιν τοὺς εὐ ὑπολήψεως 25 ἔχοντας ὀνομασθῆναι ἐκδίκους κατὰ τὸν κύκλον, ὡς εἴρηται, καὶ ψήφους γενέσθαι κοινὰς μεθ' ὅρκων ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἀπογραφῆναι τὸν εἰρημένον κύκλον, καὶ οὕτω κατὰ διετίαν ὑπεισιναί τὸ φρόντισμα τοὺς ἐφ' ἑξῆς, καὶ εἴπερ διαπέσοι τις ἐξ αὐτῶν, ἕτερον ἀντεισάγεσθαι· αἰεὶ μὲν τῆς ψήφου μεθ' ὅρκου γινομένης, αὐτοῦ δὲ, ἤντινα ἂν μέλλοι τοῦ φροντισματος ἀντεχέσθαι, τὸν ὠρισμένον ὅρκον ὑπέχοντος, καὶ τῆς προβολῆς αὐτοῦ γινομένης παρὰ τε τοῦ θεοφιλεστάτου 35 ἐπισκόπου καὶ τοῦ εὐαγούς κλήρου καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν πόλιν ὑπολήψεως ἀντεχομένων. ὅπερ καὶ νῦν εὐθύς γενέσθαι προσήκει, πάντων, ὡς εἴρηται, κατὰ τὸνδε ἡμῶν τὸν γενικὸν προϊόντων νόμον. τοὺς δὲ νῦν ὄντας ἐκδίκους, εἰ μὲν ἀρεστοὶ φανεῖν, 40 καὶ αὐτοὺς ἐγγραφῆναι τῷ κύκλῳ καὶ διετίαν πληρῶσαι τὸ φρόντισμα. καὶ εἰ μὲν ἤδη διετίαν ἐπὶ τοῦ φροντισματος ἔχουσι, παύσασθαι τῆς τοῦ ἐκδίκου φροντίδος, πλὴν εἰ μὴ βούλονται κοινῇ ψήφῳ ἐχέσθαι αὐ-

34 sq. Huius loci argumentum adumbrant Paratitla ad Athanas. tit. 1 p. 26 Heimh.

dirimant et eorum qui iniuria afficiuntur aut qui ius postulant, causas decidant et graves esse, sicuti saepius diximus, eos, qui potestates habent, demonstrent. Quodsi a quibusdam publica tributa segnius praesidentur, praesides provinciarum defensoribus imperent exactiones contra contumaces, ut hac quoque in re ipsos adiuvent. Quodsi quae adversus haec fiat creatio defensoris, sive quis defensoris designationem ad se delatam seu dignitatis seu militiae seu privilegii seu alius nescio cuius rei nomine recuset, is sciat se poenae quinque librarum auri subiectum iri, atque ita post eius solutionem in opera civitatis provehenda cessuram coactum iri defensoris munere perfungi. Decet enim unumquemque honestiorum virorum munera praestare civitatibus, quas habitat, et hanc eis rependere pro habitatione remunerationem.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declurata sunt, tua sublimitas in provinciis quibus praees nota reddere per propria praecepta studeat, ut intellegant omnes, et maxima et mediocria et minima nobis cordi esse nec quicquam esse eiusmodi, quod a curis nostris alienum perhibeamus. Atque in numero propriorum praeceptorum tua sublimitas id quoque referat, ut hinc iam praesides provinciarum in unaquaque civitate eos qui bona fruantur existimatione, defensores pro orbem, uti dictum est, nominandos curent, et suffragia de iis communia ferenda cum iureiurando, et quem diximus orbem describendum, ut ita per biennium deinceps se excepturi munus subeant, et si quis ex iis deficiat, alter pro eo substituitur. Quippe suffragia semper cum iureiurando fiant, ipse vero, ubi munus suscepturus sit, iusiurandum definitum praeestet: et designatio eius fiat et a deo carissimo episcopo et religioso clero et reliquis, qui in civitate existimationem curant. Quod quidem nunc quoque statim fieri decet, cum omnia, uti dictum est, secundum hanc nostram generalem legem processura sint. Qui vero nunc sunt defensores, siquidem probati appareant, ipsi quoque ordini inserantur, et per biennium munus exequantur. Et si quidem iam biennium in eo munere transegerint, a cura defensoris liberentur, nisi quem forte communi

3 ἀποφαινέσθαι M || ἀγνωμονοῦν L || 4 οἱ τῶν πόλεων δημόσιοι φόροι B || 5 τοῖς B || 8 τοῦ ἐκδίκου παραστάνα γένοι προβολὴν L^a || 10 ἴστω om. ε || quinque librarum auri (s. v. πέντε λιτρῶν) M πέντε λιτρῶν χρυσῶν B πέντε λιτρας χρυσῶν L || 14 ἕκαστα L || 19 διὰ προσταγμάτων] per programmata ε || 22 σκοτάτων (sic) ἡμῶν L || μέλλει ML || 25 παρασκευάσει L || 28 μεθ' ὅρκων L || 33 μέλλει L || 40 ἀρεστοὶ ε Haloander] ἀριστοὶ ML || 42 εἰ M] ἢ L

2 saepe] ἢ V¹ || administratoribus R^a || 4 alibus R^a ||

bus inferuntur, aut dubitationes solventes, et honestos, sicut saepe dictum est, eos qui in administrationibus sunt demonstrantes. Si vero etiam detineantur ab aliquibus publicae functiones, gentium praesides defensoribus imperabunt contra detentatores exactiones, ut et secundum hoc eos adiuvent.

Si qua vero defensoris praeter haec fiat ordinatio, aut renuerit aliquis defensoris officium in semet ipsum veniens, sive dignitatis sive militiae sive privilegii sive alterius cuiuspiam occasione, iste quinque librarum auri subiectus poenae etiam sic post eius exactionem ad opera civitatis proficientem cogatur defensoris implere sollicitudinem. Convenit enim unumquemque nobilium semper functionem agere civitatum quas inhabitant, et hanc eis conferre habitationis repensationem.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram insinuata sunt legem, tua sublimitas in provinciis quibus praees facere maifesta per programmata propria studeat, quatenus agnoscant omnes, quia et maximorum et mediocrium et parvulorum nobis cura est, et nihil est tale quod a nostra sollicitudine removemus. Partem vero faciat tua eminentia suorum praeceptorum, ut ex hoc iam gentium praesides praeparent secundum unamquamque civitatem eos qui bonae opinionis sunt nominari defensores secundum circulum, sicut dictum est, et decreta fieri communia cum iureiurando in eis habito, et describere praedictum circulum, et ita per biennium subintrare curam eos qui subsequantur, et si ceciderit quispiam ex eis, alium introduci: semper quidem decreto cum iureiurando faciendo, ipsoque dum futurus fuerit curam suscipere, definitum iusiurandum subeunte, et electione eius facienda a deo amabili episcopo et venerabili clero et aliis in civitate opinionis studentibus. Quod etiam nunc mox fieri convenit, omnibus, sicut dictum est, secundum hanc nostram generalem procedentibus legem. Nunc autem existentes defensores, si quidem placiti videntur, etiam ipsos inscribi circulo et biennio complere curam, et si quidem iam biennium in ea cura habent, removeri defensoris sollicitudine, nisi tamen

6 exactiones] fieri add. V³ || ut et secundum R vulg.] secundum ut V || 7 defensionis R¹T || 8 retinuerit V¹ remouerit R¹ || 9 priuilegiis R¹V || 11 etiam] et R¹ || 12 exactionem] occasionem R || operam RV || ciuitati proficiscentem R || 14 unumquinque V¹ || functione V¹ || 15 inhabitat vulg. || 17 placuerint R || 20 programata RV || 22 nobis om. V || 23 remouemur V || 24 praeceptorum suorum R || 26 opinio ••• sit R¹ || 32 faciendo ipso quoque (que corr. V³) dum futurus suppl. V² in spat. vac. || 33 iussurando R^a || 34 et om. R || 35 praecentibus R¹ || 42 tamen] tm V

τὸν εἰς ἑτέραν διετίαν τῆς αὐτῆς ἐπιτηδεύσεως· εἰ δὲ οὐπω τὴν διετίαν ἐπλήρωσαν, ἀξίω δὲ φαίνονται τοῦ κοινωνῆσαι τῷ κύκλῳ, πληροῦν τὸν λειπόμενον χρόνον, μηδένα δὲ περαιτέρω τούτου τὰς πόλεις ἐκδικεῖν, ἀλλὰ μέχρι τούτου μόνον ἵστασθαι τοῦ χρόνου· πλὴν εἰ μὴ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ἀντιλέγοντος οὐδενὸς ἐπιτηδύσθαι αὐτόν. καὶ τούτου δὲ γινομένου ἑτέραν διετίαν ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ φροντισματος καὶ πάντως αὐτὸ κατατίθεσθαι, καὶ τότε πάλιν γίνεσθαι, ὅταν αὐτὸς αὐτὸν ὁ κύκλος εἰς ταύτην ἀγάγοι τὴν τάξιν· ὥστε μὴ τῇ συνεχείᾳ καὶ τῷ διηκεῖν τοῦ φροντισματος καὶ τῷ κατὰ τινα μηχανῆν αὐτὸ καθ' ἑκάστον ἀναγεῖν γίνεσθαι τισιν ἀπεραντῶν τὴν εἰρημένην διοίκησιν. Τούτων ἀπάντων κρατούντων εἰς τὸν ἀπαντα χρόνον, ἐπειδήπερ μετὰ πάσης αὐτὰ σπουδῆς τε καὶ ἀγρυπνίας καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν συντονίας ἐξευρομέν τε καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑπὸ κείνοις κεχαρισμένα.

Dat. [xvi.] id. Aug. Constantiupoli Belisario v. c. cons.

voluerint communi decreto teneri eum biennio eodem officio. Si vero nondum biennium impleverunt, digni vero videntur communicare circulum, impleant reliquum tempus: ultra quod nullus civitatem defendat, sed usque ad hoc solum stet tempus, nisi cuncta civitas reluctante nullo elegerit eum; et hoc facto alio biennio suscipiat sollicitudinem et modis omnibus deponatur, et tunc rursus fiat, quando ipse eum circulus ad hunc adduxerit ordinem: ne frequentia et continuatione curae et per quandam machinationem illo semper renovando fiat aliquibus infinita praedicta gubernatio. His omnibus valituris in omne tempus, quoniam cum toto haec studio et vigilantia et domini intuitu adinvenimus et nostris subiectis contulimus.

Dat. idibus Aug. CP. Belisario v. c. cons.

[a. 535.]

15

20

XVI.

Coll. III tit. 3

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΚΛΗΡΙΚΟΥΣ
ἘΞ ἙΤΕΡΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΜΕ-
ΤΑΤΙΘΕΣΘΑΙ ΕΙΣ ἙΤΕΡΑΝ ΕΙΣ
ΤΟΝ ΤΩΝ ἘΛΛΕΙΠΟΝΤΩΝ ΣΤΑ-
ΤΟΥΤΩΝ ΑΡΙΘΜΟΝ.

R DE MENSURA ORDINANDORUM
CLERICORUM R.

25

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀνθίμῳ τῷ θειοτάτῳ καὶ μακαριω-
τάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ οἰκουμένικῳ πατριάρχει.

Imp. Iustinianus Aug. Anthimo sanctissimo et bea-
tissimo archiepiscopo et universali patriarchae.

⟨Προοίμιον.⟩ Νόμον ἐναγχοῦς ἐγράψαμεν περὶ τοῦ μέτρον τῶν χειροτονιῶν καὶ τοῦ μὴ προσήκειν ἐκκευ-
μέναις αὐτὰς εἶναι μήτε ἐπὶ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκ-
κλησίας τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως μήτε ἐν ταῖς

⟨Praefatio.⟩ Legem nuper scripsimus de mensura ordinationum, et ut non competeret effusas eas esse neque in sanctissima maiore ecclesia felicissimae huius urbis neque in aliis: quam etiam firmam

Nov. XVI (= Coll. III tit. 3: gloss.) Graece extat in ML, A (tit. 3), prooem. et c. 1 in B 3, 3, 1, Nomoc.⁴ XIV tit. 1, 26. — Epit. Theod. 16, Athanas. 1, 10 (inde Coll. const. eccl. 3, 1, 10; cf. Nomoc. XIV tit. 1, 26. 30). Iulian. const. XII.

suffragio in alterum quoque biennium idem officium sustinere velint. Sin biennium nondum impleverint, digni autem appareant qui ordinis eius participes sint, compleant tempus quod reliquum est; necmo vero ultra hoc urbes defendat, sed usque ad hoc solum tempus persistet: nisi forte commune civitatis nemine contradicente eum denuo elegerit. Quod si fiat, per alterum biennium munus capessat ac deinde utique deponat, et tum demum rursus instituat, ubi ipse eum ordo iterum ad locum illum deduxerit: ne continuatione et perpetuitate muneris et eo quod idem per artes quasdam in singulis renovatur administratio quam diximus quibusdam fiat infinita. Atque haec omnia valeant in omne tempus, quoniam cum omni studio et lucubratione et erga deum contentione ea et excogitavimus et nostris subditis largiti sumus.

XVI.

UT CLERICI EX ALTERA ECCLESIA TRANSFERANTUR IN ALTERAM
AD STATUTUM DEFICIENTIUM NUMERUM.

Idem Augustus Anthimo sanctissimo et beatissimo archiepiscopo et patriarchae universali.

Praefatio. Legem nuper scripsimus de modo ordinationum, et quam non conveniat eas effusas esse neque in sanctissima magna ecclesia huius felicis urbis neque in reliquis: quam quidem legem et

1 ἑτέραν om. ε || 4 παρετέρω L || 7 γινομένου L || 8 πάν-
τας M || 9 αὐτὸ κατατίθεσθαι M || αὐτὸν ἀφίστασθαι L ||
11 καὶ om. L || 17 ἐχαρισάμεθα L || 18 xvi id. Aug. M
id' αὐγουστ. Ath. μὴνι αὐγούστῳ Theod. (om. subscr. Iul.)
constantinoros. bilisario ūs M || 21 sq. rubricam om. A,
περὶ καταξίμων κληρικῶν Theod. || 23 εἰς ἑτέραν om. B ||
24 ἔλλειπόντων LB (cf. 116, 31) || ἔλλειπόντων M Ath. (in
rubrica, in contextu idem ἀντὶ τῶν ἔλλειπόντων κληρι-
κῶν) || στατούτων ML || στατούτων B Ath. (λείποντος τοῦ
στατούτων ἀριθμοῦ Theod. in contextu) || 26 sq. αὐτοκρά-
τωρ ἰουστινιανὸς αὐγουστος ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ
καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος πόλεως
καὶ οἰκουμένικῳ πατριάρχει A || Ἀνθίμῳ Ath. || Ἀνθέρμιῳ
ML (cf. ad ε). Vid. nov. XLII || τῷ θειοτάτῳ — πατρι-

άρχῃ] ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως Ath. || 27 ἐπι-
σκόπῳ L || 28 Νόμον] est nov. III || 29 χειροτονουμένων
A || 30 αὐτὰς] τὰς χειροτονίας A || 31 ταύτης] καὶ βασι-
λίδος A || ἐν] πρὸς A

1 eum (om. R¹) in biennio R eum biennio in vulg. ||
3 videantur vulg. || communicari R² || circulum R¹ V ||
circulo R² T vulg. || 6 elegerit] egerit R¹ || 9 adduxit V ||
11 illo V] illud R vulg. || renouando] uan suppl. V² || ali-
quid V || 12 ualituris] turis suppl. V² || 13 hoc R² V²
vulg. || 18 subscr. dat. idibus Aug. C. Bilisario uiro clar.
Bamb. II, om. RVT al. || 26 Anthimo Escorial.] Antimo
T Anthymio V Anthemio R vulg. || 27 episcopo R ||
29 competere V || 30 sanctissimam maiorem eccle-
siam V

ἄλλαις· ὃν δὴ καὶ κύριον εἶναι καὶ κρατεῖν κατὰ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ παρακελευόμεθα δύναμιν. Ἐπειδὴ δὲ σκοπὸς ἡμῖν ἐστὶν εἰς τὸ συστήλαι μὲν τὰς χειροτονίας, ἐντεῦθεν δὲ τῆ ἀγιωτάτη μεγάλη ἐκκλησία τὸ ὑπερβάλλον τῆς δαπάνης εἰς μέτριον τι καὶ φορητὸν περιστῆσαι πόσον, ὅπως ἂν τὸ πλῆθος αὐτῆ τῶν δαπανημάτων ἐλαττωθεῖ, διὰ τοῦτο πᾶσαν περιουσιούσαντες ὁδὸν καὶ ἐπὶ τὸν παρόντα νόμον ἐληλύθαμεν, οὐδὲν μὲν ἀλλοιότερον ὄντα τοῦ προτέρου, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς ὁρμώμενον προαιρέσεως, ἐτι δὲ μᾶλλον τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν ὀνήσαι δυνάμενον.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν γάρ, εἴπερ ἐν τισὶ τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ὧν αὐτῆ ἡ ἀγιωτάτη μεγάλη ἐκκλησία τὴν διοίκησιν καὶ τὰς δαπάνας εἴλετο, συμβαθῆ περὶ τερῶν ἡ δίακονον ἢ ἀναγνώστην ἢ ψάλτην τελευτῆσαι, μὴ ἕτερον εὐθὺς ἔξωθεν ἐπεισάγεσθαι, ἀλλὰ σκοπεῖν, πόσον ἐστὶ τμηκῆτα τὸ μέτρον τῶν ἐκείσε λειτουργούντων εὐλαβεστάτων κληρικῶν. Καὶ εἰ μὲν οὕτω τὸ τῶν κληρικῶν ἡλαττωθῆ μέτρον, ἀλλ' ἐτι πλεονάζουσιν ὅσον πρὸς τὸ ἀνωθεν ὀρισμένον καὶ τὸ καλούμενον στατοῦτον, μηδεμίαν γίνεσθαι ἀντ' αὐτοῦ χειροτονίαν, μέχρις ἂν ὁ ἀριθμὸς εἰς ἑαυτὸν ἀνοικατασταθῆ. Εἰ δὲ ἡλάττωται τὸ πλῆθος, ὥστε ἀνάγκη εἶναι διὰ τὸ μὴ ἐλλείπειν τὸ στατοῦτον ἕτερον ἀντὶ τοῦ τελευτήσαντος εἰσαχθῆναι κληρικόν, σκοπεῖν τὴν μακαριότητα τὴν σὴν, εἰ τις ἐστὶν ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις ταῖς παρὰ τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν περικτὸς τοῦ αὐτοῦ ταγματός κληρικός, κακεῖθεν ἀντικαθίσταν ἕτερον, ἀλλὰ μὴ νέαν ποιεῖσθαι τὴν χειροτονίαν. Οὕτω γάρ ἐκ τοῦ περιτείνοντος αἰεὶ τοῦ ἐλλείποντος ἀναπληρουμένου ἡ καλῆ τε καὶ θεοφιλῆς ἐπιτεθήσεται τῷ πράγματι συμμετρία, κἀντεῦθεν ἡ ἀγιωτάτη μεγάλη ἐκκλησία κατὰ μικρὸν τῶν ὀφλημάτων ἀπαλλαγῆσεται. ἐπειτοίγε εἰ τὸ μὲν ἐνδέον ἀναπληροῖτο ταῖς ἐπεισαγωγαῖς ταῖς ἔξωθεν, τὸ δὲ περιτείνον μὴ μειοῖτο, πολὺς τε καὶ ἀπέραντος διελεύσεται χρόνος, ἕως ἂπαν τὸ περιτείνον ἐλαττωθεῖ. (Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ μακαριότης τὰ διὰ τὴν τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν ὠφέλειαν εἰκότως ἡμῖν

esse et valere secundum omnem suam volumus virtutem. Quia vero intentio nobis est abbreviare quidem ordinationes, hinc autem sanctissimae maiori ecclesiae excellentem expensam ad mediocrem quandam atque portabilem statuere quantitatem, quatenus multitudo ei expensarum minuatur, propter hoc omnem circumeuntes viam et ad praesentem legem venimus, nihil quidem aliter existente priore, sed ex eius procedente voluntate, adhuc autem amplius sanctissimae maiori ecclesiae prodesse valentem.

ratam esse et omni vi sua valere iubemus. Quoniam vero propositum nobis est, ut ordinationes contrahamus atque inde sanctissimae magnae ecclesiae nimium sumptum ad moderatam quandam et tolerabilem redigamus quantitatem, quo multitudo sumptuum ei minuatur: propterea omnem circumeuntes viam etiam ad praesentem legem pervenimus, haudquaquam illam diversam a priore, sed ex eodem consilio ortam, quaeque vel plus prodesse sanctissimae magnae ecclesiae possit.

I. Sancimus enim, si in sanctissimis ecclesiis quibusdam, quarum administrationem et impensas haec sanctissima magna ecclesia suscepit, accidat ut presbyter vel diaconus vel lector vel cantor moriatur, ne statim alter extrinsecus introducatur, sed spectetur, quantum tunc sit numerus religiosorum qui ibi ministrant clericorum. Et si quidem clericorum numerus nondum sit deminutus, sed adhuc redundet quantum ad modum a principio definitum et statutum quod vocatur: nulla fiat in eius locum ordinatio antequam numerus ipse restitutus sit. Si vero multitudo deminuta sit, ita ut necesse sit, ne deficiat statutum, alterum loco defuncti introduci clericum, videat beatitudo tua, num quis sit in reliquis ecclesiis praeter sanctissimam magnam ecclesiam supervacaneus eiusdem ordinis clericus, et illinc alterum substituat, nec vero nova fiat ordinatio. Ita enim, cum ex eo quod redundat semper id quod deficit suppleatur, et pulchra et deo grata rei impertietur congruentia: atque inde sanctissima magna ecclesia paulatim debitis liberabitur: alioquin si id quod deest extraneis introductis suppleatur, quod autem redundat non minuatur, longum et infinitum tempus transibit, donec omne quod redundat imminutum sit.

Epilogus. Tua igitur beatitudo, quae propter sanctissimarum ecclesiarum utilitatem merito nobis

1 καὶ κύριον (sic) L || 2 παρακελυόμενα B || δὲ MB || καὶ L γὰρ A || 4 δὲ LAB || τὴν M || 5 τὴν M^a L^b B || Νομο^c || 6 ἂν τὸ αὐτὸ L || αὐτῆς A || 9 οὐδὲν ὁ δὲ L¹ οὐδὲ L² || 11 μεγάλην om. A || ἀνήσθαι A^a || 13 μεγάλην om. L || 14 εἴλετο παρέχει εἰ A || 15 ἀναγνώστην ἢ om. A^a || 16 εὐθὺς om. B^c || 17 ὅσον A || 18 λειτουργούμενον B || εὐλαβεστάτων om. B^f || 19 οὕτω τὸ — μέτρον || οὕτω ἡλαττωθῆ τὸ μέτρον A || 20 πλεονάζουσι πρὸς τὸν ἀνωθεν ὀρισμὸν A || πρὸς τὸ τὸ om. L || 21 ἀντ' αὐτοῦ om. A || 22 αὐτὸν A || 24 διὰ ὥστε διὰ L || 25 κληρικὸν B κληρὸν Νομο^c || 25 sq. σκοπεῖν τὴν σὴν μακαριότητα, καὶ τὸν ὄντα ἐν ἄλλαις A || 26 εἰ τις || ἢ τις Νομο^c || ἄλλαις ἀγλαῖς Νομο^c || 28 περιτείνον A || κληρικόν, κακεῖ ἄλλοθεν ἕτερον, καὶ μὴ A || 29 τὴν om. A || 31 ἡ delendum videtur || 33 τοῦ ὀφληματος A || 35 ταῖς ἔξωθεν ἐπεισαγωγαῖς τὸ A || 36 μὴ οὐ A

1 secundum] set? V¹ || suam om. V || 2 nobis intentio R || 3 hinc] huic (huc R¹) RVT || 5 *statuere] statum quaerere RVT || 6 ei multitudo R || 7 circumeuntem R^a, circumeuntes suppl. V² in ras. || 8 nihil quidem] quod nihil V || existentem et 9 procedentem vulg. || priores et ex eius procedente V || 12 maior sanctissima R || 17 demonstrantium R || 18 et si — clericorum om. V¹, add. V² in mg. || 19 mensura est] est mensura est R¹ || 20 id quod] hoc R^a || 21 statutus VR^b] statuitur R^a (i. numerus R² s. v.) || pro eo fieri V || 22 numeremus V¹ || in semet Beckius] et in remedio RV¹ in remedio V² vulg. || ipso] i priore V³ in mg. || 24 sit] est sit V¹ || status V || 27 ecclesiam om. R || habundantiam eiusdem V^a || 30 seper R || deficit V || deo] ideo R¹ || 31 amalis R || 32 palatim R¹ V¹ || 33 alioquin R¹ || quod R vulg.] quid VT || quidem] quod V || 34 plus] pl. V¹ || minuarum R^a || 35 et plurimum R] et om. V vulg.

παραστάνα ἔργω καὶ πέρατι παραδοῦναι σπενσάτω. Καὶ γὰρ εἴτι γένηται παρὰ ταῦτα, γινώσκων ἀνάγκη τὸν παρὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον δεῖσθαι τὴν χειροτονίαν φαρροῦντα, ὡς οὐδὲν ἐντεῦθεν ὄφελος ἔξει, οἷδὲ λογισθῆσεται τοῖς εὐλαβεστάτοις οἰκονόμοις τὰ τῆς περὶ τοῦτο τὸ μέρος γινομένης τῆ ἀγιωτάτη ἐκκλησία δαπάνης, ἀλλ' αὐτοὶ τὸ ἐντεῦθεν ἐπιγνώσονται βλάβος, οἰκοῦντες τούτων τῆς ἐναντῶν ραθυμίας ἀπολαμβάνοντες τὸν καρπὸν. Dat. [xvi.] id. Aug. Constantinopoli Belisario v. c. cons. ind. xiii.

placuerunt, operi effectuique contradere festinet. Etenim si quid fiat praeter haec, scire necesse est eum qui contra banc nostram legem suscipere ordinationem praesumpserit, nihil hinc utilitatis habiturum, neque reputabitur reverentissimis oeconomis in hac parte facta sanctissimae maiori ecclesiae expensa, sed ipsi ex hoc cognoscent damnum, a semet ipsis hunc suae negligentiae recipientes fructum.

Dat. id. Aug. CP. Belisario v. c. cons. [a. 535.]

IZ

MANDATA PRINCIPIS.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀυτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλαμαννικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Γερμανικὸς Ἀντικὸς Ἀλανικὸς Βανδαλικὸς Ἀφρικανὸς εὐσεβὴς εὐτυχὴς ἔνδοξος νικητὴς τροπαιούχος ἀεισεβαστος Ἀύγουστος.

(Προοίμιον.) Ἦδη μὲν ἐν τῷ γενικῷ τῆς ἡμετέρας Nov. XVII (= Coll. III tit. 4: gloss.) Graece extat in ML, cap. 1—17 in B 6, 3, 22—38. — Epit. Theod. 17, Athanas. 4, 3 (cf. inde excerpta περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 4 p. 191 Heimb.). Iulian. const. XXI.

placuerunt, operi effectuique tradere studeat. Etenim si quid adversus haec fiat, scire oportet eum, qui contra hanc nostram legem suscipere ordinationem ausus sit, se nihil inde commodi habiturum, neque a religiosissimis oeconomis expensas in hoc genere sanctissimae ecclesiae natas rationibus esse inferendas, sed ipsos damnum inde redundans experturos atque ex propriis bonis hunc suae negligentiae percepturos fructum.

XVII.

MANDATA PRINCIPIS.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Vandalicus Africus pius felix inclutus victor ac triumphator semper Augustus. Praefatio. Iam quidem in generali pietatis nostrae lege omnia declarata sunt, secundum quae eos,

1 πράγματι A || 2 γὰρ om. L || γένηται MA || γέννοιτο L || 3 παρὰ τόνδε ἡ. τ. νόμον om. A || 5 οὐδὲ LA || οὔτε M || 6 τοῦτο om. A || τὴν L || sanctissimae maiori ecclesiae ε || 7 δαπάνην L || δαπάνης ante τῆ (6) coll. A || 9 Post καρπὸν adiungit A: μόνοι τούτων οἱ χειροτονούμενοι — ὑπεισιόντων βαθμούς = Athanas. I 11 ad verbum descripta || dat. xvi id. (kal. corr. Scrimger) Aug. Constantinop⁶ Bilisario uc. cons. ind. s. n̄ M, dat. xiii kl. Aug. p. c. uilisarii Iul.⁶, idem p. c. Belisarii Iul.^p, dat. consulatu Bilisarii Iul. codd. al., ἔγρ. καλ. ἀγούστων ὑπατείας Βελισαρίου Ath. (μηρὶ ἀγούστω Theod.) || 12 ΠΙΤΑΝΣΑΤΑ PRINCIPIS: παραγγέλματα ἀρχόντων: L δεμνδάτα πρηνίπισ M περὶ μανδάτων βασιλικῶν καὶ περὶ ἀρχόντων Theod. μάνδατα παρεχόμενα σὺν τοῖς κωδικίλλοις τοῖς κατὰ τόπον ἀρχουσιν Ath. (Haec constitutio habet inscriptionem: mandata principis Iulian.; ἡ περὶ μανδάτων (v. l. μανδάτου) τῶν ἀρχόντων διαλεγομένη νεαρά ιζ' (v. l. κα' διατ.) cit. Nomoc. XIV tit. 9, 30) || Litteras

ad Tribonianum (13—38) Latine tantum scriptas extitisse (cf. v. 26) probat inscr. apud Athanasium Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Tribuniano quaesορι· εἰς πλουρι(μ)εῖς ἀντικουίς || 39 Ἐπονομάτι L || 42 βανδολικὸς L¹ στανδηλικὸς L² Ἀφρικανὸς ML (cf. praef. Inst. Dig. Cod.). Rectius Ἀφρικὸς nov. XLIII in., edictum VII; Corp. inscr. Graec. 8636

2 scire] sae R¹ || 3 legem nostram V || 4 huic V || habitaturum R || 5 yconomis R yconimis V || 6 expense V || 7 sement R || 8 huic V^a || respicientes R V || 9 subscr. dedimus ex V et Bamb. II || Cap. Bilisario uiro clar. consule Bamb., Cap. reliquis omissis V || 13 Tribuniano vulg. || 14 et om. O || 15 in. Ex plurimis antiquis (εἰς πλουριεῖς ἀντικουίς cod. Ath. ἐκ πλείστων ἀρχαίων Theod.) citant Ath. Theod. || 17 legis R^a || quique? R¹ || 19 ueritatem R¹ || 21 corruptores R^a || 23 ordicillos R¹ || 26 quidem VTO] om. R vulg. || 28 quantitatem R¹ || 29 sci V¹ || 32 subiectas VT || 33 ad quam vulg. || 35 transcribi vulg. || in om. R || 38 non om. V¹ 44 lege nostre pictatis R

XVII.

Coll. III tit. 4

DE MANDATIS PRINCIPUM.

Imp. Iustinianus Tribuniano quaestori sacri palatii et exconsuli.

- 15 Ex libris antiquis, qui iura nominis Romani continebant, non ignorat tua sublimitas, quanta de mandatis principum legum latores in suo quoque volumine conscripserunt. Quia igitur nobis reparantibus omnem vetustatem iam deperditam, iam deminutam, 20 placuit etiam omnibus iudicibus nostris, qui minores vel medias administrationes gerunt, sive inter correctores sive inter consulares sive inter spectabiles ordinentur, non solum codicillos praestare, sed etiam mandata dare, quibus inspectis omnia gubernare 25 laudabiliter possint: ideo librum mandatorum composuimus, qui subter quidem per utramque linguam adnexus est, ut detur administratoribus nostris secundum locorum qualitatem, in quibus romana vel graeca lingua frequentatur, scire eorum sanctionem, 30 ut nihil ex his audeant praeterire, sed saluberrimas dispositiones nostras observantes in perpetuum, nostras provincias nostroque imperio subiectos gubernare festinent. Illustris igitur auctoritas tua, ad quem quaestoria pertinet censura, eadem mandata 35 et in libris legum transcribere et in sacro laterculo deponi praecipiat, quatenus ex his una cum codicillis suscipiendis administratores, quemadmodum possint reipublicae subvenire, non ignorent.

εὐσεβείας νόμῳ πάντα διηγόρευται ἐφ' οἷς προσήκον ἐστὶ τοὺς τὰς ἀρχὰς παραλαμβάνοντας ταύτας διοικεῖν, μνησθένους τῶν ὄρκων ἢ ἐπὶ τοῖσι παρέχουσιν. Ἀναγκάσιον δὲ ὅμως ᾤθηται καὶ νῦν παραλαμβάνοντί σοι τὴν ἀρχὴν ἐπισκῆψαι τὰ πρέποντα, κατὰ τοῦτο δὲ τὸ τοῖς προγόνοις τῆς πολιτείας ἡμῶν ἐξηρημένον, οἷ τοῖς εἰς τὰς ἀρχὰς στελλομένοις ῥητὰ παρὰ τοῦ παραγγέλματα, μανδὰτα πρὶν κλιπῆς αὐτὰ καλοῦντες, καθ' ἅπερ ἐξῆρξεν αὐτοὺς διακυβεῖν τὰς ἀρχὰς.

pietatis lege omnia declarata sunt, in quibus conveniens est administrationes accipientes eas gubernare, memorantes iusiurandum quod super his praestant. Necessarium tamen aestimavimus etiam nunc percipienti tibi administrationem designare, quod a genitoribus reipublicae nostrae adinventum est, qui ad administrationes directis certa praeepta dabant, mandata principum ea vocantes, secundum quae oportet eos gubernare administrationes.

CAPUT I.

(A) Δεῖ τοίνυν σε καθαρῶς παραλαμβάνοντα τὴν ἀρχὴν καὶ δόσεως ἀπάσης χωρὶς πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων καθαρῶς φυλάττειν θεῷ τε καὶ ἡμῖν καὶ τῷ νόμῳ τὰς χεῖρας, καὶ μηδενὸς ἀπτεσθαι κέρδους μήτε μείζονος μήτε ἐλάττωτος, μηδὲ σεσοφισμένην τινὰ ποιῆσαι κατὰ τῶν ὑπερκίων ἐμπορίαν, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι μόνοις τοῖς παρὰ τοῦ δημοσίου σοι χορηγομένοις, καὶ διὰ τε σαντοῦ διὰ τε τῶν περὶ σε καθαρῶν αὐτοῖς πανταχόθεν φυλάττειν τὸ δίκαιον. καὶ σπευδειν πρῶτον μὲν τοὺς δημοσίους φόρους ἀπαιτεῖν ἀγρόπνως, μηδὲν ἐλλείποντα τῆς περὶ τὸ δημόσιον προνοίας, ἀναζητεῖν τε μήτι τὸ δημόσιον ἡλάττωται, καὶ περιποιεῖν αὐτῷ πανταχόθεν τὰ οἰκεία. Ὡσπερ γὰρ τοῖς ἰδιώταις ἀδικουμένοις βοηθοῦμεν, οὕτω καὶ τὸ δημόσιον ἀνεπηρέαστον μένειν βουλόμεθα. οἱ γὰρ δὴ συντελεστώσας ἄλλης ἐπιτηρείας ἐλευθέρου φυλακτόμενοι ῥαδίως τε καὶ ἐκ προχείρου καταθήσουσι τοὺς φόρους, καὶ ἅπερ εἰς κλοπὰς πρότερον διδόντες ἔμενον ἐποφείλοντες ἐπὶ τὰ δημόσια, ταῦτα νῦν αὐτοῖς τοῖς δημοσίοις τιθέντες ἀπαλλαγῆσονται ῥαδίως τῶν ἐπὶ τοῖς φόροις ὀφλημάτων.

Oportet igitur te pure sumentem administrationem et sine omni suffragio prae aliis omnibus mundas servare deo nobisque et legi manus, et nullum contingere lucrum neque maius neque minus, neque captiosum quoddam facere contra subiectos negotiatione, sed contentum esse solis a fisco tibi ministratis, et tam per te quam per eos, qui circa te sunt, purum eis undique servare ius. Et festinare primum quidem fiscalia tributa exigi vigilanter, nihil deminuens circa publicam curam requirere, ne forte fiscus imminuatur, et salvare ei undique quae propria sunt. Sicut enim privatos iniustitiam passos adiuvamus, sic et publicum illaesum manere volumus. Collatores namque omni alia calumnia liberi conservati facile et in promptu solvent tributa, et quae in furta prius dantes manebant debentes adhuc fiscalia, haec nunc ipsi fiscalibus exsolventes liberabunt facile se tributis.

30

CAPUT II.

B Ἐπειτα προσήκον ἐστὶ σε προνοεῖν τοῦ μὴ τοὺς δήμους τῶν πόλεων ἐν ἀλλήλοις στασιάζειν, ἀλλὰ πᾶσαν εἰρήνην εἶναι ταῖς πόλεσιν ἐκ τοῦ τῆν ἰσότητος κἀνταῦθα τοῖς ἡμετέροις ὑπερκίοις φυλάττειν καὶ μήτε κέρδους μήτε πᾶθους τινὸς ἐνεκεν πρὸς τι τῶν μερῶν ἀποκλίνειν.

Deinde conveniens est te providere, ut nulli populi civitatum alterutri seditiones faciant: sed omnem pacem esse civitatibus, dum aequitas etiam hinc nostris subiectis servatur et neque lucri neque passionis alicuius causa ad aliquam partium declinatur.

qui magistratus suscipiunt, hos administrare deceat iusiurandi memores quod de his praestant. Atamen necessarium putavimus etiam nunc tibi magistratum suscepturo quae par est praecipere, morem scilicet secuti a prioribus rei publicae nostrae imperatoribus inventum, qui iis, qui ad potestates destinabantur, certa dabant praeepta, quae mandata principis vocabant, secundum quae illis magistratus gerendi essent.

I. Oportet igitur te magistratum pure et sine ulla donatione suscepturum praeter cetera omnia puras et deo et nobis et legi servare manus, nec ullum lucrum attingere neque maius neque minus, nec dolose excogitatam adversus subditos exercere negotiationem, sed contentum esse iis solis quae ex fisco tibi praestantur, et tam per te ipsum quam per eos, qui circa te sunt, purum illis undique servare ius. Ac primum quidem operam dare, ut tributa publica vigilanter exigas, nihil remittens fisci curam, et inquirere, num quid fiscus detrimenti passus sit, quaeque ad eum pertinent omni ex parte conservare. Sicut enim privatis iniuriarum patientibus opem ferimus, ita etiam fiscum incolumem manere volumus. Namque collatores si ab omni alia vexatione liberi servantur, et facile et prompte tributa solvent, et quibus antea in furta impensis manebant tributorum debitores, iis nunc ad publica tributa destinatis facile liberabuntur a debitis vectigalium.

II. Deinde te providere par est, ne populares in civitatibus inter se seditiones agitent, sed ut integra pax sit civitatibus, eo quod aequitatem in hoc quoque subditis nostris servas ac neque lucri neque ullius affectus causa in partem ullam declinas.

1 νόμῳ] nov. VIII || 3 τὸν ὄρκον L || ὧν om. L || 5 τὰ πρέποντα κατὰ τοῦτο δὲ om. ε || 8 mandata principum ε || 10 παραλαμβάνοντες L || 14 σεσοφισμένην τινὰ — ἐμπορίαν captiosum quoddam — negotiatione ε || 16 σοι om. L || 17 τῶν B] τὸν M τῆς τῶν L || 18 καὶ] ἃ καὶ L || 20 ἀναζητεῖν] ἀλλὰ ζητεῖν L || 21 τε om. ε || 23 τοῖς] αὐτοῖς B || 23 οὕτω] οὕτω M^a οὕτω γὰρ L || 26 ἐκ om. B^c || 28 νῦν] τοίνυν L || 29 τῶν] τὴν L¹ || ἐπὶ] ἐν B || 31 B notavit L || 34 κἀνταῦθα] etiam hinc (i. e. κἀντεῦθεν) ε || 35 ἐνεκα B || 36 μερῶν] ἃ (sic) add. L

2 administrationem V || 3 memorante V¹O || 4 tantum V¹ || existimavimus R vulg. || etiam] et R¹ || 7 ad mini-

strato*** di***** V¹ ad administrationibus directis V³ directi O || 8 secundum] set V¹ || 9 oporteret vulg. || 10 sumentem V || administrationem R || 12 et legi] elegi R^a || 13 neque post minus om. V || 14 quiddam vulg. || captiosam quandam f. e. s. negotiationem O² || 15 contemptum RV || ministratis V || 16 per eos] per om. R || 17 ius om. R¹ || 19 leg. circa publicum cura, et requirere? || 20 minuatur V || 21 enim] etiam RVTO || 23 collatores R¹ || omni] communi R¹ || conservati liberi R || conservari V¹O || 24 quae Osenbruggen] qui libri || 25 furta vulg.] fura R¹ futura R² VTO al. || manebunt O || 26 ipsis vulg.] ipsi RV || 27 se a tributis O || 32 civitatem O^a || alterutri in ras. V³ alterutris vulg. || 33 dum aequitas] de *quitas V¹ || 34 pass***** V¹ possessionis V³

CAPUT III.

Γ Ἐστω σοι καὶ τρίτον σπούδασμα τὸ τῶν δικῶν μετὰ πάσης ἰσότητος ἀκροᾶσθαι, καὶ τὰς μὲν βραχυτέρας καὶ ὅσαι μάλιστα τῶν εὐτελεστέρας εἰσὶν ἀγράφως τέμνειν τε καὶ κρίνειν καὶ ἀπαλλάττειν ἀνθρώπων τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίας, καὶ μὴ συγχωρεῖν αὐτοὺς μηδὲν περαιτέρω τῶν περιχομένων τῆ θείᾳ ἡμῶν διατάξει προφάσει δικαστικῶν δαπανημάτων ζημιωσθαι, εἴγε ὅπως ἱκανοὶ πρὸς δόσιν καθεστᾶσιν. ἐπιτίθει καὶ πρότερα τῶν δικῶν ἀκροᾶσθαι καὶ μὴ συγχωρεῖν ἐκ ἐραθυμίας τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἢ ἀρχεῖς εἰς ταύτην τρέχειν τὴν εὐδαίμονα πόλιν καὶ ἡμᾶς ἐνοχλεῖν. ἴσθι γὰρ ὡς, εἴ τις ἔλθοι καὶ προσέλυσιν ἡμῶν ποιήσαιο, καὶ παρ' ἡμῶν ἐρωτώμενος, εἴ πρότερόν σοι προσήλθεν, εἴτα φήσει καὶ προσέλθειν καὶ τοῦ δικαίου μὴ τυχεῖν, καὶ τοῦτο ἀληθὲς εὐροίμεν, εἰς σὲ τὴν ἀναγκάστην τρέφομεν. Εἰ μέντοι μὴ προσέλθῃ σοι παραγενέσθαι τῆ βασιλίδι ταύτῃ θαρρήσει πόλει, καὶ ἀντιπέμφομεν αὐτὸν σὺν ἐπιτιμῆσει πάσῃ καὶ ἀποκρίσεως οὐ μεταδώσομεν.

Sit tibi quoque tertium studium lites cum omni aequitate audire, et omnes quidem breviores et quaecumque maxime vilium sunt ex non scripto decidere et iudicare et liberare homines alterna contentione, et non permittere ultra quam continetur sacra nostra constitutione occasione causalium expensarum damnificari, si tamen sufficientes in datione consistunt. Alioquin etiam gratis lites audire et non permittere ex negligentia de provincia cui praesides ad hanc currere felicissimam civitatem et nobis molestum esse. Scito namque quia, si quis veniat et aditionem nobis faciat, et a nobis interrogatus, si prius te adiit, deinde dicat te adisse et quod iustum est non impetrare, et hoc verum inveniamus, in te indignationem convertemus. Sin vero cum te non adierit, venire ad regiam hanc praesumpserit civitatem, et remittemus eum cum omni correctione et responsum non dabimus.

CAPUT IV.

Δ Ἐπειτα προσήκόν ἐστί σε καὶ τοὺς ἐντεῦθεν φοιτῶντας εἴτε μαγιστριανοὺς εἴτε ἐξ οἰουδιπότε δικαστηρίον μὴ συγχωρεῖν ἀδικεῖν μηδὲ ὑπεροπράττειν τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους· ἀλλ' εἴ τις προσέλθοι τοιοῦτό τι μεμφόμενος, τούτω καὶ ἐπεξεῖναι καὶ τὸ ἀξίμιον αὐτοῖς περιποιεῖν, καὶ μηδὲ συγχωρεῖν τινι προτεινόμενῳ προτάξει οἰουδιπότε δικαστηρίον (ταύτας δὲ τὰς ἐξ ἔθους φοιτῶσας ὀλίγων τε ὕδατος ἐνεκεν καὶ λιμένων καὶ ὁδοστρωσιῶν καὶ γεφυρῶν καὶ εἰκόνων καὶ τεχνῶν καὶ οἰκιάτων καταστροφῆς ὡς ἐν δημοσίῳ τόπῳ γινόμενων, καὶ ἑτέρων τοιούτων) ζημιῶν τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους. οὐ γὰρ βουλόμεθα οὐδὲ κατὰ τοιαύτην πρόφασιν οὐδεμίαν αὐτοῖς ἐπάγεσθαι ζημίαν. Αὐτὸς δὲ ἀπάντων τούτων προνοήσεις, ζημίας ἀπαντα πράττων χωρὶς. Εἰ δὲ τις τοιοῦτό τι προστεταγμένος ἔλθοι, παντελῶς οὐ προσέξεις αὐτῷ, 35

Deinde competens est te etiam hinc venientes sive magistrianos sive ex quolibet foro non permittere laedere nec superexigere nostros subiectos. Sed si quis adierit tale aliquid questus, hoc et exequi et indemnitate ei procurare, et neque permittere alicui proferenti praecepta cuiuscumque fori (haec videlicet quae sollemniter diriguntur formarum et aquae causa et portuum et itinerum sternendorum et imaginum et murorum et domuum destructionis tamquam in publico factae et aliorum talium) damnificare nostros subiectos. Non enim volumus nec per talem causam ullum eis inferri damnum. Ipse vero omnium horum providebis sine damno omni gestum. Si quis autem, cui tale aliquid iustum est, veniat, omnino

III. Tertium quoque tibi studium esto, ut causas cum omni aequitate cognoscas, ac breviores quidem et quaecumque potissimum ex levioribus sunt sine scripto praecidas et diiudices ac liberes homines a mutua contentione, nec permittas, ut ultra ea, quae sacra nostra constitutione continentur, iudicialium expensarum nomine ullo damno afficiantur, siquidem omnino idonei dationem sunt: alioqui et gratis causas cognoscas nec per socordiam patiaris homines ex provincia cui praees ad hanc felicem urbem accurrere et nobis negotia facessere. Scias enim, si quis venerit et aditu ad nos dato a nobis interrogatus, num prius te convenerit, se et adisse te dicat nec vero ius impetrasse, idque verum esse reperiamus, nos in te indignationem esse conversuros. Si vero te non convento ad hanc regiam urbem accedere ausus sit, et remittemus eum cum omni reprehensione nec responsum ei impertiemus.

IV. Tum par est te ne illis quidem qui hinc commeant sive magistrianis sive ad quodlibet iudicium pertinentibus concedere, ut subditos iniuria afficiant aut ultra modum exigant: sed si quis accedat tale quid incusans, illud et persequi et indemnitate iis praestare, ac ne mandata quidem cuiuscumque iudicis praetendenti cuiquam (ea scilicet, quae ex consuetudine mittuntur et aquae ductuum et portuum et viarum sternendarum et pontium et imaginum et murorum et aedificiorum destruendorum ut quae in loco publico extant, et aliorum eiusmodi causa), ut damno nostros subditos afficiat, permittere. Neque enim volumus ne huiusmodi quidem praetextu ullum damnum illis inferri. Ipse vero omnibus his prospicies ita ut sine damno omnia agas. Si quis vero cum eiusmodi mandato veniat, omnino rationem eius non habebis, nisi

1 Γ notavit L || 2 τὰς μὲν] omnes quidem ε || 3 ἐντελῶν Bf || 6 παρατέρω L¹ || 7 διατάξει] Cod. 3, 2, 5 (cf. Kruegeri not.) || 11 ταῦτα L¹ || τρέχεισ M^a || τὴν εὐδαίμονα πόλιν om. B^c || 12 ἴσθι — 16 τρέφομεν om. BL || 13 *ποιήσαιο M || 16 μέντοι] δὲ τις BL || 17 ταύτην L¹ || 18 πόλις L¹ || 20 σε] σοι B || 24 τούτω MB || τούτω L || 24 αὐτοῖς] εἰς αὐτῶν Zachariae || 25 μηδὲ M ε] μὴ BL || 28 ὁδοστρωσιῶν L¹ || καὶ γεφυρῶν om. ε || 30 τόπων L, τόπων om. ε || ἑτέρον τοιούτων L || 33 αὐτὸς] αὐτοῖς B^c || ζημία L¹ || 34 πράττων L || (cf. ε) || πράττειν MB || 35 προστεταγμένος L¹

tantum RV¹O || consistant R vulg. || 8 etiam] et T || 9 *cui praesides] alicuius praesidis libri || 10 concurrere V || civitatem felicissimam O || 11 sito R || aditione V || 13 dicat se te V || 14 impetrasse vulg. || 15 conuertimus VT || sin R] si V vulg. || 16 adie** V¹ || 17 correptione OT || 20 hic R || veniente R² || 21 magistrianos Heimbach] magistriano (magistraano R¹) RT magistri annone V ex magisteriano vulg. || 22 laedere om. R || 23 qui* V¹ || adierit om. R¹, audierit in mg. R² || haec V || 24 procurari RVTO || 25 praeferenti V proferente R¹ || hoc R¹ || 26 formarum et] formarum etiam vulg., leg. et formarum ? || aqua V¹ || 27 et itinerum] et om. V || 28 destructionis] in destructionibus R¹ || 29 factarum vulg. || 31 inferre V || 32 omni gestum] al. et omni quaestu R² in mg.: leg. omnia gesturus ? || 33 tale autem cui aliquid V || aliquis R^a || uisum V¹

1 sit tibi quoque bis ser. R¹ || 3 utilium sunt ex oonscripto deedere R¹ || 5 permittere] nihil vel in aliquo add. vulg. || sacra constitutione nostra R || 7 si] sit R ||

πλὴν εἰ μὴ θεῖον ἡμέτερον πραγματικὸν δεικνύσι τύπον ὑπὲρ τούτων γεγραμμένον. καὶ τότε γε μὴν δεξή μὲν τὸν τοιοῦτον τύπον, οὐ μὴν τι πράξεις ἐξ αὐτοῦ, πρὶν ἂν εἰς ἡμᾶς μηνύσας δευτέραν ὑπὲρ τούτων ἐπιτροπήν ἡμετέραν προσλάβῃς. Ἀλλὰ καὶ τῆς ἀφθονίας τῶν ἐπιτηδείων καὶ τῶν ἔργων τῶν πόλεων ἐπιμελήσῃ, παρασκευάζων ἐκ τῶν πολιτικῶν χρημάτων αὐτοὺς ἅτε πατέρας τὰ ἀναγκαϊότατα τῶν ἔργων ποιεῖν καὶ γεφυρῶν ὁμοίως καὶ ὁδῶν καὶ λιμένων, ἐν οἷς ὅλως εἰσὶ τόποις τῆς ἐπαρχίας ἧς ἄρχεις λιμένες, καὶ τειχῶν ἐπιμελεῖσθαι· καὶ εἰ τι ὅλως ἐστὶ τῶν δημοσίων καὶ ταῖς πόλεσι συμφέρον, βουλεύσῃ τε 2 (ε) καὶ πράξεις καὶ μηνύσεις. Ἐξῆς δὲ ὑπακούοντάς σοι καὶ τοὺς κατὰ τὴν ἐπαρχίαν στρατιώτας ἐν οἷς ἂν αὐτῶν χρήσεις εἰς ὑπονομίαν δικαίαν. οὗς εἰ 15 πλημμελοῦντας εὐροῖς, ὑποδήσεις σωφρονισμῶ πρόποντι, καὶ πρὸς γε ἐκ τῶν σιτήσεων αὐτῶν τὸ ἱκανὸν γενέσθαι τοῖς ἡδικημένοις παρασκευάσεις.

non respicias eum nisi sacram nostram pragmaticam ostendat formam pro hoc scriptam; tunc suscipies quidem talem formam, non autem aliquid ages ex ea, antequam ad nos nuntians secundam praeceptionem nostram suscipias. Sed etiam pro ubertate necessariorum et operum civitatum diligentiam habebis, procurans ex civilibus pecuniis patres quae valde necessaria sunt operum facere et pontium similiter et viarum et portuum, in quibus omnino sunt locis provinciae cui praesides portus, et murorum curam habere; et quicquid omnino est publico et civitatibus utile, et cogitabis et facies et nuntiabis. 2 Habebis autem oboedientes tibi et qui in provincia sunt milites, in quibus eorum opus habueris ad ministerium iustum: quos si delinquentes inveneris, subponi castigationi decenti insuper (et) ex emolumentis eorum satisfieri laesis procurabis.

CAPUT V.

5 Οὐ συγχωρήσεις δὲ προνομίῳ τισὶ χρῆσθαι τοὺς ἀδικούντας, ἀλλ' ἐκείνο μόνον αὐτοῖς εἰς βοήθειαν φυλάξεις τὸ πανταχόθεν καθαρὸς τῶν ἐπαγομένων καὶ ἀνευθύνους φανήναι. Φόνους δὲ καὶ μοιχείας καὶ παρθέτων ἀρπαγὰς καὶ ἐφόδους καὶ ἀδικίας οὕτω μετὰ σφοδρότητος μετελεύσῃ, κολάζων τοὺς ἀμαρτάνοντας κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους, ὡς τῆ κατ' ὀλίγων 25 1 γων τιμωρία τοὺς ἄλλους ἅπαντας σώζων. Μάλιστα δὲ τῶν ταξωτῶν τῶν σαντοῦ κρατήσεις, οὐκ ἐφίεις αὐτοῖς τοὺς ὑπὸ νόμους τοὺς ἡμετέρους ληλατεῖν, οὐδὲ δοκεῖν μὲν ἄρχεσθαι παρὰ σοῦ, ταῖς ἀληθείαις 2 δὲ τῆς σῆς ἄρχην γνώμης. Σπεύσεις δὲ καὶ 30 πάροδρον καὶ εἰ τίς ἐστὶ τῶν περὶ σε λαμβάνειν ἀνδρᾶ χρηστὸν καὶ καθαρῶν πανταχόθεν καὶ ἀρκούμενον τοῖς παρὰ τοῦ δημοσίου. καὶ εἰ γέ τις παρ' ἐλλείδας γένοιτο, καὶ οὐκ εὐροῖς αὐτὸν φυλάττοντά σοι πίστιν δικαίαν, τὸν μὲν ἀπελάσεις, ἐτέρω δὲ 35 χρήσῃ παρὰ τὸν νόμον καὶ τὸ δίκαιον μετὰ καθά-

Non permittes privilegiis aliquibus uti nocentes, sed illud solum eis in auxilium observabis, ut undique puri horum quae eis inferuntur (et) innoxii videantur. Homicidia autem et adulteria virginumque direptiones et invasiones et oppressiones ita cum vehementia corriges, puniens delinquentes secundum nostras leges, ut paulatim supplicium alios omnes faciat salvos. Praecipue vero officiales tuos retinebis, non permittens eos subiectos nostros impellere, neque ut videantur quidem subiecti tibi, pro veritate autem tuae praesint voluntati. 2 Festinabis etiam consiliarium et quicumque fuerit circa te assumere virum optimum et purum undique et contentum his quae a fisco dantur. Et si quis praeter spem accesserit et non inveneris eum custodientem tibi fidem iustam, illum quidem expelles, alio vero uteris consiliario, legem et iustitiam cum

sacram nostram pragmaticam sanctionem ostendat de his scriptam; ac tunc quidem suscipies talem sanctionem nec vero quicquam ex ea ages, antequam re nobis nuntiata secundum praeceptum nostrum acceperis. 1 Sed et copiae rerum necessariorum et operum civitatum studeas curesque, ut ex civilibus pecuniis ipsi patres civitatum ea quae maxime necessaria sunt opera perficiant et pontium similiter et viarum et portuum (in quibuscumque omnino locis provinciae, cui praees, portus sunt) et murorum curam gerant; alique 2 si quid omnino fisco et civitatibus utile est, id et consideres et agas et nunties. Habebis autem milites quoque qui in provincia sunt oboedientes tibi in quibuscumque iis ad iustum ministerium indigebis; quos ubi delinquentes deprehenderis, et castigationi subiectis convenienti et insuper ut ex ipsorum annonis satisfiat iis qui iniuriam passi sunt, providebis.

V. Nec vero patieris privilegiis ullis uti eos qui iniuriam facturi sint, sed illud solum in adiumentum eorum tenebis, ut ab omni parte puri ab iis, quorum insimulantur, et insontes probentur. Homicidia autem et adulteria et virginum raptus et invasiones et oppressiones cum severitate ita persequeris delinquentes secundum nostras leges puniendo, ut paucorum supplicio reliquos omnes serves. Inprimis vero officiales tuos coerceris nec permittes iis, ut subditos nostros despolient, neque ut videantur a te regi, re vera autem 2 tuum consilium regant. Operam vero dabis, ut etiam assessorem et si quis alius circa te sit, eligas virum bonum et omni ex parte integrum et contentum iis quae a fisco dantur. Ac si quis expectationi tuae impar evaserit eumque reppereris fidem tibi iustam non servare, illum quidem expelles, alio autem

2 τύπον] τὸ L¹ || τούτω L hoc ε || τότε γε LBε] τό γε M || 3 ἐξ om. M^a || 4 δευτέρον L¹ || ὑπὲρ τούτων om. ε || 8 αὐτοὺς ἅτε πατέρας M τοὺς ἅτε πατέρας B τοὺς πατέρας Lε, τῶν πόλεων add. s. v. L² (patres civitatum Jul.; cf. Cod. 1, 4, 26 § 9, 12. 10, 44, 3 § 1; nov. CXXVIII c. 16). Leg. αὐταῖς τοὺς πατέρας, vel τοὺς αὐτῶν πατέρας? || 9 ποιεῖν LBε] ποιεῖν M || 10 sq. ὅλως — εἰ τι om. L || 12 συμφέρον L || 15 χρήσεις L || 16 πλημμελήτας L¹ || 18 γίνεσθαι τοῖς ἡδὴ κειμένοις B^c || 19 προνομίων L || 24 σφοδρότατα L || 25 κατ' ὀλίγων B (cf. nov. XXX c. 11 pr.) || κατ' ὀλίγον MLε || 26 τιμωρία] ἡ τιμωρία L (cf. ε) || 30 γνώμης] νόμοις M^a || δὲ MB] γὰρ L om. ε || 34 οὐκ εὐροῖς L || 36 καθαρῶν] καθάρως L

5 suscipies R¹ || 7 civilibus] cilib** V¹ (al. ex cuiuslibet gl. Accurs.) || patres] partes O (al. partes V³) || 8 necessarie V² || 9 portuum] portuum R¹ || 10 *portus] portuumque (om. O¹, portuum O²) libri || 11 est omnino R || publicō R¹ || 12 et cogitabis] et om. V || 15 ministerium R || *quos si] quodsi libri || 16 *subponi castigationi] sub omni castigatione libri || decente R detenti VO || et addidi || 17 factisfieri R¹ || 19 permittes vulg.] permittas RVT || 20 obreserubis R || ut] et R¹ V¹ || 21 puri om. R¹ || et add. vulg. || 22 iurgiumque V || 23 invasiones et set.] nes et — 24 delinquent suppl. V² in spat. vac. || 24 corriges] corrige R corrige VO^a || secundum] s** (set?) V¹ || 25 alios vulg.] eos (e ex o corr. R) RVTVO || 27 pertinens O¹ || 28 subiectu R^a || 29 voluntati] ueritate R¹ ueritati R² || 30 fuerint V¹ || 31 uirorum VR²O¹ || 32 contemptum VO || quid R vulg. || 35 utilis O

2 scripturam V¹ || suscipies R¹ || suscipiens R³ VTO || 3 ages vulg.] agens RVTVO || 4 secundam] ad secundam V

3 (Z) ὡν φυλάττοντι τῶν χειρῶν. Τοιοῦτον δὲ παρεῖς σαντὸν ἅπασι δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ, ὥστε φοβερώτατοι μὲν εἶναι τοῖς ἀμαρτάνουσι καὶ τοῖς ἀγναμονοῦσι πρὸς τὸ δημόσιον, ἡμερώτατον δὲ καὶ πρῶτον ἅπασι τοῖς ἐπιεικτέροις καὶ ἐγγνώμοσι, καὶ πατριῆν αὐτοῖς εἰσάγειν πρόνοιαν.

3 puris servante manibus. Talem vero praebebis temetipsum omnibus publice et privatim, ut terribilis quidem sis delinquentibus et indevotis circa fiscalia, mansuetissimus autem et mitis omnibus placidis et 5 devotis et paternam eis exhibens providentiam.

CAPUT VI.

(H) Ἀλλὰ μηδὲ τούτους δὴ τοὺς καλουμένους λόγους προχειρῶς διδόναι σπεύδειν ἢ ἐπὶ πλείονα χρόνον, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐξετάσεως καὶ ἐν χρόνῳ συμμετῶν καὶ οὐχ ὑπερβαίνοντι τριάκοντα προθεσμίαν ἡμερῶν, 10 ὥστε μὴ ἐντεῦθεν ἀπεράντους εἶναι τοῖς ἀνθρώποις τὰς πρὸς ἑαυτοῦς φιλονεικίας. Εἰ δὲ καὶ τινα ὑπὸ τὸν καλούμενον λόγον ποιήσαιο, εἰτὰ τις προσέλθοι κατ' αὐτοῦ, ἄξεις μὲν αὐτόν, φυλάττων τὸν δεδομένον αὐτῷ λόγον, ἐξετάσεις δὲ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου 15 πανταχόσε σωζομένου, καὶ εἴπερ καὶ ψῆφον κατ' αὐτοῦ δεῖσαι, καταδικάσεις αὐτόν, καὶ δυοῖν αὐτῷ προθήσεις αἴρεσιν, ἢ εἰ βούλεται τῷ δεδομένῳ λόγῳ καθαρῶς ἀπειπεῖν καὶ πράξει τὰ κριθέντα, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, τοῖς ἱεροῖς αὐτὸν ὅροις ἀποκαταστήσεις, κἀκείσε 20 τὸν ἐκβιβασμὸν ἐπάξεις σωφρονῶς καὶ μετὰ τῆς ὀφειλοῦσης τοῖς εὐαγέειν ὅροις αἰδοῦς.

Sed neque haec quae dicuntur verba (id est iusurandum) prompte dare festines aut amplius tempus, sed et cum examinatione (et) in tempore mediocri et non transcendente triginta dierum indutias, ne ex hoc infinitae sint hominibus ad invicem contentiones. Si vero etiam aliquem sub nuncupato verbo feceris, deinde aliquis adierit adversus eum, deduces quidem eum, custodiens datum ei verbum, (et) examinabis negotium verbo ubique servato, et si etiam sententia contra eum necessaria sit, condemnabis eum, et duorum propones electionem, utrum velit dato verbo absolute abrenunciare et agere quae iudicata sunt, an non. Certe si non hoc, sacris eum terminis restitues, et ibi executionem inferes tempore et cum debita venerabilibus locis reverentia.

CAPUT VII.

(Θ) Οὔτε δὲ ἀνδροφόνοις οὔτε μοιχοῖς οὔτε παρθένοις ἀρπαξῆν ἀμαρτάνουσι τὴν ἐκ τῶν ὄρων φυλάξεις ἀσφάλειαν, ἀλλὰ κἀκεῖθεν ἐξελεύσεις καὶ τιμω- 25 ρίαν αὐτοῖς ἐπάξεις. Οὐ γὰρ τῶν τὰ τοιαῦτα ἀμαρτανόντων φείδεσθαι προσήκει, ἀλλὰ τῶν περιόντων, ἵνα μὴ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν τολμηροτέρων πάσχοιεν· ἄλλως τε ἢ ἐκ τῶν ἱερῶν ἀσφάλεια οὐ τοῖς ἀδικού- 30 σι, ἀλλὰ τοῖς ἀδικουμένοις δεδοτα παρὰ τοῦ νόμου, καὶ οὐκ ἂν εἴη δυνατὸν ἐκάτερον ἰσχυρίζεσθαι τῇ παρὰ τῶν ἀσύλων τόπων ἀσφαλείᾳ, καὶ τὸν ἀδικούντα καὶ 1 (I) τὸν ἀδικούμενον. Τὰς δὲ τῶν δημοσίων φόρων εἰσπράξεις καὶ ἔνδον τῶν ἱερῶν γίνεσθαι μετὰ τοῦ πρέποντος παρασκευάσεις, ἐπειδήπερ ὁ τῶν δημο- 35 σίων λόγος καὶ στρατιωτικαῖς καὶ ἰδιώταις, καὶ αὐτοῖς

Neque autem homicidis neque adulteris neque virginum raptoribus delinquentibus terminorum custodias cautelam, sed etiam inde extrahes et supplicium eis inferes. Non enim talia delinquentibus parcere competit, sed obpatientibus, ut non talia a praesumptoribus patiantur. Deinde templorum cautela non nocentibus, sed laesis datur a lege, et non erit possibile utrumque tueri cautela sacrorum locorum et laedentem et laesum.

1 Publicorum vero tributorum exactiones et intra templa decenter fieri praeparabis, quoniam fiscalium ratio et militibus et privatis ipsisque templis et cunc-

cap. VII pr. habet Nomoc. XIV tit. 9, 30; eiusdem summarium Bf 5, 1, 12 (ex Athan., vid. p. 191 Heimb.); cf. Nomoc. XIV tit. l. c.

3 assessore uteris legem et iustitiam cum puris manibus servaturo. Talem autem temet omnibus et publice et privatim praestabis, ut maxime metuendus sis delinquentibus et adversus fiscum contumacibus, mansuetissimus vero et mitis omnibus probis et officiosis usque paternam curam impertias.

VI. Sed ne fidem quidem publicam illam — qui vocantur λόγοι — promptius dare aut in longius tempus properes, sed et cum examine et in tempus congruum et quod non excedat triginta dierum spatium, ne infinitae hinc existant hominum inter se contentiones. Quodsi quem etiam λόγῳ qui dicitur subieceris, et deinde quis eum conveniat, in ius quidem duces eum, custodiens datam ei fidem, examinabis autem argumentum fide ab omni parte servata, et si quidem etiam sententia contra eum opus sit, condemnabis eum et duarum ei rerum optionem propones, sive velit datae fidei pure renuntiare et facere iudicata, sive id nolit, sacris eum finibus restitues, atque ibi executionem adhibebis moderate et cum ea quae sacris finibus debetur reverentia.

VII. Neque vero homicidis neque adulteris neque virginum raptoribus delinquentibus finium servabis securitatem, sed et inde extrahes eos et poenam ius impones. Neque enim talia delinquentibus parcere decet, sed ius potius, qui superant, ne ab audacioribus talia patiantur; cum praesertim templorum securitas non iniuriam facientibus, sed iniuria affectis a lege data sit, nec fieri facile possit, ut uterque, tam qui 1 intulit quam qui passus est iniuriam, asylorem securitate nitatur. Exactiones autem tributorum publicorum ut etiam in locis sacris cum dignitate fiant curabis, quoniam tributorum ratio et militibus et pri-

2 δημοσίῳ B^c || 6 πατρικῆς M^a || εἰσαγαγεῖν L || 7 δῆ] δῆ L, δεῖ Haloander || 8 ἢ LB^ε] om. M || 10 ὑπερβαίνον L || 15 αὐτόν L¹ || 16 καὶ ante ψῆφον om. L || 17 καταδιδάσκεις B^c || αὐτῷ] αὐτὸ L¹, om. ε || 18 προσθήσεις L || δεδομένον L¹ || 19 πράξει B || τὰ κατακριθέντα L || ἢ εἰ μὴ τοῦτο] an non. certe si non hoc ε || ὄρον L¹ || 21 ἐπέξεις L || 22 εὐγενεσιν L¹ || ὅροις] locis ε || 23 δὲ om. L || 26 τὰ om. L || 27 περιόντων] obpatientibus (?) ε [ιδιῶτων Haloander] || 29 ἀσφάλειαν L¹ || 32 ἀδικούντων L¹

1 servantem V || praebebis] plebis V¹ || 4 manifestissimus R || 7 id est] .i. V¹ || 8 promitte R¹ || aut] in vulg., aut in Zacharias || 9 et om. R || examinati omne R ||

et addidi || mediocri] modic. V¹ modico V³ || 10 et om. V¹ || ex] et R¹ || 11 omnibus RVO || 13 adiecerit R¹ || deducere O || 14 custodies R¹ || ei om. V || et add. vulg. || 16 sint R¹ || 17 praepones RV || 19 non (ne O¹) hoc O vulg.] hoc non R haec non V || 20 inferre R¹, inferes om. V initio paginae || temptare R¹ || et] ut R¹ || 23 nec adulteris V³ ne. adulteris R¹ neque adulteriis O ut nec adulteri V¹ || neque bis scr. V¹ || 26 inferres R¹ || 27 conuenit R || ob patientibus RO ** patientibus V¹ haec (al. hoc mg.) patientibus V³ hoc patientibus vulg.; an leg. opperientibus? || ut non] non ut R¹ || 29 et om. R¹ || 30 utrumque non eritueri R^a || cautelam V^a || 34 praeparabis V¹O] properabis RV² procurabis vulg.

τε τοῖς ἱεροῖς καὶ ὅλη τῇ πολιτείᾳ συμφέρων τε καὶ ἀναγκασιότατος ἐστίν. Ἐπαμνηνοῦσι δέ σοι πρὸς τοῦτο οἱ θεοφιλέστατοι τῶν ἐκκλησιῶν ἐκδικοί καὶ οἰκονόμοι, οὐδένα τῶν δημοσίων φόρους κατὰ χώραν ἀπαιτουμένων ἀφαιρούμενοι τῆς εἰσπράξεως, ἀλλ' οὐδὲ συγχωροῦντες βίαιον ἢ στασιῶδες τι παθεῖν τοὺς τὸν ἐμβιβασμὸν ἐπάγοντας, γινώσκοντες ὡς, εἴ τι τοιοῦτο πράττειεν, οἰκοθεν τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι τῷ δημοσίῳ καταναγκασθήσονται.

CAPUT VIII.

(IA) Ἀναγκάσεις δὲ τοὺς δημοσίους πράκτορας [ἦτοι 10 τοὺς ἀπαιτητὰς] ἐν ταῖς ἐαυτῶν ἀποχαῖς φανερὰ ποιεῖν ἅπαντα ἐφ' οἷς αὐτὰς διδῶσι, τούτεστι τὸ τε ποσὸν τῶν ζυγοκεφάλων ἢ ἰούγων ἢ ἰουλίων ἢ ὅπως δῆποτε ἂν αὐτὰ κατὰ χώραν καλοῖεν, καὶ ὑπὲρ τίνων αὐτὰ καὶ ποίων χωρίων ἀπαιτοῦσι, καὶ τὸ τῶν δεδομένων ποσὸν εἴτε ἐν εἰδεσιν εἴτε ἐν χρυσίῳ, ἀπειλῶν αὐτοῖς καὶ ζημίαν μεγάλην καὶ χειρὸς ἀφαιρέσειν, εἰ τὸ παραγγελλόμενον μὲν αἰεὶ, μέχρι δὲ νῦν μὴ φυλάξεν, μη τοῦ λοιποῦ γοῦν πᾶσι φυλάξαιεν τρόποις. Εἰ δὲ ὡς εἰκὸς ἀποργῆν ἐξευροῖεν τινα, λέγοντες μὴ 20 δύνασθαι τὴν τῶν ἰούγων ἐντιθέσθαι ποσότητα, μάλιστα μὲν κακογογεῖν αὐτοὺς νομιζομεν· πληρὴ ἀλλὰ μηδὲν ἐντεῦθεν βλαπτέσθω μήτε τὸ δημοσίον μήτε οἱ συντελεῖς. τὸ μὲν γὰρ δημοσίον ἀπροκρίτως ἅπαντα τὰ οἰκεία λαβέτω, καὶ τὰς ἐξ ἔθους γινομένας ἀπο- 25 δεῖξεις λαμβανέτωσαν οἱ ταῦτα κατατιθέοντες, μηδὲν ἀπαιτούμενοι πλεῖον· πρᾶγμα δὲ μὴδ' ὅτιον καταβλαπτέσθω. καὶ ἡ μὲν κατὰ τὸ σὺνήδες συντέλεια καταβλαπτεσθῶ παρ' αὐτῶν καὶ εἰσφερέσθω τῷ δημοσίῳ· μὴνέσθω δὲ εἰς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἡμῶν 30 ἐπάρχους τὰ περὶ τούτων, πρότερον ἀναγκαζομένων τῶν κηρσοναλίων τὰς καλουμένας ἐκθέσεις ἀκριβεῖς διδόναι, ὥστε ἐκεῖθεν γίνεσθαι τὴν τοῦ πράγματος διακρίσιν. οὕτω τε τέως τῶν κατὰ σὺνήθειαν δεδο-

tae reipublicae utilis et necessaria est. Auxiliabuntur autem tibi ad hoc etiam deo amabiles ecclesiarum defensores et oeconomi, nullum horum qui fiscalia tributa exiguntur abripientes exactioni, sed neque permittentes violentum aut seditiosum aliquid pati executionem inferentes, scientes quia, si quid tale gererint, de suo satisfacere fisco cogentur.

Coges autem publicos executores in suis desusceptis manifesta facere omnia, in quibus ea dederunt, zygocephalorum aut iugorum aut iuliarum aut quolibet modo per regiones nuncupantur, et pro quibus haec et qualibus praediis exigunt, et datorum quantitatem sive in speciebus sive in auro, interminans eis et damnum magnum et manus amputationem, si hoc, quod praecipitur quidem semper, usque nunc autem non custoditum est, non deinceps omnibus servent modis. Si vero, ut adsolet, declinationem inveniant aliquam, dicentes non posse iugorum poni quantitatem, maxime quidem eos malignari putamus, sed tamen nihil hinc laedatur fisco nec collatores. Fisco etenim sine praeiudicio omnia sua percipiat, et sollemniter celebrata suscepta percipiant, qui haec exsolverint, nihil exigendi amplius, causa vero in nullo laedatur. Et secundum consuetudinem quidem tributa solvantur ab eis et inferantur fisco, nuntietur autem ad gloriosissimos nostros praefectos de istis, primitus cogendis censualibus nuncupatas expositiones subtiliter dare, ut ex hoc fiat causae diiudicatio; et sic interim secundum consuetudinem

cap. VIII summarium extat B¹ 6, 3, 11. 12 (18 ex Theod.).

vatis et ipsis sacris aedibus et universae rei publicae cum utilis tum maxime necessaria est. Atque in ea re adiuvabunt te deo carissimi ecclesiarum defensores et oeconomi, qui neminem eorum a quibus publica tributa in provincia exiguntur, exactioni subtrahent ac ne permittent quidem, ut quid violenti aut seditiosi patientur qui executionem peragunt: nam scient, si tale quid fecerint, se ex propriis bonis satisfacere fisco coactum iri.

VIII. Coges autem publicos exactores, ut in apochis suis omnia, de quibus eas tradunt, manifesta faciant, id est et quantitatem capitum vel iugorum vel iuliarum vel si quo alio modo ea in provincia appellant, et pro quibus et qualibus praediis ea exigant, et quantitatem eorum quae data sunt sive in speciebus sive in auro; ut minteris iis et multam magnam et manus amputationem, nisi id, quod semper praecipitur nec tamen usque adhuc observatum fuit, certe in posterum omnibus modis observent. Quodsi nimirum effugium invenerint aliquod, ut dicant se quantitatem iugorum referre non posse, omnino eos fraudem facere putamus; nisi quod nihil inde damni afferatur neve fisco neve subditis. Nam fisco sine praeiudicio sua omnia accipiat, et securitates quae fieri solent accipiant qui illa deferunt, nec quicquam amplius ab iis exigatur, neque vero res ulla damno afficiatur. Et collatio quidem more solito facta ab iis deponatur atque in publicum inferatur, nuntietur autem de his ad gloriosissimos praefectos nostros, coactis prius censualibus expositiones quae vocantur accuratas edere, ut inde rei fiat diiudicatio. Itaque interim

3 οἱ θεοφ.] etiam deo amabiles ε || 4 κατὰ χώραν om. ε || 7 ἐπαγαγόντας L || γινώσκοντες Haloander] γινώσκοντας libri || 10 πράκτορας Lε] πράκτορας ἦτοι τοὺς ἀπαιτητὰς M ἀπαιτητὰς B || 12 τούτεστι τὸ τε ποσὸν om. ε || 13 ζυγοκεφάλων L || ἰούγων M] ἰούγων L ἰουγῶν Theod. ἰούγων Ath. cod., ζευγῶν γῆν B || ἢ ἰουλίων Mε (cf. nov. CXXVIII c. 1. 3 cum Iul.) || ἢ οὐλίων L om. B || ἢ ἰουγαλίων Haloander ἢ μιλίων Zachariae von Lingenthal zur Kenntniss des röm. Steuerwesens' 1863 p. 22 || 14 καλοῖεν LB] καλοῦσι M || 15 τὸ om. L δεδομένων L || 16 ἐν alterum om. M^a || 17 καὶ χειρὸς ἀφαιρέσειν om. LB || εἰς τὸ MB || 19 μὴ εἰ μὴ B || 19 φυλάξαιεν πᾶσι L || 20 ἀφ' ἑαυτῶν L^a ἀφορμῆν L² || 21 ἰούγων ML^b ἰουγῶν (vel ἰουγῶν) L^a ζευγῶν γῆν B ζευγῶν, γῆν M s. v. || ἐκτιθέσθαι Hombergkii (sed cf. Theod. Ath.) || 23 μήτε — μήτε LB] μὴδὲ — μὴδὲ M, negationem priore loco om. ε || 24 μὲν om. B || 25 λαβέτω — ἀποδείξεις om. M || 26 κατατιθέοντες B || 27 πρᾶγμα MB] τὸ πρᾶγμα LB καταβλαπτέσθω] παρ' αὐτῶν add. B || 28 ἡ μὲν ἡμᾶς L || 29 αὐτῶ L || 31 *ἐπάρχους libri (τοῖς ἐπάρχοις Ath. Theod.) || 32 κηρσοναλίων Bε κηρσοναλίων, s. v. ad κιν add. τόρων (sic) M κητόρων σουαλίων

L κηρσιτόρων Scringger || ἀκριβῶς Lε || 34 τε LBε] om. M || διδομένων LB

1 et om. R¹ || necessarie V¹ || est om. V || auxiliabuntur autem auxiliabuntur R^a || 2 ad hoc autem tibi V || 3 et om. O¹ || nullo V^a || 4 exigunt V³ vulg. || eripientes OT || exactio. V¹ || 5 uolentum aliquid aut seditiosum R¹ || aut] atque V || *exactioem (exactione R¹ V) libri (cf. 121, 20) || 6 scientes om. O¹ || 7 coguntur R || 10 autem om. R¹ || exactores vulg. || desuspectis O² || 11 eadem V¹ || 12 zygocephalorum V etygo (et ego R¹) cephalorum OR¹ || 13 regiones om. R¹ || 14 qualibus V³ qualibet RV¹ || praediis R || 15 in speciebus om. R¹ || interminans Heimbach] interminationes (et int. R) RVO || 16 eis] autem eis V || et manus amputa***** (amputationem V³) -- 17 quidem suppl. V² in spat. vac. || amputatione O || 17 praecipitur quidem et 18 non custoditum est bis ser. R¹ || 18 non prius om. V || 19 observent V || adsoluet V^a || 20 aliquem V || iugorum] p*ginorum V¹ p*ganorum V² paganorum (s. v. al. iugorum) V³ || 21 reputamus V || 22 tantum V || 24 suscepta om. R (desuscepta Beckius) || percipiat R² VO || 25 exsoluunt O soluerint R¹ || 26 ullo R¹ || redatur O¹ || 29 primitiis R || 30 hoc om. R¹

μένων δημοσίων ἀμέμπως εἰσκομιζομένων, ὅπερ ἂν ἐπὶ τοῖς ἀμφισβητούμενοις οἱ ἐνδοξότατοι ἡμῶν ἑπαρχοὶ κρίνοινεν, ἐπὶ τοῖς στασιαζομένοις τούτο κρατεῖν, ἀνάγκη ἔχοντων τῶν πρακτόρων μετὰ τὸ γνωσθῆναι τὴν ἀλήθειαν τὴν ἐπὶ τοῖς ζητούμενοις καὶ ἐπ' ἐκείνοις τοῦ λοιποῦ τὸ ποσὸν τῶν ὄντων ζυγοκεφάλων καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν ἡδη 1 (1B) διατεταγμένον ταῖς ἀποδείξεσιν ἐντάττειν. Οὐ συγχωρήσεις δὲ ἢ βουλευταῖς ἢ κηρσουαλίοις, ἤνικα πράξεις γίνονται χωρίων ἢ ἄλλως διανεμήσεις καὶ 10 εἰς ἕτερα πρόσωπα μεθίστανται κτήσεις, διαστροφαῖς χρῆσθαι τισι, καὶ μὴ μετατιθέναι παρὰ τῶν πωλησάντων εἰς τοὺς ἀγοραστὰς τὰ χωρία, ἀλλ' ἀναγκάσεις αὐτοὺς ἐν τῷ τρόπῳ παντὸς ποιῆσθαι τὰς μεταθέσεις ζημίας χωρὶς, εἰ δὲ φήσαιεν ἀπόρους εἶναι 15 τοὺς ἀγοραστὰς, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ποιεῖν τὴν μετάθεσιν, αὐτὸ τοῦτο ἐξετάσεις χωρὶς τῆς οἰασοῦν ζημίας. καὶ εἰ μὲν εὐπόροισιν οἱ ἀγορασταί, ἀναγκάσεις τοὺς τῶν δημοσίων προεστῶτας πᾶσι τῶν δημοσίων καὶ χωρὶς τῆς οἰασοῦν ζημίας ποιῆσθαι τὴν μετάθεσιν· εἰ δὲ 20 ταῖς ἀληθείαις αὐτοὺς εὐροῖς οὐ σφόδρα εὐπόρους, ἀναγκάσεις τοὺς πρῶτας αὐτὸ τοῦτο ὁμολογήσαι ἐν ὑπομνήμασιν, ὅτι κινδύνῳ αὐτῶν ἢ μετάθεσις γίνεται τῶν δημοσίων φόρων εἰς τοὺς παρ' αὐτῶν ἐωνημένους· τούτο ὅπερ ἐπὶ τῆς Εἰώας ἴσμεν ἐν πολλοῖς 25 γινόμενον ἔθνεσιν. οὕτω γὰρ οὔτε τὸ δημόσιον βλαβήσεται καὶ οἱ δημόσιοι φόροι παρὰ τῶν νεμομένων εἰσκομισθῆσονται, ὅπως ἂν μὴ ἕτεροι μὲν εἰεν οἱ νεμόμενοι, ἕτεροι δὲ οἱ συντελούντες. δεῖ γὰρ μάλιστα κατὰ τῶν νεμομένων φέρεσθαι τὰς συντελείας, ἀλλ' 30 οὐχὶ κατὰ τῶν μὴ κατεχόντων μηδὲ νεμομένων τὰ γήδια.

CAPUT IX.

ἸΓ Ἐκεῖνο μέντοι σε βουλόμεθα γινώσκειν ὡς, εἴποτε προεστῶμεν εἰς ἕτερας ἴσως παραγενέσθαι σε χώρας, προσήκον ἔστιν ἀρκοῦμεν σε τοῖς ἀπὸ τοῦ 35 δημοσίου φιλοτιμηθεῖσι μὴ προῖκα δαπανᾶν μηδὲ τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους ἐπιτροβεῖν, ἀλλ' ἐξ ἂν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας ὧν ἐδαπάνας, ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς ἕτερας γινόμενον χώρας ποιῆσθαι τὰς δαπάνας· μηδὲ ἀγγαρείαις τοὺς συντελεστὰς ἐπιτρέβοντα μήτε σὲ μήτε τὴν πει- 40

datis fiscalibus inculpabiliter inferendis: quod autem in his, quae dubitantur, gloriosissimi nostri praefecti iudicaverint, in his, quae moventur, hoc valere; necessitatem habentibus exactoribus, post cognitam 5 veritatem super his quaestionibus, et in illis de cetero quantitatem zygocephalorum et aliorum omnium adscribere, secundum quod a nobis iam ordinatum est. 1 Non permittas itaque aut curialibus aut censualibus, dum vendita sint praedia eorum aut in alias personas mutatur possessio, tergiversationibus uti quibusdam et non transferre a venditoribus ad emptores praedia, sed coges eos omni modo facere mutationes sine damno. Si vero dixerint minus idoneos esse emptores et propterea non fieri migrationem, hoc ipsum examinabis sine quolibet damno. Et si quidem idonei fuerint emptores, coges fiscalium praesules omnibus modis et sine quolibet damno celebrare transpositionem; si vero pro veritate eos inveneris non satis idoneos, coges venditores hoc ipsum profiteri ad gesta, quia periculo eorum transpositio fit fiscalium tributorum in eos, qui ab ipsis emerint; hoc quod etiam in Oriente novimus in multis fieri gentibus. Sic enim neque fiscus nocebatur et fiscalia tributa a possessoribus inferuntur, ut autem alii quidem sint possessores, alii vero collatores. Oportet enim maxime contra possessores fieri collationes, sed non contra non detinentes neque possidentes terras.

Illud tamen te volumus nosse quia, si quando praeceperimus ad alias forte proficisci te provincias, competens est contentum te his quae de fisco largiuntur non gratis expendere neque nostros subiectos atterere, sed ex quibus in provincia consistens expendebas, ex his ipsis et ad alias proficiscens regiones facere expensas, neque angariis collatores adficientem, neque te neque oboediens tibi officium,

cap. IX summarium extat Bf 6, 3, 15.

tributis, quae secundum consuetudinem dantur, integre illatis, quidquid de iis quae controversa sunt gloriosissimi nostri praefecti iudicaverint, id de rebus quae disceptantur obtineat: ut exactores necesse sit post veritatem in iis quae quaerebantur cognitam de illis quoque in posterum quantitatem capitum quae ex- 1 tent et reliquorum omnium, secundum id quod a nobis iam constitutum est, securitatibus inserere. Nec vero permittes sive curialibus sive censualibus, cum venditiones praediorum aut alius generis divisiones fiunt et in alias personas possessiones transferuntur, ut deviticulis utantur quibusdam neque ut praedia a venditoribus ad emptores transferant, sed coges eos omni modo sine detrimento translationes facere. Quodsi dixerint emptores esse inopes et propterea se translationem non facere, id ipsum sine ullo detrimento examinabis: et siquidem locupletes sint emptores, coges eos, qui publicis tributis praesunt, omnibus modis et sine ullo detrimento facere translationem; sin vera eos non admodum locupletes reppereris, coges venditores in actis id ipsum confiteri, suo periculo publica tributa transferri in eos qui ab ipsis emerint: id quod in Oriente scimus multis in provinciis fieri. Nam sic nec fiscus damno afficietur et publica tributa a possidentibus inferentur, ne alii sint qui possideant, alii qui conferant. Oportet enim maxime ad possessores pertineant collationes neque vero ad eos qui praedia non detinent nec possident.

IX. Illud vero te nosse volumus, si quando forte in alias provincias te proficisci iusserimus, decere te iis quae a fisco suppeditata sunt contentum non gratuito expensas facere neque nostros subditos atterere, sed ex quibus, cum in provincia esses, expensas faciebas, ex iisdem etiam cum in alia provincia sis, sumptus impendere; nec magis angariis collatores atterere neque te neque quod tibi praesto est offi-

1 εἰσκομιζομένην L¹ || 2 ἑπαρχοὶ L ὑπαρχοὶ MB || 3 κρίνοινεν L || ἐπὶ τοῖς στασιαζ. nescio an delenda sint || κρατεῖτω B κρατῆσαι L || 4 πρακτοκτόρων L || 5 ταῖς ἀποδείξεσιν ἐντάττειν] adscribere ε || 9 συγχωρήσεις L¹ || ἢ βουλ. ἢ κηρσ.] τοῖς κτήτορσιν B || κηρσουαλίοις M || 10 ἄλλως διανεμήσεις καὶ om. ε || 11 διαστροφῆς L¹ || 17 τῆς om. B || 27 τὸν L¹ || 31 *μήτε libri || 34 παραγίνεσθαι B || 40 *μηδὲ σὲ μηδὲ libri

1 inculpabiliter inferendis R || quod autem RVO, quidquid vulg. || 3 haec R² || 5 in illis] ••llis R¹ || 6 zygocephalorum V etygocephalorum O || et aliorum om. O¹ || omnium om. V || 8 permittat R¹O¹ permittes vulg. ||

9 sunt vulg. || 10 uti] •• R¹ || 12 omni modo RV²O] omnino modo V¹ omnino vulg. || 16 emptores et propterea non fieri migrationem coges R¹ || 21 emerint RO] emunt V vulg. || 23 fiscus RV¹O] fisco V³ vulg. || 24 inferentur vulg. || autem RVOT] non vulg.; leg. haut? || 25 collatores] fieri non potest add. V³ || 27 non post contra om. R¹V || neque non posse R² || 33 tantum VO¹ || tef R¹ || quando] quam V¹ || 34 perceperimus R¹ || forte — 124, 3 non ultra ter] scr. R² in ras. 5 versuum || 35 contentum te V te contentum R || 38 et ad alias] ad illas R || proficiscentem vulg. || 39 collatores V¹ || 40 affigentem (s. v. t affigere) R || neque te om. R || neque oboed.] neque om. V¹

Θομένην σοι τάξιν, ἀλλ' οἰκείους μὲν ὑποζυγίους, οἰκεία δὲ δαπάνη ποιῆσθαι τὴν πορείαν. Αὐτοῦ τούτου φυλαττομένου κἂν εἰ μὴ ὑπερόριος γένοιτο, ἀλλὰ τὰς τῆς ἐπαρχίας διὰ τινὰ πρόφασιν ἀναγκαίαν περινοστοῖς πόλεις.

sed propriis quidem subiugalibus, propria quoque expensa agere iter; hoc ipsum custodiendo, vel si non ultra terminos properes provinciae, sed propter quandam occasionem necessariam circumneas civitates.

CAPUT X.

(14) Τοὺς γὰρ δὴ καλουμένους τοποτηρητὰς διδόναι τοὺς ἀρχοντας ἐν ταῖς πόλεσι τῆς ἐπαρχίας ἧς ἡγούνται, κἂν εἰ spectabiles κἂν εἰ λαμπρότατοι κἂν εἰ ἡγεμόνες ἔσιν, πᾶσιν ἀπαγορευόμενον τρόποις. Ἀλλὰ μὴδὲ εἰ στρατιώται τινες ἐποιντό σοι, μὴδὲ ἐκείνοις 10 πρότερα συγχωρεῖν δαπανᾶν, ἀλλ' ἐκ τῶν οἰκείων σιτησέων. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο πράξαιεν, ἀλλ' ἐκ τῶν συντελών δαπανήσαιεν καὶ ἀγγαρείας λάβοιεν, πᾶν ὅσον ἂν ζημοῖτο τὸ ὑπὸ ἡμῶν, τούτο ἐκ τῶν αὐτῶν σιτησέων εἰσπράξας οἰκείῳ κινδύνῳ τοῖς ἡδικημένοις ἀπο- 15 σώσεις.

Eos autem qui vocantur loci servatores dare iudices in civitatibus provinciae cui praesident, licet spectabiles viri vel clarissimi vel praesides sint, omnibus interdictionis modis. Sed neque si milites aliqui sequantur te, nec illos gratis permittas expendere, sed ex propriis emolumentis. Si vero non hoc egerint, sed ex tributis expenderint et angarias acceperint, omne quidquid damnificanti subiecti hoc ex eorum emolumentis exigens proprio periculo 15 laesis salvabis.

CAPUT XI.

(1E) Οὐ μὴν οὐδὲ προφάσει θρησκευτικῶν τε καὶ αἰρέσεων ζητήσεως συγχωρήσεις τινὶ τὴν ἐπαρχίαν λεηλατεῖν, ἢ ἄλλως τοιαύτην τινὰ πρόσταξιν ἐγχειρισθῆναι ἐπὶ τῆς χώρας ἧς ἀρχεῖς, αὐτὸς δὲ προνοήσεις, 20 μετὰ τοῦ προσήκοντος καὶ τοῦ συμφέροντος τοῖς δημοσίοις, καὶ τοῦ τὰ τοιαῦτα ἀνερευνᾶν καὶ μὴ συγχωρεῖν τι παρὰ τὰς ἡμετέρας γίνεσθαι προτάξεις προφάσει θρησκευτικῶν. Εἰ δὲ κανονικὸν εἴη τὸ ἐπιζητούμενον, ἅμα τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας ταῦτα 25 διακριθῆναι, εἴτε ἐπίσκοποι ἀμφισβητοῦσιν εἴτε ἑτεροί τινες, καὶ τῷ πράγματι διδόναι θεοφιλεῖ τε καὶ πρόποντα ὄρον, ὃς καὶ τὴν πρόπονσαν τιμὴν τῇ ὀρθοδόξῳ φυλάξει πιστεῖ καὶ τὸ ἀξίμιον περιποιήσει τοῖς δημοσίοις καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσει τὸ ἀνεπηρέα- 30 στον φυλάξει.

Neque occasione religionum haeresumque quaestionis permittas alicui provinciam commovere aut aliter quandam praeeptionem iniungi provinciae cui praesides; ipse vero providebis cum competenti utilitate fiscalibus, et quae talia sunt perscrutari, et non permittere aliquid circa nostras fieri praeeptiones occasione religionum. Si vero canonicum sit quod quaeritur, una cum metropolita provinciae haec disponere et decernere, sive episcopi dubitent sive alii quidam, et causae dare deo amabilem et decibilem terminum, qui et decentem orthodoxam custodiat fidem et indemnitate procurat fiscalibus et nostros subiectos servet inviolatos.

CAPUT XII.

(15) Δεῖ δὲ σε καὶ τοίνυν πᾶσαν τιθεσθαι πρόνοιαν τοῦ ἥνεκα τις ἀξίως φανεῖν ποινῆς, ἐκείνων μὲν κολάζειν, τῶν δὲ πραγμάτων αὐτοῦ μὴ προσάπτεσθαι· ἀλλὰ συγχωρεῖν ταῦτα τῷ γένει καὶ τῷ νόμῳ καὶ τῇ 35 κατ' ἐκείνων φέρεσθαι τάξει. οὐ γὰρ τὰ πράγματα ἐστὶ τὰ πλημμελοῦντα, ἀλλ' οἱ τὰ πράγματα κεκτη-

Oportet autem te et in hoc omnem ponere providentiam, dum aliquis dignus apparuerit poena, illum quidem punire, res autem eius non contingere, sed sinere eas generi et legi et secundum illum ordinem. Non enim res sunt quae delinquant, sed qui res

cium, sed propriis iumentis, propriis sumptibus iter facere. Atque hoc idem observandum est etiam si fines provinciae non egrediaris, sed ipsius provinciae urbes propter causam aliquam necessariam peragres.

X. Iam quominus vicarios qui vocantur instituunt magistratus in urbibus provinciae, cui praesunt, licet vel spectabiles vel clarissimi vel praesides sint, omnibus modis prohibemus. Verum ne milites quidem si qui te sequantur, eos patiaris gratuito facere expensas, sed de propriis annonis. Si vero id non fecerint, sed ex subditis sumptum fecerint et angarias acceperint, omne quocumque subiecti afficiantur detrimentum ex illorum annonis exactum proprio periculo iis, qui iniuriam passi sunt, restitues.

XI. Sed ne religionum quidem et haeresium inquisitionis nomine permittes cuiquam provinciam despoliare aut alio modo eiusmodi aliquod mandatum in provincia, cui praees, administrare. Sed ipse providebis, ut cum dignitate et publicarum rerum utilitate etiam in talia inquiras, neve quocumque patiaris contra nostras iussiones religionum nomine fieri. Quodsi canonicum sit id, de quo quaeritur, una cum metropolitano provinciae id diiudices, sive episcopi sive qui alii disceptent, causaeque des pium ac dignum finem, qui et honorem quo digna est orthodoxae fidei custodiat et securitatem publicis rationibus praestet et subditis nostris incolumitatem servet.

XII. Oportet autem te in hoc quoque omnem curam ponere, ut, cum quis poena dignus videatur, illum quidem poena afficias, bona autem eius non aggreddiaris, sed sinas haec generi et legi et ordini ex lege recepto committi. Neque enim res peccarunt, sed qui res possident; at inverso ordine dignos quidem

1 οἰκοῖς L¹ || 4 τῆς ἐπαρχίας cum ὑπερόριος γένοιτο iunxit s || περινοστοῖς Haloander] περινοστεῖς ML περινοστῆς B || 6 γὰρ δὲ] autem s || 7 τοῖς] τὰς L¹ || 8 εἰ sepestabiles (s. v. περιβλεπτοί) M εἰσπεκταβλίλοι L εἰ περιβλεπτοί B || κἂν οἱ εἰγεμόνες M || 10 ἐκείνους B^c || 12 συντελών MB^γ συντελεστών LB^f (tributis s) || 13 δαπανήσαιεν LB || ἀγγαρείας L || 14 τὸ om. L || 15 ἡδικημένοις] ἡμετέροις L || 19 τινὰ τοιαύτην LB || 21 καὶ τοῦ] τοῦ om. B || 22 τοῦ] om. LB || 23 παρὰ] circa (i. e. περι) s || 24 Εἰ δὲ — 31 φυλάξει om. BL || 28 τὴν πρόπονσαν — πιστεῖ] decentem orthodoxam custodiat fidem s || 34 δὲ] om. L || 36 κατ' ἐκείνων] κατ' ἐκείνων L¹ ἐκείνων B^c || φέρεσθαι om. s

1 quidem] quibus V || 2 ipsum] ipso vulg. || si non]

sine O¹ || 3 propter] per V || 4 necessarias R || *circumeras V¹ || 10 aliqui sequantur O sequatur aliquid R || te om. RV || illo V¹ || 12 sed] si O || tributariis Zachariae || et] etiam R || 15 saluabis VTO¹] seruabis R²O² vulg., om. R¹ || 17 haeresiumque vulg. || 19 quadam (quodam R¹) praeeptione RO || iniungi] unigeniti (erasum) R || prouintiam R || 21 talia Zachariae] alia libri || 22 circa RVO] contra vulg. || 23 fit? R¹ || 24 disponere et delenda videntur || discernere R || 25 dubitetur R¹ || sive] si O¹ || 27 decentem RV²O decente V¹ decenter vulg. || 28 nostros] nos O¹ || 32 aut O || in om. V¹ || 33 dignis R¹ || 34 eis V¹ || contigere V || 35 illum (illud O¹ ipsum V) ordinem RVO¹T] illam ordini vulg.

μείνει· οἱ δὲ ἀντιστρέφοντες τὴν τάξιν τοὺς μὲν ἀξίους ποινῆς ἀφαιροῦνται, τὰ δὲ ἐκείνων ἀφαιροῦνται πράγματα, ἑτέρους ἀντ' αὐτῶν τιμωροῦμενοι, οὓς ὁ νόμος ἴσως ἐπὶ τὴν ἐκείνων ἐκάλεε διαδοχῆν.

possident; at illi reciprocantes ordinem eos quidem qui digni sunt poena dimittunt, illorum autem auferunt res, alios pro illis punientes, quos lex forte ad illorum vocavit successionem.

CAPUT XIII.

(IΖ) Προστασίας δὲ ἀδίκους, ἃς μανθάνομεν ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐπαρχίαις γίνεσθαι, πᾶσι μετελεύσει τρόποις, οὐ συγχωρῶν οὐδενὶ τοῦς ἑτέρων βίους ἐνεργολαβεῖν, οὐκ οἰκιοῦν ἑαυτῶ τὰ χωρία τὰ μηδαμῶθεν αὐτῶ προσήκοντα, οὐκ εἰς τὴν ἑτέρων βλάβην ἐπαγγελλεσθαι προστασίας, οὐχ, ὅπως ἂν ἀποστειροῖεν τὸ δημοσίον, τὴν ἑαυτῶν ἰσχὴν ἀντιτάττειν. ἀλλὰ μὴδὲ ἔστω σοι φροντίς, ὅποιας ἂν εἴεν οἱ ταῦτα πράττοντες δεσποτείας· ἀρκέσει γὰρ σοι διὰ πάντων πρὸς τελευτάτην ἰσχὴν ὅ τε νόμος ἢ τε τῆς βασιλείας ευμένεια.

5 Patrocinia quoque iniusta, quae cognoscimus in nostris provinciis fieri, omnibus corrige modis, non sinens ulli aliorum vitas in se suscipere, non ampliare sibi praedia nullo modo ei competentia, non in aliorum laesionem promittere patrocinium, non quemadmodum fraudent fiscum suam virtutem obicere. Neque sit tibi cura, cuiuslibet sint haec agentes domini; sufficit etenim tibi per omnia ad perfectam fortitudinem et lex et imperii favor.

15

CAPUT XIV.

(IΗ) Ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰσδεχομένους ἀλλοτρίους γεωργούς οὕτω μισήσεις, οὕτως ἀναγκάσεις θάττον ἀποδοῦναι τοὺς ληφθέντας κακῶς, ὡς, εἰ μέχρι πολλοῦ μείναιεν ἀπειθοῦντες, ἅπαν ὅσον ἀπορον τῆς ἐπαρχίας ἐστί, τοῦτο ταῖς ἐκείνων κτήσεσιν ἐπιθήσεις. Εἰ δὲ ἐν ἑτέραις ἐπαρχίαις οἱ γεωργοὶ λέγονται καθ' ἑστίαναι, γράμμασι χροῖα δημοσίοις πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχίων ἐκείνων ἡγουμένους, ὥστε αὐτοὺς τοὺς ἐν αὐταῖς περνεύοντας γεωργούς συνομολογοῦντας ἢ ἐλεγχομένους παραδίδοσθαι τοῖς κεκτημένοις καὶ ἐπαγγεσθαι πρὸς τὴν ἐπαρχίαν ἢς ἀρχεῖς, καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας σφοδρότερον μετιέναι τῇ τῶν ἀπόρων ἐπιβολῇ. προσῆκον γὰρ ἐστὶ τὸν τὰ τοιαῦτα σπεύδοντα τὸ ἐντεῦθεν ἀποπον καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἐλάττωσιν ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας μαθεῖν, ὅπως ἂν ἐλαττούμενος γινώσκῃ, πόσον ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν τε καὶ πλημμελεῖν εἰς ἑτέροισ. Τοῦτο δὲ πράξεις, εἴτε οἱ τὰ χωρία κεκτημένοι κατὰ χώραν εἰσὶν εἴτε τινῶν ἑτέροις προσήκοντων φροντισταὶ καθ' ἑστίαναι. δεῖ γὰρ καὶ τοὺς κεκτημένους ἐκεῖνα μόνον ἔχειν ἄπερ αὐτοῖς 35 δίδωσιν ὁ νόμος, καὶ τοὺς προνοοῦντας τῶν ἀλλοτρίων ἐκείνων προϊστασθαι μόνον ἄπερ κατὰ μίσθω-

Sed etiam suscipientes alienos agricolas sic odio habebis, sic compelles cito reddere quod suscipiunt male, ut, si plurimum manserint inobedientes, omne quidquid onus provinciae est sic illis possessionibus imponens. Si vero in aliis provinciis agricolae dicuntur esse constituti, litteris uteris publicis ad provinciarum praesides, ut in eas fugientes agricolas confitentes aut convictos tradant possessori-bus, et revocentur ad provinciam cui praesides, et inobedientes vehementer corripies minus idoneorum adiectione. Competens est enim talia studentem [quod] hinc onus et rerum deminutionem in sua facultate cognoscere, ut minoratus cognoscat, quantum est laedere et delinquere in alios. Hoc ipsum age, sive praedia possidentes in provincia sint sive aliquorum alii competentium gubernatores sint. Oportet enim et possessores illa solum habere quae eis dat lex, et gubernatores alienarum illis praeesse solummodo quae per conductionem aut alium legitimum

cap. XIII summarium extat Bf 6, 3, 16.

poena dimittunt, res vero illorum auferunt, alios pro iis punientes, quos forte lex ad illorum successionem vocavit.

XIII. Iniusta vero patrocinia, quae in nostris provinciis fieri cognovimus, omnibus modis persequeris, non passus quemquam aliorum vitas actionibus redimendis quaestui habere, non sibi vindicare praedia quae nihil ad se pertineant, non in aliorum damnum polliceri patrocinium, non ut fiscum spolient suam auctoritatem opponere. Sed ne id quidem cures, ad quaecumque dominium pertineant qui haec agant: sufficere enim tibi per omnia ad plenissimam potestatem tam lex quam imperatoris benevolentia.

XIV. Sed eos quoque, qui alienos colonos recipiunt, ita odio habebis, ita compelles ut cito reddant temere receptos, ut, si per longius tempus contumaces permanserint, omne quidquid sterile est in provincia, id illorum possessionibus adicias. Quodsi coloni in aliis provinciis morari dicuntur, litteris uteris publicis ad praesides provinciarum illarum, ut coloni ipsi, qui eo confugerunt, confessi aut convicti dominis tradantur et in provinciam, cui praesides, reducantur, atque ut in contumaces gravius animadvertant sterilius praediorum adiectione. Decet enim eum qui eiusmodi rebus operam dat, incommodum quod inde sequitur et rerum deminutionem in suis bonis sentire, ut damno affectus intellegat, quantum sit iniuste agere et peccare in alios. Hoc vero facies, sive, qui praedia possident, in provincia sunt sive rerum ad alios pertinentium curatores constituti sunt. Oportet enim et possessores illa tantum habere, quae lex iis tribuit, et qui aliena curant, illis tantum praeesse, quae per locationem vel per alium aliquem

2 ἀμφιῶσιν L¹ || 4 τὴν] τῶν L || ἐκάλεας L¹ || 5 ἐν] ἐπὶ B || 6 μετελευτήσαι L¹ μετελεύσει L² || 7 τοὺς ἑτέροισ L¹ τῶν ἑτέρων L² || βίους] οὓς L¹ δίκαια? L² || ἐργολαβεῖν BL || 8 τὰ χωρία L] χωρία MB || 9 τὴν] τῶν L¹B || 11 ἑαυτῶν LBε] ἐπ' αὐτὸν M ἐπ' αὐτὸ Scrimger ἐπ' αὐτοῖς Hombergk || ἀλλὰ om. LBε || 13 ἀρκέσει B || 14 τελευτάτην L¹ || 16 καὶ om. B || 18 πολλοὺς L¹ || 19 μείναι ἐν M || ἀπειθοῦντας L || 20 τοῦτο] οὕτω ε? || 23 ἐκείνων et αὐτοῖς om. ε || ἡγεμόνοισ L¹ ἡγεμόνας L² || 32 τοῦτο] hoc ipsum (i. e. ταῦτο) ε || 37 μόνων B || μισθωτῆν L¹

siones R² || 5 iniusti R¹ iniustilis O¹ || 6 corrigi RVO corrigere T, corriges Heimbach || 7 sinentes RVO || suscipere suppl. V² in spat. vac. || amplificare V amplificare O¹ || 8 ullo (ull. V¹) RV || 9 lesione V || 11 tibi sit V || cuiuslibet V¹ || 13 fortitudine V¹ || lex et] et om. O || 16 sic] si O * (ut?) V¹ || 17 quod* suscipiunt V¹ || 19 sic om. vulg. || illis VO] illius RT illorum vulg. || 20 imponens RVO] hoc impones vulg. || 21 dicentur R || 22 ea V || 23 coniunctos R || tradat RVO || 27 quod RO ** V¹. quidem V²T; om. vulg. || et rerum om. V¹ || diminutione V || tua O || 29 hoc] Sed hoc T vulg. || agere R¹; leg. ages? || 30 prouintiam R || aliquo R¹ || 31 gubernatores om. O || 34 aliud R¹

1 ille V¹ || *reciprocant (reciprocatur R¹) libri || 2 illorum] eorum O || auferetur R referunt V || 4 succes-

σιν ἢ καθ' ἕτερον νόμιμον αὐτοῖς παραδέδοται τρό-
πον, τῶν δὲ ἀλλοτριῶν ἀπέχεσθαι, καὶ μὴ προνοεῖν
μὲν ἑτέρων, ἀδικεῖν δὲ ἄλλους καὶ ἑαυτοῖς κέρδος
ἀσεβῆς ἐντεύθεν πορίζειν.

eis sunt tradita modum, extraneis autem abstinere,
et non providere quidem aliis, laedere vero alios et
sibimet lucrum impium hinc acquirere.

CAPUT XV.

(IΘ) Σανίδας δὲ ἐπιτιθέναι χωρίοις ἀλλοτρίοις ἢ
ἐργαστηρίοις ἐν πόλεσι διακειμένοις καὶ ἐπιγράφειν
τὰς ἑαυτῶν προσηγορίας οὕτω τοῖς τολμῶσιν ἐπικιν-
δύνον καταστήσεις, ὡς γινώσκεις, ὅτι ταῦτα πράτ-
τοντες αὐτοὶ τῆν ἑαυτῶν περιουσίαν προσάφουσι τῷ
δημοσίῳ. Εἰ γὰρ πρᾶγμα μόνη τῇ βασιλείᾳ καὶ τῷ
δημοσίῳ δεδομένον περὶ τὸ τίς ὑφαρπάξει, ἐν τοῖς
ἑαυτοῦ μανθανέτω τὴν πείραν, καὶ τοῖς αὐτοῦ πράγ-
μασι τίτλων ἐπιτιθεμένων δημοσίαν γινέσθω τοῖς
ἄλλοις παράδειγμα σωφροσύνης, οἵπερ εἰ τῶν αὐτῶν
ἀφαινοτο κακῶν, ταῖς ὁμοίαις ποιναῖς ὑποκείσονται.
Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα φυλάξεις, γινώσκων τὴν ἡμετέ-
ραν περὶ σε προαίρεσίν τε καὶ γνώμην, ὅποια μὲν
τίς ἔσται πλημμελοῦντός σου, ὅποια δὲ εὐδοκιμοῦντος
καὶ τοῖς ἡμετέροις ἀκολουθοῦντος παραγγέλμασί τε
καὶ νόμοις.

5 Titulos autem imponere praediis alienis aut erga-
steriis in civitatibus constitutis, et superscribere sua
vocabula ita praesumentibus periculosum constitues,
ut agnoscant, quia haec agentes ipsi suam substan-
tiam applicabunt fisco. Si enim causam soli imperio
et fisco datam temptaverit aliquis abripere, in suis
agnoscat experimentum et suis rebus titulis impositis
publicis fiat aliis exemplum abstinentiae, qui si isdem
implicatur malis, similibus poenis subduntur. Haec igitur
omnia observa, sciens nostram circa te voluntatem atque
sententiam, qualis quidem erit delinquente te, qualis
autem probato et nostra sequente praecepta ac leges.

20

CAPUT XVI.

(Κ) Ἄμα δὲ ἐπιβαίης τῆς χώρας, συγκαλεσάμενος
ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ μητροπόλει καθεστῶτας, φημὲν
δὲ τὸν τε θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον τὸν τε εὐαγγέ-
λῆρον τοὺς τε ἐν τέλει τῆς πόλεως, ἐμφανῆ καταστή-
σεις ταῦτα ἡμῶν τὰ θεῖα παραγγέλματα ἐπὶ πράξεως
ὑπομνημάτων. Καὶ προθήσεις τε τὸ ἰσὺν τῶν
αὐτῶν δημοσία οὐ μόνον ἐπὶ τῆς μητροπόλεως, ἀλλὰ
καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τῆς ἐπαρχίας πόλεσι, πέμπων αὐτὰ
διὰ ταξεωτῶν σὺν ζημίαις χωρὶς· ὡς τε ἅπαντας γι-
νώσκεις ἐφ' οἷς παρελαβες τὴν ἀρχήν, καὶ ὄραν, εἰ
ταῦτα φυλάττεαι καὶ τῆς ἡμετέρας ἀξίον σαντὸν ἀπο-
δεικνύεις κρίσεως.

Mox autem ut ingredieris provinciam, convocatis
omnibus in metropoli constitutis (dicimus autem deo
amabili episcopo et venerabili clero et nobilibus civi-
tatis), insinuabis haec nostra sacra praecepta sub
gestorum insinuatione, et propones exemplar eorum
publice non solum in metropoli, sed (et) in aliis
provinciae civitatibus, transmittens ea per officiales
tuos sine damno, ut omnes agnoscant, in quibus
suscepisti cingulum, et videant, si haec conservas et
nostro dignum temet ipsum ostendis iudicio.

CAPUT XVII.

(ΚΑ) Ταῦτα γὰρ φυλαττόμενα παρὰ σοῦ ποιήσει
σοι τὴν παρούσαν ἀρχὴν χρονιωτέραν τε καὶ εὐκλε-
στεράν· εἰ γε πρὸς τοῖς ἄλλοις μηδὲ ὀπλοφορεῖν τῶν
οὐκ στρατιωτῶν τιμὴν συγχωρήσεις· ταῦτά σε θεῶ
καὶ τοῖς νόμοις καὶ ἡμῖν προσφιλή καταστήσει. Κά-
κεινον δὲ προνοήσεις ὥστε, εἰ τις τῶν τοῦς δημοσίων

Haec conservata apud te faciunt praesentem tibi
cingulum diuturniorem et gloriosiorum: si quidem
super alia neque armis uti non militantem aliquem
permittes; haec te et deo et legibus et nobis caris-
simum constituunt. Sed et illud providebis ut, si

cap. XV summarium habet Bf 6, 3, 22 ex Theod.

legitimum modum iis tradita sunt, ab alienis autem abstinere, nec vero aliis quidem prospicere, alios autem iniuria afficere et sibi impium inde lucrum comparare.

XV. Tabulas vero imponere praediis alienis vel ergasteriis quae in civitatibus extant, suaque nomina inscribere ausuris adeo periculosum statues, ut sciant se si hoc fecerint sua ipsos bona fisco applicaturos esse. Nam si quis rem soli imperio et fisco datam arripere conetur, in suis bonis periculum agnoscat titulisque publicis in suis rebus impositis fiat ceteris exemplum continentiae, qui quidem si eadem mala aggrediantur, similibus poenis subiacebunt. Haec igitur omnia custodies, sciens nostra de te voluntas et sententia qualis quidem sit futura, si delinquas, qualis autem, si probatus sis et praeceptis nostris atque legibus obsequaris.

XVI. Simulac vero provinciam ingressus sis, convocatis omnibus qui in metropoli constituti sunt, deo carissimum episcopum dicimus et venerabilem clerum et primores civitatis, haec nostra sacra praecepta per actorum instrumenta manifesta reddes. Atque exemplum eorum publice propones non solum in metropoli sed etiam in reliquis provinciae civitatibus, mittens ea per officiales tuos sine dispendio: ut omnes cognoscant, qua condicione magistratum susceperis, videantque, num haec observas et nostro te dignum ostendas iudicio.

XVII. Haec enim si a te servabuntur, praesentem potestatem tibi et diuturniorem et clariorem efficient: si modo praefer cetera ne arma quidem gestare cuiquam nisi qui miles sit permittas: haec te deo et legibus et nobis carum reddent. Illud quoque prospicies, ut, si quando quis eorum qui publicos

1 δέδοται B || 2 ἐπέχεσθαι B^c || προνοεῖν νοεῖν L¹ ||
6 καὶ om. B || 9 τῷ δημοσίῳ in ras. B^c || 10 πράγματα
L || 11 δίδόμενα L || περιώ*o L¹ || 13 γινέσθω L] γε-
νέσθω M γίνεσθαι B || 16 τῶν ἡμετέρων L¹ || 17 περὶ
σε] σὲ L¹ σοὶ L² || 24 ἐντελείς L² || 26 τὸν B ||
28 ταῖς ἐπαρχίαις L || αὐτῶν L¹ || 29 ἅπαντες L ||
33 γὰρ om. LB^c || 36 θεῶ] et deo ε || 37 κάκεινο* L

3 sibimet et lucrum VO || 6 subscribere V || 7 con-
stitutes] consentiens R¹O² esse sciens O² esse scias (suppl.
V² in mg.) R²V || 8 agnoscat R || ipsi quidem suam OT ||
9 applicabunt V || fisco datam temptaverit si R^a || solo
V¹ || 10 temptaverint V¹ || arripere vulg. || 11 et suis] suis

et V¹ || 12 alios R¹ || 13 si iisdem vulg., hisdem RVOT ||
subduntur om. R¹ || 15 voluntatem circa te V || senten-
tiam] [*** V¹ || quali V¹ || 16 *nalis V¹ || probato te V²
*ato V¹ || nostram O¹ || 17 consequente (consequentes R²)
R || legis libri || 21 sq. convocatis omnibus in metropoli
constitutis vulg.] convocans omnes in metropoli (metropoli-
m O) constitutos RVTO || 22 deo R vulg.] de O om. V ||
24 uestra R¹ || praeceptorum subiectorum R¹ || 25 pre-
pones O praeponens VT || eorum V || 26 metropoli V me-
tropolitibus T || et addidi (etiam add. vulg.) || 27 proutiis
VT || ca] eam RVOT || 33 haec VO] et R et haec T ||
35 non — 36 deo suppl. V² in spat. vac. || 36 hoc VT ||
clarissimum V

δορυβους ἀνιστόντων πειραδείη ποτὲ τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως ἀποφυγεῖν ἢ μόνος ἢ καὶ μεθ' ἑτέρων καὶ γενέσθαι κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἢς ἀρχεῖς, ἀνιχνεύσαι τὸ περὶ τούτου καὶ ἐξετάζειν σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ καὶ ἐν ἀσφαλεῖ καθιστᾶν καὶ μνηστεῖν ἐνταῦθα, εἰ πολλὰς τῶν ἐπιζητουμένων εἴη προσώπων· ὥστε ἀγασθῆαι κατὰ ταύτην τὴν εὐδαιμόνα πόλιν καὶ ποιῆσθαι ὑπέχειν, ἃς ὁ νόμος ἐπὶ τῶν τοιούτων διέταξεν.

Dat. xvi. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons.

[a. 535.] Dat. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons.

quis eorum, qui populum in turbas sollicitant, temptarit aliquando ab hac magna civitate fugere aut solus aut cum aliis et venire in provinciam cui praees, quatenus investigare de hoc et examinare cum omni subtilitate et cum cautela constituere et nuntiare hic, si forte dignae inquisitione sint personae et adduci ad hanc felicissimam civitatem et poenas sustentare, quas lex de talibus constituit.

III

10

XVIII.

Coll. III tit. 5

ὍΣΤΕ ΤΗΝ ΝΟΜΙΜΟΝ ΜΟΙΡΑΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΕΙΝΑΙ, ΕΙ ΜΕΧΡΙ ΜΕΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΕΙΗΣΑΝ ΟΙ ΠΑΙΔΕΣ, ΟΥΓΚΙΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ, ΕΙ ΔΕ ΥΠΕΡ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΕΙΣΙΝ ΟΙ ΠΑΙΔΕΣ, ΟΥΓΚΙΑΣ ΕΞ. ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΟΙ ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΑΙΔΕΣ, ΓΗΗΣΙΑΣ ΜΗ ΥΠΟΥΣΗΣ ΓΟΝΗΣ, ΔΥΟ ΟΥΓΚΙΑΣ ΔΑΜΒΑΝΟΥΣΙ ΣΥΝ ΤΗ ΜΗΤΡΙ. ΚΑΙ ΟΤΙ ΚΑΙ ΕΞ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΑΡΜΟΤΤΕΙ Η ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ, ΕΙ ΜΗ ΚΩΛΥΣΕΙ ΡΗΤΩΣ Ο ΤΕΣΤΑΤΩΡ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗΣ ΑΠΟ ΓΟΝΕΩΝ ΕΙΣ ΠΑΙΔΑΣ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΡΝΟΥΜΕΝΟΥ ΤΗΝ ΙΔΙΑΝ ΣΥΓΓΡΑΦΗΝ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΤΕΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

Imp. Iustinianus Augustus Iωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπαρχῶ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐω praetorίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἦδη μὲν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ καὶ ὡς ἂν τις εἴποι καλῶς παρὰ θεοῦ συστάσῃ πολιτεία, τῇ Ῥωμαίων φαμέν, πολλὰ περὶ διαθηκῶν διεσπούδαται τὰ καὶ μετὰ τὰ τῶν νόμων βιβλία τῶν τοιούτων καθέστηκε· καὶ οὐ μόνον οἱ πάλοι σοφοὶ ταῦτα γεγραφήκασιν οὐδὲ ἡ τῶν εὐσεβῶν μονάρχων ἐξουσία,

R. DE TRIENTE ET SEMISSE ET SUCCESSIO-NIBUS FILIORUM ET NEPOTUM NATURALIUM VEL COLLATIONIBUS VEL DISTRIBUTIONIBUS, NEC NON LITTERARUM AUT ANNUMERATIONUM ATQUE RERUM EX QUIBUS DETINENT INFITATIONIBUS R.

Imp. Iustinianus A. Iohanni pp.

(Praefatio.) Iam quidem magnae huic et, ut ita quis dicat, bene a deo constitutae reipublicae, dicimus Romanorum, plurima de testamentis disposita sunt, et pleni legum codices de talibus consistunt, et non solum antiqui sapientes haec scripserunt aut priorum potestas imperatorum, sed etiam a nobis

Nov. XVIII (= Coll. III tit. 5: gloss.) Graece extat in ML, cap. 1—4, 6—11 in B variis locis. — Epit. Theod. 18, Athanas. 9, 2 (cf. περὶ διαφορῶν ἀγαγνομάτων § 12). Julian. const. XXXIV.

tumultus excitant, ex hac magna urbe sive solus sive etiam cum aliis aufugere conetur et in provincia, cui praees, morari, investiges eum resque eius et cum omni diligentia examines et in custodia teneas atque huc denunties, si forte sit ex iis personis, quae requiruntur, ut ad hanc felicem urbem ducatur et poenas subeat, quas lex de talibus constituit.

XVIII.

UT LEGITIMA PORTIO LIBERORUM, SI USQUE AD QUATTUOR SINT LIBERI, QUATTUOR UNCIAE, SIN PLUS QUATTUOR SINT LIBERI, SEX UNCIAE SINT. ET UT AB INTESTATO LIBERI NATURALES, SI SUBOLES LEGITIMA NON EXTAT, DUAS UNCIAS ACCIPIANT CUM MATRE. ET UT TAM EX TESTAMENTO QUAM AB INTESTATO COLLATIO COMPETAT, NISI TESTATOR EAM NOMINATIM PROHIBUERIT. ET DE DIVISIONE A PARENTIBUS INTER LIBEROS FACTA. ET DE EO QUI MANU PROPRIA SCRIPTA INFITIATUR. ET DE ALIIS CAPITIBUS.

Imp. Iustinianus A. Iohanni gloriosissimo praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Iam quidem ab hac magna et quod facile aliquis dixerit bene a deo constituta re publica, Romana dicimus, multa de testamentis agitata sunt, ac pleni sunt legum libri eiusmodi rebus. Neque antiqui solum prudentes haec conscripserunt aut priorum principum potestas, sed a nobis quoque

1 ἀνιστόντων LB^c || 2 ἢ καὶ καὶ om. LB(ε) || 3 ἀνιχνεύσαι M || ἄστε ἀνιχνεύσαι LB^ε || 6 ὥστε M || καὶ LB^ε, ὥστε καὶ Scrimger || 9 xvi k. mai. M || καλανδῶν μαῖων Ath. 5 μηνὶ μαῖω Theod., om. Iul. || Bilisario M || 11 sq. rubr. sim. ap. Theod., περὶ τοῦ τετραουγκίου καὶ εξαουγκίου· ἔχει δὲ καὶ ἄλλα κεφάλαια Ath. (cf. ε) || 20 τεστᾶτωρ M || διαθέμενος L || 21 περὶ αἰρέσεως L¹ || 23 καὶ περὶ ἑτέρων κεφαλαίων post verba εἰς παιδᾶς (22) coll. ML, transposuit Haloander || 25 ἰουστινιανὸς L || 26 ὑπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς αἰῶας (εω s. v.) πραιτωρίων τὸ δεύτερον L || 27 πατρικίων M || 31 τὰ τὲ L¹ || 33 γεγραφασιν L²

1 sollicitant temptarit vulg.] sollicitare temptant (temptarat T) RVT || 3 solum V¹ || 4 hoc et] et om. O || 5 *constituere et] constiterit libri || 6 hoc V² vulg. || personis O || 9 subscr. dedimus ex O et Bamb. II || datur O || kal. mad. Bamb. || Constantinop. O Cap. Bamb. || Bisilario u. c. O Bilisario uic. con. Bamb. || 11 successoribus R || 12 nataium V¹ || 13 vel coll.] et coll. vulg. || vel distr.] aut distr. R || 14 sq. nec non — infitiationibus scripsit V³ in ras. 2 versuum || 14 aut om. V || adnumerationibus V || detinetur V || 25 pp.] p^om V || 29 si ante quis add. R², del. R³ || dicat, bene] benedicat V || 32 aut priorum R

ἀλλὰ καὶ ἡμῖν ἤδη τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων οὐδενὸς ἐλάττους καταβέβληνται περὶ τοῦτου νομοθεσίαι. Τὸν δὲ θεὸν ἐννοοῦντες αἰεὶ, καὶ ὅπως ἂν ἀρεστοὶ τε αὐτῷ φανοίμεθα καὶ τι τῶν εἰς ἡμᾶς ἀγαθῶν ἄξιον πράττομεν, πειρώμεθα τι προσεξευρίσκωμεν αἰετῆ φύσει τε ἀκόλουθον καὶ τὰ πρόσθεν ἐπανορθούμενον. Πολλὰκις τοίνυν καὶ ἄλλοτε τεθναμάκαμεν, ἀνθ' ὅτου τοῖς γνησίοις καὶ εὐγνώμοσι τέκνοις, οἷς ἔχουσι χάριν οἱ γονεῖς, τὸ καταλιμπανόμενον, ὃ ἤδη καὶ χρεὸς καλοῦσι, μόνον τριούγκιον ὄρισαν ἐξ ἀνάγκης καταλιμπάνεσθαι, τὸ λοιπὸν δὲ ἐν τῇ γνώμῃ τῶν γονέων ἀπόκειται, καὶ λήγονται μὲν καὶ συγγενεῖς ἅπαντες καὶ οἱ γε ἔξωθεν καὶ μετ' ἐλευθερίας οἰκέται, οἱ παῖδες δέ, εἰ καὶ πολλοὶ καθεστήκοιεν, εἰ καὶ μηδὲν προσκροοῖεν τοῖς γονεῦσι, καταιδούνται καὶ τὸ τριούγκιον διαιρῶνται μόνον, κἂν εἰ δέκα τυχόν κἂν εἰ πλείους εἴεν, καὶ πένητες ἔσονται παῖδες πατρὸς ἕως ἔζη πλουτούντος.

CAPUT I.

Ταῦτα ἡμᾶς ἐκίνησεν ἐπανορθῶσαι τὸν νόμον, καὶ μὴ περιιδίον αὐτὸν μέχρι παντὸς ἐρυθριῶντα, ἀλλὰ τοιοῦτω διορίσει τὸ πρᾶγμα τρόπῳ ὥστε, εἰ μὲν ἐνός ἐστι πατὴρ ἢ μήτηρ ἢ δυοῖν ἢ τριῶν ἢ τεσσάρων, μὴ τριούγκιον αὐτοῖς καταλιμπάνειν μόνον, ἀλλὰ τὴν τρίτην τῆς ἐαυτοῦ περιουσίας, τούτεστιν οὐγκίας τεσσαράς, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ διωρισμένον μέτρον ἄκρι τοῦ ὀρθέντου ἀριθμοῦ. εἰ δὲ ὑπὲρ τοῖς τεσσαράς ἔχει παῖδας, τὴν ἡμίσειαν τῆς πάσης περιουσίας αὐτοῖς καταλιμπάνεσθαι μοῖραν, ὥστε ἐξουγκιον εἶναι πάντως τὸ ὀφειλόμενον. ἐκάστου κατ' ἴσον τὸ τετραούγκιον τυχόν ἢ τὸ ἐξαούγκιον διαιρουμένων, καὶ τοῦτο οὐκ ἐν ἀδικῶ περιστάσει πραγμάτων (εἰκὸς γὰρ κἀνταῦθα τοὺς ἄλλους ἀδικηθῆναι, τῶν μὲν τὰ καλλίονα, τῶν δὲ τὰ χείρονα λαμβανόντων) ἀλλὰ τοῦτο δὴ τὸ ἐπιβάλλον ἐκάστῳ διὰ πάντων ἴσον εἶναι ἐν ποιότητι τε καὶ ποσότητι, εἴτε τις αὐτὸ κατὰ τὸν τρόπον ἐνστάσεως εἴτε κατὰ προσβελόν, ταῦτον δὲ ἔστιν εἰπεῖν καὶ φιδεικομίαςσον, καταλιμπάνει πρόφασιν. πάρεστι γὰρ αὐτῷ τὸ λοιπὸν, ὀκταούγκιον τυ-

iam non aliquo priorum principum minus legislationes prolatae sunt. Deum vero considerantes semper et quatenus ei placiti videamur et aliquid bonorum dignum in nobis agamus, nitimur aliquid adinvenire semper et naturae consequens et quod possit priora corrigere. Frequenter igitur et alia vice mirati sumus, quomodo legitimis et benivolis filiis, quibus agunt gratias parentes quibusque quod relinquitur iam etiam debitum vocant, solum triuncium definitam mensuram derelinqui, reliquum vero iacet in voluntate parentum, et capiunt quidem cognati omnia et extranei vel cum libertate servi, filii vero, licet multi consistant, etiamsi nihil offenderint parentes, confunduntur et triuncium dividunt solum, vel si decem forte aut amplius fuerint, et pauperes erunt filii donec vixerint patres idonei.

cap. I, 21 (θεσπίζομεν εἰ μὲν ἐνός . . . .) — IV extant B 41, 4, 2 (I, 21 θεσπίζομεν εἰ μὲν . . . χωρεῖν 129, 4; III. IV τοῦ νομίμου δὲ τούτου μέρους 129, 35 . . . γνησίων 130, 31 B^o p. 661 Zach.). — cap. I argumentum adumbrant Prochiron 32, 1; Epanagoge 34, 1.

non minus quam ab ullo eorum qui nos antecesserunt imperatorum de ea re propositae sunt legislationes. Dum autem deum semper intuemur atque quomodo et probati ei videamur et agamus quod dignum sit beneficiis in nos collatis, semper aliquid reperire insuper annitimur, quod et naturae conveniat et priora corrigat. Atque saepe etiam alias mirati sumus, quid sit cur legitimis et gratis liberis, quibus gratiam habent parentes, id quod relinquendum est (quod quidem etiam debitum vocant) quadrantem solum definitaverint qui necessario relinquantur, reliquum vero in arbitrio parentum positum sit idque accipiant et cognati quidem omnes et extranei et servi libertate honorati, liberi vero, quamvis multi sint, quamvis nihil offenderint parentes, reprimentur et quadrantem solum inter se dividant, licet decem fortasse vel plures sint, ac pauperes futuri sint liberi patris, dum vivebat, divitis.

I. Haec nos moverunt, ut legem corrigeremus neque in perpetuum eam sineremus erubescere, sed tali modo rem determinaremus: ut si quis unius sit vel duorum vel trium vel quattuor liberorum pater aut mater, non quadrantem solum iis relinquat, sed tertiam bonorum ipsius partem, hoc est quattuor uncias, eaque mensura definita sit usque ad eum quem diximus numerum. Sin vero plus quattuor habet liberos, dimidia pars totius substantiae iis relinquantur, ut semissis sit omnino quod debetur. Ac singuli ex aequo trientem forte vel semissem partiantur; idque non per iniustam rerum constitutionem (nam ita quoque iniuria reliquos affici par est, si alii meliora alii deteriora accipiant): sed id quod cuique competit per omnia aequale sit et in qualitate et in quantitate, sive quis illud per modum institutionis, sive legati seu quod idem valet fideicommissi nomine relinquat. Licet enim ei

7 ἄλλοστε M^a || 12 γονίων L || 13 ἅπαντα Haloander cum ε || 15 καὶ μηδὲν καὶ om. L¹ || καταιδούνται Haloander cum ε || καθεδούνται L καθευδούνται M; an leg. καθελοῦνται? || 19 περὶ τοῦ φαλκιδίου rubr. ML in mg. || 20 ἐρυθριῶντα M || 24 περιουσίας] μερίδα add. B^o || 27 ἔχει MB^o] ἔχει L^o ἔχουσι B || 29 ἐκάστου M] ἐκάστῳ LB^o || 30 τὸ om. L¹ || τυχόν om. ε || διαιρουμένων M] διαιρούμενον LB || 31 οἰκὸς L¹ || 32 sq. τὰ — τὰ] κατὰ — κατὰ B^o || 34 δῆ] δεῖ L² || 35 αὐτῷ L || 36 sq. ταῦτον — φιδεικομ. om. B || 37 φιδεικομίαςσον M φιδεικομίαςον L || 38 αὐτῷ om. L || τὸ om. Bf || τυχόν] λοιπόν (del. L²) L

1 legislationis prolatione prolatae sunt RVT || 2 semper considerantes R || 5 naturae aliquid consequens V || et vulg.] eo RVT || 11 quidem vulg.] quidam RVT || 15 pauperes R || 16 donec] sed donec V || patris donec vixerit idonei vulg. || 19 rubr. De legitima portione (sic) liberis a parentibus relinquenda R mg. || 22 vel quattuor] et quattuor V || 23 reliquos V¹ || 24 hoc] haec V || 26 habuerint V || 27 substantiae totius V || 29 sub iusta (al. sub iniusta R² mg.) RV || 30 etiam om. V || hinc R || 31 patiantur R || 32 quod] qui V² om. V¹ || 33 in equalitate V || 34 et om. V, in om. vulg. || 35 relinquant V || 36 enim om. V || oct. u. i. tium V¹ octo u. i. tium V² octauuncium T

χόν ἢ ἐξαιούκιον, ἔχειν καὶ φιλοτιμῆσθαι καθ' ὅσον ἂν βουλευθῆι ἢ τοῖς παισὶν αὐτοῖς ἢ τισὶ τῶν ἐξωθεν, καὶ τῆς φύσεως πρότερον θεραπευθείσης τὰ εἰκότα οὕτως ἐπὶ τὰς ἐξω φιλοτιμίας χωρεῖν. τούτου κρατούντος ἐφ' ἀπάντων τῶν προσώπων, ἐφ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ὁ τοῦ πάλα τετάρτου τῆς de inofficioso veno-μοδέτῃται λόγος.

uncium forte aut sexuncium habere, et largiri sicut voluerit filiis ipsis aut cuilibet extraneorum, et natura primo curata competenter, sic ad extraneas largitates accedere. Hoc servando in omnibus per-sonis, in quibus ab initio antiquae quartae ratio de inofficioso lege decreta est.

CAPUT II.

Ἐξηγήσθω δὲ ἡμῖν ὁ περὶ τῶν βουλευτῶν ἀρτίως τεθειμένος νόμος, δε τοῖς παισὶ τοῖς βουλευταῖς ἢ καὶ ταῖς βουλευταῖς γεγαμημέναις θυγατράσιν ἐνναούκιον πάντως δίδοσθαι βούλεται, τοῦ λοιποῦ τριουγκίου παρὰ τῶν γονέων κατ' ἐξουσίαν διοικουμένου. πάντων τῶν ἄλλων τῶν περὶ τῆς de inofficioso κειμένων νόμων καὶ μάλιστα τῶν ἡμετέρων ἐπὶ τῆς ἐαυτῶν φυλαττομένων ἰσχύος ἐπὶ τε τῶν ἀχαρίστων παιδῶν ἐπὶ τε τῶν μὴ τοιούτων, πλὴν κατὰ μόνον τὸ ποσόν, ὅπερ κατὰ τὸ παρὸν ἠξήσαμεν κατὰ πάντας τοὺς προκει-μένους ὅρους.

Excipiatur autem a nobis de curialibus nuper posita lex, quae filiis curialibus aut filiabus curialibus nubentibus novuncium omnino dari vult, reliquo triuncio a parentibus secundum potestatem dispensando; omnibus aliis de inofficioso positus legibus et praecipue nostris in sua virtute servandis et de ingratis filiis et de non talibus, praeter solam quantitatem, quam ad praesens auximus, secundum omnes praedictas definitiones.

CAPUT III.

Καλοῦμεν δὲ κακῆϊνον, βαρὺ τε ὄν καὶ ἔχον μὲν τινα νόμιμον ἀφορμὴν, εἰς δεινὴν δὲ ἐμπύπτον ἀπήνεϊάν τε 20 καὶ πικρίαν. ἴσμεν γὰρ τινὰς διαθήκας, καθ' αἷς οἱ τελευτῶντες οὐ πατρικῶς οὐδὲ ὡς ἄνδρας ἐχρῆν, ἀλλὰ σφόδρα μαλθακῶς καὶ ὑπεκλιμένως ἐποίησαντο τὰς ἐστάσεις. ταῖς μὲν γὰρ γυναικὶ πάντα κατέλειπον τῶν ἐαυτῶν πραγμάτων τὸν οὐσοφρονκτον, τοῖς δὲ παισὶ 25 τὴν δεσποτείαν γυμνήν· ὥστε, οἶμαι, σπουδάσμα εἶναι τῆς τοιαύτης διαθήκης τὸ τὴν γυναικὰ καὶ τὴν δεσποτείαν προσλαβεῖν, τῶν παιδῶν ἴσως λιμῶ φθειρομένων. πόθεν γὰρ ἂν ἐν μέσῳ καὶ διοικούντο καὶ τὴν ἐφήμερον ἔχοιεν διαίταν, οὐδενὸς αὐτοῖς καταλειμ-30 μένου, γυναικείας ὁργῆς ἴσως καὶ ἀλόγου παρεμπιπτούσης, ἥτις αὐτῶν καὶ τὴν καθ' ἡμέραν ἀφαιρεῖται διοίκισιν; Οὐκ ἐξέσται τοίνυν τὸ λοιπὸν οὐδενὶ παντε-λῶς παῖδας ἔχοντι τοιοῦτό τι πράττειν, ἀλλὰ πάντως αὐτοῖς τοῦ νομίμου τούτου μέρους, ὅπερ νῦν ἀφορ-35 σαμεν, καὶ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐπιμαρτίαν πρὸς τῇ δεσποτείᾳ καταλιμπανέτω, εἰ βούλεται παιδῶν οὐκ εὐθὺς λιμῶ τελευτῶντων, ἀλλὰ καὶ ζῆν δυναμένων καλεῖσθαι πατῆρ. Καὶ ταῦτα πάντα φασὲν οὐκ ἐπὶ

Prohibemus autem et illud grave existens et ba-bens quidem aliquam legalem occasionem, in diram tamen incidens crudelitatem et amaritudinem. Novimus enim aliqua testamenta, secundum quae morientes non paterne nec ut viros oportebat, sed nimis molliter atque remisse fecerunt institutiones: uxoribus si quidem omnem reliquerunt suarum re-um usumfructum, filiis autem proprietatem nudam. Quamobrem arbitrator studium esse huiusmodi testa-mentis uxorem etiam proprietatem acquirere, filiis forte fame peremptis. Unde enim in medio etiam gubernentur et cotidianum babeant cibum, nihil eis derelicto, uxoris ira forsitan et irrationabili intercede-nte, quae etiam eis cotidianam gubernationem abripiat? Non licebit igitur de cetero ulli omnino filios habenti tale aliquid agere, sed modis omnibus eis huius legitimae partis, quam nunc deputavimus, et usumfructum insuper et proprietatem relinquat, si vult filiorum non repente fame morientium, sed vivere valentium vocari pater. Et haec omnia dici-

quod reliquum est, bessem scilicet vel semissem, habere et in quantum voluerit sive liberis ipsis sive extraneorum quibuslibet largiri, et naturae prius quae debentur praestitis inde ad extraneas largitiones procedere. Atque hoc valet in omnibus personis, in quibus ab initio antiquae quartae ratio de inofficioso querellae constituta est.

II. Excepta vero sit nobis lex de curialibus nuper lata, quae filiis curialibus vel etiam filiabus cum curialibus nuptis dodrantem omnino dari vult, ut de reliquo quadrante a parentibus pro arbitrio disponatur. Ac reliquae leges omnes, quae de inofficiosi querella latae sunt, et maxime nostrae in suo robore conserventur, tam de ingratis liberis quam de iis qui tales non sunt: excepta sola quantitate, quam in praesenti auximus secundum definitiones omnes propositas.

III. Prohibemus vero etiam illud, quod et grave est et, licet legitimam quandam causam habeat, tamen in duram iniquitatem et acerbitatem incidit. Novimus enim testamenta quaedam, in quibus defuncti non paterno animo neque ut viros decuit, sed admodum molliter et imbecille heredum institutiones fecerunt. Namque uxoribus suis omnem reliquerunt rerum suarum usumfructum, liberis vero nudam proprietatem: ut eiusmodi testamenti hoc, opinor, studium sit, ut mulier etiam proprietatem insuper accipiat, liberis fortasse fame perituris. Unde enim interim et re familiari utantur et victum cotidianum habeant, cum nihil iis relictum sit, cum adeo muliebris forte ira iniusta accidat, quae iis etiam cotidianum victum auferat? Itaque in posterum nemini omnino, qui liberos habet, tale quid facere licebit, sed utique iis legitimum huius partis, quam nunc definivimus, et usum et fructum una cum proprietate relinquat, si pater dici vult liberorum qui non statim fame pereant, sed etiam vivere possint. Atque haec omnia dicimus non

2 ἢ prius om. ε || αὐτοῦ LB² || τισὶ τῶν] τοῖς B² || 4 ἐξωθεν B² || 5 ἐφ' ἀπάντων τῶν προσώπων] in omnibus descendentium personis Iul. (at vid. Athan.; cf. Heimbach *Ἀνέκδ. I p. XCV*) || 6 δεινοφροκίσο M, μέμψεως M s. v., LB || 8 ἐξηγήσθω — 12 διοικουμένου om. B || 8 ἀρτίως τεθ. νόμος] est novella XXXVIII || 9 τοῖς βουλευταῖς M ε Iul. (cf. Theod.) || τῶν βουλευτῶν L || 10 τοῖς βουλευτοῦ γεγαμημέναις L || ἔνα (ἐνα L²) οὔγκιον L || 13 δεινοφροκίσο M, μέμψεως LB || 14 ἡμετέρων] Cod. 3, 28, 30—37 || 16 τοιούτων L || 20 ἐμπύπτειν? L² || 23 ἐποίησαντα L¹ || 24 πάντα] πᾶσαν B || 25 τὸν οὐσοφρονκτον] τὴν χρῆσιν B ἥτοι πᾶσαν τὴν χρῆσιν M s. v. || 26 οἶμαι om. B || 32 αὐτὸν? L¹ || 33 τοῦ λοιποῦ L || 35 τούτου om. B || ἀφορρίσαμεν ἢ καὶ L ἀφ. πάν-

τως καὶ B² || 36 πρὸς τὴν δεσποτείαν L(ε) || 38 ζῆν] μεῖζω L¹ || 39 πάντα om. B²

1 sicut] si R¹ || 4 haec V || seruantes R^a || 8 rubr. De filiis curialibus R mg. || a om. R || 10 nonuncium vulg. || 13 seruatis R || 14 *non talibus] naturalibus libri || 19 rubr. Si liberis suis nudam proprietatem reliquerit R mg. || 20 diram RTV²] duram vulg. dura V¹ || 24 fuerunt R¹ || 26 aut V || 27 leg. testamenti? || 30 gubernentur vulg.] gubernantur RV¹ || habebunt V || 31 ira vulg.] iure RTV³ ui.. (uita?) V¹ || 32 quae V vulg.] quod RT || eis etiam vulg. || 33 nulli V¹ || 34 hōnti V¹ || 35 huius om. V || 38 pater uocari V

πατρός μόνον, ἀλλὰ καὶ μητρός, καὶ πάππου καὶ προπάππου καὶ τῶν παρεξευγμένων ἐκάστῳ θηλέων προσώπων, μᾶμης φαιέν καὶ προμάμης, εἴτε πρὸς πατρός εἴτε πρὸς μητρός εἰεν.

mus non in patre solo, sed et matre et avo et proavo et adiunctis unicuique feminarum personis, id est avia et proavia, sive paternae sive maternae sint.

CAPUT IV.

Οὐδὲ ἐκείνου φυλαττομένου τὸ λοιπὸν ἐπὶ τοῖς ἐγγόνοις καὶ προεγγόνοις, τοῖς οὐχὶ καὶ suis καὶ υπεξου-
 5 γόνοις, ὥστε παρα τὸ τρίτον ἔχειν αὐτοὺς τῆς μοίρας, ἢν τοῖς αὐτῶν γονεῦσι περιούσιν ἔδει καταλιπεῖν τοὺς
 διαθεμένους. Οὐ γὰρ ἐξαιρούμεν ἐπὶ τοὺς ἐγγόνους
 10 τοὺς ἀπὸ παιδὸς τοῖς πρὸς πατρός πάπποις γενομέ-
 νους, ὥστε ἐκείνους μὲν τέλειον λαμβάνειν τὸ μέρος
 ὅσον ἂν ὁ αὐτῶν πατὴρ ἔλαβεν περιῶν, τοὺς δὲ ἐγγό-
 15 νους τοὺς ἀπὸ τοῦ πάππου διὰ μέσης θυγατρὸς γε-
 νομένους ἢ τοὺς ἀπὸ τῆς μᾶμης πρὸς πατρός ἢ πρὸς
 μητρός παρα τὸ τρίτον λαμβάνειν· ἀλλὰ μίαν τάξιν
 20 ἐφ' ἅπασι τίθεμεν ἐγγόνοις καὶ προεγγόνοις, οὐκ ἀν-
 εχόμενοι τὸ θῆλυ τοῦ ἀρρενος ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐλατ-
 τούν. οὔτε γὰρ τὸ ἄρρεν αὐτὸ καθ' αὐτὸ οὔτε τὸ
 θῆλυ μόνον πρὸς τεκνογονίαν ἀνταρκες, ἀλλ' ὥσπερ
 25 ἐκάτερον συνήρμοσεν ὁ θεὸς πρὸς τὴν τῆς γενεσιουργ-
 13 λίας χρεῖαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν ἐκάτερω φυ-
 14 λάττομεν ἰσότητι. Ἄλλ' οὐδὲ μέχρι τούτου στή-
 15 σσομεν τὸν νόμον. ταῦτά γὰρ φαιέν καὶ ἐπ' ἐκείνων
 τῶν παιδῶν, οἵπερ ἐκ γάμων εἰσὶ γνησίων, εἰ καὶ μὴ
 20 προίκες τοῖς γάμοις ἀκολουθήσαιεν, ἀλλὰ διάθεσις ὁμο-
 25 λογημένη καὶ σαφῆς μεταξὺ τῶν συνοικούντων οὕσα
 τοῖς πασι δεδοῖη τὸ γνήσιον. προίκα μὲν γὰρ ἀπο-
 τελεῖ γάμος, γάμον δὲ προίκες οὐ ποιοῦσιν, ἀλλ' ἢ τῶν
 συνοικούντων ἀμοιβὰς διάθεσις. Ταῦτό δὲ κρατεῖται
 καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ μεταγενεστέρως διαθέσεως μετὰ προικῶν
 30 κατὰ τὰς ἡμετέρας διατάξεις γενομένων γνη-
 16 σίων. Καὶ οὕτως μὲν ἔστω νόμος ταῖς γνησίαις γο-
 17 ναῖς.

5 Neque illo de cetero servando in nepotibus et
 pronepotibus non suis et sub potestate, minus ter-
 6 tiam partem eos habere, quam eorum parentibus
 viventibus oportebat relinquere testatores. Non enim
 7 excepimus ulterius nepotes, qui ex filio paternis avis
 8 accrescunt, ut illi quidem integram accipiant par-
 9 tem, quantam eorum pater acciperet vivens, nepotes
 10 autem ab avo per mediam filiam venientes, aut avia
 11 paterna aut materna, minus tertiam accipiant: sed
 12 unum ordinem in omnibus ponimus nepotibus et
 13 pronepotibus, non ferentes feminam a masculo in
 14 talibus minui. Neque enim masculus ipse in se ne-
 15 que femina solum ad nativitatis propagationem suffi-
 16 ciens est, sed sicut utrumque coaptavit deus ad
 17 generationis opus, ita et nos eandem utrisque ser-
 18 vamus aequalitatem.

1 Sed nec usque in hoc statuimus legem. Haec
 enim dicimus et in illis filiis, qui ex nuptiis sunt
 legitimis, licet non sint secutae nuptias dotes, sed
 affectus indubitatus et manifestus inter coniuges exi-
 25 stens filios praestet esse legitimos. Dotem etenim
 celcbrant nuptiae, nuptias autem dotes non faciunt,
 sed coniunctorum affectus. Hoc idem obtineat et
 in his, qui ex posteriore affectu cum dotibus secun-
 30 dum nostras constitutiones legitimi fiunt. Et haec
 sit sanctio legitimae soboli.

CAPUT V.

Βλέψωμεν δὲ δὴ τι καὶ πρὸς μόνην τὴν φύσιν φι-
 35 λάνθρωπων. πολλοὶ γὰρ ἐνοχλοῦσιν ἡμᾶς αἰεὶ, καὶ ἰκα-
 36 τεῖαι συχναὶ καὶ δακνόντες παῖδες· καὶ αἰεὶ μὲν τι
 φιλάνθρωπον ὀρεῖσθαι, ἀλλ' ὅτι μὴ μετὰ νόμον τοῦτο

Consideremus autem aliquid et ad solam naturam
 35 clemens. Multi namque molesti sunt nobis semper,
 precesque crebrae et flentes filii: et semper equidem
 clemens aliquid definimus, sed quia non hoc cum

de patre solo, sed etiam de matre, et avo et proavo et coniunctis unicuique femininis personis, avia scilicet et proavia, sive eae paternae sive maternae sint.

IV. Ne illud quidem in posterum in nepotibus et pronepotibus, qui non sui et in potestate sunt, observetur, ut minus tertia parte habeant eius portionis, quam parentibus eorum superstitiis relinquere testatores oportebat. Neque enim amplius excipimus nepotes, qui ex filio avis paternis nati sunt, ut illi quidem integram accipiant partem quantam pater eorum superstes accepturus esset, nepotes autem avi ex filia nati vel nepotes aviae paternae aut maternae minus tertia parte accipiant: sed unum ordinem in omnibus statuimus nepotibus et pronepotibus, nec patimur feminam in talibus mari cedere. Neque enim masculus per se ipse neque femina sola ad liberorum procreationem sufficit, sed sicut utrumque 1 coniunxit deus ad generationis opus, ita nos quoque eandem utrique servamus aequalitatem. Sed ne hoc quidem termino legem coerceremus. Eadem enim etiam de illis liberis dicimus, qui ex nuptiis legi-
 2 titimis nati sunt, etiamsi dotes nuptias secutae non sint, sed affectus manifestus et certus inter coniuges hoc liberis praestet, ut legitimi sint. Dotem enim nuptiae quidem constituunt, nuptias vero dotes non faciunt, sed coniugum mutuus affectus. Idem autem obtineat etiam in iis qui ex posteriore affectu per dotalia instrumenta secundum nostras constitutiones facti sunt legitimi. Et haec quidem lex sit legitima proli constituta.

V. Iam vero consideremus aliquid, quod humanum sit in solam naturam. Multi enim negotia nobis semper facessunt, precesque crebrae et lacrimantes liberi: ac semper quidem aliquid humani decer-

1 μητρός] ἐπὶ μητρός (μητέρας L) LB || 3 sq. εἴτε —
 εἴτε] εἴτε καὶ — εἴτε καὶ B* || 5 sq. cf. Cod. 6, 55, 9.
 20, 19 || 6 καὶ suis M] γνησίαις M s. v., LB || 7 τὴν
 μοῖραν B' || 9 διατιθεμένους B* || τοὺς om. B' || 10 τοῖς
 π. π. πάπποις MB*] τοῦ π. π. πάππου L || γενομέ-
 11 νους L* B* || 11 λαμβάνειν τέλειον L || τὸ μέρος om.
 B' || 12 ἐλάμβανε B || 13 μέσης τῆς θυγατρὸς L || γενο-
 14 μένης B' || 18 *οὐδὲ — οὐδὲ libri || καθ' ἐαυτὸ B
 καταπύο L || 21 τὴν τοιαύτην B || 23 *ταῦτα libri ||
 25 προικῶν τῶν γάμων (τῶ γάμῳ L²) ἀκολουθήσαιεν
 L || 26 σαφῶς L || 27 διδοῖη MB*] δοῖη B' δεδωκώς
 L¹ δεδωκώς L² || 28 προικοποιούσιν L¹ || ἀλλ' ἢ] ἀλλὰ
 B* || 29 ἀμοιβᾶδων B' || ταῦτα L || 29 sq. In Iuliani epi-
 30 toma his aliena substituta sunt (ex nov. CXVII potius
 deprompta, cf. Theod.) || 30 προικῶν L¹ προικῶν L² ||

31 διατάξεις] Cod. 5, 27, 10. 11 || 32 νόμος ἔστω B ||
 γεναῖς B || 34 sq. cap. 5 om. LB

1 sed et] set etiam in V² || 2 personarum feminis R¹ ||
 id est] idē RV || 5 rubr. Quemadmodum ab intestato
 liberi per femininum sexum descendentes suis parenti-
 bus succedere debeant R mg. || 6 tertia parte vulg. ||
 9 excipimus vulg. || 13 aut materna om. R || tertia vulg. ||
 15 a om. R¹ || 16 nec enim V || 18 ad om. R¹ || 19 eadem
 R¹ || 22 Haec] hoc R¹ || 23 et puncto notat R || 24 dotes
 om. R¹ || 25 consistens V || 26 praestet esse] praeteresse
 R¹ || 28 coniunctorum R || affectus om. R¹ || obtineant V ||
 30 fuerint V || 34 rubr. De naturalibus liberis R mg. || ad
 om. V¹ || 36 precesque nobis crebrae V || equidem] qui-
 dem V³ || 37 haec V

πράττομεν, ἐνθουράμεν· ὥστε τῷ πράγματι καὶ νόμον προσθέντες αὐτοὶ μὲν ὄχλους ἀποσεισόμεθα, δώσομεν δὲ ἅπασιν ἔχειν τὴν ἐκ τοῦ νόμου βοήθειαν. Οὐ μὲν γὰρ διαθέσθαι τοῖς τῶν φυσικῶν παίδων πατρῶσι καὶ ἐπ' αὐτοῖς δεδώκαμεν γνησίας μὲν ὑπόσης γονῆς ἄχρι μιᾶς μόνης οὐγκίας, ἣν ἔξουσιν ἅμα τῇ μητρὶ (τοῦτο ὅπερ καὶ ἐμπροσθεν ἦν), παίδων δὲ οὐκ ὄντων γνησίων καὶ μέχρι τοῦ ἡμισσοῦ τῆς περιουσίας ὅλης, τοῦτο λέγουσιν οἱ παρ' ἡμῶν τεθειμένοι νόμοι, οὐκ ἐν διαθήκῃ μόνον τοῖς πατρῶσιν ἐπιέντες τοῦτο πράττειν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις φιλοτιμίαις, αἷ καὶ περιόντες δωροῦνται. τὸ δὲ δὴ παρὸν περὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου τι διαλέξεται καὶ ἐκ καινῆς ὑφηγήσεται νῦν. Εἰ γὰρ τις τελευτῶν γνησίας αὐτῷ παντελῶς γονῆς οὐκ ὑπόσης, παίδων φαρμὴν ἢ ἐγγόνων ἢ τῆς ἐφεξῆς διαδοχῆς, οὐδὲ νομίμου γαμετῆς, εἴτα τελευτήσῃ μὴ διαδόμενος τὴν οὐσίαν, καὶ ἀφίκοιτο συγγένεια τυχόν ἢ καὶ ἐλευθερωτῆς ἴσως τὴν διακατοχὴν κατασείων τε καὶ ἐπανατεινόμενος, ἢ καὶ τὸ ἡμέτερον ταμειῶν (οὐδὲ γὰρ ἐκείνων τότε ἐπὶ τούτῳ φειδόμεθα), εἴη δὲ αὐτῷ κατὰ τὸν οἶκον ἕως περιῆν ἐλευθέρω τε γυνῆ ἐν παλλακῆς σχήματι συνοῦσα, καὶ παῖδες ἐξ αὐτῆς (τοῖς γὰρ τοιοῦτοις μόνοις ταῦτα νομοθετοῦμεν, ἐνθα παντελῶς ἀναμφισβητήτος ἐστὶν ἢ τε τῆς παλλακῆς κατὰ τὸν οἶκον σχέσις ἢ τε τῶν νόθων ἐκείσε γονῆ τε καὶ τροφῆ) δίδομεν αὐτοῖς καὶ ἀδιαθέτων τῶν γονέων τελευτῶντων δύο τῆς πατρῶας οὐσίας ἔχειν οὐγκίας, ἅμα τῇ μητρὶ μεριζόμενας, ὅποσοιπερ ἂν εἴεν οἱ παῖδες, ὥστε ἐνός παιδὸς πρὸς ἀναλογία καὶ τὴν μητέρα λαμβάνειν. Καὶ ταῦτα φαρμὴν, εἰ μιᾶ παλλακῆ συνοικίῃ καὶ παῖδας ἐξ ἐκείνης σχοίη, ἢ καὶ προαπελθούσης τῆς παλλακῆς θανάτῳ τυχόν ἢ χωρισμῶ οἱ παῖδες αὐτῶν κατὰ τὴν οἰκίαν εἴεν. τότε γὰρ δίδομεν αὐτοῖς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸ διούγκιον κλήσιν. Εἰ δὲ ἐκκεχυμένα τὰ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν γίνοντο, καὶ ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ἐπεισαγάγοι τῇ προτέρα παλλακᾶς, καὶ πλήθος ἔχοι γυναικῶν πορνευομένων (οὗτω γὰρ εἴπειν κάλλιον), καὶ ἐξ αὐτῶν παιδοποιούμενος τελευτήσῃ πολλὰς ὁμοῦ καταλιπὼν παλλακᾶς, μισητὸς μὲν ἡμῖν ὁ τοιοῦτος, πόρρω δὲ τοῦδε τοῦ νόμου καθάπαξ ἀπ-

lege agimus, erubescimus. Ideoque causae etiam legem adicientes ipsi quidem populos removebimus, dabimus autem omnibus habere ex lege remedium. Quia enim testari naturalium filiorum patribus etiam 5 ipsis dedimus legitima quidem existente prole usque ad unam solam unciam, quam habebunt una cum matre (hoc quod etiam prius fuit), filiis autem non existentibus legitimis et usque ad medietatem totae substantiae, hoc dicunt a nobis positae leges, non in testamentis solum patribus concedentes hoc agere, sed etiam aliis munificentis, quas et superstites donant. Praesens autem de his quae ab intestato sunt loquitur et novi aliquid introducit. Nunc enim si quis moriens legitima sibi penitus sobole non existente (filiorum dicimus aut nepotum aut ceterae 15 successionis), neque uxore legitima, proinde moriatur non disposita substantia, et veniat cognatus forsitan aut certe manumissor bonorum possessionem movens et insurgens, aut etiam nostrum aerarium (nec enim illi, quantum ad hoc, parcimus), sit autem 20 eius domi, donec vivit, libera mulier in habitu concubinae cum eo degens, et filii ex ea (talibus enim solis haec sancimus, ubi omnino indubitata est sive concubina in domo habitata sive naturalium ibidem 25 prolis et nutrimentum), damus eis et intestato parentibus morientibus duas habere uncias paternae substantiae cum matre partendas, quanticumque fuerint filii, ita ut pro portione unius filii et mater accipiat. Et haec dicimus, si uni concubinae cohabitaverit et filios ex ea habuerit, aut praedecedente concubina morte forsitan aut divisione filii domi sint; tunc enim damus eis ab intestato duarum unciarum 30 successionem. Si autem confusa concupiscentia ita fiat, et alias superinducat priori concubinas et multitudinem habeat concubinarum fornicantium (sic enim dicere melius est) et ex eis filios faciens moriatur, multas simul relinquens concubinas: odibilis quidem nobis iste qui talis est, procul autem omni-

14 Εἰ μέντοι τελευτήσῃ τις γνησίας — 132, 16 τίθεμεν νόμον paucis mutatis repetuntur nov. LXXXIX, 12 § 4. 5.

nimus, sed quia non per legem id agimus, erubescimus; itaque lege rei apposita ipsi et turbam removebimus et ut omnes ex lege praesidium habeant efficiemus. Etenim naturalium liberorum patribus non concessisse ut pro iis quoque testentur, si quidem legitima suboles extet, usque ad unam solam unciam, quam illi una cum matre habituri sint (id quod etiam prius obtinebat), si vero legitimi liberi non sint, vel usque ad dimidiam totius substantiae partem, id quidem leges a nobis latae dicunt, quae patribus non solum in testamento id agere permittunt, sed etiam in reliquis largitionibus quas etiam superstites donant. Praesens autem constitutio de successione ab intestato aliquid disseret et de novo nunc introducet. Nam si quis moriens legitima subole omnino nulla relicta, liberis dicimus aut nepotibus aut reliqua successione, neque legitima coniuge, non testatus de substantia sua decedat, ac veniant cognati fortasse vel forte etiam manumissor, qui bonorum possessionem agitent atque intendat, vel etiam nostrum aerarium (nam ne illi quidem quantum ad hanc rem parcimus), ille vero domi dum vivebat et liberam mulierem concubinae habitus et liberos ex ea habuerit (talibus enim solis haec sancimus, ubi nulla omnino dubitatio est neque de concubina in domo habitata neque de naturalibus liberis ibidem et procreatis et educatis): concedimus iis, ut etiam intestatis parentibus defunctis duas uncias paternae substantiae cum matre dividendas habeant, quotcumque fuerint liberi, ita ut pro rata unius filii mater quoque accipiat. Atque haec dicimus, si una concubina usus sit et ex ea liberos susceperit, vel etiam si cum prius discesserit concubina, morte puta aut separatione, liberi eius domi maneat. Tunc enim concedimus illis, ut ab intestato in duas uncias vocentur. Quodsi effusa libido eius fuerit, et alias super alias post primam advicerit concubinas, et multitudinem habeat mulierum scortantium (ita enim dicere praestat), liberisque ex illis procreatis mortuus sit multis simul relictis concubinis: et odio dignus nobis est talis homo et procul ab

10 νόμοι] Cod. 5, 27, 8. 9 || διαθήκη] testamentis ε || 13 ἐκ καινῆς] novī aliquid ε || 16 *τελευτήσοι libri] 20 τούτῳ M in nov. LXXXIX] τούτων M h. l., L nov. LXXXIX || 24 sq. ἢ τε — ἢ τε] sive — sive (i. e. εἴτε — εἴτε) ε || 25 νόθων] παίδων LXXXIX || τε om. LXXXIX || 28 ὅσοιπερ LXXXIX || 29 πρὸς om. LXXXIX || 31 σχοίη] ἔχοι LXXXIX || 33 αὐτῶ om. ε || 35 αὐτῶ] ita (i. e. οὗτω) ε || 36 ἐπ' ἄλλαις om. ε || 39 ἡμῖν om. LXXXIX || 40 τοῦδε om. LXXXIX || 40 sq. καθάπαξ μετὰ τῶν τοιοῦτων παίδων καὶ παλλακῶν ἀπελευθερώθω LXXXIX

1 ideo V || 3 ex lege] nostra s. v. R² || 4 etiam] et in Heimbach || 5 ipsi V || 6 solam om. R || 7 prinis fuit] so-

lam (del. R²) fuerit prinis R || aut V || 8 totae RT] totius V vulg. || 9 dicant R || 15 filiorum] antem add. R² || ceterae] l. certe R² s. v. || 16 successiones neque uxores R¹ || 18 certe] leg. forte? || 19 autem V^o || errarium R || 20 nec enim] nam nec V || partimus V¹ || 21 donec ei domi R¹ ei donec domi R² ei domi donec R³ || 22 degens] agens R¹ || 23 haec sancimus] sanctimus hoc R || omnino non indub. V¹ || *indubitatae (sunt add. vulg.) sive concubinae in (in om. R¹) domo habitatae libri || 25 proles V³ || 27 fuerint scr. R² in ras. 4—5 lit. || 30 aut] et nos R¹ || praedecedente R⁷ praediscente R¹ praecedente R³ praecedente V vulg. || 31 sint vulg.] sunt R VT || 34 et] ut R² || superinducat vulg.] inducat R³ inducatur R¹ introducat VT || 37 simili V^o || relinquens om. R¹

ελευθέσθω. ὥσπερ γάρ, εἴ τις νομίμῃ συνοικίῃ γυναικί, ἀλλὰς ἐπεισαγαγείν οὐκ ἂν δύναιτο τοῦ συνοικεῖον συνεστῶτος καὶ ἐξ αὐτῶν νομίμως παιδοποιεῖσθαι, οὕτως οὐδὲ μετὰ τὴν γνωρίζουμένην τῷ νόμῳ καθ' ὃν εἰρήκαμεν τρόπον παλλακὴν καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνης παῖδας δάσσομεν, εἰ καὶ τι πάρεργον ἡδονῆς ἄλλο ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο εἰς τὴν διαδοχὴν εἰσάγεσθαι τὴν αὐτοῦ, εἰ τελευτήσῃεν ἀδιάδετος. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο νομοθετήσασμεν, ἀδιάκριτα μὲν ἔσται τὰ τῶν γυναικῶν, τίνας μᾶλλον ἢ τίνας ἔλαττον ἐρᾷ, ἀδιάκριτα δὲ τὰ τῶν παιδῶν. καὶ ἡμεῖς οὐ δίδομεν τοῖς ἀσελαγίνουσιν, ἀλλὰ τοῖς σωφρονοῦσι τὸ νόμιμον. Οὐ διαφερόμεθα δὲ περὶ τῶν παιδῶν, εἴτε ἄρρενες εἴτε θήλειαι καθεστῆκοιεν. ὥσπερ γὰρ ἡ φύσις οὐδὲν περὶ τὰ τοιαῦτα τεχνολογεῖ, οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς ἄλλον ἐπ' ἄρρένων καὶ ἄλλον ἐπὶ θηλειῶν κατὰ τοῦτο τίθεμεν νόμον. Κρατήσῃ δὲ καὶ οὗτος ὁ νόμος ἡμῖν ἐπὶ τοῖς ἐφεξῆς, καὶ μάλιστα πάντων οὕτως· ἐπειδὴ [γὰρ] παρὰ τὸ κερρατικὸς οὐκ ὁρθῶς ἀνωθεν πολλὰ τε ἐπὶ πᾶσι θῶσε καὶ εἰσηγήσατο, καὶ τὸ προειληφὸς οὐκ ἂν ἐκ τοῦ μητῶ γενοτὸς κανονίζοιτο. Ταῦτα ἡμῖν περὶ τῶν εἰρημένων διαδοχῶν νενομοθετήσθω.

bus modis ab hac lege expellatur. Sicut enim si quis legitima uxori coniunctus alias superinducere non poterit matrimonio consistente et ex eis legitime filios procreare, sic neque post cognitam, quem admodum diximus, concubinam et ex illa filios dabitur, si et aliud opus libidinis egerit, etiam hoc ad successionem eius introduci, si mortuus fuerit intestatus. Nam si hoc non constituimus, erunt indiscretae mulieres, quam maius aut quam minus amaverit, indiscreti etiam filii: et nos non praebemus luxuriantibus, sed caste viventibus legem. Non autem distinguimus de filiis, sive masculi sive feminae sint. Sicut enim natura nihil circa haec arte ratiocinatur, ita nec nos alteram in masculis et alteram in feminis secundum hoc ponimus legem. Valebit itaque haec lex nobis in futuris, et maxime omnium haec, quoniam earum, quae dudum non recte tenebant, plurima et emendavit et explanavit, et quod praeteriit, non potest ab ea, quae nondum erat, regulis subici. Haec a nobis de praedictis successionebus sint sancita.

CAPUT VI.

Κακῆϊνο δὲ καλῶς ἔχειν ᾧθήμεν τῷδε περιλαβείν τῷ νόμῳ. τῶν γὰρ ἐμπροσθεν νόμων βουλομένων ἐπὶ τῶν συνεισφορῶν, εἰ μὲν διαθήκης χωρὶς τελευτήσασιν οἱ γονεῖς, τὰς συνεισφοράς κατὰ τὴν αὐτῶν δύναμιν γίνεσθαι, εἰ δὲ ἐπὶ διαθήκαις, μηδὲν εἰπόντες περὶ αὐτῶν, μὴ χώραν ταῖς συνεισφοραῖς γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα ἔχειν τὰ κατὰ πρόκα τυχόν ἢ καθ' ἕτερον τρόπον διδόμενα καὶ τῶν καταλείμενων ἀντιλαμβάνεσθαι· ἡμεῖς θεσπίζομεν, μὴ εἶναι παντελῶς τοιούτην πρόληψιν· ἀλλ' εἴτε τις ἀδιάδετος τελευτήσῃεν εἴτε ἐπὶ διαθήκαις (ἐπειδὴ περὶ ἀδηλόν ἐστι μὴ ποτε ἐκλαθόμενος τῶν δεδομένων ἢ ὑπὸ τῆς ἐν τῷ θανάτῳ ταραχῆς στενοχωρούμενος οὐκ ἐμνήσθη τούτου), πάντως εἶναι τὰς συνεισφοράς αἱ τὴν ἐκεῖθεν ἰσότητά κατὰ τὸ ἤδη διατεταγμένον· εἰ μὴ ἡγῶς ἐπισκήσειεν αὐτὸς βούλεσθαι μὴ γενέσθαι συνεισφοράν, ἀλλ' ἔχειν τὸν ἀναγκαζόμενον ἐκ τοῦ νόμου συνεινεργεῖν καὶ τὸ ἤδη δεδομένον καὶ τοῖς 40

(.) Illud quoque bene habere credimus hac lege complecti. Prioribus enim legibus volentibus in collationibus, si quidem sine testamento morerentur parentes, collationes secundum earum virtutem fieri, si vero testati, nihil dicentes de eis, locum non fieri collationibus, sed et res habere per dotem forte aut alio modo datas et quae sunt relicta defendere: nos sancimus non esse omnino talem opinionem, sed sive quispiam intestatus moriatur seu testatus (quoniam incertum est, ne forsitan oblitus datorum, aut pro tumultu mortis angustatus huius non est memoratus), omnino esse collationes et exinde aequalitatem, secundum quod olim dispositum est: nisi expressim designaverit ipse, velle non fieri collationem, sed habere eum, qui cogitur ex lege conferre, et

cop. VI extat in B 41, 7, 37 (B^s p. 413 Zach.).

hac lege protinus depellendus. Quemadmodum enim si quis legitima utitur uxore, alias insuper adsciscere, dum constat matrimonium, et ex iis legitime liberos procreare nequit, ita ne post concubinam quidem lege, quemadmodum diximus, agnitam et liberos ex ea susceptos concedemus, si quod aliud praeterea libidinis opus protulerit, ut id quoque ad successionem eius admittatur, si intestatus decesserit. Nisi enim hoc sanciamus, nullum erit discrimen in mulieribus, quam magis quamve minus amaverit, nullum discrimen in liberis. Atque nos non iis qui luxuriose, sed qui caste vivunt, legitimum ius damus. Neque vero distinguimus in liberis, sive masculi sive feminae sint. Quemadmodum enim natura nihil circa talia arguitur, ita ne nos quidem aliam de masculis, aliam de feminis hac in re legem ferimus. Valebit autem haec quoque lex nobis in futurum, et omnium maxime haec: quoniam praeter id, quod olim non recte obtinuit, multa et emendavit et introduxit, neque id quod praeteriit ex eo quod nondum extitit, regulam accipere facile potest. Haec nobis de dictis successionebus sancita sint.

VI. Illud quoque bene habere visum est nobis hac lege complecti. Cum enim priores leges de collationibus constituerint ut, si quidem intestati decesserint parentes, collationes secundum vim suam fierent, sin testamento facto sed ut nihil de illis dixerint, collationibus locus non fieret, verum et res dotis forte nomine vel alio modo datae retinerentur et relicta vindicarentur: nos sancimus, nullo modo talem praecceptionem fieri; sed sive quis intestatus decesserit sive testamento facto (quoniam incertum est, an oblitus eorum, quae data sunt, vel ob perturbationem morte instante in angustias compulsus mentionem eius rei non fecerit), omnino fieri collationes atque quae inde redundat aequalitatem secundum id quod iam constitutum est: nisi expresse ipse statuerit nolle se collationem fieri, sed eum, qui ex lege conferre

1 νομίμῳ LXXXIX || 2 ἐπεισάγειν LXXXIX || 4 τῷ νόμῳ om. ε et LXXXIX || 6 τι πάρεργον] opus ε || 8 εἰς τελευτ. LXXXIX || 16 ἄλλον M^a || 18 γὰρ om. ε || 23 B s. v. M, id. in mg. περὶ συνεισφοράς || 25 διαθήκαις M^a || τελευτήσασιν B^s || τελευτήσασιν MB^s || τελευτήσασιν L || 27 γίνεσθαι δύναμιν B^s || διαθήκης B^s || 29 τυχόν? L^s || 30 δεδομένα B^s || 32 ἀλλ' εἴ τις B^s || 34 τῶν δεδομένων B^s || 36 τῆς συνεισφοράς M^a || 37 sq. εἰ μὴ ἄρα ἡγῶς B^s || 38 γίνεσθαι B^s

R^a sicut R^b si R²V vulg. || 7 fuerit om. V¹, post intestatus add. V³ || 9 amauerint V || 10 indiscrete R || 12 distinguimus V¹ || sunt (ex corr.) V || 13 rationatur V || 14 et om. R || 15 secundum] set V || hec V¹ || 17 quoniam omnium earum V || 19 ab] * ab V || regulus R¹ || 23 rubr. De collationibus R mg. || credidimus T || completi V || 25 morientur R¹ || 27 testari R¹ || eis] eo R¹ || 28 sed et] et om. R vulg. || 30 non esse] defendere V¹ || opinione R || 32 certum R || 33 angustatus R¹V || angustatus R²T || non est] nomine R¹V^a || 35 secundum] set V || quod olim quod disp. R¹ || 36 designauerint V || ipse se uelle R²

3 poterint V || consistere R¹ || 6 si et Heimbach] si aut

(.) Stylio om. Lobos, Obisq. Rejones, p. 362
Journ. luy, III, § 141, note 20

ἐκ τῆς διαθήκης χρῆσθαι δικαίως. πάντων τῶν ἐμπροσθεν περὶ συνεισφορῶν ἡμῖν νενομοθετημένων ἐπὶ τῆς ἐαυτῶν μενόντων ἰσχύος.

quod iam datum est, et ex iure testamenti; omnibus, quae prius de collationibus a nobis sancita sunt, in sua virtute manentibus.

CAPUT VII.

Καὶ τὸ πολλάκις δὲ ἡμῖν δικάζουσι παραστὰν ἀναγκαῖον ἐνομήσθαι νῦν μέρος γενέσθαι τοῦ παρόντος νόμου. πολλάκις γὰρ τινες πλείονων παίδων καθ' ἐστῶτες γονεῖς, εἴτα δοκοῦντες εὐδὴς τὰ πράγματα διαιρεῖν, ὅπως ἂν ἀδελφικῆς αὐτοὺς ἀπαλλάξαιεν ἐριδος, εἰς μείζους ἔτι καὶ χαλεπωτέρας αὐτοὺς φιλονεικίας ἐξάγουσι. δέον γὰρ, εἴπερ τοῦτο ἠβούλοντο, ὅπως ἅπαντα διελεῖν ἐν ταῖς διαθήκαις ταῖς ἐαυτῶν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, μερίδας γούν ποιήσασθαι καὶ ὑποσημηνασθαι ταύταις καὶ οὕτως ἀναμφισβήτητον δοῦναι τοῖς παισὶ τὴν διαίρεσιν, οἱ δὲ οὐ τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλὰ μέρος μὲν δι' ἐαυτῶν αὐτοὶ γράφουσι, καὶ οὐδὲ τοῦτο συνεχές, ἀλλ' ἴσως παρεγγεγραμμένον ἕτερον τινὸς γράμμασι καὶ ἐν ἀπογραφῇ τινὶ παρερομιμένη καὶ φυλάκῃς οὐδεμίᾳς ἤξιωμένη κείμενον, τὸ δὲ λειπόμενον μέρος οὐκ ἔτι τῆς ἐκείνων ἐστὶ χειρός, ἀλλ' ὑπογραφείως τινὸς ἴσως διαφθαρέντος ἢ καὶ τοῦ τυχόντος. κἀντεῦθεν αὐτοῖς δικῶν ἀφορμαὶ μνηραὶ, πότερον ταῦτα γνώμῃ πέπρακται τοῦ πατρὸς ἢ τινὸς ἐστὶν ἐριδος τε καὶ φιλονεικίας τεχνίτου ἐργάτου καὶ πρὸς τινος τῶν μερῶν χάριν γεγραπτός. Ταῦτα ἡμεῖς ἐνοχλεῖν τοῦ λοιποῦ τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις οὐ βουλόμενοι θεοπί-ζομεν· εἴ τις βούλοιο τὰ οἰκεία πράγματα τοῖς παισὶ διελεῖν, ἢ πάντα ἢ καὶ τινα τυχόν καταλιπεῖν ἐξάρητα, ταῦτα μάλιστα μὲν, εἰ θνητὸν εἴη, λεγέτω ἐν τῇ διαθήκῃ καὶ ἀναμφισβήτητον διδόντω τοῖς παισὶ τὴν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν. εἰ δὲ τοῦτο οὐ πράττει διὰ τινος ἀνάγκης, αἱ πολλὰι περιστάσις ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐξέστι νευήσις ποιήσασθαι τῶν πραγμάτων, ἅπερ ἂν διαμεμηθῆναι βουλήθεῖη, καὶ ὑποσημηνασθαι πάσαις ἢ ἅπασιν, ἢ τοῖς παῖδας ἅπαντας ὑπογράψαι παρασκευάσαι, ἢ μεταξὺ τὰ πράγματα διαιρεῖ, κἀντεῦθεν τῷ πράγματι δοῦναι πίστιν ἀναμφισβήτητον. καὶ τὸ κατὰ τοῦτο γινόμενον τὸ σχῆμα κύριον τε ἐστὶ καὶ ἰσχυρὸν καὶ ἕτερας οὐ δεόμενον ἀσφαλείας. Εἰ δὲ τις τοῦτο

Et quod saepe nobis iudicantibus placuit, necessarium credidimus nunc partem fieri praesentis legis. Frequenter enim quidam plurimorum filiorum constituti patres, deinde putantes mox substantiam dividere, ut a fraterno certamine eos servent, ad maiores adhuc et saeviores eos contentiones adducunt. Cum enim oporteret, si hoc vellent, aut aperte omnia dividere in testamentis suis, aut si non hoc, vel partes facere et eas scribere et sic indubitatum dare filiis divisionem: at illi non hoc faciunt, sed partem quidem aliquam per se ipsi scribunt, et neque hanc continue, sed forte interscriptam alterius cuiuspiam litteris et in descriptione abiecta et nulla custodia digna positam, residua vero pars nequaquam illorum est manus, sed subscriptoris cuiuspiam forte corrupti aut cuiuscumque; et hinc illis litium occasiones decies milies, utrum haec voluntate gesta sint patris, an alicuius est artificis operarii certaminis et contentionis et ad favorem partis alicuius scribentis. Haec nos molestare de cetero nostros subiectos nolentes sancimus: si quis voluerit suas res filiis dividere aut omnes, aut etiam aliquas forte relinquere praecipuas, has maxime quidem, si possibile est, dicat in testamento et indubitatum det filiis hinc utilitatem. Si autem non hoc agit propter aliquas necessitates, quae plurimae circumadistunt hominibus, licet tamen descriptiones facere rerum quas partire voluerit, et subscribere omnibus aut ipse aut filios universos subscribere praeparare, inter quos res dividet, et ex hoc causae dare indubitatum fidem; et quod secundum hanc fit species, ratum sit atque firmum aliaque cautela non indigens. Si vero aliquis non hoc egerit, sed di-

Part. em. v. d. d.
cf. Nov. 107 c. 3

25 Θεοπίζομεν — 38 ἀσφαλείας extant B 35, 20, 1 (B^s p. 410 Zach.); summa capitis ib. 2.

cogitur, et habere quod iam datum est et iustis ex testamento delatis frui. Omnia autem, quae antea a nobis de collationibus sancita sunt, in suo robore manent.

VII. Deinde quod saepe iudicantibus nobis placuit, id ut nunc pars fieret praesentis legis necessarium visum est. Saepe enim quidam qui plurium liberorum parentes sunt, cum statim bona dividenda censeant, ut fraterna eos discordia liberent, in maiores etiam et difficiliore contentiones eos adducunt. Nam cum iis, si quidem id velint, expresse omnia in testamentis suis dividenda sint, sive id nolint, certe partes faciendae iisque subdividendum atque ita non dubia liberis divisio danda sit: at illi non hoc faciunt, sed partem quidem sua ipsi manu scribunt, ac ne eam quidem continuam, sed fortasse alterius cuiusdam litteris interscriptam, et in exemplo aliquo relicto neque custodia ulla digno habito positam, reliqua vero pars non iam ab ipsorum manu est, sed librarii nescio cuius fortasse corrupti, vel etiam alius cuiuslibet; indeque illis saepe litium causae, num haec voluntate patris acta sint an a quodam discordiae et contentionis artifice profecta quique in favorem unius ex partibus scripserit. Haec cum nos in posterum subditis nostris molestiam afferre nolimus, sancimus, ut, si quis bona sua inter liberos distribuere sive universa velit sive forte etiam quaedam relinquere praecipua, haec maxime quidem, si fieri potest, in testamento dicat atque non dubium praestet liberis emolumentum inde redundans. Quodsi hoc propter quasdam necessitates, quales multae homines circumdant, non faciat, licet tamen ei divisiones facere rerum earum, quas cumque dividi voluerit, et omnibus vel sua manu subscribere vel ut liberi omnes, inter quos res distribuit, subscribant operam dare, atque inde causae fidem non dubiam addere. Et quod secundum hanc formam fit, et ratum sit et firmum neque alia cautione indigeat. Sin quis id non fecerit, sed tam disturbatam

1 χρῆσθαι] κεχρησθαι B^s om. § 2 ἡμῖν] Cod. 6, 20, 19. 20 § 8 αὐτῶν L¹ § 10 ἐβούλοντο L § 12 ὑποσημηνασθαι (ὡπὸ μνηνεσθαι L²) L § 15 μέρος μὲν] partem quidem aliquam § 16 παρεγγεγραμμένον L § 17 καὶ prius om. L § 21 πρότερον L¹ § γνώμῃ ταῦτα L § 22 τε om. L § 29 διδόναι (διδόντω corr. in mg.) ἐν τοῖς M § 30 πράττει διὰ τινος ἀνάγκης αἰτίας B^s § 31 ἀνθρώποις LB § 34 παρασκευάσαι MLB^s παρασκευάσας B § 37 τὸ ante σχῆμα om. L

1 ex om. V¹ § 4 rubr. Si res suas pater inter liberos distribuere volit R mg. § 8 ut a vulg. in RV²T 1* V¹ ut V³ § frat* V¹ § eo V § seruant R²VT seruat R¹

praeservent vulg. § ad] et ad R § 9 seniores eos contemptiones R § 10 haec V § 11 suis om. R § hoc] hē (i. e. habere?) V² § 12 parte R § 16 in descriptione] inscriptione R § 17 posita RVT § pars] posita R¹ § 19 aut quicumque R¹ aut cuiusque gratia suppl. V² in spat. vac. § 21 sunt R § est RT] scribentis et V, om. vulg. § artifices R¹ § operari R § 22 contentionis RT § patris (del. V³) alicuius partis V § 25 res suas R § 27 si om. R § 28 hinc] hano suppl. V² in spat. vac. § si autem non hec V si hoc autem non R si autem hoc non vulg. § 29 agat vulg., ait R¹ § plurimum V § 30 leg. descriptiones vel distributiones? § 33 res om. V § 34 et quod secundum bis scr. V¹ § 36 non hoc egerit RT] hoc non egerit vulgo, hoc neglexerit V

οὐ πράξειεν, ἀλλὰ διεσκαδασμένην οὕτως καὶ ἐν τοῖς πλείστοις ἀμαρτήρων ὑπογραφῆν ποιήσαντο, ἵστω μηδὲν ἐντεύθεν τοῖς παισὶ παρέξων ὄφελος, ἀλλ' ὡς οὐδενὸς γενομένου διαιρήσονται τὴν οὐσίαν οἱ παῖδες, ταῖς ἀδελφίαις καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀμαρτήροις γραφαῖς οὐκ ἀκολουθῶντες, οὐδὲ τῶν τὴν ὑπόθεσιν κρινόντων (οὓς δὴ τοῦ familiae erciscundae καλοῦσιν οἱ νόμοι δικαστάς) ἐπεσθαι τοῦτοις ἀναγκαζομένων. Δεῖ γὰρ προνοεῖν ἀκριβῶς τῆς τῶν παίδων ἀσφαλείας καὶ μὴ τὸ μὲν ἀσφαλίζεσθαι, τὸ δὲ καταλιμπάνειν πλανώμενον, δυσκολωτέρων ἔτι καὶ ἄλλων πολλάκις δὲ καὶ εἰς ἐγκλήματα φερουσῶν αἰτιῶν ἀφορμῆν παρεχόμενον. Περὶ μὲν οὖν διαδοχῶν τε καὶ συνεισφορῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν προειρημένων μέχρι τούδε νενομοθετήσθω.

15

CAPUT VIII.

Ἡ δὲ περὶ τὴν ἀγνωμοσύνην γινομένη παρά τινων σπουδῆ ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐποίησε τὴν τοῦ δήμου πάλαι νομοθεσίαν ἀποδέξασθαι, ἣν διὰ τινος τῶν οἰκείων ἐγράψε δημόσιον, τὴν τοῦ Ἀκουιλίου προσηγορίαν ἐξ ἐκείνου δεξαμένην, καθ' ἣν ἐξ ἀρήσεως 20 διπλάσις ὑπέβαλε ταῖς εἰσπραξέσι τοὺς ἀγνωμονεῖν τε καὶ ἀρνεῖσθαι πειρωμένους· ὅπου γε δὴ καὶ ἄλλαι τινὲς ἀγωγαὶ πρὸς τὴν αὐτὴν ὤρμησαν τάξιν. ἀλλ' ἡ κατὰ μικρὸν δοκοῦσα φιλανθρωπία λέληθε τὴν τῶν πονηροτέρων ἀγνωμοσύνην ἐκτρέψασα. Διὸ δὴ καὶ 25 ἡμῖν ἀναγκαῖως ἔδοξεν ἔχειν τὰς ἀπρεπεῖς τε καὶ οὐκ εὐσχήμονας τῶν ἀρήσεων τῇ ῥηθείᾳ ζημιῶσαι ποιῆν. Εἰ γὰρ προφερότο τινος συγγραφῆ, ὃ δὲ αὐτὴν ἐξαροῦτο καὶ τὰτα γράμματα ἔχουσιν αὐτοῦ, ὡς ἀναγκασθῆναι τὸν διώκοντα πράγματα ὑπομῖναι περὶ τῆν 30 σύστασιν αὐτῆς, ἢ τὰ μὲν γράμματα δέχοιτο, ἢ ἴσθαι δὲ μὴ καταβεβλήσθαι τὸ χρεὸς αὐτῷ, καὶ συσταῖν τούτῳ νομίμοις τρόποις ὃ διώκων· τὴν καταδίκην κατ' αὐτὸν διπλασίαν ἐφ' ἑκατέρου θέματος γίνεσθαι θεσπίζομεν· οὐχ ὅτι τοῖς πικροτέροις τῶν νόμων ἰδόμεθα, ἀλλ' ὅτι τὰς δικὰς διὰ τούτων ἐλάττους ἀποτελοῦμεν· ὥστε τῷ δέει τῆς ποιῆς θάττον αὐτοῦς

13 Περὶ μὲν διαδοχῶν — 27 extant B², 28 Ἐὰν προφερότο — c. IX προτέροις ἔστω (136, 6) B 23, 1, 62 (inde c. VIII B¹ p. 682 Zach., item capituli VIII extremam partem E¹ δὲ καὶ (135, 28) . . . et c. IX repetit B² 22, 1, 75). cap. VIII summam ex Athan. habent Prochiron 16, 12, 13; Epanagoge 28, 13—15. v. 21—28 summam excerpit Anonymus Bodleianus (in Zachariae Anecd.) p. 212.

et maximam partem testibus destitutam conscriptionem fecerit, sciat se nihil inde utilitatis liberis praebiturum: sed perinde ac si nihil actum esset, liberi substantiam dividunt, incertas et plerumque sine testibus factas scriptiones non secuti; nec magis qui de causa iudicant (quos iudices familiae herciscundae leges vocant) illas sequi cogentur. Etenim accurate prospiciendum est securitati liberorum, neque aliud quidem munitendum aliud vero in errore relinquendum, quod difficiliorum etiam et inexplicabilium criminum quaeque saepe adeo accusationes moveant copiam praebet. De successionebus igitur et collationibus et reliquis, de quibus supra dictum est, hactenus sancitum esto.

VIII. Malitiae vero studium quod a quibusdam exercetur necessitatem nobis imposuit antiquae legis a plebe latae comprobatae, quam scripsit per unum ex tribunis suis, Aquiliae nomine ab illo praeditam, per quam ex infestatione dupli exactioni subiecit eos qui malitiose agere et infestari conarentur; quandoquidem etiam aliae quaedam actiones ad eundem ordinem directae sunt. Atqui paulatim quae videbatur humanitas improbiorem hominum malitiam clam enutrit. Propterea etiam nobis necessarium visum est indecoras et parum honestas infestationes poena modo dicta coercere. Etenim si cuius scriptura proferatur, ille vero eam infestatur, etiamsi litteras ipsius contineat, ita ut actor ad eam probandam negotia subire cogatur, sive litteras quidem agnoscat, neget vero debitum sibi solum esse, atque id ipsum actor legitimis modis probet: sancimus, ut utroque casu damnatio adversus eum in duplum fiat; non quo acerbius legibus delectemur, sed quia hoc modo litium numerum minuemus: ut metu poenae citius illi

6 ἀκολουθῶτος L¹ || 7 οὓς δὴ τοῖς (τῆς L²) τούτων φαμίλιαν (φαμίλιας L²) ἐκκαλοῦσιν L || 9 προδονοεῖν L¹ || 14 νενομοθετήσθαι L¹ || 16 sq. Ἡ δὲ — σπουδῆ om. L || 17 ἀναγκαῖον οὖν ἡμῖν L || 18 πάλαι ML] παλαιὴν B² denuo (i. e. πάλιν) ε || 19 τὴν om. L || ἀκουλίου L² || 21 ὑπέβαλλε L || 22 καὶ ἀρνεῖν τε καὶ ἀρνεῖσθαι L¹ || 23 ἀλλ' ἢ] ἀλλὰ B² || 24 λέλυθεν L ἐλελήθη B² (ἐλελήθει Heimbach) || 31 *φῆσοι ML¹ B¹ φῆσει B² || 33 τούτῳ M] τούτῳ B² τούτων B¹ τούτων L || τὴν κατ' αὐτὸν καταδίκην διπλασίον B¹ || 34 θέματος] μέρους B¹ || 36 διὰ om. ε

1 sic] hic R¹ || 2 scse] esse V || 3 diuidant V || 5 conscriptiones] uoluntates (al. conscriptiones R² s. v.) R ||

causas R² || 6 herciscundede V || 7 etenim RT || 8 cautela V || munire suppl. V² in spat. vac., munere R || 11 occasione V¹ || 12 de om. vulg. || 16 rubr. Si quis prolatam manum suam negat R mg. || 17 necessarium V] necessariam R vulg. || 18 quam] quando? V¹ || quamdam R¹ || 19 aquaelii V Aquiliae vulg. || illo] alio (a. o. R¹) R || 20 subdebat V || subdebat exactionibus subdebat exactionibus subdebat malevolentes R¹ || 22 actiones] uel actiones accipientes V || 23 coapte sunt (s. v. comparantem sunt R²) R || 24 *oblita] oblata libri || 25 nobis om. V || 28 autem om. V || cum haec litteras V || 31 autem non solum om. R¹ || et om. V¹ || 32 duplicem aduersus eum R || eum om. V¹ || 34 a maioribus R maioribus (maioribus V¹) V || eorum R² vulg. || 35 minorum (sic) R¹

λέγειν ἄπερ ὁμολογεῖν προσήκει. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τοιούτων πᾶσι τρόποις τὰς καταδικὰς τούτων βουλόμεθα φέρεσθαι τὸν τρόπον, καὶ εἰ παρὰ ταῦτα τι πράξειεν δικαστῆς, γινωσκέτω ὡς παραβαίνων τὸν νόμον αὐτὸς ἐπέξειται ταῖς ἐντεύθεν ποιναῖς. Ταῦτα δὲ φραμὲν, εἰ μὴ περὶ τὰς ἀποδείξεις ὁ δῖωκων ἀπειπῶν ὄρκω τοῦ φερόντος τὴν μέχρι νῦν ἀρῆσιν λυθῆναι βουληθείη. εἰ γὰρ τι τοιοῦτο πράξειεν, εἰ μὲν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μετὰ τὴν ἀρῆσιν ἐπαγάγοι τὸν ὄρκον, κἀκείνος εὐθὺς ὁμολογήσειε τὸ εἰς ἀρῆσιν ἐνεχθῆναι, ἀκίνδυνος τὸ γὰρ εἰς τὸ διπλάσιον ἔσται. Εἰ δὲ μακροτέρας γινόμενης τῆς δίκης τῆνικαῦτα ὁ δῖωκων ἐπαγάγοι τὸν ὄρκον, ὁ δὲ καὶ οὕτω τὸ ἐπαγομένον ὁμολογήσειε, τῆς μὲν τοῦ διπλασίου αὐτὸν ἐξαιρούμεν ποινῆς, πᾶσαν δὲ τὴν δαπάνην τὴν μέχρι τότε γενομένην διὰ τὰς ἀποδείξεις τῷ ἐνάγοντι, ὄρκω τούτου κρινομένην, καταβάλλειν τὸν τὴν ἀρχὴν μὲν ἀρησάμενον, ὕστερον δὲ ὁμολογήσαντα κελεύομεν. Εἰ δὲ τις τὴν ἀριθμῆσιν ἐπ' αὐτῷ γενέσθαι τῶν χρημάτων ἀρησάμενος, εἴτα ὕστερον χρῆσαιτο καταβολαῖς παρ' αὐτοῦ γενομέναις, τῷ τοιούτῳ μηδὲν ὄφελος εἶναι τῶν ταῖς ἀληθείαις καταβεβλημένων θεσπίζομεν, ἀλλ' ὀλόκληρον αὐτὸν τὸ χρεὸς ἀπαιτεῖσθαι κελεύομεν, καὶ ταυτηνὴν μόνην ὑπέχειν τῆς ἀρῆσεως τὴν ποιήν (τοῦτο ὄπερ καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν αυτοκρατόρων ἔτυχε διαταξάμενος)· οὐδενὸς τῶν δικαζόντων οὐδὲ πρὸς τοῦτο ὑποκατακλινομένου, ἀλλὰ τὴν ἀριθμῆσιν τοῦ νόμου φυλάττοντος. Εἰ δὲ καὶ ὁ φερόντων προκομίσειε γραμματα τοῦ δῖωκοντος, εἴτα ἐκείνος ταῦτα ἀρῆσει, ὁ δὲ συσταίη τούτοις, μὴ μόνον ἐκεῖνο λογισέσθω περὶ οὐ τὰ τῆς ἀρῆσεως ἦν, ἀλλὰ καὶ τὸσούτον ἕτερον προσκατατίθεται. κἀνταῦθα δὲ ὁ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ὕσεως ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνάγοντος εἰσαγέσθω λόγος.

dicant, quod confiteri competit. In talibus itaque omnibus modis condemnationem hoc fieri volumus modo, et si praeter haec egerit, iudicem scire, quia transcendens legem ipse tenebitur his poenis. Haec autem dicimus, nisi probatioibus actor abrenuntians sacramento rei nunc usque negationem factam solvi voluerit. Si enim tale aliquid egerit, si quidem mox ab initio post abnegationem intulerit iusiurandum, et ille continuo confessus fuerit quod in negationem deductum erit, siue periculo erit quautum ad duplum. Si vero longiori facta lite tunc actor inferat sacramentum, at ille etiam sic, quod inferatur, profiteatur, de dupli quidem eum eximimus poena; omnes vero expensas, quae usque tunc factae sunt propter probationes actori, iureiurando eius definitas, exsolvere eum qui ab initio quidem negavit, postea vero confessus est, iubemus. Si quis autem adnumerationem in se factam pecuniarum negans, postea utatur solutionibus a se factis, tali nullam utilitatem borum, quae vere soluta sunt, esse sancimus, sed totum eum debitum exigi praecipimus, et hanc solum sustinere negationis poenam (hoc quod etiam quidam ante nos imperatorum constituit), nullo iudicantium neque in hoc flectendo, sed integritatem legis custodiente. Si autem etiam reus proferat litteras actoris, deinde ille eas neget, at ille probet eas: non solum illud reputetur, de quo negatio fuit, sed etiam tantum aliud adiciat. Hic quoque de iusiurandi datione similiter etiam in actore introducatur ratio.

CAPUT IX.

Εἰ δὲ ἡ δίκη πράττετο διὰ κηδεμόνων (οἷα καθ' ἐστῶσα προσώπων ἢ κηδεμόνων δεύται), τὰς τοιαύτας τῶν ἀρῆσεων ποινὰς, ὅταν ἐπ' οἰκειοῖς αὐτῶν τῶν κηδεμόνων γίνοντο γράμμασι, μὴ κατὰ τῶν κηδεμονομένων, ἀλλὰ κατὰ αὐτῶν φέρεσθαι τῶν τὴν ἀσχημονά τε καὶ ἀπερῆ ταύτην ἀρῆσιν ποιησαμένων. Εἰ δὲ τις ἕτερα καταδικῆς αὔξεισι ἢ εἰς τὸ διπλοῦν 40

Si vero lis agatur per curatorum forte constitutas personas, quae curatores respiciunt, buiusmodi negationis poenam, quando in ipsorum curatorum fuerit litteris, non adversus eos quorum sunt curatores, sed adversus eos ferri qui turpem et indecentem hanc negationem fecerunt. Si vero aliud

dicant, quae confiteri decet. In talibus igitur rebus omnino damnationes hoc modo peragi volumus: atque si iudex adversus haec quid fecerit, sciat se violata lege ipsam poenis inde statutis obnoxium fore. Haec vero dicimus, nisi actor probationibus renuntians iureiurando rei infitiationem qua is usque eo usus erat decidi voluerit. Nam si tale quid fecerit, siquidem statim ab initio post infitiationem iusiurandum detulerit, et ille statim id quod in infitiationem adductum erat confessus sit, quod attinet ad duplum expers periculi erit. Si vero lite longius prolata demum actor iusturandum detulerit, ille vero sic quoque confiteatur id quod defertur, dupli quidem poena eum eximimus, omnes autem sumptus usque eo probationum causa factos ab actore iureiurando eius definiendos eum, qui initio quidem infitiat, deinde vero confessus est, solvere iubemus. Quodsi quis numerationem pecuniae sibi factam esse infitiat, postea solutiones a se factas alleget, ne tali homini quocquam prosint ea, quae revera soluta sunt, sancimus, sed integrum debitum ab eo exigi iubemus atque hanc eum solum subire infitiationis poenam (id quod etiam unus ex imperatoribus, qui ante nos fuerunt, constituit); ut ne in hac quidem re iudex ullus flectatur, sed legis subtilitatem servet. Quodsi etiam reus litteras actoris proferat, isque eas infitietur, ille vero eadem probet, non illud solum, de quo in infitiatione agebatur, computet, sed etiam alterum tantum adiciat. Ceterum ibi quoque de iureiurando praestando ratio pariter etiam in actore instituitur.

IX. Quodsi lis per curatores agatur (utpote quae sit personarum quae curatoribus egent), eiusmodi poenae infitiationum, quando de propriis ipsorum curatorum litteris fiunt, non adversus eos qui sub cura sunt, sed adversus ipsos qui indecora et inhonesta hac infitiatione usi sunt, statuuntur. Si vero

1 ἐπὶ μὲν — 5 ποιναῖς om. B^s || 3 πράξειεν ὁ δικαστῆς B || 5 ἐντεύξεταί B || 7 τὴν] τὸν L¹ || 8 τοιοῦτο τι B^s || ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς B^f || 10 ἀκίνδυνος ML] ἀκίνδυνον B^f ἀκίνδυνος B^s Haloander || 11 μικροτέρας L¹ || γενομένης B^s || 15 sq. τὴν δαπάνην τὴν] τῶν δαπανῶν τοῖς L¹ || 15 γινόμενοις L¹ γινομένην L² γεγενημένην B^s || 16 ἐνάγοντι τῷ ὄρκω B^s || 18 τις om. B^f || ἀπαριθμῆσιν B^f || 19 ἐπ' αὐτῷ MB^s] ἐπ' αὐτὸν L¹ ἐπ' αὐτῶν L²; leg. ἐάντῳ? || 24 τοῦτο — 26 διαταξάμενος om. B^s || 25 αυτοκρατόρων om. L || διαπραξάμενος B^f, quod non improbat Zachariae, ad decisionem forte ad preces vel in auditorio latam referens. Certe eiusmodi constitutio non exiat || 27 ὑποκατακλινομένων M^a || 28 προσκομίσειε M || γραφῆν B^s πράγματα B^f || τοῦ δῖωκοντος γράμματα B^s || 29 ὁ δέ] οὐδὲ L¹ || 30 τοῦτο B^sL² || 32 προσκατατίθεται om. L || προσκατατίθεται B || 36 οἰκειοῖς

om. ε || 37 γένοιτο BB^s || τῶν om. B^s || 40 ἕτερας B^s || διπλάσιον — τριπλάσιον (136, 1) B^s

2 omnia V^a || 4 lege R¹ || his] leg. hinc? || 5 aut V || 8 intulit V¹ || 9 negatione V || 10 dectum R¹ || alterum erit om. R || 13 eum om. R¹V¹ || ex minimis V¹ || 16 ab initio] ab initio V¹ || 18 postea vero utatur R postea non utatur V || 19 factis a se R || tali] homini add. R² vulg. || 20 solute V || 21 totum] totum esse R¹ || debitum eum R || exigimus R¹ || 22 quod om. R || 23 quidem V || 28 tantum] inter R¹ || 34 rubr. Si lis per procuratorem ventiletur R mg. || per procuratorum VR² || constitutas] constituta in Osenbrüggen || 35 respiciunt] recipiunt Osenbrüggen; leg. vid. requirunt || 36 poenam vulg.] pena V pene RT || in ipsorum] impiorum V¹ || 37 eos ferri quorum sunt R^a || curatores] curatores V¹ || 39 fecerint R

ἢ εἰς τὸ τριπλοῦν ἢ εἰς τὸ τετραπλάσιον παρὰ τῶν ἀρχαίων νόμων ἢ τῶν βασιλικῶν εἰσῆκται διατάξεων, μενέτω μὲν ἐκεῖνη κατὰ τὸ οἰκείον σχῆμα, καθάπερ αὐτὴν ἡμεῖς ἐν τοῖς ἡμετέροις ἰνστιτούτοις καὶ διγέστοις καὶ τῶ τῶν διατάξεων ἐνομοθετήσαμεν βιβλίῳ· τὸ δὲ νῦν τοῦτο προσθήκη τοῖς προτέροις ἔστω.

condemnationis augmentum aut in duplum aut in triplum aut in quadruplum ab antiquis legibus aut principum introductum est constitutionibus, maneat quidem illud secundum propriam formam, sicut nos illud in nostris Institutis et Digestis et Constitutionum sancivimus libro: hoc autem nunc augmentum priorum sit.

CAPUT X. ◀

Κακῆϊνο δὲ στασιασθὲν ἐν δικαστηρίοις οἰόμεθα χρῆναι κάλλιον ἢ περ ἅπαντες οἱ πρὸ ἡμῶν διαφρωσάσαι τε καὶ τάξαι. Εἰ γὰρ τις ἐγκαλοῖτο πράγματα κατέχειν ἑτέρου, φάσκοι δὲ οὐκ εἶναι τὰ πράγματα ἐκεῖνον, περὶ οὗ φησὶν ὁ δῖος, ἀναγκασθεὶς δὲ ὁ τὴν ἐναγωγὴν ποιούμενος ἢ συμβολαίῳ ἢ μάρτυσιν ἢ ἑτέροις πόνοις χρήσασθαι πρὸς τὸ δεῖξθῆναι τὰ πράγματα ἐκεῖνον καθεστάναι, εἶτα ὕστερον ὁ μέγρι παντὸς διαρρηθεὶς ἐκεῖνον ταῦτα μὴ γενέσθαι χρῆσθαι βουληθεὶς τοῖς ἐξ ἐκεῖνου δικαίοις καὶ φάσκειν, ὡς ἐξ ὑποθηκῶν ἢ ἑτέρων αἰτιῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ πρόσωπον ἀναφερομένον κυριώτερός ἐστι τοῦ τὴν δίκην κινουέντος· αἱ μὲν ἄλλαι πᾶσαι σχολαζέτωσαν γνώμαι αἱ τοῖς πρὸ ἡμῶν παραστάσαι, μετρία δὲ τις καὶ φιλάνθρωπος· καὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἐστοχασμένη ποιηθῆ τοῖς ἀρνηθεῖσιν ἐπαγέσθω. ὑπὲρ γὰρ τῆς περὶ ταῦτα ἀρνήσεως καὶ τῶν τοῦ διακοντοῦς πόνων καὶ λεγομένης ἐτι τῆς δίκης ἐπὶ τὸν δῖον μετατιθέσθω τῶν πραγμάτων, περὶ ὧν ἡ ζήτησις γέγονεν, ἢ νομῆ· ἀδειαν ἔχοντος τοῦ ταύτην ἀποδιδόντος, εἰ τινα σεῖ· ὅπως ἂν καὶ τὰς διαδοχὰς εἰδῆεν καὶ τὰς συνειφορὰς μὴ ἀγνοῖεν καὶ περὶ τὰς νεμήσεις μὴ στασιάζοιεν, καὶ μήτε προχειρῶς ταῖς τῶν οἰκείων γραμματίων ἐπιτηθεῖεν ἀρνήσειν οἱ πονηρεῦσθαι βουλόμενοι μήτε τὰς ἀριθμήσεις ἐξαροῖντο μήτε ὕστερον ἕως 30

Illud quoque in iudiciis arbitramur oportere melius quam omnes ante nos determinare et constituere. Si quis enim conventus fuerit res habere alterius, ille vero dicat non esse res illius, de quo dicit actor, et cogatur, qui actionem inferet, aut documentis aut testibus aut aliis uti laboribus, ut ostendat res illius esse, postea vero is, qui semper abnegaverat illius haec non fuisse, uti voluerit illius iure et dicere, quia ex hypotheca aut aliis causis in illam personam relatis propinquior est quam ille, qui causam movet: aliae quidem sententiae vacent, quae prioribus nostris placuerunt, mediocris autem quaedam et clemens et ipsi causae conveniens poena abnegantibus inferatur. Pro abnegatione namque circa haec et actoris laboribus, dum adhuc causa dicitur, ad actorem transferatur rerum, de quibus est quaestio facta, possessio, licentiam habente eo qui hanc reddet, si qua iura habeat ex illa persona, de qua prius negationem passus est, competentia sibi, haec proponere et legem et iustitiam promereri, poena in sola translatione possessionis constituta.

Ταῦτα ἡμῖν ὑπὲρ τε διαδοχῶν καὶ συνειφορῶν καὶ νεμήσεων καὶ τῆς τῶν δικαζομένων ἀσφαλείας καὶ τοῦ τὰ τῶν δικῶν ἐλαττώσασθαι πλήθην καὶ ἐξηρησθαι καὶ ἐνομοθετηθῆναι, καὶ ἐκ τοῦ λοιποῦ χρόνου κρατῆσαι ὅπως ἂν καὶ τὰς διαδοχὰς εἰδῆεν καὶ τὰς συνειφορὰς μὴ ἀγνοῖεν καὶ περὶ τὰς νεμήσεις μὴ στασιάζοιεν, καὶ μήτε προχειρῶς ταῖς τῶν οἰκείων γραμματίων ἐπιτηθεῖεν ἀρνήσειν οἱ πονηρεῦσθαι βουλόμενοι μήτε τὰς ἀριθμήσεις ἐξαροῖντο μήτε ὕστερον ἕως 40

Haec a nobis pro successioneibus et collationibus et distributionibus et litigantium cautela et ut multitudo litium minuat, et adinventum sunt et sancita, et de cetero tenebunt, quatenus et successiones agnoscant et collationes non ignorent et circa distributiones non resultent et neque petulantes suarum litterarum abnegationibus insiliant malignari volentes neque adnumerationes abnegent neque postea forsitan solutio-

cap. X Κακῆϊνο . . . περισταμένης (30) extat B 59, 11, 13 (9) Ἐῖτις ἐγκαλοῖτο . . . περιστ. B^s p. 94 Zach.).

quod aliud damnationis augmentum sive in duplum sive in triplum sive in quadruplum veteribus legibus vel principum constitutionibus introductum est, illud quidem in statu suo maneat, quemadmodum id in nostris Institutionibus et Digestis et constitutionum Codice sancimus: hoc autem quod nunc constituimus, additamentum ad priora esto.

X. Atque illud quoque quod in iudiciis disceptatum est melius quam qui ante nos fuerunt omnes excitimamus conformandum et ordinandum esse. Si quis enim arguatur res alterius detinere, neget vero res esse illius de quo actor loquitur, ut is, qui actionem intendit, vel instrumentis vel testibus vel aliis iuris uti cogatur quo probet res illius esse: ac postea is, qui usque eo infitatus erat res illius esse, iustus ab illo repetitis uti voluerit ac dicere, ex hypothecis aliisque causis ad illam personam referendis se potioem esse eo, qui litem movet: ceterae quidem omnes sententiae cessent, quae antecessoribus nostris placuerunt, modica vero quaedam et humana ipsique rei accommodata poena infitiantibus imponatur. Etenim pro infitiatione de his adhibita et pro actoris negotiis etiam dum causa agit ad actorem transferatur rerum, de quibus quaestio mota est, possessio; cum ei, qui hanc restituit, si quae iura habeat a persona illa, de qua antea infitiationem sustinuit, sibi debita, ea proponere et ius et aequum consequi liceat: ut poena in sola translatione possessionis contineatur.

Haec nobis et de successioneibus et collationibus et divisionibus et litigantium securitate et ut litium multitudo minueretur et excogitata et sancita sunt ac tempore futuro valebunt: quo et successiones sciant neque collationes ignorent neque circa divisiones disceptent, ac neque temere ad propriae scripturae infitiationem properent, si qui malitiose agere velint, neque pecunias numeratas infitentur neque postea

1 τετραπλοῦν B || 4 αὐτὴν MB^s || αὐτῶν L αὐτὸ Haloander, om. B || καὶ διγέστοις] τὲ καὶ διγέστοις LBB^s || 7 στασιασθὲν om. s || οἰόμεθα LBP || 9 γὰρ om. B || 10 κατέχειν — πράγματα om. L || 11 ἀναγκασθῆ B^s || 12 ἀγωγὴν L || 16 δίκαιοις L || φάσκειν MB^s || φάσκοι L φάσκοι B^s || 18 ἀναφαινομένων B^s || 19 μὲν μὲν οὖν B || 20 ταῖς M || 21 αὐτὸ L || 36 *εἰδοῖεν ML || 40 μήτε] μήποτε L

cimus R vulg. || 8 omnes V² in ras. || 10 res non esse V || 11 et om. V¹ || inferet R¹T¹] inferret V infert R² vulg. || 14 non om. R || 15 dicere] dote R¹ || 23 licentia V¹ || 24 reddet] credit V^a reddit V^b || habeat V vulg.] habet RT¹ || 27 penam V || 32 pro collationibus et successioneibus et distributionibus V² pro successioneibus rell. om. V¹ || 33 et ut vulg.] haec (del. R³) ut R * ut V¹ z (= etiam?) ut V³ || 34 et ante adnuenta erasum in V || sancitaf V^a || 36 *sed circa libri || 37 pecculantes R¹; leg. petulanter?

1 condemnationis] negationis R || 3 maneat secundum illud quidem formam propriam V || 5 sanctiuimus V] san-

Dernburg, Pand., § 227, 1.

καταβολαῖς χωρὶν μήτε τὰ ἐξ ὧν κατέχουσι τὰ πράγματα διαρροῖντο προσώπων, ἀλλὰ μέτριοι τε καὶ ἐπιεικῆς καὶ ἀληθεῖς ἐν τῶν πραγμάτων φαινόμενοι μετρίως ἀπολαύουεν καὶ τῆς δίκης.

nibus utantur neque res ex quibus detinent abnegent personis, sed mediocres et mites ex causis ostensi mediocri potiantur etiam iudicio.

CAPUT XI.

Τὸ δὲ πονηρῶς παρὰ τινων ἀμφισβητηθὲν ἐπὶ τισὶ τῶν ἡμετέρων διατάξεων καὶ ἐν δίκαις μὲν πολλαῖς κινήθην, δίκαιον δὲ ὄν μηκέτι ζητεῖσθαι, τῶ παρόντι προσάπτομεν νόμῳ. Διαταξαμένον γὰρ ἡμῶν ὡς, εἴ τις βλέψει πρὸς γυναικὰ φιλάνθρωπον, καὶ ταύτην εἰσοικίσαντο προικῶν συμβολαίων χωρὶς, εἴτα καὶ ποιήσονται παῖδας, ὕστερον δὲ γαμικῆν τε πρὸς αὐτὴν ἀναλάβοι διάθεσιν καὶ γράψει συμβόλαια τοιαῦτα καὶ παιδοποιήσει, μὴ μόνον τοὺς μετὰ ταῦτα τεχθέντας παῖδας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔμπροσθεν καθεστάναι γνησίους· καὶ διὰ τὴν τῶν σοφιστομένων τε καὶ κατούσως ἐρμηνεύοντων δεινότητα καὶ ἑτέραν γραφάντων διάταξιν, ὡς ταῦτα βουλόμεθα κρατεῖν, εἰ καὶ δεῦτεροι μὴ γένοιτο μετὰ τὸ προικῶν παῖδες ἢ γένομενοι τελευτήσαιεν· ἐξῆρῶν τινες καὶ ἑτέραν ἀμφισβήτησιν, μὴ δεχόμενοι ταῦτα κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ἀπελευθέρων συνοικούντων· καίτοιγε τοῖς ὀρθῶς ἐστοχασμένοις τοῦ ἡμετέρου σκοποῦ καὶ τοῦτο ἦν ἔχειν ἤδη νενομοθετημένον. Εἰ γὰρ ὁ πρὸς ἀπελευθέρων οὐ καθάπαξ ἐκεκώλυτο γάμος, προδῆλον ἦν, ὡς καὶ ἐπ' ἐκείναις ταῦτα κρατεῖν ἠβουλόμεθα. Πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ὅλος ἠμφισβητήται, θεοπύζομεν· εἴ τις γαμικὴν οὐκ ἔχων γνησίαν ἢ παῖδας νομίμους πρὸς θεράπαιναν οἰκίαν σχοίη κατά τινα βελτίονα γυναικὴ καὶ δὴ καὶ παιδοποιήσειεν ἐξ αὐτῆς ἐν δουλείᾳ καθεστῶσης, ὕστερον δὲ ἐλευθερία τιμήσειε καὶ τὴν θεράπαιναν καὶ τοὺς φύντας καὶ δίκαιον αὐτοῖς χρυσῶν αἰτήσειε δακτυλίαν καὶ πρὸς γε καὶ παλιγγενεσίας καὶ πρὸς τοὺς εὐγενεῖς κατά τούτους ἀνεγέκοι τοὺς τρόπους καὶ τὸν γάμον βεβαιώσειεν, ὕστερον δὲ καὶ γαμικὰ γράψει συμβόλαια, καὶ ἢ γένοιτο παῖδες καὶ μετὰ ταῦτα ἢ καὶ μὴ γένοιτο (ἴνα τὰ ἐκατέρως ἡμῶν

5 Quod autem maligne ab aliquibus dubitatur in quibusdam nostris constitutionibus et in iudiciis quidem plurimis motum est, cum sit iustum ulterius non quaeri, praesenti coniungimus legi. Constituentibus enim nobis ut, si quis respexerit aliquam ad mulierem clemens et hanc sortiatur absque dotalibus documentis, deinde faciat filios, postea vero maritalem ad eam receperit affectum et scripserit huiusmodi instrumenta et fecerit filios, non solum eos, qui post haec nati fuerint filii, sed etiam priores esse legitimos; et propter circumvenientium et maligne interpretantium calliditatem etiam aliam scribentibus constitutionem, quia haec volumus teuerē, licet secundi non sint nati post dotem filii aut existentes moriantur: adinvenierunt quidam etiam aliam dubitationem, non recipientes haec tenere in his qui libertabus copulantur, cum utique recte conicientibus nostram intentionem et hoc fuerit iam sancitum. Si enim ad libertam non omnino nuptiae prohibentur, certum fuit quia etiam in illis haec tenere volumus. Sed quoniam utique hoc dubitatum est, sancimus: si quis uxorem non habens legitimam aut filios legitimos ad ancillam propriam habuerit quandam meliorem sententiam et filios protulerit ex ea in servitio constituta, postea vero libertate honoraverit et ancillam et natos et ius eis aureorum petierit anulorum et regenerationis et inter ingenuos secundum istos reduxerit modos et nuptias confirmaverit, postea vero nuptialia conscripserit documenta, et aut fuerint filii postea aut non fuerint (ut) utrosque nostrae constitutionis amplectamur

cap. XI excerpta leguntur in Appendice Eclogae III (Zachariae 'Anékd. p. 186), eadem in Ecloga ad Prochiron nuaita 28, 7. 8. — νεαράν τῆ κεφ. 9' ἐν φ' καὶ περὶ ἀπελευθέρων φησὶ γινόμενης γνησίας τῆ τῶν προικῶν ποιήσει citat schol. B³ (ed. Zachariae p. 534).

26 θεοπύζομεν — 138, 7 extant B 32, 1, 2 (ex B³ p. 419 Zach.).

fortasse solutiones allegent neque res personarum a quibus eas tenent esse negent: verum ut idonei et aequi et veraces ex rebus probati idoneo etiam iudicio fruuntur.

XI. Quod autem de quibusdam constitutionibus nostris prave a quibusdam in dubium vocatum et in multis quidem causis agitatum est, cum de eo non amplius quaeri par sit, praesenti legi adnectimus. Cum enim nos constituerimus, ut, si quis benevolenter respexerit ad mulierem eamque sine dotalibus instrumentis domum deduxerit indeque etiam liberos susceperit, postea autem coniugali erga eam affectu adsumpto eiusmodi instrumenta scripserit et liberos procreaverit, non solum liberi postea nati, sed etiam qui prius nati sunt legitimi sint; porro cum propter artificia cavillantium et malitiose interpretantium alteram quoque constitutionem scripserimus, velle nos haec valere etiam si secundi liberi post dotalia instrumenta non sint nati aut, qui nati sint, decesserint: quidam aliam quoque excogitaverunt dubitationem, cum non concederent haec etiam de iis valere qui libertabus uterentur coniugibus: tametsi consilium nostrum recte asscutis hoc quoque in promptu erat lege iam sancitum. Nam si cum liberta nuptiae non protinus prohibita sunt, manifestum erat nos de illis quoque ea valere voluisse. Atqui cum de eo omnino dubitatum sit, sancimus: si quis uxorem legitimam non habens vel liberos legitimos in ancillam suam aliquatenus voluntate bona affectus sit atque ea in servitute constituta liberos quoque procreaverit, postea vero et ancillam et natos libertate honoraverit et ius iis anulorum aureorum et insuper natalium restitutionem petierit eosque hoc modo inter ingenuos rettulerit ac nuptias confirmaverit, deinde autem etiam nuptialia instrumenta conscripserit, sive liberi postea nascantur sive non nascantur (ut utriusque nostrae constitutionis casus

3 καὶ ἀληθεῖς om. 5 || 7 δν] δν M ἦν L¹ ἦν L² || 8 διαταξαμένον] Cod. 5, 27, 10 || 9 φιλάνθρωπον M(ε) φιλανθρωπίαν L¹ φιλανθρωπῶς L³ φιλανθρωπικῶς L² || 11 ποιήσονται M ποιήσει L || 17 διάταξιν] Cod. 5, 27, 11 ταῦτα ML² ταύτων? L¹; leg. ταῦτα? || εἰ δὲ καὶ L || 18 δεῦτεροι L⁵ δεῦτερον M || μετὰ τῶν προικῶν (προικῶν L²) L || 19 τελευτήσαιεν L || ἑτέρα L || 20 δεχόμενα L || 22 ἔχειν om. 5 Haloander || 25 ἢ βουλόμεθα L¹ volumus 5 || 27 ἢ παῖδας νομίμους om. LB || 28 κατά om. 5, delet Hombergk || 30 καὶ om. LB || 28 θεράπαινα L || 31 καὶ τοὺς — 34 τρόπους om. LB || 32 πρὸς γε καὶ om. 5 || 34 ὕστερον M] ἔπειτα LB || δὲ om. B || 35 συμβόλαια συγγράψει B || καὶ ἢ M] καὶ εἰ LB

1 post abnegent verba neque postea — neque res (136, 39 sq.) repetit R^a || 2 personis R² in ras. || ex] et R¹ || 3 ostensi V¹T ostensis R^V || patiantur R¹ || etiam et iudicio R || 5 rubr. Quomodo concubine servilis conditionis constitute legitime uxores fiant R mg. || (Q)uid V¹ || dubitabatur R²T || 6 quibusdam] quid** V¹ || 9 respexit aliquem V || ad R] om. VT vulg. || 12 et om. R¹ || 14 haec om. V || 16 scribentibus aliam V || 20 haec om. R¹ || 21 libertatibus R¹ li*** V¹ || 22 fuerit sanctitum iam V || 24 tenere] tenere in illis R^a || 25 hoc dubitatum utique V || 29 postea] et postea V || donaverit V² || 30 eis om. V || 31 inter] int. V^a || ingenuos R¹ || 32 secundum * R¹ || istos V] iustos R vulg. || 35 ut add. vulg. || utriusque vulg. || nostro V^a nostros R¹

διατάξεως συλλάβοιμεν θέματα) ἔστω καὶ ἡ γυνὴ γνησία καὶ οἱ παῖδες ὑπεξούσιοι καὶ σοιοὶ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι τῷ γεγεννηκότι (φαιμέν δὲ τοὺς πρὸ τῶν προικῶν τεχθέντας)· τῶν ὁδῶν, δι' ἧν εἰς εὐγένειαν κατὰ τὸ προειρημένον ἀφίκοντο, καὶ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν προικῶν ποιήσεως τὸ γνήσιον αὐτοῖς χαριζόμενον.

Ἐπίλογος. Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ καλῶς ἡμῖν καὶ ὁσίως παραστάντα καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἀπραγμοσύνης ἐξηρημένα ἐν ἅσιν τοῖς ἔθνεσιν οἷς ἄρχει διὰ κληρονομῶν οἰκείων ποιησάτω φανερά, ὥστε γινώσκειν αὐτοὺς, ὡς οὐδέμια μεγίστη φροντίς, δι' ἧν ἀεὶ τι προστίθῃσιν ὁ θεὸς τοῖς ἡμετέροις σκηπτροῖς, ἕξω καθίστησιν ἡμᾶς τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιμελείας τε καὶ προνοίας.

Dat. k. Mar. CP. (post) cons. Belisarii v. c. [a. 536.] Dat. k. Mar. CP. post cons. Belisarii v. c.

casus): sit et uxor legitima et filii sub potestate ipsius et sui et ab intestato heredes genitori (dicimus autem eos, qui ante nuptias nati sunt); vias, per quas ad ingenuitatem, secundum quod praedictum est, venerant, celebratione postea dotalium ius legitimorum eis praebentes.

Ἐπίλογος. Tua igitur excellentia, quae bene nobis et sancte visa sunt et pro nostrorum quiete adinventata, omnibus gentibus quibus praeeest per praecepta propria faciat manifesta, ut agnoscant, quia nulla maxima cura, per quam semper aliquid adicit deus nostris sceptris, extra nos consistit pro eorum sollicitudine et providentia.

16

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟ ΤΩΝ ΠΡΟΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΛΑΙΩΝ ΤΙΚΤΟΜΕΝΩΝ ΠΑΙΔΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐω πραιτωρίων τὸ δευτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Ἄ (Προοίμιον.) Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ἀμφισβήτησιν ματαίαν τισὶν ἐμπροσθῆν, εἰ τὰ νομοθετηθέντα παρ' ἡμῶν περὶ τῶν παίδων τῶν γενομένων πρὸ τῆς τῶν προικῶν ποιήσεως, ὑστερον τῶν προικῶν γενομένων, οὐκ εἰς τοῦπίσω φέρεται ἐπὶ τῶν μὴ ψήφῳ ἢ διαλύσει τετημημένων ζητήσεων· καίτοιγε ἡμῶν, ὅτε κατὰ μέρος ἐτίθειμεν τοὺς νόμους, ἠγῆτως κατὰ τὴν πρώτην διάταξιν τὴν ταῦτα νομοθετοῦσαν μνησθέντων, ὡς, εἴτε περιέειν αὐτοῖς οἱ πατέρες εἴτε ἐτελεύτησαν, οὐπω μέντοι τὰ κατὰ τὰς τοιαύτας ζητήσεις

Nov. XIX (= Coll. III tit. 6: gloss.) Graece extat in *MLA* (in hoc est τίτλος 5). — *Epit. Theod.* 11, Athanas. 11, 2.

comprehendamus): et uxor esto legitima et liberi in potestate et sui et genitori ab intestato heredes (dicimus autem natos ante dotalia instrumenta); cum ipsae viae, per quas ad ingenuitatem modo praedicto pervenerunt, et quae secuta est confectio dotalium instrumentorum ius legitimorum illis praesent.

Ἐπίλογος. Tua igitur sublimitas ea quae recte nobis et sancte placuerunt et pro subditorum nostrorum tranquillitate excogitata sunt, in omnibus provinciis, quibus praeeest, per edicta propria manifesta faciat: ut cognoscant nullam ex maximis curis, per quas deus semper aliquid sceptris nostris adiungit, nos alienos reddere a sollicitudine et providentia pro illis habenda.

XIX.

DE LIBERIS ANTE DOTALIA INSTRUMENTA NATIS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Perlatum est ad nos, dubitationem inanem quibusdam incidisse, quae a nobis sancita sunt de liberis natis ante dotalia instrumenta facta, ut tamen postea fierent dotalia instrumenta, an etiam retrorsum referantur ad quaestiones sententia aut transactione non decisas. Quamquam nos, cum singularem leges referabamus, expresse in prima constitutione de his lata memoravimus, sive parentes superstitēs sive defuncti sint, necdum vero quae ad eiusmodi quaestiones pertinent aut sententiis aut trans-

1 καὶ ἔστω ἡ M || 2 σοῦοι L γνήσιοι B || 5 τῆς M, L² corr.] τὰς L¹ τοὺς L² pr. || 6 τῶν] τῆς τῶν L || 7 χαριζόμενης L || 10 ὑπηκόων om. ε || ἐξηρημένα L || 14 σκηπτροῖς L || 16 k. Mar. (cf. nov. LXVI l § 2) M Ath. (μὴνι μαρτίῳ Theod.). Exemplar novellae latine scriptum ad Salomonem pp. Africae datum est kal. April. (cf. nov. LXVI l. c.) || post cons. Belisarii v. c. ε (μετὰ ὑπατείας Βελισαρίου Theod.; dat. p. c. Bilisarii Iul.), bilisarii uē cons. M (ὑπατείας Βελισαρίου Ath.) || 18 πρὸ τῶν om. L (πρὸ add. s. v. L²), προϊόντων A || 19 τικτομένων] προϊόντων A || 21 Ἀντοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἀγνοουσιςτος (sic) ἰωάννη A || ἐπάρχῳ Ath.] ὑπάρχῳ libri || 22 ἔω M] εἰώας A αἰώας L || 23 πατρικίων MA || 24 Ἄ notat L || 25 τισὶν om. Theod. || 26 περὶ παίδων A || γενομένων L¹ γεννωμένων L² ||

27 γενομένων A || 28 οὐκ eis] ἂν eis A non et in (i. e. οὐ καὶ eis) ε || ψήφῳ ἢ L²] ψήφῳ MA ψήφῳ L¹ || 30 ἠγῆτως] τὰ ἠγῆτως A || τὴν πρώτην διάταξιν] Cod. 5, 27, 10 || 32 εἴγε περιέειν A || 33 τὰ] τὰς L¹

1 casu V² || 3 eis V¹ || viis et 6 praebentibus vulg. || 5 ueniant V³ || celebrationem R¹ et celebratione vulg. || 9 visa] iussa V || 10 quibus] qui R¹ || per om. V¹ || 13 extra nos] extraneos R¹ || 16 subscr. dedimus ex Bamb. II et Oriensi] Cap. Bamb. || post cons. Orieli. uic. est. Bamb. || Bilisario uic. (x Orieli.) consule Orieli., Bamb. II || 27 ferantur R¹ || 28 determinate V || 30 expressam V¹ al. || in prima] ini. V¹ in nostra V² || 32 supersint et sint vulg. || 33 quaestionis V¹

ἡ ψήφοις ἢ διαλύσειν ἔλαβον πέρας, πάντως οὕτω κρίνεσθαι, ὡς ὁ ἡμέτερος λέγει νόμος. ὃν ἀναπληροῦντες καὶ δευτέρον τεδείκαμεν νόμον, τὰ αὐτὰ κρατεῖν θεσπίζοντες, καὶ εἰ μὴ μετὰ τὰ προικῶνα γένωνται παῖδες ἢ γινόμενοι τελευτήσουσιν, οὐδὲν ἦττον 5 καὶ τοὺς πρὸ τῶν προικῶνων τεχθέντας γησίους εἶναι· καὶ ἐπὶ ταύτης ὁμοίως τῆς δευτέρας ἡμῶν διατάξεως προστεδείκαμεν, χρόναι τὴν αὐτῆς νομοθεσίαν καὶ εἰς τοὺς πρεσβυτέρους ἀναπέρεσθαι χρόνους, ἐξαιρουμένων ἐκείνων τῶν ὑποθέσεων, ὅσας ἡ δικαστικὴ 10 Β ψήφος ἢ διάλυσις ἐκρίνειν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τινες μετὰ τούτους ἡμῶν τοὺς σαφεῖς νόμους τολμηρᾶ διανοίᾳ τὴν ἡμετέραν ἐθάροσαν παρερμηνεύσαι νομοθεσίαν, καὶ τρίτην ἠναγκάσθημεν θεῖναι διάταξιν, δι' ἧς παρεκελεύσαμεθα, κἂν εἰ νομίην ἐσχηκώς τις γαμετήν 15 καὶ γησίους ἐκ ταύτης παῖδας, εἴτα ταύτης τελευτήσεως ἢ τοῦ συνοικεσίου ῥεπουδίῳ διαλυθέντος ἔσχε παῖδας ἐκ τινος, πρὸς ἣν ὁ γαμος οὐκ ἀπηγόρευται, μετὰ δὲ τὸ τούτους τεχθῆναι προικῶνα συνετάξε πρὸς ταύτην συμβόλαια, γησίους καὶ τοὺς οὕτως αὐτῶν 20 γενομένων παῖδας ὑπάσχειν. Ἄλλα κατὰ ταύτην ἡμῶν τὴν διάταξιν οὐ προστεδείκαμεν ἠγῶς κρατεῖν τὴν τούτων νομοθεσίαν καὶ ἐπ' ἐκείνοις ὧν οἱ πατέρες ἔτι περιεῖπον, ἢ ἐτελεύτησαν μὲν, τὰ δὲ τῆς φιλονεικίας οὐτε δικαστικῆ ψήφος οὐτε φιλικῆ κατέλυσεν 25 ἄσφαλις. Ἐντεῦθεν τινες ὑπέλαβον ἡμᾶς μηδαμῶς ἐθέλειν τὰ ταῖς μνημονευθεῖσαι περιεχόμενα νομοθεσίας περὶ τῶν πρὸ τῆς ποιήσεως τῶν προικῶνων τεχθέντων παίδων κρατεῖν καὶ ἐπ' ἐκείνοις τοῖς ἤδη πρὸ τῆς τοιαύτης νομοθεσίας τεχθεῖσι· καὶ μάλιστα 30 ἐκ τῆς τοῦτον μέρους τὸ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρῃ διατάξει κείμενον ἀφαρεθῆναι παρ' ἡμῶν ἐν τῇ τοῦ κώδικος συνθήκῃ, ὅπερ ἀτόπως ὑπώπτευσαν. δικαιοτάτα γὰρ τῆς τε πρώτης καὶ δευτέρας τοῦτο ἀφειλόμεθα διατάξεως, καὶ τῇ τρίτῃ οὐ 35 Δ προστεδείκαμεν. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς κατὰ μέρος θεθείαις νομοθεσίαις ἀναγκαῖον ἦν ἴσως τὴν τοιαύτην παραλαμβάνειν εἰς τοῦπίσω τῆς νομοθεσίας ἀνα-

actionibus susceperunt terminum, omni modo ita iudicari, sicut nostra dicit lex. Quam complentes etiam secundam posuimus legem, eadem valere sancientes, etiamsi non post dotes procreentur filii aut procreati moriantur, nihilo minus et ante dotes natos legitimos esse. Et in hac quoque secundam nostram constitutionem similiter adiecimus, oportere eius legislationem et ad seniora referri tempora, exceptis illis causis, quas aut iudicialis sententia aut trans- 10 actio terminavit. Sed quoniam quidam post has nostras claras leges audaci mente nostram praesumpserunt male interpretari legislationem et sensum, tertiam coacti sumus ponere constitutionem, per quam iussimus, si quis legitimam uxorem habens et legitimos ex ea filios, deinde ea moriente aut matrimonio repudio soluto habuit filios ex aliqua, ad quam nuptiae non interdicuntur, postquam vero hi nati sunt, dotalia confecit in eam documenta, legitimos etiam ei ei natos filios existere. 20 Sed in ipsa nostra constitutione non adiecimus aperte valere horum legislationem etiam in illis, quorum patres adhuc supersunt, aut defuncti quidem sunt, contentio autem neque iudiciali sententia neque amicali interventione decisa. Hinc quidam arbitrati sunt nos nullatenus velle ea quae in memoratis continentur legislationibus de filiis, qui ante celebrationem dotium nati sunt, valere etiam in illis, qui ante huiusmodi legislationem nati sunt; et maxime eo, quod huius pars in prima et secunda constitutione posita ablata sit a nobis in Codicis compositione. Quod absurde arbitrati sunt. Iustissime namque et primae et secundae hoc subtraximus constitutioni et in tertia non adiecimus. In particularibus namque positis legislationibus necessarium erat forte hanc accipere in praeterito legislationis relationem, in omni

actionibus finem ceperint, ea omnino ita diiudicanda esse ut nostra lex dicat. Quam suppletes etiam secundam iulium legem, ut eadem valeant sancientes, etiamsi post dotalia instrumenta liberi nati non sint sive, qui nati sint, decesserint, nihilominus ut etiam ii, qui ante dotalia instrumenta nati fuerint, legitimi sint; atque similiter in hac secunda constitutione nostra adiecimus legislationem eius etiam ad praeterita tempora referendam esse, exceptis illis casibus, quos iudicialis sententia vel transactio decidisset. Sed quoniam fuerunt qui post has leges nostras satis dilucidis temerario animo legislationem nostram perperam interpretari auderent, tertiam quoque coacti sumus constitutionem ferre, qua praecipimus, etiamsi quis legitimam uxorem habuerit et legitimos ex ea liberos, deinde ea defuncta vel matrimonio per repudium soluto liberos susceperit ex aliqua, cum qua nuptiae non sunt interdictae, post natos vero illos dotalia cum ea instrumenta condiderit, ut legitimi etiam qui ita ei nati sunt liberi existant. Sed in hac constitutione nostra non expresse adiecimus, valere legem de his latam etiam in illis, quorum patres adhuc superstites sint, vel mortui quidem sint, ut tamen controversiam neque iudicialis sententia neque amicalis conventio composuerit. Hinc quidam opinati sunt nos neutiquam velle ea, quae legibus ante memoratis de liberis ante confectionem dotalium instrumentorum natis continentur, valere etiam in iis, qui iam ante eiusmodi leges nati sint; idque inde maxime, quod quae de hac re in prima et secunda constitutione agebat particula, a nobis in Codicis compositione sublata sit. Quod absurde suspicati sunt. Optimo enim iure illud et ex prima et secunda constitutione sustulimus et tertiae non adiecimus. Etenim in legibus singulatim latis necesse opinor erat, talem in modum legislationi retrorsum referendae locum

1 ἡ ψήφοις ἢ] ψήφοις καὶ A || 2 ὃν] ὄνπερ A || 3 δευτέρον] τεθ. νόμον] Cod. 5, 27, 11 || τὰ αὐτὰ] ταῦτα A || 4 τὰ om. L¹ A || 5 ἢ] οἱ A² || leg. τελευτήσουσιν (cf. 6)? || 7 ἡμῶν ὁμοίως τῆς δευτέρας A || 8 προστεδείκαμεν M προσσεδείκαμεν (el pro ἢ corr. L²) L || χρόναι δὲ τὴν αὐτήν L² || 10 ἢ om. A || ἢ] καὶ A || 11 B, item capitulum numeros segg. notat A || 12 ἡμῶν om. A || 14 τρίτην — διάταξιν] Nov. XII c. 4 || 15 τις ἐσχηκώς A || 16 εἴτα] ἢ A || 17 ῥεπουδίῳ MA] διαζυγίῳ L || 19 συνέταξε πρὸς ταύτην bis scr. M || 20 ταύτην] τούτοις A² || ἀνησίους A || αὐτῶν L¹ || 21 κατὰ τὴν ἡμῶν διάταξιν L || 24 sq. φιλονεικίας οὐδὲ μία ψήφος διέκοιεν: — Κἀντεῦθεν reliquis omissis A || 25 *οὐδὲ — οὐδὲ ML || 26 ἡμῶς ἢ] (ἢ L¹ ei L²) μηδαμῶς ML || 29 ἐπ' ἐκείνοις] ἐπὶ A || ἡδὴ om. 5 || 30 πρὸς L || 31 ἐκ τοῦ MA] ὅτι L eo quod 5 || τὸ om. A || τούτου] του (corr. τὸ) A || τὸ om. A || 32 ἀφρέθη L || 36 γὰρ om. L || τεθείσαις M] τε-

θειμέναις (τεθήμεναι L¹) LA || 37 τὴν τοιαύτην] hanc 5

1 omni (omi V) modo RV] omnino T vulg. || 3 eandem V² || 4 dotem V || 5 dotem V || 6 secundam R || nostram secundam V || 7 legislationem eius V || 9 quas aut] quas a V¹ || 11 nostram om. V || 12 sensum delendum videtur ut ortum ex Graeco διανοίᾳ male repetitum aut vario modo translato || 13 coactissimus V || 15 ea post deinde om. V¹ || 16 soluto repudio R || habnit RT] habuerit V vulg. || 17 non om. R || posteaquam V² || 18 confecit R² V¹ T confecit R¹ confecerit V³ vulg. || eum V ea RT] 19 etiam] ea etiam R² || 21 horum om. V¹ || 22 adhuc V² || sunt om. RV || 24 decisa] est add. V² vulg. || 29 et in secunda V || 30 compositionem VR² || 31 et om. V || 32 in tertia V] tertia (al. in tertia R² in mg.) R tertiae vulg. || 34 legislationibus — 140, 2 recte ab] scr. R² in ras. 2 versuum

φοράν, ἐν δὲ τῷ παντὶ συναθροίσματι τῶν νόμων κατὰ τὸν ἐπὶ νόμον ἡμῶν κώδικα εἰκότως περιαιροῦνται τὰ τοιαῦτα προσετέτακται, ὥστε μὴ πλεῖθος περιττὸν τοῖς βιβλίοις ἐγγραφήναι. ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης διατάξεως οὐ προσετέτακται τι περὶ τῶν χρόνων, ὡς ἅπανσι φανερότατον ὄν χρῆναι τὰ προστεθέντα δι' ἐρημνείας ἐπ' ἐκείνων κρατεῖν, ἐφ' ὧν καὶ τοῖς ἐρημνευθεῖσι νόμοις γίνεται χώρα.

vero coacervatione legum Codicis cognominis nostri recte abscedere talia proposuimus, quatenus non multitudo superflua codicibus scriberetur. Tertia vero constitutione non adiecimus aliquid de temporibus, cum omnibus manifestum sit oportere ea, quae adiecta sunt, per interpretationem in illis valere, in quibus et interpretatis legibus fit locus.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ δὲ ὅλως ἐφάνησάν τινες καὶ περὶ τῶν οὕτω φανερῶν ἀμφισβητεῖν ἐγχειροῦντες ἤτοι πλανώμενοι, καὶ τότε προσετέτακται τὸν νόμον, θεσπιζόντες τὴν ἐν ταῖς εἰρημέναις τρισὶ διατάξεσι γενομένην παρ' ἡμῶν νομοθεσίαν κρατεῖν ἐφ' ὧν καὶ ὁρῶς τῷ πρώτῳ τεθέντι παρ' ἡμῶν νόμῳ προσεγράψαμεν· τούτεστιν εἴτε περιεῖναι συμβαίνει τοὺς τῶν τοιοῦτων παίδων πατέρας εἴτε καὶ τελευτῆσαι, οὕτω δὲ τὰ περὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως ἢ ψήφῳ ἢ διαλύσει πέρασ λαβεῖν, ὥστε κατὰ τοῦτο τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις ὑπὸ τοὺς παρ' ἡμῶν τεθέντας ἀγεσθαι νόμους. ἐξαίρουμένων ἐκείνων τῶν ὑποθέσεων, ὅσαι περ' ἐφθῆσαν πρὶν τοὺς παρ' ἡμῶν τεθῆναι νόμους ἢ ψήφῳ διακαστῶν ἢ διαλύσει κριθῆναι.

Quia vero omnino emerterunt quidam et de sic manifestis se dubitare contententes vel errantes, et hanc adiecimus legem, sancientes in praedictis tribus constitutionibus factam a nobis legislationem valere in quibus etiam expressim primae positae a nobis legi adscripsimus: hoc est sive superesse contigit talium filiorum patres sive mori, nondum vero de huiusmodi negotio aut decreto aut transactione finis acceptus est. Secundum hoc tales causae ad leges a nobis positas deducantur, exceptis illis negotiis, quae contingit ante leges a nobis positas aut decreto iudicium aut transactione determinari.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖων παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχῆ φανερά πᾶσι καταστήναι σπενδάτω. Dat. xvi. k. April. CP. post cons. Belisari v. c.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et praesente sacra declarata sunt lege, tua sublimitas manifeste ante nos facere studeat. Dat. xv. k. April. CP. Belisario v. c. cons.

K

XX.

Coll. III tit. 7

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΟΦΦΙΚΙΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΣΑΚΡΟΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΤΩΝ.

R. DE ADMINISTRANTIBUS OFFICIIS IN SACRIS APPELLATIONIBUS R.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν praetoriorum τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ. (Προοίμιον.) Ἦδη μὲν θεῖον ἐποιησάμεθα νόμον περὶ τῶν ἐφέσεων διαλεγόμενον, τίνα χρῆ παραφυ-

Imp. Iustinianus A. Iohanni pp. (Praefatio.) Iam quidem sacram fecimus legem de appellationibus eloquentem, quem oportet servari

Nov. XX (= Coll. III tit. 7: gloss.) Graece extat in ML, prooemii pars (Ἐπειδὴ Παφλαγονία κτλ. 141, 25 sqq.) et cap. 1—9 in B 9, 2, 1. — Epit. Theod. 20, Athanas. 7, 1. Iulian. const. XXV. CXX.

fieri, in universa vero illa legum collectione per Codicem, qui a nobis nomen traxit, facta merito talia rescari iussimus, ne moles superflua in libris illis perscriberetur. In tertia vero constitutione de temporibus nihil adiecimus, cum omnibus apertissimum sit ea, quae per interpretationem adiciuntur, oportere de illis quoque valere, de quibus legibus interpretatis locus fit.

I. Sed quoniam omnino extiterunt, qui de rebus adeo manifestis disceptare conarentur vel errarent, etiam hanc legem adiecimus, sancientes, ut, quae in tribus quas diximus constitutionibus a nobis facta est legislatio valeat etiam de iis, quae expresse primae legi a nobis latae adscripsimus, hoc est, sive eiusmodi liberorum patres superstites esse contingat sive mortem obisse, necdum vero eiusmodi causam aut sententia aut transactione finem accepisse, ut secundum hoc eiusmodi causae legibus a nobis latis subiciantur: exceptis illis causis, quaecumque ante quam leges a nobis latae sint sive sententia iudicium sive transactione iam decisae sunt.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua sublimitas omnibus manifesta reddere studeat.

XX.

DE OFFICIIS MINISTRANTIBUS IN SACRIS APPELLATIONIBUS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Iam quidem sacram tulimus legem de appellationibus disserentem, qui in iis modus

2 τῶν ἐπὶ νόμον L τῶν ἐπὶ νόμῳ A || κώδικων A || 3 τὰ τοιαῦτα ταῦτα A || 4 τοῖς τε A || 5 περὶ τὸν χρόνον A || 6 ὄν ὧν L¹ ἐστὶν ὄν A || χρῆ A || προστεθέντ** L¹ || 9 sq. ὅμως ἐφάνησάν τινες περὶ τούτων φανερώς πλανώμενοι καὶ ἀμφισβητεῖν ἐγχειροῦντες A || 12 ἐρημνείας L¹ || 13 sq. νομοθεσίαν — προσεγράψαμεν νόμῳ προσεγράψαμεν mediis om. L¹, νομοθεσίαν καὶ ἐφ' ὧν προσεγράψαμεν θεμάτων κρατεῖν L² || ἐφ' ἢ περὶ A || καὶ ὁρῶς] θεοκοίτως A || 14 παρ' ἡμῶν τεθέντι A || 17 ἢ prius om. A || 18 ὥστε om. ε || κατὰ] καὶ τὰ L¹ || 20 ἐφθῆσαν M] ἐφθᾶσαν LA || 21 πρὶν] πρὸς L¹ πρὸ τοῦ L² || ἢ om. A || ψήφῳ L¹ || 21 sq. ἢ διαλύσει δικαστῶν (σε δικαστῶν in ras.) A || 25 subscr. dat. xvi k. arg. CP. post Bilisari uc. cons. M ἐγράφη πρὸ 18' καλανδ. Ἀπριλ. μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελισαρίου Ath. (cf. ε), ἐξεφωνήθη μηνὶ ἀπριλίῳ μετὰ ὑπατίαν Βελισαρίου

Theod. || 29 ἐν τοῖς σάκροις ML² (cf. Cuiacii expos. et nov. CXXVI pr.) || ἐν τοῖς ἀκοῖς L¹ ταῖς ἀκοῖς Ath. (rubr. περὶ τῶν ταῖς ἐγκλήτοις ὑπονοουμένων Theod.) || 31 ἐπάρχῳ Ath.] ὑπάρχῳ ML || 33 θεῖον om. Theod. || νόμον] est nov. XXIII || 34 ἐφέσεων M] ἐκκλητῶν L

2 abscedere R¹ || 3 leg. inscriberetur. In tertia? || 6 quae om. R¹ || 7 quibus] qui V¹ || et om. vulg. || interpretati V¹ || 10 et om. V || 12 fac** R¹ || 14 seperesse V¹ || 15 patres in ras. R² || modi V¹ || 17 tale V¹ || 23 placuerunt nobis R] nobis placuerunt V vulg. || et in praesente V || 26 subscr. dedimus ex Orielensi et Bamb. II] datur xv kkl. Oriel., dat. xv kal. Bomb. (dat. xii kal. ed. pr.) || Cap. Bamb. || e. Bilisario uic. c. Bamb., Bilisario cons. Oriel. || 31 pp.] p̄brm V || 32 sacram et 33 quem om. R || t. reseruari R²

λάττεσθαι τρόπον ἐπ' αὐταῖς, καὶ ὄθεν εἰς τῖνας φέρεσθαι τὰς ἐκκλήτους· ὃν τρόπον τὴν σὴν ὑπεροχὴν πρὸς τὸν ἐνδοξότατον ἡμῶν κατεπέμψαμεν κοιαιστώρα. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ γέγονεν ἀμφισβήτησις περὶ τῶν ὑπηρετουμένων ταύτας ὀφφικίων, τῶν μὲν ἐκ τοῦ θείου τῶν ἐπιστολῶν σκρινίου τὰς τῶν spectabilium δικαστῶν οἰκειουμένων ἐν ταῖς ἐκκλήτοις ὑπηρεσίας, τῶν δὲ ἐκ τοῦ θρόνου τῆς σῆς ὑπεροχῆς μέγιστα δηλούντων ἠδικησθαι, εἰ μεταβληθέντος τοῦ σχήματος οὐκέτι μόνοι ταῖς ἐκκλήτοις ὑπηρετήσουσι 10 ταῖς ἀπὸ τῶν λαμπροτάτων τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχόντων ἐχομένους εἰς μόνον τὸ σὸν δικαστήριον, καθάπερ πρότερον ἦν, ἦν καὶ ἐν θείῳ μὲν καὶ αὐτὸς ἡκοῦσά δικαστήριον, ὑπηρετεῖτο δὲ ἡ τάξις ἡ σῆ, ἀλλὰ διὰ τὸ τῶν σπεκταβιλίων σχῆμα ἐν τάξει θείου ἀρροατηρίου 15 τῆς υποθέσεως κινουμένης, καὶ συνακροωμένου τῆ σῆ ὑπεροχῆ καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἡμῶν κοιαιστώρος, καὶ ἐκατέρου μέρους τὸ πᾶν οἰκειουμένου, καὶ συναχθέντων παρὰ τῆ σῆ ὑπεροχῆ καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἡμῶν κοιαιστώρι πολλὰκις τῶν τε ἐκ τῶν θείων σκρινίων, 20 οἷπερ ταῖς ἐφέσεσι ὑπηρετοῦνται, τῶν τε ἐκ τῆς τάξεως τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ τέλος εἰς τῖνα τύπον τὸ πρᾶγμα περιέστη, ὃν ἀγράφως εἰς ἡμᾶς ἡγάγετε. τὸ πρᾶγμα δὲ καὶ ἡμῖν οὐκ ἀπὸ τρόπου γεγονὸς ἔδοξε. Καὶ τέως, ἐπειδήπερ Παφλαγονία καὶ Ὀνωριάς, δι- 25 ηρημένοι πρότερον εἰς ἀρχοντας δύο, εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν περιέστησαν τὸ τοῦ πρακτώρος ὄνομα προσλαβόντα, τοῦτο ἀναμφισβητήτως ἔδοξε τὸ σχῆμα τῆ σῆ προσήκειν ἀρχῆ. Ταῦτο δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ποτὲ δύο Πόντων, τουτέστιν Ἐλενοπόντου τε καὶ Πόντου 30 Πολεμωνιακοῦ· κάκεισε γὰρ δύο καθεστῶτων ἐμπροσθεν ἀρχόντων, νῦν δὲ ἐνὸς τοῦ μονεράτωρος γεγονότος, κεκοσμημένου καὶ αὐτοῦ τῆ τῶν περιβλέπτων ἀξία, πάλιν ταῦτα συνέβαινε καὶ εἰς τὸ σὸν μόνον δικαστήριον φέρεσθαι τὰς ἀπὸ τῶν ἐκκλήτων δικὰς 35 ἰχρῶν, κατὰ μέντοι τοὺς ὅρους τῆς περὶ τῶν ἐκκλήτων διατάξεως.

modum super eis, et unde ad quos ferri appellationes, quamque tam ad tuam celsitudinem quam ad gloriosissimum misimus quaestorem. Quia vero plurima facta est dubitatio de ministrantibus eis officiis, cum ii, qui ex sacro quidem epistolarum scrinio 5 sunt, spectabilium iudicum vindicare sibi appellationis ministerium, qui vero ex sede tuae sunt celsitudinis, maxime dicerent se laedi, si mutato schemate nequaquam soli appellationibus ministrarent his quae a clarissimis provinciarum iudicibus veniunt ad solum tuum iudicium — sicut prius erat, dum in divino quidem et ipse audires consistorio, ministraret vero officium tuum —, sed propter spectabilium schema in ordine sacri auditorii negotio moto et pariter audiente tua celsitudine cum gloriosissimo nostro quaestore utriusque partis totum sibi applicarent, congregatisque et apud tuam celsitudinem et gloriosissimum nostrum quaestorem saepius et his, qui ex sacris scriniis appellationibus ministrant, et qui ex tuae sedis officio: novissime ad quamdam formam causa perducta est, nam ex non scripto ad nos deduxistis. Causa vero nobis non incongrua visa placuit. Et interim, quoniam Paphlagonia et Honorias, divisae prius in iudices duos, in unum eundemque reductae sunt praetoris nomen suscipientem, hoc indubitate placuit schema tuo competere cingulo. Hoc idem etiam in duobus aliquando Pontis, hoc est Helenoponto et Ponto Polemoniaci: nam et illic duobus constitutis prius iudicibus, nunc autem uno moderatore facto et decorato etiam ipso spectabilium dignitate, rursus hoc proveniebat et ad tuum solummodo iudicium ferri appellationum lites oportebat, secundum terminum tamen constitutionis de appellationibus.

CAPUT I.

Συνήρесе τοίνυν ἅμα μὲν τοῖς ὑπουργοῦσιν ἐκ- τέρα τῶν ἀρχῶν, ἅμα δὲ ὑμῖν ἀμφοτέροις, καὶ πρὸς γε καὶ ἡμῖν ὁρθῶς ἔδοξεν ἔχειν τὸ παραστᾶν ἡμῖν, 40

Complacuit igitur simul quidem officiis utriusque administrationis, simul autem vobis ambobus, insuper et nobis, et recte se habere visum est nobis, solum

observandus et unde ad quosnam appellationes deferendae sint; quam et ad tuam sublimitatem et ad gloriosissimum nostrum quaestorem misimus. Quoniam autem magna de officiis quae illis ministrant dubitatio orta est, cum et qui ex sacro scrinio epistularum sunt, ministeria spectabilium iudicum in appellationibus sibi vindicarent, et qui de sede tuae sublimitatis sunt maximam sibi iniuriam factam demonstrarent, si mutata forma non iam soli appellationibus, quae a clarissimis praesidibus provinciarum ad solum tuum iudicium deferuntur, ministraturi essent, sicuti antea fiebat cum et ipse in sacro iudicio causas cognosceres et officium tuum ministraret, sed propter spectabilium formam causa in ordine sacri auditorii mota, et una cum tua sublimitate etiam gloriosissimo nostro quaestore cognoscente, cum utraque pars sibi totum vindicaret, atque saepius et apud tuam sublimitatem et apud gloriosissimum nostrum quaestorem congregarentur tam qui ex sacris scriniis sunt, qui appellationibus ministrant, quam qui sunt ex officio sedis tuae: postremo res in formam quandam est redacta, quam non scriptam ad nos detulistis. Quae res ne nobis quidem inopportune fieri visa est. Atque interim quoniam Paphlagonia et Honorias prius in duos praesides distributae iam ad unum eundemque, qui praetoris nomen accepit, concesserunt, haec forma sine dubio ad tuam potestatem pertinere visa est. Idemque hoc etiam in duobus qui olim erant Pontis, hoc est Helenoponto et Ponto Polemoniaci: nam ibi quoque cum antea duo praesides instituti essent, nunc vero unus factus sit moderator, ornatus et ipse spectabilium dignitate, eadem rursus evenerunt, et ad tuum iudicium solum causae ex appellationibus, secundum terminos nimirum constitutionis de appellationibus latae, deferri par fuit.

I. Probatum igitur simul et iis, qui utrique magistratui ministrant et vestrum utrique est atque insuper nobis quoque recte se habere visum, quod nobis propositum est: ut solum officium tuae sublimitatis

1 ὄθεν εἰς Mε] ὄθεν καὶ εἰς L || 3 ἡμῶν om. ε || 6 σκ... νιον L¹ || τὰς τῶν περιβλέπτων βιλίων (βικαρίων L²) δικὰς οἰκειουμένων ἐκ (ἐν L²) ταῖς τῶν ἐκκλήτων ὑπηρεσίας L || 9 ἀδικεῖσθαι L || 14 διαντὸ L || 15 τ·ξεῖ L¹ || 19 τῷ (τοῦ s. v.) ἐνδοξ·τ^τ ἡμῶν κοιαιστώρι (κοιαιστώρος? M^a) M || ἡμῶν om. L || 20 σκ·νίων L¹ || 25 Ὀνωριάς B^c ὀνωριάς L ὀνωρία M || 26 ἀρχὰς B^c || 28 τουτώ L¹ || cf. nov. XXIX c. 5 || 29 προσήκον L || 31 δύνον L¹ || 33 καὶ κοσμημένου M et decorato ε || 34 cf. nov. XXVIII c. 8 || ταῦτα ML²B⁷ ταῦτα L¹ ταῦτὰ B^f (hoc ε) || 39 καὶ om. L || 40 τὸ παραστᾶν (παριστᾶν L²) ML, om. ε || ὑμῖν L

1 his R || 2 quam vulg. || tam om. R¹ || 3 gloriosissimum V ||

5 hii R V || qui om. V¹ || 6 iudicum] sunt add. R^a || uendicarent R uindicarint V || appellationum V^a || 11 ad solum iudicium (tuum add. R²) R || 12 et VT] om. R vulg. || 17 congregatisque] tisque suppl. V² in spat. vac. || 18 et quod gloriosissimum V¹ || 20 nouissimo V¹ || 21 non ex scripto V || 23 plagonia (sequitur spatium 4 litt.) V flagonia R¹ plaphagonia R²T || 24 honorarias R || in om. V || iudices duos] d·e·e· dicef ·· os V¹ || 25 reducte sunt] o sunt V² in ras. || suscipientes V || 27 cingulo] congrulo R^a || Pontis Beckius] positus libri || 28 *elesponto R VT || 32 iudicium referri V ferri iudicium R || 33 secundum] set V || tamen] tantum V || 38 simul his (iis T) quidem T vulg. || 39 aut V || vobis om. R¹

ὡστε μόνην τὴν τάξιν τῆς σῆς ὑπεροχῆς ταῖς τοιαύταις υπηρεσίαις ἐκκλητίοις, καθάπερ καὶ πρότερον ἦν, εἰ καὶ ἐν σχήματι θείου ἀκροατηρίου λέγοντο καὶ παρῆναι καὶ ὁ ἐνδοξότατος ἡμῶν κοιμιστῶρ καὶ μετέχοι τῶν πραττομένων.

officium tuae celsitudinis talibus ministrare appellationibus, sicut et prius fuit, si et in schemate sacri auditorii dicantur et adsit gloriosissimus noster quaestor et particeps sit gestorum.

5

CAPUT II.

Ἀλλὰ μὴν ἐπειπερ ὁ τῆς πρώτης Καππαδοκίας ἡγούμενος πρότερον εἰς τὴν σὴν ἀρχὴν ἐώρα μόνην κάκειος τὸ τῶν ἐφέσεων ἐφέρετο, νῦν δὲ εἰς τὸ τοῦ περιβλεπτοῦ ἀνθυπάτου μεταβέβηται σχῆμα, οὐδὲν ἦτορον προσήκον ἐστὶ, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἐφείσει δεχομένης καὶ ἀναπεμπομένης τῆς δίκης ἐνταῦθα, κατὰ τὴν θείαν ἡμῶν διάταξιν ἐν τάξει θείου ἀκροατηρίου αὐτὴν ἀγωνίζεσθαι, συνόντος καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἡμῶν κοιμιστῶρος καὶ συνακροουμένου τῆς ὑποθέσεως, μόνης δὲ τῆς τάξεως υπηρετουμένης τῆς σῆς, ἐπειδὴ καὶ πρότερον τοῦτο νενομίστο. Εἰ γὰρ καὶ ὁ περιβλεπτοῦ κόμης τῶν οἰκιῶν συναμειχθῆναι νῦν τῇ ἀρχῇ, ἀλλ' οὐκ οὔτε πρότερον πολλοὶ τινες ἐκινούντο δίκαι παρ' αὐτῶ οὔτε ἐκ τοῦ δικαστηρίου τοῦ κατ' αὐτὸν ἐφέρετο τὰς σχεδὸν ἐφείσει ἐνταῦθα. νῦν δὲ δὴ καὶ τὰ περὶ τὰς ταμιακὰς διοικήσεις καὶ ἑτέροις τισὶ παρεδώκαμεν, καὶ οὐ δεῖ παρὰ τοῦτο ἐλαττωθῆναι τὸν σὸν θρόνον, ἀλλ' ὁμοίως τὴν σὴν υπηρετεῖσθαι τῶν μόνην ταῖς ἐνταῦθα φερομέναις ὑποθέσεσι.

Sed etiam quoniam primaee Cappadociae praeses prius ad tuum cingulum respiciebat solum, et ibi appellationes ferebantur, nunc autem in spectabilis proconsulis figuram mutatus est, nihilo minus com-petens est, et illa administratione appellationem suscipiente et mittente litem hic, secundum sacram nostram constitutionem in ordine sacri auditorii eam examinari, praesente quoque gloriosissimo nostro quaestore et pariter audiente negotium, solo officio ministrante tuo, quoniam et prius hoc solitum erat. Nam etsi spectabilis comes domuum permixtus est, tamen neque pridem multae quaedam movebantur causae apud eum neque ex iudicio eius ferebatur aliqua paene appellatio hic. Nunc autem quae circa aerarii dispensationem sunt, et aliis haec quibusdam tradidimus et non oportet ob hoc minui sedem tuam, sed similiter tuum ministrare officium solum hic delatis negotiis.

CAPUT III.

Ταῦτο δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ τῆς Ἀρμενίας ἀνθυπά- 25
του, ἐπειδὴ πρότερον ἀρχὴν αὐτὴν ὀρδινάριαν [ἐμ-
βαθμον] ποιήσαντες νῦν οὐδὲν αὐτῇ προσθέντες εἰς
τὸ τῆς ἀνθυπατείας μετηγάγομεν σχῆμα. Καὶ γὰρ δὴ
καὶ ταῖς ἐκείθεν δίκαις ἢ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ὑπηρετη-
σεται τάξις, τῆς δίκης μὲν ἐν τάξει θείου ἀκροατη-
ρίου, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, κινουμένης, παρ'
ἀμφοτέροις δὲ ἡμῶν ἐξεταζομένης, οὐδὲν δὲ ἦτορον τῆς
τάξεως τῆς σῆς υπηρετουμένης τῶ πράγματι, καθά-
περ καὶ πρότερον ἦν, ἤνικα μόνον τὸ τῆς ἀρχῆς τῆς
καλουμένης ὀρδινάριαν εἶχε σχῆμα μετὰ τῶν οὐ 35
προσλαβούσα.

Hoc ipsum etiam in Armeniae proconsule, quoniam prius administrationem eam ordinariam facientes et nunc nihil ei addentes in proconsulis figuram mutavimus. Etenim inde venientibus litibus tuae celsitudinis ministrabit officium, lite quidem in ordine sacri auditorii, sicut praediximus, movenda, apud ambos autem vos examinanda, nihilominus autem officio tuo ministrante causae, sicut prius fuit, dum solum administrationis ordinariae haberet schema maiore ordine non suscepto.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ Λυκαονίαν καὶ Πισιδίαν καὶ Ἰσαυ-
ρίαν ὑπὸ ἀρχοῦσι πρότερον τεταγμένας καὶ τὰς ἐκ-

Quoniam et Lycaoniam et Pisidiam et Isauriam sub iudicibus primitus constitutas et appellationes

talibus appellationibus ministraret, quemadmodum etiam antea fiebat, etiamsi in forma sacri auditorii agantur et gloriosissimus noster quaestor adsit et particeps sit eorum quae geruntur.

II. Iam quoniam qui primaee Cappadociae praeesit antea ad solum tuum magistratum respectit atque illic appellationes deferebantur, nunc vero in spectabilis proconsulis figuram mutatus est, nihilominus par est, ubi et ille magistratus appellationem suscipiat et causa huc transmittatur, secundum sacram nostram constitutionem illam in ordine sacri auditorii discipari, ut intersit etiam gloriosissimus noster quaestor et una causam cognoscat, solum vero officium tuum ministret, quandoquidem etiam prius hoc usu venerat. Nam etsi spectabilis comes domorum ei magistratui nunc admixtus est, tamen neque antea multae lites apud eum movebantur neque a iudicio illius ulla fere appellatio huc deferebatur. Nunc vero et quae ad aerarii administrationes pertinent aliis quoque quibusdam commisimus, nec propterea tua sedes imminuenda est: sed similiter tuum officium solum causis huc delatis ministret.

III. Atque hoc idem etiam in Armeniae proconsule: quoniam qui eam prius potestatem ordinariam reddidimus, nunc nihil ei addentes in proconsulatu formam mutavimus. Etenim etiam iis quae inde veniunt causis tuae sublimitatis officium ministrabit: ut causa in ordine sacri auditorii, quemadmodum ante diximus, moveatur, apud utrumque autem vestrum examinetur, nihilominus vero officium tuum rei ministret, sicut etiam antea erat, cum solam potestatis ordinariae quae vocatur speciem haberet maiore ordine non acquisito.

IV. Quoniam vero et Lycaoniam et Pisidiam et Isauriam, quae sub praesidibus antea constitutae

4 *παρῆ libri || ἡμῶν om. B^c || μετέχει M || 8 τὰ τῶν B || 9 cf. nov. XXX || 13 αὐτοῖς L || 14 συνακροασά-
μένας L || 15 δὲ om. ε || 16 καὶ ο πρότερον L || νενομ-
μιστο libri] ἐνενομίστο Heimbach || 17 οἰκιῶν Mε] οἰ-
κειῶν LB^c (cf. Cod. 12, 5, 2 cum Cuiacii comm.) || νῦν
τῇ ἀρχῇ om. ε || 18 sq. οὐδὲ — οὐδὲ libri || δίκαιον
L^a || 19 αὐτῶ] αὐτῶν L || 20 νῦν δὲ δὴ καὶ] nunc
autem ε || 21 τὰς τὰς L || ταμιακὰς B || ἑτέροις τισὶ]
aliis haec quibusdam ε || παραδεδώκαμεν L || 22 τὸν
θρόνον τὸν σὸν L (Bf) || 26 πρότερον τὴν ἀρχὴν B^c ||
ἐμβαθμον M, om. LB^c || 27 cf. nov. XXXI c. 1 || νῦν
αὐτὴν οὐδὲν αὐτῇ L || 29 ὑπηρετήσῃ B^c || 30 θείας
L || 32 δὲ om. B^c || 33 τῶ om. L || 35 καλουμένης om. ε ||
37 δὲ om. B^c || 38 ἐκκλητίους M

2 si R²V²] set R¹ scio V², om. vulg. || 4 et parti-
ceps sit gestorum om. R¹ || 6 capadocie RV || 7 solum
et ibi] m et ibi V² in ras. || 10 illam administrationem
(administratione V) appellationem suscipientem et mit-
tentem libri, corr. Beck || 11 sq. nostram constitutionem sa-
cram RT || 12 ordine V¹ vulg.] ordinem RV²T || 16 prae-
mixtus V¹ || 17 tantum R || cause movebantur R || 18 causa
V || 19 aut V || 20 errarii RVT || sunt dispensationem
R || haec del. Beck || 22 delatis] delatis V¹ de V² ||
25 etiam] et R¹ || 26 administratione V || 27 figura VT
28 aduenientibus V || 29 celsitudinibus R^a || ordinem
R || 30 mouendam V || 31 apud omnes ambos V¹ || 37 li-
caoniam R liconiam V || piscidiam V psidiam R || hisau-
riam RVT || 38 et appellationes] constitutas add. R^a

κλήτους ἀναπεμπούσας εἰς τὸν θρόνον τὸν σὸν νυνὶ κοσμηθῆναι τῆ τῶν πραιτωρίων ἀρχῇ συμβέβηκεν (εἰ καὶ δοκῆί πως συναναμειβῆναι τις αὐτῆ καὶ στρατιωτικῆ τάξις, ἐπειδὴ πρότερον καὶ δοῦξ ἐφ' ἐκάστης τούτων ἐπαρχίας ἦν), ἀναγκαίως ἡμῖν ἔχειν ἔδοξε διὰ τὸν καινισμόν τούτων μόνω δὴ τῶ θρόνω τῶ σῶ καὶ τῶ ἐνδοξοτάτῳ κοιμιστῶρι παραδύναται τὴν τῶν ἐφέσεων ἐξέτασιν, δοῦναι δὲ φιλανθρωποτέρον τῆ τάξει τῆ σῆ καὶ τοῖς ἐπὶ τούτῳ πραττομένοις ὑπερη- τείσθαι. ὥστε, εἴ τι γέγονεν ἐμπροσθεν ἢ 10 καὶ ὕστερον γένηται, τὴν αὐτὴν τῶ πράγματι τάξιν ὑπεῖναι θεσπίζομεν.

destinantes ad sedem tuam nunc decorari praetorum cingulo contingit, licet videatur quodammodo permixtum quoddam ei etiam militare officium, quoniam prius et dux in utraque harum provincia fuit, necesse est nobis se habere placuit propter novitatem soli sedi tuae et gloriosissimo quaestori tradere ap- 5 pellationum examinationem, cedere quoque et clementius tuo officio, ut his, quae super hoc aguntur, ministrent. Unde si quid factum est tale prius sive 10 etiam postea fiat, eundem causae ordinem imponi sancimus.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ δύο καθαρῶς ἦσαν ἀρχαὶ τοῦ τε κόμη- 15 τος τῆς Ἐφῆς τοῦ τε ἀρχοντος αὐτῆς τῆς πρώτης Συρίας, καὶ αἱ μὲν τῆς πολιτικῆς ταύτης ἀρχῆς ἐφ' εἰσεῖς εἰς τὸν σὸν ἐφέροντο θρόνον, τῆς τάξεως ὑπερη- 20 τούσης μόνως τῆς σῆς, αἱ δὲ τοῦ κόμητος τῆς Ἐφῆς, οἷα σπεκταβίλιον, κατὰ τὸ τῶν θείων ἀκροατηρίων σχῆμα εἰς τε τὸν θρόνον τὸν σὸν εἰς τε τὸν ἐνδοξό- 25 τῳ κοιμιστῶρι, μόνων τῶν ἐκ τῶν θείων σκρι- (VI) νίων ὑπερητονμένων· ἀλλὰ τούτο... ἐν τούτῳ τῶ μέρι καλῶς ἡμῖν ἔδοξεν ἔχειν ἐπὶ ταύτης δὴ τῆς ἀρχῆς κοινῆν δοῦναι τὴν ὑποουρίαν τοῖς τε ἐκ τῶ τῶν θείων ἐπιστολῶν σκριλίον τοῖς τε ἐκ τῆς τάξεως τῆς σῆς ὑπεροχῆς. Τὸ γὰρ δὴ τῶν πρόσθεν δύο βι- 25 καρλίον τῆς τε Ποικίλης τῆς τε Ἀσιανῆς παντελῶς καινισθῆναι καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν μόνως ἐπαρχίας μίας με- ταστάν, Γαλατίας φραμὲν καὶ Φρυγίας Πακατιανῆς, φοιτᾶτω μὲν πρὸς τε τὴν σὴν ὑπεροχὴν πρὸς τε τὸν ἐνδοξότατον κοιμιστῶρα, μόνων δὲ τὴν ὑπερησίαν δε- 30 χέσθω τῆς τάξεως τοῦ θρόνου τοῦ σού.

Quia vero duae fuerunt administrationes pure et comitis Orientis et iudicis eius primae Syriae, et ci- 15 villis quidem huius administrationis appellationes ad tuam referebantur sedem, officio ministrante solum- modo tuo, comitis autem Orientis, utpote spectabi- 20 lis, in sacrarum auditionum figura ad sedem tuam et gloriosissimi quaestoris veniebat, solis qui ex sacris sunt scriniis ministrantibus:

(VI) Sed hoc in hac parte nobis bene se habere visum est, in hac videlicet administratione commune dare ministerium et his qui ex sacrarum epistola- 25 rum scrinio sunt et qui ex officio tuae celsitudinis. Quod enim prius duorum vicariorum fuit Ponticae et Asianae et omnino innovatum est et in unius administrationem solius provinciae mutatum — dici- 30 mus autem aliud Galatiae, aliud Frigiae Pacatianae —, veniat quidem tam ad tuam celsitudinem quam ad gloriosissimum quaestorem, solum vero mi- nisterium suscipiat officium sedis tuae.

CAPUT VII.

Κακῆϊνο μέντοι θεσπίζομεν, ὥστε ἐπὶ τούτων δὴ τῶν ἀρχῶν τῶν νῦν παρ' ἡμῶν ἐξευρεθεισῶν καὶ μεταβαλοῦσῶν τὸ ἀρχαῖον σχῆμα, εἴτε αὐτόθεν κατὰ 35 τὴν φύσιν τῆς οικείας δικασίαν ἀρχῆς εἴτε καὶ ἐκ παραπομπῆς ἡμετέρας, ταῦτο φυλάττεσθαι σχῆμα·

Illud tamen sancimus, ut ex administrationibus nunc a nobis adinventis et mutantibus antiquum schema, sive hoc ipsum secundum naturam prop- 35 priae iudicantis administrationis sive etiam ex dele- gatione nostra, idem servetur schema: et ubi so-

erant et appellationes ad sedem tuam transmittabant, nunc praetorum potestate decorari contigit (etsi ei militare quoque aliquod officium fere admixtum esse videtur, quia prius etiam dux erat in una- 5 quaque earum provinciarum), necesse nobis esse propter hanc innovationem visum est iam soli sedi tuae et gloriosissimo quaestori examen appellationum tradere, et clementius concedere officio tuo, ut iis quoque quae hac in re aguntur ministret. Itaque si quid eiusmodi antea factum est sive etiam postea fiet, eundem ordinem negotio subesse sancimus.

V. Quoniam vero duae aperte potestates erant comitis Orientis et praesidis ipsius primae Syriae, et appellationes quidem a civili hac potestate ad tuam sedem deferebantur solo ministrante tuo officio, a comite vero Orientis, utpote spectabili, secundum sacrarum auditoriorum formam et ad tuam sedem et ad 15 (VI) gloriosissimum quaestorem, solis iis qui ex sacris scriniis sunt ministrantibus, hoc vero... in hac parte bene habere nobis visum est de hoc quidem magistratu commune ministerium dare tam iis, qui ex sacrarum epistularum scrinio sunt, quam qui ex officio tuae sublimitatis. Nam quod in duobus quon- 20 dam vicariis et Ponticae et Asianae plane iam innovatum est et in magistratum unius provinciae solius translatum, Galatiae dicimus et Phrygiae Pacatianae, procedat quidem et ad tuam sublimitatem et ad glo- 25 riosissimum quaestorem, solo vero ministerio utatur officii sedis tuae.

VII. Verum illud quoque sancimus, ut in his quidem magistratibus, qui nunc a nobis inventi sunt ac veterem formam mutantur, sive ulro secundum naturam propriae potestatis sive etiam ex delegatione 30 nostra iudicent, eadem servetur forma. Et ubi solum ministrare officium tuae sublimitatis sancimus,

1 νῦν LB || 2 πραιτωρίων B^c προτέρων M. Cf. nov. XXV. XXIV. XXVII || 3 πως] αὐτῆ s. v. add. L² || συναμειβῆναι τῆς αὐτῆ L¹ || 4 ἐπειδὴ καὶ πρότερον B^c || 5 ἦν B^c || 6 μόνων B^c || 8 δᾶ] quoque et, 9 om. καὶ || 10 εἴ τι M] εἴτε τι LB (cf. ad ε) || ἢ MB] ἦτε (pro εἴτε) L sive ε || 13 cf. nov. VIII c. 5 || δύνον L || 14 τοῦ τε ἀρχοντος — 17 ἐφῆς om. M || τῆς om. B^c || 17 αἱ δᾶ] ἦδη L ἢ δᾶ B^c (ε, cf. v. 19) || 18 σπεκταβίλιον L] σπεκταβίλια M περιβλέπτον L s. v., B¹ περιβλεπτος Ms. v., B^c || τῶν om. B^c || 19 σχῆμα εἰ τε L || 20 σκη- 25 ρίλιον L || 21 hiatus statuit Zacharias ita fere explen- dum: ἀλλὰ τούτο (νυνὶ ἐκαινίσθη ὥστε ἀμφοτέρας μίαν ἀρχὴν εἶναι)· ἐν τούτῳ κτλ. || 24 σκηρίλιον τῆς τε L || 25 cf. nov. VIII c. 2. 3 || τῶν] τῆς L || 27 ἀρχὴν] ἐπαρχίαν L || 28 Γαλατίας — Πακατιανῆς] discrepat ε || 31 τῆς τάξεως] officium ε || 32 ἐπὶ Hombergk] ἐκ libri || τούτων om. ε || 33 τῶν ante νῦν

om. L* || ἡμῖν M || 34 μεταβαλοῦσης L [αὐτόθεν] hoc ipsum ε || 35 οικείας] ἀρχίας B^c || 36 τὸ αὐτὸ LB^c

2 contigit R² || 3 quodam R¹ || 4 prouintiarum V || necessario vulg. || 5 propter hanc novitatem T vulg. (Gr.) || 6 sedis V || appellationem V || 9 ministret Beckius || si quid R] siue aliquid V vulg. || 14 iudices R¹ || civilis vulg.] civiles RT civile V || 15 administrationes R¹ || 16 ministrante R] administrante V vulg. || 18 sacrum R || figuram R² || 19 et om R] veniebant vulg. || 20 sunt om. V || 23 ministerium in ras. V² || 25 quod in ras. V² || duorum V || Ponticae Heimbach] pontica libri || 27 administrationis RVT || 28 gallie R || aliud V] aliud autem R vulg. || pacatione V || 29 quidam V || 30 vero] um (= verum?) V || 33 a] ad V || 35 iudicent] uidetur R || 36 ubi R] ibi V vulg. || solu V

καὶ ἐνθα μόνην ὑπηρετεῖν τὴν τάξιν τῆς σῆς ὑπερ-
(VIII) οχῆς ἐθεσπίσαμεν, ὁμοίως [εἴτε ἐκ παραπομπῆς
πῆς] εἴτε ἐκ τῆς τοῦ δικαστηρίου φύσεως ἢ ἐφ' ἑσέως
ἀνέλθοι, τὴν τάξιν τῆς σῆς ὑπεροχῆς ὑπηρετεῖσθαι
ταῖς ἐφέσεσι. θεσπίζομεν, εἴτε ἐκ παραπομπῆς ἡμετέ-
(IX) ρας, ὁμοίως τῆς τάξεως ἐστὶ τῆς σῆς. Ἐφ' οἷς
τε κοινῇ εἴπομεν τὴν τε τῶν (σῶν) τάξεων τὴν τε ἐκ
τῶν θεῶν σκρινίων ὑπουργίαν, ὁμοίως τὴν κοινό-
τητα φυλάττομεν, εἴτε ἐκ παραπομπῆς εἴτε κατὰ τὸ
τεταγμένον ἐν τῷ δικαστηρίῳ γένοιτο τὰ τῆς ἐξέτα-
σεως. Ἐπ' ἐκείνων μέντοι τῶν δικῶν, ἃς οὐ σπεντα-
βίλοι δικασταὶ κρίνουσιν, ἀλλὰ συνήγοροι μόνον, ἐφ'
ῶν ἐφέρετο τὰ τῆς ὑποθέσεως εἰς τε τὸν θρόνον τὸν
σὸν εἰς τε τὸν ἐνδοξότατον ἡμῶν κοιαιστῶρα, τῶν
καθωσιωμένων λιβελλισίων ὑπηρετουμένων αὐταῖς, 15
ἐπειδὴ μὴδὲν παντελῶς ἐπὶ ταύταις κεκαίνισται, τὸ
παλαιὸν φυλάττομεν σχῆμα. ὅσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων ἀπάντων τῶν οὐ καινισθέντων τὰ τῆς παλαιᾶς
ἐπιπέδου μένειν ἐφ' ἑαυτῶν διατάττομεν, οὐδεὶς
νεωτέρου γενομένου. ὁ γὰρ ἐπισυμβὰς καινισμὸς ἀλ-
20 λοῖον πῶς χρῆναι γενέσθαι καὶ τὸ τῶν ὑπουργούντων
ὑπέδειξε σχῆμα.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παρστάντα ἡμῖν καὶ
διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχῆ
ἔργῳ καὶ πέρασι παραδόναι σπενσάτω.

Dat. xv. k. April. Constantinopoli post cons. Beli-
sarii v. c.

lum ministrare officium tuae celsitudinis sancivimus,
(VIII) similiter sive ex delegatione sive ex cinguli
natura appellatio veniat, officium tuae celsitudinis
ministrare appellationibus sancimus; sive etiam ex
delegatione nostra, similiter officii erit tui.

(IX) In quibus commune diximus et tuorum
officiorum et sacri scrinii ministerium, similiter com-
munionem servamus, sive ex delegatione sive, secun-
dum quod dispositum est, in iudicio fiat examinatio.
Super illis tamen litibus, quas non spectabiles iudices
iudicant, sed advocati solum, referatur negotium
tam ad sedem tuam quam ad gloriosissimum
quaestorem, devotissimis libellensibus ministrantibus
eis: quoniam, dum nihil omnino super istis innova-
tum sit, antiquam servamus figuram; sicut etiam
in aliis omnibus non innovatis antiqua ministeria
manere in semet ipsis disposuimus, nulla novitate
facienda. Accedens namque novatio aliter quodam-
modo oportere fieri etiam ministrantium ostendit
20 figuram.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per
hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo omni-
bus faciat manifesta, edictis destinatis a se, ut omnes
cognoscant, quae nobis sunt placita.

[a. 536] Dat. x. k. April. CP. p. c. Belisarii v. c.

KA

XXI.

ΠΕΡΙ ΑΡΜΕΝΙΩΝ
ὍΣΤΕ ΚΑΙ ΑΥΤΟΥΣ ΕΝ ΠΑΣΙ 30 UT IPSI PER OMNIA SEQUANTUR
ΤΟΙΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙΝ
ΝΟΜΟΙΣ.
ROMANORUM LEGES R.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀνακίῳ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ ἀνθ-
υπάτῳ Ἀρμενίας.

Imp. Iustinianus A. Acacio proconsuli Armeniae.

(Προοίμιον.) Τὴν Ἀρμενίων χώραν τελείως εὐ- 35
νομεῖσθαι βουλομένοι καὶ μὴδὲν τῆς ἄλλης ἡμῶν δι-

(Praefatio.) Armeniorum regionem bene legibus
gubernari volentes et nihil ab alia nostra differre

Nov. XXI Graece extat in ML, cap. 1 in B 45, 6, 1. Latine legitur inter extravagantes Auth. (R f. 74, Vf. 184
post nov. XIII, eademque in R ab alia manu scripta (= r) f. 91 post nov. LXV). — Epit. Theod. 21 (inde BΣ l. c.)

(VIII) similiter [sive ex delegatione] sive ex iudicii natura appellatio prodeat, ut officium tuae subli-
mitatis appellationibus ministret sancimus, sive ex delegatione nostra, similiter et officii tui erit.
(IX) Et in quibus commune diximus esse et officiorum et sacrorum scriniorum ministerium, similiter
communione servamus, sive ex delegatione sive secundum id quod constitutum est in iudicio fiat exami-
natio. In illis tamen litibus, quas non spectabiles iudices, sed advocati tantum diiudicant, in quibus
causae tam ad sedem tuam quam ad gloriosissimum quaestorem nostrum deferebantur ita, ut devotissimi
libellenses iis ministrarent, quoniam nihil omnino in his innovatum est, antiquam formam servamus.
Quemadmodum etiam in reliquis omnibus, quae innovata non sunt, ut antiqui ministerii ratio maneat
necve quid novi fiat, constituimus. Nam quae supervenit innovatio diversam aliquo modo ministrantium
quoque formam fieri oportere monstravit.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua sublimitas
operi effectuique tradere festinet.

XXI.

DE ARMENIIS, UT IPSI QUOQUE PER OMNIA ROMANORUM
LEGES SEQUANTUR.

Idem Augustus Acacio magnificentissimo proconsuli Armeniae.

Praefatio. Armeniorum regionem cum bonis plane legibus instrui nec quicquam a reliqua nostra

2 εἴτε ἐκ παραπομπῆς secludenda iudicavit Heimbach.
Aut haec delenda aut v. 5 vv. εἴτε — τῆς σῆς || 5 εἴτε
sive etiam ε || 7 σῶν addidit Haloander cum ε || 8 σκριν-
ίων L || 11 οὐ πεκταβίλοι M οἱ (οὐχ οἱ L²) σπεντα-
βίλοι L οὐ περιβλεπτοὶ B || 13 φέρεται B^e || 14 ἡμῶν
om. ε || 15 λιβελλισίων MB λιβελλισίων L || 18 τῶν οὐ
τῶν om. M || 19 διατάττομεν] disposuimus ε || 20 ἄλ-
λοῖον MB] ἄλλοι L ἄλλως Haloander (B^f) aliter ε ||
21 χρῆ, L || τὸ τῶ L || 22 ὑπέδειξας L || 25 ἔργῳ —
σπενσάτω] Diversam clausulam habet ε || 26 subscr. dat.
xv. k. April. Constantinopoli post Bilisario uc. cons.
M, ἐγράφη πρὸ ἐκ καλανδῶν Ἀπριλλίων μετὰ τὴν
ὑπατείαν Βελισαρίου Ath., ἐξεφωνήθη μετὰ τὴν ὑπα-
τείαν Βελισαρίου μηνὶ Ἀπριλίῳ Theod., dat. III NN.
Ianuarias cons. uilisarii Iul.^b (cf. nov. XXIII) dat. post

cons. uilisarii Iul. codd. al. || 29 rubr. Περὶ Ἀρμενίων
Theod. || 33 τῶ τῶν L

1 tuum V || sancivimus — 3 celsitudinis om. R (4 mi-
nistrare appellationibus del. R²) || 3 tuae om. V || 7 sacris
scriniis T; leg. ex sacris scriniis? || communionem T vulg.]
communem V commune R || 9 quod om. V || 10 tantum
RV || 11 dicant V || 16 misteria R || 18 namque om. V,
nouatio aliter quodam] suppl. V² in spat. vac. || 19 etiam
etiam et RT et V || 20 figura V || 26 agnoscent R || 27 sub-
scr. dedimus ex VO || x V, om. O || Cap. VO || Bisilario
uc. conr O Basiliario uicit consul. V || 29 Armeniis R
vulg.] Armenis Vr || ut — 31 leges Rr] om. V vulg. || 33 in-
scr. om. r || Armeniac om. R || 35 regione r || 36 nostre R

εστάναι πολιτείας ἀρχαῖς τε Ῥωμαϊκαῖς ἐκοσμήσαμεν, τῶν προτέρων αὐτῆν ἀπαλλάξαντες ὀνομάτων, σχήμασι τε χρῆσθαι τοῖς Ῥωμαίων συνειδίσαμεν, θεσμούς τε οὐκ ἄλλους εἶναι παρ' αὐτοῖς ἢ οὓς Ῥωμαῖοι νομίζουσιν ἐτάξαμεν. Καὶ ᾠήθημεν χρῆναι ἡγεῖν νόμον κἀκεῖνον ἐπανορθῶσαι τοὺς κακῶς παρ' αὐτοῖς ἀμαρτανόμενον, καὶ μὴ κατὰ τὸ βαρβαρικὸν ἔθος ἀνδρῶν μὲν εἶναι τὰς διαδοχὰς τῶν τε γονέων τῶν τε ἀδελφῶν τῶν τε ἄλλου γένους, γυναικῶν δὲ οὐκ ἔτι, μηδὲ χωρὶς προικὸς αὐτὰς εἰς ἀνδρὸς φοιτᾶν μηδὲ ἀγοράζεσθαι παρὰ τῶν σνοικῶν μελλόντων, τοῦτο ὅπερ βαρβαρικώτερον μέχρι τοῦ νῦν παρ' αὐτοῖς ἐνομίσθη· οὐκ αὐτῶν μόνων ταῦτα ἀγριώτερον δοξασάντων, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἔθνων οὐτως ἀτιμασάντων τὴν φύσιν καὶ τὸ θῆλον περιυβρισάντων, ὡς οὐ παρὰ θεοῦ γενομένου οὐδὲ συντελούν τῆ γενεσιουργία, ἀλλ' ὡς εὐτέλες τε καὶ ἡτιμασμένοι καὶ πάσης ἕξω προσήκον καθεστάναι τιμῆς.

republica, et administrationibus eam Romanis ornativimus, prioribus eam liberantes nominibus, et figuris uti Romanorum assuevimus, sanctionesque non alias esse apud eos quam eas, quas Romani nominant, disposuimus. Et aestimavimus oportere expressa lege illud quoque corrigere, quod male apud eos delinquerebatur, et non secundum barbaricam gentem virorum quidem esse successiones tam parentum quam fratrum et alterius generis, mulierum vero nequaquam, neque sine dote eas ad viros venire, nec emi a maritis futuris, quod barbarice hactenus apud eos servabatur; non ipsis solummodo haec ferocies sentientibus, sed etiam aliis gentibus ita exhonorantibus naturam et femineum iniuriantibus genus, tamquam non a deo sit factum nec serviet nativitati, sed tamquam vile et exhonorandum et extra omnem competentem consistens honorem.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου νόμου, ὥστε καὶ παρὰ Ἀρμενίους τὰ αὐτὰ κρατεῖν ἄπερ καὶ παρ' ἡμῖν προφάσει τῆς τῶν θηλειῶν διαδοχῆς, καὶ μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν ἀρενός τε καὶ θηλείας. Ἄλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἡμετέροις νόμοις τέτακται, κατὰ ποῖον μὲν σχῆμα κληρονομοῦσι γονεῖς, ἦγον πατέρα καὶ μητέρα, καὶ πατέρα καὶ μάμμη, καὶ τοὺς ἔτι πορωτέρω, ἢ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦς, τουτέστιν υἱὸν καὶ θυγατέρα, ὅπως τε αὐτοὶ κληρονομοῦνται· οὕτως καὶ παρὰ Ἀρμενίους εἶναι καὶ μηδὲν τὰ Ἀρμενίας νόμιμα τῶν Ῥωμαίων διεστάναι. Εἰ γὰρ τῆς ἡμετέρας πολιτείας εἰσὶ δουλειούσι τε ἡμῖν μετὰ τῶν ἄλλων ἔθνων καὶ πάντων ἀπολαύουσι τῶν ἡμετέρων, οὐ δῆπου μόναι παρ' αὐτοῖς αἱ θήλειαι τῆς παρ' ἡμῖν ἰσότητος ἐκβλήθησονται· ἀλλὰ πᾶσιν ἐν ἰσῶ τὰ τῶν ἡμετέρων ἔσται νόμον, ὅσα τε ἐκ τῶν παλαιῶν συνήθροισαμεν καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐτάξαμεν ἰσότητος τε καὶ δικαιοσύνης ὅσα τε ἐκ τῆς βασιλικῆς νομοθεσίας τῶν τε ἔμπροσθεν αυτοκρατόρων καὶ ἡμῶν [τε] αὐτῶν ἀπογράφεται.

Sancimus itaque per hanc sacram legem, ut et apud Armenios haec ipsa tenere quae etiam apud nos occasione successionis feminarum; et nullam esse differentiam masculi aut feminae: sed sicut et in nostris legibus dispositum est, secundum quam figuram heredes existant parentum, hoc est patris et matris, et avi et aviae, et adhuc longius, et eorum qui post ipsos sunt, hoc est filii et filiae, et quemadmodum ipsi hereditatem transmittant: ita et apud Armenios esse et nihil Armeniorum leges a Romanorum differre. Si enim nostrae reipublicae sunt servitutque nobis cum aliis gentibus et omnibus nostris fruuntur, nequaquam solae apud eos feminae nostra aequitate repellentur, sed omnibus sub aequitate nostrae erunt leges, quascumque ex veteribus collegimus et in nostris posuimus Institutis atque Digestis et quaecumque ex imperiali legislatione tam priorum imperatorum quam nostra conscriptae sunt.

CAPUT II.

Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα κρατεῖν εἰς τὸν ἅπαντα θεσπίζομεν χρόνον, ἀρχόμενα ἐκ προομιῶν τῆς παρούσης

Haec igitur omnia valere per omne sancimus tempus, incipientia a principiis praesentis quartae de-

re publica differre velimus, et magistratibus Romanis ornativimus prioribus liberatam, et Romanorum specie uti consuefecimus, neque leges ut aliae apud eos essent nisi quae Romani colunt constituimus. Atque existimavimus expressa lege illud quoque corrigendum esse, in quo male apud eos peccatur, nec barbarorum more viris quidem successiones in bona et fratrum et reliquae cognationis competere, feminis vero non item, neque sine dote eas in matrimonium duci neque emi ab iis qui consuetudinem earum habituri sunt, id quod magis etiam barbaramente usque adhuc apud illos usu venit: cum non ipsi solum ferocies ita sentirent, sed etiam aliae gentes naturam adeo contemnerent atque feminum genus contumelia afficerent, quasi quod a deo profectum non esset, neque ad generis procreationem una valeret, sed tamquam vile et contemptum et quod omnis honoris expers esse deberet.

I. Sancimus igitur per hanc sacram legem, ut apud Armenios quoque eadem obtineant quae apud nos successiones feminarum nomine, neve ullum sit discrimen inter masculum et feminam. Sed quemadmodum in nostris legibus constitutum est, quo ordine succedant parentibus, patri scilicet et matri, et avo et aviae, et qui remotiores sunt, vel etiam iis qui ipsos sequuntur, id est filio et filiae, et quomodo ipsis succedatur: ita etiam apud Armenios sit, neve quicquam Armeniae leges a Romanorum differant. Nam si nostri imperii sunt inserviuntque nobis cum reliquis gentibus atque omnibus quae nostra sunt fruuntur, non sane solae inter eos feminae ad aequalitatem, quae apud nos est, repellentur, sed ad omnes aequaliter leges nostrae pertinebunt, tam illae quascumque ex antiquis collegimus et in nostris Institutionibus et Digestis collocavimus quam illae quaecumque ex imperiali legislatione et anteriorum imperatorum et ipsa nostra perscriptae sunt.

II. Haec igitur omnia ut in omne tempus valeant, sancimus, initio capto a principio praesentis

1 cf. nov. XXXI c. 1 || 5 *νομίζουσιν] ὀνομάζουσιν libri || 7 ἔθος] gentem (i. s. ἔθνος) ε || 12 τοῦ om. L || 13 μόνον L || 21 τῆς om. L || 23 ὥσπερ] sicut et ε || νόμοις om. L || 24 ἦγον M] τουτέστι BL || 26 καὶ prius om. L || 27 κληρονομοῦνται L¹ || οὕτω L² οὕτω L¹ || 28 Ἀρμενίας] Armeniorum ε || 29 τῆς τοῖς L || 36 τε καὶ] καὶ L || 33 τε ML, om. B || 39 cap. II derogatur Edicto III a. 535 de eodem argumento scripto || 40 ἐκ τῶν προομιῶν L

1 ordinauimus R || 2 eanu r^a || numinibus RVr || 3 uti] uiro r || 4 eos] cas V^a || nominat R uocant r || 6 quod] qui R] delinquebantur R¹ || 7 ct] ut R] secundum] set R || barbaricam V] barbari causam r || 8 successores R] parentum V || 10 nequoque r || eos R || 11 a r vulg.] om.

III.

RV || margaritis R || 12 apud eos] eos apud eos r || ipsi R || haec om. r || 13 ferocis Rr || sentientibus vulg.] sequentibus RVTr || 14 exhonorantibus V || femine ut iniur. r || 15 non adhesit factum R¹ nana deo clō fit actum r || nec] ne V || 16 exhonorandum R¹ honerandum V || et vulg.] ut RVTr || 19 ut et del. R³, ut om. vulg. || 20 Armenios VR³] Armenos R¹ r || quae] quive RV || 21 occasionem V || et om. R, ante occasione add. R³ || 22 aut RVr] et vulg. || sicut et in V] et sicut in r sicut etiam R sicut in vulg. || 23 uestris r || 24 extiterat r || 25 et eorum] vel eorum vulg. || 26 filie et filii R filius et filia r || 27 transmūtatur R || 29 romērum r || nostrae om. r || 31 femina R¹ || 32 equitate nostra r || repelluntur R repellantur r || 33 ex] et ex r vulg. || 34 collegibus R¹ colligimus Vr || et in] et om. r || 35 imperialis legislationem r || 36 priorum R¹ V] conscripta Rr

19

σης τεσσαρεσκαδεκάτης ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς, καθ' ἣν τόνδε γράφομεν τὸν νόμον. τὸ γὰρ καὶ τὰ παλαιότερα περιεργάσασθαι καὶ πρὸς τοὺς ἀνω χρόνους ἀνελεῖν συγχύσεως μᾶλλον ἢ νομοθεσίας ἐστίν· ἀλλ' ἐκ τῶν χρόνων, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, τῆς παρούσης τεσσαρεσκαδεκάτης ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς καὶ κατὰ τὸν ἕξῃς ἅπαντα χρόνον αἱ διαδοχαὶ μενέτωσαν ὅμοιαι, τῶν ἐκ πάσης αἰτίας εἰς διαδοχὰς φερομένων ὁμοίως μὲν ἐπὶ γυναικῶν, ὁμοίως δὲ ἐπὶ ἀνδρῶν τοῦ λοιποῦ φυλαττομένων. Τὸ δὲ ἔμπροσθεν γεγόμενον ἅπαν μένειν ἐπὶ τοῦ προτέρου σχήματος ἔωμεν, εἴτε ἐπὶ γενεαρχικῶν εἴτε ἐπὶ τῶν ἄλλων γέγονεν, οὐδ' ὅτιον ἐπικοινωνούτων τῶν θηλειῶν προσώπων ἐπὶ τοῖς ἤδη διανεμηθεῖσι γενεαρχικοῖς χωροῖσι ἢ ταῖς γενομέναις διαδοχαῖς μέχρι τῆς τρισεκαδεκάτης ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς· ἀλλ' ἐκ τοῦ ἡθ' ἔντος χρόνου, τοῦτέστιν ἀπὸ τεσσαρεσκαδεκάτης ἐπινεμήσεως, κρατεῖν τὰ παρ' ἡμῶν νομοθετηθέντα θεσπίζομεν.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ 20 διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμον ἢ ση μεγαλοπρέπεια καὶ οἱ μετ' αὐτὴν τῆς ἀρχῆς ἀντιληφόμενοι παραφυλάττειν εἰς τὸ διηνεκὲς σπουδασάτωσαν. Dat. xv. k. April. CP. post cons. Belisarii v. c.

cimae indictionis tantum, secundum quam hanc conscripsimus legem. Nam etiam antiquiora perscrutari et ad superiora tempora ascendere confusionis magis quam legislationis est; sed ex temporibus, sicut 5 praediximus, praesentis quartae decimae indictionis tantum et in subsequenti universo tempore successiones maneat similes, et ex omni causa, quae in successionebus relata est, similiter in mulieribus, similiter in viris de cetero servandae. Quod autem 10 prius factum est omne manere in priori figura sancimus, sive in progenitoralibus sive in aliis factum est, nihil omnino communicantibus femineis personis super iam divisio progenitoralibus praediis aut factis successionebus usque ad tertiam decimam indictionem tantum; sed ex memorato tempore, hoc est quarta decima indictione, valere quae a nobis sunt legislata sancimus.

(Ἐπίλογος.) Quae igitur placuerunt nobis et per banc sacram legem declarata sunt, tua magnificentia et qui post eam administrationem susceperint, in perpetuum custodire festinet.

[a. 536]

KB

25

XXII.

Coll. IV tit. 1

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΓΑΜΟΥΝΤΩΝ.

R DE NUPTIIS R.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐσθ' πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικῶν.

Imp. Iustinianus A. Iohanni pp.

(Προοίμιον.) Πολλοὶ μὲν ἤδη καὶ ποικίλοι τέθεινται νόμοι παρ' ἡμῶν καὶ ἐκάστῳ μέρει τῶν προτέρων ἡμῖν νομοθετηθέντων ἢ διαταχθέντων μὲν, δοξάντων δὲ ἡμῖν ἔχειν οὐκ ὀρθῶς τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω

(Praefatio.) Plurimae quidem iam variaeque positae sunt leges a nobis unicuique parti prius a nobis sancitorum aut dispositorum quidem, visorum autem nobis habere non recte, ad meliora dantes

Nov. XXII (= Coll. IV tit. 1: gloss.) Graece extat in ML, maior pars in B (27, 7 et 28, 4 sqq.) variis locis. — Epit. Theod. 22, Athanas. 10, 2 (cf. περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 13 p. 195 Heimb.). Iulian. const. XXXVI.

decimae quartae indictionis ipsius, qua hanc legem scribimus. Antiquiora enim curiose scrutari et ad superiora tempora redire confusionis potius quam legislationis est: sed inde a tempore, uti antea diximus, praesentis decimae quartae indictionis ipsius atque in omne deinceps tempus successiones maneat aequales, ut quae quavis de causa ad successiones referantur, aequaliter iam in feminis quam in masculis in posterum observentur. Quod vero antea factum est omne manere in priore statu sinimus, sive in genearchicis sive in reliquis factum est: ut feminae personae nullam omnino partem habeant in genesiarchicis praediis iam divisio aut in successionebus quae fuerunt usque ad decimam tertiam indictionem ipsam: verum ex praedicto tempore, hoc est a quarta decima indictione, ut quae a nobis constituta sunt valeant sancimus.

Epilogus. Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram legem declarata sunt, magnificentia tua et qui post eam suscepiuri sunt istam potestatem observare in perpetuum studeant.

XXII.

DE IIS QUI SECUNDAS NUPTIAS CONTRAHUNT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Multae quidem iam ac variae a nobis latae sunt leges, quae et singulis partibus eorum, quae a nobis prius sancita erant vel constituta nec tamen recte se habere nobis visa sunt, viam ad

7 μενέτωσαν Mz] μὲν ἔστωσαν L || 14 διανεμῶσιν (sic) L || 16 αὐτοῖς L || 23 subscr. ἐξεφωνήθη μηνὶ ἀπριλλῶ ἰνδ. ἰδ' μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισσαρίου Theod. || post Bilisario uc. cons. M || 26 τῶν M Ath.] om. L (rubr. περὶ λύσεως γάμων καὶ περὶ δευτερογαμιῶν Theod., de secundis nuptiis Iul., ἢ περὶ γάμων νεαρά cit. Nomoc. XIV tit. 13, 2. 4) || 28 ἐπάρχῳ Ath.] ὑπάρχῳ ML || 32 τῶν] τὸ L¹ || 33 μὲν om. M || 34 κρείττον L¹

1 indictionis RV || hanc quam R || 2 scripsimus r vulg. || legem om. R || etiam Rr] et V vulg. || 4 legelationis r || 5 indicionis R || 6 tempore uniuerso R || 7 et ex RV || ex r vulg. || 8 est, sumitur in V || 9 seruandae. Quod]

seruande sunt V || aut RV || 10 omnem r || prioris RV || sancimus] sinimus vulg. (Gr.) || 11 progenitoribus (praegen. R^a), omissis verbis sive in — 13 progenitoralibus RV || progenitoralibus sive in aliis vulg., progenitor aliis r || 13 super iam] superbiam r || progenitoralibus vulg. || praesidiis r || 14 andictionem R || inducerem R || 15 tantum ante tempore coll. R || tempus V || 16 indictione R || 17 legislationis R || 21 declarata sunt legem r vulg. || 22 qui] quae RV om. r^a || susceperit r || in] et in RV || 23 festinent vulg. || 25 sq. KB xxii de nuptiis V || 28 Iohannis V || 33 sa...orum V¹ || visorum] iusuisorum horum R¹ iussorum T || 34 nobis] a nobis RV || habere] se add. V³

νόμον καινισμόν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν οἰκείων θεμάτων κρατούντα καὶ πολιτευόμενα, καὶ τὰς ἐαυτῶν ἐκβάσεις ἐκ τῶν ἤδη τεθέντων ἀναμένοντα νόμων, καὶ οὐδὲν κοινοῦντα τῷ παρόντι νόμῳ· τὸν δὲ παρόντα νόμον ἐκ τοῦ νῦν κρατεῖν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐσομένοις θέμασι καὶ ἐπὶ πάντων τῶν μετὰ ταῦτα γάμων εἴτε προτέρων εἴτε τῶν ἐφεξῆς ἐπὶ τε τῶν ὑστερον ἐσομένων εἴτε γαμικῶν κερδῶν εἴτε διαδοχῶν τῶν ἐκ παίδων. καὶ γὰρ τὸ μὲν προειληφὸς ἀπαν τοῖς ἤδη γεγραμμένοις καταλιμπάνομεν νόμοις, τὸ δὲ μέλλον δια τοῦ παρόντος ἀσφαλιζόμεθα νόμον. ὥστε εἴτε πρότεροι εἴτε δεύτεροι γέγονασιν γάμοι, εἴτε τοῖς γονεῦσι διαδοχαὶ τῶν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου παίδων εἴτε κέρδη ἐκ προικῶν ἢ προγαμιαίων δωρεῶν ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας, εἴτε ὄντων ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου παίδων εἴτε καὶ μὴ, ἐν τοῖς ἐμπροσθεν χρόνοις, ταῦτα παραφυλαττέσθω κατὰ τοὺς ἐαυτῶν ἕκαστος χρόνους, καὶ ἀπολανέτωσαν οἱ τε ἄνδρες αἶ τε γυναῖκες τῆς ἐμπροσθεν νομοθεσίας, εἴτε πρὸς δευτέρους ἔλθοιεν γάμους εἴτε καὶ μέχρι τῶν πρώτων ἔστησαν, εἴτε διεδέξαντο τοὺς παῖδας εἴτε τι τῶν πάντων ἔπραξαν τοῖς προτέροις ἀκολουθούντες νόμοις. τοὺς γὰρ ἐκείνοις πιστεύσαντας καὶ οὕτως συμβάλλοντας οὐκ ἂν τις αἰτιάσασθαι, διὰ τί μὴ καὶ τὸ μέλλον ἠπίσταντο καὶ τῷ φαινόμενῳ μὲν καὶ πολυτενομένῳ παντάπασιν ἠπίστων, τὸ δὲ οὐπω γέγονον ἐδέδιξαν. Ὡστε ἐκεῖνα μὲν ἅπαντα μενέτω τῶν ἐαυτῶν φυλάττοντα τάξιν· ὁ δὲ ἐφεξῆς χρόνος ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα τικτομένοις θέμασιν ἐν ἐνὶ πάντα τῷδε τῷ νόμῳ κείμενά τε καὶ συνηθροισμένα θεάσθω, ὅποσα περὶ τῶν ἐσομένων, ὡς εἴρηται, γάμων προσήκει κρατεῖν. Ἐν μὲν οὖν τούτῳ προειρησθῶ τοῦ νόμου.

in suis casibus valitura atque tractanda et suos eventus ex his, quae iam positae sunt, legibus expectantia et nihil communicantia praesenti legi. Praesentem vero legem ex nunc valere volumus in omnibus futuris casibus et in omnibus postea nuptiis, sive prioribus sive deinceps, et in posteris aut futuris sive nuptialibus lucris sive successioneibus, quae ex filiis sunt. Etenim quod quidem omne iam praecessit, conscriptis relinquimus legibus, quod vero futurum est, per praesentem munimus legem. Unde (sive priores) sive secundae provenerunt nuptiae, sive parentibus successiones ex prioris matrimonii filiis sive lucra ex dotibus aut antenuptialibus donationibus aut ex alia causa, sive existentibus ex secundo matrimonio filiis sive etiam non, in prioribus temporibus, haec serventur secundum sua singula tempora, et fruantur tam viri quam mulieres priori legislatione, sive ad alias venerunt nuptias sive etiam usque ad priores steterunt, sive successerunt filiis sive aliquid omnium egerunt priores sequentes leges. Illis enim credentes et ita contrahentes nullus inculpabit, quare non futurum scierunt, et hoc, quod videbatur quidem et tractabatur, omnibus modis crediderunt, quod vero nondum factum erat, non formidaverunt. Unde illa quidem omnia maneat sum servantia ordinem, deinceps vero tempus in posterioribus pariendis casibus in una omnia hac lege posita atque collecta respiciat, quaecumque de futuris, sicut dictum est, nuptiis competunt valere. Unum itaque hoc praemittatur legi.

CAPUT II.

Δεύτερον δὲ ἐκεῖνο, ὥστε ἅπαντα ὅποσα ἐκ τῆς νῦν ἡμέρας ὁ διαθέμενος διατάττει περὶ τῶν τοιούτων, εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνή καθεστήκοι, ταῦτα κρατεῖν. νομοθετεῖται μὲν γὰρ ἕκαστος ἐπὶ τοῖς ἐαυτοῦ τὰ εἰκότα, καὶ ἔστω νόμος ἢ τούτου βουλή, καθάπερ καὶ ὁ παλαιότατος ἡμῖν τῶν νόμων καὶ πρώτος σχεδὸν τὴν πολιτείαν Ῥωμαίους διατάξας φησὶ (φραμὲν δὲ τὸν δωδεκάδελτον), κατὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ πάτριον

Secundum vero illud, ut omnia quaecumque ex hodierna die testator disposuerit de talibus, sive vir sive mulier consistat, haec valeant. Disponat itaque unusquisque in suis, ut dignum est, et sit lex eius voluntas, sicut et antiquissima nobis lex et prima paene reipublicae Romanorum disponens ait (dicimus autem XII tabularum) secundum antiquam et patriam

atque observentur et eventus suos ex latis iam legibus maneat nec quicquam cum praesenti lege commune habeant. Praesens vero lex inde ab hoc tempore valeat in omnibus futuris casibus omnibusque quae posthac futurae sunt nuptiis, sive prioribus sive secundis, et in futuris deinceps tam lucris nuptialibus quam successioneibus ex liberis. Etenim omne quidem quod praeteriit legibus iam scriptis relinquimus, quod autem futurum est, praesenti lege munimus. Itaque sive primac sive secundae nuptiae factae sunt, sive parentibus successiones liberorum priorum nuptiarum, sive lucra ex dotalibus vel antenuptialibus donationibus vel ex alia causa, sive extant liberi ex secundis nuptiis sive non extant, iis quae praecesserunt temporibus, haec serventur secundum sua quodque tempora, ac fruantur priore legislatione tam viri quam feminae, sive ad secundas venerunt nuptias sive etiam in primis steterunt, sive liberi successerunt sive quid aliud omnino egerunt priores leges secuti. Nam qui illis confisi sunt atque ita nuptias contraxerunt, haud facile quisquam arguat, quidni etiam futurum noverint et ei quod apparuit atque obtinuit omnino diffisi sint, id vero quod nondum extitit, formidaverint. Itaque illa quidem omnia maneat suumque servent ordinem: futurum vero tempus in casibus posthac nascituris in una omnia lege hac posita et collecta conspiciat, quaecumque de futuris, ut dictum est, nuptiis valere par est. Unum igitur hoc legi praemissum esto.

II. Alterum vero illud, ut omnia quaecumque inde ab hac die testator de eiusmodi rebus statuerit, sive vir sive femina sit, ea valeant. Constituat enim de suis quisque rebus quac par est, et lex sit eius voluntas, quemadmodum etiam nostrarum legum antiquissima et quae prima fere reipublicam Romanis constituit, legem XII tabularum dicimus, secundum vetustam et patriam linguam ait, cum ita

1 ἀλλ' ἐπὶ] sed etiam in § || 3 ταχθέντων L || νόμον L || 5 κρατεῖν] valere volumus § || 6 μετὰ L¹ || 7 προτέρων L⁵ || πρότερον M || τῶν — τῶν] τὸν — τὸν L¹ || 9 τῶν ἐκ L⁵ || ἐκ τῶν M || 15 δευτερογάμου L¹ || 18 ἀπολαβέτωσαν L || 19 τῆς] τοῖς M || 20 τὸν πρότον L¹ || 22 ἀκολουθούντες M⁵ || ἀκολουθούνται L || 23 συμβαλόντας Scrimger || 25 καὶ τῷ πολιτευόμενῳ M || 26 ἠπίστων] crediderunt § || 27 ἐδέδιξαν Scrimger (cf. Lobeck ad Phryn. 180 sq.); non formidaverunt § || 30 θεάσθω M || θεασάσθω L || 40 διατάξας] διάτα (sic) L¹ || 41 δωδεκάδελτον L

3 praesenti (ex praesenti R²) lege R || 6 aut delendum videtur || 8 etenim] et eum R¹ || 10 minimus V¹ || sive priores addidi || 11 pervenerunt V || 12 priores R¹ || filii V¹ || sine lucro (lucra R²) R || 15 etiam om. R || 16 secundum sua] set R¹ || 17 priori R¹ || priores (priors V¹) V vulg. || legislatione V¹ || legislationem V³ || 21 inculpabit R] culpabit V vulg. || 24 non V vulg.] nondum R || 26 posterioribus] uero add. V || 27 parcendis V¹ || in] et in V || 28 fu...is (furtis?) V¹ || 30 permittatur R || 34 ut om. R || 37 unusquis V || in suis om. R || 38 sicut et] et om. RT || 39 paene om. R || leg. rempublicam? || 40 sq. patria lingua R¹

γλωτταν οὕτωςι που λέγων· uti legassit quisque de sua re, ita ius esto. οὐδενὸς δυναμένου παρὰ τὴν ἐκείνου γνώμην, οὐδ' ἂν εἰ θεῖον πράττει τύπον οὐδ' ἂν εἴ τι τῶν πάντων, ἑτερόν τι παραδιαιτησῶν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις.

1 Εἰ δὲ μηδὲν ὁ διαθέμενος εἴποι ἢ διατυπώσειεν, ὅπερ μὴ τοῖς ἤδη κειμένοις καὶ κρατούσι προκατελήπται νόμοις, μηδὲ τι παρὰ τοὺς καθόλου νόμους διατάττοι, τρηκαῦτα ὅδε ἡμῖν ὁ νόμος κείσθω, πάντα καὶ ὅσον ἀνθρώπων δυνατὸν περιλαμβάνων καὶ διαβαίνων ἐν βραχεῖ, καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς πρώτοις ἐπανορθούμενος γάμοις καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς δευτέροις, καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς καὶ ταῖς λύσεσι τῶν γάμων εἴτε ἐκ θανάτων εἴτε ἐκ διαζεύξεως, καὶ τὰ πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου καὶ μετ' ἐκείνων, καὶ μίαν τινὰ συνῆθειαν ποιούμενος παντὸς δὴ τοῦτον τοῦ συγγραμματος, καὶ νομοθεσίαν πάλαι μὲν ἀρξαμένην, ἐκ πέντε δὲ μάλιστα καὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐτῶν σφραγιστέραν τε κινήθεισαν, καὶ κατὰ μέρος ἀπορροισθείσαν τε ἅμα καὶ τῶ κατὰ μικρὸν συνδέσθαι τε πρὸς ἐαυτὴν καὶ συγκολλῆσθαι συγκεθεῖσαν ἐν πλείστοις καὶ τινος ἀεὶ δεομένην ἐπανορθώσεως, καθαρὰν τε καὶ συμφωνῶν ἐαυτῇ παντοίως ἀποφαίνων.

linguam ita dicens: Uti legasset quisque de sua re, ita ius esto. Nullo valente citra illius voluntatem, nec si sacram impetret formam nec si quippiam aliud omnium, aliquid aliter disponere in 5 alienis.

1 Si vero nihil testator dixerit aut disposuerit, quod non iam positus et valentibus praecoccupatum sit legibus, nec aliquid contra universales leges ordinauerit, tunc haec nobis lex posita sit omnia, quantum est homini possibile, comprehendens et transiens in brevi et quae in prioribus erant corrigens nuptiis et quae in secundis, et in successioneibus et in solutionibus nuptiarum sive ex mortibus sive ex separatione, et quae ante luctuosum tempus sunt et post illud, et unam quandam continuationem faciens totius huius conscriptionis, atque legislationem olim quidem incohatam, ex quinque vero praecipue et quinquaginta et centum annis frequentius motam et particulariter collectam simul et paulatim colligatam ad semet ipsam et cohaerentem, confusam in plurimis et quadam semper egentem correctione, puramque et consonam sibi omnino declarans.

CAPUT III.

Γάμον μὲν οὖν διάθεσις ἀμοιβαία ποιεῖ, τῆς τῶν προικῶν γε οὐκ ἐπιδεομένη προσθήκης. ἐπειδὴν δὲ 25 ἅπαξ συνέλθοι εἴτε ἐπὶ ψιλῇ γαμικῇ διαθέσει εἴτε καὶ ἐπιδόσει προικῶς καὶ τῆς διὰ τὸν γάμον δωρεᾶς, δεῖ τῶ πράγματι πάντως ἀκολουθήσαι καὶ λύσει ἀνδρὸς ἀνεύθυνον ἢ μετὰ ποιῆς· ἐπειδὴ τῶν ἐν ἀνθρώποις παρακολουθούτων τὸ δεῖν ἅπαν λυτὸν. 30 τὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπροϊκίων συμβολαίων διαλυομένων καὶ ποιῆν ἴσως ἀκολουθεῖν, τοῦτο ἡμεῖς ἐξευρομεν πρώτοι.

Nuptias itaque affectus alternus facit dotialium seu puro nuptiali affectu sive etiam oblatione dotis et propter nuptias donationis, oportet causam omnino sequi etiam solutionem aut innoxiam aut cum poena, quoniam horum quae in hominibus subeuntur, quidquid ligatur, solubile est. Ut autem etiam super indotatis matrimonii distractione facta poena merito subsequatur, hoc nos adinvenimus primi.

CAPUT IV.

Διαλύονται δὲ ἐν ζωῇ τῶν συμβαλλόντων γάμοι, οἱ μὲν συναινούντος ἑκατέρου μέρους (ὑπὲρ ὧν οὐδὲν 35

Distrahuntur itaque in vita contrahentium matrimonia alia quidem consentiente utraque parte, pro

cap. III in. Τὸν γάμον διάθεσις — προσθήκης extat B 28, 4, 47 (B¹ p. 144 Zach.).
cap. IV in. respicere videtur Ecloga privata aucta 2, 18 p. 14 Zach.

fere dicat: Uti legassit quisque de sua re, ita ius esto. Nec cuiquam liceat contra illius voluntatem, neque si sacram formam neque si quidvis impetret, aliud quicquam praeter illa de rebus alienis statuere.

1 Si vero nihil testator dixerit aut statuerit, quod quidem legibus iam latis et valentibus non praecceptum sit, neque quicquam contra leges in universum disposuerit, tunc haec nobis lex data esto, quae omnia, quantum per hominem fieri potest, comprehendat et breviter percurrat, quae tam quae ad priores quam quae ad secundas nuptias, quaeque ad successiones et solutiones nuptiarum sive morte sive divortio factas pertinent, quaeque ante tempus luctus et post illud sunt, corrigat atque unam aliquam efficiat continuationem totius huius scripti, et legislationem olim quidem incohatam, abhinc autem centum et quinquaginta quinque fere annos frequentius agitatam et ex suis particulis collectam, eoque quod paulatim inter se colligata et conglutinata est in plerisque confusam et utique correctione aliqua indigentem, et puram et sibi ipsi omnino consonam demonstrat.

III. Atque nuptias quidem affectus facit mutui, dotialium instrumentorum accessione non indigens. Cum autem semel contractae sint sive ex mero coniugali affectu sive etiam dote et donatione propter nuptias data, etiam solutionem rursus rem sequi omnino par est aut impunitam aut cum poena: quoniam ex iis quae inter homines eveniunt, 'ligatum omne dissolubile'. Quod autem in indotatis quoque coniugii solutis fieri potest ut poena sequatur, hoc nos primi reperimus.

IV. Solvuntur autem nuptiae inter vivos qui eas contraxerunt, aliae consentiente utraque parte

1 nti legasset quisque (ausue L) ML^ε (uti legassit super pecunia tutelave lex XII tab. p. 127 ed. Schoell) de suareita L de suar. eita M (suare rei, ita lex XII tab.) || 3 leg. οὐτ' ἂν — οὐτ' ἂν? || 8 *μήτε libri || 10 περι λαμβάνην (λαμβάνειν L²) L || 11 ἐν βραχεῖ βραχὺ L || 14 εἴτε διαζεύξεων L || 15 μετεκείνων L || 16 παντός τοῦ παντός L || 17 sq. cf. p. 147, 21 sq. || 20 τῶ om. L || εαυτὸν M || 21 συγκολλῆσθαι L || 22 δεομένων L¹ || 25 γε οὐκ M(ς) || ἀεὶ οὐκ L οὐκ ἀεὶ B (ἀλλ' ἢ ἐπὶ μόνον τῶν συγκλητικῶν adnot. B²; cf. nov. CXVII, 4) || ἐπειδ' ἂν δε M ἐπειδὴν L¹ καὶ ἐπειδὴν L² || 27 ἐπὶ δόσει Zachariae || τῆς om. L || διὰ τῶν γάμων L || 28 ἀνδρὸς ML ἀνδρὸς ἢ ἡλοαααα, aut ε || 29 ποιῆς] ζητεῖν add. L² || 30 Plato Timaeo p. 41 A: τὸ μὲν οὖν δὴ δεῖν πᾶν λυτὸν || 31 διαλυομένων L || 34 δὲ om.

L || ἐν ζωῇ] οὖν ζωαί? L² || συμβαλλόντων L || 35 συναινούντος — 150, 2 οἱ δὲ om. L

1 legassit vulg. || 4 in alienis] malens RVT || 7 sit om. R || 8 ordinavit R || 11 breu' (sic) V || et om. RV || et in V] et R et quae in T vulg. || 13 mortibus V] morte R vulg. || 15 totiens R^a || 16 *legislationis libri || 19 collecta V¹ || 20 ad] a R^a || pluribus V || 21 quandam R¹ || egente R³ || correctionem V || 22 consonantem R² || declarans vulg. || declaratam RVT || 24 post itaque spatium vacuum ca. 15 litt. est in V || alternus affectus R || 26 *seu] sub (set R¹) libri || 27 omnino causam R || 29 omnibus R || 30 ut] aut R^a || 31 matrimonii V || 34 rubr. De diuortii bona gratia fatiendis R mg. || 35 uterque R¹

ἐνταῦθα διαλεκτέον, τῶν συμφώνων τὸ πρόγραμμα καθ' ἄπερ ἂν ἐκατέρωθ' ὀφείξει διοικουμένων, οἱ δὲ κατὰ πρόφασιν εὐλόγον, οἱ δὲ καὶ bona gratia καλοῦνται, οἱ δὲ αἰτίας ἀπάσης χωρὶς, οἱ δὲ καὶ μετὰ αἰτίας εὐλόγον.

quibus nihil hic dicendum est, pactis causam, sicut utrique placuerit, gubernantibus, alia vero per occasionem rationabilem, quae etiam bona gratia vocatur, alia vero citra omnem causam, alia quoque cum 5 causa rationabili.

CAPUT V.

Κατὰ μὲν οὖν πρόφασιν ἄμεμπτον, ὅταν ἄσκησιν θάτερον ἔληται τῶν μερῶν, πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβατῖνον ὁδόν, καὶ τὸν ἐν ἀγνείᾳ βίον αἰροῦμενον. ττηρικαῦτα γὰρ νόμος καὶ ἄλλος ἡμέτερος λέγει, παρορησιαν εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ πρὸς τὰ καλλίω 10 μεδισταμένους διαλλεῖν τὸ συνοικέσιον καὶ ἀναχωρεῖν μετὰ τινος βραχείας ὑπολειπομένης τῷ καταλειμμένῳ παραμυθίας. ὅπερ γὰρ ἂν συμφωνήσειαν οἱ συμβάλλοντες ἀπὸ τελευτῆς γίνεσθαι κέρδος, τοῦτο ἔχειν δεῖ τὸν καταλειμμένον παρὰ θάτερον, εἴτε 15 ἄνηρ εἴτε γυνὴ καθεστήκοι, διότι καὶ οὗτος τὸ γέ ἐπὶ τῷ συνοικήσαντι δοκεῖ τελευτᾶν, ἑτέραν ἂν θ' ἑτέρας βίον πορεῖαν ἐλόμενος.

Secundum occasionem itaque inculpabilem, quando conversationem altera elegit pars, ad meliorem migrans viam et sub castitate conversationem concupiscens. Tunc enim lex et alia nostra dicit licentiam esse viro et mulieri ad meliora migranti transigere matrimonium et abscedere, quodam brevi dimisso solacio ei qui relinquitur. Quodcumque enim pacti fuerint contrahentes ex morte fieri lucrum, hoc habere oportet eum qui dimittitur ab altero, sive vir 15 sive mulier sit, eo quod et iste quantum ad matrimonium videtur mori, aliud pro alio vitae eligens iter.

CAPUT VI.

Καὶ κατὰ πρόφασιν δὲ ἀναγκαίαν τε καὶ οὐκ ἄλογον διαλύεται γάμος, ὅταν τις οὐχ οὐδὸς τε εἴη συνίεναι 20 τῇ γυναικὶ καὶ τὰ παρὰ τῆς φύσεως ἀνδράσι δεδομένα πράττειν, ἀλλὰ διετία μὲν, κατὰ τὸν περὶ τούτου πρῶτον παρ' ἡμῶν γεγραμμένον νόμον, παραδράμοι ἐκ τοῦ τῶν γάμων καιροῦ, ὁ δὲ ὅτι κατὰ ἀληθείας ἐστὶν ἀνὴρ οὐ δέικνυσι. πάρεστι γὰρ τῇ γυναικὶ ἢ 25 τοῖς γε αὐτῆς πατράσι διαλεγεῖν τὸ συνοικέσιον καὶ στείλαι διαίσιον, εἰ καὶ μὴ βούλοιο τοῦτο ὁ συνοικῶν. Κανταῦθα ἡ μὲν προῖξ, εἴ τις ἐστὶν ὄλος ἐπιδομένη προῖξ, ἀκολουθῆσει τῇ γυναικὶ, καὶ ἀποδώσει ταύτην ὁ ἀνὴρ, εἴ γε τύχοι λαβῶν, ἡ δὲ διὰ 30 τῶν γάμων ἦτοι πρὸ τῶν γάμων δωρὰ μενεῖ παρὰ τῷ ἀνδρὶ οὐδὲν οἰκοῦσθαι ζημιουμένῳ. Τοῦτον δὲ δὴ τὸν νόμον ἐπανορθοῦμεν βραχείᾳ τινὶ προσθήκῃ·

Per occasionem quoque necessariam et non irrationabilem distrahitur matrimonium, quando aliquis impotens fuerit coire mulieri et agere quae a natura viris data sunt, sed biennium quidem secundum de hoc a nobis pridem scriptam legem transcurrat ex nuptiarum tempore, ille vero quia pro veritate est 25 vir non ostendat. Licebit enim mulieri aut eius patribus disingere matrimonium et mittere repudium, vel si noluerit hoc maritus. Et hic siquidem dos, si qua est omnino data dos, sequitur mulierem, et reddit hanc vir, si eam contigit accipi, propter nuptias autem seu ante nuptias donatio manet apud virum nihil de suo damnificandum. Hanc itaque legem corrigimus brevi quadam adiectione: non enim

cap. V (κσφ. δ' cit. schol. B²) Διαλύεται γὰρ γάμος κατὰ πρόφασιν κτλ. — cap. VII extant in B 28, 7, 4 (B² p. 155 Zach.). cap. V habet Epanagoge 21, 1; cap. VI, item cap. VII initio decurtatum Prochiron 11, 2, 3; Epanagoge 21, 2, 3. — Summa cap. V—VII est Nomoc. XIV tit. 13, 4 p. 615 Pitra.

cap. VI summaria habent Ποπαί 26, 13; Ecloga privata aucta 2, 17, 20 (p. 14 Zach.).

de quibus hic nihil disserendum, cum pacta rem, quemadmodum utrique placuerit, ordinent, aliae ex causa iusta, quae quidem etiam bona gratia vocantur, aliae sine ulla culpa, aliae etiam cum culpa iusta.

V. Atque ex causa quidem non vituperanda, quando vitam solitariam solitariam alterutra pars elegerit demigrans ad viam, quae ad meliora ducit, et vitam quae in castitate transigitur eligens. Tunc enim alia quoque lex nostra dicit licere et marito et uxori ad meliora transeuntibus solvere coniugium et secedere, cum exiguo aliquo solacio relicto ei, qui deseritur. Quodcumque enim coniuges in casum mortis lucrum fieri pacti sunt, hoc habere oportet eum qui ab altero deseritur, sive is maritus sit sive uxor, quoniam hic quoque, quantum ad coniugem attinet, mori videtur, cum alterum vitae iter pro altero elegerit.

VI. Deinde ex causa necessaria neque iniusta solvitur matrimonium, si quis cum uxore coire et quae viris a natura data sunt facere non possit, sed biennium, secundum legem olim a nobis de hoc scriptam, inde a tempore nuptiarum praeterierit, ille vero se revera virum esse non probet. Licet enim uxori vel eius parentibus solvere coniugium et repudium mittere, etiamsi nolit hoc maritus. Atque hoc casu dos quidem, si quae omnino data est dos, sequetur uxorem, reddetque eam maritus, siquidem forte accipit, donatio vero propter nuptias sive ante nuptias apud maritum manebit nihil in suis rebus damnipassurum. Hanc tamen legem iam exigua quadam adiectione corrigimus: neque enim biennium solum ab

3 οἱ — καλοῦνται] ἢ — καλεῖται Zachariae cum ε || βονα γρατία (γράτια L²) L || 7 τὸ κρείττον B² || 8 μεταβατῖνων B⁴ || καὶ τὸν — 12 μετὰ τινος om. Epan. || 9 νόμος — λέγει] κελούμεν B || νόμος] Cod. 1, 3, 52 § 15. cf. nov. V, 5 || 11 μεδισταμένους BL²] μεδισταμένη M(ε) et Schoell μεδισταμένῳ B² μεδισταμένων L¹ || 12 ὑπολειμμένης LB || 13 ἢ περὶ L || 14 συμβάλλοντες B¹ || γενέσθαι B² Epan. || 16 εἴτε γυνή] ἢ τε γυνή L¹ || οὗτος] οὗτος (pro αὐτός) L² || 19 ἀνάγκη L¹ || 20 διαλύσεται L || 21 sq. καὶ τὰ — πράττειν] καὶ ἂ δέδοκεν ἢ φύσει πράττειν ἀνδράσι οὐ πράττει Epan. || 22 ἀλλὰ — 25 δέικνυσι] ἄχρι τριῶν τελείων ἐναντῶν ἐκ τοῦ τῶν γάμων καιροῦ B || διαίτιαν L¹ τριετία Proch., Epan. || κατὰ — 23 νόμον om. Proch., Epan. || 23 νόμον] Cod. 5, 17, 10 || 25 δέικνυσι ML] δεικνύοι Proch. ε δεικνύει Epan., Proch. v. l. || ἔξοστι Epan. || 26 πατράσι] γονεῦσι Epan., Proch. v. l. || 27 καὶ

στεῖλαι διαίσιον om. B || διαίσιον (pro διείσιον) ML] διάλυσιν Proch., Epan. (διαζύγιον Pal.) || εἰ καὶ MB] καὶ εἰ L καὶ εἰ Proch., Epan. || 28 ἢ μὲν] si quidem (i. e. εἰ μὲν) ε || εἰ τις] ἦτις B² Proch. || ὄλος ἐστὶν Epan. || 29 ἐπιδομένην L || προῖξ om. B² Proch., Epan. || 30 εἴ γε] εἴ τε B⁴ || 31 μενεῖ M Epan., Proch. v. l.] μένει LB⁵, Proch. codd. plerique || 32 Τοῦτον — 151, 5 τεκνογονία om. B Proch., Epan.

6 occasione V || quam V¹ || 7 conversatione V¹ || alteram R¹ || eligit R vulg. || 8 uitam R² || 10 ad] et ad R || transigere R¹ vulg.] transire VT, R² in mg. || 11 dimisso V; leg. remisio? || 12 *solacio] et oblato libri || 21 impotens] im in ras. V || 22 *sed] si libri || 25 ostendatur V || 27 siquidem] quidem vulg. || 28 sq. si qua — reddit] sit det mediis om. RT || sequetur vulg. || 29 reddit V] reddet vulg. || contingit V || 30 autem] aut V.

οὐ γὰρ διετίαν ἀριθμῆσθαι μόνην ἐξ αὐτοῦ τοῦ καιροῦ τῆς συναφείας, ἀλλὰ τριετίαν βουλόμεθα. καὶ γὰρ ἐδιδάχθημεν ἐκ τῶν ἐπισυμβάντων ἐν μέσῳ, τινὰς πλείονα ἢ καὶ κατὰ διετίαν χρόνον οὐκ ἰσχύσαντας ὑστερον ἰκανοὺς ὀφθέντας ὑπηρετήσασθαι τῇ τεκνογονίᾳ.

biennium numerari solum ex ipso tempore copulationis, sed triennium volumus. Edocti namque sumus ex his quae inter haec provenerunt, quosdam amplius quam biennium temporis non valentes postea 5 potentes ostensos ministrare filiorum procreationi.

CAPUT VII.

Ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοιοῦτόν ἐστιν, ὁποῖον bona gratia διαλύει τὸν γάμον. εἴτε γὰρ ἀνδρὶ συμβαίη τοιοῦτον ἀτύχημα, τῆς γυναικὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ μενούσης, εἴτε αὐτῆς γυνῆ μὲν εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπίοι, 10 μένοι δὲ ὁ ἀνὴρ ἐν πολιτείᾳ, ὁ μὲν ἀκριβῆς τε καὶ λεπτός λόγος διαλύει τὸν γάμον· δουλείας γὰρ ἀπαξ ἐπιγενομένης θάτερόν ἢ τῆς τύχης ἀνισότης τὴν ἐκ τῶν γάμων ἰσότητα μένειν οὐ συγχωρεῖ. πλὴν ἀλλὰ φιλανθρωπότερον τὰ τοιαῦτα θεωροῦντες, ἕως μὲν 15 ἐστὶ φανερόν περιεῖναι ἢ τὸν ἀνδρα ἢ τὴν γαμετήν, μένειν ἅλτα τὰ συνοικέσια συγχωροῦμεν, καὶ οὐκ ἐλεύσονται πρὸς δευτέρους γάμους οὔτε γυναῖκες οὔτε ἄνδρες, εἰ μὴ βούλωντο δοκεῖν κατὰ προπέτειαν τοῦτο πράξαι καὶ ὑποπέσειν ταῖς ποιναῖς, ὁ μὲν τῆς 20 πρὸ γάμου δωρεᾶς φαιμέν ἐκτίσαι, ἡ δὲ τῆς προικός. Εἰ δὲ ἀδύλον καθεστῆκοι, πότερον περιεῖσθαι ἢ μὴ τὸ εἰς πολεμίου ἀφικόμενον πρόσωπον, τριεκατὰ πενταετίαν μενετίον εἴτε τῷ ἀνδρὶ εἴτε τῇ γυναικί, μὲν ἢ ἢ, εἴτε σαφῆ γένοιτο τὰ τῆς τελευταίας εἴτε 25 ἀδύλον μένοι, γαμεῖν ἐξέσθαι ἀκινδύνως. Καὶ τοῦτο γὰρ δὴ ταῖς καλουμέναις bona gratia διαλύσει παρὰ τὸν πρὸ ἡμῶν συνηριθμηται, καὶ ἡμεῖς δὲ εἰς τοῦτο σύμφαμεν· ὥστε ἐνταῦθα οὐδὲ διαισίῳ γίνεται καιρὸς οὔτα τῶν προσώπων διεστώτων ἀλλήλων, καὶ 30 οὐδεὶς ἐντεῦθεν κερδαίνει, οὔτε ὁ ἀνὴρ τὴν προῖκα οὔτε ἡ γυνὴ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, ἀλλ' ἕκαστος ἐπὶ τῶν οἰκείων μενεῖ.

CAPUT VIII.

Τὸ δὲ πρότερον ἐκ τῆς τῶν νόμων ἀστηρίας εἰσηγμένον ἡμεῖς φιλανθρωπῶτα λούμεν συγχωρήσει. Εἰ γὰρ 35 ἐκ γῆρον δικαστικῆς εἰς μέταλλον τις ἢ ἀνὴρ ἢ γυνὴ δοθῆναι προετάχθη (ὁποῖον νῦν ἐστὶ τὸ τε ἐν Προ-

Quod autem prius ex legum severitate introductum est, nos clementi cessione resolvimus. Si enim ex decreto iudiciali in metallum aliquis aut vir aut mulier dari iussus esset (quale nunc est in Pro-

cap. VII εἴτε ἀνδρὶ συμβαίη τὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἀτύχημα — τῆς προικός (8—21) citat Leonis novella XXXIII. cap. VIII extat B 28, 4, 45 (μς B').

ipso coniugii initio tempore, sed triennium numerari volumus. Edocti enim sumus ex iis, quae interim contigerunt, fuisse qui postquam vel per longius biennio tempus impotentes fuissent, postea ad liberorum procreandum operam praestandam idonei apparerent.

VII. Sed etiam captivitatis casus talis est, qualis bona gratia dissolvat matrimonium. Nam sive marito eiusmodi calamitas acciderit uxore in civitate manente, sive rursus uxor in captivitatem venerit, maritus in civitate maneat, accurata quidem et subtilis ratio solvit matrimonium. Cum enim servitus semel alterutri supervenerit, conditionis inaequalitas aequalitatem nuptiis effectam manere non patitur. Nisi quod clementius talia considerantes, quamdiu manifestum est superstitem esse sive maritum sive uxorem, non soluta manere coniugia sinimus, neque ad secundas nuptias venient aut uxores aut mariti, nisi velint temere id fecisse videri et poenitis subici, nimirum ille quidem ante nuptias donationis exactioni, haec autem dotis. Quodsi incertum sit, utrum quae ad hostes pervenit persona supersit necne, tunc quinquennium expectandum est sive marito sive uxori, quo peracto, sive de morte explorata fuerit res sive incerta maneat, sine periculo matrimonium inire licet. Nam hoc quoque inter divortia bona gratia quae vocantur ab iis qui nos praecesserunt connumeratum est, ac nos in hoc consentimus, ita ut hic ne repudio quidem locus detur, personis adeo inter se disiunctis, neque quisquam hinc lucri facturus sit neque dotem maritus neque antenuptialem donationem uxor, verum in suis quisque sit permansurus.

VIII. Quod autem prius ex legum severitate introductum erat, nos humanae tolerantiae indulgentia. Si quis enim ex sententia iudiciali sive vir sive femina in metallum dari iussus esset (quale est quod

1 διαίτιαν L (id. M²⁷) || ἀριθμῆσθαι L || μόνους L¹ || 3 ἐπισυμβαινόντων L || 5 ὑπηρετήσθαι L || 8 bona gratia (s. v. καλῆ πίστει καὶ χάριτι) M ἀγαθῆ χάριτι B, om. L || 9 τοιοῦτον τι B² || 11 ὁ prius om. M || ἐν τῇ πολιτείᾳ B, Leo || τε om. Leo || 13 γενομένης B² || 14 τοῦ γάμου Leo || 16 ἢ τὸν ἀνδρα περιεῖναι Leo γαμετήν] γυναικα Proch. v. l., Eran. || 18 οὔτε ἄνδρες οὔτε γυναῖκες Eran. || 19 βούλωνται Eran., volunt ε || 20 μὲν τῇ] μέντοι L, τῇ ante ἐκτίσαι (21) coll. Leo || 21 τῆς] τῆ τῆς B² Eran., Proch. v. l. || 22 πρότερον L¹ || 23 τὸ ἐν αἰχμαλωσίᾳ κατεχόμενον Eran. || 24 πενταετία L² B¹ || μενέτω L² || εἴτε τῇ γυναικί εἴτε τῷ ἀνδρὶ B² || 26 μένειν, s. v. ἐτη πάντα M || Καὶ τοῦτο — 29 σύμφαμεν om. Proch., Eran. || 27 βοναγατία L¹ ἀγαθῆ χάριτι

s. v. L² καλῆ χάριτι B || 28 εἰς] καὶ εἰς L || 29 διαισίῳ (pro διεσίῳ)] διαισίῳ B¹ (διαζυγίῳ Hal.) || 31 ἐντεῦθεν MB] ἐνταῦθα L Proch., Eran. || κερδαίνει Proch., Eran. || 32 προγάμον Eran. || 33 μένει B² Eran., Proch. v. l. || 37 προικονήσῳ MB¹

1 enumerari R || 6 etiam] et R || 9 viro om. RT || 10 captivitate V¹ || 18 venirent V² || 20 ille R] illud V¹ illum V² vulg. || 21 exactioni] subcumbere add. V³ || illa R] illam V vulg. || 23 deuenit V || 27 transactioni R¹ transactioni R² || 28 nos] et nos vulg. || consentimus R² || 29 opus] tempus vulg. || 35 cessione] f. recessione s. v. V³ || 36 iudiciale V² || 37 proconisso R proconisso (sic) V Proconneso vulg.

κοννήσω τό τε ἐν τῇ καλουμένη Γύψω, δουλεία μὲν ἦν κατὰ τὸ παρὰ τῶν παλαιῶν νομοθετηθὲν ἐκ τῆς τιμωρίας ἐπαγομένη, διεξέγγυτο δὲ ὁ γάμος, τῆς τιμωρίας τὸν καταδεδικασμένον ἐχούσης ἐαυτῇ δουλεύοντα. ἡμεῖς δὲ τοῦτο ἀνέμεν καὶ οὐδένα τῶν ἐξ ἀρχῆς εὐ γενομένων ἐκ τιμωρίας γίνεσθαι συγχωρούμεν οἰκίτην. οὐ γὰρ ἂν μεταβαλοίμεν ἡμεῖς τυχρὴν ἐλευθέρων εἰς δουλικὴν κατάστασιν οἱ γε καὶ τῶν ἐμπροσθεν δουλεύοντων ἐλευθερωταὶ σπεύδοντες εἶναι. μενέτω τοίνυν ὁ γάμος ἐνταῦθα μηδὲν ἐκ τῆς τοιαύτης ψήφου βλαπτόμενος, οἷα μεταξὺ προσώπων ἐλευθέρων συνεστῶς.

connisso et in appellata Gypso), servitus quidem erat ab antiquis legislatoribus sancita ex supplicio illata, separabatur vero matrimonium, supplicio possidente damnatum sibi servientem. Nos autem haec curavimus, et nullum ab initio bene natorum ex supplicio permittimus fieri servum. Neque enim mutamus nos fortunam liberam in servilem statum, qui etiam dudum servientium manumissores esse festinamus. Maneat igitur matrimonium hic nihil ex tali decreto laesum, utpote inter personas liberas consistens.

CAPUT IX.

Εἰ δὲ ψῆφος δικαστικὴ τὸν ἀπελεύθερον ἢ τὴν ἀπελευθέρων ἢ τοὺς τοῦτων παῖδας καταδουλώσειε, συνίσταται μὲν ἐξ ἀρχῆς ὁ γάμος, ἢ δὲ ὕστερον ἐπιφανείσα δουλεία διαζευγνῶσιν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὡς ἀνὴρ τελευτῆς ἀκολουθησάσης· ἐπειπερ οἱ πρὸς ἡμῶν φασὶ τὴν ἐπιγενομένην δουλείαν οὐ μακρῶν διεστανῆσαν εἶναι. ὡς ἐντεῦθεν τὸ μὲν οἰκίον ἕκαστος ἀπολαμβάνεται, τὸ δὲ ἀπὸ τελευτῆς μόνον τοῖς ἐλευθέροις περιγινέσθω σύμφρονον, τοῦ λοιποῦ πρὸς τὸν καταδουλώσαντα χωρῶντος.

Si vero decretum iudiciale libertum aut libertam aut horum filios in servitum redigat, constat quidem ab initio matrimonium, postea vero apprensus servitus separat eos ab invicem, tamquam morte secuta: quoniam praecedentes nos dicunt supervenientem servitum non procul a morte differre. Idcirco ob hoc, quod quidem proprium est unusquisque recipiat, placitum vero solum quod ex morte est liberis adquiratur, reliqua vero veniant ad eum qui redigit in servitum.

CAPUT X.

Εἰ δὲ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οἰθηθεὶς τις ἐλευθέρω συνάπτουσαί προσώπων, εἴτα ἐκείνο δοῦλον ὕστερον ἀποφανθεὶς καθέστω, οὐ φήσομεν λύεσθαι τὸν γάμον, ἀλλ' αὐτὸ τὴν ἀρχὴν οὐδὲ γάμον γενέσθαι, παρὰ τὴν ἐμπροσθεν ἡμῶν εἰρημένην αἰτίαν τὴν τῆς περὶ τὴν τύχην ἀνισότητος· ὡς οὐδὲ κέρδος ἐκ γάμου θεωρητέον οὐδὲ τι τοιοῦτον, ἀλλὰ ψιλὴν τῶν προσήκόντων διὰ τῶν προσφῶρων ἀγωγῶν ἀνάδοσιν. Ταῦτα δὲ διορίζομεν καὶ τὸν τοιοῦτον οὐκ εἶναι φαρμὴν γάμον, εἴπερ τὸ πᾶγμα τύχης ἀδηλα διοικήσειε μόνη, μήτε συνανέσεως τοῦ δεσπότη οὐ μήτε κακουργίας αὐτοῦ τινος μήτε ῥαθυμίας ἐλεγχόμενης.

Si vero ab initio putaverit aliquis liberae iungi personae, illa vero famula postea declaretur existens, non dicimus solvi matrimonium, sed ipso initio neque matrimonium fieri, secundum prius a nobis dictam causam, propter inaequalitatis fortunam; unde neque lucrum ex matrimonio contemplandum est neque aliquid tale, sed puram rerum competentium per congruas actiones redditionem. Haec autem decernimus et tale non esse dicimus matrimonium, si causam animus incertus disponat solum, neque consensu domini neque malignitate eius aliqua neque negligentia convicta.

cap. IX. X extant B 28, 7, 21 (ε' B¹; cf. excerpta inde B¹ p. 158 sq. Zach.), eadem in cod. Vaticano 828 Nomocanonis XIV tit. 13, 4 p. 616 Pitra (τῆς κβ' νεαράς — κεφ. η', θ').

nunc accidit et in Proconneso et in Gypso quae vocatur), servitus quidem erat secundum leges a veteribus scriptas ex supplicio illata, solvebatur autem matrimonium, cum poena condemnatum teneret sibi servientem. Nos vero hoc remittimus, neque quemquam eorum, qui ab initio ingenui fuerunt, ex supplicio servum fieri patimur. Neque enim nos condicionem liberam in servilem statum commutamus, quippe qui etiam eorum qui antea servi fuerunt liberatores esse studeamus. Maneat igitur in his matrimonium nullo ex eiusmodi sententia detrimendo affectum, utpote quod inter personas liberas consistat.

IX. Si vero sententia iudicialis libertum vel libertam vel liberos eorum in servitum redegerit, consistit quidem ab initio matrimonium, at quae postea apparuit servitus separat eos inter se perinde ac si mors secuta sit: quandoquidem qui ante nos fuerunt servitum supervenientem non multum a morte distare dicunt. Itaque hinc suum quisque recipiat, pactum vero in casum mortis solum liberis suppetat, ita ut quod reliquum est ad eum, qui in servitum redegit, perveniat.

X. Si quis autem statim ab initio se cum libera persona nuptias contrahere opinatus sit, deinde illam servilis condicionis esse postea appareat, non dicemus solvi matrimonium, sed ab initio illud ne matrimonium quidem fuisse, propter rationem prius a nobis dictam quae in conditionis inaequalitate posita est. Unde neque lucrum ex matrimonio neque quicquam eiusmodi spectandum, sed mera rerum quae competunt per congruas actiones restitutio. Haec autem definimus ac tale negamus esse matrimonium, si quidem rem condicio incerta sola instituat, neque domini aut consensus aut fraus aliqua aut negligentia coarguatur.

1 τό τε] καὶ τὸ LB || Γύψω B || δουλεία κτλ.] cf. Dig. 28, 3, 6 § 6 || 3 τῆς] τὸν τῆς B || 4 τῶν M^a || ἐχούσας M || 5 ἀνέμεν] curavimus § || 7 μεταβάλλομεν LB¹ || 10 μηδενὶ B¹ || 12 συνεστῶς] ἐστῶς L || 17 sq. cf. Dig. 35, 1, 59 § 1. 50, 17, 209 || 18 ἐπιγενομένην L¹ ἐπιγενομένην L² || μακρῶ B⁵ || μικρῶ M μικρὸν L || 20 ἀπολεντῆς L¹ || 21 περιγενέσθω L || 23 εὐθὺς om. § || 24 προσώπων M || ὕστερον om. B || 25 καθέστω B¹ corr. || διαλύεσθαι B¹ || 26 αὐτὸ τὴν ἀρχὴν] ipso initio § || παρὰ] διὰ mali Zachariae || 27 εἰρημένων L¹ || τὴν τῆς περὶ τὴν τύχην ἀνισότητος] propter inaequalitatis fortunam § || 28 sq. leg. οὔτε — οὔτε? || 29 τοιοῦτο ML¹ || ψιλὸν L¹ || 32 τύχης] τύχης καὶ ψυχῆς B, ψυχῆς legit § || διοικήσειε M(§) || συνδιοικήσειε B σὺν διοικήσειον (διοικήσειον L²) L || 33 sq. * μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ libri

4 sibi que R || aut V || haec RT] hoc vulg., om. V || 5 curavimus] remittimus vulg. || 7 qui] quod R¹ || 8 servientium secundum manumissores R servientium •••••missores V¹ || 9 hic om. R || nihil om. V¹ || 10 utpote RV³ vulg.] utpote V¹ utputa V² || liberans V¹ || 15 maneat matrimonium R^a || appares V¹ || 16 ad inuicem V³ || 17 sq. servitum supervenientem (superuenientes R¹) R || 19 ob del. R² vulg. || 20 ex om. R¹ || 22 redigit RV] redegerit T || 23 rubr. Si quis liber ancillam uxorem duxerit uel contra R mg. || putaucrit] fuerit R¹ || 24 fumula V¹ || postea uero declaretur R¹ || 27 propter inaequalitatem fortunae vulg. || 28 nec aliquid R || 31 dicimus esse R || 32 consu V¹ || 33 malignitatem R¹ || 34 coniuncta R²

CAPUT XI.

Ἐὰν γὰρ ἐξέδωκεν ὡς ἐλευθέραν τὴν ἐαυτοῦ θερά-
 παναν ὁ δεσπότης, ὁ δὲ ἐλεύθερος ὢν καὶ πιστεύσας
 τῷ δίδοντι ταύτην ἔλαβεν, ἴσως καὶ προικῶν γενο-
 μένων συμβολαίων ἢ μηδὲ γενομένων μὲν, τῆς δὲ
 αὐτοῦ γνώμης τὸ πρᾶγμα διοικησαμένης, οὐκ ἂν εἴη
 5 τοιοῦτον μὴ συναρμόσιον γάμον. Ἀλλὰ
 σιωπηρὰν ἐλευθερίαν ἀκολουθεῖν εἴτε τῷ ἀνδρὶ εἴτε
 τῇ γυναικί, τοιοῦτον τινὸς παρὰ τοῦ δεσπότου γενο-
 μένος, θεσπιζόμεν, ἀναρπάξεσθαι τε τὸν τοιοῦτον ἢ
 τὴν τοιαύτην εἰς εὐγένειαν καὶ τὸ πρᾶγμα ὡς ἐπὶ
 10 ἐλευθέρου τε καὶ εὐγενοῦσι κρίνεσθαι. Εἰ δὲ αὐ-
 τὸς μὲν οὐ συναρμόσιος τὸν γάμον ὁ θεατέρου τῶν
 προσώπων δεσπότης, εἰδείη δὲ τὸ γινόμενον καὶ ἐξ-
 ἐπιτήδες ἀποκρύπτει, ἵνα ὕστερον πρᾶγμα ἴσως τῶν
 συναφθέντων θεατέρω, τιμαρσόμεθα τὴν τοιαύτην,
 15 εἴγε σαφῶς ἀποδειχθῆι, κακοουσίαν καὶ ἀφαιρού-
 μεθα τὴν δεσποτείαν τῶν οὕτω πονηρῶς βεβουλευ-
 μένων. καὶ ἔστω πάλιν καὶ τοῦτο γάμος ὥσπερ ἂν
 εἰ συνήρουν ὁ κεκτημένος τὴν ἀρχὴν καὶ ὁ μὲν
 ἐκπιπέτω τῆς δεσποτείας, αὐτὸς δὲ εἰς εὐγένειαν
 20 ἀναρπάξεσθαι τὸ δοῦλον πρόσβρον, τοῦ αὐτοῦ συμ-
 βαίνοντος ἀποτελέσματος, ἢ εἴπερ συνήρουν ἢ εἴπερ
 ἐκακούργησεν ὁ κεκτημένος· πρόδηλον ὅν, ὡς καὶ οἱ
 παῖδες οἱ ἐκ τῶν τοιοῦτων γάμων ἐλεύθεροί τε καὶ
 εὐγενεῖς κατὰ τὸνδε ἡμῶν ἔσονται τὸν νόμον. 25

CAPUT XII.

Καὶ πολλῷ μᾶλλον ταῦτα κρατεῖται, εἴπερ ἔτυχε
 ἦδη τὸν οἰκέτην ἢ τὴν θεράπαιναν ἢ νοσοῦντας ἀπο-
 πεμφάμενος ἢ καὶ καταφρονήσας αὐτῶν καὶ ἀποβα-
 λῶν τὴν ἐπὶ τῇ δεσποτείᾳ κατ' αὐτῶν γνώμην. ἐκεῖ-
 νοι γὰρ ὡς ἦδη καθεστῶτες ἐλεύθεροι καὶ κατὰ τὸν
 30 ὥσπερ pro derelicto τίτλον ἐαυτῶν, ἀλλ' οὐκ ἑτέρων
 ὄντες, οὐκ ἂν ὕστερον ἐνοχλοῖντο παρὰ τῶν τὸ κεκτῆ-
 σθαι τούτους πάλαι μισθάντων.

cap. XI—XIII habent B 28, 4, 45; cap. XI Prochiron 34, 14, XI et XII Epanagoge 37, 12. 13.

XI. Si enim ancillam suam dominus tamquam liberam nuptum collocarit, ille vero, cum liber esset et collocanti crederet, eam duxerit, forte etiam dotalibus instrumentis confectis, vel non confectis quidem, re tamen ex voluntate eius constituta, par non sit tale non consistere matrimonium. Sed ut tacita libertas sequatur sive virum sive feminam, si quid eiusmodi a domino factum sit, sancimus, et ut ille vel illa eripiat in ingenuitatem, atque res tanquam inter liberos et ingenuos diiudicetur. Si vero ipse quidem nuptias non conciliaverit alterutrius personae dominus, scierit vero, quod factum est, et consulto celaverit, ut postea alterutri coniugum negotia strueret, eiusmodi malitiam, si quidem manifesto probetur, punimus eosque, qui tam prava consilia agitarunt, dominio privamus. Atque rursus hoc quoque esto matrimonium, perinde ac si ab initio dominus consensisset: et ille quidem dominio excidat, servilis autem persona rursus in ingenuitatem eripiat, idemque effectus contingat sive consenserit dominus sive fraudem commiserit. Manifestum est etiam filios ex eiusmodi matrimonio natos et liberos et ingenuos secundum hanc nostram legem fore.

XII. Ac nullo magis haec obtineant, si forte iam servum vel ancillam aut aegrotantes dimiserit aut etiam aspernatus et voluntate domini in eos exercendi deposita. Illi enim, utpote iam liberi constituti et quasi ex titulo pro derelicto sui nec vero aliorum, non merito postea molestia afficiantur ab iis, qui dudum eos possidere fastidierint.

1 εἰ γὰρ] ἐὰν Proch., Epan. εἴ τις B || 2 ὁ δεσπότης] om. B, τινὶ ὁ δεσπότης post ἐξέδωκεν coll. Epan. || 3 ἐκιδόντι Heimbach || 4 μηδὲ] μὴ Epan. || 8 τοιοῦτον L Proch., Epan. ε] καὶ τοιοῦτον MB || τινὸς] γὰρ τινός Epan. || γενομένων B || 9 ἀρπάξεσθαι B || 10 ὡς ἀπελευθέρουσι L || 11 εὐγενοῦσι ML Epan.] εὐγενεῖσι B Proch., τοῖς εὐγενοῖς M s. v. || 13 εἰδείη] ἰδίε L¹ εἰδή, deinde εἰδῶς corr. L² || γενομένων Proch. || καὶ del. L² || 14 ἀποκρύπτουτο L || 15 ἑτέρω B¹ || 17 τῶν οὕτω] τῶν οὕτω το L παρὰ τῶν τοιοῦτων (τοιοῦτον Ep.) Proch., Epan. (sim. B¹) || 18 ὥσπερ εἰ Epan. || 21 τοῦ αὐτοῦ Epan. ε] τοιοῦτον MLB Proch. || 22 ἢ prius om. Proch., Epan. || 23 ὄν] οὖν Proch., Epan. || 24 παῖδες οἱ] τεχθέντες B || τε om. Epan. || 25 κατὰ τὸνδε ἡμῶν et τὸν νόμον om. Proch., Epan. || τὸν νόμον ἔσονται B || 26 sq. ἔτυχε τὸν οἰκ. ἦδη B || 28 ἢ καὶ] καὶ om. B Epan. || 29 τῇ om. B || κατ' καὶ B¹ || 30 κατὰ — 31 τίτλον om. Epan. || τὸν] τῶν B¹ τὸν τῶν B² || 31 pro derelictō

III.

M pro derelictō L¹ ἀπρονοήτων B, M s. v. || ἑτέρων (ἑτέρων L¹) LB² Epan.] ἑτέρου M || 32 παρ' αὐτῶν L² || τὸ κεκτῆσθαι MB¹ ἀποκεκτῆσθαι L¹ κεκτῆσθαι Epan. L²

2 autem] an V¹ || tradendi R¹ || 3 accipit R accipiat V || celebratis] celebratis etiam V || 4 documentis — celebratis om. R (documentis post dotalibus v. 3 add. R²) || 5 causa V¹ || non om. V¹ || 7 sive prius om. R || cum] et cum vulg. || 10 iudicare V || 12 autem] dominus add. R² || 13 coniunctorum et ulciscimur V || 14 nequitiam vulg.] nequitia RVT || 15 dominum] leg. dominio? || 16 consensus V¹ || 20 itaque V vulg.] om. RT || 21 sq. erunt nostram V || 26 rubr. Si quis seruo suo aut ancile egrotanti nullam curam habuerit R mg. || 27 siue etiam V || 28 amisse R || 29 namque] † autem R² s. v. || 30 delicto V^a

20

CAPUT XIII.

Deportation μέντοι, εἰς ἣν μετεχώρησε καὶ ἡ παλαιὰ πύρρος τε καὶ ὕδατος απαγόρευσις (ἦν aqua et igni interdictiona καλοῦσιν οἱ ἡμέτεροι νόμοι), οὐ διαλύει τὰ συνοικέσια. τούτο γὰρ δὴ καὶ τῷ Θεωτάτῳ πρώτῳ ἔδοξε Κωνσταντίνῳ φιλόφρονος τι πρᾶγμα καὶ ὑφ' ἡμῶν μὲν ἀποδεχθῆναι, τοῦ δὲ παρόντος οὐ προσεπιτόμενον νόμον· ὥστε οὐδὲ τὰ ἀποτελέσματα ἤτέον τῷ γε ἐπὶ τῆς οἰκίας μένοντι τάξεως πράγματι.

Deportatio tamen, in quam migravit et antiqua ignis et aquae interdictio, quam aquae et ignis interdictionem vocant nostrae leges, non solvit matrimonium. Hoc enim et sacratissimo pridem placuit Constantino clemens quaedam causa et a nobis quidem probata est, praesenti vero non copulata legi: unde neque effectus causae dicendi sunt, cum in suo maneat ordine.

CAPUT XIV.

Ἴσμεν δὲ δὴ καὶ τὸν τῆσδε ἡμῶν τῆς εὐδαιμόνος πόλεως οἰκιστὴν, τὸν τῆς Θελας φασὲν λήξεως Κωνσταντίνον, γεγραφότα νόμον, καθ' ὃν εἰ τις ἐπὶ στρατοπέδου γένοιτο καὶ συγῆσει πρὸς τὴν γαμετὴν ἐπὶ τετραετῆ χρόνον, καὶ μηδ' ὅτιον αὐτῆ γένηται παρ' ἐκείνου σύμβολον τῆς περὶ αὐτὴν διαθήσεως, τῆνικαῦτα ἄδειαν εἶναι τῆ γυναικὶ πρὸς δευτέρου ἀφικνεῖσθαι γάμους, διδασκαλίαν ἐπιδούσῃ πρότερον τῷ τὴν στρατηρίαν ἔχοντι καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐκμαρτυράμεν. καὶ εἰ τι τοιοῦτο γένοιτο, ἀνεύθυνος τε ἡ γυνὴ πρὸς ἀνδρὸς ἑτέρου μεταβήσεται καὶ οὐ ζημιωθήσεται μὲν τὴν προῖκα, οὐκ εἶ δὲ τὴν προγαμίαν κερδανεὶ δωρεάν. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Θεωτάτος Κωνσταντίνος· σφόδρα δὲ ἡμῖν ἀώρως ἔχειν ἢ τοιαύτη διάταξις δοκεῖ. τὸ γὰρ πράξεισι πολεμικαῖς ἐνησχολημένῳ τῷ γήμαντι γυναικὸς ἐπάγειν στέρησιν οὐκ ἦντων ἐστὶ ποινὴ τοῦ παρὰ πολεμίοις ἀλῶναι. Ὅστε μὴ πρότερον εἰς ἀνδρὸς φοιτᾶτω δευτέρου ἢ τοιαύτη γυνὴ ὅποιαν ὁ νομοθέτης οὕτως ὑπέθετο, πρὶν ἂν καὶ δεκαετῆς διέλθοι χρόνος, καὶ αὐτῆ διανοχλήσει τὸν ἀνδρα στέλλουσα γράμματα ἢ διὰ τινῶν ὄψεσιν χρωμένη πρὸς αὐτόν, ὃ δὲ ἡ σαφῶς ἀπέλπει πρὸς τὸν γάμον τὸν αὐτῆς ἢ καθάπαξ συγῆσει, τῆνικαῦτα τε διδασκαλίαν ἐπιδοῆ ἢ τῷ ἐνδοξοτάτῳ στρατηγῷ ἢ τῷ περιβλέπτῳ δοκίῃ ἢ τῷ λαμπροτάτῳ τριβούνῳ, ὑφ' οὗς ὁ στρατιώτης ἐκείνός ἐστι. τότε γὰρ ἄδειαν αὐτῆ δίδομεν καὶ ἱκετηρίαν ἀνατείνειν βασιλεῖ κάκεινθεν τούτο ἐπιτραπήναι. ἴστω δὲ ὡς, εἰ παρὰ ταῦτα τι πράξειεν, ὡς προπετῶς γημαμένη ὑποπεσεῖται ταῖς ἐκ τοῦ νόμου ποιναῖς.

Novimus autem et huius nostrae felicissimae civitatis conditorem, divae memoriae dicimus Constantinum, scripsisse legem secundum quam, si quis in expeditione fuerit et tacuerit ad uxorem per quadriennium, et nullum ei fiat ab illo signum eius circa eam affectus, tunc licentia sit mulieri ad secundas nuptias veniendi, (libellum) offerenti prius militiae principi et hoc ipsum testificant: et si hoc fiat, inculpabiliter mulier ad virum alterum transiet et non damnificabitur quidem dote, non tamen antenuptialem donationem lucrabitur. Haec itaque sacratissimus Constantinus: vehementer autem nobis immature habere illa constitutio videtur. Actibus enim bellicis occupato marito uxoris inferre privationem non minor est poena quam ab hostibus capi. Ideoque non prius ad virum veniat secundum huiusmodi mulier qualem legislator iste proposuit, quam etiam decennii transeat tempus, et haec importuna quidem sit viro mittens litteras aut per aliquos verbis utens ad eum, ille vero aut aperte renuat nuptias eius aut absolute conticeat, tunc quoque libellum offerat aut gloriosissimo magistro militum aut spectabili duci aut clarissimo tribuno, sub quibus miles ille est. Tunc licentiam enim ei damus et preces porrigere imperatori et inde hoc promereri. Sciat autem quia, si citra hoc aliquid egerit, tamquam temerarie nubens subiacebit legitimis poenis.

cap. XIV—XVI om. L, eadem exceptis cap. XV § 3 — XVI pr. om. B.
cap. XIV summarium ex Athan. habet Nomoc. L tit. 41.

XIII. *Deportatio tamen, in quam vertit etiam antiqua aquae et ignis prohibitio (quam aqua et igni interdictionem vocant nostrae leges), non solvit matrimonium. Haec enim etiam olim sanctissimo Constantino placuit humana res et a nobis recepta, quae tamen cum praesenti lege non conexa est: unde ne de effectibus quidem dicendum rei in suo ordine mansurae.*

XIV. *Praeterea novimus etiam huius felicitis urbis nostrae conditorem, Constantinum divinae memoriae dicimus, legem conscripsisse, ex qua, si quis in castris fuerit et per quadrienne tempus silentium egerit adversus uxorem neque ullum ei affectus erga eam signum ab illo venerit, tum uxori ad secundas nuptias transire liceat, ubi prius rem in notitiam pertulerit eius, qui imperium militare habet, atque id ipsum testibus probaverit. Et si quid eiusmodi fiat, et impune transibit mulier ad secundum virum neque dotis iacturam faciet, nec tamen iam antenuptialem donationem lucrabitur. Haec quidem sanctissimus Constantinus. Nobis autem admodum intempestiva esse eiusmodi constitutio videtur. Nam marito bellicis negotiis occupato etiam uxoris privationem inferre non minor est poena quam captivum esse apud hostes. Itaque non prius ad secundum virum veniat talis femina qualem legislator ille statuit, antequam vel decennium praeterierit et ipsa sollicitaverit maritum litteris missis, vel per alios verbis usa ad eum, ille vero aut diserte renuntiaverit nuptias eius aut omnino tacuerit, ac tum ipsa notitiam eius rei pertulerit vel ad gloriosissimum magistrum militum vel ad spectabilem duces vel ad clarissimum tribunum, sub quibus miles ille est. Tunc enim facultatem illi feminae damus et litteras supplices imperatori porrigendi et inde hoc impetrandi. Quodsi quid adversus haec fecerit, sciat se tamquam quae praepropere nupserit poenis lege statutis subiectum iri.*

1 Deportation — 2 απαγόρευσις MLB² Περιορισμός ἢ ἐξορία B || 2 sq. ἦν — νόμοι om. B || aqua et igni interdictiona M ἀδία [εἶναι (aqua et ignis L²)] ἡ interdictiona L || 3 οἱ ἡμέτεροι οἱ ἡμέτεροι L² || 4 πρώτῳ πρὶν B || Κωνσταντίνῳ Cod. 5, 16, 24 (cf. 5, 17, 1) || 6 μὲν om. L || 7 οὐδὲ ὅδ' • L¹ || 8 οἰκίας L || 12 νόμον Cod. 5, 17, 7 || 17 ἀφικνεῖσθαι M || 19 τι τοιοῦτο] hoc ε || 21 οὐκ εἶ δὲ Scrimger] οὐκ' ἐκ M non tamen ε; leg. οὐ μὴν? || 28 πρὶν] πρὸς M || 29 αὐτοὶ M^o || haec importuna quidem sit (i. e. αὐτῆ διανοχλήσει μὲν) ε

1 quem R || 2 quam aqua et igni vulg. || 4 enim et] etenim et alia V || 5 clemens R¹ || 6 lege R¹ || 10 rubr. De uxoris militum R mg. || nostrae] autem V¹, del. V³ || 12 legem et secundum R || in expeditione V² vulg. || impeditus RV¹T || 15 effectus R || 16 libellum add. vulg. post prius || offerendi R || 17 testificandi R¹ || hoc si V || 20 donationem om. R || Haec] hoc cap. innouatum est per constit. PIB kp. 1 adscr. rubricator V || 22 inmutare R¹ || 26 qualem RT] quam V vulg. || proposuerit R || 29 aut] si aut V || 30 absolute eius conticeat V¹ || 33 tunc enim licentiam vulg. || ei V] om. R vulg. || 34 inde] non R¹ || 35 citra haec R || merarie V¹

1 Αἱ μὲν οὖν ἐπιεικέστεραι τῶν γάμων διαλύσεις, ἃς γενικῶς τινι λόγῳ ὑπὸ τὴν bona gratia γινομένην διαλύσιν ἀνοιστέον, τοιαῦται πῶς εἰσιν.

1 Mitiores itaque nuptiarum solutiones, tamquam generali quadam ratione sub bona gratia factis disjunctionibus, sciendum tales esse quodammodo.

CAPUT XV.

Αἱ δὲ ἐφεξῆς αἰτίαν ζητοῦσιν ἰδεῖν ἢ παρὰ τοῦ ἀνδρός ἢ παρὰ τῆς γυναικὸς γινομένην, ἵνα ζημιώσωσι τὸν προπετὴ τῆ τῶν παρ' αὐτοῦ δεδομένων ἐκπτώσει, προικὸς φαιεῖ ἢ διὰ γάμον δωρεάς. Ἀλλὰ τούτων τῶν αἰτιῶν οἱ μὲν ἀρχαιότεροι πολλοὺς ἐποιούνητο καὶ διαφοροὺς καταλόγους. Θεοδοσίος δὲ ὁ νέος τὰς μὲν ἐκείθεν λαβῶν, τὰς δὲ αὐτὸς προσεξευρών τὴν περὶ 10 τῶν repudiūn ἔγραψε διάταξιν. ἡμῖν δὲ καὶ ἑτεροαἰτινες προσεξευρῆθησαν αἰτίαι, ἃς ὀρθῶς ἔχειν συνείδομεν εἰς αἰτίαν ἀνενεγκεῖν τοῦ ταύταις ὑποπεσόντος.

1 Εἰ τοίνυν κατὰ τὴν Θεοδοσίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξιν ἰσχύσιον ἢ γυνὴ δεῖξαι τὸν συνοικιστῆν ἢ μοιχεύαν ἀμαρτόντα, ἢ ἐνοχον καθεστῶτα φόνον, ἢ μαργανείας τε καὶ ἀγροτλαῖς ἐσχολακότα, ἢ τῶ χαλεπωτάτῳ πάντων ἀμαρτημάτων ἐπικοινωνήσαντα πλημμελήματι, φαιεῖν δὲ τῷ μηχανήσασθαι 15 τι κατὰ τῆς βασιλείας αὐτῆς, ἢ καταδικασθέντα παραιοποιήσασθαι, ἢ τάφους διορύξαντα, ἢ ἐκ τινος τῶν ἱερῶν οἰκῶν τι σευληκότα, ἢ ληστρικὸν ἐπανηρημένον βίον ἢ τοὺς ληστεύοντας ὑποδεχόμενον, ἢ ἕνα τῶν καλονομένων ἀπελατῶν, οἷς ἐστὶ φροντίς τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπεδρεῖν ὑποζυγίους ἢ βοσκήσασθαι καὶ ταῦτα μεθιστᾶν ἑτέρωθεν, ἢ ἐξελέγξαι ἀνδραποδιστῆν καθεστῶτα, ἢ οὕτως ἀσελγῶς βιούντα ὡς ἐν ὄψει τῆς γαμετῆς ἑτέρας συνδιαφθεροῦσθαι (ὅπερ μάλιστα γυναικᾶς ὅλα περὶ τὴν εὐνήν ἠδικημένας ἀγροαίνειν ποιεῖ, καὶ μάλιστα δὴ τὰς σῶφρονας), ἢ εἴπερ ἐπιβουλεωμένη παρὰ τοῦ ἀνδρός δεῖξει περὶ τὴν σωτηρίαν αὐτῆν ἢ φαρμάκοις ἢ ξίφει ἢ κατ' ἑτερον τοιοῦτόν τινα τρόπον (πολλοὶ δὲ ἀνδράποισι αἱ πρὸς 20 κακίαν ὁδοί), ἢ καὶ μαστιξίαν ἐπ' αὐτὴν χοῦτον· εἰ τοίνυν γυνὴ τοιοῦτό τι δεῖξαι δυναθῆι, ἀδειαν αὐτῆς δίδωσιν ὁ νόμος καὶ repudiū χρησθῆναι καὶ ἀφιστάσθαι τοῦ γάμου, καὶ τὴν προικὰ λαμβάνειν καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν ἅπασαν, οὐ μόνον εἰ πάσας ὁμοῦ δεῖξει τὰς αἰτίας, ἀλλ' εἰ καὶ κατ' αὐτὴν μίαν.

2 Καὶ αὐτῆς ἀδειαν δίδωσι τῷ ἀνδρὶ τὴν γυναικᾶ 40 2 καὶ μοιχευομένην εὐροί, ἢ μαργανεύουσαν, ἢ ἐξαμαρτάνουσαν φόνον ἢ ἀνδραποδισμόν ἢ τυμβωρυχίαν, ἢ ἱερόσυλον οὖσαν, ἢ συσπειδουσαν λησταίς

cap. XV § 1 decurtatam exhibet Epanagoge 21, 6 extr.

1 Tales igitur sunt fere aequiores nuptiarum solutiones, quae generali quadam ratione ad divortium quod bona gratia fit referendae sunt.

XV. Quae vero deinceps sequuntur culpam requirunt aut a marito aut ab uxore commissam, ut nocentem puniant eorum quae ab eo data sunt amissione, dotis dicimus vel propter nuptias donationis. Ac veteres quidem harum culparum multos et diversos fecerunt indices, Theodosius vero iunior aliis illinc petitis aliis ab ipso repertis constitutionem de repudiis scripsit; denique a nobis aliae quoque insuper repertae sunt causae, quas par esse intelleximus ad culpam eius, qui in illas inciderit, referri.

1 Itaque si secundum Theodosii piaae memoriae constitutionem mulier ostendere valuerit maritum vel adulterium commisisse, vel homicidii reum factum esse, vel veneficii atque praestrigiis operam dedisse, vel sceleris omnium delictorum gravissimi participem fuisse, scilicet ut contra ipsum imperium aliquid moliretur, vel falsitatis condemnatum esse, vel sepulcra violasse, vel ex sacrarum aedium aliqua aliquid subripuisse, vel latronum vitam sectatum esse vel latrones recipere, aut unum esse ex abactoribus qui vocantur, quibus studium est alienis iumentis aut pecoribus insidiandi eaque alio abigendi, vel si coarguerit eum plagiarium esse, vel adeo luxuriose vivere ut in conspectu uxoris cum aliis mulieribus scortetur (id quod maxime mulieres, utpote de toro iniurias passas, ac potissimum castas exasperat), vel si saluti suae insidias a viro paratas esse probaverit sive venenis sive gladio sive alio simili modo (multae enim hominibus ad flagitium viae sunt), sive flagris in eam usus sit: si igitur tale quid mulier probare potuerit, veniam ei lex dat et repudium utendi et a nuptiis discedendi, et dotem et antenuptialem donationem totam auferendi, neque id solum si omnes simul illas causas, sed etiam si singulas solas probaverit.

2 Atque invicem veniam dat viro mulierem dimittendi, si eam adulteram deprehenderit, vel veneficam, vel homicidii aut plagii aut sepulcri violati ream, vel sacrilegam, vel latronum fautricem vel

2 ἄς] tamquam (i. e. ὡς) ε || bona gratiam M || 3 ἀνοιστέον] sciendum (i. e. ἀν ιστέον) ε || 11 διάταξιν] Cod. 5, 17, 8 || ἡμῖν] Cod. 5, 17, 10. 11 || 26 ἐξελέγξαι Epan. || 30 ποιεῖν M^a || 34 αὐτῆρ] σφοδραῖς add. Epan. || 35 ἢ γυνὴ Epan. || 36 repudiū M] διαίστω Epan. || 38 εἰ] εἰς M || 39 *δείξειε (cf. ε) | δείξει M

1 minores R¹ || 8 plurimo V¹ || 9 iunior] minor R¹ || 10 deinde] leg. inde? || 11 repudiis autem scripsit R^a || autem] as V¹ || 13 succumbunt R su+uerit V¹ || 14 Si]

lege FIS nouellarum kp. II adscr. rubricator V || 16 reum om. V || homicidii V^a || veneficii R²T || 21 aliquis V¹ || 22 leg. rapientem? || latrocinii V || 23 suscipientes V || 24 abigehi V || abigei — 27 quod mulieres maxime ut] scr. R² in ras. 3 vv. || quibus] qui V¹ || 26 plagiarium V¹ || uiuentem luxuriose R || inspicente V¹ || 29 passam vulg.] passe R¹ V passas R²T || 30 probet vulg.] probent R V || 31 aliquod V || tale V² || 36 non solum autem si R¹ || 37 secundam RVT || se] seu R || 41 adulteratam T || 42 sepulcrorum R³ vulg.

ἢ συλληστεύουσαν, ἢ τάνδρος ἀγνοούντος ἢ καὶ κωλύοντος χαίρουσαν τοῖς μεθ' ἑτέρων οὐδὲν αὐτῇ προσήκόντων συμπόσις, ἢ καὶ ἀκόντος τοῦ ἀνδρός εὐλόγως προφάσεως χωρὶς ἀπόκοιτον γινομένην, ἢ παρὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην ἰπποδρομαίαι χαίρουσαν τε καὶ παραγιομένην ἢ θεάτροις παραβάλλουσαν (φαιρὸν δὲ τοῖς ἐνθά σκηναὶ καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν, ἢ καὶ ὅση θηρίοις πρὸς ἀνθρώπους ἢ μάχη), ἢ ἐπιβουλὰς αὐτῶν ῥάπτουσαν τὰς ἐκ φαρμάκων ἢ ξίφους ἢ καθ' ἕτερον γινομένης τρόπον ἐξ ὧν περὶ τὸ ζῆν ὁ κίνδυνος, ἢ καὶ συνευσταμένην τοῖς τυραννίδα μελετώσιν, ἢ καὶ παραποιήσεως ἐνοχον καθεστῶσαν, ἢ τὰς τοιμηρὰς αὐτῆς χεῖρας ἐπάγουσαν αὐτῶν. καὶ γὰρ δὴ τοιούτου τινὸς γεγονότος δίδωσιν ὁ νόμος οὗτος ἀποπέμπεσθαι ἀνδρὶ τὴν γαμετήν, κἂν εἰ μίαν τούτων καὶ μόνην δείξειεν αἰτίαν, καὶ κερδαίνειν μὲν τὴν προίκα, τὴν δὲ προγαμιαίαν δωρεάν ἔχειν.

§ Εἰ δὲ καὶ θάτερον αὐτῶν προσώπων ἀλόγως ῥεπούδιον πέμψειν, αὐτῶ τούτῳ τῷ διαζεύξει τὸν γάμον λόγῳ χωρὶς ὑπεύθυνον ἔσται ταῖς ἐμπροσθέν τῶν εἰρημέναις ποιναῖς πρὸς τῷ τὴν γαμετήν ὑπεύθυνον ὅλος ἐκ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν ἢ τῆς ἀλόγου πομπῆς γινομένην καὶ εἰς πενταετίαν ὅλην πρὸς δεύτερον ἔλθειν κωλύεσθαι συνοικέσιον, καὶ τὸν πρὸ τῆς πενταετίας γάμον μὴ ἀνεύθυνον εἶναι, ἢ μὴ γὰρ ἄλλὰ πᾶς, φησὶν, ὁ βουλούμενος προσίτω καὶ κατηγορεῖται τοῦ γινομένου ὡς παρὰ τὸν νόμον τοιμηθέντος.

CAPUT XVI.

Εἰ δὲ καὶ εὐλόγως ἢ γυνὴ τὸ ῥεπούδιον στείλει καὶ κρατήσει τὰν ἀγόνων, ἢ ὁ ἀνὴρ ἀλόγως αὐτὴν ἀποπεινόμενος ὑποπέσει ταῖς ποιναῖς, κερδαίνεται μὲν τὰ κέρδη τὰ ἐμπροσθεν εἰρημένα, ἐρυθριάτω δὲ πρὶν ἐνιαυτὸν ἐξίκειν εἰς δεύτερον φοιτᾶν γάμον. Ὅπερ οὐ παραφυλακτέον ἡμῖν ἐπ' ἀνδρός· τῷ γὰρ εὐλόγως κερρατῆκότι τῶν τοιούτων κερδῶν, ὅπου γε καὶ τῷ μὴ κερρατῆκότι, καὶ παραχόρημα γαμῆν ἔξεστω· ἐπεὶ μηδεμία περὶ τὴν τῆς γονῆς σύγκυσις εὐλόγος ἔστιν ὑπόνοια. ὅπερ ἐπὶ τῶν γυναικῶν τὴν πρὸ τοῦ ἐν-

latronibus, aut viro nesciente vel etiam prohibente gaudentem conviviis aliorum nihil sibi competentium vel etiam invito viro citra rationabilem causam foris pernociantem aut extra eius voluntatem circensibus congaudentem et spectaculis inhaerentem aut theatris advenientem (dicimus autem, ubi scenae et talia sunt, aut etiam ubi bestiis adversus homines pugna est), aut insidias sibi facientem ex venenis aut gladio aut alio factas modo, ex quibus circa vitam periculum est, aut etiam consciam tyrannidem meditantibus, aut falsitatis ream constitutam, aut audaces eius manus inferentem sibi: scilicet tali aliquo facto dat lex haec viro abicere mulierem, vel si unam harum et solam probaverit causam, et lucrari quidem dotem, antenuptialem vero habere donationem.

§ Si vero altera harum persona irrationabiliter repudium miserit, et hoc ipsum solvendi matrimonium sine ratione, subdita erit dudum a nobis dictis poenis. Insuper etiam uxor rea omnino ex memoratis causis pro irrationabilis repudii missione facta et in quinquennium totum ad secundum venire prohibetur matrimonium, et ante quinquennium nuptias non esse sine reatu neque legitimas vocari, sed omnis volens adeat et accuset factum tamquam contra legem praesumptum.

cap. XV § 3 aliquantum mutata et cap. XVI pr. extant B 28, 7, 2 (B^a p. 153 Zach.).

una latrocinantem, vel quae viro ignorante aut etiam prohibente aliorum nihil ad se pertinentium conviviis gaudeat, vel etiam viro invito sine iusta causa foris pernociet, vel contra illius voluntatem ludis circensibus delectetur usque intersit, vel theatra petat (ea dicimus ubi scaenae ac talia sunt, aut ubi bestiarum cum hominibus certamina), vel insidias ipsi struat ex venenis aut gladio aut alio modo paratas, unde de vita discrimen sit, vel etiam conscia sit tyrannidem molientibus, vel etiam falsitatis rea facta, vel audaces manus suas ipsi ingerat. Etenim si tale quid factum sit, lex illa viro concedit, ut uxorem dimittat, etiam si unam illarum causam solam probaverit, utque et dotem lucretur et antenuptialem donationem sibi habeat.

§ Quodsi alterutra harum personarum sine iusta causa repudium miserit, eo ipso, quod matrimonium sine causa dissolvi, obnoxia erit poenis ante a nobis dictis: praeterquam quod uxor omnino ex criminibus supra dictis aut ex repudio sine causa misso rea facta pro quinquennium integrum ad secundum coniugium venire prohibetur, et quae ante quinquennium fient nuptiae non impune futurae sunt, non legitimae nuptiae: sed quicumque volet, inquit, accedat, et quod factum est, ut contra legem temptatum arguat.

XVI. Sed etiam si mulier ex iusta causa repudium miserit et litem viccrit, sive vir ea sine iusta causa dimissa in poenas illas inciderit, illa quidem auferat lucra quae ante dicta sunt, erubescat autem prius quam annus transierit ad secundas nuptias migrare. Quod quidem vel ei qui non obtinuit, etiam statim uxorem ducere licet: quoniam nulla de subolis confusione iusta est suspicio; id quod in mulieribus

6 παραγιομένην] spectaculis inhaerentem ε || 18 προσώπων Zacharias cum ε] προσώπων M || 25 μὴ γάμον M] neque legitimas vocari ε (οὐδὲ νόμιμος γάμος κληθήσεται B); leg. μηδὲ νόμιμον κληθήναι] γάμον? cf. Cod. 5, 17, 8 § 4 || 26 φησὶν om. Bε || 27 κατηγορεῖσθαι M^a || 29 ῥεπούδιον M] διαζύγιον B || 30 *κρατήσει (cf. ε) κρατήσοι B] κρατήσει MB^s L || 31 ποιναῖς om. B || 33 εἰς δεύτερον φοιτᾶν γάμον B(ε)] δεύτερον φοιτᾶν M || 34 ἐπ' ἀνδρός τοῦ εὐλόγως κερρατῆκότος Hombergkii cum ε || 35 ὅπου γε — 36 κερρατῆκότι om. B

1 latronibus V¹ || vel] aut R || 2 gaudente V¹ || coniugiis R || 4 pernociantem V || 5 coherentem R¹ ||

6 adinuenientem R || scene V] scena R vulg. || 8 satientem uenenis V || 9 alias R¹T¹ || facta factas (factos V^a) V¹ || 10 tyrannidem V³ in ras. 7—8 lit. || 12 talia V || 13 lex haec a viro V nero lex haec R || 14 homm R V || 18 alteram V¹ || personarum vulg. || repudimiserit V¹ || 19 et hoc ipsum] leg. ex hoc ipso? || 21 omnimodo V || 22 irrationabili add. || repudiis V^a || 23 prohibetur] prohibere totum R¹ || 29 rubr. Soluta matrimonio ut per annum absteat mulier a secundis nuptiis R mg. || irrationabiliter R¹ || 31 subiacnerit V^a || 32 erubescant R² || ante] antenuptialis R^a || 35 cum non et non V^a || replente R¹ || 38 muliere R || completionem V || prohibetur — 157, 7 Theodo| scr. R² in ras. 4 versusum

αυτοῦ συνάφειαν εικότως ἀπειργεῖ· καὶ τοσοῦτον ἔστι τὰ τῆς καλώσεως ἐντεῦθεν, ὅτι κἂν εἰ bona gratia διαλυθῆναι συμβαίη τὸν γάμον, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐκ τῆς Αναστασίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διατάξεως εἰς ἐναντιὸν ἢ καλώσει τῶν δευτέρων γάμων ταῖς γυναιξὶν ἐπιτέτακται.

1 Ταῦτας μὲν οὖν τὰς αἰτίας ἡμῖν ὁ Θεοδοσίος ἀφηγήσατο. ἡμεῖς δὲ ἐκ τῶν παλαιῶν λαβόντες καὶ ἑτέρας προσεθήκαμεν τρεῖς. Εἰ γὰρ ἡ γυνὴ τοσαύτη κατέχοιτο πονηρία, ὡς καὶ ἐξεπίτηδες ἀμβλῶναι καὶ τὸν ἄνδρα λυπήσαι καὶ ἀφελῆσθαι τῆς ἐπὶ τοῖς παισὶν ἐλπίδος, καὶ τοσαῦτα τὰ τῆς ἀκολασίας ἔστιν ὡς καὶ ἀνδράσι κατὰ τρυφῆς πρόφασιν συλλοῦσθαι, ἢ καὶ ἕως συνέστηκε τὸ πρὸς τὸν ἄνδρα συνοικεῖσθαι πρὸς ἑτέρονος περὶ γάμων ἐαυτῆς διαλεγέοιτο· ἀδεια δέδοται παρ' ἡμῶν τοῖς ἀνδράσι πέμπτειν αὐταῖς ῥεπούδια, καὶ κερδαίνειν τὰς προίκας καὶ τὰς προγαμιαίας ἔχειν δωρεάς, ὡς ἦδη καὶ τούτων τῶν αἰτιῶν εὐλόγως διαλύειν δυναμένων τὸν γάμον καὶ ὑπὸ τὴν αὐτῆν ἀγομένων τάξιν, ὅφ' ἦν τὰς ποιῶν ἢ Θεοδοσίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ὤρισε διάταξις.

betur, et tanta est prohibitio ex hoc, quia, licet bona gratia dissolvi contingat matrimonium, tamen etiam sic ex Anastasii piaie memoriae constitutione in annum prohibitio secundarum nuptiarum mulieribus instituta est.

1 Has itaque causas nobis Theodosius explanavit. Nos autem ex veteribus sumentes et alias adiecimus tres. Si enim mulier tanta detineatur nequitia, ut etiam ex studio abortum faciat virumque contristet et privet spe filiorum, vel tanta libido est ut etiam cum viris voluptatis occasione lavetur, aut etiam dum adhuc constet cum viro matrimonium, ad alios de nuptiis suis loquatur, licentia datur a nobis viris mittere eis repudia, et lucrari dotes et antenuptiales habere donationes: utpote etiam his causis rationabiliter solvere valentibus matrimonium et sub eundem deferentibus ordinem, sub quem poenas Theodosii piaie memoriae constitutio definivit.

CAPUT XVII.

Ἐναπογράφω δὲ ἄλλοτριῶν γαμῶν ἐλευθέρων οὐκ ἔστιν, οὔτε ἀγνοούντος οὔτε εἰδότες οὔτε συναίνουτος τοῦ κερταμένου, ἀλλὰ κἂν εἰ τι τοιοῦτο παρὰ τοῦ ἐναπογράφου πρᾶχθῆι, πάρεστι τῷ δεσπότῃ καὶ αὐτῷ καθ' ἑαυτὸν καὶ διὰ τοῦ τῆς χώρας ἀρχόντος σωφρονίζειν τε πληγαῖς μετρίαις τὸν ταῦτα πράξαντα ἐναπογράφου καὶ ἀφέλκειν ἀπὸ τῆς μάτρης αὐτῷ συνοικεῖσθαι· ὥστε οὐδὲ γάμος ἔστι τὸ γενόμενον οὐδὲ ἐπίδοσις προικὸς οὐδὲ προγαμιαίας δωρεάς, ἀλλὰ ψιλὴ τοῦ γεγονότος κακῶς ἐπανόρθωσις.

1 Οὕτω μὲν οὖν τὰ συνοικεῖσια διαλύεται περιόντων ἐκ τῶν ταῦτα συμβαλλόντων, καὶ χρηματικαὶ αἱ ποινὴ καὶ περὶ τὴν προικὰ πως καὶ τὴν προγαμιαίαν σχεδὸν ἴστανται δωρεάν.

Ascripticio autem alieno nubere liberam non licet neque ignorante neque sciente neque consentiente possessore, sed licet aliquid tale ab ascripticio geratur, licebit domino ipsi per se et per provinciae iudicem castigare plagis mediocribus haec agentem ascripticium et abstrahere ab ea quae frustra ei coniuncta est. Unde neque nuptiae sunt, quod factum est, nec oblatio dotis nec antenuptialis donationis, sed pura facti mali correctio.

1 Sic itaque matrimonia dissolvuntur viventibus adhuc his qui ea contraxerunt, et pecuniariae poenae circa dotem et sponsaliciam paene consistunt donationem.

CAPUT XVIII.

Ἄλλ' ἡμῖν τι καὶ ἕτερον προσεξέροηται τὸ καὶ τὰς ἀπροίκους συναφείας ἀλόγων γινόμενων τῶν διαυρ-

Sed a nobis aliquid etiam aliud adinventum est, ut etiam indotata matrimonia irrationabilibus factis

cap. XVII pr. habent B 28, 5, 41; idem cod. Vaticanus 828 Nomocanonis XIV tit. ad 13, 2 'νεαρά κβ καφ. β' (p. 612 Pitra).
cap. XVII § 1 et XVIII om. L et B.

conubium ne fiat ante annum merito impedit, ac tantum valet prohibitio inde petita, ut, etiamsi bona gratia forte matrimonium solutum sit, tamen sic quoque ex Anastasii piaie memoriae constitutione mulieres in annum a secundis nuptiis prohibeantur.

1 Has igitur causas Theodosius nobis demonstravit. Nos vero alias quoque ab antiquis mutuati addidimus tres. Si enim mulier tanta nequitia praedita sit, ut etiam de industria abortum faciat et maritum dolore afficiat spemque ei liberorum auferat, et si tanta sit illius luxuria, ut etiam una cum viris libidinis causa lavetur, sive etiam dum constat cum marito coniugium, cum aliis de nuptiis secum faciendis sermonem conferat: venia a nobis data est viris repudia illis mittendi, et dotes lucrandi et antenuptiales donationes habendi: ut iam hae quoque culpae nuptias ex iusta causa solvere possint et sub eundem ordinem redigantur, secundum quem Theodosii piaie memoriae constitutio poenas definivit.

XVII. Adscripticio vero alieno liberam ducere non licet neque ignorante neque sciente neque consentiente domino. Immo etiam si tale quid ab ascripticio factum sit, licet domino et per se ipsi et per praesidem provinciae et modicis verberibus castigare ascripticium qui haec fecerit et abstrahere ab ea, quae temere illi coniuncta est: ita ut ne matrimonium quidem sit quod actum est neque dotis datio neque antenuptialis donationis, sed mera rei male gestae correctio.

1 Hoc igitur modo matrimonia solvuntur superstitionibus adhuc iis qui ea contraxerunt, atque pecuniariae scilicet poenae in dote et antenuptiali donatione fere se continent.

XVIII. Verum a nobis etiam aliud quid insuper excogitatum est, ut indotata quoque coniugia se-

2 καλώσεως B² || bona gratia M] ἀγαθῆ χάριτι (bona gratia B¹ mg.) B || 4 ἐκ τῆς — διατάξεως om. B || διατάξεως] Cod. 5, 17, 9 || 9 προσεθήκαμεν τρεῖς] Cod. 5, 17, 11 § 2 || 22 γαμῶν L¹ || 26 *καθ' αὐτῶ M καθ' ἑαυτοῦ L δι' ἑαυτοῦ B (ε) || καὶ ἢ B || 28 ἀντοῖς L¹ || 29 sq. leg. οὔτε — οὔτε? || 30 προγαμιαίαν δωρεάν L || 33 συμβαλλόντων M

2 contigat V || matrimonii V¹ || tamen — 3 memoriae post nuptiarum (4) coll. RVT, corr. vulg. || 3 Anastasii Anastasio RVT || constitutionem V³ constitutore R || 10 abortum V || 12 uiris et uoluptatis R ||

occasione voluptatis V || 13 constat vulg. || 14 a nobis datur V || 15 antenuptialia R¹ || 19 piaie] piaie diue R diuae V divinae vulg. || 22 rubr. Si alienus ascripticius liberam mulierem uxorem duxerit R mg. || Ascriptio R¹ Scriptio V¹ || 24 ascriptio R || 26 agentem in ascriptitium V || 28 coniuncta R || sunt om. R¹ || 29 est, nec] est nunc V || 30 leg. facti male? || 32 inuentibus V || 33 pecuniariae cet.] rie pene — 36 sed aliquid a nobis scr. R² in ras. 1 vs. || paene del. V³ om. R vulg. || 36 a nobis aliquid etiam aliud (etiam aliquid aliud T) adinventum est T vulg.] aliquid a nobis (ali et a nobis scr. R²) etiam aliud adinventum est R, aliud a nobis adinventum est in ras. scr. V³

σεων σωφρονισμῶ παραδόναι προσήκοντι. Εἰ γὰρ
 τις ἀγάγοιτο γαμετήν, ἢ καὶ γυνὴ πρὸς ἄνδρα ἔλθοι,
 γαμικῆς μὲν ληφθείσης προαιρέσεώς τε καὶ γνώμης,
 οὐ μὴν ἀκολουθήσασθαι προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς
 (ἐνθα δὴ καὶ προπετέστερον γίνεσθαι τὰς λύσεις συν-
 ἔβαινε, μηδενὸς ἐντεῦθεν ὑπόντος κατὰ τοῦ προπε-
 τευσαμένου κινδύνου), διάταξιν ἐγράψαμεν λέγουσαν
 ὡς, εἰ τις ὑπεξούσιαν γυναῖκα γνώμῃ γονέων ἢ καὶ
 αὐτεξούσιαν τυχὸν ἀγάγηται μήτε προικὸς ἐπιδοθεί-
 σης μήτε συμβολαίων τοιούτων γενομένων, ὁ μὲν γά-
 μος ἔστω γάμος, κἂν εἰ προικῶα μὴ συγγραφείη, μὴ
 διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἀνὴρ (τοῦτο ὅπερ ἐπὶ πολλῶν ἴσμεν
 γερόμενον) ἐκδικακῆτο τῆς οἰκίας τὴν γαμετήν χωρὶς
 μίας τῶν ἐμπροσθεν εἰρημένων εὐλογῶν αἰτιῶν, ἔς
 τε Θεοδοσίος ἄς τε ἡμεῖς ἠριθμήσαμεν. εἰ δὲ τι τοι-
 οῦτο γένηται καὶ ἢ χωρὶς αἰτίας αὐτὴν ἀποπέμνηται
 τῆς οἰκίας ἢ καὶ αὐτὸς εὐλογῶν αἰτίαν παράσχοι τῷ
 τὴν γυναῖκα ἀποχωρήσει τοῦ πρὸς αὐτὸν συνοικεσίον,
 τὸ τέταρτον μέρος τῆς ἰδίας περιουσίας ἀναγκασθῆναι
 καταβαλεῖν αὐτῇ. ἀλλὰ μέχρι μὲν τετρακοσίων χρυ-
 σίου λίτρων τὴν περιουσίαν ἔχων ἑκατὸν λίτρας ζη-
 μιωθήσεται, τοῦτέστι τῷ τεταρτῷ τῆς περιουσίας μέ-
 ρει, ἑλάττω δὲ ταύτης, καθ' ὅσον ἢ τοῦ τετάρτου
 ποιεῖ ποσότης. εἰ δὲ καὶ μείζονα τῆς εἰρημένης τῶν
 τετρακοσίων τοῦ χρυσοῦ λίτρων ποσότητος εἰς πε-
 ριουσίαν ἔχοι, μὴ πλέον τῶν ἑκατὸν τοῦ χρυσοῦ
 ζημιωθῆσθαι λίτρων. πρὸς γὰρ δὴ τὴν μεγίστην ἐπί-
 πλαν ἀποβλέψαντες προικὰ τὸν νόμον τούτον ἐγρά-
 ψαμεν, οὐσίαν εἰκότως ἐκείνην κατὰ τοὺς ἡμετέροισ
 νόμοις οἰηθέντες εἶναι, ἥπερ ἂν καθαρὰ χρῶν δια-
 φαίνοντο. Καὶ ὁ γε λόγος ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν ἐξ
 ἀντιστρόφου χωρεῖτω, καὶ εἴπερ ἢ γυνὴ παρ' αἰτίας
 οἰκίαν ἀποχωρήσει τοῦ ἀνδρὸς ἀπροικὸς καθ' ἑστώσα,
 ἢ καὶ πέμψειν αὐτῷ δίχα τινὸς αἰτίας εὐλόγου ἡποῦ-
 διον, ταῖς αὐταῖς ἐν ἄσιαν ὑποκείσθω ποιναῖς. καὶ
 εἰ μὲν κατ' αἰτίαν αὐτῆς ὁ γάμος λυθῆι, τὴν πεν-
 ταετίαν φυλακτέον τῇ γυναίκα, καὶ δευτέροισ οὐχ ὀμι-
 λήσει γάμοις. εἰ δὲ κατ' αἰτίαν τοῦ συνοικούντος ἢ
 καὶ bona gratia διαλυθῆι (ἴσως γὰρ καὶ τοῦτο), τὸν
 ἐνιαυτὸν φυλακτέω διὰ τὸ τοῦ σπέρματος ἀσύγγχτον, 40
 ἵνα διὰ πάντων ἡμῶν ὁ νόμος τέλειος ἦ.

divisionibus castigationi tradantur competenti. Si
 quis enim duxerit uxorem, aut etiam mulier ad vi-
 rum veniat, nuptiali quidem assumpta voluntate at-
 que sententia, non tamen secuta dote aut sponsa-
 licia largitate (ubi quoque praesumptive fieri solu-
 tiones contingebat, nullo ex hoc contra temerarium
 sequente periculo), constitutionem scripsimus dicen-
 tem: si quis sub potestate constitutam mulierem
 voluntate parentum aut etiam suae potestatis forte
 ducat uxorem neque dote oblata neque instrumentis
 talibus factis, nuptiae quidem sint nuptiae, licet dot-
 talia non sint conscripta, ut non ob hoc vir (quod
 in multis novimus factum) expellat domo uxorem
 sine una prius dictarum rationabilium causarum,
 quasque Theodosius quasque nos enumeravimus. Si
 quid autem tale fiat et aut sine causa eam abiciat
 domo, aut etiam ipse potestate constitutam mulierem
 voluntate parentum aut etiam suae potestatis forte
 ut mulier separetur ab eius matrimonio, quartam
 partem propriae substantiae cogatur exsolvere ei.
 Et usque ad quadringentas quidem auri libras sub-
 stantiam habens centum libris damnificabitur, hoc
 est quarta substantiae parte, minore autem ad hoc
 in quantum quartae facit quantitas. Si vero etiam
 maiorem praedictae quadringentarum auri librarum
 quantitatis substantiam habeat, non amplius centum
 auri damnificetur libris. Ad maximam namque ple-
 rumque respicientes dotem legem hanc scripsimus,
 substantiam illam merito secundum nostras leges
 aestimantes esse quae pura debitis videatur. Ratio
 quoque ex ipsis causis pro cautione procedat, et si
 mulier per culpam propriam separetur a viro indo-
 tata existens, aut etiam mittat ei sine aliqua causa
 rationabili repudium, iisdem in omnibus subiacet
 poenis. Et si quidem per culpam eius matrimonium
 solvatur, quinquennium observandum mulieri est, et
 secundis non copulabitur nuptiis: sin vero per cul-
 pam mariti aut etiam bona gratia distrahatur, me-
 rito et hic annum custodiat propter seminis confu-
 sionem, ut per omnia nobis lex perfecta sit.

parationibus sine iusta causa factis castigationi convenienti tradantur. Si quis enim duxerit uxorem, sine
 etiam mulier viro nuperit, coniugali quidem animo et voluntate adhibita, dote autem vel antenuptiali do-
 natione non secuta (qua quidem in re accidebat ut etiam inconsideratus solutiones fierent, cum nullum inde
 periculum subesset adversus eum qui inconsiderate egisset), constitutionem scripsimus, quae statuit ut, si
 quis mulierem, quae in potestate sit, cum voluntate parentum, vel forte etiam quae sui iuris sit, in
 matrimonium duxerit neque dote data neque instrumentis eius generis confectis, nuptiae quidem sint
 nuptiae, licet dotalia instrumenta conscripta non sint, neve propterea (id quod de multis factum scimus)
 vir uxorem domo expellat absque una illarum quas ante diximus iustarum causarum, et quas Theodosius
 et quas nos enumeravimus. Si vero tale quid factum sit et vel sine causa eam domo dimiserit, vel adeo
 ipse iustam causam praebuerit mulieri a coniugio cum illo divertendi, quartam partem suae substantiae
 illi persolvere cogatur. Atque qui quidem usque ad quadringentas libras auri substantiam habet, centum
 libris multabitur, id est quarta substantiae parte; qui vero hoc minus habet, in quantum quartae partis
 quantitas efficit. Quodsi etiam ampliolem dicta quantitate quadringentarum auri librarum substantiam
 habeat, non plus centum auri libris multetur. Etenim ad maximam quae plerumque est dotem respicientes
 hanc legem conscripsimus, substantiam nimirum illam secundum leges nostras esse rati, quaecumque
 pura ab aere alieno appareat. Atque ratio ex iisdem causis e contrario procedat, et si mulier indo-
 tata constituta ob propriam culpam a viro diverterit, vel etiam sine iusta aliqua causa repudium illi
 miserit, iisdem per omnia subiacet poenis. Et siquidem per mulieris culpam matrimonium solutum sit,
 quinquennium mulieri custodiendum priusquam ad secundas veniat nuptias; sin per culpam mariti, vel
 etiam si bona gratia dissolutum sit (pariter enim ad hoc quoque pertinet), annum custodiat ad vitandam
 seminis confusionem, ut per omnia nobis lex absoluta sit.

7 διάταξιν ἐγράψαμεν Cod. 5, 17, 11 || 15 ἄς τε ἡμεῖς
 ὥστε ἡμεῖς M || 17 leg. παράσχη || 21 *λίτρας M ||
 31 ἐξ ἀντιστρόφου pro cautione ε || 33 *ἀποχωρήσει
 (cf. ε) ἀποχωρήσει M || 35 ὑποκείσθω Zachariae] ὑπο-
 κείσθαι M || 39 γὰρ om. ε || an leg. ἴσον γὰρ κατὰ
 τοῦτο?

1 Si] rubr. De nuptiis sine dotalibus instrumentis R
 mg. || 2 dixerit R¹ || 6 nulla R || 7 sequentem R || 8 sub] in
 V || 9 parentum RT || suae] siue V¹ || 11 talibus V] dotalibus
 R vulg. || sunt vulg. || nuptiae R] om. V vulg. || 12 hoc om. R¹ ||
 14 una] ulla vulg || 15 quascumque

V || quasque Theodosius om. R¹ || 16 eam] et eam R¹ ||
 17 sq. ut praestet V¹ || 20 quadringentas RVT (id. infra) ||
 22 quartam quidem substantiae partem R || ad hoc] hac
 vulg. || 23 etiam] et R || 24 maiorem — 25 quantitas
 suppl. V² in spat. vac. || 25 habet V || 26 auri om. R¹ ||
 dampnificentur ad (ad del. R²) libris R || 27 hanc (hunc
 R¹) scripsimus legem R || 28 secundo? V¹ || 29 uidean-
 tur V¹ || 30 pro cautione RVT] c contrario vulg. ||
 33 isdem R¹ hisdem R² VT || in om. R || subiacet V ||
 34 et si] si et R¹ || 36 sin R] si V vulg. || per om. R ||
 culpam R¹ culpa R² causam VT || 37 etiam] non R ||
 distrahitur R || 39 perfecta lex R

CAPUT XIX.

Ἔστι δὲ τι καὶ ἕτερον ἡμῖν εὐσεβές τε ἅμα καὶ
 χαρίεν ἐξευρημένον, ἐνθα καὶ ῥεπουδιῶν σταλέντων
 οἱ γάμοι μένουσιν ἔτι. τὰς γὰρ τῶν ὑπεξουσίῶν πο-
 νηρίας περὶ τοὺς πατέρας κωλύοντες· ἐπειδὴ τινὰς εὐ-
 ρομεν ἐξεπίτηδες ῥεπουδία γράφειν σπεύδοντας καὶ
 πέμπειν ταῖς αὐτῶν γαμεταῖς, ἢ καὶ τοῦναντίον μηδε-
 μίας εὐλόγου παντελῶς ὑπόψεως αἰτίας διαλύειν τοὺς
 γάμους, ὥστε τοὺς αὐτῶν γονεῖς ὑποβάλλεσθαι ταῖς
 ἐκτίσεις τῆς προικὸς ἢ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς, ὡς
 δὴ διαλυθέντος τοῦ γάμου, καὶ αὐτοὶ μὲν ἴσως λάθρα
 10 συνήκουν ἀλλήλοις, ἀτήρῃσαν δὲ οἱ γονεῖς ἐξημιωμέ-
 νοι καὶ ταύτην τῆς περὶ τοὺς παῖδας φιλανθρωπίας
 ἔχοντες τὴν ἁμοιβήν· νόμον ἐγράψαμεν βουλούμενον
 μήτε ὑπεξουσίους μήτε ἐμαγκιπᾶτους παῖδας, μήτε ἄρ-
 ροντας μήτε θηλείας, δύνασθαι διαλύειν τοὺς γάμους
 15 εἰς τὴν τῶν οἰκείων βλάβην πατέρων ἢ μητέρων, οἱ
 τὰς προίκας ἢ τὰς προγαμιαίας δωρεᾶς ἐπιδεδωκασιν
 ἢ ὑπεδέξαντο μόνοι ἢ καὶ μετὰ τῶν παιδῶν. ἀλλ'
 ὥσπερ ἐν τῇ συστάσει τῶν γάμων ἀναμένομεν τὴν
 τῶν πατέρων συναίνεσιν, οὕτως οὐδὲ διαλύεσθαι τοὺς
 20 γάμους συγχωροῦμεν ἐπὶ τῇ τῶν γονεῶν βλάβῃ παρὰ
 τὴν ἐκείνων γνώμην. ἀλλ' εἰ καὶ πεμφθεῖ ῥεπου-
 διον, ἀρμόζειν κατ' αὐτῶν τὴν εἰσπραξίν τῶν ποι-
 νῶν οὐ συγχωροῦμεν, εἴτε αὐτοὶ δεῶν κασι ταῦτα ἢ
 25 ὑπεδέξαντο, ἢ καὶ συνυπέδεξαντο. οὐδὲ γὰρ ἂν ἔχοι
 λόγον, τὸν μὲν πατέρα παρὰ γνώμην τοῦ παιδὸς μὴ
 δύνασθαι διαλύειν τὸν γάμον, τοῖς δὲ παισὶν ἐπιτρέ-
 πειν ἴσως καὶ ἐλάττωσι τὴν ἡλικίαν οὖσι καὶ μὴδὲ τὸ
 συμφέρον ἐπισταμένους λυεῖν παρὰ τὴν τῶν πατέρων
 30 γνώμην τὸν γάμον κἀντεῦθεν τοὺς πατέρας ἀδικεῖν.
 Τοῦτο δὲ εὐ μὲν ἀρξάμενος ὁ φιλοσοφώτατος ἐθέ-
 σισε Μάρκος, Διοκλητιανὸς δὲ τοῦτω κατηκολούθη-
 σεν, ἡμεῖς δὲ ὁμοίως ἀπεδεξάμεθα. Καὶ ἔστω τέλος
 ἡμῖν τοῦτο τῶν διαζεύξεων αἱ περιόντων τῶν συνο-
 κούτων γίνονται.

35

cap. XIX extat B 28, 4, 45. Summam habent Prochiron 4, 21; Epanagoge 16, 23.

XIX. Est autem etiam aliud quiddam a nobis et pium simul et gratum excogitatum, ubi etiam repu-
 diis missis matrimonia permanent. Nam ut eorum qui in potestate constituti sunt malitiam adversus patres
 prohiberemus, quoniam quosdam deprehendimus de industria repudia scribere studentes et mittere uxori-
 bus suis, vel etiam e contrario, cum nulla omnino iusta causa subesset, solvere matrimonia, ut parentes
 illorum solutioni dotis vel ante nuptias donationis subicerentur, utpote dissoluto matrimonio (atque
 ipsi quidem forte consuetudinem inter se clam retinebant, parentes vero damno affecti abibant et hanc
 habentes benignitatis suae erga liberos remunerationem): legem conscripsimus, quae neque in potestate
 constitutos neque emancipatos liberos, neque masculos neque feminas, potestatem habere vult matrimonia
 in fraudem suorum patrum aut matrum, qui dotes aut antenuptiales donationes dederunt vel acceperunt
 soli vel etiam cum liberis, dissolvendi. Sed quemadmodum in constituendis matrimoniis patrum consen-
 sum expectamus, ita ne solvi quidem matrimonia in fraudem parentum praeter illorum voluntatem per-
 mittimus. Sed etiam si missum sit repudium, non concedimus, ut poenarum exactio contra eos competat,
 sive ipsi illa dederint aut acceperint, sive etiam cum liberis acceperint. Neque enim rationi conveniat,
 patrem quidem contra filii voluntatem matrimonium dissolvere non posse, liberis vero forsitan etiam aetate
 minoribus ac ne intelligentibus quidem quid e re sua sit concedi, praeter patrum voluntatem matri-
 monium solvere et inde patres iniuria afficere. Et hoc quidem recte sciendi initium fecit Marcus
 summus philosophus, Diocletianus autem hunc secutus est, nos vero simili modo recepit. Atque hic
 finis esto disjunctionum quae superstitionibus coniugibus fiunt.

1 τι om. B || ἡμί L¹ || 2 καὶ om. B || ῥεπουδιῶν M¹
 διαζυγίων LB || 4 κωλύοντες L¹ (prohibemus ε) || 5 ῥε-
 πουδία M¹ διαζύγια LB || 6 μηδεμίας] et nulla ε || 9 ἢ τῆς
 πρὸ γάμου om. L (διὰ προικῶν pro προικὸς corr. L²) ||
 10 δὴ om. B || 11 συνήκουν MB] συνοικοῦσιν L² (cf. ε)
 συν... L¹ || ἀτήρῃσαν L²B] ἀτήρῃσαν L¹ ὑπῆρσαν M¹ ||
 13 τὴν om. B || νόμον] καὶ νόμον L || ἐγράψαμεν] Cod.
 5, 17, 12 || 14 ἐμαγκιπᾶτους M¹ ἀντεξουσίους LB ||
 18 καὶ om. B || 19 τοῦ γάμου B || 20 σίνεσιν L^a ||
 21 βλάβην L¹ || 22 ῥεπουδιον M¹ διαζύγιον LB ||
 23 τὴν ποιήν L¹ || 25 ἢ καὶ συνυπέδεξαντο om. L ||
 28 ἴσως καὶ ἐν ἐλάττωι τῇ (τῇ om. B) ἡλικίᾳ οὖσι
 B || 31 τοῦτο δὲ] καὶ τοῦτο B || 32 Διοκλητιανὸς] Cod.
 5, 17, 5 || τοῦτο LB^f || 33 καὶ ἔστω — 35 γίνονται
 om. LB

1 rubr. De repudiis a filiisfamilias non mittendis R
 mg. || Est] Eo R¹ || quiddam V¹ || 4 habitis R¹ || 5 quon-
 iam] quando R || ex] et R || 7 e VT] ex R² om. R¹ ||
 8 ut] aut V¹ || 9 subiaceat R¹ || 11 discederit R¹ || aut
 R || 12 dampnificati V¹ || inmanitatis R || 13 recom-
 pensationem V vulg.] res pensationem R¹ repensationem
 R²T || 16 laesione RV || 17 patrem R¹ || ante nuptias
 RV] antenuptiales vulg. || 18 donationis R¹ || autem R ||
 etiam om. V || 19 contractum V¹ || 20 transigere V ||
 21 finimus R || parentum] pa um V¹ || 22 voluntate V¹
 24 dederunt — 31 marchus scr. R² in ras. 4 versuum
 26 extra V || 27 filiis autem permittere om. R || 30 aut
 R || 31 philosophissimus V || 32 diocletianus RVT ||
 hoc R || 33 terminum R¹ || 34 contrahentibus om. V

CAPUT XX.

Τὸ δὲ ἐφεξῆς τῶν γάμων τέλος ὁ πάντα ὁμοίως διαλύων ἐκδέχεται θάνατος. ὥστε, εἴτε θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς διαλυθῆι τὸ συνοικέσιον εἴτε τελευτῇ τῆς γυναικὸς, κέρδος γίνεσθαι τῷ μὲν ἀνδρὶ τὴν προῖκα κατὰ τὸ τοῖς γαμικοῖς συμβολαίοις περιεχόμενον σύμφωνον, τῇ γυναικὶ δὲ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, καθ' ἕνα ἂν κἀκείσε δόξῃεν ἐξ ἀρχῆς τοῖς συμβάλλουσιν· οὐ κωλυόμενων μὲν τῶν ἀνίσων κατὰ τὸ ποσὸν ἐπιδόσεων, κωλυόμενων δὲ τῶν ἀνίσων συμφώνων· τοῦτο ὅπερ ὁ μὲν γενναϊότατος Λέων ἐν τοῖς οἰκείοις ὀρθῶς 10 ἐγγράφῃ νόμοις, ἡμεῖς δὲ αὐτὸ παραλαβόντες ἐτι σαφέστερον διατάξαμεν. Εἰ γὰρ ὁ μὲν πλείων, ὁ δὲ ἕλαττον ἐν τῷ κέρδει συμφωνήσειεν, ἀδηλον ἦν, ὅποιον εἶναι τὸ κρατοῦν εἶναι, πότερον τὸ πλείον ἢ τὸ ἕλαττον, τῆς ἀμφισβητήσεως ἐκατέρωθεν ὁμοίως ἀνιστα- 15 μῆνης. ὥστε ἡμῖν ἐδόξε τὰς ἀμετρίαις ἀποστρεφόμενους πρὸς τὸ ἕλαττον καθελκύσαι τὸ πλείον ἐν τῷ συμφώνῳ, ὡς μὴ τῷ μὲν ἐξείναι τρίτον, τῷ δὲ τυχόν τέταρτον τοῦ κέρδους συμφωνεῖν, ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτο γένοιτο, (τὸ τέταρτον) ἐπ' ἐκατέρωθεν παραλαμβάνε- 20 σθαι, καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως ἐπὶ τῶν μερῶν, οὐ μὴν ἐπὶ τῆς συμφωνημένης ἐκατέρωθεν ποσότητος.

1 Λυθέντος τοίνυν τοῦ γάμου κατὰ τὰς ἐμπροσθεν ἀπάσας διαζεύξεις εὐδαίμων μὲν καὶ μακάριον ἐκατέρω τῶν συμβαλλόντων μένει ἐπὶ τῆς προτέρας εὐνῆς 25 καὶ μὴ τὴν γενομένην γονὴν τοῖς ἐφεξῆς συνοικεσίοις ἰσῶς λυπεῖν. καὶ εἰ γε τοῦτο πράξαιεν καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων σταίεν γάμων, ἔξουσι μὲν τὰ οἰκεία, τοῦ- ἐστὶ προῖκα μὲν ἢ γυνή, προγαμιαίαν δὲ δωρεάν ὁ ἀνὴρ, οὐδὲν πολυπραγμονούντων ἡμῶν (τοῦτο ὅπερ 30 ἐπὶ τῶν δευτέρων ἐστὶ γάμων), λήφονται δὲ τὰ κέρδη, ὁ μὲν ἀνὴρ τὰ ἐκ τῆς προκοῆς, ἢ δὲ γυνὴ τὰ ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς. καὶ ἔσονται ταῦτα αὐτοῖς οἰκεία, οὐδὲν σχεδὸν τῆς ἄλλης αὐτῶν διαφέροντα κτήσεως. ὥστε ἐν ὅσῳ περιέσει, πᾶσαν ἄδειαν ἔξουσιν ἐκποι- 35 ἥσεως ἐπ' αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις οἷς οἰκοῦν ἐξ ἀρχῆς εἶχον· εἰ δὲ καὶ τελευτοῖεν, πάρεστιν αὐτοῖς καὶ

Deinceps autem matrimoniorum terminum quae omne similiter solvit expectat mors. Unde sive morte viri solvatur matrimonium sive fine mulieris, lucrum sit viro quidem in dote secundum quod nuptialium 5 instrumentorum continetur pacto, mulieri vero ex nuptiali donatione, sicut et ibi convenerit a principio contrahentibus: non prohibendis quidem inaequalibus secundum quantitatem oblationibus, prohibendis autem inaequalibus pactis; hoc quod fortissimus quidem Leo in suis conscripsit legibus, nos autem hoc sumentes adhuc clarius ordinavimus. Si enim alter quidem amplius, alter vero minus in lucro paciscatur, incertum erat, quale oporteret esse quod teneat, utrum quod plus an quod minus, dubitatione ex utroque similiter insurgente. Unde nobis placuit immoderationes aversantibus ad minus protrahere, quod in pacto plus est, et non alio quidem licere tertiam, alio autem forsitan quartam lucri pacisci: sed si quid tale fiat, quarta in utroque percipienda, et deinceps similiter in partibus, non tamen in constituta ex utroque quantitate.

1 Solutio igitur matrimonio secundum praedictas omnes disiunctiones felix quidem et beatum est utriusque contrahentium perdurare in priori coniugio et non procreata sobolem sequentibus matrimonii forsitan contristare. Et si hoc egerint et in prioribus steterint nuptiis, habebunt quidem propria, hoc est dotem quidem mulier, sponsaliciam vero largitam vir, nihil perscrutantibus nobis (hoc quod super secundis est nuptiis), percipient autem lucra vir quidem ex dote, mulier autem ex antenuptiali donatione; et erunt haec eis propria, nihil paene alia eorum differentia possessione. Unde donec vixerint, omnem licentiam habebunt alienationis super his, sicut in aliis quae de suo ab initio habuerunt. Si vero etiam moriantur, licet eis et legatis et fidei-

cap. XX § 1 2 et cap. XXI (— ἀδελφοῦς ἄγομεν 162, 4) habent B 28, 12; § 1 Λυθέντος τοίνυν . . . . . κτήσεως (34), item reliqui capituli et cap. XXI excerpta B^a p. 191 Zach.

XX. Iam eum qui deinceps sequitur matrimoniorum finem quae omnia pariter dissolvit mors continet. Itaque sive morte viri sive obitu mulieris coniugium solutum sit, lucrum fiat marito quidem dos secundum pactum quod nuptialibus instrumentis comprehenditur, mulieri autem antenuptialis donatio, prout in hoc quoque ab initio contrahentibus visum sit. Neve prohibeantur dationes quantitate dispares, prohibeantur dispares pactiones, id quod generosissimus Leo in suis recte scripsit legibus, nos vero ab eo acceptum etiam certius constituimus. Si enim alter plus, alter minus de lucro pactus fuerit, incertum erat, quale esset quod valere oporteret, utrum quod plus an quod minus est, cum dubitatio utrimque similiter oreretur. Itaque nobis, quippe qui id quod modum excedat aversemur, visum est ad minus deducere, quod in pacto plus est: ut non liceat alteri tertium, alteri vero quartam forte lucri partem stipulari, sed si quid tale fiat, quarta in utroque accipiat, ac deinceps simili modo in partibus nec vero in quantitate utrimque pacta.

1 Solutio igitur matrimonio secundum disiunctiones quas supra diximus omnes felix quidem et beata utriusque coniugium sors est in priore toro acquiescendi nec forte subolem sibi natam sequentibus conubiis contristandi. Et si quidem hoc fecerint atque priore matrimonio steterint, et sua habebunt, hoc est et dotem mulier et antenuptialem donationem vir, cum nos nequaquam scrupulose rem perscrutemur (id quod fit in secundis nuptiis), et lucra accipient, tam vir quae ex dote quam mulier quae ex antenuptiali donatione redundant: atque haec us propria erunt nec quicquam fere a reliquis eorum bonis differant. Itaque donec superstites sunt omnem in iis facultatem alienandi habebunt, sicut in reliquis quae propria ab initio habebant. Quodsi moriantur, licet iis et per legata et per fideicommissa

1 Τῷ] 10' L in mg. || τὸν L¹ || γάμον L || 2 διάλῃν L¹ || 7 sq. τοῖς (τῆς L¹) συμβάλοισι· κωλυόμενων μὲν καὶ τῶν L || 9 δὲ] δὲ καὶ L || 10 Λέων] Cod. 5, 14, 9 || ὀρθῶς om. ε || 12 διατάξαμεν] Cod. 5, 14, 10 cf. 5, 3, 20 § 7 || 16 ἀποστρεφόμενης L¹ || 19 τοιοῦτω L || 20 τὸ τέταρτον inseruit Osenbrüggen cum ε (cf. Iul.) || 21 μερῶν] ἡμερῶν M || οὐ μὴν — ποσότητος om. L || 22 συμφωνησάσης M^a || 25 συμβαλλόντων B || 26 γενομένην M || γονῆν] εὐνῆν M^a || 30 οὐδὲν Bε] οὐδὲ ML || 32 ἢ δὲ γυνή M] ἢ γαμετῇ δὲ LB || 33 Post δωρεᾶς BL inserunt nov. CXXXVII cap. 3 || 35 ἐν] καὶ L || 36 ὡς] ὥστε L || 37 τελευτοῖεν MB τελευτεῖεν L

1 rubr. Si morte uiri uel uxoris solvatur matrimonium R mg. || matrimonium R¹ || terminum V vulg.] ter-

minus T terminum sive fide mulieris R || quae omne om. R¹ || 3 uiri] mori R¹ || fine] finis? V¹, erasit V³ || 4 in dote om. R¹ || seculum R¹ || 6 conuenit R || 7 non] quae R¹ || inaequalibus] ut qualibet R¹ || 9 factis R || quod] quae R¹ || 10 autem om. R || 11 ordinamus R || 12 alter uero] alterutro R¹ || 13 incertum cet.] certum — utriusque (24) scr. R² in ras. 5 veruum || oportet vulg. || 14 plus] amplius V || 15 utraque V || 16 aduersantibus RVT || 17 alii vulg. || 18 alio R] alii V vulg. || forsant vulg. || 25 perdurare V || priori VT] priore R vulg. || 26 procreata R¹ || 27 forsant] R¹ || constriat R^a || 28 steterunt R || 29 vero om. R || 30 nihil] in nichil R¹ || 32 aut R || danatione V || 33 haec erunt R || alia] ab alia vulg. || 34 unde] ante R¹ || 35 omnes R¹ || 37 eius R || legatas R¹ || et om. V

ληγάτοις καὶ φιδεῖκομῖσσι τὰ πράγματα ταῦτα εἰς
 ἑτέροις μεταστῆσαι. καὶ γὰρ δὴ τὰς τοιαύτας ἐκποι-
 ῆσαι ἐφῆκαμεν ἡμεῖς διατάξιν ὑπὲρ τούτων γεγραφότες.
 2 Εἰ μὲντοι τοὺς μὲν παῖδας ἐκ τινος μοίρας γρά-
 ψαιεν κληρονόμους, ἕξωτικούς δὲ ἐξ ἑτέρας, μένοι δὲ
 5 τὰ τοιαῦτα πράγματα ἢ καὶ τινα ἐξ αὐτῶν ἀνεκ-
 πόλητα, οὐ παρὸ τοῦτο ἐκπεποιῆσθαι ταῦτα δοκεῖ,
 ἐπειδὴ τις καὶ ἕτερος γέγραπται κληρονόμος, ἀλλὰ
 μενέτω καὶ ταῦτα τοῖς παισίν. Οὐδὲ γάρ, εἰ γράψαιεν
 πάντας τοὺς παῖδας κληρονόμους, ἐξ ἀνίσων μὲντοι
 10 μερῶν, ταῦτα κατὰ τὰς κληρονομίας ληφόνται μοί-
 ρας, ἀλλ' ἐξ ἴσης διαιοῦσονται πρὸς τὸν ἀριθμὸν τὸν
 ἑαυτῶν ὡς περὶ κἄν εἰ μηδένα αὐτῶν γράψαιεν κλη-
 ρονόμου, ἀλλ' ἕξωτικούς ἀπαντας, αὐτοῖς τοῦ ἰκανοῦ
 δι' ἑτέρον τρόπον γινόμενον, ληφόνται ταῦτα, καὶ
 15 τοὶ μὴ κληρονομοῦντες τοῦ γονεῶς. Ἐδοξε γὰρ ἡμῖν
 κατὰ πρόληψιν ὁ πατήρ ἐν ᾧ μὴ ζῶν ἐκποιήσειεν ἢ
 καὶ ὄντως ὑπόδοιτό τι τῶν πραγμάτων τούτων, ἢ
 τελευτῶν μὴ ὄντως εἰς ἕτερον αὐτὰ μεταδῆῃ, βού-
 λεσθαι μάλλον φυλάττειν τοῖς παισίν, ὡς ἐξ αἰτίας
 20 ἐκείνων αὐτῶ προσγεγόμενα, ἀλλὰ μὴ εἰς τοὺς ἕξω-
 θεν ἄγειν. καὶ δοθήσεται ταῦτα τοῖς παισὶ γέρας
 ἐξαιρέτον ἐκ τοῦ ἡμετέρου νόμου, κἄν εἰ μὴ κληρονο-
 μοῖεν ἢ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς ἢ ὁποτέρου, κἄν εἰ
 τινες μὲν αὐτῶν κληρονομοῖεν, τινὲς δὲ παραίτηντο.
 25 τοῦτο γὰρ ἡμῖν ὀρθότερον τῶν προτέρων ἔδοξεν
 ἔχειν. Ὡστε εἴπερ γέρας ἐστὶν ἐκ τοῦ νόμου κατα-
 φερόμενον εἰς αὐτοὺς, μηδεμίᾳ προσδῆρη μητε ἐπιδο-
 λουσθαι μήτε ἐλαττωσθαι, πληρὴν εἰ μὴ τὴν αἰτίαν
 αὐτοὶ δοῖεν οἱ παῖδες τῆς ἑαυτῶν ἐλαττώσεως.
 30

commissis res has in alios migrare; talem quippe
 alienationem permisimus nos constitutionem pro his
 conscribentem.

2 Si vero filios ex aliqua parte scripserint heredes,
 extraneos autem ex alia, maneant autem tales res
 aut etiam quaedam earum non alienatae, non ob
 hoc alienatae hae videbuntur, quoniam aliquis etiam
 alter scriptus est heres, sed maneant etiam haec
 filiiis. Non enim, si scripserit omnes filios heredes
 5 ex inaequalibus partibus, has secundum heredita-
 rias accipient portiones, sed ex aequo dividunt sec-
 undum numerum suum, sicut etiam si nullum eor-
 um scripserit heredem, sed extraneos omnes, eis
 per alios modos satisfactione habita, percipient eas,
 cum utique non sint heredes parentum. Placuit
 enim nobis per praesumptionem, quia pater, dum
 non vivens alienaverit aut expressim obligaverit ali-
 quid rerum harum aut moriens non expressim in
 alium eas transposuerit, voluerit magis servare filiis,
 tamquam ex causa illorum sibimet acquisitas, et non
 ad extraneos deducere. Et dabuntur haec filiiis ho-
 nore praecipuo ex nostra lege, licet non fiant here-
 des aut patris aut matris aut utriusque, vel si qui-
 dam quidem eorum heredes fiant, alii vero repudiet;
 hoc enim nobis rectius quam prioribus placuit ha-
 bere. Unde si praemium est ex lege descendens in
 eos, nulla adiectione neque turbetur neque minua-
 tur, nisi forte causam ipsi dent filii suae deminutionis.

CAPUT XXI.

Εἰ γὰρ τις ἐξ αὐτῶν ἰχάριστος φανείη, τὸ γέρας
 τοῦτο τοῖς ἄλλοις δίδομεν τοῖς οὐδὲν τι τοιοῦτο
 πράξασιν, ἵνα καὶ τοὺς ἄλλους παιδεύσωμεν τοὺς
 γονεῖς τιμᾶν καὶ πρὸς τὸ τῶν ἀδελφῶν παράδειγμα
 βλέπειν. Ὡστε εἰ τοσοῦτον ἀτύχημα τῆς τῶν πα-
 35 δων εἴη γοῆς, ὡς ἀπαντας ἀχαριστοὺς εἶναι, ἐπὶ τοῖς
 κληρονόμοις ἐρχέσθω ταῦτα τοῦ τελευτήσαντος ὡς τῆς
 ἐκείνου περιουσίας ὄντα ὃ δυνάμενοι τῶν παιδῶν
 ἐκ τοῦ παρ' αὐτῶν ἡτιμασμένον γονεῶς γέρας ἔχειν,
 ὅπερ ἡμεῖς αὐτοῖς διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν οὐ δίδομεν.
 40

Si quis enim ex eis ingratus videtur, praemium
 hoc aliis damus nihil tale agentibus, ut etiam alios
 corripiamus parentes honorare et ad fratrum exem-
 plum respicere. Unde si tantum infortunium filio-
 rum sit sobolis, ut omnes ingrati sint, ad heredes
 veniant haec defuncti tamquam illius substantiae
 constituta, non valentibus filiis ex parente a se ex-
 honorato praemium habere, quod nos eis propter
 hanc causam non damus.

res illas in alios transferre. Eiusmodi enim alienationes nos concessimus constitutione de his scripta.
 2 Si tamen liberos ex aliqua parte heredes scripserint, extraneos autem ex alia, maneant vero eius-
 modi res vel etiam quaedam ex iis non alienatae, non propterea eae alienatae esse videntur, quia alius
 quoque heres scriptus est, sed maneant hae quoque liberis. Neque enim si omnes liberos heredes scripse-
 rint, ex disparibus tamen partibus, illas secundum hereditarias portiones accipient, sed ex aequo divi-
 dent secundum ipsorum numerum; quemadmodum etiam si nullum ex ipsis heredem scripserint, sed ex-
 traneos omnes, si ipsis alio modo satisfiat, eas capient, tametsi genitoris heredes non fiant. Per prae-
 sumptionem enim nobis visus est pater, cum non vivus alienaret vel etiam expresse obligaret earum rerum
 aliquam, aut moriens non expresse in alium eas transferret, maluisse liberis eas servare utpote ipsorum
 causa sibi acquisitas, neque vero in extraneos transferre. Atque dabuntur haec filiis ut praemium prae-
 cipuum ex nostra lege, vel si non sint heredes sive patris sive matris sive utriusque, vel si alii ex iis
 heredes existant, alii vero recusent. Hoc enim prioribus rectius se habere nobis visum est. Itaque
 si quidem praemium est ad eos ex lege delatum, nullo additamento neque obscuretur neque deminuitur,
 nisi forte ipsi liberi causam suae deminutionis praebucrint.

XXI. Nam si quis ex iis ingratus apparuerit, hoc praemium ceteris damus, qui nihil eiusmodi
 commiserint: quo etiam reliquos doceamus parentes honorare et fratrum exemplum respicere. Itaque si
 tanta calamitas in liberorum progenie existat, ut omnes ingrati sint, ad heredes defuncti illa perveniant, ut
 quae ex eius bonis sint: cum nequeant liberi praemium habere a parente per ipsos iniuria affecto, quod
 quidem nos iis propter hanc causam non damus.

1 φιδεκομῖσσις (ἡς pro ois L¹) L, καὶ φιδεικ. om. B ||
 2 δὴ om. B || 3 διατάξιν Cod. 5, 9, 8 § 1 sq. (cf. ib. 6
 § 10 sq.) || τούτων] τῶν τοιούτων B¹ || 4 γράψοιεν M ||
 7 ἐκπεποιῆσθαι B] ἐκπεποιεῖσθαι L ἐκποιεῖσθαι M
 (alienatae ε) || ταῦτα] αὐτὰ B || 11 κατὰ τῆς κληρονο-
 μίας L || 12 διαιοῦσονται L¹ || τὸν ἑαυτῶν] τῶν ἑαυτῶν
 L || 13 γράψαιεν M] γράψαιεν LB || 15 γενομένου L ||
 ληφον (sic) L¹ || 16 τοῦ γονεῶς] parentum ε || 18 τοῦ-
 του L¹ || 19 ταῦτα B || 25 παραίτηνται B || 32 τοῦτο]
 τούτου B¹ || τοιοῦτό τι B || 36 γοῆς εἴη L || 39 ἡτι-
 μασμένον L² B¹

V vulg.] scribentes RT || 5 aut ex R || rex R¹ || 6 non
 alienatae del. V³ || 7 hac] esse R || quoniam] quae R¹ ||
 8 etiam om. R¹ || 9 leg. scripserint? || heredem R¹ ||
 10 aequalibus V¹ || hereditariquas R¹ || 11 accipiunt
 RT || ex om. V || 13 leg. scripserint? || omnes om. V ||
 eius R¹ || 15 parentium R || 16 per praesumptionem nobis
 V || 17 non] n. V¹ || expressit R^a || 19 alias R¹ ||
 transposuerat V || 21 hoc R¹ || 25 placuerit V¹ || 28 nisi
 forte nisi causam V || denti R¹ || filie V¹ || 29 diminu-
 tionis V || 31 rubr. De ingratis liberis uel contra R mg. ||
 ingratis R¹ || 32. etiam R² V¹ et R¹ vulg. || 33 fratrem
 R || 34 filiorum del. V³ || 36 substantia R

1 has] alias R || 2 alienationes R¹ || 3 conscribentes
 III.

1 Εἰ δὲ τῶν παίδων οἱ μὲν ἐν ζῶσι καθεστήκοιεν, οἱ δὲ ἀπέθνησκον μὲν, παῖδας δὲ καταλίποιν, τὸ τοῦ τελευτήσαντος μέρος τοῖς ἐκείνου δίδομεν παισίν, εἰ κληρονομοῦσιν τοῦ πατρὸς, ἐπειτίοιγε ἐπὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἄγομεν. Καὶ ταύτη δὴ τὸν νόμον ἡμῶν τελευτῶντες βουλόμεθα τοῦτο κρατεῖν οὐκ ἐπὶ προικὸς μόνον οὐδὲ ἐπὶ προγάμου δωρεᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἀπροικοῖς συνοικεσίαις παρὰ τῆς διατάξεως ἡμῶν εἰσαγομένων κερδῶν. κακίαια γὰρ, εἰ μὴ πρὸς δευτέρους ἔλθοιεν γάμοις οἱ πατέρες, ἀλλὰ φυλάξαιεν, ἔσται τῶν 10 παίδων καθ' ὅνπερ ἐμπροσθεν εἰρήκαμεν τρόπον. Οἱ μὲν οὖν πρότεροι γάμοι καὶ τὰ ἐντεῦθεν κέρδη τῆς καὶ αἱ παρατηρήσεις μέχρι τούτου τετυπώσθησαν.

1 Si vero filiorum alii quidem inter vivos sint, alii vero defuncti quidem sint, filios autem relinquunt, defuncti portionem illius damus filiis, si heredes sint patris, alioquin ad fratres deducimus. Et ideo legem nostram perficientes volumus haec valere non super 5 dote solum neque super sponsalicia largitate, sed etiam super indotatis matrimoniis ex constitutione nostra introductis lucris. Nam et illud, nisi ad secundas veniant nuptias parentes, sed servent, erit filiorum quo dudum diximus modo. Primae siquidem nuptiae et hinc lucra et observationes usque ad hoc dispositae sint.

CAPUT XXII.

Εἰ δὲ τινες τοῖς ἐμπροσθεν οὐκ ἀρκεσθέντες γάμοις καὶ πρὸς δευτέρους ἔλθοιεν, ἀνάγκη τῷ νόμῳ τούτου 15 ὑποδέσθαι ἢ ἀπαίδας ὄντας ἐκ τῶν προτέρων, ἐκ δὲ τῶν δευτέρων παιδοποιουμένους, ἢ τοῖναντίον ἀπαίδας μὲν ἐκ τῶν δευτέρων, πατέρας δὲ ἐκ τῶν πρώτων, ἢ ἀπαίδας ἀφοπτερωθέν, ἢ πατέρας ἐκατέρωθεν. Εἰ μὲν οὖν ἀπαίδες μείναιεν ἐκ τῶν προτέρων ἢ καὶ 20 ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γάμων, οὐδεμία πολυπραγμοσύνη περὶ τὰ δεύτερα· ἀλλ' ἄνδρες μὲν ἀπελευθύνονται παντοίως πάσης παρατηρήσεως ἐλευθεροί, γυναῖξί δὲ μόνον ἐπικρίσεται δεὸς τὸ μὴ πρὸ τοῦ ἐνιαυσίου χρόνου πρὸς δεύτερον ἔλθειν συνοικεσίον, ἢ γινώσκειν 25 ὡς, εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν καὶ ἀώρους συναλλάξαιεν γάμοις, ὑφέξουσι ποινὰς, ἄλλας μὲν, εἴπερ ἀπαίδες ἐκ τῶν προτέρων ὡς συνοικεσίαν, μείζους δὲ, εἰ καὶ παῖδες ὑπείεν. εἰ μὲν γὰρ οὐκ ὑπεσσι γονή, τὸ τῆς ἀτιμίας εὐθὺς ἀκολουθήσει, καὶ ἔσται παντοίως ἢ 30 οὐκ ἂν διὰ τὴν τῶν γάμων σπουδὴν ἠτιμασμένη καὶ γυνὴ λήψεται τι τῶν παρὰ τοῦ προτέρου καταλελειμμένων αὐτῆ συνοικεσίον οὐτε ἀπολαύσει τῆς προγα-

Si qui vero prioribus non contenti nuptiis etiam ad secundas venerint, necesse est legi hos ponere aut sine filiis existentes ex prioribus, ex secundis autem filios habentes, aut etiam e diverso sine filiis quidem ex secundis, parentes autem ex primis, aut sine filiis ex ambobus, aut parentes ex utroque. Si igitur sine filiis manserint ex prioribus aut etiam ex ambabus nuptiis, nulla perscrutatio circa secundas est, sed viri quidem ibunt omnino omni observatione liberi, mulieribus autem solummodo imminet metus, ut non ante annale tempus ad secundum veniant matrimonium, aut sciant quia, si quid tale gesserint et immaturas contraxerint nuptias, subibunt poenas, alias quidem, si sine filiis ex prioribus sint matrimoniis, maiores autem, si etiam filii sint. Si enim non est soboles, infamia mox sequetur, et erit omnino mulier propter nuptiarum festinationem infamis, et neque percipiet aliquid horum quae a priore relicta sunt ei consortio, neque fruetur spon-

cap. XXII—XXXVI. XXXVIII—XLVIII pr. extant B 28, 14 (inde XXII—XXV Nomoc.⁴ XIV tit. 13, 2). cap. XXII. XXIII Εἰ μὲν οὖν (162, 20) ..... συναφείῃ (165, 21) habent B² p. 192 sq. Zach.; XXII—XXIII med. (... ἐπιτίμια κείσθω 165, 12) Prochiron 6, 4—6; Epanagoge legis 19, 15. 6. 16 (— 164, 28 ἅπαν τὸ ἐντεῦθεν Epanagoge aucta 17, 4).

cap. XXII summaria habent Nomoc. XIV tit. 13, 2; Ecloga privata aucta 2, 14 p. 12 Zach.

1 Quodsi ex liberis alii superstites sint, alii decesserint quidem, liberos autem reliquerint, partem defuncti liberis eius damus, si patri heredes existant; alioqui ad fratres transferimus. Atque ita legem nostram perfecturi hoc valere volumus non solum in dote vel in antenuptiali donatione, sed etiam in lucris iis, quae in coniugiis indotatis per nostram constitutionem introducta sunt. Nam illa quoque, si parentes ad secundas nuptias non venerint, sed perseverarint, liberorum erunt secundum eum quem ante diximus modum. Priora igitur matrimonia et quae inde redundant lucra et observationes hactenus statuta sint.

XXII. Si qui vero prioribus non contenti nuptiis etiam ad secundas venerint, hi necesse est legi supponantur aut liberos non habentes ex prioribus nuptiis, ex secundis habentes liberos, aut contra liberis destituti ex secundis, patres vero ex primis facti, aut utrumque liberis carentes, aut patres utrumque facti. Si igitur sine liberis manserint ex priore vel etiam ex utroque matrimonio, non est quod laboremus de secundis nuptiis: sed viri quidem omni omnino observatione liberi evadent, mulieribus autem sola incumbet verecundia ne ante anni tempus ad secundum coniugium veniant. Quae si tale quid fecerint et intemptas nuptias contraxerint, sciant se poenas subituras esse, alias quidem, si sine liberis sint ex priore matrimonio, maiores vero, si etiam liberi extant. Etenim si proles non extat, infamia statim sequetur, eritque mulier ob festinationem nuptiarum omnino infamis, ac neque quicquam accipiet eorum,

1 ἐν ζῶσι καθεστήκοιεν] ζῶσιν B² || 3 παισίν] τοῖς παισίν M || 5 ἄγομεν] αὐτὸ add. B² || καὶ ταύτη — 11 τρόπον om. L || 8 διατάξεως] Cod 5, 17, 11 (cf. supra cap. XVIII) || 10 φυλάξαιεν] add. τοὺς πρώτους? || 15 καὶ om. M || δευτέρων Epan. aucta || ἀνάγκη — 19 ἐκατέρωθεν om. Proch., Epan. || 17 παῖδας ποιουμένους B || 7] καὶ add. ε, Haloander || 18 πρώτων] προτέρων Haloander || 19 ἀπαίδες] μὲν add. Nomoc.⁴ || πατέρων L¹ || 20 *μενοῖεν (διαμείνοιν B² μένοιν Proch. unus) libri || ἢ καὶ ἐξ ἀμφ. τῶν om. Epan. aucta || 22 δεύτερα] μέτρα Proch., Epan. aucta || 23 δὲ τοῦτο μόνον Proch. || 24 τὸ] τοῦ Nom.⁴ ὡςτε Epan. aucta || ἐνιαυσίου χρόνου] ἐνιαυτοῦ Nom.⁴ || 25 συνοικεσίον ἐλθεῖν Epan. aucta || 27 ἄλλας] ἐλάττους Epan. aucta || 28 ὡσί] ὡσί** L εἰσὶ B Nom.⁴ || 29 ὑπέσθη L¹, Proch. v. l. || 30 ἀτιμίας] αἰτίας Proch. v. l. || ἐπακολουθήσει B² || 31 ἠτιμασμένη Nom.⁴, Proch. v. l., Epan. aucta, ἠτοιμασμένη L¹ || 32 οὐτε] οὐδὲ

MLBNom.⁴ οὐ Proch., Epan. || τῆ post προτέρων coll. Epan. aucta || 33 οὐτε] οὐδὲ Epan.

1 quidem] quod R¹ || 3 portione R¹ || filii sit V¹ || 5 haec R vulg.] hoc VT || 6 super sitie sponsaliti* largitatem V¹ || 7 indotatis R || 9 sed servent] deserent R¹ || 10 quo] quorum R || diximus R¹ || Primae] rubr. De muliere quae post mortem mariti non annum expectat R mg. || siquidem] quidem V || 12 sint R² vulg.] sunt R¹ V || 14 contempti V continenti R¹ || 15 venerit R¹ || lege R¹ || supponere vulg. || 17 autem] aut R¹ || sine filiis R¹ || 18 autem] aut R¹ || 19 sine filiis — 20 etiam ex scr. R² in ras. 2 vv. || 21 ambobus R || secundas venerit est R² || 25 aut sci aut sciant V¹ aut siat R¹ || 26 etiam imaturas R¹ || 27 quidem] quippe R || sine filiis — 163, 10 quae tali scr. R² in ras. 8 versusum || 28 filii sunt R || 29 infamiam R || 31 praecipiet R

μαίας δωρεᾶς οὔτε τῶ συνοικοῦντι κατὰ τὸν δεύ-
τερον γάμον περαιτέρω τῆς τρίτης τῆς οἰκίας πε-
ριουσίας ἐπιδώσει μοίρας. οὐ μὴν οὐδὲ τῆς ἐξωθεν
αἰσθῆσεται φιλοτιμίας οὐδὲ λήψεται παντελῶς παρ'
οὐδενός τῶν ἐξωθεν οὐ κληρὸν οὐ φιδεικόμισσον
οὐ ληγάτον οὐ μόρτις καῦσα δωρεάν· ἀλλὰ ταῦτα
ἐλεύσεται ἢ μενεὶ παρὰ τοῖς κληρονόμοις τοῦ τελευ-
τήσαντος ἢ καὶ συγκληρονόμοις αὐτῆς, εἴ γε ἡδύνατο
κληρονομεῖν ὅλως, οἷα ταύτης οὐδ' ὀτιοῦν ὄφελος
ἔχοισης. ἀλλ' εἰ γεγραμμένοι καὶ ἕτεροι τύχοιεν
κληρονόμοι εἴτε καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καλοῖντο, πρὸς
ἐκείνους ἐλεύσεται τὰ τῆ τοιαύτη γυναικὶ καταλειμι-
μένα. οὐ γὰρ τὸ δημόσιον αὐτὰ οἰκειώσεται, μήποτε
δόξωμεν τὰ τοιαῦτα σωφρονίζοντες τῆς τοῦ δημο-
σίου προνοεῖν ὠφελείας. ἀλλ' οὐτὰ μὲν τὰ παρὰ
τῶν ἐξωθεν αὐτῆ καταλειμμένα πρὸς ἑτέρους χω-
ρήσει, τὰ δὲ γε παρὰ τοῦ πρότερον συνοικήσαντος
ἀφιζέται, παρ' αὐτῆς ἀφαιρούμενα, πρὸς τὰ δέκα
πρόσωπα τῆς τοῦ καταλιπόντος ἀνδρός συγγενείας τὰ
τῶ ἐδίκτω περιεχόμενα, τοντέστιν ἀνιόντας τε καὶ
κατιόντας καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου μέχρι δευτέρου βαθ-
μοῦ, τῶν βαθμῶν ἐπὶ τῆς οἰκίας φυλαττομένων
τόξεως· ἂν οὐχ ὑφεστῶτων ἐπὶ τὸ ταμειῶν ἐλεύσεται.
1 Ἀλλ' οὐδὲ πορρωτέρω κληρονομίαν ἐξ ἀδιαθέτου
τῶν οἰκίαν αὐτῆς ὑπελεύσεται συγγενῶν, ἀλλὰ
μέχρι τρίτου βαθμοῦ θεωρουμένου πανταχόθεν στή-
σεται μόνον τὰ τῆς διαδοχῆς αὐτῆ· οἱ πορρωτέρω
δὲ ὄντες ἑτέρους ἔξουσι κληρονόμοι. Καὶ ἢ γε πρὸ
τῶν ἄλλων αὐτῆ ποινῶν ἐπαχθεῖσα, φαρμὴν δὴ τὴν
ἀτιμίαν, εἰ μὲν ἅπασ ἐκ τῶν προτέρων εἴη γάμων,
λέλύσεται βασιλείως γραμμασι κλειόντος, εἰ δὲ παῖ-
δες ὑπέιν οἰασθῆποτε γονῆς, ἔξεστι μὲν αὐτῆ βασι-
λείως ὑπὲρ τῆς ἀτιμίας δεῖσθαι, οὐ μὴν ὄφελός τι τῶν
ἀντιγραφόμενων ἔχειν· πλὴν εἰ μὴ βούλεται τὴν ἐκ
τῆς βασιλείας ἔχειν ὠφέλειαν καὶ τῶν ἄλλων ἀπαλ- 35

salicia largitate, neque marito secundarum nuptia-
rum ultra tertiam suae substantiae offerret partem.
Sed neque extrinsecus sentiet largitatem neque per-
cipiet penitus ab ullo extraneorum non hereditatem,
non fideicommissum, non legatum, non mortis causa
5 donationem: sed haec venient aut manent apud he-
redes defuncti aut coheredes eius, si poterat heres
esse, utpote ea nullam utilitatem habente. Sed si
scripti et alii sint heredes, sive etiam ab intestato
vocentur, ad illos venient quae tali mulieri derelicta
sunt. Non enim fiscus haec vindicabit, ne aliquo
modo videamur talia corrigentes fisci providere utili-
tati: sed ita quidem, quae extrinsecus ei derelicta
sunt, ad alios venient, quae vero a priore marito
15 sunt, ab ea sublata venient ad decem personas re-
linquentis viri cognationis, quae edicto continentur,
hoc est ascendentes et descendentes et ex latere us-
que ad secundum gradum, gradibus in suo servan-
dis ordine. Quibus non existentibus ad aerarium
20 veniunt.

1 Sed neque longius hereditas ab intestato proprio-
rum eius veniet cognatorum, sed usque ad tertium
gradum inspiciendum undique stabit solum successio
ei, longius autem existentes alios habebunt heredes.
Et quae prae aliis ei poenis infertur, dicimus autem
infamiam, si quidem sine filiis ex prioribus fuerit
nuptiis, solvitur imperatoris litteris iubentis. Si vero
filiis fuerint cuiuscumque sexus, licebit quidem ei
imperator pro infamia supplicare, non tamen utili-
tatem aliquam rescriptorum habere: nisi tamen vo-
luerit ex imperio habere utilitatem et aliis liberari

quae ex priore coniugio ei relicta sunt, neque donatione ante nuptias fruetur, neque coniugi per secun-
dum matrimonium facto plus tertia bonorum suorum parte dabit. Quin ne extraneam quidem experietur
liberalitatem neque omnino ab ullo extraneorum aut hereditatem aut fideicommissum aut legatum aut
mortis causa donationem accipiet: sed haec devenient sive remanebunt penes heredes defuncti vel etiam
coheredes ipsius, si modo heres esse omnino potuit, cum illa nullam plane utilitatem habitura sit. Sed
si forte etiam alii heredes scripti sint, sive etiam ab intestato vocentur, ad illos pervenient quae eius-
modi mulieri relicta sunt. Neque enim fiscus ea vindicabit: ne forte videamur, dum talia corrigimus,
fisci emolumentis providere. Sed ita quidem, quae ab extraneis ei relicta sunt, ad alios venient, quae
vero a priore marito, haec ei ablata pervenient ad decem illas personas ex cognatione viri, qui ea reli-
quit, edicto comprehensas, hoc est et ascendentes et descendentes et qui ex latere sunt usque ad secun-
dum gradum, gradibus in suo ordine servatis. Quae si non extant, ad aerarium venient.

1 Sed ne ulterius quidem ab intestato hereditatem suorum ipsius cognatorum illa consequetur, verum us-
que ad tertium gradum solum undique observandum successionis iura ei coercentur; qui vero remotiores
sunt alios habebunt heredes. Atque quae prae reliquis poenis ei imposita est, infamiam dicimus, siqui-
dem liberos non habebit ex priore matrimonio, sublata erit imperatore per litteras id iubente; si vero
liberi cuiuscumque sexus extabunt, licet quidem ei infamiae causa imperatori supplicare, nec tamen fructum
ullum ex rescripto habere: nisi velit utilitatem quae ab imperatore datur percipere et reliquis poenis libe-

1 * οὐδὲ libri || τὸν om. Epan. || 2 τῆς alterum om. Nom.^d || 3 μοίραν L¹ || 4 λήψεται || τε add. B¹ || παρ' οὐδενός παντελῶς Epan. aucta || 5 οὐ φιδεικόμισσον (φιδεικόμισσον L) ML, om. BNom.^d, Proch., Epan. || 6 οὐ ληγάτον B² Epan. οὐδὲ ληγάτον Proch. || μόρτις καῦσα M] θανάτου αἰτία LBNom.^d τὴν μετὰ θάνατον Proch., Epan. || 7 ἐνοίσειται Nom.^d || ἢ μενεὶ M] ἢ μενεῖεν L² εἰ μὲν εἰεν B Nom.^d Proch. εἰ μ* εἰεν L¹ (aut manent ε) || παρὰ] π*ο* L¹ || τελευτήσαντος] συνοικήσαν- τός ποτε Epan. aucta || 8 ἢ om. B², καὶ om. Proch., Epan. αὐτοῖς L², Proch. v. l. || ἡδύνατο LNom.^d || 9 ὅλως om. ε || αὐτῆς Proch., Epan. || 10 εἴτε Epan. legis || 11 καὶ om. B² Epan. aucta || 15 ὠφέλειαν L¹ || παρὰ om. Proch., Epan. aucta || 17 γε om. Epan. aucta || πρότερον B² Epan. aucta || 18 πρὸς τὰ] εἰς L², om. L¹ || 19 sq. τὰ — περι- εχόμενα om. Proch., Epan. || 20 ἐδίκτω] νόμω BNom.^d || 21 καὶ] ἢ Epan. aucta, om. B¹ || 22 τῶν βαθμῶν om. L¹ || 24 περαιτέρω Proch., Epan. || κληρονομία L^b || 25 ὑπελεύσεται L Proch., Epan. ἐπιελεύσεται B¹ || 26 μέχρι μόνον τρίτου B¹ μόνον μέχρι τρίτου B² θεωρουμένου om. Epan. aucta, θεωρ. — 27 αὐτῆ om. B² || 27 αὐτῆ] αὐτῆς Epan. aucta, om. ε || πόρρω L Proch. v. l., Epan. aucta || 28 ὄντες] αὐτῆ Epan. aucta, om. B² ||

καὶ εἴ γε L¹ || Καὶ ἢ γε — 31 κλειόντος om. Proch., Epan. aucta, 30 sq. εἰ μὲν — κλειόντος om. Epan. legis || 31 λελύσεται LB² Nom.^d λέλται M λύεται B¹ (id. Ath., Theod., Nom. XIV tit. 13, 2) || εἰ δὲ] εἴ γε Epan. legis || 32 οἰασθῆποτε γονῆς om. Proch., Epan. || ἔστι Proch., licebit ε || 33 τῆς om. B² || 34 sq. πλὴν — ἔχειν om. L² || μὴ om. B² Nom.^d || βούλεται Proch. βούλουτο Epan. legis (voluerit ε) || τὴν — ὠφέλειαν] τὰς — ὠφέ- λειας Epan. aucta

2 offeret R offerre licet V || 3 sentiat R || pertiet V² || 5 non ante fideicommissum om. V || 6 donatōem R || 7 pot- erant heredes R || 8 nulla utilitate V || 9 sunt R || 11 uindicabit VT uindicabat R || 12 uideantur R¹ || 13 ita quidem — 15 reliquentis suppl. V² in spat. vac. 4 vv. || relicta VT || 14 ad] et V¹ et ad V³ || ueniunt RV || marito sunt V¹ vulg.] maritos R¹ marito derelicta (relicta V³) sunt R² V³ || 15 reliquentis (en scr. V³ in ras.) uiri V relicto iure R || 17 et descendentes om. V || 19 errarium RV || 20 venient vulg. || 25 nenient R² || 27 ei V] eius RV vulg. || heredes que et prae aliis R¹ || 29 filii] liberis R || fuerint RVT || 30 iubentis V al.] iubentibus R vulg. || 31 filii om. R¹ || 32 imperatorem V || 33 nisi] si R¹ vulg. || noluerit R || 34 liberare VT

λαγῆραι ποιῶν τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμον παισὶ τὴν ἡμίσειαν τῆς οἰκίας περιουσίας δωρομένη μοῖραν καθαρῶς, αἰρέσεως ἀπάσης χωρὶς, καὶ οὐδὲ τὴν χρῆσιν παρακατέχονσα, ἀλλὰ πάσης τῆς οὐσίας τῆς ὅτε πρὸς τοὺς δευτέρους ἐφοῖτα γάμους, κατὰ τὴν ἡμίσειαν, καθάπερ ἐφθήμεν εἰπόντες, ἐξισταμένη μοῖραν τοῖς ἐμπροσθεν γενομένοις παισὶ. Καὶ διαίρουνται τοῦτο οἱ παῖδες ἅπαντες ἐξ ἴσης, καὶ παῖδας μὲν ἔχοντες εἰς τοὺς ἐαυτῶν παραπέμποσι παῖδας (δεῖ γὰρ τι καὶ τοῖς παλαιοῖς προσθεῖναι νόμοις)· εἰ δὲ οὐκ ἔχοιεν, τὰ τοῦ τελευτήσαντος ἢ τῶν τελευτήσαντων μέρη λήφονται πάντες ἀναλόγως οἱ τούτων ἀδελφοί. εἰ δὲ πάντες ἀπέλθοιεν, ἐχέτω παραφυγῆν τῆς ἐαυτῆς δυσκληρίας ἢ μήτηρ τὸ ταῦτα πάλιν ἀναλαβεῖν. Καὶ ταῦτα φαιμέν, εἴπερ ἀδιάθετοι τελευτήσαντες οἱ παῖδες· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῖς ἀπαξ γενομένοις αὐτῶν εἰσφορὴν αὐτοὺς διαθήκας γράφειν ἢ περιόντας ὄν βούλονται ταῦτα διατιθέναι τρόπον. Αἱ μὲν οὖν ἐπιχειρέμεναι ποινὰ ταῖς πρὸ τοῦ πενήθιμου γημαιμένας χρόνον τοιαῦτα πως εἰσὶ, καὶ τρεῖς ὑπὲρ τούτων διατάξεις τοῖς ἐμπροσθεν γεγραμμένας μὲν ταύτη παρενθήκη ὅδε ἡμῖν ὁ νόμος μετὰ τῆς προσκρούσης ἀπήγγειλε προσθήκης.

poenis, ex priori matrimonio filii mediam suae substantiae donare portionem pure et sine omni conditione et neque usum retinere, sed omnis substantiae quam habuit, quando ad secundas veniebat nuptias, mediam, sicut diximus, cedens partem prius procreatis filiis. Et dividunt hoc filii omnes ex aequo, et filios quidem habentes ad suos transmittunt filios (oportet enim aliquid etiam veteribus adici legibus), si vero non habuerint, defuncti seu defunctorum portiones accipient omnino pro portione eorum fratres. Si vero omnes defuncti sint, habeat consolationem suae infelicitatis mater, ut ea rursus recipiat. Et haec dicimus, si intestati moriantur filii; non enim in his, quae semel facta sunt eorum, prohibebimus eos testamenta conscribere, aut superstites quo volunt haec modo disponere. Igitur imminentes poenae ante luctus nuhentibus tempus tales quodammodo sunt, et tres pro his constitutiones prius scriptas una quadam hac interpositione haec nobis lex competentī protulit adiectione.

CAPUT XXIII.

Εἰ δὲ ἀναμίειναι μὲν τὸν χρόνον ἢ γυνὴ καὶ ταύτη διαφύγει τὰς εἰρημένας ποινὰς, ἐπὶ δεύτερον δὲ ἀφί- 25 κοίτο συνοικέσιον, τῶν προτέρων ἀμελήσασα γάμων, εἰ μὲν οὐκ ἔχοι παῖδας — εἰρήσθω γὰρ καὶ αὐθὺς — ἀκίνδυνον ἅπαν τὸ ἐντεῦθεν. Εἰ δὲ ὑπεῖη γονὴ καὶ παῖδας ὁ νόμος ἐντεῦθεν ἀτιμασθέντας ἴσοι, τῆρναῦτα πάσης φιλοτιμίας παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν 30 ἐλθούσης κατὰ τὸ τῆς δεσποτείας ἀραιρεῖται μέρος,

Si vero expectet quidem tempus mulier et propter ea effugiat praedictas poenas, ad secundum vero veniat matrimonium priores negligens nuptias, si quidem non habet filios (dicatur enim etiam denuo), sine periculo est totum ex hoc. Si vero sit soboles et filios lex hinc exonoratos viderit, tunc omni largitate a viro ad eam veniente eam secundum proprietatis privat partem, solum ei derelinquens usum

rari ita, ut liberis ex priore matrimonio natis dimidiam suorum bonorum partem pure, sine ulla conditione, donet ac ne usumfructum quidem retineat, sed omnium bonorum quae habebat, cum ad secundas veniret nuptias, dimidiam, sicut modo diximus, partem liberis prius natis cedat. Et hoc liberi omnes ex aequo dividunt, et si quidem liberos habent, ad liberos suos transmittunt (oportet enim aliquid etiam antiquis legibus addere); quodsi non habeant, defuncti vel defunctorum partes omnes pro rata fratres eorum capient. Si vero omnes decesserint, mater hoc durae fortunae suae solacium habeat, ut ea recipiat. Atque haec dicimus, si quidem intestati liberi obierint: neque enim de iis quae semel ipsorum facta sunt prohibebimus eos, quo minus testamenta faciant vel supersitites quo velint modo de iis disponant. Poenae igitur iis, quae ante tempus luctus nupserrunt, impositae tales fere sunt: ac tres constitutiones de his a prioribus conscriptas uno hoc supplemento auctas haec nobis lex cum accessione convenienti exposuit.

XXIII. Quodsi tempus quidem expectaverit mulier atque ita praedictas poenas effugerit, ad secundum vero matrimonium prioribus nuptiis neglectis venerit, siquidem liberos non habeat (dicatur enim idem iterum), sine periculo erit omne quidquid inde fiet. Si vero proles extet atque lex liberos inde contumelia affectos videat, tum omni liberalitate a marito in illam profecta quantum ad proprietatem pertinet

1 πρώτου Eran. aucta || 2 δωρομένη] παρεξι B² || 3 καθαρῶν Eran. aucta || αἰρέσεως πάσης B² Proch. πάσης αἰρέσεως Eran. aucta || καὶ οὐδὲ] μηδὲ B² || 4 ἀλλή — 7 παισὶ om. B² || τῆς ὅτε] ὅτε Eran. aucta, τῆς παρούσης ὅτε Haloander (cf. ε) || 5 ἐφοῖτα — 7 παισὶ] γάμους ἐφοῖτα τὴν ἡμίσειαν μοῖραν τοῖς ἐμπροσθεν γενομένοις παισὶν ἐπιδῶ Eran. aucta || 6 ἐφθήμεν εἰπόντες (εἰπόντες ἐφθήμεν B¹) B Nom.^a] ἐφθήμεν ML ἐφθήμεν Proch., Eran. (cf. ε) || ἐξισταμένην L¹ || 8 τούτο] ταύτην B² Eran. aucta || καὶ παῖδας — 10 νόμοις om. Eran. aucta || 9 παραπέμποσι B² || 10 δεῖ — νόμοις om. B² Proch., Eran. || 12 πάντες] πάντως B² Proch., Eran. || οἱ τούτων ἀδελφοί] ἐκάτερα Eran. aucta || 13 ἀδελφοί] οὐ προτιμώμενοι τῆς μητρὸς εἰς τὴν ἄλλην οὐσίαν τοῦ τελευτήσαντος παιδὸς ἢ τῶν τελευτήσαντων (ἢ τῶν τελ. om. Nom.^a) add. B Nom.^a, L² in mg. || ἀπέλθοιεν] ἀδιάθετοι add. B² || 14 ἢ μήτηρ — ἀναλαβεῖν] ἢ γυνὴ ταῦτα πάντα λαβεῖν Eran. aucta || ἀναλαβεῖν] δηλαδὴ τούτο τὸ ἥμισυ ὅπερ τοῖς παισὶν ἢ ταῖς θυγατρῶσιν ἐδώρησται add. B Nom.^a, L² in mg. (cf. Theod.), ἅπερ τοῖς παισὶν ἐδώρησται add. B² || 15 καὶ ταῦτα — 23 προσθήκης om. B² || τελευτήσαντων M || 16 οὐδὲ] οὐ B¹ Proch., Eran. || 17 αὐτῶν] ὑπ' αὐτῶν Proch., Eran. aucta, ἰδίους αὐτῶν Eran. legis || ἢ περιόντας — 23 προσθήκης om. Eran. aucta || 18 διαθεῖναι (ταθήνας Proch. v. l.) Proch., Eran. || Αἱ μὲν — 23 προσθήκης om. Proch., Eran. legis || 19 ἐπιχειρέμεναι Nom.^a || 20 σφ. τρεῖς — διατάξεις] Cod. 5, 9, 1. 2. 6, 56, 4 || 21 τοῖς] τὰς Haloander (ε) ||

γεγραμμένοις L¹ || 21 μὲν ταύτη τινὲ Nom.^a || 22 παρενθήκη ὅδε] περιεκη ὅδε? L¹ || ἡμῶν Nom.^a || 24 Εἰ δὲ] καὶ add. Proch., Eran. || ἀναμίειναι MB²] ἀναμίειναι B² ἀναμίειναι (ἐμμίειναι Eran. aucta) L Nom.^a Proch., Eran. || ἢ γυνὴ τὸν χρόνον L || ταύτη] αὐτὴ Proch., Eran. aucta, om. B² || 25 διαφύγη Eran. aucta, διαφύγει L || 26 τὸν πρότερον ἀμελήσασα γάμον Proch. codd. plerique, Eran. legis, om. B² || 27 εἰ μὲν] εἴπερ Eran. aucta || ἔχει B¹ Eran. aucta ε || εἰρήσθω — αὐθὺς om. Eran. aucta || γὰρ] δὲ B² || καὶ om. Nom.^a, Proch. v. l. || 28 γονῆς? L¹ || 30 παρὰ om. B²

1 ex] et ex V || 2 an leg. donans et 3 retinens? || porciones R || 3 substanti. V¹ || 6 diuidet haec omnes filii R || 7 transmittent vulg.] transiuit et R¹ transmittunt R² V || 9 seu RT] siue V || 10 portionem V || proportionem V² || porciones R || 11 fratres] sūf R¹ || sunt R || 12 consolatione R¹ || 13 intestata R¹ || 15 prohibebimus V² T] prohibemus RV^a vulg. || aut adhuc superstites V || 16 quo] .. V¹ || 18 his] issus R² || 19 prius om. R¹ || interdispositiones R¹ || 20 adiectionem R² || 24 rubr. Si mulier ad secundas ueniat n. de lucro dotis et ante nuptias donationis R mg. || 25 penas praedictas V || secundi R¹ || 27 haec vulg. || dicat enim et denuo R¹ || 28 ex del. V³ || 29 lex Heimbach] ex libri || 31 partem suppl. V² in spat. vac. || delinquens R¹

μόνην αὐτῇ καταλιπὼν τὴν χοῆσιν τε καὶ ἐπικαρπίαν. Καὶ ταῦτα δὲ νομοθετήσθω καὶ ἐπὶ τῆς προγαμίας δωρεάς καὶ ἐπὶ πάσης ἑτέρας φιλοτιμίας, εἴτε ἐν ζωῇ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν γενομένης ἢ καὶ ἐκ διαθήκης ἢ μόρτις κἀσα δωρεάς, εἴτε ἐνστάσεως εἴη μέρος εἴτε προσβίον εἴτε φιδεικόμισσον. Καὶ γενικῶς εἰπεῖν, ἅπας αὐτὴν ἐπιλείψει δεσποτίας τρόπος ἐπὶ τοῖς παρὰ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἀφιγμένοις, καὶ οἱ παῖδες αὐτὰ λήγονται καὶ τῆς δεσποτίας ἔσονται κύριοι κατὰ τὸν καιρὸν εὐδὺς καθ' ὃν ἡ μήτηρ συνώκησεν ἄλλω. Καὶ ταῦτα κοινῇ γυναικὸς τε καὶ ἀνδρὸς ἐπιτίμια κείσθω. εἰ γὰρ δὴ κἀκεῖνος παῖδας ἔχων δευτέραν αὐτοῖς ἐπεισάγει γαμετῆρ, οὐ τῶν ἐκ τῆς προικὸς ἀπολαύσει κερδῶν κατὰ δεσποτίας λόγον, οὐ φιλοτιμίαν ἄλλην παρὰ τῆς γυναικὸς λαβὼν ταύτην ἔξει βεβαίως, πλὴν ὅσον χοῆσθαι καὶ καρποῦσθαι μέχρι περιῆ μόνον. κἀνταῦθα γὰρ οἱ παῖδες, εἰ καὶ ὑπεξούσιοι καθεστήκοιεν, ἀλλ' ὅν κύριοι κατὰ δεσποτίαν τῶν τοιούτων ἔσονται παραγινόμενων εὐδὺς εἰς αὐτοὺς ἅμα τῇ τῆς δευτέρας γαμετῆς συναφείᾳ. Καὶ οὐ διαφερόμεθα περὶ τῆς προικὸς ἢ τῆς πρὸ γάμου δωρεάς, πότερον αὐτοὶ ταύτην δωδῶκασιν οἱ γήμαντες ἢ τινεὶ ἄλλοι ὑπὲρ αὐτῶν τοῦτο ἐπραξαν εἴτε τῶν ἐκ γένους εἴτε καὶ τῶν ἔξωθεν.

25

et fructum. Et haec saucita sint etiam super antenuptiali donatione et super omni largitate, sive cum viveret a viro ad eam veniente aut etiam ex testamento aut mortis causa donatione, sive institutionis sit pars sive legatum sive fideicommissum. Et generaliter dicendum, omnis eam deserit proprietatis modus in his quae a priori viro in eam venerunt, et filii ea percipient et proprietatis erunt domini secundum tempus mox quo mater coniuncta est alii. Et haec communis mulieris et viri multa sit posita. Nam si et ille filios habens secundam eis superinduxerit uxorem, non ex dote fruetur lucris secundum proprietatis rationem, non largitatem aliam a muliere percipientis hanc habebit firmam, praeter quantum licet uti et frui, donec advixerit, solum; et hic quoque filii, licet sub potestate constituti sint, sed tamen domini secundum proprietatem talium erunt venientium mox in eos simul cum secundae uxoris coniunctione. Et non discernimus de dote et ante nuptias donatione, utrum ipsi hanc dederunt pro se contrahentes an aliqui alii pro eis hoc egerunt sive ex genere sive etiam extrinsecus.

discernimus
extrinsecus.

CAPUT XXIV.

Κὰν εἰ δοκῇ πως συνανειληφθῆαι καὶ ἡ προγαμία (XXIV) δωρεὰ τῇ προικί, ἀλλὰ τὸ νομοθετηθῆν ἐπὶ τῶν ἐντὺθεν εἰς τοὺς γήμαντας περιεχομένων κερδῶν καὶ οὕτω κύριον ἔστω. Καὶ οὕτως ἀσφαλῆς τῶν τοιούτων ὁ νόμος αὐτοῖς γενίσεται φύλαξ, ὅτι περὶ οὐδὲ ἐκποιήσιν οὐδεμίαν ἐρήσει τοῖς γονεῖσιν ἐπὶ τοῖς τοι-

licet videatur quodammodo comprehensa et antenuptialis donatio doti. Sed quod sancitum (XXIV) est super lucris hinc venientibus ad nubentes, etiam sic ratum sit, et ita certa talium lex eis erit cavens, ut neque alienationem ullam permittat parentibus in talibus neque hypothecam. Sed vel si quid egerint

cap. XXIV ὅτι περὶ οὐδὲ (30) — XXV in. ἐκ τοῦ προτέρου γάμου (166, 21) habent Prochiron 6, 6; Epanagoge 19, 16. — cap. XXIV epitome extat B² p. 195 Zach.

privat eam, solo usu et fructu ei relicto. Et haec sancita sint tam de donatione ante nuptias quam de omni alia liberalitate sive inter vivos a viro in eam collata sive ex testamento vel mortis causa donatione, sive pars sit institutionis sive legatum sive fideicommissum. Et ut generaliter dicamus, omnis eam destituit proprietatis ratio in iis, quae a priore marito ad eam pervenerunt, et liberi ea capient atque proprietatis erunt domini eo statim tempore, quo mater cum alio viro se iunxit. Atque haec communes tam mulieris quam viri poenae statuuntur. Nam ille quoque si liberos habens secundam iis superduxerit coniugem, lucris dotis non fruetur secundum proprietatis rationem neque aliam liberalitatem a muliere acceptam firmam habebit, praeterquam quod uti et frui ei dumtaxat quamdiu vixerit licet. Nam hic quoque liberi, etiam si sub potestate constituti sint, tamen domini eiusmodi rerum secundum proprietatem erunt, quae quidem statim ad eos transeant quo tempore coniugium cum secunda muliere factum est. Neque discernimus in dote vel ante nuptias donatione, utrum ipsi coniuges eam dederint an alii quidam pro ipsis id fecerint sive ex cognatis sive ex extraneis.

XXIV. Ac licet in dote fere comprehensa esse videatur etiam donatio ante nuptias: tamen quod sancitum est de lucris inde ad coniuges pervenientibus, etiam sic ratum sit. Atque ita lex talium firmus fiet custos: quandoquidem neque alienationem ullam parentibus in talibus concedit neque oppigneratio-

1 αὐτῶ Nom.^d || ἐπιτοκίαν Nom.^d || 2 δὲ om. B² Nom.^d Proch., Epan. || 3 προγάμου Epan. || ἑτέρας om. γ || 4 εἴτε ἐν ζωῇ om. Proch., Epan. || εἰς αὐτὴν ἐλθούσης (αὐτὴ γενομένης Proch. v. l.) B² Proch., Epan.; in Epan. additur ἡ καὶ ἐν ζωῇ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν γενομένης || 5 καὶ om. B² || ἡ μόρτις κἀσα M] ἡ θανάτου αἰτία LB Nom.^d ἢ καὶ τῆς μετὰ θάνατον Proch., Epan. || 6 προσβίων L, Proch. v. l. || εἴτε φιδεικόμισσον (φιδεικόμισσον L) ML, om. B Non.^d Proch., Epan. || 7 Καὶ et 9 ἀφιγμένοις om. Proch., Epan. || γενικὸς L || 8 παρὰ τοῦ om. L² || 9 sq. καὶ τῆς — κύριοι κατὰ δεσποτίαν Proch., Epan. || 12 κοινῇ om. LB² || τε om. Proch., Epan. || κείσθω) τοῦ μὲν ἐπὶ τῇ προικί, τῆς δὲ ἐπὶ τῆς πρὸ γάμου δωρεάς add. Proch., Epan. || 13 ἐπεισάγει B² ἐπεισάγει L¹ ἐπεισάγει Nom.^d || 15 κατὰ τὸν τῆς δεσποτίας λόγον Nom.^d || οὐ) οὐδὲ Nom.^d || 16 βεβαίως] firmam γ || 17 παρείη B² || 18 ἐπεξούσιοι L¹ καθεστήκασι Nom.^d || 19 τῶν τοιούτων κατὰ δεσποτίαν B² Nom.^d || 20 ἅμα μόνον ἅμα B² || 21 τῇ om. B² || γαμετῆς] γυναικὸς B² || 22 πρότερον L¹ || 23 Post δωδῶκασιν add. περὶ αὐτῶν L, ὑπὲρ αὐτῶν B, ὑπὲρ ἐαντῶν Nom.^d || 24 αὐτῶν τοῦτο) αὐτῶν το L¹ || τῶν ἐκ] τὸν ἐκ Nom.^d, τῶν om. B² || 26 sq. κὰν εἰ — προικί vulgo

cum γ prioribus continuantur || δοκῇ L¹ B² || συνειληφθῆαι L² (γραπτέον καὶ συναληφθῆαι B¹ m. 2 in mg.) || 28 εἰς τοὺς γήμαντας] leg. εἰς τοὺς παῖδας? || 30 αὐτοῖς ὁ νόμος Nom.^d || Post ὅτι περὶ verba οὕτως ἀσφαλῆς τῶν τοιούτων ὁ νόμος: — errore repetit L || 30 sq. leg. οὔτε — οὔτε? || 31 ἐπὶ τοῖς τοιούτοις om. Epan.

1 etiam sint V || 2 largite V¹ || 3 venientem V¹ || Post veniente verba eam secundum — sancita sint etiam antenuptiali (1) errore repetit, aut etiam — causa (3 sq.) om. R¹ || 6 dicendum R] dicendum est V vulg. || modos R¹ || 8 eam V || ea — 15 frui donec ad] ser. R² in ras. 4 versuum || 9 alio V¹ || 10 sunt V¹ || 11 si et] etsi V || 12 fruitur RT || 15 adiunxerit V || 16 hii R² || sit R¹ || 19 discernimus R || 20 donationem R¹ || ipsi hanc R² in ras. 3 lit. || 21 aliquid R¹ || eius R² || 22 etiam om. R || licet] et add. R¹ || 24 doti] in dote vulg. || 26 rubr. Alienationem hypothecam lucri (licri cod.) ante nuptias donationis uel cuiuscumque ultime voluntatis collata in uxorem a viro uel e conuerso parentibus esse interdictam post secundas nuptias R mg. || 29 erit eis V || 30 alienatione R² V¹ || ulla V¹ || 31 hypotheca V¹ || egerit R

ούτοις οὐδὲ ὑποθήκην. ἀλλὰ κἄν εἴ τι πράξαιεν οἱ γονεῖς, εὐθὺς τὴν αὐτῶν ὑποτίθησιν αὐτοῖς περιουσίαν, οὐκ ὥστε κωλύειν τοὺς γονεῖς ἐπ' αὐτοῖς τι πράττειν ὃν βούλονται (αἰσχύνεται γὰρ ὁ νόμος σωφρονοῦντας τοὺς παῖδας τοῖς γεννήσασιν ἐπιστήσαι), ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἐρυθροῖα, διαπειλεῖ δὲ τοῖς λαμβάνουσιν, ὡς οὐδὲν αὐτοῦς τὸ ληφθῆν ὀνήσει· καὶ ἴστωσαν γέ καὶ ἐκ τούτου ἡμῶν τοῦ νόμου, ὡς, κἄν εἴ τινα παρα τῶν τοιούτων γονέων ἀγορασίαν ποιήσαιντο κἄν εἰ λάβοιεν δωρεάν κἄν εἴ τι τῶν πάντων πράξαιεν, ἐν ἴσῳ τοῖς μῆτε πεπραγμένοις μῆτε γεγραμμένοις ἔσται τὸ γεγόμενον. ἐκδικήσουσι γὰρ αὐτὰ πάντως οἱ παῖδες κληρονόμοι τε αὐτῶν καὶ διάδοχοι παρά τε κληρονόμων ἐκείνων καὶ διαδόχων, οὐκ ἄλλως ἀποκλειόμενοι πλὴν εἰ μὴ τριακονταετῆς παρέλθοι χρόνος καὶ ἡ κατοχὴ κυρίου τοὺς λαβόντας καταστήσει· ἀρχομένου τοῖς παῖσιν τοῦ χρόνου τρέχειν ἐξ ὧν περ αἰτεξούσιοι φανέειν ὄντες ἢ γεγόμενοι, πλὴν εἰ μὴ τις ἀνηβος ἡλικία προσβῆθῃσειεν ἔτι.

CAPUT XXV.

Ἐλεύσεται δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν κερδῶν εἰς τοὺς 20 παῖδας ἀπαντας τοὺς ἐκ τῶν προτέρων γάμων. Οὐ γὰρ ἐπιμεν τοῖς γονεῖσι τὴν οὐκ ὀρθῶς ἐπειρημένην ἐπιλογὴν εἰς αὐτοὺς ἐνδείκνυσθαι, οὐδὲ τῶ μὲν τῶν παίδων διδόναι, τὸν δὲ ἀτιμάζειν. ἀπαντες γὰρ τοῖς δευτέρους ὁμοίως ἡμιμόσθησαν γάμοις. ἀλλῶς τε 25 εἴπερ ἀπάντων τῶν παίδων ὁμοίως κληρονομοῦσιν οἱ γονεῖς καὶ οὐ τὸν μὲν διαδέχονται, τὸν δὲ οὐκ ὁμοίως, ἀνθ' ὅτου μὴ καὶ αὐτοὶ πᾶσιν ἐξίσῃς τό γε ἐπὶ τούτῳ προσφέρονται, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐπιλέγονται, τοὺς δὲ παροῶσιν; Ὥστε κατὰ τὴν ἀνάλογίαν ἐκα- 30 στος τὸ τοιοῦτον κερδαίνετω, καὶ εἰ σχοίη παῖδας, εἰς αὐτοὺς τούτου παραπεμπέτω· οἱ δὲ τούτου ἐν ἀλλήλοις διακριθῶσαν αὐτοὶ μὲν κατὰ τὸ μέτρον, ὅσοι καθεστᾶσιν, οὐ μέντοι τὸ τοῦ πατρὸς ἵπερβαίνοντες μέρος. 35

15 sq. τριακονταετῆς — χρόνος] notantur haec Popt. 40, 9.

nem. Sed etiam si quid fecerint parentes, statim ipsorum bona illis obligat: non quo prohibeat parentes ne de iis faciant quae volunt (pudet enim legem castigatores parentibus liberos praeficere), sed illos quidem reveretur, minatur vero accipientibus, nihil ipsis profuturum esse id quod acceperint: ac sciant etiam ex hac nostra lege, licet quid ab eiusmodi parentibus emptione acquirerint, licet donum acceperint, licet aliquid quidvis egerint, id quod factum est perinde fore atque quae neque facta neque scripta sint. Vindicabunt enim ea omnino liberi eorumque heredes et successores ab illorum heredibus et successoribus, neque aliter excludentur nisi si tricenale tempus praeterierit et possessio eos qui acceperunt dominos reddiderit; tempus autem liberis currere incipiet ex quo sui iuris esse vel facti esse appareant, nisi forte pupillaris aetas illos insuper adiuvet.

XXV. Venient vero eiusmodi lucra ad omnes liberos, qui ex prioribus nuptiis sunt. Neque enim permittimus parentibus, ut non recte introductam electionem in illis exhibeant, neque ut alii quidem ex liberis dent, alium vero contumelia afficiant. Omnes enim secundis nuptiis pari contumelia affecti sunt. Praesertim si quidem parentes omnibus liberis suis aequaliter heredes existunt, nec vero alii succedunt, alii non item, quidni et ipsi omnes pari modo, quantum ad hanc rem, tractent, sed alios eligant, alios praetermittant? Itaque pro sua quisque portione talia lucretur, atque si liberos habeat, ad eos illud transmittat; hi vero id inter se dividant secundum mensuram, quotquot sunt, ut tamen patris portionem non excedant.

2 ἐναντῶν Proch., Eran. || ὑποτιθέασιν Proch. || 3 τοὺς γονεῖς] eos ε || ἐπ' αὐτοὺς M ἐναντοῖς Proch., Eran. || 5 γεννήτορσιν B || ἐπιστήναι M, Proch. v. l. || 7 αὐτοῖς L Proch. || τὸ ληφθῆν] τολμηθῆν Proch. v. l. || καὶ ἴστωσαν — 12 γεγόμενον om. Proch., Eran. || 8 γέ] δὲ B¹ || καὶ om. B || τούτου] τοῦ γε M || 10 καὶ εἰ λάβοιεν B² || 11 τοῖς μήποτε L || 12 ἐκδικήσουσι B || 14 τε et 15 μὴ om. Proch., Eran. || 15 παρῆλθε B² || 16 καταστήσει (καταστήσῃ L¹) ML B² Nom.² Eran. καταστήσει B¹ Proch. (ε) || 20 sq. cf. Nov. II c. 1 || 21 τοῦ προτέρου γάμου Proch., Eran. || Οὐ] οὐδὲ B¹ || 23 ἐπὶ λόγον L² || ἐνδείκνυσθαι om. ε || 24 ἀτιμάζων L¹ || 25 ὁμοίως τοῖς δευτέροις Nom.² || ἡτοιμάσθησαν L || ἄλλως τε] ἀλλ' ὥστε ε || 28 μὴ καὶ] καὶ μὴ B¹ || 29 τούτου L || ἀλλ' αὐτοῖς μὲν M || 31 τὸ τοιοῦτον BL² Nom.² (hoc ε) || τῶν τοιούτων ML¹ || κερδαίνετω καὶ ἰσχύει (εἰ σχύει L²) L || 32 τούτω L¹ || 33 τὸ μέτρον] τὸ om. B¹

parentes, mox eorum obligat eis substantiam: non ut prohibeat eos in his aliquid agere quae voluerint (erubescit enim lex castigatores filios genitoribus statnere): (sed) illos quidem erubescit, interminatur autem accipientibus, tamquam nihil eis quod accipiunt prosit. Et sciant ex hac nostra lege quia, vel si quam a talibus parentibus comparationem fecerint vel si acceperint donationem vel si quid omnium egerint, tale erit quale neque gestum neque scriptum, quod factum est. Vindicabunt enim ea omnino filii heredesque eorum et successores ab heredibus illorum et successoribus, non aliter excludendi nisi tricenale transeat tempus et detentatio dominos accipientes constituat: incipiente filiis tempore currere ex quo suae potestatis apparuerint existentes aut facti, nisi tamen aliqua impubes aetas adiuvet adhuc.

Venient autem talia lucra ad filios omnes ex prioribus nuptiis. Non enim permittimus parentibus non recte introductam electionem in eos, neque alii quidem filiorum dare, alium vero exhonorare: omnes enim secundis similiter exhonorati sunt nuptiis. Sed quemadmodum si omnium filiorum similiter heredes existunt parentes et non alii quidem succedunt, alii vero non similiter, cur non et ipsi omnibus ex aequo, quantum ad hoc, conferant, sed alios quidem eligant, alios vero despiciant? Ideoque secundum proportionem unusquisque hoc lucretur, et si habeat filios, ad eos hoc transmittat, illi vero hoc inter alterutros partiantur ipsi quidem secundum mensuram, quanti consistant, non tamen patris transcendentes portionem.

2 prohibeant R V² || quae] quod R || 4 sed add. vulg. || illos quidem erubescit del. V² || 6 sciant] [..... V¹ || 7 comparationes R¹ || 8 donationes R || 10 vindicabunt R V² T || eam R¹ V || omnino] nomine V || 13 tempus transeat R || detentio R¹ || 14 filii R || 15 suae] sciuae R¹ || apparuerit R¹ || 20 rubr. Lucrum ante nuptias donationis uel cuiuscumque ultime uoluntatis collate in uxorem a uiro uel e conuerso filios prioris matrimonii habere equaliter R mg. || aut R¹ || alia V || 21 nuptiis] add. offensos (suppl. in spat. vac. V²) VR², offensos R¹, V² s. v., ut ostendi R² s. v. || 22 introdu... V¹ || alio R¹ || 25 si] ipsi V || omnium filiorum] omnium deinde sit omnium filiorum add. V¹ deinde si omnium filiorum add. R¹ || 26 alio — alio R || 27 cur] cum R¹ || 29 ideo VT || 30 proportionem (antea spat. est 2 litt.) V, portiones R portionem T vulg. || unusquis V || lucretur hoc VT || habet RT || 31 transmittant V transmittatur R || hoc inter om. R¹ || 33 consistunt V || 34 portiones R

CAPUT XXVI.

Ἐπειδὴ δὲ ἀκύρους ἀπεφηράμεθα τὰς ἐκποιήσεις τὰς παρὰ τῶν γονέων ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις γινομένας, λεπτοτέραν ἐπιθεῖναι προσήκει τῷ πράγματι τάξιν. Εἰ μὲν γὰρ πάντες περιεῖσιν οἱ παῖδες οἱ ἐκ τῶν προτέρων φύντες γάμων, καὶ προτελευτήσαιεν αὐτοῖς ὁ γονεὺς, ἀκύρα παντοίως μενεῖ τὰ τῆς ἐκποιήσεως κατὰ τὸ ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον. Εἰ δὲ τελευτήσαιεν πάντες καὶ πάλιν εἰς ἀπαίδαν τὸ πρᾶγμα περισταίη, τρικαῦτα ἐξ ἀποτελέσματος κύριον ἔσται τὸ ἐκποιηθέν. τίς γὰρ ἂν αὐτὸ καὶ ἀνατρέψει, τῶν παιδῶν, οἷς δὴ καὶ μόνοις τοῦτο ἐφυλάξαμεν, οὐχ ὑπόντων; Ἄλλ' ἐνταῦθα τις ἡμῶν πρώην εἰσῆλθεν ἐννοια λεπτή τε καὶ μεμεριμημένη καὶ τὸ μέσον ἀμφοῖν τοῖν θεμάτων περιεραζομένη. ἐπειδὴ γὰρ πάντων μὲν ὑπόντων τῶν παιδῶν καὶ προτελευτήσαντος τοῦ γεγεννηκότος οὐδὲν ὑπολείπτο μέρος αὐτοῖς ἐκ τῶν κερδανθέντων, πάντων δὲ τελευτήσαντων ὅλον εἰς αὐτοὺς ἐπανήει, διεσκεψάμεθα μέσσην τινα τῷ πράγματι τάξιν ἐπινοῆσαι ὥστε εἰ πλείονων ὄντων παιδῶν τελευτήσαιεν εἰς, εἰ μὲν ἔχοι παῖδας, ἐπ' ἐκεί- 20 νους φέρεσθαι τὸν κλῆρον, τοῦτο ὅπερ πολλάκις εἰρήκαμεν· εἰ δὲ οὐκ ἔχοι παῖδας, μὴ παντὶς εἰς τοὺς ἀδελφούς τὸ πᾶν ἔρχεσθαι, ἀλλ' ὅσον ἐκ τοῦ συμφώνου τοῦ ἐξ ἀπαίδας ἐγένετο τῷ γεγεννηκότι, τοῦτο αὐτὸν κερδαίνειν, τὸ λοιπὸν δὲ συγχωρεῖν ἔρχεσθαι 25 ἐπὶ τοὺς τὸ παιδὸς διαδόχους, εἴτε ἀδελφοὶ καθ' ἐστῆκοιεν εἴτε ἐξωτικοὶ τυχόν (ὅπερ μάλιστα ἐπὶ μητρὸς συμβαίνει), εἴτε διάδοιτο [εἰς] τὰς αὐτῶν περιουσίας εἴτε καὶ ἀδιάθετοι τελευτήσαιεν. Καὶ τοῦτο δὲ ἡμεῖς ἐγράψαμεν ἡμετέρῳ νόμῳ μεριμνήσαντες τε 30 αὐτὸ καὶ ἐξευρόντες πρώτοι καὶ φιλανθρώπως νομοθετήσαντες. ὥστε κἀνταῦθα, εἴπερ ἐκποιήσαιεν ὁ γονεὺς πρὶν εἰς δευτέρους ἀφικέσθαι γάμων, εἴτα τελευτήσαιεν τῶν παιδῶν εἰς, κατὰ τοσοῦτον ἐρωταῖ μόνον τὰ ἐκποιηθέντα καθ' ὅσον εἰς τὸν ἐκποιήσαντα 35 κατὰ τὸ ἐξ ἀπαίδας περιέρχεται σύμφωνον· ἐπιείκοιγε κατὰ τὰ ἄλλα μέρη, ὅποσα εἰς τοὺς τοῦ παιδὸς κληρονόμους χωρεῖ, παντοίως ἀκύρον ἔσται. ὥστε ἐκποιήσεως γενομένης μενεῖ τὸ πρᾶγμα ἐν μετεώρῳ,

Quoniam infirmas declaravimus alienationes a parentibus super talibus factas, subtiliorem imponere convenit causae ordinem. Si enim omnes supersunt filii ex prioribus nati nuptiis, et praemoriatur eis 5 parens, infirma omnino manebit alienatio, secundum quod prius a nobis dictum est. Si vero moriantur omnes et rursus ad orbitatem causa veniat, tunc ex effectu ratum erit quod alienatum est. Quis enim hoc etiam infringat filiis, quibus videlicet 10 solis hoc servavimus, non existentibus? Sed hic quidam nobis pridem ingressus est sensus subtilis et sollicitus et medium utrorumque casuum pertractans. Quia enim omnibus quidem extantibus filiis et praemoriante genitore nulla relinquebatur pars 15 eis ex lucratis rebus, omnibus autem morientibus totum in eos revertebatur, cogitavimus medium quandam causae ordinem invenire. Unde si pluribus existentibus filiis moriatur unus, si quidem habeat filios, ad illos ferri hereditatem (hoc quod saepe diximus); si vero non habeat filios, non omnino ad fratres totum venire, sed quantum ex pacto non 20 existentium filiorum acquirebatur generanti, hoc eum lucrari, reliquum vero concedere in filii venire successores, sive fratres sint sive extranei forte (quod maxime in matre contingit), sive disponent suas substantias sive etiam intestati moriantur. Et hoc nos scripsimus in nostra lege, cogitantes illud et inveni- entes primi et clementer sancientes. Quapropter etiam haec si alienaverit parens antequam ad 25 secundas veniat nuptias, deinde moriatur filiorum unus, in tantum valet solummodo quod alienatum est, quantum ad alienantem ex pacto non existentium filiorum pervenit; alioquin secundum alias partes, quaecumque ad filii heredes veniunt, omnino infirma 35 erunt. Unde alienatione facta manet causa in sus-

19 εἰ πλείονων — 28 sq. εἴτε καὶ ἀδιάθετοι τελευτήσαιεν εἴτε διάδοιτο extant B^o p. 195 sq. Zach.

XXVI. Quoniam vero irritas declaravimus alienationes in eiusmodi rebus a parentibus factas, subtiliorem rei ordinem imponere decet. Etenim si omnes supersunt liberi ex prioribus nuptiis pro- creati, et parens ante eos mortuus sit, irrita omnino manebit alienatio secundum id quod prius a nobis dictum est. Si vero omnes decesserint et rursus ad orbitatem res reducta sit, tum ex eventu ratum erit quod alienatum est. Quis enim id evertat liberis, quibus quidem solis hoc servavimus, non extantibus? Sed hic nos nuper subtilis quaedam et sollicita subtili cogitatio quaeque utrorumque casuum medium curioso rimetur. Nam quoniam omnibus quidem liberis superstitionibus et parente ante mortuo nulla pars ex lucris illis relicta erat, omnibus vero mortuis totum ad eos redibat, cogitavimus medium quandam rei ordinem comminisci: ut si pluribus existentibus liberis moriatur unus, siquidem liberos habeat, ad eos deferatur hereditas, id quod saepe dicimus; si vero non habeat liberos, non omnino ad fratres totum perveniat, sed quantum ex pacto in casum orbitatis facto ad genitorem pertinebat, tantum ipse lucretur, reliquum vero concedatur venire ad filii successores, sive fratres sint sive forte extranei (quod maxime in matre contingit), sive de bonis suis testati sint sive etiam intestati decesserint. Atque hoc nos conscripsimus nostra lege, primi illud et meditati et excogitantes et benigne sancientes. Itaque hic quo- que si quidem alienaverit parens ante quam ad secundas nuptias venerit, deinde unus ex liberis mortuus sit, in tantum solum firma manent quae alienata sunt, quantum ad eum qui alienavit ex pacto in casum orbitatis perveniat. Certe secundum reliquas partes, quaecumque ad heredes filii veniunt, omnino irri- tum erit. Itaque alienatione facta res in suspenso manebit, per fortunas deinceps futuras commu-

1 δὲ καὶ ἀκύρους L || 2 ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις M || 3 ἐπιθεῖν (sic) L¹ || 4 εἰ] οἱ M || 7 τελευτήσαιεν L || 12 ἡμῖν B¹ || 13 ἀμφοῖν (αφοῖν L¹ ἀφ' ὧν L²) τοῖν θεμάτων LB || ἀμφοῖν τῶν θεμάτων M || 16 ὑπολείπτο [libri] ὑπελείπτο Heimbach || αὐτῶν B || 17 κερδανθέντων L || 18 αὐτὸν B¹ ἐαντοὺς B¹ ἐπανήει B¹ || μέσον L || 19 ἐπινοῆσθαι B¹ || 20 εἰς] ἴσον L¹ || ἐπ' εἰς B¹ || 21 τοῦτο B¹] τούτων MLB¹ || ὅπερ πολλὰ. εἰρ. om. B¹ || 22 δὲ] δὲ γὰρ L¹ || ἔχει MB¹ || 23 ἐκ τοῦ] ἀπὸ L² || 25 τὸ δὲ λοιπὸν B¹ || 28 εἰς M, om. LB¹ || 29 εἴτε καὶ] καὶ om. B¹ || τελευτήσαιεν M τελευτήσαιεν L || 30 δὲ εἰ τε om. LB || νόμῳ] Nov. II || 31 αὐτὸ M¹] αὐτοῦ LB || 32 κἀνταῦθα] etiam haec (i. e. καὶ ταῦτα) ε || 35 τὰ ἐκποιηθέντα μόνον B

1 rubr. De lucro dotis et ante nuptias donationis R mg. || Quoniam] autem add. vulg. || a parentibus] appar- entibus R || 3 supersunt V] supersint R vulg. || 4 nati om. R || eis] qui R¹ || 5 infir[infirma R¹ || 6 quod om. V¹ || 8 affectu R¹ || 9 etiam hoc R || 12 casum R || per- tractans] leg. perscrutans? || 14 relinquebatur R¹ || 15 lu- cratibus V² || 16 cogitamus R || 19 hereditatem om. R¹ || quod] que R¹ || 21 sed tantum R¹ || 22 filiorum] venire (u ex f corr.) V¹, del. V² || 25 contingit R¹ || substantias] res V || 26 siue] extranei forte add. R¹ || nos scripsimus] conscripsimus R || 27 illud et] illud etiam R || 29 haec R] hic vulg., om. VT || antiquam R¹ || 30 nuptias ue- niat R

ταῖς ἐφεξῆς συµμεταβαλλόμενον τύχαις καὶ ἡ τελείως ἐξ ἀρχῆς ἀνυρονμένης τῆς ἐκποιήσεως ἢ τελείως ἰσχυροῦσθαι, ἢ κατὰ μέρος μὲν ἀνυρονμένης, κατὰ μέρος δὲ ἰσταμένης. Καὶ ἐπὶ τούτων δὲ δὴ τῶν κερδῶν, ὅσα πρὸς τοὺς δευτέρους ἐχομένων γαμοῦ τῶν γονέων λαμβάνουσιν, οὐ περιεργαζόμεθα, πότερον κληρονομοῦσιν ἢ τοῦ προτελευτήσαντος γονέως ἢ τοῦ δευτέρου τελευτῶντος, οὐδὲ εἰ τινες μὲν κληρονομοῦσι, τινὲς δὲ οὐχί· ἀλλὰ, καθάπερ ἐμπροσθεν εἶπομεν, γέρας αὐτοῖς δίδομεν τοῦτο, εἴτε κληρονομοῖεν εἴτε καὶ μὴ· καὶ τοῦτο ἐξ ἴσου λήγονται αὐτοὶ μὲν περιόντες, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ οἱ τοῦ τελευτήσαντος παῖδες, τὸ τοῦ γεγεννηκότος λαμβάνοντες μέρος. πανταχοῦ μὲντοι τῆς ἀχαριστίας, καθὰ καὶ ἐμπροσθεν εἶπομεν, ἐμποδῶν πρὸς τὸ τοιοῦτο κέδος ἰσταμένης τῶ τοιοῦτω παιδί. πρὸς γὰρ κατὰ τῶν ἀχαρίστων κειμένους οὐχ ὑπερβαίνομεν νόμους, ταύτη καὶ τοὺς γονεῖς τιμῶντες καὶ τοὺς παῖδας εἰς εὐσέβειαν ἄγοντες ὥσπερ γὰρ τὰ τῆς ἐπιλογῆς ἐκωλύσαμεν καὶ πάσι δίδομεν ὁμοίως τὰ τοιαῦτα γέρα, οὕτω τὸ τῆς ἀχαριστίας οὐκ ἀναιροῦμεν. Προδήλον δὲ, ὡς ἀχαρίστον προσήκει νοεῖν τὸν ἢ περὶ ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς ἢ πάντως περὶ τὸν ὑστερον τελευτῶντα γενέσθαι φανερώς ἀποδεικνύμενον.

penso, sequentibus commutanda fortunis et aut perfecte ab initio infirmanda alienatione aut perfecte valente, aut particulatim quidem infirmanda alienatione, particulatim vero constante.

1 Et super his quoque lucris, quaecumque ad secunda venientibus vota parentibus percipiunt, non perscrutamur, utrum heredes existant aut praemorientis parentis aut secundi morientis, nec si alii quidem heredes existunt, alii vero non: scd, sicut superius diximus, praemium damus eis hoc, sive heredes fiant sive etiam non, et hoc ex aequo percipiunt ipsi quidem superstites, cum eis autem et defuncti filii, genitoris accipientes partem; ubique tamen ingratitude (sicut praediximus) impedimentum ad tale lucrum faciente huiusmodi filio. Contra ingratos enim positas non transcendimus leges, taliter et parentes honorantes et filios ad pietatem deducentes. Sicut enim electionem prohibuimus et denuo omnibus damus similiter talia praemia, sic ea, quae de ingratitude sunt, non interimimus. Palam vero est, quia ingratum oportet intellegi eum qui circa ambos parentes aut omnino circa posterius morientem factus aperte monstratur.

CAPUT XXVII.

Ἄριστα δὲ ἡμῖν Λέων ὁ τῆς θείας λήξεως δοκεῖ ἀνέψασθαι τὰ περὶ τῶν ἐπιδόσεων ὧν εἰς τὰ δευτέρα ποιῶνται συνοικέσια οἱ ταῦτα συμβάλλοντες. φησὶ γὰρ ὡς, εἴπερ ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παῖδας ἔχοιεν οἱ γονεῖς, εἴτα εἰς δεύτερον ἢ καὶ ἐφεξῆς χωροῦν συνοικέσιον, οὐ δύνανται οὔτε εἰς τὴν μητρικὴν οἱ πατέρες οὔτε εἰς τὸν πατρῶν ἀι μητέρας κατὰ τὸν τῆς ζωῆς χρόνον τὴν οἰανοῦν ποιέσθαι φιλοτιμίαν, ἢ ἐν τελευτῇ τι καταλιμπάνειν, πλην ἢ τοσοῦτον ὅσον ὁ εἰς παῖς ἢ θυγάτηρ μόνος ὧν ἐκ τοῦ φύσαντος ἔχει. Εἰ δὲ πολλοὶ παῖδες εἴεν καὶ ἕκαστος ἴσον ἔχει μέρος, οὐ πλέον τοῦ εἰς ἕκαστον ἀφικνου-

Optime vero nobis Leo divae memoriae videtur cogitasse de oblationibus, quas in secunda faciunt matrimonia qui ea contrahunt. Ait enim quia, si ex priori matrimonio filios habeant parentes, deinde ad secundum aut deinceps veniant matrimonium, non possunt neque in novercam patres neque in vitricum matres secundum vitae tempus quamlibet facere largitatem aut in morte relinquere, nisi tantum quantum unus filius aut filia solus existens ex generante habet. Si vero multi filii sint et unusquisque aequalem habeat portionem, non amplius quam ad singulos venit, aut vitricus aut noverca

cap. XXVI § 1 Καὶ ὅτι ἐπὶ τούτων — εἰς εὐσέβειαν ἄγοντες (17) extant B¹ p. 196 Zach. — § 1 in. summam habet Anonymus Bodleianus (in Zachariae Ἀνέκδ.) p. 212.

cap. XXVII Ὅτι οὐ δύνανται — τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παισίν (16S, 29—169, 23) passim decurtata extant B¹ p. 196 Zach.

landa ita, ut aut integra ab initio irrita fiat alienatio aut integra valeat, aut ex parte quidem irrita fiat, ex parte vero consistat. Atque in his quidem lucris, quaecumque accipiunt parentibus ad secundas nuptias migrantibus, non curiose quaerimus, num heredes sint vel antea defuncti parentis vel postea defuncti, nec magis num alii heredes sint, alii non sint. Sed praemium hoc, sicuti prius diximus, eis datum ex aequo accipiunt ipsi quidem superstites, cum ipsis vero etiam eius, qui mortuus est, liberi, qui quidem genitoris partem capient. Ubique tamen ingratitude, quemadmodum etiam antea diximus, adversus tale lucrum impedimentum constituit eiusmodi filio. Nam leges contra ingratos latas non transgredimur, qui ita et parentes honoremus et liberos ad pietatem ducamus. Quomodo enim electionem prohibuimus et omnibus pariter talia praemia damus, ita quae ad ingratitude non tollimus. Manifestum autem est ingratum eum esse iudicandum, qui aut in utrumque parentem aut ulique in eum, qui posterior decessit, talis fuisse aperte demonstratur.

XXVII. Optime vero divae memoriae Leo reputasse nobis videtur quae ad donationes pertinent, quas in secundas nuptias conferunt qui eas contrahunt. Dicit enim, si ex priore matrimonio liberos habeant parentes, deinde ad secundum vel etiam ulterius coniugium migrent, non posse neque in novercam patres neque in vitricum matres ullam liberalitatem inter vivos conferre, neque in morte quicquam relinquere nisi tantum quantum unus filius filiae, si solus sit, a parente habet. Quodsi plures sint liberi et singuli aequam habeant partem, non plus quam ad singulos perveniat vel vitricum vel novercam acceptu-

1 τύχαις L¹ καὶ om. B¹ 4 δὲ δὴ M] δὴ LB¹ om. B² (quoque ε) 5 τοὺς om. B¹ 6 τῶν γονέων γάμου B² 6 λαμβάνουσιν M² 7 οἱ παῖδες add. LB 8 κληρονομοῦσιν — 8 μὲν bis scr. L 8 κληρονομοῦσιν] οἱ παῖδες odd. B¹ 7 ἢ om. B² 9 προτελευτῶντος B² 10 τοῦ δευτέρου — 9 τινὲς δὲ om. B² 10 δίδομεν τοῦτο, εἴτε κληρονομοῖεν εἴτε καὶ μὴ· καὶ τοῦτο B¹(2) 10 δίδομεν τοῦτο, καὶ B² δίδομεν τοῦτο L δίδομεν τοῦτο M 12 τὸ om. L 13 γεννήσαντος B¹ 14 καθὰ — εἶπομεν om. B² 19 καὶ πάσι] et denuo omnibus ε 19 τὸ] τὰ B 21 ἀχαρίστο· L¹ ἢ om. ε 23 γενέσθαι] τοιοῦτον γενέσθαι mavult Peimbach] ἀποδεδειγμένον B 27 φησὶ γὰρ] Cod. 5, 9, 6 pr. — 3 27 τοῦ om. M 29 τῆρ om. B² 31 τῆς om. B¹ 32 τι om. B² 33 ὁ om. B 35 ἴσον] τὸ ἴσον B¹

2 alienatione] aut perfecte alienatione add. R¹ 5 et super — 7 utrum heredes in spat. vac., existant — nec si alii heredes (8) in ras. suppl. V² 7 perscrutamur V pr. 8 existunt T extant R] aut] ad V] praemorientes R¹ 8 parentis a • secundum? V¹ 9 quidem om. V] heredes] fiant sive etiam non et ex hoc add. R¹ existant vulg. 10 damus eis hoc R] eis hoc damus V eis damus hoc vulg. 11 hoc] ex hoc R¹ 12 cum aut eis aut R¹ 13 partes R 15 huiusmodi R 16 tali • R¹ 18 educentes R] electiones? R¹ 20 de om. V] interimimus in ras. R², interiminus V 21 oportet R¹ 24 rubr. Qui ad secundas nuptias migraverit non habeat licentiam liberalitatem ullam conferre in novercam filiorum suorum vel vitricum ultra eam partem quae ad unumquemque liberorum ex substantia eius venerit R mg. 25 quae] quae R 27 habent RT] 30 temporis R¹ 33 filii om. R¹ sint RT] sunt V vulg. 34 habeat R] habet V vulg. 35 utrius V

1 commutanda V] committenda R vulg. 1] fortunae V¹

μένον ἢ ὁ πατρῶς ἢ ἡ μητρὶα παραλήγονται. Εἰ δὲ ἄνισα τὰ καταλειμμένα τυγχάνοι, τοσοῦτον ἀνάγκη μόνον εἰς τὴν μητρῴαν ἢ τὸν πατρῶν ἐρχεσθαι ἐξ οἰαδῆποτε φιλοτιμίας τοῦ γονέως, εἰς ὅσον ὁ τὸ βλαττον ἔχων παῖς ἐκ τῆς ἐκείνου περιουσίας λαμβάνει ἢ ἀπὸ τελευταίας βουλήσεως καταλειφθὲν ἢ καὶ ἐν ζωῇ δεδομένον· δηλαδὴ τῆς πρώτης τετάρτης, ἢννὶ δὲ τρίτης ἢ ἡμισείας κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον μοίρας πάντως τῶ παιδί καταλιπανομένης ἢ διδομένης, εἰ μὴ πάλιν ὁ τῆς ἀχαριστίας ἐναντιῶτο λόγος. Ταύτου τούτου φυλαττομένου καὶ ἐπὶ πάππου καὶ μίμης, καὶ προπάππου καὶ προμάμης, καὶ ἐγγόνων ἀρρέων ἢ θηλειῶν καὶ προεγγόνων ὁμοίως, εἴτε ὑπεξούσιοι τυχόν εἴτε ἐμαγκιπᾶτοι καθεστῆκοιεν, ἐκ τῆς πατρῴας ἢ μητρῴας κατιόντες σειράς. Καὶ τοῦτο διορίσας ὁρθῶς ἐπήγαγεν, ὅτι τὸ πλεόν τοῦ καταλειφθέντος ἢ δοθέντος ὅλως ἢ τῇ μητρῴᾳ ἢ τῶ πατρῴῳ ἀδανει μῆτε γραφὴν μῆτε καταλειφθὲν ἢ δοθὲν ἢ δωρηθὲν ἀρροσεῖ τοῖς παισὶ καὶ μεταξὺ τούτων μόνων ἐξίσις διαιρεθῆσεται. Τὸ γὰρ δεῖν καὶ τοὺς ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου παῖδας μετέχειν καὶ τούτων γέγραπται μὲν ἐπὶ τινος διατάξεως, οὐ μὴν καὶ ἡννὶν ἀρέσκει. Ἀλλὰ τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παῖσι, δι' οὓς καὶ παρατετῆρηται, διδόνθω μόνους· οὐδεμίᾳ μηχανῆς οὔτε δι' ὑποβολιμαίων προσώπων οὔτε κατ' ἄλλην αἰτίαν παραλαμβάνεσθαι δυναμένους. Τοῦτο δὲ τὸ περιττὸν διαίρησονται πρὸς ἀλλήλους οἱ κεχαρισμένοι παῖδες τοῖς γονεῦσιν, οἳ οὐκ ἀχαριστοὶ περὶ τούτους δεικνύμενοι καὶ ἀχαριστίας τοιαύτης ὑπέυθυνοι καθεστῆατες, ὅποῖαν οἱ νόμοι ζητοῦσι. τοὺς γὰρ τοιούτους καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀφελείας ἀφαιρούμεθα, μῆποτε τῆς ἐλπίδος ὑποφαινομένης τῆς ἐντεῦθεν κήσεως κατὰ τῶν γονέων χωροῖεν καὶ θρασυνοῦντο καὶ τοὺς τῆς φύσεως ἀτιμάζοιεν νόμους. πρὸδῆλον δὲ ὡς κἀνταῦθα, εἴ τις τούτων τελευτήσῃεν, εἰς οὓς τὸ περιττὸν ἐφέρετο, παίδων ὑπόντων, οἱ τοῦ τελευτήσαντος παῖδες τοῦτο λήγονται κατὰ μὲν τὸ οἰκίον πλήθος, πρὸς δὲ τὸ τοῦ τελευτήσαντος μέρος.

percipiant. Si vero inaequalia quae relinquuntur fuerint, tantum necesse est solum ad novercam aut vitricum venire ex quacumque largitate parentis, in quantum qui minus habet filius ex illius substantia percipit aut ex novissima voluntate dimissum aut in vita datum: quippe dudum quarta, nunc autem tertia aut media secundum nostram legem portione omnino filio relinquenda aut danda; nisi rursus ingratitude nis ratio contradicat. Hoc idem observando et in avo et in avia, et proavo et proavia, et nepotibus masculis aut feminis, et pronepotibus similiter, sive sub potestate forsam sive emancipati consistent, ex paterna vel materna linea descendentes. Et hoc decernens recte intulit quia, quod plus est in eo quod relictum aut datum est omnino aut novercae aut vitrico, ac si neque scriptum neque relictum aut datum vel donatum competat filiis et inter eos solos ex aequo dividitur. Ut oporteat namque ex secundis nuptiis filios participari etiam horum, scriptum quidem in quadam constitutione est, non tamen etiam nunc nobis placet, sed ex priori matrimonio filii, propter quos et observatum est, detur solis, nulla machinatione neque per suppositas personas neque per aliam causam interponi valente. Hoc autem quod plus est dividunt adinvicem grati filii parentibus, non ingrati circa hos approbati et ingratitudine huiusmodi obnoxii constituti, qualem leges quaerunt. Tales namque etiam hac utilitate privamus, ne forte propter spem huius possessionis contra parentes accedant et protervi sint et naturae iniurientur leges. Palam quoque est quoniam et hic, si quis horum moriatur, ad quos quod plus est deducebatur filiis existentibus, defuncti filii hoc accipient secundum propriam quidem multitudinem, ad defuncti vero partem.

ros esse. Sin vero inaequalia forte sint ea quae relicta sunt, tantum ad novercam vel vitricum ex quacumque liberalitate parentis solum perveniat necesse esse, quantum filius, qui minorem portionem habet, ex bonis illius sive ex ultima voluntate derelictum sive etiam inter vivos datum accipiat, ita nimirum ut quarta quae olim fuit, nunc vero tertia vel dimidia pars secundum nostram legem filio omnino relinquatur aut detur; nisi rursus ingratitude nis ratio obstet. Idemque hoc custodiendum etiam in avo et avia, et proavo et proavia, et nepotibus neptibusve pariterque in pronepotibus, sive in potestate forte sive emancipati sint, ex paterna vel materna linea descendentes. Atque hoc definito recte adiecit ut id, quod plus sit relictum vel datum omnino vel novercae vel vitrico, tamquam neque scriptum neque relictum vel datum vel donatum liberis competat et inter hos solos ex aequo dividendum sit. Nam etiam ex secundo matrimonio natos liberos in horum partem vocandos esse quamquam scriptum est in quadam constitutione, tamen nobis iam non placet. Sed liberis ex priore matrimonio natis, propter quos id etiam observatum est, detur solis: ita quidem ut nulla machinatio neque per interpositas personas neque ex alia causa adhiberi possit. Hoc vero quod abundat qui grati fuerunt erga parentes liberi inter se dividunt, non qui ingrati adversus eos probantur atque eiusmodi ingratitude nis obnoxii facti qualem leges requirunt. Tales enim etiam emolumento quod inde redundat privamus, ne forte spe affluente bonorum inde acquirendorum contra parentes surgant et procacius se gerant atque naturae leges despiciant. Manifestum vero est hic quoque, si quis eorum, ad quos id quod abundat deferebatur, defunctus sit liberis extantibus, liberos defuncti et pro numero suo et secundum defuncti portionem id accipienturos esse.

5 ἐλόχιστον B || 7 καὶ om. LB' || διδόμενον B' || 8 νόμον] nov. XVIII c. 1 || 9 μοίρας post δεδομένης coll. B' || τοῖς παισὶ B' || ἢ διδομένης om. B' || 10 λόγους ἐναντιοῦται B' || 11 τούτου] τὸν/αὐτοῦ L' || 13 ἢ] καὶ L' || καὶ B' || 14 ἐμαγκιπᾶτοι M] ἀντεξούσιοι LB' || 16 τὸ] τοῦτο B' om. B' || πλείον Scriverger || 18 μῆτε καταλειφθὲν μῆτε γραφὴν B' || 19 τούτων μόνων L' || 20 δεῖν] δῆ L' || 21 τοῦ MB' || om. LB' || παῖδας — 23 γάμου om. L' || καὶ om. B' || 22 διατάξεως] Cod. 5, 9, 9 nr. || 23 τοῦ om. B' || τῶν προτέρων γάμων L(2) || 24 διδοσθαι B' || 26 δυναμ*** L' || 27 τὸ om. L' || 28 οἱ] ὁ L' || 32 ὑποφαινομένης om. ε || 35 δὲ om. L' || 36 ὑπόντων — 38 πρὸς δὲ τὸ om. M' || ὑπόντων LB' || ὑπαρχόντων B'

1 relinquuntur V || 3 patris R || 4 illius] illi ut R¹ || 5 percipit R] percepit V vulg. || 6 quartam et tertiā R² (quarta et tertia restituit R³) || 7 nostram] mias R¹ || portione R³ vulg.] portiones R¹ portionem R² V || 8 relinquenda R³ V vulg.] relinquendi R¹ relinquendam R² || dandam R¹ || 10 et proavo] et om. RV || nepotibus] pronepotibus R¹ || 15 donatum est R¹ || 17 competat vulg. || eos] nos V¹ || soles R¹ || 19 participare R² || 20 quidem] qui? R¹ || 21 priore R vulg. || 22 filio R² || 23 neque per prius om. R¹ || 24 valent R¹ || 25 aut R¹ || quod om. V¹ || grati adinvicem V || filii praesentibus parentibus RV || 26 non] nam R || 27 huiusmodi R || quales V || legem R² || 28 talem R || namque etiam] namque et T' namque ex R leges (del. V³) V || 29 eius R¹ || 30 propterui sint V propterui sint R¹ || 34 multitudine I'

CAPUT XXVIII.

Ἐπειδὴ δὲ τοῖς μέτροι νῦν νόμοις ἀδιάκριτον ἐστὶ, πότε προσήκει τὸ πλεῖον θεωρεῖν, ἄρα κατὰ τὸν τῆς ἐπιδόσεως καιρὸν ἢ κατὰ τὸν τῆς τοῦ γάμου διαλύσεως, κράτιστον ἡμῖν ἔδοξεν εἶναι τὸν τῆς τελευταίας τοῦ δευτερογαμήσαντος γονέως παρατηρεῖν καιρὸν. γράφουσι μὲν γὰρ ἀνδρωποὶ καὶ ὧν ἔχουσι πλείονα, γράφουσι δὲ καὶ ἐλάττωα· αἱ δὲ ἐπισυμβαίνουσαι ἴσται τὰς ἐναντίας ἐκβάσεις ὡς ἐπίπαν ἐργάζονται. Ὡστε ἵνα μὴ περὶ τὰντα πλανώμεθα, τὸν καιρὸν ἐκείνον σκεπτεῖον καθ' ὃν ὁ δευτερογαμήσας τελευταῖος, καὶ τὴν ἀναλογίαν τὴν ἐκεῖθεν ληπτέον, καὶ πρὸς ἐκείνην τὸ πλεῖον σκοποῦντας ἀφαιρέσθαι τὸ ὑπερβαῖνον προσήκει καὶ τοῖς παισὶ προσνέμειν· ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιοῦτοις οὐ τῆς ἐξ ἀρχῆς δόσεως ἢ γραφῆς θεωρουμένης, ἀλλὰ τοῦ καλουμένου eventu σκοπομένου.

Quia vero hactenus legibus indiscretum est, quando conveniat quod plus est inspicere, utrum secundum oblationis tempus an certe matrimonii solutionis, optimum nobis visum est esse mortis binubi parentis 5 tibus observari tempus. Scribunt itaque homines et horum quae habent amplius, scribunt autem et minus, eventientes autem fortunae contrarios eventus saepius operantur. Unde ut non circa haec erremus, tempus illud considerandum est, secundum 10 quod binubus moritur, et portionem inde sumendam, et secundum eam quod plus est contemplantes auferre quod transcendit oportet et filiis applicare: in omnibus talibus non ab initio datione aut scriptura respicienda, sed qui vocatur eventus considerandus est.

CAPUT XXIX.

Ἄλλ' οὐδὲ ἐκεῖνο ἡμῖν παραλεπιτέον, ὅπερ ἑρθῶς ἔχειν Θεοδοσίος ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ὁ νέος διεταξάτο, φήσας ὅτι περ, ἐάν γυνὴ παιδοποιησάμενη πρὸς δεύτερον ἔλθοι γάμον κακῆσαν αὐτῇ γένοιντο παῖδες ἕτεροι, εἴτα καὶ ὁ δεύτερος ἀνὴρ τελευταῖος, τὰ μὲν αὐτῆς οἰκία πράγματα οἱ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γάμων παραλήγονται παῖδες ἀδιαθέτου τῆς μητρὸς τελευτώσης ἐξ ἴσης καὶ ὁμοιοτάτης διανεμήσεως· τὴν μὲντοι πρὸ γάμου δωρεάν ἐκατέρα γονὴ τὴν τοῦ οἰκείου λήφεται πατρός, καὶ ἐξ ὀλοκλήρου 20 μὲν οἱ τοῦ πρώτου γάμου παῖδες τὴν ἐκείνου κερδανούσι δωρεάν, ἐξ ὀλοκλήρου δὲ οἱ ἐκ τῶν δευτέρων φύντες σπερμάτων τῆς πατρὸς ἐκείνου γενομένης ἀπολαύσουσι φιλοτιμίας, κἂν εἰ μὴ πρὸς τρίτον ἐκείνη συνοικέσιον ἔλθῃ. τί γὰρ τοῦτο τοὺς προτέροις ἀνήσει; τί δὲ βασκαίνουσιν οἱ πρότεροι παῖδες τοῖς δευτέροις, εἰ μὴ κακῆνοι τρίτοις ἔβρισθησαν γάμοις; Καὶ ἀπλῶς ἐκάστη γονὴ τὴν τοῦ οἰκείου γονέως λαμβανέτω προγαμιαίαν δωρεάν, καὶ ὅλων τῶν πρώτων παιδῶν διὰ τὴν δευτερογαμίαν λαβόντων (καὶ) οἱ 35 δεῦτεροι πάντως αὐτὴν ἐχέτωσαν, κἂν εἰ μὴ τρίτοις ὀμίλησεν ἢ δευτερογαμήσασα γάμοις· ὥστε μὴ δοκεῖν

Nec illud quoque nobis relinquendum est, quod recte habendum Theodosius piae memoriae iunior constituit, dicens quia, si mulier filiis procreatis ad secundas veniat nuptias et exinde ei nascantur filii (alii), deinde etiam secundus vir moriatur, eius quidem proprias res ex ambobus matrimonii percipient filii intestata matre moriente ex aequa et similima divisione, antenuptialem vero donationem utraque soboles proprii percipiet patris, et ex solido quidem prioris matrimonii filii illius lucrabuntur donationem, ex solido quoque ex secundis nati seminibus ab illo facta fruentur munificentia, licet non ad tertium illa matrimonium venerit. Quid enim hoc prioribus prosit? quid autem inuideant priores filii secundis, si non et illi tertiis iniuriam passi sunt nuptiis? Et absolute unaquaque soboles proprii parentis accipiat sponsaliciam largitatem, et omnino prioribus filiis propter secundas nuptias accipientibus et secundi liberi modis omnibus eam habeant, quamvis quae secundas contraxerit nuptias, ad tertia minime

XXVIII. Quoniam vero legibus hactenus latis non distinctum est, quando id, quod plus est, spectari debeat, num tempore dationis an solutionis matrimonii, optimum nobis visum est tempus mortis parentis, qui secundas nuptias contraxit, observari. Scribunt enim homines iis quae habent plura, scribunt vero etiam pauciora: at qui incidunt casus contrarios ut plurimum exitus efficiunt. Itaque ne de iis erremus, illud tempus considerandum est quo is qui secundas nuptias contraxit moritur, et quae inde oritur portio sumenda, ac secundum illam quod plus sit considerantes auferre id quod excedit liberisque tribuere decet: neque in talibus omnibus datio aut scriptura ab initio facta spectanda, sed eventus qui vocatur considerandus est.

XXIX. Sed ne illud quidem nobis praetermittendum est, quod ita ut recte haberet Theodosius iunior piae memoriae constituit dicens, si mulier liberis susceptis ad secundas nuptias transierit indeque ei liberi alii nati sint, deinde etiam secundus maritus decesserit, propria illius bona liberos ex utroque matrimonio natos accepturos esse matre intestata defuncta ex pari atque aequabilissima divisione; ante nuptias donationem vero sui utramque subolem patris captivam, et in solidum quidem primi matrimonii liberos donationem illius lucraturus, in solidum autem ex secundo semine oriundos largitate ab illo profecta fructuros, licet illa ad tertium coniugium non migraverit. Quid enim hoc prioribus proderit? aut quid priores liberi secundis inuideant, si non illi quoque tertiis nuptiis iniuriam passi sunt? Et ad summam sui quaeque soboles patris ante nuptias donationem accipiat, et utique cum eam liberi propter secundas nuptias acceperint, secundi quoque omnibus modis eam habeant, licet quae secundo nupsit ad tertiis nuptias non transierit: ut in hac re non videantur fratri-

2 πότερον L || 7 γράφουσι δὲ καὶ ἐλάττωα om. B¹ || 8 ἐκβάσεις] τύχας B || 12 πλεῖον B¹ πλείστον L || 13 ἐπὶ ἐν B¹ || 15 eventu M] ἀποτελέσματος M s. v., LB || 16 παραλεπιτέον B²] παραληπτέον (παραλεπιτέον L¹) MLB¹ || 17 Θεοδοσίος] Cod. 5, 9, 4 || 18 παῖδας ποιησάμενη B || 19 ἔλθῃ B¹ || αὐτοὶ B¹ || 22 ἀδιαθέτου τῆς LB²] ἀδιαθέτου δὲ τῆς M || 23 τελευτησάσης B || διανεμήσεως B²] διανεμήσεως ἔσται ML || 24 πρὸς γάμον L || 26 πρώτων MLB] prioris ε || 29 πρὸ L¹ || ἐκείνη om. M || 34 πρώτων] prioribus ε || 35 καὶ add. Haloander ex ε || 37 ὥστε — 171,1 ἐλαττωσθαι om ε

1 rubr. Cuius temporis computatio spectanda sit. et quomodo superflua quantitas distribui debeat R mg. ||

uero om. V || 3 *solutione libri || 7 aut fortunae R¹ || cunctus R¹ || 8 operantur] Quod plus est tempore mortis binubi inspicitur add. R¹ || ut] et R¹ || 9 sq. quod secundum V || 10 porciones R¹ portio vulg. || sumenda vulg.; leg. sumendum? || 13 datione VT] donatione (s. v. al. datio) R² vulg., donationes R¹ || 14 considerandum R¹T || 17 habent R¹ || 18 quia om. R¹ || 20 alii filii vulg., alii om. RVT || 21 ex] eius R¹ || 22 ex qua et simili R¹ || 24 soboles om. R¹ || quidem — 26 ex solido om. R¹ || 26 natis R² || 27 tertiis R¹ || 28 Quid] Quod VR¹ || 29 quod V || 30 tertiis iniuriam] in tertiis iniuriam R² in ras. || 31 unaquaque R || 33 filiis prioribus V || 34 eam om. R¹, post habeant add. R² || habent VT || quamvis quam secundas contraxerit nuptias concipientibus ad tertia R¹

κατὰ τοῦτο τῶν ἀδελφῶν ἐλαττοῦσθαι. Ἐκ δὲ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας ταῦτο καὶ ἐπὶ πατέρων ἔστω δευτερογαμίωντων, καὶ φυλαττέσθω τοῖς μὲν ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παῖσι διὰ τὴν δευτερογαμίαν ἢ κερδανθεῖσα προῖξ, τοῖς δὲ δευτέροις τὰ ἐκ τῶν δευτέρων, κἂν εἰ μὴ πρὸς τρίτους ὁ πατὴρ ἀφίκετο γάμους.

1 Τα δὲ γε λοιπά, ὅποσα ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐκέρδανεν ἢ ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ ἐκ τῆς δευτερογαμίας, ἢ κατὰ ληγᾶτον τυχόν ἢ φιδεικόμισσον, οὐ μὴν εἰς τρίτους ἐληλύθασιν γάμους, ταῦτα συνανακραθέντα τῇ αὐτῶν περιουσίᾳ καὶ ὑπὸ τρίτων οὐ σαλευθέντα γάμων μενέτω παρ' αὐτοῖς ἀκίνητα, καὶ εἰς τὰς αὐτῶν ὡς οἰκεία διαδοχᾶς ἀφικνεῖσθω, καὶ παρὰ περιόντων ὄν βούλονται διοικεῖσθω τρόπον.

vota migraverit. Ex rerum vero consequentia hoc ipsum et in patribus sit secundo nuptias facientibus, et servetur ex priori quidem matrimonio filiis propter secunda vota lucrata dos, secundis quoque (ex secundis), licet non ad tertia pater venerit vota.

1 Reliqua vero quaecumque in talibus lucratus est pater aut mater ex secundis nuptiis, aut per legatum forsan seu fideicommissum, non tamen ad tertia venerunt nuptias, haec commixta eorum substantiae et a tertiis non mutilata matrimonii manent apud eos immota et ad eorum velut proprias successiones perveniant, aut etiam superstitibus quoque 15 volunt disponantur modo.

CAPUT XXX.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ κέρδη πανταχοῦ κατὰ τὴν τοῦ λόγου συνέχειαν εἰς τὰς ἀπὸ τελετῆς διαζεύξεις ἐνομοθετήσαμεν, βραχεῖ τινι λόγῳ κἀκείνο προστίθεμεν ὡς, ὅποσα κερδαναιεν οἱ γονεῖς ἑσπονδίων διαλυθέντων τοῦ γάμου, εἴτε bona gratia σταλέντι εἴτε καὶ ἄλλως, εἴτε κατὰ προκοῖς εἴτε κατὰ προγαμίας δωρεῖς πρόσφασιν, ταῦτα κατὰ μίμησιν τῶν ἀπὸ τελετῆς κερδῶν ἅπαντα φυλαττέσθω τοῖς παῖσι. ταῦτο τοῦτον φυλαττομένον καὶ ἐπὶ τῶν ἀπροικίων γαμητῶν, ἐνθα ἢ παρ' ἡμῶν τεθεῖσα διάταξις τὴν προπέτειαν ἐτιμωρήσαστο. Καὶ οὐ διαφερόμεθα, παρὰ τίνος αἰτίαν ὁ γάμος τῷ ἑσπονδίῳ διαλύεται. ὅπως δὴ ποτε γὰρ ἂν ἔχοι τὸ πρᾶγμα, φυλάττεται καὶ ἐπ' ἐκείνων τὸ κερδανθέν τοῖς ἐκ τῶν γάμων ἐκείνων παῖσιν, ἐξ ὧν προήλθον οἱ παῖδες, εἴτε οἱ πρώτοι 30 διελύθησαν γάμοι ἑσπονδίων εἴτε καὶ οἱ δεῦτεροι, κἂν εἰ τρίτος οὐκ ἠκολούθησε γάμος.

CAPUT XXXI.

Τὰ δὲ περὶ αὐξήσεων ἢ μειώσεων προικῶν ἢ προγαμίων δωρεῶν εἰρητὰ μὲν τισι τῶν ἐμπροσθεν νόμων, ἡμῖν δὲ ἐξέλιγασται τελεωτέρον, οἷ γε καὶ 35 συναρσώτων τῶν γάμων τὰς διὰ τὸν γάμον δωρεὰς οὐκ αὐξέσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀρχῆς διδοσθαι

De augmentis autem aut deminutionibus dotium aut antenuptialium donationum dictum quidem est aut aliquibus prioribus legibus, a nobis autem perscrutatum perfectius est, qui etiam consistentibus matrimoniis propter nuptias donationes non augeri solum,

bus inferioris esse. Ex rerum vero consequentia idem etiam de patribus secundas nuptias ineuntibus obtineat, serveturque liberis quidem ex priore matrimonio natis propter secundas nuptias dos lucrata, secundis vero liberis quae ex secundis nuptiis redundat, licet ad tertium matrimonium pater non venerit.

1 Reliqua vero, quaecumque in talibus pater vel mater ex secundis nuptiis vel per legatum forte vel fideicommissum lucrati sunt, nec tamen ad tertia transierunt nuptias, haec bonis eorum commixta neque per tertium matrimonium concussa apud ipsos immota maneat, et tamquam propria ad ipsorum successores perveniant, atque dum supersunt quo voluerint modo administrantur.

XXX. Quoniam vero de lucris secundum orationis continuitatem omni ex parte in disiunctionibus, quae per mortem fiunt, sancimus, brevi mentione hoc quoque addimus: ut, quaecumque parentes matrimonio per repudium soluto, sive bona gratia misso sive etiam aliter, aut dotis aut ante nuptias donationis nomine lucrati sint, haec ad imitationem lucrorum quae per mortem obveniunt omnia liberis serventur. Atque hoc idem etiam servetur in indotatis uxoribus, ubi constitutio a nobis lata temeritate puniuit. Nec distinguimus, ex cuius culpa matrimonium repudio solutum sit. Utcumque enim se res habeat, in illis quoque id, quod lucrifacitum est, liberis illius matrimonii, unde liberi illi procreati sunt, servatur, sive primae nuptiae repudio solutae sint sive etiam secundae, licet tertium matrimonium secutum non sit.

XXXI. De augendis vero aut deminuentibus dotibus vel ante nuptias donationibus dictum quidem est in quibusdam legibus antea latis, a nobis vero res perfectius elaborata est, quippe qui etiam praesentia matrimonio ut propter nuptias donationes non solum augeantur, sed etiam ut ab initio fiant prae-

2 πραγμάτων] προγαμίον M || 3 μὲν om. B' || 5 τοῖς δευτέροις δὲ B' || τῶν δευτέρων? Zochoriae || 6 εἰ] ἢ L¹ || 9 ἢ prius om. LB || 10 φιδεικόμισσον M φιδικόμισσον B' φιδικόμισσον L || 12 οὐ om. B || 14 οἰκεία MB] οἰκείας B' οἰκείας L² εἰκίας L¹ || καὶ] aut etiam ε || παρὰ om. B' || del. L² || περὶ ὄντων L¹ περὶ ὧν τὸν L² || 18 βραχὺ L || 19 κερδαναιεν M] κερδαναιεν LB || ἑσπονδίων M] διαζυγίῳ LB (idem v. 13. 17) || 20 βοναγορατία L ἀγαθῆ χάριτι L s. v., B || σταλέντι Heimbach] σταλέντος libri || 22 τῶν] τὴν L || 23 ταυτοῦ — 26 ἐτιμωρήσαστο om. LB || 25 διάταξις] Cod. 5, 17, 11 (cf. supra cap. 18) || 30 οἱ] εἰ L¹ || 31 διεληλύθησαν L || 35 τελεωτέρον B'

1 vero om. V || 2 secundas vulg. || 3 et om. R || 4 nota secunda R || luca R¹ || ex secundis addidit Berkus || 8 rubr. Si legatum uxori maritus reliquerit uel contra R mg. || 11 venerit V || substantiae — 23 super indotatis mulieribus (sic) scr. R² in ras. 1 versusum || 13 propria vulg. || 14 superstitibus RV¹] a superstitibus V³ vulg. || 16 rubr. Si repudio matrimonium solutum sit, quid statui oporteat de lucris nuptialibus R mg. || ubi V] frequentiam] an leg. consequentiam? || 18 addicimus V || 20 per om. V^o || 21 largitatis] donationis T || 24 paucitatem R¹ || 28 sq. filiis — filii post super illis (v. 27) coll. V || 30 secund. V¹ || non] nec R || sunt R || 33 rubr. De augenda uel diminuenda dote uel propter nuptias donatione mg. || 37 augere R'

προσετάξαμεν, καὶ ὡσπερ αὐξῆσαι συνεχωρήσαμεν, οὕτω καὶ μειοῦσθαι τῶν συνελθόντων βουλομένων ἐφήκαμεν. Ἀλλὰ τοῦτο, τὸ τῆς μειώσεως φάμεν, εἰ δευτέρος γένουτο γάμος, οὐκ ἐφήσομεν (ἵνα μὴ τι τῆ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως προσκρούσασιν διατάξει), ἥνικα παῖδες ἐκ τοῦ προτέρου γένουτο γάμου. Εἰ γὰρ ἀμετρον ἐπιδοίη τὴν προίκα ἢ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν ὁ γονεὺς ἢ ἑτερόν τι φιλοτιμήσαιο, εἴτα συναισθόμενος, ποῖ φέρεται τὰ τοῦ νόμου, συσταίλει τὸ γεγόμενον καὶ ἐλαττώσει τὴν προίκα ἢ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, οὐκ ἐτι κέρδος ἔσται τοῖς παισὶ τὸ δοθῆν, ἀλλ' ἐξέσται κερδαίνειν ἢ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, τῶν παιδῶν κατὰ τοῦτο ἀδικουμένων.

CAPUT XXXII.

Εἰ δὲ μόνον οὐσοῦφρονκτον πραγμάτων ἢ ὁ ἀνὴρ 15 τῇ γαμητῇ ἢ ἡ συνοικοῦσα τῷ γήμαντι κατὰ τελευταίαν δολὴ βούλησιν, ὁ μὲν πρὸ ἡμῶν ἔλεγε νόμος, εἰ πρὸς δευτέρους ἀφίκοντο γάμους ἢ ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ, ἀντίκα τῆς καταλειφθείσης χρήσεως ἐκπίπτειν, ὡσπερ πρότερον ἐξέπιπτον τῆς δεσποτείας, καὶ παρα- 20 χορήμα τοῖς παισὶν αὐτὴν ἀποκαθίστασθαι, εἰ δὲ ἀνήβοι τυχόν οἱ παῖδες εἴεν, καὶ μετὰ τῶν ἐν μέσῳ καρπῶν τοῦτο γὰρ ἐδόκει τῷ νόμῳ. Ἡμῖν δὲ οὐ σφόδρα τοῦτο ἤρασαν, ἀλλὰ βουλόμεθα, κἄν ἡ χρῆσις δοθῆι, ἢ κατὰ φιλοτιμίαν ἢ μόρτις καῦσα δωρεᾶς 25 γενομένης ἢ καὶ inter vivos ἐν οἷς ἐξέσται καὶ δωρεῖσθαι, ἢ καταλειφθείη, καὶ ὁ λαβὼν εἰς δευτέρους ἀφίκοιτο γάμους, μῆνειν καὶ οὕτω τὴν χρῆσιν, ἀρχὴ οὐ περιῆ ὁ τοῦτον ἔχων τὸν οὐσοῦφρονκτον· εἰ μὴ ἤ- τως αὐτὸς ὁ τὴν δωρεάν, ὡς εἴρηται, πεποιήμενος ἢ 30 ὁ τοῦτον καταλιπών, εἴτε ἀρχὴν εἴτε θήλειαν, φήσεις βούλεσθαι πρὸς δευτέρους ἀφικνουμένον γάμους τοῦ τὸν οὐσοῦφρονκτον λαβόντος λύεσθαι τε αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπανυστρέφειν δεσποτείαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τῶν κατὰ φιλοτιμίαν δεδομένων φάμεν. 35

cap. XXXII—XXXIV decurtata exhibet B¹ p. 197 Zach.

ceperimus, et quemadmodum ut augcantur concessimus, ita etiam ut deminuantur, si coniuges voluerint, permiserimus. Verum hoc (de diminutione loquimur), si secundum matrimonium factum sit, non permittemus (ne quid Leonis pia memoriae constitutionem offendamus), ubi liberi ex priore matrimonio nati sunt. Nam si immodicam dotem vel ante nuptias donationem parens dederit vel aliud quid largitus sit, deinde animadvertens, quo tendat ratio legis, contraxerit quod actum est et dotem vel ante nuptias donationem deminuerit, non iam quod datum est liberis lucro erit, sed vel vitrico vel novercae lucrari licebit, ut liberi in hac re laedantur.

XXXII. Si vero solum usumfructum bonorum aut vir uxori aut coniux marito per ultimam voluntatem dederit, quae ante nos erat lex dicebat, si vel pater vel mater ad secundas nuptias venerint, eos statim relicto usufructu privari, quemadmodum antea dominio privabantur, et illum confestim liberis restitui, si vero impuberes forte liberi essent, etiam cum fructibus mediū temporis; hoc enim legi videbatur. Nobis vero hoc non admodum placuit, sed volumus, etiamsi usufructus datus sit sive ex largitate sive mortis causa donatione facta sive etiam inter vivos, quatenus donare licet, sive relictus sit, et qui eum accepit ad secundas nuptias venerit, etiam sic usumfructum manere quoad superstes sit qui hunc usumfructum habet: nisi ipse qui donationem, uti dictum est, fecit vel illum reliquit, sive masculus sive femina, expresse dixerit velle se ut, si ad secundas nuptias transierit qui usumfructum accepit, ille et solvatur et ad proprium dominium revertatur. Sed haec quidem de iis dicimus quae ex largitate data sunt.

1 προσετάξαμεν κτλ.] Cod. 5, 3, 19. 20 || 3 τὸ om. M || 4 ἐφήσομεν] reperimus (i. e. ἐφείσαμεν) ε || τι om. B¹ || 5 Λέοντος] τοῦ Λέοντος B || 6 διατάξει] Cod. 5, 9, 6 || 10 γινόμενον B || 11 οὐκ ἔσται κέρδος B¹ || 12 ἐξέσται] ἐξέσται L¹ ἐξέσθαι L² (in marg. ἀλλὰ κερδήσει μὲν . . . τὸ τὴν ὑπόχρεσιν δεξιόμενον] πρόσωπον· ἀναγκα[σθῆσεται?] δὲ τῷ παιδί τῷ ἐλατ[τον] ἔχοντι τοσοῦτον διδ[όναι] add. L²) || τῶν πατρῶων L¹ || 15 οὐσοῦφρονκτον πραγμάτων M] χρῆσιν καρπῶν ἢ πραγμάτων L χρῆσιν πραγμάτων B || 16 τῇ γυναικὶ B¹ || 17 νόμος] Cod. 5, 10, 1 || 18 ἀφίκοιτο L¹ || 19 ἐκπίπτει L || 20 ὡσπερ καὶ (καὶ τὸ B¹) πρότερον B || 22 εἴεν οἱ παῖδες B || τῶν ἐμμεσῶ L || 24 ἢ] εἰ B¹, om. L || 25 ἢ κατὰ] ἢ om. ε || μόρτις καῦσα M] θανάτου αἰτία LB || 26 γινόμενης B || ἢ καὶ] et ε || inter síouy M ἐν ζῶῃ LB || 27 ἢ] L] εἰ B¹, om. M (cf. Julian. cap. 150 in.) || 29 ταύτην B || ἔχων τὴν χρῆσιν LB || 30 αὐτὸς] αὐτῇ L, om. B¹ || ὡς εἴρηται om. B¹ || πε-

sed etiam a principio dari praecepimus, et sicut augeri permisimus, ita quoque minui contrahentibus volentibus concessimus. Sed hoc, quod de diminutione dictum est, si secundae fiant nuptiae, non permittemus (ut non aliquo modo Leonis pia memoriae offendamus constitutionem), cum filii ex prioribus fuerint nuptiis. Si enim immensam obtulerit dotem aut antenuptialem donationem parens aut aliud aliquid largiatur, deinde sentiens, quo ferat lex, abbreviet quod factum est et deminuat dotem aut antenuptialem donationem, nequaquam lucrum erit filiis quod datum est, sed licebit lucrari aut vitricum aut novercam, filiis secundum hoc laesis.

Si vero solum usumfructum rerum aut vir uxori aut coniux marito per novissimam dederit voluntatem, ante nos quidem dicebat lex, si ad secundas venirent nuptias aut pater aut mater, statim relicto usu cadere, sicut prius cadebant proprietate, et repente filii illum restitui, si vero impuberes forsitan filii fuissent, etiam cum mediū temporis fructibus. Hoc enim videbatur legi; nobis autem non satis hoc placuit: sed volumus, vel si usus detur per largitatem aut mortis causa donationem factam, et inter vivos, in quibus licet etiam donari, si relinquatur, et accipiens ad secundas veniat nuptias, manere sic quoque usum, donec supersit qui hunc habet usumfructum, nisi expressim ipse qui donationem, sicut dictum est, fecit aut hunc reliquit, sive masculus sive femina, dixerit velle ad secundas veniente nuptias eo, qui usumfructum accepit, solvi eum et ad suam reverti proprietatem. Sed haec quidem de his quae per largitatem dantur dicimus.

ποιηκὸς B¹ || 31 ταύτην B || φήσοι MLB || 32 sq. τοῦτον οὐσοῦ τον χρῆσιν φρονέκταν L¹ τοῦ τὴν χρῆσιν L² B || 33 αὐτῇ B || 35 διδομένων LB (cf. ε)

1 praecepimus vulg.] praecipimus RVT || et] set et R¹ || 3 concessibus R¹ || de diminutione V deminutionem R || 6 constitutiones R¹ || 8 aliud om. V, aliquid om. R || 9 abbreviat R¹ || 10 aut om. R¹ || 11 neque lucrum (luctum R¹) R || 12 dictum est V || 15 rubr. De usufructu uxori a marito relicto relicto (sic) vel contra R mg. || vir] ei in R¹ ὕ•••••t V¹ || 16 coniux R³ V³ || 18 veniret R vulg. || 20 impubere R¹ || 23 vel] ut (sit V^a) V || usufructus vulg. || 24 donationes R¹ || et] aut Beckius, aut et Heimbachius || 25 si om. vulg. || relinquatur R¹ || 28 expressum R¹ || 29 set om. R¹ || 31 nuptias veniente eo R || solua R¹ || 32 Sed] rubr. Si usufructus dotis nomine vel propter nuptias donationis causa constituitur R mg. || 33 his quae] his quae qui R¹ his qui R²

CAPUT XXXIII.

Εἰ μέντοι ἐν προκίῳ ἢ προγαμαίᾳ δωρεᾷ πραγμά-
των οὐσούφροντος δοθῆναι, οὐδὲν παντελῶς καινίζο-
μεν, ἀλλὰ τὸ ἥδη νενομοθετημένα κρατεῖται, καὶ με-
νέται παρὰ τοῖς εἰληφόσιν ἀχρις οὐ περιώσιν, κὰν εἰ
μυριάσις ἐναντίον τι βουληθεῖεν οἱ τελευτήσαντες. τὸ
γὰρ ἐκ τοῦ νόμου δεδομένον κέρδος ιδιότης ἀφελέσθαι
παντάσας οὐκ ἰσχύσει.

CAPUT XXXIV.

Ἐπειδὴ δὲ ὅλως εἰς μνήμην τῶν περὶ τοῦ οὐσου-
φροντου νόμων ἀφικόμεθα, κἀκεῖνο προαναμῖξαι
τῷ νόμῳ καλόν, ὅπερ τισὶν ἐμπροσθεν εἰρηται δια-
τάξασιν, ὡς πάντων ὁ πατὴρ τῶν εἰς τοὺς παῖδας
ἀφικνουμένων εἴτε ἐκ μητρῶας σειρᾶς εἴτε ἐκ γαμικῆς
τῶν παιδῶν αἰτίας εἴτε ἀλλαχόθεν τὸν οὐσούφροντον
ἔχει, κὰν εἰ πρὸς δευτέρους ἔλθοι γάμον. τὴν γὰρ
χορηγίαν αὐτῶ ἀχρὶς οὐ περιῆ μένειν ἀδιάπτωτον καὶ
οἱ πρὸ ἡμῶν ἀπαντες βουλονταί νόμοι καὶ ἐπὶ τοῖς
μητρῶσι καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἀπασι, καὶ ἡμεῖς σύμ-
φραμεν. ὁ δὲ τῶν castrensiῶν καὶ quasicastrensiῶν
πεκουλίων ἐξηγήσθω λόγος

CAPUT XXXV.

Μήτηρ μέντοι δωρησαμένη τι τῷ παιδί τῶν οἰ-
κείων εἴπερ εἰς δευτέρους ἔλθοι γάμον, οὐκ ἂν δύ-
ναίτο κατὰ πρόφρασιν ἀχαριστίας τὸ δεδομένον ἀνα-
τρέπειν. οὐ γὰρ ἐκ καθαρᾶς δοκεῖ γνώμης τὴν ἀχα-
ριστίαν εἰσαγεῖν, ἀλλὰ τὸν δεύτερον γάμον ἐννοοῦσα
ἐπὶ ταύτην ἔλθειν τὴν σκήνην προσέληπται. πλὴν εἰ
μὴ καθαρῶς ὁ παῖς ἢ περὶ τὴν ζωὴν αὐτὴν ἐπιβου-
λεύων τῇ μητρὶ ἢ χειρᾶς ἐπιβάλλων ἀσεβεῖς ἢ περὶ
τὴν τῆς οὐσίας ὅλης ἀφαιρέσειν πράττων τι κατ' αὐ-
τῆς ἀποδεικνύοιτο.

CAPUT XXXVI.

Οὐ μὴν συγχωροῦμεν ταῖς γυναίξι πρὸς δεύτερον
ἀφικνουμέναις γάμον εἰ βούλεσθαι ταῖς τῶν πρό-

Si autem in dote aut in sponsalicia largitate rerum ususfructus detur, nihil penitus innovamus, sed dudum sancita teneant, et maneat apud accipientes donec vivunt, licet decies milies contrarium aliquid 5 velint morientes. Quod enim ex lege datum est lucrum privatus auferre modis omnibus non valebit.

Quoniam omnino ad memoriam de usufructu legum venimus, illud quoque misceri legi bonum est, quod tribus pridem dictum est constitutionibus: quia omnium pater horum, quae ad filios veniunt sive ex materna linea sive ex nuptiali filiorum causa sive aliunde, usumfructum habet, licet ad secundas veniat nuptias. Usus namque eorum, donec vivunt, manere sine casu etiam ante nos omnes voluit leges et in maternis et in aliis omnibus, et nos simul dicimus. Castrensiū vero et quasicastrensiū peculiorum excipiatur ratio.

Mater tamen donans aliquid filio de suo si ad secundas venerit nuptias, non poterit per occasionem ingratitudinis revocare quod datum est. Non enim ex pura videtur voluntate ingratitudinem introducere, sed secundas nuptias considerans ad hanc venisse cogitationem putabitur. Nisi tamen aperte filius aut circa vitam ipsam insidians matri aut manus inferens impias aut circa substantiae totius ablationem agens adversus eam aliquid declaretur.

Non tamen permittimus mulieribus ad secundas venientibus nuptias adhuc velle priorum maritorum

cap. XXXIV Πάντων τῶν (11).... ex B excerptum extat in tractatu de peculii (Heimbach *Ἀνέκδ.* II. p. 253)

XXXIII. Si tamen in dotem vel ante nuptias donationem rerum ususfructus datus sit, nihil plane innovamus, sed quae iam sancita sunt obtineant, et apud eos, qui eum acceperunt, maneat quoad superstitēs sunt, etsi sescenties contrarii quid voluerint defuncti. Lucrum enim ex lege datum privatus auferre nullo pacto valebit.

XXXIV. Quoniam vero omnino ad mentionem legum quae de usufructu agunt delati sumus, illud quoque admiscere legi par est, quod anterioribus quibusdam constitutionibus dictum est: ut pater rerum omnium, quae ad liberos sive ex materna linea sive ex nuptiali causa liberorum sive aliunde pervenerunt, usumfructum habeat, etiamsi ad secundas venerit nuptias. Usumfructum enim ei quamdiu superstes est manere integrum tam in maternis quam in ceteris omnibus et omnes ante nos latae leges volunt et nos consentimus. Castrensiū tamen et quasicastrensiū peculiorum ratio excipiatur.

XXXV. Mater tamen quae filio ex suis rebus aliquid donavit, si ad secundas venerit nuptias, non poterit sub praetextu ingratitudinis quod datum erat revocare. Neque enim ex puro consilio ingratitudinem allegare videtur, sed secundas nuptias respiciens ad hunc praetextum venisse praesumitur. Nisi vero manifesto probetur filium vel ipsi matris vitae insidias struere vel manus impias ei inferre vel ad substantiam universam auferendam aliquid contra ipsam moliri.

XXXVI. Neque vero concedimus mulieribus ad secundas nuptias transeuntibus, ut priorum mari-

1 προκίον L¹ || 2 οὐσούφροντος M¹ | χρῆσις ἢ καρπῶν L | χρῆσις B || δοθῆναι B¹ || οὐδενὶ LB¹ || 4 περιώσιν] περιέσι B¹ | περιέσι B¹ || 7 ἰσχύσει M¹ B¹ | ἰσχύσει M¹ LB || 8 τοῦ οὐσου ἦγον τῆς χορηγίας φρονουτου L | τῆς χορηγίας B || 10 τισίν] tribus (i. e. τρισίν) ε || διατάξασιν] Cod. 6, 61, 6 § 1 (cf. id. 8). 60, 4 || 12 εἴτε καὶ ἐκ μητρῶας L || 13 τὴν χορηγίαν B || 14 ἔλθῃ B¹ || 15 αὐτῶ] αὐτῶν L ε || 18 καστρεσιῶν καὶ quasicastrensiῶν M | καστρεσιῶν καὶ κουάσι καστρεσιῶν Ath., καστρεσιῶν καὶ ὡσανεὶ (κουάσι B²) καστρεσιῶν Theod., B² | ιδιοκτιῶν καὶ κουασικαστρεσιῶν L | ιδιοκτιῶν καὶ οἰονεὶ ιδιοκτιῶν B¹ | ιδιοκτιῶν B¹ || 19 λόγος] καὶ ἑτέρων τινῶν add. LB || 20 Ἡ μήτηρ B || 24 τὸν om. L^a || 25 σκέψιν B || 26 περὶ πῶρ L¹ || 27 ἐπιβάλλων B¹ || 28 αὐτῆς] ταύτης L || 29 ἀποδεικνύται B¹ | ἐπιδεικνύοιτο B¹ || 31 πρότερον MB¹ | πρότερον LB¹

3 sanctitas R¹ || et maneat R¹ || et maneat R² T vulg., om. V || 4 uiueret R¹ uiuerent R² || milium V || aliquid om. V || 5 morientes] Si qua suscepta legitimorum (legatorum R^a) naturaliumve tutela contra sacramentum secundo nubuit, subiacebit penis inflictis et illi quam (sic) nubuit infra tempus luctu praestitutum add. R¹ || Quid R¹ || legem R¹ || 8 rubr. De rebus maternis uel nuptialibus lucris quae ad filiosfamilias pervenerunt. et de castrensi et quasicastrensi peculio R mg. || Quoniam] vero add. vulg. || meriam R¹ || 10 tribus] bonum est add. R^a || est dictum R || 11 quia V] quod R vulg. || 14 eorum om. R¹ || 15 mane V¹ || etiam post annum annos omnes R¹ || 17 uero et quasicastrensiū om. R¹ || peculiorum V] iam peculiorum R vulg. || 20 rubr. Si mulier res quas liberis donavit quasi ab ingratitis post secundas nuptias reuocare maluerit R mg. || tamen om. V || de del. R³ || si] sed V¹ || 21 nuptias uenerit V || 23 uidetur ex pura R || uoluntate et gratitudinem R¹ || 25 cognationem uenisse R², cogitationem, om. uenisse R¹ || 27 totius •• ablationem V || 28 oblationes R¹ || adversus] ad R¹

1 sponsalitiā largitatē usus rerum usufructus (sic) V ||

τερον συνοικησάντων ἀξίαις ἢ προνομίοις χρῆσθαι, ἀλλ' εἰς ὅλον ἂν μετὰ τὸν πρότερον ἀφίκοντο γάμον, ἐκείνον στεργέτωσαν τὴν τύχη. ἢ γὰρ τῶν ἐμπροσθεν ἐπιληλησμένη οὐκ ἂν αὐτὸς ἐκ τῶν ἐμπροσθεν βοηθοῖτο.

dignitatibus aut privilegiis uti: sed ad quale post priorem venerunt matrimonium, illius amplectantur fortunam. Quae enim priorum oblita est, non rursus ex prioribus adiuvabitur.

5

CAPUT XXXVII.

Χαρίεν δὲ κἀκεῖνο καὶ οὐδὲ εὐσεβείας ἔξω τῶ τῆς θείας λήξεως Ἀλεξάνδρου πρὸς πολλοῖς ἑτέροις τῶν ἀρχαίων νομοθετῶν διώριστα, ὥστε, εἴ τις ἐλευθερώσειε θεράπαιναν, εἴτα ἀγάγοιτο αὐτὴν γαμετῆρ, ἢ δὲ αἷς εἴκοιεν ὑπερμαζωσά τε καὶ τρυφῶσα διαλυσοῖε 10 τὸ πρὸς τὸν ἐλευθερωτῆρ συνοικέσιον, οὐκ ἐφήσειν ὁ νόμος πρὸς δευτέρους γάμους ἐλθεῖν ἀκοντος τοῦ πρότερον γήμαντος, ἀλλὰ τὸν ἐφεξῆς γάμον πορνεῖαν ἡγεῖται καὶ φθοράν, ἀλλ' οὐ γάμον οὐδὲ συνάφειαν, ἐξ ἧς ὕβρις οὐκ ἐντραπέτῃ τῶ τῆν ἐλευθερίαν ἐπιθῆντι 15 προσγίνεται.

Iueundum quoque illud et non extra pietatem a divae memoriae Alexandro super alios plurimos antiquorum legislatorum determinatum est, ut si quis manumiserit ancillam, deinde eam ducat uxorem, at illa ut videtur elata et epulata solverit circa manumissorem matrimonium, non sinit lex ad secundas nuptias venire invito priore marito, sed deinceps nuptias fornicationem iudicat et corruptionem, sed non nuptias nec matrimonium, ex quo iniuriae non 15 decentes ei, qui libertatem imposuit, fiunt.

CAPUT XXXVIII.

Ταῦτο δὲ δὴ βασιλέως κἀκεῖνο εὐρόντες ἄξιον τῆς ἐαυτῶν ἡγήσασθε μέρος ποιήσασθαι νομοθεσίας ὡς, ἐπειδὴ πάντων ἢ μήτηρ ἀξιοπιστοτέρα πρὸς τὴν τῶν παιδῶν ἀναγωγὴν ἐδόκει, δίδωσιν αὐτῇ καὶ τοῦτο ὁ 20 νόμος, εἰ μὴ πρὸς δευτέρους φοιτήσειε γάμους.

Eius quoque principis illud quoque invenientes dignam putavimus partem nostrae facere sanctionis: quoniam omnium mater fide dignior ad filiorum educationem videbatur, dat ei etiam hoc lex, nisi ad secundas accesserit nuptias.

CAPUT XXXIX.

Τὰς δὲ δὴ προίκας, αἷς ἂν λάβοιεν οἱ συνοικοῦντες, οὐ δώσουσι προχείρως ταῖς γυναῖξι συνεστώτων ἐπι τῶν συνοικέσιον, πλὴν ἐξ αἰτιῶν αἷς ὁ νόμος ἡοῖσθησεν. ἐπειτοίγε εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν, μίμησις δα- 25 ρεῖας τὸ γενόμενον αὐτόθεν εἶναι δοκεῖ· καὶ εἴ τελευτήσειεν ἢ γυνή, καὶ ἀναλήγονται τὰς προίκας οἱ δεδωκότες αὐτὰς ἀώρως ταῖς γυναῖξιν ἄνδρες παρὰ τῶν κληρονόμων τῶν γυναικῶν μετὰ τῶν ἐν μέσῳ καρπῶν, αὐτοὶ τε καὶ κληρονόμοι αὐτῶν, καὶ ἔξουσιν 30 εἰς κέρδος κατὰ τὸ συμπρωρημένον. καὶ εἰ πρὸς δευτέρους ἀφίκοντο γάμους οἱ ἄνδρες, φυλάξουσιν ἀνεκποίητα ταῦτα τοῖς παισὶ, τοῦτο δὲ τὸ καθ' ὅλου διατεταγμένον. Εἰ μέντοι μὴ τύχοιεν λαβόντες οἱ

Dotes autem, quas acceperint contrahentes, non dabunt facile mulieribus consistentibus adhuc matrimonii, nisi tamen ex causis quas lex numeravit; alioquin, si quid tale gesserint, instar donationis quod agitur hoc ipso esse videtur: et si moriatur mulier, et recipient dotes qui dederunt eas immature mulieribus mariti ab heredibus mulierum eum medii temporis fructibus, ipsi et heredes eorum, et habebunt in luerum secundum pactum. Et si ad secundas venerint nuptias viri, servabunt sine alienatione haec filiis, hoc videlicet quod generaliter constitutum est. Si vero non contigerit accipere contrahentes dotes

cap. XXXVII summarium habet Nomoc. L tit. 42 ex Athan.

torum dignitatibus aut privilegiis uti adhuc velint, sed ad quaecumque post prius illud matrimonium transierint, illius conditione acquiescant. Quae enim priorum oblita est, non rursus ex prioribus emolumentum quid habebit.

XXXVII. Illud quoque gratum ac ne pietatis quidem expers a divae memoriae Alexandro post alios multos veterum legislatorum definitum est: ut, si quis ancillam manumiserit eamque postea uxorem duxerit, illa vero videlicet animo intumescens et luxurians solverit coniugium cum manumisso, non permittat ei lex ad secundas nuptias venire invito priore marito, sed insequens matrimonium pro meretricio et stupro habeat nec vero pro matrimonio aut coniugio, per quod quidem contumelia indecora is qui libertatem impertiit afficiatur.

XXXVIII. Ab eodem autem imperatore illud quoque lucrati dignum existimavimus quod partem legislationis nostrae faceremus: ut quoniam mater omnibus fiducia dignior ad liberorum educationem credebatur, id quoque lex ei tribuat, nisi ad secundas migraverit nuptias.

XXXIX. Dotes vero, quas mariti acceperint, non facile reddent mulieribus constante adhuc coniugio, nisi ex causis quas lex enumeravit. Alioquin si quid eiusmodi fecerint, instar donationis eo ipso esse videtur quod factum est; atque si mulier decesserit, et recipient dotes qui eas intempestive uxoris restituerunt mariti ab heredibus uxorum una cum fructibus medii temporis tam ipsi quam heredes ipsorum, et lucri facient secundum pactum. Et si viri ad secundas venerint nuptias, haec non alienata liberis servabunt, id quod quidem in universum constitutum est. Quodsi forte mariti non acceperint dotes con-

1 ἢ τοῖς προνομίοις χρῆσασθαι B || 2 ἀφίκοντο B' || 3 ἐκείνοι? L' || 6 cap. XXXVII om. LB || 7 Ἀλεξάνδρου Cod. 5, 5, 1; cf. Dig. 24, 2, 10. 11 || 17 Ταῦτο M] Τινὸς LB (Eius ε) || 20 sq. ὁ νόμος Cod. 5, 49, 1 || 22 αἷς ἀναλάβοιεν B || 24 νόμος cf. Dig. 23, 3, 73 § 1. 24, 3, 20 || 25 εἴ τοι L || 26 γινόμενον B' || εἰ L' || 27 καὶ om. LB (cf. ad ε) || 29 ἐμμέσῳ ML || 30 τε om. L (ε) || 31 εἰ οἱ M || 34 διατεταγμένον Cod. 5, 19, 1

2 uenient R¹ uenerint R² || amplectatur V² ap̄ spatio vacuo relicto V¹ || 6 Iocundum RVT || 8 determinatum]

1. dum s. v. R² || 10 illi R¹ || ut uidet se elatam et epulatum V || 11 siuit R¹ || 14 non] nec R² || iuriae R¹ in iure V || 15 decedentes R¹ || inposuerit fiunt R² si non posuit fructur R¹ || 17 Eius (Eis R¹) RV] Eiusdem vulg. || 18 dignum vulg. || sanccios R¹ || 19 leg. (quia) quoniam? educatione R¹ || 22 rubr. Si adhuc constante matrimonio dotem maritus uxori persoluerit T mg. || 23 constantibus vulg. || 24 tantum vulg. || 25 gesserit R || instar] ad instar R² || 26 uidetur esse V || 27 et om. V, del. R² || 31 ueniunt R || 33 contraentibus R¹

συνοικῶντες τὰς προικὰς ἔτι συνεστῶτος τοῦ συνοικεσίου, καὶ μετὰ τελευτῆν αὐτὰς τῶν γαμετῶν κατὰ τὸν νόμον παρὰ τῶν ἐκείνων λήγονται κληρονομῶν, καθάπερ ἡ γραφὴ βούλεται τοῦ προικῶν.

ad hoc constante matrimonio, etiam post mortem eas uxorum secundum legem ab illarum percipient heredibus, sicut scriptura vult dotis.

CAPUT XL.

Εἰ δὲ ἐπιτροπεύει γυνὴ τῶν παίδων πρόδηλον ὡς ἀνήβων καθεστῶτων διομοσαμένη μὴ πρὸς δευτέρου ἔχουσαι γάμον, εἴτα καταφρονήσασα καὶ τῆς προτέρας εὐνῆς καὶ τῶν ὄρκων εἰς ἀνδρὸς ἔλθοι δευτέρου, μὴ πρότερον ἐπιτροπὸν τε αἰτήσασα καὶ τοὺς λογισμοὺς παρασχομένη καὶ καταβαλοῦσα πᾶν ὅσον ἐντεῦθεν ὀφείλει, οὐ μόνον τὰ αὐτῆς ὑποθήκην ἔχειν ὁ νόμος συγχωρεῖ τοῖς παισίν, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ γήματος οὐσίαν συνπάγει ταῖς ὑποθήκαις, αὐτῇ τε ἀπαγορεύει τὴν τοῦ παιδὸς διαδοχὴν ἀνήβου τελευτῶτος, εἰ καὶ ἐξ ὑποκαταστάσεως ὁ πατὴρ αὐτὴν ἔλθειν πρὸς τὴν τοῦ παιδὸς εἴποι διαδοχὴν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ παρὸ ἡμῶν ἡμεῖς δὲ θανατούμεν, εἰ γυναικα οὕτως ἀσεβῆ καθεστῶσαν, ὡς καὶ αὐτόθεν ὄρκων ἀμείψασα καὶ οὕτως πρὸς ἄλλον γάμον ἔλθειν τριῶν τῶν μεγίστων ἡμελημένων, θεοῦ τε καὶ τῆς τοῦ τελευτήσαντος μνήμης καὶ τῆς τῶν παίδων στοργῆς, οὕτως ὀλίγαις ὑπέβαλον ποιναῖς, καὶ τὴν μὲν πρὸ τοῦ πενήμιου γηραμένην χρόνον καὶ οὐδὲ πέντος μητέρα παίδων καθεστῶσαν τιμωροῦνται πικρῶς, ἀλλὰ καὶ εἰ παῖδας οὐκ ἔχει διὰ μόνην τὴν σεμνότητα ταῦτα πράττοντες, γυναῖκα δὲ οὕτως ἐκκεχυμένην ἐπιθυμίας οὐ ταῖς αὐταῖς γῶν ὑπέβαλον ποιναῖς ὅσας ὑπομένουσιν αἱ πρὸ τῶν πενήμιων χρόνων εἰς ἕτερον συνοικέσιον ἀποκλίναςαι. Ὡστε νομοθετοῦμεν τὰς οὕτως ἐπιτροπεύειν τοῦ λοιποῦ τολμώσας 30 γυναῖκας πρὸς ταῖς ἤδη προελθούσας ποιναῖς καὶ ταύτας ὑφίστασθαι πάσας ἄς ἐμπροσθεν εἴπομεν ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ πενήμιου χρόνου γαμονμένων γυναικῶν, τὴν τε ἀτιμίαν καὶ τὰ ἄλλα πάντα ταύταις ἐπάγοντες, καὶ λύσιν αὐταῖς τῶν ποιῶν δίδόντες τὴν 35 αὐτὴν ἤνπερ κάκειναις, τὸ δεῖσθαι βασιλέως καὶ τὴν ἡμισίαν μοῖραν δίδοναι τοῖς παισὶ τῶν οικείων,

5 Si autem tutelam gerat mulier filiorum (palam est quia impuberum existentium) iurans non ad secundas venire se nuptias, deinde contemnens et prius conubium et iusiurandum ad maritum veniat secundum, non prius tutorem petens et rationem reddens et exsolvens omne quidquid hinc debet, non solum quae eius sunt in hypothecam habere lex permittit filiis, sed etiam mariti substantiam trahit cum hypothecis; ipsi quoque interdicit filii successionem impuberis morientis, licet ex substitutione pater eam venire ad filii dixerit successionem. Sed haec quidem priores nostri. Nos autem miramur, si mulierem sic impiam constitutam, ut etiam hoc iusiurandum neglexeret et sic ad immaturas nuptias deveniret, tribus maximis neglectis deo et defuncti memoria et caritate filiorum, ita parvis subdiderunt poenis, et illam quidem, quae ante luctuosum nubuit tempus et nec omnino mater filiorum consistit, puniunt amare, et licet filios non habeat, propter solam honestatem haec agunt, mulierem vero sic effusam concupiscentiis, non vel ipsis subdiderunt poenis quas sustinent quae ante lugubre tempus ad secunda vota declinaverunt. Ideoque sancimus eas, quae sic peiorare de cetero praesumunt mulieres, superdum praecedentes poenas et has sustinere omnes quas primitus diximus super his mulieribus quae ante lugubre tempus nubunt, et infamiam et alia omnia bis inferentes et solutionem eis poenarum dantes eandem quam etiam illis, ut supplicent imperatori et dimidiam portionem dent filiis suarum

cap. XL decurtatum extat B^s p. 197 sq. Zach.

stante adhuc coniugio, etiam post mortem uxorum secundum legem ab heredibus illarum accipient, prout vult dotalis instrumenti scriptura.

XL. Quodsi mater liberorum scilicet impuberum tutelam gerat quae iusiurandum dedit se ad secundas nuptias non transituram, deinde et priori toro et iureiurando contempto ad secundum maritum venerit neque tutore antea petito neque rationibus redditis neque omni eo quantum inde debet persoluto, non solum bona eius in hypothecam tenere liberis lex permittit, verum etiam mariti bona simul subicit hypothecis, illamque excludit a successione filii, si impubes moriatur, etiamsi pater ex substitutione eam ad filii successionem venire iusserit. Atque haec quidem praedecessores nostri. Nos vero miramur, quod mulierem adeo impiam, ut etiam iusiurandum protinus neglegat atque ita ad intempestivas nuptias transeat, tribus illis quae summa sunt neglectis, deo et memoria defuncti et amore liberorum, tam exiguis poenis subiecerunt, atque eam quidem quae ante tempus luctui statutum nupsit neque omnino mater liberorum fuerit, severe puniunt, quamvis liberos non habeat, propter solam honestatem hoc agentes, mulierem vero adeo in libidinem effusam ne iisdem quidem subiecerunt poenis, quales subeunt quae ante tempus luctui statutum in secundi viri coniugium declinarunt. Itaque sancimus, ut quae in posterum ita peiorare audeant mulieres, praeter poenas iam constitutas eas quoque omnes subeant, quas antea de nubentibus ante tempus luctui statutum mulieribus diximus, ut et infamiam ceteraque omnia iis irrogemus et solutionem poenarum eandem iis concedamus quam illis, id est ut supplicent imperatori atque dimidiam partem suorum bonorum liberis dent, ne usufructu quidem apud ipsas servato. Atque omnino aequo loco

2 αὐτὰς τῶν τῶν om. L¹ || 3 παρὰ τῶν B^s | κατα τῶν M ἐκ τῶν L² om. L¹ || λήγονται ante ἐκ τῶν transposuit L² || 5 ἐπιτροπεύει L¹ || 6 διεπαγγελαμένη LB^s || πρὸς δευτέρου μὴ B¹ || 8 ὄρκων M^s | ἐπαγγελιών LB (idem v. 19). Cf. nov. XCIV. c. 2 || εἰς — δευτέρου] δευτερογαμίσει B¹ || 9 ἐπιτροπὸν om. B¹ || 11 ἐντεῦθεν] ἐμπροσθεν B¹ || 12 ὁ νόμος] Cod. 5, 35, 2. 6, 56, 6 = 8, 14, 6 || 13 συνπάγει B¹ | συναπάγει L ὑπάγει M(B¹) || 20 θεοῦ M^s | ἀληθείας BL || 22 ὑπέβαλλον ταῖς ποιναῖς L || 23 γεγαυμένην χρόνον B¹ | χρόνον γηραμένην B¹ | οὐδὲ πάντες μητέρες L || 25 εἰ· L || 27 ὑπέβαλλον ML || 29 ἕτερον B || 30 ἐπιτροπεύειν τοῦ λοιποῦ M^s | διαπεύθεσθαι τοῦ λοιποῦ L τοῦ λοιποῦ διαπεύθεσθαι B || 31 πρὸς πρὶν L¹ || προελθούσας M || 32 ταύτας B¹ | πάσας L || ἐμπροσθεν] πρότερον B¹. Cf. supra cap. XXII || 33 γαμονμένων MLB^s | γεγαυμένων B¹ || 34 ἄλλα L || ταύταις] πρὸς ταύταις P

1 post bis scr. V¹ || mortis R¹ al. mortuas R³ in mg. || eas RT] dotes s. v. R² T², om. V vulg. || 2 uxorem R¹ uxores R² || illarum vulg.] illorum RVT || 5 rubr. Si mulier tutelam filiorum snorum administraverit et ad secundas conuolauerit nuptias T mg. || 6 imberum R¹ || iurans non existenti ad R^a || 7 se om. V, ante non (6) coll. T || 10 hinc] al. huic s. v. V² || 11 hypothecam V vulg.] ypotheca R || 12 maritis R¹ || 13 success... R¹ || 15 successione R¹ || 16 prioris? V¹ || si om. RVT al., quod vulg. || 22 puniuit R || 23 et del. R² || habeat] habeant V || 25 concupiscentias R^a || non uel (s. v. pro saltim V²) V] nel non (in R¹) RT vulg. || ipsi V || 28 peiorare vulg.] perierant V pestifera R¹ pestifere R², V³ s. v. || 31 adnubunt R¹ || 32 offerentes R¹ || 33 eundem R¹ etiamdem V^a || 34 *dimidiam] mediam kbr

οὐδὰ τῆς χρήσεως παρ' αὐταῖς μενούσης. καὶ ἀπλῶς ἴσην αὐτὴν τίθεμεν διὰ τὴν τῶν γάμων ἀωρίαν τῆ πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου γηραμένη. Εἰ δὲ καὶ τῶν φυσικῶν επιτροπῶν παίδων (καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο δεδωκαμένον αὐτῆ), ἀλλ' οὐκ εἰς ἀνδρὸς ἐλθούσα καὶ μὴ ταῦτα πράξασα ἄπερ ἐμπροσθεν εἴρηται, ταῖς αὐταῖς ὑποκείσθω ποιναῖς. Πρόνοια δὲ ἔστω κατὰ μὲν τὰς ἐπαρχίας τοῖς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένοις, ἐν ταῦθα δὲ τῶ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἅμα τῷ πραιτόρῳ ἢ τούτου μέλει 10 ὡς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις, ὥστε βουλομένης εἰς γάμους ἐλθεῖν τῆς επιτροπεύουσας γυναικὸς καὶ προβληθῆναι τοῖς νόμοις ἐπιτροπῶν καὶ τοὺς λογισμοὺς ὑποδέξασθαι καὶ ὅπερ ἢ μήτηρ ὀφείλει προφάσει τῆς διοικήσεως, τοῦτο ἀποδοῦναι.

15

CAPUT XLI.

Ἀρίσκει δὲ ἡμῖν ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξις, βουλομένη τὸν πατέρα, εἰ κελευσθεῖν τοῦ οἰκέτω πατρὶ προσβεῖον ὑπὸ αἵρεσιν ἢ ἡμέραν δοῦναι, μὴ ἄλλως ἀπαιτεῖσθαι τὴν ὑπὲρ τῆς δόσεως τῶν προσβεῖων ἀσφάλειαν (ταύτην δὴ τὴν legatorum 20 servandorum causa calouμένην), πληρὴν εἰ μὴ δευτέρους ὁ πατὴρ ὀμιλήσειε γάμοις. ἔστω γὰρ καὶ τοῦτο τοῖς δευτερογαμοῦσιν ἐπιτίμιον.

CAPUT XLII.

Ἀλλὰ κἄν εἴ τις ἐν τοῖς εὐλαβεστάτοις τελῶν κληρικοῖς, τοῖς ὑπὲρ τὸν ἀναγνώστην ἢ ψάλτην φαρμέν, 25 ὄλους ὀμιλήσειε γάμοις, τούτων ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως ἐκπίπτειν τῆς ἱερωσύνης διαταξάμεθα τε καὶ βουλομεθα. Εἰ μὲντοιγε ἀναγνώστης ὢν καὶ γήμας εἶτα διὰ τινα ἀπαραίτητον ἀνάγκην εἰς δευτέρους ἀφίκοιτο γάμους, οὐκ εἴτι πρὸς τὰ μεζῶ τῆς ἱερωσύνης 30 ἀναβήσεται γέρα, ἀλλ' αὐτοῦ μενεῖ παρὰ τῆ γυναικί, τὴν ὑπὲρ ἐκείνης προκοίνας σπουδῆν τῆς ἐπὶ τὰ βελτίω προσδοῦν. Εἰ δὲ ἐν ιδιώταις ὢν ἐπὶ χειροτονίαν ὑποδιακόνου ἢ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου ἐλθεῖν βούλοιο, εἶτα φανεῖν γυναικῶ ἐχόν μὴ ἐκ παρθενίας 35 αὐτῶ συνοικήσασαν, ἀλλ' ἢ διεξενυμένην ἀνδρὸς ἢ ἄλλως οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὐδὺς αὐτῶ νομίμως συνεληθούσαν, ἢ καὶ αὐτὸς πρὸς δευτέρους ἀφίκοιτο γάμους, οὐ τεύξεται τῆς ἱερωσύνης· ἀλλὰ κἄν εἰ λαθῶν εἰς τοῦτο ἐλθοῖ, πάντως αὐτῆς ἐκπεσείται.

cap. XLII pars prior decurtata extat B² p. 198 Zach. Eiusdem capituli summarium habet Nomoc. L tit. 26 ex Athan.

eam propter intempestivas nuptias habemus atque eam quae ante tempus luctui statutum nupserit. Quodsi etiam naturalium liberorum tutelam gerat (nam etiam hoc quidem ei concessimus), tamen coniugio inito neque actis iis quae ante dicta sunt iisdem subiaceat poenis. Curae autem sit in provinciis quidem praesidibus provinciarum, hic vero gloriosissimo praefecto huius felicitis urbis una cum praetore, qui hanc partem curat, ut, si mulier quae tutelam gerit ad nuptias venire velit, et pupillis tutor designetur et rationes reddantur et quod mater tutelae administratae nomine debet, id restituat.

XLI. Placet autem nobis Zenonis pie memoriae constitutio, quae vult ut a patre, si proprio filio legatum sub condicione vel die praestare iussus sit, non aliter cautio de praestandis legatis exigatur (ea quidem quae legatorum servandorum causa vocatur) nisi si pater secundas nuptias inierit. Esto enim haec quoque secundo nubentium poena.

XLII. Sed etiam si quis ex religiosissimorum clericorum numero, eorum dicimus qui supra lectorem aut cantorem sunt, omnino nuptias inierit, hic ut ex nostra constitutione sacerdotio privetur et constitutum et volumus. Si tamen lector sit et uxorem habuerit, deinde propter inevitabilem quandam necessitatem ad secundas nuptias venerit, non amplius ad maiora sacerdotii munera ascendet, sed illic manebit apud uxorem, utpote qui studium erga illam progressui ad altiora praetulerit. Quodsi quis ex laicorum numero ad ordinationem subdiaconi vel diaconi vel presbyteri venire velit, ac postea uxorem eum habere appareat non ex virginitate nuptam, sed aut separatam a viro aut alio modo non ab initio statim legitime cum illo copulatam, vel etiam si ipse ad secundas nuptias transierit, non impetrabit sacerdotium, quin etiam si clam eo pervenerit, omnino eo exuetur.

2 ἴσον αὐτῶν L || τοῦ γάμου B¹ || 3 γεγαμημένη B¹ || 5 δεδωκαμέν] Cod. 5, 35, 3 || 9 ἐπάρχῳ MLB || 14 τοῦτο καὶ τοῦτο B || 16 ἡμᾶς L || τοῦ πάσης τοῦ B || 17 διάταξις] Cod. 6, 49, 6 § 1 || κελευσθεῖν L || 18 ἢ ὑπὸ ἡμέραν B || 20 ταύτην — 21 καλουμένην om. B || δὴ om. L || λεγατόρουμ σερβανδόρουμ καῦσα M, om. L || 22 γάμ. L¹ || 26 διατάξεως] Nov. VI c. 5 || 28 μέντοι B² || 32 προκοίνας bis scr. M || 36 αὐτῶν L¹ || συνοικήσασα L || διεξενυμένης L¹ || 37 παρεληθούσαν L συνεληθούσαν B¹ || 38 ἀφίκοιτο LB[ε] ἀφίκετο MB¹ || 40 αὐτοῖς L

1 eos V || manente vulg. || 2 ponimus] inponibus R¹ || 3 maturitatem V || 7 hisdem RV || subiacet RT || 8 a om.

rerum, neque usufructu apud eas remanente. Et simpliciter aequalem eam ponimus propter nuptiarum immaturitatem ei quae ante lugubre tempus nupsit. Si vero etiam naturalium tutelam gerat filiorum (nam hoc quoque praebuimus ei), tamen ad virum veniens et non haec agens, quae prius dicta sunt, iisdem subiaceat poenis. Providentia vero sit per provincias quidem a gentium praesidibus, hic autem gloriosissimo praefecto felicissimae huius urbis una cum praetore, cui huius partis cura est, ut volente ad nuptias venire tutelam gerente muliere et ordinetur minoribus tutor et rationes suscipiantur et quod mater debet occasione gubernationis, hoc reddatur.

15

CAPUT XLI.

Placet quoque nobis Zenonis pie memoriae constitutio volens patrem, si iubeatur proprio filio legatum sub condicione aut die dare, non aliter exigere pro donatione legatorum cautionem, hanc videlicet quae legatorum servandorum causa vocatur, nisi secundas pater contraxerit nuptias. Sit enim et hoc secundo nubentibus poena.

CAPUT XLII.

Sed et si quis inter reverentissimos constitutus clericos, ultra lectorem aut cantorem dicimus, omnino contraxerit nuptias, hunc ex nostra constitutione cadere sacerdotio constituimus atque volumus. Si vero lector existens et nuptias faciens deinde propter aliquam inevitabilem necessitatem ad secundas veniat nuptias, nequaquam ad maioris sacerdotii ascendat culmen, sed illic manebit apud mulierem, affectum illius praeponebat meliori proventui. Si vero, cum sit laicus, ad ordinationem subdiaconi aut diaconi aut presbyteri venire voluerit, deinde appareat mulierem habens non ex virginitate sibi copulatam, sed aut disiunctam a marito aut aliter non ab initio mox sibi legitime coniunctam, aut etiam ipse ad secundas venerit nuptias, non impetrabit sacerdotium, sed licet latenter ad hoc venerit, 40 omnino eo cadet.

40 omnino eo cadet.

cap. XLII pars prior decurtata extat B² p. 198 Zach. Eiusdem capituli summarium habet Nomoc. L tit. 26 ex Athan.

eam propter intempestivas nuptias habemus atque eam quae ante tempus luctui statutum nupserit. Quodsi etiam naturalium liberorum tutelam gerat (nam etiam hoc quidem ei concessimus), tamen coniugio inito neque actis iis quae ante dicta sunt iisdem subiaceat poenis. Curae autem sit in provinciis quidem praesidibus provinciarum, hic vero gloriosissimo praefecto huius felicitis urbis una cum praetore, qui hanc partem curat, ut, si mulier quae tutelam gerit ad nuptias venire velit, et pupillis tutor designetur et rationes reddantur et quod mater tutelae administratae nomine debet, id restituat.

XLI. Placet autem nobis Zenonis pie memoriae constitutio, quae vult ut a patre, si proprio filio legatum sub condicione vel die praestare iussus sit, non aliter cautio de praestandis legatis exigatur (ea quidem quae legatorum servandorum causa vocatur) nisi si pater secundas nuptias inierit. Esto enim haec quoque secundo nubentium poena.

XLII. Sed etiam si quis ex religiosissimorum clericorum numero, eorum dicimus qui supra lectorem aut cantorem sunt, omnino nuptias inierit, hic ut ex nostra constitutione sacerdotio privetur et constitutum et volumus. Si tamen lector sit et uxorem habuerit, deinde propter inevitabilem quandam necessitatem ad secundas nuptias venerit, non amplius ad maiora sacerdotii munera ascendet, sed illic manebit apud uxorem, utpote qui studium erga illam progressui ad altiora praetulerit. Quodsi quis ex laicorum numero ad ordinationem subdiaconi vel diaconi vel presbyteri venire velit, ac postea uxorem eum habere appareat non ex virginitate nuptam, sed aut separatam a viro aut alio modo non ab initio statim legitime cum illo copulatam, vel etiam si ipse ad secundas nuptias transierit, non impetrabit sacerdotium, quin etiam si clam eo pervenerit, omnino eo exuetur.

vulg. || praesidibus] pro***** R¹ || huic V || 9 huius om. R¹ || 10 cui huius] cuius R || cure RT cur* V¹ || est nt volente V² in ras. || 13 occasiones R¹ || 16 rubr. Si sub condicione mater legatum vel fideicommissum filio sno reliquerit R mg. || Placet suppl. V² in spat. vac. || 17 proprii V¹ || 18 erigi R¹ || 19 legatorum om. R¹ || cautiones R¹ || 20 conservandorum R || 22 poena om. V || 24 rubr. De clericis qui nuptias contrahere non possunt Tmg. || 25 clerics R¹ || 26 hunc] habet R¹ || 27 sacer datio R || 30 nuptias om. V || 32 effectum V¹ || 33 ordinem R || 34 aut diaconi om. V || 35 aperuerat R¹ || non ex om. V¹ || 36 sed] s* V¹ || audis iunctam R¹ || 37 non om. R¹ || 38 non om. R¹ || 39 set R V] sed et vulg. || 40 eo om. R¹

CAPUT XLIII.

Τὸ δὲ ἐφεξῆς πρᾶγμα ἐστὶ παλαιὸν καὶ πολλὰς μὲν δεξιόμενον ἐπανορθώσεις οὐ παρ' ἑτέρων μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ ὑφ' ἡμῶν, οὐ μὴν πρὸς τὴν εἰς ἄκρον ἐαυτοῦ παραγενόμενον ὀρθότητα ἦν νῦν μεταδιώκοντες τὰ παρόντα νομοθετοῦμεν. Ὁ γὰρ καλούμενος Iulius miscellas παλαιὸς νόμος ἀρχαῖος τὸ τῆς παιδοποιίας προβαλλόμενος σπουδασμα ἐπέτρεπε ταῖς γυναιξίν, εἰ καὶ ὁ ἀνὴρ κωλύει καὶ τι καὶ ὑπὲρ τούτου καταλιμπάνοι, ὑπὲρ τοῦ μὴ πρὸς δεύτερον ἀφικέσθαι γάμον, ὅμως καὶ εἰς ἀνδρὸς φοιτᾶν καὶ ὀμνῆναι, ὡς 10 παιδῶν ἕνεκεν τοῦτο πράττει, καὶ τὸ καταλειμμένον λαμβάνειν. Καὶ ταύτην μὲν εἰς ἐνιαυτὸν ἐδίδον ταῖς γυναιξὶ τὴν ἀδειαν· τούτου δὲ παρελθόντος, εἴπερ ἠβουλήθη λαβεῖν τὸ καταλειμμένον, οὐκ ἄλλως ἢ ταῖς γυναιξὶ τοῦτο λαβεῖν, πρὶν ἂν ἀσφάλειαν ἐκθῶντο ὡς ἐπὶ δεύτερον οὐκ ἐλεύσονται γάμον. ἀλλὰ ταύτην δὴ τὴν προσθήκην οὐκ αὐτὸς ὁ Iulius miscellas ἐξέσχευεν, ἀλλὰ Quintos Mucios Scaevolus προνομοθετήσας ἐτύχχανεν, ἐπὶ πάντων δὴ τῶν ἡρητημένων εἰς τὰς τῶν πραγμάτων κωλύσεις τὰς τοιαύτας ἐπινοήσας ἀσφαλῆας. Ἡμεῖς τοίνυν ὀρώμετες τὰς πολλὰς δὴ γυναῖκας ἐπιθυμίᾳ γάμον, οὐ διὰ παιδοποιῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην καὶ δυνάσας καὶ γαμονόμενας καὶ παραβαινούσας τὰς τῶν τελευταίωντων γνώμας, ἀθήθημεν τὴν ἀρχὴν τέως τὸ 25 θεώτερον θεραπεύσαι μέρος καὶ τὴν ἐπιτοκίαν αὐτὰς κωλύσαι, καὶ μὴ συγχωρηθῆσαι τοιοῦτους ὅρκους ὑπέχειν, ἐφ' οἷς πάντως τὸ τῆς ἐπιτοκίας πρόχειρον. καὶ γὰρ οὐδὲ ἐκεῖνο προσέκειτο τῷ νόμῳ τὸ δεῖν τὰς ἀπαιδᾶς οὐσας γυναῖκας τοῦτον ὀμνῆναι τὸν ὅρκον, 30 ἀλλὰ καὶ παῖδας ἐχούσας προὔκειτο τὰ τῶν ὀρκῶν, θεῶν τε ὁμοῦ καὶ τὴν τοῦ κατοικομένου ληπόντα ψυχήν. καίτοιγε τὸ μὲν τῆς ἐπιτοκίας πρόχειρον ἦν, τὸ δὲ τῆς παιδοποιίας ἐν τοῖς τῆς τύχης ἀπέκειτο δώροις. ἐπειδὴ τοίνυν τοῦτο ἡμετέρῳ τεθεσπίκαμεν 35 νόμῳ, τὸν ὅρκον αὐτῶν ἀφελόντες καὶ τὴν τοιαύτην

Quae nunc vero sequitur causa est antiqua et multas quidem suscipiens correctiones non ab aliis solum, sed etiam a nobis, non tamen ad summam sui veniens rectitudinem: quam nunc sectantes praesentia sancimus. Lex enim quae vocatur Iulia Miscella, lex antiqua, lex vetusta, filiorum procreationis praeponebat studium permittebat mulieribus, licet vir prohiberet et aliquid ob hoc relinquere, quatenus non ad secundas veniret nuptias, tamen et ad virum venire et iurare, quia filiorum causa hoc ageret, et quod relictum erat accipere. Et hanc quidem in annum dabat mulieribus licentiam. Eo autem transeunte si vellet accipere relictum, non aliter licebat mulieri hoc accipere, antequam cautionem exponeret, quia ad secundas non veniret nuptias. Sed hanc quoque adiectionem (non) ipse Iulius Miscellus adinvenit, sed Quintus Mucius Scaevola hoc praesanciverat, super omnibus quippe pendentibus in causarum prohibitionibus huiusmodi adinveniens cautiones. Nos igitur videntes plurimas mulieres desiderio nuptiarum, non propter filiorum procreationem, sed propter necessitatem et iurantes et nubentes et transcendentes morientium voluntates, aestimavimus prius interim sacriorem mederi partem et periurium eis cohibere nec sinere talia subire iuramenta, in quibus omnino periurium promptum est. Nam nec illud inerat legi, ut oporteret sine filiis existentes mulieres hoc iurare sacramentum, sed etiam filios habentibus adiacebat iusiurandum, quod deum simul et defuncti animam contristaret, cum utique periurium quidem esset in promptu, filiorum vero procreatio in casu muneribus relaceret. Quia igitur hoc nostra sancimus lege iusiurandum eis auferentes et talem permittentes

XLIII. Quae vero deinceps sequitur res vetus quidem est et quae multas emendationes experta sit, non solum ab aliis, sed iam a nobis quoque, neque tamen ad summam ipsius perfectionem pervenit, quam nunc sectantes praesentia sancimus. Lex enim quae vocatur Iulia miscella vetus et antiqua studium procreationis liberorum prae se ferens mulieribus concessit, etiamsi maritus prohibeat atque ea aliquid conditione relinquat ne ad secundum transeant matrimonium, nihilominus et viro nubere et iurare se liberorum gratia hoc facere et quod relictum est capere. Et hanc quidem potestatem mulieribus dedit in annum; eo vero praeterlapso si qua capere vellet quod relictum erat, non aliter licebat mulieribus hoc capere nisi antea cautionem praestita se ad secundum matrimonium non transituras esse. Verum hoc additamentum non ipsa lex Iulia miscella invenit, sed Q. Mucius Scaevola sanciendo praeceperat, qui quidem in omnibus, quae a rerum prohibitione pendent, eiusmodi cautiones excogitavit. Nos igitur cum videremus plerasque mulieres cupiditate nuptiarum, non liberorum procreandorum causa, sed propter naturae necessitatem et iurare et nubere et defunctorum voluntates transcendere, interim a principio illam rei partem quae cum deo artius cohaeret sanandam et periurium eis arcendum existimavimus, neque permittendum ut eiusmodi sacramenta subeant, in quibus omnino proclive est periurium. Etenim ne hoc quidem legi adiectum erat, mulieribus, quae liberis carerent, hoc sacramentum iurandum esse, sed etiam iis quae liberos haberent, sacramenta proposita erant quae deum simul et defuncti animam laederent. Atqui periurium in promptu erat, liberorum autem procreatio inter fortunae munera reposita. Quoniam igitur hoc lege nostra sancimus, cum sacramento sublato iis ut tale quid caperent permitteremus, alteram rem a nobis

1 ἐστὶ M] ἐστὶν μὲν L μὲν ἐστὶ B || 2 μὲν om. B || μόνον LB¹ μόνων MB¹ || 4 αὐτοῦ παραγενόμεθα L || 6 Iulius miscellas M Iούλιος μισκέλλας (σμικέλλας B¹) B Iούλιος (om. pr.) μισκέλλας L || παλαιὸς νόμος ἀρχαῖος] lex antiqua, lex vetusta ε, τὸ ἀρχαῖον malit Heimbachius: potius παλαιὸς delendum videtur; an leg. πάλαι? || 7 προβαλλόμενος B¹ || 8 καὶ om. B¹ || κωλύει MB || τι (το M^a) καὶ M] τινα L τι B(ε) || 11 πράττει B¹ || 13 τοῦτο L¹ || 15 sq. ταῖς γυναιξὶ — ἐκθῶντο — ἐλεύσονται] mulieri — exponeret — veniret ε || 16 ὡς οὐκ ἐπὶ δεύτερον ἐλεύσονται γάμον B || δευτέρους L || γάμο•• L || 17 Iulius miscellas M Ἰούλιος μισκέλλας L Iούλιος μισκέλλας (σμικέλλας B¹) B Iulius Miscellus ε || 18 quintos . mucios . scaevolus M κώντος μούκιος σκαεβόλος L Κώντος Μούκιος Σκαεβόλος B || 19 προνομοθετήσας M] πρὸς νομοθετήσας L πρὶν νομοθετήσας B (cf. Dig. 35, 1, 1 pr.) || ἐρητημένων LB¹ || 23 ὀμνούσας LB || 27 μὴ LB] μὴ οὐ M || 31 προὔκειτο] adiacebat (i. e. προσέκειτο) ε || 32 τε om. B || κατοικομένου M

(id. 178, 3) || 34 τοῖς] τῷ L || 35 τοῦτο τῷ ἡμετέρῳ B¹ || 36 νόμῳ] Cod. 6, 40, 2 || αὐτὸν B¹

1 rubr. Si decedens maritus uxori sue sub conditione legaverit si secundas non nuptias contraxerit uel contra R mg. || uero nuno vulgo, vero om. R || 3 etiam iam et V || sumandam R¹ || 5 miscellia RV² || 6 uetustata V || 7 proponens R || 8 proibent R || 9 uenerit V || 11 agetur R || acciperet VR² || 12 licentiam mulieribus V || Eo — 16 sed hano scr. R² in ras. 2 vv. || 13 uelit R || 15 ueniet R || 16 non add. Heimbach || 17 miscellius R || 18 praecedentibus R¹ || 19 prohibitiones R || 21 desiderio] detentas add. s. v. V³ || filio• V¹ || 22 procreationem] procreatione set propter filiorum procreatione R¹ || 24 existimavimus R vulg. || inter in R¹ || 25 periurium V¹ || 26 promptum est] est promptum est V^a || 29 etiam om. V || 31 impromptu R || 32 in casu Osenbrüggen] in casu sine R vulg., in casu (suppl. V³ in spat. vac. ½ versus) VT¹ || 33 hoo om. V

ἐπιτρέψαντες λῆψιν, ἐνενοήσαμεν ὡς θάτερον ἡμῖν τῶν πραγμάτων παραλείπεται τὸ δεῖν καὶ τὴν τοῦ κατοικοῦμενον θραπέυσαι ψυχὴν. Διὸ δὴ τὸν παρόντα τίθεμεν νόμον· οὐ γὰρ βουλόμεθα τὰς τῶν τελευταίωντων οὐδὲν ἀτοπον ἐχούσας βουλὰς διαπίπτειν. εἰ μὲν γὰρ ἐφάσκομεν δεῖν τὴν γυναῖκα πάντως τοῦ ἀνδρὸς ἐπιτάξασθαι μὴ γαμεῖν τοῦτο φυλάττειν, εἶχεν ἂν τι πικρὸν ἴσως ὁ νόμος· νῦν δὲ δευτέρου προσόντος τοῦ, εἴπερ βουληθεὶ γαμεῖν, μὴ λαβεῖν τὸ καταλειμμένον, τῆς εἰς ἔσχατον ἀτοπίας 10 ἐστὶ περιδεῖν τὴν γνώμην τοῦ τελευτήσαντος οὕτω κινδυνεύουσαν, ὥστε αὐτῇ δοῦναι παρησίαν καὶ γαμίσθαι καὶ λαμβάνειν τὸ καταλειμμένον καὶ διὰ πάντων λυπεῖν τὸν πρότερον συνοικήσαντα.

perceptionem, consideravimus quoniam alterutrumque rerum a nobis praetermissum est oportere et defuncti animae mederi. Quapropter praesentem ponimus legem; non enim volumus deficientium nihil illicitum habentes voluntates frustrari. Si enim diceremus oportere mulierem omnino viro praecipiente non nubere hoc custodire, pro amaritudine habuisset hoc merito lex; nunc autem, cum secundum praesto sit, id est ut, si voluerit nubere, (non) accipiat quod relictum est, novissimi sceleris est despicere voluntatem defuncti ita fluctuantem, ut ei detur licentia nubendi et accipiendi quod relictum est et per omnia contristandi priorem maritum.

CAPUT XLIV.

Ὡςτε θεσιζόμεν, εἴ τις κωλύσει τὴν γαμετῆν 15 πρὸς ἕτερον ἔλθειν συνοικήσιον, ἢ καὶ ἡ γαμετῆ τὸν ἄνδρα (ταῦτόν γάρ ἐστιν ἑκάτερον), καὶ ὑπὲρ τούτου τι καταλείπειν, ὡς ἐκ θνοῖν αἰρέσειν ἔχειν τῶν συνοικούντων τὸν ἕτερον, ἢ πρὸς γάμον ἔλθειν καὶ ἀποτάξασθαι τῇ λήψει ἢ, εἴπερ τοῦτο οὐ βούλοιο, ἄλλα 20 τιμὰ τὸν τελευτήσαντα, πάντως ἀποσχέσθαι τῶν 1 ἐφεξῆς γάμων. Ἄλλ' ἵνα μὴ τὸ πρᾶγμα μετέωρον ἦ καὶ μετὰ χρόνους ἴσως μακροὺς ἐπᾶνιοί πάλιν ἢ εἰσπραξίς, διὰ τοῦτο καλῶς ἡμῖν ἔδοξεν ἔχειν ὄρσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ εἶσω μὲν ἐνιαυτοῦ μὴ εἶναι παντε- 25 λῶς ἀπαίτησιν τοῦ καταλειμμένου, πλὴν εἰ μὴ τρόπος ἱεροσύνης ἐπιγενόμενος θάτερον τῶν προσώπων εὐθὺς δοίη τὴν λῆψιν, ὡς οὐκ ἔτι γάμων οὐσης ἐλ- 2 πιδος. Εἰ μὲντοι διαδραμεῖν συμβαίη τὸν ἐνιαυσιαῖον χρόνον, δίδομεν μὲν τῷ προσώπῳ τούτῳ λα- 30 βεῖν τὸ καταλειμμένον, οὐκ ἀπλῶς δὲ οὐδὲ οὕτως. ἄλλ' εἰ μὲν ἀκίνητον εἴη τὸ πρᾶγμα, μὴ ἄλλως τοῦτο λαμβάνειν πλὴν εἰ μὴ διαμοσίαν ἐκδοίτο καὶ ὑποθήκην ὑπόδοιτο τὰ ἑαυτοῦ πράγματα (τοῦτο ὅπερ καὶ σιωπηρῶς ἐκ τούδῃ τοῦ νόμου δίδομεν) ὡς, εἰ 35 πρὸς δευτέρον ἔλθοι γάμον, ἀποδίδωσι τὸ δεδομένον τοιούτων ὁποῖον παρεῖληφεν, ἀποδίδουσι καὶ οὐς ἔλαβεν 3 ἐν μέσῳ καρπὸς. Εἰ δὲ κινήτων εἴη τὸ πρᾶγμα, εἰ μὲν εὐπόρως ἔχοι τὰ τῆς περιουσίας τῷ προσώπῳ τῷ βουλομένῳ λαβεῖν, δίδοσθαι τὸ καταλειφθὲν ἐπὶ 40 τῇ αὐτῇ ἀσφαλείᾳ καὶ ταῖς αὐταῖς ὑποθήκαις. ἄλλ'

Unde sancimus, si quis prohibuerit ad aliud venire matrimonium uxorem, sive etiam uxor maritum (idem namque est utrumque) et pro hoc aliquid reliquerit, unam ex duabus condicionem habere contrahentium alterum, aut ad nuptias venire et abrenuntiare perceptioni, aut si hoc noluerit, sed honorat defunctum, omnino abstinere de cetero nuptiis. 1 Sed ut non causa suspensa sit et post tempora forsitan longa revertatur rursus exactio, propterea bene nobis visum est habere determinare causam, et usque ad annum quidem non esse penitus petitionem relictī, nisi tamen modus sacerdotii adveniens alteri personarum statim praebeat perceptionem, utpote nequaquam nuptiarum existente spe. 2 Si vero transire contigerit annale tempus, damus quidem personae huic accipere quod relictum est, non absolute tamen neque simpliciter; sed si quidem immobilis fuerit res, non aliter hoc accipere nisi iuratoriā cautionem exposuerit et supposuerit suas res (hoc quod tacite ex hac lege damus), ut si ad secundas venerit nuptias, reddat quod datum est tale quale percepit, restituens et quos accepit in medio fructus. 3 Si vero mobilis fuerit res, si quidem idoneam habet substantiam persona volens accipere, dari quod relictum est sub eadem cautione et iisdem hypothecis. Sed si quidem aliud aliquid mobilium

praetermissam esse intelleximus, scilicet etiam defuncti animam esse curandam. Quam ob rem praesentem legem ferimus: nolumus enim defunctorum voluntates quae nihil absurdi contineant in irritum cadere. Nam siquidem diceremus, mulieri omnino, si maritus ne nubere praeeperit, id observandum esse, haberet fortasse lex acerbi aliquid. Iam vero cum alterum praesto sit, ut, si quidem nubere velit, non capiat quod relictum est, summae absurditatis est pati voluntatem defuncti ita periclitari, ut illi venia detur et nubendi et quod relictum est accipiendi et per omnia priorem maritum laedendi.

XLIV. Itaque sancimus, si quis prohibuerit uxorem, vel etiam uxor maritum (idem enim utrumque est) ad secundum coniugium transire eoque nomine quid reliquerint: ut alter coniugium ex duobus electionem habeat, ut aut ad matrimonium transeat et rei accipiendae renuntiet, aut si hoc nolit, sed 1 defunctum honoret, ut omnino ab altero matrimonio absteat. Ne tamen res in suspensio sit et post longum forte tempus denuo redeat exactio, propterea recte nobis habere visum est rem definire, ita ut intra annum quidem nullo pacto exactio sit eius quod relictum est, nisi forte sacerdotii ratio alteri 2 personae obvieniens statim capiendi ius praestet, utpote cum non amplius spes sit nuptiarum. Si vero anni tempus praeterierit, concedimus quidem ei personae, ut relictum capiat, quamquam ne ita quidem id protinus fiat. Sed siquidem immobilis res sit, non aliter eam capiat nisi iusiurandum praestiterit suasque res pignori supposuerit (id quod etiam tacite ex hac lege concedimus) se, si ad secundas nuptias venerit, quod datum est, tale quale accepit esse reddituram, reddituram etiam fructus quos 3 tempore interiacente percepit. Sin mobilis sit res, si quidem abunde habeat bonorum persona quae capere vult, quod relictum est sub eadem cautione et iisdem hypothecis detur. Atque si quidem

1 ἐνενοήσαμεν MB] ἐνόησαμεν L || 9 τοῦ om. L || 18 ὡς om. B¹ || δεῖν M || τῶν] τὸν B¹ || 22 ἐξῆς B¹ || 27 ἐπιγενόμενος B¹ || 28 δοί (sic) M || 30 μὲν om. B || τοῦτο B¹ || 31 οὐκ ἀπλῶς μὲντοι οὐδὲ οὕτως] non absolute tamen neque simpliciter ε || οὕτως L || 33 ὑποθήκην om. ε, || 34 ὑπόδοιτο om. B¹ || 35 εἰ] εἰς M || 36 ἀποδώσει B¹ || 39 ἔχοι] habet ε

om. V¹ || 8 *secundo libri || 9 sit] sne R¹ || *non] quod V hoc T, om. R vulg. || 10 scelerim R¹ || est] et R || 16 uxorem V] om. RT, post prohibuerit coll. vulg. || 17 utrumque Heimbach] utrinque libri || reliquerit R || 18 unam] nam R¹ || 19 praeceptioni Val. || 20 sed honorat om. V¹ || 22 non ut R || 24 habere] haberi RV¹T hanc V² || determinari V¹ || 25 petitiones R || 26 tantum RT || 29 amale V || 31 absolutum V || quidem] quid R¹ || 32 hoc] hanc vulg. || 33 sq. res suas R || 38 fuerit mobilis R || ydoneum R¹ || 39 habet vulg. || volens om. R¹ || 40 sub] et sub V || cautionem R || hisdem RVT || 41 quid R

1 percepti R¹ || quoniam alterutrumque et 2 a nobis suppl. V² in spol. voc. || alterumque R¹ alterum quoque vulg. || 2 rerum R] rerum nostrarum V, om. vulg. || 4 nihil

εἰ μὲν ἑτερόν τι τῶν κινουμένων εἴη, τοιοῦτον ἀπο-
 4 δίδοσθαι ὅποιον εἴληφεν, ἢ τὸ τῆς ἐλαττώσεως θερα-
 4 πεύειν μέρος: εἰ δὲ χρήματα εἴη, καὶ μετὰ τόκων
 ἀποδίδοναι ὡν ἐκείθεν λαβεῖν ἰσχύσειεν, ὅσων τοῦ
 ἀναδιδόντος τούτου κρινόμενον. Εἰ δὲ οὐκ ἐδάνασε
 5 μὲν, συνεχρήσατο δὲ, τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς ἀπο-
 5 δίδωτο τόκον. Εἰ δὲ μὴ σφόδρα εὐπόρως ἔχοι,
 καὶ ἐγγυητὴν τούτου προσαπατεῖσθαι. εἰ δὲ οὐκ
 ἰσχύσειεν τὸν ἐγγυώμενον δοῦναι, τριηκάντα ἐπὶ διω-
 10 μοσία καὶ ὑποθήκη κατὰ τὸ εἰρημένον τῶν ὄντων
 αὐτῷ πραγμάτων μέτρον λαμβανέτω μὲν τὸ καταλε-
 6 λειμμένον, εὐδὺς δὲ ἅμα τῷ πρὸς δευτέρου γά-
 μους ἔλθειν τοῦτο ὑπὸ τοῦ δόντος ἐκδικεῖσθω, παρ'
 οἰοῦντος φανεῖν προσώπων, ὡς αὐτὸ τὴν ἀρχὴν οὐδὲ
 δοθῆναι δόξαν. Ὅπερ ἐπὶ παντός τῆς ἀναδόσεως 15
 7 θέματος, εἴτε κινήτων εἴτε ἀκινήτων εἴη τὸ μέλλον
 ἀναδίδοσθαι, κρατεῖν θεσπιζομεν. Εἰ δὲ χρυσίον
 εἴη τὸ καταλελειμμένον, ἀπόρως δὲ ἔχοι πρὸς ἐγγυή-
 25 καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀξιοχρῶς εἴη τοῦτο καταπιστευθῆναι,
 μνεῖ μὲν παρ' ἐκείνῳ τῷ ἔξ οὗ καταλείπεται, τὸν 20
 δὲ ἐκ τρίτου ἑκατοστῆς αὐτῷ τόκον τελέσει, ὃν μέχρι
 τότε καταβαλεῖ ἕως ἢ δευτέρου ἐκείνου ὁμιλήσει γά-
 μους (ὅτε καὶ τὰ τῆς ἀναδόσεως τῶν καταβεβλημένων
 τόκων λήγεται χώραν) ἢ γένοιτο φανερόν οὐκ ἐτι
 25 δύνασθαι τούτον πρὸς γάμον ἔλθειν εἴτε κατὰ τῶ-
 25 πον ἱερώνης (τριηκάντα γὰρ αὐτῷ δώσει τὸ κατα-
 λειφθῆν) ἢ καὶ θανάτῳ λήγονται γὰρ αὐτὸ πάντων
 οἱ τούτου κληρονόμοι, οὐδὲν οὐδὲ τῶν δεδομένων
 8 τόκων ἀναδιδόντες. Τὴν αὐτὴν δὲ εἰσαγομεν πα-
 ρατήρησιν καὶ τὸν αὐτὸν λογισμόν, καὶ εἰ μὴ οἱ συν- 30
 οικονῶντες ἀλλήλους ὑπὸ τοιαύτην καταλίποιν αἰρε-
 σιν, ἀλλ' ἑτερός τις ἔξωθεν ἢ ἀνδρὶ ἢ γυναικὶ ὑπὸ
 τοιαύτην αἴρεσιν δοθῆναι τι βουληθεῖη, δηλαδὴ τῶν
 τυχηρῶν περιστάσεων κατὰ τὴν ἐαυτῶν φύσιν καὶ
 τοὺς ἐπ' αὐταῖς νόμους ἐπὶ τῶν δόσεων τε καὶ ἀνα- 35
 δόσεων θεωρουμένων. Ταῦτα τοίνυν ἐκ τῶν ἡδὴ γε-
 νομένων παρ' ἡμῶν προφάσει τοῦ Iulio miscellou
 διατάξεων ἀμβέβομεν. τὰ ἄλλα δὲ ἔστω κύρια κατὰ
 τοὺς ὅρους καὶ τὰ θέματα καθ' ἅπερ ταῦτα ὑψηγγ-
 9 σάμεθα. Αἰ δὲ εἰρημεία παρ' ἡμῶν ἀσφάλεια 40

fuerit, tale restitui quale percepit, aut deminutionis
 medecatur partem.

4 Si vero pecuniae fuerint, etiam cum usuris quas
 inde percipere valuerit, iureiurando restituentis hoc
 5 iudicando. Si vero non mutuavit quidem, sed usus
 est, tertiae centesimae reddat usuras.

5 Si vero non valde locuples fuerit, etiam fideius-
 sorem hunc exigi. Si autem non valuerit fideiusso-
 rem dare, tunc sub iuratoria cautione et hypothecca,
 10 secundum quod dictum est, suarum rerum accipiat
 quidem quod relictum est.

6 Mox autem ut ad secundas nuptias venerit, hoc
 ab eo, qui dedit, vindicetur, apud quamcumque appa-
 ruerit personam, tamquam si hoc ab initio neque
 datum fuisse videretur. Quod in omni restitutionis
 casu, sive mobile sive immobile sit quod futurum
 7 est reddi, valere sancimus. Si vero usus fuerit
 quod relinquitur, minus idonee vero se habeat ad
 fideiussionem et nec ipse dignus sit cui hoc credatur,
 manere quidem apud illum a quo relictum est, ex
 15 tertia vero centesimae eius usuram praestari, quam
 usque tunc solvat, donec aut secundas ille contrahat
 nuptias (quando et restituito praestitarum usurarum
 suscipiet facultatem) aut [si] fiat manifestum nulla-
 25 tenus posse istum ad nuptias pervenire, sive secun-
 dum modum sacerdotii (tunc enim ei dabit quod
 relictum est) sive morte. Accipiet enim hoc omni
 modo eius heredes, nihil neque de datis usuris red-
 8 dentes. Hanc ipsam autem introducimus obser-
 vantiam et eundem intellectum, et si non coniuges
 alterutris sub tali reliquerint condicione, sed alius
 aliquis extraneus sive viro sive mulieri sub tali con-
 dicione dari quid voluerit: videlicet fortuitorum ca-
 30 sum secundum suam naturam et leges super his
 tam in praestandis quam in restituendis servata.
 Haec igitur ex iam nuper factis a nobis occasione
 Iuliae Miscellae constitutionibus retribuimus; alia
 vero sint firma secundum terminos et casus secun-
 dum quos haec exposuimus.

9 Praefatae autem a nobis observationes dentur, si

alia quae res ex mobilibus sit, eam talem qualem accepit restituat, vel detrimentum si quod factum
 4 est, resarciat. Sin pecunia sit, etiam cum usuris restituat quas inde percipere potuerit, idque iure-
 iurando eius qui redditurus est diiudicetur. Quodsi fenori non dedit, sed in usum suum convertit, ex
 5 tertia parte centesimae reddat usuram. Sin vero non admodum locuples sit, praeterea fideiussor
 quoque ab eo petatur. Quodsi fideiussorem dare non valeat, tunc sub iureiurando et hypothecca secundum
 6 dictam rerum suarum mensuram capiat quidem quod relictum est, statim vero simul atque ad se-
 cundas nuptias transierit, id ab eo qui dedit vindicetur, apud quamcumque personam apparuerit, ut quod
 a principio ne datum quidem esse videatur. Idque in omni restitutionis casu, sive mobile sive immobile
 7 sit quod restituendum est, valere sancimus. Quodsi aurum sit quod relictum est, careat autem fideiussione
 ac ne ipse quidem idoneus sit cui hoc committatur, manebit id quidem apud illum unde relictum est,
 hic autem usuram ex tertia parte centesimae ei praestabit; quam tamdiu solvet, donec aut secundum ille
 8 matrimonium ineat (quo casu etiam restituito fructuum solutorum locum habebit), aut manifestum fiat
 cum non amplius posse ad matrimonium venire sive ex ratione sacerdotii (tunc enim illi dabit quod re-
 lictum est) sive etiam propter mortem: capient enim hoc omnino heredes eius, nihil ne ex solutis quidem
 8 fructibus reddituri. Eandem vero observationem eandemque rationem introducimus etiamsi non con-
 iuges sibi invicem sub eiusmodi condicione reliquerint, sed alius quis extraneus sive marito sive uxori sub
 eiusmodi condicione dari quid voluerit. Scilicet fortuiti casus secundum suam naturam et leges de iis
 9 latis et in dationibus et in restitutionibus considerentur. Haec igitur ex constitutionibus occasione legis
 Iuliae miscellae a nobis iam latis mutamus; cetera vero rata sint secundum terminos et casus, secundum
 9 quos ea exposuimus. Cautiones autem a nobis dictae, si quidem institutionis pars sit vel legatum,

3 μέρος LBs] μέσον M || 4 ἀποδίδοναι om. ε || 6 τὸν
 τὸ B¹ τὴν B¹ || 7 ἔχει B¹ pr. || 8 τούτων Haloander ||
 προσαπατεῖσθαι MBs] προσαπατεῖσθω L || 9 ἐξομο-
 10 σία L || 11 μέτρον] μέτρον B¹, om. ε prob. Zachariaeo ||
 17 χρυσίον] usus (i. e. χρήσις) ε || 18 ἔχει B¹ || ἐγγυον L¹ ||
 20 μνεῖ M] μένει BLs || ἐκείνου L || τὸν τὸ B¹ pr. ||
 21 τρίτον Haloander (cf. ε) || τρίτης M¹ B¹ || αὐτῶν L ||
 27 αὐτῶ M^a, B¹ pr. || 30 καὶ εἰ] καὶ εἰ Haloander || εἰ] οἱ
 L¹ || οἱ * * L¹ || 31 post τοιαύτην tres litt. eras., καταλί-
 32 ποιν — 33 τοιαύτην om. L || 32 τῶν ante ἔξωθεν add.
 Haloander, non male || 35 αὐταῖς Zachariaeo] αὐτοῖς libri ||
 37 iuliu miscellu M Ioullion miscellou (miscellou L μαρ-
 38 κέλλου B¹) LB || 38 διατάξεων] Cod. 6, 40, 2. 3 || τὰ δὲ
 39 ἄλλα B¹ || 40 Αἰ δὲ — 180, 3 καταλείπεται om. L

1 diminutionis VT || 2 mediatum R¹ || partem] in

partem V || 3 fuerit R¹ || usuris] reddi add. vulg. || 4 iu-
 rando R || 6 tertia T, ex tertia malit Heimbach || 7 lo-
 cuplex V || fideiussorem cet.] iussorem — 9 cautione et y |
 scr. R² in ras. 1 versus || 10 dictum] cautum R || 13 uen-
 14 dicetur RV || quacumque R¹ || 15 uidentur R¹ || 16 siue
 alterum om. R || furtum R¹ || 18 relinquitur R || adj a
 V¹ || 19 fideiussionem R || reddatur RT || 20 ill. R¹ ||
 22 autem R¹ || 23 restituito V¹ || 24 si deleuit V³
 vulg. || nullatenus] et nullatenus R || 26 tunc ei dabit
 27 enim V, ei om. R || 27 derelictum V || haec R || 28 here-
 29 des eius R || de datis] delatis R¹ || 29 ipsa R¹ || introdu-
 30 cimus] ducimus — 33 casuum scr. R² in ras. 3 vv. ||
 30 si non] sine V¹ || 31 reliquerunt V || 32 sive prius
 om. R || 34 et om. R || leges V¹T] lege RV² || 35 seruata
 RV, seruandas vel seruatas al. || 36 ex iam] etiam V ||
 37 miscelle V || 39 *quod libri || hic V || 40 aut R¹

διδόσθωσαν, εἰ μὲν ἐνοστάσεως εἴη μέρος ἢ προσβεῖον, τοῖς κληρονόμοις ἢ ὑποκαταστάτοις ἢ ἐκείνοις ἀφ' ὧν ταῦτα καταλείπεται· εἰ μὲντοι mortis causa δωρεά, πάντως τοῖς κληρονόμοις. Εἰ δὲ ἐξ ὀλοκλήρου κατὰ τοιαύτην αἰρέσει γραφείη τις κληρονόμος, τοῖς ὑποκαταστάτοις, εἴς τε εἰεν, ἢ πάντως γούν τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸν κλῆρον καλουμένοις τοιαύτας ἀσφαλείας παρεχέτω, ἵνα πανταχόθεν ὁ νόμος ἐγγὴ τὴν οἰκίαν τελειότητα. πλὴν εἰ μὴ πολλάκις ὁ διαθεόμενος καὶ τοῦτο ἐπιτρέψει φήσας ἄδειαν ἔχειν τὸν ὃ καταλείπειν ἢ τὴν ἐνοστάσει τὴν μερικὴν ἢ τὴν ἐξ ὀλοκλήρου, ἢ τὸ προσβεῖον ἢ τὸ φιδεικόμισσον ἢ τὴν mortis causa δωρεάν, καὶ λαβεῖν τὸ καταλειμμένον καὶ μηδμίαν ἀσφάλειαν δίδοναι. τριπλαῖα γὰρ ἀκολουθητέον τῆ τοῦ τελευτήσαντος γνώμῃ. περισπούδαστον γὰρ ἡμῖν ἐστὶ τὰς τῶν τελευτώντων φυλάττειν μετὰ τοῦ νόμου βουλήσεις.

CAPUT XLV.

Ἐπειδὴ δὲ μικρῷ πρόσθεν τὰ περὶ τῆς φυλακῆς τῶν πραγμάτων ἐλέγομεν, καὶ τὴν Λέοντος ἐπιστάμεθα τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διατάξιν ἐπὶ τῶν δευτέρων γάμων, εἴπερ ἢ πρὸς τοὺτους ἐλθούσα γυνὴ μὴ δυνήσθῃ δοῦναι τὴν ἐξ ἐγγύης ἀσφάλειαν τὴν ὅτι τοῖς παισὶν ἀποκαθίστησι τὰ πράγματα, τὸ τρίτον μέρος τῆς ἑκατοστῆς λαμβάνειν, ἡμεῖς τὸ πρᾶγμα ἐτι κάλλιον ἐτάξαμεν τοῖς παρ' ἐκείνης τὸ γὰρ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοις τὴν προσήκουσαν ἐπαγαγόντες ὑπο-1 διαίρειν. Καὶ θεσπιζόμεν (τοῦτο ὅπερ ἐμπροσθεν ἡμῖν ἐπὶ τινος εἰρήνης διατάξεως) ἵνα, εἰ τις ἐπιδοῖ πράγματα κατὰ πραγματικῶν δωρεάν, εἰ μὲν ἅπαντα ἀκίνητα καθοσθηκοῖ, μένοι ἢ τούτων χρήσις 30 παρὰ τῆ μητρὶ πρὸς δευτέρου ἐλθούσῃ γάμων, καὶ αὐτὴ ταῦτα ἐκλέγοι καὶ μὴ παρανόμοιο, μηδὲ ἀπαιτοῖ τοὺς παῖδας ὑπὲρ τῆς τούτων ἀποτιμήσεως τόκον, ἀλλ' ἐπιμελοῖτο τε αὐτῶν, καθ' ὅσον ὁ νόμος δίδωσι τοὺς τῆς χήρας ὄντας κηρούς, φυλάττοι τε ταῦτα κατὰ τοὺς νόμους τοῖς παισὶ περιούσι, ἢ εἰ πάντες τελευτήσαντες, κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον τοῦ μὲν ἐξ ἀπαιδίας casu τῆ μητρὶ, τοῦ δὲ λειπομένου τοῖς τῶν 2 παίδων κληρονόμοις φυλαττομένου. Εἰ δὲ πᾶσα καθοσθηκοῖ τυχόν ἐν χρημασίῃ ἢ ἄλλοις κινήτοις πράγ-40

institutionis sit pars aut legatum, heredibus aut substitutis aut illis (a) quibus haec relicta sunt; si quidem mortis causa donatio, omni modo heredibus. Si vero ex asse secundum talem conditionem conscribatur quis heres, substitutis, si fuerint, aut omnino his qui ab intestato ad hereditatem vocantur, huiusmodi observationes praestentur, ut undique lex habeat propriam perfectionem. Nisi forte testator et hoc praecipiat dicens licentiam habere eum cui dereliquit sive per institutionem particularem sive ex asse, aut per legatum vel fideicommissum, sive per mortis causa donationem, et accipere quod derelictum est et nullam cautelam dare; tunc enim sequenda est defuncti voluntas. Studii enim nostri est defunctorum conservare secundum legem voluntates.

Et quia parum addita de cautela rerum ediximus et Leonis novimus divinae memoriae constitutionem de secundis nuptiis, si ad eas veniens mulier non valeat dare fideiussionis cautelam quia filiis restituit res, tertiam partem centesimae accipiens: nos causam adhuc melius ab ea constitutum; quod enim super hoc, statutis competentem adiecimus subdivisionem.

1 Et sancimus (hoc quod pridem a nobis in quadam dictum est constitutione) ut, si quis offerat vel res per nuptialem donationem, si quidem omnes immobiles constitutae sunt, maneat eorum usus apud matrem ad secundas venientem nuptias, et ea haec eligat et non recuset, neque exigat filios pro aestimatione earum usuras, sed diligentiam earum habeat secundum quod lex dat usus dominis constitutis, conservet autem haec secundum leges filiis superstitibus, aut si omnes moriantur, secundum nostram legem tam sine filiis casu [moriente] matri quam remanentibus filiorum heredibus conservato.

2 Si vero universa constituta est forte in pecuniis aut aliis mobilibus rebus nuptialis donatio, tertiam

heredibus vel substitutis vel illis, a quibus haec relicta sunt, praestentur, sin mortis causa donatio, omnino heredibus. Quodsi quis in solidum sub tali conditione heres scriptus sit, substitutis, siquidem adsint, vel utique illis qui ab intestato ad hereditatem vocantur eiusmodi cautiones praestet, ut undique lex suam habeat perfectionem. Nisi forte testator hoc quoque permiserit dicens veniam habere eum, cui vel institutionem sive particularem sive in solidum, vel legatum vel fideicommissum vel mortis causa donationem reliquit, et relictum accipiendi neque ullam cautionem praestandi. Tunc enim sequenda est defuncti voluntas. Nam maximum nobis studium est defunctorum voluntates cum lege custodiendi.

XLV. Quoniam vero paulo ante de custodia rerum verba fecimus, et Leonis pie memoriae novimus constitutionem de secundis nuptiis (qua praecipitur) mulierem quae ad eas venerit, si cautionem fideiussionum se scilicet liberis res restitutam praestiterit, siquidem omnes immobiles sint, earum usufructus maneat apud matrem quae ad secundas nuptias venerit, atque ipsa eas eligat neque repudiet neve a liberis pro earum aestimatione usuras exigat, sed et curam earum habeat, prout lex praecipit iis qui usufructu possident, et servet eas secundum leges liberis superstitibus, vel si omnes mortui sint, secundum legem nostram matri quidem quantum competit ex casu orbitatis, reliquum vero liberorum heredibus conservetur.

2 Si vero tota ante nuptias donatio in pecunia forte vel aliis rebus mobilibus consistat, mater tertia

1 post μέρος add. αἴτις φιδεικόμισσον Haloander (cf. Julian. c. CLX) || 3 μόρις καύσα M, θανάτου αἰτία LB || 7 τὰς τοιαύτας B || 8 ἔχει L ἔχοι B || 12 ἢ τὸ φιδεικόμισσον M ἢ τὸ φιδεικόμισσον L, om. B || ἢ τὴν αἰτία θανάτου B ἢ τοῦ θανάτου αἰτία L || 14 δοῦναι LB || 17 τοῦ om. B || 18 μικρόν L || πρόσθεν τὰ (ὅτι τὰ L²) MLB] addita (i. e. προσθέντα) ε || 19 ἠπιστάμεθα B || 20 τοῦ τοῖς L || διατάξιν] Cod. 5, 9, § 6 || 21 γάμων] addendum λέγονσαν (Zachariae) vel διορίζουσαν || 24 λαμβάνειν] accipiens ε || 25 τοῖς] τῆ L² || ἐκείνης] L²B² || ἐκείνοις ML¹ ἐκείνον B || τόγες] quod enim (i. e. τὸ γὰρ?) ε || τοῦτο L¹ || 26 ἐπαγαγόντες] adiecimus (i. e. τὸ γὰρ?) ε || 28 διατάξεως] nov. II c. 4, unde repetita sunt quae sequuntur || 29 ἐπιδοῖ] vel (i. e. ἢ) add. ε || 30 μὲν L² μελὴ B || ἢ] εἰ L¹ || 34 αὐτὸν L¹ || 36 τοῖς περιούσι παισὶν B || πάντως τελευτήσειεν L || 37 νόμον]

fuit Cod. 5, 9, 11 (cf. Kruegeri adnot.) || 38 κάσον (κάσον B) LB || 39 πᾶσαν L¹

1 heredibus] ab heredibus RT¹ || substitutionibus R¹ || 2 a add. vulg. || si quod R || 3 dona R¹ || Si vero om. V¹ || 5 fuerint] fi**** R¹ || 10 dereliquid V deliquid R || 11 aut] ut V || sive om. R¹ || per om. RT || 14 stud. R¹ || 15 leges R || 18 adita R || 21 fideiussionis] iussionis R¹ || quia R¹ vulg.] qua R² VT || 22 accipere vulg. || 23 ab ea] eam V¹ || 24 sub R || 27 in om. R || 28 constitutionem R¹ || quid R¹ || uel del. R², om. vulg. || 29 si quod R¹ || 30 eorum RTV²] illorum V¹ earum vulg. || 32 estimationes R¹ || 34 usus] usui RV ul. || 37 moriente seclusi] matre V || 38 leg. remanenti? || 39 vero] uero moriente R || constituta vulg.] conscripta RVT || est] sunt V¹ fuerit V² || 40 tertiam vulg.] tantam RVT

μασιν ἢ προγαμαία δωρεά, τὸ τρίτον τοῦ τόκου μέρος λαμβάνουσαν τὴν μητέρα σὺν τῇ ἡδὴ νενομοθετημένῃ ἀσφαλείᾳ μὴ απαιτεῖν παρα τῶν παίδων χρυσίον, πλὴν εἰ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ τοῦ ἀνδρὸς εἴη περιουσία καὶ ἔχοι καὶ χρυσίον καὶ ἀργυρον καὶ ἐσθῆτα καὶ εἴ τι καταγεγραμμένον ἦν τῇ μητρὶ. τῆνικαὶτὰ γὰρ τὴν ἐπιλογὴν τῇ μητρὶ δώσομεν, εἰ γε βούλεται τὰ πράγματα λαβεῖν καὶ δοῦναι τὴν ἐξ ἑγγύης ἀσφάλειαν, εἴτε καὶ τὸν εἰρημένον κομίζεσθαι τόκον, τὸν ἀπὸ τρίτου φασὲν ἑκατοστῆς, κατὰ τε τοὺς ἐμπροσθεν 10
 § νόμους κατὰ τε τὸν ἡμέτερον. Εἰ δὲ γε ἀναμιξ εἴη τὰ πράγματα καὶ ἡ δωρεά τὸ μὲν ἐν χρήμασι, τὸ δὲ ἐν ἀκινήτοις ἔχοι πράγμασι, τὰ μὲν ἀκίνητα πάντως μένειν παρὰ τῇ μητρὶ διὰ τὸ τὴν ἀποτροφὴν ἔχειν ἐκείθεν, ἐπὶ δὲ τοῖς κινήτοις ταῦτα κρατεῖν 15
 ἀπερ' ἐνομοθετήσαμεν ἐμπροσθεν, εἴπερ' ἐτύγχανεν ἐν κινήτοις πάντα τὰ τῆς προγαμαίας δωρεᾶς καθ' ἑστώτα. προνοούσης τῆς γαμετῆς, ὥστε μὴ καταρραδμῆσαι [ἢ ἀμελήσαι] τῶν ἀκινήτων μηδὲ ἐλάττω ταῦτα ποιῆσαι, ἀλλ' ὁλίπερ' ἔλαβεν ἀποδοῦναι. 20

partem usurarum accipiente matre cum prius sancita cautela non exigi a filiis aurum, nisi forte sine invidia sit viri facultas et habeat aurum et argentum et vestes et quidquid conscriptum est matri. Damus etenim tunc electionem matri, sive velit res accipere et dare fideiussoriam cautionem sive praedictas accipere usuras; dicimus autem ex tertia parte centesimae tam secundum anteriores leges quam etiam secundum nostras.

§ Si vero permixtae sint res et donatio tam in pecuniis quam immobilibus rebus sit, immobiles quidem omnino manere apud matrem propter quod alimenta habeat exinde, in rebus vero mobilibus illa tenere quae pridem sanximus, sive contigerit in mobilibus rebus omnia antenuptialis donationis constituta. Provideat mulier, quod non respuat immobilia neque imminuta haec faciat, sed qualia accepit restituat.

CAPUT XLVI.

Ἐνταῦθεν ἡμᾶς ἕτερος καλεῖ λόγος ὁ περὶ τῆς τῶν παίδων διαδοχῆς, ἣν ἂν λάβοιεν αἱ δευτέροις ὀμιλεῖν μέλλουσαι γάμοις. Ἦδη μὲν σὺν καὶ περὶ τούτων γεγραπται νόμος ἡμῖν πρὸς Ἐρμογένην τὸν τῆς ἐνδόξου μνήμης μάγιστρον τῶν θείων ἡμῶν γενόμενον 25
 τάξεσιν ἀντιγεγραμμένος, κατὰ τὴν Βελισσαρίου τοῦ ἐνδοξοτάτου προελθῶν ὑπατείας τὴν πρὸ δεκαεπτακαλιανῶν Ἀπριλλίων· καθ' ὃν ἐθεσπίσαμεν τὰς μητέρας ἐπὶ τὸν τοῦ παιδὸς τοῦ μὴ καταλιπόντος παιδῶν 30
 μετὰ τῶν αὐτοῦ τοῦ τελευταίου ἀδελφῶν ἀπραγμόνως καλεῖσθαι κληρον, καὶ τούτου μετὰ τῆς χρήσεως καὶ τὴν δεσποτείας ἔχειν βεβαίως, εἴτε πρὸ τοῦ κληρον εἴτε μετὰ τούτου δευτέροις ὀμίλησαν γάμοις· ἀνελόντες ἐξ ἐκείνου τοὺς νόμους οἱ περὶ τού-

Hinc nos alia evocat ratio quae de filiorum successione est, quam accipere quae ad secundas veniunt nuptias. Iam pridem enim et de his scripta est lex a nobis ad Hermogenem gloriosae memoriae magistrum sacrorum nostrorum factum officiorum rescripta, Belisarii gloriosi procedens consulu septimo decimo kalendas Aprilis, per quam sanximus matres ad filii non relinquendis liberos cum eius qui mortuus est fratribus sine causatione vocari successionem, et eius cum usu etiam proprietatem habere firmam, sive prius quam hères relinquatur sive postea ad secundas venerit nuptias; auferentes de hoc leges quae de his contrarium quid praecipie-

cap. XLVI decurtatum exhibet B² p. 198 sq. Zach.

usurarum parte accepta cum cautione iam lege constituta pecuniam a liberis non exigit, nisi forte amplae sint mariti facultates habeatque et aurum et argentum et vestimentum et si quid aliud matri assignatum fuerit. Tunc enim optionem matri dabimus, sive res accipere et cautionem fideiussoriam dare vult sive dictam usuram, nempe quae tertia centesimae efficitur, tam secundum priores leges quam secundum § nostram auferre. Quodsi permixtae sint res et donatio partem ex pecuniis partem ex immobilibus rebus constantem contineat, immobilia quidem omnino apud matrem maneant, ut inde alimenta habeat, de mobilibus vero ea valeant quae antea sanximus, si forte ex mobilibus tota ante nuptias donatio constet. Provideat tamen mulier, ne temere negligat immobilia neve deteriora reddat ea, sed qualia accepit restituat.

XLVI. Hinc alia nos vocat ratio quae est de liberorum successione, quam habcant quae secundas initurae sunt nuptias. Atque de his quoque iam quidem scripta est lex a nobis ad Hermogenem gloriosae memoriae magistrum sacrorum nostrorum officiorum data, Belisario gloriosissimo consule ante diem XVII. kal. Aprilis proposita: per quam sanximus, ut matres ad hereditatem filii, qui liberos non reliquit, cum ipsius defuncti fratribus sine ambagibus vocentur, eiusque cum usufructu etiam proprietatem firmiter habeant, sive ante delatam hereditatem sive post delatam secundas inierint nuptias: abrogatis per illam legibus quae de his contrarii aliquid statuebant. Haec nostra legislatio ut nunc quo-

1 τὸ τρίτον τοῦ τόκου μέρος] τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς τόκον μόνον L² (sim. Ath. Theod.), ἑκατοστιαίου suprl. Zachariae || 2 νενομοθετημένην L¹ || 4 ἢ — εἴη] ἢ — ἢ L² || 5 ἀργυρον MB¹ ἀργυριον LB¹ || 6 καταγεγραμμένα L || 7 δώσομεν] δίδομεν B² || εἴη] leg. εἴτε (cf. s et p. 16, 38)? || βούλεται MB¹ βούλετο L¹ βούλοιο L²B(ε) || 8 τὸ πρᾶγμα λαβεῖν L λαβεῖν τὰ πράγματα διατετηρημένα B || ἀσφάλειαν] τούτῳστιν ἀξιοπίστους ἐγγυητάς, ὅτι ταῦτα τὰ πράγματα ἦτο τὴν διατίμησιν αὐτῶν φυλάξει τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου πασίν add. B || 9 τὸν ἀπὸ] τὸν om. M || 10 τρίτον B² τρίτης M LB¹ || 11 ἡμέτερον LB(ε) || ἡμέτερον νόμον M (cf. p. 16, 40) || 13 ἔχει B¹ || 14 ἀποτροφὴν B || 16 ἐτύγχανεν L² ἐτύγχανον MB (cf. p. 17, 3) || 17 τὰ om. L || 18 καταρραδμῆσαι LB² ραδμῆσαι M || 19 ἢ ἀμελήσαι M, om. LB² || 22 ἦν] ἦ· L¹ || 24 νόμος] nov. II || Ἐρμογένη B¹ || 25 ἡμῖν γεν. διατάξεσιν B¹ || 26 ἀντιγεγραμμένην L || 27 ὑπάτει (sic) L¹ || τὴν] τῇ Zachariae || 29 τὸν] τὴν L¹ || 30 τῶν] τὴν L¹ || 32 τῆς δεσποτείας L || ἔχειν L¹B(ε) ἀνέχειν M μετέχειν L² || βεβαίως] firmam ε || 33 μετὰ τούτων M μετὰ ταῦτα B¹ || δευτέρω ὀμίλησαν γάμοι B¹ || ὀμίλησαι B² || 34 ἀνελόντες κτλ.] cf. p. 14, 14 sqq.

4 matri. Damus] damus matri R¹ damus matri. damus R² || Damus etenim tunc electionem matri om. V¹ || 5 siue V] si R vulg. || 6 fidei iussoriam V || praedictas] post praedictas R || 7 aut V || cente**** V^a || 8 secundas R || etiam om. R || 9 secundas R¹ || 11 dona] tam V || 12 quam in immobilibus vulg. || 14 immobilibus R || 15 sanximus R || sive] si uero R² si vulg. || in immobilibus T || 16 nuptialis V || constituta] haec faciat add. R^a || 17 providente muliere vulg. || 21 rubr. Mulier quae secundas (ad secundas R^a) nuptias contraxerit quemadmodum filii sui successionem capiat tam ex testamento quam ab intestato Loquitur autem in eodem capite et de superiore (fratrum T) successione quae ad eam deoluta est R mg. (sim. Tmg.) || 21 evocat R vulg.] uocat VT || 22 accipere (al. accipere R² mg.) RVT] accipiant vulg.; acciperent Heimbach || quae] qui R qu. V¹ || 24 Ermogenem RVT || 25 sacrorum om. V || 26 bilisarii RVT] procedens Beokius] praecedens libri || consulu RVT] consulum V² vulg. || 27 decimo om. V || quam] quas V quem R¹ || sanximus RV || 28 liberos] filios R || 29 siue V || uocati R¹ || uocari successionem om. V || 31 relinquatur R || 33 contractum R

των ἐναντίον τι διηγόρευον. Ταύτην ἡμῶν τὴν νομοθεσίαν κυρίαν καὶ νῦν μένειν ἐπὶ μῆνας ταῖς ἡδὴ πρὸς δεύτερον ἐλθούσας γάμον θεσπιζόμεναι καὶ τινὰς τῶν οὐκίων διαδεξαμέναις παιδῶν, ἐν βεβαίῳ τε αὐταῖς φυλάττεσθαι καὶ κατὰ τὸν ἐξῆς χρόνον, εἴτε πρὸ τῶν γάμων εἴτε μετὰ τοὺς γάμους τὸν κληρὸν εἰς αὐτάς τοῦ παιδὸς κατενεχθῆναι συνέβη. Τὰ δὲ ἐπὶ ταῖς μετὰ ταῦτα εἰς δευτέρου φοιτώσας ἀνδρὸς οὗτος ἡμῖν ὁ παρῶν νόμος τυπούτω τε καὶ διαθεμοθετείτω. Οὐκὼν ἀνάγκη τὸν παῖδα τελευτώντα εἴτε ἄρρενα εἴτε θήλειον ἢ ἐπὶ διαθήκαις τελευτῶν ἢ τούτων χωρὶς· τέως οὖν τὰ ἐκ διαθηκῶν εἰπόντες οὕτως 1 ἐπὶ τὴν ἐξ ἀδιάθετον τάξιν ἀφιζόμεθα. Εἰ τὸν νουμίως ὁ παῖς διαθόμενος καταλείψει τὴν μητέρα τὴν οὐσίαν ἢ καὶ μοῖραν ταύτης τινὰ, ταύτην ἐκείνη λαμβανέτω διὰ τὴν γραφὴν (ἐπειδὴ πανταχοῦ φυλάττεσθαι τὰς τῶν τελευτώντων βουλόμεθα γυνάμεις), καὶ ἔχετω τὸ καταλειμμένον ἢ δεδομένον καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν. ὡσπερ γὰρ ἐξῆρ καταλιπαίνειν τινὶ τῶν ἐξωθεν καὶ οὐδὲν τὸν κληρονομὸν ὁ δεύτερος ἐκείνης ἐβλαπτε γάμος, οὕτω καὶ τῇ μητρὶ καταλιπὼν ἢ καταλιπούσα εἴτε ἐνστασιν εἴτε προσβείων ὁρθῶς καταλιπαρέτω καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ χρῆσιν, εἴτε ἐκ τῶν ἐξωθεν αὐτῶ προσγενομένων εἴη πραγμάτων εἴτε καὶ ἐκ τῶν πατρῶων, οὐδὲν 25 πρὸς τοῦτο τῶν ἀδελφῶν ἀντιλέγειν δυναμένων.

2 Εἰ δὲ ἀδιάθετος ὁ παῖς τελευτήσῃ, ἡδὴ πρὸς δευτέρου ἐλθούσης τῆς μητρὸς γάμους ἢ καὶ ὕστερον ἐρχομένης, καλεσθῶ μὲν καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν τοῦ παιδὸς ἢ τῆς παιδὸς ἀδελφῶν ἰν capita δηλονότι, 30 κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν ἐξ ἀδιάθετον πρὸς τὴν ἐκείνου διαδοχὴν. Ἀλλ' ὅσα μὲν ἐκ πατρῴας οὐσίας εἰς τὸν παῖδα περιῆλθον, τούτων μόνην ἔχετω τὴν χρῆσιν εἰς δευτέρου ὅλως ἢ πρότερον ἢ ὕστερον ἀφικουμένης γάμους· εἰς δὲ τὰ λοιπὰ πάντα πράγματα, ὅποσα ἐξωθεν ἦν τῷ παιδί παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς διαδοχὴν, ἐρχέσθω κατὰ τὴν κλῆσιν τὴν ἡμετέραν, ἢ αὐτίκα ἐροῦμεν τινὸς ἐπανορθώσεως καὶ αὐτὴν δεομένην. Καὶ ταῦτα φαιρὲν ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῖς ἐξω τῆς προγαμίας δωρεάς. τὰ γὰρ ἐπ' ἐκείνης νε- 40

bant. Hanc nostram sanctionem firmam etiam modo manere super solas quae dudum ad secundum venere matrimonium sancimus et quosdam priorum accipientes filiorum, firme eis servantes et secundum 5 deinceps tempus, sive ante nuptias sive post nuptias hereditatem in eis filii descendisse contigit. De his autem quae post haec ad secundum veniunt virum, ita nobis praesens lex disponatur et sauciatur. Ergo necesse est filio moriente sive masculo sive femina, sive testatus moriatur sive etiam sine hoc: interim ergo ea quae ex testamento sunt dicentes ita ad ordinem qui ab intestato est veniemus.

1 Si igitur legitime filius testatus fuerit et relinquat matri substantiam sive partem eius aliquam, hanc illa accipiat per scripturam, quia ubique custodire morientium volumus voluntates, et habeat quod dimissum est aut datum et secundum proprietatem et secundum usum. Sicut enim licebat relinquere alicui extraneorum et nihil heredem secundae mulieris nocebant nuptiae, ita et matri derelinquens sive institutionem sive legatum recte derelinquat et dominium et usum, sive ex rebus quae extrinsecus advennerunt fuerit facultas sive ex paternis, nihil ex hoc fratribus contradicere valentibus.

2 Si autem intestatus filius moriatur, iam ad secundas veniente matre nuptias aut postea veniente, vocetur quidem et ipsa cum filii aut filiae fratribus secundum nostram constitutionem ab intestato ad eius successionem, sed quanta quidem [quae] ex paterna substantia ad filium pervenerunt, eorum solummodo habeat usum ad secundas omnino sive prius sive postea veniens nuptias, in residuis vero omnibus rebus, quae aliunde erant filio praeter paternam successionem, veniat secundum vocationem nostram quam statim dicimus, quadam correctione et ea indigente. Et haec dicimus in rebus quae extra nuptialem donationem sunt. Quae enim in illis sancita sunt

que rata maneat in iis solis sancimus, quae iam secundas nuptias inierunt et quibusdam suorum liberorum successerunt, utque firma iis etiam in futurum tempus servetur, sive ante nuptias sive post nuptias hereditatem filii ad eas deferri contigerit. De iis vero quae posthac ad secundum maritum transiunt sunt, haec nobis praesens lex constituat et sanciat. Atque necesse est prolem quae moritur, sive masculam sive feminam, aut testatam mori aut intestatam: primum igitur iis quae ex testamentis sunt 1 expositis deinceps ad ordinem ab intestato veniemus. Itaque si filius legitime testatus matri substantiam vel etiam partem eius aliquam reliquerit, hanc illa accipiat propter scripturam (quoniam defunctorum voluntates utique servari volumus), atque eius quod relictum vel datum est tam dominium quam usumfructum habeat. Quomodo enim extraneo alicui relinquere licebat nec quicquam heredi secundum illius matrimonium nocebat, ita etiam qui quaeve matri sive hereditatem sive legatum reliquit, recte relinquat tam in proprietatem quam in usumfructum, sive id sit ex rebus quae extrinsecus ei ob- 2 venerunt sive etiam ex paternis, neve fratribus quicquam adversus hoc contradicere liceat. Sin vero intestatus filius decesserit, cum mater iam ad secundas nuptias venerit vel etiam postea veniat, vocetur quidem et ipsa cum filii filiaeve fratribus in capita scilicet secundum nostram constitutionem ab intestato ad illius successionem. Sed quaecumque ex paterna substantia ad filium pervenerunt, eorum solum habeat usumfructum, quae omnino secundas nuptias aut antea aut postea inierit: ad cetera vero bona omnia, quaecumque filio extrinsecus erant praeter paternam successionem, veniat secundum invitationem nostram quam statim dicimus aliqua correctione ipsam quoque egentem. Atque haec de rebus dicimus quae sunt extra antenuptialem donationem. Nam de illa quae a nobis et praeterea per Leonis

1 ἐναντία διηγόρευον B¹ || ἡμῶν L¹ || 2 καὶ νῦν et μόναις om. B² || 5 ἐξῆς M⁵ || ἐξ ἀρχῆς LB || 7 αὐτοῦς L¹B || 7sq. Τὰ δὲ — ἀνδρὸς om. M || 8 *ἐπὶ (cf. ε) ἐν LB || εἰς δευτέρου φοιτώσας ἀνδρῶν L¹ φοιτώσας εἰς δευτέρου ἀνδρὸς B¹ εἰς δευτέρου φοιτώσας ἀνδρα B¹ || 9 οὗτος ML] οὕτως B⁵ || τυπούτω τε καὶ διαθεμοθετείτω] disponatur et sanciat ε || τας] δὲ L¹ || 13 ἐλευσόμεθα B || 18 ἢ δεδομένον om. B || 24 αὐτῶ om. ε || προσγενομένων B¹ || 25 εἴη] fuerit facultas ε || καὶ om. L || 27 τελευτήσου B¹ || 28 ἐλθούσης γάμους τῆς μητρὸς B¹ τῆς μητρὸς ἐλθούσης γάμους B² || ἢ om. L¹ || 30 ἢ τῆς παιδὸς om. B || ἀδελφῶν M⁵ || ἢ καὶ ἀδελφοπαίδων add. LB || in capita δηλονότι M] προσωπικῶς δηλονότι LB, om. ε || 33 τοῦτο L¹ τοῦτο M^a || μόνον L || 34 πρώτων B¹ || ἀφικουμένην L || 40 ἐκείνης MB² || ἐκείνοις LB⁵

1 Hanc] autem (aū R²) add. R² vulg. || modo suppl. V² in spat. vac. || 2 sub R² || uenire T²] uenire RV¹ uenire vulg. || 3 sancimus vulg.] sanximus VT] sancimus R || quasdam RV || 4 et] etiam V² s. v. || 5 sq. deinceps — hereditatem suppl. V² in spat. vac. || 6 eis VT] eius R cas vulg. || filii R¹ vulg.] filii R² VT || contingit V || De his] Deinceps R¹ || 7 uirorum V² || 8 lex om. R¹ || 11 ergo] erga V, om. vulg. || 13 testatis V¹ || 14 matris R¹ || hanc] accipi R¹ ac R² || 17 et — et] aut — aut V || 19 heredis V² heredi vulg. || 20 derelinquent sive in inst. R¹ || 21 dominum R¹ V || 22 ex rebus quae om. R¹ || 29 uocatur R || quod R¹ || filio R filii T || 31 quantam R¹ || quae om. vulg. || 32 eorum habeat solummodo habeat R¹ || 36 ueniant RV || 37 dicemus vulg. (al. dicemus V² s. v.) || correctionem V¹ correptione R || 38 in rebus] quam statim dicimus quadam correctione add. R¹ || quae] quam R¹, om. V¹

νομοθετημένα παρ' ἡμῶν καὶ πρὸς γε παρὰ τῆς Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διατάξεως ἀκέραια φυλάττομεν, ἐφ' ὅς μόνην ἢ μήτηρ ἔξει τὴν χρῆσιν καὶ ὁ ἐπικαρπίαν. Ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἄλλοις πράγμασι ταῦτα νομοθετούμεν καὶ τῷ ἐξῆς παραδίδομεν χρόνῳ, ὅσα μετὰ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν ἐστιν ἐκ πατρὸς ἀρκεύμενα τῷ παιδί ἢ ἐξ ἄλλων αἰτιῶν, ἐπὶ τε τῶν ἐκ διαθήκης ἐπὶ τε τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κλήσεων. Τοῦ κατὰ τῶν ἀχαριστῶν παίδων λόγον πανταχόθεν καὶ ἐπὶ τοῖς τοῖς πράγμασι φυλάττομεν, ὅταν ἀλη- 10 θεῖς αἰτίαι τῆς ἀχαριστίας δεικνύοντο· τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὅποσα περὶ διαδοχῆς εἰρηται γονέων ἐπὶ τοῖς παισὶν ἢ παίδων ἐπὶ τοῖς γονεῦσιν, ἀκεραίων 4 φυλάττομεν. Τὴν δὲ ἀχαριστίαν ἐνταῦθα σκοπούμεν οὐ μόνον πρὸς τὴν μητέρα κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῶν εἰρημένον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἀδελφὸν τὸν τελετήσαντα.

CAPUT XLVII.

Ἐπειδὴ μέντοιγε ἴσμεν πολλὰς τοῖς ἀδελφοῖς πρὸς ἀλλήλους γινομένας φιλονεικίας, ἐκείνον μόνον ὡς ἀχαριστὸν περὶ τὸν ἀδελφὸν γινόμενον μετέχειν τούτου 20 τοῦ κέρδους οὐ συγχωροῦμεν, ὅς ἂν ἢ θάνατον ἐπιβουλεύσειε τῷ ἀδελφῷ ἢ ἐγκληματικὴν ἀπεπέμψεντο κατ' αὐτοῦ γραφὴν ἢ τῆς οὐσίας αὐτῷ σπεύσειεν ἐπαγορεύειν ἀφαίρειν. τὸ γὰρ ἐκείνου μέρος εἰς τε τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς καὶ τὴν μητέρα ἐρχέσθω. Καὶ 25 οὗτος ὁ νόμος ἐπὶ ταῖς τῶν παίδων διαδοχαῖς, αἷς αἰ μῆτέρες διαδέχονται τοὺς παῖδας, κείσθω, τὴν παρ' ἡμῶν γενομένην ὑποδιαίρεσιν εἰσηγούμενος ταῖς εἰς τὸν ἐξῆς χρόνον δευτέρῳ συνοικεῖν μελλούσαις ἀνδρῶν. ταῖς γὰρ ἤδη πρὸς δευτέρον ἐλθούσαις συνοικέσιον 30 καὶ τῆς εὐεργεσίας τοῦ μηνημονθέντος νόμου ἡμῶν τυχοῦσαις ἐξέστω τὰ πρὸς αὐτὰς ἐκ τῆς τῶν παίδων ἐλθούσας διαδοχῆς εἴτε ἐκ διαθηκῶν εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου ἔχειν βεβαίως κατὰ τε δεσποτείαν καὶ χρῆσιν καὶ ἐπι- 35 καρπίαν, καὶ ἐκποιεῖν καὶ διατιθέναι καὶ παραπέμ- πειν καθ' ὃν ἐθέλοιεν τρόπον· οὐδὲν αὐταῖς ἐμποδῶν κατὰ τινὰ χρόνον τοῦ παρόντος ἰσταμένον νόμον.

cap. XLVII Ἐπειδὴ ἴσμεν — ἐρχέσθω (25) habet B² p. 127 Zach.

prae memoriae constitutionem sancita sunt integra servamus: secundum quae solum usum et fructum 3 mater habebit. De ceteris vero bonis haec sancimus et insequenti tempori tradimus, quaecumque post antenuptialem donationem a patre ad filium pervenerunt vel ex aliiis causis, tam in successionebus ex testamento quam ab intestato. Ceterum ratio adversus ingratos liberos undique in his quoque bonis servetur, ubi verae causae ingratitude probabuntur: ac reliqua omnia quaecumque de successione 4 parentum in bona liberorum vel liberorum in bona parentum dicta sunt, integra serventur. Ingratitude autem hoc loco non solum adversus matrem secundum id quod antea a nobis dictum est consideramus, sed etiam adversus ipsum fratrem defunctum.

XLVII. Sed quoniam scimus inter fratres multas invicem existere contentiones, eum solum tamquam ingratum adversus fratrem huius lucri participem fieri non patimur, quisquis vel necem fratri molitus sit vel criminalem in eum detulerit actionem vel bonorum privationem ei inferre studuerit. Illius enim pars et ad reliquos fratres et ad matrem perveniat. Atque haec lex de liberorum successionebus, quibus matres succedunt liberis, lata esto, quae subdivisionem a nobis factam introducat iis quae in futurum tempus secundo viro nupturae sunt. Nam iis quae iam secundum coniugium inierunt et beneficio legis nostrae quam memoravimus potitae sunt, liceat ea quae ad ipsas ex liberorum successione sive ex testamento sive ab intestato venerunt firmiter habere tam quod proprietatem quam quod usum et fructum attinet, et alienare et disponere et transmittere quo velint modo; neve ulli eis impedimento ullo tempore praesens lex sit.

1 Λέοντος] Cod. 5, 9, 8 || 3 μόνην B¹ ε] μόνη MLB¹ || τὴν χρῆσιν ἢ μήτηρ ἔξει B² || 10 ἀληθῆς αἰτία L² || 11 δεικνύοντο M] δεικνύνται (ἐνδείκνυνται B¹ pr., δεικνύνται L²) LB(ε) || 16 καὶ κατὰ B¹ || πρὸς τὸν τελ. ἀδελφὸν B² || 18 ἴσμεν om. L || 19 μόνον MLB² ε] μὲν B¹ || ὡς om. B² || 20 περὶ τὸν ἀδελφὸν τῶν ἀδελφῶν B² || 22 ἐγκληματικοῖς L¹ || ἐπεπέμψεντο B² || 23 αὐτοῦ σπεύσειεν B² σπεύσειεν αὐτῷ B¹ || 24 τε] γε B¹ || 25 ἀδελφοῖς] καὶ ἀδελφόπαιδας (ἀδελφόπαιδα B¹) add. LB || 26 αἷς M || 29 δευτέρῳ συνοικεῖν μελλούσαις ἀνδρῶν] quae — secundo matrimonio (i. e. συνοικεσίῳ?) futurae sunt viris ε || 30 ἤδη LB(ε) δὴ M || 31 καὶ τῆς — 33 ἐλθόντα om. ε || 32 τὰ] τὰς L¹ || 37 τοῦ παρόντος] ex praesenti ε

1 constitutionem R¹ || 2 habet V || 3 usum et RT] om. V vulg. || 5 tempori] ipsi V² || 7 sq. tam ** testato ex

testamento successionebus R¹ tam ab intestato quam ex test. succ. R² || successoribus V || 8 rationibus R¹ || filii R¹ || 10 demonstratur R¹ || aliaque omnia (aque omnia suppl. V² in spat. vac.) V || 11 dicta] rationem dicta R¹ || 12 intetis V¹ intractis R¹ (intractas R²) || 14 aut R¹ V || 16 fratrem] fr. V¹ eundem fratrem R¹ || 18 Et] leg. Sed? || quoniam] quae R¹ || 19 contempiones R || 20 hoc om. R || 21 uoluerit ed. pr.] uoluit libri || criminali V¹ || 23 ei R¹ vulg.] eius R² V || properavit vulg. || eius] ei R¹ || 24 et] quam ad vulg. || 25 leg. quibuscumque matres succedunt filii? || 27 subdiuisione R¹ || 28 futura R¹ || 29 viris] de matris successione add. RVT, rubrica male in textum illata || 30 pervenerunt] et beneficio memoratae nostrae legis potitae sunt, his liceat add. Contius, vulg. || per om. V || 31 et secundum dominium om. R || dominum V || 32 usum et secundum om. V || alienari V || 33 testatori (testatorio. pr.) R || uoluerit RVT || 34 eis RT] ei sit V sit eis vulg.

1 Κάκεινο δὲ κύριον τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου μενέτω παῖσιν, ὅπερ ἐπὶ τῆς εἰρημένης ἡμῖν διατάκται νομοθεσίας, ὥστε, εἰ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, ἢ ἢ μήτηρ τελευτήσαντος αὐτῆ τοῦ συνοικούντος ἐκέλευσε, συμβέβηκεν εἰς τὸν τελευτήσαντα τῶν παίδων περιελθεῖν καὶ διὰ τοῦτο μέρος αὐτῆν τῆς ἐκείνου γενέσθαι κληρονομίας, τὴν μητέρα μηδὲ καθ' ὅσον κληρονομεῖ τοῦ παιδὸς τῆς δεσποτείας τῶν αὐτῆς δὴ τῆς πρὸ γάμου δωρεῶν πραγμάτων ἀπολαύειν, μόνῃν δὲ ἔχειν τὴν τούτων, ἐφ' ὅσον περίεστι, χρῆσιν καὶ ἐπικαρπίαν. Κρατεῖτω τούτων καὶ τοῦτο τοῖς ἐκ τῶν προτέρων γάμων κεχαρισμένον παῖσι, πλὴν εἰ μὴ πρὸ τοῦ ἠθύντος νόμου δικαστικῆ ψήφος ἢ διάλωσις μεταξὺ τῶν μερῶν γενομένη περὶ τούτων τε διαώριστο.

2 Ἐπειδὴ δὴ ἡ μήτηρ ἐξεκλείετο μὲν ὑπὸ παιδὸς ἄρρενος (τοῦτο ποιοῦντος τοῦ δόγματος ὁ Τερτυλλιανέου καλοῦσι), θυγατρῶς δὲ συνανεπέμπετο, ἡμεῖς οὐκ ἐπιζητοῦντες τὸ τῶν παίδων δίκαιον, ἀλλ' αὐτὸν αὐτῆ λεγίτιμα δίκαια δόντες ἐκαλέσαμεν αὐτὴν καὶ μετὰ τῶν ἄρρένων ἀδελφῶν τοῦ τελευτήσαντος κατὰ τοσοῦτον καθ' ὅσον ἀριθμὸν οἱ παῖδες εἰσίν, ὥστε καὶ αὐτὴν μοῖραν ἔχειν τοσαύτην ὅσην ἕκαστος τῶν ἀδελφῶν· εἰ δὲ καὶ ἀναμιξῆ ἄρρενῆς τε καὶ θήλειαι καθεστήκοιεν, ταῦτο τοῦτο διατηρήσαντες. Εἰ 25 μὲντοι μήτηρ καὶ θήλειαι μόναι καθεστήκοιεν, ἐκείσε τὸ δόγμα τὴν μὲν ἡμίσειαν μοῖραν εἰδίδον τῆ μητρὶ, τὴν δὲ λοιπομένην ἡμίσειαν εἰδίδον ταῖς ἀδελφαῖς, ὅσαι δὴποτε καθεστήκοιεν. Ὅπερ ἐπειδὴ μὴ πρότερον ἐπηρωθώσαμεν, νῦν ἄγομεν ἐπὶ τὴν προσέκονσαν διόρθωσιν, καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος καλοῦντες αὐτὴν πρὸς ἀναλογίαν τῶν παίδων, ὥστε ὅσον ἐκάστη τῶν θυγατέρων ἔχει, τοσοῦτον μόνον καὶ αὐτὴν κομίζεσθαι. καὶ ἐπὶ παντὸς θέματος εἰς τούτο φερομένον in virilem portionem (τοῦτο δὴ τὸ τοῦ νόμου) καὶ ἡ μήτηρ ἀφικνεῖσθαι, εἴτε μόναι καθεστήκοιεν ἄρρενες εἴτε μόναι θήλειαι εἴτε καὶ ἀναμιξῆ ἐκατέρα γονή.

1 Et illud autem firmum, quod ex primo matrimonio est, filiis maneat, quod super praedictam a nobis constitutum est sanctionem: quod, si antenuptialem donationem, quam mater moriente marito lucrabatur, contigerit ad morientem filium pervenire et propterea partem ei illius fieri hereditatis, matrem neque secundum quod succedit filio dominium eorum, scilicet antenuptialis donationis rerum perfrui, solum autem habere horum, quamdiu superest, usum et usumfructum. Maneat igitur et hoc his qui ex prioribus nuptiis sunt filiis condonatum, nisi forte ante praedictam constitutionem iudicialis sententia et transactio inter partes facta de his aliquid statuit.

2 Et quoniam mater excludebatur quidem a filio masculino (hoc faciente senatusconsulto quod Tertullianum vocant), filiabus autem contranmittebatur, nos non quaerentes filiorum ius, sed exinde ei legitima iura dantes vocavimus quidem eam etiam cum masculis fratribus morientis in tantum in quantum numerus filiorum fuerit, quatenus et ea partem habeat tantam quantum unusquisque fratrum; si vero et permixtim masculi et feminae fuerint, hoc ipsum disponentes. Si vero mater et filiae solae consistent, ibi senatusconsultum mediam quidem partem dabat matri, residuum vero mediam sororibus, quantaecumque extitissent. Quod quia non primitus correximus, modo adducimus ad competentem correctionem, et in isto casu vocantes eam pro rata filiarum, quatenus quantum unaquaque filiarum habet, tantum solummodo et eam accipere, et in omni casu huc relato in virilem portionem (hoc quod legis est) etiam mater veniat, sive soli consistent masculi sive solae feminae sive etiam permixta utraque proles.

CAPUT XLVIII.

Ἐκείνο δὲ ἐπιπροσθῆναι τῷ νόμῳ δίκαιον ἀφ' ἧθ' ἔστιν. εἰ γὰρ τελευτήσειεν ἢ ἀνὴρ ἢ γυνὴ παῖδας ἔχον-

Illud quoque super hoc adicere legi iustum aestimavimus. Si enim moriatur vir aut mulier filios

1 Illud quoque firmum maneat liberis ex priore matrimonio progenitis, quod in dicta legislatione a nobis constitutum est, ut, si ante nuptias donatio, quam mater mortuo marito suo lucrata est, forte ad defunctum unum ex filiis pervenerit et propterea pars hereditatis eius facta sit, mater ne pro ea quidem parte qua filio heres est dominium rerum huius quidem ante nuptias donationis fruatur, sed solum earum usum et fructum quamdiu superstes est habeat. Valeat igitur hoc quoque beneficium liberis ex priore matrimonio progenitis datum, nisi quid forte ante dictam legem iudicialis sententia vel transactio inter partes facta de his statuerit.

2 Quoniam vero mater a filio quidem excludebatur (quod Sctum quod vocant Tertullianum instituit), cum filiabus autem admittebatur, nos filiorum ius non perscrutantes, sed ultro ei legitima iura dantes, ipsam etiam cum fratribus defuncti vocavimus in tantum quantum sit numerus liberorum, ut et ipsa partem habeat tantam quantum singuli fratres: sive etiam promiscue et masculi et feminae sint, hoc idem constituimus. Si vero mater et filiae solae sint, ibi Sctum dimidiam quidem partem dabat matri, reliquam autem dimidiam sororibus, quocumque essent, dabat. Quod quoniam antea non correximus, nunc ad convenientem emendationem deducimus ita, ut hoc quoque casu eam pro portione filiarum vocemus: ut quantum quaeque filiarum habet, tantum solum ipsa quoque auferat. Atque in omnibus casibus qui huc pertinent in virilem portionem (haec quidem verba legis sunt) etiam mater veniat, sive soli sint masculi sive solae feminae sive etiam promiscue utriusque generis proles.

XLVIII. Illud vero praeterea par esse putavimus legi adicere. Si enim decesserit vir sive mulier

1 τοῖς ἐκ τοῦ (τοῦ om. LB) προτέρου γάμου MLB] quod ex primo matrimonio est (i. e. τὸ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου?) ε || 2 διατάκται] nov. II c. 1 || 6 αὐτῆν] ei (i. e. αὐτῆ) ε || 7 κληρονομίας γενέσθαι B || μή] μηδὲ M || 8 τῶν αὐτῆς δὴ] eorum (corr. earum?) scilicet ε || 9 δὴ om. B || προγαμιαίας L || 12 κεχαρισμένον M] κεχαρισμένους LB || 14 γνομένη B || 17 τερτυλλιανέου L Τερτυλλιανέου B || 18 ἡμεῖς κτλ.] cf. Cod. 6, 56, 7; nov. II c. 3 || 20 λεγίτιμα M] νόμιμα LB || ἐκαλέσαμεν] vocavimus quidem (i. e. ἐκαλέσαμεν μὲν) ε || 23 ὅσον B(f) || 24 εἰ δὲ om. L || 26 ἐκείσε — 29 καθεστήκοιεν om. L || 30 ἐπαρωθώσαμεν L || 34 τούτου L || 35 in virilem portionem M ἐν τῇ τοῦ ἀνδρός μοίρᾳ LB || ἐκατέρα] καὶ ἐκατέρα B || 40 ἢ ἀνὴρ M] ὁ ἀνὴρ L ἀνὴρ B(ε)

3 est om. R¹ || 4 moriente V¹ || 6 fieri] filius V¹ fili V² || 7 dominum V, dominium om. R¹ || leg. earum? || 8 solam V || 9 aut R¹ || usum et om. V || 10 his] et his V || 11 nisi] non R¹ || 12 et transactio] aut transactio edd. || 16 quoniam] que R¹ || quidem] quod R¹ || 17 tertullianum RT || 18 aut R¹ || contranmittebatur V] non transmittebatur T transmittebatur R || 19 nos om. R¹ || 20 eam] eum R¹ || 22 eam R² || 24 et om. V || permixtim RT] permixtum V permixti vulg. || fuerit R¹ || 26 nbi R¹ || 28 prius R || 29 correptionem R || 31 quantum om. V || unaquaque R || 32 et in R¹ vulg.] etiam in R², et om. VT || huc Heimbach] hoc codd. hic vulg. || 34 ueni. • t R¹ || 39 hoc om. V || existimavimus R existimavimus vulg.

τες ἐκ τε τῶν προτέρων ἐκ τε τῶν δευτέρων γάμων, οὓς μετὰ τὸνδε ἡμῶν συναλλάξαιεν τὸν νόμον (ἐπὶ γὰρ δὴ τούτων τὰ παρόντα διατάττομεν), τὰ μὲν ὅσα ἐπὶ τοῖς κέρδεσι τοῖς ἐκ τῶν γάμων παραφυλάττεσθαι χρῆ, ταῦτα ἐνομοθετήσαμεν καὶ πρὸς γε διακρίναμεν τὰς μοίρας ἅς ἀνάγκη τοὺς γονεῆς τοῖς γνησίοις καὶ μὴ ἀχαρίστοις καταλιμπάνειν παισίν· αὐτοὺς δὲ δὴ τοὺς φύσαντας οὐ δίκαιον ἂν εἶη πρὸς τὴν δευτέραν ὄλως ἀποκλίνειν γονὴν καὶ τὸ ἐκ τοῦ νόμου μόνον καταλιπόντας τοῖς προτέροις μέρος τᾶλλα πάντα ἐπὶ τοὺς δευτέρους ἀγαγεῖν, ἀλλὰ καὶ τι καὶ τοῖς προτέροις προσδεῖναι. εἰ μὲν γὰρ τινα ἐκ τῶν δευτέρων ἔχοιεν γάμων, ἢ καὶ τῶν πρώτων τυχόν, οὕτω περισπούδαστον, οὕτως ἀγαπώμενον, ὥστε βούλεσθαι ὑπερφέρειν αὐτὸν τοὺς ἄλλους ἐν τῇ κτήσει, 15 δίδομεν ἀδειαν τοῦτο πράττειν, μὴ μὲν καθάπαξ τοὺς μὲν προτέρους παῖδας ἐλαττοῦν, τοὺς δὲ δευτέρους αὔξειν, ἀλλὰ μηδὲ ἐν σφόδρα μεγάλῳ ποιείσθαι τὴν παραυξῆσιν μηδὲ καθάπαξ ἐπιλελεῖσθαι τῶν ἐμπροσθεν γάμων μηδὲ βεβαίον τὰ τοῖς πρὸ ἡμῶν 20 περὶ τῶν τοιούτων εἰρημένα· ἀλλὰ προνοεῖν μὲν καὶ τῶν δευτέρων, προνοεῖν δὲ καὶ τῶν πρώτων, ἐνθυμουμένους ὅτι παῖδες ἄμφω καθεστᾶσι, καὶ οὕτω πρῶτον τῶν πρώτων ἐπιλελεῖσθαι ἐν ταῖς διαθήκαις διαφέρειν. εἰ γὰρ ἀδιαθέτων αὐτῶν τελευτῶντων ὁ νόμος ἅπαντας ἐξ ἴσου καλεῖ, προσῆκόν ἐστιν αὐτοὺς μισομένους τὸν νόμον μὴ σφόδρα μεγάλας αὐτοὺς συστῆλαι ταῖς ἐλαττώσεσιν, αἰδομένους τὸν νόμον. οὕτω γὰρ ἔσονται πατέρες ἀγαθοὶ καὶ τῆς ἡμετέρας ἀξιοὶ νομοθεσίας, καὶ δίκαιοι μὲν ἔσονται μόνον τὸν νόμον φυλάττοντες, εἰ δὲ τι καὶ ὑπὲρ τὸν νόμον καταλίποιεν, ἔσονται δίκαιοι τε ἅμα καὶ φιλάνθρωποι πατέρες. καὶ οὐ ταῦτα φαρμὴν μεταξὺ ἀχαρίστων τε καὶ [τῶν] εὐχαριστομένων παιδῶν (τὰ γὰρ περὶ τῶν ἀχαρίστων ἦδη πολλάκις εἴρηται), ἀλλὰ περὶ τῶν 35 μᾶλλον ἢ ἦτον ἀγαπαμένων, ὡς πολὺ τὸ διάφορον ἐστὶν ἀχαριστίας τε καὶ εὐχαριστίας καὶ τῆς οὐχ ὁμοίας τιμῆς. Τοῦτο δὲ δὴ τὸ μέρος τὸ περὶ τῆς ἰσότητος τῶν παιδῶν τῶν ἐκ πρώτου καὶ δευτέρου συνοικεσίου γινομένων συμβουλευόντες μᾶλλον ἢ νομοθετοῦντες 40 φαρμὴν ἐπέτιοιγε ἅπαξ ἀξήσαντες τὴν ἐξ ἀδιαθέτου μοῖραν τὴν πάντως τοῖς παισὶ καταλειφθησομένην καὶ ἄχρι μὲν τεσσαρῶν παιδῶν τετραοῦγκων πάντως

habentes et ex prioribus et ex secundis nuptiis, quas post hanc nostram contraxerint legem (in his enim praesentia disponimus), quae quidem super lucris ex nuptiis servari oportet, haec sanximus, insuper et 5 decrevimus portiones quas necesse est parentes legitimis et non ingratis relinquere filiis: ipsos (tamen) genitores non erit iustum ad secundam omnino declinare prolem et quod ex lege est tantummodo relinquentes prioribus alia omnia ad secundos deducere, sed aliquid prioribus adicere. Si quidem aliquem ex secundis habeat nuptiis, aut etiam primis forsant, ita festivum, ita dilectum, ut velit praepondere eum aliis in possessione, damus licentiam hoc agendi, non tamen omnino priores quidem filios minuere, secundos autem augere, sed neque vehementer magnificare augmentum nec omnino oblivisci priorum matrimoniorum neque firmare quae praecedentibus nos de talibus dicta sunt: sed providere quidem et secundis, providere autem et primis, cogitantes quoniam filii ambo sunt, et ita facientes successionum in testamentis divisionem. Si enim intestatis eis mortuus lex omnes ex aequo vocat, competens est eos imitantes legem non vehementer magnis eos abbreviare minutionibus, erubescens legem. Sic enim erunt patres boni et nostra digni legislatione; et iusti quidem erunt solam legem custodientes, si quid autem etiam supra legem reliquerint, erunt iusti simul et humani patres. Et non haec dicimus inter ingratos et gratos filios (de ingratis enim iam saepius dictum est), sed de his qui magis aut minus diligentur: cum utique multa differentia sit ingratitudinis et gratiarum actionis et dissimilis honoris. Hanc itaque partem de aequitate filiorum ex priori et secundo matrimonio venientium adhortantes potius quam sancientes dicimus; alioquin semel augentes ab intestato partem omnino filiis relinquendam et usque ad quattuor quidem filios quattuor uncias

liberos habens et ex prioribus et ex secundis nuptiis quas post hanc nostram legem contraxerit (nam de his quidem praesentia disponimus), quaecumque quidem in lucris nuptialibus observanda sunt, haec sanximus et insuper portiones definitivimus quas parentes legitimis nec ingratis liberis relinquere necesse esset: ipsos tamen genitores par non fuerit ad secundam prolem prorsus inclinare et prioribus parte ex lege definita sola relicta reliqua omnia ad secundos transferre, verum etiam prioribus aliquid adicere. Nam si quem ex secundis nuptiis, vel etiam forte ex primis, habeant adeo carum, adeo dilectum, ut eum reliquis praestare velint in bonis, potestatem damus id faciendi, nec tamen prorsus priores liberos imminuendi, secundos vero augendi: sed neve nimis magnum reddant augmentum neve prorsus obliviscantur priorum nuptiarum neve quae a praedecessoribus nostris de talibus dicta sunt confirmant; verum prospiciant quidem secundis, prospiciant vero etiam primis, utrosque liberos esse reputantes, atque ita successionum in testamentis divisionem instituant. Quodsi enim intestatis iis defunctis lex omnes ex aequo vocat, decet eos legem imitari nec nimis magnis imminutionibus coercere illos, sed legem revereri. Sic enim parentes boni erunt et nostra legislatione digni; et iusti quidem erunt solam legem observantes, si quid vero etiam ultra legem reliquerint, erunt iusti simul et humani parentes. Neque haec dicimus in ingratis et gratis liberis (de ingratorum enim rebus iam saepius dictum est), sed de iis qui magis aut minus diligentur, cum magnum sit discrimen inter ingratitudinem gratitudinemve atque parum aequalem honorem. Sed hunc quidem locum qui est de aequalitate liberorum ex primo et secundo coniugio progenitorum consilium potius dantes quam legem ferentes indicamus: si quidem cum semel portionem ab intestato liberis utique relinquendam auverimus, ita ut, si usque ad quattuor liberi

1 τῶν δευτέρων] τῶν om. B || 6 ἄς] ἂν L^a || 10 μέρος om. ε || 13 ἔχοιεν γάμων L] γάμων ἔχοιεν B ἔχοι γάμων M_ε || 15 κλήσει Zachariae || 17 τοὺς δευτέρους δὲ L || 18—20 leg. μήτε — μήτε — μήτε? || 18 μηδὲ ἐν σφόδρα M] μὴ σφόδρα L μηδὲ σφοδρότερον B || μεγαλοποιείσθαι L^b || 20 βεβαίον] infirmare v. l. ε || 21 περὶ τούτων ὠρισμένα B || 27 τοὺς νόμους B || 33 μεταξὺ τῶν ἀχαρίστων Heimbach || 34 τῶν seclisi || 35 ἦδη om. L^a || τῶν μᾶλλον] τῶν ἄλλων τῶν μᾶλλον L || 36 ἦ] καὶ B || ὡς] ὅς B(f) || 37 τε καὶ εὐχαριστίας om. B(f) || 38 δὲ om. L || 39 πρώτου] prioris ε || 40 γενομένων Heimbach || 41 sqq. cf. nov. XVIII c. 1 || εἰς ἀδιαθέτου] ἐκ διαθήκης L

1 et prius om. R¹ || quas om. R¹ || 3 praesentiam V] super] quae super R || 4 sanximus R || 5 portiones bis scr. V¹ || 6 tamen add. vulg. || 9 secundas R¹ || 10 aliquod R¹ || prioribus] et prioribus vulg. || Si] Nam si Contius || quid R¹ || 12 proponere V || 13 aliquis V¹ || possessionem RV || 15 agere R¹ || 17 firmare RV] infirmare VT² vulg. || quae a praecedentibus R² V² vulg. || 18 dicta sunt — 20 ambo sunt suppl. V² in spat. vac. || sed] quoniam V || 19 aut V || quoniam] quae R¹ || 20 successionem V || 21 eius R¹ || 22 et equo V¹ || 23 abbreviare R || 25 erunt] ec(sic) R || nostra] non R¹ || legisactione V || 27 relinquere R || 28 intra V || 29 gratos et ingratos (inter gratos R¹) R || 30 aut] autem R¹ || 31 sint R || 33 aequalitate Beckius || 36 intesta R¹ || 37 quidem filios quattuor om. R¹

ὄρισαντες, εἰ δὲ ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας, ἄχρι τοῦ ἡμίσεως τῆς οὐσίας πάσης μέρους, ἱκανὴν ἤδη δεδώκαμεν τοῖς πασι παραμυθίαν, οὐκ ὀλίγω μέρω τὴν παλαιὰν αὐτοῖς στενοχωρίαν λύσαντες.

1 Ἔστω τοίνυν ὁ παρῶν νόμος τῶ μέλλοντι χρόνῳ νομοθετῶν, καθὰ πολλοὶς εἰπόντες ἐφθήμεν, καὶ οὐδὲν τῶν ἐμπροσθεν προσαπτόμενος, ἀλλὰ συνειλεγμένους πανταχοθεν καὶ συνεσπειραμένους ὑπὸ μίαν συνέχειαν καὶ ἀπαντα σχεδὸν τὰ περὶ δευτέρων ἀπαγγέλλων γάμων, καὶ τὰ μὲν πρότερα τοῖς ἐμπροσθεν ἐπὶ τῆς ἐαυτῶν φυλάττων ἰσχύος, τὰ δὲ παρ' αὐτοῦ διαταττόμενα τοῖς ἰσομένους δευτέροις εἰσηγουμένοις γάμοις, καὶ νέαν τιὰ πανταχοθεν καὶ ἀπικριβωμένην εἰσαγὼν τοῖς ζητούσι ἀφέλειαν. Πασῶν τῶν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις κειμένων διατάξεων ἐπὶ τοῖς ἰσομένοις μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον γάμοις καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν συμβαίνουσι σχολάζουσιν, ταύτης δὲ τῆς μίας διατάξεως τῶ μέλλοντι χρόνῳ κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν διορισμένον ἐπὶ τοῖς περιεχομένοις αὐτῇ θέμασιν ἀπὶ πασῶν ἀρκοῦση.

(Ἐπίλογος.) Ταῦτα τοίνυν ἡ σὴ ὑπεροχὴ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν τελούσιν ἀρχὴν τῶ συνῆθει τρίτω φανερά γενέσθαι προσταξάτω, ὥστε ἀπαντας γινώσκοντας ὡς μελίζονα πόνον ὑποστάντες ἢ ὅσον ἐχρῆν τὸν βασιλικαῖς περιορεόμενον φροντίσιν ὁμῶς οὐδὲν ἐμπροσθεν τῆς αὐτῶν ἐποιήσαμεθα σωτηρίας, ὡς μὴ πολλαχοθεν ἐρανίζεσθαι τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἅπαν ὁρῶντας εἰς ἐν ἠθροισμένον τὸ περὶ τούτου τῆς νομοθεσίας μέρος γινώσκων, ὡς καὶ τὸ πρότερον τοῖς ἤδη τεθείσιν ἐφυλάξαμεν νόμιμον καὶ τῶ μέλλοντι χρόνῳ τὴν προσήκουσαν ἐπιτεθεῖκαμεν ἀρμονίαν.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Πατρικίῳ τῶ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Βασιλίδῃ τῶ ἐνδοξοτάτῳ μαγίστρω τῶν θείων ὀφικίων, ἀπὸ ἐπάρχων καὶ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Στρατηγίῳ τῶ ἐνδοξοτάτῳ κόμητι τῶν θείων largitionων, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Τριβωνιανῶ τῶ ἐνδοξοτάτῳ κοιμιστῶρι τὸ δεύτερον καὶ ἀπὸ ὑπάτων. Legi.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Γερμανῶ τῶ ἐνδοξοτάτῳ

omnino definientes, si autem ultra quattuor sint, usque ad mediam substantiae partem, idoneum iam dedimus filiis solacium, non ex parva mensura antiquam eorum angustiam resolventes.

51 Sit igitur praesens lex futuro tempore sanciens, sicut saepius dicentes praevenimus, et nihil priorum tangens, sed condensa undique et complexa sub una continuatione et omnia paene de secundis pronuntians nuptiis, et priora quidem prioribus in sua virtute servans, quae vero ab ea disposita sunt futuris secundis explanans nuptiis, et novam quandam undique ac subtilissimam introducens quaerentibus utilitatem. Omnibus quae super talibus positae sunt constitutionibus in futuris post hanc nostram legem nuptiis et quae ex his evenerit vacantibus: hac videlicet una constitutione futuro tempore, secundum quod a nobis definitum est, in his qui continentur in ea casibus pro cunctis sufficiente.

(Epilogus.) Haec igitur tua celsitudo omnibus gentibus quae sub tuo sunt cingulo sollemni modo manifesta fieri praecipiat, ut omnes cognoscentes, quia maiorem laborem sustinentes quam oportet imperialibus incurere cogitationibus, tamen nihil prius nostra fecimus salute, nisi undique congregare quod iustum est, et omnes videntes in unum collectam de hac legislatione partem sciant, quia et priorem his quae iam posita sunt servavimus legem et futuro tempore competentem posuimus congruentiam.

Dat. xv. kal. April. CP. Belisario v. c. cons. [a. 535]

sint, trientem, si vero plures quam quattuor, usque ad semissem totius substantiae omnino definiremus, sufficiens iam dedimus liberis solacium, haud mediocriter elevatis antiquis eorum angustis.

1 Valeat igitur praesens lex lata in futurum tempus, quemadmodum saepius antea diximus, nec quicquam ex prioribus attingens, sed quae collecta undique et colligata in unam continuitatem omnia fere de secundis nuptiis exponat et priora quidem prioribus in suo robore conservet, quae vero ab ipsa constituta sunt futuris secundis nuptiis introducat, et novam aliquam undique atque elaboratam afferat quaerentibus utilitatem. Omnes autem constitutiones, quae de talibus latae sunt, in nuptiis post hanc nostram legem futuris rebusque inde evenientibus irritae fiant: cum haec iam constituto una futuro tempore, prout a nobis definitum est, in casibus per eam comprehensis pro omnibus sufficiat.

Epilogus. Haec igitur tua sublimitas omnibus gentibus quae ad tuam potestatem pertinent solito more manifesta fieri iubeat, ut omnes sciant nos, licet maiorem laborem sustineamus quam ferre oportet quem imperiales circumstant curae, tamen nihil antiquius duxisse illorum salute, ne multis ex locis ius emendicent, sed cum videant in unum collectas omnes legum de hoc laturum partes, intellegant nos et quod prius fuerit legibus iam latis servasse et futuro tempore aptam impertivisse aequabilitatem.

Scriptum est exemplar Patricio gloriosissimo praefecto felicitis huius urbis. Scriptum est exemplar Basilidae gloriosissimo magistro sacrorum officiorum, expraefecto, exconsuli et patricio. Scriptum est exemplar Strategio gloriosissimo comiti sacrarum largitionum, exconsuli et patricio. Scriptum est exemplar Triboniano gloriosissimo quaestori iterum et exconsuli. Legi. Scriptum est exemplar Ger-

1 ἡμίσεος LB¹ || 2 πάσης om. ε || 3 ὀλίγω (ὀλίγα B¹) τῶ μέρω LB || 5 sqq. § 1 et epil. om. B || 12 ἰσομένης M || 16 γάμον L¹ || 17 συμβαίνουσι M(ε) ἐπισυμβαίνουσι L || δὲ L || 24 ἀπαντα L || 25 τὸν τὴν L² || περιορέμενον φροντίσιον L¹ (incurrere cogitationibus ε) || 26 τῆς αὐτῶν] nostra ε || 27 ὡς vid. delendum || 28 ἀλλ' ἀπαντας L² et omnes ε || 30 νόμιμον M(ε) νόμοις L || 33 τῶ ἰσοτύπῳ L et sic in sqq. constanter || 36 ἀπὸ ἐπάρχῳ L || καὶ ὑπάτων Haloander] ὑπάτω ML, ὑπατικῶ coni. Zachariae || 38 Ἐγράφη — 39 πατρικίῳ om. L || 41 τριβωνιανῶ L] τριβωνιανῶ M || 42 Legi om. L et sic in sqq. constanter || 43 τῶ ἐνδοξο στρατῶ (sic) L

condempsa RV (collecta vulg.) || 10 ab ea om. V || 11 explanant V || nosuam R¹ || 15 Post nuptiis vv. et novam — quaerentibus 11 sq. repetit R¹ || euenerit V || hac] quod a nobis hac R² || 16 secundum om. R¹ || 17 diffinitum RV || qui] que V || 18 cunctis] contractis R || sufficientibus R¹ || 23 cognoscentes V] ignoscentes R¹ agnoscentes R²T vulg. || 25 tamen nihil] ***** chil R¹ || 26 nostra] non R¹ || 27 et RV] sed Contius || uidentes] uidente et R² || iu] inde R¹ || 28 legislationem RV || 29 posite V²T] seruabimus RT] seruamus V || 31 subscr. dedimus ex VT Bamb. II || 31 dat. xv kal. om. T || CP. T] cap. Bamb., capitulo V || bilisiano V bilisario Bamb., bilasario T, post Belisarii vulg. || uic. V Bamb. uica. T

1 diffinientes V || 2 substantiam V || iam ydoneum R || 3 antequam R¹ || 5 sanotientes R || 7 condensa T]

στρατηγῶ τοῦ θείου πραισέντου, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ. Legi.

Ἐγρᾶφῃ τὸ ἰσότηπον Τζίττα τῶ ἐνδοξοτάτῳ στρατηγῶ τοῦ θείου πραισέντου, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ. Legi.

Ἐγρᾶφῃ τὸ ἰσότηπον Μαξεντιανῶ τῶ ἐνδοξοτάτῳ στρατηγῶ τοῦ θείου πραισέντου καὶ ἀπὸ ὑπάτων. Legi.

Ἐγρᾶφῃ τὸ ἰσότηπον Φλώρω τῶ ἐνδοξοτάτῳ κόμητι τῶν θείων πριβάτων καὶ ἀπὸ ὑπάτων. Legi. 10

Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν γινώσκουσα ἐν τῶ δικαστηρίῳ τῶ σῶ φανερὰ καταστήσεται τοῖς τε συνηγόροις τοῖς τε ἄλλοις ὧν ἀρχει, ὥστε κατὰ ταῦτα τέμνεσθαι τὰς ὑποθέσεις. οὐ μὴν προδῆσεις δημοσίᾳ τήνδε ἡμῶν τὴν θείαν διάταξιν, 15 ἀρκούντων τῶν περὶ τούτου παρ' ἡμῶν γεγραμμένων πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων.

Νόμος γραφεὶς Ἰωάννη τῶ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων 20 καὶ πατρικίῳ. Dat. xv. k. April. CP. post cons. Belisarii v. c. [a. 536]

XXIII.

Coll. IV tit. 2

R DE APPELLATIONIBUS ET INTRA QUAE TEMPORA DEBEAT APPELLARI.

25

Imp. Iustinianus Aug. Triboniano illustri magistro officiorum et quaestori sacri palatii.

(Praefatio.) Anteriorum legum acerbitati plurima remedia imponentes et maxime hoc circa appellationes facientes et in praesenti ad huiusmodi beneficium pervenire duximus esse necessarium. Antiquitati etenim cautum erat ut, si quis per se litem exercuerit et fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodo 30 licentiam appellationis haberet; sin autem per procuratorem causa ventilata sit, et in triduum proximum eam extendi. Ex rerum autem experientia invenimus hoc satis esse damnosum: plures enim homines ignaros legum subtilitatis et putantes in triduum esse provocationes porrigendas in promptum periculum incidisse et biduo transacto causas perdidisse. Unde necessarium duximus huiusmodi rei competenter mederi.

CAPUT I.

35 Et sancimus omnes appellationes, sive per se sive per procuratores seu per defensores vel curatores et tutores ventilentur, posse intra decem dierum spatium a recitatione sententiae numerandum iudicibus ab his quorum interest offerri, sive magni sive minores sunt (excepta videlicet sublimissima praetoriana praefectura): ut liceat homini intra id spatium plenissime delibcrare, sive appellandum ei sit sive quiescendum, ne timore instante opus appellatorum frequentetur, sed sit omnibus inspectionis copia, quae et in- 40 discussos hominum calores potest refrenare.

Nov. XXIII (= Coll. IV tit. 2: gloss.) Latine tantum extat. Ex Authentico habet Gratiani decretum (pars II) C. II qu. 6 c. 28 (Corp. iur. canon. I p. 473 ed. Friedberg.). — Epit. Theod. 23, Ath. 7, 2 (inde LM, B 9, 2, 2). Iulian. const. XXIV.

cap. I summam hab. Ροπαί 8, 7.

mano gloriosissimo duci sacri praesentis, exconsuli et patricio. Legi. Scriptum est exemplar Tzittae gloriosissimo duci sacri praesentis, exconsuli et patricio. Legi. Scriptum est exemplar Maxentiano gloriosissimo duci sacri praesentis et exconsuli. Legi. Scriptum est exemplar Floro gloriosissimo comiti sacrarum rerum privatarum et exconsuli. Legi.

Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt cognoscens in iudicio tuo manifesta faciat et advocatis et celeris quibus praeesit, ut secundum haec causae decendantur. Neque vero publice propones hanc nostram sacram constitutionem, cum sufficiant quae de hoc a nobis scripta sunt ad gloriosissimos praefectos sacro nostro praetorio.

Lex scripta Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

1 πραισέντου L || 3 τζίττα L; cf. Cod. 1, 29, 5 ubi scrib. Zittae; Malalas XVIII p. 465 Dind. (apud Procopium Pers. I 12. 15. 21. II 3 Σίττας, aedif. 6 Τζίττας traditur) || 4 ἀπὸ ὑπάτων L || 5 Legi. Ἐγρᾶφῃ — 7 ἀπὸ ὑπάτων. Legi om. L || 15 τὴν θείαν ἡμῶν L || 17 *ἐπάρχους M || ἐπάρχους — 19 ἐνδοξοτάτῳ om. L || 20 ἑώας L || 21 xv k. April. CP. M] πρὸ ἰε' καλανδ. ἀπριλ. Ath. μηνὶ ἀπριλλίῳ Theod., om. Iul. || potest. Bilsar. uo. cons. M, p. c. bilisarii Iul. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod., Ath.

24 sq. R₁] R₂ KE (pro KI') V || inscr. KI' περὶ ἐκκλήτων. ANTERIERUM LESUP: ἡ ὄλη νεαρά: Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τριβουνιανῶ κοιμιστῶρι L (sim. Ath. cod.). νεαρά KI'. περὶ τῶν ἐκκλήτων πρὸς τῶνα ἀναπέμ-

πονται εἰ μέχρι δέκα χρυσίου λιτρῶν ἐστὶν ἡ ἐκκληθεῖσα ὑπόθεσις M, περὶ ἐκκλήτων Theod. (νεαρά περὶ ἐκκλήτων [ἐκκλήτων al.] cit. Ροπαί 8, 7) || 26 tribonian T tribuniano Val. tribuniantio, corr. tribuniatio R (Trib. — palatii om. Gratian.) || illustris V || et om. R || palatii iterum et exconsuli add. vulg. || 27 hoc RT] haec V Gratian., vulg. || appellationis V¹ || 28 et om. Val., vulg. || 28 sq. cf. Dig. 49, 1, 5 § 4. 4, 2. Cod. 7, 62, 6 § 5 || 31 extendat vel extendit Gratiani codd. plerique || inueniemus R¹ || 32 impromptum V || piculum R¹ || 33 perdisse R || 35 nel per curatores R || 36 recitationem R¹ || 37 sive minores] sive om. V || sunt RVT] sint Gratian., vulg. || 39 frequenter R¹ || inconspctionis R¹ || quae et indiscussos V] quae et discussos R¹ quae indiscussos R²T Gratian.

CAPUT II.

Ad hoc sancimus, si quando lis speratur in nostrum inferri consistorium, si forte contigerit imperatoriam maiestatem occupatam publicis causis ex mundanis provisionibus non posse convocare patres, quatenus causa agitur, non ex hoc litem periclitari. Quod enim vitium est litigantium, si culmen imperatorium occupetur? vel quis tantae est auctoritatis, ut nolentem principem possit ad convocandos patres ceterosque proceres coartare? Sed si quid tale evenerit, causa intacta permaneat, donec imperator 5 monitus sua sponte et convocari proceres iusserit et litem inferri patiatur et omnia secundum morem procedere.

CAPUT III.

Illud etiam in tertio capitulo disponendum est, quod antiquitas bene statuit, novitas autem neglexit. Cum enim veneranda vetustatis auctoritas ita magistratus digessit, ut alii maiores, alii medii, alii minores 10 sint, et appellationes a minoribus iudicibus non solum ad maximos iudices remitterentur, sed ad spectabilem iudicum tribunal, quatenus et ipsi sacro auditorio adhibito litem exercerent, novitas autem hoc dereliquit: evenit, ut super minimis causis maximi nostri iudices inquietentur et homines propter minimas causas magnis fatigantur dispendiis, ut forsitan totius litis aestimatio ad sumptus iudiciales non sufficeret. Ideoque sancimus, si quando ex Aegyptiaco tractu vel adiuncta ei utraque Libya provocatio speratur usque 15 ad decem librarum auri quantitatem, non in hanc regiam urbem eam venire, sed ad praefectum augustalem, qui audiat et causam dirimat vice sacri cognitoris, nulla ei post definitivam sententiam appellatione 1 porrigenda. Similique modo quoties in Asiana diocesi vel Pontica tale aliquid emerit usque ad praedictam quantitatem decem librarum auri, appellationes ad viros spectabiles, comites forte vel proconsules vel praetores vel moderatores, quibus specialiter easdem lites peragendas deputavimus, remittantur, quatenus et hi ad similitudinem praefecti augustalis vice sacri cognitoris intercedant et causas sine spe quidem 20 appellationis, dei tamen et legum timore perferant decidendas. Orientalem autem tractum causas appellatione suspensas et usque ad decem librarum auri quantitatem limitatas ad virum spectabilem comitem Orientis mittere simili modo audientiam et finem eis impositurum.

CAPUT IV.

Illo videlicet observando, ut viri spectabiles iudices non ad alios eadem spectabilitate decoratos iudices 25 suas transmittant appellationes in litibus quantaecumque quantitatis, cum non oporteat ad comparcs iudices appellationes referri, sed a minore iudicio in maius tribunal ascendere. Sed ad illustrissimam praefecturam illorum appellationes, cuiuscumque sint quantitatis, ut dictum est, dirigantur, qui una cum viro excelso pro tempore quaestore eas dirimat; utroque officio subministrante, id est tam ex sacris scriniis more solito quam praefectorio. Ita tamen haec sancimus, ut nec a ducibus vel aliis spectabilibus iudicibus, quibus forte, etsi privati sint, imperialis maiestas causas iniunxerit, appellatio ad memoratos spectabiles iudices currat, ne causa non gradatim procedere, sed perperam videatur: sed a praesidibus quidem 30 provinciarum et iudicibus a nobis datis, si non sint spectabiles iudices, intra memoratam quantitatem referetur. Si autem vel illustres sint dati a nobis iudices quibus apices dignitatum super spectabilitatem sunt, vel duces qui omnimodo spectabilitate sunt decorati, vel hi qui a principe delegati sunt spectabilem habeant dignitatem, eorum appellationes sub quacumque quantitate in hanc regiam urbem ad competentes 35 antiquo more iudices referuntur. Omnibus aliis, quae in appellationibus statuta sunt vel ab antiqua prosapia vel ab auctoritate anteriorum constitutionum vel a nostra humanitate, intactis illibatisque custodiendis. Dat. III. non. Ian. CP. post cons. Belisarii v. c. [a. 536]

1 haec vulg. || nostri R¹ || 2 prouissionibus V || 3 quod] quae R¹ || ligantium V¹ || 4 possit V vulg.] posset RTal. || 6 monitus codd.] motus Gratian., vulg. || 8 antiquitus R¹ || 9 veneranda om. R || digressit R || 10 a moribus R || sed] sed et vel sed etiam Gratiani codd. || 11 dereliquid RV || 12 nostri] nisi R¹ || 13 magnis] al. maximis Contius || ad] ut R¹ || iudicialis R¹ || 14 egyptiaco (egytiaco R²) tractu R egyptia contractu V² || libia codd. || prouocatusperatur R || 15 decem librarum auri (ε' χρυσιον λιτραων Ath.) quingentorum aureorum Iulian. c. 91 (sed c. 92. 93 idem decem auri libras). cf. Biener Gesch. d. Nov. p. 511 et Zachariae Nov. I p. 237 not. || sed om. R² || 16 qui] quod V¹ || eis Gratian. ei penitus vulg. || diffinitiuam libri || appellatione] appellatio est Gratiani codd. plerique || 17 porrigendam R¹ || in] etiam R¹ || vel] et R || demerserit V² || 19 deportauimus V² || 20 hii R ibi V || augustali V || vice om. V || et sine causas sine spe quod R¹ || 21 tamen] tantum T Gratian. || praeferrant V || orientales autem tractus T² Gratian. orientalem aut tractu R¹ || 22 appellationes R¹ appellationis R² || limitatas Gratian., vulg.] lunitatas R limitandas V || 23 modo simili R || et] in R¹ || eis] eius R¹ se V || 24 illud V || obseruande R² || uiri spectabiles RV Gratian.] uiri spectabiles uel alii spectabiles T viri spectabiles duces vel

alii spectabiles vulg. (ex v. 29. 33. of. Iulian. c. 94 sin autem antedictis spectabilibus proconsulibus vel aliis huiusmodi iudicibus porrigatur appellatio etc.) || iudices om. Gratiani codd. nonnulli || non — 26 iudices appellationes scr. R² in ras. 3 versuum || 25 quantaecumque sint quantitatis Gratiani codd. pauci, vulgo || 26 illustrissima praefectura R¹ || 27 sint dignitatis uel quantitatis Gratiani codd. nonn. || qui] que (i. e. quae) Gratian. || 28 sumministrante R || 29 praefectorio] praefecto praetorio Gratiani codd. pauci, vulg. || tamen] tum R¹ || alii] ab aliis Gratian. || iudicibus om. R || 30 etsi] si R¹ || sunt R || 31 ne] nec R || causas R¹ || 32 iudices etc.] dices — 34 qui a princi scr. R² in ras. 3 vers. || 33 stabilitatem V || 34 omnino R || hii R || 36 referantur Gratian., vulg. || in] de vulg. || ab antiqua prosapia] antiqua prosapie V antiquae prosapiae Gratiani codd. nonn. || 37 intractis V intactos R¹ || 38 in nonas ianuarii V in non ianuaris Iul.^b τριων νων. (τριων'ων L¹ τριων νονων L²) ιανουαριων Ath., L] non. ian. Iul.^w al.; kl. Iul. T kl. XII april. cod. Paris. || Constantinopoli T cap. V, om. cett. || post consul. bilisario uic. V pc. bilisarii Iul.^w al., μετ' την αναρταν Βελισαριον Ath. L] bilisarii uiro clariss. consul. T bil. uic. cod. Paris.; cons. uilisarii Iul.^b uiri clarissimi c. Bamb. II (subscr. om. Theod.)

ΚΔ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΑΙΤΩΡΟΣ
ΠΙΣΙΔΙΑΣ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγούστος Ἰωάννη τῷ ἐν-
δοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐσπραιωτῶν τὸ 5
δευτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Καὶ τοὺς πάλαι Ῥωμαίους πεπι-
στεύκαμεν οὐκ ἂν ποτε δυνήθῃναι τοσαύτην πολιτείαν
ἐκ μικρῶν καὶ ἐλαχίστων ἀρχῶν συστήσασθαι καὶ
πάσαν ἐξ αὐτῆς τὴν οἰκουμένην, ὡς εἰπεῖν, προσλα-
βεῖν τε καὶ καταστήσασθαι, εἰ μὴ μείζονιν ἀρχουσί-
ην ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πεμπομένοις σεμνότεροί τε ἐντεῦ-
θεν ἐράνησαν καὶ παρέσχον αὐτοῖς ἐξουσίαν ὀπλων
τε καὶ νόμων, καὶ πρὸς ἑκάτερον εἶχον αὐτοὺς ἐπι-
τηδεῖους τε καὶ ἀξιοκρέτους καθεστῶτας. οὗς δὲ καὶ 15
πραιτώρας ἐκάλουν ἐκ τοῦ πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων
ἵνα καὶ παρατάττεσθαι ταύτην αὐτοῖς δόντες τὴν
προσηγορίαν, ἐπιτρέψαντές τε αὐτοῖς καὶ τὰ πολε-
μικὰ διοικεῖν καὶ τὰ περὶ τῶν νόμων γράφειν. ὅθεν
καὶ τὰ δικαστικὰ καταγῶγια πραιτώρια καλεῖν ἔτα- 20
ξαν, καὶ πολὺς νόμος ἐκ τῆς τῶν πραιτῶρων ἐξε-
χέθη φωνῆς, πολλοὶ τε πραιτῶρες οἱ μὲν Σικελίαν
οἱ δὲ Σαρδῶν τὴν νῆσον οἱ δὲ Ἰσπανίαν οἱ δὲ ἄλ-
λην κατεκτίσαντό τε καὶ διωκίσαντο θάλαττάν τε
καὶ γῆν. 25

XXIV.

R DE PRAETORE PISIDIAE R

Imperator Iustinianus Aug. Iohanni pp.

(Praefatio.) Et antiquos Romanos credidimus
numquam potuisse tantam rempublicam ex parvis
exiguisque principiis constituere et omnem ex ea
10 orbem terrarum ita dicendum capere ac possidere,
nisi maioribus iudicibus per provincias destinatis
gloriosiores hinc viderentur et praeberent eis po-
testatem armorum et legum et ad utrumque habe-
rent eos opportunos et dignos existentes. Quos
15 etiam praetores vocabant, eo quod praeirent aliis
omnibus et acies ordinarent hanc eis dantes appel-
lationem, et committerent eis et civilia gubernare et
de legibus scribere. Unde iudicialia quoque habita-
cia praetoria vocari disposuerunt, et copiosa lex ex
praetorum nata est voce, multique praetores alii qui-
dem Siciliam, alii vero Sardiniae insulam, alii Hi-
spaniam, alii aliam et adquisiverunt et gubernaverunt
mare ac terram.

CAPUT I.

Ταῦτα ἐννοοῦντες ἡμεῖς, καὶ τὴν παλαιότητα πάλιν
μετὰ μείζονος ἀνδρῶν εἰς τὴν πολιτείαν ἐπαγαγόν-
τες καὶ τὸ Ῥωμαίων σεμνύσαντες ὄνομα, καὶ ὁρῶν-
τες ὡς ἐν ταῖς τῶν ἐπαρχῶν τραχητέροις διπλῆς
τινὸς μέθοι νῦν στελλομένης ἀρχῆς οὐδεμία πρὸς τέ- 30
λειον ἀτάκτως τις ἦν, διὰ τοῦτο ἐν τισὶν ἐπαρχίαις
ἡμῶν, ἐν αἷς ἀρχῶν τε πολιτικῶν ἦν καὶ στρατιω-
τικῶν ἄλλος, αἰεὶ μὲν πρὸς ἀλλήλους φιλονεικούντες,
αἰεὶ δὲ μαχόμενοι, οὐχ ὅπως τι πράξαιεν τοὺς ὑπη-
κόους ἀγαθόν, ἀλλ' ὅπως ἐν πλείον αὐτοὺς ἐπιτρι- 35
ψαιεν, ἀγῆθημεν χρῆναι πρὸς ἐν τι σχῆμα συναγαγεῖν

Haec considerantes nos, antiquitatem rursus cum
maiori flore ad rempublicam reducentes et Romano-
rum nobilitantes nomen, et videntes quia in provin-
ciis asperioribus dupla quadam hactenus administra-
tione missa nulla ad perfectum sufficiens quodam-
modo erat, propterea in quibusdam (provinciis nostris
in quibus) et iudex civilis erat et militaris alter,
semper quidem adinvicem contendentes, semper vero
litigantes, non ut aliquid agerent circa subiectos
15 bonum, sed quatenus amplius eos contererent, aesti-
mavimus oportere ad unam quandam figuram colli-

Nov. XXIV Græce extat in ML, inde a cap. 1 Ἐν τισὶν (Ἰσμεν ἐν τισὶν vulg.) ἐπαρχίαις ἡμῶν (189, 31) . . .
in B 6, s. — Epit. Theod. 24, Athan. 4, 4. Julian. const. XVII.

XXIV.

DE PRAETORE PISIDIAE.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum,
exconsuli et patricio.

Praefatio. Veteres Romanos persuasum habemus tantam rempublicam ex parvis et tenuissimis
initiiis constituere atque ex ea totum terrarum orbem, ut ita dicamus, acquirere et ordinare non facile
potuisse, nisi maioribus magistratibus in provinciis missis illustriores inde apparuissent iisque potestatem
et armorum et legum concessissent atque iisdem ad utrumque usi essent aptis et spectatis. Quos qui-
dem praetores vocabant, ex eo quod reliquis omnibus praeirent acie instructa istam iis appellationem
dantes iisdemque committentes, ut et res bellicas administrarent et leges scriberent. Unde etiam iu-
diciarias sedes praetoria vocari iusserunt, ac magna copia legum ex praetorum ore emanavit, multique
praetores alii Siciliam alii Sardiniam insulam alii Hispaniam alii aliam terrae marisque provinciam ob-
tinuerunt et administrarunt.

I. Haec nos cum consideremus, qui antiquitatem rursus maiore cum decore in rempublicam reduxi-
mus et Romanorum nomen ornauimus, cum videamus in asperioribus provinciis duplici magistratu usque
adeo misso neutrum ad plenum minus suffecisse: propterea in quibusdam provinciis nostris, in quibus
et civilis magistratus erat et militaris ab illo diversus, qui quidem semper inter se contendebant semperque
certabant, non uti boni aliquid in subditos conferrent, sed quo magis eos attererent, in unam speciem con-

2 τοῦ πραιτῶρος B Theod. Ath. 5] τοῦ ἀρχοντος ἦγον
τοῦ πραιτῶρος M τοῦ ἀρχοντος L (de officio praetoris
Iustiniani Pisidiae Iul.) 5 ἐπάρχῳ Ath. ὑπάρχῳ ML 11
Ἐσ M] αἰώας L 7 Ῥωμαίους] νόμους Theod. 11 10 ἐξ
αὐτῶν Zacharias 11 18 πολεμικὰ Haloanders] πολιτικά
libri 19 περὶ τὸν νόμον L 21 καὶ πολλοὺς νόμους
ἐκ τῆς τῶν πραιτῶρων ἐνεχθῆναι φωνῆς L 23 ἄλ-
λοι L 26 καὶ om. 5 32 τε] τε καὶ B 34 αἰεὶ δὲ καὶ
μαχόμενοι L 11 τι πράξαιε· — ἀλλ' ὅπως om. B

1 Constitutiones XXIV—XXXII in R omittuntur 11
2 rubr. De pretore Pisidie XXVIII R καδ' R V 11
8 potuisset V 10 ordinem V 11 12 huic V 11 eis —
13 haberent om. T 11 13 armorum et ad utrum et legum-
que V 11 16 acties V 11 haec V 11 17 eis et civilia] appel-
lationem V 11 20 praetoris aliquid 5 siciliam V 11 21 sar-
digne V 11 22 aliam] italiam VT taliam Neoburg. et aliam
vulgo 11 29 dupli VT 11 quaedam V 11 31 sq. provinciis —
quibus addidit Beck 11 35 eos T] om. V

ἐκατέραν ἀρχήν, τὴν πολιτικὴν τε ἅμα καὶ στρατιωτικὴν, καὶ δούναι τῷ ταύτην ἔχοντι τὴν ἐξουσίαν τὴν τοῦ πραιτωροῦ πάλιν προσηγορίαν, ὥστε αὐτὸν καὶ τῶν στρατευμάτων τῶν ἐπὶ τῆς χώρας ὄντων κατὰ τὴν ἀνωθεν αὐτῷ ταχθεῖσαν ἐπωνυμίαν ἡγεῖσθαι καὶ προβεβληθῆναι τῶν νόμων (καὶ τοῦτο δὲ ἀνωθεν τῶν πραιτωρῶν ἴδιον ἦν), καὶ ἔχειν μὲν τὰς ἐκατέρας ἀρχὰς αἰτήσεις, τάξει δὲ χρῆσθαι μιᾷ ταξεω- τῶν ἐκατῶν (ἀρκέσουσι γὰρ αὐτῇ τοσοῦτοι), πραιτωριανῆς τῆς τάξεως καλουμένης καὶ ἐκ προβατοριῶν ἐντεῦθεν προσφόρως φοιτωσῶν γινομένης. οὕτω γὰρ ἔστα σεμνὸς, οὕτω φοβερὸς τοῖς ληστειούσιν, οὕτω τοῖς ἀδικοῦσιν ἀπαράιτος, εἰ μετὰ πλείονος ἐξουσίας ἅπαντα πράττοι· τὸ μὲν καθαρὰς χρῆσθαι ταῖς χειρ- σὶν ἤδη τοῦ παρ' ἡμῶν ἐναγχοῦ τεθέντος νόμου κελεύσαντος ἀπάσαις ταῖς ἀρχαῖς, αὐτοῦ δὲ πειδόμενον τε ἐκείνῳ καὶ τὸν ὄρκον ὑπέχοντος καὶ κατ' αὐτὸν διακυβερωμένων τὰ πράγματα, τοῖς τε ὄπλοις χρω- μένον τὰ τε πολιτικὰ κατὰ τοὺς ἡμετέρους διατά- ττοντος νόμου. ὥστε εἰ καὶ τῶν ἐνδοξότατων τις ὑπατικῶν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἔλθοι, καὶ τοῦτο μίμημα τῶν ἔμπροσθεν εἶναι, καθὼς διεκλήρουντο τὰς ἐπαρ- χίας ἄνδρες ὑπατοὶ τε καὶ ἐξ ὑπάτων καὶ πραιτωρῆς μικρῶ τῶν ὑπάτων ἐλαττούμενοι, καὶ οὕτω κατὰ μῆτρον τὸ Ῥωμαίων ᾗξῃσαν ὄνομα καὶ τοσοῦτον πε- ποιήκασιν, ὅσον οὐδεμιᾷ παντελῶς ἕτερά τῶν ἄλλων πολιτειῶν δέδωκεν ὁ θεός. Ὅπερ ἐπὶ τῆς Πισιδῶν χώρας ἀρξασθαι πρῶτον βουλόμεθα, διότι καὶ τοῖς ἔμ- προσθεν χρονογράφοις εἰρημένον εὐρήκαμεν τὸ πρῶτον ἀπάσης ἐκείνης τῆς γῆς τὸ Πισιδῶν ἔθνος ἐξάρχεν, ἀλλὰ νῦν δὲ δὴ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην δεῖσθαι μείζονος καὶ σφοδρότερας ἀρχῆς πιστεύομεν, ἐπειδήπερ καὶ κῶμαι μέγισται κατ' αὐτὴν εἰσι καὶ πολυάνθρωποι καὶ πολλὰς πρὸς αὐτοὺς στασιάζουσαι τοὺς δημο- σίους φόρους· καὶ τοῖς τε ληστρικοῖς ἐκείνοις καὶ ἀν- δροφόνους χωροῖς, ἅπερ ἐπὶ τινος ἀκρωρείας Λύκου κερφαλῆς καλουμένης ἴδονται Λυκοκρανιῶν τε οἰκη- τήριον ὀνομάζεται, τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐφεστάναι, καὶ νῦν μὲν οὐ κατὰ τάξιν νομιμον ἐπ' αὐτὴν χωρεῖν, ἀλλὰ κατὰ τινος ἐπιδρομῆς σχήμα· τῆς δὲ ἀρχῆς μι- γνυμένης καὶ συντετιμμένων εἰς ταῦτόν τῶν τε στρα-

gere utrumque magistratum, civilem simul et militarem, et dare hanc habenti potestatem praetoris rursus appellationem, ut ipse et militarium in provincia existentium secundum antiquitatem ei natum cognomen praesit et praeposatur legibus (et hoc quoque olim praetorum proprium fuit), et habeat quidem utriusque magistratus annonas, officio autem utatur uno officialium centum (sufficiunt enim ei tanti), praetoriano officio nuncupando et ex probatoriis hinc competentibus facto. Sic enim erit nobilis, sic terribilis latrocinantibus, sic iniustus inevitabilis, si cum multa potestate gerat cuncta: ut puris quidem utatur manibus, quod iam a nostra nuper data lege dictum est omnibus administrationibus, ipso quoque oboediante illi et iusiurandum subeunte et secundum eam gubernante causas, et armis utente et civilia secundum nostras disponente leges; ut si etiam gloriosissimum aliquis consularem dignitatem habentium ad cingulum venerit, et (hoc imitatio sit) priorum, secundum quod sortiebantur provincias viri consules et ex consulibus et praetores modice consulibus minores, et ita paulatim Romanorum auxerunt nomen et tantum egerunt, quantum nulli penitus alteri aliarum rerumpublicarum contulit deus. Quod super Pisisidore regione incipere primum volumus, eo quod et in prioribus historiis dictum invenimus dudum toti illi terrae Pisisidorum gentem praesedissee, sed et nunc quoque regionem hanc egere maiori et vehementiori cingulo credidimus, et quoniam vici maximi in ea sunt et populosi et crebro et contra ipsa resultantes tributa fiscalia, et latrocinantibus illis et homicidis praediis, quae in aliqua summitate montis Lupi caput appellata commorantur — Lycocranitarum [Lupicapitorum] habitaculum nominatur —, administrationem hanc praeesse; et nunc quidem non secundum ordinem legitimum ad eam accedere, sed secundum quandam discursionis figuram: cingulo autem mixto et compositis in idem et militaribus et iudicialibus

trahendum utrumque magistratum, cum civilem tum militarem, existimavimus eique qui hanc potestatem habet praetoris appellationem dandam, ut is et exercitibus qui in provincia sunt secundum nomen a maioribus ei tributum praesit et legibus praeposatur (erat enim hoc quoque ab initio praetorum proprium), et utriusque quidem magistratus annonas habeat, cohorte autem utatur una centum cohortalium (tot enim sufficiunt ei), quae cohors praetoriana vocetur et ex probatoriis commode hinc missis constituatur. Sic enim venerabilis, sic terribilis latronibus, sic delinquentibus inexorabilis erit, si maiore cum potestate omnia agat. Atque puris uti manibus cum iam lex nuper a nobis lata omnes magistratus iusserit, ipse et illi obtemperet et iusiurandum praestet et secundum idem res administrat, et armis utatur et civilia secundum nostras leges ordinet. Quare etiamsi quis ex gloriosissimis consularibus ad eum magistratum perveniat, hoc quoque fiet per imitationem veterum, quemadmodum provincias sortiebantur consules et exconsulibus et praetores paulo inferiores consulibus atque ita paulatim Romanorum nomen auxerunt et tantum reddiderunt quantum nulli omnino alii inter reliquas civitates deus dedit. Cuius quidem rei primum in Pisisidore regione initium facere volumus, quoniam et a veteribus chronographis dictum invenimus olim universae illi terrae Pisisidarum gentem imperasse, et nunc quidem persuasum est eam provinciam maiore et severiore magistratu egere, quandoquidem pagi in ea maximi et populosi sunt quique saepius adversus publica tributa seditiose agant; praeterea illis latronum et sicariorum receptaculis, quae in vertice aliquo montis qui Lupi caput vocatur sita sunt, quos Lycocranitarum habitaculum nominant, hunc magistratum esse impositum; quo nunc quidem eum non ex ordine legitimo sed per quandam incursionis speciem accedere: atqui si potestas misceatur et tam militaria quam magistratus insignia in unum

1 ἀρχήν Lc] ἀρχήν τῆς Πισιδίας MB || 3 τὴν τοῦ] τῆς τοῦ B^c || αὐτῶν L || 5 αὐτῶν L || 6 καὶ προβεβλη- σθαι om. B^c || τὸν νόμον L || 7 πραιτωρῶν L || 9 ἑκα- στον L || αὐτῷ Hombergk || 10 τῆς om. B^c || προβα- τηριῶν L προβατοριῶν τοιτέστιν ἐκ δοκιμασιῶν M δοκιμασιῶν B || 11 φοιτωσῶν MLB || 14 πράττειτο καὶ καθαρὰς μὲν χρῆσθαι L || 15 νόμου] Nov. VIII c. 7 || 16 ἀπάσαις τὰς ἀρχὰς Hombergk || 17 ἐκείνῳ καὶ L καὶ ἐκείνῳ B || κατ' αὐτῶν L || 20 εἰ καὶ] καὶ L¹ καὶ L² || τὸν ἐνδοξότατον L¹ || 22 καθὼς δὲ ἐκλήρουντο L² || 24 ὑπατικῶν] ὑπαντῶν L¹ || 25 τῶν L τὸ τῶν B || 27 τῆς τῶν Πισιδῶν B || 30 ἐκείνης ἀπάσης L || τῆς γῆς om. L || 31 δὲ δὴ] ἴδη (i. e. ἦδη) L || 33 κατ' αὐτὴν LB] κατὰ ταύτην M || εἰσὶν καὶ πολλοὶ ἀνθρώποι L || 34 στασιάζουσιν L || 37 ἴδονται LB || 39 ἐπ' αὐτῆν] leg. ἐπ' αὐτὰ? || 41 συντετιμμένων L

2 praetoris potestatem Val. || 4 secundus V || 6 praetorium V || fuit om. V^a || 7 mutatur V || 9 hinc] hic libri || 10 sic terribilis — 11 inevitabilis bis habet V || 11 si cum] sicut libri || multa] mult. in V multa in Neoburg. || 12 cuncta gerat T || ut om. vulg. || puris] prius libri || 13 a] ad Val. || 15 gubernantes V || 16 armis utente V] amministrante T || 17 disponentes codd. || 19 et hoc imitatio priorum sit vulg., et prior V et priori Neoburg. et prior honor T || 20 quod] quotquot Val. || 23 nullus V || 24 pisisidorum V (idem 27) || 25 volumus V || 26 toti] totius libri || 27 illi V vulg.] illius T || praedissee V || 28 egere Beck] erigere VT || 29 credimus vulg. || quoniam et Beck || 31 homicidiis libri || 32 praediis V || summitate V || 33 appellate libri || Lupicapitorum V id est Lupicapitorum T. Seclusi

τιωτικῶν τῶν τε ἀρχικῶν παρασῆμων, ἐπομένον τε αὐτῶ καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ πλήθους παντός, ὅσον τῆς ἐπαρχίας ἐστὶ, καὶ πρὸς γε τῆς πολιτικῆς τάξεως ὅλης, σεμνῆς τε ἤδη τῆς προσηγορίας αὐτοῦ καθεστῶσης καὶ τετιμημένης τῆ τοῦ πραγματῶρος ἐπωνυμίας, 5 τίς οὐκ ἂν αὐτὸν φοβῆσθαι, τίς δὲ οὐκ ἂν αἰδεσθῆναι, ὁμοῦ μὲν τοὺς νόμους, ὁμοῦ δὲ τὰ ὅπλα θεωρῶν εἰς ταῦτό συνιώντα, καὶ αὐτόθεν αἰρέσεως προκειμένης ἢ κατακοῦσαι τῶν νόμων καὶ θαρρεῖν τε καὶ σώζεσθαι, ἢ μόνον ἀντιβλέψαντας εὐθὺς ἀπολωλέναι, τῶν ὅπλων 10 ἑγγύθεν ἐπικουρῶντων τοῖς νόμοις;

signis, sequente quoque eum militari multitudine cuncta quanta in provincia est, insuper et civile officium totum, nobili iam appellatione eius constituta et praetoris honorata cognomine, quis non eum pertimescat, quis non revereat, simul leges, simul et arma conspiciens in unum convenientia, et hoc ipso condicione proposita aut oboedire legibus et confidere atque salvari, aut solum e contrario dispicientes repente dperire, cum omnes de proximo legibus

CAPUT II.

Δεῖ τοίνυν τὸν τὴν ἀρχὴν παραλαμβάνοντα ταύτην (προῖκα δὲ αὐτὴν αὐτῶ δίδουεν αἰεὶ καὶ ἐπ' οὐδενὶ παντελῶς μισθῶ, ὅπως ἂν καὶ αὐτὸς ἀδωρότατος μείναι καὶ τοῖς ἐκ τοῦ δημοσίου μόνους ἀρκούμενος, 15 τοῦτο ὅπερ καὶ ὁ πρῶτος ἡμῶν λέγει νόμος) οὕτω χρῆσθαι τοῖς ὑπῆκόοις, ὡς ἐν τῶ προτέρῳ διετυπώσαμεν νόμῳ, δικαίως τε καὶ καθαρῶς καὶ μετὰ τοῦ δραστηρίου φιλανθρωπίως· καὶ ἀνδροφονίας τε καὶ μοιχείας ἐξελαινεῖν τῆς χάρας καὶ παρθένων ἀρ- 20 παγὰς καὶ ἀδικίαν ἅπασαν, καὶ τοὺς ταῦτα πλημμελοῦντας κατὰ τοὺς ἡμετέρους κολάζειν νόμους, καὶ ἐρωθρία καὶ μηδὲν τῶν ἀδικούντων, κἂν εἰ τῶν μειζόνων εἴη, μηδὲ ὑποκατακλίνεσθαι τοῖς ὠφελῆν μὲν οὐδ' ὄντιον, προσφάσεις δὲ ἀσεβείας παρέχεσθαι 25 δυναμένους· ἀλλὰ διὰ πάντων τηρεῖν τὸ δίκαιον καὶ ἀποβλέπειν εἰς τοὺς ἡμετέρους νόμους καὶ δικάζειν κατ' αὐτούς, καὶ τοὺς ὑπῆκόους τοὺς ἡμετέρους κατ' ἐκείνους ποιεῖν ζῆν τε καὶ πολιτεύεσθαι, καὶ πρὸς θεὸν ἀφορᾶν καὶ τὸ ἡμέτερον δέος, ἕτερον δὲ μηδὲν 30 παντάπασιν ἐνοεῖν. ὥστε μηδὲ ἐκ τῆς ἐπαρχίας φοιτᾶν ἐν ταῦθα συγγρῶς καὶ ἐπὶ πράγμασι μετρίους ἡμᾶς ἐνοχλεῖν· ἀλλ' αὐτὸν πρότερον ἀκροῦσθαι πάντων καὶ διακοῖνεῖν αὐτά, καὶ μεμνημένον τῆς σεμνότητος, ἢν αὐτῶ δεδάκαμεν, οὕτω χρῆσθαι τῶ πράγματι ὡς 35 ἀντιπέδνον αὐτῶ τὴν ἀρχὴν γενέσθαι, γινώσκοντι, ὡς εἴπερ τις αὐτῶ προσελθὼν εἴτα μὴ τύχοι τῶν δικαίων καὶ ἀναγκασθῆναι ταῦτα ἡμῖν προσαγγέλλειν, ὁ ἄγων αὐτῶ τὸ λοιπὸν πρὸς ἡμᾶς ἐσται. ἡμεῖς γάρ, ὡς περ αὐτὸν τετιμῆκαμεν τῆ τῆς ἀρχῆς αὐξήσει, οὕτως, 40 εἴπερ αὐτὸν εὐροῖμεν ἀναξίως τοῦ ἡμετέρου σκοποῦ

Oportet igitur hoc cingulum adsumentem, cum gratis hoc ei praebeamus semper et sub nulla penitus mercede, ut et ipse sine redemptione perduret et his quae de fisco dantur solis contentus (hoc (quod) etiam prior nostra dicit lex), sic utens subiectis, sicut in priori disposuimus constitutione, iusteque et pure et cum industria clementer, et homicidia et adulteria expellens de provincia et virginum raptus et iniustitiam omnem, et haec delinquentes secundum nostras puniat leges, et erubescat nullum violentorum, licet maiorum sit, neque subcumbat eis qui prodesset quidem nihil, occasiones autem impietatis praebere possunt; sed per omnia servet quod iustum est, et respiciat ad nostras leges et iudicet secundum eas et subiectos nostros secundum eas faciat et vivere et conversari, et ad deum respicere nostramque formidinem, alterum vero nullum debeat omnino considerare. Et neque ex provincia venire hic frequenter et subtilibus mediocribus nos adire, sed ipsum prius audire omnia et discernere ea, et memorem honoris quem ei dedimus sic uti causis, ut sine reatu ei cingulum fiat, scienti quia, si quis eum adierit, deinde non meruerit quod iustum est, et coactus haec nobis nuntiaverit, certamen ei de cetero adversus nos erit. Nos enim sicut cum honoravimus administrationis augmento, ita si eum invenimus indigno [et citra] nostra intentione uten-

componatur, atque sequatur eum et manus militaris omnis quaecumque in provincia est et insuper tota civilis cohors, ac iam appellatio eius splendida facta sit et praetoris cognomine honorata: quis eum non pertimescat, quis non revereatur, ubi simul leges atque arma in unum coire videat, optione protinus proposita, utrum legibus obtemperare et securus ac salvus esse an vultu solo omnibus statim perire velit, cum arma cominus legibus opem ferant?

II. Itaque qui hunc magistratum suscipit (gratis autem cum et sine ullo prorsus pretio illi damus, quo et ipse omnino incorruptus maneat et solis vis quae a fisco dantur contentus sit: id quod etiam prior nostra lex dicit) ita uti subditus debet, quemadmodum in priore lege constituimus, iuste scilicet et integre et in ipsa severitate humaniter; et homicidia et adulteria et virginum raptus omnemque iniustitiam e provincia expellere eosque qui haec committant secundum leges nostras castigare neque quemquam ex delinquentibus, licet ex amplioribus sit, vereri, neque iis se submittere qui utilitatem omnino nullam, contra impietatis occasiones praestare possint: sed per omnia iustitiam servare atque legum nostrarum rationem habere et secundum eas iudicare utique subditi nostri secundum easdem vivant atque degant efficeret, ac deum ante oculos habere et reverentiam nostram, neque vero praeterea aliud quicquam omnino considerare; ne ex provincia illa multi huc veniant et propter res viliores molestiam nobis facessant: sed ipse prius omnia cognoscat et diiudicet, atque auctoritatis quam ei dedimus memor ita hac in re versetur, ut ipsi a reprehensione immunis sit magistratus, sciatque, si quis ipsum adierit nec ius suum impetraverit eademque ad nos referre cogatur, deinceps rem ipsi nobiscum futuram esse. Nos enim sicuti potestatis incremento eum honoravimus, ita si eum parum digne nostro consilio rebus ipsi commissis uti invenerimus,

1 τῶν om. L || 2 αὐτοῖς L || 6 τίς οὐκ] τίς om. L¹ || αἰδεσθῆναι M || 9 τὸν νόμον L || 10 ὅπλων] omnes (i. e. ὅλων) ε || 11 ἐπικουρῶντων L || 15 *μείνοι ML μείνοι B || τὸς L¹ || 16 νόμος] Nov. VIII c. 7 || 18 νόμῳ] ib. c. 8 || δικαίως L¹ || 24 ὄφελῆν L¹ ὄφελος L² || 29 ζῆν] ζῆτεῖν M || 30 δὲ om. L || 32 ἐντέθεν L² || συγγρῶς MLB] frequenter (i. e. συγγρῶς?) ε συγγρῶν Haloander || γράμμασι LB || 34 τῆς B^c || 35 τῶ πράγματι] causis ε || ὡς ἂν ὑπέδνον MB^c || 36 αὐτῶ LB ei ε] αὐτῶ M || τῆν] καὶ τῆν B^c || γινώσκοντι LBε] γινώσκοντα M || 39 αὐτοῦ LB

2 quanta] quae T || civili officio toto vulg. || 4 *honoratu VT honoratum Neoburg. honorato vulg. || 5 reuer-

tatur VT || simul et leges et arma T || 6 in om. Val. || 16 quod addidi || dicit V || 20 raptum V || 21 *punias V punire T puniens Neoburg., vulg. || erubescas V || 22 subcumbat] sub cum V || ei libri || 23 occasione V || 25 et respiciat] et om. V || 26 eas et — secundum om. VT || secundum] et secundum Neoburg. || 27 uideret V || deum] eum libri || 30 frequenter V vulg.] infrequentes T; leg. frequentes? || subtilibus] leg. super libibus? || audire V || 31 et discernere] et om. V || 32 memorem Beck] memorari libri || sic uti Beck] sicut VT || 35 coactus est hee V¹ || nuntiaverit T] enuntiauerit V denuntiauerit Beck || 36 nos eum sicut enim V || 37 augmentum libri || inveniremus V || 38 et citra seclusi || nostra intentione V] nostra indignatione Neoburg., nostram indignationem T || utente libri

χρώμενοι τοῖς παραδεδομένοις αὐτῶν, θεῶν τε ὑπηρετοῦμενοι καὶ τοῖς νόμοις ἀμύνοντες προσηκόντως αὐτῶν μετελευσόμεθα, εἴ γε εὐροῖμεν ἢ κλεπτόντα τυχόν ἢ χάριτος ἢ ἀπεχθείας ἡττημένον ἢ τοὺς ἡμετέρους παραβαίνοντα νόμους. βουλόμενοι γὰρ τὸ ὑπήκουον ἀνορθώσαι καὶ τὰ μέγιστα νῦν θεραπεύσαι κατὰ χρημάτων τε ὑπεριδόμεν μεγάλων καὶ πρὸς ταύτην ἰδεῖν τὴν διατύπωσιν ἐσπεύσαμεν.

tem his quae tradidimus ei, et deo ministrantes et legibus auxilium ferentes competenter cum castigabimus, si inveniamus furantem forsitan vel gratia aut inimicitibus victum aut nostras transcendentem leges. Volumus enim subiectos erigere et quae hactenus sunt mederi malis, pecunias autem despeximus magnas et ad hanc respicere dispositionem studuimus.

CAPUT III.

Δεῖ δὲ αὐτὸν μὴ μόνον τῶν ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημείων προνοεῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς κηδεσθαι τῆς τῶν πόλεων ἀφθονίας καὶ τοῦ μηδὲν τοῖς πολλοῖς ἐκλείπειν, ἐπισκοπεῖν δὲ καὶ τὰ τῶν πόλεων ἔργα καὶ μὴ συγχωρεῖν μηδὲ κατὰ τοῦτο αὐτὰς ἑαυτῶν ἐλάττους γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ὑδάτων ὁλοκοῖς καὶ γεφύρας καὶ τεῖχη καὶ ὁδοὺς σπεύδειν ἐπανορθοῦν, λαμβάνειν, ὅσαι περὶ τεμπορίας τε καὶ ὁδοστρωσίας καὶ ἄλλας μυρίας αἰτίας προΐασιν ἐκ τῶν θρόνων τῆς σῆς ὑπεροχῆς. τούτων γὰρ ἀπάντων ἐνεκεν καὶ εἰ τι τοιοῦτον ἕτερον οὐδενὶ συγχωρήσει τοὺς ὑπὸ κήρους τοὺς ἡμετέρους ἀδικεῖν, οὐδὲ προελεύσεται ψῆφος ἐκ τῶν θρόνων τῶν σῶν τοιοῦτό τι λέγουσα· καὶ γὰρ ἤδη τοῦτο κεκώλωκαμεν. ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἀπάντων ἐπιμελήσεται· εἰ δὲ τίνα ἡμεῖς κατὰ θεῖον ἡμῶν πραγματικὸν τυπὸν στείλαμεν, ὃν ἴσως πρὸς τὴν σὴν καταπέμψομεν ἀρχὴν, ἐκείνος προσεξετάσει τὸ παρ' ἡμῶν ἐγκρινόμενον. ἐτέρω δὲ οὐδενὶ παντελῶς ἀδεια γενήσεται λεηλατεῖν τὸ ὑπήκουον· ὅπως ἂν τὰς ἐπαρχίας ἴδοιμεν πάλιν ἀνθρώπων μυστάς, πάλιν τοῖς ἑαυτῶν πολλοῖς κομώσας, καὶ μὴ συρρέον ἐνταῦθα πλήθος ἀνθρώπων εἰς τὴν ἑαυτῶν γῆν ἐπανελθεῖν διὰ τὴν τῶν ἀρχόντων κακίαν μὴ θαρροῖη. διὰ τοῦτο τοῖνυν θεοπύλομεν τὴν σὴν ὑπεροχὴν μηκέτι δηρημένας εἶχειν τὰς τοῦ Πισιδῶν εἴθρους ἀρχάς, ἀλλὰ μίαν εἶναι τὴν ἐν αὐτῇ τοῦ περιβλέπτου πραιτωροῦ ἀρχήν, αὐτὴν μὲν στρατιωτικὴν, αὐτὴν δὲ πολιτικὴν καθεστῶσαν, καὶ ὁμοίως μὲν τῶν δημοσίων τε καὶ πολιτικῶν φροντίζουσαν, ὁμοίως δὲ τῶν στρατιωτῶν ἡγουμένην, ὥστε τῇ δι' ἀλλήλων βοήθειᾳ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν ὀπλων ἰσχυρὰν εἶναι καὶ τὴν ὀπι-

Convenit autem eum non solum his quae dudum a nobis sunt dicta prospicere, sed etiam curam habere civitatum abundantiae et ut nihil civibus desit; contemplari quoque opera civitatum et non permittere neque secundum hoc eas sui minores fieri, sed etiam aquaeductus et pontes et muros et itinera reparare studere, et non permittere illic venientibus exactoribus nostros collatores in aliquo praegravare, neque ea quae ex consuetudine maligna fiunt praecepta suscipere, quae de murorum fabricatione et itineribus sternendis et aliis denis milibus causis procedunt a sedibus tuae celsitudinis. Horum enim omnium causa et si quid tale aliud est nulli permittat subiectos nostros laedere, neque procedat sententia a sedibus tuis tale aliquid dicens: iam etenim hoc prohibuimus. Sed ipse quidem omnium curam habebit; si quem vero nos secundum pragmaticam formam direxerimus, quem merito etiam ad tuum destinabimus culmen, ille examinabit quod a nobis decernitur, alteri vero nulli penitus licentia erit vexare subiectos: quatenus provincias videamus rursus hominibus plenas, rursus propriis civibus florentes, et non confuens hic multitudo hominum ad suam terram remeare propter iudicium malitiam non confidat. Propterea igitur sancimus tuam celsitudinem nequam divisas habere Pisidorum gentis administrationes, sed unum esse in ea spectabilis praetoris magistratum, ipsum quidem militare, ipsum vero civilem constitutum, et similiter quidem fiscalium civiliumque curantem, similiter autem militibus praesidentem, quatenus alterno solacio et administratio ex armis

et deo servientes et legibus subvenientes in eum ut decet animadvertemus, si quidem ipsum vel furari forte vel gratiae aut odio cedere vel leges nostras violare reppererimus. Ipsi enim cum subditos erigere et malis quae usque adeo invaluerunt mederi velimus, et magnas opes despeximus et ad hanc spectare constitutionem studuimus.

III. Neque vero iis solum quae supra a nobis dicta sunt providere eum oportet, sed etiam ipsam urbium prosperitatem neu quicquam cives deficiat curare; porro opera quoque civitatum inspicere neque pati hoc in genere eas deteriores fieri, sed ut et aquae ductus et pontes et muri et viae reficiantur operam dare, neque permittere exactoribus qui illuc veniunt ut subditos nostros ulla in re premant, nec magis mandata illa quae ex prava quidem consuetudine fiunt suscipere, quaecumque a sedibus tuae sublimitatis proficiuntur de muris extruendis et viis sternendis et sescentis aliis causis. Istorum enim omnium causa et si quid est eius generis aliud nulli subditos nostros iniuria afficere permittat, neque procedet sententia a sedibus tuis quae tale quid dicat: etenim hoc iam prohibuimus. Sed ipse quidem omnia curabit; quodsi quem militum secundum sacram nostram pragmaticam sanctionem, quam fortasse ad tuam praefecturam mittemus, ille insuper examinet quod nobis probatur. Alii vero nulli omnino venia dabitur depraedandi subditos: ut provincias rursus videamus hominibus refertas, rursus suis civibus florentes, neve multitudo hominum hic confluens in patriam suam redire propter magistratum malitiam non audeat. Propterea igitur sancimus, ut tua sublimitas magistratus gentis Pisidarum non amplius divisos habeat, sed una sit in ea spectabilis praetoris potestas, quae militaris eadem et civilis sit ac pariter publicis et civilibus rebus prospiciat, pariter militibus praesit: ut mutuo auxilio et magistratus armis firmetur et

3 εἴ γε B(ε) εἴτε ML || 4 χάριτας L || ἡττημένον B || 5 sq. βουλόμενοι — χρημάτων τε ὑπεριδόμεν] volumus — pecunias autem despeximus ε || 8 ἐσπευάμεν B^c || 10 αὐτῆς om. ε || 11 τοῦ] τοῦτο B^c || 13 αὐτοῦς L || 14 τῶν om. L || 15 καὶ τεῖχη] καὶ om. M || 23 πρὸς ἐλεύσεται L || 24 ἐκ τῶν B^c] ἐκ om. ML || 26 θεῖον ἡμῶν] θεῖον νόμον ἡμῶν L, om. ε || 27 ἴσως] merito etiam ε || 29 ἐτέροις L || 34 θαρροῦντες L θαρροῦντες Halaander || 39 τῶν δημοσίων — 40 ὁμοίως δὲ om. B^c || 41 ἡγουμένην B^c || τῇ] δὴ B^c || βοήθειας B^c

V² transcendentens V¹ || 6 despeximus V || 11 civilibus V || 14 aqueductos V || 15 illic V] illic T || 16 exactoribus T || 17 quae om. V || 19 aliis densimilibus V || 21 si quidem T || 23 enim T || 24 cura V || 25 quem V] que T || 26 direximus libri || quem] leg. quam? || etiam V vulg.] om. T || destinavimus et 27 examinavit libri || 27 discernitur V || 31 confluentem V || 32 remearet T remaneret V || iudicium libri || 33 nequam V neque T || 34 diversas T || praesidiorum gentis administrationis V || 35 eas V || magistratum V || 36 militarium V || 38 praesidentem vulg. || 39 ex armis et fortis (foris T) libri, et transposui ante administratio

2 castigavimus libri || 4 conuictum T || transcendentem

τεύουσαν τάξιν κεκαλλωπίσθαι τῷ νόμῳ. οὐδὲ γὰρ ἔτι στάσις ἔσται κατὰ τὰς πόλεις ἀνδρός ἐφεστάτος τοιοῦτου τὸ λοιπόν, ὃς ἀξίος ἡμῖν ἑκατέρας ἀρχῆς νενομίσται.

fortis sit et armatus ordo lege decoretur. Non enim ulterius indisciplina erit per civitates, cum vir praesedeat talis de cetero, qui dignus nobis utroque cingulo videatur.

CAPUT IV.

Πάντα τοίνυν, ὅποσα τὸ δημόσιον ἐχορήγει, ταῦτα 5 κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀπογραφὴν τῶδε τῷ θεῷ ἡμῶν νόμῳ δίδοσθαι τῷ περιβλέπτῳ κελεύομεν πραιτωρὶ καὶ τοῖς ἀπ' αὐτόν. ὡπερ προσκείσθαι καὶ τὸ τῆς θείας ἡμῶν προσηγορίας βουλόμεθα σύμβολον, καὶ ἔστω πραιτωρ Ἰουστινιανὸς ὁ Πισιδίας γι- 10 νόμος ἀρχῶν. Ἐπακουέτω δὲ ἡ πραιτωριανὴ τάξις αὐτῶ, γινομένη μὲν ἐκ προβατοριῶν, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς πολιτικοῖς καὶ τοῖς στρατιωτικοῖς ἀνθρώποις τε καὶ πράγμασιν ἐνηγορημένη. Καὶ πρὸς γὰρ ἡ τῶν δημοσίων εἰσπραξίς τὸν 15 ἀρχοντα τοῦτον τὴν τε τάξιν ὄφεται τὴν αὐτοῦ, καὶ πάντα ἔξει τὰ τῆς ἀρχῆς παράσημα ὅποσα καὶ νῦν ἔχει, δίφρον τε ἐξ ἀργύρου καὶ πέλεκυν καὶ ῥάβδον· ἔξει τε ἐπὶ τοῖς στρατιώταις καὶ ad responsum. κα- 20 τοιγα καὶ αὐτόθεν αὐτῷ δίδομεν τὴν τῶν ἐν τῇ κώρᾳ ταύτῃ στρατιωτῶν ἡγεμονίαν, ὥστε αὐτοὺς καὶ κοσμεῖν καὶ τάττειν, καὶ παρασκευάζειν ἐπεξίενα μὲν τοῖς ληστεύουσιν, ἡμέρους δὲ καὶ σώφρονας τοὺς υπηκόους πρὸς ἀλλήλους ἀποτελεῖν· καὶ μήτε τὰς πόλεις στασιάζεσθαι συγχωρεῖν μήτε τοὺς κωμήτας ἀπανθὰ- 25 διάζεσθαι πρὸς τὸ δημόσιον, ἔχεν τε ἐφ' ἅπασιν τὴν ἐξουσίαν ἐξηρημένον παντελῶς οὐδενός. Εἶναι δὲ καὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν ἐν ταῖς μέσαις τεταγμένην καὶ ἐν τῷ τῶν περιβλέπτων ἀρχόντων ἀριθμῷ γεγραμμένην, ὥστε ὅσα ἐπὶ τῶν παλαιῶν μὲν βικαριῶν, νῦν δὲ κο- 30 μῆτων Ἰουστινιανῶν τῆς τε Πακατιανῆς Φρυγίας τῆς τε πρώτης Γαλατίας ἐστὶ καὶ τοῦ περιβλέπτου κώμητος τῆς Ἔω καὶ τῶν περιβλέπτων ἀνδρῶν, ταῦτα καὶ ἐπ' αὐτῷ καθεστάναι, καὶ εἶναι αὐτόν περιβλεπτόν ἀρχοντα, καὶ τὰς ἐρέσεις τὰς παρ' αὐτοῦ 35 γινομένας ἐνταῦθα στέλλεσθαι τε καὶ ἐξετάζεσθαι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν σπεκταβιλίων ἀρχόντων, εἰσάγεσθαι τε ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων, συνακροωμένου τῆς ὑποθέσεως καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου κοιαιστωροῦ τοῦ θεῖου ἡμῶν πα- 40 λατίου· διότι τὴν ἀρχὴν, εἰ καὶ τι στρατιωτικὸν εἶχεν, ἀλλ' οὖν ὅλην πρὸς τὸ νομιώτερον μεταβαλοῦσαν

Cuncta igitur, quae fiscus ministrabat, haec secundum subiectam descriptionem huic sacrae nostrae legi dari spectabili iubemus praetori et qui circa eum sunt. Cui praefulgere sacri nostri cognominis volumus signum, sitque praetor Iustinianus in Pisidia factus iudex. Oboediatque praetorianum officium ei, factum quidem ex probatoriis, sicut dicentes praevinimus, similiter autem et civilibus et militaribus hominibus atque rebus vacans. Ad haec etiam fiscalium exactio iudicem hunc officiumque respiciunt eius, et omnia habebit administrationis insignia quae hactenus habet, vebiculum ex argento et proximam et fasces; habebit quoque super militibus et adrespensum: cum utique ex hoc ipso ei demus in hac provincia militum praesulatum, ut eos et componat et ordinet et procuret insequi quidem latrocinantes, mansuetos autem et castos collatores inter alterutros fieri, et neque civitates tumultuari permittat neque vicaneos resultare contra fiscum, habeat autem super omnes potestatem excepto penitus nullo. Sitque etiam haec administratio inter medias constituta et in spectabilium iudicum numerum conscripta: ut quaecumque olim quidem in vicariis, nunc autem comitibus Iustinianis et Pacatianae Phrygiae et primae Galatiae sunt et spectabili comite Orientis et spectabilibus proconsulibus, haec etiam in isto consistant, et sit spectabilis iudex, et appellationes ab eo factae hic destinentur et examinentur, sicut in aliis spectabilium iudicibus, atque introducantur in foro gloriosissimorum praefectorum, pariter audiente negotium et gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii: eo quod cingulum, licet aliquid militare habuerit, sed tamen totum ad legaliorem mutatam figuram oportet

armata cohors lege decoretur. Neque enim iam seditio fiet in urbibus, cum talis vir in posterum praesit, qui utraque potestate nobis dignus habitus sit.

IV. Omnia igitur, quaecumque fiscus erogabat, ea secundum subiectam sacrae huic legi nostrae descriptionem spectabili praetori et iis qui circa eum sunt dari iubemus. Cui quidem etiam sacri nostri nominis notam apponi volumus, atque esto praetor Iustinianus qui Pisidiae magistratus fit. Obsequatur autem ei cohors praetoriana, quae quidem ex probatoriis, ut antea diximus, constituetur, pariter autem et civilibus et militaribus hominibus rebusque vacabit. Ac praeterea tributorum exactio ad hunc magistratum eiusque cohortem spectabit, idemque habebit omnia imperii insignia quae etiam nunc habet, id est sellam argenteam et securim et fasces; denique habebit inter milites etiam adrespensum. Enimvero etiam ultro ei praefecturam militum in illa regione damus: ut et instruat eos et ordinet et idoneos reddat qui tum latrones persequantur tum subditos tranquillos inter se et commodos praesent; ac neque urbes seditioes agitare neque vicanos insolenter contra fiscum agere patiat, utaturque potestate in omnes nullo omnino excepto. Sit autem hic quoque magistratus inter medios constitutus et in spectabilium magistratum numerum adscriptus: ita ut quaecumque de vicariis qui olim erant nunc vero comitibus Iustinianis et Pacatianae Phrygiae et primae Galatiae atque de spectabili comite Orientis et spectabilibus proconsulibus valent, haec de eo quoque constent, et sit spectabilis magistratus, et appellationes quae ab eo procedent huc mittantur atque examinentur, sicuti in ceteris quoque spectabilibus magistratibus fit, et in iudicium gloriosissimorum praefectorum introducuntur ita quidem ut causam simul audiat gloriosissimus quaestor sacri nostri palatii: quoniam magistratus etsi quid militare habebat, tamen cum totus potius

1 οὐ γὰρ L || 2 τὰς om. L || 3 ὅς ὅσον L¹ ὅς ἂν L² || 8 ἀπ' αὐτόν M || ὡπερ Mε || ὡπερ LB || προσκείσθαι B praefulgere ε || 10 γινομένου om. B || 11 δὲ ἡ] τὸ οἶ L || 12 προβατοριῶν (ἦτοι δοκιμασιῶν s. v.) M] προβατοριῶν L δοκιμασιῶν B || 13 τοῖς alterum om. B || 15 τῶν] καὶ τὸν B || 17 τὰ om. L || 18 πέλεκυν καὶ om. L || 19 ἔξει δὲ ἔτι τοὺς στρατιώτας B || ad responsum (ἀποκρίσεις s. v.) M] εἰς ἀπόκρισιν L εἰς ἀποκρίσεις B || 23 τοῖς στηλητεύουσιν L¹ || 25 κωμήτας Osenbrüggen ex ε] κώμητας MLB, cf. nov. XXV 5 § 2 || 28 τὴν om. L || 30 μὲν om. B || 31 πακατιανῆς L¹ (idem 194, 12) || 32 ἐστὶ] ἔτι B || 33 Ἔω] ἔώας L || 37 καὶ om. ε ||

σπεκταβιλίων M περιβλέπτων M s. v., B || 39 *ἐπάρχων libri || 42 τὸν M || μεταβάλλουσαν B

3 persedeat VT praesideat vulg. || 8 prae fulgore Val. || 9 pisia (pīia? V*) V || 14 officium respiciuntque libri || 17 falces V || 19 militus praesolatum Val. || 20 et ordinet procuret insequidem V || 21 et castos] et om. Val. || 24 potestates V || 25 constitutas Val. constituto T || 26 iudicium V || 28 iustinianus et pacatione frigie libri || 29 comiti libri || 31 factus V || 32 aliis a spectabilibus V || 37 tamen totum] factus totum T al., tantum V || ad legaliorem Beck] allegotiorum Val., allegionem T

σχῆμα δεῖ ταύτην ἔχειν ἀναγκαιῶς τὴν τάξιν τὴν μέχρι νῦν ἐπὶ τῶν σπεκταβιλίων ἀρχόντων πεφυλαγμένην κατὰ τὸ κεκρατηκὸς ἀνωθεν ἔθος.

habere necessario ordinem, qui hactenus in spectabilibus est iudicibus observatus secundum quod tenuit olim consuetudo.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ ἐναγκῶς θεῖαν διάταξιν γράψαντες τὰς ἄνω πεντακοσίων νομισμάτων ἐφεσίμους δικας [ἄς] ὑπὸ τοῖς περιβλέπτου ἀρχουσιν ἐν τάξει θεῖου δικαστηρίου κατεξέταξασθαι νενομοθετήκαμεν, θεσπίζομεν, εἰ τοιαύτη τις γένοιτο δίκη, κατὰ τὴν Πισιδίαν μέντοι μόνον, εἴτε ἐκ παραπομπῆς ἡμετέρας εἴτε ἐκ τινος τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων, εἰ μὴ περιβλέπτος ὁ δεδομένος εἴη δικαστής, μὴ πρὸς τὸν περιβλεπτον Ἰουστινιανὸν κόμητα τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας (τοῦτο ὑπερ πρώτων νενομοθετήκαμεν) φοιτᾶν, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν φέρεσθαι τὴν ἐφεσιν τῆς ἐπαρχίας τῆς αὐτοῦ, αὐτὸν τε αὐτῆς ἀκοῦσθαι κατὰ θεῖον ἀκροατηρίου σχῆμα (καὶ γὰρ δὴ καὶ τούτω σεμνύνομεν τὴν ἀρχήν), αὐτὸν τε αὐτῆ τέλειον ἐπιτιθέναι θεσπίζομεν τύπον, οὐκ ἀναπεμπόμενον πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ὅπως ἂν μὴ μικρῶν ἐνεκεν προφάσεων μεγάλας οἱ δικαζόμενοι ταραχὰς τε καὶ 20 ζῆμίας ὑπομείναιεν.

Quia vero nuper sacram constitutionem scribentes 5 usque ad quingentos solidos appellationum causas a spectabilibus iudicibus in ordine sacri auditorii examinari decrevimus, sancimus, si talis aliqua fuerit lis, in Pisidia tamen solum, sive ex delegatione nostra sive ex alicuius gloriosissimorum nostrorum iudicum, si non spectabilis datus fuerit iudex, non ad spectabilem Iustinianum comitem Pacatianae Phrygiae (hoc quod dudum sanximus) advenire, sed ad eum deferri appellationem provinciae suae, ipsumque eam audire secundum sacri auditorii figuram (utique etiam in 10 hoc nobilitamus magistratum), ipsumque ei definitivam imponere sancimus formam, non remittentem ad hanc felicissimam civitatem, ut non parvarum causa occasionum maximas litigantes turbas damnaque sustineant.

CAPUT VI.

Ὅπως δὲ ἂν εἰδοῖεν καὶ οἱ παραλαμβάνοντες τὴν τε τοῦ προαίματος ἀρχὴν τὰς τε ἄλλας τὰς παρ' ἡμῶν ἐξευρημένας τε καὶ ἐξευρησομένας, κατὰ τίνα προσήκει τρόπον διακυβεῖν τὰς ἀρχάς, συνειδομεν μὴ 25 μόνον αὐτοῖς παρέχειν τὰ συμβόλα τῆς ἀρχῆς ἐν τοῖς καλουμένοις κωδικέλλοις, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφειν τὸν τρόπον καθ' ὃν διοικήσειαν τὴν ἀρχήν, ἀπερ οἱ πρὸ ἡμῶν νομοθεταί μανδᾶτα πρὶν κίπτις ἐκάλονν· ὥστε αὐτοὺς πρὸς ταῦτα ἀποβλέποντας τὴν οἰκίαν ἀπειθῆναι 30 ἀρχὴν καὶ ταύτη τοὺς ἡμετέροισι ὑπὲρ τοῦσδε πάντων ὠφελεῖν. τοιγαροῦν καὶ ἀποτεθῆναι κατὰ τὸ θεῖον ἡμῶν λατέρουλον τὰ τοιαῦτα θεῖα μανδᾶτα διεκελευσάμεθα, ὅπως ἂν ἅμα τοῖς κωδικέλλοις διδοῖτο τοῖς ἀρχουσιν, τὸν τε ὄρκον παρεχομένοις ὃν 35 ἐπὶ τῆς θείας ἡμῶν διατάξεως ἐγράψαμεν, τὰ ἄλλα τε ἅπαντα οὕτω διοικουμένοις ὡς ἡμεῖς ἐτάξαμεν. Τποτεθῆσεται δὲ καὶ τις ἀπογραφή παρ' ἡμῶν τῶδε

Ut autem sciant et qui percipiunt praetoris administrationem et alias quae a nobis adinventae sunt et adveniuntur, quemadmodum competat cingula gubernari, perspeximus non solum eis praebere magistratus insignia in his qui vocantur codicillis, sed etiam inscribere modum secundum quem regant administrationem, quae ante nos legislatores mandata principis appellabant: ut ipsi ad ea respicientes suam regant administrationem, et ita nostris subiectis in omnibus prosint. Igitur etiam recondi in sacro nostro laterculo huiusmodi divina mandata praecepimus, quatenus una cum codicillis dentur iudicibus et iusiurandum praebentibus, quod in sacra nostra constitutione conscripsimus, et alia universa ita regentibus sicut nos iussimus. Subicitur autem etiam quaedam descriptio a nobis huic sacrae legi,

legitimae speciei adsimilatus sit, necessario eum ordinem habere debet qui hucusque in spectabilibus magistratibus secundum consuetudinem quae pridem obtinuit servatus est.

V. Quoniam vero nuper sacra constitutione conscripta sanximus, ut causae appellationum usque ad quingentorum aureorum summam spectabilium magistratum secundum ordinem sacri auditorii examini subiciantur, nunc sancimus ut, si quae eiusmodi causa emergat, in sola tamen Pisidia, sive ex nostra sive ex gloriosissimorum nostrorum magistratum alicuius delegatione, nisi spectabilis sit iudex qui datus est, non ad spectabilem comitem Iustinianum Pacatianae Phrygiae deferatur (id quod antea lege constitutum), sed ut ad illum appellatio in provincia ipsius pertineat, utque ipse de ea secundum sacri auditorii formam cognoscat (etenim hac quoque potestate iam magistratum illum ornamus) et ipse ei formam absolutam imponat sancimus, neve remittat ad hanc felicem urbem, ne propter exiguas causas magnas turbas et magna damna subeant litigantes.

VI. Ut autem ipsi qui praetoris magistratum ceterosque a nobis vel inventos vel inveniendos suscipiunt sciant, quem ad modum deceat eos magistratus regere, placuit nobis non solum insignia magistratus iis in codicillis qui vocantur praebere, sed etiam modum inscribere secundum magistratum administrantem, quae quidem mandata principis vocabant qui ante nos fuerunt legumlatores; ut ad horum normam suum magistratum redigant atque ita subditis nostris per omnia prosint. Itaque etiam eiusmodi sacra mandata in sacro laterculo nostro reponi iussimus, quae una cum codicillis dentur magistratibus et iusiurandum, quod in sacra nostra constitutione scripsimus, praestituris et reliqua omnia ita uti praecepimus administraturis. Subicietur vero a nobis huic sacrae legi etiam descriptio quaedam quae

2 σπεκταβιλίων] περιβλέπτων B || 4 διάταξιν] non servata est; cf. Biener p. 511 || 5 πεντακοσίων νομισμάτων] τριακοσίων (τ' Theod., ἱ Ath. cod.) νομισμάτων Theod. Ath. trecentos aureos Iulian. (cf. Theod. 25, 1, Ath. 4, 5, schol. Iul. ad c. 65) || ἄς ὑπὸ MLB, ἄς delevit Hombergkii (cf. 5), τὰς ὑπὸ Haloander || 10 ἐνδοξοτάτων L || 11 δεδομένος B || 13 νενομοθετήκαμεν] Nov. VIII c. 2 || 19 τὴν et μὴ om. L || 21 ὑπομείνομεν M ὑπομείνομεν LB || 22 τὴν τε] τὴνδε B || 27 κωδικέλλοις M] κωδικέλλοις LB (idem 34) || γράφειν L || 28 καθόσον διοικήσειεν L || 29 μανδᾶτα πρὶν κίπτις (s. v. παραγγέλματα ἀρχοντικά) M] ἀποκρίσεις ἀρχοντικάς LB || 30 ἀποβλέποντες L || 31 ὑπὲρ τοῦσδε om. B^c || 32 sq. τοιγαροῦν —

λατέρουλον om. B || 33 ἡμῶν om. L || λατέρουλον] s. v. οικιακὸν M || μανδᾶτα] παραγγέλματα Ms. v., B || 36 διατάξεως] Nov. VIII (p. 89)

2 est] et V || quod V] quae T vulg. || 5 appellationem V || 6 adiutorii V || 7 aliqua talis T || 11 frigie libri || 12 sancimus libri || 13 cum Val. || 15 magistrum libri || definitivum V || 16 remittendam vulg. || 17 causam V || 23 inuente T || 24 adinventur Beck || 25 perspeximus T] prespeximus V prespeximus vulg. || 26 in his T] ab his V || 28 administratione V || 32 divina T] om. V || 33 praecepimus T] praecipimus V || 35 constitutionem V || 36 leg. subicietur? || 37 descriptio V

τῶ θείῳ νόμῳ, δηλοῦσα τί μὲν προσήκον ἐστὶ τὸν γινόμενον παρέχειν προφάσει τῶν τῆς ἀρχῆς συμβόλων εἴτε ἐν τῶ θείῳ λατεροκόλῳ εἴτε ἐν τῶ δικαστηρίῳ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων, τί δὲ τὸ δίδόμενον αὐτῶ τε καὶ τῶ παρέδρῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτόν· οὕτω τε τῆς παρ' ἡμῶν περὶ τὰς ἀρχὰς προνοίας ἀπασί φανερᾶς γινομένης ἐκείνων ἡμῖν καθάραν καὶ πανταχόθεν δεδοκιμασμένην τὴν ἐαυτοῦ παρέχειν ὑπουργίαν.

1 Τούτων δὲ δὴ τὸν νόμον δεῖξει μὲν ἅπασιν ἢ τε τῶν θείων ἡμῶν διατάξεων ἀνάγκη· καὶ γὰρ δὴ 10 ἐπιπλέον ἐκείσε γραφῆναι παρεκελευσάμεθα· αὐτὸς δὲ εἰς ἔργον ἀξιός, ὅπως ἂν μείνη διὰ παντὸς ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις ἐκλάμπων τε καὶ φαινόμενος.

Dat. xv. kal. Iun. CP. Belisario v. c. cons.

[a. 535] Dat. xv. k. Iunias CP. Belisario v. c. cons.

Δεῖ παρέχεσθαι τῶ πραιτορι Πισιδίας αὐτῶ μὲν 15 ὑπὲρ ἀνόνων καὶ καπιτῶν καὶ λοιπῆς παραψηχῆς sol. CCC, τῶ αὐτοῦ παρέδρῳ sol. LXXII, τῆ αὐτοῦ τάσει αὐρι lib. II.

Δεῖ δὲ αὐτὸν παρέχειν προφάσει συμβόλων οὕτως·

τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κου-
βουκλείου sol. IX
τῶ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοτα-
ρίων καὶ τοῖς laterculis sol. XXIV
τῶ αὐτοῦ βοηθῶ sol. III 25
τῆ τάσει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προσταγ-
ματος καὶ πάσης ἑτέρας αἰτίας sol. XL.

declarans quantum quidem competat ordinatum prae-
bere occasione codicillorum cinguli sive in sacro la-
terculo sive in praetorio gloriosissimorum praefecto-
rum, quid autem dandum sit ipsi et assessori et qui
5 circa eum sunt: sicque (a) nobis circa administra-
tiones providentia cunctis manifesta illum nobis decet
purum et undique approbatum suum praebere
ministerium.

1 Hanc itaque legem declarabit equidem universis
etiam sacrarum nostrarum constitutionum lectio (nam
et hanc ibi conscribi praecepimus), ipse autem ad
effectum perduces, quatenus maneat semper ipsis
operibus effulgens et luciscens.

[a. 535] Dat. xv. k. Iunias CP. Belisario v. c. cons.

Oportet praebere praetori Pisidiae ipsi quidem pro
annonis et capitibus et reliquo emolumento solidos
numero octingentos, eius assessori solidos numero
septuaginta duo, eius officio auri libras quinque.
Oportet autem eum praebere occasione codicillo-
rum ita:

spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi soli-
dos numero novem
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et
laterculensibus solidos numero viginti quattuor
eius adiutori solidos numero sex
officio gloriosissimorum praefectorum pro prae-
ceptis et omni alia causa solidos numero quadraginta.

ΚΕ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΑΙΤΩΡΟΣ ΛΥΚΑΟΝΙΑΣ.

30

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγούστος Ἰωάννη τῶ ἐν-
δοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐω πραιτωρίων
τὸ β, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὸ Ἀνακόνων ἔθνος μελίζου τῆς γῆν
οὐσῆς ἀρχῆς κατακομῆσαι δίκαιον φηθήμεν, ἀποβλε-
35

Nov. XXV Graece extat in ML, inde a cap. 1 [Συνείδομεν τοῦ τῶν Ἀνακόνων ἔθνος τὴν ἀρχὴν κατακομῆσαι] καὶ
ταύτην μίαν ἀποφῆναι, καθάπερ ἐν Πισιδίαις (197, 14) ... in B 6, 9. — Epit. Theod. 25, Athan. 4, 5. Iulian. const. XVIII.

declaret, quid quidem eum qui magistratus futurus est, insignium magistratus nomine sive in sacro later-
culo sive in iudicio gloriosissimorum praefectorum praestare par sit, quid autem sit quod et ipsi detur
et assessori et iis qui circa eum sunt: ut hoc modo nostra de magistratibus cura omnibus manifesta facta
1 ille nobis integrum et undique probatum suum praestet ministerium. Hanc autem legem cum omni-
bus ostendet sacrarum nostrarum constitutionum lectio (etenim hanc quoque ibi perscribi iussimus), tum
ipse ad effectum perduces, ut in perpetuum maneat in ipsis factis effulgens atque conspicua.

Oportet praebere praetori Pisidiae ipsi quidem annonarum et capitum ac reliqui solacii nomine
sol. CCC, assessori eius sol. LXXII, cohorti eius aur. lib. II. Oportet autem ipsum praebere insignium
nomine ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. IX, primicerio clarissimorum tribunorum
notariorum et laterculensibus sol. XXV, adiutori eius sol. III, officio gloriosissimorum praefectorum
pro iussione et omni reliqua causa sol. XL.

XXV.

DE PRAETORE LYCAONIAE.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum,
exconsuli et patricio.

Praefatio. Lycaonium gentem maiore quam qui nunc est magistratu ornare par esse existima-

1 τὸν τὸ M pr. || 2 συμβόλων L¹ || 3 λατεροκόλῳ M ||
λατεροκόλον L οικειακῶ B || 4 *ἐπάρχων libri || 5 τῶ
παρέδρῳ M || παρέδρῳ LB || τοῖς παραεἰπόντων L || 6 οὕτω
τα leg. ὡστε? || τῆς τοῖς M || 9 ἢ τε MLB || ἢ Haloander ||
14 xv. k. Iun. M s. v. Iul. || πρὸ ἐς καλανδ. ἰουλιαν Ath.,
k. Iun. Iul. || μηνὶ ἰουλίῳ Theod. (dat. p̄c uilisarii Iul. p̄)
Bilis. M Iul. uilisarii Iul. || 15 δεῖ LB; ὑποτελεῖ M ||
17 sol. (νομίσματα s. v.) CCC M || νομίσματα ε' (τοιακό-
σια B) LB Theod. (solidos numero octingentos ε) || sol.
LXXII sol. (νομίσματα s. v.) LXXII (sic) M || νομίσματα
οβ' (ἐβδομήκοντα δύο B) LB Theod. || 18 αὐρι lib. II ||
aurcib u M (auri libras quinque ε) χρυσίου λίτρας β' L
λίτρας β' M s. v., B Theod. || 21 χαρτουλαρίοις M || 22 sol.
IX M || νομίσματα θ' (ἐννέα B) M s. v., BL Theod. ||
24 laterculis sol. M λατεροκόλοισι L λατεροκόλοισι
Theod. οικειακοῖς B || sol. XXIV M (cf. ε) || νομίσματα κδ'
Theod., νομίσματα κς' M s. v., BL || 25 sol. CII M, νο-
μίσματα γ' (τρία B) M s. v., BL Theod., sol. num. sex ε ||

26 ἐπάρχων Theod.] ὑπάρχων MLB || προσταγματος
M || προσταγμάτων LB; || 27 sol. num. quadraginta ε,
sol. XC M || νομίσματα ξ' (ἐξήκοντα B) B Theod. || νομ. ζ' L
νομ. ι' M s. v. || 32 *ἐπάρχῳ libri || ἱερῶν om. L || εἰώας
(αἰώας L) L || 33 πατρικίῳ L

3 praetorium V || 4 quod T || qui om. V || 5 a nobis
Osenbrüggen] nobis V, om. T, nostra vulg. || administra-
tionis VT || 6 providentiam T || cuncta V || decet Osen-
brüggen] dicet T dicent V || 7 puram V || approbatum —
9 itaque om. V || 9 declaravit libri || quidem vulg. ||
11 praecipimus T || 13 lucescens T || 14 CP.] Cap. T,
om. V || bilisario uiro clarissimo consule V || 15 Pisidiae
praesidie V || 17 octingentos — numero om. V || 18 LXXXII
T || 19 autem etiam T || occasionem V || 23 *primicerio
et tribunorum libri, et om. vulg. || laterculensibus V ||
24 uiginti tres T || 29 rubr. KE B; xx.v De praetore
Licaonio V

25 *

ποντες εἰς τὰς πρώτας ἀρχὰς ὄθεν αὐτὸ συστήται παρῆσαν ἡμῖν οἱ τὰ παλαιὰ συγγράφοντες τε καὶ διηγοῦμενοι, καὶ ὅτι συγγενεστάτον ἐστὶ Ῥωμαῖοι καὶ σχεδὸν ἐκ τῶν αὐτῶν συνηρισμένον προφάσων. Λυκαόνι γὰρ τῷ πρώτῳ Ἀρκαδίας τῆς ἐν Ἑλλάδι βασιλευσσοῦ καὶ τῆν Ῥωμαίων οἰκῆσαι γέγονε γῆν, καὶ τοῖς πρώτῳ Οἰνώτροις προσλαβόντι τῆν Ῥωμαίων ἀρχὴν δόνται προοίμιον (φραμὲν δὲ ταῦτα δὴ τὰ παλαιὰ τὰ πολλὰ τῶν Λίνειου τε καὶ Ῥωμύλου χρόνων πρεσβύτερα), καὶ ἀποικίαν ἐπὶ τὰ τῆδε στείλαντι μέρη μοῖραν τινὰ τῆς Πισιδίας ἀφελῆσθαι, ταύτη τε δόνται τῆν αὐτοῦ προσηγορίαν Λυκαονίαν τε ἐξ αὐτοῦ καλέσαι τὴν χώραν. Δικαιοὶ τοῖνυν ἂν εἴη καὶ αὐτῆν ἀρχὴν κατακοσμήσαι τὰ παλαιὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς τάξεως ἐπιγραφομένη σύμβολα, καὶ τοῖς νῦν αὐτῆς ἡγουμένους, τὸν τε ἀρχοντα φραμὲν τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν τὸν τε ἐφεστῶτα τοῖς ὅπλοις, εἰς ἐν τι συναγεῖναι καὶ τῆν τοῦ πραιτώρος κοσμήσαι προσηγορίαν, ὄνομα γὰρ τοῦτο πάτριον τῆν Ῥωμαίων ἀρχὴν καὶ πρόγε αὐτῶν τῶν ὑπάτων κατὰ τὴν μεγάλην τῶν Ῥωμαίων πολιτευσσομένων πόλιν. Ῥωμαῖοι γὰρ οἱ πάλαι τοῖς σφῶν αὐτῶν στρατηγῶν πραιτώρος ἀνόμαζον, τῶν στρατευμάτων τε ἠγεῖσθαι παρῆσαν καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῶν γραφομένοις ἐπιείθοντο νόμοις· καὶ ἢ ἀρχὴ τις ἐξ ἀμφοῖν κεκραμένη καὶ ἐν αὐτῇ περιεφῆ-
ρουσά τε καὶ δεκνύσα τὴν τε ἐν ταῖς παρατάξεσιν ἰσχύρην τὴν τε ἐν τοῖς νόμοις εὐκοσμίαν.

spicientes ad priores administrationes, unde eam consistere tradiderunt nobis qui vetera conscripserunt et narraverunt, quoniam est cognatissima Romanorum et paene ex ipsis consistens occasionibus. Lycaoni namque olim in Arcadia Hellade regnanti etiam Romanorum habitare contigit terram et cum priscos Oenotrios adquisisset, Romanorum principatui dedisse prooemium (dicimus autem haec quippe vetera, multo Aeneae et Romuli temporibus antiquiora), qui coloni-
niam ad has dirigens partes portionem quandam Pisidiae abstulit eique dedit suum vocabulum Lycaoniamque a semetipso nuncupavit provinciam. Iustum igitur erit et eam administrationem decorare antiqua Romani officii conscribentem signa, et nunc eius magistratus (iudicem dicimus civilis cinguli et praesidentem armis) in unum colligere et praetoris appellatione decorare. Nomen enim hoc patrium est cinguli Romanorum et ante ipsos etiam consules in magna Romanorum habitum civitate. Romani namque olim suos duces praetores nominabant et exercitiis praeesse praecipiebant et ab eis conscriptis legibus oboediebant: eratque magistratus quidam ex utroque temperatus et in semetipso circumferens et ostendens et in aciebus fortitudinem et in legibus disciplinam.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ τοῖνυν κἀναυθὰ σκοποῦς ἡμῖν εἰς ἐν τι συναγαγεῖν ἀμφοτέρας, διὰ τοῦτο εἰκότως αὐτῶ καὶ τὴν τοῦ πραιτώρος δίδομεν προσηγορίαν, ὅπως ἂν συννεῖερχοῖτο ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκούοντων ἅμα τῆν προσηγορίαν τοῦ πραιτώρος καὶ ἢ τῆς ἀρχῆς κατάστασις τε καὶ φύσις, καὶ ὅτιπερ οὐχ ἀπλή τις ἐστὶν οὐδὲ πρὸς ἐν ἀφορώσα μόνον ἢ τὸ τῶν ὅπλων ἢ τὸ τῶν νόμων, ἀλλ' ἐκατέραν συνεφέλεκται τάξιν καὶ ἐστὶν ἐκ μὲν τοῦ στρατιωτικοῦ σφοδρά τε καὶ ἰσχυρά, διὰ δὲ τοῦ νόμου προσηγῆς τε καὶ ἡμερος, καὶ κατὰ τοῦτο προσφερομένη ῥαδίως τοῖς μὲν ἀδικοῦσι σφοδρότερον, τοῖς δὲ ἐπιεικεστέροις νομιμώτερόν τε καὶ σωφρονέστερον. Καὶ οὐδὲ ἀπλῶς τοῦτο πράττομεν οὐδὲ ὄνομαστικῶς προσέχομεν μόνον, ἀλλὰ τῆν χρεια καὶ τὰς ἀρχὰς συμπετροῦμεν. ἀνδρῶν γὰρ ἐστὶν ἰσχυρῶν ἢ

Quia igitur etiam hic intentio nobis est ad unum aliquid utraque colligere, propterea merito ei etiam praetoris damus vocabulum, quatenus simul ingrediatur animis audientium cum appellatione praetoris administrationis disciplina atque natura, et quoniam non simplex quaedam est neque ad unum respiciens tantum aut quod armorum aut legum est, sed utrumque subtrahit officium, (et) ex militaribus quidem vehementis atque fortis est, per legem vero mitis et mansueta, et secundum hoc illata facile violentis quidem vehementius, mitibus autem legalibus atque castius. Et nec simpliciter hoc agimus nec nomina respicimus solum, sed ut oportet cingula moderamur. Virorum enim est fortium regio et ab Isauria nullo

vimus, respicientes ad primordia illa, unde eam constitutum esse antiquarum rerum scriptores et interpretes tradiderunt, cum proxima sit Romanis cognatione et fere ex iisdem causis condita. Lycaoni enim, qui olim Arcadiae in Graecia rex fuit, contigit ut etiam Romanorum terram incoleret, et Oenotrii qui olim erant ascitis primordium daret Romanorum imperio (dicimus autem illa sane vetusta ac temporibus Aeneae et Romuli multo antiquiora), et colonia in illas partes missa Pisidiae aliquam partem adimeret eique suum nomen daret atque Lycaoniam a se ipso regionem appellaret. Itaque eam quoque magistratu ornare par est antiquis Romanae disciplinae signis distincto, atque eos qui nunc ei praesunt (eum dicimus qui civilem magistratum gerit et eum qui armis praees) in unum coniungere et praetoris appellatione decorare. Est enim nomen hoc Romano imperio patrium idque ante ipsos consules in magna Romanorum republica in usu fuit. Nam veteres Romani ipsorum belli duces praetores vocabant, atque simul et exercitiis eos praecipiebant et legibus ab iis scriptis oboediebant: eratque magistratus ex utroque mixtus et qui in semet ipse et virtutem in acie et disciplinam in legibus comprehenderet atque ostentaret.

I. Quoniam igitur hic quoque propositum est nobis duos in unum redigere, propterea merito ei praetoris nomen imponimus, ut una cum nomine praetoris subeat animos audientium ipsa magistratus quae est condicio et natura, quodque non simplex est neque ad unam solam rationem aut quae armorum aut quae legum est respicit, sed utrumque comprehendit officium et ex militari quidem potestate severus et fortis, per legem vero mitis et comis est ideoque facile adversus iniustos quidem severius, adversus probos autem aequius et moderatius se gerat. Nec tamen simpliciter hoc agimus neque appellationi soli operam damus, sed ad usum ipsos magistratus accommodamus. Est enim regio illa for-

3 καὶ ὅτι] καὶ om. ε || 4 συνηρισμένων M || προφάσεος L¹ || 5 τῆς] τοῖς M || 6 καὶ τοῖς Ῥωμαῖοις L¹ || 7 οἰνώτροις ML, Οἰνωτριῶν Haloander (cf. ε) || 14 αὐτῆν ἀρχὴν L] αὐτῆν ἀρχὴν Mε, ταύτην τὴν ἀρχὴν malit Zachariae || τὰ πάλαι L¹ τῆ πάλαι L² || 15 ἐπιγραφομένη L²] ἐπιγραφομένη ML¹ || νῦν αὐτοῦς L¹ || 16 τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς L² (cf. ε) || 24 αὐτῶν Lε] αὐτοῦ M || 26 δεκνύουσα M corr. || 33 ἀπλή M || 35 συνεφέλεκται] subtrahit (i. e. συννεφέλεκται) ε || 41 καὶ om. ε

lycaoniamque Neoburg., lyceroniam quae T lycaoniam V Lycaoni enim vulg. || 5 olim om. V || archadia VT || 6 contingit V¹ || terra V || priscus oenotarius V || 8 premium libri || 9 enea V || 11 piscidie V || 14 roman] rationi V || 15 *magistratum libri || 16 praesidentem vulg. || 17 appellationem Val. || 21 praecipiebant V² || 23 et in (in del. V²) ostendes V || 23 Quia Val.] Quoniam vulg. || 32 administrationibus libri || 34 quod V] quae T vulg. || 35 contrahit Beck || et om. libri || 38 vehementis militibus autem legalibus V || 40 moderamus V || 41 ab hisaria nullo T ab his auri anulo V

1 eam vulg.] cum libri || 4 Lycaoni namque Heimbach]

χώρα καὶ Ἰσαυρίας οὐδενὶ διέστικη μέσῳ, οἷα δὲ με-
 σύγειος τε οὖσα καὶ ἀνεμμένη καὶ ἰππόβοτος πολλοὺς
 μὲν ἄνδρας, πολλοὺς δὲ ἵππους ἐκτρέφει, κωμῶν τε
 ἐστὶν αὐτῇ πλῆθος μεγάλων καὶ ἀνδρῶν ἐπιτηδεύων
 ἰππέων τε καὶ τοξάζεσθαι καὶ ῥαδίως πρὸς τραχη-
 5 τήρας ἀνίστασθαι γνώμας καὶ ὀπλῶν ἄπτεσθαι προ-
 χειρώς καὶ τῆς μὲν στρατιωτικῆς ἀρχῆς ἴσως οὐκ ἐπι-
 στρέφεσθαι, διότι τὰ τῆς καταστάσεως αὐτῶν ἰδιω-
 τικῆν ἐπιγράφεται τύχην τὴν μόναις ταῖς πολιτικαῖς
 ἀρχαῖς ὑποκεκλιμένην, ταύτης δὲ δὴ πάλιν καταφρο-
 10 νεῖν, διότι τὸ πῶ νόμῳ προσέχειν μόνῳ μὴ μετὰ
 τοῦ δραστήριον τεταγμένῳ φοβερὸν οὐχ ὁμοίως τοῖς
 δραστήριοις ἐστί. Ταῦτα ἡμᾶς ἀνέστησεν εἰς τὸ καὶ
 ταύτην μίαν ἀποσῆναι τὴν ἀρχὴν, καθάπερ ἐν Πισί-
 15 δαις ἐπαράξαμεν, καὶ δοῦναι καὶ ταύτην τὴν τοῦ πραί-
 τωρος προσηγορίαν μετὰ τῆς ἐξ ἡμῶν προσθήκης· καὶ
 γὰρ δὴ καὶ τούτων πραίτωρα Ἰουστινιανὸν Λυκαονίας
 προσαγορεύεσθαι βουλόμεθα, ὥσπερ δὴ καὶ Πισιδίας
 20 τὸν ἄλλον. τάξιν τε ἐκατέραν εἰς ταῦτὸ συνάγομεν,
 ἢ τε ὁ πολιτικὸς ἢ τε ὁ στρατιωτικὸς ἀρχῶν ἐφ-
 ἔστηκε· πραιτωριανὴν δὲ καὶ ταύτην ὀνομάζομεν, ἐκ
 προβατοριῶν ἐντεῦθεν κατὰ τὸ νενομισμένον προίον-
 σῶν γινόμενῃ, ἐξ οὗ καὶ πρῶθην οἱ δοκικοὶ ταύτας
 ἐκοιμίζοντο, τοῦ θείου τῶν λιβελλῶν σκρινίου· καὶ εἰς
 25 ἀνδρῶν ἑκατὸν τὸν ἀριθμὸν αὐτῆ συμμετροῦμεν. καὶ
 ἰδομεν αὐτῶ τὰς ἐκατέρας ἀρχῆς σιτήσεις, παρέδω-
 τε καὶ τοῖς λοιποῖς, ἅπερ φανερὰ καταστήσομεν ἐκ
 τῶν ὑποκειμένων ἀπογραφῶν τῆδε τῆ θεία ἡμῶν
 διατάξει. ἔχετω γὰρ μὴν καὶ ad responsum πρὸς τὴν
 30 στρατιωτικὴν εὐκοσμίαν· κατόγιε καὶ ἄλλως αὐτὸν
 ἀρχεῖν τῶν ἐπὶ τῆς εἰρημνῆς ἐπαρχίας ἰδρυμένων
 στρατιωτῶν θεσπιζόμεν.

intervallo distans, et utpote mediterranea existens et
 plana equorumque nutrix plurimos quidem viros,
 plurimos autem equos alit, vicorumque est ei multi-
 5 tudo magnorum et virorum opportunorum ad equi-
 tandum et sagittandum et facile ad asperiores in-
 surgentium voluntates et arma tractantium prone, et
 in militari cingulo non versantium, eo quod status
 eorum privatam habet fortunam solis civilibus cing-
 10 gulis inclinatum: quae cingula rursus contemnunt,
 eo quod legem respicere solam non cum severitate
 consistentem non similiter contumacibus metuendum
 est. Haec nos exererunt etiam hanc unam declarare
 administrationem, sicut in Pisidis egimus, et dare
 huic etiam praetoris appellationem cum adiectione
 15 nostra: nam et hunc praetorem Iustinianum Ly-
 caoniae nuncupari volumus, sicut etiam Pisdidae
 alium. Officiumque utrumque in idem colligimus, cui
 et civilis et militaris iudex praefuit; praetorianum-
 que etiam hoc nominamus ex probatoriis hinc solle-
 20 mner procedentibus, ex quo et pridem duciani
 eas accipiebant, de sacro libellorum scrinio; et ad
 virorum centum numero eum metimur. Eique da-
 mus utriusque administrationis emolumenta, asses-
 sorique et ceteris, quae et manifesta constituimus
 ex subditis descriptionibus huic sacrae nostrae con-
 25 stitutioni. Habeat quoque et adrespansom ad mili-
 tarem disciplinam: denique etiam praeesse eum in
 memorata nostra provincia collocatis militibus sanc-
 30 cimus.

CAPUT II.

Καὶ στελοῦμέν γε τὸν τῆς ἀρχῆς ἀντικηψόμενον
 ταύτης τῶν παρ' ἡμῶν εὐδοκιοῦντων ἕνα τῶν ἐκ τοῦ
 καταλόγου τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, ὅθεν καὶ τὸ πα-
 35 λαίον οἱ πραίτωρες ἐξεφοίτων καὶ τοῖς σφῶν αὐτῶν
 πόνοις τὴν πολιτείαν ἐκόσμου, ποτὲ μὲν ἐπὶ τῆς Ἰτα-
 λιώτιδος μένοντες γῆς, ποτὲ δὲ ἐπὶ τοὺς ἔξω τόπους

Et destinabimus, qui cingulum suscipiat hoc, apud
 nos probatissimorum unum ex collegio nostrorum
 35 iudicum, unde etiam olim praetores procedebant (et)
 suis laboribus rempublicam decorabant, aliquando
 quidem in Italica manentes terra, aliquando autem
 ad extranea loca directi. Sit enim iste sui memor

tium virorum, neque ullo intervallo ab Isauria distat: atque cum et mediterranea et plana et equis pascen-
 dis apta sit, et multos viros et multos equos enutrit, estque ei pagorum amplorum frequentia et virorum
 idoneorum qui equitent et sagitent et ad asperiora consilia facile insurgant et arma prompte capiant,
 quique militarem quidem magistratum fortasse parum respiciant, quoniam status eorum privatam vitam
 affectat solis civilibus magistratibus subiectam, hos vero rursus contemnant, quoniam quod in sola lege
 versatur munus, quae exequendi potestate non instructa sit, audacioribus non aequae formidolosus est.
 His permoti sumus, ut hunc quoque magistratum unum efficeremus, sicut in Pisidis fecimus, eique et
 ipsi praetoris nomen daremus additamento a nobis petito auctum: etenim hunc quoque praetorem Iusti-
 10 nianum Lycaoniae appellari volumus, quemadmodum alterum illum Pisdidae. Officium quoque utrumque
 in unum contrahimus et illud cui civilis et cui militaris magistratus praefuit; praetorianum vero etiam
 illud nominamus, quod ex probatoriis constituatur hinc more solito ex sacro libellorum scrinio prode-
 untibus, unde etiam olim duciti eas accipiebant; et ad centum virorum numerum ei definimus. Atque
 damus illi utriusque magistratus annonas, itemque assessori et reliquis, quae quidem ex descriptione
 sacrae huic nostrae constitutioni subiecta manifesta faciemus. Ceterum habeat etiam adrespansom ad
 15 militarem disciplinam: quamquam iam ultro militibus qui in dicta provincia collocati sunt, eum im-
 perare sancimus.

II. Ac mittemus quidem qui hunc magistratum suscipiat ex viris nobis probatis unum ex numero
 nostrorum praesidium, unde etiam antiqua aetate praetores prodibant suisque rebus gestis rempublicam orna-
 20 bant, modo in Italia manentes, modo in extera loca missi. Sit enim talis magistratus semper sui ipsius

1 διέστικηεν ἐν μέσῳ L || οἷα δὲ M || οἷα δεῖ L¹ οἷα δὴ
 L² || ἐπόγειος M || 5 ἰππέειν || ***εὐέν L¹ || τοξείεσθαι
 L || ῥαδίως L (cf. ε) || ῥαδίον M || 7 μὲν et ἴσως om. ε ||
 9 τὴν μόναις M || μόναις δὲ L || 10 *ταύτης] αὐτῆς libri
 αὐτῶν Zachariae (cf. ε) || 11 μόνον L || 12 οὐχ ὁμοίως
 om. L, οὐ ante φοβερὸν add. L² || τῶν δραστήριων L¹ ||
 14 sq. καθάπερ — ἐπαράξαμεν] cf. nov. XXIV || 15 καὶ
 δοῦναι — 17 τοῦτον] καὶ τὸν ταύτην ἔχοντα τὴν ἀρ-
 18 χὴν B || 19 τῶν ἄλλων L (καὶ τῶν ἄλλων Haloander) ||
 εἰς ταύτην L || 20 εἰ τε — εἰ τε L εἴτε — εἴτε B || 21 ἐκ
 προβατοριῶν L ἐκ δοκιμασιῶν Ms. v., B || 23 γινο-
 μένην om. ε || δοκιμοὶ L || 24 σκρινίου L¹ || 25 συμ-
 26 μετροῦμεν] τάξιν add. L² || 26 ἐκατέρας τῆς ἀρχῆς B ||
 27 ἅπερ] quae et ε || 28 ἀπογραφῶν M || ὑπογραφῶν
 BL || τῆδε] τῆ δὲ L, om. B || 29 ἀδρεσπονσὸν L, ἀδ-
 30 ρεσπόνσουμ ἦτοι ἀποκρισιάρους M ἀποκρισιάρους L

s. v., B || 30 κατόγιε καὶ ἄλλως] denique etiam ε || ἄλλων
 Haloander || 31 ἰδρυμένων MB] καὶ (?) ἰδρυμένων L¹,
 καθιδρυμένων L² || 34 ἐκ τῶν καταλόγων B

3 alituiquorumque V || 4 ad exequitandum et sagi-
 tandum V || 5 facile] faciles libri || 6 prone] proni libri ||
 7 in T] om. V vulg. || 8 pribatam V || habeat Val. || ciui-
 bus V || 12 declarere V || 13 *pisdidi libri || 14 huic
 etiam] et huic etiam V huic et T et huic al. || ad-
 15 iectionem V || 16 pisdidie V || 17 collegimus VT || cui T]
 qui Neob., om. V || 18 *praefuit] praesit libri || torianum-
 que V || 22 unorum V || numero eum] leg. numerum,
 vel numerum ei? || 24 quae et V] et om. T || 25 di-
 30 scriptionibus V || 26 habeat om. V || 33 destinavimus libri ||
 35 et add. vulg.

στέλλομενοι. ἔστω γὰρ ὁ τοιοῦτος αὐτὸς ἑαυτοῦ με-
 μνημένος αἰεὶ καὶ ὄθεν αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς συνέστηκα,
 σεμνὸς τε τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ φροβερὸς τε τοῖς ὑποτασσέ-
 σαι καὶ ἀδικούσιν καὶ μετὰ πλείονος παρησυχίας ἅπαντα
 πράττω. προδιδῶν γὰρ, ὡς καθαρὰς μὲν κρίσεται
 ταῖς χερσίν, ἐπεὶ καὶ ἀμισθὸν παραλαμβάνει τὴν ἀρ-
 χὴν καὶ ἄλλως ὁ παρ' ἡμῶν τεθεὶς ἐναγχὸς νόμος
 ἀπάσαις ταῖς ἀρχαῖς ταῖς ἐγγεγραμμέναις αὐτῷ σαφῶς
 ἐπιτάττει χειρῶν τε κρατεῖν (ἐφ' ᾧ δὴ καὶ τὸν ὄρκον
 ὑπέχουσι) καὶ κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους δικάζειν τε
 καὶ νῦν μὲν τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιτάττει τε καὶ δικαιούσιν.
 οὕτω καὶ οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι τὸ πολίτευμα κατακοσμή-
 σαντες πάσης ἑτέρας πολιτείας ἐκράτουν. τίς γὰρ οὐκ
 ἂν τὴν ἀρχὴν ταύτην αἰδέσθῃ τε ἅμα καὶ φοβῆσθαι,
 ὁρῶν αὐτὴν ὑπὸ διπλοῦ σχήματος φρουρουμένην καὶ
 ῥαδίως μὲν τὰ ἐκ τοῦ νόμου διατάττουσαν, ἄρῃ
 δέ, εἰ τι παραβαθῆι τὸν νόμον, τοῦτο τοῖς ὄλοις
 1 ἐπανορθούσαν; Ἀπερ δὲ τῷ κατὰ Πισιδίαν προ-
 ηγόρευται πρῶτον κατὰ τὸν περὶ ἐκείνου γεγραμ-
 μένον νόμον, ταῦτα καλῶς ἔχειν ἐψηθῆμεν προαγο-
 ρῆσαι καὶ τούτω. δεῖ γὰρ αὐτὸν τὴν ἀρχὴν παρα-
 λαμβάνοντα ταύτην πανταχόθεν ἀμισθὸν οὔσαν καὶ
 αὐτὸν ἀδωρότατον εἶναι καὶ ἀρκείσθαι μόνοις οἷς τὸ
 δημόσιον δίδωσι (καθὰ καὶ ὁ περὶ τῶν ἀρχῶν ἦδη
 θεμελιῶς διαλέγεται νόμος), καθαρῶς τε καὶ δικαίως
 25 κρῖσθαι τοῖς πράγμασι, καὶ ὥσπερ αὐτῷ μειγμένα
 τὰ τῆς ἀρχῆς ἔστιν, οὕτως αὐτῷ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς
 ἀρμονίαν κερᾶσθαι ποτὲ μὲν ὀξυτέρους τε καὶ ἐπι-
 τεταμένους, ποτὲ δὲ πρατέροις τε καὶ ἀναιμένοις τοῖς
 2 φρόνοις. Καὶ μισέτω μὲν ἅμα καὶ κολαζέτω
 μοιχεύον ἀπάσαι, καὶ πρό γε ἐκείνης ἀνδροφονίας, καὶ
 ἔτι σφοδρότερον τὰς τῶν παρθένων ἀρπαγὰς. καὶ
 τοὺς ἀδικούντας, εἰ μὲν ἀθεράπευτα νοσοῖεν, καὶ καθ-
 ἀπαξ κολαζέτω, εἰ δὲ μετριώτερα, πρὸς τὸ κρεῖττον
 μεθαρμοζέτω. ἐρῶθῆναι δὲ τῶν ἀδικούντων μηδέν,
 35 κἂν εἰ πλουτοῖη κἂν εἰ τινας ἀξίας ἐπιληπτὰς με-
 ζονος. διὰ τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ἐκ τῶν σεμνοτέρων αὐ-
 τὸν καταλόγων στέλλομεν, ὅπως ἂν οἰκοδεν ἔχοι τὸ
 μηδενὶ προσέχειν ἑτέρῳ πλὴν ἡμῶν τε καὶ τοῖς νόμοις,
 καὶ δικάζειν μὲν κατ' ἐκείνους, τὸ δὲ ὑπὲρ αὐ-
 40 ζῶν εἰς τὸ κατ' αὐτοὺς πολιτεύεσθαι.

semper et unde ei cingulum est collatum, venerandus subiectis, terribilis latrocinantibus et violentis, et cum ampliori fiducia cuncta gerens. Palam namque est quia puris quidem utitur manibus; nam sine suffragio accipit administrationem, et alio modo a nobis posita nuper lex omnibus administrationibus quae inscriptae sunt in ea aperte praecipit manibus abstinere (pro quo etiam iusiurandum subeunt) et secundum nostras leges iudicare et tribuere subiectis aequitatem atque iustitiam. Sic et olim Romani rempublicam decorantes omnes alias respublicas obtinebant. Quis enim non administrationem hanc revereatur simul et contemiscat, videns eam duplici figura munitam et facile quidem quae sunt ex lege praecipientem, velociter autem, si quid transcendat legis, hoc armis corrigentem?

1 Quae vero Pisidiae sunt denuntiata praetori secundum legem de illo conscriptam, haec bene se habere credidimus denuntiare etiam isti. Oportet enim eum hoc cingulum adsumentem undique sine suffragio constitutum, et ipsum sine muneribus esse et contentum solis quae fiscus praebet, sicut etiam de administrationibus iam posita loquitur lex, et pure atque iuste uti causis: et sicut ei mixta sunt cingula, sic etiam animi congruentia temperata sit, et utatur aliquando quidem asperioribus et vehementioribus, aliquando vero mitioribus et placidis elocutionibus.

2 Et odio quidem habeat simul et puniat adulterium universum, et ante illud homicidium, et quicquid vehementius est virginum raptus. Et violentos, si quidem immedicabiliter aegrotant, etiam omnino torqueat; si vero mediocriter, ad meliora convertat. Erubescat autem violentorum nullum, licet idoneus sit, licet qualibet decoratus dignitate maiori. Propterea enim ex nobilioribus eum ordinibus destinamus, ut ex auctoritate sui habeat nullum respicere alium nisi nos et legem, et iudicet quidem secundum illas, subiectos autem coaptet secundum eas conservari.

CAPUT III.

καὶ μήτε φθονεῖν μήτε ἀδικεῖν ὥστε μὴ τινας ἐκ
 τῆς ἐπαρχίας ἢ ἀρχῆς καταλιμπάνειν μὲν τὴν χώραν

Et neque neglegat neque laedat, ut non aliqui ex provincia cui praesidet deserant quidem provinciam

memor et unde ipsi magistratus obvenierit, et subditis venerandus et latrocinantibus atque iniuriam facientibus metuendus, et cum maiore fiducia omnia peragat. Consentaneum enim est puras eum manus habiturum, quoniam et gratis magistratum accipit, et omnino lex nuper a nobis lata omnibus magistratibus in ea perscriptis diserte praecipit, ut manus contineant (de quo quidem etiam iusiurandum praestant) atque secundum leges nostras et iudicent et subditis aequitatem et iustitiam impertiant. Sic etiam veteres Romani republica sua ornata reliquas civitates omnes superarunt. Quis enim hunc magistratum non simul revereatur et formidet, quem videat duplici specie munitum esse ac facile quidem ea quae legitima sunt 1 ordinare, facillime vero, sicubi lex violetur, id armis vindicare? Quae autem praetori Pisidiae praecipita sunt in lege de illo scripta, ea huc quoque praecipere par esse ducimus. Oportet enim cum quippe magistratu hoc plane gratuito accepto ipsum quoque integerrimum esse usque solis quae fiscus praebet acquiescere (quemadmodum etiam lex de magistratibus iam lata exponit) et sancte ac iuste in rebus versari; atque uti ei mixtus est magistratus, ita etiam animi concentum ei temperatum esse 2 sonis modo acutioribus et intentis, modo lenioribus et remissis. Atque odio simul habeat et puniat omne adulterium, et prae illo homicidium, et acrius etiam raptus virginum. Eosque qui iniuriam faciunt, siquidem insanabili morbo laborent, vel statim supplicio afficiat; si vero mediocri, ad meliorem mentem revocet. Neminem autem vereatur eorum qui iniuriam faciunt, etiamsi dives sive qua dignitate praeditus sit maiore. Ideo enim etiam ex honoratiorum virorum numero eum mittimus, ut quasi domo secum afferat studium nihil curandi aliud nisi nos et leges, atque secundum eas iudicandi subditosque ut secundum cas vitam agant instruendi.

III. Item neve neglegens sit neve iniuriam faciat: ne qui ex provincia, cui praest, propter in-

5 γὰρ om. L || 7 νόμος] nov. VIII || 9 τς] τὸ L¹ || δῆ] δὲ B || 10 καὶ κατὰ] καὶ om. B || 12 κατακοσμήσαντες LB] κατενοσμήσαντες M || 13 τίς μὲν γὰρ B || 16 τὰ ἐκ — διατάττουσαν] παρὰ B^c, idem verba sqq. ἄρῃ — νόμον post νόμον (20) collocat, ταῦτα — καὶ τούτω (20 sq.) omitit || 18 προηγόρευται L || 20 προαγορεύεται L || 21 γὰρ om. B || 23 μόνοι; L¹ || 27 αὐτῷ om. ε || 28 κερᾶσθαι ποτὲ] temperata sit, et utatur aliquando (i. e. κερᾶσθαι καὶ κρῖσθαι ποτὲ) ε || τε om. L¹ || 29 ποτὲ δὲ καὶ L || 31 πρὸς γε L¹ || ἀνδροφονίας B || 32 ἔτι σφοδρότερον] quicquid (i. e. ὅ τι vel

εἰ τι) vehementius est ε || 33 καὶ καθάπαξ LB] καθάπαξ M || 36 κἂν εἰ πλουτοῖη om. B || 38 οἰκοδεν] ex auctoritate sui ε || 40 δικάζειν μὲν] δικάζομεν L¹ || μὲν — ἀρμόζειν om. B || 42 *καὶ μηδὲ libri

4 quia] qua V || 5 accipit VT || 7 praecipit V || 9 subiectos V || 12 administratione V || 14 quae] et quae V^a || 16 legis V || legum al. || 21 cingulus V¹ || 27 uelamentioribus V || 32 uolentibus V || 34 conuertant V || 35 nullam V al. || 36 dignitatem V || 38 habeant V || 42 neglegant V || 43 cui — provinciam T] om. Val.

διὰ τὰς ἀδικίας τὰς ἐκείσε, συνεχῶς δὲ ἡμῖν ἐνοχλεῖν. ἀλλ' αὐτὸς ἀκροατὴς γινέσθω πρότερον τῶν προσαγγελλομένων καὶ ταῦτα διακρινέτω, καὶ αἰεὶ μεμνήσθω τῆς παραδεδομένης αὐτῷ παρ' ἡμῶν τιμῆς, καὶ ὄντω χρησθῶ τοῖς ἀρχικαῖς πόνοις, ὡς ἐπαυετὴν αὐτῷ καὶ ἀνυπεύθυνον γίνεσθαι τὴν ἀρχήν· ἐκεῖνο σαφῶς ἐπιστάμενος ὡς, εἰ μὲν τις ἔλθοι πρὸς ἡμᾶς μὴ προσγγείλλων αὐτῷ τὰ οἰκεία πάθη καὶ ἀποπειραθεῖς εἴγε τυγχάνοι τῶν δικαίων, τοῖτον αὐτῷ πένυμεν ἀποκρίσεως αὐτῷ μεταδόντες οὐδεμιᾶς· εἰ δὲ προσγγείλλων, εἴτα τῶν δικαίων μὴ τυχάνῃ εἰς ἡμᾶς καταδάμα, τότε ἡμεῖς οὐκ ἐκείνω τὸ λοιπόν, ἀλλ' αὐτῷ τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι δικασταὶ γενησόμεθα. καὶ ὡσπερ αὐτῷ μείζονα πεποιθήκαμεν τὴν τιμὴν, οὕτω καὶ εἴπερ εὐροῖμεν ἑαθυμοῦντα καὶ τοῖς παραδεδομένοις ἐκμελῶς χρῶμενον, ἀμνῶνμεν τοῖς νόμοις καὶ προσηκόντως αὐτὸν μετελουόμεθα· καὶ ὡσπερ ἐκεῖνος οὐτε τοῖς ἡμετέροις λόγοις οὐτε τοῖς νόμοις οὐτε τὸ τῆς ἀρχῆς ἐρυθροῖα σχῆμα, οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς αὐτὸν ἐρυθροῖσμεν, ἀλλ' ἀπαντήσομεν αὐτῷ καθ' ὃν αὐτὸς τὸν τρόπον τοῖς τῆς ἀρχῆς πράγμασι χρήσεται· καὶ εἴτε χροῖσιν οὐ καθ' αἰεὶ αὐτὸν χρῶμενον λάβομεν ἢ πρὸς τι πάθος ἀποβλέποντα ἢ τοῖς ἡμετέροις παραβαίνοντα νόμοις, ἡμεῖς αὐτῷ κατὰ νόμον ἐπιστήσομεν τὰς εὐθύναις. οὐτε γὰρ χρημάτων ἐφεισάμεθα οὐτε ἑτέρου τῶν πάντων οὐδεὸς, ἵνα τὸ υπήκοον περισώσωμεν.

propter iniustitias quae ibi fiunt, frequenter autem nos adeant. Sed ipse iudex sit prius horum quae denuntiantur, et haec deterniet semper memor sit traditi sibi a nobis honoris, et sic utatur iudicialis laboribus, ut laudabilis ei et sine reatu fiat administratio: illud aperte sciens quia, si quidem aliquis venerit ad nos non insinuans ei proprias passionem et operiens utrum mereatur quae iusta sunt, hunc ei remittimus responsum ei praebentes nullum; si vero denuntiauerit, deinde quae iusta sunt non adeptus ad nos recurrerit, tunc nos non illi, sed administrationem habenti iudices erimus. Et sicut illi maiorem fecimus honorem, ita et si invenerimus neglegentem et traditis desidiose utentem auxiliabimur legibus et competenter cum castigabimus: et sicut ille neque nostra verba neque leges neque cinguli erubuit figuram, sic neque nos eum erubescimus, sed obviamus ei secundum modum quo turpiter administrationis utitur rebus; et sive manibus non puris eum utentem capiamus vel ad aliquam passionem respicientem aut nostras transgredientem leges, nos ei secundum leges inferimus ultiones. Neque enim pecuniis pepercimus nec alteri omnium, ut subiectos liberarem.

CAPUT IV.

Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ τῆς τῶν πόλεων εὐκοσμίας προνοεῖν· καὶ πρῶτον μὲν στάσεως ἀπαλλάττειν τὰς ὑπ' αὐτῷ τεταγμένας πόλεις, τὴν ἰσότητα πανταχοῦ διασώζοντα καὶ τοῦ μηδὲν τοῖς ὑπηκόοις ἐνδεῖν πᾶσαν τιθέμενον πρόνοιαν. Ἀλλὰ μηδὲ τῶν ἔργων τῶν πόλεων ἀμελεῖν, ὅπως ἂν μηδὲ κατὰ τοῦτο ἐλαττοῖντο μήτε οἱ τῶν ὑδάτων ὄλκοι μήτε αἱ τῶν γεφυρῶν πάροδοι μήτε ἡ τῶν τευχῶν ἀσφάλεια μήτε ἡ τῶν ὀδῶν ἐπιμέλεια· ἀλλὰ πάντα ἐπανορθοῦν, ἢ καὶ εἰς ἡμᾶς μηνύειν, ὅπως ἂν τὰ μὲν ἐκ τῶν πολιτικῶν πόρων, τὰ δὲ ἐξ ἡμῶν ἐπανορθοῦν ἰσχύσει. 2 Παρατηρεῖν δὲ τὸ μηδὲ τοῖς ἐκείσε φοιτῶσιν ἐκ τῶν ἀρχόντων πρᾶκτορσιν ἀδειαν εἶναι τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις κατὰ τι ζημοῦν ἢ βαρύνειν, μηδὲ ταῦτα

Oportet quoque eum et civitatum ornatui providere: et primum quidem seditione liberare sub se positas civitates, aequitatem ubique servantem, et ut nihil subiectis desit, omnem ponere providentiam. 1 Sed nec opera civitatum negligere, quatenus neque secundum hoc minuantur neque quaeductus neque pontium transitus neque murorum cautela neque itinerum diligentia, sed omnia corrigere et ad nos nutiare, quatenus alia quidem ex civilibus quaestibus, alia vero ex nobis valeat reparare. 2 Cavere autem illic venientes a iudicibus executores, ne licentia sit eis nostros subiectos in aliquo aut laedere aut onerare, neque haec videlicet con-

inurias ibi acceptas regionem deserant et continuas nobis molestias facessant. Sed ipse prius eorum quae ad eum deferuntur cognitor fiat eaque diiudicet, ac semper honoris quem ei tribuimus memor sit itaque muneris negotiis fungatur, ut laudatus ipsi et integer sit magistratus. Atque illud certo sciat nos, si quidem quis nos adierit, qui non ad illum detulerit iniurias suas neque an ius consequeretur expertus sit, hunc ad eum missuros esse nullo responso dato; sin autem detulerit nec vero ius consecutus tum demum nos adeat, tunc nos iam non illi, sed ipsi qui magistratum gerit iudicis esse futuros. Et quem admodum honorem ei ampliore reddidimus, ita etiam, si eum leviter agere et ius quae in ipsum contulimus neglegenter uti invenerimus, legibus opem feremus et merito in eum animadvertemus: atque sicut ille nec verba nostra nec leges nec magistratus speciem verctur, ita ne nos quidem ipsum verebimur, sed eodem eum tractabimus modo quo ipse magistratus negotiis functus erit; et sive eum puris manibus non uti sive affectus alicuius rationem habere sive nostras leges violare invenerimus, nos ei secundum legem rationes reposedas inintabimus. Neque enim pecuniis neque ulli omnino rei pepercimus, ut subditos servarem.

IV. Praeterea oportet eum civitatum disciplinae providere, ac primum quidem a seditionibus liberare civitates sibi subditas, ita ut aequitatem ubique servet omnemque curam adhibeat, ne ulla re careant subditi. Neque vero opera publica civitatum negligat, ut ne hoc quidem in genere vel aquarum ductus vel pontium tractus vel murorum custodia vel viarum cura immineatur, sed omnia reficiat, vel etiam ad nos referat, ut alia ex redditibus civilibus, alia ex nostris reficere valeat. Caveat autem ne exactoribus, qui illuc commeant a magistratibus missi, licentia detur subditos nostros in ulla re damno

1 ἡμᾶς L || 2 ἀκροατῆς] iudex ε || γενέσθω L || 6 ἐκεῖνο L¹ || 7 εἰ] ἢ L¹ || 8 ἀποπειραθεῖς L⁰ || 9 τυγχάνη L || 10 μεταδίδοντες B μὴ μεταδόντες L² || εἰ δέ] om. L¹ || εἰ δὲ τις αὐτῷ L² || 12 οὐκ ... L¹ || τὸ λοιπόν et αὐτῷ om. ε || 16 ἀμελῶς L² || προσήκοντος L¹ || 21 τοῖς] τῆν L¹ || χρήσεται LB] χρήσεται M || εἴτε LBε] εἰ τι M || 23 παραβαίνοντι L¹ || 24 * ἡμεῖς L || ἡμεῖς — νόμον om. B || νόμον] leges ε || 25 * οὐδὲ — οὐδὲ libri || 26 τῶν παρόντων L || 31 ἐνδεῖν MB] ἐνδιδόναι L || 34 sq. * μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ libri || οἱ om. B^c || 36 ἢ καὶ] et ε || 39 παρατηρεῖν δὲ τοῖς ἐκείσε L¹ μὴ παραχωρεῖν δὲ τοῖς ἐκείσε L² || 14 [ζημοῦν] aut laedere ε

1 autem om. V || 2 sit T] aut V fiat Beck || prius Beck] primus libri || 3 seperque V || 5 ut labiles V || fiat amministratio fiat V || 6 aliqui V || 7 insinuat V^a || 8 opiens V || 9 remittimus vulg. || 11 adeptis V² T] adeptis V¹ || ad om. V || 13 si inveniremus T] sibi uenerimus V || 14 utenti V || auxiliabimus V auxiliabitur T || 15 castigauimus V || et sicut] sed sicut libri || 16 legis Val. || cinguli T] uinculi Val. || 18 administrationis] administrationibus libri || 19 puris] prius V || 22 leg. secundum legem? || 28 providere] et providere V || 30 equitates ubi seruantem V || 35 itinerum V^a || 37 praeparare T || 39 uenientes] uenientes autem V uenientibus T

δὴ τὰς συνειθισμένας ἐπιφερομένους προστάξεις, αἵπερ
 πρώην ἐν τῶν σῶν προήσαν θρόνων πορθοῦσαι τοὺς
 ἐν μετριότητι ζῶντας καὶ ἐπιτάττουσαι ποτὲ μὲν τει-
 χῶν ἐπισκευάς, ποτὲ δὲ ὁδῶν ἐπιμελείας, ποτὲ δὲ εἰ-
 κόνων τε καὶ γεφυρῶν καὶ λιμένων καὶ ὀλκῶν δημο-
 σίων ἀνανεώσεις, καὶ τόπων δῆθεν δημοσίων ἀφαι-
 ρέσεις καὶ οἰκημάτων ὡς οὐκ ἐν δέοντι κτισθέντων
 καταστροφάς, καὶ ἕτερα τούτων ἐπι προχειότερα πρὸς
 συνοφαντίαν. ἀλλ' αὐτὸς μὲν τούτου ποιῆσεται πρό-
 νοίαν πράττων ἅπαντα ζημίαις χωρὶς. εἰ δὲ συνιδω-
 μεν ἡμῖς καὶ μελζονος ἐποψίας δεῖσθαι τὸ πρᾶγμα,
 θείω πραγματικῶ χρησόμεθα τύπῳ, ὃν δὴ καὶ πρὸς
 τὴν σὴν ἀρχήν, εἰ συνιδόμεν, καταπέμψομεν, κατ'
 αὐτὸν τε καὶ ἐτέρῳ τινὶ ταύτην ποιῆσασθαι τὴν ζή-
 τωαν. Οὕτως ἀναπνεύσει ποτὲ τὸ ὑπῆρσον, οὕτως
 ἀνθήσουσιν αὐθις αἱ πόλεις καὶ αὐξήσιν τοῖς οἰκοῦσι
 ταύτας ὡς πλείστη γενήσεται, καὶ οὐ τὰς πατρίδας
 ἀποφεύξονται καθάπερ τι τῶν φοβερωτάτων διὰ τὴν
 τῶν ἀρχόντων κακίαν οἰκεῖν ἐν τοῖς ἐαυτῶν εὐλα-
 βούμενοι.

sueta circumferre praecepta, quae pridem ex tuis
 procedebant sedibus vastantia sub mediocritate vi-
 ventes et praecipientia aliquando quidem murorum
 instructiones, aliquando autem itinerum diligentias,
 5 aliquando vero imaginum pontiumque et portuum et
 formarum et thermarum renovationes et locorum
 quasi publicorum ablationes, aedificiorum quoque
 tamquam non opportuno loco fabricatorum subversio-
 nes, et alia horum adhuc peiora ad calumniam. Sed
 10 ipse quidem huius faciet providentiam agens uni-
 versa sine damno. Si vero perspexerimus nos maiori
 etiam inspectione egere causam, sacra pragmatica
 utimur forma, quam videlicet etiam ad tuum culmen,
 si perspexerimus, dirigemus, secundum quam prae-
 15 cipiemus etiam alio culpam hanc facere inquisitionem.
 Sic respirabunt aliquando subiecti, sic flore-
 bunt denuo civitates augmentumque habitantibus eas
 plurimum fiet, et non patrias deserunt velut aliquid
 terribilium propter iudicum nequitiam habitare in
 20 propriis formidantes.

CAPUT V.

Δεῖ τοίνυν τὴν σὴν ὑπεροχὴν εἰδέναι τὴν ἀρχὴν
 ταύτην μίαν τὸ λοιπὸν, ἀλλ' οὐ διπλὴν καθεστῶσαν·
 ὥστε ἅπαντα ὅποσα τῶν δημοσίων ἐδίδου πρότερον
 ἐκτέρα τῶν ἀρχῶν, ταῦτα κατὰ τὴν ὑποσταγμένην
 ἀπογραφὴν τῶδε τῷ θείῳ ἡμῶν νόμῳ δώσεις αὐτῷ
 25 καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν καὶ τῇ γε αὐτοῦ τάξει, καθά-
 1 καὶ μέχρι νῦν ἐδίδουτο. Καὶ ἡ τῶν δημοσίων εἰς-
 πραξίς αὐτῷ τε ἐπιχειρεῖται καὶ τοῖς πειθόμενοις αὐτῷ
 πραιτωριανοῖς ταξείωται, τὰ παράσημά τε ἑκατέρας
 ἀρχῆς ἔξει, καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα στρατιωτικὸς ἐστίν,
 30 ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῇ ἀπῆρης ἀργυρῆς καθεδεῖται, καὶ ἡγή-
 σεται πέλεκυς αὐτοῦ (ὑπατικῆς γὰρ δὴ καὶ τοῦτο σύμ-
 βολον ἀρχῆς), ῥάβδου τε ὁμοίως αὐτοῦ προπομπύ-
 σονσι, θεραπεύσει τε αὐτὸν καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν
 τὸ κατὰ τὴν χώραν ἰδρυμένον· ὃ μὲλῃσει καὶ τὸ
 35 ληστρικὸν ἐκκόπτειν καὶ τοῖς ἀδικουμένοις βοηθεῖν
 καὶ σώφρονας τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους πρὸς ἀλλήλους
 2 ἀποτελεῖν. Ἀλλ' οὐδὲ τοῖς κομηταῖς συγχωρήσει
 πρὸς τοὺς δημοσίους ἀνανεῖν φόρους. Ἐν δὲ ταῖς
 περιβλέπτους ἀρχαῖς καὶ αὐτὴ τετάξεται, καὶ εἰ τυχόν 40

Oportet autem tuam celsitudinem scire cingulum
 hoc unum de cetero et non duplex esse, ideoque
 quae fiscus dabat prius utrique administrationi, haec
 secundum subiectam descriptionem huic sacrae no-
 strae legi dabis ei et qui circa eum sunt et eius of-
 ficio, sicut hactenus dabatur.

1 Fiscaliumque exactio et ipsi imminet et ob-
 oedientibus ei praetorianis officialibus; et insignia
 utriusque habebit cinguli, et quamvis iam militaris
 sit, atamen et in argenteo vehiculo portabitur prae-
 cedetque proxima (consularis namque est etiam hoc
 signum administrationis) fascesque similiter eum prae-
 cedent, procurabitque etiam militaris manus universa
 in provincia collocata, cui curae erit et latrocinia
 5 abscondere et laesis ferre solacium et temperatos no-
 stros subiectos inter alterutros facere.

2 Sed neque vicaneis permittat adversus publica
 resultare tributa. Inter spectabiles administrationes
 autem haec quoque deputabitur, licet forsitan susci-

molestiave afficiendi, neu iam solitas illas iussiones afferant, quae olim ex sedibus tuis procedebant per-
 diturae eos qui in mediocri conditione vivebant, cum modo muros refici modo vias curari, modo imagines
 et pontes et portus et aquae ductus publicos renovari iuberent, et loca tamquam publica auferri et domos
 quasi non suo loco conditas destrui atque alia his etiam ad calumniam procliviora. Sed ipse huic rei
 operam dabit atque omnia sine damno peraget. Quodsi vel graviore inspectione res egere nobis videbitur,
 sacra pragmatica forma utemur, quam quidem ad tuam quoque praefecturam, si placuerit, mittemus, et
 secundum eam etiam alteri ut hanc quaestionem faciat (praecipiemus). Sic respirabunt aliquando subditi,
 sic florebut rursus civitates et incrementum incolae earum quidem maximum capient, nec iam patrias
 tamquam rem maxime metuendam fugient, cum propter magistratum malitiam in suis habitare vereantur.

V. Oportet igitur tuam sublimitatem scire hunc magistratum unum in posterum ac non duplicem
 futurum esse: unde omnia, quaecumque fiscus antea utrique magistratui dabat, ea secundum subiectam
 huic sacrae legi nostrae descriptionem ipsi usque qui circa eum sunt eiusque officio dabis, quemad-
 1 modum etiam usque adhuc dabantur. Tributorum quoque exactio et ad ipsum et ad praetorianos qui
 ei oboediunt officiales pertinebit; habebitque utriusque magistratus insignia, et quamvis potissimum mili-
 tarius sit, at certe curru argenteo vehetur et securis eum praecedet (consularis enim potestatis etiam
 hoc signum est) pariterque fasces ei sollemniter praefertentur, atque inserviet ei universa manus militaris
 quae in provincia collocata est: cui quidem curae erit ut latrocinia excidat et iniuriam passis opem ferat
 2 et subditos nostros quietos inter se reddat. Neque vero vicanos patietur publica tributa recusare.
 Inter spectabiles autem agistratus ipse quoque referetur, etsi forte qui eum suscipit dignitatis sui maioris.

5 ὀλκῶν δημοσίων] formarum et thermarum § 7 κτι-
 θέντων L || 8 προχειότερα B || 9 τούτου MBz || τούτου L¹
 τούτων L² || 10 συνιδόμεν] συνειδόμεν (συνήδωμεν L¹)
 LB (cf. §) συνειδόμεν M; scr. συνιδόμεν? cf. XXVI 4, 1 ||
 13 συνιδόμεν LB] συνειδόμεν M || κατ' αὐτὸν τε ML
 κατὰ ταῦτόν τε B, κελύοντα lectione § secundum quam
 praecipiemus commendari iniuria putat Zachariae. Videtur
 excidisse εἶσαι vel προστάξομεν || 16 καὶ om. L || αὐξήσιν
 L¹ || 21 τοίνυν] autem § || 23 ἅπαντα ὅποσα] quae § ||
 25 ὑπογραφὴν B || 26 ἀφ' αὐτὸν M || 28 sq. ἐπιχειρεῖται
 — παράσημά τε om. M || 30 καὶ εἰ καὶ L] καὶ εἰ MB ||
 31 ἀπῆρης] s. v. καθέδρας M || 32 αὐτοῦ om. § || τούτου
 B] τούτο τὸ ML || σύμβουλον L || 33 ῥάβδοι L¹ || προ-
 πομπεύουσι M || 38 κομηταῖς L¹ || 40 αὐτῇ αὐτῇ L¹

1 pridem T] quidem V || 5 portum V || 6 et therma-
 rum (theymarum V) secludenda videntur || renocationes
 V || 7 ablationes Beck] habitationes VT || quoque T]
 om. Val. || 9 peiora] leg. proniora? || 10 huius faciet T]
 faciat huius V || 11 prospexerimus libri || etiam maiori T ||
 12 pramatica V || 13 utemur vulg. || 15 alii vulg. || 18 de-
 serent vulg. || 23 utique V || 27 ipsi T] ipsa V || imine-
 bat V iminebant T || 28 eis T || 31 consularis V ||
 etiam in ras. V || 33 *procurabitque] placuitque (pla-
 cuit T) libri, placabitque Studemund, parebitque ei Beck ||
 universa om. V || 34 prouintiam V || collocata Beck] col-
 lata libri || 39 administrationes autem (aū V) V Neob.]
 autem administrationes T || 40 deportabitur Val. || susci-
 pient V

ὁ παραλαβῶν αὐτὴν ἀξίας εἴη μείζονος. τὸ μὲν γὰρ τῶν ἡγεσμένων ἔσται τοιοῦτον ὅποιον ἂν ἡμεῖς ἐπιτηδεύσῃ ἔχειν πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐγκρίναιμεν· αὐτὴν δὲ δὴ τὴν ἀρχὴν προσήκον ἔστω ἐν ταῖς περιβλέπτουσι ἀφιθμειῶσαι, καθάπερ ἀνδράγατοι τε καὶ ὁ τῆς Ἐφῆς κομῆς καὶ ὁ Γαλατίας τε καὶ ὁ τῆς Φρυγίας εἰσίν. 3 Ὡστε καὶ ἀκροάσεται δικῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τὴν αὐτοῦ καὶ χρηματικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας, καθάπερ καὶ πάσαις ἔξεστι ταῖς ἀρχαῖς. Καὶ τὰς γε ἐφέσεις τὰς κατὰ τῶν ἀποκρίσεων αὐτοῦ γινόμενας ἐξετάσουσιν ἐντανθοῖ κατὰ τὸ πάλαι κεραιτῆκος ἐπὶ τῶν περιβλέπτων ἀρχόντων οἷ τε ἐνδοξότατοι τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων ἐπαρχοὶ ὅ τε ἐνδοξότατος κοιαιστῶρ (τοῦτο τὸ ἀνωθεν παραδομένον), διὸτι πολιτικώτερα τὰ τῆς ἀρχῆς ἢδη γέγονεν ἀναμιχθέντα τοῖς νόμοις, οὗς δὴ καὶ αὐτῶν τῶν ὄπλων ἀρχεῖν βουλόμεθα.

piens eam dignitatis sit potioris. Administratores enim erunt tales quales nos opportunos esse ad cingulum iudicaverimus, ipsam autem administrationem competens est inter spectabiles numerari, sicut proconsules et Orientis comes et Galatiae et Phrygiae sunt:

3 ut et audiat causas in provincia sua et pecuniarias et criminales et pro libertate, sicut etiam omnes magistratus. Et appellationes, quae contra sententias eius fiunt, examinabunt hic secundum antiquam consuetudinem qui super spectabilibus hoc agebant, gloriosissimi sacrorum nostrorum praetiorum praefecti et gloriosissimus quaestor (hoc quod olim est traditum), eo quod civiliora administrationis huius iam facta sunt, permixta legibus, quas videlicet etiam 15 ipsis armis praeesse volumus.

CAPUT VI.

Κατὰ δὲ τὸν ἐναγῶς παρ' ἡμῶν τεθέντα νόμον, εἰ τις δίκη πεντακοσίων νομισμάτων οὐχ ὑπερβαίνει ποσὴν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τὴν αὐτοῦ, εἴτα ἐφέσιμος παρὰ τοῦ δικάζοντος γένοιτο, ταύτης οὐχ ὁ τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας ἀρχῶν, καθάπερ πρότερον εἰρήκαμεν, ἀλλ' αὐτὸς ἀκροάσεται, εἴτε ἐκ παραπομπῆς ἡμετέρας εἴτε ἐκ τινος τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων ἢ δίκη παραδοθείη τινί, μὴ περιβλέπτῳ μόνου καθ' ἐστῶτι, διὰ τοὺς λογισμοὺς οὗς δὴ τῆ περι τῶν ἐκκλησιῶν ἐναγῶς τεθείση προεγράψαμεν διατάξει. καὶ ἔσται καὶ κατὰ τοῦτο σεμνός, ὅτι καὶ θεῖον ἀκροατήριον ἔξει καὶ ἐπιθήσει τῆ δίκῃ πέρας οὐκ ἔτι κατὰ τὸ παλαιὸν ἐντανθοῖ στελλομένη, ὅπως ἂν μὴ διὰ μικρὰς προφάσεις ζημιῶν μεγάλων τὸ πρᾶγμα τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἀφορμὰς παρέχοντο. Ταῦτα δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτῷ ποιήσομεν φανερά, διεσπούδασαι γὰρ τῆς ἡμετέρας κράτει μὴ μόνον αὐτοῖς παρέχειν τὰ σύμβολα τῶν ἀρχόντων ἐκ τῶν καλουμένων κωδικίλλων, ὅποια τοῖς σπεκταβίλοις ἀρχουσιν ἐπιδίδονται, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν παραγγελμάτων, ἅπερ μανδάτα πρὶν κίπρις οἱ πρῶν ἐκάλλον βασιλεῖς τε καὶ νομοθεταί, ἅπερ γράψαντες ἡμεῖς ἀποτεθήναι κατὰ τὸ θεῖον ἡμῶν λατέρκουλον παρεκελευσάμεθα, ὅπως ἂν ἐκεῖθεν αἰετὶ δίδονται ταῖς ἀρχαῖς ἅμα τοῖς κωδικίλλοις, καὶ οἱ μὲν αὐτοῖς δίδοιεν τὴν ἀρχήν, τὰ δὲ

Secundum nuper autem a nobis positam legem, si qua causa quingentorum solidorum nou transcederit quantitatem in provincia eius, deinde sub appellatione apud iudicantem fiat, hanc non Pacatianae Phrygiae iudex, sicuti prius, sed ipse audiet, sive ex delegatione nostra sive ex aliquorum gloriosissimorum iudicum causa tradita sit alicui non spectabili consistenti, propter rationes quas de appellationibus nuper positae conscripsimus constitutioni. Et erit etiam secundum hoc honoratus quod et sacrum auditorium habebit et imponit iudicio fuem non secundum antiquitatem hic dirigendo, ne propter exiguas querelas damnorum maximorum haec res nostris subiectis occasionem praestet. Haec autem et nos ei faciemus manifesta. Studium namque nostrae potentiae est non solum eis praebere signa magistratuum ex appellatis codicillis, qui spectabilibus iudicibus tribuuntur, sed etiam ex imperialibus praecceptis, quae mandata principis dudum vocabant imperatores atque legislatores, quae scribentes nos recondi in sacrum nostrum laterculum iussimus, quatenus inde semper dentur administratoribus una cum codicillis, et codicilli quidem eis praebent cingulum,

Nam qui provincias administraturi sunt, tales erunt quales nos idoneos esse magistratui iudicaverimus: ipsum vero magistratum inter spectabiles numerari par est, quales sunt proconsules et comites Orientis et Galatiae et Phrygiae. Itaque etiam causas audiet in provincia sua et pecuniarias et criminales et quae de libertate sunt, quemadmodum omnibus licet magistratibus. Atque appellationes quae contra responsa eius interponuntur, secundum morem qui olim in spectabilibus magistratibus obtinuit, hic examinantur et gloriosissimi sacro nostro praetorio praefecti et gloriosissimus quaestor (id quod olim traditum est), quoniam iam rationi civili magis accommodatus est magistratus legibus temperatus, quas quidem etiam ipsis armis imperare volumus.

VI. Secundum legem aulem nuper a nobis latam, si quae causa in provincia eius summam quingentorum solidorum non excedat, porro a iudice appelletur, hanc non qui Pacatianae Phrygiae praest, sicut prius diximus, sed ipse audiet, sive cui ex nostra sive ex gloriosissimorum nostrorum magistratuum alicuius delegatione causa commissa sit, modo ne spectabilis sit, propter rationes quas nuper in constitutione de appellationibus lata perscripsimus. Eritque ea quoque re illustris, quod et sacrum auditorium habiturus et finem impositurus est liti non amplius ut olim huc mittendae, ne res ob exiguas causas damnorum magnorum copiam subditis nostris praebeat. Haec autem nos quoque ei manifesta faciemus. Curae enim fuit potentiae nostrae non solum magistratum insignia ex codicillis qui dicuntur iis praebere, qualia spectabilibus magistratibus tribuuntur, sed etiam ex imperialibus iussionibus, quae mandata principis veteres imperatores et legislatores vocarunt, quae nos perscripta in sacro nostro laterculo reponi iussimus, ut inde semper una cum codicillis magistratibus dentur, atque hi quidem magistratum

2 ἐστὶ B || 3 ἐγκρίναιμεν B || αὐτῆ L¹ αὐτοῖ? L³ || 4 δ[η] διὰ L || 5 ἔω B || 9 ἔξεστι om. ε || 11 ἐξετάζου- σιν L || 13 τῶν] ὁ τῶν L || *ὑπαρχοὶ libri || 15 τῆς ἀρχῆς] administrationis huius ε || 16 ἀναμιχθέντι L¹ || 18 νόμον] non extat; cf. p. 194, 4 || 19 ἢ τις B || ὑπερβαίνει LB || 21 καταπατῆς L || 22 καθάπερ M || κατὰ LB || πρότερον εἰρήκαμεν ML || προεγράψαμεν B, εἰρήκαμεν om. ε. cf. nov. VIII c. 2 || 24 ἡμῶν om. ε || 26 δ[η] om. B || 27 διατάξει] cf. ad v. 18 || 28 καὶ θεῖον] καὶ om. L || 32 παρέχοι malit Zachariæ || 36 πεκταβίλοις ML περιβλέπτοις B || 37 μανδάτα πρὶν κίπρις M ἀποκρίσεις ἀρχοντικὰς LB || 40 λατέρκουλον] οἰ- ππ.

κειακὸν B || παρεκελευσάμεθα L¹ || 42 αὐτοῖς] αὐτὴν L

1 administratoris V] administrationis T || administra- toris enim erit talis libri || 3 inde cauerimus V || 5 et Galatiae] ex galatie Val. || frigie libri || 7 pecunias Val. || 9 magistratos V || 12 praetitoriorum V || 13 quaestorum V || 21 pacatione (paccatione T) frigie libri || 24 *causa tradita] contradita V et tradita T || 27 hoc T] hoc quod V || quod] quo Val. || 28 imponet vulg. || 29 hic] hinc VT, huc vulg. || 36 vocabant om. Val. || 37 scribentes vulg.] scribentes libri

τὸν ἐκείνης ἑνδοξίας τρόπον. Ἐκ δὲ δὴ τῆς ὑποκει-
μένης ἀπογραφῆς τῶδε τῶ θείῳ ἡμῶν νόμῳ δῆλον
ἔσται, τί μὲν προσήκον ἐστὶν αὐτὸν γινόμενον προ-
φάσει τὰν τῆς ἀρχῆς παρέχειν συμβόλων, τί δὲ αὐτῶ
τα καὶ παρέδωκε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν χορηγεῖσθαι. Εἰ
δὲ καὶ τινες ἀρχοντας τῶν πλησίον αὐτῶν ἐπαρχιῶν
ἀμελοῦντας εἴροισ περὶ τὸ δημόσιον, οὐχ ἕτερον ἐκ-
πέμψεις, ἀλλ' αὐτοῖς τοῖς σπενταβιλλοῖς ἀρχουσιν ἐν-
οχλήσεις, ὥστε αὐτοὺς ἐπιτεθῆναι τοῖς ἐκ γειτόνων
ἀρχουσιν, εἰ ἠθρομοῖεν, καὶ παρασκευάζειν ταῦτα πᾶ-
σιν εἰσκομίζειν τρόποις.

(Ἐπίλογος.) Τὸν τοῖννυ παρόντα νόμον ἡμεῖς μὲν
ἀποτεθῆναι τῶ τῶν θείων ἡμῶν διατάξεων παρε-
σκευάσαμεν βιβλίῳ, αὐτὸς δὲ δεξάμενος κατ' αὐτὸν
ἅπαντα πράξον ἀθάνατον αἰεὶ παρέξοντα τῆς ἡμετέ-
ρας εὐεργεσίας τὴν μνήμη.

Dat. xv. k. Iun. CP. Belisario v. c. cons.

Δεῖ παρέχεσθαι τῶ πραιτωρι Λυκαονίας οὕτως·
αὐτῶ μὲν ὑπὲρ ἀνόνων καὶ καπιτατίωνων καὶ λοι-
πῆς παρανηχίης sol. CCC 20
τῶ αὐτοῦ παρέδωκε sol. LXXII
τῆ αὐτοῦ τάξει auri lib. II.
Δεῖ δὲ αὐτὸν παρέχειν προφάσει συμβόλων οὕτως·

τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου 25
κουβουκλείου sol. VIII
τῶν προμηνηριῶν τῶν λαμπροτάτων τριβοῦνων νοτα-
ριῶν καὶ τοῖς λατερουκλιούτοις sol. XXIV
τῶ βοηθῶ αὐτοῦ sol. III
τῆ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἐπάρχων ὑπὲρ 30
προσταγμάτων καὶ πάσης ἐτέρας αἰτίας sol. XL.

mandata vero eius ornent modum. Ex subiecta vero
descriptione huic sacrae nostrae legi palam erit,
quid quidem competat eum ordinatum occasione co-
dicillorum administrationis praebere, quid autem ei
5 et assessori et qui circa eum sunt ministrari. Si
autem etiam aliquos iudices iuxta eas provincias
neglegentes inveneris circa fiscalia, non alium desti-
nabis, sed ipsis spectabilibus iudicibus delegabis, ut
ipsi immineant vicinis iudicibus, si neglexerint, et
10 procurent haec omnibus iufere modis.

(Epilogus.) Praesentem igitur legem nos qui-
dem recondi sacrarum nostrarum constitutionum pro-
curavimus codici, ipse vero suscipiens secundum
eam universa ages immortalam semper praebituram
beneficii nostri memoriam.

[a. 535] Dat. xv. k. Iun. CP. Belisario v. c. cons.

Oportet praebere praetori Lycaoniae ita:
ipsi quidem pro annonis et capitibus (et) reliquo
20 solacio solidos numero octingentos
eius assessori solidos numero septuaginta duo
eius officio auri libras quinque.
Oportet autem cum praebere occasione codicillo-
rum ita:

spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi so-
lidos novem
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum
et laterculensibus solidos numero viginti quattuor
eius adiutori solidos numero tres
5 officio gloriosissimorum praefectorum pro prae-
ceptis et omni alia causa solidos numero quadra-
giata.

his conferant, illa vero administrandi magistratus rationem moderentur. Ex descriptione vero sacrae huic
legi nostrae subiecta manifestum erit, quid quidem eum qui magistratus fiat pro potestatis insignibus
praestare, quid autem et ipsi et assessori et qui circa eum sunt subministrari par sit. Si quos vero prae-
sides provinciarum ipsis vicinarum in fiscalibus negligenter versari invenias, non alium delegabis, sed ipsis
spectabilibus magistratibus negotium exhibebis, ut ipsi instent vicinis praesidibus, si socordes sint, atque
efficiant ut fiscalia omnibus modis inferant.

Epilogus. Praesentem igitur legem nos quidem in sacrarum nostrarum constitutionum libro re-
condendam curavimus, ipse vero ea accepta omnia secundum eam peragas, quae immortalcm semper nostri
beneficii memoriam praestitura sit.

Oportet praebere praetori Lycaoniae ita: ipsi quidem pro annonis et capitacionibus et reliquo so-
lacio sol. CCC, assessori eius sol. LXXII, officio eius auri lib. II. Oportet autem eum praebere insig-
nium nomine ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. VIII, primicerio clarissimorum tribu-
norum notariorum et laterculensibus sol. XXIV, adiutori eius sol. III, officio gloriosissimorum nostrorum
praefectorum pro iussionibus et omni reliqua causa sol. XL.

1 ἑνδοξίας L || 2 τῶδε ἡμῶν τῶ θείῳ νόμῳ L ||
2 sq. δῆλον ἐστὶν τί μὲν ἐστὶν αὐτῶν διδόμενον προ-
φάσει B || 4 συμβόλων L¹ || 6 πλησίον L || 7 εἴροισ
L² || leg. περὶ τὰ δημόσια? (cf. ε) || 8 αὐτοῖς τοῖς
πενταβιλλοῖς (περιβλέπτοις B) ἀρχοντας LB (ita etiam
M XXVII epil.) || ἐνοχλήσεις] delegabis ε || 13 παρε-
σκευάσαμεν L¹ παρασκευάσαμεν B || 15 πράξον M
πράξιον L¹ πράξων B² πράξεις L² (cf. ad ε) || 17 dat.]
diā. M || xv. k. Iun. M⁵] πρὸ ιε' καλάνδων ... Ath.,
μηνὶ Ἰουνίῳ Theod. || bilisario M || subscr. dat. cons.
uilisarii Iul.⁹⁰ al. dat. ꝑ̄c. uilisarii Iul.⁹ || 19 ἀνόνων B
ἀνόνας Theod. || καπιτατίωνων M] καπίτων L⁵ κεφα-
λητιῶνων B || λοιπῶν L || 20 sold. CCC M νομί-
ματα τ' (τριακόσια B) LB Theod. (solidos numero octin-
gentos ε) || 21 sol. LXXLL M νομίματα οβ M s. v.,
L Theod. νομίματα ἑβδομήκοντα B || 22 auri lib. II]
uri lib. U M (auri libros quinque ε) χρυσῶν λίτρας β'
(δύο B) M s. v., LB νομίματα ρκδ' (ρμδ' corr. Zachariae)

Theod. || 23 sq. οὕτως· τοῖς οὐτοῖς (sic) L || 25 χαρτου-
λαρίοις M || 26 solidos novem ε, νομίματα θ' Theod.]
sol. VIII M νομίματα H (δυτῶ B) M s. v., LB ||
28 τοῖς λατερουκλιούτοις M τοῖς λάτερ κουλοῖς L τοῖς
λατερουλοῖς Theod. τοῖς οἰκειακοῖς M s. v., B || sol.
XXIU M] νομίματα κδ' LB Theod. νομ. κδ' M s. v. ||
29 τῶ βοηθῶ αὐτοῦ MB Theod.] τῶ αὐτῶ βοηθῶ
L || sol. LLL M νομίματα γ' (τρία B) M s. v., LB
Theod. || 30 ἡμῶν M] om. LB ε || ἐπάρχων Theod.] ἐπάρ-
χων MLB || 31 sol. XL M (ε)] νομίματα ε' M s. v.,
LB Theod.

3 quid quidem V] quidquid Tvulg. || 13 recondi Osen-
brüggen] secundi libri || sacrum V || 15 ea V] ages V]
age T sec. Heimbach. || 17 iunii cap. VT] bilisario V ||
consule V, om. T || 19 anonis V || et add. vulg. || 23 occa-
sionem V || 25 cartolaris V || 31 omnia V

ΚΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΑΙΤΩΡΟΣ
ΘΡΑΙΚΗΣ.

Ἀποκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγούστος Ἰωάννη τῷ ἐν-
δοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐὐπραιτωρίων 5
τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐκείνο τῶν ἀνωμολογημένων ἐστὶν
ὅτιπερ, εἰ τις τὴν Θρακῶν ὀνομάσει χώραν, εὐθὺς
συνεισέχεται τῷ λόγῳ καὶ τις ἀνδρείας καὶ στρατιω-
τικῶν πλήθους καὶ πολέμων καὶ μάχης ἔννοια· ταῦτα 10
γὰρ ἐγγενῆ τε καὶ πάτρια τῇ χώρᾳ καθέστηκεν ἐκ-
είνη. ὥστε ἡμῖν (καὶ) πρότερον γέγονεν ἔννοια καὶ τὰ
περὶ ἐκείνων καταστήσασθαι τῶν τόπων, καὶ νῦν
ἐπὶ τοῖς βεβουλευμένοις ἤδη τὸν παρόντα τίθεμεν
νόμον. ἐπὶ γὰρ τοῦ Μακροῦ Τείχους δύο τινὰς καθή- 15
σθαι καὶ βικαρίους ὀνομάζεσθαι σύνισμεν ἀπαντες,
τὸν μὲν στρατιωτικῶν ἡγούμενον τάξεων (πολλοὶ δὲ
αἱ κατὰ τὸν τόπον ἐκείνον δυνάμεις), τὸν δὲ τοῖς πολ-
ιτικοῖς πράγμασιν ἐφειστώτα· ἄμφω δὲ οὗτοι πλη- 20
ροῦσιν ὁ μὲν τὴν τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπαρχῶν ἐκείσε
τάξιν, ὁ δὲ τὴν τῶν ἀνδρειοτάτων στρατηγῶν, ὁμοιο-
οῦσι δὲ οὐδέποτε πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ τὸ μὲν δημόσιον
ἐκάστω καὶ σιτήσεις χορηγεῖ καὶ τὴν ἄλλην δίδωσι
παραφυγῆν, οἱ δὲ μίαν ἔχουσι διηρηκῆ τε καὶ ἀτελευ- 25
τητον προᾶξιν τὸ φιλονεικεῖν πρὸς ἀλλήλους ἀθάνατα.

CAPUT I.

Ἔδοξε τοίνυν ἡμῖν ἔχειν ὀρθῶς τοῦτο ὅπερ καὶ ἐν
ἐτέροις πεποιθήκαμεν ἔθνεσι κατοίκοις οὐχ οὕτω μαχί-
μοις οὐδὲ στρατιωτικῆς φρουρᾶς δεομένοις, τοῦτο κάν-
ταῦθα προᾶξι καὶ τοῖσιν δὴ τῶν ἀρχῶν ἐκατέρωθεν
εἰς ταῦτο συνελκίσαι, ὥστε ἡμῖν τὸν μὲν ἐπὶ τῶν πο- 30
λιτικῶν εἶναι πραγμάτων, τὸν δὲ στρατιωτῶν καὶ
μόνον ἐξάρχειν, ἀλλὰ μίαν ἀρχὴν ἐγκαταστήσαι τῷ
τόπῳ σεμνὴν τινα καὶ αἰδοῦς ἀξίαν, ἥπερ ὁμοίως
τῶν πολιτικῶν ἐκείσε πραγμάτων ἐπιμελήσεται τῆς
τε τῶν στρατιωτῶν εὐκοσμίας φροντιῆ. ὁ μὲν γὰρ 35
τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος ἐν ἐτέροις τισὶν ἐστὶ τόποις,

⟨Praefatio.⟩ Illud indubitatum est quia, si quis
Thracum nominaverit regionem, mox simul aggredi-
tur menti et quaedam fortitudo et militaris multitu-
dinis atque bellorum pugnae cogitatio: haec enim
in genere et patria illius provinciae sunt. Ideoque
nobis primitus cogitatio facta est etiam quae in illis
sunt locis statuere, et nunc super his quae iam cogi-
tavimus praesentem ponimus legem. In Longo enim 15
Muro duos quosdam sedere vicarios et nominari no-
vimus universi, alium quidem militarium praeseden-
tem ordinum plurimorumque in illo loco exercituum,
alium vero civilibus superesse causas: ambo autem
isti complent alius quidem gloriosissimorum prae-
fectorum illic officium, alius autem fortissimorum
magistrorum militum, concordant autem numquam
adinvicem, sed fiscus quidem singulis et annonas
ministrat et aliud impendit solacium, illi autem unam
habent perpetuam et infinitam actionem litigandi 25
inter alterutros immortaliter.

Nov. XXVI Graece extat in ML, inde a cap. 2 in B 6, 10. — Epit. Theod. 26, Athan. 4, 6. Julian. const. XIX.

XXVI.

DE PRAETORE THRACIAE.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum,
exconsuli et patricio.

Praefatio. Illud in confesso est, Thracum regionem si quis nominet, statim una subire mentem
etiam quamdam fortitudinis et militarum copiarum et bellorum atque pugnae cogitationem; haec enim
ingenita et patria terrae illi sunt. Itaque nobis et olim consilium erat illorum quoque locorum res
constituendi, et nunc de iis quae animo iam agitavimus hanc ponimus legem. Namque ad Longum
Murum duos viros sedere et vicarios nominari scimus omnes, alterum militaribus cohortibus imperantem
(multae enim in illo loco copiae sunt), alterum civilibus negotiis praefectum: uterque autem vices sustinet
alter gloriosissimorum praefectorum, alter fortissimorum magistrorum militum; neque vero umquam inter
se consentiunt, sed fiscus utrique et annonas subministrat et reliquum praebet solacium, ipsi vero unum
hoc perpetuum et infinitum negotium habent, ut contentionem inter se exercent immortaliter.

I. Placuit igitur nobis satius esse quod in aliis quoque gentibus fecimus, licet non aequae belli-
cosis nec militari custodia indigentibus, idem etiam hic facere, et utrumque hunc magistratum in unum
contrahere, ut non alter civilibus praesit negotiis, alter militibus vel solis imperet, sed unum aliquem
magistratum in eo loco constituere gravem et reverentia dignum, qui pariter illic civiles res atque milita-
rem disciplinam curet. Nam is quidem qui provinciae praest in aliis versatur locis illisque aegre sufficit;

5 ἐπάρχῳ L² || εὐίας L || 6 πατρικίων M^a || 8 τῆν] τῶν L || 9 *ἀνδρείας (idem Zachariae in add.) ἀνδρεία libri || 11 ἐν γενν* L¹ ἐν γεννητά L² in genere (i. e. ἐν γένει) ε || 12 καὶ inserui || 14 τιθέμεθα L || 17 στρατιωτικῶν M^a L¹ || 20 *ἐπαρχῶν ML || 21 ὁ δὲ] οὐδὲ L¹ || 23 χορηγεῖ M χορηγεῖ τὲ L || 24 οἱ δὲ] οὐδὲ L¹ || 27 οὐτῶ] ὅτι L || 31 στρατιωτικῶν Hal. || 32 ἀλλὰ μίαν ἀρχὴν om. L (ἀρχὴν post ἀξίαν 33 add. L²)

1 rubr. ΚΣ Rj xxvi De praetore taralie Rj V || 11 in genere] ingenita vulg. || patia V || illi T || 15 duos om. V || vicarios et] leg. et vicarios? || 16 universi alium] uniersalium libri || praesidentem vulg. || 17 ordinem libri || exercituum T] exercitum Val. || 19 alios V || 21 magistro militum libri || 23 impendi V || 27 *bellis libri || 28 militare munitionem Val. || 29 utraque V || 30 non T, om. Val., nec vulg. || 31 militibus V || *negotiis et solis] et solis et negotiis libri || praesidere vulg. || 34 militarium T || 35 disciplinam V || 36 vix illis T] uexillis Val.

26*

1 μὲν ἐκείνοις ἀρχῶν· ἡ δὲ τῶν τειχῶν τούτων φυλακὴ καὶ ἡ περὶ τοὺς τόπους ἐκείνους διοικήσεις καὶ εὐταξία τε καὶ στρατηγία δεῖται τινὸς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ πρὸς ἐκότερον ἔχοντος ἐπιτηδείως, στρατιώτας τε κοσμεῖν καὶ νόμων ἐξάραειν. τί ποτε ἂν οὖν ὄνομα τούτω πρόσφορον ἐκ τῆς ἀρχαιότητος δεῖται, ἢ ποῖον λαβόντες προσήγοριαν τῷ τῆν ἀρχὴν ἔχοντι τσῆν ἀρμόσαιμεν; ἢ οὐκ αὐτόθεν ἐστὶ φανερόν, ὡς καὶ οὗτος πρῶτος ὀνομασθήσεται τῆν τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας προσλαμβάνων ἐπωνυμίαν, καθάπερ ὁ Πισιδίας τε ἡγούμενος καὶ ὁ Λυκαονίος ἐξάρχων ὀνομασται τε καὶ γέγονε παρ' ἡμῶν; εἰ γὰρ ὁ πρῶτος ὁ Ρωμαίων στρατηγὸς τε ὁμοῦ καὶ νομοθέτης ταύτην ἐπὶ τῆς οἰκείας ἀρχῆς εἶχε τὴν τάξιν, τῶν ἀνωμολογημένων ἐστὶν ὅτι προεπωδέσαστον ἂν εἴη τὸ τοῦ πρῶτου ὄνομα τῆς ἀρχῆς ταύτης προσήγορία, στρατιωτῶν μὲν γὰρ ἡγήσεται πλήθους, ἰδιώτας δὲ οὐκ ὄλους υποκειμένους ἔξει, οἷς τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων διαίτησι νόμων. καὶ δεῖ γὰρ τοῖς τόποις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ τὰ τε πολιτικὰ τὰ τε πολέμια· καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις αἰεὶ τινες ἀνδρες στρατιωτικοὶ τῶν ἐπὶ μεγίστων ἀξιωματῶν ὄντες τῶν τε ἐκείσε δυνάμεων ἐξηγοῦντο τοῖς τε ἄλλοις ἅπασιν ἐβόηθον, εἰ καὶ μὴ στρατιωταὶ τινες, ἰδιώται δὲ ἐτύχχανον ὄμωσι. αἱ γὰρ ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβάρων οὐ μετρίως κρήζουσι τῆς ἀντιστάσεως. δεῖ δὲ τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπιτετραφῆναι τῷ μετὰ τῶν νόμων αὐτῶν ἡγεῖσθαι δυναμένω, ὡς πολλὴ τὸ διαφέρων ἐν τάξεώς τε καὶ ἀταξίας· καὶ ἅπασιν ἐστὶ φανερόν ὡς τὸ μὲν στρατιωτικόν, εἰ μόνον εἴη καὶ κατ' αὐτό, φρασεύον ἐστὶν τοῦ πρόποντος, τὸ δὲ γὰρ πολιτικόν, εἰ μὴ τῷ στρατιωτικῷ συναναμίγνεται, καταδεικτέρον ἐστὶν τοῦ μετρίου, τὸ δὲ ἐκατέρωθεν εἰς ταῦτο συνελθὼν τοῦτο τελεωτάτον τε καὶ αὐταρκές ἐστὶ καὶ πρὸς πόλεμον τε ὁμοῦ καὶ εἰρήνην ἐξαρκούν.

1 murorum vero horum custodia et circa loca illa gubernatio (et) disciplina atque ducatus eget aliquo viro bono et qui ad utrumque opportunus existat, milites ordinare et legibus praeesse. Sed quod nomen huic competens ex antiquitate donemus, aut qualem sumentes appellationem cingulum hoc habentem nominemus? an certe non hoc ipso manifestum est, quia etiam iste praetor nominabitur, nostrae pietatis cognomen accipiens, sicut Pisidiae iudex et Lycaoniae praesul nominatus et factus est a nobis? Si enim praetor Romanorum dux simul et legislator hoc in suo cingulo habebat officium, indubitatum est quia decentissimum erit praetoris nomen huius administrationis appellationi. Militum etenim praecerit multitudini, privatos autem non paucos subiectos habebit, quibus ex nostris legibus iudicabit. Et egent in locis illis viro bono et quae civilia et quae bellica sunt. Nam et praeis temporibus semper aliqui viri militares in maximis dignitatibus constituti et exercitibus praecerant et aliis omnibus praebant auxilium, licet non milites aliqui, sed tamen privati essent. Incursiones enim barbarorum non mediocri egent rebellione. Oportet autem eis delegari ut cum legibus ipsi praesint exercitui, tamquam multa sit differentia disciplinae et indiscipline: et omnibus est apertum quia militaris quidem manus, si sola sit in semet ipsa, asperior est quam decet, civilis autem, nisi cum militaribus misceatur, mediocritate erit inferior, ex utroque vero in idem con venire, hoc perfectissimum et sufficiens est ad bellum simul et pacem.

35

CAPUT II.

Ὀνόμαζον καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς ταύτης συνήφθω, καὶ πρῶτος οὗτος Ἰουστινιανὸς ἐπὶ Θράκης καλεῖσθω. σύμβολα δὲ αὐτῷ παρ' ἡμῶν ἐστὶν κωδίκιλλοι τε φουτῶντες ἐντεῦθεν κατὰ τὸ τῶν λοιπῶν σπεκταβίλιον

Ergo et haec administratio coniungatur, et praetor iste Iustinianus in Thracia vocetur, honor autem ei a nobis erit codicilli procedentes hinc secundum reliquorum spectabilium iudicium figuram et quae-

1 horum vero murorum custodia et illorum locorum administratio et disciplina et militare imperium viro aliquo bono indiget quique ad utrumque idoneus sit tam ad milites instruendos quam ad leges proponendas. Quod igitur nomen huic conveniens ex antiquitate ponamus? aut qualem eligentes appellationem aptam ei qui magistratum hunc gesturus sit, efficiamus? An non per se manifestum est hunc quoque praetorem nominandum esse ascito pietatis nostrae cognomine, quemadmodum Pisidiae praefectus et Lycaoniae rector a nobis et nominatus et factus est? Nam siquidem Romanorum praetor belli dux simul et legislator hunc in suo magistratu locum tenuit, in confesso est praetoris nomen huius magistratus appellationi maxime convenire. Militum enim copiis praecerit, privatos autem non paucos, quibus ex nostris legibus ius reddat, subiectos habebit. Ac profecto illis locis opus est viro tam civilium quam militarium rerum perito: etenim etiam prioribus temporibus semper viri quidam militares ex iis qui in summis dignitatibus erant et copiis militum ibi praecerant et reliquis omnibus praesto erant, licet quidam non milites, sed potius togati essent. Barbarorum enim invasiones non mediocri indigent vi resistendi. Oportet autem quae ad eos pertinent ei committi qui cum legibus imperare illis possit, cum multum intersit inter ordinem et perturbationem: atque inter omnes constat rem militarem, si per se sola sit, audacior esse quam decet, rem autem civilem, nisi cum militari simul misceatur, infirmior esse quam par est, utramque vero in idem coniunctam et perfectissimam et idoneam esse et ad bellum simul atque pacem sufficientem.

II. Itaque haec quoque potestas coniuncta sit, et praetor hic Iustinianus in Thracia vocetur. Insignia vero ei a nobis erunt et codicilli hinc editi secundum speciem ceterorum spectabilium magi-

1 ἢ] εἰ L || τοιχῶν L¹ || 6 τούτων L¹ || 8 ἢ] an certe (i. e. ἢ γὰρ?) ε || 10 sq. cf. nov. XXIV. XXV || 11 ἐξαρκος ὄν (ὡν L¹) L || 13 καὶ νομοθέτης L || 14 ἀρχῆς om. L || τῆν om. M^a || 15 τὸ τοῦ L || τοῦ om. M || 19 δεῖ γὰρ τοῖς τρόποις M δεῖται ἐν τοῖς τόποις L(ε) || 20 πολέμια Haloander non recte || 23 ἐκείσε om. ε || 25 ὄμωσι ὄντες con. Zachariae || 27 τῶν τῷ L¹ || 28 δυναμένων M] δυνάμεως L¹ δυνάμεων addito τῶν ante αὐτῶν L²(ε) || 30 κατ' αὐτό L || 32 τοῦ στρατιωτικοῦ L¹ || κατάδεικταρον L¹ || 33 συνελθὼν] convenire ε || 34 τούτω M] τούτων L¹ τούτων L² || ἐστὶν Haloander || 35 ἐξαρκούν om. ε || 36 sq. Οὐκούν — καλεῖσθω] Συννοίδαμεν μίαν ἀρχὴν ἐπὶ τῆς Θράκης ἑγκαταστήσαι, καὶ τὸν τσῆν ἔχοντα τῆν ὄρχην πρῶτωρα Ἰουστινιανὸν ἐπὶ Θράκης καλεῖσθαι, καθῆσθαι δὲ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Μακροῦ Τείχους B (cf. Theod.; Ath., ubi leg. eis τὸ Μακρὸν

(ἐκτομα cod.) ἀναγκαζόμενος καθῆσθαι Τείχος) || 38 τε om. B || 39 κατὰ τὸ Haloander] κατὰ τε τὸ MLB || περιβλέπτων B

1 custodiat circa V || 2 et add. vulg. || 3 bona V || qui ad] quid V quia T || oportunus V || 5 donamus libri || 6 quale V || appellationum V ol. || 7 ipsum T || 9 accipiens V || 12 habeat V || 13 decentissimum V || 14 appellatione T appellationum V || 15 probatos Val. || 16 iudicavit libri || 17 egent in] egentem VT || illos Val. || 22 esse V || incurSIONum V^a || 23 delegati Val. || 24 *ut] et libri || praesunt exercitu V || 25 disciplina V || 27 ipsum V || asperior est] asperiores libri, asperior erit vulg. || 29 erit om. V || conveniens Beck || 36 ergo] rogo Val. || 38 codicillis V

ἀρχόντων σχῆμα καὶ τινες καὶ ὑποθήκαι βασιλικαί, τὸν τρόπον ὑψηλοῦμεναι καθ' ὃν διανύσει τὴν ἀρχήν, ἅπερ οἱ πρὸ ἡμῶν μανδᾶτα πρηνικίπης ἐκάλουν, μεθ' ὧν ἐπὶ τὴν χώραν ἐξίοντες οἱ τὰς ἀρχὰς διακληροῦμενοι τὸ πρακτέον ἐκείθεν ἐλάμβανον· καὶ τὸ πρᾶγμα προὐχώρει καλῶς, καὶ ἦν τοῖς πραιτωρσιν ἐνεδοκίμειν ἐπὶ πολλῶν τῆς ἡμετέρας ἐθνῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἑσπερίων, ἀφ' ὧν Ῥωμαῖοι προελθόντες τὴν τε ἀρκτον ὡς εἰπεῖν ὅλην μεσημβρίας τε καὶ τῆς ἑώας τὰ πλείστα κατεκτήσαντο. Ὅσα τοῖνυν ἐν τῷ παρ' ἡμῶν ἔμπροσθεν εἰρημένῳ γέγραπται νόμῳ περὶ τῶν ἀρχῶν, καὶ ὅποσα τῷ τε Πισιδίας τῷ τε Λυκαονίας διελεγόμεθα πραιτωρσι, περὶ τοῦ προῖκα μὲν αὐτοῦ ἐντεῦθεν χειροτονεῖσθαι, προῖκα δὲ δεῖν τοῖς ὑπηκόοις προσφέρεσθαι τοῖς ἡμετέροις, ἅπανιν ἤδη ἐστὶ φανερά· εἰς ὅλην γὰρ ἀρτί τὴν ὑπῆρξον ἐκπεφοίτηκεν ὁ νόμος καὶ ἅπανιν ἤδη γέγονεν γνωριμώτατος. ὃ δὲ καὶ ὄρκος ἐγγέγραπται καθ' ὃν προσηκόν ἐστι τοὺς ἡμετέρους ἀρχοντας παραλαμβάνοντας τὰς ἀρχὰς τὴν ἐαυτῶν ψυχὴν ἀνειροῦν τῷ θεῷ καὶ φυλάττειν τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους ἐν ἰσότητι τε καὶ δικαιοσύνῃ πάσης ἀπῆλλαγμένους αἰσχροκερδείας τε 1 καὶ θυμμενείας καὶ χάριτος. Ταξέσθαι δὲ αὐτὸν θεορατεῖουσιν οὐ πλείους τῶν ἑκατόν· καὶ ἔξει μὲν τὰ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς σύμβολα, ἔξει δὲ τὰ τῆς στρατιωτικῆς. καὶ παρέσται μὲν αὐτᾶ καὶ ad responsum διὰ τὰς ἐκείσε δυνάμεις, ἔξει δὲ ἀδειαν καὶ ἐπιτάττειν αὐταῖς καὶ τὰ λυσιτελοῦντα τῇ πολιτείᾳ μετ' 2 αὐτῶν ἐργάζεσθαι τε καὶ πράττειν. Ἡ δὲ τῶν περὶ τοὺς τόπους ἐκείνους [τῶν] δημοσίων φόρων εἰς 30 πράξις αὐτὸν τε καὶ τὴν τάξιν ὀφεται τὴν αὐτοῦ. πραιτωριανῇ τε ἅπανα ἢ τάξις κληθήσεται, τοῖς ἐντεῦθεν στρατευομένην συμβόλοις ἐκ τοῦ θελοῦ τῶν ἐπιστολῶν σχολιῶν φοιτῶσιν, ἐξ οὗ καὶ ἡ βικαριανῇ πρῶν ἐκομίζετο τὰ τοιαῦτα σύμβολα τάξις. 35

dam insignia imperialia modum explanantia quo regat administrationem, quae priores nostri mandata principis appellabant, cum quibus ad provinciam egredientes qui administrationes sortiebantur quod 5 agendum erat inde sumebant. Et causa servabatur bene, erantque praetores probabiles in multis nostri imperii gentibus et maxime hesperiarum, ex quibus Romani procedentes et septentrionem ut ita dicatur omnem et meridiem et orientis plurima tenuerunt. Quaecumque igitur in lege a nobis dudum prolata scripta sunt de administrationibus, et quaecumque de Pisidiae et Lycaoniae disputavimus praetore, ut gratis quidem hinc ordinentur, gratis autem eos oporteat se collatoribus exhibere nostris, omnibus manifesta sunt: in totam namque dicionem processit lex et omnibus iam facta manifestissima est. Cui etiam iusiurandum inscriptum est, secundum quod competat nostros iudices suscipientes administrationes suam animam consecrare deo et custodire nostros subiectos sub aequitate atque iustitia, ab omni remotos turpi lucro et inimicitias atque gratia.

1 Officiales autem ei ministrabunt non amplius centum, et habebit quidem civilis cinguli codicillos, habebit autem et (militaris. Et adertit quidem ei et ad responsum propter ibi) constitutum exercitum; habebit autem licentiam et imperare eis et quae utilia sunt rei publicae cum eis efficere et agere. 2 Exactio vero circa loca illa fiscalium functionum et ipsum et officium respiciet ipsius: praetorianumque officium omne vocabitur, et hic datus militabit probatoriis ex sacro epistolarum scrinio procedentibus, ex quo et vicarianum dudum percipiebat officium huiusmodi probatorias.

CAPUT III.

Μελέσει δὲ αὐτῷ πρῶτον μὲν δόρων καθαρὰς φυλάττειν τὰς χεῖρας, ἔπειτα πᾶσαν ἰσότητα τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἰδία τε καὶ δημοσίᾳ τηρεῖν δικαιομένους τε καὶ συμβόλαια πρὸς ἀλλήλους πράττουσιν,

Cura vero ei erit primum quidem muneribus puras servare manus, deinde omnem aequitatem nostris subiectis privatim et publice custodire litigantibus et documenta inter alterutros facientibus, ut tumultus

stratum et praecepta quaedam imperialia quae quemadmodum magistratus gerendus sit, explicant, quae quidem maiores nostri mandata principis vocabant, quibus acceptis in provinciam proficiscentes qui magistratum sortiti erant, quid faciendum esset, inde depromebant: atque ea res bene processit, contigitque praetoribus ut apud multas reipublicae nostrae gentes laude florerent, inprimis occidentales, unde Romani profecti et septentrionem paene totum et meridiem et orientis partem maximam acquisiverunt. Quaecumque igitur in lege quam modo diximus de magistratibus scripta sunt, et quaecumque et Pisidiae et Lycaoniae praetori exposuimus, scilicet gratis cum ipsos hinc creandos esse tum ipsis subditos nostros tractandos, iam omnibus manifesta sunt: in universam enim dicionem nostram nuper lex illa profecta omnibusque iam facta est notissima. In qua etiam iusiurandum scriptum est, secundum quod iudices nostros magistratu suscepto animam suam deo consecrare et subditos nostros in aequitate et iu- 1 stitia custodire decet ab omni turpis lucri cupiditate et invidia et gratia liberos. Officiales vero ei inservient non plures quam centum, atque habebit tam civilis magistratus quam militaris insignia. Aderit etiam ad responsum ei propter militum quae ibi sunt copias; veniamque habebit et imperandi iis 2 et quae reipublicae prosunt cum iis exercendi et peragendi. Publicorum autem tributorum in illis locis exactio et ad ipsum et ad officium eius spectabit. Atque praetorianum vocabitur universum officium codicillis hinc ex sacro epistolarum scrinio editis militaturum, unde etiam vicarianum olim officium tales codicillos accipiebat.

III. Curae vero ei erit primum ut a muneribus puras servet manus, deinde ut omnem aequitatem subditis nostris et privatim et publice praestet tam litigantibus quam negotia inter se contrahentibus, ita

1 καὶ ante ὑποθήκαι del. L² || ὑποθήκαι insignia ε || 2 διανύσει ML¹B] δὴ ἀνύσει L² vulg. || 3 μανδᾶτα πρηνικίπης L¹ πρηνικίπης L² ML] παραγγέλματα βασιλικὰ B || ἐκάλει L¹ || 6 προὐχώρει] προὐχάει (sic) L || 7 ἐδοκίμειν L || ἡμετέρας MLB] πολιτείας add. Haloander || 8 πρὸς ἐλθόντες L || 9 τὴν τε] τε om. B || μεσημβρίαν L² || 11 νόμῳ] nov. VIII || 12 ὅσα M^a || τῷ τῆς Πισιδίας B || 13 διελεγόμεθα (διελεγόθη L¹) L διαλεγόμεθα B || 15 τῆς ἡμετέροις (ἡμ. in ras.) M || 16 ἤδη om. B^c || ἀρτί M] ἤδη LB, om. ε || 18 φ] ὦ M || 21 ἡμετέρους ὄρκους ὑπῆρξον L¹ || 23 αὐτῷ L² || 24 τῶν om. B || 26 ἀδρεσπόνσουμ M, ἀδρεσπονσουμ (in mg. ἀποκρισιαρίων L²) L eis ἀποκρίσεις B ||

28 καὶ τὰ] καὶ om. B || 30 φόρους L¹ || 33 στρατευομένη ML¹B] ἐκφερομένη L² (ἐκφερομένοις Haloander) || 36 δόρον ML¹ || 39 καὶ τὰ συμβόλαια LB

1 insigni imperiali amodum V || 5 cause Val. || servabat V seruabant T || 6 eratque V || praetores V^a || nostris V || 12 pisidie V] pisidio T || disputabimus V || 13 ordinem V || 16 manifesta T || 21 lucro om. V || 23 ministrabant V^a || 24 cingulis V || 25 sq. militaris — ibi om. libri, suppl. Beck || 31 omnem uocabatur V || hinc vulg. || militabit T] militabitur V || 32 sacrum V || praecedentibus V || 36 pura V || 38 pribatim V

ὄστε στάσιμ ἅπασαν αὐτῶν ἐξελαίνεσθαι. καὶ τοὺς μὲν στρατιώτας ἀεὶ ταῖς πολεμικαῖς γυμνασίαις ἀποτελεῖν καλλίους τε καὶ προθυμότερους, τοὺς ἰδιώτας δὲ ἠυδρίζειν τῷ νόμῳ δικαίους τε καὶ κακοῦργίας ἀπάσης ἑλευθέρους ἀποτελεῖν, ὥστε τοὺς μὲν εἰς δικαιοσύνην, τοὺς δὲ εἰς ἀνδρείαν αὖξεσθαι. καὶ εἰ τις γένοιτο πόλεμον χάριν ἐκδρομῆς, ταύτην ἄρῃσθαι ποιεῖσθαι· τάξῃς τε παρούσης ἐκατέρας, καὶ τῆς μὲν ὑπηρετουμένης ὅποσα πολιτικοῖς ταξῃσὶται πρέπει, τῶν δυνάμεων δὲ ἀπροφασίστως τὰς πολεμικὰς ἀνεύρω-
1 γόντων ἐφόδους. Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ τῶν δικῶν, εἴτε εἰς χρήματα βλέποιεν εἴτε εἰς ἐγκλήματα εἴτε εἰς ὅποιοῦν ἄλλο, κατακοῦειν καὶ δικάζειν ὀρθῶς καὶ πρὸς τοὺς ἡμετέρους νόμους καὶ πάθους ἐνεκεν οὐδενός, ὥστε μὴ τινὰς ἐκείθεν ἐκτρέχοντας τὸ ἡμέτερον ἐνοχλεῖν κράτος. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς καταλιμπάνοντας τὴν χώραν ἐνταῦθα τρέχειν ὑπὸ τῶν κατὰ χώραν περιορισμένων ἀρχόντων, εἰ γὰρ καὶ ὕστερον μέλλοιμεν ἐκ τῶν αὐτῶν φρο-
2 τῶντων ἐνοχλεῖσθαι, πεισόμεθα πάντως τῶν ἀδικῶν νόμων, εἰ ταῦτα προσαγγελλαντες ἐτυχον τῷ τῆν ἀρχὴν ἔχοντι. καὶ εἰ μὲν μάθοιμεν αὐτοὺς ταῦτα μὴ προσαγγεῖλαι, σὺν ἐπιτιμῇσι πάσῃ στελοῦμεν αὐτοὺς κατὰ χώραν, εἰ δὲ οἱ μὲν προσήγγειλαν, ὁ δὲ τῆν ἀρχὴν ἔχων ἢ ἐροαθύμησεν ἢ κατ' ἄλλην αἰτίαν οὐκ
3 εὐπρεπῆ τῶν νόμων ἠμέλησε, τότε ἐπ' αὐτὸν τὴν πᾶσαν τρέφομεν κίνησιν. ὥσπερ γὰρ αὐτῷ δεδοικαμεν χορηγίαν πλείονα (φαιμέν δὲ τὴν ἐκατέρας ἀρχῆς) καὶ ἀνδρῶπων αὐτὸν προὔβαλομεθα τοσοῦτων, οὕτως, εἰ μάθοιμεν αὐτὸν ἀναξίως περὶ τὴν ἀρχὴν φερόμε-
4 νον, οὕτε ἐνδώσομεν οὕτε ἐπὶ μετροῖσι στήσομεν τὴν ποιήν, ἀλλ' ὅσον αὐτὸν εἰς ὕψος αἰρομεν εὐκοσμοῦντα, τοσοῦτον αὐτῷ παρὰ τοῖς ἡμετέροις τι πράττοντι νό-
5 μους ἐπιτιμῶμεν. Δεῖ δὲ αὐτὸν πρὸς μηδένα παντελῶς ὑποκατακλίνεσθαι, μηδ' ἂν εἰ τις εἰς τῶν ἐπι-
6 στήμων μηδ' ἂν εἰ σφόδρα πλουτοῖ. διὰ τοῦτο γὰρ δὴ καὶ σεμνοτέροις παραδίδομεν τὰς τοιαύτας ἀρχάς, ἵνα μὴ ῥαδίως ἐνδιδοῖεν τοῖς ἐκ τοῦ πλουτεῖν βου-
7 λόμενοις ἀδικεῖν.

universus eorum propellatur; et milites quidem semper in bellicis exercitationibus efficere meliores ac prouiores, privatos autem coaptare lege, iustos et malignitate universa liberos, et perficere hos quidem
8 ad iustitiam, illos autem ad fortitudinem augere; et si qua opus fuerit belli causa discursio, pro hac facile celebrare: officio utroque praesente, alio quidem miuistrante quaecumque civile officium decent, exercitu vero inexcusabiliter prohibente hostiles in-
9 vasiones.

1 Oportet autem eum etiam lites sive (ad) pecunias respicientes seu ad crimina sive ad quodlibet aliud audire et iudicare recte et secundum nostras leges et sub nulla passionis causa, ut nullus inde diffugiens nostram inquietet tranquillitatem. Neque enim volumus nostros collatores relinquentes provinciam huc currere a provincialibus despectos iudicibus. Nam et si postea fuerimus ab his qui exinde venturi sunt inquietati, requirimus modis omnibus venientes, si haec denuntiaverunt administrationem habenti: et si quidem cognoverimus eos haec non denuntiassent, cum omni correctione dirigimus eos ad provinciam; si vero illi quidem interpellaverint, qui vero administrationem habet aut neglexit aut per aliam causam non decoram leges neglexit, tunc in eum omnem convertimus motum. Sicut enim ei dedimus annonas ampliores (dicimus autem utriusque cinguli) et super homines eum constituimus tantos, ita si didicerimus eum indigne circa cingulum agere, neque veniam dabimus neque in medicis statuimus poenam, sed quantum eum ad celsitudinem elevamus ornatum, tantum ei citra nostras aliquid agentis leges increpabimus. Oportet autem eum ad nullos penitus inclinari, nec si de sublimibus sint, nec si valde sit locuples. Propter hoc etenim etiam nobilioribus tradimus huiusmodi cingulum, ut non facile cedant his qui per divitias volunt nocere.

ut omnem seditionem ab iis propellat. Praeterea ut milites quidem exercitiis militaribus meliores usque et alacriores reddat, privatos autem ad legem accomodet atque iustos et ab omni improbitate liberos praestet, quo hi in iustitia, illi in fortitudine proficiant. Et si qua belli causa expeditio fiat, ut eam prompte faciat, cum utrumque officium praesto sit et alterum quidem quaecumque civiles officiales decet
1 subministret, militares autem copiae sine mora invasiones arceant hostium. Lites vero oportet eum sive ad pecuniam sive ad crimina sive ad quaecumque aliud spectant audire et recte ac secundum leges nostras neque affectu ullo commotum iudicare: ne qui illinc profecti nostrae potentiae negotia facessant. Nolumus enim subditos nostros relicta provincia huc accurrere a provinciae iudicibus contemptos. Quodsi etiam posthac ab iis qui inde adveniant molestia nobis exhibeatur, interrogabimus omnino eos qui iniuria affecti sunt, num haec ad eum qui magistratum gerit detulerint; et si quidem comperiamus eos haec non detulisse, cum omni reprehensione in provinciam eos remitemus, sin illi quidem detulerint, is vero qui magistratum gerit aut socors fuerit aut propter aliam causam non honestam leges despexerit, tunc in eum omnem vertemus indignationem. Quemadmodum enim ei amplius salarium, utriusque versari comperimus, neque condonabimus quicquam neque levem statuimus poenam, sed quantum in fastigium eum extollimus recte et ordine facientem, tantum contra nostras leges aliquid agentem reprehendemus. Oportet autem eum nulli omnino sese submittere, neque si quis auctoritate praecellat neque si valde dives sit. Namque propter id ipsum gravioribus viris eiusmodi magistratus tradimus, ne facile indulgeant iis qui divitiis abuti ad iniuriam volunt.

1 στάσιμ M^oς] στάσιμ τε M^oLB (καὶ ἀδικίαν post αὐτῶν addi vult Zacharias) || ἀπελαίνεσθαι, s. v. ἐξελαίνεσθαι M || 2 ἀεὶ om. L || 4 κορυγίας L¹ (πανουργίας Haloander) || 5 ἀποτελεῖν ὄστε] et perficere ε || 6 ἀνδρείαν B || 7 ταῦτα B^o sec. Hombergk. || 8 τοῖς μὲν ὑπηρετουμένοις L || 10 πολιτικὰς B^o || 11 αὐτῶν L¹ || 15 μὴ τινὰς M (cf. ε) || μὴδὲ BL || 16 οὐ γὰρ L || 20 πεισόμεθα Lε] σπεισόμεθα MB || ἀδικουμένων MB] ἀφικνουμένων Lε (cf. nov. XXX, 5 § 1) || 27 αὐτὸν L || 29 αὐτῶν L¹ || προὔβαλλόμεθα M || προὔβαλλόμεθα B || οὕτως καὶ εἰ B^o sec. Hombergk. || 30 μάθημεν L¹ || 32 αἰρούμεν B || 35 sq. leg. μήτ' ἂν — μήτ' ἂν?

vulg. || 5 augere T aure V. Leg. augeri? || 6 pro hac] hanc vulgo rectius || 8 dicent V || 9 hostie V || 11 enim etiam lites T] lites etiam V || ad add. vulg. || 13 recte et om. V || 14 ut] aut V^o || diffugiens VT] effugiens Neoburg. defugiens vulg. || 16 collatos T || prouintia V || 17 iudicibus] a iudicibus V || 19 requiremus vulg. || 20 denuntiaverint vulg. || 21 non om. V || 22 correctione V] correptione T || dirigenus vulg. || 23 vero] non V || 26 omnem] nec V || convertemus vulg. || ei om. V || 29 indignum T || 30 statuimus vulg. || 31 pena V || quantum ad celsitudinem eum elevamus T] quantum eum celsitudinem elevamus V || 33 increpauimus libri || eum om. VT || 34 nullum T vulg. || sublimius V] sublimis T || sint Val.] fuit T sit vulg. || 35 locuplex libri || 36 ut om. V^o

2 in bellicis] inbecillis libri || 3 promores V || legi

CAPUT IV.

Ἐπιμελήσεται δὲ καὶ τῶν ἔργων ἀπάντων τῶν ἐκείσε, καὶ οὐ συγχωρήσει διαφθαῖραι οὔτε λιμένας οὔτε τείχη οὔτε γεφυράς οὔτε ὁδοὺς οὔτε τι τῶν ἄλλων, ἀλλ' αὐτὸς ὅποσα δυνατὸν ἐκ τῶν πολιτικῶν πόρων ἐπανορθώσῃ παρασκευάζετω (καὶ εἴ τι τούτων μείζονος δεόμενόν ἐστι φροντίδος, τοῦτο εἰς ἡμᾶς μηνύτω) καὶ τοὺς λογισμοὺς γίνεσθαι κατὰ τοῦτο δὴ τὸ παρ' ἡμῶν νομοθετηθέν. Οὐδὲ γὰρ ἐπι βουλόμεθα τινὰς ἐκ τῆς ἀρχῆς ἤπερ ἐφέστηκας στέλλεσθαι κατὰ χώραν τὰς συνήθειαις ταύτας ἔχοντας ἐμπορίας, 10 ὑδάτων τε ἀναζητήσεις καὶ κήπων καὶ τειχῶν καὶ εἰκότων καὶ τιῶν τοιούτων, ἅπερ καὶ πάσαι παντελῶς ἀνηρῶσθαι συνειδομεν, ἀλλ' αὐτοὺς μὲν κατεξαιτᾶσθαι τὰ γινόμενα, καὶ λόγους ὑπέχειν αὐτοὺς κατὰ 1 τὴν θείαν ἡμῶν ποιεῖτω διάταξιν. εἰ δέ γε ἡμεῖς συνίδομεν ἕτερόν τινα πρὸς τοῦτο στείλαι, τοῦτο διὰ πραγματικῶν πράξεων τύπου καὶ πρὸς τὴν σὴν, εἴπερ συνίδομεν, ἀρχὴν φερομένου. πανταχόθεν γὰρ τοὺς ἡμετέρους ὑπικόους ἐξαπατάζοντες καὶ ἐλευθέρους ποιοῦντες βλάβης διὰ τοῦτο καὶ χρημάτων ὑπερ- 20 εἶδομεν (ὡς πον καὶ αὐτοὺς οἶσθα) μεγάλων καὶ τοσαύταις σιτήσεσι τοὺς τε ἀρχοντας τὰς τε τάξεις τοὺς τε ἀμφ' αὐτοὺς ἐνυχαγωγῆσαμεν, ὥστε μὴ δι' ἔνδειαν τυχόν ἢ τι τοιούτων ἀπρεπῶν τιῶν ἀπτεσθαι πραγμάτων, ἀλλ' ἐπισήμους τε εἶναι καὶ ἐκ τῆς μεγάλης βουλῆς, καὶ οὕτω φοιτᾶν ἐν τῇ χώρᾳ μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ τε καὶ ἡμῶν μνήμης· ὧν εἰ μὴ κατὰ τινα τρόπον ἐκλάθουτο, καλλίων ἐαυτοῦ διὰ πάντων ἔσται. 2 Εἰ δὲ ὑπατικοῖς τε καὶ πραιτωριανοῖς ἀνδράσιν οἱ πάσαι Ῥωμαῖοι τὰς ἀρχὰς ἐπέτρεπον, οὐκ ἀπο τρόπον 30 καὶ ἡμεῖς πράξομεν, εἰ καὶ τοιοῦτους αὐτάς τισι παραδώσομεν, οἵπερ καὶ τὰς ἐπιθελίας ἀναστελοῦσι καὶ τῶν ἐντεῦθεν πρακτόρων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις γινόμενων καὶ τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς περιωμένων ζημίαις περιβαλεῖν ἀλόγους (τούτους) τῆς τοιαύτης ἀνάγκης ἐκ- 35 λούσειαν. καὶ γὰρ δίδομεν αὐτῶ παρησῖαν καὶ ταῦτα πλὴνπραγμονεῖν καὶ κωλύειν καὶ εἰς ἡμᾶς μηνύειν, καὶ τὰ μὲν οἴκοθεν ἐπανορθῶν, τὰ δὲ θᾶττον πρὸς

Curam quoque habebit et operum omnium quae ibi sunt, et non sinet destrui nec portus nec muros nec pontes nec itinera nec aliquid aliorum, sed ipse quantum possibile est ex civilibus (reditibus) reparari procuret, et quicquid maiori indiget sollicitudine, hoc ad nos referat, et ratiocinia fiant secundum quod a nobis sancitum est. Non enim ulterius volumus aliquos ex administratione praesidis mitti per provinciam, qui consuetas has habent mercationes ad aquarum inquisitiones et hortorum et murorum et imaginum et huiusmodi, quae dudum penitus amputari perspeximus: sed ipse quidem examinet quae fiunt, et rationes reddere eos secundum sacram nostram constitutionem faciat.

1 Si vero nos perspexerimus alium quempiam ad hoc destinare, hoc per pragmaticam agimus sanctionem et ad tuum, si perspexerimus, cingulum destinandum. Undique enim nostros subiectos arripientes et liberos detrimento facientes ideoque etiam pecunias despeximus (sicut et tu nosti) maximas, et tantis annonis iudices et officia et circa eos qui sunt remuneravimus, ut non propter egestatem forsitan aut aliquid huiusmodi indecorae quaedam contingant causae; sed insignes esse volumus et ex magna curia sic procedere ad provinciam cum dei nostraque memoria. Quae nisi per aliquem modum obliviscatur, melior sui per omnia erit.

2 Si autem consularibus et praetoribus viris prisci Romani cingula committebant, non absurde et nos agimus, si etiam talibus ea aliquibus tradiderimus, qui et violentias removebunt hinc executorum ad provincias venientium et nostros subiectos damnis afficere irrationabiliter ex tali necessitate liberabunt. Dedimus utique ei fiduciam etiam haec perscrutari et prohibere et ad nos referre et alia qui-

IV. Ceterum prospiciet etiam operibus publicis omnibus quae ibi sunt, neque patietur corrumpi aut portus aut muros aut pontes aut vias aut ceterorum quicquam, sed ipse quantum fieri potest, ex civilibus redivitibus illa restituenda curet (ac si quid horum maiore cura indiget, id ad nos deferat) et rationes referendas secundum id quod a nobis lege statutum est. Neque enim amplius ex eo cui tu praees magistratu per provinciam mitti volumus qui consueti illa negotia exerceant, revisiones aquarum et hortorum et murorum et imaginum et similibus rerum: quae quidem iam olim omnino tolli placuit. Sed ipse quae fiant 1 examinet atque rationes secundum sacram nostram constitutionem reddere eos iubeat. Quodsi quem alium nobis ad hoc mittere placuerit, id per pragmaticam iussionem faciemus, ad tuum quoque, si placuerit, magistratum deferendam. Nam quoniam undique subditos nostros eripimus et a damnis liberos reddimus, ideo et pecunias despiciamus, quemadmodum ipse quoque nosti, et tantis annonis et magistratum et officiorum et qui circa illos sunt conciliavimus animos, ne forte per egestatem vel eiusmodi quid res inhonestas moliantur, sed ut auctoritate praediti sint et ex magno senatu, atque ita in provincia procedant dei et nostri memores: quorum ille si nullo modo obliviscatur, se ipso insignior per omnia futurus est. 2 Quodsi consularibus et praetoriis viris veteres Romani magistratus committebant, ne nos quidem temere agemus, cum talibus eos tradamus, qui et insidias reprimant et sicubi exactores hinc in provincias profisciscantur damnaque iniusta subditis nostris inferre conentur, hos ab eiusmodi calamitate liberent. Etenim licentiam ei damus hacc quoque perscrutandi et prohibendi et ad nos deferendi, et alia

5 εἴ τι τούτων] quicquid ε || 7 μηνύτω] ἀναφερέτω B || γενέσθαι B || 8 νομοθετηθέν] Cod. 10, 30, 4 || 9 ἤπερ M] ἤπερ LB || ἐφέστηκας B || 10 ἐμπορίας L² (ἐπορίας mali Zachariae coll. XXV, 4, 2 et Cod. 10, 30, 4 § 13. (7)) || 11 ἀναζητήσεις καὶ κόπων L¹ || 14 post γινόμενα addi vult παρὰ τῶν πατέρων Zachariae || 16 συνίδομεν L] συνειδομεν M συνίδωμεν B || πρὸς τούτω B || τοῦτο M] om. LB || 17 τύπου] τούτου L¹ || 18 συνίδομεν B] συνίδωμεν L συνειδομεν M (cf. XXV, 4, 2) || 22 τὰς τε M] καὶ τὰς LB || 25 εἶναι] esse volumus ε || 27 ὧν L¹ || 30 ἀπο M] ἀπο LB || 31 αὐτοὺς M] 32 οἶσθε L || ἀναστελλοῦσι M || καὶ M] om. LB ε || 33 ἐν LB] τῶν ἐν M || 35 περιβάλλειν BL || ἀλόγως ε || τούτους supplēvit Zachariae: quamquam nescio an plura deficiant sententiaeque ex codicum vv. ll. ita fere restituenda sit v. 32 sq. οἵπερ καὶ τὰς ἐπιθελίας ἀναστελοῦσι τῶν ἐν-

τεῦθεν πρακτόρων τῶν ἐν ταῖς ἐπ. γιν. καὶ — ἀλόγως (προνοοῦντες ὅπως ἂν ἐκείνους) τῆς τοιαύτης κτλ.

1 habent V || et operum V] operum et T || 2 murus V || 3 nec ante itinera om. V || 4 redivitibus add. Beck. An leg. quaestibus (cf. XXX, 6 pr. 7 § 1)? || 6 fiat V || 8 praesidis] cui praesides Beck || 9 habet V || 12 examine V || 13 redderet V || 16 gramaticam V || agemus vulg. || 19 detrimentum libri || ideoque VT] ideo vulg. || etiam V] enim T || 20 sicut T vulg.] sic Val. || nocti V || 21 annonis] annon] nisi V || qui circa eos T || 23 contingat V || 25 sic] et sic vulg. || prouintia V || 26 modo V || 29 praetoriis vulg. || 30 ramani V^a || cinguli libri || et om. V || 31 agemus vulg. || 32 etl etiam T || 33 subiectos temptantium damnis afficere Beck

τὴν ἡμετέραν ἀναφέρειν γνώσιν, ὥστε ἐφ' οἷς κατα-
δεέστεροι τῶν πραγμάτων εἰσίν, ἐπὶ τούτοις αὖξασθαι
τε καὶ ἀναπληροῦσθαι τῆ τῆς ἡμετέρας γνώμης τε
καὶ κελύσεως προσθήκη.

dem per se corrigere, alia vero velociter ad nostram
referre notitiam, ut in quibus inferiores rerum sunt,
in his augeantur et adimpleantur nostrae voluntatis
ac iussionis adiectione.

CAPUT V.

Ταῦτα αὐτοῖς καὶ ἐν τοῖς βασιλικαῖς παραγγέλμα-
σιν ὑποθήσμεθα, καὶ μετὰ τῶν συμβόλων αὐτὰ τῶν
ἀρχικῶν ἐπιδώσομεν, ὥστε μεμνημένους τῶν ὅρων
οὐδ' ὑφέρονσι καὶ τῶν ὑποθηκῶν ἅς αὐτοῖς δώσομεν
ἡμῶν τε καὶ τῆς ἡμετέρας ἐννοίας ἀξίως τὸν οἰκίον
κατακοσμεῖν βίον καὶ κυβερνᾶν τὴν ἀρχὴν μετὰ τῶν
νόμων τῶν ἡμετέρων. Ταῦτά ἐστιν ἐφ' οἷς αὐτοῖς
παραδίδομεν τὴν ἀρχὴν, δίδόντες αὐτοῖς, ὡς εἴρηται,
καὶ τοῦ δικάζειν ἅπασαν ἐξουσίαν χρηματικαῖς τε καὶ
ἐγκληματικαῖς καὶ πάσαις ἀπλῶς ὑποθέσει, καὶ τὴν
ἐκκλητὸν τὴν αὐτοῖς ἐπιδομένην ἐπὶ τοὺς ἐνδοξο-
τάτους ἡμῶν ἐπάρχους καὶ τὸν ἐνδοξότατον ἀγειν κοι-
αίστωρα, κοινῆ τῆς ὑποθέσεως ἀκροωμένους κατὰ τὸ
τῶν εἰς τὸ θεῖον τέμενος εἰσαγομένων δικῶν σχήμα.
Εἰ δέ τις κατὰ τοὺς τόπους ἐκείνους ἐφέσιμος γένοιτο
δικῆ τῶν πεντακοσίων ἐλάττων χρυσῶν, εἰ καὶ ἐκ
20 παρακομῆτης ἢ βασιλικῆς ἢ ἀρχικῆς εἴη, καὶ ὁ τὴν δι-
κὴν ἐπιτραπεῖς οὐκ εἴη σπεκταβίλιος δικαστής, τὴν
ἀπ' ἐκείνων τῶν τόπων ἐκκλητὸν ἐπ' αὐτὸν χωρεῖν
καὶ ἀκούειν αὐτὸν ὡς ἐν θείῳ τεμένει. κοσμονομεν
γὰρ αὐτοῦ καὶ τούτῳ τὴν ἀρχὴν τῷ τρόπῳ καὶ
25 ὁμοίαν τίθειμεν τῷ τε περιβλεπτῷ κόμητι τῆς Ἑω-
ταῖς τε ἀνθηπατείας τοῖς τε κόμησι Φρυγίας τε καὶ
Γαλατίας, ὥστε καὶ αὐτὴν εἶναι spectabilem, καθάπερ
ἐκείνη, καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ σχήματος ἐστάναι· οὐδὲν
τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου τὴν τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπ-
30 αρχίας ἀρχοντος ἐλαττοῦντος ἀρχὴν, ἀλλ' ἐκείνου τε
ἐν τοῖς ἄλλοις τῆς ἐπαρχίας τόποις πρῶτοντος ἀπερ
ἴδια τῶν νόμων ἐστὶ, τούτου τε ἐν οἷς ἴδονται μέρει
τὴν ἐπιτεταγμένην αὐτῷ παρ' ἡμῶν πληροῦντος φρον-
1 τιδα. Ὑποτεθήσεται δὲ παρ' ἡμῶν καὶ ἀπογραφῆ
τῶδε τῷ νόμῳ λέγουσα τί μὲν αὐτῷ προσήκει χορη-
γεῖν προφάσει τῶν συμβόλων τῆς ἀρχῆς, τί δὲ κομι-
ξασθαι αὐτὸν τε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ δημο-
σίου κατὰ τὴν τῶν σιτήσεων πρόφασιν· ἀπερ καὶ
μόνα λαμβάνειν αὐτοῖς ἐφίεμεν ἄλλοις παντὸς κέ-
40 δους ἀπεχομένους. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ σεμνοτέρους ποι-
οῦμεν αὐτοὺς χορηγίας μείζονσι, ἵνα καὶ αὐτοὶ ταύ-
την ἡμῖν ἐπὶ τῶν ἔργων ἀντιδίδοιεν τὴν ἀμοιβήν,

5 Haec eis etiam imperialibus mandatis subdimus et
cum codicillis ea cinguli dabimus, ut memores iuris-
iurandi, quod subeunt, et mandatorum, quae eis da-
bimus, digne nobis nostroque consilio suam conde-
scent vitam, et regant cingulum cum legibus nostris.
10 Haec sunt in quibus eis (damus cingulum, dantes
eis), sicut dictum est, et iudicandi omnem potestatem
in pecuniariis et criminalibus et omnibus absolute
negotiis, et appellationem eis oblatam ad gloriosis-
simos nostros praefectos et per tempus gloriosis-
simum perduci quaestorem, communiter negotium
audientes secundum figuram ad sacrum auditorium
introducendarum causarum. Si qua vero per illa
loca sub appellationem fiat causa quingentorum mi-
nor aureorum, aut etiam ex delegatione sive im-
periali aut iudiciali sit, et cui causa commissa est
non sit spectabilis iudex, ab illis locis appellationem
ad eum venire, et audire eum tamquam in sacro
auditorio. Decoramus enim ei etiam hoc modo cing-
ulum, et similem ponimus spectabilis comiti Orientis
et proconsulatibus et comitibus Phrygiae atque Ga-
latiae, ut et ipsa spectabilis sicut illae in hanc figu-
ram consistat: nihil hac nostra lege clarissimi provin-
ciae iudicis minuente administrationem, sed illo
in aliis provinciis locis agente quae propria legum
sunt, hoc autem in quibus commoratur partibus
commissam sibi a nobis implente sollicitudinem.

31 Subditur autem a nobis et descriptio huic legi
dicens, quid quidem eum competat praebere occa-
sione codicillorum administrationis, quid autem ac-
cipere eum et qui circa eum sunt de fisco secundum
annonarum occasionem. Quae etiam sola accipere
eos sinimus alio lucro penitus abstinentes. Propterea
enim eos honestiores facimus praebendis maioribus,
ut et ipsi hanc nobis in operibus retribuunt com-

ultro castigandi, alia cito in nostram notitiam perferendi, ut, ubi rebus ipsi impares sint, ibi incre-
mento et supplemento utantur consilii et iussionis nostrae accessione.

V. Haec iis etiam in imperialibus mandatis praecipiemus, eaque una cum insignibus magistratus
impertiemus, ut memores iurisiurandi quod praestabunt et praeceptorum quae ipsis dabimus digne nobis
ac nostra voluntate vitam suam instruant et magistratum secundum leges nostras gubernent. His quidem
condicionibus magistratum iis tradimus, omnem potestatem iisdem, uti dictum est, tribuentes et de pe-
cuniariis et de criminalibus et omnibus omnino causis iudicandi, atque appellationem apud ipsos inter-
positam ad gloriosissimos nostros praefectos et gloriosissimum quaestorem deferendi, qui una causam
audiant secundum formam litium quae ad sacrum auditorium deferuntur. Si quae vero in locis illis appel-
latio fiat in lite quingentis aureis minore, etiamsi ex delegatione imperiali sive iudiciali sit, nisi is cui
causa commissa est spectabilis iudex sit, appellatio ex illis locis ad illum veniat eamque ipse tanquam
in sacro auditorio audiat. Nam hoc quoque modo magistratum eius ornamus atque aequalem reddimus et
spectabilis comiti Orientis et proconsulatibus et comitibus Phrygiae et Galatiae: ut et ipse spectabilis sit
quemadmodum illi et hac specie utatur. Neque tamen ullo modo haec nostra lex magistratum clarissimi
provinciae praesidis imminuit, sed ut ille in reliquis provinciae locis quae propria legum sunt aget, ita
1 hic in quibus constitutus est partibus mandata ei a nobis cura fungetur. Subicietur vero a nobis
huic legi etiam descriptio quae indicet, quid quidem ipsum pro insignibus magistratus praestare, quid
autem et ipsum et eos qui circa eum sunt ex fisco annonarum nomine percipere oporteat: quae etiam sola
accipere iis permittimus omni reliquo lucro abstinentibus. Propterea enim etiam splendidiore eos reddi-
mus salariis amplioribus, ut et ipsi hanc nobis remunerationem ipsis rebus praesent, cum subditos nostros

9 ἐννοίας B || ἀξίωσον L¹ || 10 μετὰ τῶν — 12 ἀρχὴν
om. L || 15 αὐτὴν L¹ || 16 ἡμῶν L || ἐπάρχους B || ὑπ-
ἀρχους ML || καὶ τὸν ἐνδοξότατον || et per tempus (i. e.
κατὰ καιρὸν) gloriosissimum ε || 18 εἰς θεῖον B || δι-
καίων L¹ || 19 γίνεται L || 20 εἰ καὶ M || ἢ καὶ L ἢ
Bε || 21 ἢ prius om. B || ὁ ἢ L¹ || 22 σπεκταβίλιος M ||
περιβλεπτος LB || 25 αὐτοῦ LB || αὐτῷ Mε || τοῦτο L¹ ||
26 τε om. LB || ἐώας L || 27 τε καὶ || τε om. B || 28 αὐ-
τὸν L¹ || εἶναι et 29 καὶ om. ε || spectauilian M || περί-
βλεπτον LB || 36 αὐτὸν Zachariae || 40 αὐτοῖς B ||

παντὸς] penitus (i. e. πάντως) ε || 41 καὶ om. LB(ε)
2 referri libri || 3 in his om. T || 4 uoluntates libri ||
iussiones V^a || adiectionis V adiectionem T || 5 subdemus
vulg. || 7 ei libri || 8 nobis om. V || 10 sq. damus — eis om.
libri, suppl. Beck || 11 iudicandi Val. || 15 perduci T ||
perduci V perducendi Beck || 18 appellatione T vulg. ||
25 proconsularibus libri || frigie libri || 27 clarissime libri ||
29 prouintia VT || 35 subdetur vulg. || discriptio V ||
36 occasionem libri || 41 praebent Val.

τοὺς ἡμετέροισι ὑπηκόοις διὰ πάντων περισσώζοντες, καὶ τῶν ὄρκων οὓς ἐπέξουσι μνησθέντες. Τὸν δὲ δὴ παρόντα νόμον ἐξεῖ μὲν καὶ τὸ τῶν νόμων βιβλίον, καὶ ὁ σὸς δὲ θρόνος δεχόμενος τε καὶ μανθάνων διηνεκῶς αὐτὸν ἐπ' αὐτῶν φυλαττέτω τῶν ἔργων.

Dat. xv. k. Iun. CP. Belisario v. c. cons.

pensationem, nostros subiectos per omnia liberantes, et sacramentorum quae subeunt memores. Praesentem vero legem habebit quidem et legum codex, et tua sedes suscipiens et agnoscens perpetue eam in ipsis servet operibus.

[a. 535] Dat. xv. kal. Iunii CP. Belisario v. c. cons.

Δεῖ [δὲ] παρέχεσθαι τῷ πραιτωρὶ Θρακίης ὑπὲρ ἀνόνων καὶ καπιτατίωνων καὶ λοιπῆς παρα-
ψυχῆς sol. CCC
τῷ αὐτοῦ παρόντι sol. LXXII 10
τῇ αὐτοῦ τάξει auri lib. II.
Δεῖ δὲ αὐτὸν παρέχειν προφάσει συμβόλων οὕτως·
τοῖς περιβλήπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου sol. VIII
κουβουκλείου sol. VIII
τῷ πριμικερῶ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοτα- 15
ρίων καὶ τοῖς λατερουκλιόις sol. XXIV
τῷ βοηθῶ αὐτοῦ sol. III
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προσταγ-
μάτων καὶ πάσης ἑτέρας αἰτίας sol. XL.

Oportet praebere praetori Thraciae pro annonis et capitibus et reliquo solacio solidos numero octingentos,

eius assessori solidos septuaginta duo, eius officio auri libras II.

Oportet eum praebere occasione codicillorum ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi solidos novem, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et laterculensibus solidos XXIV, eius adiutori solidos tres, officio gloriosissimorum praefectorum pro praecceptis et alia omni causa solidos quadraginta.

KZ

20

XXVII.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΟΜΗΤΟΣ ΙΣΑΥΡΙΑΣ.

Ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἀύγουστος Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ. 25

(Προοίμιον.) Ὅπερ τισὶ τῶν πρὸ ἡμῶν αυτοκράτορων ἐν εἰκόνι καὶ σχήματι κατὰ τὴν Ἰσαύρων χώραν ἤλθεν ἐπὶ νοῦν πράξαι, τοῦτο ἡμεῖς αὐτοῖς τοῖς πράγμασι δι' αὐτῆς τῆς τῶν ἔργων ἰσχύος ἐπὶ τῆς Γαλατίας ἐπράξαμεν τῆς πρώτης ἐπὶ τῆς Πακα- 30
τιανῆς Φρυγίας, τὴν τῶν πρώων καλουμένων βικαρίων ἀρχὴν ἐνώσαντες ταῖς πολιτικαῖς καὶ μίαν καταστήσα-

R DE COMITE ISAURIAE R

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

(Praefatio.) Quod quibusdam ante nos imperatoribus in imagine et figura de Isaurorum provincia venit in animo agere, hoc nos ipsis rebus pro ipsam operum virtutem et in Galatia egimus prima et in Pacatiana Phrygia, pridem appellatorum vicariorum administrationem unientes civilibus et unum consti-

Nov. XXVII Graece extat in *ML*, inde a cap. 1 *Tῆς τῶν Ἰσαύρων χώρας μίαν εἶναι τὴν ἀρχὴν θεσπιζομένην, ὥστε αὐτὴν μὲν* (210, 13) . . . in *B*, 6, 11. — *Epit. Theod.* 27, *Athan.* 4, 1. *Iulian. const.* XX.

per omnia conservent, et iurisdictioni quod praestituri sunt memores sint. Praesentem vero legem cum liber legum continebit tum sedes tua acceptam et cognitam perpetuo in ipsis rebus custodiat.

Oportet praebere praetori Thraciae pro annonis et capitacionibus et reliquo solacio sol. CCC, assessori eius sol. LXXII, officio eius auri lib. II. Oportet autem eum praebere insignium nomine ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. IX, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et laterculensibus sol. XXIV, adiutori eius sol. III, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussionibus et omni reliqua causa sol. XL.

XXVII.

DE COMITE ISAURIAE.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Quod eorum qui ante nos fuerunt imperatorum nonnullis per imaginem et speciem in mentem venit de Isaurorum regione facere, id nos re ipsa et per ipsam factorum vim et in Galatia prima et in Pacatiana Phrygia effecimus, vicariorum qui olim vocabantur magistratu cum civilibus magi-

3 καὶ τὸ] καὶ αὐτὸ τὸ B || 4 ὁ σὸς B] ὅσος M ὅσος L ||
μανθάνων M || 5 ἐπαντοῦς L¹ || 6 xv k. Iun. Mε] πρὸ
ε' καλ. ἰαννουαρίων Ath. kal. Iunias Iul.^{bu} μηνὶ Ἰου-
νίῳ Theod. || Βελισαρίο uc. cons. M consnl. uilisarii Iul.^b
(dat. cons. bilisarii Iul.^p) || 7 δὲ MLB, om. ε || 8 ἀνόνων B ||
καπιτατίωνων M] καπίτων L κεφαλητιώνων B || ἀνα-
ψυχῆς LB || 9 sol. CCC] sol. ACCC M νομισματα σ' (δια-
κόσια B) M s. v., LB (solidos numero octingentos ε) ||
10 sol. LXXII ε] sol. XXII M νομισματα οβ' (ἑβδό-
μηκοντα δύο B) LB νομισματα ιβ' Theod. || 11 auri
lib. II] urlib ū M (auri libras V ε) χρυσίου λίτρας β'
M s. v., LB λίτρας β' Theod. || 13 χαρτουλλαρίοις M ||
14 sol. VIII Mε] νομισματα θ' M s. v., LB Theod. ||
15 τῶν] τῷ L || τριβούνων M || 16 λατερουκλιόις
L οἰκειακοῖς B || sol. XXIV ε] sol. XXI M νομισματα
κδ' M s. v., LB Theod. || 17 τῷ — III om. LB || sol. III
III.

Mε] νομισματα γ' Theod. || 18 ἐπάρχων Theod.] ἐπάρχων
MLB || 19 sol. XL ε] sol. XI M νομισματα μ' (τεσσαρά-
κοντα B) M s. v., LB νομισματα γ' Theod. || 24 ἐπάρχῳ]
ἐπάρχῳ L² om. ML¹ || ἑώας L || 25 πατρικίων L² ||
30 cf. nov. VIII c. 2. 3 || πακτιάνης L¹ || 31 τῶν om. L ||
καλουμένην βικαρίων L² || 32 ἐνώσαν L¹

4 eam in] eam T ea et V || 6 Iunias vulg. || Cap. VT ||
bilis. V libisario T || 7 praetori praebere V || 12 eum] enim
VT vero eum vulg. || 13 thartulariis V || 16 laterculensi-
bus] laterculi libri || 18 pro om. V || praefectis V || 19 om-
nia V || 20 rubr. R. xx. vii De comitis aurie R. V || 23 pp.]
pprū V || 26 quibusdam] quidem Val. || 27 hisaurorum
V || 28 animum vulg. || 30 frigia libri || appellatorum]
appellatum libri, appellatam Beck || 31 amministrazione V ||
unientes Beck] munientes T minucntes V

27

μενοι τάξει, καὶ διακοσμήσαντες αὐτὰς ὡς ἐχοῦν καὶ ἐκάστῳ δόντες ἀντὶ τῆς πρώτης προσηγορίας τὸ τῶν κομήτων ὄνομα, ὥστε τὸν μὲν κόμητα Γαλατίας καλεῖσθαι πρώτης, τὸν δὲ κόμητα Πακατιανῆς ὀνομάζεσθαι Φρυγίας, παρεπομένης ἐκατέρῳ [τούτων] αὐτῶν καὶ τῆς ἡμετέρας ἐπωνυμίας.

tuentes officium, componentes eas ut oportebat et unicuique dantes pro prisca appellatione comitum nomen, alterum quidem comitem Galatiae vocari primae, alterum vero comitem Pacatianae nominari Phrygiae, sequente utrumque horum et nostro cognomine.

CAPUT I.

Τούτο δὴ καὶ κατὰ τὴν Ἰσαύρων πρᾶττομεν χώραν, οὐ γὰρ ἐστὶ βουλόμεθα τὸν ἐπὶ ταύτης γινόμενον τῆς ἀρχῆς διπλοῖς χρῆσθαι συμβόλοις καὶ λαμβάνειν μὲν καὶ τὴν τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς προσηγορίαν, λαμβάνειν δὲ καὶ τὰ τῆς στρατιωτικῆς ἐξουσίας σημεῖα, καὶ ὄνομα περιφέρειν διπλοῖν πράγματος ὄντος ἑνός, ἀλλ' αὐτόθεν μίαν εἶναι τὴν ἀρχὴν αὐτῷ τίθεμεν, αὐτὴν μὲν προνοοῦσαν τῶν ὀπλων, αὐτὴν δὲ τῶν δημοσίων ἀντιλαμβανομένην, ἅπαντα δὲ ἔχουσαν ὑφ' ἐαυτῆς καὶ μιᾶς κομητιανῆς τάξεως κομητιανῆς τε προσαγορευομένης καὶ κομιζομένης τὰ σύμβολα τῆς στρατείας ἐκ τοῦ θεοῦ τῶν λιβέλλων σκρινίου. Ἔσται δὲ καὶ αὐτῆς παντελῶς ἄμισθος, καὶ οὐ παρέξει χρημάτων οὐδὲ μίαν δόσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς καθαρῶς χρῆσεται ταῖς 20 χερσὶ καθάπερ αἱ λοιπαί. καὶ καταπέμψομεν γὰρ καὶ πρὸς αὐτὴν τὸν ἐναγχοῦ παρ' ἡμῶν πεφοιτηκότα νόμον· δώσομεν δὲ αὐτῇ πρὸς τοῖς κωδικίλλοις, οἵπερ αὐτὸν τοῖς σπεκταβίλλοις ἐγγράψουσιν ἄρχονσι, καὶ τὰ θεῖα παραγγέλματα, ταῦτα δὴ τὰ μανδάτα πρὶν 25 κλίπει παρά τε τοῖς ἀρχαίοις ὀνομαζόμενα παρ' ἡμῶν τε αὐτοῖς εἰς πολιτείαν εἰσενεχθέντα, ἐξ ὧν μαθήσεται ὅτι προνοητέον αὐτῷ καθέστηκε καὶ τῶν δημοσίων ἅπαντων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμβολῶν, καὶ τῆς εὐκοσμίας τῆς ἄλλης, καὶ τοῦ κατὰ μηδὲν βλαβῆναι 30 τὸ δημόσιον· καὶ ἀπλῶς ἅπαντα ὅσα προσήκον ἐστὶν αὐτὸν ποιεῖν ἐκείθεν αὐτῷ γενήσεται φανερά.

Et hoc quoque in Isaurorum agimus regione. Non enim ulterius volumus qui ad hanc accesserit administrationem duplicibus uti codicillis et accipere quidem et civilis cinguli appellationem, accipere autem et militaris potestatis insignia, et nomen circumferre duplex causa existente una, sed hoc ipso unam esse administrationem hanc ponimus, ipsam quidem providentem armorum, ipsam vero fiscalia suscipientem, omnia autem habentem sub se, et uno utentem officio comitiano appellando, et accipientem probatoria militiae a sacro libellorum scrinio. Erit autem et haec omnino sine suffragio, et non praebebit pecuniarum ullum commodum, sed et ipsa puris utetur manibus sicut ceterae. Et mittemus etiam ad eam nuper a nobis prolatam legem, dabimus autem ei super codicillos, qui eum spectabilibus inscribant iudicibus, etiam divina praeccepta (haec autem mandata principis et ab antiquis nominata sunt et a nobis de novo in rempublicam introducta), ex quibus discet, quia providendum ei sit et fiscalium omnium et privatorum instrumentorum et disciplinae alterius et ut in nullo laedatur fiscus: et simpliciter omnia quae competens est eum facere inde ei fiunt mani- 30 festa.

CAPUT II.

Ἴστω δὲ μόνον τοσοῦτον, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς περιβλέπτοις ἄρχονσι τέτακται, καὶ τῶν ἐπίσεων τῶν παρ' ἐκείνου γινόμενων οἱ τε ἐνδοξότατοι ἐπαρχοὶ 35 τῶν ἰερῶν ἡμῶν ἀκροάσονται πραιτωρίων ὅ τε ἐνδοξότατοι ἡμῶν κοιμιστῶρ, καθάπερ ἀγρονσταλίον καὶ ἀνθυπάτου καὶ πραιτωρίων τριῶν τῶν νῦν παρ' ἡμῶν ἐγκαταστάτων Πισιδίᾳ τε καὶ Λυκαονίᾳ καὶ Θράκη

Sciat autem solum, quia et ipse inter spectabiles iudices ordinatus est, et appellationes ab illo factas et gloriosissimi praefecti sacrorum nostrorum audient praeiorum et gloriosissimus noster quaestor, sicut augustalis et proconsulis utriusque et praetorum trium nunc a nobis statutorum Pisidiae et Lycaoniae atque Thraciae et comitis Orientis, insuper et

stratibus unito et uno officio constituto, usque uti par erat exornatis atque utrique pro priore appellatione comitum nomine dato, ut alter comes Galatiae primae appellaretur, alter comes Pacatianae Phrygiae nominaretur, ac praeterea utrique eorum nostrum quoque cognomen accederet.

I. Hoc igitur de Isaurorum quoque provincia agimus. Neque enim amplius eum qui huic administrationi praestet duplicibus insignibus uti volumus, ut accipiat et civilis magistratus appellationem et militaris potestatis signa atque, cum una res sit, duplex nomen ferat, sed proximum unum eius magistratum reddimus, qui idem et armis prospiciat et tributis operam det omniaque sub se ipse habeat, atque uno utatur officio, quod comitianum vocetur et militiae insignia ex sacro libellorum scrinio accipiat. Fiet autem et ipse omnino gratuito, nec ullam praestabit pecuniae largitionem, verum ipse quoque puris utetur manibus quemadmodum reliqui. Ac mittemus ad eum ipsum quoque legem nuper a nobis editam, dabimus autem ei praeter codicillos, qui eum spectabilibus magistratibus adscribent, etiam sacra praeccepta, illa quidem quae mandata principis et apud veteres nominantur et a nobis in rempublicam denuo introducta sunt, ex quibus discet curam sibi agendam esse et publicorum omnium et privatorum contractuum et reliquae disciplinae neve in ulla re fiscus laedatur: et ne multa, omnia quaecumque eum par est facere inde illi fieri manifesta.

II. Unum vero hoc sciat se ipsum quoque in spectabilium magistratum numero collocatum esse, atque de appellationibus quae ab ipso fieri et gloriosissimos praefectos sacro nostro praetorio et gloriosissimum quaestorem nostrum cognituros esse, sicut fit in augustali et proconsule et tribus praetoribus a nobis nunc in Pisidia et Lycaonia et Thracia constitutis et in comite Orientis ac praeterea in comite Paca-

1 καὶ διακοσμ.] καὶ om. ε || 3 καλεῖσθαι πρώτης Lε] om. M || 5 τούτων αὐτῶν ML horum ε; τούτων vel αὐτῶν abundat Zachariae || 7 δὴ om. L || 13 αὐτῷ] bane ε || 15 ὑφ' ἐαυτῆς ML(ε) || ὑφ' ἐαυτὴν BL² || 16 κομητιανῆς τε L¹Bε] κομητιανῆς τε ML² || προσαγορευομένην M || 17 κομιζομένη B] κομιζομένην ML(ε) || στρατιᾶς B || 18 ἐστὶ B || καὶ αὐτῆ L || 20 ἀλλὰ καὶ αὐτῆ Bε] ἀλλ' αὐτῆ addito s. v. καὶ M ἀλλ' αὐτῆ L || 21 *γε] τε MLB || 22 νόμον] nov. VIII || 23 αὐτῆ M] αὐτῷ B αὐτοῖς L (cf. ad ε) || οὐσπερ καὶ αὐτοῖς τοῖς L² || 24 σπεκταβίλλοις M] περιβλέπτοις LB || ἐγγράψουσιν B ἐγγράφομεν L² || ἄρχονσι om. L || καὶ τὰ] κατὰ τὰ L¹ || 25 ταῦτα δὴ τὰ — 26 ὀνομαζόμενα] haec autem — nominata sunt ε || τὰ μανδάτα πρὶν κλίπει L(ε) || τὰ μαν-

δάτα πρὶν κλίπει ἦτοι τὰ βασιλικὰ ἐντάλματα M τὰ βασιλικὰ ἐντάλματα B || 26 sq. τοῖς ἀρχαίοις — πολιτείαν om. L || 28 αὐτῶν L¹ || καθέστηκε] καθ' ἑαυτόν Ha-loander || 29 καὶ τῆς] καὶ om. B || 33 τοσοῦτον om. ε || 35 *ὑπαρχοὶ MLB || 36 ἐνδοξότατοι L

4 pagatianem V || 5 frigie libri || 7 Et om. T || hisaurorum VT || agimus om. V || 8 qui] quid V^a || 13 ipsam] ipsarum V ipsorum T al. || 16 probatoriam libri || 17 haec] hoc libri || 18 pecuniorum V || 19 ipse puris utitur libri || 20 mittemus] mittimus T mittetur Val. || 21 ei] eis Val. || 22 inscribant V] inscribebant T || 25 introductam VT || distet libri || 29 fient vulg. || 34 iuditiis V || factas et] facta est V || 37 et praelorum] et om. V^a || 38 hunc V

καὶ τὸν κόμητος τῆς Ἐφίας καὶ πρὸς γε τοῦ κόμητος τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας Γαλατίας τε πρώτης. Εἰ δέ τις τῶν ἐν Ἰσαυρίᾳ δικῶν ἐλάττων εἴη τῶν πεντακοσίων χρυσῶν, εἴτα ἐφέσιμος γένηται, ταύτης αὐτὸς ἀκροῦσεται κατὰ τὸ τῶν θείων ἀκροατηρίων σχῆμα· καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο δίδομεν αὐτῷ, σεμνότεραν αὐτῷ καὶ κατὰ τοῦτο τὴν ἀρχὴν ἀποφαινοντες.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ κατὰ μίμησιν τῶν εἰρημένων ἀρχῶν καὶ τὰ περὶ αὐτὸν διατάξαι. Ἐποθήσομεν γὰρ (αὐτῷ) καὶ ἀπογραφὴν τῷδε ἡμῶν τῷ νόμῳ, δηλοῦντες τί μὲν αὐτὸν τε καὶ τὴν αὐτοῦ τάξιν καὶ τὸν αὐτοῦ πάρεδρον ἐκ τοῦ δημοσίου προσήκει κομίζεσθαι, τί δὲ προφάσει τῶν ἀρχικῶν δίδονα συμβόλων. Καὶ ἴστωσαν οἱ παρ' ἡμῶν ταύτας δὴ τὰς ἐναγχοῦ κατακοσμηθείσας ὑφ' ἡμῶν ἀρχῆς παραλαμβάνοντες, ὡς ἠνεχομέθα χρήματά τε ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν συνεχῶς προσφερόμενα παντελῶς ἀποσεισθῆναι αὐτοῖς τε οἰκοθεῖν καὶ τοῖς πάρεδροις αὐτῶν ἅπερ οὐκ εἶχον δίδονα καὶ ταῖς τάξεσι τὰ παρ' ἑτέρον ἀφηρημένα φιλοτιμησάσθαι καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀρχοῦ μειζόνα ποιησάσθαι τὴν παραμυθίαν, ἵνα πανταχόθεν τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους φυλάξωμεν ἀπαθείς. Εἰ δὲ καὶ τινες ἀρχοντας τῶν πλησίον αὐτῶν ἐπαρχῶν ἀμελοῦντας εὐροῖσι περὶ τὸν δημοσίον, οὐκ ἔτερον ἐκπέμψεις, ἀλλ' αὐτοῖς τοὺς σπекταβίλους ἀρχοντας ἐνοχλήσεις, ὥστε αὐτοὺς ἐπιτεθῆναι τοῖς ἐκ γειτόνων ἀρχουσιν, εἰ ῥαθυμοῖεν, καὶ παρασκευάζειν ταῦτα πᾶσιν εἰσκομίζειν τρόποις, ὥστε εἶναι τὴν ἀρχὴν καλλίω τε καὶ πολλῶ τῆς προτέρας ἀμείνω.

Dat. xv. kal. Iun. CP. Belisario v. c. cons. [a. 535] 30

Δεῖ παρέχεσθαι τῷ κόμητι τῆς Ἰσαυρίας ὑπὲρ ἀνόμων
 τῷ αὐτοῦ πάρεδρῳ sol. CCC
 τῇ αὐτοῦ τάξει sol. LXXII
 Δεῖ δὲ αὐτὸν παρέχειν προφάσει συμβόλων οὕτως· 35

τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου
 κουβουκλείου sol. IX
 τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοτα-
 ρίων καὶ τοῖς λατερουκλιούσις sol. XXIII 40
 τῷ βοηθῷ αὐτοῦ sol. III
 τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προσταγ-
 μάτων καὶ πάσης ἑτέρας αἰτίας sol. XL.

comitis Pacatiana Phrygiae Galatiaeque prima. Si qua vero in Isauria causer minor fuerit quingentorum aureorum, deinde sub appellatione fiat, hanc ipse audiet secundum sacrorum auditoriorum figuram: etenim etiam hoc damus ei, nobiliorem ei et in hoc administrationem declarantes.

(Epilogus.) Tua igitur celsitudo secundum imitationem memoratorum cingulorum et de istis ordinet. Subicimus enim et descriptionem huic nostrae legi declarantes, quid quidem ipsum et eius officium eiusque assessorem de fisco competat accipere, quid autem occasione administratorum dare codicillorum. Et sciant qui a nobis nuper ornatas per nos administrationes adsumunt, quia passi sumus pecunias pro cingulis sollemniter oblata valde repellere ipsisque de proprio et assessoribus eorum quae non habuerunt dare et officia quae ab aliis sunt ablata largiri ipsisque administratoribus maiora facere emolumenta, ut undique nostros subiectos veremur inuolatos. Si autem et aliquos iudices vicinarum sibi regionum negligentes inueneris circa fiscum, non alium destinabis, sed ipsos spectabiles iudices urgebis, ut ipsi immineant ex vicino iudicibus, si neglexerint, et procurant haec omnibus inferri modis, ut sit administratio melior et multo priore superior.

Dat. xv. kal. Iun. CP. Belisario v. c. cons.

Oportet praebere comiti Isauriae pro annonis solidos octingentos, eius assessori septuaginta duo, eius officio auri libras quinque. Oportet autem eum praebere occasione codicillorum ita: spectabilibus cartulariis tribus sacri cubiculi solidos novem, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et laterculensibus solidos XXIII, adiutori eius solidos tres, officio gloriosissimorum praefectorum pro praecipis et omni alia causa solidos XL.

ianae Phrygiae et Galatiae prima. Si quae vero in Isauria causa minor sit quingentis aureis atque in ea appellatio interponatur, ipse eam audiet secundum formam sacrorum auditoriorum. Etenim hoc quoque illi concedimus, ut honoratiorem etiam hac in parte magistratum eius exhibeamus.

Epilogus. Tua igitur sublimitas ad exemplum magistratum quos diximus etiam quae ad illum spectant ordinet. Subicimus enim etiam descriptionem huic legi nostrae declaraturi, quid quidem et ipsum et eius officium et assessorem eius a fisco accipere, quid autem dare eum insignium nomine par sit. Atque sciant qui hosce deinceps magistratus a nobis nuper exornatos suscepturi sunt nos animum induxisse cum pecuniis pro magistratibus perpetuo oblata prorsus aspernari, tum ipsos de nostro et assessoribus eorum quae non habebant dare et officia largiri aliunde ablata et ipsis magistratibus solacia amplificare, ut undique subditos nostros servaremus indemnes. Si vero etiam magistratus quosdam vicinarum iis provinciarum circa fiscum negligenter agere inuenias, non alium delegabis, sed ipsis spectabilibus magistratibus negotium exhibebis, ut vicinis magistratibus insenti, si socordiae indulgeant, atque efficiant ut illa omni modo inferant: ita ut is magistratus et pulchrior et multo melior sit priore.

Oportet praebere comiti Isauriae pro annonis sol. CCC, assessori eius sol. LXXII, officio eius auri lib. II. Oportet autem ipsum praebere insignium nomine ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. IX, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et laterculensibus sol. XXIV, adiutori eius sol. III, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussionibus et omni alia causa sol. XL.

3 εἴη MB] εἰν L¹ ἢ L² || 6 δίδομεν LB || 9 αὐτὸν Haloander] αὐτῶν libri (ε) || 10 αὐτῷ om. ε; αὐτῇ Zachariae || 12 τὸν] τὴν L¹ || 16 τε om. B || 18 αὐτοῖς τε MLB] ipsisque ε, unde αὐτοῖς τε perperam Haloander || 23 πλησίον LB || αὐτῶν] sibi ε (αὐτῷ Haloander) || 25 πεκταβίλους M περιβλέπτους LB || 30 xv kal. Iun. (iunias Iul.⁴) M Iul.⁴] πρὸ δεκαπέντε καλάνδων ἰανουαρίων Ath. kal. Iun. Iul.⁴ μηνί ἰουνίῳ Theod. || 31 Δεῖ] δὲ add. B || τῆς om. B || 32 sol. CCC] sol. dcc M νομίσματα σ' Ms. v., LB solidos octingentos ε (cf. Theod. ὁ κόμης ἰσαυρίας τὰς αὐτὰς ἐχέτω ἀνόνας τῷ πραιτορίῳ Θρακίας κτλ.) || 33 sol. LXXII (ε)] sol. XXII M νομίσματα β' Ms. v., B; om. L || 34 auri lib. II] auri lib u M (auri libras quinque ε) χρυσῶν λίτρας β' Ms. v., B; om. L || 35 συμβόλων οὕτως — 38 κουβουκλείου ML] συμβόλων τοῖς χαρτουλαρίοις B || 37 χαρτουλαρίοις M || 38 sol. IX ε]

sol. XI M, νομίσματα η' Ms. v., B; om. L (τὰ καὶ? ins. L²) || 39 τῶν λαμπρ. — λατερουκλιούσις om. B || νοταρίῳ L || 40 λατερουκλιούσις L || sol. XXIII M ε] νομίσματα κδ' B νομ. κα' Ms. v.; om. L || 41 sol. III M ε] νομ. γ' M ε. v., B; om. L || 42 ἐνδοξοτάτων et ὑπὲρ — 43 αἰτίας om. B || ἐπάρχων B] ὑπάρχων ML || 43 sol. XL ε] sol. XIII M νομ. μ' (τεσσαράκοντα B) Ms. v., B; om. L

1 oomites V || frigie libri || 3 appellatione] appellato V || 4 auditorum Val. || 6 declarantem V || 10 subicimus Osenbrüggen || descriptione V || legi om. T || 13 occasionem V || 17 ipsisque] ipsis qui V || eorum om. T || 19 oblata V || 20 emolumenta V¹ || ut] et Val. || 24 urgebit V || 26 modis ut sint ut sit V¹ || 30 Iun. T] iunii V || CP. V] cap. T || Bilis. (Bilisanio T) uiro clauo. ec. con. (consuls. T) VT || 31 comitis V* || 35 eum praebere V || occasionem V* T

κβ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΟΔΕΡΑΤΩΡΟΣ
ΕΛΕΝΟΠΟΝΤΟΥ.

Ἄ οὐ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχου πραιτωρίων.

(Προοίμιον.) Τὸ καλῶς τε καὶ ἀνωθεν ἀρμοσθέν τε καὶ ἡνωμένον καὶ εἰς τὴν οἰκεῖαν ἰσχύϊν συντεθέν χωρὶς εὐλόγον τινὸς αἰτίας καινίζειν ἢ διαρρεῖν οὐκ ἂν εἴη διοικήσεως ἔρρωμένης· οὐ γὰρ ἐν ὀνομάτων πλήθει θετίον τὴν ἰσχύϊν, ἀλλ' ἐν ἀληθεῖ πραγμάτων ἀποτελέσματι. ὁποῖον δὲ τι γεγονέναι περὶ τούτους δὴ τοὺς δύο Πόντους καλουμένους μεμαθήκαμεν, φαιρὸν δὲ τὸν τε Ἐλενόποντον τὸν τε Πολεμωνιακὸν Πόντον. ὅψ' ἐνὶ γὰρ πρώην ἀρχοντι τεταγμένης τῆς χώρας γεγῆνασι δύο, μήτε δημοσίας ἀνάγκης τοῦτο κατεπιγούσης μήτε ἑτέρας τινὸς προφάσεως εὐλόγον 15 διατυπώσεων χρῆσθαι τὰς χώρας ἀμφοτέρας. πόλεις τε εἴ τις ἀριθμῆσαι τὰς καθ' ἑκάτερον οὐδας, μόλις 20 ἐπαρχίας μᾶς αὐτάρκες γένοιτο μέτρον· εἴ γε ὅκτω μὲν πόλεις συμπληροῦσι τὸν Ἐλενόποντον, τοιτέστιν Ἀμάσειά τε καὶ Ἰβόρα καὶ Εὐχάιτα καὶ πρὸς γε Ζήλα καὶ Ἀνδραπα καὶ αἰ γὰρ πρὸς τοῖς κλίμασι κειμεναὶ Σινώπη τε καὶ Ἀμισσός, πόλεις ἀρχαῖαι, καὶ 25 μὴν καὶ Λεοντόπολιν, εἰ δὲ κάκεινῃ ἀριθμητέον ἐν πόλει· πέντε δὲ ἄλλα τὸν Πολεμωνιακὸν συνέχουσι Πόντον, Νεοκαισάρειά τε καὶ Κόμανα καὶ Τραπεζοῦς καὶ Κερασσοῦς καὶ Πολεμώνιον (Πιτυόντια γὰρ δὴ καὶ Σεβαστόπολιν ἐν φρουρίοις μᾶλλον ἀριθμητέον 30 ἢ πόλεσιν)· ὅσπερ μέχρι τούτων ἑκάτερον εἶναι τῶν Πόντων. Μεθ' οὗς ἢ τε ἡμετέρα καθέστηκε Λαζική, ἐν ἣ καὶ ἡ Πετραίων ἐστὶ πόλις, ὅψ' ἡμῶν τὸ πόλις εἶναι τε καὶ ὀνομάζεσθαι προσλαβούσα κεχωρημένη τε τῷ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ὀνόματι καὶ Ἰουστινιανῇ 35

XXVIII.
R DE MODERATORE HELENO-
PONTI R

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

5 (Praefatio.) Bene antiquitus compactum, unitum, in sua virtute compositum sine rationabili quadam causa novare aut dividere non erit dispensationis sanae: non enim in nominum multitudine fortitudo ponenda est, sed in vero rerum effectu. Quale videlicet factum circa hos duos Pontus appellatos didicimus: (dicimus) autem Helenopontum et Polemoniacum Pontum. Cum enim sub uno esset pridem iudice constituta provincia, facti sunt duo, neque publica hoc necessitate cogente neque alia rationabili qualibet occasione, quam aliquis etiam facile inveniat. Et tanto probatur causa ita se habere, quia usque ad praesentem diem uno tracteuta publicarum functionum et dispositionum utuntur provinciae ambae. Civitatesque si quis enumerat quae in 10 utraque sunt, vix provinciae unius fit mensura sufficiens: denique octo quidem civitates complent Helenopontum, hoc est Amasia et Hebora et Euchaita, insuper et Zela et Andrappa et circa undas positae Sinope et Amissus, civitates antiquae, nec non et 25 Leontopolis, si oportet et illam in civitatibus numerare; quinque vero aliae Polemoniacum continent Pontum, Neocaesaria et Comana et Trapezus et Cerasus et Polemonium (Pityonta enim et Sebastopolin inter castra magis adnumeramus quam civitates): ut usque ad has uterque sit Pontus. Post quos etiam nostra consistit Lazica, in qua et Petraeorum est civitas, a nobis civitas esse et nominari percipiens et utens nostrae pietatis cognomine et Iustiniana

Nov. XXVIII Graece extat in ML, B 6, 12. — Epit. Theod. 28, Athan. 4, 8. Iulian. const. XXVII.

XXVIII.

DE MODERATORE HELENOPONTI.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio.

Praefatio. Quod pulchre et primitus concinnatum et unitum atque in proprium robur compositum est, id sine iusta aliqua causa innovare vel dividere non est sanae administrationis: neque enim in nominum multitudine, sed in vero rerum effectu robur ponendum est. Quale quid iam contigisse in duobus his qui vocantur Pontis accepimus, Helenopontum dicimus et Pontum Polemoniacum. Nam cum olim sub uno magistratu regio illa constituta esset, duo facti sunt, neque publica necessitate id flagitante neque ulla alia iusta causa quam quidem quis facile inveniat. Atque rem ita se habere adeo confirmatur, ut usque ad praesentem diem uno tractatore publicorum tributorum et dispositionum utraque regio utatur. Urbes quoque si quis numerabit quae in utroque (Ponto) sunt, vix unius provinciae mensura sufficiens evadat: si quidem octo urbes Helenopontum efficiunt, id est Amasia et Iborra et Euchaita ac praeterea Zela et Andrappa quaeque ad declivia sitae sunt Sinope et Amissus, antiquae urbes, atque etiam Leontopolis illa iam inter urbes recensenda est; quinque vero aliae Polemoniacum Pontum comprehendunt, Neocaesarea et Comana et Trapezus et Cerasus et Polemonium (Pityonus enim et Sebastopolis inter castra potius quam urbes numerandae sunt), ita ut usque ad has uterque Pontus pertineat. Post has et Lazica nostra est, in qua etiam Petraeensis urbs est (quae a nobis ut urbs et esset et nominaretur impetravit nostraeque pietatis

2 moderάτορος B || 6 συντιθέν L || 9 πλήθει τέον M || 11 μεθήκαμεν L || 12 φαμέν δε B(ε) || Ἐλενόποντον (id. 22) M || πολεμωνιακόν (et sic semper) L || 20 ἑκάτερον M (cf. 31) || ἑτέραν LB ἑκατέραν Haloander ex ε || οὖσαν L || 21 ser. μᾶς (ἀν) αὐτάρκες? || εἴ γε] denique ε || 23 ἀμάσεια M Theod.] ἀμάσια L Ἀμασεια B || Ἰβόρα M] Ἰβόρα LB εἰβόρα Theod. Hebora ε || εὐχάιτα M Theod.] εὐχάιτα LB || 24 ζήλα ML] ζήλα Theod. Zila B || ἀνδραπα M || αἰ γε] αἰγαλον L || κλίμαξι Haloander sine causa, undas (i. e. κύμασι) ε || κείμενα L || 25 ἀμισσός ML (cf. ε) || Ἀμισός B ἀμισός Theod. || 26 Λεοντοπόλῃ B || εἰ δὲ B] ἠδὲ ML¹ εἰ δὲ L² ε || 27 πέντε δὲ] δύο δε καὶ B || 28 κόμανα Theod.] κόμανα L κόμανα M || Κόμανα — 29 Κερασσοῦς καὶ om. B || 29 πολεμώνιον L Theod. || πιτυόντια L(ε) || 30 καὶ Σεβαστόπολιν ἐν om. B || 31 τούτων — τὸν πόντον L || 33 πετραίων ἐστὶ M(ε) || πετραίων ἐστὶ L

1 rubr. κβ. XVIII. R: De moderatore hellesponti R: V De moderatoribus hellesponti R: XXVII T || 4 ἄρμ V || 5 unitum Osenbrüggen] munitum libri || et munitum et in sua vulg. || 8 fortitudo T] om. Val. || 9 vero] uiro libri || effectum V || 10 pontus V] pontiis T Pontus vulg. || appellatus didicimus V || 11 dicimus add. vulg. || helinopontum VT || et poleniacum pontum Neoburg., om. VT || 13 iudicem V || 14 alii rationabili V^a || 17 tracteuta] tractet ut a V || 19 enumeret T enim erat V || 20 unius] in ius V || fit V] sit T || 21 helinopontum V helimopontum T || 24 amissas libri || 26 alium V || 27 Neocaesaria] necessaria libri || Cerasus] zerasus V zaserus al. || 28 Polemonium] polemum libri || pythyonta (pythyonto pr.) V pythionta Neoburg. pizonta T || sabastopolin VT || 31 nostram V || petra eorum est et ciuitas V || 32 nomina V

καλουμένη, Ἀρχαιοπόλις τε καὶ Ῥοδόπολις, φρουρία
 τε μέγιστα καὶ ὄρχαια. ἐν οἷς δὴ καὶ τὰ παρ' ἡμῶν
 ἔστιν ἐκ Περσῶν ἀναληφθέντα φρουρία Σκάνδης τε
 καὶ Σαραπανίς, καὶ τὸ Μουρισίος τε καὶ Λύσιρις, καὶ
 εἴ τι ἕτερον ἡμῖν ἐν Λαζίοις ἐκπεπώνηται. εἶτα ἡ
 Τζάνων διαδέχεται χώρα, νῦν πρῶτον ἐφ' ἡμῶν ὑπὸ
 Ῥωμαίων κατακτηθεῖσα καὶ πόλις τε καὶ αὐτὴ τὰς
 μὲν ὅρι γινόμενας δεχομένη, τὰς δὲ ὅσον οὕτω γενη-
 σόμενας δεξιμένη. ἄλλα τε μετ' ἐκείνην ἐθνη καθ-
 εστῆσι Σουανοὶ τε καὶ Σκύμνοι καὶ Ἀψίλαι καὶ Ἄβα-
 σγοὶ καὶ ἕτερα νῦν θεοῦ δόντος φίλιά τε καὶ ἡμέτερα.

vocata, et Archaeopolis et Rodopolis, castra maxima
 et antiqua. Inter quae sunt et ea quae a nobis ex
 Persis capta sunt castra, Scandis et Sarapanis et
 Muriseus et Loriseus et si quod aliorum nobis in
 5 Lazis est laboratum. Deinde Tazannorum succedit
 provincia, nunc primum a nobis Romanis acquisita
 et civitates et ipsa alias quidem modo factas susci-
 piens, alias autem, quantum fuerit, faciendas sus-
 ceptura; aliaeque post illam gentes sedent, Suani et
 10 Scymni et Absilae et Abasgi et aliae nunc deo dante
 amicae et nostrae.

CAPUT I.

Ἄλλ' εἰς ταῦτα μὲν ὁ περὶ τοὺς τόπους τούτους
 ἡμᾶς ἤνεγκε λόγος· ἐπάνειμεν δὲ αὖθις ἐπὶ τοὺς Πόν-
 τος καὶ τὴν ἑνωσιν τὴν αὐτῶν. τούτους γὰρ νῦν
 15 αἰφω τοὺς Πόντους τοὺς αἰεὶ τρικαίδεκα πόλεις
 περιχομένους εἰς μίαν ἐπαρχίαν αὖθις συνάγομεν,
 καὶ ἀποδίδομεν αὐτοῖς τῆς μὲν παλαιότητος τὴν ἑνω-
 σιν, τῆς δὲ νεώτερος τὴν ἐπωνυμίαν. Ἐλενόποντος
 γὰρ ἅπας καλεῖσθω, τοῦτο δὴ τὸ τεθὲν αὐτῷ παρὰ
 Κωνσταντίνου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ὄνομα προ-
 20 φάσει τῆς σεμνοτάτης αὐτοῦ μητροῦς, Ἐλένης φραμῖν
 τῆς εὐσεβοῦς τὴν λήξιν, ἥπερ ἡμῖν καὶ τὸ θεῖον τῶν
 Χριστιανῶν ἐξέυρε σύμβολον. τὸ γὰρ δὴ Πολέμωνος
 ὄνομα παλαιῶν γενομένων τῶν πολλῶν ἐκείνων ἐν
 Πόντῳ τυράννων πεπαύσθω, πρῶτον μὲν ὅτι τυράν-
 25 νον καθεισθηκεῖ, δεύτερον δὲ ὅτι καὶ πόλιν ἐπώνυμον
 ἔχει, τὸ Πολεμώνιον φραμῖν, καὶ ὅτι κάλλιον ἂν εἴη
 τὰς χώρας ἐξ ὀνομάτων Χριστιανικῶν τε καὶ βασι-
 λικῶν μάλλον ἥπερ ἐκ πολέμων καὶ ταραχῆς γνωριζο-
 μένων σημαίνεσθαι.

30

CAPUT II.

Πᾶσαι τε αἱ τρικαίδεκα πόλεις ἐπαρχίας ἔστωσαν
 μᾶς· ἀφαιρούμενης μὲν οὐδετέρας αὐτῶν τῶν μητρο-
 πόλεων (Ἀμασίας τε φραμῖν καὶ Νεοκαισαρείας) τοῦ
 τῆς μητροπόλεως ὀνόματος, τῶν δὲ Θεοφιλεστάτων αὐ-
 τῶν ἐπισκόπων τῶν μὲν μητροπολιτῶν ἐνταυθοῖ χει-
 35 ροτονομένων, τῶν δὲ ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένων ὁμοίως

Sed ad haec quidem de locis istis nos sermo de-
 duxit, revertimur autem rursus ad Pontus et unitionem
 eorum. Nunc enim ambos Pontus, qui tredecim
 15 civitatibus continentur, in unam provinciam denuo
 colligimus, et reddimus eis vetustatis quidem unitionem,
 novitatis autem cognomen. Helenopontus enim
 omnis vocetur, hoc videlicet quod positum est ei a
 Constantino piae memoriae nomen occasione nobi-
 lissimae eius matris, Helenae dicimus piae memoriae,
 quae nobis et sacrum Christianorum invenit signum.
 Itaque nomen Polemonis, qui fuit antiquus multo-
 rum illorum in Ponto tyrannorum, quiescat, primum
 quidem quia tyranni est, secundo autem quia et ci-
 25 vitationem cognominatam habet, dicimus Polemonium,
 et quia melius erit provincias ex nominibus christi-
 anis et imperialibus magis quam ex bello et tu-
 multu cognitis designari.

cap. 2 cf. Nomoc. XIV tit. 1, 20 ὁ Ἐλενόποντος δύο ἔχει μητροπολίτας, ὡς ἡ κη' νεαρά.

nomine utitur et Iustiniana vocatur) et Archaeopolis et Rhodopolis, castra et maxima et antiqua. Quo
 in numero etiam castra sunt quae a Persis recuperavimus, Scandis et Sarapanis, et Murisios et Lysiris
 et si quid praeterea in Lazis a nobis adquisitum est. Sequitur deinde Tzanorum regio, nunc primum
 sub nostro imperio a Romanis occupata quaeque et ipsa urbes alias nuper ortas continet, alias iamiam
 oriturus accipiet. Aliaeque post eam gentes sunt Suani et Scymni et Apsilae et Abasgi atque aliae, quae
 nunc dei beneficio amicae et nostrae sunt.

I. Sed ad ista quidem oratio de his locis instituta nos detulit: nunc rursus ad Pontos eorumque
 unionem revertimur. Hos enim nunc Pontos ambos, qui tredecim urbibus comprehenduntur, in unam pro-
 vinciam denuo coniungimus, ac reddimus iis ex antiqua memoria unionem, ex nova appellationem.
 Helenopontus enim totus vocetur, quod quidem nomen a Constantino piae memoriae ei inditum est nobi-
 lissimae eius matris causa, Helenam dicimus piae memoriae, quae nobis etiam sacrum Christianorum
 signum invenit. Nam Polemonis nomen, qui fuit vetus quidam ex multis illis in Ponto tyrannis, aboleatur,
 primum quidem quia tyranni fuerat, deinde autem quia iam urbem cognominatam habet, Polemonium dici-
 mus, et quia decentius fuerit regiones nominibus christianis potius et imperatoris quam belli et tumultus
 nota distinctis significare.

II. Atque tredecim illae urbes omnes unius sint provinciae; quamquam neutra ipsarum metropolium
 (Amasiam dicimus et Neocaesaream) metropolis nomine privetur, deo carissimi autem earum episcopi, qui
 quidem metropolitani sunt, ibi ordinentur, qui vero sub iis constituti sunt, pariter ab illis qui metropoles

3 σκάνδης M(ς) σκανδίας L Σκάδης B || 4 σαραπά-
 νης L || τὸ om. vulg. || μουρισίος τε MB) μουρισίως τε
 L Muriseus ε || λυσιρις M) λουσιρεως L (idem B^c sec.
 Hombergk., λουρισεως sec. Haenel.) Loriseus ε || 5 εἴ τι ἡ
 τε L || ἕταρον] aliorum (i. e. ἑτέρων) ε || 6 ἐκδέχεται
 Haloander || ἐφ' ἡμῶν ὑπὸ Ῥωμαίων κατακτηθεῖσα
 a nobis Romanis acquisita ε || 7 πόλις τε καὶ αὐτὴ L ||
 8 ὅσον οὕτω] quantum fuerit ε || γεννησωμένας δεξα-
 μένη L || 10 σουανοὶ M) σουάνοι L avoi B^c || 13 ἐπ-
 ανίωμεν L¹ ἐπανίωμεν L² || 14 sq. καὶ τὴν — Πόντους
 τοὺς om. B || εαντῶν L || τούτους om. ε || 15 πόντους
 τοὺς M] τόπους L || τρικαίδεκα] δέκα B || 18 τῆς δέ]
 τοῦ δδ L || 19 ἄπασι L || τούτω L || 22 ἥπερ** (καὶ
 eras.?) ἡμῖν L || 23 sq. τὸ — ὄνομα] τοῦ — ὀνόματος L ||

24 παλαιὸν γενόμενον Hombergk male || 25 πόντων L ||
 31 τὰ MLε] δδ B || αἱ δέκα B || 34 Θεοφιλεστάτων M
 (cf. 214, 6)] Θεοφιλῶν LBε || 35 μητροπολιτικῶν B ||
 36 ὑπ' αὐτοὺς (sic) M

1 vocata et] uocatur libri || archeopolis V || 3 scandio
 libri || 4 solireus V || in] et libri || 5 laxis T || tazanno-
 rum V] zazannorum T Tzanorum vulg. || 7 facta V ||
 9 guani T] guania V || 12 haec V] hoc Tal. || deduximu
 V^a || 13 Pontos vulg. || 14 pontos T vulg. pontes V ||
 18 impositum T || 20 matris eius T || 25 polemonium V]
 polemonium T || 32 neutre V || metropolim Val. metropo-
 lini T || 33 necessaria T || 35 hic V] hoc Tal.

ὑπ' αὐτῶν τῶν τὰς μητροπόλεις ἔχοντων καθὰ καὶ μέχρι νῦν ἦν χειροτονοῦμένων. οὐδὲν γὰρ τῶν περὶ τῆν ἱερωσύνην αὐτῶν καινίζομεν, ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ μιᾷ ἐπαρχίας καὶ ὁ πάλαι χρόνος καὶ οὗτος ὁ νῦν κατακοιμηθεὶς ὑπ' ἡμῶν οἶδε πολλὰς τοιαύτας καταστάσεις ἐν τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις τυγχανούσας. Καὶ ἐφηγείσθω γε αὐταῖς ἀνὴρ εἰς, ἀρχῶν μὲν χώρας ἑκατέρας, μονεράτωρ δὲ προσαγορευόμενος, ὃν ἂν τις ἀρμωστὴν καλέσειε τῇ συνήθει χρώμενος γλώττι, ἐπειδὴ καὶ τὸ τοῦ μονεράτωρος ὄνομα ἀρχαῖον τὸ ἐστὶ καὶ ῥωμαϊκῇ σεμνότητι πρέπον, καὶ ὃ γε ἀρμωστὴς ἀρχαῖός τις ἀρχῶν ἦν ἐκ Λακεδαιμόνος ἐπὶ τὸ ὑπῆκουσιν στελλόμενος.

CAPUT III.

Ὡστε ὁ τὴν ἀρχὴν παραλαμβάνων ταύτην ὀνομαζέσθω μονεράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἑλενοπόντου. ὑπακουέτω δὲ αὐτῷ καὶ τὸ στρατιωτικὸν τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἰδρυμένον. ἐκέτω τε καὶ ad responsum, πᾶσα τε ὑποκεκλιέσθω τῆς λόγον προνομίας ἀντιθέναί μὴ δυναμένη. ἀφροάθω δὲ καὶ δικῶν χρηματικῶν τε καὶ ἐγκληματικῶν καὶ τῶν ἄλλων, τῶν μὲν ἐλαχίστων ἀγράφως τε καὶ προῖκα, τῶν δὲ μειζόνων ἐγγράφως μὲν, μετὰ δὲ τῆς τεταγμένης κατὰ τὴν θεῖαν ἡμῶν διάταξιν δαπάνης. Καὶ ὁ γε τὴν ἀρχὴν ταύτην παραλαμβάνων τὰς ἑκατέρας ἀρχῆς κομιζέσθω σιτήσεις συνιούσας εἰς ἑπτακοσίους εἴκοσι πέντε χρυσοῦς, καὶ τάξει χρῆσθω μιᾷ, καὶ ὁ τῶν δημοσίων δρόμος τε καὶ κίνδυνος εἰς καὶ κοινὸς ἔστω κατὰ τὸ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος κατὰ τὴν τάξεως, ἥπερ εἰς ἐν συννελεύσεται σχῆμα καὶ ἀρμωσθήσεται πρὸς ἑαυτὴν, καθάπερ ἂν ὑπὸ τοῦ προεστῶτος ταχθεῖ. Καὶ ὁ πάρεδρός γε τῆς ἀρχῆς δύο καὶ ἑβδομήκοντα χρυσοῦς ἐκ τοῦ δημοσίου λήψεται· καὶ ἡ τάξις ἡ ἐξ ἀμφοῖν μία γενομένη τετρακοσίους τεσσαράκοντα ἑπτὰ τρίτον κομιεῖται χρυσοῦς.

CAPUT IV.

Ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων τοποτηρητὰς μὲν κατὰ τὰς πόλεις οὐκ ἐπέμψει (τοῦτο γὰρ φυλάξεται καθὰ καὶ τοῖς θείοις ἡμῶν περιέχεται παραγγέλμασιν), αὐτὸς δὲ περινοστήσει τὰς πόλεις ὑπ' οὐδενὸς νόμου τυχόν

militer ab eis qui metropolis habent, sicut hactenus fuit, ordinandis. Nihil enim circa sacerdotium eorum novamus, quoniam et in una provincia etiam vetus tempus et hoc, quod nunc ornatum a nobis est, novit talia plurima statuta super deo amatissimis episcopis consistentia. Et praesit eis vir unus, iudex quidem provinciae utriusque, moderator autem appellatus, quem aliquis compositorem vocarit consueta utens lingua, quoniam et moderatoris nomen antiquum est et Romanam nobilitatem decens, et compositor antiquus quidam iudex erat ex Lacedaemone ad subiectos missus.

Unde qui hoc cingulum sumit, nominetur moderator Iustinianus Helenoponti: oboediant (autem ei) et milites in provincia collocati, habeatque et ad responsum, omnisque succumbat fortuna rationem privilegii obicere non valens. Audiat autem et causas pecuniarum et criminales et alias, miuores quidem ex non scripto et gratis, maiores autem scripto quidem, cum ordinata vero secundum sacram nostram constitutionem expensa. Et qui cingulum hoc accepit, utriusque administrationis accipiat annonas collectas in septingentis XXV. aureos, et officio utatur uno, et fiscalium cursus ac periculum unum et commune sit et circa eum qui cingulum habet et adversus officium, quod in unam conveniet figuram et coaptabitur in semet ipso, sicut a praesenti ordinatur. Et assessor administrationis duos et septuaginta aureos a fisco percipiet, et officium, quod ex ambobus unum fit, quadringentos quadraginta septem et tremissem accipiet aureos.

Qui vero administrationem habet, loci servatores quidem per civitates non dirigit (hoc enim observabit, sicut et sacris nostris continetur mandatis), ipse vero circumibit civitates a nulla lege forsant aut

habent, sicut etiam usque adhuc fieri solebat, ordinentur. Nihil enim in iis quae ad sacerdotium eorum pertinent innovamus, quoniam vel in una provincia et antiquum tempus et hoc quod nunc a nobis exornatur multa eiusmodi novit de deo carissimis episcopis instituta. Atque unus vir illis praeficiatur, qui utrique provinciae praesit et moderator appelletur, quem quis vulgari lingua usus harmostam nominet: quoniam et moderatoris nomen antiquum est et Romana gravitate dignum, et hurmosta antiquus fuit magistratus, qui Lacedaemone in civitates subiectas mittebatur.

III. Itaque qui magistratum hunc suscipit moderator Iustinianus Helenoponti nominetur. Oboediant autem ei milites quoque qui in provincia collocati sunt; habeatque etiam ad responsum, et omnis conditionis homines ei subiuncti sint ita, ut privilegii causam opponere nequeant. Audiat vero lites quoque tam pecuniarias quam criminales et reliquas, ac minutas quidem sine scripto et gratis, maiores vero in scriptis quidem, impensu autem ea quae ex sacra nostra constitutione praescripta est. Atque qui magistratum hunc suscipit utriusque magistratus annonas percipiat quae septingentos viginti quinque aureos complent, et uno utatur officio, ac tributorum cursus et periculum unum et commune sit ei qui magistratum suscipit et officio: quod quidem in unam redigetur formam atque in se ipsum aptabitur, quemadmodum ab eo qui praesit iussum erit. Et assessor quidem magistratus duos et septuaginta aureos ex fisco accipiet, et officium quod ex duobus unum factum est quadringentos quadraginta septem aureos et tremissem auferet.

IV. Ceterum qui magistratum gerit vicarius quidem in urbes non delegabit (hoc enim cavebitur, prout etiam sacris nostris mandatis comprehenditur), ipse vero urbes circumibit nulla lege si qua sit vel

1 τῶν om. L¹ || 4 ὁ νῦν ὁ νῦν ὁ L || 7 γε αὐταῖς MB] γὰρ αὐτὰς L¹ μὲν αὐτῶν L² || εἰς δὲ ἀρχῶν μὲν χώραν L || 10 τὸ τοῦ] τοῦτο L || 11 ὁ γε] ὁ τε B || 17 ἀδρεσπόντου (ἦτοι ἀποκρισιάρχους s. v.) M ἀδρεσπόντου L ἀποκρισιάρχους B || 21 τε M] γε LB || 22 ταγμένης L || 23 διάταξιν] Cod. 3, 2, 5 || 24 εἰσκομιζέσθω B || 25 ἑπτακοσίους εἴκοσι πέντε χρυσοῦς (χρυσοῦς M^o) MLB cum Iuliano c. 98] λίτρας χρυσοῦν δέκα Theod. || 26 publice cursus, item tributorum exactio ad periculum ipsius Iulianus l. c., quasi scriptum sit ὁ τῶν δημοσίων καὶ τοῦ δρόμον κίνδυνος Zachariae || 28 ἥπερ B] εἶπερ L εἶπερ M || 31 δύο καὶ ἑβδομήκοντα χρυσοῦς MLB cum Iuliano, λίτραν μίαν Theod. || 33 τετρ. τεσσ. ἑπτὰ τρίτον χρυσοῦς MLB cum Iuliano]

νομίσματα μζ Theod. || 36 ἐπέμψει L || 37 ἡμῶν om. B || παραγγέλμασιν] nov. XVII c. 10

2 eorum T] earum V || 3 et Val.] etiam T || 4 *ordinatum (ordinatus T) libri || 4 tali libri || 6 appellatur libri || 7 compositore V || uocarit T] uocavit V || 9 romana nobilitate libri || 15 helesponti T] elesponti V || autem ei add. vulg. || 16 adreponsum V] responsum T || 17 succumbat fortunam V || 19 criminalias V || 21 secunda sacra nostra constitutionem V || 22 accipiet V] accepit T (leg. accipit?) || 28 a praesente ordinatur vulg.] a praesenti ordinatus libri || 32 accipiet V] accipiat T al. || 35 locis V || 37 continentur V || 38 circumiuitates V

ἡ θείον πραγματικῶν κωλυόμενος τύπον, κῆν εἶ τι τοιοῦτον ὁ πρότερος ἐπέταττε χρόνος. Καὶ ἔσται καὶ ἐπὶ τῶν μητροπόλεων καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἐνθα ἂν τοῦτο συνίδοι (εἴπερ ὅλως ἡ πόλις αὐτάρκης ἐστί 5 πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τὴν αὐτοῦ), παντὸς μὲντοι κέρδους ἀπεχόμενος καὶ ζημίας ἀπίσης χωρίς. οὐκ αὐτὸς γάρ, οὐ ταξεώτης, οὐ στρατιώτης ἐπόμενος αὐτῷ λήγεται ἢ παρὰ τῶν συντελών, ἢ δαπανήσει ποσὶκα καὶ ἡ τοὺς συντελεῖς τοὺς ἡμετέρους ἐπιτρέψει ἢ τοῖς ἐπομένοις αὐτῷ στρατιώταις αὐτὸ τοῦτο πράττειν 10 ἐφίσει (καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο [τῷ] μέρος τῶν θείων ἡμῶν πυραγγεμάτων ἐστίν), αὐτὸς μὲν τὸν τε ὄρκον ἐνοῶν, ἢν ὤμοσε, καὶ ὅτι ποσὶκα παραλαμβάνων τὴν ἀρχὴν καὶ αὐξήσει τὸσάυτην ἔχων σιτήσεων οὐκ ἂν ποτε τολμήσειε τι λαβεῖν, εἰ μὴ μετὰ μεγάλης ἀποδοῦναι τοῦτο τῆς ποιῆς ἐθέλησειεν, οὐδὲ τῆ τάξει τοιοῦτό τι πράττειν ἢ λαβεῖν τι κατὰ τοιαύτην πρόφασιν ἐφίσει. τοὺς δὲ στρατιώτας εἰ μὴ ταῖς οἰκείαις σιτήσεσιν ἀρκομένους ἐπεσθαι παρασκευάσει, οὔτε 20 αὐτὸς ἔξω δικαίας ἀγανακτήσεως γενήσεται, ἀναγκασθήσεται τε ἐκ τῶν σιτήσεων αὐτῶν εἰσπράξας τὴν παρ' αὐτῶν γινωμένην ζημίαν ταύτην τοῖς συντελεῖσιν ἀποδοῦναι. Διὰ τοῦτο γὰρ μὴν βουλόμεθα ταύτας δὴ τὰς ἀρχὰς μειζους τε καὶ σεμνοτέρας εἶναι πλήθει τε τῶν ὑπηρετούντων (centum γὰρ αὐτῶν 25 βουλόμεθα ταξεώτας εἶναι) σεμνότητι τε τῆς ἀξίας, ἐπειδὴ σπεκταβιλίαν αὐτῷ ποιούμεν τὴν ἀρχήν, ἵνα ἐν ταῖς ἀνάγκαις ἀρχουσι χρώμεθα σεμνοτέροις καὶ ταῖς ἡμετέροις κελύσειεν ὑπονογῆν δυνατοῖς. τί γὰρ ἂν καὶ πράξιαν ἄνδρες οἱ κατὰ τὸ πρὸ ἡμῶν σχῆμα 30 ταῖς ἐπαρχίαις ἐφειστώτες, ὀλίγοι μὲν ὄντες, ἐλαχίστων δὲ ἐξάρχοντες, κομιζόμενοι τε παρὰ τοῦ δημοσίου σφόδρα μέτρια, δίδοντες δὲ πολλὰ, κλέπτειν δὲ ἀναγκαζόμενοι καὶ μίαν ἔχοντες ταύτην σπουδὴν τὸ τοῖς ἐπομένοις αὐτοῖς δανεισταῖς προφίσει τῶν περὶ τὴν 35 ἀρχὴν δεδομένων κατὰ μικρὸν ἀποδιδόναι τὸν ἔρανον; ἔξ ἂν τοὺς ἡμετέρους συντελεῖς εἰώθασι πωλεῖν ἀβεβαῖς τε ἅμα καὶ κεινιδνευμένους ἑαυτοῖς εὐρίσκοντες πόρους. Ταῦτα ἡμᾶς ἐδυσάτησεν οὐ μόνον τοῖς ἐντεῦθεν κέρδεσιν ἀπειπεῖν, ἀλλὰ καὶ οἰκοῦν 40 προσδαπανῆσαι μεγάλα, καὶ εἰ που τισὶν ὄνιον παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν τὸ τῆς ἀρχῆς ἐδίδοτο σχῆμα, τοῦτο ἐξωνήσασθαι καὶ ἐλευθέρους τοὺς ἡμετέρους ἀφείναι συντελεῖς τοῦ τοιοῦτου δασμοῦ καὶ οἰκοῦν ἀντείσταγα-

sacra pragmatica prohibendus forma, licet talc aliquid prius imperabat tempus. Eritque et in metropolitibus et in aliis, ubicumque providerit (si omnino civitas sufficiens est ad susceptionem eius), ipse tamen lucro abstinens et sine damno omni. Nec ipse enim nec officiales, nec miles [nec similis] sequens eum percipiet aliquid a tributariis, aut expendet gratis et aut collatores nostros conteret aut sequentes se milites hoc ipsum agere sinet (utique et hoc pars sacrorum nostrorum mandatorum est): ipse quidem et iusurandum considerans quod iuravit, et quia gratis accipiens cingulum et augmentum tantum habens annonarum numquam audebit aliquid accipere, nisi cum magna reddere hoc poena voluerit, nec officium tale aliquid agere aut accipere per talem occasionem sinet; milites autem nisi propriis annonis contentos sequi procuraverit, nec ipse extra iustam indignationem erit cogiturque ex emolumentis eorum exigens ab eis factum dispendium hoc collatoribus restituere.

1 Propterea itaque volumus has administrationes maiores et honestiores esse et multitudine ministrorum (centum ei volumus officiales esse) et nobilitate dignitatis (spectabilem ei facimus administrationem), ut in necessitatibus iudicibus utamur nobilioribus et nostris iussionibus ministrare potentibus. Quid enim et agerent viri secundum ante nos schema provinciarum praecedentes, pauci quidem existentes paucisque praepositi, percipientes a fisco satis mediocria, dantes autem plurima, furari vero coacti et unum habentes hoc studium sequentibus se creditoribus occasione horum quae circa cingulum data sunt paulatim reddere erant? quo nostros collatores consueverunt vendere, impios simul et periculosos sibimet inconvenientes quaestus.

2 Haec nos exoraverunt non solum ex hoc lucro repudiare, sed etiam de proprio superexpendere multum, et sicubi aliquibus venalis a praecedentibus nos administrationis dabatur figura, hoc redimere et liberos nostros sinere collatores et ex proprio ferre

sacra pragmatica sanctione prohibitus, etiamsi quid tale prius tempus praeceperit. Atque versabitur et in metropolitibus et in ceteris, ubicumque ei placuerit (si modo urbs omnino sufficiat ad eum recipiendum), illa tamen, et omni lucro absque neque ullum damnium sacri. Neque enim ipse neque officialis neque miles, qui eum sequetur, quicquam a subditis percipiet, neque aliena impensa vivet et aut subditos nostros atteret aut milites qui eum sequentur id agere patietur (etenim hoc ipsum quoque sacrorum nostrorum mandatorum partem efficit), ipse quidem iurissurandi memor quod praestitit et reputans se gratis suscepto magistratu atque tanto annonarum incremento praeditum numquam accipere quicquam ausurum, nisi id magna cum poena velit reddere; neque magis officio tale quid agere vel auferre eo nomine permittens. Milites autem nisi curabit ut suis annonis contenti eum sequantur, neque ipse iustam indignationem effugiet et damnum ab illis illatum ex annonis eorum exactum resarcire subditos 1 cogetur. Nimirum propterea hos magistratus maiores atque graviores esse volumus tam multitudine ministrantium (centum enim ei volumus officiales esse) quam splendore dignitatis, quippe cum spectabilem eius magistratum reddamus, ut in necessitatibus utamur magistratibus honestioribus atque ad mandata nostra exequenda idoneis. Nam quid tandem faciant viri qui secundum eam quae ante nos fuit formam provinciarum praefuerunt, qui quidem et pauci erant et paucissimis imperabant, quicque admodum exigua accipiebant a fisco, multa vero dabant, denique furari cogebantur idque unice studebant, ut creditoribus ipsos sequentibus eorum causa quae pro magistratu dederant paulatim stipem debitam referrent? unde subditos 2 nostros vendere solebant, impios simul et periculis plenos quaestus sibi parantes. Haec nos exagitaverunt, ut non solum lucris inde percipiendis renuntiarem, sed etiam de nostro insuper sumptus magnos faceremus, et sicubi forte essent quibus magistratus condicio a decessoribus nostris venum daretur, hoc redempto subditos nostros a tali tributo liberos dimitteremus, atque de nostro solacium invicem introducere-

2 καὶ ἐπὶ καὶ om. B || 4 τοῦτο om. ε || ὅλως om. B || 5 τὴν αὐτοῦ τὴν om. B || παντὸς Zachariae] αὐτὸς libri || 6 ἀπίσης om. B || 7 αὐτοῖς L || 8 συντελεστων [rasura corr. ex συντελεστώνων?] L || 11 τὸ del. Zachariae || cf. nov. XVII c. 9 || 15 τολμήσει ἐτι B^c || 17 λαβεῖν τι M] τι om. LB^c || 19 παρασκευάζει L || *οὐδὲ libri || 22 ταύτην] καὶ ταύτην L || 24 σεμνοτέρους L || 25 centum M] ἑκατόν (σ B) J.B. || γὰρ et 27 ἐπειδὴ om. ε || 27 σπεκταβιλίων M περιβλεπτον LB || 36 ἀποδοῦναι L || 38 ἅμα καινιδνευμένους ἑαυτοῖς L || 41 παρὰ τὸν L || 42 ἐδεδото σχῆμα, τοῦτο ἐξιά-

σασθε L || 44 τοῦ τοιοῦτου δασμοῦ om. ε

1 tale] tamen V || 3 poverit vulg. || 4 sq. est ad — abstinens om. V || 6 leg. officialis? || neque miles V || nec similis clausi ut ditto-graphiam || 9 et hoc V] et haec T al. || 13 habemus annorum V || 14 haec T || voluerint V || 15 nec] nunc V || 16 sinet] sinec libri || proprias annonas contemptos V || 18 cogeturque vulg. || cogiturquemolumentis V || 25 quid enim] quidem libri || 29 chema V scema T || 30 praecedentes T praesidentes vulg. || 33 occasionem V || 34 reddere T] om. Val. || 35 aeranum V

γείν τὴν παραφυγὴν τοῖς λαμβάνουσιν, ἵνα καὶ τοῖς μεταδόμεν ἑλευθερίας. ἀπέκειτο γὰρ ἡμῶν ὡς ἔοικε τοῦ θεοῦ τοιαῦτα φιλοτιμονίαν μὴ μόνον ἄφροισ μὴδὲ τοῖς ἔθνεσι τοῖς ἐκέισε χαρίσασθαι τὴν ἑλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατὰ μέσσην ἡμῶν τὴν πολιτείαν ἔτους ἐκείνου πιπρασκομένους καὶ οὐδὲ ὑπὸ ταύτῃ μένειν συγχωρομένους πρατῆρι, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ τῆς ἐτέρων καὶ ἐτέρων ἐξουσίας ἀεὶ γινομένων ἑλευθερώσαι τῆς τοιαύτης ζημίας τε καὶ αἰσχύνῃς. ταύτην ᾗθημεν ἡμεῖς τὴν χάριν προσέκειν ἀναθεῖναι θεῷ τῷ τὸν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ στέφανον ἡμῶν ἐπιθέντι, τῷ τὴν ἀλουγίδα ψήφῳ κοινῇ παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν δωρησαμένῳ, τῷ φιλοτιμησαμένῳ τοιαῦτά τε ὁμοῦ καὶ τοσαῦτα ὅποια τῶν ἔμπροσθεν δέδωκεν οὐδενί.

15

CAPUT V.

Αἰεὶ τοίνυν τὸν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν παριόντα ταύτην εἰδόντα, πόσων μὲν ἀνδρῶν, πόσων δὲ ἡγήσεται πόλεων, ὅπως δὲ ἔσται σεμνὸς μεταβαλὼν ἐκ κοινοσυλαρίας τε καὶ ἡγεμονίας εἰς ἀρχὴν μεζονά τε καὶ σπεκταβιλίαν, φείδεσθαι πανταχοῦ τῶν ὑπηκόων καὶ φυλάττειν αὐτοὺς ἀζημίους, καὶ καθαρὰς χρῆσθαι πανταχοῦ ταῖς χερσὶ, καὶ τὸ δημόσιον αὐξῆσαι καὶ τοῦ συμφέροντος αὐτῷ πάσαν τίθεσθαι πρόνοιαν, καὶ τῶν ἰδία λημμάτων ἀπέχεσθαι καὶ ταῖς πόλεσι κοινῇ τε καὶ ἰδία βραβεύειν τὰ δίκαια προνοοῦν τε αὐτὰς καὶ ἰσθῆναι, καὶ κέρδους ἕνεκα μὴδ' ὀτιοῦν πράττειν μῆτε ἔλαττον μῆτε μείζον, ἀλλὰ δόξης τε ἀγαθῆς ἐφείσεσθαι καὶ τοῦ διὰ πάντων εὐορκεῖν καὶ ἡμῶν ἐν ἅπασιν 1 κεχαρισμένον καθεστάναι. Τὸ δὲ μάλιστα ἐπὶ τοῦ Πόντου πλημμελοῦμενον φυλάξει τὸ μηδενὶ δοῦναι παραρησιαν [ἢ] τίτλους ἐπιτιθέναι χωρίοις ἢ οἰκήμασιν ἀλλοτρίοις· μόνον γὰρ ἴδιον τοῦτο τοῦ τε δημοσίου τῶν τε βασιλικῶν οἰκῶν ἐστὶ, τῶν τε ἡμετέρων τῶν τε τῆς εὐσεβεστάτης Ἀγούστῃς. εἰ δὲ εἰς ἐτέρου τινὸς εἴροι προσηγορίαν σανίδας ἀνατεθείσας, αὐτὰς μὲν εὐθὺς καθαιρήσει, ἀνικνεῖσει δὲ τὸν ταύτας καταπήξαντα καὶ εἰ μὲν αὐτὸς ὁ λέγων ἑαυτὸν εἶναι δεσπότην τοῦ πράγματος τοῦτο πράττει, παραρησιὰ τοῖς ἐκείνου πράγμασι τίτλους ἐπιθήσει δημοσίου, εἰς καθάρην αὐτῷ περιρρήξας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ τεθέντας 40 τίτλους· εἰ δὲ φροντιστῆς εἴη πραγμάτων ἀλλοτρίων,

mus accipientibus, quo illos quoque libertatis participes redderemus. Id enim nobis repositum erat deo ut videtur talia largiente, ut non solum Afris atque illius regionis gentibus libertatem impertiremus, sed eos quoque, qui in media nostra republica quotannis venum ibant et ne sub eodem quidem venditore manere permittentur, sed brevi tempore in aliorum atque aliorum potestatem usque redigebantur, eiusmodi damno et ignominia eximeremus. Hanc nos decere existimavimus gratiam deo offerre, qui imperatoriam coronam nobis imposuit, qui purpuram nobis a patre relictam communi suffragio donavit, qui talia simul tantaque nobis largitus est qualia priorum dedit nemini.

V. Oportet igitur eum qui ad hunc magistratum accedit, cum sciat, quot quidem et hominibus et urbibus imperaturus quantaque auctoritate futurus sit ex consulari et praesidali in maiorem potestatem eamque spectabilem mulatus, subditis utique parcere cosque indemnes servare et puris utique manibus uti, et fiscum augere eiusque commodis omnem curam adhibere, et privatis emolumentis abstinere, atque urbibus et publice et privata ius impertire et circumire eas et curare, nec quicquam lucri gratia neque minus neque maius agere, sed bonam famam appetere et ut iusiurandum per omnia servet ac nobis 1 in omnibus sese gratum exhibeat. Quod autem in Ponto potissimum delinquitur cavebit, ne cui veniam det titulos vel praediis vel aedificiis alienis imponendi; unius enim hoc proprium est fisci et imperialium aedium, tam nostrarum quam piissimae Augustae. Quodsi sub alius cuiusvis appellatione tabulas propositas inveniat, illas quidem statim tollet, inquiret autem in eum qui eas affixerit; et si quidem ipse qui sese dominum rei esse dicit hoc fecerit, confestim illius rebus titulos publicos imponet, contractis in ipsius capite titulis ab eo positus; quodsi procurator sit rerum alienarum, et titulos, sicuti modo

6 ὑπὸ τῶν αὐτῶν L¹ ὑπὸ τῶ αὐτῶ L² || 10 ἀναρῆναι M^aL || 12 ἐπιτιθέντι B ἐπιτεθέντι L¹ || 13 πατρὸς] πατρὸς ἡμῶν L || 18 σεμνῶς M || ἐκ κοινοσυλαρίας ML ἐξ ὑπατείας M s. v., B || 19 ἡγεμονικῆς Zachariae ex ε || 20 σπεκταβιλίαν M] περιβλεπτον LB || 21 αὐτοῖς om. B || πανταχοῦ χρῆσθαι B || 25 ἰδία om. ε || 29 Τὸ δὲ — 31 χωρίοις om. L (μὴ παραχωρεῖν δὲ τῶν σανίδας ἐπιτιθέναι καὶ *ο*ο*ο*ιον (τὸ οἰκεῖον?) ἐγγράφειν ὄνομα ἢ ἀγορίαι add. L² in mg.) || 31 ἢ τίτλους MLB, ἢ delendum (vel sanidas ἢ τίτλους scribendum) vidit Zachariae || 32 μόνον LB, μόνον M ἢ ἴδιον L || 34 τε τῆς] τε om. L || 35 προσηγορίαν Haloander ex ε

(cf. XXX 8 § 1) προσηγορίας libri || 39 περιθήσει LB || 40 αὐτοῦ B

1 impertiremur T || 2 ut uideatur V ut uideatur T || 5 singulos T || 8 gratia competente T || 11 tali V || 12 sq. nulli portet igitur V || 17 praesedit V] praesidet T || 19 praedali V || 20 parcere T] partem V || 21 uti add. vulg. || 22 ponere om. T || 24 iuxta V || 27 iurare] uitare V || 28 in om. V || 29 obscuret V¹ || 30 nec T || praesidiis V || 32 impleri alium domum V || 33 et om. T al. || 35 deponet T || inuestigiet V || 36 dicit T || 37 repentem V || publicus libri

τούς τε τίτλους, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, κατεάξει
κατὰ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς βασάνους τε αὐτὸν ὑποθήσει
πικραῖς, ὡς τε ταῦτα μανθάνοντα τὸν ὧ προσήκει
προσώπων γινώσκειν, ὡς οὐκ ἔξοστι οὔτε δι' ἑαυτοῦ
οὔτε διὰ τινων δορυφόρων ἢ πρὸς πλεονεξίαν παρα-
λαμβάνομένων τοὺς ὑπηκόους ἀδικεῖν.

praediximus, confringat eius capiti verberibusque
eum subiciat amaris, ut haec discens cui competit
persona cognoscat, quia non licet neque per se ne-
que per aliquos obsequium aut (ad) avaritiam
5 susceptorum subiectos laedere.

CAPUT VI.

Δεῖ δὲ αὐτὸν ὁμοίως τὸν περιβλεπτον ἡμετέρας
ἀναστῆλιν καὶ τοὺς ἡστυόντας καὶ τοὺς πλεονε-
κτικότητας καὶ τοὺς γυναικῆς τε καὶ περιουσίας καὶ ὑπο-
ζύγια καὶ τὰ τοιαῦτα ἀσπάζοντας, ὅπως ἂν καθάρως
φυλάττοι τὸ δίκαιον, καὶ φανεῖται ὁρθῶς ἐπ' αὐτῷ
βιβουλεμένοι, καὶ μὴ τις ἡμᾶς εἰσέλθοι μετὰ μελὸς
ὅτι ἡστυοδιώκτας τε καὶ βιοκολύτας ἐπαύσαμεν, τι-
νῶν μὲν κατατρεχόντων τὴν χώραν, αὐτοῦ δὲ οὐκ
ἀμύνοντος. διὰ τοῦτο γὰρ αὐτῷ καὶ τοὺς στρατιώτας
15 ὑπεθήκαμεν, ἵνα καὶ τὴν ἐκείνων ἔχων χεῖρα δυσ-
καταμάχητος τοῖς ἐπιηραῖζουσιν εἴη.

Oportet autem eum similiter spectabilem modera-
torem cohibere etiam latrocinantes (et) vim facientes
et mulieres atque substantias, iumenta et similia ab-
10 ripientes, quatinus purum servet quod iustum est,
et appareamus recte super eo cogitasse, et ne ulla
nobis ingreditur paenitentia quia latronum perse-
cutores et violentiarum inhibitores amovimus, aliqui-
bus quidem discurrentibus per provinciam, ipso vero
non ulciscente. Ideo enim ei et milites subdidimus,
15 ut et illorum habens manum inexpugnabilis violentis
sit.

CAPUT VII.

Ταῦτα αὐτῷ συλλήβδην παραινοῦμεν. τὰ γὰρ δὴ
κατὰ μέρος εἰσεται σαφῶς ἐκ τε τοῦ πᾶσιν ἐν κοινῷ
γεγραμμένου νόμου, καθ' ὅνπερ ἐτάξαμεν τὰς ἀρχάς, 20
ἐκ τε τῶν βασιλικῶν παραγγελμάτων, ἅπερ αὐτῷ δι-
δόντες ὑψηλόμεθα κατὰ τὴν τῶν διαθήσει τὴν
ἀρχὴν. καὶ ταῦτα πράττων ἡμῶν τε οὐκ ἀποθύμιος
ἔσται θεῷ τε καὶ τῷ νόμῳ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀνα-
θήσει καὶ ἀγαθὰς ὑπὲρ ὅλης τῆς διοικήσεως ἔξει τὰς
25 ἑλπίδας. ὑποτεθήσεται δὲ καὶ κατάλογος τῶνδε ἡμῶν
τῷ θεῷ νόμῳ, δεῖ οὐ γενήσεται φανερόν, τί μὲν
αὐτὸν τε καὶ τὸν παρέδρον καὶ τὴν τάξιν τὴν αὐτοῦ
παρὰ τοῦ δημοσίου προσήκει λαμβάνειν, τί δὲ αὐτὸν
ὑπὲρ τῶν ἀρχικῶν παρέχειν συμβόλων, ὅπως ἂν ἐπι-
30 στάμενος τὸ τε ἐλευθέριον τῆς ἐπιδόσεως τῆς εἰς αὐ-
τὸν γενομένης τὸ τε συννεσταλμένον τῆς παρ' αὐτοῦ
περὶ τὰ συμβόλα προοιούσης δαπάνης χροῖτο κατὰ τὸ
προσῆκον τοῖς πράγμασι, μειζόνων τε ἐθνῶν καὶ πλει-
όνων ἀνθρώπων ἐλπίζων ἀρχεῖν, εἰ τοῖς ἐν χερσὶ 35
χρησαιο προσεγκόντως.

Haec eum complexive monemus. Particulariter
autem sciet aperte et ex lege omnibus in commune
20 conscripta, secundum quam ordinavimus cingula, et
ex imperialibus mandatis quae ei dantes explanavi-
mus, quemadmodum disponat administrationem. Et
haec agens nobis non exosus erit et deo legique
suam animam commendabit ac bonas pro omni gu-
bernatione habebit spes. Subicietur autem et de-
scriptio huic legi, per quam fiet manifestum, quid
quidem ipsum et assessorem et officium eius a fisco
competat accipere, quid autem pro administratoriis
praebere codicillis, quatinus sciens liberalitatem da-
tationis in se factae et paucitatem a se circa codicillos
procedentis expensae utatur competenter rebus, ma-
ioribus gentibus et amplioribus hominibus sperans
praeesse, si praesentibus utatur competenter.

CAPUT VIII.

Ἰδομεν δὲ καὶ τοῦτο τὸ τὰς ἐφέσεις τὰς παρ' αὐτοῦ
κατὰ τὸ τῶν περιβλεπτων ἀρχόντων σχῆμα παρὰ τε

Damus autem et isti appellationes quae ab eo
fiunt secundum spectabilium iudicum schema et

diximus, in capite eius confringet et tormentis acerbis eum subiciet, ut his cognitū ea ad quam res per-
tinet persona intellegat non licere neque per se neque per satellites aliquos vel ad cupiditatem ascitos ini-
iuriis subditos afficere.

VI. Similiter autem ipsum spectabilem moderatorem coercere oportet et latrocinantes et aliena
appetentes et eos qui mulieres et bona et iumenta et eiusmodi alia rapiunt, ut integrum custodiat ius
nosque recte de eo iudicasse appareat neve ulla nos paenitentia subeat quod latronum persecutores et
biocolytas sustulerimus, si qui grassentur per provinciam, ipse vero vim non arceat. Propterea enim ei
etiam milites subiciemus, ut illorum manu utens superari non facile possit ab iis qui iniuriam faciunt.

VII. Haec nos eum summatim hortamur. Singula enim accurate perspiciet et ex lege omnibus
in commune scripta, secundum quam magistratus ordinavimus, et ex mandatis imperialibus quibus ei datis
explanabimus, quemadmodum instituat magistratum. Atque haec si agat, neque nobis ingratus erit et
deo ac legi animam suam consecrabit, et donam de tota administratione spem habebit. Subicietur autem
etiam index sacrae huic legi nostrae, per quem manifestum fiet, quid quidem et ipsum et assessorem et
officium eius a fisco accipere, quid autem eum pro insignibus magistratus praestare par sit: ut cum
cognoscat et quanta sit liberalitas dationis in ipsum collatae et quantopere coartata sit impensa ab ipso
in insignia facienda, negotiis quemadmodum decet utatur ac speret fore ut maioribus quoque gentibus
et pluribus hominibus imperet, si iis quae in manibus sunt uti decet usus sit.

VIII. Ceterum hoc quoque commendimus, ut de appellationibus quae ab eo fiunt secundum formam

2 ἑαυτοῦ L || 3 μικρὸς (i. e. μικραῖς) L || τὸν ὧ τὸ νῦν
L || 5 πλεονεξία L || 9 τοὺς Scrimger] τὰς libri || 10 ἀσπά-
ζοντας L || καθάρως L || 11 φυλάττει B || 14 οὐκ ἀμύ-
νοντος] ἀκαμύνοντος L || 16 τῆν] τῶν L || ἐκείνων L ||
18 τὰ] τὸ M || γὰρ δὴ] αὐτὸν ε || 20 νόμου] nov. VIII ||
καθ' ὅνπερ M] καθάπερ L καθ' ὅν B || ὑπετάξαμεν
B || 21 παραγγελμάτων] nov. XVII || 22 ὑψηλόμεθα
Haloander] ὑψηλόμεθα libri || 23 ἀθύμιος L || 24 ἔσται
— ἀναθήσει om. B^c || 26 ἡμῶν τῷ θεῷ om. ε || 31 εἰς
αὐτὸν et 32 παρ' αὐτοῦ ε || 32 γενομένης B || 35 ἀρ-
χὴν L || 37 τοῦτο τὸ M] τοῦτο B τούτω L

III.

2 haec om. V || dicens VT || 4 ad addidit Osenbrüggen ||
5 subseptorum V || 8 et om. libri || 9 arripientes libri ||
12 qua V || persecutorum V || 13 amoui libri || 15 non
om. V || 18 eum V] enim T || 19 sciet et aperte Val. ||
20 scripta T || 23 deo] do V || 27 a om. Val. || 28 quod
T || administratoriis] administratorii sunt V || 29 scienti V ||
libertatem Val. || dationis V] donationis Neoburg. dona-
toris T || 33 praecessi V || si] in Val. || 38 siunt V

28

τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπαρχοῖς παρά τε τῶ ἐνδοξοτά-
 τῶ ἡμῶν κατὰ κοινουλατίονα κρίνεσθαι κοιαιίστωρι·
 τὰς τε δίκας ἐλάττους τῶν πεντακοσίων χρυσῶν
 ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐπαρχίᾳ παρά τισι κινουμένας (κἂν
 εἰ τυχὸν ἐκ παραπομπῆς, μὴ μέντοι παρά σπεκτα-
 βιλίοις δηθῆεν), ὅταν ἐφῆσιμοι γίνονται, αὐτὸν ἐν
 τάξει θεῖον κατεξετάξω ἀκροατηρίου· ὥστε αὐτὸν
 καὶ κατὰ τοῦτο σεμνότερον ὄντα μεμνήσθαι τῆς παρ'
 ἡμῶν δεδομένης αὐξήσεως αὐτῶ, καὶ οὕτω χρῆσθαι
 τοῖς πράγμασι, ὡς ἀμεμπτον ἐάντων πᾶσι τοῖς ὑπη-
 κόοις καὶ ἡμῖν αὐτοῖς καὶ πρό γε ἡμῶν θεῶ τε καὶ
 τῶ νόμῳ παρέχειν.

(Ἐπίλογος.) Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα ἢ σὴ ὑπεροχῇ
 γνωσκουσα τοσαύτας τε αὐτῇ τὰς σιτήσεις ἐπιιδίδτω
 οὕτω τε αὐτῇ ἴστω σεμνῆν γενομένην, ὡς πολλοῖς
 εἰκότως ἔσσεσθαι περισπούδαστον τῇ τοῦ νῦν αὐτῇ
 δοθέντος παρ' ἡμῶν ἀνδρῶν τε καὶ ἀξιώματος ἐπι-
 θυμῆ.

Dat. xvii. k. Aug. CP. Belisario v. c. cons.

apud gloriosissimos praefectos et apud gloriosissimum
 nostrum secuudum consultationem iudicari quaestore-
 rem; causasque minores quingentorum aureorum in
 eius provincia apud aliquos motas (vel forte ex de-
 5 legatione, (ne) tamen apud spectabiles dicantur),
 quando (sub) appellatione fiunt, ipsum in ordine
 sacri examinare auditorii: ut is etiam secundum hoc
 honestior memoretur a nobis datum augmentum sibi,
 et ita utatur rebus, quatinus inculpabilem semet
 10 ipsum omnibus subiectis et nobis ipsis, insuper et
 nostro deo legique praestet.

(Ἐπίλογος.) Haec igitur omnia tua celsitudo
 cognoscens tantas ei annonas det sicque eam noverit
 15 honestam factam, ut plurimis rite sit studiosa nunc
 ei dati a nobis floris dignitatisque concupiscentia.

[a. 535] Dat. xvii. kal. Aug. CP. Belisario v. c. cons.

ΚΘ

20

XXIX.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΑΙΤΩΡΟΣ ΠΑΦΛΑΓΟΝΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

(Προοίμιον.) Τὸ Παφλαγόνων ἔθνος ἀρχαῖον τε
 καὶ οὐκ ἀνώνυμον καθεστῶς, ἀλλὰ τοσοῦτον ὡς καὶ 25
 ἀποικίας μεγάλας ἐπέμψαι καὶ τὰς ἐν Ἰταλοῖς συνο-
 κίσαι Βενετίας, ἐν αἷς δὴ καὶ Ἀκυλεῖα πόλις τῶν ἐπὶ
 τῆς ἐσπέρας μεγίστη κατώκισται καὶ βασιλικὴν πολ-
 λάκις διαίταν δεξαμένη,

R DE PRAETORE PAPHLA- GONIAE R

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

(Praefatio.) Paphlagonum gens et antiqua et
 non sine nomine constitit, sed in tantum, ut etiam
 colonias magnas mitteret (et) in Italorum habitaret
 Venetiis, in quibus utique et Aquileia civitas in He-
 speria maxima habitata est et imperialem morem
 [pro dietam] suscepit.

CAPUT I.

τὸ τοίνυν Παφλαγόνων ἔθνος ἐπὶ τῶν Ὀνοριῶν 30
 τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως χρόνων ἐλαττωθῆν καὶ πό-

Igitur Paphlagonum gentem sub Honorii piae me-
 moriae temporibus imminutam et civitates amittem-

Nov. XXIX Graece extat in ML, c. 1—5 in B 6, 13. — Epit. Theod. 29, Ath. 4, 9. Iulian. const. XXVIII.

spectabilium iudicum et apud gloriosissimos praefectos et apud gloriosissimum nostrum quaestorem per
 consultationem cognoscatur; lites aulem quingentis aureis minores in provincia ipsius motas apud ali-
 quos (etsi forte ex delegatione, nec tamen apud spectabiles actae sint), quando in iis appellatio inter-
 ponatur, ipse in ordine sacri examinet auditorii: ut in hac quoque re honoratior factus collati in eum
 a nobis incrementi memor sit, et ita rebus utatur, ut omnibus subditis et nobis ipsis et prae nobis deo ac
 legi integrum sese praestet.

Ἐπίλογος. His igitur omnibus tua sublimitas cognitis et annonas tantas ei praebeat et adeo
 honoratum eum factum esse sciat, ut multis merito expelendus sit futurus decoris et dignitatis nunc ei
 a nobis datae desiderio.

XXIX.

DE PRAETORE PAPHLAGONIAE.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio.

Praefatio. Paphlagonum gentem et antiquam neque ignobilem, sed talem quae et magnas colonias
 deduxerit et Venetias Italorum incoluerit, ubi Aquileia quoque condita est urbs earum quae in occidente
 sunt maxima quaeque imperialem domum saepe suscepit,

I. Paphlagonum igitur gentem Honorii piae memoriae temporibus extenuatam et urbibus non-

1 ὑπάρχοις LB || τῶν ἐνδοξοτάτων L || 2 κατὰ κοινουλατίονα (κοινουλατίονα M) ML || κατὰ συνέλευσιν Ms. v., B || κρίνεσθαι] γίνεσθαι B || 4 κινουμένας B || 5 παρά περιβλέπτοις LB || 6 sq. ἐν τάξει — αὐτὸν om. L || 9 αὐξήσεως] ἐπαρχίας L* || αὐτῶ ε || 11 πρός γε Lε || 13 sq. epilogum om. B || 16 ἐπεσθαι L || αὐτοῦ L || 19 xvii k. Aug. ε (Ath.) || xv. k. aug. M kl. agustas Iul.^o (om. Iul. codd. cett.) μητὶ ἀγούστω Theod. || Bili-sario M || post subscriptionem non servatur index de quo v. p. 217, 26 || 25 καθεστῶς] constitit ε (καθέστηκε Haloander) || 26 συνοικίσαι Scrimger] συνοικίσαι MLε || 30 ὄριον L¹ ὄνοριον L²

2 consultationem V || 4 vel si forte Beck || 5 ne addidi, nec vulg. || dicatur V || 6 sub add. vulg. || appellatione V] appellationum T || fiunt] fuerit V || in ordinem T || 7 is] bis libri || secundum hoc etiam T al. || 8 dato Val. || 9 rebus] cehus V || 11 nostros V || 14 cognoscens et tan-tas Neoburg. || mouerit T al. me ueri V || 15 honestia factum V || 16 flores libri] diuinitatisque T al. || 19 constantinopolis V || bilis. VT || 21 praetore] prae V || paf-lagonie VT (et sic semper) || 23 pp.] pporum V || 24 anti-quam V || 25 consistit Neoburg. || 26 mittere V || et add. vulg. || 27 aquilegia V || speria Val. || 28 magna T al. || *imperialem more prodietam V imperiali more traditam T. Glossema seclusi.

λει ἀποβαλόν τινας καὶ κατ' οὐδεμίαν χρειώδη πρό-
 φασιν ὕφασιν τινα δεξάμενον αὐθις ᾤθημεν χόρηαι
 πρὸς τὸ πρότερον ἐπαναγαγεῖν σχῆμα, καὶ μίαν πάλ-
 λιν τὴν Παφλαγονίαν ἀποτελέσαι, καὶ ἄπερ ἐπὶ τῶν
 δύο πεπεράχαμεν Πόντων, ταῦτα καὶ ἐπ' αὐτῆ δια-
 τάσσεται· ὥστε καὶ τὸν τῶν ἐθνῶν τούτων ἐχόντα
 τὴν ἀρχὴν ᾠωμένην τε δὴ καὶ μίαν ἀντὶ δυοῖν τῶν
 ἐμπροσθεν (φαιμέν δὲ Παφλαγονίας τε καὶ Ὀνωριάδος)
 καλεῖσθαι μὲν πραιτώρα (Ῥωμαϊκὸν δὲ καὶ τοῦτο
 ὄνομα καὶ τοῖς τὰς ἐπαρχίας ἰδύνοσσι πρέπον), τάξει 10
 δὲ χρῆσθαι μιᾷ συναρμοσθείσῃ παρὰ τῶν ἐμπροσθεν
 δύο τάξεων καὶ ἀνδρῶν ἑκατὸν ἀριθμὸν συμπλη-
 ρούσῃ. ἐπιστήσεται δὲ καὶ οὗτος τοῖς τε δημοσίους
 ἀπασιν ὅσα τε Παφλαγόνες ὅσα τε οἱ πρόων τῆς
 Ὀνωριάδος οἰκῆτορες ἐξέλον· καὶ θήσεται πρόνοιαν 15
 τῶν πόλεων ἀπασῶν ὧν ἑκατέρωθεν εἶχεν ἐπα-
 ρχία, τουτέστι ἐν Ὀνωριάδι Προουιάδος τε καὶ Κρα-
 τελίας καὶ Ἀδριανουπόλεως καὶ Τίου καὶ Κλαυδιουπό-
 λεως καὶ Ἡρακλείας· εἰ γὰρ καὶ τινες αὐτῶν ἐν
 Βιθυνίας ἐλήφθησαν πρότερον, ὅποῖον δὴ Προουσίας 20
 τε καὶ Ἡρακλεία καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ μητρόπολις τῆς ἐπα-
 ρχίας, φαιμέν δὲ τὴν Κλαυδιουπόλιν, ἀλλ' ὅμως ἐπει-
 δήπερ ἀπαξ μετέστησαν, αὐθις ἐπαναγαγεῖν αὐτὰς
 εἰς Βιθυνίας καὶ συνταράττειν τὸ σχῆμα πολλῆς ᾤθη-
 μεν εἶναι τῆς φιλοπραγμοσύνης· ὥστε αὐταὶ γὰρ αἱ 25
 ῥήθεις πόλεις ἐξ, πρότερον Ὀνωριάδος οὐσαι, νῦν
 μέρος καὶ αὐταὶ Παφλαγονίας εἶσονται. ἐν δὲ Παφλα-
 γόσιν αὐτοῖς ἐξεῖ δικαιοδοσίαν πόλεων ἐτέρων ἐξ τῶν
 ἀνωθεν ἐκείνῃ προσηκουσῶν τῆ χώρα, φαιμέν δὲ Γερ-
 μανικουπόλεως τε τῆς πρὸς Γάγγραν καὶ Πομπηίου- 30
 πόλεως καὶ Λαδύβρων καὶ Σωρῶν καὶ Ἀμαστρίδος
 καὶ πρὸς γὰρ τῆς Ἰωνοπολιτῶν, δώδεκά τε εἶσονται
 πόλεις ἀπασαί τῆς ἐπαρχίας ἀπάσης. Κάνταυθα δὲ
 περὶ μὲν τὰς ἱερωσύνας οὐδὲν καινίζομεν, ἀλλ' οἱ τε
 μητροπολίται οἱ πρόων τὰς ἱερωσύνας ἐνταῦθα δεχό- 35
 μενοι μενοῦσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς τάξεως, τῆς ἐπ' αὐτοῖς
 τὸ γὰρ ἐπὶ τῷ τόπῳ χειροτονίας οὐκ ἀμειβομένης, ἀλλ'
 ὑπὸ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῆς εὐδαίμονος
 ταύτης χειροτονοῦμενοι πόλεως, αὐτοὶ τε τοὺς ὑφ'
 ἑαυτοῦ χειροτονοῦντες οὐς μέχρι νῦν ἐχειροτόνου, 40

v. 33 sq. cf. *Nomoc. XIV tit. 1, 20* καὶ ἡ Παφλαγονία διαφορῶς (sc. ἔχει μητροπολίτας), ὡς ἡ κθ' νεαρά.

nullis privatam et sine ulla causa idonea deminutionem quandam passam rursus existimavimus in pristinum statum restituendam et unam denuo Paphlagoniam efficiendam, quaeque in duobus Pontis egimus, haec etiam in illa ordinanda esse: ut qui harum gentium administrationem habet unitam iam et unam loco duarum quae antea erant (Paphlagoniae dicimus et Honoriadis) praetor quidem vocetur (Romanum autem istud quoque nomen est aptumque iis quoque provinciis regunt), officio autem utatur uno ex duobus quae ante erant coniuncto et quod centum virorum numerum expleat. Praerit autem hic quoque tribuitis omnibus quaecumque et Paphlagonas et Honoriadis olim incolae pendebant, et prospiciet urbibus omnibus quas utraque provincia prius habebat, hoc est in Honoriae Prusiadis et Crataeae et Hadriano-
 polis et Tii et Claudiopolis et Heraclaeae: quamquam enim nonnullae earum ex Bithynia prius ascitae sunt, veluti Prusias et Heraclaea et ipsa metropolis provinciae, Claudiopolim dicimus, tamen quoniam semel translatae sunt, eas rursus ad Bithynos reducere et turbare statum nimis esse putavimus novitatis studii. Itaque sex illae urbes, quae olim Honoriadis erant, iam pars Paphlagoniae et ipsae erunt. Inter ipsos autem Paphlagonas iurisdictionem habebit aliarum sex urbium quae primitus ad eam provinciam pertinebant, id est Germanicopolis quae est ad Gangram et Pompeiopolis et Dadybrorum et Sororum et Amastridis et praeterea Ionopolis. Eruntque duodecim urbes omnes totius provinciae. Atqui ne hic quidem in sacerdotiis quicquam novamus, verum et qui olim sacerdotia ibi suscipiebant metropolitae in eodem ordine maneani ordinatione eorum quantum ad locum non mutata, sed a beatissimo patriarcha felix huius urbis ordinandi, et ipsi eos qui sub ipsis sunt ordinantes, quos usque adhuc ordinabant, ut

3 πάλιν Osenbrüggen ex ε] πόλιν MLB || 5 Πόντων] omnibus (i. e. πάντων) ε] || 7 τε δὴ om. L(ε) || 11 παρὰ] περὶ L || 12 καὶ] ἦν καὶ Haloander, vulg. || ἀριθμὸν M] ἀριθμὸς L ἀριθμοῦ B || * συμπληροῦσῃ] συμπληρώσει libri (numero complendo ε) || 14 Παφλαγόνων B || 15 Ὀνωριάδος M || 17 ἐν om. L || κρατείας M (Theod.)] κρατίας LB || 18 Ἀδριανουπόλεως B || 20 προουσίας L] προουσία MB || 22 κλαυδιουπόλιν L || 23 αὐτοῦ B || 25 φιλοπραγμοσύνης M] πολυπραγμοσύνης LB (ε) || * αὐταὶ γὰρ] αὐταὶ τε M αὐταὶ τε LB ε] || 27 καὶ αὐταὶ L ε] καὶ αὐταὶ MB || 29 φαιμέν δὴ Γερμανικουπόλεως τε B || 30 τῆς πρὸς γάγγραν M (cf. Theod.)] καὶ τῆς (τῷ L) πρὸς γάγγραν BL || πομπηίου (sic) L || 31 Λαδούβρων B || Ἀμαστριάδος B || 32 Ἰωνοπολις Theod.)] τε] enim ε] || 33 πόλεις MB] αἱ πόλεις L || κάνταυθα μὲν περὶ

δὲ L || 34 τε] leg. γὰρ? || 35 οἱ πρόων Haloander] πρόων οἱ libri || 36 μενοῦσιν LB ε] || τῆς ἐπ'] τοῖς ἐπ' L || 38 ὑπὸ τῶν μακαριωτάτων πατριαρχῶν L ὑπὸ τῶ μακαριωτάτων πατριάρχῃ B || 39 τε] vero ε

3 fuguram V || 4 pafioniam V || et om. V¹ || ex] in vulg. || 12 et om. V¹ || 14 providentia V, civitatum — provincia om. idem || omnium civitatum T || 16 honoriae prusiadis V || gratie V tracie T || et om. V || 17 et Tii — 19 Prusias om. libri, suppl. edd. || 19 eraclia V || 20 pro-
 uintia V || claudiopolin vulg. || 22 reducere T || bithynos libri || 23 et om. vulg. || 25 existententes V¹ || ipsae et 26 erunt vulg. || 27 illic libri || 29 circaquae V quae circa al. || popciopulos et cladybrorum et sororium V || 30 * iopolitanorum libri || 33 sacerdotalia hic T || 37 eis] ei V

οὐδὲν ἀλλήλοις περὶ τούτων οὔτε στασιάζοντες οὔτε φρονομένοι. καὶ μὴ τὸ λοιπὸν ἐπαρχία γενήσεται πλείους ἔχουσα μητροπόλεις, τοῦτο ὅπερ καὶ ἐν ἐτέραις ἡμῶν ἐπαρχίαις ἐστίν.

ordinabant, nihil alterutris de his neque contendentes neque permiscentes: sed una iam provincia fiet plures habens metropolis, hoc quod et in aliis nostris provinciis (est).

CAPUT II.

Ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων τῆς ἐπαρχίας πάσης (Παφλαγονία δὲ ἅπαντα καλεῖσθω καθὰ καὶ πρότερον ἦν) τὰς τε πόλεις περιουστήσει, κωλύοντος οὐδενὸς τῶν ἐμπροσθεν ἰσῶς ἐπὶ κωλύσει τῶν τοιούτων γεγονότων τύπων, τοποτηρητὰς μέντοι ταῖς πόλεσιν οὐκ ἐκπέμπων (τοῦτο γὰρ αὐτῶ παντελῶς ἀπαγορευόμεν, ἐπεὶ τῶν ἀτόπων ἐστὶν ἅμα μὲν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας χρηματίζειν, ἅμα δὲ ἐτέρω τὴν αὐτοῦ τάξιν παρὰ τὸν νόμον δίδόναι), ἀλλ' αὐτὸς ἅπαντα διοικήσει· τὰ τε δημόσια εἰσπράξει σὺν πάσῃ προθυμίᾳ, μήτε υπεραπράττων μήτε ἐλαττώων, ἀλλὰ τῆς κατὰ δικαιοσύνην ἰσότητος ἀντεχόμενος, τιθέμενός τε πρόνοιαν τοῦ κἂν εἴ τι βέβηλαται τὸ δημόσιον τοῦτο ἐπανορθοῦν, τὰς πόλεις τε φυλάττων ἀζημίους κοινῇ τε καὶ ἰδίᾳ, καὶ στήσιν μὲν λαμβάνων ἢ ἑκατέρω πρώην εἶχεν ἀρχή, συνιοῦσαν εἰς χρυσοῦς ἑπτακοσίους εἰκοσιπέντε, ἔχων δὲ καὶ τὸν παρεδρεύοντα ἐβδομήκοντα δύο κομιζόμενον χρυσοῦς, καὶ τὴν τάξιν μίαν ἐξ ἀμφοῖν συντιθεμένην καὶ εἰς ἀνδρῶν ἑκατὸν συνιοῦσαν ἀριθμῶν καὶ τετρακοσίους τεσσαράκοντα ἑπτὰ τρίτον χρυσοῦς ὑπὲρ παραφυγῆς λαμβάνουσαν παρὰ τοῦ δημοσίου· προῖκά τε δεχόμενος τὴν ἀρχὴν καὶ προῖκα ταύτην καὶ τὰ κατ' αὐτὴν διανοῦν. ἡμεῖς γὰρ κἀν ταῦθα τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ἐξωνησόμεθα καὶ τοῖς κομιζόμενοις ἐξ ἔθους προφάσει τοῦ καλουμένου σουφραγίου δώσομεν αὐτοί, τοῦτο ἐκ τῶν φόρων αὐτοῖς τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπιδιδόντες διὰ τοῦ θρόνου τοῦ σου, καὶ οὐ συγχωρήσομεν ὑπὸ σχηματι καὶ προκαλύμματι πράσεως τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους καταδουλοῦσθαι. οὐ γὰρ ἂν οἱ βαρβάρων τοὺς πρώην ὑποτελεῖς ἀπαλλάξαντες καὶ τὴν ἀρχαίαν εἰς αὐτοὺς ἐπαναγαγόντες ἐλευθερίαν τοὺς ἐν ἡμῖν αὐτοῖς δουλεύειν ἄλλοις συγχωρήσομεν, ἀλλὰ τῶν δι' ἡμῶν πολλοῖς ἔθνεσιν ἐλευθερίαν φιλοτιμησάμενθ' ὡς τούτῳ καὶ ἡμεῖς καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατόν τὴν τῶν αἰεὶ πιπρασκομένων ὑπηκόων ἡμῶν προσοίσωμεν ἐλευθερίαν, 40

Qui autem cingulum habet provinciae totius (Paphlagonia vero vocetur omnis, sicut et prius), civitatesque circueat prohibente nulla prius forte prohibitione talium facta forma, vices agentes tamen civitatibus non dirigens (hoc enim ei penitus interdiximus; nam absurdum est simul quidem ipsum in provincia appellari, simul autem alio suum officium contra legem dare): sed ipse omnia gubernet, et fiscum exigat cum omni alacritate, neque superexigens neque minuens, sed secundum iustitiam aequalitatem tuens ponensque providentiam, vel si quid laesus est fiscus, hoc emendare, civitatesque custodiens indemnes communiterque et proprie; et annonas quidem accipiens quas utraque prius habebat administratio, collectas in aureis septingentis XX. quinque, habens autem et consiliarium septuaginta duos percipientem aureos et officium unum ex ambobus compositum et in virorum centum collectum numerum, trecentos XL. septem et tremissem aureos pro emolumento percipiens a fisco; gratisque accipiens cingulum et gratis hoc impetrans. Nos enim et hic nostris collatoribus prosumus et accipientibus ex consuetudine occasione appellati suffragii dabimus ipsi, hoc ex tributis ipsius provinciae largientes per sedem tuam, et non permittimus sub imagine et velamento venditionis nostros subiectos in servitium redigi. Non enim qui barbaris pridem subditos eripimus et antiquam in eos reduximus libertatem, eos qui apud nos ipsos sunt aliis servire permittimus, sed deo per nos plurimis gentibus libertatem largienti hoc etiam nos, quantum est possibile, semper venditorum subiectorum nostrorum offerimus li-

nihil inter se de his neque disceptent neque turbentur. Atque una in posterum evadet provincia plures habens metropoles, id quod etiam in aliis provinciis nostris est.

II. Qui vero universae provinciae regimen habebit (universa autem sicut etiam antea Paphlagonia vocetur), et urbes circumabit, nullo prohibitus edicto eorum quae forte olim ad talia prohibenda facta sunt, neque tamen vicarios in urbes mittet (id enim eum plane vetamus, quoniam absurdum est simul et ipsum in provincia rem agere et alteri suum locum contra legem concedere), sed ipse omnia administrabit; et tributa cum omni diligentia coget, ut neque plus neque minus exigat, sed cum iustitia aequitatem sectetur, et prospiciat, ut etiam si quid fiscus damni acceperit, id resarciat; et urbes illaesas et publice et privatim servet; et annonam quidem accipiat quam antea uterque magistratus habebat, in septingentos viginti quinque aureos collectam, habeat autem assessorem quoque qui duos et septuaginta aureos accipiat, atque officium unum ex duobus compositum et in centum virorum numerum coniunctum quod quadringentos quadraginta septem aureos et tremissem pro solacio a fisco percipiat: et gratis accepto magistratu gratis quoque eundem et quae ad eum pertinent gerat. Nos enim hic quoque subditos nostros redimemus, atque iis qui quid ex consuetudine percipiebant suffragii quod vocatur nomine ipsi dabimus, ex redivitis provinciae per sedem tuam id iis praebentes, nec patiemur sub specie et praetextu venditionis subditos nostros in servitutem redigi. Neque enim qui a barbaris eos qui olim subditi erant liberaverimus iisque pristinam libertatem restituerimus, idem permitemus, ut qui in nostra ditione ipsa sunt, aliis serviant: verum deo qui per nos multis gentibus libertatem largitus est, nos quoque quoad eius fieri potest subditorum nostrorum, qui ubique vendebantur, offeremus libertatem, ut neque eos, qui

1 περὶ τούτων L || *οὐδὲ στασιάζοντες οὐδὲ φρονομένοι (φοιρομένοι L) LBς οὐ διαστασιάζοντες οὐ διαφερόμενοι M || 8 γεγονότων τύπων Hombergk] γεγονότος τύπου M γεγονότος τύπου LBς quod recepit delete v. 7 τῶν post οὐδενὸς Zachariae || 10 αὐτὸν Haloander || 12 χρηματίζειν] appellari ε || 15 ἐλαττώων] minus (i. e. ἐλαττων) ε (?) || δικαιοσύνης L¹ || 16 τε om. L || 19 ἀρχὴν M || 20 χρυσοῦς libri, et sic semper || 24 καὶ τε τετρακοσίους B (καὶ om. ε) || 25 λαμβάνουσαν ὑπὲρ παραφυγῆς B || 27 καὶ τὰ κατ' αὐτὴν M] om. LBς || 28 ἐξωνησάμεθα M (prosumus ε) || 29 τοῦ καλουμένου om. B || 30 σουφραγίου ML] βοηθείας M s. v., B || αὐτοῖς τῶν (τὸν M) τῆς MB] αὐτοῖς τῆς L

αὐτῆς τῆς Haloander ex ε || 36 αὐτοῖς] αὐτοῦς Zachariae || 37 συγχωρήσωμεν LB || ἡμῶν L || 38 τοῦτο Bς || 39 ὑμεῖς M

4 est add. vulg. || 5 paphlagonie T pafagonie V || 6 uocatur libri || 7 circueat V circumeat T || nullo libri || forte in prohibitionem vulg. || 10 simul] et simul V || 11 *alio suum] aliorum libri || 13 fiscalia vulg. || alacritate Tal.] largitate V || 14 *minuens] minus libri || 20 septuaginto V || 23 tremisse (remisse V) libri || 24 affisco V || 31 subduos V || 35 hoc] huic vulg. || 36 subiectorum T] om. V || offerimus V

οὔτε τοὺς λαμβάνοντας καταβλάπτοντες (ἀντεισάξομεν γὰρ αὐτοῖς τὴν νενομισμένην ἀφέλειαν) οὐτ' ἐφιέντες ταῖς ἀρχαῖς ὀνόματι τῆς δόσεως τοὺς ὑπηκόους τοὺς ἡμετέρους ὡς περὶ τῶν ἀνδραπόδων ἀνεῖσθαι μὲν παρὰ τῶν πιπρασκόντων, πιπράσκειν δὲ τοῖς ἀδικούσιν. Ἔστω σοι τοίνυν καὶ αὕτη τῶν τῆς Ποντικῆς διοικήσεως ἐπαρχῶν μία, διπλῆ πρότερον οὐκ ἴσμεν ἂν θ' ὅταν γενομένη καὶ καλῶσι μὲν, καθάπερ εἰπόντες ἐφθίμεν, τὸν ἐπὶ ταύτης ἡγούμενον πραιτορα Παφλαγονίας Ἰουστινιανόν, ἔξεστι δὲ αὐτὸν ἐλλάδει 10 γλώττη καὶ στρατηγὸν καλεῖν.

bertatem, neque accipientibus nocentes (repensamus enim eis sollemnem utilitatem) neque sinentes administrationibus nomine suffragii subiectos nostros veluti quoddam mancipiorum emere quidem a venditoribus, vendere vero opprimentibus. Sit igitur tibi etiam haec Ponticae diocesis provinciarum una, duplex primitus nescimus cur facta: et vocabis quidem, sicut praediximus, in hac praesedentem praetorem Paphlagoniae Iustinianum, licet autem eum lingua Helladica strategon appellare.

CAPUT III.

Τῶν ὄρκων δὲ αὐτὸν ἀναμνήσεις ἀεὶ καθ' οὓς παραλήφεται τὴν ἀρχήν, ὥστε καθαρὰς ἔχειν τὰς χεῖρας καὶ μηδὲ κέρδεσιν ἀτόποις ἠρωσάσας, ἐφ' ᾧ τὸ δημόσιον ὠφελεῖν τε καὶ αὐξῆν δικαίαις τε καὶ πανταχόθεν ἀμέμπτοις προσθήκαις ὥστε νέμειν τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἰσότητά τε καὶ δικαιοσύνην ἐν τε τοῖς δημοσίοις ὠφελεῖν ἐν τε τοῖς συμβάλλουσιν ἐν τε τοῖς δικαζομένοις πρὸς ἀλλήλους. περιουστήσει δὲ ἀζημίως τὰς πόλεις, ὥστε μήτε αὐτὸν μήτε τὸν πάρεδρον μήτε τὴν 20 ἐπομενίαν αὐτῶν θεραπειαν εἴτε στρατιωτῶν εἴτε ταξιωτῶν εἴτε οἰκετῶν τι κερδαίνειν ἢ προῖκα δαπανᾶν. δεῖ γὰρ αὐτοὺς μὲν ἐξ ὧν αὐτοὺς δίδομεν ἐκ τοῦ δημοσίου σιτήσεων τὰς δαπάνας ποιεῖσθαι σὺν μετρίοτι τὴν προσηκούσῃ ζῶντας, τοὺς δὲ ἐπομένους αὐτοῖς 25 στρατιώτας γινώσκειν ὡς, εἰ μὴ ταῖς οἰκείαις ἀκούμενοι σιτήσεσιν ὀδοποροῦν, ἀλλὰ θαρρήσαιεν τοὺς συντελεῖς τῶν ἡμετέρους ἀδικεῖν ἢ τισιν αὐτοὺς περιβάλλειν ζημίαις ἢ προῖκα ποιεῖσθαι τὴν δαπάνην, διὰ τοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος τὸ ἀζήμιον ἔσται τοῖς συντελεῖσιν, ἐκ τῶν κείνων σιτήσεων αὐτοῦ μὲν αὐτὰς ἀπαιτοῦντος, οἰκείῳ δὲ κινδύνῳ τοῖς συντελεῖσιν ἐξ αὐτῶν περιποιούντος τὸ ἀζήμιον.

CAPUT IV.

Ἔστω δὲ καὶ οὗτος ὁ νόμος ἡμῖν ἐπὶ Παφλαγονίᾳ κείμενος, ποιῶν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν σεμνοτέραν καὶ ἐν 35 ταῖς περιβλεπτοῖς ἀριθμονομένην, καὶ διδοῦς καὶ κατὰ τῶν στρατιωτῶν τῶν ἐπιχωρίων ἔξουσίαν, ἐν οἷς ἂν αὐτοῖς μετὰ τοῦ δικαίου προσιτάτη, καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς, χρῆσθαι προνομίᾳ μὴ δυναμένων, κἂν εἰ μείζονες κἂν εἰ τυ- 40 χον ἐλάττονες, κἂν εἰ πραγμάτων προϊσταντο δυνα-

Sit autem et haec lex nobis in Paphlagonia posita, faciens eis administrationem honestiorem et inter spectabiles adnumerandam et dantem et contra milites provinciae potestatem, in quibuscumque eis cum iustitia imperat, et contra alios omnes provinciae ipsius, uti privilegio non valentes, vel si maiores vel si forte minores, et si rerum praesunt potenti-

accipiunt, damno afficiamus (invicem enim iis legitimum emolumentum introducemus) neque magistratus patiarum dationis nomine subditos nostros tamquam mancipium nescio quod et emere a vendentibus et vendere iniuriam inferentibus. Itaque haec quoque tibi inter Ponticae dioecesis provincias iam una sit, quae antea duplex nescimus qua de causa fuerat: atque appellabis quidem, sicut antea diximus, eum qui illi praestet praetorem Paphlagoniae Iustinianum, licet autem Graeca lingua eundem strategum vocare.

III. Iurisiurandi vero eum semper commonefacies secundum quod magistratum suscipiet, ut puras habeat manus neque indecoris lucris contaminatas, quo fiscum adiuvet augeatque iustis et integris utique incrementis; ut subditis nostris et aequitatem et iustitiam tribuat et dum tributa pendunt et dum negotia contrahunt et dum lites exercent inter se. Circumibit autem urbes sine dispendio, ita ut neque ipse neque assessor neque quod eum sequetur ministerium sive militum sive officialium sive domesticorum quicquam lucretur vel gratis sumptum faciat. Oportet enim ipsos quidem ex annonis, quas iis ex publico damus, sumptus facere et qua decet continentia vivere, milites autem qui eos sequuntur scire, nisi suis contenti annonis incedant, sed si subditis nostris iniuriam facere vel damnis quibusdam eos afficere vel gratis sumptus facere audeant, per eum qui magistratum gerit indemnitate subditis paratum iri, qui ex illorum annonis res repetat ac proprio periculo inde indemnitate subditis praestet.

IV. Sit autem haec quoque lex de Paphlagonibus a nobis lata, quae magistratum iis honorationem reddat et inter spectabiles numerandum, eique et in milites provinciales potestatem tribuat in omnibus quaecumque iuste iis imperat, et in reliquis omnes qui provinciae ipsius sunt, qui privilegio uti nequeant, sive maiores sive forte minores sint sive rebus praefecti quae ad potentes pertinent homines.

1 καταβλάπτοντα B^c || 2 ασφάλειαν L || 3 τοὺς ἡμετέρους et ἡ παρὰ om. B^c || 5 πιπράσκει L || 6 σοι om. L || αὕτη] αὐτῇ L || 7 πότερον L || 8 γενομένην L γενήσομενη B || 11 καὶ om. ε || 12 τὸν ὄρκον L || αὐτῶν B || 14 ἀτόποις] ἀδίκους B || 15 καὶ πανταχόθεν L B ε || πανταχόθεν καὶ M || 19 ἀζημίους L || 22 τί] aut aliquid (i. e. ἢ τι) ε || 30 διὰ τοῦτο B^c || 31 αὐτοῦ μὲν om. ε || 36 * διδοῦς καὶ (cf. ε; praestaret διδοῦς αὐτῇ καὶ, vel ἔχουσαν καὶ) διδοῦσαν libri || 37 τῶν ἐπιχωρίων] τῶν om. L || 39 τῶ τῆς B || 41 leg. προϊσταντο?

1 accipientibus Osenbrüggen] accipimus libri || 2 sinentes V || 4 quondam VT || 5 opprimentibus V || 6 tibi etiam] ut ubi tibi eam V || 8 hac] hanc libri || praesidentem vulg. || 9 praeflagonie V || 10 heladica V¹ || stratigon V^b || appellari V || 13 ut] et V || 15 audeat libri || 17 in add. vulg. || 18 circumibit T || 21 gratis] gras V || 22 quide V || 26 ter egerint libri || 30 eos] ea vulg.; leg. eas? || exigentem vulg.] exigere V^a libri || 34 in V || om. T || 35 eis om. T || honestiores V^a || 36 adnumeranda libri || dantem et] dante etiam V || 37 sq. potestatem — provinciae om. V || 39 ut] At V

τοῖς προσηκόντων ἀνθρώποις. Καὶ ἐπιμελήσεται γὰρ διαφερόντως τοῦ κατ' ἐκείνους ῥαδίως ἀμαρτανόμενον τοὺς τόπους, τὸ μὴ συγχωρεῖν τίτλους ἐπιτιθένα χωρίοις τισὶν ἀναγεγραμμένους εἰς τινος ὄνομα τῶν ἄλλων πλὴν τοῦ δημοσίου τε καὶ τῶν βασιλικῶν οἰκῶν. ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτον εὔροι γινόμενον, τοὺς μὲν τίτλους ἀντίκα καθαιρήσει, τοὺς δὲ ἐκείνου χωρίοις τοῦ ταῦτα ἀμαρτανότος, εἴ γὰρ παρῶν ταῦτα πράττοι, τίτλους ἐπιθήσει πάντως ὀνόματι τοῦ δημοσίου, πρότερον τοὺς καθαιρέντας τίτλους εἰς τὴν ἐκείνου περιουσίαν κεφαλῆν, εἰ δὲ ἄπῶν εἴη, τὸν τῶν χωρίων προσετώτα συλλαβῶν τὸ σῶμά τε αὐτοῦ βασάνοις ὑποβαλεῖ, τοὺς τίτλους τε καὶ οὕτως εὐδὴς καθαιρήσει εἰς κεφαλὴν τοῦ προσετώτου τῶν χωρίων αὐτοὺς κατεάξας· γινώσκων, ὡς εἰ τοιοῦτο τι περιδοῖ καὶ μάθοιμεν τίτλους ἐπιπέσθαι παρὰ τινων ἐπιτεθέντας ἄλλων πλὴν τοῦ τε δημοσίου τῶν τε βασιλικῶν οἰκῶν ἡμῶν τε καὶ τῆς εὐσεβεστάτης Λύγουστης, τὸν τε ἀρχοντα μαθόντα τὸ γινόμενον περιορᾶν, αὐτὸς ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων ὑποστήσεται δήμευσιν, ὡς παρὸν ταῦτα ῥαδίως κωλύειν τῷ μεγέθει χωρίον τῆς ἀρχῆς, ὁμῶς ἐξεπίτηδες τούτων ὑπερορῶν.

CAPUT V.

Κακείνου δὲ θέσθαι πρόνοιαν αὐτὸν βουλόμεθα τοῦ πᾶσι ληστεύουσιν ἐπεξεῖναι καὶ τοῖς ἀρπάξουσιν τοὺς ἄλλοτριους βίους ἢ καὶ γυναῖκας καὶ ἄλλα ἐγκλήματα ἐργαζομένοις, συνέχειν τε αὐτοὺς καὶ τιμωροῖς ὑποβάλλειν προσηκούσας, καὶ πᾶσαν ἀδικίαν ἀναστελεῖν καὶ μὴ συγχωρεῖν ἐν τινι τοὺς ἐπιεικεστέρους ἀδικεῖν· ὥστε μὴ πάλιν ἡμᾶς ἐτέρων δεῖσθαι τῶν τοῖς τοιοῦτοις ἐπεξιόντων καὶ πάλιν ἀνέχεσθαι βιοκολητῶν τε καὶ ληστοδικῶν καὶ ἐτέρων τοιοῦτων ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων· ἄπειρο ἡμεῖς ἀποστρεφόμενοι πρὸς ταύτην αὐτὸν τὴν τάξιν ἡγαγομεν, καὶ οὕτως αὐτῷ σεμνὴν τὴν ἀρχὴν πεποιήκαμεν, ὥστε καὶ τὰς ἐκκλητίους τὰς αὐτῷ δικάζοντι δεδομένας πρὸς τε τὴν σὴν ὑπερορῆν καὶ τοὺς κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν παραληφόμενους ἀρχὴν πρὸς τε τὸν πανεύφημον κοιναίστωρα τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου, οἵπερ κατὰ τὰξιν κωνσουλτατίονος αὐτῶν ἀκροάσονται, τὰς δὲ ἐλάτους τῶν πεντακοσίων νομισμάτων δικὰς τὰς κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τὴν αὐτοῦ κινουμένας παρὰ τισιν ἐτέροις οὐ σπεκταβίλοις, εἰ καὶ ἐκ παραπομπῆς εἴεν, ὅταν ἐφέσιμοι γίνωνται, πρὸς ἑαυτὸν ἄγειν ἐν τῇ τοῦ θείου

Et praecipue curabit rem quae in illis locis facile committitur, ne patiatu praediis quibusdam titulos imponi nomine inscriptos aliorum quam aut fisci aut imperialium aedium. Quodsi eiusmodi quid factum inveniat, titulos quidem statim tollet, praediis vero illius, qui haec commiserit, si quidem praesens ea agat, titulos omnino imponet fisci nomine, ipsis quos sustulit titulis prius in capite illius contractis. Sin absens sit, eius qui praediis illis praepositus est comprehensi corpus tormentis subiciet, titulosque etiam sic statim tollet in capite praepositi praediorum contractos, atque sciat, si quid eiusmodi neglexerit et nos cognoverimus titulos impositos esse per alios nisi aut per fiscum aut per domos imperiales et nostras et piissimae Augustae atque facto cognito magistratum id negligere, ipsum qui magistratum gerit publicationem bonorum esse subiturum, quoniam, cum facile haec prohibere licuerit magistratus opibus utenti, tamen consulto ea praetermisit.

V. Illi quoque rei curam eum adhibere volumus, ut omnes latrones quique aliena bona vel etiam feminas rapiunt aliaque crimina perpetrant, persequatur eosque coerceat et supplicis iustis subiciat, et omnem iniustitiam reprimat, neve ulla in re probos homines iniuria affici patiatu: ne nos rursus aliis indigeamus qui talia persequantur, et biocolytas et latronum persecutores aliaque eiusmodi nomina et res denuo toleranda sint: quae nos aversati ad hunc eum ordinem eveximus, atque ita honoratum ei magistratum reddidimus, ut appellationes quoque quae ipso iudicante interponuntur et ad tuam sublimitatem eosque qui deinceps eundem magistratum suscepturi sunt et ad celebratissimum quaestorem sacri nostri palatii, qui quidem secundum ordinem consultationis eas audituri sint, lites autem quingentis aureis minores in provincia eius motas apud alios quosdam non spectabiles, etiamsi ex delegatione sint, quando appelletur, ad semet deducat in sacri iudicii ordine: ut undique et ipse magistratibus a

bus competentium hominibus. Curabit quoque praecipue quod in illis delinquitur locis, non permittere titulos imponi praediis aliquibus conscriptos in alius nomine aliorum citra fiscum et imperiales domos, sed si quid tale invenerit factum, titulos quidem repente deponet, illius vero praediis qui haec deliquit, si praesens hoc agit, titulos imponet omnibus modis nomine fisci et primitus depositos titulos in illius confringet caput; si vero absens fuerit, praediorum praepositum comprehendens et corpus eius verberibus subiciet et titulos etiam sic repente deponet in caput praepositi praediorum eos confringens, sciens quia, si tale aliquid desperet et didicerimus titulos infigi (ab) aliquibus impositos aliis praeter fiscum et imperiales domos nostras et piissimae Augustae, et iudicem agnoscentem factum despexisse, ipse qui cingulum habet sustinebit confiscationem, quia (cum) potuerit haec facile prohibere magnitudine utens administrationis, tamen studio haec contempsit.

Illius quoque ponere eum providentiam volumus, ut omnes latrocinantes insequatur et arripientes alienas vitas aut etiam uxores et alia crimina committentes, et comprehendat eos et supplicis subiciat competentibus, et omnem iniustitiam inhibeat et non sinat aliquem mitioribus nocere: ne denuo nos aliis egeamus qui talia exequantur, ut rursus patiamur biocolytas (id est violentiarum inhibitores) et latronum insecutores, et aliis huiusmodi nominibus atque rebus, quas nos adversantes ad hunc eum ordinem eduximus, et sic ei honestam administrationem fecimus, ut et appellationes, quae ei iudicanti dantur, et ad tuam celsitudinem et qui per tempus eandem susceperint dignitatem, et ad famosissimum quaestorem sacri nostri palatii, qui secundum ordinem consultationis eas audibunt, minores autem quingentorum solidorum causas in provincia eius motas apud alios quos non spectabiles, qui etiam ex delegatione sint, quando sub appellatione fiunt, ad semetipsum deducere in divini secretarii ordinem, ut undique et

2 ῥαδίως om. ε || 10 εἰς τῶν ἐπιπέσθαι L || περιορῶντος MLB || 22 *ὑπερορῶντα MLB || 23 καὶ L || 28 ἐν τινι ἐν om. ε || 31 τε LB || om. M || καὶ ἐφ' ἐτέρων B || 33 sq. καὶ — πεποιήκαμεν om. B || 35 αὐτῶν L || δεδομένας B || πρὸς τε M || καὶ πρὸς τε LB || 36 κατὰ om. L || 38 post παλατίου suppleri πέμπασθαι s. t. q. vult Zachariae, sed cf. XXVI 5 || 39 κωνσουλτατίονος M κωνσουλτατίον L συνελεύσεως M s. v., B || 41 τὴν αὐτοῦ τὴν om. L || 42 οὐ σπεκταβίλοις (cf. ε) σπεκταβίλοις M οὐσ περιβλέπτους L περιβλέπτοις B || εἰ καὶ qui etiam ε

1 curavit V || 6 repentem V || 7 ager T¹ || imponet — 8 titulos om. V || 9 *confringat libri || 10 comprehendere V || 11 et (in V) titulo libri || sic] sicut V || 13 si om. V || 14 ab add. vulg. || 16 despexisse VT || 18 cum add. vulg. || 19 studio haec studio haec V || 23 providentia libri || 24 omnia libri || 26 simplitiis VT || 28 ne] om. Val. || nos] non T || 29 ut] et vulg. || patiamur V || biocolytas VT || 32 aversantes vulg. || 37 consultationes V || 39 prouintiam V || 40 expectabiles libri || qui] si vulg. || 41 *fiunt] fuerit V fuerint T || ad] a V || deducat vulg. || 42 in divini om. V || secretarii V || ordine V] ordinem T al.

δικαστηριον τάξει, ἵνα πανταχόθεν καὶ αὐτῇ συναριθμοῖτο ταῖς ἀρχαῖς ταῖς παρ' ἡμῶν ἐξηνοημέναις καὶ εἰς σεμνότερον ἀναχθεῖσαις σχῆμα. ἔσονται γὰρ δὴ καὶ αὐταὶ μείζους καὶ τῶν προτέρων ἀξιολογώτεραι, καὶ θαδίως ἡμῖν πρὸς τὰ μείζονα τῶν πραγμάτων ὑπηρετήσονται. μηδὲν γὰρ ἐν μικρῷ καθεστάναι μέγα καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν εἰρηται καὶ ἡμῖν γε αὐτοῖς ἐπ' αὐτῶν ἐγκέριται τε καὶ δεδοκίμασται τῶν ἔργων. Ὅποτεθῆσεται τοῖνυν ἀπογραφὴ καὶ τῶνδε τῶ νόμου δηλοῦσα, τί μὲν λήγεται παρὰ τοῦ δημοσίου τοῦτο μὲν ὁ τὴν ἐπαρχίαν ἰδύων αὐτός, τοῦτο δὲ ὁ πάρεδρος καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ, τί δὲ διδόνς τὰ τῆς ἀρχῆς 1 παραλήφεται σύμβολα. Ὁ δὲ τρόπος, καθ' ὃν ἀρξεί, κἀνταῦθα μὲν ἐν βραχεῖ διηγύρονται, φανερός δὲ αὐτῶ καὶ παρὰ τοῦ νόμου γενήσεται τοῦ περὶ 15 πασῶν τῶν ἀρχῶν ἐν κοινῷ γραφέντος καὶ παρὰ τῶν βασιλικῶν ἡμῶν παραγγελμάτων, ἅπερ αὐτῶ δώσωμεν, ὅτε καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς διδοίμεν σύμβολα καὶ τὸν ὄρκον ἀπαυτοίμεν, τοῦτο δὴ τὸ κατὰ τὸν νόμον τὸν ἡμέτερον γεγραμμένον.

Ἐπίλογος. Ταῦτα τοῖνυν ἅπαντα ἡ σὴ ὑπεροχῇ γυνώσκονσα τὸσαύτας τε αὐτῇ τὰς σιτήσεις ἐπιιδότω οὕτω τε αὐτῇ ἴστω σεμνὴν γενομένην, ὡς πολλοῖς εἰκότως ἔσεσθαι περισπούδαστον τῆ τοῦ νῦν αὐτῇ δοθέντος παρ' ἡμῶν ἀνθους τε καὶ ἀξιώματος ἐπιθυμίας. 25

Dat. xvii. k. Aug. (CP.) Belisario v. c. cons.

[a. 535] Dat. xvii. kal. Aug. CP. Belisario v. c. consule.

Α

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΝΘΥΠΙΑΤΟΥ
ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ 30 τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Ἐπιλογος. Ὅποσον ἐστὶ τὸ Καππαδοκῶν ὄνομα τε καὶ ἔθνος, καὶ ὅπως τὴν ἀρχὴν ἵνα κτηθεῖν πράγματα παρέσχε Ῥωμαῖοις, οἱ τῆς ἀρχαίας πολυμαθείας 35 οὐκ ἠγνοήσασιν ἐρασταί. τοῦ τε γὰρ Πόντου σχεδόν

Nov. XXX Graece extat in ML, c. 1 § 1 Ταῖς μὲν ἄλλαις ἀρχαῖς . . . . — c. 11 in B 6, 16. — Epit. Theod. 30, Athan. 4, 10. Iulian. const. XXII (cf. scholia p. 181 Hänel.)

nobis inventis et in illustriorem formam reductis adnumeretur. Erunt enim et ipsi maiores et prioribus memorabiliores, et facile nobis in maioribus rebus inservient. Etenim nihil in parvo magnum existere et ab iis qui ante nos fuerunt dictum est et nobis ipsis in ipsis rebus existimatum ac probatum est. Subicietur igitur huic quoque legi descriptio quae declarat, quid quidem accepturus sit a fisco tam is qui provinciam reget quam assessor et officium eius, quid vero daturus magistratus insignia impetraturus sit. 1 Modus vero secundum quem magistratum gesturus sit, iam quidem hic quoque breviter expositus est, manifestus autem ei et ex lege fiet de omnibus magistratibus in commune scripta et ex imperialibus nostris mandatis, quae illi dabimus, quando insignia magistratus in eum conferemus atque iusurandum exigemus: id quod in lege nostra scriptum est.

Epilogus. Haec igitur omnia tua sublimitas cognoscens et annonas tantas ei praebeat et adeo honoratum eum factum esse sciat, ut a multis merito expetendus sit futurus decoris et dignitatis nunc et a nobis datae desiderio.

XXX.

DE PROCONSULE CAPPADOCIAE.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Quantum sit Cappadocum nomen et gens, et quomodo ab initio ut in dicionem redigeretur negotia exhibuerit Romanis, non ignorant antiquae eruditionis studiosi. Nam et toti fere Ponto

4 αὐταὶ M αὐτὰ L || 5 μείζονα M || μείζω LB || 6 μηδὲν γὰρ ἐν μικρῷ B || 7 πρὸς L || 11 τὴν ἐπαρχίαν] cingulum (i. e. ἀρχὴν) ε || δὲ δὲ καὶ B || 14 ἐν βραχὺ M || φανερός B || 15 αὐτοῖς L || νόμου] nov. VIII || περὶ] παρὰ L || 16 παρὰ om. L || 17 παραγγελμάτων] nov. XVII || 18 σύμβολα] codicillos eius ε || 19 τοῦτο δὴ τὸ M(ε) || τοῦτο δὴ τὸν L τοῦτον δὴ τὸν B || 21 τοῖνυν om. ε || 23 αὐτῶν L || 26 xvii k. Aug. ε, xvii kl. agustas Iul.^b xv k. aug. M πρὸ β' καλ. ἀγνοῦστων Ath. (μηρὶ ἀγνοῦστω Theod.) vi. k. iul. Iul.^w || CP.

om. M || bilisario M || post subscriptionem non servatur index de quo agitur v. 9 sq. || 30 ἐπάρχῳ om. L || 33 Ὅποσον L Ath.] Πόσον M || τὸ τῶν Καππαδοκῶν ἔθμα τε Ath. || 35 παρέσχεαις L

1 a] ad V' || 3 priori V || 16 in] ut in V || scripta T || 18 exigere] libri || 19 legem nostram om. V || 21 celsitudo tua V || 26 Cap. T Constantinopl. V || bilisario V bilis. Tal. || uic. V || 33 capadotium V || 35 multe sciente V

παντός ἐξήρχε, καὶ ἄνδρες ὀνομαστότατοι τε καὶ φρον-
τιδος ἄξιοι. Ῥωμαίοι γενόμενοι μεγάλης ἐκείθεν ἤρ-
θησαν. γῆ τε αὐτοῖς ἐστὶ πολλή τε καὶ θαυμαστῆ
καὶ οὕτως ἀρέσασα τῆ βασιλείᾳ, ὡς καὶ ἀρχὴν ἐπι-
στήσαι ταῖς ἐκείσε κτήσεις ἰδίαν, τῆς Ποντικῆς ἀρχῆς
οὐκ ἐλάττω, ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ μείζω. πολυάνθρω-
ποτάτη τε γὰρ καθέστηκε καὶ πόλιν παρέχεται μεγί-
στην τὴν τοῦ φιλαίτου Καίσαρος ἡμῖν ἐπώνυμον τοῦ
δόντος ἀρχὴν ἀγαθὴν τῆ καθ' ἡμᾶς μοναρχίᾳ, δι' ὃν
ἐν ἅπασιν τοῖς τῆς γῆς ἔθνεσιν ὀνομαστότατόν ἐστι
τοῦ Καίσαρος ὄνομα καὶ ὡπερ ἡμεῖς ἀντ' ἄλλο
τινὸς τῶν τῆς βασιλείας συμβόλων σεμνυνόμεθα.

erat, et viri nominatissimi et sollicitudine digni Ro-
manis facti magna inde floruerunt. Terraque eis
plurima et mirabilis et ita placens imperio, ut et
administrationem statueret illinc possessionibus pro-
5 priam, Ponticae administrationis non minore, magis
autem etiam potiore. Populosa enim consistit et
urbem praebet magnam amantissimi Caesaris nobis
cognominem, qui dedit principium bonum quae nostra
est monarchiae, per quem in omnibus terrae genti-
10 bus nominatissimum est Caesaris nomen et quo nos
pro alio quodam imperialium signorum nobilitamur.

CAPUT I.

Ταύτην δὴ τὴν χώραν ἀρχὴν παραδεδοσθαι μικρᾷ
σφόδρα ἡμῖν ἐφάνη τοῦ προσήκοντος ἀνάξιον, ἄλλως
τε καὶ στασιάζουσαν αὐτὴν ἀεὶ πρὸς τὴν ἐφεστῶσαν
τοῖς ἡμετέροις οἴκοις θεωροῦμεν ἀρχὴν. καὶ μεμερι-
μένα γὰρ τὰ τῆς πόλεως ἐστὶ, καὶ τὸ μὲν τι ταμειακὸν
ἐστὶν ἐντύχης, ἐλευθερικὸν δὲ καλοῦσι θάτερον, καὶ μί-
μην ἐστὶν ἡ πόλις τῷ περιβόλῳ, διπλὴ δὲ ταῖς γνώ-
μας· ὥστε καὶ στάσεων ἀφορμαὶ καὶ διχονοίας, καὶ 20
εἴ τι κακὸν ἀνθρώποις ἐνοχλεῖ, παρὰ ταύτης ἐστὶν,
ὡς γὰρ οἴομεθα, τῆς προφάσεως. ἦν ἀνελόντες ἰσχύ-
ν τε ἅμα καὶ ὁμόνοιαν τῷ πράγματι δώσομεν, ἧς οὐ
μηποτε ἂν οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις γένοιτο κάλλιον.
1 Ταῖς μὲν οὖν ἄλλαις ἀρχαῖς, ἃς ἐναγχοῦς ἐν Πισί- 25
δαῖς τε καὶ Ἀνακίοις καὶ Θραξί καταστήσαμεν, ἐκ δι-
πλῆς τινοῦ συνῶδον τὸ σχῆμά τε καὶ ἀθροίσμα καθ-
εστῆκε· ταύτην δὲ δὴ τὴν Καππαδοκῶν μείζονι κατα-
κοσμησαὶ βουλόμενοι σχήματι τριπλῆν ἐπιτίθειμεν τὴν
ἐξουσίαν αὐτῇ. ὁ γὰρ κατὰ ταύτην τὴν ἀρχὴν ἡγήσε-
30 ται μὲν τοῦ νόμου καὶ τῆς πολιτικῆς ἀπάσης τάξεως,
ἡγήσεται δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν τῶν τε ἐπὶ τῆς
εἰρημῆς χώρας τῶν τε ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχαῖς τῆς
Ποντικῆς διοικήσεως ἰδρυμένων, ἐν αἷς τὰ ταμειακὰ
χωρῖα καθέστηκεν, ὡς περ ἂν εἰ στρατιωτικὸς αὐτό- 35
θεν ἐτύγχανεν ἄρχων· δώσομεν δὲ αὐτῷ καὶ τῶν
ταμειακῶν ἀρχῶν ἀνθρώπων, καὶ πάντες ὅσοοι τῆς
πρώην κομητιανῆς εἰσι τάξεως (συνμαγιστοὶ τε φασί,
καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερόν ἐστι) κατακούσονται τούτου.

Hanc provinciam traditam (parva satis nobis visa
est quam decet indigna), proinde etiam tumultuan-
tem eam semper et adversus institutum nostris do-
mibus videmus administrationem. Et divisa quae
civitatis sunt, et aliquid quidem eius aerarii est,
liberale autem vocant aliud: et una quidem est civi-
tas muro, duplex autem voluntatibus, ut et sedition-
um occasiones et ad malum homines sollicitari ex
ea sit ut putamus occasione. Quam perimentes for-
titudinem simul et unanimatem causae dabimus,
qua numquam nihil in hominibus fiet melius.

imperabat, et celeberrimi viri quique Romanis cura digni videbantur magna inde evecti sunt; atque est iis
terra ampla et mirabilis quaeque imperio ita placuit, ut possessionibus quas ibi habet etiam proprium
magistratum Pontico magistratu non minore, quin etiam maiorem praeponeret. Populosissima enim est
et maximam urbem praestat carissimi nobis Caesaris nomine insignem, qui bonum initium nostro dedit im-
perio, propter quem apud omnes terrae gentes celeberrimum est Caesaris nomen et quo nos prae omnibus
ceteris imperii insignibus gloriamur.

I. Hanc igitur regionem magistratui tradere parvo admodum nobis eo quod decet indignum visum
est, praesertim cum eam semper adversus magistratum nostris domibus praefectum seditiones movere
videamus. Ac divisa quidem civitas est eiusque altera pars tamiaca est, altera immunis (quod eleuther-
icon appellant), et una quidem civitas est ambitu, duplex autem voluntatibus: unde et seditionum et
dissenstionis copia, et si quid mali homines affligit, ex hac, ut putamus, causa fit. Qua sublata rei et
1 robur simul et concordiam dabimus, qua nihil unquam inter homines fit pulchrius. Atque ce-
teris magistratibus, quos nuper in Pisidis et Lycaonibus et Thracibus constituimus, ex duplici quadam
consociatione et species et cumulus constitit: hunc vero Cappadocum magistratum cum maiori specie
ornare velimus, triplicem ei potestatem imponimus. Nam qui hunc magistratum geret cum legibus et
civilis officio omni praeerit, tum militibus et qui in dicta regione et qui in ceteris provinciis Ponticae
dioecesis, in quibus tamiacia praedia extant, collocati sunt, perinde ac si per se militaris esset magi-
stratus; dabimus autem eidem etiam ut tamiacis hominibus imperet, atque omnes quicumque comitiani
quod prius fuit officii sunt (summarios dicimus et si quid aliud eiusmodi est) oboedient illi. Ac tri-

2 μεγάλης Lc] μεγάλως M || ἤρθησαν L] ἤνθησαν
Mc] || 3 αὐτῆς L] || θαυμαστοὶ M] || 4 οὕτως Lc] οὕτε
M] || 5 ἐκείθεν Lc] || Ποντικῆς scripsi cum c] πολιτικῆς
ML] || 7 πόλιν L] πόλιν τε M, leg. πόλιν γα? || 9 δι' ὃν
διὸ L² || 11 καὶ delendum? || ὡς περ L] || 13 δὴ om. c] ||
μικρᾷ L (cf. c)] || 15 ἀεὶ αὐτῆν L] πρὸς et adversus c] ||
17 τι delet Hombergk] || 18 αὐτοῖς L] || 20 καὶ διχονοίας
L¹, καὶ διχονοίας om. c] || 21 εἴ τι κακὸν ἀνθρώπων
ἐνοχλεῖ L] ad malum homines sollicitari c] || 25 πισι-
διαίς MLc] || 26 καταστήσαμεν] cf. nov. XXIV—XXVI
28 δὴ τὴν Καππαδοκῶν om. Lc] || τὴν τὴν τῶν B
31 τοῦ νόμου] simul (i. e. ὁμοῦ?) c] || 34 ταμεία καὶ
χωρῖα L] || 38 κομητιανῆς LB (id. 225, 4)

5 amministrationibus V] || 6 populos V] || 8 cognomine
libri] || qui] quod V om. T] || 9 terra egentibus V] || 10 et
quo] et qua T est que V] || 11 quoddam V] || nobilitamus
V] || 13 traditam parua] administrationi tradere parvae
vulg.] || visum est vulg.] || 14 indigna] digna libri (indignum
vulg.) || 15 et del. vulg.] || institum V] || 16 diversa V] ||
17 ciuitati V] || errari V al. (et sic infra passim) || 21 ut
putamus] utamur V utamur Neob. || fortitudine V] || 23 qua
Osenbrüggen] quam V quoniam T vulg.] || 27 dupli quod-
dam conuentu figurat V] || 28 ornari V] || figuram VT] ||
30 simul et] simul legi et vulg.] || 32 pontice dioeceseos
T et ponticeiseos V] || 33 collocati vulg.] collati libri] ||
34 esse libri] || 35 errari V] || 36 comitiaci V al.] || * officii
sunt] officii libri sunt officii vulg.] || summari V] || 37 ei
om. V al.]

2 eis] eis est vulg.] || 3 ut et] et om. T al.] || 4 illic vulg.]

καὶ τριαδικὸν ἔσται τι σχῆμα τὸ συνάγον αὐτῶ τῆν ἀρχὴν· ὁ γὰρ αὐτὸς πολιτικός τε ἔσται ἀρχων καὶ στρατιωτικός καὶ τῶν ταμειακῶν ἡγήσεται πραγμάτων, ὑπουργούσης ἑκατέρας αὐτῶ τάξεως τῆς τε κοιμητιανῆς, ἥπερ καὶ τὰ οἰκεία πράξει καὶ οὐδὲν ἐπικοινωνήσει τῇ πολιτικῇ τάξει, τῆς τε τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντος. πάσαν δὲ ἀνθυπατιανὴν γενέσθαι τε καὶ καλεῖσθαι βουλόμεθα, τῆς τάξεως μὲν μίαν ἐχούσης προσηγοριαν, τὴν τῆς ἀνθυπατιανῆς φασί, τὰ μέντοι οἰκεία διηρημένως πραττούσης τῆς τε πρώην κοιμητιανῆς τῆς τε πρώην πολιτικῆς, ὥστε τὴν μὲν πολιτικὴν ἐπιμελεῖσθαι τῶν δημοσίων τε καὶ πολιτικῶν, ὅσα εἰς αὐτὴν ἀνήκειν ἀνασθεν ἴσμεν, τὴν δὲ πρώην κοιμητιανὴν τάξιν ἐφεστάναι τῇ τῶν βασιλικῶν πραγμάτων διοικήσει καὶ τὴν εἰσπραξίν ποιῆσθαι καθ' ὅπερ νῦν ὑφηγησόμεθα σχῆμα.

trinum erit quoddam schema colligens ei cingulum; ipse namque civilis iudex erit et militaris et aerarii praeerit rebus, ministrante utroque ei officio et comitiauo, quod etiam propria aget et nihil communicabit civili officio, et clarissimi provinciae iudicis. Totum vero proconsularium et fieri et vocari volumus, officio quidem unam habente appellationem (proconsulariam dicimus), quae vero propria sunt, divise agente et quod pridem comitiano et quod pridem civili, ut civile quidem diligentiam adhibere fiscalium et civilium quaecumque eidem competere olim novimus. pridem vero comitiano officium praeesse imperialium rerum gubernationi et exactionem facere secundum quod nunc explanabimus schema.

CAPUT II.

Τὸ μὲν γὰρ τῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῶν τρακτεντῶν ὄνομα οὐδὲ εἶναι πατελῶς βουλόμεθα, πρὸς τὰ ἐμπροσθεν βλέποντες παραδείγματα καὶ τὴν πολλὴν αὐτῶν ἐπίρριαν ἢ τοῖς ἀθλίοις ἐπίγρον συντελεῖσθαι. Ὀνομάζεσθαι δὲ βουλόμεθα κατ' οἰκίαν ἐκάστην κινδύνῳ τῆς ὅλης κοιμητιανῆς τάξεως καὶ τῶν δεκατριῶν τῶν πρωτενόντων, οὓς δὴ μαγίστερας πρώτους καὶ δευτέρους καλοῦσιν, ἐτέρους τοὺς μετ' αὐτοὺς εὐθὺς ἀποκοινομένους δεκατρεῖς, ἕνα, ὡς εἴρηται, κατ' οἰκίαν ἐκάστην. τούτους δὲ δὴ τοὺς μετὰ τοὺς πρωτέρους δεκατρεῖς ποιῆσθαι τὴν εἰσπραξίν καὶ περισώζειν τὰ οἰκεία τῷ δημοσίῳ, προνοεῖν δὲ καὶ τῆς ἀπαθείας τῶν συντελῶν, ἐφ' ᾧ παρὰ μηδενὸς αὐτοὺς μηδεμίαν ὑφίστασθαι βλάβην, γινώσκοντας ἀεὶ ἢ ἐντεῦθεν ἐπιγινωμένην ζημίαν τοῖς ὑποτελεῖσιν πολλῶν πλέον τὴν αὐτῶν ὑφεται περιουσίαν, ὅλα καὶ τοῦ κινδύνου ἐπ' αὐτοὺς φερούμενον πάσης τῆς δημοσίας εἰσπράξεως. Μηδ' οἰοῦν δὲ παρέχειν παντελῶς μίτη τοὺς πρώην καλουμένους πρώτους καὶ τοὺς δευτέρους μαγίστερας μίτη τοὺς μετ' αὐτοὺς νῦν δεκατρεῖς, οὓς ἰδεοῦσάμεν τὴν ἀνυσίν τῶν δημοσίων ποιῆσθαι, μίτη ἄλλον μηδένα τῶν τῆς κοιμητιανῆς τάξεως τῶν κατὰ καιρὸν περιβλέπτῳ ἀνθυπατῶ ἢ προφάσει ὄνο-

Tutorum vero et tractearum nomen neque esse penitus volumus, ad prisca respicientes exempla et plurimam eorum calumniam quam miseris inferebant collatoribus. Nominari autem volumus per (domum) unamquamque periculo totius comitiani officii et tredecim priorum, quos scilicet magistris primos et secundos vocant, alios post illos continuo respondentes tredecim, unum, sicut dictum est, per domum unamquamque; hos autem qui post priores tredecim sunt facere exactionem et salvare quae eius sunt fisco, providere autem et securitati collatorum, quatinus a nullo ullam sustineant laesionem, scientes quia hinc accedens damnum collatoribus multo amplius eorum respiciet facultatem, utpote etiam [a] periculo eis inferendo totius fiscalis exactionis. Nihil autem praebere penitus neque eos, qui dudum priores vocabantur et secundi magistri, neque quos post eos tredecim sancivimus exactionem fiscalium celebrare neque alium comitiani officii [quo] per tempus specta-

partita quaedam species erit unde ei magistratus constat: idem enim et civilis erit magistratus et militaris et tamiacis praeerit negotiis, inseruiatque ei utrumque officium, tam comitianum, quod et sua peraget nec quicquam commune habebit cum civili officio, quam quod clarissimi provinciae praesidis est. Universum vero proconsulare et fieri et appellari volumus: atque officium unam quidem habeat appellationem, proconsularis dicimus officii, sua tamen utrumque divisim agat tam quod olim comitianum quam quod olim civile fuit, ut civile quidem prospiciat tributis et rebus civilibus, quascumque ab initio ad ipsum pertinuisse scimus, comitianum autem quod olim vocabatur officium praesit administrationi rerum imperialium et exactionem faciat secundum eam quam nunc exponemus rationem.

II. Nam curatorum et tractatorum nomen ne esse quidem omnino volumus, cum respiciamus ad priora exempla multasque eorum iniurias quas miseris inferebant subditis. Nominari autem per singulas domos periculo comitiani officii et tredecim primatum, quos magistris primos et secundos vocant, alios tredecim volumus qui statim post illos seligantur, singulos, uti dictum est, per singulas domos. Atque hos qui post priores illos tredecim sunt exactionem facere, et servare fisco quae eius sunt; prospicere autem subditorum quoque incolumitati, ne illi a quoquam detrimentum ullum patiantur, cum sciant damnum subditis inde illatum multo magis ad ipsorum bona spectaturum, quoniam etiam periculum omnis publicae exactionis ad ipsos pertineat. Nec vero quicquam omnino neque illi qui antea vocabantur primi et secundi magistri neque tredecim qui post illos nunc sunt, quos tributorum exactionem facere sancivimus, neque alius quisquam ex officio comitiano spectabili qui pro tempore erit proconsuli aut

1 τὶ MBε] om. L || 2 ἔσται ἀρχων M] ἀρχων ἔσται B ἀρχων ἔστω L || 6 τῆς τε LB] τῆ M || 7 γίνεσθαι τε B || 10 διηρημένης? L¹ || τῆς τε πρώην κοιμητιανῆς om. M || 11 κοιμητιανῆς B (et sic semper) || τῆς δὲ B || 16 ἐφηγησόμεθα B || 17 καὶ τῶν] τῶν om. LB || 18 οὐδὲν B || 21 κινδύνῳ δὲ τῆς L || 22 κοιμητιανῆς M^bB || 23 οὓς] οὓς L¹ || 28 τῶν δημοσίων LB || 31 ἐπιγενομένην L || 32 αὐτῶν MBε] αὐτῶν L || 34 *μίτη] μηδὲ MLB || 36 νῦν om. ε || 38 τὸν τῆς κοιμητιανῆς L || 39 ἢ om. ε

1 erit quoddam scema quoddam erit V || 3 comitiatio V || 4 communicavit V || 5 clarissimi libri || 6 Totum vero] uero in totum V || proconsularium V || et fieri om. V || 7 quidem] quoddam V || uno V || habentem V ha-

bentes T || 8 proconsulariam libri || 9 agente quod et libri || pridem ciuili T] ciuili pridem V || 10 ciuilem quidem et diligentiam V || adhibeat vulg. || 11 eidem vulg.] eadem libri; leg. in eodem? (cf. 226, 20) || 12 comitiatium libri || offitio V || praeesse commune esse V || 13 gubernationis V || 14 *explanauimus libri || 17 vero om. T, enim vulg. || contractearum V || 19 qua V || inferebat V || 20 nomina V || per] qui per V || domum add. vulg. || 24 unum om. V al. || 25 unamquemque V || 26 quae om. V || eius V] ei T || 27 et] ex V al. || 30 utpote V || a om. vulg. || 31 eis] eis in eis V eis in eas T in eos vulg. || fiscalis] facultatis V al. || 33 secundum V || neque post eos quos tredecim T neque post eos tredecim quos vulg. || 35 alium] alium ullum Neob. || officii V || quo om. vulg.

μασίας ἢ ἑτέρας οἰασθήποτε αἰτίας, μόνων ἀνὰ quin-
quaginta solidorum παρ' ἐκάστου τῶν δεκατριῶν πρα-
κτόρων τοῖς προτέροις τρισκαίδεκα μαγίστεροι παρεχο-
μένων.

bili proconsuli occasione denominationis aut alterius
cuiuslibet causae, tantum quinquagenis solidis ab
unoquoque tredecim exactorum prioribus tredecim
magistris praebendis.

CAPUT III.

Αὐτοὺς μέντοι τοῖς ἀπαιτητὰς μηδ' ὀτιοῦν κομι-
ζεσθαι πλέον παρὶ τῶν γεωργῶν ἢ τῶν ὅλων ὑπομε-
νόντων δι' αὐτῶν τὴν εἰσπραξίν πλὴν τῶν περιεχο-
μένων τοῖς τύποις Νικητοῦ τοῦ τῆς μεγαλοπρεποῦς
μνήμης καὶ ἀφορισθέντων τοῖς ἀπαιτητὰς. μὴ δυνα-
μένων αὐτῶν πλάττειν ὀνόματα καὶ ὑπὲρ τῶν ὀνο-
μάτων τούτων ἐπάγειν ζημίας ἀσπαστικῶν τε ἐνεκεν
ἢ τρακτενικῶν ἢ ἑτέρας οἰασθήποτε προφάσεως εἴτε
εἰς συνήθειάν τινα δῆθεν ἀναφερομένης εἴτε εἰς οἰαν-
οὺν ἐπιφρειαν. τούτων γὰρ πάντων ἐλευθέρους τοὺς
ἡμετέρους ὑποτελεῖς φυλάττεσθαι βουλόμεθα. μάλιστα
γὰρ αὐτοὺς ἐλευθεροῦμεν τοῦ πονηροῦ τε καὶ ὀλεθροῦ
δαμοῦ ὃν τοῖς κατὰ καιρὸν παρέχοντες τρακτενταῖς
ἡλαττοῦντο περὶ τὸ δημόσιον περὶ τὴν οἰκίαν
ἀποτροφάς· ἀλλὰ κἂν εἴ τις τύπος ἦν βουλόμενος
παρέχεσθαι τι τοῖς τρακτενταῖς ἢ μακρὰ συνήθεια,
καὶ ταύτην ἀναιροῦμεν. αὐτὸ γὰρ δὴ τὸ τοῦ τρα-
κτεντοῦ περιελόντες ὄνομα καὶ πᾶν τὸ εἰς αὐτὸν ἀνή-
κον ἐκότως συναφισθόμεθα, ταύτην ἰδικὴν φιλοτι-
μίαν τοῖς ἡμετέροις ὑποτελεῖσι διδόντες. εἰ δέ τις
ἑαρήσει τῶν πρακτόρων ἑτερόν τι λαβεῖν παρὰ τὰ
διωρισμένα τῷ τύπῳ Νικητοῦ τοῦ μακαριωτάτου
(ταῦτα γὰρ μόνον κομιζεσθαι συγχωροῦμεν αὐτοῖς),
ἴστω καὶ τῆς στρατείας καὶ τῆς ἀξίας καὶ οὐσίας ἐκ-
πεσοῦμενος τῆς αὐτοῦ.

5 Ipsos autem exactores nihil accipere amplius a
colonis aut omnino a sustinentibus per eos exactio-
nem citra quam continetur formis Nicetae magni-
ficae memoriae et quae definita sunt exactoribus;
non valentibus eis fingere nomina et pro nominibus
10 istis inferre damna salutationum causa aut tracteu-
ticorum aut alterius cuiuslibet occasionis sive quasi
ad consuetudinem aliquam relatae sive ad quam-
cumque calumniam. His enim omnibus liberos nostros
subiectos servari volumus: maxime namque eos li-
15 beros onere quod per tempus praebent tracteuti-
minuere et quod circa fiscum et circa propria fa-
ciunt fabula; sed vel si qua forma fuit volens praebere
aliquid tracteuti aut longa consuetudo, etiam
hanc perimemus. Ipsum enim tracteuta absceden-
20 tem nomen et omne quod in eo competit rite simul
auferimus, hanc specialem munificentiam nostris col-
latoribus dantes. Si quis autem praesumpserit ex-
actorum aliud quicquam accipere citra quae definita
sunt forma Nicetae beatissimi (haec enim sola acci-
25 pere permittimus eis), sciat et militia et substantia
se casurum sua.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ εἰκὸς ἐστὶν ἐν τοῖς δέκα καὶ τρισὶ πρῶ-
30 κτορσι (διότι κατὰ βαθμὸν εἰς ταύτην προίεμαι τὴν
τάξιν αὐτοὺς θεσπίζομεν) οὐκ εἶναι πρὸς τὸ πρᾶγμα
ἐπιτήδειον, μένειν μὲν αὐτῶ καὶ οὕτως τὴν ἐκ τοῦ
βαθμοῦ πρόσδοτον συγχωροῦμεν, θεσπίζομεν δὲ τοῖς
δεκατρεῖς τοῖς προτέροις μαγίστερας καὶ πρὸς γε τοὺς 35
μετ' αὐτοὺς ἑτερόν τινα βοήθον αὐτῶ προσονομάζειν
κινδύνῳ οἰκίῳ καὶ τῶν ὄντων αὐτοῖς πραγμάτων,

Quia vero possibile est inter tredecim exactores,
quoniam per gradum ad hoc accedere officium eos
sancivimus, non esse ad causam opportunum, manere
quidem ei etiam sic ex gradu provectum sinimus,
sancimus autem tredecim priores magistris nec non
et sequentes alium quempiam adiutorem ei denomi-
nare periculo proprio (et) existentium eis rerum,

nominationis aut alius cuiusvis causae nomine praestent, sed soli quinquageni solidi ab unoquoque tre-
decim illorum exactorum prioribus tredecim magistris praebentur.

III. Ipsi vero exactores nihil quicquam amplius ab colonis aut qui omnino per eos patiuntur
exactionem percipiant, praeter ea quae formis Nicetae magnificae memoriae continentur et exactoribus
definita sunt. Neve liceat illis nomina fingere et pro his nominibus damna inferre sive aspasticorum sive
tracteutorum gratia sive alius cuiusvis causae sive ad consuetudinem forte quendam referendae sive
ad qualemcumque iniuriam. Ab his enim omnibus subditos nostros immunes servari volumus. Maxime
vero eos liberamus a malo et pernicioso tributo, quo tractatoribus qui pro tempore erant praestito de-
ficiabant et quod ad fiscum attinet et quod ad proprium victum. Verum licet qua sit iussio quae quid
praebere tractatoribus velit sive longa consuetudo, hanc quoque tollimus. Nam ipso tractatoris nomine
sublato etiam omne quod ad eum pertinet merito simul tollimus, specialem hanc liberalitatem subditis
nostris tribuentes. Quodsi quis exactorum aliud quid accipere ausus sit praeter ea quae forma Nicetae
beatissimi definita sunt (haec enim sola auferre eis permittimus), sciat se et militia et dignitate et bonis
suis privatum iri.

IV. Quoniam vero fieri facile potest, ut inter tredecim exactores (quia ut gradatim ad hunc ordi-
nem procedant sancimus) aliquis ad negotium non sit idoneus, permittimus quidem, ut sic quoque ac-
cessus ex gradu illi maneat, sancimus vero tredecim priores magistris, et praeterea eos qui post illos
sunt, alterum quendam illi adiutorem periculo suo rerumque quae ipsis sunt nominare, qui negotio

1 μόνων M] μόνων LB(ε) || quinquaginta solidorum M] πεντήκοντα νομισμάτων χρυσίου (χρυσού LB) Ms. v., LB || 2 ἐκάστῳ B || 8 Νικητοῦ] νικήτα L². Ad Praef. Praet. edictum XIII (Zachariae Anecdota p. 271) referendum putat Zachariae || 9 μὴ om. L¹ || 10 καὶ om. B || 11 ἀσπαστικῶν L ἀσπαστικῶν B^c || 12 ἢ στρακτενικῶν L || 14 ἀπάντων L || 16 πονηροῦ τε καὶ ὀλεθροῦ om. ε || 17 δαμοῦ L²] δαμοῦ ML¹B || ὃν τοῖς κατὰ καιρὸν om. L || παρέχοντες* (παρέχοντες?) L¹ ὃν παρέχον τοῖς L² (cf. ε) || 18 ἡλαττοῦντο περὶ τὸ (τὸν B) δημόσιον MLB] minuere et quod circa fiscum — faciunt (i. e. ἐλαττοῦν τὸ περὶ τὸ δ.?) ε || 19 ἀποτροφάς MBε] ἀποτροφάς L vulg. || 28 καὶ τῆς ἀξίας om. ε || 29 αὐτοῦ MLB || 30 δεκατρεῖς B || 31 διότι M] ἐπειδὴ BL ||

κατὰ om. B || 34 πρόσδοτον] provectum (i. e. πρόδοτον) ε || 35 προτέρας M || 36 αὐτῶ] αὐτῶν B

2 causa V || 5 exactoris V || 7 nicetae V, om. T || 8 et quae V] quae et T al. || definita V definite T || 9 nominibus] omnibus libri || 10 salutationē V || 12 *relata T elata V || 13 calumpnia V || 15 onere] honore Val. || 17 praebere vulg. || 18 *tracteuti] tracteutes T tracteuta vulg.; tracteuti — 19 enim om. V || 19 leg. perimimus? || 23 qua V || diffinita libri || 24 nicetae V, om. T || *haec addidi, ea add. vulg. || 26 se om. V || suam V || 30 Quia] Qua V || est inter] est vero in V || 31 eos vulg. eum V, om. T || 32 sancimus vulg. || 35 denumerare libri || 36 et add. vulg.

ὅς τῷ πράγματι χρίσεται προσηκόντως, ὥστε μήτε τὸ δημοσίον ἀδικεῖσθαι διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν ἐκείνου μήτε ἐκείνον ἐκπίπτειν τῆς ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ βαθμοῦ παραμυθίας, δηλαδὴ κινδύνου τῶν δεκατριῶν μαγιστέρων καὶ τῶν ἄλλων τῶν μετ' αὐτοὺς τῆς τοῦ βοηθοῦ τοῦ μὴ πρὸς τοῦτο ἐπιτηδείου προβολῆς γινομένης, ὡς εἴρηται. Καὶ μεγάλην ἡμῖν τούτων δημοσίων πράκτορας δεήσει χάριν ὁμολογεῖν ἀπαλλάττουσιν αὐτοὺς τῶν πολλῶν ἐκείνων ζημιῶν ἅς ἐμπροσθεν τοῖς μαγιστέροις παρέσχον καὶ τῷ κατὰ καιρὸν περιβλέπτῳ κόμητι καὶ τῷ αὐτοῦ τάξει. διὰ τοῦτο δὲ αὐτοὺς τούτων ἀπάντων ἠλευθερώσαμεν, ἵνα μηδὲ αὐτοὶ τούτοις ἀδικοῦν διὰ τὰς προφάσεις ἐκείνας ἅς εἰς ἐπήρειαν ἐπινοοῦντες introita τε καὶ ἕτερα ὀνομάζοντες τὸν τῶν γεωργῶν καταλύουσι βίον, ἀλλὰ μόνους ἀρκοῦμενοι τοῖς παρεχομένοις τοῖς ἐπιτρόποις κατὰ τὸν τύπον Νικητοῦ τοῦ τῆς λαμπρᾶς νημεῖς τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπέχοντο.

qui causa utatur competenter, ut nec publico noceatur propter invaliditatem illius neque ille cadat temporis gradusque solacio; periculo quippe tredecim magistrorum et aliorum qui post eos sunt adiutoris eius qui non ad hoc opportunus est ordinatione facienda, sicut dictum est. Et magnam nobis fiscalium exactores debent gratiam profiteri liberantibus eos plurimis illis damnis, quae prius magistris praebant et per tempus spectabili comiti et eius officio. Propter hoc enim eos his omnibus liberavimus, ut nec ipsi subiectis noceant nec occasiones illas, quas ad calumniam excogitant introita et alia denominantes, agricularum destruant vitam, sed solis contenti quae praebentur exactoribus secundum formam Nicetae clarae memoriae aliis omnibus abstineant.

CAPUT V.

Αὐτῷ δὲ τῷ περιβλέπτῳ ἀνδραγαθῶ ἀπάντων ὁμοίως ἔσται φροντίς, εἴτε καθ' ἑστέχοι τι πολιτικῶν εἴτε εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν εἴτε εἰς τὴν ταμειακὴν ἐξουσίαν βλέπον, καὶ οὐδενὸς ἀμελήσει τῶν πάντων, ἐπειδὴ καὶ μείζονα τῶν ἄλλων ἀρχοντα δοῦναι τῷ τόπῳ βουλόμεθα. νενομισμένον γὰρ τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις ὃν τὰς ἐπαρχίας ἀποκλήρουσιν ἢ τοῖς γινόμενοις ὑπάτοις ἢ τοῖς ἀντ' ἐκείνων στελλομένοις, οὐδ' ἀνδραγαθῶς ἐκάλουν, διὰ τοῦτο καὶ τὴν Καππαδοκίαν ἀρχὴν ἀνδραγαθίαν εἶναι βουλόμεθα ἢ τῆν Ῥωμαίοις πρότερον τὴν ἐν Ἀφρικῇ κατεκόμισον ἀρχὴν, ἣν ἡμεῖς νῦν τοσοῦτον ἠῆξήσαμεν, ὡς τὸν παραλαμβάνοντα ταύτην τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τῶν ἱερῶν ἡμῶν συναριθμῆσαι πραιτωρίων. καλεῖσθαι τε ὁ ταύτης ἡγούμενος τῇ πατρίῳ φωνῇ proconsul Iustinianus Cappadociae, ὥστε καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς ἔχειν ἴδιον καὶ τὸν ἀρχηγέτην συνονομάζειν τῷ πράγματι. δεῖται γὰρ ἂν ὁ τῆς ἀρχῆς κρατῶν τὸ τοιοῦτον σχῆμα ῥαδίως, ἐπεὶ καὶ πολλὴν ἔχει τὴν ἐξουσίαν, ἐκτεινόμενης προφάσει τῆς ταμειακῆς κτήσεως καὶ εἰς τόπους ἐτέρους, καὶ ἕως ἔσται σεμνὴ τοσοῦτοις ἐφεστῶσα πρίγκμασί τε καὶ ἀνθρώποις, καὶ διαθήσει γε εὐκολώτερον ἅπαντα, τῆς στρατιωτικῆς αὐτῷ παρασκευυμένης ἰσχύος. τὰ μὲν οὖν πολιτικὰ πράξει κατὰ τοῦτο

Ipsi quoque spectabili proconsuli similiter omnium erit cura, sive sit aliquid civile sive ad militarem administrationem sive ad aerarii potestatem respiciens, et nullius neglegat omnium, quoniam et maiorem aliorum iudicem dare loco volumus. Cum enim solitum fuerit antiquitus Romanis provincias assignare aut factis consulibus aut pro illis missis quos proconsules vocabant, propterea et Cappadocorum magistratum proconsularem esse volumus: quo Romani prius in Africa cingulum ornaverunt, quem nos nunc tantum auximus, ut accipiens eum gloriosissimis praefectis sacrorum nostrorum praetoriorum connumeretur. Vocetur huius rector patria voce proconsul Iustinianus Cappadociae, ut et magistratus habeat quod suum est et qui praesidet cingulo connumeretur causae. Suscipiet enim qui cingulum obtinet talem habitum facile; nam et plurimam habet potestatem, extensam occasione aerariae possessionis et ad loca alia, et omnino erit decora tantis praesidens rebus et hominibus, et dispondet facilius omnia, militari sibi coniuncta virtute. Civilia siquidem agit

ut decet utatur, ut neque fiscus propter illius infirmitatem damno afficiatur neque ille solacio quod ex tempore et gradu habet privetur: ut scilicet periculo tredecim magistrorum et ceterorum, qui post eos sunt, adiutoris illius qui non idoneus est electio fiat, sicuti dictum est. Atque magnas nobis gratias agere tributorum exactores oportebit, qui quidem eos liberaverimus a multis illis detrimentis quae antea magistris et spectabili pro tempore comiti et officio eius praebant. Propterea autem eos ab his omnibus liberavimus, ut ne ipsi quidem subditos iniuria afficiant per praetextum illos ad vexationem excogitatos et introita vel aliter appellatos quibus agricularum vitam viclumque evertunt, sed ut solis contenti iis, quae secundum formam Nicetae illustris memoriae curatoribus praebentur, a reliquis omnibus abstineant.

V. Ipse vero spectabilis proconsul omnium pariter curam habebit, sive quid civile est sive ad militarem administrationem sive ad potestatem tamiacae spectat, neque quicquam omnium negleget, quoniam vel ampliorum reliquos magistratum huic loco dare volumus. Nam cum veteribus Romanis in more fuerit provincias vel iis qui consules fiebant vel iis qui eorum loco delegabantur, quos proconsules vocabant, sorte distribuere, propterea et Cappadocum magistratum proconsulatum esse volumus, quo quidem Romani olim suum in Africa magistratum ornarunt, quem nos nunc adeo auximus, ut qui eum suscipit gloriosissimis praefectis sacro nostro praetorio adnumeretur. Atque qui huic praest patria lingua proconsul Iustinianus Cappadociae vocetur, ut et magistratus genus habeat proprium et cum re simul nominet principem auctorem. Etenim qui magistratum obtinet, talem speciem libenter accipiet, quia et magnam habet potestatem etiam ad alia loca tamiacae possessionis causam extensam, et omnino venerandus erit, qui tot et rebus et hominibus praesit, et facilius omnia dispondet, cum militare robur ei iunctum sit. Civilia

3 τῆς ἐκ τοῦ] τοῦ ἐαυτοῦ L || καὶ τῆς τοῦ L || 6 τοῦτο] τοῦτου L || πρὸς βολεῖς L || γενομένης B || 7 μεγάλη* L¹ || 8 δεήσει MB || 11 τάξει] πράξει L || 13 ἀδικεῖεν M || * δια] μηδὲ libri (verbum deesse, veluti πλάττειεν, Zachariae opinatur) || τὰς om. B || 14 ἐπινοοῦντες] excogitabant ε || introitate (ἰδικά τε s. v.) M introita τε L εισοδικά τε B || 18 ἀπέχονται B || 22 βλέπων L^aB^c || οὐδενὸς ἀποβλέπον ἀμελήσει M^a || 29 τὴν om. L || ἣν om. LB || 30 νῦν M] τοῖνον LB || ἠῆξήσαμεν Cod. 1, 27, 1 || 31 *ὑπερχοῖς libri || 32 τε MBε] δὲ L vulg. || 33 τῇ πατρίῳ φωνῇ om. B || proconsul iustinianus capradocae M ἀνδραγαθῶς καππαδοκίας M s. v. et B, om. L || 37 ἐκτεινόμενη] καὶ ἐκτειν. Haloander, Zachariae || 42 πράξει M

2 inualitudine V || ille] ullo T, om. V || 3 temporibus libri || 4 magistratum V || adiutores libri || 5 oportunus est V || om. in hiatu T || 8 quas libri || 11 subiecti libri || nocent libri || 12 illae Beck || 13 agricularum destruant V || 14 exactoribus vulg.] exactorum V actorum T || 15 necetae libri || 20 si ad libri || 21 respicientes libri || 23 loco] locum libri || 26 capadocorum V || 28 in Africa] affricani V affricam T || 29 nunc] non Val. || in tantum vulg. || 30 praetorum VT || 31 connumerentur V || voce] uocet V || 32 capadotie libri || 35 habent VT || 36 extensa V || errarie pensionis V agrerie passionis T || 38 et dispondet] et om. Val. || 39 leg. aget?

δὴ τὸ συνειδημένον, τῶν στρατιωτῶν δὲ ἡγήσεται σφόδρα εὐκόλως, ὅσα κἀκείνων ὑποκεκλιμένων αὐτῶ. 1 Προσεχέτω δὲ μάλιστα τὸν νοῦν τῇ τῶν ταμειακῶν διοικήσει πραγμάτων, ἅπερ εἰς οὕτω δεινὴν καὶ πανταχόθεν κεκαπηλευμένην ἐξώλισθησεν ἐμπορίαν, 5 ὡς μηδενὸς ἀξία σχεδὸν αὐτὰ καθέσταται. τὸσαῦτα γὰρ μεμαθήκαμεν ἀμαρτάνεσθαι κατὰ τὴν χώραν ὅσα μὲν ἀνδρῶν τῶν μεγίστων ἔσται πρὸς θεραπείαν εὐκόλα. οἱ γὰρ τὰς τῶν δυνατῶν ἐπιτροπεύοντες κτήσεις — ἀλλ' ἤδη καὶ ἐρυθριῶμεν εἰπεῖν μεθ' ὅσης 10 ἀλῶνται τῆς ἀτοπίας, καὶ ὡς δορυφόροι τε αὐτοὺς θεραπεύουσι καὶ πλῆθος ἀνθρώπων οὐ φορητὸν ἀκολουθεῖ, καὶ ληστεύουσιν ἅπαντες ἀναιδῶς, καὶ θαυμάζομεν ὅπως ἀχρὶ νῦν τὸ κατ' ἐκείνην ὑπῆρκεν ἐξηκουεσθαι ἀδικουμένων. τοιγαροῦν ἡμέρας ἐκάστης ἐ- 15 χομένοις τε ἡμῖν καὶ τὰ κοινὰ πράττουσι πλῆθος πρόξεισι Καππαδοκῶν ἀδικουμένων, καὶ πολλοὶ μὲν ἐν αὐτοῖς ἱερεῖς, γυναῖκες δὲ ὡς πλείσται, καὶ πάντες ὀδύρονται καὶ τὴν τῶν οἰκειῶν ἀφαίρεσιν αἰτιῶνται πραγμάτων, ἐπεὶ μήτις ἐστὶ σύνεγγυς ὁ τὰ τοιαῦτα 20 κωλύειν ἰσχύων. ἡ ταμειακὴ δὲ κτήσις ἤδη σχεδὸν ιδιωτικῆ γέγονεν ὅλη, διασπασμένη τε καὶ ἀρπαζομένη σὺν αὐταῖς ταῖς τῶν ἵππων ἀγέλαις, ἀντιφθεγγόμενον παντελῶς οὐδενός, ἀλλὰ τοῦ στόματος αὐτοῖς ἐμ- 25 φραττομένου χρυσίω.

secundum consuetudinem, militaribus autem prae- 1 erit facile, utpote et illis subiacentibus ei. 1 Intendat itaque maxime mentem aerariarum gubernationi causarum, quae in tam pessimam et undi- 5 que cauponaticam dilapsae sunt mercationem, ut nullo digna paene consistat. Tanta namque didicimus delinqui in provincia quanta vix viro maximo erunt ad sanationem facilia. Potentium enim conductores possessionum, sed iam etiam erubescimus 10 dicere cum quanta capiuntur absurditate, et quia clientes eis observant et multitudo hominum importabilis sequitur, et latrocinantur universi impudenter; et miramur, quomodo hactenus illic subiecti duraverunt oppressi. Itaque diebus singulis orantibus nobis et communia [sunt] agentibus multitudo adiiit Cappadocorum iniustitiam passorum, et plurimi quidem inter eos sacerdotes, mulieres autem multae, 15 et omnes ingemiscentes et suarum ablationem accusantes rerum, quia nullus est iuxta qui talia prohibere valet. Aerarii vero possessio paene privata facta est tota, dilacerata atque direpta cum ipsis equorum gregibus, contradicente penitus nullo, sed ore eis obstruso auro.

CAPUT VI.

Διὰ ταῦτα τοίνυν ἕνα τῶν ἡμῖν γνωρισμάτων ἐπιστήσαι τῇ χώρᾳ ταύτῃ βουλόμεθα, ὅς δὴ ταύτης 1 τῆς τριπλῆς ἡγήσεται τάξεως, μόνος ἐν αὐτῷ τὴν ὅλην περιφέρειν ἀρχὴν τε καὶ ἐξουσίαν, καὶ χρόμενος μὲν τοῖς παρασήμοις τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς ὄχημα τε 30 ἐξ ἀργύρου καὶ πέλεκυ καὶ ῥάβδους ἔχων καὶ ὅσα σημεῖα καθέστηκεν ἀρχαία του νόμου, ἐπιτάξει δὲ καὶ τοῖς στρατιώταις, καὶ ἐπιμελήσεται τῶν ταμειακῶν πόρων, ὥστε φοιτᾶν αὐτοὺς ἀνελλιπῶς ἀπάσαις ταῖς ἐπὶ τούτῳ τεταγμέναις ἀρχαῖς, καὶ πολλῶν μάλ- 35 λον εἰς τὰ ἡμέτερα βασίλεια, καθάπερ καὶ νῦν προσέρχονται, προσάσει τῶν τε εἰς ἡμᾶς κομιζομένων τῶν τε εἰς τὴν θειοτάτην καὶ εὐσεβεστάτην Αὐγούσταν τὴν ἡμετέραν σύμβιον, ἐν τε χρυσίω καὶ ἐσθήτῃ. οὐ- 1 δὲν γὰρ ἐκείθεν ἐλαττωθῆναι βουλόμεθα. οὐ μὲν 40 κατὰ τὸ τοιοῦτον δίδοσθαι σχῆμα καθάπερ μέχρι νῦν

Propterea igitur unum nobis notissimorum prae- 1 ponere provinciae huic volumus, qui huic triplici praesit officio, solus in se totum circumferens magistratum et potestatem, utens quidem causis civilis 5 administrationis carpentumque ex argento et proximam (seu securem) vel fascas habens et quaecumque signa sunt antiqua legis, imperabit autem et militibus et diligentiam habebit aerariorum quaestuum, ut accedant indeficienter ad omnes super hoc statutas administrationes, et multo magis ad 10 nostra regalia, sicut et nunc accedunt occasione et eorum quae ad nos deferuntur et quae ad sacratissimam et piissimam Augustam nostram coniugem, in auro autem et veste; nihil enim inde minui volumus. 1 Non tamen secundum hoc dari schema et sicut

igitur ager secundum morem solitum, militibus autem nullo negotio imperabit, quippe qui ipsi quoque ei 1 subiecti sint. Advertat vero animum inprimis ad tamiacarum rerum administrationem, quae in tam gravem et undique venalem delapsae sunt mercatum, ut nullo fere pretio dignae sint. Tanta enim accepimus committi in provincia quantis vix vir maximus sanandis par sit. Nam qui potentium possessiones administrant — sed iam etiam dicere erubescimus, quanta cum absurditate oberrent et quemad- 5 modum et satellites illis inserviant et multitudo hominum non ferenda eos comitetur omnesque impudenter latrocinantur, ac miramur quomodo usque adhuc subditi in illa regione perduraverint iniuriis affecti. Itaque quotidie nos et rem divinam facientes et publica negotia tractantes multitudo adit Cappadocum iniuriis affectorum, interque eos cum sacerdotes nulli tum plurimae mulieres, omnesque lamentantur et res suas ablatas esse queruntur, quoniam nemo in propinquo est qui talia prohibere possit. Tamiaca vero possessio iam fere tota privata facta est, distracta et cum ipsis equorum gregibus direpta, nec quisquam omnino contradicit, cum os eis auro oclusum sit.

VI. Propterea igitur unum ex iis qui nobis notissimi sunt huic regioni praeficere volumus, qui quidem triplici huic officio praesit et solus in semet omnem et magistratum et potestatem comprehendat et insignibus quidem civilis administrationis utatur, curru ex argento facto et securi et virgis praeditus et quaecumque antiqua signa legitima sunt, idem autem militibus quoque imperet et prospiciat redditibus tami- 5 acis, ut sine intermissione ad omnes magistratus ad hoc constitutos et multo magis ad nostrum palatium perveniant, quemadmodum nunc quoque perveniunt, tam eorum nomine quae ad nos quam quae ad sacratissimam et piissimam Augustam coniugem nostram deferuntur et in auro et in veste: nihil enim inde 1 deminui volumus. Nec tamen secundum eiusmodi formam, quomodo usque adhuc fiebat, ex furtis et

1 στρατιωτῶν] militaribus (i. e. στρατιωτικῶν) ε || 2 σφόδρα om. ε || 5 ἐμπορίαν MBε] ἀπορίαν L || 2 ξξία L¹ || 9 εὐκόλον L || ἐπιτροπέοντες L || 10 ἐρυθριῶν μὲν L² || 11 ἀλῶνται M] ἀλλῶνται L ἀλῶνται Bε || 12 θεραπεύουσιν L^a || πλῆθους L || φορητὸν Bε] φορητῶν ML || 15 ἐχόμενοις] ἀσχολουμένοις L² || 19 ὀδύρονται — αἰτιῶνται] ingemiscentes — accusantes ε || 22 ἀρπαζομένης L || 29 καὶ χρόμενος] καὶ om. ε || 30 τοῖς παρασήμοις] causis ε || 35 εἰσέρχονται L || 38 ἀγούσταν M^b] ἀγούσταν M^aB ἀγούσταν L || 39 τε] autem ε || 41 τὸ τοιοῦτο L hoc ε || καθάπερ] et sicut ε

1 consuetudine V || aut V || 2 utpote V || 3 mente libri || 5 cauponatia dilapsurunt mercatione V || 6 dignae paene constant vulg. || pena V || 7 provinciam T || maxime V || 9 etiam om. V || 14 orantionibus V¹ || 15 nobis om. V in hiatus 3 litt. || et quae communia sunt Neob. || sunt om. vulg. || gentibus libri || 16 capadocorum T capadocorum V || possessorum VT || 19 prohiberet V || 21 dilacera V || 27 triplici praesit] uolumus V || 29 utens] ut est V || 31 uel T al.] ut V et vulg. || falsees V^a || 32 imperavit V || 34 indeficientes VT || 36 nostram V || et eorum] et om. V^a

ἐκ τε κλοπῶν καὶ τῆς τῶν ὑποτελῶν ἐπιηρίας καὶ δόσεως ὀνόματι (ταῦτα γὰρ ἅπαντα καὶ μισοῦμεν καὶ τῆς ἡμετέρας ἐκβάλλομεν πολιτείας), ἀλλ' ἐξ αἰτίων δικαίων τε καὶ νομίμων, ἅς καὶ ὑποτεθῆναι τῷδε τῷ θεῷ ἡμῶν παρεκελευσάμεθα νόμῳ, ὥστε ταύτας κομίζομενον τὸν κατὰ καιρὸν ἔχοντα τὴν ἀρχὴν εἰσφέρειν, ὡς εἴρηται, τὰς quinquaginta τοῦ χρυσίου λίτρας τῇ θειοτάτῃ Ἀυγούστῃ τῇ ἡμετέρα συνβίῳ. τὴν γὰρ ἀρχὴν προικὰ τε καθιστῶμεν ἡμεῖς καὶ ἀδωρότατα τὰς χειροτονίας ἐπ' αὐτῇ τίθμεν· καὶ ἔσται παντε- 10 λῶς οὐδὲ εἰς ὅς ὑπὲρ ταύτης τι λήψεται. Ἀλλὰ καὶ στήσιν αὐτῶ μὲν ἀχοι χρυσίου λιτρῶν viginti διδομεν, καθ' ἃ ὑποτέτακται, τῷ δὲ αὐτοῦ παρεδρῶ ἀχοι χρυσίου λιτρῶν δύο παρέχομεν. λήψεται δὲ καὶ ἡ τάξις ἑκάτερα τὸ παρὰ τοῦ δημοσίου μέχρι νῦν χορηγούμενον κατ' οὐδὲν παντελῶς ἐλαττούμενον. οὐδὲ γὰρ κατὰ τι τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐλαττούμεν, καὶ μά- 15 λιστα τοῦ ἐνδοξοτάτου πραιποσίτου τῶν θεῶν ἡμῶν κοιτῶνον. μένειν γὰρ ἐπὶ Καππαδοκίᾳ καὶ αὐτὴν καὶ τὴν ὑπ' αὐτῆν τῶν καθ' ὁσίων παλατιῶν σχολῆν ἐπὶ τῆς ὁμοίας ἐξουσίας τε καὶ τάξεως καὶ ταυτοῦ σχήματος θεσπίζομεν, οὐδὲν μέντοι παντελῶς ἐντεῦθεν κομιζομένην οὔτε λόγῳ συνηθειῶν οὔτε ἀνόνων, οὔτε ἐν χρυσίῳ οὔτε ἐν ἐσθήτῃ οὔτε ἐν ἐτέροις εἰδεσιν, οὔτε παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν ἀνθυπάτου οὔτε παρὰ τοῦ αὐτοῦ τάξεως· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως τὸ καθαρόν φυλαχθεῖ. ὑπὸ μίαν γὰρ τὸ πρᾶγμα συν- 25 ἄγομεν ἐπὶ τῆς χώρας ἀρχῆν, ἵνα μὴ τῷ διεσπείσθαι χωλενῇ.

CAPUT VII.

Πρόνοιαν τοίνυν καὶ αὐτὸς ὁ παρ' ἡμῶν στελλόμενος θήσεται πολλὴν τῆς ταμειακῆς κτήσεως, καὶ ὄψεται τὸ παραμεθεῖν τῆς ταμειακῆς γῆς καὶ μάτην ὑπ' ἐτέρων κατεχόμενον εἴτε ἐν νομαῖς εἴτε ἐν ἀροσίμοις εἴτε ἐν οἰνοφύτοις τόποις, εἴτε ἐν χωρίοις εἴτε ἐν οἴκοις, καὶ ἐκδικήσει τῷ πράγματι τὴν ἀρχαίαν γῆν, 35 οὐδαμῆς ἀντιτιθεμένης αὐτῷ χρονίας παραγραφῆς. οὐ γὰρ ἂν τις ἀντιτελεῖ τοιοῦτό τι τῷ δημοσίῳ, οὔτε πρὸς κέρδος πρᾶττων οὔτε ἵνα τὴν οὐσίαν αὐξήσει τὴν αὐτοῦ· τοῦτο γὰρ ἐλάττωσις μᾶλλον ἢ περὶ αὐξήσεως ἐστὶ, τὸ κατὰ ἑσπέραις χρώμενον οἴεσθαι τι κερδαίνειν, 40 ὅπερ ὑστερον ἀποτίσει σὺν ἀσβεσίᾳ τε καὶ αἰσχύνῃ

veaxatione subditorum atque largitionis nomine praebeantur (haec enim omnia et odimus et e republica nostra eicimus), sed ex iustis et legitimis causis, quas etiam sacrae huic legi subici iussimus, ut eis acceptis qui magistratum pro tempore gerit quinquaginta auri libras illas, uti dictum est, praestet sacratissimae Augustae coniugi nostrae. Magistratum enim et gratis nos constituimus et creationes eius 2 omni donatione expertes reddimus, neque omnino quisquam erit qui pro eo quicquam accipiat. Sed etiam annonam illi quidem ad auri libras viginti damus, quemadmodum infra subiectum est; assessori autem eius auri libras duas praebeamus; atque officium quoque utrumque accipiet id quod a fisco ei adhuc erogatum est nullo omnino modo imminuendum. Neque enim in ulla re hunc magistratum imminuimus, neque gloriosissimi praepositi sacri nostri cubiculi magistratum. Manere enim in Cappadocia et ipsum et quae sub eo est devotissimorum palatinorum scholam in simili potestate et ordine et in eadem specie sancimus, quae tamen inde nihil omnino neque consuetudinum neque annonarum nomine accipiat neque in auro neque in vestimento neque in alia specie, neque a proconsule qui pro tempore est neque ab officio eius; neque enim aliter puritas servabitur. Namque sub unum magistratum rem in ea provincia cogimus, ne dum distrahitur claudicet.

VII. Curam igitur et ipse qui a nobis mittitur magnam adhibebit tamiacae possessioni, et circumspiciet si quid a tamiaca terra ablatum est et temere ab aliis detinetur, sive pascua sunt sive arabiles sive vineales terrae, sive praedia sive domus, atque rei vindicabit vetus solum, cum nulla longi temporis praescriptio ei opponi possit. Neque enim quisquam tale quid fisco opponat, neque lucri causa id agens neque ut bona sua auget; hoc enim deminutio potius est quam augmentum, si quis sordidis manibus utens se lucrari quid arbitretur, quod deinde cum impietate et pudore redditurus sit multiplicatum.

1 ἐκ τε κλοπῶν καὶ τῆς τῶν ὑποτελῶν ἐπιηρίας] ex telonum (i. e. ἐκ τελωνῶν?) et subtelonum calumnia § || 2 γὰρ om. § || 5 αὐτὰς L || 7 quinquaginta M] πενήτηνonta B et s. v. M. om. L || 9 ἀδωρότατον M^c ἀδωροτάτας Haloander || 12 viginti M] ἡ (pro κ') B, om. L || 13 αὐτὸ L || 14 παρέχομεν ex § Haloander] παρέξει MLB || 16 κατ' οὐδὲν παντελῶς M§] κατ' οὐδένα παντελῶς τρόπον LB || 17 ἐλαττούμενον] ἐλατοῦ L || 19 ἐπὶ Καππαδοκίαν B || 20 ὑπ' αὐτῆ B || 21 τε om. L || 22 τοῦ αὐτοῦ L || 28 διασπείσθαι B || 32 τὸ παραμεθεῖν τῆς ταμειακῆς B^c || 33 ἀροσίμοις LB] ἀροσίμοις M (cf. Lobeck ad Phrynicum p. 227) || 34 ἐν χωρίοις LB§] ἐν om. M || 35 τοῖς πράγμασι L || 36 ἀντιτιθεμένης L || 37 τοιοῦτό τι] τοὺς B^c || 37 sq. *οὐδὲ — οὐδὰ libri || πρὸς om. L

1 tellonum T || subditorum vulg. || 2 haec enim omnia vulg. || 4 nostrae sacrae V || 9 ordinationes vulg. || 11 usque ad auri vulg. || 11 libra V || 13 accessori V || 14 utrumque V || 15 inminuto libri || 17 gloriosissime VT || praepositis V || 19 capadotian libri || eamque sub V] et quae sub ea est vulg. || 20 scholam Osenbrüggen || 22 neque — annonarum om. Val. || 26 colligemus V || 27 ut dilacerata claudimus V || 30 providentia T || 31 ponet vulg. || multerarii V || leg. inspiciet? || 33 *in arabilibus] irrationabilibus V || 33 sq. sive in pascuis — locis om. T || 35 iudicet libri || nullam obicienti ei temporalem T || 36 praescriptionem libri || 41 pietate Val.

1 **πολλαπλάσιον.** Ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν διαφυλάξει παντοίως ἀπάραχον, καὶ στάσιον οὐ συγχωρήσει λυμῆ-
 νασθαι τῷ πολιτεύματι. τοὺς δημοσίους τε φόρους ἀγρόπνως καὶ μετὰ δικαιοσύνης εἰσπράξει, οὐδὲν τῶν
 κατ' ἐκείνου ἀμελῶν οὐδὲ συγχωρῶν ἢ τὸ δημόσιον ἢ τοὺς ἰδιώτας κατὰ τι περὶ τὰ οἰκεία ζημιούσθαι, ὅλα τὴν κατὰ πάντων ἐξουσίαν ἔχων, εἴτε στρατιώ-
 ται εἴτε σκηνιάριοι τῶν τε ἐνδοξοτάτων ἐπάραχων τῶν τε ἀνδρειοτάτων ἐπὶ στρατηγῶν, εἴτε πολιτικῆν
 10 ἔχουσαν τάξιν εἴτε ταμειακὴν ζώνην, εἴτε ἐπὶ μειζό-
 των εἴτε ἐπ' ἐλαττόνων ἀξιομάτων ἐπὶ εἴτε ἐν ἱε-
 ρεῦσι τελοῖεν. εἰς γὰρ οὗτος ἅπασιν ἀρχῶν ἐπιστή-
 σεται τῆς τε αὐτοῦ αὐτοῦ δόξης τῶν τε ἡμετέρων νό-
 μων τοῦ τε θεοῦ πρὸ πάντων μεμνημένος· ὃς τοὺς
 ἀνὲ δημοσίους φόρους διὰ τῆς ἀνδραγαθίας τάξεως
 15 ἀνελλιπῶς εἰσκομίζεσθαι φροντιεῖ, τοὺς δὲ ταμεια-
 κούς φόρους διὰ τῶν ὑποκειμένων ἐκείνων πρώην τῷ
 θρόνῳ προσώπων εἰσώσει, καὶ τοῖς ἐξ ἔθους προ-
 στατοιμένοις παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων πραιποσίτων τῶν
 θεῶν ἡμῶν προσέχων ποιτῶνων· μὴ δυναμένων τῶν
 20 κατὰ καιρὸν ἐκπεμπομένων κανονικῶν παρὰ τοῦ
 ἐνδοξοτάτου πραιποσίτου μέχρι ὀβολοῦ γούν ἐνὸς κο-
 μιζεσθαι τι ἢ ὀνόματι συνηθειῶν ἢ ἑτέρας τῆς οἰα-
 σῶν αἰτίας παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν σομμαρίου ἢ
 τῶν τὰς δημοσίας εἰσπράξεις ποιουμένων ἢ τοῦ περι-
 βλέπτου ἀνδραγαθίου ἢ τῆς τάξεως τῆς αὐτοῦ ἢ τῶν
 καλομένων κατασκευαστῶν ἢ πραιποσίτου ἢ ἑτέρου
 οἰουδῆποτε προσώπου ἀνήκοντος τῇ θεῶν ἡμῶν περι-
 ουσίᾳ. τὸ στρατιωτικὸν δὲ ἑκάτερά τῶν φροντιῶν
 τοῦτων βοηθήσει, παύσει τε τοὺς τῶν δυνατῶν δο-
 30 ρυφόρους καὶ οὐ συγχωρήσει τὰ χωρία πορθεῖσθαι
 καὶ ληστειεσθαι· οὐδὲ αὐτὸς παρελεύσεται ταῦτα,
 καθάπερ οἱ πρώην ἐποίουν κόμητες. οὐ μὲν οὐδὲ
 τοποτηρητὰς ἐκπέμψει, ἀλλὰ τοῖς τῶν τόπων ἐκδίκους
 καὶ τοῖς ἐκ τῆς αὐτοῦ τάξεως πρὸς ὑπονομίαν χρήσε-
 35 2 **ται.** εἰ δὲ πον καὶ στρατιωτῶν αὐτῷ δέησει, τοὺς
 ἐκ τῶν τόπων ἐν οἷς ἡ χρεία καλεῖ βοηθεῖν προ-
 τάξει· καὶ οὗτοι δαπάναις οἰκείαις πάντα πράξουσιν καὶ
 οὐδὲν ζημιώσουσι τοὺς ὑπάρχοντες οὐδὲ καταναλώσουσι
 τι προῖκα. ἀλλ' αὐτὸς τε τούτων ἀφέξεται χρώμενος
 40 δαπάναις οἰκείαις ἐνθα ἂν εἴη, κἂν εἰ πρὸς ἑτέραν
 αὐτὸν προστάξοιμεν ἐλθεῖν χώραν, ὃ τε πάρεδρος αὐ-

1 Sed et civitatem servabit sine omni tumultu, et
 seditioni non permittet depopulari rempublicam, fis-
 caliaque tributa vigilanter et cum iustitia exiget, nec
 in illis negligens neque permittens aut publicum aut
 5 privatos in aliquo circa propria laedi, utpote super
 omnes potestatem habens, sive milites sive scriuarii
 gloriosissimorum praefectorum aut fortissimorum sint
 magistrorum militum, sive civilem habeant ordinem
 sive aerarii cingulum, sive maioribus sive minoribus
 10 dignitatibus sunt, sive inter sacerdotes ministrent.
 Unus enim iste omnibus iudex praepositur tam suae
 gloriae quam nostrarum legum vel dei prae omnibus
 memor. Hic itaque publicas functiones per procon-
 sulare officium indeficienter inferre curabit, aerarii
 vero quaestus per subiectas dudum illi sedi personas
 offeret, et eis qui ex consuetudine mituntur a glo-
 riosissimis praepositis sacrorum nostrorum intendens
 cubicularum; non valentibus per tempus directis
 canonicariis (a) gloriosissimo praeposito usque obo-
 20 lum unum accipere aliquid aut nomine consuetu-
 dinum aut alterius cuiuslibet causae a temporali
 summario aut publicas exactiones facientibus aut
 spectabili proconsule aut officio eius aut his qui vo-
 cantur instructores aut praepositis aut alia quacum-
 que persona competenti sacrae nostrae substantiae.
 Militaris autem manus utriusque curae horum auxilia-
 bitur, removebitque potentibus obscudantes et non
 sinet praedia devastari et latrocinii affici; neque
 ipse circumibit ea, sicut pridem faciebant comites.
 Sed neque loci servatores destinabit, sed locorum
 defensoribus et qui ex eius officio sunt ad ministere-
 rium utitur.

2 Si vero alicubi etiam militibus egeat, ex locis
 quibus causa vocat adiuvari praecipiat, et isti ex-
 pensis propriis omnia agant et nihil damnificent sub-
 iectos neque expendant aliquid gratis. Sed et ipse
 his abstinebit utens sumptibus propriis ubicumque
 fuerit, vel si ad aliam eum praecipiamus venire

1 Sed etiam urbem servabit ab omni perturbatione liberam, nec seditionem grassari in republica patietur. Ac tributa publica vigilanter et cum iustitia exiget, nihil quod ad ea pertinet negligens nec permittens ut aut fiscus aut privati ullo in rebus suis damno afficiantur: quippe qui adversus omnes potestatem habeat, sive milites sive scriuarii et gloriosissimorum praefectorum et fortissimorum ducum sint, sive civile officium sive cingulum tamiacum habeant, sive in maioribus sive in minoribus dignitatibus versentur sive intor sacerdotes numerentur. Unus enim hic magistratus omnibus praeerit et suae ipse famae et nostrarum legum et dei ante omnia memor; qui tributa quidem publica per proconsulare officium sine mora inferenda curabit, tamiacos vero redditus per personas illi sedi olim subditas invehet, atque iis quoque operam dabit quae ex consuetudine a gloriosissimis praepositis sacri nostri cubiculi praecipuntur: ut qui ad tempus a gloriosissimo praeposito emittuntur canonicarii ne unum quidem obolum possint accipere sive consuetudinum nomine sive alius qualiscumque causae a summario qui pro tempore est vel iis qui publicas exactiones faciunt vel spectabili proconsule vel officio eius vel catascenastis qui vocantur vel praeposito vel alia qualicumque persona ad sacrum nostrum patrimonium pertinente. Militares vero copiae utriusque earum curarum subveniunt, et satellites potentium reprimunt nec praedia vastari et spoliari patien-
 2 tur; neque ipse haec praetermittet, sicut priores comites faciebant. At ne vicarios quidem delegabit, sed
 2 locorum defensoribus et iis qui ex ipsius sunt officio ad ministerium utitur. Sicubi autem militibus quoque et opus erit, eos qui sunt in locis, ubi necessitas postulat, opitulari iubebit; atque hi sumptibus propriis omnia peragent neque ullo subditos damno afficient neque gratis quicquam consument. Sed et ipse his abstinebit, propriis sumptibus utens ubicumque sit, etiamsi ad aliam provinciam cum venire

1 τὴν πολλὴν L || 4 οὐδὲν] nec (i. e. οὐδὲ) ε || 7 ἔχειν B^c || 8 *ἐπάραχων libri || 11 ἐπὶ Haloander] εἰσὶν MLB^s || 13 τῆς τε om. B || αὐτὸς MB] αὐτῆς L || 14 ἀπάντων LB || 15 hic itaque ε || 17 ὑποκειμένων M^s] ὑποκειλη-
 μένων L κεκλιμένων B || πρώην ἐκείνων B || 18 τοὺς L || πραιποσίτου B || 19 παρὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου πραιποσί-
 των L (παρὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου πραιποσίτου Haloander) || 23 τε B || 26 ἢ τῆς αὐτοῦ τάξεως B || 27 πραιποσί-
 των L || 29 τῶν στρατιωτικῶν L || 31 πορθεῖσθαι τε καὶ B || 32 παρελεύσεται B] περιελεύσεται ML^s || 35 καὶ τοῖς — 37 τῶν τόπων om. B^c || 36 αὐτῶν L^a || δεήσειεν L^s] δεήσει M || 39 οὐδὲν] οὐδὲ L || 40 τι om. M || 42 *προστάξοιμεν ἐλθεῖν ML] ἐλθεῖν προστάξοιμεν B || τε om. L

1 servavit T || 2 seditione T, seditionem Heimbach || 3 tributa vigilanter et Osenbruggen] et tributa vigilanter libri || 5 utpote V || 6 potestates V^a || 9 cingulo libri || 10 sunt V] sint vulg. || 11 leg. praepositur? || 12 vel] et vulg. || 14 inferri vulg. || curavit V || 16 offert libri || 19 cannonecariis V || a add. vulg. || usque] usque ad vulg. || obulum V || 20 consuetudini V || 22 summaiorio V || 23 aut officio] aut om. V || 24 aut praeposito vulg.] et praepositos V¹ et praepositi V² al. || aut aliquidcum-
 que V || 26 utraque libri || eorum V || 27 remouitque libri || 28 devastari vulg.] devastare V deualle T || affici vulg.] officii T officii V || 29 fatiebat V || 30 sed locorum] sed om. V || 31 ad ministerium vulg.] ad ministere-
 rio VT || 32 utetur vulg. || 36 locis in quibus vulg. || 37 adiuvari vulg. || 40 subtilibus V || 41 ad om. Val.

τοῦ καὶ ἡ λοιπὴ θεραπεία ἀνθυπατιανῶν τε καὶ στρατιωτῶν καὶ εἴ τι τούτοις ἄσασιν οἰκετικὸν τε καὶ ἐν ὑποζυγίοις ἐπιτεταί· ἀνάγκη ἔχόντων, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, τῶν στρατιωτῶν, καὶ εἴ τινες κατὰ τοὺς τόπους ἔχουσι, σχολάριοι τυχόν ἢ δομῆστικοι, τοῖς ἐπιτάγμασι πείθεσθαι τοῖς αὐτοῦ, τὸν ἐπὶ τῇ ζῶνῃ καὶ τῇ περιουσίᾳ κίνδυνον εὐλαβούμενοι. δίδομεν γὰρ αὐτῶ παρορησίαν καὶ ταύτης αὐτοὺς ἀφαιρέσθαι, εἰ μὴ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ προσταττομένοις ὑποουργοῖεν. διότι βουλόμεθα τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ταύτην φοβερόν τε καὶ αἰδέσιμον τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ καθεστάναι. καὶ γὰρ εἴ τι στρατιωτῆς ἢ ἀνθυπατιανὸς ἢ σχολάριος ἢ δομῆστικὸς προσάσει τῶν ἐπιταγμάτων τῶν αὐτοῦ ζημιώσῃ τὸν ἡμέτερον ὑποτελῆ, τοῦτο προσήκον ἐστὶν αὐτῷ ἐκ τῶν ἐκείνου σιτήσεων οἰκείῳ κινδύνῳ λαβόντα θεραπεῦσαι τὸν ἠδικημένον. οὐ συγχωρήσει τε παντελῶς οὐδενὶ οὐδὰ τῶν ἐντεῦθεν φοιτῶντων ἀδικεῖν τοῖς ἡμετέροις ὑποτελεῖς. Ἄλλὰ καὶ τὸν τῶν δημοσίων ἵππων δρόμον ἀνετηρέσασθαι φυλάξει· οὐδὲν γὰρ ἐξαιρούμεν τῆς δικαιοδοσίας τῆς αὐτοῦ. καὶ εἴ τις τῶν ἐξ οἰονόηποτε δικαστηρίου πρὸς τὴν χώραν φοιτῶντων ἀδικοῖ καὶ ὑπὲρ τὸ τεταγμένον ἀπαιτοῖ, τοῦτον μετελεύσειται.

CAPUT VIII.

Φροντιεῖ δὲ καὶ τῆς πόλεως καὶ τῶν καλουμένων σιτωνικῶν καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτῆς, καὶ παρασκευάσει κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον συγγράφασθαι τοὺς λογισμοὺς καὶ δαπανᾶσθαι καὶ τὰ ταμειακὰ καὶ πολιτικά. Καὶ εἴ τινα εὗροι τούτων τῶν τὰς συνήθειαι δῆθεν ἐμφανεῖς καθιστῶντων προστάξεις, ὅτι τις ἀφαιρέται τοῦ ὕδατος τοὺς ὁλοκοῖς, ἢ ὅπως τὰ περὶ τὸ τοίχος διάκεινται, ἢ εἴ τινες εἰσὶ γέφυραι κατὰ τὴν χώραν ὁδοὶ τε ὅσαι, καὶ εἴ τις ἄλλη τοιαύτη κατὰ τὸ πάλαι κακῶς πολιτευσάμενον καθέστηκεν πρόσας, καὶ τούτων ἀπελάσει πάντως τῆς χώρας, οὐ συγχωρῶν αὐτῶ οὔτε ἐμφανῆ τοιαύτην καταστήσασθαι πρὸς ταξὶν οὔτε κέρδος τι παντελῶς ἐκεῖθεν λαβεῖν. εἰ γὰρ τινα συνίδομεν ἐποψίαν γενέσθαι, ταύτην ἡμεῖς θεῖω πραγματικῶν χωρῶμενοι τῶν πρὸς τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ταύτην καὶ τῶ σῶ περὶ τούτων δρόμῳ κοινούμενοι τὸ πρᾶγμα διαθήσομεν, ὥστε μηδενὶ τὰς τοιαύτας ἀγγυρολογίας βατάς τε καὶ ἐπιδρόμους ῥάδιως γίνεσθαι. ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων μάλιστα μὲν

provinciam, et assessor eius et reliquum ministerium proconsularium et militum et si quod talia omnia servitium aut in iumentis sequitur; necessitatem habentibus, sicut praediximus, militibus et si qui per loca habitant scholarii forsitan aut domestici praecipit oboedire eius, in cingulo et substantia periculum formidantes. Damus enim ei licentiam et hac eos privare, nisi his quae ab eo praecipuntur oboediant, eo quod volumus hanc administrationem habentem terribilem et reverendum subiectis consistere. Etenim si quid miles aut proconsularianus aut scholaris aut domesticus occasione praepertorum eius damnificaverint nostrum collatorem, hoc competens est eum ex illius annonis proprio periculo percipientem mederi laesum; neque permittet penitus ullum nec hinc venientium laedere nostros collatores.

3 Sed etiam publicorum veredorum cursum sine vexatione servabit; nihil enim excipimus iurisdictione eius. Et si quis ex quocumque foro ad provinciam venientium laeserit et ultra quam constitutum est exegerit, hunc castigabit.

Curam habebit autem et civitatis et frumentorum appellatorum et operum eius, et procurat secundum nostram legem conscribi ratiocinia et expendi et quae aerarii sunt et civilia. Et vel si quem inveniatur horum qui quasi solita insinuatur praecipit, vel quia aliqui privat aquis aquaeductus, aut quomodo quae circa muros sunt consistunt, aut si qui sunt pontes in provincia et viae quaecumque, et si qua alia huiusmodi olim male disposita constituta (est) occasio, et hunc eicere omnino foras provinciam, non permittens eum neque insinuare huiusmodi praepertionem nec lucrum aliquid penitus inde percipere. Si enim quandam perspexerit quidem inspectionem fieri, hanc nos divino pragmatico utentes typo ad eum qui administrationem hanc habet et tuae de hoc sedi communicantes causam disponimus, ut nulli tales pecuniae collectiones ingressibiles et incursibiles facile fiant. Qui autem administrationem habet maxime quidem per se omnia prohibebit; si

iubeamus, et assessor eius et reliquum ministerium et proconsularium et militum et si quod eos omnes mancipium vel iumentum sequitur: quoniam necesse habent, sicuti diximus, milites et si qui alii in locis illis versantur, scholarii forte vel domestici, praecipit eius obtemperare, in cingulo et bonis periculum veriti. Damus enim illi licentiam etiam haec vis auferendi, nisi iussis eius operam dent, quia eum qui magistratum hunc gerit et metuendum et venerabilem subditis esse volumus. Etenim si quid miles sive proconsularis sive scholaris sive domesticus nomine mandatorum eius unum ex subditis nostris laeserit, hoc par est eum ex illius annonis proprio periculo auferre et mederi ei qui iniuriam passus est. Neque cuiquam omnino ne eorum quidem qui hinc profisciscuntur subditos nostros iniuria afficere permittet. 3 Sed etiam cursum publicorum equorum illibatam custodiet; nihil enim ab eius iurisdictione excipimus. Et si quis eorum qui ex quacumque iudicio in provinciam veniunt, iniuriam faciat et ultra id quod constitutum est exigat, in eum animadvertet.

VIII. Prospiciet vero civitati quoque et sitonicis quae vocantur operibusque eius, atque secundum legem nostram rationes perscribendas et tam tamiaca quam civilia consumenda curabit. Et si quem insinuat ex vis qui solitas illas iussiones insinuant, quia quis aquae ductus avertat, vel quo in stitu muri sint, vel an qui pontes sint in provincia quotve viae, vel si qua alia est causa talis secundum ea quae olim perperam usu veniebant, hunc quoque omni modo e provincia expellet, neque permittens ei ut talem iussionem insinuet neque ut quicquam omnino lucri inde accipiat. Nam si placuerit nobis inspectionem quandam fieri, eam nos sacra pragmatica sanctione usi ad eum, qui magistratum hunc gerit, cum tua quoque sede de his re communicata, ipsi disponemus, ut nemini eiusmodi pecuniae exactiones proclives et expeditae temere fiant. Is vero qui magistratum gerit, maxime quidem per se omnia prohibebit,

1 τὸ om. B || 2 τούτοις MB] τοιούτοις L5 || οἰκετικῶν B || 5 ἔχουσι] εἰσὶ Hombergk male || 8 αὐτῶν παρορησίας L^a || 9 πραττομένοις B || 12 εἴ τι dedi ex ε] εἴτε libri || ἀνθυπατιανὸς M ἀνθυπατικὸς LB || 14 ἡμέτερον M τούτῳ B || 17 οὐδὲν B || 25 περιουσίᾳ L || 26 νόμον] Cod. 1, 4, 26 || 27 καὶ τὰ πολιτικά B || 28 καὶ κἄν B^c || 29 πράξεις LB || ὅτι] ὅτε B vel quia (i. e. ἢ) ὅτι ε] || 34 ἀπελάσει M] ἀπελάσαι LB^c || 35 sq. *οὐδὲν οὐδὲ libri || 36 τι] τίς L || 37 συνίδοιμεν] perspexerit quidem (i. e. συνίδοι μὲν) ε] || 39 περὶ τούτου δρόμῳ κινούμενοι B^c

2 proconsularium] eiussularium V || si quo V || 3 sequitur vulg.] requiritur libri || 7 ei] eis V eius T || 8 haec] haec Val. || priuari libri || 10 reuerenda T reuenda V || 11 proconsularium vulg. || 14 est om. V || 15 permittit libri || 18 ueridorum V uerendorum T || 19 iurisdictionem Tal. || 20 si om. V || 22 exegerint V || 24 autem habebit Tal. || 26 legem nostram Tal. || 30 si qua V^a || 31 pontes] potentes potentes (sic) V || 32 alius V || deposita V || constituta libri] constituit vulg. est addidi || 34 promittens V || 36 perspexerit] si perspexerit V || inspezione V inscriptionem T || 38 habeat (habeat V^a) V || 39 disponemus vulg. || ut vulg.] et libri || 42 prohibeat V^a

οἰκοθεν πάντα κωλύσει· εἰ δὲ τινος καὶ σφοδροτέρου
 δεηθῆι, μηνύσει τε πρὸς τε τὴν σὴν ὑπεροχὴν πρὸς
 τε τὸν ἐνδοξότατον πραιπόσιτον πρὸς τε τοὺς ἄλλους
 πανεσφῆμους ἄρχοντας, οἷς τίς ἐστι πρὸς τὸ πρᾶγμα
 μετουσία, πρὸς τε ἡμᾶς αὐτοὺς· ἡμεῖς τε αὐτῶ τὸ
 1 πρᾶκτέον ὑψηλοτέρω. Σανίδας δὲ ἀνατίθεσθαι
 κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἧς ἀρχὴν προσηγορίαν τινῶν ἐχοῦ-
 σας, ἐξηρημένης τῆς βασιλείας καὶ τοῦ ταμείου, κω-
 λύσει τοσούτον ὥστε καὶ δημοσίαν ποιεῖν τὴν οὐσίαν
 τῶν τοιοῦτό τι πράττειν ἐπιχειρούντων καὶ χειρῶν
 ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ταύτας ἐπιτιθέντας, εἰ παρόντες αὐ-
 τοὶ τολμῶν, εἰ δὲ οἱ τῶν ἀπόντων προνοοῦντες, με-
 γάλαις κείνουσ ὑποθήσει βασιάνοις. τοὺς μὲντοι τι-
 τλους ὅστις δήποτε τολμήσειεν εἴτε παρῶν εἴτε ὑπὲρ
 ἀπόντων πράττειν ἀναθῆναι, καθελῶν εὐθύς περιρρή-
 15 ξει ταῖς τῶν ἀναθέντων κεφαλαῖς, εἰδὼς ὡς, εἰ
 ταῦτα μαθῶν ἑαθνήσειεν, αὐτὸς ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ
 πράγμασι τῆς δημεύσεως αἰσθήσεται.

vero aliquid etiam vehementius indigerit, nuntiabit
 et ad tuam celsitudinem et (ad) gloriosissimum prae-
 positum et ad alios famosissimos nostros iudices, qui-
 bus aliqua est ad causam participatio, et ad nos ipsos,
 5 nosque ipsum quod agendum est explanabimus.

1 Titulos autem imponi in provincia cui praeest
 appellationem aliquorum habentes, excepto imperio
 et aerario, prohibebit in tantum, ut etiam fisci faciat
 substantiam aliquid tale agere nitentium et manus
 10 auferat horum qui eos imponunt, si praesentes ipsi
 praesumpserint; si vero absentium rectores, magnis
 illos subdat verberibus. Titulos autem quicumque
 praesumpserit sive praesens sive pro absente agens
 imponere, deponens mox infringet imponentium ca-
 15 pitibus, sciens quia, si haec agnoscens neglexerit,
 ipse in suis rebus publicationem sentiet.

CAPUT IX.

Τῶν δικῶν δὲ ἐπιμελήσεται σὺν πάσῃ συντονίᾳ,
 καὶ οὐκ ἕσσει τὸ γεωργικὸν καθάπερ μέχρι νῦν ἀδι-
 20 κείσθαι· οὐδὲ ἐνοχλήσουσιν ἡμᾶς ἐτι Καππαδόκαι
 πολλὰ βωώντες τε καὶ προσκυνούντες καὶ ὀδυρόμενοι,
 ἀλλ' αὐτοὺς αὐτοῖς διαιτήσει. ἡμεῖς γὰρ εἰ τινα ἴδοι-
 μεν ἐλθόντα ὃς οὐ πρότερον αὐτῶ τὰ οἰκεία προσ-
 ὠδύρατο πάθη, τοῦτον αὐθις ἐπὶ τῆς χώρας σὺν ἀτι-
 25 μίᾳ στελλόμεν, διότι τὸν ἀρχοντα καταλιπὼν εὐθύς
 ἔδοραε πρὸς ἡμᾶς. εἰ δὲ οἱ μὲν προσίοιεν καὶ λέγοιεν
 τοὺς ἀδικούντας, αὐτὸς δὲ ἐκδεδηγητῆμένος ἤδη καὶ
 τρυφῶν οὐκ ἐπιστρέφοιτο τῶν λόγων, ἀλλ' οἰμώξει
 30 τοὺς ἰκετεύοντας καταλιμπάνοι, οἱ δὲ ἀναγκασθεῖεν
 τρέχειν εἰς ἡμᾶς, καὶ μάλιστα εἰ γυναῖκες εἴεν, ἡμεῖς
 τε μάθοιμεν ὡς οἱ μὲν προσῆλθον ὃ δὲ οὐκ ἠμύνατο,
 τὸ πρᾶγμα τε εὐθύς ὑποπέουσιν ὡς ἢ διὰ κέρδος
 ἢ διὰ χάριν ἢ διὰ θεραπείαν τινῶν γεγόμενον, ἑαυ-
 35 τοὺς τε αὐτῶ παντοίως ἀντιστήσομεν, καὶ τριπλῆς αὐ-
 τῶ τῆς ἀρχῆς οὐσης τριπλασίονα καὶ τὴν ἀντίστασιν
 ἔξει, πολεμούντος αὐτῶ τοῦ δικαίου τε καὶ ἡμῶν καὶ
 1 τῶν νόμων. Ἄπερ αὐτὸν προσέχει δεδιότα καὶ τῶν
 ἡμετέρων παραγγελημάτων ἀναμνησκόμενον, ἅτινα

Causarum vero diligentiam habebit cum omni con-
 stantia, nec sinet agricolae sicut hactenus laedi, nec
 molestabunt nos ulterius Cappadoces multum cla-
 mantes et adorantes atque ingemiscentes, sed ipse
 eis iudicabit. Nos enim si quem viderimus venien-
 tem, qui suas ei non prius defleverit passiones, hunc
 25 rursus ad provinciam cum contumelia dirigimus, eo
 quod iudicem relinquens mox currit ad nos. Si vero
 illi quidem adierit et dixerit violentos, ille autem
 iudex et epulator non susceperit verba, sed genere
 supplicantes dimiserit, illi vero coacti recurrant ad
 nos, et maxime si mulieres sint, nosque discamus
 quia illi quidem adierunt, ille vero non iuvit, causam
 statim suspicabimur quia propter lucrum aut propter
 gratiam aut propter medelam aliquorum factum est,
 nosque ei omnibus modis resistemus, et cum triplex
 30 etiam administratio sit, triplicem contrarietatem ha-
 bebbit, rebellante ei iustitia et nobis et legibus.

1 Quae eum decet metuentem et nostra praecepta
 rememorantem, quae ei dabimus cum administratio-

quodsi qua potestate graviore indigeat, nuntiabit rem et tuae sublimitati et gloriosissimo praeposito et
 reliquis celeberrimis magistratibus, qui aliquo modo rei participes sunt, et nobis ipsis, nosque ei quid fa-
 1 ciendum sit explanabimus. Tabulae autem quominus proponantur in provincia cui praeest nomina
 quorundam exhibentes (excepto imperio et aerario) adeo prohibebit, ut et bona eorum qui quid eiusmodi
 facere conentur publicet et manus abscindat iis qui eas imposuerunt, si praesentes ipsi id ausi sint; sin
 absentium procuratores, gravibus eos cruciatibus subiciat. Ipsos vero titulos quisquis affigere ausus
 sit sive praesens sive pro absente agens, sublato statim in capite eorum qui eos proposerunt con-
 fringet, sciens se, si haec cognita neglexerit, in suis ipsum rebus publicationem esse experturum.

IX. Litibus vero cum omni animi contentione curam adhibebit, nec patietur agricolae sicut usque
 adhuc iniuria affici; neque Cappadoces nobis amplius negotia facessent multa clamantes et supplicantes
 et conquerentes, sed ipse iis ius dicet. Nos enim si quem videamus venire, qui non prius illi iniurias
 suas conquestus sit, hunc rursus cum ignominia in provinciam mittemus, quoniam magistratu praeterito
 statim ad nos cucurrit. Si vero illi quidem ipsum adeant eosque qui iniuriam sibi intulerint nomenent,
 ipse vero iam licentius vivens ac luxuriae deditus non advertat animum ad sermones eorum, sed supplices
 plorare sinat, iūque ad nos currere cogantur, praesertim si mulieres sint, nosque cognoscamus eos quidem
 adūsse, ipsum vero open non tulisse, eam rem statim suspicabimur vel propter lucrum vel propter gratiam
 vel propter beneficium quorundam factam esse, nosque ipsos illi omnibus modis opponemus, et cum tripli-
 cem potestatem gerat, triplicem quoque oppositionem habebit et iure et nobis et legibus ei repugnantibus.
 1 Quae quidem veritum eum et memorem praeceptorum nostrorum, quae illi cum magistratus insignibus

2 πρὸς τε τὴν LB[ε] πρὸς τὴν M || 4 ἀρχοντας] no-
 stros iudices ε || 5 αὐτῶ] ipsum (i. e. αὐτό) ε || 15 περι-
 ορήσει ML || 16 εἰδῆς L || 19 δικαίων L || πάσι L ||
 23 ἴδωμεν B || 26 στελλόμεν ML || 28 ἤδη om. ε ||
 30 καταλιμπάνει B || 33 ὡς ἢ] ἢ om. ε || 34 ἑαυτοῦς
 τε αὐτῶ LB(ε)] ἐπαντοῦς τε αὐτόν M || 37 ἡμῶν καὶ
 om. B

2 ad supplēvi || 3 famosissimos V || 4 aliqua vulg.] ali-
 qui Val. aliquid T || participatio V¹ || 5 explanauimus
 libri || 6 titulus Tal. || 7 appellationum libri || 10 auferat
 vulg.] offerre libri || 11 magni V || 13 praesumpserint

T || 14 infringere T infringe V || 22 et adorantes om. V ||
 23 si quem Tal.] si quidem V || 24 suam V^a || *ei non] ei
 om̄o (i. e. omnino) V enim Tal. || defluerit V || 25 cum
 V] om. T. al. || contumeliam VT || *eo] et libri, om. vulg. ||
 27 illi om. V. || quidem vulg.] qui libri || adiecerint V ||
 uiolentes V || 31 iuvit] iubet libri (iuret Beck) || 32 su-
 spicauimus libri || lucrum aut propter om. V || 33 facta
 vulg. || 34 resistimus V || 35 etiam V] et al., om. T ei vulg.
 An etiam collocandum post triplicem? || fit V || 36 rebel-
 lante] reelantes Tal. releuantes V || iustitiam (iustiniani
 V) libri || 38 nostram Val. || praeceptam V^a || 39 remem-
 orantem] rememorare V memorare Tal. memorantem
 vulg.

δώσομεν αὐτῶ σὺν τοῖς τῆς ἀρχῆς συμβόλοις (ἐκάλουν δὲ ταῦτα καὶ οἱ πάλαι μανδάτα πριγκίπισ), πάντα πράττειν κατὰ τὸν ἡμετέρον σκοπὸν, γνώμης τε ἰσότητι καὶ καθαρῶς χειρῶν χρῶμενον καὶ δικαιοσύνην τιμῶντα, ἧς οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ἰσχυρότερόν τε καὶ κάλλιον οὐδὲ οἰκειοῦν θεῶν τε καὶ βασιλεῖ μᾶλλον δυνάμενον. ὄντα γὰρ αὐτὸν τοιοῦτον καὶ οὕτω παρ' ἡμῶν μαρτυρούμενον μόνον ἅπαντα πράττειν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν βουλόμεθα, οὐδὲ δικῶν ἑτέρου τινὸς ἀκροαμένον, οὔτε ἡμῶν ἐραδίως αἰρησομένων ἑτέρῳ τινὶ παραπέμπειν αὐτὰς οὔτε ἐκπεμρόντων τινὰς ἢ προσφῶσι τοῦ βίας κωλύειν ἢ κατ' ἄλλην οἰανονδήποτε αἰτίαν· πρὸς τῶ κἂν εἴ τι τοιοῦτο μέχρι νῦν γέγονεν ἢ ἐκ θεῶν ἡμετέρων τύπων ἢ ἐκ προστάξεων ἀρχικῶν, τοῦτο πᾶσι σχολάζειν τρόποις, αὐτοῦ τὴν ὅλην ἀναλαμβάνοντος τῆς ἐπαρχίας διοικήσιν καὶ ἑτέρῳ πάροδον ἔχειν παντελῶς οὐ συγχωρούμενος.

CAPUT X.

Καὶ ταύτην δὲ δὴ τὴν ἀρχὴν κατὰ τὸ τῶν ἀνθρώπων ἴδιον ἐν ταῖς περιβλεπτοῖς τίθεμεν. Καὶ τὰς 20 γε ἐκλήτους τὰς παρ' αὐτοῦ τὴν σὴν ὑπεροχὴν ἅμα τῶ ἐνδοξοτάτῳ κοιναίτωρι τοῦ θεῖου ἡμῶν παλατίου κατὰ τὸ τῶν consultationum σχῆμα κρίνειν βουλόμεθα. εἰ δὲ τις ἐξ ἑκατέρας Καππαδοκίας δίκη πεντακοσίων ἐλάττων χρυσῶν ἐρέσμιος γένηται, εἴτε ἐξ 25 ἡμετέρας κελύσεως ὁ δεδομένος εἴη δικαστῆς εἴτε ἐκ τίνος ἀρχῆς, ὡς μὲντοι μὴ περιβλεπτον αὐτὸν καθίσταται, ταύτης αὐτοῦ ὁ περιβλεπτός ἀνδύπατος ἀκροάσεται κατὰ τὸ τοῦ θεῖου δικαστοῦ σχῆμα καὶ κατὰ τὸ θεῖον ἀκροατήριον. δίκαιον γὰρ αὐτῶ καὶ τοῦτο 30 διδομεν καὶ κοσμοῦμεν αὐτῶ τὴν ἀρχὴν προνομίᾳ τοσαύτη, ὅσην οὐδεὶς μέχρι καὶ νῦν ἐν Καππαδοκίαις τεθέσται. Ἔστω τε οὖν δίκαιος καὶ ὑψηλογνώμων, καὶ εἰς ἡμᾶς τε καὶ τὸν νόμον ὁρῶν, καὶ γνωσκῶν ὡς εἰ μὲν ταῦτα τηροῖ, μενεῖ τε ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ 35 μακρὸν καὶ διαδέσεται γε αὐτὸν ἴσως ἑτέρα μείζον ἀρχή· τῶν δὲ ἡμετέρων ἀμελήσας κελύσεων καὶ τινὰς τῶν δυνατῶν, ἀλλ' οὐ τὸν νόμον καὶ ἡμᾶς θεραπεύων θάττον τε ἐκπεσεῖται τῶν δοθέντων καὶ τὸ λοιπὸν ἐν κατεγνωσμένοις ἔσται, τῆς ἡμετέρας φανείας 40 ἀνάξιος κρίσεως.

dabimus (veteres autem ea mandata principis vocabant), omnia secundum nostrum consilium peragere decet, ut et voluntatis aequitate et manuum puritate utatur et iustitiam honoret, qua nihil est inter homines fortius atque pulchrius quodque commendare deo et imperatori magis valeat. Talis enim cum sit et tale a nobis testimonium habeat, omnia eum in provincia solum peragere volumus, ut ne lites quidem alter audiat: nos enim neque facile animum inducemus alteri eas delegare neque quosdam emittimus aut vim cohibendi nomine aut alia qualicumque de causa: praeterea etiamsi quid eiusmodi adhuc vel ex sacris nostris sanctionibus vel ex mandatis magistratum factum sit, hoc omnibus modis irritum fiat, cum ipse integram provinciae administrationem suscipiat neque alteri aditum ullo modo concedat.

X. Atque hunc quoque magistratum secundum id quod proconsulum proprium est inter spectabiles referimus. Et de appellationibus quidem ab eo transmissis tuam sublimitatem una cum gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii secundum formam consultationum cognoscere volumus. Si qua vero in lite quingentis aureis minore ex utraque Cappadocia appellatur, sive ex nostro iussu datus est iudex sive ab aliquo magistratu, modo spectabilis ne sit, illam spectabilis proconsul audiet secundum sacri iudicis formam et secundum sacrum auditorium. Etenim hoc quoque et ius damus eiusque magistratum tali privilegio ornamus, quale nemo usque adhuc in Cappadocia vidit. Sit igitur iustus et animo excelso, et tam ad nos quam ad legem respiciat sciatque, si quidem haec observet, et in magistratu se diu mansurum et alium fortasse maiorem magistratum ipsum excepturum esse; sin vero iussiones nostras neglexerit et potentioribus quibusdam nec vero legi et nobis inserviat, et mox iis quae data sunt se privatum iri et in posterum inter damnatos fore, qui nostro indignus apparuerit iudicio.

1 τῆς om. M^aL || 2 μανδάτα πριγκίπισ ML] προστάγματα βασιλικά B || 6 οὔτε B || 11 αὐτὰς M^a || τὰς LB || οὐδὲ B || 13 τῶ M || τὸ LB || 15 προστάξεως L || 17 συγχωρῶντες ML || 19 τὸ om. M || 20 ἴδιον] speciem (i. e. ἴδιον) ε || ἐν τοῖς L || 23 κονσουλτατιωνων L συνελύσεων B ἢ τοῖς τῶν συνελύσεων s. v. M || 24 ἑτέρας L || 25 ἐλάττω L || 27 μὴ om. L^aB, ante μέντοι add. L² || 29 δικαστοῦ MLB^a] δικαστηρίου Haloander || 31 αὐτῶ τὴν ἀρχὴν] eius cingulum ε || 32 ὅσον L || 34 καὶ γνωσκῶν om. ε || 35 τηροῖ] ροῖη L^a || 38 τὸν νόμον] nostras leges ε || 39 θεραπεύων] οὐ θεραπεύων L² || 39 τς] δὲ L || 40 λοιπὸν ἐγκατεγνωσμένοις L

III.

1 codicillis — 3 voluntate e] in ras. 3 versuum scr. V || vocabant] ei uocabant V || 3 uoluntate V uoluntatem T || manuum utente (tente V^a) V manumittente T || 4 quam V || 5 est] et V || nec om. V || commendare vulg. || 6 a e] hae V || 9 facile elegantibus V || 11 uolentias V || 15 suscipientem et 16 sinentem libri || 21 lacunam notavi (ab eo pro quas vulg.) || 22 sacri om. V al. || 27 proconsule libri || 28 iudicii vulg. || 29 aditorium V || ius et ei om. V || 31 cappadotibus V || Sit om. V || 34 longis V || 36 amittit vulg.] amittit VT || 37 in reprehensibilibus] inreprehensibilis T irreprehensibilis (— es V^a) V in reprehensibilis vulg. || 38 appares V

30

CAPUT XI.

Μοιχείας δὲ καὶ παρθένων ἀρπαγὰς καὶ πλεονεξίας καὶ ἀνδροφονίας καὶ εἰ τι τῶν τοιούτων ἐστὶ πλημμελημάτων οὕτω κολαζέτω πικρῶς, ὡς ὀλίγων ἀνθρώπων τιμωρία τὸ λοιπὸν ἅπαν διηλεκτῶς σωφρονίσει, καὶ ἔστω μετὰ τοῦ νόμου σωφρονιστὴς ἀκριβῆς τῶν ἀμαρτανόντων. οὐ γὰρ ἀπανθρωπία τοῦτο, μεγίστη δὲ δὴ μᾶλλον φιλανθρωπία, τὸ τῆ τῶν ὀλίγων ἐπιστροφή πολλὴ τὸ σωζόμενον εἶναι. Εἰ δὲ ἀνάσχοιτο τις ἐπὶ τοιούτοις ἐγκαλούμενος, ὃς αὐτῶ ζώνην ἢ ἄξιαν ἢ ἱερῶσύνην ἢ τι τοιοῦτο προβαλλόμενος ἤλπισεν ἑαυτὸν ἐξαπατᾶσαι τῶν ἐκείνου χειρῶν, ἴστω τῆς ἡμετέρας οὐκ ἄξιος φανησόμενος γνώμης· οὐδέ μίαν γὰρ οὔτε ἰσχὴν οἰκείαν οὔτε τὴν ἐτέρωθεν προστασίαν οὐδέ τις προύσχομενος ἐπὶ τοιοῦτοις ἐγκλήμασι διαφεύξεται τὸν νόμον. ἀλλὰ καὶ εἰ τις ἐμβάλλειν ἑαυτὸν τοιαύταις θαρρήσει προστασίας, καὶ αὐτὸς ὁμοίαν ὑφ᾽ ἑξὶ τῶ πλημμελήσαντι τὴν ποινήν, ταῦτον ὄν ἀμαρτεῖν τε αὐτὸν καὶ τὸν ἀμαρτῶντα καὶ πλημμελήσαντα τηλικαῦτα σπεύδειν ἐξαπατᾶσαι τῶν τοῦ νόμου χειρῶν. Ὑποτεθήσεται δὲ τῶ νόμῳ καὶ ἀπογραφῇ δηλοῦσα, τί μὲν αὐτὸν ἐκ τοῦ δημοσίου λαμβάνειν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν προσήκει, τί δὲ προφάσει δίδοναι τῶν συμβόλων, τί δὲ εἰσφέρειν τῶ εὐσεβεῖ οἴκῳ τῆς Θεοτάτης Ἀγνοίστης τῆς ἡμετέρας συμβίου· δηλαδὴ τομερῶς τῶν quinquaginta librarum auri eis-25 κομιζομένων, τοῦτο δὲ τὸ καὶ ἄνωθεν καὶ μέχρι νῦν 2 κεκρατηκός. Καὶ καθαρῶς τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις (τοῦτο ὅπερ πολλὰκις εἰρηκαμεν) χορήσει, πρῶγμα διεσποδασμένον ἡμῖν καὶ χρημάτων ἀμελήσαι παρασκευάσαν μεγάλην, κατόπιγε ἐν τοσαύταις δαπάναις 30 καὶ πολέμοις μεγάλοις, δι' ὧν δέδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πρὸς Πέρσας τε ἀγειν εἰρήνην Βανδύλους τε καὶ Ἀλανοὺς καὶ Μαυροσίους χειρῶσασθαι, καὶ Ἀφρικὴν ὅλην καὶ πρὸς γε καὶ Σικελίαν κατακτήσασθαι, καὶ ἐπί-35 दाs ἔχειν ἀγαθὰς ὅτι καὶ τῶν λοιπῶν ἡμῖν τὴν ἐπι-35 κρείταιν νεύσειεν ὁ θεὸς ὧν περ οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι μέχρι τῶν πρὸς ἐκείτηρον ἁκανῶν ὁρίων κρατήσαντες ταῖς ἐφεξῆς ἀπέβαλον ῥαθυμίας· ἃς ἡμεῖς τῆ παρὰ θεοῦ συμμαχίᾳ θαρροῦντες ἐπὶ τὸ κρείττον μεταβάλλειν ἐπινοοῦμεν οὐδέν τε ἰκνοῦμεν τῶν εἰς ἐσχάτην 40 δυσκολίαν ἤκόντων, ἀγροπνίαις τε καὶ ἀσιτίαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν πόνοις ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων διηλεκτῶς καταχρώμενοι. Εντεύξεται δὲ καὶ τοῖς

Adulteria quoque virginumque raptus et violentias et homicidia et quicquid talium est delictorum puniat amare, utpote paucorum hominum supplicio omne quod reliquum est perpetue temperetur, sitque cum lege castigator subtilis delinquentium. Non enim inhumanum est hoc, maxima magis humanitas, dum paucorum correptione multum saluum est. Si vero passus fuerit aliquem in talibus accusatum, qui ei militiam aut dignitatem aut sacerdotium aut aliquid tale proponens speravit se abstrahere illius manibus, sciat nostra se indignum ostendi sententia. Nullam enim neque virtutem propriam neque aliunde patrociniū ullus proferens super talibus criminibus (effugiet) legem. Sed et si quis immiscere se ipsum talibus praesumpserit patrociniis, et ipse similem sustinebit quam is qui deliquit poenam, idem existens peccare et peccantem ac delinquentem taliter festinare abripere legis manibus.

Subditur autem legi huic et descriptio declarans, quid quidem eum de fisco percipere et qui circa eum sunt competat, quid autem occasione dare codicillorum, quid vero inferre piae domui sacratissimae Augustae nostrae coniugis, trifariam quippe quinquagenis libris auri inferendis, hoc quod olim et hactenus tenuit.

Et pure nostris subiectis (hoc quod saepe diximus) utetur, causam festinatam nobis et pecunias neglegere procurantem magnas, utique in tantis expensis et in bellis maximis, per quae dedit nobis deus et apud Persas agere pacem Vuandalosque et Alanos et Maurusios religare et Africam universam. insuper et Siciliam possidere, et spes habere bonas quia etiam reliquorum nobis detentionem annuet deus, quam prisci Romani usque ad utriusque oceani fines tenentes sequentibus negligentis amiserunt; quas nos divino solacio confidentes in melius convertere festinamus, nihilque nos pigebit horum quae ad novissimam difficultatem tendunt, vigiliis et aliis universis laboribus pro nostris subiectis semper uti. Incum-

XI. Adulteria vero et virginum raptus et libidines et homicidia et si quid est eiusmodi delictorum adeo severe puniat, ut paucorum hominum supplicio quod reliquum est omne continuo emendet, sitque cum lege diligens delinquentium castigator. Neque enim haec inhumanitas, immo maxima potius humanitas est, quod paucorum castigatione servatur multitudo. Quodsi quem tulerit propter talia accusatum, qui ei cingulum vel dignitatem vel sacerdotium vel eiusmodi quid obtinendo speraverit se eripi ex manibus eius posse, sciat se nostra gratia indignum apparere. Neque enim quisquam sive potentiam propriam sive alienum patrociniū praetendens in eiusmodi delictis legem effugiet. Sed etiam si quis talibus patrociniis se implicare ausus sit, ipse quoque aequalem atque qui deliquit poenam subibit, cum idem sit peccare 1 ipsum et peccantem atque tanta delinquentem tendere ex legis manibus eripere. Subicietur autem legi etiam descriptio quae declaret, quid quidem eum et qui circa eum sunt a fisco accipere, quid autem insignium nomine dare, quid denique piae domui sacratissimae Augustae coniugis nostrae inferre oporteat, scilicet ut trifariam illae quinquaginta librae auri inferantur, id quod et olim et in hunc usque diem valuit. 2 Atque integre subditis nostris (id quod saepe diximus) utetur, quae res summo nobis studio est et effecit ut magnam pecuniam neglegeremus vel in tantis sumptibus et bellis magnis, per quae deus nobis dedit ut et Persas ad pacem adduceremus et Vandalos et Alanos et Mauros subigeremus et Africam totam atque insuper Siciliam quoque recuperaremus, utque bonas spes habeamus fore ut etiam reliquorum imperium nobis deus adnuat, quae veteres Romani usque ad fines utriusque oceani subacta deinceps sordida sua amiserunt: quam nos dei auxilio confisi in melius mutare studemus, nec quicquam eorum quae extremae difficultatis sunt detrectamus, et vigiliis et inedia et reliquis laboribus omnibus pro subditis nostris per-

3 οὕτω om. ε || 7 δὲ δὴ om. ε || μᾶλλον Mε || τοῦτο LB || 9 ζώνην || militiam ε || 10 ἱερῶσύνην L¹ || 15 ἐμβάλλειν B || 17 ταύτην ὄν L || 18 ἀμαρτῶντα M¹ || 20 ὑποθήσεται L || τῶ νόμῳ || legi huic ε || 22 τί δὲ || εἰτι δὲ L || 25 quinquaginta librarum auri M¹ om. L || πενήτηκοντα χρυσίου (τοῦ χρ. B) λιτρῶν M s. v. B || 26 καὶ ἄνωθεν || καὶ om. ε || 32 Βανδύλους τε MLBε || καὶ Βανδύλους τε Scrimger, vulg. || 38 ἀπέβαλον L || 39 μεταβάλλειν L μεταβάλλειν B || 41 καὶ ἀσιτίαις om. ε

pute V || 6 maxima Heimbach || maxime libri || maximae magis humanitatis vulg. || 11 sententiam V || 12 aliunde patrociniū Osenbrüggen || alio de patrociniū libri || 13 effugiet add. vulg. || 15 praesumpserint libri || 18 arripere V || 20 subdetur vulg. || 21 qui om. Val. || 23 prae domus V || 24 quippe in V || 27 saepe || spe V¹ || 28 utitur causam festinam libri || 30 in bellis libellis V || nobis dedit V || 32 maurosios VT || religare Beck || relegare libri || africam universam V universam affricam T || 33 super V || 35 quam Val. || quae vulg. || pisci V || 37 festinemus T || 40 utentes vulg.

1 quoque uirginumque V] uero et uirginum T || 3 ut-

παράγγελμασιν ἡμῶν, ἅπερ δώσομεν αὐτῷ μετὰ τῶν συμβολῶν τῆς ἀρχῆς, καθὰ ἐμπροσθεν εἰρήκαμεν· καὶ εἶπερ κατ' ἐκείνα πράξειεν ἅπαντα, θαναστός τε ἔσται καὶ διὰ πάντων ἀξίος τῆς ἡμετέρας φανήσεται ἀρχῆς τε καὶ κρίσεως.

(Ἐπίλογος.) Ταῦτα τοῖνυν ἅπαντα τὰ διὰ τοῦδε τοῦ θείου νόμου δηλούμενα ἢ σὴ ὑπεροχῇ γινώσκουσα τὰς τε εἰρημένας σιτήσεις τῷ τῆς ἀρχῆς ταύτης διδόντω θρόνον οὐτω τε αὐτὴν ἴστω σεμνὴν γενομένην, ὡς πολλοῖς εἰκὸς ἔσεσθαι περισπούδαστον τῇ τοῦ νῦν 10 αὐτῇ δοθέντος παρ' ἡμῶν ἀνδρῶν τε καὶ ἀξιώματος ἐπιθυμίᾳ.

(Dat. xv. k. April. CP. p. c. Belisarii v. c.)

[a. 536] Dat. xv. kal. April. CP. p. c. Belisarii v. c.

AA

ΠΕΡΙ ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐω πρωτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατριμῶ.

(Προοίμιον.) Τὰ μάρτην κείμενα καὶ ἐκκεχυμένα εἰ πρὸς τὴν προσήκουσαν ἀφίκοιτο τάξιν καὶ διατεθειτῶ καλῶς, ἕτερά τε (ἂν) ἀνθ' ἑτέρον τὰ πράγματα φαίνοιτο καλλίω τε ἐκ χειρόνων ἐξ ἀκόσμων τε κεκοσμημένα διηρθρωμένα τε καὶ διακεκριμένα ἐκ τῶν ἐμ- 25 προσθεν ἀτακτῶν τε καὶ συγκεχυμένων. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς Ἀρμενίων χώρας ἀμαρτανόμενον εὐρόντες ᾤθημεν κλῆσαι πρὸς μίαν ἀρμονίαν τάξαι αὐτήν, καὶ ἐκ τῆς εὐταξίας ἰσχύειν τε αὐτῇ δοῦναι τὴν προσήκουσαν τάξιν τε ἐπιθεῖναι τὴν πρέπουσαν. 30

CAPUT I.

Τοιγαροῦν τέσσαρας εἶναι πεποιήκαμεν Ἀρμενίας· τὴν μὲν ἐνδοτάτην, ἧς ἡ μητροπόλις τῇ τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν προσηγορίας ἐπωνυμία κατακεκόσμηται πρότερον Βαζανίς ἢτοι Λεοντόπολις καλομένη, ἥπτερ καὶ

bat autem etiam mandatis nostris, quae dabimus ei cum codicillis administrationis, sicut dudum diximus, et si quidem secundum illa egerit universa, mirabilis erit et per omnia dignus apparebit nostro iudicio.

(Epilogus.) Haec igitur omnia, quae per hanc sacram nostram declarata sunt legem, tua celsitudo cognoscens et memoratas annonas cinguli huius praebeat sedi et sic eam noverit honestam factam, ut merito plurimis sit studium nunc ei dati a nobis floris et dignitatis concupiscentia.

(Dat. xv. k. April. CP. p. c. Belisarii v. c.)

XXXI.

DE DISPOSITIONE QUATTUOR ADMINISTRATIO- NUM ARMENIAE. R

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

20

(Praefatio.) Ea quae frustra posita sunt et effuse si ad competentem veniant ordinem et disponantur bene, aliae pro aliis causae videntur, meliores ex peioribus, ex indecoris ornatae, dispositae et discretiae ex inordinatis prius atque confusis. Hoc et super Armeniorum regione commissum invenientes aestimavimus oportere in unam congruentiam deputare eam et ex disciplina robur ei dare competens ordinemque imponere decentem.

30

Nov. XXXI Graece extat in ML, c. 1 Τέσσαρας εἶναι ... — 3 in B 6, 14. — Epit. Theod. 31, Athan. 4, 11. Julian. const. XXXIX.

petuo susceptis. Incumbet autem in mandata quoque nostra, quae dabimus illi cum insignibus potestatis, sicut antea diximus: et siquidem secundum illa fecerit omnia, et laudandus erit et nostro imperio et iudicio per omnia dignus apparebit.

Epilogus. His igitur omnibus quae per hanc sacram legem declarata sunt cognitae tua sublimitas et annonae quas diximus sedi huius magistratus praebeat et eundem adeo honoratum sciat factum esse, ut multis merito expetendus sit futurus decoris et dignitatis nunc ei a nobis datae desiderio.

XXXI.

DE DISCRPTIONE QUATTUOR PRAESIDUM ARMENIAE.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patrio.

Praefatio. Quae temere iacent et effuse si ad iustum ordinem perveniant et bene disponantur, et aliae pro aliis res apparebunt et meliores ex deterioribus et ex inornatis ornatae et ordinatae atque distinctae ex inordinatis prius atque confusis. Quo in genere cum etiam in Armeniorum regione peccatum esse inveniamus, in unam congruentiam eam reduendam et ex bona constitutione et robur conveniens ei dandum et ordinem decentem tribuendum esse existimavimus.

I. Itaque quattuor Armenias instituimus: unam quidem interiorem, cuius metropolis piae nostrae appellationis nomine decorata est antea Bazanis seu Leontopolis vocata, quam etiam proconsulatu hono-

2 καθάπερ B || ἐμπροσθεν LB] πρόσθεν M || 4 ἔστω L || 5 ἀρχῆς τε καὶ om. ε, τε καὶ κρίσεως om. LB || 7 θεῖον νόμον] sacram nostram legem ε || 10 πολλὴν L || εἰκὸς M] εἰκότως L || 13 subscr. om. ML || xv k. April. ε (Ath.) || k. April. Iul.^o (om. Iul. codd. rel.) μὴν ἀπριλίῳ Theod. || p. c. Belisarii ε (Ath. Theod.) || cons. bill. Iul.^o billis. Iul.^o || post subscriptionem non servatur index de quo agitur 229, 4. 13. 234, 20 || 16 ἀρχόντων] administrationum (i. e. ἀρχῶν) ε || 19 Ἐω M] αἰώας L || 23 ἂν addidi || 27 ἀρμενίας L || 31 εἶναι om. L (ε) ||

34 βαζανίς ML βαζανίς B βαζάνη Theod. ε

2 cum om. V || 3 illam libri || 4 mirabili V || 7 nostra V || tuam V || 11 *concupiscentiae libri (cf. XXVIII, XXVIII extr.) || 13 constantinopol. V constantino T || bilisario v. c. con. VT Neoburg. || 14 sq. Rv XXXI. De dispositione V || 22 ueniat V || 29 dicentem VT || 34 sq. proconsularitate onoravimus Neoburg.] proconsul- tantem raivismus V, proconsularitate — 236, 3 compe- tens est om. T

30*

ἀνθυπατεία τετιμήκαμεν, ἧς Ἀκάκιος προέστηκεν ὁ μεγαλοπρεπέστατος, σπεκταβίλιαν τε ἀποφήναντες τὴν ἀρχὴν καὶ πάντα δόντες αὐτῇ ὅποσα προσήκον ἐστὶν ἀνθυπατείαν ἔχειν· σπολῆ τε γὰρ αὐτὴν κατεκοσμήσαμεν ἀνθυπάτου καὶ πάντα ἀκόλουθα τούτοις ἔχειν διευτυπώσαμεν. καὶ πόλεις αὐτῇ δέδωκαμεν Θεοδοσιούπολιν τε, ἣν καὶ πρότερον εἶχε, Σάταλάν τε καὶ Νικόπολιν καὶ Κολώνειαν ἐκ τῆς πρώην πρώτης Ἀρμενίας καλουμένης λαβόντες, Τραπεζούντα τε καὶ Κερασούντα ἐκ Πόντου τοῦ πρώην Πολεμωνιακοῦ καλουμένου, χωρίσαντες αὐτῶν τὰς μὲν τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντος τὰς δὲ τοῦ περιβλεπτοῦ μονερατοροῦ, ἐπὶ τὰς πόλεις τὴν ὅλην ἐπαρχίαν περιστήσαντες καὶ ὅποσα τῆς περιουκίδος ἐστὶν αὐτῶν.

1 Δευτέραν δὲ ἐτάξαμεν Ἀρμενίαν τὴν ἔμπροσθεν πρώτην καλουμένην, ἧς ἡγείται Σεβάστεια, πόλεις αὐτῇ προσειματες τὴν τε τῶν Σεβαστοπολιτῶν ἣν καὶ πρότερον εἶχε, καὶ πρὸς γε Κόμανά τε ἐκ τοῦ καλουμένου πρώην Πολεμωνιακοῦ Πόντου καὶ Ζήλαν ἐκ τοῦ Ἐλενοπόντου, καὶ μὴν καὶ Βρίσαν, ὥστε ἐν πέντε πόλεσιν εἶναι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, καὶ τὴν ἀρχὴν ἡγεμονίαν οὖσαν καταλιπόντες ἐπὶ τοῦ πρότερου σχήματος καὶ τὸν ἀρχοντα αὐτῆς οὐδενὶ κοσμήσαντες ὀνόματι μείζονι, ἀλλ' ὁ πρότερον εἶχε τοῦτο αὐτῷ

2 καταλιπόντες. Ἐπὶ τούτοις τε τρίτην Ἀρμενίαν κατετηγάμεθα τὴν πρότερον δευτέραν, ἧς ἡγείται Μελιτινή πόλις ἀρχαία, πόλις ἐπίσημος, ἐν καλῶν τε γῆς καὶ ἀέρος κειμένη καὶ οὐδὲ πόρρω διεστώσα τῶν τοῦ Εὐφράτου ῥευμάτων. ταύτην φήθημεν δεῖν κατὰ τὸ παρὸν ἀνέξῃσθαι καὶ εἰς τὸ τῶν σπεκταβίλιων μεταστήσῃσθαι σχῆμα, τὸν τε ἀρχοντα ταύτης Ἰουστινιανὸν ὀνομάσαι κομήτα, δοῦναι τε αὐτῷ καὶ ὑπὲρ σιτήσεων solidos septingentos καὶ τῷ γε αὐτοῦ παρεδρῶ solidos septuaginta duo καὶ τῇ γε αὐτοῦ τάξει solidos sexaginta, ἅπαντά τε ἔχειν ὅποσα τῶν τοιούτων ἐστὶν ἴδια Ἰθρόνων. τοὺς τε πρώην ὀνομαζομένους ταξέωτας πάντα μὲν πράττειν ὅποσα καὶ ἔμπροσθεν, καὶ μάλιστα περὶ τὴν δημοσίαν εἰσπραξίν ἡσχολήσθαι, εἰς δὲ τὴν τῶν κομιτιανῶν προσηγορίαν μεταβαλεῖν, πάν-

honoravimus, cui Acacius praefuit magnificus, spectabilemque declarantes administrationem et omnia dantes ei quae competens est proconsularitatem habere. Stola quoque eam decoravimus proconsulis et omnia quae haec sequuntur habere disposuimus, et urbes ei dedimus Theodosiopolim, quam etiam prius habuit, et Satalam et Nicopolim et Coloniam ex prima dudum Armenia nuncupata sumentes Trapezuntaque et Cerasuntem ex Ponto dudum Polemoniaco nuncupato, secernentes earum alias quidem a clarissimo provinciae iudice, alias autem a spectabili moderatore, septem civitatibus totam provinciam statuentes et quodammodo confinium est earum.

1 Secundam vero ordinavimus Armeniam prius Prusam nuncupatam, cui praeest Sebastopolis, ei tribuentes et Sebastopolitarum quam etiam prius habuit, insuper et Comana ex appellato pridem Polemoniaco Ponto et Zelam ex Helenoponto nec non et Bersam, ut in quinque civitatibus sit provincia haec, et administrationem praesidalem existentem relinquentes in priori figura et iudicem eius nullo decorantes nomine potiori, sed quod prius habuit hoc ei relinquentes.

2 Ad haec autem tertiam Armeniam constituimus, prius et secundam, cui praeest Melitene civitas antiqua, civitas mediocris, in bona terra et aëre posita nec procul distans a fluctibus Euphratae. Hanc aestimavimus oportere in praesenti augere et in spectabilium mutare figuram, iudicemque eius Iustinianum nominare comitem, et dare ei et pro annis solidos septingentos et eius assessori solidos septuaginta duo officioque eius solidos numero trecentos sexaginta, et omnia habere quae talium propria sunt sedium; et pridem nominatos officiales omnia quidem agere quaecumque et prius, et maxime circa publicam exactionem vacare, in comitanorum vero appellationem mutari, omnibus eis ita servan-

ravimus, cui Acacius praefuit magnificentissimus, cum et ut spectabilis sit magistratus effecerimus et omnia ei dederimus quae proconsulatum habere par est: stola enim proconsulis eum decoravimus et ut omnia quae his consecraria sunt habeat constituimus. Et urbes ei dedimus Theodosiopolim, quam etiam prius habebat, et Satalam et Nicopolim et Coloniam ex priore quae antea fuit Armenia assumptas, et Trapezunta et Cerasunta ex Ponto qui antea vocabatur Polemoniaco, earum alii a clarissimo provinciae praeside, aliis a spectabili moderatore separatis, ut septem urbibus et quae in vicinia earum sunt universam provinciam circumscriberemus. Secundam autem instituimus Armeniam, quae antea prima vocabatur, cuius caput est Sebastia, urbes attribuentes ei et Sebastopolitanorum quam etiam prius habebat, et praeterea Comana ex Ponto qui olim vocabatur Polemoniaco et Zelam ex Helenoponto atque Brisam quoque, ita ut quinque urbibus haec provincia constet, et potestate, quae praesidialis erat, in priore forma relicta et praeside eius nullo nomine ampliore ornato, sed eo quod ante habebat ipsi relicto.

2 Praeterea tertiam Armeniam constituimus, quae prius secunda erat, cuius caput est Melitene urbs antiqua, urbs insignis, in bono solo et aëre sita nec procul distans ab Euphrate fluvio. Hanc existimavimus in praesentia augendam et ad spectabilium formam transferendam esse, eiusque praesidem Iustinianum comitem nominandum, dandosque ipsi pro annis solidos septingentos et assessori eius solidos septuaginta duos et officio eius solidos sexaginta, denique omnia ei tribuenda quaecumque eiusmodi sedium propria sunt. Atque officialibus qui olim vocabantur omnia quidem agenda esse quae etiam antea, et maxime eos circa publicam exactionem occupandos, in comitanorum vero appellationem esse mutandos, omnibus eis per-

2 σπεκταβίλιαν τε M] περιβλεπτόν τε LB || 4 αὐτόν L || 5 ἀνθυπάτου — 6 διευτυπώσαμεν om. L || 8 κολώνειαν L κολώνειαν Theod. || 9 καὶ om. L || 10 πολεμωνιακοῦ B^c || 11 αὐτόν B^c || 13 περιστειλαντες B || 14 ὅποσα] quodammodo ε || 16 πρώτην Haloander] πρώην MLB Prusam ε || * Σεβάστεια, πόλεις] σεβάστεια πόλις MLB sebastopolis ε || 17 τῶν om. BL || 18 κόμανά τε L, κόμανά τε M κόμανάν τε B (Theod.) || 19 Ζήλαν B || 20 Βρίσαν] βέρισσαν Theod. Bersam ε (Βηρίσση, Βιρίσση, Βιρήσση) audit in Notitiis metrop. 3, 170. 8, 285. 9, 194 Parthey || 24 αὐτῷ] αὐτῷ L || 25 τε] autem ε || 26 μελιτινή B^c (Theod. Ath.) || 27 ἐπίσημος] mediocris ε || 30 σπεκταβίλιων M] περιβλεπτόν LB || 31 ἀρχον ταύτης L || 33 solidos septingentos (solidas septingentios M solidas septingentos L) MLε (Iul.) νομισματα τ' B Theod., s. v. ML || προδρῶ B (συνδρῶς Theod.) || solidos septuaginta (seutuaginta M) duo Mε (Iul.) solidas seπτουαγίτα δύο L νομισματα (om. L) οβ' B Theod., s. v. ML || 34 solidos sexaginta M (Iul.) sólidos (νομισ-

ματα s. v.) τρακέντος σεξαγίτα L (ε) νομισματα ε' (ἐξήκοντα B) M s. v., B Theod. || 35 τε om. L || 39 κομιτιανῶν M

3 ei om. VT || 4 stola libri] eam] enim V eum Neoburg. || 7 habuerit VT || satalem V || 8 thrapezeunt aque V^a thrapezuntaque V^b || 9 cerassintem V || polemonia conuncupatur V polemonia eo nuncupatur T || 10 sq. alias — iudice om. V || 12 totum V || 13 quodammodo] quodcumque vulg. || 15 secundum V secunda T || 16 seustiolis V || 17 sebastopolitarum V sebstiopolitanorum Neoburg. sebestopolitorum T || 18 polemonia conponto Val. || 19 zesam T || elenoponto V || 22 nullo vulg.] nullum Val. || 23 potioris libri] quod] qui V habuerit V || 24 relinquentis V || 26 et om. vulg. || meletine V melecine T || civitas antiqua om. V || 27 mediocris] insignis vulg., non mediocris Osenbrüggen || terram V || aëre] ere V agre T || 28 eufrate VT || 30 matare V^a || 31 nomine libri] 36 quaecumque] quidem V^a || 38 mutare V

των αὐτοῖς οὕτω φυλαττομένων ὡς ἦν ἰσχυρὰ ταξῆται καθεστῆσαν. Πόλεις δὲ ὑπεκλίναμεν αὐτῇ τοῦτο μὲν Ἀρκαν καὶ Ἀραβισσὸν, τοῦτο δὲ Ἀριαράθειαν καὶ Κόμανα ἑτέραν (καλοῦσι δὲ αὐτὴν καὶ Χρυσὴν) καὶ Κουκουσσὸν, ἃς καὶ πρότερον εἶχεν ἐν ἑξὶ πόλεσι 5 συνεστῶσα. Συνεστῆσάμεθα δὲ καὶ τετάρτην Ἀρμενίαν, ἣ πρότερον οὐκ εἰς ἑπαρχίας συνεκίετο σχῆμα, ἀλλὰ τῶν τε ἔθνων ἦν καὶ ἐκ διαφόρων συνεκλεκτο βαρβαρικῶν ὀνομάτων, Τζοφανῆν τε καὶ Ἀνζιτηνῆν 10 ἢ Τζοφηνῆν καὶ Ἀσθιανῆν ἢ καὶ Βαλαβιτηνῆν καλουμένην καὶ ὑπὸ σατραπείαις οὖσα· ἀρχῆς δὲ τοῦτο ὄνομα ἦν οὐδὲ Ῥωμαϊκὸν οὐδὲ τῶν ἡμετέρων προγόνων, ἀλλ' ἐξ ἑτέρας πολιτείας εἰσενηνευμένον. κάκεινῃν τοίνυν ἀρχῆς πολιτικῆς ἐκοσμήσαμεν σχήματι, ἄρχοντά τε 15 πολιτικὸν ἐγκαταστήσαντες καὶ πόλιν τε αὐτῇ τῆν τῶν Μαρτυροπολιτῶν καὶ τὸ Κιθαριζὸν δόντες φρούριον· καὶ αὐτῇ δὲ ἐν τῷ τῶν ὀρδιναρίων ἀρχῶν κατέστη σχήματι κονσουλάρια παρ' ἡμῶν γενομένη. ὥστε τεσσάρων Ἀρμενιῶν οὐσῶν δύο μὲν εἶναι σπεκταβίλλας, τῆν τε τοῦ ἀνθυπάτου τῆν τε τοῦ κόμητος, καὶ ἀνθ- 20 υπατον μὲν εἶναι τὸν τῆς πρώτης ἡγοούμενον Ἀρμενίας, κόμητα δὲ τὸν τῆς τρίτης, τὸν δὲ τῆς δευτέρας καὶ τετάρτης ὀρδιναρίους καθεστάναι. Καὶ ἐπειδήπερ τοῦτο ἡμῖν διεσποῖδασται, ὥστε τὰς ἄχρι τῶν πεντακοσίων νομισμάτων ἐκκλήτους οὐκ ἔστιν ἀρκεῖν φέ- 25 ρεσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς σύνεγγυς σπεκταβίλλους ἀρχοντας, καὶ τοῦτο διατυπούμεν, ὥστε τῷ μὲν ἀρχοντὶ τῆς πρώτης Ἀρμενίας, τοῦτέστι τῷ ἀνθυπάτῳ, τὰς ἐκ τῆς δευτέρας Ἀρμενίας ἐκκλήτους φέρεσθαι, τοῦτέστι τὰς κατὰ Σεβαστίαν, τῷ δὲ τῆς 30 τρίτης Ἀρμενίας κόμητι, τῷ κατὰ Μελιτηνῆν φραμην, τὰς ἐκ τῆς τετάρτης Ἀρμενίας ἐκκλήτους μέχρι τοῦ ῥηθέντος ἀνήκειν ποσού.

dis sicut dum officiales sunt constituti. Civitates autem subcumbere quidem ei tam Arcam et Arabissum quam Ariarathiam et Comana altera (vocat autem eam etiam Crisin) et Cucusson, quas et prius 5 habuit in sex urbibus constituta.

Statuimus autem et quartam Armeniam, quae prius non in provinciae iacebat imagine, sed et gentium erat et diversorum complicita barbaricorum nominum, Zopanene et Anzitenae vel Zopene et Asathenia et Balbitene appellata et sub satrapis constituta: administrationis autem hoc nomen erat neque Romanae neque nostrorum progenitorum, sed ex alia republica introductum. Et illam igitur administrationis civilis schemate decoravimus, et iudicem civilem statuentes et civitatem ei Maripolitanorum et Citharizon dantes castrum. Et haec autem inter ordinariorum constituta (est) figuram, consularia a nobis facta. Quocirca quattuor Armeniis existantibus duas quidem esse spectabiles, eam quae proconsulis et eam quae comitis (est), et proconsulem quidem esse primae praesidentem Armeniae, comitem vero tertiae, secundae autem et quartae ordinariorum esse. Et quoniam hoc nobis studii est, ut usque ad quingentorum solidorum appellationes non ad hanc referantur felicissimam civitatem, sed ad vicinos spectabiles iudices, et hoc disponimus, ut iudici quidem primae Armeniae, hoc est proconsuli, ex secunda Armenia appellationes deferantur, hoc est secundum Sebastiam, tertiae vero Armeniae comiti, secundum Melitenem dicimus, ex quarta Armenia appellationes usque ad memoratam competant quantitatem.

inde servatis ac dum officialcs erant constituti. Urbes autem ei subiecimus tam Arcam et Arabissum quam Ariarathiam et Comana alteram (vocat autem eandem etiam Chrysen) et Cucusum, quas etiam prius hanc 8 bebat sex urbibus constans. Constituimus vero etiam quartam Armeniam, quae prius in provinciae formam redacta non erat, sed gentium erat et ex diversis nominibus barbaris collecta, et Tzophanene et Anzelenae vel Tzophene et Asthianene vel etiam Balbitene vocata, et sub satrapis constituta: hoc autem magistratus nomen neque Romanum erat neque maiorum nostrorum, sed ex aliena republica introductum. Itaque illam quoque civilis administrationis forma ornavimus, cum et civilem magistratum constitueremus et urbem ei Martyropolitanorum et castrum Citharizon daremus; atque in ordinariorum magistratum formam ipsa quoque redacta est consularis a nobis facta: ita ut, cum quattuor sint Armeniae, duae quidem sint spectabiles et quae proconsulis et quae comitis est, et proconsul sit qui primae Armeniae praest, comes qui tertiae, secundae vero et quartae praesides ordinarii sint. Et quoniam hoc omni studio sectati sumus, ut appellationes usque ad quingentos solidos non ad hanc felicem urbem, sed ad proximos spectabiles magistratus deferantur, etiam hoc constituimus, ut ad magistratum primae Armeniae, hoc est proconsulem, appellationes ex secunda Armenia deferantur, hoc est quae in Sebastia fiunt, ad tertiae vero Armeniae comitem, eum dicimus qui est in Melitene, ex quarta Armenia appellationes usque ad dictam quantitatem pertineant.

2 καθεστῆσαν B || ὑπεκλίναμεν] succumbere quidem (i. e. ὑποκλίναι μὲν) ε || 3 ἄρκαν M Theod.] ἄρκαν LB || ἀραβισσὸν Theod.] ἀριαράθειαν MB] ἀριαράθειαν L ἀριαράθειαν Theod.] 4 κόμανα L(ε) Kόμαναν B κόμαναν M Theod. (Kόμανα Hieroc. synecd. 703, 11. Notit. metrop. 9, 208, Kόμανα Notit. 8, 299 Parthey) || χρυσὴν M Χρυσὴν B χρυσὴν Theod. χρουσίην L Crisin ε || 5 κουκουσσὸν Theod. κουκουσσὸν B^c Cucusson ε || 6 συνεστῶσαν B^c || 7 ἢ LB] ἢ M || 8 sq. καὶ ἐκ διαφόρων συνεκλεκτο — ὀνομάτων] et diversorum complicita — nominum ε || 9 τζοφανῆν τε M(ε) τζοφανῆν ἢ τε B^c τζοφηνῆν ἢ τε L (τὸ φαίνῃν pro ζοφανῆν Theodori cod.) || ἀνζιτηνῆν ML] Anzitenae ε Ἀνζιτηνῆν B (ἀνζιτηνῆν Theod. cod.; κλίμα Ἀνζιτηνῆς notatur Notit. episc. p. 90 Parth.) || 10 ἢ Τζοφηνῆν] ἢ τζοφηνῆν MB καὶ ὀφηνῆν L (Zopene ε ζοφηνῆν Theod. cod.; κλίμα Σοφηνῆς Notit. t. c.) || ἀσθιανῆν M (cf. Procop. de aed. 3, 3) Ἀσθιανῆν B ἀσθιανῆν L Asathenia ε (ἀσθιανῆν Theod. cod.; κλίμα Ἀσθιανῆς Notit. t. c.) || 7] ἢ B vulg., om. L(ε) || βαλαβιτηνῆν M βαλαβιτηνῆν L (Theod.) Balbitene ε γαλβιτηνῆν B^c (Balabitiā Procop. de aed. 3, 1; κλίμα Βιλαβιτηνῆς Notit. t. c. In Theodori codice βιτινῆν non est nisi correctio ad nomen quod infra sequitur βαλαμτινῆν pertinens) || 11 τοῦτο ὄνομα LB(ε) ὄνομα τοῦτο M || 12 τεγ. οὕτε — οὕτε? || ῥωμαϊκῶν L romanac (i. e. ῥωμαϊκῆς) ε || 13 sq. cf.

Procop. de aed. 3, 1 extr. 2 in. || 14 σχήματι] καὶ σχήματι L || 15 αὐτῇ τῆν ML] αὐτῆν B || τῶν LB] om. M || 16 Maripolitanorum ε || κιθαριζὸν M Theod. (ε) κιθαριζην L κιθαριζὸν B^c cytaridion Iul.^b cytharizon Iul.^w cythariorum Iul.^v (Κιθαριζῶν Notit. l. c.; Κιθαριζῶν Procop. de aed. 3, 2, 3) || 17 αὐτῇ L ἀρχῶν] ἀρχῶν L om. ε || 18 κονσουλάρια (ἦτοι υπατικῆ M s. v.) ML υπατικῆ B || 19 ἄρμενίων L || 19 sq. εἶναι — ἀνθυπάτον μὲν om. B^c || περιβλέπτους LB || 23 ὀρδιναρίους] ἐν τάξει ὀρδιναρίου B || 24 ταῦτα L || 27 περιβλέπτους LB || 30 τὰς] τῆς Haloander || 31 sq. κόμητι — Ἀρμενίας om. L

1 * dum] dudum libri || 3 ariarathana V^a ariarathiana V^b ariarabithiam T || commana V Comanam vulg. || alteram vulg. || 4 cucusson T || 6 post Statuimus unius fere vs. spatium vacuum est in V || 8 cat V || 9 vel om. V || 10 suptrapis V || 12 sed vulg.] sed et VT || 14 ciuili V || 15 Martyropolitanorum vulg. || 17 ordinariorum V] ordinariorum T || est om. libri || consularia] consularium (consolarium V) libri || 19 spectabiles — 21 esse om. V || 20 proconsulis — comitis om. T || est addidi || proconsules T || 23 ut] et Vom. T || 24 quingentos solidos vulg. || 28 secunda V || 29 sebastiam T sebastia V || comitis T comitius V || 30 melitine libri || 31 competant vulg.] competit libri

CAPUT II.

Τούτων τοίνυν ούτως ἡμῖν διατεταγμένων κἀκεῖνο προσδιορίσαι δίκαιον ἐτι νομίζομεν, ἐφ' ᾧ προστίῃσαι τῆς τρίτης Ἀρμενίας ἀνδρα σεμνον, ὑπογενηκότα τε ἡμῖν ἤδη καὶ ἀξιον τοῦ τῆς ἀρχῆς ὄγκου καὶ προσχῆματος. Εὐρόντες τοίνυν Θωμᾶν τὸν μεγαλοπρεπέστατον ἤδη μὲν ἀρχᾶς ἐπὶ τῆς Ἀρμενίων ἀνύσαντα χώρας, καὶ τάλλα δὲ ἀνδρα χρηστὸν καὶ γησίως ἡμῖν ὑπηρετῶμενον τε καὶ ὑπηρετούμενον, αὐτὸν ἐπὶ τῇ τῆς ἀρχῆς ταύτης προβαλλόμεθα διοικήσει, ὥστε τέως μὲν τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἡγεῖσθαι κατὰ τὸ ἦρδεν ἡμῖν σχῆμα, προνοεῖν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ὅποσα ἂν αὐτῷ [7] διὰ θεῶν ἐπιτρέψαμεν commonitorίων εἶτε ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας ἢν αὐτῷ παραδεδώκαμεν εἶτε καὶ ἐπ' ἄλλαις ὅπερ καὶ πεπεράχαμεν θεῖα πρὸς αὐτὸν πεποιθήμενοι commonitoria περὶ πολλῶν καὶ διαφόρων πράξεων, ἅπερ αὐτὸν καὶ εἰς ἑτέρας χώρας προσήκόν 1 ἔστιν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν. Τὰ μέντοι περὶ τὰς ἱερουσάνας, κατὰ πολλὰς εἰρηκαίαι, μένειν κατὰ τὸ πρότερον βουλούμεθα σχῆμα, οὐδὲν οὔτε περὶ τὸ μητροπολιτικὸν δίκαιον οὔτε περὶ τὰς χειροτονίας τοῦ πράγματος ἀμειβομένου ἢ καινιζόμενον, ἀλλὰ τῶν πρότερον χειροτονοῦντων καὶ νῦν ἔχοντων τὴν τῆς χειροτονίας ἐξουσίαν, καὶ τῶν προτέρων μητροπολιτῶν ἐπὶ τῆς ἐαυτῶν μερόντων τῆς ὄψεως, ὥστε μηδὲν τὸ γὰρ ἐπ' αὐταῖς καινισθῆναι.

25

CAPUT III.

Ἐκεῖνο μέντοι τῶν ἀνωμολογημένων ἐστίν, ὡς ἐπευδῆπερ τὸν τῆς τρίτης Ἀρμενίας κόμητα οὐ πολιτικὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ στρατιωτικὸν πεποιθήκαμεν ἀρχόντα, ἀναγκαίως ἔχειν καὶ τοὺς στρατιώτας αὐτῷ τοὺς κατ' αὐτὴν ἰδουμένους ὑποκεῖσθαι, ἀδειαν ἔχοντι, 30 κατὰ τοὺς στρατιωτικοὺς ἀρχόντων ἐφεύται, καὶ πρὸς ὄνομα καλεῖν αὐτοὺς καὶ ἐπιζητεῖν καὶ προνοεῖν τῶν σιτήσεων αὐτῶν καὶ ἐπεξεῖναι τοῖς κατ' αὐτοὺς, εἴπερ ἀδικοῖεν, καὶ μὴ τι συγχωρεῖν τοῖς στρατιώταις ἀδικεῖν τοὺς ὑπάρχουσιν, εἰ δὲ τι πράξαιεν σφοδρότερον, 35 καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀκροᾶσθαι δικῶν, κἂν εἰ στρατιώται καθεστῆκοιεν, καὶ ἅπαντα πράττειν ὅποσα τοῖς στρατιωτικοῖς δεδώκαμεν ἀρχόντων. καὶ ὡς περὶ τῆς Ἰσαυρίας κόμητι τῷ τε τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας καὶ πρὸς γὰρ τοῖς πραιτωρσι Λυκαονίας τε καὶ Πισιδίας 40

II. His igitur ita a nobis dispositis illud quoque praeterea definire satius ducimus, ut praeficiatur tertiae Armeniae vir gravis et qui nobis iam operam praestiterit et dignus sit potestatis pondere et specie. Cum igitur Thomam virum magnificentissimum invenerimus iam in Armeniorum regione magistratus functum, et in ceteris virum bonum et qui integre nobis inservierit et inserviat, eum ad huius magistratus administrationem promovemus, ut is interim huic provinciae secundum eam quae a nobis dicta est formam praesit, prospiciat autem reliquis quoque quaecumque ipsi per sacra commonitoria commiserimus sive in provincia, quam ei tradidimus, sive etiam in aliis: quod quidem iam egimus sacris ad eum commonitoris datis de multis et diversis actionibus, quae eum in aliis quoque regionibus ad effectum perducere par est. 1 Quae vero ad sacerdotia pertinent, sicuti saepe diximus, manere in priore forma volumus, ne res ullo modo neve quod ad ius metropolitium neve quod ad ordinationes mutetur vel innovetur, sed qui prius ordinabant nunc quoque ordinandi potestatem habeant, et priores metropolitae in suo ordine maneant, ita ut nihil quantum ad illa innovetur.

III. Illud tamen in confesso est, quoniam tertiae Armeniae comitem non civilem solum, sed etiam militarem magistratum fecimus, necesse esse ut milites quoque qui in ea collocati sunt ei subiecti sint, habeatque potestatem, sicuti militaribus magistratibus concessum est, et nomine eos vocandi et inquirendi et annonis eorum prospiciendi et persequendi quae ad eos pertinent, si delinquant, neque permittendi militibus ut ullam iniuriam faciant subditis, si quid vero gravius commiserint, etiam criminales causas audiendi, licet milites sint, omniaque agendi quaecumque militaribus magistratibus dedimus. Et quemadmodum et Isauriae comiti et Pacatianae Phrygiae et praeterea praetoribus et Lycaoniae et Pisidiae et

2 πρὸς διορίσται I, || ἐτι ἐστι B^c || 3 τρίτης MB^z | πρώτης L || τε τὸν τε L || 7 τὰ ἄλλα L || 12 αὐτῷ αὐτῶν (sic) L || ἢ MLB, om. ε || commonitorίων, s. v. τουτέστι γραμμάτων M κομμονιτορίων L γραμμάτων B || 13 αὐτῷ om. ε || 15 κομμονιτορία M κομμονιτορη L γραμματα Ms. v., B || 16 ἅπερ ML] ἅπερ B(ε) || εἰς ἑτέρας χώρας in alia provincia ε || 17 τὰ τὰς L || 19 sq. *οὐδὲ οὐδὲ libri || μητροπολιτικὸν L(ε) || 21 ἀμειβομένοι ἢ καινιζόμενοι B^c sec. Hombergk. || 23 πρότερον Haloander || 26 ὁμολογημένων L || 27 sq. πολιτικὸν — στρατιωτικὸν (στρατικὸν L) MLB] civilium — militarium (i. e. πολιτικῶν — στρατιωτικῶν) ε || 33 τοῖς κατ' om. L || 34 *καὶ μὴ τι] καὶ μήτε libri. An deleto καὶ

leg. μηδὲ? || 35 σφοδρότερον] et vehementius ε || 36 κἂν εἰ] si ε || 38 sq. cf. Nov. XXVII. VIII c. 2. XXV. XXIV. XXVI || 39 καπατιανῆς ML

2 proponamus libri || 3 ministrabit VT || 5 tomam V || quidem qui iam V || 8 ministrabit libri || et ministrabat V || 12 commonitoria — 14 facientes om. V || 13 quam] ei add. vulg. || quod et] que T || 15 quos vulg.] quas libri || 21 ordinabat V || 26 arminie V || 28 habet libri || 29 licentia V || 31 eos] eo V || 32 contra VT] circa vulg. || 33 per milites mittere V || 34 et om. vulg. || 36 his aurie V hisaurie T || 37 frigie libri || 38 tracie VT

καὶ Θράκης καὶ τὸ στρατιωτικὸν ὑπεκλίναμεν, οὕτω καὶ αὐτῷ μὴ μόνῃ εἶναι τὴν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τάξιν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν στρατιωτικῶν ἐξουσίαν τε καὶ ἀρχήν, καὶ εἶναι σεμνὸν αὐτὸν στρατιώταις τε καὶ ἰδιώταις κελεύοντα καὶ πάντα πράττοντα, ὡς μίας δὲ τῆς ἀρχῆς καθεστῶσης· καὶ μίαν τίθεσθαι πρόνοιαν τοῦ μηδὲν ἐγκλημα κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἀμαρτάνεσθαι, ἀλλὰ καὶ σωφρονισμοῖς ὑποβάλλεσθαι τοῖς προσήκονσι. ταύτης δὲ δὴ τῆς ἐξουσίας οὐκ ἀφαιρούμεθα παντελῶς αὐτὸν ἐπ' οὐδενὶ προσώπῳ τῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ὄντων, εἴτε ἰδιωτικῶν εἴτε στρατιωτικῶν εἴτε ταμειακῶν· μίαν γὰρ καὶ συνεχῆ τὴν εἰρήνην ἐν ἅπασιν τοῖς ὑπηκόοις τοῖς ἡμετέροις φυλάττεσθαι βουλόμεθα, οὐ τῇ διαφορᾷ τῶν προσώπων τὴν κατὰ τῶν νόμων εἰσαγόντες καταφρόνησιν.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάτα ἡμῖν ἢ σὴν ὑπεροχὴν κατὰ τὴν τῶν τεσσάρων Ἀρμενίων διατύπωσιν, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν τῆς τρίτης, ἧς κατὰ πρόφασιν τὸν παρόντα θεῖον ἐποίησαμεν νόμον, νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον φυλάττεσθαι σπουδαίως, πάντων πραττομένων καὶ ἐγγραφομένων ταῖς μερικαῖς διατυπώσεσι τῶν ὁμοθρόνων τῶν σῶν, ὅπως δίδωσθαι καθ' ἕκαστον ἔτος προσετάξαι.

Dat. xv. k. April. CP. post consul. Belisarii v. c. [a. 536] Dat. rv. kal. April. CP. p. c. Belisarii v. c.

manum subdidimus, ei et ipsi non solum esse civilium causarum ordinem, sed etiam militarium potestatem et cingulum, et esse honoratum eum militibus et privatis, iubentem cunctaque agentem, utpote uno cingulo existente; et unam ponere providentiam, ut nullum crimen in provincia committatur, castigationibus subdere cunipotentibus. Hac igitur potestate non privamus penitus eum in nulla persona quae in provincia sunt, sive privata seu militari sive aeriarii: unam enim et continuam pacem in omnibus subiectis nostris servari volumus, non differentia personarum contra leges introducentes contemptum.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis, tua celsitudo secundum quattuor Armeniarum dispositionem, et maxime secundum tertiae cuius occasione praesentem sacram fecimus legem, nunc et futuro omni tempore custodiri festinet, omnibus agentibus et inscribentibus secundum particulares dispositiones sedibus tuis, quae omneque dari annis singulis ordinavimus.

ΛΒ

25

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗΔΕΝΑ ΔΑΝΕΙΖΟΝΤΑ ΓΕΩΡΓΩΙ ΚΡΑΤΕΙΝ ΤΗΝ ΕΚΕΙΝΟΥ ΓΗΝ, ΚΑΙ ΠΟΣΟΝ ΟΦΕΙΛΟΥΣΙ ΛΑΜΒΑΝΕΙΝ ΤΟΚΟΝ ΑΠΟ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος Ἀγεροχίῳ τῷ λαμπροτάτῳ ἀρχοντι Αἰμιμόντου τῆς Θράκης.

(Προοίμιον.) Πρᾶγμα δευρὸν καὶ πάσης ἐπέκεινα καὶ ἀσεβείας καὶ πλεονεξίας γινόμενον συνείδομεν νόμῳ θεραπέυσαι κοινῶ, οὐκ ἐπὶ τῆς παρούσης μόνον ἀνάγκης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον πολι-

Nov. XXXII Graece extat in ML, item in A f. 224 (τίτλος ἐνδέκατος), cap. 1 in B 23, 3, 76. — Latinum exemplar exhibet nov. XXXIV. — Epit. Iohannis Schol. coll. LXXXVII cap. 21 (inde Nomoc. L tit. 14; Anon. Bodleianus in Zachariae Avékd. p. 213), Theod. 32 (inde B² 23, 3, 76), Ath. 16, 1. Iulian. const. XXXIII.

Thraciae etiam militares copias submisimus, ita ipse quoque non solum civilium rerum ordinationem, sed etiam militarium potestatem et imperium habeat, sitque ipse honorandus et militibus et privatis, cum imperet omniaque agat, quippe cum unus iam factus sit magistratus; atque unam habeat curam, ne crimen ullum in provincia committatur, quin castigationi convenienti subiciatur. Hac vero eum potestate in nulla omnino quae in provincia est persona privamus, sive privata sive militaris sive tamiaca est. Unam enim et perpetuam pacem inter omnes subditos nostros servari volumus neque ex personarum discrimine legum contemptum introducimus.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt tua sublimitas secundum quattuor Armeniarum descriptionem, et maxime tertiae cuius causa praesentem sacram legem tulimus, et nunc et in omne futurum tempus observare studeat, ut omnia agantur et particularibus dispositionibus collegarum tuorum inscribantur, quaecumque singulis annis dari iussimus.

XXXII.

NE QUIS MUTUUM DANS AGRICOLAE TENEAT ILLIUS TERRAM, ET QUANTAM USURAM AB AGRICOLIS ACCIPERE DEBEANT.

Imp. Iustinianus Augustus Agerochio clarissimo praesidi Haemimonti Thraciae.

Praefatio. Rem gravem et quae ultra omnem impietatem et avaritiam fit lege communi sanare visum est, quae non solum in praesenti necessitate, sed etiam in omne futurum tempus exerceri possit.

1 στρατιωτικὸν — 3 τὴν τῶν bis ser. M || οὕτω καὶ αὐτῷ || ei et ipsi ε || 2 αὐτῷ L || 6 τῆς om. B || καὶ μὴ ἀντίθεσθαι B^c || 7 μηδὲ B || 8 ἀλλὰ καὶ om. ε || 9 δὲ om. B || 12 εἰρημένῃ B^c || 13 πᾶσι L || 15 κατὰ τὸν νόμον LB || 17 τὴν om. L || 21 καὶ ἐγγραφομένων om. L || 22 ὁμοθρόνον M] θρόνον Ls prod. Zachariae || 24 xv k. April. (arri. M) Mc Ath., μὴν ἀπριλίῳ Theod., om. Iul. || rost consul. Bilisario uc. cons. M, μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελισσαρίου Theod. Ath. (dat. post cons. uelisarii Iul.^b dat. bil. cons. Iul.^{rw}) || 27 πόστῃ L¹ || 28 ἀπὸ τῶν γεωργῶν om. A || 29 Αὐτοκράτωρ A] Ὁ αὐτοκράτωρ M(Ath.) Ὁ αὐ-

τὸς βασιλεῖς αὐτοκράτωρ L || ἀγεροχίῳ L¹, Ath. cod. unus, ἀγερονχίῳ A Ath. cod. Paris. (agerutio nov. XXXIV codd. ε) || ἀμιμόντου τῆς Θράκης M, αἰμιμών των Θράκης L αἰμιμων A Θράκης Ath. (τῆς Θράκης om. ε) || 31 ἐξῆς om. A

1 subdidimus V || eis T || 4 agente V || utpote V || 6 prouinciam T al. || committatur] sed et add. vulg. || 22 anthonis Val. || 24 CP. T Neob.] om. V || p̄c. V] om. T Neob. || bilisario (ita V, bilis. T Neob.) v. c. con. libri

τεύεσθαι δυναμένω. ἔγνωμεν γὰρ ὡς τινες ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας ἧς ἄρχεις ἐτόλμησαν ἐπιλαβόμενοι τοῦ καιροῦ τῆς ἀφορίας τοῦ σίτου δάνεισμα πράξει πρὸς τινας ἐπ' ἐλαχίστω μέτρῳ καρπῶν καὶ τὴν αὐτῶν λαβεῖν γῆν ἅπασαν ἀντ' αὐτοῦ, ὥστε τοὺς μὲν τῶν γεωργῶν φεύγειν, τοὺς δὲ διαφθαρεῖν λιμῶ, δεινὴν τε γεγενῆσθαι φθορὰν οὐδὲν τῆς βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς ἐλάττονα.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν ἅπαντας τοὺς δανείσαντας ὁσονδήποτε μέτρον τῶν οἰωνδήποτε ξηρῶν καρπῶν 5 τοῦτο ἀπολαμβάνοντας τῶν χωρῶν τῆς οἰασῶν προσθήκης ἀποδοῦναι τὰ γῆδια τοῖς γεωργοῖς, μηδενὸς παντελῶς φαρρουντος γῆν κατέχειν προφάσει τῶν εἰρημένων δανεισμάτων, εἴτε ἔγγραφα εἴτε ἀγραφα εἴη, κομιζομένων δέ, εἰ μὲν οἱ δανεισθέντες εἴεν καρποί, ὀδῶν τοῦ μοδίου μοῖραν ἐφ' ἐκάστῳ μοδίῳ εἰς ἐνιαυτὸν ὅλον, εἰ δὲ νομίσματα τὰ δανεισθέντα εἴη, ἐφ' ἐκάστῳ νομίσματι ἐνιαυσίον κεράτιον ἐν προφάσει τόκου, τοῦ λοιποῦ δὲ τοὺς δανειστάς ἀρκουμένους ὀδῶν μοδίου μοῖρα ἐφ' ἐκάστῳ μοδίῳ εἰς ἐνιαυτὸν ἓνα (ἢ ἐφ' 10 ὅσον μένει τὸ δάνεισμα κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταύτην) ἢ τῶν κερατίῳ ἀποδιδόναι πάντως, εἴτε γῆν εἴτε ἄλλο τι λαβόντες τυχόν ἐνέχρον, βόας τυχόν ἢ πρόβατα ἢ ἀνδράποδα. καὶ τοῦτον εἶναι τὸν νόμον κοινὸν ἅπασι, φιλίνθρωπὸν τε ἅμα καὶ εἰσεβῆ καὶ τὴν τε χρεῖαν θεραπεύοντα τοῖς δεομένοις τοῖς τε δανεισταῖς φέροντα μετρίαν παραφυγῆν.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν ἢ σὴ λαμπρότης ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω· 15 εἰδότες τοῦ δανειστοῦ, ὡς εἰ παρὰ ταῦτά τι πράξει φαρρῶσι, τῆς εἰσπραξέως ἐκπεσεῖται, καὶ ὁ λαβὼν εἴτα ἀδικούμενος ἔξει παραφυγῆν τὸ αὐτὸς μὲν ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, τὸν δανειστὴν δὲ ἰδεῖν ἐπὶ τοῖς ἐαυτοῦ ζημιούμενον. Dat. xvii. k. Iul. CP. Belisario v. c. cons. [a. 535]

XXXIII.

Auth. XXXV. Coll. IV tit. 4

R UT NULLUS MUTUANS AGRICOLAE TENEAT EIUS TERRAM R 20

Idem A. Dominico viro illustri praefecto praetorio per Illyricum.

Propter avaritiam creditorum, qui angustia temporum abutentes terrulas infelicium agrestium sibi 25 acquirunt pro paucis frumento omnem illorum substantiam retinentes, legem posuimus, quam primo quidem in Thraciam et totas eius provincias, in praesenti autem in Illyricianis patrias direximus. Cuius exemplarium subdi etiam praesenti legi praecipimus, ut ne privati quidem homines putent legem contra se solummodo esse positam, milites autem altiore nitentes fastigio legem contra se non esse prolatam existiment. 30 Ut igitur et tua magnitudo sciat, quod communis lex posita est et provincialibus et militibus et omni cingulo, nulla excusatione cuidam competente, ideo et ad tuam sublimitatem praesentem legem destinavimus, scituros militibus qui praesenti legi non esse obediendum existiment, quod cingulo denudati inter privatos habeantur, poenis quas in viore lege posuimus prius nihilominus subiugandi.

Dat. xvii. k. Iul. CP. Belisario v. c. cons. [a. 535]

Nov. XXXIII. XXXIV (Authent. XXXV. XXXVI = Coll. IV tit. 4. 5: gloss.) Latine tantum extant (cf. ad nov. XXXII). Nov. XXXIV habetur etiam in appendice Iuliani (Iul. f. 151^v cons. CXXXVIII Kp. DLXXXIII, Iul. Kp. DLXXXVI, Iul. Kp. DLXXXII, Iul. c. i. e. Coloniensis X 8 olim Wallraffianus saec. XII). — νεαρά ἢ περὶ τοῦ μηδένα δανειζόντα γεωργῶ κρατεῖν τὴν ἐκείνου γῆν, εἴτε στρατιώτην εἴτε ὄντιναον δῆποτε ιδιωτήν: καὶ αὐτὴ οὐχ ευρέθη. ὁμοίως καὶ ἡ λδ' οὐχ ευρέθη M. — Epit. Theod. 33. 34 (inde L), Athan. 16, 3. 2. (Iulian. const. XXXIII.)

Novimus enim quosdam in provincia cui praees opportunitate frugum sterilitatis captata fenus cum quibusdam exercere et minima fructuum mensura mutuo data pro ea omnem eorum terram auferre ausos esse, adeo ut colonorum alii aufugerint, alii fame perierint, et gravis pestis evaserit barbarorum incursione nequaquam minor.

I. Sancimus igitur omnes qui quantamcumque mensuram aridorum qualescumque sunt fructuum mutuum dederint, ea recepta sine ulla accessione terrulas agricolis reddere, nec quemquam audere terram detinere sub praetextu dicti mutui, sive id scriptis sive sine scriptis factum est: sed si quidem fructus mutuo dati sint, octavam modii partem pro singulis modis per integrum annum percipere, si autem pecunia credita sit, usurae nomine pro singulis solidis singulas siliquas annuas. In posterum vero creditores octava modii parte pro singulis modis in annum unum (aut quamdiu mutuum manet, secundum hanc proportionem) vel siliqua contentos omnino reddere, sive terram sive aliud quid, veluti boves vel oves vel mancipia pignori acceperint. Et hanc legem omnibus communem esse humanam simul et piam quaeque tam necessitati egentium medeatur quam creditoribus mediocre solacium offerat.

Epit. gus. Quae igitur nobis placuerunt tua claritas operi effectuique tradere studeat: sciatque creditor, si quid contra haec agere ausus sit, exactione se privatum iri, atque eum qui acceperit ac deinde iniuriam passus sit hoc solacium habiturum esse, ut ipse quidem liberetur negotiis, creditorem vero in suis rebus iacturam facere videat.

1 δυνάμενον LA || 2 sq. ἅπασαν γῆν ἀντ' αὐτῶν A || γεγενῆσθαι M] γενέσθαι LA || 5 τοὺς δανειστάς A || 8 δέ om. A || εἰ] οἱ M || οἱ δανεισθέντες L¹ τὰ δανεισθέντα B || 9 τὰ om. L || ἐνιαυσιαῖον B || ἐν] ἐν A || 10 μοδίου om. A || ἢ om. A || 11 ἀλλ' ὅτι M || 12 βόας καὶ τυχόν ἢ L || κοινὸν om. L || 13 ἅπασι τε φιλίνθρωπον ἅμα A || 16 τι om. A || 18 ζημιούμενον] λήμιασιν add. A (in suis pecuniis patientem iacturam ε) || subscr. dat. xv. k. uul. pp^{te} (i. e. πραιτωρίων, err. pro CP.) bilis. uc. cons. M, ἐγγράφη πρὸ εἰς' καλ. ἰουλίων (al. ἰουλλίον) ὑπατείας Βελισαρίου Ath., quem recte sequitur Zachariae; ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουλίῳ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod., dat. cons. uelissarii d NN. octobris Iul.^{bu} (dat. cons. uelissarii Iul.^p)

20 terram R². XXX. V V || 21 Δωμνίῳ Ath. || praetorio per om. R || illiricum V ylliricum R || 22 initium prauaritia citat L (prae avaricia Haloander) || 23 quidem (qui R¹) et in R || 24 traciā R²T tereian R¹ thratia V || autem] aut R¹ || in VR] et in vulg. || patrias] provincias Contius || 25 ne] non T || 26 altiores R || fatigio R¹ || 27 et tua] et om. R¹ || 28 cuiquam vulg. || competentem R¹ || 29 existiment V] existimant R vulg. || 30 habebuntur vulg. || anteriori V || lege om. R¹ || 31 subscr. dat. vii k. iul. cp. bilis. uic. consule T dat. bilisario V, om. R al. ἐγγράφη πρὸ εἰς' καλάνδων ἰουλίῳ ὑπατείας Βελισαρίου Ath. ἐξεφωνήθη καὶ αὐτὴ μηνὶ ἰουλίῳ ὑπατείας Βελισαρίου Theod.

XXXIV.

Auth. XXXVI. Coll. IV tit. 5

℞ NULLUM CREDENTEM AGRICOLAE TENERE ILLIUS TERRAM, ET QUANTAM DEBEAT USURAM DARE ℞

Idem A. Agerochio v. c. praesidi Haemimontis.

Rem duram atque inhumanam et quae ultra omnem impietatem et avaritiam fit perspeximus lege 5 saluberrima sanare et communem omnibus deponere medicinam non tantum in praesentis necessitatis tempore, sed etiam in omni aevo futuro. Venit enim ad nostras aures quosdam in Mysia secunda provincia quam administras avare temporum necessitate captata ad quosdam feneratorios fecisse contractus, et paucam mensuram fructuum dantes totas terras eorum abstraxisse, et ex hac causa quosdam colonorum fugae latebras petisse, alios fame esse necatos, et tristissimam pestem homines invasisse incursione barbarica non 10 minorem.

CAPUT I.

Sancimus itaque omnes huiusmodi creditores, quantumcumque modum vel tritici vel hordei vel aliae speciei quae in fructus aridos dederit, hoc reddito in praesenti cum parte modii octava pro singulo modio in unoquoque anno praestanda terrulas colonis restituere; nemine penitus eorum audente terrulas detinere sub occasione feneratoriae cautionis, sive in scriptis sive sine scriptis credita sunt contracta; si 15 autem pecunias dedit, nihil amplius quam unam siliquam pro singulo solido annuum praestare. Et hanc saluberrimam legem in omnes extendimus, ex praesenti quidem tempore initium accipientem, in omne autem aevum modis omnibus observandam, ut si quando fuerit vel triticum vel hordeum feneratorum vel alii aridi fructus, creditores tam quod dederunt accipientes quam pro usuris octavam modii partem annum pro singulis modis, vel siliquam pro singulo solido (et secundum hunc modum in quantum fenus permanserit) 20 percipientes, sive terrulas sive aliud pignus acceperunt, boves forte vel pecora vel mancipia, haec modis omnibus reddere; et hanc legem communem omnibus esse, humanitate et pietate gaudentem et omnibus egenis consulentem et creditoribus medio cre solacium adferentem.

(Epilogus.) Haec igitur quae a nobis statuta sunt claritas tua in omni provincia quae tuo moderamine gubernatur observare festinet: scituris omnibus creditoribus quod, si aliquid praeter haec comiserint, exactione cadant, et cui fenus ablatum est hoc habebit solacium, ut ipse quidem securus degat, avarum autem creditorem videat in suis pecuniis patientem iacturam. 25

Dat. XVII. k. Iul. CP. Belisario v. c. cons.

[a. 535]

1 R XXXVI. Nullum *cet. V* || 2 *sq. in appendice Iuliani rubrica est* Ut nulli liceat mutuanti (mutuanti *Iul.^v*) agricolae terram ipsius tenere et quantam usuram accipiat (quantam usuram accipiat *Iul.^v* quantum usurae accipiat *vel accipiat Iul.^{vc} al.*, in *Iul.^b verba inter agricolae et (acc)ipiant margine detrito deleta sunt*) || 4 *inscr. om. app. Iul.* || agerutio libri || v. c.] uicario R || *antea spat. vac. 4 litt., in quo scripsit V²* V, uic. al. || praesidi emimontis Val. praesidie minoris R || 5 dura atque inhumana *Iul.^c duram* || am *Iul.^b* || et quae — avaritiam fit) et avaritiae (abaritiae *Iul.^b avaritia Iul.^v*) plenam *Iul.^{bw}* || impietate R¹ || sit R || lege saluberrima (legem saluberrimam *Iul.^v*) perspeximus, *omisso v. sanare app. Iul.* || 6 communem *Iul.^b commune Iul.^{vc}* || praesentis] praesenti VR²) *Iul.^v* || praesenti — 8 fecisse *scr. R² in ros. 3 vv.* || necessario *app. Iul.* || 7 omni aevo] omne uero V² || in misia RV] inmissi ad *Iul.^{bw} amissa Iul.^c* || secundam *Iul.^v* || provincia quam administras *om. app. Iul.* || 8 amistrans R || auare RTV³) auare uel adire V¹ audere (*om. Iul.^c*) *app. Iul.* || necessitate temporum *Iul.^c* || necessitatem *Iul.^{vw}* || capta *Iul.^{bw} captam Iul.^w* || quosdam] quos *opp. Iul.* || feneratorios *Iul.^v* || contractos *Iul.^{bw}* || pauca V² || pauca mensura *Iul.^c de pauca mensura Iul.^w* || 9 fructum *Iul.^{bw} fructu non Iul.^c* || totas *app. Iul.*] *om. R VT vulg.* || tota terrula *Iul.^c* || adtraxisse *Iul.^v* || ex *om. app. Iul.* || hec *Iul.^{vw}* || 10 alios] et alios V || fames *Iul.^w* || nocitos *Iul.^b nectitos Iul.^v* || et *om. Iul.^c* || tristissima peste *Iul.^{vc}* || homines pestem V || incussione *Iul.^{bw}* || barbaricae *Iul.^b barbaricam Iul.^{vw}* (in hoc verbo des. *Iul.^v foliis aliquot deperditis*) || 11 minore R² *Iul.^{bc}* || 12 quantumcumque *Iul.^c* || modum (modo *Iul.^c*) *app. Iul.*] *om. R VT vulg.* || ordei libri || aliam R || 13 specie R *Iul.^w* || quae] que R¹ si que *Vom. Iul.^w* || in fructus

(fructus *Iul.^{bc}*) aridos libri] in fructibus aridis *vulg.* inter fructus aridos conii. Contius] est] continentur (al. est s. v. V²) V, *om. Iul.^{bc}* || dederunt R dedit al. || credito *Iul.^{bw}* || partem modii *Iul.^c* partem hodie *Iul.^b patre medii V¹* || octavo R¹ || 14 anno *om. V* || praestanda *cet.*] nda terrulas — 16 et hanc *scr. R² in ras. 4 lin.* || coloni *Iul.^{bw}* || audeant *Iul.^c* || 15 detinere] et tenere *Iul.^b* || cautiones *Iul.^w* || in *om. Iul.^b* || siue sine scriptis post contracta *coll. Iul.^c* || si V *Iul.^{bc}*] sin R²) *vulg.* et *Iul.^w* || 16 per singulos solidos *Iul.^c* || annuo *Iul.^{bw}* || 17 praesentis *Iul.^c* || accipiente *Iul.^b* || omne autem aevum] omni autem euo *Iul.^b omni aevo Iul.^c o cum spatio 7 fere litt. R* || 18 fuerint *Iul.^b* || ordeum libri] funeratum R¹ || arridi V andri R¹ || aridi — 19 tam et m pro usuris octa in *Iul.^b margine detrito deleta sunt* || 19 derunt *Iul.^c* erunt *Iul.^w* || octava modii parte *app. Iul.* || annua *Iul.^c* annum *om. R¹* || 20 siliquas *Iul.^c* si aliquam V^a || solido] sing cum spatio 2 litt. V¹ || farnus permanserint *Iul.^b* || 21 acceperunt *Iul.^b acciperint Iul.^w* || forte] q⁵ *Iul.* || peccora V pecoras *Iul.^{vc}* || mancipias *Iul.^c* || 22 hanc] hec *Iul.^{bc}* || communem *Iul.^b* || humanitatem *Iul.^w* || 24 in omnes provincias et 25 gubernantur *app. Iul.* || moderamine *om. Iul.^w* || 25 festinent *Iul.^c* || quod si] ut si forte *app. Iul.* || haec] hoc R *Iul.^b* || comiserint *Iul.^b miserit Iul.^c* || 26 exactione Contius] et actione (actionem R¹ accide V^a) libri] cadat *Iul.^w cadent Iul.^b vulg.* || cui] eō *Iul.^c* || fenus] penitus *app. Iul.* || solutum R¹ || ut] ut et R || securus degat auarum V *vulg.*] secutus delat (degat c²) auarum *Iul.^{bc}* secutus delata uero *Iul.^w* degat securus auarum (delatarum R² aurum T¹) RT || 28 subscr. die xviii. k. iul. *Iul.^w*, dat. v. kal. mart. constant. bilisario uiro clar. c. T, *om. cet., ἐξεφωνήθη δὲ ὡσαύτως μνηϊ ἰουλίῳ μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελισαρίῳ Theod., om. Ath. (cf. p. 240, 18. 31)*

XXXV.

Auth. XXXVII

R DE ADIUTORIBUS QUAESTORIS R

Idem A. Triboniano quaestori.

- Inter viros devotos memoriales tam sacri nostri scrinii memoriae quam epistolares nec non libellenses et adiutores viri excelsi pro tempore quaestoris multas dubitationes scimus esse emersas temporibus 5 Thomae gloriosissimae recordationis, cum is quaestorium nuper tam sacri scrinii memoriae quam epistolarum gubernabat censuram, adiutoribus quidem asserentibus in scrinio quidem memoriae duodecim esse antiquitus adiutores, in aliis autem duobus scriniis, id est sacrarum epistolarum et sacrarum libellorum, in unoquoque septenos numero; sed postea sic effusam esse licentiam, ut innumerabiles paene adiutores extarent temporibus Iohannis viri magnifici quaestoris, cum per prolixum tempus tale gessisset officium; 10
- 1 et Proculum excelsae memoriae de confusione adiutorum imperiali culmini suggestisse, et divino nutu sacram constitutionem esse promulgatam, qua cavetur antiquo, id est XXVI, numero tantummodo quaestoris adiutores concludi et non licere alium subrogari, donec in praedictum numerum agmen adiutorum redigatur, omnibus superfluis paulatim deminutis: licentia primatibus tantummodo adiutoribus data in sua loca alios subrogandi, id est in scrinio quidem memoriae tertium [primum] locum optinenti et laterculensis 15
- 2 Posteaque eundem prudentissimae memoriae virum bene existimasse multos inveniri, qui non possint propter varias difficultates quae humano generi posita sunt pro se divina ministeria peragere, et iterum verbo ad imperiale fastigium suggestisse, et pragmaticam subsecutam esse sanctionem, quatenus liceret et eis alium 20
- 3 in suum locum subrogare hominem idoneum ad tale ministerium peragendum et condignum quaestoris electione atque a pro tempore quaestore eandem licentiam accipientem. Et haec quidem esse subsecuta temporibus Proculi magnificae memoriae; verum opus quaestorium transivisse, et tunc ex altercationibus quorundam memorialium eandem licentiam per aliam constitutionem esse sublata, ut nemini liceat in suum locum alium subrogare, ne quasi venalitas et sordidum mercimonium versari videretur inter homines qui 25
- sacrae vocis nostrae ministri esse noscuntur: tribus tantummodo exceptis quibus supradicta constitutio huiusmodi praestitit licentiam.
- 4 Cum igitur in praesenti comperimus eos, qui confectioni legum a nobis elimatarum et in ordinem per tuam excellentiam digestarum suum ministerium praebuerunt, dignos esse fungi adiutoris officio, quamvis cordi nobis est praedictum adiutorum numerum in sua stabilitate decurrere, tamen eos idoneos con- 30
- 5 stitutos huiusmodi spe defraudari nullo modo iustum esse aestimamus. Pragmaticam itaque sanctionem, quae a Proculo quidem excelsae memoriae rite est inventa et ad imperiale culmen relata est et ex hoc promulgata, postea autem per quorundam contentiosam instantiam sublata, renovamus et licentiam damus omnibus XXVI adiutoribus in sua loca alios subrogare, idoneos tamen et quos pro tempore quaestor sacrosanctis evangelis propositis elegerit et mandata eis in scriptis praestiterit, ut centenis solidis tantum- 35
- modo datis habeant licentiam homines praedicto opere digni iudicati in deficientium vel alio modo desistentium loca pervenire et adiutoris officium peragere. His qui in tribus gradibus, id est in scrinio quidem memoriae laterculensis, in aliis autem duobus melloproximi ascenderint, etiamsi inter viginti et sex ad- 40
- 6 iutores taxati non fuerint, licentiam habentibus in sua loca adiutores inferre: ita tamen, ut tam laterculensis quam melloproximi licentiam habeant quanti potuerint tanti loca sua vendere, cum iniquum est his quibus nihil a nobis additum est aliquid derogare; nam et ante hanc legem permissum erat eis suum officium in alios transferre. Hi itaque et venditionis ius habeant et quanti potuerint pacisci tanti et vendant: aliis autem, quibus ius venditionis praestitimus, non ultra centum solidorum summam hoc facere liceat.
- 7 Sive autem laterculensis sive melloproximi sive alii quibus ex hac lege hoc concessum est suum officium in alios transponere maluerint, is qui subrogetur talis ordinandus sit, qualem quaestoria censura elegerit, 45
- nec ex huiusmodi licentia in homines minus idoneos pro tempore gloriosissimi quaestoris administratio cadat. Si enim dignas sua industria mercedes homines quos iam enumeravimus accipiant, numerus ad-

Nov. XXXV (= Authent. XXXVII) Latine tantum extat. 'οὐτε ἡ λέ' περι τῶν βοηθῶν τοῦ κοιμιστῶρος· καὶ ἀντὶ οὐχ ἐντέθη·' M. — Epit. Theod. 35 (inde L et B 6, 6, 16), Athan. 22, 4. Julian. const. XXVI.

2 rubr. De adiutoribus quaestoris R: t (in R novellae XXXV [Auth. XXXVII] — XXXVIII [Auth. XL] omissae sunt) De adiutoribus quaestoris V² in mg., rubricator cod. V errore rubricam novellae XXXIX [Auth. XLI] inscripsit De restitutione mag. 3, 20 || imperialis t || culmini suggestisse et vulg.] culminis ut gessisset (gessisse V) t V || diuino nutu V] nuto ūnt (ūnt del.) diuino t || 12 constitutionem] Cod. 12, 19, 13 || id est] idem t (et sic 15. 16. 37) || tantummodo — 13 numerum om. V || 13 et non Neob.] et tamen t neo tamen vulg. || 14 licentiam V || primatibus] partibus libri || 15 scripno V || primum om. Neob. || 16 ineunt libri || 17 ingredientibus] ut ingredientibus V || hii V || habeat V || subrogarent t || 18 invenire V || 19 uacuas t' || humani V || generi om. V || mi-

steria V || 20 sanctionem] cf. Cod. 12, 19, 15 § 2 || liceret vulg.] licet V t || apium t || 21 misterium V || et om. t || dignum V || quaestoris (cf. Julian.)] quaestori t quaestioni V quaestoria vir doctus in marg. Pithoanae || 22 atque V] om. t vulg. || subsecutam V subsecutam || 23 quaestiorum V quaestionum t || transivisse et Zachariae] transiuit libri. Nisi plura exciderunt || ex om. t || 24 alia V || constitutionem] Cod. 12, 19, 15 || locum suum V || 25 uenditas V || uersati V || inter homines V] om. t vulg. || 28 legi V || 29 digestorum t || 30 praedicatum libri || adiutorum Osenbrüggen] adiutorium libri || numerum V al.] meum t vulg. || decurre V || 31 spe om. t vulg. || existimavimus vulg. || 32 quae] sue libri || 33 aut V || sublata V t || 34 et quos] et om. V || 35 praepositis V || 36 habeat libri || iudicato V || 38 melloproxima V || 39 fuerit V t || ut cum laterculensis V || 40 habeat V t || uenire V || 41 adiutum V t || 42 alios] aliis libri || hii V, om. t vulg. || ius] suis V || habeat t || pascisci V || uendatur t uendat V || 43 summa V || 44 aut V || hoc om. vulg. || suum] sive t || 45 maluerit his qui V || quaestori accessure legerit V quaestori accessure elegerit t || 46 ne t || 47 *si] sic libri || digna V || mercedis V || enumeramus V || accipiant t] accipiat V accipient et vulg.

- 8 iutorum sine nlla confusione permanebit. Sed quia volumus ante alios in deficientia quocumque modo loca eos taxari, qui in legum confectione tuae sublimitati suum ministerium prachuert, id est Theodosium et Epictetum et Quirillum et Sabbatium et Perigenen, hoc eis donamus, ut offerentes centenos solidos ante alios omnes in loca adiutorum qui sua sponte recedere maluerint subeant, scilicet unusquisque ex his 5
- 9 quinque memorialibus in scrinio suum officium adiutoris impleturus. Illo etiam observando ut, etsi quis ex viginti sex adiutoribus ab hac luce fuerit substractus, in suos heredes vel liberos, licet beredes non sint, huiusmodi beneficium transmittat, ut in locum eius alius adiutor subrogetur, centenis quidem solidis ab eo offerendis, pro tempore autem sublimissimo quaestore electionem eius qui subrogetur secundum quod superius dictum est faciente. Praerogativam autem, quam quinque memorialibus speciali dedimus beneficio, ita eis donamus, si ille qui deficiat non habuerit filium iam utilem, iam idoneum ad peragendum adiutoris officium et a pro tempore gloriosissimo quaestore altissimum secundum praedictam observationem indicatum; talem enim filium sperni et ad alium advenam pervenire satis durum atque inhumanum est. Aliis videlicet omnibus si quae in praedictis constitutionibus continentur in suo robore durantibus. 10
- 11 Quae igitur nostra sanxit aeternitas, sinceritas tuorum (interest) manifestare festinet, quatenus sciant et quae a nostra maiestate disposita sunt et quantum eis accessit ex tua suggestione nostra- 15 que liberalitate.

Dat. x. kal. Iun. CP. Belisario v. c. cons.

[a. 535]

XXXVI.

Auth. XXXVIII

R UT HI QUI IN AFRICA SUNT INTRA QUINQUENNIIUM COMPETENTES SIBI RES USQUE AD CERTUM GRADUM DEBEANT VINDICARE R

20

Idem A. Salomoni pp. Africae.

Omne infinitum et perperam effusum merito et incivile et incompositum esse credentes certis finibus nostras actiones limitare censemus. Nuper itaque in Africa nostra, quam deus Romanae ditioni nostris vigiliis subiugavit, sacram pragmaticam sanctionem promulgavimus, ut omnes quae iam Uuandalicis temporibus amiserunt ea possint a detentatoribus iniustus tam abstrahere quam sibi vindicare, et quinquennale spatium statuimus intra quod liceret hoc facere. Quam sanctionem in suo quidem robore manere volumus, sed cum certo moderamine certaue definitione, ut non liceat Afris tam prolixa annositate elapsa et antiquis generibus paene delectis calumnias veteres resuscitare et invicem sibi molestias ingerere et in tanta pace bella gerere intestina. 25

- 1 Per hanc itaque legem sancimus, si quis praetendat res vel ad se vel ad patrem suum vel ad avum 30 pertinere et inique contra leges nostras ab aliis detineri, posse eas recuperare, scilicet antea legi cognitio probationibus praestitis, vel ab instrumentis legitimis recitandis vel a testibus idoneis educendis et quorum gravitas iudicibus acceptabilis sit, videlicet cognitionali certamine agitato: et extendi hanc nostram constitutionem tantummodo ad patres et avos, non autem ad alium gradum superiorem. Et hoc in utrumque videlicet sexum sancimus, ut quod suum vel ad patrem vel matrem vel avum vel aviam quisque eius masculus sive femina pertinuisse ostenderit, hoc ab iniustus detentatoribus abstrahat, ulteriore requisitione penitus quiescente, (ne) quis proavum suum vel abavum vel atavum, vel proaviam vel aviam vel ataviam inducens miserae posteritati calumniae cumulum ingerat. Hocque et in transversa linea observari praecipimus, ut usque ad tertium gradum tantummodo stetur, id est ad fratres et germanas, ad patruos et amitas, 35 et avunculos et materteras, non autem ad alios superiores agnationis seu cognationis gradus. Et si quis 40 huiusmodi quaestionem deferre sit paratus, non alibi, sed ad iudicium sublimitatis tuae vel praesidium provinciarum et insularum stricto iudicio celebrato huiusmodi praebeat probationes, et non ex una parte neque in aliis provinciis vel in hac florentissima civitate, sed tantummodo in Africa dioecesi, praesentibus adver-

Nov. XXXVI (= Authent. XXXVIII) Latine tantum extat. — Epit. Theod. 36 (inde L et B 45, 6, 2), Athan. 19, 2.

2 legum] locum vel legum t || sublimitatis suum ministerium t || 3 epictetum V epictetum t vulg. || quirillum V || sabbatium V || sabbatium Neob. sabacium t vulg. || perigenen V Neob. perigeneri t || 4 in om. t vulg. || maluerit t || his om. t vulg. || 5 in scrinio suo malit Zachariae || impleturos libri (unoquoque — impleturo malit Zachariae) || 7 ut om. V || alius V || om. t vulg. || 8 aut t || quaestorem V || electione t || secundum eius (ins corr. V^b) quod V || 9 factientem V^a || 10 habnerit V || habnit t vulg. || 11 pro tempore] praetore t || aptissimum] est add. t (esse add. vulg.) || indicatum vulg. || iudicandi V t iudicanti Neob. || 12 advenam] adueniam t nenam V || 14 interest add. vulg. || 15 suggestione V || 16 libertate V || 17 subscr. om. V || x kal. iun. (iunius Neob.) t Neob.] xvi kal. iunias Iul.^b (om. Iul. codd. cett.) πρὸς τὴν καλανδῶν ἰουλιῶν Ath., μηνὶ ἰουλίῳ Theod., v kal. Iun. vulg., xv kal. Iun. Zachariae || CP.] cap. t || bilisa. uc. con. t Neob. (cons. uiliarii Iul.^{bw} ὑπατίας Βελισσαρίου Ath.) μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισσαρίου Theod. || 18 rubr. om. V in spat. 4 versuum (πρὸς τῶν ἐν Ἀφρικῇ διαδόχων Theod., περὶ τοῦ τοῦ ἐν Ἀφρικῇ μέχρι πενταετίας τὰ ἀραιρεθέντα ἐπὶ τῶν Βανδῆλων πράγματα αὐτῶν εἰσὼ δητῶν βαθμῶν ἐκδικεῖν Ath.) || hii t Neob. || affrica t || competentem t || 19 res usque vulg.] rebusque libri || certum (cf. Ath.) || tertium vulg. || 20 indicare libri || 21 salomon ppo V || affrice V t

(et sic passim) || 23 nostras actiones vulg.] nos transactiones libri || limitare Osenbrüggen] militare t militari Val. || affrica V t || deus romanae Zachariae] diu romae V dinae memoriae t vulg. || 24 sacram V] nostram t vulg. || sanctionem] non servatur || qui t || uandalicis V] uandalicis t || 25 amiserunt t || amiserunt captos sint ad temptatoribus V || uendicare t || 26 liceret V Neob.] liceat t vulg. || robore manere] robore V^a roborare V^b || 27 cum] eum t || diffinitione t Neob. || afris t || anositate V animositate t || 28 sq. et in — gerere om. V || 30 ad se t] a se Neob. se V || ad avum] ad alium V auunculum t || 31 inique V] in quae t Neob. || nostras V] om. t vulg. || detineris V || 32 probationis V || 33 cognitionali t¹ (cognationali vulg.) || 34 et avos] ad avos t || ad superiorem alium gradum V || hoc] in hoc V || 35 sexsum V || quod] qui vulg. || quisque t Neob.] quisquam V || 36 sive] suum V || pertinuisse V || 37 ne add. vulg. || attaum et attauam t || 38 induces V || misere V Neob.] miscere t vulg. || posteritati V] pietati t vulg. || et in] et t in V Neob. || lincia V || 39 stetur V Neob.] stet t vulg. || germanos V] germanos t vulg. || ad patruos] et ad patruos Neob.; leg. et patruos? || 40 abunculos V || agnationis] ad agnationis V || 41 deferre V] differre t Neob. || 42 insularum stricto] insulae Sardiniae (cf. Cod. 1, 27, 1 § 12. 2 § 32) con. Zachariae || probationis V || 43 dioecesi libri

31*

- 4 sariis suis, et tunc mereat nostri numinis nostraeque constitutionis auxilium. De fide enim generis probationes praestari ex una parte nullo concedimus modo, et si quis huiusmodi acta ostenderit quasi in hac florentissima civitate confecta vel in alio loco, ea non esse audienda censemus, licet antea hoc fuerit permissum. Inventa etenim circa tales requisitiones summa calliditate respuendas esse huiusmodi concinnitates
- 5 sancimus, ne dum sua reddere cuidam cupimus, alienas ei substantias dolose accipere concedamus. Rerum autem requisitionem secundum antelatum modum apud sublimitatem tuam vel praesides provinciarum intra definitum tempus nostrae sanctioni fieri volumus, id est in quinquennium, anno qui iam transactus est ex prioris pragmaticae sanctionis editione in quinquennium computando, ut actor reliquum habeat quadriennium ad huiusmodi inquisitionem, scilicet si temporis computatio legitimas exceptiones excedit. Huiusmodi enim quadriennii metas praeterire nullo patimur modo, ne immortalis fiat iudiciorum completus.
- 10 Quae igitur pro securitate Africae mea sanxit aeternitas, haec sublimitas tua per edicta sua in omnem Africanam tractum proponenda manifestare cunctis civibus Africanis deproperet, ut omnes quod in transactis annis observari oporteat scientes hoc observare festinent. De cetero enim si quis casus talis emerit, successiones omnes et temporales cursus sic procedere disponimus quemadmodum in omnibus terris nostro orbe inclusis sacratissima iura disponunt, et sint et descendunt et ascendentium et ab utroque latere venientium gradus omnes et temporales cursus intacti, quemadmodum generales nostri numinis leges eos omnibus tradiderunt.
- 15 Dat. kal. Ian. CP. Belisario v. c. cons. [a. 535]

XXXVII.

Anth. XXXIX

DE AFRICANA ECCLESIA.

20

Idem A. Salomoni pp. Africae.

- Venerabilem ecclesiam nostrae Carthagini Iustinianae ceterasque omnes Africanae dioeceseos sacrosanctas ecclesias imperialibus beneficiis relevare noctue dieque festinamus, (ut), postquam nostrae reipublicae, per dei praesidium a tyrannis abreptae, sociatae sunt, nostras etiam sentiant liberalitates. Cum igitur Reparatus vir sanctissimus sacerdos eiusdem nostrae Carthagini Iustinianae, qui venerando concilio totius Africae sanctissimarum ecclesiarum praesesse dignoscitur, una cum ceteris eiusdem provinciae reverentissimis episcopis litteris propriis per Theodorum virum religiosum diaconum et responsalem eiusdem venerabilis ecclesiae civitatis Carthagini Iustinianae destinatis nostram deprecati sunt maiestatem possessiones ecclesiarum totius Africanae tractus tyrannico quidem tempore ablatae eis, post victoriae autem caelestis praesidio nobis (contra) Uandalos praestitas per nostri numinis piam dispositionem eis redditas, salva in quocumque loco constituta videlicet tributorum solutione, firmiter possidere secundum legis tenorem quae iam super hac causa promulgata est, petitionibus eorum prono libentique animo duximus annuendum.
- 2 Ideoque iubemus sublimitatem tuam suis disponere praereceptionibus, ut praedictas possessiones, salva prout dictum est tributorum ratione, venerabiles ecclesiae tam nostrae Carthagini Iustinianae quam omnium civitatum Africanae dioeceseos firmiter possideant et sine ulla concussionem, a nullo penitus abstractas. Si quas autem alias possessiones sive domus sive ecclesiarum ornamenta apud aliquos vel Arianos vel paganos vel alias quaslibet personas detineri probatum fuerit, ea quoque omnimodo sine aliqua dilatione avelli et sacrosanctis ecclesiis orthodoxae fidei assignari, nulla prolixitate temporis his qui easdem res inique detinent uti concedendis, sed earum restitutionem omni explosa machinatione facere compellendis, quia non patimur sacratissima vasa vel ornamenta venerabilium ecclesiarum aut alias possessiones apud paganos vel alias personas detineri; et lex quae nobis antea prolata est sat abunde huiusmodi capitulum consultum fecit. Alterius etiam nostrae constitutionis praerogativa, quam pro ecclesiasticis fecimus rebus et possessionibus, Africae quoque venerabiles ecclesias perpetui censemus, et secundum eius
- 35
40
45

Nov. XXXVII (= Authent. XXXIX; eadem in parte codicum Nomoc. XIV tit. 4, 13, 8, 10, 9, 25 citatur ἢ ριβ' vsaq̄) Latine tantum extat. — Epit. Theod. 37 (inde L et B 1, 1, 49–52), Athan. 2, 6 (inde Coll. const. eccl. 3, 2, 6).

§ 2. 3 summarium exhibet Nomoc. XIV tit. 8, 10.

1 nunc V || nostrae V || probationis V || 2 ex una parte praestari t vulg. || 3 praemissum V || 4 concinnitatis t concinationis V communicationis Neob. || 5 substantias V Neob.] subiectas t || renm t || 7 id est V Neob.] om. t vulg. || anno Zachariae] annum libri || qui quod V || iam] tam t || 8 editione] seditionis V || quinquennio V^a || auctor V || 9 excede V excedat vulg. || 10 quadriennii metas Heimbach] quadriennium etas V quadriennii etas t || patitur t || ne t] om. V Neob. || 11 mea sanxit] me anxit V || dicta V || 12 africanam V^a || tractatum t || deperet V || quod V Neob.] qui t quid vulg. || 13 hoc] hac V haec t || 14 emersere V || temporalis V Neob.] temporis t vulg. || sic] si V || 15 disponunt Beck] disponi ut V t || et ascendentium om. t vulg. || 16 generalis V || 17 tradiderunt omnibus t vulg. || 18 subscr. om. V, Ath. || kal. Ian. Neob., kal. Ian. (sic) t μηνι Ιαννουαριω Theod. || cap. t || bilis. (libis. Neob.) uc. con. (contra t) Neob. t, μετὰ τὴν ὑπατςταν Βελισαριου Theod. (sed cf. Zachariae edit. p. 17 n. 6) || 20 rubr. om. V in spatio vac. — Περί τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν Theod. Ath. (H... περί τῶν ἐκκλησιῶν Ἀφρικῆς ... λέξ [ριβ' codd. aliquot] vsaq̄ Nomoc. XIV tit. 4, 13, 9, 25) || 21 salomon ppo V || 22 cartaginis (et sic fere con-

stanter) V t || affrice t || dioeceseos V dioecesos t || 23 ut add. vulg. || 24 abrepte V] direptae t vulg. || sotiatae V, societate Neob. societates t vulg. || Reparatus Pithoeus (cf. Procop. de bello Vandal. II 26, al. ap. Mansi Concil. coll. VIII p. 841. 848. 850)] separatus libri || 25 uir V] ut t vulg. || qui t vulg.] quae V || consilio V consilio t || 26 ecclesiarum om. V || una V] iura t Neob. || provinciae om. V in spat. vac. 2 lit. || 27 litteris V] om. t vulg. || diaconem V || numerabilis t || 28 cartaginis ciuitatis t vulg. || 29 ablatias V || eius t || 30 contra add. vulg. || praestitam libri || nostris V t || numinis om. t vulg. || 31 constitutas libri || legis] non servata est || 32 haec libri || prono] pro non t || 34 tam vulg.] cum libri || 35 dioeceseos t dioecis con V || 36 quas] quas t vulg. || arrianos t || 38 auelli V] om. t vulg. || 41 detinere (decinere t) libri || ante V || sat dedi (satis Zachariae in add.) sit libri sic vulg. || habundeque t ab eundem quae V || 42 capitulum V || etiam] et V || constitutionis] Cod. 1, 2, 21 (cf. nov. VII c. 8), 23 || prorogativa V^a prorogata t || 43 africanam Neob. africane V affricā de t || uenerabilis V || perpatri V || eius om. V

- tenorem licentiam eis damus res proprias et possessiones recuperandi a quacumque persona per provinciam occupatas, ut possint quicquid ad eas pertinens ablatum est vel fuerit ab iniquis detentatoribus vindicare.
- 6 Curae autem erit tuae sublimitati, quatenus neque Arianis neque Donatistis nec Iudaeis nec aliis qui orthodoxam religionem minime colere noscuntur aliqua detur communio penitus ad ecclesiasticos ritus, sed omnimodo excludantur a sacris et templis nefandi, et nulla eis licentia concedatur penitus ordinare vel episcopos vel clericos aut baptizare quascumque personas et ad suum furorem trahere, quia huiusmodi sectae non solum a nobis, sed etiam ab anterioribus legibus condemnatae sunt et a sceleratissimis nec non inquinatis coluntur hominibus. Omnes autem haereticos secundum leges nostras quas imposuimus publicis actibus amoveri, et nihil penitus publicum gerere concedantur haeretici nec aliquam administrati-
nem quibuslibet subire ambitionibus, ne videantur haeretici constituti orthodoxis imperare, cum sufficit eis 10 vivere, non etiam sibi aliquam auctoritatem vindicare et ex hac orthodoxos homines et dei omnipotentis 7 rectissimos cultores quibusdam afficere detrimentis. Rebaptizatos autem militiam quidem habere nullo modo concedimus, paenitentiam autem eorum, si ad orthodoxam fidem mente purissima venire maluerint, non respiciamus, sed damus eis licentiam hoc faciendi, quia et deo omnipotenti nihil ita est acceptabile ut peccantium paenitentia. Iudaeis insuper denegamus servos habere Christianos, quod et legibus anterioribus cavetur et nobis cordi est illibatum custodire, ut neque servos orthodoxae religionis habeant neque, si 15 forte catechumenos accipiant, eos audeant circumcidere. Sed neque synagogas eorum stare concedimus, sed ad ecclesiarum figuram eas volumus reformari. Neque enim Iudaeos neque paganos neque Donatistas neque Arianos neque alios quoscumque haereticos vel speluncas habere vel quaedam quasi ritu ecclesiastico facere patimur, cum hominibus impiis sacra peragenda permittere satis absurdum est. 20
- 9 Privilegia insuper sacrosanctae ecclesiae nostrae Carthaginis Iustinianae omnia condonamus quae metropolitanae civitates et earum antistites habere noscuntur, quae etiam Codici nostro in primo eius libro segregata sacrosanctis ecclesiis suum honorem praestare noscuntur: ut civitas quam nostri numinis cognomine decorandam esse perspeximus imperialibus etiam privilegiis exornata florescat. Confugas etiam, qui ad venerabiles ecclesias et earum fines convolare festinant et suae saluti prospicere, nulli penitus licere 25 sacrilegis manibus ab his abstrahere, sed eos venerabilibus locis debita reverentia perpotiri, nisi tamen homicidae sint vel virginum raptores aut Christianae fidei violatores: illos etenim qui talia facinora committunt nullis esse dignos privilegiis quis non confiteatur? cum non potest sacrosancta ecclesia et homines iniquos adiuvere et hominibus laesis suum adiutorium praestare. Sin quid praeterea sacrosanctae ecclesiae saepe dictae nostrae Carthaginis Iustinianae vel aliis venerabilibus ecclesiis Africanae dioeceseos 30 a quacumque persona pro suae salute animae oblatum est vel fuerit quocumque modo legitimum seu in possessionibus seu in aliis quibuslibet speciebus, et hoc apud easdem venerabiles ecclesias manere firme, nullius iniquis manibus abstrahendum, cum homines qui tam laudabiles tamque deo acceptabiles actus et pias facere oblationes deproperant satis et nos laudamus et dei caelestis remuneratur clementia.
- 12 Haec igitur omnia quae ad honorem sacrosanctarum dedimus ecclesiarum totius Africanae dioeceseos 35 per praesentem piissimam et in perpetuum valituram legem, quam omnipotenti deo dedicandam esse perspeximus, sublimitas tua cognoscens firma illibataque custodire festinet et omnibus prout solitum esse manifestare edictis ubique proponendis, ut nostra iussa summae pietatis rationem habentia ex omni parte in-
mutilata serventur; temeratoribus eorum poena decem librarum auri subdendis, aliaque gravissima nostri numinis indignatione plectendis omnibus qui nostram dispositionem quocumque modo vel tempore violare 40 temptaverint vel violare concesserint.
- Dat. kal. Aug. CP. Belisario v. c. cons.

[a. 535]

§ 6—8 citat *Nomoc. XIV tit. 4, 13, 9, 25.*

1 sq. recuperandi — possit V] om. t vulg. || provin-
ciam] pām V] 2 possit *Heimbach*] possit V] iniquis V]
antiquis t vulg. || uendicare t || 3 arrianis V t || 4 ali-
qua V] alia t *Neob. vulg.* || detur V *Neob.*] detur omnino
t vulg. || communo V] ecclesiasticus V] 5 nefandi] et
nefandi libri || 6 ad t] a *Neob., om. V* || quia] qua V]
7 interioribus V] condemnati V] 8 nostras leges V.
Cf. *Cod. 1, 5, 12, 18 § 5. 10* || 9 ammoueri V] et om. V]
haeretici om. V] nec aliquam — 10 haeretici V *Neob.*
om. t vulg. || 11 orthodoxi V *Neob.* || 12 afficere V]
africe t || 13 penitentia V] maluerit t || 14 respuerint V]
hec *Neob.* || 15 delegamus t || 16 cordi esse illibatum V]
17 catechuminos t catechuminus V] accipiebant t vulg.
andeant om. t vulg. || 18 eas V] eos t vulg. || 19 arrianos
V t || quadam t || 20 sacre V] peragendi libri || pro-
mittere t || 21 Privilegia V] om. t *Neob. vulg.* || 22 earum
Zachariae] eorum libri || etiam V] om. t vulg. || Codici]
1, 2 || 23 honore V] nostris V] 24 qui] quid V]
25 conualere V] *soluti V] voluntati t *Neob. vulg.* || pro-

spicere V] proficere t *Neob. vulg.* || 26 sacrilegiis t sacris
legis V] 27 uel] nobis t || aut ex corr. V] 28 nullus
V] esse] causae esse t¹ || quis] qui V t || potest (poř V
t) libri] poterunt *Heimbach* possint vulg. prosit *Za-
chariae in add.* || *sacrosanctae ecclesiae libri || 29 ad-
iubare V] Sin] In V] Si t vulg. || 30 dioeceseos V t ||
32 eadem V] om. t vulg. || 33 iniquis V t] in quibus
Neob. || 34 deproperare t¹ deproperari t² || remuneratur
V *Neob.*] remunerat t || 35 dioeceseos libri || 37 et V^b t]
om. V^a *Neob.* || solitum t] solum V *Neob.* || 38 rationem
om. t vulg. || 39 temeratoribus *Pithoeus*] demetatoribus
libri || auri] a. t || aliaque V] aliqua t *Neob.* || grauis-
sima V] graui t vulg. || nostra V^a || 40 nostra dispositione
V] violare *Zachariae*] uiolari V, violare temptaverint
vel om. t vulg. || 41 leg. violari? || 42 kal. aug. V t *Neob.,
Ath., μηνι ἀγαστώ Theod.:* xvii kal. Aug. mult *Za-
chariae* || bilisario uc. con. V bilis. uc. contra t bibilis.
uc. con. *Neob.;* ἰπατείας Βελισσαρίου (v. l. Βασίλειου)
Ath., μετὰ τὴν ἰπατερίαν Βελισσαρίου Theod.

ΑΗ

XXXVIII.

Auth. XL

ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ
ΩΣΤΕ ΕΝΝΑΟΥΓΚΙΟΝ ΚΑΤΑ-
ΛΙΜΠΙΑΝΕΙΝ ΤΟΙΣ ΕΑΥΤΩΝ
ΒΟΥΛΕΥΤΑΙΣ ΠΑΙΣΙΝ.

& DE NATURALIBUS
IN CURIAM DEPUTANDIS VEL DE
DISTRIBUENDA FACULTATE
5 CURIALIUM IN FILIOS MASCULOS
SEU FILIAS VEL SI SINE FILIIS
FUERINT CURIALES IN QUOTAM
PARTEM SUCCEDANT &

Ο αὐτὸς βασιλεὺς Ἰουάνη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ
τῶν ἱερῶν τῆς Ἐω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων 10
καὶ πατρικίῳ.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. per Orientem.

(Προοίμιον.) Οἱ τὴν πολιτείαν ἡμῶν πάλα κατα-
στήσαντες ᾤθησαν χρῆσαι κατὰ τὴν τῆς βασιλευ-
σης πόλεως μίμησιν ἀφροῖσαι καθ' ἑκάστην πόλιν
τοὺς εὐ γεγοῶτας καὶ ἐκάστην συγκλητὸν δοῦναι 15
βουλὴν, δι' ἧς ἐμελλε τὰ τε δημόσια πράττεσθαι
ἅπαντὰ τε γίνεσθαι κατὰ τάξιν τὴν προσήκουσαν.
οὕτω τοῖωνν τὸ πρᾶγμα ἤρθησεν, οὕτως ἐφάνη λαμ-
πρόν, ὡς τὰς μεγίστας τε καὶ πολυανθρωποτάτας
οἰκίας βουλευτῶν εἶναι, πλήθους μὲν ὄντος τοῦ βου- 20
λευόντος, τῆς δὲ δοκούσης εἶναι τῶν λειτουργημάτων
βαρύτερος οὐδενὶ παντελῶς ἀφορήτου καθίσταμένης·
τῷ γὰρ εἰς πλήθος διηρῆσθαι τὸ βάρος ἀνεπαίσθητον
σχέδον τοῖς τοῦτο ὑπομένουσιν ἦν. Ἐπεὶ δὲ κατὰ
μέρος ἤρξαντο τινες ἑαυτοὺς ἐξαιρεῖν τῶν βουλευ- 25
τῶν λευκωμάτων καὶ ἐξευρίσκειν προσφάσεις δι' ὧν
πῶς ἐλεύθεροι τοῦτων ἔσονται, εἴτα κατ' ὀλίγον ἤλατ-
τώθη τὰ βουλευτήρια μυρίων ἐπινοηθειῶν προσφά-
σεων, ἐξ ὧν ἐμελλε τὰ μὲν ἴδια καλῶς εἶξιν, τὰ δὲ
κοινὰ καὶ δημόσια διὰ πάντων ἐλαττωσθαι. διὰ 30
τοῦτο εἰς ἀνδρας ὀλίγους περιστάντα τὰ λειτουργή-
ματα κάκεινοις τὰς οὐσίας κατέσεισε καὶ τὰς πόλεις
οὕτως ἤλαττωσεν, ὥστε ὑπὸ τούτους εἶναι τοὺς ὀλε-
θρίους μισθωτὰς οὓς δὴ βινδικας καλοῦσι. συμβέβη-
κεν οὖν τὸ πολίτευμα μεστόν μὲν ἑλλειμμάτων, με- 35
1 στὸν δὲ πάσης ἀδικίας γενέσθαι. Ταῦτα ἡμεῖς
πολλάκις ἀνερευνώμενοι ᾤθημεν χρῆσαι θεραπειᾶς

(Praefatio.) Qui rempublicam olim nobis dis-
posuerunt, aestimaverunt oportere secundum regiae
urbis instar adunare in unaquaque civitate nobiles
viros et unicuique senatus dare curiam, per quam
debuissent agi quae publica sunt atque omnia fieri
secundum ordinem competentem. Sic namque res
floruit, sic apparuit clara, ita ut magnae et popu-
losae domus curialium essent, multitudine quidem
existente curialium, quod autem functionum videba-
tur esse onus nulli omnino intolerabile existebat:
nam quod in multitudinem dividitur onus insensibile
propemodum facit eis, qui hoc sustinent. Quoniam
autem per partes quidam coeperunt se eximere albo
curiae et occasiones invenire per quas liberi harum
efficerentur, sic paulatim deminutae sunt curiae in-
numeris excogitatis occasionibus, per quas potuis-
sent specialia quidem bene habere, communia autem
et publica deminui per omnia. Propterea ad pauco-
s viros redactae functiones et illorum facultates com-
moverunt, et civitates ita deminutae sunt, ut sub-
istos perditos conductores quos vindices vocant red-
acta curia plena quidem defectibus, plena vero omni
iniustitia fieret.

1 Haec nos saepe perscrutantes aestimavimus oportere medelam rei adhibere; et quantum nos in hoc

Nov. XXXVIII (= Authent. XL: gloss., cf. Biener Gesch. der Nov. p. 447) Graece extat in ML. — Epit. Theod. 38, Athan. 8, 1. Iulian. const. XXXV.

XXXVIII.

DE DECURIONIBUS UT FILIIS SUIS DECURIONIBUS
RELINQUANT NOVEM UNCIAS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Qui rempublicam nobis olim constituerunt, ad imitationem urbis regiae in unaquaque civitate viros nobiles colligendos existimaverunt et unicuique senatum dandum per quem et publica negotia conficerentur et omnia recte atque ordine fierent. Atque ea res adeo floruit, adeo splendida apparuit, ut maxima essent et populosissimae domus curialium, cum et magna esset copia curialium neque munerum quod esse videbatur onus cuiquam omnino intolerabile esset; eo ipso enim quod inter magnum numerum dividebatur onus fere non grave erat iis qui id sustinebant. Ubi vero singuli eximere sese ex albo curiali coeperunt causasque reperire per quas forte ab eo liberarentur, tum paulatim deminutae sunt curiae sescentis causis excogitatis, ex quibus ut privatae quidem res bene se haberent, communes vero et publicae omnino deminuerentur evenit. Propterea ad paucos viros redacta munera et illorum ipsorum bona everterunt et civitates adeo imminuerunt, ut perditis istis mercennariis, quos quidem vindices vocant, subicerentur. Inde contigit, ut respublica cum defectibus tum omni iniustitia 1 repletetur. Haec nos dum saepius perscrutamur, medicinam ei rei adhibendam reputavimus; et quo-

9 ἐπάρχῳ L Ath.] ἐπάρχῳ M || 10 αἰώας L¹ ||
12 ἡμῶν MLε] ἡμῶν cit. Theod. Ath. || 13 ᾤθημεν
L¹ || 15 ἐκάστη L²ε] ἐκάστη ML¹ || 20 οἰκίας L ||
23 τῷ Scringier] τὸ MLε || 26 λευκωμάτων] λειτουργη-
μάτων L² || 28 ἐπινοηθεῖς L¹ || 29 ἡμελλεν L || 33 ὥστε]
ὥστε τοὺς L ὥστε αὐτοὺς Haloander || 34 συμβέβηκεν
ὄν τὸ πολίτευμα] redacta curia ε haec prioribus con-
tinuans || 37 θεραπειᾶς L¹

4 distributoria V || 6 si om. V t || 7 fuerit V || in quota
parte V || 8 succedunt V^a || 16 qua t || 16 sq. secundum

ordinem fieri t || namque] itaque vulg. || re t || 18 aperuit
V || 19 domos curiali autem essent V || quidem] quod
t Neob. || 20 curialium V || uidebatur V] uideatur Neob.
debeant t || 21 esse honus V, om. t Neob. || intollerabile V ||
22 multitudine V || honus libri || 23 facit] leg. fuit vel fit? ||
24 quidam coeperunt vulg.] quidam ceperunt t Neob. qui
deceperunt V || 25 invenire om. V || liberi] in hoc voca-
bulo deficit t (f 86^v) || 26 deminuta V || sunt om. V ||
27 *quas] qua Neob. quae V || 28 speciali V || autem
om. V || 29 ad] et libri || 30 viros sed acte functionis
V || 31 ita om. Neob. || 33 defacultatibus V || 34 iustitia V

ἐπαγαγῆν τῷ πράγματι· καὶ ὅσα περὶ τοῦτο ἡμεῖς
 ποιοῦμεθα, τοσοῦτα πᾶσαν ἐξεῦρον οἱ βουλευταὶ τέχ-
 νη κατὰ τῶν ὀρθῶς καὶ δικαίως νομοθετημένων
 καὶ κατὰ τοῦ δημοσίου. ἐπειδὴ γὰρ εἶδον ἀναγκαζο-
 μένους ἑαυτοὺς πᾶσι τρόποις τῆ βουλῆ φυλάττειν τὸ
 τέταρτον, καὶ τοῦτο μάλιστα ἐν τοῖς παρ' ἡμῶν νόμοις
 ἀποστέδην, ἤρξαντο διασπᾶν τὰς οὐσίας αὐτῶν, ὥστε
 ἄποροι τελευτᾶν καὶ οὐχὶ τὸ τέταρτον μέρος, ἀλλ'
 ὅλην ἐφεξῆς τὴν ἀπορίαν τῆ βουλῆ καταλιμπάνειν.
 εἴτα ἐπειδὴ καὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν ἀποστεροῦσθαι
 τὸ βουλευτήριον ἔγνωσαν, ἤδη καὶ πρᾶγμα πάντων
 ἀνεβέβησαν ἐπενόησαν, γαμῶν ἀπεχόμενοι νομίμων,
 ὥστε αἰρεῖσθαι μᾶλλον ἀπαιδῆς τὸ γε ἐπὶ τῷ νόμῳ
 τελευτᾶν ἢ καὶ τῷ γένει καὶ τῆ βουλῆ χρησίμοι φα-
 νεσθαι. καὶ αὐτῶν κατεπράξιντο πρώην τετῆρην νό-
 μον, ὃς δεκρότου χωρὶς ἐπέτρεπεν αὐτοῖς τὰ οἰκία
 δωρεῖσθαι, καίτοιγε τὴν πρᾶσιν μετὰ δεκρότου γινε-
 σθαι τοῦ νόμου βουλομένου· ὁ δὲ οὕτως ἦν θαναμα-
 στός, ὥστε μόνην τὴν πρᾶσιν ὑπάγειν τῆ τοῦ δεκρό-
 του προστήρη καὶ ταῖς ἐντεῦθεν ἀνάγκαις, τάλλα δὲ
 πάντα αὐτοῖς ἐπιέναι πράττειν καθ' ἃ ἐβούλοντο
 τρόπον. ταῦτα μετέστησε τὰς βουλευτικὰς οὐσίας εἰς
 ἕτερα καὶ ἕτερα πρόσωπα, οὐδὲν τῆς βουλῆς ἐντεῦθεν
 ἐκούσης. τοιγαροῦν εἰ τις ἀριθμῆσαι τὰ τῆς ἡμετέρας
 πολιτείας βουλευτήρια, ἐλάχιστα εὐρήσει, τὰ μὲν οὐτε
 ἀνδρῶν εὐποροῦντα οὐτε χρημάτων, τὰ δὲ ὀλίγων μὲν
 2 ἴσως ἀνθρώπων, χρημάτων δὲ οὐδαμῶς. Ἡδη μὲν
 οὖν κατὰ μέρος ἐθήκαμεν νόμους ἡμεῖς τοὺς βουλο-
 μένους καὶ τὰς πράξεις καὶ τὰς δωρεὰς τὰς ἀλλὰς καὶ
 πᾶσαν πρᾶξιν ἐκποίησιν ἔχουσαν βουλευτικῶν ἀκινή-
 30 των πραγμάτων ὑποκίσθαι δεκρότῳ μετὰ τῆς ἐν
 ἐκείνῳ τῷ νόμῳ κειμένης παρατηρήσεως γινόμενῳ.
 εἴτα ὕστερον ἐπειδὴ μετὰ ψευδῶν αἰτιῶν ἐποιοῦντο
 τὰς δωρεὰς, καὶ αὐτὸ καθάπαξ ἀνεῖλον τὸ δωρεῶν
 ἀπλῆν ποιεῖσθαι βουλευτῆν εἰς οἰονδήποτε πρόσωπον·
 35 ἐξεῖλον δὲ εἰκότως τὰς προγαμιαίας δωρεὰς, ἐπειδὴ
 μηδὲ δωρεῶν καθάπαξ εἰσίν, ἀλλὰ συναλλάγματός τ'
 εἶδος ἐν ταῦταις ἔγκεται καὶ παιδοποιίας εἰσαγούσιν
 εὐπορίαν, ὅπερ ἡμῖν καὶ μάλιστα εἰς βουλευτὰς περι-
 σπουδαστόν ἐστιν. Ἐπειτα ὀρῶντες καὶ περὶ αὐτὸ 40

laboramus, tantum omnem adinvenere curiales ar-
 tem adversus ea quae recte iusteque sancita sunt
 et contra fiscum. Dum enim vidissent compelli se
 omni modo servare curiae quartam partem, et hoc vix
 5 per nostras leges impositum, coeperunt discerpere
 proprias facultates, quatinus minus idonei deficerent
 et non quartam portionem, sed omnem continuum
 paupertatem suam curiae dereliquerent. Deinde
 quoniam et ipsi corporibus fraudare curiam volu-
 erunt, iam et rem omnium impiissimam adinvenirent,
 a nuptiis legitimis abstinentes, ut eligerent magis
 sine filiis quam sub lege deficere aut generi suo vel
 curiae utiles apparere. Et rursus egerunt dudum
 poni legem, quae praeter decretum iubebat eis do-
 nare propria, cum quando venditionem cum decreto
 15 fieri eadem lex volebat: sed haec ipsa erat mira-
 bilis, quae solam venditionem subiciebat adiectioni
 decreti et aliis exhinc necessitatibus, alia vero omnia
 derelinquebat eis agere secundum quem voluissent
 modum. Haec transtulerunt curialium facultates ad
 alias (et alias) personas, nihil exinde habente curia.
 Denique si quis denumerat nostrae reipublicae curias,
 attenuatas inveniat, alias quidem neque viro-
 rum neque rerum copias habentes, alias autem pau-
 25 corum forsitan hominum, rerum autem nihil penitus.

2 Igitur olim per partes nos protulimus sanctiones
 quasdam quippe volentes et venditiones et donatio-
 nes simplices et omnem actum alienationem haben-
 tem immobilium rerum curialium subicere decreto
 cum observatione facta quae in illa lege posita est.
 Deinde post haec quia sub falsas causas faciebant
 donationes, et hoc omnino abrogavimus donationem
 simplicem facere curialem in quacumque persona:
 35 excepimus autem competenter antenuptiales donatio-
 nes, eo quod neque donationes omnino sunt, sed con-
 tractus species in eis inserta est et filiorum procre-
 andorum copiam introducunt, quod nobis et maxime
 in curialibus studii est. Post haec conspicientes et
 de hoc ipso circumscriptiones multas fieri, legem

magis nos in eo laboramus, eo magis curiales omnis generis artificia contra ea quae recte et iuste sancita
 erant et contra fiscum reppererunt. Cum enim viderent se omnibus modis cogi curiae quartam partem ser-
 vare, idque vix in legibus a nobis latis esse positum, coeperunt bona sua dissipare, ut inopes decederent ac
 non quartam partem, verum omnem deinceps inopiam curiae relinquerent. Deinde cum etiam corporibus
 curiam privare animum inducerent, iam rem omnium impiissimam excogitarunt: qui a matrimonii legitimis
 abstinerunt, ut ita mallerent sine liberis quoad ad legem attinet decedere quam et generi et curiae utiles esse.
 Ac deinde effecerunt, ut iuper lex ferretur, quae sine decreto donare res suas ipsis permetteret, tametsi
 venditionem cum decreto fieri lex vellet; ea autem lex adeo mira fuit, ut solam venditionem adiectioni
 decreti et necessitatibus inde oriundis subiceret, reliqua vero omnia ipsis quem ad modum vellent agere
 permetteret. Haec fuerunt, quae bona curialia ad alias atque alias personas transferrent, ita ut nihil
 inde ad curiam redundaret. Quapropter si quis reipublicae nostrae curias numeraverit, admodum exiguas
 inveniet, cum aliae neque viris abundenter neque pecuniis, aliae paucos forte homines, pecunias vero habeant
 2 nullas. Ac nos quidem iam singulas leges tulimus, quae et venditiones et donationes simplices et
 omnem actum qui alienationem rerum curialium immobilium contineret, decreto subici iuberent secundum
 observationem quae in lege illa scripta est faciendo. Postea cum ex falsis causis donationes facerent, id
 ipsum quoque plane vetuimus donationem simplicem conferre curialem in quamlibet personam: excepimus
 autem merito antenuptiales donationes, quoniam ne donationes quidem omnino sunt, sed contractus quaedam
 species in iis posita est et procreationis liberorum copiam praestant, quod quidem vel maxime in curialibus
 curiae nobis est. Postea cum videremus hac quoque in re circumventiones multas fieri, legem scripsimus,

2 τοσοῦτον L || 5 αὐτοὺς L² || τὸ τέταρτον] τῆς περιου-
 σίας αὐτῶν add. L² s. v. || 6 νόμοις] Cod. 10, 35 || 12 ἀπε-
 νόησαν L¹ ὑπενόησαν L² || 15 νόμον] Cod. 10, 34, 3 ||
 16 αὐτῆς L¹ || 18 sq. οὕτως — ὥστε] ipsa — quae (i. e. αὐτὸς
 — ὃς γε) ε || 20 τὰ ἄλλα L || 21 ἀριεῖναι L || 22 ταῦτα
 M¹ ταῦτας L¹ ταῦτα οὖν L² (ταῦτη οὖν Haloander) ||
 μετέστησε M² μετέστησαν M³ L² vulg. μετέστησε L¹ ||
 24 ἐχοῦσας L¹ || 25 sq. *οὐδὲ — οὐδὲ ML || 28 νόμους]
 sanctiones quasdam ε. Fuerunt Cod. 10, 34, 4. 5. 36, 4. 5:
 quae non extant || 32 γινόμενῳ Haloander] γινόμενῳ M
 γινόμενον L¹ γινόμενον L² facta (i. e. γινόμενης?) ε ||
 33 εἴτα ὕστερον κτλ.] Cod. 10, 34, 4 secundum Ath. 8, 4 et
 Theod. nov. 87, 3, rectius 10, 34, 5 secundum B² 29, 1, 65
 (schol. 10): nisi forte temporum rationem h. l. non satis teneri
 status || 34 αὐτὸν L² || 38 καὶ] ἢ L, ἀπαιδίας ἢ add.

s. v. L² || εἰσαγόντας vel εἰσαγόντας corr. L² || 40 ἐστι M

1 artem] autem (sic) V || 6 munus V || 7 omnem vulg.]
 omne V commune Neob. || continuum V] continuum Neob.
 continuo vulg. || 10 iam et om. V || impiissimam vulg.]
 impiam libri || 11 legerent V || 13 utilis V || 14 iubebat]
 leg. tribuebat? || 15 cum quando V] cum Neob. quam-
 quam Beck || 16 eadem Neob.] ad eam V || 17 sola Neob. ||
 subiacebat V || 19 quae V || 21 et alias add. vulg. || 22 de-
 numerat V] denuetur Neob., leg. denumeret? || 23 atenu-
 atas V] inveniet vulg. || 24 habentem libri] 28 quippe
 V] quidem Neob., om. vulg. || volentes uō (i. e. uero)
 volentes V || 30 subiacere vulg. || 32 sub falsis causis
 vulg. || 33 haec V || omnia V^a || 35 ante nuptias Neob. ||
 40 ipsum V || leges V

τοῦτο περιγραφὰς πολλὰς γινόμενας, νόμον ἐγράψαμεν, ὥστε ἐκ τρόπου παντός χρῆναι τὴν βουλὴν εἴτε μετὰ σώματος εἴτε τούτου χωρὶς πάντως τὸ τριούγκιον ἔχειν, καὶ μὴ ἔλαττον ἐξείναι τινι καταλιμπάνειν τῇ βουλῇ μηδὲ τεχνάζειν μηδὲ ἔλαττοῦν αὐτὸ 5 κατὰ μηδὲνα τρόπον, εἴτε παῖς ὁ βουλευῶν εἴη εἴτε 8 καὶ αὐτῇ δέχοιτο τὸ τριούγκιον ἢ βουλῇ. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἐστήμεν, ἀλλὰ καὶ τὰς θηλείας τῆς οἰκείας ἐνστάσεως διδόναι τινὰ μοῖραν ἐθεσπίσαμεν, 10 ὥστε κατὰ μηδεμίαν πρόφασιν ἔλαττοῦσθαι τῇ βουλῇ, καθάπερ εἰπόντες ἐφθίμεν, τὸ τετυρημόριον τῆς πάσης τοῦ βουλευσαντος οὐσίας. Καὶ τὰς πολλὰς δὲ ταύτας καὶ ἐκκεχυμένας φιλοτιμίας ἀνείλομεν, οὐ συγχαροῦντες ἀπαλλάττεσθαι βουλῆς ἄλλως ἢ κατὰ τὴν τῶν μεγίστων ἀξιωματῶν κτήσιν, πατριμότητος τε καὶ 15 ὑπατείας καὶ ἐπαρχότητος, εἴτε τῆς ἐν πολιτικοῖς εἴτε τῆς ἐν στρατιωτικοῖς (πραεφεκτωρίας γὰρ εἶναι καὶ τὰς στρατηγίας ὁ νόμος ἐπίσταται) ὥστε εἴ τις πραεφεκτωρίαν ἀρχὴν ἀρξῇ ἐν αὐτῇ τῇ πράξει γενόμενος, καὶ εἴτε ἀρχὸν αὐτὴν εἴτε στρατηγῶν, βουλευτικῆς 20 οὗτος ἀπαλλάττεται τύχης κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, τῶν ἄλλων πασῶν ἐξαιρέσεων ἀνηρημένων. τὰς γὰρ διὰ μόνην τιμὴν διδομένας τοιαύτας ἀξίας (τὰς πραεφεκτωρίας φασίμεν, ταῦτο δὲ ἐστὶν εἰπεῖν καὶ στρατηλασίας) οὐκ ἐξαιρεῖν τοῦ βουλευτικοῦ λευκώματος 25 τούτων τυχόντας ἐθεσπίσαμεν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἡμῖν νενομοθέτηται μετὰ πολλῶν ἄλλων, ἀπερ ἐξέστιν ἐξ αὐτῶν τῶν ἤδη κειμένων νόμων λαβεῖν. Ἀπελίσσαμεν δὲ καὶ τινὰς βουλευτικῆς τύχης διαφόρους αὐτοῖς πραγματικοῦς φιλοτιμησάμενοι νόμους, οὓς ἅπαντας κυρίους εἶναι βουλόμεθα, καὶ τὴν παρούσαν νομοθεσίαν ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης ἐπινοήσεως τῆς ἄσπι διεληθούσης ἀρχεσθαι, ἐξ οὗπερ ἡμῖν 30 ἐν βουλῇ γέγονεν οὗτος ὁ νόμος. Ἐπειδὴ δὲ ὄραμεν τινὰς οὕτως ἀπεχθῶς διακειμένους πρὸς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, ὥστε αἰρεῖσθαι μᾶλλον ἄλλοις τὰς ἑαυτῶν καταλιμπάνειν οὐσίας καὶ μόλις τὸ τέταρτον τῇ βουλῇ, καὶ τοῦτο διὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, φηθίμεν χρῆναι ἀπαιδίως ὑποίσης τοῦτο τὸ μέρος ἀξήσασαι.

CAPUT I.

Εἰ τοίνυν μετὰ τόνδε τῶν νόμων τὸν νόμον τελευτᾷ 40 βουλευτῆς παῖδας οὐκ ἔχων οὔτε ἄρρενας οὔτε θη-

conscriptimus, ut omni modo debere curiam sive cum corpore sive sine hoc omnino tres uncias habere, et non minus licere cuidam relinquere curiae neque circumscribere neque deminueri ea sub ullo modo, sive filius sit qui in curia est sive ipsa suscepit curia tres uncias.

3 Et non usque ad hoc stetimus, sed et feminas in propria institutione dare quandam partem sanximus, quatinus per nullam occasionem deminueretur curiae, sicut praediximus, quarta pars totius substantiae curialis. Sed et multas istas et diffusas munificentias abrogavimus, non concedentes liberari curia aliter nisi per maximarum dignitatum adeptionem, patriciatum aut consulatum aut praefecturae sive civilis sive militaris (praefecturae autem esse et eas quae principatum agunt exercitus lex novit): eae quae praefecturae dignitatem administraverit in ipso actu constitutus, et sive administrans eam sive principatum agens exercitus, iste liberatur a conditione secundum nostram legem, aliis omnibus exceptionibus abrogatis. Nam (quae) propter solum honorem dantur tales dignitates (praefectoriae dicimus qualis et magistrumilitatus dici potest) non eximere de curiae albo eos qui haec meruerunt 25 sanximus. Haec itaque in anterioribus a nobis sancita sunt cum aliis multis, quae licebit ex ipsis olim positus legibus advertere. Absolvimus autem et quosdam a curiae conditione, diversas his pragmaticas concedentes leges, quas omnes firmas esse volumus, et praesentem sanctionem ab undecima indictione nuper delapsa incohere, ex (quo) nobis (in) consilio venit haec lex.

4 Quoniam autem vidimus quosdam sic adversos esse contra proprias patrias, ut elegant potius alii suas relinquere substantias et vix quartam partem curiae, et hoc per nostram legem aestimavimus oportere, ubi filii desunt, hanc partem augere.

Si igitur post hanc nostram legem defunctus fuerit curialis filios non habens neque masculos neque fe-

ut modis omnibus curiam sive cum corpore sive sine corpore certe tres uncias habere oporteret neu cuiquam liceret curiae minus relinquere neve insidias struere neve id ullo modo imminuere, sive filius sit qui in curia 3 est sive etiam ipsa curia tres uncias accipiat. Ac ne eo quidem substitimus, sed ut seminae quoque suae institutionis partem aliquam darent sanximus, ne ullo ex praetextu curiae, sicuti antea diximus, quarta pars bonorum omnium eius qui curialis fuit imminuatur. Practerea plurimas illas atque effusas liberalitates sustulimus, cum non pateremur liberari a curia quemquam aliter nisi maximas dignitates adeptum, patriciatum et consulatum et praefecturam, sive civilem sive militarem (praefectoria enim etiam magisteria militum esse lex intellegit): ut si quis praefectoriam potestatem gerat in ipso actu positus, sive civilis magistratus sive militaris sit, ille liberetur a curiali conditione secundum nostram legem, reliquis omnibus exemptionibus sublatis. Nam quae tantummodo honoris causa dantur eiusmodi dignitates (praefecturae dicimus et quod eodem valet magisteria militum) non eximere ex albo curiali eos qui illas consecuti sunt sanximus. Haec igitur priore tempore a nobis sancita sunt cum aliis multis, quae quidem ex ipsis legibus iam latius petere licet. Sed solvimus quoque nonnullos a curiali conditione varias iis pragmaticas leges largiti, quas omnes ratas esse volumus atque praesentem legislationem ab undecima indictione nuper 4 elapsa initium capere, ex quo nobis haec lex in animo agitur. Quoniam vero videmus esse qui tam infesto animo sint adversus suas patrias, ut aliis bona sua relinquere malint et vix quartam partem curiae idque propter nostram legem, hanc partem si nulli liberi adsint augendam esse existimavimus.

I. Itaque si post hanc nostram legem curialis moriatur, qui liberos non habet neque masculos ne-

1 νόμον] fuit Cod. 10, 35, 4 || 2 τὴν βουλὴν] τὴν (τὸν L²) βουλευτὴν L || 5 αὐτὸ] ca ε || 8 τούτον L¹ τούτου L² || ἐστήμεν L¹ || 9 ἐθεσπίσαμεν] fuit Cod. 10, 35, 5 (cf. Krügeri adn.) || 10 post τῇ βουλῇ L verba καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἐστήμεν (ἐστήσαμεν L²) repetit (ex v. 7 sq.), unde L² v. 11 ἀλλὰ supplet ante καὶ τὰς || 14 βουλῆς om. L || 17 τῆς] τοῖς ML¹ || πραιφαικτωρίας L || 18 πραιφαικτωρίαν L || 19 ἀρξῇ ἐν] (possis etiam ἀρξέειν ἐν) dedi cum ε] ἀρξέει ἐν M ἀρξέειν L || 20 βουλευτικῆς M] om. L⁵ || 21 νόμον] Cod. 10, 32, 67 || 23 πραιφαικτωρίας M πραιφαικτωρίας L || 25 λειτουργήματος L² || 27 ἡμῖν om. L || 28 ἐξέτινες L || τῶν ἡδὴ M] ἡδὴ (ἡδαι L¹) τῶν L || 30 πραγματικῶς φιλοτιμησάμενοι L || 35 ἀπεχθῆς L¹ || 38 καὶ τοῦτο] κἀνταῦθα Haloander || 39 εἰπούσης L¹ || 40 τελευτᾷ M] τελευτῶν L, τελευτῆ (cf. ε) Haloander

1 ut om. vulg. || *omni modo] omnino libri || debent (pro debeat?) curia Neob. || 2 hoc om. V || 4 diminuere Neob. || eas vulg. || 5 suscepit V || 8 sanximus Neob.] sanctimus V || 9 diminuetur V || 10 pars om. Neob. || 11 Sed et] et om. V || 12 cedentes libri || libera a curia V || 13 ademptionem V adeptione Neob. || 14 consulatus V || 17 amnistrauerit et 18 amnistrans V || 19 conditionem V || 21 quae add. vulg.; an leg. 22 datas? || 22 praefectoria V || 23 *quales V Neob. || potest V] poter Neob., poterunt Heimbach || 24 alueo V ambo Neob. || 25 sanximus] sancimus libri || itaque haec V || 28 his] hic V hoc Neob. || 30 indictione V || 31 ex qua nobis vulg., a nobis V ex non Neob. || in add. vulg. || 34 vidimus autem V || aduersus V auersos Neob. || 35 aliis vulg. || 37 haec V

λείας, οὗτος τῆς ἐαυτοῦ περιουσίας τὰς τρεῖς μοίρας καταλιμπανέτω τῇ βουλῇ καὶ τὴν τετάρτην οὗς βού-
 λεται. Ἐσται γὰρ αὐτῷ ἀντὶ παιδὸς ἴσως ἐνός ἢ καὶ
 πλείονων ἢ πάσα βουλή, ταῦτόν δ' ἔστιν εἰπεῖν καὶ
 τὸ τῆς πόλεως πληρομα ἐν παίδων τάξει καθεστώς,
 καὶ εὐφημία διηνεκῆς καὶ ἀθάνατος μνήμη καὶ καρ-
 πὸς τοσοῦτος ὅσος οὐκ ἂν αὐτῷ παρὰ τῶν παίδων
 ἐγένετο. Εἰ δέ τις γνησίους μὲν παῖδας οὐκ ἔχοι,
 νόθοι δὲ αὐτῷ καθεστῶσιν, ἐξέστω μετὰ τοῦ τῆς
 βουλῆς ἄχθους γράφειν αὐτῷ καὶ τούτους κληρονό-
 μους· καὶ ἡ γραφὴ γὰρ ἀντὶ πάσης ἐπιδόσεως ἔστω, καὶ
 μὴ δελεσθῶ (τοῦτο τῶν παλαιῶν νόμων) ἑτέρας προσ-
 θήκης μηδὲ τῆς ἐν ᾧ περιῆσαν ἐπιδόσεως, ἀλλ' αὐτό-
 θεον γραφέντες, εἴ γε ἐλεύθεροι καθεστῶσι, βουλευταὶ
 καὶ κληρονόμοι γινέσθωσαν, καὶ ἐχέτωσαν καὶ αὐτοὶ
 τοῦ περιουσίας ἐννοούκιον καθάπερ ἂν ὁ πατήρ
 αὐτοῖς διανείμῃ. εἰ δὲ καὶ τὸ πᾶν αὐτοῖς βουληθῆι
 καταλιπεῖν, ἔτι κάλλιον (ἂν) πράξει· πλὴν ἀλλὰ μέχρι
 τοῦ ἐννοούκιον πάντως αὐτοῖς καταλιμπανέτω, γινώ-
 σκων ὡς, κἂν εἰ καταλίποι ἕλαττον, ἀλλ' ἐκ τοῦ νόμου
 πάντως εἰς τὸ ἐννοούκιον αὐτοῖς ἢ ἀναπλήρωσις ἔσται
 τῆς οὐσίας. οἱ δὲ εἴπερ τι τῆς οὐσίας ἐπιθυμοῦσι
 λαβεῖν, καὶ βουλευταὶ γινέσθωσαν· εἰ δὲ τινες μὲν
 ἔλκουν, τινὲς δὲ παρατήσαντο, ἐπὶ τοῖς αἰρουμένους
 τὰ τῶν παρατιομένων ἐρχέσθω μέρη· εἰ δὲ ἅπαντες
 ἀπέλοιεν, τρηκαῦτα ὡς ἀπαιδίας οὐσης οὕτως ἐπὶ
 τὴν βουλῇ ἐρχέσθω τὸ ἐννοούκιον.

minas, iste propriam substantiam curiae derelinquat,
 quartam vero quibus voluerit. Erit namque ei pro
 filio forsan uno vel pro plurimis tota curia, idem
 est dicere et totius civitatis plenitudo in filiorum
 modo existens, et fama bona perpetua et immortalis
 memoria et fructus tantus quantus nequaquam a
 filiis esset. Quodsi quis legitimos filios non habu-
 erit, naturales autem ei fuerint, liceat cum onere
 curiae scribere sibi hos heredes, et scriptura pro
 omni datione sit et non indigeat antiquarum leg-
 um aliis adiectionibus neque dum adhuc super-
 essent datione, sed mox scripti, si quidem liberi
 fuerint, curiales et heredes efficiantur, et habeant et
 ipsi substantiae novem uncias secundum quod pater
 eis dividerit. Quodsi et omnia eis relinquere volu-
 erit, adhuc melius faceret: verumtamen usque ad no-
 vem uncias modis omnibus eis relinquat, cognoscens
 quia vel si reliquerit minus, a lege eis omnino us-
 que ad novem uncias supplenda erit substantia; illi
 vero, si quidem desideraverint, et curiales efficiantur.
 Quodsi quidam voluerint, quidam autem recusaverint,
 ad eos qui elegerint recusantium veniant partes;
 quodsi omnes recusaverint, tunc tamquam si nullus
 filius sit taliter ad curiam veniant omnes novem
 unciae.

CAPUT II.

Εἰ δὲ ὁ μὲν σιγήσει, παίδων δὲ αὐτῷ γνησίον
 οὐκ εἴη σπορά, τρηκαῦτα τὸ μὲν τέταρτον ἐπὶ τοῖς
 ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους ἐρχέσθω, οἱ παῖδες δὲ οἱ
 30 εἰ βούλονται ἐαυτοῖς ἐπιδοῦναι τῷ βουλευτή-
 ρι, προσδεχέσθωσαν καθάπερ ἂν θελήσειαν, εἴτε
 πάντες εἴτε τινὲς ἐξ αὐτῶν, πάντως τοῦ ἐννοούκιον
 τῆς περιουσίας εἰς τοὺς βουλευόντας ἢ τὸν βουλευόντα
 1 περισταμένον. Εἰ δὲ καὶ ἐκ δούλης αὐτῷ τεχ-
 35 1 θέντες εἴεν, εἴτα αὐτοῖς ἐλευθέρωσειεν ἢ περιῶν ἢ
 ἐν τῇ διαθήκῃ, καὶ ἐπιδοῦναι τοῦτον, καὶ οὕτως προσ-
 δεχέσθωσαν καὶ ἔστωσαν βουλευταὶ, καθάπερ ὁ δια-
 θέμενος ἢ βουλήθη ἢ καθάπερ ἢ αὐτῶν ἐπιθυμία πε-
 40 ποίηκεν ἐπιδοῦναι ἐαυτοῦς τῇ βουλῇ, ληφόμενοι καθά-

Quodsi ille quidem tacuerit, filiorum autem legiti-
 morum ei procreatio non fuerit, tunc quarta pars
 ad heredes qui sine scriptura sunt veniat, naturales
 autem filii, si voluerint se offerre curiae, recipiantur
 secundum quod voluerint, sive omnes sive quidam
 ex eis, modis omnibus novem uncias substantiae ad
 (eos vel) eum, qui curiae se dederit, devolutis.
 Quodsi ex ancilla ei progeniti fuerint, deinde ipse
 eos manumiserit aut dum superest aut in testa-
 mento, et obtulerit eos, et isti suscipiantur et sint
 curiales secundum quod testator voluit aut secun-
 dum quod ipsorum desiderium fecit dantium se in
 curiam, accepturi secundum quod dictum est novem

que feminas, is substantiae suae tres partes curiae, quartam quibus vult relinquat. Erit enim illi filii
 loco unius forte vel etiam plurium universa curia, vel quod eodem valet ipsa civitatis multitudo in filiorum
 loco posita, et bona fama perpetua et immortalis memoria, et fructus tantus quantus ad eum a filiis
 vix redundaturus esset. Quodsi quis legitimos quidem liberos non habeat, sed naturales ei sint, liceat
 ei cum onere curiae etiam hos heredes scribere, et scriptura pro omni oblatione sit neve ulla (id quod ex
 veteribus legibus erat) adiectione altera neve oblatione dum superstites erant faciendum indigeat, sed pro-
 tinus scripti, si quidem liberi sunt, curiales et heredes fiant, habeantque et ipsi novem uncias substantiae,
 prout pater iis distribuerit. Quodsi vel totum iis relinquere voluerit, melius adhuc fecerit: certe usque ad
 novem uncias omnino iis relinquat sciatque, etiamsi minus reliquerit, at ex lege omnino ad novem uncias
 iis supplementum fore substantiae. Illi autem si quidem quid ex bonis auferre volunt, etiam curiales fiant:
 quodsi alii voluerint alii recusaverint, ad eos qui voluerint recusantium partes veniant; sin autem omnes
 repudiaverint, tum proinde quasi nulli adessent liberi, ad curiam novem unciae veniant.

II. Quodsi ille quidem tacuerit nec vero legitimorum liberorum prolem habeat, tum quarta quidem
 ad heredes ab intestato veniat, liberi vero naturales, si curiae sese offerre velint, recipiantur prout volu-
 erint sive omnes sive quidam eorum, ita ut omnino novem unciae substantiae ad curiales vel curialem
 1 revolvantur. Quodsi etiam ex ancilla ei nati sint liberi, eosque vel dum superstes erat vel in testa-
 mento manumiserit et eosdem obtulerit, sic quoque recipiantur et curiales sint, prout testator voluit vel
 prout ipsorum qui se obtulerunt curiae desiderium effecit, accepturi sicut dictum est novem uncias.

1 τῆς ἐαυτοῦ περιουσίας τὰς τρεῖς μοίρας] propriam
 substantiam ε || 2 τῇ τετάρτῃ L¹ || 4 ταῦτα L¹ || 5 τῆς
 πόλεως] totius civitatis ε || 7 ὅσος om. L || αὐτῷ om. ε ||
 8 ἔχοι Mε] ἔχει L || 9 καθεστῶσιν L(ε) καθεστῶσιν M
 10 αὐτῷ] sibi (i. e. αὐτῷ) ε || 11 ἔσται L || 12 τοῦτο
 om. ε || 16 ἐννοούκιον L et sic passim || 18 ἂν addidi; an
 scrib. πράξει (cf. ad ε) ? || 20 *καταλίποι (cf. ε) καταλι-
 ποιεν ML || 22 εἰ δὲ ὑπὲρ L¹ || τι om. L (unde τὴν οὐ-
 σίαν corr. L²), τι τῆς οὐσίας et λαβεῖν om. ε || ἐπιθυ-
 μοῦσαι L¹ || 23 εἰ οἱ? L¹ || 24 *παρατήσαντο ML ||
 27 ἐνοούκιον L¹ ἐννοούκιον L² || 28 σιγήσειεν L¹ ||
 34 τοῖς βουλευτάς ἢ τοῖς βουλευόντας L || 37 τοῦτους
 L² || οὕτως] οὕτως L¹ isti (i. e. οἱτοί) ε || 38 sq. ὁ διαθέ-
 μενος — καθάπερ om. L

III.

3 plurimas V^a || idem est Osenbrüggen] id est (idē V)
 libri || 5 fama bona vulg.] labor libri || mortalis V ||
 8 fuerit V || honore V^{Neob.} || 9 hos] et hos Beck || 10 da-
 tione vulg.] ratione V^{Neob.} || legum om. V || 11 sq. su-
 peressent (superes V) dationes sex mox V^{Neob.} || si om.
 V^{Neob.} || 15 et om. V || 16 faceret V] faciet Neob. vulg. ||
 18 reliquerit V^{Neob.} || 20 desideraverint] substan-
 tiam accipere add. vulg. || 21 quodsi quidem V || 22 le-
 gerint V || veniant vulg.] veniunt V^{Neob.} || 24 veniat
 V || 28 tacuerint V || aut V || 31 voluerit V^{Neob.} ||
 32 quadam V || 33 neuem V || 34 eos vel supplēvi, cf.
 p. 250, 6 || dederint V || 35 deinde ipse eos manumiserit
 om. V || 38 sq. voluerit et fecerit vulg. || 39 *in curiam] in
 curia V^{Neob.} (curiae vulg.)

32

περ εἴρηται τὸ ἐνναοῦγκιον. πανταχοῦ γὰρ βουλόμεθα, κἄν εἰ διάδοιτο κἄν εἰ μὴ βουλευσάμενος ἀπέλθοι, τοὺς εἰς τὴν βουλὴν ἐρχομένους τὸ ἐνναοῦγκιον λαμβάνειν. εἰ δὲ ἐλευθερώσει μὲν μόνον, οὐ μὴν ἐπιδοῖν, καὶ οὗτοι βούλονται ἢ τίς ἢ τινὲς ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸ βουλευτήριον ἰδεῖν, κἀκεῖσε τὸ ἐνναοῦγκιον τῶ βουλευντι ἢ τοῖς βουλευούσιν κατὰ τὴν ἀναλογίαν διδύσθω. εἰ δὲ μηδεὶς τῶν νόθων ἢ βουληθείη ἢ ἐπιδοθείη, τηλικαῦτα τὸ ἐνναοῦγκιον ἢ βουλή λαμβανέτω.

10

uncias. Ubique enim volumus, sive testatus fuerit sive non testatus decesserit, eos qui ad curiam venerint novem uncias accipere. Quodsi manumiserit quidem tantummodo, non tamen obtulerit, illi autem 5 etiam taliter voluerint aut unus aut quidam ex eis ad curiam venire, et tunc novem unciae ei vel eis qui in curia sunt secundum virilem partem dentur. Quodsi nullus naturalium voluerit, aut datus non fuerit, tunc novem uncias curia percipiat.

CAPUT III.

Εἰ δὲ γνησίων εἴη παίδων πατήρ, ἐνταῦθα τὸ πρᾶγμα διακριτέον, εἴτε μόνον ἀρρένων εἴτε μόνων θηλειῶν εἴτε μεμιγμένης γοῆς, ὥστε τὸν νόμον πανταχοῦθεν ἔχειν τὸ τέλειον καὶ τὸ τῆ βουλή συμφέρον. Εἰ μὲν οὖν ἀρρένες αὐτῶ μόνον καθεστήκοιεν παῖδες, 15 ἢ ἔγγονοι τυχόν ἀρρένες ἐκ προτελευτησάντων υἱῶν, τὸ ἐνναοῦγκιον εἰς πάντας καθάπερ ἂν βουληθείη μερίζεται, οὕτω μὲντοι ὥστε κατὰ μηδὲν ἐλαττωθῆναι τὸν νόμον τὸν περὶ τῶν ἀκαθτηκυσῶν διαλεγόμενον διαθηκῶν, πλὴν εἰ μὴ τρῶπος ἀχαριστίας τοῦτο ποιή- 20 σαιεν· οὐδὲ γὰρ τὰ ἐπὶ τοῖς τεθειμένα νόμιμα παντελῶς ἀναιροῦμεν. ἐκείνου μὲντοι πάντως φυλαττομένου, ὥστε τὸ ἐνναοῦγκιον πρὸς τοὺς μὴ ἀχαριστοὺς παῖδας μερίζει, καὶ κατὰ τοσοῦτον ἕκαστον υπερισσεύει τὰ βουλευτικὰ τοῦ πατρὸς λειτουργήματα, καθ' ὅσον 25 αὐτοῖς ὁ πατήρ διένειμε τὴν οὐσίαν, τοῦ τριονυγκίου μόνου τῆ τοῦ πατρὸς καταλιμπανομένου γνώμη, ἐνθα ἂν αὐτὸ παραχωρησάι βούληται εἴτε πρὸς τοὺς παῖδας εἴτε καὶ πρὸς ἕτερον.

CAPUT IV.

Εἰ δὲ πᾶσαι θήλειαι καθεστήκοιεν, εἰ μὲν τῆς αὐ- 30 τῆς πόλεως γαμηθείην βουλευταῖς, ἄδεια ἔσται τῶ πατρὶ, εἴπερ γεγαμημέναι τυγχάνοιεν ὡς εἴρηται βουλευταῖς, διαρεῖν εἰς αὐτὰς τὴν ὅλην οὐσίαν ἢ πάντως γοῦν τὸ ἐνναοῦγκιον καθάπερ ἂν βουληθείη, τῶ νόμῳ κἀνταῦθα προσέχων τῶ τὰ ἐξ ἀδιαθέτου τάττοντι. 35 εἰ δὲ αἱ μὲν ἐξ αὐτῶν γεγάμηται βουλευταῖς, αἱ δὲ οὐχὶ τοιοῦτοις, τὸ μὲν ἐνναοῦγκιον πάντως καταλιμπανέσθω παρὰ τοῦ πατρὸς ταῖς τῶν βουλευτῶν γυναιξί, διαιρούμενον κἀνταῦθα καθάπερ (ἂν) ὁ πατήρ

Quodsi omnes feminae fuerint, si quidem eiusdem civitatis nuptae fuerint curialibus, licebit patri, si quidem nuptae fuerint sicut dictum est curialibus, dividere inter eas omnem substantiam aut certe novem uncias secundum quomodo voluerit, respiciens 35 et hic legem quae de successione sine scriptura disposuit. Quodsi quaedam ex eis nuptae sunt curialibus, quaedam non, his talibus quidem novem unciae omnino relinquuntur a patre curialium uxoribus, divisio et his secundum quod pater voluerit,

Utique enim volumus, sive testatus sit sive non testatus decesserit, eos qui ad curiam veniant novem uncias accipere. Si vero manumiserit tantum nec vero obtulerit, atque illi velint sive unus sive nonnulli ex iis ad curiam respicere, hic quoque novem unciae curiali vel curialibus pro portione virili dentur. Quodsi nemo naturalium vel voluerit vel oblatum sit, tum novem uncias curia accipiat.

III. Quodsi quis legitimorum liberorum pater sit, tunc discrimen faciendum est, utrum masculorum solum an feminarum solum an mixti sexus sint, ut lex undique habeat quod perfectum est et curiae utile sit. Itaque si masculi tantum ei liberi sint, vel forte nepotes masculi ex filiis praemortuis, novem unciae inter omnes sicut voluerit distribuuntur, ita tamen ut nulla in re lex quae de inofficiosis testamentis agit infringatur, nisi forte hoc ingratitudinis ratio effecerit: neque enim iura de his constituta omnino tollimus. Illud tamen omnibus modis custodiatur, ut novem unciae inter liberos non ingratos distribuuntur, et in tantum singuli curialia patris munera subeant, in quantum pater iis substantiam distribuit, tribus uncias solis voluntati patris relictis, quocumque eas pervenire voluerit sive ad liberos sive etiam ad alium.

IV. Quodsi omnes feminae sint, si quidem eiusdem civitatis curialibus nupserint, licebit patri, si modo nuptae sint uti dictum est cum curialibus, totam substantiam aut certe novem uncias omnino prout voluerit inter eas dividere, ut tamen hic quoque ad legem attendat quae de successione ab intestato disponit. Quodsi ex iis aliae curialibus nupserunt, aliae non nupserunt curialibus, novem unciae quidem a patre omnino curialium uxoribus relinquuntur hic quoque prout pater voluerit distribuendae, quod autem

1 εἴρηται L || 4 ἐλευθερώσεις Haloander ex ε || ἐλευθερώσει ML || 5 καὶ οὗτοι βούλονται || illi autem etiam taliter (i. e. καὶ οὗτοι καὶ οὕτως) voluerint ε || 6 ἰδεῖν] venire ε || 12 μόνον ἀρρένων M^a || 13 εἴτε μεμιγμένη (μεμιγμένων L²) γόνων L, an certe (i. e. εἴτε γα?) permixti sexus ε || 16 ἔγγονοι L || ex praedefuncto filio ε || 17 πάντας] omnes filios ε || 19 τὸν νόμον] cf. p. 129, 6. 12 sq. || τὸν περὶ] τὸν om. L || 22 μὲντοι om. ε || 28 αὐτῶ L || βούλεται L || 30 τῆς αὐτῆς Ath. ε (cf. 251, 7) || αὐτῆς τῆς ML || 32 γεγαμημένα L¹ || 33 ἢ πάντως γοῦν] aut certe ε || 39 διαιρούμενον κἀνταῦθα M] διαιρούμενον δὲ κἀνταῦθα ὁ πατήρ L divisio et his ε || ἂν add. Haloander

2 non testatus V] intestatus vulg. || 5 talater V] aut unus] aut om. V^a || 7 uirile V] 8 datus aut V] 12 an tantummodo V] aut tantummodo vulg. || 16 vel om. V] 17 uoluit Neob. || 18 in nullo ut V] de om. V] 19 nisi] non V] 23 unusquis V] 25 diuiderit V] 26 relictis V] uoluntatis V uoluntate Neob. || 27 sive ad filios sive ad alium om. V] alio Neob. || 31 ciuitatibus V] 31 sq. curialibus — fuerint om. V] 32 curialibus] hinc rursus inc. T post iacturam plurium foliorum || 34 quominus V^a, secundum del. Osenbrüggen || respiciens om. V] 36 sint Neob. || 37 novem quidem Beck; sed videtur ε his talibus male ad sequentia rettulisse || 39 divisae et hic vulg.

βουληθείη, τὸ δὲ λειπόμενον εἰς τὰς μὴ βουλευταῖς τῆς αὐτῶν πατρίδος γαμηθείας, ἢ καὶ εἰς ἑτέρας, δηλαδὴ τῆς νομίμου μοίρας κἀκείναις πάντως ἀποσωζομένης. εἰ δὲ μήπω γάμων ἔτυγον, τῆς καὶ ἐπὶ τούτων τῶ ὄρω γράφειν αὐτὰς ἢ τινὰ ἢ τινὰς ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ ἐνναούγιον κληρονόμους, ἐφ' ᾧ πάντως γαμηθῆναι τῆς αὐτῆς πόλεως βουλευταῖς. ἢ εἰ μὴ τούτο βούλεται αὐτός, ἢ αὐτὸς μὲν γράψειεν αἱ δὲ οὐκ ἀνάσχοιτο, τὸ μὲν ἐνναούγιον ἐπὶ τὸ βουλευτήριον τῆς πόλεως ἐρχέσθαι, τὸ δὲ τριούγιον μόνον εἰς τὰς πάσας καθ' ὅνπερ ὁ νόμος βούλεται μεριζέσθαι τρόπον, ἐν λόγῳ καὶ τῶν προικῶν αὐταῖς γινομένων.

residuum autem eis quae non curialibus propriae patriae nuptiae (sunt), vel certe aliis, procul dubio legitima portione et eis omnino reservanda. Quodsi necdum nuptiae sint, tunc sub tali definitione scribendum est de his aut quendam aut quasdam ex eis in novem uncias esse heredes, quatinus omnimodo nubant eiusdem civitatis curialibus. Quodsi hoc non voluerit, aut ipse quidem scripserit, illae vero non pertulerint, novem unciae quidem ad curiam civitatis veniant, tres autem unciae tantummodo inter omnes secundum quem lex vult dividantur modum, deductis in ratione etiam dotibus earum.

CAPUT V.

Εἰ δὲ ἄρρενές τε καὶ θήλειαι καθεστήκοιεν, οἱ μὲν ἄρρενες πάντως τὴν ἡμίσειαν ἐχέτωσαν μοῖραν τῆς περιουσίας, αἱ δὲ θήλειαι τὴν λειπομένην ἡμίσειαν, οὐ τελείαν μέντοι· δώσουσι γὰρ αὐταὶ τὸ τέταρτον τοῖς βουλευουσιν ἀδελφοῖς, πλην εἰ μὴ βουλευτῶν ἕλεν γαμεταὶ πάσαι ἢ τινὲς ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ εἰς τοιοῦτους ἔλθοιεν γάμους καὶ βουλευταῖς τῆς οἰκίας πατρίδος ζευχθεῖεν, τῆς καὶ ἐλευθερωθήσονται τῆς τετάρτης μοίρας, ὅλα δοκοῦσαι καὶ αὐταὶ διὰ τῶν ἀνδρῶν ἕως περιεσι μετέγειν τοῦ λειτουργήματος. Ταῦτα ἡμεῖς νομοθετῆσαι δεῖν ᾤθημεν, οὐχ ὥστε ἀφελεῖσθαι τοὺς ἀνδρώπους τῆς τῶν οἰκίαν διοικήσεως, ἀλλ' ὥστε τὰς πόλεις μὴ τελείως ἐξερημαθῆναι βουλῆς, μηδὲ περιουσίας τισὶν ἴσως καὶ ἀσεβείαν ἐλαττοῦσθαι τὰ βουλευτήρια. τοιγαροῦν ἐμάθουμέν τινὰς καὶ ἀπηγορευμένους τῶ νόμῳ συναλλάττειν γάμους, ὥστε ἐντεῦθεν μὴ γησιούς ἀλλὰ νόθους αὐτοῖς τίκεσθαι παῖδας, κἀκείνοις δὲ ὡς ἕξωτικοῖς καταλιμπάνειν καὶ οὕτως ἀποστρεφῆν τὴν βουλὴν τῆς ὀφειλομένης αὐτῇ περιουσίας.

Quodsi masculi et feminae fuerint, masculi quidem omnimodo substantiae mediam habeant portionem, feminae vero residuam mediam, non integram quidem: dabunt namque ipsae quartam partem curialibus fratribus, si tamen non fuerint curialium uxores omnes aut quaedam ex eis. Quodsi ad tales pervenerint nuptiae et curialibus propriae (patriae) fuerint sociatae, tunc liberabuntur a quarta curiae, utpote quae videntur et ipsae per viros suos donec supersunt esse participes functionum. Haec nos sancire oportere aestimavimus, non quo auferamus hominibus propriarum rerum dispensationem, sed ut civitates non in integrum desolatae curiae remanent neque adinventionibus quibusdam forsitan et impiis deminuerent curiae. Denique cognovimus quosdam interdictas lege contrahere nuptias, ut ex hoc non legitimi, sed naturales filii procreentur, et ipsis revera utpote extraneis relinquere et sic fraudare curiam debita facultate.

CAPUT VI.

Κἀκείνῳ γε μὴν ἐξ αὐτῆς εὐρόντες τῆς πείρας ὡς κατὰ τῶν βουλευτηρίων γίνεται, καὶ πολλοὶ δὴθεν

Sed et illud etiam ex ipso reperimus experimento quod adversus curiam fit: multi quasi dicentes aut

cap. 6 summarium habet tractatus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 11 p. 194 Heimb. ex Athan.

reliquum est us quae non nupserunt curialibus patriae suae, vel etiam aliis, nimirum legitima parte etiam illis omnino servata. Quodsi nondum nuptiae sint, tunc sub ea condicione eas vel unam vel nonnullas earum in novem uncias heredes scribat ut omnino curialibus eiusdem urbis nubant: aut si hoc ipse nolit, sive ipse quidem scripserit, illae vero aspernatae sint, novem unciae ad curiam civitatis veniant, tres vero unciae solae inter omnes quemadmodum lex vult distribuantur, dotibus quoque earum in computum vocatis.

V. Si vero et masculi et feminae sint, masculi quidem omnino dimidiam partem substantiae habeant, feminae vero reliquam dimidiam, nec tamen integram: dabunt enim ipsae quartam partem fratribus curialibus, nisi curialium uxores sint sive omnes sive nonnullae earum. Nam si ad eiusmodi nuptias venerint et curialibus patriae suae matrimonio coniunctae sint, tum a quarta parte itanda liberabuntur, quippe quae et ipsae per maritos donec superstites sunt muneris participes esse videantur. Haec nos sancienda existimavimus, non quo homines propriorum bonorum administratione privemus, sed ne civitates curiis plane orbentur, neu forte etiam impiis fraudibus quibusdam curiae diminuantur. Sane accepimus quosdam etiam lege prohibitas nuptias contrahere, ut inde iis non legitimi sed naturales liberi nascantur, illisque tamquam extraneis relinquere atque ita curiam substantia quae ei debetur privare.

VI. Ceterum illud quoque contra curias fieri ex ipso usu experti, multos scilicet dicentes sive tamiacae

2 *αὐτῶν (cf. 5 et infra v. 19) αὐτοῦ ML || γαμηθείας om. L || 3 νομίμου M] νομικῆς L || 4 ἐπὶ τούτῳ] sub tali 5 || 6 ἐφ' ᾧ πάντων L¹ || 8 αὐτὸς prius om. 5 || γράφουεν M || 11 ὁ νόμος] νόμον? corr. L² || 12 γενομένων L || 16 μέντοι] quidem 5 || αὐταὶ M || 18 εἰ] εἰς L¹ || 20 τῆς τε τετάρτης L || 21 αὐταὶ ML¹ || 27 καὶ om. 5 || ἀπηγορευμένους? L² || 29 αὐτοῖς om. 5 || 33 εὐρόντες] reperimus 5 || 34 καὶ om. 5

6 uncias vulg. || 7 curialibus civitatis V || 7 sq. non voluerit V] voluerit T noluerit Beck || 8 aut] ut V || scripserint V || 9 pertulerit V || 10 veniant vulg.] venient (ueniet T) libri || 11 quem] que V || dividantur V] videntur T Neob. dividuntur vulg. || 12 rationem vulg. || doctis V || 14 habent V || 16 ipsae] persone V || 19 patriae add. vulg. (cf. v. 1 sq.) || 20 curiae] parte vulg. || utpote V || 21 videantur vulg. || ipsa V || 23 extimanimus non quod T || 24 dispositionem Osenbrüggen || 25 in integrum Neob.] integrum V integre vulg. || desolatae] dare cum spat. 4—5 lit. V || 26 cuiusdam libri || 27 deminuerent T || quodam V || 30 utpote V || 34 fit V] sit T Neob. sint vulg. || multi V] om. T Neob. || dicentes quasi V

1 non] nunc libri || 2 patribus V || sunt add. vulg. || 3 et omnino ei V || *reservans libri, reservata Beck || quodsi necdum] quod sine duorum V || 5 his V] eis T Neob. ||

λέγοντες ἢ ταμειακῆς ἢ κομητικῆς ἢ κορχυλευτικῆς ἢ ἄλλης καθ' ἑαυτὰν καταστάσεως τὸν ἕτερον τῶν αὐτῶν γονέων πειρώμενοι προσνέμεν ἑαυτοὺς ἢ ταῖς ταμειακαῖς ἢ ταῖς κομητικαῖς ἢ κορχυλευτικαῖς ἢ ἑτέραις οἰασιδή- ποτε τύχαις καὶ τὸ βουλευτήριον ἐκκλίβειν. Θεσπίζο- 5 μεν τοίνυν μηδεμίαν εἶναι τοιαύτην τέχνην κατὰ τοῦ δημοσίου, ἀλλὰ πάντως, εἴτε ἐκ ταμειακῆς μητρὸς εἴτε ἐκ κορχυλευτικῆς εἴτε ἐκ κομητικῆς γεννηθεῖη παῖς βουλευτῆς, τὴν βουλευτικὴν τύχην κρατεῖν βουλόμεθα. βουλευταὶ μὲν γὰρ ἐλάχιστοι πανταχόσε τῆς ἡμετέρας 10 εἰσί, ταμειακοὶ δὲ καὶ κομηταὶ καὶ κορχυλευταὶ εἰς πλῆθος ἐκκεχυμένοι καθ' ἑαυτοὺς, καὶ προσήκον ἐστὶ μᾶλλον τὰ βουλευτήρια τῶν πόλεων αὔξασθαι ἐν ὀλίγοις σώ- μασι στενοχωρηθέντα ἢ πλῆθος πλῆθει προσθῆναι. Εἰ δὲ τινες ὀνόματι τῆς οἰκείας μητρὸς ὡς ταμειακῆς 15 ἢ κορχυλευτικῆς ἢ κομητικῆς τύχης οὐσης ἑαυτοὺς ἐξ- ελεῖν τῆς βουλευτικῆς ἐπιεράθησαν ἢ καὶ πειραθεῖν τύχης, ἀπὸ τῆς ἀρτι διεληθούσης decimae ἐπιμεμήσεως καὶ αὐτῆς, τὰ κατὰ τοῦτον προαχθέντα τὸν τρόπον εἴτε ἐκ τῆς θείας αὐλῆς εἴτε ἀλλοθεν ἀργὰ καὶ ἀν- 20 ἰσχυρα ἔστω, καὶ τοὺς τοιούτους βουλευτὰς τὸ λοιπὸν εἶναι θεσπίζομεν. εἰ γὰρ τι πέπρακται πρὸ τῆς δε- κάτης ἐπιμεμήσεως, τοῦτο βεβαίως καὶ ἐπὶ τῆς ἰσχύος τῆς ἑαυτοῦ μένειν βουλόμεθα.

Ἐξαιρούμεν δὲ τῆς παρούσης ἡμῶν θείας διατάξεως 25 Θεοδοσίον καὶ τοὺς αὐτοῦ ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς υἱοὺς Ἰωάννου τοῦ ἐπίκλην Ξίσκων, οἵπερ ἑαυτοὺς εἰς ταμειακὴν καίτοι βουλευτῶν ὄντες πατέρων ἔγραψαν τύχην πρὸ τῆς δεκάτης ἐπιμεμήσεως, καὶ πᾶν εἴ τι γέγονεν ἐπ' ἐλευθερίᾳ τούτων ἀναρροῦμεν. οὐδενὸς 30 γὰρ αὐτῶν ἀπολαύειν τῶν πεπορισμένων βουλόμεθα, ἀλλὰ βουλευτὰς εἶναι καὶ τὰ βουλευτῶν πράττειν καὶ τοῖς λειτουργήμασι τοῖς βουλευτικῶς προσέχειν, οὐδενὸς καθ' ἅπαντα εἰπόντες ἐφθήμεν βοηθεῖν αὐτοῖς πρὸς τοῦτο δυναμένου, κἂν εἴ τι πεπορισμένον αὐτοῖς εἴτε 35 ἐκ τῆς αὐλῆς εἴτε ἄλλοθεν εἴη.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν πόλεων καὶ τῶν βουλευτηρίων δόξαντα

sacri aerarii aut vicaneorum aut purpurariae ant alterius cuiusdam esse condicionis alterum suorum parentium se temptant coniungere aut sacri aerarii aut vicaneorum vel purpurariae aut alteri cuius- 5 que conditioni et curiam evitare. Sancimus itaque nullam esse talem artem adversus publicum, sed omnino, sive ex sacri aerarii matre sive ex purpuraria sive ex vicanea nati fuerint filii curiali, conditionem curiae obtinere. Curiales namque pauciores ubique nostra in republica sunt, sacri autem aerarii et vicanei et purpurarii in multitudine effusi sunt; deinde est congruens magis ampliare curias multitudinem in paucis corporibus angustatas quam multitudinem multitudini adicere. Quodsi quidam nomine propriae matris, tamquam quae sacri aerarii vel purpurariae aut vicaneae condicionis (sit), se sub- 10 trahere a curiae conditione temptaverunt vel temptaverint, a nuper praeterita decima indictione et ipsa, ea quae secundum hunc acta sunt modum sive a nostra aula sive aliunde vacua et invalida sint, et hos tales curiales de cetero esse sancimus. Nam si quid actum est ante decimam indictionem, hoc firmum et in sua fortitudine permanere volumus.

Excepimus autem ab hac nostra divina constitu- 15 tione Theodosium et eius fratres, et filios Iohannis qui cognomen habuit Sexcon, qui se in sacri aerarii conditionem permutaverunt, licet de curialibus essent patribus, et omne quicquid actum est in eorum liberatione destruiamus. Nihil enim eorum quae elicuerunt frui volumus, sed curiales esse et quae curialium sunt agere et ad functiones curiae respicere, nihil, sicut praelocuti sumus, eis prodesse possibile, 20 etsi quid elicium eis est sive ex nostro palatio sive aliunde.

(Epilogus.) Quae igitur visa sunt nobis et ad utilitatem civitatum et curiarum complacuerunt et

sive vicaneae sive murilegulae sive alius condicionis fuisse alterum ex suis parentibus conari semel ipsos sive tamiaci sive vicaneis sive murilegulis sive aliis qualibuscumque condicionibus adscribere atque curiam declinare: sancimus igitur nullum esse eiusmodi artificium adversus publicum, sed omnino sive ex matre tamiaca sive ex murilegula sive ex vicanea filius natus sit curiali, curialem conditionem praevalere volumus. Curiales enim paucissimi sunt in nostra ubique republica, tamiaci vero et vicanei et murileguli in copiam effusam creverunt: itaque curias potius civitatum augere corporum paucitate in angustias ad- 5 ductas quam multitudinem multitudini addere par est. Quodsi qui propriae matris nomine tamquam quae tamiacae vel murilegulae vel vicaneae condicionis sit se ipsos eximere ex curiali conditione conati sunt vel etiam conentur, inde ab ipsa decima indictione nuper peracta, ea quae ad hunc modum acta sunt sive ex sacra aula sive aliunde vana et irrita sint, ac tales homines in posterum curiales esse sancimus. Nam si quid ante decimam indictionem actum est, id firmum et in robore suo manere volumus.

Excepimus tamen ex praesenti nostra sacra constitutione Theodosium eiusque fratres, et filios Iohannis cui cognomen est Xiscon, qui quidem se ipsi tamiacae conditioni licet parentibus curialibus nati adscriperunt ante decimam indictionem, et omne quicquid ad eos liberandos factum est tollimus. Neque enim ulla re eos frui earum quae iis praestitae sunt, sed curiales esse quaeque curialium sunt agere et muneribus curialibus operam dare volumus, ita ut nihil, quemadmodum modo diximus, hac in re iis optulari possit, etiamsi quid iis sive ex aula sive aliunde praestitum sit.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt atque ad utilitatem civitatum et curiarum destinata sunt

1 κομητικῆς (et sic infra fere constanter) L || 2 ἄλλης] alterius cuiusdam ε || 4 ἑτέροις L* || 8 κορχυλευτικῆς M κορχυλευτικῆς L || 9 βουλόμεθα om. ε, fortasse recte || 10 τῆς ἡμετέρας εἰσί] πολιτείας add. cum Haloandro vulg. || 11 πλῆθος] πλῆ M || 12 leg. ἐκκεχυμένον? || καὶ] deinde ε || 16 ἢ καὶ κομητικῆς L || 18 decimae, s. v. ἦτοι δεκάτης M δεκάτης L i Ath. undecimae (cf. pr. § 3 p. 248, 32) Zachariae || 26 αὐτοῦ om. L || 27 Ξίσκων M] ἔξίσκων L sexcon vel serconis, serconin, exconin Iuliani codd. || 29 πρὸ τῆς δεκάτης ἐπιμεμήσεως om. ε (cf. Iulian.) || 34 αὐτοῦς L¹ || πρὸς τοῦτον L, om. ε || 35 πεπορισμένον ex ε dedi (sim. Haloander)] περιωρισμένον ML

1 errarii V (id. infra) || vicaneorum V] vicaneae T vicanei Neob. || 2 cuiusdam V] cuiuscumque T Neob. || esse om. V || *suorum] suum libri || 3 parentium V] pa-

rentum curialis T vulg. || temptare V temptat T || con- iugem T || 4 aut V] vel vulg., om. T || vicaneae vulg. || vel] aut T || alterius cuiuscumque conditionis V || 5 curia et vitare V || 6 adversus artem V || 8 vicanei T || curiali V] curiales T Neob. || 11 multitudinem vulg. || effusi om. V || 12 *est congruens magis] et congruens magis V et magis congruens Neob. || ampliare T Neob.] ampliare V || 13 multitudinem multitudini] multitudine V || 16 vicarie V || sit add. vulg. || 18 indictione V || 19 ea] et ea VT || 21 hos tales] hospitales V || 23 sq. uolumus eum. excepimus autem ad hanc nostram diuinam constitutionem libri, corr. vulg. || 27 Sexcon] sex eos V sex T, om. Neob., Xescon vulg. || qui se in] qui in se V qui in T, om. Neob. || 29 patribus] de patribus V || 30 *elicuerunt] licuerunt V habuerunt T Neob. || 32 functionum libri || 34 etsi] set etsi V set si Neob. || eis est] ei est V Neob. sit ei T || 38 curialium V] placuerunt T

καὶ τῶδε τῷ θεῷ δηλούμενα νόμῳ ἢ σὴ ὑπεροχῇ καὶ φυλάττειν καὶ ἔργῳ παραδιδόναι σπενδέτω, ποιητῆς ἐπικειμένης viginti librarum auri κατὰ τῶν τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον παραβαίνειν θαρρούντων. Dat. xv. k. Mar. CP. post cons. Belisarii v. c. [a. 536]

quae per hanc indicantur legem, tua excellentia et custodire et operi tradere festinet; imminente poena XX librarum auri adversus eum qui hanc legem nostram praevicariare praesumpserit. Dat. xv. kal. Mart. CP. Belisario v. c. cons. [a. 535]

ΛΘ

ΠΕΡΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΠΡΟΙΚΙΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΑΜΙ-
ΑΙΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΤΕΚΟΥΣΗΣ ΤΩΙ ΕΝΔΕΚΑ-10
ΤΩΙ ΜΗΝΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥ
ΑΝΔΡΟΣ ΤΕΛΕΥΤΗΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐσθρατωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Τὸ θεστὸν καὶ πεποικλιμένον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τῆς κατὰ μικρὸν δέοντων Θεραπείας οὐκ ἂν ἄλλως εἰς τὸ καλῶς ἔχον ἐπανέλθοι, κἂν εἰ τὰς πρώτας τις αὐτοῦ κυβερνήσειεν ἀρχάς, εἰ μὴ καὶ τὸ κατὰ μέρος αὐτοῦ ἐπανιστάμενον διαλύων οὕτως αὐτὸ καθιστάει πρὸς τὸ γαλήνιον τε καὶ ἀτάραχον καὶ νόμῳ πρέπον. ὁποῖον δὴ τι καὶ νῦν ἐπελθὼν εἰς νόμον χρεῖαν ἡμᾶς κατέστησεν. Ἴσμεν γὰρ ὡς καὶ πρῶτον ἐστασιάζετο τὰ περὶ τῶν ἀποκαταστάσεων, καὶ εἰ συνέβη τινὰς ὑποθήκας ὑποθέσθαι τοῖς βαρυνομένοις, πολλῆς τὸ πρᾶγμα ταραχῆς ἦν, εἴτε δέοι καὶ τὰ ἀποκαταστήναι κελουσθέντα πράγματα

Nov. XXXIX (Authent. XLI = Coll. IV tit. 6: gloss.) Graece extat in ML, B 28, 15 cum schol. — Epit. Theod. 39 (inde B²), Athan. 9, 3. Iulian. const. XXXVII.

et sacra hac lege declarantur tua sublimitas et custodire et effectui tradere studeat, poena viginti librarum auri contra eos proposita qui hanc nostram legem violare audeant.

XXXIX.

DE RESTITUTIONE RERUM DOTALIU
ET ANTENUPTIALIU, ET DE EA QUAE UNDECIMO MENSE
POST MORTEM VIRI PEPERIT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Volubilitas et varietas humanae naturae iam medicina sensim adhibenda indigens non aliter in meliorem statum redibit, etiamsi quis prima eius gubernet principia, nisi si etiam singulis quae in eo genere emergunt compositis ita illam in condicionem tranquillam et quietam et legi convenientem restituat. Quale quid cum nunc quoque evenerit, ad legis necessitatem nos adduxit. Scimus enim iam dudum de restitutionibus dubitatum esse; et si quae forte hypothecae ab iis qui onerati erant datae essent, magnae rem dubitationis fuisse, utrum etiam res quae restitui iussae erant in periculum vocandae essent an solae

1 τῷ θεῷ om. ε || 3 viginti librarum anri om. L || 4 xv k. Mar. M (ε codd. T Neob.) v kal. Marc. ε cod. Vind., πρὸ ε' καλ. mart. Ath. (μηνη martiw Theod. in mense Martio Iul.) || 5 CR. M || post cons. Belisarii v. c.) bilisario uc. cons. Με indictione undecima post consultatum Belisarii Iul. (id. Theod.) μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίων ἰνδ. ια' Ath. cum schol. (cf. Heimbach p. LXXXVIII): σημειῶσαι ὅτι ἐπὶ τῆς ιδ' ἐπινεμήσεως μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίων ἐκφωνηθεῖσα ἡ διάταξις εἰς τὴν ια' ἐπινέμησιν τὴν οἰκίαν ἀνάγει νομοθεσίαν (cf. supra pr. § 3 p. 248, 32). Unde ortus est error in numero indictionis commissus (XI pro XIV) ap. Iul. Ath. Theod. 6 In L h. l. inscribitur ἐκ τῶν νεαρῶν βιβλίον β': — 7 Περὶ ἀποκαταστάσεως De restitutionibus ε || 8 προικιμαίων B || προικιμαίων καὶ προγαμιαίων πραγμάτων om. ε Theod. Ath. (cf. Cuiacii expos.) καὶ προγαμιαίων πραγμάτων om. B || 11 sq. μετὰ — τελευταίῳ om. Theod. || 13 * ὑπάρχῳ ML || 14 αἰώας L || 16 Τὸ ἐνδοξόν — 254, 12 ἰώμενοι om. B, suppl. B² || 17 καὶ τοῖς M || δέοντα M || 18 Θεραπείαν L || ἄλλως ML B² || μᾶλλον B² || ἔχειν L² || 19 κἂν εἰ M || κἂν εἰς LB² || τις om. B² || αὐτοῦ vel αὐτὸν L¹, αὐτὸ L² || 20 καὶ τῷ κατὰ

μέρος αὐτῷ προσιστάμενον L¹ καὶ τὰ κατὰ μέρος αὐτῷ προσιστάμενα L² || κατὰ om. B² || αὐτοῦ om. B² || 21 αὐτῷ L¹ || καθιστάει Zachariae) καθιστῶν (καθιστῶν B²) libri || 22 καὶ νόμῳ πρέπον] ut legi conveniens ε || ἐπελθῶν B² ἐπελθῆν L¹ || 25 εἰ καὶ B² || τοῖς βαρυνομένοις] eius qui restitutione gravabatur ε || 26 τῷ (τὸ L²) πρᾶγμα L¹ τῷ πράγματι L² || ἦν] μετῆν L² || 27 κελουσθέντα τὰ πράγματα B²

1 tua] tuam et V || excellentiam V^a || 5 xv kal. maro. T Neob.] v kal. marc. V || constantinopolī V cap. T || biliario V bilis. T Neob.] uiro clarissimo consule V || 6 XLI · Ry De restionibus et earum quae pariunt V (cf. ad rubr. nov. XXXV) || 8 undecimo] XI V in decimo R || 17 curationem R || ad om. V¹ || 18 prima om. R¹ || principia gubernentur R || 19 quod] de R¹ quidem R² || 21 conveniens] est add. R² V³ || 22 quidam R || etiam] enim etiam R^a || 23 enim quia om. V || etiam] quod add. V³ || 25 eius] eas eius R^a || restitutionem R¹ || grauabantur R² T¹ || 26 contemptiois R || 27 periculum — 254, 11 modis omnibus scr. R² in ras. 7 versuum

κινδυνεύειν εἴτε μόνα τὰ τοῦ βεβαρημένου τῆ ἀποκαταστάσει· καὶ πολλή τις ἦν καὶ περὶ αὐτὴν τῶν ἡμάτων διαφορὰν ζήτησις, εἴτε ὁ τελευταῖον διατάξαι τὰ περιττεύοντα πρὸς τῆ τελευταῖον τῶν βεβαρημένου τῆ ἀποκαταστάσει πράγματα δεῖν ἀποκαταστήναι, εἴτε καὶ ἀπλῶς ἀποκαταστήναι τὸ καταλειφθὲν μετὰ τὴν παρακατάσχεσιν τοῦ νομίμου μέρους κελύσει· καὶ εἰσέγοντο καὶ fideicommissum persecutiones καὶ ἐξ ἀπορίας αἰ in rem missiones, καὶ οἱ πολλοὶ τε ἐκείνοι καὶ πικίλοι καὶ ἀνέκλυτοι σχεδὸν τῆς ἡθροῦσης in rem missiones κύκλοι. καὶ ὡς ἡμεῖς πρῶτην ταῦτα ἰώμενοι νόμον ἐγράψαμεν, καθάπαξ κωλύοντες τὰ ἀποκαταστάσει βεβαρημένα πράγματα μὴ ἐκποιεῖσθαι ἢ ὑποτίθεσθαι, ἀλλὰ μετὰ τῆς οἰκείας ὀδύειν τύχης, καὶ παρ' ὧπερ ἂν γένοιτο μὴ μένειν ἰσχυρῶς, ἀλλ' ἐπαρμέναι πρὸς τὸν ὧ δοθῆναι προσετάχθη. καὶ ὁ γε νόμος ἤδη πον καὶ χρόνιός ἐστι καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις εὐδοκιμῶν διετέλεσεν· ἀλλ' ἐμέλλεν, ὅπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, ὁ φέρειν ἅπαντα περὶ χρόνους δεικνύειν δεῖν τινὸς ἐξαιρέσεως ἀναγκαίας τῷ νόμῳ. 20 Προσῆλθον γὰρ ἡμῖν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ἐκ τούτων ἀδικούμενοι. τελευταῖοντος γὰρ ἀνδρὸς ἐπὶ τινος κινήσεως ὑποθέσεως ἢ μὲν γαμητὴ τὴν τε φερὴν εἰσέπραττε τῆς τε δωρεᾶς τῆς πρὸ τῶν γάμων ἦτοι διὰ τὸν γάμον γενομένης τοῦ μέρους, ὅπερ ὁ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆ θάνατος εἰδίδον· ὁ δὲ τοῦ τελευταῖοντος ἀδελφὸς ἐτέρωθεν ἀντειχετο τῶν πραγμάτων, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς προϋπένετο βουλήν, καὶ ἀφείλε τῆς γυναικὸς τὰ πράγματα, φάσκων τὸν μὲν ἀδελφὸν τὸν αὐτοῦ ταῦτα δαπανῆσαι, ἑαυτὸν δὲ παρὰ τῆ γυναικὶ βλέπειν 30 τὰ πατρῶα πράγματα, ἅπερ ὁ πατὴρ ἐξ ἀπαιδίας ἀποκαταστήναι προσέταξεν αὐτῷ, καὶ ἀντιλήψεσθαι μέχρι παντὸς αὐτῶν καὶ οὐκ ἐνδώσειν, ἕως ἂν τὸ ἱκανὸν τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ διὰ πάντων γένοιτο. ἀλλ' ὠδύροτο δικαίως ἢ γυνὴ καὶ ἔφρασκεν οὐ δίκαιον εἶναι 35 καθάπερ ἐπ' ἐξαπατῆ κώριον μὲν τὸν ἀνδρα γενέσθαι τῆς προικὸς ἀπάσης, καὶ εἶγε προτελευτῶν τὴν γυναῖκα συνέβαινε, τὸ κέρδος ἔχειν κατὰ τὸ συμφωνόν, ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνὴρ ἐτελεύτησεν, ἑαυτὴν ἀγνοοῦσαν τὴν ὑποκατάστασιν ἀπολέσθαι κινδυνεύειν. ἀλλ' ἐνταῦθα 40

eius qui restitutione oneratus est: atque magnam fuisse etiam de ipsa verborum differentia quaestionem, utrum defunctus eas res, quae post mortem eius qui restitutione oneratus est superessent, restitui praecepisset, an simpliciter restitui id quod relictum est retenta legitima parte iussisset: unde etiam introductas esse fideicommissi persecutiones et ex inopia in rem missiones, et multos illos atque varios ac paene insolubiles eius quem diximus in rem missionis circulos. Porro nos ut his mederemur nuper legem scripsisse omnino prohibentes, ne res quae restitutione oneratae sunt alienentur aut obligentur, sed ut cum propria conditione transeant, neve apud quemcumque fuerint firmiter maneat, sed redeant ad eum cui dari iussa sunt. Atque haec quidem lex iam inveterata et in iudiciis perpetuo usu probata est: sed, quemadmodum modo diximus, fieri non potuit quin quod omnia ferre solet tempus necessaria quadam exceptione legem egere ostenderet. Adierunt enim nos et viri et feminae ex his iniuria affecti. Nam in causa quadam mota defuncto marito uxor quidem et dotem exigebat et donationis ante nuptias seu propter nuptias factae eam partem quam mariti mors ei dabat; ab altera autem parte frater defuncti res vindicabat et patris voluntatem praetendebat et res mulieris auferebat, cum diceret fratrem quidem suum eas expendisse, se vero apud mulierem paternas res videre quas pater ex casu orbitalis sibi restitui iussisset, seque eas perpetuo vindicaturum nec cessurum, donec nostrae legi per omnia satisfactum esset. Verum lamentabatur merito mulier et negabat aequum esse, ut tamquam per fraudem maritus quidem dotis totius fieret dominus, et si quidem forte prior moreretur mulier lucrum ex pacto haberet, cum autem maritus defunctus esset ipsa substitutionem ignorans periculum amissionis subitura esset. Sed hic quidem data est

3 διατάξοιτο libri || 4 τὰ περιττεύοντα] τῶν εὐρισκομένων (τὸν εὐρισκόμενον L¹) ἐν τῆ τελευταῖον τὰ περιττεύοντα L || πρὸς τῆ τελευταῖον] πότερον το (τὴν?) τελευταῖον L² || 5 πράγματα] πραγμάτων L¹ τῶν πραγμάτων L² || 8 φιδικομισσον (φιδεικομισσον L φιδικομισσον B²) προσκομισσον libri || 9 καὶ ἐξ — missiones om. L || in rem missiones M inremmissiones B² || 10 πικίλοι M || 11 in rem missiones M inremmissiones L in ἡμισσιονος B² || καὶ αἰς — 12 ἐγράψαμεν] ἴσμεν (ἐσμὲν B⁴) ὅτι πρῶτην νόμον ἐγράψαμεν inc. B₂ || 12 νόμον] Cod. 6, 43 § 2 || 13 μὴ del. L² || 15 παρ' ὧπερ ML¹B² || πᾶν ὄπερ L²B¹ vulg. || γένοιτο B⁴ || 17 ὁ γε νόμος] ὁ γενόμενος B¹ facta lex (i. e. ὁ γενόμενος νόμος) s || ἐν τοῖς (τοῖς om. B¹) δικαστηρίοις MLB] in iudicio s || 21 ἐκ τῶνούτων (sic) L¹ ἐκ τούτων L² || 23 φερὴν] προικὴ B || 24 τῆς τε] καὶ τῆς B || ἦτοι MB] ἦτε L¹ εἴτε L² || 25 διὰ γάμον (γάμων L⁴) LB || ὁ om. B¹ || 29 αὐτοῦ libri || 33 αὐτὸν L¹B¹ || 36 ἐξαπατῆ L¹ ἐξαπατῆς L² || γενέσθαι] εἶναι B || 37 τῆ γυναικὶ B¹ || 38 συνέβηεν

sive solas eius qui gravabatur restitutione; et multa quaedam erat etiam circa ipsam verborum differentiam quaestio, utrum defunctus praecepisset res quae remaneret post mortem eius qui gravabatur restitutione oportere restitui, an absolute restitui quod relictum erat post detentionem legitima partis iuberet? Et introducebantur etiam fideicommissi persecutiones et ex inopia in rem missiones, et plurimi illi et varii et insolubiles paene praedictae in rem missionis circuli. Sed tamquam nos dudum haec sanantes legem scripsimus, modis omnibus prohibentes restitutione gravatas res aut alienari aut obligari, sed cum propria ambulare fortuna, et apud quemcumque fuerint non manere firme, sed reverti ad illum cui dari iussae sunt. Et facta lex iam quodammodo longaeva est et in iudicio approbata frequentatur: sed futurum erat, quod praediximus, ut quod ferre omnia consuevit tempus ostenderet indigere quadam exceptione necessaria legem. Adierunt (enim) nos viri et mulieres ex his laesi. Moriente namque viro (in) quodam negotio uxor quidem et dotem exigebat et donationis ante nuptias factae partem seu propter nuptias quam viri mors ei dabat; defuncti vero frater aliunde vindicabat res et patris proferebat voluntatem, et trahebat mulieris res, dicens fratrem quidem suum eas expendisse, se vero apud mulierem videre paternas res, quas pater non existentibus filiis restitui praeceperat ei, et recipere ex omnibus eas instabat neque cessabat, donec satisfactio nostrae legi per omnia perveniret. Sed ingemiscebat iuste mulier et dicebat iniustum esse quasi per deceptionem dominum quidem virum fieri dotis totius, et si praemori mulierem contigisset lucrum habere secundum pactum, quia vero vir mortuus est, se ignorantem restitutionem amissionis periculum sustinere. Sed hic quidem data est negotio

L² || 39 ἐαυτὴν MB] αὐτὴν L || 40 ὑποκατάστασιν MB] ἀποκατάστασιν L (s) vulg. (cf. Julian. c. 164 substitutionibus seu restitutionibus et substitutionis seu restitutionis) || ἀπολέσθαι L² Haloander ἀποτελέσθαι M

6 detentione V¹ || 7 Et om. V || 8 in re V¹ || missionis R || 9 et insolubiles] et om. V || 12 restitutionem grauatius R¹ || 13 et apud] et ambulare apud R² || 14 sed] se V¹ || 15 dare V || et om. V || facta est lex R¹ || 16 longueua V || et] etiam V || in om. R¹ || iudicia R¹ || 18 ferre V² T² fere V² T¹ al. facere s. v. V³ || ostenderit R¹ || indigeret V¹ || 19 quadam — legem om. V¹ || exceptionem necessaria lege. audierunt R¹ || 20 enim add. vulg. || 21 * in quodam moto negotio] quodammodo negotio V¹ del. V³ om. R vulg. || 23 moris R¹ || 24 frater] fr R¹ || uendicabat RV || 26 sq. se uero — res suppl. V² in spat. vac. 2 versusum || se uero RV² s*uo V² || 30 perveniret R¹ VT] proveniret R² vulg. || 32 domini quidem R¹ quidem dominum V || 35 * ignorante libri || amissionis V || 36 negotia V¹

μὲν δέδοται τῷ πράγματι τύπος, ὃν ἔχειν καλῶς ἐνόμισαμεν. Αὐτῆς δὲ ἕτερος ἰκέτης ἀνεφαίνετο, λέγων τὸν τῆς γυναικὸς πατέρα τὴν οὐσίαν ὑποκαταστήσαι τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ παισίν, ἐλαχίστην δὲ μοῖραν μόνην παρ' αὐτῆς κλεῖσαι μένειν, καὶ μέγαν αὐτὸν περιστασθαι κίνδυνον, εἴγε ἢ μὲν αὐτοῦ περιουσία κινδυνεύει περὶ τὴν τῆς προικὸς ἀποκατάστασιν περὶ τὴν ὀλόκληρον τὸ ἐκ τῶν γαμικῶν συμβολαίων ἐπὶ τῇ πρό γαμον δωρεᾷ σύμφωνον, αὐτῷ δὲ οὐδενὸς ἐξείη τυχεῖν τούτων διὰ τὴν ἐκ τῆς ἀποκατάστασως τῶν πραγμάτων ἀφαίρεσιν. Ταῦτα ἡμᾶς εἰκότως ἐκίνησε, καὶ ἄμεινον ᾤθημεν τὸν ἡμέτερον ἐπανορθῶσαι νόμον ἢ τοὺς ὑπερῶς περιορᾶν κινδυνεύοντας, καὶ μάλιστα ἐν γάμοις, ἂν οὐδὲν ἔστιν ἀνθρώποις χρησιμώτερον, οὐ καὶ μόνων ποιεῖν ἀνθρώπους δυναμένων.

forma quam bene se habere putavimus. Rursus autem alter supplex apparuit dicens uxoris patrem substantiam eius substituisse alii suis filii parvunque partem solum apud eam iussisse manere, et magnum sibi imminere periculum, si suae quidem substantiae periculum pateretur et circa dotis restitutionem et circa totum ex dotalibus instrumentis super antenuptiali donatione pactum, sibi vero nihil liceret promereri horum propter sublationem ex restitutione. Haec nos merito commoverunt, et melius arbitrati sumus nostram corrigere legem quam subiectos despiciere periculum sustinentes, maxime in nuptiis, quarum nihil est hominibus utilius, tamquam solis facere homines valentibus.

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο τὸν παρόντα τίθεμεν νόμον, τὰ μὲν ἄλλα πάντα τῆς πρώην παρ' ἡμῶν τεθειμένης διατάξεως κύρια μένειν βουλόμενοι, τοῦτι δὲ καινίζοντες μόνον, ἵνα εἴ τις τὸ λοιπὸν ἀποκατάστασιν ποιῆτο τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων, πρῶτον μὲν φυλάττοι τῷ παιδί τὸ νόμιμον μέρος, οὐ τὸ τέταρτον (τοῦτο γὰρ ἐπηρεαζώσαμεν, πενίαν αὐτοῦ πολλὴν καταγνόντες), ἀλλὰ τὸ τρίτον πάντως ἢ τὸ ἡμισυ κατὰ τὸν τῶν παίδων ἀριθμὸν. ἔπειτα καὶ [εἰς] τὸ λειπομένον τῆς οὐσίας μέρος, ἐν ᾧ μὴ ἀρκοῖ τὸ νόμιμον μέρος πρὸς προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς ἐπίδοσιν ἐνοσημόνας καὶ πρὸς τὴν τῶν προσώπων ποιότητα συμμετρομένης, ἐξρηθῆσθαι καὶ αὐτὸ τῆς ἀποκατάστασως, καθ' ὅσον προσιθέμενον τῷ νόμιμον μέρει τὴν προῖκα ἢ τὴν πρό γαμον ποιεῖ δωρεάν. Θεοπίζομεν γὰρ κατὰ τὸν τρόπον ἐξηρηθῆσθαι παντοίως τῆς ἀποκατάστασως τὰ γαμικὰ συμβόλαια καὶ τὰς ἐπὶ τούτοις ἐκποιήσεις ἢ ὑποθήκας· κἂν εἴ βεβαρημένον εἴη τὸ πρόσθετον ἢ τὸ τοῦ ἀνδρός ἢ τὸ τῆς γυναικὸς ἀποκατάστασις τοιαύτη, ἐξέστω καὶ οὕτως τὴν καλουμένην προγαμιαίαν ἢ διὰ γάμον δωρεάν ἐπιιδόναι, μηδὲν

Quam ob rem praesentem ponimus legem, omnia quidem alia prioris a nobis positae constitutionis rata manere volentes, hoc vero innovantes solummodo, ut si quis de cetero restitutionem fecerit suarum rerum, primum quidem servet filio legitimam partem, non quartam (id enim emendavimus inopiam eius plurimum reprehendentes), sed tertiam modis omnibus aut mediam secundum filiorum numerum, deinde et ex reliqua substantiae parte, si non suffecerit legitima pars ad dotis ante nuptias donationis oblationem honeste et secundum personarum qualitatem metitam, excipere etiam hoc a restitutione secundum quod adiectum legitimae parti dotem aut antenuptialem facit donationem. Sancimus enim secundum hunc modum excipi modis omnibus a restitutione nuptialia documenta et super his factas alienationes aut hypothecas, et vel si gravata sit persona aut viri aut mulieris restitutione tali, liceat etiam ei nuncupatam antenuptialem seu propter nuptias donationem offerre, nihil quantum in illis re-

cap. 1 pr. (τὰ μὲν ἄλλα...) habet B⁴ p. 574 Zach.

rei forma quam recte se habere existimavimus. Rursus autem alter nobis supplex exitit, qui diceret uxoris patrem reliquis liberis suis bona restituisse nec nisi minimam partem apud ipsam manere iussisse, magnumque sibi imminere periculum, si quidem ipsius bona et quod ad dotis restitutionem et quod ad totum pactum in nuptialibus instrumentis de donatione ante nuptias factum periclitentur, ipsi vero nihil eorum consequi liceat propter bonorum ex restitutione ademptionem. His nos merito commoti sumus, ac satius duximus nostram legem emendare quam pati subditos periclitari, praesertim in nuptiis quibus nihil hominibus utilius est, quippe quae solae producere homines possint.

I. Propterea praesentem legem ferimus, reliqua quidem omnia quae priore constitutione nuper a nobis lata continentur rata manere volentes, hoc vero solum innovantes, ut si quis in posterum restitutionem fieri rerum suarum iubeat, primum servet filio legitimam partem, non quartam (hoc enim correximus nimiam eius tenuitatem arguentes), sed omnino tertiam vel dimidiam secundum numerum liberorum; deinde etiam reliqua bonorum pars, si non sufficiat legitima pars ad dotis vel donationis antenuptialis donationem honeste ac pro qualitate personarum metiendae, ipsa quoque a restitutione eximitur, in quantum addita legitimae parti dotem aut donationem ante nuptias efficit. Sancimus enim, ut secundum hunc modum contractus nuptiales et quae eo nomine factae sunt alienationes vel hypothecae a restitutione omnino eximantur: et quavis onerata sit persona sive viri sive mulieris eiusmodi restitutione, sic quoque donationem quae vocatur ante vel propter nuptias dare liceat, ut nihil quantum ad illas res valeat

2 οἰκέτης L¹ || 3 ὑποκαταστήσαι MB⁵ ἀποκαταστήσαι L || 4 αὐτοῦ LB || 5 αὐτὸν αὐτῷ L² αὐτὸν Heimbach (ε) || 6 αὐτοῦ Heimbach (ε) || κινδυνεύει LB || 7 ὀλόκληρον libri || τὸ ὀλόκληρον Haloander || 8 συμβόλων L || 9 συμφωνούμενον L || αὐτῷ Heimbach (ε) || 10 τῶν πραγμάτων om. ε || 11 ἐκίνησαν L || 12 ἡμέτερον (sic) L || 20 τῶν τὴν L^o || 22 ἐπηρεαζώσαμεν nov. XVIII || πολλὴν αὐτοῦ B || 23 τὸν om. L¹ || 24 εἰς ML¹B, del. L² || ex reliqua substantiae parte (i. e. ἐκ τοῦ λειπομένου τ. ο. μέρους?) ε || 25 ἀρκεῖοι L¹ || 26 ἐνοσημόνας malit Zachariae || 27 προσώπων πραγμάτων Ath. || 28 αὐτῷ ἀπὸ B¹ || ὑποκατάστασως B¹ || 34 ἢ τὸ — ἢ τὸ ἢ — ἢ B || ἀποκαταστήσει? L¹ || 35 καὶ οὕτως etiam ei (i. e. καὶ αὐτῷ) ε || 36 προγαμιαίαν δωρεάν add. B || δωρεάν om. B¹

tur V patietur R¹ || 7 ex] a R¹ || astrumentis superantur nuptiali R¹ || 8 vero om. R¹ || 9 liceret] licere et V liceret et R² || sublacione R¹ || restitutionem R || 11 nostram R¹ || 13 qua. nihil est omnibus R¹ || 14 hominibus R¹ || 16 legem ponimus R || 17 prioribus R¹ || 18 rata manere] non ita tenere R¹ || volentes] valentis... V¹ || vero] in R¹ || 19 ut om. V¹ || si quis .. de V¹ || suarum super suarum R^o || 20 primum om. R || servet om. V || legitimo V^o || 21 *id] quid RV¹ quod V² hoc vulg. || 22 ei V || 23 numeri R¹ || 24 sufficeret] sufficeret V sufficeret R² fecerit R¹ || 25 aut ante nuptias RV² ante nuptias aut V¹ || 27 metitam V] metita R¹ merita R²; leg. metitae? || accipere R || ad restitutionem libri || 29 donationem facit RT || 30 excipij] .... R¹ || ad restitutionem V^oR || 31 nuptiali R¹ || alienationes] alie suppl. V² in ep. vac. || 32 grata V¹ || 33 restitutionem R¹ || 34 antenuptiale R¹ || seu propter nuptias donationem] donationes seu propter nuptias (sic) R¹

2 aliter V¹ || pat... V¹ || 3 sustinuisse R¹ || 5 iminere V¹ || suae quidem substantiae (substantiam R¹) libri] leg. sua quidem substantia? || 6 periculum om. R¹ || parere-

τό γε ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ἐκείνοις τῆς ἀποκαταστάσεως δρώσης· εἴτε γυνή τῇ ἀποκαταστάσει βαρύνουτο, μὴ ἐμποδῶν γίνεσθαι πρὸς τὴν τῆς προικὸς ἐπίδοσιν, τὰ γὰρ κοινή πᾶσι συμφέροντα τῶν ἰδία τισὶ λυσισιλοῦντων προτίθεμεν. καὶ ἔστω τοῦτο ταῖς γαμικαῖς ἐπιδόσεσι καὶ ταῖς ἐντεῦθεν ἀπαιτήσεσι προνόμιον. εἰ γὰρ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἐκ τῶν γενικῶν ὑποθηκῶν πολλὰ κατὰ πρόληψιν ἐξέλιον, καίτοιγε οὐχ οὕτως ἡμῖν ἀναγκαῖα καθεστῶτα, πῶς οὐχ ἡμεῖς ἐκ μειζονότητος καὶ καλλίονος γνώμης τὴν τῶν γαμικῶν κερδῶν ἰξίαίρεσιν ποιήσομεθα; Ταῦτα δὲ πάντα τῷ μέλλοντι χαρίζομεθα χρόνῳ καὶ ταῖς ὕστερον ἐσομέναις ἀποκαταστάσεσιν ἢ τόνδε γενέσθαι τὸν νόμον. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο γενέσθαι συγχωροῦμεν τὸ βλάβος, [ἴνα] εἴ τις γυνὴ ἄλλην ἔχουσα πρόδικα εἴτα τὸν νόμον μαθούσα τὸν ἡμέτερον, ἢ εἴ τις ἀνὴρ μετρίαν ποιήσομενος προγαμιαίαν δωρεάν πρὸς περιγραφὴν τοῦ νόμου βουληθεὶς αὐξῆσιν ἢ τῆς προικὸς ἢ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ποιήσασθαι, τὸ ἔλαειν πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἀποκαταστάσεων. καὶ ταύτην γὰρ ἀναιροῦμεν τὴν περιγραφὴν, οὐδὲν ὄφελος ἔχειν διδόντες τοῖς ποιουμένοις τὰς ἐπαυξήσεις ὅσον πρὸς τὴν ἐπὶ ταῖς ἀποκαταστάσεσι βλάβην, καθαρὸν τῷ μέλλοντι χρόνῳ τὸν ἡμέτερον τηροῦντες νόμον. Ἐν μὲν οὖν τοῦτο κεφάλαιον ἔσται τῷ παρόντι νόμῳ.

25

CAPUT II.

Δεύτερον δὲ ἐκεῖνο τὸ περὶ τῶν γυναικῶν τῶν μετὰ τοὺς προτέρους γάμους πρὸς δεύτερον ἐπειχθειῶν συνοικέσιον καὶ πρὶν τὸν ἐναντιὸν ἐξῆκειν, ὃν δὴ πένθιμον οἱ νόμοι καλοῦσιν· ἃς ἐτιμωροῦντο διατάξεις τρεῖς τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκατόρων, καὶ ἡμεῖς ἐναγχοῦμεν τὸν περὶ τούτων γράφαντες νόμον μετὰ τινῶν ἐπανορθώσεων καὶ τὰ περὶ αὐτῶν νομοθετηθέντα ἐν βραχεία τινὶ μοίρᾳ τῆς ἡμῶν αὐτῶν νομοθεσίας προσήκαμεθα. ἀλλ' ἀναιδέστατον τι νῦν ἀπήντησεν, ὅπερ ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις συμβῆναι χρόνοις οὐκ ἠβουλόμεθα, ὥστε ἡμῖν εἰκότως ἔδοξεν ἐπανορθώσεως ἀξίον καθεστάναι. Γυνή γὰρ εἰς ἀνδρὸς ἔλθοῦσα τοῦτον ἀπέβαλεν, ὡς εἶκοι καὶ ἐτι περιόντος αὐτοῦ τὸ μὴ σφρονεῖν ἐννοοῦσα. οὕτω γὰρ ἐξήκοντος τοῦ ἔτους κατὰ

bus restitutione valente; et si mulier restitutione gravetur, non impedimentum fieri ad dotis oblationem. Ea enim quae communiter omnibus prosunt his quae specialiter quibusdam utilia sunt praeposimus. Sitque hoc nuptialibus oblationibus et harum exactionibus privilegium. Si enim et ante nos ex generalibus hypothecis plurima per praesumptionem exceperunt, cum utique non ita nobis necessaria consistant, quomodo non nos ex maiori et meliori sententia nuptialium lucrorum exceptionem facimus? Haec igitur omnia futuro conferimus tempori et postea faciendis restitutionibus secundum hanc legem. Non enim illam concedimus fieri laesionem, ut si qua mulier parvam habens dotem, deinde legem cognoscens nostram, aut si quis vir mediocrem fecerit antenuptialem donationem, ad circumventionem legis velit augmentum aut dotis aut antenuptialis facere donationis, hoc trahere ad insidias restitutionum; et hanc enim perimimus circumventionem, nullam utilitatem habere concedentes facientibus augmentum quantum ad restitutionis laesionem, puram futuro tempori nostram servantes legem. Unum siquidem hoc capitulum est praesentis legis.

25

Secundum vero illud de mulieribus, quae post priores nuptias ad secundum venerunt matrimonium et antequam annus expleretur, quem lugubrem leges appellant; quas puniebant constitutiones tres ante nos imperantium, et nos nuper de his scribentes legem cum quibusdam correctionibus etiam super his sancita in brevi quadam parte nostrae legislationis tetigimus. Sed impudentissimum quiddam nunc accessit, quod in nostris provenire temporibus nolebamus; quamobrem nobis recte placuit emendatione dignum existere. Mulier enim ad virum veniens hunc extulit, ut apparet etiam superstitie eo non caste vivere cogitans; nondum enim completo anno unde-

cap. II summas habent *Ῥωμαί* 23, 1 et *Ecloga ad Prochiron mutata* 8, 21

restitutio; sive mulier restitutione oneretur, ne dotis dationi impedimento sit. Quae enim communiter omnibus utilia sunt iis quae privatim quibusdam conducunt praeposimus. Atque hoc nuptialibus donationibus et exactionibus quae inde fiunt privilegium esto. Etenim si etiam maiores nostri a generalibus hypothecis multa per praesumptionem exceperunt, quamvis non adeo necessaria nobis sint, quidni nos ex maiore et meliore ratione lucrorum nuptialium exceptionem faciamus? Haec autem omnia futuro tempori largimur et restitutionibus postea futuris quam haec lex lata est. Neque enim illam fieri patimur laesionem, si qua mulier exiguam habens dotem deinde lege nostra cognita, vel si qui vir qui mediocrem donationem antenuptialem fecit, in circumscriptionem legis augmentum facere velit dotis vel antenuptialis donationis, id arripit ad fraudem restitutionibus faciendam. Nam hanc quoque tollimus circumscriptionem, cum nullam utilitatem iis qui augmenta faciunt quantum ad restitutionum detrimentum concedamus, integram futuro tempori legem nostram servantes. Atque unum quidem hoc caput erit praesenti legi.

II. Alterum autem illud de mulieribus, quae post priores nuptias ad secundum matrimonium festinarint idque ante quam annus, quem quidem luctus annum leges vocant, exierit; quas puniebant constitutiones tres imperatorum qui ante nos fuerunt, ac nos nuper cum legem hac de re scriberemus cum quibusdam emendationibus etiam quae de illis sancita erant in exigua quadam parte nostrae legislationis recepimus. Sed impudentissimum quoddam facinus nunc occurrit, quod nostris temporibus nollemus accidisse: ita ut nobis merito correctione dignum esse visum sit. Mulier enim quae viro nupserrat eum amisit, etiam superstitie eo, ut videtur, impudicitiam meditata. Nam anno nondum exacto sub finem undecimi

3 μή] μηδὲ L² || 5 ἔσται B^{1s} || 7 εἰ γὰρ] οἱ γὰρ B¹ || 11 ποιήσομεθα L || 14 ἐκεῖνο B¹ || συγχωροῦμεν γινέσθαι B⁵ || ἴνα abundare vidit Heimbach || ἢ τις L¹ || 15 ἄλλον L¹ || 16 post ἡμέτερον rasura circ. 4 lit. est in M || 19 τὸ ἔλαειν MB || τὸ ἔλαειν L hoc trahere s; τοῦτο ἔλαει Hombergk, malim τοῦτο ἔλαειν. Excidisse aliquid suspicatur Zachariae || 21 ἔχει B || 22 τὰς ἐπαυξήσεις] augmentum s || 24 νόμον τηροῦντες B || 25 ἔσται] est s || 26 τὸ τῶν L¹ || 27 ἐπειχθειῶν ML || ἀπαυξιστῶν B vulg. || 29 διατάξεις τρεῖς] Cod. 5, 9, 1. 2 6, 56, 4 (cf. p. 164, 20) || 31 τὸν τῶν? L¹ || τούτων LB¹ s || τούτων M (τούτο B¹ τούτων cum Scringero vulg.) || νόμου] nov. XXII c. 22 || 38 τὸ οὐ μή B¹

1 restitutionem R¹ || 4 utilia sunt] utili... R¹ || 5 hoc nuptialibus — 8 necessaria con] scr. R² in ras. 2 versum || 6 ex] et V || 7 praesumptione V¹ || 9 consistat V || meliore RT || 13 enim om. V || feri V || lesi... R¹ || 22 nostra R¹ || leges R² || siquidem RV] quidem vulg. || 23 est] et V || 26 rubr. Si soluto matrimonio mulier secundas quidem nuptias non contraxerit (non contraxerit nuptias T), ante annum autem inpletum ab aliquo stuprata sit RT marg. || 27 ad secundam V || 28 leges] legem R¹ om. V || 29 appellabant V || puniebant et constitutiones V] ante] an R¹ || 30 nuper] super R || 32 legislationis] legis R || 36 existere vulg.] existimare libri || 38 expleto T || undecimo] in decimo V¹ non decimo V²

τὸν ἑνδέκατον μῆνα περαιούμενον ἔτεκεν, ὥστε οὐκ εἶναι δυνατόν εἰπεῖν ὡς ἐκ τοῦ τελευτήσαντος γένοιτο τὸ βρέφος· οὐ γὰρ ἂν εἰς τοσοῦτον ἢ κήσῃς ἐξετάθῃ χρόνον. καὶ ἐπειδὴ καὶ τούτου ἐν ἔστι τῶν ἐπιτιμιῶν τῶν τοῦ ἀνόρου γάμου πραττόντων τὸ τὴν γαμετὴν ἐκπίπτειν εὐθὺς τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τῆς παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιδοδομένης, ὥστε καὶ αὐτίκα ταύτην ἀπολλύναι καὶ μηδὲ τὴν χρῆσιν ἔχειν, εἰκότως οἱ παῖδες οἱ τῶ θαναστῶ τῆς μητρὸς τοκετῶ περιουρισμένοι τὴν γοῦν προγαμιαίαν τοῦ πατρὸς ἤξιον λαβεῖν 10 δωρεᾶν, καὶ μὴ κερδαίνειν ὀφείλει τὴν γυναῖκα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ὃν οὕτω θάττον ἠτίμασεν. ἡ δὲ — ἀλλὰ πῶς εἰπωμεν τὰ παρ' αὐτῆς ἐρυθριώμεν — οὐκ ἀξίαν ἔλεγεν ἑαυτὴν εἶναι τῆς ἐκπτώσεως, διότι τὸν νόμον ἤπιστάτο περὶ νομίμων διαλεγόμενον γάμων, ἑαυτῇ 15 δὲ γάμον οὐ γενέσθαι παρὰ τὸν πρότερον, ἀλλὰ τὸν τοκετὸν τούτου εἶναι φυσικῆς ἐπιθυμίας πάροχον. Ἄλλ' ὅτι μὲν αὐτῆ καὶ μηροῖς ἐπέοικε ὑπόκειται σαφροῖσιμαῖς ἐξαμαρτούσα στύτρον, τῶν ἀνωμολογημένων ἐστίν, καὶ τῶν γε ποινῶν ἐκείνων αὐτὴν οὐκ 20 ἀφίμεν, τῆς δὲ φρειδόμεθα γὰρ τῶν τοῦ τελευτήσαντος παιδῶν) ἐπαγομεν ἐκπίπτειν αὐτῇ τῆς πρὸ τῶν γάμων δωρεᾶς καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος, ἣν ἐπὶ τῶν νομίμων προσουσιῶν εἶσω τοῦ πενθίμου χρόνου γάμοις ἔταξεν ὁ νόμος. εἰ γὰρ ἐκείνας ὁ νόμος ἀτι- 25 μωρήτους οὐ καταλείπει, καίτοιγε νόμιμον γάμον πρᾶξασας, διότι τυχὸν ὑπόπτειται μὴ τις προῦπὴρ ὑποψία ποιηρὰ πρὸς τὸν δεύτερον γήμαντα, διόπερ καὶ θάττον εἰς τὸν γάμον ἔσπευσε, πῶς [οὐκ] ἐνταῦθα, ὅπου τὸ πρᾶγμα μὴ καθ' ὑποψίαν ἐστὶ μόνον, ἀλλ' 30 αὐτόθεν ἔλεγχος ἀκριβῆς καὶ ἀπαραλόγιστος ἐδόθη τῶ πλημμελήματι ὁ πῖντων οὗτος ἀσεβέστατος τοκετός, 1 ἀνεύθυνον αὐτὴν καταλείψομεν; Ὡστε θεσπίσωμεν, εἰ τι τοιοῦτο συμβαῖη καὶ πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου τέκοι γυνὴ πρὸς τῶ πέρατι τοῦ ἔτους, ὥστε ἀναμφισ- 35 βήτητον εἶναι τὸ μὴ τὴν γοῦν ἐκ τοῦ προτέρου καθ- εστάναι συνοικεσίον, παντοίως αὐτὴν στέρεσθαι τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν, ὑποκειμένην καὶ τοῖς ἄλλοις ἄπαισιν ἐπιτιμοῖς, ὡς ἂν εἰ δευτέροις ἔτυχε πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου 40 νομίμοις ὀμιλήσασα γάμοις. μὴ γὰρ ποτε πλείον ἔχεται

cimo mense perfecto peperit, ut non esset possibile dicere quia de defuncto fuisset partus; neque enim in tantum tempus conceptionis extensum est. Et quoniam etiam haec una est poenarum earum quae 5 acerbas nuptias faciunt, ut uxor cadat mox antenuptiali donatione a viro data et repente eam amittat et neque usum habeat, recte filii sic mirabili matris partu iniuriati antenuptialem patris poscebant accipere donationem, et non lucrari velle mulierem per virum quem sic velociter dehonestavit. Illa — sed quomodo dicamus verba illius erubescimus — non dignam se dicebat esse ut caderet, quia legem nosset de legitimis loquentem nuptiis, sibi vero nuptias non fuisse nisi primas, porro partum huic esse opus naturalis concupiscentiae. Sed quia haec etiam decies milies aliis subiacet castigationibus committendo stuprum iudubitatum est, et poenis illis eam non privabimus (interim enim parcimus defuncti filiis), inferimus autem ei antenuptialis donationis amissionem et in hoc casu, quam constituit lex super eis quae ad legitimas accedunt nuptias intra lugubre tempus. Si enim illas lex inultas non reliquit licet legitimas nuptias celebrantes, eo quod forte suspicio fuerit ne qua praeextiterit suspicionis malignae causa ad secundum maritum, eo quod velociter ad nuptias festinavit, quomodo non hic, ubi causa non per suspicionem est solam, sed hoc ipsum increpatio manifesta et indubitata praebita est delicto omnium implissimus iste partus, noxiam eam relinquemus?

1 Unde sancimus, si quid tale contigerit et ante luctus tempus pepererit mulier circa terminum anni, ut indubitatum sit sobolem non ex priori consistere matrimonio, modis omnibus eam privari antenuptiali donatione et secundum proprietatem et usum, subdendam quoque aliis omnibus poenis, ac si secundas eam contigisset ante luctus tempus legitimas celebrasse nuptias. Non enim aliquid amplius habebit

mensis peperit, ut dici non possit infantem ex defuncto esse; neque enim in tantum tempus graviditas producta esset. Et quoniam haec quoque una est ex poenis eorum qui intempestivas nuptias contrahunt, quod uxor statim privatur antenuptiali donatione a viro data, ita ut et protinus eam amittat et ne usumfructum quidem eius habeat, merito liberi per mirabilem matris partum iniuria affecti antenuptialem saltem patris donationem ad ipsos pertinere iudicabant nec mulierem lucrum debere percipere a marito, quem tam cito contumelia affecit. Illa vero — sed quomodo verba eius proferamus erubescimus — se amissione dignam non esse dicebat, quoniam legem sciret de legitimis loqui nuptiis, ipsi autem nuptias nullas fuisse praeter primas, verum partum illum esse naturalis libidinis opus subsicivum. Verum illam aliis quoque sescentis castigationibus obnoxiam esse, cum stuprum commiserit, in confesso est, neque illis quidem poenis eam liberamus; interim tamen (parcimus enim defuncti liberis) donationis ante nuptias amissionem etiam in hoc casu ei irrogamus, quam in iis quae ad legitimas nuptias intra tempus luctus veniant lex statuit. Nam si illas lex quamvis legitimas nuptias contraxerint non reliquit impunitas, suspicata forte ne qua iam ante extiterit mala suspicio adversus secundum coniugem, unde citius ad nuptias festinaverit, quomodo hic, ubi res non in suspicione sola nititur, sed ultro probatio accurata atque indubi- 1 tata delicto praestita est omnium impissimus ille partus, impunitam eam relinquemus? Itaque sancimus, si quid eiusmodi contigerit et mulier ante tempus luctus exactum sub finem anni pepererit, ut dubitari nequeat quin proles non sit ex priore matrimonio, omni modo ipsam antenuptiali donatione et quod ad proprietatem et quod ad usumfructum privari ac ceteris quoque poenis omnibus obnoxiam esse, perinde ac si secundas forte legitimas nuptias ante tempus luctus exactum contraxisset. Numquam enim

3 τὸ om. B¹ || ἂν om. L || 4 ἐν ἔστι] ἐνεστι L || ἐπιτιμιῶν M^a B¹ || 9 οἱ τῶ θαναστῶ] sic (i. e. οὕτω) mirabili ε || τοκετῶ τῆς μητρὸς B || 11 κερδαίνειν M || 13 εἰπομεν LB || 16 γάμον? M¹ || 18 αὐτῆ MBε] αὐτῆ L || 19 εὐθυνον M στοῦπρον, s. v. μοιχίαν φθόραν (sic pro φθοράν) L μοιχίαν B || 22 πρὸ τῶν γάμων] προγαμιαίας B || 28 ὑποψία ποιηρὰ] suspicionis malignae causā ε || 29 εἰς ML] πρὸς B || οὐκ seclusi; ovn conī. Osenbrüggen || 31 ἔλεγχος L || 33 ἀνεύθυνον MLB] ὑπεύθυνον Haloander ex ε || 37 στέρεσθαι M] στερεῖσθαι B στερεῖσθαι L || 38 καὶ κατὰ χρῆσιν LB] καὶ χρῆσιν Mε

una] ***na V¹ et una T || 5 aceruas R¹T¹ arcerbas V^a || 6 donationem auro data R¹ || amittat V amittebat R¹ || 9 velle] valere vulg. || 10 illam R¹, At illa vulg. || 11 digna R¹ dig² V¹ || 12 nosset V || 13 sibi] si R || 14 hunc] hē R¹ || 15 quia] qui R¹ || 17 et] etiam et R || illis] illu. V¹ aliis V²T¹ || 18 defuncti — 23 eo scr. R² in ras. 3 versusum || defunctis V^a || 19 amissionem R || 20 ca. constituit quam V¹ || quem R || 21 lugubre R || 22 inultas] ***tas V¹ || relinquat V² || 23 sq. ne qua (quam R¹) praestiterit R ne***** V¹ || 26 causa] ad secundum maritum add. R || spitione R¹ || 27 hoc ipso vulg. || 29 relinquens libri || 34 peperit RV || anni ut indubitatum] **dubitatum ann** V¹ || 37 donationem R¹

2 de om. VR¹ || enim om. V¹ || 4 haec VT] hoc R || III.

σωφροσύνης ἀσέλγεια· ἀλλ' ἐποκείσθω μὲν καὶ αὐτῇ ταῖς αὐταῖς ποιναῖς, κινδυνεύτω δὲ καὶ περὶ τὴν ἑλπίδα τῆς ἀπὸ τοῦ stuprou γραφῆς, ὅπως ἂν μῆτε γάμων ἀώρων ἐπιθυμοῖ μῆτε τοὺς νομίμους γάμους μείζονι κακῷ σοφίζοιτο.

(Ἐπιλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ Θεοῦ δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ἵπεροχὴ γινώσκουσα κατὰ τὸ σύνθηδες διὰ προγραμμάτων οἰκείων φανερά πᾶσι καταστησάτω.

Νόμος ἐγράφη Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν 10 ἱερῶν τῆς Ἐω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Dat. xv. kal. Mai. CP. post cons. Belisari v. c.

[a. 536]

Dat. xii. kal. Maii CP. p. c. Belisarii v. c.

Μ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ 15
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΕΚΠΟΙΕΙΝ ΟΙΚΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ
ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ μακαριω-
τάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἱεροσολύμων. 20

(Προοίμιον.) Ἦδη μὲν τὰ περὶ τῆς καλώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκποιήσεων νόμῳ κοινῷ διηγο-
ρεῖται παρ' ἡμῶν, ὃν δὴ καὶ κρατεῖν καὶ κύριον ἐφ'
ἅπασιν εἶναι βουλόμεθα. ἐπειδὴ δὲ τοῦ συμφέροντος ἀπάσαις ἐκκλησίαις προνοεῖν προσήκει, διαφερόντως δὲ 25
τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως καὶ τοῦ τόπου καθ' ὃν ὁ τοῦ κόσμου δημιουργὸς ἤξιώσεν ἐν ἀνθρωπίνῃ καταστή-
ναι γενέσει, διὰ τοῦτο φήθημεν τὸν παρόντα γράψαι νόμον οὐκ ἐπ' ἀνατροπῇ τῶν ἡδὴ παρ' ἡμῶν ρενο-
μοθετημένων, ἀλλ' ἐπὶ τινι προσηκούσῃ τε καὶ ἀναγ- 30
καίᾳ τοῖς πράγμασιν ὀφειλῆ, πᾶσι γάρ ἐστιν ἀν-
θρώποις φανερὸν τὸ τὴν ἁγιωτάτην Ἀνάστασιν τοὺς ἐκ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐκείσε συρρόντας, ὃν τὸ

Nov. XL (= Authent. XLII) Graece extat in M. — Epit. Theod. 40, Athan. 2, 7 (inde Coll. const. eccl. III 2, 7).
Julian. const. XI.

pluris fiat castitate luxuria: verum iisdem quidem poenis illa quoque obnoxia sit, praeterea autem accu-
sationis propter stuprum metu periclitetur, ut neque intempestivas nuptias concupiscat neque legitimas
nuptias maiore malo circumveniat.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt tua sublimitas
cognoscens more solito per propria programmata manifesta omnibus faciat.

Lex scripta est Iohanni gloriosissimo praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, exconsuli
ei patricio.

XL.

UT ECCLESIAE SANCTAE RESURRECTIONIS ALIENARE LICEAT
AEDIFICIA IN EADEM CIVITATE SITA.

Idem Aug. Petro sanctissimo et beatissimo archiepiscopo Hierosolymorum.

Praefatio. De prohibitione ecclesiasticarum alienationum iam generali quidem lege a nobis prae-
ceptum est, quam et valere et ratam in omnibus esse volumus. Quoniam autem commodis omnium eccle-
siarum prospicere decet, imprimis vero sanctae Resurrectionis et loci in quo creator mundi per humanam
existere procreationem dignatus est, propterea praesentem legem existimavimus scribendam non ad evertenda
ea quae iam a nobis sancita sunt, sed ad quandam et idoneam et necessariam rebus utilitatem parandam.
Etenim omnibus hominibus manifestum est sanctissimam Resurrectionem eos qui ex universo terrarum orbe

1 ἀσέλγειαν L¹ || αὐτῇ M] αὐτῇ LB⁵ || 2 ταῖς αὐ-
ταῖς om. ε || καὶ om. B¹⁰ || 3 τοῦ stupru γραφῆς M]
τῆς μοιχείας γραφῆς B τῆς μοιχείας προῦπογραφῆς L
* μῆδ᾽ — 4 μῆδ᾽ libri || 4 ἐπιθυμοῖ L || 8 διὰ τῶν
προγραμμάτων L || 10 νόμος M] ὁ νόμος L || 10 sq. Νό-
μος — πατρικίῳ om. ε || 11 ἑώας (αἰώας L¹) L || 12 πα-
τρικίων L² || 13 xv kal. Mai. CP. M] xii kal. Maii (Jan.
v. l.) CP. ε k. maias Iul.¹² πρὸ ἑ' καλάνδων Ἀπριλλίων
Ath. μηνὶ μαρτίῳ Theod. || p. c. bisi. uc. ε cod. Bamb.,
post Belisari uc. cons. M, μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου
Theod.] bilisario uc. cons. ε cod. V, ὑπατείας Βελισαρίου
Ath., cons. bilisario Iul.¹² conp. uelisario Iul.¹² || 22 νόμῳ]
nov. VII || 25 ἀπάσαις ἐκκλησίαις] totius ecclesiae ε

castitate luxuria, sed subiciatur quidem et ipsa poe-
nis periculumque sustineat et circa spem scripturae
propter stuprum, ut neque nuptias acerbis desideret
neque legitimas nuptias maiori malo circumveniat.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per
hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo
cognoscens sollemniter per programmata propria
manifesta faciat universis.

Imp. Iustinianus Aug. Petro sanctissimo et bea-
tissimo archiepiscopo Hierosolymorum.

(Praefatio.) Iam quidem de prohibitione eccle-
siasticarum alienationum lege communi declaratum
est a nobis, quam etiam valere et ratam in omnibus
esse volumus. Quia vero utilitati totius ecclesiae
prospicere competit, praecipue autem sanctae Res-
urrectionis et loci in quo mundi creator dignatus
est in humana constitui generatione, propterea cre-
didimus praesentem scribere legem, non pro muta-
tione horum quae iam a nobis sancita sunt, sed ad
quandam competentem et necessariam rebus utili-
tatem. Omnibus enim est hominibus manifestum
sanctissimam Resurrectionem ex omni orbe terrarum

3 stuprum V^a || acruas R || descenderet R¹ || 4 maiori]
mari V¹ || 6 nobis] nubtias add. R¹ || 7 tuam V^a || 8 pro-
gramata R || 13 subscr. praestant V et Bamb. II || xii V]
om. Bamb. || maii V] ian. Bamb. || cap. V ca. Bamb. || pc.
bisi. uc. Bamb.] bilisario vice consul. V || 14 nov. XL
[Auth. XLII] deest in R, in T extat in appendice extra-
vaocantium || 17 sq. in sua posita ciuitate sit R₂ V quae in
sua posita sunt ciuitate R₂ T || 20 hierosolymorum V
hierosolymorum T (et sic infra) || 22 legi libri || 24 totius
utilitati T al. || 27 credimus libri || 28 mutationem V ||
29 sancta V || sed V] et Neob. set et T || 31 hominibus
est T || 31 sq. manifestum estissimam V^a

πλήθος ἀπειρον εἰπεῖν, καὶ ὑποδέσθαι καὶ τρέφειν, καὶ ποιείσθαι δαπάνας ἀμέτρους τε καὶ παρὰ πάσας ἐπιτίδας τοῖς ἐκεῖσε ἀθροισμένοις ἀκούσας, καὶ τὴν θαυματουργίαν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ πλήθους ἀμύθητον ἐξ ὀλίγων ἐκθροφάντος ἄρτων καθ' ἡμέραν δεχομένην. ὥστε αὐτῇ καὶ πόρων δεῖν πλείονων καὶ προφάσεων εὐσεβῶν, καθ' ἃς μέλλοι δυνατῇ καθεστάναι πλήθει βοηθεῖν 1 τοσοῦτω. Ἐγνωμεν τοίνυν ὡς κατὰ τὸ παρὸν Εὐσέβιος ὁ Θεοφιλέστατος πρεσβύτερος καὶ κειμηλιάρχης τῆς κατὰ τὴν βασιλίδι ταύτην πόλιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας παραγενόμενος ἐν τῇ ῥήθεισιν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλει καὶ τὸν σεμνὸν αὐτοῦ καὶ Θεοφιλή καὶ νῦν ἐνδοκίμενος τρόπον, δι' οὗ πολλαῖς καὶ μεγάλας καὶ δικαίας ἀξήσσει τὴν τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἤξεισε πρόσδοτον, ἴσχυσε τριακοσίαν ὀδοῦκοντα χρυσίον λιτρῶν ἀνήσασθαι πρόσδοτον τριάκοντα μικρῶν πλείον ἢ ἕλαττον χρυσίου λιτρῶν, τὰ μὲν τῶν κρημάτων ἀθροίσας εὐσεβῶς, τὰ δὲ καὶ δανεῖσασθαι 15 παρασκευάσας τοὺς Θεοφιλεστάτους οἰκονόμους τῆς εἰρημένης ἁγίας Ἀναστάσεως. ἐδίδαξέ τε ἡμᾶς, ὡς οἱ δανεῖσται τὰ οἰκία λαβεῖν ἐπιζητούσι, καὶ ὡς ἕτερον εὖρε παραδόχον πόρον. πολλῶν γὰρ συρρέοντων καὶ ἐπιφοιτῶντων τῇ ῥήθεισιν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλει πόθῳ τῶν ἀνεμίμων τῷ Θεῷ τόπων, ἐπιθυμοῦσιν 25 ἀνήσασθαι οἰκήσεις ἐκκλησιαστικὰς χρυσίον πολλοῦ, ὅπως ἂν αὐτοῖς ἐξείη τῆς κατὰ τὸν εἰρημένον τόπον ἀπολαύειν οἰκήσεως, μὴ δύνασθαι δὲ ταῦτα πράξει τοὺς προσιώτας τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως δεῖε τοῦ νόμου τοῦ παρ' ἡμῶν ἐπὶ ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἐκποιήσεσι τεθέντος, καίτοιγε τοσαύτης οὐσης τῆς ἀφελείας, ὥστε εἰς ἐνιαυτοὺς πεντήκοντα βούλεσθαι τινὰς 30 πεντήκοντα ταῦτα ἀνήσασθαι, κἀντεῦθεν πολλοῦ τε καὶ οὐδὲ εἰπεῖν ὅσον τοῦ διαλλάττοντος γινομένου, εἴπερ ἡ μὲν κτήσις τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ προσεγγόνε 35 τῆς πρόσδοτον περιίπου τῶν τριακοντα τοῦ χρυσοῦ λιτρῶν (καὶ ταῦτα θαυμασίας καθεστῶσης) μόλις ἐπὶ τρισκαίδεκα ἔτεσιν, ἡ δὲ τῶν οἰκημάτων πρᾶσις ἐπὶ πεντήκοντα ἐνιαυτοῖς γενήσεται, καὶ μάλιστα τοῦ πρᾶγματος ἐν οἰκημασιν ἰσταμένου, ἅπερ τυχηραῖς ἀπάσαις 40 ὑπόκειται περιστάσεσιν, εὐθὺς συναπολλύμενα ταῦταις καὶ ἔχρος οὐδ' ὅτιον περισσῶζειν ῥαδίως δυναμένα, εἴπερ ἐκ τινος ἀπειρῆ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ λόγου) περιστάσεως κατενεχθεῖη ἢ ἄλλως ἀναλωθεῖη.

ibi confluentes, quorum multitudo inopior est, et suscipere et alere, et facere expensas immensas et citra omnem spem congregatis ibi sufficientes, et miraculo magni dei et salvatoris nostri Iesu Christi, qui 5 multitudinem innumerabilem ex paucis satiavit panibus, cotidie suscipientem: unde et quaestibus eget pluribus et occasiombus piis, per quas sit possibilis multitudini auxiliari tantae.

1 Cognovimus igitur quia in praesenti Eusebius deo amabilis presbyter et vasorum praepositus huius regiae civitatis sanctissimae ecclesiae adveniens in praedictam Hierosolymorum urbem et honestum sum et deo amabilem etiam nunc ostendens modum, per quem plurimis et magnis ac iustis crementis sanctae 15 ecclesiae augere reditus valuit, trecentis et octoginta auri libris emit reditus triginta paulo plus minus auri librarum, alias quidem pecunias congregans pie, alias autem etiam mutuari procurans deo amabilibus oeconomis memoratae sanctae Resurrectionis: 20 docuitque nos, quia creditores quae sua sunt recipere quaerunt, et quia alium invenit inopinabilem quaestum. Plurimi enim confluentium et advenientium ad memoratam Hierosolymorum civitatem desiderio dicatarum deo locorum cupiunt comparare habitacula ecclesiastica auro multo, quatinus eis liceat secundum memoratum locum frui habitatione, non autem posse haec agere praepositos sanctae Resurrectionis timore legis quae a nobis super ecclesiasticis alienationibus posita est, cum utique tanta sit utilitas, ut in annis quinquaginta velint aliqui domus 30 has comparare; et ex hoc plurimam et nec dictu facilem provenire commoditatem, siquidem possessio sanctae ecclesiae adquisita est redituum circiter triginta auri librarum (et hoc mirabilium existentium) vix in tredecim annis, habitaculorum autem venditio 35 in quinquaginta annis agitur, et maxime causa iu habitaculis existente, quae fortuitis omnibus subiacent cladibus, mox peritura et vestigium nullum facile salvare valentia, si ex quadam (quod absit etiam dici) clade deiciantur aut aliter absumantur.

illuc confluent, quorum multitudo infinita est dicenda, et suscipere et alere, et sumptus facere immensos ac praeter spes omnes iis qui illic congregantur sufficientes, utpote quae ipsum miraculum magni dei ac servatoris nostri Iesu Christi, qui multitudinem innumerabilem paucis panibus nutrit, cotidie experiat. Itaque ei et pluribus redivitibus et piis causis opus est, ex quibus idonea existat quae tantae multitudini 1 subveniat. Comperimus igitur in praesenti Eusebium deo carissimum presbyterum et sanctissimae in regia hac urbe ecclesiae cimeliarcham, cum ad Hierosolymitanorum quam diximus civitatem profectus esset et graves suos atque deo acceptos mores nunc quoque ostenderet, per quos multis magnisque iustis incrementis sanctissimae ecclesiae reditum auxit, trecentis octoginta libris auri reditum triginta paulo plus minusve librarum auri emere valuisse, cum partem pecuniarum pie colligeret, partem ut mutuum sumeret deo carissimi oeconomi dictae sanctae Resurrectionis procuraret. Isque docuit nos creditores quaerere sua recipere, seque alium praeter opinionem repperisse reditum. Multos enim cum eo confluant dictamque Hierosolymitanorum civitatem desiderio locorum deo dicatarum obeant, cupere habitationes ecclesiasticas magna auri vi comparare, ut ipsis habitatione in loco quem diximus frui liceat; neque vero id sacrae Resurrectionis antistites facere posse metu legis de ecclesiasticis alienationibus a nobis latae, licet tanta sit rei utilitas, ut quidam in annos quinquaginta computatis pensionibus habitationes illas emere velint, atque inde magna ac ne dici quidem potest quanta differentia sit futura, si quidem sanctissimae ecclesiae possessio redituum circiter triginta librarum auri, eorumque sane insignium, vix tredecim annis acquisita sit, aedificiorum vero venditio per quinquaginta annos futura sit, cum praesertim res in aedificiis constet, quae fortuitis casibus omnibus obnoxia sunt statim una cum illis peritura ac ne vestigium quidem facile ullum relictura, si quidem ex casu aliquo (absit autem hoc ab ipso ore) evertantur aut alio modo consumantur.

1 ἀπειρον εἰπεῖν] inopior est (i. e. ἄπορον ἐστίν? cf. nov. LIII 5 § 1) ε || 3 καὶ ex ε Zacharias] κατὰ M || 10 Εὐσέβιος] cf. Acta concilii Hierosolymitani a. 536 ap. Mansi Conciliorum coll. VIII p. 1166 || 16 ἤξεισε πρόσδοτον, ἴσχυσε] augere reditus valuit ε || 24 Ἱεροσολυμιτῶν M] Hierosolymorum ε || 33 στεγνονόμια] domus ε'. Cf. 260, 42 et Iulian. c. 47 extr. (Ath. ἐκποιεῖν εἰς ν' ἢ cod.) ἐτη τοῦ ἀθροισμένου ἐτησιον στεγνονόμιου], item nov. CXX c. 9 pr. || 41 συναπολλύμενα ταῦταις M] peritura ε

4 magni T al.] sancti V || 5 innumerabilis V^a || 8 multitudine V || 12 hierosolimarum V || 13 et deo om. V || 15 redditus VT (et sic infra) || et octoginta V] et om. T || 16 libras T || 17 libras T al.] pecunias (sic) V || 18 aliis V || 19 oconomis V ychonomis T || 22 confluentium V || 24 deo] do V || 27 hec posse V posse hoc T || 29 eq. sit — quinquaginta bis scr. Vⁱ || 30 velint] vel in V || 31 *dictu] diu libri, dicere Beck || 36 agetur vulg. || 37 habitulis V || fortius V || 39 facire V || valentium libri || 40 adsumantur V assumantur T al.

CAPUT I.

Ταῦτα ἡμᾶς ἀφικέσθαι πρὸς τὸν παρόντα νόμον παρεσκεύασεν, ὃν ἀνατίθεμεν τῷ δεσπότῃ Θεῷ καὶ τῷ τῶν πασῶν ἐκκλησιῶν ἀγιωτάτῃ Ἀναστάσει. δι' οὗ Θεοπίστοις τὰ μὲν ἄλλα πάντα (τοῦ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκποιήσεων νόμον κρατεῖν καὶ) ἐπὶ τῆς ἀγιωτάτης Ἀναστάσεως προσάσει χωρίων ἐκκλησιαστικῶν (οὐδὲ γὰρ αὐτῇ παντελῶς ἐφίμεν πρᾶσιν οὐδὲν ἄλλαν ποιῆσθαι χωρίων), ἐπὶ μὲντοι τῶν οἰκημάτων χαλωμένῃ τῆς ἀκριβείας τοῦ νόμου. εἰ γὰρ ἐπ' ἀφελείᾳ τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν τοῦτον ἐγράψαμεν, ὁρῶμεν δὲ τηλικαυτὴν ἐν τῷ πράγματι τὴν ἀφελειαν οὖσαν, πῶς οὐκ ἂν διὰ τοῦ παρόντος νόμου τοῦτο αὐτοῖς ἐφήσομεν, πᾶσαν διδόντες καὶ τοῖς προσκόουσιν ἄδειαν καὶ τοῖς ὠνομένοις ἀσφάλειαν; καὶ μάλιστα ἐπειδὴ σὺνισμεν τῷ χρόνῳ θάττον ἄξοντι 15 πάλιν τὰ οἰκῆματα πρὸς αὐτῆν, ὅλα τῶν ταῦτα ὠνομένων ὡσπερ διὰ τὴν περὶ τοῦ Θεῖου σπουδῆν ἐώηθηται ταῦτα, οὕτω καὶ ἐπειδὴν τελευτῶεν αὐτῇ ταῦτα καταλιμπανόντων. Ἐξέστω τοίνυν αὐτῇ τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ποιήσασθαι τὴν τῶν οἰκημάτων πρᾶσιν, μη- 20 δὲν εὐλαβουμένη τὸν νόμον τὸν ἐν γένει περὶ τούτων κείμενον, διότι νόμῳ νεωτέρῳ τὴν υποδιαίρεσιν ἔσχευ, οὐδὲ τις πονηρὸς ἐκεῖθεν καθ' οἰοδὴποτε προσώπων 1 παντελῶς ἀρμοζούσης· εἰς τε τὸν ἐφεξῆς χρόνον αὐτὸ τοῦτο πράττειν, εἰ πού τι τηλικούτων ἀνακύψειεν 25 ὄφελος, ὡς πολλαπλάσιον ἀγαθὸν ἀντ' ἐλαχίστου τῇ ἀγιωτάτῃ προσεῖναι διὰ τῆς ἐκποιήσεως Ἀναστάσει. πᾶσαν ἔχοντων ἀσφάλειαν τῶν ταῦτα ὠνομένων νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον, καὶ οὐδεμίαν ἀφαίρεσιν εὐλαβουμένων οὐκ αὐτῶν, οὐ κληρονομῶν 30 αὐτῶν, οὐ διαδόχων, οὔτε νῦν οὔτε εἰς ἕτερον χρόνον, διὰ τὸ κατὰ τὸν παρόντα νόμον αὐτοῖς θαροῦντας ὑπεσελθεῖν τὴν ἀγορασίαν οὐκ εἶναι δικαιοῦς τινα ὑποστῆναι περὶ τούτου ταραχὴν ἢ μίσην ἢ ζημίαν ἢ ἀφαίρεσιν. δεκρῆτον δηλαδὴ πραττομένου παρὰ τῇ 35 σῇ μακαριότητι παρόντων τῶν ἐκ τοῦ εὐαγοῦς κλήρου, καὶ δεικνυμένης τῆς αἰτίας καθ' ἣν ἡ ἐκποιήσις τῶν οἰκημάτων γίνεται, ὅτι μειζρόνων ἕνεκεν ἀγαθῶν ἢ τούτων πρᾶσις σπουδάζεται, ὀλίγων μὲν τῶν ἐκποιουμένων ὄντων, πλείονων δὲ καὶ καλλίωνων τῶν ἐντεῦ- 40θεν προσγινομένων· δηλαδὴ κατὰ τὸ παρὸν τῶν τιμημάτων τῶν ἀδροζομένων ἐκ τῶν ἐνοικίων τῆς πράσεως ἐπὶ πεντήκοντα ἔτεσι γινομένης εἰς διάλυσιν τῶν χωρίων καταβαλλομένων, ἅπερ οἱ δανεισταὶ δεδώκασι ἐπὶ τῇ τῆς εἰρημένης προσόδου κτήσει. εἰ 45

Haec nos respicere ad praesentem legem procuraverunt, quam dicamus domino deo et omnium ecclesiarum sanctissimae Resurrectioni: per quam sancimus alia quidem omnia legis de ecclesiasticis alienationibus teneri et in sanctissima Resurrectione occasione agrorum ecclesiasticorum (non enim ei penitus concedimus venditionem neque unam facere agrorum), super habitaculis autem relaxamus aliquid subtilitatis legis. Si enim pro utilitate sanctissimarum ecclesiarum hanc scripsimus, videmus autem tantam in causa utilitatem existentem, quomodo non per praesentem legem hoc eis concedimus, omnem dantes et vendentibus licentiam et ementibus cautela? quoniam cognoscimus tempore veloci ad eam revocanda rursus habitacula, utpote cum haec comparantes sicut propter divinum studium haec emerunt, ita et dum moriuntur ei haec relicturi sunt. Liceat igitur nunc sanctissimae ecclesiae facere habitaculorum venditionem, nihil metuenti legem generaliter de his positam, eo quod lege iuniore subdivisionem habuit, neque ulla poena contra quamlibet personam competente;

1 et in reliquum tempus hoc ipsum agere, sicubi aliqua talis emerit utilitas, tamquam multiplex bonum pro parvo sanctissimae adquisitum Resurrectioni. Omnem habentibus cautela haec comparantes nunc et in omne deinceps tempus et nullam ablationem metuentibus, non ipsis, non heredibus eorum, non successioneibus, neque nunc neque in aliud tempus, eo quod secundum praesentem legem ipsi confidentes subeunt emptionem, neque esse iustum aliquid de hoc pati tumultum aut querelam aut damnum aut sublationem. Quippe decreto agendo apud tuam beatitudinem, praesentibus qui ex venerabili clero sunt, et ostensa causa per quam alienatio habitationum fit, quia maiorum causa bonorum horum venditio celebratur, paucis quidem quae alienantur extantibus, pluribus autem ac melioribus, quae hinc adquiruntur; secundum hoc pretiis videlicet recollectis ex pensionibus ex venditione in quinquaginta annis facta, transactione debitorum solvendis, quae creditores dederunt in praedicti reditus

I. Haec nos ut ad praesentem legem veniremus moverunt, quam domino deo et omnium ecclesiarum sanctissimae Resurrectioni dedicamus: per quam sancimus reliqua quidem omnia quae lege de ecclesiasticis alienationibus continentur valere etiam de sanctissima Resurrectione praediorum ecclesiasticorum nomine (neque enim ei ullam omnino venditionem praediorum facere permittimus), in aedificiis tamen de severitate legis non nihil remittimus. Nam si eam ad utilitatem sanctissimarum ecclesiarum scripsimus, tantam autem videmus illi rei utilitatem inesse, quidni per praesentem legem hoc iis concedamus, omnem dantes et vendentibus veniam et ementibus securitatem? praesertim cum tempus intellegamus aedificia cito ad eam reducturum esse: quandoquidem emptores eorum, sicut propter studium erga deum ea emerunt, ita eadem cum moriantur illi relicturi sunt. Liceat igitur ipsi sanctissimae ecclesiae aedificiorum facere venditionem, neu vereatur legem generaliter de his latam, propterea quod lege recentiore ei exceptio subiuncta est, neve 1 poena inde ulla in ullam omnino personam competat; pariterque in tempus futurum hoc ipsum agere liceat, sicubi quod eiusmodi emerit commodum, ut multiplex bonum pro minimo sanctissimae Resurrectioni per alienationem accedat. Omnemque securitatem emptores eorum et nunc et in omne deinceps tempus habeant, neve ullam ablationem vereantur aut ipsi aut heredes eorum aut successores aut nunc aut alio tempore, quoniam qui secundum praesentem legem fidenter accesserint ad emptionem, eos par non est ullam de hac re perturbationem vel reprehensionem vel dampnum vel ablationem subire. Ac decretum quidem fiat apud tuam beatitudinem praesentibus iis qui ex venerabili clero sunt, et causa probetur ex qua alienatio aedificiorum fiat, quod maiorum bonorum gratia eorum venditio agatur, cum pauca quidem alienentur, plura vero et pulchriora inde acquirantur: ut in praesenti scilicet pretium ex pensionibus collectum venditione in quinquaginta annos facta impendatur in solutionem pecuniae mutuae, quam creditores pro acquirendo eo quem diximus reditu dederunt. Nam si omnium dominus simul et

4 sq. τοῦ περὶ — κρατεῖν καὶ ex 5 suppl. Zachariae; cf. Iulian. c. 47 in. et supra 255, 16 sq. || 14 καὶ μάλιστα om. 5 || 19 ἐξέστω τοίνυν αὐτῇ] liceat igitur nunc 5 || 23 sq. ἐκείθεν et παντελῶς om. 5 || 27 διὰ τῆς ἐκποιήσεως om. 5 || 31 διαδόχων] successioneibus (i. e. διαδοχῶν) 5

10 aut V || 12 ei V || concedemus vulg. || 14 quoniam om. V || 15 revocante Heimbach male || habiucula utpote V || 17 et] ut V || 21 poena om. V || 22 persona V || 25 aliquam VT || et merserit V || 30 successoribus vulg. || 32 esset vulg. || 33 aliquod Val. || 38 alienantibus extantibus V^a || 41 ex venditione] et venditione V vulg. || 42 transactione] in transactionem vulg. || 43 reditus V] creditus Tal.

3 resurrectioni T] resurrectionis Val. || 5 leg. tenere? ||

γὰρ ὁ πάντων δεσπότης; τε ἅμα καὶ δημιουργὸς θεὸς ἤξεισε τηλικαίτην αὐτῇ, δόναι προνομίαν παρὰ τὰς ἄλλας πόλεις, ὥστε ἐξ αὐτῆς ἀναστῆναι κατὰ τὴν σάρκα, πρῶτον ὡς καὶ ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες τῷ δεσπότην θεῷ καὶ ταῖς μεγάλαις αὐτοῦ θαυματουργίαις καθ' ὅσον ἀνθρώπων δυνατὸν προνομίαν τινα δεδώκαμεν αὐτῇ, παρὰ τὰς ἐκκλησίας τὰς ἄλλας· ὥστε αὐτὴν ἀπολαβεῖν τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου, ὃν ὡς τινα καρποφορίαν αὐτῇ προσάγομεν, τὸ συμφέρον αὐτῇ διὰ πάντων ἐπιλεγόμενοι καὶ τιμῶντες.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ ἰδικοῦ νόμου, καὶ αὐτοῦ τοῖς τῶν νόμων ἐγγραφησομένου βιβλίοις, ἡ σὴ μακαριότης γινώσκουσα φανερον αὐτὸν τοῖς αὐτόθι πᾶσι καταστήσῃ, δευξάτω τε τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν, ἣν ἐπὶ τῇ ἀγιωτάτῃ καὶ δικαίῳ παρὰ παντός τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους προσκυνουμένη Ἀναστάσει τὸ ἡμέτερον ἔχει κράτος καὶ τῷ δεσπότην προσάγει θεῷ τῷ τοσούτων ἡμᾶς καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν παρὰ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκότας ἐφ' ἐκάστης ἀξιώσαντι τὸ τε καὶ ἀξιοῦντι.

Ἰδικὸς νόμος γραφεὶς Πέτρῳ τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ πατριάρχῃ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως.

Dat. xv. k. Iun. CP. post cons. Belisarii v. c. [a. 536] 25

emptione. Si enim omnium dominus simul et mundi creator deus dignatus est tantum ei dare privilegium ultra alias civitates, ut ex ipsa resurgeret secundum carnem, palam est quia et nos sequentes dominum deum et magna eius miracula secundum quod homini possibile est privilegium aliquod dedimus ei citra ecclesias alias: ut ipsa fruatur hac nostra lege, quam ei velut quoddam munus offerimus, utilitatem ei per omnia conferentes et honorantes.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc specialem legem et ipsam legum inscribendam codicibus, tua beatitudo cognoscens manifesta illic omnibus instituat, doceatque nostram voluntatem, quam in sanctissima et iuste ab omni hominum genere adoranda Resurrectione nostra habet potestas et domino offerat deo, qui tantorum nos et talium bonorum ultra alios omnes aute nos imperantes per singula dignos fecit et faciet.

Specialis lex scripta Petro sanctissimo et beatissimo archiepiscopo et patriarchae Hierosolymitanorum civitatis.

Dat. xv. kal. Iunii CP. Belisario v. c. cons. [a. 535]

XLI.

LEX UT BONUS . . . . .

Idem Aug. Bono quaestori exercitus.

Recte nobis . . . . .

Haec constitutio quendam virum magnificum Bonum nomine quaestorem exercitus fecit. Nam 30 et more antiquo duplex erat quaestorum magistratus, et unus quidem circa latus principis erat, alter autem quaestor exercitus praerat. Disposuit autem praesens constitutio etiam annonas quaestoris et consiliarii eius; apparitionem quoque ei dedit ad imitationem quandam praefecti praeforio, id est scriniarios et ab actis et praecoens et commentarienses et lampadarios et omnem deinceps ordinem. Sed et annonas militum tam comitatensium quam limitatensium disposuit quomodo dis- 35

Novella XLI Latine tantum scripta non servata est (λείπει δὲ ἀτάξιν) not. M² in marg. ad nov. XL); verba initialia et rubricae et ipsius constitutionis citant Athanasius et schol. M ad nov. L pr. 'περὶ τῆς νεαρᾶς φησὶν ἡτις ἐπιγράφεται Lex ut Bonus, ἧς ἡ ἀρχὴ Recte (Reste libri) nobis'. Argumentum praestant epit. Theod. 41 (περὶ τῆς ἐπαρχότητος τῶν ἐ' ἐπαρχῶν), Athan. 4, 12; Iulian. const. XXXVIII (De officio quaestoris exercitus et designatis ei quinq; provincis ei subiectis rubr. Iul.²), quam supra adscripsimus.

Graeca novella XLI (μᾶ) in ML, B 9, 3, 2 ([Θεσπίζουμν] ὡστε τῶν μὲν . . . = 262, 18 sqq.) eadem est quae in M infra suo loco redit n. L (= Authent. XLIX) ad eundem Bonum scripta, qua priori constitutioni ex parte derogatur. Quam propter argumenti affinitatem in graeco exemplari corporis CLXVIII novellarum loco antiquioris constitutionis omissae perperam suppositam esse comprobant summae utriusque novellae a Theodoro (41 et 50) et Athanasio (4, 12 et 7, 4) recte servatae (quamquam in Theodori nov. 41 ex interpolatione praepostera verba initialia nov. 50 praefixa sunt); apud Iulianum posterioris summa non extat.

aedificator mundi deus tantum illi prae ceteris urbibus dare privilegium dignatus est, ut ex ipsa secundum carnem resurgeret, manifestum est nos quoque dominum deum et magna eius miracula quoad hominem licet secutos privilegium aliquod ei dedisse prae ceteris ecclesiis: ut ipsa fruatur hac nostra lege, quam veluti primitias ei offerimus, commodum eius per omnia eligentes et honorantes.

Epilogus. Quae igitur placuerunt nobis etiam per hanc specialem legem ipsam quoque legum libris inscribendam, tua beatitudo cognoscens omnibus qui illic sunt eam manifestam reddat, nostramque voluntatem ostendat, quam erga sanctissimam et merito ab omni hominum genere adoratam Resurrectionem nostram potentia habet et domino offert deo, qui nos tot ac tantis bonis prae ceteris omnibus qui ante nos imperarunt cotidie et dignatus est et dignatur.

Specialis lex scripta Petro sanctissimo et beatissimo archiepiscopo et patriarchae civitatis Hierosolymitanorum.

12 ante νόμον insere δηλοῦμενα aut dele καὶ v. 11 || 14 φανερόν αὐτόν] manifesta ε || 25 xv. k. iun. CP. M(ς) προ ε' καλανδῶν Ἰουνίου Ath., μηνὶ ἰουνίῳ Theod. k. mai. Iul.² || post bilisario uc. cons. M, pc. (procol Iul.²) bilisarii Iul. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισσαρίου Theod. Ath. (Belisario uc. cons. ε) || 27 Lex ut bonus schol. M λεχθ-βούνοῦς καὶ τὰ ἐξῆς Ath. || 28 Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς πρὸς Βόνον κοιμιστῶρα exercitus Ath., unde inscr. reposui || 29 Recte nobis (novis Ath.) Ath., schol. M || 30 τούτων ἡγούμενον Ἰουστινιανὸν κοιμιστῶρα exercitus προσαγορεύουσα Ath., sin. Theod.

2 est om. V || 5 miracula] miracula eius V¹ mirabilia T al. || secundum om. V in spat. 2 litt. || 7 lege om. V || 8 offerimus V || ei utilitatem T al. || 9 honorates V || 12 specialem legem V] spectabilem T || ipsam] ipsa in V ipsa T al. || inscribenda libri || 13 illi V || 15 omnium libri || 16 habeat vulg. || 17 leg. offert? || talium V] aliorum T || 25 bilisario V bilis. T Neob. || uc. con. T Neob. uic. consul. V

tribni debeant. Subiecit autem ei et quinque provincias, id est Scythiam et Mysiam et Cariam et omnes Cycladas insulas et Cyprum totam. Causarum quoque auditorium habere ei concessit, ut non obiciatur ei fori praescriptio. Subiunxit autem et notitiam impensarum.

Et est promulgata haec constitutio xv. kal. Iun. ind. xiv. p. c. Belisarii.

[a. 536]

[ΜΑ]

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΠΡΟΣ ΒΟΝΟΝ ΚΟΙΛΙΑΣΤΩΡΑ ΕΧΕΡCΙΤΟΥC ΤΑΤΤΕΙ ΤΑC ΕΚΚΛΗΤΟΥC ΑΠΟ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΚΑΡΙΑC ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ ΝΗΣΩΝ ΚΑΙ ΜΥCΙΑC ΚΑΙ ΣΚΥΘΙΑC, ΠΑΡΑ ΤΙΝΙ ΔΕΙ ΤΑΥΤΑC ΕΞΕΤΑΖΕCΘΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βόνῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιμιστῶρι Ἰουστινιανῷ exercitov.

(Προοίμιον.) Ἰσμεν πρώην θείαν πεπονημένοι διάταξιν, καθ' ἣν τῇ σῇ ἐνδοξότητι παραδεδάκαμεν 10 τὰς πέντε ταύτας ἐπαρχίας, Καρίαν τε καὶ Κύπρον καὶ τὰς ἐν κύκλῳ κειμένας νήσους καὶ πρὸς γὰρ Μυσίαν τε καὶ Σκυθίαν, ἐφ' ᾗτε τελεῖν αὐτάς ὑπὸ τῇ σῇ ἐνδοξότητι, προσθέντες ὥστε καὶ τὰς ἐκκλήτους γινομένας δικὰς κατὰ τὰς εἰρημένας ἐπαρχίας μηκέτι πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἡμῶν ἐπάρχους, ἀλλὰ πρὸς τὴν σὴν ἀναπέμπεσθαι μεγαλοπρέπειαν. Ἐπειδὴ τοίνυν πολλοὶ προσῆλθον ἡμῖν τῶν ἐκ Καρίας καὶ Ῥόδου καὶ Κύπρου 15 δυσχεραίνοντες καὶ φάσκοντες ἀναγκάζεσθαι πολλὰ καὶ χειμῶνος ὥρα γίνεσθαι κατὰ τὴν Σκυθῶν καὶ Μυσῶν, ἐνθα διάγει, κἀκεισε τὰς ἐκκλήτους ἴσως οὐδὰ ὑπὲρ μεγάλων χρημάτων ἐγγυμνάσειν, καὶ κινδυνεύειν καὶ πελάγη διαπερῶντας μακρὰ καὶ ἀφικνουμένους εἰς χώρας ὑπὸ βαρβάρων ἐνοχλουμένας, διὰ τοῦτο συνείδομεν τούδε τὸν νόμον γράψαι πρὸς τὴν σὴν ἐνδοξότητα ὥστε τῶν μὲν ἐκ Σκυθίας καὶ Μυσίας δικῶν ὡς ἐκ γειτόνων οὐδῶν τὴν σὴν ὑπεροχὴν καθ' ἑαυτὴν ἀκροᾶσθαι, τῶν δὲ ἄλλων, τουτέστι τῶν ἀπὸ Καρίας καὶ τῶν εἰρημένων νήσων καὶ Κύπρου (εἶπερ ἐξ ἀρχῆς αὐταὶ παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἡμῶν ἐπάρχοις ἠγωνίζοντο, 20 ἐκ θείας κελύσεως ἡμῶν παραδομένοι τῷ τῆς ἐπαρχίας ἀρχόντι), εἰ μὲν αὐτὸς ἐνδημοῖς ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει, καὶ αὐτὰς ὑπὸ σοὶ κινεῖσθαι καὶ ἐξετάζεσθαι ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιμιστῶρι τοῦ θείου ἡμῶν 1 παλατίου ἐν σάκρῳ auditoriῳ, καθάπερ καὶ ὁ ἐπὶ ταῖς ἐκκλήτοις κείμενος ὑψηγῆται νόμος· εἰ δὲ αὐτὸς ἐπὶ Σκυθίας καὶ Μυσίας διατρίβῃ, τῷ τὸν τύπον πληροῦντι τὸν σὸν κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν προσάγεσθαι τὰς ἐφέσεις, πάντως μέντοι γινόμενον αὐτὸν ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἡμῶν κοιμιστῶρι τῆς ὑποθέσεως ἀκροᾶσθαι κατὰ τὸ τῶν τοιούτων ἐξετάσεων σχῆμα, καὶ μὴ τοὺς ἀνθρώπους τὰς εἰρημένας ὑπομένειν 25 δυσκολίας, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῖς κοινῇ κατὰ τὸ ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον κρίνεσθαι, διὰ τὸ παραστῆναι ἡμῖν οὕτω τάξει τὸν νόμον, ὥστε μετὰ πλείονος τε καὶ μείζονος ἀκριβείας καὶ ἀδεντίας τὰς ὑποθέσεις ἀγωνίζεσθαι. Εἰ δὲ αὐτὸς δοῖς τὸν δικαστῆν ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἐμπροσθεν ἐπαρχῶν, ὁ τὴν τάξιν ἐπέχων τὴν σὴν κατὰ τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἀκροᾶσθαι, καθὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπαρχῶν νενομίσται. 30

[XLI.]

CONSTITUTIO AD BONUM QUAESTOREM EXERCITUS DATA DISPONIT DE APPELLATIONIBUS EX QUINQUE PROVINCIIS CARIA ET CYPRO ET CYCLADIBUS INSULIS ET MYSIA ET SCYTHIA, APUD QUEM EXAMINANDAE SINT.

Idem Augustus Bono gloriosissimo quaestori Iustiniano exercitus.

Praefatio. Scimus nos nuper sacram constitutionem fecisse, secundum quam tuae gloriae quinque provincias tradidimus hasce, Cariam et Cyprum et quae in circulo iacent (Cyclades) insulas, ac praeterea Mysiam et Scythiam, ut sub tua gloria haberentur: ubi adiecimus, ut appellationes quoque in provinciis quas diximus futurae non amplius ad gloriosissimos nostros praefectos, sed ad tuam remitterentur magnificentiam. Quoniam igitur multi ex Caria et Rhodo et Cypro nos adierunt indignantes qui dicerent saepe sese ipso hiemis tempore cogi in Scythiarum et Mysorum terram, ubi degis, proficisci ibique appellationes forte ne de magnis quidem pecuniis exercere, et periclitari et maria traicientes magna et in regiones a barbaris infestatas venientes, propterea visum est nobis hanc legem scribere ad tuam gloriam: ut lites quidem quae sunt ex Scythia et Mysia utpote vicinis tua sublimitas ipsa audiat, ceterae vero, id est quae ex Caria et insulis quas diximus et Cypro deferuntur (siquidem eae ab initio apud gloriosissimos nostros praefectos agi solebant, ex sacra iussione nostra provinciae praesidi traditae), si ipse in hac regia urbe verseris, apud te ipsae quoque moveantur et examinentur una cum gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii in sacro auditorio, quemadmodum etiam lex de appellationibus lata exponit; 1 sin autem ipse in Scythia et Mysia commoreris, ad eum qui locum tuum in hac felici urbe obtinet deferantur appellationes, ille tamen utique una cum gloriosissimo nostro quaestore causam audiat secundum formam talium cognitionum: neve homines molestias quas diximus subeant, sed communitur apud eos secundum id quod supra nobis dictum est iudicium fiat, propterea quod nobis ita legem institui placuit, 2 ut maiore cum diligentia et auctoritate causae dirimantur. Si vero ipse in provinciis supra dictis dederis iudicem, is qui locum tuum in felici urbe obtinet causam audiat, sicut etiam apud gloriosissimos

2 omnes Cycladas insulas] Ῥόδον καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους Ath., ἢ Ῥόδος ἦνον αἱ Κυκλάδες νήσοι πᾶσαι Theod. || 2 sq. καθεζόμενον ἐν Ὀδησσῷ (οδύσσω cod.) καὶ ἀρχοντα τῶν ἐν ταῖς εἰρημέναις ἐπαρχίαις στρατιωτῶν. Ὁ ἐπάρχος τῶν νήσων τὰς ἐκκλήτους (ἐγκλήτους cod.) αὐτῶν δεχέσθω Theod. (cf. Ath.) || 4 xv k. Iun.] πρὸ ἐ' καλανδῶν Ἰουνίου Ath., k. Iun. Iul. μηνὶ ἰουλίῳ Theod. || ind. xiv Biener Gesch. d. Nov. p. 514] ind. quinta decima (xv al.) Iul.^p al. indictione xii Iul.^c ind. v Iul.^w, om. Ath. Theod. (ind. xv ex diei nota xv k. Iun. in Iuliani codd. corrupta ortum suspicatur Zachariae) || pc. (proc. Iul.^p pac. Iul.^w) bilisarii Iul. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Ath. Theod. || 6 μόνον L² || exercitu M exercitu L || ἐγκλήτους M (id. 12. 16) || 9 μόνον L² || ἰουστινιανῶ M || exercitu M exercitu L || 10 Ἰσμεν] α L in marg. || 12 ἐφ' ὡτὰ M^b ἐφ' ὡ** L ἐφ' ὡ M^a

(idem M p. 293, 21) ἐφ' ὡ vulg. || προσθέντας L¹ || 13 ἐπάρχους L (cf. Theod.) || ἐπάρχους (id. p. 293, 24) M || 16 ἐγγυμνάσειν L || 17 μακρῶν L || συνίδομεν M || 19 καὶ τῶν] καὶ om. L || 20 ἐξ ἀρχῆς om. L || ἐπάρχους B¹ || ἐπάρχους MLB^c || 20 sq. in marg. σφαλ^l ὥσπερ (?) ὅλον τὸ ἀβέλτερον τοῦ γραφ. L² || 21 ἐνδημοῖς L¹ || 22 ὑπὸ σοὶ M p. 294, 9 (cf. ε) || ὑπὸ σοῦ MLB (cf. v. 27) || καὶ ἐξετάζεσθαι] καὶ om. L¹ || 23 ἐν σάκρῳ auditoriῳ (αὐδιτορίῳ L, Mp. 294, 11) ML, ἐν θείῳ ἀκροατηρίῳ Ms. v., B || ἐκκλήταις? L¹ || νόμος] nov. XXIII c. 4 (cf. Cod. 7, 62, 32) || 26 τὸ om. L¹ || 27 πρόσθεν B^c || ὑμῖν L¹ || 30 τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν cum Haloandro vulg. || ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων M p. 294, 26 (cf. ε), παρὰ τῶν ἐνδοξοτ^τ ὑπαρχ^κ L παρὰ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπαρχῶ (ἐπαρχῶ B) MB

εἰ μέντοι ἀρχθῆναι παρὰ τῆ σῆ ἐνδοξότητι συμβαίη τὴν δίκην ἐνταῦθα ὡς εἰκὸς εὐρισκομένη, εἴτα ἐν μέσῳ διὰ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας ἐκδημησάι, ταύτην ἀνυπερθέτως πληροῦσθαι παρὰ τῶ τὴν σὴν ἔχοντι τάξιν, καθάπερ αὐτῆς καὶ αὐτὸς ἤκουσεν. εἰ δὲ ἐξ ἀρχῆς οὐ παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις ἢ ἔφεσις ἐκ τινῶν ἐπαρχιῶν ἀνεπέμπετο, ἀλλ' εἰς ἕτερον δικαστήριον, τὴν ἀρχαιότητα παντελῶς οὐ κανίζομεν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοῖνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον ἢ σῆ ἐνδοξότης 5 ἔργῳ καὶ πέρατι παραδόναι καὶ παραφυλάττειν εἰς τὸ διηρηκὲς σπενσάτω. Dat. [xv.] k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno xi. post cons. Belisarii v. c. anno ii. ind. i.] [a. 537]

MB

XLII.

Auth. XLIII

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΩΣ
ΑΝΘΙΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΒΗΡΟΥ ΚΑΙ 10 ANTHIMI, SEVERI, <PETRI> ET
ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΖΩΟΡΑ ΚΑΙ ΤΩΝ
ΛΟΙΠΩΝ.
DE DEPOSITIONE
ANTHIMI, SEVERI, <PETRI> ET
ZOORAE.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾶ τῶ ἀγιωτάτῳ καὶ μακαριω-
τάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ οἰκουμένικῳ πατριάρχει.

Imp. Iustinianus Aug. Menae sanctissimo et beatis-
simo universali episcopo et patriarchae.

⟨Προοίμιον.⟩ Πράγμα οὐκ ἄηδες τῆ βασιλείᾳ καὶ 15
ἡμεῖς πράττοντες ἐπὶ τὸν παρόντα ἐληλύθαμεν νόμον.
ὁσάκις γὰρ ἡ τῶν ἱερέων ψήφος τις τῶν οὐκ ἀξίων
τῆς ἱεροσύνης τῶν ἱερατικῶν κατεβίβασε θρόνον
(ὁποῖον δὴ Νεστόριον τε καὶ Εὐτύχη Ἀρειὸν τε καὶ
Μακεδόνιον καὶ Εὐνόμιον καὶ ἄλλους δὴ τινεσ εἰς 20
κακίαν οὐκ ἐλάττους ἐκείνων), τοσαυτάκις καὶ ἡ βασι-
λεία σύμψηφος γέγονε τῆ τῶν ἱερέων ἀνθεντία, ὥστε
τὰ θειώτερα τε καὶ ἀνθρώπινα συνδραμόντα μίαν
συμφωνίαν ταῖς ὁρθαῖς ποιήσασθαι ψήφους. Ὅποῖον
δὴ τι καὶ ἐναγχος γενόμενον περὶ Ἀνθιμον ἴσμεν, 25

⟨Praefatio.⟩ Rem non insuetam imperio et nos
agentes ad praesentem venimus legem. Quotiens
enim sacerdotum decretum aliquos indignorum sacer-
dotio sacerdotalibus deposuit sedibus, velut Nesto-
rium, Eutychem, Arium ac Macedonium Eunomium-
que et alios quosdam in malitia non minores illorum,
totiens et imperium condecernens sacerdotum aucto-
ritati fuit, ut diviniora et humana concurrentia unam
consonantiam rectis faceret decretis. Quale vide-
licet quiddam etiam nuper factum circa Anthimum

Nov. XLII (= Authent. XLIII) Graece extat in ML, praeterea in Actis concilii Constantinopolitani a. 536 (ap. Mansi
Conciliarum omnium ampl. coll. VIII p. 1149—1156 = C) cum interpretatione latina vetere (= l) diversa ab Authen-
tico, quam Novellarum editores inde a Contio receperunt: unde eam verborum contextui subicere placuit. — Epit.
Theod. 42, Athan. 1, 5 (inde Coll. const. eccl. 3, 1, 5), Nomoc. XIV tit. 9, 10 (cf. 12, 3). Julian. const. X.

praefectos fieri solet. Si tamen contigerit ut incoheret lis apud tuam gloriam nimirum hic versantem,
interea aulem ob militares annonas peregre abeas, haec sine mora apud eum qui tuum locum obtinet per-
agatur, quemadmodum eam ipse quoque audiebas. Quodsi ab initio non ad gloriosissimos praefectos appel-
latio ex quibusdam provinciis remitti solebat, sed ad aliud iudicium, antiquum ius omnino non innovamus.
Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua gloria
ad opus effectumque adducere atque in perpetuum custodire studeat.]

XLII.

26

CONSTITUTIO SACRA IUSTINIANI IMPERATORIS
CONTRA ANTHIMUM, SEVERUM, PETRUM ET ZOARAM.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imp. Caesar Flavius Iustinianus Alemanicus Gothicus Francicus
Germanicus Anticus Alanicus Vandalicus Africanus pius felix gloriosus victoriosus triumphalis semper 30
Augustus Menae patriarchae.

Rem non insolitam imperio et nos facientes ad praesentem venimus legem. Quoties enim sacer-
dotum sententia quosdam indignos sacerdotio de sacris sedibus deposuit, quemadmodum Nestorium, Euty-
chen, Arium, Macedonium et Eunomium ac quosdam alios ad iniquitatem non minores illis, toties imperium
eiusdem sententiae et ordinationis cum sacerdotum auctoritate fuit, sicque divina et humana pariter con- 35
currentia unam consonantiam rectis sententiis facere. Quemadmodum et nuper factum esse circa Anthimum

1 εὐρισκομένῳ L² || 2 ταύτην prioribus iungit Zacha-
riae || 3 αὐτῆς καὶ || καὶ αὐτῆς B^c || * ὑπάρχοις libri ||
5 sq. epil. om. B (ἔως ὧδε τὸ βασιλικόν' schol. M in
marg.) || 6 xv k. sept. CP. M utroque loco, k. Sept.
CP. 5, quod propter indictionis notam in M additam recte
probat Zachariae, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Ath. Theod. ||
imp. dn. (dn. om. 5) iustin. pp. aug. ann. xi M^c βασι-
λέως Ἰουστινιανοῦ τὸ ἰδ' (is' cod.) Ath., om. M p. 294, 39,
Theod. || 7 p. c. Belisarii uc. anno secundo 5 μετὰ τὴν
ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ (ἔτους Theod.) β' Ath. Theod.,
post Bilisario uc. cons. annu (sic) M p. 294, 40, post
Bilisario uc. cons. ind. 2 M || 9 rubr. Περὶ ἐπισκό-
πων ἀναθεματισθέντων Theod. (Ἡ διάταξις Ἰουστι-
νιανοῦ βασιλέως κατὰ Ἀνθιμον. Σεβήρου, Πέτρον καὶ
Ζωόρα C) || 10 σεβήρου M Ath.] σεβήρου LC (Theod.)
et sic constanter || καὶ Πέτρον] καὶ om. Ath. || 11 Ζωορᾶ
(ζωορᾶ L¹) L Ath. (cf. Theod. Nomoc. XIV tit. 9, 10)]
Ζωόρα C Ζοόρα M || καὶ τῶν λοιπῶν ML] om. 5 Ath.
(C Iul.) || 13 inscr. Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χρι-

στοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἀυτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος
Ἰουστινιανὸς Ἀλαμανικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Γερ-
μανικὸς Ἀντικὸς Ἀλανικὸς Οὐανδαλικὸς Ἀφρικὸς εὐ-
σεβῆς εὐτυχῆς ἐνδοξὸς νικητῆς τροπαιούχος ἀεισέβασ-
τος Ἀύγουστος Μηνᾶ πατριάρχη C, Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς
Ἰωάννη ἐπάρχῳ πρίων Ath. || μηνᾶ L || 14 κωνσταν-
τινουπόλεως ante ἀρχιεπισκόπῳ add. L² in marg. || 15 τῆ
om. C || 18 θρόνον L || 19 Εὐτύχη C || 21 καὶ om. C ||
21 βασιλείας L¹ || 22 σύμψηφος] eiusdam sententiae et
ordinationis l || 24 ὁποῖον C₅] ὁμοιον ML

8 sq. XLIII. De deponione V || 10 Petri om. libri ||
11 Zochoe T zome V || 16 agentēs V || ad] et V || praes-
entes V^a || 17 enim om. T || aliquis V || 19 eutychema-
rium V || eum omniumque V || 22 fut om. V

Notavi discrepantiam exempli Contiani et interpolati
Mansiani || 29 Gothicus Mansi || 30 victor triumphator
Mansi || 31 Mennae Mansi || 36 fecere Mansi

ἀπελαθέντα μὲν τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως
 θρόνον παρὰ Ἀγαπίτου τοῦ τῆς ὁσίας καὶ αὐδιδίμου
 μνήμης προέδρου γεγονότος τῆς κατὰ τὴν πρεσβυτέ-
 ραν Ῥώμην ἀγιοτάτης ἐκκλησίας, ὅλα τῶ κατὰ μὴ-
 δένα τρόπον αὐτῶ προσήκοντι παρὰ πάντας τοὺς εὐ-
 αγεῖς κανόνας ἐπιστηθίσαντα θρόνον, κοινῇ δὲ ψήφῳ
 τοῦ τε αὐτοῦ τῆς ἁγίας μνήμης ἀνδρὸς πρότερον καὶ
 μὴν καὶ τῆς ἐνταῦθα γενομένης ἱεράς συνόδου κατα-
 δεδικασμένον τε καὶ καθρημένον, διότι τῶν ὁρθῶν
 ἀπεφοῖτα δογμάτων καὶ οἷς πρότερον πολλαχόθεν
 ἐφαίνετο στέργων, ταῦτα ὕστερον διαφόροις ἀπέφυγε
 περιουσίαις, προσποιούμενος μὲν ταῖς τέτρασι ἁγίαις
 συνόδοις ἀκολουθεῖν (τῆ τε τῶν τριακοσίων δέκα καὶ
 ὀκτὼ πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ τῆ τε τῶν πενηκοντα
 καὶ ἑκατὸν τῶν ἐν ταύτῃ τῇ εὐδαίμονι πόλει τῆ τε
 τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρῶτον συναχθέντων διακοσίων
 τῆ τε τῶν θεοφιλεστάτων πατέρων τῶν ἐν Χαλκη-
 δονί ἑξακοσίων τριακοντα), οὐ μὴν τοῖς τούτων δόγ-
 μασι κατακολουθεῖν οὐδὲ τὴν ἡμετέραν φιλανθρω-
 πλίαν καὶ τὴν συγκατάβασιν ἣν διὰ τὴν αὐτοῦ σωτη-
 ρίαν ἐσχόμεν προσδέξασθαι βουληθεῖς οὐδὰ ἀποκηρύξαι
 καὶ αὐτὸς τοὺς τῶν ἀσεβῶν δογμάτων ἀρχηγούς τοὺς
 ὑπὸ τῶν προτέρων ἁγίων ἐκβεβλημένους συνόδων,
 ἀλλ' οἴμενος χεῖρην κατὰ ταῦτον καὶ ἐν ἴσῳ τοὺς
 τε καταδικασμένους τοὺς τε καταδικάσαντας ἀγεῖν.
 ἀπαξ γὰρ ταῖς ἀλλοτριαῖς τῆς ἀγιοτάτης ἐκκλησίας
 ἐνοσίαις καταναρπαδοῖσθαι καὶ τῶν ὁρθῶν ἡλλοτριω-
 μένος δογμάτων εἰκότως ἐπανελεῖν εἰς τὴν αὐτῶν
 οὐκ ἴσχυσεν ὁρθότητα, καὶ ταῦτα παρ' ἡμῶν καὶ προ-
 τραπεῖς καὶ ὁδηγηθεῖς πάσῃ χρησαμένων σπουδῇ πρὸς
 τὴν σωτηρίαν τὴν αὐτοῦ.

CAPUT I.

Διὰ ταῦτα τοίνυν ἅπαντα τὴν γενομένην ἐπ' αὐτῶ
 τῆς καθαιρέσεως ψήφον παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου προ-
 φασει τῆς τε οὐ θεμιτῆς οὐδὲ ὑπο τῶν ἁγίων κανό-
 νων μαρτυρουμένης τῶν τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως
 ἱερατικῶν θρόνων ἀρπαγῆς καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ὁρθῶν
 τε καὶ ἀληθῶν δογμάτων ἐκτροπῆς κυρίαν ἣ ἡμετέρα
 τίθεται βασιλεία καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν παρόντα γρά-
 φει νόμον. Ἀπαγορεύομεν δὲ αὐτῶ καὶ τῆς κατὰ τὴν
 εὐδαίμονα ταύτην πόλιν καὶ τῆς περιουκίδος αὐτῆς
 διατριβῆς καὶ πάσης ἐτέρας τῶν ἐπισήμων πόλεων,
 θεοπίζοντες ἐφρησάσαι καὶ τούτοις στέργειν οἷς ἐαν-

novimus, expulsus quidem regiae huius urbis sede
 ab Agapito sanctae et canendae memoriae praesule
 senioris Romae sanctissimae ecclesiae, utpote nullo
 modo sibi competentem contra omnes venerabiles
 5 canones invadentem sedem, communi vero decreto
 et ipsius sanctae memoriae viri prius et hic celebrati
 sacri concilii condemnatum atque depositum, eo quod
 a rectis recederet dogmatibus et quae primitus mul-
 tipliciter videbatur amplecti postea diversis declina-
 ret opinionibus, fingens quidem quattuor se sanctas
 synodos sequi (et trecentorum decem et octo patrum
 in Nicaea et quinquaginta et centum in hac felici
 urbe et in Epheso prius congregatorum ducentorum
 et deo amabilium patrum (in) Chalcedone sexcento-
 rum triginta), non tamen horum dogmata sequens
 neque nostrae clementiae condescensionem quam
 propter eius salutem habuimus suscipere volens nec
 abdicare et ipse impiorum dogmatum principes a
 prioribus sanctis expulsus conciliis, sed aestimans
 oportere secundum se sub aequalitatem et condem-
 20 natos et condemnantes deducere. Semel enim ex-
 traneis sanctissimae ecclesiae sensibus corruptus et
 a rectis alienatus dogmatibus merito remeare ad
 eorum non valuit rectitudinem, et haec a nobis etiam
 invitatus et eruditus omni utentibus studio ad salu-
 tem eius.

scimus, qui quidem deiectus est de sede huius regiae urbis a sanctae et gloriosae memoriae Agapito
 sanctissimae ecclesiae antiquae Romae pontifice, eo quod nullo modo sibi ipsi convenienti contra omnes
 sacros canones se intruserat sedi, sed et communi sententia ipsius sanctae memoriae viri primum atque
 45 etiam sacrae synodi hic celebratae condemnatus et depositus fuit, eo quod a rectis dogmatibus recessit et
 quae prius multoties diligere videbatur, haec demum diversis lustrationibus aufugit, simulans sequi sanctas
 quatuor synodos (trecentorum videlicet decem et octo patrum in Nicaea et centum quinquaginta in hac
 felici civitate et in Epheso primo congregatorum ducentorum et sexcentorum triginta venerabilium patrum
 in Chalcedone), at quidem nec dogmata sequi nec nostram clementiam et condescensum, quem propter
 50 ipsius salutem habebamus, suscipere voluit neque ipse abdicare auctores impiorum dogmatum qui prius a
 sanctis synodis expulsi fuerant, sed putavit oportere secundum ipsum et in aequali ducere et condemnatos
 et condemnatores. Nam semel alienis a sanctissima ecclesia intellectibus mancipatus et a rectis dogmatibus
 alienatus merito ad ipsorum rectitudinem reverti non valuit, etiam ad haec invitatus a nobis et directus.
 55 qui omni studio usi sumus ad ipsius salutem.

I. Propter haec igitur omnia sententiam depositionis in ipsum a sancta synodo factam occasione
 non liciti neque a sanctis canonibus approbati raptus sacrarum sedium huius regiae urbis et aversionis a
 rectis et veris dogmatibus (cyriam) propriam nostrum facit imperium et contra istum praesentem scribit
 legem. Interdicimus autem et ei commorari in hac felici civitate et eius districtu ac in quacumque alia
 insigni civitate, sancientes in quiete esse et eos diligere quibus se ipsum digne supposuit, et non aliquibus
 60

4 τῶ] τὸ C || 5 ἐναγεῖς] ἱερούς corr. L² || 7 καὶ μὴν
 καὶ] et ε || ἀπέφυγε L || 12 τέτρασι ML] τέσσαρα C
 C || 14 πατέρων] ἁγίων πατέρων L || 15 τῶν] τὸν
 L¹ || 17 θεοφιλῶν C || 19 *οὐτε MLC || 21 ἔχουμεν προσ-
 δέξασθε C || 23 ἐκβεβλημένων M || 24 κατὰ] καὶ τῶν
 κατὰ C || τὸς τε καταδικασμένους om. M, τε om. C
 28 ἐπανελεῖν ante ὁρθότητα 29 coll. C || 32 τὰ γενό-
 μενα L² || 35 πόλεως om. C ε || 37 κύριον L² || 38 γρά-
 φειν L || 41 ἐτέρας] aliarum ε || 42 ἐφρησάσαι] ἐφ'
 ἡσυχίας εἶναι C(?)

1 nouissimus V || 2 apito V acpita T agapida Neob. ||
 canenende V || 3 utpote V || 6 celebratis V || 8 reced-
 derit V || dignitatibus T al. || 9 declinare V declamaret

T || 11 decet V || 12 nicenam T || 14 in om. libri || calce-
 donie V || 16 condescensione T || 18 abdicere V || dog-
 mate V || 19 expulsus libri || 21 extraneus T || 22 corruptos
 Val. || 23 alienatis Val. || 33 illicitate V || 39 habitatio-
 nem seclusi (cf. p. 267, 23) || comoratione V¹ comoratio-
 nem V² commemorationem T || 40 leg. alia? || 41 his
 Val.] et his T

43 Agapeto Contius || 47 lustrationibus] fraudibus
 Mansi in marg. || fugit Mansi || 50 Chalcedona Contius ||
 neo istorum dogmata Mansi || 58 cyriam propriam
 Contius, firmam Mansi || 59 et ei] et Beck || 60 eos dili-
 gere] iis contentum esse Mansi || digne supposuit] merito
 obnoxium reddidit Mansi

τὸν ἀξίως ὑπέθρεν, καὶ μήτε τισὶν ἐπικοινωνεῖν
μήτε ἐμβιβάζειν αὐτοὺς εἰς τὴν τῶν ἀπηγορευμένων
1 δογμάτων ἀπάλειαν. Οὐ μὴν οὐδὲ τὴν δικαίως
ἐξενεχθεῖσαν κατὰ Σεβήρου ψήφον τὴν ἐκ πάντων
ὡς εἰπεῖν τῶν ἀρχιερατικῶν τε καὶ πατριαρχικῶν
μετὰ τῆς μοναχικῆς συναγωγῆς προελθούσαν θρό-
νου, τῆς ἀναθεματισμοῦ ἐπάγουσαν αὐτῷ, βασι-
λικῆς ἔξω καταλιμπάνομεν ἐπικυρώσεως· ὃς πρότερον
παρὰ τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς καταλαβὼν τὸν θρόνον
τῆς Θεουπολιτῶν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας οὕτω συνετά-
10 ραξεν ἅπαντα, οὕτω μετὰ πεποιήκε ταραχῆς, ὡς κοι-
νὸν τινα καὶ ἀήρκετον ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις
ἐμβαλεῖν πρὸς ἀλλήλας πόλεμον, καὶ τοῦτο καὶ ταῖς
πρὸ ἡμῶν σκήπτροις πρὸς αὐτὸν γεγράφθαι, ποι-
κί- 15 λαις μὲν δογμάτων καὶ ἀπηλλοτριωμέναις τῆς ὁ-
δοῦτος περικοπῆς τε καὶ βλασφημίας χρησάμενον,
ἅπαντα δὲ συνταράξαντα καὶ μόνων τῶν τῆς ἐκατέ-
ρου τῶν αἰρεσιαρχῶν πλάνης βδελυγῶν τε καὶ ἀνο-
μοῦσιαν δογματικῶν ἀντεχόμενον (Nestorion τε φαρμεν καὶ
Eutychoῦς καὶ τῶν ἐκατέρου τούτων καθηγεμόνων) ἐξ 20
ἐναντίας μὲν εἶναι πως δοκούντων ἀλλήλοις, πρὸς ἐν
δὲ τέλος τῆς ἀσεβείας ἐπειγομένῳ) καὶ τοὺς ἐκείνων
κατακριτικῶς ἐντυπωσάμενον λόγους. δύο γὰρ ὄν-
των ἐναντίων ἀλλήλοις δογμάτων, ὧν ἐκάτερον ὁμοίως
εἰς ψυμικτὴν ἀπάλειαν ἀγει (τοῦ τε Nestorion τοῦ τε 25
Eutychoῦς, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, ἅπερ ἐκ τῶν
Ἀρειανικῶν τε καὶ Ἀπολλινარიῶν συνέστη μισμῶ-
των), αὐτὸς τι παράδοξον παθῶν ὁμοίως εἰς ἐκάτερον
ἐμπέπτωκε, καὶ πῆ μὲν τοῦτο πῆ δὲ ἐκείνο προσβείων
κοινὸν ἔδοξε δοχεῖον ἐαυτῶν τε καὶ τοῦ ἐαυτοῦ λό- 30
γους τῶν τηλικούτων πλημμελημάτων καταστήσαι.
2 Ἔστω τοίνυν καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὸν εἰρημένον ἀνα-
θεματισμὸν, ὃν ἅπαν τὸ πατριαρχικὸν τε καὶ ἱερα-
τικὸν καὶ μοναχικὸν τῆς ἡμετέρας πολιτείας ὡς εἰπεῖν
σχήμα δικαίως ἐπήγαγεν αὐτῷ, τῆς μὲν Θεουπολιτῶν 35
ἐκβεβλημένος, διότι περ αὐτὸν ὁ κατ' ἐκείνην ἀπε-
σείσαστο θρόνος, οἷα μὴδὲ τὴν ἀρχὴν ὀρθῶς αὐτῆς

que aliquibus communicare neque imbuere eos ad
interdictorum dogmatum perditionem.

1 Sed neque iuste prolatam contra Severum sententiam ab omnibus ut dicendum est pontificalibus
5 et patriarchicis cum monachico consensu proceden-
tibus, anathematismum inferentem ei, imperiali
extraneam confirmationem relinquimus: qui primitus
contra sacras sanctiones apprehendens sedem Theo-
polititanorum sanctissimae ecclesiae ita perturbavit
omnia, ita plena fecit tumultu, quod commune quod-
dam et abdicandum sanctissimis ecclesiis inmitteret
adinvicem bellum. Et hoc etiam a praecedentibus
10 nos sceptris ad eum scriptum est, variis quidem
dogmatum et alienis a rectitudine sensibus (et) blas-
phemiis utentem, omnia vero conturbantem et sola
utrinque erroris haeresiarchae abominabilia atque
scelestia dogmata defendentem (Nestorii dicimus et
Eutyichis, utriusque ducis e contrario quidem sibi
adinvicem esse aliquo modo putati, ad unum vero
terminum impietatis impulsus) et illorum figuratos in
se designantem sermones. Duobus enim existentibus
20 contrariis adinvicem dogmatibus, quorum utrumque
similiter ad animae perditionem tendit, et Nestorii
et Eutyichis, sicuti praediximus, quae ex Arianicis et
Apollinariis constant pollutionibus, ipse aliquid pas-
sus inopinabile similiter in utrumque corrui, et alibi
quidem hoc alibi autem illud asserens commune vi-
25 detur receptaculum semetipsum suosque libros tan-
torum constituere delictorum.

2 Sit igitur et ipse sub praedicto anathematismo,
quem omnis patriarchalis et sacerdotalis et monachica
nostrae reipublicae figura iuste intulit ei, Theopoli-
quidem expulsus, eo quod eum eius removet sedis,
utpote nec initio recte eam apprehendentem, sed ad-

1 communicare neque eos imbuere in perditionem interdictorum dogmatum. Nec utique extra imperialem
confirmationem relinquimus sententiam iuste contra Severum latam ac ex omnibus ut ita dicamus ponti-
ficalibus et patriarchalibus una cum monachicis consensibus provenientem sedibus et anathematismum ipsi 40
inferentem: qui prius contra sacras sanctiones accipiendo sedem sanctissimae ecclesiae Theopolititanorum sic
universa conturbavit sicque accumulatas turbationes fecit, quod commune quoddam ac abominabile bellum
sanctissimis ecclesiis adinvicem inmitteret. Et hoc et a sceptris quae ante nos fuerunt contra ipsum
scriptum erat, variis dogmatum et a rectitudine alienatis intellectibus ac blasphemias usum fuisse ac uni-
versa conturbasse et illum quemcumque errorem abominabilem haeresiarcharum et iniquorum dogmatum 45
recipere, Nestorii dicimus et Eutyichis, et cum uterque horum praeceptorum contrarii quodammodo adin-
vicem esse videantur, ad unum vero impietatis finem inferant, etiam illorum divulgatos sermones eum in
unum formavisse. Duobus enim existentibus dogmatibus adinvicem repugnantibus, quorum utrumque simi-
liter ad animae perditionem adducit, Nestorii videlicet et Eutyichis, quemadmodum dicendo narravimus, quae
ex Arianorum et Apollinarii contagatione consistunt, ipse paradoxum quid perpessus in utrumque similiter 50
incidit et ibi quidem hoc, ibi quidem illud mittendo se ipsum et sermones suos visus est constituisse com-
2 mune receptaculum tantorum delictorum. Sit itaque et ipse sub praedicto anathematismo, quem uni-
versus patriarchalis, pontificalis ac monachicus nostrae ut ita dicamus politicae coetus iuste in ipsum in-
duxit, de Theopolitana quidem ecclesia eiectionis, idcirco quod thronus de illa ipsum removet, eo quod ipsius

2 ἐκβεβάζειν C || eis om. C || 6 μοναρχικῆς συνέσεως
L || 9 καταλαβὼν L¹ || 10 συνταράξαντα L¹ || 11 μετὰ
πεποιήκε Zachariae ex ε] μετὰ πεποιήκε C μεταπε-
ποίηκε M μεταπεποιήκει L || ταραχῆς MCε] . . ταραχαί
L¹ συνταράξας L² || 13 sq. τοῖς πρὸ ἡμῶν σκήπτροις] de
imp. Iustini edicto cf. Baronius ann. eccl. ad ann. 518 vol.
IX (Lucas 1741) p. 224 Pagi ib. p. 222 || 14 γεγράφθαι
MLC] γέγραπται Hombergk (cf. ε D) || 17 συνταράξαντα
MCε] ἢν ταραξάντα L || 17 sq. καὶ — βδελυγῶν τε]
et illum quemcumque errorem abominabilem l || μόνων
τῶν C μόνον τὸν L || 19 φαρμεν om. C || 20 ἐκατέρων
L¹ ἐκατέρας vel ἐκατέραις L² || τούτων om. ε || 21 μὲν
πως εἶναι C || 22 ἐπειγομένῳ] inferant (i. e. ἐπαγομέ-
νων) l || 23 ἐντυπωσάμενον L²C] ἐντυπωσάμενων M
ἐντυπώσαμεν L¹ in se designantem ε || δύο M] δύο
L¹ δύοιν L²C] ὄντων L² || 25 τοῦ Nestorion C ||
26 καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν] quemadmodum dicendo
narravimus (i. e. ἐφθήμεν) l || τῶν Ἀρειανικῶν τε L τῶν
Ἀρειανῶν C || 27 ἀπολλινარიῶν MLC] 29 ἐκείνῳ L
30 αὐτοῦ C || 34 ὡς εἰπεῖν πολιτείας C ὡς εἰπεῖν om. ε ||

III.

36 ἐκείνην Cε] ἐκείνον M ἐκείνων L || 37 αὐτῆς MC]
αὐτῆν L¹ αὐτοῦ L²

3 prolata T || sententia T || 4 ut dicendum V] inter-
dicendum T || 5 *patriarchis libri || commonachico V ||
7 *extraneum libri || reliquimus V || 13 est] et V ||
quidem] qui de V || 14 et om. libri || 18 ethychis V eut-
tichis T || utriusque] et utriusque T || 22 dogmatis V ||
quarum VT || 24 euthychis V eutichis T || arrianicis
V || 25 apollinariis T apollinariis V || *constat libri ||
27 ascerens V || 32 et om. T || 33 quod V || et mona-
chica] et om. V || 34 ei] e V || 36 ut pute VT || *initia
libri

42 quod] ut Mansi || quoddam] quodam Mansi || 43 et
a] etiam a Mansi || 44 intellectibus] fraudibus et com-
mentis Mansi || 45 abominabilium Mansi || 47 inferant]
tendant Mansi || 49 quae] qui Mansi || 53 politicae] rei-
publicae Mansi || 54 de illa] illius Mansi

34

ἐπιλημμένον, ἀλλ' ἐτι ζώντος τε καὶ ἐν ταῖς ἀγιο-
τάταις ἐκκλησίαις ἀνακηρυττομένου τοῦ πρὸ αὐτοῦ
τῆν ἱεροσύνην ἐσχηκότος, παρὰ δὲ τοῦ μετ' αὐτὸν
τῆς ἱεροσύνης ἐκπεπωκότος, οὐ σπάντα δὲ μέχρι
τοῦτου μίνον, ἀλλ' ἤδη καὶ ὑπὸ κοινὸν ἀναθεματι-
σμόν τῆς ὀρθοδόξου καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας γενόμε-
νον, καὶ πολλῶν ἡμῖν βιβλίων βλασφημῶν τε καὶ
ἀπηγορευμένων ἐμπλήσαντα τὸ πολίτευμα. ὥστε καὶ
ἀπαγορευόμεν ἅπασιν αὐτοῦ τι κεκτῆσθαι βιβλίων,
καὶ ὥσπερ οὐκ ἔστι τὰ Νεστορίου γράφειν ἢ κεκτῆ-
σθαι βιβλία, διότι τοῖς πρὸ ἡμῶν αυτοκράτορσιν ἐν
ταῖς ἐαυτῶν διατάξεσιν ἔδοξε τοῖς παρὰ Πορφυρίου
κατὰ Χριστιανῶν εἰρημένοις ὁμοία καθίσταται, οὐτα
μηδὲ τὰ Σεβήρω ὀρθόθεντα τε καὶ γραφέντα μενέτω
παρὰ τινι Χριστιανῷ, ἀλλ' ἔστω βέβηλα καὶ ἀλλότρια
τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, πρὶ τὸ φλεγέσθω παρὰ τῶν
κεκτημένων, εἰ μὴ βούλονται κινδυνεύειν οἱ ταῦτα
ἔχοντες· γράφεσθω τε παρὰ μηδενὸς τὸ λοιπὸν μήτε
τῶν εἰς κάλλος μήτε τῶν εἰς τάχος γραφόντων μήτε
ἄλλου τῶν πάντων τινός, εἰδότες ὡς ἀποκοπὴ χειρὸς
ἔσται τοῖς τὰ ἐκείνου γράφουσιν ἢ ποιῶν· οὐδὲ γὰρ
βουλήμεθα καὶ τῷ λειπομένῳ χρόνῳ τῆν ἐξ ἐκείνου
ἐπισύρεσθαι βλασφημίαν. Ὅμοίως δὲ δὴ καὶ τοῦ-
τον παντοίας ἀπαγορευόμεν τῆς τε βασιλίδος ἐπι-
βαίνειν πόλεως ἢ περιοικίδος αὐτῆς ἄλλης τε τῶν
ἐπισμοτέρων τινός, ἀλλ' ἐν ἐρημίᾳ τινὶ καὶ ἡσυχίᾳ
καθίσθαι καὶ μὴ διαφθεῖρειν ἑτέρουσ μηδὲ εἰς βλασ-
φημίαν αὐτοὺς προάγειν, μηδὲ αἰετὶ τινὶ κινῶν ἐξευρί-
σκειν κατὰ τῶν ἀληθῶν δογμάτων, δι' οὐ πάλιν
ἡμῖν συνταράξαι τὰς ἀγιωτάτας ἐκκλησίας σπεύσειεν. 30

CAPUT II.

Ὁὐ μὴν οὐδὲ Πέτρον τὸν Ἀπαμείας γενόμενον ἐπί-
σκοπον, καὶ ἅμα μὲν καθηρομένον ἅμα δὲ ἐπὶ τοῖς
αὐτοῖς ἐφ' οἷς Σεβήρος ὑπὸ τὸν εἰρημένον ἀναθε-
ματισμὸν γενόμενον ἢ βασιλεία προσίσταται· ἀλλ' ἔστω
κύρια καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ ψηφισθέντα, καὶ ὑπὸ τῶν
κοινῶν ἀναθεματισμῶν ὑπ' αὐτὸν τετάχθω,
τῆς τῶν ἀγιωτάτων ἀρχιερέων προεληθούσης ἐπ' αὐ-
τῷ ψήφου κυρίας διαμενούσης. Οὐκ ἐφίεμεν δὲ οὐδὲ
ἐκείνῳ ταύτην οἰκίαν τῆν βασιλίδα πόλιν ἢ τῆν αὐ-

cap. 2 summa fuit B 1, 1, 49 ex Theod. (cf. Zachariae 'Beitr. z. Krit. u. Restit. der Basiliken' 1877 p. 4. 14)

principatum recte non acceperat, sed adhuc vivente eo et in sanctissimis ecclesiis commorante, qui ante 40
ipsum sacerdotium habebat et propter eum qui post ipsum fuit de sacerdotio exciderat, nec vero usque
adhuc stetit, sed etiam sub communi orthodoxae ac catholicae ecclesiae anathematismo factus multis libris
hblasphemis et aminationibus nobis politiam implevit. Quare universis interdicimus aliquid de libris
ipsius possidere, et sicut non licet Nestorii libros scribere vel possidere, quia praedecessoribus nostris impe-
ratoribus in suis constitutionibus visum est statuere similia his quae dicta et scripta sunt a Porphyrio in 45
Christianos, sic nec dicta et scripta Severi maneat penes aliquem Christianum, sed sint profana et aliena
ab ecclesia catholica igneque comburantur a possidentibus, nisi qui ista habent velint periculum pati. A
nemine ergo scribantur neque ad pulchritudinem neque ad velocitatem scribentium, sciendo quia amputatio
manus his qui scripta eius scripserint poena erit: neque enim volumus in futuro tempore ex illis blasphemias
3 miam protrahi. Similiter autem et huic interdicimus omnino regiam civitatem ingredi aut districtum 50
eius nec aliquam aliam de insignibus, sed in aliqua solitudine et in silentio sedere, et non corrumpere
ceteros neque in blasphemiam ipsos adducere, et non semper aliquid novi invenire contra vera dogmata,
per quod rursus nobis conturbare sanctissimas ecclesias festinet.

II. Sed nec Petrum episcopum Apameae et simul depositum et simul ab ipsis a quibus Severus
sub praedicto anathemate factum imperium admittit, sed sint propria contra ipsum sententiata, et qui 55
sub communi anathematismo ordinatus est, sub ipso esto, et sententia sanctissimorum pontificum quae
ipsum praevent firma permanet. Neque vero permittimus illi hanc regiam urbem habitare aut ipsius

1 τε om. L || 4 ἐκπεπωκότα Lc || 9 sq. βιβλίων —
κεκτῆσθαι om. M || 12 διατάξεσιν cf. Cod. 1, 1, 3, 5, 6 ||
12 sq. τοῖς — εἰρημένοις] et his quae — dicta sunt c his
quae dicta et scripta sunt l || 14 *μήτε libri || τὰ τῶν L¹
τὸν L² || σευήρων L¹ || 18 sq. *μηδὲ — μηδὲ libri || 19 τὸν
εἰς τάχος C || γραφέντων L || μήτε M] μηδὲ LC || μήτε
ἄλλου — τινός om. l || 20 τινός τῶν πάντων C || 23 τούτου
C] τούτο ML || 25 ἄλλης τε] ἢ ἄλλης τὲ L, τὲ del. L² ||
27 καθῆσαι L || 28 αὐτοῦ L¹ || 29 ἀληθῶν MC] ἀλη-
θῶν L || 33 σευήρος L¹ || ὑπὸ τὸν εἰρημένον ἀνα-
θεματισμὸν M] ὑπὸ τὸ εἰρημένον ἀνάθεμα LC sub
anathemate c || 35 ὑπὸ τῶν κοινῶν L || 36 ταχθεῖς Cl ||
τατάχθω] ἔστω C || 37 ἐπ' αὐτῷ ML] ἐπ' αὐτοῖς C c

1 *in sanctas ecclesias libri || 4 ad hoc Tal.] ad huc V ||
commune libri || 6 blasphemias V || 8 *librorum (possis

huc vivente et in sanctis ecclesiis praedicato eo qui
ante eum sacerdotium habuit, ab eo autem qui post
eum fuit sacerdotio cadentem, et nec stantem usque
ad hoc solum, sed etiam sub communi anathematismo
5 orthodoxae catholicaeque ecclesiae factum, et multis
nobis libris blasphemis et interdictis implemtem rem-
publicam. Unde etiam interdicimus omnibus eius
aliquem habere librorum, et sicuti non licet Ne-
storii scriptare aut possidere libros, eo quod a
10 prioribus nostris imperatoribus in eorum constitu-
tionibus placuit eos et his quae a Porphyrio contra
Christianos dicta sunt similes constituere, ita neque
Severi dicta et scripta maneat apud aliquem Chri-
stianum, sed sint profana et aliena a catholica ec-
clesia ignique concrementur a possessoribus, si no-
lunt sustinere periculum qui haec habent; scriban-
turque a nullo de cetero, neque ab his qui pulchre
neque qui velociter scribunt neque ab aliquo omnium
alio, sciente quoniam abscondit manus erit quae illius
sunt scribentibus poena. Non enim volumus etiam
reliquo (tempore ex illis protrahi blasphemiam.

3 Similiter) autem et huic omnino interdicimus et
regiam accedere civitatem eiusque confinia et aliam
quamlibet insignium, sed in deserto quodam et quiete
sedere et non corrumpere alios neque ad blasphemiam
eos producere neque aliquid semper novum
contra vera dogmata reperire, per quod rursus nobis
conturbare sanctissimas ecclesias studeat.

Sed neque Petrum qui Apameae fuit episcopus et
simul quidem depositus, simul autem in fisdem in
quibus Severus sub anathemate factus est, imperium
recepit, sed sint rata etiam quae contra eum de-
creta sunt, et sub commune deductus anathematismum
sub eo constituatur, sanctissimorum pontificum
super eis procedente sententia rata manente. Non
sinimus autem nec illi hanc habitare regiam civita-

etiam librum) libros libri || 9 *scripta T scripturam Neob.
scripturarum V || 11 Porphyrio] porphirioque T Neob.,
porfirioque V^a porfirioque V^b || 14 prophana V || chatho-
lica V || 15 concrementur appossessoribus V || 17 de cetero]
decreto V || 19 magnus V || 21 tempore — 23 Similiter
supplevi; hiatus non notant libri || 25 insignium VT ||
27 aliquid] aliud V ad T || 29 conturbari libri || 32 his-
dem VT || 33 seuenis V || 34 leg. recipit? || 38 illie V

40 commorante] commemorato Mansi || 41 usque adhuc
stetit] progressus huc usque substitit Mansi || 42 factus]
positus Mansi || 43 politiam] rempublicam Mansi || 44 ipsius
possidere Mansi] ipsius possideri Contius || 47 ista Contius]
ipsa Mansi || 55 factum] positum Mansi || propria] valida
quae Mansi || sententiata] fuere statuta Mansi || 56 ordi-
natus] positus Mansi

τῆς περιοικίδας ἢ τινὰ τῶν σεμνοτέρων πόλεων, ἀλλ' ὅν ἠκολούθησε τῇ πλάνῃ τούτων μμείσθω καὶ τῆν δίαυαν, ἀπακισμένους ὅτι πορρωτάτω καὶ κατακούπτων ἑαυτὸν, ὡς τοῖς γε τοιοῦτοῖς τὸ κρύπτεσθαι μάλλον τοῦ φαίνεσθαι λυσιτελέστερον· ἀφανεῖς μὲν γὰρ ὄντες ἑαυτοὺς καταβλάψουσι μόνους, δημοσιεύοντες δὲ τὰ ἑαυτῶν δόγματα πολλοῖς τῶν ἀφελεστέραν ἀφρομῆν ἀπωλείας παρέχουσιν· ὅπερ κατ' οὐδένα γίνεσθαι τρόπον ἐν τῇ Χριστιανικῇ τοῦ Θεοῦ ποιμνῆ καὶ τῷ ὀρθοδόξῳ λαῷ δίκαιον ἐστὶν οὐδὲ παρὰ τῆς βασιλείας συγχωρούμενον.

tem aut eius confinia aut aliquam insignium, sed quorum secutus (est) errorem, horum imitetur et conversationem, exiliatus longissime et celans semetipsum, quando talibus abscondi quam apparere magis utilis est: dum etenim non videntur, sibi nocent tantummodo, publicantes vero sua dogmata plurimis simplicioribus occasionem perditionis impertiunt, quod in nullo fieri modo in Christiano dei ovili et orthodoxo populo iustum est neque ab imperio concedendum.

CAPUT III.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ Ζωορᾶν ἤξιωσαν ὅλους ὑπὸ ἀναθεματισμὸν οἱ σεβασμιώτατοι καὶ τὰ δίκαια κρίνοντες ἐπίσκοποι ποιήσασθαι τινὰ μικρὰν παρενθήκην τῶν τοιούτων ὄντα κακῶν καὶ ἐν οἷς ἠτιμάσται τὸ γοῦν ὅλους τυχεῖν τινὸς εὐπορήσαντα μνήμης, ἔστω καὶ Ζωορᾶς τῆς ποιητῆς ταύτης μερίδος (Ἀνθίμου τε καὶ Σεβήρου καὶ Πέτρον φαιμέν) παρενθήκη τις ἐντελής, καὶ ἐν τοῖς ἀναθεματιστέμοις καὶ αὐτὸς τετάχθω, τῆς ἱερατικῆς αὐτὸν κατενεγκούσης ψήφου, ἣν κυρίαν καὶ αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὐσαν κυριωτέραν ἐπι μάλλον ἢ βασιλεία ποιεῖ καὶ τοῦτον συνεξελαίνουσα τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ τῆς ταύτης περιοικίδος καὶ τῆν ἐπὶ τῶν πόλεων οἰκίαν αὐτῷ παντοίως ἀπαγορεύουσα, ὥστε μετ' ἐκείνων μόνων οἰκεῖν τε καὶ βουλεύεσθαι τῶν ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένων, ὅμοια μὲν βλασφημιῶντων, ὅμοια δὲ περιωρισμένων. Εἰ δὲ καὶ ἕτερον τῆ τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων περιεχεται ψήφῳ τῆ τοῦ προειρημένου καθαιρούσης τε καὶ ἀναθεματίζουσῃ, κύριον δὲ καὶ τοῦτο τίθεμεν καὶ τοῖς βασιλικαῖς ἡμῶν αὐτὸ νόμοις ἐπινορούμεν, ὡς ἂν εἰ παρὰ τῆς βασιλείας αὐτῆς προελθὼν ἐτύγχανεν. Εἰ δὲ τις αὐτῶν ἄλοῖη τὸ λοιπὸν πράττων τι παρὰ τὰ διαταγμένα, ἔστω καὶ τοῖς πολιτικοῖς ὑποπεσοῦμενος νόμοις, οἱ τοὺς τὰς ἐλάττους τῶν ποινῶν ἐκκλίνοντας εἰς μέγιστους ἐμβάλλουσι τὰς ἀνανακτῆσεις. Ἀπαγορεύομεν δὲ καὶ παντὶ τῷ τῆν καθολικῆν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ διασπᾶν ἐπιχειροῦντι εἴτε κατὰ τῆν Νε-

Quia vero et Zooram dignum habuerunt omnino sub anathemate facere colendissimi et iuste iudicantes episcopi parvam aliquam interpositionem malorum talium existentem et in quibus depravatus est omnino mereri aliquam posse memoriam: sit quoque Zooras malignae huius partis, Anthimi et Severi et Petri dicimus, interpositio quaedam vilis, (et) inter anathematos ipse quoque constituatur pontificali eum deponente sententia, quam ratam et ipsam in se existentem robustiorem adhuc magis imperium facit et hunc quoque expellens hac regia civitate eiusque confiniis et in civitatibus habitatione ei modis omnibus interdicens, ut cum illis solis habitet atque consulat qui primitus a nobis sunt dicti, similia quidem blasphemantibus, similiter vero circumclusis. Si vero aliquid etiam aliud sanctissimorum episcoporum continetur decreto quod praedictos deposuit et anathemavit, ratum etiam hoc ponimus et imperialibus illud legibus firmamus, tamquam si ab imperiali cubiculo processisset. Si quidem autem eorum capiat de cetero agens aliquid praeter ea quae definita sunt, sciat etiam civilibus subcumbere legibus, quae eos qui minores poenas declinant ad maiores indignationes adducunt.

1 Interdicimus autem et omni catholicam ecclesiam dei dilacerare nitenti sive secundum Nestorii noxiae

cap. 3 § 1 summa extat B 1, 1, 54 ex Theod.

districtum vel aliquam de insignibus, sed quorum secutus est errorem horum imitetur diaetam, quam longissime abscedens et occultans se ipsum: nam talibus occultari quam videri utilis est; ignoti etenim existentes se ipsos laedunt solos, publicantes vero sua dogmata multis ex simplicioribus occasionem perditionis praebent, quod nullo modo fieri in Christiano ovili dei et orthodoxo populo iustum est neque ab imperio permissum est.

III. Quoniam vero et Zooram digne penitus iudicarent sub anathematismo esse reverendissimi et qui iusta iudicant episcopi, cum parva quaedam talium malorum interpositio sit et in quibus deonestatus est, omnia videlicet comprehendendo ex memoria quadam abundantia, sit et Zoarae interpositio quaedam parva huius malae partis (Anthimi dicimus et Severi ac Petri), ordineturque et ipse inter anathematizatos, sacra sententia ipsum deferente, quam propriam et ipsam in se ipsa existentem adhuc magis cyrioteran imperium facit et hunc de hac regia urbe et eius districtu abicit et habitationem in aliis civitatibus ipsi omnino interdicit; itaque cum illis solis habitet et consulat qui a nobis ante memorati sunt, qui similia quidem blasphemant, similia patiuntur et similiter in exilio ponuntur. Si quid vero aliud in sententia sanctissimorum episcoporum continetur quae praedictos deponit et anathematizat, hoc firmiter ponimus et divinis ac imperialibus nostris legibus ipsum corroboramus, ac si ab imperio ipso provenisset. Si vero aliquis ipsorum deprehendatur de cetero facere aliquid praeter constituta, sciat incidisse in legibus imperialibus, quae minores poenas declinantes ad maiores immittunt indignationes. Interdicimus autem et omnibus conantibus catholicam dei ecclesiam divellere sive secundum Nestorii haeretici doctrinam sive se-

1 ἢ τινὰ] ἢ om. M || πόλεων ML] om. Cε || 3 κρύπτων C || 12 Ἐπει C || ζοορᾶν M ζωορᾶν L Ζωορᾶν C || 13 κρίνοντες C || 14 μικρὰν τινὰ C || τὸν τοιοῦτον ὄντα κακῶν L || 15 καὶ om. C || ἠτιμάσται L || 16 εὐπορήσαντος L || 17 ζωορᾶς L ζωορᾶς M Ζωορᾶς C || τε om. L || 18 σεβήρου L¹ C || 20 καὶ om. L || 22 ἐξελαίνουσα C || 23 τῆς ταύτης] τῆς αὐτῆς C || 24 τὴν ἐπὶ] ἐπὶ τὴν C || ἐπὶ τῶν πόλεων] in aliis civitatibus l || ἀπαγορεύουσαν L¹ || 25 μόνον L || 27 ὅμοιος δὲ MLε] ὅμοια δὲ καὶ παθόντων, ὅμοιος δὲ καὶ C(l) || 29 ἀναθεματίζουσι L¹ || 30 δὴ M] δὲ LC || τιθέμεθα καὶ τοῖς θεοῖς καὶ βασιλικοῖς Cl || 31 ἡμῶν om. ε || αὐτὸ MLε] αὐτὸν C || ἐπει κρυοῦμεν L¹ || 32 παρὰ τῆς βασιλείας αὐτῆς] ab imperiali cubiculo ε || προελθὼν Cl¹ || δὲ τις] δὲ καὶ τις C || 33 αὐτῷ M] ἄλοῖη Cl² ἄλλοῖη L¹ || τὰ διαταγμένα C || 34 πολιτικοῖς MLε] βασιλικοῖς Cl || 35 τοὺς om. C || ἐκκλίνοντες C || 36 ἐμβάλλουσι L

1 aliqua V || insignum T || 2 est addidi || 3 conversatio- num V || exiliatur T exiliatur V || sesemet ipsum V || 5 ut illius est V || non dentur V || 8 ovili et] et oliue V || horthodoxo V || 12 zocoram T || 13 iuste V] iusta T || 17 maligni V] maligna T || 18 uilis V] utilis T || et addidi || 20 deponentes VT || 23 habitationem al. || 25 dictis V || 26 circumclausis V || 30 imperialibus V || 31 qui V

39 diaetam] victus rationem Mansi || 42 iustum] aequum Mansi || 44 dignum Mansi || 46 comprehendo Mansi || Zoaras Mansi || 47 ordineturque et ipse] et numeretur ipse quoque Mansi || 48 deiciunt Mansi || propriam] firmam Mansi || in] ex Mansi || magis cyrioteran] firmiorem Mansi || 49 facit] reddit Mansi || 51 similia vero patiuntur et similiter in exilium mittuntur Mansi || 52 ponimus] reddimus Mansi || 53 *divinis] diutius vulg. || 54 sciat se incidisse in leges imperiales Mansi

στοιχείου τοῦ φρενοβλαβοῦς ὑφίγησιν εἴτε κατὰ τὴν ἀνόητον Εὐτυχοῦς παράδοσιν εἴτε κατὰ τὴν Σεβήρου βλασφημίαν τοῦ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις νοσήσαντος εἴτε τῶν ἐκείνοις ἀκολουθοῦντων, ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησιαίαις τραχῆς ἐμβάλλειν καὶ φθέγγεσθαι τι περὶ πίστεως· ἀλλὰ θεοπίστομον ἑκαστον τῶν τοιούτων τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ μήτε συγκαλεῖν εἰς ταῦτό τινας μήτε προσιόντας δέχεσθαι ἢ παραβαπτίζεω θαρροῦν ἢ τὴν ἑρᾶν κοινωνίαν ἡνυπαίρειν καὶ ταύτης μεταδίδουσι τισὶν ἢ τὰς ἀπηγορευμένας διδασκαλίας ὑφηρεῖσθαι, ἢ ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος ἡμῶν πόλεως ἢ ἐφ' ἑτέρας, ἀλλ' ὑποφράσθαι πάντα κίνδυνον, εἴ τι 2 τοιοῦτο πράξαιεν. ἀπαγορευόμεν δὲ καὶ πᾶσι τοιούτους ὑποδέχεσθαι. ἀπελευθερῶν μὲν οὖν θεοπίστομον αὐτοὺς τῶν ὑπ' αὐτῶν τραπτομένων πόλεων, εἰδόμεν 15 τὰς ποινὰς τὰς ταῖς θείαις ἡμῶν ἤδη περιεχομένας διατάξουσιν, ἀπερὶ καὶ τὰς οἰκίας αὐτὰς ἐν αὐτοῦ τοιοῦτο τι πράττεται καὶ τὰ χωρία ἐξ ὧν τὰς τροφὰς χορηγοῦνται ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησιαίαις προσκυροῦσι, τῶν μὲν κεκτημένων ἀφαιρούμεναι, διότι βλάβης αἰτία 20 τοῖς ἀπλουστέροις γίνεται, ὑπὸ δὲ τὰς ἀγιωτάτας καὶ ὀρθοδόξους ἐκκλησίας ταῦτα δικαίως ἄγουσαι. 3 Ταῦτα ὑπὲρ τῆς κοινῆς εἰρήνης τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν νομοθετοῦμεν, ταῦτα ψηφισόμεθα τοῖς τῶν ἀγίων πατέρων κατακολουθοῦντες δόγμασιν, ὅπως ἂν 25 τὸ ἱερατικὸν ἅπαν ἀτάραχον ἡμῖν τοῦ λοιποῦ διαμείνοι. οὐπερ ἐν εἰρήνῃ φυλαττομένον καὶ τὸ λοιπὸν ἡμῖν εὐθνήσει πολίτευμα τὴν ἄνωθεν ἔχον εἰρήνην, ἣν ἅπασιν ὁ μέγας θεὸς καὶ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ὁ τῆς τριάδος εἰς, ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος, 30 κηρύττει τε καὶ χορηγεῖ τοῖς γνησίως αὐτὸν καὶ ἀληθῶς δοξάζειν τε καὶ προσκυνεῖν ἕξιωμένοις.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοῖνυν σὴ μακαριότης τὰ ὁδοῦς ἡμῖν παραστάτα φυλαττέτω τε καὶ εἰς ἔργον ἀγέτω, καταπέμποσα αὐτὰ διὰ θεοφιλιῶν αὐτῆς γραμμάτων 35 πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτὴν τεταγμένοις ὁσιωτάτοις μητροπολίταις· ὧν ἐκάστῳ γενήσεται φροντίς ταῖς ὑπ' αὐτοὺς τεταγμέναις ἀγιωτάταις ἐκκλησιαίαις ταῦτα ποιῆσαι

sectae explanationem sive secundum stultam Euty-chis traditionem sive secundum Severi blasphemiam haec eadem cum illis languentis sive illud sequentibus, sanctissimis ecclesiis tumultus immittere et lo- 5 qui aliquid de fide: sed sancimus unumquemque talium quietem agere et non convocare ad se aliquos neque accedentes suscipere aut extranea baptismata facere audere aut sacram communionem polluere et eam tradere aliquibus aut interdictas doctrinas ex- 10 ponere aut in hac regia nostra civitate aut in alia, sed formidare omne periculum, si quid tale gesserit.

2 Interdicimus autem omnibus hos suscipere, expellere vero sancimus eos de civitatibus ab eis turbatis, scientes poenas quae sacris nostris iam continentur constitutionibus, quae et domos ipsas in quibus tale aliquid agitur et praedia ex quibus alimenta ministrantur sanctissimis ecclesiis assignant, a possessoribus quidem auferentes haec, eo quod laesionis causa simplicioribus facta sint, sub sanctissimas autem et orthodoxas ecclesias haec iuste deducentes.

3 Pro communi pace sanctissimarum ecclesiarum haec decernimus sanctorum patrum sequentes dogmata, quatinus sacerdotium omne inconturbatum nobis de cetero permaneat, per quod etiam [et] reliqua nobis valida sit respublica supernam habens pacem, quam omnibus magnus deus et salvator noster Iesus Christus trinitatis unus existens unigenitum dei verbum praedicat et subministrat germane se et vere colere et adorare promerentibus.

(Epilogus.) Tua igitur beatitudo quae recte nobis placuerunt custodiat (et ad) effectum perducat, mittens ea per deo amabilibus suas litteras omnibus sub se constitutis sanctissimis metropolitibus, quorum unicuique erit sollicitudo sub se constitutis sanctis-

cundum insensatam Euty-chis traditionem sive secundum blasphemiam Severi, qui et similia illis intellexit, aut eorum, qui illos sequuntur, seditionem immittere sanctissimis ecclesiis et loqui aliquid de fide; sed 40 sancimus quemlibet talium silentium ducere et non convocare aliquos ad se neque accedentes recipere aut parabaptizare audere aut sacram communionem sordidare et ipsam aliquibus tradere aut interdictas doctrinas exponere, sive in hac nostra regia sive in alia, sed omne supportare periculum, si quid tale faciet. 2 Interdicimus etiam omnibus istos suscipere. Abici ergo ipsos sancimus de civitatibus ab ipsis concitatis, scientes poenas iam contentas in nostris divinis constitutionibus, quae et domos ipsas, in quibus tale quid 45 fit, et campos, ex quibus nutrimenta praebentur, sanctissimis ecclesiis assignant, et a possidentibus auferunt, quia detrimenti causa fit simplicioribus, sub sanctissimis vero et orthodoxis ecclesiis haec iuste ducunt esse. 3 Haec pro communi pace sanctissimarum ecclesiarum statuimus, haec sententiam sequentes sanctorum patrum dogmata, ut omne sacerdotium imperturbatum de cetero nobis permaneat. Quo in pace servato reliqua nobis exuberabit politia desuper pacem habens, quam omnibus magnus deus et salvator noster 50 Iesus Christus trinitatis unus, unigenitus dei filius praedicat ac donat his qui sincere ipsum et vere glorificare ac adorare digni habitus sint.

Custodiat itaque beatitudo tua quae recte adnotata sunt et mittat ipsa per suas deo dilectas litteras omnibus sanctissimis metropolitibus sub ipsa existentibus, quorum cuilibet cura erit ipsa manifesta facere

1 τοῦ φρενοβλαβοῦς] noxiae sectae ε || 3 τοῦ om. C || τὰ αὐτὰ] et similia l || ἐκείνο L¹ ἐκείνω L² κἀκείνοις C || νοσήσαντος] νοήσαντος L¹ C l || 5 ἐμβάλλειν L || 7 ταῦτό] ἐάντόν C ε || 11 βαλίδος L || πόλεως om. l || 12 εἴ τις L || 13 leg. πράξειεν (cf. ε l)? || καὶ om. ε || τοῦτον L || 15 ὑπ' αὐτοῦ] πραττομένων πόλεων L¹ ὑπ' αὐτοὺς χωρίων τε καὶ τῶν πόλεων L² || 17 sq. cf. Cod. 1, 5, 20 (ib. 8 § 3 sq.) || 18 ἀποτροφὰς C || 20 αἰτία L (ε l) || 22 καὶ ὀρθοδόξους om. L || 23 Ταῦτα et 24 νομοθετοῦμεν om. ε || 25 κατακολουθοῦντες L || 26 διαμείνειν L¹ διαμένη L² || 27 οὐπερ ἐν εἰρήνῃ φυλαττομένον] per quod ε || 28 ἔχων ML¹ || 29 πᾶσιν C || 30 τοῦ θεοῦ λόγος] dei filius l || 33 μακαριότης τὰ MC] μακαριότητα L¹ μακαριότης ταῦτα L² || 34 ἡμῖν εἰ τε — ἀγέτω om. C l || 35 ταῦτα C

1 sectae] recte libri || explanatione T || euty-chis T || euty-chis V || 2 sive om. V || post secundum spat. vac. 3 — 4 lit. est in V || 3 languente libri || leg. sequentium? || 4 tumultus V || 7 extraneae T || 8 polluere V, expellere uel polluere T || 9 aut interdictas] interdicta aut V || 19 appossessoribus V || 20 implitoribus V || sint V] sunt T || sanctissima T || 21 horthodoxas V orthodoxa T || ecclesia V || 22 ducentes V || 26 et deleri || 28 omnibus om. V || 33 recta e nobis V || 34 custodita T || et ad om. libri || 35 eas libri

39 insensati Mansi || 41 silentium ducere] quietum esse Mansi || 42 parabaptizare] perperam baptizare Mansi || 43 alia] civitate add. Mansi || omne periculum reformidare Mansi || faciat Mansi || 44 istos suscipere] ne istos suscipiant Mansi || 47 sub om. Mansi || ducunt esse] subiciunt Mansi || 48 sententiam] decernimus Mansi || 50 politia] respublica Mansi || 51 praedicat ac donat] al. praebeat ac donet Mansi in marg. || 52 sunt Mansi

φανερὰ, ὅστε μηδένα τῶν πάντων διαλαθεῖν τὰ τε τῆ ἀρχιερωσύνη δόξαντα τὰ τε ὑπὸ τῆς βασιλείας κενρωμένα. Dat. viii. id. Aug. Constantinopoli post cons. Belisarii v. c.

simis ecclesiis haec facere manifesta, ut nullum omnium lateant et quae pontificatui placuerunt et quae ab imperio confirmata sunt. [a. 536] Dat. viii. idus Aug. CP. post cons. Belisarii v. c.

M̄T

5

XLIII.

Auth. XLIV

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,
ΩΣΤΕ ΜΟΝΑ ΧΙΛΙΑ ΕΚΑΤΟΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΞΚΟΥΣΕΥΕΙΝ
ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ ΠΑΝΤΑ ΤΑΣ
ΚΑΤΑ ΣΥΝΗΘΕΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡ-
ΓΙΑΣ ΤΕΛΕΙΝ, ΟΙΑΣ ΑΝ ΕΙΕΝ
ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ.

DE ERGASTERIIS CONSTAN-
TINOPOLIS, UT MILLE CENTUM
ERGASTERIA MAIORIS ECCLE-
SIAE EXCUSENTUR ET RELIQUA
OMNIA SOLLEMNITER FUNCTIO-
NES EXSOLVANT, CUIUSLIBET
DOMINII SINT.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότητος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ 15
ἡμῶν Ἀυτοκράτορος Καῖσαρος Φλάβιος Ἰουστινιανὸς
Ἀλαμαννικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Γερμανικὸς Ἀντικὸς
Ἀλανικὸς Οὐανδαλικὸς Ἀφρικὸς εὐσεβὴς εὐτυχὴς
Ἐνδοξος νικητὴς τροπαιούχος ἀεισεβαστος Ἀύγουστος
Λογγίνῳ ἐπάρχῳ πόλεως.

20

(Προοίμιον.) Ἐπειδὴ μέλει τῷ ἡμετέρῳ κράτει
τῶν ἡμετέρων ἀνηκόων καὶ ζώντων καὶ τελευτώντων
τοῦ μηδὲ τὰς ταφὰς αὐτοῖς βαρείας εἶναι μηδὲ ἐπιζη-
μίους τοῖς ἐκ τῆς τοῦ τελευτήσαντος οἰκίας, διὰ τοῦτο
καὶ τὰ περὶ τῆς ταφῆς αὐτῶν τὸν προσήκοντα διατε- 25
θεῖκαμεν τρόπον. καὶ ἐπειδὴ τοῦτο μὲν Κωνσταν-

(Praefatio.) Quoniam cura est nostrae potentiae
nostrorum subiectorum et viventium et defunctorum,
ut neque sepulturae eis graves sint neque damnosae
his qui ex defuncti sunt domo, propterea et circa
sepulturas eorum competentem disposuimus modum.
Et quoniam tam Constantinus divinae memoriae mag-

Nov. XLIII (= Authent. XLIV) Graece extat in ML (fuit in B 59, 4, 1; cf. rubr. ex indicibus B^{CP} et Tipucito ap. Heimbach. V p. 225). — Epit. Theod. 43, Athan. 2, 11 (inde Coll. const. eccl. III, 2, 11). Iulian. const. XIII.

sanctissimis ecclesiis sub ipsis ordinatis, ut neminem ex omnibus lateant, quae sacerdotio visa sunt et ab imperio confirmata.

Divina subscriptio. Divinitas te servet per multos annos, sancte ac religiose pater.

Data octavo idus Augustas Constantinopoli post consulatum Belisarii viri clarissimi.

30

XLIII.

DE OFFICINIS CONSTANTINOPOLIS, UT SOLAE MILLE CENTUM
OFFICINAE MAGNAE ECCLESIAE EXCUSENTUR, RELIQUAE VERO
OMNES CUIUSCUMQUE SINT DOMINII MINISTERIA SECUNDUM
CONSUETUDINEM OBEANT.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus
Francicus Germanicus Anticus Alanicus Vandalicus Africanus pius felix inclutus victor ac triumphator
semper Augustus Longino praefecto urbi.

Praefatio. Quandoquidem nostrae potentiae curae sunt subditi nostri tam vivi quam mortui, ne
ipsae sepulturae iis graves sint neve iis qui de domo defuncti sunt detrimentum afferant, propterea etiam
quae ad sepulturam eorum pertinent convenientem in modum constituimus. Et quoniam tam Constantinus

3 ante subscr. in C additur Ἡ θελα ὑπογραφή Di-
vinitas te servet per multos annos, sancte ac religiose
pater || octavo idus Augustas C (ὁ δὲ νόμος πρὸ οκτώ
εἰδῶν Ἀύγουστων ἰνδικτιῶνος ἰδ' notitia rerum in con-
cilio gestarum ap. Mansi p. 1158)] vii. id. aug. M viii
idus Aug. ε μηνὶ αὐγούστῳ Theod., πρώτη (πρὸ ἧ
corr. Heimbach, πρὸ ἧ Zachariae) καλανδῶν Ἀπολλων
Ath. male (om. Iul.) || Constantinopoli C] constantinupo.
M CP. ε, om. cett. || post cons. Belisarii v. c. C ε] post
cp. imp. bilisario uc. cons. M post consl. uilisarii Iuliani
libri nonnulli, nc. bilisa. cons. Iul.^o, μετὰ τὴν ὑπατελειαν
Βελισαρίου Ath., τῆς ὑπατείας Βελισαρίου Theod. ||
8 μόνα om. ε || χίλια ἢ ἑκατὸν B^c || 10 ἐξσκονσεύειν L ἐξ-
σκονσεύειν M ἐξσκονσεύειν B (cf. nov. LIX 2. 7 extr.) ||
11 πάντα om. B^c || 13 οἷας] ὅσα B^p || οἷας — δεσποτείας
om. B^c || 16 ἰουστιανὸς ἀλαμαντικὸς L^a || 17 γοθθικὸς
M || Ἀντικὸς] λαζικὸς L² in ras. || 20 πόλεως ML Ath.]

τῆς πόλεως cum Haloandro vulg. || 21 μέλλει ML (id.
270, 13) || 23 τοῦ L] τὸ M || 24 τοῖς] τῆς L || 25 τὰ
περὶ τῆς ταφῆς] circa sepulturas ε || 26 Κωνσταντίνος
(cf. nov. LIX pr.; Leonis nov. XII)] immo Honorius et
Theodosius II Cod. 1, 2, 4

4 subscr. praestant V Neob. || viii] viii V Neob. || op.
post consubitum belis. uiri clarissimi consulis Neob., cap.
p. con. bilisario vic. con. V || 5 B; LXIII V || 6 sq. rubr.
om. T || constantinopl. V Constantinopoleos Heimbach
Constantinopolitanis vulg. || 10 omnium V || 12 domini
Neob. domi V || 15 Christi om. V || omnipotentis V] om. T
Neob. || 16 Imp. om. V || gotthicus V || 18 africanus V ||
21 *curae libri (cf. 270, 11) || 22 nostro V || 24 ex om. T

27 sub ipsis ordinatis] sibi subiectis Mansi || 29 ac] et Mansi

τινος ὁ τῆς θείας μνήμης ὁ τῆς μεγάλης ἡμῶν ταύτης πόλεως οἰκιστῆς, τοῦτο δὲ Ἀναστάσιος ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως τὸν τῶν καλουμένων λεκτικαρίων ἦτοι δεκανῶν ἀριθμὸν περιέστησαν εἰς ἓν μέτρον, χίλιους ἑκατὸν εἶναι δεκανοὺς ἦτοι ἐργαστήρια τσαυτὰ διορίσαντες, ἐφ' ᾧ τε ἐν μηδενὶ χρόνῳ ταῦτα δέχεσθαι προσθήκην, διὰ τὸ καὶ ὑποκείσθαι τῇ διατυπώσει τοῦ τῆς θείας μνήμης Ἀναστασίου τὸ μέτρον τῶν ἐξ ἑκάστου συστήματος εἶναι προστηκόντων λεκτικαρίων, ἡμεῖς μὲν ταῦτα βέβαια μένειν βουλόμεθα. προσελθόντες δὲ οἱ τῶν συστημάτων τῆς εὐδαίμονος ταύτης ἡμῶν καὶ βασιλίδος πόλεως, ὧν διαφερόντως ἡμῖν μέλει, τὸ ἡμέτερον ἐδίδασκον κράτος, μεγάλην καὶ οὐ φορητὴν ὑφίστασθαι τὴν ταραχὴν. τὴν μὲν γὰρ ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν τὰ χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια καρποῦσθαι τέλους παντός ἐλεύθερα, ἄπερ καὶ σφόδρα ἐκόντας ἐάντοὺς δίδοναι, διότι περὶ τὴν κοινήν ἀπάντων ἀνθρώπων ὅσων τὸ πρᾶγμα προέσιν· οὐ μὴν καὶ τὰ λοιπὰ φέρειν ἀχθὴ δύνασθαι. πολλῶν γὰρ ἐργαστηρίων ὄντων κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἐμπορίας τε καὶ πραγματείας διαφόρου, οὐ ταῦτα εἶναι μόνα (τὰ χίλια φαμεν ἑκατὸν ἐργαστήρια) τὰ τῆς εἰρημένης ἐξαιρούμενα λειτουργίας, ἀλλὰ πολλὰς μὲν ἀμιωτάτας ἐκκλησίας, πολλοὺς δὲ εὐαγεῖς ξενώνας καὶ μοναστήρια καὶ ἑτέρους εὐαγεῖς οἴκους, καὶ τινὰς πρότερον αἰρετικούς ὄντας εἰτα μεταστάντας εἰς τὴν ὁρθόδοξον πίστιν, πολλὰς δὲ βασιλικὰς οἰκίας καὶ πρὸς γε καὶ ἀρχόντων καὶ συγκλητικῶν καὶ ἰλλουστρίων καὶ κουβικουλαρίων ἐξαιρέσθαι τῶν τελῶν, καὶ τοὺς τούτων δεσπότας ἐάντοίς ἐντεῦθεν κατασκευάζειν πρόσοδον καὶ τὸ κοινὸν ἀδικεῖν, τοῦ τῆς ἐξαιρέσεως πληθους εἰς στενὸν τὸ πρᾶγμα συγκλειόντος, ὥστε ἐλαχίστους εἶναι τοὺς λειτουργούντας ἦτοι τοὺς βαρουνμένους τῇ λειτουργίᾳ, καὶ τὸ πρότερον τέλος πολλὰς τριπλάσιον καὶ τετραπλάσιον, ἤδη δὲ καὶ δεκαπλάσιον γενέσθαι· καίτοι γε Ἀναστασίον τοῦ τῆς θείας λήξεως ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ διορισθέντι τύπῳ μηδενὶ παντελῶς ἑτέρῳ δόντος ἀτέλειαν παρὰ τὰ χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια τὰ τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προσέσει τῆς τῶν τελευταίων ὁσίας δεδομένα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς φηθήμεν ἐπιτρέψαι τοῖς ἡμετέροις ἀρχουσι καὶ πρὸ γε αὐτῶν τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ

nae nostrae civitatis conditor quam Anastasius pia memoriae eorum qui vocantur lecticarii seu decani numerum mensurae determinaverunt, mille centum esse decanos sive ergasteria tanta constituentibus, quatinus in nullo tempore haec suscipere adiectionem, eo quod etiam subiecta dispositioni divinae memoriae Anastasii mensura ex unoquoque collegio sit competentium lecticariorum, nos quidem haec firma manere volumus. Adeuntes autem qui collegiorum sunt felicissimae nostrae huius regiae civitatis, quorum praecipue nobis cura est, nostram docuerunt potestatem, magnam et importabilem se sustinere vexationem. Sanctissimam enim maiorem ecclesiam mille centum ergasteriis frui functione omni liberis, quae satis sponte ipsi darent, eo quod circa commune omnium hominum funus causa procederet; non tamen etiam reliqua portare onera posse. Plurimis enim ergasteriis existentibus in hac felicissima civitate commercii negotique diversi, non haec esse sola (mille centum dicimus) praedictae functionis excepta, sed multas quidem sanctissimas ecclesias, plurimos autem venerabiles xenones et monasteria et alias venerabiles domos, et alios primitus haereticos introduci, deinde migrantes ad orthodoxam fidem, multas quoque imperiales domos, insuper et iudicum et senatorum et illustrium et cubiculariorum excipi tributis, et horum dominos sibi hinc praeparare reditus et communem rempublicam laedere, dum exceptionis multitudine in angustiam causa concludatur, et pauci sint qui functionem solvant, ita gravati tributis, et priorem sollicitudinem forte triplicem et quadruplicem, iam autem etiam decuplam fieri, cum Anastasius divinae memoriae in typo a se definito nulli penitus alio tributa relaxaverit citra mille centum ergasteria sanctissimae maiori ecclesiae occasione defunctorum exequiarum data. Ideoque et nos aestimavimus praecipere nostris iudicibus et cum eis beatissimo archiepiscopo felicissimae

sacrae memoriae magnae nostrae urbis huius conditor quam Anastasius pia memoriae lecticariorum qui vocantur seu decanorum numerum in certam mensuram cogerunt definitentes, ut mille centum sint decani vel officinae totidem, quae quidem nullo unquam tempore augmentum accipiant, quippe cum constitutioni Anastasii sacrae memoriae etiam numerus lecticariorum, quos ex unoquoque collegio esse conveniat, subiectus sit, nos quidem haec firma manere volumus. Sed adierunt nos qui de collegiis sunt felices et regiae huius urbis nostrae, qui prae ceteris nobis curae sunt, et nostram docuerunt potentiam magnam nec ferendam existere confusionem. Sanctissimam enim maiorem ecclesiam fructum percipere ex mille centum officinis ab omni tributo liberis, quas sese lubentissime ei dare, quoniam ad communes omnium hominum exequias res pertineat; neque tamen reliqua se onera ferre posse. Nam cum multae sint in hac felici urbe officinae commercii et negotii diversi, non illas solas, mille centum dicimus officinas, exemptas esse a dictis muneribus, sed etiam multas sanctissimas ecclesias, multa sacra hospitia et monasteria et alias sacras domos, atque earum nonnullas quae prius haereticorum fuerint, deinde ad orthodoxam fidem translatae sint, praeterea multas imperiales domos et insuper et magistratum et senatorum et illustrium et cubiculariorum exemptas esse a tributis, ac dominos earum sibi inde parare redditum et rempublicam damno afficere, cum multitudine exemptionum res in angustum contrahatur: ut paucissimi sint, qui munera praesent vel graventur muneribus, et priora tributa saepe triplicia ac quadruplicia, quin etiam decupla fiant: quamquam Anastasius sacrae memoriae in sanctione ab eo constituta nulli omnino alii immunitatem dederit praeter mille centum officinas sanctissimae maiori ecclesiae nomine exequiarum defunctorum attributas. Propterea nos quoque magistratibus nostris atque ante eos beatissimo

2 Ἀναστάσιος (vid. nov. LIX pr.) cf. Cod. 1, 2, 18 et quae ib. et Cod. 11, 18 adnotavit Krueger || 3 τὸν] τὴν L¹ || 4 ἀριθμὸν περιέστησαν (περιέστισεν L) εἰς ἓν μέτρον ML] numerum mensurae determinaverunt ε || 7 διὰ τὸ καὶ M¹] διὰ τὸ* (τὸν?) L¹] διὰ δὲ τὸ L² || 10 ἐαύτη βεβαία L || 14 ταραχὴν M¹] ἀρχὴν L || 15 ἀργαστήρια (id. v. 22) L || 22 ἐργαστήρια om. ε || 25 ἑτέροις om. L^a || 26 αἰρετικούς ὄντας] haereticos introduci ε || μεταναστάντας L || 33 ἦτοι τοὺς M] καὶ L ita ε || 34 τὴν λειτουργίαν L || 38 ἑτέροις L || 42 πρὸ γε αὐτῶν M] πρὸς γε αὐτῶν L cum eis ε πρὸς γε αὐτῶν cum Palandro vulg.

1 civitatis VT] huius civitatis Neob. || 2 letitiani V || 3 mensura vulg. || 4 ergastena V || 5 suscipierint V^a || 6 dispositionem V || 8 letitiariorum et nos V || firma] nere V || 9 colligiorum V || 15 daret enim eo V || commune VT || 16 causa] eam V || 17 posse vulg.] possint libri || 18 existentibus V || 20 praedicta functione vulg. || 22 xenones V Neob. || 24 introduci V] introducti T Neob. || 27 harum vulg. || dominus V || 28 reditos V] redditus T || 29 concludatur V] concluditur Neob. excluditur T || 30 ut pauci sint vulg. || 31 gratiati V || 32 aut V || etiam T Neob.] et V || decluplam V^a || 33 tyro V || 34 tributo V || 35 *maioris libri || 36 defunctorum et exequiarum V

τῆς εὐδαιμονος ταύτης πόλεως εἰς ἓν συνελθεῖν καὶ τὸ πρῶμα ἐξετάσαι καὶ εἰς ἡμᾶς ἀγαγεῖν τὰ αὐτοῖς δοξάντα, καὶ τῷ παρόντι χρῆσασθαι πρὸς τὴν σὴν ὑπεροχὴν νόμῳ, βεβαιούντες τὰ Ἀναστασίῳ τῷ τῆς εὐσεβούς λήξεως περὶ τούτου παραστάντα.

huius urbis in uno convenire et causam examinare et ad nos referre quae eis videntur, et praesenti uti ad tuam celsitudinem lege confirmante quae Anastasio piae memoriae de hoc placuit.

CAPUT I.

Καὶ θεσιζομεν, τὰ μὲν mille centum ergasteria πᾶσι τρόποις ἀμείωτα καὶ πάσης δόσεως καθάρᾳ φυλάττεσθαι τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προφάσει τῶν δεκανῶν ἢ τοῖς λεκτικαρίων καὶ τῆς τῶν τελευτῶντων ὁσίας ἀφωρισμένα, οὐδενὸς ἑτέρου παρ' αὐτὴν δεκανὸν ἀπαιτεῖν δυναμένου ἀπὸ αἰρετικῶν ἢ ἄλλης οἰασὸν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας· ἀλλὰ τὸ ἐναγχοσ παρ' ἡμῶν διατεταγμένον κρατεῖν, ὥστε ὀκτακόσια μὲν ἔργαστήρια τελεῖν τὰ σώματα, τριακόσια δὲ ἐν ἀπαργυρισμῷ καθιστάναι. τὸ γὰρ ἐντεῦθεν συνιόν 15 ἤδη θεοῖς ἡμῶν πραγματικὸς διετύπωσε νόμος εἰς ὃ προσήκον ἔστι προχωρεῖν, ἀντεισεσθῆναι δὲ αἰεὶ τὸ διαπίπτον· καὶ ὁ γε τρόπος, καθ' ὃν ἔσται τὰ τῆς ἀντεισαγωγῆς, ὑπὸ τῶν Ἀναστασίου τοῦ τῆς εὐσεβούς μνήμης διατετύπεται μελεῖσθων. ταῦτα μὲν οὖν ἀτελεῖ 20 μένειν καὶ πάσης ἐξηρημένα λειτουργίας θεσιζομεν, οὔτε αὐτῶν τῶν ἔργαστηρίων οὔτε τῶν προστατῶν τῶν συστημάτων τῶν παρεχομένων αὐτὰ τὴν οἰανὸν ὑπομενόντων ζῆμιαν ἢ τι τέλος ἐπιγινωσκόντων. 1 τὰ μέντοιγε λοιπὰ πάντα ἔργαστήρια τῆς εὐδαί- 25 1 μονος ταύτης πόλεως τῶν δεκαεσάθρων κλιμάτων, εἴτε ἀγιωτάτης ἐκκλησίας εἴτε εἴτε ξενῶνων εἴτε μοναστηρίων εἴτε ὀρφανοτροφείων εἴτε βρεφωτροφείων εἴτε πτωχέων εἴτε ἄλλης οἰασὸν δεσποτίας, εἴτε τῶν βασιλικῶν οἰκῶν εἴτε ἀρχόντων τινῶν μεγάλας ἢ μέ- 30 σας ἢ ἐλάττους ἀρχὰς ἐχόντων εἴτε τῶν ἐνδοξοτάτων συγκλητικῶν ἢ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἰλλουστρίων ἢ τῶν περιβλεπτῶν κουβικουλαρίων εἴτε τινῶν στρατείας ἐγκαταλεγόμενων, ταῦτα ἅπαντα τελεῖν τὰ ἐπι- κείμενα αὐτοῖς δημόσια τέλη, καὶ τὰ ἄλλα πάντα 35 ποιεῖν τε καὶ πληροῦν κατὰ τὸ προσήκον ἐκάστῳ τοῦ οἴκειον αὐτοῦ συστήματος, καὶ καταβάλλεσθαι διὰ πάντων τῶν δημοσίων διὰ τῶν προστατῶν τοῦ συστήματος, οὐδενὸς προνομίᾳ ταύτης ἐνεκα τῆς αἰτίας ἐπεριεσθῆναι δυναμένου ἢ τοιαύτην τινὴ κεχρησθῆναι παρ-

Et sancimus mille quidem centum ergasteria omnibus modis imminuta et omni datione pura servari sanctissimae maiori ecclesiae occasione decanorum seu lecticariorum et defunctorum funeri deputata, seu nullo altero praeter eam decanum exigere valente ab haereticorum aut alia qualibet sanctissima ecclesia: sed quod nuper a nobis ordinatum est valere, ut octingenta quidem ergasteria solvant corpora, trecenta vero in nummo exigantur. Quod enim hinc colligitur iam sacra nostra pragmatica definivit lex ad quid competens est expendi, subrogari vero semper quod cadit: modus quoque secundum quem erit subrogatio ab Anastasio piae memoriae dispositus est iussionibus. Haec siquidem sine tributis manere et omni excepta functione sancimus, neque ipsis ergasteriis neque praepositis collegiorum praebentibus ea quodlibet sustinentibus damnum aut tributum agnoscentibus.

archiepiscopo felicitis huius urbis ut in unum coeant et rem examinent quaeque iis visa sint ad nos referant mandandum existimavimus, ac praesenti lege utendum ad tuam sublimitatem datam, qua confirmemus ea quae Anastasio piae memoriae hac in re placuerunt.

1. Aique sancimus mille centum officinas omnibus modis flibatas et omni praestatione immunes sanctissimae maiori ecclesiae servari decanorum seu lecticariorum et exequiarum defunctorum nomine destinatas, ne alius quisquam praeter illam decanum exigere possit ab haereticis vel alia quacumque sanctissima ecclesia: sed quod nuper a nobis constitutum est valere, ut octingentae quidem officinae corpora praestent, trecentae autem in adaeratione se contineant. Quod enim inde colligitur, iam sacra nostra pragmatica sancto definivit ad quamnam rem proficere debeat et ut semper compensetur quod intercidit: ac ratio quidem secundum quam compensatio futura sit, Anastasio pia memoriae iussionibus definita est. Has igitur immunes et ab omni munere exemptas manere sancimus, ut neque ipsae officinae neque praesides collegiorum quae eas praestant ullum detrimentum subeant aut tributum ullum experiantur. 1 Ceterae vero omnes officinae felicitis huius urbis quattuordecim regionum, sive sanctissimae ecclesiae sunt sive hospitiorum sive monasteriorum sive orphanotrophiorum sive brephotrophiorum sive ptochiorum sive alterius qualiscumque domini, sive imperialium domuum sive magistratuum aliquorum maiores vel medios vel minores administrationes habentium sive gloriosissimorum senatorum vel magnificentissimorum illustrium vel spectabilium cubiculariorum, sive quorundam militiis adscriptorum, hae omnes imposita ipsis publica tributa solvant, ac cetera omnia faciant et impleant, sicut pro suo quemque collegio decet, et utique persolvant publico per praesides collegii, ita ut nemo privilegio propter hanc causam inniti aut ulla

5 περὶ τούτου L || 6 mille sentnm M, χίλια ἑκατὸν M s. v., L || 7 ἀμείωτα Scrimger male || 9 δεκτικαρίων M || τελευτῶν L || 16 νόμος] non servatur || 17 ἀντισά- γεσθαι ML || 22 οὔτε αὐτῶν M] ὥστε αὐτῶν L || * οὐδὲ libri || 24 ἢ τι τέλος M(ς) || ἢ τίτλους L (ἦτοι τέλος vulg.) || 30 sq. τινῶν — ἐχόντων om. M || 39 προνομίας L

1 huius om. V || 2 et ad] et om. T || 3 lege] longe V || confirmantem i firmante V An leg. confirmantes? || 6 Et] Set V || mille] nulla t || centum om. t || 7 puta t || 8 * maioris libri || 9 lectitariorum t lectitariorum V || deputa V ||

10 praeterquam decano t || exigere t] existere V Neob. || * lente t || 12 sed quod V] siquidem t Neob. || 13 ut om. V || * octoginta libri || solvantur V || 14 exigantur] leg. existant? || enim om. t || 16 subrogati libri || 21 praepositis et collegiorum t || 22 ea] eo libri || quodlibet] quod V || 26 sive sanctissimae] sive om. t || 27 sunt t || exsenodochiorum V t || 28 orphanotrophorum t orphanotrophorum t orfanotrophorum V || bephotrophorum t berefonotrophorum (sic) V || 30 domum V dominium t || maioris aut minoris administrationis libri || 32 magnificentorum V || 33 spectabiliorum t || 36 compellere V || 37 per praepositos] per omnia praepositos t || 39 talia libri || quaedam t Neob.

αἰτήσῃ. οὐδὲ γὰρ ὑποτιθέμενον τὸ ἑτέρων ἀχθος εἰς ἑτέρουσ φέρεσθαι, οὐδὲ οὕτως ἀπληρῆ κείσθαι διατύπασιν, ὥστε καθ' ἑκάστην αὐξέσθαι τὰ τέλη καὶ καθάπερ ἐδιδόχθημεν τὰ τετραπλάσια καὶ πενταπλάσια καὶ δέκτον καὶ δεκαπλάσια δίδοσθαι, διότι καὶ περισπούδαστόν ἐστι τῷ ἡμετέρῳ κράτει μηδενὶ καινῷ τέλει μηδένα βαρύνεσθαι· καινὸν δὲ ἂν εἴη οὐ τὸ νῦν πρῶτον ἐπιτεθειμένον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ τὴν πρώτην συμμετρίαν ὑπερβαῖνον. ἀλλὰ πάντα ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔστω κατάστασιν τε καὶ τύχην, διὰ τὸ κοινὸν εἶναι κατὰ πάντων τὸν τοιοῦτον θεῖον ἡμῶν πραγματικὸν τύπον (ὃν δὴ καὶ νόμον καλεῖν ἔξεστι), ὥστε πᾶσι τὸ ἄλυπον περιφοιτηθῆσθαι. οὐ γὰρ ἂν τις περὶ τοῦτο δυσχεραῖνοι, μηδένα εἶναι τὸν ἐξαιρούμενον βλέπων πλὴν δὴ τοῦ τῆς οσίας τῶν τελευταίων τῶν λόγων τοῦ περὶ τῶν χιλίων ἐκατὸν ἐργαστηρίων, ὃς δὴ κοινώτατός τε ἐστὶ καὶ ἅπασιν ὁμοίως ἐφηρηλωμένος ἀνθρώπος. Εἰ δὲ τις ἐπιχειρήσειε παραστήσει τινὶ χροῖσασθαι καὶ ἐαντὸν ἐλαφρύνειν τῆς συντελείας, καὶ ἢ μὴ συγχωρεῖν τοὺς ἐνοίκους ἀπαρτεῖσθαι τοὺς ἐαντοῦ ἢ προστασίαν βούλεσθαι νέμειν ἢ στρατιωτικὴν ἢ πολιτικὴν ἢ ἐκκλησιαστικὴν ἢ τὴν οἰανοῦν ἑτέραν, ἐπιπυτέτω καθάπαξ τῆς τοῦ ἐργαστηρίου δεσποτείας, καὶ ἔστω τοῦτο δημόσιον αὐτῷ τῷ συστήματι προσκυρούμενον. οὕτω γὰρ εὐλαβηθῆσονται καὶ τῶν κεκωλυμένων οὐ προσάγονται· ἀλλὰ τῷ κατὰ μικρὸν καὶ ἐφ' ἅπαντας ἠπλώσθαι τὰ τέλη βραχὺ μὲν ἔσται τὸ παρ' ἑκάστου δίδόμενον, μέτριον δὲ καὶ κοῦφον καὶ φορητὸν καὶ ῥᾶον συνεισφερόμενον, ὅσῳ παρὰ πλείονων συλλεγέιν. τί γὰρ ἀποπώτερον ἂν εἴη, ἄνδρας ἐκ τῶν οἰκείων ἐργαζομένους χειρῶν καὶ ἀποτρέφοντας γαρμετάς τε καὶ παῖδας καὶ τὴν ἄλλην τοῦ βίου διοικήσιν ἐντεῦθεν ἔχειν ἐπιειχομένους βαρύνειν μελλοσὶ τέλεσι, καὶ ὅσῳ πλείω τὰ τῶν ἐλαφρυνόμενων γίνεσθαι, τοσοῦτω μείζω τὰ ἐκείθεν ἀποτελεῖσθαι πάθη, καὶ εἶναι τι βαρὺς ἀόριστον, πέρασ οὐδ' ὅτιον ὅς ἐχειν δυνάμενον; Ταῦτά πάντα κωλύοντες τόνδε τὸν θεῖον τίθεμεν πραγματικὸν τύπον, τὴν τε τῆς ἐκπτώσεως ἀπειλοῦντες ποινὴν ἅπασιν ὁμοίως ἐφεξῆς τοῖς ὑπηκόοις, εἰ κωλύσαιεν τοὺς ἐκάστου συστήματος προστάτας τὰ νουμισμένα καὶ ἀνωθεν τεταγ-

tionem. Non enim patimur aliorum onus in alios ferri, neque sic crudelem iacere dispositionem, quatinus cotidie augeantur tributa et, sicut edocti sumus, quadrupla et quincupla et alicubi, etiam decupla dentur, eo quod studium sit nostrae potestatis nullo novo tributo nullum gravari: novum vero erit non quod nunc primum positum est, sed etiam quod priorem mensuram transcendit. Sed omnia sub eodem sint statu atque fortuna, communisque sit per omnes huiusmodi sacra nostra pragmatica sanctio (quam videlicet etiam legem vocare licet), ut omnibus securitatem largiatur. Non enim aliquis hoc dure habebit, nullum esse exceptum videns nisi pro funeris defunctorum ratione mille centum ergasteria: quae lex et communissima est et omnibus similiter explicata hominibus.

2 Si quis autem temptaverit refutatione qualibet uti et semetipsum levigare tributo, et aut non permittere inquilinos exigi suos aut patrocinium velle tribuere aut militare aut civile aut ecclesiasticum ut quodlibet aliud, cadat modis omnibus ergasterii dominio, et sit hoc publicum illi collegio assignandum. Sic enim (*** sed eo quod) paulatim in omnes extenduntur tributa, breve quidem erit quod ab unoquoque datur, mediocre vero et leve et portabile ac facile quod infertur, quanto a pluribus collectum. Quid enim ineptius erit, viros ex propriis operantibus manibus et pascentes uxores ac filios et aliam vitae dispensationem hinc habere compulsos onerare maioribus tributis, et quanto amplius per eos qui laevigantur fit, tanto maiores inde effici passiones? et est aliquod onus infinitum, terminum nullum habere valens.

3 Haec omnia prohibentes hanc sacram ponimus pragmaticam formam, et casus intermigrantes poenam omnibus similiter subiectis, si prohibuerint uniuscuiusque collegii praepositos legitima et antiquitas

eiusmodi excusatione uti possit. Neque enim patimur aliorum onus ad alios transferri, neque adeo crudelem valere constitutionem, ut quotidie augeantur tributa et, quemadmodum edocti sumus, quadrupla et quincupla atque adeo decupla dentur, quoniam studium adhibet nostra potentia, ne quis ullo novo tributo gravetur: novum autem erit non solum id quod nunc primum impositum est, verum etiam quod priorem proportionem excedit. Sed omnia in eodem sint statu et conditione, atque communis sit de omnibus talis sacra pragmatica sanctio nostra (quam quidem etiam legem appellare licet), ut omnibus securitatem largiatur. Neque enim quisquam de hac re indignabitur, cum nullum esse exemptum videat excepta una ratione exequiarum defunctorum quae ad mille centum illas officinas pertinet, quae quidem et maxime communis est et omnes pariter homines complectitur. Quodsi qua quis excusatione uti sequere levare contributione conetur atque aut ab inquilinis exigi suis non patiatur aut patrocinium sive militare sive civile sive ecclesiasticum sive aliud quaecumque tribuere velit, ille omnino officinae dominio privetur eaque publica sit ipsi collegio vindicanda. Sic enim cavebunt neque quae prohibita sunt attingent, sed eo ipso, quod particulatim et ad omnes tributa diffunduntur, cum exiguum erit quod ab unoquoque datur, tum modicum et leve et tolerabile et facilius quod confertur, quanto plures sunt a quibus colligitur. Quid enim absurdius sit quam viros qui propriis laborant manibus et uxores atque liberos alunt ac reliquam victus rationem inde petere student, gravare maioribus tributis, et quanto plures sint qui levantur, tanto maiores inde effici iniurias, ut onus quoddam infinitum evadat et quod nullum usquam terminum habere possit? 3 Haec omnia prohibentes hanc sacram pragmaticam sanctionem proponimus, poenam amissionis omnibus deinceps subditis pariter minitantes, si prohibeant eos qui cuique collegio praesunt, quominus solita

1 οὐδὲ M] οὐ L || 8 μόνον om. ε || 10 *διὰ τὸ] καὶ τὸ M καὶ L (ε), τῷ Zachariae || 14 *δυσχεραῖνοι (vel δυσχεραῖνοι)] δυσχεραῖνοι ML || 17 ὃς δὴ] quae lex ε || τε Lε] om. M || 21 αὐτοῦ M || 24 τοῦτο] τουτ' (om. L²) L || 29 ὅσα M || 30 ἀποπώτατον L (οὐκ ἀποπώτατον Haloander) || 34 τὰ τῶν ἐλαφρυνόμενων L, per eos qui levigantur ε || 35 γίνεται Haloander cum ε || 36 *εἶναι] εἴη (est ε) libri || 39 ὁμοίως ἐφεξῆς ML] similiter ε. Mahm ὁμοίως ut glosema deleri || 41 προστάτας Hombergk

2 depositionem V || 3 cothidie t || docti sumus V edoctisimus t Neob. || 4 quincupletia Neob. quinque lecta V decupla V || 5 sit] leg. est? *potestatis] pietatis libri || δ nullum] nullo t' || 7 quod] per V || 7 sq. priorem

quod t || 8 omnia] dominia V || sub om. V || 9 statuta (antea spat. vac. 4 litt.) V || communis quae V t || per] pro V || 11 etiam — licet om. V || 14 ergasteria V* || 16 hominibus j] omnibus V Neob. || 19 levigare V] et levigare Neob. obligare t levare vulg. || et om. Neob. || 20 vellet t' || 21 aut ecclesiasticum] aut om. V || 22 omnibus modis t || 23 et sit] esset V || assignare dum sic libri || 24 hiatum notavit Heimback; sed eo quod supplevi || 27 inferunt t || 28 Quid] quod libri || inemptius t || 30 honorare t honestare V || post maioribus spat. vac. 2 litt. est in V || 31 levantur vulg. || 32 fit V] sit t Neob. inde] tamen t || 33 honus in infinitum V || nullam V || 38 pragmaticam cansam formam t' || 39 subiectos V uniuscuiusque V || 40 praepositos libri

μένα τέλη λαμβάνειν ἢ πειρᾶσθαι τὰ τέλη τρέπειν εἰς στεγονόμια, ἀλλ' ἕκαστος ἀπολαντῶ μὲν τῆς τῶν στεγονομίων εἰσφορᾶς, συγχωρεῖτω δὲ τὰ ἐργαστήρια λειτουργεῖν τὰ συνήθη τε καὶ γενομισμένα, ὥσπερ γὰρ ἕκαστος ἑαυτοῦ προνοεῖ, οὕτω καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη τοῦ λυσιτελοῦς τε καὶ συμφέροντος τῆς μεγάλης ταύτης καὶ βασιλίδος ἀντιλαμβάνεσθαι πόλεως. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως τὰ κοινῇ λυσιτελοῦντα προβαίη μὴ τῆς τοιαύτης βαρύτητος ἀπαλλασσομένων τῶν μέχρι νῦν αὐτῶν φέρειν ἠνυγκασμένων.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ἐνδοξότης τὰ παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου πραγματικοῦ τύπου δηλούμενα ἀπαράθραυστα φυλάξει καὶ οἱ μετὰ σὲ τῆν αὐτὴν ἀρχὴν παραληγόμενοι καὶ ἡ πειθομένη σοὶ τάξις νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον.

Dat. xvi. k. Iun. CP. post cons. Belisarii v. c. anno 11. [a. 537]

ordinata tributa percipere aut temptaverint tributa mutare in pensiones: sed unusquisque fruatur quidem pensionis inlacione, cedat autem ergasteria functionem dare consuetam atque legitimam. Sicut enim unusquisque sui providet, ita et nos necesse est quod commodum est et utile magnae huic regiae defendere civitati. Non enim aliter quae communiter utilia sunt procedunt, si non tali onere liberentur quae hactenus illud ferre coacta sunt.

(Epilogus.) Tua igitur gloria quae placuerunt nobis et per hanc sacram pragmaticam sanctionem declarata sunt ipsa servabit et qui post eandem administrationem susceperint et oboediens tibi officium nunc et in omne deinceps tempus.

Dat. kal. Iunii CP. p. c. Belisarii v. c. [a. 536]

ΜΑ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΑΥΤΟΥΣ ΕΑΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΧΑΡΤΑΙΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατριῶν.

(Προοίμιον.) Δίκες μικρῶ πρόσθεν ἠκροασάμεθα 25 τῶ παρόντι νόμῳ παρασχομένης τῆν πρόσρασι. ἐκ γὰρ προσώπων γυναικὸς τινος ἐφέρετο συμβόλαιον, γραμματα μὲν αὐτῆς οὐκ ἔχον (ἦν γὰρ τούτων ἀνεπιστήμων), τελεσθὲν δὲ ὑπὸ συμβολαιογράφου καὶ παρὰ τε ταβουλαρίου τῆν ὑπογραφήν ἔχον τῆν αὐτῆς 30

Nov. XLIV (Authent. XLV = Coll. IV tit. 7: gloss.) Graece extat in ML, B 22, 2, 1 cum schol. — Epi. Theod. 44 (inde B²), Athan. 14, 1. Iulian. const. XL.

et olim statuta tributa accipiant vel tributa in pensiones pro aedibus convertere conentur: sed unusquisque et pensionum collatione fruatur et officinas patiatum munera consueta et solita praestare. Sicut enim sibi quisque prospicit, ita nos quoque necesse est utilitati et commodo huius magnae et regiae urbis consulere. Neque enim aliter quae in commune utilia sunt procedent, nisi tali onere liberentur qui usque adhuc id ferre coacti erant.

Epilogus. Tua igitur eminentia quae nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam sanctionem declarantur, illibata custodiet pariterque qui post te eundem magistratum suscepturi sunt et officium tibi subiectum nunc et in omne deinceps tempus.

XLIV.

DE TABELLIONIBUS ET UT PROTOCOLLA IN CHARTIS RELINQUANT.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Litem brevi ante audivimus, quae praesenti legi praebuit occasionem. Etenim ex persona mulieris cuiusdam proferebatur instrumentum, quod scripturam quidem eius non continebat (erat enim scribendi ignara), sed a tabellione absolutum erat et per tabularium subscriptionem mulieris habebat

1 ἢ πειρᾶσθαι] aut temptaverint ε || 2 ἀπολαβεῖτω L || μὲν om. L || 5 προνοεῖται L || 12 sq. ἡμῖν — τύπον om. L || 13 ἀπαράθραυστα φυλάξει M] σὺ τὰ αὐτὸς φυλάξεις L ipsa servabit ε || 13 sq. οἱ — παραληγόμενοι M] ὁ — παραληγόμενος L || 16 xvi. k. iun. M] k. iun. ε Iul.^{vw} καλανδῶν ἰουλλῶν (ιουλλίαι cod.) Ath. μηνὶ ἰουνίῳ Theod. (om. Iul.^p al.) || CP. post Bilisario uc. cons. ann. II M post consul. uilisarii iterum Iuliani cod. Utimensis, μετὰ τὴν ὑπάτειαν Βελισαρίου τὸ β' Ath.] cap. p. o. Bilisario uic. con. ε (V) p. o. bilisarii Iul.^p u. c. bilisarii Iul.^{vw} μετὰ τὴν ὑπάτειαν Βελισαρίου Theod. (quod praefert Biener p. 514) || 19 τῶν ML Ath.] om. B Theod. || συμβολαιογράφου] καὶ περὶ συμβολαίων add. Theod. || 20 καὶ om. ε || περὶ om. B || τὰ om. Ath. || 21 αὐτὸς εἶν (εἰν M) ML] ἔχειν αὐτοὺς Ath., εἶν B εἶσαι Theod. || 22 χάρταις] συμβολαίοις Theod. || 23 inscr. et prooemium et cap. 1 in. om. B, add. B² || Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς] Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ath. Ἰουστι-

III.

νιανὸς B² (cf. ε) || 25 ἠκροασάμεθα] ἠκούσ... L^a || 30 τῆν αὐτῆς] τῆς αὐτῆς B²

1 autem putaverint V || 3 *pensionis] impensionis t in pensionibus V || illationem t || concedat vulg. || factio- nem t || 4 siout] set t || 5 unusquis V Neob. || sui om. t || pro- uiderit t || 7 sq. communiter utilia sunt V] communia sunt utiliter t Neob. || 8 si non V] sine t Neob. || honere t honera V || 9 qui — coacti Beck temere || fere V || 12 sq. prag- matica declarata sunt santione V || 13 ipsa] illaesa Beck male || seruauit V || qui om. t Neob. || 15 omne] nomine V || 17 subscr. dat. kl. iunii cap. pe. bilisario uio. con. V, om. cett. || 18 sq. R] XLIII V || 20 ut] et ut vulg. || demittant R dimittat V¹ || 21 chartis] atris V¹ || 23 A. om. V || 25 ante RT] antea V || 26 praebentem] praesentem V || quidem vulg.] quodque R¹ quod R² quoque T que V¹ del. V³ || 29 aut a tabellionem R¹ || a add. vulg. || ta- bulatio R

35

μαρτύρων ἐπιδικνύον παρουσίαν. εἴτα ἐπειδὴ τις ἀμφισβήτησις περὶ αὐτοῦ γέγονε, τῆς γυναικὸς λεγούσης οὐ ταῦτα εἶναι τὰ παρ' αὐτῆς ἐπιταχθέντα ἀπὸ τοῦ χάρτης ἔλεγεν, ὁ τῆς δίκης ἀκροώμενος ἐπέζητει παρὰ τοῦ συμβολαιογράφου μαθεῖν τὴν τοῦ πράγματος ἀλήθειαν, καὶ δι' τὸν συμβολαιογράφον ἤγαγεν. ὁ δὲ τὰ μὲν γράμματα ἐπιγινώσκων ἐφη τῆς πληρώσεως τοῦ συμβολαίου, μὴ μὲν εἶδεναι τι τῶν παρακολουθησάντων· οὕτε γὰρ αὐτὸς τὴν ἀρχὴν ἐπιταχθέναι παντελῶς, ἀλλ' ἐπιτρέψαι τινὲ τῶν αὐτοῦ τοῦτο πρᾶξαι, οὕτε ὕστερον παραγενέσθαι τῇ πληρώσει, ἀλλ' αὐθις ἑτέρω τοῦτο ἐπιτετραφέναι. καὶ ὁ μὲν παραγενόμενος τῇ πληρώσει παρήλθεν, οὐδὲν οὐδὲ αὐτὸς ῥήσας εἶδεναι (καὶ γὰρ οὐδὲ ὁ γραφεὺς ἦν τοῦ συμβολαίου), ἀλλὰ μόνον ἐδίδαξεν ὅτι παρόντος αὐτοῦ τοῦτο ἀπολέληται. οὐδὲ μὲν ὁ τὴν ἀρχὴν ἐπιταχθεὶς ἠρώρεθη· ὥστε εἰ μὴ διὰ τῶν μαρτύρων ὁ δικάζων ἴσχυσεν ἐπιστῆναι τῷ πράγματι, καθαρῶς ἐκινδύνευεν τὸ διαπεσεῖν πανταχόθεν τὴν τοῦ πράγματος γνώσιν. ἐκείνο μὲν οὖν τῆς προσηκούσης ἐτυ- 20 χεν ἐξετάσεώς τε καὶ κρίσεως·

CAPUT I.

ἡμῖς δὲ ἀήθημεν χρῆναι τῷ παντὶ βοηθῆσαι καὶ κοινὸν ἐφ' ἀπασιν ποιήσασθαι νόμον, ὥστε τοὺς προσετώτας τῆς ἐργασίας συμβολαιογράφους αὐτοὺς δι' ἑαυτῶν ἐκ τρόπου παντὸς ἐπιτάττεσθαι τὸ συμβό- 25 λαιον ἥλικα τε ἀπολόιτο παραγίνεσθαι, καὶ μὴ ἄλλως ἐπιτιθέναι τῷ χάρτι τὴν πληρωσιν πλὴν εἰ μὴ ταῦτα πραχθεῖ· ὥστε ἔχειν αὐτοὺς εἶδεναι τὴν ὑπόθεσιν ἐρωτημένους τε ὑπὸ τῶν δικαζόντων δύνασθαι τὰ παρακολουθηκῶτα γινώσκων τε καὶ ἀποκρίνεσθαι, καὶ 30 μάλιστα ὅταν γραμμάτων εἰσὶν ἀνεπιστημονες οἱ ταῦτα ἐπιτάττοντες, οἷς ῥαδία καθέστηκε καὶ ἀνεξέλεγκτος ἢ τῶν ταῖς ἀληθείαις παρακολουθηκῶτων ἀρησις. 1 Ἴνα τοῖνυν ἀπαντα ταῦτα κωλύσωμεν, διὰ τοῦτο τὸν παρόντα γράφομεν νόμον, καὶ ταῦτα παραφυλάτ- 35 τεσθαι πάντως βουλόμεθα παρὰ τῶν συμβολαιογράφων, εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαιμονος πόλεως εἴτε ἐν ἐπαρχίαις εἴεν, γινώσκόντων ὡς εἰ παρὰ ταῦτα τι πράττειεν, ἐκπεσοῦνται πάντως τῶν καλουμένων στα-

praesentiam. Deinde dum quaedam dubitatio super eo fieret, muliere dicente non esse a se delegata quae charta loquebatur, qui litem audiebat, quae- 5 rebat a tabellione cognoscere negotii veritatem, denique tabellionem deduxit. At ille litteras recognoscere dixit completionis tabellionis, non tamen nosse aliquid horum quae secuta sunt; nec enim sibi ab initio penitus delegatum, sed commisisse cuidam suorum hoc facere, neque postea venisse ad completionem, sed rursus alii hoc commisisse. Et is quidem, qui affuit completioni, venit, nihil nec ipse 10 dicens se nosse (etenim neque scriptor fuit docimenti), sed solum docuit quia praesente se hoc dimissum sit. Nec cui ab initio delegatum est inventus est: unde, nisi per testes iudex valuisset agnoscere causam, pure periculum patiebatur undique negotii 15 cadendi notitia. Et illud quidem competeutem meruit examinationem atque decretum:

nos autem credimus oportere universis auxiliari et commuem in omnibus facere legem, quatenus praepositis operi tabellionum ipsis per se omnibus 25 modis iniungatur documentum, et dum dimittitur intersit, et non aliter imponatur chartae completio nisi haec gerantur: ut babeant unde sciant negotium et interrogati a iudicibus possint quae sunt subsecuta cognoscere et respondere, maxime quando literas sunt ignorantes qui haec iniungunt, quibus facilis est et inconvincibilis denegatio horum quae pro veritate secuta sunt.

1 Ut igitur omnia haec prohibeamus, propterea praesentem scripsimus legem, et haec custodiri modis omnibus volumus a tabellionibus, sive in ipsa felicissima civitate sive in provinciis sint; scientibus quia, si praeter haec aliquid egerint, cadent 35 omni modo his quae vocantur stationibus, et qui ab

et testium prae se ferebat praesentiam. Deinde dubitatione aliqua de ea re orta, cum mulier diceret non haec esse ab ipsa mandata quae charta diceret, is qui litem audiebat, a tabellione discere rei veritatem cupiebat itaque tabellionem adduxit. At ille litteras quidem se agnoscere instrumenti completi neque vero quicquam nosse eorum quae secuta essent dixit; nam neque ab initio omnino sese mandatum recepisse, sed quidam ex suis ministris ut id faceret commisisse, neque postea interfuisse completioni, sed rursus alteri hoc commisisse. Atque ille quidem qui completioni interfuit, comparuit, qui se ne ipsum quidem quicquam scire dixit (neque enim scriptor fuerat instrumenti), sed hoc unum docuit se praesente id absolutum esse. Nec magis is qui ab initio mandatum receperat inventus est: ita ut, nisi per testes iudex valuisset causam persequi, manifesto periculum esset ne undique negotii notitia intercederet. Atque illud quidem eo quo decet examine atque iudicio impertitum est;

1. nos autem universae rei auxilium ferendum et communem de omnibus legem faciendam esse existimavimus, ut qui praesunt officio tabelliones ipsi per se modis omnibus iubeantur instrumentum facere idque cum absolutum adsint, neve aliter patiantur chartam compleri nisi haec peracta sint: ut ipsi habeant negotii notitiam et a iudicibus interrogati possint quae subsecuta sint nosse et respondere, idque maxime si litterarum imperiti sint qui haec mandant, quibus proclivis est atque ad convincendum difficilis 1 infitatio eorum quae re vera secuta sunt. Itaque ut haec omnia prohibeamus, idcirco praesentem legem scribimus, atque haec omnino observari volumus a tabellionibus, sive in hac felici urbe sive in provinciis sunt: qui sciant se, si quid adversus haec egerint, omnino stationibus quae vocantur privatum iri,

3 ταῦτα om. ε || 7 ἐφη MB²] ἔλεγε L || 8 τοῦ συμβολαίου tabellionis ε || 9 * οὐδὲ libri || 10 αὐτοῦ M || 12 sq. ἀλλ' αὐθις — πληρώσει om. M || ἐτέρω τοῦτο L²] τοῦτο ἐτέρω B² || 13 παρήλθεν ML¹] ἦλθεν L²B² || οὐδὲ] οὕτε B² δὲ L² || 15 παρόντος] μὲν male add. Haloander (B²) || 16 ὁ om. L¹ || τὴν] ἐπὶ τὴν L || 17 ἠρώρεθη L] εἰρώρεθη MB² || 19 ἐκινδύνευεν το διαπεσεῖν M(ε)] ἐκινδύνευετο διαπεσεῖν LB² || 23 νόμον, ὥστε] Θεσπίζομεν ὥστε inc. B (νόμον, καὶ Θεσπίζομεν des. B²) || τοὺς προσετώτας τῆς ἐργασίας συμβολαιογράφους] praepositis operi tabellionum ε || 25 ἐκ τρόπου παντὸς ML] ἐκ παντὸς τρόπου vulg. cum Haloandro (B) || 27 ἐπιτιθέναι L¹] τῷ om. M || 30 παρακολουθηκῶτα L] ἀποκρίνεσθαι LB] ἀποκρίνασθαι M || 34 ταῦτα πάντα L || 35 γράφομεν] conscripsimus ε || 37 ἐπὶ ταύτης] in ipsa ε || 39 στατιόνων] βαθμῶν B et sic in sqq. constanter

2 eum V || 3 qui — 6 tabelli] scr. R² in ras. 2 versusum || 4 negotii V vulg.] rei R(2) || 7 sibi] si V¹ || 8 delegatum R²T²] delegato R¹T¹ delegat. V¹ delegata V² vulg. || commississe R || 9 suorum — venisse om. V¹ || 10 alio R¹ || post comississe verba cuidam — completionem (8 sq.) repetit R¹ || his R¹ || 17 cadente vulg. || notitiam V || 22 leg. credidimus? || 25 demittitur R¹ || 26 intersit libri || 27 geratur (generatur V¹) haec V || habeant in ras. 3 lit. R² || 28 interroganti R¹ || 29 literis V || 30 hoc R¹ || iniungunt V] iungunt T unguent R² ungit R¹ || 31 inconuincibilibus R¹ || 35 praesente R² || conscripsimus R] scripsimus V || et RT] ut V¹ uel V² || 36 sq. ipsam felicissimam ciuitatem R || 39 omni modo his VT] omni modo nobis R¹ omnino bis R²

τιόνων, καὶ ὁ παρ' αὐτῶν σταλεῖς ἐφ' ᾧ τε ἐπιταγῆ-
 ναι τὸ συμβόλαιον καὶ παραγενόμενος αὐτὸς κύριος
 τῆς ἐπὶ τῆς στατίου ἀδθεντίας ἔσται· καὶ μεταβλη-
 θήσεται τὸ πρᾶγμα, καὶ ὁ μὲν τὸ λοιπὸν ταύτην ἐφ-
 ἔξει τὴν τάξιν ἐν τῇ στατίῳ ὅποια ὁ κατ' αὐτὴν
 προκειμένων εἶεν, ὁ δὲ γὰρ ἐκπεσόνται ταύτης ἢ εἰς ἑσται
 τῶν ὑπογραφόντων ἐκείνῳ. ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν ἀπ-
 ἤξιος τοῦτο πράττειν ὡς ἦν ἐφειμένον αὐτῷ, ὁ δὲ
 κατὰ τὴν ἐκείνου γνώμην τοῦτο ἐπραξε, διὰ τοῦτο καὶ
 ἡμεῖς ταύτην ἐπάγομεν αὐτοῖς τὴν ποινήν, ἵνα δεῖ
 10 τοῦτο γίνονται περὶ τὰ συμβόλαια δίκαιοι τε καὶ
 ἀσφαλέστεροι, καὶ μὴ διὰ τὴν ἐαυτῶν ἀρεσὴν τε καὶ
 2 τρυφήν τοὺς ἀλλοτρίους διαφθείρωσι βίους. Εἰ δὲ
 οὐκ ἀξίος τυχὸν εἴη τοῦ τὴν ἐξουσίαν τῆς στατίου
 παραλαβεῖν ὁ τὸ συμβόλαιον παρὰ τὰ ἔφ' ἡμῶν δια-
 15 τεταγμένα μετὰ τὸν παρόντα νόμον ἐπιταττόμενος,
 ὁ μὲν συμβολαιογράφος ἐκπιπτέτω τρόποις ἅρασι τού-
 του, ἕτερος δὲ ἀντ' αὐτοῦ προβαλλέσθω· οὐδὲν ζη-
 μιουμένον παντελῶς ἐντεῦθεν τοῦ τῆς στατίου κυ-
 ρίου, εἴ τις εἴη τῶν ἐξωθεν ἀλλὰ μὴ συμβολαιογρά-
 20 φος αὐτός, οὐδὲ ἐκπίπτοντος τῶν ἐκείθεν πόρων·
 ἀλλ' αὐτοῦ μόνου τοῦ τὰ τοιαῦτα κομψοσαμένου καὶ
 ἀπαξιάσαντος τὴν ἐαυτοῦ πληροῦν ἐργασίαν τῆς προ-
 στασίας ἐκπίπτοντος, πάντων μέρτοι τῶν ἄλλων τῶν
 ἐπὶ τῇ στατίῳ δίκαιων ἀκεραίων τοῖς κυρτοῖς αὐτῆς
 25 παρὰ τοῖς τὰ τοιαῦτα πταίσαντας συμβολαιογράφους
 3 φυλαττομένων. Καὶ μὴ πλαττέωσαν οἱ συμβο-
 λαιογράφοι προφάσεις, εἰς νόσους τυχὸν ἀναχωροῦντες
 ἢ εἰς ἀσβολίας τοιαύτας. ἔξεστι γὰρ αὐτοῖς, εἴ τι τοι-
 οῦτον εἴη, μεταπέμψασθαι τοὺς ἐπιτάττοντας καὶ δι'
 30 ἑαυτῶν τὸ πρᾶγμα πληρώσαι· ἄλλως τε τὰ ταῦτα δὴ
 τὰ συμβαίνοντα σπανίως οὐκ ἂν ἐμποδῶν σταίη τοῖς
 καθόλου, διότι μὲν ἐν ἀνθρώποις οὕτως ἐστὶν ἀναμ-
 φισβήτητον, ὡς μὴ δύνασθαι, κἂν εἰ τι τῶν σφόδρα
 εἴη δικαιοτάτων, ὅμως δεξασθαι τίνα μεμεριμνημένην
 35 ἀμφισβήτησιν. ἀλλὰ μὴδὲ τοῖς πόροις αὐτοῖς ἐλάτ-
 τως γίνεσθαι κατὰ τοῦτο διὰ τὴν τῶν ἐπιταττόντων
 συνέχειαν προφασίζέσθωσαν, κάλλιον ὄν ὀλίγα πράτ-
 τειν ἀσφαλῶς ἢ πολλοῖς ἐπεμβαίνειν ἐπικινδύνως.
 4 Ἴνα δὲ ὅμοι μὴ σφόδρα αὐτοῖς ἀπηνῆς ὁ νόμος
 40 εἶναι δόξειεν, ἡμεῖς ἐστοχασμένοι τῆς ἀνθρωπίνης φύ-

eis dirigitur ad iniungendum documentum et inter-
 est, ipse dominus super stationis auctoritate erit; et
 mutabitur causa, et ille quidem de cetero hoc ob-
 tinebit officium in statione, quale qui in ea prima-
 tum tenebat, ille vero cadet ea aut unns erit mini-
 5 strantium illi. Quoniam ille quidem dedignatus est
 hoc agere quod erat concessum ei, ille vero secun-
 dum illius voluntatem hoc egerit, propterea nos hanc
 intulimus eis poenam, ut ob timorem fiant circa do-
 10 cumenta et iusti et cautiores, et non propter suam
 requiem et delicias alienas corrumpant vitas.

2 Si vero indignus forte sit potestatem stationis
 suscipere is cui documentum extra ea, quae a nobis
 15 disposita sunt per praesentem legem, iniungitur, ta-
 helleio quidem cadat omnibus modis hac causa, alter
 vero pro eo constituitur; nihil omnino damnificando
 ex hoc stationis domino, quicumque fuerit extraneo-
 rum et non ipse tabellio, neque cadente lucris ex-
 inde venientibus, sed illo solo qui talia perpetravit
 et dedignatus est suum complere opus primatu ca-
 20 dente, omnibus quidem aliis super stationis iure
 integris dominis eius ab ipsis tabellionibus qui talia
 peccaverunt servandis.

3 Et non fingant tabelliones occasiones, per aegri-
 tudinem forte descendentes aut occupationes huius-
 modi. Licebit enim eis, si quid tale fuerit, evocare
 eos qui contrahunt et per se causam complere; pro-
 30 inde haec quae contingunt raro non impedimentum
 facient universis, eo quod nihil inter homines sic est
 indubitatum, ut non possit, licet aliquid sit valde
 iustissimum, tamen suscipere quandam sollicitam du-
 35 bitationem: sed nec quaestus eorum minores fieri
 per hoc propter contrahentium frequentiam occasio-
 nem habentes, cum melius sit pauca agere caute
 quam multis interesse periculose.

4 Ut tamen non vehementer eis dura lex esse vi-
 deatur, nos concientes humanam naturam mediocres

cumque qui ab iis delegatus sit, ut instrumentum faciendum recipiat, et adfuerit, ipsum auctoritate in
 statione potiturum esse; atque res commutabitur, ut alter in posterum eum locum in statione obtineat,
 quem habebat qui in ea primatum gerebat, alter autem eam amittat vel unus ex scribis illi ministran-
 5 tibus futurus sit. Quoniam enim alter dedignatus est id agere quod ipsi commissum erat, alter autem
 idem secundum illius voluntatem egit, propterea etiam nos hanc iis poenam instigimus, ut propter hunc
 metum circa instrumenta et iusti et cautiores fiant, nec propter suam socordiam et luxuriam alienas fortunas
 2 evertant. Quodsi is, cui post praesentem legem contra ea quae a nobis constituta sunt instrumentum
 conficiendum mandatur, forte non sit dignus qui potestatem stationis suscipiat, tabellio quidem modis
 omnibus eo iure privetur, alter autem in eius locum promoveatur, ita tamen ut nullum omnino damnum
 inde patiatur stationis dominus, si quis sit ex extraneis nec vero tabellio ipse, neve reditus qui inde re-
 5 dundant amittat: sed ille solus qui talia commentus et officium suum explere dedignatus est, primatu
 eacuatur, reliqua vero omnia iura stationis integra dominis eius servantur praeter tabelliones qui talia
 3 deliquerunt. Neve causas fingant tabelliones, ut ad morbi forte excusationem confugiant vel alias
 eiusmodi occupationes. Licet enim iis, si quid eiusmodi sit, arcessere eos qui mandant et per semet ipsos
 negotium complere: cum praesertim quae raro accidunt, impedimento non sint iis quae universe valent,
 quoniam nihil inter homines adeo indubitatum est, quod quamvis longe iustissimum sit, tamen nequeat
 aliquam admittere sollicitam dubitationem. Sed ne quaestus quidem sibi inde minores fieri propter diu-
 10 tinam mandantium moram censerent, cum melius sit pauca agere tuto quam multa aggredi cum periculo.
 4 Ne tamen nimis iis dura lex esse videatur, nos humanae naturae ratione habita accommodatas eidem

5 κατὰ ταύτην L || 7 ὑπογραφόντων LB] ὑπογρα-
 φέντων M ministrantium ε (quod lectionem ὑπουργούν-
 των vel ὑπηρετούντων flagitare censent Hombergk et Za-
 9 chariae) || 9 καὶ om. ε || 10 ἐπάγομεν] intulimus ε ||
 15 τεταγμένα B || 17 τούτου] ταύτης Zachariae || 19 τοῦ
 βαδμου τοῦ κυρίου B || 20 ἀλλὰ μὴ M] ἀλλὰ μὴ ὁ B
 21 ἀλλ' ὁ L || 24 τῶν ἐπὶ τῇ στατίῳ δίκαιων] super
 stationis iure ε || 25 αὐτοῖς L || 26 παρὰ τοὺς Zachariae]
 περὶ τοῖς libri ab ipsis ε || 28 εἰς νόσους] per aegritu-
 29 dinem ε || 29 ἔξεστι] licebit ε || 33 μὴδ' ἐν ἀνθρώ-
 30 ποῖς B || 38 προφασίζέσθωσαν] occasionem habentes ε ||
 κάλλιον ὄν Haloander cum ε (B)] κάλλιον ML' κάλλιον
 γὰρ L³

oreto V || 4 qui om. R¹ || primatum] primatorio R
 primario V¹; leg. primatum (gerit)? || 5 tebatur R¹ || mi-
 6 nistr...um R¹ || 6 leg. Quoniam (enim)? || est om. R¹ ||
 7 erat] e... R¹ || 8 hoc] haec R || 9 intulibus R² || *ob
 10 timorem] optime R¹ VT optimi R² vulg. || 11 alienationes
 R¹ || 13 stationis Heimbach] stationibus (stationibus V¹)
 libri (in stationibus vulg.) || 15 dispositi R¹ || 16 haef
 17 haes K¹ a R² || 17 dampnificand... V¹ dampnificandum
 T || 18 fuit R || 19 ipse tabellio neque] ipso tabellione
 20 It² || 21 dedignatus est] dedig...e R¹ || 22 stationibus V
 23 eius om. R¹ || 27 occasionis VR¹T¹ || per] leg. ad?
 28 discedentes vulg. || 29 eis V] ei RT || 30 compleri R¹
 31 deinde V || 31 quae] quod R¹ || 36 occasiones R || 37 cau-
 38 tem R¹ || 38 interest periculos... V¹ || 40 dura vulg.] dira
 libri || 41 nos] et nos R || conu...cientes R¹

1 iniungendum R || 2 stationibus V || 3 de cetero] de-

σως συμμέτρον αὐτῇ καὶ τοὺς νόμον τοὺς ἡμέτε-
 ρους τίθεμεν. διὰ γὰρ τὰς τοιαύτας αὐτῶν ἰσως ἀμ-
 φισβητήσεως διδομέν αὐτοῖς ἀδειαν ἐκίστω ἕνα ἐπὶ
 τοῦτω προσβάλλεσθαι ἐν ὑπομνήμασι παρὰ τῶ λαμ-
 προτάτῳ μαγίστρω τῶν κήρσων τῆς εὐδαίμονος ταύ-
 τῆς πόλεως κατὰ τὸ σὺνηθὲς πραττομένοις, καὶ ἀδειαν
 αὐτῷ διδοῖναι ἐπιτάττεσθαι παρὰ τῶν συμβαλλόντων
 ἐν τῇ κατ' αὐτὸν στατίονι τὰ συμβόλαια καὶ ἀπο-
 λυόμενα αὐτῶν παραγίνεσθαι· καὶ μηδεὶ παντελῶς
 ἐτέρω τῶν ἐπὶ τῆς στατίονος ὄντων ἀδειαν εἶναι ἢ
 ἐπιτάττεσθαι τὴν ἀρχὴν ἢ ἀπολυόμενοις παραγίνε-
 σθαι, πλὴν ἢ αὐτοῦ τοῦ συμβολαιογράφου τοῦ τὴν
 αὐθεντίαν ἔχοντος ἢ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦτω προ-
 βληθέντος. εἰ δέ τι παρὰ ταῦτα γένοιτο καὶ κτερός
 ἐπιταχθεὶς, τηρικαῦτα ὑποπιπτέτω τῇ ποιῆῃ ὁ συμ-
 βολαιογράφος ὁ τὴν αὐθεντίαν ἔχων τῇ παρ' ἡμῶν
 ἐμπροσθεν διωρισμένῃ, αὐτῶν μέντοι τῶν συμβο-
 λαιῶν διὰ τὸ χρήσιμον τῶν συμβαλλόντων οὐκ ἀκυ-
 ρουμένων. ἴσμεν δέ, ὡς δεῖ τοῦ νόμον τὸ λοιπὸν
 αὐτοὶ τε φυλάξουσιν τὰ παρ' ἡμῶν· τὰ συμβόλαιά τε
 ἐν ἀσφαλεῖ κείσθαι.

ei etiam leges nostras ponimus. Propter tales enim
 eorum forte dubitationes damus eis licentiam singulis
 unum ad hoc constituere gestis apud clarissimum
 magistrum census felicissimae civitatis sollempniter
 5 celebratis, et licentiam ei dare ut delegetur ei ab
 his qui veniunt ad eius stationem [et] documenta et
 dimissis eis interesse, et nulli omnino alteri in sta-
 tione existenti licentiam esse ut aut delegetur ei
 initium aut cum dimittuntur intersit, nisi tabellioni
 10 qui auctoritatem habet aut qui ab eo ad hoc statu-
 tus est. Si vero praeter haec fiat et alter delegetur,
 tunc subiaceat poenae tabellio qui auctoritatem habet
 tunc subiaceat poenae tabellio qui auctoritatem habet
 tunc subiaceat poenae tabellio qui auctoritatem habet
 propter utilitatem contrahentium non infirmendis.
 15 Novimus enim quia metu legis de cetero et ipsi cu-
 stodiunt quae a nobis decreta sunt, et documenta
 sub cauteja iacebunt.

CAPUT II.

Ἐκεῖνο μέντοι τῷ παρόντι προστίθεμεν νόμον, ὥστε
 τοὺς συμβολαιογράφους μὴ εἰς ἕτερον χάρτην καθάρ-
 ρον γραφεῖν συμβόλαιον, πλὴν εἰ μὴ εἰς ἐκεῖνον ὅς
 προκειμένον τὸ καλούμενον πρωτόκολλον ἔχοι, φέρον
 25 τὴν τοῦ κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτου κόμητος τῶν θείων
 ἡμῶν λαργιτιῶνων προσηγορίαν καὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν
 ὁ χάρτης γέγρονε καὶ ὅποσα ἐπὶ τῶν τοιούτων προ-
 γραφῆται, καὶ τοῦτο τὸ πρωτόκολλον μὴ ἀποτέμνειν,
 ἀλλ' ἐγκείμενον εἶναι. ἴσμεν γὰρ πολλάς παραποιήσεις
 30 ἐκ τῶν τοιούτων χαρτῶν ἐλεγχθείσας πρότερόν τε
 καὶ νῦν. ὥστε καὶ εἰ τις εἴη χάρτης (καὶ γὰρ δὴ καὶ
 τοῦτο εἰδομέν) ἔχων τὸ πρωτόκολλον οὐχ οὕτω κατα-
 γεγραμμένον, ἀλλ' ἄλλην τινὰ γραφὴν ἔχον, μηδὲ
 ἐκεῖνον προσεισδώσαν ὡς κίβδηλόν τε καὶ πρὸς τὰ
 35 τοιαῦτα οὐκ ἐπιτήθειον, ἀλλὰ μόνω τῷ τοιούτῳ χάρ-
 τη ὁποῖον ἐμπροσθεν εἰρήκαμεν τὰ συμβόλαια ἐγγρα-
 φήσασαν. Ταῦτα δὲ τὰ περὶ τῆς ποιότητος τῶν χαρ-
 cop. II in. citot B^a p. 603 Zach.

Illud quoque praesenti adicimus legi, ut tabelliones
 non in alia charta pura scribant documenta nisi in
 illa quae initio (quod vocatur protocollum) per tem-
 pora gloriosissimi comitis sacrarum nostrarum largi-
 tionum habet appellationem et tempus quo charta
 facta est et quaecumque in talibus scribuntur, et ut
 protocollum non incidant, sed insertum relinquunt.
 Novimus enim multas falsitates ex talibus chartis
 ostensas et prius et nunc: ideoque licet aliqua sit
 charta (nam et hoc scimus) habens protocollum non
 ita conscriptum, sed aliam quandam scripturam ge-
 nens, neque illam suscipiant tamquam adulteram et
 ad talia non opportunam, sed in sola tali charta
 qualem dudum diximus documenta scribant. Haec
 itaque quae de qualitate talium chartarum a nobis

etiam leges nostras ferimus. Nam propter tales eorum si quae sunt excusationes damus iis licentiam
 singulis unum aliquid ad hoc proponendi per acta apud clarissimum magistrum census felicis huius
 urbis more solito confecta, dandique potestatem ei, ut a contrahentibus in sua statione instrumenta fa-
 cienda recipiat et cum absoluntur ea intersit: neve ulli omnino alteri eorum qui in statione sunt licentia
 sit vel ab initio mandatum recipiendi vel cum absoluntur interveniendi excepto aut ipso tabellione qui
 auctoritatem habet aut eo qui ab ipso ad hoc propositus sit. Quodsi quid adversus haec fiat atque aliter
 mandatum sit, tum tabellio qui auctoritatem habet poenae a nobis supra definitae subiciatur, ipsa
 tamen instrumenta propter utilitatem contrahentium irrita ne fiant. Scimus autem propter metum legis
 in posterum et ipsos quae a nobis praeepta sunt observatos esse et instrumenta in tuto positum iri.

II. Illud tamen praesenti legi adicimus, ne tabelliones in alia charta pura scribant instrumentum
 nisi in illa quae in fronte protocollum quod vocatur habeat, quod ferat gloriosissimi pro tempore comitis
 sacrarum nostrarum largitionum nomen et tempus quo charta facta est et quaecumque in talibus prae-
 scribuntur; neve hoc protocollum abscindant, sed insertum relinquunt. Scimus enim multas litteras falsas
 ex eiusmodi chartis et antea et nunc esse convictas. Unde si qua charta sit (etenim hoc quoque vidimus)
 quae protocollum non ita conscriptum habeat, sed aliam quandam scripturam, ne illam quidem admittant
 tamquam adulteram neque ad talia idoneam, sed in sola charta tali qualem supra diximus instrumenta
 inscribant. Haec vero quae de chartarum qualitate deque abscissione protocollorum quae vocantur a

1 αὐτοῖς B || 5 ταύτης om. ε || 7 sq. παρὰ τῶν — στα-
 τίωνι] ab his qui veniunt ad eius stationem ε || 8 κατ'
 αὐτῶν B || 11 ἀπολυόμενης B || 12 ἦ] εἰ B || αὐτοῦ
 scripsi (idem legendum aut ἀπὸ delendum censet Zachariae)
 ἀπὸ libri, om. ε (cf. Iulion. c. 169, ubi leg. nisi ei qui a
 tabellionibus propositus sit) || 13 αὐτοῦ] τοῦ add. B ||
 ἐπὶ τοῦτω ML] ἐπὶ τοῦτω B Haloander ad hoc ε || 14 τι
 om. ε || 16 sq. definitam (i. e. τὴν — διωρισμένην) ε || 20 τὰ
 παρ' ἡμῶν ML] θεσπισθέντα add. Haloander (B) quae
 a nobis decreta sunt ε || 22 ἐκείνα L || 24 συμβόλαιον
 (συμβόλ L) libri] συμβόλαια Haloander ex ε || 25 προ-
 κείμενον] initio ε || ἔχοι M] ἔχει B, om. L (cf. ad v. 27
 et ε) || 27 ἡμῶν λαργιτιῶνων ML] ἡμετέρον Δησανρῶν
 B (cf. Ath. et schol. Ἀθανασίου p. 513 Heimbach) ||
 καθ' ὃν MB] καθ' ὃν ἔχει L || 28 προγράφεται] προγρά-
 φεται δέχεται L || 29 τοῦτω om. ε || 31 τς om. B || 33 εἴ-
 δομεν ML] οἶδαμεν B scimus ε || 34 γραφὴν ἔχων B

ἔχων γραφὴν L || 35 ἐκεῖνον (ἐκείνο L^a) ποιεῖν προ-
 κείσασαν L || 38 τὰ om. L || τῶν χαρτῶν] talium char-
 tarum ε

2 ei R || 3 unam libri || 4 civitatis] quidam habent
 in textu huius gl. Accurs. || 5 celebrabit R || eis dare
 VT || eis ab V^a || 6 et del. Beck || 7 demissis R || et V] ut RT || stationem R || 8 esse om. V || 10 qui] quia R ||
 habent V || status V¹ || 12 subia**** V¹ subiacet V¹ subiacet T || 13 definitae vulg. || 15 enim om. R¹ || de
 cetero] decreto V || 17 *iacebunt] faciunt libri || 22 adio-
 mus V] adicimus T addimus R || 23 sq. in illa] in om. V ||
 24 initio RV] ab initio T || quod] que V^a || 27 quocum-
 que V || 29 chartis om. R¹ || 32 scriptum R¹ || 33 susci-
 pient V || 34 oportuna V¹ || 35 scribat R¹ || 36 quae
 om. R || de equalitate RVT

τῶν ἡμῖν διωρισμένα καὶ τῆς ἀποτομῆς τῶν καλουμένων πρωτοκόλλων κρατεῖν ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως μόνον βουλόμεθα, ἐνθα πολὺ μὲν τῶν συναλλαγμάτων πληθὺς ἐστὶ, πολλή δὲ ἡ τῶν χαρτῶν ἀφθονία, καὶ πάρεστι τῷ νενομισμένῳ τρόπῳ τοῖς πράγμασι χρῆσθαι καὶ μὴ δίδοναι πρόφασιν τισὶ παροποιῆσαι ἁμαρτάνειν, ἢ ἑαυτοὺς ὑπευθύνους ὄντας ἀποδείξουσιν, εἰ τι παρὰ ταῦτα πράξαι θαρρήσειαν. (Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχῆ ἐργῶ 10 κοὶ πέρατι παραδοῦναι σπενυσάτω.

Dat. xvi. k. Sept. CP. post cons. Belisarii v. c. anno secundo. [a. 537]

decreta sunt (et) de incisione eorum quae vocantur protocolla valere in hac felicissima solum civitate volumus, ubi plurima quidem contrahentium multitudo, multa quoque chartarum abundantia est, et licet legali modo negotiis uti et non dare occasionem quibusdam falsitatem committere, cui se obnoxios existere demonstrabunt qui praeter haec agere praesumpserint.

(Ἐπίλογος.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuique tradere festinet.

Dat. xviii. kal. Septemb. CP. post cons. Belisarii v. c. [a. 536]

M̄E

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΛΕΥΘΕΡΩΘΗΝΑΙ 15
ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΤΥΧΗΣ ΙΟΥΔΑΙΟΥΣ ΤΕ
ΚΑΙ ΣΑΜΑΡΕΙΤΑΣ Η ΑΙΡΕΤΙΚΟΥΣ
ΠΡΟΦΑΣΕΙ ΤΗΣ ΑΥΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ, ΑΛΛΑ
ΤΟΙΣ ΜΕΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗ-
ΜΑΣΙΝ ΥΠΟΚΕΙΣΘΑΙ, ΤΩΝ ΔΕ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ 20
ΑΥΤΩΝ ΜΗ ΑΠΟΛΑΨΕΙΝ. ΔΥΝΑΣΘΑΙ ΔΕ
ΑΥΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΩΣ ΥΠΟΚΕΙ-
ΜΕΝΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΤΥΧΗ ΜΑΡΤΥΡΕΙΝ,
ΟΙΑ ΔΗ ΚΑΙ ΥΠΕΡ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΙ-
ΤΕΙΑΣ ΚΑΛΩΣ ΜΑΡΤΥΡΟΥΝΤΑΣ. 25

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ῥημά τι πρὸς ἡμᾶς ἐναγχοῦ ἢ σὴ μεμῆνκεν ὑπεροχῆ, τινὰς ἐν τοῖς βουλευταῖς εἶναι Ἰουδαίους τυχόν ἢ Σαμαρείτας ἢ Μοντανιστὰς ἢ ἄλλως 30 καταπύστους ἀνθρώπους, οὓς οὐπω καὶ νῦν ἢ ὀρθῆ καὶ ἀμώμητος ἡμῶν κατέλαμψε πίστις, ἀλλ' ἐν σκότει κέθηνται, ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀληθῶν οὐκ αἰσθόμενοι

Nov. XLV (= Authent. LII) Graece extat in ML (de B cf. Heimbach manuale Basilicorum p. 420 q.). — Epit. Theod. 45, Athan. 8, 2 (inde Nomoc.^m XIV tit. ad 12, 2), Julian. const. XLI. Summarium praestant paratilla ad Coll. const. eccl. I 5, 21 p. 1291 Voell. ubi citatur τῶν μετὰ τὰς νεαρὰς ἢ διάταξες'. pr. summam Athan. repetit in poratillis tit. 3 § 8 (inde Coll. const. eccl. III 3 in paratill. p. 1361 Voell.)

nobis definita sunt valere tantummodo in hac felici urbe volumus, ubi magna est et contractuum copia et chartarum abundantia, et in promptu est legitimo modo rebus uti neque cuiquam occasionem dare falsi crimem committendi, cui se ipsos obnoxios esse demonstrabunt, si quid adversus haec agere ausi sint.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat

XLV.

NE IUDAEI ET SAMARITAE VEL HAERETICI NOMINE RELIGIONIS EORUM A CURIALI CONDICIONE LIBERENTUR, SED UT MUNERIBUS QUIDEM CURIALIBUS OBNOXII SINT, PRIVILEGIIS VERO EORUM NON FRUANTUR. IIDEM AUTEM UT POSSINT CONTRA ORTHODOXOS CURIALI CONDICIONI OBNOXIOS TESTIMONIUM DICERE, QUIPPE QUI ETIAM PRO ORTHODOXA REPUBLICA RECTE TESTIMONIUM DICANT.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Nuntium aliquem ad nos nuper tua sublimitas rettulit: esse quosdam inter curiales Iudaeos forte vel Samaritas vel Montanistas vel alio nomine detestabiles homines, quos ne nunc quidem recta et integra nostra fides collustraverit, sed qui in tenebris sedeant neque animis vera mysteria per-

4 συναλλαγμάτων] συναλλαγμένων ex ε Haloander || 5 τόπω L || 7 ὑπευθύνων L¹ || 8 θαρρήσειεν L || 9 epil. om. B || 12 xvi. k. sept. CP. M] xviii. kal. Septemb. CP. ε, πρὸς ἡ' καλανδ. Σεπτεμβρίων Ath., μὴ σепτεμβρίωφ Theod., om. Iul. (xv. k. Sept. Zacharioe) || post Bilisario ue. cons. ann. secundo M, post cons. Belisarii v. c. ε post cons. uelisari (vel uilisari) Iul.^{br} μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελισαρίου Ath. Theod. || 15 rubr. Περὶ αἰρετικῶν βουλευτῶν οἵτινες κατὰ ὀρθοδόξαν δύνανται μαρτυρεῖν ὅτι τύχῃ ὑπόκεινται Theod. (ἢ περὶ βουλευτῶν καὶ ταξωτῶν αἰρετικῶν μὲ (μὲ v. l.) νεορά Nomoc. XIV tit. 9, 2) || 16 τε om. Ath. || 21 ἀπολάβειν L || 24 τῆς τοῦ L || 28 Ῥημά τι] Ῥημάτι Ath. cod., ε || ἐναγχοῦ om. ε || 32 ἡμῶν om. ε || 33 ταῖς ψυχαῖς] animarum ε

1 et add. vulg. || earum libri || 2 solam V¹ sola R || 3 ubi (ut V¹) plurima R² VT] duplum R¹ || 5 uti et Heimbach] ut et V et ut T ut R¹ interesse et R² (vulg.) || 6 committere] omni mittere R¹ || 7 prae V || agere RV] aliquid agere vulg. || praesumpserit R¹ || 12 subscr. dat. xviii. kal. septemb. (sept. Bamb.) cap. (ca. Bamb.) post consul. bilisario uiro clarissimo con. (bisario uiro kari. Bamb.) V Bomb. II, om. RTal. || 14 Hanc constitutionem in R f. 78^v ad finem Collationis IX (post nov. CXXIII — Auth. CXXXIV) adiecit R² || R¹ LII V || 15 afetioi V || 16 et ut omnes R || 18 et de] et om R || 20 prohibeant R rubr. || 26 (Imperator iu. R || 28 *Verbo] *ero RV Verum Tal. || eminentia retulit R || 30 homines quibus] quibus hominibus R || 31 nundum R

μυστηρίων· και επειδήπερ αίρετικούς μισούμεν, οίον-
ται κατά ταύτην τήν πρόφασιν ελεύθεροι βουλευτι-
κῶν εἶναι λειτουργημάτων· και ὡς προσήκει τὰ περι-
τούτων διακριθῆναι. Ημεῖς τοίνυν ἐθαυμάσαμεν, εἴ-
περ ἡ σύνεσις τε και ὀξύτης ἢ σὴ τοῖς τοιοῦτους αὐ-
τῶν ὑπέμεινε λόγους, ἀλλὰ μὴ παραχρησάμενος τὸς τὰ
τοιαῦτα λέγοντας διέσπασεν. εἰ γὰρ ἀνδρωποῖ τινές
εἰσιν οἵπερ οἰονται διὰ τῆς εἰς ἐσχατον ἀποπίας ἐκεί-
νων ἀξιοῦσθαι τῶν γερῶν, ἅπερ μόνοις τοῖς μεγίστοις
ἀξιομασίαις ἐφυλάξαμεν, τίς οὐκ ἂν αὐτῶν μισήσει
τὴν ἀθλιότητά τε και ἀνοίαν; Ὡστε βουλευέτωσαν
μὲν οἱ τοιοῦτοι πάντες και μᾶλα οἰμώζοντες, και ταῖς
βουλευτικαῖς ὑποκείσθωσαν λειτουργίαις, ὡςπερ και
ταῖς ταξωτικαῖς καθὰ πρόην νομοθετήται, και
μηδεμία θρησκεία τῆς τοιαύτης αὐτοῖς ἐξαιρείτω τύ-
χης (τοῦτο γὰρ οὔτε τῶν παλαιῶν τινι νόμων οὔτε
τῶν νέων εἰρηται), ἀνάξιοι μέντοι βουλευτικῆς ἀπά-
σης ἔστωσαν τιμῆς. Και επειδήπερ οἱ νόμοι πολλὰ
διδόσιν τοῖς βουλευταῖς προνόμια, περι τε τὸ μὴ
τύπτεσθαι περι τε τὸ μὴ παρίστασθαι μηδὲ εἰς ἐπί-
20 ραν ἀγεσθαι χώραν και ἕτερα μυσρία, τούτων ἀπο-
λατέωσαν μηδενίς· ἀλλ' εἴ τι μὲν γέγραπται περι
βουλευτῶν οὐ χαριζόμενον αὐτοῖς προνόμιον, τοῦτο
και ἐπ' αὐτοῖς κρατεῖται, και πληροῦτωσαν σωματικαῖς
τε και χρηματικαῖς λειτουργίαις, και μηδεὶς τούτων αὐ-
25 τοῖς ἐξαπαζέτω νόμος, τιμῆς δὲ ἀπολατέωσαν μη-
δεμίαις, ἀλλ' ἔστωσαν ἐν ἀτιμίᾳ τὴν τύχην, ἐν οἷα και
τὴν ψυχὴν ἐβουλήθησαν εἶναι. οὕτω τοίνυν αὐτοῖς
τὸ περι τούτων διδάσκει.

non sentientes sacramenta: et quoniam haereticos odio habemus, putant per eam occasionem liberi curialium esse functionem et quae competunt his declinare. Nos igitur mirati sumus, si sapientia et acumen tuum tales eorum pertulit rationes, et non repente talia dicentes dilaccasti. Si enim homines quidam sunt qui putant per novissimam absurditatem illa promereri se praemia quae solis maximis dignitatibus reservavimus, quis non eorum habeat exosam vecordiam et stultitiam? Quapropter curiam exercant huiusmodi omnes etiam nimis ingemiscentes et curialibus subiaceant functionibus, sicut etiam officialibus, ut dudum sancitum est, et nulla religio ab huiusmodi eos excipiat fortuna (hoc enim neque antiquarum quarumlibet legum neque novellarum est), indigni tamen curiali sint honore. Et quoniam leges plurima praebent curialibus privilegia, et ut non caedantur et non exhibeantur neque ad aliam deducantur provinciam et alia plurima horum nullo fruuntur, sed quicquid scriptum est de curialibus quod non confert privilegium, hoc etiam in his valeat, et compleant corporalia et pecuniaria munia, et nulla ab his eripiat eos lex; honore vero fruuntur nullo, sed sint in turpitudine fortunae, in qua et animam volunt esse. Sic igitur eis de hoc dispone.

CAPUT I.

Κάκεινο μέντοι γε προσήγγειλας ἡμῖν ἄξιον ζητή-
σεως σοι γενόμενον. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς αίρετικούς μαρ-
τυροῖν εἰρξάμεν ἐφ' ὧν ὀρθόδοξοι πρὸς ἀλλήλους δι-
κάζονται, δίδόντες αὐτοῖς κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν,
εἰ μὲν ἐν ἀλλήλοις φύροντό τε ἐκείνοι και δικάζονται
και ἑκάτερος αίρετικός εἴη ὁ τε ἐνάγων ὁ τε ἐναγόμε-
30 νος, δύνασθαι μαρτυροῦν, ἀξίων ἀλλήλοις ὄντων
και τῶν δικαζομένων και τῶν μαρτυρούντων· εἰ δὲ

Illud quoque nuntiasti nobis dignum quaestione tibi natum. Quia enim haereticos testimonium perhibere prohibuimus, ut quando orthodoxi inter alterutros litigant, dantes eis per nostram constitutionem, si quidem inter alterutros misceantur illi et litigent et uterque haereticus sit et actor et reus, posse testimonium (dari), dignis adinvicem existentibus et litigantibus et testimonium perhibentibus; si

cop. I argumentum notatur Nomoc. XIV tit. 12, 2 (ubi citatur νεαρά μβ) et 9, 2.

cipiant: qui quoniam haereticos odio habemus, hoc nomine immunes sese a curialibus muneribus esse arbitrantur; atque de his opus esse diiudicari. Nos vero mirati sumus, siquidem iudicium et acumen tuum eusmodi eorum sermones toleravit ac non confestim eos qui talia loquuntur convellit. Nam si qui sunt homines, qui propter extremam pravitatem illis praemiis se dignandos existiment, quae solis maximis dignitatibus servavimus, quis non eorum tenuitatem et inscitiam oderit? Itaque curiales quidem sint isti omnes, quamvis vehementer lamententur, et curialibus obnoxii muneribus, pariter atque officialibus secundum id quod olim lege sancitum est, neve ulla eos religio ex hac condicione eximat (hoc enim neque veterum ulla neque novarum legum dictum est), indigni tamen omni honore curiali sint. Et quoniam leges multa dederunt curialibus privilegia, qualia sunt ne verberentur neve sistantur neve in aliam provinciam deducantur atque sescenta alia, horum nullo fruuntur: sed si quid de curialibus scriptum est quod iis privilegium non conferat, hoc etiam de illis valeat, et tam corporalia quam pecuniaria munera exequantur, neve ulla eos inde eripiat lex, honore autem fruuntur nullo, sed in infamia sit eorum condicio in quali etiam animam esse voluerunt. Ita igitur iis hac de re constituas.

I. Ceterum illud quoque ad nos detulisti quod quaestione dignum tibi extitit. Quoniam enim haereticos testimonium dicere in litibus quas orthodoxi inter se habent vetuimus — qui dedimus illis per nostram constitutionem, ut si quidem inter se misceantur et litigent atque uterque haereticus sit tam actor quam reus, possint testimonium dicere, cum se invicem digni sint et litigantes et testes; rursus si haere-

1 οἰονται M] οἷς L^a ol L^b (ὅτι Haloander) || 3 λειτουργημάτων] ἐξήτησαν add. L in marg. || και — 4 διακριθῆναι] et quae competunt his declinare ε, unde male διακριθῆναι con. Osenbrüggen || 7 διέσπασεν] dilacerasti ε || 11 τε και ἀνοίαν om. L || 12 μὲν M] ἡμῖν L, om. ε || 14 πρόην νομοθετήται Cod. 1, 5, 7 || 16 τοῦτο Mε] τούτων L || * οὐδὲ M(ε) οὐδὲν L || * οὐδὲ ML || 17 ἀπάσης om. ε || 19 sq. cf. Cod. 10, 32, 33 et Nov. CLI || 20 * μήτε ML || 21 ἀπολατέωσαν L (id. 26) || 23 χαριζομένων L || προνομίων L^a || 27 τὴν τύχην] fortunae, unde τῆς τύχης commendari non recte putat Zachariae || 28 ἡβουλήθησαν L || αὐτοῖς L^a || 29 τὸ M] om. L || διδάσκει M (cf. ε) || διαδέσθω L || 31 γινόμενον L || τοῖς om. L || 32 εἰρξάμεν M] εἰρξάμεν L || ἀφ' ὧν M || 33 διαείξιν] Cod. 1, 5, 21

2 odio] hodie R || occasionem] hoc occasionem V || 3 quae om. V || 4 sapientia et R] sapientie V Neob. || 5 acumen vulg.] caecumen libri || 6 delaterasti R V Neob. || enim om. V || 10 post curiam hiatus dimidii versus est in V || 11 exeant R, corr. R³ || homines RT || 13 sicut R || officialis RV officialis T || est R] om. VT || 14 regio R || 15 antiquorum V || qualibet vulg. || 16 est] dictum est vulg. || sunt R || 18 cedantur R concedantur V || 19 aliam V^a || 20 nulla V, om. R || quiquid R || 23 erripiat V arripiat RT || 25 de om. V || 26 * disponet libri || 30 quoque quod nuntiasti R || quaestionem V || 31 perhiberet V || 32 horthodoxi V orthodoxi R (et sic caespis) || 34 inter] in V || 35 et uterque] et om. R || sit] sic R || auctor R || 36 posse vulg.] posset libri || dari addidi (perhibere add. vulg.) || 37 et litigantibus om. VT || perhibentes V

ἀδύς αἰρετικός τε εἶη καὶ ὀρθόδοξος, κατὰ μὲν αἰρετικῶν καὶ σφόδρα δύνασθαι μαρτυρεῖν ὑπὲρ ὀρθοδόξων, κατὰ δὲ ὀρθοδόξων οὐκ ἔτι· ὀρθοδόξων δὲ ὄντων τῶν δικαζομένων μηδεμίαν εἶναι παντελῶς πάροδον αὐτοῖς εἰς μαρτυρίαν· ἐδίδαξας τοίνυν ἡμᾶς, ὡς τινες ὀρθοδόξοι καθεστῶτες ἀρνούνται βουλευτικῆς εἶναι τύχης, καὶ ἀνάγκη παρελθεῖν εἰς μαρτυρίαν τοὺς ἐκ τοῦ γένους συνημμένους αὐτοῖς ἢ καὶ ἄλλως πῶς ἐπισταμένους αὐτῶν τὴν τύχην· καὶ ἐπειδήπερ ὁ νόμος εἰργεῖ τὰς ἐπ' ὀρθοδόξοις μαρτυρίας τῶν αἰρετικῶν, διὰ τοῦτο τοὺς δικαστὰς ὀκνεῖν ταύτας προσιεσθαι, καίτοι γὰρ μάταιον δεδοικασί δέος οἱ τὰς τοιαύτας παραιτούμενοι δέχεσθαι μαρτυρίας, πρῶτον μὲν γὰρ ὑπὲρ ὀρθοδόξων γίνονται, τοῦτο δὲ οἱ νόμοι πράττειν τοὺς αἰρετικοὺς οὐ κωλύουσιν· ἔπειτα εἰ τοὺς ὄντας βουλευτὰς εἶτα πρὸς τὴν τύχην ἀνανεύοντας ἔλκει τις εἰς βουλὴν καὶ τοὺς αἰρετικοὺς εἰς μαρτυρίαν καλεῖ, πῶς οὐ τοῦτο ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας πράττει πολιτείας; ὥστε εἶναι τὴν μὲν πολιτείαν τὴν δικαζομένην ὀρθοδοξοῦσαν, καὶ μάλιστα ἐξ ὧνπερ ἡμᾶς αὐτῆς δέδωκεν ὁ θεὸς βασιλευῖν, τοὺς δὲ ὑπὲρ τούτου μαρτυροῦντας ὑπὲρ ὀρθοδόξων ποιῆσθαι μαρτυρίαν, τὸ γὰρ πολίτευμα τὸ ἡμέτερον ὀρθόν τε ἔστι καὶ ἡδὴ μιστὸν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, πάσης αἰρέσεως ἄλλης εἰκότως μεμισσημένης.

(Ἐπίλογος.) Καὶ τοῦτο τοίνυν ἢ σὴ ὑπεροχῇ παραφυλακτικῶν τὸν τε ἡμέτερον γινώσκουσα νοῦν καὶ τὸ τῆ πολιτείας συμφέρον μνηστεύουσα καὶ ἐπισταμένη διὰ πάντων, ὡς ἐκεῖνα ἡμῖν καὶ πράττειν καὶ νομοθετεῖν διεσπούδασται ὅποσα τὴν ἡμετέραν ὠφελεί πολιτείας.

Dat. xv. k. Sept. CP. post cons. Belisarii v. c. anno II.

vero rursus haereticus sit et orthodoxus, contra haereticos quidem etiam valde posse testimonium dari pro orthodoxo, adversus orthodoxum autem nequaquam; orthodoxis quoque existentibus litigatoribus nullum esse penitus accessum illis ad testimonium ***** ex genere aut etiam aliter quodam modo scientibus eorum fortunam: et quoniam lex suspendit super orthodoxis testimonia haereticorum, propterea iudices pigere haec admittere: cum utique vanum metuant timorem qui huiusmodi repudiant suscipere testimonium. Primum etenim pro orthodoxis fiunt (hoc autem leges agere haereticos non prohibent), deinde si existentes curiales contra fortunam reluctantans trahit quomodo ad curiam et haereticos ad testimonium, quomodo non hoc pro nostra agit republica? ut sit respublica litigantium quidem orthodoxa, et maxime ex quo nos ei dedit deus imperare, qui autem super hoc testantur, pro orthodoxis perhibeant testimonium. Conversatio enim nostra recta est et iam plena orthodoxa fide, omni alia haeresi merito constituta sub odio.

(Epilogus.) Et hoc igitur tua eminentia custodiat nostram cognoscens mentem et quod reipublicae expedit commemorans et sciens per omnia, quia illa nobis et agere et sancire studii est quaecumque nostrae prosint reipublicae.

Dat. kal. Sept. CP. imp. Iustiniani pp. Aug. anno XI. [a. 537] p. c. Belisarii v. c.

ticus sit et orthodoxus, contra haereticos quidem utique testimonium dicere possint pro orthodoxis, contra orthodoxos autem non item; orthodoxis vero litigantibus nullus omnino iis aditus sit ad testimonium —: iam docuisti nos orthodoxos quosdam negare se curialis esse condicionis, atque necesse esse ut testes introducantur qui ex genere iis coniuncti sunt vel etiam alio quo modo compertam habent eorum condicionem; et quoniam lex haereticorum testimonia de orthodoxis prohibeat, propterea iudices haesitare ea admittere. Quamquam vanum habent metum qui eiusmodi testimonia accipere recusant. Nam primum quidem pro orthodoxis feruntur, hoc autem leges haereticos facere non vetant; deinde si quis eos qui curiales sunt atque condicionem suam detrectant, in curiam trahat et haereticos ad testimonium vocet, quin hoc pro nostra agit republica? ut respublica sit quae litiget orthodoxa, idque maxime ex quo nobis imperium eius deus dedit, porro qui eo nomine testes sunt, pro orthodoxis testimonium dicant. Nostrae enim reipublicae status rectus est et iam plenus orthodoxae fidei et qui merito omnem aliam haeresin odio habeat.

Epilogus. Itaque hoc quoque tua sublimitas custodiat, quae quidem et nostrum noverit animum et reipublicae salutem sectetur et per omnia teneat nos ut illa et ageremus et sanciremus operam dedisse, quaecumque reipublicae nostrae utilitatem afferrent.

2 μαρτυρεῖν Lε] μαρτύρων M || 3 κατὰ δὲ M] δὲ om. L (cf. ad ε) || 5 ἐδίδαξας — 7 μαρτυρίας et 8 συνημμένους αὐτοῖς non habentur in ε || 9 αὐτῶν] αὐτοῖς L* || 10 εἰργεῖ M] εἰργεῖ L || 11 ταύτας M] ταῦτα Lε || 12 γὰρ om. L || τὰς τοιαύτας — 13 μαρτυρίας] huiusmodi — testimonium ε || 15 εἰ] εἰς M || 16 εἶτα om. ε || 18 καλεῖ] κ**** L*, om. ε || 19 τὴν δικαζομένην] litigantium (i. e. τῶν δικαζομένων) ε || 20 ὀρθοδόξων οὐσαν L || 23 ὀρθόν τε] ὀρθοδόξον τε Zachariae || 24 μιστὸν Mε] μετὰ L || 26 epil. om. L || 27 νοῦν ε] νόμον M || 28 μνηστεύουσα] commemorans (i. e. μνημονεύουσα) ε || 32 xv. k. sept. M] kal. Sept. ε Iulian. (b^{ov}) Ath. μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod. CP. M] constantin. imperator. iust. pp. aug. anno XI ε || post cons. Belisarii v. c. anno II Biener, quod confirmat Ath. μετὰ τὴν ὑπάτειαν Βελισσαρίου τὸ δεύτερον] post bilisario uc. conss. M p. c. Belisarii v. c. ε μετὰ τὴν ὑπάτειαν Βελισσαρίου Theod. p. c. belisarii Iul. (p) consp. bilisario Iul. bilisario Iul. ^w

1 sursus R || 3 autem R] om. V || 4 quoque] autem R* || 5 ad T Neob.] ut ad R, om. V || 6 hiatus non notant libri || ex genere] exigere R || q dam R || modis RV || 8 testinia R¹ || 9 *pigre haec R pinguius haec Neob. pinguis haec vulg., om. V in spatio vacuo ca. 7 litt. || cum] eum R || vanum] unum R unam V || 10 timore V] qui] quod V || 11 primum etenim pro or] V in ras. || 14 trahis V] quisque R || 15 testimonium] vocat add. vulg. || non] in RV || 17 ex quod] et quod V quod R || dederit R || 18 quis RV] testanti V testantibus R || pro om. R || 26 custodia R, corr. R³ || 28 expedit V || 30 possint (corr. R³) RV || 32 eubscr. dat. kl. sept. constantin. imperator. iust. pp. aug. anno XI p. c. cons. bilisario uic. cons. V, om. cett.

M^g

XLVI.

Coll. V tit. 1

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΕΚΠΟΙΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΒΟΛΗΣ, ΔΙΧΑ ΤΩΝ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

R DE ECCLESIASTICARUM IMMOBILIUM RERUM ALIENATIONE ET SOLUTIONE R

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννην ἐπάρχω πραιτωρίων τὸ β, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίω.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

(Προοίμιον.) Καὶ τὸ περὶ τοῦ νόμου σπούδασμα καὶ τὰλλα πάντα ἡμῖν διὰ τοῦτο καθ' ἐκάστην ἔκπονεῖται, ἵνα τὸ συμφέρον τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἐξενόσκοιμεν τὸ μὲν ἐκκεχυμένον καὶ ἀμετρον παύοντες, τὸ δὲ ὀριστὸν τε καὶ μεμετροῦμένον ἀντεισφέροντες. καὶ πολλὰ ἐξεπέτηδες διὰ τὴν ἐμπροσθεν ἀμετρίαν καὶ πέρα τοῦ μετρίου τὸν νόμον περιεσφίξαμεν, ἵνα τὸ πρόσθεν ἐπιρροῦν στείλαντες οὕτω τὴν ἰσότητά τὸ λοιπὸν εἰσαγάγωμεν. Ἐναγκῶς τοίνυν ἐγράψαμεν νόμον ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις ἀπάσαις μοναστηρίοις τε καὶ λοιποῖς εὐαγέων οἴκοις, μηδεμίαν αὐτοῖς εἶναι πραγμάτων ἀκινήτων ἐκποιήσεως ἀδειαν. ἔω-
 ρώμεν γὰρ τὸ πρῶμα ἐκκεχυμένον, καὶ κατὰ μικρὸν εἰς ἑτέροισι τὰς ἐκκλησιαστικὰς μεταβανοῦσας κτήσεις, οὐτε τιμημάτων ἀξίαν καταβαλλομένων οὐτε χρεῖας ἀπαραίτητον κατεπειγούσης ἐκποιουμένας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἡδὴ τεθειμένων νόμων μυσίας περιγραφὰς γινόμενας, ὥστε τὴν πρώτην ἀνελόντες ὁδὸν πᾶσιν ὁμοίως ἄβατον τὴν κατ' αὐτῶν ἐποησάμεθα περιγραφῆν. ἀλλ' ἐντεύθεν κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν αἱ τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἄλλων εὐαγέων οἴκων ἀφέληνται κτήσεις, οὐδενὸς ταύτας ἐλαττοῦν θαρροῦν-
 τος ἀπήντησε δὲ ὅμως τι καὶ δύσκολον, δανείσματα γὰρ ἢ πόρωθεν συστάντα ἢ καὶ ὕστερον ἐκ τινος ἀνάγκης καὶ μάλιστα κατὰ δημοσίας προφάσεις αὐτοῖς

(Praefatio.) Et circa leges studium et alia omnia nobis ideo cotidie cum labore aguntur, ut utilitatem nostris subiectis inveniamus, quod effusum quidem et immensum est removens, quod autem optimum et metitum subrogantes. Et saepe quoque ex studio propter priorem immensitatem etiam ultra mensuram legem constrinximus, ut quod primitus effluebat retinentes ita aequalitatem de cetero introduceremus. Nuper igitur scripsimus legem sanctissimis ecclesiis omnibus et monasteriis et reliquis venerabilibus domibus, nullam eis esse rerum immobilium alienationis licentiam permittentem. Videbamus enim causam effusam, et paulatim ad alios ecclesiasticas migrantes possessiones, neque pretiis solutis dignis neque opere inevitabili imminente alienatis, sed etiam contra positas iam leges decies milies circumventiones factas. Quocirca primam perimenter viam omnibus similiter inaccessibilem contra eas fecimus circumventionem. Sed hinc plerumque quidem sanctissimarum ecclesiarum aliarumque venerabilium domuum utilitatem habuerunt possessiones nullo has minuere praesumentem, occurrit tamen aliquid etiam difficile: debita enim aut longo tempore constituta aut etiam postea ex quadam necessitate et maxime per fiscales occasiones eis accedentia

Nov. XLVI (Authent. XLVI = Coll. V tit. 1: gloss.) Graece extat in *M*, proemii in. (— 13 ἀντεισφέροντες) et c. 1—3 maior pars in *Collectione LXXXVII capitul. 13* (in *de appendice Nomocanonis L titulorum cap. eccl. 11 p. 664 Voell.*) — *Epit. Theod. 46* (in *de Prochiron 15. 2. 3. Epanagoge 10, 1. 8*), *Athan. 2, 8* (in *de Coll. const. eccl. III, 2, 8*), *Julian. const. XIV. Argumentum adumbrant paratitla ad Coll. const. eccl. I 2 p. 1252 Voell. ubi νεαρά μὲν citatur.*

XLVI.

DE ECCLESIASTICARUM RERUM IMMOBILIUM ALIENATIONE ET SOLUTIONE, EXCEPTIS IIS QUAE CONSTANTINOPOLI SUNT.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Et in legum cura et in ceteris omnibus ideo quotidie elaboramus, ut salutem nostris subiectis reperiamus, dum quod effusum atque infinitum est coercemus, quod definitum est et ad certam normam redactum pro illo substituimus. Ac saepe de industria legem, quoniam prius modo carebat, etiam ultra modum coartavimus, ut adstricto eo quod antea redundabat tandem aequalitatem in posterum introduceremus. Nuper igitur legem scripsimus sanctissimis ecclesiis omnibus et monasteriis et reliquis sacris domibus, ne ulla sit iis rerum immobilium alienandarum licentia. Videbamus enim rem effusam, atque paulatim transeuntes ad alios ecclesiasticas possessiones, easque neque iustis pretiis solutis neque necessitate inevitabili cogente alienatas, sed etiam legibus iam latis sescenties fraudem factam. Itaque priore via sublata, ut pariter omnibus ad earum fraudem aditus intercluderetur effecimus. Atqui inde quamquam plerumque possessiones sanctissimarum ecclesiarum et ceterarum sacrarum domuum utilitatem perceperunt, cum nemo eas diminuere auderet: occurrit tamen etiam difficultas quaedam: nempe quod debita sive iam pridem contracta sive etiam postea ex necessitate aliqua et maxime per fiscales causas

2 rubr. Περὶ ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἀκινήτων *Theod.* || 5 διχα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει *M* (app. *Nomoc.*) || om. 5 *Coll. 87 cap., Ath., paratitl. ad Coll. const. eccl. 1, 2* || 9 τὰ — σπονδάσματα *cit. Theod.* || τοῦς om. *cod. Ath.* || 10 ἡμῖν ante 11 ἐκπονεῖται *ponit Coll. 87 cap. cod. Vaticanus optimus* || 11 ἐκπεπὸνθηται *app. Nomoc.* || ἐνα] διὰ *Coll. 87 cap.* || 12 ἐξενόσκοιμεν] σπερ ἐξενόσκοιμεν *Coll. 87 cap. cod. Vat., app. Nomoc., om. Coll. 87 cap. codd. rell.* || 13 *ὀριστὸν τε] ἄριστὸν τε *M^g ἄριστον Coll. 87 cap. codd. plerique ὀρισμένον Coll. 87 cap. cod. Vat., app. Nomoc.* || 14 πολλὰ] saepe 5 (πολλὰς *Zachariae*) || 18 νόμον] *nov. VII* || 23 *οὐδὲ — οὐδὲ *M* || 24 ἐκποιουμένας (vel αὐτῶν ἐκποιουμένων)

Zachariae (cf. ad 5) ἐκποιουμένων *M^g. Delendum opinor* || 27 αὐτῶν] αὐτῶν? *M^g*

1 sq. *Ry XLVI V* || 9 legis libri || 11 utilitatem] cum utilitate *R¹* || 12 quod] quidem *R²* || 13 metitum] metitum *R¹* meritum (est *add. V³*) *VR²* || 16 retinentes] et retinentes *R¹* || 17 *uper *V²* || 19 eis esse *V*] esse eis *R¹* || 20 permittentes *T* || 21 alias *V¹* || 22 ecclesiasticos *R¹* ministrantes s. v. *R²* || 23 alienatas *corr. T* in *mg.* || 24 etiam] et *R* || 27 *facimus hōri] circumventiones *RVT* || 29 habebunt *V³* || possessionis *V¹* || 31 debito *R¹* || aut *om. V* || 32 aut] ut *V* || 33 accidentia *vulg.*

ἐπισυμβάντα εἰς ἐκποίησης ἀνάγκην τοὺς ἱεροὺς ἀναγαγεῖν οἴκους. κινήτης γὰρ οὐχ ὑπόσεως περιουσίας αὐτάρκους ἐκινδύνεον εἰς ἐσχάτην ἔλθειν ἀνάγκην οἱ τοῦτων προστάτες, οὔτε ἀποδοῦναι δυνάμενοι οὔτε ὄθεν τὰ ὀφλήματα λύσαιεν ἰσχύοντες. ἀλλὰ τὸ μὲν ἀντὶ τῶν ὀφλημάτων δύνασθαι ἀντὶ καταβολῆς τοῖς δανεισταῖς διδοῦναι κτήσεις ἐκκλησιαστικὰς, μετὰ μὲν-τοι τῆς προσηκούσης ἀκριβείας καὶ παρατηρήσεως γινομένης τῆς καταβολῆς, ἤδη πολλὰκις ἐπετρέψαμεν, ὡς οὐδὲ σαφῶς τοῦτο τῶ ἡμετέρῳ πρότερον ἀνελλόντες νόμῳ. εἰ δὲ οὐκ ἰδιωτικὸς τίς ἐστι δανειστής, ἀλλ' ἐπίκειται τὸ δημόσιον καὶ ἀπαιτοῦν τὰ ὀφλήματα, ἐστὶ δὲ ἀπορία χρημάτων, λαβεῖν δὲ ἀκίνητον κτήσιν οὐ δυνατόν τὸ δημόσιον, ἐνταῦθα χαλάσαι τι τῆς ἀκριβείας τοῦ νόμου προσήκειν ἡγησάμεθα, καὶ εἴ 15 τις ἀνάγκη τοιαύτη γένοιτο, καὶ ἐκποίησιν ἐφείναι σνεϊδομεν.

ad alienationis necessitatem sacras perduxerunt domos. Mobili enim non extante substantia sufficienti periclitabantur in novissimam venire necessitatem harum praesules, neque vendere potentes neque unde debita solverent valentes. Sed pro talibus quidem debitis posse pro solutione creditoribus dare possessiones ecclesiasticas, tamen cum competenti subtilitate et observatione facienda solutione, iam saepe permisimus, sicut neque palam hoc nostra prius perimimus lege. Si vero non privatus aliquis est creditor, sed imminet fiscus et exigit debita, est autem inopia pecuniarum, accipere vero immobilem possessionem impossibile est fiscum, hic relaxare aliquid subtilitatis legis competere iudicavimus, et si qua necessitas huiusmodi fiat, etiam alienationem sinere perspeximus.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴπερ τῶν ἁγιωτάτων τις ἐκκλησιῶν ἢ τῶν λοιπῶν σεβασμιῶν οἴκων δημοσίου ὀφείλοι φόρους καὶ ὄθεν ποιήσονται τὴν τοῦτων ἀπό- 20 δοσιν οὐκ ἔχει, συνιέναι πάντας εἰς ταῦτον τοὺς τε ἐκ τοῦ κλήρου τὸν τε θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον αὐτῆς τε τῆς πόλεως καὶ πρὸς γε τὸν τῆς μητροπόλεως, καὶ τῶν θείων προκειμένων λογίων τὸ πρῶγμα ἐξετάζεσθαι, καὶ εἰ μὴ φανεῖται μηδὲ εἰς πόρος ἐκποίησεως 25 χωρὶς δυνάμενος λύσαι τὸ δημοσίον ὀφλήμα, τῆν-καὶ αὐτὰ ἀδειαν αὐτοῖς εἶναι, ψήφου τοιαύτης ποιούσης καὶ δεκρῆτον γινομένου παρὰ τῶ τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντι, καὶ κτήσεων ἀκινήτων ἀπτεσθαι καὶ ταύτας ἐκποιεῖν εἰς λύσιν τοῦ ὀφλήματος· τῶν μὲν ὠνομη- 30 νων ἐπὶ τὸ δημόσιον καταβαλλόντων καὶ τὰς ἀποδείξεις ἐκείθεν λαμβανόντων καὶ ὑπεισιόντων τὸ δημόσιον ὀφλήμα καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἐκείθεν ἔχόντων καὶ οὐδὲν δεδιότων τὸν ἐμπροσθεν τεθέντα νόμον παρ' ἡμῶν, τῶν δὲ τὴν πρᾶσιν ποιουμένων ἀνευθύνων τὸ γε πρὸς τὸν νόμον καθεστατόν, τῶν τε δημοσίων ἀποδείξεων ἐμφανῶν ἐν ἵπομνήμασι γινομένων καὶ κατατιθεμένων τῶν πεποιηκότων αὐτάς, ἵνα καὶ παρὰ ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις σώζοιτο περιφανῆς ἀποδείξεις τοῦ καὶ τοὺς δημοσίου καταβεβλήσθαι 40 φόρους καὶ τοῦ πάντα κατὰ τὸν ἡμέτερον πεπράχθαι

Sancimus igitur, si sanctarum aliquis ecclesiarum aut reliquarum colendarum domuum fiscales debeat functiones et unde faciat horum redditionem non habeat, convenire omnes in unum et qui ex clero sunt et deo amabilem episcopum et eius civitatis insuper et metropoleos, et sacris propositis eloquiis causam examinari, et si non apparuerit ullus quaestus citra alienationem immobilis rei valens solvere fiscale debitum, tunc licentiam eis esse, sententia tali procedente et decreto celebrato apud provinciae iudicem, etiam possessiones immobiles contingere et eas alienare ad solutionem debiti, ementibus quidem in fiscum solventibus et desuscepta inde percipientibus et subeuntibus fiscale debitum et cautelam inde habentibus et nihil metuentibus primitus positam legem ***** constitutis, et fiscalibus desusceptis insinuatibus inter monumenta gestorum, deponentibus his qui fecerunt ea, ut et apud sanctissimas ecclesias salventur clara desuscepta, eo quod et fiscalia soluta sint tributa et omnia secundum nostram gesta sint

supervenientia ad alienationis necessitatem sacras domos adduxerunt. Nam ubi mobilis substantia praesto non erat sufficiens, periculum erat ne praesules eorum in extremam venirent necessitatem, qui neque vendere possent neque haberent unde debita solverent. Verum ut pro debitis possessiones ecclesiasticae in solutum creditoribus dari possent, ut tamen cum ea qua par est diligentia et observatione fieret solutio, iam saepe concessimus, neque id diserte nostra lege antea sustulimus. Quodsi non privatus aliquis est creditor, sed fiscus instat et exigit debita, penuria autem est pecuniae neque fieri potest ut immobilem possessionem fiscus accipiat, hic quidem de severitate legis aliquid remittere satius duximus, atque si quae eiusmodi necessitas fiat, etiam alienationem permittere placuit.

I. Sancimus igitur, si qua ex sanctissimis ecclesiis vel reliquis sacratis domibus fiscalia debeat tributa neque unde faciat eorum solutionem habeat, ut omnes in unum convenient tam clerici quam deo carissimus et ipsius civitatis et praeterea metropoleos episcopus, et sacris scripturis propositis causa examinetur, atque si nullus usquam appareat redditus quo praeter alienationem fiscale debitum solvi possit, tum licentia iis sit, sententia tali procedente et decreto apud provinciae praesidem facto, et possessiones immobiles attingendi et eas ad debitum solvendum alienandi: ita ut emptores quidem pretia fisco solvant et apochas inde accipiant et fiscale debitum subeant et securitatem inde habeant neve ullo modo legem a nobis antea latam timeant, ii autem qui venditionem fecerunt culpa quantum ad legem careant, cum et publicae apochae in actis insinuentur et qui fecerunt eas deponant, ut etiam apud sanctissimas ecclesias servetur manifesta probatio, et publica tributa soluta et omnia secundum nostram legem acta

5 τὸ μὲν ἀντὶ τῶν ὀφλημάτων] pro talibus quidem debitis ε || 14 τὸν δημόσιον M || 18 εἴπερ τις τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν Coll. 87 cap. cod. Vat., app. Nomoc. || 20 ὀφείλοι Mε] ὀφείλοι Coll. 87 cap. || 21 ἔχει app. Nomoc. || 22 sq. αὐτῆς τε τῆς] τῆς αὐτῆς Coll. 87 cap. || 23 καὶ — μητροπόλεως om. app. Nomoc. || 24 ἐξετάζεσθαι app. Nomoc. || 25 ἐκποίησεως χωρὶς] citra alienationem immobilis rei ε || 27 προϊούσης M || 34 οὐδὲν δεδιότων Mε] οὐ δεδιότων Coll. 87 cap. (οὐδὲν δεδόντων app. Nomoc.) || 36 τὸ γε — νόμον om. Coll. 87 cap. τῶν τε] τῶν δὲ app. Nomoc. || 37 ἐμφανῶς app. Nomoc. || 38 καὶ om. ε || 40 sq. φόρους καταβεβλήσθαι Coll. 87 cap. || 41 sq. τοῦ — νόμον om. Coll. 87 cap.

2 mobilia R || extante V] existente RT || sufficienti V] sufficiente RT || 6 dare V] dari RT vulg. || 8 facienda solutione om. R¹ || 9 pala R¹ || 10 perimimus V¹] permisimus RV³T] peremimus Osenbrüggen || 11 exigit V] exegit R exigit T vulg. || 18 leg. sanctissimarum? || aliquid V || 19 debat V || 20 harum vulg. || redditionem V || 22 et eius V] et om. RT vulg. || 23 praepositis V] propositis om. R¹ || 24 apparuit R || 26 sententiam R¹ || 32 habentibus] percipientibus R¹ || 33 lacunam non notant libri (vendentibus vero sine culpa quoad legem suppl. Beck) || et fiscalibus om. R¹ || desusceptis] te suscepris V || 34 gestarum R¹ || 35 ut et] et om. R || 36 solventur R¹ soluta sunt sint R || 37 secundum n. o. gesta] sit' lege R¹

νόμον, οὐ δυναμένων τινῶν πλάττειν δημόσιον ὄφλημα καὶ οὕτως ἐπὶ τὰς ἐκποιήσεις τῶν ἀκινήτων χωρεῖν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν τοῦ δεκροῦ ποίησιν ἐπετρέψαμεν, ἵνα καὶ τὸ δημόσιον ὄφλημα μαρτυρηταί, καὶ ἐκ πόσων κἀταίσι χρόνων καὶ ὅπως οὐκ ἐκ χρημάτων ἐλόθη, ἀλλ' εἰς ἀνάγκην ἐκποιήσεως ἦλθεν ὅπως ἂν τὰ τῆς ἀληθείας πανταχόθεν μαρτυροῦτο, πάντων ἐπὶ τῶν θείων εὐαγγελίων πραττομένων, εἰδοῦτων τῶν τε επισκόπων τῶν τε κληρικῶν καὶ πρὸς γε τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὡς θεὸς ἐπόυεται τὰ γινόμενα παρ' αὐτῶν, καὶ εἰ τι πράττειεν κατὰ δόλον ἢ κέρδος ἢ μηχανήν, τοῦτο ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀπολήφονταὶ ψυχαῖς ζῶντες τε καὶ τελευτῶντες.

CAPUT II.

Εἰ μὲν οὖν ἰδιώτης τις ὀφειλόμενος εἴη, δύνασθαι κατὰ τὸ pro soluto σχῆμα λαμβάνειν ἀκινήτους κτήσεις, κἀνταῦθα δεκροῦ γινόμενου καὶ πρὸς τὸ μέτρον τῶν ταῖς ἀληθείαις ὀφειλομένων προσκυρουμένων αὐτοῖς τῶν κτήσεων· εἰ δὲ ὄφλημα δημόσιον εἴη, δυναμένων αὐτῶν εἰς ἐκποιήσιν ἀκινήτων χωρεῖν κατὰ τὴν ἔμπροσθεν παρατηρησιν, ὥστε μηδὲν ἐλλεῖψαι μήτε τῆς ἀκριβείας μήτε τῆς κοινῆς λυσιτελείας.

CAPUT III.

Τούτων δὲ ἀπάντων τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ τὴν αὐτῆς περιουκίδα καὶ τοὺς εὐκτηρίους οἴκους ὧν αὐτὴ τὴν φροντίδα ἀναδέδεκται πᾶσιν ἐξαιρουμένον τρόποις, τῶν ἡδὴ περὶ τούτου νενομοθετημένων παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῆς οἰκίας μενόντων ἰσχύος. Εἰ δὲ καὶ τῶν μοναστηρίων ὑπ' αὐτὴν τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν εἴη, οὐδὲ ταῦτα ὑπὸ τὸν παρόντα ποιούμεθα νόμον, ταῖς ἔξω χωραῖς αὐτῶν ἐφιστάντες μόνον, ἐν αἷς πολλῆς τίς ἐστὶν ἀπορία χρημάτων, καθ' ἣν αἱ ἀγιωτάται ἐκκλησίαι λύσαι διὰ χρημάτων τὰ ὄφληματα οὐκ ἂν δυνηθεῖεν.

{Ἐπίλογος.} Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν γινώσκουσα κατὰ τοῦτο προΐεναι τὰς ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς πράγμασιν ἐκποιήσεις παραφυλαττέτω.

Dat. xv. k. Sept. CP. post cons. Belisarii v. c. [a. 536]

legem: non potentibus aliquibus fingere fiscale debitum et ita ad alienationes immobilium accedere. Ideo enim et decreti factionem permisimus, ut et fiscale debitum testimonio pandatur et ex quantis descendit temporibus et quoniam non pecuniis solum est, sed in necessitatem alienationis venit, ut veritas undique protestata sit, omnibus coram sacris evangeliiis agendis: scientibus et episcopis et clericis et aliis omnibus, quia deus respiciet quae geruntur ab eis, et si quid egerint per dolum aut lucrum aut machinationem, hoc in suis recipient animabus viventes ac morientes.

Si vero privatus aliquis creditor fuerit, possit sessiones pro soluto schema accipere immobiles possessiones, hic quoque decreto faciendo et pro mensura verorum debitorum assignandis eis possessionibus; si vero debitum fiscale fuerit, potentibus eis ad alienationem immobilium accedere secundum priorem observationem, ut nihil desit neque subtilitatis neque communis utilitatis.

His autem universis sanctissimam maiorem ecclesiam felicis huius urbis et eius confinia et orationum domos quarum ipsa curam suscepit omnibus excepimus modis, quae iam de hoc sancita sunt a nobis in sua virtute durantibus. Si autem et aliqua monasteria sub eadem sanctissima maiore ecclesia sunt, nec ea sub praesentem facimus legem, forinsecus provinciis eam constituentes solum, in quibus multa quaedam est inopia pecuniarum, per quam sanctissimae ecclesiae solvere per pecunias debita non valuerint.

{Ἐπίλογος.} Tua igitur celsitudo quae placuerunt nobis cognoscens secundum hoc procedere super sacris rebus alienationes custodiat. Dat. xviii. kal. Sept. CP. p. c. Belisarii v. c. anno secundo. [a. 537]

esse, neve quisquam fingere publicum debitum atque ita ad alienationes rerum immobilium progredi possit. Ideo enim etiam decretum fieri iussimus, ut ipsum publicum debitum testimonio probetur, et ex quo annis undecundat testata sit, cum omnia coram sanctis evangeliiis peragantur et episcopi et clerici et praeterea ceteri omnes, deum omnia quae ab ipsis fiant visurum, ac si quid per dolum vel cupiditatem vel machinationem egerint, hoc se in suis animabus recepturos esse tam viventes quam morientes.

II. Si qui igitur privatus sit cui debetur, is poterit titulo pro soluto accipere immobiles possessiones: ut tamen hic quoque decretum fiat et secundum modum eorum quae re vera debentur possessiones iis addicantur. Sin debitum publicum sit, ad alienationem immobilium procedere poterunt secundum priorem observationem, ita ut nihil neque a subtilitate neque a communi utilitate desideretur.

III. Ab his vero omnibus sanctissimam magnam ecclesiam felicis huius urbis et agrum ei circumiacentem et oratoria quorum ipsa curam suscepit omnibus modis excepimus, ut quae iam de hoc a nobis sancita sunt in suo robore maneant. Quodsi quae etiam monasteria ipsi sanctissimae magnae ecclesiae supposita sint, ne haec quidem praesenti legi subicimus, qui eam foris sitis provinciis solis statuamus, in quibus magna est pecuniae inopia, ob quam sanctissimae ecclesiae debita sua solvere per pecuniam non facile possint.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt cognoscens ut secundum ea procedant sacrarum rerum alienationes caveat.

4 μαρτυρεῖται Mª Coll. 87 cap. || 7 ὅπως — 13 τελευτῶντες om. Coll. 87 cap. || 9 πρὸς γε om. 5 || 14 δύναιται Coll. 87 cap. || 15 τὸ προκόλοντο, s. v. ἦτοι κατὰ διάλυσιν M τὸ pro soluto Coll. 87 cap. (προσκόλου τὸ app. Nomoc.) || 17 sq. προσκυρουμένων — δυναμένων om. Coll. 87 cap. || 19 αὐτῶ app. Nomoc. || κατὰ — 21 λυσιτελείας om. Coll. 87 cap. || 20 sq. *μηδὲ — μηδὲ M || 22 Τούτων — τῆν] Ἐξαιρουμένον δὲ τούτου τοῦ νόμου τῆν τε Coll. 87 cap. || 23 τῆς — πόλεως om. Coll. 87 cap. || 24 αὐτῆ M αὐτῆ app. Nomoc., Coll. 87 cap. cod. unus || 25 post ἀναδέδεκται (ἀναδέδεικται app. Nomoc.) quae sequuntur om. Coll. 87 cap. || 26 παρ' ἡμῶν] nov. VII c. 1 || 27 οἰκίας M || 37 xv. k. sep. CP. M || xviii. kal. Sept. CP. 5 k. sept. Iul.^{no} (om. Iul.^b) πρὸ ἰδ' ἀλανδῶν Σεπτεμβρίου Ath. μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Theod. || post bilisario p. uc. (sic) cons. M, Bilisario uc. anno secundo 5(T) μετὰ

τὴν ὑπατελίαν Βελισαρίου Ath. Theod. po. bilisarii Iul.^{no} al. (cons. belisarii Iul.^b bilisario Iul.^o); anno II ex 5(T) add. vulg. et Zochariae

2 alienationes ad V || 3 etiam decreti R², om. R¹ || 4 testimonia R¹ testimo V¹ || 6 ut] et T || 8 et episcopis] et om. R || 9 omnibus aliis R || geruntuntur V || 10 quis V¹ || 12 ac] et R || 15 scema RT chema V || 16 et V] om. R vulg. || 17 *verorum] uero eorum libri || 18 si uero debitum uero V || petentibus R² || 19 immobilium] rerum add. R || 22 aut R¹ || 24 ipsam R¹ || 25 excipimus vulg. || 26 in om. V || aut R¹ || 28 sunt om. V¹ sint vulg. || praesente facimus lege V^b || 29 eam om. R¹ || 31 per om. R¹ V¹ || debitas R V² || 35 hoc om. R¹ || 36 subscr. dat. xviii. kal. sept. CP. bili. uir. ann. sd. T, dat. bilisario uice consul. V, om. rell.

M̄Z

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΤΑΤΤΕΣΘΑΙ
ΤΟ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΟΝΟΜΑ
ΕΝ ΤΟΙΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΙΣ ΚΑΙ
ΥΠΟΜΝΗΜΑΣΙ, ΚΑΙ ΩΣΤΕ ΔΙΑ
ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΣΗΜΑΙΝΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥΣ ΧΡΟ-
ΝΟΥΣ ΣΑΦΕΣΤΕΡΟΝ
ΓΡΑΦΕΣΘΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', 10
ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἐκεῖνο πάντων εἶναι σεμνότερον
καὶ συμβόλαιον καὶ ὑπόμνημα καὶ εἴ τι περ ὅλων εἰς
χρόνον μνήμην ἀνθρώποις ἐξεύρηται νομιστέον, ὅπερ
καὶ αὐτῇ κοσμεῖται τῇ τῆς βασιλείας μνήμῃ. ὕπατοι
μὲν γὰρ καὶ ἐπινεμησεις καὶ εἴ τι περ δέγμα τῶν
χρόνων ὅλων ἐστὶ παρ' ἡμῖν, ἐστὶ μὲν ἴσως καὶ αὐτὰ
δηλωτικὰ τούτων ὧν βούλεται τις, οὐ μὴν ἡμεῖς τι
τούτων ἀναιροῦμεν, ἀλλὰ μείζονα προσθήκην αὐτοῖς
ἐπιτίθεμεν, ἵνα ἐκ μείζονων τε καὶ τελεωτέρων αὐ-
τοῖς ὁ τῶν χρόνων δηλωτὴ δρόμος. εἰ γὰρ τις ἀ-
πίδοι πρὸς τὰ παλαιότερα πάντων καὶ ἀρχαία τοῦ πο-
λιτεύματος, Αἰνεῖας ἡμῖν ὁ Τρώεσσι καὶ βασιλεὺς τῆς
πολιτείας ἐξάρχει, Αἰνεῖαδαι τε ἡμεῖς ἐξ ἐκείνων κα-
λούμεθα· εἴτε τις καὶ εἰς τὰς δευτέρας ἀρχὰς θεω-
ρήσει τὰς ἐξ οὐ καθαρῶς τὸ ἡωμαϊκὸν ὄνομα παρ'
ἀνθρώπων ἐξέλαμψε, βασιλεῖς αὐτὰς κατεστήσαντο
Ῥωμύλος τε καὶ Νουμάς, ὁ μὲν τὴν πόλιν οἰκοδομή-
σας, ὁ δὲ αὐτὴν νόμοις τάξας τε καὶ κατακοσμήσας,
εἴτε καὶ τὰ τρίτα προοίμια λάβοι τις τῆς βασιλείας,
τὸν Καίσαρα τὸν μέγαν καὶ Αὐγούστον τὸν σεβαστόν
καὶ οὕτω τὴν πολιτείαν ἡμῖν ἐξευρήσει τὴν νῦν δὴ
ταύτην κρατοῦσαν (εἴη δὲ ἀθάνατος) ἐξ ἐκείνων προ-
οῦσαν. Ἔστιν οὖν ἀτοπον ἐν τοῖς συμβολαίοις καὶ τοῖς

Nov. XLVII (Authent. XLVIII = Coll. V tit. 3: gloss.) Graece extat in ML, B 22, 2, 2 cum schol. — Epit.
Theod. 47 (in ds B²), Athan. 14, 2. Julian. const. XLII.

XLVII.

UT NOMEN IMPERATORIS INSTRUMENTIS
ET ACTIS PRAEAPONATUR, ET UT TEMPORA LATINIS LITTERIS
INDICATA ACCURATIUS SCRIBANTUR.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Illud omnium gravissimum existimandum est et instrumentum et monumentum et si
quid omnino ad temporis memoriam ab hominibus excogitatum est, quod ipsa quoque imperii mentione
decoratur. Nam consules et indictiones et si quod aliud omnino apud nos est indicium temporum sunt illa
quidem et ipsa fortasse idonea ad ea quae quis vult designanda, neque nos eorum quicquam tollimus, sed
maius additamentum iis apponimus, ut ex maioribus et perfectioribus temporum cursus iis designetur. Nam
si quis ad vetustissima omnium tempora et antiquitatem reipublicae respiciat, Aeneas Troianus rex reipublicae
nostrae initium dedit, nosque Aeneadae ab illo vocamur; sive quis etiam ad secundas origines spectet ex
quo Romanum nomen inter homines clare exsplenduit, reges illas constituerunt Romulus et Numa, quorum
alter urbem condidit, alter eam legibus et ordinavit et ornavit; sive etiam tertia quis primordia imperii
petat, Caesarem magnum et Augustum sanctum atque ita rempublicam nostram reperiet hanc quae nunc
valet (et utinam immortalis sit) ab illis profectam. Absurdum igitur est in instrumentis iisque quae in

7 τοὺς om. M || 10 inscr. et prooem. om. B, add. B² ||
inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ εἰρημένῳ ἐπάρχῳ (τῷ ἀ-
τῷ Ath.) B² Ath. || 11 πατρικίον L || 14 ἐξήρηται
vulg. (B²) || 16 εἴ τι περ δέγμα τῶν MB² || εἴ τι
περὶ δειγμάτων L εἴ τι παράδειγμα τῶν Haloander ||
17 ἐστὶ εἰσι L || ὑμῖν B² || 20 προστίθεμεν B² || τελεω-
τέρων B² || 21 δηλωτὴ MLB² || 22 παλαιότερα B² ||
24 αἰνεῖαδαι ML] Αἰνεῖαδαι vulg. (B²) || τε] δὲ B² ||
26 τὸ ἡωμαϊκὸν L || 28 καὶ ὁ Νουμάς B² || 29 κο-
μήσας B² || 33 ἐκείνων L || προοῖσαν MB² || προοῖσα
L^s || 34 ἔστιν] erit ε || καὶ om. L

1 sq. R^y XLVIII. V || 2 proponatur V^a || 5 tem-
pora] tpr (corr. tp) V || 6 scribantur V || 12 onestius R ||
ptandum V¹ || 13 quod RT] quid V¹ quidem V³ ||
14 omnibus R¹ || 15 ornatur V¹ orientur V³ || 16 etenim
et indictiones] etenim (et corr. V³) indictionis RV ||
quodquod RV¹] quod quidem V³T || 17 apud] et apud
R²T || 19 sed a maiorem R^a || 20 et ex perfectiori-
bus R || 21 cursus designetur R || 22 uenistissimam R ||
reipublicae] principia add. V³ || 23 Heneas V || 24 *est
nosque] et nos qui RV et nos quidem vulg. || 26 cor-
ruseauit (corruseo R¹) RV || 27 numma R || 28 ci-
ta-tem V || aut V

36*

ἐν δικαστηρίοις πραττομένοις καὶ ἀπλῶς ἐν ἅπασιν, ἐν οἷς (ἀν) μνήμη τις γένηται χρόνου, μὴ τὴν βασιλείαν ἠγεῖσθαι τούτων.

his quae in iudiciis aguntur et absolute in omnibus, in quibus memoria quaedam fit temporum, non imperium his praeponi.

CAPUT I.

Ὅθεν θεσπιζομεν, τοὺς τε ὅσοι τοῖς πραττομένοις ὑπηρετοῦνται εἴτε ἐν δικαστηρίοις εἴτε ἐνθά ἂν συνίστανται πράξεις, τοὺς τε συμβολαιογράφους καὶ τοὺς ὅλως καθ' οἰονδήποτε σχῆμα συμβόλαια γράφοντας εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως εἴτε ἐν τοῖς ἄλλοις κῆρσι, ἂν ἡμῖν ἐξάρχειν δέδωκεν ὁ θεός, οὕτω πως ἀρχεσθαι τῶν συμβολαίων· Βασιλείας τοῦδε τοῦ θειοτάτου Ἀγούστου καὶ αὐτοκράτορος ἔτους τοσοῦδε, καὶ μετ' ἐκεῖνα ἐπιφέρειν τὴν τοῦ ὑπάτου προσηγορίαν τοῦ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ὄντος, καὶ τρίτην τὴν ἐπιπέμνησιν, παρεπομένου τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἡμέρας. οὕτω γὰρ ἂν διὰ πάντων ὁ χρόνος τηροῦτο, καὶ ἡ τε τῆς βασιλείας μνήμη ἢ τε τῆς ὑπατείας τάξις ἢ τε λοιπὴ παρατήρησις ἐγκειμένη τοῖς συμβολαίοις ἀνόθεντα ταῦτα κατὰ πολὺ καταστήσει. 1 Εἰ δὲ καὶ τις παρὰ τοῖς τὴν ἐφ' ἂν οἰκῶσιν ἢ ἄλλοις ἀνθρώποις φυλάττεται παρατήρησις ἐπὶ τοῖς τῶν πόλεων χρόνοις, οὐδὲ ταύτην βασκαίνομεν· ἀλλὰ προτετάχθω μὲν ἡ βασιλεία, ἐπέσθω δὲ ὡς εἴρηται ὁ τε ὑπάτος ἢ τε ἐπιπέμνησις ὁ τε μὴν ἢ τε ἡμέρα, καθ' ἣν πράττεται καὶ γράφεται τὰ γινόμενα, τηρικαντά τε ἐπαγέσθω καὶ τὸ τῆς πόλεως πᾶσι τρόποις ἔτος. 2 ἡμεῖς γὰρ ἀφαιρούμεν μὲν τῶν ἐμπροσθεν οὐδὲ ἐν, βασιλικῇ δὲ προσθήκῃ τὸ πρᾶγμα ἀύξομεν. καὶ ἀρχέσθω εὐθύς ἀπὸ τῆς ἡμεροῦ θεῶν προδούσης πρώτης ἐπιπέμνησεως, οὕτω πως αὐτῶν γραφόντων· Βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ θειοτάτου Ἀγούστου καὶ αὐτοκράτορος ἔτους ἐνδεκάτου μετὰ τὴν ὑπατείαν Φλαβίου Βελισαρίου τοῦ λαμπροτάτου ἔτους δευτέρου τῆ πρό τοσῶνδε. οὕτω τε ἐν ἅπασιν ὀνομαζέσθω τὰ τῆς βασιλείας ἐτη τῆς τε μετέρας, ἐφ' ὅσον ἂν αὐτὴν ὁ θεός μηκύνῃ, τῆς τε τῶν ἐφεξῆς αὐτοκρατορίων· πρόδηλον ὅν

Unde sancimus et eos quicumque gestis ministrant, sive in iudiciis sive ubicumque conficiuntur acta, et tabelliones qui omnino qualibet forma documenta conscribunt (sive) in hac magna civitate sive in aliis gentibus, quibus nos praesidere dedit deus, hoc modo incipere in documentis: Imperii illius sacratissimi Augusti et imperatoris anno toto, et post illa inferre consulis appellationem qui loto anno est, et tertio loco indictionem, mensem et diem. Sic enim per omnia tempus servabitur, et pro imperii memoria atque consulatus ordine et reliqua observatione interposita documentis inadulterata haec valde constituuntur.

1 Si qua vero apud Orientis habitatores aut alios homines observatio custodiatur in civitatibus temporibus, neque huic invidemus: sed praescribatur quidem imperium, sequatur vero, sicuti dictum est, consul et indictio atque mensis et dies, secundum quam geruntur et scribuntur quae aguntur, et tunc inferatur etiam civitatis omnibus modis annus. Nos enim auferimus quidem priorum nihil, imperiali vero additamento causam augemus. Et incohetur mox auctore deo a procedente prima indictione, ita quodammodo eis scribentibus: Imperii Iustiniani sacratissimi Augusti et imperatoris anno undecimo et post consulatum Flavii Belisarii viri clarissimi anno secundo, toto kalendas. Sicque in omnibus nominetur imperii anni et nostri, in quantum eos deus elongaverit, et de cetero imperatorum. Palam namque est quia

cap. I pr. (v. 9—15) cit. B¹ p. 603 Zach.

iudiciis aguntur atque omnino in omnibus, in quibuscumque memoria aliqua temporum fiat, non praecedere illis imperium.

1. Unde sancimus, ut et quicumque actis ministerium praestant sive in iudiciis sive ubicumque acta conficiuntur, et tabelliones et qui omnino secundum quamvis formam instrumenta scribunt sive in hac magna urbe sive in ceteris provinciis quarum nobis deus imperium dedit, ita fere instrumentorum initium faciant: Imperii illius sacratissimi Augusti et imperatoris anno illo, ac postea consulis nomen apponant qui illo anno est, et tertio loco indictionem, quam sequantur mensis et dies. Sic enim per omnia tempus servabitur atque tam imperii memoria quam consulatus ordo et reliqua observatio instrumentis inserta plerumque ut ea adulterari nequeant efficit. Quodsi qua etiam apud eos qui in Orientis partibus habitant vel alios homines custoditur observatio in notandis civitatum temporibus, ne huic quidem invidemus: verum praemittatur quidem imperium, sequatur autem, uti dictum est, et consul et indictio et mensis et dies, quo quae fiunt aguntur et scribuntur, ac tunc demum civitatis omnino annus apponatur. Neque enim nos eorum, quae antea fuerunt, quicquam tollimus, sed imperiali additamento rem augemus. Atque initium fiat statim a prima indictione quae deo duce procedit, ut illi ita fere scribant: Imperii Iustiniani sacratissimi Augusti et imperatoris anno undecimo, post consulatum Flavii Belisarii viri clarissimi anno secundo ante diem illum. Atque ita in omnibus imperii anni nominentur tam nostri, quoad illud deus prorogaverit, quam eorum qui sequentur impera-

1 ἐν τοῖς δικαστηρίοις L || καὶ ἀπλῶς in litura L || καὶ ἀπλῶς — 4 πραττομένοις bis scr. M || 2 ἂν addidi || μνήμη τίς γένηται MBΣ || μέμνηται L || 4 Θεσπιζομεν inc. B || 5 συνίστασθαι M συνιστῶνται Schoell || 6 πράξεις B || 10 συμβόλων L || τοῦδε τοῦτον L^o || 14 τὴν LB || om. M || παρεπομένου — 15 ἡμέρας mensis et diem ε || 19 παρὰ τοῖς L || παρὰ τοῖς M τοῖς παρὰ B || 21 προτετάχθαι L || 25 τε M(ε) δὲ LB || τῆς τοῖς L || ἔτος MBε || ἔθος L (cf. Theod. καὶ τὸ τῆς πόλεως ἔτος ἢ ἄλλο ἔθος, Ath. τὸ ἔτος τῆς πόλεως καὶ ὅσα ἄλλα συνείδισται, sim. Iulian.: unde Zachariae καὶ ἄλλο ἔθος addi vult non recte) || 27 ἀύξομεν B || ἀρχέσθω Mε || ἀρχέσθω τε L ἀρχέσθωσαν vulg. (B) || 28 πρώτης πρὸ τῆς B¹ || 29 ἐπιπέμνησεως M || 33 τῆ πρό τοσῶνδε (τόσων δὲ M) libri || toto kalendas ε (τῆ πρό νόνην δ' con. Zachariae: sed tum mensis addendus

erat || 34 τε] δὲ B || τὰ τῆς ταύτης τῆς B || 35 μηκύνῃ LB] μηκύνει in spatio vacuo relicto suppl. M²

1 quae in] quem V¹ quoque in R¹ || 2 sq. his imperium R || 6 qui] et qui Beck || forma om. V || 7 sive addidi || haec V || 8 possidere R¹ || dus V¹ || 11 appellatione V¹ || 12 est] e V¹ del. V³ || 15 inadulterata — 19 orientis om. V¹, et non adulterata — orientis add. V² in marg. || 16 constituuntur V³ constituentur vulg. || 19 vero om. R¹ || 21 perscribatur V || 23 inditio R || mensis R¹, om. V || quam secundum R¹ || 24 geruntur et] gerit R¹ || conscribuntur R vulg. || aguntur R vulg. || geruntur V || 28 praecedente RV || 29 ei V¹ || scribentibus] scilicet add. R² || impii V¹ || 31 et post] et om. vulg. || bilisarii libri || 32 clarissimi uiri R vulg. || toto T s. v. || 30 o V¹ nono RV² T¹ || 33 nominetur V¹ ..... R¹ || 34 eas R¹ eam V

ὡς τὴν μὲν ἔτους ἑνδεκάτου τῆς ἡμετέρας γράφουσι βασιλείας, ἀρχομένου δὲ τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, καθ' ἣν ἦν ἡμέρα ὁ θεὸς τοῖς Ῥωμαίων ἐπέστησε πράγμασι, δωδέκατον ἔτος γράφουσι, καὶ ἐφεξῆς οὕτως ἕως ἡμῶν ὁ θεὸς τὴν βασιλείαν ἐκτείνει· ἵνα ἡμῶν καὶ τοῦτο τὸ πρᾶγμα πρὸς τοῖς νόμοις καὶ τῇ τούτων ποιήσει μένοι διηλεκτῶς ἀθάνατον, τῆς μνήμης τῆς βασιλείας παντὶ συμπαραγινόμενης πράγματι τε καὶ χρόνῳ.

nunc quidem annum undecimum nostri scribunt imperii, incohante vero Aprile mense et prima die, in qua nos deus Romanorum superposuit rebus, duodecimum annum scribent, et ita de cetero, donec 5 nostrum deus imperium extenderit: ut nobis etiam haec causa super leges et harum celebrationem continue maneat immortalis, dum memoria imperii omnibus simul interfuerit causis atque temporibus.

CAPUT II.

Καίμειο μέντοι προστίθεμεν, ὥστε ἐπειδὴ οἱ τὸν 10 χρόνον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀποσημαινόντες μετὰ τῶν ἀσαφῶν ἐκείνων καὶ ἀρχαίων γραμμάτων δηλοῦσιν αὐτόν, παραφυλάττειν ἐν παντὶ δικαστηρίῳ τὸ μετ' ἐκείνα τὰ γράμματα τὰ τῆς ἀρχαιότητος ἕτερα ὑποτίθεσθαι, ταῦτα δὲ τὰ κοινὰ καὶ ἅπασι σαφῆ καὶ 15 ἀναγνώσκεσθαι παρὰ πάντων ἁδῶως δυνάμενα καὶ δηλούντα τὸν τῶν πρακτομένων χρόνον· ἵνα μὴ περινοστώσιν ἀναζητοῦντες τὸν χρόνον, εἴτα πλανώμενοι μίνωσιν ἕως ἀνθρώπῳ τινὶ περιτύχοιεν τὰ γράμματα ἐκείνα ταῖς ἀληθείαις γινώσκοντι. ἀλλ' εἰ μὲν τὰ 20 ἐφεξῆς καὶ μετὰ τὴν προγραφήν τῶν ἀσαφῶν γραμμάτων τῆς ἐλλάδος εἴη φωνῆς, γράμμασιν ἐλληνικοῖς ὑποτίθεσθαι τὸν χρόνον, εἰ δὲ ῥωμαϊκῆ τις ἢ τοῦ παντὸς χάριτος καθέστηκε τάξις, ῥωμαϊκοῖς μὲν ὑπογραφέσθαι γράμμασιν ὁ χρόνος ὑποκειμένοις τοῖς ἀσαφῶν ἐκείνοις στοιχείοις, σαφεστέρων μὲντοι τάξιν ἔξουσι γραμμάτων καὶ ἣν ἔξεστι πᾶσιν ἀναγνώσκειν τοῖς ὄλοις συλλαβῶν ῥωμαϊκῶν οὐκ ἀνεπιστήμοισιν.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τὸν μὲν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα 30 ἡμῶν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θελοῦ δηλούμενα νόμον ἐν τῇ ταύτῃ τῇ μεγάλῃ πόλει ἐν τῇ ταῖς ἐπαρχίαις ἀπάσαις ὡς ἀρχαῖ φανερά καταστήσεται, ὥστε μηδένα τολμᾶν ἕτερος ἀριθμεῖν τὸν χρόνον ἢ τάλλα πράττειν, ἀλλ' οὕτω καθάπερ ἐμπροσθεν διωρισάμεν. Dat. prid. k. Sept. (CP.) imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. post 35 temb. CP. imp. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. cons. Belisarii v. c. anno II.

Illud quoque adicimus: quoniam hi qui tempus in iudiciis designant, cum incertis illis et antiquis litteris hoc declarant, observetur in omni iudicio, ut post illas litteras antiquitatis alias subdant, id est has communes et omnibus notas et quae legi ab omnibus facile possint et significare gestorum tempus: ut non fatigentur requirentes id tempus, deinde errantes expectent, donec hominem quemcumque comperiant litteras illas pro veritate lecturum. Sed si quidem reliqua etiam post praescriptionem incertarum litterarum graecae sint vocis, graecis litteris subdi tempus; si vero latinus quidam totius chartae consistat ordo, latinis quidem perscribatur tempus, interpositis illis incertis elementis, clariorem tamen ordinem habentibus litteris, quas liceat omnibus legere omnino syllabarum latinarum (non) ignaris.

(Epilogus.) Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, et in hac maxima civitate et in provinciis universis quibus praest manifesta constituat, ut nullus praesumat aliter numerare tempus aut aliud agere, sed ita sicut dudum decrevimus. Dat. pridie kal. Sept. CP. imp. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. anno secundo indictione I.

torum: qua in re manifestum est eos nunc quidem anno undecimo nostri imperii scripturos, ineunte autem mense Aprili die primo, quo nos deus Romanorum rebus praefecit, duodecimum annum scripturos esse, atque ita deinceps quamdiu nobis deus imperium extenderit: ut nobis haec quoque res praeter leges earumque lationem perpetuo maneat immortalis, cum imperii memoria praesens appareat simul cum omni et re et tempore.

II. Verum illud quoque adicimus ut, quoniam qui tempus in iudiciis denotant, id per obscuras illas et antiquas litteras significant, in omni iudicio caveatur, ut post illas litteras ex antiquitate receptas alias subdant, has dicimus communes et omnibus perspicuas quaeque legi ab omnibus facile possint et eorum quae acta sunt tempus denotent: ne qui tempus scire desiderant vagentur atque errantes expectent donec in hominem aliquem incidant qui litteras illas probe noverit. Sed siquidem quae deinceps post praescriptas obscuras litteras sequuntur graecae sint linguae, graecis litteris tempus subiciatur; si latinus totius chartae sit contextus, latinis quidem tempus subscribatur litteris quae subiciantur obscuris illis elementis, clariorem ipsa litterarum ordinem habitura et quem omnibus qui syllabarum latinarum omnino non ignari sunt legere liceat.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt et in hac magna urbe et in provinciis omnibus quibus praest manifesta reddat, ut nemo aliter numerare tempus audeat aut reliqua agere nisi ita uti supra definitivimus.

1 ἔτος α' Β(ε) || γράφουσι] scribunt ε || 5 ἕω M¹ || * ἐκτείνει] libri || 7 μὲν B || 8 συμπαραγινόμενοις L || 11 τῶν om. L || 14 τὰ τῆς] τὰ om. L || 17 δηλούντα] significare (i. e. δηλοῦν?) ε || τὸν] τὰ L || περινοστώσιν] καὶ ἀναζητοῦντες L || 19 μένουσιν L || ἕως ἂν ἀνθρώπῳ B || 24 ὑπογραφέσθωσαν L || 25 γράμμασιν om. ε || ὑποκειμένοις L || 27 ἔχουσιν L^o || 29 epil. om. B || 34 subscr. dat. post consulatum (dat. consp. Iul.^o) uilisarii Iul.^o dat. bilisarii Iul.^o || pridie kl. Septemb. ε proid. k. sep. M πρὸ α' καλάνδων Σεπτεμβρίων Ath. πρὸ μιᾶς καλάνδων μηνὶ Σεπτεμβρίῳ (sic) Theod.; kal. Sept. ε ed. pr., quod probant Heimbach et Zacharias propter ind. I^o in ε et ab Ath. appositam. Sed illa indictionis nota temere adscita videtur ex ipsa novella p. 284, 28, ubi verbis ἀπὸ τῆς — προϋούσης πρώτης ἐπινεμῆσεως ultimo die anni scriptis recte novae indictionis initium notatur, a qua inuenite statim lex valitura sit || 35 CP. om. M || imp. dn. iusti. pp. aug. ann. M imp. iust. pp. aug. an. XI ε ἔτει ια' τῆς βασιλείας Theod. Βασιλείας Ἰουστινιανῶν (addendum (τὸ ια')) Ath. || p. c. Bilis. ne. anno secundo indictione I ε

τὸ β' (leg. <μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου> τὸ β') ἐν-δικτιῶνος α' Ath., post Bilisario uc. consp. M μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod. (Iul.)

1 nunc] tunc R¹ V¹ hunc V² || decimum R² || nostri dicunt imperii uero aprile mense inchoante V || 5 imperium deus R || 6 geles R || 7 imperatoris R || 10 addicimus V || hii RV || 11 desigant R || 13 alias om. V || 14 hās R || et omnibus] in omnibus R || 16 id RT] om. V || 17 quae-cumque RV¹ || comperiat R² concepiatur R¹ || 18 Sed — 20 sint om. V¹ || 19 etiam om. V² || perscriptionem R || 20 graecae] si graecae RV || vocis] litterarum si V || litteris graecis R || 22 consistit T || latinis (is scr. V² in spat. 4—5 litt.) VT² || latinas R¹ T¹ latine R² || subscribatur Beck || 24 liceat VT] licet R || 25 syllabarum RV || non add. vulg. || 30 et] ut R¹ || legem om. V || 32 praees R || ut] et R || 33 alium V || 34 dudum RV] modo T || 35 CP. om. V || imperator inst. V || anno XI om. V || bilisario ne. con. V

MH

ΠΕΡΙ ΟΡΚΟΥ ΔΟΘΕΝΤΟΣ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΩΝΤΟΣ
ΕΝΕΚΕΝ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ ΤΗΣ
ΕΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ.

5

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β,
ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Αἰ τοῦτον ἕνα πεποιήμεθα σκο-
πὸν τὸ τὰς διατυπώσεις τῶν τελευτῶντων εἶναι βε-
βαίας, εἰ μὴ μάχωνται νόμῳ καὶ φανερώς ἐναντιῶντο
τοῖς ἐκείνῳ δοκοῦσιν. Ἴσμεν τοίνυν καὶ ἐν τοῖς πράγ-
μασι κινήθην καὶ προσηγγεμένον ἡμῖν, ὡς διαδέμε-
νός τις σὺν ὄρκοις τὴν ἐαυτοῦ περιουσίαν ἤπασαν
εἶπε καὶ ὅτι ταύτην μόνην καταλιμπάνει τοῖς αὐτοῦ
κληρονόμοις, τινὲς δὲ ὕστερον αὐτῶν τῶν κληρονό-
μων πρὸς ταῦτα ἀνανειοῦσιν, οὐ δίκαια ποιούντες,
ὅτι τῆς μὲν οὐσίας τῆς ἐκείνου κληρονομοῦσι καὶ
τούτῳ πείθονται τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διατεταγμένοις, ἃ
δὲ ἂν εἴποι μεθ' ὄρκου ταῦτα οὐκ ἔτι κύρια μένειν
οὐδὲ φυλάττειν αὐτὰ κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον
βούλονται· καίτοι γε τοῖς ἡμετέροις δοκεῖ νόμοις ἐν
πῶς εἶναι πρόσωπον τὸ τοῦ κληρονόμου καὶ τὸ τοῦ
εἰς αὐτὸν παραπέμποντος τὸν κληρὸν, ὥστε οὐκ ἂν
τις αὐτὸν ἐαυτῷ φήσῃε διαμάχεσθαι καὶ ὅπερ εἶπε
καὶ ἐπάροσε κύριον εἶναι, τοῦτο μὴ βούλεσθαι κρα-
τεῖν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς οἰκείους διαμάχεσθαι λόγους.

XLVIII. Auth. XLVII. Coll. V. tit. 2
R DE IUREIURANDO
MORIENTIS PROPTER MENSU-
RAM SUAE SUBSTANTIAE.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

(Praefatio.) Semper hanc unam habemus in-
tentionem dispositiones morientium esse firmas, nisi
10 resultent legi et aperte contrariae sint his quae illi
placent. Scimus igitur motum et annuntiatum nobis,
quia cum testaretur quidam, cum iureiurando suam
substantiam omnem dixit et quia hanc solam reli-
quit suis heredibus, aliqui vero eorum heredum ad
15 haec resultant, non iuste facientes, quia substantiae
quidem illius heredes fiunt et in hoc adquiescunt
his quae ab eo disposita sunt, quae vero dixit cum
iureiurando, haec nequaquam rata manere neque cus-
todire ea secundum competentem modum volunt;
20 cum utique nostris videtur legibus unam quodam-
modo esse personam heredis et qui in eum trans-
mittit hereditatem, ideoque nullus eundem sibimet
dicit reluctari et quod dixit atque iuravit tutum
esse, hoc nolle valere, sed contra proprios reluctari
25 sermones.

CAPUT I.

Θεσπιζομεν τοίνυν, εἴ τις ἀπογραφὴν πεποιηκὼς
εἴτε ἰδιοχέρον εἴτε δι' ἑτέρων μὲν γραφείσαν, παρ'
αὐτοῦ δὲ ὑποσημειωθείσαν, ἢ ἐν ταῖς αὐτοῦ διαθή-
καις τὸ τῆς οὐσίας τῆς αὐτοῦ μέτρον ποιήσῃ φανερόν,
30 τῶν κληρονόμων ἴσως τῶν μὲν ἀπόντων τῶν δὲ
παρόντων ἢ καὶ πάντων παρόντων, μὴ ἐξείναι τοῖς

Sancimus igitur, si quis descriptionem faciens sive
propria manu sive per alterius quidem scriptam, a
se autem subscriptam, aut in suis testamentis sub-
stantiae suae mensuram faciat manifestam, heredi-
bus forte aliis quidem absentibus aliis vero prae-
sentibus aut etiam omnibus praesentibus, non licere

Nov. XLVIII (Authent. XLVII = Coll. V tit. 2: gloss.) Graece extat in ML, B 41, 6 (= B² p. 530 Zach.) cum
schol. — Epit. Theod. 48 (inds B²), Athan. 9, 4, Anonymus Bodleianus ap. Zachariae *Avékd.* p. 213 (ubi citatur
νεαρά μθ'). Iulian. const. XLIII.

XLVIII.

DE IUREIURANDO A MORIENTE DE MODO SUBSTANTIAE
SUAE PRAESTITO.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Semper hoc unum habuimus propositum, ut defunctorum dispositiones firmae essent,
nisi legi repugnarent usque quae illi placent manifesto adversarentur. Atque scimus, quod et in rebus
agitatum et nuntiatum nobis est, quendam testatum cum iureiurando suam substantiam omnem dixisse
seque eam solam heredibus suis relinquere, postea vero quosdam ex ipsis heredibus haec recusasse, qui
iniuste agunt, quoniam in bona quidem illius succedunt et in hac re oboediunt iis quae ab eo constituta
sunt, quae vero iureiurando addito dixit, haec non iam rata manere volunt neque eo quo decet modo
eadem servare: quamquam nostris legibus una quodammodo persona videtur esse heredis et eius qui here-
ditatem in eum transmittit, itaque nemo dixerit eum secum ipsum pugnare et quod dixit atque ratum
fore iuravit, id nolle valere, sed propria verba impugnare.

I. Sancimus igitur, si quis descriptione facta sive sua manu, sive ab aliis quidem scripta, ab ipso
autem subscripta, vel in suo testamento substantiae suae modum declaraverit, heredum fortasse aliis ab-
sentibus aliis praesentibus vel etiam omnibus praesentibus, non licere heredibus haec recusare neque di-

2 rubr. Περὶ τοῦ ἐν τελευτῇ ὀνύοντος χάριν τῆς ἰδίας
ὑποστάσεως Theod. || Περὶ τοῦ ὄρκου τοῦ δοθέντος
Ath. || 5 ἐαυτοῦ] αὐτοῦ B² τούτου Ath. || 8 proesm. om. B,
add. B² || ποιούμεθα L (ε) || 10 μάχωνται Lε] μάχον-
ται MB² || 11 τοῖς ἐκείνῳ δοκοῦσιν MB²ε] τὰ ἐκείνους
δοκοῦντα L || καὶ ἐν τοῖς πράγμασι om. ε || 12 προσαρ-
γελθὲν L || 14 αὐτοῦ MB² ἐαυτοῦ L || 15 ὕστερον
om. ε || 22 πρόσωπον τὸ] τὸ om. B² || καὶ τὸ τοῦ MB²ε]
καὶ τοῦ L || 26 λόγους ML] νόμους B² || 27 Θεσπιζομεν
εἴ τις inc. B || 28 οἰκείους B² || ἑτέρον B² (ε) || 29 ὑπο-
γραφεῖσαν B² || ἢ ἐν ταῖς αὐτοῦ (ἐαυτοῦ B αὐτοῦ ML)
διαθήκαις MLBε] sive in suo testamento sive sine testa-
mento in quavis chartula Iulian. || 30 αὐτοῦ libri || ποιούσι
L¹ || 32 ἢ om. L || πάντων παρόντων] αὐτῶν ἢ πᾶσι τῶν

ἀπόντων? (cf. Iulian. omnibus praesentibus vel omnibus
absentibus)

1 sq. R; XLVII V || 3 morientis R] a moriente VT a mo-
riente praestito vulg. || 6 pp.] praefecto R || 9 firmas esse
V || 11 motum] et in causis motum Beck || 12 sq. substan-
tiam susm RT || 13 omnem] o... V¹ || dixit RT] edixit V
relinquit al. || 14 suis in heredibus R¹ V² || 15 iuste R V]
iusta T || 16 hoc adquiescunt] hacquiescunt R¹ || 19 ea
om. R || uoluerit V || 22 hereditatem bis scr. V¹ || * eidem
libri || 23 dicit T^b al.] et dicit RT^a edicit V || 24 haec
R || reluctari V || 28 scriptam R] scripturam VT vulg. ||
31 forte aliis] aliis om. R¹

κληρονόμοις πρὸς τὰτα ἀνανεύειν μηδὲ λέγειν ὡς τῶν κληρονόμων τις ἀπέκρυψε πράγματα ἔξω τῶν δηθέντων παρὰ τοῦ τελευτῶντος. ἀλλ' εἴπερ ὁκοον ὁ τελευτῶν ὑπόσχοι ἢ διομοσάτω κατὰ τὰς ἐαυτοῦ διαθήκας, ὡς οὐδὲν ἔστιν ἕτερον αὐτῷ παρὰ τὰτα, τούτω στέργειν τοὺς κληρονόμους, εἴτε παῖδας εἴτε καὶ ἑξωτικοὶ εἴεν, καὶ μὴ πολυπραγμανεῖν μηδὲ συγκοφαντεῖν τοὺς ἐαυτῶν συγκληρονόμους, μηδὲ ἐντεῦθεν οἰκέτας τε ζητεῖν καὶ εἰς βάσανον ἀγειν, καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἐξερευνᾶν καὶ πολυπραγμανεῖν, ἅπερ μόνος ἐστὶ φιλονεικίας, ἕτερον δὲ παντελῶς οὐδενός, ὡς τῆς οὐσίας δοκοῦσης τσαυτῆς εἶναι ὅσην ὁ διαθέμενος ὤμοσε, καὶ ταύτην μόνην εἰς τοὺς κληρονόμους διαιρεθῆναι βουληθέντος. Ἀλλὰ τὰτα μὲν πρὸς τοὺς κληρονόμους, οἵπερ ταυτό που δοκοῦσι τοῖς τελευτῶσι εἶναι, κρατεῖν βουλόμεθα, οὐ μὴν τούτω κύριον εἶναι καὶ πρὸς δανεστάς, διότι τοῖς ἡμετέροις εἴρηται νόμοις, ὅποσα ἂν τις ὑπὲρ ἐαυτοῦ φῆσειεν ἢ γραψείη, τὰτα μηδὲν αὐτὸν ἀφελεῖν μηδὲ τοῖς δανεσταῖς προκοῖνεν. ἀλλ' ἐκαίνοις ἀδεια ἔστω πάντα ἀνερευνᾶν ὃν βούλονται τρόπον, τοὺς κληρονόμους δὲ ἐμμένειν τοῖς παρὰ τοῦ διατιθέμενου δηθένσι. καὶ ἔστω γε πονηὴ τοῦ πράγματος ἐν τοῖς κληρονόμοις τὸ τὸν ἐναντιούμενον τούτοις μὴ δύνασθαι τῶν καταλειμμένων αὐτῷ παντελῶς ἀπολαύειν, ἀνάγκης ἐποῦσης ἢ περῆσθαι πᾶσιν ἢ πάντα διαπτῖναι, καὶ μὴ τὰ μὲν αἰρεῖσθαι τοῖς δὲ διαμάχεσθαι, ἀλλὰ τὴν τοῦ τελευτῶντος βουλήν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ διαδόχων οὕτω φυλάττεσθαι ὡς κατὰ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι ταύτην φαρρεῖν. τούτων κρατούντων ἐπὶ τε τοῦ ἐξῆς χρόνου παντός ἐπὶ τε πάσης ὑποθέσεως οὕτω κεννημένης ἐν δικαστηρίῳ οὐδὲ δικαστικῇ ψήφῳ ἢ φιλικῇ συμβάσει διαλελυμένης.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοῖνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον γινώσκουσα κατὰ τὸ σύνθηδες διὰ προγραμμάτων οἰκείων φανερά πᾶσι καταστήσάτω. Dat. xv. k. Sept. CP. post cons. Belisarii v. c. (ann. II.)

heredibus contra haec resultare neque dicere quia aliquis heredum celavit res extra ea quae dicta sunt a defuncto. Sed si quidem iusiurandum moriens praebuerit et iuraverit secundum sua testamenta, quia nihil est aliud ei praeter haec, hoc amplecti heredes, sive filii sive etiam extranei sint, et neque tergiversari neque calumniari suos coheredes, neque ob hoc servos quaerere ad tormenta deducere et alia similia discutere et perscrutari, quae solius sunt contentionis, alterius autem penitus nullius, utpote dum substantia videatur tanta esse quantum testator iurans hanc solam apud heredes iuvenire voluit.

1 Sed haec quidem inter heredes, qui curiosi videntur in defuncti esse substantia, valere volumus, non tamen hoc ratum esse et inter creditores, eo quod nostris declaratum est legibus, quaecumque quilibet pro se dixerit aut scripserit, haec nihil ei prodesse neque creditoribus praediudicare. Sed illis licentia sit omnia perscrutari quo volunt modo, heredes autem contentos esse his quae a testatore dicta sunt. Sitque poena negotii inter heredes, ut qui aduersatur his quae relicta sunt ei non possit omnino frui, necessitate imminente aut oboedire omnibus aut universa contemnere, et non haec quidem eligere his vero resultare, sed defuncti voluntatem ab eius successoribus ita servari, ut in nullo ei contradicere praesumatur. His valentibus in reliquo tempore universo et in omni negotio nondum moto in iudicio neque iudiciali sententia aut amicali interventione transacto.

(Epilogus.) Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem cognoscens sollemniter per programmata propria manifesta faciat universis. Dat. x. kal. Septemb. CP. p. c. Belisarii v. c. anno secundo.

cere unum ex heredibus res praeter eas quae a defuncto dictae sint celasse. Sed si quidem moriens iusiurandum praestiterit vel in suo testamento nihil sibi aliud esse praeter illa iuraverit, eo acquiescant heredes, sive liberi sive etiam extranei sint, neve negotia facessant neve coheredes suos calumnientur, neve inde servos quaerant et tormentis subiciant atque eius generis alia pervestigant et perscrutentur, quae quidem ad solam contentionem neque ad aliud quocquam spectant: cum substantia videatur tanta esse quantum testator iuraverit isque hanc solam inter heredes dividi voluerit. Sed haec quidem in heredibus, quippe qui idem fere cum defunctis esse videantur, valere volumus, neque vero etiam in creditoribus id ratum esse, quoniam nostris legibus dictum est, quaecumque quis pro se dixerit aut scripserit, ea nihil ipsi prodesse neque creditoribus praediudicare. Verum illis venia sit omnia quo velint modo pervestigare, heredes vero iis contenti sint quae a testatore dicta sunt. Ac poena sit eius rei in heredes statuta, ut qui his adversetur, relictis sibi nullo modo frui possit, cum necessitas immineat aut omnia sequendi aut omnia respuendi, nec vero alia eligendi alia impugnandi, sed defuncti voluntas a successoribus eius ita custodiatur, ut in nulla re ei adversari audeant. Atque haec et in omne deinceps tempus et in omni causa in iudicio nondum acta nec iudiciali sententia vel amicali conventionem decisa valeant.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt cognoscens more solito per programmata propria manifesta omnibus reddat.

1 sq. ὡς τῶν κληρονόμων τις M] ὡς τις (ὅστις B) τῶν κληρονόμων LBz || 3 τελευτῶντος M] τελευτήσαντος LBz || 4 διομοσάτω libri, corr. Heimbach || 5 αὐτῶν L^a || 6 τούτω M] τούτω LB || 8 μηδὲ ἐντεῦθεν — 14 βουληθέντος om. B² || 9 ἰκέτας L || καὶ εἰς M] καὶ om. LBz || 11 ἐστὶ et δὲ om. B || 13 sq. ὤμοσε, καὶ ταύτην — διαιρεθῆναι βουληθέντος iurans hanc — invenire voluit ε || 15 οἵπερ ταυτό (ταυτόν LB τὸ αὐτό B²) που δοκοῦσι τοῖς τελευτῶσι (τοῖς τελευτῶσι δοκοῦσιν B¹) εἶναι] qui curiosi videntur in defuncti esse substantia ε || 19 μήτε B || 20 πᾶσα L^a || 21 ἀνερευνᾶν MB¹ ἐρευνᾶν LB¹ || ὃν ἂν βούλωνται B² || 22 διαθεμένου B¹ || 23 τοῖς αὐτοῖς τοῖς B² || 24 τὸ om. LB² || 25 ἐγκαταλειμμένων B² || αὐτῶν L¹ || 26 ἐποῦσης MB¹ || ὑποῦσης LB² || 28 τελευτήσαντος B || 30 τούτων et quae sq. om. B || 33 συμβιβάζει L || 35 γνωσκέτω L || 37 xv. k. sep. CP. M] x. kal. septemb. cap. 5 kal. sep. Iul.^l Ath. (om. Theod.) || 38 pst. bilisario uc. coass. M (cf. ad ε) post (om. Iul.^l) cons. uilisari Iul.^l

pc. bil. Iul.^w μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισσαρίου Ath. Theod. || anno secundo ε cod. Bamb. iterum Iul.^l om. cett.

2 aliquis bis scr. V¹ || celeuit R^a || 3 sq. praebuerit moriens R || 4 testamenta] iuramenta R¹ || 5 aliud est V || hoc] haec R || 6 extranea R¹ || 8 adducere R || 9 et perscrutari — 18 quilibet pro scr. R² in ras. 6 versusum || quae] et per quae R^a || 11 quantum R^a] quanta R^a quanto VT || 12 inveniri vulg. || 14 haec om. V || 15 substantia ualere add. V² in spat. vac. || 17 nostrum R^a || 18 pro R] per V || 20 perscrutari omnia quo modo uolunt (modo add. R²) R || perscrutari V^a || uoluerit V || 21 autem om. R¹ V || contemptos V || 22 hisitque R^a || 23 ei V¹ RT] eis V² vulg. || possit V || 24 omnino RT] omni modo V || obedite R¹ || 27 eius] eis R¹ T || 29 et om. R¹ || 31 transacta V || 36 programata R || 37 subscr. dat. x kal. septemb. cap. pc. con. bilisario uice V dat. x kl. sept. cap. pc. bilisario uic. c. anno secundo Bamb. II d. x. k. set. ep. c. bil. uir. cl. cs. T

M6

XLIX. Anth. LVIII. Coll. V tit. 11

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣΙΟΝΤΩΝ ΤΗΝ
ΕΚΚΛΗΤΟΝ ΡΕΩΝ· ΚΑΙ ΠΕΡΙ
ΙΔΙΟΧΕΙΡΩΝ ΠΡΟΚΟΜΙΖΟΜΕ-
ΝΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝΑΙΟΜΕΝΟΥ·
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΚΟΥ ΤΗΣ
ΥΠΕΡΘΕΣΕΩΣ, ΩΣΤΕ ΚΑΙ ΣΥΝ-
ΑΠΤΕΣΘΑΙ ΑΥΤΟΝ ΤΩΙ ΤΗΣ
CALUMNΙΑΣ, ΙΝΑ ΑΠΑΞ ΜΟΝΟΝ
ΥΠΕΡ ΠΑΣΗΣ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΣ 10
ΟΜΝΥΟΙΤΟ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπαρχῶν πραιτωρίων τὸ β',
ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατριάρχ.

(Προοίμιον.) Τὸ ῥευστὸν δὴ τοῦτο καὶ ἀνθρώ-
πινον καὶ μένει ἐπὶ ταύτου μηδεπώποτε δυνάμενον, 15
ἀλλὰ γινόμενον μὲν αἰεὶ μένον δὲ οὐδέποτε, καὶ ταῖς
νομοθεσίαις εἰσάγει τινὰ παραχρῆν, καὶ τὸ δόξαν ἔχειν
ἄρθως καὶ ἐν βεβαίῳ κείσθαι δοκοῦν καὶ τῇ τῶν
ἀκριβῶν κατασφαλίσθην παρατηρήσει πολλάκις ἐκλή-
σεν ἢ τῶν ἐπισυνμβάντων ποιικιλία πραγμάτων. Ἴσμεν 20
γὰρ ὡς πρῶην ἐπηρεσθώσαμεν τὸ κακῶς καὶ δολ-
ερῶς περὶ τὰς ἐφέσεις γινόμενον, ὅτι μόνω τῷ τῆν
ὑπόθεσιν εἰσαγαγεῖν εἰς δικαστήριον οἱ ἐφέντες ἀρ-
κούμενοι καὶ τῆν τοῦ προσώπου ποιησάμενοι στάσιν
ἢ κατὰ μίαν μοῖραν ἢ καὶ κατὰ διάγνωσιν (ἀδιάφο- 25
ρον γὰρ δὴ τοῦτο) κατελίπαρον τῆν ὑπόθεσιν, καὶ
τῷ γὰρ νενικηκότι παντοίας τῆν ἀδιεξόδευτα τὰ τῆς
νίκης, μὴ δυναμένω μῆτε τῶν κεκοιμένων ἀπολαῦσαι
διὰ τῆν ἐφεσιν μῆτε τῆν ἐφεσιν ἐξετασθῆναι παρα- 30
1 σκενῶσαι διὰ τῆν ἀπουσίαν τοῦ ἐφέντος. Ταῦτα
ἡμεῖς πρῶην νομοθετήσαντες ἐπηρεσθώσαμεν, ἐνιαυ-
τὸν μὲν τάξαντες τῷ τῆν ἐφεσιν ἐπιδοῦναι, εἴτε αὐτῷ

DE HIS QUI INGREDIUNTUR AD
APPELLATIONEM, ET QUANDO
PER SCRIPTURAM MANUS PRO-
PRIAE FIAT COLLATIO LITTE-
RARUM, ET DE IUREIURANDO
DILATIONIS UT CONIUNGATUR
IURIURANDO CALUMNIAE &

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

(Praefatio.) Volubile hoc et humanum et quod
manere in idem numquam valens, sed fit quidem
semper, manens autem numquam, et legislationibus
introducitur aliquem tumultum, et quae videntur ha-
bere se recte et firme posita iudicantur, sed et ea
quae subtilium observatione cauta sunt, plerumque
turbavit emergentium varietas causarum. Scimus enim,
quia dudum correximus quod male et dolose
circa appellationes agebatur, quia hoc solo, ut cogni-
tionem introducerent in iudicium, appellantes con-
tenti et personam facientes firmam aut per unam
partem aut etiam per cognitionem (hoc enim indif-
ferens est), relinquebant causam, et victori omnino
erat inexplicabilis victoria non valenti neque his
quae erant iudicata frui propter appellationem ne-
que appellationem examinari posse propter absen-
tiam appellantis. Haec nos dudum sancientes
correximus, annum quidem deputantes appellationem
offerenti, sive ipsi secundum se ingredienti sive com-

Nov. XLIX (Authent. LVIII — Coll. V tit. 11: gloss.) Graece extat in ML, inde a pr. § 1 in B diversis
locis. — Epit. Theod. 49, Athan. 7, 3. Iulian. const. XLIV.
pr. § 1. 2 et cap. I extat B 9, 2, 4.
§ 1 cf. Poptal 25, 17.

XLIX.

DE REIS QUI APPELLATIONEM INTERPONUNT.
ET DE CHIROGRAPHIS A REO PROLATIS. ET DE IUREIURANDO
DILATIONIS UT IUNGATUR CUM IUREIURANDO CALUMNIAE, QUO
SEMEL TANTUM PRO OMNI PROBATIONE IURETUR.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Volubilis illa atque humana condicio, quae manere in eodem numquam potest, sed
semper quidem fit, nunquam vero manet, legislationi quoque turbas aliquas affert, et quod visum est recte
se habere et videtur in tuto collocatum atque accurata observatione munitum est, id saepe movit emergentium
causarum varietas. Scimus enim nos dudum quod male et dolose in appellationibus agebatur emendasse,
cum qui appellassent eo ipso quod causam in iudicium introduxissent contenti et praesentia personae
praesentia sive ex una parte sive etiam cognitionaliter (id enim perinde est) causam desererent, et victori
omnino non liceret ad effectum perducere victoriam, qui neque iudicatis frui propter appellationem possent
1 neque ut appellatio examinaretur efficere propter absentiam eius qui appellasset. Haec nos dudum
lata lege emendavimus anno quidem constituto ei qui appellationem interposuerit, sive ipse solus intra-

2 rubr. Περὶ ἐκκλητῶν καὶ περὶ ἰδιοχειρῶν καὶ περὶ
ὄρκου ὑπερθέσεως Theod. || 3 ῥέων libri om. ε, τῶν ἐνα-
γομένων add. L || 7 ὑπερθέσεως Lε (Theod. Iul.) || ὑπο-
θέσεως M || 8 τῆς calumniae M τῆς συκοφαντίας cal-
umniae L || 11 ὁμνύοιτο L || 12 πραιτωρίω L ||
15 ταύτου τοῦ αὐτοῦ? L^a τοῖς αὐτοῖς L^b || 18 καὶ
sed et ε || 23 ὑπόθεσιν cognitionem ε || εἰσάγειν (εν
ex corr.) L || ἐφέντες M] ἐφένται L || 28 νίκης ML^bε] ε
δικῆς L^a || *μηδὲ — 29 μηδὲ ML || κεκοιμένων M ||
30 ἐφέντος M] ἐνὸς τούτων L² in ras. 6 lit. || 31 πρῶην
τὰ περὶ τῶν ἐφέσεων νομοθετήσαντες ἐπανερθώσα-
μεν B. Cod. 7, 63, 5 § 4

1 sq. R¹ LVIII. V || 3 quando] quoniam? R¹ || 4 per
om. V¹ || proprie manus fiant R || 7 ut V²] et R ut non V¹
et ut vulg. || coniugatur R¹ coniungantur V || 8 iurei-
urando R¹V || 14 hoc et humanum RT] humanumque
V || et om. R¹ || quod videtur ante fit 15 transponendum ||
15 idem V] diem RT || valet et 16 manet vulg. || fit] sit
R¹ || 16 aut R² || 17 et quae RV] et his quae T || 18 sed
et] et om. R¹ || 19 subtilium] supplitium V^a supplican-
tium V^b || 20 turbans R¹ || varietas] turbavit varietas V^a ||
21 enim om. V || 22 haec V¹ || 23 contempti R¹ || 24 firmas
R^a || 26 relinquebant autem causam R || 27 ulenti V^a ||
28 nec V || 29 sq. appellantis absentiam R || sentientes V ||
32 ingrediente R¹

καθ' αὐτὸν εἰσελθόντι εἴτε καὶ συστάδην, ἐφ' ᾧ τε εἰσω τοῦτον τὴν δίκην ἀγωνίσασθαι καὶ τυχεῖν τῶν δικαίων καὶ μὴ καταλιπεῖν αὐτὴν ἀπρονόητον, εἴτα διὰ φιλανθρωπίας, εἰ παρὰ τὴν αἰτίαν τοῦ δικάζοντος τὰ τῆς ἐφέσεως ἐπιχεθῆ ἢ κατ' ἄλλην τινὰ πρόσφασιν ἀπαραίτητον, καὶ ἕτερον προσθέντες ἐναντὸν, μεθ' ὃν εἰ μὴ τὴν δίκην πληρώσειαν κυρίαν μένει τῶν νενικηκότι τὴν ψῆφον ἐθεσπίσαμεν. Ταῦτα μὲν οὖν ἰδέδοκτό τε ἡμῖν καὶ ἐν κοινῇ γέγραπται νόμῳ καὶ κρατεῖν τε τὸν νόμον τοῦτον βουλόμεθα καὶ τὴν ἐκεί-
2 νου παρατήρησιν. ἀλλὰ πολλοὶ προσῆλθον ἡμῖν φάσκοντες αὐτοὶ μὲν προσαγγεῖλαι τοῖς ἐφέταις καὶ βουληθῆναι τὴν δίκην ἐξετασθῆναι, οὐ μὴν αὐτῶν τῶν δικαστῶν τυχεῖν ἀνεχομένων διὰ τινος ἴσως ἀπαραίτητος ἀσχολίας· οἱ δὲ καὶ ἀνέμων ἀμετρίαν
15 ἠτιάσαντο, καὶ ὅτι πλείον οὐκ ἐξῆν ἐν τῆς χώρας ἐναντίων ἀπελανθόντων πνευμάτων, πεζεύειν δὲ οὐκ ἰσχυρὸν διὰ τὴν τῶν ὄντων ἀπορίαν ἢ ὅτι νησιῶται τυχόν ὄντες ἀλλῶς εἰ μὴ θαλαττεύοντες ἐλθεῖν οὐκ ἴδύναντο, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἴσχυσαν ἀγωνίσασθαι
20 μέχρι πέρατος τὴν ὑπόθεσιν οὐδὲ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, καὶ τινες χειμῶνων ἀωρίαν, ἄλλοι νόσους ἀπαρτήτους· ἀπερ' ἅπαντα ἐξ αὐτῶν ἴσμεν τῶν πραγμάτων ἡμῖν προσαγγελέντα. ὥστε ἡμᾶς ταῦτα δικαίως ἐτάραττε καὶ τὸν νόμον ὑπερβῆναι μὴ βουλομένους καὶ
25 τοῖς κατὰ τὴν τοιαύτην τυχηρὰν περιστάσιν ἀδικουμένοις δοῦναι βοήθειαν τὴν δυνατὴν ἐπιθυμούντας. τί οὖν πράττειν ἐχρήν, εἰ μὴ πρὸς νόμον ἕτερον ἰδεῖν τὰ εἰκότα τῶν πραγμάτων βουλοῦντα;

munitur, quatenus intra hoc litem exequatur et mereatur quae iusta sunt et non relinquat ea sine provisione, deinde propter clementiam, si per occasionem iudicis appellatio prolongetur aut per aliam quamlibet causam inevitabilem, etiam alium adicientes annum, post quem nisi litem compleverint ratam manere victori sententiam sancimus. Haec itaque placuerunt nobis et in communi lege conscripta sunt, et obtinere legem hanc volumus et illius observationem.

2 Sed plurimi interpellaverunt nos dicentes se quidem denuntiassent appellatibus et voluissent litem examinari, non tamen ab ipsis iudicibus impetrare valuisse propter quasdam forsitan inevitabiles occupationes; alii vero etiam ventorum immensitatem accusaverunt et quia navigare non licuisset de provincia contrariis flantibus ventis, per terram vero venire non valentes propter inopiam, aut certe quia in insula commanentes aliter nisi per mare venire non poterant, et propterea non valuerunt examinare usque ad finem negotium neque secundo anno, et quidam tempestatum acerbiter, alii langorem inevitabilem: quae omnia ex ipsis agnosimus rebus nobis insinuat. Unde nos haec iuste moverunt et legem transcendere nolentes et his qui per talem quandam fortunae circumventionem laeduntur dare praesidium possibile cupientes. Quid ergo agere oportebat nisi ad legem aliam respicere, quae digne causam iuvaret?

CAPUT I.

Ἡ μὲν οὖν παρατήρησις ἢ λοιπὴ τοῦ ἡθθέντος ἡμῖν
νόμον, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, φυλαττέσθω διὰ παντός· εἰ δὲ τὰς ἀληθείας ἀπαραίτητον τι γένηται, καὶ ὁ τὴν ἐφεσίμον δίκην ἀγωνιζόμενος μὴ προσεδρεύοι (καὶ) καίτοι τὴν εἰσοδὸν κατὰ κυρίαν ποιησάμενος οὐκ ἀπαρτήσεις, κινδυνεύει δὲ ὁ τῆς δικασίας ἐξήκειν και-
35 ρός, τηρικὰ τῶ νενικηκότι κυροῦσθαι τὴν ψῆφον (τοῦτο ὅπερ ὁ πρότερος ἡμῶν λέγει νόμος), ἀλλὰ μετὰ τινος ὑποδιαίρεσεως, ἢ ἐν τῶ παρόντι προστίθεμεν. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς νενικηκόσιν ἐβοηθήσαμεν τὴν ἀμετρίαν τοῦ χρόνου στήσαντες τοῖς ἐφέταις μὲν δοῦσι
40

Observatio siquidem reliqua praedictae legis nostrae, sicuti praediximus, per omnia custodiatur; si vero pro veritate inevitabile quiddam evenerit, et qui appellationis litem exequitur non observet et licet ingressum et fatalem fecerit non occurrerit, et periclitetur biennii comprehendi tempus, tunc victori confirmari sententiam (quod etiam prior nostra dicit lex), sed cum quadam subdivisione, quam in praesenti adicimus. Quia enim victores iuvimus immensitatem temporis figentes his qui appellationem qui-

pr. § 2 et cap. I ex B habet Ecloga lib. I—X Basilicorum (cf. Heimbachii adnot.)

verit sive utraque pars praesens fuerit, intra quem litem peragat et ius suum obtineat neve eam neglectam relinquat; deinde propter humanitatem, si ex iudicis culpa vel alia quadam inevitabili causa appellationis mora facta sit, altero quoque anno adiecto, post quem nisi litem compleverint, victori ratam manere sententiam sancimus. Haec igitur nobis placuerunt et in communi lege scripta sunt, atque valere 2 hanc legem et observationem eius volumus. Verum multi nos adierunt dicentes se quidem denuntiassent iudicibus appellationum et voluissent causam examinari, neque tamen ipsorum iudicum sibi copiam factam esse propter quaedam forte negotia inevitabilia; alii etiam de procellarum vehementia questi sunt et quod navigare sibi non licuisset ex provincia adversis ventis flantibus, pedibus autem iter facere non valuissent propter inopiam rerum vel quia insularum forte cum essent aliter nisi per mare venire nequissent, atque propterea causam usque ad finem persequi ne secundo quidem anno potuissent; quidam tempestatum importunitatem, alii morbos inexorabiles causati sunt: quae omnia ex ipsis factis scimus nobis nuntiata esse. Itaque haec nos merito commoverunt, qui et legem violari nolimus et his qui per eiusmodi fortuitum casum iniuria affecti sunt auxilium impertire quantum potest cupimus. Quid igitur agendum erat nisi ut legem aliam prospiceremus, quae rei ut par est subveniret?

I. Atque reliqua legis quam memoravimus observatio, sicut ante diximus, per omnia custodiatur: quodsi re vera inevitabile quid acciderit et qui causam appellationis persequitur non perseveret neque etiam si eam die fatali introduxerit compareat, ac periculum sit ne biennii tempus exeat, tunc victori confirmetur sententia, id quod prior nostra lex dicit, sed cum quadam distinctione quam in praesenti adicimus. Quoniam enim victoribus auxilium tulimus nimio illo tempore contracto iis qui appellationem

1 καὶ κατὰ συστάδην L || 2 ἀγωνιζέσθαι B || 5 τῶν ἐφέσεων B^o || 7 μεθ' ὃν εἰ μὴ ex corr. L || 10 τῆ leg. γε? || 18 ἢ] aut certe (i. e. ἢ γε?) ε || 23 ἅπαντ L^o || 32 γίνηται L^o || 34 καὶ ex ε addi (vel pro καίτοι emendari) voluit Zachariae || κατὰ κυρίαν] κατὰ τὴν κυρίαν Ecl., et fatalem ε || 35 κινδυνεύοι L^o || ἐξήκει L¹ || 40 αἰτήσαντες M || ἐφεσον ex φεσον L (ὑφεσον L²) || δοῦσι MB] ἐπιδοῦσι Ecl., om. L

add. V || 15 imensitatem V || 19 in om. V¹RT || comanentes V || aliter] non aliter R || 20 non om. R || 23 ex] ad R¹ || agno·oim· V¹ agnomimus V² || 24 insinua· V¹; leg. insinuata? || n·ste V¹ || 32 quidam V^o || 34 et fatalem] et per fatalem Osenbrüggen; leg. secundum fatalem (cf. 290, 30)? || occurrerit et ed. pr.] occurrerit libri || 35 compraeendi R] compendii V compendio T || 36 dicit lex V^o lex dicit R || 37 diuisione V || in praesentia dicitur V || 38 iuimus R uidimus V || 39 figentes Beck] fingentes libri

1 hanc vulg. || litem V^o || 2 sine R¹ || 3 si] sic V^o || 7 *nictoris libri || sancivimus vulg. || itaque] quae s. v. III.

καὶ κατὰ κυρίαν εἰσελθούσιν, οὐ μὲν ἐστὶ τὴν ἀγωνίαν ὑπεἰσελθεῖν βουλομένοις, ἢ καὶ ἐν μέσοις τοῖς ἀγῶσι ἀπολείπουσιν αὐτήν, καὶ διὰ τοῦτο σμικρῶ τι νικητικότητας ἐλαττοῦντες στοχασάμεθα ἂν καλῶς τοῦ προσήκοντος. βουλόμεθα γὰρ τὸν κρατήσαντα τῆς δίκης, εἰ βούλοιο ταῖς ἀληθείαις κωρῶ θῆναι τὴν ψήφον, οὐκ ἐξ ἐπιδρομῆς οὐδὲ ἐκ χρόνον τινός, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν προημάτων ἀληθείας καὶ ἀπολιμπανόμενου τοῦ τὴν ἔφρασιν ἐπιδιδόντος εἰσελθεῖν καὶ αὐτὸ τοῦτο μέμψασθαι καὶ ζητῆσαι τὸν ἀπολιμπανόμενον, καὶ εἴτε εὐρεῖν αὐτὸν ἰσχύσειεν εἴτε ἐκεῖνος οὐ φανεῖν, τὰ ἑαυτοῦ δίκαια φέρειν εἰς μέσον, δηλαδὴ τῆς δικταίας ἐνισταμένης ἐστὶ, πρὸς τῶν πέρατι μέντοι, ὥστε ἕνα νῆρον ὑπολιμπανέσθαι τῶν πράγματι μῆνα· καὶ εἰ μὲν εὐδοκιμῶν φανεῖν, κυρίαν εἶναι τὴν ψήφον, εἰ δὲ ἐλαττοῦτο περὶ τοὺς ἀγῶνας, καὶ τοῦ τὴν ἔφρασιν ἐπιδιδόντος καὶ κατὰ κυρίαν εἰσεληλυθότος μὴ προσεδρεύοντος, τὸ πρᾶγμα τὴν ἐκ τοῦ δικαίου δέχεσθαι ψήφον. ἐκεῖνον μόνον προστιθεμένου τοῦ κᾶν εἰ κρατήσῃ τῆς δίκης ὁ καὶ πρότερον νικητικῶς κᾶν εἰ περὶ αὐτῆν ἐλαττωθεῖν, τὰς δαπάνας αὐτῶ πάντων τῶν μετὰ τὴν ἔφρασιν εἰσόδων τὸν ἀπολελειμμένον δοῦναι. εἴτε γὰρ κρατήσῃ τῆς δίκης προφάσει τῆς δαπάνης, κατ' αὐτὸ τοῦτο καθ' ὅτι νικητικῶν ὀφθαῶν, δικαίως ἂν εἴη καὶ τὴν δαπάνην λαβεῖν, εἴτε καὶ ἐλαττωθεῖν, διότι περ ὅλως ἐκεῖνος ἀπελείφθη καὶ γέγονεν αὐτῶ καὶ ἀπολελειμμένῳ νικῆσαι, τὰς μὲν δαπάνας κατατιθέτω, τῆς ψήφου δὲ ἀπολαύσας χάριν ἴστω τῶ θεῷ καὶ τῶ παρόντι νόμῳ οὕτω τὸ δικαίον αὐτῶ φυλάττειν καὶ μόνη ζημιώσονται τῆ δαπάνη, ἢ περ οὐχ ὁ νόμος, αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν ἀπὸν ἐζημιώσεν. εἰ μὲντοι μηδέτερος ἀπαντήσῃ, μήτε ὁ νικητικῶς μήτε ὁ νενικημένος, ὅς γε καὶ κατὰ κυρίαν εἰσελθὼν εἴτα ἀπελείφθη, ἢ ψήφος τοῦ νενικηκότος μενεῖ κυρία. πάντων τῶν λοιπῶν τῶν ἐπὶ ταῖς ἐφέσεσι γεγραμμένων νόμων κυρίαν ὄντων, τῶν τε ἐπὶ ταῖς προδεδεσμίαις τῶν τε ἄλλων. τοῦτον γὰρ δὴ τὸν νόμον ὁρθῶς ἐπὶ τοῖς μετὰ τὴν εἰσόδον τὴν ἐπὶ τῆ κυρία γενομένην ἀπολελειμμένους τίθεμεν, οὐδὲν τῶν ἄλλων νόμων ἢ χρόνων τῶν ἐφετικῶν οὔτε ἀναιροῦντες οὔτε ἀμείβοντες, κυρίως μὲν οὖν αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦδε τιθέντες τοῦ νόμου. Κακείνο μὲντοι προσδιορίσασθαι καλὸν ὥστε εἰ μὲν οἱ νενικηκότες ἐφθασαν ἤδη

dem et per fatalem ingrediuntur, non tamen ulterius examinationem subire volunt, aut etiam in mediis certaminibus relinquunt eam, propterea parvo quodam victores minuentes considerabimus bene forte quod decet. Volumus etenim eum qui vicit causam, si voluerit pro veritate firmari sententiam, non ex circumventionem nec ex tempore quodam, sed ex ipsa rerum veritate etiam deserente eo qui appellationem optulit ingredi et hoc ipsum accusare et quaerere desertorem, et sive invenire eum valuerit sive ille non appareat, suas allegationes deducere ad medium, quippe biennio instante, ad finem tamen, ita ut unus forte supersit negotio mensis; et si quidem superior apparuerit, firmam esse sententiam, si vero inferior circa certamina, etiam eo qui appellationem optulit et fatalem ingressus est non observante causa suscipiat ex iure decretum: illo tantummodo adiecto ut, sive optineat causam is qui etiam prius vicit sive circa eam minor inveniatur, expensas ei modis omnibus post appellationis ingressum factas desertor praestet. Sive namque optineat causam occasione expensarum, secundum hoc ipsum quod etiam vincit recte iustum est etiam expensas accipere, sive minor inveniatur, eo quod omnino ille deseruit et contigit eum etiam deserentem vincere, expensas quidem praestet, sententia vero fruatur gratias agens deo et praesenti legi ita iustitiam sibi servanti et tantummodo in expensas damnificanti, quibus non lex, sed ipse (se) absens damnificavit. Si vero neuter occurrerit, neque victor neque victus, qui etiam secundum fatalem ingressus postea deseruit, sententia victoris maneat firma, omnibus reliquis super appellationibus scriptis legibus (firmis) existentibus et in spatiis temporum et in aliis. Hanc enim legem specialiter super his qui post ingressum fatalis factum deserunt ponimus, nihil aliarum legum aut temporum appellativorum neque perimentes neque permittentes, firmas igitur eas etiam per hanc ponentes legem.

1 Illud quoque determinare optimum est, si quidem victores contigit iam sententiam promereri firmas

quidem interponerent et fatali die comparerent nec vero certamen diutius subire vellent, vel etiam id in media lite desererent, propterea etiam victores nonnihil deminuentes bene id quod decet sectabimur. Volumus enim eum qui causam obtinuerit, si re vera confirmari sententiam velit, non ex impetu neque ex temporis spatio elapso, sed ex ipsa rerum veritate, etiam si praesto non sit is qui appellationem interposuit, intrare atque id ipsum arguere et desertorem quaerere, et sive eum invenire potuerit sive ille non appareat, allegationes suas in medium proferre, scilicet durante etiam biennio, circa finem tamen eius, ita ut unus fortasse mensis supersit negotio: et siquidem bonam causam habere videatur, sententiam ratam esse, si vero inferior sit in lite, quamvis qui appellationem interposuit et fatali die introductus est non perseveret, causam sententia iuri congrua decidi; illo tantummodo adiecto ut, sive causam obtineat qui prius quoque vicerat sive in ea inferior discedat, impensas omnino causae introductae post appellationem desertor ei praestet. Sive enim causam obtinuit impensarum causa, secundum id ipsum quod merito vicit, decet eum etiam impensas accipere, sive inferior existit, quoniam alter omnino abfuit eique adeo absenti vincere contigit, idem impensus quidem solvat, sententia autem potius deo et praesenti legi gratiam habeat, quae ita ei ius custodierit atque sola impensa eum multaverit, quae quidem non lex, sed ipse sese absens multavit. Quodsi neuter compareat, neque victor neque victus, qui quidem fatali die introductus deinde praesto non fuerit, sententia victrix rata maneat. Ceterae autem omnes quae de appellationibus scriptae sunt leges firmas sint, et quae ad tempora appellationum et quae ad reliqua spectant. Hanc enim legem diserite de iis ferimus qui post causam fatali die introductam praesto non fuerint, nec quicquam ex ceteris legibus aut temporibus appellationum vel abrogamus vel immutamus, immo ratas eas hanc quoque per legem reddimus. Verum illud quoque praeterea constituere aptum est, ut si quidem

2 ὑπεἰσελθεῖν M] ὑπελθεῖν (*πελθεῖν L^a) LB || 3 ἀπολείπουσιν MLB^f E] ἀπολιποῦσιν B^c Ecl. || καὶ ex ε del. Zachariae || μικρῶ B^c || 4 στοχασόμεθα B^c || 5 τὴν δίκην B^c τῆ δίκη Ecl. || 9 ἐπιδόντος Ecl. || 12 τὰ (τὴν L^a) ἑαυτοῦ δὲ L (τὴν ἑαυτοῦ δίκην Haloander) || 13 ἐστὶ om. ε || 14 ἀπολιμπανέσθαι Ecl. || 20 τὴν δίκην B^c (id. 23) || 21 πάντων B^c || 22 ἀπολιμπανόμενον B^c || 24 καθ' αὐτὸ L Ecl. || 24 sq. ὀρθῶς καὶ δικαίως ἂν L || 29 τῶ θεῷ] θεῶ Ecl. || καὶ τῶ] τῶ om. B^c || 31 ἦπερ B^c E] εἴπερ MLB^f Ecl. || 32 μὲν τι L || 35 ἐφέσεσιν ἔγγεγραμμένων L || 36 τε om. L^a || 37 τῆ om. L || 40 ἢ χρόνων om. B^c || 41 sq. κυρίως — νόμον om. Ecl. || διὰ om. L^a || 43 εἰ] οἱ L^a || οἱ om. Ecl.

3 quodam parvo R || 4 *considerauimus libri || 5 uincit VT || 9 intulit R^b || 14 sq. circa certamina inferior eo etiam R || 15 certamina] certamen tamen V || 16 causam vulg. || 18 his qui etiam V etiam is qui R¹ || 20 factas bis scr. V¹ || 21 occasionem V || 22 secundum] set R¹ || 24 omnino ille] ille omnino VT || contingit V || 26 gratians V^a || 28 in om. R || 29 se om. libri, post absens add. vulg. || abens V || 30 uictorum V || 33 firmis add. Osenbrüggen || 36 deserint V || 38 etiam] et V || 43 contingit R

ψήφου τυχεῖν κυρίας ἀποφαινούσης αὐτοῖς τὰς νίκας, τούτων αὐτοῖς ἀπολαύειν (οὐδὲν γὰρ τῶν ἤδη πεπρασμένων κινούμεν)· εἰ δὲ ἐτι μέχρι νῦν ἤρτηται, τῆς διετίας ἐνισταμένης καὶ μήπω παραδραμούσης, οὕτω δὲ τῆς ψήφου κενρωμένης, καὶ αὐταὶ τῆς αὐτῆς τυχαῖως ἐξέτασεως, καὶ οὕτως ἀπολαύεωσαν οἱ νικῆσαντες τῶν ψήφων, εἴπερ ταύτας ὁρθῶς ἔχειν ἀποδείξαιεν.

declarantem eorum victorias, his eos frui (nihil enim eorum quae iam determinata sunt commovemus); si vero hactenus pendent, biennio instante et nondum transacto, nondum decreto firmatae, etiam istae eandem mereantur examinationem, et ita potiantur victores sententiis, si eas recte habere monstraverint.

CAPUT II.

Καίμενο δὲ ἡγούμεθα τῷδε χρῆμα προστεθῆναι τῷ νόμῳ· ἐπειδὴ γὰρ ἤδη γεγράφαμεν νόμον βουλόμενον ἐξ ἰδιοχειρῶν μηδεμίαν γίνεσθαι σύγκρισιν, ἀλλ' ἐκ μόνων τῶν ἀγοραίων, ὁρῶμεν δὲ τὴν τῶν πραγμάτων πείραν δευτέρη προσηκούσης ἐπανορθώσεως ἐν τῷ νόμῳ, καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν δικαζομένων εἰσορῆον πείρας, ἐπανορθῶσαι αὐτὸν κατὰ τοῦτο βουλόμεθα τὸ σχῆμα. πολλάκις γὰρ προκομίσας τις ἰδιοχειρον συμβόλαιον καὶ ἐξ αὐτοῦ ποιούμενος ἢ τὴν ἐναγωγῆν ἢ τὴν τῶν οἰκειῶν δικαίων ἀπόδειξιν, ἐπειδὴ τῆς αὐτῆς χειρὸς τὸ ἐναντίον μέρος προκομίσει γραμμάτια, εἴτα νόμιμον σύστασιν ἐκείθεν ἠβουλήθη γίνεσθαι ἐξ ἂν αὐτὸς ὁ ἀντιτεταγμένος αὐτῷ προκομίσει, ὁ δὲ ἀπεκέρητο τῷ νόμῳ τῷ δειν ἐξ ἀγοραίων συμβολαίων γενέσθαι τὰς συγκρίσεις, ἀλλ' οὐ τῶν αυτογράφων. Θεσιζόμεν τοίνυν, εἴποτε τοιοῦτο τι συμβαίη καὶ τις βουληθῆι πρὸς αὐτὰ τὰ πρὸς τοῦ ἀντιδίκου προκομισθέντα γραμμάτια γενέσθαι τὴν ἐξέτασιν, μὴ διαβάλλεσθαι τοῦτο ὡς οὐκ ὁρθῶς γεγόμενον. ὦ γὰρ ἂν αὐτὸς πιστεύοι καὶ ὁ προκομίσει καὶ ἐξ οὗ τὰ οἰκεία ἐπιρρῶννσι δίκαια, τοῦτο οὐκ ἂν διαβάλλοι οὐδὲ κωλύσει τὴν σύγκρισιν τῶν γραμμάτων γενέσθαι πρὸς αὐτὸ, κἂν εἰ τύχοι καθεστῶς ἰδιοχειρον. οὐ γὰρ ἂν αὐτὸς ἐαυτῷ πολεμοῖ καὶ ἄπερ ἰσχυρίζεται τὰτα διαβάλλοι. 2 Εἰ δὲ καὶ ἐκ δημοσίων ἀρχείων προκομισθῆι χάριτος, ὅλον ἀπόδειξις τῆς τραπέζης τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων (ἴσμεν γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ζητηθέν), καὶ τὸ ἐκ τῶν δημοσίων προκομιζόμενον καὶ δημοσίαν ἔχον μαρτυρίαν καὶ τοῦτο δεκτὸν εἶναι πρὸς τὰς συγ-

Illud etiam iudicavimus huic oportere adici legi. 10 Quia enim dudum scripsimus legem volentem ex propriae manus scriptura nullam fieri comparationem, sed ex solis documentis publice celebratis, videmus autem causarum experimentum egere competenti correctione in lege, et hoc ex ipso litigantium invenimus experimento, emendare eam secundum hoc volumus scbema. Crebro namque proferens quidam cuiusdam manus documentum et ex ea faciens aut conventionem aut suarum allegationum probationem, cum eiusdem manus adversa pars protulisset litteras et legitimam probationem exinde vellet fieri ex quibus ipse adversarius illud optulerat, ille utebatur lege quia oporteret ex publice confectis documentis fieri comparationem et non ex aliis quae a quolibet quam scribuntur. Sancimus, si quando aliquid tale contigerit et quispiam voluerit secundum eas quae ab adversario prolatae sunt litteras fieri examinationem, non accusetur hoc tamquam non recte sit factum. Cui enim ipse credit et quod protulit [is contra quem] et ex quo suas affirmat allegationes, hoc non accuset [accusandum] neque prohibeat comparationem litterarum ad eum fieri, licet contingat esse documentum manu cuiuscumque conscriptum. Non enim ipse sibi resistit et quae affirmavit haec 2 accusabit. Si vero etiam ex publicis archivis proferatur charta, veluti desusceptum mensae gloriosissimorum praefectorum (novimus enim etiam aliquid tale quaesitum), et quod ex publicis profertur et publicum habet testimonium etiam hoc susceptibile.

cap. II extat B 22, 3, 1 (B² p. 132 Zach.). — Epit. ex Theod. habet B² ib.

victores iam antea sententiam consecuti sint, quae ipsis victorias firmas reddat, his perfruantur (nihil enim eorum quae iam determinata sunt movemus); si vero usque adhuc pendent biennio durante nequedum transactio nec vero sententia iam confirmata, illae quoque eiusdem examinis participes fiant, atque ita demum qui vicerunt sententiis perfruantur, siquidem eas recte se habere ostenderint.

II. Sed illud quoque huic legi adiciendum existimavimus: quoniam enim iam legem scripsimus quae ex instrumentis propria manu scriptis nullam fieri vult comparationem, sed ex solis forensibus, videmus autem rerum experientiam idonea emendatione legis egere, idque ex ipso litigantium experimento reperimus, emendare illam secundum hanc formam volumus. Saepe enim prolato aliquis chirographo atque ex eo vel actione vel allegationum suarum probatione petita, cum eiusdem manus litteras pars adversa proferret atque legitimam probationem fieri vellet ex illis quae ipse adversarius sibi protulisset, is quidem abutebatur lege quae ex forensibus instrumentis fieri comparationes nec vero ex chirographis iubet. 1 Sancimus igitur, si quid eiusmodi eveniat ac velit quis ad ipsas litteras ab adversario prolatas examen institui, ne id tamquam non recte factum insimuletur. Nam cui ipse fidem habet quodque protulit et unde propria iura corroborat, id non potest insimulare neque quominus comparatio litterarum cum illo fiat prohibere, licet forte privata scriptura sit. Neque enim secum ipse pugnabit et quae affirmat mat ea insimulabit. Quodsi etiam ex publicis archivis charta proferatur, veluti apocha mensae gloriosissimorum praefectorum praetorio (scimus enim de hoc quoque quaesitum esse), etiam quod ex publicis monumentis proferatur et publicum habeat testimonium ipsum quoque ad comparationes admitten-

1 sq. ψήφου — ἤδη om. L || 2 ἀπολαβεῖν B² || 3 ἤρτηται Ecl. || 5 αὐταὶ αὐταῖς L¹ || 6 ἀπολαβέωσαν L || 7 νενηκότες Ecl. || αὐτὰς B² Ecl. || 10 νόμον Cod. 4, 21, 20 || 11 σύγκρισιν || εἰ μὴ ἄρα τριῶν μαρτύρων υπογράφας ἔχουσι (ἔχουσι B¹) τὰ χειρόγραφα καὶ αὐτοὶ οἱ μάρτυρες συνομολογήσωσιν (συνομολογήσωσιν B¹) ὅτι ὑπέγραψαν, ἢ ἀρνούμενοι περὶ τῆς ἰδίας χειρὸς ἀπὸ (μὴ ἀπὸ B¹) συγκρίσεως τῶν ἰδίων γραμμάτων ἐλεγχθῶσιν add. LB (petita ex B² 22, 3, 1 p. 518 ad Cod. 4, 21, 20) || 13 ἐπανορθώσεως προσηκούσης B¹ || 14 τῆς om. L¹ || 15 αὐτῆν B¹ || 16 ἰδιογράφων B¹ || 20 γίνεσθαι M] γενέσθαι LB || 21 αὐτὸς ὁ αὐτός L || αὐτῷ illud (i. e. αὐτὸ) ε || 24 τοίνυν om. B² ε || 24 sq. τι συμβαίη τοιοῦτο B¹ || 24 τοῦτον συμβαίη B² || 28 πιστεῖται LB² || 29 δίκαια om. B² || 31 γίνεσθαι B¹ || αὐτὸ eum

(i. e. αὐτὸν) ε || 32 καθεστῶς B² || 35 ἀπόδειξις] ἀποδ. L et sic infra (ἀποδεκτῆς? corr. L²) ἀπόδειξις τις B¹ || 36 ἐπάρχων B¹] ἐπάρχων MLB² || τοῦτο] aliquid tale (i. e. τι τοιοῦτο) ε

1 sq. enim orum (orum enim V¹) V || 2 determinanda R¹ || 3 pendent actenus R || 4 nondum] et nondum vulg. || de cetero V || 5 mereatur R¹ || uitores V || 6 monstraverit V || 13 agere R¹ || 19 diversa V || protulisse R || 22 oportet R vulg.] oportet VT || 24 Sancimus] igitur temere add. Beck || 24 sq. tale aliquid R || 28 cui] cum R² || 29 is (his R¹) contra quem libri, om. Beck || et om. R¹ V || suos V || 30 accuset] alleget V³ || accusandum libri, om. vulg. || 31 eum] id Beck || 32 manus V || 33 resistet vulg. || 35 desusceptum V] desuscepto RT vulg.

κρίσεις τίθεμεν. πανταχοῦ γὰρ τὸ τῆς παραποιήσεως
μισούντες πλημμέλημα καὶ τὸν ὄρκον δίδοναι τοὺς
ἀντεξετάζοντας τὰ γράμματα νενομοθετήκαμεν καὶ
τὴν ἐξ ἀγοραίων μόνων συμβολαίων παράδωκαν εἰς-
ηγησάμεθα. ὥστε κρατεῖται διὰ πάντων ὁ νόμος ἐκεί-
νος, τῆς παρουσίας υποδικαιρέσεως ἐπιτιθεμένης αὐτῶ,
τοῦ μόντοι ὄρκου τῶν συγκρινόντων ἐκ τρόπου παν-
τὸς δίδομένου.

esse ad collationes manuum ponimus. Ubique enim
falsitatis peccatum odio habentes et iusiurandum
praebere discutientes [eximentes] litteras sancivimus
et ex publicis solummodo documentis comparisonem
5 permisimus. Quapropter valeat per omnia lex illa,
praesenti subdivisione delata ei, iureiurando tamen
comparantium modis omnibus prohibendo.

CAPUT III.

Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς ὑπὲρ εὐλαβείας τῶν δικαζομένων
ἠβολήθημεν εὐθὺς ἐν προομιόις τῆς δίκης ὁμνῶναι
τοὺς μὲν διώκοντας ὡς οὐ σκοφαντούντες ἐπάγουσι
τὰς δίκας, τοὺς δὲ φεύγοντας ὡς οἰόνται τὴν ἀπολο-
γίαν μετὰ τοῦ προσήκοντος ποιῆσθαι ἀλλ' οὐχ ἕνεκεν
φιλονεικίας, καὶ τούτων κοινὸν ἐθέμεθα τὸν νόμον
κατὰ παντὸς προσώπου παντάπασιν οὐδενὶ τοῦτο συγ-
χωρήσαντες, κἀκεῖνο μόντοιγε προστεθείκαμεν, ὥστε
εἰ τις ἀποδείξει ἀπακούει τινὰ τῶν οἰκείων λόγων ἢ
γραμμάτων, ὁμνῶναι πρότερον αὐτὸν ὡς οὐκ ἀνα-
βολῆς ἕνεκα τοῦτο πράττει· πολλοὶ γὰρ μόντης ὕβρεως
ἕνεκεν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν σεμνοτέρων γυναικῶν,
εἴτε γραμμάτων ἀποδείξεις ἀντιτεθείη εἴτε ἐτέρας οἰ-
ασῶν αἰτίας, εὐθὺς ἐπὶ τὸν ὄρκον τοῦτον τρέχουσιν,
ὥστε ἐπὶ μιᾶς υποθέσεως πολλάκις ὄρκους δίδοσθαι.
1 Θεσπίζομεν ταύτην ἀναιρούντες τὴν ὕβριν καὶ οὐ
βουλόμενοι πολλάκις ἐπὶ τῆς αὐτῆς υποθέσεως ὄρκους
παρέχασθαι, ὥστε ἐκότερον μέρος, ἥνικα τὸ μὲν τὸν
περὶ τῆς καλομνίας ὄρκον ὁμνῶσι τὸ δὲ τὸν περὶ
τοῦ δικαίαν νομίζειν τὴν ἀντίρρησην εἶναι τῆς δίκης,
προστιθέμεναι ὡς ἐν ἀπάσῃ τῇ δίκῃ, εἴποτε ζητήσῃεν
ἀποδείξεις τὸν ἀντίδικον τὸν αὐτοῦ, οὐ κατὰ πρό-
30 φασιν ὑπερθέσεως τοῦτο ποιῶν, ἀλλὰ ταῖς ἀληθείαις
ἀναγκάσαν αὐτῶ τὴν παρα τοῦ οἰκείου ἀντιδικου δο-
θησομένην νομίζων ἀποδείξιν. καὶ εἰ τοῦτον ὁμο-
σειε τὸν ὄρκον, μηκέτι παντελῶς, κἂν εἰ πολλάκις
ἐπιζητήσῃεν ἀποδείξεις, παρὰ θεατέρον μέρος ἀπαι-
35 τεῖσθαι τὸν ὄρκον, ἀλλὰ δίδοσθαι τὰς ἀποδείξεις καὶ
μὴ πολλάκις ἀναγκάζεσθαι τινὰς ὄρκους ὑπέχειν, γε-
νικῶς ἀπαξ τοῦ τοιοῦτου ὄρκου δίδομένου.

Quia igitur nos pro reverentia litigantium volumus
10 mox in principio litis iurare litigantes, actores quidem
quia non calumnias inferant lites, fugientes
vero quia credunt satisfactionem competenter se facere
et non causa contentionis, et hanc communem
posuimus legem contra omnem personam modis omni-
bus hoc nulli concedentes; illud quoque adicimus,
ut si quis probationem petierit quemquam suorum
sermonum aut litterarum, iuret prius, quia non dil-
lacionis causa hoc agit (multi namque sola iniuriae
causa, et maxime super nobilibus mulieribus, sive
litterarum probatio obiciatur sive alia quaelibet causa,
ad iusiurandum hoc concurrunt, ut in uno negotio
frequentur iusiurandum praebatur):

1 sancimus hanc perimentes iniuriam et nolentes
eodem negotio iusiurandum praebere, (ut) utraque
pars, dum una quidem de calumnia sacra-
mentum praebuerit, alia vero quia iustam putans
reluctationem esse litis, adiciat quia in tota lite, si-
ubi quaesierit probationes adversarium suum, non
per occasionem dilationis hoc facit, sed pro veritate
necessariam sibi a suo adversario exhibendam putans
probationem. Et si hoc iuraverit sacramentum, ne-
quaquam penitus, licet crebro requirendae sint pro-
bationes, ab alterutra parte expeti sacramentum, sed
dari probationes et non crebro cogi quandam sacra-
menta subire, generaliter semel huiusmodi sacramento
perhibito.

cap. III extat B 7, 14, 21 (inde in Ecloga lib. I—X Bas.; cf. Heimbach.)

dum esse statuimus. Cum enim utique falsi crimen odio habeamus, et sacramentum praestare eos qui lit-
teras comparent sancimus et collationem ex forensibus solis instrumentis faciendam introduximus. Itaque
lex illa per omnia valeat, adiecta eidem praesenti distinctione: ut tamen sacramentum eorum qui com-
parent omnibus modis praestetur.

III. Quoniam vero ad religionem litigantium augendam statim in primordio litis iurare volumus
actores quidem se non per calumniam lites deferre, reos autem se putare defensionem sese uti decet
facturos esse nec vero contentionis causa, atque hanc legem communem adversum omnem personam tuli-
mus nemini omnino id permittentes; sed illud quoque addidimus, ut si quis probationes exegerit ab aliquo
sermonum aut litterarum suarum, prius iuret se non dilationis causa id agere, cum multi tantum ini-
uriarum causa, maxime in mulieribus honestioribus, sive litterarum probatio opponatur sive alterius cuius-
vis causae, statim ad hoc iusiurandum decurrant, ita ut in una causa saepius sacramenta praestentur:
1 sancimus hanc iniuriam tollentes atque in eadem causa saepius sacramenta praestari nolentes, ut utra-
que pars, ubi altera de calumnia iusiurandum praestiterit, altera se putare iustam esse causae refutatio-
nem iuraverit, addat se per totam litem, si quando probationes ab adversario suo exigit, non dilationis
causa hoc facere, sed quia revera necessariam sibi esse putet probationem ab adversario suo dandam.
Et si hoc iusiurandum iuraverit, nullo modo amplius, quamvis saepius probationes requirantur, ab altera
parte iusiurandum exigatur, verum dentur probationes neve quisquam cogatur saepius sacramentum praes-
tare generaliter semel huiusmodi iureiurando praestito.

1 sq. τὸ — πλημμέλημα] τὰ — πλημμέληματα B ||
7 ἐκ παντὸς τρόπου B² (Zach.) || 8 δίδομένου MB || γινο-
μένου L || 9 δὲ] καὶ Ecl. || 10 ταῖς δίκαις L² || ὁμνῶναι M ||
τῶν δικαζομένων add. LB² Ecl. (cf. ε) || 12 οἰόνται L²
Ecl. ε || οἶόν τε MLB || 13 ἕνεκα B || 14 νόμον] Cod. 2, 58, 2 ||
15 παντάπασιν] περὶ πάντων Ecl. || 16 προστεθείκαμεν
(προσεθήκαμεν B¹ Ecl.) || Cod. 2, 58, 1, unde προστεθείκα-
μεν malit Zachariae || ὡς Ecl. || 17 ἀποδείξεις M || ἀπό-
δειξιν LB² ἀποδείξεις Ecl. || 20 ἕνεκα B || 21 ἀποδείξεως
Ecl. || 22 εὐθὺς om. ε || 24 Θεσπίζομεν] οὐν temere add.
cum Haloandro vulg. || οὐ] οἱ L || 25 βολόμενοι M || 27 κα-
λομνίας ML, σκοφαντίας L s. v., B || ὁμνῶσι Ecl. || τὸ
τὸν L || τὸν om. B² Ecl. || 28 δίκαια B² || 29 προσεθῆ-
ναι L || ὡς om. Ecl. || πάσῃ B || 30 τὸν om. Ecl. || αὐτὸν ?

L¹ || 32 αὐτῶ L² αὐτῶ ML¹B² Ecl. || 33 ὁμοσει Ecl. ||
35 ἐπιζητήσῃεν MB] ἐπιζητήσῃεν L² quod necio an
praestet || 37 τινὰς] quandam ε

1 collationis V || 2 hodie V || 3 eximentes del. V³ (et
eximentes vulg.) || sancimus R¹ || 9 rubr. De iureiurando
propter calumpniam dando R marg. || volumus vulg. ||
11 fugientis V || 12 facere se R || 13 contemptiois R ||
14 perosonam R² || 15 leg. adiecimus? || 16 petient V ||
17 sermonum aut R² in ras. 5 lit. || 19 et maxime] hoc
agit V || 25 ut add. vulg. || 26 de om. R¹ || 29 suum
om. V || 31 auersario R¹ || putatis R || 35 dare V || crebro
om. R¹ || quandam R || 37 peribito R] prohibito V¹
peribito V² vulg.

Ἐπίλογος. Τα τοῦνυ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θελοῦ δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχὴ ἅπασιν ποιησάτω φανερὰ ἰδίκτων παρ' αὐτῆς καταπεμπομένων, ὥστε πάντας γινώσκων τὰ παρ' ἡμῶν νενομοθετημένα. Dat. xv. k. Sept. CP. post cons. Belisarii v. c. anno II.

(Epilogus.) Quae igitur visa sunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo omnibus faciat manifesta edictis a se directis, ut omnes agnoscant quae nobis sunt placita. Dat. x. kal. Septembres CP. p. c. Belisari v. c. anno secundo.

Ν

L.

Auth. XLIX

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ
ΤΑΤΤΕΙ ΤΑΣ ΕΚΚΛΗΤΟΥΣ
ΑΠΟ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΕΠΑΡΧΙΩΝ
ΚΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ ΝΗΣΩΝ
ΚΑΙ ΜΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΚΥΘΙΑΣ,
ΠΑΡΑ ΤΙΝΙ ΔΕΙ ΤΑΥΤΑΣ
ΕΞΕΤΑΖΕΣΘΑΙ.

R APPELLATIONES EX QUINQUE
PROVINCIIIS CARIA ET CYPRO
CYCLADIBUS INSULIS ET MYSIA
ET SCYTHIA APUD QUEM OPORTET
EXAMINARI.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βόνω τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαιστῶρι Ἰουστινιανῷ exercitov.

15

Imp. Iustinianus Aug. Bono quaestori Iustiniano exercitus.

Ἴσμεν πρώην θελαν πεποιημένοι διάταξιν, καθ' ἣν τῆ σὴ ἐνδοξοτητι παραδεδώκαμεν τὰς πέντε ταύτας ἐπαρχίας, Καρίαν τε καὶ Κύπρον καὶ τὰς ἐν κύκλῳ κειμένας νήσους καὶ πρὸς γε Μυσίαν τε καὶ Σκυθίαν, ἐφ' ὧτε τελεῖν αὐτὰς ὑπὸ τῆ σὴ ἐνδοξοτητι, προσθέντες ὥστε καὶ τὰς ἐκκλητῶν γινόμενας δίκας κατὰ τὰς εἰρημένας ἐπαρχίας μηκέτι πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἡμῶν ἐπάρχους, ἀλλὰ πρὸς τὴν σὴν ἀναπέμπεσθαι μεγαλοπρέπειαν. Ἐπειδὴ τοῖνυ πολλοὶ προσῆλθον ἡμῖν τῶν ἐκ Καρίας καὶ Ῥόδου καὶ Κύπρου δυσχεραίνοντες καὶ φάσκοντες ἀναγκάζεσθαι πολλάκις καὶ χειμῶνος ὄρα γίνεσθαι κατὰ τὴν Σκυθῶν καὶ Μυσῶν, ἐνθα διάγει, κἀκείσε τὰς ἐκκλητῶν ἰσῶς οὐδὲ ὑπερὸ μεγάλων χρημάτων ἐγγυμᾶζειν, καὶ κινδυνεύειν καὶ πελάγη διαπερῶντας μακρὰ καὶ ἀφικνούμενους εἰς χώρας ὑπὸ βαρβάρων ἐνοχλουμένας, διὰ τοῦτο συνείδομεν τόνδε τὸν νόμον γράψαι

Scimus pridem sacram facientes constitutionem, secundum quam tuae gloriae tradidimus circuitu has provincias, Cariam et Cyprum et in circuitu positas insulas, iusuper et Mysiam ac Scythiam, ad constituendum eas sub tua gloria, adicientes et sub appellatione factas causas per memoratas provincias nequaquam ad gloriosissimos nostros praefectos, sed ad tuam remitti magnificentiam. Quia igitur multi adierunt nos ex Caria et Rodo et Cypro difficultatem patientes et dicentes cogi se frequenter hiemis tempore venire ad Scythiam et Mysiam, ubi degis, et ibi appellationes forte neque pro magnis pecuniis exerceri, et periclitari et maria trans-euntes longa et venire ad provincias a barbaris inquietatas, propterea perspeximus hanc legem scri-

Nov. L (= Authent. XLIX), quam in graeco CLXVIII novellarum exemplari perperam novellae XLI latine scriptae locum occupasse vidimus p. 261, suo loco repetita est in M, ommissa in L, neque in B (9, 2, 3) agnosci nisi alieno illo loco positam ex indice Reginae apparet, ubi ad nov. L notatur οὐδὲ αὐτῆ καίται (Heimbach *Ανείδ. II* p. 240). — Epit. Theod. 50, Athan. 7, 1 (om. Iulian.)

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua sublimitas omnibus manifesta faciat edictis ab ipsa transmittendis, ut omnes cognoscant quae a nobis sancita sunt.

L.

HAEC CONSTITUTIO DISPONIT DE APPELLATIONIBUS EX
QUINQUE PROVINCIIIS CARIA ET CYPRO ET CYCLADIBUS INSULIS
ET MYSIA ET SCYTHIA, APUD QUEM EXAMINANDAE SINT.

Idem Augustus Bono gloriosissimo quaestori Iustiniano exercitus.

Scimus nos nuper sacram constitutionem fecisse, secundum quam tuae gloriae quinque provincias tradidimus hasce, Cariam et Cyprum et quae in circulo iacent (Cyclades) insulas, ac praeterea Mysiam et Scythiam, ut sub tua gloria haberentur: ubi adiecimus, ut appellationes quoque in provinciis quas diximus futurae non amplius ad gloriosissimos nostros praefectos, sed ad tuam remitterentur magnificentiam. Quoniam igitur multi ex Caria et Rhodo et Cypro nos adierunt indignantes qui dicerent saepe sese ipso hiemis tempore cogi in Scythiarum et Mysorum terram, ubi degis, proficisci ibique appellationes forte ne de magnis quidem pecuniis exercere, et periclitari et maria traicientes magna et in regiones a barbaris infestatas venientes, propterea visum est nobis hanc legem scribere ad tuam glo-

1 epil. om. B || 3 αὐτοῖς L^a || 4 παρ' ἡμῶν om. L || 5 da. xv. k. sept. CP. M] dat. x. kal. sept. CP. 5, id. Ath. ἐξερωνήθη μηνί σεπτεμβρίῳ Theod. (om. Iul.) || post lss uilisario us. ann.ou. M, p. c. Bilisari ue. anno secundo 5, dat. post cons. uilisarii iterum Iul.^p] dat. post cons. uilisarii Iul.^{bw} μετὰ τὴν ὑπατεῖαν Βελισαρίου Ath. Theod. || 8 Ἡ διάταξις πρὸς Βόνον κοιαιστῶρα exercitov τάττει rubr. nov. XLI ML || 17 exercitov p. 262, 9] ἐξετάζον M || 18 διάταξιν] περὶ τῆς νεαρᾶς φησὶν ἦτις ἐπιγέγραπται Lex ut Bonus ἢ ἡ ἀρχὴ Recte (reste cod.) nobis: — schol. M in marg. cf. ad nov. XLI || 22 ἐφ' ὧτε (cf. ad p. 262, 12)] ἐφ' ὧ M || 23 ἐκκλητῶν M || 25 ὑπάρχους M (cf. ad p. 262, 13) || 29 καὶ χειμῶνος] καὶ om. 5

1 iussa V || 4 placida V || 5 subscr. exhibet Bamb. I, om. RVT al. || bilisari Bamb. || 7 nov. L = Auth. XLIX om. R, habet t. f. 85* (post Auth. XLIV) || Bz XLVIII V, rubr. om. t || 10 misia et scythia V || 16 iust. aug. V i. a. t || *iustiniani libri || 20 caryam t caria V || circuta V || 21 misiam Neob. missiam t misya V || sithiam t Neob. sythiam V || 22 constituendam t¹ || 23 memoraturas V || 24 profectos V || 25 Quia igitur quia V || 27 fatientes t Neob. || cogi se] cogisse V cogere se t Neob. || 28 hyemis V t || scythiam V sityam t || misiam V Neob. nisiam t || 29 degis vulg.] deges libri || ibi t] ubi V Neob. || magis V || 30 exercere vulg. || 31 inquietas libri

πρὸς τὴν σὴν ἐνδοξότητα ὥστε τῶν μὲν ἐκ Σκυθίας καὶ Μυσίας δικῶν ὡς ἐκ γειτόνων οὐσῶν τὴν σὴν ὑπεροχὴν καθ' αὐτὴν ἀκροῶσθαι, τῶν δὲ ἄλλων, τούτους τῶν ἀπὸ Καρίας καὶ τῶν εἰρημένων νήσων καὶ Κύπρου (εἴπερ ἐξ ἀρχῆς αὐταὶ παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἡμῶν ἐπάρχοις ἠγωνίζοντο, ἐκ θείας κελεύσεως ἡμῶν παραδεδομένοι τῷ τῆς ἐπαρχίας ἀρχόντι), εἰ μὲν αὐτὸς ἐνδημοῖται ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει, καὶ αὐτὰς ὑπὸ σοὶ κινεῖσθαι καὶ ἐξετάζεσθαι ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιμιστῶρι τοῦ θελοῦ ἡμῶν παλατίου ἐν σάκῳ ἀδριτορίῳ, καθάπερ καὶ ὁ ἐπὶ ταῖς ἐκκλητίαις 1 κειμένος ὑφηγεῖται νόμος· εἰ δὲ αὐτὸς ἐπὶ Σκυθίας καὶ Μυσίας διατριβοῖς, τῷ τὸν τόπον πληροῦντι τὸν σὴν κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν προσάγεσθαι τὰς ἐφέσεις· πάντως μὲντοι γινόμενον αὐτὸν ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἡμῶν κοιμιστῶρι τῆς ὑποθέσεως ἀκροῶσθαι κατὰ τὸ τῶν τοιούτων ἐξετάσεων σχῆμα, καὶ μὴ τοῖς ἀνθρώποις τὰς εἰρημένας ὑπομένειν δυσκολίας, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῖς κοινῇ κατὰ τὸ εὐπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον κρινεῖσθαι, διὰ τὸ παραστῆναι ἡμῖν 2 οὕτω τάξι μὲν νόμον, ὥστε μετὰ πλείονός τε καὶ μελλόντος ἀκριβείας καὶ ἀθυστίας τὰς ὑποθέσεις ἀγω- 2 νῆσθαι. Εἰ δὲ αὐτὸς δοίης τὸν δικαστῆν ἐπὶ τῶν εἰρημένων εὐπροσθεν ἐπαρχιών, ὁ τὴν τάξιν ἐπέχων τὴν σὴν κατὰ τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἀκροῶσθαι, καθὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπαρχῶν νεύομαι. εἰ μὲντοι ἀρχιδῆνας παρὰ τῇ σὴ ἐνδοξοτήτι συμβαλῆ τὴν δίκην ἐνταῦθα ὡς εἰκὸς εὐρισκομένη, εἴτα ἐν μέσῳ διὰ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας ἐκδημησῶν, ταύτην ἀνυπερθέτως πληροῦσθαι παρὰ τῷ τῆ σὴν 3 ἔχοντι τάξιν, καθάπερ αὐτῆς καὶ αὐτὸς ἠκροῶν. εἰ δὲ ἐξ ἀρχῆς οὐ παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις ἢ ἐφραῖς ἐκ τινῶν ἐπαρχῶν ἀνεπέμπετο, ἀλλ' εἰς ἕτερον δικαστήριον, τὴν ἀρχαιότητα παντελῶς οὐ καινίζομεν. (Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ 35 διὰ τοῦδε τοῦ θελοῦ δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ἐνδοξοτήτι ἔργῳ καὶ πείρατι παραδόντας καὶ παραφυλάττειν εἰς τὸ διηνεκὲς σπενδασάτω.

Dat. [xv.] k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno xi. post cons. Belisarii v. c. anno ii. ind. i. [a. 537] 40 p. c.

bere ad tuam gloriam: ut ex Scythia quidem et Mysia causas tamquam ex vicinis existentes tua celsitudo secundum se audiat, aliarum vero, hoc est ex Caria et praedictis insulis et Cypro (si ab initio 5 ipsae apud gloriosissimos nostros praefectos exercebantur, ex sacra iussione nostra traditae provinciae iudici), si quidem affueris huic regiae civitati, etiam eas apud te moveri et examinari una cum gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii in sacro auditorio, sicut super appellationibus posita lex explanat;

1 si autem ipse in Mysia et Scythia commoraris, locum implenti tuum in hac felici civitate deferri appellationes, omnino tamen residente eo una cum gloriosissimo nostro quaestore audire negotium secundum talium examinationum schema, et non homines sustinere praedictas difficultates, sed ab eis communiter secundum quod prius a nobis dictum est iudicari, eo quod placuit nobis ita ordinare legem, 20 ut cum plurima et maiori subtilitate et auctoritate negotia exerceantur.

2 Si vero ipse dederis iudicem in memoratis superius provincis, qui locum optineat tuum in civitate felicissima audiet, secundum quod et gloriosissimis praefectis solitum est. Si vero inchoari apud tuam gloriam contingat litem hic forsitan inventam, deinde in medio propter militares expensas proficisci, eam sine dilatione compleri apud eum qui tuum optinet 30 locum, sicut eam ipse audiebas. Si autem ab initio non apud gloriosissimos praefectos appellatio ex aliquibus provinciis remittebatur, sed in aliud forum, antiquitatem penitus non novamus.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua gloria operi effectuique contrudere et in perpetuum servare festinet.

Dat. kal. Sept. CP. imp. Iustiniani pp. Aug. anno xi. p. c. Belisarii v. c. anno secundo.

riam: ut lites quidem quae sunt ex Scythia et Mysia utpote vicinis tua sublimitas ipsa audiat, ceterae vero, id est quae ex Caria et insulis quas diximus et Cypro deferuntur (siquidem eae ab initio apud gloriosissimos nostros praefectos agi solebant, ex sacra iussione nostra provinciae praesidi traditae), si ipse in hac regia urbe verseris, apud te ipsae quoque moveantur et examinentur una cum gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii in sacro auditorio, quemadmodum etiam lex de appellationibus lata exponit; 1 sin autem ipse in Scythia et Mysia commoreris, ad eum qui locum tuum in hac felici urbe obtinet deferantur appellationes, ille tamen utique una cum gloriosissimo nostro quaestore causam audiat secundum formam talium cognitionum: neve homines molestias quas diximus subeant, sed communiter apud eos secundum id quod supra nobis dictum est iudicium fiat, propterea quod nobis ita legem instituisse placuit, 2 ut maiore cum diligentia et auctoritate causae dirimantur. Si vero ipse in provinciis supra dictis dederis iudicem, is qui locum tuum in felici urbe obtinet causam audiet, sicut etiam apud gloriosissimos praefectos fieri solet. Si tamen contigerit ut inchoetur his apud tuam gloriam nimirum hic versantem, interea autem ob militares annonas peregre abeas, haec sine mora apud eum qui locum tuum obtinet peragatur, quemadmodum eam ipse quoque audiebas. Quodsi ab initio non ad gloriosissimos praefectos appellatio ex quibusdam provinciis remitti solebat, sed ad aliud iudicium, antiquum ius omnino non innovamus. Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua gloria ad opus effectumque adducere atque in perpetuum custodire studeat.

3 αὐτῆν] αὐτὴν p. 262, 19 || 5 αὐταὶ M ipsae (i. e. αὐταὶ) ε || 6 ἐπάρχοις M (cf. ad 262, 20) || 8 αὐτὸς om. ε || 9 ὑπὸ σοὶ M] ὑπὸ σοῦ libri p. 262, 22 (cf. v. 19) || τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἡμῶν κοιμιστῶρι M (sed cf. p. 262, 22) || 11 auditoria M p. 262, 23 || καὶ om. M ε || 12 νόμος] nov. XXIII c. 4 (cf. Cod. 7, 62, 32) || ἐπὶ Σκυθίας καὶ Μυσίας] in Mysia et Scythia ε || 15 γινόμενον αὐτὸν] residente eo ε || 25 τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν cum Haloandro vulg. || 26 ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπαρχῶν M, παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπαρχῶν (ἐπαρχῶν B) MB ib., gloriosissimis praefectis ε || 30 ταύτην prioribus iungit Zachariae || 32 ἐπάρχοις M || 39 xv k. sep. (sept. p. 263, 6) CP. M utroque loco, k. Sept. CP. ε, quod propter indictionem p. 263, 7 in M notatam recte probat Zachariae, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Ath. Theod. || imp. dn. (dn. om. ε) instin. pp. aug. ann. xi M p. 263, 6 et ε βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τὸ ια' (ις' cod.) Ath., om. M hoc loco, Theod. || 40 p. c. Belisarii no. anno secundo ε μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ (ἐτος

Theod.) β' Ath. Theod., post Bilisario no. cons. annu (sic) M, post Bilisario no. cons. ind. α M p. 263, 7

1 nt] et V || scythia V scicia ε || 2 misia ε missia V || existens ε || 3 est om. V || 5 ipsae Biener] ipsas libri || 7 afuris ε || huius ε || 8 ea ε || 9 in sacro nostro auditorio ε || 10 super Neob.] supra (de s. v.) ε, om. V || 12 Mysia et Scythia vulg.] misyam et sithyam ε misiam et syticham V || comoraris V || 13 implet ε || 14 residente eo V rescidente eo ε residentem eum vulg. || una cum] unam V || 16 omnes ε || 17 praedictas om. t al. || sed] si ε Neob. || 18 a om. t || 20 maiore V || 24 obtinet vulg. || 26 solitum] et solutum V || inchoari V || apud om. V || 30 audiebat V || 32 alim libri || 37 contrudere Neob.] contendere t tradere V || 39 dat. (data t) kl. septemb. (septeb. ε) cap. V t Neob. || imp. iustiniano t Neob. impr. iust. V || ppo. t Neob. || 40 po. bilis. no. anno secundo t Neob., bilisario reliquis omissis V

NĀ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑΣ ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ
ΜΗΤΕ ΕΓΓΥΗΝ ΜΗΤΕ ΟΡΚΟΝ
ΑΠΑΙΤΕΙΣΘΑΙ ΠΡΟΣΕΔΡΕΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων τῆς
Ἐω τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἴσμεν πρώην πεποιθήμενοι νόμον ἀπαγορευόντα μηδεὶ παρῳσίαν εἶναι τὰς εἰς σκηνῆν κατιούσας γυναῖκας ἐγγυητὰς εἰσπράττειν, ὡς προσεδρεύσουσι καὶ τὴν ἀσεβῆ πληρώσουσιν ἐργασίαν μεταμέλον καιρὸν οὐκ ἔχουσαι, καὶ ποινὰς ἀπειλήσαντες ἐσχάτας τοῖς τὰς τοιαύτας ἐγγυητὰς ἀπαίουσι, πρὸς τῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐγγυητὰς ἀνευθύνους ἀπιέναι καὶ μηδεμίαν ἐπάγεσθαι αὐτοῖς ἀνάγκην τῆς τῶν προσώπων τούτων παραστάσεως. ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος εὐρομεν δευῖν τινα καὶ οὐ φορητὴν ἐπήρειαν κατὰ τῆς ἡμῶν σπουδαζομένης γίνεσθαι σωφροσύνης. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς ἐγγυητὰς λαμβάνειν ἐκωλύσαμεν, ἐξευρεῖν ἐκείνους ἐτέραν ὁδὸν εἰς ἀσέβειαν ἀγούσαν μελῶνα ὄρκον γὰρ αὐτὰς ἀπατεῖν, ὡς οὐδέποτε παύσονται τῆς ἀσεβοῦς ἐκείνης καὶ ἀσχημονος ἐργασίας, τὰς δὲ γυναῖκας οὕσας ἀθλίας καὶ οὕτω κακῶς ἐξηπατημένας εὐσεβεῖν νομίζειν εἴπερ ἀσεβήσασιν, καὶ ἵνα φυλάξωσι τὸν ὄρκον διὰ τοῦτο τὴν ἐαυτῶν προέσθαι σωφροσύνην καίτοιγε ἐχρῆν γινώσκειν, ὡς αἱ τοιαύται παραβάσεις μᾶλλον ἀρέσκουσι θεῶν παρά τὰς τῶν ὄρκων τηρήσεις. οὐ γὰρ εἴ τις παρὰ τινος ὄρκον λάβοι, ὡς φρονέουσι τυχόν ἢ μοιχεύσειεν ἢ τι πράξειε τοιοῦτο ἄτοπον, δεῖ φυλάττεσθαι τὸν ὄρκον οὕτως αἰσχρόν τε καὶ ἄτοπον καὶ εἰς ἀπώλειαν ἀγόντα. ὥστε ἐξέστω τῇ γυναικί, κἂν εἰ τὸν τοιοῦτον ὄρκον ὁμώσειεν, ἀναχωρεῖν τῆς τοῦ ὄρκου τούτου πικρίας καὶ σωφρονεῖν

R SCENICAS NON SOLUM SI FIDEIUSSOREM PRAESTENT, SED ETIAM SI IUSIURANDUM DENT, SINE PERICULO DISCEDERE R

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

(Praefatio.) Novimus pridem facientes legem interdicerent nulli licentiam esse (in) scena detentas mulieres fideiussores exigere, quia observabunt et impiam complebunt operationem paenitentiae tempus non habentes, et poenas interminantes novissimas his qui tales fideiussiones exigunt, insuper et ipsos fideiussores sine obligatione recedere et nullam inferri eis necessitatem personarum harum praesentationis. Sed in praesentia comperimus crudelem quandam et inportabilem calumniam contra studendam a nobis fieri castitatem. Quia enim eos fideiussorem accipere prohibuimus, invenisse illos aliam viam ad impietatem deducentem maiorem: iusiurandum enim eas exigere, quia numquam ab impia illa et turpi operatione cessabunt, mulieres autem existentes miserat et sic male seductas pie agere se putare, si impie egerint, et ut custodiant iusiurandum propterea suam prostituere castitatem: cum oporteret agnoscere quia huiusmodi transgressiones magis placent deo quam iurisiurandi observationes. Non enim si quis ab aliquo iusiurandum acceperit, quia occidit forsitan aut adulterabitur aut aliquid agat tale illicitum, oportet servari iusiurandum, utpote cum sit ita turpe et illicitum et ad perditionem deducens. Ideoque liceat mulieri, licet huiusmodi iusiurandum iuraverit, recedere a iurisiurandi huius amaritudine et caste

Nov. LI (Authent. L = Coll. V tit. 4: gloss.) Graece extat in ML. — Epit. Theod. 51 (inde B 60, 38 extr. cum schol., ex B citat schol. Nomoc. XIV tit. 13, 18 p. 624 Pitra), Athan. 12, 2. Julian. const. XLV.

pr. summa extat Nomoc. XIV tit. 13, 18.

LI.

NE A SCAENICIS MULIERIBUS AUT FIDEIUSSIO AUT IUSIURANDUM PERSEVERANTIAE EXIGATUR.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio per Orientem iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Scimus nos nuper legem fecisse quae veterat cuicumque esse licentiam a mulieribus in scaenam prodeuntibus fideiussores exigendi eo nomine ut perseverantiae sint et impiam operam persecuturam opportunitate paenitentiae privatae, atque poenas extremas nos esse minutas iis qui eiusmodi fideiussiones ab iis exigant, praeterquam quod ipsi fideiussores officio non teneantur nec ulla iis imponatur necessitas personas illas exhibendi. Sed in praesentia comperimus gravem aliquam nec ferendam iniuriam castitati quam sectamur inferri. Nam quoniam quominus fideiussores acciperent prohibuimus, illos aliam excogitasse viam quae ad maiorem impietatem ducat: iusiurandum enim a mulieribus exigere se numquam ab impia illa et turpi opera esse destituras, miseras autem mulieres atque tam male deceptas putare pie se agere, cum impie agant, et ut servent sacramentum propterea suam prostituere pudicitiam, cum tamen nosse deberent eiusmodi fidem violatam deo magis placere quam sacramentorum observationem. Neque enim si quis quem iureiurando adstringat, ut homicidium forte vel adulterium committat vel eius generis absurdum quid faciat, oportet servare iusiurandum adeo turpe et absurdum et ad perniciem ducens. Itaque liceat mulieri, etiamsi tale iusiurandum praestiterit, ab eius iurisiurandi acerbitate recedere atque caste

2 rubr. Ἡ διάταξις βούλεται τὰς ἐπὶ σκηνῆς οὐ μόνον εἰ (eis cod.) ἐγγυητὴν παράσχοιεν καὶ τὰ ἐξῆς Ath. (cf. ε) Παρὶ τῶν ἐπὶ σκηνῆς Theod. (ἡ περὶ τῶν σκηνικῶν νόμων) Nomoc. || 7 ἑσας L || πατρικίων L || 8 πρῶτον πεποιθέναι cit. Theod. || πεποιθήμενοι M^a || νόμον nov. XIV || 9 μηδ... L^a || εἰσκητὴν M || 10 leg. ἐγγυητῶν? || 11 μεταμειλίαις L² || 12 οὐκ om. L¹ || 18 ἡμῶν σπουδαζομένην M || σωφροσύνης γίνεσθαι L^a || 19 ἐγγυητῶν fideiussorem ε || 24 εὐσεβεῖν] ἀσεβεῖν L || εἴπερ ἀσεβήσαι... L¹ εἴπερ μὴ ἀσεβήσαιεν L² || 26 ὡς καὶ αἱ L || 29 μοιχεύουσιεν ἢ τι πράξειε M

1 eq. R; L V || 2 fideiussorum V || 3 praestant libri || 4 si om. R¹ || 5 descendere R descend... V¹ || 9 in add. vulg. ||

scenas R¹ || 12 penam V³ || novissimam V, |simas — 14 obligatore ecr. R² in ras. 1 vers. || 13 fideiussiones R fideiussione V¹ || fideiussores R || 14 sine] .. V¹ || obligatore R(2) || inferre R^a || 15 personarum] et personarum R || praesentationes RT] inpraesentationes V || 16 crudelem] o...delem V¹ || 18 fideiussores vulg. || 20 deducentem V vulg.] ducentem RT || 22 operationem R || 23 deductas V || putare] pu... V¹ || 24 egerit R¹ || 25 sua — castitate V¹, comperimus ante castitatem add. V³ || oportet V || 26 magis] minus V^a || 28 iurisiurandum R || occidit V¹ || forsitan VT] forsitan R vulg. || 29 agat] agit V om. R || illicito R¹ V || 31 deducens V] ducens RT vulg. || 33 uu...iurandi V¹

ἀκινδύνως, μᾶλλον δὲ θεοφιλῶς, τῆς ποινῆς τῆς ἐπι-
ορκίας (εἴ τις ὅλως ἐστὶ ποινή) κατὰ τοῦ τὸν ὄρκον
ἀπαιτήσαντος τρεπομένης.

vivere sine periculo, magis autem deo amabiliter,
poena periurii (si qua omnino est poena) contra eum
qui iusiurandum exigit convertenda.

CAPUT I.

Ὅστε καὶ ἡμεῖς ἀντίκα ἐπάγομεν decem librarum
auri ποινὴν ἀπαιτοῦντες τὸν φαρῆσαντα ὅλως τοι-
ούτον ὄρκον λαβεῖν. καὶ τοῦτο δὴ τὸ ποσὸν αὐτῇ
τῇ ταλαιπώρῳ δίδοσθαι γυναικὶ θεσπίζομεν εἰς τὴν
λοιπὴν εὐσχημοσύνην τοῦ βίου, ἀπαιτούμενον διὰ τῆς
ἀρχῆς τῆς ἐπιχωρίου καὶ δίδομενον αὐτῇ γινώσκον-
τος τοῦ ἀρχοντος ὡς, εἰ ῥαθυμήσειεν, ἐνέξεται αὐτῇ
καταθέμενος τὴν ἀρχὴν, κληρονόμοι τε αὐτοῦ καὶ διά-
δοχοι καὶ ἡ τούτου περιουσία, ἀνθ' ὅτου πράξιν εὐ-
1 σεβῆ πράττειν ἡμέλεισεν. εἰ δὲ γε αὐτὸς ὁ τῆς
ἐπαρχίας ἡγούμενος τὸν ὄρκον ἀπαιτήσειεν, αὐτὸς καὶ
τὴν εἰρημένην τῶν decem librarum auri ποινὴν ἀπαι-
τείσθω, εἰ μὲν στρατιωτικὸς ἀρχὼν κατ' ἐκείνην εἴη
τῆν ἐπαρχίαν, δι' ἐκείνου δοθησομένην ὡς εἰρηται
τῇ γυναικί· εἰ δὲ οὐκ ἔχει στρατιωτικὸν ἀρχοντα, ὁ
τῆς μητροπόλεως τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐπίσκοπος τοῦ-
τον προνοεῖτω τοῦ πράγματος καὶ εἰς ἡμᾶς, εἰ δοκι-
2 μᾶσειεν, ἀναφέρων, καὶ πρὸς γε ὁ ἐκ γειτόνων μεῖζων
ἀρχων ὥστε πανταχόθεν τὸν τοῦτο πράξαντα, εἴτε
ἀρχων εἴτε ἰδιώτης εἴη, τῇ εἰρημένη σαφρονίζεσθαι
ποινῇ, καὶ δίδοσθαι ταύτην τῇ τοῦ γε ἐπ' ἐκείνῳ
μηδὲ σαφρονεῖν ἐτι δυνάμενη, ἵνα μὴ φανείη δῆθεν 25
ἐπιουρήσασα.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάτα ἡμῖν καὶ
διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχῆ
κηρύγμασιν οἰκείοις ἀπαιτοῦνται ποιεῖσθαι φανερά, ὅπως ἂν
γνοῖεν τὴν τῆς ἡμετέρας βασιλείας περὶ σαφροσύνης 30
σπουδῆν. Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XI. pc. Belisarii v. c. anno II. [a. 537]

Unde etiam nos repente inferimus X. librarum auri
5 poenam exigentes eum qui praesumpserit omnino
tale iusiurandum accipere. Et hanc scilicet quan-
titatem ipsi infelici dari mulieri sancimus ad reli-
quam bonae figurae vitam, exigendam per ad-
ministrationem provincialem et dandam ei; sciente
10 iudice quia, si neglexerit, tenebitur ab ea deponens
administrationem, heredesque eius (et) successores et
eius substantia, eo quod actionem piam agere neg-
1 legerit. Si autem ipse provinciae praeses iusiurandum
exegerit, ipse etiam memoratam decem
15 librarum auri poenam exigatur, si quidem militaris
iudex sit in illa provincia, per illum danda, sicuti
dictum est, mulieri; si vero non habet militarem iudicem,
metropoleos illius provinciae episcopus hoc
provideat, causam etiam ad nos, si probaverit, re-
20 ferens, et insuper ex vicinis maioribus cingulis: et
undique hoc agentem, sive iudex sive privatus sit,
memorata castigari poena et dari hanc ei quae quan-
tum ad illum neque caste vivere valet ulterius, ut
non videatur quasi periurasse.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per
praesentem sacram declarata sunt legem, tua celsi-
tudo praecipionibus propriis omnibus faciat mani-
25 festa, ut agnoscant nostri imperii circa castitatem
studium. Dat. kal. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp.
A. anno XI. p. c. Belisarii v. c. [a. 536]

18 sq. argumentum notatur in Athanasii paratitlis ad tit. 1 § 7 (inde Coll. const. eccl. III in tit. 1 paratitlis).

vivere sine periculo, immo cum dei favore, cum poena periurii (si qua omnino poena est) in eum qui
iusiurandum exegit vertatur.

I. Itaque nos quoque statim decem librarum auri irrogamus poenam, exigentes eam ab eo qui
omnino ausus sit eiusmodi iusiurandum postulare. Atque hanc quidem summam ipsi miserae mulieri dari
sancimus ad reliquam vitam honeste agendam, ut per praesidem provinciae exigatur deturque illi. Quod
si neglexerit, sciat magistratus eadem sese obligatum iri magistratu exutum, pariterque heredes suos
1 et successores et bona ipsius, propterea quod piam actionem patrare neglexerit. Quodsi ipse provinciae
praeses iusiurandum exegerit, ab ipso etiam decem librarum auri poena quam diximus exigatur quae si-
quidem militarem magistratum, episcopus metropolis illius provinciae huic rei prospiciat ad nos quoque
eam, si ita iudicaverit, referens, ac praeterea qui inter vicinos erit magistratus maior: ut undique is qui
id fecerit, sive magistratus sive privatus sit, poena quam diximus castigetur eaque detur mulieri, quae
quantum ad illum ne caste quidem vivere amplius possit, ne scilicet peierasse videatur.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua sublimitas
propriis edictis omnibus faciat manifesta, ut cognoscant imperii nostri de castitate studium.

2 εἰς (ἦτις L¹) ἐστὶ ποινή ὅλως L || 4 decem libra-
rum auri M δέκα λιτρῶν (λιτρῶν om. M) χρυσίου M
s. v., L || 8 sq. ἀπαιτούμενον — δίδομενον L || 10 ῥαθυ-
μήσειεν L || 15 δέκα λιτρῶν χρυσίου M s. v., L || 21 ὁ
ἐκ γειτόνων μεῖζων ἀρχων] ex vicinis maioribus cingulis
(i. e. ἀρχων) ε || 31 k. sep. M ε (Iul. cod. Haenelianus),
καλανδῶν Σεπτεμβρίου Ath. μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Theod.,
om. Iul. libri plerique || CP. ε || om. M rell. || imp. dn. Iusti-
niano pp. Aug. anno XI ε, dn. iustiniano pp. aug. M
βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Ath., om. Theod. Iul. || 32 pc.
Belisarii v. c. (cf. ε) post cons. uilisari Iul.⁹⁹ μετὰ τὴν
ὑπάτειαν Βελισσαρίου Ath. Theod. bilisario ue. cons. M
(bili. Iul. Haenelianus) || anno II] τὸ β' Ath. iterum
Iul.⁹⁹, om. M ε Ath. Theod. Iul.⁹

1 deo amabiliter] amabi⁹⁹ V¹ a deo amabitur V³ ||
2 omnino no est R² || 3 exegit T accipere exigit R ||
8 exigendum et 9 dandum libri || 11 et add. vulg. || 13 autem
— 16 iudex sit ser. R² in ras. 2½ vv. || 14 exigerit V ||
16 in illa] nulla R¹ || 17 habet R] habent V habet T
vulg. || 18 hoc] hanc vulg. || 19 ad nos, si] agnoscere R ||
20 singulis V || 21 primitus V¹ || 23 ulterius] et ulterius
R¹ || 28 tua celsitudo] tuis R¹ || 29 faciat] fiant R¹ ||
31 sq. dat. kal. sept. cap. impr. dōn⁹ iustiniano pp. aug.
anno XI pc. bilisario uice con. V d. k. sep. pc. iust.
pp. a. ann. XI bilis. uic. T, om. R al.

· NB

LII. Auth. LI. Coll. V tit. 5

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗΤΕ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΜΗΤΕ ΠΡΑΓΜΑΤΟΣ ΜΗΤΕ ΧΡΥΣΙΟΥ ΓΙΝΕΣΘΑΙ ΕΝΕΧΥΡΙΑΣΜΟΝ, ΑΛΛΑ ΤΕΤΡΑΠΛΑΣΙΟΝ ΑΠΟΔΙΔΟΣΘΑΙ ΤΩΙ ΕΝΕΧΥΡΑΣΘΕΝΤΙ [ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΤΕΡΟΝ ΑΝΘ' ΕΤΕΡΟΥ Η ΠΛΗΞΑΝΤΟΣ Η ΑΛΛΩΣ ΕΠΗΡΕΑΣΑΝΤΟΣ ΜΗΤΕ ΠΛΗΤΤΕΣΘΑΙ ΜΗΤΕ ΑΛΛΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΕΣΘΑΙ]. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΗΝ ΠΑΡΑ ΙΔΙΩΤΟΥ ΓΙΝΟΜΕΝΗΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΔΩΡΕΑΝ ΜΗ 10 ΔΕΙΣΘΑΙ ΠΡΑΞΕΩΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Τοὺς ἀνελευθέρους ἐνεχυριασμοὺς καὶ τὰς μεμισημένας ἐπὶ τούτοις εἰσπράξεις πολλοὶ 15 μὲν καὶ ἕτεροι νόμοι μισοῦσι, διαφερόντως δὲ οἱ παρ' ἡμῶν τεθειμένοι· ἀλλ' οὐκ ἴσμεν ὅπως τὸ πρᾶγμα καίτοι τοσαύταις κεκολλημένον νομοθεσίαις ἐτι τολμάται καὶ πολιτεύεται καὶ μεζζονα τὴν ἐαυτοῦ παρῆται δύνανται τῆς ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκης.

R: UT NON FIANI PIGNORATIONES PRO ALIIS PERSONIS. ET UT, SICUT PRINCIPUM DONATIONES NON EGENT GESTIS 5 MONUMENTORUM, SIC NEQUE A PRIVATIS IN IMPERATORIBUS FACTAE DONATIONES INDIGEANT R.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

(Praefatio.) Inhonestas pignorationes et odibiles super his exactiones plurimae quidem et aliae leges odio habent, praecipue autem a nobis positae; sed nescimus quemadmodum causa licet tantis castigata legislationibus adhuc praesumitur et in republica est et maiorem sui praebet virtutem quam legum 20 necessitas.

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, μηδένα παντελῶς ἐνεχυριασμοῦν κατὰ τὴν ἡμετέραν πολιτείαν κρατεῖν, μήτε ἐν πανηγύρεσι (τοῦτο ὅπερ μάλιστα ἐκείσε τολμώμενον κρίσκομεν) μήτε ἐν ἀγροῖσι μήτε ἐν πόλεσι μήτε ἐν κώμαις, μήτε ἐπὶ πολιταῖς μήτε ἐπὶ κωμηταῖς 25 μήτε ἐπὶ γεωργοῖς μήτε ἐτέρῳ τῶν πάντων τινὶ καθ' οἰοῦνθ' ἕτερον κατὰ τὸ τοῦ ἐνεχυριασμοῦ ἀγγμα χρυσίου ἢ τι ἕτερον εἰσπράττειν τούτο ἀποδίδοναι τετραπλάσιον τῷ βεβιασμένῳ, ἐκπίπτει δὲ καὶ τῆς 30 ἀγωγῆς ἧς ἔχει κατ' ἐκείνου ὑπὲρ οὗ τὴν εἰσπραξίν ἐποίησε (οὐ γὰρ ἂν ἔχοι λόγον ἕτερον μὲν εἶναι τὸν ὀφειλοντα, ἕτερον δὲ τὸν ἀπαιτουμενον· ἀλλ' οὐδὲ ἕτερον ἐνοχλεῖσθαι ὑπὲρ ἐτέρου τινὸς ὡς ἔφοδον ἀμαρτόντος ἢ ὕβριν, καὶ ὅλα συγκωμητήν ἐκείνου καθ' 35

Propterea sancimus nullam omnino pignorationem in nostra republica praevalere, neque in mercatis (hoc quod maxime ibi praesumptum invenimus) neque in agris neque in civitatibus neque in vicis, neque in civibus neque in vicaneis neque in agricolis neque alio omnium quocumque modo vel tempore, sed praesumentem alium pro alio secundum pignorationis formam aurum aut aliquid aliud exigere, hoc reddere in quadruplum violentiam passo, et cadere etiam actione quam habuit adversus eum pro quo exactionem fecit. Non enim habet rationem alium quidem esse debitorem alium vero exigere, sed nec alteri molestum esse pro altero quodam tamquam invasionem aut iniuriam committente, et alium

Nov. LII (Authent. LI — Coll. V tit. 5: gloss.) Graece extat in MLB. — Epit. Theod. 52 (inde B²), Athan. 6, 1. Julian. const. XLVI. cap. I est in B 23, 3, 17 (Θεσπίζομεν μηδένα ...). Summam praestat Anonymus Bodleianus (Zachariae Anecd. p. 213)

LII.

NE AUT PERSONAE AUT REI AUT PECUNIAE PIGNERATIO FIAT, SED QUADRUPLUM REDDATUR PIGNERATIO [NEVE ALIUS PRO ALIO QUI VEL PERCUSSIT VEL ALIO MODO LAESIT PERCUTIATUR AUT ALIO MODO LAEDATUR]. NEVE DONATIO A PRIVATO IN IMPERATOREM COLLATA INSINUATIONE ACTORUM INDIGEAT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Illiberales pignorationes et invisae earum exactiones multae quidem etiam aliae leges odio habent, praecipue vero quae a nobis sunt latae: tamen nescimus quomodo res quamvis tot legibus coercita adhuc committitur et usu venit atque maiorem suam exhibet vim necessitate quae ex legibus petitur.

I. Propterea sancimus nullam plane pignorationem in nostra republica valere neque in mundinis (id quod maxime hic committi comperimus) neque in agris neque in urbibus neque in vicis, neque de civibus neque de vicaneis neque de colonis neque de alio ullo quocumque modo aut tempore, sed eum qui ab altero pro altero secundum pignorationis formam pecuniam vel quid aliud exigere audeat id in quadruplum restituere ei qui vim passus sit, atque actione quoque privari quam habet adversus illum cuius causa exactionem fecit (neque enim rationi convenit alterum esse qui debeat, ab altero vero exigere, nec magis alterum molestia affici pro altero, qui quidem invasionem vel iniuriam commiserit, ac tamquam qui

2 rubr. Περὶ τοῦ μήτινα ὑπὲρ ἄλλον ἐνεχυριαζέσθαι, καὶ περὶ τοῦ τὰς ἀπὸ βασιλέων (ἢ) εἰς βασιλεῖς γινόμενας δωρεὰς μὴ δεῖσθαι πράξεως ὑπομνημάτων Theod. Ἡ διάταξις δύο ἔχει κεφάλαια· τὸ πρῶτον Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἐνεχυριασμοὺς ὑπὲρ ἐτέρων προσώπων. καὶ ὡςπερ αἱ παρὰ τῶν βασιλέων δωρεαὶ οὐ χερίζονται πράξεως ὑπομνημάτων, οὐδὲ (οὔτε cod.) αἱ παρὰ τῶν ἰδιωτῶν εἰς τοὺς βασιλεῖς γενόμεναι δωρεαὶ χερίζεσθαι Ath. ε || 5 ἀποδίδοσθαι L (cf. 29) ἀναδίδοσθαι M | ἐνεχυριασθέντι M | ἐνεχυριασθέντι L || 6 καὶ περὶ — 8 ἠπρεδέσθαι inepte addita seclusi || ἢ πλῆξαντος M | καὶ πλῆξαντος L || 7 ἠπαράσαντος L || 9 περὶ τὴν τοῦ L || 11 δεῖσθαι (Theod.) δεέσθαι ML (cf. 298, 17) || 15 ἐπὶ M | ὑπὸ L || 16 sq. cf. Cod. 4, 43, 1. 8, 16, 6 sq. 11, 57, 1. 12, 60, 4. || 18 νομοθεσίαις (νομοθεσία? L)

ἐπιτολμᾶται L || 25 μήτε ἐπὶ κωμηταῖς (κωμηταῖς M) MB, om. L || 28 ἐνεχυριασμοῦ M | ἐνεχυριασμοῦ LB || 30 ἐκπίπτει L || 31 εἶχε B (Ath.) || 32 ἔχειν L || 35 συγκωμητήν L | ἐκείνου om. ε

1 sq. R: LI V || 2 pignorationes V || 3 principium V¹ || 6 in R] om. V vulg. || donationis V¹ || 14 pignorationes (et ita in sq. constant) R || 15 super his om. V || 18 ad hoc V¹ || praesumatur V || 21 sancimus om. V || 22 praenae V¹ || 24 in agris] magis R¹ || 25 civilibus R¹ uillis V || agricolis V¹ || 26 neque in alio V || 27 sed] uel R¹ || praesumentem R¹ || secundum] set secundum R¹ || 28 aliud om. R¹ || 29 in V vulg.] om. R¹ || 30 habuerit R¹ || 31 facit R¹ || 33 quidam R¹ || 34 committente T] committentem RV vulg.

III.

38

εστῶτα στρεβλοῦσθαι καὶ ὑβρίζεσθαι καὶ τι πάσχειν τῶν οὐ προσήκόντων, ἢ ὅλως ὑπὲρ ἐτέρου δίχα νομίμον προφάσεως τὴν οἰανοῦν ὑπομένειν ἐπήρειαν· ἀλλὰ καὶ τιμωρίας ὑπομένειν τὰς εἰς σώμα παρὰ τῶν ἐφεστώτων τοῖς ἔθνεσι, γινωσκόντων ὡς, εἰ μὴ τοῦτο πράξαιεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἢς ἀρχοῦσιν ἐνεχυραστοὶ τοληθεῖεν, οὐδὲν ἔσται τοιοῦτον ὑπερ αὐτοῦ τῶν ἡμετέρων ἐξαρκάσει χειρῶν.

quasi vicaneum existentem caedi aut iniuriam sustinere et aliquid pati quod omnino non competit pro alio, et absque legitima occasione quamlibet perferre calumniam, et supplicia sustinere in corpore a praesidibus gentium: scientibus quia, si non hoc egerint, sed in provincia cui praesunt pignorationes praesumentur, nihil erit tale quod eos a nostris eripiat manibus.

CAPUT II.

Κακῆϊον μέρτοι συνειδομεν τῷδε προσδεῖναι τῷ νόμῳ, ὥστε καθ' ἕνα αἱ παρὰ τῆς βασιλείας εἰς ἐτέροισι γινόμενα δωρεὰ οὐ δέονται πράξεως ὑπομνημάτων, ἀλλ' αὐτόθεν ἔχουσι τὴν ἰσχύιν, οὕτω μὴδὲ τὰς παρὰ τῶν ιδιωτῶν εἰς τὴν βασιλείαν γινόμενας, εἰ μόνον ταῖς ἀληθείαις γένοιτο ἐν ἀγορᾷ παρὰ συμβολαιογράφων συντελεσθεῖσαι ὑπογραφῆν τε ἔχουσαι τοῦ τε πεπονηκότος καὶ μαρτύρων καὶ τὴν ἄλλην τὴν ἐπὶ τῶν δωρεῶν παρατήρησιν, μὴ δεῖσθαι πράξεως ὑπομνημάτων ἐφ' ὁσηδήποτε ποσότητι. οὐ γὰρ ἂν εἴη τῶν ἀκολουθῶν τὸ μὴδὲ τῶν αὐτῶν τυγχάνειν τὴν βασιλείαν παρὰ τῶν ιδιωτῶν ἂν αὐτὴ δίδωσιν ἐκείνοις. τὸ δὲ ἄνισον τοῦτο γέγονεν ἐκ καινοτομίας, ἣν ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς εἰσεβοῦς λήξεως ὑψηγῆσατο διάταξις, τὸ τὰς βασιλικὰς δωρεὰς μὴ χρῆζειν ὑπομνημάτων. ἐπειδὴ τοίνυν ἀτελῶς τὸ πρᾶγμα ἐμπροσθεν ἐθεωρήθη, διὰ τοῦτο ἡμεῖς τὸ τέλειον ἐπιθέντες αὐτῷ ἐκατέρωθεν κρατεῖν αὐτὸ βουλούμεθα, ἐπὶ τε τῶν παρὰ βασιλέως εἰς ιδιώτας γινόμενων δωρεῶν ἐπὶ τε τῶν παρὰ ιδιωτῶν εἰς τὴν βασιλείαν, ὥστε τὴν ἐξ ἰσότητος δικαιοσύνην τῷ πράγματι προστεθῆναι.

(Ἐπιλόγος.) Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ διὰ τῆςδε τῆς θείας ἡμῶν διατάξεως νενομοθετημένα διὰ κηρυγμάτων οἰκείων κατὰ τὸ σύνθηρες ποιῆσαι φανερὰ πᾶσι σπενσάτω.

Dat. xv. k. Sept. <CP.> imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., post cons. Belisarii v. c. <anno II.> [a. 537]

Illud quoque perspeximus huic adicere legi, ut sicut ab imperio in alios factae donationes non egent gestis monumentorum, sed ex hoc ipso habent virtutem, ita neque a privatis in imperatoribus factae, si tantummodo pro veritate fiant in publico a tabellionibus completae et subscriptionem habentes et eius qui fecit et testium et aliam donationum observationem, non egebunt gestis monumentorum, cuiuscumque quantitatis sint. Non enim est consequens ut nec his fruatur imperium a privatis quae ab eo praebentur illis. Haec autem inaequalitas facta est ex novitate quam Zenonis pia memoriae introduxit constitutio, ut imperiales donationes non egeant monumentis. Quia igitur imperfectio causa prius apparuit, propterea nos perfectionem imponentes ei ex utroque tenere hoc volumus et in his donationibus quae ab imperatoribus in privatis fiunt et a privatis in imperatore, ut ex aequalitate iustitia causae adiciatur.

(Epilogus.) Tua igitur excellentia quae per hanc divinam nostram constitutionem sancita sunt, praeceptis propriis sollemniter manifesta facere studeat universis.

Dat. kal. Sept. Constantinopoli imp. Iustiniani pp. anno XI. p. c. Belisarii (v. c. anno II).

cop. II est in B 47, 1. 75. Summam Athan. repetit in paratitulis tit. 14 § 4 et troct. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 8 (p. 194 Heimb.)

vicanus illius sit torqueri et iniuria affici atque quicquam quod non decet pati, vel omnino pro altero absque legitima causa ullam subire contumeliam): verum etiam corporis supplicis affici eum per praesides provinciarum, qui sciant, si hoc non agant, sed si in provincia cui praesunt pignorationes temptentur, nihil fore ita comparatum quod ipsos e nostris manibus eripiat.

II. Sed illud quoque placuit huic legi adicere ut, quemadmodum donationes ab imperatore in alios collatae insinuatione actorum non indigent, sed ultro robor suum habent, ita ne illae quidem quae a privatis in imperatorem conferuntur, si modo revera in foro fiant a tabellionibus compositae habeantque subscriptionem et eius qui donationem fecerit et testium ac reliquam quae ad donationes pertinet observationem, actorum insinuatione indigeant in quantacumque quantitate. Neque enim consentaneum fuerit non eadem imperatore a privatis consequi, quae ipse illis concedit. Inaequalitas autem haec orta est ex novo praecepto quod Zenonis pia memoriae constitutio introduxit, ne imperiales donationes indigeant monumentis. Quoniam igitur haec res antea imperfecte considerata est, propterea nos perfectione ei imposita utrimque id valere volumus tam in donationibus ab imperatore in privatos quam a privatis in imperatorem collatis, ut ex aequalitate iustitia rei accedat.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae per hanc sacram nostram constitutionem sancita sunt per edicta propria more solito omnibus manifesta facere studeat.

2 ἢ ὅλως] ἢ om. ε || δίχα] et absque ε || 4 ἀλλὰ καὶ] et ε || 6 ἐνεχυραστοὶ M] ἐνεχυραστοὶ LB || 10 τῆς ἀγίας βασιλείας L^a || 13 γινόμενας B^p || 14 γίνονται B || 15 συντελεσθεῖσαι B || 16 τε om. LB^f || 19 τῶν αὐτῶν] τὸν αὐτὸν L¹ his ε || 22 τῆς om. B^p || 23 διάταξις] non servatur: cf. tamen Cod. 8, 53, 34 § 1. 7, 37, 3 § 4. (1, 2, 19.) || 24 ἀπλῶς L || 26 τῶν] τῷ L¹ || 27 βασιλέων B || γενομένων B || 28 ιδιωτῶν] βασιλέων ιδιωτῶν L^a || 29 τοῦ (τῷ L^b) πράγματος L || 34 xv. k. sep. M] kal. Sept. ε Ath., quod probat Zachariae, μὴν ὀκτωβρίου Theod., om. Iul. || Constantinopoli ε] om. M^rell. || imp. dn. (dn. om. ε) iustiniani pp. aug. ann. XI M^c βασιλέας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια' (α' cod.) Ath., om. Iul. Theod. || 35 postū. bilisario uo. cons. M pe. Belisarii ε dat. post cons. uilisarii (uelisario Iul.^b) Iul.^b || anno II add. Contius

3 praeferre V inferre R || 4 et V vulg.] om. RT sed et Beck || in corpore a] in corpora V^b || 5 quia si] quasi R¹ || 6 prouintie V || cui om. R¹ || 12 in om. R¹ || 13 si Beck] nisi libri || tebellionibus V¹ || 14 subscriptioni R¹ || 15 qui] quem R¹ || ali. R¹ alia R² || observatione R² || 18 imperio V || 20 qua R¹ || 24 tenere R¹T¹ || 25 finnt] fuerit R || et a] et quae a vulg. || 26 in R^bT] om. R^aV || imperatore V] imperatorem RT || ex] et V || equalitate V] qualitate RT || 31 sunt] suntque R² || 34 subser. dat. kal. sept. constantinopoli impr. iust. pp. aug. anno XI pe. cons. bilisarii V, om. rell. || 35 v. c. anno II add. vulg.

N̄T

LIII.

Coll. V tit. 6

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΝ ΕΝ ΕΠΑΡΧΙΑΙΣ ΕΙΣ
ΥΠΕΡΟΡΙΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ ΠΑΡΙΣΤΩΝΤΑ
ΕΓΓΥΗΝ ΔΙΔΟΝΑΙ, ΟΤΙ ΕΙ ΜΗ ΝΙΚΗΣΕΙ ΤΗΝ
ΔΙΚΗΝ, ΔΩΣΕΙ ΟΣΟΝ Ο ΔΙΚΑΖΩΝ ΟΡΙΣΑΙ ΛΑ-
ΒΕΙΝ ΤΟΝ ΣΥΚΟΦΑΝΤΗΘΕΝΤΑ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΤΟΝ ΔΕΧΟΜΕΝΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΙ
ΗΜΕΡΩΝ ΕΧΕΙΝ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ ΕΠΙ ΔΙΑΣΚΕ-
ΨΕΙ ΕΙ ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΔΙΚΑΣΑΣΘΑΙ Η ΤΟΝ ΔΟ-
ΘΕΝΤΑ ΑΝΕΧΕΤΑΙ ΔΙΚΑΣΤΗΝ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ 10
ΤΟΥ ΜΕΤΑ ΕΞΩΜΟΣΙΑΝ ΑΠΟΛΙΜΗΝΟΜΕ-
ΝΟΥ ΟΦΕΙΛΟΝΤΟΣ ΠΑΣΑΝ ΠΛΗΡΩΣΑΙ ΖΗ-
ΜΙΑΝ ΤΩΙ ΕΝΑΓΟΝΤΙ ΚΑΙ ΥΠΟ ΕΓΓΥΗΝ
ΤΙΝΑ ΛΟΙΠΟΝ ΛΕΓΕΙΝ ΤΗΝ ΔΙΚΗΝ. ΚΑΙ ***
*** ΥΠΟΤΙΘΕΣΘΑΙ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΧΑ 15
ΠΡΟΙΚΟΣ Η ΠΡΟΓΑΜΙΑΙΑΣ ΔΩΡΕΑΣ ΣΥΝΟΙ-
ΚΗΣΑΝΤΩΝ ΠΡΟΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΙ ΑΠΟΡΩΝ
ΕΥΦΩΡΩΙ ΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΤΕΤΑΡ-
ΤΟΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΙΤΕ ΥΠΟΝΤΩΝ 20
ΠΑΙΔΩΝ ΕΙΤΕ ΜΗ ΥΠΟΝΤΩΝ.

Ἐν τῷ αὐτῷ βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων τῆς
Ἐφῶς τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίων.

(Προοίμιον.) Πολλοὶ προσιώντες ἡμῖν διδάσκουσι
τὸ ἡμέτερον κράτος, ὡς ἀγώγιοι γίνονται παρά τι-
νων ἢ καὶ εἰς ἑτέρας ἀπάγονται χώρας ἢ ἐκ θείας 25
ἡμῶν κελύσεως ἢ καὶ ἐκ ψήφων ἀρχικῶν, καὶ ταλαι-
πωροῦνται μὲν τοῦτοις, τραυμασμένοι δὲ ὑπὸ τῶν κε-
λεύσεων ἢ τῶν ψήφων ἄγονται, εἶτα οἱ τοῦτους ἀγα-
γόντες καὶ ἀσφαλείας κομισάμενοι, ὡς εἰσὼ θητοῦ
χρόνου καταλήγονται τὸ ἀφορισθὲν δικαστήριον οἱ 30
παρ' αὐτῶν αἰτιαθέντες, αὐτοὶ μένουσιν ἐν τῇ χώρᾳ
τρούχεσθαι ταῖς ἐν ξένην δαπάναις τὸν παραστάνα
ἢ διαχθέντα καταλιμπάνοντες.

Nov. LIII (= Coll. V tit. 6: gloss.) Graece extat in ML, maior pars in B diversis locis. — Epit. Theod. 53, Athan. 5, 4 (cf. paratitl. 4 § 9. 15 § 5). Julian. const. XLVII.

LIII.

UT IS QUI QUEM IN PROVINCIIS IN EXTRANEUM IUDICIUM EXHIBET
FIDEIUSSOREM DET SE, NISI CAUSAM VINCAT, DATURUM ESSE QUANTUM IUDEX EUM
QUI CALUMNIAM PASSUS SIT ACCIPERE IUSSERIT. ET UT IS QUI LIBELLUM ACCIPIT
VIGINTI DIERUM SPATIUM HABEAT AD DELIBERANDUM, NUM VELIT LITIGARE IUDI-
CEMVE DATUM ADMITTAT. ET DE EO QUI POST CAUTIONEM IURATORIAM ABEST, UT
DEBEAT OMNE DAMNUM RESARCIRE ACTORI AC FIDEIUSSORE ALIQUO DATO DEINCEPS
CAUSAM AGERE. ET (MILITIAE EX CASU QUO PACTO POSSINT) OPPIGNERARI. ET DE
IIS QUI SINE DOTE VEL ANTENUPTIALI DONATIONE CONIUNCTI FUERUNT DEFUNCTO
PAUPERES DIVITI IN QUARTAM PARTEM SUBSTANTIAE EIUS VOCANDIS, SIVE LIBERI
SUPERSINT SIVE NON SUPERSINT.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio per Orientem iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Multi nos adeuntes potentiam nostram docent se sisti iudicio a quibusdam atque adeo
in alias provincias deduci sive ex sacra nostra iussione sive etiam ex sententia iudiciali, et licet hac re
veaxentur tamen coactos per iussiones vel sententias illas exhiberi, deinde vero eos qui illos exhibuerunt
et cautionem acceperunt eo nomine ut postulati ab iis intra certum tempus in iudicium destinatum venturi
sint, ipsos in provincia manere, relicto eo qui exhibitus vel deductus est sumptibus in peregrina terra
faciendis atterendo.

2 rubr. Περὶ παραστασιῶν, καὶ περὶ τοῦ προέλα-
σθαι τοὺς αἰτιωμένους μετὰ κ' ἡμέρας, καὶ περὶ τῶν
ἐξομνημένων, καὶ περὶ τῶν ἐκ τοῦ κάσου ὑποθηκῶν,
καὶ περὶ ἀπρόικτων γάμων Theod. Περὶ παραστασιῶν
καὶ τὰ ἐξῆς Ath. (ἡ περὶ παραστασιῶν νεαρά ἐ-
τίταιρ Ῥομ. 10, 2. 8, 6) || 5 * ὄρισος ML, ὄρισος cum
Scrimgero vulg. || 7 τοῦ τὸν τοῦτον M || 9 ἢ καὶ malit
Hombergk || 10 ἀνέχεσθαι Haloander, Hombergk || 13 τῶ
ἐνάγοντι Haloander] τὸν ἐνάγοντα ML || 14 λέγειν λοι-
πὸν L || lacunam notavi; scribendum fere Καὶ (περὶ τῶν
ἐκ κάσου στρατιῶν δυναμένων) ὑποτιθεσθαι || 15 καὶ
περὶ — 20 ὑπόντων om. L || 18 εὐπόρῳ Hombergk] εὐ-
πόρων M || 21 ἐπάρχῳ L] ὑπάρχῳ M || 26 ἀρχικῶν ἢ

καὶ M || 28 τοῦτοις L¹ || 30 τῶ ἀφορισθέν. L¹ || 32 ἐξ-
ναυς L || 33 διωχθέντα L

1 sq. R¹ LIII V || 2 introducendis] reis add. V² vulg. ||
3 hi om. R || vicesimum vulg. || 4 praesentetur V praesentur R² || 8 casu] militie adscr. R² in mg. || quae] et
quae vulg. || 11 substantiam V || 12 sq. substantiam uxoris
quae relinquatur quando inops est V || 24 quia] quae R
qui V² om. V¹ || alibus V¹ || 26 iussione aut] aut om. V¹ ||
27 haec om. V¹ || 29 venient vulg. || 30 hii RV || con-
uenta R¹ || 31 remaneant R² || affligi V || 32 peregrina-
tione V² vulg.] peregrinando ne V¹ peregrinationem R

38*

CAPUT I.

Τούτο τοῖνυν ἐλευθύντες θεσπιζόμεν, εἴ τι γένοιτο τοιοῦτο καὶ ὁ χρόνος πληρωθεῖν ὃν ἐπὶ τῆ τῆς παραστάσεως ἢ τῆς ἀπαγωγῆς ἀσφαλεῖς αὐτὸς ὁ ἐνάγων ἔταξεν, εἴτα ὁ μὲν προεδροῦσι τῶ δικαστηρίῳ, ὁ δὲ ἐνάγων ἀπολιμπάνοιτο, καὶ μὴ εἰσὼ ἡμερῶν δέκα, ἀφ' οὐπερ παραγένοιτο τῆ χώρα, ὁ ἐνάγων ἀπαντήσῃ, τὸν μὲν ἐναγόμενον εἰσὶντα παρὰ τῶ δικαστῆ καὶ ταῦτα διδάσκοντα παραχρῆμα ἀφίεσθαι, ὅρκῳ δὲ αὐτοῦ κρινέσθαι πᾶσαν δαπάνην ἣν ὑπέστη περὶ τὴν ὁδοιπορίαν περὶ τὴν ἐν ξένη διατριβῆν, καὶ ταύτη 10 τὸν δικαστῆν καταδικάζειν τὸν ἐνάγοντα μάτην. καὶ ἐπειδήπερ εἰσὶντος ἐστὶ μὴ ἄλλως γίνεσθαι τὰς ἀπαγωγὰς ἢ τὰς παραστάσεις, εἴ μὴ οἱ ἐνάγοντες ἐγγυητὰς ἐπὶ ῥητῆ ποσότητι δοῖεν ὡς ἐπεξέρονται τῆ δίκη καὶ κρατοῦσι τῆς ψήφου, τοῦτο μὲν τὸ ποσὸν πάντως 15 αὐτοὺς ἀπαιτεῖσθαι καὶ δίδεσθαι τῶ μάτην συκοφαντηθέντι. εἰ δὲ διὰ τοῦ ὅρκου καὶ πλείον τι σαφηνύσῃ (ῥητῆς μὲντοι ποσότητος ὀριζομένης παρὰ τοῦ δικάζοντος, ἣν οἱ νόμοι ταξάτιονα καλοῦσι), καὶ τοῦτο προσαπατεῖσθαι· ἵνα μάθῃεν μὴ παῖξιν εἰς βίους 20 ἄλλοτρίους, ἀλλὰ τὰ κατὰ χώραν αἰρεῖσθαι δικαστήρια κάκεισε πρὸς τοὺς ἐαυτῶν ἀντιδίκους διακρίνεσθαι.

CAPUT II.

Ἐπειδὴ δὲ τὰς παρὰ τῶν ἐναγόντων ἐγγύας ὡς ἐπίπαν ἴσμεν ἐνταῦθα διδομένας ἐπὶ τοῖς παρισταμένοις προσώποις, εἰ δὲ εἰς ἕτεραν ἀπάγονται χώραν, 25 ἴσως διαφρῆναι ταύτην τὴν παρατήρησιν, θεσπιζόμεν τὸν ἐνταῦθα δικαστῆν ἢ τὸν ἐνδοξότατον ἡμῶν κοιλαστῶρα τὸν τοῖς θεοῖσι ἡμῶν ὑψηροτέρου γράμμασαν, εἴ τι τοιοῦτο πράξαι κελευσθεῖν, μὴ ἄλλως εἰς ἕτεραν ἀπαγῆναι χώραν τὸν ἐναγόμενον, πρὶν ἂν 30 ἐγγυητῆν προσκαταστήσειεν ὁ ἐνάγων ἐν τῶ δικαστηρίῳ κατ' ὃ μῆλλε τὸν ἐνδυνόμενον ἀγειν, ὡς δώσει πρὸς τὸ τῶν τόπων διάστημα χρυσίον ὅσον ἂν ὀρισεῖται τῶ φεύγοντι, εἴ μὴ αὐτὸς ἐπεξέλθῃ ἢ ἐπεξέλθῶν μὴ κρατήσῃ τῆς δίκης, κάκεισε πάντα πρῶτε- 35

Hoc igitur miserantes sancimus, si quid fiat tale et tempus impleatur quod in cautione exhibitionis aut praesentationis ipse actor constituit, deinde ille quidem observet in iudicio, actor autem desit, et nisi intra dies X postquam reus venerit in provinciam actor occurrerit, reum quidem ingredientem apud iudicem et haec docentem repente dimitti, iureiurando autem eius iudicetur de omnibus expensis quas pertulit circa viam et circa peregrinam habitationem, et his iudices addicant actorem convenientem frustra. Et quoniam mos est non aliter fieri exhibitiones aut praesentationes, nisi actores fideiussores certa quantitate dederint, quia execuntur causam et suscipiant sententiam, hanc quidem quantitatem omnino eos exigi et dari frustra calumniam passo. Si vero pro iusiurandum etiam plus aliquid declaraverit, certa tamen quantitate definita a iudice, quam leges taxationem vocant, etiam hoc superexigi, ut agnoscant non ludere in vitas alienas, sed in provincia eligere iudices et ibi contra suos adversarios litigare.

cap. I (Θεσπιζόμεν, εἰ ὁ χρόνος πληρωθεῖν ....). II. III § 1. 2. IV in. (— παντελῶς ἀποστρεφόμεθα 302, 34) habet B, 7, 12, 7.

c. I summarium extit. Ποτ. 8, 6; Theodori summam repetit Ecloga lib. I—X Basilicorum (cf. Heimbach adnot.).

I. Hoc igitur aegre ferentes sancimus, si quid eiusmodi factum sit atque tempus transierit quod in cautione iudicio sistendi aut deducendi causa actor statuit, deinde alter quidem in iudicio praesto sit, actor autem absit, nec intra decem dies, ex quo ille in provinciam venit, actor compareat: ut reus, qui iudicem adierit et haec probaverit, statim dimittatur, iureiurando autem eius omnes impensae quas et in itinere et dum peregre commoratus est fecit, aestimentur atque in eas iudex condemnnet eum qui temere causam egerit. Et quoniam moris est non aliter deductiones aut exhibitiones fieri, nisi actores fideiussores in certam quantitatem dederint se litem persecuturos esse et sententiam accepturos, ea quantitas omnino ab iis exigatur eique detur qui temere calumniam passus est. Quodsi quid etiam amplius per iusiurandum declaraverit (certa tamen quantitate a iudice definienda, quam leges taxationem vocant), hoc quoque insuper exigatur: ut discant non ludibrio habere bona aliena, sed iudicia quae in provincia sunt eligere ibique cum adversariis suis litigare.

II. Quoniam vero scimus fideiussores ab actoribus plerumque hic dari propter exhibendas personas, si vero in aliam provinciam rei deducuntur, forte declinare eos hanc observationem, sancimus, ut iudex qui hic est vel gloriosissimus quaestor noster qui sacris nostris litteris operam dat, si quid tale facere iussus sit, non aliter (patiatur) reum in aliam provinciam deduci, priusquam actor in iudicio in quod reum exhibiturus est, fideiussorem praestiterit se, si ipse causam non persequatur vel persecutus non vincat, pro locorum distantia tantum pecuniae daturum quantum reo definitum fuerit, ibique omnia agantur quae-

1 τούτῳ L¹ || 2 ὃν L¹ || 3 ἢ τῆς ἀπαγωγῆς] ἢ ἀγωγῆς L¹ || 4 ὁ μὲν] ἐναγόμενος add. cum Haloandro vulg. || 5 καὶ μὴ] et nisi ε || μερῶν M¹ || 6 ἀπαντήσῃεν LB^c || 12 ἐναγωγὰς B^c || 14 ἐπὶ τῆ ῥητῆ B^c || 17 τοῦ om. L¹ || 19 ταξάτιονα L || 21 δικαστήρια] iudices ε || 22 κάκεισε L^a || ἐαυτοῦς L^a || 23 παρὰ] περὶ L || 29 sq. εἰς ἕτεραν ἀπαγῆναι χώραν τὸν ἐναγόμενον] ἐπιτρέπειν (cf. Ath. in. et Theod. § 2) vel simile quid deesse vidit Heimbach || 31 προσκαταστήσειεν ML Ath.] προκαταστήσειεν B^c (Haloander) προκαταστήσει Ath. in tit. 15 paratitlis § 5 praebet ε (παράσχη Ath. in tit. 4 parat. § 9) || δικαστῆ B^c || 32 ἐνάγειν B^c || 34 αὐτὸς om. ε || ἐπεξέλθῃ Ath. Theod.] ἐπεξέλθοι MB ἐπεξέλθ^o L || 35 κρατήσῃ ML B^c Ath.] κρατήσει B^c vulg., κρατήσεως Osenbrüggen

1 haec RT || tale fiat RT || 3 actor] anctor (autem desit add. R¹) RV || 4 auctor RV || 5 nisi] non vulg. || postquam reus om. RV¹T¹ || 6 auctor V || occurrerit] et occurrerit R² || rerum V¹ || 7 et haec docentem suppl. V² in spatio vac. || 10 his R²T² vulg.] has R¹T¹V || addicant R¹V || anctorem V || nenientem R || 11 est om. R¹ || 12 auctores V || 13 dederit R¹ || qui V¹ || 14 suscipiant R² || quidem om. R || 15 exigi et] exigit V || 16 Si vero] Si vero pro iusiurandum calumpniam passo si vero V¹ || 17 tamen om. R¹ || definita] et definita RV || 19 in del. R² || 20 elegere V¹ || 26 hic] hinc R || 27 nostris om. V || 29 exhibent R¹ || reum] u ex corr. V || 30 auctor V || quod V] quo RT || 31 rerum V¹ || 32 sapatium V¹

σθαι ὅποσα ἐπὶ τῇ παραστάσει διωρίσαμεν, τοῦ μὲν ὀρισθέντος χρόσιον παρὰ τῶν ἐγγνητῶν ἀπαιτούμενον καὶ δίδομενον τῷ ἀπαχθέντι, παρεχομένου δὲ παρ' ἐκείνου καὶ τοῦ ὄρκου ἀχρι ταξάτιωνος, ἵνα εἴπερ ὀμόσῃσι καὶ πλείον δεδπατηκέναι, καὶ τούτο ἀπολύβοι, καὶ πανταχόθεν φαίνονται τέλεια τὰ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας.

hibitione decrevimus, definitum vero aurum a fideiussoribus exigendum et dandum ei qui deductus est, praebendo quoque ab illo etiam iureiurando usque ad taxationem, ut si iuraverit se etiam amplius expendisse, et hoc recipiat, et undique videantur perfectae nostrae legislationes.

CAPUT III.

Κάκεινο δὲ ἡ μὲν ἀρχαιότης εὖ ποιοῦσα διετύπωσεν, οἱ δὲ νῦν ἐξεπίτηδες τεχνάζουσι, τὴν τῶν ἡμετέρων νόμων φιλανθρωπίαν ἀφορμὴν ποιούμενοι τῆς ἰαυτῶν ἐπιχρείας. τῆς γὰρ παλαιότητος βουλομένης τὸν αἰτίαςεως βιβλίον δεξάμενον ἡμερῶν εἰσὼ δέκα διάσκειν ἔχειν, ἐφ' ᾧ καὶ ἀνερευνηταὶ τὸ πρῶγμα καὶ ἴσως ἐπιγνώσθαι καὶ ἀπαλλαγῆναι, μετὰ δὲ τῆν τῶν δέκα ἡμερῶν προδεσμίαν τηρηκῆναι καὶ ὑπογράψῃν τῷ σταλέντι βιβλίῳ καὶ τὰς δικαστικὰς πληροῦν ἀσφαλείας, τινὲς δὲ ἀφορῶντες εἰς τοὺς ἡμετέρους νόμους, οἱ μετὰ προκαταρξιν οὕτε παραιτεῖσθαι τὸν δικαστῆν οὕτε συνδικαστῆν αἰτεῖν συγχωροῦσι, τὸ πρῶγμα τεχνάζουσι, καὶ μάλιστα τῶν πρακτόρων τὰ τοιαῦτα δολερῶς ἐξευρισκόντων, καὶ ἅμα προσερχθεῖν τις ὑπόμνησις, πολλάκις οὕτε βιβλίον διδομένου οὕτε δικαστικῆς οὐδεμιᾶς ἀσφαλείας, ἀγοῦσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν δεδομένον δικαστῆν καὶ οὐδ' ὅτιον ἐπιστάμενον συναλεύουσι ποιήσασθαι προκαταρξιν, ὥστε ἀπαξ αὐτὸν ὑπὸ τῇ προκαταρξίᾳ γενόμενον δεδδοῦσθαι καὶ μηδεμίαν ἔχειν ἀδειαν μῆτε παραιτήσασθαι τὸν δικάζοντα μῆτε συνδικαστῆν γοῦν αἰτήσαι, καίτοι γε ἴσως ὑπόπτου τοῦ δικαστοῦ καθεστῶτος· οὕτω τε πράττουσιν ἂ βούλονται καὶ ὑπὸ ταῖς ἐαν- τῶν τέχναις τὸν ἄνθρωπον ποιήσασθαι ὃν βούλονται 1 τῷ ὅπῳ τὰ κατ' αὐτὸν σπαράττουσιν. Θεσιζόμεν τοῖνον, ἐπειδὴν ὑπόμνησις προσερχθεῖν τινὴ, πάντως ἐπιδίδοσθαι βιβλίον, καὶ μὴ κατὰ τὸ παλαιὸν δέκα μόνον ἡμερῶν ἔχειν τὸν ὑπομνησθέντα προδεσμίαν, ἀλλὰ διπλασίαν, τούτεστιν εἰκοσιν, ὥστε εἴτε παραιτήσασθαι βουληθεῖν εἴτε καὶ συνδικαστῆν αἰτήσαι, ἀδειαν ἔχειν τούτο ποιεῖν ἢ καὶ ἴσως ἐπιγνώσθαι τὸ ὄφλημα καὶ ἀπαλλαγῆναι πρὸς τὸν ἀντίδικον τὸν αὐτοῦ φιλικῶς, καὶ μὴ κατ' ἐπιχρείαν καὶ ἐπίδορμην 40

Illud quoque antiquitas quidem bene faciens disposuit, nunc autem studio machinantur, nostrarum legum clementiam occasionem facientes suarum calumniarum. Vetustate namque volente conventionis libellum suscipientem diebus aequae decem deliberationem habere, quo possit discutere causam et forte etiam recognoscere et liberari, post decem autem dierum indutias tunc et subscribere misso libello et iudiciales implere cautiones, quidam vero respicientes ad nostras leges, quae post litis contestationem neque refutare iudicem neque alium petere iudicem permittunt, causam arte machinantur, et maxime executoribus talia dolose adinventibus, et mox ut oblata fuerit quaelibet admonitio, forte neque libello dato neque iudiciali ulla cautione, deducunt hominem invitum ad iudicem datum et nihil scientem compellunt facere litis contestationem, ut semel sub litis contestatione constitutus obligetur et nullam habeat licentiam neque refutare iudicem neque alium simul iudicem petere, cum forte suspectus iudex sit; et sic agunt quae volunt et sub suis artibus hominem constituentes quo volunt modo de eo agunt.

1 Sancimus igitur, dum admonitio oblata fuerit alicui, modis omnibus offerri libellum, et non secundum antiquitatem decem solummodo dierum habere eum qui admonetur indutias, sed duplices, hoc est viginti, ut sive repudiare voluerit sive et cum eo alium iudicem petere, licentiam habeat hoc facere aut forte cognoscere debitum et liberare se ab adversarii sui contentione amicabiliter, et non per calumniam et circumventionem sub iudice constitui

§ 1. 2 et cap. IV in. ex B habet B³ p. 234 Zach.
§ 1 summarium extat P^{on}. 10, 2.

cumque de exhibitione constituimus, ut definita pecunia a fideiussoribus exigatur eique detur qui deductus est, iusiurandum autem ab illo praestetur taxatione moderatum, ut siquidem iuret se plus expendisse, hoc quoque recipiat, atque undique perfecta appareat nostra legislatio.

III. Verum illud quoque antiquitas bene quidem disposuit, nunc autem de industria insidias vexant qui ex nostrarum legum humanitate iniuriae suae opportunitatem petunt. Cum enim antiquitas iubeat eum, qui libellum conventionis accepit, intra decem dies deliberandi facultatem habere, quo et causam examinet et forte agnoscat atque transigat, post spatium vero decem dierum libello misso subscribere et iudicialibus cautionibus satisfacere, nonnulli ad nostras leges respicientes, quae post litis contestationem nec recusare iudicem nec alium quoque qui simul iudicet petere permittunt, insidias rei moluntur, cum maxime executores talia dolose excogitent, et simulatque qua admonitio oblata est, saepe nec libello dato nec iudiciali ulla cautione praestita hominem invitum ad iudicem datum ducunt omniumque rerum plane ignarum ad litem contestandam compellunt, ut lite semel contestata obstrictus teneatur neve ullam habeat facultatem aut recusandi iudicem aut alium saltem qui simul iudicet petendi, licet iudex fortasse suspectus sit: atque ita quae volunt agunt et cum hominem artibus suis circumvenerint, quo volunt modo 1 res illius diripiunt. Sancimus igitur ut, quando cui admonitio oblata sit, omnino libellus tradatur, neve sicut antiquitas decem tantummodo dierum spatium, sed duplex, id est viginti, admonitus habeat, ut, sive iudicem recusare velit sive etiam alium qui simul iudicet petere, licentia ei sit hoc faciendi, vel etiam agnoscendi forte debitum et amice cum adversario suo transigendi, neve per iniuriam aut circumventionem

4 ταξάτιωνος L || 5 ante δεδπατηκέναι s. v. add. ἐαν- τὸν L² || 9 τῆν L || τὸν ἡμέτερον νόμον φιλαν- θρωπίας L || 11 αὐτῶν L || 12 βιβλίον L || ἡμερῶν εἰσὼ δέκα] diebus aequae (i. e. ἴσως?) decem || 13 ἐφ' ᾧ εἴη s. v. add. L² || 14 καὶ ἴσως M] καὶ ἴσως καὶ L² (cf. 38) || 16 τὰς τοὺς L || 17 δὴ L] δὲ M² || 18 sq. *οὐδὲ — οὐδὲ libri || 22 *οὐδὲ — οὐδὲ libri || 24 δεδομένων L² διδομένων L² || 28 γοῦν om. s || 32 σπαράττουσιν ML² πρᾶττουσι L² || Κάκεινο Θεσιζόμεν, ἐπειδὴν inc. B || 39 ἀπαλλαγῆναι πρὸς τὸν ἀντίδικον τὸν αὐτοῦ] libe- rare se ab adversarii sui contentione s

1 aurum] an...rum V¹ || 4 taxationem R || se] set R¹ || 5 et undique] ut undique RV || 6 legislatinōs V || 10 calumpnia V¹ || 11 conventionis V] factae add. RT vulg. || 15 libellum et iudices R¹ || 16 vero quidam V¹ || 18 iudicem V] om. RT || 19 permittant R¹ || 20 tale V || 24 contestatione V¹ || 25 contestationem R² || 26 licentiam habeat V habet licentiam R || 27 cum forte om. R¹ || sub- spectinus R¹ || 28 voluerit R || 29 constituentes RT] statuentes V vulg. || 32 amotio (amōtio V³) ablata V || 33 auferri R¹ offerri R² obferri R³ || et] ut V || 35 monetur R¹ || 38 recognoscere Beck || ab om. R¹ || 39 con- temptione R

ὑπὸ δικαστῆ γίνεσθαι ἴσως ὑπόπτῳ, ἴσως ἀκαταθυμῶ, πολλακίς δέ τι καὶ οἰκίον ἐπὶ τῷ φεύγοντι διοικουμένῳ, καὶ τοῦ τὴν δίκην ὑπομένουτος οὐδένα καιρὸν ἔχοντος πρὸς τὸ μαθεῖν ἐφ' ὅς ἐναγόμενος ἀπαν-
2 τῆσει. Λεχόμενον δὲ αὐτὸν τὸ βιβλίον, μόνης προσωπικῆς ἐγγύης παρ' αὐτοῦ δεδομένης καὶ τῶν σποροτύλων κατὰ τὴν θείαν ἡμῶν παρεχομένων διά-
ταξιν, ὑπογράφειν τῷ καλουμένῳ ἀντιβιβλίῳ δηλοῦντα καὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐπιδίδεται,
ἵνα μὴ καὶ περὶ τοῦτο τέχνη τις γένηται. Ἐπειδὴν
δὲ μέλλοι γίνεσθαι προκαταρξίς παρὰ τῷ δικαστῆ,
ἔρωτάσθαι τὸν φεύγοντα, εἰ αἱ εἰκοσι διεληλύθασιν
ἡμέραι αἱ τῆς διασκέψεως, κἀκεῖνον λέγειν μὲν τάληθ' ἢ,
δείκνυσθαι δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς ἡμέρας τοῦ βιβλίου
καὶ τῆς ὑπογραφῆς τῆς κατὰ τὸ βιβλίον. καὶ εἰ φή-
15 σαι παρεληλύθῃναι τὸν τῶν εἰκοσι ἡμερῶν ἀριθμὸν,
τηνικαῦτα γίνεσθαι τὴν προκαταρξίν. ἐν μέσῳ δὲ
ἄδειαν εἶναι καὶ παραιτεῖσθαι τὸν δικαστὴν καὶ ἔτε-
ρον αἰτεῖν ἢ συνδικαστὴν αὐτῷ λαμβάνειν, ἢ καὶ
ἀπυλλάττεσθαι φιλικῶς, οὐδὲν ἐν μέσῳ οὔτε ζημιού-
20 μενον οὔτε παρὰ τῶν πρακτικῶν ταραττόμενον, ἀλλὰ
τὴν τε δικαστικὴν ἀσφάλειαν ἐπιτιθέμενον, καθ' ἅπερ
ἂν οἱ ταῦτα κρίνοντες συνίδοιεν, τὴν τε τῶν εἰκοσι
ἡμερῶν ἔχοντα διάσκειν. Εἰ δὲ ταῦτα μὴ παρα-
φυλαχθεῖν, κἀν δόξειε τις γίνεσθαι προκαταρξίς, ἀντι
25 μηδεὶς αὐτὴν εἶναι, ἀλλ' ἄδειαν εἶναι καὶ μετὰ τὴν
τοιαύτην προκαταρξίν εἰσω τῶν τεταγμένων εἰκοσι
ἡμερῶν οὕτως ἀπαντα πράττειν, ὡς ἂν εἰ μηδὲ τὴν
ἀρχὴν ἐγεγόνειε τις προκαταρξίς.

CAPUT IV.

Εἰ δὲ ἀπαξ παρατηρήσμενος τὸν δικαστὴν ἔτερον 30
λάβοι, οὐ δίδομεν αὐτῷ καὶ τὸν ἡττημένον αὐδὲς
παραιτεῖσθαι. ὡς περὶ γὰρ αὐτοῦ κηδόμεθα, οὐτα καὶ
τὸ δι' ἀναβολὴν πράττεσθαι ἢ κατὰ τῶν ἐναγόντων
παντελῶς ἀποστρεφόμεθα. Εἰ δὲ καὶ τινες διομό-
σαιντο μὲν ὡς προσδρεύουσι, πρὶν δὲ ἢ προκαταρξίς 35
γένοιτο, τῆς μεγάλης ταύτης ἀφανείας κατασταίειν πό-
λεως, ἄδειαν εἶναι καὶ μὴ γενομένης προκαταρξέως
προσιέναι τὸν ἐνάγοντα τῷ ἀφορισθέντι δικαστῆ καὶ
ταῦτα προσαγγέλλειν, ἐκεῖνον δὲ, εἰ μὲν ἀρχῶν εἴη,

cap. IV (34 Εἰ δὲ καὶ τινες — 303, 19 ὑπόθεσιν) extat B 7, 14, 22

iudici obnoxius fiat fortasse suspecto, fortasse minus sibi accepto vel qui adeo privatam adversus reum contentionem exercent: praeterquam cum qui litem sustineat nullum habeat tempus ad cognoscendum quo 2 nomine conventus compareat. Cum vero libellum acceperit, sola personali fideiussione ab eo praestita et sportulis secundum sacram nostram constitutionem datis libello contradictionis quem vocant subscribat, simulque tempus quoque quo libellus sibi traditus sit declarat, ne qua vel de hac re machinatio fiat. Quando autem litem contestatio fieri debet apud iudicem, interrogetur reus, num viginti illi dies deliberationis praeterierint; et ille quidem verum dicat, sed idem etiam demonstratur ex die libelli et subscriptione quam libello inseruit. Et si numerum viginti dierum praeterisse dixerit, tum litem contestatio fiat. Interim vero liceat et recusare iudicem et alium petere vel collegam qui simul cum eo iudicet accipere, vel etiam amice litem componere, neve ullo modo interim aut damnum patiatur aut ab executoribus vexetur, sed ei iudicalem cautionem praestet, quemadmodum illis qui de his iudicant visum sit, et viginti dierum deliberationem habeat. Quodsi haec non observentur, etiamsi qua litem contestatio facta videatur, ea pro nulla habeatur, sed liceat etiam post eiusmodi litem contestationem intra statutos viginti dies ita omnia agere, quasi ne ab initio quidem ulla litem contestatio facta esset.

IV. Si quis autem semel recusato iudice alium acceperit, non concedimus ei, ut etiam quem petiit rursus recuset. Quemadmodum enim ipsi prospicimus, ita etiam per dilationem quicquam agi contra actores plane abnuimus. Si qui vero iuraverint se adfuturos, iidem autem antequam litem contestatio facta sit magna hac urbe discesserint, liceat actori ne facta quidem litem contestationem iudicem designatum adire et haec denuntiare, ille vero, siquidem magistratus sit, omnibus modis iubeat reum adduci tamquam per-

1 ὑπὸ ἐπὶ L || γίνεσθαι ὑπὸ δικαστῆ B^s || 2 οἰκίον [libri] μὴ οἰκίως ex prava Leunclavii conjectura B^f || διοικουμένῳ MB^f || διακειμένῳ L || 4 ἐφ' ὅς ἐνθὺς B^s || 5 § 2 Λεχόμενον — 24 διάσκειν om. B^s || μόνος L^s || 7 σποροτύλων M σνηθησιῶν B || διάταξιν] Cnd. 3, 2, 4 || 8 ἀντιβιβλίῳ Heimbach cum Cuiacio ἀντιβιβλίῳ libri || 9 γίνηται L^s || 12 διεληλύθασιν B || 15 καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸ βιβλίον ὑπογραφῆς L (cf. etiam ε) || βιβλίον (cf. 301, 16 et Cuiacii expros.) ἀντιβιβλίον malit Zachari^s || 16 τὸν om. M || 18 καὶ ἔτερον] ἢ ἔτερον B || 19 ἢ καὶ] est certe ε || 20 sq. *οὐδὲ — οὐδὲ libri || 21 τῶν om. L^s || 25 γίνεσθαι MLB^f γένεσθαι B vulg. || 28 εἰ om. B^f || 30 ἀπαξ] τις add. B^s || ἔτερος M || 33 δι' ἀναβολὴν] τινὰ add. B^s || τι] τινα L || 35 παρεδρεύουσι B^f

forsan suspecto, forsan ingrato, plerumque autem aliquid etiam proprium contra reum dispensante, et eo qui litem sustinet nullum habente tempus ad cognoscendum, in quibus conventus occurrit.

5 2 Suscepto vero libello, sola personali fideiussione ab eo data et sportulis secundum sacram nostram praebitis constitutionem, subscribere libello qui appellatur responsivus et declarare etiam tempus quo ei libellus datus est, ne etiam ob hoc ars fiat quaedam, cumque futura est celebrari contestatio litis apud iudicem, interrogari fugientem, si viginti dies transierunt deliberationis, et illum dicere quidem veritatem, ostendi quoque etiam ex die et subscriptione libelli: et si dixerit transisse viginti dierum numerum, tunc fieri litem contestationem. In medio autem licentiam esse ei repudiare iudicem et alium petere aut etiam cum eo iudicem percipere aut certe absolvi amicabiliter, nihil in medio neque damnificando neque ab executoribus conturbando, sed iudiciariam cautionem exponentem, sicut qui de his iudicant perspexerint, et viginti dierum habentem deliberationem. Si vero haec non serventur, licet videatur quaedam fieri contestatio litis, pro nihilo eam esse, sed licentiam esse et post huiusmodi contestationem litis intra definitos viginti dies sic omnia agere, tamquam si neque ab initio facta sit quaedam contestatio litis.

Si vero semel repudians iudicem alium acceperit, nou sinimus ei et eum qui pctitus est rursus repudiare. Sicut enim eius curam habemus, sic etiam per dilationem agi aliquid adversus actores modis omnibus aversamur. Si vero etiam quidam iurent quidem quia observent, et antequam contestatio litis fiat, ab hac maxima dispareant civitate, licentiam esse etiam nou facta litem contestatione adire actorem statutum iudicem et haec denuntiare, illum vero, si quidem administrator sit, iubere omnimodo ex-

cap. IV (34 Εἰ δὲ καὶ τινες — 303, 19 ὑπόθεσιν) extat B 7, 14, 22

1 subspecto R || 2 reum R] eum VT vulg. || dispensantem V || 3 qui om. V¹ || 4 cognoscendum V] agnoscendum RT || 6 sportulis V¹ || 7 qui] quod R¹ V || 8 etiam] et R¹ || 10 celebra. V¹ || 16 ei] leg. et? || 18 persolui R || neque] aut V || 20 set RV] sed et vulg. || iudiciariam RV || qui de his RT] de his qui V || 21 iudicant R] iudicans VT || *perspexerit libri || habente — 31 eum qui scr. R² in r. 3 versuum || habente RV || 25 difini- tione R² || 33 aliquid agi R || 34 aversamur vulg.] ad- aversamur RV || quidem aiurent quidem R¹ || 35 obser- vant al. || 36 maxime libri || disparreant V^a disparatur R || 37 contestationem R¹ contestati V¹

κελεύειν ἐκ τρόπου παντὸς ἀγεσθαι τὸν ἐναχθέντα ὡς καὶ ἐπίορκον καὶ σχεδὸν ἐαυτοῦ κατηγοροῦν τῇ φυγῇ γεόμενον· εἰ δὲ οὐκ ἄρχοι, δοθεὶς δὲ ἐκ τινὸς δικαστῆς, εἴτε ἐκ θείου τύπου τυχόν ἢ κελεύσεως ἢ καὶ παρὰ τινος ἀρχοντος, ἐπ' ἐκείνου μνησύνει, ὥστε ἀγεσθαι παρ' ἐκείνου, καὶ μὴ τὸ πρᾶγμα μένειν τῷ διώκοντι παραχόθεν ἀποροῦν, οὐτὰς τὸν δικαστοῦ πράξαι τι δυναμένον διὰ τὸ μήπω γενέσθαι παρ' αὐτῷ προκαταρξίν, ἐκείνου τε καταφρονούντος τοῦ νόμου καὶ τῆς διωμοσίας τῆς ἐαυτοῦ καὶ τὸν διώκοντα πάσης 10
1 ἐκτὸς νομίμου βοήθειας ἀπολιμπάνοντος. Ὅπως ἂν οὖν μὴ λανθάνοντος αὐτοῦ καὶ βραδυνούσης τῆς παραστάσεως τὸ πρᾶγμα μένοι μετέωρον. ἐξεταζέτω παχυμερῶς ὁ δικαστῆς ὅποι γῆς ἀπεληλυθέναι λέγεται, καὶ διδῶτω προθεσίαν ῥητήρην, ὥστε εἰ μὴ εἰσῶ 15
ταύτης ἀπαντήσκειν (ἐλευθέραν μέντοι τούτου παρησίαν ἔχων, ἀλλὰ μὴ ὡς εἰκὸς ἐξεπίτηδες παρὰ τοῦ διώκοντος καθειργμένους ἢ κωλύμενος ἐλθεῖν), τηρικαῦτα κατὰ μιαν μοῖραν ἐξεταζέτω τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἐπὶ νομῆς πεμπέτω τὸν διώκοντα τῶν αὐτοῦ πραγμάτων 20
πρὸς τὸ μέτρον τοῦ διαφανομένου χρέους, ὥστε αὐτὸν εἰς νομὴν περιφθέντα ἔχειν τὰ πράγματα χρέους ἐνεκεν φυλακτέου, καὶ τηρικαῦτα εἴπερ ἐκείνος ἀπαντήσκει, πᾶσαν αὐτῷ πρότερον θεραπεύειν τὴν ζημίαν, οὕτω τε ἀπολαμβάνοντα τὰ πράγματα καὶ ἐγγυητὴν 25
παρασχόμενον ἀγωνίσασθαι τὴν ὑπόθεσιν.

CAPUT V.

Καλὸν δὲ ἂν εἴη καὶ τοῦτο πρὸς τὴν τῶν ἀμφισβητούμενων ζήτησιν νόμον κοινῶς διορίσασθαι. πρότερον μὲν γὰρ γεγόνασιν ἀμφισβητήσεις πολλαί, πρότερον δὲ τὰς στρατείας ὑπὸ τοῦς τῆς ὑποθήκης ἀγεσθαι 30
δεσμούς ἢ τοῦτων ἐλευθέρως εἶναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἤδη κέρνεται νόμῳ, καὶ πρόδηλοι καθεστᾶσιν αἱ στρατεῖαι, ὅποσαι διὰ τὸ πιρᾶσκεσθαι καὶ ὑποτίθεσθαι δύνανται. ἡμεῖς δὲ τὸ πρᾶγμα ἐκ μειζόνων θεωροῦντες ἴσμεν, ὡς ἐκ τῶν παλαιῶν χρόνων οὐκ 35
ἦν ἐπὶ ταῖς στρατεῖαις ὑποθήκη, ἀλλὰ τινα ὄνματα παντελῶς ἀρχαῖα καὶ ἐκλειπόμενα ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐφέρετο· κατὰ μικρὸν δὲ οἱ αὐτοκράτορες τοῖς προσωνίας τῶν δανειστῶν ἐλεούντες ταῦτα ἐδίδοσαν, καὶ τοῖς πάσης στρατείας δημοσίας οὔσης καὶ οὐδένα πόρον 40
παντελῶς ἕτερον ἢ τὸν ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας ἐχούσης.

hiberi reum tamquam periurum et paene sui accusatorem per fugam factum; si vero non administret, sed datus sit a quodam iudice, sive ex sacra forte forma aut iussione aut etiam ab aliquo administratore, ad illum nuntiare, ut deducatur ab illo, ne causa maneat actori undique desolata, iudice agere aliquid non valente eo quod nondum apud eum facta sit contestatio litis, illo contemnente legem et [iuramentum suum] manifestationem suam, et actorem extra omne legitimum adiutorium relincente.

1 Igitur ne latente eo et tardata exhibitione causa maneat suspensa, examinet ut potuerit iudex, in quam terram abisse dicitur, et det indutias certas, ut nisi intra eas occurrerit (liberam tamen huius rei fiduciam habens, si non forte studio actoris impediatur aut venire prohibeatur), tunc secundum unam partem examinet negotium et in possessionem mittat actorem eius rerum secundum mensuram declarati debiti, ipsiisque in possessionem missum habere res debiti causa servandi. Et tunc, si ille occurrerit, omne ei prius salvet damnum, et tunc recipiens res et fideiussorem praestans prosequatur causam.

Optimum quoque est etiam hoc propter dubitationem quaestionem lege communi determinare. Primum namque fuerunt dubitationes plurimae, utrum oporteat militiae sub hypothecae deduci vinculis, aut his liberas esse. Sed hoc quidem iam definitum est lege, et certae consistunt militiae quaecumque vendi aut obligari possunt. Nos autem ex maioribus causam considerantes scimus, quia ex antiquis temporibus non erat in militiae hypotheca, sed quaedam nomina omnino antiqua et deficientia in talibus ferebantur; paulatim vero imperatores interpellantium creditorum miserati haec praebabant, cum utique omnis militia publica existeret et nullum quaestum omnino alium quam ex imperiali munificentia habens.

iurum et fere sui ipsam accusatorem per fugam factum; si magistratus non sit, sed iudex ab aliquo datus sit, sive ex sacra sanctione forte vel iussione sive etiam a magistratu quodam, ad illum referat, ut ab eo adducatur reus neve actori causa undique impedita maneat, cum neque iudex agere quicquam valeat propterea quod nondum apud ipsum litis contestatio facta sit, et ille legem et iusiurandum suum 1 contemnat actoremque omni legitimo auxilio destitutum relinquat. Ne igitur latitante eo et dilata exhibitione causa in suspensio maneat, iudex obiter examinet, quo ille terrarum abisse dicatur, et certum diem statuat, intra quem si non venerit (modo liberam huius rei facultatem habeat nec vero, ut fit, ab actore dedita opera arceatur vel quominus veniat prohibeatur), tunc una parte praesente causam examinet, et in possessionem rerum illius mittat actorem pro modo debiti demonstrati, ita ut is in possessionem missus res habeat debiti servandi causa. Et tunc siquidem ille compareat, prius ei omne damnum resarciat, atque ita res recipiat et fideiussore dato causam agat.

V. Opportunum vero erit propter rerum de quibus dubitatur disceptationem etiam illud communi lege definire. Prius enim multae fuerunt dubitationes, utrum militiae hypothecae vinculis obstringi an ab iis liberas esse oporteat. Verum hoc quidem iam definitum est lege atque manifestum est, quot militiae cum vendi possint, ideo etiam oppignerari possint. Nos vero rem alius considerantes novimus inde ab antiquitate non fuisse in militiae hypothecam, sed nomina quaedam plane antiqua quaeque evanuerint in eo genere valuisse; paulatim autem imperatores creditorum qui eos adirent miserati illa concessisse, licet omnis militia publica esset nec ullum omnino alium redditum nisi ex imperiali liberalitate haberet.

1 κελεύειν ἐκ] κελεύει ἐκ B^c κελύομεν L^a || 2 κατηγοροῦν ἐαυτοῦ L || 7 ἀπειροῦ? L^a || 8 παρ' αὐτοῦ B^c || 11 ἐκ τοῦ νομίμου L || 12 οὖν] λαθειῶν L¹ || 14 λέγεται M] λέγεται L B^c || 19 καὶ ἐπὶ — 26 ὑπόθεσιν] om. BL, uncis inclusit M² || 30 στρατιάς L || 32 νόμῳ] Cod. S, 13, 27 (28 citat Theod., ubi cf. Zachoriae) || πρόδηλαι L || 33 στρατείας M^a || διὰ τὸ lineola subducta notat L², om. ε || 41 ἢ M (ε) || εἰ μὴ L

1 sine R || 2 *administrat (aministrat RV) libri || 3 sine sine R¹ || 5 denuntiare R || ut om. V¹ || deducant R¹ || 8 continente V¹ continentem R¹ || iuramentum

suum (iuramento suo R¹) ut glossema seclusi || 9 manifestationem suam R] manifestatione (et man. T¹) sua VT vulg. || 11 tardata] et add. R¹V¹ || causa] et causa R¹ || 14 nisi] nisi si R || 15 si no V¹ || actoris] imperatoris R¹ || 18 rerum — 22 res et scr. R² in ras. 2 vers. || 21 salnet RVT²] soluet T¹ al. || 22 fideiussorem V] fideiussore RT || praestans] quod add. R³ || 27 dubitationem RV³ dubitationi V¹ || 28 quaestionem R || legem RV¹ || primum] determinare add. R¹ || 29 dubitationis V¹ || 30 hypothecae] ypothece lege V || 32 lege om. V || 34 desiderantes R¹ || 36 omnino om. R || 37 interpellari R¹ || 39 militiae R¹ || publica om. R¹ || existerent R¹? T

1 Διὰ τοῦτο τοίνυν θεσπίζομεν τὰ ἐκ τοῦ καλομένου κάσου στρατείας μὴ παντὶ προχειρῶς ὑποκεισθαι, πλὴν εἴ μὴ δανειστὴς εἴη ὁ εἰς αὐτὸ τοῦτο δανείσας ἐφ' ᾧ τῆς στρατείας ἐκείνου τυχεῖν. ἐπειτοίγῃ τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς οὐ προχειρῶς δίδομεν τοῦτο· ἀλλ' εἰ μὲν παῖδες ὄσιν ἢ γαμετὴ τῷ τελευτήσαντι, τούτους πᾶσι προκρίνομεν τρόποις, ὥστε προσιέναι τε ἡμῖν καὶ κατὰ κέλευσιν ἡμετέραν ταῦτα κομίζεσθαι, οὐχ ὡς πατῶρον κληρον, εἴ γε τὰ ἄλλα ἀπορος εἴη, ἀλλὰ βασιλικὴν φιλοτιμίαν, ἵνα καὶ τοῖς οὐσίαν καταλιμπάνουσι καὶ τοῖς οὐκ ἔχουσι τὰ εἰκότα βοηθήσωμεν. Εἰ μὲντοι οὐδεὶς αὐτοῖς οὔτε παῖς οὔτε γυνὴ καθαστήκοι, οὐδὲ δανειστὴς ὁ εἰς αὐτὴν τὴν στρατείαν δανείσας, τηρικῶντα καὶ τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς μεταδίδομεν τῶν τοιούτων, ἵνα μὴ δόξαιμεν ἀπάνθρωπον τι ποιεῖν καὶ οὐ δι' εὐσεβῆ καὶ θεῶ ἀρέσκουσαν πράξιν τιθεῖναι τὸν νόμον. τῶν περὶ τῆς στρατείας τῶν περιβλέπτων σιλεντιαρίων ἰδικῶς δεδομένων καὶ πεφιλοτιμημένων αὐτοῖς προνομίων ἐπὶ τῆς ἰδίας ἰσχύος μενόντων.

1 Propterea igitur sancimus ea quae appellantur ex casu non omnibus prompte subiacere, nisi tamen creditor fuerit qui ad hoc ipsum mutuavit, ut militia illi emeretur. Alioquin aliis creditoribus non prompte damus hoc: sed si quidem filii fuerint aut uxor defuncti, istos omnibus praeponimus modis, ut adeant nos et secundum iussionem nostram haec habeant non tamquam paternam hereditatem, si in aliis inops sit, sed tamquam imperialem munificentiam, ut et substantiam relinquentibus et non habentibus merito solacium praebemus. Si vero nullus eis neque filius neque uxor fuerit neque creditor qui ad ipsam militiam mutuavit, tunc et aliis creditoribus praebemus haec, ne videamur inhumanum aliquid facere et non propter piam et deo placentem actionem ponere legem: de militia quippe spectabilium silentiariorum proprie datis et largitis eis privilegiis in sua virtute manentibus.

20

CAPUT VI.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸς φιλανθρωπίαν ἅπας ἡμῖν ὁ νόμος ἤρμοστοι, ὀρώμεν δὲ τινὰς συνοικούντας γυναῖξὶ προικῶν χωρὶς, εἴτα τελευτῶντας, καὶ τοὺς μὲν παῖδας ἐκ τοῦ νόμου καλουμένους πρὸς τὸν πατῶρον κληρον, τὰς δὲ γυναῖκας, κἂν εἰ μνηστῆς ἐν τάξει νομιμῆς γαμετῆς συνήκησαν, ἀλλ' ὅν δια τὸ μὴ γενέσθαι μήτε προῖκα μήτε προγαμιαίαν δωρεάν μηδὲν ἔχειν δυναμένας, ἀλλ' ἐσχάτῃ συζῶσας ἀπορία, διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, πρόνοιαν γενέσθαι τούτων καὶ ἐν τῇ διαδοχῇ τοῦ τελευτήσαντος, καὶ τὴν τοιαύτην γαμετήν μετὸ τῶν παιδῶν καλεῖσθαι. καὶ ὡς περ ἐργάσαν ἡμῶν νόμον βουλόμενον, εἴπερ ἀπροικιοὺς οὖσαν τὴν γαμετῆν ὁ ἀνὴρ ἀποπέμψεται, πρὸ τέταρτον μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας λαμβάνειν αὐτήν, οὕτω κἀνταῦθα, ἐπειδή περ εἰκὸς ὀλίγους ἢ πλείους εἶναι παῖδας, τὴν τετάρτην τῆς περιουσίας μοῖραν κομίζεσθαι τὴν γυναῖκα, εἴτε πλείους εἴτε ἑλάττους οἱ παῖδες εἴεν. εἰ μὲν-

cap. V § 1 (Θεσπίζομεν τὰς . . . .) extat B 25, 6 (B² p. 322 Zach.)

cap. VI om. L, eiusdem particulas quasdam cum novellae CXVII cap. 5 contaminatas exhibet B 28, 12 (cf. B² p. 161 Zach.) indeque illi novellae insertas repetit L f. 142, unde lectionis discrepantiam notavi.

1 Propterea igitur sancimus, ut ea quae sunt ex casu qui vocatur militiae non cuius temere oppignerentur, nisi si creditor sit qui ad hoc ipsum pecuniam credidit ut militia ille potiretur. Certe reliquis creditoribus non temere hoc concedimus: sed si defuncto liberi sint vel uxor, hos omnibus modis antepponimus, ut et adeant nos et secundum iussionem nostram ea auferant, non tamquam paternam hereditatem, si quidem ceteroqui inops sit, sed tamquam imperialem liberalitatem: quo et iis qui bona relinquunt et qui nihil habent opem quam par est feramus. Si vero iis nec filius ullus nec uxor extiterit, neque creditor qui in ipsam militiam credidit, tunc ceteros quoque creditores in partem earum rerum vocamus, ne quid videamur inhumani facere ac non propter piam actionem et deo acceptam ferre hanc legem. Ceterum privilegia quae de militia spectabilium silentiariorum specialiter data usque donata sunt in sua firmitate mancant.

VI. Quoniam vero ad humanitatem tota nobis lex accommodata est, videmus autem quosdam mulieribus uti sine dote nuptis, deinde decedere, et liberos quidem ex lege ad paternam hereditatem vocari, mulieres autem, licet sescenties legitima uxoris locum obtinuerint, tamen quia nec dos nec donatio antenuptialis facta sit, nihil habere posse, sed in extrema inopia vivere: propterea sancimus, ut his quoque prospiciatur in successione defuncti, atque eiusmodi uxor una cum liberis vocetur. Et quemadmodum legem scripsimus quae, siquidem vir uxorem sine dote nuptam dimiserit, quartam partem substantiae eius illam accipere vult, ita hic quoque, cum forte plures vel pauciores sint liberi, quartam substantiae partem mulier accipiat, sive plures sive pauciores sint liberi. Si quod vero legatum ei maritus reliquerit

1 τὰ ἐκ τοῦ καλομένου κάσου στρατείας I. B. Koehler interpr. et emend. iuris Rom. (a. 1792) I 99 (cf. Theod. τὰ ἐκ τοῦ casu τῆς στρατείας, Ath. τὰ τὰς cod.) ἐκ τοῦ κάσου τῶν πιπρόσκεισθαι δυναμένων στρατειῶν κερδανόμενα, sim. Iul.] τὰς ἐκ τοῦ καλομένου κάσου στρατείας (κάσου στρατείας L) MLB ea quae appellantur ex casu (cf. nov. XCVII c. 4) 4 ἐκείνου L 6 τούτου L¹ 7 προκρίνομεν M⁵ προκρίνεσθαι LB 7 τς om. L^a 9 ἀπερος L¹ 12 οὔτε παῖς] οὔτε om. L, παῖς om. L¹ 13 ἀντῆ] ταύτην B 14 μεταδίδομεν τῶν τοιούτων] praebemus haec ε 16 οὐ δι' οὐδὲ B 21 ἅπασαν L 27 δωρεάν προγαμιαίαν B 28 μηδὲ ἔχειν (τι add. L²) L 29 ἀντῆ] ταύτην B 29 πρόνοιαν] νοίαν L¹ τούτων] etiam harum (i. e. καὶ τούτων) ε 30 καὶ τὴν — 35 παῖδας et 37 εἴτε — εἴεν om. BL, in quibus post γυναῖκα (36) verba

nov. CXVII c. 5 οἴτω μέτοιγῃ — ἐκαλεῖσθαι νόμου inseruntur decurtata || 32 νόμον] nov. XXII c. 18

2 ex casu] ex causa R¹ || prompte] prom̄ V¹ propterea igitur sancimus R¹ || 3 mutuaverit R 4 emerent R¹ || 5 prompte] propterea R¹ || 6 uxore V¹ || defecti V 7 nostro iussionem V || hoc R || 9 aliis inops] alius ops V || 11 meritoro V¹ || 16 quippe V vulg.] quidem RT¹ || 17 silentiarum R¹ || 22 aptata vulg.] apta R aperta VT || mulieribus — morientes bis scr. V¹ || 23 deinde co deinde morientes R || 25 statum R || 26 manserit R¹ || 28 inopia om. R¹ || 29 providentia V || 30 et sicut] et om. V^a || 33 eam] eius V^a || 34 contingit R vulg.] contigit VT || 36 sive minus] m̄ (vel uñ) milius V¹ minus V² || fuerint] fiunt R sint V

τοι πρεσβείων τι καταλίποι αὐτῇ ὁ ἀνὴρ ἔλαττον τῆς τετάρτης μοίρας, ἀναπληροῦσθαι τοῦτο· ἵνα καθάπερ ἀδικουμένων αὐταῖς ἐβοηθήσαμεν, εἴπερ ἀποπεμφθεῖεν παρὰ τῶν ἀνδρῶν ἀπροικοὶ καθεστῶσαι, οὕτω καὶ εἰ μένοιεν μέχρι παντός παρ' αὐτοῖς, τῆς αὐτῆς ἀπολαύσεως προνοίας. δηλαδὴ πάνταν κατὰ μίμησιν ἐκείνης ἡμῶν τῆς διατάξεως τῆς τὸ τέταρτον ἀφορίζουσης αὐταῖς κἀνταῦθα κρατοῦντων ὁμοίως μὲν ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, ὁμοίως δὲ ἐπὶ τῶν γυναικῶν. κοινὸν γὰρ καὶ τοῦτον ἐπ' αὐτοῖς τίθεμεν τὸν νόμον, ὡς περ 10
1 δὴ καὶ τὸν ἐμπροσθεν. Εἰ μέντοι τινὰ ἴδια ἢ γυνὴ πράγματα κατὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνδρός ἢ ἀλλὰ ῥοσε ἀποκειμένα ἔχοι, τούτων τὴν εἴπραξιν καὶ παρακατάσχευον ἐκέτω πᾶσι τρόποις ἀμειώτων, ὑποκεισθαι τῶν τοιοῦτων πραγμάτων τοῖς τοῦ ἀνδρός δανείσμασι 15
κατ' οὐδὲν δυναμένων, πληρῆ εἰ μὴ καθ' ὅσον τῶν ἐκείνου δικαίων ἐκ τοῦδε τοῦ νόμου συγκληρονομεῖ. 2 Ταῦτα δὲ φαιμεν, εἴπερ τῶν συνοικούντων ἑατέρως προικὰ τε καὶ προγαμιαίαν δωρεάν μὴ ποιησαμένων ἀπόρως ἢ ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνὴ διακείται, ὡς τε τὸν μὲν 20
τελευτῶντα ἢ τὴν τελευτάσαν εὐπορον εἶναι, τὸν δὲ περιόντα ἢ τὴν περιούσαν πένεσθαι. ἐπειτοίγης εἴπερ ἀλλοχόθεν ἴσως εὐποροῖη, τὴν οὐκ εἰσενεγκούσαν προικὰ ἢ τὸν οὐκ ἐπιδόντα τὴν διὰ γάμον δωρεάν οὐκ ἂν εἴη δίκαιον βαρύνειν τοὺς παῖδας τῆ διαδοχῇ τοῦ 25
συνοικησαντος, διότι νόμος ἄλλος ἐστὶν ἡμέτερος, τὴν προικὰ μὴ εἰσενεγκαμένην μὴ δύνασθαι τὰ τοῦ ἀνδρός οἰκωῦσθαι διὰ προγαμιαίας δωρεάς, ὅπερ κἀνταῦθα βουλόμεθα κρατεῖν, πληρῆ εἰ μὴ αὐτὸς ὁ ἀνὴρ ἢ πρεσβείων αὐτῇ ἢ τι μέρος τῆς ἐνοστάσεως καταλίποι 30
γίνεσθαι γὰρ τοῦτο κατ' οὐδένα βασκαίνουμον τρόπον, ἵνα διὰ πάντων ἡμῶν σύμφωνα τὰ τῶν νόμων τηροῖτο καὶ ἡ ἀπορία τοῦ συνοικησαντος παρὰ τῆς εὐπορίας τῆς ἑατέρου θεραπεύοιτο.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῶν ἢ σὴ 35
ὑπεροχῇ κρατεῖν καὶ πέρασι παραδιδόναι σπευδέτω δια τῶν παρ' αὐτῆς γενησομένων κληρονομιῶν ἅσασιν αὐτὰ καθιστώσα φανερά, ὡς τε αὐτὸς κατὰ ταῦτα ζῆν τε καὶ πολιτευσέσθαι. Dat. k. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI, post cons. Belisarii 40
[a. 537] anno secundo.

quarta parte minus, id suppleatur: ut sicuti illis iniuria affectis opem tulimus, quando a maritis dimittantur sine dote nuptiae, ita etiam si semper apud eos maneant, eadem providentia fruuntur. Nimirum omnia ad imitationem illius constitutionis nostrae, quae quartam partem illis decernit, hic quoque aequaliter tam in viris quam in mulieribus valeant. Communem enim hanc quoque de iis legem ferimus, quem 1
admodum etiam priorem. Si quas vero res proprias mulier in domo viri vel alibi repositas habeat, harum exactionem et retentionem habeat nullo modo deminuat, ut eiusmodi res subiacere viri debitis 2
nullo pacto possint, nisi quatenus iurium illius ex hac lege heres simul existat. Haec autem dicimus, si alteruter ex coniugibus, qui dotem donationemve antenuptialem non constituerint, sive vir sive mulier inopia laboret, ita ut defunctus vel defuncta quidem locuples, ille vero vel illa quae superstes est inops sit. Alioquin si aliunde forsitan locuples sit, par non fuerit eam quae dotem non obtulit vel eum qui donationem propter nuptias non dedit liberos successione coniugis onerare, quoniam lex alia nostra est, quae dicit eam quae dotem non intulit non posse res viri per donationem antenuptialem sibi vindicare. Quod hic quoque valere volumus, nisi forte vir vel legatum ei vel partem institutionis aliquam reliquerit: hoc enim fieri nullo modo invidemus, ut leges per omnia consonae nobis serventur et inopia alterius coniugis ex opibus alterius levetur.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt tua sublimitas operam det ut valeant et ad effectum adducantur, eaque per edicta quae proponet omnibus manifesta faciat, ut secundum haec vivant atque degant.

2 τετάρτης] διορισθείσης BL || ἀναπληροῦσθαι B¹ || ἵνα — 11 ἐμπροσθεν om. BL || 11 δὴ Zachariae] δὲ M || τὸν] τῶν M^a || μέντοι δὲ BL || 14 ὑποκεισθαι τῶν τοιοῦτων BL || ὑποκεῖ τῶν οὐτῶν (sic) M || ὑποκεισθαι — 17 συγκληρονομεῖ om. B¹ || 15 δανείσμασι] creditoribus (i. e. δανεισταῖς?) ε, Iulian. c. 187 || 16 κατ' οὐδὲν (sic) M || 17 κληρονομεῖ B || 18 εἴπερ — 25 δίκαιον M] εἴπερ ἢ γυνὴ προικὰ μὴ (μὴ om. L¹) ποιησαμένη ἀπόρως διακείται (ἀπορός ἐστὶν B¹), ὡς τε τὸν μὲν ἀνδρα τελευτῶντα εὐπορον εἶναι, τὴν δὲ περιούσαν πένεσθαι. ἐπειτοίγης ἴσως εἰ ἀλλοχόθεν (ἀλλοχόθεν εἰ B¹) εὐποροῖη, τὴν οὐκ (οὐκ om. B¹) εἰσενεγκούσαν (ἢ οὐκ εἰσενεγκούσαν B¹) προικὰ οὐκ ἂν εἴη δίκαιον BL || 26 νόμος] nov. II c. 5 || ἡμέτερος om. B¹ || 28 διὰ] τῆς add. B || 29 πληρῆ εἰ μὴ et quae sequuntur om. B¹ || 30 ἐνοστάσεως ML] ἐνοστάσεως B¹ om. B¹ || 32 τηρεῖτο M^a || 33 sq. καὶ ἢ — θεραπεύοιτο om. BL, ubi additur nov. 117 c. 5 clausula interpolata || 37 αὐτοῖς L || 38 αὐτῷ L || 39 τε om. L || kal. oct. M, ε, Ath.] x. kal. Oct. ε, vulg. (μηνὶ ὀκτωβρίῳ Theod.) || imp. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XI M βασιλείας III.

reliquerit ei vir minus [a] quarta parte, compleri hoc, ut sicut laesas eas iuvamus, si forte dimissae fuerint a viris indotatae consistentes, ita vel si perduraverint semper cum eis, eadem perfruuntur providentia. Scilicet omnibus secundum instar illius nostrae constitutionis, quae quartam decernit eis, etiam hic servandis similiter quidem in viris, similiter autem in mulieribus. Communem namque etiam hanc super eis ponimus legem, sicut etiam praecedentem.

1 Si vero quasdam res proprias mulier in domo viri aut alibi repositas habuerit, harum exactionem et retentionem habeat omnibus modis inminutam, subiacere huiusmodi rebus viri creditoribus nullo modo valentibus, nisi forte secundum quod in illius iura ex hac lege heres extiterit.

2 Haec itaque dicimus, si coniunctorum alter dotem aut antenuptialem donationem non faciens inops aut vir aut mulier inveniatur, et moriens quidem aut vir aut femina locuples sit, ille vero vel illa superstes pauper existat. Nam si aliunde forsitan habeat, non offerentem dotem aut non dantem propter nuptias donationem non erit iustum gravare filios per successionem, quoniam lex alia est nostra dicens dotem non offerentem non posse res viri conquirere per antenuptialem donationem. Quod etiam hic volumus obtinere, nisi tamen ipse vir aut legatum ei aut aliquam partem institutionis reliquerit; fieri namque hoc nullo invidemus modo, ut in omnibus nobis concordantiae legum serventur, et inopia coniugis per divitias alterius salvetur.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis, tua celsitudo valere effectuique contradere facinet, per praepcepta a se conficienda universis faciens manifesta, quatenus ipsi secundum haec vivant etiam et convertantur. Dat. x. kal. Octob. CP. (imp.) domini nostri Iustiniani pp. Aug. anno XI, p. c. Belisarii v. c. [a. 537] anno secundo.

Iουστινιανού τὸ ια' Ath., om. Theod. || 40 post Bilisario uc. cons. ann. II M μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισσαρίου τὸ β' (ἔτους β' Theod.) Ath. Theod. (subscr. dat. cons. uilisarii Iul.^p, om. Iul. codd. rel.)

1 relinquere V (id. 29) || vir] ū (i. e. ubi) V¹ (id. 21) || a om. vulg. || 2 iuvamus] uideamus R || 3 perduraverit R || 4 perfruuntur RT] fruuntur V vulg. || 6 ei R || 9 etiam R] et vulg., om. V || 12 *actionem libri (cf. Iulian. c. 137) || 13 omnis R¹ || 15 secundum quod in illius] ***** nullius R¹ || 16 *iure libri || 18 conuictorum R¹ || 20 et] leg. ut? || 21 femina RV] mulier vulg. || locuplex RT || 22 ista R || 23 offendentem V^a || non dantem] moderantem R¹ || 26 acquirere vulg. || 27 per om. V || 30 in omnibus nobis V] in omnibus modis nobis R in omnibus modis T vulg. || 32 saluetur alterius V || 36 ualere om. R || 37 *uniuersa libri || 38 etiam om. V || 39 conuersentur vulg., subscr. dedimus ex VBamb. I || x. om. Bamb. I || octub. cap. V || imp. add. vulg. || 40 p. c. Bamb. I] kal. april. V || bilisario V, om. Bamb. I || uiro clarissimo V Bamb. I

ΝΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΗΝ ΤΩΝ ΕΝΑΠΟΓΡΑΦΩΝ ΔΙΑ-
ΤΑΞΙΝ ΧΩΡΑΝ ΕΧΕΙΝ ΑΦ ΟΥ ΕΞΕΦΩΝΗΘΗ.
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΙ ΕΥΚΤΗΡΙΩΙ ΟΙΚΩΙ
ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΙ ΤΟΠΩΙ ΕΥΣΕΒΕΙ ΕΞΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣ
ΤΑ ΟΜΟΙΑ ΠΟΙΕΙΣΘΑΙ ΕΝΑΛΛΑΓΑΣ ΤΩΝ
ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΚΤΗΣΕΩΝ ΔΕΚΡΕΤΟΥ
ΠΡΑΤΤΟΜΕΝΟΥ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ 10
πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἐν τινὶ τῶν ἡμετέρων διατάξεων
οὐδὲν ἀσαφὲς ἐχούση κεκίνηται ζήτησις, τινῶν ἐξ-
επίτηδες καὶ πρὸς τὸν ἐαυτῶν σκοπὸν ἀσάφειαν ἐπ-
αγίντων αὐτῇ. ἐλευθερίας γὰρ ὄντες ἐρασταὶ ἐναγχο- 15
τε δέικαμεν νόμον, ὥστε μὴ κατὰ τὸ παλαιόν, εἰ ἐξ
ἐναπογράφου καὶ ἐλευθέρου προσώπου προελθοῖ γονῆ,
πάντως αὐτὴν ἀκολουθεῖν τῇ ἐναπογράφῳ τύχῃ, ἀλλὰ
κατὰ τὴν τῆς δουλικῆς τύχης παρατήρησιν οὕτω καὶ ἐπὶ
τῶν ἐναπογράφων νομίζεσθαι, καὶ πρὸς τὴν τῆς γα- 20
στρός κατάστασιν καὶ τὴν τοῦ τεχθέντος κανονίζεσθαι
τύχην. ἐξ ἐλευθέρου γὰρ μητρὸς προελθεῖν δοῦλον
βρεφὸς ὁ ἡμέτερος ἐν παιῶν οὐκ ἠβουλήθη νόμος.
ὥστε ἐφήσαμεν ἐν τῷ νόμῳ, εἴτε τινὲς συνοικοῦσι
γυναῖξιν εἴτε καὶ συνοικήσασιν, εἴτα παιδοποιήσασιν, 25
οὕτω τὸν νόμον ἐπὶ τοῖς τικτομένοις κρατεῖν. τινὲς
δὲ οὕτως ἀνοήτως ἢ κακούργως ἐρημνεύειν ἐπεχειρή-
σαν τὸν νόμον, ὥστε κἂν εἰ πρὸ τῆς διατάξεως ἐτεχθῆ-
σαν τινες, κἂν εἰ σφόδρα εἰεν πρεσβύται, νομίζειν
αὐτοῖς ἐλευθεροῦσθαι, ὡς περ ἄρτι τικτομένους ἀλλ' 30
οὐ μακρῷ προελθόντας τὸν νόμον· καίτοιγε ἡμεῖς
ταύτην ἐσχόμεν ἐνοιῶν, ὥστε εἴτε συνοικοῦσιν ἤδη
τινὲς γαμεταῖς, εἴτα μετὰ τὸν νόμον παιδοποιήσονται,
εἴτε μὴ συνοικοῦσι μὲν ὕστερον δὲ γίμναιεν, τὸ μετὰ
τὸν νόμον τικτομένον ἔχειν τὴν ἐκ τοῦ νόμου δεδο- 35
μένην ἐλευθερίαν.

Nov. LIV (= Coll. V tit. 7: gloss.) Graece extat in M. — Epit. Theod. 54, Athan. 18, 1. Iulian. const. XLVIII. —
Citatur ut *vesarà* 'νβ' in paratitulis ad Coll. const. eccl. I 2 p. 1252. 1253 Voell.

LIV.

UT CONSTITUTIO DE ADSCRIPTICIIS LATA LOCUM HABEAT INDE A TEMPORE QUO
PUBLICATA EST. ET UT OMNI AEDI SACRAE ALIQUO LOCO PIO CUM SIMILIBUS PER-
MUTATIONEM FACERE IMMOBILIUM POSSESSIONUM DECRETO INTERPOSITO LICEAT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. De nostrarum constitutionum aliqua, quae nihil obscuri habet, quaestiones motae
sunt, cum essent qui de industria et proprii consilii gratia obscuritatem ei induant. Nam cum libertatis
simus amantes, nuper legem tulimus, ne secundum antiquum usum, si ex adscripticia et libera persona
proles procreata sit, ea omnino adscripticiam sequatur fortunam, sed quod in servili conditione observa-
tur, idem etiam in adscripticiis valeat, et secundum uteri statum etiam partus condicio dirigatur. Ex
libera enim matre servilem partum procreari lex nostra merito noluit. Itaque in lege diximus, sive qui
sibi uxores coniunxerunt sive etiam postea coniunxerint ac liberos inde procreaverint, ita legem de iis
qui procreantur valere. Nonnulli autem adco inconsiderate vel maligne interpretari legem conati sunt,
ut etiam si qui ante constitutionem nati fuerint, licet admodum grandes sint natu, eos liberari existiment
tamquam qui modo nati sint ac non longo tempore legem praecesserint: cum tamen id nobis consilium fuerit
ut, sive qui iam uxores sibi coniunxerunt et post legem liberos procreaturi sint, sive non coniunxerunt
uxores, postea autem ducturi sint, liberi post legem nati libertatem ex lege datam habeant.

2 rubr. Ὡστε τὴν διάταξιν τὴν βουλομένην τοὺς ἐξ
ἀπογράφου (αναγράφου cod.) καὶ ἐλευθέρου τεχθέντος
ἐλευθέρου εἶναι (νοεῖσθαι add. Coll.) καὶ τὰ ἐξ ἡς Ath.
(Coll. const. eccl.), 5. Περὶ τοῦ τὰ εὐκτήρια ἀναλλάσσειν
ἀλλήλους, καὶ περὶ τῶν ἐξ ἐλευθέρου τεχθέντων γεω-
ργῶν Theod. || 10 *ὑπάρχω M || 16 νόμον Cod. 11, 48, 24 ||
24 εἴτε si (i. e. εἴ τ) 5 || 33 παιδοποιήσαντες M *

1 Rv Lux V || 2 constitutio R || inscriptio R¹ in-
scriptio R² inscriptio V || 3 libera] libera muliere R ||
liberos esse R || 4 sunt om. R¹V || 5 prodessent R² ||

R² CONSTITUTIONEM QUAE EX ADSCRIPTICIO
ET LIBERA NATOS ESSE LIBEROS VULT NON
HIS QUI ANTE CONSTITUTIONEM NATI SUNT
5 SED QUI POST CONSTITUTIONEM PRODESSE.
ET UT VENERABILES DOMUS COMMUTATIO-
NES FACIANT ADINVICEM IMMOBILIUM RE-
RUM DECRETO PRIUS INTERPOSITO, EX-
CEPTA HAC MAIORE ECCLESIA.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

(Praefatio.) In quadam nostrarum constitutio-
num nihil obscuritatis habente motae sunt quaestio-
nes ab aliquibus ex studio et ad suam intentionem
obscuritatem ei introducentibus. Cum enim liber-
tatis amatores simus, nuper posuimus legem, ut non
secundum antiquitatem, si ex adscripticia et libera
persona processerit soboles, omnino eam sequi ad-
scripticiam fortunam, sed secundum servilis fortunae
observationem, sic etiam super adscripticiis putari,
et secundum ventris statum etiam eius qui nascitur
considerari fortunam. Ex libera namque matre pro-
cedere servilem partum nostra bene faciens noluit
lex: quoniam diximus in lege, si quidam coniuncti
20 sunt mulieribus sive etiam coniuncti fuerint, et filii
procreantur, ita legem in his qui procreantur valere.
Quidam autem sic fatue aut callide interpretari nisi
sunt legem, ut etiam si ante constitutionem nati
sunt aliqui, vel si valde sint senes, putent eos libe-
rari tamquam enim modo natos et non longe prae-
cedentes legem: cum utique nos hunc habuerimus
intellectum, ut si cohaerent iam quidam uxuribus et
post legem filii procreati essent, aut non cohaerent
quidem, postea vero nuptiae fierent, post legem nati
35 haberent ex lege datam libertatem.

6 domos V || communicationes V¹ || 7 mobilium V* ||
8 excepto V¹ || 9 hic V || 16 scimus R¹ || ut del. R² ||
17 ascriptiti. V¹ ascriptitio V³ inscriptitia R || 18 in-
scripticiam V¹R || 19 scd om. V¹ del. R² || secundum ser-
uill] quod uilis R¹ || 20 inscriptitiis V¹R² inscripturis
R¹ || 23 patrem R¹ || 24 quidam] quidem a R¹ quidem
R² || 25 coniuncti V || fuerint] sunt fuerint R² || 26 qui
creantur V || 27 nisi VT] uisi R² si R¹ ausi vulg. || 28 si
ante] sciant R¹ || 29 ualide V¹ || senex R¹ || 30 enim
om. vulg. || 32 sq. intellectum etc.] tellectum — aut non
co] scr. R² in ras. 2 versuum || 35 data V

CAPUT I.

Ἴνα μὴ τοῖνυν ἐξῆ τεχνάζειν καὶ κακοργεῖν καὶ τοὺς τῶν χωρίων βλάπτειν δεσπότας ταῖς τοιαύταις ἐρημνείαις, διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, πάντας τοὺς τεχθέντας ἐκ τοῦ καιροῦ τοῦ νόμου τούτους καὶ μόνους ἐλευθέρους ἐναπογράφου τύχης εἶναι, εἴπερ ἐξ ἐλευθέρων γένοντο μητέρων, παντὸς τοῦ προειληφότος τῷ παλαιῷ πεφυλαγμένου νόμου.

Ne igitur liceat artibus uti et malignari et possessionum nocere dominis talibus interpretationibus, propterea sancimus omnes qui nati sunt a tempore legis hos solos (liberos) esse adscripticia fortuna, si ex liberis nascantur matribus, omne praeteritum antiquae servandum legi.

CAPUT II.

Ἐπειδὴ δὲ ἐναγχος νόμον ἐγράψαμεν θεραπεύοντες κατὰ τι τὰ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκποιήσεων καὶ βουλόμενοι, εἰ μὲν δημόσιον ὄφλημα εἶη, δύνασθαι 10 αὐτὰς καὶ ἐκποιεῖν, σὺν ἀκριβείᾳ μέντοι πάση κατὰ τὴν τοῦ νόμου παρατήρησιν, εἰ δὲ ἰδιωτικὸν χρῆος, pro soluto didónai πᾶγμα ἀκίνητον, καὶ κατὰ μηδὲν δοκεῖν προσκροεῖν τῷ προτεθέντι νόμῳ τῷ πάσαις ἐκποιήσιν εἰργοντι· κάκεινο προστίθεμεν, ὥστε εἰ ••• 15 ••• κατὰ τινα ἀπαραίτητον πρόφασιν καὶ συμφέρονσαν τῷ τε didónai τῷ τε λαμβάνοντι εὐκτηρίῳ οἴκῳ, τούτεστιν ἢ ἐκκλησίᾳ πρὸς ἐκκλησίαν ἢ πτωχείῳ πρὸς πτωχεῖον ἢ ξενῶνι πρὸς ξενῶνα, καὶ ἀπλῶς εὐαγεῖ οἴκῳ πρὸς ἕτερον σεβάσμων οἶκον, τούτεστιν ἢ ἐκ- 20 κλησίᾳ πρὸς πτωχεῖον ἢ μοναστηρίῳ πρὸς εὐκτήριον οἶκον ἢ ξενῶνα ἢ νοσοκομεῖον, ἢ ἐκεῖνοι πρὸς ἐκκλησίαν ἢ πρὸς ἄλλα ἢ πρὸς ἐν τῶν ἐμπροσθεν ἡμῶν ἡριθμημένων, ἢ ἕτερω οἰωδῆποτε εὐαγεῖ οἴκῳ, ἀδειαν δίδομεν τοῖς προστάσιν αὐτῶν διὰ τοῦδε τοῦ νόμου 25 ἀειν πρὸς ποιεῖσθαι, καὶ τούτο πολιτεῖσθαι, καὶ μὴ μόνην τὴν βασιλείαν, καθάπερ ὁ πρότερος ἔλεγε νόμος, ἀδειαν ἔχειν ἀμείβειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς εὐαγεῖς οἴκους τῶν βασιλεῖ πάντων ἀνειμένους θεῶ· οὕτω μέντοι, ὥστε καὶ δέκετον πράττεσθαι σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ 30 καὶ μεθ' ὄρκου, καὶ παρὰ τῷ τῶν τόπων μητροπολίτη ταῦτα σκοπεῖσθαι· καὶ εἴπερ ταῖς ἀληθείαις ἀποδειχθεῖ μεθ' ὄρκου, ὡς συμφέρον ἐστὶν ἑκατέρῳ μέρει τὸ τοιοῦτο, πράττεσθαι τε αὐτὸ καὶ πολιτευσθαι καὶ κρατεῖν, καὶ μὴ δεῖσθαι μήτε ἰδικῆς κελύσεως μήτε θεῖου πραγματικῷ τύπου. ἐχόντων 35 μέντοι τῶν εἰς τοῦτο ἐρχομένων τὴν ἐκ τοῦ μεγάλου θεοῦ κρίσιν, εἰ τι παραβαίεν τοῦ προσήκοντος ἢ εἰ τις

Quia igitur nuper legem scripsimus medentes his quae de ecclesiasticis alienationibus fiunt et volentes, si quidem publicum debitum sit, posse eas et alienare cum omni subtilitate secundum legis observationem, si vero privatum debitum, pro soluto dare rem immobilem, et in nullo videri offendere positam legem quae omnem alienationem prohibet: etiam illud adicimus, et per quandam inevitabilem occasionem et utilem et danti et accipienti venerandae domui, hoc est aut ecclesiae ad ecclesiam aut ptochio ad ptochium aut xenodochio ad xenodochium, aut simpliciter venerabili domui ad aliam venerabilem domum, hoc est aut ecclesiam aut ptochium aut monasterium aut venerandam domum aut xenodochium aut nosocomium, aut illis ad ecclesiam aut alterutrum aut unum horum quae prius a nobis dinumerata sunt, aut alteri cuilibet venerabili domui, licentiam damus praesulibus horum per hanc legem commutationem facere, et hoc valere, et non solum imperium, sicuti prior dabat lex, licentiam habere commutare, sed etiam venerabiles domos quae regi omnium dicatae sunt deo, sic tamen ut etiam decretum interponatur cum omni subtilitate et iureiurando; et apud locorum metropolitanum haec considerari, et si revera probatum fuerit cum iureiurando, quia utile est utrique parti hoc agi, ratum esse et valere, et non egere neque speciali iussione nec divino pragmatico typo: habentibus quippe his qui ad talia conveniunt magni dei iudicium, si quid praevicinati fuerint horum quae competunt aut quoddam

cap. II (ἐν δὲ τῇ νβ' ἐν τῷ β' κεφαλαίῳ) argumentum adumbrant paratilla ad Coll. const. eocl. I 2 p. 1253 Voell.

I. Ne igitur artibus uti et malitia praediorumque dominis eiusmodi interpretationibus fraudem facere liceat, propterea sancimus, omnes qui nati sunt inde a tempore legis solos ab adscripticia conditione liberos esse, si quidem ex liberis matribus nati sint; ut omne quod praeterit antiquae legi servetur.

II. Quoniam autem nuper legem scripsimus qua iis quae pertinent ad ecclesiasticas alienationes aliquo modo mederemur, volentes ecclesias, siquidem publicum sit debitum, posse etiam alienare, cum omni tamen diligentia secundum legis observationem, sin privatum sit debitum, rem immobilem pro soluto dare, neque in ulla re legem prius latam, quae omnem alienationem prohibet, videri offendere, etiam hoc adicimus: si (quando permutationem immobilium rerum facere visum sit venerabili domui cum altera venerabili domo) propter inevitabilem aliquam causam atque utilem et ei quae datura et ei quae acceptura sit aedi sacrae, id est vel ecclesiae cum ecclesia vel ptochio cum ptochio vel xenodochio cum xenodochio, et simpliciter piae domui cum altera veneranda domo, id est vel ecclesiae cum ptochio vel monasterio cum oratorio vel xenodochio vel nosocomio, vel illis cum ecclesia vel inter se invicem vel cum uno eorum quae antea a nobis enumerata sunt, vel alii qualicumque piae domui, licentiam damus primatibus earum per hanc legem permutationem faciendi, et hoc valeat, neve solus imperator, sicuti prior lex dicebat, permittendi licentiam habeat, sed etiam sacrae domus, quae regi omnium deo dicatae sunt; ita tamen, ut etiam decretum fiat cum omni subtilitate et iureiurando praestito, atque apud locorum metropolitanum haec considerentur, et si revera probatum sit iureiurando praestito tale quid utrique parti utile esse, id et fiat et ratum sit et valeat, neve aut speciali iussione aut sacra pragmatica sanctione indigeat. Quamquam iis qui ad hoc accedunt imminet magni dei iudicium, si quam officii partem neglexerint vel si qua

6 μητέρας M^a || 8 νόμον] nov. XLVI || 9 κατὰ τι om. ε || 11 αὐτὰς] eubaudi ἐκκλησίας (cf. 277, 21. 304, 9. LXII pr. 1) || μέντοι om. ε || 13 proculotio, s. v. ἦτοι ἐπ' ἀδείας M || 14 προτεθέντι M || 15 ὥστε εἰ] et ε. Hiatum notavi (excidisse quaedam ante 24 ἀδειαν δίδομεν Hombergkiius censebat): supplendum fere ὥστε εἰ (ποτε ἀμειψιν ἀκινήτων πραγμάτων ποιεῖσθαι δοκοῖ τῶν εὐαγεῖν οἴκοις πρὸς ἄλλῃλους) κατὰ τινα κτλ. Cf. Julian. cap. 189 Si ecclesia cum ecclesia vel ptochium cum ptochio vel ecclesia cum ptochio rerum immobilium permutationem facere maluerit hocque fieri prosit utrique loco, liceat primatibus eius permutare etc. || 18 πτωχεῖα M^a || 20 sq. ἐκκλησίαν et μοναστήριον M^ε, corr. Scriminger || 29 τοὺς om. M^a

1 liceat igitur R || possessionem R || 4 solos] solutos vulg. liberos addidi || inscriptitia R inascriptitia V || si] al. qui R² s. v. || 9 fiunt] fuerint RV || 13 uidei V¹ || 14 prohibent V¹ || 15 et] ut Beck || 16 uenande V¹ || 17 aut ptochium ad tochium R aut apotichium ad optochium V || 18 xenodochio] xenodochium (scenodochium T) libri || 19 venerabilem] uenerandam V || 20 ecclesiam RV] ecclesiae vulg. || aut RT] ad V vulg. || optochium V || 21 monasterio ad uenerandam vulg. || 22 nosocomium RT || 22 sq. aut ad alterutrum vulg. || 23 aut unum VT] ad unum R || denumerata R || 24 uenerabile V¹ || 28 rei R || 36 talia] italia R¹

συμπαιγνία γένοιτο ἢ τι παρὰ τὸ συμφέρον ἐκατέρῃ
πράττειτο μίρει. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀραὶ τοῦτοις αἱ πάν-
των ἐπιλείονται φοβερῶτατα καὶ ἄς τὰ θεῖα τοῖς
ἀμαρτάνουσιν ἐπάγει λόγια· τῶν τε νῦν διατεταγμένων
εἴ τι παραβαθεῖ καὶ ὕστερον διελεγχθεῖ κακοῦργως
γενόμενον, ἀντὶ μηδὲ γεγονότος ἔσται.

1 Ἐξαιροῦμεν δὲ καὶ τοῦτου τοῦ νόμου τὴν ἀγιωτά-
την μεγάλην ἐκκλησίαν, ὡς περὶ καὶ τοῦ πρόσθεν. ἐκείνην
γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας κωλύσεως τῶν ἐκποιήσεων ἐστά-
ναι βουλόμεθα, διότι τοῦτο καὶ αὐτοῖς τοῖς προσετώ-
σιν αὐτῆς ὁσιωτάτους ἀνδράσι δοκεῖ.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ καλῶς
ἡμῶν καὶ ὁσίως παραστάντα καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου
δηλούμενα νόμον ἐν ἅπασιν τοῖς ἔθνεσιν ὡς ἄρχει διὰ
κρηγγμάτων οἰκείων κατὰ τὸ σύνθηδες φανερά ποιη-
σάτω. Dat. [xv.] k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani
(pp. Aug.) ann. XI., post cons. Belisarii v. c. ann. II.

colludium fiat aut aliquid praeter utilitatem utrius-
que geratur partis. Nam etiam maledicta his omnium
terribilia imminere et quae inferunt eloquia di-
vina peccantibus, et quae nunc disposita sunt; si
quid autem praeterrmittatur et postea demonstretur
maligne factum, pro non facto erit.

1 Excipimus etiam hac lege sanctissimam maiorem
ecclesiam, sicut etiam priori; illam namque in priori
prohibitione alienationum stare volumus, quoniam
et hoc ipsis gubernatoribus eius sanctissimis viris
videtur.

(Epilogus.) Tua igitur eminentia quae nobis
bene et sancte visa sunt et per hanc sacram de-
clarata sunt legem, in omnibus gentibus quibus
praeest per praecepta propria sollemniter faciat
manifesta. Dat. kal. Sept. CP. imper. domino nostro
Iustiniano pp. Aug. anno XI., p. c. Belisari v. c. anno
[a. 537] secundo.

NE

ΠΕΡΙ ΑΜΕΙΨΕΩΣ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΦΥΤΕΥΣΕΩΣ.

Ἄ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾶ τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ
τῆς εὐδαιμονος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμένηκῃ
πατριάρχῃ.

(Προοίμιον.) Νόμον ἐγράψαμεν ἤδη τὰς μὲν
ἐκκλησιαστικὰς ἐκποιήσεις κωλύοντα, μόνην δὲ ἀμει-
35

Nov. LV (= Coll. V tit. 8: gloss.) Graece extat in M. — Epit. Theod. 55, Athan. 2, 9 et in paratitlis ad tit. 1 § 2
(inde Coll. const. eccl. III 2, 9 et parat. ad III 1). Julian. const. XLIX.

collusio facta sit vel quid praeter utilitatem utriusque partis geratur. Etenim et execrationes iis impendent
omnium terribilissimae et quas sacra eloquia peccantibus inferunt: et si quid eorum quae nunc constituta
1 sunt violatum sit ac deinde probetur impie factum, id pro non facto erit. Excipimus vero ab hac
quoque lege sicuti etiam a priore sanctissimam magnam ecclesiam: illam enim priore prohibitione alie-
nationum stare volumus, quoniam etiam ipsis primatibus eius sanctissimis viris id ita videtur.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis bene et sancte placuerunt atque per hanc sacram
legem declarata sunt in omnibus gentibus quibus praeest per praecepta propria more solito manifesta
faciat.

LV.

DE PERMUTATIONE RERUM ECCLESIASTICARUM ET EMPHYTEUSI.

Idem Augustus Menae sanctissimo archiepiscopo huius felicitis urbis et patriarchae universali.

Praefatio. Legem iam scripsimus, quae alienationes quidem ecclesiasticas prohibet, solam autem

12 τὰ om. M || 16 kal. Sept. ε Ath.] xv. k. sep. M
μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod. (cf. Zacharias not.) || CP. imper.
domino nostro Iustiniano pp. Aug. anno XI ε, CP. imp.
dn. Iustiniano ann. XI M βασιλεὺς Ἰουστινιανοῦ τὸ ια'
Ath., om. Theod. || 17 p. c. Belisari ve. anno secundo ε,
post Bilisario uc. consas. ann. II M μετὰ τὴν ὑπατίαν
Βελισαρίῳ τὸ (ἔτους Theod.) β' Ath. Theod. (subscr.
dat. cons. uilisarii Iul.^p, om. Iul. codd. rel.) || 19 rubr.
Ἵστε τοῦ λοιποῦ ἀμείψεις ἐκκλησιαστικῶν πραγμά-
των μὴ ὡς ἔτυχεν γίνεσθαι πρὸς τὸν εὐσεβέστατον
βασιλέα καὶ τὰ ἐξῆς Ath. (ε). Περὶ τοῦ μόνου βασιλεῖ
ἀνταλλάσσειν τοὺς εὐαγεῖς τόπους, καὶ περὶ τοῦ διη-
νεκῶς ἐμφυτεύειν ἀλλήλους τὰ εὐκτήρια Theod. || 34 Νό-
μον] nov. VII (περὶ τῆς ζ' νεαρᾶς φρσιν τῷ (scr. τὸ)
ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ schol. M)

1 utrisque V¹ || 2 geratis V² || 4 disposita] peccanti-
bus disposita R² || 5 autem delendum? || 7 etiam om. R ||
8 illam — priori om. V || 9 alienatum V || 12sq. nobis bene
RT] bene a nobis V || 13 uisa RT] iussa V || dclarata
sunt] sunt om. V || 15 per praecepta] percepta V || 16 sub-
scriptionem dedimus ex VT Bamb. I || septeb. V || CP.
Bamb. I] cap. V om. T || impr. dono nostro V (Bamb. I) iohi
dnō T || 17 pc. om. V || Bilisari uiri clarissimi Bamb. I Bi-
lisario uiro clarissimo V Bilis. uie. T || 19sq. Ry LV V ||
20 commutationis V || 21 fortuito R² || 24 haec] nec R¹ T ||
25 imperalem V || qppetuum (sic) emphyteusis V, per-
petue emphiteosis (enfiteosis T) RT perpetuas emphy-
teuses vulg. || 26 aratoriis R oratori V || 27 in om. V¹ T ||
deceero R¹ || 28 hac] hic R hoc V || 29 tamen] tan-
tum V¹ transeat V² || personam priuatam V || 30 transeat
om. V || emphyteusis V] emphiteosis R enfiteosis T ||
31 mene R] menne VT

ψιν ἐπιτρέποντα ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ πρὸς γε τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῇ κατὰ ταύτην οὕση τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ἥρκα ἢ βασιλεία λαβεῖν τι παρὰ τινος τῶν εὐαγῶν οἰκῶν βουληθείη. ἴσπερον μὲν οὖν ἕτερον ἐγράψαμεν νόμον, οὐπερ ἐξείλομεν τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν, ἀπειρέφαντες τινὰς ἐκποιήσεις, ὥσπερ ἐκεῖνος ὁ νόμος λέγει. Ἐπειδὴ δὲ ἐγγνωμέν ὡς τινες τὸ τῆς προτέρας διατάξεως κεφάλαιον, ὅπερ ἐπὶ ἀμείβεσσι διαφερόντων τοῖς εὐαγέσιν οἰκοῖς πραγμάτων πρὸς τὴν βασιλείαν ἐγράψαμεν, εἰς τὴν κατὰ τοῦ νόμου τέχνην ἔτρεψαν, ἤτησαν δὲ ὥστε ἡμᾶς παρὰ τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας λαβεῖν, αὐτοῖς δὲ ταῦτα δοῦναι, ἐντεῦθεν δὲ ὠρμήθησαν πολλοὶ ταῖς ὁμοίαις αἰτήσεσι χροῖμενοι τὴν θείαν περιγράφειν διατάξιν· τὰ μὲν ὅσα πέπρακται παρ' ἡμῶν μέχρι τῆς παρουσίας ἡμέρας, ταῦτα ἐπὶ τοῦ νῦν μένειν σχήματος βουλόμεθα, οὐδενὸς ἀνατρεπομένου τῶν ἡδὴ παρ' ἡμῶν πρὸς τὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις συναλλάγμασι πραχθέντων ἢ πρὸς αὐτοὺς οἵπερ ταῦτα παρ' ἡμῶν εἰλήφασιν.

autem commutationem permittentem sanctissimis ecclesiis nec non sanctissimae maiori ecclesiae huius felicissimae civitatis, dum imperium accipere aliquod ab aliqua venerabilium domuum voluerit. Postea si quidem aliam scripsimus legem, qua excepimus sanctissimam maiorem ecclesiam, permittentes quasdam alienationes, quas illa lex dicit. Quia vero cognovimus, eo quod aliqui prioris constitutionis capitulum, quod de permutatione competentium rerum sanctissimis domibus ad imperium scripsimus, ad artem legi contrariam converterunt postulaveruntque nos quidem a sanctissima ecclesia accipere, his autem haec dare, hinc adgressi sunt multi quidam similibus petitionibus utentes sacram circumvenire constitutionem. Quaecumque igitur gesta sunt a nobis usque ad praesentem diem, haec sub schemate quo nunc est valere volumus, nullo permutando horum quae iam a nobis cum sanctissima ecclesia in talibus contractibus gesta sunt aut cum his qui haec a nobis perceperunt.

CAPUT I.

τοῦ λοιποῦ δὲ θεοπίζομεν μηδεὶ παντελῶς μηδεμίαν εἶναι παρησίαν τοιοῦτό τι πράττειν, ἀλλ' ἐκείνας μόνας ἐρωῶσθαι τὰς ἀμειβεῖσας τὰς πρὸς τὴν βασιλικὴν οἰκίαν ἐπὶ τούτῳ γινόμενας, ὥστε διηρεκόσ παρὰ τῇ βασιλείᾳ μένειν καὶ μὴ μεταβάλλειν εἰς ἰδιωτὴν μηδὲ τῆς ἐκείνου γίνεσθαι δεσποτείας διὰ μέσης τῆς βασιλείας ἐπ' αὐτὸν ὀδευούσας. ἀλλ' εἰ τι γένοιτο τοιοῦτον, ἀδειαν δίδομεν τοῖς εὐλαβεστάτοις οἰκονόμοις τῶν πραγμάτων ἐπιλαμβάνεσθαι τούτων καὶ ἀφέλκειν αὐτὰ πάλιν εἰς τὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν, ὡς ἂν εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐτύγχανεν ἀμειβεῖσ τις ἐπὶ τούτοις πρὸς τὴν βασιλείαν γενομένη. ἀλλὰ φυλάττεσθαι τοῦτο τὸ σχῆμα εἰς τὸ διηρεκέσ ἐκ τῆς παρουσίας ἡμέρας ἀρχόμενον πάντων τῶν ἡδὴ, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, μετὰ τὸν πρότερον νόμον κατὰ τὸν εἰρημένον γενομένον τρόπον βεβαίαν μενόντων, διὰ τὸ ἐκεῖνα μὲν τὰ οὕτω γεγόμενα παρ' ἀνδρῶν γενέσθαι οἵπερ οὐ τεχνάζοντες οὐδὲ κακουργούντες ἔποιον, ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῶν εἰς τοῦτο προτραπέυτες ἦλθον, νῦν δὲ τινὰς βούλεσθαι τῷ ἐκείνων παραδείγματι χρωμένους ἡμᾶς τε διανοχλεῖν καὶ τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πό-

De cetero autem sancimus nulli penitus ullam esse licentiam aliquid tale agere, sed illas solas valere permutationes quae in imperiale domum in hoc factae sunt, ut perpetuo apud imperium manent et non transferantur ad privatum neque illarum ius per medium imperium ad eos profisciscatur. Sed si quid tale fiat, licentiam damus reverentissimis oeconomis res apprehendere huiusmodi et trahere eas rursus ad sanctissimam ecclesiam, tamquam si nec ab initio contigisset permutationes harum ad imperium factas. Sed servari hoc schema in perpetuum ex praesenti die incohatum; omnibus quae dudum, sicuti praediximus, post priorem legem secundum modum praedictum gesta sunt, ratis manentibus, eo quod illa quidem quae sic facta sunt a viris gesta sunt *****, nunc autem quidam volunt illorum exemplo utentes et nobis esse molesti et sanctissimam maiorem ecclesiam huius felicissimae civi-

cap. I summarium extat Bf 5, 2, 3 (ex Theod.?)

permutationem sanctissimis ecclesiis et insuper sanctissimae magnae ecclesiae quae in hac felici urbe est permittit, quando quid imperator a venerabilium domuum aliqua accipere voluerit. Ac postea alteram scripsimus legem, unde excepimus sanctissimam magnam ecclesiam, cum permitteremus quasdam alienationes, quas illa lex refert. Quoniam autem comperimus prioris constitutionis caput, quod de permutatione rerum quae pertinent ad venerabiles domos cum imperatore faciendae scripsimus, nonnullos in fraudem legis veruisse et petuisse ut nos a sanctissima ecclesia talia acciperemus, accepta ipsis daremus, atque inde multos eiusmodi petitionibus usos sacram constitutionem circumvenire molitos esse: ea quidem quaecumque a nobis usque ad hunc diem acta sunt manere in eo quo nunc sunt statu volumus nec quicquam rescindi eorum quae a nobis cum sanctissima ecclesia in eiusmodi contractibus acta sunt vel cum iis qui haec a nobis acceperunt.

I. In posterum vero sancimus, nemini omnino ullam esse licentiam eiusmodi quid agendi, sed illas solas firmas esse permutationes, quae cum imperiali domo ea conditione fiant, ut perpetuo apud imperatorem maneat neve transferantur ad privatum aut dominii fiant eius per medium imperium ad eum migrant. Sed si quid eiusmodi fiat, licentiam damus religiosissimis oeconomis res illas vindicandi easque rursus trahendi ad sanctissimam ecclesiam, tamquam si ne ab initio quidem in iis ulla permutatio cum imperatore facta esset. Ac servetur haec forma in perpetuum initio a praesente die facto: cum omnia quae iam, uti supra diximus, post priorem legem eo quem memoravimus modo facta sunt, firma manent, quoniam illa quidem quae ita facta sunt a viris sunt facta qui non per machinationem vel fraudem rem gesserunt, sed etiam a nobis excitati ad hoc venerunt, nunc vero nonnulli illorum exemplo utentes et nobis molestiam facessere et sanctissimae magnae ecclesiae huius felicitis urbis fraudem facere volunt.

2 κατὰ τὴν M, corr. Scrimger || 5 νόμον] nov. XLVI || 8 κεφάλαιον] nov. VII c. 2 § 1 || 13 πολλοὶ ταῖς] multi quidam (i. e. πολλοὶ τινες) § || 27 ὀδευούσης Zachariae

V¹ || circumvenire] venire R¹ || 16 usque] uel usque V¹ || quo] qui V¹ || 17 permutando R¹ || 18 cum om. V¹ || 19 contractibus om. R¹ || autem V^a || 20 perceperunt R¹ || 21 ullam om. R¹ || 23 in om. V¹ || 26 imperium manent ad R^a || eos] leg. eum? || profisciscantur V¹ || 28 yconomis (yconomis V¹) RVT || 30 nec] nichil V¹ || permutatio — 31 facta Beck || 31 scema R chema V || 32 incohatum] in... autem V¹ || 34 praedictum modum R || 35 a viris] * uris V¹ iuris V³ || 36 lacunam non notant libri || 37 uiuentes R

2 ecclesiis V¹ || 4 aliqua] aliquaque V¹ || 5 qua] quam R¹ quia V¹ || 7 quas om. V¹ || dixit V¹ || 8 eo quod] eo om. vulg. || priores constitutioni V¹ || 9 perimutationem R¹ || 11 conuertetur R¹ || postulaveruntque vulg. || postulaerunt RV || 12 a om. V¹ || 13 haec om. R¹ || 14 sacrum

λαως περιγράφειν. ὅπερ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον κατ' οὐδένα τρόπον γίνεσθαι βουλόμεθα· ἀλλὰ κἂν εἰ καθ' οἰονδήποτε γένοιτο σχῆμα, καὶ τοῦτο ἀκυρον εἶναι παρὰ τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκδικεῖσθαι δυνάμενον, οὐδεμιᾶς αὐτῆ χρόνου παραγραφῆς πρὸς τοῦτο ἀντικειμένης.

tatis circumvenire. Quod per omne tempus nullo modo fieri volumus: sed et si quolibet fiat schemate, hoc etiam infirmum esse et a sanctissima maiore ecclesia in perpetuum vindicari, nulla ei temporis praescriptione in hoc obicienda.

CAPUT II.

Κακεῖνο μέντοι θεοπίζομεν, ὥστε τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν περὶ ἐμφυτεύσεων νενομοθετημένων ἐπὶ τε τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν εὐαγέσιον οἴκοις τὴν ἰδίαν ἐχόντων ἰσχύιν, ἀδειαν 10 εἶναι ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς εὐαγέσιον οἴκοις πρὸς ἀλλήλας καὶ ἐμφυτεύσεις πράττειν διηγεκείς, δεκρέτου δηλαδὴ καὶ ἐπὶ τούτῳ γινομένου. ἐξηρημένης μὲν κἀνταῦθα τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ἐπὶ τούτῳ δὲ γινομένης τῆς ἐμφυτεύσεως 15 ἐφ' ᾗ μὴ εἰς ἰδιωτικὸν πρόσωπον ἐκταθῆναι παντελῶς δυνήθῃται.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ μακαριότης τὰ παραστάτη ἡμῖν καὶ φυλαξάτω καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὴν τοῖς μητροπολιτικοῖς θρόνοις ἔχουσι φανερά καταστησάτω, 20 ὥστε καὶ αὐτοὺς τὰ ἡμῖν παραστάτη γινώσκοντας μηδὲν τούτων παραβῆναι θαροῦσαι. ἔσται γὰρ ἅπασιν ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ κρίσις καὶ ἡ ἐκεῖθεν ποιῆ, εἴ τι πρὸς ταῦτα ἢ αὐτοὶ πράξαιεν ἢ παραχθῆναι συγχωρήσαιεν.

Dat. xv. k. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XI., post cons. Belisarii v. c. (anno II).

Illud quoque sancimus, ut aliis omnibus de iure emphyteoseos sanctis et in sanctissima maiore ecclesia et in aliis omnibus venerabilibus domibus proprium robur habentibus licentia sit sanctissimis ecclesiis et venerabilibus domibus adinvicem emphyteosim agere perpetuam, decreto quippe hic faciendo; excepta quidem hic sanctissima maiore ecclesia, in hoc autem celebrata emphyteosi, ut non ad privatam personam extendi omnino possit.

(Epilogus.) Tua igitur heatitudo quae uisa sunt nobis custodiat, et his qui sub ea metropolitanas sedes habent faciat manifesta, ut et ipsi quae nobis placuerunt cognoscentes nihil horum praevicari praesumant. Erit enim universis a deo iudicium et exinde poena, si quid praeter haec aut ipsi egerint aut agi permiserint.

Dat. xv. kal. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., post cons. Belisarii v. c. anno secundo in [a. 537] dictione prima.

Quod quidem in omne tempus nullo pacto fieri volumus: sed licet per qualemcumque speciem factum sit, hoc quoque irritum esse, ut a sanctissima magna ecclesia in perpetuum vindicari possit neve ulla ei temporis praescriptio in ea re obiciatur.

II. Verum illud quoque sancimus, ut ceteris omnibus quae de emphyteusibus et in sanctissima magna ecclesia et in ceteris omnibus venerabilibus domibus constituta sunt in propria vi servatis licentia sit sanctissimis ecclesiis ac venerabilibus domibus etiam emphyteuses perpetuas inter se faciendi, decreto scilicet hac quoque in re interposito. Quamquam sanctissima magna ecclesia hic quoque excipiat; emphyteusis autem ea condicione fiat, ut ad privatam personam extendi omnino nequeat.

Epilogus. Tua igitur beatitudo quae nobis placuerunt et custodiat et iis qui sub ipsa metropolitanas sedes habent manifesta reddat, ut ipsi quoque, cum ea quae nobis placuerunt intellegant, nihil eorum neglegere audeant. Imminebit enim omnibus dei iudicium et quae inde futura est poena, si quid adversus haec vel ipsi egerint vel agi passi sint.

12 καὶ om. ε || ἐμφυτεύσεις πράττειν διηγεκείς] emphyteosin agere perpetuam ε || 14 κἀνταῦθα] hic ε || 26 subscr. om. Iul. || xv. k. nou. Mε] . . καλανδῶν Νοεμβρίου Ath. III nonas nouembres ε v. l. (μηνὶ νοεμβρίου Theod.) || CP. — ann. XI Mε] βασιλείας Ἰουστινιανου (supplendum τὸ ια') Ath., om. Theod. || 27 post cons. Belisarii uc. anno II indictione prima ε, pst Bilisar. uc. cons. M μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου ἔτους β' Theod. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου (τὸ) γ' Ath.

2 nolimus fieri R || scemate R themate V || 3 a om. V¹ || 4 imperpetuum V || uendicari R V (posse add. Becktemere) || 5 perscriptione V || obicienda] ob**** V¹ || 7 aliis] in

aliis R || hominibus V || 8 emphyteoseos RT, emphyteos V || 9 uenerabilibus omnibus R || 11 et om. V || ab invicem V || emphyteosim V emphyteosin R emphyteosis T et emphyteusin vulg. || 12 perpetuo T || 14 haec V || emphyteosin R² || 18 uisa (isa R¹) sunt nobis R] nobis uisa sunt T iussa sunt nobis V (iussa sunt a nobis vulg.) || 19 que V || metropolitanas V] metropolitanis T metropolitanus R^a metropolitans R^b metropolitans R² || 20 sq. cognoscentes quae nobis placuerunt R || orum V praeuari R¹ || 23 ipse V || 26 subscriptionem dedimus ex T et Bamb. I || xv. k. nouemb. T] III. nonas nouembres Bamb. I || cap. T epa. Bamb. I || impr. dom. nn. iust Bamb. I iohⁱ iust. T || 27 post cons. Bilisario uc. Bamb. I post c. Bili. uic. T

N̄5

LVI.

Coll. V tit. 9

ΩΣΤΕ ΤΑ ΚΑΛΟΥΜΕΝΑ ΕΜΦΑΝΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΕΠΙ ΜΕΝ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΔΟΣΘΑΙ, ΕΠΙ ΔΕ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΜΗ ΠΑΡΕΧΕΣΘΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾶ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμένηκῃ πατριάρχῃ.

10

(Προοίμιον.) Παρὰ πολλῶν προσελύσεις δεχόμενοι τὸν νόμον πρὸς τὴν σὴν καταπέμψαι μακαριότητα δίκαιον ἠγησάμεθα. οἱ γὰρ χειροτονούμενοι παρὰ τῆς σὴς θεοφιλίας κληρικοί ἐν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις χωρὶς μέντοι τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τὰ πάντων πάσχυσι δεινότερα, μὴ προσδεχόμενων αὐτοῦς τῶν ἐκεῖσε κληρικῶν πρὶν ὅσον ἂν βουληθεῖεν λάβοιεν χρυσίον. καὶ ἴσμεν ταῦτα ἐκ συχνῶν προσελύσεων περὶ τοῦτου γενομένων ἡμῶν.

¶ UT EA QUAE VOCANTUR INSINUATIVA SUPER CLERICIS IN MAIORI QUIDEM ECCLESIA DENTUR, IN ALIIS AUTEM ECCLESIIIS PENITUS NON DENTUR ¶

Imp. Iustinianus Aug. Menae archiepiscopo regiae civitatis Constantinopolis.

(Praefatio.) A plurimis aditiones suscipientes hanc legem dirigere ad tuam beatitudinem iustum aestimavimus. Qui enim ordinantur a tua reverentia clerici in sanctissimis ecclesiis (absque tamen sanctissima maiore ecclesia) omnium patiuntur crudelissima, non suscipientibus eos illic clericis ante quam quantum voluerint accipiant aurum. Et novimus haec ex frequentibus aditionibus de hoc factis nobis.

CAPUT I.

Θεσπιζομεν τοίνυν, τὴν μακαριότητα τὴν σὴν τοῦτο ἰσορρομένωτα φυλάξαι, καὶ εἴ τι μὲν εἰωθὸς ἐστὶ δίδοναι τοὺς καταταττομένους ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τοῦτο αὐτοὺς παρέχειν (οὐδὲν γὰρ περὶ τῶν δεδομένων εἰς τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν καινίζομεν), χωρὶς δὲ αὐτῆς ἐν ταῖς ἄλλαις πάσαις μηδενὶ τῶν ἐν αὐταῖς κληρικῶν παρορσίαν εἶναι παντελῶς ὑπὲρ τῶν καλουμένων ἐμφανισίμων τι κομίζεσθαι. ἀλλ' εἴ τις τοιοῦτό τι πράξειεν, ἐκείνον μὲν ἀφαιρεῖσθαι τῆς ἱερασύνης, εἰς δὲ τὴν ἐκείνου τάξιν ἐπεμβαίνει τὸν σταλέντα, καὶ τοῦτον αὐτὸν τῆς ἀπληστίας κομίζεσθαι τὸν μισθόν. παραφυλάττειν δὲ ταῦτα καὶ τοὺς θεοφιλεστάτους ἐκκλησιακδικούς τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ποιῆν ὑφορωμένους decem librarum auri, εἴ τινος τούτων παραμελήσαιεν. ἀλλὰ

Sancimus igitur beatitudinem tuam hoc validissime custodire, et si quid quidem consuetudo est dare eos qui ordinantur in sanctissima maiore ecclesia, hoc eos praebere (nihil enim de his quae dantur in sanctissima maiore ecclesia novamus), praeterea vero in aliis omnibus nulli in eis clericorum licentiam esse penitus pro his quae vocantur insinuativa aliquid ferre. Sed si quis tale aliquid egerit, illum quidem privari sacerdotio, in illius autem officium introire qui missus est, et hanc eum avaritiae ferre mercedem. Custodire vero haec etiam deo amantissimos ecclesiae defensores sanctissimae maioris ecclesiae, poenam formidantes decem librarum auri, si quid horum neglexerint. Sed gratis omnia procedere:

Nov. LVI (= Coll. V tit. 9: gloss.) Graece extat in M. — Epit. Theod. 56, Athan. 1, 11 (inde Coll. const. eccl. III 1, 11), Nomoc. XIV tit. 1, 24. Iulian. const. L. — Summarium habet Coll. LXXXVII capit. 18 (inde appendix Nomoc. L titulorum cap. eccl. 7).

LVI.

UT EMPHANISTICA QUAE VOCANTUR CLERICORUM IN MAGNA QUIDEM ECCLESIA DENTUR, IN CETERIS AUTEM ECCLESIIIS NON PRAESTENTUR.

Idem Augustus Menae sanctissimo archiepiscopo huius regiae urbis et patriarchae universali.

Praefatio. Cum multorum aditionibus petamur, hanc legem ad tuam mittere beatitudinem par esse existimavimus. Nam qui a tua pietate clerici creantur in sanctissimis ecclesiis (excepta tamen sanctissima magna ecclesia), omnium gravissima patiuntur, cum qui ibi sunt clerici eos non suscipiant antequam quantum voluerint auri acceperint. Atque haec scimus ex crebris interpellationibus ea de re nobis factis.

1. Sancimus igitur, ut beatitudo tua hoc validissime custodiat, et si quid ex consuetudine datur ab iis, qui instituuntur in sanctissima magna ecclesia, id praebent (neque enim quicquam de iis quae sanctissimae magnae ecclesiae data sunt innovamus), praeter eam autem in ceteris omnibus nemini ex clericis qui ibi sunt licentia sit pro emphanisimis quae vocantur quicquam omnino accipiendi. Sed si quis quid eiusmodi egerit, ille quidem privetur sacerdotio atque in eius locum succedat is qui missus est, et hanc ille insatiabilis cupiditatis mercedem ferat. Observent vero haec etiam deo carissimi defensores sanctissimae magnae ecclesiae, qui quidem poenam decem librarum auri metuant, si quid horum neglexerint. Sed gratis

2 rubr. Ὡστε τὰ καλούμενα ἐμφανιστικά ἐπὶ (cf. ε) τῶν κληρικῶν καὶ τὰ ἐξῆς Ath. Ὡστε ἐπὶ μόνῃς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως δίδοσθαι ἐμφανιστικά Theod. || 11 ἐλέυσεις cit. Theod.

3 insinuativa] 'alias insinuata' gloss. Accurs. || clericis om. spatio relicto R¹ add. in mg. R² || 8 mene RV]

Mennae vulg. || 9 constantinopolim RV || 11 A plurimis RT] Per plurimas V (Plurimas vulg.) || aditiones] donationes V aditionis cleri T || 13 existimavimus R || 16 quam om. R¹ || 17 nouissimus R¹ || 20 beatitudine V¹ || 21 quid om. R¹ T¹ || 23 haec V || 25 in eis] in om. V || 27 quis] quid V || 29 est] e V¹ || 30 etiam] et R || deo] de eo V¹

προϊκα πάντα προΐεναι· τὰς γὰρ τοῦ δεσπότου Θεοῦ λειτουργίας τε καὶ ὑπηρεσίας οὐ κατὰ πρᾶσιν οὐδὲ κατ' ἐμπορίαν γίνεσθαι τινα βουλόμεθα, ἀλλὰ καθαρῶς τε καὶ ἀδωροδοκίῳ. οὕτω γὰρ ἂν τοῦ πράγματος ἀξιοί γίνοντο, μηδεμίᾳ πράξεως ἢ ἐμπορίας γινόμενης.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ μακαριότης καὶ οἱ μετ' αὐτῆν ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν γινόμενοι θρόνων τὰ παρ' ἡμῶν διατεταγμένα καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θελου δηλούμενα νόμον ἐργῶ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπεν-
10 σάτωσαν. Dat. III. non. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp.) Aug. anu. XI., post cons. Belisarii v. c. ann. II.

domini etenim dei functiones et ministeria non per venditionem neque per mercationem fieri aliquam volumus, sed pure et citra redemptionem. Sic enim rei digni fient, nulla venditione ac mercatione fa-
5 cienda.

(Epilogus.) Tua igitur beatitudo et qui post eam in pontificalibus accesserit sedibus, quae a nobis ordinatae sunt et per hanc sacram declaratae sunt legem, operi effectuique tradere festinet.

Dat. III. nonas Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., p. c. Belisari v. c. anno II. ind. I. [a. 537]

N̄Z

ΠΕΡΙ ΚΑΗΡΙΚΩΝ ΑΗΟΣΤΑΝΤΩΝ ΤΗΣ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΥΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΟΥΝΤΩΝ ΕΥΚΤΗΡΙΟΥΣ ΟΙΚΟΥΣ.

LVII. Coll. V tit. 10
15 UT CLERICI QUI RECEDUNT ALIIS PRO EIS SUBROGATIS PRAEBERE SUBROGATIS EMOLUMENTA, RECEDENTES AUTEM REMEARE VOLENTES NON SUSCIPI. ET UT SI QUIS AEDIFICANS ECCLESIAM AUT ALITER IN
20 EADEM SERVIENTIBUS MINISTRANS EMOLUMENTA VOLUERIT ALIQUOS CLERICOS INSTITUERE, NON FORTUTE EOS SED PROBATIONE SANCTISSIMI PATRIARCHAE SUSCIPIAT.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾶ τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ 25 τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμηνικῆ πατριάρχῃ.

Imp. Iustinianus Aug. Menae archiepiscopo Constantinopoleos.

(Προόμιον.) Πολλοὶ πολλάκις κληρικοὶ τισιν εὐκτηρίοις προσεδρεύοντες οἴκοις ἢ καὶ ἕως παρά τι-
30 νων πρότερον ἐγκαταστάντες χορηγοῦνται τὴν νεομισμένην χορηγίαν, εἴτα χωρῶσιν ἐαυτοὺς τῶν ἱερῶν καθάρᾳ μυστηρίων δι' ἃς αὐτοὶ γινώσκουσιν αἰτίας, ἢ καθ' οἵανόν τι πρόφασιν ἀναχωροῦσι παντελῶς τῆς ἀγιωτάτης ἐν ἡ καθεστάσιν ἐκκλησίας.

(Praefatio.) Plurimi saepe clerici quibusdam oratoriis observantes domibus aut etiam forte ab aliquibus prius instituti ministrantur eis [ab aliquibus] sollempnes expensae, deinde separant semet ipsos divinis omnino sacramentis propter quas ipsi noverunt causas, aut pro qualibet occasione recedunt omnino a sanctissima in qua constituti sunt ecclesia.

Nov. LVII (= Coll. V tit. 10: gloss.) Graece extat in M et omisso cap. II in L, pr. et cop. I in B 3, 4, 1 (inde Nomoc. XIV tit. 8, 2). — Epit. Theod. 57, Athan. 1, 12 (inde Coll. const. ecll. III, 1, 12). Iulian. const. LI.

omnia fiant: domini enim dei ministeria et servitia non per venditionem nec per negotiationem ullam fieri volumus, sed sancte et sine largitione. Ita enim ea re digni erunt, si nulla venditio aut negotiatio fiat.

Epilogus. Tua igitur beatitudo et qui post eam sede archiepiscopali potituri sunt ea quae a nobis constituta sunt et per hanc sacram legem declarantur ad opus effectumque adducere studeant.

LVII.

DE CLERICIS QUI AB ECCLESIA SUA DESTITERUNT. ET DE IIS QUI SACRAS AEDES AEDIFICANT.

Idem Augustus Menae sanctissimo archiepiscopo regiae huius urbis et patriarchae universali.

Praefatio. Multi saepe clerici, qui in sacris quibusdam aedibus versantur vel etiam forte a quibusdam antea instituti sunt, fruuntur solitis annonis, deinde a sacris mysteriis sese plane separant propter causas quas ipsi norunt, vel etiam per quemlibet praetextum recedunt omnino a sanctissima in qua constituti sunt ecclesia.

11 III. non. Nov. 5 Ath.] III. k. nou. M kal. octub. Iul.^b (om. Iul. codd. rell.) μηνὶ νοεμβρίῳ Theod. || CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI 5, CP. imp. dn. Iustiniani aug. XL M βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς τὸ α' Ath., om. Iul. Theod. || 12 post cons. Belisarii v. c. ann. II ind. I 5, post Bilisariu uc. cons. ann. II M μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελισαρίου τὸ β' (γ' Ath., cod. ey') ἰνδ. α' (leg. α') Theod. Ath. pot. cons. uelisarii ann. secundo Iul.^b p. c. bilisarii iterum cons. Iul.^o || 15 rubr. Περὶ τῶν ἀντεισαγομένων κληρικῶν καὶ περὶ τοῦ τοῖς κλιζοντας εὐκτηρία δοκιμασία τοῦ πατριάρχου χειροτονεῖν Theod. Ἐνθα τινὲς ἀφίστανται κληρικοὶ, ἕτεροι δὲ ἀντ' αὐτῶν ἀντικαθίστανται καὶ τὰ ἐξῆς Ath. || 29 ἢ om. B^c Nomoc.^d || 30 καταστάντες Nomoc.^d || 32 αὐτοὶ γινώσκουσιν ἀπογινώσκουσιν L || 34 καθιστάσιν Nomoc.^d

1 dei functiones] defunctiones T defunctiones (desuctiones V¹) V functiones R || 2 aliquam] aquam V¹ || 4 rei] re Beck || nulli V || uenditionem amectione R¹ || 7 qui om. V¹ || post eam RV¹] postea V³T || 8 accesserit VR¹T] accesserint R² vulg. (accesserit sedibus bis scr. R¹) || 11 subscriptionem dedimus ex T et Bamb. I || III. nonas Bamb. I] vi. non. T || Nov. CP.] CP. nou. Bamb. I, CP. om. T || dono iust. T dnni iustinian. Bamb. I || 12 pc. bilisari uc. an. II indict. prima Bamb. I post c. bil. uic. anno III indic. I T || 16 praebeant vulg. temere || praebere subrogatis emolumenta om. V || 17 remanere V || 21 uoluit R¹ || 23 sacratissimi V || 25 menne V Menae vulg. || 29 oratoris Beck] orationis libri || obseruantes V¹ obseruientes V³ vulg. || 30 ab aliquibus om. Beck || 31 separant bis scr. V¹ || 32 divinis] a divinis vulg. || nouerint R || 33 pro om. V

CAPUT I.

Θεσιζόμεν τοίνυν, μὴ τοῦτο γίνεσθαι κώλυμα τῆ ἱερᾷ λειτουργίᾳ, ἀλλ' ἑτέρουσ ἐγκαθίστασθαι παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ἢ, ὅς αἱ αὐταὶ καθ' ἑσπέραιον ἐκκλησίαι, καὶ αὐτοὺς ταῦτα κομίζεσθαι. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα τισὶ δίδοναι κερδαίνειν τὰ ἤδη παρ' αὐτῶν ἢ δι' αὐτῶν χορηγούμενα ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις (ἐπειδήπερ οὐδὲ θεμιτὸν καθ' οἵανδήποτε πρόφασιν κέρδος τινὰς ποιεῖν ἐκ τῆς ἑτέρον ἀποστερήσεως), ἀλλὰ τὰ ἐξ ἀρχῆς χορηγούμενα μέχρι παντὸς ἐπιδίδοσθαι, καὶ μὴ τὴν ἱεράν ἐντεῦθεν λειτουργίαν διαφθεῖρεσθαι. οὐκ οὕσης ἀδείας μετὰ τὸ ἐγκαταστήναι τινὰς ἀντὶ τῶν προτέρων κληρικῶν ἢ παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου ἢ παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἐπισκόπων αὐθις τοὺς ἀναχωρησαντας πάλιν ἐπανέειναι βούλεσθαι καὶ ἐξωθεῖν τοὺς ἐγκαταστάτας, καὶ ἀναγκάζεσθαι διπλά χορηγεῖν τοὺς ποιουμένους τὴν τοιαύτην χορηγίαν, ὥστε δίδοναι καὶ τοῖς ἐγκαταστάταις καὶ τοῖς πάλιν ἐπανέειναι βουλομένοις· ἀλλ' ἐκείνουσ μὲν ἐπανιόντας μὴ προσδέχεσθαι, τοῖς δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν προτέρων ἐγκαταστάταισιν αὐτοῖς δίδοσθαι τὰς σιτήσεις· οὐδενὸς κέρδους ἐντεῦθεν τοῖς χορηγοῦσι προσγινομένου, τῶν τὰ τοιαῦτα κερδαίνειν ἐκχειρῶντων ἐκ τῆς ἐαυτῶν περιουσίας πάντως παρεχόντων τοῖς παρ' ἐαυτῶν ἐγκαταστάταισιν σιτήσεις καὶ πάσας τὰς χορηγίας, κληρονόμων τε αὐτῶν καὶ διαδόχων, εἰδόντων ὡς εἰ καὶ μετὰ ταῦτα ἀποστερήσαιεν, ῥῆτῃ κτήσις ἀφορισθῆσεται ἐκ τῆς αὐτῶν περιουσίας τοῖς θείοις ἡμῶν πριβάτοις, ὥστε ἐντεῦθεν τὴν χορηγίαν αὐτοῖς γίνεσθαι.

CAPUT II.

Κάκεινο μέντοι πρὸς τιμὴν καὶ σέβας τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ διορίζομεν, ὥστε εἴ τις οἰκοδομήσας ἐκκλησίαν ἢ καὶ ἄλλως χορηγῶν τοῖς ἐν αὐτῇ λειτουργοῦσι σιτήσεις βούλοιστο τινὰς κληρικοὺς ἐγκαθίσταν αὐτῇ, μὴ εἶναι αὐτῷ παρορσίαν μηδεμίαν οὐδὲ βούλεται κατ' ἐξουσίαν προσάγειν τῇ σῇ θεοφιλίᾳ, ἐφ' ᾗτε χειροτονεῖν αὐτοὺς ἀκρίτως καὶ ἀνεξετάστως, ἀλλὰ προσαγομένους αὐτοὺς ἐξετάζεσθαι παρὰ τῆς σῆς ἀγιωσύνης,

cap. I summaria habent Coll. LXXXVII capit. 19 (inde appendix Nomoc. L titulorum cap. eccl. 8) et Nomoc. XIV tit. 8, 2.

I. Sancimus igitur, ne id sacro ministerio impedimento sit, sed ut alii substituantur a deo carissimis episcopis, sub quibus ecclesiae illae constitutae sunt, atque illi haec auferant. Neque enim ullis hominibus concedere volumus ut lucrifaciant quae ab ipsis vel per ipsos sanctissimis ecclesiis erogata sunt (quoniam fas non est ulla ex causa lucrum capere quemquam ex aliorum fraudatione), sed quae ab initio praestita sunt per omne tempus dentur, neve sacrum inde ministerium corrumpatur. Nec postquam in locum priorum clericorum vel a sanctissimo patriarcha vel ab episcopis provincialibus alii subrogati sunt, licentia dabitur iis qui recesserint si rursus redire et expellere subrogatos velint, quo cogantur duplum praestare qui eiusmodi erogationem faciunt, ita ut et iis dent qui substituti sunt et iis qui redire rursus velint: sed illi quidem qui redierint ne recipiantur, iis autem qui post priorum discessum instituti sunt ipsi annonae dentur, neve ullum lucrum inde ad eos qui ea praestant redundet, cum qui talia lucrari temptaverint, omnino ex suis bonis annonas et expensas omnes iis qui ab ipsis instituti sunt praebent, pariterque heredes eorum et successores: qui sciant, si postea quoque ea abstulerint, certam possessionem ex bonis ipsorum sacris nostris privatis deputatum iri, ut inde erogatio illis fiat.

II. Verum illud quoque in honorem et reverentiam tuae sedis definimus ut, si quis qui ecclesiam aedificaverit vel etiam alio modo ministeria in ea obeuntibus annonas praestet, clericos aliquos in illa instituire velit, ei facultas non sit quos vult ex sua auctoritate ad pietatem tuam adducendi, quo creentur sine iudicio et examine; sed adducti examinentur a tua sanctitate, atque ex sententia et tua et eius qui

Sancimus igitur, non hoc fieri prohibitionem sacro ministerio, sed alios subrogari a deo amantissimis episcopis sub quibus ipsae constitutae sunt ecclesiae, et eos haec accipere. Non enim volumus aliquibus dari lucrari quae iam [eis] per ipsos aut propter ipsos expendebantur sanctissimis ecclesiis (quoniam nolimus per quamlibet occasionem lucrum aliquos facere ex aliorum fraudatione), sed quae ab initio ministrabantur semper dari, et non sacrum ex hoc ministerium corrumpi: non existente licentia, postquam statuti fuerint aliqui pro prioribus clericis aut a sanctissimo patriarcha aut a provincialibus episcopis, rursus recedentes denuo remeare velle et expellere subrogatos, et cogi duplicia ministrare eos qui faciunt talem expensam, dare et subrogatis et denuo remeare volentibus, sed illos quidem revertentes non suscipi, qui vero post discessum priorum statuti sunt, eis dari emolumenta; nullo lucro hinc ministrantibus accessuro, talia lucrari nitentibus ex sua substantia omnino praebentibus his qui ab eis statuti sunt emolumenta et omnes expensas, hereditibusque eorum et successoribus, scientibus quia, si etiam post haec fraudaverint, certa possessio deputabitur ex eorum substantia sacris nostris privatis, ut hinc ministratio eis fiat.

Illud quoque ad honorem et cultum sedis tuae decernimus, ut si quis aedificans ecclesiam aut etiam aliter expendens in ea ministrantibus alimenta voluerit aliquos clericos statuere, non esse ei fiduciam ullam quos vult per potestatem deducere tuae reverentiae ad ordinandos eos ***** examinari a tua

1 τοῦτο μὴ τοίνυν L^a || 5 δοθῆναι L^a || 7 οὐδὲ θεμιτὸν M] οὐ (ὡς om. Nomoc.^a pr.) βουλόμεθα LB Nomoc.^a ε || 8 κέρδους L² κέρδους B¹ || τινὰ LB Nomoc.^a || 14 αὐθις] καὶ αὐθις L^b || πάλιν om. B^c Nomoc.^a || 15 ἐξωθεῖν M || 17 ὥστε δίδοναι M] δίδοναι τε LB Nomoc.^a (ε) || 19 ἀλλ'] ἀπλῶς L^a ἀλλῶς (sic) L^b || μὴ om. LB^c Nomoc.^a || 23 αὐτῶν Nomoc.^a || 24 πάντων L || παραιρῶντων L^a || 27 κτήσις L || ἐκ τῆς — 28 πριβάτοις] τῇ ἰδικῇ ἡμῶν περιουσίᾳ B || 33 ἐγκαθίσταν αὐτῇ] statuere ε || 35 θεοφιλεία M

1 hoc V] ex hoc R vulg. || 2 misterio RT¹ monasterio V] alius R¹ || a om. V¹ || amatissimis V³ || 5 lucra R² || eis delevit Beck] per om. V] ipsos del. V³ || 9 sacram R¹ || 11 pro prioribus] proprioribus (prioribus R¹) RV || 12 a om. RV] a om. R¹ V] || 14 duplicia ministrare V^a || 15 dare] et dare Beck] || 16 reuertentibus R¹ || 17 vero om. V] || 18 lucro Beck] vero libri || 19 *accessu (accessum V) libri || 21 et omnes expensas om. R¹ || 22 scientibus V¹ || si etiam] scientiam etiam R¹ || 23 certa] *** R¹ || 32 expe...ens V¹ || 33 fiduciam VT] licentiam R || 35 hiatus notavi. sed ante examinari add. R² T vulg., ante tuae v. 34 V³

γνώμη τε τῆ σῆ και τοῦ τὸν ἰσοατικὸν θρόνον ἐπι-
τροπευόντος αἰε τοντους δέχεσθαι τὴν χειροτονίαν,
οἵπερ ἂν τῆ τε σῆ μακαριότητι και τοῖς μετ' αὐτῆν
ἐπιτηδίοις δόξαιεν καθεστάναι και τῆς τοῦ θεοῦ λει-
τουργίας ἀξιοί· ὥστε μὴ βεβηλοῦσθαι τὰ ἅγια τοῦ
θεοῦ (τοῦτο δὴ τὸ τοῖς θεοῖς διηγορευμένον λογίσι),
ἀλλ' ἀδικτὰ τε αὐτὰ και ἄρρητα και φοικτὰ καθ-
εστῶτα δόσιω και θεοφιλῶς και ἁγίως διαχειρίζεσθαι.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάντα ἡμῖν και
διὰ τοῦδε τοῦ θεοῦ δηλούμενα νόμον τὴν μακαριό-
τητα τὴν σῆ φυλάττειν διηρεκῶς θεσπιζόμεν, γινώ-
σκοντα ὡς οὐκ ἔλαττον ἡμῖν μέλει τῶν ταῖς ἁγιο-
τάταις ἐκκλησίαις λυσιτελοντων ἤπερ αὐτῆς τῆς ψυχῆς.

Dat. xv. k. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani Aug. (anno)
XI, post cons. Belisarii v. c. anno II.

sanctitate, sententiaque tua et qui pontificalem se-
dem rexerit semper hos suscipere ordinationem, qui
et tuae beatitudini et qui postea opportuni vide-
buntur existere et dei ministerio digni: ut non pro-
fanentur sancta dei (hoc videlicet quod sacris sanc-
tur eloquiis), sed intacta haec et ineffabilia tremenda-
que constituta sancte et deo amabiliter et venerande
tractari.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per
hanc sacram declarata sunt legem, beatitudinem
tuam servare perpetuo sancimus, cognoscentes quia
non minus nobis cura est sanctarum ecclesiarum
utilitatem quam ipsius animae.

Dat. III. nonas Novembres CP. imp. dn. Iustiniani
15 pp. Aug. anno XI, post cons. Belisarii v. c. anno
[a. 537] secundo.

NH

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟΙΣ
ΟΙΚΟΙΣ ΙΕΡΑΝ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑΝ
ΜΗ ΓΙΝΕΣΘΑΙ.

20

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς
Ἐω πραιτωρίου τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων και πατριάρχῳ.

Και τοῖς πάλοι διηγορένται νόμοις, ὥστε μηδενὶ
παντελῶς εἶναι παροησίαν οἶκοι τὰ ἱερώτατα πράτ-
τειν, ἀλλὰ δημοσία καταλιμπάνειν προίεναί και τὴν
ἀγιστείαν και τὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν κατὰ τοὺς θεο-
μὸνους τοὺς περὶ τούτων ταῖς ἱερατικαῖς πράξεσι παρα-
δοδομένους, και ἡμεῖς δὲ τούτων ἐπὶ τοῦ παρόντος
τίθεμεν τὸν νόμον, ὃν σὺν ἀσφαλείᾳ πάσῃ κρατεῖν
βουλόμεθα. πᾶσι γὰρ ἀπαγορευομεν τοῖς τῆς μεγά-
λης ταύτης πόλεως οἰκητορσι, μᾶλλον δὲ και τοῖς ἀπά-
σης τῆς ὑπερκίου, ἐν τοῖς οἰκοῖς τοῖς αὐτῶν ἔχειν τι-
νάς δῆθεν εὐκτηρίους οἶκους και ἐν τούτοις τὴν ἱεράν
ἐπιτελεῖν μυσταγωγίαν, και ἐντεῦθεν γίνεσθαι τινα

Nov. LVIII (Authent. LIX — Coll. V tit. 12: gloss.) Graece extat in M. — Epit. Theod. 58, Athan. 1, 6 (ind
Nomoc. L titulorum 18, Coll. const. ecl. III 1, 6), Nomoc. XIV titulorum 3, 14. Iulian. const. LII.

sedem sacerdotalem moderabitur semper ii ad creationem vocentur, qui et tuae beatitudini et successoribus
tuis idonei esse deique ministerio digni videantur: ne sacra dei profanentur (id quod sacris eloquiis ve-
titum est), verum ut eadem, cum intacta et ineffabilia et tremenda sint, sancte et pie et religiose
tractentur.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per sacram hanc legem declarata sunt beatitudinem
tuam perpetuo custodiare sancimus, quae sciat non minori nobis curae esse ea quae sanctissimis ecclesiis
prosunt quam ipsam vitam.

LVIII.

NE IN PRIVATIS DOMIBUS SACRA MISSA FIAT.

Idem Augustus Iohanni praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Et veteribus legibus constitutum est, ut nulli omnino licentia sit domi sanctissima celebrandi, sed
publice et sacri ritus et dei cultus procedere sinantur secundum sanctiones quae hac de re sacris actis
traditae sunt, et nos hanc in praesentia legem ferimus, quam cum omni firmitate valere volumus. Veta-
mus enim omnes incolas huius magnae civitatis, quin etiam universae dicionis nostrae in domibus suis
quaedam forte oratoria habere et in iis sacram missam celebrare, indeque fieri quae a catholicis et apo-

11 *γινώσκοντες MLs, γινώσκονσαν Zachariae || 12 ἡμῖν
Haloander (cf. s) ὑμῖν ML || μέλλει L || 14 xv. k. nov. M] ||
iii nonas Novembres s, om. Theod. Ath. Iul. || CP. imp.
dn. Iust. pp. Aug. anno XI s] CP. imp. dn. Iustiniani
Aug. XI M βασιλείας Ἰουστινιανῶ τὸ ἰά Ath. βασι-
λείας ἰά Theod., om. Iul. || 15 post consul. Belisarii uc.
anno secundo s] post Bilisario uc. cons. ann. II M
p. c. Bilisarii iterum Iul. μετὰ τὴν ὑπάτειαν Βελι-
σαρίου Theod. Ath., datum uilisarii Iul. (om. Iul. ceti.) ||
20 γενέσθαι Ath. (rubr. Ὥστε μὴ γίνεσθαι οἰκοῖς λει-
τουργίαν Theod.) || 23 παλαιοῖς cu. Ath. || νόμοις] cf.
Cod. 1, 3, 15 || 25 και τὴν ἀγιστείαν] incredulitatem (i. e.
τὴν ἀπιστίαν) s

1 tue V* || 2 qui vulg.] quod R VT || 3 et tuae] et om. V* ||
post eam Beck || 4 misterio V || 9 Quae] *ui V¹ || 11 tua
V² || 12 vobis R || cura est] curare R¹ || 13 *utilitatem
R¹ V conseruare utilitatem R² vulg. || 14 subscriptionem
dedimus ex VT Bamb. I || nonos V || cap. imperar. V ||
dn.] dono V dom. Bamb. I, om. T || Iust. libri || 15 post
consuli V || Bilisario V Bilisario Bamb. I Bilis. T || v. c.]
uic. T clarissimo Bamb. I, om. V || 19 misteria libri, et
sic constanter || 23 sanctum V || nulli vulg. || 25 in cre-
dulitatem vulg. et credulitatem Beck male || 27 hanc om.
V || 28 quam om. V¹ || 30 etiam om. V || dicionis R ||
31 domos R] domus VT || 32 in om. V || hinc] hio R¹

τῆς καθολικῆς τε καὶ ἀποστολικῆς παραδόσεως ἀλλό-
 τρια. ἀλλ' εἰ μὲν οἴκους οὕτως ἀπλῶς τινες ἔχειν
 οἴονται δεῖν ἐν τοῖς ἑαυτῶν ἱεροῖς εὐχῆς δὴ καὶ μό-
 νης χρίν, καὶ οὐδενὸς πραττομένου παντελῶς τῶν
 ὅσα τῆς ἱεράς καθέστηκε λειτουργίας, τοῦτο αὐτοῖς
 ἐπιτεμεν. φθόνος γὰρ οὐδεὶς, εἰ βούλονται τοῦταν
 χωρὶς ἔχειν οἰκίματα τινα καὶ ἐν αὐτοῖς ὡς ἐν ἱεροῖς
 εὐχεσθαι, τῶν δὲ ἄλλων πάντων ἀπέχεσθαι, πλὴν εἰ
 μῆτε ἐν αὐτοῖς βουληθεῖεν τινὰς προτρέπειν κληρι-
 10 κούς, ἐνταῦθα μὲν τῆς ἀγιαγιάτης ἐκκλησίας καὶ τῶν
 ὑπ' αὐτὴν ἀγιαγιάτων οἴκων γνώμη καὶ δοκιμασία
 τοῦ ἀγιαγιάτου ἀρχιεπισκόπου πρὸς τοῦτο ἀπονεμομέ-
 νους, κατὰ χώραν δὲ γνώμη τῶν θεοφιλεστάτων ἐπι-
 σκόπων (μηδενὸς καινισμού τῷ θρόνῳ τῆς αὐτοῦ μα-
 καρότητος ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν γινόμενου νόμου 15
 περὶ τὰ ὄντα αὐτῶ καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἐπὶ ταῖς
 χειροτονίας ἢ διοικήσεσιν ἐνταῦθα ἢ ἐν ταῖς ἐπαρ-
 χίας δίκαια, ἀλλὰ πάντων τῶν παρεσχημένων αὐτῇ
 καθ' οἰονδήποτε τρόπον καὶ χρόνον κυρίων ἦν τε
 καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον φυλαττομένων). Θε- 20
 σπίζομεν δὲ τὴν σὴν ταῦτα παραφυλάττειν ἐνδοξί-
 τητα καὶ φανερά πᾶσι διὰ γραμμάτων οἰκείων κατα-
 στήσαι, ὥστε κατὰ πάντων κρατῆσαι τὸν νόμον. τοῦτο
 γὰρ καὶ τῷ ἐνδοξιάτῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύ-
 τῆς πόλεως καὶ τῷ ἀγιαγιάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ οἱ- 25
 νομενικῷ πατριάρχῃ ἐνεκελευσάμεθα, ὥστε ἐκ τῆς
 πολιτικῆς ἐκ τε τῆς ἱερατικῆς ἰσχύος ταῦτα διηλεκῶς
 φυλάττεσθαι. ἴστωσαν δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν οἰκίων
 κῆροι, ὡς εἴπερ μὴ ταῦτα φυλάξουσιν, αὐτοὶ μὲν
 ὑπὸ βασιλικῆν γενήσονται κίνησιν, αἱ δὲ οἰκίαι, ἐν 30
 αἷς τοιοῦτό τι πράττεται, δημόσιαί τε γενήσονται καὶ
 ὑπὸ τὸ ἱερώτατον ἡμῶν ταμείον ἀχθήσονται. εἰ δὲ
 καὶ τινες ἐφθῆσαν τοιοῦτό τι ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἔχειν
 οἰκίας, ἴστωσαν, ὡς εἰ μὴ τριῶν εἴσω μηνῶν ἐξ ὀ-
 35 περ ὅδε ὁ νόμος ἐμφανῆς γένοιτο ταῦτα ἐπανορθώ-
 σαιεν καὶ εἰς τὸ παρ' ἡμῶν διατεταγμένον ἀγάγειεν
 σχῆμα, ὑπὸ τὴν εἰρημένην ποινὴν γενήσονται. ταῦτα
 δὲ πράττεσθαι σὺν ἀληθείᾳ, οὐ μὴν κατὰ τινα σνοκ-
 οφαντίαν βουλόμεθα· τῶν γὰρ ἀληθῶν μόνων ἐσμὲν
 ἐρασταί. Ταῦτα θεσπίζομεν τὴν σὴν φυλάττειν ὑπερ- 40
 οχρῆν καὶ μηδὲν τοιοῦτο γίνεσθαι συγχωρεῖν. ἴσθι
 γὰρ, ὡς εἰ μάθοιμεν, ὅτι σοὶ τοιοῦτό τι προσαγγελ-
 θέν εἶτα οὐκ ἐκόλλυσας ἢ αὐτὸς ἢ οἱ διάδοχοί σου
 τῆς ἀρχῆς ἐσόμενοι, αὐτὸς μὲν quinquaginta librarum

quaedam catholicae atque apostolicae traditioni ex-
 tranea. Sed si quidem domos ita simpliciter aliqui
 habere putant oportere in suis sacras orationis
 videlicet solius gratia et nullo celebrando penitus
 5 horum quae sacri sunt ministerii, hoc eis permittim-
 mus. Invidia enim nulla est, si volunt citra haec
 habere habitacula quaedam et in eis tamquam in
 sacris orare, aliis autem omnibus abstinere, tamen
 nisi in eis voluerint aliquos invitare clericos, hic
 quidem sanctissimae maioris ecclesiae et sub ea
 sanctissimarum domuum, voluntate et probatione
 sanctissimi archiepiscopi ad hoc deputatos, in pro-
 vincia vero deo amabilium episcoporum (nulla novi-
 tate sedi eius beatitudinis ex praesenti nostra faci-
 enda lege circa existentia ei quolibet modo in ordi-
 nationibus aut gubernationibus hic aut in provinciis
 iura, sed omnibus competentibus ei quolibet modo
 et tempore ratis nunc et in reliquum omne tempus
 servandis). Sancimus tuam haec conservare gloriam
 et manifesta omnibus per litteras proprias consti-
 tuere, quatenus per omnia valeat lex. Hoc enim et
 gloriosissimo praefecto felicis huius urbis et sanctis-
 simo archiepiscopo et universali patriarchae prae-
 cepimus, ut et ex civili et sacerdotali virtute haec
 perpetue custodiantur. Sciant autem et ipsi domuum
 domini, quia si non haec custodierint, ipsi quidem
 sub imperiali fient motu, domus autem, in quibus
 aliquid tale agitur, et publicae fient et sub sacratis-
 simum nostrum aerarium deducuntur. Si autem et
 aliquos contingit tale aliquid in suis habere domi-
 bus, sciant, (quia) nisi intra tres menses ex quo
 haec lex insinuata fuerit haec correxerint et ad figu-
 ram a nobis ordinatam deduxerint, sub praedictam
 poenam fient. Haec autem agi cum veritate, non
 per aliquam calumniam volumus: veracium enim so-
 lummodo sumus amatores. Haec sancimus tuam
 custodire celsitudinem et nihil tale fieri concedere.
 Scito enim, quia si didicerimus, quia tibi tale aliquid
 nuntiatum deinde non prohibuisti aut tu aut succes-
 40 sores tui cinguli futuri, ipse quidem quinquaginta

stolicis praeceptis abhorreant. Verum si qui simpliciter domos sacras in aedibus suis sibi esse habendas
 arbitrantur tantummodo orandi causa et ita ut nihil omnino eorum peragatur quae ad divinum ministere-
 rium pertinent, id iis permittimus. Nulla enim invidia est, si quas praeter haec velint domos habere in
 iisque tamquam in sacris orare, ab reliquis vero omnibus abstinere, praeterquam si quos clericos ad illa in-
 vitare voluerint hic quidem sanctissimae ecclesiae et sanctissimarum quae sub ea sunt domuum ex voluntate
 et probatione sanctissimi archiepiscopi ad id deputandos, in provincia vero ex voluntate deo carissimorum
 episcoporum (ut tamen nulla novatio sedi beatitudinis illius ex praesenti nostra lege fiat quod ad iura
 quae quovis modo in ordinationibus aut administrationibus vel hic vel in provinciis habet, sed omnia quae
 illi quovis modo aut tempore data sunt, et nunc et in omne deinceps tempus rata servantur). Sancimus
 autem, ut tua gloria haec custodiat et omnibus manifesta per proprias litteras reddat, quo haec lex per
 omnia valeat. Id enim et gloriosissimo praefecto huius felicis urbis et sanctissimo archiepiscopo atque
 patriarchae universali praecepimus, ut et ex civili et ex sacerdotali potestate haec perpetue custodiantur.
 Sciant autem ipsi quoque domuum domini se, siquidem haec non observaturi sint, ipsos quidem imperiali
 indignationi obnoxios fore, domos vero, in quibus eiusmodi quid agatur, publicatum et in sanctissimum
 nostrum aerarium relatum iri. Si qui vero quid eiusmodi iam in domibus suis habent, sciant se, nisi intra
 tres menses ex quo tempore haec lex publicata fuerit ea emendaverint et ad formam a nobis constitutam
 redegerint, poenae modo dictae obnoxios fore. Haec autem cum veritate nec vero per calumniam agi
 volumus; unius enim veritatis sumus amatores. Haec sancimus tuam sublimitatem custodire nec quic-
 quam fieri eiusmodi pati. Scito enim, si quid eiusmodi comperiamus tibi denuntiatum non prohibuisse aut
 te ipsum aut eos qui tibi in magistratu successuri sint, ipsum quidem te quinquaginta librarum auri poe-

13 γνώμη om. ε || 21 δὲ om. ε || 24 *ἐπάρχω M

1 atque R] et V vulg. || 3 pu**t R¹ || sacras V] sacris RT || orationes V^a orationibus R s. v., T || 4 et in nullo R || 5 ministerii R] misterii V mysterii vulg. || 7 habi-
 cula V || 7sq. in sacris] in ei sacris V¹ || 9 voluerunt R ||
 hoc V || 12 prouintiam V || 13 deo om. R || 14 beatitu-
 dini V || 16 aut gubernationibus om. V || 18 et in] in om.
 V^a || omne reliquum R || 19 Sancimus] autem add. Beck ||

20 proprias om. R || 21 hoc VT] haec R¹ vulg. || 22 feli-
 cissime R || 23 praecepimus RT] praecipimus V vulg. ||
 24 et ex V] ex R vulg. || 25 domum V¹ || 26 haec om. R¹ ||
 27 domos V || 29 errarium RVT (id. infra) || sin R² ||
 31 quia addidi (quod add. vulg.) || 32 haec lex] et lex
 R¹ || 33 a om. V || deduxerunt V || sub praedictam penam R¹
 supra dicta pena R² supra dicto pene V sub praedicta poena
 vulg. || 35 aliquam om. R¹ || uenerantur R¹ || 36 amato-
 res suppl. V³ in spat. vac. 4 litt., vulg.] om. R V¹ T || 37 et]
 ut V || 38 didicerimus V || 40 ipsi V

auri καταθήσεις ποιήν οἱ τε ἀμοιβοί σου τῆς ἀρχῆς ἐσόμενοι, ἡ δὲ πειθόμενη σοι τάξις τὴν αὐτὴν ὑποστήσεται ζήμιαν, ὅτι πρᾶγμα ἡμῖν ἐσπουδασμένον καὶ τὴν τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας φυλάττον ἐνωσιν καὶ κωλύον τὰ φανερώς ἀπηγορευμένα πράττεσθαι λεληθότως ἠρέσχετο παριδεῖν ἀμαρτανόμενον, περὶ αὐτὴν τε τὴν ἀρχὴν κινδυνεύσει πρὸς τῶ καὶ τὴν οἰκίαν αὐτὴν τὴν ἐν ἣ τοιοῦτό τι πράττεται γίνεσθαι δημοσίαν καὶ ὑπὸ τὸ ἱερώτατον ἐρχεσθαι ταμιεῖον.

Γέγραπται δὲ παρ' ἡμῶν καὶ πρὸς τὸν ἀγιωτάτον πατριάρχην τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, ὥστε καὶ αὐτὸν τοῦτον θεῖσθαι πρόνοϊαν. βουλόμεθα γὰρ ἱερατικῶς τε καὶ ἀρχικῶς ταῦτα φυλαττόμενα μένειν εἰς τὸν ἐφεξῆς χρόνον ἀκίνητα. Dat. III. non. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XI., post cons. Belisarii v. c. (ann. II.)

librarum auri expones poenam et qui successores cinguli fuerint, parens autem tibi officium idem sustinebit damnum, quia rem nobis studiosam et sanctissimae ecclesiae custodientem unitatem et prohibentem quae aperte interdicta sunt agi latenter passum est despiciere commissum, et circa ipsum cingulum periclitabitur; insuper et ipsam domum, in qua aliquid tale agitur, fieri publicam et sub sacratissimum venire aerarium.

Scriptum autem est a nobis et sanctissimo patriarchae felicitis huius urbis, ut et ipse huius ponat rei providentiam. Volumus enim sacerdotialiter et iudicialiter haec servata durare in reliquum tempus immutata. Dat. III. nonas Novemb. CP. imp. dn. Iustiniano pp. Aug. anno XI., p. c. Belisarii v. c. [a. 537] anno secundo.

№

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΦΕΙΛΟΥΣΗΣ ΓΙΝΕΣΘΑΙ ΔΑΠΑΝΗΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΩΝΤΩΝ ΚΗΔΕΙΑΣ.

Ο αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῃ τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῃ.

(Προοίμιον.) Ἐκαστον τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἡ παρ' ἡμῶν βουλῆσει θεοῦ χρη λαβεῖν τὴν ἀρχὴν, ἡ καὶ εἰ τις τοῖς ἀφ' ἑτέρων γινόμενοι ἀγαθοῖς ἀκολουθήσει παραφθορά, ταύτην ἐπανορθῶθῃ παρ' ἡμῶν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπανάγασθαι τάξιν, ὥστε ἡμᾶς ἡ τῇ ποιήσει τοῦ πράγματος ἡ τῇ ἐπανορθώσει πρὸς τὰς ἀγαθὰς πράξεις σπεύδειν ἔχειν ἀεὶ μετοσίαν. ὁποῖον δὲ τι καὶ ἐπὶ ταῖς ἐκφοραῖς τῶν τελευτῶντων γινόμενον οὐκ ὀρθῶς συνειδομέν ἐπανορθῶσαι, καὶ χαρίσασθαι τοῖς ἀνθρώποις τὸ μὴ διπλὴν ὑφίστα-

Nov. LIX (= Authent. LX) Graece extat in ML (fuit in B 59, 4, 2; cf. rub. ex indicibus B^{CP} et Tipucito ap. Heimbach. V p. 225). — Epit. Theod. 59, Athan. 2, 12 (inde Coll. const. eccl. III, 2, 12). Iulian. const. LIII.

nam esse soluturum quique tibi successores in magistratu futuri sunt, officium autem quod tibi paret idem damnum subiturum esse, quoniam rem, quae nobis curae est quaeque sanctissimae ecclesiae unitatem servat atque ea quae aperte interdicta sunt clam agi vetat, negligi cum violaretur passum sit, et de ipso munere esse periclitaturum; praeterquam quod domus ipsa, in qua quid eiusmodi agatur, publicabitur et in sacratissimum aerarium redigetur.

Scriptum autem est a nobis etiam ad sanctissimum patriarcham huius felicitis urbis, ut ipse quoque huic rei provideat. Volumus enim et per sacerdotium et per magistratum haec custodita in reliquum tempus manere immota.

LIX.

DE IMPENSIS IN EXEQUIAS DEFUNCTORUM FACIENDIS.

Idem Augustus Iohanni praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Quaelibet bona opera aut a nobis deo volente initium capere, aut certe si qua bona ab aliis oriunda sequatur corruptio, eam emendari a nobis et in pristinum ordinem reduci oportet, ita ut aut ipsa creatione rei aut emendatione aliquam in bonis actionibus partem habere semper studeamus. Quale quid etiam in exequiis defunctorum cum non recte fiat emendare placuit hominibusque id largiri, ne duplicem

2 *ἡ δὲ dedi ex s] εἰ τε M ἢ τε Scrimger, vulg. || 6 περιδεῖν Scrimger, vulg. || 7 κινδυνεύσεις Zachariae (cf. Theod.) || 14 subscr. dat. post. cons. uilisarii Iul.^{bw} || 11 n. nov. M^s] γ' nov. Ath. μηνὶ σепτεμβρίῳ Theod. || 15 imp. — ann. XI M^s] βασιλείας Ἰουστινιανῶ τοῖς ἰα Ath. ἔτει ἰα' τῆς βασιλείας Theod. || p. c. Belisarii v. c. anno secundo s] pot. Bilisarii uc. cons. M μετὰ ὑπατείας Βελισσαρίου ἔτους β' ἰνδ. α' Theod. ὑπατ. Βελισσαρίου Ath. || 18 rubr. Ἡ διάταξις τάττει τὰς δαπάνας τὰς ὀφειλουσὰς γίνεσθαι περὶ τὰς τῶν τελευτῶντων κηδείας Ath. Περὶ δαπάνης τῶν ἐκκομιδῶν Theod. || 19 δαπάνης om. L || 20 τελευτικῶτων (τελευτικῶν L^a) L τετελευτηκῶτων Haloander || 23 ἡ M] εἰ L, om. s || 24 sq. ἡ et εἰ τις om. L || 25 ἀφ' ἑτέρων] ἀμφοτέρων L || 26 ταύτην] ταῦτα? L^a || 30 καὶ om. s || ἐπὶ M^s] ἐν L

1 leg. depones? || 2 cinguli] tui add. vulg. || eundem V || 3 rem nobis] rem nobis rem V || 5 aperte] a patre V || 6 passus R² || 10 Scriptum est autem V || 11 felicitis] et felicitis V || ponat] pena V || 14 immutata V^a || subscrptionem dedimus ex V || nonos V || cap. V || dn.] dno V || 15 bilisarii V || v. c.] det (sic) V || 17 nov. LIX = Auth. LX om. R, habet r f. 88 post nov. LXIII (= Auth. LXVI) || 17 sq. R² K (pro E) V || 19 fiant V || 21 inscr. om. r || 24 sq. principium ausi queque a ballis V || 25 correctio r || 26 ad r] om. V in vulg. || 27 aut factione] factione aut V || correptione r || 28 actos V || 29 super] et super vulg. || 30 factum om. V || et donare om. V

σθαι δυσκολίαν, ἅμα μὲν τοὺς ἐαυτῶν ἀποβάλλοντας, ἅμα δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ζημιουμένους. ἀλλ' ὅπερ Κωνσταντίνος ὁ τῆς θείας λήξεως ὀρθῶς ἐννοήσας διετύπωσε καὶ ἴσπερον Ἀναστάσιος ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐβεβαίωσε προσθεῖς καὶ πρόσδοτον τῷ πράγματι, τοῦτο ἡμεῖς αὐτοὶ κινδυνεύον διαπεσεῖν ἀνακτίσασθαι τε καὶ μεταδοῖναι πάσης ἀσφαλείας τε καὶ ὅρων προσηκόντων ἐπειγόμεθα, μένειν αὐτὸ ποιοῦντες ἀθάνατον. Κωνσταντίνου γὰρ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐννακῶσια πεντήκοντα ἐργαστήρια ἐκ διαφόρων συστημάτων τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἀτελεῖ δαδωκότος τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, Ἀναστάσιον δὲ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως οὐ μόνον τοῖς ἐργαστήρισις ἐκείνοις πενήκοντα καὶ ἕκατον προσθέντος, ἀλλὰ καὶ πρόσδοτον ἤτην φιλοτιμησάμενον κατὰ δύο πραγματικούς τύπους, ἐφ' ᾧ τὸ ἐκ τῆς αὐτῆς πρόσδοτον ἀθροισζόμενον χρῆσιον προχωρεῖν εἰς τὰ διδόμενα παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων τοῖς πρὸς τοῦτο πονουμένοις, πολλοὶ πολλαχόθεν προσῆλθον ἡμῖν λέγοντες οὐκ ὁμοίως τὸ πρᾶγμα προῖεναι οὐδὲ ἀμίσθους γίνεσθαι τὰς τῶν τελευταίωντων κηδεῖας, ἀλλ' ἀπαιτεῖσθαι πικρῶς, καὶ εὐρίσκεισθαι πολλὰ ἔξωθεν ὄνοματα καὶ συστήματα, ἅπερ καὶ ἀκοντας ἀπαιτεῖ τοὺς πενθούντας καὶ ἀναγκάζει δίδοναι τοὺς οὐκ ἔχοντας. Ταῦτα ἅπαντα δίκαιον ᾗθ' ἤθημεν τῆς προσηκούσης ἐπανορθώσεως ἀξιώσασθαι.

CAPUT I.

Πρῶτον μὲν οὖν τὰ κατὰ τὰ ἐργαστήρια πολλὴν δεξιάμενα ἐπιβουλήν καὶ ἐλάττωσιν εἰς πλήρες ἀποκατεστήσαμεν τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, θεῖον ὑπὲρ τούτου γραψάντες τύπον πρὸς τὴν πολιαρχίαν, ἐφ' ᾧ τε αὐτὴν ἅμα τῇ πειθουμένῃ αὐτῇ τάξει παραδοῖναι τὰ χίλια ἕκατον ἐργαστήρια πᾶσι τρόποις τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐκδικίοις καὶ οἰκονόμοις τῆς εἰρημένης ἀγιωτάτης ἐκκλησίας, ὀκτακοσίων μὲν ἐν σώμασιν ἐργαστηρίων παρεχομένων τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐκδικίοις, τριακοσίων δὲ τοῖς θεοσεβεστάτοις οἰκονόμοις, ὥστε τοὺς θεοσεβεστάτους οἰκονόμους ἔχειν τὰ τριακόσια ἐργαστήρια καὶ τὴν πρόσδοτον τὴν ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ τῆς θείας λήξεως δωρηθεῖσαν, οὐκ ἔτι μεμφομένους

mul quidem ut quae sua sunt amittant, simul autem pro se damnificandi. Sed quod Constantinus pie memoriae retractans disposuit et post haec Anastasius pie memoriae firmavit adiciens etiam redditus 5 causae, hoc nos ipsi, cum periculum patiatu cadere, reparare et dare cum omni cautela et terminis competentibus cogimur, durare illud facientes immortale. Constantino enim pie memoriae nongenta octoginta (ergasteria) ex diversis corporibus felicissimae huius urbis sine tributis dante sanctissimae maiori ecclesiae, Anastasio vero pie memoriae non solum ergasteriis illis quinquaginta et centum adiciente, et redditum certum largiente per duas pragmaticas formas, quatinus quod ex ipso reditu colligitur aurum proficiat ad ea, quae dantur a deo amabilibus oeconomis his qui ad hoc laborant, plurimipertumque adierunt nos dicentes non similiter causam procedere neque sine mercede fieri defunctorum exequias, sed exigere amare, et inveniri plurima foris nomina et corpora, quae etiam invitos exigunt lugentes et cogunt dare non habentes. Haec omnia iustum iudicavimus competenti correctione digna facere.

Primum itaque ea quae per ergasteria plurimam susceperint laesionem et deminutionem ad plenum restituumus sanctissimae maiori ecclesiae, sacram propter hoc scribentes formam ad urbis praefecturam, quatinus ipsa cum obediencia sibi officio traderet mille centum ergasteria omnibus modis deo amantissimis ecclesiae defensoribus et oeconomis memoratae sanctissimae ecclesiae, octingentis quidem in corporibus ergasteriorum praebendis deo amantissimis ecclesiae defensoribus, trecentis autem dei cultoribus oeconomis, ut deo amabiles oeconomi habeant quadringenta ergasteria et redditum ab Anastasio divinae memoriae donatum, nequaquam querentes tam-

difficultatem sustineant, qui simul et suos amittant et eorum causa damno afficiantur. Sed quod Constantinus sacrae memoriae recte excogitatum constituit ac postea Anastasius pie memoriae confirmavit redditu quoque ei rei adiecto, id nos ipsi, cum periculum sit ne intercidat, et recuperare et omni securitate finibusque convenientibus impertire nitimur atque ut maneat immortale efficitur. Cum enim Constantinus pie memoriae nongentas quinquaginta officinas ex diversis collegiis huius felices urbis immunes sanctissimae magnae ecclesiae dederit, Anastasius autem pie memoriae officinis illis non solum quinquaginta et centum addiderit, sed etiam certum redditum largitus sit secundum duas pragmaticas sanctiones, quo pecunia ex eo ipso reditu collecta ad ea redundet quae a deo carissimis oeconomis dantur iis qui huic rei operam praestant: multi undique nos adierunt qui dicerent non aequali modo rem procedere, neque gratis fieri defunctorum exequias, sed exigere acerbe atque multa foris inveniri nomina et collegia, quae et a lugentibus invitos exigant et eos qui non habent dare cogant. Haec omnia par esse existimavimus ut conveniente emendatione dignaremur.

I. Atque primum quidem ea quae in officinis multam fraudem ac diminutionem passa sunt in integrum restituumus sanctissimae magnae ecclesiae, sacra lege de ea re ad praefecturam urbi scripta, ut illa una cum officio quod ei parat mille centum officinas omnibus modis tradat deo carissimis defensoribus et oeconomis sanctissimae quam diximus ecclesiae, ex quibus octingentae quidem officinae in ipsis corporibus praebentur deo carissimis defensoribus, trecentae vero religiosissimis oeconomis, ita ut religiosissimi oeconomi trecentas officinas et redditum ab Anastasio sacrae memoriae donatum habeant, neve

2 ὑπὲρ αὐτῶν] pro se ε || Κωνσταντίνος (cf. nov. XLIII pr., Leonis nov. XII) inno Honorius et Theodosius II Cod. 1, 2, 4 || 4 Ἀναστάσιος (vid. nov. XLIII pr.) cf. Cod. 1, 2, 18 et quae ibi et Cod. 11, 18 adnotavit Krueger || 6 αὐτὸ L || κινδυνεύον L κινδυνεύοντες M^a || 7 *μεταδοῖναι] δόντας μετὰ libri || 9 ἐνακόσια L || 14 ἀλλά L] om. M ε || 18 οἰκονόμων] ἐπισκόπων L^a || 25 ἐπανορθώσεως M^a || 30 τύπον] nov. XLIII || πολιαρχίαν M || 33 ταῖς εἰρημέναις ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις L || 37 θεοσεβεστάτους M] θεοφιλεστάτους L ε || τὰ τριακόσια] quadringenta (i. e. τετρακόσια) ε

1 amittat V admittant r || autem simul V || 2 sq. pie memoriae — Anastasius om. r || 3 retractans] recte cogitans vulg. || 4 aditus r || 5 haec r || 6 terminus V || 7 illum r || 8 nongentis libri || 9 ergasteria add. vulg. || 11 maioris V || 12 illis om. r || additente (additientem r pr.) r V || 13 et r V] sed et vulg. || redditum libri (et sic saepius) || 16 yconomis r yconomiis V || haec r || 17 nos om. r || 18 proaccedere V || 19 inueniri V] inuenire r vulg. || 20 inuitus r V || 23 faceret V || 27 ita V || plurima r V || 28 diminutionem r || 29 maioris V || 30 propter r] per V || 31 obediencia V || 32 mille] nulle r || 33 economis (e eras.) r yconomiis V || 35 ergastiorum r || 36 defensoris V^a defensoribus et economis r pr. || 37 oeconomiis V ●●economis r pr || ut] et r || oeconomii V oeconomi r || 38 quadringenta V XL r, trecenta vulg.

ὡς ἑλλιπὲς εἶη, ἀλλὰ τὴν ἀναπλήρωσιν ἐκ τῆς τῶν τριακοσίων ἐργαστηρίων δόσεως ἔχοντας ποιῆσθαι τῶν μνησίων χορηγίαν τοῖς τε δεκανοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τάγμασι, τοὺς δὲ θεοφιλεστάτους ἐκδίκους ἔχοντας τὰ ὀκτακόσια ἐργαστήρια τοὺς τε καλουμένους λεκτικαρίους παρέχειν καὶ τὴν ἄλλην ὑποργίαν ποιεῖν, ἣν ἡ τῶν τελευτῶντων ὄσια βούλεται, ὥστε κατὰ τοῦτο τὰς ζημίας ἀφελεῖν τῶν περθούτων.

quam minor sit, sed supplementum ex trecentorum ergasteriorum donatione habentes facere menstruorum expensas et decanis et aliis ordinibus, deo amabilibus autem defensoribus habentes octingenta ergasteria et appellatos decanos praebere et aliud ministerium facere, quod defunctorum exequiae volunt, quatinus per hoc damna auferantur lugentium.

CAPUT II.

Δεῖ τοίνυν τὰ εἰρημένα χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια φυλάττεσθαι τοῖς τε θεοφιλεστάτοις οἰκονόμοις καὶ ἐκδίκους διὰ παντὸς ἀτελῆ τε καὶ ἀμειώτα, καὶ ἀναπληρούμενα παρὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, εἴ τις γένοιτο διάπτωσις καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἢ ἀλλαγῇ τῆς τούτων ὄψεως ἢ ἐμπορίας, ὥστε τοὺς μὲν θεοφιλεστάτους οἰκονόμους ἔχοντας τὴν τῶν χωρίων διοίκησιν τῶν ταῖς ταφαῖς ἀπονεμομένων, ἔχοντας δὲ καὶ ἀτελῆ τὰ τριακόσια ἐργαστήρια, τοὺς δὲ ἐκδίκους τὰ ὀκτακόσια, τὴν περὶ τὴν ὄσιαν τῶν τελευτῶντων ποιῆσθαι διοίκησιν. τὸ μὲν οὖν ἐκ τῆς τῶν χωρίων προσόδου προῖόν παρα τῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων ἐπιδιδόσθαι ταῖς ταφαῖς, καθάπερ ὑποκατιόντες ἐροῦμεν, προστιθεμένης καὶ τῆς ἐκ τῶν τριακοσίων ἐργαστηρίων προσθήκης, ἣν καὶ αὐτὴν ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ λαμβάνειν ἤτησαν· ἐπειδὴ δὲ τῶν χιλίων ἑκατὸν ἐργαστηρίων τῶν ἐπὶ ταύτης ὄντων τῆς εὐδαίμονος πόλεως πλείστα διέπεισε, προστάττομεν κατὰ τὸ παρὸν ἀναπληροῦσθαι ταῦτα καὶ τοῦ τῶν χιλίων ἑκατὸν ἐργαστηρίων ἀριθμοῦ διατηρουμένου ἀμειώτα τε καὶ ἀτελῆ κατὰ τὸν εἰρημένον ἡμῖν τρόπον φυλάττεσθαι τοῖς τε θεοφιλεστάτοις οἰκονόμοις τοῖς τε θεοσεβεστάτοις ἐκδίκους, ὥστε μὲντοι μὴ ἐλάττους εἶναι τοὺς δεκανοὺς ἢ τοὺς κοπιαστάς τῶν ὀκτακοσίων τῶν ἀπονεμηθέντων τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐκδίκους, ἀντὶ δὲ τῶν τριακοσίων τῶν δεδομένων τοῖς θεοφιλεστάτοις οἰκονόμοις ἀδειαν εἶναι τοῖς αὐτοῖς θεοφιλεστάτοις ἀνδράσιν, εἰ βουληθεῖεν, ἐν σώμασι λαμβάνειν τὰ τριακόσια ἐργαστήρια ἢ πάντα ἢ τινα ἐξ αὐτῶν, ἢ κομῆσθαι προφάσει τῶν καλουμένων ἐξκουσάτων χρήματα ὑπὲρ πάντων ἢ ὑπὲρ τινῶν ἐργαστηρίων, καὶ αὐτὰ τὰ χρήματα ἅπερ μέχρι

Oportet igitur supradicta mille centum ergasteria 10 custodiri et deo amabilibus oeconomis et defensoribus semper sine tributis et sine deminutione, supplenda a gloriosissimo praefecto felicis buius urbis, si quis fiat casus quolibet modo aut mutatio horum faciei aut mercationis, ut deo amabilibus quidem oeconomi habentes praediorum gubernationem quae se- 15 pulturis deputata sunt, habentes quoque etiam sine tributis trecenta ergasteria, defensores autem octingenta, circa funus defunctorum faciant gubernationem. Ea quidem quae ex praediorum reditu accedunt a deo amabilibus oeconomis dari sepulturis, sicut descendentes dicimus, adiecto etiam ex trecentis ergasteriis cremento, quod etiam ipsum in ipso opere percipere petierunt. Quia mille igitur centum ergasteriorum in hac existentium felici urbe plurima 20 ceciderunt, praecipimus ut secundum praesens tempus repleantur haec, et mille centum ergasteriorum numerum imminutum et sine tributo divisum secundum dictum a nobis modum servari et deo amabilibus oeconomis et dei cultoribus defensoribus, 30 tamen non minus sint decani seu laboratores octingentis deputati deo amabilibus defensoribus, pro vero trecentis datis deo amabilibus oconomis licentiam esse eisdem deo amabilibus viris, si voluerint, in corporibus accipere trecenta ergasteria aut omnia aut quaedam ex his, aut percipere occasione appellarum excusatorum pecunias pro cunctis aut pro aliquibus ergasteriis, ipsasque pecunias quas batenus

amplius eum deficere querantur, sed supplementum habentes ex datione trecentarum officinarum et decanis et ceteris ordinibus menstrua suppeditent, deo carissimi autem defensores octingentas officinas habentes et lecticarios qui vocantur praebent et reliquum ministerium praestent quod defunctorum funus requirit, ut hoc modo damna a lugentibus auferantur:

II. Oportet igitur mille centum quas diximus officinas deo carissimis oconomis et defensoribus per omnia immunes et integras servari, atque suppleendas a gloriosissimo praefecto huius felicitis urbis, si qui qualicumque modo defectus vel mutatio habitus earum aut negotiationis accidat: ut deo carissimi oeconomi cum praediorum quae sepulturis destinata sunt administrationem habentes, tum vero immunes habentes officinas trecentas, defensores autem octingentas, ea quae ad exequias defunctorum pertinent administrent. Quod igitur redundat ex praediorum reditu a deo carissimis oconomis in sepulturas impendatur, quemadmodum oratione procedente dicemus, adiecto etiam incremento ex trecentis officinis faciendo, quod ipsum quoque ut re ipsa acciperent petierunt: quoniam autem ex mille centum officinis quae in hac felici urbe sunt plurimae interciderunt, praecipimus ut in praesentia eae suppleantur, et servato numero mille centum officinarum et integrae et immunes secundum modum a nobis dictum custodiantur et dei carissimis oconomis et religiosissimis defensoribus serventur, ut tamen non pauciores decani vel copiatiae sint octingentis qui deo carissimis defensoribus destinati sunt, pro trecentis vero illis, qui dati sunt deo carissimis oconomis, liceat iisdem deo carissimis viris, si voluerint, in corporibus accipere trecentas illas officinas vel omnes vel quasdam ex iis, aut nomine excusatorum qui vocantur pecuniam auferre sive pro omnibus sive pro quibusdam officinis atque ipsam pecuniam qua usque adeo carebant

1 ἑλλιπὲς L || ἐκ τῆς τῶν M | τῆς ἐκ τῶν L || 4 ἐκδίκους] ἐπισκόπους L^a || 5 λεκτικαρίους] decanos ε || 9 ἑκατὸν om. L^a || 10 τε om. L || 11 καὶ ἀναπληρούμενα] καὶ om. ε || 17 ἀπονεμηθέντων L || τὰ τριακόσια] τὰ om. L || 28 τοῦ τῶν χ. ε. ε. ἀριθμοῦ διατηρουμένου, ἀμειώτα τε καὶ ἀτελῆ M | τὸν τῶν χ. ε. ε. ἀριθμὸν ἀμειώτων τε καὶ ἀτελῆ διατηρουμένου L ε || 30 τε om. L || 32 κοπιαστάς L || 33 τοῖς] τοῖς τε L || 34 διδομένων L || 37 σώματι L

octoginta r || 5 alium r || 6 exequi r || uoluit V || 9 supradicta igitur V || 10 oconomis V et sic saepius || 11 sine tributis] sim tributis r || diminutione r || supplenda] et supplenda vulg. || 12 huius felicitis V || 13 si quis om. V | fiat] fatiat V || eorum r || 16 deputate V || 17 defensore V || LXXX r || 21 defendente r || dicemus Osenbruggen || 22 etiam V] et r || 23 mille igitur] ille igitur mille V || 24 uerbe r || 25 acciderunt V || *praecipimus ut] et praecipimus r praecipimus V || 27 minutum et sine tributum V || 30 decanis r || laborantes V || 31 deputatis Beck || 32 recentis date V || 33 esse eisdem] his esse hisdem V esse his de r || 35 ex his] eis V || occasionem r || 36 excusatoribus penas V

2 ergasteriorum V || donatione V] datione r || menstruorum expensas et decanis vulg.] ministrorum (ministeriorum r) expensas et decanis menstruas r V || 4 aut r ||

νῦν οὐκ εἶχον (καθάπερ καὶ αὐτοὶ τὸ ἡμέτερον ἐδί-
δαξαν κράτος), ταῦτα δαπανᾶν περὶ τῆν τῶν τελευ-
τάντων ὁσίαν, ὥστε ἐκ τε τούτων τῶν χρημάτων
καὶ ἐκ τῶν προσόδων τῶν χωρίων τῆν διανομήν γί-
νεσθαι τοῖς τε δεκανοῖς καὶ ἀσκητριαῖς καὶ κανονικαῖς
καὶ ἀκολούθοις, καθάπερ ἂν ὑποκατιόντες διαταξά-
μεθα. τῶν γὰρ αὐτῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων δι-
δαζάντων ὡς οὐχ ὁλόν τε ἐστὶν ἐκ τῶν χωρίων τοῦ
λοιποῦ τῆν αὐτῆν πρόσodon περισώζεσθαι, εἰκότως
ἡμεῖς τῆν τῶν τριακοσίων ἐργαστηρίων προσθήκην
ἀπεινείμαμεν τούτῳ τῷ μέρει, ὅπως ἀνεπιλήπτως τὸ
μέχρι νῦν διδόμενον τοῖς κἀμνοσι περὶ τῆν τῶν λει-
ψάνων ἐκφορᾶν καὶ ἐφεξῆς δοθῆναι, τούτεστι per sin-
gulum mensem quadringentos solidos, μεριζόμενοι
τοῖς τε δεκανοῖς καὶ ἀκολούθοις καὶ ἀσκητριαῖς καὶ
κανονικαῖς κατὰ τὸ μέχρι νῦν παρ' αὐτοῖς κρατήσαν
ἔθος (τούτεστι τοῖς μὲν δεκανοῖς per singulum men-
sem centum octoginta duos solidos, ταῖς δὲ ἀσκητριαῖς
nonaginta unum solidos, καὶ τοῖς ἀκολούθοις nona-
ginta unum solidos), καὶ ταῖς κανονικαῖς triginta sex
solidos), ἀθροισμένους μὲν παρὰ τῶν αὐτῶν θεοφι-
λεστάτων οἰκονόμων, καταβαλλομένους δὲ ἐπὶ τοῖς
εἰωθότας κομιζέσθαι κατὰ sex menses.

non habebant (sicut et ipsi nostram docuerunt po-
testatem), eas expendere circa defunctorum exequias,
ut et ex his pecuniis et ex redditibus praediorum
distributio fiat et decanis et ascetriis et canonicis et
acolithis, sicut descendentes ordinavimus. Eisdem
enim deo amabilibus oeconomis docentibus, quia iam
impossibile est ex praediis de cetero eundem reditum
salvari, recte nos trecentorum ergasteriorum
crementum distribuimus huic parti, quatinus incul-
pabiliter quod hactenus datum est laborantibus circa
funerum exequias deinceps detur, hoc est per sin-
gulum mensem quadringentos solidos dividendos de-
canis et acoluthis et ascetriis et canonicis secundum
quae hactenus apud eos tenuit consuetudo, hoc est
decanis quidem pro singulo mense centum octoginta
duos solidos, ascetriis autem nonaginta unum soli-
dos, et acoluthis nonaginta unum solidos, et cano-
nicis triginta sex solidos, congregandos quidem ab
eisdem deo amabilibus oeconomis, solvendos autem
in eis qui consueverunt accipere per sex menses.

CAPUT III.

Αἱ δὲ τὸ μὲν ἐπιβάλλον τοῦ χρυσίου μέρος ταῖς
εὐλαβεστάταις ἀσκητριαῖς διδοσθαι παρὰ τῶν θεο-
φιλεστάτων οἰκονόμων κατὰ τῆν εἰρημένην προθε-
μίαν Εὐγενίῳ τῷ θεοφιλεστάτῳ διακόνῳ καὶ ξeno-
δόχῳ τοῦ κατὰ Σαμψῶν τὸν τῆς ὁσίας μνήμης ξενώ-
νος καὶ τοῦ παρ' ἡμῶν συστάτων καὶ τοῖς μετ'
αὐτὸν θεοφιλεστάτοις ξενοδοχοῖς τῶν εἰρημένων ξενώ-
νων, διὰ τὸ τὰς ἀσκητίας τὰς εἰς ταύτην ὑπουργούσας
τῆν χρεῖαν ὑπὸ τοῦς κατὰ καιρὸν ξενοδοχοῦς τῶν
εἰρημένων εὐαγῶν ξενῶνων τελεῖν· τὸ δὲ αἰρῶν τοῖς
εὐλαβεστάταις κανονικαῖς ὡς
αὐταῖς διδοσθαι παρὰ τῶν αὐτῶν θεοφιλεστάτων
οἰκονόμων τοῖς τε νῦν ἐφροσίων αὐτοῖς καὶ τοῖς

Oportet autem competentem quidem auri partem
reverentissimis ascetriis dari a deo amabilibus oeco-
nomis secundum diacono et xenodocho secundum Sampson
sanctae memoriae xenodochii et quod a nobis con-
stitutum est, et qui post eum fuerint deo amantissi-
mi xenodochi memoratorum xenodochiorum, eo
quod ascetriae ad hoc ministrantes opus sub xeno-
dochis per tempus memoratorum venerabilium xeno-
dochorum constitutae sint; quod autem contingit
acolithos et reverentissimas canonicas similiter dari
ab eisdem deo amabilibus oeconomis et qui nunc

(quemadmodum ipsi potentiam nostram docuerunt) in exequiis defunctorum expendere, ita ut et ex hac
pecunia et ex redditibus praediorum distributio fiat inter decanos et ascetrias et canonicas et acoluthos,
quemadmodum procedente oratione constituemus. Cum enim iisdem deo carissimis oekonomis nos docuerint
non posse ex praediis in posterum eundem reditum profici, merito nos trecentarum officinarum incre-
mentum huic parti destinavimus, ut quod usque adeo iis qui cadaveribus efferebant operam praestant datum
est, integre etiam deinceps detur, dicimus per singulos menses quadringenta solidos, distribuendos illos
inter decanos et acoluthos et ascetrias et canonicas secundum consuetudinem quae usque adeo apud eos
obtinuit (hoc est decanis quidem per singulos menses centum octoginta duos solidos, ascetriis autem nona-
ginta unum solidos, et acoluthis nonaginta unum solidos, et canonicis triginta sex solidos), et colligendos
ab iisdem deo carissimis oekonomis et sexto quoque mense solvendos iis qui auferre consueverunt.

III. Oportet autem eam quidem auri partem quae religiosissimis ascetriis competit a deo carissi-
mis oekonomis intra dictum temporis spatium dari Eugenio deo carissimo diacono et xenodocho hospitiū
Sampsonis sanctae memoriae eiusque quod a nobis constitutum est hospitiū, atque iis qui post eum futuri
sunt deo carissimis xenodochis dictorum hospitorum, propterea quod ascetriae quae ad hunc usum mini-
strant sub xenodochis qui pro tempore sunt sacrorum illorum hospitorum habentur; eam autem quae
debetur acoluthis et religiosissimis canonicis similiter ab iisdem deo carissimis oekonomis dari et iis qui illis

2 ταῦτα] καὶ ταῦτα L || τῆν om. M || 3 ὥστε ἐκ τού-
των τῶν προσόδων καὶ ἐκ τῶν χρημάτων L || 6 καθά-
περ M] καὶ καθάπερ L || διαταξάμεθα M] διαταξά-
μεθα L || 7 διαταξάντων L || 10 ἐργαστηρίων om. L ||
11 τούτων L || 13 καὶ om. ε || per singulum mensem
quadringentos solidos (s. v. ἀνὰ ἕκαστον μῆνα τεσσαρά-
κοντα νομίσματα) μεριζόμενα τοῖς τε δεκανοῖς M ἕνα
ἕκαστον μῆνα τοῖς τε δεκανοῖς L || 15 ἀκολούθοις M ||
16 κανονικαῖς κατὰ] κανονικῶς καὶ κατὰ L || 17 per
singulum mensem (mensm L) centum octoginta duos soli-
dos (solidos L), s. v. ἀνὰ ἕκαστον (ἕκαστον L) μῆνα
ἑκατὸν ὀγδοήκοντα δύο (ρβ' M) νομίσματα ML ||
19 nonaginta unum solidos ε] ἐνενηκοντα νομίσματα M,
om. L || 19—21 expectas καὶ ταῖς κανονικαῖς nonaginta
unum solidos καὶ τοῖς ἀκολούθοις triginta sex solidos (cf.
cop. 5) || nonaginta unum solidos ML, s. v. ἐνενηκοντα ἐν ἐν
νομ. L, ἐνενηκοντα νομ. M || 20 triginta L || 21 sq. ἀθροι-
ζομένους et καταβαλλομένους L || ἀθροισμένων et
καταβαλλομένων M || παρὰ τῶν αὐτῶν M || παρ' αὐ-
τῶν τῶν L || 22 ἐπὶ M] κατὰ L || 23 κατὰ sex menses M]
ἔξ μῆνας M s. v., L || 28 σαμψῶν τῶν τῆς L. Cf. Proco-

pius de aedif. I 2 extr. || 29 καὶ τῶν παρ' ἡμῶν συ-
στάτων L || 30 ξενῶνων — 33 εἰρημένων bis scr. M ||
32 ὑπὸ τῶν κατὰ καιροῦς ξενοδοχῶν L || 33 αἰρῶν M]
ἕτερον L || 36 τε] ταῖς L

3 ex utrumque om. r || 4 et ascetriis] ex ascetriis V
assisteris r || et acoluthis] acoluthis et r V || 5 sicut] sicut r ||
ordinabimus Beck male || eiusdem r || 6 docentis V ||
11 exequia V || deinceps] et deinceps vulg. || singulum]
funerum V || 12 quadringentos r || 13 acoluthis r V et sic
infra constanter || ascetriis r assisteris V || 15 per sin-
gulo mense V per singulos menses vulg. || 16 duo r ||
ascetriis r acisteris V || aut r || solidos — 17 unum
om. V || 17 solidum r || 19 *oconomis r || aut r || 24 com-
penter V || 25 ascetriis r acisteris V || dare V ||
27 xenodocho r V || Sampson] sumptum libri || 28 xeno-
dochii r V || quod a] quae r || 29 qui post eum] prius-
cum V || fuerit r || 30 xenodochii r || xenodochiorum r
xenodochium V || 31 assistrie r asterie V || haec V ||
scenodochis V xenodochiis r || 32 memoratum V || 33 autem]
enim r

κατὰ καιρὸν τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν ἐγχειριζομένοις· ὥστε δι' αὐτῶν τὴν διαγομῆν γίνεσθαι ταῖς προδη-
λουμέναις καὶ ὑπ' αὐτοῦς τελούσαις ἀσκητρίαις τε καὶ
κανονικαῖς καὶ πρὸς γε καὶ τοῖς ἀκολουθοῖς. Εἰ δὲ
κατόπιν γένοιτο περὶ τὴν τοιαύτην καταβολὴν οἱ θεο-
φιλέστατοι οἰκονόμοι, καὶ τούτο φανερόν κατασταλῆ
εἶσω ἕξ μηνῶν κατὰ τὴν δευτέραν ἐξάμηνον διερχο-
μένων ἐν μηδεμίᾳ γένοιτο καταβολή, τῆνικαὶ πάν-
τὸ μετὰ τὴν προτέραν ἐξάμηνον ὄφληθῆν εἰσπραττε-
σθαι τοὺς αἰεὶ θεοφιλεστάτους οἰκονόμους μετὰ τόκον
τοῦ τertiae partis τῆς νομιμῆς ἑκατοστῆς τοῦ μετὰ
τὴν ἐξάμηνον διατρέχοντος χρόνου. πρόνοιαν τούτου
τιθεμένου τοῦ κατὰ καιρὸν ὀσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου
καὶ πατριάρχου τῆς κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πό-
λιν ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας.

praesunt eis et quibus per tempus praesulatus earum
committitur, ut per eos distributio fiat praedeclaratis
et sub eis constitutis ascetriis et canonicis nec
non et acoluthis. Si vero retro fecerint circa talem
5 solutionem deo amabiles oeconomis, et hoc palam
fiat intra sex menses in secundo semestre venientes,
si nullam fecerint solutionem, tunc omne quod post
primum semestre debetur exigi semper a deo ama-
bilibus oeconomis cum usura tertiae partis legitimae
centesimae post semestre tempus; providentiam huius
ponente per tempus sanctissimo episcopo et patri-
archa felix huius urbis sanctissimae maioris ecclesiae.

CAPUT IV.

εἰ δὲ καὶ ἕτερος ἐνιαυτὸς παρέλθοι καὶ μηδὲ ὅ-
τως τι καταβάλλοιεν οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι ταῖς
εἰλαβεστάταις γυναιξίν ἢ τοῖς εἰρημένοις δεκανοῖς,
ἀδειαν εἶναι τῷ κατὰ καιρὸν ἀγιωτάτῳ πατριάρχει
μη μόνον ἀπαιτεῖν τοὺς θεοφιλεστάτους οἰκονόμους
τὸ ὀφειλόμενον μετὰ τοῦ εἰρημένου τόκου, ἀλλὰ καὶ
ἀναγκάζειν αὐτοὺς δίδοιαι πάντα ὅσα διώρισται καὶ,
εἴπερ βουληθεῖη ὁ ἀγιωτάτος πατριάρχης, καὶ ἐξέσθιν
αὐτοὺς τῆς φροντίδος τῶν χωρίων καὶ ἀπαιτεῖν τὴν
τούτων ὄφιν καθὰ νῦν παρ' αὐτοῖς ἐστὶ. τούτων
ἀπάντων φροντίδα τιθεμένου τοῦ κατὰ καιρὸν μακα-
ριωτάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου,
ὑφ' ὃν τελούσι καὶ οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι καὶ ὁ
πᾶς κλήρος καὶ ἡ σύμπασα τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας
1 κατάστασις. Τούτων δὲ οὕτω γινομένων μηδένα
παντελῶς παρὰ ἄκοντος νομίζεσθαι ὑπὲρ νεκροῦ σώ-
ματος κηδευομένου μηδ' ὅτιον. Ὡς τε δὲ διακοίνε-
σθαι τὸ πᾶν, θεοπύζομεν ἐκάστη κλήρῳ προῖκα διδο-
μένην ἐν ἀσκητήριον δίδοσθαι ἀσκητρίων ἢ κανονικῶν,
μη ἔλαττον ὀκτώ γυναικῶν ἠγνομένων τῆς κλήρης καὶ
ψαλλουσῶν καὶ τριῶν ἀκολουθῶν, οἵπερ οὐδ' ὅτιον
παντελῶς ληφονται. Εἰ μέντοι τις βούλοιο τῶν
προσηκόντων τῷ τελευτήσαντι καὶ τὴν ἐκφορὰν ποι-
ουμένων αὐτὸς ἐκὼν ἀναγκάζοντος οὐδενὸς καὶ ἕτερον
ἀσκητήριον ἐν ἡ δύο ἢ καὶ πλείω προσλαβεῖν, τούτο
40 ἔστω μὲν τῆς αὐτοῦ φιλοτιμίας, πλὴν οὐδὲ τούτο
ἀόριστον καταλείπομεν, κἀνταῦθα τὸ αὐτὸ μέτρον εἶ-
ναι βουλόμενοι τῶν κατὰ φιλοτιμίαν προσλαμβανο-

Si autem etiam alter annus transeat et neque sic
aliquid exsolvant deo amabiles oeconomis reverentis-
simis mulieribus aut memoratis decanis, licentiam
esse per tempus sanctissimo patriarchae non solum
exigere deo amabiles oeconomos debitum cum dicta
usura, sed etiam cogere eos dare omnia quaecum-
que decreta sunt et, si voluerit sanctissimus patri-
archa expellere eos a gubernatione praediorum, ex-
igere horum faciem puram ab eis qualis est; horum
omnium sollicitudinem ponente pro tempore beatis-
simo archiepiscopo et universalis patriarcha, sub quo
sunt et deo amabiles oeconomis et omnis clerus et
universus sanctissimae ecclesiae status.

His ita factis nullum penitus ab invito percipere
pro mortuo corpore curato quicquam. Ut autem
discreta sint omnia, sancimus singulo lecto gratis
dato unum asceterium dari ascetiarum aut canonicarum,
non minus octo mulierum praecedentium lectum et
psallentium, et tribus acoluthis, qui nihil
penitus accipient. Si tamen aliquis voluerit compe-
tentium defuncto et exequias facientium ipse sponte
cogente nullo et aliud asceterium unum vel duo aut
etiam amplius assumere, hoc sit quidem eius muni-
ficientiae, tamen nec hoc indefinitum relinquimus, et
hic eandem mensuram esse volumus harum quae

v. 3 sqq. summa extat Ροπαί 19, 6 (ubi citatur νεαρά νή)

nunc praesunt et iis qui pro tempore gubernationem eorum nacturi sunt: ut per eos distributio fiat illis quas
ante memoravimus sub ipsis constitutis ascetriis et canonicis ac praetera acoluthis. Quodsi solutioni moram
fecerint deo carissimis oeconomis idque manifestum sit intra sex menses per secundum semestre elapsos nulla
solutione facta, tum omne quod post prius semestre debetur a deo carissimis qui pro tempore sunt oecono-
mis exigatur cum usuris tertiae partis legitimae centesimae temporis post semestre currentis; ac prospiciat et
rei sanctissimus pro tempore archiepiscopus et patriarcha sanctissimae magnae ecclesiae huius felix urbis.

IV. Si vero alter quoque annus transeat et ne tum quidem deo carissimi oeconomis religiosissimis
feminis vel decanis quos diximus quicquam solvant, liceat sanctissimo pro tempore patriarchae non solum
a deo carissimis oeconomis debitum cum usura quam diximus exigere, verum etiam cogere eos ut omnia
quaecumque definita sunt praestent, atque adeo (si quidem voluerit sanctissimus patriarcha) expellere eos
a cura praediorum et horum faciem exigere qualis nunc apud eos est. Atque his omnibus curam ad-
habeat beatissimus pro tempore archiepiscopus et universalis patriarcha, sub quo et deo carissimis oeconomis
1 constituti sunt et omnis clerus atque universus sanctissimae ecclesiae status. His autem ita factis
nemo omnino quicquam ab invito pro cadavere sepeliendo auferat. Atque ut res omnis discernatur,
sancimus singulis feretris gratis dandis unum asceterium dari ascetiarum vel canonicarum, ut non minus
quam octo mulieres feretrum praecedant et psallant, et tres acoluthi: qui quidem nihil omnino accepturi
sint. Quodsi quis cognatorum defuncti qui funus faciunt sponte sua nemine cogente aliud quoque
asceterium unum vel duo vel etiam plura adhibere velit, id quidem liberalitatis ipsius esto; nisi quod ne
hoc quidem indefinitum relinquimus, cum hic quoque eandem esse mensuram velimus earum quae ex libera-

3 αὐτῶν L || ἀσκητρίαις L || 5 γένοιτο M || 7 ἐξα-
μήνων L || 11 τοῦ τertiae partis M || τοῦ ἀπὸ τρίτου
μέρους M s. v., L || τοῦ μετὰ τὴν ἐξάμηνον (ἐξάμην L)
διατρέχοντος χρόνου ML || post semestre tempus ε ||
13 ἀρχιεπισκόπου) episcopo ε || 19 πατριάρχω L^a ||
23 καὶ om. ε || ἐξέσθιν (cf. Dindorf. in Thes. l. gr. VIII
p. 2001) ML || ἐξελείν male vulg. || 24 καὶ om. ε || 25 καθὰ
νῦν παρ' αὐτοῖς ἐστὶ) puram ab eis qualis est (i. e. καθὰ
ρὰν παρ' αὐτῶν οἷα ἐστὶ) ε || 30 δὲ om. ε || 32 δὲ
om. L || 40 ἢ καὶ) καὶ om. L || 43 βουλόμενοι) volumus
(i. e. βουλόμεθα) ε

1 possunt r || 2 depraeclearatis V || 3 ascisteriis V ascistriis
r || nec non om. V || 5 deo — 7 solutionem om. r || 6 *ueniente
libri || 7 fecerit V^b || 10 semestrem V || prouidentia r ||
16 et om. r || 17 oeconomis V^a || 23 exigere (exige V)
libri] et exigere vulg. || 24 ab eis] habeis V || 25 ponen-
tem r || 30 ita] itaque r || factus V || 31 tutato V || 32 sunt
V || grati V || 33 asceterium dari ascitriarum V assitrium
dari ascistriarum r || 34 non] ut r || praecedentium V ||
35 et trium acoluthorum Beck. Leg. cum tribus acoluthis
(cf. 321, 32)? || 36 voluerunt r || 38 alium r V || asi-
sterium V assistrium r

μένων ἀσκητιῶν ἦτοι κανονικῶν καὶ ἀκολούθων ὅπερ ἀνωτέρω διωρίσαμεν, ὥστε μὴ ἐλάττους ἢ ὀκτώ ἀσκητῶν ἢ κανονικῶν εἶναι τὰς ἐξ ἑκάστου ἀσκητηρίου προσλαμβανόμενας καὶ τρεῖς ἀκολούθους καθ' ἕνα-στον ἀσκητήριον.

per munificentiam assumuntur ascetiarum seu canonicarum et acoluthorum, quam superius definivimus, non minus octo ascetrias seu canonicas esse quae ex unoquoque asceterio assumuntur, et tres 5 acoluthos per singulum asceterium.

CAPUT V.

Διδόσθαι δὲ ταῖς ἀσκηταῖς ἦτοι κανονικαῖς ταῖς ὑπὲρ αὐτὸ τὸ προῖκα ὑπηρετοῦν προσλαμβανόμεναις, εἰ μὲν εἴσω τῶν νέων τευχῶν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως εἴη τὰ τῆς ἐκφορᾶς, ἄχρι tremissis solidi, οὐδὲν ἐκ τούτων παντελῶς τῶν ἀκολούθων κομιζόμε- 10 νων οὐδὲ μεριζομένων ταῦτα μετὰ τῶν εὐλαβεστάτων ἀσκητιῶν ἢ κανονικῶν· τῶν δὲ ἀκολούθων τῶν μετὰ τοὺς τρεῖς τοὺς προῖκα ὑπηρετούντας παραλαμβανόμενων, εἰ μὲν ἕτεροι τρεῖς εἴεν, ἀρκομένων κερατίοις τρισίν, εἰ δὲ ἕξ, κερατίοις ἕξ, καὶ ἐφεξῆς κατὰ τοῦτον 15 τὸν τρόπον καὶ τὰ περὶ αὐτῶν διοικείσθαι. πρῶδη- λον δὲ ὡς, εἰ καὶ τὸ διάστημα πλείον καθεστῆται καὶ οἱ τῆ κλήνῃ ὑπηρετούμενοι δεκανοὶ πλείους εἴεν καὶ τὰ ἀσκητήρια πλείονα, διὰ τὸ ταύτης βάρους βραχὺ τι καὶ αὐτοῖς δοθῆσεται καθ' ὁμοιότητα τῶν πρὸς τὰ 20 [ἀσκητήρια] τῆς κηδείας πονουμένων, ὥστε τῆ δια- φορᾶ τοῦ κόπου δοκεῖν τινα καὶ αὐτοὺς ἔχειν ἐντεν- θεν παραφυρήν. Δοκεῖν δὲ (εἶναι) εἴσω τῶν νέων τευχῶν καὶ τὸ πέραμα Ἰουστινιανῶν ἦτοι Συναῶν, ἐπειδὴ μὴ πόρρω καθέστηκε μηδὲ δεῖται πλείονος χρο- 25 νου ἢ πόνου πρὸς τὴν ἀφίξιν τὴν ἐκείσε. Εἰ δὲ ἕξω τῶν νέων τευχῶν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἐκ- φορᾶ γένοιτο, ἢ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις περάμασι παρὰ τὸ εἰρημένον, τρηναῦτα τὰς μὲν ἀσκητίας ἦτοι κανονι- κὰς dimidiam partem solidi λαμβάνειν, οὐδὲ ἐνταῦθα 30 κοινωνούντων παντελῶς καθ' οὐδὲν αὐταῖς τῶν ἀκο- λούθων, αὐτῶν δὲ τῶν ἀκολούθων ἐφ' ἑκάστῳ ἀσκη- τηρίῳ quattuor siliquas κομιζομένων καὶ πέρα του- τῶν μηδὲν, κατὰ τὴν εἰρημένην διαίτησιν. τοῦ ἀσκη- τηρίου τοῦ παρεπομένου τῆ προῖκα διδομένη κλήνῃ 35

Dari autem ascetriis seu canonicis his quae citra unum quod gratis ministrat assumuntur, si quidem intra novos muros felicitis huius urbis sint exequiae, usque ad ternos solidos, nihil ex hoc penitus acoluthis accipientibus neque dividentiis haec cum reverentissimis ascetriis aut canonicis; acoluthis autem qui post tres gratis ministrantes sumuntur, si quidem alii tres fuerint, contentis siliquis (tribus), si autem sex, siliquis sex, et deinceps secundum hunc modum etiam de his gubernari. Certum vero est quia, si et spatium vni consistat et qui lecto ministrant decani plures sint (et) asceteria plura, propter huius onus parvum etiam aliquid ipsis dabitur secundum similitudinem ad asceterii disciplinam laborantium, ut differentia laboris videantur aliquod et ipsi habere hinc solacium. Videtur autem intra novos muros et transitus Iustinianarum seu Sycorum, quoniam non longe consistit nec eget ampliore tempore vel labore ad veniendum ibi. Si vero foris 10 novos muros felicitis huius urbis exequiae fiant, aut etiam in alios transitus citra qui dictus est, tunc ascetrias quidem seu canonicas dimidiam partem solidi accipere, neque hic communicantibus penitus ullo modo eis acoluthis, ipsis autem acoluthis in singulo asceterio quattuor accipientibus siliquas et ultra haec nihil, secundum memoratam divisionem. Asceterio sequente gratis datum lectum cum tribus

litate adhibentur ascetiarum vel canonicarum et acoluthorum, quam supra definivimus, ita ut non pauciores quam octo sint ascetriae vel canonicae ex singulis asceteriis adhibendae, et tres acoluthi per singula asceteria.

V. *His autem ascetriis vel canonicis quae praeter ipsum asceterium gratis ministrans adhibentur, si quidem intra novos muros huius felicitis urbis exequiae fiant, usque ad tremissem dentur, neu quicquam omnino inde acoluthi accipiant neve partiantur ea cum religiosissimis ascetriis vel canonicis: sed acoluthi qui post tres illos gratis ministrantes adhibentur, si quidem alteri tres sint, siliquis tribus contenti sint, sin sex sint, siliquis sex, atque ita deinceps secundum hunc modum etiam quae ad eos pertinent administrentur. Consensaneum autem est, si et distantia maior sit et decani qui feretro ministerium praestent plures sint et asceteria plura, propter onus feretri illis ipsis quoque exiguum aliquid dandum esse ad similitudinem eorum qui [ex asceteriis] exequiis celebrandis operam dent, ut propter discrimen laboris ipsi quoque solacium aliquod inde habere videantur. Ceterum intra muros novos esse etiam traiectus Iustinianarum seu Sycorum videatur, quoniam non longe distat neque maiore tempore aut labore opus est ut illuc veniatur. Si vero extra novos muros huius felicitis urbis exequiae fiant sive etiam in ceteris transmarinis locis praeter illum quem diximus, tunc ascetriae quidem seu canonicae dimidiam partem solidi accipiant, ac ne hic quidem acoluthi ullo omnino modo in partem cum illis veniant, ipsi autem acoluthi in singulis asceteriis quattuor siliquas accipiant nec praeterea quicquam, secundum divisionem modo dictam. Asceterium vero quod feretrum gratis praestitum sequatur cum tribus acoluthis ipsium quoque omnino*

1 ἀσκητηρίων L || 3 ἑκάστου ἀσκητιῶν L^a || 7 *αὐτὸ τὸ προῖκα ὑπηρετοῦν scripsi ex ε (cf. 322, 26) || τὸ αὐτὸ προῖκα ὑπηρετεῖν (ὑπηρετοῖν L) ML (τὸ αὐτῶν προῖκα ὑπηρετοῦν Zachariae) || 9 *ἄχρι tremissis solidi (solidi abesse malim) scripsi; cf. Iulian. tremissem asceteriis (leg. ascetriis) praestari, ubi tressem male coniecit Cuiacius] ἄχρι terni solidis (s. v. τριῶν νομισμάτων) M ἄχρι τριῶν νομισμάτων L usque ad ternos solidos ε ἄχρι trium (ternorum Zachariae) solidorum vulg. || 10 τῶ ἀκολούθῳ L || 16 περὶ αὐτοῦ L || 20 sq. πρὸς τὰ ἀσκητήρια τῆς κηδείας] ad asceterii disciplinam ε. ἀσκητήρια esclusi || 23 *εἶναι inserui; cf. Iulian. intra novos muros videatur esse || 26 ἐκείνου L^a || 30 dimidiam partem solidis M, ἡμισὺ νόμισμα M s. v., L (semissem Iulian.) || 33 quattuor siliquas M, τέσσαρα κερτία M s. v., L

1 assumuntur r || ascetiarum V assistiarum r || canonicorum V || 2 et om. r || diffiniuimus r || 3 non minus om. V || ascetrias V assistrias r || 4 asceterio V ascetrio r ||

III.

5 acolitas r pr. acolitis V || asceterium V assistrium r || 6 asceteriis V ascetriis r || 7 unum (sic) r || *ministrat assumuntur] omistratas sumuntur V ministrans sumuntur r || 8 sint om. V || 9 solidos] soli an r scilicet V || 11 assistriis r asceteriis V || acoliti V || 12 aut r || 13 conrepti r || siliquis — 14 autem sex om. V || tribus add. vulg. || 14 siliquis r pr. || 15 etiam r] et V || 16 si et r vulg.] etsi V || consistant r || lectio r || 17 et add. Beck || asceteria V assisteria r || 18 huius] e cum spatio 4 litt. r || partum et aliquid V aliquid etiam parum r, corr. Heimbach || dabit r || 19 secundum om. r || multitudinem V || ad om. V || asceterii V ascetrii r || 20 uideatur V vulg.] uideatur r || 22 sirorum r || 23 consistit nec eget] consistit nec horum r constitue egerent (egerint V^a) V || 24 lahore ad] ad lahore V || ante ibi spatium 2 litt. reliquit V || fori r || 25 felicitis huius] felicissimis r || aut] autem V || 27 ascetrias V ascetrias r || 28 hinc V || communicantes r || 30 asisterio V assisterio r || et] ut r || 32 asceterio V assisterio r || eum V

41

σὺν τοῖς τρισὶν ἀκολούθοις καὶ αὐτοῦ πάντως παρα-
 γωμῆνον διὰ τῶν ὀκτῶ ἀσκητριῶν ἢ κανονικῶν καὶ
 τριῶν ὡς εἴρηται ἀκολούθων, καὶ οὐδὲν παντελῶς
 κομιζομένων οὐδὲ διὰ κηρῶν δόσεως ἀπαιτούντων (ἢ)
 καὶ ἕτερον μέτρον ἐξευρισκόντων ὑφ' ἑτέρῳ προκα-
 λύματι.

acoluthis et ipso omnino veniente per octo ascetrias
 vel canonicas et tres, sicut dictum est, acoluthos, et
 nihil penitus accipientibus neque per cereorum da-
 tionem exigentibus et aliam mensuram adinvenienti-
 bus sub alio velamine.

CAPUT VI.

Τὰτα μέντοι πάντα διορίζομεν ἐπὶ τῶν μὴ κατὰ
 φιλοτιμίαν ἐπιζητούντων τὰς δύο μεγάλας κλίνας τὰς
 ἐν τῷ εὐαγγεῖ κειμηλιοφυλακίῳ κειμένας, φαρῆν δὲ
 10 Στουδίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης καὶ Στεφάνου τοῦ
 τῆς μεγαλοπρεποῦς μνήμης. εἰ γὰρ τις ἐκεῖνας βου-
 ληθεὶ λαβεῖν, ὡς καὶ ἀνθρώπων πολλῶν δεομένας
 καὶ φυλακῆς πλείονος καὶ ἄλλης τιπὸς πολυπραγμοσύ-
 νης χρῆζομένης, τοῦτο οὐ συνάπτομεν τοῖς ἐμπροσθεν
 εἰρημένους, ἀλλ' ὡς φιλότιμον ἀνελόμενος γνῶμην, 15
 ὁπόσον ἂν ὑπὲρ τοῦ πόνου ἢ τοῖς δεκανοῖς ἢ ταῖς
 εὐλαβεστάταις ἀσκητριαῖς ἢ κανονικαῖς διδοῦναι συμ-
 φωνήσεις, τοσοῦτον καὶ παρέχειν, οὐ μέντοι δυνάμε-
 νον ὑπερβαίνειν τῆν τῶν duodecim solidorum ποσό-
 τητα ἐπὶ τῶν δύο κλινῶν τοῦ Στουδίου τε καὶ τοῦ 20
 Στεφάνου, ἐπὶ δὲ τοῦ χρυσοπιάστου τοῦ κειμένου κατὰ
 τὴν ἀγιατάτην μεγάλην ἐκκλησίαν, ἢ γε ἐνὸς μόνου
 τοῦ ἀντ' αὐτοῦ ὡς εἰκὸς κατασκευασθρομένου, quat-
 tuor solidorum τῶν [δὲ] ἀσκητριῶν καὶ κανονικῶν καὶ 25
 ἀκολούθων διπλασίονα κομιζομένων ἢπερ ἐμπροσθεν
 περὶ αὐτῶν ὠρίσαμεν, δηλαδὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀσκητηρίου
 (ἀσκητριῶν) ἢτοι κανονικῶν τοῦ προῖκα ἐπὶ τῶν ἄλλων
 κλινῶν ἡγούμενον τὴν αὐτὴν λαμβάνοντος ποσότητα
 ἢν καὶ τὰ λοιπὰ ἀσκητήρια τὰντοῦ τούτου καὶ ἐπὶ
 τῶν ἀκολούθων φυλαττομένων ὅπερ φθάσαντες εἶπο- 30
 μεν, ὥστε καὶ τούτους διπλασίον τῶν ἡδὴ παρ' ἡμῶν
 διατεταγμένων κομιζέσθαι. ὅταν μέντοι μία τούτων
 τῶν τριῶν εἴη κλινῶν, ἐφ' ἧς ἡ κηδεῖα γίνεται, τοῦτο
 βουλομένων τοῦ ταύτην ἐπιτελούντος, δηλαδὴ τῶν θεο-
 φιλεστάτων ἐκδίκων ἀνάγκην ἔχόντων τὰ σώματα τῶν 35
 δεκανῶν παρέχειν ἐξ ὧν αὐτοῖς ἀπνεύμαμεν ὀκτακω-
 σίων ἐργαστηρίων καὶ τὰς κλίνας, οὐ μέντοι δαπάνην
 ποιῆσθαι τινα τῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων ἀναγ-

Haec itaque omnia definimus super his qui non
 per munificentiam quaerunt duos maiores lectos in
 venerabili vasorum custodiae positos, dicimus autem
 10 Studii gloriosae memoriae et Stephani magnificae
 memoriae. Si quis enim illos voluerit accipere, ut-
 pote et plurimis hominibus egentes et custodia po-
 tiori et omnino quadam curiositate opus habentes,
 hoc non coniungimus his quae prius diximus, sed
 15 tamquam munificam exhibens voluntatem, quantum-
 cumque pro labore decanis aut reverentissimis ascet-
 tris vel canonicis dare pactus erit, tantum et praebeat,
 non tamen valens transcendere duodecim solidorum
 quantitatem in duobus lectis Studii et Stephani, in
 20 deaurato autem posito in sanctissima maiore eccle-
 sia, vel uno solo pro eo forsitan faciendo, quattuor
 solidorum; ascetriis autem et canonicis et acoluthis
 duplicia accipientibus quam prius de eis definivimus,
 quippe et ipso asceterio (seu canonicis) gratis in aliis
 25 lectis praecedente eandem accipiente quantitatem
 quam etiam reliqua asceteria; hoc ipso et super
 acoluthis observando quod praediximus, ut et isti
 duplum horum quae iam a nobis ordinata sunt ac-
 cipiant. Quando tamen unus horum trium fuerit
 lectus in quo funus agitur, id volente qui hoc cele-
 30 brat, quippe deo amabilibus defensoribus necessi-
 tatem habentibus corpora decanorum praebere (e)
 quibus eis deputavimus octingentis decanis et lectos,
 non tamen expensans facere aliquam; deo amabili-

praesto sit cum octo ascetriis vel canonicis et tribus ut dictum est acoluthis: neu quicquam omnino acci-
 piant neve propter datos cereos exigant aut alium modum per alium praetextum excogitent.

VI. Haec tamen omnia definimus de iis qui non per ambitionem duos magnos lectos requirunt qui
 in sacro pretiosae suppellectilis thesauro positi sunt, Studii dicimus gloriosae memoriae et Stephani
 magnificae memoriae. Nam si quis illos habere velit, utpote qui multis hominibus opus habent et custodia
 maiore et alia quoque sollicitudine indigent, id non conecimus iis quae supra dicta sunt, sed cum ambi-
 tiosam exhibeat voluntatem, quantumcumque pro labore vel decanis vel religiosissimis ascetriis aut cano-
 nicis dare pepigerit, tantum praebeat, ut id tamen duodecim solidorum quantitatem excedere non possit
 in duobus lectis Studii et Stephani, in deaurato vero qui positus est in sanctissima magna ecclesia, vel
 certe uno solo qui scilicet in eius locum conficietur, quattuor solidorum: ut ascetriae et canonicae et
 acoluthi duplicia quam antea de iis definivimus auferant, ac tum ipsum quoque asceterium (ascetria-
 rum) vel canonicarum, quod in reliquis lectis gratis praecedit, eandem quantitatem accipiat quam
 cetera asceteria; idemque etiam in acoluthis, sicuti modo diximus, observetur, ut illi quoque duplum
 eorum quae iam a nobis constituta sunt auferant. Ubi vero unus sit ex his tribus lectis, in quo exequiae
 fiant, cum id voluerit qui eas celebraturus est, certe deo carissimis defensoribus necessitas iniungatur
 corpora decanorum ex octingentis quae iis destinavimus officinis et lectos exhibendi, nec tamen

2 ἀσκητριῶν L || 3 οὐδὲν οὐδὲ L || 4 ἢ addidit Za-
 chariae || 8 κλίνας L || ταύτας M ταύτας κλίνας Scringier ||
 9 δὲ M || δὲ L || 13 ἄλλης M ὅλως L || 16 ἢ τοῖς ἢ
 om. ε || 19 duodecim solidorum M, δώδεκα νομ. Ms. v., L ||
 20 καὶ τοῦ τοῦ om. L || 22 * ἢ γε ἐνὸς μόνου (cf. ε vel
 uno solo) || εἰ γε ἐνὸς μόνου ML (καὶ εἰκονισμένον Za-
 chariae, in M extare καὶ affirmans) || 23 quattuor soli-
 dorum M] τεσσάρων νομ. Ms. v., L || 24 * δὲ seclusi ||
 ἀσκητριῶν L || καὶ κανονικῶν ML || ἢ κανονικῶν cum
 Haloandro vulg. || 27 ἀσκητριῶν inserui cum Haloandro
 (cf. 320, 34): nisi malis delere v. ἢτοι κανονικῶν || ἐπὶ
 ὑπὸ L || 32 τοῦ^ω (sic) M || 34 ἐπιμελούντος L || 37 ἐργα-
 στηρίων Haloander] δεκανῶν libri || καὶ] διὰ vel eis malit
 Zachariae || 38 οἰκονόμων] ἐκδίκων L^a

tione r || cireorum V || 4 et et 5 alio om. r || 7 diffinimus
 r V || qui] quia r V || 9 uabili r || dicimus] om̄s (i. e. omnes,
 pro diis) r || 11 uoluerit accipere illos r || utpute V ||
 12 plurimis r] pluribus V vulg. || omnibus r || 13 quae-
 dam r quam V || curiositatem V || opus] op eras. V ||
 14 quae] quem r || 16 asciteriis V ascisteriis r || 17 cano-
 nici r || * dare pactus erit (cf. Julian. quantum pepigerit)
 dare potuerunt r placuerunt dare V dare placuerit vulg. ||
 18 transcendere r V || duocim V || 19 qualitatem V^a || in
 deaurato V] indesiderato r || 20 autem] ut r || 21 solo vulg.]
 solido r V] forsam pro co r || 22 asciteriis V ascisteriis r
 autem et V] aut r vulg. || 23 duplici r || de eis] de eius
 de eis r deis V || diffinivimus r || 24 asceterio V assiste-
 rio r || 25 quantitate V || 26 asceteria V ascisteria r
 haec r || 28 iam om. V || accipiant vulg.] accipiunt r V ||
 29 quando tamen unus V] quantum r || fuerunt r || 30 uo-
 lentes r || qui] per V || celebrant r || 32 e om. libri ||
 33 eis V] in eis r || octigentis r || et om. V || lectus r
 lectum V || 34 expensans V^a expensas r || mabilibus V

1 ipsi r || ascisterias V assisterias r || 2 acoluthis V ||
 3 accipientibus] et accipientibus V || pro cereorum da-

καζόμενον ἐκ τε τῆς προσόδου τῆς παρὰ Ἀναστασίον τοῦ τῆς θείας λήξεως καταλειμμένης ἐκ τε τῶν τριακωσίων ἐργαστηρίων τὴν εἰρημένην πᾶσαν δαπάνην ποιεῖσθαι περὶ τὰ εἰρημένα πρόσωπα κατὰ τὴν ἐφ' ἅπασιν τεταγμένην παρ' ἡμῶν διαίρεσιν. οὕτως οὐδὲν ἀόριστον ἔσται, ἀλλὰ καὶ οἱ μετριωτέρας τὰς τὰφάς γίνεσθαι βουλόμενοι ταύτης ἀπολαύσουσι τῆς διατυπώσεως καὶ οἱ πρὸς φιλοτιμίαν ὀρῶντες οὐ μέγιστα ζημιωθήσονται, ἀλλ' ἔσονται μετὰ τοῦ μετρίου φιλότιμοι.

10

CAPUT VII.

Ταῦτα τοίνυν ἡμεῖς διωρίσαμεν ἐπὶ τε τοῖς ἐργαστηρίοις ἐπὶ τε ταῖς προσόδοις ἐπὶ τε ταῖς ἐκφοραῖς ταῖς τε προικαῖς ταῖς τε κατὰ φιλοτιμίαν γινόμεναις. φύλακας δὲ τάττομεν τοῦ ἀμειωτον αἰὶ φυλάττεσθαι τὸν τῶν ἐργαστηρίων ἀριθμὸν οὐ μόνον τὸν ἐνδοξότατον ἐπαρχον τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ τὴν αὐτῶν πευδομένην τάξιν, ἀλλὰ πολλῶν μᾶλλον τὴν σὴν ὑπεροχὴν καὶ τοὺς αἰεὶ τῆς ἀρχῆς προσηχομένους ἢ νῦν αὐτὸς ἐφέστηκας. καὶ πρὸς γε καὶ ποιήν ὀρίζομεν, κατὰ τε τῆς τάξεως τῆς σῆς, εἰ ὁραθῆσῃ, 20 quinquaginta librarum auri, κατὰ τε τῶν αἰεὶ τὸν σὸν παραληφόμενων θρόνων διπλασίαν, ὥστε μὴ συγχωρησῆαι ποτε τὸν τῶν εἰρημένων κλιῶν ἑκατὸν ἐργαστηρίων ἀριθμὸν ἕλλεῖψαι κατὰ τὴν εἰρημένην ἡμῶν διαίρεσιν. ἀλλ' εἰ διδαχθεῖς τοῦτο ἢ αὐτὸς ἢ οἱ 25 μετὰ σε, τοῦτον πᾶσαν τίθεσθαι πρόνοιαν καὶ παρασκευάζειν αὐτὸν ἀμειωτον διὰ πάντων μένειν καὶ ἀβαρῆ καὶ ἀνεπιπόνητον παρὰ τε τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ παντὸς ἑτέρου προσώπου, ὥστε μὴ ταύτην γενέσθαι πρόφασιν τοῦ παρὰ τὸ διωρισμένου ἡμῶν δοθῆναι τινα 30 μισθὸν ὑπὲρ κηδείας τινὸς προσώπου. οὐδεμίαν διακρίσεως γινόμενης τῶν προσώπων τῶν τελευτώντων εἴτε πλοτοίην εἴτε πένητον, πληρὴ εἰ μὴ, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, μίαν τῶν τριῶν κλιῶν ἔλοιτο, ἐφ' αἷς τὰ προσήκοντα διευτυπώσαμεν. καὶ βουλόμεθα 35 κακῆαια κρατεῖν κατὰ τούτων τὸν τρόπον καὶ εἶναι διὰ παντὸς ἀκίνητὰ τε καὶ ἀθάνατα· τοῦδα τοῦ θείου πραγματικοῦ νόμου διὰ παντὸς κρατοῦντος, ἕως εἰσὶν ἀνθρώποι, ἕως τὸ μέγα καὶ πολυύμνητον τῶν Χριστιανῶν ὄνομα ἐν ἀνθρώποις ἔσται καὶ καθ' ἡμέραν 40 διὰ τῆς τοῦ δεσπότητος Θεοῦ φιλανθρωπίας αὐξάνεται.

sumptus ullos faciendū: cum deo carissimū oeconomi et ex ređitu ab Anastasio sacrae memoriae relicto et ex trecentis officinīs omnem quem diximus sumptum in personas illas facere cogantur secundum divisionem a nobis in omnibus constitutam. Ita nihil erit indefinitum, verum et qui mediocres sepulturas fieri volunt, hac constitutione fruentur, et qui ambitioni indulgent, non magnis afficientur dispendiis, sed cum mediocritate erunt ambitiosi.

VII. Haec igitur nos definitivimus et de officinīs et de ređitibus et de exequiis, tam quae gratis quam quae per ambitionem fiant. Custodes autem quo semper integer servetur officinarum numerus constitutivimus non solum gloriosissimum praefectum huius felicitis urbis et quod ei parat officium, sed multo magis tuam sublimitatem et qui deinceps magistratui praefuturi sunt cui nunc ipse praees. Ac praeterea etiam poenam statuimus et in officium tuum, si rcm neglexerit, quinquaginta librarum auri, et in eos qui pro tempore tuam sedem occupaturi sunt duplicem, ne umquam mille centum quas diximus officinarum numerum deficere patiantur secundum divisionem a nobis dictam. Sed si hoc edoctus sis vel ipse vel qui post te futuri sunt, huic rei omnem curam adhibeatis atque efficiatis ut integer per omnia maneat nec gravatus nec commentis ullis vexatus aut a tua sublimitate aut ab ulla alia persona, ne inde occasio existat mercedis alicuius praeter id quod a nobis definitum est pro exequiis alicuius personae danda. Neve ulla differentia fiat inter personas defunctorum, num divites sint an pauperes, nisi forte, sicuti prius diximus, unum ex tribus illis lectis elegerint, de quibus quae par est constituimus. Atque illa quoque secundum hunc modum valere volumus et immota perpetuo atque immortalia esse: ut haec sacra pragmatica lex perpetuo valeat, donec homines sunt, donec magnum et laudibus celebratum Christianorum nomen inter homines est et cotidie per domini dei clementiam augebitur. Nimirum pro-

1 τῆς παρὰ] τῆς om. L || 8 οὐδὲ L || 13 sq. γενομένης. φύλακες L || 17 αὐτὴν L || 18 καὶ τοὺς αἰεὶ τῆς ἀρχῆς προσηχομένους] et qui semper cingulo sunt addendi (i. e. τῆ ἀρχῆς προσηχομένου?) ε || ἢ] ὧν L || 19 αὐτὸς L || ὀρίζομεν] definitivimus ε || 21 quinquaginta librarum auri M, πεντήκοντα λιγῶν χρυσίου Ms. v. L || τῶν] τὸν M || σὸν L^a || 22 θρόνων L || 24 ἀριθμῶν L || 25 διδαχθεῖς Zachariae cum ε] διδαχθεῖς (εἰς ex corr. M) ML || ἢ αὐτὸς] ἢ om. ε || 27 μένειν Ms] εἶναι L || 32 τῶν προσώπων γινόμενης L

1 yoonimis r || 3 fieri] leg. facere? || 4 in om. r || 5 erunt r || et om. r || 6 volumus V || fruetur r || 7 re-

bus oeconomis cogendis vel ex ređitu ab Anastasio divae memoriae relicto vel ex trecentis ergasteriis omnem memoratam expensam fieri circa dictas personas secundum in omnibus ordiutam a nobis divisionem. Sic nihil indefinitum erit, sed et mediocres sepulturas fieri volentes hac fruentur dispositione et ad munificentiam respicientes non magis damnicabuntur, sed erunt cum mediocritate munifici.

Haec igitur nos decrevimus et super ergasteriis (et super ređitibus) et super exequiis, vel quae gratis vel quae per munificentiam fiunt. Custodes quoque ponimus, ut inmiuutus semper custodiatur ergasteriorum numerus, non solum gloriosum praefectum (felicitis) huius urbis et ei oboediens officium, sed multo potius tuam celsitudinem et qui semper cingulo sunt addendi cui nunc ipse praesides. Insuper et poenam definitivimus et adversus officium tuum, si neglexerit, quinquaginta librarum auri, et adversus eos, qui semper tuam perceperunt sedem, duplicem, ut non cedatur aliquando memoratorum mille centum ergasteriorum numerus deficere secundum dictam a nobis divisionem. Sed si docearis hoc ipse aut qui post te, huius omnem ponere providentiam et procurare eum inminutum per omnia perdurare et inonustum et sine adinventione et a tua celsitudine et ab omni alia persona, ut non haec fiat occasio quatinus, contra quod definitum est a nobis, detur aliqua merces pro funere alicuius personae. Nulla discretione facienda personarum defunctorum, sive divites sint sive pauperes, nisi tamen, sicuti praecedenter diximus, unum trium lectorum elegerint, in quibus competentia disposuimus. Et volumus etiam illa tenere secundum hunc modum et esse per omnia immutata et immortalia, hac sacra pragmatica lege per omnia tenente, donec sunt homines, donec magnum et valde laudandum Christianorum nomen in hominibus est et cotidie per dei clementiam augetur. Providente quippe huius

spuentes r || magis] leg. magna? || 12 et super ređitibus add. vulg. || 13 Custodes] Iusto dem V || 14 iminutus V || ergasteriorum semper custodiatur r || 16 felicitis addidit Osenbrüggen || uerbis et eo ueniens officium r || 17 et om. r || qui semper] quae semper per r || 18 praesidet r praesedit V || 19 diffiniuimus r || 21 perceperint] per r || 22 non concedatur vulg. || aliquam V || 24 si om. r V || docearis V vulg.] doceatur r || hoc] hunc V nunc r || 25 huius om. V || omnem ponere] omni tempore V || 26 eum inminutum] enim minutum r || 27 inonustum V inobustum r || adinventionem r || 29 contra om. V || quod difinitum est r V^a difinitum est quod V^b || 30 merces V || 34 legerint V || 36 immaculata V || 37 pragmata r pr. || 38 sunt om. V || 39 omnibus V || 40 prouidentie r

41*

προνοούντος δηλαδή τούτου πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων αὐτοῦ τοῦ ὁσιωτάτου πατριάρχου ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως, ὡς μετὰ τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας αὐτὸν τῷ πράγματι χρώμενον μὴ συγχωρεῖν παρὰ μηδενὸς προσώπου μήτε ἱερατικῶν μήτε ἀρχικῶν μήτε τῶν ἄλλων μηδενὸς παραβαίνεσθαι τὰ παρ' ἡμῶν διαταγμένα. ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν βασιλείαν κατακρονομεν εἰς τὸν μέγαν ἀφορώσαν θεόν, ὥστε τὸν ἀεὶ τῶν σκήπτρων κύριον ἀγρόπινως τούτου τοῦ πράγματος προνοεῖν· οὐ γὰρ ὑπὲρ μόνων ἐστὶ τούτο τῶν τελευτώντων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ζώντων καὶ μάλιστα τῶν βασιλεύοντων σωτηρίας, τὸ τὰς εὐσεβεῖς πράξεις πάντας εἰς ἔργον ἀγεσθαι καὶ μὴ τὴν τῶν προσηπονηκότων ἀγαθοεργίαν ὑπὸ τῆς τῶν ἐφεξῆς ῥαθυμίας ἀπόλλυσθαι. Ὡς περὶ δὲ τὰ χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια ἀμειώτα καὶ ἀτελῆ φυλάττεσθαι διευτυπώσαμεν, οὕτω τὰ λοιπὰ πάντα ἐργαστήρια ὑποτελῆ καθ' ἑστέαναι θεσπιζόμεν, μηδενὸς παντελῶς ἀδειαν ἔχοντος ἐξαιρεῖν αὐτὰ τοῦ τέλους, μήτε τῶν εὐαγῶν οἰκῶν μήτε ξενῶνων μήτε ἀσκητηρίων ἢ μοναστηρίων ἢ ἐτέρων τινῶν, ἀλλὰ μηδὲ αὐτοῦ τοῦ βασιλικῶ ἡμῶν οἴκου ἢ τῶν ἐν ἀρχαῖς ἢ τῶν ἐν δυνάμει· ἀλλὰ πάντων τῶν ἐργαστηρίων ὁμοίως ἐπιγινώσκόντων τὰ τέλη, ὥστε μὴ τῷ κατὰ μικρὸν ἑκαστὸν ἐξουσεῖν καὶ τὸ ἴδιον ἐλαφρύνειν τοῖς ὑπολειμμένοις ὀλίγοις οἷσι τὸ πᾶν ἐπιτιθέναι βάρος, κἀντεῦθεν μεγάλην ὑφίστασθαι ζημίαν τοῖς φέρειν αὐτὴν οὐ δυναμένους.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ καὶ οἱ μετὰ σε τὴν αὐτὴν ἀρχὴν παραληφόμενοι καὶ ἡ περὶ τοῦ ἐπιλογίου σου τάξις τὰ παραστάνα ἡμῖν διὰ τοῦ παρόντος θείου 30 πραγματικῶ τύπου νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον φυλάξουσιν. Dat. III. non. Nov. CP. imp. (dn.) Iustiniani pp. Aug. ann. XI., post cons. Belisarii v. c. ann. II.

ante alios omnes ipso sanctissimo patriarcha huius felicitis urbis, ut cum pontificali dignitate ipse causa utens non sinat ab ulla persona neque sacerdotali neque iudiciali neque aliorum ulla praevicari quae a nobis ordinata sunt. Sed ipsum imperium coniuuramus ad magnum respiciens deum, ut semper sceptrorum dominus huic rei provideat. Non enim hoc pro solis mortuis, sed etiam pro viventibus et maxime imperantium salute, pios actus omnino ad effectum adduci, et non laborantium bonum opus a subsequentium desidia deperire. Sicut autem mille centum ergasteria imminuta et sine tributo servari disposuimus, ita reliqua ergasteria omnia sub tributis constitui sancimus, nullo penitus licentiam habente excipere ea tributis, neque venerabilibus domibus neque xenodochiis neque asceteriis vel monasteriis aut alio quolibet, sed neque ipsa imperiali nostra domo aut qui in cingulo aut qui in potestatibus sunt; sed omnibus ergasteriis similiter agnoscantibus tributa, nec paulatim singula excusare et proprium levigare et reliquis paucis existentibus totum imponere onus, et ex hoc magnum sustinere dispendium ferre hoc non valentes.

(Epilogus.) Tua igitur celsitudo et qui post (te) eandem administrationem acceperint et parens tibi officium, quae placuerunt nobis per praesentem divinam pragmaticam formam, nunc et in reliquum omne tempus servabunt. Dat. III. non. Novemb. CP. imp. dn. Iustiniano pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii v. c.

spiciat huic rei praeter ceteros omnes ipse sanctissimus patriarcha huius felicitis urbis, ut cum sacerdotali potestate hac in re versetur neve ab ulla persona sive sacerdotio sive magistratu praedita sive alia ulla violari quae a nobis constituta sunt patiat. Quin etiam ipsum imperatorem obstringimus ad magnum deum respicientem, ut sceptrorum quicumque est moderator vigilanter huic rei prospiciat: neque enim pro solis mortuis hoc fit, sed etiam pro viventium et maxime imperantium salute, ut piae actiones omnino ad effectum adducantur neve eorum qui prius laborem susceperunt bene facta per successorum negligentiam pereant. Quemadmodum autem mille centum officinas integras et immunes servari iussimus, ita reliquas omnes officinas tributis obnoxias esse sancimus, neu quisquam omnino licentiam habeat excimendi eas a tributis, neve venerabiles domus neve hospitia neve asceteria vel monasteria vel alius ullus, sed ne ipsa quidem regia domus nostra vel qui in magistratu vel in potestate versentur: verum omnes officinae pariter agnoscant tributa, ne dum paulatim singulae se excusant et sua allevant, reliquis paucis futuris totum onus imponant, et inde magnum subeant detrimentum qui id ferre nequeant.

Epilogus. Tua igitur sublimitas et qui post te eundem magistratum suscepturi sunt et officium quod tibi paret ea quae per praesentem sacram pragmaticam sanctionem nobis visa sunt et nunc et in omne deinceps tempus custodient.

3 αὐτῶν L^a || 5 ἀρχικῶ ML (cf. 316, 13) ἀρχοντικῶ s. v. M, vulg. || 6 παραβ...θαι L^a || 7 καὶ om. ε || 9 ἀγρόπινον L, om. ε || 13 προσηπονηκότων L || 18 ἐξαιρεῖν M || 23 τῶ M || τὸ L || 24 ἐξουσεῖν L || 26 βάραν L || 32 χρόνου L || subscr. dat. post cons. bilisarii (uilisarii^b) Iul.^{dw} || III non. Nov. ε Ath. || III nov. M μὴνι νοεμβρίου Theod. || CP. imp. Iustinian. pp. aug. ann. XI post Bilisario vc. cons. ann. II M CP. imp. dn. Iust. pp. aug. ann. XI pc. Belisarii vc. ε βασιλείας ἔτει ια' μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β' ἰνδ. ια' (corr. α') Theod. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ γ' βασιλείας Ἰουστινιανου (τὸ ια') Ath.

2 uerbis r || ut om. r || causa] eam r || 3 utent V || sinat vulg.] sileat V sic eat r || 4 priuari r || 5 imperium om. r || coniuuauimus r || 8 est r] et V || leg. viventium? || 9 pius r V || acto V || 10 affectum r || 11 a vulg.] ad r V || desiderare perire V || 12 certum V || iminuta V iminutam r || seruare r || 13 tribus V || 15 ea Heimback] a (om. r pr.) libri || uenabilibus V || 16 asisteriis V assisteriis r || 18 potestate r || 22 sustinere magnum V || 23 fere V || 29 te add. Beck || *acceperit r acciperit V || 31 nunc et in] ne r || 32 subscriptionem dedimus ex V || 33 cap. impr. donno Iust. V || anno ē XI pc. bilisario uiro clarissimo V || anno II add. vulg.

E

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΤΕΛΕΥ-
ΤΩΝΤΑΣ ΗΓΟΥΝ ΤΑ ΔΕΙΨΑΝΑ
ΑΥΤΩΝ ΜΗ ΕΝΥΒΡΙΖΕΣΘΑΙ
ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ. ΚΑΙ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΠΑΡΕΔΡΟΥΣ
ΜΗ ΔΕΧΕΣΘΑΙ ΔΙΑΓΝΩΣΕΙΣ
ΧΩΡΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ [ΜΗΤΕ
ΠΡΟΚΑΤΑΡΞΙΝ ΠΟΙΕΙΝ ΜΗΤΕ
ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΕΚΦΕΡΕΙΝ]. 10

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ
τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ
πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Οἱ τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων
ἐστοχασμένοι οὐκ ἂν ῥαδίως εἰς μέμψεις χωροῖεν, εἰ
τῆς ἀληθείας κατεξέταζοιεν· τινὰς γὰρ εἰκὸς τῷ πλήθει
τῶν νόμων τῶν καθ' ἑκάστην παρ' ἡμῶν προτιθε-
μένων ἐπιμέμψεσθαι, οὐκ ἐννοοῦντας, ὅτι τῆς χρῆσας
αἱ καλοῦσθαι συμφωνοῦσι τοῖς πράγμασι τιθέναι νό-
μους ἀναγκαζόμεθα, τῶν αἰετῶν παραδόξων ἀναφυόμε-
νων ὑπὸ τῶν ἤδη γραφέντων θεραπενέσθαι μὴ δυνα-
μένων. Ὅποῖον δὲ τι καὶ ἐναγχοῦς ἐγνώσθη, ὀφείλο-
σθαι γὰρ τις λέγων παρὰ τινος, ἐπειδὴ τὸν ἀνθρώπον
ἐπιθανάτον ἐγὼ καθεστάναι, στρατιώτας ἀδρόισας
καὶ οἰκέτας καὶ ἑτέροντας ὡς πλείστον ἐπεισιν αὐτῷ
τελευτῶντι· ὁ δὲ δυσχεραίνων τε καὶ βοῶν διετέλεσεν,
ἕως αὐτὸν ὑπὸ τῆς βίας συνωθούμενον ἀφῆκεν ἢ
ψυχῇ. ὁ δὲ καὶ σημαντὰ ἐπέτιθει τοῖς πράγμασι
κατ' οἰκείαν ἐξουσίαν, παρόντος οὐδενὸς τῶν ἐν ἀρχῇ
τεταγμένων ἢ τινος ὅλων νομίμων καὶ πολιτικῆς τάξεως
φυλαττομένης. καὶ οὐδ' οὕτως ἀνήκεν, ἀλλὰ καὶ εἰς
νεκρὸν ὑβρίζειν οὐκ ὄκνει, πρῶτον μὲν ἐπιστάμενος
μὴ γίνεσθαι τὴν ταφήν, εἶτα ἐπειδὴ μόλις ἐπέδωκεν

R UT DEFUNCTI
SEU FUNERA EORUM NON IN-
IURIENTUR A CREDITORIBUS.
ET UT CONSILIARII NON SUS-
CIPANT COGNITIONES ABSQUE
IUDICIBUS R

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. Orientis secundo.

(Praefatio.) Qui veritatem causarum coniciunt,
non facile ad culpam veniunt, si veritatem exami-
nent: quosdam namque veri simile est multitudinem
legum quae per singula a nobis adiciuntur culpae,
non considerantes, quia opere semper vocante con-
sonas causas ponere leges compellimur, cum semper
inopinabile emergat et ab his quae iam posita sunt
mederi non valeat. Quale quiddam nuper est agni-
tum. Deberi sibi quidam dicens ab aliquo, dum
hominem in morte cognovisset esse constitutum, mi-
lites congregans et servos alios plurimos ingressus
est super morientem; verum ille anxius clamare
coepit, donec eum violentia compressum reliquisset
spiritus. At ille etiam signacula imposuit rebus sua
potestate, praesente nullo in cingulo constituto aut
quolibet omnino legali et civili officio observato.
Et neque ita recessit, sed etiam defunctum iniuriare
non eum piguit, primum quidem insistens non fieri
exequias, deinde, cum vix cessisset de domo deponi

Nov. LX (Authent. LXI = Coll. V tit. 13: gloss.) Graece extat in MLB. — Epit. Theod. 60, Athan. 6, 2. Julian. const. LIV.

Prooemium Πρῶγμα παράνομον ἐγνώσθη ἡμῖν ἐναγχοῦς. Ὀφείλεσθαι (v. 22) . . . . . adscr. B² 23, 2, 1.

LX.

NE MORIENTES VEL CORPORA EORUM INIURIA AFFICIANTUR A
CREDITORIBUS. ASSESSORES NE SINE MAGISTRATIBUS COGNI-
TIONES SUSCIPANT [NEVE LITIS CONTESTATIONEM PERAGANT
NEVE SENTENTIAS FERANT].

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto per Orientem praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Qui veritatem rerum sectati erunt, haud facile reprehensionibus indulgeant, si in
veritatem inquirant: neque enim mirum quod sunt qui multitudinem legum quae cotidie a nobis proponuntur
reprehendant; non reputantes necessitate semper urgente nos cogi rebus consonas reddere leges, cum quae
praeter opinionem semper emergunt, per eas quae iam scriptae sunt sanari nequeant. Quale quid etiam
nuper cognitum est. Quidam enim, qui quid sibi ab aliquo deberi diceret, cum hominem morti vicinum
esse cognovisset, congregatis militibus et servis aliisque quam plurimis moribundum aggressus est: is autem
aegre id ferre atque clamare non desuit, donec vi oppressus animam efflavit. At ille etiam signa bonis im-
posuit ex propria auctoritate, nullo ex magistratibus praesente neque ullo omnino legitimo aut civili ordine
servato. Ac ne sic quidem destitit, immo etiam corpus mortuum contumelia afficere non dubitabat, qui
primum obstitit ne sepultura fieret, deinde, ubi mortuum domo efferrit aegre permisisset, feretro appre-

2 Περὶ τοῦ (τοῦ om. M) — 4 ἐνυβρίζεσθαι MLB Ath.]
Περὶ τοῦ μὴ ἐνυβρίζεσθαι τὰ τῶν χρεωστῶν λείψανα
Theod. || 5 καὶ — 10 ἐκφέρειν om. Ath. (καὶ περὶ τοῦ
μὴ τοῖς παρόντος προκατάρξεις δικῶν ποιεῖν μῆτε
(L μηδὲ) ἀποφάσεις ἐκφέρειν rubr. B 7, 1) || 6 περὶ μὴ
L¹ || 7 διάγνωσιν Theod. || 8 χωρὶς — 10 ἐκφέρειν om.
Theod. || μῆτε προκατάρξιν — 10 ἐκφέρειν M, om. L⁵ ||
9 ποιῶν M || 11—13 inscr. om. L || 17 προτιθεμένων
L⁵ || 22 ἐγνώσθη L || ὀφείλεσθαι ML⁵B² (cf. 326, 19)
ὀφείλεσθαι οἱ L⁵ || 23 γὰρ om. ε || ἐπεὶ B² || 24 ἐπι-
θανάτον ἐπὶ θανάτῳ L ἐπὶ τῷ θανάτῳ B² in morte ε ||
καθεστάναι τυγχάνοντα B² || 25 καὶ ἑτέροντας] καὶ om. ε

27 ὀθούμενον B² || 28 ἐπιθεῖς B² || 30 νομίμως L^a
νομίμων B² || 31 ἀλλὰ om. L^a || 32 ὑβρίζων B² || πρῶτα
B² || 33 γίνεσθαι LB²] γενεσθαι M

5 consiliarii R¹ || 6 cognitione V || 11 Orientis om. R ||
14 veritatem T¹ || uarietatem RVT² || committunt V³ ||
15 facile V¹ || inueniunt R¹ venient vulg. || 16 veri] uir
R || 17 a om. RT || 20 emergeat V¹ || sunt posita R ||
21 ualeant V¹ T¹ || 22 Deberi] enim add. vulg. || 23 monte
V^a || 24 alios] et alios Beck || 26 eum donec VT || 27 etiam]
et V || 29 observato vulg.] obseruante libri (cf. 326, 15)

οἰκοθεν κατενεχθῆναι τὸν νεκρὸν, ἴσθη δημοσίᾳ τῆν ἐκφορὰν τῆς κλίτης ἐπιλαβόμενος καὶ οὐκ ἀνήσειν ἔλεγεν εἰ μὴ τὸ χρέος κομισαίτο, ἕως καὶ ἀντιφωνητῆν ἔλαβε καὶ οὕτως τὸν ἤδη τεθνεῶτα παραδοθῆναι τῆ γῆ συνεχάρησεν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ὑποθέσεως καθ' ἣν ταῦτα ἡμάρτηται τὰ προσήκοντα διευτυπώθη, χορῆται δὲ ἡγοούμεθα καὶ γενικῶ νόμῳ ταῦτα ἐπανορθῶσαι, οὐ συγχωροῦντες αὐτὰ καὶ αὐτῆς πλημμεληθῆναι μένοντα μέχρι παντὸς ἀνομοθετήτα.

mortuum, instabat publice portari lectum non sinens neque deducendum dicens nisi debitum perceperit; donec sponsorem accepit et ita iam defunctum tradit terrae permisit. Negotium siquidem quo haec commissa sunt competenter dispositum est: oportere autem iudicamur etiam generali lege haec emendare, non sinentes haec rursus committi semper sine legislatione manentia.

CAPUT I.

Θεσπιζομεν τοίνυν· εἴ τις ἐκεῖνον περιόντος ἐτι τοῦ νομιζομένου χρεωστῆν αὐτῷ καταλάβοι τὴν οἰκίαν τῆν αὐτοῦ καὶ ἐνοχλοῖη περιόντα τὸν ἀνδρῶπον καὶ τοὺς οἰκειοὺς τοὺς αὐτοῦ (γαμετῆν φαιμεν καὶ παῖδας καὶ οἶκον ὅλως), ἢ καὶ σημαντρα κατ' οἰκίαν ἐξουσίαν ἐπιτιθέναι τολμῶν μὴ πρότερον ψῆφον καὶ τάξεως νομίμης μετὰ τὴν τοῦ λεγομένου χρεωστῆν τελευτήν φυλαχθεῖσης, τῆς μὲν ἀγωγῆς πάντως ἐπιπτετα, εἴτε δικαίαν ἔχοι ταύτην εἴτε καὶ μὴ, ὅποσον δὲ ὀφείλεσθαι λέγει, τοσοῦτον ἕτερον προσαιπαιεῖσθαι καὶ δίδότω τοῖς τοῦ περιουρισμένου κληρονόμοις, δῆμεισὶν τε εἰς τὸ τρίτον τῆς περιουσίας υφιστάσθω (καθὰ καὶ Μάρκος ὁ φιλοσοφώτατος τῶν αυτοκρατόρων ἐπὶ τῶν ἐαντοῦ γέγραφε νόμων) καὶ ἀτιμία πλητέσθω. ὁ γὰρ τῆν ἀνδρῶπου φύσιν οὐκ ἀσχυρθεῖς δίκαιος ἂν εἴη καὶ χρήμασι καὶ δόξῃ καὶ τοῖς ἄλλοις 25

1 ἅπασαι ζημιούσθαι. Εἰ δὲ καὶ τελευτήσαντός τινος περὶ τῆν ταφῆν ἀμάρτοι τις τοῦ τελευτήσαντος καὶ τῆν ἐκφορὰν κωλύοι, γέγραπται μὲν ἤδη νόμος καὶ τῷ ἡμετέρῳ πατρὶ περὶ τούτων, πληρὴ ἀλλὰ καὶ ἐξ ἡμῶν μεζῶν ἐπέσθω τοῖς πλημμελήμασι ποιῆ, καὶ τοῖς αὐτοῖς ὑποκεισθῶ ὅς ὁ παρῶν ὑπάγει νόμος τοῖς ἐν ζωῇ τοιούτῳ τι ὅποιον ἔφημεν πλημμελήσαντας. τούτου πρόνοιαν τιθεμένου διαφερόντως μὲν τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, ὃ τῆς τῶν τοιούτων ἐπανορθώσεως μέλει, οὐδὲν δὲ ἡτον καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων ἐπάρχου καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου μαγίστρου τῶν θείων ἡμῶν ὀφφικίων, καὶ τῶν αἰεὶ τοῦτοις πευθ-

Sancimus igitur, si quis illo superstite adhuc quem putat debere sibi ascendat domum eius et molestus sit superstiti homini aut qui eius sunt, uxori forte vel filiis aut domui omnino, aut etiam signacula per propriam potestatem imponere praesumat non prius decreto et officio legali servato post eius, qui dicitur debere, mortem, actione quidem modis omnibus cadat, sive iustam habeat hanc sive non, quantum vero deberi sibi dicit, tantum aliud superexigatur et detur iniuriati heredibus; confiscationem quoque in tertiam substantiae sustineat (sicut et Marcus philosophissimus imperatorum in suis conscripsit legibus) et infamia feriatur. Qui enim hominis naturam non erubuit, dignus est et pecuniis et gloria et aliis omnibus condemnari.

1 Si vero etiam moriente quodam circa funus peccetur aliquid morientis quod exequias prohibeat, scripta quidem iam lex est et a nostro patre super hoc, tamen simul etiam ex nostris maior sequatur delictis poena, et iisdem subiaceat quae praesens infert lex eis qui in vivente tale aliquid quale diximus committunt: huius rei providentiam habente praecipue quidem gloriosissimo praefecto huius felicissimae civitatis, cui talium emendationum cura est, nihilo minus autem et gloriosissimo sacrorum nostrorum praetoriorum praefecto et gloriosissimo magistro sacrorum officiorum, et semper his oboedientibus

cap. I Θεσπιζομεν, εἴ τις . . . . . extat B 23, 2, 1 (Θεσπιζομεν — 32 πλημμελήσαντας B¹ p. 683 Zach.). — Summas habent B² (ex Theod.) et Anonymus Bodleianus (Zachariae Ἀνεκδ. p. 213, ubi citatur νεαρά νθ').
cap. I pr. argumentum citatur in codd. aliquot Prochiri 37, 2 et in schol. ad Epanagogen 35, 1.

henso publice exequias inhibuit nec se destitutum esse dixit nisi debitum perceperisset: donec fideiussorem accepit atque tum demum defunctum terrae tradi passus est. Atque de ipsa causa, in qua haec commissa sunt, quae par est constitutum; existimamus autem etiam generali lege haec emendanda esse, ne patiamur ea deinceps delinqui, si perpetuo mancant lege non definita.

I. Sancimus igitur: si quis superstiti adhuc illo quem sibi debere putat, domum eius occupet atque vexet hominem donec superstes est et familiam eius (uxorem dicimus et liberos et omnino domum), sive etiam signa ex propria auctoritate imponere ausit non prius observato decreto et legitimo ordine post mortem eius qui dicitur debere, actione quidem omnino cadat, sive iustam eam habeat sive non habeat, quantum autem sibi deberi dicit, eius alterum tantum ab ipso insuper exactum heredibus praestet eius qui iniuria affectus est; ac publicationem tertiae partis bonorum subeat (quomodo etiam Marcus summus imperatorum philosophus in legibus suis scripsit) et infamia notetur. Qui enim naturam humanam non reveritus sit, dignus est qui et bonorum et existimationis et reliquorum omnium damnum faciat. 1 Quodsi quis citam mortuo aliquo circa sepulturam defuncti peccet et suus impediatur, de eo quidem iam scripta est lex a patre nostro, verumtamen per nos etiam maior poena sequatur delicta, atque iisdem subiaceat quibus praesens lex eos subicit, qui in superstitem tale quale diximus delictum commiserint. Huic autem rei prospiciat praecipue quidem gloriosissimus praefectus huius felicis urbis, qui eiusmodi rerum emendationem curat, nec tamen minus gloriosissimus sacro nostro praetorio praefectus et gloriosissimus magister sacrorum nostrorum officiorum, atque quae semper iis parent officia. Necessè

1 ἴσθησι B² || δημοσίαν L || 7 ἐπανορθωθῆναι B² || 11 τῆν οἰκίαν] τῆν om. B¹ || 12 τῆν αὐτοῦ] τῆν om. L || 13 sq. ἢ παῖδας ἢ οἶκον B¹ || 14 ὅλον LB¹ || 15 τολμῶν M] τολμῶν LB¹ τολμῶσιν B¹ || προτέρας B¹ || ψῆφον καὶ] φύσεως? L¹ || 17 παντελῶς B¹ || ἐπιπτετα post 18 μὴ collocat B¹ || 18 ἔχει B¹ || μὴν L¹ || 19 λέγει LB¹ || λέγη M || 21 τς MB¹ || δὲ LB¹ || 22 Μάρκος] ὁ μάρκος L. Pro divi Marci decreto (cf. Dig. 48, 7, 7 = 4, 2, 13) potius lex Julia de vi excitanda erat: cf. Dig. 48, 7, 1 pr. et s || 23 γέγραπται L || 24 οἶκ] μὴ B¹ || 27 γραφῆν B¹ || ἀμάρτοι] peccetur ε || τς B¹ || τι MLB¹ ε || 28 κωλύει MB¹ || νόμος] Cod. 9, 19, 6 || 29 περὶ τούτων]

super hoc ε || 30 ἐπέσθω B¹ || 34 sq. ὃ καὶ τῆς L || 35 μέλει ML || 37 *ὑπάρχον libri || 38 ἡμῶν om. ε

4 terrae] sepulture V² || 6 iudicavimus R || 13 etiam] et V] per om. V || 14 propria potestate V² || 16 debere] habere R¹ || 18 superegatur V¹ || 20 substantiae T² vulg.] substantiam VT¹ om. R || et om. V¹ || philosophissimus V] philosphissimus R || 21 imperator V || 27 prohibuit R || 29 hoc om. V¹ || 30 pena delicti R; leg. delicta poena? || hisdem libri || 31 in om. R¹ || uiuente R¹] uiuentem R² vulg. uenientes V || 32 habentem V¹ || 33 quidem om. R¹ || 34 leg. emendationis? || cura est] curare R¹

μένων τάξεων. δεῖ γὰρ κοινῶν ὄντων κατὰ τῆς φύσεως τῶν ὑβρισμάτων κοινῆν εἶναι παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις κώλυσιν τε καὶ ἐκδίκρισιν. τούτων οὐκ ἐπὶ μόνῃς ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως κρατούντων, ἀλλὰ καὶ ἐν ἅπασι τοῖς ἔθνεσιν, ὧν ἡμῖν τὴν ἡγεμονίαν τὴν μὲν ἐξ ἀρχῆς ἔδωκεν ὁ θεὸς τὴν δὲ προσέθηκεν ἡδ' ἐτι καὶ δώσει (φησὶ τις τῶν πρὸ ἡμῶν), τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων εἴτε στρατιωτικῶν εἴτε πολιτικῶν τούτου πρόνοιαν τιθεμένων. ἐπέσται γὰρ τοῖς μὲν ἐνταῦθα ἀρχοῦσι καὶ ταῖς τούτων τάξεσιν ἀνὰ viginti librarum auri ποιῶν, εἴ τινας ἐραθυμῆσαιεν τοῖσιν, ταῖς δὲ ἐπιχωρίοις ἀνὰ πέντε, εἴ γε μὴδὲ αὐταὶ πρὸς τοῦτο ὁρμῶεν, προσαγγελίας τινας ἢ ἐνταῦθα ἢ κατὰ χώραν γινομένης.

officiis. Oportet enim communibus existentibus contra naturam iniuriis communem esse iudicibus super his prohibitionem atque vindictam. His non in sola hac felicissima civitate valentibus, sed etiam in omnibus ab initio dedit deus alium vero adiecit et adhuc etiam dabit (sicut ait quidam ante nos): provinciarum quippe iudicibus sive militaribus sive civilibus huius rei providentiam habentibus. Sequitur enim hic quidem iudices eorumque officia viginti librarum auri poena, si quid horum neglexerint, provinciales autem quinque, si neque ipsi ad hoc institerint, denuntiatione qualibet aut hic aut per provincias facta.

CAPUT II.

Κακείνῳ γε μὴν ὀρθῶς ἔχειν συνειδομεν τὸ μὴ 15 σγχωρεῖν (καθ' ἄπερ καὶ ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως λέγει διάταξις καὶ ἡ ἡμετέρα μέντοι) τοῖς παρόντων τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ τῶν υποθέσεων ἀκούειν, αἱ παρὰ τοῖς ἀρχοῦσιν ἢ τοῖς δεδομένοις ἐξ ἡμῶν δικασταῖς κινεῖντο. πολλῶ γὰρ ἂν κάλλιον τε 20 καὶ τελεώτερον ὑπ' αὐτοῖς τοῖς ἀρχοῦσι παρόντων ἐκείνων αἱ υποθέσεις κινεῖντο, δεῖν τε ἐφεστῶτος τοῖς ὑπηρετουμένοις καὶ τοῖς ὡς εἰκὸς παραγινόμενοις μάρτυσι καὶ ὅλοις τοῦ πράγματος τὴν οἰκίαν ἔχοντος σεμνότητα, ἢ εἴπερ χαμαιδικασταὶ τὰ τοιαῦτα 25 κρῖνουν, οὐδὲν τῶν παρόρων τῆς ἐκείνων διεστῶτων τάξεως. ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ σὺν ἡμῖν οὐσαι διηγεκῶς ἀρχαὶ ταῖς ἀσχολαῖς τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἡμετέρων κελείσεων κατελημμέναι πρὸς ταύτην τὴν ἀνάγκην καταφέρονται, δεῖ συμφωνόν τε καὶ ἀρμόδιον τὸν 30 νόμον τοῖς πράγμασι ποιήσασθαι. Θεσπίζομεν τοίνυν, τὰς μὲν προκατέρξεις ἐκ τρόπου παντός παρ' αὐτοῖς γίνεσθαι τοῖς ἀρχοῦσιν, εἴτε μείζους εἴτε ἐλάττους εἴεν· ἀλλὰ καὶ ἐν μέσαις ταῖς δίκαις εἰσάγεσθαι πάλιν παρ' αὐτοῖς προσεπαθεῖ γούν τὴν ὑπόθεσιν, ὥστε 35 αὐτοῦς τὰ προηγουσμένα μαθεῖν. ἐπειδὴν δὲ αὐτοτελῆς ἀπίφασις ἐκφέρεσθαι μέλλοι, κατὰ μὴδένα τρό-

Illud etiam recte se habere perspeximus non permittere (sicut Zenonis pia memoriae dicit constitutio et nostra quoque) consiliarios iudicum ipsos per se causas audire, quae apud administratores aut datos a nobis iudices agitantur: multo namque melius atque perfectius coram ipsis administratoribus, praesentibus illis quorum causae moventur, terrore imminente exhibitibus testibus et omnino causa propria habente honestatem, quam si apud pedaneos iudices talia decernantur, in nullo consiliariorum officio distante ab illis. Sed quoniam nobiscum statuti semper administratores occupationibus rerum nostrarumque iussionum comprehensi ad hanc necessitatem depouuntur, oportet consonam congruamque legem rebus imponere.

1 Sancimus igitur, contestationes quidem litium omnibus modis apud ipsos fieri administratores, sive maiores sive minores sint, sed etiam in mediis litibus introduci rursus apud eos semel negotium, quatenus ea quae examinantur agnoscant. Cum vero novissima sententia proferenda est, nullo modo praesumere

cap. II Ὅρθῶς ἔχειν συνειδομεν . . . . . extat B 7, 1, 3 (31—328, 10 Θεσπίζομεν τὰς μὲν — τολμῶντος B⁴ p. 251 Zsch.).

est enim cum communes iniuriae sint naturae illatae, communem etiam a magistratibus fieri earum coercionem et vindictam. Atque haec non in sola hac felici urbe valeant, sed etiam in omnibus gentibus, quarum nobis imperium deus vel ab initio dedit vel addidit 'ac dabit ultra' (ut ait veterum aliquis), cum magistratus provinciarum sive militares sive civiles huic rei provideant. Imminebit enim poena iis quidem qui hic sunt magistratibus eorumque officii viginti librarum auri, si quid horum neglexerint, provincialibus vero officii quinque, si ne ipsa quidem id sectentur, denuntiatione aliqua vel hic vel in provincia facta.

II. Iam illud quoque par esse intelleximus non permitti (quemadmodum et Zenonis piae memoriae constitutio dicit et vero nostra), ut assessores magistratum ipsi per se causas audiant, quae apud magistratus vel datos a nobis iudices moveantur. Multo enim melius et perfectius apud ipsos magistratus praesentibus illis causae agentur, cum metus immineat ministrantibus et testibus forte praesentibus et omnino res suam habeat sollemnitatem, quam si pedanei iudices talia diiudicent: neque enim assessores ab illorum ordine quicquam distant. Sed quoniam qui continuo nobiscum sunt magistratus rerum et nostrarum iussionum negotiis occupati ad hanc necessitatem deferuntur, oportet consonam et congruam rebus 1 legem efficere. Sancimus igitur, ut litis contestationes omnibus modis apud ipsos magistratus fiant, sive maiores sive minores sint; sed etiam in mediis litibus apud ipsos semel quidem causa rursus introducat, ut ipsi quae prius disceptata sint cognoscant. Ubi vero iam definitiva sententia proferenda est, nullo modo

2 παρὰ τῶ ἀρχοῦσι B || 3 καὶ τὴν] καὶ om. ε || 7 ἡδ' ἐτι M ἢ δέ τι L¹ || ἡδ' ἐτι δώσει Homericum est Iliadis A 96 || φησὶ ML²B] ὡς φησὶ L² (ε) || 8 τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων] provinciarum quippe iudicibus ε || 10 ἐπέσται M] ἐπεσθαῖ LB (ε) ἐπέσθω Haloander || 11 viginti librarum auri, s. v. x λιτρῶν χρυσίου M πεντήκοντα χρυσίου λιτρῶν L πενταετίας χρυσίου νομισματος B || ποιῶν L || τινας B || 12 ταῖς] leg. τοῖς? || ἐπιχωρίαις L || 13 αὐταὶ scripsi ex ε (praestat αὐτοῖ) αὐταὶ MLB || 16 καὶ om. ε || Ζήνωνος] Cod. 1, 51, 13 || 17 ἡμετέρα] fuit Cod. 1, 51, 15 || 19 δεδομένοις M] δεδομένοις LB || 20 πολλῶ — 22 κινεῖντο om. L || 21 ὑπ' αὐτοῖς M] εἰ ὑπ' αὐτοῖς B^o ἐπ' αὐτοῖς Scrimger (B¹) (cf. 329, 25) || παρόντων ἐκείνων] praesentibus illis quo-

rum ε || 23 ἀπηρετουμένοις — εἰκὸς om. ε || 25 εἴπερ] οἱ add. B¹ || 26 τῆς] τοῖς L

1 communi V || 2 communem] omnem R || 4 etiam] et V || 5 aliud RV || 6 aliud V || alium vero etc.] (lium — 9 sequitur scr. R² in ras. 2 versusum || 8 quippe] al. quidem T in marg. || 10 triginta R || 12 si neque ad hoc insteterint ipsi R || 18 causam V || ministratores RV¹ || 21 quorum delet Osenbrüggen || 22 omnino] omnes V || causam R¹ || 23 habentes R² || 25 nobiscum] nobis R¹ || 26 rerum] suarum add. R² || 32 omnibus modis omnibus V¹ modis omnibus V³ || apud ipsos om. V in lacuna 3 litt. || fieri] apud add. V³ || 34 negotium R¹] negotium rei R² negotium et res V || 35 exanimantur V

πον, τομῶν τὸν παρέδρου χωρὶς τῶν ἀρχόντων ἀκούειν, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης σεμνότητος, ἣν ἴδῃ διατάξαι, τῶν θείων προκειμένων λογίων αὐτοὺς τοὺς ἀρχοντας καὶ ἀκούειν τῶν ἡγωνισμένων ἀπάντων ἐφέξεῖς καὶ κρίνειν τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦς, καὶ δέχεσθαι τὰς ἐφέσεις, εἴπερ τις ἐφέιη, χωρὶς ἀπάσης ὑπερθέσεως, ἐνθα ὁ νόμος τοῦτο γίνεσθαι συγχωρεῖ. καὶ αὐθις τοὺς ἐφέτας ἐκ τρόπου παντὸς δι' ἑαυτῶν ἀκροᾶσθαι τῶν ὑποθέσεων, οὐδενὸς ἑτέρου πρᾶττειν τομῶντος· ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτο γένοιτο, αὐτῶν μὲν τῶν ἀρχόντων ἀνὰ viginti librarum auri ὑφορευμένων ποιητῆ, τῶν δὲ παρέδρων οἱ τοῦτο πρᾶττειν ἐθάροσαν, εἰ μὲν συνηγοροὶ εἴεν, ἐκβαλλομένων τοῦ τῶν λογιωτάτων ἡτόρων καταλόγου, εἰ δὲ οὐ συνηγοροὶ καθεστᾶν ἀλλ' ἑτεροὶ τινες, καὶ τῆς ζωῆς, εἴ τινα ἔχουεν, ἀφαιρουμένων, καὶ decem librarum auri σωφρονιζομένων ποιητῆ. οὐδὲ γὰρ δεῖ τοὺς καὶ τὴν Ζηρώνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διαπύσαντας διάταξιν καὶ τὴν προῆν τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν παρῶσαν οἶσθαι, ὡς τῷ παραπροποιήσασθαι τὰς ταύ- 20 τῶν διαφεύξονται ποιναῖς. μελήσει γὰρ τῷ κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτῳ κόμητι τῶν θείων ἡμῶν πριβάτων τούτου τοῦ πράγματος τίθεσθαι πρόνοιαν, καὶ ἀπαιτεῖν τὰς ποιναῖς καὶ εἰσαγεῖν τοὺς ταμείους, ὅταν τι τοιοῦτο πλημμελήσῃ· γινώσκοντι καὶ αὐτῶ, ὡς οἴκοθεν τὸ 25 δημοσίον ἀποπληρώσει μὴ τούτου τιθέμενος τὴν προσ- 2 ἦκουσαν πρόνοιαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ἀρχόντων ψηφίζομεθα, οὐκ αἱ περὶ τὸ δημοσίον καὶ περὶ τὰς ἡμετέρας κελεύσεις ἀσχολία τὴν τοῦ μὴ δι' ἑαυτῶν ἀκροᾶσθαι τὸ πᾶν διδοῦσαι συγγνώμην. τοὺς 30 δὲ γε ἄλλους ἀπαντας δικαστὰς, ὅσοι μηδεμίαν μὲν ἀρχὴν ἀρχοντες, δικῶν δὲ ἐκ κελεύσεων ἡμετέρων ἀκροᾶμενοι ἢ ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως ἢ ἐν ἑτέροις τοιοῦτο τι πράξαιεν, καὶ τοὺς ἐν τάξει παρ- 35 ἔδρου συνακροωμένους αὐτοῖς ἐτι σφοδροτέραις μετ- 35 μιν ποιναῖς, εἰ μὴ διὰ πάσης ἐφέξεῖς τῆς δίκης αὐτοὶ μετὰ τῶν οἰκείων παρέδρων ἀκροᾶσθαι τῆς ὑποθέσεως. καὶ ἀξιομάτων γὰρ ἐκπτώσιν αὐτοῖς ἀπειλου- 40 μιν καὶ ποιῆν ἀνὰ viginti librarum auri, καὶ τοῖς αὐτῶν παρέδρου τὸ αὐτῆς ἐξελαίνεσθαι τῆς πόλεως 40 ἐν ἣ ταῦτα πράξαιεν καὶ πρὸς γε καὶ αὐτῆς τῆς οἰκίας ἐκπίπτειν ἐπιτιμίας.

assessores audeant sine magistratibus audire, sed cum ea qua par est sollemnitate, quam iam definivimus, sacris eloquiis propositis ipsi magistratus et quae disceptata sunt omnia ordine audiant, et causas diiudicent ipsi, et appellationes, si quis appellaverit, sine ulla dilatione, ubi lex hoc fieri permittit, accipiant. Itemque iudices appellationis omnibus modis per se ipsi causas audiant, neu quisquam aliter agere audeat: sed si quid eiusmodi fiat, ipsi quidem magistratus viginti librarum auri poenam pertimescant, assessores vero, qui id agere ausi sunt, siquidem advocati fuerint, ex disertissimorum oratorum matricula eiciantur, sin non sunt advocati sed alii qui, et cingulo si quod habeant priventur et decem librarum auri poena castigentur. Neque enim eos qui et Zenonis piae memoriae constitutionem et priorem nostram et praesentem respuerint, credere oportet, sese simulando poenas hac ipsa statutas evasuros esse. Dabit enim operam gloriosissimus pro tempore comes sacrarum rerum privatarum, ut huic rei provideat et poenas exigat et fisco inferat, si quid eiusmodi delinquatur: qui ipse quoque sciat se de suis fisco satisfacturum 2 esse, si huic rei eam quam par est curam non adhibeat. Sed haec quidem de iis magistratibus decernimus, quibus diversae circa fiscum et circa iussiones nostras occupationes veniam dant, si non per se ipsi totam causam audiant. Ceteros autem omnes iudices, qui nullo quidem magistratu funguntur, lites autem ex nostris iussionibus audiunt, ubi sive in hac felici urbe sive in aliis eiusmodi quid egerint, et eos qui in assessorum numero una cum illis causas audiunt, etiam gravioribus poenis persequemur, si non per totam deinceps litem ipsi cum suis assessoribus causam audiant. Nam et dignitatum amissionem iis minamur et poenam viginti librarum auri, et assessoribus eorum fore ut ex ipsa civitate, in qua haec egerint, expellantur atque insuper notati propriae existimationis iacturam faciant.

6 ἐφέσεις] τὰς κατ' αὐτῶν add. B^f || ἐφέσει B^a || 7 τοῦτο] haec ε || 10 αὐτῶν] παρόντων L || 11 viginti librarum auri M] εἴκοσι λιτρῶν χρυσοῦ M s. v., B^c εἴκοσι χρυσοῦ λιτρῶν LB^f || 12 ἀψηφισμένων L || τοῦτο] tale aliquid ε || 12 sq. ἐθάροσαν πρᾶττειν L || 14 τοῦ τῶν] τούτων L || 15 καθεστῶσαν B^f || 16 decem librarum auri M] δέκα λιτρῶν χρυσοῦ M s. v., LB || 17 δεῖ LB^f ε] δὴ MB^c || 21 μελήσει L || τῷ] τὸ M || 22 πριβάτων (s. v. ἦτοι ἰδιοκτιῶν M) ML] ἰδιοκτιῶν B || 23 τίθεσθαι] τὴν προσήκουσαν τίθεσθαι B^f || 25 τῷ δημοσίῳ L(s) || 30 τὸ πᾶν] causas ε || 31 δικαστὰς om. ε || μὲν om. L || 32 ἀρχοντες] ἔχοντες B(s) || 33 ἢ ἐπὶ] εἰ ἐπὶ B^f || 34 ἑτέροις L || 35 αὐτῶν B^c || μέτεμεν L || 37 ἀκροᾶσονται B(s) || 38 γὰρ om. L || 39 viginti librarum auri M, εἴκοσι λιτρῶν χρυσοῦ M s. v., LB || 40 τῷ] τῷ B^c || 41 τῆς om. B ||

consiliarios absque administratoribus audire, sed cum competenti honestate, quam dudum disposuimus, propositis sacrosanctis eloquiis ipsos administratores et audire quae examinata sunt omnia consequenter, et 5 iudicare eos negotia et suscipere appellationes, si quis appellaverit, sine ulla dilatione, ubi lex haec fieri permittit. Et rursus appellationis iudices modis omnibus per se audire negotia, nullo aliter agere praesumentem; sed si quid tale fiat, ipsis quidem administrantibus viginti librarum auri formidantibus poenam, consiliariis autem qui tale aliquid agere praesumpserint, si quidem advocati sint, expellendis ab eloquentissimorum advocatorum collegio, si vero advocati non sunt sed alii quidam, etiam cingulo, 15 si quid habeant, privandis et decem librarum auri castigandis poena. Non enim oportet eos, qui Zenonis piae memoriae contempserunt legem et dudum nostram et praesentem, arbitrari, ut falsitate huius fugiant poenas. Erit enim curae per tempus gloriosissimi comitis sacrarum nostrorum privatorum huius rei habere providentiam et exigere poenam et inferre aerario, dum tale aliquid commissum fuerit; cognoscente etiam ipso, quia de suo fisco completeret, nisi huius rei habuerit competentem providentiam.

2 Sed haec quidem in administratoribus decernimus, quibus publicae et circa nostras iussiones occupationes, ut non per se audiant causas, concedunt veniam. Alios autem omnes, qui nullam administrationem habent, causas autem ex iussionibus nostris audiunt aut in hac felicissima civitate aut in aliis, si tale aliquid egerint, et eos qui in officio consiliariorum cum eis audierint, adhuc vehementioribus affligimus poenis, nisi per omnem consequenter litem ipsi cum suis consiliariis audiant causam. Nam et dignitatum casum eis interimamur et poenam vicuearum librarum auri, et eorum consiliarios ex ipsa pelli civitate in qua haec egerint, insuper et ipsos proprio cadere honore.

42 ἐπιτιμίας corr. ex ἐπι*νομίας L (τιμῆς s. v. L²)

6 hoc vulg. || 12 auocati VT || sint VT] sunt R || 14 sunt R] sint VT || 15 *si quidem libri || habent V || 16 eos om. R || 18 ut R¹ || ut quamquam VT¹ || ut quamquam R² T² || *falsitate (possis etiam falsitatibus) falsitatis libri || 19 enim erit V || gloriosissimi R gloriosissimi V || 21 pena V || 23 completeret R] complere VT; leg. complebit? || 28 iusiones V || 30 Ut magistratus Constantinopolitane civitatis in conventionibus certis audiant (adiant m. 1) et sententiam (sentiam m. 1) dicant R rubr. in marg. (ex Iul.) || 32 aut in hac] autem in hac R¹ || 34 adhuc] cum adhuc V || 35 consequenter R¹] consequentes VR² T || 36 ipsis V¹ || consiliariariis V || 37 vicuarum V || 38 auri librarum R || 39 pelli] compelli R

(Ἐπίλογος.) Ἡτοίον σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμον ἅπασι ποιησάτω φανερὰ κατὰ τὸν νενομισμένον τρόπον κηρύγμασι κατὰ τὰς ἐπαρχίας χωρμένη, ὥστε μηδὲν τῶν ἐθνῶν διαλαθεῖν τι τῶν παρ' ἡμῶν θεσπισθέντων. ἐπὶ γὰρ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ὁ ἐνδοξότατος ἐπαρχος ταῦτα προθήσει. Dat. k. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. (ann.) XI., post cons. Belisarii v. c. ann. II.

(Epilogus.) Tua igitur eminentia quae visa sunt nobis et per hanc divinam declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta secundum sollemnem modum edictis per provincias utens, ut nullam gentium lateat aliquid quod a nobis sancitur. In hac enim felicissima civitate gloriosissimus praefectus urbis haec proponet. Dat. kal. Decemb. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., p. c. Belisari v. c. anno [a. 537] secundo.

ΞΑ

10

LXI. Auth. LXII. Coll. V tit. 14

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑ ΑΚΙΝΗΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟ ΓΑΜΟΥ ΔΩΡΕΑΣ ΜΗΤΕ ΥΠΟΤΙΘΕΣΘΑΙ ΜΗΤΕ ΟΛΩΣ ΕΚΠΟΙΕΙΣΘΑΙ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΣ ΜΗΔΕ ΣΥΝΑΙΝΟΥΣΗΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ, ΠΛΗΝ ΕΙ ΜΗ ΜΕΤΑ ΤΑΥΤΑ ΤΟ ΙΚΑΝΟΝ ΓΕΝΗΤΑΙ ΑΥΤΗΙ· ΤΑ ΑΥΤΑ ΔΕ ΚΡΑΤΕΙΝ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ.

RE UT IMMOBILIA ANTE-NUPTIALIS DONATIONIS NEQUE HYPOTHECAE DENTUR NEQUE OMNINO ALIENENTUR A VIRO NEC CONSENTIENTE UXORE, NISI POSTEA SATISFIERI POSSIT UXORI; HAEC VERO VALERE ETIAM IN DOTE &

20

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατριῶν.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanna pp. Orientis secundo.

(Προοίμιον.) Πρῶγμα ἐλεεινὸν γίνεσθαι μαθόντες ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς τῆς ὑποθέσεως κινήσεως ἐκείνου μὲν ἐπιηρωθώσαμεν τὸν προσήκοντα τρόπον, νόμῳ δὲ γενικῶς μέτεμεν τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις, τοῦτο δὲ τὸ συνειδισμένον ἡμῖν.

(Praefatio.) Causam miserandam fieri cognoscetes coram nobis ipsis negotio moto illud quidem correximus competenti modo, lege autem generali emendamus huiusmodi negotia, hoc quod moris est nostri.

CAPUT I.

καὶ θεσπίζομεν, εἴ τις συγγράψει προγαμιαίαν δωρεάν ἢ γον τὴν διὰ γάμον δωρεάν (οὕτω γὰρ αὐ-30 vel propter nuptias donationem (sic enim eam oportet

Et sancimus, si quis conscripserit antenuptialem donationem vel propter nuptias donationem (sic enim eam oportet

Nov. LXI (Authent. LXII — Coll. V tit. 14: gloss.) Graece extat in ML, prooemio et epologo omissis in B 29, 7, item decurtatum et passim mutatum in Epanagoge 19, 3. — Epit. Theod. 61 (inde Prochiron 9, 13), Athan. 10, 3. Iulian. const. LV.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur omnibus manifesta faciat more solito edictis per provincias usa, ut nullam ex gentibus lateat quicquam eorum quae a nobis sancita sunt. Nam in hac felici urbe gloriosissimus praefectus haec proponet.

LXI.

NE RES IMMOBILES DONATIONIS ANTE NUPTIAS AUT PIGNORI OBLIGENTUR AUT OMNINO ALIENENTUR A VIRO NE CONSENTIENTE QUIDEM MULIERE, NISI EI POSTEA SATISFIAT, UTQUE EADEM ETIAM IN DOTE VALEANT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Rem deplorandam committi certiores facti causa coram nobis ipsis agitata illam quidem idoneo modo emendavimus, lege autem generali eiusmodi causas, qui nobis mos est, persequimur.

I. Atque sancimus, si quis antenuptialem donationem vel propter nuptias donationem (ita enim

7 ἐπαρχος] praefectus urbis ε || προςθήσει L || subscr. dat. — 9 anno II §] dat. k. dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. aug. XI post Bilisarii uc. cons. ann. II M ἐξερωνήθη μηνί δεκεμβρίῳ μετὰ ὑπατείας Βελισαρίου τὸ β' Theod. dat. pe. uilisarii iterum Iul. dat. post cons. uilisarii (bilisarii^u) Iul.^{bu}, om. Ath. || 11 rubr. Ὡστε τὰ ἀκίνητα τῶν ἐθνῶν ἢ τῆς προίκος μηδὲ συναίνουσης τῆς γυναίκος ἐκποιεῖσθαι μήτε (leg. μηδὲ) ὑποτίθεσθαι Theod. || 12 μήτε — 13 μήτε MLBε] μὴ — μηδὲ Ath. || 14 ἀνδρός — 20 προίκος] ἀνδρός καὶ τὰ ἐξῆς Ath. || 15 μηδὲ Theod. || μήτε MLB || 17 γένηται ἀντ' ἧ] ἀντ' ἧ γένηται B, om. M || 18 τὰ αὐτῶ] ταῦτα B¹ haec (i. e. ταῦτα) § || 21 ἐπάρχῳ Scrimger] ὑπάρχῳ ML || 25 ἐφ' ἡμῖν M] ἐφ' ἡμῖν L fort.

rectius (cf. 327, 21) || 26 ἐπιηρωθώσαμεν L || 27 μέτεμεν L || 29 προγαμιαίαν] προικιμαίων B¹ m. 1 || 30 δωρεάν utroque loco habent MB, priore loco om. Lε, altero Epan.

1 eminentia] conuenientia V || uisi V || 7 praeponeat R || subscriptionem dedimus ex V et Bamb. I || CP. om. V || impr. dōn. Iust. V impr. dominus Iustinianus Bamb. I || 8 p. c. V] cp. Bamb. I || Bilisari Bamb. I Bilisario V || 10 sq. Ry LXII V || 12 donationes V || 16 ni V¹ || 17 haec uero in dote ualere R || 21 Iohanni pp. om. V, Orientis om. R || 27 modis V¹ || 29 antenuptialem R^a || 30 uel R] aut VT || sic enim eam et 330, 2 faciens — patre (parte V¹) in ras. scr. V

III.

42

τὴν χοῖναι μᾶλλον καλεῖσθαι νενομοθετήκαμεν), εἴτε αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοῦτο ποιῶν εἴτε καὶ ἑτέρον γράφοντος, ἢ πατρὸς ἢ μητρὸς ἢ συγγενῶν ἢ καὶ ξένων τυχόν, εἴ τις τοῖνυν τοιοῦτό τι ποιήσειε καὶ γράψῃ δωρεάν, ἐν ἢ καὶ τι τῶν ἀκινήτων ἐστίν, ἀπαγορεύομεν αὐτῷ ἢ ὑποτίθεσθαι τὸ λοιπὸν τὸ πρᾶγμα τὸ καταγεγραμμένον εἰς προγαμιαίαν δωρεάν ἢ ἐκποιεῖν ὅλως. τὸ γὰρ ἀπαξ τοῖς δεσμοῖς τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἐνοχον γενόμενον οὐκ ἂν εἴη προσήκον ἐκποιεῖσθαι, ὥστε τὴν γυναῖκα ἀποβαίνοντος τυχόν τοῦ κέρδους, ὅπερ αὐτῇ προσάγει τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, δυσχεραίνειν οὐκ εὐρίσκουσιν τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ τοῦ ἀνδρὸς περιουσίᾳ, ἀλλ' ἢ ἐκποιήθην ἄλλοις ἢ ὑποτίθεσθαι, καὶ δυνατοῖς ἴσως προσώποις, ὡς ἐκεῖνη διὰ τὰς τοιαύτας αἰτίας ἢ παντοίως ἄβατον εἶναι τὴν ἐκδίχσιν ἢ δύσκολον καὶ δικαστηρίων δεομένην, ἐξὸν 1 αὐτόθεν ἑαυτῇ βοηθῆσαι. Ὡστε τοῦτο φυλάττεσθαι, καὶ ὁ μετὰ τὰτα συμβάλλων ἴστω, ὡς εἴτε ἀντὶν εἴτε ὑποθήκην ἔχοι, οὐδὲν τούτων ὄφελος ἔξει παντελῶς, ἀλλ' ἐν ἴσῳ τοῖς ἀγροῦσι τε καὶ ἀρρητοῖς 20 ἔσται τὰ ἐπὶ τούτῳ γεγραμμένα ἢ συμπεραννημένα, καὶ φυλάττεσθαι τῇ γυναίκῃ τὸ κέρδος. οὐδὲ γὰρ ἔδοξαν ἡμῖν ἀπο τρόπου πεποιθῆναι τινὲς τῶν ἡμετέρων δικαστῶν, οἵπερ καὶ αὐτῇ τὴν ἰν rem τὰς γυναῖξιν μετὰ τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἐπὶ τῆς προγαμιαίας 25 δεδώκασι δωρεᾶς· ὅπερ ὀρθῶς ἐγχειρισθὲν εἶτα ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα δικαζόντων ὑπὸ περιττοτέρας δῆθεν τινος ἀκριβείας παρεῶραται. καὶ μὴ τινος ὁδοῦς ἐξευρισκέτωσαν οἱ τὰς τετρασμένας λαμβάνοντες ὑποθήκας τῷ παρασκευάζειν τὰς γυναῖκας συναίνειν, 30 καὶ οὕτως τῶν οἰκείων ἐκπίπτειν δικαίων. συναίνεσις γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἢ εἰς ὑποθήκην ἢ εἰς ὠνήν ἢ εἰς ἄλλην ἐκποίησιν γεγραμμένη τὸν λαμβάνοντα παντελῶς οὐκ ἂν ὀνήσειεν, εἰ προσάταξ τὰ τῆς συναίνεσεως γένοιτο· ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν intercessionum 35 ἐγγράφμεν τὸ δεῖν διετούς ὕστερον χρόνον παριόντος αὐδὸς ἑτέραν ὁμολογίαν γράφειν βεβαιούσαν τὴν συναίνεσιν καὶ τότε κύριον εἶναι τὸ γινόμενον, οὕτω

tere magis vocari decrevimus), sive ipse pro se hoc faciens sive etiam altero scribente, aut patre aut matre aut cognatis aut extraneis forte, si quis igitur tale aliquid fecerit et scripserit donationem, in qua 5 etiam aliquid immobilium est, interdiximus ei aut supponere de cetero rem conscriptam in antenuptiali donatione aut alienare omnino. Quod enim semel vinculis sponsaliciae largitatis obligatum est, non erit conveniens alienari, ut mulier veniente forsitan 10 lucro quod ei confert antenuptialis donatio, difficultatem patiatur non inveniens rem in viri substantia, cum sit alienata aliis aut supposita, et potentibus forte personis, quatenus illi propter huiusmodi causas aut sit modis omnibus inadibilis vindicatio aut 15 difficilis et litibus egeat, dum ex hoc ipso sit adiuvanda.

1 Quapropter hoc observetur, et qui post haec contraxerit sciat quia, sive emptionem sive hypothecam habeat, nihil horum utilitatis habebit omnino, sed aequalia erunt non scriptis nec dictis quae super hoc scripta sunt aut convenerunt, et servetur uxori 20 lucrum. Non enim videntur nobis immoderate fecisse quidam nostrorum iudicum, qui etiam ipsam in rem mulieribus post matrimonii transactionem in sponsalicia largitate dederunt, quod recte incohabitum deinde a posteris iudicibus quasi pro supervacanea quadam subtilitate contemptum est. Et non quilibet vias inveniunt artificiosas sumentes hypothecas praeparando mulieres consentire et ita proprio cadere iure. Consensus enim in talibus aut in hypothecam aut in venditionem aut in aliam alienationem conscriptus percipienti omnino non proderit, si semel consensus fiat, sed sicut in intercessionibus scripsimus, ut oporteat biennii tempore existente rursus 35 aliam professionem scribi confirmantem consensum, et tunc ratum esse quod factum est, sic et in hoc fiat,

potius eam appellandam esse lege constituimus) conscripserit, sive ipse pro se hoc faciat sive etiam alter scribat, sive pater sive mater sive cognati sive forte etiam extranei, si quis igitur tale quid fecerit et scripserit donationem, in qua etiam res immobilis est, velamus eum posthac rem in donationem ante nuptias conscriptam aut pignori obligare aut omnino alienare. Quod enim semel vinculis donationis ante nuptias obnoxium est factum, non decet alienari, unde mulier obveniente forsitan lucro quod ei confert donationem ante nuptias, graviter ferat quod rem non reperiat in bonis mariti, sed vel alienatam aliis vel obligatam, idque potentibus fortasse personis, ut illi propter eiusmodi causas aut omnino aditus non pateat 1 ad vindicationem aut ea difficilis sit et iudicii egeat, cum liceat ilico ei auxilium ferre. Itaque hoc observetur, et qui posthac contraxerit sciat, sive emptionem sive hypothecam habeat, nullam se hinc omnino utilitatem habiturum, sed pari loco atque quae non scripta quaeque non dicta sint ea fore quae de hoc scripta vel conventa erunt, atque mulieri lucrum custodiatur. Neque enim perperam fecisse quidam ex nostris iudicibus nobis visi sunt, qui quidem ipsam in rem actionem mulieribus post solum matrimonium in donatione ante nuptias dederunt; quod recte traditum ab iis qui postea iudicabant ex supervacanea nescio qua subtilitate spreum est. Neve quas vias excogitent qui artificii paratas hypothecas accipiunt, dum efficiunt ut mulieres consentiant atque ita suis iuribus priventur. Consensus enim de eiusmodi rebus vel in hypothecam vel in emptionem vel in aliam alienationem scripto consignatus eum qui acceperit omnino non iuvabit, si semel tantum consensus datus sit. Sed quemadmodum de intercessionibus scripsimus, biennio inde transacto rursus aliam professionem scribendam esse quae consensum confirmet, ac tum

1 χοῖναι om. Eran. || νενομοθετήκαμεν] Cod. 5, 3, 20 || 2 ὑπὲρ αὐτοῦ B' Eran. || 4 τοῖνυν εἰ τι om. Eran. || ἐκποιήσιν B' [7 ἦ] ἢ καὶ L || 10 ὥστε — 17 βοηθῆσαι om. Eran. || 11 τὴν προγαμιαίαν δωρεάν] antenuptialis donatio (i. e. ἢ προγαμιαία δωρεά) ε || 16 sq. ἐξὸν — βοηθῆσαι M (ε) || ἐξ ὧν — βοηθῆσειεν BL || 17 ὥστε — 19 ἔχοι] ἴστω οὖν ὁ τῶν εἰρημένων τι παραδεχόμενος, ὡς εἴτε ὑποθήκην ἔχοι ἢ ἄλλῳ τρόπῳ νομίζει αὐτοῦ τὸ κύρος λαβεῖν Eran. || 18 συμβάλλων MB] συμβαλῶν LB' (ε) || 19 ὠνήν] ὠν L' || 21 ἔστω L || τουτ' L' τούτου L' τούτων Eran. || 22 φυλάττεσθαι Eran. || οὐδὲ — 36 παριόντος αὐδὸς] εἰ δὲ καὶ ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς τῇ πράξει τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἢ γυνῆ συναίνεσαι πεισθῆ, οὐκ ἔρωται ἢ τοιαύτη πράξις· δεῖ γὰρ, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς προκίος, διετούς αὐδὸς παριόντος χρόνου Eran. || ἔδοξεν L || 23 τινες B' τινος L || 24 αὐτοῖ L || in rem M, s. v. L' || ἀγαγῆν LB || 26 ἐπιχειρηθὲν L || 27 ὑπὸ περιττοτέρας M] ὑπὲρ περιττοτέρας LB' || 28 παρεῶρατο B' || 29 τετρασμένας λαμβάνοντας M || 30 τῷ MB' τὸ LB'

33 γεγραμμένης? L' γεγραμμένη B' || 34 ὠνήσειεν B' || 35 intercessionum M intercessionum B' intercessionum B' αντιφωνήσεων L, in marg. B' || 36 ἐγγράφμεν] Cod. 4, 29, 22 || ὕστερον om. ε || 37 τῆν] τῇ L' || 38 γινόμενον malit Heimbach || οὕτω — 331, 4 συναίνεσιν om. Eran.

2 faciens n̄a siue (sic) R || 3 quid R' || 9 veniente V²T] inueniente R' V^a inueniens R² eveniente vulg. || forsitan V || 10 lucrum R || 11 patiatur] dona patiatur V' || 12 et Osenbrüggen] aut libri || 13 persone R' || illis R' || 14 omnibus modis R || inadibilis R vulg.] inabilis VT || 18 ypotheca V || 19 orum V || 21 et RT] ut V || 23 qui etiam om. R' || in rem R] in rem actionem VT vulg. || 26 supervacua V' supervacua V³ || 28 uias] causas R' || inueniant artificiosas inueniant R^a || 30 consensus V || aut in] in om. R' || 33 in om. R' || 34 ex cuncte Osenbrüggen] rursus] et rursus R || 36 fiat] factum fiat R'

2 ἀνταῦθα γινέσθω, καὶ εἰ συναίνεσεν ἡ γυνή, κατὰ τὸ τῶν intercessionum σχῆμα ἕστω παντελῶς ἀξίμιος, εἰ μὴ καὶ δευτέραν, καθάπερ εἰπόντες ἐφθίμεν, ποιήσεται συναίνεσιν. πολλὰ γὰρ ἂν ἐκ πρώτης εὐθύς ἀκοῆς ἀμαρτηθεῖη, τῆς γυναικὸς ἢ δέει τοῦ συνοικούντος ἢ ἀπάταις ῥαδίως ὑπαγομένης καὶ τῶν οἰκείων ἀμελοῦσης δικαίων, κατασκευασμένη δὲ ἐν τείλει χρόνῳ τὴν ὑπόθεσιν γένοιο ἂν ἐντὶ τῆς ἀσφα- 3 λιστέρας, πληρὴ οὐδὲ τοῦτο ἀπλῶς δίδομεν, ἀλλὰ τρικαῖα τὴν γυναικα ὑπὸ τὴν ἐκ τῆς δευτέρας συναίνεσεως ἄγομεν ζημίαν, ἥνικα ἕστιν ἕτερα πράγματα, ἐξ ἧν δυνατόν αὐτῇ τὸ ἱκανὸν γενέσθαι τοῦ περιεχομένου τῆ προγαμιαία δωρεῆ πρόγματος ἢ πραγμάτων ἀκινήτων ὑφ' ἑτέρου κατεχομένου διὰ τὸν τῆς ἐκποιήσεως ἢ ὑποθήκης τρόπον. ἐπειτοίγε εἰ 15 μηδὲν ἕτερον περιλείπεται, οὐδὲ οὕτω βλάβην ὑπομῆναι τὴν γυναικα συγχωροῦμεν, ἀλλὰ κἂν εἰ δις κἂν εἰ πολλὰς συναίνεσιν, τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν τῆς intercessionis φερέσθω λόγον, καὶ ἕστω πανταχόθεν αὐτῇ τὸ κέρδος ἐν ἀσφαλεῖ κείμενον, εἰ φανείη μηδὲν ὑπο- 20 λελειμμένον ἕτερον ἀρκούν πρὸς τὴν τῆς προγαμιαίας δωρεῆς ποσότητα. Καὶ ταῦτά φημεν οὐ μόνον κηρόμενοι τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῶ μᾶλλον τῶν ἀνδρῶν τῶν ταῦτα ποιοούντων, εἴγε ἐκ πολλῶν καὶ σχεδὸν τῶν πλείστων θεμάτων τοῖς κοινῶς παισὶ τὰ τῆς προγαμιαίας δωρεῆς φυλάττεται πράγματα, καὶ αὐθις ταῦτα μένει παρὰ τῆ οὐσίᾳ τοῦ ἀνδρός καὶ τῆ ἐκείνου διαδοχῆ ἐκ ταύτης τῆς παρατηρήσεως, ὥστε συμφέροντα τὸν νόμον τῆ τῆ γυναικὶ τῶ τε ἀνδρὶ κατὰ τούτους τοὺς λογισμοὺς καθιστάναι. καὶ πολλῶ μᾶλλον ταῦτα ἐπὶ τῆς προικὸς κρατεῖν, εἴπερ τινὰ τῆς προικὸς ἢ ἐκποιήσεν ἢ ὑπόδοιτο· ἦδη γὰρ τὰ ταῦτα ἱκανῶς περιείργασται καὶ νενομοθέτηται.

4 Ἄλλ' οὐδὲ αὐτῶν τῶν συμβαλλόντων καθάπαξ ἀμελοῦμεν. εἰ γὰρ καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἐνοχὴν ὅσον 35 πρὸς τὰς γυναικῶν ἀρρητὸν τε καὶ ἀγραφον εἶναι βουλόμεθα, ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς ἀνδρας ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἀ-

2 et si consentiat mulier, secundum speciem in intercessionibus sit omnino idemnis, nisi etiam secundum, sicuti praediximus, celebraverit consensum. Plurima namque ex primo mox auditu delinquantur, 5 muliere quippe mariti seductionibus facile decepta et propria negligente iura, cum vero in plurimo tempore cogitaverit pro negotio, fiet forsitan cautior.

3 Verumtamen neque hoc simpliciter damus, sed tunc mulierem ex secundo consensu damno summittimus, dum sunt aliae res, ex quibus possibile est ei satisfieri pro re vel rebus immobilibus quae in antenuptiali donatione continentur et quae ab alio detinentur propter alienationis aut suppositionis mo- 15 dum: alioquin si nihil aliud supersit, neque sic laesum sustinere mulierem permittimus, sed licet secundo vel si frequenter consentiat, causa ad intercessionibus feratur rationem, et sit omnino ei lucrum sub cautela positum, nisi apparuerit relictum aliud sufficiens ad antenuptialis largitatis quantitatem. Et haec dicimus non solum parentibus mulieribus, sed multo potius viris talia facientibus, siquidem ex multis et paene plurimis casibus communibus filiis antenuptialis donationis servantur res, et rursus eae 25 manent apud substantiam viri eiusque successionem ex hac observatione, ideoque utilis lex est et uxori et marito secundum has satisfactiones. Et multo potius haec in dote valeant, si quid dotis aut alienetur aut supponatur: iam enim haec sufficienter 30 delimitata atque sancita sunt.

4 Sed neque ipsos contrahentes omnino negleximus. Nam si etiam super his obligationem quantum ad mulieres neque dictam neque scriptam esse volumus, et ipsos viros in aliis eorum rebus obligari

v. 17 sq. argumentum citatur Poptai 25, 4

2 ratum esse quod factum sit, ita hic quoque fiat, et si mulier consenserit, secundum intercessionum speciem esto omnino indemnis, nisi, uti modo dicimus, etiam secundum consensum dederit. Multa enim ex primo statim auditu peccentur, cum mulier vel metu coniugis vel fraudibus facile inducatur et sua 3 iura negligat, quae si per longius tempus causam secum reputet, tutior a se ipsa futura sit. Quamquam ne hoc quidem simpliciter concedimus, sed tum demum mulierem damno quod ex secundo consensu oritur subdicimus, cum aliae res praesto sunt, ex quibus ei satisfieri possit pro re vel rebus immobilibus quae continentur in donatione ante nuptias, si per alienationis aut obligationis modum ab alio detinentur. Alioquin si nihil aliud supersit, ne ita quidem damnum subire mulierem patimur; sed quamvis bis vel etiam saepius consenserit, res ad rationem intercessionis referatur, et lucrum ei undique in tuto positum sit, si appareat nihil aliud relictum esse quod ad quantitatem donationis ante nuptias sufficiat. Atque haec dicimus non solum ut prospiciamus mulieribus, sed multo magis etiam viris qui ista faciunt: si quidem in multis et fere plurimis casibus liberis communibus res donationis ante nuptias servantur, eaeque rursus apud substantiam viri et successionem eius manent ex hac observatione, ita ut lex et mulieri et viro secundum has rationes utilis existat. Atque multo magis haec in dote valeant, si quas res dotales 4 vel alienaverit vel obligaverit: talia enim iam satis elaborata et legibus constituta sunt. Sed ne ipsos quidem contrahentes plane neglegimus. Nam quamquam obligationem de his factam quantum ad mulieres pro non dicta nec scripta esse volumus, ad ipsos maritos in reliquis eorum rebus alienationis vel

1 γενέσθω L || 2 intercessionon M intercessionionων L intercessionionων B¹ intercessionionων B¹ || 3 ἀξίμιον B¹ || καὶ om. B¹ || 5 ἢ δέει ἢ δέει B¹ m. 1 quippe ε || 6 ἢ ἀπάταις Eran., ἢ om. ε || 7 οἰκείων] ἰδίων B¹ || 10 sq. ὑπὸ τὴν — ζημίαν] διὰ τὴν δευτέραν συναίνεσιν τῆς ζητήσεως παύομεν Eran. || τῆς om. M^a || 12 τοῦ] ὑπὲρ τοῦ Eran. ε || 14 sq. ὑφ' ἑτέρου — τρόπον om. Eran. || κατεχομένου B¹ || 16 περιλείπεται B¹ || 17 κἂν εἰ δις κἂν εἰ M(ε) κἂν ἢ δις ἢ Eran. κἂν δις ἢ καὶ L κἂν δις ἢ B || 18 intercessionos M intercessionionων L intercessionionων B¹ intercessionionων B¹ ἀναζητήσεως Eran. || 19 καὶ ἕστω — 33 νενομοθέτηται] εἰ δὲ τὸ ἱκανὸν τῆς προγαμιαίας ὡς εἴρηται δωρεῆς ἐκ τῶν τοῦ ἀνδρός ἀκινήτων πραγμάτων ἢ κινήτων μετὰ τὴν δευτέραν συναίνεσιν καὶ τὴν ἐκ τῆς διετίας ἀσφάλειαν εὐρέσθῃ, ἐρῶσθαι κελύομεν τὴν ἐκποίησιν Eran. || αὐτῆ B¹ ταύτη ML || 20 ἐν ἀσφαλείᾳ L² sub cautela ε || 21 ἀρκού L¹ || τῆς om. L || 27 μένει LB ε] μένειν M || τῆ ἐκείνου διαδοχῆ (διαδοχῆν L¹) MLB¹ ε] τῆς ἐκείνου δια-

δοχῆς (B¹?) cum Halandro vulg. || 29 τῆ τε] τε om. LB¹ || 30 τοὺς λογισμοὺς τούτους B¹ || 31 ἐπὶ τῆς] ἐπὶ τῆ L || κρατεῖν] πράττειν B¹ (κρατεῖ mali Zachariae; sed cf. 329, 19 et Iulian.) || 33 νομοθέτηται L. Cf. Cod. 5, 13, 1 § 15. 12, 30 || 35 εἰ γὰρ καὶ MLB¹ ε] ὡς γὰρ καὶ B¹ ἀλλ' ὡσπερ Eran. || ἐνοχῶν L^a || 36 βουλόμεθα εἶναι B¹ || 37 ἀλλ' M] οὕτως ἀλλ' (ἀλλ' in litura) L οὕτως B οὕτω καὶ Eran. et ε

1 in om. R || 4 plurima V] plura RT || 6 proprio V || iure V cura R² || 7 fiet] set et R¹ || 9 sed] et V || 12 re vel] rei R¹ || 13 et quae ab alio detinentur om. V || 15 sic] sit V^a || 18 rationem V¹ || 19 apparuerit R vulg.] apparuit VT || relictum] nichil relictum V || 21 parentibus V¹ parentes T¹ || 22 *ex] et libri || 23 et om. V || paene om. R || 24 hec manent R hec manent T ** manent V¹ remanent V³ || 25 uiri eius eiusque R² || 26 ideo V || est et] est R¹ est ut R² || 30 sancta V¹ || 35 obligatione V¹ || 37 et RV] sed T

τῶν πράγμασι ἐνέχεσθαι θεσπιζομεν προσάσει τῆς ἐκποιήσεως ἢ τῆς ὑποθήκης, ταῖς μὲν γυναῖξι φυλάττοντες τὸ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἀκινήτοις πράγμασι τῆς προγαμίας δωρεᾶς δίκαιον ἀκαινοτόμητον, ἐκείνοις δὲ τὸ ἀρόμοζον δίκαιον ἐκ τῶν συμβολαίων, ὅσον ἐπὶ τοῖς ἄλλοις αὐτῶν πράγμασι πάντων τῶν τῆ προικὶ δεδομένων ἤδη παρ' ἡμῶν προνομίων ἐπὶ τῆς ἐαυτῶν μενόντων ἰσχίος, ὅταν ἡ γυνὴ κινῶη, τοῖς γὰρ ἄλλοις ἅπασι πλὴν τῆς γυναικὸς τὸ τοιοῦτο προνομίον οὔτε ἐξ ἀρχῆς δεδώκαμεν οὔτε νῦν δίδομεν. 10

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάτα ἡμῖν καὶ διὰ τούδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἅπασι ποιησάτω φανερά κατὰ τὸν νενομισμένον τρόπον κηρύγμασι κατὰ τὸς ἐπαρχίας χωμένῃ, ὥστε μηδὲν τῶν ἐθνῶν διαλαθεῖν τὰ παρ' ἡμῶν θεσπισθέντα. 15 ἐπὶ γὰρ τῆς εὐδαιμόνου ταύτης πόλεως ὁ ἐνδοξότατος ἐπαρχος ταῦτα προθήσει. Dat. k. Dec. CP. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XI, post cons. Belisarii v. c. (ann. II.) [a. 537]

volumus occasione alienationis aut hypothecae, mulieribus quidem servantes in ipsis immobilibus rebus sponsaliciae largitatis ius innovatum, viris autem competens ius ex documentis, quantum in aliis rebus suis, omnibus privilegiis doti datis iam a nobis in sua firmitate manentibus, quando mulier moverit. Aliis enim omnibus praeter mulierem huiusmodi privilegia nec ex antiquo dedimus neque nunc damus.

(Epilogus.) Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem omnibus faciat manifesta secundum sollemnem modum praeceptis per provincias utens, ut nullam gentium lateat, quae a nobis sancita sunt. In hac enim felicissima civitate gloriosissimus praefectus urbis haec proponet.

LXII.

Auth. LXIV 20

DE SENATORIBUS.

Idem Aug. Iohanni pp. (II.)

(Praefatio.) Antiquissimis temporibus Romani senatus auctoritas tanto vigore potestatis effulsit, ut eius gubernatione domi forisque habita iugo Romano omnis mundus subiceretur, non solum ad ortus solis et occasus, sed etiam in utrumque latus orbis terrae Romana ditione propagata: communi etenim senatus consilio omnia agebantur. Postea vero quam ad maiestatem imperatoriam ius populi Romani et senatus felicitate reipublicae translatus est, evenit ut ii, quos ipsi elegerint et administrationibus praeposuerint, omnia facerent quae vox imperialis eis iniunxisset, et militiae sub eis constituerentur et cetera eorum dispositionibus oboedirent, reliquis senatoribus in quiete degentibus, et posteaquam administratores causas sibi mandatas deposuerint, in principali maneat voluntate, utrum velit eos laborioso cingulo liberatos ad senatus securitatem remittere an aliis actibus destinare. 25 30

CAPUT I.

In praesenti itaque multis variisque actibus urgentibus, quos nostra maiestas bello ac pace indefesse gerere noscitur, pars vacantium senatorum in nimiam deminutionem pervenit hocque summam putavit ingerere et non curiosae conversationis remedium. Ideoque et eam quibus oportet modis ampliare nostro molimento visum est et homines nobilitate et summa opinione egregios ei adsignare, quatenus una quidem nostri senatus pars per administrationes suam ostendat sagacitatem, altera vero, quae in quiete degit, alio modo suum ingenium reipublicae valeat exhibere. 35

2 Et quia magna utilitas ex iudicandi sinceritate reipublicae nostrae cedit, quaedam autem causae post appellationes iudicibus porrectas in sacrum nostri numinis consistorium inferuntur et a nostris proceribus

Nov. LXII (= Authent. LXIV) Lotine tantum extat in V (ἡ ξβ' οὐχ ἐνδέθη η τῶν περὶ ἧτοι περὶ Zochorioe, ἢ περὶ τῶν Krüger) συγκλητικῶν M in marg.). — Epit. Theod. 62 (inds B 6, 1, 13—17 et L), Athan. 22, 3. Iulian. const. LVI.

hypothecae nomine teneri sancimus, quo mulieribus quidem ius in ipsis rebus immobilibus donationis ante nuptias integrum servemus, illis autem ius quod ex instrumentis competit, quantum ad reliquas eorum res; ut tamen omnia privilegia quae doti iam a nobis data sunt in suo robore maneat, si mulier actionem moveat. Nam ceteris omnibus praeter mulierem tale privilegium neque ab initio dedimus neque nunc damus.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae placuerunt nobis et per hanc sacram legem declarantur omnibus manifesta faciat secundum morem solitum edictis per provincias usa, ut nullam ex gentibus lateant quae a nobis sancita sunt. Nam in hac felici urbe gloriosissimus praefectus haec proponet.

1 θεσπιζομεν M] βουλόμεθα LB Eron. ε || 3 ἐπ' αὐτοῖς] ἐπὶ B || 10 οὔτε — οὔτε Epan.] οὐδέ (οὐδ' L) — οὐδέ MLB || Iulian. in fine add. Haec autem constitutio non in praeteritis, sed in futuris casibus valeat. || 17 ἐπαρχος] praefectus urbis ε || subscr. om. ε || k. dec. M Ath.] k. sept. (sep. p setep^b) Iul.^{brw} μηνὶ δεκεμβρίῳ Theod. || CP. dn. Iustiniani pp. aug. ann. II (sic) M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια' Ath., om. rell. || 18 μετὰ ἡπατεῖαν Βελισσαρίου τὸ β' ἰνδ. α' (ια' cod.) Theod. μετὰ τὴν ἡπατεῖαν Βελισσαρίου τὸ β' Ath. post bilisarius uc. cons. M post cons. uilisari Iul.^{brw}

1 alienationes V¹ || 3 iuris] iuris RV¹ illis vulg. || 4. q. rebus suis. Omnibus RVulg.] rebus omnibus suis V || 7 privilegium R² || 11 quae placuerunt] complacuerunt

V || 14 nullam V vulg.] nullum RT || 15 lateant vulg. || 16 praefectus urbis] praef V || 17 hoc proponet (hoc pro in ros.) V || 21 rubr. De senatoribus (Περὶ συγκλητικῶν M marg., Ath., Theod. secundum L, Περὶ συγκλητικῶν errore Theod. cod.) om. V, De ordine senatus Gloss. Paris. op. Biener. Gesch. d. Nov. p. 544 n. i (ex Iulian. c. 200 De ordine senatorum) || 22 II. odd. Zochoriae || 24 forisquae V || 25 romano V || 26 quam] quod V quum Biener p. 495 || 27 hii V hi vulg. || ipsi] imperatores Biener; sed cf. od 307, 11 || elegerint Biener] elegenter V || 28 iniunxisset V || 29 reliquis V || quieti V^a || 32 videntibus Biener mole || indefessa egerere V, corr. Beck || 33 in nimia deminutione V, corr. Biener || hocque summam Biener] hoc quae sua V || 34 idcoque bis scr. V || 35 molimento Zochariae] monumento V || 38 accedit Beck temere || 39 nostri Biener] nostrum V

examinantur, idcirco nobis (placuit) non solum iudices nostros, sed etiam senatores ad examinandas lites in consultationibus convenientes una cum aliis florentissimis nostris proceribus litium facta trutinare, et quemadmodum, si quando silentium ob alia una cum conventu fuerit nuntiatum, omnes colliguntur et proceres et senatores, ita et nunc, quando silentium tantummodo propter alicuius causae examinationem pronuntietur, etsi non addatur conventus vocabulum, tamen eos convenire et omnes consedentes quod eis visum fuerit sub sacrosanctorum evangeliorum praesentia et statuere et ad nostram referre scientiam et augustae maiestatis dispositionem expectare: a solis senatoribus, sed ab utroque ordine, huiusmodi litibus exercendis. Melius enim et perpensius amplioribus quam paucis examinantibus ius merum et iustitiae lumen invenitur. 5

8 Eo certissimo constituto, quod et in ludis circensibus et quando conventus fuerit nuntiatus, solito more et senatores colligi necesse est et suum officium exercere. Et hunc quidem praesentis legis articulum ita disponimus et hac constitutione in perpetuum valitura constringimus. 10

CAPUT II.

Aliud autem capitulum propter honorem dignitates comitantem praesenti lege discernendum esse perspeximus. Cum enim inter florentissimos nostri palatii proceres et gloriosissimos senatores quasi quaedam medietas sublimis est praefecturae, sancimus praesulem quidem amplissimi senatus (secundum quod) sibi antiquissimae series memoriae vindicat) urbicariam esse praefecturam et primam sedem ei deditur, 15 postea autem omnes eminentissimos senatores patricios numerari, videlicet ut, si qui ex his et consulatus insignibus decorantur, secundum consulatus ordinem habeant inter se emergentem praerogativam; his procul dubio qui in ipso actu consulatum gesserunt aliis omnibus consularibus in suo ordine anteponeendis.

1 Quemadmodum enim inter proceres nostros moris est patriciatus infulus consulari fastigio anteponi, et in 2 amplissimo senatu idem exemplum observandum est. Cetero omni post patricios consortio tam consularium quam praefectoria dignitatis, quibus etiam magistros militum connumeramus nec non viros magnificos illustres, secundum suae dignitatis tempora in magnam curiam tam convenientibus quam consedentibus 3 et sententiam ferre habentibus licentiam. Si quem autem utentem cingulo ex nostra iussione deponere cingulum contigerit, non ex hoc fieri eum deteriorem censemus vel ad inferiorem gradum deduci, sed suam tenere etiam in amplissimo senatu praerogativam, quam antea cum cingulo uteretur habuisse noscebatur; 25 et si quidem altiore loco condonare voluerimus, hoc eum et in maxima curia beneficio perpetuari. Quos enim honoratos vocamus, eos nullam iniuriam perpeti concedimus, ne quod eis pro labore pro quietem 4 praecipuum praemium indulgemus, hoc in deminutionem honoris eorum detrahatur. Gaudeat ita unusquisque sine aliqua laesione beneficio nostro, sive ut agat sive ut requiescat fuerit in eum collatum, cum neque semper laborare neque semper vacare hominibus libitum esse videtur, sed permutatio et varietas 30 5 usus rarior mentes humanas delectant. Si qui autem illustri dignitate decorati sunt, liceat eis patriciatus codicillos accipere, etsi nou consulares vel praefectorii existant, quod constitutio divinae memoriae Zenonis irrite postulabat. Sufficit etenim in patriciatus honorem capiendum, ut tantummodo illustri dignitate quidam decoretur. Sed etsi hoc iam in quibus praetermissum est, nullum praeiudicium eis qui profecti 6 sunt generare. Sin vero dignitate donare quosdam voluerimus, illa tamen voluntate ut ilico in senatum 35 eos transferamus, eos tantummodo tertiam partem sportularum praestare sancimus, ut et dignitate gaudeant et magnum non sentiant detrimentum; aliis videlicet omnibus in provectionibus suis in solidum consuetudines praestantibus.

(Epilogus.) Quae igitur per hanc divinam legem nostra sanxit aeternitas, sublimitas tua et tuae sedis successores et officium tuum in omne aevum conservare festinent, poena quinquaginta librarum auri 40 eis imminente qui hoc violare temptaverint vel a quoquam violari concesserint. Dat. * kal. Ianuarias CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., post cons. Belisarii v. c. (anno II.) [a. 537]

1 placuit supplevit Biener || 2 trutinare et quemadmodum Beck] trucinare et qui est ad modum V || 3 ob alia Zachariae] ab ulla V ab ullo Beck || colleguntur V || 4 nuntietur Biener || 5 adatur V || considentis Biener, consedentes V || 6 *referre (cf. imperatori referant Iulian. c. 199, ἀναφερόσθω Theod.)] praeferre V perferre vulg. || 7 a] non a Osenbrüggen, prob. Zachariae || 11 hano constitutionem V vulg., corr. Zachariae || ualitura V] ualituram vulg. || 12 dignitatēf (sic) V^a dignitatis V^b || legem V || disacerendum V, corr. Beck || 14 *sublima V sublimi Heimbach || sublissima est praefectura Biener || 14 sq. *quod sibi] sibi V quod Zachariae || 15 vindicatur bicariam V vindicatur urbicariam vulg. || sedere V || 16 qui Biener] quis V || 17 insingnibus V || eme gentem (sic) V || 20 amplissimos V || 21 sq. magnificos et

illustres Beck || 22 maginam V || 23 cingulo Biener] cingulum V || 28 ita] leg. itaque? || 30 laborare neque semper Biener] labore semper neque V || 31 patritias (patrias V^a) V, corr. Biener || 32 praefectorie V || Zenonis] Cod. 12, 3, 3 || 33 irrite] inirrite V non rite Heimbach, minus rite Zachariae || *ut] sit V si vulg. || 34 quibus] quibusdam Biener || est Biener] et V || 35 generari Biener || senatum Beck] senatu V || 41 imminenda V, corr. Biener || temptauerit V || subscr. dat. kal. ianuarua cap. imp. doni Iustin. pp. aug. anno XI. p. consul. bil. uic. V ἐξεφωνήθη μηνί Ιανουαρίῳ μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελισσαρίου το β' Theod. ἐγράφη καλόνδων Ιανουαρ. βασιλείας Ιουστινιανού μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελισσαρίου Ath. dat. post cons. uilisarii Iul.^{bw}. Numerum excidisse ante kal. vidit Biener, v. kal. scr. Zachariae

ΕΓ

ΠΕΡΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙ
ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΑΠΟΨΕΩΣ.Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Λογγίνω ἐπάρχῳ τῆς εὐδαιμονος
ταύτης πόλεως.

⟨Προοίμιον.⟩ Πρῶγμα δολερῶς γινόμενον ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως περὶ τὰς τῶν οἰκῶν οἰκοδομὰς ἀναστῆλαι καὶ ἐπανορθῶσαι δίκαιον ἡγήσαμεθα. ἐπειδὴ γὰρ ἡριστοῖς μέτροις διεστάται τοὺς οἰκῶν ἀλλήλων ἢ Ζηρῶνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξις λέγει, καὶ ἡμεῖς δὲ τοιοῦτό τι νενομοθετήκαμεν, ἐπιγίνεται δὲ ὥστε ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως μὴ δύνασθαι τινα ἑκατὸν ποδῶν εἶσω κωλύειν θαλάττης ἀποψιν, πράγματος χαριστάτου, ἐχορῆν μὲν ἴσως καὶ ἐκ πλείονος μέτρον τὰς ἀπίονες αὐτοῖς ἀνεῶχθαι καὶ μὴ ταύτας κωλύειν, πλὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτο παραδόξῳ τινὶ προσημιχάνηται τέχνῃ. τινὲς γὰρ τὸ τῶν ἑκατὸν ποδῶν καταλιπόντες μέτρον ἢ καὶ βραχύτερον προσθέντες, εἴτα οἰκοδομεῖν ἐκείσε οὐδὲν ἕτερον ἔχοντες, ἀλλὰ καθάπερ τι παραπέτασμα παρατείνοντες ἐπειδὴν ἀφελανταί τὴν τῆς θαλάττης ἀποψιν κατὰ πᾶσαν ἐξουσίαν, οὐ μαχόμενοι τῷ νόμῳ διὰ τὸ τῶν ἑκατὸν ποδῶν διάστημα ἔνδον οἰκοδομοῦσιν ἀκωλύτως· καὶ ἐπειδὴν τοῦ ζητουμένου τύχοιεν, καθαιρούσιν ἐκεῖνο τὸ διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῖς ἐπινηνομημένον, καὶ οὕτω τὸ σχῆμα σοφισάμενοι πάσης τέργεως ἀλλοτρίως τὰς τῶν κεκτημένων καθιστάσιν οἰκίας. ὅπερ τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι κατ' οὐδένα βουλόμεθα τρόπον.

CAPUT I.

ἀλλ' εἴ τις βούλοιο τοιοῦτό τι σχεδιάσαι καὶ μακουργῆσαι, μὴ τοιαῦτα παιζέτω, ἀλλ' εἴπερ τούτων

Sed si quis voluerit tale aliquid excogitare et macουργῆσαι, non taliter ludat, sed si hoc egerit pro

Nov. LXIII (Authent. LXVI = Coll. V tit. 15) Graece extat in ML, maior pars (— τῆς ἀπόψεως ἀρπαζέτω 335, 7) in B 58, 11, 13 (B^s p. 394 Zach.). — Epit. Theod. 63, Athan. 21, 2. Iulian. const. LVII.

LXIII.

DE NOVIS OPERIBUS PROSPECTUI IN MARE OFFICIENTIBUS.⁽¹⁾

Idem Augustus Longino praefecto huius felicitis urbis.

Praefatio. Quod in hac regia civitate fraudulenter fit in aedificiis exstruendis ut cohiberemus atque emendaremus par esse existimavimus. Nam cum certis spatiis domos a se invicem distare Zenonis pia memoriae constitutum iubeat, et nos quoque tale quid lege constituerimus, sitque ibi introductum ne quis in hac regia civitate intra centum pedes prospectum in mare, rem iucundissimam, impedire possit — etsi forte par erat ex longiore etiam spatio adspectus patere vis neque impediri —, tamen hoc quoque singulari quodam artificio ultro attemptatum est. Nonnulli enim intervallo centum pedum relicto vel adeo parvo quodam spatio adiecto nihil aliud quod aedificant habentes, sed quasi quoddam tapetum obtinendo ubi prospectum in mare cum omni licentia abstulerunt, non pugnantes cum lege propter intervallum centum pedum intus aedificant impune; et postquam quod quaerunt assecuti sunt, destruunt illud quod propter hunc usum ab ipsis excogitatum est, atque ita causam commenti omnis voluptatis expertes possessorum domos reddunt. Quod in posterum nullo modo fieri volumus.

I. Verum si quis quid eiusmodi properare et fraudem facere velit, ne talia per ludibrium agat,

2 rubr. Περί — ἀπόψεως (ὄψεως v. l. Ath.) MLath.] Περί ἀπόψεως θαλάσσης Theod. (Iul.) || 4 ἐπάρχῳ M] ὑπάρχῳ L || 7 οἰκοδομίας B || 10 Ζηρῶνος] Cod. 8, 10, 12 § 4 || τοῦ — λήξεως om. B || 11 τοιοῦτό τι νενομοθετήκαμεν] non servatur. Nam Cod. 8, 10, 13 huc non pertinet (cf. B 58, 11, 12), nec rectius nov. 165 intellegit Zachariae || ἐπιγίνεται M (sequitur ε) || ἐπιτέτακται L ἐπιτέτραπται B || 12 τῆς βασιλίδος ταύτης L || 13 θαλάττης M] θαλάσσης LB (id. 21) || 19 οἰκοδομεῖν M] οἰκοδομοῦσιν LB || ἐκεῖθεν B^s || 21 ἐπειδ' ἂν M] καὶ ἐπειδὴν LB || τὴν om. M || ὄψιν L || 22 οὐ M] καὶ οὐ LB || 23 ἔνδον οἰκοδομοῦσιν ML || ἀνοικοδομοῦσιν B || 27 καθιστάσιν LB || 29 τοιοῦτο om. B || 30 τούτω M

1 Novella LXIII = Auth. LXVI in V repetitur infra inter extrava-gantes Authentici post nov. XXI f. 184' (= v), eodem loco legitur in R f. 74, extat etiam in r f. 88 post nov. LXVIII (= Auth. LXX) || R] LXVI V || 2 rubr. om. Rv || De operis novi annuntiatione r || 4 inscr. om. r || Impr. Iust. Aug. V] Idem A. Rv || Longini R || 5 Constan-

tinopolis V] Constantinopolitane Rv || 6 sit r || 7 domum R^v V T dom r. || edificia v (et sic saepius) || 8 credimus] dedimus RT, leg. credimus? || mensuris] mis iuris v || 9 distrahere v digestare r¹ || domo V || 10 const***** r || et om. r || sanctiumus V] sancimus (sanctimus v) RT r v || 11 urbe Vv r] ciuitate RT || 12 aliquid V] aliquid Rv, om. r || intra centum] coctum (= trecentum) r || perhibere r] matris R^s || 13 re gratissima r] quidem] quod R || forsam r || et om. R || 14 eius Rrv¹ || patere V] partem RT r v || 15 perhibere r || et om. R et in om. v || inopinabili Vv] opinabili T epinabili R ob mali r || quodam V] quodam Rv quodam r || 16 machinantur r vulg.] machinatur V machinatur R dominatur v || artem r] quidam] quidem clam v || pedum spatium relinquente V || 17 parvum Osenbrüggen] parum libri || aliquid om. r || 18 aedificant ibi Beck] edificantes libri || habentes aliud v || 19 aliquid v¹ || abstulerit V || 23 potuerunt, deponunt] potuerunt v || illos R || propter] per r v || 24 adinuentum R Vv] inuentum r || et Vv] set Rv || 25 voluptate R^a r || 26 Quod] qui R || 29 Sed] Sed et Rv || quid V || voluerit tale bis scr. v || 30 luat r || egerunt r

(1) Redando entes actos de emulacra

δέοιτο ταῖς ἀληθείαις, ὅλον ὅλον οἰκοδομεῖτω καὶ μέγρι τοῦ διαστήματος παντός (τοῦ τῶν ἐκατὸν φαιεν ποδῶν) χωρεῖτω, τὰς οἰκοδομίας ποιῶν ὡς ἀναγκαῖας αὐτῶν καὶ ἀπαραιτήτους ἐσομένας· μὴ μὴν διὰ τὴν τοῦ γείτονος ἐπιβουλήν διὰ τοῦτο σχεδιαζέτω τοῦχος καὶ ὡσπερ ἐπὶ τινος γραφῆς τὴν τοιαύτην ἐκτείνων σκαιωρίαν τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἀπόψεως ἀρπαζέτω. ὡσπερ γὰρ τοὺς τὰ ἄλλα ἀρπάζοντα εἰκότως ἀποστρεφόμεθα καὶ ποιῆς ἀξίους νομίζομεν, οὕτω καὶ τοὺς τοῦτο τεχνωμένους οὐδενὸς ἐλάττονας εἰς κακίαν 10 τῶν καὶ τὰ ἄλλα πράγματα ἀρπαζόντων νομίζομεν. ὥστε εἰ καὶ τῶ μικρόν τι πράγμα λαβεῖν κατὰ τρόπον ἀρπαγῆς θαρρήσαντι εὐ ποιούσα ἢ vi bonorum raptorum μετὰ τῆς τετραπλασίας ἔπεισι ποιῆς, πῶς οὐκ καὶ τοῦτον ἀνάγκη τὸν τοιοῦτόν τι πράξαντα καὶ 15 καθελεῖν ἀναγκάζεσθαι τὸ παρ' αὐτοῦ γεγόμενον καὶ ἕτερα μείζονι ποιῆσι σωφρονοσθήναι, τουτέστι decem librarum auri εἰσκομιζομένων τῇ θεατραλίᾳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς· ἵνα μὴ κακὸς γείτων (τοῦτο δὲ τὸ τοῦ λόγου) γεγόμενος ἀπίοι καταγελῶν τοῦ νόμου, ὡς 20 οὐκ ἰσχύσαντος αὐτὸν ταῖς οικείαις ὑπαγαγεῖν διατυπώσσει.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμου ἢ σὴ ὑπεροχῆ κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἔργων καὶ πέραιτι παρα- 25 δοῦναι καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττειν ἅμα τῇ πευθομένην αὐτῇ τάξει σπενσάτω, τῆς αὐτῆς, τουτέστι τῶν decem librarum auri ἐπικειμένης ποιῆς καὶ κατὰ τῶν ταῦτα παραβαίνοντων ἢ παραβαίνεσθαι συγγαροῦντων. Dat. vii. id. Mart. CP. imp. dn. Iustini- 30 niani pp. Aug. ann. XI., Iohanne v. c. cons. [a. 538]

veritate, domum totam aedificet et usque ad spatium totum (centum dicimus pedum) tendat, aedificia faciens tamquam necessaria sibi et inevitabilia futura, non autem propter vicini laesionem construat parietes et velut ex quadam pictura talem extendens machinationem privationem aspectus arripiat. Sicut enim eos qui aliena diripiunt recte aversamur et poena dignos putamus, ita et hoc molientes nihilo minores malitia eorum qui etiam alienas res arripiunt aestimamus. Unde si parvam aliquam rem per modum arreptionis auferre praesumentibus bene faciens vi bonorum raptorum cum quadrupli minatur poena, quomodo non et hunc necesse est, qui tale aliquid egit, et cogi deponere quod ab eo factum est et alia maiori poena multari, hoc est decem librarum auri inferendarum theatralibus tuae celsitudinis, ut non malus vicinus (hoc quod in sermone est) constitutus vadat deridens legem tamquam non valentem eum propriis inhibere dispositionibus.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo in hac felicissima civitate operi terminoque contradere et in perpetuum una cum obediens officio servare festinet, eadem hoc est decem librarum auri imminente poena contra haec praevericantes aut praevericari sinentes.

Dat. vii. idus Mart. Constantinopoli, imp. du. Iustini pp. Aug. anno XI., (Iohanne) v. c. cons.

sed si quidem revera ea re opus ei sit, domum integram aedificet, et usque ad intervallum totum, centum dicimus pedum, procedat, faciatque aedificationem utpote ipsi necessariam et inevitabilem futuram, neve tamen in vicini fraudem idcirco parietes temere extruat et quasi in pictura quadam eiusmodi machinatione obdientia prospectum eripiat. Quemadmodum enim eos qui aliena rapiunt merito aversamur et poena dignos putamus, ita etiam eos qui hoc machinantur malitia nihil inferiores eis qui res alienas rapiunt existimamus. Itaque si eum qui vel parvam aliquam rem auferre per modum rapinae ausit, vi bonorum raptorum actio suo iure cum quadrupli poena persequitur, quin eum quoque, qui tale quid egerit, cogi necesse est ut et destruat quod ab eo factum est, et altera poena maiore hoc est decem librarum auri castigetur arcae theatri tuae sublimitatis inferendarum? ne malus vicinus (quod est in proverbio) factus discedat legem deridens, quippe quae suis eum praeceptis subicere non valuerit.

Epilogus. Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas in hac felici urbe ad opus effectumque adducere et in perpetuum servare una cum officio quod paret ei studeat; cum eadem poena id est decem librarum auri etiam eis immineat qui haec violent vel violari patiantur.

2 παντός — 3 ποδῶν] φαιεν τοῦ τῶν ῥ' ποδῶν παντός B^s || 3 ποδῶν φαιεν L || 5 διὰ τοῦτο om. ε non male || τοίχους] τοὺς τοίχους B^s || 12 εἰ (ε) || εἰκότως εἰ L, om. M || μικρόν L || 13 vi bonorum raptorum L βιβονόρουμ βραπτόρουμ M || 15 οὐκ M] μὴ L || 17 decem librarum auri M] δέκα λιτρῶν χρυσίου L || 19 significat Hesiodum πῆμα κακὸς γείτων (Op. et D. 346) || 20 ἀπίοι L || 21 οικείαις M] ὑπαγαγεῖν] inhibere ε || 27 αὐτῇ om. ε || 28 decem librarum auri M] δέκα χρυσίου λιτρῶν L || καὶ om. L || 30 vii. id. mart. M ε] πρὸ εζ' καλάνδων Μαρτίων Ath. μηνι μαρτίῳ Theod. || CP. imp. dn. Iustinianno pp. aug. ann. XI. M (ε) βασιλείας Ἰουστινιανῶν τὸ ἰα Ath. βασιλείας ἰα ἔτους Theod. || 31 Iohanne uc. cons. M (cf. ε), Ἰωάννον ὑπατεία Theod. ὑπατ. Ἰωάννον Ath. || subscr. dat. cons. Iohannis (Iohan. ^b) Iul.^{bw} dat. p. c. uilisarii Iul.^p dat. p. c. iohann. Iul. cod. Parisinus alter

1 totat R¹ || 2 totum om. v || centum om. R || decernimus v || pedum om. v || 3 necessariam r || sibi om. RT || inevitabilia V incunctabilia v || 4 non] nunc R¹ v || lesione r || 5 et om. r || 6 arripuit V arripiat Rr T² eripiat T¹ || 7 *aduersamur libri || 8 ita

et] et ita Rv || haec R || molientes r || 9 minores vulg.] minus reos r minus rei V minus ei R minus eius T minus (cf. quae notavi ad v. 10) v || malitia militia r in malitia vulg. || horum Vr || etiam om. Rv || aliena V || arripiunt Vr] arripiunt Rv vulg. || 10 parvam] per** R³ || rem per modum vulg.] semper modum r semper ad modum V semper minoris v separationis R, rem ad modum Heimbach || 11 abreptionis R || auferri r aut ferre R¹ Vv || benefatientes v benefatients Rr benefatiant V || 12 quadrupli minatur Vr] quadruplinatur R¹ quadruplicatur R³ quadruplatus v || 13 et om. Rv || hunc V] hanc r hoc Rv || 14 et cogi om. Rv || et alia] talia R¹ v || 15 mari v || multari] pena add. R¹ || 16 inferendarum V || theatralibus v || ut] ut ut v et r || 17 malis Rv in aliis r || est V] om. Rrv || 18 uadat VRv] est r (evadat Beck male) || non ualentem V] non ualente r in ualentem Rv || 19 inhibere] nubere r || 24 tuam V || 26 et in (im Vv) perpetuum Rv v T] festinet r || festinet seruare r seruari festinet R¹ v || 27 haec R || hoc — 28 contra bis scr. v || auri om. Rr || imminentem R¹ || 28 pene v || hoc Rv || praevericari] praeuari R || 29 scientes v || 30 subscr. dat. vii. idus mar. Constantin. impr. don. Iust. pp. ag. anno XI uiro clarissimo consule V, om. rell.

ΞΔ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΗΠΟΥΡΩΝ.

LXIV. Auth. LXV.
DE HORTULANIS CONSTAN-
TINOPOLITANIS.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Λογγίνῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ
τῆς εὐδαίμονος καὶ βασιλίδος ταύτης πόλεως.

Idem Aug. Longino praefecto urbis regiae Con-
stantinopolis.

⟨Προοίμιον.⟩ Πολλὰ πανταχόθεν ἡμῖν μέγρεις
ἐκ χρόνου πολλοῦ κατὰ τῶν τῆς εὐδαίμονος ταύτης
πόλεως καὶ τῶν αὐτῆς προαστείων κηπουρῶν προσ-
φέρονται, δυσχεραίνοντων ἀπάντων πρὸς τὴν αὐτῶν
κακουργίαν. τὰ δὲ προσαγγελλόμενα τοιαῦτά πως ἐστὶ. 10

⟨Praefatio.⟩ Multae undique querelae nobis ex
tempore plurimo contra felicissimae huius urbis et
eius suburbanorum hortulanos deferuntur laboran-
tium omnium adversus eorum malitiam. Quae vero
deferuntur huiusmodi sunt.

CAPUT I.

Φασὶν ἐκ τοῦ συστήματος τῶν κηπουρῶν καὶ τοὺς
διατιμητὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἶναι, καὶ πρῶγμα
ποιεῖσθαι δευρὸν. ἤνικα μὲν γὰρ ὁ τοῦ κήπου δε-
σπότης τούτου παραδίδῃ τῷ κηπουρῷ τῷ τὴν μί-
σθῳσιν ὑπελθόντι, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ πεφτυμένον
ἐν αὐτῷ λάχανον ἀποτιμῶνται καὶ τὴν τούτου δια-
τιμῆσιν ἐπικλιῶσι τῷ λαμβάνοντι κηπουρῷ ἢτοι μί-
σθωτῇ· ἐπειδὴν δὲ μέλλοι παραδιδόναι μετὰ τὴν
περαίωσιν τοῦ χρόνου ὁ μισθωσάμενος, τῆνκαῦτα
ποιεῖσθαι μὲν αὐτοὺς ἀκριβῆ τοῦ λάχανου διατιμη-
σιν, ταύτην δὲ εἰς ἑξαπλασίονα καὶ πολλαπλασίονα
φέρειν, καὶ εἴπερ αὐτῷ πενήτηντα χρυσῶν εἴη λάχα-
νον, οὐκ ἔλαττον τριακοσίων, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ πλειόνων
διατιμᾶσθαι τοῦτο. καὶ οὐκ ἀκριβῆ τούτου μόνον τὴν
τοῦ πράγματος ἰστῶν ἀληθειάν, ἀλλὰ καὶ μείζω 25
ποιεῖν αὐτὴν κατὰ πολὺ, φάσκοντας ὡς κόπρον τε
εἶεν ἐμβαλόντες τῇ γῇ καὶ τινα δῆθεν ἔχοιεν ἐμπονή-
ματα, κἀντεῦθεν ἐξαιρεῖν εἰς ὅσον ἂν βουληθεῖεν τὴν
τιμὴν, καὶ ὑπὲρ ἀποτιμῆσεως τῶν φτυεθέντων ὡς
εἰκὸς δένδρων ἐτέρας ἀνέξῃσεις ποιεῖσθαι, καίτοιγε 30
ἤνικα παραλαμβάνουσι παρὰ τῶν δεσποτῶν οὐδεμίαν
τοιαύτης παντελῶς τιμῆς λογιζομένης, καὶ ταῦτα ὡς
ἐπίπαν ἐν τοῖς συμφωνοῖς ὁμολογούντων τῶν κηπου-
ρῶν, ὡς καὶ φυλάξουσι τὰ πεφτυμένα τῶν δένδρων

Aiunt ex corpore hortulanorum et aestimatores
hortorum plerumque esse et causam fieri pessimam.
Dum enim horti dominus hunc tradit hortulano con-
ductionem subeunti, nihil aliud quam plantatum in
eo olus aestimant et huius aestimationem imponunt
accipienti hortulano seu conductori; cum vero fut-
urus est tradere post transactionem temporis con-
ductor, fieri tunc quidem ab eis scrupulosam oleris
aestimationem, eam autem in sextuplum aut multi-
plicem ferri, et si ei quinquaginta aureorum sit olus,
non minus trecentum, interdum autem et amplius
hoc aestimari. Et non usque hoc solum causae
avaritiam stare, sed etiam maiorem multo eam fa-
cere, dicentes quia stercus immerit terrae et alios
quasi habeant labores, et ex hoc extendere in quan-
tum voluerint pretium, et pro aestimatione inserta-
rum forsan arborum alia augmenta facere, dum uti-
que, cum perciperint a dominis, nulla talis penitus
aestimatio facta sit, sed plerumque in pactis pro-
fiteantur hortulani, quia et plantatas servant arbores

Nov. LXIV (= Authent. LXV) Graece extat in ML, particulae quaedam in B 55, 14. — Epit. Theod. 64,
Athn. 21, 1. Iulian. const. LVIII.

LXIV.

DE HORTULANIS.

Idem Augustus Longino gloriosissimo praefecto huius felicitis et regiae urbis.

Praefatio. Multae undique querellae ad nos ex longo tempore adversus hortulanos huius felicitis
urbis et suburbiorum eius deferuntur, cum omnes fraudem eorum graviter ferant. Quae autem denun-
tiantur, talia fere sunt.

I. Dicunt ex collegio hortulanorum etiam aestimatores plerumque esse, et rem importunam committi.
Cum enim horti dominus eum hortulano qui subit conductionem traditurus est, nihil aliud quam olera in
eo insita aestimant eorumque aestimationem hortulano vel conductori qui eum accipit iniungunt; ubi autem
post tempus exactum conductor eum redditurus sit, tum illos subtilem quidem oleris aestimationem fa-
cere, sed eam in sexties tantum et in plus augere, et siquidem ei quinquaginta aureorum olus sit, non
minus trecentis, interdum etiam pluris id aestimare. Neque usque eo solum eius rei aviditatem sistere, sed
etiam multo maiorem eam efficere, cum dicant illos stercus ingessisse solo et meliorationes forte aliquas
praestitisse, atque inde in quantum voluerint pretium extollere, et pro aestimatione arborum nimirum con-
sitarum alia augmenta adicere, quamvis cum hortos a dominis acciperent nullum omnino eiusmodi pre-
tium computatum sit, cum praesertim in pactis promittere soleant hortulani sese et iam satas arbores

2 Περὶ τῶν (τῶν om. Theod. et index Ath.) κηπουρῶν
ML Ath. Theod.] De hortulanis Constantinopolitanis ε De
hortulanis Constantinopolitanae civitatis Iul. || 4 ἐπάρχῳ
Ath.] ὑπάρχῳ ML || 6 Πολλοὶ cit. Ath. cod., Πολλὰ cit.
Theod. cod. || 9 αὐτῇ M || 10 τοιαῦτα πῶς M || 11 τοὺς
διατιμητὰς] aestimatores hortorum ε || 15 ἐπελθόντι L² ||
16 ἐν om. L || 17 ἐπικλιῶσι L^a || μισθωτῷ L || 23 δὲ
om. L || 25 ἀπληστίαν L (id. infra) || μεῖζονα L || 26 αὐτῇ
L || φάσκοντας L || 27 ἐμβαλόντες L] βάλλοντες M^b Βά-
λωντας M^a || 32 καὶ ταῦτα ὡς ἐπίπαν] sed plerumque ε ||
33 ἐν τοῖς M] ἐπὶ L

6 quaele V || nobis r] om. V || 8 urbanorum V || dese-
runtur r (idem 10) || 9 hominum r || eorum r] eos V ||
11 estimationes r || 12 ortorum (et sic constant) Vr ||
et om. V || 13 hunc tradit V] contradit r || 15 extimant
et estimationem (id. infra passim) r || 16 conductioni r ||
futurus est] futuris r || 17 conductionem r || 18 ab eis]
habens r || 19 eam autem in sextuplum Beck] aut in
sexcuplum libri || aut] et Beck || 20 ferri Biener Gesch.
d. Nov. p. 489] fieri Vr || 21 trecentum V] trecentis r ||
22 solum causae] solo care r || 23 auritiam V || sed et
etiam r || maiore V || 24 immerit r || 25 labscens r ||
26 pro aestimatione] pastinationem r || 28 cum V] dum r ||
perciperint ad os (i. e. omnes?) V || 29 pactis V] factis r ||
30 ortolani V || plantatus Vr || servabunt Biener

1 nov. LXIV (= Auth. LXV) om. R, habet r f. 90 ||
R, LXV V || 2 ortulanis Vr, et sic semper || 4 inscr. om. r ||

καὶ ἕτερα καταφνεύουσιν. ἀλλὰ τὸν διατιμητὴν καὶ ἐφ' ἑαυτῷ τὸ ὅμοιον πρᾶγμα μετ' ὀλίγον ἕσσεσθαι νομιζόντα εὐκότως ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν τοιαύτην ἀπληστίαν εἰσφέρειν, ὥστε εἶπερ ὁ ταλαίπωρος ἀνάσχοιτο δεσπότης ἐξ ἀπειρίας τοσαύτην δοῦναι ζῆμιαν καὶ τὰ ἑαυτοῦ λαβεῖν, ἐτέρῳ δὲ ἐκδοτῇ κηπουρῷ τὸν κήπον, καὶ πάλιν ἐπ' ἐκείνῳ τὸ αὐτὸ πάθος, καὶ πρὸς γε ἐκ τρίτου τυχόν ἢ τετάρτου τῆς ἰσῆς ἀνάσχοιτο πλεονεξίας, κινδυνεύειν καὶ αὐτῆς παντελῶς ἐκπεσεῖν τῆς τοῦ κήπου δεσποτείας καὶ ἀλλότριον τῶν οἰκειῶν γενέσθαι. ποιεῖσθαι δὲ αὐτοὺς καὶ τινα μείζονα τῆς ἀποτίας προσθήκην. εἰ γὰρ ὁ μετὰ ταῦτα υφεισιαν κηπουρὸς προσθῆι τι τῇ προτέρᾳ προσόδῳ, καὶ αὐτὸς ταύτης τῆς μισθώσεως πανάμεινος ἀπαιτεῖ τὴν διατιμῆσιν ὡς ἐκ τῶν ἐμπονημάτων αὐτοῦ γενομένην, καίτοι γε οὐ πάντως τῆς προσθήκης ἐκ τῆς ἐκείνου καλλιεργίας γενομένης, ἀλλ' ἰσῆς τὴν ἀρχὴν ἢ κατὰ προσοσίαν τῶν ἐκδιδόντων ἢ κατὰ ῥαθυμίαν ἐπ' ἄλλοττοσιν ἢ περὶ ἐχρῆν τῆς ἐκδόσεως γενομένης. ἄπερ ἡμῖν ἀπαντα πάσης ἐπέκεινα φαίνεται κακοφυγίας τε καὶ θρασυτήτος, ἣν ἀνασταλῆναι βουλόμεθα παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς τῶδε τῷ θεῷ ἡμῶν πραγματικῶ προσεχούσης νόμῳ. καὶ ὡς περὶ ὁ κηπουρὸς παραλάβοι τὸν κήπον παρὰ τοῦ κεκτημένου, οὕτως αὐτὸν καὶ ἀντιπαραδίδοναι· εἰ μὲν λαχάνῳ ἔχοι, ἥνικα ὁ κηπουρὸς αὐτὸν παραλαμβάνει, καὶ διατιμῆσις γένηται τούτου, ὁμοίως κὰν τῇ παραδόσει τὴν ἀκριβῆ διατιμῆσιν τοῦ λαχάνου μόνον λαμβάνειν· εἰ δὲ οὐκ ἔχοι, ἀλλὰ ψιλὸν παραλάβοι τὸν κήπον, εἴτε ἔχοντα κόπρον εἴτε καὶ μὴ, οὕτω καὶ τὴν ἀντιπαράδοσιν γενέσθαι· καὶ ἀπλῶς οὕτω τηρεῖσθαι τὴν τοῦ πράγματός τᾶξιν ἐπὶ τῷ παραδίδοντι κηπουρῷ, ὅποια γέγονεν ἥνικα παραλάμβανε, μηδεμίᾳς ἐτέρας ἐπαγομένης τῷ δεσπότηι βλάβης. τὴν δὲ ἀποτιμῆσιν τῶν λαχάνων μὴ μόνον παρὰ κηπουρῶν γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν καλουμένων summariorum, καὶ αὐτῶν τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων, τῶν θεῶν δηλαδὴ προκειμένων λογίων. οὐ γὰρ βουλόμεθα τοῖς κεκτημένοις ἀχρηστοῦς

et alias plantabunt. Sed aestimator et in semetipso similiter causam post paucum tempus futuram putans merito pro se talem avaritiam infert, unde si infelix patiatu dominus ex imperitia tanta dare 5 damnum et sua recipere, alioque tradat hortum et rursus in illo hoc patiatu, (insuper et ex tertio forte aut quarto similem patiatu) nimietatem, periclitabitur et ipso penitus cadere horti dominio et extraneus suis rebus fieri. Facere quoque eos agnovimus et quandam maiorem absurditatis adiectionem. Si enim qui postea subintrat hortulanus adiciat aliquid priori possessioni, et hac ipsa conductione completa exigit aestimationem tamquam ex laboribus suis factam, cum utique non omnino augmentum ex 10 illius diligentia factum sit, sed forte principio aut per prodiones aestimantium aut per negligentiam, dum in minus quam debeat traditio facta sit. Quae nobis omnia ultra omnem videntur esse calliditatem et asperitatem, quam reprimi volumus a tua celsitudine hanc sacram nostram pragmaticam respiciente legem. Et sicut hortulanus suscepit hortum a possessore, ita eum recontrat; si quidem olus habet, cum hortulanus eum suscepit, et aestimatio fiat huius, similiter et in restitutione scriptulosam aestimationem oleris solius percipiat; si vero non habet, sed purum percipiat hortum, sive habentem stercus sive etiam non, sic etiam restitutionem fieri, et simpliciter ita servari causae ordinem super tradente hortulano qualis fuit cum perciperet, nulla alia inferenda domino laesione. Aestimationem vero olerum non solum ab hortulano fieri, sed etiam ab his qui vocantur summarii et qui talia noverunt, quippe propositis sacris eloquiis. Non enim volumus pos-

23 Θεσιζόμεν, ὡς περὶ ὁ κηπουρὸς — 34 βλάβης ex B* (p. 398 Zach.) extant B 55, 14, 2

custodituros et alias constituros esse. Atque aestimatorem, cum ad se ipsum quoque rem similem paulo post pertinere puet, videlicet pro se ipso talem cupiditatem adhibere, ita ut si quidem miser ille dominus animum inducat ex imperitia tantum damnum facere atque sua accipere, alteri autem hortulano hortum locet et rursus in illo idem patiatu, atque etiam in tertio fortasse vel quarto parem avaritiam experiatur, periculum sit ne ipso plane horti dominio privetur et rerum suarum expers fiat. Sed illos etiam maiorem aliquam absurditatis accessionem committere. Nam si quid hortulanus qui postea succedit prioribus redditibus addiderit, ipse quoque finita hac conductione aestimationem exigit tamquam ex meliorationibus suis factam, licet omnino non ex illius industria factum sit incrementum, sed fortasse ab initio vel per indulgentiam vel per negligentiam eorum qui locarunt minoris quam par erat locutio facta sit. Quae omnia omnem nobis fraudem et audaciam superare videntur, quam reprimi a tua sublimitate volumus ad hanc sacram nostram pragmaticam legem respiciente. Et quemadmodum hortulanus hortum a possessore acceperit, ita eum reddat: si quidem olus habuerit, cum hortulanus eum acciperet, et aestimatio eius facta sit, similiter etiam quando redditur subtilem aestimationem solius oleris habeat; sin olus non habuerit, sed ille nudum hortum acceperit, sive stercoratus sit sive non sit, ita etiam restitutio fiat: atque omnino ita huius rei ratio scrvetur in hortulano qui reddat, qualis fuit cum acciperet, neve ullum praeterea damnum domino inferatur. Aestimatio autem olerum non solum ab hortulano fiat, sed etiam a summariiis qui vocantur, qui ipsi quoque talium rerum periti sunt, sacris scilicet eloquiis propositis. Neque enim posses-

5 τοσαύτην] tanta (i. e. τοσαύτης) ε || ζῆμιαν] καὶ ζῆμιαν L || 6 κηπουρῷ om. ε || 7 ἐπέκεινα L || 8 τρίτου] τούτου L || 10 οἰκίον M || 13 αὐτὸς ταύτης τῆς μισθώσεως] hac ipsa conductione (i. e. αὐτῆς ταύτης τῆς μ.) ε || 16 ἐκείνου καλλιεργίας] καλλιεργίας ἐκείνης L || 18 προσοσίαν M (ε) προσοδίαν L προσπέτειαν Haloander. Malim ῥαθυμίαν || τῶν ἐκδιδόντων] aestimantium ε || ἐπελαττοῦσιν L || 19 ἢ περὶ] εἶπερ L || 21 ἀνασταλῆναι L || 23 παραλάβῃ (v. l. παραλαμβάνει) B || 24 καὶ om. ε || 25 ἔχει B || 28 ἔχει B || 29 παραλάβοι ML* παραλάβῃ L B || 31 σφ. τηρεῖσθαι — τᾶξιν in litura L (καὶ τὴν ἀντιπαράδοσιν γίνεσθαι L*) || 32 παραδίδοντι κηπουρῷ] ἀδιδόντι κηπον in litura M || 35 παρὰ τῶν καλουμένων] τῶν παρακολουμένων L || 36 summariorum M summariorum L* || καὶ αὐτῶν τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων] et qui (i. e. καὶ τῶν?) talia noverunt ε

1 alios V anos r || 2 tempus om. V || futurum r || 3 si om. V || 4 tantum malit Osenbrüngen, idem 5 hortulano ante hortum excidisse putat || 6 insuper et — 7 patiatu omisa in libris inserui (sim. Beck) || 7 minuetatem r || 8 ipso] imperio V || cadere] eandem r || domino V* || 9 extraneo V* || 10 absurditatem r || 11 postea qui r || aditiat aliquid V] aliquid aditiat r || 12 possessori r possessio V, pensio Biener || ipsa V] tempora r || 13 erigit r exigi V || 15 diligentiam V || 16 prodionem Beck || 17 in minus r || 19 reprimi V] perimi r || 20 respicientem V || 21 suscipit V* || a possessore Biener] possessorem Vr || 22 eum] et add. Beck || recontrat V] recondat r || 23 huius V] hoc r || 24 restitutionem r || 26 sive] suum r || stercus V] stratus r || 27 restitutione V || 28 tradentem r || 29 perciperet r] percipiet et V || inserenda dominio lesionem V || 31 qui uocatur summarii r || 33 sacris eloquiis — 338, 12 sine lite disce] om. r in spatio vacuo 11 versuum || possessoribus Biener] possessores V

εἶναι τὰς κτήσεις διὰ τὴν τῶν ἐκλαμβανόντων πονη-
ρίαν τε καὶ ἀπλησίαν. διὰ ταῦτα τοῖνυν ἀθροίσας
αὐτοὺς ὀρεῖς, καὶ οὐ συγχωρήσεις ἐπήρειαν οὐδεμίαν
ἐπαχθῆναι τοῖς κεκτημένοις, ἀλλὰ πανταχόθεν αὐτοὺς
ἀβλαβεῖς καὶ ἀζημίους διαφυλάξεις. βουλόμεθα γὰρ
ἐν ἴσῳ καὶ ἴσῳ μέτρῳ καὶ τὰ παρὰ τῶν δεσποτῶν πρὸς
τοὺς κηπουροὺς καὶ τὰ παρὰ τῶν κηπουρῶν πρὸς τοὺς
δεσπότας γίνεσθαι, διότι πανταχόθεν ἡμῖν ἰσότητος
μέλει καὶ τοῦ μηδέτερον ἀδικεῖσθαι μέρος.

essoribus inutiles esse usus propter eorum qui sor-
tiuntur nequitiam et avaritiam. Propterea igitur
congregans eos determinabis et non sines iniuriam
ullam inferri possessoribus, sed undique eos illaesos
5 indemnesque servabis. Volumus enim aequam men-
suram et a dominis (ad) hortulanos et ab hortulauis
ad dominos fieri, eo quod undique nobis aequitas
curae sit et ut neutra laedatur pars.

CAPUT II.

Εἰ δὲ γέ τις γῆν χέρσον ἐκδοίη, ὃ δὲ αὐτὴν ἐξ- 10
ημερώσειε, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐξημερώσεως κομίζεσθαι μι-
σθὸν καὶ τὴν τοῦ ὄντος ἐν αὐτῷ λαχάνον διατίμησον,
οὕτω τε ἀπραγμόνως ἀναχωρεῖν, μηδεμίᾳ ἀπλησίᾳ
μηδὲ κεκακουρημένης τέχνης μηδὲ ἐπὶ τούτῳ γινο-
15 μένης, ἵνα διὰ τοῦδε ἡμῶν τοῦ Θεοῦ πραγματικοῦ
νόμου καὶ τῆς ἐσομένης ἐπ' αὐτῷ διατυπώσεως παρὰ
τῆς σῆς ὑπεροχῆς τοῦ λοιποῦ μείναιμεν ὑπὲρ τῶν
τοιούτων ἀνενόητοι, καὶ μὴ ταῖς λοιπαῖς ἡμῶν ὑπὲρ
τῆς πολιτείας φροντίσι καὶ τοιαῦτα τινες ὑπεισίοιεν
φροντίδες, διότι περὶ ἡμῶν οὐ μικρὸν οὐ μέγα τῆς ἡμε- 20
τέρας πολιτείας μέρος ἔξω μερίμνης κατέστηκε πάντα
περινοστοῦσι τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς καὶ οὐδὲν
ἀκόσμητον οὐδὲ ἀτακτον οὐδὲ ἀμφισβητούμενον δια-
μένει βουλομένοις. Ἀπειλήσεις δὲ καὶ ποιήνῃ quin-
que librarum auri κατὰ τῶν τοῦ λοιποῦ τοιοῦτό τι 25
πραττόντων ἢ πράττεσθαι συγχωροῦντων.

Dat. xiv. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
ann. XI. Iohanne v. c. cons.

Si vero aliquis incultam terram tradat, (at) ille
eam colat, pro cultura percipiat mercedem et existen-
tis in eo oleris aestimationem, et ita sine lite disce-
dat, nulla avaritia neque maligna arte nec super hoc
facienda, quatinus per hanc sacram nostram prag-
maticam legem et futuram super ea dispositionem
per tuam celsitudinem de cetero maneamus pro tali-
bus non inquietandi, et non etiam reliquis nostris
pro republica curis tales quaedam subeant sollicitu-
dines, eo quod non parva non grandis pars nostrae
reipublicae absque nostra sollicitudine est, dum
cuncta circumeamus mentis oculis et nihil incom-
positum, nihil inordinatum neque dubium relinquere
velimus. Interminabis autem etiam poenam quinque
librarum auri contra eos qui de cetero tale aliquid
25 egerint aut agi permiserint.

Dat. xv. kal. Feb. Constantinopoli imp. dn. Iustiniani
[a. 538] pp. Aug. (anno XI) Iohanne v. c. consule.

cap. II in. — διατίμησιν 12) extat in B l. c.

soribus volumus inutiles esse possessiones propter conductorum malitiam et aviditatem. Propterea igitur
illos in unum congregatos coarcebis, neque ullam iniuriam inferri possessoribus patieris, sed ab omni
parte eos illaesos indemnesque tueberis. Volumus enim in aequali mensura esse et quae a dominis ad hor-
tulanos et quae ab hortulanis ad dominos redeunt, quoniam undique nobis aequalitas curae est atque id
ipsum ne alterutra pars iniuria afficiatur.

II. Quodsi quis terram incultam locaverit, alter autem eam excoluerit, mercedem pro cultura
auferat et aestimationem oleris quod in eo loco est, atque ita sine negotio discedat, ne hac quidem in
re ulla avaritia aut artificio fraudulenter excogitato admissio: ut per hanc nostram sacram pragmaticam
legem et praecepta secundum eam a tua sublimitate facienda in posterum de eiusmodi rebus molestia nulla
afficiamur, neve inter ceteras nostras pro republica curas etiam eiusmodi quae curae subreperant, quoniam
nobis neque parva neque magna reipublicae nostrae pars ulla expers sollicitudinis est, qui omnia oculis
animi perlustramus nec quicquam in compositum aut inordinatum aut ambiguum manere velimus. Sed
poenam quoque quinque librarum auri minaberis iis qui in posterum eiusmodi quid agant vel agi patientur.

1 τὰς κτήσεις] usus (i. e. χρήσεις) ε || 3 ὀρεῖς L ||
6 ἐν om. L || 10 γε M] om. LB || 12 αὐτῇ B || 15 τοῦ
Θεοῦ ἡμῶν L || 17 ὑπὲρ] ἐπ. L* || 18 καὶ μὴ M]
καὶ μὴ καὶ L || 19 ὑπεισίοιεν Scrimger] ὑπεισίοιεν M
ὑπεισίοιεν L (ὑπίοιεν Zachariae) || 21 μερίμνης M] μνή-
μης L || 23 οὐδὲ ἀτακτον] nihil (i. e. οὐδὲν) ἀτακτον ε ||
24 πέντε λιτρῶν χρυσίου L || 27 xiv. k. Febr.] πρὸ
ιδ' καλάνδων Φεβρουαρίων Ath. xv. kal. Febr. ε XIII.
k. aug. M μηνί φεβρουαρίῳ Theod. || CP. imp. dn. Iusti-
niano pp. aug. ann. XI Iohannis uc. cons. M (cf. ε),
βασιλείας Ἰουστινιανῶν τὸ ια' ὑπατείας Ἰωάννου Ath.
τοῦ ια' ἔτους τῆς βασιλείας ὑπατείας Ἰωάννου Theod.
(subscr. dat. cons. Iohannis Iul. b^{rw})

1 eorum Biener] eos V || 3 sinis V || 5 nequam V ||
6 a dominis] adōis (i. e. ad omnis) V || ad add. Biener ||
10 incultam Biener] in cultura V || *at ille] ille V (ille
vero Beck) || 11 ea V || 14 facienda r] fatiendi V ||
sacram V, om. r || 15 ea Beck] eum Vr || 16 per tuam]
et perpetuam r || celsitudine V || 17 inquietati Biener ||
18 tales] talis est r || 19 pars om. V in lacuna 2 litt.
21 cuncta Biener] culta V cultis r || circumeamus V ||
oculis] odoris r || 23 pena V || 25 egerunt r || 27 subscr.
dat. xv. kal. feb. Constant. impr. dōn. Iust. pp. aug.
Iohanni uc. consul. V, om. r

LXV.

Auth. LXVII.

R DE ALIENATIONE RERUM ECCLESIAE MYSIAE RELICTARUM PRO CAPTIVORUM REDEMPTIONE ET PAUPERUM ALIMENTIS R

Idem Aug. Iustiniano v. c. rectori Mysiae.

(Praefatio.) Scimus antea legem promulgasse, per quam omnes alienationes ecclesiasticas in-
hibuimus. Sed postea alia lege perspeximus, quatenus liceat pro soluto res ecclesiasticas vel alias quae
1 piis domibus deputatae sunt persolvere. Sed etiam hoc in nostram venit memoriam, quod Martino viro
sanctissimo episcopo Odissitanae civitatis formam et ante legem nostram dedimus prohibentem eum eccle-
siasticas res vendere, ne qui ex potentioribus ei necessitatem imponant secundum suum propositum res
2 ecclesiasticas alienare. Sed etiam in nostram venit memoriam alia res quam pro divinis fecimus vasis, pro
quibus omnibus abdicavimus, ne cui liceat sacrosancta vasa vel venumdare vel obligare, nisi tantummodo
in redemptionem captivorum, quia animae redemptio aliis omnibus rebus pretiosior est.

CAPUT I.

Sed haec quidem antea subsecuta sunt: quae narratio necessaria nobis fuit ad praesentis specialis
legis memoriam. Venit etenim in praesenti memoratus sanctissimus vir in hanc sacratissimam civitatem et
edocuit nos, multos terras sine certo reditu vel domunculas vel vineas relinquere ad redemptionem capti-
vorum vel pauperum alimonias, et alienatione prohibita memoratos actus licet piissimi sint attamen in-
1 hiberi: iam petivit sibi permissi per legem specialem hoc facere. Sancimus itaque, si quis reliquerit ad
redemptionem captivorum vel sustentationem pauperum res immobiles, si quidem certus reditus est ex re-
lictis rebus colligendus, manere legatum vel hereditatem vel donationem nulla alienatione mutilanda, cum
2 possit ex redditibus redemptio vel sustentatio fieri. Sin autem vel certus reditus non est, vel domus paene
diruta et longe ab ecclesia posita, vel vineae quarum fructus non semper similes sed varii colliguntur et
3 incursionibus forsitan barbaricis dediti: in his tantummodo speciebus permittimus et venditionem hac
speciali lege in memorata provincia fieri, si tamen domus intra fines ecclesiae vel vineae iuxta muros civi-
tatis minime posita sint; ita ut in venditionis instrumento ipsa verba testatoris exprimantur, ubi ei placuit
4 venditionem fieri et redemptionem ex his captivorum vel alimonias pauperum celebrari. Et si hoc ita sub-
secutum fuerit, habeat venditio firmitatem et liceat sine metu alterius legis et oeconomis ecclesiasticis et
5 viro sanctissimo episcopo vendere et emptoribus habere easdem res firmo iure. Habebunt autem dei
omnipotentis crimen oeconomis ecclesiae, si pretia quae acceperint in aliam causam consumpserint, licet
piissima sit, et non in praedictas duas tantummodo causas, ad imitationem legis quae super sacrosanctis
6 vasis alienandis lata est. Sic etenim et venditio necessaria procedat et actus piissimi non defraudentur et
auiam hominum non depereant, cum et terrarum possessio et rerum mobiliium non talem habeat curam
nec ita sint necessariae ut captivorum redemptio et vita egentium, quae et animas salvant et deo omni-
potenti placabiles sunt.

(Epilogus.) Gravitas itaque tua quae per hanc specialem legem nostra decrevit aeternitas tam
effectui mancipare quam observari procuret. Dat. x. kal. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. 35
Iohanne v. c. consule. [a. 538]

Nov. LXV = Authent. LXVII Latine tantum extat (ναρά ξε': — και αύτη ούχ εύρέθη· περί του τὰ γήδια η̄
οίκους η̄ άμπελους τη̄ άγιωτάτη εκκλησία μυσίας εις άναρροσιν αιχμαλώτων η̄ εις άποτροφήν πτωχών κατα-
λιπαρούμενα δύνασθαι εκποιέσθαι κατά τον περιεχόμενον τη̄ διατάξει προσδιορισμόν Μ). — Epit. Theod. 65
(inde L), Athan. 2, 10 (inde Coll. const. eccl. III, 2, 10). Iulian. const. LIX; summarium est etiam in appendice Iuliani
(Iul.^o f. 152° unde edidit Cuiacius in expositione novellae, al. vid. ap. Haenel. ad Iuliani c. 203).

1 Novellam om. R, habet r f. 90° post nov. XLIV =
Auth. LXV || 1 sq. R; ZZ (pro ZZ) LXVII V || 2 rubr. De
terris vel domibus vel vineis quae relictas sunt eccle-
siae Mysiae in redemptionem captivorum aut in nutri-
tionem pauperum posse veniri (vendi Cuiacius) non sim-
pliciter sed secundum distinctionem huius legis app. Iul.,
sim. M (vide supra) et Ath.; De rebus immobilibus ad ec-
clesiam Mysiae pertinentibus Iul.; Περί των καταλειμ-
μένων τη̄ εκκλησία Μυσίας Theod. (L) || misie Vr;
praestat Moesiae || relectarum V || 4 inscr. om. r || misye V
(cf. ad v. 2) || 5 in. Scimus antea legem cit. L, Scimus antea
promulgasse Ath. || legem nov. VII || 6 lege nov. XLVI ||
prospeximus vulg. || quatinus Vr || pro solutiones eccle-
sias r || 7 deputate r || de potestate V || hoc ut nostra
venit memoria r || 8 *Odissitanae (i. e. Odessitanae) clissi-
nate V cline r || forma V || 9 ne qui V || neque r || 10 in
nostra venit memoria r || 11 abdicavimus Cod. 1, 2, 21 ||
12 redemptione r || redemptio om. in lacuna 12 litt. V ||
13 antea subsecuta r || ante (anse V*) absecuta V || quae
narratio V || quaeam ratione r || 14 legis venit memoriam.
etenim r || sacratissimus r || vir || ú (i. e. ubi) V || sacra-
tissimam Vr || sanctissimam vulg. || 15 multas r || 16 paupe-
rum — 18 captivorum vel om. V || memoratus r pr. || ac
tamen r || 17 *iam petivit || competiuit r (competens vulg.) ||
18 post captivorum vel verba pauperum — memoratos

(16 sq.) errore reptit r pr. (em. m. 1) || sustentationem pau-
perum] substentationem captivorum vel sustentationem
pauperum r || 19 donatione r || 20 sin autem] si aut r
21 non] se non V¹ || colliguntur] in colliguntur V ||
22 forsitam r || dediti in] deditum V deditis in r || ven-
ditione V || 23 domos Vr || 24 instrumenta V || ubi V ||
ut r || 26 fuerunt r || firmitate V || et V || om. r || legi V ||
27 autem] aut r || 29 sacro sunt sanctis r || 30 et ven-
ditio] et om. r || non defraudentur] et inde fraudentur r ||
31 non depereant] inde pereant r || immobilium P. Pi-
thoeus || cura V || 32 sit necessaria Pithoeus || 34 Alterum
caput huic novellae miro errore adiungit Theodorus B O
reos (εναγόμενος L) εῑ άπολειφθη̄ καταδικάζεσθω δη-
λονότι καιόν πράγμα έχον και προκαταξάμενος και
κλησεις νομιμως και μη ύπακούσας, quae pertinent ad
nov. LXIX c. 3 || 35 mantipare V || observare r || subscri-
ptionem dedimus ex V et app. Iul. || x. kal. April. V app.
Iul.] καλανδών Απριλλίων Ath. μηνῑ άπριλίου Theod. ||
Constantinop. impr. dōn. Iust. pp. aug. anno XI V, CP.
imp. dn. Iust. pp. aug. (anno XIV add. cod. Utinensis, om.
codd.^{bw}) app. Iul. βασιλείας Ιουστινιανού τὸ ια' Ath.
του ια' (id' L) έτους της βασιλείας Theod. || 36 Iobanni
viro clarissimo consule V, Ioh. ne. consul. app. Iul. ύπα-
τειά Ιωάννου Theod. ύπατείας Απίωνος Ath. (subscr.
dat. cons. Iohannis Iul.^{bp} dat. consul. Iul.^o)

Ξ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑΣ ΓΙΝΟΜΕΝΑΣ ΝΕΑΣ
ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΣΙΝ ΑΥΤΩΝ
ΜΕΤΑ ΔΥΟ ΜΗΝΑΣ ΑΛΛΟΥΣ ΚΡΑΤΕΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν
ἰσῶν τῆς Ἐω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων (ὑπάτῳ 10
ὀρδιναρῳ) καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἄξι τῶν νόμων ἡμῖν ἀφορμὰς αἱ
τῶν κινουμένων ὑποθέσεων παρέχουσιν αἰτίαι. πολ-
λῶν γὰρ ἡμῖν προσελεύσεων γινόμενων προφάσει τῶν
ἡμετέρων διατάξεων, ἃς ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς ἐγράψαμεν, 15
ὁποῖον δὴ τὸ περὶ τοῦ δέιν οικεία χειρὶ τὸν διατιθέ-
μενον τὸ τοῦ κληρονόμου γράφειν ὄνομα, καὶ αὐθις
ἐκ πόσων σύγκριων λογίζεσθαι χρὴ τὸν Φαλκιδίον, ὃν
τοῖς παισὶν οἱ γονεῖς καταλιμπάνουσιν, εἴτε ἐκ τριῶν
εἴτε καὶ ἐκ τεττάρων εἴτε καὶ ἐκ πλειόνων, καὶ πολ- 20
λῶν διὰ τοῦτο κινδυνευσασῶν διαθηκῶν ἐκπεσεῖν εἰς
τὸ μὴ πληρωθῆναι τὰ ἐν αὐταῖς γεγραμμένα, διὰ τὸ
κἂν εἰ γεγόνασιν οἱ νόμοι, πλήν μὴ γνωσθῆναι ἢ
τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἢ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, οὕτω τυχόν
προτεθέντες οὐδὲ γινόμενοι φανεροί, ἀναγκαῖον ᾧ 25
μὲν τὰ τοιαῦτα νόμῳ βραχείᾳ διορίσασθαι.

LXVI. Auth. LXVIII. Coll. V tit. 16
R; UT FACTAE NOVAE CONSTITUTIONES
POST INSINUATIONEM EARUM POST DUOS
MENSES VALEANT. PARCIT AUTEM NON
5 CUSTODIENTIBUS SUBLILITATEM CONSTITU-
TIONUM SUPER TESTAMENTIS IN RELIN-
QUENDO QUADRANTE AUT NON SCRIBENDO
AUT NON DICENDO NOMEN HEREDIS R;

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni glorioso pp. Orientis
secundo et consuli.

(Praefatio.) Semper legum nobis occasiones
motorum negotiorum praeberunt causae. Plurimis
enim nobis additionibus factis occasione nostrarum
constitutionum quas super successionebus scripsimus,
quale est ut oportet propria manu testatorem here-
dis scribere nomen, ex quantis unciis reputari oportet
Falcidiam quam filii parentes relinquunt, sive
ex tribus sive ex quattuor sive etiam ex pluribus,
20 et multis propter hoc periclitantibus testamentis ca-
dere, ne complerentur quae in eis scripta sunt, quia
licet factae sint leges, tamen non sunt cognitae aut
provincialibus aut etiam hic nondum forte propo-
sita nullique manifestatae, necessarium aestimavi-
mus talia lege brevi corrigere.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, ἐξ ἐκείνων τὰς ἡμετέρας δια-
τάξεις τὰς ὑπὲρ διαθηκῶν κρατεῖν, ἐξ ὅτου καταφανεῖς
ἐν κοινῷ γεγόνασιν, καὶ τὸν χρόνον ἐκείθεν αὐταῖς
συλλογίζεσθαι, τουτέστιν ἐν ταῖς πόλεσιν καὶ ἐν ταῖς 30
ἐπαρχίαις καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, οὕτω τυχόν
προτεθέντες οὐδὲ γινόμενοι φανεροί, ἀναγκαῖον ᾧ
μὲν τὰ τοιαῦτα νόμῳ βραχείᾳ διορίσασθαι.

Sancimus igitur, ex illo nostras constitutiones
quae per testamentis sunt valere, ex quo manifestae
in commune factae sunt, ... manifestae, in
vinciis autem ex quo directae per metropolis palam
factae sunt vel postea factae fuerint, ne legum
ignorazione secundum quod dudum tenuit testamenta

Nov. LXVI (Authent. LXVIII = Coll. V tit. 16: gloss.) Graece extat in M, L praeter proemium et epilogum
non habet nisi particulam cap. I pr. (— 341, 12), eandem particulam B 2, 6, 22. — Epit. Theod. 66, Athan. 9, 5. Iulian.
const. LX.

LXVI.

UT NOVAE QUAE FIUNT CONSTITUTIONES POSTQUAM INSINUATAE SUNT POST
DUOS MENSES ALIOS VALEANT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, exconsuli (consuli
ordinario) et patricio.

Praefatio. Semper legum opportunitates nobis negotiorum quae agitantur causae praebent. Nam
cum multis additionibus petamur constitutionum nostrarum causa quas de successionebus conscripsimus,
quale quidem est illud quod propria manu testator heredis scribere iubetur, pariterque quot ex
unciis Falcidia quam liberis parentes relinquunt computanda sit, num ex tribus an ex quattuor an etiam
ex pluribus, et multa testamenta propterea in periculo sint ne eo deveniant, ut quae in iis scripta sunt
non expleantur, quoniam leges etiam factae sint, non tamen innotuerint vel iis qui in provinciis vel
etiam qui hic sunt, quippe quae forte nondum propositae nec manifestae factae sint: brevi lege ea de-
finienda esse duximus.

I. Sancimus igitur, ut ex eo tempore constitutiones nostrae quae sunt de testamentis valeant, ex
quo in commune palam factae sunt, et tempus inde iis computetur, id est hic quidem ex quo omnibus
manifestae extiterunt vel factae sunt, in provinciis autem ex quo transmissae metropolitibus notae sunt
redditae vel etiam postea redditae erunt: ne legum ignorantia, quemadmodum prius obtinuit, homines testa-

2 rubr. Περὶ — κρατεῖν MLG] Ὡστε τὰς γινόμενας
θείας διατάξεις περὶ διαθήκης μετὰ δύο μῆνας κρα-
τεῖν τῆς αὐτῶν ἐμφανείας καὶ τὰ ἐξῆς Ath. Περὶ δια-
δοχῶν Theod. De legibus quas noster imperator de ordi-
natione testamentorum posuit Iul. || γινόμενας L || 3 ἐμ-
φανείαν L (cf. Ath.) || 9 *ὑπάρχῳ ML || 10 ἕως L ||
ὑπάτῳ ὀρδιναρῳ add. Zachariae (cf. ε) || 12 ἀφορμὰς
cui. Theod. || 15 ἃς — 20 ἐκ πλειόνων M] ἃς ἐπὶ τισιν
καὶ ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς ἐγράψαμεν ὑποθέσεων L ||
16 sq. Cod. 6, 23, 29 || 17 καὶ αὐθις om. ε || 18 sq. Nov.
XVIII c. 1 || 21 κινδυνευσάντων L || ἐκπεσεῖν] διὰ τὸ
ἐκπεσεῖν L¹ || 22 διὰ τὸ om. L || 25 οὐδέ] nullique ε ||
27 τὰς ἡμετέρας ὑπὲρ διαθηκῶν διατάξεις κρατεῖν
L || 28 τὰς om. B || 30 λογίζεσθαι B || πᾶσι — 32 ἐξ
ἅτου om. M || 33 leg. ἢ κἂν? || τῆ om. L || 34 τὰς δια-
θήκας om. L

1 sq. Ry ZH (pro EH) LXVIII V || 2 sq. Ut — duos
men] in ras. R || 5 constituti.onibus (sic) V || 8 aut
non dicendo om. R¹ || 9 pp. RT] praefecto V || 10 con-
suli R al.] consule T || 14 occasionem V¹ || 15 super]
super ce V^a || 17 ex] et ex vulg. || 21 complectentur
V || 23 ex quo in commune (communi R²) facte sunt
manifeste R || manifeste V¹, del. V³, om. reliqui lacuna
non notata; <et tempus exinde iis computari, id est hic
quidem ex quo omnibus fuerunt vel factae sunt> mani-
festae suppl. Beck || 30 directae vulg.] discrete libri || metro-
polititas V³ vulg. || 31 ne] nec R || 32 ignorantie R] igno-
rantione V¹ ignorantia V³ vulg.

ἄνθρωποι τιθέντες καὶ πολιτευόμενοι δόξαιεν παραβαίνειν τὸν νόμον. Ὅπως δ' ἂν σαφέστερον ἔτι τὸ πρῶμα δηλωθεῖ, θεσπιζόμεν, εἰ γραφεῖ τοιοῦτος νόμος, τοῦτον μετὰ μῆρας δύο τοῦ δοθέντος ἀπὸ χρόνου κρατεῖν καὶ πολιτευέσθαι εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν ἀρκοῦντος τοῦτον τοῦ χρόνου πᾶσι φανερόν αὐτὸν καταστήσαι, τῶν τε συμβολαιογράφων τὴν αὐτοῦ μανθανόντων δύναμιν τῶν τε ὑπηκόων γινωσκόντων καὶ τὸν νόμον τηρούντων. οὕτω γὰρ οὐδενὶ παντελῶς ἔσται παραίτησις τοῦ μὴ τὸν ἡμέτερον νόμον φυλάττειν. Ὁδὲ γὰρ βουλόμεθα τὰς τῶν τελευτώνων ἀνατρέπεσθαι βουλήσεις, πᾶσι μὲν οὖν σπείδουσαν τρόποις κυρίας αὐτὰς καθεστάναι. τί γὰρ ἂν καὶ ἐγκαλοῖμεν τοῖς τὴν θέσιν τῶν ἡμετέρων ἀγνοήσασιν διατάξεων, κἂν εἰ τυχὸν μετὰ βραχὺ τοῦ γραφῆναι τὸν νόμον τὸν γε ἀγνοούμενον ἔτι προέλθοιεν αἱ διαθήκαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς διαθήκαις ἢ μὴ γραφάντων οἰκέλι χεῖρι τὸ τῶν κληρονομῶν ὄνομα ἢ τριούγκιον μόνον καταλιπόντων τῷ παιδί ἄλλα μὴ τετραούγκιον, ἐν ᾧ τὸν νόμον ἢ οὐ κῆσθαι συνέβαιεν ἢ καὶ κείμενον διὰ τὸ μῆπω προτεθεῖσθαι δι- 1 καὶ ὡς ἀγνοεῖσθαι; Τοιαυτοὺν καὶ μέχρι νῦν, καίτοι παλαιὰς ἤδη τῆς διατάξεως οὐσῆς καὶ ἐν τῷ ἐπωνύμῳ ἡμῶν κειμένη τῶν διατάξεων βιβλίῳ, ἦτις 25 γράφειν οἰκέλι χεῖρι τὸ τοῦ κληρονομοῦντος ὄνομα διετύπωσεν, ὁμοῦ πολλοὶ παρὰ τὴν αὐτῆς διέθεντο δύναμιν ἀγνοήσαντες αὐτῆς τὴν νομοθεσίαν· καὶ μέχρι νῦν τὰ τοιαῦτα παροφθέντα προσαγγέλλεται τῷ ἡμετέρῳ κράτει, καὶ πᾶσιν αἰετὸς τὰ τοιαῦτα δεηθεῖσι 30 συνέγιωμεν, ἐπεὶ μῆπω γενέσθαι ταύτας καταφανεῖς συνέβαινε, καὶ θεῖους ὑπὲρ τούτων ἐποισάμεθα τύπους δικαίαν αὐτοῖς φιλοτιμούμενοι τὴν συγγνώμην. ἵνα τοίνυν μὴ ἐνοχλοῦμεθα περὶ τούτων καθ' ἑκάστην καὶ τύπους γράφειν αἰτώμεθα, διὰ τοῦτο θεσπι- 35 ζομεν, ὡς εἴρηται, τὴν μὲν πρεσβυτέραν τὴν ἐν τῷ Ἰουστινιανῷ κειμένην κώδικι κρατεῖν ἐνταῦθα μὲν ἐξ οὗ γέγονεν ἐμφανῆς, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲ ἐξ οὐπερ κατεπέμφθη καὶ φανερὰ γέγονεν ἐκάστη τῶν μητροπόλεων ἢ καὶ τῶν ἄλλων πόλεων. χρόνον γὰρ συγκροῦ 40 διεληθόντος ἐκεῖθεν καὶ τοῦ ἡμετέρου κώδικος πανταχοῦς πεμφθέντος οὐκ ἂν εἰκότως ἀγνοεῖτο.

2 Τὴν δὲ ἐτέραν τὴν νεωτάτην, ἥτις ἐν ταῖς μετὰ τὸν κώδικα διατάξεσι κεῖται, τὴν ὀρίζουσαν τὸ τοῖς παῖσι

homines facientes videantur praevaricari legem. Ut autem aperiuntur adhuc causa declaretur, sancimus, si scripta fuerit huiusmodi lex, hanc post duos menses dati ei temporis valere et in republica tractari sive in hac felicissima civitate sive in provinciis, post insinuationem sufficienti hoc tempore omnibus manifestam eam constituere, et tabellionibus eius cognoscentibus virtutem et subiectis agnoscentibus legemque servantibus. Sic nulli omnino erit declinatio, ut nostram custodiant legem. Non enim volumus deficientium infringi voluntates, omnibus siquidem studemus modis ratas eas constituere. Cur enim culpabimus eos qui positas nostras ignoraverunt constitutiones, vel si forte post paululum quam scripta lex est et adhuc ignorata, processerint testamentis et propterea in testamentis aut non scripserint propria manu heredum nomina aut etiam tres uncias solum reliquerint filio et non quattuor, iu quo legem aut non positam contigit aut positam et eo quod nondum proposita fuerit iuste ignoratam.

1 Igitur etiam hactenus, licet antiqua constitutio sit et in cognominis nostri posita constitutionum Codice, quae scribi propria manu heredum nomen disposuit, tamen plurimi praeter eius testati sunt virtutem ignorantes eius legislationem, et hactenus talia praetermissa denuntiatur nostrae potestati; et omnibus semper talia poscentibus veniam dedimus, quoniam nondum fieri has manifestas evenerat, et sacras super his fecimus formas iustam eis largientes veniam. Ne igitur inopportunitatem patiamur de his per singulos dies et formas scribere cogamur, propterea sancimus, sicuti dictum est, seniores quidem in Iustiniano positam Codice valere hic quidem ex quo insinuata est, in provinciis autem ex quo directa et palam facta est in unaquaque metropoli aut alia civitate: tempore namque plurimo transeunte et nostro Codice ubique directo non recte ignorabitur.

2 Alteram vero novellam, quae inter constitutiones post Codicem posita est, decernentem quod filiis

cap. I pr. (v. 3 sqq.) argumentum notatur 'Ρομ. 14, 19 ut νεαρά ξδ'.

menta facientes et instituentes legem violare videantur. Sed ut res etiam certius declaretur, sancimus, si scribatur talis lex, ut illa post menses duos temporis ei dati valeat et in usu sit sive in hac felici urbe sive in provinciis, cum post insinuationem hoc tempus sufficienti ad eam omnibus manifestam reddendam, ut et tabelliones vim eius cognoscant et subditi eandem intellegant legemque servant. Ita enim nulli omnino excusatio erit quominus nostram legem custodiat. Neque enim defunctorum voluntates subverti volumus, immo omnibus modis operam damus ut ratae sint. Nam quid accusamus eos qui promulgationem nostrarum constitutionum ignorarunt, etsi forte paulo post scriptam legem, quae quidem ciantium ignoraretur, testamenta confecta sint, ac propterea ipsi in testamentis aut nomina heredum non scripserint propria manu aut quadrantem tantum nec vero tricentem filio reliquerint, dum contingeret legem vel non 1 latam esse vel quamvis latam quia nondum proposita esset, iure ignorari. Idcirco etiam usque adeo, quamquam iam antiqua est constitutio et in libro constitutionum qui a nobis cognomen habet posita, quae propria manu nomen heredum scribi iussit, tamen multi contra vim eius testati sunt, cum ignorarent eam latam esse; et usque adhuc talia quaedam neglecta nuntiantur nostrae potestati, nosque omnibus, qui quid eius generis petierunt, veniam utique dedimus, quoniam nondum manifestas esse facias eas constitutiones contigisset, sacrasque de his fecimus sanctiones iustam eis veniam largientes. Ne igitur de his cotidie molestia afficiamur et sanctiones scribere compellamur, propterea sancimus, sicut dictum est, ut antiquior illa lex in Iustiniano Codice posita valeat hic quidem ex eo tempore quo publicata est, in provinciis vero ex quo transmissa et manifesta facta est unicuique ex metropolitibus reliquisve civitatibus. Nam tempore longo inde exacto ac nostro Codice in omnes partes misso non recte ignorabitur. 2 Altera vero novissima, quae inter constitutiones post Codicem editas posita est, quae definit id quod

1 τιθέντες καὶ om. LB ε || 2 ἔτι om. LB || 6 πόλεως | ταύτης add. B^c || 7 τοῦ χρόνου τοῦτον L || 9 μαν-
θανόντων M || 11 νόμον φυλάττειν MB | φυλάσσε-
σθαι νόμον L || 19 ἢ aut etiam ε || 24 ἤδη om. ε ||
35 αἰτώμεθα Zachariae | αἰτούμεθα M (αἰτούμεθα vulg.) ||
37 κώδικα M^a || 41 ἐκεῖθεν om. ε

1 priuari R || 2 declararetur R || 4 eis V || tempore
V¹ || 6 insinuatione V || 7 manifeste RV || 10 custodiat
vulg. || 15 *praecesserint RV decesserint vulg. || 16 scrip-
serunt ed. pr. || 17 etiam om. R¹ || uncias R¹ || 18 reli-
querint vulg. | reliquerunt (relinquerunt V) libri | filiis R ||
19 contingit (contingit aut positam bis scr.) R¹ || eo V
vulg. | ex co RT || 26 virtutes R¹ || 27 latiojōm (sic) V ||
taliam R² in ras. || 28 potestatis R¹ || 29 dedimus V^a ||
30 manifestasse eueniant V || 31 formam R¹ || iuxtam V ||
largientes venientes veniam R^a || 38 civitate om. V

καταλιμπανόμενον κρατεῖν ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἐν τε ταῖς ἐπαρχίαις μετὰ δύο μῆνας τῆς ἐμφανίσεως, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν· διότι γενομένων ἡμῖν ἰσοτύπων διατάξεων περὶ τοῦ μέτρου τῆς ἐνστάσεως τῶν παιδῶν, τῆς μὲν τῆ Ἑλλήνων φωνῆ γεγραμμένης διὰ τὸ τῷ πλήθει κατάλληλον, τῆς δὲ τῆ Ῥωμαίων ἦπερ ἐστὶ καὶ κυριωτάτη διὰ τὸ τῆς πολιτείας σχῆμα, ἣ μὲν καλάνδας Μαρτίας ἔχει, γραφεῖσα μὲν τότε, οὐκ ἐμφανισθεῖσα δὲ τῆνικαὶτα εὐθύς, ἣ δὲ τῆ Ῥωμαίων φωνῆ γεγραμμένη πρὸς Σολομῶντα τὸν ἐνδοξότατον τῶν ἐν Ἀφροῖς ἱερῶν ἡγούμενον πραιτωρίων καλάνδας Ἀπριλλίας προσγεγραμμένης 3 ἔχει· διότερ οὐδὲ ἡ τῆ Ἑλλάδι φωνῆ γραφεῖσα γέγονε παραχρῆμα καταφανής, εὖς καὶ ἡ τῆ Ῥωμαίων συντεθεῖσα γλώττῃ γέγονε τε καὶ ἐξεπέμφθη, 15 ἀμέλει δὲ καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἐνταῦθα ἐνδοξοτάτους ἐπαρχοὺς τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων γεγραμμένη (φραμὲν δὴ τῶν Ἑλληνίδων) κατὰ τὸν Μάιον μῆνα ἐνεφανίσθη τε τῷ αὐτῶν δικαστηρίῳ καὶ ἐξεπέμφθη. Θεσπιζομεν τοίνυν δεῖν τὴν αὐτῆς νομοθεσίαν τὴν περὶ 20 τοῦ μέτρου τῆς ἐνστάσεως τῶν παιδῶν διαλεγόμενην κρατεῖν ἐνταῦθα μὲν ἀπὸ τῶν τότε καλανδῶν Μαίων, ἵνα τὴν διμῆνον αὐτῇ φυλάξωμεν, ἐν δὲ δὴ ταῖς ἐπαρχίαις ἐξ ὅτου γέγονεν αὐτὴ καταφανής, κάκεισθε τῆς διμῆνον μετὰ τὴν ἐμφάνισιν φυλαττομένης. εἰ δὲ 25 οὕτω καὶ νῦν ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις ἐξεπέμφθη, ὅτι τάχιστα αὐτὴν τε καὶ τὰς ἄλλας, αἵπερ ἴσως οὐκ ἐξεπέμφθησαν ἐπὶ ἡμῶν ἕστερον ἡγούμενον Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν θετίειν, ἐκπεμφθῆναι τε καὶ ἐκπέμψασθαι, ἐφ' ᾧ τε τὰς ἡμετέρας διατάξεις ἐν ταῖς μητροπόλεσι 30 τῶν ἐθνῶν γενέσθαι τε καὶ γίνεσθαι καταφανεῖς· τοὺς δὲ τῶν ἐπαρχιῶν ἡγούμενους αὐτοὺς στείλαι τε αὐτὰς καὶ στέλλειν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι ταῖς ἐφ' ἐμάσθῃ ἐπαρχία τεταγμέναις, ὥστε μηδένα τὸ λοιπὸν 4 προφασίζεσθαι μηδεμίαν ἀγνοίαν. Ὡς τὸ γε παροχρῆκος ἅπαν δικαίαν ἔχει συγγνώμην, καὶ κρατεῖτοσαν αἱ τῶν τελευτησάντων διατυπώσεις, κἂν εἰ ἐναγχοὺς γέγονοσι, καθάπερ αὐτὰς ἐκείνοι πεποιήνται, κἂν εἰ κατὰ τὴν προτέραν κρατοῦσαν νομοθεσίαν γράμμασιν οἰκείοις οὐκ ἔγραψαν τὰς τῶν κληρονόμων προσηγο- 40 ρίας ἢ τοῖς μάρτυσιν αὐτοῦς οὐκ ἐποίησαντο καταφανεῖς, ἢ τριούγκιον ἀλλ' οὐ πλείον καταλειπίσαι τοῖς

relinquatur, valere et in hac felicissima civitate et in provinciis post duos menses insinuationis, sicuti praediximus: eo quod factis a nobis uniformibus constitutionibus de mensura institutionis filiorum, alia 5 quidem Graecorum lingua conscripta propter multitudinis frequentiam, alia vero latina. quae etiam firmissima propter reipublicae figuram est, illa quidem kalendarum Martiarum habet conscriptionis tunc diem, non autem insinuata tunc, alia vero Latina voce conscripta ad Solomonem gloriosissimum apud Afros sacerorum praesulem tunc praetiorum kalendas Aprilis:

3 quia neque Graeca lingua conscripta mox palam facta est ..... et directa, denique etiam quae hic ad gloriosos praefectos sacrorum nostrorum praetiorum scripta est, id est Graeca, Maio mense insinuata est in eadem sede atque directa. Ideoque sancimus oportere eius legislationem quae de mensura institutionis filiorum eloquitur valere hic quidem ex kalendis tunc Maiis, ut duos menses ei servemus, in provinciis autem ex quo haec palam facta est, etiam ibi duobus mensibus post insinuationem servandis. Si vero nondum hactenus in omnibus provinciis destinata est, velociter et eam et alias quae forte non missae sunt adhuc aut etiam postea comitante deo a nobis faciendas mitti nunc vel mittendas esse, quatenus nostrae constitutiones in metropolitanis civitatibus fiant vel faciendae sint manifestae; provinciarum vero praesides ipsos mittere eas et missuros esse per omnes civitates sub unaquaque provincia constitutas, ut nullus de cetero occasionem sumat cuiuslibet ignorationis.

4 Unde praeteritum omne iustam habet veniam, valeantque defunctorum dispositiones, vel si nuper factae sint, sicut eas illi fecerunt, vel si secundum prius tenentem legislationem litteris propriis non scripserunt heredum appellationes aut testibus eas non fecerunt manifestas aut tres uncias et non am-

§ 4 summam notat Anonymus Bodleianus ap. Zachariae *Ἀνέκδ.* p. 213 ubi citatur *vsq̄* 55'.

liberis relinquendum est, valeat et in hac felici urbe et in provinciis post duos menses insinuationis, sicuti antea dicimus, quoniam cum duo exempla constitutionum de modo institutionis liberorum a nobis facta sint, alterum Graecorum lingua conscriptum propter idoneas multitudini rationes, alterum Romanorum, quod quidem vel maximi momenti est propter reipublicae formam, alterum quidem kalendas Martias habet, utpote scriptum eo tempore nec vero tunc statim publicatum, alterum vero Romanorum lingua scriptum ad Salomonem gloriosissimum praefectum sacro in Africa praetorio kalendas Apriles adscriptas 3 habet: unde ne illud quidem quod Graeca lingua conscriptum est, statim manifestum factum est, donec etiam Romanorum lingua compositum exemplar et confectum est et emissum: certe illud ad gloriosissimos qui hic sunt praefectos sacro nostro praetorio scriptum (Graecum dicimus) mense Maio et publicatum in iudicio eorum et emissum est. Itaque sancimus, ut eius legis praecepta, quae de modo institutionis liberorum agunt, valeant hic quidem inde a kalendis illis Maiis, ut duorum mensium spatium iis servemus, in provinciis autem ex quo illa manifesta facta est, servato ibi quoque duorum mensium spatium post insinuationem. Quodsi ne nunc quidem in omnibus provinciis emissae sunt, quam celerrime et ipsa et ceterae, quae fortasse nondum emissae sunt, vel si quae postea quoque deo duce a nobis ferantur, et emittantur et usque emittendae curentur, quo nostrae constitutiones in metropolibus gentium et sint et fiant manifestae; provinciarum vero praesides ipsi et mittant eas et usque mittendas curent per omnes urbes in 4 singulis provinciis constitutas: ut in posterum nemo ullam ignorantiam praetexat. Nam quae praeterita sunt omnia iustam habent veniam, valeantque defunctorum dispositiones, licet nuper factae sint, quemadmodum eas illi fecerunt, etiamsi secundum leges quae olim valuerunt propria manu non scripserint heredum nomina sive testibus eos non fecerint manifestos, aut si quadrantem nec amplius liberis reli-

9 εὐθύς om. 5 || 12 προσγεγραμμένης ἔχει om. 5 || 16 *ὑπάρχους M || 22 τότε M5] πρὸ 18' con. Zachariae non recte || 28 *κἂν] καὶ M || 33 ἐφ'] sub (i. e. ὑπ' ?) 5 || 37 ἐναγχος dedi ex 5] ἐν ἄσσει M || 41 αὐτοῦς] eas (i. e. αὐτὰς) 5, non male (cf. tamen Cod. 6, 23, 29 § 1) || 42 ταῖς M

2 sicut V || 3 uniformi V1 || 4 aliam libri || 5 linguam V || conscriptam libri || multitudin.. V6 multitudinis ex multitudines corr. V6 || 6 aliam libri || uero non R1 || latinam R1VT || 7 figura R || 9 non] noua RVT1 || tunc V2 est tunc RT2, om. T1 || 10 solonem R1 salomonem R2

vulg. || *sacrum libri || 11 *kalendis aprilis V vulg. kalendis aprilibus R || 13 quia neque R4] quia neque nero V quia uero neque R2 vulg. || 14 facta om. R1 || lacunam non notant libri; supplendum fere donec etiam Latina composita lingua facta est || etiam quae hic] quae etiam (etiam del. m. 1) hic | hic V || 15 gloriosissimos vulg. || 16 id est] idem R || graeca R1V] lingua add. R2 vulg. || 17 ideo vulg. || 18 eius legislationem oportere R || 19 hec R2 || 20 tunc om. R1 || madiis RT || 23 mundum V || 25 autem postea etiam V || 26 comitante R || 27 nostras libri || 30 missurus R1 || 37 sint RV] sunt vulg. || 40 autem tres V6

παισίν. οὐ γὰρ ἀνατρέπεσθαι, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, τὰς τῶν τελευτῶντων βουλόμεθα διατυπώσασθαι, ἀλλὰ καὶ κυρίας ταύτας διὰ πάντων ἀποφαίνομεν. ὥστε κὰν εἰ συνέγγυς ἐγράφησαν αἱ διαθήκαι μετὰ τὴν θῆσιν τοῦ νόμου, οὐπω δὲ ἔτυχον αἱ διατάξεις γενόμεναι καταφανείς, ἐπιζητήσαντες δὲ ἴσως τῶν διαθεμένων οὐκ ἠμειφθήσαν, μενέτωσαν καὶ οὕτως αἱ ἐστάσεις αἱ τὴν ἀρχὴν κατὰ τοὺς τότε φανεροὺς ὄντας γενόμεναι νόμους τὴν οἰκίαν ἰσχὴν ἔχουσαι, καὶ οὐκ ἐγκαλοῦμεναι διότι καθ' ὃν ἐπεβίοντο χρόνον ἐκείνοι ταύτας οὐκ ἠμειψαν. οὐ γὰρ πάντα ἀφθίον ἐφ' ἡμῶν οὐδὲ ἀεὶ τισι καιρὸς γίνεται διαθήκης, ἀφθιδίων τε πολλάκις ἐπίσιν ἀνδράποισι τελευτῶν τῆς τοῦ διαθεσθαι τούτους ἐξουσίας ἀφαιρούμεναι. ὥστε τὸ ἐξ ἀρχῆς γενόμενον ὁρθῶς ἐκ τοῦ μὴ ἀμειψθῆναι προσήκειν οὐκ ἠγνούμεθα ὑστερον ἐλαττοῦσθαι καθ' ὅτιον ἢ ἀνατρέπεσθαι, ἀλλ' ἐν ἀρραγεί μένειν, τῆς τότε παραστάσης τῶ διαθεμένῳ γνώμης ἰσχυρᾶς διαμενούσης. εἴη γὰρ ἂν τῶν ἀποτῶν τὸ γενόμενον ὁρθῶς ἐκ τοῦ μὴ γεγονότος ὑστερον ἀνατρέπεσθαι.

5 Συνελόντας τοίνυν εἰπεῖν λαμβανέτωσαν οἱ παῖδες τὸ καταλειμμένον αὐτοῖς, εἰ οὕτω τύχοι, παρὰ τῶν πατέρων τριούγκιον ἐκ τῶν οὕτω γενόμενων διαθηκῶν ἢ πρὸ τῆς τοῦ νόμου θῆσεως, ἢ μετὰ τὴν θῆσιν τοῦ νόμου πρὶν δὴ τοῦτον παρὰ τοὺς ἀρχόντων ἐμφανῆ καταστήναι. εἰ δὲ καὶ προσκείτο ταῖς διαθήκαις τὸ χρῆναι τὸ λείπον αὐτοῖς ἀναπληρωθῆναι πρὸς τὸ τότε κατὰ τοὺς νόμους ἐποφειλούμενον, τοῦτο λαμβάνεσθαι κατὰ τοὺς παλαιούς νόμους, ὥστε εἴπερ ἔλλειπει τι τῶ τριούγκιῳ, εἰς ἐκεῖνο τὴν ἀναπλήρωσιν γίνεσθαι, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ τετραούγκιον, τὸ ὑστερον μὲν νομοθετηθέν, οὐπω γε μὴν τότε γνωσθέν.

(Ἐπίλογοι.) Τὰ τοίνυν παραστάτα ἡμῶν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θῆλον δηλούμενα νόμον διὰ κληρονομῶντων οἰκίαν ἢ σὴ ὑπεροχῆ πᾶσι ποιήσάτω φανερὰ τοῖς τε 35 ἐπὶ τῆς μεγάλῃς ταύτης πόλεως τοῖς τε ἐξωθεν, ὅπως ἂν ἅπασι γένοιτο σαφῆ τὰ παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῆ πάντων ἀσφαλείᾳ νομοθετηθέντα. Dat. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. aun. XII., Iohanne v. c. cons.

plius reliquerunt filiis. Non enim infringi sicuti praediximus defunctorum volumus dispositiones, sed et ratas eas per omnia declaramus, ut vel si proxime scripta sunt testamenta post positionem legis, non-
 5 dum vero contigerat constitutiones factas innotuisse, et superviventibus forte testatoribus non sunt mutata, maneat etiam sic institutiones quae ab initio secundum tunc certas extantes factae sunt leges propriam virtutem habentes, et non accusandae eo
 10 quod tempore quo supervixerunt illi eas non mutaverunt. Non enim omnia sunt in nobis nec semper quibusdam tempus fit testandi, repente plerumque incidunt hominibus mortes testandi eis potestatem auferentes. Quamobrem ab initio factum recte eo
 15 quod non fuerit mutatum non arbitramur postea mutari aut aliquo modo infringi, sed immutata manere quae tunc placuit testatori sententiam valideque servari. Erit namque absurdum, ut quod factum est recte ex eo quod tunc non erat factum
 20 postea mutetur.
 5 Collective igitur dicendum percipiant filii relictas sibi, si ita contigerit, a patribus tres uncias ex testamentis ita factis aut ante legis positionem aut post positionem legis, antequam haec tamen apud
 25 iudices innotesceret. Si vero adiectum sit testamentis, oportere quod reliquum est eis impleri secundum quod tunc legibus debebatur, hoc percipiendum secundum antiquas leges, ut si deest tribus uncis, secundum illud supplementum fiat et non in quadri-
 30 uncio, quod postea quidem sancitum est, nondum tamen tunc agnitum.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, praeceptis propriis tua eminentia omnibus faciat manifesta et qui in hac maxima civitate et qui foris inhabitant, quatenus omnibus fiant palam quae a nobis pro omnium cautela sancita sunt. Dat. kal. Maias Constantino-
 poli imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne [a. 538] v. c. cons.

querint. Neque enim subverti volumus defunctorum voluntates, sicuti modo diximus, sed potius per omnia ratas eas ostendimus. Itaque quamvis proxime post legem latam testamenta scripta sint necdum vero constitutiones manifestas fieri contigerit, nec superstitionibus forte testatoribus mutatae sint, maneat sic quoque institutiones, quae ab initio secundum leges tum notas factae sunt, propriamque vim habeant neve arguantur, quoniam quo tempore illi superstites fuerunt eas non mutaverint. Neque enim omnia penes nos sunt nec semper cuique tempus est testandi; ac saepe repente mors homines opprimit eoque testandi facultate privat. Itaque quod ab initio recte factum est, inde quod non mutatum est, nullo pacto putamus postea imminuendum vel evertendum esse, sed incorruptum manere, ut quae tum testatori placuit voluntas firma permaneat. Absurdum enim fuerit, si id quod recte factum est ex eo quod factum non est 5 postea evertatur. Ut igitur rem oratione complectamur, accipiant liberi relictum sibi, si ita contingat, a parentibus quadrantum ex testamentis ita factis sive ante legem latam, sive post latam legem priusquam eadem apud magistratus innotuerit. Si vero testamentis adiectum sit, ut quod deest ipsis suppleatur ad quantitatem tum secundum leges debitam, id accipiatur secundum veteres leges, ita ut, si quid deest quadranti usque ad illum supplementum fiat nec vero usque ad trientem, quod postea quidem lege sancitum est, tum tamen nondum erat cognitum.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur, per edicta propria tua sublimitas omnibus faciat manifesta tam qui in hac magna urbe quam qui extra eam sunt, ut omnibus palam fiant quae a nobis propter omnium securitatem sancita sunt.

16 προσήκειν om. ε || 17 καθ' ὅτιον ἢ] aut aliquo modo ε || 20 ἐκ τοῦ μὴ γεγονότος] ex eo quod tunc non erat factum ε || 38 k. Mai. M ε Ath.] μὴν μαιῶ Theod.] imp. Iustiniano pp. agu. annu. XII. M (cf. ε), βασιλείας Ἰουστινιανῶ τοῦ β' Ath., ἔπει εβ' τῆς βασιλείας Theod. || 39 Iohann. uc. cons. M (ε) ὑπατείας Ἰωάννου Theod.] μετὰ τὴν ὑπατείαν Ἰωάννου Ath [subscr. dat. cons. Iohannis (Ihoannem) b] Iul. b. p. v.

5 innotuisset V^a || 8 legem R^a || 9 habere et non accusandas libri, corr. vulg. || 10 non] n V¹ || 12 fit V] sit RT] repente] et repente vulg. || 13 morte V¹ || 16 mutilatam V¹ || 17 uallideque R || 20 mittetur R¹ || 21 percipiatur R || relictas vulg.] relictas libri || 23 positio** V¹ || 25 innotescerent R² || 27 debeatur V || 28 antiquitas R || si] si quid vulg. || 29 illas vulg. || supplementum V || 30 nondum RT] non V || 31 agnitum (agnitum e V^a) V vulg.] cognitum RT. || 38 sancta V¹ || subscriptionem dedimus ex Bamb. I || Constantinopolim domnus Iustin. Bamb. I || Iohanni Bamb. I.

ΕΖ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗΑΕΝΑ ΚΤΙΖΕΙΝ ΕΥΚΤΗΡΙΟΝ ΟΙΚΟΝ ΧΩΡΙΣ ΓΝΩΜΗΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΦΟΡΙΣΑΙ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΚΤΙΖΟΜΕΝΟΥ ΕΥΚΤΗΡΙΟΥ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΜΗ ΑΠΟΑΙΜΠΛΕΝΕΣΘΑΙ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΚΠΟΙΗΣΕΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾶ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ οἰκουμενικῷ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ πατριάρχει.

(Προοίμιον.) Καὶ τὰ περὶ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν πολλοῖς περιλαβόντες νόμοις ἐτι καὶ ἑτέρου δευτέρου πρὸς τὰς ἀνακνήσας τῶν ὑποθέσεων καὶ αὐτῆς ἀναφρομένης ἀρκούντος. πολλοὶ γὰρ ὀνόματος ἔνεκεν πρὸς ποιήσιν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ὀρμῶσιν, εἴτα ταύτας οἰκοδομησάμενοι οὐκέτι φροντίδα τίθενται τοῦ καὶ δαπάνην αὐταῖς ἀφορίσαι πρέπονσαν εἰς τε λυχνοκαίαν εἰς τε τὴν τῶν προεδρευόντων ἀποτροφὴν καὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν, ἀλλὰ καταλιμπανούσιν αὐτὰς ἐν γυμνοῖς οὖσας οἰκοδομήμασι καὶ ἢ καταλυόμενας ἢ πάσης ἱερᾶς λειτουργίας ἐστερημένας.

R; UT NULLUS FABRICET ORATORII DOMUM PRAETER VOLUNTATEM EPISCOPI, ET UT DEPUTET PRIUS QUAE CIRCA DILIGENTIAM ET STATUM FABRICATI ORATORII SUFFICIENT. ET UT EPISCOPI NON DESINT SUIS ECCLESIIIS. ET DE ALIENATIONE ECCLESIASTICARUM IMMOBILIIUM RERUM R;

10

Imp. Iustinianus Aug. Menae archiepiscopo Constantinopolis.

(Praefatio.) Ea quae de sanctissimis ecclesiis sunt multis comprehendentes legibus adhuc etiam alia egemus ad exorta negotia et rursus emergentia sufficiente. Plurimi namque nominis causa ad opus sanctarum ecclesiarum accedunt, deinde eas aedificantes nequaquam curam ponunt ut expensas quoque ei depouant decentes et ad luminaria et ad observantium alimenta et ad sacrum ministerium, sed deserunt eas in nudis aedificiis constitutas et aut destruendas aut omni sacro ministerio defraudandas.

CAPUT I.

Θεοπιζόμεν τοίνυν πρὸ πάντων μὲν ἐκεῖνο γίνεσθαι, ὥστε μηδενὶ παρησίαν εἶναι μήτε μοναστηρίου μήτε ἐκκλησίας μήτε ευκτήριον οἶκον ἀρχεσθαι οἰκοδομῆν, πρὶν ἂν ὁ τῆς πόλεως θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος παραγενόμενος εὐχὴν τε ἐν τῷ τόπῳ ποιήσαιο καὶ σταυρὸν πῆξαιτο δημοσίαν ἐκεῖσε πρόσδοτον ποιησάμενος καὶ τὸ πρᾶγμα φανερὸν ἅπασι καταστή-

Sancimus igitur prae omnibus quidem illud fieri, et nulli licentiam esse neque monasterium neque ecclesiam neque orationis domum incipere aedificare, antequam civitatis deo amabilis episcopus orationem in loco faciat et crucem figat publicum ibi processum faciens et causam manifestam omnibus statuens.

Nov. LXVII (Authent. LXIX = Coll. V tit. 17: gloss.) Graece extat in M, cap. 1. 2 cum prooemio et epilogo in L eademque omisso epilogo decurtata in Iohannis Scholastici collectione LXXXVII capitulorum 27 (inde in appendice Nomocanonis L titulorum cap. eccl. 17). — Epit. Theod. 67, Athan. 1, 7 (inde Coll. const. eccl. III, 1, 7). Iulian. const. LXI.

LXVII.

UT ORATORIUM NEMO AEDIFICET PRAETER VOLUNTATEM EPISCOPI, ET UT PRIUS DEFINIAT EA QUAE PERTINENT AD CURAM ET STATUM ORATORII AEDIFICANDI. ET EPISCOPI NE DESINT SUIS ECCLESIIIS. ET DE ALIENATIONE ECCLESIASTICARUM RERUM IMMOBILIUM.

Idem Augustus Menae sanctissimo et beatissimo archiepiscopo universali et patriarchae.

Praefatio. Cum quae ad sanctissimas ecclesias pertinent multis legibus complexi simus, etiam alia egemus quae ad emergentes causas ac denuo renascentes suppedilet. Multi enim nominis gratia ad sanctissimas ecclesias condendas festinant, deinde iisdem aedificatis non amplius curam adhibent ut etiam impensas idoneas iis assignent et ad luminaria accendenda et ad alimoniam eorum qui circa eas versantur et ad sacrum ministerium, sed relinquunt eas in nudis aedificiis constantes et aut destruendas aut omni sacro ministerio privatas.

I. Sancimus igitur ante omnia illud fieri, ut nemini liceat neque monasterium neque ecclesiam neque oratorium aedificare incipere, antequam deo carissimus civitatis episcopus praesens et vola in loco fecerit et crucem fixerit publice ibi procedens aique rem omnibus manifestam fecerit. Multi enim ora-

2 rubr. Περὶ τῶν κτιζόντων εὐκτήρια, καὶ περὶ τοῦ μὴ ἀπολιμπάνεσθαι τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ περὶ ἐκποίησης ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων Theod. || 3 οἶκον om. Coll. 87 cap. || γνώμης om. Ath. || ἐπισκόπου καὶ περὶ (περὶ om. M) τοῦ — 10 πραγμάτων MLε] ἐπισκόπου καὶ τὰ ἐξῆς Ath. ἐπισκόπου, καὶ ὅπως χρῆ τὸν κτιζόντα προνοήσασθαι Coll. 87 cap. ἐπισκόπου, καὶ εἰ μὴ πρότερον τα εἰς λυχνοκαίαν καὶ φιλοκαλίαν καὶ ἀποτροφὴν τῶν προεδρευόντων στήσῃ index Coll. 87 cap., app. Nomoc. || 11 τῷ — 12 πατριάρχει] τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Coll. 87 cap. (verba ἀρχιεπισκόπου καὶ om. M^a) || 13 Καὶ τὰ περὶ τῶν] Περὶ τῶν Theod. || ἁγίων Ath., Coll. 87 cap. v. l. || 14 ἐτι τε καὶ L || ἕτερον Coll. 87 cap. v. l. || 16 ἀρκούντες Coll. 87 cap. || 17 ἕνα Coll. 87 cap. v. l. || ἁγιωτάτων] τῶν ἁγιωτάτων opp. Nomoc. || 18 ταῦτα M || οἰκοδομήσαντες Coll. 87 cap. v. l. || 22 οὖσαν L || 23 ἀπάσης app. Nomoc. || ἀπεστερημένας Coll. 87 cap. v. l. || 25 μηδενὶ] μηδὲ app. Nomoc. || μήτε — 26 μήτε — μήτε Coll. 87 cap.] μηδὲ —

μηδὲ — μηδὲ ML (app. Nomoc.) || 26 οἶκον om. L || 28 παραγενόμενος] γενόμενος app. Nomoc., om. ε || ποιήσαιο M] ποιήσοιτο L Coll. 87 cap. || 29 πῆξαιτο ML app. Nomoc.] πῆξοιτο Coll. 87 cap. || πρόσδοτον L Coll. 87 cap.] πρόσδοτον M, app. Nomoc. || 30 *καταστήσει (vel καταστήσαι) καταστήσοι (καταστήσει Coll. 87 cap. v. l., app. Nomoc.) libri statuens (i. e. καταστήσας?) ε et Iul. c. 205

1 sq. R; LXVIII V || 2 domum V] domos RT || 3 uoluntate V || 5 statuta V¹ || fabricatio R¹ fabricationis V || 6 non desint suis ecclesiis RT] suas ecclesias non designant V || 8 mobilia R¹ V¹ || 11 mene R] menne VT || 12 constantinopolim RV || 15 emergentia] ei emergentia V^a || 16 ad] non ad RV al. || 17 edificantes V (et sic saepius) || 19 deponant om. R¹ || decentes R || obseruandum V² || 20 misterium R || 21 aut et destruentes aut omnino V || 22 fraudandas V || 24 prae omnibus] prioribus R¹ || 29 et causam] aut causam V¹

οισι. πολλοὶ γὰρ ὑποδύμενοι κτίζειν δῆθεν εὐκτη-
ρίους οἴκους τὰς ἑαυτῶν θεραπεύουσι νόσους, οὐκ ὀρθο-
δόξων ἐκκλησιῶν κτίσται γινόμενοι ἀλλὰ σπηλαιῶν
ἀτόπων.

Multi enim simulantes fabricare quasi orationis do-
mos suis medentur langoribus, non orthodoxarum
ecclesiarum aedificatores facti, sed spelunearum illi-
citarum.

CAPUT II.

Ἐπειτα μὴ ἄλλως αὐτὸν ἐκκλησίαν ἐκ νέου οἰκοδο-
μεῖν, πρὶν ἂν διαλεχθεῖν πρὸς τὸν θεοφιλέστατον
ἐπίσκοπον καὶ ὁρίσει τὸ μέτρον ὅπερ ἀφορίζει πρὸς
τὴν λυγκοκαίαν καὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν καὶ τὴν
ἀδιάφθορον τοῦ οἴκου συντήρησιν καὶ τὴν πρὸς
ἐδρευόντων ἀποτροφήν· καὶ εἴπερ ἀντάρκως ἔχειν
δόξει, ποιῆσθαι αὐτὸν πρότερον δωρεὰν τῶν ἀφορι-
ζομένων μελλόντων οὕτω τε τὸν οἶκον οἰκοδομεῖν. εἰ
μέντοι γε οὐκ ἀρκοίη μὲν τις πρὸς τοῦτο, ὀνόματος
δὲ ἴσως ἐπιθυμῶν τοῦ καὶ αὐτὸς κτίστης ἐκκλησίας
καλεῖσθαι βούλοιο τὸ τοιοῦτο πράξιαι, πολλὰ καὶ ἐν
ταύτῃ τῇ βασιλευσῆι πόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκ-
κλησίαις τυγχάνουσι τὸν προσήκοντα μὲν λειτουργοῦ-
μεναι τρόπον, κινδυνεύουσαι δὲ καταπεσεῖν ὑπὸ πα-
λαιότητος, ἣ καὶ μικραὶ καθεστῶσαι καὶ ἀκοσμοῦνται
παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ταῦταις ἐγγειρούντων, καὶ
ἐξίσταται αὐτῶ μίαν τῶν τοιούτων ἐκκλησιῶν ἀπολα-
βόντι ταύτην οἰκοδομήσασθαι, κἀνταῦθα γνώμη τοῦ
θεοφιλοῦς τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπου τοῦ πράγματος
γινόμενον. οὕτω γὰρ ἔσται αὐτῶ καὶ ἱεροῦ οἴκου κτί-
στην κληθῆναι καὶ μηδὲν οἰκοδὴν προσδαπανῆσαι,
τῶν ἐξ ἔθους ἀφωρισμένων ἤδη περὶ τοῦτο δαπανη-
μάτων ἐπιδιδόμενων παρὰ τῶν καὶ πρότερον ταῦτα
χορηγόντων.

5 Deinde non aliter quempiam ecclesiam ex novo
aedificare, priusquam loquatur ad deo amabilem epi-
scopum et definiat mensuram quam deputat et ad
luminaria et ad sacrum ministerium et ad incorrum-
pendam domus custodiam et observantiam alimenta:
10 et si sufficienter habere videatur, faciat prius do-
nationem eorum quae futura sunt deputari, et ita
domus aedificetur. Si autem non sufficiat quidem
aliquis ad hoc, nomen vero forte habere desiderans,
quo et ipse fabricator ecclesiae vocetur, vult aliquid
15 tale facere, multae et in hac regia civitate et in
provinciis ecclesiae sunt, in quibus competenti qui-
dem administratur modo, periculum vero ruinae pa-
tiuntur per vetustatem aut etiam parvae constitutae
et inordinatae secundum desiderium horum qui eis
deputati sunt: licebit ei unam talium ecclesiarum
accipienti hanc aedificare; et hic voluntate deo
amabilis orthodoxorum episcopi res agenda est. Sic
enim poterit et sacrae domus fabricator vocari et
nihil de suo superexpendere, deputatis iam circa
25 haec expensis oblati ab eis qui etiam prius has
expendebant.

CAPUT III.

Κακῆνὸ γε μὴν θεσπίζομεν, ὥστε κατὰ τὸν ἦδη
παρ' ἡμῶν φοιτήσαντα νόμον τοὺς θεοφιλεστάτους
ἐπισκόπους ταῖς ἑαυτῶν ἐκκλησίαις προσκαρτερεῖν, καὶ
μὴ καταλιμπάνειν μὲν αὐτάς, χρόνον δὲ πολὺν ἐν-
ταῦθα διατρίβειν καὶ ἀναγκάζειν τοὺς κατὰ χώραν

Illud quoque sancimus, quatenus secundum iam a
nobis prolatam legem deo amabiles episcopi in suis
ecclesiis maneat, et non relinquant quidem eas,
tempus vero multum hic morentur et cogant per

cap. II summarium habet Nomoc. XIV tit. 3, 14, cap. III summarium id. 8, 2.

toria scilicet aedificanda suscepturi sua mala curant, dum non orthodoxarum ecclesiarum, sed spelunca-
rum illicitarum aedificatores fiunt.

II. Deinde ne is aliter ecclesiam novam aedificet, priusquam cum deo carissimo episcopo locutus
sit atque modum definierit, quantum et ad luminaria accendenda et ad sacrum ministerium et ad domum
sartam tectam conservandam et ad eorum qui ibi versantur alimoniam adsignet; et siquidem abunde
sufficere videatur, prius donationem faciat eorum quae adsignanda sunt itaque domum aedificet. Si quis
vero ad hoc non sufficiat, sed fortasse nomen sectaturus, ut ipse quoque conditor ecclesiae vocetur, tale
quid agere velit, multae sunt et in hac regia urbe et in provinciis ecclesiae, quae quamquam idoneo modo
administrantur, periculum tamen est ne prae vetustate collabantur, vel etiam quae parvae sint ac minus
ornatae quam desiderant qui in iis ministrant, ac licebit ei unam ex eiusmodi ecclesiis sumere eamque
exaedificare, ut tamen hic quoque secundum consilium deo cari orthodoxorum episcopi res peragatur.
Haec enim obtinget ei ut et sacrae domus conditor appelletur et nihil de suo insuper erogat, cum expensae
de more iam ad eam rem adsignatae ab iis praesentibus qui etiam prius eas subministrabant.

III. Verum illud quoque sancimus, ut secundum legem a nobis iam editam deo carissimi episcopi
in suis ecclesiis permaneat, neve eas deserant et multum temporis hic morentur cogantque oeco-

1 πολλοὶ — 4 ἀτόπων om. Coll. 87 cap. || 2 θερα-
πεύουσι L || νόμους L^a || 5 Ἐπειτα] Καὶ Coll. 87 cap. ||
αὐτὸν ML] τινὰ Coll. 87 cap., ε || νέου Mε] νέας L
Coll. 87 cap. || 6 πρὸς τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον
(ἀρχιεπίσκοπον M) MLε] τῷ ἐπισκόπῳ Coll. 87 cap.
(τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ Nomoc. XIV tit.) || 7 ὁρίσει
ML] ὁρίσει v. l. ὁρίση Coll. 87 cap. || τῷ μέτρῳ φπερ
Coll. 87 cap. v. l. || 8 τε τὴν] τὴν om. Coll. 87 cap. ||
9 ἀδιάφθορον M Coll. 87 cap., Nomoc. XIV tit.] διάφθο-
ρον app. Nomoc. διάφορον L διάφορον Coll. 87 cap. v. l. ||
συντήρησιν M] τηρησιν L Coll. 87 cap., Nomoc. XIV tit. ||
10 καὶ εἴπερ — 12 οἰκοδομεῖν om. Coll. 87 cap. || 12 sq.
εἰ — μὲν τις] Εἰ δὲ τις οὐκ ἀρκοίη Coll. 87 cap. ||
14 δὲ om. app. Nomoc. || αὐτὸν κτίστην app. Nomoc. ||
15 βούλοιο — πρᾶξιαι om. Coll. 87 cap. || τι om. L
|| πολλὰ — 18 κινδυνεύουσαι] πολλὰ ἐκκλησίαι τυγχά-
νουσιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλεῖδι
πόλει, κινδυνεύουσι (κινδυνεύουσαι app. Nomoc.) Coll. 87
cap. || 19 μικραὶ M app. Nomoc. | μικραὶ L Coll. 87 cap. ||
ἀκοσμοῦνται καὶ (καὶ om. codd. nonn., cf. ε) ἐξέστειν, om.

III.

vv. 20 παρὰ — ἐγγειρούντων Coll. 87 cap. || παρὰ] secun-
dum (i. e. κατὰ) ε || τῶν] ταῖς L¹ || ταῦταις] αὐταῖς L
|| 21 αὐτῶ L^a || μίαν τούτων ἐκκλησίαν app. Nomoc.
|| 22 τοῦ τε θεοφιλοῦς L τοῦ θεοφιλεστάτου Coll. 87 cap.
|| 23 τοῦ πράγματος — 28 χορηγόντων om. Coll. 87 cap.
|| 26 ἀφωρισμένων L || περὶ τοῦτου L circa haec ε || 30 νό-
μον] nov. VI c. 2. 3

1 multis R² || 2 lagoribus non hortodoxarum V ||
5 quampiam V || 6 ad] a R¹ V¹ || 7 diffiniat RV || 8 miste-
rium RV || et om. RV || *incorruptendae (incorrupten-
dae V) libri || 9 obseruantiam R || 10 *uidentur RV
videtur vulg. || 13 habere forte R || desidans V¹ || 14 frabri-
cator V (id. 23) || vocetur om. R¹, uocetur et R² || 15 ciui-
tate regia V || 18 pro uetustate R || 20 licebit] et lice-
bit vulg. || 21 percipienti R || hic] hinc V || 22 amabiles
R¹ || horthodoxorum V || 23 et sacrae] et om. V || 24 sub-
expendere R¹ || dedutatis V^a || 29 rubr. Si episcopus ab
ecclesia per multum tempus defuerit R¹ in marg. (cf.
Iul. c. 206) || 30 prolatam V vulg.] positam R

44

οικονόμους δαπάνας αὐτοῖς ἐκπέμπειν ἐκ τῆς ἀγιοτάτης ἐκκλησίας, ἀλλὰ δαπανᾶν μὲν αὐτοὺς ἐκεῖθεν, ταύτη δὲ προσκαρτερεῖν οὐκ ἀνεχέσθαι. Θεοπίστοι μὲν τοῖνυν, τοῦ παρ' ἡμῶν ἤδη κειμένου νόμου ἐπὶ τῆς ἐαυτοῦ μένοντος ἰσχύος, εἴτερ ἀπολειφθεῖ ὁ Θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ πλείονα χρόνον, μηδεμίαν αὐτῷ στέλλεσθαι δαπάνην ἐκ τῆς χώρας, ἀλλ' ἐκείνην μὲν περὶ πράξεις εὐσεβεῖς καὶ περὶ τὴν ἀγιοτάτην ἐκκλησίαν δαπανᾶσθαι, αὐτὸν δὲ ἐνταῦθα πλανώμενον μὴ καὶ δαπάναις τὴν ἀγιοτάτην ἐκκλησίαν βαρύνειν· πρόδηλον ὃν ὡς εἰ πολλὸν χρόνον ἀπολειφθεῖ, τὰ ἤδη παρ' ἡμῶν ἐπ' αὐτοῖς νομοθετηθέντα κρατήσῃ.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ ἐτύχονεν ἤδη νομοθετήσαντες, ὥστε εἴ τις ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκποίησις ἀκινήτου ἐκκλησιαστικῶν μέλλοι προγράμματος γίνεσθαι, κατὰ δέκρετον ταύτην προΐεναι, καθάπερ ἡ πρῶτην φοιτήσασα παρ' ἡμῶν λέγει διάταξις, πράττεσθαι δὲ τὸ δέκρετον μὴ μόνον παρόντος τοῦ Θεοφιλοῦς ἐπισκόπου τῆς πόλεως καὶ τοῦ αὐτοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, οὐ μὴν ἐκεῖνο προσενομοθέτηται, ὥστε εἴτερ ὁ τῆς μητροπόλεως ἀγιώτατος ἐπίσκοπος μέλλοι πωλεῖν ἢ τοι οἱ τῆς ἀγιοτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ εὐλαβεστάτοι οἰκονόμοι, τί δεῖο γενέσθαι· καὶ τοῦτο προστίθεμεν, ὥστε δύο ἐκ τῆς ὑπ' αὐτὸν συνόδου τῶν Θεοφιλῶν ἐπισκόπων, οὓς ἂν ἔλοιτο, τούτους παραγινέσθαι, καὶ τῆς ἄλλης ἀπάσης παρατηρήσεως φυλαττομένης τῆς ἤδη παρ' ἡμῶν νομοθετηθείσης τὸ τῆς παρουσίας τῶν δύο Θεοφιλῶν ἐπισκόπων προστεθῆναι, ἵνα καθ' αὐτὸν δοκοῖ μετὰ τῆς ἐαυτοῦ συνόδου τὸ πρᾶγμα πράττειν, καὶ ὥσπερ αὐτοὺς τὸ πρᾶγμα ποιεῖ πιστὸν καὶ αὐταρκεῖ τῷ ὑπ' αὐτὸν τεταγμένῳ παραγινόμενος, οὕτω αὐτῶ ἢ ὑπ' αὐτὸν παραγινόμενη σύνοδος διὰ δύο τῶν Θεοφιλῶν ἐπισκόπων δόξειεν τὸ πρᾶγμα ποιεῖν ἀσφαλὲς τὴν ἐκ τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου προσλαμβάνον μαρτυρίαν.

(Ἐπίλογος.) Τούτων δὲ ἡμῶν τὸν νόμον πρὸς τὸν θρόνον τῆς σῆς μακαριότητος πρὸς τε τοὺς λοιποὺς ἀγιοτάτους πατριάρχας καταπεμπόμενον αὐτοὶ διὰ γραμμάτων οἰκείων τοῖς ὑπ' ἡμᾶς μητροπολίταις

provincias oeconomos expensas sibi transmittere ex sanctissima ecclesia, (et) expendat quidem ipse inde eique observare non patiat. Sancimus igitur, a nobis iam posita lege in sua manente virtute, si defuerit deo amabilis episcopus ecclesiae suae amplius tempus, nullam ei mitti expensam de provincia, sed illam quidem circa actus pios et sanctissimam ecclesiam expendi, ipsum vero hic errantem non expensis sanctissimam ecclesiam praegravare: cum certum sit quia, si plurimo tempore defuerit, quae iam a nobis super eis sancita sunt valebunt.

Quoniam vero contigit nos iam sanxisse ut, si qua in provinciis alienatio rei immobilis facienda est, secundum decretum hanc procedere, sicuti dudum prolata a nobis constitutio dicit, agi vero decretum non solum praesente deo amabili episcopo civitatis eiusque clero, sed etiam metropoleos episcopo, nec non et illud insuper est sancitum ut, si metropoleos sanctissimus episcopus futurus est vendicare sive eius ecclesiae sanctissimi oeconomi, quid oportet fieri: etiam hoc adicimus, ut duo ex synodo quae sub eo est deo amabilium episcoporum quoscumque elegerit ipsi intersint, et alia omni observatione custodita, quae iam sancita est, praesentia duorum deo amabilium episcoporum adiciatur, ut secundum se videatur cum sua synodo rem agere, et sicut ipse rem facit credibilem et sufficientem ei qui sub eo constitutus est, dum praesens est, ita et ipsi quae sub eo est synodus praesens per duos deo amabilium episcoporum videbitur rem praebere cautissimam, sumentem ex huiusmodi synodo testimonium.

(Epilogus.) Hanc itaque nostram legem et ad sedem tuae beatitudinis et ceteros sanctissimos patriarchas missam ipsi per litteras proprias sub vos

nomos qui in provincia sunt ut ipsis impensas ex sanctissima ecclesia mittant: unde sumptus quidem inde faciant neque tamen ibi permanere sustineant. Sancimus igitur, lege a nobis iam lata in suo robore servata, si deo carissimus episcopus ecclesiae suae per longius tempus defuerit, ut nulli ei sumptus ex provincia mittantur, sed illi quidem in pias causas et in sanctissimam ecclesiam praestentur, ipse autem, dum hic vagatur, ne adeo sumptibus sanctissimam ecclesiam gravet. Ceterum manifestum est, si per multum temporis abfuerit, ea quae iam a nobis de his sancita sunt vim suam habitura esse.

IV. Quoniam vero iam sanximus, ut si qua in provinciis alienatio immobilis rei ecclesiasticae facienda sit, haec decreto interposito procedat, quemadmodum constitutio nuper a nobis edita dicit, decretum autem non solum praesente deo caro urbis episcopo et clero eius, sed etiam episcopo metropoleos agatur, neque tamen illud praeterea sancitum est, si metropoleos sanctissimus episcopus venditionem factururus sit vel sanctissimae illius ecclesiae religiosissimi oeconomi, quid tum fieri debeat: hoc quoque adicimus, ut duo ex synodo deo carorum episcoporum sub ipso constituta quoscumque elegerit intersint, atque reliqua omni observatione, quae a nobis iam sancita est custodita praesentia duorum deo carorum episcoporum adiciatur, ut ipse per se cum sua synodo rem agere videatur, et sicut ipse fidem et auctoritatem rei addit, dum adest ei qui sub ipso constitutus est, ita etiam quae sub eo est synodus praesens per duos ex deo caris episcopis rem videatur certam efficere, quae ab hac sacra synodo testimonium accepit.

Epilogus. Hanc autem legem nostram et ad sedem tuae beatitudinis et ad ceteros sanctissimos patriarchas missam ipsi per proprias litteras metropolitanis sub vobis constitutis manifestam

2 ἀλλὰ] om. ε. Malim μὴδὲ || 4 νόμον M^a || 9 sq. δαπανᾶσθαι — 11 ἐκκλησίαν bis scr. M || 15 ἐκκλησιαστικῶν om. ε || 18 διάταξις] nov. XLVI || 21 οὐ μὴρ] nec non et ε || 23 οἱ τῆς ἀγιοτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ εὐλαβεστάτοι οἰκονόμοι] eius ecclesiae sanctissimi oeconomi ε || 28 παρ' ἡμῶν om. ε || 30 καθ' αὐτὸν Scrimger ex ε] κατὰ ταυτὸν (sic) M || 35 δόξειεν M, corr. Scrimger || ἐκ τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου] ex huiusmodi synodo ε || 40 ἡμᾶς L

1 oeconomos RV (id. infra) || ex Beck] et libri || 2 et adidit, sed add. Beck || expendant quidem ipsi et 3 patiantur

Beck || 4 *positam legem libri || sua manente (manentem R²) uirtute R] suam uirtutem manentem V sua manere virtute vulg. || si R¹] siue V si uero R² vulg. || 5 suae om. V¹ || 9 praeg. u. re V¹ || 11 eis RV²] eis que V¹ || 14 rubr. De alienatione rerum mobilium (leg. immobilium) ad ecclesias pertinentium R in marg. (cf. Iul. c. 207) || contingit R || nos iam] noxiam R¹ || sanxisse R || 15 qua V vulg.] quae R || 19 clerum V || 20 nec non] leg. nec vero? || super V || sancitum] s. . . . u V¹ scitum V² || 24 sinodo R (id. 33) || quae — 30 constitutus est scr. R² in ras. 3 versusum || episcoporum] adiciantur ut secundum se s. v. adscr. V² || 25 elegerint R || 29 ipse om. R || 37 ad om. R¹

ποιήσετε φανερόν, οἱ δὲ δῆλον καταστήσουσι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐπισκόποις, ὥστε μηδὲν διαλαθεῖν τῶν παρ' ἡμῶν διαταχθέντων. Dat. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniiani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. [a. 538]

metropolitae facietis manifestam, et illi palam facient sub se constitutis episcopis, ut nullum lateant quae a nobis constituta sunt.

ΞΗ

5

LXVIII.

Auth. LXX.

ΩΣΤΕ ΤΗΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΝ ΕΠΙ ΤΑΙΣ ΔΙΑΔΟΧΑΙΣ ΤΩΝ ΓΑΜΙΚΩΝ ΚΕΡΑΩΝ ΤΑ ΕΞ ΑΠΑΙΔΙΑΣ ΕΙΣΛΘΟΥΣΑΝ ΚΕΡΑΗ ΚΡΑΤΕΙΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΣΙ ΦΑΚΤΟΙΣ, 10 ΕΠΙ ΔΕ ΤΟΙΣ ΠΡΟ ΑΥΤΗΣ ΤΗΝ ΛΕΟΝΤΟΣ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΧΩΡΑΝ ΕΧΕΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων (ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ) καὶ πατρικίῳ. 15

Idem Aug. Iohanni pp. secundo et cons. ordinario

(Προοίμιον.) Ἴσμεν τὴν Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβούς μνήμης διατάξιν τὴν γεγραμμένην ὑπὲρ τῶν εἰς δευτέρου ἀφικνουμένων γάμων εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν καὶ τὸ ἐκ τοῦ γάμου κέρδος τοῖς ἐξ ἐκείνου τοῦ γάμου παισὶν ὅσως φυλάττουσαν καὶ μόνης τῆς 20 χρῆσεως τῶν κερδάναντα κύριον ἀποτελοῦσαν, τὴν δεσποτείαν δὲ ἐκείνοις τηροῦσαν, ὡς εἴ γε οἱ παῖδες καὶ ἔγγονοι τελευτήσαιν, οὐκ ὄντος τοῦ λοιποῦ οὐδενὸς τοῦ δεῖν ὃν οἱ τοῖς δευτέροις ὁμιλήσας γάμοις τῆς δεσποτείας ἐστέρηται, μένειν βουλομένην ἀναφαίρετόν 25 τε καὶ ὀλοκλήρον παρὰ τῷ κερδάναντι καὶ τὴν ἐκ τῆς δεσποτείας ὠφέλειαν.

(Praefatio.) Novimus Leonis piae memoriae constitutionem scriptam de his qui ad secundas veniunt nuptias sive viris sive mulieribus ex [illo] matrimonio lucrum ex illis nuptiis filiis venerande servantem, solius usufructus eum, qui lucratur, dominum facientem, dominium autem illis servantem, si filii et nepotes moriantur, non existente iam ullo propter quem is, qui ad secunda vota pervenit, proprietate privatur, manere volentem inavulsibilem ac totam apud eum, qui lucratur, et proprietatis utilitatem.

CAPUT I.

Ταύτην ἡμεῖς ἐναγχος ἐπιγνωθώσμεν, ἄλλα τε διατυπώσαντες καὶ βουλόμενοι τοὺς κληρονόμους τῶν

Hanc nos nuper correximus alia disponentes et volentes heredes morientium filiorum aut nepotum,

Nov. LXVIII (= Authent. LXX) Graece extat in M. — Epit. Theod. 68, Athan. 10, 4. Iulian. const. LXII.

facietis, hi vero eam palam facient episcopis sub ipsis constitutis, ut nihil lateat eorum quae a nobis statuta sunt.

LXVIII.

UT CONSTITUTIO PISSIMI IMPERATORIS QUAE IN SUCCESSIONIBUS IN LUCRA NUPTIALIA EX ORBITATIS CASU LUCRA INTRODUCIT VALEAT IN FACTIS QUAE POST CONSTITUTIONEM CONTIGERINT, IN IIS AUTEM QUAE ANTE EAM FUERINT LEONIS CONSTITUTIO LOCUM HABEAT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio Orientis iterum, exconsuli (consuli ordinario) et patricio.

Praefatio. Novimus constitutionem Leonis piae memoriae scriptam de iis qui ad secundas nuptias veniunt sive viris sive mulieribus et lucrum ex matrimonio liberis ex illo matrimonio natis sancte custodire et solius usufructus eum qui lucratus sit potestatem reddere, dominium vero illis servare ita ut, si quidem liberi et nepotes defuncti sint nec quisquam iam reliquus sit per quem is qui secundas nuptias contraxit dominio privetur, irrevocabile et integrum apud eum qui lucratus sit etiam emolumentum ex dominio manere velit.

I. Hanc nos nuper correximus et alia constituentes et heredes defunctorum liberorum vel nepo-

1 ποιήσετε L⁵] ποιήσῃτε M || 2 μηδὲν] nullum (i. e. μηδένα) ε || 3 subscr. om. ε || k. (kal. om. Iul.^b) Mai. M Iul.^{brnw} Ath. μηρι μαίῳ Theod. || CP. imp. dn. Iustiniann. pp. aug. ann. XII M, ἔτους ιβ' τῆς βασιλείας Theod. βασιλείας Ἰουστινιανῶ τὸ ιβ' (β' cod.) Ath., om. Iul. || 4 Iohanne uc. cons. M cons. Iohannis (ihoannis Iul.^b) Iul.^{brnw} ὑπατεία Ἰωάννου Theod. Ath. || 6 rubr. Περί τῆς διατάξεως τῶν διαδόχων (l. διαδοχῶν) Theod. De constitutione imperatoris quae lata est de lucro ex morte liberorum contingente per pacta dotalia Iul. || 7 βασιλέως M (Iul.) βασιλέως Ἰουστινιανῶ Ath. || τῶν γαμικῶν κερδῶν Agylaeus] τῶν ταμειακῶν κερδῶν M τῶν παιδῶν Ath. || 9 κέρδη om. Ath. || 10 συμβαινουσι Ath.] συμμείνασι M || 16 Λέοντος] Cod. 5, 9, 6 (β. ε' τοῦ κώδικος τι. θ' διατ. ε' καὶ ζ' schol. M) || 19 et 20 καὶ om. ε || 28 ἡμεῖς] nov. II (cf. nov. XXII c. 46)

1 facietis] ciuitatis R¹ || et] ut V || faciens V || 5 nov. LXVIII (= Auth. LXX) habet V, item r f. 87^v post nov. CXLVI (= Auth. CXXIV) || 13 inscr. om. r || *et cons. ordinario] excons. ordinarum V || 16 leonis piae r] pie leoni V || 17 constitutioni V^a constitutione V^b || de his r] om. V || 18 illo seclusi || 20 solius] et solius Osenbrüggen || eum qui V] qui eum r || domini r pr. || 21 dominium r] dominum V || illis Biener Gesch. d. Nov. p. 492] illius V, om. r || seruentem r pr. || si V] sed r || 22 et r] om. V || nepotem r || non om. r || ullo r] illo V || 23 quem V] quod r pr. quidem r corr. || 24 proprietatem r] prihabitum V || inavulsibilem V || 25 lucratus proprietatis r lucratur a praetantis (corr. proetantis) V, corr. Biener || 28 nuper Biener] super V r || 29 heres r

τελευτησάντων παιδων ἢ ἐγγόνων, εἴτε γονεῖς εἴεν εἴτε ἕτεροί τινες, ἔχειν ἐκεῖθεν τινὰ βοήθειαν, μόνου τοῦ ἀπὸ τελευτῆς ἐξ ἀπαιτίας συμφώνου μένοντος καὶ κατὰ δεσποτείαν παρὰ τῶν κερδάναντι, τοῦ λοιποῦ δὲ ἐπὶ τοῖς κληρονόμοις τῶν τελευτησάντων παιδων ἢ ἐγγόνων ἰόντος, κατ' οὐδὲν ὑφ' ἡμῶν τοῦ τῆς χρῆ-
 1 σεως λόγου καιρισθέντος. Ταῦτα τοίνυν καὶ νῦν καὶ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον κρατεῖν βουλόμεθα, πλὴν εἰ μὴ ἔτυχον οἱ παῖδες πρὶν ἢ τεθῆναι τὴν ἡμετέραν
 10 διάταξιν τετελευτηκότες. ἐπειδὴ γὰρ ἐφθῆ το κέρδος ὁλόκληρον ἤδη προσγεγόμενον τῶν τοῖς δευτέροις ὀμιλήσαντι γάμοις τῶν παιδων πρὸ τοῦ νόμου τελευτησάντων, οὐκ ἂν ὁ ἡμέτερος νόμος ἐκεῖνα περιεργάζοιτο, ἅπερ ὁ προλαβὼν νόμος Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς
 15 λήξεως ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πεποιήκεν ἐξουσίαν. ὥστε οὐ μόνον παῖδων ἢ ἐγγόνων οὐχ ὑπόντων ἀσφαλῶς ἐξουσίαν ἅπερ ἐκέδαναν, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰ τι τούτων παρ' ἑτέροις ἐστί, κατὰ τὸν δεσποταῖς πρόποντα τρόπον
 2 ἐκδικήσουσι. Ταῦτα τοίνυν νόμῳ βραχεῖ περιστελλαντες τὰς τοιαύτας ἀμφισβητήσεις ἀναίρουμεν, ἵνα
 20 μὴ διηνεκῶς ὑπὸ τῶν αἰτούντων ἐνοχλωμεθα, ἀλλὰ νόμῳ ταῦτα ἐναποθέμενοι κοινῶν τῶν τοιούτων ἀπαιτηθῶμεν ὄχλων, τὸ πρὸ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας σχῆμα φυλάττεσθαι βουλόμενοι τῶν πρὸ ταύτης εὐρη-
 25 γημένων.

Ἐπίλογος. Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ κατὰ τοῦτον ἡμῖν παραστάντα τὸν τρόπον ἅπασι φανερὰ δι' οἰκίαν κληρονομίαν καὶ προστάξεων καταστήσεται.

Dat. viii. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons.

sive parentes sint sive alii quidam, habere inde solacium, solo pacto quod ex morte filiis non existentibus contrahitur manente etiam secundum proprietatem apud lucrantem, reliquis autem ad heredes deficientium filiorum aut nepotum venientibus, in nullo a nobis ususfructus ratione novata.

1 Haec igitur et nunc in omne tempus valere volumus; nisi tamen contigit filios antequam poneretur nostra constitutio mori. Si enim contigit quidem
 10 lucrum totum ante nuptias iam factum eius qui ad secunda vota migravit, filiis ante legem defunctis, nequaquam nostra lex illa perscrutabitur quae praecedens lex Leonis piae memoriae sub sua constituit potestate: quapropter non solum filiis aut nepotibus non existentibus secure habebunt quae lucrati sunt, sed etiam vel si quid horum apud alios est, secundum modum competentem dominis vindicabunt.

2 Haec igitur brevi lege comprehendentes tales dubitationes perimimus, ut non assidue ab interpellantibus molestemur; sed lege haec statuentes communi importunitatibus huiusmodi liberabimur, figuram quae ante nostram legislationem erat posita servari volentes ei qui ante eam beneficium meruit.

Ἐπίλογος. Tua igitur eminentia quae secundum hunc nobis placuerunt modum omnibus manifesta propriis edictis ac praeceptis efficitur.

Dat. viii. kal. Iunii Constantinopoli (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. consule.

tum, sive parentes sint sive qui alii, inde aliquod auxilium habere volentes, ut id solum quod mortis causa ex pacto orbitalis competat, etiam domini iure apud eum qui lucratus est maneat, reliquum vero ad heredes defunctorum filiorum vel nepotum transeat, ratione ususfructus nequaquam a nobis innovata.
 1 Haec igitur et nunc et in omne tempus valere volumus, praeterquam si liberi ante quam nostra constitutio lata est defuncti fuerint. Nam cum iam lucrum integrum ad eum, qui secundas nuptias contraxit, liberis ante legem defunctis pervenerit, nostra lex non morabitur illa, quae anterior lex Leonis piae memoriae sub suam potestatem redegit. Itaque non solum liberis vel nepotibus non superstitionibus secure habebunt quae lucrati sunt, sed iam etiam si quid horum apud alios extat, secundum modum dominis competentem vindicabunt. Haec igitur brevi lege complexi eiusmodi dubitationes tollimus, ne perpetuis molestiis a supplicantibus afficiamur, sed his in communi lege conditis eiusmodi molestiis liberemur: qui formam quae ante legem nostram fuit ei qui ante eam beneficio auctus est custodiri velimus.

Ἐπίλογος. Tua igitur sublimitas quae hoc nobis modo placuerunt omnibus manifesta per edicta et mandata sua reddat.

2 τινὰ M Ath.] om. ε || 8 καὶ εἰς] καὶ om. ε || 11 ἤδη προσγεγόμενον τῶ κτλ.] ante nuptias iam factum eius qui est. ε || 19 βραχεῖ Scrimger ex ε] βραχὺ M || 21 *ἐνοχλωμεθα M ἐνοχλωμεθα Scrimger (cf. 341, 34) || 29 subscr. dat. viii. k. iun. 11 anni (sic) CP. imp. dn. Iustiniani pp. aug. ann. XII Iohanno uc. cons. M dat. viii. kal. Iunii CP. dn. Iust. pp. aug. anno XII Iohanne uc. consule ε ἐξερωνήθη μηνί ἰουνίῳ ὑπατεία Ἰωάννου Theod. dat. cons. iho. Iul.^b dat. p. c. bilisarii Iul.^w, om. Ath. || dat. kal. Iun. malit Zachariae

1 parentes sint V] ptes scil (i. e. partes? sanctis) r || 2 quod V] quidem r || 3 manente] manere te r || 4 relinquens r || herede V] 7 nunc] hunc r || in] et in Osenbrüggen || nomine r || 8 volumus om. r || contingit r || ante quocquam ponere r || 9 sic enim contingit r || 12 illa r] illas V || 13 Leonis om. r || sub sua r] sui V^a sua V^b || 16 uel V] aliud r || 17 vindicabunt V] uindicabitur r || 19 ab interpellantibus r] ad interpellationes (corr. interpellatione) V || 20 hoc r || 21 liberabimur r] liberamur V || 22 legis nostram lationem r || 23 eam om. r || 27 modis r || 29 subscr. dat. viii. kl. iunii constantipol. dōn. Iust. pp. aug. anno XII. Ioh. uc. consule V, om. r

ΕΘ

LXIX. Auth. LXXIII. Coll. V tit. 20

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΑΣ ΥΠΑΚΟΥΕΙΝ
ΤΟΙΣ ΑΡΧΟΥΣΙ ΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙ
ΕΓΚΛΗΜΑΣΙ ΚΑΙ ΕΠΙ ΧΡΗΜΑΣΙ, ΚΑΚΕΙ
ΤΑΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΞΕΤΑΖΕΣΘΑΙ, ΜΗΛΕΝΟΣ
ΕΞΗΡΗΜΕΝΟΥ ΑΠΟ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥ ΤΙΝΟΣ
ΧΩΡΙΣ ΘΕΙΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ.

R: UT OMNES OBOEDIANT IUDICIBUS
PROVINCILIARUM ET IN CRIMINALIBUS ET IN
PECUNIARIIS, ET IBI NEGOTIA EXAMINEN-
TUR, NULLO EXCEPTO PER PRIVILEGIUM,
NEC HUC CONVENTI DEDUCANTUR NISI
SACRA PRAGMATICA FORMA EXHIBERI
QUEMPIAM IUSSERIT R:

Ἀντοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγούστος Κωνσταντινου-
πολίταις. 10

Idem Aug. Constantinopolitanis.

(Προοίμιον.) Μίαν εἶναι πασῶν τελευτάτην
ἀρετὴν ὑποληπτέον ἐν ἀνθρώποις τὴν τὰ δίκαια πᾶσι
βραβεύουσαν, φαιρὴν δὲ τὴν τοῦ πράγματος ἐπάνημον
δικαιοσύνην. καὶ γὰρ ἑκάστη τῶν ἄλλων ἀρετῶν εἰ
μὴ παρακολουθοῖ τὰ ταύτης ἀγαθὰ, γένοιο ἂν οὐδὲν
τῶν προσηκόντων. τοιγαροῦν οὐδὲ ἀνδρείαν τὴν
μὴ μετὰ δικαιοσύνης ἐπαινεσομένην, καίτοιγε ἡ πάτριος
φωνὴ τὴν ἐν ὅπλοις ἰσχύϊν ἀρετὴν ὀνομάζει μόνην·
εἰ δὲ τις αὐτῆς τὸ δίκαιον ἀφέλοιτο, πλημμελημάτων
ἀφορμὴ μόνων, οὐ μὴν τινος γένοιο ἂν τῶν βελτιώ-
νων. ταύτην ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐπαρχίαις ὁρῶντες
παρεωραμένην, νόμῳ θεραπεύοντι θεὸν ἀναρρώσας
καὶ πρὸς ἰσχύϊν πρέπουσαν ἀγαγεῖν ᾤθημεν χοῖνας.
πολλοὶ γὰρ οἱ μὲν γράμματα θεῖα οἱ δὲ προνόμια οἱ
δὲ πραγματικούς τύπους οἱ δὲ προτάξεις ἀρχικάς οἱ
δὲ ἄλλας ἐξ ἄλλων εὐρίσκοντες προφάσεις ἐάντοίς κατα-
πράττουσι τὸ πλημμελεῖν μὲν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἔξω
δὲ ἐκείνων δικάζεσθαι προσποιεῖσθαι. ὁ γὰρ ἐπὶ τι-
νος τόπου παθῶν κακῶς ἢ τι τῶν οἰκειῶν ἀποβαλῶν
ἢ περὶ ὄρων γῆς δικαζόμενος ἢ περὶ δεσποτείας ἢ
περὶ νομῆς ἢ περὶ ὑποθήκης ἢ περὶ τινος ἄλλου πᾶς
ἂν ἰσχύσειεν (ἐν) ἑτέρῳ τόπῳ τὰς ἀποδείξεις ὧν ἐπάθε
παρασχέιν; οἱ γὰρ ταῦτα πράττοντες δύνανται ἐνδει-
κνύμενοι μόνην καὶ ἰσχύϊν οὐ τῶν δικαίῳ πιστεύουσαν

(Praefatio.) Unam quidem esse omnium per-
fectissimam virtutem arbitrandum est hominibus quae
iura omnibus distribuit, hoc est ex causa cognomi-
nata iustitia. Etenim unamquamque aliarum virtu-
tum nisi subsequantur huius bona, fiet nihil horum
quae competent. Itaque nec fortitudinem quae non
est cum iustitia laudabimus, cum scilicet patria lin-
gua fortitudinem in armis virtutem appellet solum;
et si quis ab ea iustitiam subtrahat, delictorum oc-
casio solummodo, non quorumdam bonorum fiet.
Quam in nostris provinciis intuentes contemni lege
placenti deo eam corroborare et ad fortitudinem de-
centem deducere iudicivimus oportere. Plurimorum
namque alii quidem litteras sacras alii privilegia alii
pragmaticas formas alii praecepta iudicum quidam
alias ex aliis adinvenientes occasiones sibi peragunt
peccandi quidem ut in provinciis et extra eas liti-
gare simulent. Qui enim in quolibet loco male pati-
tur aut aliquid suorum amittit aut de terminis terrae
litigat aut de proprietate aut de possessione aut de
hypotheca aut de alio quocumque, quomodo valebit
in alio loco probationes horum quae pertulit ex-
hibere? haec enim agentes ostendentesque potentiam
solam et fortitudinem, ita iuste credentes talia ma-

Nov. LXIX (Auth. LXXIII = Coll. V tit. 20: gloss.) Graece extat in ML, cap. 1 (Προαγορεύομεν πᾶσι . . .) — 4
in B 6, 21. — Epit. Theod. 69, Athan. 4, 13. Julian. const. LXIII.

LXIX.

UT OMNES OBOEDIANT PRAESIDIBUS PROVINCIARUM TAM IN CRIMINALIBUS QUAM
IN PECUNIARIIS CAUSIS, ET UT IBI CAUSAE EXAMINENTUR, NEVE QUISQUAM EX PRI-
VILEGIO QUODAM EXCIPIATUR PRAETER SACRAM PRAGMATICAM SANCTIONEM.

Imperator Iustinianus Augustus Constantinopolitanis.

Praefatio. Una omnium perfectissima virtus inter homines censenda est, quae ius suum cui-
que tribuit, iustitiam dicimus quae ex re ipsa nomen duxit. Nam ceterarum quamque virtutum nisi
illius beneficia sequantur, nihil fiet eorum quae conveniunt. Itaque ne fortitudinem quidem quae iustitiae
coniuncta non sit laudabimus, tametsi patria lingua solam quae in armis est vim virtutem nominat:
quodsi quis ei iustitiam tollat, delictorum tantummodo neque vero boni ullius copia erit. Hanc cum in
provinciis nostris neglectam videamus, lege deo accepta corroborandam et ad vim idoneam adducendam
putavimus. Multi enim sive sacris litteris sive privilegiis sive pragmaticis sanctionibus sive iussionibus
magistratum sive aliis atque aliis causis inventis sibi impetrant ut delicta quidem in provinciis committant,
extra eas autem litigandum esse contendant. Etenim qui in loco aliquo iniuria affectus est vel quid sua-
rum rerum amisit vel de finibus agrorum vel de dominio vel de possessione vel de pignore vel de alia
qua re litigat, quomodo valeat in alio loco probationes eorum quae passus est exhibere? Nimirum qui
haec agunt, potentiam solam et vim quae iustitiae non confidat ostentantes eiusmodi artes moluntur;

2 ὑπακούειν LB Ath. 5 | ὑπακούειν καὶ πείθειν M ||
3 τῶν ἐπαρχιῶν — 7 τύπου om. Theod., καὶ — 7 τύπου
om. Ath. || 7 χωρὶς — τύπου MLB | nec huc conventi
deducantur nisi sacra pragmatica forma exhiberi quem-
piam iusserit 5 || 11 Μίαν | Unam quidem (i. e. μίαν
μὲν) 5 || πασῶν M 5 | πᾶσι L Theod. τῶν πασῶν Ath. ||
τελευτάτην M Ath. | τελευτάτην L Theod. || 13 δὲ ML
δὴ cum Scrimgero vulg. || 20 ἀφορμῆν M || 22 παρορω-
μένην L || θεῶ L || 23 ἀγαγεῖν M | ἀναγαγεῖν L ||
28 προσποιεῖσθαι om. L || 31 περὶ νομῆς περὶ om. M^a ||
32 ἰσχύϊν L; ἐν ἀδίδι || 34 οὐ τῶν δικαίῳ πιστεύ-
ουσαν | ita iuste (i. e. οὕτω δικαίως) credentes 5

1 LXX V || 2 obediat V || 3 et] ut t¹ || et om. t¹ ||
in om. t || 4 pecuniariis RV] causis add. t vulg. || 6 hunc
V¹ || conuenta t¹ || deducant V || 9 Idem] Impr. R ||
14 iustitiam V || unamquamque t¹ unamque t² unaque
ex unaquae corr. R || 15 subsequatur t¹ || fiet] fiet et
Vt¹ || orum V¹ || 16 competent RV² in mg.] compet. t¹
competunt t² || nec] ne V¹ || 18 appellasset t² || 20 non]
in R¹ || corrudam V¹ || fiet] fiet occasio libri || 21 legi R¹
legem Vt¹ || 22 placentem V placenti ē t¹ || corroborare
V || 25 inditium V¹ || quidem V || 27 nt V] om. R t vulg. ||
litigari V || 28 simulent R] simulant V simlandi vulg. ||
29 aliquidem R || ammittit t || 30 litigata ut V¹ litigat
ut V² || propria etate V || 31 quomodo vulg.] modo RV¹
incommodo t² || 32 in alio quocu (quocu del.) com-
probationes R¹ || 33 hoc t || 34 iuste ita R

τὰ τοιαῦτα τεχνάζουσι· καὶ τὰυτα ἄνθρωποι δρῶσιν ὡς διηρηκὴ τὴν δύναμιν ἔξεν πιστεύοντες, καὶ οὐκ ἀποβλέπουσιν εἰς τὰ πολλὰ καὶ μυρία παραδείγματα, ὅτι περὶ οὐδὲ καὶ μόλις καὶ ἐν προσώποις ἐναριθμητοῖς ἐκ δυνατῶν εἶδομεν προΐοντας δυνατοὺς καὶ ἐκ πλουτούντων πλουτούντας, τὸ δὲ ἐπίπαν σχεδὸν ἐκ μὲν δυνατῶν προΐασιν ἀσθενεῖς, ἐκ πλουτούντων δὲ πένητες, τῆς τῶν πατέρων ἀδικίας τοῖς ἐξ αὐτῶν κατακολουθοῦσιν· καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν οὐδὲ λογίζονται, ὡς ὅπερ αὐτοὶ δῆθεν ὑπὲρ ἐαυτῶν μηχανῶνται ταῖς δυνάμεσι χρώμενοι, τοῦτο ἴσως κατὰ τῶν γινόμενων ἐξ αὐτῶν πράττουσιν, οὐ τῆς αὐτῆς ἐκείνοις ἐπακολουθούσης δυνάμεως.

chinantur, et haec homines perpetrunt tamquam perpetuam virtutem habituros se confidentes, et non respiciunt ad multa et decies milies exempla, quia sero tandem et in personis numerabilibus ex potentibus vidimus potentes procedere, ex divitibus divites, in omne autem paene ex potentibus processerunt inanes, ex divitibus autem pauperes, dum patrum iniustitia sobolem est secuta, et non cogitant neque reputant, quoniam quod ipsi quasi pro se machinantur potestatibus utentes, hoc forsitan contra eos qui ex eis procreantur agunt, non eadem potentia sequente sobolem quae illos.

CAPUT I.

Τὰυτα ἐννοήσαντες τὸν παρόντα θεῖναι νόμον φήθημεν χρῆναι· καὶ προαγορευόμεν πᾶσι τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις οἰκοῦσιν, ὅποσοι τῶν ἡμετέρων κατακολουθοῦσι σκηπτῶν ἐπὶ τῆς ὑπερκούσας πάσης τῆς τε εἰς ἀνίσχοντα βλεπούσης τῆς τε πρὸς δυόμενον ἥλιον τῆς τε ἐκατέρωθεν οὐσῆς, ὡστε ἕκαστον ἐφ' ἧς ἐπαρχίας πλημμελεῖ ἢ ἐφ' ἧς χρημάτων ἢ ἐγκλημάτων ὑπεύθυνος γίνεται, 20 εἴτε περὶ γῆς ὁρίων εἴτε περὶ δεσποτείας εἴτε περὶ νομῆς ἢ υποθήκης ἢ περὶ ἐτέρας οἰασθήποτε προφάσεως, ἐκεῖσε καὶ τὰς εὐθύνas ὑπέχειν (τοῦτο δὲ τὸ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν νομοθεταῖς ποικίλως μὲν εἰρηγῶν δὲ ὁμοῦς, εἰ καὶ μὴ καθαρῶς καὶ ὡς ἡμεῖς αὐτὸ 25 διανοήθημεν), ἀλλὰ μὴ ζητεῖν ὑπερόρια πλεονεκτηῖν. 1 εἴτε γὰρ μεγάλα τὰ ἀμαρτήματα ἢ τὰ συναλλάγματα καθέστηκε, χρῆ πᾶσι τῶσποισ ἐπ' αὐτοῖς καὶ προσαγγελλῆναι εἶναι καὶ γραφῆναι, εἰ δεηθεῖεν, καὶ ἐξέασιν ἐπιχώριον διὰ τὸ πρόχειρον τῶν ἐλέγχων· εἴτε 30 ἐπὶ μικροῦ τῶν ὁμοίων πλημμελοῖη, μείζον (ἂν) ἐπὶ τὸ ἀμάρτημα γένοιτο, εἰ μὴδὲ ἐπὶ τοῖς βραχείαι τῶν δικαίων ἀπολαύσειεν, ἀλλ' ἀναμένει γενέσθαι τε ἐπ' ἀλλοδαπῆς χώρας ἐκεῖσε τε αὐτὸν ἄγειν καὶ περὶ τούτων δικάζεσθαι, ὃν γε οὐδὲ παρόντα οὐδὲ ἐπὶ τῆς 35 χώρας ἴσως διὰ τὴν ἰσχύιν τὴν ἐκείνου ἢ διὰ τὴν ἀσθενείαν τὴν αὐτοῦ μετελθεῖν δύναται προσηκόντως.

Haec considerantes praesentem ponere legem aestimavimus oportere. Et praecipimus omnibus in provinciis iudicibus quicumque nostris oboediunt sceptris in universa ditione et quae ascendentem videt et quae occidentem solem et quae ex utroque est latere, ut unusquisque in qua provincia delinquit ut in qua pecuniarum aut criminum reus fit, sive de terra et de terminis sive de proprietate sive de possessione aut hypotheca vel de qualibet alia occasione, illic etiam iuri subiaceat (hoc enim apud praecedentes legislatores varie quidem, tamen dictum est, licet non pure et sicut nos illud consideravimus), et ultra terminos litigare non quaerat. 1 Sive enim magna delicta [sint] sive contractus consistunt, oportet omnibus modis super eis et conventionem esse et scripturam, si opus fuerit, et examinationem provincialem propter facilem probationem; sive in parvo quispiam similiter delinquat, sive maius adhuc peccatum fiat, quale est si nec in parvis iure potiat, sed expectet venire in extraneae terrae provinciam, ibique eum convenire et de talibus litigare, quem neque praesentem neque in provincia forsitan propter virtutem illius aut infirmitatem

idque faciunt homines, tamquam perpetuam potentiam se habituros confisi, neque ad multa illa atque adeo sescentia exempla respiciunt, unde tarde et aegre atque in personis quas facile numeraveris vidimus ex potentibus potentes et ex divitibus divites prodire, contra in universum fere ex potentibus infirmi, ex divitibus pauperes prodeunt, cum patrum iniustitia prolem eorum sequatur: neque intellegunt nec secum reputant, quod ipsi scilicet pro se potentia sua utentes machinantur, id sese fortasse contra liberos suos agere, cum illos non eadem potentia sequatur.

1. His consideratis praesentem legem ferendam esse existimavimus. Ac praecipimus omnibus, qui in provinciis habitant, quicumque sceptris nostris oboediunt per totam ditionem nostram tam quae orientem quam quae occidentem solem spectat quaeque ab utraque parte est, ut unusquisque in qua provincia delictum commisit vel in qua pecuniarum vel criminum reus fit, sive de finibus agrorum sive de dominio sive de possessione sive hypotheca sive de alia qualicumque causa, illic etiam rationem in iudicio reddat (id quod etiam ab iis qui ante nos fuerunt legislatoribus varie quidem dictum tamen est, etsi non pure nec quemadmodum nos rem consideravimus), ac non extra fines provinciae meliorem conditionem uti studeat. 1 Nam sive magna sint delicta vel contractus, omnibus modis eorum et delatio et accusatio, si opus fuerit, et examinatio in provincia faciendae est propter probationum opportunitatem; sive quis in parva re similiter delinquat, maius etiam peccatum fiat, si actor ne in exiguis quidem rebus iure fruatur, sed periclitetur et in alienam provinciam venire et ibi illum convenire ac de his litigare, quem quidem neque praesentem neque in provincia propter illius potentiam forte vel propter suam infirmitatem commode

4 ὄψθ καὶ μόλις] sero tandem ε || 5 προΐεσθαι L || 7 δυνατὸν M^a || 8 τοῖς] τῶν L¹ || κατακολουθοῦσι M^a || 12 ἐκείνης M^a || ἐκείνοις ἐπακολουθούσης] sequente sobolem quae illos ε || 16 οἰκοῦσιν] iudicibus ε || 18 τοῖς τε πρὸς δύο μέρον L || ἥλιον post ἀνίσχοντα (17) coll. B^c || 21 περὶ γῆς ὁρίων] de terra et de terminis ε || 24 ποικίλοις? L^a || 25 ὁμοῖς M || 26 μὴ LB(ε) μὴδὲ M μὴδὲ vulg. || ὑπερορία cum Scrimgero vulg. || 30 ἐλέγχων] λόγων L^a || 31 πλημμελοῖη MB] πλημμελεῖ L delinquat sive (i. e. πλημμελοῖ ἧ?) ε || ἂν addidi || 32 γένοιτο L^a || εἰ] quale est si ε || 33 ἀναμένει M || 35 leg. οὔτε — οὔτε? || 36 ἢ διὰ] ἢ διὰ γε B || 37 αὐτοῦ LB

bus RV¹] indiuitibus t non diuitibus V³ || 6 omni t om̄. V¹ om̄ V² || 8 consecuta t¹ || 9 quasi pro se RV] pro se quasi t || machinatur t¹ || 10 hec t || 11 ex] pro R¹ || 12 sequentem V^a || 14 existimavimus R || 15 praecipimus R t¹ || provincois vulg.] provincois libri || 16 quicumque] et quicumque V || nostris] nostris iudicibus R^a || septris R^a t¹ || 17 in om. t¹ quae et R, et om. t || 18 sol. t¹ || est latere V t²] latere R t¹ latere est R² || 19 nt] et V et ut R² || unusquis V || deliquit t || 21 siue possessione t || 22 uel de V] uel t aut R || 23 iure R t¹ || 24 tamen] tantum t¹ || 25 sicuti R || et om. V || 26 non quaerant V¹ nequeant V³ || 27 magis V¹ || sint seclusi || 28 omnibus modis oportet V] super eis et] et super his t || 29 opus t¹ || et om. V¹ || 31 sive maius] sive del. Beck || 32 in parvis] parvus R¹ || 33 patiat R t¹ || sed] et V^a || 35 quem] al. qui e. v. R² || prouintiam R || 36 forsitan om. R¹ || aut propter infirmitatem t

1 et haec homines V in ras. || perpetua uirtute t || 2 habitaturos se consistentes t¹ || 3 multa] milia R t¹ || milies RV] milia t vulg. || 4 et unper sonis t¹ || innumrabilibus libri, corr. vulg. || ex inpotentibus V³ t || 5 diuiti-

τι γὰρ ἂν εἴη σχετικώτερον ἢ τὸν ἀδικηθέντα τυχόν ἢ περὶ ἀφαίρεσιν βοῶς ἢ ἵππου ἢ τῶν ὑποζυγίων τινὸς ἢ βοσκημάτων ἢ (ἵνα τοῦλάχιστον εἴπωμεν) κατοικίας ὄρνιθος, τούτων ἀναγκάζεσθαι μὴ καθ' ἣν ἀφήρηται χώραν δικάζεσθαι, ἀλλ' ἀλλαχόσε τρέχειν κακίως τὰς ἀποδείξεις ὧν ἐπαθεν ἀπαιτεῖσθαι, καὶ ἡ πολλαπλοῦσιν ὑπομένειν τὴν δαπάνην τῆς τοῦ πράγματος ἀποτιμήσεως ἢ τὴν ἀπορίαν στενάζοντα φέρειν; ἐνθεν ἡμῖν πλῆθος πολλὸν τῶν προϊόντων ἐφ' ἐκάστης ἐστὶ, καὶ τὰ γε πολλὰ ἐπὶ τοιαύταις αἰτίαις 10 ἐνοχλοῦμεθα μικρῶν ἐνεκα προσφάσεων, αὐτοὶ τε πολλὰς ὑπομένοντες ὀχλήσεις ὀρώντες τε πολλὴ μὲν πλῆθος ἀνδρῶν πολλὴ δὲ γυναικῶν ἐκ τῶν οἰκείων τόπων ἐξαιστανόμενοι καὶ εἰς ταύτην ἀφικνούμενοι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ὧν οἱ πλείστοι καὶ μεταιτύντες καὶ 15 ἐραυζόμενοι τοῦτο πράττουσιν, ἐστὶ δὲ ὅτε καὶ τελευτῶσιν ἐνταῦθα.

suam convenire poterat competenter. Quid enim erit durius quam laesum forsā circa sublationem bovis aut equi aut iumentorum alicuius aut pecudum aut (ut exiguum dicamus) domesticae gallinae, hunc cogi 5 non in qua aufertur provincia litigare, sed alibi currere et illic probationes borum quae pertulit exigere, et aut plures expensas pati quam rei aestimationem, aut inopiam ingemiscentem ferre? Hinc nobis multitudo plurima est interpellantium cotidie, et crebro in talibus causis inquietamur parvarum gratia occasionum, et ipsi multas sustinentes importunitates et videntes plurimam quidem multitudinem virorum plurimamque mulierum ex propriis locis agitatae et ad banc venientes felicissimam civitatem, quorum plurimi etiam mendicantes et afflicti hoc agunt, interdum quoque hic moriuntur.

CAPUT II.

Εἰ μὲν οὖν ἐνδημοῖεν ἄμφω τῇ χώρᾳ ὃ τε ἐνάγων ὃ τε ἐναγόμενος, μηδαμῶς εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν τὸ πρᾶγμα ἔλκεσθαι μηδὲ εἰς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, μήτε ἐκ προνομίου τινὸς μήτε ἐκ κελύσεως, ἀλλ' αὐτόθι τέμνεσθαι. εἰ δὲ ὁ μὲν παρῆστιν ὁ δὲ ἄπῃσιν, ὁ δὲ παρῶν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ μὴ παρόντος ἀδικεῖται, ἐν αἰτίαις γινέσθω πᾶσι τρόποις αὐτὸς ὁ τὴν ἀδικίαν πεπραχώς, εἴτε φροντιστής εἴτε μισθωτὸς εἴτε ὄστισιν τῶν αὐτοῦ εἴη, ἐξέστω δὲ αὐτῷ πρὸς τὸ τῆς ἐπαρχίας διάστημα κατὰ τὸν νόμον τὸν κοινὸν τὸν πάλαι κείμενον προθεσμῶν λαμβάνοντι μνησθῆναι τὰ περὶ τούτων ἐκείνῳ πρὸς ὃν τὸ πρᾶγμα 1 ἀναφέρεται. ἀλλ' εἰ μὲν σύγγενος ἢ ἐπαρχία καθ' ὅσον ἐστῆκεν ἐν τῷ τούτῳ πράττεται, μίᾳς ἢ δύο μόνων ἐπαρχῶν ἐν μέσῳ καθεστῶσιν, τεσσάρων αὐτῶ μνησθῆναι διδόσθω προθεσμῶν· εἰ δὲ μείζων εἴη τὸ διάστημα, εἴ· εἰ δὲ ἐκ Παλαιστίνης τυχόν ἢ Αἰγύπτου ἢ ἐκ τινος τῶν ἐθνῶν τῶν πορρωτέρω, μήνες ὀκτώ 35 πρὸς τούτῳ ἀρκέσουσιν· εἰ δὲ ἐκ τῶν ἐσπερίων ἐθνῶν ἢ τῶν ἀρκυῶν ἢ τῶν ἐπὶ Λιβύης, τρικαῖα ὃ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν νομοθέταις ἀτάκτως δόξας εἶναι χρὸ-

Si igitur fuerint ambo in provincia et actor et reus, nequaquam ad aliam provinciam causa trahatur neque ad banc felicissimam civitatem, neque ex privilegio cuiuspiam neque ex iussione, sed illic decidatur. Si vero alter quidem adest alter autem abest, qui vero praesens est ex domo absentis iniustitiam patiatur, conveniatur omnibus modis ipse qui iniustitiam egit, sive curator sive conductor sive quicumque sit eius, et liceat ei secundum provinciae spatium et secundum legem communem antiquitus positam indutias accipientem nuntiari quae de his gesta sunt illi ad quem causa refertur.

1 Sed si quidem vicina provincia est in qua hoc agitur, una aut duabus mansionibus in medio provinciarum constitutis, quattuor ei mensium dare indutias; si vero maius sit spatium, sex; si vero ex Palaestina forsā aut ex Aegypto aut ex gentium longinquarum, menses octo ad hoc sufficient; si vero ex hesperiis gentibus aut septentrionalibus aut in Libya, tunc quod etiam praecedentibus legislatoribus sufficiens visum est esse tempus determinatum,

c. 2 argumentum notatur Ροπ. 17, 3; 21, 2.

convenire potest. Quid enim acerbius sit quam eum qui iniuria affectus est vel per bovem forte ablatum vel equum vel iumentum aliquod vel pecudem vel (ut rem minimam dicamus) gallinam, cogi ut non in qua provincia res ei ablata sit litiget, sed alio currat ibique probationes eorum quae passus est poscat, atque aut multo plures expensas ipsius rei pretio sustineat aut cum gemitu inopiam ferat? unde magna est multitudo cotidie nos interpellantium, et plerumque in eiusmodi causis ob negotia parvi momenti obtundimur, cum et ipsi magnis afficiamur molestiis et videamus magnam virorum magnamque mulierum multitudinem suis sedibus exciri et ad hanc felicem urbem venire, quorum plurimi vel mendicantes et stitem colligentes hoc agunt, nonnumquam etiam hic moriuntur.

II. Itaque si quidem uterque in provincia sit et actor et reus, nullo modo in aliam provinciam neve in hanc felicem urbem causa trahatur, neve ex privilegio aliquo neve ex iussione, sed ibidem decidatur. Sin alter quidem adest, alter vero abest, et qui praesens est ex domo absentis iniuria afficiatur, omnibus modis is ipse qui iniuriam commisit, conveniatur, sive procurator sive conductor sive quicumque alius sit eorum qui ad illum pertinent. Liceat vero eidem secundum provinciae distantiam ex lege communi olim lata dilationem accipere et de his nuntiari illi ad quem res pertinet. Atque si quidem provincia in qua hoc agitur propinqua sit, una vel duabus provinciis interpositis, quattuor mensium dilatio detur; sin maior sit distantia, sex; si vero ex Palaestina forte vel Aegypto vel remotiorum gentium aliqua, menses octo ad hoc sufficient; denique si ex occidentalibus vel septentrionalibus gentibus vel quae in Libya sunt, tum quod etiam legislatoribus qui ante nos fuerunt sufficiens visum est tempus de-

1 ἢ τὸν] εἰ τὸν L¹ || 2 ἢ περὶ] ἢ om. ε || 3 τὸ ἐλάχιστον LB || 4 ἢ] ἢ L¹ || 8 ἀποτιμήσεως in litura L || ἀπορίαν] ἀδικίαν coni. Zachariae non recte || 11 νεκρῶν B^c || αὐτοὶ τε LB ε] αὐτοὶ M || 12 ἐνοχλήσεις B || τε om. B || 13 οἰκίαν M || 14 ἐξαιστανόμενον εἰ ἀφικνούμενον M (ε) || ἐξαιστανόμενον εἰ ἀφικνούμενων LB || 18 οὖν om. L || 24 γενέσθω B^c || 25 μισθωτής B^c || 26 αὐτῶν B^c || 30 ἢ] ἢ L^a || 31 μόνων] μόνον B^f mansionum (i. e. μονῶν) ε || 32 καθεστῶσιν L || 33 δεδόσθω B^c δίδοσθαι L (cf. ε) || εἰ δὲ γε μείζων B || 35 τινος om. ε || τῶν ἐθνῶν πορρωτέρω B τῶν πορρωτέρω ἐθνῶν L || 37 λιβυ^c L || 38 cf. Cod. 3, 11, 1. 7 || χρῶνισ; L^a

sublacione R¹ || bovis] aut bovis V || 3 equis V¹ || 4 domestica gallina (galina V) V¹ || 5 provincia litigare] pronuntiare R¹ || sed] sed et V || 6 exigere] exigere V¹ || 7 extimatione R estimatio est t² || 8 aut] atque t || ingemiscentem R t || 9 est om. t || 12 sq. plurimarumque t² || 13 ad om. t¹ || 15 hoc om. R^a || interdum quoque] et interdum etiam t¹ || 18 rubr. De praesentibus reis in marg. R t (ex Jul.) || pronuntiam V t || 19 reus] actor V¹ || ad aliam — 22 adest, alter vero ser. R² in ras. 3 versusum || 22 si vero alter] in haec desinit t f. 82^a || rubr. De absentibus reis in marg. R (ex Jul.) || autem V] vero R⁽²⁾ || 23 vero] non V¹ || absentes V¹ || 25 iniustitiam R || 28 de] et de V¹ || 29 quam V || 31 una R vulg.] et una V², om. V¹ || 32 dari Beck || 33 spatium sit R || 37 libia R V || quod etiam V] etiam quod in R || 38 est R vulg.] om. V || determinatum] add. sit?

1 poterit t² || competentem R¹ || 2 forsā] forsā et t ||

νος ὀριζέσθω, φαιμέν δὲ τὸν τῶν ἐννέα μηνῶν ὄστε
 ἐκείνον, εἰ μὲν αὐτῷ τῷ μεμνηκότι πιστεύει, τὴν
 δίκην ἐκείνῃ ταύτῃ ἐπιτρέπειν, εἰ δὲ ἀλλοιοτέρῳ τι
 πρὸς ἐκείνον φρονεῖ, ἕτερον πρὸς ἐκείνους τὸν ὑπο-
 δεξόμενον πᾶσι τρόποις τὴν ἐναγωγὴν καὶ πληρώσαντα
 πάντως τὰ ψηφίζόμενα, εἰ μὴ ἔφρασι ἀκολουθήσειεν,
 αἴτε ἐπὶ μείζονος εἴτε ἐπὶ ἐλάττωνος αἰτίας. Εἰ δὲ
 ὁ μὲν μηνύσειεν ὁ δὲ οὐκ ἐπιτρέψει, καὶ ὁ τεταγμέ-
 νος παραδράμοι χρόνος, ὡς δὴ κυρίως πράττοντα τὸν
 10 ἡγιαμένον καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀπόντος προσώπου καὶ ἄκοντα
 παραστήσασθαι ὁ τῆς ὑποθέσεως ἀκροώμενος παρὰ
 τὸ οἰκίον δικαστήριον, καὶ τὴν δίκην ἐξετάσας παρόν-
 τος τοῦ τὴν ἐναγωγὴν ὑφισταμένου καταδικάζεται καὶ
 αὐτὸν εἴπερ ὑπεύθυνος φανείη, καὶ πρὸς γε ἐκείνον
 τὸν μετὰ τὴν τοιαύτην ὑπόμνησιν ἐκπέμναι τινὰ κατὰ
 15 τὴν χώραν μὴ βουληθέντα, εἴπερ ὅλος ὑπεύθυνος
 φανείη. καὶ εἰ μὲν εὐπρόως εἴη, αὐτὸς ἐκτινύτω τὰ
 ἐκ τῆς ψήφου, εἰ δὲ ἀπρόως ἔχῃ καὶ μὴ ἀρκοῖται πρὸς
 τὸ πᾶν τῆς καταδίκης, τηρικᾶντα καὶ ἐκ (τῶν) τοῦ
 ἀπόντος ἀναπληρούσθω τῷ νενικηκότι ἢ ἐπὶ τούτῳ 20
 ζημία.

hoc est novem mensium: ut ille, si quidem ipsi
 nuntianti credit, litem illi eam committat, si vero
 aliud aliquid de illo sapit, alium dirigat suscepturum
 5 quae decernenda sunt, nisi appellatio fuerit sub-
 secuta, sive in maiori sive in minori causa. Sin
 autem ille quidem nuntiet ille vero non ordinet, et
 statutum transeat tempus, tamquam firme agentem
 eum qui conventus est et pro absente persona etiam
 10 invitum praesentet negotii iudex apud suum tribunal
 et causam examinans praesente eo qui conventio-
 nem suscepit condemnet etiam eum, in quo obnoxius
 apparuerit, insuper et illum post huiusmodi admoni-
 tionem mittere in provinciam non volentem, si tamen
 omnino obnoxius apparuerit. Et si quidem locuples
 sit, ipse exigatur quae decreta sunt; si vero minus
 sit quod habet aut non sufficiat in ista condem-
 natione, tunc et de absentis rebus compleatur victori
 15 damnum huiusmodi.

CAPUT III.

Εἰ δὲ οὐδὲ αὐτὸς φανείη ὁ τὸν κύριον τῆς δίκης
 παραστήσασθαι κελευσθεὶς ἢ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ νομί-
 μως πράττοντα, τότε καλεῖσθω μὲν τῇ τοῦ νόμου
 φωνῇ, μὴ ὑπακούων δὲ καταδικάζεται καὶ ἀπᾶν 25
 κατὰ τὸ καλούμενον τῶν ἐρημοδικίων σχῆμα. ὁ γὰρ
 κατὰ προπέτειαν ἀπολιμπανόμενος κατ' οὐδὲν ἀλάτ-
 ταν τοῦ παρόντος νομιμασθεῖ. εἰ μὲντοι ὁ μὲν ἴσως
 παραγένοιτο ἢ στελλεῖε τινα, ὁ δὲ κατηγορήσας ἀπο-
 λειψθεῖ, τότε καὶ ἀριεῖτω τὸν ἐναγόμενον καὶ τὰς 30
 ζημίας αὐτῷ θεραπεῦσαι τὸν συκοφάντην καταναγκα-
 ζέτω. οὕτω γὰρ ἔσονται μέτροι πάντες, οὕτω τοῦ
 πλημμελεῖν παύσονται, οὕτως οὐχ ἡγήσονται δύνασθαι
 1 τὸ πλουτεῖν τοῦ δικαίου κρατεῖν. Καὶ οὐ λήληθεν
 ἡμᾶς, ὡς ἴσως οὐδὲ τούτο ἀρκεῖ πρὸς τελειοτάτην τοῦ 35
 πράγματος θεραπεῖαν, τῶν δικαζόντων τοῖς δυνατο-
 τέροις μᾶλλον ἢ τοῖς τὰ δικαιοτέρα βουλομένοις καὶ
 ἐπιχωρίοις χαρίζομένοις. ἀλλ' ὁμῶς ἴσμεν τὸ γε πλεί-
 στον τῶν ἀδικημάτων θεραπεύσαντες τῇ νομοθεσίᾳ
 ταύτῃ, μᾶλλον δὲ τὸ γε ἐφ' ἡμῖν τὸ πᾶν ἔσται τεθερα- 40

Si vero neque ipse apparuerit qui dominum litis
 praesentare iussus est aut qui pro eo legitime cogan-
 tur, tunc vocetur quidem legitima voce, non autem
 oboediens condemnetur et absens secundum schema
 quod appellatur eremodicium (id est desertae causae).
 Nam qui per contumaciam deserit, in nullo minor
 praesente putabitur. Si vero ille quidem forsitan ad-
 venerit aut miserit quempiam, accusator autem desit,
 tunc et absolvet reum et damna eius mereri cal-
 5 umniatorem cogat. Sic erunt temperati omnes, sic
 peccare cessabunt, sic non putabunt potentiam di-
 vitiarum iustitiae praevalere.

1 Nec latet nos quia forsitan neque hoc sufficere ad
 perfectissimam causae medelam, cum iudicantes po-
 tentioribus magis quam iustiora volentibus et ad
 provincias venientibus praesentent. Sed tamen novi-
 mus plurima iniustitiarum curata ab hac legislatione,
 magis autem, quantum ad nos est, totum erit sana-

finiatur, novem mensium dicimus: ut ille, si quidem ipsi qui nuntiavit confidit, hanc litem illi mandet, sin vero alienam de eo sententiam habet, alterum certe mittat qui omnibus modis actionem suscipiat et omnino iudicatum solvat, nisi appellatio secuta sit, sive in maiore sive in minore causa. Quodsi alter quidem nuntiaverit, alter autem non mandaverit, et tempus constitutum transierit, iudex causae eum qui conventus est tamquam legitime etiam pro persona absente acturum quamvis invitum proprio iudicio sistat, atque causa examinata praesente eo qui actionem sustinet et ipsum condemnet, si quidem noxius apparuerit, et insuper illum qui post eiusmodi admonitionem in provinciam aliquem mittere nohuit, si modo omnino noxius apparuerit. Atque reus si locuples sit, ipse solvat iudicatum, sin autem inops sit nec iudicato omni ex parte satis faciat, tum etiam ex absentis rebus victori damnum ea in re resarcitur.

III. Si vero ne is quidem compareat qui dominum litis vel eum qui pro eodem legitime agat sistere iussus est, tum vocetur quidem legis voce, quodsi non oboediat, absens quoque condemnetur secundum formam eremodiciorum quae appellantur. Qui enim per contumaciam iudicium deserit, haudquaquam inferior iudicabitur eo qui praesens est. Si tamen ille quidem forte venerit aut miserit aliquem, accusator autem desit, tunc et reum dimittat et detrimenta ei resarcire calumniatorem cogat. Ita enim omnes 1 continentales erunt, ita peccare desinent, ita non putabunt posse divitias iustitiam superare. Neque latet nos fortasse ne hoc quidem sufficere ad causam planissime sanandam, cum iudices potentioribus magis quam iis qui iustiora volunt et in provincia sunt gratificentur. Altamen scimus maximam quidem partem iniuriarum nos hac lege lata sanasse, immo quantum in nobis est totum sanatum erit. Qui enim non

1 ὀριζέσθω M] ὀρίσθω LB (ε) || 4 sq. πᾶσι τρόποις τὸν ὑποδεξάμενον B^c || 5 πληρώσαντα LB^c || 6 ἔφρασι] ἕτερος L, ἦτοι ἐκκλητος ε.υ. M || 8 οὐκ om. B^c || 9 κύριον L || 10 καὶ ante ὑπὲρ abesse malit Zachariae sine causa || 12 παρόντος LB(ε) || 15 τινὰ om. ε || 18 καὶ μὴ] aut non ε || πρὸς τὸ πᾶν τῆς καταδίκης] in ista condemnatione ε || 19 τῶν ἀδ. Haloander ex ε (ἐκ τῶν τοῦ ἀπολιμπανόμενον πραγμάτων Ath., sim. Jul., Ροπ. 17, 3) || 23 τὸν — πράττοντα] qui — cogantur ε || 24 καλεῖσθαι B^c || 26 ἐρημοδικίων M || 32 οὕτω γὰρ M] οὕτως LB(ε) || 33 παύσονται Haloander] παύσονται L παύσονται MB || δύνασθαι om. Bf || δύνασθαι τὸ πλουτεῖν] potentiam divitiarum ε || 36 δικαζόντων in litura L || 38 ἐπιχωρίοις B] ἐπὶ χώρας ML ad provincias venientibus ε, unde ἐπὶ χώρας παραγνομήνοισι Haloander, vulg. || 40 θεραπευμένον B^c

1 nou* V¹ || ut ille Beck] utile libri || 2 credit R² || 5 decernenda V] discernenda R || 6 sin R] si V vulg. || 10 praesente V¹ || 12 obnoxius] omnino add. R^a || 14 pro- uintia R || uolente R¹ || 15 obnoxius omnino R || locu- plex RV || 16 de cetera R¹ || 17 habeat R || 22 qui] quid V^a || dominum] denm R¹ dominum R² || 23 est R¹ vulg.] om. R¹ V || le]time V¹ || cogatur vulg. (agat Beck) || 25 obediens] conueniens R¹ || 26 heremodicium R^b here- modicum R^a V² heremodiciu V¹ || 28 quidem om. V¹ || 29 quemquam (quequam V¹) R V] quempiam vulg. || 30 *reum] eum V vulg. eum qui R || 31 *temperati omnes] temperationes R temperatores V vulg. || sic peccare] spe- ctare R¹ || 32 cessabit V^a || potentiam V²] potentiarum V¹ potentias R || 35 tutelam R || 38 legis ratione R || 39 ad] aut V^a || sanatum] si natum V^a

πενόμενον. οἱ γὰρ οὐκ ἄλλως παραδιδόντες τὰς ἀρχάς, εἰ μὴ πρότερον ὄρκον ὑπόσχοιεν οἱ ταύτας παραλαμβάνοντες, ὥστε τὸ δίκαιον ἅπασιν κρίνειν καὶ καθαρὰς φυλάττειν τὰς χεῖρας, οὐδὲν οἴμαι μετὰ τὸν παρόντα νόμον ἐτέρας τινὸς δεησόμεθα προσθήκης, εἴ γε οἱ μὲν δίκαια δικάζουσι πρὸς τὸν νόμον τε ὁμοί καὶ τὸν ὄρκον βλέποντες.

tum. Nam qui non aliter tradimus cingula, nisi prius iusiurandum subierint haec accipientes iuste omnibus iudicare et puras servare manus, non puto post praesentem legem altero quolibet egebimus augmento, si illi quidem iuste iudicent ad legem simul et iusiurandum respicientes.

CAPUT IV.

Ἐξαρχάσει δὲ τῶν ἐπιχωρίων ἀρχῶν τοὺς ἀδικούντας οὐδὲ εἰς οὐδεμίᾳ χρώμενος ἢ προνομία ἢ δυνάμει ἢ τύπῳ, πλὴν εἰ μὴ θεῖος ἡμέτερος πραγματικὸς τύπος 10 προσάσει δημοσίας αἰτίας προελθῶν ἀγῶγιμον ἐν ταῦτά τινά γενέσθαι προστάξειεν, ἢ ὁ νόμος ποιοῖ ὁποῖον ἐπὶ τῶν ἐκκλητήων, καίτοι γε καὶ τοῦτο κατὰ τὸ πολὺ μέρος ἐθεραπεύσαμεν πολλοὺς τῶν μειζύων ἀρχόντων τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐρέτας καθιστῶν 15 τες, ἵνα παρ' ἐκείνοις μᾶλλον τὰ τῆς ἐφέσεως, ὅταν μὴ περὶ μεγίστου τινὸς εἴη τὸ ζητούμενον, ἢ κατὰ 1 ταύτην ἀγωνίζοιτο τὴν εἰδαίμονα πόλιν. Τούτων οὐν ἀναθέντες δικαιοσύνη τὸν νόμον ἐνὶ μᾶλλον ποιήσομεν αὐτὸν δικαίωτερον, εἰ μηδενὶ συγχωρήσομεν 20 ἔχειν κατ' αὐτοῦ τινά προνομίαν, μηδὲ ἐξαιρεῖσθαι τοῦ νόμου τούτου μηδ' ὅτιον προνόμιον, μηδὲ εἰ τινὶ τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν περιλοτιμῆται ἢ τινὶ τῶν εὐαγῶν ξενῶνων ἢ ὅλως τῶν σεβασμιωτάτων οἰκῶν, ἢ τινὶ τῶν αὐτῆς τῆς βασιλείας οἰκῶν ἢ τοῦ θεῖου 25 πατριμονίου ἢ τῶν θεῶν περιβάτων, αἴπερ εἰκότως μετὰ τὴν ἀνωθὲν εἰσι τιμῆν δεύτερα τεταγμέναι, μηδὲ εἰ τισὶ τῶν ἀρχόντων ἢ ἐν δυνάμει ὄντων ἢ ὅλως τῶν ὑφ' ἡμᾶς τεταγμένων ἀνθρώπων· ἀλλ' ἅπαντες ὑπακούοιεν τοῦ νόμου, καὶ ὑποκεκλιμένοι τῷ 30 τῆς δικαιοσύνης θεσμῷ τιμῶν τε αὐτῶν καὶ διὰ πάντων ἀγοιεν ἰσχυρόν, μὴ μόνον εἰς ἑαυτοὺς βλέποντες, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐφεξῆς διαδοχάς, καὶ εἰδότες ὡς οὐδὲν σκεδόν τῶν ἐπὶ γῆς ἐπὶ ταύτου μένει, ἴσκει δὲ ἢ φύσις αἰεὶ εἰς πολλὰς καὶ ἀμυγχανοὺς ἐξελιττομένη τρο- 35 πάς, ἃς οὔτε προῦδέσθαι ἴσδιον οὔτε προειπεῖν, θεοῦ μόνου καὶ βασιλέως ἀκολουθοῦντος θεῷ ταύτας κυβερνᾶν μετρίως τε καὶ ἐπιεικῶς δυναμένου.

Abripiat autem nullus provincialibus cingulis violentos, nullo utens privilegio aut potestate aut forma, nisi forte sacra nostra pragmatica forma occasione publicae causae procedens exhibitum hic quempiam fieri praecipiat, aut lex hoc faciat quale est super appellationibus, licet etiam hoc ex multa parte curavimus, plurimos maiorum iudicum in provinciis appellationum constituentes, ut apud illos magis appellatio, quando non de maximo negotio fuerit quaestio, quam in hac examinetur maxima civitate.

1 Hanc dicantes iustitiae legem adhuc potius faciemus eam iustiores, si nulli permittamus habere contra eam quaedam privilegia, neque excipi ab hac lege quolibet privilegio, nec si cuilibet sanctorum ecclesiarum largitum est aut alicui venerabilium xenodochiorum aut aliis reverentissimis domibus, aut cuilibet ipsarum imperialium domuum aut sacro patrimonio aut sacris privatis, quae merito post supernum honorem secundo loco sunt posita, nec si aliquibus iudicibus aut in potentatu positus aut omnino sub nos constitutis hominibus: sed omnes oboediant legi et succumbentes iustitiae sanctioni honorent eam et per omnia habeant fortem, non solum in semet ipsos respicientes, sed etiam in futuras successiones, et scientes quia nihil paene in semet ipso manet, sed currit natura semper multas evolvens mutationes, quas neque providere facile est neque praedicere, deo solummodo et imperatore sequente deum haec gubernare mediocriter et mansuete valente.

cap. IV pr. summarium habet tractatus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 5 p. 192 Heimb. ex Athan.

aliter magistratus conferamus, nisi qui eos suscepturi sunt iusiurandum prius praestent se iuste iudicaturos omnibus purasque manus servaturos esse, minime opinor altera adiectione post hanc legem indigebimus, si quidem illi iuste iudicabunt legis simul et iurisurandi ratione habita.

IV. Nec vero a magistratibus provincialibus delinquentes quisquam eripiet aut privilegio ullo aut potestate aut sanctione utens, nisi forte sacra nostra pragmatica sanctio publicae causae nomine prolata aliquem huc exhiberi iusserit, sive lex faciat quale in appellationibus fit: lametsi hoc quoque magna ex parte sanavimus nullos maiorum magistratum qui in provinciis sunt iudices appellationum constituentes, ut apud illos potius appellatio, dummodo ne de maxima aliqua re quaestio sit, quam in hac 1 felici civitate exercentur. Hanc igitur legem iustitiae dedicatam etiam iustiores reddemus, si neminem patiemur contra eam privilegium aliquod habere neque ullum privilegium eximere ab hac lege, ne si sanctissimis quidem ex ecclesiis alicui praestitum sit vel ex sacris xenodochiis vel omnino ex venerabilibus domibus, aut alicui ex ipsius imperatoris domibus sive sacri patrimonii sive sacrae rei privatae, quae merito post honorem caelitus datum secundo loco sunt posita, nec si quibusdam ex magistratibus vel potestatibus habentibus vel omnino ex subiectis nobis hominibus datum sit: sed omnes legi oboediant, et iustitiae normae subiecti et honorent eam et per omnia tucantur validam, neve ad se ipsos solum respiciant, sed etiam ad successiones deinceps futuras, ac sciant nihil fere eorum quae in terris sunt in eodem statu manere, sed velut flumine ferri naturam semper ad nullas atque inopinatas mutationes sese evolventem, quas nec praevidere nec praedicere facile sit, cum deus solus et deum sequens imperator haec

2 ταῦτα B || παραλαμβάνειν L^a || 3 ὥστε M] om. LB^c || 6 πρὸς] οἱ δὲ L^a || 6 sq. ὄρκον τε ὁμοί καὶ τὸν νόμον L || 9 ἢ προνομία] ἢ om. ε || 10 τύπος MB^c || νόμος L || 15 τῶν ἐν] τῶν om. B || ἐφετάς L [appellationum ε] || καθιστῶντων L || 18 εἰδαίμονα] maxima (i. e. μεγάλην) ε || 19 οὐν M] om. LB^c || 21 προνόμιον, 22 προνομίαν B^c || 24 ὅλως] aliis (i. e. ἄλλοις s. ἄλλως) ε || 26 πατριμονίου ML] Θεσαυροῦ M s. v., B || περιβάτων (ἴτοι περιουσιῶν M s. v.) ML] περιουσιῶν B || 28 μηδὲ B] μήτε ML || εἰ τισὶ Scrimger ex ε] εἰ (eis B^c) τις libri || δυνάμει B(ε) || 29 sq. ἀλλὰ πάντες B || 30 ὑπακούσειεν L || 34 τῶν ἐπὶ γῆς om. ε || ἐπὶ ταύτου] in semet ipso ε || εἰ B || δὲ] δὲ καὶ L || 35 αἰεὶ om. B, eis om. L^c || καὶ ἀμυγχανοὺς om. ε || 36 *οὐδὲ — οὐδὲ libri

1 tradidimus V² tradimus restituit V³ || 2 subierit R¹ || iuste] ueste R || 4 colibet V¹ || egebimus] legimus R¹ || 8 rubr. De fori praescriptione tollenda R in marg. (ex Jul.) || Arripiat V || violentus V¹ || 9 nullo om. R¹ || 10 forte aut sacra R¹ || 11 quepiam V || 12 fieri V] inferri R vulg. || *lex] ex RV || faciat R vulg.] fiat V¹ || lege fiat V³ || 13 hoc etiam R || 14 plurimis RV¹ || 15 ut om. V || 16 quando non] quae modo V¹ || 17 examinetur V¹ || 18 dicantes Beck] dicentes libri || iustitiam R¹ iustie V¹ || 19 iustiores R || 22 est V] sit R vulg. || 23 xenodochorum RV] reuerentissimis V] uenerabilibus R || 26 si om. V¹ || 27 potentatu V¹ || 28 omnes] nos R¹ || 29 ea R¹ || 30 habent R || fortem R] ortem V^a sortem V^b || 33 currit vulg.] curet VR¹ curit R² || 34 quas om. R¹ || praevidere vulg. || 35 sol·modo R¹

2 *Εἰ δὲ καὶ τις χοῖσαιτό τισι θεοῖς τύποις εἴτε πραγματικοῖς εἴτε ἄλλοις περὶ τοιούτου τινὸς αὐτῷ πεπορισμένοι, ἔσονται παντελῶς ἀκριοὶ τῶν ἀρχόντων μεγάλην ἐκινύντῳ πονήν, εἴπερ ὅλως προσδέξονται. Καὶ οὐ τὸ γενόμενον μόνον θεραπεύομεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐσόμενον. καὶ γὰρ εἰ μετὰ ταῦτα τοιοῦτό τι πορίσθῃ τισὶ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἢ ἐτέρω τινὶ τῶν ἐπιπροσθεν ἀπηγορευμένων (ἐν οἷς περιλαμβάνομεν ὡς εἴρηται καὶ ἐκκλησίας καὶ εὐαγῆ μοναστήρια καὶ τοὺς θεοὺς ἡμῶν οἴκους καὶ τὰ θεῖα πρῶτα καὶ τὸ θεῖον πατριμόνιον), οὐδὲ οὗτοι παντελῶς κρατήσουσιν. ἔσται δὲ ὁ νόμος οὗτος πανταχόσε τῆν ἑαυτοῦ δικαίως ἐκτείνων ἰσχύν, καὶ ἅμα μὲν τὰ μέλλοντα ἀσφαλῆ καθιστῶν, ἅμα δὲ τὸ παρελθὸν θεραπεύων.*
 3 *Πεύων. Ἴστε τοίνυν ἀπαντες ὑπήκοοι ὅσους ὁ θεὸς τοῖς τε ἡμῶν προγόνοις καὶ ἡμῖν δωδῶρηται, ὡς ταύτην ἡμῖν διδομεν τῆν νομοθεσίαν πᾶσαν ὑμῖν ἀσφάλειαν χαριζόμενοι, καὶ οὐτε ὀδοιπορήσετε μακρὰν οὐτε κατὰ τῶν μειζύων διακρύψετε οὐτε ἡμᾶς μέμψασθε ὡς ταῦτα μὴ θεραπεύοντα. ἀλλ' ἕκαστος ἐγγύθεν ὁρῶν τῆν ἐφ' οἷς ἂν ζημιωθῆῖ τυχόν ἢ βλαβείῃ πονήν, καὶ ταύτην θεραπευομένην βλέπων τὸν μέγαν τε καὶ ἀγαθὸν ἀνυμνήσει θεὸν τὸν ταῦτα ἡμῖν νομοθετῆσαι καλῶς τε καὶ δικαίως ἐλλάμψαντα. Ἔστω δὲ πονήν τοῖς ταῦτα ἀμαρτάνουσιν ἢ προῖεμένοις ἀρχουσιν ἢ τε τῆς ἀρχῆς ἐκπτώσις καὶ decem librarum auri ζημία.*

3 *Ἐπίλογος. Οἱ τοίνυν ἐνδοξότατοι ἑπαρχοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων οἱ πανταχόσε τῆς ὑπηκόων καθεστῶτες τὸν νόμον τοῦτον γινώσκοντες προδήσουσιν ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοῦς διοικήσεσιν, ἐπὶ τε Ἰταλίᾳ ἀπᾶσι ἐπὶ τε Λιβύῃ ἐπὶ τε τῶν ἡσῶν ἐπὶ τε τῆς Ἑφᾶς καὶ ὅσον ἐν Ἰλλυριοῖς ἔστι. καὶ εἴσονται πάντες, ὅπως αὐτῶν κηδόμεθα τῶ τοσαῦτα ἡμῖν παρασχόντι θεῷ προσάγοντες τὸν νόμον, ὃς μεγάλην ἡμῖν τῆν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀπολογίαν δώσει τοιαῦτα προφασί τῆς τῶν ὑπηκόων σωτηρίας νομοθετήσας.*

Proponatur Constantinopoli.
 (Dat. k. Iun. CP.) imp. dn. Iustiniani pp. Aug. 39 ann. XII. Iohanne v. c. cons.

2 Si vero quisquam utatur aliquibus sacris formis sive pragmaticis sive aliis de tali quodam sibi largitis, erunt omnino infirmae, iudicibus maximam solventibus poenam, si omnino susceperint. Et non hoc quod fit solum medebuntur, sed et quod faciendum est. Etenim si posthaec tale aliquid impetretur ab aliquibus nostrorum subiectorum aut ab alio quolibet quibus prius interdiximus, inter quos complectimur, sicut dictum est, ecclesias et venerabilia monasteria et sacras nostras domos et sacra privata et sacrum patrimonium, neque hoc omnino valebit. Erit autem lex haec ubique suam iuste extendens virtutem et simul quidem futura caute constituens, simul autem quod praeteriit curans.

3 Scitote igitur omnes subiecti, quos deus et nostris progenitoribus et nobis donavit, quoniam haec vobis damus legislationem omnem vobis cautelam conferentes, et neque itinere fatigabimini longiore neque adversus maximos lacrimabitis neque nos culpabitis tamquam haec non corrigentes, sed unusquisque de proximo respiciens poenam in quibus forte damnificabitur aut laedetur, et hanc curam videns magnum et bonum laudabit deum, qui haec nos sancire bene et iuste illuminavit. Sit ergo poena talia committentibus aut suscipientibus iudicibus et cinguli casus et decem librarum auri damnium.

(Epilogus.) Gloriosissimi igitur praefecti sacrorum nostrorum praetoriorum qui per omnem subiectam terram consistunt legem hanc cognoscentes proponant et per dioecesis sub se constitutas et in omni Italia et Libya et insulis et Oriente et quodcumque in Illyrico est, et scient omnes quomodo eorum curam habemus, deo qui tanta nobis contulit offerentes legem, qui magnam nobis pro eis repensationem dabit, dum talia pro causa subiectorum salutis sanciverimus.

Proponatur Constantinopolitanis civibus nostris.
 Dat. kal. Iun. CP. imp. (dn.) Iustiniani pp. Aug. [a. 538] anno XII. Iohanne v. c. consule.

2 moderate et iuste gubernare possit. Quodsi etiam quis sacris quibusdam sanctionibus sive pragmaticis sive aliis utatur de eiusmodi re ipsi praebitis, omnino irritae erunt; magnamque magistratus solvent poenam, si eas omnino susceperint. Neque quod factum est solum, sed etiam quod futurum est sanamus. Etenim si postea quid eiusmodi quibusdam ex nostris subiectis praebetur vel alii ulli eorum quibus supra interdiximus (in quibus, uti dictum est, etiam ecclesias et venerabilia monasteria et sacras nostras domos et sacras privatas et sacrum patrimonium comprehendimus), ne illi quidem omnino re poterunt: eritque haec lex quae usque quaque suam vim iuste extendat ac simul et futura certa constituat et praeteritis medeat. Scitote igitur omnes subditi quoscumque deus et maioribus nostris et nobis donavit, nos hanc legem latam vobis dare omnem vobis securitatem gratificatos; nec vos longa itinera facturos esse nec adversus potentiores lamentatos nec nos reprehensuros ut qui haec non sanemus. Sed unusquisque e propinquo videns poenam de iis, quibus forte laedatur vel damno afficiatur, statutum et medelam his allatam respiciens magnum et bonum deum praedicabit, qui nos illustravit ut haec et pulchre et iuste sanciremus. Est autem poena magistratibus qui haec delinquant vel neglegant, et amissio magistratus et decem auri librarum multa.

Epilogus. Gloriosissimi igitur praefecti sacro nostro praetorio qui ubique in ditione nostra sunt hanc legem cognoscentes in dioecibus quae sub ipsis sunt proponant, et in Italia tota et in Libya et in insulis et in Oriente et quantum in Illyrico est; atque scient omnes, quomodo ipsis prospiciamus, cum deo qui haec tanta nobis praebuit offeramus legem, quae magnum nobis patrocinium datura est pro nobismet ipsis qui talia pro salute subditorum sanxerimus.

1 καὶ om. ε || τισι om. B || 5 γινόμενον B (ε) || μόνον om. B || θεραπεύομεν medebuntur ε || 6 ἀλλὰ καὶ καὶ om. L || 7 ἑτέρω] ἡμετέρω B^c || 9 καὶ ἐκκλησίας] καὶ om. ε || 10 sq. καὶ τὰς θείας περιοσίας καὶ τὸν θεῖον θησαυρὸν B || 11 οὗτοι — 12 κρατήσουσιν] hoc — valebit ε || 13 δικαίαν L || ἐκτείνειν L¹ || 14 ἀφανῆ L^a || παρελθὸν L^a || 15 ἐπήκοοι L^a || 16 καὶ ἡμῖν M] ἡμῖν τε LB || 17 ἡμῖν B^c || ἡμῖν B^c || 18 ὀδοιπορήσονται et 19 διακρύψεται L¹ || μακρὰ M || 19 μέμψασθε (μέμψασθαι L¹) L || 21 τύχην L^a || 22 leg. ταῦτα θεραπεύομενα? (ταύτην θεραπεύειν γενομένην con. Zachariae) || μέγα L || 23 θεῶν L^a || 25 τοῖς ταῦτα] talia ε || προῖεμένοις M] προσιεμένοις LB ε || 26 decem librarum auri ἤτοι ζημία, s. v. δέκα λιτρῶν χρυσίου M δέκα λιτρῶν χρυσίου ζημία LB || 28 ὑπαρχοὶ ML || 30 προσδήσουσιν L || 31 ἐν ταῖς — διοικήσεσιν] et per (i. e. ἐν τε ταῖς) dioecesis ε || ἐπὶ τε] ἐπὶ τε τοῦ L¹ || 36 ἐαυτῶν] eis (i. e. αὐτῶν) ε || τοιαῦτα M ε] τοῖς ταῦτα L || 37 τῆς] τοῖς M, τῆς et σωτηρίας

om. L || 38 Constantinopoli M || 39 dat. k. Iun. CP. in M omissa ex ε add. vulg.; ἐγράφη καλανδῶν Ἰουλιανῶν Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ Theod. || imp. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XII Iohanno uc. cons. M (ε), βασιλείας Ἰουστινιανῶν τὸ ἐβ' ὑπατείας Ἰωάννου Ath. ἐβ' ἔτους τῆς βασιλείας ὑπατείας Ἰωάννου Theod.; subscr. om. Iul.

1 rubr. De his quibus fori praescriptio denegatur R in marg. (ex Iul.) || 2 largitatis R¹ || 3 infirmi V¹ || 5 fit] sit R¹ || medebimur Beck || et quod V] quod etiam R vulg. || 6 si om. R¹ || 8 conuertimur V || 12 iuste om. V || ostendens V || 15 et V² in RV¹ || 20 unus quis V || 22 leditur RV curam] cā (i. e. causa) curam R^a, leg. curatam? || 24 illuminabit RV || commutentibus R¹ || 26 et decem] et om. V || 28 gloriosimi R || praefectis V || 31 praepnant V || dioecesis V dioecesis R || 32 libia R V || 33 illirico R V || 35 magna R V || 39 subscr. praestat cod. Ambracensis, dat. kal. Iun. reliquis omissis V || Iust. pp. a. an. XII. Iohanne uic. consule Ambr.

Θ

ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ
 ΩΣΤΕ ΑΥΤΟΥΣ ΤΟΤΕ
 ΤΙΜΗΣ ΠΡΑΕΦΕΚΤΟΡΙΑΣ ΕΠΙΛΑ-
 ΒΟΜΕΝΟΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣΘΑΙ
 ΒΟΥΛΗΣ ΟΤΕ ΕΜΠΡΑΚΤΟΝ
 ΤΑΥΤΗΝ ΛΑΒΟΙΕΝ.

R UT ORDINARIAE
 PRAEFECTURAE URBANAE
 DUAE ET PRAETORIANAE PRAE-
 FECTURAE QUAE IN CINGULO
 ET IN ACTU SUNT SOLAE, NON
 ETIAM HONORARIAE LIBERENT
 A CURIALI FORTUNA R

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων (ὑπάτων) 10 ὀρδιναρίῳ καὶ πατρικίῳ.

Idem Aug. Iohanni pp. Orientis secundo et consuli ordinario.

(Προοίμιον.) Πολλὰ τῶν ἤδη νομοθετηθέντων καταρραδμηθέντα τε καὶ οὐ ῥαδίως πολιτευσάμενα παντελῶς ἐδοξεν ἀνομοθέτητα καθιστάναί. ἴσμεν γὰρ ὡς τὸ ἀρχαῖον ἦν τινος ἐπαρχότητος σχῆμα, ἦν ὀνορα- 15 ρίαν ἐκάλουν, κωδικίλλων ἐκ τῆς βασιλείας ἐπ' αὐτῆ παρεχομένων· ταύτην δὲ οὕτως ἀνόμαζον ὡς οὐδε- νὸς ἕτερον πλὴν ἢ φιλῆς τιμῆς τοῖς ταύτης ἡξιωμένοις παρεχομένης, ἥτις τοὺς βουλευτάς οὐκ ἀπίλαττε τύχης βουλευτικῆς, εἰ μὴ τις αὐτὴν ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ διω- 20 κήσατο. καὶ ὡσπερ ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων στρατηλα- τῶν ὀρώμεν, ὡς οὐκ ἂν τις οὐδὲ ἐκ στρατηγίας ἀπαλλαγῆι τύχης βουλευτικῆς, εἰ μὴ ταύτην ἔργῳ πράξει (καὶ γὰρ δὴ καὶ τὰς στρατηλασίας praefecto- ρίας εἶναι οἱ ἡμέτεροι λέγουσι νόμοι, οἱ δὲ φιλοὶ τῆς 25 στρατηλασίας κωδικίλλοι μόνην παρέχουσιν ἀξίαν τύ- χης οὐκ ἐλευθεροῦντες), οὕτω καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐπ- αρχότητος, εἰ μέλλοι τις ἐλευθερὸς τοιαύτης γίνεσθαι τύχης, ἀνάγκη τοῦτον αὐτῇ τῇ ἀρχῇ παραγγείλαντα τῶν τῆς βουλῆς δεσμῶν παρ' ἐκείνης ἐκλυθῆναι. 30

(Praefatio.) Plurima horum quae olim sancita sunt neglecta et non facile in republica tractata omnino visa sunt absque lege [sine legislatione] con- sistere. Novimus enim quia antiquitus erat quaedam praefecturae figura quam honorariam vocabant, codicillis ab imperio super ea collatis; hanc autem ita nominabant, ut nihil aliud nisi purum honorem his quibus praebebatur conferret: quae curiales non liberabat fortuna curiali, nisi quis eam ipso opere ministrasset. Et sicut de gloriosissimis magistris mil- litum videbimus, quia nullus ex magisterio armorum eripitur fortuna curiali nisi eum opere gesserit (nam etiam magisterium militiae praefecturam esse nostrae dicunt leges, puri vero magistrorum militiae codicilli solam praebent dignitatem fortuna non libe- rantes), sic etiam in ipsa praefectura, si futurus sit aliquis liber huiusmodi fieri fortuna, necesse est ipso cingulo designatum ab ea curiae vinculis liberari.

CAPUT I.

Ἀνανεούμενοι τοίνυν τὸν τοιοῦτον νόμον θεσπι- ζομεν, εἴποτε δόξειε τῇ βασιλείᾳ τιμῆσαι βουλευτήν,

Renovamus igitur huiusmodi legem sancientes, si quando visum fuerit imperio honorare curialem, ut

Nov. LXX (Authent. LXXII = Coll. V tit. 19: gloss.) Graece extat in ML. — Epit. Theod. 70, Athan. 8, 3. Iulian. const. LXIV.

LXX.

DE CURIALIBUS, UT DIGNITATE PRAEFECTORIA POTITI ITA DE-
 MUM A CURIA LIBERENTUR, SI IN ACTU POSITI ACCEPERINT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, exconsuli (consuli) ordinario et patricio.

Praefatio. Multa eorum quae olim legibus sancita sunt cum neglecta iacerent nec facile exer- cerentur, plane carere legis sanctione visa sunt. Scimus enim iam antiquitus praefecturae cuiusdam speciem fuisse quam honorariam appellabant, codicillis ab imperatore in eam collatis captam; ita autem nominabant eam, quoniam nihil aliud nisi nudum honorem in eos qui ea dignabantur conferret: quae dignitas curiales non liberabat condicione curiali, nisi quis eam re ipsa administrasset. Et quemadmodum in gloriosissimis magistris militum videmus ne per magisterium militum quidem quemquam curiali condicione liberari posse, nisi illud re vera gesserit (etenim etiam magisteria militum praefectoria esse dicunt nostrae leges; nudi vero codicilli magisterii militum solam praebent dignitatem, a condicione non liberant): ita etiam in ipsa praefectura, si quis liber ab eiusmodi condicione evasurus sit, necesse est eum ipso magistratu impetrato a necibus curiae per illum liberari.

I. Renovantes igitur talem legem sancimus ut, si quando imperatori curialem honorare placuerit,

2 rubr. Ὡστε τὴν ἐμπρακτον ἐπαρχότητα οὐ μὴν τὴν ὀνοραρίαν ἀπαλλάττειν βουλευτικῆς τύχης καὶ τὰ ἐξῆς Ath. (sim. 5) Ut praefectoria dignitas curialem liberet Iul. Περὶ ἐλευθερίας βουλευτῶν Theod. || 4 praefectorias M praefectoria καὶ L || 9 ὑπάρχῳ ML || 10 ὑπάτων ὀρδιναρίῳ (5) ὀρδιναρίων L, om. M || 12 Πολλὰ τὰ τῶν cit. Theod. || 15 ὡς] eis M || τινος] quaedam (i. e. τῆ) 5 || ὀνοραρίαν M ὀνοραρίαν L² ὀνοραρίαν L¹ || 20 διωκή- σατο M] διωκίσασατο L || 23 ἀπαλλαγῆι] ἀπαλλαγῆ ἢ L || 24 praefectorias M πραιφεκτορίας L || 25 νόμοι] cf. Cod. 12, 4 || φιλλοὶ L^a || 26 κωδικίλλοι L || 27 ἐπ' αὐτῆς scripsi ex 5] ἐπὶ ταύτης ML || 28 μέλλοι M5] θέλοι L || γίνεσθαι τύχης M5] τύχης τυγχάνειν L || 29 ἀνάγκην M^a

3 et] etiam R || 7 liberentur R¹ || 9 Idem Aug.] Impr. A. R || ppro. secundo orientis et consulis ordine V || 12 sancta V¹ || 14 iussa V || sunt om. R¹ || sine legis- latione ut glossema seclusi || 16 honoraria R¹ || 18 nomina- bant vulg.] nominabat libri || nil V || 19 conferre V¹ || 21 de om. R || gloriosissimus R^a || 22 videmus Beck || 23 eum V] cum R vulg. || gesserint V || 24 praefectu- ram — 25 militiae om. R || A verbis [turam esse nostrae inc. t. f. 82 || 25 puniri V¹ || magisteriorum t¹ || 26 codi- celli (id. 356, l. 11) t¹ || liberante t¹ || 28 fieri fortuna (curiali add. R^a) R t] fortuna fieri V || est om. R || ipso] in ipso t² || 32 honorare t¹

εἰ μὲν ὥστε καὶ ἀπαλλάξαι τῆς τύχης, διδόναι αὐτῷ σύμβολα τῆς ἀρχῆς καὶ παρασκευάζειν αὐτὸν ἐπὶ τῶν τοιοῦτων γινόμενον θρόνον, ἢ τῆς πολιαρχίας τῆς ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ρώμῃ καὶ τῇ νέα δὴ ταύτῃ τῇ καθ' ἡμᾶς, εἴτε ἐπὶ τῶν πραιτωριανῶν βημάτων τῶν τε τῆς Ἐφῶς τῶν τε τῆς Ἑσπερίας τῶν τε Λιβύης καὶ μὴν καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἰλλυριδος, οὐσπερ ἀπαντας ἄρ' ἡμᾶς πεποίηκεν ὁ θεός, καὶ οὕτω τῆς ἐλευθερίας ἀπολαῦσαι, ὥστε μεγάλης αὐτοὺς ἠξιωμένους τιμῆς, ἀπήνη 10 μόνῃς αὐτοῖς μεταδόναι βουλευθεῖν τιμῆς, ποιείσθαι μὲν κωδικίλλους καὶ τούτους ἐπιδιδόναι, τοσοῦτον δὲ ἰσχύειν τὴν τοιαύτην τοῦ βασιλέως δόσιν, ὥστε αὐτὸν 15 τετιμημένον μὲν καὶ τῆς μεγάλης βουλῆς μέρος εἶναι δοκεῖν, οὐ μὴν οὔτε τῆς ἐπιχωρίου βουλῆς οὔτε τοῦ κατ' αὐτὴν λευκάματος ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ μένειν ἐπὶ τῆς ἀρχαίας τύχης μόνην κερδάναντα τὴν τιμὴν καὶ οὕτω χάριν εἰδὸτα θεῶ τε καὶ βασιλείᾳ, ὅτι 20 μετέστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὰ καλλίω τῆς ἐμπροσθεν χθραμαλόγητος ἀπαλλάξασα. καὶ ἔστω καὶ τοῦτο προσθήκη τῶν βασιλικῶν γερῶν οὔτε τὸ δημόσιον ἐλαττούσα οὔτε τύχης οὐδὲ τῶν συνήθων αὐτῇ λειτουργημάτων ἀπαλλάττουσα τὸν βουλευτήν, καὶ τῷ ταύτης 25 ἠξιωμένῳ τὴν τότε παροῦσαν αὐξήουσα τιμὴν καὶ ἀποφαίνουσα σεμνότερον καὶ τῶν ἄλλων βουλευτῶν κατὰ τὴν ἀξίαν προύχοντα μόνην.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν ἢ σὴ ὑπεροχῇ φυλάττειν σπευσάτω, εἰδύια ὡς οὔτε τοὺς 30 βουλευτάς ἡλαττώσαμεν καὶ σεμνοτέρους αὐτοὺς τοῖς ὀλοῖς ἀπεφηνάμεν· ὥστε εἴσονται τὰντα αἱ πόλεις διὰ κηρυγμάτων τῶν σῶν, ὥστε τοὺς ἐν αὐταῖς βουλευτάς τὰντα γινώσκοντας τὴν ἡμετέραν εἰκότως εὐφημεῖν βασιλείαν. Dat. kal. Iun. CP. (imp.) dn. Iustiniani 35 pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. [a. 538]

etiam liberet fortuna, dare ei codicillos administrationis (et) praeparare eum in talibus constitui sedibus aut cinguli urbanae praefecturae senioris Romae et novae videlicet huius nostrae, aut in praetorianis 5 tribunalibus et Orientis et Hesperiae et Libyae nec non et Illyrici, quos omnes sub nobis fecit deus, et ita libertate frui, quatenus magno promeriti honore, et in carpentis vecti et clamores praeconum audientes, insuper iudiciales conscendentes sedes, huiusmodi fortuna liberi constituantur. Si vero solo 10 eos participare voluerit honore, fieri quidem codicillos et hos dari, tantum vero valere huiusmodi imperialem largitatem, ut ille honoratus quidem sit et maximae curiae pars esse videatur, non tamen neque provinciali curia neque eius albo liberetur, sed maneat sub antiqua fortuna solum lucratus honorem et ita gratias agens deo et imperio, quia migravit eum ad meliora prioris tranquillitatis educens. Sitque etiam hoc additamentum imperialium praemiorum, quod neque publicum minuit, neque fortuna 15 neque consuetis ei functionibus privans curialem, et ei qui hoc promeruit etiam praesentem addens fortunam et ostendens honoratiorem et aliis curialibus dignitate solummodo praecedentem.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis tua celsitudo servare festinet, sciens quia neque curiales 20 minimius et honoratior eos omnibus demoustravimus, ut sciant haec civitates per tua praecepta, quatenus ***** imperio.

Dat. prid. non. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. consule.

idque ita ut eum etiam ab illa condicione liberet, insignia magistratus ei det atque efficiat ut constitutus in eiusmodi sedibus, sive urbanae praefecturae quae est in vetere Roma et in nova hac quidem nostra, sive in praetorianis tribunalibus et Orientis et Occidentis et Libyae nec non Illyrici, quas quidem sedes omnes nobis deus subiecit, sic demum libertate fruatur: ut magno honore dignati, quippe qui et carpentis vehantur et voces praeconum audiant et insuper iudiciales sedes ascendunt, ab eiusmodi condicione liberi sint. Sin autem solum honorem iis impertire voluerit, faciat quidem codicillos eosque conferat, tantum vero eiusmodi munus ab imperatore datum valeat, ut ille honoratus quidem et magne curiae pars esse videatur, nec tamen ex curia provinciali neque ex albo eius eximatur, sed maneat in pristina condicione solum lucratus honorem itaque deo et imperatori gratiam habeat, quod ipsum a priore humilitate liberatum ad meliora traduxerint. Atque esto hoc quoque additamentum imperialium praemiorum, quod neque fiscum imminuat neque condicione aut consuetis eidem functionibus curialem liberet, eique qui illo dignatus est honorem quo tum praeditus erat augeat atque honoratiorem eum praeslet et reliquis curialibus dignitate sola praestantior.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt tua sublimitas custodire studeat, sciens nos neque curiales deminuisse et eosdem in summa re honoratior praestitisse: itaque civitates per edicta tua haec cognoscent, ut curiales qui in iis sunt his intellectis merito bene dicant nostro imperio.

1 εἰ μὲν om. ε || 3 πολιαρχίας ML || 4 Ρώμη om. L || 5 εἴτε] ἦτε L² || πραιτωριανῶν M || 6 Λιβύης ML || τῆς Λιβύης cum Haloandro vulg. || 7 ἰλλυριδος L || 8 καὶ οὕτω] leg. οὔτω καὶ? || 9 μεγάλους L¹ || 13 βουλευθεῖν Zachariae ex ε] βουλευθεῖν ML || 14 κωδικίλλους L || 15 τοῦ om. L || αὐτὸν περιτετιμημένον L (αὐτόνπερ τετιμημένον Haloander) || 17 *οὐδὲ — οὐδὲ ML || 18 τοῦ] τὴν L¹ || 19 κερδάναντα L¹ || 20 βασιλεῖ L || 22 καὶ τοῦτο] καὶ om. L || 23 γερῶν L || *οὐδὲ — 24 οὐδὲ ML || 26 τὴν τότε παροῦσαν] etiam praesentem ε || αὐξασθᾶ? L² || τιμὴν Zachariae] τύχην libri || 29 ἡμῖν Mε] καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον add. L || 30 εἰδὸτα L || 31 post ἡλαττώσαμεν nonnulla excidisse putat Zachariae || 33 τῶν et 34 εἰκότως om. L || 35 subscr. dat. cons. Iohannis Iul.^b, om. Ath. || kal. Iun. M] prid. non. Iun. ε μὴν ἰοννίῳ Theod. || CP. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XII. Iohanno uc. cons. M (εφ. ε), ἔτους (ιβ') τῆς βασιλείας Ἰωάννου Theod.

2 et add. vulg. || 3 cinguli R¹ V] cingulis R² t || 4 et novae om. V || praetorianis ciuita (et pro ciuita corr. R²) tribunalibus R || 5 horientis V || lybiae t libie RV || 6 illirici libri || deus in ras. V || 11 participare V] participari R t || 12 tamen t¹ || uero ualere R² V¹] ualere uero t non ualere R¹, uero del. V³ || huiusmodi (hismusdi V)] fortuna liberi add. R^a || 13 imperialem t || 14 tantum t¹ || 15 prouintili cura t || eis t¹ || 16 antiquae R¹ || 17 migraverit t || 19 prouintiorum t¹ || 20 quod om. V¹ || 21 priuaris V¹ || 23 hostendens V] honorationem VR || 24 dignitatem V || 30 neque quia t¹ || 31 honoratione R¹ || 32 per tua] perpetua R || 33 imperio V t vulg.] imperium R. Hiatus non notant libri: suppl. fere quatenus (in iis curiales haec cognoscentes merito nostro benedicant) imperio (sim. Beck) || 35 subscr. dedimus ex V t || pri. non. Iun. t] pridem Iunii nono V || CP. imp. t] Cap. ipf. V || dōno V, om. t || iust. V t || aug. anno XII iohanni no. consule V, a. ann. XII ioh. nic. t

OΛ

LXXI.

Coll. V tit. 18

ΩΣΤΕ ΤΟΥΣ ΙΑΛΟΥΣΤΡΙΟΥΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΧΡΗΜΑΤΙΚΟΙΣ ΔΙ' ΕΝΤΟΛΕΩΝ ΠΑΝΤΩΣ ΛΕΓΕΙΝ ΤΑΣ ΔΙΚΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΙΝΙΟΥΡΙΑΡ ΜΕ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΛΕΛΟΜΕΝΟΝ ΑΥΤΟΙΣ ΠΡΟΝΟΜΙΟΝ· ΤΟΙΣ ΔΕ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΙΣ ΕΞΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΔΙ' ΕΑΥΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙ' ΕΝΤΟΛΕΩΝ ΛΕΓΕΙΝ ΤΑΣ ΧΡΗΜΑΤΙΚΑΣ ΔΙΚΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ὅποσα προῖσαι μὲν δῆθεν τιμῆς ἐνεκεν καὶ σχήματος κορείττου, τὸ δὲ ἐντεῦθεν ἐβαίρον οὐ τιμῆν, ἀλλ' ἴσως τιὰ καὶ ζημίαν ἐπάγει, ταῦτα καλῶς ἔχειν ἠγούμεθα βραχεὶ φεραπεῦσαι νόμῳ. εἴρηται γὰρ τισὶ τῶν διατάξεων, ὥστε μηδενὶ τῶν λαμπροτάτων ἐξεῖναι δι' ἑαυτοῦ δίκην ἀγωνίζεσθαι, δι' ἐντολέων δὲ πάντως. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἡ παλαιότης ἐπὶ τῇ τῶν ἀξιωματικῶν ἐγραφε τιμῇ, πολλοὺς δὲ ὁρῶμεν ἀξίων μὲν τυγχόντας καὶ τοῖς λαμπροτάτοις ἐγγεγραμμένους ἢ κόμισιν ἢ τριβούνοις ἢ εἰ τινες ἄλλοι καθέστασι τοιοῦτοι, οὐσίας δὲ μετρίας κυρίους, ὥστε παντελῶς μὴ ἰσχύειν πρὸς ἐντολέας προβολῆν καὶ τὴν διὰ τοῦτο δαπάνην.

R; UT AB ILLUSTRIBUS ET QUI SUPER EAM DIGNITATEM SUNT OMNIMODO SUPER PECUNIARIIS CAUSIS SED ET INIURIARUM CRIMINALITER PER PROCURATOREM DICATUR; CLARISSIMIS AUTEM IN PECUNIARIIS LICERE CAUSIS ET PER PROCURATOREM ET PER SE LITIGARE R;

Idem Aug. Iohanni pp. secundo et cons.

(Praefatio.) Quaecumque procedunt quidem quasi honoris causa et schematis melioris sunt, quod autem hinc evenit non honorem, sed forsitan etiam quandam laesionem inferens, hoc bene habere iudicamus brevi mederi lege. Fertur enim quibusdam constitutionibus, ut nulli clarissimorum liceat per se litem exercere, sed per procuratorem omnino. Sed haec quidem antiquitas pro dignitatum honore scripsit, multos autem conspicimus dignitates quidem adeptos et inter clarissimos inscriptos aut comites aut tribunos vel si qui alii consistunt huiusmodi, substantiae vero minoris dominos, ut penitus non sufficiant ad procuratores ordinandos et propter hoc agendas expensas.

CAPUT I.

Θεσπιζόμεν τοίνυν, ἄχρι μὲν τῶν μεγαλοπροπεστάτων ἰλλουστρίων τοῦτο κρατεῖν, καὶ πάντως αὐτοῖς δι' ἐντολέας τὰς χρηματικὰς ἀγωνίζεσθαι δίκας, καὶ μὴν καὶ τὴν ἰνιουρίαρ δι' ἐντολέας κατὰ τὸν ἐγκληματικὸν τρόπον κινεῖν κατὰ τὸ δεδομένον αὐτοῖς ἐπὶ ταύτης προνόμιον, ὥστε μὴ ἀναγκάζεσθαι ἢ συγκαθῆσθαι τοῖς ἀρχουσιν ἐν ᾧ δικάζουσιν ἢ παρεστάναι

Sancimus igitur usque ad magnificentissimos illustres haec valere, et modis omnibus eos per procuratores pecuniarias exercere causas, nec non etiam iniuriarum per procuratorem criminali modo movere secundum quod datum est eis super hoc privilegium, ne cogantur aut sedere cum iudicibus cum iudicant

Nov. LXXI (Authent. LXXI = Coll. V tit. 18: gloss.) Graece extat in *ML*, cap. 1 in *B* 7, 8, 30 (inde *B* p. 234 *Zach. et Ecloga* lib. I—*X* *Basilicorum*) et *multifariam immutatum* in *Epanagoge* 11, 10. — *Epit. Theod.* 71, *Athan.* 22, 5. *Julian. consi.* CXXI.

LXXI.

UT ILLUSTRIS IN LITIBUS PECUNIARIIS OMNINO PER PROCURATORES CAUSAM AGANT, ITEM IN CAUSA INIURIARUM CRIMINALITER MOTA SECUNDUM PRIVILEGIUM IIS DATUM; CLARISSIMIS AUTEM LICEAT ET PER SE ET PER PROCURATORES CAUSAS PECUNIARIAS AGERE.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, exconsuli consuli ordinario et patricio.

Praefatio. Quaecumque honoris quidem et formae melioris causa prolata sunt, atqui quod inde evenit non honorem, sed forte adeo damnum quoddam confert, ea par esse existimamus brevi lege sanare. Dicitur enim est in quibusdam constitutionibus, nulli ex clarissimis licere per se ipsam causam agere, sed omnino per procuratorem. Verum hoc quidem antiquitas in honorem dignitatum conscripsit: multos autem videmus dignitates quidem adeptos et inter clarissimos aut comites aut tribunos aut si qui alii sunt eius generis inscriptos, sed eosdem mediocri substantiae dominos esse, ut omnino non valeant ad procuratorem instituendum et sumptus propterea faciendos.

I. Sancimus igitur ut usque ad magnificentissimos illustres hoc valeat, iique omnino per procuratorem pecuniarias agant causas, nec minus etiam causam iniuriarum criminali modo per procuratorem moveant secundum privilegium ipsis de ea datum, ne aut cum magistratibus dum iudicant una sedere

2 rubr. Ὡστε ἐπὶ μὲν τῶν ἰλλουστρίων ἐν τοῖς χρηματικοῖς δι' ἐντολέας πάντως λέγεσθαι τὰς δίκας καὶ τὰ ἐξῆς *Ath.* Περὶ ἀξιωματικῶν δικάζομένων *Theod.* De privilegiis dignitatum sive de procuratoribus *Iul.* (Περὶ ἰλλουστρίων νεαρά σα schol. *B*) || 4 τῆς *L* | τοῖς *M* | ἰνιουρίαρ *L* ἰνιουρίαρ *M* || 7 καὶ δι' ἑαυτῶν *om. L* || 10 ἐπάρχῳ *Ath.* | ὑπάτῳ *ML* || 11 πραιτωρίων *om. L* || ὑπάτῳ *om. L* || 15 καὶ *L* | *om. M* || 16 ταῦτα | hoc *ε* || βραχὺ *M* || 17 τισὶ τῶν διατάξεων | cf. *Cod.* 2, 12 (13), 25 || 18 ἐξεῖναι | ἐξῆ | καὶ *L* || 19 τοῦτο | haec *ε* || 21 μὲν *om. L* || 22 κόμισιν *L* || 27 τοίνυν *M* | *om. B* || μὲν *M* | *om. LB* (ε) || 28 ἰλλουστρίων *MLB* (ε) | συγκλητικῶν *B* *Ecl.* || τοῦτο | haec *ε* || τοῦτο κρατεῖν καὶ *om. B* | αὐτοῦ *L* || 28 sq. αὐτοῖς — δίκας | μὴ δι' ἑαυτῶν αὐτοῖς τὰς χρηματικὰς ἀγωνίζεσθαι δίκας, ἀλλὰ δι'

ἐντολέας *B* || 29 δι' ἐντολέας | per procuratores *ε* || 30 τὴν ἰνιουρίαρ *M* τὴν ἰνιουρίαρ *L* τὴν περὶ τῆς (τῆς *om. B* *Ecl.*) ὑβρεως *B* || διὰ τοῦ ἐντολέας *B* || 31 διδόμενον *Ecl.* || τούτοις *Ecl.* || 32 προνόμιον | cf. *Cod.* 9, 35, 11

1 R; omnia LXX.I V || 5 procuratorem *R vulg.* | procuratores *V* || dicatur *vulg.* | dicantur *V* et dicantur *R* || 6 claris *V* || 7 *causis | eis *RV* || 10 Idem Aug. | Impr. *A. R* || cons. *V* | constantino *R* || 16 haberi *R* || 18 liceat *om. R* || 20 haec *V* | hanc (hanc ha *R*) *R al.*, hoc *edd. aliquot* || 21 conscripsimus *V* || 22 adeptos *RV* || conscriptos *R* || 24 aut *R* || 30 per | pro per *R* || 31 datum est | secundum quod *add. R* || eis *om. R* || hoc | haec *V*

πάλιν οἷα δικαζομένους· ἐκατέρωθεν γὰρ τὸ πρῶν ἔστιν ἐπισηφάλες, ἢ τῶν ἀξιωματῶν ὑβριζομένων ἢ τοῦ δικαστικοῦ σχήματος ἀναξίως προιόντος. ἐπει-
τοίγε μετὰ τοὺς μεγαλοπρεπεστάτους ἰλλουστρίους ἀπα-
σιν ἀδεία ἔστω βουλομένοις καὶ ἐντολαῖς προβάλλεσθαι
καὶ δι' ἐαυτῶν ἀγωνίζεσθαι, οὐδεμίᾳς ἐντεῦθεν οὔτε
κωλύσεως οὔτε ζημίας οὔτε ποινῆς παρὰ τοῦτο ἐπα-
γομένης αὐτοῖς.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάνα
ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμον ἀπασί
ποιησάτω φανερὰ τὰ συνειδισμένα ἐπὶ τούτοις πράτ-
τουσα. Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
ann. XII. Iohanne v. c. consule.

aut stare rursus tamquam litigantes: ex utroque
enim causa videtur incauta, aut dignitatibus iniuriam
sustinentibus aut iudiciali schemate indigne proce-
dente. Post magnificentissimos igitur illustres omni-
bus licentia sit volentibus procuratores ordinare, et
per se lites exercere, nulla ex hoc neque prohibi-
tione neque damno neque poena inferenda eis.

(Epilogus.) Tua igitur eminentia quae visa sunt
nobis et per hanc sacram declarata sunt legem omni-
bus faciat manifesta, quae moris sunt super his
agens. Dat. prid. non. Iunias CP. imp. dn. Iustiniani
[a. 538] pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. consule.

OB

ἘΠΕΡΙ ΚΟΥΡΑΤΟΡΩΝ ΚΑΙ ΚΗΛΕΜΟΝΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΦΡΟΝΤΙΑΟΣ.

LXXII. Auth. LXXV. Coll. VI tit. 2
15 R; UT HI QUI OBLIGATAS SE HABERE PER-
HIBENT RES MINORUM AUT OBLIGATI SUNT
EIS AD EORUM GUBERNATIONEM PENITUS
NON ACCEDANT, ET UT CURATORES NULLO
MODO SUSCIPIANT CESSIONES ADVERSUS
20 EOS QUORUM CURATIONEM AGUNT AUT
EGERUNT. HAEC AUTEM GENERALITER VA-
LEBUNT IN OMNI CURATIONE IN QUIBUS
PERSONIS LEGES CURATORES PRAEBENT.
ET DE GUBERNATIONE PECUNIARUM COM-
25 PETENTIUM EIS QUORUM NEGOTIA ADMINI-
STRANTUR, ET QUANDO EAS RECONDI AUT
MUTUARI OPORTET, AUT EX EIS REDITUS
COMPARARI R;

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν
ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὑπάτῳ 30
ὀρδινάριῳ καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Πάντα μὲν τῷ νομοθέτῃ τὰ τῆς πο-
λιτείας ἐν μεγάλῃ φροντίδι καθέστηκεν, ὅπως ἂν
ἀρίστα ἔχοι καὶ ἀμαρτάνοιτο μηδὲν· διαφερόντως δὲ
τὰ συμβόλαια τῶν νέων καὶ ἢ περὶ αὐτοὺς φροντῖς
πρῶτῳ ἔστι περισπούδαστον τοῖς τοῦ νομοθετεῖν παρὰ
θεοῦ τὴν ἐξουσίαν λαβοῦσι, φαιμέν δὴ τῷ βασιλεῖοντι.

(Praefatio.) Omnia quidem legislatori reipublicae
in magna cura sunt, quemadmodum optime se
babeant et [peccandi] nihil delinquatur; praecipue
autem instrumenta minorum et quae circa eos est
curatio res est studiosa eis qui proferendi leges a
deo licentiam perceperunt, dicimus autem de eo qui

Id. Aug. Iohanni pp. secundo.

Nov. LXXII (Authent. LXXV = Coll. VI tit. 2: gloss.) Graeca extat in ML, fuit in B 37, 11, 1—4, unde c. 1
(Ei δὲ τις ὑπεύθυνον — ὄλεθρος 359, 25) et c. 6—8 (— μνήμην γινόμενον 362, 34) servavit B¹ p. 342 Zach., reli-
quorum argumenta Tipucitus (ed. Heimbach. III p. 675 sq.).— Epit. Theod. 72, Athan. 13, 1. Iulian. const. LXXV.

aut rursus adstare tamquam litigantes cogantur: ab utraque enim parte res est lubrica, cum aut digni-
tates iniuria afficiantur aut iudicialis ordo parum digne procedat. Atqui post magnificentissimos illustres
omnibus licentia sit, si velint, et procuratores eligendi et per se causam agendi, neve ullum inde aut im-
pedimentum aut damnum aut poena ulla secundum hoc iis inferatur.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur
omnibus manifesta faciat, quae in his fieri solent actura.

LXXII.

DE CURATORIBUS ET TUTORIBUS ET CURA MINORUM.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, exconsuli consuli
ordinario et patricio.

Praefatio. Quamquam omnes reipublicae partes legislatori magnae curae sunt, ut optime se ha-
beant neve quicquam peccetur, tamen prae ceteris obligationes minorum et eorum cura res est summo
studio digna iis qui potestatem leges ferendi a deo acceperunt, imperatorem dicimus. Atque multas qui-

2 ἐστιν om. Ecl. || 3 δικαστοῦ B^s || βήματος Ecl. ||
4 ἰλλουρίους L¹ συγκλητικῶς B^c Ecl. || 5 καὶ om. ε ||
ἐντολήν? L^a ἐντολαῖς Epan. || 6 sq. * οὐδὲ — οὐδὲ —
οὐδὲ libri || 7 παρὰ τοῦτο MLB⁴ Ecl. || παρ' αὐτοῦ B^c
περὶ τοῦτο Haloander; om. ε || ἐπαγομένοις M || 9 Ἡ
om. L || 11 συνειδισμένα M συνειδισμένα L || 12 subscr.
om. Iul. || k. Iun. M] prid. non. Iun. (v. l. Iul.) ε πρό νόμων
Ἰουλιῶν Ath., om. Theod. || CP. imp. dn. Iustiniano pp. aug.
ann. XII. Iohanno uc. consule M (cf. ε), τῷ ἰβ' ἔτει τῆς βα-
σιλείας ὑπατείας Ἰωάννου Theod. βασιλείας Ἰουστινιανῶ
τὸ ἰβ' μετὰ τὴν ὑπατείαν Ἰωάννου Ath. || 15 sq. rubr. Περὶ
κουρατόρων (κουρατώρων B) — φροντίδος ML, B secundum
indicem B^c et Tipucitum] Ὅσα τὸς ὑπεύθυνα λόγον-
τας ἔχειν τὰ πράγματα τῶν νέων καὶ τὰ ἐξῆς Ath. (ε)
Περὶ ἐπιτρόπων Theod. (B¹) || 29 ἐπάρχῳ Ath. ὑπάρχῳ
ML || 30 ὑπάτῳ om. L || 32 μὲν] μὲν ἤδη cit. Theod.

1 utraque V || 2 enim om. R || 3 iaditialis V || 6 prohibiti
R¹ || 9 uisa R] iussa V || sunt om. R || 12 subscriptionem
dedimus ex Bamb. I; om. Val. || Iul. edd. glossatae (cf.
Ath.) || dns. Bamb. I || 13 consulis Bamb. I || 14 R; LXXV
V || 15 hii RV¹ || proibent R¹ || 16 obligate sunt V²
obligatis V¹ || 18 ut V vulg.] om. RT || 20 agunt om. R¹ ||
21 hoc V || 25 administrantur vulg.] ministrantur R mini-
strantur V ministrant T || 26 quando] quam V¹ || recondā
R² || 27 ex eis redditus (redditur R¹) RT redditus eis V ||
34 peccandi seclusi (peccati vulg.) || nihil] nihi R¹ || *relin-
quatur libri || 35 antem] aut R || est (del. V²) curatio V]
curatio est R || 36 proferendi] proferenda eis R² || 37 praec-
eperunt R¹

πολλῶν γούν ἡκούσαμεν δικῶν, ἐνθα οἱ θαναστοὶ κηδεμόνες ἐκχωροῦνται κατὰ τῶν νέων, εἴτε ἀνήβων εἴτε ἐφήβων μὲν ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας ἡλικίας ὄντων, καὶ εὐδὺς κύριοι τῆς ἐκείνων γίνονται περιουσίας, ἢ τὰ οὐκ ὄντα ἴσως ὑπεισιόντες χρεῖα ἢ ὀλλῶν τιμῆματος ἐκχωροῦμενοι τὰ πανταχόθεν σαθρά, ἢ καὶ ἀποκρύπτοντες ἀποδείξεις τῶν χρεῶν οὐσας ἐν τοῖς τῶν νέων πράγμασι, καὶ οὕτω τὰς ἐκχωρήσεις λαμβάνοντες καὶ κατὰ πολλὰς ἄλλας προφάσεις (τί δὲ οὐκ (ἀν) ἀνθρώπος πρὸς καλίαν ἀπαξ ἐκκλίνας ἐξέυροι;) τὰ τῶν νέων οἰκιοῦνται πράγματα.

imperat. Multas itaque causas audivimus, ubi administrantibus curatoribus cessiones factae sunt adversus minores, sive impuberes sive puberes quidem in secunda tamen aetate constitutos, et mox efficiuntur eorum domini facultatum, aut non existentia forsitan debita subeuntes aut parvo pretio cessiones accipientes eorum quae sunt undique fragiles, aut etiam celantes desuscepta existentia in minorum rebus et ita cessiones accipientes, et secundum multas et plures occasiones (quid enim homo ad malitiam semel declivis non adinveniat?) minorum res proprias faciunt.

CAPUT I.

Ταῦτα ἅπαντα νόμῳ διορθῶσαι βουλόμεθα, καὶ πρὸς γε ἐκεῖνο τὸ εἶ τις ὑπεύθυνον ἔχει τὸν νέον ἢ τὰ αὐτοῦ πράγματα, τοῦτον μὴδὲ παριέναι παντελῶς εἰς τὴν αὐτοῦ κηδεμονίαν, κἂν εἰ παρὰ τῶν νόμων καλοῦτο. τί γὰρ ἂν οὐ πράξειεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ κύριος αὐτοῦ τε ὢν καὶ τῶν τοῦ ἀντιδίκου πραγμάτων γινόμενος; διὰ ταῦτα γὰρ κάκεινο νομοθετοῦμεν ὥστε, εἰ προφανέστατα δηλὸς ἐστὶν ὁ γινόμενος κηδεμῶν αὐτὸς ὑπεύθυνος ὢν τοῖς τοῦ νέου δικαίοις, οὐδὲ ἐκείνος κηδεμῶν ἐσται, μὴ ποτε ἢ γραμματεῖον ἐκκλέψῃεν ἢ ἄλλας ἀποδείξεις οὐσας ἀφανίσῃσι τῷ νέῳ καὶ ἢ κηδεμονία γένοιτο τούτῳ τῶν οἰκείων πραγμάτων ὁλεθρῶς· τοῦτο γούν ἀσφαλεῖ καταδεῖσθαι νόμῳ τὸ μὴδὲνα τῶν ὑπεύθυνα λεγόντων ἔχειν τὰ πράγματα τοῦ τελευτήσαντος καὶ τὸν νέον αὐτὸν καὶ τὰ τούτου πράγματα (τὸντο ὅπερ ἐν πολλοῖς θέμασι τῶν νόμων εὐρίσκομεν), ὥστε φυλάττειν ἐκείνον μὴ τι γένῃ

30

CAPUT II.

Καὶ τὸ καθόλου εἶ τις ἤδη τῆς κηδεμονίας ἐχόμενος ὑπεύθυνον αὐτῷ κτήσαιο τὸν νέον, κλήρον τυχόν εἰς αὐτὸν κατενεχθέντος τινὸς ὃς ὑπεύθυνον εἶχε τὸν νέον ἢ ἄλλης τοιαύτης προφάσεως, μηκέτι μόνον αὐτὸν εἶναι πιστὸν πρὸς τὴν τῶν ἀνήβων ἢ τῶν νέων κηδεμονίαν, ἀλλὰ παραζευγνύσθαι ἐπίτροπον ἑτερον ἢ κηδεμόνα (τοῦτο ὅπερ ἐν πολλοῖς θέμασι τῶν νόμων εὐρίσκομεν), ὥστε φυλάττειν ἐκείνον μὴ τι γένῃ

Sed et si quis iam curam gerens obligatum sibi effectum habeat minorem, in se forsitan hereditate perlata cuiuspiam qui minorem habuit obligatum aut alia huiusmodi occasione, non iam solum eum esse fidelem ad impuberum aut adolescentium curam, sed coniungit tutorem alterum aut curatorem (hoc quod in plurimis legum casibus invenimus), ut custodiat ille ne fiat adversus adolescentem aut eius sub-

dem lites audivimus, ubi mirifici curatores cessiones impetrant adversus minores, sive impuberes sive puberes quidem in secunda tamen aetate constitutos, ac statim domini efficiuntur substantiae illorum, cum vel debita forsitan quae nulla sint subeant, vel exiguo pretio cessa accipiant quae undique inania sint, vel etiam apochas debitorum, quae inter res minorum sunt, supprimant, et ita cessionibus acceptis et ex multis aliis causis (quid enim homo ad improbitatem semel inclinatus non excogitet?) res minorum sibi vindicant.

I. Haec omnia lege emendare volumus, ac praeterea illud: si quis obligatum sibi minorem vel res eius habeat, ne is omnino ad curationem eius accedat, etiamsi per leges vocetur. Quid enim pro se ipso non egerit qui simul illius et rerum adversarii sui potestatem habeat? Propterea enim illud quoque sancimus, si apertissime constet eum qui curator futurus sit ipsum iuribus minoris obligatum esse, ne illum quidem curatorem fore, ne forte aut instrumentum subripiat aut alias probationes quae sint minori supprimat, atque cura huic in suarum rerum interitum vertat. Iam hoc quidem certa lege coerceatur, ut nemo eorum qui obligatas se habere dicant res defuncti et minorem ipsum eiusve res, aut si quis manifeste illi obligatus sit, ad curam eius accedat neve licentiam eiusmodi quid agendi habeat.

II. Atque omnino si cui cura iam suscepta obtigerit ut minor ipsi obnoxius fiat, hereditate fortasse ad ipsum delata alicuius qui minorem obligatum habebat vel ex alia eiusmodi causa, is non amplius solus dignus sit cui impuberum vel minorum cura credatur, sed adiungatur ei alter tutor vel curator (id quod in multis legum casibus reperimus), ut ille caveat ne qua contra minorem vel res eius

1 θαναστοῖ] administrantibus ε || 7 τῶν χρεῶν om. ε || 9 πολλὰς ἄλλας] multas et plures ε || ἂν addidi || 14 ἔχει B² || 18 αὐτοῦ B² ε] ἑαυτοῦ ML || γινόμενος] detentator effectus ε || 22 κηδεμῶν ἐσται] κηδεμονοῦνται B² || 24 τούτου L || 25 *τούτο γούν] τούτο τε οὖν (ὄν L) ML hoc itaque ε τοῦτο τοίνυν Haloander || 27 τοῦ τε τελευτήσαντος L || 28 προφανῶς Haloander (cf. ad 360, 8. 23) ὑπεύθυνων ὄντα L ὑπεύθυνον ὄντων Haloander || 31 Καὶ τὸ καθόλου] Sed et ε || 32 αὐτῷ L² ε] αὐτῷ L¹B^(ipsc.) αὐτὸ M || κτήσαιο LB^(ipsc.)] κτήσαιο M || 37 τούτω M || cf. Cod. 5, 62, 7

1 imperant R || *ltas V¹ || aministrantibus RT administrati... V¹ || 2 censiones R¹ || ad usus V¹ aduer-

sum V³ || 5 facultatum aut vulg.] facultatum ut (in ras. scr. V²) libri || non] uero R¹ || 9 multas et] multas ne R¹? T¹ || 10 homo] hō V || 11 *declivius T¹ deditus RVT² vulg. declinans Heimbach || minorum V¹] ut minorum RTV³ vulg. || *facit V¹ effitunt T¹ faciat RT² V³ vulg. || 14 aut om. V¹ || 15 omino V || vel] etiam V³ || 17 dominus] uel dominus V || 18 detentator effectus RT] detemptor (detemptor V¹) nuper effectus V vulg. || 19 manifestum V² vulg. || his R¹ || 20 iuris R¹ || 21 neubi] ne alicubi V³ || 22 erant om. R¹ || corrumpant V || 23 cura R¹ || 24 *cautissima] accutissima libri, tutissima vulg. || colligetur] lege colligetur R² || 33 prolata V || habuerit V || 34 eum om. V || 35 aut (a* V¹) curam adolescentium V || 38 olescentem R¹

ται κατὰ τοῦ νέου ἢ τῆς αὐτοῦ περιουσίας παρὰ τοῦ κτησαμένου τούτου ὑπεύθυνον ἐν μέσῳ κακούργημα· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο παρατηροῦν, ὅσον τε ὁμνῆς ἐπὶ τῆ χειροτονία ὡς τοῦτο φυλάξει, καὶ τὴν ἐκ τῆς πρὸς τὸν συγκληδεμόνα προδοσίας ποινὴν εὐλαβούμενος.

stantiam ab eo qui habet cum obligatum in medio ulla malignitas. Sed hoc ipsum observet, et iusiurandum iurans in ordinatione quia hoc custodiet, etiam eam quae ex proditio ad curatorem poena 5 est reformidans.

CAPUT III.

Ἴνα δὲ μὴ δώμεν παραίτησιν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπιτροπῆς ἢ κηδεμονίας, εἰ λέγοιεν ὡς ὑπεύθυνα ἔχουσι τὰ πράγματα τῶν νέων ἢ περιφανῶς ὑπεύθυνοι καθ' ἑαυτοῖς, θεσπιζόμεν, εἰ τις φήσειεν ὑπεύθυνον ἔχειν τὸν νέον ἢ τὰ αὐτοῦ πράγματα ἢ τοὺς τοῦ νέου γονεῖς, ἐντεῦθεν δεικνύναι τοῦτο παρὰ τὸν τῆς παραίτησεως καιρὸν ὑπὸ τῶ διδόντι τὸν κηδεμόνα καὶ ἀπηλλάχθαι, ἢ εἴπερ ἀδηλον εἴη τοῦτο, ὄρκον πρὸς τῶν ἀγίων λογίων ὑπέχειν ὡς ταῖς ἀληθείαις ὑπεύθυνον αὐτὸν ἔχειν πεπιστευκῶς παραιτεῖται· καὶ εἰ 15 τοῦτο γένοιτο, τῆς ἐπιτροπῆς μὴ προσάπτεσθαι μηδὲ τῆς κηδεμονίας, ἀλλ' ὡς πορρωτάτω τούτον ἀπελευθερῆσαι τοῦ πράγματος, ἵνα μὴ αὐτόθεν πολέμιον ἀλλ' οὐ κηδεμόνα δώμεν τῶ νέῳ.

Ut autem non demus recusationem omnibus hominibus tutelae vel curae, si dicant quia obligatas habent res adolescentium aut aperte obligati sunt, sancimus, si quis dixerit obligatum se habere minorem aut eius res aut minoris parentes, mox ostendere hoc ipsum recusationis tempore apud eum qui dedit curatorem et absolvi, aut si incertum est hoc, praebeat ad sancta eloquia iusiurandum, quia ex veritate obligatum eum se habere credens recusat, et si hoc factum fuerit, tutelam non contingere neque curam, sed eum ab ea re procul expelli, ne ex hoc ipso hostem et non curatorem adolescentulo praebeamus.

CAPUT IV.

Εἰ δὲ σιγήσει τὴν ἀρχὴν τοῦτο καὶ γένοιτο κηδε- 20 μῶν, ἴστω πάσης ἀγωγῆς κατὰ τοῦ νέου, εἰ καὶ ἀληθῆς ἦν, ἐκπεσοῦμενος διὰ τὴν ἐξεπίτηδες πρὸς τὸν νόμον τοῦτον παραπροσποίησιν. Εἰ δὲ καὶ τις περιφανῶς ὑπεύθυνος ὢν σιγήσειεν, ἴστω καὶ οὗτος ὡς μὴ ἐπιτρέψῃ πρὸς τὸν νόμον ἀπελευθερῆσαι τοῦ πράγματος, ἵνα μὴ αὐτόθεν πολέμιον ἀλλ' οὐ κηδεμόνα δώμεν τῶ νέῳ.

Sin vero tacuerit in initio hoc et factus fuerit curator, sciat omni actione adversus minorem, si vera fuit, se casurum, propter ex studio adversus hanc legem nostram figmentum. Sed si quis aperte obligatus existens tacuerit, sciat etiam iste quia sustinebit poenam, quo non possit redhibitionibus aut aliis solutionibus debiti se miscere tempore curationis forsan arte compositis.

CAPUT V.

Εἰ δὲ τις ὡς εἴρηται γενόμενος κηδεμῶν εἴτα περιεργάζοιτο τὰ τοῦ νέου πράγματα καὶ ἐκχωρήσει εἰς 30 ἑαυτὸν ἢ κατὰ δωρεάν ἢ κατὰ πρᾶσιν ἢ καθ' ἑτερον οἰονδήποτε τρόπον πράττει, ἴστω παντοίως ἄκρον εἶναι τὸ παρ' αὐτοῦ γινόμενον, καὶ μήτε δι' ἑαυτοῦ μήτε διὰ παρεπιθεμένου προσώπου τοιοῦτό τι πράττεσθαι, ἀλλὰ πανταχόθεν ἀνίσχυρα τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι ὡσανεὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν γένομενα. πρόδηλον 35 γὰρ ὡς, εἴπερ εἰς τοιαύτην ἐννοίαν ἐμπέσοι, πάντα πράξει καὶ διοικήσει πρὸς ὄλεθρον μὲν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τῶν δὲ φαινόμενων αὐτοῦ πραγμάτων δῆθεν

Quod si quis, sicuti dictum est, factus curator deinde minoris res fuerit perscrutatus et cessiones in semet ipso aut per donationem aut venditionem aut alio quolibet egerit modo, sciat omnino infirmum esse quod ab eo fuerit factum, et neque per se neque per interpositam personam tale aliquid agi, sed undique invalida haec talia fieri, tamquam si neque ab initio facta fuerint. Manifestum namque est quia, si in talem cogitationem incidit, omnia agere et disponet ad interitum quidem suae animae et ad rerum quae eius quasi videntur utilitatem.

ab eo qui obligationem adversus illum acquisivit, interim fraus fiat; sed hoc ipsum observet et iureiurando cum constituitur praestitit se hoc custoditurum, et poenam ex fide concuratoris prodita veritus.

III. Ne vero omnibus hominibus excusationem tutelae vel curae concedamus, si sibi obligatas esse res minorum vel se manifesto obligatos esse dicant, sancimus, si quis dicat se minorem vel res eius vel parentes minoris obligatos habere, ut ilico hoc probet intra tempus excusationis apud eum qui curatorem dat, itaque liberetur, vel si id incertum sit, sacramentum sacris eloquiis propositis praestet, se cum revera eum obligatum sibi esse persuasum habeat ideo excusari; et si hoc factum sit, tutelam ne attingat neve curam, sed longissime ab eo negotio removeatur, ne hoc ipso hostem ac non curatorem demus minori.

IV. Quodsi initio hoc reticuerit et curator factus sit, sciat se omni actione adversus minorem, etiamsi vera sit, casurum, quia de industria adversus hanc legem dissimulatione usus sit. Quodsi quidem etiam cum manifesto obligatus sit, tacuerit, ille quoque sciat eam se poenam subiturum, ut nequeat solutionibus aliisve liberationibus debito se eximere fortasse tempore curae per fraudem compositis.

V. Si quis vero, uti dictum est, curator factus inde res minoris perscrutetur idque agat ut cessiones sibi ipsi vel per donationem vel per venditionem vel per alium qualemcumque modum fiant, sciat omnino irritum esse quod ab ipso geratur et neque per se neque per interpositam personam eiusmodi quid exigi, sed undique infirma haec talia fieri perinde ac si ab initio facta non sint. Manifestum enim est eum, si modo in talem cogitationem incidit, omnia ad animae quidem suae interitum, rerum autem quae

3 ἀλλ' αὐτὸ Mε] ἀλλὰ L, ἀλλ' αὐτὸς con. Zachariae (cf. ad ε) || 5 συνκηδεμόνα M κηδεμόνα L^a (ε) || 8 περιφανῶς ML^a προφανῶς L^b (cf. 23. 359, 28) || 11 τοῦτο] hoc ipsum ε || παρὰ] περὶ Haloander || ὑπὸ τὸν τ. π. καιρὸν παρὰ τῶ διδόντι Zachariae || 13 ἀπηλλάχθαι] παρηλέγχθη L^a || 16 γένηται L || 21 et 23 καὶ om. ε || 22 sq. τὸν νόμον τούτου] hanc legem nostram ε || 23 περιφανῶς ML^a προφανῶς L^b || 26 ἐκβάλλειν M] ἐκβαλεῖν L miscere (i. e. ἐμβάλλειν) ε || 32 τὸ παρ' αὐτοῦ γινόμενον] quod ab eo fuerit factum (i. e. γεγόμενον) ε || post γινόμενον add. μήτε ἄκρον εἶναι τὸ παρ' αὐτοῦ γινόμενον L¹ || 35 τὴν δὲ φαινόμενην τῶν αὐτοῦ πραγμάτων molit Zachariae

2 haec VT² || 1p (i. e. ipse?) V || et iusiurandum iurans V] eiusque iusiurandum (iurandum R^a) iurans R || 4 etiam] et T || 8 adolescentum V || 10 parentis R || ostendet V^a || 14 haberes V^a || 20 Sin RT] Si V vulg. || in om. R || 22 propter] propter haec R² propter haec quod V³ || 23 *figmentum] firmentur RV T¹ firmetur T² vulg. || 25 quod] ut s. v. V³ quod vulg. || redhibitionibus libri || 26 miscere] eicere Beck || 27 arte] a* (añ = ante?) R¹ || composites V^a || 28 dictum est sicuti V¹ || 29 minoris res] minores V¹ || 30 ipsum vulg. || aut uenditionem R] om. V aut per venditionem vulg. || 32 et om. V || 35 namque] namque haec R^a || 36 agere et disponet ad Beck] agere et disponi et ad (ad om. R) libri || 37 et] sed Osenbrüggen

1 ὠφέλειαν. Καὶ οὐ μόνον ἕως ἢ κηδεμῶν εἰργο-
μεν αὐτὸν τῆς τοιαύτης ἐκχωρήσεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ
ταῦτα, μὴ ποτε τοῦτο ἐννοήσας ταμειώσῃται τὸ πρᾶγμα,
καὶ προκαταστήσας αὐτὸ κακῶς ἔπειτα, ἐπειδὴ τῆς
κηδεμονίας παύσαστο καὶ λάθοι τὸ κακοργηθέν, ἵσως
τηνικαῦτα οὐκ ἔτι κηδεμῶν ὄν τῆν τε ἐκχωρήσιν λά-
βοι καὶ τὸ πρᾶγμα κακοργήσῃ. καὶ τηνικαῦτα γὰρ
ἄκρως εἶναι βουλόμεθα τὸ γινόμενον, καὶ μὴ δύνα-
σθαι μηδεμίαν ἀγωγὴν κρατεῖν κατὰ τοῦ πρώην κηδε-
μονουθέντος ἐκχωρουμένῃν, ἀλλ' ἀντὶ μηδὲ γεγονότος
εἶναι, καὶ κέρδος γίνεσθαι τῷ νέῳ, κἂν εἰ τὰ τῶν
ἐκχωρήσεων ἐπ' ἀληθείαν αἰτίας γένοιτο· οὐκ ὡστε
ἐπαναλθεῖν πάλιν ἐπὶ τὸν ἐκχωρησαντα ὡς μηδενὸς
ᾄδθεν ἐν μέσῳ παρὰ τὸν νόμον δοκούντος γεγενῆσθαι,
ἀλλ' ὡστε ἐκπίπτειν αὐτὸν τῶν ἐκείθεν κτηθέντων
διὰ τὴν παράβασιν τοῦ ἡμετέρου νόμου, καὶ ταῦτα
τὸν νέον κερδαίνειν. εἰ γὰρ μὴ ταύτην ἐπιθεῖμεν
τὴν ποινήν, ῥάδια τὰ τῆς κακοργίας ἔσται, καὶ τὸν
ἐκχωρησαντα παρασκευάσει πάλιν κινῆσαι, καὶ διὰ τοῦ
μέσου τὰ τῆς ἐκχωρήσεως λήψεται, τὸν νόμον διὰ τῆς
ἑαυτοῦ κακοργίας κατασοφισάμενος. Καὶ ταῦτα φα-
μεν ἐπὶ κηδεμόνος παντός ἐφ' ὃν ὅλος κηδεμονίας
τινῶν εἰσάγουσιν οἱ νόμοι, ἀσώτων τυχόν ἢ μαινο-
μένων ἢ παραφρονούντων ἢ εἰ τι ἕτερον ὁ νόμος
εἴπεν ἥδη ἢ, καὶ τι παράδοξον ἢ φύσει ἐξέυροι. 25

1 Et non solum donec fuerit curator, prohibemus
eum ab huiusmodi cessione, sed neque postea gerere
concedimus, ne forsān hoc considerans abscondat
rem et praeordinans illud male postmodum, dum a
cura cessaverit et latere fecerit quod maligne egit,
forte tunc iam non curator existens cessionem acci-
piat et rem maligne disponat. Etiam tunc enim in-
firmum esse volumus quod agitur, et non posse ullam
actionem valere cessam adversus eum cuius prius
curam administraverat, sed pro non facto id esse, et
lucrum fieri adolescenti, licet cessio pro veris causis
facta sit: non ut remeet rursus ad eum qui cessit,
tamquam si nihil quasi in medium contra legem vi-
sum fuerit actum, sed cadat ab eis quae exinde sunt
quaesita propter transgressionem nostrae legis, et
haec minorem lucrari. Nam si non hanc inposueri-
mus poenam, facilia erunt ea quae sunt malignitatis,
et eum qui cessit faciet iterum movere, et per me-
dium ea quae sunt cessionis recipiet legem per suam
malignitatem circumveniens. Et haec dicimus in
omni curatore in quibus omnino curas aliorum
introducunt leges, prodigorum forte aut furiosorum
aut amentium aut si quid aliud lex iam dixit aut si
quid inopinabile natura adinvenit.

CAPUT VI.

Ἐπειδὴ δὲ ὀρώμεν τοὺς κηδεμόνας ὅσοι θεοῦ μνή-
μην ἔχουσι πρὸς κηδεμονίας δυσκόλως ἰόντας (τοῖς
γὰρ πολλοῖς ὅσοι βούλονται τὰ τῶν κηδεμονουμένων
ἀσεβῶς εἰς ἑαυτοὺς τρέψαι τὸ πρᾶγμα ἐράσιμιόν τε
καὶ ἐπίδρομόν ἐστιν), ὀρώμεν δὲ μάλιστα τὸ τῶν κηδε-
μόνων δυσκόλον εἶναι πρᾶγμα διὰ τῶν δανεισμά-
των ἀνάγκην, θεοπίζομεν μηδεμίαν ἀνάγκην ἐκ νό-
μου καθεστάναι τοῖς κηδεμόσι τὰ τῶν νέων χρήματα
δανείζειν, ἀλλ' ἀσφαλῶς ἀποτίθεσθαι καὶ φυλάττειν
αὐτοῖς, κάλλιον ὄν τῆν ἐπὶ τοῖς ἀρχαίοις αὐτοῖς ἀσφα-
λειαν μένειν ἢ τῆν τῶν τόκων ἐφέσει καὶ τῶν ἀρχαίων
ἐκπεσεῖν, καὶ κινδυνεύειν μὲν τὸν κηδεμόνα εἰ μὴ δα-
νεῖσαι, αὐτὸς δὲ εἰ δανείσαι κινδυνεύειν, ἀποτυχίας
ἵσως ἐπὶ τοῖς χρεῖσι γινόμενης. εἰ μὲντοι αὐτὸς ἐκὼν
δανείσαι βουληθείη, ἵσως ἐπὶ ὅσοι ἐναχίρων ἢ ἐπ'
ἄλλαις ταῖς αὐτῷ νομιζομέναις ἀναμφισβητήτοις ἀσφα-
30

Quoniam autem videmus curatores quicumque dei
memoriae habent ad curam difficulter accedere (nam
plurimis volentibus ea quae minorum sunt impie in
se vertere amabilis est res et appetibilis), videmus
autem praecipue difficilem esse curatorum causam
propter feneratorum necessitatem, sancimus nullam
necessitatem ex legibus esse curatoribus minorum
pecunias feneratorum, sed caute reponere atque servare,
quoniam melius est in antiquis eis tutamen manere
quam usurarum appetitione etiam antiqua pecunia
cadere, et periclitari quidem curatorem si non mutua-
verit, rursus autem si mutuaverit periculum sustinere,
facto forsān in debitis detrimento. Sin vero ipse
sponte mutuare voluerit sub obligatione forte pigno-
rum aut sub aliis quae putantur indubitatae cautelis,

1 scilicet ipsius esse videantur utilitatem factorum et administraturum esse. Neque solum quamdiu
curator sit, ab eiusmodi eum cessione arcemus, sed etiam postea, ne forte hoc meditato rem reservet eam-
que maligne praemolitus deinde ubi curator esse desierit ac lateat quod fraude compositum sit, tum forte,
quippe qui non amplius curator sit, cessionem accipiat et rem fraudulenter agat. Nam tum quoque irri-
tum esse volumus quod fit, nec ullam actionem valere posse contra eum cuius prius curam gesserat ces-
sam, sed pro re non facta haberi, et lucrum fieri minoris, quamvis cessio ex veris causis facta sit: non
ut rursus ad eum qui cesserit redeat, quasi vero nihil interim contra legem factum esse videatur, sed ut
ipse excidat iis quae inde acquisivit per legis nostrae violationem eaque minor lucretur. Nisi enim hanc
poenam imposuerimus, facilis erit fraus, atque ille eum qui sibi cessit ad causam iterum movendam in-
stituet et per eum interpositum cessionem impetrabit, legem per suam fraudem eludens. Atque haec di-
cimus de quovis curatore, ubicumque leges quorundam curationes introducunt, prodigorum forte vel furio-
sorum vel mente captorum vel si quid aliud lex iam dixit vel quid etiam natura praeter opinionem
invenit.

VI. Quoniam autem videmus curatores quicumque dei memores sunt, ad curationes aegre accedere
(nam plerisque quicumque bona eorum quorum curam gerunt impie ad se ipsos trahere volunt, res est
exoptata et quam cursim petant), porro videmus curationem esse rem difficilem maxime propter fene-
rationum necessitatem, sancimus, ne ulla necessitas ex lege incumbat curatoribus pecuniam minorum feneratori
dandi, sed ut eam tuto deponant illisque custodiant, cum praeestet securitatem in sorte iis conservari
quam usurarum cupiditate etiam sorte eos privari, et tutorem periclitari si non mutuatur ac rursus si
mutuetur periclitari, ubi detrimento forte in debitis factum sit. Si tamen sua sponte mutuari voluerit,
pignorum forte datis vel aliis cautionibus quae ipsi extra dubitationem positae videantur, tum habeat

1 ὠφέλειαν] ἀπώλειαν coni. Hombergk || 2 ἀλλὰ καὶ
μετὰ ταῦτα] sed neque postea gerere concedimus ε ||
4 ἔπειτα M] εἶτα L || 5 παύσαστο L || 17 ταύτην] ταύ-
ταις L¹ || 18 τὰ om. L || 24 ἢ εἰ τι Haloander ex ε || ἢ τί
ML || 25 ἢ (εἰ L¹) καὶ τί] aut si quid ε || 26 μνήμην
θεοῦ B² || 29 εἰς ἑαυτοὺς ἀσεβῶς τρέψαι L || 30 ἐρώ-
μεν M || δᾶ] γὰρ B² v. l. || 31 δανεισμάτων] feneratorum
(i. e. δανειστών) ε || 32 ἀνάγκης L || 35 αὐτοῖς M, B² v. l.]
αὐτὰ L, B² v. l.; om. ε || ὄν M || 37 et 38 * δανείσοι libri ||
39 γινόμενοις M^a γενομένοις L^a || 40 δόσεις B² ||
41 αὐτῷ om. ε

2 ab hac huiusmodi R ab hec huiusmodi V¹ || 4 dum
om. RT et in spatio 2 litt. V || 5 quod] qui R || egit VT ||
egerit R vulg. || 9 cesam R¹ || 10 ministraverat RV || non
pro V || 11 ueris] uiri? R¹ || causas R^a || 12 remehet V
reme R¹ || 14 exinde] exinde ex hoc RVT ex hoc vulg. ||
16 interposuerimus V || 17 pena R¹ || 23 quis R || aliud
om. V || lex om. RT || 24 aduenerit V || 30 difficile esse
curatorem R¹ || 31 feneratorum] 'al. foenerationum' Con-
tius || 34 tutamen] ** R¹ || 35 appetitione V appellatione
R¹ || 36 et 37 mutauerit V¹ || 38 forsitan R || sin V] si
RT || 40 deputantur V || indubitata libri, corr. vulg.

λαίαις, τρικαῦτα ἔχτω μὲν τὸ τῶν δύο μηνῶν καθ' ἑκαστον ἔτος ἐνδόσιμον (τοῦτο ὅπερ οἱ νόμοι laxamenton καλοῦσιν), ἴστω δὲ τὸν δανεισματος κίνδυνον ἐφ' ἑαυτὸν πάντως ἐλευσόμενον.

tunc habeat quidem duorum mensium per singulos annos indutias (hoc quod leges laxamentum vocant), sciat autem mutui periculum ad se omnino venturum.

CAPUT VII.

Εἰ μὲν οὖν ἔχοι προσόδους ἀντάρκαις ὁ κηδεμονεύομενος, ταύτας δαπανᾷτω, εἰ δὲ πλείους εἰσὶ τῶν ἀντάρκων, τὸ πλεῖον ἀποτιθέσθω. Εἰ δὲ κινητὴ πολ- λάκις ἢ τοῦ κηδεμονευομένου περιουσία τυγχάνει, τρι- καῦτα ἐκεῖνο μόνον δανείξειν ὁ κηδεμῶν ἀναγκαζέσθω ὅσον πρὸς τὴν διοίκησιν ἀρκεῖ τῶ νῆφ [καὶ] τῶν αὐτοῦ 10 πραγμάτων, τὸ δὲ περιττὸν ἀσφαλῶς ἀποτιθέσθω. Ἐξέσται δὲ αὐτῷ σὺν ἀκριβεῖα πάση περιεργάζεσθαι, εἰ τινα ὡς εἰκὸς εὐρεῖν ἀσφαλῶς δυνήσκει προσόδον ἀνήσασθαι τῶ νῆφ ἐκ τῶν περιττερόντων χρημάτων ὀλίγων μὲν δημοσίων φόρων ὑπεύθυνον, πρατήρα δὲ 15 ἔχουσαν εὐπορον καὶ εὐτάλη τὴν προσόδον οὔσαν. δίδο- μεν γὰρ αὐτῷ παρησίαν καὶ τοῦτο πράττειν, ἐπι- σταμένῳ ὡς εἰ τις τούτων ἀμελήσειεν, ὁ τῆς ἀγορα- σίας ταύτης αὐτὸν ὄφεται κίνδυνος.

5 Sin vero habet reditus sufficientes is cuius cura administratur, eos expendat; sin vero plus sunt quam sufficiat, quod plus est reponat. Quodsi mobilis forte eius cuius cura administratur substantia est, tunc illud solum mutuae curator cogatur quantum ad dispensationem sufficiet adolescenti eiusque rebus, quod vero plus est caute recondatur. Licebit autem ei cum omni subtilitate perscrutari, si aliquos forsan invenire caute potuerit reditus, et comparare minori ex abundantibus pecuniis, modicis functionibus publicis obligatos, venditorem vero habentes idoneum et opulentos reditus existentes. Damus enim ei licentiam et hoc agere, scienti quia, si quid horum neglexerit, huius emptionis ipsum respiciet periculum.

CAPUT VIII.

Εἰ δὲ τοσοῦτον μόνον εἴη τὸ τοῦ νέου χρυσίου, 20 ὅποσον τόκος μόλις αὐτὸν τε καὶ τοὺς αὐτοῦ τρέφειν καὶ τὴν ἄλλην αὐτῷ παρέχειν τοῦ βίου διοίκησιν ἀρκεῖ, τρικαῦτα ὁ τῆς ἀνάγκης λόγος ἡμᾶς καὶ πρὸς τοῦτο καλεῖ, τῶν κηδεμόνων ἀφορώτων εἰς θεὸν καὶ οὕτω ποιουμένων τὰς διοικήσεις ὡς ἂν ἐπὶ τοῖς ἑαν- 25 τῶν πράγμασι. καὶ γὰρ βουλόμεθα, ἥνικα καταστατὴ ψῆφος παραδιδούσα τὴν κηδεμονίαν τῷ πρὸς ταύτην παριόντι, καὶ ὄρκον αὐτῷ προσεπιτιθέμεναι τῶν θεῶν ἀπτομένῳ λογίων, ὡς διὰ πάσης ἰῶν ὁδοῦ τὸ συμφέρον τῷ νῆφ πράξει. ὅπερ οὐκ ἐξαιρήσει τῶν λογισ- 30 μῶν αὐτὸν οὐδὲ τῆς τοῦ νόμου τάξεως, ἀλλ' ἀσφα- λέστερον γε ποιήσει πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων διοίκη- σιν, εὐλαβέστερον αἰετὶ περὶ αὐτὰ διὰ τὴν τοῦ ὄρκου μνήμην γινόμενον. Οὗτος ἡμῖν ὁ νόμος ὑπὲρ ἀσφαλείας καίσθω τῶν κηδεμονίας δεομένων· εἰ δὲ τι καὶ ἕτερον 35 προσεξέροιμεν, οὐδὲ τοῦτο νόμῳ περιλαβεῖν ἀνήσο- μεν, ἵνα διὰ πάντων πατέρες τοῖς ἑαυτοῖς βοηθεῖν οὐ δυναμένοις γενώμεθα.

20 Si vero tantum solummodo sit minoris aurum, cuius usurae vix eum et qui eius sunt pascere et aliquam aliam ei praebere vitae dispensationem sufficient, tunc necessitatis ratio nos etiam ad hoc vocat, ut curatores respicientes ad deum ita faciant gubernationem tamquam in suis rebus. Etenim volumus, dum celebratur decretum quod tradit curam ei qui ad eam accedit, etiam iusiurandum eum adicere sacrosancta evangelia tangentem, quia per omnem pergens viam utilitatem adolescentis agit. Quod tamen non excipiet eum a ratiociniis neque a legis ordine, sed cautiorem faciet ad rerum gubernationem, timentem semper circa eas propter iurisiurandi memoriam factam. Haec a nobis lex pro cautela sit posita horum qui curatoribus indigent; et si quid et aliud adinvenerimus, neque hoc lege completi pigebimus, ut per omnia patres eorum qui sibi auxiliari nequeunt existamus.

quidem binorum mensium per singulos annos indutias (id quod leges laxamentum vocant), sciat autem periculum crediti ad se ipsum omnino rediturum esse.

VII. Ac si quidem reditus sufficientes habeat is cuius cura geritur, eos curator impendat, sin ampliores sunt quam quae sufficiant, id quod superest deponat. Quodsi forte mobilis sit substantia eius cuius cura geritur, tum illud solum fenori dare curator cogatur quantum ad administrationem minori rerum eius sufficit, quod autem superat tuto deponat. Licebit vero ei cum omni diligentia inquirere, num quem forte reditum certum reperire possit minori emendum ex pecuniis superfluis qui et modicis tributis publicis obnoxius sit et venditorem habeat locupletem sitque redditus fertilis. Damus enim ei licentiam hoc quoque agendi: sciat tamen, si quid horum neglexerit, periculum huius emptionis ad se spectaturum.

VIII. Quodsi tanta solum minori sit pecunia, cuius usurae vix ad ipsum et qui eius sunt alendos et ad reliquam vitae administrationem ei praestandam sufficiant, tum ipsa necessitatis ratio nos etiam ad hoc vocat: ut curatores ad deum respiciant atque ita administrationem tamquam in suis rebus peragant. Etenim volumus, cum decretum fiat, quo curatio traditur ei qui ad eam accedit, praeterea iusiurandum quoque ei imponi, quo divinis eloquiis tactis se omni via ac ratione acturum esse promittat quod utilitatem afferat minori. Quod quidem eum non eximet ex rationibus reddendis neque ex legis ordine, sed cautiorem certe in rerum administratione reddet, quippe qui propter iurisiurandi recordationem utique religiosius in iis versaturus sit. Haec lex nobis lata sit pro securitate eorum qui curacione indigent; quodsi quid aliud etiam insuper reperiamus, ne hoc quidem lege comprehendere pigebit, ut perpetuo patres existamus eorum qui sibi ipsi opem ferre nequeunt.

1 μὲν ἔχτω B² || 2 laxamenton (λαξαμέντον B²) καλοῦσιν MB² καλοῦσι laxamenton L. Cf. Dig. 26, 7, 7 § 11 || 3 δανείων L || 4 ἑαυτὴν L || 5 ἔχει B² || κηδεμόνος L¹ || 6 ἀνταρκῶν L || 8 κηδεμονίαν L¹ || τυγχάνει L || 10 *καὶ seclusi (cf. 22. 32) || 14 ἀνήσασθαι et comparare ε || 15 πρατήρα L || 16 οὔσαν M B² ε || ἔχουσαν L || 17 καὶ om. L || 21 ὅποσον τόκος] ὅποσον ὁ τόκος L || 22 τὴν ἄλλην] aliquam (i. e. τιν') aliam ε || αὐτοῦ B² || 23 ἀρκεῖν B² || 28 αὐτῷ MB² αὐτὸν L ε || 29 ἀπτομένῳ B² ἀπτομένων B² ἀπτομένον L ε || ὡς] ὡστα B² || 31 τάξεως B² ε || ἐπάξεως M πάξεως L || ἀλλ' om. B² || 32 *γε] τε libri || 34 γινόμενον] factam (i. e. γινόμενήν?) ε || 38 οὐ M] μὴ L

2 annos et hoc om. R¹ || 3 sciant V || 5 habeat vulg. || his R¹ || 6 sunt V] sint RT || 7 quodsi] quamsi R¹ || 7 sq. forte mobilis V || 8 eius om. R¹ || ouram V² || 9 mutare R¹ || 20 Sin R || 21 qui Vulg.] quae RT || eius] uisa R¹ || pascere et] pascent (uel add. V²) V || 22 sufficit R¹ V || 23 nos om. V || ad hoc] hoc ad R¹ || 24 deum vulg.] eum libri || 25 Etenim] At enim V || 26 tradidit VT || 27 *adicere] dicere (decere V²) RV¹ T¹ deducere V² T² || 29 adulescentis V¹ || ager T² vulg. || 30 ratiociniis R² || 31 cautionem V² || faciat R || 33 pro] per V || 34 et si quid et] et si quidem R si quidem et V || 35 aliud vulg.] aliquid libri || legem V || 36 pigebimus R V] pigebit T vulg. || eorum om. V || 37 existimus V¹

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παρασιάντα ἡμῖν κηρύγμασι κατὰ τὰς ἐπαρχίας αἷς ἐφέστηκας χρωμένη πᾶσι ποιησάτω φανερά, ὥστε μηδένα λαθεῖν τὰ παρ' ἡμῶν εὐσεβῶς τε καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ὑπηκόων προνοίας νενομοθετημένα. Dat. k. Iun. CP. imp. dn. 5
Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. [a. 538] pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. cons.

(Epilogus.) Tua igitur eminentia quae visa sunt nobis edictis per provincias quibus praest utens omnibus faciat manifesta, ut nullum lateant quae a nobis pie et pro subiectorum providentia sunt sancita. Dat. kal. Iun. Constantinopoli imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. cons.

ΘΓ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΩΣ ΧΡΗ ΕΠΙΤΙΘΕΣΘΑΙ
ΤΟ ΠΙΣΤΟΝ ΤΟΙΣ ΠΑΡΑ ΔΙΚΑΣΤΑΙΣ ΕΜ-
ΦΑΝΙΖΟΜΕΝΟΙΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΙΣ.

LXXIII. Auth. LXXVI. Coll. VI tit. 3
R; DE INSTRUMENTORUM CAUTELA ET FIDE,
ET PRIMUM DE DEPOSITO ET MUTUO ET
10 ALIIS DOCUMENTIS PRIVATE QUIDEM SCRIP-
TIS HABENTIBUS AUTEM TESTES, ET DE
NON HABENTIBUS TESTES, ET DE INSTRU-
MENTIS PUBLICE CONFECTIS, ET DE COL-
LATIONIBUS MANUS PROPRIAE SCRIPTURAE,
15 ET DE EXPOSITIS INSTRUMENTIS AB ILLIT-
TERATIS AUT PAUCAS LITTERAS SCIENTI-
BUS, ET DE EX NON SCRIPTO CONTRACTI-
BUS, ET DE CONTRACTIBUS USQUE AD UNAM
AURI LIBRAM, ET DE CONTRACTIBUS QUI
20 IN AGRIS FIUNT, ET UT IN DOCUMENTIS ET
CONTRACTIBUS FUTURIS LOCUM
HABEAT LEX R;

Idem Aug. Iohanni pp. secundo exconsuli
et patricio.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ
τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων (ὑπάτῳ
ὀρδιναρίῳ) καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἴσμεν τοὺς ἡμετέρους νόμους οἱ
βούλονται καὶ ἐκ τῆς παραδέσεως τῶν γραμμάτων
τὰς πίστεις δίδοσθαι τοῖς συμβολαίοις, καὶ ὅτι τινὲς
τῶν αὐτοκρατόρων, ἐπιπολασάσης ἤδη τῆς κακίας
τοῖς νοθεύουσι τὰ συμβόλαια, τὰ τοιαῦτα ἐκάλουν, ἐν 30
ἐκείνῳ σπούδασμα τοῖς παραποιούσιν εἶναι πιστεύοντες
τὸ πρὸς τὴν μίμησιν τῶν γραμμάτων ἑαυτοὺς ὅτι μά-
λιστα ἐγγυμνάξουσιν, διότι μηδὲν ἕτερόν ἐστι παρα-
ποιήσεις εἰ μὴ τῶν ἀληθῶν μίμησις. ἐπειδὴ τοίνυν

(Praefatio.) Novimus nostras leges quae volunt
ex collatione litterarum fidem dari documentis, et
quia quidam imperatorum, superexistente iam malitia
eorum qui adulterant documenta, haec talia pro-
hibuerunt illud studium falsariis esse credentes,
ut ad imitationem litterarum semet ipsos maxime
exercerent, eo quod nihil aliud est falsitas nisi imi-
tatio veritatis. Quoniam igitur in his temporibus

Nov. LXXIII (Authent. LXXVI = Coll. VI tit. 3: gloss.) Graece extat in *ML*, B 22, 4, 1 (*B²* p. 133 Zachariae) cum scholiis; cap. 1—8 (— 369, 11 τὴν ὑπόθεσιν τάξιεν) aliquotiens decurtata in *Epanagoge* 13, 11—16. — *Epit. Theod.* 73 (inde *B²*), *Athan.* 14, 3. *Iulian. const.* LXVI.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt edictis per provincias quibus praes
usa omnibus manifesta faciat ut neminem lateant quae a nobis pie et quo subiectis prospiceremus
sancita sunt.

LXXIII.

QUOMODO INSTRUMENTIS QUAE APUD IUDICES INSINUANTUR
FIDEM ADDERE OPORTEAT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, exconsuli (consuli ordinario)
et patricio.

Praefatio. Novimus nostras leges quae etiam ex comparatione litterarum instrumentis fidem
dari volunt, praeterea imperatores nonnullos ingravescente iam improbitate eorum qui instrumenta ad-
ullerant, haec talia prohibuisse, cum unum illud falsariis studium esse censerent ut in imitandis litteris se
ipsum quam maxime exercerent, quandoquidem falsum nihil aliud est nisi veri imitatio. Cum igitur his

2 ἐφέστηκας] praest (i. e. ἐφέστηκε) ε || 5 kal. iun. Mε] kal. iul. Iul.^b (subscr. om. Iul. codd. vell.) καλάνδων .. Ath. μηνί ἰουνίῳ Theod. || CP. imp. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XII. M (cf. ε) Constantinopolitani imp. donno nō iustiniano pio ag. anno dno decimo Iul.^b εβ' ἔτους τῆς βασιλείας Theod., om. Ath. || 6 Iohanne uc. consule ε] Iohanne uc. M Iohanno ūro cons. Iul.^b ἱπατία Ἰωάννου Theod. Ath. (bilisario uc. consule ε v. l.) || 8 rubr. Ἡ διάταξις περὶ τῆς τῶν συμβολαίων ἀσφαλείας τε καὶ πίστεως, καὶ παρὶ παρακαταθήκης καὶ τὰ ἐξῆς Ath. (ε) Περὶ συμβολαίων Theod. (Epan.) || χορ ML] δεῖ B || 23 ἰπάρχω ML || 24 ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ add. Zachariae || 26 prooemium om. B, adscr. B² || τοῖς om. B² || νόμονε] Cod. 4, 21, 20. Nov. XLIX c. 2 || 27 καὶ om. B² ε || 30 τοιαῦτα] τοσαῦτα γε B² || ἐν om. ε || 32 ὅτι μάλιστα om. L^a || 33 παραποιήσεις] παραποιήσεις ὄρος M glossa marginali in textum recepta || 34 τῶν] ἢ τῶν L

1 iussa V || 4 pro nobis subiectorum V || 5 subscriptionem dedimus ex V Bamb. I et Ambracensi || kal. Iunii Bamb. I || Constantipoli V Constantinopolim Bamb. I || impr. dōn. Iust. V imp. dni. ius. Ambrac. imp. dnn. iustinianus Bamb. I || 6 iohanni uc. consulis Bamb. I Ambrac. bilisario vic. consule V || 7 sg. R; LXXVI V || 9 et mutuo R² T] de mutuo R¹ V || 10 scriptes V || 11 et de non habentibus testes om. R || 14 scripturae] substantie scripturae R^a || 15 illiteratis V illitantis R || 17 ex non scripto T] non ex scripto R non ex scriptis V || 18 et de contractibus om. V || 19 auri libram VT] libram auri R² vulg., auri om. R¹ || et de] uel de R || 20 fuerint V || in om. V || 23 exconsuli] et consul V || 28 imperator V¹ || superexcescente vulg. || 29 qui om. V¹ || adulterantur V³ vulg. || prohibuerint R || 31 inmutationem V || 32 inmutationem R² VT

ἐν τοῖτοις δὴ τοῖς χρόνοις μυρίας εὗρομεν παραποιήσεις ἐν δίκαις πολλὰς ὧν ἡχοασίμεθα, καὶ τι παραδοξὸν ἡμῖν ἐξ Ἀρμενίας ἀνέστη. προκομισθέντος γὰρ ἀμείψως συμβολαίου καὶ τῶν γραμμάτων ἀνομοίων κριθέντων, ὑστερον ἐπέπερ εὐρεθήσαν οἱ τῶν συμβολαίων μαρτυρήσαντες καὶ γράμματα ὑποθέντες καὶ ταῦτα ἐπιγνόντες, πίστιν ἐδέξατο τὸ συμβολαίου καὶ τι παραδοξὸν ἐντεῦθεν ἀπήτησεν, ὅτι τὰ μὲν γράμματα ἀπίστα ὡφθη καίτοιγε ἐξετασθέντα, τὰ δὲ 10 παρὰ τῶν μαρτύρων ἀπήτησεν σὺν ἀληθείᾳ, καὶ ταῦτα τῆς παρὰ τῶν μαρτύρων πίστεως δοκούσης εἶναι πως ἐπισφαλοῦς. ὁρῶμεν μὲντοι τὴν φύσιν αὐτῆς πολλὰς δεομένην τῆς τοῦ πράγματος ἐξετάσεως, ὅπου γε τὴν τῶν γραμμάτων ἀνομοιότητα πολλὰκις μὲν χρόνος ποιῆ (οὐ γὰρ ἂν οὕτω γράψαι τις νεῖξων καὶ σφραγῶν καὶ γηρακῶς καὶ ἰσως καὶ τρέμων), 15 πολλὰκις δὲ καὶ νύσος τοῦτο ποιήσῃ. καίτοι τί ταῦτα φάμεν, ὅπου γε καλᾶμον τε καὶ μέλανος ἐναλλαγῆ τὸ τῆς ὁμοιότητος διὰ πάντων ἀραιφνῆς ἀφείλετο; καὶ οὐκ ἂν εὗροιμεν ἐφεξῆς εἰπεῖν, ὅποσα ἢ 20 φύσις τίκτουσα καινοουργεῖ τοῖς νομοθέταις ἡμῖν παρεῖχονσα πράγματα. Ἐπειδὴ τοίνυν βασιλείαν διὰ τοῦτο ὁ θεὸς ἐξ οὐρανοῦ καθῆκεν, ἵνα τοῖς δυσκόλοις ἐπιτίθῃσι τὰ παρ' ἐάντης ἀγαθὰ καὶ τοὺς νόμους ἀμόλῃ πρὸς τὴν τῆς φύσεως ποικίλιαν, διὰ τοῦτο φήθημεν 25 χρῆσαι καὶ τοῦτον γράψαι τὸν νόμον καὶ δοῦναι ἐν κοινῇ τοῖς ὑπὸ τοῖς ὀνόμασι ἡμῖν ὁ θεὸς προτερόν τε παρεδῶκε καὶ κατὰ μικρὸν αἰεὶ προστίθῃσι. καὶ γὰρ τι καὶ περὶ παρακαταθήκης ἐκ γραμμάτων ἀμφισβητήθη τε καὶ στασιασθῆν εὗρομεν, καὶ δεῖ καὶ 30 τοῦτων πᾶσαν ποιήσασθαι πρόνοιαν. τοιγαροῦν εὐθὺς ἡμῖν ἐκ τῆς παρακαταθήκης ἀρκτέον.

CAPUT I.

Βί τις τοίνυν ἀσφαλῶς παρακαταθέσθαι βούλεται, μὴ μόνος πιστεῖται τοῖς τοῦ λαμβάνοντος γράμμασι (τοῦτο ὅπερ ἐν τῇ δίκῃ ζητηθῆν, ἐπειδὴ περ οὐ συν- 35 ὡμολόγησεν ὁ γεγραφέναι λεγόμενος αὐτοῦ καθεστᾶναι τὰ γράμματα, μεγάλην ἔσχε ταραχὴν, καὶ γράψαι ἕτερα καταναγκασθέντος, ἅπερ ἔδοξε παρόμοια μὲν

innumeras invenimus falsitates in iudiciis multis quorum fuimus auditores, et quiddam inopinabile ex Armenia nobis exortum est. Oblato namque commutationis documento et litteris dissimilibus iudicatis, quoniam postea inventi sunt hi qui documento 5 testati sunt subscriptionem subdentes et eam recognoscentes, fidem suscepit documentum: et quiddam hinc inopinabile occurrit, eo quod litterae quidem sine fide visae sunt licet examinatae, responsa vero testium cum veritate concordaverunt, et haec per fidem testium quae videtur quodammodo esse cauta. Videmus tamen naturam eius crebro egentem rei examinatione, quando litterarum dissimilitudinem saepe quidem tempus facit (non enim ita quis scribit 10 iuvenis et robustus ac senex et forte tremens), saepe autem et langor hoc facit. Et quid haec dicimus, quando calami et atramenti mutatio similitudinis per omnia auferit puritatem? et nec invenimus de reliquo dicere, quanta natura generans innovat et legis- 20 latoribus nobis praebet causas.

1 Quia igitur imperium propterea deus de caelo constituit, ut difficilibus imponat quae apud eum sunt bona et leges aptet secundum naturae varietatem, propterea aestimavimus oportere et hanc scribere sanctionem et dare in commune subiectis quos nobis deus et prius tradidit et paulatim semper adiciet. Etenim quiddam de deposito in scripto dubitatum et ad contentionem deductum invenimus, et oportet etiam horum omnino prospicere. Itaque ilico nobis est a deposito incohandum.

Si quis igitur vult caute deponere, non soli credat accipientis scripturae (hoc quod in iudicio quaesitum 35 est; quia enim non professus est is qui scripsisse dicebatur suam esse scripturam, magnum habuit res tumultum, et scribere alia coactus est, quae visa sunt veluti similia quidem, non tamen per omnia

quidem temporibus sescenta falsa deprehenderimus in libris multis quas audivimus, iam praeter opinionem aliquid nobis ex Armenia extitit. Prolato enim permutationis instrumento cum scripturae dissimiles inter se iudicatae essent, postea quoniam inventi sunt qui instrumento testes adhibiti erant et subscriptiones addiderant easque agnoverunt, fidem accepit instrumentum: atque inde praeter opinionem accidit, ut litterae quidem quamvis diligenter examinatae fide destitui viderentur, testium autem dicta cum veritate convenirent, idque licet testium fides ferme lubrica esse videatur. Videmus tamen naturam saepe ipsa egere rei examinatione, siquidem litterarum dissimilitudinem et saepe tempus efficit (neque enim iudem scripserit aliquis iuvenis et vixens ac senex factus et forte etiam tremulus) et saepe idem morbus efficit. Quamquam quid haec dicimus, siquidem et calami et atramenti mutatio perfecta similitudinis integritatem absoluti? neque facile dicere deinceps possumus, quam multa natura nova proferat generando, legislatoribus 1 nobis negotia exhibitura. Quoniam igitur imperium ideo deus de caelo misit, ut rebus difficilibus sua illud bona impertiret legesque ad naturae varietatem accommodaret, propterea etiam hanc legem scribendam duximus et in commune dandam subiectis quoscumque nobis deus et prius tradidit et paulatim semper adicit. Nam de deposito quoque litteris celebrato aliquam dubitationem et disceptationem motam esse invenimus, ut his quoque nos omnem curam adhibere oporteat. Itaque statim nobis a deposito incipiendum est.

I. Si quis igitur tuto deponere vult, non solis credat litteris eius qui depositum accipit (id quod in lite quaesitum, quoniam qui scripsisse dicebatur non confessus est suas esse litteras, magnas turbas praebuit: ut et ille alias scribere coactus sit, quae adsimiles quidem videbantur esse nec tamen per omnia

3 προκομισθείσης L || 6 καὶ γράμματα] καὶ om. 5 || 11 δοκούσης εἶναι — 13 δεομένην] δοκούσης ἢ πολλὰκις δεομένης L || 16 καὶ ἰσως καὶ L] καὶ ἰσως B² 5 ἰσως καὶ M || 17 *καὶ] καὶ libri || καίτοι τί M(ς) καίτοι B² καὶ τοῦ L || 18 τε om. 5 || 19 ἀφείλετο L || 21 τοῖς M] καὶ τοῖς LB²(ς) || 22 διὰ τοῦτο βασιλείαν B² || 23 καθῆκεν] constituit (i. e. καθέστηκεν) 5 || 24 ἐπιτιθῆ Heimbach (cf. tamen 365, 5) || ἀμόλῃσι L^a || 29 παρακαταθήκης ML] παρακαταθήκην vulg. (B²) || 31 τοῦτον πᾶσα L¹ || ἡμῖν εὐθὺς L || 33 τοίνυν om. B Eran. || παρακαταθέσθαι ἀσφαλῶς βούλοιο Eran. || παρακατατίθεσθαι B¹ || 34 μόνον L || 35 τοῦτο — 365, 3 δεδοῦς] ἀλλὰ Eran. || 36 αὐτοῦ ML¹ B || 38 κατηραγκάσθη B¹ καταδικασθέντος B² v. l.

1 innumeras] in innumeras V³ || 2 quiddam V || 3 commutationibus V^a || 4 documentis V¹ || 5 hii RT || 6 subscriptionem ect.] tionem — 11 fidem scr. R² in ras. 3 versuum || subscriptiones al. || eam vulg.] eas libri || 8 occurrit R⁽²⁾ || 9 iusse V¹ T¹ || *examinata libri || 10 uero T² uerorum R V uerborum nel uerorum T¹ || concordauerint R⁽²⁾ || hoc R⁽²⁾ T¹ || 11 esse] deesse V¹ || 12 naturam — 15 robustus ac scr. R² in ras. 2 versuum || 13 examinationem V || dissimilitudines R⁽²⁾ T¹ || 15 et (** V¹) robustus V || 16 quid Osenbruggen] quidem libri || hoc V || 17 atramenti V¹ || 24 apte RT^b || 28 de om. RT¹ V¹ || 29 constationem R || 31 a] ad V¹ || 33 credatur V || 34 in VT¹ et in R etiam in T² vulg. || 35 profesus V¹

οὐ μὴν διὰ πάντων παρεοικότα, καὶ τό γε ἐπὶ τοῖς γραμμασιν ἀρίτον τοῦ πράγματος μεμενηκότες), ἀλλὰ τὴν παρακαταθήκην διδοὺς προσκαλεῖσθαι καὶ μάρτυρας ὡς ὁλόν τε σμυνοὺς καὶ πλίστους ἀξίους, καὶ οὐκ ἐλάττους τριῶν, ἵνα μὴ ἐπὶ μόνων ἡστήμεθα τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τούτων ἀντεξετάσεως, ἀλλ' ἢ τοῖς δικάζουσι καὶ ἡ παρὰ τῶν μαρτύρων βοήθεια. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοιαύτας μαρτυρίας προσιέμεθα, ὥστε παρόντας μάρτυρας λέγειν, ὡς αὐτῶν παρόντων ὑπέγραψαν ὁ τὸ συμβόλαιον ποιούμενος καὶ τοῦτο ἐπίστανται· εἰ γὰρ εὐροίμεν καὶ τοιούτους τινὰς μάρτυρας οὐκ ἐλάττους τῶν τριῶν ἀξιοπιστοὺς καθεστῶτας, οὐδὲ τὴν τοιαύτην ἀπαγορεύομεν πίστιν. οὐ γὰρ ἵνα συστειλλώμεν τὰς ἀποδείξεις τίθεμεν τὸν νόμον, ἀλλ' ἵνα καὶ εἶναι ταύτας ποιήσωμεν καὶ ἀσφαλῶς εἶναι. 15

CAPUT II.

Ἀλλὰ κἄν εἴ τις ἢ δανείσματος συμβόλαιον ἢ ἄλλον τινὸς πράττει καὶ μὴ βούλεται τοῦτο ἐπ' ἀγορᾶς συνθῆναι (ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς παρακαταθήκης ὀρίζομεν), μὴ αὐτόθεν δοκεῖται πιστὸν τὸ γραφόμενον ἐπὶ τῷ δανείσματι συμβόλαιον, πλὴν εἰ μὴ καὶ μαρτύρων 20 ἔχει παρουσίαν ἀξιοπιστῶν οὐκ ἐλάττων τῶν τριῶν, ἵνα εἴτε αὐτοὶ παραγίνονται καὶ τοῖς οἰκείοις μαρτυρήσασιν γραμμασιν, εἴτε ἕτεροὶ τινες μαρτυροῦντες ὡς παρόντων αὐτῶν τὸ συμβόλαιον συνετάγη, λαμβάνη τὸ πρᾶγμα τὴν πίστιν ἐκατέρωθεν, οὐκ ἀποβλήτου 25 πατελῶς καὶ τῆς τῶν γραμμάτων ἐξετάσεως οὕσης, ἀλλὰ μόνης οὐκ ἀρκούσης, τῇ δὲ προσθήκῃ τῶν μαρτύρων βεβαιουμένης.

CAPUT III.

Εἰ μὲντοι τοιοῦτό τι συμβαίη ὁποῖον ἐπ' Ἀρμενίας γένητο, καὶ ἕτερον μὲν ἢ παραθέσει τῶν γραμμάτων 30 εἴποι ἕτερον δὲ αἱ μαρτυρίαι, τῆρκαῦτα ἡμεῖς μὲν οἴομεθα τὰ παρὰ ζώσης λεγόμενα φωνῆς καὶ μεθ' ὄρκων ταῦτα ἀξιοπιστότερα τῆς γραφῆς αὐτῆς καθ' αὐτὴν τυγχάνειν· πλὴν ἀλλ' ἔστω τοῦτο τῆς τοῦ δικάζοντος ἀγγιχίας τε ὁμοῦ καὶ θεοφιλείας τὸ τοῖς 35

similia, et quantum ad illam scripturam sine termino causa permansit), sed is qui depositum dat advocet etiam testes ut possibile est honestos et fide dignos et non minus tres, ut non in sola scriptura et eius 5 examinatione pendeamus, sed sit iudicantibus etiam testium solacium. Etenim tales testificationes suscipimus, quo praesentes testes dicant, quia his praesentibus subscripsit qui documentum fecit et hunc noverunt: nam si invenerimus et tales quosdam 10 testes non minus quam tres dignos fide existentes, neque talem interdiciamus fidem. Neque enim ut abbreviemos probationes ponimus legem, sed ut esse eas et caute esse faciamus.

Sed et si quis aut mutui instrumentum aut alterius cuiuspiam faciat et noluerit hoc in publico conficere (quod et in deposito definivimus), non ex ipso videatur credible quod scribitur super mutuo documentum, nisi etiam testium habeat praesentiam fide dignorum non minus trium, ut sive veniant et propriis subscriptionibus attestentur sive alii quidam 20 testificentur, quia praesentibus eis confectum est documentum, fidem causa ex utroque percipiat, etiam litterarum examinatione penitus non repulsa, sed sola non sufficiente, augmento autem testium confirmanda.

Si vero tale aliquid contigerit quale in Armenia factum est, et aliud quidem faciebat collatio litterarum aliud vero testimonia, tunc nos quidem aestimavimus ea quae a viva dicuntur voce et cum iureiurando, haec digniora fide quam scripturam ipsam 25 secundum se subsistere: verumtamen sit hoc iudicantis prudentiae simul atque religionis, ut veracibus

similes, et quod attinet ad litteras causa parum diiudicata manserit): sed qui depositum daturus est testes quoque advocet quantum poterit honestos et fide dignos, nec minus quam tres, ne ex solis litteris earumque 30 comparatione pendeamus, sed iudicibus etiam a testibus auxilium suppetat. Etenim eiusmodi quoque testimonia admittimus, ut testes qui prodeunt dicant ipsis praesentibus subscripsisse eum qui confect instrumentum idque se nosse: si enim eiusmodi testes invenerimus non minus quam tres fide dignos, ne talem quidem fidem aspernamur. Neque enim ut probationes coerceamus legem ponimus, sed ut eas et veras efficiamus et tutas.

II. Sed etiam si quis vel mutui instrumentum vel alius alicuius negotii faciat neque id publice conficere velit (quod etiam in deposito definivimus), ne ilico instrumentum de mutuo scriptum fide dignum videatur, nisi testium quoque idoneorum non minus quam trium praesentia accesserit: ut sive ipsi adsint 35 et litteris suis testimonium perhibeant, sive alii quidam qui testentur ipsis praesentibus instrumentum esse compositum, negotium utrumque fidem accipiat; non quod examinatio litterarum plane respicienda sit, sed quia sola non sufficit, verum accessione testium confirmanda est.

III. Si tamen tale quid contigerit, quale in Armenia factum est, et aliud comparatio litterarum indicet aliud testimonia, tunc nos quidem ea quae viva voce et cum iureiurando dicuntur fide digniora esse existimamus quam scripturam per se ipsam: nisi quod iudicis hoc esto prudentiae simul et religionis, ut

1 οὐ μὴν om. L || εοικότα B || καὶ τό γε Mε] καί-
τοιγε LB || 2 ἀλλὰ M] ἀλλ' ὁ LBε || 3 τὴν om. B ||
δοῦς L || 4 ὡς ὁλόν τε — 5 τριῶν] νόμον μὲν δεκτοῦς
οὐκ ἐλάττους δὲ τριῶν Epan. || 6 ἀλλ' ἢ M] ἀλλ' εἴη
LB ἀλλὰ Epan. || 7 τῶν om. B² || βοήθεια — 9 λέγειν]
βοήθεια εἴη, διαμαρτυρουμένων Epan. || 10 τοῦτο]
hunc (i. e. τούτον; cf. p. 368, 36) ε || 11 εἰ — 13 πίστιν
om. Epan. || 12 καθεστῶτων L^a || 13 οὐδὲν M^a || τὴν
om. L || 14 συστειλλώμεν B² Epan. || τίθεμεν τὸν νόμον
om. Epan. || 15 καὶ εἶναι] καὶ om. ε || ταύτας M Epan.]
αὐτὰς LB² αὐτοὺς B² || εἶναι] ταῦτα λέγομεν add. Epan. ||
16 Ἀλλὰ κἄν om. Epan. || τις ἢ] ἢ om. B² Epan. || 17 βού-
λεται MB²] βούληται LB² Epan. (ε) || 18 ὅπερ — ὀρί-
ζομεν om. Epan. || 19 ἐπὶ B² Epan. ε] ἐν MLB² || 20 μὴ
om. L || 21 τῶν om. L || 22 αὐτοῖς om. ε || 24 λαμβάνη
MB²] λαμβάνει LB² λαμβάνοι Epan. || 27 δὲ om. B² ||
29 sq. Εἰ — γένητο, καὶ] Ὅταν Epan. || μέντοι μὲν
τε L || 30 ἕτερα M || 31 εἴποι Epan.] ποιεῖ M (B²) εποιεῖ
LB²ε || 32 φωνῆς λεγόμενα L || 33 ὄρκον L || τῆς αὐτῆς

γραφῆς B² || αὐτῆς (αὐτὴν L¹) κατ' αὐτὴν L || 35 ὁμοῦ
om. Epan. || θεοφιλείας M

2 is] his R id V¹ || depositum V¹ || 4 tres] tribus V²
s. v., vulg. || ut] aut R¹ || 5 pendeamus vulg.] pendamus
libri || etiam] et V || 7 quoj] ut s. v. V³ || 9 nocuerunt R¹ ||
si] etsi R || uenerimus V¹ || et om. R || 11 tale dicimus
V¹ || 12 ponimus V¹ proponimus V³ || 16 rubr. Quemad-
modum sine tabellione instrumenta caute fieri possunt
RT in mg. (ex Iul.) || 17 conficere T¹] confiteri RVT²
vulg. || 20 habeant VT adibeant R || 21 dignorum non
minus] rum non minus in ras. V || sive] si V || 22 ates-
tentur R (et sic infra) || 24 causam V¹ || etiam] et V ||
25 examinationem V^a || repulsa V] expulsa R² pulsa
R¹T || 26 non om. V¹ || confirmandam V^a || 29 rubr. Si
litterarum fides a voce testium discrepet in mg. RT (ex
Iul.) || Si VT] Sin R || 31 existimavimus R || 32 a] ad V¹ ||
33 hoc R || 34 hec T || 35 ut] aut R¹

ἀληθέσι μᾶλλον ἀντὶ τῶν τοιούτων πιστεῦσαι. Καὶ ἡμεῖς μὲν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον οἰόμεθα δεῖν ἀποδεικνύσθαι πιστὰ τὰ συμβόλαια.

potius pro talibus credat. Et nos quidem secundum hunc modum aestimamus oportere probari fidelia documenta.

CAPUT IV.

Εἰ μὲντοι τις ἢ παρακατατιθέμενος ἢ δανείζων ἢ ἄλλως συμβάλλων ἀρεσθεῖ τῶν γραμμασι μόνους τοῦ πρὸς αὐτὸν συμβάλλοντος, ἐπ' αὐτῷ κείσεται τὸ γινώσκειν, ὡς τῆς ἐκείνου πίστεως τὸ πᾶν αὐτὸς ἀνηρῆσατο. καὶ ὅσον μὲν ἐκ τῆς γραφῆς οὐκ ἀν' ἀντάρκης δόξειε κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον τῶν συμβολαῖω προστίθεσθαι πίστις, εἰ δὲ ἢ παρουσία τῶν μαρτύρων, ἐφ' ὧν τὸ συνάλλαγμα γέγονεν, ἢ ἴσως ἢ τελευταία τοῦ πράγματος καταφυγῆ βοήθησιν αὐτῷ (φαμὲν δὲ τὴν ἐξ ὄρκων), οὐκ ἀκυρούμεν τὸ γινόμενον. τὰς γὰρ παραποιήσεις καὶ τὰς μμησεις εὐλαβούμενοι καὶ γυναικὶ οὐδαὶς αὐταῖς οὐ πιστεύοντες τὴν τοιαύτην ἀκριβείαν τῷ πράγματι προστίθεμεν, οὐχ ἵνα τοὺς πιστεύοντας ἀφελώμεθα τῆς ἐαυτῶν περὶ τοὺς φίλους πίστεως, ἀλλ' ἵνα ὡς ὅλον τε τὴν ἀγνωμοσύνην τε καὶ ἀρῆσιν πολλοῖς ἐλέγχωμεν τρόποις.

Si tamen quisquam aut deponens aut mutuans aut aliter contrahens contentus sit scriptura sola eius cum quo contrahit, in ipso erit ut sciat, quia in illius fide totum ipse suspendit. Et quidem quantum ex scriptura non sufficiens videbitur fides nisi secundum nostram legem adiciatur documento creditas, aut si praesentia testium, coram quibus contractus factus est, aut forsitan novissimum eum rei refugium inuenerit, dicimus autem quod ex iureiurando est: nam non infirmamus quod factum est. Nam falsitates et imitationes metuentes et nudis eis existentibus non credentes huiusmodi subtilitatem causae addimus, non ut credentes privemus fide sua circa amicos, sed ut quantum possibile est perfidiam et negationem multis reconvincamus modis.

CAPUT V.

Ἀλλὰ καὶ τὰ συμβόλαια τὰ ἐπ' ἀγορᾶς συντελού-20 μενα, εἰ καὶ τὴν τῶν συμβολαιογράφων ἔχει πλήρωσιν, προσλαμβάνετω καὶ αὐτὰ πρὸ τοῦ τελέσματος τὴν ἐν γραμμασι τῶν μαρτύρων ὡς εἰρηται παρουσίαν.

Sed et instrumenta publice confecta licet tabellionum habeant supplementum, adiciatur et eis antequam compleantur, sicut dictum est, testium ex scripto praesentia.

CAPUT VI.

Δεῖ μὲντοι τοὺς δικάζοντας καὶ εἴ τινα σημεῖα εὐροίην προσγεγραμμένα τοῖς χάρταις, καὶ ταῦτα ἀναζη-25 τῆν καὶ ἀναγινώσκειν περιεσθαι (πολλὰ γοῦν ἴσμεν καὶ ἐξ ἐκείνων διαφανέντα), καὶ μὴ προχείρως τὰς πίστεως τῶν γραμμάτων ἐκ παραθέσεως ἑτέρων προσέσθαι διὰ τὰς ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένας αἰτίας.

Oportet autem iudicantes et si qua signa inveniunt adscripta chartis, etiam haec requirere et legere niti (plurima namque novimus et ex illis apparuisse), et non facile fidem litterarum ex aliarum collatione recipere propter dudum dictas a nobis causas.

CAPUT VII.

Εἰ μὲντοι γε τελετήσαιν ἅπαντες οἱ μάρτυρες, ἢ 30 καὶ ἅπτεσι τυχόν, ἢ καὶ ἄλλως οὐ ῥάδιόν ἐστι τὴν

Si vero moriantur omnes testes aut forsitan absint aut aliter non facile sit fidem ex testium subscriptio-

eis quae veriora sunt prae eiusmodi testimoniis fidem habeat. Ac nos quidem hoc modo censemus instrumenta fide digna esse probanda.

IV. Si quis vero, cum vel deponit vel mutuum dat vel aliter contrahit, contentus sit litteris solis eius cum quo contrahit, penes ipsum erit ut intellegat se ad illius fidem totam rem rettulisse. Et quantum ad scripturam pertinet non sufficiens secundum nostram legem instrumento fides addi videbitur, quodsi praesentia testium coram quibus contractus factus est, vel forte ultimum rei refugium (dicimus illud quod ex iureiurando petitur) eum adiuerit, non infirmamus id quod factum est. Falsitates enim et imitationes litterarum veritatem neque iis si nuda sint confisi talem subtilitatem rei adhibemus, non ut eos qui credunt fide amicis praestita privemus, sed ut quoad fieri potest et fraudem et infitiationem multis modis redarguamus.

V. Sed etiam in instrumentis publice confectis, licet tabellionum habeant completionem, ipsis quoque ante completionem testium praesentia subscriptione probata, uti dictum est, accedat.

VI. Oportet autem iudices etiam si quas notas invenerint chartis adscriptas, in eas quoque inquirere ac legere eas temptare (certe multa ex illis quoque scimus apparuisse), nec temere probationes litterarum ex aliarum comparatione admittere propter causas a nobis supra dictas.

VII. Si vero omnes testes mortui sint vel forte absint, vel etiam alia de causa non facile sit per

1 τῶν τοιούτων] τῶν ὑπόπτων Epan. lectione speciosa sed interpolata || καὶ — 3 συμβόλαια om. Epan. || 4 μὲν-τοι om. Epan. || τις ἢ] ἢ om. B¹ Epan. || 5 μόνους L⁵ (cf. p. 364, 34) μόνον Epan. B² μόνον MB¹ || 6 συμβάλ.*** L⁵ || τῶ L² || 7 ὡς εἰς τὴν ἐκείνου πίστιν Epan. || 10 εἰ δὲ ἢ (ἢ B² v. l.) B Epan.] ἢ δὲ ἢ M εἰ δὲ οὐ L aut si ε || 11 ἴσως om. Epan. || 13 φαμὲν δὲ L || οὐκ] nam non ε || 16 προστίθεμεν τῷ πράγματι B² || 17 πιστεύοντας MB¹ Epan.] πιστεύσαντας LB² || ἀφελώμεθα B² Epan.] ἀφελώμεθα MLB¹ || 18 ὡς ὅλον τε LB² Epan.] ὡς ὅλον τε ἢ MB¹ || τς om. ε || 19 ἐλέγχωμεν M || 20 Ἀλλὰ καὶ om. Epan. || 21 εἰ] ἢ L || τῶν συμβολ⁵ ὁ γράφων L¹ || ἔχει B || 26 γοῦν] γὰρ B² || ἴσμεν] εἰς ἡμᾶς L¹ εἰσμεν? L² || 27 διαφανέντων L¹ || 29 ἡμῖν om. Epan. || 30 τελετήσαιν L⁵ || ἢ καὶ ἅπτεσι] ἢ om. L⁵

2 aestimamus V] estimauimus T extimauimus R || reprobati V || 4 rubr. De contractibus incaute positos (incaute vicariis depositis R; leg. incaute compositis) in mg. RT (ex Iul.) || 5 aliter] alias T al R || 7 ipsius R || 8 fides delendum videtur ut glossema vocis credulitas || 9 creditas R¹ credulitatis T¹ || 10 si om. T vulg. || 11 eum rei V¹ eius V³ eius rei R vulg. huius rei T || 12 iu-uerit] inuenerit V³ T² || dicens R¹ || 14 imitationes V inmutationes RT || modis R¹ || 18 reconuincamus (re-communicamus R¹) RT vulg.] conuincamus V || 20 et R] etsi VT vulg. || confecta R¹] confecta sint R² VT vulg. || 22 ex non scripto V³ || 24 et si qua] si qua et V || 25 haec om. V || legem R || 26 et ex] et om. T || 27 collectione R || 31 aut aliter] ut aliter V

ἐκ τῶν μαρτύρων τῶν ὑπογεγραφότων πίστιν ἐπιθε-
 ναί, μηδὲ ὁ συμβολαιογράφος περίσσειν ὁ τέλεισας (εἰ
 γε ἀγοραῖον εἴη) ὥστε μαρτυρῆσαι τοῖς ἑαυτοῦ, ἢ μηδὲ
 ἐνδημοῖη, ἀλλ' ἀνάγκη πάντως τὴν ἀντεξέτασιν τῶν
 γραμμάτων τῶν τελεσμάτων ἢ τῶν ὑπογραφάντων
 παραλαβεῖν, τηλικαῦτα προσήκον ἐστὶν ἰέναι μὲν ἐπὶ
 τὰς συγκρίσεις (οὐδὲ γὰρ παντάπασιν αὐτὰς ἀπαγο-
 ρεῖσθαι), διὰ πάσης δὲ ἀκριβείας χωρεῖν, καὶ πάν-
 τως εἰ νομισαῖεν αὐταῖς χρεῖναι πιστεῦναι, καὶ ὄρκον
 ἐπάγειν τῷ προκομιζόντι, ὅτι μηδὲν συνειδὼς πονη-
 ρὸν τῷ παρ' αὐτοῦ προκομιζομένῳ οὐδέ τινα τέχνην
 περὶ τὴν συγκρίσιν γενέσθαι παρασκευάσας οὕτω χρεῖ-
 ται τούτῳ, ὥστε μήτε ἀναιεθεῖναι τι παντελῶς καὶ
 διὰ πάντων τῶ ἀσφαλῆς τοῖς πράγμασι γενέσθαι.
 1 Ἐπὶ γὰρ δὴ τῶν ἐπ' ἀγορᾶς συνταττομένων συμ-
 βολαίων, εἴπερ ὁ συμβολαιογράφος παρέλθοι καὶ μαρ-
 τυρήσει μετ' ὄρκου, εἰ μὲν οὐ δι' ἑαυτοῦ ἔγραψεν
 ἀλλὰ διὰ τινος τῶν ὑπογοούντων αὐτῷ, παρὶν
 κάκεινος, εἰ γε περίσσειν ἢ δυνατόν ὅλας αὐτὸν ἐστὶν
 ἐλθεῖν καὶ οὐδεμίαν τὴν αὐτοῦ πάροδον αἰτία κωλύει,
 20 ἢ νόσος τυχὸν ἰσχυρὰ ἢ τι τῶν περιστάσεων τῶν ἄλλων
 ἢ ἀνθρώποις ἅπαντ'· εἰ δὲ καὶ ἀριθμητὴν ἔχοι τὸ
 συμβόλαιον, κάκεινος παραγινέσθαι, ὥστε τρεῖς εἶναι
 τοὺς μαρτυροῦντας ἀλλ' οὐχ ἓνα. Εἰ δὲ οὐτε ἀριθμη-
 τὴς προσελήφθη τὸ τε συμβόλαιον αὐτὸς ἅπαν δι'
 25 ἑαυτοῦ γέγραφε τε καὶ ἐτέλεισεν ὁ συμβολαιογράφος,
 ἢ καὶ ὁ τούτου συγγραφεὺς ἄπεισιν ἢ ἄλλως παρῆναι
 οὐκ ἰσχύει, αὐτὸς μέντοι μετ' ὄρκου τῷ οἰκειῷ τε-
 λέματι μαρτυρεῖ, ὥστε μὴ τῇ συγκρίσει γενέσθαι χά-
 ραν, ἔστω καὶ οὕτω πιστὰ τὰ συμβόλαια. ἢ γὰρ μαρ-
 30 τυρῶν καὶ παρὰ τῆς φωνῆς τοῦ τελέσαντος γινομένην
 καὶ τὸν ὄρκον ἔχουσα προσκειμένην ποιήσιν ἂν τινα
 2 τῷ πράγματι ὁπίρη. Εἰ δὲ ὁ συμβολαιογράφος
 ἐταλεύτησεν καὶ μαρτυρηθεῖν τὸ τέλεσμα ἐξ ἐτέρας
 παραθέσεως, εἰ μὲν καὶ οὕτως ἔχοι τὸν τε συντάξαντα
 35 τὸ συμβόλαιον περιόντα καὶ τὸν ἀριθμητὴν, παρὶν
 τὸν κάκεινος, εἰ γε ἐνδημοῖεν, καὶ ἔχεται καὶ τὴν ἐκ
 τῆς παραθέσεως τῶν πληρώσεων τὸ γράμμα πίστιν
 καὶ τὴν ἐκ τῶν μαρτύρων. Εἰ δὲ μηδεὶς τούτων εἴη,
 τηλικαῦτα γινέσθω μὲν ἢ τῶν τελεσμάτων παραθε-
 40

nibus invenire, neque tabellio superest qui complevit
 (si quidem publice sit confectum) quatenus testi-
 monium perhibeat pro se, aut non est in civitate,
 sed necesse est omnino collationem litterarum sup-
 plementis aut eorum qui subscripterunt assumere,
 tunc competens est properare quidem ad compara-
 tiones (neque enim eas modis omnibus interdiximus),
 per omnem autem subtilitatem procedere, et omnino,
 si putaverit eis oportere credi, etiam iusiurandum
 10 incere proferenti, quia nihil maligni conscius in eo
 quod a se profertur nec quandam artem circa col-
 lationem fieri praeparans sic utitur eo, quatenus ne-
 que perimatur quicquam omnino et per omnia mun-
 ditio in rebus fiat.

1 In his vero quae conficiuntur publice documentis,
 si tabellio venerit et testimonium perhibuerit cum
 iureiurando, si quidem non per se scripsit sed per
 alium ministrantium sibi, (adveniat) et ille, si vivit,
 si quidem possibile omnino est eum venire et nulla
 causa prohibet eius adventum, aegritudo forte valida
 aut quaelibet aliarum necessitatum quae hominibus
 accidit. Quodsi etiam adnumeratorem habuerit in-
 strumentum, et ipse adveniat, ut tres sint testifican-
 tes et non unus. Si vero neque adnumerator as-
 sumptus est et instrumentum ipse tabellio totum per
 se conscripsit atque supplevit, aut si etiam qui hoc
 conscripsit non adest aut aliter ipse venire non
 valet, tamen cum iureiurando propriae completioni
 attestetur, ut comparationi non fiat locus, sint etiam
 voce completis factum et iusiurandum habens ad-
 iectum praebuit quoddam causae momentum.

2 Quodsi tabellio defunctus est et testimonium per-
 hibetur suppletioni ex alia collatione, si quidem
 etiam sic habeat eum qui conscripsit instrumentum
 viventem et adnumeratorem, adveniat et illi, si qui-
 dem praesentes sunt, et habeat ex collatione adim-
 pletionum et ex testibus causa fidem. Sin vero nul-
 lus horum sit, tunc fiat quidem completionum col-
 40

testes qui subscripterunt fidem addere, neque tabellio qui instrumentum complevit (si quidem publicum sit),
 superstes sit, ut rei a se confectae testis existat, vel non sit in civitate, sed omnino necesse sit compara-
 tionem scripturae completionum aut eorum qui subscripterunt assumere, tunc ad comparationes quidem
 venire par est (neque enim omnibus modis eas interdiximus), cum omni autem diligentia procedere, atque
 utique, si iis credendum esse putaverit, etiam iusiurandum deferre ei qui instrumentum profert, quo affir-
 met se nullius fraudis sibi conscius in proferendo a se instrumento neque ulla insidias circa compa-
 rationem molitum ita eo uti, ut neque quidquam omnino sublatum sit et per omnia securitas rebus prae-
 1 stetur. Iam in instrumentis quae publice conficiuntur, si tabellio prodeat et iuratus testimonium praes-
 praestet, si quidem non ipse scripserit, sed eorum quis qui ei ministrant, is quoque prodeat, si modo
 superstes est et fieri omnino potest ut veniat neque causa ulla impediatur quominus accedat, velut gravis
 morbus vel unus ex ceteris casibus qui hominibus accidit. Quodsi numeratorem quoque habeat instru-
 mentum, ille quoque veniat, ut tres sint testes neque vero unus. Sin autem nec numerator adhibitus est
 et totum instrumentum tabellio ipse et scripsit et complevit, aut etiam qui id scripsit abest vel alia de
 causa adesse non potest, ipse tamen iuratus instrumento a se completo testimonium praebet ita ut com-
 parationi locus non fiat: hoc quoque modo fide digna sint instrumenta. Nam testimonium quod et
 voce eius qui illud complevit perhibetur et iusiurandum habet adiectum nonnihil momenti rei afferet.
 2 Quodsi tabellio mortuus sit et litterae completae ex aliarum comparatione probentur, si quidem sic
 quoque superstes sit et is qui instrumentum composuit et numerator, illi quoque accedant, si modo in
 civitate sint, habeatque scriptura et eam quae ex comparatione completionum paratur et quae ex testibus
 fidem. Si vero nullus eorum adsit, tum fiat quidem completionum comparatio, neve tamen eae solae ad

1 ἐκ τῶν ὑπογεγραφότων μαρτύρων L || ὑπογραφάν-
 των Bf || 2 τελεσθήσας Bf || 3 τοῖς L || 3 τοῖς L || ἢ μηδὲ
 ἢ μὴ Eran. || 4 ἀλλὰ πάντως ἀνάγκη B* || 5 τῶν τε-
 λεσμάτων Ms (cf. 40. 368, 4. 274, γ) ἢ τῶν τελεσμάτων
 (τελεσάντων L) LB* Eran. ἢ τῶν τελεσμάτων Scrim-
 ger, vulg. (Bf) || 6 ἰέναι M ἢ εἶναι L* || 8 διὰ δὲ πάσης
 B* || 9 νομισαῖεν Bf || 11 παρ' αὐτοῦ (αὐτῷ Eran.)
 libri || 13 μηδὲ B* Eran. || 15 ἐπει γὰρ δὲ L* || ταττο-
 μένων Bf || 16 παρέλθῃ L* (παρέλθῃ L*) || 17 εἰ μὲν
 οὐ καὶ εἰ μὴ Eran. || 18 παρῆναι LBf || 19 ἢ M || εἰ
 (καὶ εἰ B* v. l.) LB ἢ εἰ Eran. si quidem ε || ἐστὶν αὐτὸν
 B* || 20 κωλύει B Eran. ε || 21 ἢ om. Eran. ε || ἢ τις
 B* (ε || τῶν ἄλλων) τῶν om. vulg. (Bf) || 22 καὶ om. Bf
 ἀπαριθμητὴν Eran. || ἔχει B || 24 μάρτυρας καὶ οὐχ ἓνα
 B* || οὐτε οὐδὲ Bf Eran. || 25 αὐτὸς om. B* || 27 ἢ || εἰ
 Eran. ε, εἰ B* v. l. || ἢ καὶ ἄλλως B* || 28 ἰσχύσει LB* |

29 μαρτυρεῖτω LB* || μὴ] μηδὲ B* || 30 τὰ om. Bf ||
 31 γινομένην Eran. || 32 προσκειμένην Eran. || 35 ἔχει
 B* || 31 καὶ τὴν] καὶ om. ε || 38 γράμμα] πράγμα Eran. ε ||
 40 γενέσθω Eran.

3 prohibeat V* || per se R || 4 collationem V* vulg. ||
 collationes T* collatione RV* T* || suppletionis V* || sup-
 pletiones RV* T* vulg. || 5 aut V || om. RT vulg. || 6 ad
 aut V* || comparationem R || 10 consius V* || 11 quid R ||
 collatione V* collectionem R || 13 minutio V || 16 tabellio
 V || proiuberit R* || 17 scripserit T* vulg. || 18 adveniat in-
 aeriui (sim. Beck) || 19 est omnino RT || et si nulla V || 23 ad-
 veniant R* || 26 scripserit T* || suppleuerit T* || 27 * non
 adest] non est libri || 28 completioni VT || 30 enim et] enim
 R* etenim R* T* || 32 quidam R* || 34 collectione V* ||
 35 sic] sit V* del. V* || 37 adimpletionem V || 38 si T* vulg.

οις, μὴ μόνῃ δὲ ταῦτα πρὸς τοῦτο ἀρκεῖται, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἄλλων τῶν ὑπογεγραφότων ἰσως ἢ καὶ τῶν συμβαλλόντων γραφαὶ καταξισταζέσθωσαν, ὥστε ἐκ πολλῶν παραθέσεων τῶν τε τοῦ τελέσματος τῶν τε (τῶν) ὑπογεγραφότων ἢ καὶ τῶν συμβαλλόντων μίαν τινὰ συνάγεσθαι πανταχόθεν καὶ ἀποτελεῖσθαι πίστιν. 3 Ἐἰ δὲ οὐδὲν ἕτερον εὐρεθῆι πλὴν τῆς παραθέσεως τῶν συμβολαίων, τὸ μὲν μέχρι νῦν κερκατηκῶς προβαίνεται τὸ τὸν προκομίζοντα εἰς τὴν παρ' ἄλληλα κρίσιν τὸ συμβόλαιον ὀμνῦναι τὰ νενομισμένα· ἵνα δὲ τινὰ ὅλως τὸ πρᾶγμα λάβοι προσθήκην εἰς πλείονα τοῦ πράγματος πίστιν, καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα αἰτῶν γενέσθαι προσομνῦναι, ὡς οὔτε ἄλλῃ εὐπορῶν πίστεισ ἐπὶ τὴν παρ' ἄλληλα κρίσιν τῶν συμβολαίων ἐλήλυθεν οὔτε τι περὶ αὐτὴν ἐπραξεν ἢ ἐμηχανήσατο, ὅπερ 15 ὡς εἰκὸς δινηθεῖν τὴν ἀληθειαν κατακρῖναι. ὦν ἐξεστιν ἀπηλλάχθαι τοῖς συμβάλλουσιν, εἴπερ βούλουται καὶ ἑκότεροι πρὸς τοῦτο συμβαίειν τὸ ἐμφανῆ ποιῆσθαι τὰ συμβόλαια καὶ κατατίθεσθαι [τε] ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων αὐτοὺς τοὺς συμβάλλοντας, ἵνα 20 ἀπαλλαγῆεν ἀγνωμοσύνης τε καὶ νοθείας καὶ παραποιήσεον καὶ ὅποσα ἄλλα κατὰ ἐπανορθοῦντες τὸν παρόντα τίθεμεν νόμον. τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν ἐπὶ ταῖς παραθέσει τῶν γραμμάτων ταῖς ἐξ ἰδιοχειρῶν γινομέναις νενομοθετημένων ἐπὶ τῆς ἰδίας μενόντων 25 ἰσχῶς· δηλαδὴ καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς τῶν γραμμάτων ἀνεπιστήμοσιν ἤδη κρατούντων ἐν τοῖς δικαστηρίοις τὴν ἑαυτῶν ἐχόντων ἰσχύν, ἐπειδήπερ ἐκ δικαστικῶν τύπων τὰ τοιαῦτα τὸν προσήκοντα ἔλαβεν ἐξετασμόν.

CAPUT VIII.

Δεῖ δὲ ἐπὶ τῶν γράμματα οὐκ ἐπισταμένον ταβου- 30 λαρῖου δύο πάντως καὶ μάρτυρας παραλαμβάνεσθαι, ἐν οἷς εἰσὶ ταβουλάριοι τόποις, μάλιστα δὲ μάρτυρας οὐκ ἀγνώστους τοῖς συμβάλλουσιν· ἵνα οἱ μὲν γράφωσιν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθήματος ἢ ὀλιγογραμμάτου καθ- 35 εστάτος, οἱ δὲ μαρτυρῶσιν, ὡς καὶ παρόντων αὐτῶν ταῦτα ἐπράχθη καὶ εἶδεν αὐτόν, καὶ οὕτως ἢ τῶν τοιούτων συμβολαίων εἰσδεχθεῖν πίστις· ἄλλον ὃν ὡς

latio, non autem sola haec ad hoc sufficiant, sed et aliorum subscribentium forte aut contrahentium scripturae examinentur, ut ex plurimis comparationibus tam completionis quam subscriptionum aut 5 etiam contrahentium una quaedam colligatur nndique et efficiatur fides.

3 Sin vero nihil aliud adinveniat praeter collationem instrumentorum, quod haecenus valuit fiat, ut qui profert ad collationes documentum, iuret sollem- 10 niter; ut autem aliquid omnino causa sumat augmentum ad maiorem negotii fidem, et ipse qui haec petit fieri iuret, quia non aliam idoneam habens fidem ad collationes instrumentorum venit nec quicquam circa eam egit aut machinatus est quod forte possit 15 veritatem abscondere. De quibus licebit sese liberare contrahentes, si consenserint utrique ad hoc venire, ut insinuent instrumenta et profiteantur ea sub gestis monumentorum ipsi contrahentes, quatenus priventur nequitia et corruptione et falsitatibus et quaecum- que alia mala corrigentes praesentem promulgamus legem. His quae dudum a nobis in collationibus litterarum factarum per scripturam propriae manus sancita sunt in sua virtute manentibus; procul dubio et in his qui litteras nesciunt quae olim valent in 25 iudiciis suam habentibus firmitatem, quoniam quidem ex iudiciali forma acceperunt examinationem haec talia competentem.

hoc sufficiant, sed etiam reliquorum qui subscripserunt forte vel qui contraxerunt scripturae examinentur, ut ex multis comparationibus tam completionis quam subscriptionum vel etiam contrahentium una 3 undique colligatur atque efficiatur fides. Si vero nihil aliud reperiat nisi comparatio instrumentorum, illud quidem quod usque adhuc valuit procedat, ut qui instrumentum producit ad collationis exam- 4 nem, legitimum sacramentum praestet: ut autem res aliquod omnino incrementum accipiat ad maiorem rei fidem, ipse quoque qui ut haec fiant postulat insuper iuret, neque ulla sibi alius probationis copia facta sese ad instrumentorum examen ex collatione faciendum venisse neque quicquam circa eam se egisse aut 5 machinatum esse quod scilicet veritatem occultare possit. His autem ita liberari licet contrahentibus si velint atque in eo utrique conveniant, ut insinuent instrumenta et deponant sub actorum testificatione ipsi contrahentes, quo liberentur et fraude et corruptione et falsitatibus et quaecumque alia mala emendaturi praesentem ponimus legem. Ceterum ea quae iam de comparationibus litterarum ex chirographis in- 6 stituenda a nobis sancita sunt, in suo robore maneant; ac sane ea quoque quae de personis litterarum imperitis in iudiciis iam obtinent, suam firmitatem habeant, quandoquidem ex iudicialibus sanctionibus haec talia convenientem examinationem acceperunt.

VIII. In iis autem qui litteras nesciunt, omnino tabularii [duo] et testes adhibendi sunt, quibus in locis sunt tabularii, utique vero testes non ignoti contrahentibus: ut illi quidem scribant pro eo qui litterarum imperitus vel parum peritus est, hi autem testentur et ipsis praesentibus haec acta esse et se novisse eum, atque ita eiusmodi instrumentorum admittatur fides. Qua in re manifestum est non minus quam quinque testes in

2 αἱ τῶν ἄλλων αἱ τῶν L || ὑπογράφαντων B^f || ἢ καὶ] καὶ om. ε || 3 συμβαλλόντων M || ἐκ τῶν πολλῶν Epan. || 5 ὑπογεγραφότων B^s ὑπογράφαντων B^f; τῶν addidi || ἢ] ἰσως ἢ LB^s || 6 συννεύσεσθαι L || 8 μὲν M (B^f) om. LB^s Epan. ε || 9 παράλληλα M Epan. (id. 14) || 11 δὲ τινὰ] δὴ τινὰ Scrimger, vulg. (B^f) λάβη B Epan. || 12 γίνεσθαι Epan. || 13 *οὐδὲ libri || 14 κρίσιν] πίστιν B^s v. l. || 15 *οὐδὲ libri || 18 τὸ] τοῦ Epan. (τῷ Zachariae) || 19 καταθέσθαι Epan. || 23 MLB, om. Epan. (ea ε) || 20 αὐτὰ malit Zachariae || 23 τῶν — 29 ἐξετασμόν om. Epan. || 25 γενομένους L || νενομοθετημένον] Cod. 4, 21, 20. Nov. XLIX, 2 || 28 ἐκ δικαστικῶν (δικαστῶν L¹) τύπων] ex iudiciali forma ε || 29 τῶν] τῶν L¹ || 30 Δεῖ δὲ om. Epan. || τῶν] τῶν τὰ B^f, L² pr. || γράμματα] γραμμάτων L || οὐκ] μὴ Epan. || ταβουλαρίους LB^s Epan. (et sic infra) || ταβουλαρίους — 31 μάρτυρας] et testes et omnino tabularios ε || 31 δύο πάντως] διὰ πάντων non recte Haloander, vulg. Delendum δύο, nisi malis καὶ πάντως, cf. ε (necessarius erit

tabularius, si in illo loco tabularii sunt, sed et testes Iul., ταβουλάριοι καὶ μάρτυρες ὑπογραφέτωσαν Ath., ὁ ταβουλάριος καὶ ε' μάρτυρες ὑπογραφέτωσαν Theod.; cf. supra p. 273, 30) || 32 τόποις] κελύρομεν add. Epan. || 33 γράφουσιν L || 36 εἶδοιεν vel ᾗδειεν B^s

1 non] num V¹ || 2 aliorum] ad lorum V || 4 completionis] comparationibuspletionis R^o || 5 etiam om. R || 6 et om. V || 7 adinueniatur V] inueniatur RT || 9 collationes R^o] collationis R^b VT vulg. || 10 ut] iuret V¹ || autem del. V³ || aliquid V¹] aliquid RT || causam R¹ || 11 haec VT] hoc R vulg. || 12 petat V || quia n (sic) aliam idoneam non habens V¹ || 16 contrasenserint R¹ || 17 sub gestis] suggestis V || 19 nequitiae R V¹ || et falsitatibus] et om. V^o || 21 his] huius R¹ || 22 leg. factis? || 30 et testes et omnino T vulg.] et testes omnino R testes et omnino V et testes omnino et al. || 32 tabulariarum R^o || 33 quiddam R || 34 sciente vulg. || 35 hoc R¹ || 37 quia non] qui ante V¹

οὐκ ἐλάττους πέντε μαρτύρων ἐπὶ τῶν τοιούτων παραληφθήσονται, ἐν οἷς ἔσται καὶ ὁ γράφων ὑπὲρ τοῦ συμβάλλοντος ἢ τὸ πᾶν ἢ τὸ μετὰ τὰ ὀλίγα γράμματα τὰ παρ' ἐκείνου τεθέντα, ὥστε μηδὲν διαπεσεῖν 1 τῆς εἰς ἄκρον ἀκριβείας. Καὶ ταῦτά φραμεν ἐπὶ τῶν ἐγγράφων συμβολαίων. εἰ γὰρ τις ἀγράφως προῖξαι οἰονδηποτε συνάλλαγμα βουληθείη, τούτο πρόδηλον ὡς ἢ τὴν διὰ μαρτύρων ἢ τὴν δι' ὄρκων δέξεται πίστιν, τοῦ μὲν ἐνάγοντος μάρτυρας παράγοντος, τοῦ φεύγοντος δὲ ὀμνύοντος ἢ ἀντεπάγοντος, καθάπερ ἂν ὁ 10 δικαστὴς τὴν ὑπόθεσιν τάξειεν, ἵνα μηδὲν εἴη μηδὲ 2 τούτων ἀδιόρθωτον. Κάκεινο μέντοι προσθεῖναι τῶ νόμῳ καλόν, ὥστε εἰ μέχρι μίας χρυσίου λίτρας εἴη τὸ συνάλλαγμα, τὴν τοιαύτην παρατήρησιν ἐπὶ τούτῳ μὴ φυλάττεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέχρι νῦν πολιτευόμενον τὸ πρᾶγμα γίνεσθαι, ἵνα μὴ περὶ πραγμάτων μικρῶν μεγάλας συντριβὰς ὑπομένωσιν ἀνθρώποι.

his talibus adhibendi sunt, inter quos erit et qui scribit pro contrahente aut totum aut [post] ea quae post paucas litteras illius posita sunt, quatenus nihil omittatur de summa subtilitate.

51 Et haec dicimus super instrumentis ex scripto confectis. Nam si quis facere quemlibet contractum ex non scripto voluerit, hoc manifestum est quia aut per testes aut per iusiurandum fidem percipiet, actore equidem testes deducente, pulsato autem iurante aut referente, sicuti iudex negotium disposuerit, ut nihil sit neque borum inemendatum.

2 Illud quoque adicere legi bonum est, ut si usque ad unam auri libram fuerit contractus, huiusmodi observationem in hoc minime custodiri, sed secundum hoc quod tunc actum est causam fieri, ut non de rebus exiguis maximas homines attritiones sustineant.

CAPUT IX.

Ταῦτα δὲ πάντα κρατεῖν ἐπὶ ταῖς πόλεσι βουλόμεθα· ἐπιτίοιγε ἐν χωρίοις, ἐνθα πολλὰ τὰ τῆς ἀπλο- 20 τητός ἐστι καὶ οὐδὲ γραφόντων ἢ μαρτυρούντων πολλῶν ἐπιτορία, τὰ μέχρι νῦν παρ' αὐτοῖς κρατοῦντα καὶ νῦν ἔστω βέβαια. τούτο γὰρ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν διαθηκῶν, ἐφ' αἷς μάλιστα σπειδόμεν, ἤδη παρ' ἡμῶν νενομοθετήται. Κρατεῖται δὲ ὁ νόμος ἐπὶ τοῖς μετὰ 25 ταῦτα ἅπασι γινόμενοις συμβολαίοις τε καὶ συναλλάγμασι· τὸ γὰρ δὴ παρῳχηκὸς τί ἂν τις νομοθετήσειεν;

(Ἐπίλογος.) Τοῦτον ἡμῖν ἔτεκε τὸν νόμον ἀμφισβητήσεων πλῆθος γενομένων μὲν ἐν δίκαις ἡμῖν 30 δὲ εἰσηγμένων, ἵνα τοῦ καθ' ἐκάστην πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητεῖν τοὺς ἀνθρώπους παύσαιμεν προαναστῆλλοντες αὐτοῖς τὰς φιλονεικίας τῇ διὰ τῆς νομοθεσίας ἀκριβείᾳ. ὥστε προσήκει τὴν σὴν ὑπεροχὴν ταῦτα μανθάνουσαν φανερὰ πάσι καταστήσῃ τοῖς ὑπηκόοις 35 τοῖς τε ἐντανθοῖ τοῖς τε ἐπὶ τῶν ἐθνῶν. καὶ γὰρ δὴ πρὸς τοὺς ἄλλους ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους τοὺς τε

Haec autem omnia tenere in civitatibus volumus; nam in agris, ubi multa simplicitas est et neque scribentium aut testium multorum copia est, quae hactenus apud eos valuerunt et nunc sint firma. Hoc enim et in ipsis testamentis, quibus maxime studemus, iam a nobis sancitum est. Valeat itaque 25 lex in omnibus quae post haec facienda sunt instrumentis et contractibus: quod enim iam transiit cur quispiam sanciat?

(Epilogus.) Hanc autem legem peperit contentionum multitudo factarum quidem in litibus apud nos autem introductarum, quatenus cotidie inter se contendere homines compecamus praeauerentes eis altercationes per legislationis subtilitatem. Quapropter convenit tuam eminentiam haec cognoscentem 35 manifesta omnibus facere subiectis et qui hic sunt et qui in gentibus. Etenim (ad) alios gloriosissimos

cop. 8 § 2 et 9 in. summarium habet schol. Epon. L c.

talibus negotiis adhibendos esse, in quibus is quoque erit qui pro contrahente vel totum vel quae sequuntur post paucas litteras ab illo positas conscripsit, ut nihil de summa diligentia praetermittatur. 1 Atque haec dicimus de instrumentis in scripto compositis. Nam si quis sine scriptis qualemcumque contractum facere voluerit, manifestum est eum fidem vel per testes vel per sacramenta esse accepturum, cum actor quidem testes producat, reus autem iuret vel iusiurandum referat, prout iudex rem aestimaverit, ne 2 vel ex his quidquam emendationis expers sit. Verum illud quoque legi adicere par est, ut si usque ad unam auri libram contractus sit, huiusmodi observatio in eo non custodiatur, sed secundum id quod usque adhuc in usu fuit res peragatur, ne de rebus exiguis magna detrimenta homines subeant.

IX. Haec vero omnia valere in urbibus volumus: nam ruri quidem, ubi multa est simplicitas ac ne scribentium quidem aut testium multorum copia, quae usque adhuc illic valuerunt etiam nunc firma sint. Hoc enim in ipsis quoque testamentis, quorum nobis cura est praecipua, iam a nobis sancitum est. Valeat autem haec lex in omnibus quae posthac fient instrumentis et contractibus; nam quod praeteriit, de eo quid lege quis sanxerit?

Epilogus. Hanc nobis legem peperit disceptationum multitudo et in litibus ortarum et ad nos delatarum, ut homines quominus cotidie inter se disceptent prohibeamus contentionibus eorum statim cohibitis per legislationis subtilitatem. Itaque tuam sublimitatem haec decet cognoscentem omnibus manifesta reddere subiectis et qui hic et qui in provinciis sunt. Etenim ad ceteros quoque gloriosissimos

3 ἢ τὸ πᾶν ἢ τὸ πᾶν μετὰ add. L^a || τὸ μετὰ τὰ μετὰ Epon. (ς) || μετὰ — 4 τεθέντα] et postquam imperitus vel sanctam crucem fecerit vel paucas litteras Iul. || ὀλιγογράμματα L¹ || 6 προῖξαιεν L¹ || 8 ὄρκον L || δέξεται Eran. || 10 ἢ καὶ ἀντεπάγοντος Eran. || 11 τάξειεν] quae sequuntur om. Eran. (cf. od ς) || 12 ἀδιόρθωτον s. v. καὶ ἀδιόρθωτον M || τῶ νόμῳ προσθεῖναι B² || 15 φυλάττεσθαι] συμβάλλεσθαι B² v. l. || μέχρι νῦν] tunc ς || 20 τὰ om. M || 22 αὐτῆς M || 25 νενομοθετήται] Cod. 6, 23, 31 || Κρατεῖται δὲ e. q. s. om. B || 29 Τοῦτο L¹ || ἡμῖν] autem ς || ἀμφισβητήσεων M] τὸ τῶν ἀμφισβητήσεων L || 32 παύσαι μὲν προαναστῆλλοντας L¹ || 37 * ἐπάρχους ML

III.

2 trahente V¹ || autem totum V || postea libri, del. Beck; post seclusi || quae] qui R¹ || 4 suptilitate V || 5 Et] At V || 6 si] et si R¹ || qualibet R¹ quodlibet V || 9 auctore V || deducentem R¹ || 10 negotium iudex disposuerit V || 11 ut T¹] Ut autem RVT² vulg. || sint R || horum neque V || 12 Illud T¹] illud prioribus continuont RVT² vulg. || 13 librarum R || 15 tunc actum] al. tractatum T² || 16 exigitus V || attritiones RT² actiones T¹ || 20 multas V¹ || 24 sanctum V || 26 ex contractibus R¹ || quid RVT || transit RT || 29 contemptum R || 30 in militibus V¹ || 31 sese T¹ vulg. || 32 compecamus R¹ || 33 legislationes R¹ || 34 agnoscentem R || 35 huic V¹ || 36 ad add. vulg.

47

ἐπὶ τῆς Ἑσπερίας τοὺς τε ἐπὶ Λιβύης τοὺς τε ἐπὶ τοῖς ἀρκτέοις (φραμὲν δὲ τοὺς ἐν Ἰλλυριοῖς) γράγομεν, ἵνα πᾶν ἡμῖν τὸ πολίτευμα μεστὸν γένηται τοῦ νόμου (τοῦ) τὰς τῶν ὑπερκίων θεραπευόντος περιστάσεως.

Dat. prid. non. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. 5
Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons.

praefectos et qui in Hesperia sunt et in Libya et qui in septentrionalibus (dicimus autem in Illyrico) scripsimus, ut omnis nobis respublica plena fiat hac lege subiectorum medente consublationibus.

Dat. prid. non. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
[a. 538] anno XII. Iohanne v. c. cons.

ΘΔ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΠΩΣ ΧΡΗ
ΝΟΕΙΣΘΑΙ ΑΥΤΟΥΣ ΓΝΗΣΙΟΥΣ
ἢ ΝΟΘΟΥΣ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΠΡΟΙ-
ΚΩΝ ΣΥΝΟΙΚΕΣΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ
τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων
(ὑπάτῳ) ὀρδιναρίῳ καὶ πατρικίῳ.

15
(Προοίμιον.) Ὁρθῶς εἴρηται τοῖς πρὸ ἡμῶν
καὶ πρὸ γε ἀπάντων Ἰουλιανῷ τῷ σοφωτάτῳ τὸ μη-
δένα νόμον μηδὲ δόγμα τῆ πολιτείας Ῥωμαίων τεθῆναι
δόξα καὶ πρὸς τὸ πᾶν ἀντάρκως ἐξ ἀρχῆς νομοθετη-
θῆναι, ἀλλὰ πολλῆς δευθῆναι τῆς ἐπανορθώσεως, ἵνα 20
πρὸς τὴν τῆς φύσεως ποικιλίαν καὶ τὰς ἐκείνης ἐπι-
τεχνήσεις ἀρκέσαι. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐκ νοθείας
ἀφικνουμένων εἰς γνησίους πολλοὺς ἐγράψαμεν καὶ
ποικίλους νόμους, ἐκ δὲ τῶν καθ' ἐκάστην ὑπὸ τῆς
φύσεως τετραζομένων εὐρόντες τι τοῖς ἤδη νενομο-
θετημένοις ἐλλείπον τούτο κατὰ τὸ παρὸν ἐπανορ-
θοῦμεν. νενομοθετῆται γάρ, ὡς εἴ τις ἔχων γυναῖκα
κατὰ ψιλὴν αὐτῷ διάθεσιν ἐγνωσμένην εἴτα παιδο-
ποιήσεται, ὅσπερον δὲ αὐτῇ καὶ γαμικὰ ποιήσεται
συμβόλαια καὶ γνησίους ἐξ αὐτῆς τέκει πύιδας, οὐδὲ 30
οἱ πρότερον γενομένοι μένουσι νόθοι, ἀλλὰ κακῶν

Nov. LXXIV (= Coll. VI tit. 1: gloss.) Graece extat in M (om. L praeter rubr. et inscr.). — Epit. Theod. 74, Athan. 11, 3. Iulian. const. LXVII.

praefectos qui sunt in Occidente et in Libya et in septentrionalibus (dicimus in Illyrico) scribemus, ut universa nobis respublica impleatur lege quae subditorum necessitatibus medeatur.

LXXIV.

DE LIBERIS QUOMODO LEGITIMI AUT NATURALES EXISTI-
MANDI SINT. ET DE INDOTATIS NUPTIIS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio Orientis iterum, exconsuli (consuli)
ordinario et patricio.

Praefatio. Recte dictum est ab iis qui ante nos fuerunt et prae omnibus a Iuliano viro sapientissimo neque legem ullam neque senatusconsultum reipublicae Romanae latum videri ad omnia sufficienter ab initio sancitum, verum multiplici indigere emendatione, ut ad varietatem naturae eiusque inventa sufficiat. Atque de iis quidem qui ex naturalibus legitimorum ius consequuntur multas ac varias leges scripsimus, quoniam autem ex iis quae in diem a natura struuntur, deesse aliquid legibus iam sanctis deprehendimus, hoc in praesentia emendamus. Sancitum est enim, si quis mulierem habens mero affectu sibi cognitam inde liberos procreaverit, postea autem et nuptialia instrumenta cum illa composuerit et legitimos liberos ex ea susceperit, ne eos quidem qui prius nati sunt manere naturales, sed ipsos quoque legitimis adnumerari,

2 τοὺς ἐν τοῖς ἐν L || ἰλλυριοῖς M || γράγομεν] scripsimus ε || 3 τοῦ νόμου] hac lege ε || 4 τοῦ addidi] θεραπευόντων M || 5 subscr. om. Iul. || prid. non. Iun. (ε) pp. ἦ iuin. M α' νόμων Ἰουλιανῶν Ath. μηνι ἰουλιῶν Theod. || CP. imp. dn. iustiniano pp. aug. ann. XII. iohanno uc. cons. M(ε), τῆς βασιλείας ἰβ' εἶσι ὑπατείας Ἰωάννου ἰνδ. α' Theod. βασιλείας Ἰουστινιανῶ τὸ ἰβ' (υ' con. Heimbach) ὑπατείας Ἀπλιανῶ ἰνδ. α' Ath. || 8 sq. rubr. Περὶ — συνοικεσιῶν ML] Ταῖς πρότερον γενομένοις διατάξεσιν ταῖς βουλομένοις τοῖς νόθους πύιδας τῇ ποιήσει τῶν προικῶν γίνεσθαι γνησίους προστίθησιν ἢ παρὸν διατάξεις θεμάτῃ τινι καὶ τὰ ἐξῆς Ath. (cf. ε), Περὶ γνησιότητος παιδῶν, καὶ περὶ γάμων Theod. || 13 *ὑπάρχῳ ML || 15 ὑπάτῳ add. Zachariae || 17 Ἰουλιανῷ] Dig. 1, 3, 10—12 (βι. ἄ. τι. γ. διγ. ἰ. schol. M) || 22 ἀρκέσαι (sic) M, ἀρκέ-

σοι vulg. || 24 νόμους] Cod. 5, 27, 10. 11. Nov. XII c. 4. XIX. || 27 νενομοθετῆται] Cod. 5, 27, 10 || 29 *ποιήσονται M

1 et in] in om. V || libia libri || 2 autem in] in om. V || illirico libri || 3 omnes R¹ || nobis om. R || 5 subscr. dedimus ex V et Bamb. I || pridem nonos V Bamb. I || iunii V || Cap. V || impr. dōno (dnn. Bamb.) Iust. V Bamb. I || 6 ano V an. Bamb. I || Iohanne vic. consule Bamb. I, om. V || 7 R¹ LXX. IIII. V || 8 moris V || 9 legitimi efficiuntur VT || 10 sui om. V || modis V¹ || 13 exconsuli R vulg. || 16 praedecessoribus V³ vulg. || 20 correctione V¹ || 23 scripsimus T || 24 a natura R² T vulg. || a tura V¹ natura R¹ V³ || 25 molliuntur R¹ T² moriuntur R² T¹ || 27 Sancimus R¹ || 28 comperatam V¹ || 29 post T || ei etiam R² V] etiam ei T etiam R¹ vulg. || 31 hii R² T his R¹

τοῖς γνησίοις συναριθμοῦνται, διότι καὶ πρόφρασις ὅλων αὐτοῖς εἰσι τῆς γεννήσεως. Ἄλλ' ἔσχε καὶ οὗτος ἐπανόρθωσιν ὁ νόμος. ἐπειδὴ γὰρ οἱ δεῦτεροί τε καὶ μετὰ τὰ προικῶα τεχθέντες ἐτελεύτησαν, εἴτα ἡξίον τινας μηκέτι τοὺς προτέρους ὑπὸ τῶν δευτέρων οὐκ ὄντων βοηθεῖσθαι, καὶ τοῦτο ἐπληρωθῶσμεν, καὶ δεδωκαμεν αὐτοῖς καὶ οὕτω, κἂν εἰ τετελευτήκασιν οἱ δεῦτεροί γεγονότες ἀδελφοί, τὸ νόμιμον ἔχειν, κἀκεῖνο προσθέντες (ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἡμφισβητήθη), ὡς κἂν εἰ τις μετὰ τὰ προικῶα μὴ γένοιτο παῖδες, ἀλλ' ὄν τινος τοὺς προειληφότες κἂν εἰ πρὸ τῶν προικῶων ἐτέχθησαν τοῖς γνησίοις ἐγγράφασθαι, τοῦ 1 πατρὸς ὅλων εἰς τοῦτο ὀρηθέντος. Ἄλλ' ἑτερόν τι τοιοῦτον ἀπίρησεν. ἐκ γὰρ δὴ τοιαύτης συνηθείας γινόμενοι παῖδες ὑπάρχοντι, ὁ δὲ αὐτοῖς ἠβούλετο τῶ παρ' ἡμῶν ἐπινοηθέντι τρόπῳ ποιῆσαι γνησίους τῆ τῶν γαμικῶν ποιήσει συμβολαίων, βουλευομένων δὲ ταῦτα τῶ πατρὶ τετελευτήκεν ἡ γυνή, καὶ ὁ τῆς διατάξεως αὐτὸν ἐπέλιπε τρόπος· οὐ γὰρ ἦν πρὸς ἦντινα εἶδει γαμικῶν συντάξαι συμβολαίων, 20 καὶ νόθοι μένονσιν οἱ παῖδες ἄκοιτος τοῦ πατρὸς. Καὶ τι καὶ δεῦτερον ἀνέστη τοιοῦτον ἐπ' ἀνδράσιν οὐδὲ ἀγνώστοις ἡμῖν. ἐπαυδοποιήσατο μὲν γὰρ τις οὐ νόμιμος, καὶ τοὺς μὲν παῖδας νόμιμον ὀνόματος τοῦ πατρὸς, 25 δὲ τῆς γυναικὸς οὐκ ἦν αὐτῶ παντελῶς ἀναμάρτητα, οὐδὲ ἀξίαν αὐτῆν ἡγεῖτο νόμιμον ὀνόματος τῆς γε εἰσὶν ὑβρίσασαν (ἀρκαὶ γὰρ τοσοῦτον εἰπεῖν) ὡς τε δεῦτερος οὗτος τρόπος ὁ τοὺς παῖδας ἀδικῶν, ἐν μὲν δὴ τῶ προτέρῳ διὰ τῆς τελευτῆς τῆς μητρὸς, ἐν 30 2 δὲ τῶ δευτέρῳ δι' ὧν ἐξήμαρτεν ἐκείνη. Ἴσμεν δὲ καὶ τι τρίτον ἑτερον κινήθην. ὁ μὲν γὰρ πατὴρ γνησίους ἠβούλετο ποιῆσαι τοὺς παῖδας καὶ τὰ ἐπι τοῖς προικῶσι νομοθετηθέντα παρ' ἡμῶν ἐσκόπει, οἱ μὲντοι παῖδες αἰσθημένοι τούτων, ἐπειδήπερ τῆς 35 παραδόξως ἦλθεν εἰς τὴν τεκούσαν αὐτοῦ (καίτοιγε οὐ νόμιμον αὐτῶ γαμετῆν οὔσαν) παρὶ τίνος συγγενοῦς εὐπορία, κακούργος ἅμα καὶ δολερῶς πράττοντες τὴν μητέρα ἀπέκονον, ἵνα μὴ γένηται δυνατὸν τῶ πατρὶ ποιῆσθαι γνησίους αὐτοῦς καὶ 40 τελευτώσης ἴσως τῆς μητρὸς τῆς τῶν μητέρων πραγμάτων ἀπολαῦσαι χρήσεως, τοῦτο ὅπερ τοῖς πατράσι

illi suis connumerentur, eo quod occasio omnino eis sunt nasci [legitimis]. Sed habuit etiam ista lex correctionem. Nam quod secundi et post dotem nati mortui sunt, ideo volebant quidam nequaquam priores 5 a non existentibus adiuvari; et hoc emendavimus et dedimus eis etiam sic, vel si mortui [sui] sunt hi qui secundi fuerunt fratres, habere iura legitima, illud quoque adicientes, quoniam et hoc dubitatum est, ut vel si aliqui filii post dotalia non nascantur, attamen 10 praecedentes, licet ante dotalia nati sunt, inter suos ascribi, patre quippe ad hoc festiuante.

1 Sed aliud quiddam tale occurrit. Ex huiusmodi namque consuetudine nati filii erant alicui, at ille 15 eos volebat a nobis adinvnto modo facere suos nuptialium confectione documentorum; deliberante autem haec patre mortua est mulier et constitutionis eum deseruit modus: non enim erat ad quam oporteret nuptiale confici documentum, et naturales manebant filii invito patre. Et quiddam etiam secundum tale exortum est apud viros neque nobis incognitos. Procreavit etenim quidam filios non legitime, et filios quidem ultraquam diligebat et legitimos sibi fieri secundum legem volebat, ea autem quae sunt 20 mulieris non erant omnino sine peccato, neque dignam eam aestimavit legitimo quodam nomine, quae etiam semet ipsam iniuriaverat (sufficit enim hoc tantum dicere). Quapropter secundus iste modus est qui filios gravat, in priori quidem per mortem matris, in secundo vero per id quod illa peccavit.

2 Novimus autem etiam quoddam tertium motum. Pater namque volebat legitimos facere filios et ad ea quae de dotibus sancita sunt a nobis respiciebat, filii vero sentientes quoniam quaedam inopiniate venissent ad matrem eorum (licet uxorem non legitimam existentem) a quodam cognato divitiarum, maligne simul et dolose agentes matrem occultaverunt, ne eos facere legitimos esset patri possibile et moriente forte 25 matre maternarum rerum frueretur usufructu, hoc

quia causam omnino illis praestiterunt ut nascerentur. Sed haec quoque lex emendatione impertita est. Etenim defunctis filiis secundis qui post dotalia instrumenta nati sunt cum quidam priores a secundis non superstitibus non iam iuvari vellent, hoc quoque emendavimus usque etiam sic dedimus, ut etsi defuncti sint qui secundi nati erant fratres, legitimorum ius habeant; illud quoque addidimus (quoniam etiam de eo dubitatum erat), ut etsi post dotalia instrumenta nulli liberi nati sint, tamen priores licet ante dotalia nati 1 legitimis adscribantur, quippe cum pater omnino ad hoc festiuaverit. Sed aliud quid eiusmodi accidit. Nam ex eius generis consuetudine erant liberi alicui nati, ille autem eos ratione a nobis excogitata legitimos efficere volebat nuptialium instrumentorum confectione: atqui dum pater haec mente agit atque cessit mulier, et constitutionis ratio eum destituit: neque enim erat cum qua nuptiale instrumentum componere liceret, et naturales manebant liberi invito parente. Atque etiam aliud quid eiusmodi exortum est in viris 5 liberis haud ignotis. Etenim liberos aliquis non legitime procreavit, atque illos quidem admodum diligebat et legitimos sibi fieri secundum legem volebat, mulieris autem res probro non omnino carebant neque dignam eam existimabat legitimo aliquo nomine, quippe quae sibi ipsa iniuriam fecisset (sufficit enim tantum dixisse). Itaque alter hic modus est quo liberi damno afficiantur, nempe ut priore per mortem matris ita altero 2 per ea quae mater peccavit. Novimus vero etiam tertium aliquid esse motum. Nam pater quidem legitimos efficere liberos volebat atque eorum quae de dotalibus a nobis sancita sunt rationem habebat, liberi tamen ubi haec senserunt, quoniam praeter opinionem ad matrem eorum (licet legitima illius uxor non esset) a cognato aliquo opes quaedam pervenissent, improbe simul et dolose agentes matrem occultaverunt, ne patri copia fieret ipsos legitimos efficiendi et defuncta forte matre maternarum rerum usufructu

1 καὶ om. ε || 2 οὕτως M || 5 δευτέρων om. ε || 6 ἐπληρωθῶσμεν] Cod. 5, 27, 11; cf. Nov. XII c. 4 || 26 αὐτῶ om. ε || 32 ἑτερον om. ε quod probaverim || 35 τούτων om. ε || 37 παρὰ τινῶν M^a || 42 ἀπολαύσοι M^c

1 sq. occasio — legitimis scr. R² in ras. 20 fere litt. || 2 sunt] fuerit R⁽²⁾ || nasci] litteras sci scr. V² in spatio vacuo || legitimis ut glossema deleuit Spangenberg (cf. Cod. 5, 27, 10 § 1) || lex correctionem (correctione R) RV vulg. || correctionem lex T || 3 quod T¹ qui RVT² quia vulg. || 6 dedimus] declinauimus R¹ || etiam] et V || sui glossema om. vulg. || sint hii R || 7 secundum V || 9 ali-

quot R¹ || nascatur R¹ || 10 sint VT || 13 Sed] Sed et T vulg. || huiusmodi] huius V¹ || 16 correctione V || 18 enim om. V¹ || 21 incognitos Beck] cognitos libri || 23 et filios] et filiis R¹ et filius V¹ T¹ et filium V³ || quidam R¹ || 24 leges T || volebat R || ea om. R¹ || mulieris sunt R || 25 erant] eāt i. e. eant V || 26 existimavit R || nomine] modo R¹ || 27 iniuriaverit R¹ || 28 quia propter R¹ || est] et R || 29 per mortem TV^b] post mortem RV^a || 30 illam R¹ || 31 quoddam RT¹] quendam VT² vulg. || motum T¹] modum RT² V vulg. || 32 filios legitimos facere RT || 33 de om. V || sancta V¹ || 34 inopinata uenissent VT] inopinata euenissent R || 36 diuite libri || 37 nec T || 39 mater**rum V^a

δίδωσιν εὖ ποιῶν ὁ νόμος. ταῖς τοιαύταις οὖν ἀντιτάξασθαι τέχναις νόμου καθέστηκεν ἴδιον ἀκριβοῦς, ἐν ἐν τῷ παρόντι τίθεμεν.

quod patribus dat bene faciens lex. Talibus itaque resistere artibus legis est proprium subtilis, quam in praesenti sancimus.

CAPUT I.

Εἴ τις οὖν οὐκ ἔχων παῖδας νομίμους, νόθους δὲ μόνον, αὐτοὺς μὲν γνησίους ποιήσασθαι βούλεται, τὴν 5 γυναικα δὲ ἢ οὐκ ἔχει παντελῶς ἢ οὐκ ἀναμάρτητον ἢ οὐ φαινόμεν ἔχει ἢ κατὰ τι νόμιμον πρὸς τὸ συνοικέσιον ἐμποδιζομένην, δίδομεν αὐτῷ παροησίαν ξένην τινὴ καὶ νῦν ἐξηρημένην παρ' ἡμῶν ὁδῷ πρὸς γνησίους ἀγαγεῖν τοὺς νόθους, δηλαδὴ γνησίῳ ἐπὶ 10 τῶν τοιούτων θεμάτων οὐκ ὄντων. ὡς περ γὰρ ἔστι τις τοῖς πρὸ ἡμῶν ἐξηρημένος τρόπος δὲ τοὺς ἀπελευθέρους εἰς εὐγένειαν ἀγει, προκαταίρων μὲν αὐτοὺς ἕτεραν τινὴ πρᾶξι καὶ δίδουσι αὐτοῖς τὸ τῶν χερσῶν δακτυλίων δίκαιον, ὕστερον δὲ εἰς αὐτὴν ἐπαν- 15 ἀγει τὴν φύσιν τὴν δούλον τε καὶ ἐλευθέρου ἐξ ἀρχῆς μὴ διακρινασαν, ἀλλ' ἐλευθέρου τὴν ἀνθρώπου ποιησάμενην γονήν· οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς τούτων δὴ τὸν τρόπον ἐπινοοῦμεν τῷ πράγματι. καὶ ἐξέστω τῷ πατρὶ ἐπὶ τῶν ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένων τρόπων, 20 ἢ καὶ εἴ τις ἕτερος ἀπαντήσει τοιούτος (πολλὰ δὲ, καθάπερ ἐφθήμεν εἰπόντες, τὰ τῆς φύσεως καινοσηματῶν, ἐξέστω τοῖνυν καθάπερ ἔφαμεν τῷ πατρὶ, εἴπερ γνησίας οὐκ εἰποροίη γονῆς, τοὺς παῖδας ἀποκαταστήσαι τῇ φύσει καὶ τῇ ἀνωθεν εὐγενείᾳ, εἴ γε 25 ἐξ ἐλευθέρου αὐτῷ γένοντο. καὶ γνησίους τὸ λοιπὸν καὶ ὑπεξουσίους ἔχειν. (Ὅδὲ γὰρ ἐξ ἀρχῆς, ἦνίκα ἡ φύσις) διεθεσμοῦσθε τοῖς ἀνθρώποις μόνῃ, πρὶν τοὺς γραπτῶς εἰσφοιτῆσαι νόμους, ἦν τις διαφορὰ νόθου τε καὶ γνησίῳ, ἀλλὰ τοῖς πρώτοις γονεῦσιν οἱ παρ- 30 τοι παῖδες ἅμα τῇ προῶδῳ γεγόνασιν γνησίοι, καὶ ὡς περ ἐπὶ τῶν ἐλευθέρων ἢ μὲν φύσις ἐλευθέρου πεποίηκεν ἅπαντας, οἱ πόλεμοι δὲ τὴν δουλείαν ἐξεύρου, οὕτω κατὰ τὰ ἢ μὲν φύσις γνησίας προήγαγε τὰς γονάς, ἢ δὲ εἰς ἐπιθυμίαν ἐκτροπή τὸ νόθον αἰταις 35 προσανεμάξατο. ὥστε ὁμοίων τῶν παθῶν γενομένων δεῖ καὶ τὴν θεραπείαν ἐν τῶν ἴσων ἐξευρεθῆναι, τὴν μὲν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν τὴν δὲ ὑφ' ἡμῶν.

Si quis ergo non habens filios legitimos, naturales 5 autem tantummodo, ipsos quidem suos facere voluerit, mulierem vero aut non habet penitus, aut (quae) non sine delicto sit aut quae non appareat habeat aut secundum quandam legem ad matrimonium praepeditam, damus ei fiduciam nova quadam et nuuc adinventam a vobis via ad legitimorum ius perducere naturales, procul dubio suis in talibus casibus non existentibus. Sicut enim est quidam a praecedentibus nobis adinventus modus qui liberos ad ingenuitatem deducit, praemundans quidem eos alio quodam actu et dans eis aureorum ius anulorum, postea vero ad ipsam deducens naturam, quae servum et liberum ab initio non discrevit, sed liberam hominis fecit prolem: sic et nos hunc modum advenimus causae. Et licebit id patri, ut in his qui dudum a nobis dicti sunt modis, vel etiam si quis alter occurrerit talis (multae namque sicut praediximus naturae sunt novitates), liceat igitur sicut diximus patri, si legitimam non habeat sobolem, filios restituere naturae et antiquae ingenuitati, si ex libera ei fiant, et suos de cetero et sub potestate habere. Neque enim a principio, quando sola natura sanciebat hominibus, antequam scriptae provenirent leges, fuit quaedam differentia naturalis atque legitimi, sed antiquis parentibus antiqui filii mox ut procedebant fiebant legitimi, et sicut in liberis natura quidem liberos fecit omnes, bella vero servitutem adinvennerunt, sic etiam hinc natura quidem legitimam produxit sobolem, at vero ad concupiscentiam diversio naturae eis inmiscuit. Tamquam ergo similibus passionibus factis oportet etiam medelam ex aequalitatibus inveniri, illam quidem a praecessoribus nostris, haec vero a nobis.

potiendi, id quod patribus lex merito tribuit. Talibus igitur artibus resistere legis proprium est accuratae, quam in praesenti sancimus.

I. Si quis igitur non habens liberos legitimos, sed naturales tantum, eos quidem legitimos reddere vult, mulierem autem vel omnino non habeat vel quae probro non careat vel quae non appareat vel quae secundum aliquam legem ad nuptias faciendas impediatur, licentiam ei damus nova quadam via et nunc excogitata a nobis ad legitimorum ius ducendi naturales, scilicet si legitimi in eiusmodi casibus praesto non sint. Sicut enim ratio quaedam est a decessoribus nostris excogitata quae libertinos ad ingenuitatem ducit, cum eos prius per alium quandam actum purget detque iis ius aureorum anulorum, deinde autem ipsi eos naturae restituat, quae servum et liberum ab initio non discrevit, sed liberam fecit hominis prolem: ita iam nos quoque hunc modum illi causae statuimus. Atque liceat patri in modis a nobis ante dictis, vel etiam si quis eius generis alius acciderit (multa enim, sicut supra diximus, a natura innovantur), liceat igitur uti dicebamus patri, si quidem legitimae subolis copia ei non sit, liberos restituere natalibus et antiquae ingenuitati, si modo ex libera ei nati sint, et legitimos in posterum ac sub potestate habere. Neque enim a principio, cum natura hominibus sola leges daret, antequam scriptae inducerentur leges, differentia erat ulla inter naturalem et legitimum, sed primis parentibus primi filii simul ac progeniti sunt legitimi extiterunt, et quemadmodum in liberis hominibus natura quidem omnes fecit liberos, bella autem servitutem invenerunt, ita hic quoque natura quidem legitimam produxit sobolem, conversio autem ad libidinem naturalium notam iis impressit. Itaque cum similes affectus facti sint, remedium quoque ex similibus excogitari par est, alterum a decessoribus nostris alterum a nobis.

5 μόνων M || 6 οὐκ ἔχει] non habet ε || 19 ἐξέστω] licebit id ε || 27 ὑπεξουσίους om. M^a || ἔχειν M] σχεῖν cum Scringero vulg. || Ὅδὲ — 28 φύσις omissa in M ex ε et Nov. LXXXIX c. 1 supplevi (sin. Heraldus rer. quotid. I 5) || 33 πόλεμοι Heraldus ex ε et Nov. LXXXIX c. 1] πολέμοι M

1 dabat T || legem V¹ || 2 subtilius V || quam] est V¹ || 5 voluerit facere suos R facere autem (autem del. T²) suos noluerit T || 6 quae add. vulg. || 7sq. habeat autem libri, corr. Beck || 9 licentiam T || 10 perducere] procedere R || 14 *praemundans Heraldus rer. quotid. I 5] praemandans (praemandan^a V¹) VT vulg. praemendas (praehendens? corr. R²) R ||

quodam alio R || 15 anulorum ius anreorum V || 19 id om. T¹ || quem R¹ || a om. R¹ || 21 namque] nam R¹ || praediximus RT] supra diximus V || 24 ingenuitate V || fiat V sunt T || 26 quando] ante V¹ || sanciebat] faciebant R¹ || hominibus Homberg] hominis R¹ V¹ homines R³ V² T || 27 scripture peruenire R¹ || 28 legitima V || 30 in liberis quidem natura quidem liberos omnes fecit V || 31 adinvennerant (adinueniant T¹) libri, corr. vulg. || hinc] huic RV, om. T || 32 legitimam quidem V || 33 concupiscentias T || diversio TR²] diverso R¹ diuisio V¹ diuisio V³ || naturalis R V¹ T || 35 aequalitatibus Spangenberg] qualitatibus libri || invenire RT || 36 praedececessoribus V³ vulg. || vero a om. V¹

CAPUT II.

Ἔστω τοίνυν ἄδεια τῷ πατρὶ τὴν μητέρα ἐπὶ τοῦ
 προτέρου καταλιμπάνοντι σχήματος, εἴπερ ταῖς ἀλλο-
 θείαις ἀμαρτάνουσαί τι περὶ τὴν εὐνήν φανεῖη (ἄλλως
 γὰρ γίνεσθαι τοῦτο ἐπὶ τοῦ τοιούτου θέματος οὐκ
 ἐπίμεν), ἢ εἴπερ κατὰ τινα περιστάσιν ἢ οὐκ ἔστιν
 ἢ λανθάνοι ἢ τι ἕτερον γένοιτο περὶ αὐτὴν ὃ αὐτὸν
 κωλύει τὴν ἐπὶ τὰ προικῶνα φέρουσαν ὁδὸν ἐλθεῖν,
 καὶ οὕτως αὐτὸν προνοῆσαι τῶν παιδῶν, καὶ ἐπι-
 δοῦναι τῇ βασιλείᾳ δέξαι αὐτὸ τοῦτο λέγουσαν ὡς
 βούλεται τοὺς νόθους αὐτοῦ παῖδας ἀποκαταστήσαι
 τῇ φύσει καὶ τῇ ἀνωθεν εὐγενείᾳ τε καὶ γησιό-
 τητι, ὥστε ὑπεξουσίους αὐτῷ καθεστάναι μηδὲν τῶν
 νομίμων παιδῶν διαλλάττοντας, καὶ τούτου γινο-
 μένου ἐντεῦθεν τοὺς παῖδας ἀπολαύειν τῆς τοιαύτης
 βοήθειας, καὶ μηδὲ κακοργεῖν δύνασθαι τὸν πατέρα
 καὶ ἀποκρύναντας τὴν μητέρα διωθεῖσθαι τὴν γη-
 σιότητα. ἐπὶ γὰρ δὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ πάσας τὰς
 τιμῆς τῆς φύσεως παρεκβάσει τε καὶ ἐπινοίας ἐπὶ
 τῶν νομίμων οὐκ ἔχόντων παῖδας θεραπεύομεν, οὕτω
 συντόμῳ συμμαχίᾳ τοσαύτην ὁρμὴν ἐπανορθώσαντες
 1 φύσεως. Εἰ μὲντοιγε ὁ μόνων φυσικῶν παιδῶν
 πατὴρ τοῦτο μὲν διὰ τινὰς τυχερὰς περιστάσεις οὐ
 πρόξυι, τελευτῶν δὲ ἐπὶ τινος τῶν ἐμπροσθεν εἰρη-
 μένων θεμάτων γράψειεν (ἐν) διαθήκῃ βούλεσθαι
 αὐτῷ γησιόους εἶναι τοὺς παῖδας καὶ διαδόχους, καὶ
 25 ἐν τούτῳ διδομεν αὐτῷ παρρησίαν· δεομένων μὲντοι
 καὶ οὕτω τῶν παιδῶν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς
 καὶ τοῦτο διδασκόντων, καὶ δεικνύντων τὰς τοῦ πα-
 τρὸς διαθήκας, καὶ κληρονομοῦντων εἰς ὅσον ἂν ὁ
 πατὴρ αὐτοὺς γράψει, καὶ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτὸ
 30 λαμβανόντων, ἵνα κατὰ ταῦτόν δῶρον ἢ τὸ γινόμενον
 πατρός τε καὶ βασιλέως, ταυτὸν δὲ ἔστιν εἰπεῖν φύ-
 σεώς τε καὶ νόμου. Καὶ ταῦτ᾽ ἴσμεν οὐδένα τῶν
 ἐμπροσθεν νομίμων ἀναιροῦντες τρόπων, ἀλλὰ καὶ
 τούτων προστιθέντες ἐφ' ὧν ἐκείνους λαβεῖν οὐκ ἔσ-
 35 ἔστιν. ὁλως γὰρ γησιῶν ὑπόπτων ἕξα νόθων ἐπι-
 γνομέμων ἢ προγενομένων οὐκ ἂν ἡ γησιότης αὐ-
 τοῖς προστεθεῖη, εἰ μὴ πάντως διὰ τῶν διατάξεων
 ἡμῶν, ἀπερ τὸν τῶν προικῶν συμβολαίων εἰσθηγ-
 σαντο τρόπον. 40

Sit igitur licentia patri matrem in priori statu
 relinquenti, si ex veritate aliquid circa eorum appa-
 ruerit deliquisse (aliter namque fieri hoc in talibus
 casibus non permittimus), et si per quamdam circum-
 5 ventionem aut non est aut latitet aut aliquid etiam
 aliud fiat circa eam aut quod prohibeat venire ad
 viam ducentem ad dotalia, etiam sic providere filiis
 et offerre imperatori precem hoc ipsum dicentem,
 quia vult naturales suos filios restituere naturae et
 antiquae ingenuitati et legitimorum iuri, ut sub po-
 testate eius consistant nihil a legitimis filiis differen-
 tes. Et hoc facto exinde filios frui tali solacio, et
 neque fraudare posse patrem et celantes matrem ius
 legitimorum abicere. Uno enim hoc modo omnibus
 15 huiusmodi naturae excessibus et adinventionibus in
 his qui legitimos non habent filios medemur, ita brevi
 solacio tantum naturae impetum corrigentes.

1 Si vero solummodo naturalium filiorum pater hoc
 quidem propter quasdam fortuitas circumstantias non
 agat, moriens vero sub quodam praedictorum casuum
 scripserit in testamento velle sibi eos legitimos esse
 filios successores, et huius rei damus licentiam; sup-
 plicantibus tamen etiam sic filiis post mortem patris
 et hoc docentibus et ostendentibus patris testamen-
 tum, et heredibus existentibus in quantum pater eos
 scripserit, et ab imperio hoc percipientibus, ut in
 uno eodemque hoc quod agit sit donum patris et
 principis, idem est dicere naturae simul et legis. Et
 haec dicimus nullum anteriorem legitimum perimentes
 modum, sed etiam hunc addentes in quibus illos ac-
 cipere non licet. Omnino enim suis existentibus,
 35 deinde naturalibus procreatis aut primitus natis, ne-
 quaquam legitimorum ius eis adiciatur, nisi forsans
 per constitutiones nostras, quae dotalium instrumen-
 torum introduxerunt modum.

II. Sit igitur patri licentia matre in priori statu relicta, siquidem quid re vera eam adversus eorum
 peccasse appareat (alioqui enim hoc fieri in eiusmodi casu non patimur), vel si qua ex necessitate aut
 non sit superstes aut lateat aut quid aliud de ea factum sit quod illum prohibeat ne viam ad dotalia in-
 strumentalia ducentem ingrediatur, sic quoque liberis prospiciendi, et imperatori preces offerendi quae id
 ipsum dicant velle se naturales suos liberos natalibus et pristinae ingenuitati et legitimorum iuri resti-
 tuere, ut sub potestate sua sint neve quicquam a legitimis liberis differant. Et hoc facto liberi dehinc
 tali auxilio fruuntur, neu fraudem facere patri valeant et matre occultata ius legitimorum repudiare. Uno
 enim hoc modo omnes eiusmodi naturae lapsus et inventiones in iis qui legitimos liberos non habent sana-
 1 mus, cum tam exiguo subsidio tantum impetum naturae correxerimus. Si tamen pater naturalium tantum
 liberorum id quidem propter fortuitas quasdam necessitates non fecerit, moriens autem de uno ex
 casibus supra dictis in testamento scripserit velle se liberos sibi legitimos esse et successores, huius quoque
 rei licentiam ei damus, ut tamen sic quoque liberi post mortem patris supplicent et hoc doceant, et testa-
 mentum patris ostendant, et heredes existant in quantum eos pater scripserit, atque id ab imperatore
 impetrent, ut quod fit eodem donum sit et patris et imperatoris, vel quod idem est et naturae et
 legis. Atque haec dicimus nullum ex prioribus modis legitimis tollentes, immo hunc addentes ubi illos
 adhibere non licet. Utique enim si legitimi praesto sint et naturales postea nascantur sive antea nati
 sint, ius legitimorum iis non impetietur nisi omnino per constitutiones nostras, quae modum dotalium
 instrumentorum introduxerunt.

4 ἐπὶ τοῦ τοιούτου θέματος] in talibus casibus ε || 5 ἢ
 εἴτε] et si ε || 6 ἢ τί ἕτερον M aut aliquid etiam aliud ε ||
 ὁ Scringier] ἢ M aut quod ε || αὐτὸν om. ε || 11 καὶ τῇ
 Agylaeus ex ε (cf. 372, 25)] οὗς τῇ M (ὡς τῇ Osenbrüggen)]
 24 *γράφειεν ἐν (cf. ε)] γράψειεν M γράψει ἐν Zacha-
 riae || 25 καὶ διαδόχους] καὶ om. ε, Iul. 241 || 26 αὐτῷ
 om. ε || 31 κατὰ ταῦτόν Zachariae ex ε] κατ' τὸν (sic) M¹
 κατ' αὐτὸν M² || 32 καὶ βασιλέως Scringier ex ε] καὶ om.
 M || 38 πάντως] forsans ε || διατάξεων] Cod. 5, 27, 10. 11

dam circumventio est V quadam circumventionem T² vulg. ||
 5 latitet V] latet RT vulg. || 6 fiat] vel fatiat (sic) T ||
 aut delet Beck || quod] qui T¹ eam aut V¹ || prohibeat
 T || 8 offerre imperatori praeces V || 10 legitimorum vulg. ||
 legitimo libri (cf. v. 36) || sub] sub sua R¹ || 12 facta V^a ||
 13 fraudari R || ius RV] et ius T vulg. || 14 hominibus
 R¹ || 15 huius modo V¹ || 16 legimos V¹ || ita] et ita V ||
 17 tantum] inter R¹ || 21 pater filiorum V || 22 quos-
 dam V¹ || 23 agit R² || 24 scripsit VT || eos] eorum V¹ ||
 25 filios et successores al. || huiusmodi rei R; leg. huius-
 modi ei? || 26 pōt V¹ || 27 *dicentibus libri || 28 et] et
 ex V¹ || 29 ut] et V¹ || 30 quod] que V || domum R¹ T^a ||
 31 idem est T² || id est RV idem T¹ || dicte V || 32 legi-
 titum anteriorem V || 35 naturalibus existentibus pro-
 creatis R^a || aut] uel R || 36 ius legitimorum T || aditia-
 tur V] dicitur R¹ addicitur R²T adicitur vulg.

1 matri T¹ matre T² || 2 relinquenti vulg.] delinquenti
 (delinquentem V² delinquentem T²) libri; derelinquenti
 Heimbach || 4 et si] aut si Beck || *per quamdam circum-
 ventionem] per quedam circumventio (cir]uventio T^a) T¹
 quaedam circumventionem (circumventionem R²) R quae-

CAPUT III.

Καὶ οὐ λέληθεν ἡμᾶς ὡς καὶ ὁ τῆς νόθευσης τρόπος ἦν πάλαι τισὶ τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῶν νόθων τῶν εἰς γνησίους μεδισταμένων νομισθεὶς οὐκ ἀδόκιμος. ἀλλ' ὁ γε τῆς εἰσεβούς λίξεως ἡμῶν πατῆρ καὶ ἡ διάταξις ἣ παρ' ἐκείνων τεθείσα τῶν τοιούτων κατέγνω, μένειν δὲ κάκεινην ἐπὶ τῶν ἐαυτῆς ὄρων βουλόμεθα, ἐπειδὴ τῆς σωφροσύνης ἀκριβῶς ἐστόχασται καὶ οὐ προσήκον ἐστὶ τὰ καλῶς ἐκβεβλημένα πάλιν εἰς πολιτείαν κατὰγειν.

CAPUT IV.

Κάκεινο δὲ ἡγοῦμεθα κάλλιον εἶναι τάξει προσκόντως, ὅπερ ἐκ πολλῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἐλάβομεν πείρας· πολλοὶ γοῦν καὶ ἐρεθῆς δίκαι προσηγγελμένοι τῷ ἡμετέρῳ κράτει τοῦ παρόντος ἡμᾶς εἰς χρεῖαν ἤγαγον νόμου. ἐπειδὴ γὰρ καὶ τοῖς παλαιοῖς διεγίνετο νόμοις καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τὰ αὐτὰ διατέτακται, ὥστε τοὺς γάμους καὶ γαμικῶν συμβολαίων χωρὶς ἐκ μόνης ἐρῶσθαι διαθήσεως καὶ κυρίους εἶναι, νεοθενμένων (δὲ) ἡμῖν ἐντεῦθεν συναλλαγμάτων ἐπλήσθη το πολίτευμα, καὶ παρῆσι μάρτυρες ἀκινδύνως φρονόμενοι καὶ οὐ κυρίαν ἐκάλεϊ τὴν συνοικοῦσαν ὁ ἀνήρ κάκεινην τοῦτον ὁμοίως ἀνόμαζε, καὶ οὕτως αὐτοῖς πλάττεται συνοικέσια καὶ μὴ ταῖς ἀληθείαις συστάνα· τοῦτο ἀφῆθημεν χρῆναι κατὰ τοὺς φυσικοὺς διορίσαι νόμους. ἴσμεν γὰρ, εἰ καὶ σωφροσύνης ἐσμὲν ἐρασταὶ καὶ ταῦτα τοῖς ἡμετέροις νομοθετούμεν ὑπὲρ κόοις, ἀλλ' οὐδὲν εἶναι μανίας ἐρωτικῆς σφοδρότερον, ἢ ἐπισχεῖν φιλοσοφίας ἐστὶν ἀκριβοῦς, νοουθετούσης τε καὶ πηδῶσαν καὶ σφραδίζουσαν τὴν ἐπιθυμίαν ἐπεχούσης· ὥστε οἱ τούτῳ κεκρατημένοι τίνος ἂν ἀπόσχοντο ῥήματος πρὸς τὰς ὡν ἐρῶσιν, ὅπερ ἀπὸ τῶν ψυχῶν διαθήσεις, ὥστε καὶ τὰς ἐν γάμῳ κωλύουσι διαφορὰς, ἵνα μὴ τῆς ἐπιθυμίας νικηθέντες ὑπερβολῇ λάθοιεν κατὰ μικρὸν ἐαυτοὺς οἱ συνοικοῦντες τῆς οὐσίας ἀφαιρουμένοι. ταῦτα οὖν σώφρονι νόμῳ διαθεσμοθετήσαι καλῶς ἔχειν ἀφῆθημεν. 1 Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μειζόνων ἀξιωματῶν καὶ ὅσα μέχρι τῶν ἡμετέρων ἐστὶ συγκλητικῶν καὶ τῶν με-

Et nos non latuit quia etiam adoptionis modus erat antiquitus ab aliquibus ante nos imperatoribus super naturales ad legitimos transferendos non improbabili aestimatus. Sed aequae piae memoriae noster pater et constitutio ab illo prolata talia reprehendit. Manere ergo et illam in suis terminis volumus, quoniam castitatem diligenter consideravit, et incompetens est quae bene exclusae sunt rursus ad publicam revocare.

Illud quoque melius arbitramur constituere competentem, quod ex plurimo causarum experimento cognovimus; multae quidem et continuae lites nuntiatae nostrae maiestati ad opus nos deduxerunt legis. Quia enim et antiquis promulgatum est legibus et a nobis ipsis suis haec eadem constituta, ut nuptiae et extra dotalia documenta ex solo affectu valeant et ratae sint, sed falsatis contractibus nostra ex hoc est completa respublica (nam introeunt testes sine periculo mentientes, quia vir vocabatur dominam cohaerentem et istum illa similiter nominabat, et sic eis finguntur matrimonia non pro veritate confecta), hoc aestimavimus oportere secundum naturales definire leges. Novimus etenim et castitatis sumus amatores et haec nostris sancimus subiectis: sed nihil est furore amoris vehementius, quem retinere philosophiae est perfectae, momentis et insipientem atque inhaerentem concupiscentiam refrenantis; ut hi qui hoc tali detinentur (quo) se abstinebunt sermone ad eas quas amant, quem eis non per blandimenta conferunt? denique in tantum etiam ante nos legislatores tales scierunt animum affectus, ut etiam donationes constante matrimonio prohiberent, ut non concupiscentiae magnitudine victi laterent paulatim coniuges semet ipsos sua privare substantia. Haec ergo casta lege sancire bene se habere credidimus.

1 In maioribus itaque dignitatibus et quaecumque usque ad nostros est senatores et magnificentissimos

III. Neque fugit nos etiam adoptionis modum olim nonnullis eorum qui ante nos fuerunt imperatorum ad naturales legitimos reddendos non indignum esse iudicatum. Verum ea parens noster pia memoriae et constitutio ab illo lata reiecit; quam manere ipsam quoque in suo statu volumus, quoniam castitatem accurate sectata est nec decet ea quae recte explosa sunt rursus in rempublicam revocare.

IV. Sed illud quoque ut apte ordinemus satius esse arbitramur, quod ex multa rerum experientia accepimus: certae nullae et continuae lites ad nostram maiestatem delatae ad praesentis nos legis necessitatem adduxerunt. Nam cum et antiquis legibus praeceptum et idem a nobis ipsis constitutum sit, ut nuptiae etiam sine nuptialibus instrumentis ex solo affectu valeant et ratae sint, (atque) inde suppositis contractibus respublica repleta est, et testes prodeunt impune mentientes et virum dominam vocasse eam quae cum eo vivat et illam simili eum nomine appellasse, atque ita finguntur iis matrimonia quae revera non sunt contracta: hoc secundum leges naturales definiendum esse existimavimus. Etsi enim castitatis sumus amatores atque eiusmodi leges subiectis nostris damus, at satis scimus nihil esse furore amoris vehementius, quem cohibere philosophiae est severae, quae et reprehendat et lascivientem atque exultantem concupiscentiam contineat: unde qui illo victi sunt quo verbo abstinebunt adversus eas quas amant, quod non in eas per blanditias conferant? Quam ob rem etiam qui ante nos fuerunt legislatores adeo cognitos habuerunt eiusmodi animum affectus, ut vel donationes constante matrimonio prohiberent, ne coniuges victi nimia concupiscentia imprudenter se ipsos paulatim bonis suis privarent. Haec igitur lege prudenti 1 disponere par esse duximus. Atque in maioribus dignitatibus et quaecumque usque ad senatores

1 λέλυθεν M || cf. Cod. 5. 27. 6 §1 || 4 γὰρ aequae || 5 διάταξις] Iustini Cod. 5, 27, 7 || 6 δὲ] ergo || 13 τοῦ παρόντος om. || 15 διατέτακται] cf. Nov. XXII c. 3 || 18 *δὲ addidi ex || 19 καὶ] nam || 20 καὶ om. || 22 καὶ μὴ] non || delendum videtur καὶ || 24 εἰ om. || 29 τούτῳ] hoc tali || 30 προσάσων ὁρώσιν M, corr. Scrimger

1 non nos R || 4 existimatus R existimatus vulg. || 5 prolata] et prolata R¹ || 8 est] et R¹V¹T¹ || quae] qui V¹T¹ || exclausa V¹ || 10 rubr. Qui sine dotalibus instrumentis nuptias contrahere possunt RT in marg. (cf. Iul.) || 14 est om. V || 15 ipsi V¹ || instituta V || 16 nuptiae et] et nuptie et V et nuptie T¹ || documenta

ex] instrumenta et ex T || 17 falsatis V¹ vulg.] falsitas T¹ falsitatis RV³T² || 18 introeunt Beck] introeunt libri || 21 non] uero non T || 22 estimavimus T] existimavimus R existimavimus V vulg. || diffinire libri || 23 et] etsi vulg. || 24 hoc R || 25 est] esse vulg. || 26 philosophiae V] philosophie T || momentis V² morientis T¹ || 28 hii RV || hoc tale T¹ tale hoc R¹ || quo addidit Beck || se] si RT || 29 amaret R || quem] al. que R² in marg., quae vulg. || eius V¹ ei T || non del. R² || 31 sserunt V¹ scietur T¹ || effectus V¹ T || 33 laterent R¹T²] late... V¹ laterentur R² latentur V³ laterent T¹ vulg. || 34 privare Contius] priuari RV¹T priuarent V³ vulg. || 35 lex V¹ || 38 et quaecumque — 375, 1 patimur scripsit V² in ras. 1¹ vers. || 39 usque ad] ad usque R¹ || nostros est V³] nos est RV²T nostros sunt Contius

γαλοπρεπεστάτων ἰλλουστρίων οὐδὲ γίνεσθαι ταῦτα παντελῶς ἀνεχόμεθα, ἀλλ' ἔστω πάντα καὶ προῖξ καὶ προγαμιαία δωρεὰ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα τοῖς σεμνοτέροις πρέπει τῶν ὀνομάτων. Ὅσον δὲ ἐν στρατείαις τε σεμνοτέροις καὶ ἐμπορίας καὶ ὄλων ἐν ἐπιτηδεύσεσιν ἀξιολογώτεροις ἐστίν, εἰ βούλοιο νομίμως γυναικὶ συνελθεῖν καὶ μὴ ποιήσασθαι γάμων συμβόλαια, μὴ οὕτως εἰκῆ καὶ ἀπαρραφύλακτως καὶ ἐκκεχρμένως καὶ ἀναποδείκτως τοῦτο πραττέτω, ἀλλὰ παραγινέσθω πρὸς τινὰ τῶν ἐκκλησιῶν οἰκῶν κοινωσάσθω 10 τε τῶ τῆς ἀγιωτάτης ἐκείνης ἐκκλησίας ἐκδίκω, ὁ δὲ παραλαβὼν τρεῖς ἢ τέσσαρας τῶν ἐκείσε εὐλαβεστάτων κληρικῶν ἐκμαρτυρίαν συνιστάτω δηλοῦσαν, ὡς ἐπὶ κτῆσε τῆς ἐπινεμήσεως τοῦδε τοῦ μὲνός ἄγοντος 15 τὸσπν ἡμέραν τῆς βασιλείας ἔτους τούτου ὑπατείας τοιαύδε ἦλθον παρ' αὐτῶ ἐν τῷδε τῶ ἐκκλησίῳ οἰκῶ ὁ δεῖνα καὶ ἡ δεῖνα καὶ συνηροδόθησαν ἀλλήλοις, καὶ τὴν τοιαύτην ἐκμαρτυρίαν εἰ μὲν ἐκλαβεῖν βούλονται ἢ ἀμφότεροι οἱ συνιόντες ἢ καὶ ἕτερος αὐτῶν, καὶ τοῦτο πραττέωσαν καὶ ὑπογραφέτωσαν 20 ταύτη ὁ τε τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας ἐκδίκος καὶ οἱ λοιποὶ τρεῖς ἢ ὅσους ἂν βουληθεῖη (οὐκ ἐλάττους μένου τῶν τριῶν) γράμματα τοῦτο σημαίνοντα.

2 Εἰ δὲ καὶ τοῦτο μὴ πράξαιεν ἐκεῖνοι, ἀλλὰ τὸν τοιοῦτον ἀποτιθέσθω χάριτην ὁ τῆς σεβασμιωτάτης 25 ἐκκλησίας ἐκείνης ἐκδίκος ἐν τοῖς τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας ἀρχείοις (τοῦτέστιν ἐν τῶ εὐαγεῖ κειμηλιοφυλακίῳ) τὰς εἰρημένας ὑποσημειώσεις ἔχοντα, ὥστε ἀποκείσθαι τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἐντεῦθεν ἀσφάλειαν, καὶ μὴ ἄλλως δοκεῖν γαμικῆ διαθήσει τούτους αὐτοὺς 30 ἀφαιρηθῆναι πλὴν εἰ μὴ τοιοῦτό τι προαχθεῖη καὶ ὅλως ἐκ γράμμάτων τὸ πρᾶγμα μαρτυροῖτο. τούτων δὲ οὕτω γενομένων καὶ τὸν γάμον καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ γονὰς εἶναι νομίμους. Ταῦτα δὲ φαιμεν ἐνθα μὴ προκός ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς γίνεται συμβόλαιον. τὴν 35 ἢ τὴν παρούσαν ἐλληλύθαμεν διατύπωσιν. Τὸ δὲ ὅσον ἐν καταπερονημένῳ διαζῆ βίῳ, μικρὰς μὲν οὐσίας κῆριον καθεστῶς εἰς ἔσχαστον δὲ τοῦ δήμου μέρος ἀποκείμενον, τοῦτο ἐχέτω καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις 40 ἀδειαν. ἀλλ' οὐδὲ γεωργούς ἢ στρατιώτας ἐνόπλους, οὓς ὁ νόμος καλιγάτους καλεῖ, τοῦτέστιν εὐτελεστέρους καὶ ἀφανεστέρους, περιεραζόμεθα, οἷς ἢ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἀμαθία καὶ ἡ μὴν τῆς περὶ τὴν γῆν ἐργασίας καὶ περὶ τοὺς πολέμους ἐπιθυμία 45

illustres neque fieri haec omnino patimur, sed sit omnino et dos et antenuptialis donatio et alia omnia quae honestiora decet nomina. Quantum vero in militibus honestioribus et negotiis et omnino profes- 5 sionibus dignioribus est, si voluerint legitime uxori copulari et non facere nuptialia documenta, non sic quomodocumque et sine cautela effuse et sine probatioe hoc agatur: sed veniat ad quandam orationis domum et fateatur sanctissimae illius ecclesiae defensori, ille autem adhibens tres aut quattuor exinde 10 reverentissimorum clericorum attestationem conficiat declarantem, quia sub illa indictione illo mense illa die mensis illo nostri imperii anno consule illo venerunt apud eum in illam orationis domum ille et illa et coniuncti suut alterutri. Et huiusmodi pro- 15 testationem si quidem accipere volunt aut ambo convenientes aut alteruter eorum, et hoc agant et subscribant ei et sanctissimae ecclesiae defensor et reliqui tres aut quantoscumque voluerint, non tamen minus trium, litteris hoc significantibus.

2 Sin vero etiam hoc illi non egerint, ille tamen talem reponat chartam venerabilis illius ecclesiae defensor in eiusdem sanctissimae ecclesiae archivis (hoc est ubi venerabilia vasa servantur) praedictas subscriptiones habentem, ut reconditum sit homini- 20 bus ex hoc munimen, et non aliter videatur nuptiali affectu eosdem convenisse nisi tale aliquid agatur et omnino ex litteris causa testimonium habeat. His ita gestis et nuptias et ex eis sobolem esse legitimam. Haec autem dicimus, ubi non dotis aut antenuptialis donationis fit documentum. Fidem enim in solis 25 testibus suspectam habentes ad praesentem venimus dispositionem.

3 Quisquis autem in abiecta degit vita, parvae quidem substantiae dominus consistens in novissima vero vitae parte iacens, habeat etiam in his licentiam. Sed neque agricolas aut milites armatos, quos lex caligatos appellat, hoc est viliores et obscuriores, non perscrutatur, quibus civilium causarum igno- 30 ratio est et solius circa terram operationis et circa

nostros et magnificentissimos illustres sunt ea ne fieri quidem ullo modo patimur, sed esto omnino et dos et ante nuptias donatio et reliqua omnia quaecumque decent honestiora illa nomina. Quicumque autem in militibus honestioribus et negotiationibus et omnino in professionibus dignioribus versatur, si uxori legitime iungi neque nuptiarum instrumenta facere velit, ne temere et sine cautela et dissolute et sine probatione hoc agat, sed adeat unum ex oratoribus remque cum sanctissimae illius ecclesiae defensore communitet, atque is adhibitis tribus vel quattuor religiosissimis clericis illius loci testationem conficiat qua 5 declaret hac indictione hoc mense hoc die mensis hoc anno imperii hoc consule ad se in hoc oratorum venisse illum et illam et inter se copulatos esse. Et eiusmodi testationem siquidem accipere velint sive ambo contrahentes sive etiam alteruter eorum, hoc agant eique subscribant et sanctissimae ecclesiae defensor et reliqui tres vel quotcumque voluerit (non minus tamen quam tres) litteras id ipsum significantes. 10 Si vero ne hoc quidem illi egerint, tamen eiusmodi chartam deponat venerandae ecclesiae illius defensor in eiusdem sanctissimae ecclesiae archivis (hoc est in sacro loco ubi vasa servantur) quae subscriptiones quas diximus habeat, ut reservetur hominibus securitas quae inde paratur neve aliter videantur nuptiali affectu illi ipsi convenisse nisi quid eiusmodi factum sit et res omnino ex litteris testimonium accipiat. His autem ita factis et nuptiae et proles ex eo procreata legitimae sint. Haec vero dicimus ubi nullum fit 15 dotis aut antenuptialis donationis instrumentum. Cum enim eam quae a solis testibus praesertat fidem pro 3 suspecta habeamus ad praesentem venimus constitutionem. Quisquis autem abiectam degit vitam, qui quidem et exiguae substantiae dominus sit, et in infima plebis parte censeatur, ille in his quoque licentia utatur. Sed ne rusticos quidem homines neque milites in armis occupatos, quos lex caligatos vocat, hoc est viliores et obscuriores, moramur, quibus civilium rerum ignorantia et solius operae in terrae cultu et

8 καὶ ἐκκεχρμένως] καὶ om. ε || 15 τῆς βασιλείας] nostri imperii ε || 19 ἄτερος malit Zachariae || 24 ἀλλὰ] ille tamen ε || 33 δὲ om. ε || 39 τοῦ δήμου] vitae ε || 42 καλλιγάτους M

2 alia Beck] ad libri || 5 voluerit vulg. || 6 nuptiali R || 7 effuse et] et om. V || 8 agat vulg. || 11 atestationem R atestatione V, om. T¹ || 12 inditione RVT¹ || illo

die V || 13 nostri illo imperii R^a illo imperii nostri R^b || uenerit T¹ || 14 ille] et ille R² || 15 conuicti R || 17 agunt et subscribunt R || 19 non] et non R || 24 egerunt R || 25 talem reponat R¹ reponat talem V || 28 hominibus T] omnibus RV || 29 nomen V¹ || 33 diximus R || ante nuptias V || 34 enim del. R² || 37 adiecta R¹ || diget R deget T || 39 parte uite R || 40 agricolas vulg.] agricolam RVT || 41 calligatos R coligatos T¹ || 42 non om. vulg.; leg. nos? || ignorantia vulg.

πραγμα ἐστὶ περισπούδαστον καὶ δικαίως ἐπαινούμενον. ὥστε ἐπὶ τε τῶν εὐτελῶν προσώπων ἐπὶ τε στρατιωτῶν ἐνόπλων ἀφανῶν καὶ γεωργῶν ἀδεια ἔστω αὐτοῖς καὶ ἀγράφως συνιέναι καὶ συνοικεῖν ἀλλήλοις· καὶ ἔστωσαν οἱ παῖδες γνήσιοι, τῇ τῶν πατέρων μετριότητι ἢ στρατιωτικαῖς ἢ γεωργικαῖς ἀσχολίαις τε καὶ ἀγροίαις βοηθούμενοι.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῶν προσελύσεων τῶν γινομένων ἡμῖν αἰετὶ συχνότερον δὴ πάντων γυναικῶν ἀκούομεν ὀδυρομένων καὶ προσαγγελλουσῶν, ὡς τινες προσπα- 10 θεία κρατοῦμενοι πρὸς ἀτάς εἶτα ταύτας ἀνάγουσιν οἴκοι, καὶ τῶν θείων ἀπτόμενοι λογίων ἢ ἐν εὐκτηριστοῖς οἴκοις ὀφύσαντες, ἢ μὴν ἔξω αὐτὰς νομίμους γαμετάς, οὕτως αὐτὰς οἰκιοῦνται χρόνον πολλὸν καὶ παιδοποιούσιν ἴσως, εἶτα ἐπειδὴ ἐμπλήσθουσι τῆς 15 αὐτῶν ἐπιθυμίας, ἢ τῶν παίδων χωρὶς ἢ μετὰ τῶν παίδων ἀπορρίπτουσι τῶν οἴκων, ἐκρίναμεν καὶ τοῦτο χορηγαί θραπέυσαι. καὶ εἴπερ ἡ γυνὴ δεῖξαι δυνήθει τρόποις νομίμοις, ὅτι κατὰ τοῦτο τὸ σχῆμα ὁ ἀνὴρ ταύτην ἔλαβεν οἴκοι ἐπὶ τῇ γυναικί γνησίαν 20 ἔχειν καὶ παῖδων γνησίων μητέρα, καὶ κέτι παντελῶς ἀδιδαν αὐτῷ καθεστάναι ταύτην παρὰ τὴν τοῦ νόμου τάξιν ἐξωθεῖν τῆς οἰκίας, ἀλλ' ἔχειν γνησίαν καὶ τοὺς παῖδας γνησίους αὐτῷ καθεστάναι. καὶ ἐκείνην μὲν, εἴπερ ἀπροικὸς εἴη, τῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας δια- 25 τάξεως ἀπολαύειν ἀγαθῶν, τὸ τέταρτον τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς λαμβάνουσαν, εἶτε ἐξωθεῖν εἶτα καὶ προαποβάλοι τὸν ἀνδρα· οὐ περιεργαζομένων ἡμῶν εἶτε δαισίῳ χρησάμενος ἀποπέμψει ταύτην εἶτα καὶ τοῦτον χωρὶς· οὐδὲ γὰρ εἰκὸς αὐτὸν πέμψαι ταύτην 30 ῥεπούδιον τὸν γὰρ αὐτὸν τὸν γάμον ἐξαγορεύμενον. ἀλλ' εἴπερ ταύτην ἀλόγως ἐκβάλῃ τῆς οἰκίας, αὐτὸ τοῦτο ἔστω κατὰ τοῦ ἀνδρὸς αἰτία, καὶ ἡ γυνὴ τοῦτον γεγονότος ῥεπούδιον τε αὐτῷ στελλέτω καὶ ἀπατεῖτω τὸ τέταρτον, εἰ δεχθῆι γαμετῇ καθεστῶσα, κἂν εἰ 35 προικὸς χωρὶς συνῆλθε τοῖς ὀκοῖς πιστεύσασα. τί γὰρ ἂν πράξειεν ἄλλο ἢ προικὸς οὐκ εὐποροῦσα ἢ τὸ 1 ἐάντην ἀντὶ πάσης ἐπιδοῦναι προικὸς; ἔστω δὲ καὶ ἡ γυνὴ γνησία καὶ ἄκοντος τοῦ πατρὸς. ὁ γὰρ ἐπὶ τούτῳ γήμας τε καὶ παιδοποιησάμενος, ἐφ' ᾧ 40

bella concupiscentia causa est studiosa et iuste laudabilis: sic ut in vilibus personis (et) in militibus armatis obscuris et agricolis licentia sit eis et non scripto convenire et matrimonia celebrare inter 5 utrosque; sintque filii legitimi, qui patrum aut mediocritatem aut militares vel rusticas occupationes et ignorantias adiuvant.

Quoniam autem interpellationibus quae nobis fiunt semper omnium assidue mulieres audimus ingemiscentes et dicentes, quia quidam earum concupiscentia detenti ducant in domibus suis, sacra tangentes eloquia aut in orationis domibus iurantes habituros se eas legitimas uxores, taliter eas habentes tempore multo et forte suscipientes filios, deinde dum se satiaverint earum desiderio, aut extra filios aut cum filiis proicientes de suis domibus, iudicavimus etiam hoc oportere sanare: ut si mulier ostendere potuerit modis legitimis, quia secundum hanc figuram vir eam accepit domi ut uxorem legitimam haberet et filiorum legitimorum matrem, nequaquam penitus licentiam ei esse hanc de domo praeter ordinem legis expellere, sed habere eam legitimam et filios suos ei esse. Et illam quidem, siquidem indotata sit, nostrae constitutionis uti bonis, quartam substantiae viri percipiens, sive expellatur sive prius moriatur vir, non perscrutantibus nobis sive repudio utens dimittat eam sive etiam sine hoc: neque enim verisimile est eum mittere repudium qui et ipsa nuptias denegat. Sed si eam irrationabiliter expellat de domo, hoc ipsum sit adversus virum iusta causatio, et mulier hoc facto repudium ei mittat et exigat quartam, si uxor ostensa fuerit extitisse, licet extra dotem convenerit iuriurando credens. Quid enim agat aliud quae ad dotem non est idonea, quam ut semet ipsam sub omni dote contradat?

1 Sit autem et soboles legitima etiam invito patre. Qui enim ad hoc nuptias fecit et filios procreavit,

in bellis consumptae cupiditas res est magno studio digna et quae merito laudetur. Ilaque quod attinet et ad viles personas et ad milites armatos obscuros et agricolas licentia sit iis etiam sine scriptura conveniendi et coniungendi sibi mulieres, atque liberi legitimi sint, qui parentum mediocritate vel militaribus aut rusticis negotiis et inscientia adiuvantur.

V. Quoniam autem ex additionibus quibus semper petimur omnium quidem frequentissime mulieres conqueri et nuntiare audimus, esse qui affectione erga ipsas vici domum eas habituras esse casus ducant et divinis scripturis tactis vel in oratoris sacramento praestito se eas legitimas uxores esse habituros ita per longum tempus eis utantur et liberos fortasse procreent, deinde ubi cupiditate earum satiati sint vel sine liberis vel cum liberis eas domibus eiciant, etiam huic rei remedium adhibendum esse iudicavimus. Et siquidem mulier modis legitimis ostendere potuerit, virum ea se condicione in domum recepisse, ut legitimam uxorem et liberorum legitimorum matrem haberet, nullo iam modo illi licentia detur contra legis constitutionem eam domo expellendi, sed habeat eam legitimam sintque liberi ei legitimi. Atque illa siquidem indotata sit, beneficiis ex constitutione nostra concessis fruatur, ut quartam partem substantiae viri accipiat, sive eiecta sit sive etiam antea virum amiserit. Qua in re non laboramus, utrum eam repudio usus an sine eo dimiserit: neque enim verisimile est eum repudium illi mittere qui ipsas nuptias infitatur. Verum si eam sine ratione domo eiecerit, hoc ipsum adversus virum causa sit, et mulier hoc facto et repudium ei mittat et quartam partem exigat, si uxor fuisse probetur, etiamsi sine dote ad eum venerit iuriurando confisa. Quid 1 enim aliud egerit ea cui dotis copia non est nisi ut se ipsam loco omnis dotis tradat? Sit vero etiam suboles legitima vel invito patre. Nam qui propterea uxorem duxit et liberos procreavit, ut mulier

6 μετριότητι] aut mediocritatem (i. e. ἡ μετριότητι) ε || 7 βοηθούμενοι M || 9 *δῆ] δὲ M om. ε (cf. adnot.) || 11 sq. εἶτα ταύτας et καὶ om. ε || 15 leg. παιδοποιούνται? || 18 καὶ εἴπερ] ut si ε || 25 διατάξεως] Nov. LIII c. 6 || 29 *ἀποπέμψοι M dimittet v. l. ε || 30 ταύτη om. ε || 33 αἰτία] iusta causatio ε

1 *concupiscentiae libri || studiose RVT¹ || 2 sicut RV || et add. vulg. || 3 et non scripto] ex non scripto R² et ex non scripto vulg. || 5 sintque] sint R¹T¹ || legitimi] matrimonii R¹ || qui] quia R || aut om. vulg. || medicorem R¹ || 6 vel] aut T || operationes T || 8 rubr. Qui sunt legitimi filii uel naturales uel neutrum eorum i. e. (i. e. om. R) ex dampnata copulatione RT in marg. (ex Lul.) ||

9 fuerint R || assidue VT al.] tamen assidue R vulg. || audimus T] audiuimus RV vulg. || ingemiscentes RT² || 10 eorum V¹ || 11 ducant om. R¹; eas add. vulg. || 12 tenentes R¹ || 15 saciauerit eorum R¹ || 17 *sanctio libri || ut] leg. et? || 18 quia] quam R¹ || 19 vir] ū (i. e. ubi) V || earum V¹ || accepit V²T] accipit R, om. V¹ || ut] aut R¹ || 23 illam quid] siquidem T al.] illam quidem si R illa siquidem V || 25 substantiam V || percipientem vulg. || 26 vir] u (i. e. ubi) V¹ || 27 dimittat T² vulg.] dimittet RT¹ dimittens (del. V³) dimittatur V || 29 qui] quia V || 31 causatio] c. actio V¹ exactio V³ || 33 iuriurando R¹ iusiurandum T¹ || 35 ipsum R¹ || subj] pro vulg. || omni] di (i. e. dei) R || 36 contraxit V || 39 fecerit et filios procreaverit R²T

σίων αὐτῶν παίδων τὴν γυναικα γενέσθαι μητέρα, οὐκ ἂν γένοιτο δυνατός τοὺς ἐκ τῶν τοιούτων τεχθέντας γάμων ἀδῆς εἰς νόθεϊαν ἐκβαλεῖν, οὐδέ τινας ὑστερον ἰσως γάμους μετὰ τὴν τελευτήν τῆς γαμετῆς ἢ τὸ ῥηπούδιον συναλλάτταν τοὺς ἐξ ἐκείνων βουλεσθαι τῶν γάμων μόνους εἶναι γνησίους, ἀλλὰ μὴ καὶ τοὺς ἔμπροσθεν. συζευχθεῖσαν γὰρ ἂν καὶ οὐτα τοῖς δευτέροις, καὶ ἔσται πάντων ὁμοίως πατῆρ, μάρτυρος ὄντος τῶν γάμων τοῖς μὲν προτέροις θεοῦ τοῖς δὲ δευτέροις τοῦ νόμου. Οὗτος ἡμῖν ὁ νόμος ὑπὲρ 10 τῆς ἀσφαλείας κείσθαι τῶν γάμων συμβαλλόντων· καὶ οἱ παῖδες, εἰ μὲν ἐκ τοιούτων προέλθοιεν γονέων, ἔσονται γνησίοι καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς γνησίοις κειμένων ἀπολαύσουσι νόμων·

ut mulier legitimorum ei filiorum fieret mater, non potest ex tali natos germinare rursus ut naturales abicere, neque quasdam postea forte nuptias post mortem uxoris aut repudium contrahens eos qui ex illis nascuntur nuptiis velle [habere] solos esse legitimos, nisi eis etiam illi priores fuerint copulati, quorum similiter pater est, teste existente nuptiarum priorum quidem deo, secundarum autem lege. Eadem nobis lex pro cautela sit nuptias contrahentium, et si filii quidem ex talibus processerint nuptiis, erunt sui et his legibus quae sunt de suis positae fruentur;

CAPUT VI.

εἰ δὲ παρὰ ταῦτα γένοιτο, μὴ μέντοι ἐκ καταδεδι- 15 κασμένης προέλθοιεν συναφείας, ἔσονται νόθοι καὶ τῶν παρ' ἡμῶν φιλοτιμηθέντων τοῖς νόθοις εἴτε ἐκ διαθήκης εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου τεύξονται. τοὺς γὰρ ἀπὸ τῶν καθάπαξ παρ' ἡμῶν μεισημένων τε καὶ διὰ τοῦτο κεκωλυμένων γάμων προϊόντας οὐδέ νόθους 20 κλητέον οὐδέ μεταδοτέον αὐτοῖς οὐδεμίας φιλανθρωπίας, ἀλλ' ἔστω καὶ τοῦτο τιμωρία τῶν πατέρων τὸ γινώσκειν ὡς οὐδ' ὅτι οὐδὲν οἱ τῆς ἀμαρτανούσης ἐπιθυμῶσι αὐτῶν ἔξουσι παῖδες.

(Ἐπίλογος.) Τὰ παραστάνα τοῖνυν ἡμῖν καὶ εἰς 25 ἀνθρώπων θεραπεία καὶ τῆς φύσεως ἀναπλήρωσιν διὰ τοῦδε τοῦ νόμου διορισθέντα ἢ σὴ ὑπεροχὴ γαμερὰ πᾶσι ποιησάτω προγραμμάτων τιθεμένων, δι' ὧν ἅπασιν ὁ νόμος ἔσται σαφής, γινώσκουσι κατ' ὄν περὶ τῶν τοιούτων πολιτεύονται τρόπον, καὶ τὴν 30 ἡμετέραν ἐννοοῦσι πρόνοιαν ὅτι πάσης ἀσχολίας ἐτίρας τῶν αὐτῶν ἀφέλειαν προτίθεμεν.

Dat. (prid.) non. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. ind. I. τοῦ ἑμῶ 34 Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. cons. 480.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et ad hominum medelam et naturae plenitudinem per hanc legem statuta sunt, tua celsitudo manifesta faciat universis programmatibus positis, per quae omnibus lex erit aperta, cognoscentibus secundum quem circa talia conversentur modum, et nostram considerantibus providentiam, quia omni occupationi alteri eorum utilitatem praeponimus.

Dat. prid. non. (Iun.) Constantinopoli imp. dn. Constantinopoli imp. dn. Constantini pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. cons. [a. 538]

legitimorum sibi liberorum fiat mater, fieri non poterit ut eos qui ex eiusmodi nuptiis nati sunt, rursus in naturalium condicionem detradat, neque si quas forte postea nuptias post mortem uxoris aut repudium contrahat, eos solos qui ex illis nuptiis sint legitimos esse velit neque vero eos quoque qui antea nati sunt. Coniungentur enim hi quoque cum secundis, eritque omnium similiter pater, cum prioribus quidem nuptiis testis sit deus, secundis autem lex. Haec nobis lex pro securitate eorum qui nuptias contrahunt posita sit: atque liberi, si quidem ex eiusmodi parentibus progeniti sint, erunt legitimi et fruentur legibus quae de legitimis latae sunt;

VI. sin contra ea factum sit, modo non ex damnata copulatione provenerint, erunt naturales atque iis quae a nobis naturalibus praebita sunt sive ex testamento sive ab intestato potentur. Nam qui e nuptiis nobis plane invisit et propterea prohibitis nascuntur, ne naturales quidem sunt vocandi neque ullius liberalitatis participes faciendi; verum sit hoc quoque supplicium parentum, ut sciant liberos ex improba ipsorum cupiditate natos nihil quicquam esse habituros.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et ad hominum salutem ac naturae supplementum per hanc legem definita sunt, tua sublimitas manifesta omnibus faciat edictis propositis, per quae lex omnibus erit dilucida, unde cognoscant quemadmodum sibi in eiusmodi rebus vivendum sit nostramque providentiam intellegant, quod omni alii negotio ipsorum utilitatem praeponimus.

6 ἀλλὰ μὴ — 8 ὁμοίως πατῆρ] nisi eis etiam illi priores fuerint copulati, quorum similiter pater est ε || 10 Οὗτος] Eadem ε || 12 γονέων] nuptiis (i. e. γάμων) ε || 13 sq. τῶν — νόμων] his legibus ε || 15 εἰ δὲ] si quid autem ε || 33 subscr. om. Iul. || prid. non. (Iun.) ε, πρὸ ἀνο. Ἰουλιανῶν Ath.] non. Iun. M μηνὶ ἰουλιῶν Theod. || CP. dn. imp. Iustiniani (corr. Iustiniani) pp. aug. ann. XII. M (cf. ε), βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἔβ' Ath. ἔτει εβ' τῆς βασιλείας Theod. || 34 Iohanne uc. cons. ind. α. τοῦ ἑμῶ ἔτους (i. e. anni 849 aerae Syriacae Seleucidarum, quae inc. ab a. 312/311 a. Chr. n.) M ὑπατείας Ἰωάννου ἰνδικτιωνος τετάρτης (errore ex nota δ' pro α scripta) Ath. ὑπατεία Ἰωάννου Theod. Iohanne (Bilisiario v. l.) uc. consule ε

1 nt] et R¹ V¹ || fient R || 3 postea vero forte R¹ || 5 illius V || habere V vulg., habebit RT, om. cod. Hambu genis || 8 quidem priorum R² quidem om. V || deo]

de eo V¹ || 9 lex] lege V¹ || 10 si] soi R || 11 legi... V¹ || fruebuntur RT || 15 aut R¹ || praeter vulg.] post libri 16 conscripta VT vulg.] scripta R proscripta Heraldus rer. quotid. I 3; leg. contempta? || procedant Heraldus] procedat libri || 17 naturalibus] de naturalibus V³ || 18 sive ab intestato om. R || 19 odilibus V¹ || 20 * uocari libri || 21 eus R¹ || est clementia R || 22 etiam] et R || 23 peccatrices R¹ T¹ || 25 placuerunt igitur R || 27 sunt om. V¹ || 28 programmaticis R || 30 couersentur V || morum R¹ || nostra R || considerantibus vulg.] considerauimus VT consideramus R || 31 providentiam] per providentiam (providentia R²) R || 32 praeponimus V³ vulg.] proponimus RV¹ T || 33 subscr. praestant V Bamb. I Ambracensis || nonos VAmbr. || Iun. add. vulg. || Const. pol. V Constantinopolim Bamb. I Ambr. || ἄδῶν. V dominus Bamb. I Ambr. || 34 Iust. VAmbr. Iustinianus Bamb. I || XII Ambr. duodecimo Bamb. I] XIII V || Iohanne uc. (uic. Bamb. I) cons. Bamb. I Ambr.] Bilisiario uic. consl. V

LXXV.

Autb. LXIII.

<DE APPELLATIONIBUS SICILIAE.>

Idem Aug. Triboniano quaestori sacri palatii.

Tua cognoscit sublimitas utpote operi quaestorio praeposita et nostri consilii particeps constituta, quod Siciliae provinciae secundum instar antiquitatis praetorem praefecimus, eius ut gubernatione omnia privata peragantur et militares expensae procurentur. Nam publicas eiusdem insulae functiones sub iurisdictione viri excellentissimi comitis sacri patrimonii per Italiam esse antiqua consuetudo tradidit, cuius auctoritate tam exactio quam illatio earum procederet. Sed quia lites in tanta provincia moveri necesse est, volumus ut, si quando appellatum fuerit a praetore vel a duce vel ab aliquo iudice eiusdem insulae, appellationes omnes ad tuum fastigium tuamque sedem remittantur, et ipse merita earum more consultationis discutias et ad nostram referas scientiam, quatenus tua nobis cognita dispositione ex nostra auctoritate lis dirimatur, neque ad anteriorem Romam neque ad alium iudicem huius regiae civitatis eatur, sed ipse vice sacri cognitoris audias et litem dirimas. Et non solum haec tuam iurisdictionem respicere decernimus, sed etiam si quid aliud civile ordinatur quod confirmatione indigeat, id est pro defensoribus vel patribus civitatum decretum, [nam] id quoque ad tuam sedem remitti, ut per tuam sententiam nostramque auctoritatem roboretur: quia semper Sicilia quasi peculiare aliquid commodum imperatoribus accessit, et oportet res civiles, cum aliquam babuerint dubitationem, nostri quaestoris iudicio dirimi, quod accipere a tua sublimitate censemus, quam nos proveximus, quam legitimo operi praeposuimus, cuius opere atque industria omnis legum ambiguitas, omnis latitudo in praesentem concordiam et pulchram brevitate pervenit.

Quae igitur per banc divinam legem nostra decrevit aeternitas, tua sublimitas sciens praepositionibus suis admonet Sicilienses iudices, quatenus sciant, cui debeant causas appellatione suspensas referre, ut per tuas tuorumque successorum suggestiones omnia nobis manifestentur et videamur per semetipsos easdem causas peragere. Esse enim non indignum putavimus, (ut) Siciliam nostrum quodammodo peculium constitutum nostrorum particeps consiliorum quaestor sub iurisdictione sua suscipiat.

(Dat. *** Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.)

[a. 537] 25

Nov. LXXV = Authent. LXIII Latine tantum scripta servatur in V. — In corpore novellarum bis posita fuit: n. LXXV De appellationibus Siciliae eademque n. CIV De praetore Siciliae. Ex utroque loco receperunt epitomatores: Theodorus n. 75 Περὶ (τῶν add. M) ἐκκλήτων Σικελίας (inde M νεαρά os' et B 9, 2, 5) et n. 104 Περὶ τοῦ praetoris Siciliās (inde L νεαρά ρδ'), Athanasius 7, 5 Περὶ τῶν ἐκκλήτων Σικελίας (secundum indicem, nam in codice Ath. haec summa ommissa est) et 4, 21 Περὶ τοῦ πραιτωροῦ Σικελίας; Iulianus const. LXVIII (De appellationibus in Sicilia porrectis) et const. XCVII (De officio quaestoris). Summam nov. CIV, Theodori opinor, extitisse B 6, 13 indicat B' A 66, 50 p. 112 Zach. Περὶ τοῦ πραιτωροῦ Σικελίας ἀνάγκ. βι. ε' τλ. ιγ': quo referendum videtur schol. M de nov. CIV: ρδ'. ζήτῃσι ταύτην εἰς τὸ κατὰ στοιχείων.

2 De appellationibus Siciliae] rubr. om. V, De praetore Siciliae vulg. (vid. supra) || 3 Idem aug. tribuniano quaestori sacri palatii V] Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ (i. e. secundum ea quae praecedunt Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίῳ) Ath. 4, 21 (= nov. CIV) errore non insolito (cf. inscr. nov. XLII), idem verba initialia adscripta ad Tribonianum referenda Tua cognoscit sublimitas. Neque enim probabiliter ex ista inscriptione Zachariae suspicatur eandem constitutionem et ad Tribonianum et verbis scilicet passim mutatis ad Iohannem datam esse indeque factum ut in collectione novellarum bis poneretur || 4 cognoscit V Ath.] γνώσει (i. e. cognoscet?) cit. Theod. 104 || 6 publicas Beck] publice V || 7 patronomii V || 8 quia lites Biener Gesch. d. Nov. p. 498] qualitates V || 10 earum Beck] eorum V || consultationis Biener] consultatione V || 11 referans V^a || quatinus V (id. 21) || 12 dri-

matur neque neque ad (sic) V || 13 audias Biener] audiat V || ed non V || 14 set etiam etsi V || aliud Beck] aliquid V || ordinatur Biener] ornatur V || 15 nam del. Biener || 16 scellia V^a || aliquid Beck || 17 quod Biener] quam V || 18 quam Biener] qua V || 19 latitudo Biener] altitudo V || 21 referre Biener] praeferre V proferre Beck perferre Zachariae || 22 videamur Biener] uideamus V || semetipsos V] nosmet ipsos Biener, vulg. || 23 ut suppl. Biener || scelliam V^a || 25 subscr. om. V, suppediat Ath. ἐγγράφῃ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια' μ. δεκμβρίῳ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β'; Theod. n. 104 ἐξερωνήθη μηνὶ δεκμβρίῳ μετὰ ὑπατείαν Βελισαρίου, n. 75 idem ἐξερωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ ἔτει ιβ' τῆς βασιλείας ὑπατείας Ἰωάννου male repetita ex prioribus (Iul. om. subscr.)

5

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΕΡΜΗΝΕΥΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΤΕΡΑΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣΙΟΝΤΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΟΥΣΙΑΣ ΑΥΤΩΝ ΚΑΘΙΕΡΟΥΝΤΩΝ, ΕΚ ΠΟΙΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΔΕΙ ΑΥΤΗΝ ΚΡΑΤΕΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων (ὑπάτῳ ὀρδι-
ναρίῳ) καὶ πατριάρχῳ.

(Προοίμιον.) Πρᾶγμα τοιοῦτον εἰς ἡμᾶς ἀφίκετο, ὅπερ οἰόμεθα χρῆμα τῆς προσηκούσης ἀπολαύσαι παρ' ἡμῶν ἐρμηρίας τε αἴμα καὶ βοηθείας. ἔγνωμεν γάρ, ὡς γυνὴ τις ἔχουσα παῖδα ἐκ γάμων αὐτῇ γενόμενον νομίμων ἡβουλήθη χωρῆσαι μὲν ἑαυτὴν τῆς κοινῆς ταύτης διαίτης, ἐν δὲ τινι γυναικῶν ἀσκητηρίῳ καταμεῖναι, πολλὰ δὲ εἰς τὰς ἐκεῖ συνηγμένας εὐλαβεστάτας γυναικας ἀγαθὰ ποιησαμένη, καὶ ἐπειδήπερ ὁ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας βούλεται νόμος τοὺς εἰς ἀσκητήριον ἑαυτοὺς καθιερούοντας ἢ ἀνδρας ἢ γυναίκας πρὸς τῆς εἰς μοναστήριον εἰσόδου διατιθέναι τὰ οἰκεία καθ' ὃν βούλονται τρόπον, μὴ δύνασθαι δὲ μετὰ τὴν εἰσόδον τὴν εἰς τὸ ἀσκητήριον ἐπιπράττειν τι περὶ τῶν οἰκείων ὅσα κυρίου οὐκ ἐπιτρέπεται τυχάνοντας τῶν πραγμάτων, διὰ τὸ νομοθετηθῆναι ἡμᾶς, τοὺς τοιοῦτους ἀνδρας τε καὶ γυναίκας μετὰ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῇ τῇ εἰσόδῳ τῇ κατὰ τὸ μοναστήριον καθιερούον ἑαυτοὺς καὶ τὰς ἑαυτῶν περιουσίας ***** ἐν τῷ μοναστηρίῳ, διότι κύριοι τούτων οὐκ ἐπιτρέπεται, καὶ ἐντεῦθεν δεδιέναι μὴ ποτε, καίτοι τῆς ἡμετέρας διατάξεως πολλῶν μεταγενεστέρως οὐσίας τῆς εἰς τὸν εἰρημῶν εὐαγῆ οἶκον αὐτῆς εἰσόδου, τινὲς ἀποστερήσασιν αὐτῇ τὸν τοῦ οἴκου προνοήσασθα παιδός, χρῆμα

R HAEC CONSTITUTIO INTERPRETATUR PRIOREM CONSTITUTIONEM DE HIS QUI INGREDIUNTUR IN MONASTERIUM ET DE SUBSTANTIIS EORUM, ET EX QUO TEMPORE OPORTEAT EAM VALERE R

Idem Aug. Iohanni pp. secundo.

(Praefatio.) Causa talis ad nos pervenit, quam aestimamus oportere competenti uti a nobis interpretatione simul et adiutorio. Cognovimus etenim, quia mulier quaedam habens filium sibi ex nuptiis legitimis procreatum voluit quidem segregare se a communi ista conversatione et in quodam mulierum monasterio commanere, plurima bona faciens in mulieribus reverentissimis ibidem congregatis; et quoniam nostrae pietatis lex vult eos qui se monasteriis dedicant seu viros seu mulieres, antequam ingrediuntur in monasterium, eo quo voluerint modo quae sua sunt disponere, nec posse postquam ingrediuntur in monasterium ulterius agere quicquam de propriis, utpote domini rerum non existentes ulterius (eo quod sanciverimus nos huiusmodi viros et mulieres cum corpore et anima ipso ingressu ad monasterium dedicare se suasque substantias, et siquidem discesserint, manere etiam sic eorum substantias in monasterium, eo quod domini harum ulterius non existunt), hinc autem metuere ne forte, quamvis nostra constitutio multo posterior sit quam quod in praedictam venerabilem domum ingressa est, aliqui prohibeant eam suo prospicere filio, et oportere

Nov. LXXVI (Authent. LXXVII = Coll. VI tit. 4: gloss.) Graece extat in M (om. L praeter rubr. et inscr.). — Epit. Theod. 76, Athan. 1, 16 (inde Coll. const. eccl. III, 1, 16). Iulian. const. LXX.

LXXVI.

HAEC CONSTITUTIO INTERPRETATUR PRIOREM CONSTITUTIONEM DE IIS QUI MONASTERIA INGREDIUNTUR ET BONA SUA CONSECRANT, EX QUO TEMPORE EAM VALERE OPORTEAT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, exconsuli (consuli ordinario) et patricio.

Praefatio. Causa eiusmodi ad nos delata est, quam existimamus convenienti interpretatione simul et adiumento a nobis impertendam esse. Cognovimus enim mulierem quandam, quae filium ex legitimis sibi nuptiis natum haberet, segregare sese a communi ista consuetudine hominum et in asceterio quodam mulierum manere constituisse, multis in mulieres religiosissimas ibi congregatas beneficiis collatis. Et cum lex pietatis nostrae velit eos qui asceterio se ipsos sacraturi sint sive viros sive mulieres ante ingressum in monasterium de rebus suis eo quo velint modo disponere, nec vero post ingressum in asceterium iam quidquam posse de suis rebus statuere, quippe qui non amplius domini sint rerum, quoniam nos lege sancimus eiusmodi viros et mulieres cum corpore et anima ipso in monasterium ingressu consecrare se ipsos et sua bona (, et siquidem discedant, utique manere eorum bona) in monasterio, cum domini eorum non amplius sint, atque inde, licet constitutio nostra multo posterior sit mulieris illius ingressu in sacram illam domum, tamen veremur ne qui forte eam potestate privent proprio filio prospiciendi:

2 rubr. Ἡ διάταξις — 5 τὰ μοναστήρια καὶ τὰ ἐξῆς Ath. Περὶ μοναχῶν Theod.; De constitutione imperatoris quae loquitur de substantiis monachorum vel ascetarum Iul. (cf. ε) || 6 αὐτῶν vulg. || 9 ἐπάρχῳ Ath.] ὑπάτῳ ML || 10 ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ add. Zachariae || 20 νόμος] nov. V c. 5 || εἰς ἀσκητήριον] monasteriis ε || 22 διατιθέναι] διατιθέναι καθιερούοντας ἢ ἀνδρας ἢ γυναίκας M^a || 29 hiatus significavi ex ε suppleendum: propter homoeoteleuton post τὰς ἑαυτῶν περιουσίας interciderunt verba καὶ εἴπερ ἀναχωρήσασιν, μένειν καὶ οὕτως τὰς αὐτῶν περιουσίας (cf. nov. V c. 4) || 30 καὶ ἐντεῦθεν] hinc autem ε. καὶ abundare censet Zachariae non recte

1 Const. R; OZ (i. e. ORUM err. ex OZ) LXXVII V || 3 constitutione V || 5 in om. T vulg. || 7 oportet R || 8 eam om. V || 12 Causa] Nā V¹ || quam] tamquam V || 13 existimavimus R existimavimus vulg. || 14 auditorio R || 16 segregatum R^a || 20 monasteriis RVT² in monasteriis T¹ || 21 dedicant R² (om. R¹ in spat. vac.) T] dederunt V dederint vulg. || ingrediatur R¹ ingrediuntur T¹ || 22 noluerit R noluerunt T¹ || 23 sunt sua V || 24 in om. R vulg. || 26 statuerimus T || nos om. R || 27 ipso om. R¹ || 28 dicare VT¹ || 29 decesserint R || sic etiam V || in monasterio Beck || 32 quod del. Beck || 34 *prohibent libri, prohiberent vulg.

τε (διά) τὸ εἰρημένον δέος ταύτην ἐξημενθῆναι καὶ νόμον ἡμετέρον γενέσθαι σαφές, ὡς οὐδὲν βλάπτεται ἢ αὐτῆ ἢ ὁ παῖς περὶ τὴν αὐτῆς διαδοχὴν ἐκ τῆς εἰρημένης διατάξεως·

propter praedictum metum hoc interpretari et lege nostra fieri manifesta, quia nihil laesa sit aut ipsa aut filius circa eius successionem ex memorata constitutione.

CAPUT I.

διὰ τοῦτο θεσπιζομεν, εἴ τις μοναστήριον ἄκησεν ἀνὴρ ἢ γυνὴ πρὸς τῆς ὀφεισῆς ἡμῶν διατάξεως ἢ καὶ μέγχι νῦν οἰκεῖ, καὶ μάλιστα παίδων ὑπόντων, μηδεμίαν ἔχειν ἀνάγκην νῦν τὴν αὐτῶν περιουσίαν εἰσαγεῖν εἰς τὸ μοναστήριον, ἀλλὰ τῶ παιδί ἢ τοῖς παιοὶ παραπέμπειν εἴτε τὸ πᾶν εἴτε καὶ μέρος τῆς οἰκείας περιουσίας, ἢ καὶ ὃν βούλονται τρόπον τὰ οἰκεία διατιθέναι πράγματα· ὅλα τὸν πρότερον ἐκείνον νόμον ἐτέρα ἡμῶν ταύτη διατάξει διεξημενθῶντων. τοὺς γὰρ ἀπαξ πρὸ τοῦ εἰρημένου ἐμπροσθεν ἡμῶν νόμον μοναστήρια κατοικήσαντας οὐδὲν ἂν ὁ μετὰ ταῦτα τειθεῖς νόμος ληψήσκειν ἢ ἀφέλοιτό τι τῶν ἐμπροσθεν αὐτοῖς εἰς ἀδειαν δεδομένων· οἷδὲ τοῦ πρότερον ἡμετέρου νόμου παντελῶς ἐμποδῶν ἰσταμένου, διότι οὐδὲ τῶν ἐχωρούντων ἐστὶ τοῦτο γενέσθαι. ἐχρῆν γὰρ πρότερον διατάξασθαι, καὶ οὕτως εἰσελθῆναι εἰς τὸ μοναστήριον· εἰ δὲ οὐδενὸς τότε τοιούτου νόμου κειμένου εἰς τὸ μοναστήριον εἰσῆλθε, πῶς ἂν γένοιτο δυνατὸν ἀναστραφῆναι τὴν τάξιν τοῦ νόμου, καὶ ἀπαιτῆσαι τοὺς πρότερον εἰσελθόντας ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκεῖνα ποιῆσαι, ἕπερ πρότερον ἀγνοούμενα παρὰ τῆς θείας ἡμῶν ὑστερον ἐκαινίσθη διατάξεως; ἀλλ' ἕκαστον προσῆκει κατὰ τοὺς ἑαυτοῦ καιροὺς ἐκδέξασθαι, καὶ τὰ μὲν μετὰ τὸν νόμον οὕτω ζῆταιν γίνεσθαι ὡς ὁ νόμος βούλεται, εἰ δὲ τι πρὸ τοῦ νόμου παρηκολούθησεν, τοῦτο μὴ ἀνακινεῖν μηδὲ ἀνερευνᾶν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ 1 τοῦ προτέρου καταλιμνάνειν σχηματός. Ὅδε τούτων ὁ νόμος ἐπὶ ἐξημενθῆς χρηστῆ κείσθω τῆς προτέρας ἡμῶν ἐκείνης διατάξεως, ὥστε αὐτὴν ἐν τοῖς μετ' αὐτῆς χρόνοις ἀφ' οὗ γέγονεν χώραν ἔχειν καὶ τοῖς μετ' αὐτὴν ἀποστατομέτοις ἀνδράσιν ἢ γυναιξὶ κείσθαι· καὶ ἑαυτῆ τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ ἐκείνοις φυλαττέτω μηδὲν τῶν πρὸ αὐτῆς πολυπραγμονούσα, ἀδειας οὐσης τοῖς ἐμπροσθεν ἀνδράσιν ἢ γυναιξὶ κατοικήσασιν ἢ

5 Propterea sancimus, si quis monasterium habitavit vir aut mulier ante praedictam nostram constitutionem aut hactenus habitat, et maxime filiis existentibus, nullam habere necessitatem nunc eorum substantiam (introducere) in monasterium, sed filio aut filiae transmittere aut totam aut etiam partem suae substantiae aut etiam quo voluerit modo res suas disponere: utpote primam illam legem alia nostra hac constitutione interpretante. Eos enim qui semel ante memoratam dudum nostram legem monasteria inhabitaverunt in nullo postea posita lex contristatura est aut ablatura est eorum quid quae prius eis ut liceat data sunt; neque prius nostra lege impedimentum penitus faciente, eo quod neque possibile sit hoc fieri. Et oportuisset prius disponere et ita ingredi iu monasterium; si vero nulla tunc tali lege posita in monasterium ingressa est, quomodo fieri poterit converti ordinem legis et exigere eos qui prius ingressi sunt in monasterium illa facere quae prius ignorata postea per sacram nostram constitutionem sunt innovata? Sed unumquemque competit secundum sua tempora expectare, et ea quidem quae post legem sunt ita quaerere fieri sicut lex vult, si quid autem ante legem subsecutum est, hoc non commovere neque perscrutari, sed in priori figura relinquere.

1 Haec igitur lex pro interpretatione utili posita sit prioris nostrae illius constitutionis, ut illa in posterioribus temporibus ex quo facta est locum habeat et his qui postea convertentur viris ac mulieribus posita sit, sibi que potestatem in illis custodiat, nihil horum quae ante eam fuerunt perscrutando, cum licentia sit prioribus viris ac mulieribus

porro (propter) eum quem diximus metum constitutionem illam interpretatione instrui et lege nostra manifestum fieri oportet nullo aut mulierem ipsam aut filium circa successionem eius damno ex dicta constitutione affici:

I. propterea sancimus, si quis in monasterio habitaverit sive vir sive mulier ante dictam nostram constitutionem vel etiam usque adhuc habitat, praesertim si liberi superstites sint, ut nulla iis nunc necessitas sit bona sua in monasterium inferendi, sed ad filium filiosve vel omnia vel partem propriorum bonorum transmittant, vel etiam quo velint modo de propriis rebus disponant: quandoquidem priorem illam legem ipsi hac altera constitutione interpretamur. Nam qui semel ante supra dictam legem nostram monasteria intraverunt, eos nulla molestia lex postea lata afficiet neque quidquam auferet eorum quorum iis antea copia erat facta: cum prior lex nostra nullo modo impedimento sit, quoniam id ut fiat ne admitti quidem potest. Oportuit enim prius disponere, et ita monasterium ingredi: quodsi nulladum eiusmodi lege lata monasterium ingressus est, qui fieri poterit ut ordo legis invertatur atque ab iis qui antea ingressi sunt exigatur, ut in monasterio illa faciant, quae prius ignorata per divinam nostram constitutionem postea innovata sunt? Verum secundum sua quodque tempora accipere decet, eaque quae post legem fiunt, ita facienda curare ut lex vult, si quid vero ante legem contigit, id neque sollicitare neque perscrutari, sed 1 in priore statu relinquere. Haec igitur lex ad opportunam interpretationem prioris illius constitutionis nostrae lata sit, ut ea temporibus quae eam sequantur ex quo facta est locum habeat, usque qui post eam rebus humanis renuntient viris mulieribusve lata sit; atque in illos sibi potestatem servet neve quicquam eorum quae ante eam fuerunt exagitet, ut liceat iis qui antea monasteria habitaverunt vel etiam

1 διὰ ex ε add. Osenbrüggen * ταύτην (cf. rubr. et v. 12 sq.) ταύτη M hoc ε, ταῦτα vel τοῦτο Osenbrüggen || 6 ἢ καὶ || καὶ om. ε || 8 αὐτῶν vulg. || 9 ἢ τοῖς παιοὶ || aut filiae ε || 13 ἐτέρας ἡμῶν ταύτης διατάξεως διεξημενθῶσας Zachariae (ex ε), qua correctione non opus || 27 ἑαυτῶν M, corr. Scrimger

1 haec vulg. || 2 aut ipsa aut ipse filius aut filius V¹ || 3 ex || et ex VT¹ || constitutione] eius constitutione R || 6 vir] ubi V¹ || constitutionem nostram T, nostram om. R || 8 necessitatem ect.] sitatem — 11 res suas scr. R² in ras. 2 versuum || 9 introducere addidi, cf. nov. V c. 5 (inducere add. Spangenberg) || 10 etiam om. R⁽²⁾ || sue partem R⁽²⁾ || 11 etiam om. T¹ || 13 hac ** V¹ || enim om. R¹ || 14 memoratam] memoratam constitutionem R¹ ||

legem nostram T || 15 postea] posita R¹ || posita lex ect.] ta lex — 17 nostrae legis suppl. V² in spat. vac. 1½ versuum || 16 est aut om. V⁽²⁾ || ablata R¹ || est om. V⁽²⁾ vulg. || * quid quae] queque T¹ que vel quae R⁽²⁾ V⁽²⁾ T² vulg. || que prius — 19 prius scr. R² in ras. (vel spat.) 2 versuum || 17 nec V⁽²⁾ || neque priore Beck || nostra lege Beck] nostre legis V nostrae legi R⁽²⁾ vulg. legi nostrae T¹ || 19 sit possibile R⁽²⁾ || hec T, om. R⁽²⁾ || *Et] ut libri (— pote Beck) || potuisset R⁽²⁾ T¹ || 20 in om. T || Si uero — 23 ingressi sunt scr. V² in spat. 2½ versuum || nulla nunc T¹ tunc nulla V⁽²⁾ || 22 potuerit R vulg.] poterit V⁽²⁾ potuit T² oportuit T¹ || 25 sunt V² in ras. || 27 quae quidem T || 31 pro] per R¹ || 32 prioris ** R¹ || illa] in illa R¹ || 34 his] is V || propterea R post eam T² || conuertuntur V || 35 sibi] sibi V || 36 horum om. V || ante eam V] antea RT vulg.

(καὶ) μέχρι νῦν οἰκοῦσι μοναστήρια, καὶ μάλιστα παιδων ὑπόντων, τὰ ἐαυτῶν πράγματα δὲ βουλοῦνται διατιθέναι τρόπον.

{Ἐπίλογος.} Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάνα ἡμῶν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ Θεοῦ δηλούμενα νόμον κατὰ τὸ σὴνθηδες διὰ προγραμμάτων οἰκείων ἄπασιν ποιῆσαι φανερά σπενσάτω. Dat. id. Oct. <CP.> imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. ind. II.

qui habitaverunt aut etiam hactenus habitant monasteria, et maxime filii existentibus, suas res quo volunt disponere modo.

{Epilogus.} Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem sollemniter per programmata sua omnibus facere manifesta festinet. Dat. v. idus Octobres CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne viro clarissimo consule.

ΘΖ

10

LXXVII. Auth. LXXVIII. Coll. VI tit. 5

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΟΜΝΥΟΝΤΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΙΜΩΡΕΙΣΘΑΙ
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΒΛΑΣΦΗΜΟΥΝΤΑΣ.

¶ UT NON LUXURIETUR
CONTRA NATURAM NEQUE IU-
RETUR PER CAPILLOS AUT ALI-
QUID HUIUSMODI NEQUE BLAS-
PHEMETUR IN DEUM ¶

15

Idem Aug. Constantinopolitanis.

{Προοίμιον.} Πᾶσιν ἀνθρώποις τοῖς ἐν φρονούσι προδὴλον εἶναι νομίζομεν, ὅτι πᾶσα ἡμῶν παρὰ τοῦ δεσπότητος Θεοῦ καλῶς βιοῦν καὶ τὴν αὐτοῦ εὐρεῖν εὐ-
μένειαν, ἐπειδὴ καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία οὐ τὴν ἀπώλειαν ἀλλὰ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ τὴν σωτηρίαν βούλεται, καὶ τοὺς πταίσαντας καὶ διορθουμένους δέ-
χεται ὁ Θεός. διὸ πάντας προτρέπομεν τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον κατὰ νοῦν λαμβάνειν καὶ τὴν αὐτοῦ ἐνέ-
μειαν ἐπικαλεῖσθαι, καὶ ἴσμεν ὅτι πάντες οἱ τὸν Θεὸν ἀγαπῶντες καὶ τὸν αὐτοῦ ἔλεον περιμένοντες τοῦτο ποιοῦσιν.

{Praefatio.} Omnibus hominibus qui recte sapiunt manifestum esse putamus, quia omne nobis est studium et oratio, ut crediti nobis a domino deo bene vivant et eius inveniant placationem, quoniam et dei misericordia non perditionem sed conversionem et salutem vult, et delinquentes qui corriguntur suscipit deus. Propter quod omnes invitamus dei timorem in sensibus accipere et invocare eius placationem, et novimus quia omnes qui deum diligunt et eius misericordiam sustinent hoc faciunt.

Nov. LXXVII (Authent. LXXVIII = Coll. VI tit. 5: gloss.) Graece extat in ML, praeterea in cod. Monacensi gr. 380 saec. XIII—XIV f. 363 (C) corpori collectionum constitutionum ecclesiasticarum inserta. — Epit. Theod. 77, Athan. 12, 3. Iulian. const. LXXI.

usque adhuc habitant viris mulieribusve, praesertim si liberi supersint, de rebus suis eo quo velint modo disponere.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur more solito per edicta propria omnibus manifesta facere studeat.

LXXVII.

CONSTITUTIO DE AFFICIENDIS SUPPLICIO IIS QUI PER DEUM
IURANT QUIQUE BLASPHEMANT.

Praefatio. Omnibus hominibus qui sapiunt manifestum esse arbitramur omnia nos et studia et vota in eo collocare ut ii qui nobis crediti sunt a domino deo recte vivant et eius clementiae participes fiant, quoniam dei quoque benignitas non interitum sed conversionem et salutem vult, eosque qui peccaverunt et in viam redeunt suscipit deus. Propterea omnes hortamur ut dei timorem in animo habeant et clementiam eius implorent, ac scimus omnes qui deum diligunt et misericordiam eius expectant id facere.

1 καὶ addidi ex ε (cf. p. 380, 6) om. M || 7 subscr. om. Iul. || id. Oct. M, id. ὄκτω. Ath.] v. id. Oct. ε μηνί ἰου-
νίου (ex priorum novellarum subscriptionibus male reser-
pitum) Theod. || CP. — anno XII ε] imp. dn. Iustiniano
pp. aug. ann. XII M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ' Ἰου-
νίου, om. Theod. || 8 Ioanno uc. cons. ind. β M, Io-
hanne uc. consule ε ἰπατεία Ἰωάννου ἰνδ. α' Theod.,
ἰπατείας Ἀπλίωνος (Ἰωάννου Fabrotus) Ath. || 11 rubr.
Περὶ τῶν ἀσελγαινόντων ἢ ὁμνούντων κατὰ Θεοῦ
κεφαλῆς ἢ τριχῶς ἢ τῶν τοιούτων Ath. (cf. ε); Διά-
ταξις (Διάταξις περὶ index f. 3, Διά rubr.) τοὺς φύσιν
ἀσελγαινόντας καὶ τοὺς ὁμνούντας κατὰ τριχῶς τε
καὶ κεφαλῆς καὶ τῶν τοιούτων κελύουσα (index, κελύει
rubr.) ταῖς ἐσχάταις ὑποβάλλεσθαι τιμωρίας (in marg.
Διάταξις ος') C: De his qui per capillum dei aut per
caput iurant vel alio modo blasphemia contra deum
immortale utuntur Iul.; Περὶ ὁμνούντων Theod. ||
13 τιμωρεῖσθαι ante κατὰ τοῦ Θεοῦ coll. L, post βλασ-

φημούντας cum Haloandro vulg. || 16 inscriptione carent
MLC Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐδίκτων Ath. Ὁ αὐτὸς βασι-
λεὺς Κωνσταντινουπόλεως ex ε ins. cum Haloandro
vulg. || 18 πᾶσά ἐστιν ἡμῶν C || 21 sq. Cf. Ezechiel 33, 11 ||
25 λαβεῖν C || 26 οἱ τὸν Θεὸν ἀγαπῶντες om. C ||
27 ἐαυτοῦ M || τοῦτο] περὶ τοῦτο L^a

3 voluerit R || 7 subscriptionem dedimus ex V et Bamb. I ||
v. id. octubr. V quinto id. octubr. Bamb. I || Cap.
impr. dno Iust. V Cp. imp. dnn. Iustin. Bamb. I ||
8 Iohanni viro claiso V || 10 R; OH. LXXVIII V ||
11 luxurientur T || 13 capillos (cf. p. 382, 16) dei add.
vulg. || aliquid] aliorum quidem T || 14 neque om. V ||
blasphemetur V || 16 constantinopolitanus V || 18 est
om. V || 20 et eius inueniat (inueniant R³) add. R², om.
R¹ || 21 et dei dei et dei V¹ || 22 qui corriguntur —
382, 1 comprehensi scr. R² in ras. 3 versuum || 23 suscepit
libri, corr. vulg. || 25 diligunt om. V || 26 sustineant R

CAPUT I.

Ἐπειδὴ δὲ τινες ὑπὸ τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας συν-
εχόμενοι καὶ ταῖς βαρυτέραις ἀσελγείαις ἐάντους ἐνέ-
βαλον καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως τάναντία πράττουσι,
καὶ τούτοις παρεγγυῶμεν λαβεῖν κατὰ νόον τὸν τοῦ
θεοῦ φόβον καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ἀπέχεσθαι
τῶν τοιούτων διαβολικῶν καὶ ἀτόπων ἀσελγείων, ἵνα
μὴ διὰ τῶν τοιούτων ἀσεβῶν πράξεων ὑπὸ τῆς τοῦ
θεοῦ δικαίας ὀργῆς εὐρεθῶσι καὶ αἱ πόλεις μετὰ τῶν
οἰκούντων ἐν αὐταῖς ἀπολλύμεναι. διδασκόμεθα γὰρ
διὰ τῶν ἁγίων γραφῶν, ὅτι ἐκ τῶν τοιούτων ἀσεβῶν
πράξεων καὶ πόλεις τοῖς ἀνθρώποις συναπώλοντο.

1 Ἐπειδὴ δὲ τινες πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ βλάσ-
φημα ῥήματα καὶ ὄρκους περὶ θεοῦ ὀμνύουσι τὸν
θεὸν παροργίζοντες, καὶ τούτοις ὁμοίως παρεγγυῶμεν
ἀποσχέσθαι τῶν τοιούτων βλασφημῶν ῥημάτων καὶ
15 ἡμιπάνονται, πολλῶ μάλλον ὁ εἰς αὐτὸ τὸ θεῖον βλασ-
φημῶν ἄξιός ἐστι τιμωρίας ὑποστῆναι. διὰ τοῦτο οὖν
πάντας τοὺς τοιούτους προτρέπομεν ἐκ τῶν εἰρημέ-
νων πλημμελημάτων ἀποσχέσθαι καὶ τὸν τοῦ θεοῦ
φόβον κατὰ νόον λαμβάνειν καὶ ἀκολουθεῖν τοῖς κα-
λοῖς βιοῦσιν. διὰ γὰρ τὰ τοιαῦτα πλημμελήματα καὶ
λοιμοὶ καὶ σεισμοὶ καὶ λοιμοὶ γίνονται, καὶ διὰ τοῦτο
25 παραινῶμεν τοῖς τοιούτοις ἀποσχέσθαι τῶν εἰρημέ-
νων ἀτοπιμάτων, ὥστε μὴ τὰς αὐτῶν ἀπολέσαι ψυ-
χάς. εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην ἡμῶν νομοθεσίαν
εὐρεθῶσιν τινες τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένοντες πλημμελήμασι,
πρότερον μὲν ἀναξίους ἐάντους ποιοῦσι τῆς τοῦ θεοῦ
30 φιλανθρωπίας, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἐκ τῶν νόμων ἵπο-
2 στήσονται τιμωρίας. Ἐπετρέψαμεν γὰρ τῶ ἐν-
δοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς βασιλίδος πόλεως τοὺς ἐπιμέ-
νοντας ταῖς εἰρημέταις ἀτόποις καὶ ἀσεβείαις πράξεσι
καὶ μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν νομοθεσίαν συνέχειν καὶ 35
ταῖς ἐσχάταις υποβίβλειν τιμωρίας, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ
παραβλέπειν τὰς τοιαύτας ἁμαρτίας εὐρεθῆ καὶ ἡ πό-
λις καὶ ἡ πολιτεία διὰ τῶν τοιούτων ἀσεβῶν πράξεων
ἀδικουμένη. εἰ γὰρ καὶ μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν παρ-
αινέσιν τινες τοὺς τοιούτους εὐρίσκοντες συγκρούσου-

Igitur quoniam quidam diabolica instigatione com-
prehensi et gravissimis luxuriis semetipsos inseru-
erunt et ipsi naturae contraria agunt, et istis iniungimus
5 iudicium et abstinere ab huiusmodi diabolicis et
illicitis luxuriis, ut non per huiusmodi impios actus
ab ira dei iusta inveniantur et civitates cum habita-
toribus earum pereant. Docemur enim a divinis
scripturis, quia ex huiusmodi impiis actibus et civi-
tates cum hominibus pariter perierunt.

1 Et quoniam quidam ad haec quae diximus et
blasphema verba et sacramenta de deo iurant deum
ad iracundiam provocantes, et istis iniungimus ab-
stinere ab huiusmodi blasphemis verbis et iurare
per capillos et caput et his proxima verba. Si enim
contra homines factae blasphemiae impunitae non
reliuuntur, multo magis qui ipsum deum blasphemat
dignus est supplicia sustinere. Propterea igitur
omnibus huiusmodi praecipimus a praedictis delictis
abstinere et dei timorem in corde percipere et se-
qui eos qui bene vivunt. Propter talia enim delicta
et fames et terrae motus et pestilentiae fiunt,
et propterea admonemus abstinere ab huiusmodi
25 praedictis illicitis, ut non suas perdant animas. Sin
autem et post huiusmodi nostram admonitionem in-
veniantur aliqui in talibus permanentes delictis, pri-
mum quidem indignos semetipsos faciunt dei mi-
sericordia, post haec autem et legibus constitutis
subiciuntur tormentis.

2 Praecipimus enim gloriosissimo praefecto regiae
civitatis permanentes praedictis illicitis et impiis
actibus et post hanc nostram admonitionem et com-
prehendere et ultimis subdere suppliciis, ut non ex
contemptu talium inveniantur et civitas et respublica
per hos impios actus laedi. Si enim et post hanc
nostram suasionem quidam tales invenientes hos

I. Quoniam autem nonnulli vi diabolica constricti et gravissimae luxuriae se dedidcrunt et ea agunt
quae ipsi naturae contraria sint, his quoque denuntiamus, ut dei timorem et iudicium futurum animo com-
prehendant et abstineant a diabolica illa atque illicita luxuria, ne propter eiusmodi impias actiones per
iustam dei iram eveniat ut ipsae civitates cum habitatoribus suis pereant. Edocemur enim per sacram
1 scripturam propter eiusmodi impias actiones vel urbes simul cum hominibus perisse. Quoniam
vero nonnulli praeter ea quae diximus etiam blasphema verba et sacramenta per deum iurant dei iram
conciunt, his quoque similiter denuntiamus, ut abstineant ab eiusmodi blasphemis verbis et a iurando
per capillos et caput atque similibus horum verbis. Nam si maledicta in homines collata non inulta re-
linguuntur, multo magis is qui ipsum deum blasphemat dignus est qui supplicio subiciatur. Propterea
igitur omnes eiusmodi homines hortamur ut a peccatis quae diximus abstineant et dei timorem animo
comprehendant et sequantur eos qui recte vivunt. Propter eiusmodi enim peccata et fames et terrae
motus et pestes oriuntur, ideoque monemus illos ut abstineant a sceleribus quae diximus, ne suas perdant
animas. Nam si qui etiam post istam admonitionem nostram reperiantur in iisdem peccatis perseverantes,
ii primum quidem dei clementia se ipsos indignos reddunt, deinde autem suppliciis quoque lege constitutis
2 subiciuntur. Praecipimus enim gloriosissimo praefecto regiae urbis, ut eos qui in illicitis illis et
impiis actionibus etiam post hanc admonitionem nostram perseveraturi sint, comprehendant et ultimis
suppliciis subiciant, ne ex contemptione talium peccatorum eveniat ut et urbs et respublica per impias
eiusmodi actiones iniuria afficiatur. Si qui enim etiam post hanc adhortationem nostram eiusmodi ho-

1 ὑπὸ] ἀπὸ C || 3 αὐτῆς τῆς φύσεως] τῆς τοῦτου
φύσεως L || 4 τούτοις Lε] τούτους MC (cf. v. 14) || κατὰ
νόον om. C || 9 οἰκούντων ἐν αὐταῖς] ἐνοικούντων C ||
11 πόλεις M || τοῖς ἀνθρώποις συναπώλοντο (συναπώ-
λοντο M) ML] σὺν ἀνθρώπων (sic) ἀπώλοντο C ||
14 τούτους C || ὁμοίως om. ε || παρεγγυόμεθα L ||
15 ἀπέχεσθαι C || 16 ὀμνύουσι L || τριχὸς τε] τεχνόστε
(σ ex v corr.) τέ L || 21 ἐκ delendum videtur || 22 ἀπέχε-
σθαι LC || 25 λοιμοὶ] οἱ λοιμοὶ C || λοιμοὶ] λοιμοὶ C ||
26 τοὺς τοιούτους C || 27 αὐτῶν (ε)] αὐτῶν MLC ||
ἀπολέσαι LCε] ἀπολέσθαι M || 28 νομοθεσίαν LCε] νο-
μοθεσίαν M || 29 τοῖς αὐτοῖς] talibus (i. e. τοιούτοις) ε ||
ἐπιμένοντες C || 33 ἐπιμένοντας C || 35 ἡμῶν L || νομοθεσίαν
LCε] νομοθεσίαν M || συνέχειν] ἐπέχειν C et comprehen-

dere ε || 37 ἁμαρτίας om. ε || 38 διὰ τῶν τοιούτων] per
hos ε || 39 καὶ et 40 τοὺς om. C || 40 συγκρούσουσιν αὐτούς
M] τούτους συγκρούσουσι L τούτους συγκρούσωσι Cε

3 ista R¹ || 5 ab om. R¹ || 6 ut] aut V¹ ut si R¹
per] propter RT² || 7 iusta om. V¹ || inveniuntur RV¹
8 eorum RV¹ || docemur R¹ V^a || 9 scripturi R¹
10 omnibus RT¹ || 12 hoc R || 13 blasphemiae RV²
sacramento V || 17 facta V¹ || blasphemiae R || 20 omnibus
omnibus hominibus T vulg. || praecipimus VT || 21 timore
R || 23 et pestilentiae] et om. V^a || 30 subiciuntur Beck ||
32 praecipimus V] praecipimus RT vulg. || enim] enim
et RT² et T¹ || 33 illicitis] et illicitis R¹ || 34 et post]
et del. T² || 39 talem V

σιν αὐτοῖς, ὁμοίως παρὰ τοῦ δεσπότου θεοῦ κατα-
κριθήσονται. καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ ἐνδοξότατος ἐπαρχος,
ἐὰν εὖρη τινὰς τοιοῦτό τι πλημμελοῦντας καὶ τὴν
ἐδικίτησιν εἰς αὐτοὺς μὴ ἐπαγάγη κατὰ τοὺς ἡμετέ-
ρους νόμους, πρότερον μὲν ἐνοχὸς ἔσται τῇ τοῦ θεοῦ
κρίσει, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἀγανάκτησιν ὑπο-
στήσεται.

subterclaverint, similiter a domino deo condemna-
buntur. Et ipse enim gloriosissimus praefectus si
invenerit quosdam tale aliquid delinquentes et vindic-
tictam in eos non intulerit secundum nostras leges,
5 primum quidem obligatus erit dei iudicio, post haec
autem et nostram indignationem sustinere.

ΘΗ

LXXVIII. Auth. LXXIX. Coll. VI tit. 6

ΩΣΤΕ ΤΟΥΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΛΟΗΘΟΥ
ΜΗ ΔΕΙΞΘΑΙ ΔΙΚΑΙΟΥ ΧΡΥΣΩΝ ΔΑΚΤΥΛΙΩΝ 10
ΚΑΙ ΠΑΛΙΓΓΕΝΣΙΑΣ. ΚΑΙ ΩΣΤΕ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣ-
ΙΝ ΤΩΝ ΠΡΟΙΚΩΙΩΝ ΣΥΜΒΟΛΑΙΩΝ ΕΠΙ
ΤΩΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΥΤΟΘΕΝ
ΚΑΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ ΝΟΜΙΜΟΝ ΠΟΙΕΙΝ
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΑΙΔΑΣ ΓΝΗΣΙΟΥΣ. ΕΙ ΔΕ ΚΑΙ 15
ΔΟΥΛΗ ΕΤΥΓΧΑΝΕ, ΚΑΙ ΑΥΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕ-
ΡΑΝ ΕΙΝΑΙ ΤΗ ΠΟΙΗΣΕΙ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ
ΚΑΙ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ ΝΟΜΙΜΟΝ ΚΑΙ
ΤΟΥΣ ΕΞ ΑΥΤΗΣ ΓΝΗΣΙΟΥΣ.

R; UT LIBERTI DE CETERO NON EGEANT
AUREO ANULO ET UT PRISTINIS RESTITUAN-
TUR NATALIBUS. ET CELEBRATIONE DOTA-
LIUM INSTRUMENTORUM IN LIBERTIS MU-
LIERIBUS FACTA EX HOC IPSO IAM ETIAM
NUPTIAS LEGITIMAS FIERI ET FILIOS SUOS.
SI NUPER ETIAM ANCILLA FUIT ET IPSAM
LIBERAM ESSE CELEBRATIONE DOTIS ET
NUPTIAS LEGITIMAS ET QUI EX EA PRO-
CESSERINT SUOS R;

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν 20
ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὀρδινα-
ρίων καὶ πατρικίῳ.

Idem Aug. Iohanni pp. Orientis secundo ex consule
ordinario et patricio.

(Προοίμιον.) Τελείων ἡμῖν ἀπάντων τῶν ἀγα-
θῶν παρὰ τοῦ μεγάλου θεοῦ δεδομένων, ἀήθημεν
χρῆσαι καὶ αὐτοὶ τὰς τῶν οἰκετῶν ἐλευθερίας, ἐπειδὴν 25
παρὰ τῶν δεσποτῶν τῆς προτέρας ἀπαλλάττοντο τύ-
χης, παντοίως αὐτοῖς καθαρὰς τε καὶ ἀνοθεύτους καὶ
τελείας ἀποτελέσαι. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῆς τῶν δε-
διτικίων ὑβρεως τὰς ἐλευθερίας ἀτηλλάξαμεν, καὶ τὰς
λατινότηας ὡς ἀτελεῖς ἐξεβάλομεν καὶ τὰς iterationas 30
περιττὰς ἀπεφῆραμεν καὶ τὸν Iunιον νόμον καὶ τὸ
Largianion ἐμισήσαμεν δόγμα ὡς μάτην καὶ τὴν ἀρ-
χὴν εἰσαχθὲν καὶ ὀρθῶς ὑστερον ἐκβεβλημένον, καὶ

(Praefatio.) Perfectis (nobis) bonis omnibus a
magno deo datis, aestimavimus oportere et ipsi ser-
vorum libertates, cum a priori condicione a dominis
liberantur, omnino eas puras eis et infucatas et
perfectas efficere. Et propterea etiam dediticiorum
iniuria liberavimus libertates et latinitates velut im-
perfectas exclusimus et iterationes superfluas demon-
stravimus et Iuniam legem et Largianum odivimus
senatusconsultum utpote initio inaniter introductum
et recte postmodum reprobatum, solamque valere

Nov. LXXVIII (Authent. LXXIX = Coll. VI tit. 6: gloss.) Graece extat in ML, cop. 1 (Θεσπίζομεν, εἴ τις . . .)
et 2 in B 48, 26, 1. — Epü. Theod. 78 (inde 1 et 2 B²), Athan. 18, 2. Iulian. const. LXXII.

mines deprehendant eosque tegant celando, similiter a domino deo condemnabuntur. Atque ipse quoque
gloriosissimus praefectus si quos reppererit tale quid peccantes neque poena eos secundum leges nostras
affecerit, primum quidem dei iudicio obnoxius erit, deinde autem nostram quoque indignationem subibit.

LXXVIII.

NE LIBERTI IN POSTERUM INDIGEANT IURE AUREORUM ANULORUM ET RESTITUTIONIS
NATALIUM. ET UT CONFECTIO DOTALIIUM INSTRUMENTORUM CUM LIBERTABUS ILICO
IAM ET NUPTIAS LEGITIMAS REDDAT ET LIBEROS LEGITIMOS. QUODSI ETIAM SERVA
FUERIT, UT ET IPSA PER CONFECTIIONEM DOTIS LIBERA SIT ET NUPTIAE LEGITIMAE
SINT ET NATI EX EA LEGITIMI.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio Orientis iterum, ex consule ordinario
et patricio.

Praefatio. Cum perfecta nobis omnia bona a magno deo data sint, ipsi quoque existimavimus
servorum libertates, quando a dominis priore condicione liberentur, omnibus modis puras et incorruptas
et perfectas esse efficiendas. Ac propterea et a contumelia dediticiorum solvimus libertates, et latinitates
ut imperfectas explosimus, et iterationes superfluas declaravimus, et legem Iuniam atque Largianum
senatusconsultum respuimus tamquam et ab initio temere introductum et postea recte expulsum, et solam

2 ἑπαρχος C || 3 εὔροι L || 7 subscriptione carent libri,
Ath., Iul. Ἐξεσηνήθη μηνὶ ἰουνίῳ ὑπατσίας Βελι-
σαρίου (i. e. a. 535) Theod., quod probat Zachariae; de
annis 538/539 cogitabat Biener || 9 rubr. Ὅστε — πα-
λιγγενσίας B. Ὅστε τοὺς ἀπελευθερούς τοῦ λοιποῦ χρυ-
σοῦ δακτυλίων καὶ παλιγγενσίας μὴ δεῖσθαι καὶ τὰ
ἐξῆς Ath. Περί προικῶν καὶ περὶ ἀπελευθερίας Theod. ||
11 παλιγγενσίας L (et sic infra) || 20 * ὑπάρχω ML
21 * ὀρδιναρίῳ ML vulg. (et sic semper) || 23 Τελείων cũ.
Ath. cod. || 27 αὐτοῖς καθαρὰς τε L | αὐτοῖς καθαρὰς τε M
eas puras eis ε || 28 sq. Cf. Cod. 7, s. 6. || δeditικίων M
δεντικίων L¹ δediticiorum L² || 30 latinotutas M latiná-
tika (latinatikas L²) καὶ L || ἐξεβάλλομεν ML || iteratio-
nas M iteratíonas L² ivteratíonas L¹ || 31 ἰύνιον L ἰού-
λιον M || 32 largianion L largitianion M || καὶ om. ε

1 subterclaverint V vulg.] snbterclaverunt RT || 2 et
enim ipse R || 6 sustinebit vulg. || 8 sq. Ro. LXX.VIII. V ||
9 non egeant aureo annulo V] aureo non egeant annulo
R aureo anulo non egeant T || 15 nuper] s. v. uel in-
super T || fuerit T⁶ vulg. || 16 celebracionem R || 17 quij
quae V || 20 orienti T || ex consule] et consule V exc. RT
exconsuli vulg. || 23 nobis add. vulg. || bonis omnibus VT
omnibus bonis R vulg. || 24 exstimauius R existimaui-
mus vulg. || ipsi V¹] ipsas RV³ T vulg. || 26 omnino eas
pnras eis] eis omnino puras vulg. || infucatas vulg.] in-
fucatas (infuscatas V⁴) libri || 27 efficere] accipere R || Et
om. V || deditiorum RVT¹ || 28 latinitatis R¹ V¹ T ||
29 interationes superfluas V¹ iter actiones superflua T¹
superfluas iterationes R || 31 initio] inuito R¹ in initio
R² V³ T² || 32 improbatum R

μόνην κρατεῖν τὴν ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ἐπὶ τῶν ἑλευθερίων ἢ βουλήθημεν, οὐ τόποις οὐχ ἡλικίαις οὐχ ἑτέρῳ τινὶ τὸ πρᾶγμα διακρίνοντες. Ἐπειδὴ δὲ αἰετι κρείττον περὶ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων βουλευόμενοι καὶ αὐτὸ τὸ τελειότερον δεδομένον μείζουσι φήθημεν δεῖν ταῖς προεθήκαις ἀξῆσαι·

romanam civitatem in libertatibus volumus, non locis non aetatibus non alio quodam causam discernentes. Quoniam autem semper aliquid melius de nostris subiectis tractamus, et ipsum quod perfectius datum est [a] maioribus aestimavimus oportere adiectionibus ampliari:

CAPUT I.

διὰ τοῦτο θεσιζόμεν, εἴ τις ἑλευθερώσας οἰκίτην ἢ θεράπειαν αὐτοῦ πολλὰς αὐτοῦς ἀποφῆναι ῥωμαίους (οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἔξεστιν), ἴστω παρὰ τοῦ νόμου, ὡς ὁ τὴν ἑλευθερίαν λαβὼν ἔξει παρετόμενον εὐθὺς καὶ τὸ τῶν χρυσῶν δακτυλίων καὶ τὸ τῆς παλινγενεσίας δίκαιον, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης αἰτήσῃ τοῦτο παρὰ τῆς βασιλείας ἐτι οὐδὲ δεησεται παντελῶς οὐδεμίᾳ πολυπραγμοσύνης, ἀλλὰ τῇ τῆς ἑλευθερίας ἰσχύι πάντα ταῦτα συνεισελεύσεται. τῆσδε ἡμῶν τῆς νομοθεσίας ἐκ τῆς παρουσίας ἡμέρας ἀρχομένης· οὐ γὰρ τι τῶν ἐμπροσθεν γενομένων περιεραζόμεθα, βεβαῶμεν δὲ μᾶλλον ἅπαντα τὰ προειληφότα, ὥστε κρατεῖν αὐτὰ καθ' οὐς ἐγένοντο τρόπους. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὕτως ἔχειν θεσιζόμεν.

propterea sancimus, si quis manumittens servum aut ancillam suam cives denuntiaverit romanos (neque enim aliter licet), sciat ex hac lege, quia qui libertatem accepit habebit subsequens mox et aureorum anulorum et regenerationis ius, et non iam ex necessitate hoc a principibus postulabit neque indigebit omnino ulla scrupulositate, sed libertatis virtute haec omnia subsequenter. Hac nostra lege ex praesenti die incobante: non enim aliquid horum quae prius facta sunt perscrutamur, firmamus ergo omnia praecedentia, ut valeant secundum eos quos facta sunt modos. Sed haec quidem sic habere sancimus.

CAPUT II.

Ἐκεῖνο δὲ προσεπισκίπτομεν, ὥστε μηδὲν μηδὲ μετὰ τῶνδε ἡμῶν τὸν νόμον βλέπτεσθαι τὰ πατρωνικά δίκαια ταῦτα, ἅπερ ἡμεῖς ἐνομοθετήσαμεν, ἐφ' ὧν περὶ ὅλων αὐτὰ προσώπων ἐφυλάξαμεν, πλὴν εἰ μὴ καὶ τούτων τὸν ἀπέλευθερον ἀπαλλάξαιεν ὁ τὴν ἑλευθερίαν δωρησάμενος, ἢ κατὰ φιδεικόμισσον τοῦτο καταλιπὼν ἢ κατ' αὐτὴν τὴν ἑλευθερίαν τοῦτο προσθεῖς. εἰ γὰρ καὶ τοῦτο δοίη, παντελῶς ὁ ἑλευθερωμένος ἀφείσθω καὶ τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου, διότι τοῦτο ἐκεῖνος ἐπέσκηψεν. ἐχέτωσαν μὲν οὖν ἅπαντα ταῦτα οἱ τῆς ἑλευθερίας ἠξιοῦμενοι, φυλαττέτωσάν γε μὴν καὶ μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν θεῖαν διάταξιν τοῖς εἰς τοιαύτην αὐτοῦς ἀγνοῖα τιμὴν πᾶσαν αἰδῶ καὶ τὸ γε καλούμενον obsequium καὶ τὴν ἐκ τῶν νόμων ὀρθῶς εἰσηνηγμένην reverentiam. καὶ μὴν καὶ ἀπ-

Illud vero adicimus, ut nihil neque post hanc legem nostram laedantur patronatus iura illa quae nos sancimus, in quibuscumque omnino haec personis servavimus, nisi tamen etiam ab his libertum qui libertatem donavit absolverit, aut per fideicommissum hoc relinquens aut in ipsa libertate hoc adiciens. Nam si hoc dederit, omnino qui manumittit absolvetur etiam a patronatus iure, eo quod hoc ille expressit. Habeant itaque haec omnia qui libertatem meruerunt, verumtamen servent etiam post hanc nostram constitutionem eis qui ad talem eos perdixerunt honorem omnem reverentiam, et hoc quod vocatur obsequium et reverentiam recte legibus introductam; quin etiam abstineant aut mani-

cap. II summam habet Anonymus Bodleianus (ἐκ τῆς νεαρᾶς νομοθεσίας κεφ. γ') ap. Zachariae 'Ανεκδ. p. 213 (cf. idem Ius Graeco-Rom. IV p. 4)

valere romanam civitatem in libertatibus volumus, ita ut neque locis neque aetatibus neque alia re ulla causam discerneremus. Quoniam vero semper aliquid melius erga subiectos nostros meditanies etiam ipsum quod perfectius est datum maioribus incrementis augendum duximus:

I. propterea sancimus, si quis manumisso servo vel ancilla sua eos cives romanos declaraverit (neque enim aliter licet), ut is sciat ex hac lege eum qui libertatem accepit tamquam consecrarium et aureorum anulorum et restitutionis natalium ius statim habiturum esse, neque id necessario ab imperatore amplius petiturum neque omnino ulla sollicitudine opus habiturum, nec vi libertatis haec omnia simul accessura esse. Atque haec nostra lex ex praesenti die initium capiet: neque enim quicquam eorum quae prius facta sunt sollicitamus, immo confirmamus praeterita omnia, ut valeant secundum eos quibus facta sunt modos. Sed hoc quidem ita se habere sancimus.

II. Illud vero praeterea praecipimus, ne ulla in re, ne post hanc quidem legem nostram, iura patronatus violentur ea quae nos sancimus, quibus quidem in personis omnino ea servavimus, nisi si ab iis libertum solverit is qui libertatem donavit, sive per fideicommissum hoc reliquit sive etiam in ipsa manumissione hoc adiecit. Nam si hoc quoque dederit, omnino is qui manumissus est etiam a iure patronatus liberetur, quoniam hoc ille praecipit. Habeant igitur haec omnia qui libertatem meruerunt, verum tamen servent etiam post hanc nostram divinam constitutionem iis qui ad eiusmodi honorem eos adducunt omnem verecundiam et obsequium quod vocatur et reverentiam per leges recte introductam; iam vero

3 διακρίνοντες vulg. || 4 *τι κρείττον dedi ex ε] τὸ κρείττον ML || βουλευόμενοι M] βουλόμεθα L tractamus ε; βουλευόμεθα Zachariae || 5 τὸ om. M || 8 αὐτοῦ] αὐτοῦ vulg., τὴν αὐτοῦ B^p αὐτοῦς om. ε || 18 δὲ μᾶλλον M] οὖν LB^ε || 19 τόποις L^a || 21 μηδὲ om. L || 23 ἐνομοθετήσαμεν] Cod. 6, 4, 4 (cf. ib. 3) || 25 τοῦτον M^aB^p || 26 φιδεικόμισσον B^p φιδικόμισσον M φειδικόμισσον L || 27 καὶ om. LB^p ε || 28 καὶ om. ε || 32 θεῖαν om. ε || 33 ἀγαγοῦσι B^p || τιμῆς L^a || 34 ὀβsequium M ὀψίκιον LB || 35 ὀρθῶς om. L || ῥεβερentian M τιμήν LB || ἀπεχεσθῶ L

mus V] estimamus R existimavimus T vulg. || adiectionibus] * * * * * (positis V²) adiectionibus add. V, del. V³ || 11 generationis R¹ || ex om. R¹ || 12 printicipibus V¹ || 16 perscrutantur VT¹ || ergo omnia praecedentia ut V² || omnia ergo praecedentia ut R ergo praecedentia omnia ut T ergo praecedentia aut V¹ || 17 eos quos] eos per quos V³T²; eos deleri malim || 21 rubr. De reverentia et obsequio patronis a libertis (a libertis patrono R] praestanda et de ingratu libertis RT in marg. (ex Iul.) || 22 illa] illa vero V³ || 23 sancimus T] sancimus R sanctimus V || 24 servabimus libri, corr. Beck || 26 hoc adiciens R] hec adiciens VT || 27 hoc R V²] hec T om. V¹ || qui] quia R¹ || 28 absoluebitur V¹ || a om. R || 29 hoc] hec T om. R || habeat V || 31 ei RVT || 33 quod] quodquod T¹ || reverentia R¹ || 34 introductum R¹

1 volumus V¹ vulg.] volumus RV²T || 2 etatis R¹T² etates V¹ || causa V¹ || 3 aliquod R || 4 et V] etiam RT vulg. || quod] qui R || 5 a del. Osenbrüggen || estimavi-

εχέσθωσαν ἢ χειρῶν ἢ ἐπιβουλῆς ἢ τῶν ἄλλων, ἐξ ὧν ἀπελεύθεροι τοιοῦτό τι πράττοντες ἀναδούλωσιν κατὰ τοὺς περὶ τούτων γεγραμμένους νόμους καὶ ἀποκαθίστανται τῇ προτέρᾳ τύχῃ. εἰ γὰρ οὐδένα παντελῶς ἀχάριστον εἶναι περὶ τὸν δωρησάμενον συνεχωρήσαμεν, κἂν εἰ τῶν εὐγενεστάτων εἴη, ἀλλὰ τὰς δωρεὰς ἀκύρους ἀπεφίναμεν ἐν τοῖς παρ' ἡμῶν ἤδη γραφεῖσι νόμοις καὶ ἐν τοῖς καθ' ἑκάστην παρ' ἡμῶν κελουμένοις, πῶς ἂν ἀνασχοίμεθα τὸν ἐλευθερωτῆν τὸν ἐν ἰσῶ πατρὸς περὶ τὸν ἀπελεύθερον διαγεγόμενον παρ' αὐτοῦ τι παθεῖν πονηρὸν ἢ ὕβρεις τυχόν τραγείας καὶ ἀπρεπεῖς ἢ πληγὰς ἢ μεγάλην καὶ ἀφόρητον ὑποστῆναι ζημίαν; ἀλλ' εἰ τι τούτων νομίμως ἀποδείξωσι ἐλέγξει παθῶν ὃ τὴν ἐλευθερίαν δοῦς ἢ καὶ οἱ τούτου παῖδες, μετὰ τοὺς εἰρημένους ἐλέγχους τὸν ἀπελεύθερον τῷ προτέρῳ δώσωμεν σχήματι, τῆς μὲν τῶν ὀνουάτων περιεργασίας καὶ τῆς διὰ ταῦτα ζημίας ἅπαντας ἀπαλλάττοντες, τὸ δίκαιον δὲ πανταχῶ καὶ ἴσον καὶ νομοθέτῃ πρέπον καὶ ἀρέσκον θεῷ τῷ τε ἀπελευθερωτῇ τε πάλαι δεσπότην φρονεῖν λάξαντες. Ὡστε ἔστωσαν μὲν καὶ ἀπελεύθεροι καὶ εὐγενεῖς, εἴτε οἱ πρόην ἐλευθερωθέντες, εἴπερ ῥητῶς αὐτοῖς τοῦτο πεφιλότηται, εἴτε οἱ μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον εἰς ἐλευθέρους ἀφικνούμενοι; ὡς εὐγενεῖς δὲ ἤδη γενομένοι βιούτωσαν, καὶ τὴν ὀφειλομένην τιμὴν τοῖς ἐλευθερωταῖς ἀποδιδότωσαν, ὥστε μὴ πάλιν αὐτοὺς καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐγενείας ἐκπέσειν ὡς ἀγνώμονας καὶ ἀχάριστους ἐληλεγμένους καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου καταδικασμένους. ἔσονται γὰρ οὐτῶ διηνεκῶς ἐλεύθεροί τε καὶ εὐγενεῖς, εἰ τοῖς ἐλευθερωταῖς καὶ τοῖς τούτων παισὶν ἀτόλωτόν τε καὶ ἐλευθέραν τὴν ἑαυτῶν αἰδῶ τε καὶ reverentiam καὶ ἐγγνωσύνην φυλάξαιεν· ὧν δὲ τηρουμένων οὐ μήποτε εἰς τὴν ἐμπροσθεν κατολισθήσουσι τύχην.

CAPUT III.

Εἰ δὲ τις ἀπελευθέραν ἀγαγέσθαι βουληθεῖ καὶ 35 γνησίαν ποιήσασθαι γαμετὴν ὁποιασοῦν ἀξίας ὧν,

capitulum III et IV maior pars fuit in B 32, 1, 3, unde c. III *Εἴ τις ἀπελευθέραν* — 386, 5 *διάδοχοι* et IV *Καὶ οὕτω* — 386, 23 *χαρίζομεθα* habet Πείρα 49, 25 p. 231 Zach. (= P), 386, 26—29 *Εἰ στρατιώτης καταλιπὴ προσβίων τῶν οἰκείων* — δοκεῖ Tropicus. (Eiusdem loci 386, 26 sq. summam ex Ath. habet lib. περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 18 p. 197 Heimb.)

abstineant vel a vi vel ab insidiis vel a reliquis propter quae liberti qui tale quid committunt secundum leges de his scriptas in servitute revocantur et priori conditioni restituntur. Et enim si neminem omnino ingratum esse adversus donatorem passi sumus, etiamsi ex nobilissimis sit, sed donationes irritas declaravimus in legibus iam a nobis scriptis in iisque quae cotidie a nobis praecipuntur, quomodo sinamus manumissorem, qui patris instar erga libertum se praestitit, ab eo quicquam mali pati, vel contumelias forte atroxes et indignas vel plagas vel magnum et intolerabile damnum subire? Verum si quid horum se perpetuum esse legitimis probationibus evicerit is qui libertatem dedit vel etiam filii eius, post dictas probationes libertum priori statui restituemus, quippe qui nominum quidem ambagibus atque damno inde orivundo omnes liberemus, usquequaque autem quod iustum et aequum est et legislatorem decet et deo placet tam liberti quam veteri domino servaverimus. Itaque sint quidem et liberti et ingenui sive qui antea manumissi sunt, si quidem diserte hoc iis praebitum est, sive qui post hanc nostram legem ad libertatem pervenerint, vivant autem tamquam ingenui iam facti, et debitum honorem manumissoribus praestent, ne rursus libertate et ingenuitate priventur ut inverecondi et ingrati convicti et a lege condemnati. Sic enim erunt perpetuo liberi et ingenui, si manumissoribus eorumque liberis sinceram et liberam suam verecundiam et reverentiam et pietatem custodierint, quibus servatis certe numquam in priorem conditionem relabentur.

III. Si quis autem libertam ducere voluerit et legitimam uxorem facere, cuiuscumque dignitatis

3 τούτων L || νόμους] Cod. 6, 7, 2. 3 (cf. 3, 12) || 8 ἡδὲ — παρ' ἡμῶν om. L || νόμοις] Cod. 8, 55 (56), 10 || 9 ἂν om. L || ἀνασχοίμεθα B²] ἀνασχόμεθα MLB¹ || 12 μεγάλην καὶ ἀφόρητον] maxime intolerabilia ε || 13 ἐποστῆναι (sic) L¹ ἐπιστῆναι L² || 14 *ἐλέγξει B² (cf. ε) ἐλέγξει ML vulg. || 15 καὶ om. ε || οἱ ἢ B², om. B¹ || 16 post ἀπελεύθερον verba διαγεγόμενον — πονηρὸν ex v. 11 err. repetit L¹ || δώσωμεν M δώσωμεν L || 17 περιεργίας B² || διὰ ταύτης B² || 22 εἴπερ] et ε || 28 ἀγνώμονας τε καὶ ἀχάριστους ἐληλεγμένους B² || 32 reverentiam L respectentiam M τιμὴν L s. v., B || 35 καὶ] aut ε

4 nullus V^a || circa om. R || 7 scripta RVT || 8 patiemus V¹ || 9 qui] quia V^a || factus est om. R¹ || 11 plaga R¹ || 12 intolerabilia RVT¹ || 13 proprietatibus V || se — 14 filios V² in ras. || 15 constitutus R restitutus Beck || 16 perscrutationem VT || haec VT] hoc R vulg. || 17 eripietes V¹ || 18 legislationem R || 19 libero V¹ || 21 quidem om. R || 22 hii RVT || et] si Beck || evidentes V¹ || eius R¹ || 23 nostram legem VT] legem nostram R vulg. || 24 venient, et Beck] unientes libri || 26 denuo] de uno V^a || et add. vulg. || 29 filius R¹ || 31 conseruans R || 32 ad om. V¹ || 35 rubr. Si libertinam suam patronus uxorem (uxorem om. T) habere (duxerit uel habere R) maluerit RT in marg. (ex Iul.) || ducere RT²] deducere VT¹ || aut] et Beck

γαμικὰ συνταττέτω συμβόλαια· ταύτην γὰρ μόνην ἀπαιτοῦμεν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν παρατήρησιν. καὶ ἔστωσαν καὶ οἱ προλαβόντες παῖδες καὶ οἱ μετὰ τὰ προκῆα τεχθέντες ἐλευθεροὶ τε καὶ εὐγενεῖς, καὶ γνήσιοι γε μὴν τῷ πατρὶ διάδοχοι, τῆς αἰτήσεως τῶν χρυσῶν δακτυλίων καὶ τοῦ δικαίου τῆς παλλυγενεσίας ἀπῆλλαγεμένοι, καὶ οὐδεμίαν παντελῶς ἔχοντες διαφορὰν πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν εὐγεγονότων συνοικέσια. ἐλευθερία γὰρ τῆς μητρὸς καὶ πρὸς γε συμβόλαιον γαμικὸν τὴν γονὴν ἐλευθέραν τε καὶ εὐγενή καὶ τῷ πατρὶ διάδοχον ἀποδείξουσιν.

nuptialia conficiat documenta; hanc enim solam post manumissionem observationem adicimus. Et sint etiam praecedentes filii et qui post dotalia nati sunt liberi et ingenui et sui et patri successores, a postulatione aureorum anulorum et pristinorum natalium liberati nullamque penitus habentes differentiam ad cetera ingenuorum matrimonia. Libertas enim matris et insuper documentum nuptiale sobolem liberam et ingenuam et patri succedentem demonstrabunt.

CAPUT IV.

Καὶ οὕτω τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀληθείας ὅλοι γινόμεθα, ὥστε εἴ τινα καὶ δουλευούσης τῆς γυναικὸς ἐξ αὐτῆς γένοιτο παῖδες, βουληθεῖ δὲ ἐκεῖνος ἴστωρον τὴν γαμετὴν ἐλευθερῶσαι καὶ προκῆα συντάξαι 15 συμβόλαια, ἅμα τῇ τῶν προκῆων γραφῇ καὶ τοῖς πασιν ἀρμόσει τὸ τε τῆς ἐλευθερίας ὁμοῦ καὶ τὸ τῆς γνησιότητος δίκαιον· οὐκ ἐπιζητούντων ἡμῶν ἰδιόζουσαν ἐλευθερίαν ἐπὶ τοῖς παισὶ γενέσθαι, ὥστε ἢ συνελευθερωθῆναι τῇ μητρὶ ἢ καὶ μετ' αὐτὴν ἢ καὶ 20 πρὸ αὐτῆς ἴσως τὴν ἐλευθερίαν λαβεῖν, ἀλλ' ἅμα τῇ γραφῇ τῶν γαμικῶν συμβολαίων εὐδὺς αὐτοῖς καὶ τὴν ἐλευθερίαν χαρίζομεθα. τί γὰρ ἂν μείζον δεῖξεν ὁ πατὴρ ἐλευθερίας τῶν παίδων σημεῖον ἢ τὸ τὴν γαμετὴν ἀποφῆναι καὶ ἐλευθέραν ὁμοῦ καὶ γνησίαν 25 τῇ τῶν γαμικῶν συμβολαίων γραφῇ; εἰ γὰρ στρατιωτῆς καταλιπὼν πρεσβεῖον τῶν οἰκείων τινὶ θεράποντων αὐτῇ τῇ δόσει τοῦ πρεσβεῖου καὶ τὴν ἐλευθερίαν δίδόναι δοκεῖ, πῶς οὐκ ἂν πολλῶ μᾶλλον ὁ πατὴρ, εἰ γράψει συμβολαίων γαμικῶν, ἔξει τοὺς ἑαυτοῦ 30 τοῦ παιδὸς ἐξ αὐτοῦ δὴ τούτου καὶ μόνου καὶ ἐλευθέρους καὶ γνησίους διαδόχους; οὐ γὰρ ἂν τις αὐτὸν οἰηθεῖν βουληθῆναι τὴν μὲν τῶν παίδων μητέρα γνησίαν εἶναι καὶ τηλοκῶς αὐτῇ χαρίσασθαι πάρεργον ἡδονῆς, τοὺς ἑαυτοῦ δὲ παῖδας τοὺς ἐκ τῶν αὐτοῦ 35 φόντιας σπερμάτων εἶναι καταλιμπάνειν δουλεύοντας. 1 Ταῦτα ὁμοίως μὲν ὑπὲρ τῶν ἐλευθερωτῶν ὁμοίως δὲ ὑπὲρ τῶν ἀπελευθερωτῶν ἐνομοθετήσαμεν. εἰ γὰρ μὴ τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα τοῖς ἐλευθερωταῖς φηλάξομεν, ὀκνηροτέρους ἴσως τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὴν 40

Et ita rebus et veritate toti efficimur, ut si cui etiam ex serviente muliere procreentur filii et voluerit ille postea mulierem manumittere et dotalia conficere documenta, mox cum ipsa dotis inscriptione et filiis competet libertatis simul et suorum ius, non requiruntibus nobis specialem libertatem in filiis fieri et simul manumitti cum matre aut post eam vel ante eam forte libertatem accipere, sed scriptione nuptialium documentorum mox eis etiam libertatem donamus. Quod enim maius utique ostensurus est pater libertatis filiorum indicium quam [quod] uxorem ostendere liberamque simul et legitimam nuptialium documentorum conscriptione? Si enim miles relinquens legatum alicui suarum ancillarum ipsa donatione legati et libertatem dare videatur, quomodo non multo magis pater, si documentum nuptiale conscripserit, habebit proprios filios ex hoc solo et liberos et legitimos successores? Neque enim quilibet eum putaturus erit voluisse filiorum quidem matrem legitimam esse et hoc tam magnum ei donasse opus libidinis, proprios autem filios ex suo natos semine adhuc relinquere servituros.

1 Haec similiter quidem pro manumissoribus similiter autem pro manumissis sanximus. Nam si ea quae in praecedentibus dicta sunt manumissoribus non servamus, segniores forsitan homines circa liber-

sit, nuptialia componat instrumenta: hanc enim solam observationem post libertatem requirimus. Atque filii tam ante quam post dotalia instrumenta nati liberi et ingenui sint, et legitimi utique heredes patri suo, petitione aureorum anulorum et iuris restitutionis natalium liberati, nulla omnino a reliquis ingenuorum coniugis differentia admessa. Libertas enim matris et insuper nuptiale instrumentum subolem et liberam et ingenuam et successuram patri demonstrabunt.

IV. Atque ita tota mente versamur in rebus et veritate, ut si cui etiam dum mulier in servitute est, ex ea liberi nati sint, isque postea uxorem manumittere et dotalia instrumenta componere velit, simul cum dotalium instrumentorum scriptione etiam liberis tam libertatis quam legitimorum ius competat; neque requirimus specialem in liberis libertatem, ita ut vel una cum matre manumittantur vel etiam post eam vel etiam ante eam forte libertatem accipiant, sed simul cum scriptione instrumentorum nuptialium statim ius etiam libertatem largimur. Quod enim maius libertatis liberorum signum pater daturus est quam quod uxorem liberam simul et legitimam ostendat per scriptionem dotalium instrumentorum? Nam si miles qui legatum suorum servorum alicui reliquit ipsa datione legati etiam libertatem dare videtur, quidni multo magis pater, si instrumentum nuptiale scripserit, suos filios ex hac quidem sola re et liberos et suos heredes habiturus sit? Neque enim putaverit quisquam eum voluisse matrem quidem liberorum legitimam esse ac tantum ei voluptatis incrementum esse gratificatum, liberos autem suos ex ipsius semine natos 1 relinquere servituros. Haec pariter tam pro manumissoribus quam pro libertis sanximus. Nam nisi ea quae prius dicta sunt manumissoribus servemus, segniores fortasse homines ad libertatem largiendam

1 συνταττέτω P || 2 ἀπαιτοῦμεν adicimus ε || 5 γε μὴν om. P et ε || 8 συνοικεσίων L || 11 ἀποδείξουσι M^bL || 12 καὶ τῆς ἀληθείας om. P || 13 δουλευούσης P || 14 ἐξ αὐτοῦ ML¹ || 16 καὶ om. P || 19 ὥστε ἢ ὥστε ἢ καὶ P, et ε || 21 ἀλλ' ἅμα M || ἀλλὰ LPε || 25 καὶ ἐλευθέραν (ἐλευθέρας L^a) Lε || ἐλευθέραν M || 26 sq. Cf. Cod. 6, 21, 7. Dig. 29, 1, 40 § 2 || 27 πρεσβεῖον] ληγάτον s. v. L || θεραπόντων] ancillarum (i. e. θεραπεινῶν) ε || 31 ἐξ αὐτοῦ δὴ τούτου καὶ μόνου] ex hoc solo ε || 33 μητέραν L

3 et qui] et om. R¹VT || 4 sui et R¹T vulg.] s cum spatio vac. 12 fere lit. V¹ sui V² sint R³ || successio-

nes R || 5 pristinum RVT¹ || 6 nullamque] nullam (scr. m. 2 in spat. vac.) V || 7 ingenuarum R^a || 12 veritate V vulg.] veritati RT || tuti (tuti tuti R^a) RT || efficiamur R effiuntur T; leg. afficimur? || si cui] sicut V || 13 praecedentur R || 14 mulierem postea R || 15 dotis inscriptione (cf. p. 383, 16)] dotalium scriptione Beck || 16 competit R competebit V¹ || 18 et simul] et om. R¹ || post eam VT² postea RT¹ vulg. || uel ante V² in ras. || 19 scriptionem VR³ conscriptione vulg. || 20 libertate T^a libertati R²T^b || 22 libertates R¹ || inditium R²T] iuditium R¹V || quod om. vulg. || 27 nuptiali R^a || 28 proprios filios V² in ras. || et liberos] et om. R || 33 natus V¹ || 38 autem om. R || sanximus RT || 40 fortasse R

τῆς ἐλευθερίας φιλοτιμίαν ἀποτελέσομεν· ἡμῖν δὲ πᾶσα καθέστηκε σπουδὴ τὰς ἐλευθερίας κρατεῖν τε καὶ ἰσχύειν καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀνθεῖν τε καὶ ἀξάνεσθαι πολιτεία. καὶ γὰρ δὴ ταύτης ἕνεκα τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἐπὶ Λιβύης καὶ ἐπὶ τῆς Ἑσπερίας τηλικούτους ἡράμεθα πολέμους ὑπὲρ τε τῆς ὀρθῆς πρὸς Θεὸν δόξης ὑπὲρ τε τῆς τῶν ὑπηκόων ἐλευθερίας.

tatis largitatem effcimus. Nobis autem omne extat studium subsistere libertates atque valere et in nostra florere et augeri republica. Etenim huius causa desiderii et in Libya et in Hesperia tanta suscepimus 5 bella et pro recta ad deum religione et pro subiectorum pariter libertate.

CAPUT V.

Ποιοῦμεθα δὲ ξέρον οὐδέν, ἀλλὰ τοῖς ἀρίστοις τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων ἀκολουθοῦντες. ὥστε γὰρ 10 Ἀντωνίνος ὁ τῆς εὐσεβείας ἐπάνυμος, ἐξ οὐπερ καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ τῆς προσηγορίας ταύτης καθίκει, τὸ τῆς ἡωμαϊκῆς πολιτείας πρότερον παρ' ἐκάστου τῶν ὑπηκόων αἰτούμενον καὶ οὕτως ἐκ τῶν καλουμένων peregrinῶν εἰς ἡωμαϊκῆν εὐγενεῖαν ἄγον ἐκείνους ἄπασιν ἐν κοινῷ τοῖς ὑπηκόοις δεδώρηται, καὶ ὁ γὰρ Θεοδο- 15 σιος ὁ νέος μετὰ Κωνσταντίνου τὸν μέγαν, τὸν τῆς ἱερᾶς ταύτης πόλεως οἰκιστὴν, τὸ τῶν παιδῶν δικαίων πρότερον αἰτούμενον ἐν κοινῷ δέδωκε τοῖς ὑπηκόοις, οὕτω καὶ ἡμεῖς τοῦτο δὴ τὸ τῆς παλιγγενεσίας τε καὶ τὸ τῶν χρυσῶν δακτυλίων ἐκάστῳ τῶν αἰ- 20 τούτων διδόμενον καὶ ζημίαις παρεχόμενον ἀφορμὴν καὶ πολυπραγμοσύνης καὶ τῆς παρὰ τῶν ἐλευθερωτῶν δέουσαν ἀνθεντίας ἄπασιν ὁμοίως τοῖς ὑπηκόοις αὐτόθεν δίδομεν. ἀποκαθίσταμεν γὰρ τῇ φύσει τοὺς τῆς εὐγενείας ἀξίους οὐ καθ' ἓνα τὸ λοιπόν, ἀλλὰ 25 πάντα ἐφεξῆς τοὺς ἐλευθερίας παρὰ τῶν κεκτημένων ἀξιωματικούς, ἵνα καὶ ταύτην μεγάλην τιμὴν καὶ γενικὴν φιλοτιμίαν τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις προσδείξωμεν.

(Ἐπιλογος.) Ὅσα τοίνυν ὑπὲρ τῆς τῶν ὑπηκόων 30 φιλανθρωπίας παρέστη τῷ ἡμετέρῳ κράτει κὰν τῶδε τῷ νόμῳ, ταῦτα ἢ σὴ ὑπεροχὴν μανθάνουσα τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις [κατὰ ταύτην τὴν εὐδαιμόνια πόλιν] δὴλα ποιησάτω διὰ προγραμμάτων οἰκείων ἐνταῦθα τε καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ὥστε μαθεῖν ὅτι τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἐφ' ἐκάστης κηδόμεθα τὰ πρὸς λυ- 35 σίτην αὐτῶν νομοθετοῦντες. κρατήσῃ δὲ ὁ νόμος ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἄπασιν καὶ τοῖς μετ' αὐτῶν ἀποβαίνουσι θέρμασι· τὸ γὰρ φθάσαν οὐ περιεργαζόμεθα.

Dat. xv. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. ann. XII. Apione v. c. cons.

Facimus autem novum nihil, sed egregios ante nos imperatores sequimur. Sicut enim Antoninus Pius cognominatus, ex quo etiam ad nos appellatio haec pervenit, ius Romanae civitatis prius ab unoquoque subiectorum petitus et taliter ex eis qui vocantur peregrini ad Romanam ingenuitatem deducens ille hoc omnibus in commune subiectis donavit, et 15 Theodosius iunior post Constantinum maximum sacratissimae huius civitatis conditorem filiorum prius ius petitum in commune subiectis dedit, sic etiam nos hoc videlicet regenerationis et aureorum anulorum ius unicuique petentium datum et damni et scrupulositatis praebens occasionem et manumissorum indigens auctoritate omnibus similiter subiectis ex hac lege damus. Restituimus enim naturae ingenuitate dignos non per singulos de cetero, sed omnes deinceps qui libertatem a dominis meruerunt, ut et hanc magnam quandam et generalem largitatem nostris subiectis adiciamus.

(Epilogus.) Quae igitur pro subiectorum indulgentia placuerunt nostrae clementiae per hanc legem, haec tua celsitudo cognoscens nostris subiectis faciat manifesta per programmata propria et hic et in provinciis, ut discant quia nostrorum subiectorum per omnia curam habemus ea quae pro utilitate 35 eorum sunt sancientes. Valebit autem lex haec in subsequentibus omnibus et eis qui post eam ex emerisint casibus; quod enim recessit non perscrutamur.

Dat. kal. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. [a. 539] anno XII. Apione viro clarissimo consule.

efficiemus et verum omne nobis studium id agit, ut libertates et valeant et vim habeant utque in nostra republica et floreat et augeantur. Etenim huius desiderii gratia et in Libya et in Occidente tanta bella suscepimus cum pro recta de deo opinione tum pro subiectorum libertate.

V. Neque vero novi quicquam facimus, sed optimos eorum qui ante nos fuerunt imperatores sequimur. Sicut enim Antoninus qui ex pietate cognomen habuit, a quo quidem ad nos quoque ista appellatio delata est, Romanae civitatis ius, quod antea unicuique subiectorum petendum erat atque ita demum ex peregrinorum qui vocantur statu ad Romanam ingenuitatem ducebat, omnibus in commune subiectis donavit, et Theodosius iunior post Constantinum magnum, sanctae huius civitatis conditorem, ius liberorum quod antea impetrandum erat in commune subiectis dedit, ita nos quoque illud quidem ius restitutionis natalium et aureorum anulorum, quod unicuique petenti dabatur et damnorum atque ambagum copiam praebat et manumissorum auctoritate indigebat, omnibus pariter subditis ilico damus. Restituimus enim naturae eos qui ingenuitate digni sunt non singulos in posterum, sed omnes deinceps qui libertate a dominis dignantur, ut et hanc magnam et generalem liberalitatem subiectis nostris imperiamus.

Epilogus. Quaecumque igitur pro subiectorum commodis hac quoque in lege potentiae nostrae placuerunt, ea tua sublimitas cognoscens subiectis nostris [in hac felici civitate] per edicta propria et hic et in provinciis manifesta faciat, ut intellegant nos subiectis nostris omni tempore prospicere, quae ad utilitatem eorum pertinent sancientes. Valebit autem lex in omnibus qui futuri sunt casibus quique post eam emerisint; neque enim id quod praeteriit sollicitamus.

7 ὑπηκόων] subiectorum pariter ε || 10 Ἀντωνίνος ὁ τῆς εὐσεβείας ἐπάνυμος] immo M. Antoninus Caracalla (cf. Dig. 1, 5, 17) || 11 κατῆς L || 13 αἰτούμενον] petitus ε || peregrinῶν ML || 14 ἄγον Haloander] ἄγον libri || ἐκεῖνος] ille hoc ε || 15 Θεοδοσίος] Cod. 8, 58 (59), 1 || 21 ἀφορμὴν] ἀφορμὴν καὶ παρεχόμενον (παρεχόμε del. L¹) L || 23 ἀνθεντίας L || αὐτόθεν] ex hac lege ε || 24 ἀποκαθιστάμεν L || 30 κὰν τῶδε τῷ νόμῳ ML] per hanc legem ε || 31 ταῦτα] δηλοῦται malit Zachariae sine causa || 32 post ὑπηκόοις verba προσδείξωμεν· ὅσα τοίνυν — τῷ ἡμετέρῳ κράτει (u. 28—30) err. rep. M¹ || κατὰ — πόλιν omissa in ε seclusi || 39 subscr. om. Iul. || xv. k. Febr. M] κalandῶν Φεβρουαρίων Ath. μηνὶ φεβρουαρίῳ Theod. kal. Sept. ε || CP ε] CR. CP M] imp. dn. Iustiniani pp. a. ann. XII. Mε] βασιλείας Ἰουστινιανῶν τὸ β' Ath. βασιλείας ἐπει β' Theod. || 40 Apione (sic) uc. cons. M(ε), ὑπατεία τοῦ ἡμετέρου ἀπῖωνος Theod. ὑπατείας Ἀπῖωνος Ath.

1 efficiemus R² vulg. || omnem V commune R¹ || existat R || 3 et huius enim V¹ || * causa desiderii] causae (om. V, desiderio libri || 4 libia RVT] esperia — 9 sequimur scr. R² in ras. 2 versuum || 5 ad] a R⁽²⁾, corr. R³ || pro] de T¹, om. R⁽²⁾ || 12 petitus] petitum vulg. || 13 peregrini V¹ || 16 prius ius petitum] post inspectum R¹ || 19 unicuique R || 20 praebens T² vulg.] praebentem R¹T¹V praebentes R² || indigens T² vulg.] indigentem RVT¹ || 21 ex] et RT¹ del. T² || 22 ingenuitatem V || 24 et hanc] et hanc nostram V, et om. RT || 32 per programmata] propter gramata R || 34 pro om. V¹ || 35 sunt om. V || lex haec VT] haec lex R vulg. || 36 qui] quae R¹ || post eam] postea V²T || 39 subscriptionem praestant VBamb. I Ambra-censis || sept. Bamb. I Ambr. septemb. V || cap. V || impr. don. Iust. V imp. dnn. Iustin. Bamb. I imp. donus Iust. Ambr. || 40 consule ante Apione coll. Bamb. I || viro clarissimo V uc. I. clarissimo Ambr.

ᾠθ

ΠΑΡΑ ΤΙΣΙ ΧΡΗ ΔΙΚΑΖΕΣΘΑΙ
ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΡΙΑΣ.Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾶ τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ 5
καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχει.

(Προοίμιον.) Πράγμα μαθόντες ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως οὐκ ὀρθὸν γίνεσθαι ᾠήθημεν κοινῶ νόμῳ τοῦτο θεραπεύσαι, ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως, εἰς ἅπασαν δὲ αὐτὸν τὴν ὑπήκοον ἐκτείνοντες. τινὲς γὰρ τὴν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως σεμνότητα βουλόμενοι διαφθείρειν, εἴ τινα δίκην ἔχουεν δῆθεν ἢ πρὸς μοναχοὺς ἢ πρὸς ἀσκητριάς, προσίασι τοῖς πολιτικοῖς ἀρχουσιν, οἱ δὲ ἐκπέμπουσι πράκτορας ἀξιούοντας ἐνδον τε γενέσθαι τῶν ἱερῶν τόπων καὶ μοναχῶς ἐξέλκειν καὶ μοναστριάς ἧτοι ἀσκητριάς ἐνοχλεῖν ἴσως καὶ ἀθέατοισ ὄσους· κἀντεῦθεν ὕβριν τε καὶ σύγχυσιν οὐ μικρὰν τοῖς προσκνητοῖς γίνεσθαι τόποις.

R APUD QUOS OPORTEAT
CAUSAM DICERE MONACHOS ET
ASCETRIAS R

Idem Aug. Menae beatissimo archiepiscopo et generali patriarchae.

(Praefatio.) Rem cognoscentes non rectam fieri in hac regia civitate communi lege aestimavimus hoc mederi, incohantes quidem ab hac felicissima civitate, in omnia vero eam quae subiecta sunt distendentes. Quidam enim volentes corrumpere orthodoxae fidei honestatem, si quidam litem habuerint quasi cum monachis aut ascetriis, civiles iudices interpellant, at illi mittunt executores praesumentes accedere intra loca sancta et monachos trahere atque monastrias vel ascetrias inquietare, forsitan eas quae non videntur: et hinc iniuriam et confusionem non parvam adorabilibus fieri locis.

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο τοίνυν θεοσπίζομεν, εἴ τις οἰανῶν ἔχοι 20
δίκην πρὸς τινὰς τῶν εὐλαβεστάτων ἀσκητῶν ἢ τῶν ἱερομένων παρθένων ἢ γυναικῶν ἐν μοναστηρίοις ὅλως οὐσῶν, τῷ θεοφιλεστάτῳ πόλεως ἐκάστης ἐπισκόπῳ προσιέναι, τὸν δὲ πέμπειν καὶ μετὰ πάσης σεμνότητος τε καὶ εὐσημημοσύνης τὰ περὶ τῆς τῶν 25
προσώπων παρουσίας διατάττειν, εἴτε δέοι διὰ τῶν ἡγουμένων εἴτε διὰ τῶν ἀποκρισιαρίων εἴτε δι' ἐτέρον τινῶν παραγίνεσθαι· αὐτὸν δὲ μετὰ τῆς ἱερατικῆς σεμνότητος τὸ πρᾶγμα ἐξετάζειν καὶ κρίνειν, καὶ πολιτικοὺς μὴ εἶναι παντελῶς αὐτοῖς δικαστὰς 30
μηδὲ κατασχέειν τὴν αὐτῶν σεμνότητα, ἱκανῶν ὄντων τῶν θεοφιλεστάτων ἐκάστης πόλεως ἐπισκόπων

Propterea igitur sancimus, si quis quamcumque habuerit causam cum aliquibus venerabilibus sanctimonialibus aut sacratis virginibus aut mulieribus omnino in monasteriis consistentibus, deo amabilem civitatis illius episcopum interpellat, ille vero mittat et cum omni honestate quae sunt de personarum praesentia disponat, sive oportet per abbates sive per responsales sive per alios quoslibet hoc fieri; ipse vero cum omni veneratione sacerdotali causam examinet et iudicet, et civiles non sint penitus eis iudices neque confundant eorum honestatem, cum idonei sint deo amabiles singularum civitatum episcopi et

Nov. LXXIX (Authent. LXXX = Coll. VI tit. 7: gloss.) Graece extat in M (om. L praeter rubricam cf. ad 390, 16). — Epit. Theod. 79, Athan. 1, 15 (inde Coll. const. eccl. III 1, 15), Nomoc. XIV tit. 9, 1 p. 536 Pitra. Iulian. const. LXXIII.

LXXIX.

APUD QUOS CAUSAM DICERE OPORTEAT MONACHOS
ET SANCTIMONIALES.

Idem Augustus Menae sanctissimo archiepiscopo et patriarchae universali.

Praefatio. Rem non iustam comperti in hac regia urbe committi existimavimus communi lege eam extendendum esse, ut initium quidem caperemus ab hac felici urbe, ad omne autem imperium nostrum eam exanderemus. Nonnulli enim orthodoxae fidei gravitatem minuere volentes, si quam forte litem sive cum monachis sive cum sanctimonialibus habent, civiles iudices adeunt, hi autem executores mittunt, qui sacra loca intrare et monachos extrahere et sanctimonialibus sive ascetriis molestiam exhibere audent, quas forte ne videre quidem liceat: atque inde non exigua iniuria et perturbatio adorandis locis infertur.

I. Propterea igitur sancimus, si quis qualemcumque litem habeat cum quibusdam ex religiosissimis monachis vel ex consecratis virginibus mulieribusve quae omnino in monasteriis sunt, ut deo carissimum civitatis cuius est episcopum adeat, is autem mittat et cum omni gravitate atque honestate quae ad personarum praesentiam pertinent statuat, sive praesules sive apocriarios sive quos alios illorum nomine comparere oportet; ipse vero cum sacerdotali gravitate causam examinet et diiudicet, neve sint omnino civiles iis iudices neu gravitatem eorum ignominia afficiant, cum deo carissimi cuiusque civitatis episcopi

1 rubr. Περὶ μοναχῶν δικαζομένων Theod. || 2 χοῦ ML] δεῖ Ath. || 3 καὶ ML] ἢ Ath. || 10 αὐτὸν M¹] αὐτὸ M² (cf. 389, 24) || 12 τινὰ] quidam (i. e. τινες) ε || 17 καὶ om. ε || 18 κἀντεῦθεν] ὅστε ἐντεῦθεν malit Zachariae || 21 ἀσκητῶν MNomoc. XIV tit.] ἀσκητριῶν ex ε Zachariae non recte (cf. 390, 2) || 23 ἐκάστης] illius ε || 25 τε καὶ — 29 σεμνότητος bis scr. M || τε καὶ εὐσημημοσύνης om. ε || 28 παραγίνεσθαι] hoc fieri ε || μετὰ τῆς] cum omni (i. e. μετὰ πάσης) ε optime

1 R; LXXI (sic) V || 2 oportet VT || 4 assistrias R asistrias T¹ asisterias T² ascitriarios V || 5 menne V

meme T || 6 generali om. R || 9 ab hac T² vulg.] a RV hac T¹ || felicissima hac civitate R² felicissima civitate hac V || 10 omnia uero R²] omni uero R¹ V¹ T¹ omni uero loco V³ omnia uero loca T³ vulg. || eam RT¹] ea VT² || 11 corrumpere] eorum rumpere RT¹ || hortodoxe V || 12 si quidem V³ vulg. (si quandam Beck) || 13 asisteriis RV T² asistis T¹ || 16 monastrias T²] monastias V¹ monasteria RV² T¹ || ascisterias V asistrias RT || inquietate V¹ inquietare R inquietata ē T¹ || 17 iubentur RV¹ || 18 locis fieri R || 24 illius VT² vulg.] om. RT¹ || interpellet] terpellet in ras. V || 25 cum] eum V^a || 27 re-ales R¹ || 29 eis penitus R || 31 sunt V

καὶ τὰ περὶ τῆς δίκης καὶ τὰ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν δικῶν διατυπῶν καὶ κρίνειν αὐτὰς σεμνῶς τε καὶ ἱερατικῶς κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἡμετέρους καὶ τοὺς θεῖους κανόνας. οὕτω γὰρ καὶ οἱ τινὰ λόγον ἔχειν οἰόμενοι τεύξονται τῶν δικαίων, καὶ ἡ σεμνότης τῶν ἱερῶν ἀδικτὸς τε καὶ ἀκέραιος φυλαχθήσεται.

quae de lite sunt et de cautela iudiciorum disponere et iudicare honeste atque sacerdotaliter et secundum leges nostras et sacratissimas regulas. Sic enim et qui aliquam rationem habere putant merebuntur iustitiam, et honestas sacratorum inviolata integraque servabitur.

CAPUT II.

Κοινὸς τοίνυν ὁ νόμος ἔστω, καὶ ἔχεται τὴν φυλάκην παρὰ τε τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων τῶν ἐν ἀπάσας ὄντων ταῖς διοικήσεσι (τῆς τε Ἰλλυριδος φαιμένη καὶ Λιβύης Ἰταλίας τε καὶ τῆς δύσεως ὅλης) τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων τῆς ἐκατέρας Ῥώμης τοῦ τε μεγαλοπρεπεστάτου προαίτωρος τῶν δήμων καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν αὐτῶν τάξεων, ὥστε μηδεμίαν αὐτοῦ γενέσθαι παντελῶς παραφθοράν, ἀλλὰ ἀκέραιον αὐτὸν πρὸς τιμὴν τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν φυλάττεσθαι. ταῦτα δὲ καὶ ἡ σὴ μακαριότης μανθάνουσα αὐτῆ τε παραφυλαξάτω ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως καὶ τῶν αὐτῆς περιοικίδων γράμμασί τε χρῆσάσθω πρὸς τοὺς θεοφιλεῖς τῶν πόλεων μητροπολίτας ὧν αὐτὸς ἀναδέδειται τὴν χειροτονίαν, προτάττουσα τῶν οἰκείων γραμμάτων τὸνδε ἡμῶν τὸν θεῖον νόμον· οἱ δὲ τοῖς ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόποις ταῦτα μνηύσουσιν, ὥστε ἐξ ὀλίγου τούτου τοῦ γράμματος μίαν συνῆξαν τοῦ νόμου ἐρ' ἅπασαν προσελθεῖν τὴν ὑπέρου. Ἀλλὰ καὶ ἐπιταχύνεσθαι τὰς δικὰς θεσπιζόμεναι τὰς μοναχοῖς ἐπαγομένας, ὥστε μὴ τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἀπασχολεῖσθαι περὶ τὰς τῆς δίκης φροντίδας, ἀλλὰ θάττον ἀπαλλαγέντας τῶν θειοτέρων ἔργων ἀντέχεσθαι.

Communis igitur sit lex habeatque custodiam et a gloriosissimis praefectis qui per cunctas existunt dioecesis (et Illyrici dicimus et Libyae Italiaeque et Occidentis totius) et a gloriosissimis praefectis utriusque Romae et magnificentissimo praetore populorum et iudicibus gentium eorumque officiis, et nulla eius fiat omnino corruptio, sed integra ad honorem reverentissimorum monachorum custodiatur. Haec autem etiam tua beatitudo cognoscens et ipsa custodiat in hac felicissima civitate et eius confiniis (et litteris) utatur ad deo amabiles civitatum metropolitans, quorum ipse suscepisti ordinationem, praeponeus propriis litteris hanc nostram sacram legem; verum illi sub se constitutis episcopis haec nuntient, ut ex paucis litteris una continuatio legis ad omnem perveniat dicionem. Sed etiam accelerari lites sancimus monachis illatas, ut non mens eorum occupetur circa lites sollicitudinem, sed velociter liberati sacris operibus obsecundent.

CAPUT III.

Ἴστω τοίνυν ὁ πρὸς ταῦτά τι πράττων, εἰ μὲν ἄρχων εἴη ὁ τοιαύτην ἐνεγκεῖν ψήφον θαρρήσας, ὡς τῆς τε ἀρχῆς ἀπελαθήσεται ὅλα εἰς τὸ θεῖον ἐξυβρίσας, ποιῶν τε decem librarum auri ἅμα τῇ αὐτοῦ τάξει ζημιωθήσεται τῷ ἱερωτάτῳ ἡμῶν δοθησομένη ταμιείῳ. οἱ δὲ γε πράκτορες οἱ τοληήσαντες προσαγαγεῖν ὅλως ὑπόμνησιν ὑπ' αὐτῶν τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων κωλύεσθωσαν καὶ καθειργέσθωσαν ἐν τοῖς καλουμένοις δεκανικοῖς, πονῶν τὰς προσηκουσὰς ὑφέξοντες καὶ ἐκβιβασμὸν οὐδενὶ τὸ λοιπὸν προσαγαγεῖν συγχωροῦμενοι.

Sciat igitur qui praeter haec aliquid egerit, si quidem iudex sit qui talem proferre sententiam praesumpserit, quia ab administratione repellitur tamquam divinitati contumeliam faciens et poena decem librarum auri una cum officio suo multabitur sacratissimo nostro danda aerario; executores autem praesumentes offerre omnino admonitionem ab ipsis deo amabilibus episcopis prohibeantur et retrudantur in locis quae decanica nuncupantur, poenas competentes passuri, exactionem nullam de cetero agere permittendi.

sufficiant ad ea quae lites litiumque cautionem spectant definienda easdemque graviter et sacerdotaliter secundum leges nostras et divinos canones diiudicandas. Ita enim et qui iusta ratione sese uti existimant ius suum consequentur, et sacrorum gravitas integra atque incolumis servabitur.

II. Communis igitur lex sit, atque custodiatur et a gloriosissimis praefectis qui in omnibus sunt dioecesis (Illyrici dicimus et Libyae et Italiae et totius Occidentis) et a gloriosissimis praefectis utriusque Romae et a magnificentissimo praetore plebis et praesidibus provinciarum eorumque officiis: ne ullam omnino corruptionem patiat, sed ut integra ad dignitatem religiosissimorum monachorum servetur. Haec autem tua quoque beatitudo cognoscens et ipsa in hac felici urbe eiusque confiniis custodiat et litteris utatur ad deo caros civitatum metropolitans, quorum ordinationem ipse suscepisti, praemissa litteris propriis hac sacra lege nostra: illi autem haec episcopis sub se constitutis nuntiabunt, ut ex brevi hac scriptura unus legis tenor per omnes propagetur regiones nostrae dicioni subiectas. Quin etiam accelerari sancimus lites quae monachis intendantur, ne animus eorum lites curis occupetur, sed ut iis quantum liberati operibus divinis vacent.

III. Sciat igitur qui quid adversus haec egerit, si quidem magistratus sit qui eiusmodi sententiam ferre ausus sit, fore ut et magistratu exuatur, quippe qui deum iniuria affecerit, et poena decem librarum auri una cum officio suo multetur sacro nostro aerario praestanda. Executores vero qui omnino admonitionem afferre ausi sint, ab ipsis deo carissimis episcopis prohibeantur et recludantur in decanicis quae vocantur poenas dignas subitari, neve iis executionem cuiquam inferre in posterum concedatur.

2 αὐτὰς om. ε || 10 sq. τοῦ τε ἐνδοξοτάτου ὑπάρχων τῆς προσεβυτέρας Ῥώμης M^a || 11 *ὑπάρχων cum M^b vulg. || 18 αὐτῆς Scringeri αὐτῆ M || 23 τούτου om. ε || 33 ποιῶν M || 34 δοθησομένη Scringeri ex ε || 35 οἱ δὲ Zachariae (cf. ε) || εἰ δὲ M || 39 καὶ om. ε || οὐδενὶ M (cf. Theod.) nullam (i. e. οὐδένα) ε

2 honestate R || sacerdotiliter R¹ || 4 rationem V vulg. || ratiocinationem RT || putant T¹ || putantur RVT² vulg. || 5 integrataque R² integra R¹ || 8 a om. R || 9 illirici T

illirici V iliriaci R || libie RVT || 12 et nulla] ut nulla Osenbrüggen || cis VT || 15 tua etiam R || beatitudine V¹ || 16 confiniis vulg.] confinia libri || et litteris addidi (sim. Beck) || 17 ad] a T, om. R¹ || 18 suscepisti (suscepisti V²) ipse V || praeponeus VT] proponens R vulg. || 19 hanc] ac V¹ || 22 etiam] etiam oi V^a || 23 illabatas V illibatas R inlibatas T¹ || 30 Sciant V vulg. || egerint V¹ vulg. || 32 quiaministratione R¹ quia a ministratione R² || repellitur vulg. || 35 dando V^a damus T¹ || errario RT² || 38 quae om. V¹ || decanea R¹ decanica R² T² decanica V¹ caneca (canica pr.) T¹

(Ἐπίλογος.) Τούτου κρατοῦντος τοῦ νόμου, εἴ τις πρὸς τινα τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν ἢ παρθένων ἢ γυναικῶν ὅλως ἱερωμένων καὶ ἐν εὐαγείᾳ μοναστηρίοις οἰκούντων ἔχοι. περὶ γὰρ δὴ κληρικῶν καὶ τῆς τάξεως τῆς ἐναγωγῆς τῆς αὐτῶν ἤδη νόμους ἐγράψαμεν, οὓς κρατεῖν καὶ κυρίους εἶναι κατὰ πάντα βουλόμεθα τρόπον.

Dat. vi. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Apione v. c. cons.

(Epilogus.) Hac valente lege, si quis cum aliquo reverentissimorum monachorum aut virginum aut mulierum omnino sacratarum et in venerabilibus monasteriis habitantium habuerit causam. De clericis etenim et ordine conventionis eorum iam leges conscripsimus, quas valere et firmas esse omni volumus modo.

Scripta exemplaria Iohanni viro gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio secundo, ex consule 10 ordinario et patricio. Scripta exemplaria Basilidi gloriosissimo magistro sacrorum officiorum. Scripta exemplaria Longino gloriosissimo praefecto urbis.

Dat. v. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. [a. 539] anno XII. Apione v. c. consule.

Π

ΠΕΡΙ ΤΟΥ QUAESITΟΡΟΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων (ὀρδιναρίων) καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἄει μετὰ τῆς ἐκ θεοῦ βοηθείας 20 πᾶσαν ποιούμεθα πρόνοιαν τοῦ τὸ ὑπῆκοον τὸ παρὰ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας παραδοθῆν ἡμῖν ἀβλαβῆς φυλάττεσθαι. τοιγαροῦν καὶ νόμους τίθεμεν πάσης ἐν αὐτοῖς ἐπιμελούμενοι δικαιοσύνης, καὶ τὸ κατὰ μικρὸν ὀλισθαίνον ἀνακτάσθαι σπεύδομεν, καὶ πρὸς γε 25 καὶ ἀρχὰς ἐπινοοῦμεν, αἵπερ σωφρονίζουσαι τὸ ἀκοσμοῦν μετριώτερα ποιοῦσι τὰ πλημμελήματα. ὁποῖον δὴ τὸ τοῦ πραίτωρος τοῦ δήμου κατὰ ταύτην πεποιήκαμεν τὴν μεγάλην πόλιν, λυσιτελέστατον ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων πείρας ἅπασιν τοῖς τὴν βα- 30 αἰλίδα ταύτην ἡμῶν πόλιν οἰκοῦσιν ἀποδειχθῆν.

Nov. LXXX (Authent. LXXXI = Coll. VI tit. 8: gloss.) Graece extat in *ML*, cap. 1 § 1—10 in *B* 6, 6, 5—14 (*B*² p. 108 *Zach.*), eadem passim immutata et decurtata habet *Epan.* 5, 1—10. — *Epit. Theod.* 80, *Athan.* 4, 14. *Julian. const.* LXXIV.

Epilogus. Ceterum haec lex valeat, si quis cum aliquo religiosissimorum monachorum sive virginum vel omnino mulierum consecratarum et in venerabilibus monasteriis habitantium litem habeat. De clericis enim deque eo quo conveniendi sint ordine iam leges conscripsimus, quas valere atque ratas esse omnibus modis volumus.

LXXX.

DE QUAESITORE.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, ex consule (ordinario) et patricio.

Praefatio. Semper cum dei auxilio omnem curam adhibemus, ut subiecti ab eius benignitate nobis traditi illaesi conserventur. Itaque et leges ponimus in quibus iustitiae omnibus modis prospicimus, et id quod paulatim labitur ut instauremus operam damus, et praeterea magistratus quoque excogitamus qui quae importune fiant castigando delicta pauciora reddant. Cuius generis praetorem plebis in hac magna urbe instituimus, rem utilissimam ex ipsa rerum experientia omnibus qui hanc regiam urbem

5 νόμους] *Cod.* 1, 4, 29 (cf. *Nov. LXXXIII pr.*) || 13 *subscr. om.* *Iul.* || dat. vi. id. mart. *M* || dat. v. id. mart. ε ἔγραψεν μαρτ. (v. l. εἰδοῖς ματαῖς) *Ath.* ἐξεφωνήθη μηνὶ μαρτίῳ *Theod.* || CP. — cons. *M* (ε) βασιλείας Ἰουστινιανῶ τὸ β' ὑπάτ. Ἀπίωνος *Ath.* ὑπατεία Ἀπίωνος *Theod.* || 16 *rubr.* Περὶ τοῦ quaesitoris *Theod.* || Περὶ τοῦ κοιαιστωρος (κοιαιστωρος v. l. *Ath.*), *index L, Ath. Epan.* (Περὶ κνέστορος *L*²; *vid. ad v. 19*), *De quaestore* ε *De officio quaesitoris Iul.*; Περὶ τάξεως (τάξεως *om. index M*) κοιαιστωρος καὶ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀντιγραφῶν *M* *perperam substituta rubrica tituli B 6, 6. Om. rubr. L*¹ *ubi inscriptio* (17—19) *iungitur rubricae praecedentis novellae numero* ὁδ' *eraso et π adscripto* (*vid. infra ad v. 19*) || 17 *inscr.* Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Κωνσταντινουπόλεως *Ath.* || βασιλεὺς] αὐτοκράτῳ ἰουστινιανῶς: — *add. L* || ὑπάρχῳ *L* || 18 ὀρδιναρίων *addidi, ὀρδιναρίῳ Zachariae* || 19 *post inscr. L*² *inserit* Περὶ κνέστορος. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἰωάννη pp. ἀπὸ ὑπάτων || 20 ἐκ θεοῦ *L Ath.* || ἐκ τοῦ θεοῦ *Theod.* τοῦ θεοῦ *M* (ε?) || 21 τοῦ τὸ] τοῦτο *M* || 24 ἐπιμελούμε-

νοι *M*] ἐπιμελούμενοι *L* || 28 δὴ τι *M* ε] δὴ *L* || πραίτωρος *M* πραίτωρος *L* || πεποιήκαμεν] *Nov. XIII*

1 Hoc *RT* || lege *om. RT* || 3 sacrarum *R* || venerabilium *RV*¹ *T* || 5 et *om. R* || iam *om. V* || 6 et firmas] confirmas *V*¹ firmas *V*² || omni volumus modo] omnino uolumus *R* || 8 gloriosissimo *V* || clarissimo *RT vulg.* || 9 *sacrorum libri || exconsule *VT*¹ exconsuli *RT*² || 10 Scripta — 11 officiorum *om. R* || 12 praefecto urbis *post officiorum* (v. 11) *coll. VT, om. R* || 13 *subscr. praestant Bamb. I et Ambracensis* || v. kal. id. *Bamb. I pr.* || CP. *om. Ambr.* || dnn. *Bamb. I dōpnus Ambr.* || *Iust. Bamb. I Ambr.* || 14 apinione *Ambr.* appinione *Bamb. I* || 16 De quaestore *rubrica V*³, *om. V*¹ || 20 omne *R* || 22 ponimus] facimus *R* || 23 omni in] omnino *T*² omnem *vulg.* || eius *RV* || iustitiam *vulg.* || 25 inornatum *Osenbrüggen*] inornatum (inhoratum *V*¹ honoratum *R*¹) libri || 26 mediocriora *VT*¹ mediocria *RT*² *vulg.* || 27 aliquid *om. R*¹ || in hac fecimus magnam urbem *VT*² in hac (ac *R*¹) felicissima ciuitate *R* || 28 *utilissimo libri

ἐκ τοίνυν ταύτης τῆς πείρας καὶ ἑτερόν τι θεραπειὰς δεόμενον προσμηχανήσασθαι τε καὶ ἐξευρεῖν νόμῳ τε καὶ ἀρχῇ δίκαιον ἡγησάμεθα. εὐρομεν γὰρ ὅτι κατὰ μικρὸν αἱ μὲν ἐπαρχίαι τῶν ἐαυτὸν οἰκητόρων γυμνοῦνται, ἡ μεγάλη δὲ αὐτῆ πόλις ἡμῶν διανοχλεῖται 5 πλήθουσα διαφόρων ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα γεωργῶν, τὰς τε οἰκείας πόλεις καὶ τὴν γεωργίαν ἀπολιμπανόντων.

Ex hoc igitur experimento et aliud quiddam medea egens moliri et adinvenire legi et cingulo iustum aestimavimus. Invenimus enim, quia paulatim provinciae quidem suis habitatoribus spoliantur, magna 5 vero haec civitas nostra populosa est turbis diversorum hominum, et maxime agricolarum, suas civitates et culturam relinquunt.

CAPUT I.

Ταῦτα ἡμᾶς εἰς τὸν παρόντα νόμον ἰδεῖν παρεσκεύασε καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν νῦν παρ' ἡμῶν σχε- 10 δόν τι καινονομημένην, ἧπερ οὐκ ὀκνοῦμεν ἐκ τοῦ δημοσίου καὶ σίτησιν ἐπιδοῦναι καὶ ταύτην ἀντάρξῃ, καὶ τάξιν προσκαταστήσαι, καὶ τὸν ἐκ ῥαθυμίας αὐτῆ κίνδυνον ἐπιστήσαι. τῇ μὲν οὖν ἀρχῇ καὶ τῷ ταύτην παραλαμβάνοντι τὸ τοῦ quaestitoris ἐπιτίθεμεν 15 ὄνομα· οὕτως γὰρ δὴ καὶ οἱ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ἐξευρόντες (φραμὲν δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀνωτάτω χρόνοις) ἐρευνᾶδας ἐκάλουν τοὺς εἰς ταύτην ἀφικνουμένους τὴν τάξιν. 1 Βουλόμεθα δὲ τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ταύτην 20 ἀφορῶντα πρὸς θεὸν καὶ τὸ ἡμέτερον θεὸς καὶ τὸν νόμον ἀναζητεῖν τοὺς ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιδημοῦντας πόλεως, ἐξ οἰασθήποτε χωράς εἶεν, εἴτε ἀνδρας εἴτε γυναῖκας, εἴτε κληρικούς εἴτε μοναχοὺς ἢ ἀσκητοὺς, εἴτε τῶν ἔξω πόλεων συνηγόρους ἢ καὶ ἄλλης οἰασῶν τύχης τε καὶ ἀξίας, καὶ περιεργάζεσθαι τίνες τε εἶεν 25 καὶ πόθεν ἦκουσιν καὶ ἐπὶ ποῖα προσφάσει. καὶ εἰ μὲν γεωργοί, σκοπεῖν τοὺς οἷς τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων αἱ κατ' αὐτοὺς προσηκουσιν ὑποδέσει, καὶ τοῦτοις ἐπιχεισθαι, συντόμως τε αὐτοὺς ἀπαλλάττειν τῶν δυσκόλων δι' ἄπερ [ἀν] ἐνταυθοῖ παρεγγόνασι, καὶ ὅτι 30 τάχιστα τοῦτοις ὅθεν ἦκουσιν ἐκπέμπειν τῶν προσήκόντων ἀπολαύσαντας.

Haec ad praesentem legem nos respicere procuraverunt et ad cingulum quod nunc a nobis paene novatum est, cui non piget nos de publico et annonas dare et has sufficientis et officium constituere et ex negligentia eius periculum relevare. Cingulo etenim et hoc accipienti quaestoris imponimus nomen: sic enim et initium eum invenientes (dicimus autem praeis temporibus) inquisitores vocabant ad hoc venientes officium.

1 Volumus autem cingulum habentem hoc respicientem ad deum nostrumque timorem et legem requirere (advenientes) ad magnam hanc civitatem, ex quacumque provincia sint, viros sive mulieres aut clericos seu monachos vel monachas sive externarum civitatum advocatos aut alterius cuiuscumque fortunae vel dignitatis existant, et perscrutari qui sint aut unde venerint et in qua occasione. Et si quidem agricolae sunt, intendere quibus nostrorum iudicum horum competunt lites, et his imminere, velociterque eos eripere difficultatibus propter quas hic venerunt, et festinanter unde venerunt eos remittere competentia fruentes.

CAPUT II.

Εἰ δὲ τις εἶεν γεωργὸς τελώντης ὑπὸ δεσποτίας καὶ δεόμενος τούτων εἰς ταύτην παραγγένοσιν τὴν βασιλῖδα πόλιν, παρασκευάζειν τοὺς κεκτημένους θάτ- 35 τῳ αὐτοῖς διακρίνειν τὰ ἐφ' οἷς ἀφίκοντο πράγματα, καὶ ἐκπέμπειν αὐτίκα τυχόντας τῶν δικαίων. εἰ δὲ ὡς εἰκὸς εἰς ἐναντίας τῶν κεκτημένων παρεγγένοσιν

Si vero aliqui sint agricolae constituti sub dominis et egentes eis ad hanc venerunt regiam civitatem, praeparare possessores citius eas discernere pro quibus venerunt causas, et remittere merentes mox quae iusta sunt. Si vero forsitan ad resultationem possessorum venerunt et adversus eos dicant causas,

nostram incolunt probatam. Ex eadem igitur experientia etiam aliud quid quod medela egeat moliri et excogitare et lege et magistratu dignum placuit. Invenimus enim cum provincias fere habitatoribus suis denudari, tum magnam hanc urbem nostram molestia affici repletam diversis hominibus, et maxime colonis, qui proprias civitates et agriculturam derelinquant.

1. Haec nos commoverunt ut ad praesentem legem spectaremus atque ad magistratum nunc a nobis fere novandum; cui quidem non piget ex publico et annonam dare eamque sufficientem et officium insuper instituere et periculum quod ex negligentia redundet ei intentare. Ipsi igitur magistratui eique qui eum suscipit quaestoris nomen imponimus: ita enim etiam qui ab initio eundem excogitaverunt 1 (praeis dicimus temporibus) quaestores vocabant eos qui ad hoc officium pervenirent. Volumus autem ut qui hunc magistratum gerit ad deum et timorem nostrum et legem respiciens in eos inquirat qui in hac magna civitate versantur, sive quacumque sint provincia, sive viros sive mulieres, sive clericos sive monachos vel sanctimonialia, sive exterarum civitatum advocatos sive etiam alius cuiuslibet conditionis aut dignitatis homines, et sollicitè scrutetur, qui sint et unde venerint et quali de causa. Et si quidem coloni sint, consideret ad quosnam ex iudicibus nostris lites eorum pertineant usque imminet, et cito illos difficultatibus propter quas huc venerunt liberet, et quam celerrime eos unde venerunt remittat ea quae par est adeptos.

II. Quodsi qui coloni ad dominos pertineant atque iis supplicaturi ad hanc regiam urbem advenierint, efficiat ut domini citius negotia propter quae advenierint dirimant, eosque ubi ius suum obtinuerint statim dimittat. Sin vero advenerint forte litigaturi cum dominis et adversus eos causas agant, si qui-

5 *διανοχλεῖται πλήθος ML populosa est turbis ε; διανοχλεῖται πλήθος Zachariae || 15 *quaestoros M κωϊέστορος L || 17 καὶ om. ε || ἀνωτάτοις L || 19 Βουλόμεθα — ταύτην] Θεσπίζομεν τὸν τὴν ἀρχὴν τοῦ κωϊαστόρος (v. l. κωϊαστορος) ἧτοι ἐρευνητοῦ ἔχοντα ταύτην inc. B || τὸν] τῷ L¹ || 22 εἶεν εἴτε] εἴτε om. ε || 23 εἴτε μοναχοὺς M] ἢ μοναχοὺς LB Eran. || 24 ἦ καὶ εἴτε καὶ B², καὶ om. ε || 26 καὶ πόθεν] aut unde ε || εἰ] οἱ M || 30 ἐν MLB, om. Eran. ε || γεγόνασι B² || 33 δεσποτίας MB²] δεσποτίαν LB² δεσπότης Eran. (ε) quod probat Zachariae || 36 αὐτοὺς L^a eas (i. e. αὐτὰ) ε || ἀφίκοντο M Eran. ε] ἀφίκοντο LB || 37 αὐτίκα — δικαίων in litura L || δικαιωμάτων L² || 38 παραγγένοσιν Eran.

1 quidam R¹ || medella V¹ || 2 egenus R¹ T¹ || 7 culturas R || 9 hoc R || curauerunt R || 11 cui om. V¹ || annonas R || 12 *has sufficientis] adsufficientis (adsufficienti T¹) RVT || et officium] et del. T² || 13 ex T¹ vulg.] om. RV || Cingulo RV³ T¹] Singulo V¹ cingulum V² T² || 14 etenim et] enim et T¹ etenim T² || 15 initio (vel in initio) vulg. || 16 uocabat V || 19 habentem VT¹] habentes RT² vulg. || *respicientes libri || 21 advenientes addidi (venientes post civitatem add. vulg.) || 22 viros] sive viros Beck || 24 cuiusque V || 25 existimant T¹ || 26 uenerit R || 27 sunt VT] sint R vulg. || 29 uelociter quae VT¹ || 31 frugentes R¹ || 35 discernere V^a || 36 inherentes T¹ || 37 iuxta R || 38 possessionem V || eo R¹

καὶ πρὸς αὐτοὺς λέγοιεν δίκας, εἰ μὲν πλῆθος εἴη, τοὺς μὲν πολλοὺς ἀποπέμπειν παραχρῆμα πρὸς τὴν χώραν δύο ἢ τριῶν καταλιμπανομένων, οἵπερ κατὰ τοῦ συνδικίου σχῆμα τὴν δίκην ἀγωνιοῦνται. καὶ οὕτω δὲ αὐτὸν ἐπιχειρῆσαι τῷ τῆς δίκης ἀχροατῆ καὶ παρασκευάζειν ὅτι τάχιστα τέμνειν τὰς ὑποθέσεις, ἵνα μὴ μήκος αὐτοῖς ἐγγίνοιτο χρόνος, καὶ μάλιστα γεωργοῖς, ὧν ἡ τε ἐνταῦθα παρουσία περιττὴ ἢ τε ἐκ τῆς γεωργίας σχολὴ βλάβος αὐτοῖς τε καὶ τοῖς κекη-10 μένοις ποιεῖ.

CAPUT III.

Εἰ δὲ οὐδὲ γεωργικὸν εἴη τὸ ἐπιδημοῦν πλῆθος, ἀλλὰ τινες τυχόν ἕτεροι ἢ καὶ δικασόμενοι πρὸς ἑτέ-15 ρους, καὶ ἐνταῦθα χρονίζουσιν, μὴ ἐνδιδόναι, ἀλλὰ σὺν πάσῃ συντονίᾳ τοὺς δικαστὰς ἐπείγειν μετὰ σπουδῆς αὐτοὺς τῶν ἀμφισβητουμένων ἀπαλλάττειν τε καὶ τῶν δικῶν ἐλευθερουμένους ἐκπέμπειν, ὥστε αὐτοὺς τὰς οἰκείας χώρας τε καὶ πόλεις οἰκεῖν. Εἰ δὲ πολ-20 λάκις ἐνοχλήσαντος τῷ ἀχροωμένῳ τῆς δίκης ἢ τοῖς τῶν γεωργῶν κυρίως τοῦ παρ' ἡμῶν καταστάτους ἀρχοντος, ἐφ' ᾧ τοὺς δικαστοὺς ἢ προεδρευόντας ἐλευθερώσαι, αὐτοὶ πρὸς τούτου ἀναβάλλονται καὶ μὴ φάττον αὐτοὺς ἢ τῆς δίκης ἢ τοῦ προεδρεύειν αὐτοῖς ἀπαλλάξουσι, τηλικαῦτα αὐτὸν τὸν παρ' ἡμῶν ἐπὶ ταύτης τῆς ἀρχῆς προβληθέντα ἄγειν εἰς ἑαυτὸν τοὺς δικαζομένους ἢ δεομένους τινὸς τῶν δικαίων παρὰ 25 τῶν κекητημένων εἶτα μὴ τυγχάνοντας, καὶ ἐξετάζειν, καὶ ἐν τάχει διατιθέντα ἐφ' οἷς ἐκείνῳ τάντη τῇ μεγάλῃ προεδρευούσῃ πόλει πρὸς τὰς οἰκείας ἐκπέμπειν πατριδας ἢ ὅλως ἐξ ὧν ἦκονσι τόπων, πάσης ἀνηρη-30 μένης πρὸς τούτου προνομίας τε καὶ φόρου παρα- νοραφῆς.

CAPUT IV.

Εἰ δὲ βίον πρόφασιν τινες ἢ δίκης αἰτίαν οὐκ ἔχοντες ἐπὶ ταύτης εἰσὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως, ὥστε διαζῆν ἢ ἐκ τοῦ μετατεῖν ἢ τούτου πρὸς τὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας οὐκ ἀρκούντος ἤδη καὶ πλημμελεῖν, τῆν 35 τῶν σωμάτων αὐτῶν κατάστασιν ὅποια τίς ἐστὶν ἐποπτεύειν, καὶ εἰ μὲν ἐξῆραται αὐτοῖς τὰ σώματα,

si quidem multitudo sit, plures quidem remittere continuo ad provinciam duobus aut tribus relictis, qui secundum collitigantium schema litem exerceant, et ita eum imminere litis auditori et procurare citius incidi negotia, ut non longitudo eis fiat temporis, et maxime agricolis, quorum et hic praesentia superflua et agriculturae vacatio damnus et ipsis et possessoribus facit.

Si vero neque agricolarum sit adveniens multitudo, sed quidam forsitan alii aut etiam litigaturi adversus alios, et hic tardent, non quiescere, sed cum omni instantia iudices urgere cum festinatione eos contentione absolvere et litibus liberatos remittere suas civitates et provincias habitare. Si vero forsitan cum institerint auditori litis aut agricolarum dominis qui a nobis statuti sunt iudices, ut litigantes aut observantes liberent, ipsi ad hoc differant et non citius eos aut lite aut observatione liberaverint, tunc ipsum qui a nobis in hoc cingulo constitutus est deducere ad se litigantes aut egentes aliquo iure a possessoribus proinde non merentes, (et) examinare, et citius disponentem pro quibus illi huic magnae observant civitati ad suas remittere patrias aut omnino ex quibus venerunt locis, omnibus perempto ad hoc privilegio et fori praescriptione.

Si vero vitae occasionem aliqui aut litis non habentes in hac sunt nostra civitate, ut propter victum aut eo quod hic ad eorum desideria non sufficiat iam etiam peccent, corporum eorum statum qualis quis est inspicere, et si quidem valent eis corpora potentes autem sufficere ad laborem sunt, si qui-

dem multi sint, plerisque eorum confestim in provinciam dimittat duobus aut tribus relictis, qui ad syndicorum modum litem exerceant. Pariterque ipse imminet ei qui litem examinat atque efficiat ut quam celerrime causas decidat, ne per longius temporis spatium detineantur, praesertim coloni, quorum et in hac urbe praesentia superflua sit et otium ab agricultura damnus tam ipsis quam dominis afferat.

III. Quodsi non rusticorum sit multitudo quae advenit, sed forte alii aliqui vel etiam cum aliis litigaturi, iique hic morentur, id ne indulgeat, sed cum omni contentione iudices urgeat ut de industria eos controversis solvant et litibus liberatos dimittant, ut in propriis provinciis et civitatibus habitent. Si vero forte, cum ei qui causam cognoscit vel rusticorum dominis institerit is qui a nobis constitutus est magistratus, ut litigantes vel praestolantes liberent, illi rem differant ac non cito eos vel lite vel praestolando sibi solvant, tum ipse qui a nobis hoc magistratu praeditus est ad se ducat litigantes vel qui ius aliquod a dominis expetierunt neque impetraverunt, eosque examinet atque rebus propter quas illi in hac magna urbe morantur celeriter dispositis in suas patrias vel omnino in loca unde venerunt, remittat, omni in his et privilegio et fori praescriptione sublata.

IV. Quodsi qui occasione victus vel litis causa destituti in hac nostra sint civitate, ita ut vel mendicando victum quaerant vel, si hoc ipsorum cupiditatibus non sufficiat, iam etiam delicta committant, corporum eorum statum qualis sit inspiciat, et si robusta iis corpora sint possintque ad laborem sufficere,

2 πρὸς] eis B^c Eron. || 5 αὐτοὺς B || 7 γεωργοῖς] γεωργοῖς οὖσιν B^c Eran. || 8 ἢ τε ἐκ] εἴτε ἐκ M || 11 *οὔτε MLB (μὴ Eran.) || 12 ἀλλ' οἷτινες B^c || ἢ MB Eron. ε] εἰ L || καὶ om. Eron. || δικασόμενοι L^a || 13 ἐκδιδόναι B^c εἰν B^v l. || 14 ἐπάγειν B^c || 16 ἡλευθερουμένους Heimboch temere || 17 χώρας τε καὶ πόλεις] civitates et provincias ε (cf. p. 393, 4) || 18 ἐνοχλήσαντος — 20 ἀρχοντος] cum institerint — qui a nobis statuti sunt iudices ε || τῷ ἀχροωμένῳ M] τὸν ἀχροωμένον LB^c τῶν ἀχροωμένων B^c || τοῖς — 19 κυρίως M] τοῖς — κυρίως LB Eran. || 22 αὐτοὺς L, om. B^v l. (ε) || 27 τάξει B^c || διατιθέντα B^c] διατιθέντας MLB^c || 28 ἀποπέμπειν B^c || 29 αἰτίας LB, Eron. v. l.] πᾶσιν Ms, B^v et Eran. v. l. || 32 αἰτίαν om. ε || 33 ὥστε] ὡς Eran. || 34 διαζῆν] propter victum (i. e. διὰ ζῆν?) ε || ἢ ἐκ τοῦ μετατεῖν om. ε || 36 αὐτοῦ M || 37 αὐτοῖς] αὐτοὺς L

4 curare V¹ || 5 indicii T¹ decidi Beck || temporis] ipsis R¹ || 6 hic] in hic V¹ in hac civitate V³ || 7 agri et culture R¹ || uocatio T¹ euocatio T² || 11 adinueniens R¹ || 12 autem V || litigantium R || 13 omnia (in omnia R^o) R || 14 arguere T arguere R || 16 forsitan cum institerint V¹ vulg.] constituerit (cum instituerit R²) forsitan R || 17 *auditores libri auditoribus Beck || dominis Beck] domini libri || 20 *aut litis aut V litis aut R aut litis T¹ a litis T² vulg. || 21 ipse V² || qui a] quia V¹ || 22 agentes R || 23 et add. Beck || 24 *disponente V disponentes T disponere R vulg. || 26 exempto R || 32 occasionem V^a vulg.] occasione R V^b T || litis Beck] lites libri || 35 expectant R || 37 potentes autem] ponentes aut T¹ potentes V¹ uel potentes V³

δυνατοὶ δὲ ἀρκεῖν πρὸς πόνον εἰσὶν, εἰ μὲν οἰκέται τινῶν εἴεν, μανθάνειν τίνων εἰσὶ καὶ τούτους καὶ ἀκοντάς τοῖς κεκτημένοις ἐκπέμπειν, εἰ δὲ ἐλεύθεροί τιν' τύχη καὶ ἐκ τινῶν ἐπαρχιῶν ἢ πόλεων ὀρμώμενοι, τούτους ἐκπέμπειν εἰς τὰς ἐξ ὧν εἰσὶν ἐπαρχίας.

dem servi aliquorum fuerint, cognoscere quorum sunt et hos etiam invitos possessoribus transmittere, si vero liberi fortuna et ex aliquibus civitatibus aut provinciis orti, hos transmittere ad provincias ex quibus sint.

CAPUT V.

Εἰ δὲ αὐτόχθονες εἴεν καὶ σώμασι μὲν ἐρρωμένοις χρωῶνται, βίον δὲ αὐτοῖς εὐπρεπέως οὐκ ἔστι πρόφασις, τούτους μὴ μάταιον εἶναι τῆς γῆς ἀχθος συγχωρεῖν, ἀλλὰ παραδιδόναι θάττον αὐτοῖς τοῖς τε τῶν ἔργων τῶν δημοσίων τεχνίταις εἰς ὑπουργίαν τοῖς τε προσ- 10 ετώσιον ἀρτοποιητικῶν ἐργαστηρίων καὶ τοῖς τοῖς κήπους ἐργαζομένοις καὶ ἄλλαις διαφόροις τέχναις ἢ καὶ ἐργασίαις, ἐν αἷς ἰσχύουσιν ἅμα μὲν κάμνειν ἅμα δὲ ἀποτρέφασθαι καὶ τὸν ἀργὸν οὕτως ἐπὶ τὰ κρείττω 1 μεταβάλλειν βίον. εἰ δὲ τινες μὴ βουληθῶσι 15 προσεδρενεῖν ταῖς ἐργασίαις αἷς παρεδόθησαν, τούτους ἀπελαύνειν ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως. φειδόμενοι γὰρ αὐτῶν ταῦτα νομοθετοῦμεν, ὅπως ἂν μὴ τῆς ἀργίας αὐτοῖς εἰς ἀτόπους πράξεις συναυθούσης οἱ νόμοι τούτους ἀρπάζοιεν πρὸς ποινάς, τοῖς ἡμετέροις 20 παραδιδόντες ἀρχουσι. Τούς δὲ γε βεβλαμμένους ἢ βεβλαμμένους τὸ σῶμα ἢ τῇ πολιᾷ βαρεῖς τούτους ἀνεροχλήτους εἶναι κελεύομεν ἐπὶ ταύτης τῆς ἀγαθῆς πόλεως παρὰ τῶν εὐσεβῶν βουλομένων ἀποτρεφόμενους. καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ἀνερωτῶν τίνος παρεγένετο 25 χάριν, καὶ πυνθανόμενον τὰ εἰκότα ἐπ' αὐτοῖς πράττειν, ὥστε μὴ ἀργούς ἐνταῦθα καθήσθαι, ἀλλὰ τὰ προσήκοντα πράξαντας εἰς τὰς οἰκείας ἐπανελεθῆναι χώρας.

CAPUT VI.

Εἰ δὲ τινες ἢ τῶν ἐπὶ ταύτης οἰκούντων τῆς πό- 30 λεως ἢ καὶ τῶν ἐξωθεν παραγινομένων μέφοιντό τισιν ὡς παρ' αὐτῶν ζημιωθέντες κατὰ πρόφασιν τυχόν τῶν λεγομένων σποροτύλων ἢ καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἀδικῶν, καὶ φάσκοιεν αὐτοὺς ἢ παραβῆναι τοὺς ὑπὲρ τούτων ἡμῶν νόμους, ἢ καὶ χωρὶς ἀρχικῆς προς- 35

Si vero aliqui aut in hac habitantium civitate aut etiam deforis venientium culpent aliquos tamquam ab eis damnificati per occasionem forte eorum quae dicuntur sportulae aut etiam ex hoc laesionum, et dicant eos aut praevericari pro his nostras leges aut etiam sine iudiciali praecepto admonitio-

siquidem servi sint aliquorum, comperiat quorum sint, eosque etiam invitos dominis remittat, sin liberi condicione sint et ex quibusdam provinciis uribus profecti, eos ad provincias ex quibus sunt remittat.

V. Quodsi indigenae sint et corporibus quidem robustis utantur nec vero victus quaerendi honestam causam habeant, ne pialitur eos otiosus esse terrae onus, sed celeriter operum publicorum artificibus in ministerium eos tradat, et qui pistrinis praesunt et qui hortos colunt aliisque diversis artificibus vel operis, 1 in quibus simul et laborare et alii itaque vitam inertem in melius mutare possint. Quodsi qui noluerint permanere in operis quibus traditi sunt, hos ex hac regia urbe expellat. Parcentes enim iis haec sancimus, ne eos cum inertia ad illicitas actiones impellat, leges ad poenas rapiant nostrisque magistratibus tradant. Verum corpore debilitatas debilitatasve vel canitie graves sine molestia esse iubemus in hac bona civitate ab iis qui pie agere volunt alendos. Nam ceterorum unumquemque interroget cuius rei gratia advenit, eoque comperto quae iusta sunt de iis agat, ne inertes hic sedeant, sed iis quibus opus est peractis in suas provincias revertantur.

VI. Quodsi qui vel eorum qui in hac urbe habitant vel qui peregre adveniunt quibusdam exprobrent se damno ab iis affectos esse forte nomine sportularum quae dicuntur vel etiam iniuriarum inde illatarum, eosque dicant leges nostras de his latas violasse, vel etiam sine iudiciali iussione admonitionem

1 δυνατοὶ δὲ ἀρκεῖν] καὶ δυνατοὶ διαρκεῖν Eran., δυνατοὶ τε ἀρκεῖν Zachariae || 2 εἰσὶ] τὲ εἰσὶν L || 4 ἐπαρχιῶν ἢ πόλεων] civitatibus aut provinciis ε (cf. p. 392, 17) || 8 τούτους B^c || 10 τεχνίταις] artibus (i. e. τέχνας) ε || 11 ἀρτοποιητικῶν MB^v] ἀρτοποιικῶν LB^c Eran. || καὶ ἢ Eran. || 12 καὶ] ἢ καὶ Eran. || ἄλλαις LB^c Eran. (ε) || ἄλλοις MB^v || τέχναις MB Eran. ε] τεχνίταις L(?) , vulg. || ἢ καὶ] ἢ om. B^v Eran., καὶ om. ε || 13 ἐν αἷς — 16 ἐργασίας bis scr. M || 14 τὰ] τὸν Eran. ε || 15 μὴ τινες Eran. || 16 ἐργασίας L || 18 sq. αὐτοῖς μὴ τῆς ἀργίας B^v v. l. || 19 ὠθύσης B^v || 20 ἀρπάζοιεν Eran. || 22 πολιᾷ βαρεῖς] πόλει ἀβαρεῖς M || 23 ἀγαθῆς M] ἀγαθῆς καὶ βασιλίδος LB φιλιανθρόπου Eran. || 24 ἀποτρεφόμενους] adscribendos (i. e. ἀπογραφόμενους) ε || 25 καὶ] malim ἐπεὶ (vel καὶ γὰρ) || ἀνερωτῶντα L ἐρωτῶν (v. l. ὀρῶν) B^v || 30 ἐπ' αὐτῆς Eran. || 31 καὶ om. B^c || παραγενομένων Eran. || 33 σποροτύλων M (schol. B^v) ε] συνηθειῶν LB (Eran.) || ἢ καὶ] καὶ om. L || νόμους] Cod. 3, 2, 4 sqq.

1 servi aliquorum Heimbach] servilia quorum libri || fuerit R fuerunt T || 4 horti V || 5 sunt vulg. || 6 fuerit R || 7 uite in ras. R² ui* V¹ || 8 onus vulg.] opus libri || 9 et Osenbrüggen] ut libri, om. vulg. || artibus — 17 parcentes enim scr. R² in ras. 4 versuum || artificibus vulg. || 10 et om. T || stationum om. R || 11 ortos T otos R || 12 aut] ut R || 13 alii V || et segnem T² in ras. et se gerere R || 15 obseruari R || operibus quidem quibus RT¹ || 16 hos] hoc RT || sectari corruptum; leg. segregare? cf. p. 37, 6 || 17 *haec] hano libri hoo vulg. || 18 actos V || impellente vulg.] inpellentes T implentes RV || erripiant V¹ abripiant T vulg. || 19 penes V¹ || 20 aut laesas] aut om. R || hoo RT² || 21 esse om. V || *a] aut libri || 22 ascribentibus T¹ || 23 qua] quae V¹ quia T¹ || uenerint T¹ vulg. || 24 binc V || 25 agentes] ad gentes V¹ || proprias prouintias R¹ || 30 aliqua V¹ || aut in] aut om. V || 31 aliqui R¹ V¹ || 32 leg. earum? || 33 qui V¹ || sportulae V³ vulg.] sportula R V¹ T || ex hoc vulg.] et hoo (del. R², hoo del. V²) RV T || 34 eos — 394, 10 de eis refer] scr. R² in ras. 8 versuum || praeuari V¹

τάξεως ὑπόμνησιν αὐτοῖς προσαγαγεῖν, ζητεῖν ἀκριβῶς τοὺς ταῦτα πλημμελήσαντας, ὁποῖας ἂν εἴεν ἀξίας τε καὶ στρατείας καὶ ὑφ' οἰανοῖν τελοῖεν ἀρχὴν, καὶ τούτους ἅμα μὲν συλλαμβάνειν ἅμα δὲ μετ' ἐλέγχους τὰς ἠπειλημένας κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους εἰσπράττειν ποινάς, οὐδεὶς τῶν προσφόνων αὐτοῖς ἀρχόντων ἀντιποιεῖσθαι τούτων δυναμένον. καὶ τούτο μὲν ἀζημίους φυλάττειν τοὺς ἡδικημένους, ἀπολαμβάνοντας ἅπερ παρὰ τὸν νόμον ἀπῆρτηται, τούτο δὲ τὰς ποινὰς παρὰ τῶν ἡμετέρων ὠρισμένας διατάξων προσπαλαίειν καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ περὶ αὐτῶν ἀναφέρειν, ἐνθα ἂν καὶ συνῖδοιμεν δοθησομένας.

nem eis offerre, quaerere subtiliter haec delinquentes, cuiuscumque fuerint dignitatis et militiae et sub quo constituti sint cingulo, haec requirere et qui super his comprehendere simul autem post probationes iudicatas secundum nostras leges exigere poenas, nullo competentium eis iudicum defendere eos valente, et tam illaesos servare eos qui iniustitiam passi sunt; recipientes quae contra legem exacti sunt, quam poenas nostris definitas constitutionibus superegisse ac de eis referre, ubi perspexerimus dandas.

CAPUT VII.

Πρὸς τοῖτοις δὲ καὶ ὅσα μέμνιν λαμβάνει παραποιήσεως ἦτοι τῆς καλουμένης πλαστογραφίας ἐν οἷω-δῆποτε πράγματι, ταῦτα ἀναζητεῖν, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς προσαγγελομένοις συνέχειν, καὶ μετὰ γραφὴν καὶ ἐλέγχους τιμωρεῖσθαι τούτους, καὶ γὰρ τῆς τοιαύτης ἀκροάσεως διδομεν ἐξουσίαν αὐτῶ. εἰ δὲ τις τῶν τὰ τοιαῦτα ἡδικημένων προσαγγεῖλει ταῦτα τῷ παρ' ἡμῶν προβληθέντι κατὰ τὸν παρόντα νόμον ἄρχοντι καὶ μὴ δικαίας τύχῃ προνοίας, ὡς ἀναγκασθῆναι καὶ εἰς ἡμᾶς ἦτοι τὴν αἰ βσιλείαν ταῦτα προσαγγεῖλει, ἴστω σαφῶς ὁ τὴν ἀρχὴν ταύτην παραλαβὼν, ὡς αὐτὸς οἰκοθὲν ἀποδώσει ταῦτα τῷ παρ' αὐτοῦ ὄφθῆναι κακῶς ἅπερ ἐχοῖν αὐτὸν παρὰ τοῦ πλημμελήσαντος λαβεῖν, πρὸς τῷ καὶ μείζονος ἀνανακτήσεως ἡμετέρας πειρασθῆναι δικαίως ὅλα τὰς ἡμετέρας κελύσεις ἐπερβῆναι θαρρήσαντα.

Super haec autem quaecumque querelam suscipiunt falsitatis seu quod vocatur falsa scriptura in quocumque collegio, haec requirere et qui super his denuntiantur comprehendere et post inscriptiones et probationes punire; sic enim huiusmodi audientiae damus potestatem ei. Si vero aliquis taliter laesorum adierit ordinatum secundum praesentem legem iudicem et non iustam impetraverit providentiam, ut cogatur ad nos et ad semper imperium haec denuntiare, sciat aperte qui cingulum hoc adsumit, quia ipse de suo reddet ea ei qui ab eo neglectus est male, quae decuerat eum a delinquentem percipere, insuper et maiori indignatione nostra experietur iuste, utpote nostras iussiones transcendere praesumens.

CAPUT VIII.

Μεγίστον δὲ πάντων ὁ τίνδε τὴν ἀρχὴν ἔχων καὶ διηρηκὲς τούτο θήσεται σπούδασμα τὸ καθαρᾶς ταῖς χερσὶν ἅπαντα πράττειν καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας ἔχειν μὴ ῥυπῶντας μηδὲν ἀίσχρου λήμματος ἐλάττους, ἀλλ' αὐτὸν τε καθαρῶς καὶ ἐλευθέρως ἀρχειν, καὶ εἰ τι τοιοῦτο παρὰ τῶν ὑπηρετουμένων πλημμελοῦμενον

Maxime autem omnium qui hanc administrationem habet et perpetue hoc ponet studium, puris manibus omnia agere et ministros habere non sordidos neque turpi acceptioni paratos, sed pure et libere administrare, et si tale aliquid super ministris pec-

cap. 7 in. (—18 ἐξουσίαν αὐτῶ) ex B habet Ecloga libr. I—X Bas. (cf. Heimbach)

sibi obtulisse, quaerat diligenter eos qui ea commiserunt, cuiuscumque sint dignitatis aut militiae et sub quo magistratu constituti, atque eos simul et comprehendat et re comprobata poenis secundum leges nostras denuntialis afficiat, neve ullus ex competentibus magistratibus eos vindicandi potestatem habeat. Atque cum indemnes servet eos qui damnum passii sunt, recepturos quae praeter legem ab iis exacta sunt, tum vero poenas per nostras constitutiones definitas insuper exigat, et ad nos de iis referat, ut ubi placuerit nobis consumantur.

VII. Praeterea autem quaecumque falsitatis vel plastographiae quae vocatur crimen in qualicumque causa suscipiunt, in ea quoque inquirat et eos qui hoc nomine deferuntur comprehendat, atque post inscriptionem ac probationes poena eos afficiat: nam eiusmodi quoque cognitionis potestatem ei damus. Si quis vero eorum qui eiusmodi iniuria affecti sunt magistratum a nobis per praesentem legem instituto ca denuntiaverit nec tamen iustam curam impetraverit, ut ad nos vel qui quoque tempore est imperatore ea deferre cogatur, certo sciat is qui hunc magistratum susceperit, se ipsum de suo ei qui male ab ipso neglectus sit ea esse reddendum quae eum a reo accipere oportebat, atque insuper maiorem indignationem nostram merito esse experturum, quippe qui iussiones nostras violare ausus sit.

VIII. Maximum vero omnium qui hunc magistratum gerit et perpetuum in eo ponet studium, ut puris manibus omnia agat neve ministros habeat sordidos neve ad turpe lucrum proclives, sed ut ei ipse sanctae et libere administratione fungatur et si quid eiusmodi a ministris peccari invenerit, et hoc coerceat

2 ἂν εἴεν B^v v. l., Eran. (ς) ἂν om. MLB^c, B^v v. l. εἴεν ἂν Halander, vulg. (B) ἥ 6 αὐτοῖς MEran. (ς) om. LB ἥ 7 τούτων om. B^v ἥ δυναμένων L ἥ 11 εἰς ἡμᾶς om. (ς) ἥ 12 καὶ M] om. LB Eran. (ς) ἥ συνῖδοιμεν B] συνῖδοιμεν ML συνῖδοι Eran. quod probat Zachariae; sed cf. Iul. ut ubi aestimaverimus consumatur ἥ 15 πράγματι MLB] τάγματι Eran. (ς) ἥ 16 προσαγγελομένων ML ἥ 17 τούτους· καὶ γὰρ] sic enim (ς) καὶ γὰρ καὶ Eran. ἥ καὶ γὰρ κτλ.] inde ab his vv. reliquam partem capitis 7 et caput 8 om. B^v; 18 Eἰ δὲ τις — 28 θαρρήσαντα om. Eran. ἥ 18 τὰ om. L ἥ 19 προσαγγεῖλει ταῦτα M] προσαγγελοῦεν ταῦτα L προσαγγελλοῖ ταῦτα B^c adierit (ς) ἥ παρ' ἡμῶν om. (ς) ἥ 21 τύχοι B^c ἥ καὶ om. (ς) ἥ 22 ἦτοι M] ἦτοι καὶ LB^c et (ς) ἥ 24 παρ' αὐτοῦ M] παρ' αὐτῶ LB^c ἥ 26 πρὸς τῷ LB^c πρὸς τὸ M ἥ 27 ὅλα τὰ τῆς ἡμετέρας κελύσεως B^c ἥ 28 θαρρήσαντας L^a ἥ 30 διηρηκῶς B^c ἥ 32 μηδὲν om. Eran. (ς) ἥ ἐλάττους om. B^c ἥ 33 αὐτὸν τε om. (ς)

1 quaerere] al. quo recte R² in marg. ἥ subtiliter] suoliceiter R pr. ἥ 2 et militiae] aut militiae R ἥ 3 sint Beck] sunt libri ἥ eosque] eos quae V eos qui T¹ ἥ 5 leges om. VT ἥ 10 his V ἥ perspeximus (prospesimus R²) R vulg. ἥ 13 quicumque TV² ἥ 14 quod] quae vulg. ἥ 15 quid R² ἥ 16 denuntiatu libri, corr. vulg. ἥ 17 et probationes om. V¹ ἥ 19 lesurum R¹ ἥ audierit V¹ ἥ 20 imperaverit R¹ T² imperavit T¹ V¹ impetravit V³ ἥ 22 haec om. V ἥ sciant VT¹ ἥ 23 reddat R ἥ 24 malo V² ἥ docuerat R¹ decernat V¹ decernat V³ ἥ delinquentes R² vulg.] delinquentis R¹ delinquentes V² delinquentibus V¹ T ἥ 25 percipere VT ἥ accipere R vulg. ἥ maiorem indignationem nostram vulg. ἥ indignationem V² ἥ experientur VT¹ ἥ 26 utpote nostras in ras. V² ἥ 27 praesumens vulg.] praesumens libri ἥ 29 hanc] per hanc R ἥ 30 ponet vulg.] ponit (punit V¹) RVT ἥ 32 turpis (turpius R¹) acceptionis paratos libri, corr. vulg.; an leg. turpi acceptione superatos? ἥ 33 peccatum R² ***atum R¹

εὔροι, τοῦτο καὶ κολάζειν καὶ ἐξ αὐτῶν πρῶτον δεικνύει τὴν ἐαυτοῦ στερορότητα τε ὁμοῦ καὶ σωφροσύνην. Διὰ τοῦτο γὰρ δὴ καὶ decem libras auri προφάσει δαπάνης ὀρίζομεν αὐτῶ, καὶ τῶ αὐτοῦ παρέδωκεν solidos centum, καὶ τοῖς γε ὑπηρετοῦμένοις αὐτῶ κατὰ τὴν τῆς δαπάνης αἰτίαν solidorum trecentorum triginta δίδομεν αἰτίαν (ὡν καὶ ἀπογραφὴν ὑποτεθῆναι τῶδε τῶ νόμῳ προσετάξαμεν), ἵνα ταῖς ἐκ τοῦ δημοσίου φιλοτιμίαις ἀρκουμένοι τῶν ἀλλοτριῶν ἀποσπασθέντες ὡς ἐσονται θεοῦ τε καὶ ἡμῶν ἀκριβεῖς θεραπεύονται, καὶ τῆς ἐξ οὐρανοῦ τε καὶ ἡμῶν ἀπολαύοντες προνοίας καὶ τοῖς τῆς ἀρχῆς πράγμασιν ἐκωλύωτερόν τε καὶ νομιμώτερον χρώμενοι.

catum invenerit, hoc etiam punire et ex ipsis prius ostendere suam firmitatem simul et castitatem. Propterea enim et decem libras auri occasione expensarum decrevimus ei, et eius consiliario solidos centum, et ministrantibus ad expensarum causam solidos trecentos triginta damus annonam (quorum etiam descriptionem huic legi adponi praecipimus), ut de fisco largitate contenti alienis abstineant. Eruntque dei et nostri subtiles cultores, et e caelo ac nostram fruentes providentiam et administrationis causis facilius et legalius utentcs.

CAPUT IX.

Δίδομεν δὲ τῶ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι παροησίαν καὶ ἀρχουσίαν ἐνοχλεῖν καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναφέρειν καὶ οἰκοθῆναι πρῶτην τὰ προσήκοντα, ἵνα μήτε ἀσθένειαν μήτε ἄλλο τι παντελῶς αἰτιώμενος τῆς ημετέρας ἐπ' αὐτῶ κρίσεως ἐλάττων φανείη. ἀδειαν δὲ ὁμοίως αὐτῶ δίδομεν δημοσίαις ἐπιστολαῖς χρῆσθαι πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένους, ὥστε τοὺς ἐκπεμπομένους παρ' αὐτοῦ παραπέμπειν εἰς τὰς αὐτῶν χώρας ἀπραγμῶνως ἐκείσε διάζοντας, καὶ εἰ τινος δένονται βοήθειας νομίμου, ταύτην ληρομένους. κἀκεῖνου μάλιστα προνοεῖν, ὥστε μὴ περὶ τῶν αὐτῶν δις ἐνοχλεῖσθαι, τῶ πολλὰς τοὺς ἐνταῦθα μάτην ἐμφωλεύοντας εἴτα ἀποπεμφθέντας παρ' αὐτοῦ πάλιν ἐπανέειναι καὶ εὐθὺς ὑποστρέφοντας δευτέρω αὐτῶ πραγμάτων παρέχειν ἀφορμὰς. εἰ γὰρ πάλιν ἐπὶ τῆς ἐυδαίμονος ταύτης λαβοὶ πόλεως ἐμφωλεύοντας μάτην τοὺς ἀπαλλαγέντας καὶ ἐπὶ τὴν οἰκίαν χώραν ἀποπεμφθέντας, τοῦτο καὶ ἐπι τὴν σωφροσύνην ἐπιδήσει προέποντα καὶ σφοδρότερον αὐτῶ ἐκπέμψει. οὕτως ἡμῖν καὶ τὰ τῶν ἔξω πόλεων οἰκισθήσεται καὶ ἡ μεγάλη πόλις αὕτη

Damus autem administrationem habenti fiduciam et iudicibus iusistere et ad nos referre et ex se agere competentia, ut neque infirmitate neque alio omnino culpatus nostro super eo iudicio minor appareat. Licentiam vero similiter ei damus publicis epistolis uti ad provinciarum praesides, ut qui remittuntur ab eo mittant ad suas provincias sine lite ibi ducturos, et si quo egent auxilio legitimo hoc percepturos. Illud maxime providere, non de iisdem secundo molestari, quod saepe eos qui hic vane commorantur, deinde retransmissos ab eo rursus remeare et mox reversos secundarum ei causarum praebere occasiones. Si enim deuo in hac felicissima civitate inveniat quosdam nidificantes frustra, qui liberati et ad propriam provinciam transmissi sunt, his et castigationem impouat decentem et vehementius iterum transmittat. Sic nobis etiam foris civitates habitabuntur et magna civitas haec

cap. 8 p. 395, 3—5 summarium habet B² p. 111 Zach.

cap. 9 in. (—18 φανείη) ex B habet Ecloga libr. I—X Bas. (cf. Peimbach)

et in ipsis potissimum suam et constantiam simul et moderationem exhibeat. Propterea enim etiam decem libras auri nomine impensarum ei statuimus, et assessori eius solidos centum, et ministris eius expensarum causa solidorum trecentorum et triginta annonam damus (quorum etiam notitiam huic legi subici iussimus), ut largitionibus quae ex fisco praestantur contenti alienis abstineant. Ita dei et nostri diligentes erunt cultores, cum tam caelesti quam nostra providentia fruuntur et administrationis rebus facilius atque magis legitime utantur.

IX. Damus autem ei qui magistratum gerit facultatem et iudicibus instandi et ad nos referendi et ultro quae decet agendi, ne aut tenuitatem aut aliud quicquam omnino causatus nostro de se iudicio deterior appareat. Pariter autem licentiam ei damus publicis epistulis utendi ad provinciarum praesides. ut eos qui ab eo dimittuntur in suas provincias transmittant, qui cum bona pace ibi degant et si quo indigeant auxilio legitimo id accipiant. Id quoque maximo opere caveat ne de iisdem bis molestia officiat, eo quod forte qui sine causa hic latitant, dimissi ab eo rursus revertantur et statim reversi novorum negotiorum ei copiam praebeant. Nam si iterum in hac felici urbe sine causa latitantes deprehendat eos qui erepti et in suam provinciam dimissi sunt, illos et castigatione afficiat convenienti et maiore cum severitate rursus dimittat. Ita nobis et quae foris sunt civitates incolentur et haec magna urbs perturbatione libera-

1 τοῦτο M Eran. ε] τοῦτον L τούτους B || καὶ κολάζειν] καὶ om. L Eran. || αὐτῶν MB Eran. ε] αὐτοῦ L || 2 στερορότητα τε LB Eran.] στερορότητα M (ε) || καὶ σωφροσύνην ὁμοῦ B || 3 Διὰ τοῦτο — 13 χρώμενοι om. Eran. || decem libras auri M] δέκα λίτρας χρυσοῦν LB || 5 solidos centum M] νομισμάτα ᾧ LB || ὑπηρετοῦμένης L¹ || αὐτῶ om. ε || 6 solidorum trecentorum triginta M] νομισμάτων τριακοσίων τριακοντα L νομισμάτα τριακόσια τριακοντα B || 7 ἀπογραφὴν] non servatur || 9 ἀρχόμενοι L¹ || 10 οὕτως ἐσονται] eruntque ε || θεοῦ M] τοῦ θεοῦ LB || ἡμῖν L || 14 τὴν] τοιαύτην Ecl. || ἀρχοντι Ecl. || καὶ τοῖς ἀρχουσίαν Ecl. καὶ ἀρχοντας Eran. || 17 ἄλλο τι om. L || 18 κρίσεως — αὐτῶ om. B^c || φανείη.] reliquam partem novellae om. B^{sf} || 22 διάζοντας M ε (διάξειν Eran.) διαζώντας LB || 23 νομικῆς Eran. || κἀκεῖνον] illud ε || 24 μηδὲ Eran. || περὶ (de eadem causa Iul. c. 276)] παρὰ cum Haloandro vulg. || 28 ἀφορμὰς M Eran. ε] ἀφορμὴν LB || 30 οἰκίαν Eran.] οἰκίαν M ἰδιάν L ἰδικὴν B || 32 ἐκπέμψει.] reliquam novellae partem om. Eran. || *καὶ τὰ scripsi ex ε] καὶ om. libri || 33 καὶ — 396,1 ἐλευθερωθήσεται om. B^c

1 ex et prius om. V || 2 firmitem V || 3 libras vulg.] librarum libri || occasione vulg.] occasionem libri || 4 decernimus vulg. || solidis T¹ || 5 causa R || 6 solido V || annonam] anno RV²T || 7 descriptione R¹ || praecipimus libri, corr. vulg. || 8 *de fisco] de fisci libri, fisci Beck || 9 e] de R²V³ a T || 10 *ac] hanc libri || seruentes V || administrationis ex Hamburgensi Osenbrüggen] administrationem R²VT¹ administratione T² administratio R¹ || 14 Dicimus R || 15 ex] a R¹ || 17 nostros V || 18 ei om. V || 19 episcopis R || qui] eos qui edd. aliquot || 20 mittat R¹ || 21 ductores R²T¹ dicturos V; an leg. victuros? || 22 hic R² || percepturus VT² praecipituros R¹ praecipituros R²T¹ || non] ne T² || de hisdem VT² deis de R || 24 retransmisso R²T² reue**** R¹ || 25 remeare] remanere RT vulg. || reversos vulg.] reuersus RV² || 26 praebere vulg.] praebent libri || denuo om. V || hac om. V || hanc felicissimam ciuitatem R || 27 nificantes R dampnificantes V³ || 28 libertati R || propriam om. V¹ || transmissi R || 29 et] et ad R¹V¹ ad T¹ || dicentem R¹ || 30 nobis etiam VT²] etiam nobis R, etiam om. T¹ || 31 habitabunt V

συγχύσεως ἐλευθερωθήσεται. Εἰ δὲ καὶ τινες συν-
ἰδοὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως ἐν τοῖς πέραν ὀρητηρίοις
ἰδῶσαι, οἵπερ καὶ τοῖς ἔξωθεν ἀφικνουμένοις ἐντε-
ξονται καὶ τοὺς ἐντεῦθεν πεμπομένους δεχόμενοι εἰς
τὰς ἐπαρχίας ἐκπέμψουσι, καὶ τοῦτο πράξει τὸ συμ-
φρον τῷ πολιτεύματι διὰ πάντων θηρέων.

confusione liberabitur. Si vero aliquos perspexerit
sui officii in transmarinis portibus collocare, qui
etiam deforis venientes inquirant et binc destinatos
suscipientes ad provincias dirigant, et hoc agat,
5 quod utile est reipublicae per omnia venatus.

CAPUT X.

Ταῦτα ἅπαντα νομοθετοῦμεν τῶν ἡμετέρων ὑπ-
κόων κηδόμενοι. καὶ ὥστε μὴ τὰς οἰκείας ἀπολιμ-
πάνοντας πατρίδας ἐνταῦθα ταλαιπωρεῖσθαι καὶ τε-
λευτῶν ἴσως τῶν οἰκείων ἐστερημένους καὶ μηδὲ 10
πατρῶν ἀπολαύοντας τάραν· διότι καὶ τοῖς πρὸ
ἡμῶν τεθεικόσι τοὺς νόμους καὶ πολιτείας συστη-
σαμένοις ταῦτα οὐ παρέργως ἐσπουδάσθη, ἀλλὰ καὶ
ἀρχίας ἦν τις γραφῆ καὶ τὸ ξενικὸν ἅπαν περιεργά-
ζοντο. καὶ οὐ καινὸν οὐδὲ ἀήδες τοῦτο τοῖς πράγ-
μασι ἐστὶ τὸ σπούδασμα, ἀλλὰ καλὸν μὲν καὶ ἀρ-
χαῖον, ἀμεληθὲν δὲ ἐν μέσῳ παρὰ τῆς ἅπαντα
καταβλαφάσης ῥαθυμίας κατὰ μικρὸν ἐκινδύνευε δια-
φθαρῆναι τε καὶ ἀνηρῆσθαι, ἕως ἡμεῖς χρήσιμον
αὐτὸ καὶ λυσiteléstaton ὄν ευρόντες πάλιν εἰς τὴν 20
1 πολιτείαν εἰσγάγομεν. Ὡσπερ δὲ αὐτὸν ἀδαρώσα-
τον καὶ τὴν αὐτοῦ τάξιν εἶναι βουλομένα καὶ μηδ'
ὄτιον ἔξω τῶν παρ' ἡμῶν ὠρισμένων λαμβάνειν,
οὕτω καὶ ἀζημίους αὐτοὺς φυλάττεσθαι κελεύομεν,
καὶ μήτε προφάσει τῶν συμβόλων μήτε κατὰ τὴν 25
τῶν σιτήσεων πρόφασιν μήτε κατ' ἄλλην οἰανούτην
αἰτίαν ἢ ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν παλατίῳ ἢ ἐν τῷ δικα-
στηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς προφάσει συμβόλων ἢ προσ-
τάξεόν τι δίδόναι νῦν ἢ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, ἢ
τοῖς προσετώσι τῆς τροπέης τῆς σῆς ὑπεροχῆς προ-
φάσει σιτήσεων τῶν δι' αὐτῶν χορηγουμένων αὐτῶ
[τε] ἢ παρέδρα ἢ τῇ αὐτοῦ τάξει, ἀλλὰ πανταχόθεν
αὐτοῖς καθαρὰ φυλάττεσθαι τὰ παρὰ τῆς ἡμῶν φι-
λοτιμίας διδόμενα. ἀρκέσει γὰρ ἅπασιν ἀντὶ θερα-
πείας ποσπούσης τὸ γνησίως αὐτὸν κυβερνῶντα τὴν 35
ἀρχὴν ἅπασιν ὠφελιμώτατον εἶναι.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖν τῷ ἡμετέρῳ παραστάτα
κράτει γινώσκουσα ἢ σὴ ὑπεροχῇ ἅπαντα εἰς ἔργον

Haec omnia sancimus nostrorum subiectorum cu-
ram habentes, ut non suas provincias deserentes hic
aderantur et moriantur forsan propriis privati et
neque paternis fruente sepulcris, eo quod et ante
nos ponentibus leges et rempublicam constituentibus
haec non transitorio studio fuerunt, sed et pi-
gritiae fuit quaedam scriptura et peregrinos omnes
perscrutabantur. Et neque novum neque leve hoc
15 causis studium, bonum quidem et antiquum, negle-
ctum vero in medio ab universa laedente negligentia
paulatim periclitatum est corrumpi et perimi, donec
nos prodesse hoc et utilillum invenientes rursus in
rempublicam introducimus. Sicut enim praemiis in-
corruptum eum et eius officium esse volumus et
nihil extra quae a nobis dicta sunt accipere, ita
indemnes eos servari iubemus, et neque occasione
codicillorum neque per occasionem annonarum ne-
que per aliam quamlibet causam aut in sacrum
nostrum palatium aut in foro tuae celsitudinis oc-
casione codicillorum aut praeceptorum aliquid dare
nunc aut in futuro tempore, (aut praepositis) mensae
tuae celsitudinis occasione emolumentorum quae per
eos expenduntur ei aut consiliario aut eius officio,
30 sed undique eis pura servari quae nostra largitate
dantur. Sufficiet enim omnibus pro medcla decenti
germane eum gubernantem cingulum universis utilillum
esse.

(Epilogus.) Quae igitur nostrae placuerunt po-
testati, cognoscens tua celsitudo omnia ad effectum

bitur. Si quos vero de officio suo placuerit ei in stationibus quae trans mare sunt collocare, qui et eos
qui extrinsecus adveniunt perscrutentur et eos qui hinc dimittuntur suscipientes in provincias transmittant,
hoc quoque agat reipublicae utilitatem per omnia sectans.

X. Haec omnia sancimus subiectis nostris prospicientes, ne patriis suis civitatibus relictis hic in
miseria versentur, quin forte moriantur rebus suis privati ac ne sepulcris quidem paternis potituri:
quoniam etiam qui ante nos leges tulerunt et res publicas constituerunt his non obiter operam dederunt,
verum et cessationis quaedam actio erat et peregrinorum res omnes sollicite perscrutabantur. Neque
novum istud est aut insolitum ex rerum usu studium, sed bonum et antiquum, quod tamen neglectum interim
per eam quae omnia detrimento afficit socordiam paulatim periclitabatur corrumpi et perimi, donec nos
1 opportumum et utilissimum id esse experti in rempublicam denuo introducimus. Quemadmodum vero
integerrimum adversus dona ipsum eiusque officium esse volumus, neque quicquam omnino praeter ea
quae a nobis definita sunt accipere, ita etiam indemnes ipsos servari iubemus, neque aut codicillorum nomine
aut per annonarum occasionem aut alia qualicumque de causa sive in sacro nostro palatio sive in iudicio
tuae sublimitatis nomine codicillorum aut iussionum quicquam dare aut nunc aut sequenti tempore,
sive praepositis mensae tuae sublimitatis annonarum nomine quae per eos ipsi vel assessori vel officio
eius praestantur, sed undique iis pura servari quae a liberalitate nostra dantur. Sufficiet enim pro re-
medio idoneo omnibus, quod ille administrationem legitime gubernans omnibus utilissimum futurus est.

Epilogus. Quae igitur nostrae potestati placuerunt cognoscens tua sublimitas omnia ad effectum

1 καὶ om. ε || συνείδοι M || 3 ταῖς L¹ || 6 θηρέων B^c unde θηρέωνας Heimbach || 12 συστησαμένης B^c ||
14 ἦν τις MB] τίς ἦν L || 15 πράγμασιν] πατρίδων
Haloander (cf. Cod. 11. 26 (25)) || 16 ἐστὶ et ἀλλὰ om. ε ||
καὶ om. L^a || 18 ἐκινδύνευε M] ἐκινδύνευσε L || 20 ὄν
M || 21 εἰσγάγομεν] introducimus ε || δὲ] enim ε ||
23 ὠρισμένων M] διωρισμένων L || 24 οὕτω καὶ] καὶ
om. ε || 27 αἰτίας L^a || 28 συμβόλων — 30 προφάσει
om. B^c || 31 χορηγουμένων ML || 32 τε seclusi || ἢ παρ-
εδρα] ἢ τῷ αὐτοῦ παρέδρα malit Zachariae

1 prospexerit R || 2 portibus Osenbrüggen (id. Iul.
c. 277)] partibus libri || 3 venientes VT²] conuenientes

RT¹ vulg., ciuitates s. v. T² || 5 per omnia om. V¹ ||
9 aterantur R || 10 fruuntur V || sepulcris V¹ || et ante] et
om. V || 11 nos] annos T¹ || 12 non vulg.] nos RVT, del.
V³ || 13 quaedam vulg.] quidam V quiddam RT || 14 per-
scrutabantur libri, corr. vulg. || nōn R¹ || 15 bonum] sed
bonum Beck || 16 medium R || uniuersale dente V¹ || 17 est
om. V || 18 utilillum T¹ ultimum R || 19 praemiis Osen-
brüggen] praebemus libri || 20 et nihil vulg.] ut nihil
libri || 21 extra quae] ex utraque R¹ || 22 et neque] ut
neque RT¹ || 23 per occasione RV || 25 in forum vulg. ||
27 aut praepositis addidi || 28 qua V || 29 extenduntur
V || consiliario RT || 32 uniuersus R¹ uniuersus V¹ ||
utilillum RT¹ || 38 cognoscens om. RT

ἀγαγεῖν σπουδασάτω, ἀποδεχέσθω τε τὴν ἡμῶν πρόνοιαν, ὅτι καὶ νῦν ἀρχὴν προσεδήκαμεν καὶ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων διὰ πάντων κηδόμεθα. Dat. vi. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniiani pp. Aug. anno XII. Apione v. c. cons.

perducere festinet approbetque nostram providentiam, quia et novum cingulum adiecimus et nostrorum subiectorum per omnia curam habemus. Dat. vi. id. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. [a. 539] Appione viro clarissimo consule.

ΠΑ

6

LXXXI. Auth. LXXXII. Coll. VI tit. 9

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ Η ΔΙΑ ΤΩΝ ΔΕΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣΑ ΤΟΥΣ ΠΑΙΔΑΣ ΤΗΣ ΥΠΕΞΟΥΣΙΟΤΗΤΟΣ.

R CONSTITUTIO QUAE DIGNITATIBUS ET EPISCOPATU LIBERAT FILIUM PATRIA POTESTATE R

Ἀντοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγούστος τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ τῆς βασιλίδος πόλεως.

Idem Aug. sacro senatui huius regiae civitatis.

(Προοίμιον.) Εἴ τι πρὸς ἀφέλειαν καὶ κόσμον ὁρᾷ τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ παραδοθείσης ἡμῖν πολιτείας, τοῦτο αἰεὶ βουλευόμενοι πρὸς ἔργον ἀγεῖν σπουδάζομεν. τοιγαροῦν καὶ ἤδη νόμον ἐγράψαμεν ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν πατρικίων τὸν ἐλευθέρους αὐτοὺς τῇ τῆς ἀξίας δόσει τῆς ὑπεξουσιότητος τῶν πατέρων ἀποφαίνοντα. οὐ γὰρ πρότερον ἐνομίσαμεν εἶναι, τούτους οὐδὲ ἡμεῖς ἐν τάξει πατέρων ἄγομεν ἡμετέρων, [τούτους] ὑφ' ἑτέρου τελείν ἐξουσίαν. εἰ γὰρ ἡ τῆς emancipationis πράξις πάσαι μὲν ὑπὸ τὰς καλουμένας legis actionas γινομένη μεθ' ὕβρεων καὶ ὀπισμάτων ἀπήλαττεν αὐτοὺς τῶν τοιούτων δεσμών, πῶς οὐκ ἐμελλε τὰ σύμβολα τὰ πάντων ἀνθρώπων σεμνότατα διδόμενα παρὰ τῆς ἐφρατώσης τοῖς ὅλοις βασιλείας μὴ τῆς ὑπεξουσιότητος αὐτοὺς ἐλευθεροῦν; νῦν δὲ φιλανθρωπότερον τι καὶ σεμνότερον τῇ πολιτείᾳ διαανοούμενοι καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάτων, οἵπερ τὸ οἰκίον ὄνομα τῶ χρόνῳ μετὰ τὴν 30

(Praefatio.) Quicquid ad utilitatem et ornatum respicit a deo traditae nobis reipublicae, hoc semper cogitantes ad effectum deducere festinamus. Igitur etiam dudum legem scripsimus super gloriosissimis nostris patriciis, quae liberos eos dignitatis collatione paterna potestate demonstrat. Non enim decens putavimus, ut hos quos nos in officio patrum provehimus nostrorum, hi sub aliena sint potestate. Nam si emancipationis actio dudum quidem et per eas quae nuncupantur legis actiones facta cum iniuriis et alapis liberabat eos huiusmodi vinculis, quomodo futuri essent codicilli omnium honestissimorum 20 provehimus nostrorum, hi sub aliena sint potestate. Nam si emancipationis actio dudum quidem et per eas quae nuncupantur legis actiones facta cum iniuriis et alapis liberabat eos huiusmodi vinculis, quomodo futuri essent codicilli omnium honestissimorum 25 dati a praesidente universis imperio non eos paterna potestate liberare? Nunc autem clementius aut etiam honestius in republica cogitantes et super gloriosissimis consulis, qui proprium nomen tempori post

Nov. LXXXI (Authent. LXXXII = Coll. VI tit. 9: gloss.) Graece extat in ML (c. 1 et 3 fuit B 31, 5, 1). — Epit. Theod. 81 (inde nonnulla excerpta in Prochiro 34, 15 = Epanagoge 37, 10 et Proch. 26, 8 = Epan. 31, 8), Athan. 18, 3. Iulian. const. LXXXV.

adducere studeat, nostramque providentiam approbet, quoniam et novum magistratum adiecimus et subiectis nostris per omnia prospicimus.

LXXXI.

CONSTITUTIO QUAE PER DIGNITATES ET EPISCOPATUM FILIOS A PATRIA POTESTATE LIBERAT.

Imp. Iustinianus Augustus sacro senatui regiae civitatis.

Praefatio. Quidquid ad utilitatem et ornatum reipublicae a deo nobis traditae spectat, id semper considerantes ad effectum adducere studemus. Ideo etiam legem iam pridem de gloriosissimis patriciis nostris scripsimus, quae eos per dignitates collatam a patria potestate liberos reddit. Neque enim decere existimavimus, ut quos nos in ordinem patrum nostrorum provehimus si sub alterius sint potestate. Nam si actus emancipationis, qui olim tempore legis actionum quae vocantur cum iniuriis et alapis fiebat, ab eiusmodi vinculis eos liberabat, qui non codicilli inter omnes homines honestissimi ab imperio quod universis praestitit eos a patria potestate liberaturi essent? Nunc vero humanius aliquid reique publicae honestius meditantibus etiam de gloriosissimis consulis, qui suum nomen tempori post imperatorem praebent,

3 subscr. om. Iul. || vi. id. Mart. (cf. Biener p. 519 et Zachariae) || vi. id. Mai. ε vii. id. mai. M μηνι Μαατίω Ath. Theod. || 4 CP. imp. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XII Apione uc. cons. M(ε), βασιλείας Ἰουστινιανου τοῦ ἰβ' — ὑπατείας Ἀπλιανος Ath. ὑπατεία Ἀπλιανος καὶ βασιλείας ἰβ' ἔπει Theod. || 5 post subscr. deest notitia de qua agitur 395, 7 || 7 rubr. Περὶ λύσεως ὑπεξουσιότητος Theod. (ἡ πα' νεαρά ἢ διαλαμβάνουσα διὰ πόλων ἀξιομάτων βουλευτηρίου τις ἐλευθεροῦται καὶ ὑπεξουσιότητος cit. Nomoc. XIV tit. 1, 36) || δα' om. M (et L in indice) || 8 τῆς et 9 τοὺς παῖδας om. Ath. || 11 inscr. om. Ath. || post inscriptionem περὶ ἀντεξουσιότητος initio novae paginae add. M || 15 βολόμενοι L || ἀγαγεῖν L || 16 νόμον Cod. 12, 3, 5 || 19 ἀποφαίνοντι L || 20 πατέρων] πατέρων ἀποφαίνοντα M || 21 τούτους Lε (unde v. 20 τούτους del. Haloander), τούτῃστι τῆς M quae apparet pertinere ad glossema in archetypo voc. τῆς emancipationis v. 22 superscriptum τούτῃστι τῆς

ἀντεξουσιότητος || ἡ om. M || 22 emancipationis M] ἀντεξουσιότητος L || πράξεις L || μὲν] quidem et ε || 23 legis actiones M lege ἀστίνας (ἀστίνας L¹) L || μεθ'] καὶ μεθ' L || 25 ἀνθρώπων om. ε || 27 αὐτὸν M || 28 τὴ καὶ] τε καὶ M^a aut etiam ε

2 et nostrorum] et om. R || 3 subscriptionem praestant Bamb. I et Ambracensis || 4 dnn. Iust. Bamb. dñus Iust. Ambr. || anno XI Bamb. || 5 ūc. clarissimo Ambr. || consule] s̄s Bamb. || 7 quae de dignitatibus R || 9 filium om. R || patria RT] a patria Vvulg. || 11 senatu VT || 13 ad om. R¹ || et ad ornatum R² || 14 nobis traditae T || 19 putabimus R || hos del. V² T² || 20 hii RT || 22 nuncupantur V¹ nuncupatur T || actionis R¹ actio T¹ || 23 lapis T¹ || 24 esse R¹ || 25 praesidenti T¹ || non eos] non eos posse T non posse eos V² || 26 etiam om. V || 27 cogitantem R¹ V¹ || et] sed R¹ T¹ || 28 tempori ipsi V¹

βασιλείαν διδόναι, καὶ τῶν γε μόνοις τοῖς ὑπατικοῖς συμβόλοις τετιμημένων, καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐλευθεροῦν βουλῆς δυναμένων, τοιτέστιν ἐπαρχότητός τε καὶ στρατηγίας (φραμὲν δὲ τῆς ἐν αὐτοῖς τοῖς θρόνοις καὶ τοῖς ἐργοῖς γνωριζομένης) αὐτὸ τοῦτο νομοθετοῦμεν, ἵνα πᾶν τοιοῦτον ἀξίωμα καὶ ἀρχὴ τοιαύτη προσγινόμενῃ τῶν οἷς ἂν ἡμεῖς δοκιμάσαιμεν, ὅπερ αὐτοὺς ἀπαλλάττει καὶ βουλῆς, τοῦτο ἰσχίσεις καὶ τῆς ὑπεξουσιότητος αὐτοὺς ἐλευθεροῦν τῶν πατέρων ἢ πάππων. εἰ γὰρ ἐνομοθετήσαμεν, ὡς εἴ τις οἰκέτης εἰδότης τοῦ κεκτημένου ἀξιοθῆ ἢ στρατείας ἢ τινος ἀξίας τύχῃ παρὰ τῆς βασιλείας, εὐδὲς ἐλευθεροῦται καὶ εἰς αὐτὴν ἀναρπάσσεται τὴν εὐγένειαν, πῶς οὐχὶ δίκαιον τὸν τηλικούτων ἡξιομένον συμβόλων μὴ καὶ τῆς ὑπεξουσιότητος ἐλευθεροῦν γίνεσθαι; 15

imperium praebent, et solis consularibus codicillis honorantur, et super cingulis quae liberare a curia possunt, hoc est praefecturae et magistrorum militatus (dicimus autem in ipsis sedibus et operibus agnitis) hoc ipsum sancimus esse, ut omnis talis dignitas aut etiam cingulum buiusmodi adquisitum aliquibus, quoscumque nos probaverimus, quod eos liberat a curia, hoc valeat et ut potestate eos liberet patrum aut avorum. Nam si sancivimus, ut si quis servus sciente domino meretur militiam aut quamlibet dignitatem adipiscatur ab imperio, repente liberatur et in ipsam rapitur ingenuitatem, quomodo non est iustum tantos promerentem codicillos non etiam potestate paterna liberum fieri?

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο τοῖνυν τῶδε τῶ σμνοτάτῳ χράμενοι νόμῳ θεσπίζομεν, τοὺς τε ὀδοιναρίους ὑπάτους, εἴπερ ἐν ὑπεξουσιῶσι τελοῖεν, ἅμα τῷ δήματι τῷ ταύτῳ αὐτοῖς χαρίζομένῳ τὴν τάξιν εἰς αὐτεξουσιότητα φέρεσθαι, καὶ πρὸς γε τοῖς τιμωμένοις παρὰ τῆς βασιλείας ὑπατικοῖς συμβόλοις, εἴπερ ὑπὸ τῆν τῶν πατέρων τελοῖεν χεῖρα, γίνεσθαι τὸ σύμβολον αὐτεξουσιότητος πρόφασιν· καὶ εἰ γέ τις ἡμεῖς ἐπὶ πασῶν τῶν διοικήσεων τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων τῶν ἰεράν ἡμῶν πραιτωρίων ἐπιστήσαιμεν ἢ ἐπὶ τὴν πολίταρχίαν ἐκατέρας Ῥώμης ἀγοίμεν ἢ ἐπὶ τινε στρατηγίαν, τοῦτους εὐδὲς καὶ αὐτεξουσίους γίνεσθαι. τὸν γὰρ τοσοῦτων ἀρχοντα καὶ τοσοῦτοις ἐπιτάττοια μένειν ἐπὶ τῆς ὑπεξουσιότητος ἐπὶ καὶ μὴ τοῖς αὐτεξουσίους ἐγγράφασθαι τῶν ἡμετέρων ἀνάξιον ἡγήσασθαι 1 μεθὰ νόμων τε ἅμα καὶ χρόνων. ἐν γένει δὲ, καθ' ἅπερ εἴρηται, νομοθετοῦμεν, ὥστε πᾶν ἀξίωμα καὶ ἀρχὴν πᾶσαν βουλῆς ἐλευθεροῦν δυναμένην ταύτην καὶ αὐτεξουσιότητος γέρας τοῖς τετιμημένοις παρέχειν. τοῦτο γὰρ καὶ σμνοτέρον ἐπὶ τοὺς πατέρας 35 ἀποφαίνει, εἰ γε τῶν οὕτω παρὰ τῆς βασιλείας τετι-

Propterea igitur hac honestissima utentes lege sancimus, et ordinarios consules, si sub potestate consistant, una cum ipso verbo quo hoc his donatur officium suae potestatis fieri, nec non et his qui honorantur ab imperio per consulares codicillos, si sub patris sunt manu, fieri codicillos eorum suae potestatis occasionem. Et si quos nos per universas diocesis gloriosissimos praefectos sacrorum nostrorum praetorium instituamus aut in praefectura civitatis utriusque Romae provexerimus aut in quolibet magistrorum militatu, hos repente etiam suae potestatis fieri. Eum namque, qui tantorum iudex est et tantis iubet, manere sub potestate alterius et non inter eos qui suae potestatis sunt scribi nostrarum indignum iudicavimus legum simul et temporum.

c. I pr. Θεσπίζομεν — πρόφασιν habet B³ T⁵, 7 p. 649 Zach. Argumentum c. I et III notatur *ibid.* 6 § 2 p. 648 Zach. (ex B 31, 4, 3)

iusque qui solis consularibus codicillis honorantur, et de magistratibus qui a curia liberare possunt, hoc est et praefectura et magisterio militum (nimirum eam dicimus dignitatem quae ipsis sedibus et operibus agnoscitur) id ipsum sancimus, ut omnis eiusmodi dignitas et magistratus in eos quoscumque nos probaverimus collatus, qui quidem eos a curia liberat, idem etiam potestate patrum vel avorum eos liberare valeat. Etenim si sancimus, ut si quis servus sciente domino militia dignus habitus sive quam dignitatem ab imperatore nactus sit, is statim liberetur et ad ipsam ingenuitatem eripiat, qui non par sit, qui talibus codicillis dignatus est, eum etiam a patria potestate liberum fieri?

I. Propterea igitur hac lege honestissima utentes sancimus, ut et ordinarii consules, si quidem in potestate sint, una cum ipso nomine quod hunc iis ordinem largitur suae potestatis efficiantur, et praeterea iis qui consularibus codicillis ab imperio honorantur, si quidem sub manu patrum sint, codicilli existant emancipationis causa; et si quos nos in omnibus dioecibus gloriosissimorum praefectorum sacro nostro praetorio constituerimus sive ad praefecturam urbis utriusque Romae sive ad magisterium militum aliquod provexerimus, ii statim etiam suae potestatis fiant. Nam qui tot hominibus praestit, tot hominibus imperat, eum sub patria potestate manere ac non iis qui suae potestatis sunt adscribi nostris indiguum legibus simul 1 et temporibus iudicavimus. In universum autem, sicut dictum est, sancimus, ut omnis dignitas et magistratus omnis, qui a curia liberare potest, idem etiam suae potestatis praemium praestet iis qui honore affecti sint. Hoc enim vel honoratioris reddit patres, siquidem eorum sunt patres qui ita ab imperatore

1 τῶ γε L || 2 τετιμημένων om. L || ἀρχῶν τῶν Haloander ex ε] ἀρχόντων ML || 5 ἐργῶ L¹ || νομοθετοῦμεν] sancimus esse ε || 6 καὶ] aut etiam ε || 8 καὶ βουλῆς] καὶ om. ε || 10 ἐνομοθετήσαμεν] Cod. 6, 4, 4, 1 || 17 ὀδοιναρίους] ἐμβάθμοις B³ et s. v. L || 19 ἀπεξουσιότητα L || 20 παρὰ] πᾶσι L || 22 χεῖρα τελοῖεν L || γίνεσθαι om. L¹ || συμβόλ^λ (i. e. συμβόλαιον?) L || 23 ἡμεῖς ἐπὶ πασῶν M⁵] ἢ μιᾷ πασῶν L || 24 *ἐπάρχων (cf. v. 3; Theod. Ath. B⁴ p. 648)] ὑπάρχων ML || 25 *ἐπιστήσαιμεν ML || 26 πολίταρχίαν M^α || ἀγάγοιμεν L || 30 ἐγγράφασθαι L || 31 θρόνων Haloander male || 34 γέρας L² ε] γέρα ML¹ || 35 τοῦτο γὰρ om. ε

1 praebeant T || et qui solis Beck || 2 singulis V || qui R || 3 *magistri militatus libri || 4 istis T || leg. agniti? || agnitis — 5 sancimus in ras. V || 5 ipsum] sacra-

tissimum s. v. add. T² || 6 etiam] et V || aliquibus] ab aliquibus R || 7 nos om. T¹ || qui RV² || 8 et om. R || eos] vel eos R¹ || 9 sancimus R¹ sancimus V || 10 meretur RT] mereatur V vulg. || 11 liberetur et 12 rapiatur vulg. || 13 etiam] ** V¹ || 14 libertum V¹ liberatum V³ || 16 ac R¹ || 18 hoc om. T¹ || 19 suae] sine R¹ || hos T² || 20 codicillis V¹ || 21 pat^{es} V¹ || manu om. R¹ || suae] seu R || 22 occasione R² V² || quis V¹ || 23 dioceses V¹ dioceses V³ || 24 in om. V¹ || 26 magistro militatu] magistri militatu R magistro militatus V magistro militum T² || etiam] et V || potestates V^α || 27 est om. V || 29 intra V || 30 temporum] ipsorum R¹ T¹ || 31 autem] om. R¹ igitur R² || 32 a curia et 33 hoc om. V || 34 praestet] iubet praestet R^α || ostendat — 35 patres om. R || 35 sic] quidem sic T || oratorum V¹ || sint] ipsi sint T (cf. ad 399, 1) || qui] quid R¹

μημένων καθεστᾶσι πατέρες οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ τοῦτο καὶ αὐτοὶ συνόψευδον, τὴν βασιλείαν ὑπὲρ τούτων ἦσαν. ὥστε εἴτε ἐστὶ τις νῦν ἐν ὑπεξουσίῳ τούτων ἀπολαύων τῶν τιμῶν ἢ ἀρχῶν, ἃς ἐμπροσθεν ἠοιδύσαμεν, εἴτε ὕστερον ἔσται, καὶ τούτοις ἀτεξουσιότης ἀκολουθεῖτω, τὸ τε peculium αὐτοῖς χαρίζομένη καὶ το αὐτόγνωμον διδοῦσα καὶ ἀξία πράττειν τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἐκ τῆς βασιλείας γινόμενης κρίσεως. οὗτος γὰρ πολλῶ μείζων τοῖς πατρῶσιν ἔπαινος ἔσται καὶ εὐφροσύνης ἀφορμὴν παρεῖμι 10 μεγάλη.

CAPUT II.

Ἐκεῖνο δὲ τῷ νόμῳ προσεπισκήπτομεν, ὥστε μὴ τὰς τοιαύτας ἀτεξουσιότητας ὅμοια χαρίζεσθαι ταῖς ἄλλαις, αἱ δὲ διὰ τῶν emancipationum γίνονται, ἀλλ' ἐξαιρέτων τι τὴν βασιλείαν δῶρον ταῖς τοιαύταις ἀτεξουσιότησι παρέχειν. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα τὸν οὕτως ἀτεξουσιῶν γενόμενον ἢ γινόμενον ἀπολλύναι τι τῶν legitimarum δικαίων. ἀλλ' ἔστω καὶ τῷ γένει πρὸς αὐτοὺς καὶ αὐτοῖς πρὸς τὸ γένος ἄδικτα τὰ legitima καὶ ἐκ τῆς φύσεως φυλαττόμενα δίκαια. καὶ οἱ γε 20 παῖδες αὐτῶν μετὰ τελευτῆν τῶν πατέρων εἰς τὴν αὐτῶν μεταπιπτεῖωσαν ὑπεξουσιότητα, ὥσπερ ἂν εἰ ἔτιχον οἱ τούτων γονεῖς τελευτῆ τῶν οἰκειῶν πατέρων ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦ παρόντος νόμου ἀτεξουσιῶν γενόμενοι καὶ εἰκότως τοὺς παῖδας τοὺς αὐτῶν μετὰ τελευτῆν τῶν οἰκειῶν πατέρων ὑπεξουσιῶν ἔχοντες ἵνα μηδὲν τῶν ἐκ τῆς βασιλείας προσγινόμενων παραρῶσιν αὐτοῖς τι δόξωσιν αὐτῶν, διότι πάν, ὅπερ εἴτε ἐκ θεοῦ πρόσεισιν ἀνθρώποις εἴτε ἐκ βασιλείας τῆς τῷ θεῷ κατακολουθούσης, ἀγαθὸν εἶναι προσήκει μόνως 30 καὶ πάσης κακίας τε καὶ ἐλαττώσεως ἀμυγῆς καθ' ἑστέμην.

CAPUT III.

Πρόδηλον δὲ, ὡς οὐκ ἔστιν ὃς ἀγνοεῖ πρὸς γὰ ἀπάντων τοῖς ὀσιωτάτοις ἐπισκόποις ἅμα τῇ χειροτονίᾳ καὶ τὴν ἀτεξουσιότητα προσγίνεσθαι. οἱ γὰρ πάντων 35 ὄντες πνευματικοὶ πατέρες πῶς ἂν ὑπὸ τῶν ἐτέρων ἐξουσίαν τελοῦσιν; ἀλλὰ προσήκει καὶ αὐτοὺς τῆς τοιαύτης ἀπολαύειν τιμῆς καὶ ταύτην ἐκ τῆσδε ἡμῶν τῆς νομοθεσίας καρποῦσθαι.

c. III argumentum citant paratitla ad Coll. const. eccl. I 3 p. 1273 et Nomoc. XIV tit. 1, 36; exscriptis Nomoc.^{am} ib. ex B

honorati sunt: neque enim nisi hoc et ipsi pariter sectarentur, imperatorem pro illis orarent. Quare sive quis nunc in potestate aliena est qui his honoribus aut magistratibus fruitur quos antea enumeravimus sive postea erit, hos quoque ius suae potestatis sequatur, quod et peculium iis largiatur et ut libera voluntate utantur praestet utque agant quae digna sint honore et iudicio ab imperatore de iis habito. Haec enim multo maior parentibus laus erit atque magnae laetitiae copiam praebebit.

II. Illud quoque lege insuper cavemus, ne eiusmodi ius suae potestatis similia impertiat ceteris quae per emancipationes contingunt, sed ut praecipuum quoddam donum imperator eiusmodi iuri suae potestatis praestet. Neque enim volumus eum, qui ita suae potestatis factus est vel fit, perdere ullum ex legitimis iuribus, sed sint et familiae adversus ipsos et ipsis adversus familiam intacta iura legitima et ex natura servata. Atque liberi eorum post mortem avorum in potestatem illorum transeant, tamquam si contigisset horum parentibus morte suorum patrum ac non ex praesenti lege suae potestatis fieri et iure liberos suos post mortem suorum parentum in potestate habere: ne quicquam eorum quae ab imperatore conferuntur iis aliquid adimere videatur, quoniam omne quod sive a deo sive ab imperatore qui deum sequitur hominibus adfertur bonum esse dumtaxat nec quicquam malitiae et detrimenti admixtum habere decet.

III. Manifestum autem est neminem esse qui nesciat ante omnia sanctissimis episcopis una cum ipsa ordinatione etiam suae potestatis ius adquiri. Nam qui omnium spirituales patres sunt, quomodo in aliena potestate habeantur? sed ipsos quoque tali honore frui decet eumque ex hac lege nostra lucrari.

1 οὐ γὰρ ἂν εἰ μὴ τοῦτο] qui si non hoc essent ε || 4 ἀπολάβων M || 6 peculium M πεκούλιον L || 9 οὗτος L || οὕτως M || 13 τοῖς ἄλλοις L^a || 14 ἐμαγκισπιανῶνων M] ἀτεξουσιότητων L || 17 γενόμενον ἢ om. ε || 18 λεγιτίμων M] νομίμων L || 19 legitima L λεγιτίμα M || 22 ὑπεξουσιότητα L¹ || 25 τοὺς αὐτῶν om. ε || 26 ἵνα ἵνα δὲ M || 29 πρόσεισιν L || τῆς om. L || 30 μόνως μόνως ὡς M νόμους L¹ νόμιμον ut vid. L² mansurum (i. e. μόνιμον vel μένον) ε || 35 πάντες L¹, πάντων om. Nomoc.^a || 36 πνευματικῶν Nomoc.^m || 39 καρπούμενος Nomoc.^m

1 esset vulg. || etiam] non Beck || ipsi om. T || 5 ius hos R¹, ius del. R² || potestatis suae V vulg. || 6 ei RT || arbitrii cet.] bitrii — 9 praebebit scr. R² in ras. 2 vv. || 7 eis RV] his T vulg. || 8 hoc T vulg. || magis R || 12 tales oporteat s. v. add. V³ || 13 quae om. R || 14 fuerit V sunt R || 15 conferre V || talium RV T¹] talibus T² vulg. || 16 fit V vulg.] sit RT || 17 aliquid R || 18 ipsi R || 20 recadant T¹ || 21 et non — 23 patrum bis scr. R || 22 filiis R¹ || 24 orum V horum om. R¹, || eis] de eis T¹ || 25 uideantur T || 27 militiae V¹ || 28 deminutionis T deminutionis vulg. || 33 est om. V¹ || qui nesciat om. R¹ || 36 spirituales RV || fratres V¹ || potestate aliorum T || 37 hos R || 38 nostra hac V] frui] fieri V¹

(Ἐπιλόγος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν εἰς ἡμέ-
τεραν αἰδῶ τε καὶ τιμῆν, ὡς σεβασμιώτατοι πατέρες,
βουλόμεθα εἰς τὸ διηγεῖσθαι ἐμπροσθέν τῆς ἡμετέρας πολ-
ιτείας, ἅμα μὲν εἰς κόσμον ἡμέτερον ἕμα δὲ εἰς
τῆς ἡμετέρας φιλοτιμίας ἀπόδειξιν, ἣν τοῖς ἡμέ-
τέροις πατράσι καὶ ὑπάτοις καὶ ἱερέσσι δεδώκαμεν.

Dat. xv. k. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XII. Apione v. c. cons.

(Epilogus.) Quae igitur nobis visa sunt ad
vestram reverentiam et honorem, o colendissimi pa-
tres, volumus in perpetuum splendere nostrae rei-
publicae tam ad vestrum ornatum quam ad nostrae
5 largitatis probationem, quam nostris patribus et con-
sulis sacerdotibusque contulimus.

Dat. x. kal. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
[a. 539] anno XII. Apione viro clarissimo consule.

ΠΒ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΩΣΤΕ ΜΕΘ' ΟΡΚΟΥ ΜΗ ΔΙΠΡΕΙΣΘΑΙ.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. per Orientem
(iterum), ex consule (ordinario) ac patricio.

(Προοίμιον.) Ζήνωνι τῷ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως
γέγραπται διάταξις περὶ τῆς τῶν δικῶν τάξεως, πολ-
20 λὰς μὲν παραλλαγὰς ἐκ τῶν ἐφεξῆς δεξαμένη χρόνων,
εἰς τοῦτο δὲ ἀφικομένη ὥστε κατὰ μικρὸν σχεδὸν καὶ
παντάσῃν ἐκλιπεῖν. οἱ τε γὰρ ἐν αὐτῇ γεγραμμέ-
νοι διατηρεῖται τὸν μετ' ἀνθρώπων ἀπαντες ἀπέλιπον
βίον, πολλὰ τε τῶν ὀρισθέντων δικαίων σεσίγηται
25 ἑστῆς τε οὐκ ἔτιχε μνήμης, ἀλλ' ἢ γε χοῦσις ταῦτα
παραλαβούσα εἰς ἄλλοιον μετέστησε σχῆμα. ἡμεῖς τοί-
νων ὄρωντες συγκεχυμένον καθάπαξ τὸ τῶν δικα-
στῶν σχῆμα ἀνήθημεν χοῦσαι νόμον ταῦτα διορίσα-
σθαι, ὅς τῆν πρόεπονσαν τάξιν ἐπιθήσει τῷ πράγματι.
30 οὐδὲ γὰρ ἀνήθημεν χοῦσαι ἔχειν δικαστῶν τινὰς ὀνό-
ματα, μάλιστα μὲν νόμων ἀνεπιστήμονας, ἔπειτα δὲ
οὐδὲ πραγμάτων εὐνυχόντας πείραν. τοῖς μὲν γὰρ
ἡμετέροις ἀρχοῖσι πάρεσι πάντως καὶ πάρεδροι τὰ

Nov. LXXXII (Authent. LXXXIII = Coll. VI tit. 10: gloss.) Graece extat in ML, cap. 2—13 in B 7, 1, 4—16. —
Epit. Theod. 82, Athan. 4, 15. Iulian. const. LXXVI.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt ad vestram reverentiam honoremque, patres summe ve-
nerandi, ea in nostra republica in perpetuum splendere volumus tam ad decus vestrum quam ad nostrae
liberalitatis documentum quod nostris patribus et sacerdotibus dedimus.

LXXXII.

DE IUDICIBUS, ET NE CUM IUREIURANDO ELIGANTUR.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni pp. per Orientem (iterum), ex consule (ordinario) ac patricio.

Praefatio. A Zenone piae memoriae scripta est constitutio de ordine litium, quae multas muta-
tiones sequentibus temporibus passa est atque pervenit, ut paulatim fere omnino deficeret. Nam et
qui in ea scripti sunt iudices pedanei omnes vita excesserunt et multa ex definitis iuribus silentio tradita
sunt nec certam memoriam consecuta, sed usus quidem ea recepta in aliam formam convertit. Nos igitur
cum iudicum statum omnino confusum videamus, haec lege definienda esse existimavimus, quae idoneum
ordinem rei imponat. Neque enim existimavimus decere quosdam iudicum nomen habere cum legum utique
imperitos tum ne rerum quidem experientia adiutos. Nostris enim iudicibus omnino etiam assessores ad-

1 ἡμετέραν L¹ || 7 subscr. ἔξεφωνήθη ἐν τοῖς χρό-
νοῖς τῆς ὑπατείας Ἀπρίωνος Theod., om. Iul. || xv. k. apr.
M πρό ἐς καλανδῶν Ἀπριλίων Ath.] x. kal. april. (v. l.
kal. madii) ε || CP. — cons. M (om. anno XII) et ε] βα-
σιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἐβ' ὑπατείας Ἀπρίωνος Ath.
(bilisario uiro clarissimo v. l. ε) || 10 rubr. Περί τῶν δι-
καστῶν Ath. Περί θεῶν δικαστῶν Theod. || 17sq. Imp.
— patricio M (qui orietem) Ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς
αὐγουστος Ἰωάννη ἀπάρχω πραιτωρίων τῆς ἀνατολῆς,
ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίω L Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη
ἐπάρχω πραιτωρίων Ath. || 18 iterum et ordinario add.
Zachariae || 19 τὸ L¹ || εὐσεβοῦς ML Theod.] θεῶν Ath. ||
20 διάταξις] νομῶ (i. e. νόμος?) cit. Theodori codex. Fuit
Cod. 3, 3, 6 (βι. γ' τοῦ κώδικος τλ. γ' διάταξις τελευταία
adscr. schol. M); cf. Kruegeri adnot. et initium scholii Tha-
laelaei ad B 8, 2, 100 p. 418 Heimb. || 22 ἀφικόμενα L¹ ||
24 τῶν L¹ || 27 εἰς L¹ || 30 τοῖς πράγμασι L¹ ||
32sq. ἀνεπιστήμονας — εὐνυχόντας πείραν] inerudi-
torum — habentium experimentum ε || δὲ om. L || 33 ἐν-

τυχόντας (voluit εὐνυχόντας) πείρα Haloander sine
causa || μὲν om. L || 34 πάντες L²

1 iussa V || 2 nostram RT || o del. V² || 3 spendere R ||
4 ordinatum V || ad nostrae om. V || 5 probationem] ***** R¹ || 7 subscriptionem dedimus ex Bamb. I et
Ambracensis; dat. kal. madii bilisario uiro clarissimo V ||
CP. Bamb.] emp. Ambr. || dñn. iust. Bamb. dñnus ius.
Ambr. || 8 anno duodecimo aptone Bamb. || uiro] uic.
Ambr. || 9 R; III. LXXXIII. V || 12 permanet vulg. ||
13 iudicis V || 16 non] et non T nos V || 18 ac V] a T et
R vulg. || 19 memoriae om. V¹ || 21 subsequentibus susci-
piens in ras. V² || haec R || 22 cadent T¹ || 23 conscripta
V¹ || 24 relinquere V || definita T¹ || 25 et om. R¹ ||
27 omnino uidentes T || 28 haec] haec V³ T² ac V¹ ha-
bere R² || 30 existimavimus R || 31 quaedam V² || eru-
ditorum R¹ inheritorum V¹; ineruditos et 32 habentes
Beck || 32 exper**** V¹

ἐκ τῶν νόμων ὑψηλοῦνται καὶ τὰς ἀσχολίας ἀνα-
 πληροῦντες τὰς αὐτῶν, ἐπειδήπερ πολλὰς περιεχόμε-
 νοι φροντίσιν ἄς ὑφ' ἡμῖν ἔχουσιν. εἰκότως τὸ δικα-
 στικὸν ἀναπληροῦσι μέρος τῆ τῶν οἰκείων παρουσίας
 παρέδωκεν· οἱ δὲ οὔτε ἀρχὴν ἔχοντες οὔτε ἡμῖν ὑπ-
 ηρετοῦμενοι εἰ μὴ μέλλοιεν οἰκοθῆν γούν ἐπίστασθαι
 τὸ δίκαιον. ἀλλ' ἐτέρωθεν ἐρανίζεσθαι τὴν τοῦ δικά-
 ζειν εὐσηχημοσύνην, πῶς οὐ μέγιστον τοῦτο ἐλάττωμα
 πολιτείας ἂν εἴη τὸ μὴ τοῖς αὐτόθεν τὸ πρακτικόν
 ἐπισταμένοις παραδόναι τὰς δίκας, ἀλλ' εἴαν αὐτοὺς
 ζητεῖν ἐτέρουσ, παρ' ὧν ἔξεστι μανθάνειν ἄπερ αὐ-
 τοὺς ἐν τῷ κρίνειν φθέρησθαι δεῖ; ταῦτα ἡμᾶς εἰκό-
 τως εἰς τὸν παρόντα νόμον ἀνέστησε τῶν ἡμετέρων
 ὑπηκόων κηδομένων καὶ βουλομένων αὐτοῖς καὶ τὰ
 ἐπὶ ταῖς δίκαις εὐκολὰ τε εἶναι καὶ ῥάδια καὶ χωρὶς
 ἀπάσης ἀναβολῆς διαλέσθαι.

etiam assessores, et ea quae legum sunt explicantes
 et occupationes adimplentes eorum, quoniam multis
 detenti curis quas apud nos habent merito iudi-
 ciorum complent partem per suorum praesentiam
 5 assessorum. Illi autem neque cingulum habentes ne-
 que nobis ministrantes nisi potuerint per se nosse
 quod iustum est, sed aliunde emendicare iudicandi
 honestatem, quomodo non maximum vitium erit rei-
 publicae non eis qui ex se quod agendum sit sciunt
 10 lites tradere, sed sinere eos quaerere alios, a quibus
 liceat discere quae ipsos in iudicando eloqui decet?
 Haec nos merito ad praesentem legem erexerunt,
 nostrorum subiectorum curam agentes et volentes
 15 eis etiam quae de iudiciis sunt in promptu esse at-
 que facilia et absque omni dilatione transigenda.

CAPUT I.

Τὸ μὲν οὖν πάλαι σχῆμα τῆς διατάξεως Ζήνωνος
 τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, ἥπερ ἐκάστῳ δικαστηρίῳ
 ἤτοῦς ἀφόριστος δικαστὰς, παντελῶς ἀναίρουσμεν, ἐπι-
 λεγῆναι δὲ συνειδοῦμεν δικαστὰς τοὺς τὴν πανταχόθεν
 ἐπὶ χρηστοῖς ἔχοντας μαρινολίαν, οἵπερ κοινοὶ πάν-
 των ἔσονται δικασταί, οἷα πανταχόθεν ἐπιλελεγμένοι.
 καὶ δὴ τοῦτο πέπρακται, καὶ ῥηρηται γε παρ' ἡμῶν
 δικασταὶ Ἀνατόλιός τε ὁ περιβλεπτός, ἡδὴ τοῦ συνηγο-
 ρεῖν πρώην πεπαιυμένους καὶ ἐν τοῖς περιβλεπτοῖς τοῦ
 25 δημόσιου συνηγόρου ταχθεῖς, Φλαβιανὸς τε ὁ λαμ-
 πρότατος, ὃς συνηγόρος τοῦ δημοσίου καθέστηκε νῦν,
 καὶ πρός γε Ἀλέξανδρος καὶ Στέφανος καὶ Μηνᾶς. οἱ
 λογιώτατοι συνηγόροι καὶ διαιτηταὶ τῆς σῆς ἀγορᾶς,
 Ἀλέξανδρός τε ἕτερος (καὶ διαιτητὴν δὲ εἶναι κακέϊνον
 30 τοῦ δικαστηρίου τοῦ ἐνδοξοτάτου μαγίστρου τῶν
 θείων ὀφρικίων μεμαθήκαμεν), καὶ δύο ἐφεξῆς ἄλλοι
 συνηγόροι τῆς σῆς ἀγορᾶς, Βίκτωρ καὶ ὁ ἐκ Κυζίκου
 Θεόδωρος. ἐκ μὲν οὖν συνηγόρων οὗτοι δικασταὶ
 35 1 προκεκοσθῶσαν. Ἐπειδὴ δὲ προσήκον ἔστιν εἰ-
 ναι καὶ μείζους δικαστὰς τοὺς μὲν ἀξιωμασι προ-

Vetus igitur schema Zenonis constitutionis piaae
 memoriae, quae unicuique praetorio certos definiuit
 iudices, omnino perimimus, eligere vero perspeximus
 20 in rebus utilis habentes atestationem, qui com-
 munes omnium erunt iudices tamquam undique electi.
 Et hoc quidem gestum est, et electi sunt a nobis
 iudices Anatolius vir spectabilis, iam advocatione
 dudum completa et inter spectabiles fisci advocatos
 deputatus, ac Flavianus, qui nunc advocatus fisci
 constitit, et Alexander et Stephanus et Menas, elo-
 quentissimi advocati et pedanei iudices tui fori, et
 Alexander alter, quem pedaneum iudicem esse prae-
 torii gloriosissimi magistri sacrorum officiorum cor-
 30 novimus, et duo subsequentes alii advocati tui fori,
 Victor et qui ex Quizico Theodorus. Ex advocatis
 itaque isti iudices praeponanur.

1. Quia vero competens est esse etiam maiores iudices aliquos dignitate provecos (et) experimento

c. I—III summarium habet Ecloga lib. I—X Basilicorum (ap. Zachariae Gesch. des griech. röm. Rechts 335 n. 1238).

sunt, qui quae ad leges pertinent interpretentur et eorum occupationes suppleant, quandoquidem multis curis quas apud nos habent distenti merito iudiciale munus assessorum suorum praesentia supplent. Illi vero, qui neque magistratum gerunt neque nobis inseruiunt, si non ultro quidem quid iuris sit compertum habituri sint, sed aliunde iudicandi honestatem emendicaturi, qui non maximo hoc detrimento reipublicae erit, quod non iis qui ultro quid faciendum sit sciunt lites traduntur, sed iis permittitur ut alios quaerant, a quibus discere liceat quae in iudicando loqui oporteat? Haec nos merito ad praesentem legem excitavimus, quippe qui subiectis nostris prospiciamus eisque ea quoque quae ad lites pertinent prompta et facilia esse et sine ulla dilatione decidi velimus.

I. Antiquam igitur constitutionis Zenonis piaae memoriae formam, quae unicuique iudicio certos iudices definiuit, plane tollimus. Eligi autem placuit nobis iudices ab omni parte bonum testimonium habentes, qui communes omnium erunt iudices utpote undique electi. Atque hoc quidem factum est, et electi sunt a nobis iudices Anatolius vir spectabilis qui iam advocati munere nuper omissis inter spectabiles fisci patronos relatus est, et Flavianus vir clarissimus qui advocatus fisci nunc constitutus est, ac praeterea Alexander et Stephanus et Menas, facundissimi advocati iudicesque pedanei fori tui, et alter Alexander (quem ipsum quoque iudicem esse iudicii gloriosissimi magistri sacrorum officiorum comperimus), atque duo alii deinceps advocati fori tui, Victor et Theodorus Cyzicenus. Ex advocatis igitur hi iudices electi sint. 1 Quoniam autem maiores etiam iudices esse par est, qui dignitatibus praeccellant et praeterea sive rerum

1 sq. καὶ τὰς — αὐτῶν Mε] καὶ τὰς αὐτῶν ἀναπλη-
 ροῦντες ἀσχολίας L || 4 ἀναπληροῦσσι L || 6 ἐπιστή-
 σασθαι L || 8 τοῦτο om. ε || 19 ἀφόρισε] ἀφορῶ L^a ||
 20 δικαστὰς τοὺς τὴν πανταχόθεν om. ε || 21 ἐπὶ χρη-
 στοῖς — 22 πανταχόθεν om. M || 23 εἴρηται L || *γε]
 τε M, om. L || 26 ταχθεῖς συνηγόροις L || ὁ λαμπρό-
 τατος om. ε || 29 συνηγόροι ML] συνηγόροι τε cum Hi-
 loandro edd. || 30 καὶ διαιτητὴν δὲ εἶναι κακέϊνον M]
 διαιτητὴν τε εἶναι κακέϊνον καὶ L quem pedaneum iudi-
 cem esse ε || 32 δύο Mε] τρεῖς L || 33 βίκτωρ Mε]
 δανιὴλ τε καὶ βίκτωρ L et Daniele et Victorem Iul.
 c. 283 (sed idem c. 291 octo iudices constitutos esse con-
 firmat; item secundum Eclogam Bas. novellae caput I
 ἐκ τῶν συνηγόρων ὁ κτὼ ἄνδρες ἐκλεξάμενον δικα-
 στὰς αὐτοὺς προεχειρίζετο ἀκριβῆ τῶν νόμων εἰδή-
 σιν ἔχοντας, καὶ τέσσαρας ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων καὶ ἀ-
 ξιάντων); Δανιὴλ ὁ καὶ Βίκτωρ con. Zachariae || 36
 ἀξιωμασι M] ἀξιωμασι τε L

1 etiam] et V || assensiones T¹ || 2 multi decenti T¹ ||
 3 curris V¹ || habeant R || 5 •••gulum V¹ || 6 nisi |
 non V² || per] prae R || 7 •iudicandi V¹ || 9 sit] est T¹ ||
 10 a om. V¹ || 12 Haec] Nec V¹ || legem V²] om. R V¹ T¹ ||
 vulg. || 14 eius T¹ || qui T¹ || de iudiciis] iudicii R ||
 atque] aut R || 17 constitutionis Zenonis ed. pr. || 18 certo
 V¹ || 19 eligere] e••••• T¹ || 20 utibus V¹ || atestatio-
 nem V || 22 quidem] al. quod R² in marg. || 23 anatis
 R || aduocationem V¹ || 25 deputatos R¹ || 26 constitit R]
 constitutus V consistit T¹ vulg. || meas V¹ mennas V³ || elo-
 quentissi V¹ || 27 for• T¹ || 28 qnem] quae V¹ || 31 quizico
 RT] quiraco V Cyzico Beck (quizenum, quizenum,
 quizenum, kyziacum codd. Iul.) || 35 est om. R || etiam
 maiores etiam iudices V¹ || 36 aliquos] alios R aliquos
 iudices T¹ *et inserui

έχοντας και προς γε η̄ πειρα πραγμάτων πολλῶν η̄ πολυχρονία τριβῆ̄ μεγίστων ἀρχῶν η̄ πλήθει τούτων ἐγγεγυμνασμένοις και τῆ̄ γε η̄μετέρα προσκαρτεροῦντας εὐσεβεία, διὰ τούτο συνειδομεν ἐκ μὲν τῶν ἐνδοξότατων πατριῶν Πλάτωνα τὸν ἐνδοξότατον, μακρὸν ἐπὶ τῆς πολιαρχίας διανύσαντα χρόνον και δις ἐπὶ τῶν θρόνων ἐκείνων γενόμενον, Βικτωρὰ τε τὸν ἐνδοξότατον, και αὐτὸν ἐπὶ τε τῆς μεγάλης Ἑλλάδος ἐπὶ τε τῆς σεμνῆς τῶν Ἀλεξανδρέων ἀρχαία πόλεως και πρὸς γε τῆς πολιαρχίας ἡγησάμενον και οὐδὲ νόμον ἀνήκοον, και Φωκᾶν τὸν ἐνδοξότατον ἐν τοῖς η̄μετέροις καταλέξει δικασταῖς, ἀνδρα δὲ ὃ τε σὸς ἐπίσταται θρόνος ἐπαινουμένως αὐτοῦ προστάτη και πρὸς γε τὰ ἐκ νόμων εἰδῶτα, και ἐπὶ τούτοις Μάρκελλον τὸν μεγαλοπρεπέστατον, αἰ μὲν ἡμῖν παρόντα και περὶ τὴν τοῦ δικαίου θανατοζόμενον τήρησιν και παρὰ πάντων σχεδὸν τῶν ἡμῖν προσόντων διὰ τούτο αἰτούμενον παρεῖδω τε χωόμενον ἐπαινουμένως διατιθέμενα τὰ ἐκ τῶν νόμων δυνάμενα, φαιμέν δὲ Ἀππίωνα τὸν περιβλεπτον, τῷ δημοσίῳ τε 20 συνεπόντα και τὰλλα μαρτυρίας ἀγαθῆς παρὰ τε τῶν ἄλλων παρὰ τε ἡμῶν αὐτῶν ἡξιωμένον.

CAPUT II.

Τοὺς μὲν οὖν δικαστὰς μετὰ τοὺς ἡμετέρους ἀρχοντας τούτους εἶναι βουλόμεθα, και ἡμεῖς αὐτοὶ τούτοις ἅπασι τὰς ὑποθέσεις κατὰ τὸ δοκοῦν ἡμῖν παραδώ- 25 σομεν. εἰ δὲ τις τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων παραπέμπειν βούλοιο δικασ, τούτοις δὲ τοῖς εἰρημένοις και ὀρισμένοις παρ' ἡμῶν διατητῆς τὰς παραδώσει και ἐτέρῳ παντελῶς οὐδενί, πληρὴν εἰ μὴ τοῖς παρέδωροι τοῖς ἐαυτοῦ παραδοίῃ τὰς κατὰ μέρος ἐξετάσεις αὐ- 30 τὸς τὴν ὑπερ τοῦ παντὸς κρίσιν ἐξοίσω.

CAPUT III.

Καθεδουονται δὲ οἱ διατηται διηνεκῶς ἐπὶ τῆς βασιλείου στοᾶς ἐν οἷς και νῦν οἰκίσκοις δικάζουσι,

causarum multarum aut plurimi temporis exercitio magnis cingulis aut multitudine horum exercitatos, qui etiam nostrae observant pietati: ideoque perspeximus ex gloriosissimis quidem patriciis Platonem gloriosissimum patricium, qui in urbana praefectura obtinuit tempus et secundo in illis sedibus constitutus est, et Victorem gloriosissimum et ipsum, qui tam in magna Hellade quam in nobili Alexandrinorum civitate administravit et praefecturae urbanae tenuit praesulatum, et neque legum inexpertum, et Focam gloriosissimum inter nostros adnumerandos iudices, virum quem quaecumque sedes noverit laudatum quam sibi praestantem, insuper et quae legum sunt scientem; inter hos Marcellum quoque magnificentissimum, semper quidem eum praesentem et circa iustitiae miramur observationem et ab omnibus paene nos adentibus propter hoc petitem scimus, et consiliario utentem laudabili, quatenus disponere quae ex legibus sunt possit, id est Appionem viro spectabili et fisci advocato et in aliis habente testimonium optimum tam apud alios quam a nobis ipsis.

Iudices itaque post nostros administratores hos esse volumus, et nos his omnibus negotia secundum quod nobis visum fuerit delegamus. Si quis autem nostrorum iudicum deputare voluerit causas, his qui definiti sunt a nobis pedaneis iudicibus tradat et alteri omnino nulli, nisi consiliariis suis commiserit particulares examinationes ipse pro omni negotio iudicium portaturus.

Sedebunt autem hi pedanei continue in regia basilica in quibus et nunc domunculis iudicant, ma-

multarum experientia sive longo summorum magistratum usu sive eorumdem multitudine exercitati sint et nostrae praesto sint pietati, propterea placuit nobis inter iudices nostros referre ex gloriosissimis quidem patriciis Platonem virum gloriosissimum, qui longum tempus in praefectura urbis consumpsit et bis in illis sedibus constitutus est, et Victorem virum gloriosissimum, qui ipse quoque et in magna Graecia et in nobili Alexandrinorum civitate magistratu functus est atque insuper praefecturam urbis gessit neque legum ignarus est, et Phocam virum gloriosissimum, quem tua sedes novit cum laude ei praepositum et legum quoque peritum, et praeter hos Marcellum virum magnificentissimum, qui semper nobis adest et propter iustitiae observationem admiratione dignus est atque ab omnibus fere qui nos adierunt ea de causa petitur et assessore utitur qui cum laude quae ad leges spectant disponere possit, Appionem dicimus virum spectabilem, qui et fisci patronus fuit et ceteroqui bono testimonio cum ab aliis tum a nobis ipsis dignus est habitus.

II. Atque iudices quidem hos post magistratus nostros esse volumus, nosque ipsi iis omnibus causas, prout nobis videbitur, trademus. Si quis autem ex magistratibus nostris delegare causas voluerit, his quos nos dicimus ac definitivimus iudicibus pedaneis eas tradat neve alii omnino ulli, nisi forte consiliariis suis examinationes pro parte deleget ipse de tota re sententiam laturus.

III. Sedebunt autem pedanei iudices perpetuo in regia porticu, in quibus nunc quoque iudicant

1 ἡ πειρα] ἡ om. L^s || 2 πολυχρονία L || τριβῆ M || 3 ἐγγεγυμνασμένοις L || * γε] τε libri || 6 μακρὸν] patri- cium (i. e. πατριῶν) || 7 ἐπὶ τὸν θρόνον ἐκείνον L || 12 δὲ τε σὸς ἐπίσταται θρόνος] quem quaecum- que sedes noverit || 13 ἐπαινουμένως] laudatum quam (i. e. ἐπαινουμένον ὡς? cf. ad 19) || 15 ἡμῖν] eum || 16 θανατοζόμενον] miramur (i. e. θανατοζόμενον) || 17 πάντα L^s || 18 αἰτούμενον] petitum scimus || ex inter- polatione || 19 ἐπαινουμένως ML^s] ἐπαινουμένον ὡς L^s || διατεθῆναι L || δυνάμενα L || 21 τὰ ἄλλα L || 23 sq. Τοὺς μὲν — βουλόμεθα] Τοὺς ἄλλους δικαστὰς τοὺς μετὰ τοὺς ἡμετέρους ἀρχοντας τούτους και οὕτως εἶναι βουλό- μεθα B^c || 24 και] οἷς και B || αὐτοὶ om. || 25 ἅπασι M || ἅπαντας L, om. B; ἅπασας coni. Zachariae || 26 εἰ δὲ τις] και εἰ τις B || 27 τούτοις δὲ om. L || εἰρημένοις και om. L^s || 28 δικασταῖς B || τὰς] τούτοις L, om. || 32 οἱ δικασταῖ B hi pedanei || βασιλικῆς B^c Ecl. βασι- λέως B^c (cf. Iohannes Lydus de magistr. 3, 65 qui de Ioh- hanne pr. praet. narrans huius novellae argumentum tangit δικαστὰς δὲ προβάλλεται ἐπὶ τῆς βασιλέως στοᾶς, ὡς τε ἐκείνων τῶν ἐπὶ χρήμασι δικῶν ἀκροωμένων αὐτὸν ... ἀγροπνεῖν)

1 multarum causarum V || plurimis V¹ || exercitio T² in marg.] exercitatus R¹ exercitium T¹R² exercit... V¹ exercitatus T² exercitatus V² vulg.; leg. exercitio in ? || 2 multitudine T¹V² || exercitatus V¹R²T² || 3 qui etiam om. T¹ || nostra V || observant T¹ observantie T² (in quo eadem manus litteras ie punctis delevit) R¹ observant V² || pietati] pie V¹, om. R¹ || ideo vulg. || 4 ex] et ex T² || 6 obtinuit V¹ || 7 uictorem V¹ uictorem et T¹ || 8 magna] magna ciuitate T¹ || Hellade vulg.] hellada R² al. hellanda R¹ ellada T¹ elanda T² mellada in ras. V² || 9 ciuitate om. T¹ || 10 inexpertum R² || 12 uirum quem (quam R¹) quaecumque R] uirumque quaecumque T¹ uirum quemcumque (quicumque corr. T²) VT²: uirum quemque tua Contius (praestaret uirum quem tua quoque) || sedis R¹V¹T || novit Contius || 13 laudatum quam V; absque textu Graeco esset, legerim laudat umquam || 14 quocumque V¹ || 15 eum] eum V¹; eum malim abesse || 16 mirantur? T¹ || 18 confiscalirio R || utente R¹V¹T¹ || 19 appione V] apione RT || 20 et ex fisci V¹ || 24 *nos his] nobis V¹ uobis RT illis V² his vulg. || 25 fuit T || 26 causas uoluerit R || 28 miserit R¹ || 32 rubr. De prouocationibus et reparationibus T in marg. (ex Iul.) || Sedebant R Set debebunt T¹ || hii R V || pedanei] iudices add. R vulg. || *in] et nuno in libri || 33 et nunc om. R

ὄρθροι τε εὐθὺς καὶ εἰς δειλὴν ὄψιν. καὶ ἀκροά-
σονται τῶν δικῶν οὐ μόνον τῶν μετὰ τὸν νόμον τοῦ-
τον κινήθησόντων παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλ-
λων, ὅσαι παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις οὐ κατὰ τὸ ἀρχαῖον
ἐκινήθησαν σχῆμα, γνῶν δὲ παρ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς
μετενεχθῆναι προσετάχθησαν.

tutino mox et meridie et vespere audientes causas,
non solum quae post legem movendae sunt apud
eos, sed etiam alias quaecumque apud alios quidem
non secundum antiquum motae schema, nunc autem
5 a nobis ad eos mutari praeceptae suut.

CAPUT IV.

Ἐκείνους φυλαττομένους, ὡς εἴπερ ἐφέσιμοι παρὰ
τῶν διαιτητῶν ἢ τῶν ἐνδοξοτάτων ἀνδρῶν γίνονται
δίκαι, αὐταὶ εἰ μὲν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν παραπεμφθεῖεν,
κατὰ τὸ ποσὸν ἢ εἰς τὸ κοινὸν τῶν ἐνδοξοτάτων
10 ἡμῶν ἀρχόντων ἐξετασθήσονται ἢ ἑτέροις κατὰ τὸ
ἔθος τῶν θείων consultationum παραπεμφθήσονται.
εἰ μὲντοι τινὲς τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων
δίκας αὐτοῖς παραπέμψωσιν, ἐπ' αὐτοῖς τοὺς παρα-
δόντας αὐτοῖς ἀκροάσει ἢ ἐφεσις ἔξει, ἐξ ἐκεί-
νων δὲ αὐθις κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον τὰ τοιαῦτα
κριθήσονται.

Illo custodiendo, ut si suh appellatione a pedaneis
iudicibus aut gloriosissimis viris fiant causae, et ipsae
si quidem a nobis ipsis delegatae sint, secundum
10 quantitatem aut in commune apud gloriosissimos
nostros iudices examinabuntur aut aliis secundum
consuetudinem sacrarum consultationum delegabun-
tur. Si qui tamen gloriosissimorum nostrorum iudi-
cium causas eis delegaverint, ad eos qui transmiserunt
15 eis audientias appellatio remeabit, ah illis autem
rursus secundum praedictum modum talia iudica-
huntur.

CAPUT V.

Ἀκροάσονται δὲ πάντες τῆς μὲν δίκης ἄχρι τρια-
κοσίων οὐσῆς νομισμάτων ἐν σχήματι παρασημειώ-
σεως. οὕτω γὰρ θάπτον αἱ δίκαι κριθήσονται, καὶ
20 τῶν ἐπὶ ταῖς διαγνώσεσι κύκλων καὶ τῆς τοῦ χρόνου
τριβῆς τὸ δικαζόμενον ἅπαν ἀπαλλαγίσηται. πρό-
δηλον δὲ, ὡς εἰ καὶ κατὰ παρασημειώσιν ἀκροάσονται
τῶν δικῶν, ἀλλὰ δώσουσιν ὄρον ἐν γραμμασί
τὸν τῆν αὐτῶν δηλοῦντα γνώμην. τῶν ἐπὶ τούτοις
25 ἐφέσεων οὐδενὶ παντελῶς ἀνηρημένων, πλὴν εἰ μὴ
τρισακίας ἐκκαλέσασθαι τις βουληθεῖ ἢ κατὰ προ-
πέτειαν ἀπολειψθεῖ. τοῖς γὰρ τοιούτοις καὶ ὁ τῶν
ἐφέσεων ἀνήρηται λόγος.

Audient igitur omnes litem quidem usque ad tre-
centos solidos existentem suh schemate adnotationis.
Sic enim velocius lites iudicahuntur, et circulis co-
gnitionalibus ac temporis contritione omnes litigantes
liberabuntur. Palam vero est, quia etsi per adno-
tationem audiant causas, verumtamen dahunt termi-
num per scripturam, qui eorum manifestet senten-
tiam. Appellationibus in his nulli penitus permendis,
nisi forte tertio appellare voluerit aut per contumacia-
m defuerit: talibus enim etiam appellationum
perimatur ratio.

CAPUT VI.

Τὰς δὲ ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως ἀπὸ τῶν
30 διαιτητῶν ἐφέσεις εἰς τοὺς δικαστὰς οὐ περαιτέρω δύο

Appellationes autem ex hac magna civitate a pe-
daneis iudicibus non ultra duos menses habere in-

c. V ex B habet Ecloga Bas. lib. I—X ap. Heimbach. Summam v. 25—29 ex Theod. habet B².
c. VI summarium extat Ροπ. 14, 19 (ubi notatur nov. πα').

aediculis, a mane statim usque ad vesperam; atque lites audient non solum quae post hanc legem apud
eos movebuntur, sed etiam reliquas, quaecumque apud ceteros non secundum modum magistratus motae
nunc a nobis ad illos transferrī iussae sunt.

IV. Illud autem custodiatur, ut si appellatio fiat a pedaneis iudicibus vel gloriosissimis viris, causae
siquidem a nobis ipsis delegatae sint, secundum quantitatem vel in commune a gloriosissimis magistrati-
bus nostris examinentur vel aliis secundum consuetudinem sacrarum consultationum delegentur. Quodsi
qui ex gloriosissimis magistratibus nostris causas illis delegaverint, ad ipsos qui causas audiendas iis
tradiderunt appellatio perveniet, ab illis autem denuo secundum praedictum modum talia diiudicabuntur.

V. Audient autem omnes litem usque ad trecentos solidos per modum adnotationis. Sic enim celerius
lites diiudicabuntur, ambagibusque cognitionum et temporis mora litigantes omnes liberabuntur. Consen-
taneum vero est, etiamsi per adnotationem causas audiri sint, at sententiam eos in scriptis daturus esse
quae ipsorum mentem declaret. Neve appellationes ea in re cuiquam omnino auferantur, nisi forte quis
tertio appellare voluerit vel per contumaciam afuerit; talibus enim reis etiam appellationis condicio
sublata est.

VI. Appellationes autem in hac magna civitate a pedaneis iudicibus ad iudices porrectae non ultra

1 καὶ εἰς δειλὴν ὄψιν· καὶ ἀκροάσονται] et meridie et
vespere audientes ε || καὶ ἀκροάσονται τε τῶν B^c || 2 τοῦ-
τον om. ε || 4 παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις οὐ om. L, οὐ om. B
vulg. (cf. ε v. l.) || ἀρχαῖον] antiquum (i. e. ἀρχαῖον) ε ||
quae apud diaetetas inchoatae sunt Iul., qui nescio an
legerit ὅσαι παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις κατὰ τὸ ἀρχαῖον
ἐκινήθησαν σχῆμα (ὅσαι παρὰ μὲν ἄλλοις οὐ κατὰ τὸ
ἀρχαῖον ἐκινήθησαν σχῆμα coni. Zachariae) || 8 δικα-
στῶν B || 9 αὐταὶ M et ipsae (i. e. καὶ αὐταὶ) ε || εἰ
|| ἢ B^c || 10 τὸ ποσὸν] τόπον L || τῶν ἐνδοξοτάτων —
13 τινὲς om. L ἢ εἰ τινες τέως s. v. adscr. L² || 12 κον-
sultatiῶν M συναλεύσεων B || 18 ἄχρι M] μέχρι LB ||
19 οὐσῆς νομισμάτων MEcl.] νομισμάτων οὐσῆς B^c,
οὐσῆς ante μέχρι coll. B^f || 23 καὶ om. Ecl. || σημείωσιν
L^a || ἀκροάσιν L¹ || 25 αὐτῶν libri || ἐπὶ τούτοις MBε] ||
ἐπὶ τούτοις L vulg. || 29 ἀπείρηται Ecl. || 30 ἀπὸ]

ἐκ B || 31 εἰς τοὺς δικαστὰς om. ε || δύο μηνῶν] μη-
νῶν δύο B^f

2 mouenda V¹ || 3 alias] alia R || 4 non T¹] sunt (in
Verasum) RVT² vulg. || antiqua V¹ antiquam V³ || 5 a
et ad eos om. R || sint T¹ || 9 delegande V³ || 12 sacrorum
RV || 13 quis T² || nostrorum gloriosissimorum T glorio-
sissimorum delegabuntur nostrorum R^a || 14 *transmise-
runt] hos (os R) miserunt RT vulg. miserunt hos V ||
15 eis] eos R¹ || *audientias] audientes R¹ audient** V¹
audientibus R² V² T vulg. || remeavit V || 16 reuersus T¹ ||
18 li** T¹ || 20 uel otius RT || 21 tempor* V¹ tempora
V³ || 22 litigabuntur R¹ || admonitionem R¹ T¹ || 24 scri-
pturas T² || 27 etiam om. T¹ || 28 perimatur RT] permatur
V¹ perimitur V³ vulg.

51*

μηῶν ἔχειν προθεσίαν ἐν τῷ δρόμῳ τῶν κυρίων βουλόμεθα, μεθ' οὗς ἀνάγκη τὰς κυρίας τοῦ ἑαυτῶν ἀρξασθαι δρόμον, τῆς καλουμένης παρὰ τῶν νόμων reparationis χωρὰν ἐπὶ τούτων οὐδεμίαν ἔχουσης.

dutias in cursu fatalium volumus, post quos necesse est fatales suum incohare cursum, ea quae vocatur a legibus reparatione locum in his nullum habente.

CAPUT VII.

Οὐδενὸς θαρροῦντος ἐκβαίνειν τὰ ἐπὶ τοῖς sportulis ἢ ταῖς δικαστικαῖς δαπάναις παρ' ἡμῶν διατεταγμένα, ἀλλὰ πάντων αὐτοῖς ἐμμενόντων καὶ εὐλαβομένων τὴν ποιητὴν ἢ ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις ἢ θεῶν 1 ἡμῶν διάταξις ὤρισεν. Τῶν τὰς δίκας παρασκευαζόντων οὕτως ὄντων ὅσον κατὰ τὸ τῆς στρατείας σχῆμα ὡς μέχρι νῦν ὠρίσθησαν. ἐκάστου μέρους δικαστοῦ δύο μὲν τοῖς ὑπογράφουσι χωρῆμον, δύο δὲ τοῖς τὰς δίκας παρασκευάζουσι τε καὶ ἐπειγούσιν, οὗ δυναμένων τῶν αὐτῶν πολλοῖς ἢ δύο γούν 15 ὅπως ὑπηρετῆσθαι δικασταῖς. τούτους δὲ παντοῖως πιστούς τε καὶ δεδοκιμασμένους εἶναι, ὥστε μηδὲν παρ' αὐτῶν ἀμαρτάνεσθαι μηδὲ προδίδοσθαι μηδὲ κακοργεῖσθαι, ἀλλὰ κινδύνῳ τῶν τάξεων ἢ σχολῶν ἢ σκρινίων τῶν παρεχόντων αὐτοὺς τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιλογὴν τε ἅμα καὶ ὑπουργίαν εἶναι, καὶ κἂν εἴ τι 20 παρ' αὐτῶν πταισθεῖν, πρὸς τοὺς ἀφορίσαντας αὐτοὺς φέρεσθαι τὸν ἐκείθεν κίνδυνον, οἵπερ πᾶσαν ζημίαν παρὰ τὴν αὐτῶν αἰτίαν γενομένην τοῖς παρ' ἐκείνων βλαβεῖσι θεραπεύσαιεν· ἀνάγκη ἔχόντων καὶ τῶν προσφῶρον ἀρχόντων, εἰ προσελευσθεῖεν, παρα- 25 σκευάζειν πάντως τοὺς ἐκ τῶν οικείων τάξεων ἢ σχολῶν ἢ σκρινίων προβαλλομένους τοὺς ὑπουργούσας τὴν ἐνευθέντι τῷ βλαβέντι θεραπεύειν ζημίαν. εἰ δὲ ὁ δικαστὴς αἰσθηταί τι ποιήσῃεν παρὰ τὸν τῶν ὑπουργούντων γινόμενον, ἀπελάσει μὲν τῆς 30 ἀκροάσεως τῆς ἑαυτοῦ τοῦσὺ μετὰ χρηστῆς δόξης τῷ πράγματι χωρῆμον, ἑτέρουσ δὲ ἐγκαταστήσει γνώμη καὶ προβολῇ τῶν οἷς ταῦτα, καθάπερ εἰπόντες ἐφθῆμεν, κεινδύνευσται.

5 Nulloque praesumente transcendere quae in sportulis aut in litis expensis a nobis disposita sunt, sed omnibus in his contentis et formidantibus poenam quam in talibus sacra nostra constituto terminavit. 1 His qui causas praeparant sic existentibus, sicut et militiae figura hactenus definiuit. Unoquoque tamen iudice duobus quidem exceptoribus utente et duobus causas praeparantibus et compellentibus, non valentibus eis pluribus quam duobus omnino ministrare iudicibus. Hos autem omnino locupletes et 15 probatos esse, ut neque ab eis aliquid peccetur neque prodatur neque maligne agatur, sed periculo officiorum aut scholarum aut scriniorum praebentium eis super eos electionem simul et ministerium (esse), et vel si quid ab eis peccatur, ad illos qui deputant eos referri exinde periculum, qui omne damnorum eorum causa factum his qui ab eis laesi sunt curabunt. Necessitatem habentibus etiam competentibus iudicibus, si eis interpellatio fiat, praeparare modis omnibus eos qui ex suis officiis aut 20 scholis aut scriniis eligunt ministrantes hinc laesis damnum curare. Si vero iudex senserit aliquam malignitatem ab aliquo ministrantium fieri, expellat quidem auditorio suo eos qui non cum utili opinione causis utuntur, alios autem instituat sententia et electione eorum quibus hoc, sicuti praediximus, periculi est.

CAPUT VIII.

Εἰ δέ τις ἢ τῶν ἐνδοξοτάτων ἢ τῶν ἔλλογιμοτάτων 35 ἡμῶν δικαστῶν παύσαιτο τοῦ δικάζειν καδ'

Si quis autem aut gloriosissimorum aut eloquentissimorum iudicum removeatur iudicare pro qua-

c. VII v. 29—34 ex B habet Ecl. Bas. l. I—X op. Heimboch.

duorum mensuram dilationem in cursu fatalium habere volumus, post quos necesse est dies fatales suum cursum peragere incipiant, neu reparatio quae a legibus vocatur ullum in his locum habeat.

VII. Neve quisquam ea quae de sportulis aut litis expensis a nobis constituta sunt, excedere audeat, sed omnes intra ea se contineant atque poenam vereantur quam in eiusmodi rebus sacra nostra constituto 1 definiuit. Qui autem praeparant causas ita sint comparati, quemadmodum secundum formam militiae usque adhuc constituti sunt. Unusquisque vero iudex duobus exceptoribus utatur et duobus qui lites praeparant et accelerent; neve iisdem liceat pluribus quam duobus omnino iudicibus apparere. Atqui hi omnibus modis fideles et probati sint, ne quicquam ab iis delinquatur neve prodatur neve dolo fiat; verum periculo officiorum aut scholarum aut scriniorum quae eos exhibent pariter eorum et electio et ministerium sit, et vel si quid ab iis peccatum sit, ad eos qui illos designarunt periculum inde orundum redeat, qui omne damnum ipsorum culpa factum iis qui ab illis laesi sunt resarciant: atque magistratus quoque competentes necesse habeant, si audeant, quovis modo curare, ut qui ex ipsorum officiis vel scholis vel scriniis elegerint ministraturos damnum inde ortum ei qui laesus sit resarciant. Si quod vero 15 flagitium iudex ab aliquo ministrantium commissum esse compererit, auditorio suo expellet eos qui non cum bona existimatione in ea re versantur, atque alios in locum eorum constituet ex voluntate et electione eorum ad quorum periculum, sicuti ante diximus, haec pertinent.

VIII. Si quis autem vel gloriosissimorum vel eloquentissimorum iudicum nostrorum ex qualibet

1 τῶν om. B || 2 ἑαυτοῦ B^c || 4 reparationos (cf. Theod. B² § Iul.) seprationos M ἀνακαινίσεως B, s. v. M ἀκαινίσεως L || 5 τοῖς portulolis M τῆς συνηθείας LB^c ταῖς συνηθείαις B^f || 6 διατεταγμένα Cod. 3, 2, 5 || 7 αὐτοῖς (αὐταῖς B^f) LB^ε τοῖς αὐτοῖς M || 9—11 τῶν — ὠρίσθησαν et μέντοι om. B^f || 10 ὅσον κατὰ τὸ MB^γ ὅσον τὸ κατὰ L sicut et § || 11 ὡς MLB^δ om. ε || ὠρίσθησαν] definiuit § || 12 δύο MB] δυοὶ L || ὑπογράφουσι cum Holondro vulg. || 14 τῶν om. ε || 15 τούτω L¹ || 16 τε om. L || 17 *μηδὲ — μηδὲ] μήτε — μήτε libri || 19 αὐτοὺς Zochorio] αὐτοῖς libri || 20 καὶ κἂν] καὶ om. B^c || 23 αὐτῶν libri || γινόμενῃ LB || 24 θεραπεύσαιεν] συνενέγκαιεν B^c || 28 τῷ βλαβέντι] laesis § || 30 ἀπελάσειεν L || 31 ἑαυτοῦ LB] αὐτοῦ M || τῷ πράγματι] causis § || 33 εἰπόντες om. Ecl. || 34 κινδύνευσται B^f || 35 ἐνδοξοτάτων MB^ε] ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων L (B^f) || 36 ἡμῶν

om. ε || *παύσαιτο libri

2 ea quae] eaque R || 3 reparatione Beck] reparationis R¹ V reparatio R² T] habentem R¹ V || 5 rubr. De sportulis et officio iudicum RT in morg. (ex Iul.) || quae eius in V || 6 sed in omnibus R¹ || 7 contentis T¹ vulg.] certis RV T² || 8 firmavit V || 9 hii T¹ || 10 defuit V¹ || tantum T¹ || 11 utentem R² || 12 causam R || compellentibus ed. pr.] complentibus libri, vulg. || 14 his V¹ || 18 eos] omnes R¹ || 19 esse add. Beck || illos] alios T¹ al. eos T² s. v. || qui deputant] quidem putant V¹ || 20 omnem T¹ || 21 is V || 23 praeparate V¹ || 24 omnibus modis T || eas R² || 25 scrineis T sriniis V || hio V || 28 quidam V || eos om. R¹ T¹, post quidem inserit T² || cum] eum T¹ || 30 periculo T¹ || 35 rubr. De iudicibus remotis qualibet de causa RT in morg. || autem om. T¹

οίανούν αίτιαν, οὐκ ἄλλως ἕτερος αὐτοῦ διαδέξεται τὴν ἀκούσασιν, πλὴν εἰ μὴ τούτο ἡμεῖς ἐγκρίνοντες ἑτέρω παραδοίμεν τὴν ἀντ' αὐτοῦ τῶν δικῶν ἐξέτασιν.

libet causa, non aliter alter in eius succedat auditorio, nisi hoc nos decernentes alii tradiderimus pro eo causarum examinationem.

CAPUT IX.

Ὅπως δ' ἂν μὴ ὁ περὶ ταῦτα πόνος ἄμισθος τοῖς ἡμετέροις γένηται διαιτηταῖς, θεσπιζόμεν αὐτοὺς ἐν ἐκάστη παρ' αὐτοῖς λεγομένη δίκη, κἄν εἰ θεϊόθεν παραπεμφθεῖν, ἀνὰ δύο μὲν χρυσούς παρ' ἑκατέρου μέρους ἐν τῇ προκατάρξει λαμβάνειν, ἀνὰ δύο δὲ ἐν τῷ πέρατι τῆς ὑποθέσεως, καὶ περαιτέρω τούτων μηδὲν (τούτο ὅπερ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν διωρίσαντο), ἀλλὰ τούτοις ἀρκεῖσθαι καὶ μόνοις· δηλαδὴ τῶν προνομίων τῶν ἐπ' ἐλαττώσει τῶν δαπανημάτων τισὶν ὑπαρχόντων ἄπασιν ἀκεραίων κατὰ τὴν ἐαυτῶν τάξιν φυλαττομένων. ταῦτα δὲ φάμεν ἐπὶ τῶν δικῶν τῶν ὑπερβαίνουσῶν ποσότητα χρυσῶν ἑκατόν. εἰ γὰρ μέχρι τούτου τὸ μέτρον εἴη τῶν δικῶν, οὐδὲν αὐτοὺς δικαστικῶν ἔνεκεν ἀπαιτεῖσθαι βουλόμεθα· ἐκ γὰρ οὕτως ἐλαχίστης ποσότητος ὁ τὴν οἰανούν ἐξάρασειν ποιούμενος μεγίστων μέρει τῆς νίκης τὸν οὕτω πεπονημένον ἐλαττοῖ. Καὶ οὐ μέχρι τούτων ἰστάμεθα μόνων, ἀλλὰ καὶ οἰκοῦν αὐτοῖς φιλοτιμούμεθα. βουλόμεθα γὰρ ἕκαστον τῶν τοιούτων δαιτητῶν ἔτους ἐκάστου παρὰ τῆς τραπέζης τῆς σῆς ὑπεροχῆς κομίζεσθαι duas libras auri, καὶ ταῦτα ἀρκεῖσθαι καὶ μόνοις, ἀδωροτάτους τε εἶναι καὶ χρυσίου παντὸς ὑπερφορεῖν. διὰ τοῦτο γὰρ εἰλόμεθα τὸ δημόσιον ἐλαττώσαι, ἵνα καὶ αὐτῶν ἕκαστος ἀρκούμενος τῇ τε παρ' ἡμῶν δόσει τοῖς τε ἀνὰ τέτρασι χρυσοῖς καθαρὰς τῷ θεῷ τε καὶ ἡμῖν καὶ τῷ νόμῳ φυλάξῃ τὰς 30 χεῖρας, ἐνθυμούμενος οἷα περὶ τούτων τοῖς ἐμπροσθεν νομοθεταῖς διηγόρευται.

5 Ne autem circa haec labor sine mercede nostris fiat pedaneis, sancimus eos in unaquaque dicta apud eos causa, vel si divinitus fuerit deputata, duos quidem aureos ab utraque parte in contestatione litis accipere et duos in fine negotii, et ultra hoc nihil (quod etiam praecessores nostri definiuerunt), sed his contentos esse solis; privilegii quippe quae in deminutione sumptuum quibusdam concessa sunt omnibus integris secundum suum ordinem conseruandis. Haec autem dicimus in litibus transcendentibus quantitatem aureorum centum. Si enim usque ad hoc mensura fuerit litium, nihil eos audientiae causa volumus exigi: qui enim ita paruae quantitatis exactionem facit, pro maxima parte victoria sic pauperem fraudat. Et neque in hoc solummodo stamus, sed etiam de proprio ipsi largimur. Volumus enim unumquemque eorum qui sub istis sunt pedaneorum annis singulis a mensa tuae celsitudinis percipere duas libras auri, et his esse contentum solis, et neque redimi et aurum omnino despiciere. Propterea enim elegimus fiscum minuere, quatenus horum unusquisque contentus nostra largitate et quaternis aureis puras deo et nobis et legi custodiat manus, cogitans quae a prioribus legislatoribus de his definita sunt.

CAPUT X.

Τὸ δὲ χῶρῃναι καὶ τὸν τῶν δαπανημάτων λόγον τοὺς δικαστὰς πάντως κατεξέταξεν (ἐπειδὴ τούτο κάλλος καὶ ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐπέταξεν ἡγήφης, ἡμεῖς τε οὐκ ἀπηξιώσαμεν μέρος καὶ αὐτὸ

Oportet autem et expensarum rationem iudices omnino examinare, et quia hoc bene Zenonis pia memoriae decrevit sententia et nos non designati sumus partem etiam hoc nostrarum facere dispositi-

causa iudicare desierit, non aliter eius cognitionem alius suscipiet nisi nos hoc decernentes alii loco illius causarum examinationem tradiderimus.

IX. Verum ne opera his rebus data absque mercede sit pedaneis nostris iudicibus, sancimus eos in unaquaque causa quae apud eos agitur, etiamsi divinitus delegata sit, ab utraque parte et binos aureos in litis contestatione accipere et binos in fine negotii, nec ultra haec quicquam (id quod etiam qui praecesserunt nos definiuerunt), sed his quidem solis contentos esse: ut scilicet privilegia ad sumptuum deminutionem nonnullis praestita omnibus integra secundum ordinem suum seruentur. Haec autem dicimus de litibus quae centum aureorum quantitatem excedunt. Nam si intra hanc summam modus sit litium, nihil eos iudicialium impensarum nomine exigere volumus; qui enim ex tam exigua quantitate quamcumque detractationem facit, maxima parte victoriae privat eum qui tanto labore contendit. Neque intra haec consistimus sola, sed etiam de nostro iis largimur. Volumus enim unumquemque eiusmodi pedaneorum iudicum singulis annis a mensa tuae sublimitatis binas libras auri accipere, usque acquiescere solis, et plane incorruptum esse atque aurum omne despiciere. Propterea enim fiscum deminuere maluimus, ut ipsorum quoque unusquisque et nostra donatione et quaternis aureis contentus puras et deo et nobis et legi manus custodiat, animo reputans quae a prioribus legislatoribus de his praecipiente sint.

X. Quod autem etiam expensarum ratio iudicibus omnino examinanda est (quoniam hoc et Zenonis pia memoriae sententia recte constituit neque nos designati sumus et ipsum particulam consti-

1 διαδέξεται M || 3 παραδοίμεν] θεϊόθεν add. B^c || 8 παραπεμφθεῖν M^a || 9 λαμβάνειν ἀναλαμβάνειν ἀνὰ M^a || 12 μόνοις B^c || 13 ἐπελάττοσι L^a ἐπ' ἐλάττοσι B^c || 14 κατὰ — τάξιν om. B^f || 15 δέ] μέν B^f || 16 χρυσῶν] τῶν χρυσῶν B^f || 17 τὸ μέτρον om. B^c || δικαστικῶν] audientiae ε || 19 τὴν οἰανούν om. ε || 20 νίκης Haloander ex ε] δίξης M.L.B || 21 μέχρι τούτων] in hoc ε || 22 μόνων M(B^f) μόνον LB^c(ε) || αὐτοῖς] αὐτοῦς B^c ipsi (i. e. αὐτοῖ) ε || φιλοτιμούμενοι L || 23 τῶν τοιούτων] eorum qui sub istis sunt ε || ἔτους — 24 ὑπεροχῆς om. B^f || 24 κομίζεσθαι B^f || 25 duas libras auri ε, vulg.] duo librarum auri M δύο λίτρας χρυσοῦ M.s.v., LB || 26 χρυσίου παντὸς MB] παντὸς χρυσοῦ L aurum omnino (i. e. πάντως) ε || 30 φυλάξει L || 34 ἐξετάξεν B^f || ἐπειδὴ] et quia (om. 35 καὶ) ε || 36 sq. Cod. 7. 51, 5 || τε] δὲ L

1 adiutorio R || 2 nos om. V || alio RT¹ || pro] in R¹ || 5 rubr. De solatiis (salaris R) iudicum RT in ng. (ex Iul.) || 6 sanctimus sancimus V¹ || 7 causas V¹ || diuinitas R || 9 haec R || 10 praedecessores V³T² || 11 contemptos R || 12 diminutione RT || sumptum V¹ || 14 in litibus] militibus R¹ || 16 huc V¹ || audienti T¹ || 18 exactione V¹T¹ || pro maxima V vulg.] proxima RT || victoriam V¹ || 19 sic] sicut V || pauperiem RT¹ || 20 ipsis V³ vulg. || 21 horum V || istos R¹ isto V¹ (ordine post sunt add. V²) || 23 his] is R¹ || contemptum TR² .c. (i. e. oentum) R¹ || 26 unusquis T || 27 quaternis] quatenus V || custodiat vulg.] custodiant libri || 33 rubr. De sententiis diffinitiuis Rmg., De diffinitiuis sententiis T mg. (ex Iul.) || et V] om. RT vulg. || 36 dispositionem V

τῶν ἡμετέρων ποιῆσαι διατυπώσεων) μενέτω καὶ ἴν ἐπὶ ταύτου σχήματος φυλαττόμενον· ἐκεῖνου μόνου προσεπιτιθεμένου τοῦ, εἴπερ ὄρκον ἐπαγάγοι περὶ τῶν δαπανημάτων ὁ δικαστὴς τῷ νενικηκότι, δηλαδὴ μετὰ τῆς φαινομένης αὐτῷ ὁρθῶς ἔχειν ποσότητος, ἢν δὴ ταξάτιονα καλοῦσιν οἱ νόμοι, εἴτα ἐκεῖνος ἐπομόσαιτο, μὴ ἔχειν ἄδειαν τὸν δικαστὴν ἐλάττονα τῶν ὁμωροσμένων καταδικάζειν, μηδὲ φαίνεσθαι φιλανθρωπότερον τοῦ νόμου τοῦ ταῦτα διατάττοντος. εἰ μὲντοι συνίδοι μὴ δεῖν μηδέτερον τῶν μερῶν τῶ τῶν δαπανημάτων υποθεῖναι λόγῳ διὰ τὸ τῆς υποθέσεως ἴσως ποικίλον, αὐτὸ τοῦτο διορίζεσθαι ψήφῳ. πάντων τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ ταῖς ἐφέσεσι, καθάπερ εἰπόντες ἐφθνηεν, καὶ τῶν ἐπὶ ταῖς παρατήρησεσι, καὶ τῶν περὶ τοῦ μὴ προχειροῦς καὶ σὺν ἀνάγκῃ γίνεσθαι τὰς προκατάρξεις, ἀλλ' ἔχειν τὴν τῶν εἰκοσιν ἡμερῶν προθεσίαν, καὶ εἴ τι ἄλλο δικαστικὸν ὀρίσαμεν, πάντως ἐπὶ τῆς οἰκείας μενόντων ἰσχύος.

tionum, maneat ergo etiam nunc in eodem schemate custoditum, illo solo adiecto, si iusiurandum intulerit de expensis iudex victori, scilicet cum quantitate quae visa ei fuerit recte se habere, quam taxationem vocant leges, deinde ille iuraverit, non habere licentiam iudicem minus quam iuratum est condemnare, neque videri clementiorem [a] lege quae haec disponet. Si tamen perspexerit neutrum sumptuum subdere rationi et propter negotii forte varietatem, hoc ipsum decernat sua sententia. Omnibus aliis super appellationibus, sicuti praediximus, et excusationibus, et ut non prompte et cum necessitate fiant litis contestationes, sed habeant viginti dierum indutias, et quicquid aliud iudiciale decrevimus, in propria virtute manentibus.

CAPUT XI.

Ἐπειδὴ δὲ πολλὰι τινες ἡμῖν γίνονται προσελεύσει αἰρουμένον τινῶν δικαστῶν παντοίας ἀνεπιστήμονας καὶ νόμων καὶ πείρας, καὶ ὑπὸ προθυμίας δυνήσουσι ἐμμένειν τοῖς δικασταῖς οἷς οὐκ ἂν τις οὐδ' ὅτι οὐκ πιστεύσειεν, εἴτα ἀναπέιθουσιν ἴσως καὶ τοὺς δικαστῶν τὸν τοιοῦτον δῆθεν αὐτοῖς ὄρκον παρέχειν, ἀνδρας οὐτε ὃ τί ποτέ ἐστι τὸ δικαίον οὐτε τὴν ἀδύνατον παρατήρησιν ἐπισταμένους, καὶ εἰκότως βλαβέντες αὐτοῦσιν ἐξετασθῆναι τὴν ὑπόθεσιν ἐπιλαθόμενοι τῶν ὄρκων ἂν ὠμοσαν, τὸ πρᾶγμα ἡμῖν ἐπιστροφῆς ἄξιον ἔνομίσθη. καὶ ἐπειδήπερ ἐγγνωμεν ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων πείρας σφαλερὸν εἶναι τὸ τοιοῦτο, θεσπίσαμεν τοῦ λοιποῦ μηδένα γίνεσθαι παντελῶς δικαστὴν αἰρετὸν καὶ μετὰ τῆς ἐξ ὄρκων ἀσφαλείας δικάζεσθαι, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν εἰς ἐπιπορκίαν ἀκούσιον ἐμπύπτωσιν ἀνθρώποι διὰ τὴν τῶν δικαστῶν ἀμαθίαν ἐπιπορκεῖν ἀναγκαζόμενοι, ἀλλὰ πάντως οἱ τὸν δικαστὴν ἢ τοὺς δικαστῶν αἰρουμένοι μετὰ ποιότητος αὐτοῦσιν ἐπιλεγέσθωσαν ὁπόσῃς ἂν τὰ μέρη πρὸς ἄλληλα συμβαίεν, καὶ ἀνάγκῃ ἐχέτωσαν ἢ ἐμμένειν τῇ κρίσει

Quia vero multae quaedam nobis fiunt interpellationes, eligentibus quibusdam iudices penitus ignorantes leges et experimentum, et prone iurant contentos se iudicibus, quibus nequaquam quisquam quodlibet credat, deinde suadent forsitan etiam iudicibus quasi sibi praebere iusiurandum, viris neque quid sit iustum neque eius observationem scientibus, et merito laesi ipsi rursus volunt examinari negotium obliti iurandi quod iuraverunt, causa nobis subversione digna visa est. Et quia cognovimus ex rerum experimento incautum hoc esse, sancimus de cetero nullum fieri omnino iudicem arbitralem et cum iurandi cautione iudicare, ne ex hoc in periculum invitum incidant homines propter iudicum ignorantiam peierare compulsi, sed omnino qui iudicem aut iudices eligunt cum poena eligant eos, quatenus partes adinvicem coeant, et necessitatem habeant aut contentae esse

tutionum nostrarum facere), maneat id nunc quoque in eadem forma custodiendum; atque illud solum addatur, ut si iusiurandum de expensis iudex victori deferat, scilicet definita simul quantitate quae ipsi recte habere videatur, quam quidem taxationem leges vocant, ille vero iuraverit, ne liceat iudici in minoribus expensibus quam iuratum est condemnare, neve videatur humanior esse lege quae haec statuit. Si vero neutram partem expensarum rationi subiciendam esse duxerit forte propter rei varietatem, id ipsum sententia decernat. Cetera autem omnia quae sunt de appellationibus, uti supra diximus, et de recusationibus, et ne praeproperare et per vim liti contestationes fiant, sed terminum viginti dierum habeant, et si quid aliud iudiciale constitutum, in sua firmitate permaneat.

XI. Quoniam vero multis petimur supplicationibus, cum nonnulli iudices eligant et legum et usus forensis omnino ignaros, ac prompte iurent se iudicibus acquiescere quibus haud facile quisquam quicquam commiserit, deinde forte etiam iudicibus persuadeant ut eiusmodi quidem iusiurandum sibi praestent, scilicet viris qui neque quid sit iustum neque quomodo observandum sit cognitum habeant, atque non sine causa damno affecti iam ut res denuo examinetur petant iurandi quod iuraverunt obliti, ea res nobis animadversione digna visa est. Et quia ex rerum experientia periculosum id esse cognovimus, sancimus ne quis omnino in posterum fiat arbiter neve quis cum cautione iureiurando praestita litiget, ne inde inviti in periculum incidant homines propter iudicum ignorantiam peierare coacti; sed omnino qui iudicem vel iudices eligunt, cum poenae stipulatione eos eligant quantaeque inter partes convenerit, et necesse

1 ποιήσασθαι B¹ || μενέτω] maneat ergo ε || 2 ταύτου ex corr. (ταύτου M^a?) M] τοῦ αὐτοῦ LB || 3 προσεπιτιθεμένου (προστιθεμένου B¹) καὶ φυλαττόμενον τοῦ B || 5 αὐτοῖς L || 6 ταξάτιονα B^c vulg. || ἐκεῖνο M || ἐπομόσαιτο (ἐπωμόσαιτο B^c) libri, corr. Heimbach || 7 ἐλάττονα MB^c] ἐλάττον B¹ (minus ε) εἰς ἐλάττονα L || 9 τοῦ νόμου τοῦ ταῦτα MB^c] τοῦ νόμου ταῦτα L τοῦ ταῦτα νόμου B¹ || διατάσσοντος L || 10 συνίδοι LB^c] συνείδοι MB¹ || τῶν μερῶν om. ε || τῶ MB¹] τὸν LB^c || 11 υποθεῖναι λόγῳ M] υποθεῖναι λόγον L λόγον (λόγῳ B¹) υποθεῖναι B || διὰ] et propter ε || 12 ἴσως om. B¹ || ψήφῳ] sua sententia ε || 16 cf. nov. LIII c. 3 || 18 πάντως] πάντων L, om. ε || μένοντος B¹ || 19 δὲ om. B¹ || πολλὰι ἡμῖν τινὲς L² πολλὰ ἡμῖν τινὰ L¹ || 21 καὶ νόμου καὶ πείρας] καὶ ἀπείρους νόμων B¹, prius καὶ om. ε || προθυμίας B¹ || 24 τὸν τοιοῦτον om. ε || 25 οὐτε] οὐδὲ MB || οὐδὲν L || οὐτε LB] οὐδὲ M || 26 παρατήρησιν M] ἐτήρησιν LB || αἰτούσιν MB¹] αἰτοῦσιν LB^c ipsi rursus, volunt (i. e. αὐτοῖς αὐδὲ αἰτοῦσιν?) ε || 30 τὸ τοιοῦτο]

hoc ε || 31 sq. αἰρετὸν δικαστὴν B¹ || 32 καὶ] malim μηδὲ || 34 ἀνθρώποι] οἱ ἀνθρώποι B || 35 οἱ om. B¹ || 37 ὁπόσῃς ἂν] quatenus (ὅπως ἂν) ε

4 ei iussa R iussa ei V¹ || 7 a om. vulg. || disponit vulg. || 8 tantum T¹ || 9 varietatem forte negotii R || 10 decernebat T¹ || 11 sicut V¹ || et ut T¹ vulg.] et om. R V || 12 pronte T¹ || contestationis R¹ contestationem T^a || 13 incedutias T^a || 19 rubr. Ut arbitri per compromissum non per sacramentum assumantur RT mg. (ex Iul.) || appellationes R¹ || 20 eligentibus R¹ V¹ T¹ || 21 prome T¹ || contemptos RT et tentos V¹ || 22 se om. R¹ || quilibet V¹ quilibet V³ || 24 iuris R² VT²] iuris T¹ vulg. **** R¹ || quod R || 25 observationes T || ipsi lesi V || 26 examinare R² || 27 causatio T¹ || 28 iussa V || 29 ex] et V || incantum T¹ || 30 hec V || 31 arbitrare T¹ || iurandi] quod iuraverunt add. R^a || 32 invitum om. T || 34 compelli R || 36 coeant RT || contempte RT

ἢ, εἴπερ ἀναηλαφῆσαι βουληθεῖεν, πρότερον δοῦναι τὸ πρόστιμον οὕτω τε ἄδειαν ἔχειν ἀναχωρεῖν τῶν κεραιμένων καὶ ἐφ' ἕτερον χωρεῖν δικαστήν· τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, εἰ γε προσελευσθεῖεν, ἐκβιβαζόντων τὰ πρόστιμα καὶ τοῖς ταῦτα προσταχθεῖσι λαβεῖν ἀποκαταστήναι παρσκευαζόντων. εἰδόντων τῶν τοὺς δικαστὰς αἰρουμένων, ὡς εἰ μὴ τοῦτο πράξαιεν μηδὲ ἐπερωτήσουσι ποιήν, ἀλλ' οἴηθῶσιν ἀρκεῖν αὐτοῖς τὴν ἐκ τῶν ὄρκων ἀσφάλειαν, εἴτα οἱ δικασταὶ οἱ οὕτως αἰρεθέντες βλάψουσιν αὐτοὺς, εἰ μὲν ἐξεπίτηδες, τῷ δεσπότῃ θεῶ τὴν ποιήν τῆς ἐπιτορκίας ὑφ-ἐξουσιν, εἰ δὲ ἐξ ἀμαθίας τοῦτο ὑποσταίεν, οὐδὲν παρὰ τοῖς ὄρκων αὐτοῖς ἔσται πλέον. οὕτε γὰρ ἐπιτορκίαν παρὰ τινος γίνεσθαι βουλόμεθα, οὕτε αὐθις τοὺς δικαστέονους ζημίαν ὑφίστασθαι μεγάλην διὰ τὴν τῶν δικαστῶν ἀμαθίαν παρὰ τὴν τῶν ὄρκων ἐνλαβείαν συγχωροῦμεν. πάντων τῶν ἐμπροσθεν νομοθετημένων εἴτε ἐκ τῆς ἀρχαίας νομοθεσίας εἴτε καὶ παρ' ἡμῶν περὶ τῶν compromissariorum δικαστῶν ἢ ἐπὶ τοῖς αἰρετοῖς, χωρὶς μόνου τῆς περὶ τῶν ὄρκων 20 ἀνάγκης, μενόντων ἐπὶ τῆς ἰδίας ἰσχύος καὶ οὐδὲν ἐκ τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου καινίζομένων.

CAPUT XII.

Τοὺς μόντοιγε ἡμετέροισ ἀρχοντας πᾶσι τρόποις δέχεσθαι τὰς ἐκκλητοὺς θεσπίζομεν, καὶ μηδενὶ παρησίαν εἶναι παντελῶς τοῦτο διωφεύσθαι, πλὴν μόνου 25 τοῦ θρόνου τῆς σῆς ὑπεροχῆς, φῆμι τοῦτο ἀνωθεν ἢ βασιλεία πεφιλότηται τὴν τῆς ἀναηλαφῆσεως ἀντεισάγουσα βοήθειαν.

CAPUT XIII.

Πᾶς δὲ δικαστὴς εἴτε ἀρχὴν ἔχων εἴτε ἄλλως δι-κάζων τηρεῖτω τοὺς νόμους καὶ κατὰ τοὺτους φερέτω 30 τὰς ψήφους, καὶ κἂν εἰ συμβαίῃ κέλευσιν ἡμετέραν ἐν μέσῳ κἂν εἰ θεῖον τύπον, κἂν εἰ πραγματικὸς εἴη, φοιτήσαι λέγοντα τοῖσδε χρήναι τὴν δίκην τεμεῖν, ἀκολουθεῖτω τῷ νόμῳ. ἡμεῖς γὰρ ἐκεῖνο βουλόμεθα

iudicio, aut si retractare voluerit alter, det multam, et sic licentiam habeat discedere ab his quae iudicata sunt et ad aliud venire auditorium; nostris iudicibus, si aditi fuerint, exigentibus multam et his qui 5 eam iussi sunt accipere restitui praeparantibus. Scientibus his qui iudices eligunt, quia si non hoc egerint neque stipulati fuerint poenam, sed aestimaverint sufficere sibi ex iureiurando cautionem, deinde iudices sic electi noceant eis, si quidem ex studio, a domino 10 deo poenas periurii sustinebunt, si autem ex ignorantia hoc passi fuerint, nihil praeter iusiurandum erit eis amplius: quia neque periurium volumus ab aliquo fieri, neque rursus litigantes damnum sustinere magnum propter iudicantium ignorantiam citra iurisiurandi 15 reverentiam permittimus. Omnibus ante sanctis sive ex antiqua legislatione sive a nobis de compromissariis iudicibus aut in arbitris, extra necessitatem tamen iurisiurandi, in propria virtute manentibus et nequaquam ex hac nostra lege novandis.

Nostros tamen iudices omnibus modis suscipere appellationes sancimus, et nulli licentiam esse penitus hoc repellere, praeter solam tuam eminentiam, cui hoc ab initio largitur imperium retractationis introducens auxilium.

Omnis autem iudex sive cingulum habens sive aliter iudicans custodiat leges et secundum eas proferat sententias, et vel si contingat iussionem nostram in medium vel si sacram formam vel si pragmaticam procedere sanctionem dicentem aliter agi, sequatur legem. Nos enim volumus obtinere quod nostrae

habent aut sententia stare aut, si retractare velint, prius multam praestare atque ita veniam habere a iudicato discedendi et ad alium iudicem accedendi; cum magistratus nostri, si quidem interpellati sint, nullas exigant efficiantque ut iis qui eas accipere iussi sint restituantur. Ac sciant qui iudices eligunt, si hoc non egerint nec poenam stipulati sint, sed sufficere sibi iurisiurandi cautionem pulaverint, ac deinde iudices ita electi damno eos afficiant, si quidem de industria, domino deo eos periurii poenam daturus esse, sin autem per imperitiam id passi sint, nihil eos praeter iusiurandum esse profecturos. Nam neque periurium a quoquam committi volumus, neque rursus litigantes detrimentum magnum propter imperitiam iudicium praeter iurisiurandi religionem subire patimur. Ceterum omnia quae prius sive ex antiqua legislatione sive a nobis de compromissariis iudicibus vel de arbitris sancita sunt (excepta tamen necessitate iurisiurandi) in propria firmitate permaneant neve ex hac lege ullo modo innoventur.

XII. Magistratus vero nostros omnibus modis appellationes suscipere sancimus, neque ulli omnino licere id recedere praeter solam sedem tuae sublimitatis, cui id iam pridem imperatores largiti sunt retractationis auxilio invicem introducto.

XIII. Unusquisque autem iudex, sive magistratum gerat sive aliter iudicet, leges servet et secundum eas sententiam ferat, ac vel si contigerit in media lite iussionem nostram vel sacram formam, quamvis pragmatica sit, edi quae dicat hoc vel illo modo litem decidendam esse, legem sequatur. Nos enim illud valere

1 εἴπερ MB¹ εἴπερ τούτῃ LB² βουληθεῖεν, πρότερον] voluerit alter ε || 2 κεραιμένων L³ 3 ἐφ' ἐτέρω L || δικαστήν M] δικαστήριον B⁵ δικαστηρίω L || 6 εἰδόντων τοὺς αἰρουμένων δικαστὰς B¹ 8 αὐτοῖς libri || 9 οἱ οὕτως] εἰ οὕτως L¹ 10 ἐπίτηδες B² 12 οὐδὲ L || 13 οὕτε γὰρ] quia neque ε || 14 γίνεσθαι παρὰ τινος L || 16 δικαστῶν] iudicantium ε || 19 compromissariorum (cf. ε B² Iul. c. 294)] commissariorum M διαγνωμόνων B διατάξεων μόνων L || 20 τῆς περὶ τῶν περὶ τῆς Zachariae || 25 πλὴν. — 26 ὑπεροχῆς] praeter solam tuam eminentiam ε || 26 φῆμι] ὁ B¹ || 28 ἀντεισάγουσα L || 29 περὶ τοῦ χρήναι τοὺς δικαστὰς κατὰ τοὺς ἐγγράφους νόμους ἐκφαίνεν (εκφενεν cod.) τὰς δίκας adnot. m. rec. in marg. M || ἀρχὴν ἔχων MB² ε] ἀρχὴν ἀρχων L ἄρχων B¹ || 32 ἐν μέσῳ — 33 λέγων omissa add. in margine B² || θεῖος τύπος B || 33 φοιτήσαι λέγοντα Zachariae ex ε] φοιτήσας (τύπος add. B¹) λέγων libri || τοῖσδε χρήναι τὴν δίκην τεμεῖν] aliter agi ε || 34 ἐκεῖνο om. ε

3 adiutorium V || 4 additi R¹ T¹ || his] sic licentiam his R² || 5 usi T¹ || properantibus R² T² || 6 eligunt om. R¹ eliguntur R² || quia si] quae (quasi?) T¹ || 7 sed] si R || estimauerunt V examinaverint R estimati fuerint T¹ || 8 ex] haec V || 11 ei T¹ || 12 fieri] hinc fieri T¹ ius? fieri R¹ inferi R² || 14 iudicium R || iusiurandi T¹ || 15 ante] autem RV || sanctiimus V || 17 in del. R³ || arbitrius V¹ arbitriis V² || 18 tantum T¹ || remanentibus R || 19 ex hoc V || 23 rubr. De appellationibus et retractationibus R mg. De prouocationibus et retractationibus T mg. (ex Iul.) || 25 solam tuam] tuam (etiam R¹) solam R || 26 inducens V || 29 rubr. De diuersis rescriptis et prouocationibus RT mg. (ex Iul.) || 31 et si uel V, et del. R² || 32 si sacram] in sacram T¹ || pragmaticam] sacram pragmaticam R || 34 lege V || nostrum V¹

κρατεῖν, ὅπερ οἱ ἡμέτεροι βούλονται νόμοι. εἰ γὰρ ἐκκλητος ἢ δίκη γένηται, ὁ μὲν δικαστὴς δεχέσθω πάντως τὴν ἐπιδομένην ἔφεσιν οὐδ' ὅτι οὖν παντὶς προφασισόμενος, ἐφ' ὧν ὅλως ἔξεστιν ἐκκαλεῖσθαι, ἢ δὲ ἐκ τῶν ἐκκλητῶν βοήθεια πᾶσι προκείσθω, δι' ἧς ἔξεστι τῷ βλαβέντι καὶ μέμψασθαι καὶ τυχρὴν ἐπαορθώσασθαι ἢ παρὰ τῶν ἐφετῶν ἢ παρ' ἡμῶν αὐτῶν, εἴπερ εἰς ἡμᾶς ἢ πῆρος ἐνεχθεῖη.

volunt leges. Si enim sub appellatione lis fiat, iudex quidem suscipiat modis omnibus oblatam appellationem nihil penitus excusans, in quibus omnino licet appellare, auxilium vero circa appellationes omnibus 5 adiacet, per quod licet laeso et queri et mereri correctionem aut ab his qui de appellatione iudicant aut a nobis ipsis, si ad nos sententia referatur.

CAPUT XIV.

Εἰ δέ τι κρίνοντες οἱ δικασταὶ νομίσαιεν ἀμφισβητήσιμον εἶναι, δίδομεν αὐτοῖς ἀδειαν τὰ περὶ τοῦτον μηνύειν εἰς ἡμᾶς, καὶ πυνθάνεσθαι τὰ ἡμῶν καὶ μανθάνειν τὰ δέοντα, καὶ οὕτω τὸ πρακτικὸν ὑφηρεῖσθαι καὶ ποιεῖν δικαίας τε ἅμα καὶ εὐλόγους τὰς κρίσεις.

Si quid autem audientes iudices putaverint esse 10 dubium, damus eis licentiam de his nuntiare nobis et consulere nos, ut discant quae necessaria sunt, et ita quod agendum est explicant et faciant iusta simul rationabiliaque iudicia.

Ἐπίλογος. Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τὴν τῶν ἡμετέρων ὑπηρεσιῶν ἀφέλειαν πεπραγμένα ταῦτα ἐπὶ τῆς βασιλείου προδήσει στοᾶς ἐπὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς μεγάλης ταύτης ἡμῶν πόλεως, ὥστε ἅπασιν ταῦτα γενέσθαι φανερά, καὶ μαθεῖν ὅτι διὰ πάντων ἡμῖν μέλει τῆς αὐτῶν ἀσφαλείας τε καὶ ἀπραγμοσύνης.

Ἐπίλογος. Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et propter nostrorum subiectorum utilitatem gesta sunt, haec et in imperiali proponat basilica et in aliis partibus nostrae regiae civitatis, ut universis haec fiant manifesta, et discant quia per 20 omnia nobis cura est eorum utilitatis pariter et aequitatis.

Dat. vi. id. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons.

Dat. vi. id. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. [a. 539] anno XIII. Appione v. c. cons.

volumus, quod leges nostrae volunt. Nam si in lite appellatio interponatur, iudex quidem appellationem interpositam omnibus modis suscipiat, nihil plane praetendens, quibus quidem in causis omnino licet appellare, auxilium autem ex appellationibus omnibus praesto sit, per quod ei qui laesus est et conqueri licet et correctionem impetrare vel ab iis qui de appellatione iudicant vel a nobis ipsis, si quidem ad nos sententia referatur.

XIV. Quodsi quid iudices diiudicaturi dubium esse existiment, damus eis veniam de ea re ad nos referendi, ut et nos consulant et cognoscant quibus opus est, atque ita quod agendum est expediant et iustas simul ac rationi convenientes sententias efficiant.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et propter subiectorum nostrorum utilitatem acta sunt, haec et in regia porticu et in ceteris partibus huius magnae civitatis nostrae proponet, ut omnibus ea manifesta fiant, atque intellegant perpetuo nobis curae esse ipsorum et securitatem et tranquillitatem.

3 τὴν om. L || ἐπιδομένην B || ἔφεσιν] ἔφεσις ἐστίν ἢ ἐκ δικαστηρίου εἰς ἕτερον δικαστήριον μεταγωγὴ adnot. man. rec. in margine M || 4 ἐκκαλεῖσθαι B] ἐγκαλεῖσθαι M, ἐκκαλεῖσθαι — 6 ἔξεστι om. L || 5 ἐκ om. B^c || προκείσθω] adiacet (i. e. προκείσθω) § || 8 ἐπενεχθεῖη B^f || 9 sq. cap. 14 om. LB || 10 τὰ περὶ τούτου M] de his § || 16 ἡμετέρων om. L || 18 τῆς μεγάλης ταύτης] regiae (i. e. τῆς βασιλείδος) § || 22 subscr. om. Iul.; dat. XV: — reliquis omissis M (unde dat. xv. k. Apr. dedit Zachariae); sequimur § et Ath., qui habet ἐγράφη § id. (ἦ διατ. cod.) Ἀπριλ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἐγ' ὑπατείας Ἀπριλίου. Theod.: ἐξφωνήθη μηνὶ ἀπριλίῳ τῆς ὑπατείας Ἀπριλίου ἔτει ιβ' τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ

4 circa vulg.] contra libri || appellationem R || 5 aduocet V^a; leg. adiacent? || leso licet V || et queri] quasi V || 6 qui de] quidem V || 7 sententia vulg.] scientia libri || 11 nos] nobis R¹ || 12 sq. simul iusta T || 13 iudicia] tua add. T || 17 in R³ vulg.] om. R¹ VT || 22 subscriptionem dedimus ex codd. V et Bamb. I et Ambracensi || cap. impr. V || don. V domn. Bamb. I donus Ambr. || iustiniano Bamb. I iust. V Ambr. || Aug. om. Ambr. || 23 Appione] app. libri || v. c. om. Bamb. I || coss. Ambr. co. sa. Bamb. om. V

III

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΚΛΗΡΙΚΟΥΣ
ΤΟΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ ΑΠΟ-
ΚΡΙΝΕΣΘΑΙ.

Ἀποκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἀύγουστος Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Πολλοὺς ἱεροὺς γεγραφοῦτες νόμους περὶ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τῆς τε ἐξῆς ἱερατείας ἀπάσης, καὶ μὴν καὶ περὶ τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν καὶ ἐναγχοῦ τοῦτο πεπραγότες ἐν οἷς ἠβουλήθημεν τοὺς εὐλαβεστάτους μοναχοὺς παρὰ μόνοις τοῖς τῶν πόλεων ἐπισκόποις ὅφ' οὖς ἐστὶ τὰ μοναστήρια τὰς ἐναγωγὰς ὑπομένειν, ἠτήθημεν παρὰ Μηνᾶ τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικοῦ πατριαρχου, καὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς ταύτην δοῦναι τὴν προνομίαν ὥστε εἴ τις ἔχοι τινα πρὸς αὐτοὺς χρηματικὴν δίκην, πρότερον παρὰ τὸν θεοφιλεστάτον ἐπίσκοπον ἵεναι τὸν ὅφ' ὃν τελεῖ, καὶ ἐντυγχάνειν αὐτῷ καὶ ἀγράφου κρίσεως ἀπολαβεῖν. καὶ εἴπερ τοῦτο γένοιτο, μήτε ἐνοχλεῖν αὐτῷ μήτε ἔλκειν εἰς δικαστήρια πολιτικὰ μήτε τῆς ἱερέας αὐτὸν ἀπασχολεῖν λειτουργίας· ἀλλ' ἀγράφως κατεξετάζεσθαι τὴν ὑπόθεσιν ζητίας χωρὶς, καὶ λαμβάνειν τὸν ὅφ' ὡς καὶ ἔγραψον, εἰ τοῦτο τὰ μέρη βουληθείη τε καὶ αἰτήσῃ, καὶ ἀπηλλάχθαι τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐριδος.

1 Εἰ δέ γε διὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν ἢ διὰ τινα ἴσως δυσκολίαν οὐ γένοιτο δυνατόν τῷ θεοφιλε-

LXXXIII. Auth. LXXXIV. Coll. VI tit. 11
R UT CLERICI APUD
PROPRIOS EPISCOPOS PRIMUM
CONVENIANTUR ET POST HAEC
5 APUD CIVILES IUDICES R

Idem Aug. Iohanni gloriosissimo pp. secundo
ex consule ordinario et patricio.

(Praefatio.) Plurimas sacras scribes leges 10 et de deo amabilibus episcopis et reliquo omni sacerdotio, nec non de reverentissimis monachis et nuper hoc agentes in quibus volumus reverentissimos monachos apud solos civitatis episcopos sub quibus sunt monasteria conventiones suscipere, petiti sumus 15 a Mena deo amabili archiepiscopo huius felicissimae civitatis et universali patriarcha, reverentissimis clericis hoc dare privilegium, ut si quis habet adversus eos quamlibet pecuniariam causam, prius ad deo amabilem episcopum pergat sub quo constitutus est, et interpellet eum et ex non scripto iudicium mereatur. Et si hoc fiat, nec inquietet eum nec trahat ad auditoria civilia neque a sacro eum vacare faciat ministerio, sed ex non scripto et examinetur negotium sine damnis et accipiat formam forsitan etiam scriptam, si hoc quoque partes voluerint et poposcerint, et liberentur alterutro certamine.

1 Si vero aut propter causae naturam aut propter 30 quandam forte difficultatem non fuerit possibile deo

Nov. LXXXIII (Authent. LXXXIV = Coll. VI tit. 11: gloss.) Graece extat in M, passim decurtata in Collectione LXXXVII capitulorum 12 (inde in appendice Nomocanonis L titulorum cap. eccl. 10 p. 603 Voell.). Deest in B, L non habet nisi rubr. et inscr. — Epit. Theod. 83, Athan. 1, 4 (inde Coll. const. eccl. III 1, 4 et A titl. iβ' f. 224*), Nomocan. XIV tit. 9, 1 p. 535 Pitra. Iulian. const. LXXVII.

LXXXIII.

UT CLERICI APUD EPISCOPOS RESPONDEANT.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Cum multas sacras leges et de deo carissimis episcopis et de omni deinceps sacerdotio conscripserimus, atque etiam de religiosissimis monachis nuper demum hoc egerimus in quibus religiosissimos monachos apud solos civitatum episcopos sub quibus monasteria sunt actiones subire volumus, rogati sumus a Mena deo carissimo archiepiscopo huius felicis civitatis et patriarcha universali, ut clericis quoque religiosissimis hoc privilegium daremus: ut si quis cum iis litem habeat pecuniariam, prius deo carissimum episcopum cui suppositus est clericus adeat eumque interpellat ac sententiam sine scriptis impetret. Et si quidem hoc factum sit, neve negotia illi facessat neve ad iudicia civilia trahat eum neve a sacro ministerio detineat: verum sine scriptis causa examinetur absque damno, ac forte etiam scriptam formam accipiat, si hoc partes voluerint et petierint, itaque a mutua contentione liberentur.

1 Si vero propter causae naturam sive forte propter difficultatem aliquam fieri non possit ut deo caris-

2 rubr. Περὶ — ἀποκρίνεσθαι ML Ath.] Περὶ κληρικῶν ἐχόντων τι πρὸς ἀλλήλους ἢ καὶ ἐναγομένων ὑπὸ τινος, καὶ τοῦ μὴ πλέον διμῆνον ὑπερβαίνειν τὴν δίκην, καὶ εἰ φωραθεῖη ποιητῆς ἀξίος κληρικός, τι δεῖ γενέσθαι Coll. 87 cap. Περὶ κληρικῶν δικαζομένων Theod. || 6 inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ Coll. 87 cap. || 7 ἐπάρχῳ Coll. 87 cap., Ath.] ὑπάρχῳ ML, Coll. 87 cap. v. l. || 8 ὀρδιναρίῳ καὶ πατρικίῳ (καὶ πατρικίῳ ὀρδιναρίῳ L*) ML, ὀρδιναρίων corr. Haloander || 9 in. Πολλοὺς ἱεροὺς ἐγράψαμεν νόμους cit. Ath. (Γεγραφήκαμεν νόμους A Γέγραφε νόμους Coll. const. eccl.) || νόμους] περὶ τῆς κθ' διατ. τοῦ τετάρτου τι. τοῦ α βι. τοῦ κώδικος, καὶ περὶ τῆς οθ' νεαρᾶς φησὶν schol. M || 10 περὶ τε] τοὺς τε περὶ Coll. 87 cap. || τῆς τε Coll. 87 cap. ε] τε om. M || 11 πάσης Coll. 87 cap. || 12 ἐναγχοῦ] nov. LXXIX || 14 τῶν πόλεων] civitatis ε || 18 καὶ τοῖς] καὶ om. ε || 19 Θεσπιζομεν s. i. q. excidisse post ὥστε putat Zachariae sine causa || ἔχει Coll. 87 cap. v. l., ε (v. l.) || αὐτὸν Coll. 87 cap. || 20 δίκην om. Coll. 87 cap. codd. plerique, ἀγωγὴν cod. Vat. et app. Nomoc. || παρὰ τῷ θεοφι-

λεστάτῳ ἐπισκόπῳ (παρὰ τὸν θεοφιλεστάτον ἐπίσκοπον app. Nomoc.) ὅφ' ὃν τελεῖ Coll. 87 cap. || 22 αὐτῷ om. Coll. 87 cap. || διακρίσεως Coll. 87 cap. || ἀπολάβεῖν M || 23 γένοιτο τοῦτο Coll. 87 cap. || αὐτὸν Coll. 87 cap. || 24 *μὴδὲ τῆς M; μὴτε τῆς — 25 λειτουργίας om. Coll. 87 cap. || 25 κατεξετάζεσθαι τὴν ὑπόθεσιν M] et examinetur (i. e. καὶ ἐξετάζεσθαι) negotium ε, καὶ reliquis omissis Coll. 87 cap. || 26 ζητίας χωρὶς] sine damnis ε || καὶ om. Coll. 87 cap. || 27 τοῦτο] hoc quoque ε || τε καὶ αἰτήσεις om. Coll. 87 cap. || 29 εἰ δὲ διὰ τινα δυσκολίαν reliquis omissis Coll. 87 cap. || γε] aut (i. e. ἦ) ε || 30 γένηται Coll. 87 cap. codd. plerique || Θεοφιλεστάτῳ om. Coll. 87 cap.

2 Ut] Ut non T^a || 4 haec] hoc vulg. || 5 iudices] civiles R || 6 exconsuli RV ex. T || 12 agentibus T¹ || leg. volumus? || 15 a mena T² vulg., amen a V¹ || 16 patriarche V¹ || 17 ut] Et V¹ || habet T || adversos R¹ || 18 ad] a R¹ V¹ || 21 Et] ut V || fiat nec] fiat non T¹ || 22 uacari V || 24 scriptura T || 29 naturam] ***** V¹ || 30 difficultatem] necessitatem RT¹

στάτω ἐπισκόπων τεμεῖν τὴν ὑπόθεσιν, τότε ἀδειαν εἶναι καὶ παρὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀρχοντας ἰέναι, καὶ τῶν προνομιῶν ἀπάντων φυλαττομένων, ὅποσα τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς αἱ θεῖαι διατάξεις διδῶσιν, καὶ ἀγωνίζεσθαι καὶ πέρας ἐπιτίθεσθαι τῇ δίκῃ, καὶ οὕτως ἐλεύθερον γίνεσθαι πραγμάτων τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους σπενδόντων σὺν πάσῃ προθυμίᾳ καὶ τάξει τὰς δίκας τεμεῖν, ὥστε μὴ διὰ τὰς τοιαύτας αἰτίας τῶν ἱερῶν αὐτοὺς ἀπασχολεῖσθαι πράξεων, καὶ δεῖον τὸν θεὸν ἰκετεύειν καὶ τὰ ἱερεῖσι πρέποντα πράττειν, δικαστηρίων ἀνέχεσθαι καὶ τῶν ἐκείσε θορύβων καὶ τῆς ἐγγινομένης ταραχῆς ταῖς τῶν δικαζομένων ψυχαῖς. 2 Εἰ μέντοι περὶ ἐκκλημάτων ἐνάγοιτο, εἰ μὲν πολιτικῶν, ἐνταῦθα μὲν οἱ πρόσφοροι ἀρχοντες, ἐπὶ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν οἱ τούτων ἡγούμενοι ἔστωσαν δικασταί, μὴ ὑπερβινοῦσης τῆς δίκης μηνῶν δύο προθεσμίαν, ἀφ' οὗ προκαταρξίς γένηται, ὥστε σύντομον ἐπιτίθεσθαι τῷ πράγματι πέρας. ἐκείνου δὲ ὄντος, ὡς εἰ γὰρ ὑπεύθυνον εἶναι τὸν ἐναγόμενον νομίσειεν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος καὶ ποιητῆς ἀξίον κρίνει, πρότερον γυμνοῦσθαι τούτον παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς ἱερατικῆς ἀξίας, οὕτω τε ὑπὸ τὰς τῶν νόμων γίνεσθαι χεῖρας.

amabili episcopo decidere negotium, tunc licentiam esse et ad civiles iudices pergere, et privilegiis omnibus custoditis, quae reverentissimis clericis sacrae praestant constitutiones, et litigare et examinationem fieri et terminum imponi liti et ita liberam fieri causam. Clarissimis iudicibus secundum nostras leges studentibus cum magnanimitate et velociter lites decidere, ut non propter huiusmodi causas sacris amoveantur obsequiis, et cum oporteat deum placari et decencia sacerdotibus agi, auditoriis detineantur et illic turbis atque inhaerente tumultu litigantium animabus.

2 Si tamen de criminibus conveniantur, si quidem civilibus, hic quidem competentes iudices, in provinciis autem harum praesides sint iudices, non transcendente lite mensium duorum spatium ex quo liti contestatio fit, quatenus brevis imponatur causae terminus. Illud palam est, si reum esse putaverit eum qui convenitur provinciae praeses et poena iudicaverit dignum, prius hunc spoliari a deo amabili episcopo sacerdotali dignitate, et ita sub legum fieri manu.

CAPUT I.

Εἰ μέντοι ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ ἀμάρτημα δεόμενον σωφρονισμοῦ καὶ ἐπιτιμίων ἐκκλησιαστικῶν, ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος τοῦτο κρινέτω, μηδὲν ἐπικρινούστων τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα τοιαύτας ὑποθέσεις ὅλως οὐδὲ γνώσκεσθαι τοῖς πολιτικοῖς ἀρχουσι, δεῖον τὰ τοιαῦτα καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἐξετάζεσθαι, καὶ ἐπανορθοῦσθαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀμαρτανόντων διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων κατὰ τοὺς ἱεροῦς καὶ θεῖους κανόνας, οἷς καὶ οἱ ἡμέτεροι κατακολουθεῖν οὐκ ἀπαξιοῦσι νόμοι. Εἰ δὲ τινες ἤδη προκατήρχθησαν δίκαι, αὗται μενέτωσαν ἐπὶ ταύτου σχήματος σύντομον λαμβάνουσαι πέρας. πάντων τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν νενομοθε-

Si vero ecclesiasticum sit delictum egens castigatione ecclesiastica et multa, deo amabilis episcopus hoc discernat, nihil communicantibus clarissimis provinciae iudicibus. Neque enim volumus talia negotia omnino scire civiles iudices, cum oporteat talia ecclesiastice examinari et emendari animas delinquentium per ecclesiasticam multam secundum sacras et divinas regulas, quas etiam nostrae sequi non dedignantur leges. Si vero quaedam praestestatae sunt lites, haec maneant in ipso schemate velocem accipientes finem; omnibus quae iam a nobis sancita sunt sive

pr. § 2 summarium extat 'Ροπ. 14, 20, ubi citatur νεαρά πβ'.
c. I summarium habet Nomoc. L tit. 20 ex Athan.

simus episcopus causam decimat, tunc liceat etiam civiles magistratus adire, privilegiisque omnibus servatis, quaecumque religiosissimis clericis sacrae constitutiones praebent, et litigare et finem imponere liti atque ita a negotiis liberari. Clarissimi autem magistratus secundum leges nostras cum omni studio et celeritate lites decidere festinent, ne illi propter eiusmodi causas a sacris operibus avocentur, neve cum deo supplicare quaeque decet sacerdotes agere oporteat, iudicium et turbis quae ibi sunt eaque qua litigantium animi imbuti solent perturbatione detineantur. Si vero de criminibus conveniantur, si quidem civilia sunt, in hac quidem civitate competentes magistratus, in provinciis autem praesides earum sint iudices, ita tamen ut his non excedat duorum mensium spatium ex quo liti contestatio facta sit, ut cito finis negotio imponatur. Qua in re illud consentaneum est, si eum qui convenitur reum esse praeses provinciae putaverit poenaeque dignum iudicaverit, eum prius a deo carissimo episcopo dignitate sacerdotali privari atque ita legum potestati subici.

I. Sin autem ecclesiasticum sit delictum quod castigatione et poenis egeat ecclesiasticis, deo carissimus episcopus de eo iudicet, neve ullo modo clarissimi provinciarum praesides in partem vocentur. Et enim eiusmodi causas ne innotescere quidem civilibus magistratibus volumus, cum oporteat haec talia ecclesiastice examinari et peccatorum animas per poenas ecclesiasticas emendari secundum sacros divinosque canones, quos etiam nostrae leges sequi non dedignantur. Quodsi quae lites iam antea contestatae sunt, haec in eadem forma maneant cito finem accepturae. Omnia autem quae iam a nobis sancita sunt sive

1 τέμνειν v. l. Coll. 87 cap. || 2 καὶ τῶν] καὶ om. Coll. 87 cap. || 5 καὶ ἀγωνίζεσθαι] et litigare et examinationem fieri (i. e. καὶ ἀγωνίζεσθαι καὶ ἐξετάσασιν γίνεσθαι) ε || καὶ οὕτως — 13 ψυχαῖς om. Coll. 87 cap. || 6 ἐλεύθερον γίνεσθαι πραγμάτων] liberam fieri causam (i. e. πράγμα?) ε || 8 σὺν πάσῃ προθυμίᾳ] cum magnanimitate ε || 14 ἐνάγοιτο Coll. 87 cap. || 18 γίνηται Coll. 87 cap. v. l. || ἐπιτεθῆναι vel ἐπιτεθεισθαι codd. Coll. 87 cap. || 20 νομίσει Coll. 87 cap. codd. plerique || 24 χεῖρας γίνεσθαι Coll. 87 cap. || 25 εἴη] ἢ Coll. 87 cap. v. l. || 26 castigatione ecclesiastica et multa ε || θεοφιλεστάτος et μηδὲν — 28 ἐπαρχιῶν om. Coll. 87 cap. || 28 τῶν ἐπαρχιῶν M] provinciae ε || 29 οὐδὲ] οὐ Coll. 87 cap. || οὐδὲ om. Coll. 87 cap. || 30 Post ἀρχουσιν quae sequuntur om. Coll. 87 cap. || 31 ἐκκλησιαστικῶς Zachariae

ex ε] ἐκκλησιαστικὰ M || ἐπανορθοῦσθαι τὰς dedi ex ε (ἐπικατορθοῦσθαι τὰς Zachariae) ἐπικαροῦσθαι M || 35 ἤδη om. ε

2 et ad] et om. R || 3 praestantur? V^a || 4 litigia V] fieri] facere V || 5 liberi V¹ || 8 huiusmodi] huius V¹ || admoueantur T || 9 decenti a VT¹ decentia a T² || 10 illic Beck] illis libri || 11 inherentes RT¹ inhementis V¹ || 15 competens V¹ || 16 autem om. T¹ || praesides sint] praesideant T¹ praesid. R¹ || 17 spatium (spatio T¹) duorum T || 18 sit V] componatur R || 28 enim om. V || 29 talia ecclesiastica V] talia et ecclesiasticae R || 30 ecclesiasticas V^a || 32 dedignantur V¹ || 33 Sin R || 34 hee RT || 35 quae iam] quacrelam V¹ || sancta V

τημένων εἴτε ἐπὶ ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις εἴτε ἐπὶ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις εἴτε ἐπὶ κληρικοῖς εἴτε ἐπὶ μοναχοῖς τὴν ἰδίαν ἰσχὴν ἐχόντων.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάτα ἡμῶν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμον διὰ προγραμμάτων οἰκείων φανερὰ πᾶσι καταστήσάτω καὶ εἰς τὸ διηγετικὸν παραφυλάττειν σπενδάτω.

Dat. xv. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons.

super sanctissimis ecclesiis sive super deo amabilibus episcopis sive super clericis sive super monachis propriam virtutem habentibus.

(Ἐπίλογος.) Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem per programmata propria manifesta faciat universis et in perpetuum studeat custodiri.

Dat. xv. kal. Iun. Constantinopoli imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Appione v. c. cons.

ΠΑ

10

LXXXIV. Auth. LXXXV. Coll. VI tit. 12

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΜΟΠΑΤΡΙΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΜΗΤΡΙΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ.

Ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἀύγουστος Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατριῶν.

15

(Προοίμιον.) Πολλοὶ πανταχόθεν ἢ φύσει καινογενήσασιν ἐν τοῖς πράγμασι χωρμένη (εἰρημένον ἦδη τοῦτο πολλάκις ἐν τοῖς νόμοις τὸ προοίμιον, εἰρήσεται δὲ καὶ αὐθις ἕως ἂν ἐκείνη τὰ ἐαυτῆς πράττει) πολλῶν ἡμᾶς εἰς χρεῖαν καθίστησι νόμων. τὰς γὰρ λεγόμενας καὶ τὰς κοινωτικὰς διαδοχὰς λέγουσι μὲν ἡμῶν καὶ οἱ πάλοι, καὶ οἱ ἐκ τῆς τῶν νόμων ἀρχαιότητος ταῦτα λαβόντες κατὰσι μέχρι καὶ εἰς ἡμᾶς, οἱ πολλὰ καὶ τούτων ἐπληρωσάμεν· ἤλθε δὲ εἰς ἡμᾶς τι 1 τοιοῦτο. Ἠγάγετό τις γαμετήν, καὶ παῖδες αὐτῆς 21 γεγόνασιν ἐξ αὐτῆς· εἴτα ἀπελθούσης ἐκείνης ἀγεται πάλιν ἕτεραν, ἐξ ἧς τίκονται παῖδες αὐτῆς, τοῖς προτέροις ὀμοπατρίοι μόνον, οὐ μὴν ὀμομητρίοι· εἴτα καὶ τοῖτον ἐπεισάγεται γάμον καὶ ποιῆται παῖδας κἀντέθεν. μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελευτήν ἐπὶ δεύτερον ἢ γυνή 30 χωρεῖ συνοικεῖσιν, ἐξ οὗ ἕτερον ἐποιήσατο παῖδας, τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρός ὀμομητρίους μόνον, οὐ μὴν καὶ ὀμοπατρίους. τελευτησάσης τοίνυν τῆς μητρὸς συνέβη ἐπιτελευτῆσαι καὶ τὸν ἕνα τῶν ἀδελφῶν

Nov. LXXXIV (Authent. LXXXV = Coll. VI tit. 12: gloss.) Graece extat in M (om. B; L non habet nisi rubr. et inscr.). — Epit. Theod. 84, Athan. 9, 6. Iulian. const. LXXVIII.

de sanctissimis ecclesiis sive de deo carissimis episcopis sive de clericis sive de monachis suam firmitatem habeant.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur per propria edicta manifesta omnibus faciat et in perpetuum custodire studeat.

LXXXIV.

DE CONSANGUINEIS ET UTERINIS FRATRIBUS.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Quae multa undique in rebus nova profert natura (quod quidem iam saepe dictum est in legibus prooemium, sed idem denuo dicetur quamdiu illa agat quae eius propria sunt) multarum legum nobis necessitatem attulit. Atque legitimas et ex cognatione successiones iam veteres quidem nobis tradunt, et qui ex legum antiquitate haec petierunt usque ad nos procedunt, qui multa in his quod 1 que correximus. Sed pervenit ad nos aliquid huiusmodi. Duxit quidam uxorem ex eaque liberi ei nati sunt; deinde illa defuncta aliam rursus ducit, ex qua ei nascuntur liberi, prioribus consanguinei tantum neque vero uterini; deinde etiam tertias contrahit nuptias atque inde quoque liberos procreat. Post mortem autem eius ad secundum mulier venit matrimonium, ex quo alios peperit liberos, liberis ex priore marito uterinos solum neque vero etiam consanguineos. Iam vero matre defuncta accidit ut etiam

8 subscr. om. Iul. || xv. k. Iun. 5 Ath. (μητρί ἰουνίῳ Theod.) || xv. k. apr. M || CP. — cons. 5] CP. imp. dn. iust. pp. aug. apione uc. cons. M, βασιλείας Ἰουστινιανῶ τοῦ ἐν ὑπάτ. Ἀπλονος Ath. τῆς βασιλείας ἔτει ἐν ὑπάτεια Ἀπλονος Theod. || 11 rubr. Περὶ ἀδελφοπαίδων Theod. || τῶν om. Ath. || 14 ὑπάρχω ML || 15 *ὀρδιναρῶ M, om. L || 17 ἐν τοῖς πράγμασι om. 5 || 22 καὶ οἱ] et qui (i. e. καὶ οἱ?) 5 || 25 αὐτῶ om. 5 || 34 καὶ om. 5

dimus ex V Bamb. I Ambrac. || constantinopolim libri || impr. dōn. iust. V imp. dn. iustin. Bamb. I imp. dn. iust. Ambr. || 9 anno tertio decimo Bamb. I || apione uc. css. Bamb. I app. uc. coss. Ambr. apione uice consule V || 13 *bis et cons. VT bilisario exconsuli R || 17 iam om. V || praemium V¹ || 18 dicitur Beck || ille T^a ea R || 19 protrahit RT || 20 cognativas] uel cogitativas s. v. T² || 21 quidem] quid a T¹ || 27 ei filii V || 28 introduxit in matrimonium T¹ || 29 et ex ea V] ex ea RT ex eo vulg. || 31 ex om. T¹ || uterinis et 32 consanguineis V || 32 tantum T || 33 mori] morientem R¹ || fratrem RV

6 programata libri || propri T¹ || 8 subscriptionem de-

52*

παίδων τε καὶ διαθηκῶν χωρὶς, πολλοὺς ἀδελφοὺς καταλειποτά, τοὺς μὲν ὁμομητρίους, τοὺς δὲ ὁμοπατρίους, τοὺς δὲ ὁμομητρίους τε ἅμα καὶ ὁμοπατρίους. καὶ ὁ μὲν ἐξεύρηται τῇ φύσει καινούργημα, τοιοῦτό πως ἦν· ἐξέσται δὲ τοιαύτης ἀρχῆς δεδομένης ἡμῖν παρ' αὐτῆς καὶ ἕτερα προσεπινοήσασαι θέματα τοιοῦτό τι φέροιεν δυνάμενα, εἴτε τελευτῇ τοῦ ἀνδρὸς εἴτε τελευτῇ τῆς γυναικὸς, εἴτε ἄλλων νομίμων γάμων διαφόρων τοῦτο ποιήσαντων. τὸ ζητούμενον τοίνυν ἐκεῖνο ἦν, εἴπερ εἰς τὸν τοῦ τετελευτηκότος ἀδελφοῦ κληρὸν δεῖ 10 πάντας καλεῖν, τοὺς τε ὁμομητρίους τοὺς τε ὁμοπατρίους τοὺς τε ἅμα μὲν ὁμομητρίους ἅμα δὲ ὁμοπατρίους.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ τοίνυν περισκοπήσαντες τοὺς νόμους ἅπαντας οὓς ἤθροισαμεν τοὺς τε παλαιοὺς τοὺς τε ἡμῶν 15 τέρους τοιαύτην οὐκ εὗρομεν ἀναφνεῖσαν ζήτησιν, προσήκον ἔστιν αὐτῇ ὄψε ποτε χαλινῶσαι νόμῳ καὶ σκοπῆσαι, ὅτι τῶν ἀδελφῶν ἔστι πρὸς τὸν τελευτήσαντα τοῖς μὲν τὰ κοινὰ δίκαια, ἅπερ ἡμεῖς τοῖς λεγιτέμοις συνήγαμεν, τοῖς δὲ αὐτόθεν τὰ λεγίτμα 20 (ἐκονιώνον γὰρ αὐτῷ περὶ τὴν πατρῴαν γονίην, ὥσπερ ἐκεῖνοι περὶ τὴν μητρῴαν)· οἱ δὲ αὐτόθεν καθαρῶς εἶχον καὶ τὸν νόμον καὶ τὴν φύσιν βοηθοῦσαν αὐτοῖς, διότι καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ἦσαν προελθόντες μητρῴων κόλπων καὶ ἦν αὐτοῖς ἡ ἐκ τοῦ πατρὸς σπορά 25 μία καὶ τὸ πανταχόθεν γνήσιον ὥσπερ τι σύμβολον αὐτοῖς ἐνέπρεπεν. εἰ μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀδελφὸς πραγμάτων ἀπαλλάξει καὶ τὸν νόμον καὶ τοὺς ἀμφοβιπτοντας ἡβουλήθη, πρὸς διαθήκην ἤλθεν ἂν καὶ τὴν ἐαυτοῦ γνώμην ἐποίησε φανεράν, καὶ οἱ τῇ γραφῇ 30 τετιμημένοι πρὸς τὸν κληρὸν ἐκαλούντο. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο πράξει οὐκ ἡβουλήθη ἢ οὐκ ἠδυνήθη (πολλὰ δὲ τὰ ἀνθρώπων καὶ περιστάσεις μυσταὶ καὶ αἰφνίδιοι θάνατοι), ὅδε ἡμῶν ὁ νόμος τῷ πράγματι δια- 1 τῆσει. Βούλεται δὲ οὗτος ὁ νόμος, ὥστε τοὺς ἐκα- 35 1 τέρωθεν κεκοσμημένους καὶ ἅμα μὲν ὁμοπατρίους ἅμα δὲ ὁμομητρίους ἀδελφοὺς εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ τελευτήσαντος καλλίους εἶναι τῶν ἢ μόνον ὁμοπατρῶων ἢ μόνον ὁμομητρίων. καὶ οὐ καταπλήξει γὰρ ἡμᾶς ἡ φύσις ποικίλλουσα, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτῆς τὰς τοιαύτας ἐφ- 40

testamentis, multos fratres relinquentem, alios quidem consanguineos, alios autem uterinos, alios vero simul et consanguineos et uterinos. Et quae quidem adinventae est naturae novitas, talis quodammodo fuit. Licebit autem tali principio dato nobis ab ea et alios quosdam opinari casus tale aliquis proferre valentes, sive morte viri seu morte mulieris sive alia legitima separatione, nuptiis diversis hoc facientibus. Quaestio igitur illa erat, si ad mortui fratris hereditatem oporteret omnes vocari, et consanguineos et uterinos et simul quidem consanguineos simul autem uterinos fratres.

Quia igitur considerantes leges omnes quas con- 15 gregavimus et veteres et nostras huiusmodi non invenimus emersisse quaestionem, congruum est eam sero tandem refrenare lege et considerare, quia fratribus sunt ad defunctum aliis quidem cognationis iura quae nos legitimis copulavimus, aliis autem hoc ipso legitima (communicabant enim aliqui ei circa paternam prolem, sicut alii circa maternam), alii autem illud pure habebant, et lege et natura iuvante se, eo quod ex eisdem erant procedentes matrum sinibus eratque eis patris semen unum et undique veluti quoddam signum eis germanitatis resplendebat. Si igitur huiusmodi frater litibus liberare et legem et dubitantes voluisset, ad testamentum venerat et suam sententiam fecerat manifestam, et per scripturam honorati ad hereditatem vocarentur. Quia vero hoc agere noluit aut non potuit (multa namque sunt hominum et anxietates innumerae et repentinae mor- 20 tes), haec nostra lex causam determinet.

Vult autem haec lex ex utroque decoratos et simul quidem consanguineos simul autem uterinos fratres ad successionem morientis meliores esse quam illi qui solummodo consanguinei aut solummodo uterini sunt. Et non nos faciet haesitare naturae varietas, sed nos huiusmodi adinventiones

unus ex fratribus decederet sine liberis et sine testamento, relictis multis fratribus, aliis uterinis aliis consanguineis aliis simul et uterinis et consanguineis. Atque quod quidem novum natura invenit, eiusmodi fere erat: licet autem tali principio nobis ab ea dato alios quoque casus insuper excogitare qui quid eiusmodi afferre possint, sive per mortem viri sive per mortem mulieris, sive aliae legitima nuptiae diversae id effecerint. Itaque quod quaerebatur illud erat, num ad defuncti fratris hereditatem omnes oporteret vocare, et uterinos et consanguineos et eos qui simul et uterini et consanguinei essent.

I. Quoniam igitur circumspicis legibus omnibus quas collegimus tam veteribus quam nostris eiusmodi quaestionem non reperimus ortam esse, decet eam sero tandem lege coercere, cum consideremus fratribus cum defuncto aliis esse cognationis iura, quae nos legitimis coniunximus, aliis ipsa legitima (communem enim cum eo paternam originem habebant, sicuti illi maternam), alii vero pure et legis et naturae auxilium habebant, quoniam et ex eodem matris gremio prodierant et ex patre iis procreatio una eademque erat atque germana undique origo veluti signum aliquod eos decorabat. Tam si talis frater et ius et ambigentes liberare negotiis voluisset, ad testamentum venisset suamque voluntatem manifestam reddidisset, atque qui per scripturam honorati essent ad hereditatem vocarentur. Quoniam vero id facere noluit vel non potuit (variae enim sunt res hominum et sescenti casus et mortes repentinae), 1 haec nostra lex rem dirimet. Vult autem haec lex ab utraque parte distinctos et consanguineos simul atque uterinos fratres in successione defuncti praestare iis qui aut consanguinei solum aut solum uterini sunt. Neque perturbabit nos naturae ista varietas, sed nos tales eius inventiones legitimas red-

5 ἐξέσται] licebit ε || 8 ἄλλων νομίμων] alia legitima separatione (i. e. ἄλλω νομίμῳ χωρισμῷ?) ε || 12 sq. τοὺς τε ἅμα — ὁμοπατρίους] et simul quidem consanguineos simul autem uterinos fratres ε || 21 αὐτῷ] aliqui ei ε; αὐτοῖς malit Zachariae non recte || 22 αὐτόθεν] illud ε || * καθαρῶς scripsi ex ε] καθαρὸν M || 24 διότι καὶ] καὶ om. ε || προσελθόντες M || 33 τὰ ἀνθρώπινα malit Zachariae sine causa || 40 αὐτῆς om. ε

1 testamento R vulg. || fratrem V¹ || relinquentes V^a || 3 simus V¹ || 4 quodem modo V¹ || 7 mulieris morte R || 8 hoc] * R¹ || 9 illa erat igitur V¹ || 10 hereditatem] ad

hereditatem V¹ || oporteret RT vulg. || oportet V || 15 nostras] nouas V³ || 17 legem V^a || 20 aliquid R² vulg. || 21 materna V maternam prolem T || 22 leg. ilico pure habebant et legem et naturam iuvantem se? || iuvantes V³ || 23 se] set T¹ || eisdem T] hisdem RV || 24 finibus (finimus R^a) RV || eius R || patribus V^a || 25 germanitatis eis R || resplendat V respondebat R || 26 frater] ** T¹ || 27 ueniant T¹ uenisset T² || 28 fecisset T² || prae scriptura V || 29 uocantur T¹ uocaretur V² || 30 multe R (multae vulg.) || 31 homini RT || 32 determinat R || 36 consanguineos] fratres add. T || 38 illos vulg. || aut solummodo om. V || 39 sint T || nos] eos T¹ || faciet V] faciat RT vulg. || 40 sed] si V || eiusmodi V¹

εὐρέσεις ἀποδείξομεν νομίμους καὶ κοινούμεν, τοῖς τε-
 λεωτέροις ἀποδίδόντες τὰ καλλίω καὶ τοὺς ἐλάττους 2
 2. ἔξισουν αὐτοῖς οὐκ ἀνεχόμενοι. καὶ πολλὰ γε ἡμᾶς
 εἰς τοῦτο προέτρεψε. πρότερον μὲν γὰρ ἕτερος ἡμῶν
 νόμος, εἰ παῖς τελευτήσῃ παῖδας οὐκ ἔχων, [ἦ] εἰς
 τὰ ὄντα αὐτῷ μητρῶα τυχόν ἢ καὶ ἀπὸ γαμικῆς ἢ
 καὶ ἐξ ἄλλης αἰτίας ἀπροσπόριστα πράγματα πρότε-
 ρον τοὺς ἐκ τῶν αὐτῶν γάμων ἀδελφούς εἰς τὸν κλη-
 ρον καλεῖ, εἴτα τοὺς ἐξ ἐτέρων, καὶ μετ' ἐκείνους τὸν
 πατέρα ὅπερ ἀπόδειξις ἦν τοῦ πάλαι ταῦτα τὴν ἡμε- 10
 10 τέραν νομοθεσίαν ὠδίνειν. εἰ γὰρ καὶ πατρὸς ὑπόν-
 τοι αὐτοῦ τε τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἐξ ἐτέρου γάμου
 προτιμᾶσθαι τοὺς ὁμομητρίους καὶ ὁμοπατρίους ἀδελ-
 φούς συμβαίνει, ἀκόλουθόν ἐστι, κἂν εἰ μὴ πατὴρ ὑπ-
 ἔσταιν ἀλλ' ἀδελφοὶ μόνον, προτιμᾶσθαι τῶν ἐξ ἐνός 15
 15 τῶν γονέων μόνον συναπτομένων τῷ τελευτήσαντι
 τοὺς ὁμοίως μὲν ὁμομητρίους ὁμοίως δὲ ὁμοπατρίους
 ὄντας. καὶ τούτοις συμβαίνει ἂν εἴη τὸ πρόην ἐπι-
 τε τοῖς μητρῶοις καὶ τοῖς ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας ἢ καὶ
 ἄλλοις ἀπροσπορίστοις νενομοθετημένον τοῦτο καὶ ἐπὶ 20
 20 τοῖς λοιποῖς τοῦ τελευτήσαντος πράγμασι κρατεῖν τε
 καὶ πολιτεύεσθαι. Οὗτος τοίνυν ὁ νόμος ἐπὶ τούτου
 τοῦ δόγματος αὐτῷ τὴν πρόφασιν, ὡς εἴρηται, κείσθω
 θεμάτων. καὶ ἐπεὶ περὶ ἐκ τριῶν συνοικεσίων αὐτῆ
 προήλθεν ἡ καινοτομία τῆς φύσεως, οὐδὲν κωλύει, κἂν 25
 25 εἰ τις ὑπόθῃ καὶ ἐκ δύο μόνων γάμων τοὺς μὲν
 εἶναι μόνον ὁμοπατρίους ἢ ὁμομητρίους, τοὺς δὲ ὁμο-
 πατρίους τε ἅμα καὶ ὁμομητρίους, κἂν εἰ τις ἐκτα-
 θῆναι δόξῃ τὰ συνοικεσία καὶ ἐτι μᾶλλον τοιοῦτό τι
 γενέσθαι· καὶ οὕτως εἰς τὰ τοιαῦτα τῶν θεμάτων, 30
 30 ἐνθα τοιαῦτα τινεὶ εἰσάγονται τάξεις ἀδελφῶν, ὁ νό-
 μος ἐχέτω τὴν οἰκείαν ἰσχύν, καὶ ἀποκλειέτωσαν οἱ
 διπλοῖς χρώμενοι δικαίους τοὺς ἐνὶ μόνῳ χρῆσθαι
 δυναμένους.

CAPUT II.

Εἰ δὲ οὐ τοιοῦτόν ἐστι τὸ θέμα, ἀλλ' ἢ μόνον 35
 35 καθεστᾶσιν ὁμοπάτριοι ἢ ὁμομητρίοι, καὶ τελευτήσῃ
 τις τῶν ἀδελφῶν, ταῦτα τοῖς προτέροις ἀνακείσθω
 νόμοις, οἵπερ αὐτῶν ἤδη τὰς διαδοχὰς διετύπωσαν.
 Χάσθω μέντοι οὗτος ὁ νόμος ἐχέτω μὴ μόνον ἐπὶ
 τοῦ τὴν ζήτησιν κινήσαντος θεμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ 40
 40 τοῖς μετὰ ταῦτα ἐσομένοις ἢ ἐτι καὶ νῦν ἡρητημένοις·

ostendimus legitimas atque discernimus, perfectiori-
 bus distribuentes quae meliora sunt et minores ex-
 2 aequare eis non patientes. Plurima namque nos
 ad hoc invitaverunt. Primum quidem altera nostra
 5 lex, si filius moriatur filios non habens, deinde exi-
 5 stentibus ita forte maternis rebus aut ex nuptiali
 aut etiam ex alia causa, quae non adquiruntur, prius
 ex eisdem nuptiis fratres ad hereditatem vocari, de-
 inde ex aliis, et post hos patrem: quod probatio
 erat eo quod dudum talia nostra legislatio conce-
 10 pisset. Nam si et patre existente suo patri et his
 qui sunt ex aliis nuptiis praeponi consanguineos et
 uterinos fratres contingit, consequens est, licet pater
 non existat sed fratres solummodo, praeponi his
 qui ex uno parentum solummodo copulantur mori-
 15 entium eos qui similiter quidem consanguinei similiter
 autem uterini sunt. Et his conveniens erit illud,
 quod dudum et in maternis et in his quae ex nuptiali
 causa aut aliter non adquirantur sancitum est, hoc
 20 etiam in reliquis morientis rebus valere atque trac-
 tari. Haec igitur lex in isto casu data sibi occa-
 sione, sicuti dictum est, posita sit. Et quia ex tribus
 matrimoniis haec processit novitas naturae, nihil
 prohibet, vel si quis ponat et in duobus solum
 25 matrimoniis alios quidem esse solum uterinos (aut
 consanguineos), alios autem consanguineos simul et
 uterinos, vel si quis extendi dicat matrimonia et
 adhuc amplius tale aliquid fieri: et sic in huius-
 modi casibus ubi tales quidam introducuntur ordines
 fratrum, lex habeat suam virtutem, et excludant
 duplici utentem iure eos qui uno solo uti possunt.

demus et discernemus ita, ut perfectioribus meliora tribuamus nec inferiores illis exaequari patiamur.
 2 Ac multa quidem nos ad hoc impulerunt. Primum enim alia lex nostra, si filius moriatur liberos
 non habens, in bona quae ei sunt malerna forte vel ex nuptiali vel ex alia causa adventicia prius
 fratres ex eodem matrimonio natos ad hereditatem vocal, deinde ex alio natos, ac post eos patrem;
 quod argumento est iam olim legislationem nostram haec parturire. Si enim etiam patre superstitē
 et ipsi patri et iis qui ex alio matrimonio sunt praeponi uterinos et consanguineos fratres contin-
 git, consequens est ut, etsi pater non superest sed soli fratres, iis qui ex uno parente solo fratri de-
 functo coniuncti sunt, praeponantur ii qui simul et uterini et consanguinei sunt. Atque his conveniet, ut
 quod antea et de maternis et de iis quae ex nuptiali causa adquisita sunt vel etiam aliis adventiciis san-
 citum est, idem etiam de reliquis defuncti rebus valeat et in usu maneat. Haec igitur lex de hoc casu
 posita sit, qui ei occasionem, sicut dictum est, dedit. Et quia ex tribus matrimoniis ista naturae novitas
 profecta est, nihil prohibet, si quis supponat etiam ex duobus solum nuptiis alios esse consanguineos sive
 uterinos, alios simul et consanguineos et uterinos, vel si quis concedat extendi matrimonia et eo magis
 eius generis aliquid fieri: atque ita in huiusmodi casibus, ubi tales ordines fratrum introducuntur, lex
 suam vim habeat, et qui duplici iure utuntur excludant eos qui uno solo uti possunt.

II. Si vero non eiusmodi casus est, sed vel consanguinei solum adsunt vel uterini, et quis ex fra-
 tribus moriatur, haec prioribus legibus obnoxia sint, quae successiones eorum iam constituerunt. Ceterum
 locum haec lex habeat non solum in eo casu qui quaestionem movit, sed etiam in iis qui postea futuri

4 πρότερον M] leg, πρώτον (ε)? cf. tamen nov.
 LXXXIX c. 15 pr. || 5 νόμος] Cod. 6, 59, 11 || ἢ εἰς τὰ M
 deinde (i. e. εἴτα) ε. Seclusi ἢ || 6 αὐτῷ] ita (i. e. οὕτω) ε ||
 9 καλεῖ] vocari ε || 10 ταῦτα] corr. τοιαῦτα ex ε? ||
 11 εἰπόντος M, corr. Scrimger || 14 συμβαίνειν M, corr.
 Scrimger || 19 ἢ καὶ ἄλλοις M (cf. Iul.)] aut aliter (i. e.
 ἄλλως) ε || 35 ἀλλ' ἢ] ἢ om. ε (ei malit Zachariae) ||
 41 ἢ — ἡρητημένοις om. ε

4 hoc] haec R² || mutauerunt R¹T¹ || p**mum V ||
 lex nostra R || 8 isdem R hisdem (his V²) VT || vocat
 Beck || 9 aliis] fratres ad hereditatem add. T¹ || hos] hos
 ad T^a || 10 eo quod] eodem V¹ || 11 si et V] et si T
 etsi et R¹ et R² || 13 contigit RV || 14 sed] s* V¹ ||
 15 parentum T² || solummodo] latere add. V³ || 20 in] ut
 in R¹T¹ || morientis om. R || 21 casu] ** V¹ caū V³ ||
 22 sicut V || 24 solum] non solum V || 25 * aut con-
 sanguineos addidi || 27 exstendi T || 28 aliquid tale T ||
 eiusmodi T || 29 quidam om. R qui T¹ || 38 iam om. RT ||
 39 tm T autem R

ὄστε τὰ πρότερα, εἴπερ ἡ δικαστοῦ ψήφῳ ἡ συμβα-
τηρίοις ἀπὸλλανται τύποις, ἐχέτω τὴν οἰκείαν τομὴν
τῆς ἐκ τούδε τοῦ νόμου μὴ δεόμενα κρίσεως.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παρα-
στάνα ἡμῖν καὶ διὰ τούδε τοῦ θείου δηλούμενα νό-
μου διὰ προγραμμάτων οἰκείων φανερά πᾶσι κατα-
σιγησάτω καὶ εἰς τὸ διηρηκῆς παραφυλάττειν σπενσάτω.

Dat. xv. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XIII. Apione v. c. cons.

turi sunt. Quocirca priora, si aut iudicis sententia
aut pactionum expedita sunt formis, habeant pro-
prium decisionem huius legis iudicio non egentia.

(Epilogus.) Tua igitur eminentia quae placue-
runt nobis et per hanc sacram manifestata sunt
legem per litteras proprias declarare cunctis et in
perpetuum observare festinet.

Dat. xv. kal. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
[a. 539] anno XIII. Appione v. c. cons.

ΠΕ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ.

Ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἀύγουστος Βασιλεῖδῃ τῷ
ἐνδοξοτάτῳ μαγίστῳ τῶν θείων ὄφφικίων.

(Προοίμιον.) Τὸν μέγαν θεὸν καὶ σωτῆρα ἡμῶν
Ἰησοῦν Χριστόν καὶ τὴν αὐτοῦ βοήθειαν διὰ παν-
15 τὸς ἐπικαλοῦμενοι σπενδόμεν πάντας τοὺς ἡμετέροισ
ἐπηκόους, ὧν τὴν διοίκησιν ὁ θεὸς ἡμῖν ἐπίστευσεν,
ἀβλαβεῖς καὶ ἀνεπηρέαστους φυλάττειν, καὶ κωλύειν
τοὺς πολέμους, οὓς ἐκ τῆς ἐαυτῶν ἀβουλίας αἰρού-
μενοι τοὺς κατ' ἀλλήλων ἐργάζονται φόνους, διπλῆν
20 ἐκ τούτου καθ' ἐαυτῶν τὴν τιμωρίαν ἐπάγοντες, τούτο
μὲν ἦν ἐαυτοῖς ἐπιφέρουσι τούτο δὲ ἦν ἐκ τῶν νόμων
τῶν τὴν μανίαν αὐτῶν κολαζόντων ὑφίστανται.

Βουλόμενοι τοίνυν τῶν τοιούτων θανάτων τοὺς
ἀνθρώπους ἐλευθερῶσαι συνείδομεν τὸ τῆς ὀπλοποιίας
25 ἔργον μηδένα μὲν ἰδιωτῶν ἐργάζεσθαι, μόνους δὲ
ἐκείνους τὰ ὅπλα κατασκευάζειν τοὺς ἐν ταῖς δημο-
σίαις καταλεγόμενους ὀπλοποιίας ἦτοι ταῖς λεγομέναις

Nov. LXXXV (Authent. LXXXVI = Coll. VI tit. 13: gloss.) Graece extat in ML (fuit B 57, 9). — Epit.
Theod. 85, Athan. 20, 4. Iulian. const. LXXIX.

c. I Κελεύομεν τὸ τῆς ὀπλοποιίας — 415, 1 στρατεύονται ex B habet B^o O 7 p. 532 Zach.

sunt vel etiam nunc pendent. Nam priora, sive iudicis sententia sive pactis composita sunt, suam deci-
sionem habeant neve iudicio ex hac lege egeant.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur
per edicta sua manifesta omnibus faciat et in perpetuum observare studeat.

CAPUT I.

LXXXV. Auth. LXXXVI. Coll. VI tit. 13

R DE ARMIS R

Idem Aug. Basilidi magistro sacrorum officiorum.

(Praefatio.) Magnum deum et salvatorem no-
strum Iesum Christum et eius auxilium semper in-
vocantes studemus omnes nostros subiectos, quorum
regimen credidit nobis deus, inlaesos et sine ca-
lumnia custodire, et inhibere bella quae per suam
inconsiderantiam suscipientes adversus alterutros
operantur dolores, duplex ex hoc contra se suppli-
cium inferentes, tam quod sibimet inferunt quam
quod ex legibus vesaniam eorum punientibus pa-
tiuntur.

Volentes igitur huiusmodi mortibus homines libe-
rare perspeximus armifactorum opus nullum priva-
tum operari, solos autem illos arma facere, qui in
publicis deputati sunt armifactoriis aut qui dicun-

LXXXV.
DE ARMIS.

Imp. Iustinianus Augustus Basilidae gloriosissimo magistro sacrorum officiorum.

Praefatio. Magnum deum et servatorem nostrum Iesum Christum eiusque auxilium semper in-
vocantes operam damus, ut omnes subiectos nostros, quorum nobis gubernationem deus credidit, a damno
atque iniuria immunes servemus, atque bella prohibeamus, quibus per imprudentiam suam susceptis mutuas
caedes edunt, duplicem inde sibi poenam illaturi, cum eam quam sibi ipsi irrogant tum quam ex legibus
furorem eorum punientibus subeunt.

I. Cum igitur eiusmodi caedibus homines liberare velimus, placuit ne quis privatus armorum fabri-
candorum opus exerceat, sed ut illi soli arma conficiant, qui in publicis armorum officinis vel fabricis

6 φανερά πᾶσι καταστησάτω] declarare cunctis ε ||
8 dat. — cons. ε] dat. xv. iun. ep. imp. dn. M, ἐργάφη
βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ' (corr. ιγ') πρὸ ιε' καλαν-
δων Ἰουνίων ὑπατείας Ἀπιανος Ath. ἐξεφωνήθη μηνί
ἰουλίῳ (corr. ἰουνίῳ) βασιλείας ἔτει ιγ' ὑπατεία Ἀπι-
ονος Theod. dat. kal. iun. imp. iustiniani anno decimo
tertio Iul.^w, om. Iul. codd. ceti. || 10 rubr. Περὶ ὀπλων
Theod. || 21 ἐκ τούτων καθ' ἐαυτὴν L || 22 ἐαυτοῖς M]
ἐν ἐαυτοῖς L || 28 ὀπλοποιίας — 415, 2 συγκαταλεγόμε-
νους om. M || ἦτοι ταῖς λεγομέναις φάβριξι (φαίριξι? L)
L(ε) om. B^s

1 si om. R¹T¹ || 5 manifestata T vulg.] manifesta RV ||
6 per om. V || 8 subscriptionem praestant V Bamb. I Am-
brac., item cum rubrica novellae seq. confusam cod. Mona-
censis lat. 6359 (olim Frisingensis 159) saec. XIV || xv.]
v. V || CP.] ep. V || dn.] dōn. V dōnus Ambr. dñn. Bamb.
dñi Mon. || iust. libri || pp. V] om. Bamb. Ambr. Mon. ||

aug. V Bamb.] a. Ambr. Mon. || 9 an. XIII Ambr., om.
cett. || app. V Mon. a. pp. Bamb. pp. Ambr. || u. c. cons.
V uc. constan. Bamb. vicēl. Mon. con. Ambr. || 10 Nov.
LXXXV = Authent. LXXXVI infra inter extravagantes
Authentici post nov. LXIII repetunt R f. 74^v (= z)
et V f. 184^v (= v) || 11 rubr. Titulo de armis V, om. v ||
12 basilidi v || magistri V || sacrorum om. RT || 14 deum]
dig deum (sic) v¹, dignum deum v², sed eadem m. del.
dignum || et om. v || 15 auxilium om. v || 17 regimen]
regi** T¹ || credit RT¹ || illesos deus T || 18 et inibi-
bere VR¹ etiam ibere z || 19 inconsiderantiam Heim-
bach] considerantiam vz considerationem R VT || alt-
utros T alteros alterutros v || 20 operantur om. RT ||
ex om. z || hoc om. v || 21 tam quod] tam qui V tam-
quam v || 22 vesanique v || penitentibus V || 24 volenti-
bus vz || 26 solas V¹ solum T¹ || qui in] di z || 27 puni-
cis v || deputati om. vz || armifactoriis vz (cf. 415, 3) || aut]
·i. (i. e. id est) s. v. V || qui dicentur v quidam T¹ quic-
quid dicuntur z

φάβριξ, τοὺς δὲ ἐργαζομένους τὰ ὄπλα μηδενὶ πιπράσκειν ἰδιώτῃ. ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἐν τοῖς ἀριθμοῖς συγκαταλεγμένους ὀπλοποιούς, οὓς καὶ δεποντάτους καλοῦσι, τοὺς παρὰ τοῦ δημοσίου κομιζομένους σιτήσεις συγχωροῦμεν ἐργάζεσθαι ἢ τινι πιπράσκειν ὄπλα, ἀλλὰ μόνον ἐπιμέλεισθαι τῶν ὀπλῶν τῶν στρατιωτῶν τῶν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς καταλεγόμενων ἐν οἷς στρατεύονται· εἰ δὲ τι νέον κατασκευάσονται, τοῦτο ἀφαιρεῖσθαι παρ' αὐτῶν καὶ ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν εἰσφέρεσθαι ἀρμαμέντῳ προστεθῆσόμενον τοῖς ἐκείσε ἀποκειμένοις 10 δημοσίοις ὄπλοις.

CAPUT II.

Αὐτὸ δὲ τοῦτο φυλάττειν βουλόμεθα καὶ τοὺς ἐν τοῖς τάγμασι τῶν βαλλιστραίων, οὓς καὶ διαφόρους συνεστήσαμεθα πόλεις, τάξαντες ἐν αὐτοῖς καὶ τοὺς ὄπλα κατασκευάσειν εἰδότας· ὥστε καὶ αὐτοὺς 15 μόνον ἐπιμέλεισθαι τὰ ἐν ταῖς δημοσίοις ὀπλοθήκαις ἐκαστῆς πόλεως ἀποκειμένα ἐπανορθοῦν τε καὶ ἀνανεοῦν. εἰ δὲ καὶ τι νέον ὄπλον κατασκευάσονται, τοῦτο ὁμοίως καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν τῶν δημοσίων ὀπλῶν παρεχέτωσαν φυλακὴν, καὶ μηδενὶ ἐτέρῳ παν- 20 τελῶς πιπρασκέτωσαν.

CAPUT III.

Τοῦτο δὲ παραφυλάξουσιν οἱ ἐν τοῖς βαλλιστραίοις καταλεγόμενοι κινδύνῳ τῶν πατέρων τῶν πόλεων, ἢ φ' οὓς αὐτοὺς τε τοὺς βαλλιστραίους ἐτάξαμεν καὶ τὴν τῶν δημοσίων ὀπλοθηκῶν ἐπιμέλειαν τε καὶ 25 παραφυλακὴν κατεστήσαμεν. ὥστε εἰ τινες φανεῖν ἢ δεποντάτοι ἢ φαβρικῆσιοι διαπιπράσκοντες ὄπλα, προνοήσονται οἱ κατὰ τόπον ἀρχόντες τιμωρίας τοῖς τοιούτοις ὑποβάλλειν, πρὸς τῷ καὶ τὰ ὄπλα παρὰ τῶν ταῦτα ὠνομημένων τιμημάτων χωρὶς ἀφαιρεῖσθαι 30 καὶ ἐκδικεῖσθαι τῷ δημοσίῳ. ταύτην τοίνυν παρὰ τοῦ διακυβερνήτου ἡμᾶς θεοῦ λαβόντες τὴν ἐννοίαν

tur fabricensii; eos autem qui operantur arma nulli vendere privato. Sed neque qui in numeris statuti sunt armificatores, quos etiam deputatos appellant, qui de fisco annonas accipiunt, permittimus operari aut alicui vendere arma, sed solum diligentiam habere armorum milites in numeris constitutos iu quibus militant; si vero novum aliquid faciunt, hoc auferri ab eis et in sacro nostro inferri armamento adiciendum ibi repositis publicis armis.

Hoc autem observare volumus et eos qui in ordinibus balistariorum sunt, quos per diversas statui-mus civitates, ordinantes eos et arma facere scientes, ut et ipsi sola publica arma in armamentis publicis uniuscuiusque civitatis recondita corrigant atque renouent. Si qui vero novum aliquid armorum instruxerint, hoc similiter et ipsi inter publica arma praestent et nulli alteri penitus vendant.

Hoc quoque custodiant qui in balistariis deputati sunt periculo patrum civitatum, sub quibus et ipsos balistarios statuimus et publicorum armamentorum diligentiam atque custodiam constituimus: quatenus si qui visi fuerint aut deputati aut fabricensii vendentes arma, provideant per loca iudices eos supplicii subdere, insuper et arma ab eis qui ea comparant sine pretio auferre et publico vindicare. Hanc igitur gubernante nos deo cogitationem per

v. 24 argumentum ex Ath. repetit lib. περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 21 p. 198 Heimbach.

quae dicuntur referuntur, qui vero arma fabricantur, ne ea ulli privato vendant. Sed ne eos quidem qui in numeris una recensentur armorum artifices, quos etiam deputatos vocant, qui a fisco annonas accipiunt, permittimus arma fabricari vel cuiquam vendere, sed tantummodo curare arma militum qui in numeris recensentur in quibus ipsi militanti; si quid vero novi confecerint, hoc ab iis auferatur et in sacrum nostrum armamentarium inferatur armis publicis ibi repositis adiciendum.

II. Hoc ipsum autem eos quoque qui in ordinibus ballistariorum sunt observare volumus, quos in diversis urbibus constituimus, quo in ordine etiam armorum fabricantum peritos disposuimus: ut ipsi quoque sola publica arma in publicis cuiusque urbis armamentariis reposita reparant et renouent. Quodsi quod novum armorum genus confecerint, id similiter ipsi quoque in publicorum armorum custodiam tradant, neve ulli omnino alii vendant.

III. Hoc autem observabunt ii qui inter ballistrarios recensentur periculo patrum civitatum, sub quibus et ipsos ballistrarios ordinavimus et publicorum armamentarium curam et custodiam constituimus. Itaque si qui sint vel deputati vel fabricenses qui vendant arma, magistratus qui ibi sunt operam dabunt, ut huiusmodi homines poenis subiciant, praeterquam quod arma ab iis qui ea emerunt, sine pretio auferentur et fisco vindicabuntur. Hoc igitur consilio a deo qui nos gubernat accepto per praesentem

2 τοὺς Haloander] τοῖς LB^a || συγκαταλεγόμενοις L^a || συγκαταλεγόμενοις L^b, καταλεγόμενοις B^a || 3 ὀπλοποιούς οὓς M^a] οὓς ὀπλοποιούς LB^a || διποτάτους MB^a δαιποτάτους L || 6 μόνων L, v. l. B^a || milites in numeris constitutos ε || στρατιωτικῶν L || τῶν om. L, v. l. B^a || 13 πρῶγμασι L || βαλλιστραίων L βαλλιστραίων vulg. || 14 ἐν αὐτοῖς M] ἐν ἐαυτοῖς L eos ε || 17 ὑποκειμένα L || 18 εἰδὲ καὶ] si qui vero ε || 19 εἰς — 20 φυλακῆν] inter publica arma praestent ε || 22 βαλλιστραίοις, 24 βαλλιστραίους vulg. (βαλλιστραίοι etiam Ath., βαλλιστῆριοι Theod., Iul.) || 26 παραφυλακῆν M] φυλακῆν L || εἰ τινες] οἱ τινες L^a || 27 διποτάτοι M διποτάτοι L || φαβρικῆσιοι Haloander] φαβρικῆσιοι M φαβρικῆσιοι, s. v. ὀπλοποιῶν L (φαβρικῆσιοι Ath., φαβρικῆσιοι Theod.) || 28 τοὺς τοιούτους] eos ε || 31 ταῦτα L^a || παρὰ τοῦ et 32 λαβόντες om. ε || 32 κυβερνήτου L

1 fabricensii vulg.] fabricentii RTz fabricennii V fabricentii v, fabricenses Beck, quae forma in seqq. respondet graeco φάβρικες (416, 4.10.15.37. 417, 2.4. 418, 2.12.17); sed cf. v. 26 || autem om. v || arma nulli] armant li R^a arnulli v || 2 in om. T || muneris R **** V^a || 3 armificatores z || quos] set z || 5 aut om. v || alieni v || diligentia T^a v ||

armorum habere vz || 6 numeris V^a] numero RTvz nu^a V^a || 7 militatur R^a || haec v || 8 inferre vz auferri T^a || armanto (in ras.) V armatorio R || 9 addicendum R^a adiciendum R^a || ubi RT || 12 Hoc vulg.] hic RVTz Sic v || aut z || observare] hoc servare V || 13 balistariorum RT balistrarium V^a balistrarium V^a balistorum vz ballistariorum vulg. || quos om. V || diuersas per z || 14 eos] inter eos Beck || 15 ut et] et om. Rv || ipsa v || publici arma v cap. arma z arma publica T || armentis V || 16 publicos z || uniuscuiusque R^a || recondant R^a || corrigat v || 17 remouent R^a vz || novum Beck] unum VTvz nu^a (= numeri) R || 18 instruxerit libri, corr. vulg. || hoc] hos R^a et haec T || et ipsi Beck] et ipsis RTvz, om. V || 19 uendent V || 22 quisque z || qui] quod v || balistrariis V ballistariis vulg. || 23 sunt deputati vz || super R || quibus] ciuitatum quibus R^a || 24 balistrarios V ballistarios vulg. || publicorum] post paucorum z || armorum T || 25 custodiam om. v || 26 iussi Rz usi v || deputati sunt aut T || aut om. z || fabricentii libri, corr. vulg.; fabricenses Beck (cf. ad v. 1) || 27 arma om. V || prouideat z || 28 et insuper z et insuper et v || eis T || comparatur z || 29 auferit et a publico z || 30 gubernantes RTV^a gubernantem v || cognitionem v

διὰ τοῦ παρόντος θεσπιζομεν νόμον, κατὰ μηδεμίαν πόλιν ἢ χώραν τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἔχειν ἀδειαν τοὺς ιδιώτας ἢ ἕτερόν τινα ὄπλα ποιεῖν ἢ πιπρασκεῖν ἢ καθ' οἰονοῦν ἐμπορεύεσθαι τρόπον, ἀλλὰ μόνους τοὺς ἐν ταῖς φάβριξιν ἀναφερομένους ταῦτα κατασκευάζειν καὶ εἰσκομίζειν εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν ἀρμαμέντον. καὶ τοῦτο παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ τῶν μετὰ σε παραληφρομένων τὴν ἀρχὴν φυλάττεσθαι θεσπιζομεν, ἀφοριζόντων τινὰς τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὑπεροχὴν χαρτουλαρίων ἐν τῷ σκρινίῳ τεταγμένους τῶν φαβρίκων κινδύνῳ τῶν πέντε τῶν ἐν αὐτοῖς πρωτεύοντων, εὐ ὑπολήψεως ἔχοντας καὶ ἐπιτηδείους, οἷ τοὺς τε κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν τοὺς τε ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς ἡμετέρας πολιτείας ὀπλοποιούς ἀνεργυνώμενοι διακολύσσουσιν ιδιώτας καὶ ἕτερούς τινὰς πλὴν τῶν καταλεγόμενων ἐν ταῖς ἱεραῖς φάβριξι τὸ τῆς ὀπλοποιίας μεταχειρίζεσθαι πράγμα, καὶ ἐν οἷς ἂν εἴρωσι τόποις τινὰς ιδιώτας τοῦτο τολμῶντας, ταῦτα ἀφαιρεῖσθαι καὶ τῷ δημοσίῳ προσκαροῦν ἀρμαμέντῳ. εἰ δὲ ἐν τοῖς ἐργαζομένοις ιδιώταις τεχνίτας ἐπιτηδείους εὐρεῖν δυνήθειεν, τοὺτους εἴπερ βουλήθειεν στατεῖταις ἐγκαταλεγεῖν, ἐν ἀπογραφῇ τὰς ὀνομασίας αὐτῶν ποιεῖν καὶ ἐκπέμπειν ἡμῖν τὴν ἀπογραφὴν τῶν τεχνιτῶν, ὡστε διὰ θείας ἡμῶν ἀντιγραφῆς ἐν ἐκείνοις αὐτοὺς κατατάττεσθαι τοῖς τόποις ἐν οἷς εἰσι δημοσίου φάβριξες, ἐφ' ᾗ δημοσίου αὐτοὺς ἐργαζομένους ὄπλα καὶ τὰς ἐκ τοῦ δημοσίου σιτήσεις κομίζεσθαι. τούτου γὰρ γινόμενον καὶ ἀκριβῶς φυλαττομένου παρὰ τῶν ἐμπροσθεν εἰρημένων προσώπων ἀδεια παντελῶς οὐδενὶ δοθήσεται, οὔτε τοῖς τὰς πόλεως οἰκοῦσιν ιδιώταις οὔτε τοῖς τὰ χωρία γεωργοῦσιν ἀγρόταις, ὄπλοις κεχρησθαι κατ' ἀλλήλων καὶ φόνους τολμᾶν, καὶ ἐντεῦθεν πολλοὺς ἀνθρώπους φονεῖσθαι τοὺς τε δημοσίους ὑστερεῖσθαι φόνους, τῶν τὴν γῆν γεωροῦντων τὸ ζῆν ἀπολιμπανόντων ἢ δρασμῶν διὰ τῶν φόβον χρωμένων. Δεῖ δὲ τοὺς πεμπομένους παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐκ τοῦ εἰρημένου τῶν φαβρίκων σκρινίου μετὰ τὸ κωλύσαι τοὺς ιδιώτας τῆς ὀπλο-

praesentem sancimus legem, in nulla civitate aut provincia nostrae reipublicae habere licentiam privatos aut alium quempiam arma facere aut vendere aut quolibet mercari modo, sed solos qui inter fabricenses referuntur haec instruere et deferre ad sacrum nostrum armamentum. Et hoc a tua celsitudine et qui post te susceperint cingulum custodiri sancimus, deputantibus vobis aliquos cartulariorum, qui sub tua celsitudine in scrinio constituti sunt fabricensium, periculo quinque inter eos priorum, bonam opinionem habentes et oportunos, qui et eos qui in hac felicissima civitate et in aliis civitatibus nostrae reipublicae arma faciunt requirentes prohibeant privatos aut etiam alios quosdam, citra eos qui deputati sunt inter fabricenses, armifactorum agere causam, et in quibuscumque repererint locis aliquos privatos hoc audentes, haec auferri et fisci applicari armamento. Si autem inter operarios privatos artifices oportunos invenire potuerint his, si volunt, in militiis statueret et in descriptione nomina eorum facere et destinare nobis descriptionem artificum, ut per sacrum nostrum rescriptum in illis statuatur locis in quibus sunt publicae fabricae, quatenus ipsi operantes arma et de fisco annonas accipiant. Hoc enim facto et subtiliter observato a praedictis personis licentia penitus nulli dabitur, neque civitates inhabitantibus privatis neque villas incolentibus rusticis, armis uti adversus alterutros necesse praesumere, et ex hoc plurimos homines occidi, publicas vero perire functiones, dum terrae cultores vitam amittere metuentes fuga propter timorem utuntur.

1 Oportet ergo eos qui diriguntur a tua celsitudine ex memorato fabricensium scrinio ad prohibendos privatos armorum factione confessionem accipere,

legem sancimus, ne in ulla civitate vel provincia reipublicae nostrae privatis vel alii ulli liccat arma conficere vel vendere vel ullo modo commercium eorum facere, sed soli qui in fabricis referuntur, ea conficiant et sacro armamentario nostro inferant. Atque hoc ut a tua sublimitate iisque qui post te magistratum suscepturi sunt observetur sancimus, ut chartularii qui sub tua sublimitate sunt aliquos designent in scrinio fabricensium constitutos periculo quinque primorum qui inter eos sunt, viros bonam existimationem habentes et idoneos, qui et eos, qui in hac felici civitate et qui in ceteris civitatibus nostrae reipublicae arma conficiunt, perquirentes prohibeant privatos aliosque praeter eos qui in sacris fabricis recensentur armorum fabricationem exercere, et quibuscumque locis privatos aliquos id audere repererint, illa adimant et publico armamentario addicant. Quodsi inter privatos operarios possint artifices idoneos reperire, hos si quidem in militiis inscribi velint, in matriculam nomina eorum redigant nobisque matriculam artificum mittant, ut per sacrum nostrum rescriptum in illis locis statuatur ubi publicae sunt fabricae: ita ut publica arma fabricantes illi ex publico etiam annonas accipiant. Hoc enim si fiat et diligenter ab iis quas supra dicimus personis custodiatur, nulli omnino licentia dabitur, neque privatis qui in urbibus habitant neque agricolis qui praedia colunt, armis adversus se invicem ulendi et caedes committendi, unde multi homines occidantur atque publica tributa deficiant, cum qui agrum colunt vel vilia priventur vel fugam propter metum petant. Oportet autem eos qui a tua sublimitate ex praedicto fabricarum scrinio mittuntur, ubi privatos arma facere prohibuerunt, professionem accipere

2 ἡμετέροις L || 4 μόνον L || 7 καὶ τῶν αἰτῶ M || 9 ἀφοριζόντων M (deputantibus vobis ε) ἀφορίζειν L || 11 φαβρίσκων L || 15 καὶ aut etiam ε || 16 ἱεραῖς om. ε || 21 τούτους] his (i. e. τούτοις) ε || 22 στρατίας L || ἐν M || καὶ ἐν L ε || 26 δημόσια om. ε || 32 ἀγρόταις M] ἀγροκόις L || 34 τοὺς τε M] τοὺς δὲ L ε || 35 ἀπολιμπανόντων ἢ δρασμῶν] amittere metuentes fuga ε || 37 φαβρίσκων L

1 in] etiam z || aut in prouintie R || 2 licentiam habere v licentiam habet z || 3 aliam z || quaequam v || 4 quolibet T² || modo om. v || fabricetes V¹ || 5 ferantur V || hoc z || instituere et defendere T || 6 armamentarium V armamentum R || haec R² || 7 et — 9 celsitudine om. z || susceperunt V || custodiri] custo v || 8 deputatibus v || vobis RVT] nobis v vulg. || 9 scrinio (scrineo T¹) sunt constituti T vulg. || 10 fabricesium V || periculo om. z || quinque] quique T²V²R² quoque z || eos qui priorum (priorum del. T²) T || primorum Contius || 11 qui et eos] quietos V qui eos v || 12 qui in] in v et z || 14 aut] autem R || etiam] et vz || 15 qui om. z || fabricensens V¹

fabrices T¹ || armifacte v arma fatiunt z || 16 quibuscumque] quibus R || repererint RT] compererint V comperierint v comperint z || 17 aliquos] alio quoque z || priuatos — 18 Si in ras. 1 versus scr. R² || hoc] haec R⁽²⁾T || audientes libri, corr. vulg. || afferri V^b auferre vulg. || 18 applicari R⁽²⁾T amplicari z applicare vulg. || sin T² priuatos (et ins. T²) operarios T || priuatos et artifices R¹ et priuatos artifices R² || 19 inueniri V || hos vulg. || 20 nolunt z uoluerint R vulg. || militiam vz || 21 nobis descriptionem] et nobis destinare v || artificium R¹ || 22 in om. V || 23 fabricae vulg.] fabricenses R Vuz statuantes T¹ frabricantes T² || 24 arma et] armas v || 25 accipiunt T || a] quod a T¹ || 26 licentiam R || 27 ullas incolentibus R¹ uillas incolentibus v uillis incolentibus V incolentibus (colentibus T¹) uillas T || 28 armis] animis z || 29 necesse] necesse v neces T nec cum spatio vacuo 4 litterarum z || homines om. T || 30 publicam vz || reperire V || 31 uita v || fugam R^aV^a || 37 ad] et ad T || 38 priuatos] arcensium scrinio ad prohibendos priuatos add. z || armorum] armarum V¹, om. in lac. 7 fere litt. v || *factiones RTvz factores V vulg. || confessiones vz

ποιας κατάθεσιν λαβεῖν τῶν τε κατὰ τόπον ἀρχόντων καὶ τῶν περὶ τοὺς αὐτοὺς τάξεων καὶ τῶν τὰς πόλεις ἐκδικούντων καὶ πατέρων, ὡς οὐδενὶ συγχωρήσουσι τοῖς λοιποῦ τῶν παρ' ἡμῶν τι κεκωλυμένων πράξει, ἀλλὰ τὰ διὰ τοῦ παρόντος θεσπισθέντα νόμου φυλάξουσιν, ποιῆν τὴν τε ἐν χρήμασι τὴν τε εἰς αὐτὴν ὑφορώμενοι τὴν κεφαλὴν. Θεσπίζομεν γὰρ τὸν μὲν τῆς μεγάλης τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως ἀρχοντα παρορῶντα τὰ παρ' ἡμῶν νενομοθετημένα εἰκοσι χρυσίου λιτρῶν κατατιθέναι ποιῆν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπίπτειν, καὶ τὴν τούτου τάξιν ὁμοίως εἰκοσι χρυσίου λιτρῶν δίδοναι ποιῆν καὶ κεφαλικὴν ὑπέχειν τιμωρίαν, τοὺς δὲ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν ἀρχοντας ζημίαν μὲν δέκα λιτρῶν χρυσίου ὑφίστασθαι, ὁμοίως δὲ καὶ αὐτοὺς ἐκπίπτει τῆς ἀρχῆς ὑποκείσθαι καὶ τὰς τούτων τάξεις, τοὺς δὲ ἐκδικούς καὶ πατέρας τῶν πόλεων τριῶν τε χρυσίου λιτρῶν ζημιούσθαι πρόστιμον καὶ τὸν εἰς κεφαλὴν ὑπομένειν κίνδυνον, εἴ τι τοιοῦτο γινόμενον εὐρόντες μὴ τιμωρήσονται ἢ τοῖς τούτου πράξει δυνάμενοις μὴ μηνύσουσιν, ἀλλὰ λαθεῖν συ- 20
χρήσουσιν.

CAPUT IV.

Ὅπως δὲ δῆλα κατασταῖεν τὰ παρ' ἡμῶν κεκωλυμένα παρὰ ἰδιωτῶν ἢ καὶ ἐτέρων τινῶν, πλὴν τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν φάβριξιν ἀναφερομένων, γίνεσθαι ἢ ἰδιώταις πεπρακτέον ὅπλα, καὶ τοῦτο διὰ τοῦ παρόντος νόμου σημεῖται συνειδομεν. κωλύομεν γὰρ τοὺς ἰδιώτας ἐργάζεσθαι καὶ ἀνεῖσθαι τόξα καὶ βέλη σπάθας τε καὶ ξίφη (ἀπὲρ καλεῖν εἰώθηται παραμῆρια), καὶ τὰς λεγομένας ζάβας ἤτοι λωρῖα, καὶ κοντοὺς καὶ τὰς καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἢ σχῆμα 30
γινόμενας λόγχας, καὶ τὰ παρὰ Ἰσαυροῖς ὀνομαζόμενα μονοκόντια, καὶ τοὺς τε καλουμένους ζιβύννοους ἢ τοῖς μισσιβίλια, πρὸς τοῖς δὲ καὶ ἀσπίδας ἢ τοῖς σκοντάρια καὶ περικεφαλαῖας ἢ τοῖς κασσίδας· οὐδὲ

etiam per loca iudices et subiecta eis officia et civitatum defensores et patres, quia nihil valebunt de cetero horum quae a nobis prohibita sunt aliquid agere, sed quae per praesentem sancita sunt legem 5
costodiant, poenam et in pecuniis et in ipsum formidantes caput. Sancimus enim magnae quidem Alexandriae iudicem neglegentem quae a nobis sancita sunt XX auri libras exsolvere poenam et cingulo cadere, et huius officium similiter XX auri libras dare 10
poenam et capitale sustinere supplicium, aliarum vero provinciarum iudices damnum quidem X librarum auri sustinere, similiter autem et ipsos casui cinguli subiaccere et horum officia, defensores autem et patres civitatum trium auri librarum multari 15
poena et in capite sustinere periculum, si quid tale factum comperientes non punierint aut hoc agere valentibus non nuntient, sed latere permiserint.

Ut autem palam fiant quae a nobis prohibita sunt a privatis et aliis quibusdam, citra eos qui in sacris nostris fabricensibus referuntur, fieri aut in privatis vendi arma, et hoc per praesentem legem significare curavimus. Prohibemus enim privatos operari et emere arcus et sagittas et spatbas et enses (quae vocare consueverunt semispathia) et quae vocantur zabae sive loricae, et contos et quolibet modo vel figura factas lanceas, et quae apud 30
Isauros nominantur monocopia, et appellatos signinos seu missibilia, insuper et aspides sive scuta et galeas seu cassides: nec enim ista alio cuidam

et a magistratibus qui ibi sunt et ab officiis illis subiectis et a defensoribus civitatum et patribus, nulli se in posterum concessuros esse quicquam eorum quae a nobis prohibita sunt agere, sed ea quae per praesentem legem sancita sunt servaturos, poenam veritos et quae pecuniis et quae ipsi capiti immincat. Sancimus enim, ut magnae Alexandrinorum urbis praefectus, si ea quae a nobis constituta sunt neglegat, viginti librarum auri poenam solvat et magistratu exvatur, eiusque officium similiter viginti librarum auri poenam det et capitale supplicium subeat, ceterarum autem provinciarum praesides multae decem librarum auri subiciantur similiterque et ipsi eorumque officia in periculum magistratus amittendi incurrant, defensores autem et patres civitatum trium librarum auri multa puniantur et periculum capitis subeant, si quid eiusmodi fieri edocli non punierint sive non indicaverint iis qui hoc agere possunt, sed latere passi sint.

IV. Ut autem manifesta fiant quae arma a nobis velita sunt ne a privatis aut aliis quibusvis, praeter eos qui in sacris nostris fabricis referuntur, conficiantur vel privatis vendantur, id quoque per praesentem legem significare placuit. Prohibemus enim privatos fabricari et vendere arcus et sagittas et spatbas et gladios (quae parameria vocare solent), et zabas quae appellantur seu loricae, et contos atque lanceas quocumque modo aut forma fiant, et quae apud Isauros nominantur monocopia, et zibynnos qui vocantur seu missibilia, praeterea clipeos sive scutaria et galeas seu cassides: nam ne haec quidem alii

1 κατάθεσιν] καὶ κατάθεσιν L || 3 οὐδενὶ συγχωρήσουσι M] οὐ συγχωρήσουσι (συγχωροῦσι L^a) L nihil valebunt ε || 5 ἀλλὰ om. L¹ || 10 ἐκπίπτων M || 14 καὶ om. L || 16 τοὺς δὲ] τοὺς τε, commate post ὑποκείσθαι posito, Zachariae || 23 ἢ καὶ] et ε || 26 σημεῖται L || 29 παραμῆρια (id. Iul.) semispathia ε || 31 γινόμενας L || ἰσαυροῖς M (cf. ε) || 32 μονοκόντια M] νομοκόντια L monocopia ε et Iul. || ζιβύννοους M] siginnos (vel signinos) Iul. (cf. ε) || 33 μισσιβίλια ML (cf. ε)

1 etiam] et v || eis] eius (eius pr.) v || 2 defensiones Tz || partes T' || qui nichil valebit de ceterorum qui (quae R²) R || 3 a R² vulg.] om. R¹ VT vz || 4 agitur z || sed quae om. vz || 5 pecunias T || 6 Alexandriae] auxiliante v || 8 exsolvere] dare Tz || pena V || cingulus z || 9 huius] in huiusmodi R || XX libras auri T' auri (et auri V^a) libras XX V || 10 capitali V¹ || 11 vero om. z || quidem dampnum T' || 12 aut z || et om. v || casu v || 13 cingulis R¹ || 14 civitatum patres vz || auri trium R ||

III.

liberorum z || militari R¹ || 15 quidem tale T' qui tale z tale quod v || 16 punierint vz punierunt R puniuntur T¹ puniunt T² || 17 volentibus T' || nuntiantur T¹ || permiserit T' v || 22 aut z || fient z || 23 eas R¹ T' || 24 nostris om. z || aut] autem v aut a R || 26 privatos] praesentes T' || 27 spatbas RVTz (sic et Iul.) asparas v || 28 ensens T² || vocare om. z || consueverunt T² || semispathia R semispathiam T' || 29 zaue VR² (sic et Iul. codd. optimi)] zauie T' zauri R¹ zane vz zabae vulg. || contes v || 30 vel] ut V || figura factas] factas figuras z || et om. z || 31 isauros z] hisauros T' his auros V his aureos R is auros v || nominatur Rz, om. v || monocopia T' Bamb. I. II (sic etiam Iul. v. l.) monacopia R * siginnos (ita vel signinos Iulianus)] sitinnos Bamb. I sitinnos R sintinos in ras. V² sitinos T' sitimos v fitimos z sithinuos Bamb. II, sibinnos Beck || 32 seu missibilia V] seu missabilia R seu misabilia T² seu nusabilia T¹ seu uniuersabilia z || insuper et] et insuper et v insuper z || aspidas vz vulg. || 33 galeas V || casides v || nec om. RT¹ || enim ista alio] ista enim nulli alii R²

53

ταῦτα γὰρ ἑτέρῳ τιμῇ κατασκευάζειν ἐφίμεν πλὴν τῶν καταλεγόμενων ἐν ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν φάβριξι. μόνος δὲ γίνεσθαι παρὰ ἰδιωτῶν καὶ ἰδιώταις πιπράσκεσθαι συγχωροῦμεν μαχαίρας μικράς, αἷς οὐκ ἂν τις εἰς πολέμου χρήσαιτο χρεῖαν. Τὸν παρόντα τοῖνυν γενικὸν ἡμῶν νόμον ἢ σὴ ὑπεροχὴ κατὰ ταύτην προδῆσει τὴν βασιλίδά πόλιν καὶ μὴν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς ἡμετέρας πολιτείας, ὥστε πάντας γινώσκοντας τὰ παραστάντα ἡμῖν ταῦτα φυλάττειν.

10

CAPUT V.

Παραγγυήσεις δὲ τοῖς μέλλουσιν ἐφεστάναι τῇ τοιαύτῃ παραφυλακῇ χαρτουλαρίοις ἐκ τοῦ εἰρημένου τῶν φαβρίκων σκρινίου, ὡς ἐξ ἀμελείας οὐ μόνον χρηματικὰς ὑποστήσονται ποινάς, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰς σῶμα τιμωρίας ὑπέξουσι καὶ τῆς στρατείας ἐκπεσοῦνται. 15 πρὸς τῷ μὴδὲ αὐτὸ τὸ σκρινίον ἐπι συγχωρεῖσθαι παρ' ἡμῶν πρὸς τὸ τοιοῦτο παρεῖναι φρόντισμα, ἀλλ' ἑτέροις ἐπιτραπῆναι τὴν τῶν φαβρίκων ἐπιμέλειαν.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ νόμου δηλούμενα ἢ σὴ ὑπεροχὴ καὶ οἱ 20 μετὰ σε τὴν ἀρχὴν ἐξόντες ἔργῳ καὶ πέραιτι παραδούναι ἀπενάτασαν, ἀγανάκτησιν ἡμετέραν καὶ αὐτοὶ δεδιότες, εἰ μὴ πρῶγμα οὕτω λυσιτελεῖς τῇ πολιτείᾳ φυλάξαιεν. Dat. vii. kal. Iul. Chalcedone imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XIII. Apiove v. c. cons.

instruere sinimus praeter eos qui deputati sunt in sacris uostris fabricensibus. Solos autem fieri a privatis et privatis vendi permittimus cultellos miuores, quibus nullus in proeliis utitur. Praesentem 5 igitur generalem legem tua celsitudo in hac proponat regia civitate nec non et per alias civitates nostrae reipublicae, ut omnes agnoscentes quae placuerunt uobis haec observent.

Denuntiamus autem futuris praeesse huiusmodi custodiae cartularis ex memorato fabricensium scrinio, quia ex negligentia non solum pecuniarias sustinebunt poenas, sed etiam in corpore supplicia patientur et militia cadunt, insuper nec ipsum scrinium ulterius permitti a nobis in huiusmodi adesse sollicitudine, sed aliis committi fabricensium curam.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc legem declarata sunt tua celsitudo et qui post te in cingulum fuerit operi terminoque contrudere festinent, indignationem nostram et ipsi metuentes, nisi rem sic utilem reipublicae custodierint.

Dat. vii. kal. Iul. Chalcedone imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XIII. Apione v. c. cons.

ulli conficere permittimus praeter eos qui in sacris nostris fabricis recensentur. Solos autem a privatis confici et privatis vendi patimur cultellos, quibus nemo facile ad belli opera utatur. Praesentem igitur generalem legem nostram tua sublimitas in hac regia urbe nec non in ceteris reipublicae nostrae urbibus proponet, ut omnes cognoscant quae nobis placuerunt eaque custodiant.

V. Denuntiabis vero iis qui eiusmodi custodiae praecerunt chartulariis ex fabricarum scrinio, de quo diximus, eos ex negligentia non solum pecuniarias poenas subituros, sed etiam corporalia supplicia passuros esse et militia privatum iri, praeterquam quod ne ipsi quidem scrinio amplius permittetur a nobis ad eiusmodi curam accedere, sed aliis committetur fabricarum curatio.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc legem declarantur tua sublimitas et qui post te magistratum gesturi sunt, ad opus et effectum adducere studeant, indignationem nostram et ipsi veriti, nisi rem adeo utilem reipublicae custodierint.

5 εἰς πολέμου χρήσαιτο χρεῖαν] in proeliis utitur ε || 6 ἡμῶν om. ε || 7 ἢ σὴ ὑπεροχὴ om. L || 7 προσδῆσεις L || 11 παραγγυήσεις] denuntiamus ε || 13 φαβρίων L || 21 παραδιδόναι L || 24 subscr. om. M et Iul., recipi ex ε; ἐγράφη πρὸς ἑ καλάνδων Ἰου. βασιλείας Ἰουστινιανου τὸ γ' ὑπατείας Ἀπίωνος ἰνδ. δ' (corr. β') Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ τῆς βασιλείας ἔτει γ' ὑπατείας Ἀπίωνος Theod.

1 instuere R¹ instituire T || sinimis T¹ sinimus R || qui deputati] quidem ptati v || sunt om. Tvz || 2 aut z || fieri] fieri et uendi libri || 3 et privatis om. Rv, uendi del. R³ || 4 quibus] quos T quas z quo v || 5 legem generalem vz || hoc vz || praeponat V || 6 et om. R¹z || 7 co-

gnoscentes R; |scentes — 8 obseruent in ras. scr. V || 8 hoc z || 11 denunciauimus z; leg. Denuntiabis? || futuris] futuri sumus v || 12 custodiant R || merato v || fabricentium T (id. 17) || 13 non solum] neo non vz || 14 etiam om. R || 15 milia v || cadunt Vz] cadant TR cadent vulg. || 16 ulterius] utentes ulterius vz || praeesse sollicitudinem T || 17 alias R || committenti z^a || cura Tz, om. v || 20 legem om. v || declarata sunt] declaratas V || et om. v || 21 post te] postea T || in om. R¹T || cingulum T cingulo vulg. || fuerit T || operi] tempore R¹ || tradere V || 22 festinetur T^a festinet T^b vz || 23 sic] sicut V¹ || utile V, om. R¹ || 24 subscr. dat. vii. kal. iulii calcedone impr. donno iustiniano pp. a. anno XIII apione uice consule V, om. rell.

ἡς

LXXXVI. Auth. CXXVIII. Coll. IX tit. 10

ΩΣΤΕ ΥΠΕΡΤΙΘΕΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥΣ
ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΑΚΟΥΕΙΝ ΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΣΙΟΝ-
ΤΟΣ ΔΙΚΑΙΩΝ ΣΥΝΕΛΑΥΝΕΣΘΑΙ ΠΑΡΑ ΤΩΝ
ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΤΟΥΤΟ ΠΡΑΤΤΕΙΝ· ΚΑΙ ΩΣΤΕ
ΗΝΙΚΑ ΤΙΣ ΕΝ ΥΠΟΝΟΙΑΙ ΕΧΕΙ ΤΟΝ ΑΡ-
ΧΟΝΤΑ ΣΥΝΑΚΡΟΑΤΗΝ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΛΑ-
ΒΕΙΝ ΤΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ· ΚΑΙ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΥΠΟ
ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΤΩΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩΙ ΠΡΟΣΙΕΝΑΙ 10
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΤΕΡΑΣ ΠΑΡΑΦΥΛΑΚΗΣ ΥΠΟ
ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΟΦΕΛΟΥΣΗΣ ΠΑΝΤΩΣ ΚΡΑ-
ΤΥΝΕΣΘΑΙ [ΠΑΡΑ ΑΡΧΟΝΤΩΝ ΓΕΝΕΣΘΑΙ].

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ
ἡμῶν Ἀυτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλα- 15
μανικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Γερμανικὸς Ἀντικὸς
(Ἀλανικὸς Οὐανδαλικὸς) Ἀφρικὸς εὐσεβὴς εὐτυχὴς ἐν-
δοξὸς νικητὴς τροπαιούχος ἀεισεβαστὸς Ἀύγουστος.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐξ ὅπερ ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ Ῥω-
μαίων ἐπέστησε βασιλείᾳ, πᾶσαν τιθέμεθα σπουδῆν 20
πάντα πράττειν αἰετὰ πρὸς ἀφέλειαν τῶν ὑπάρχον
τῆς ἐμπιστευθείσης ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ πολιτείας,
κάκεινα πράττειν ἄπερ πάσης αὐτοῦς δυσχερείας καὶ
βλάβης καὶ συντριβῆς ἀπαλλάσσει, ἵνα μὴ προσάσει
δικῶν καὶ ἐτέρων τινῶν ἀποδημῆν ἀναγκάζονται τῆς 25
ἰδίας πατριδος καὶ ἐπὶ ξένης ταλαιπωρεῖσθαι.

R; UT DIFFERENTES IUDICES AUDIRE
INTERPELLANTIUM ALLEGATIONES COGAN-
TUR AB EPISCOPIIS HOC AGERE; ET UT
5 QUANDO IN SUSPICIONEM HABUERINT IUDI-
CEM, PARITER AUDIAT CAUSAM ET CIVI-
TATIS EPISCOPUS; ET DE CAUTELA QUAM
OPORTET OMNINO EPISCOPUM AGERE R;

Imp. Iustinianus Aug.

⟨Praefatio.⟩ Ex quo nos deus Romanorum
praeposuit imperio, omne habemus studium universa
agere ad utilitatem subiectorum commissae nobis a
deo reipublicae, et illa facere quae omni difficultate
et laesione atque contritione privent, ne occasione
litium et aliorum quorundam discedere cogantur a
25 propria patria et in peregrinis affigi.

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος συνειδο-
μεν τὸ παρὸν ἴδικτον εἰς ἅπαν καταπέμψαι τὸ ὑπῆ-
κοον, καὶ δῆλον ποιῆσαι τοῖς πᾶσιν τῶν πόλεων καὶ
τῶν κωμῶν οἰκίτηροσιν, ἐφ' ὧτε, εἴπερ ἔχοι τις ἀμ- 30
φισβήτησιν πρὸς ἕτερον, εἴτε περὶ χρηματικῆς αἰτίας
εἴτε περὶ ἀφαιρέσεως πραγμάτων κινήτων ἢ ἀκινή-
των ἢ ἀυτοκινήτων εἴτε περὶ ἐγκλημάτων, πρότερον

Propterea igitur et in praesenti perspeximus prae-
sens edictum ad omnes dirigere subiectos et palam
facere omnium civitatum et vicorum habitatoribus,
quatenus si quis habuerit contentionem adversus
alium sive de pecuniaria causa sive de sublatione
rerum mobilium et immobilium seseque moventium
sive de criminalibus, prius interpellet clarissimum

Nov. LXXXVI (Authent. CXXVIII = Coll. IX tit. 10: gloss.) Graece extat in ML, A f. 197^v (τίτλος γ'),
c. 1—9 B 6, 22. — Epi. Theod. 86, Athan. 1, 3 (inde Coll. const. eccl. 3, 1, 3), paratitla ad Coll. const. eccl. 1, 4
p. 1283 Voell., ubi citatur nov. γκδ'. Iulian. const. LXIX.

LXXXVI.

UT PRAESIDES SI SUPERSEDEANT AUDIRE IURA EIUS QUI IPSOS ADIERIT AB EPI-
SCOPIIS ID AGERE COMPELLANTUR; UTQUE SI QUIS PRAESIDEM SUSPECTUM HABET,
EPISCOPUM CIVITATIS PETAT LITEM SIMUL AUDITURUM; ET UT II QUI A PRAESIDE
INIURIA AFFECTI SUNT EPISCOPUM ADEANT; ET DE ALIA CUSTODIA QUAM EPISCOPI
OMNINO FIRMARE DEBEANT [A PRAESIDIBUS PRAESTARI].

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus
Francicus Germanicus Anticus (Alanicus Vandalicus) Africus pius felix inclutus victor ac triumphator
semper Augustus.

Praefatio. Ex quo deus nos Romanorum imperio praeposuit, omne studium adhibemus ut
omnia semper ad utilitatem subiectorum reipublicae a deo nobis creditae agamus, eaque faciamus quae
omni molestia et damno et vexatione eos liberent, ne propter lites et alia quaedam discedere ex patria
sua et peregre aerumnas perferre cogantur.

I. Propterea igitur etiam in praesentia placuit praesens edictum ad omnes subiectos mittere, et palam
facere omnium urbium et vicorum incolis, ut, si quis litem cum aliquo habeat, sive de pecuniaria causa
vel de rebus mobilibus aut immobilibus aut se moventibus sibi ablatis sive de criminibus, prius clarissimum

2 rubr. "Ωστε τὸν ἐπίσκοπον συνακροᾶσθαι τῷ ἄρ-
χοντι, ἐὰν λέγῃ τις ἀδικεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ A Περὶ τοῦ
συνακροᾶσθαι ὑπόπτῳ ὄντι ἄρχοντι τὸν ἐπίσκοπον
Theod. || 3 τοῦ προσιόντος] interpellantium ε || 4 παρὰ
MLB] ὑπὸ Ath. καὶ παρὰ L² || 5 ταῦτα B || καὶ
ὥστε — 13 γενέσθαι MLB^c || καὶ τὰ ἐξῆς Ath., om. B^f ||
7 συνακροατήν] ακροα om. in lac. B^c || συνακροατήν τῆς
δικῆς λαβεῖν] pariter audiat causam ε || 11 ἐτέρας om. ε ||
φυλακῆς L || 12 κρατύνεσθαι παρὰ (παρὰ τῶν M in in-
dice) ἀρχόντων] om. ε; ultima verba recte in suspicionem
vocalit Zachariae || 14 inscr. integriorem servavit A; αυτο-
κράτωρ καῖσαρ φλά. (καῖσαρ φλά. om. Lε) ἰουστινιανὸς
αὐγουστος MLε (Ἀυτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Ἀυγουστού
ἴδικτον Haloander) || ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ath. || 15 φλάγιος
A || 16 Ἀντικὸς] ἄντικὸς A || 17 *Ἀλανικὸς Οὐανδαλι-
κὸς supplēvi (cf. inscr. nov. XVII. XLIII; edict. VII.
Corp. inscr. Graec. 8636) || 19 ἑωμένων L¹ || 21 αἰε
om. ε || 23 δυσχερείας πάσης αὐτοῦς A, αὐτοῦς om. ε ||

24 ἀπαλλάττει A ἀπαλλάσει L || 25 τινῶν] αἰτιῶν A ||
ἀναγκάζονται L || 26 ἰδίας] οικίας A || 27 Συνειδόμεν
τὸ παρὸν inc. B || 28 ἴδικτον eis πᾶν τὸ ὑπῆκοον κατα-
πέμψαι A || 30 τῶν om. B^c || 31 αἰτίας εἴτε] αἰτίας ἢ
B || 33 ἐγκλημάτων MAB] ἐγκληματικῶν Lε, quod probat
Zachariae || πρότερον προσιέναι MB^fε] ὥστε πρό-
τερον προσιέναι (προσιέναι πρότερον A) LAB^c

2 adire R¹ || 4 ut om. T || 5 suspicione vulg. || habuerit
V || iudices T || 6 audiant VT || causam] eam V || 7 cau-
tela] alia add. R² vulg. || 8 episcopus T || 14 inscr. om. T ||
21 commisse a nobis R^a commissis se nobis T || 22 om-
nem (omne V) difficultatem et lesionem atque contritio-
nem VT || 23 privent] pervenit T || 24 licitum V || a] in
a T^a || 27 et in — 28 edictum ad et 28 et palam — 32 in-
mobiliū rerum et add. R² in ras. 2 versuum || 29 habi-
tantibus T || 30 contemptionem T || 32 immobiliū] mo-
bilium (cf. ad 27) R

προσιέναι τῷ λαμπροτάτῳ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι, ἐφ' ὅτε αὐτὸν κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους ἐξετάσαι τὰ προσαγγελόμενα καὶ ἐκάστῳ τὸ δίκαιον φυλάττειν. εἰ δὲ προσίων τις τῷ ἄρχοντι τῆς χώρας μὴ τύχη τῶν δικαίων, τότε κελύομεν αὐτὸν προσελθεῖν τῷ κατὰ τὸν τόπον ὀσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ, καὶ αὐτὸν πέμψαι πρὸς τὸν λαμπροτάτον τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντα, ἢ καὶ δι' ἐαυτοῦ παραγενέσθαι πρὸς αὐτόν, καὶ παρασκευάσαι αὐτὸν ἵνα πᾶσι τρόποις ἀκούσῃ τοῦ προσιόντος καὶ ἀπαλλάξῃ αὐτὸν μετὰ τοῦ δικαίου κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους, ὥστε μὴ ἀναγκασθῆναι αὐτὸν ἀποδημεῖν τῆς ἰδίας πατρίδος. εἰ δὲ καὶ τοῦ ὀσιωτάτου ἐπισκόπου ἐπείγοντος τὸν ἄρχοντα μετὰ τοῦ δικαίου διαλύσαι τὰ τῶν προσιόντων πράγματα ὁ ἄρχων διαναβάλλεται, ἢ κρίνει μὲν τὴν υπόθεσιν, μὴ φυλάξει δὲ τοῖς κρινόμενοις τὸ δίκαιον, ἐπιτρέπομεν τῷ ὀσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ ἐκείνης τῆς πόλεως δοῦναι πρὸς ἡμᾶς γράμματα τῷ μὴ τυγχόντι τοῦ δικαίου δηλοῦντα ὅτι ἐπειχθεὶς παρ' αὐτοῦ ὁ ἄρχων ἀνεβάλετο ἀκούσαι τὸν προσιόντος, καὶ διακριθῆναι τὰ μεταξὺ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐν αἰτιάσει γενομένου ἵνα ταῦτα γρόντες ἡμεῖς τιμωρίας ἐπάξωμεν τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι, ἐφ' οὗ ὅς καὶ προσελευσθεὶς παρὰ τοῦ ἀδικουμένου καὶ ἐπειχθεὶς παρὰ τοῦ ὀσιωτάτου ἐπισκόπου οὐ δέκρινε τὰ ἀμφισβητούμενα.

25

CAPUT II.

Εἰ δὲ συμβῆ τινα τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἐν ὑποψίᾳ ἔχειν τὸν ἄρχοντα, κελύομεν τῷ ὀσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ συνακοῦσθαι τῷ λαμπροτάτῳ ἄρχοντι, ὥστε ἀμφοτέρους ἢ κατὰ φιλικὴν συμβίβασιν διαλύσαι τὰ ἀμφισβητούμενα ἢ κατὰ παρασημείωσιν ἐγγραφῶν ἢ διαγνωστικῶς διακρίναι τὰ μεταξὺ τῶν δικαζομένων, καὶ τύπον δοῦναι τὸν τῷ δικαίῳ καὶ τοῖς νόμοις συμβαίνοντα, ὥστε μὴ καταναγκάζεσθαι τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους διὰ τὰς τοιαύτας αἰτίας ἀποστῆναι τῆς ἰδίας πατρίδος.

30

CAPUT III.

Εἰ δὲ τις οἴομενος ἔχειν κατὰ τινας ἀγωγὴν οἰανδήποτε μῆτε τῷ λαμπροτάτῳ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι

provinciae iudicem, ut et ipse secundum nostras leges examinet ea quae proponuntur et unicuique iustitiam servet. Si vero dum aliquis adierit iudicem provinciae non meruerit iustitiam, tunc iubemus eum adire suum sanctissimum episcopum, et ipsum mittere ad clarissimum provinciae iudicem aut per se venire ad eum, et praeparare eum ut omnibus modis audiat interpellantem et liberet eum cum iustitia secundum nostras leges, ut non cogatur peregre de sua patria proficisci. Si vero etiam sanctissimo archiepiscopo compellente iudicem cum iustitia determinare interpellantium causas iudex differt discernere negotium et non servet litigantibus iustitiam, iubemus sanctissimum civitatis illius episcopum dare ad nos litteras ei qui non meruit quod iustum est insinuantes, quia coactus ab eo iudex distulit audire interpellantem et iudicare inter eum et qui ab eo conventus est; ut haec cognoscentes nos supplicia inferamus iudici provinciae, quod interpellatus ab eo qui iniustitiam passus est et coactus a sanctissimo archiepiscopo non iudicaverit quae in dubitationem venerunt.

Si vero contigerit quendam nostrorum subiectorum in dubitatione habere iudicem, iubemus sanctissimum archiepiscopum audire eum clarissimo iudice, ut ambo aut per amicabilem conventum dissolvant quae dubia sunt, aut per adnotationem scriptis factam aut cognitionaliter iudicetur inter litigantes et forma detur iustitiae legibusque conveniens, ut non cogantur nostri subiecti propter huiusmodi causas recedere a propria patria.

35

Si quis vero aestimans habere se adversus aliquem quamlibet actionem neque clarissimum pro-

provinciae praesidem adeat, ut ille secundum leges nostras quae denuntiantur examinet, et suum cuique ius servet. Si quis vero cum praesidem provinciae adierit, ius non consecutus sit, tunc praecipimus ut ad sanctissimum illius loci episcopum accedat, atque is ad clarissimum provinciae praesidem mittat, vel etiam ipse eum conveniat, atque efficiat ut omnibus modis actorem audiat eumque cum iure secundum leges nostras dimittat, ne ille ex patria sua peregre abire cogatur. Si vero etiam sanctissimo episcopo praesidem compellente, ut iuste negotia interpellantium dirimat, praeses differat, vel causam quidem diiudicet, litigantibus vero ius non servet, permittimus sanctissimo illius civitatis episcopo litteras ad nos dare ei qui ius suum non consecutus est, quae declarent compulsum a se praesidem supersedisisse actorem audire atque litem inter eum et qui ab eo postulatus sit dirimere; ut his cognitis nos poenas inferamus provinciae praesidi, quod et interpellatus ab eo qui iniuria affectus est et compulsus a sanctissimo episcopo litem non diremerit.

II. Si quis vero ex nostris subiectis forte praesidem suspectum habeat, iubemus sanctissimum episcopum una cum clarissimo praeside causam audire, ut ambo vel amibili compositione litem componant vel per adnotationem in scriptis factam aut cognitionaliter inter litigantes diiudicent, et sententiam dent iuri legibusque consentaneam, ne nostri subiecti propter eiusmodi causas ex patria sua discedere cogantur.

III. Quodsi quis quamcumque actionem sese adversus aliquem habere ratus neque clarissimum pro-

1 ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας B^f || 2 αὐτόν] et ipse ε || ἐξετάζειν A || 3 ἐκάστου A || 6 πέμψαι] ἢ πέμψαι A || 8 δι' αὐτοῦ B^c || 9 αὐτόν om. A || 13 μετὰ τοῦ δικαίου διαλύσαι] δικάσαι μετὰ τοῦ δικαίου A || 15 διαναβάλλεται A || 16 κρίνει] differt discernere ε || κρίνει] κρίνειν L¹ κρίνει B^c κρίνει Scringier || φυλάξῃ B || 17 ἐπισκόπῳ ἐκείνης τῆς πόλεως M] ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως ἐκείνης A τῆς πόλεως ἐκείνης (ἐκείνης om. B^c) ἐπισκόπῳ LB^ε || 19 ἀνεβάλετο MA] ἀνεβάλετο LB || 21 γινόμενου B^c || 22 τιμωρίαν AB^f || 23 ἐφ' οὗ κτλ. Reliquam partem cap. 1, item cap. 2—5 om. B^f || καὶ προσελευσθεὶς LAB] καὶ om. M^ε || 24 ἐπισκόπου] archiepiscopo ε || 25 ἀμφισβητούμενα A || 27 τὸν ὀσιωτάτον ἐπισκόπον A sanctissimum archiepiscopum ε || 29 ἀμφοτέρων A || συμβίβασιν ML] σύμβασιν AB || 31 τὰ om. A || 32 δοῦναι om. L || τὸν om. A || 33 καταδικάζεσθαι L ἀναγκάζεσθαι A || 34 ἀποδημεῖν A ||

35 ἰδίας om. A || 36 οἰανδήποτε ἀγωγὴν A || 37 μῆτε A] μῆδὲ LB μὴ M

1 et ut RT || 2 praeposuntur T || 3 adierit T¹ || 4 meruit V || eum om. R¹ || 5 suum om. V || 7 eum] cum V || 9 de sua propria fisci R || 10 sanctus archiepiscopus compellentem (compellet V³) V || 12 differt om. T¹, defert R¹ differat vulg. || 14 sanctissimum civitatis illius V vulg.] civitatis illius sanctissimum T sanctissimum illius civitatis R || 16 insinuantes T² || 18 haec] nihil V¹, del. V³ || 21 archiepiscopo V || iudicavit T || dubitatione V || 26 quaedam T¹ || 27 dubitationem RT || iubemus] habemus T¹ || 28 episcopum R vulg. || audire] causam s. v. add. T² || 29 aut om. V || amicabile V || 30 annotatione R || 32 legibus quae R¹ || 33 cogatur R || nostris R¹ || 36 existimans R vulg.

προσέλθοι μήτε τῶ ὀσιωτάτῳ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ ἐντύχη, καὶ οὕτως ἔλθῃ ἐνταῦθα χωρὶς γραμμάτων τοῦ ὀσιωτάτου ἐπισκόπου, ἴστω ὅτι τοιαύτας καὶ αὐτὸς ὑποσθῆσται τιμωρίας οἷας ἐμελλεν ὑπομένειν ὁ ἄρχων, εἰ γὰρ προσελεσθῆις παρ' αὐτοῦ οὐκ ἐσπούδασεν αὐτῷ φυλάξει τὸ δίκαιον. Ταῦτα δὲ πάντα θεοσιῶσαι συνείδομεν δι' ἀφέλειαν τῶν οἰκόντων τὰς πόλεις καὶ τὰς κόμας, ἵνα μὴ ἀπολιμπανόμενοι τῶν ἰδίων πατριδῶν καὶ αὐτοὶ ἐπὶ ξένης κακοπαθῶσι καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν βλάβηται. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τοὺς ἄρχοντας προῖκα ποιούμεν καὶ ὄρκον αὐτοῖς ὑποσχεῖν παρακελευόμεθα, ἵνα ἐκάστῳ προσιόντι αὐτοῖς τὰ δίκαια φυλάξωσι κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους.

CAPUT IV.

Εἰ μέντοι συμβῆ τινα τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων παρ' αὐτοῦ τοῦ λαμπροτάτου τῆς χώρας ἄρχοντος ἀδικηθῆναι, κελεύομεν αὐτὸν προσελθεῖν τῷ ὀσιωτάτῳ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπισκόπῳ, καὶ αὐτὸν διακρίνειν καὶ μεταξὺ τοῦ λαμπροτάτου ἄρχοντος καὶ τοῦ οἰόμενου ἀδικεῖσθαι παρ' αὐτοῦ. καὶ εἰ μὲν συμβῆ τὸν ἄρχοντα νομίμως καὶ δικαίως κατακριθῆναι παρὰ τοῦ ὀσιωτάτου ἐπισκόπου, τὸ ἱκανὸν αὐτὸν ποιεῖν παντὶ τρόπῳ τῷ ἐντυχόντι κατ' αὐτοῦ. εἰ δὲ παραιτήσεται ὁ ἄρχων τοῦτο ποιῆσαι, καὶ ἔλθῃ εἰς ἡμᾶς ἢ αὐτῇ δίκῃ, εἰ μὲν εὐροίμεν ὅτι δικαίως καὶ κατὰ τοὺς νόμους κατακριθῆις παρὰ τοῦ ὀσιωτάτου ἐπισκόπου τὰ κριθέντα οὐκ ἐποίησεν, ταῖς ἐσχάταις ὑποβληθῆναι τιμωρίας τοῦτον κελεύομεν, ἐφ' οἷς ὀφείλων ἐκδικεῖν τοὺς ἀδικουμένους αὐτὸς ἀδικῶν εὐρίσκειται.

CAPUT V.

Καὶ τὴν κειθομένην δὲ αὐτῷ τάξιν κελεύομεν μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ τοὺς ὑπηρετούντας τοῖς λαμπροτάτοις ἄρχοντας τοὺς προσιόντας ἀπαλλάττειν, μηδὲν κομιζόμενος ἔξω τῶν ἐγκειμένων ταῖς ἡμετέραις δια-

vinciae iudicem interpellat neque sanctissimum civitatis episcopum adeat, et ita veniat hic absque litteris deo amabilis episcopi civitatis, sciat quoniam et ipse tales sustinebit poenas quales futurus esset si sustinere iudex, si interpellatus ab eo non studuisset ei servare iustitiam. Haec autem omnia sancire perspeximus propter utilitatem eorum qui inhabitant per civitates et vicos, ne privati propriis provinciis et ipsi in peregrinis affligantur et res eorum laedantur. Propterea enim et iudices gratis facimus et iusiurandum eos subire iubemus, ut unicuique interpellanti iustitiam servent secundum nostras leges.

Si tamen contigerit quendam nostrorum subiectorum ab ipso clarissimo provinciae iudice laedi, iubemus eum adire sanctissimum illius civitatis episcopum, et ipsum iudicare inter clarissimum provinciae iudicem et eum qui putatur laedi ab eo. Et si quidem contigerit iudicem legitime aut iuste adiudicari a sanctissimo episcopo, satisfacere eum omnibus modis ei qui interpellavit adversus eum. Si vero refutaverit iudex hoc agere, et pervenerit ad nos ipsa lis, si quidem invenerimus quia iuste et secundum leges addictus a sanctissimo episcopo ea quae condemnatus est non fecit, novissimis suppliciis subdi praecipimus, quoniam qui debet vindicare oppressum ipse opprimere reperitur.

Sed etiam subiectum ei officium iubemus cum omni studio et ministrantes clarissimis iudicibus interpellantes absolvere, nihil accipientes praeter illa quae

vinciae praesidem adeat neque sanctissimum civitatis episcopum conveniat, itaque sine litteris sanctissimi episcopi huc veniat, is sciat tales se et ipsum poenas subiturum, quales praeses passurus esset, siquidem ab eo conventum non studuisset ius ei servare. Haec autem omnia propter utilitatem eorum qui urbes et vicos incolunt sancire nobis placuit, ne patria sua relicta et ipsi peregre affligantur et res eorum damno afficiantur. Propterea enim praesides et gratis constitutumus et iusiurandum praestare iubemus, ut suum cuique ipsos adempti ius secundum leges nostras servent.

IV. Si quis vero ex subiectis nostris forte ab ipso clarissimo provinciae praeside iniuria affectus sit, praecipimus ut adeat sanctissimum illius civitatis episcopum, isque inter clarissimum praesidem et eum qui se ab illo iniuria affectum putat diiudicet. Et si contingat ut praeses legitime et iuste a sanctissimo episcopo condemnatur, ille omnibus modis satisfaciat ei qui litem adversus eum egit. Si vero praeses id facere recusaverit atque eadem lis ad nos deferatur, si quidem reperiamus eum iuste et secundum leges a sanctissimo episcopo condemnatum iudicata non fecisse, ultimis suppliciis eum subici iubebimus, quod qui vindicare iniuriam passos debeat ipse iniuriam facere convincatur.

V. Officium quoque quod illi obsequitur et qui ministrant clarissimis praesidibus iubemus cum omni studio eos qui adierint absolvere, nihil accipientes praeter ea quae constitutionibus nostris con-

1 μήτε A] μηδὲ MLB || 2 ἐντύχοι A || οὕτως A || ἔλθῃ MB] ἔλθοι A παρέλθοι L || 3 ἐπισκόπου] episcopi civitatis ε || ὑποσθῆσται τιμωρίας καὶ αὐτὸς A || 4 ἐμελλεν A || 6 φυλάξει B^c || 7 δι' ἀφέλειαν] πρὸς ἀφέλειαν A || 8 ἀπολιμπανόμενων αὐτῶν τῆς οἰκίας πατριδος A || 10 βλάβηται A βλάπτονται L || 11 προῖκα τοὺς ἄρχοντας A || 12 ἵνα] ὅπως A || αὐτοῖς om. A ε || 13 φυλάξουσι L φυλάττωσι A || 14 συμβαίη A || 15 παρ' αὐτοῦ] παρὰ τοῦ A || τῆς χώρας om. A || 16 τῷ τῆς πόλεως ἐκείνης ὀσιωτάτῳ A || 18 τὰ μεταξὺ A] μεταξὺ MLB || ἄρχοντος MLB] τῆς χώρας ἄρχοντος A ε || 20 καὶ A (cf. 24)] ἢ MLB ε || 22 κατ'] παρ' L^a || παραιτήσεται Theod. || 23 τοῦτο πράξει καὶ πρὸς ἡμᾶς ἢ αὐτῇ δίκῃ ἔλθῃ A || 24 εὐροί A || 25 ὀσιωτάτου A || 27 ὑποβληθῆναι τιμωρίας τοῦτον] αὐτὸν τιμωρίας ὑποβληθῆναι A; τοῦτον om. ε || κελεύομεν B || 28 τοὺς ἀδικουμένους] oppressum ε || αὐτοῖς L^a || 29 addit Iulian. (c. 250) sin autem innocentem eum invenimus, necesse est ut nullum responsum a nostra clementia calumnio-

sus actor accipiat || 30 αὐτῷ om. A || 33 ἔξωθεν A || διατάξωσιν] Cod. 3, 2, 5

1 interpellat] neque sanctissimum provinciae iudicem interpellat add. R¹ || 2 huc R²T² vulg. || absque] et absque T || 3 civitatis episcopi T, civitatis deleri malit Heimbach || quoniam] ep̄m V¹, del. et quod ante tales add. V³ || 4 tales om. T || sustinebis T¹ || poenas om. R¹ || 5 si om. R¹, post eo coll. V || 6 eis V || omnia sancire omnia T¹; omnia om. R || 7 inhabitabant T habitant vulg. || 8 per om. T || propriis om. R¹ || 10 gratis iudices R || 11 iubemus om. R¹ || 14 tū R || 19 iudicem] iudicare (are sras.) T || ad iudicari a] ad iudicans V¹ iudicari vulg. || 22 haec T || et om. V || ipsa om. R || 23 secundum lege secundum leges V || 24 addictus V] aditus (aditum T¹) RT vulg. || ea om. V || 25 est om. T¹ || fecisset V || 26 debet T vulg.] debebat V debeat R || 27 ipsum R¹ || 31 et ministrantes] ei ministrantes R² eministrantes T¹ ministrantes T² ministrantes V

τάξασιν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο φυλάξουσι, ταῖς ἐσχάταις αὐτοῖς ὑποβληθῆναι τιμωρίας κελεύομεν [ἤτοι τῆ τοῦ τετραπλασίου ἀποτίσει καὶ ποιῆ].

nostris constituta sunt legibus. Si vero hoc non custodiant, iubemus subdi suppliciiis.

CAPUT VI.

Εἰ μὲντοι εὐροίμεν τινα τῶν ὀσιωτάτων ἐπισκόπων πρὸς χάριν τινοῦ παριδόντα τὸ δίκαιον, κανονικὸν αὐτῷ σωφρονισμὸν ἐπαχθῆναι κελεύομεν, ἵνα σπουδάσωσι μετὰ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ τὰ δίκαια κρίνειν· ἵνα μὴ διὰ τὸ μὴ τυγχάνειν τῶν δικαίων ἀναγκάζονται ἀνθρώποι καταλιμπάνειν τὰς ἰδίας πόλεις καὶ χώρας καὶ τόπους καὶ προστρέχειν ἐνταῦθα.

Si tamen invenerimus quendam sanctissimorum episcoporum pro gratia cuiuscumque prodere iustitiam, regularem ei castigationem inferri iubemus, ut studeant cum timore dei iuste iudicare: ne non impetrantes iustitiam cogantur homines relinquere proprias civitates atque provincias et loca hinc concurrere.

10

CAPUT VII.

Ἐν δὲ ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς οὐκ ἐνδημοῦσιν ἄρχοντες, κελεύομεν τοῖς ἔχοντασιν πράγματα προσιέναι τῷ ἐκδικῶ, καὶ αὐτὸν διακρίνειν τὰ μεταξὺ αὐτῶν. εἰ δὲ οἱ τὴν δίκην ἔχοντες μὴ βουληθῶσι τὸν ἐκδικῶν, ἀλλὰ τὸν ὀσιωτάτον ἐπίσκοπον δικάσαι, καὶ τοῦτο κελεύομεν γίνεσθαι.

In civitatibus autem, in quibus non sunt iudices, iubemus eos qui habent causas adire defensorem, et ipsum discernere inter eos. Si vero litem habentes voluerint defensorem una cum sanctissimo episcopo iudicare, et hoc agi praecipimus.

CAPUT VIII.

Οὔτε δὲ μοναχὸν οὔτε κληρικὸν οὔτε ἐπίσκοπον κελεύομεν ἐρχεσθαι ἐνταῦθα ἀνευ γραμμάτων τοῦ ὀσιωτάτου αὐτῶν πατριάρχου, ἢ εἰδέτωσαν ὡς ἀναξίους ἑαυτοῦ τοῦ σχήματος ποιήσουσιν.

Neque autem monachum neque clericum neque episcopum iubemus venire hic absque litteris sanctissimi sui patriarchae. Si vero hoc fecerint, sciant quia 20 semet ipsos schemate faciunt indignos.

CAPUT IX.

Εἰ δὲ τις μαγιστριανὸς ἢ ἐπαρχικὸς ἢ οἰασθῆποτε τῆς ἰδίας πόλεως πλείονα σπόροτολα τῶν ὀρισημένων ταῖς θείαις ἡμῶν διατάξεσι, κελεύομεν πᾶσι τρόποις τῶν ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας κινδύνῳ ἰδίῳ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον τοῦτο ἐκδικεῖν καὶ σωφρονισμὸν ἐπάγειν τοῖς τὰ τοιαῦτα τολμῶσιν. εἰ δὲ μὴ ἐκδικήσῃ ταῦτα ὁ ἄρχων, ἀδειαν δίδομεν τῷ ὀσιωτάτῳ τῆς πόλεως

Si quis autem magistrianus aut praefectianus aut cuiuscumque fortunae existens acceperit amplius sportula quam definitum est sacris nostris constitutionibus, iubemus omnibus modis iudicem provinciae periculo proprio secundum nostram legem hoc vindicare et vindictam inferre haec praesumentibus. Si vero non vindicaverit ipse iudex, licentiam damus sanctis-

c. VIII summarium habet Nomoc. XIV tit. 8, 2; exscripsit Nomoc.^{dm} ib. ex B.

tinentur. Quodsi hoc non observent, ultimis suppliciiis eos subici iubemus [quadrupli scilicet solutioni et poenae].

VI. Si quem vero ex sanctissimis episcopis invenerimus in gratiam alicuius ius contemnere, canonicam ei castigationem inferri iubemus, ut studeant cum timore dei iuste iudicare: ne homines propterea quod ius suum non consequantur urbes et provincias et loca sua relinquere atque huc accurrere cogantur.

VII. In civitatibus vero, ubi praesides praesto non sunt, praecipimus ut ii qui lites habent defensorem adeant, et ille inter eos diiudicet. Quodsi litigantes non defensorem, sed sanctissimum episcopum iudicare velint, hoc quoque fieri iubemus.

VIII. Ceterum neque monachum neque clericum neque episcopum huc venire iubemus sine litteris sanctissimi patriarchae eorum; aut sciant suo se statu indignos sese reddituros esse.

IX. Si quis vero magistrianus (in rebus agens) vel praefectianus vel cuiuscumque conditionis alius maiores sportulas acceperit quam quae sacris nostris constitutionibus definitae sunt, iubemus omnibus modis praesidem provinciae suo periculo secundum legem nostram id vindicare iisque qui talia audeant castigationem inferre. Si vero praeses haec non vindicaverit, licentiam damus sanctissimo illius civitatis epi-

1 εἰ δὲ — 3 ποιῆ om. L || τοῦτο μὴ παραφυλάξουσι B || ταῖς ἐσχάταις αὐτοῖς om. ε, αὐτοῖς om. A || 2 ἤτοι — 3 ποιῆ M, om. ABε (Iul.). Glossema petitum aut ex Cod. 3, 2, 5 (ubi tale quid perscriptum fuisse testantur Inst. 4, 6, 25; cf. Cod. 3, 2, 2 pr.) aut ex nov. CXXIV c. 3 || 4 καὶ εἰ μὲν A || εὐρωμέν AB^c || 5 τινὰ A || 6 σωφρονισμὸν ἐπιτίμιον πρὸς σωφρονισμὸν A || σπουδάσωσι A || 7 τοῦ φόβου MAB^c || φόβου LB^f || τοῦ Θεοῦ MB^g || Θεοῦ LAB^f || τὸ δίκαιον B^f iuste ε || 8 ἵνα A || μὴ τυγχάνειν] ἀποτυγχάνειν A || 9 ἀνθρώποι] οἱ ἀνθρώποι A || 11 ἄρχοντες] οἱ ἄρχοντες LB || 14 μὴ (οὐ B^f) βουληθῶσι τὸν ἐκδικῶν, ἀλλὰ τὸν ὀσιωτάτον ἐπίσκοπον (sin autem episcopum iudicare sibi maluerint Iul.) voluerint defensorem una cum sanctissimo episcopo (i. e. βουληθῶσι τὸν ἐκδικῶν ἅμα τῷ ὀσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ) ε; sim. Theod. κρινέτω ὁ ἐκδικῶς ἅμα τῷ ἐπισκόπῳ, Athan. εἰ δὲ ὑποποτὸ εἰσιν, συνδικαζέτωσαν αὐτοῖς οἱ ἐπίσκοποι || 15 δικάσαι] τὰ κατ' αὐτοῖς δικάσαι A || κελεύομεν γενέσθαι LB γενέσθαι κελεύομεν A || 17 δὲ om. Nomoc.^{dm} || κελεύομεν — 20 ποιήσουσιν] ἢ μητροπολιτῆν Θεοπίστομεν παραγίνεσθαι ὅπως ἐνταῦθα γραμμάτων χωρὶς κανονικῶν τῶν αὐτοῖς κατ-

ἐχόντων. ἐπεὶ γνωσκέτωσαν παρὰ ταῦτα ποιῶντες ἀναξίους ἑαυτοῖς οὐ πρόκεινται σχήματος A || 19 ἢ] si vero hoc fecerint ε || εἰδέτωσαν LB^c || 21 c. IX om. B^f || μαγιστριανὸς M || ἢ οἰασθῆποτε A ε (cf. Iul.) ἢ om. MLB || 22 ὅν L¹ || πλείονα σπορηθῆλας L πλείονας σπορηθῆλας B amplius (i. e. πλείον) sportula ε || 23 διατάξεσι] Cod. 3, 2, 5 (et 6?) || 24 τὸν ἄρχοντα A || 25 ταῦτα διεκδικεῖν A || 26 τὰ τοιαῦτα] ταῦτα A ε || τολμήσασιν A || δὲ] γὰρ A || ταῦτα ὁ M] ὁ L αὐτὰ ὁ B ὁ αὐτοῖς A ipse ε || 27 τῆς πόλεως ἐκείνης] ἐκείνης πόλεως A ε

1 constitu V¹ || haec T || custodiatur R (novissimis eos add. Beck) || 4 tm R || quedam T¹ || 5 gratiam V³ || regulare T¹ || 6 ei om. V || inferre T¹ || 7 iudicare iuste V || non vulg.] nos libri || impetrantes V vulg.] imperantes RT || 9 atque provincias om. V || *hincque] in que R¹ inique R² iniqua T, in quolibet alia V³ in spat. vac. versus dimidii || concurre V¹ || 12 habet R || 13 discernere T¹ || 15 iudicari R¹ || 18 huc vulg. || sui sanctissimi T || 19 haec T || 20 chemate V || 22 forme R¹ || acciperit V¹ || sportularum vulg. || 25 iudicare R vulg.] iudicare VT || 27 vindicaverit vulg.] iudicaverit R VT

ἐκείνης ἐπισκόπῳ μνηῶσαι ἡμῖν τὰ περὶ τούτων καὶ οὐκ ἔχει στρατεῖαν ἢ ἀξίαν ὁ ταῦτα τολμήσας, ἵνα καὶ τῷ ἀρχοντι τὸν κίνδυνον ἐπάξωμεν τῷ συγχωρησάντι καὶ παριδόντι τὴν ἡμετέραν κέλευσιν, καὶ αὐτὸν δὲ κελύσωμεν τιμωρηθῆναι τὸν τὰ τοιαῦτα τολμήσαντα. (Dat. xv. k. Mai. imp. dn. Iustinianū A. anno XIII. Apione v. c. cons.)

simo uniuscuiusque civitatis episcopo nuntiare nobis quae de his aguntur, et qualem habeat militiam aut dignitatem qui haec praesumpserit, ut et iudici periculum inferamus permittenti et despicienti nostram iussionem; et ipsum quoque iubemus puniri talia praesumentem.

[a. 539] Dat. Appione v. c. cons.

ΠΖ

LXXXVII.

ΠΕΡΙ ΜΟΡΤΙΣ ΚΑΥΣΑ ΔΩΡΕΑΣ ΕΚ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΓΙΝΟΜΕΝΗΣ. 10

(DE MORTIS CAUSA DONATIONE A CURIALIBUS FACTA.)

Ἀποκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἀύγουστος Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πρατωρίων τὸ β, ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

(Προοίμιον.) Τὰς τῶν βουλευτῶν κακοουρίας μηδὲν δύνασθαι φερεῖν βλάβος τῷ δημοσίῳ, ἀλλ' ἀντιπράττειν τὸν νόμον ταῖς τοιαύταις βουλαῖς κατὰ πάντα βουλόμεθα τρόπον. ἔγνωμεν γάρ, ὡς ἐπειδήπερ ἀπέπαιπμεν τοῖς βουλευταῖς τὸν τῶν δωρεῶν τρόπον οὐ συγχωροῦντες αὐτοῖς κτήσιν ἀκίνητον δωρεῖσθαι οὐδὲ ἐν διαθήκῃ καταλιμπάνειν περαιτέρω τῶν τριῶν οὐγκῶν, ἀλλὰ τὸ ἐναούγκιον πάντως τῇ βουλῇ φυλάττειν, ἐκείνοι σοφίζόμενοι τὸν νόμον ἐξέυρον τοιαύτας τινὰς κακοουρίας κατὰ τοῦ νόμου. εἰδότες γάρ, ὡς ἡμεῖς εὐρόντες τοὺς παλαιούς νομοθέτας ἀμφισβητοῦντας περὶ τῆς μόστις καῦσα δωρεᾶς, πότερον δωρεὰ ἢ ληγάτον ἐστὶ, καὶ τοὺς μὲν ἀριθμοῦντας αὐτὴν εἰς δωρεᾶν τινὰς δὲ εἰς πρεσβείον, τὰ παρὰ τῶν πλειόνων τε καὶ ἀρίστων νομοθετῶν ἐκλέξαντες ληγάτον αὐτὴν εἶναι παντελῶς ἀπερηνάμεθα, καὶ μὴ πράξεως ὑπορημάτων δεῖσθαι, ἀλλ' ἀδειαν ἔχειν ποιεῖσθαι αὐτὴν καὶ ἐντιθέσθαι αὐτῇ καὶ τινὰς ὁρους οὓς ἂν ὁ δωρη-

(Praefatio.) Curialium malignitates nullam valere adferre laesionem fisco, sed resistere legem talibus voluntatibus omni volumus modo. (Cognovimus enim quia, quoniam interdiximus curialibus donationum modum) non concedentes eis rem immobilem donare neque iu testamento derelinquere plus quam trium unciarum, sed novem uncias omnino curiae servare. illi circumvenientes legem adinvenerunt huiusmodi aliquas malignitates contra legem. Scientes autem, quod nos invenientes veteres legislatores dubitantes de mortis causa donatione, quando donatio aut legatum est, et alios quidem adnumerantes eam donationi alios vero legato, a pluribus et bonis legislatoribus elegentes legatum eam esse pure definivimus et neque gestis monumentorum indigere, sed licentiam habere fieri eam et inseri ei et aliquas condiciones quas

Nov. LXXXVII Graece extat in *MI*, proemii maior pars (v. 24 Ἡμεῖς εὐρόντες — 424, 13 ἀνακαλεῖσθαι) in *B* 47, 3, 49. Latine legitur in uno Authentici codice *V*: quem textum primus edidit *A. Kriegel Symbolae crit. ad novellas Iustiniani* (Lips. 1832) p. 13 sq. — *Epit. Theod.* 87 (inde *B*²), *Athan.* 8, 4. *Iulian. const.* LXXX.

scopo indicandi nobis de his et qualem militiam vel dignitatem habeat qui talia ausus est, ut et praesidi periculum inferamus qui haec permisit ac nostram iussionem contempsit, et ipsum qui talia ausus est supplicio affici iubeamus.

LXXXVII.

DE MORTIS CAUSA DONATIONE A CURIALIBUS FACTA.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Curialium fraudes ne quid damni publico asferre possint, sed ut lex eiusmodi consiliis resistat, omnibus modis volumus. Cognovimus enim, quoniam curialibus donationum rationem interdiximus, cum iis non permittimus possessionem immobilem donare neque testamentum ultra tres uncias relinquare, sed novem uncias omnino curiae servare praecipuerimus, illos legem cludentes huiusmodi fraudes aliquas adversus legem excogitasse. Nam cum scirent nos cognita veterum legislatorum dubitatione de mortis causa donatione, utrum donatio an legatum esset, alii eam in donationis alii in legati loco numerantibus, et plurium et optimorum legislatorum sententiis selectis declarasse eam omnino legatum esse neque actorum confectione indigere, sed licere eam facere et condiciones quoque aliquas inserere quascum-

1 τὰ om. A || 2 ποίαν A || 3 τὸν om. A || ἐπαγάγωμεν ὡς συγχωρήσαντι A || 4 τὴν ἡμετέραν κέλευσιν] κέλευσιν ἡμετέραν A || 5 κελύσωμεν L κελύομεν B⁵ || τιμωρηθῆναι κελύσωμεν τὸν ταῦτα ἐπιχειρήσαντα A || 6 subscr. om. M Iul.; quam supra exhibuimus, primus F. Pitheous in ed. Iuliani suppediavit nescio unde de promptam; confirmat Athanasius: ἐγράφη πρὸς ἐ' καλάνδ. Μαῶν βασιλείας Ἰουστινιανού ἔτους ιγ' ὑπατείας Ἀπλιωνος (ἐξεφωνήθη ἔπει ιγ' τῆς βασιλείας ὑπατεία Ἀπλιωνος Theod. dat. Appione vo. cons. ε). || 9 rubr. Περὶ δωρεῶν εἰς βουλευτὰς γινόμενων Theod. De diversis donationibus a curialibus faciendis Iul. || μόστις καῦσα M Ath.] Θανάτον αἰτίας (sic) L || 10 ἐκ βουλευτῶν ML] εἰς βουλευτὰς Ath. (cf. Theod.) || 12 ἐπάρχῳ Scringger] ἐπάρχῳ ML || 13 *ὀρδιναρίῳ ML || πατρικίων L || 14 βουλευτῶν L⁵ (cit. Ath. Theod.)] τελευτῶν M (τελευτῶντων βουλευτῶν coni. Zachariae non recte) || 18 sq.

Cod. 10, 34, 4. 5. 35, 3. 4; cf. nov. XXXVIII pr. || 20 καταλιμπάνων L || οὐγκῶν L || 21 ἐναούγκιον L || 23 κατὰ M⁵] περὶ L || γάρ] autem ε || 25 μόστις καῦσα M. Θανάτον αἰτία (et sic constanter in seqq.) LB || πότερον] quando (i. e. πότε) ε || πότερον — 26 δωρεῶν om. M || 26 ληγάτον B] λεγάτον L || 27 τὰς B^p || 28 ληγάτον B] λεγάτον ML || 29 παντελῶς M(B')⁵] πάντ L^p || ἀπερηνάμεθα] Cod. 8, 56, 4 || μὴ] neque (i. e. μηδὲ) ε || 31 ἐντιθέσθαι LB] ἐντεθῆναι M(ε)

2 et] Si V || habeat RT] habet V vulg. || 3 praesumpsit V || 4 dispitienti VT || 5 et om. V || iubeamus vulg. || 7 subscr. dat. consul. appii vic consul. Neoburgensis; om. rell. || 9 rubr. om. V || 11 impr. iust. V || 16 Cognovimus — 18 modum in V omissa addidit Beck || 20 curte V || 21 huiusmodi Kriegel] huius V || 23 ueteris V || 25 quidam V || donationem V

σάμενος βουλήθη, και ει τοῦτο πράξαιεν, ἄδειαν ἔχεν ἀποτάττεσθαι και αὐτῷ τῷ δύνασθαι τὸν μετὰ μὲλον τὸν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις δωρεαῖς ἀνακαλεῖσθαι και οὐδ' ἂν βουλήθειεν ὄρους ἐντάττειν ταῖς μὲρτις καῦσα δωρεαῖς, καθάπερ Ἰουλιανὸς ὁ σοφώτατος ἐνομοθέτης, τοῦτο ὅπερ ἡμεῖς ἐν τῷ λθ' βιβλίῳ τῶν ἡμετέρων διγέστων ἐγράψαμεν (ἅπαντα γὰρ συνελάβομεν ἐν βραχεῖ τὰ τε τοῖς παλαιοῖς τὰ τε ἡμῖν διηρογευμένα)· τοῦτο τοῖνυν εἰδότες φήθησαν χρῆναι κατὰ τούτων τὸν τρόπον ποιεῖσθαι ἵνας μὲρτις καῦσα δωρεαῖς και ἐντιθένα συμφωνον κατὰ τὸν νόμον τοῦ ἀναρεῖν ἐαυτοῖς τὸ δύνασθαι τὸν ἐπὶ τῇ δωρεᾷ μετὰ μὲλον ἀνακαλεῖσθαι, ἄλλον δὲ ὄρον αὐτοῖς δοκοῦντα προστιθένα ταύταις ταῖς δωρεαῖς, ἵνα αὐτόθεν αὐτοῖς δῆθεν ἐξῆ ποιεῖσθαι δωρεαῖς τῆς ἀνακλήσεως ἐλευθέ- 15 ρας και οὕτω τὰς ἐαυτῶν ἐλαττοῦν περιοσῖας.

CAPUT I.

Κατοῖς ἐξ ὧν ἡδῆ γενομοθετήκαμεν πάσης αἰτίας ἀνηρημένης αὐτοῖς τοῦ πλέον τι δύνασθαι τοῦ τριουγκίου ἢ ἐν διαθήκῃ καταλιμπάνειν ἢ κατὰ δωρεᾷς τρόπον ἐκποιήσαι, ὅμως ἵνα ἐτι και μᾶλλον αὐτῶν τὴν 20 κακορογίαν παύσωμεν, διὰ τοῦτο και νῦν θεσπιζόμεν, μηδενὶ βουλευτῇ μηδὲ κατὰ μὲρτις καῦσα δωρεᾷν ἐξεῖναι δωρεῖσθαι τι, πληρὴ ἢ μόνον κατὰ προγαμαίας δωρεᾷς τρόπον ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ἢ τῶν οἰκείων παιδων γινομένης, ἢ κατὰ προικὸς πρόφρασιν καθ' ὅσον 25 ἢ ἡμετέρα λέγει διάταξις και θυγατράσιν ἐπιδιδόναι γινομένης. ἐπειτογε ἄλλως αὐτοῖς μὴ δύνασθαι δωρεῖσθαι πράγματα ἀνήγητα, ἄλλὰ ταῦτα μένειν ἀει παρ' αὐτοῖς ταῖς βουλευτικαῖς ὑποκειμένα λειτουργίας, μόνης αὐτοῖς τῆς πράσεως συγκεκριμένης, και 30 ταῦτα κατὰ τὴν τῆς νεαρᾶς ἡμῶν διατάξεως παρατήρησιν. τῶν μὲρτις καῦσα δωρεῶν ἐχοσῶν τὴν ἴδιαν ἰσχύν, και δυναμένων τῶν ἄλλων τῶν παρὰ τοῖς βουλευταῖς ποιεῖσθαι τὰς εἰρημένους μὲρτις καῦσα δωρεᾷς εἰς ἅπερ ἂν βουλήθειεν πρόσωπα και ὄρους αὐ- 35 ταῖς ἐντιθένα και ἀποτάττεσθαι, εἰ γε τοῦτο βουλήθειεν, τῷ μετὰ μὲλω τῷ περὶ τοῦ συμφωνον τῆς ἀνακλήσεως· μένειν μέντοι τὸ πρᾶγμα και οὕτως ἐν τοῖς

donator voluerit, et si hoc actum fuerit, licentiam habere renuntiare et hoc ipsum posse per paenitentiam huiusmodi donationem revocare et quas voluerit condiciones inserere mortis causa donationibus, secundum quod Iulianus sapientissimus sancivit, hoc quod nos in tricesimo octavo libro nostrorum digestorum scripsimus (omnia enim comprehendimus): hoc igitur scientes aestimavimus oportere et secundum hunc modum fieri aliquas mortis causa donationes et inseri placitum secundum legem tollendi eis facultatem super donationem paenitentiam revocandi, aliam autem condicionem quae eis placet addi istis donationibus, ut exinde his liceat facere donationes revocatione liberat et ita suas imminuere facultates.

v. 1 sq. argumentum notatur B² 47, 3, 48.

que donator voluerit, atque si qui hoc fecerint licere etiam renuntiare ipsi facultati ex paenitentia eiusmodi donationes revocandi et quascumque voluerint condiciones donationibus mortis causa inserendi, quemadmodum Iulianus vir sapientissimus statuit, id quod nos in trigesimo nono libro digestorum nostrorum perscripsimus (omnia enim breviter complexi sumus, cum quae a veteribus tum quae a nobis cautae sunt): hoc igitur cum scirent, existimaverunt ad eum modum quasdam mortis causa donationes sibi esse faciendas et inserendum secundum legem placitum, quo sibi ipsis potestatem auferrent donationem ex paenitentia revocandi aliamque condicionem si quae ipsis placeret his donationibus addendi, ut scilicet ultro liceret iis donationes a revocatione liberat facere itaque substantias suas imminuere.

I. Quamquam autem per ea quae iam sancimus omnis causa iis sublata est ultra tres uncias quicquam vel in testamento relinquendi vel per donationem alienandi, tamen ut etiam magis eorum fraudes perimamus, propterea nunc quoque sancimus, nulli curiali ne per ipsam quidem mortis causa donationem donare quicquam licere nisi per modum unius ante nuptias donationis pro se ipsis aut liberis suis faciendae, vel dotis causa in quantum nostra constitutio etiam filiabus nubentibus eam dare permittit. Neque enim aliter eos donare res immobiles posse, verum has semper apud eos manere curialibus muneribus obnoxias: ita ut sola venditio iis concessa sit, eaque secundum novellae nostrae constitutionis observationem. Ceterum mortis causa donationes vim suam habeant, liceatque ceteris praeter curiales mortis causa donationes quas diximus in quascumque voluerint personas facere et condiciones iisdem inserere et, si hoc voluerint, paenitentiae de revocando placito renuntiare. Res autem sic quoque in condicionibus

1 εἰ] εἰς L || leg. πράξαιεν? || 2 αὐτῷ τῷ L (B¹, hoc ipsum ε) || αὐτῷ τῷ M αὐτῷ B^p || 3 ἐπὶ ταῖς τοιαύταις δωρεαῖς] huiusmodi donationem ε || ἀνακαλεῖσθαι — 4 δωρεαῖς om. L || οὐδ' ἄλλους οὐδ' B^p || 4 βουλήθειεν] voluerit ε βουλήθειη Heimbach (cf. ad v. 1) || ἐντάττεσθαι B || 5 ἐνομοσθη? L^a || 6 λθ'] tricesimo octavo ε. Dig. 39, 6, 13 || 7 sq. ἐν βραχεῖ — διηρογευμένα om. ε || 9 ταῦτα L || φήθησαν M] ὡήθημεν LB^ε || κατὰ] et secundum ε || 11 ἐντιθένα] inseri ε || * τῷ ἀναρεῖν scripsi ex ε] τὸ ἀναρεῖν MLB, τὸ ἀναροῦν Haloander || 12 αὐτοῖς L || 13 προστιθένα] addi ε || 15 δῆθεν om. ε || 19 καταλιμπάνειν M] καταλιπῖν L || 20 ἐτι και M^ε και om. L || 21 παύσωμεν L || διὰ τοῦτο και νῦν om. ε || 25 γινομένης M || καθ' ὅσον] secundum quantitatem ut ε || 26 διάταξις]

fuit Cod. 10, 34, 4; cf. Kruegeri adnot. || 30 μόνοις αὐτῆς L || 31 νεαρᾶς ἡμῶν διατάξεως] fuit Cod. 10, 34, 6; cf. nov. XXXVIII pr. § 2 || 35 αὐτοῖς L

1 donatos V || 3 et Kriegel] set V || conditione V || 7 omni V || comprehendimus] in brevi et a veteribus et a nobis definita add. Beck || 9 donationis V || 12 addidi V, corr. Kriegel || 13 revocare V, a revocatione Kriegel || 17 enim V^a || 18 tribus] a tribus V || autem in V || 20 malignitate compeceamus V || 21 (idcirco et nunc) sancimus Kriegel || nulli] in illa V || 24 factae Kriegel] factas V || 25 quantitatem ut] quantum Beck || 26 alter V || 32 quam curialibus facere praedictas Kriegel] quae a curialibus fieri praedictas V || 35 *revocandi V

μόρτις καὶσα δωρεὰς ὄροις (τοῦτο γὰρ πρόσνομοθετοῦμεν), καὶ τὰς τοιαύτας δωρεὰς ἰσχυράς τε εἶναι καὶ βεβαίας. ὅπερ οὐ νῦν πρῶτον νομοθετοῦμεν, ἀλλὰ τὸ νομοθετηθῆν ἤδη καὶ νῦν δι' ἡμετέρας ἐρηγνυόμεν τε καὶ βεβαιούμεν φωνῆς ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων προσώπων, δίκαια μὲντοι μόνων ὡς εἰρηταὶ βουλευτῶν, καὶ τοῦτο διὰ τὴν περὶ τὸ δημόσιον σπουδῆν.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ τῶδε τῷ νόμῳ δηλούμενα ἢ σὴ ἐνδοξότης φυλάξαι σπενσάτω, μάλιστα πάντων τῆς ὠφελείας τοῦ δημοσίου πᾶσαν πρόνοιαν τιθεμένη. Dat. xv. k. Iun. Septimo imp. dn. Iustiniani Aug. anno XIII. Apione v. c. cons.

nationis condicionibus (hoc enim adicientes sancimus), (et) huiusmodi donationes validas esse et firmas. Et non modo prius sancimus, sed quod sanctum erat dudum, et nunc per nostram interpretamur et confirmamus vocem super aliis omnibus personis, exceptis dumtaxat solis sicut dictum est curialibus, et haec propter publicam industriam.

(Ἐπίλογος.) Quae igitur placuerunt nobis et hac lege manifesta sunt, tua gloria observare festinet, praecipue omnibus qui pro iuvamine publico omnem provideutiam ponant. Dat. xv. kal. Iun. Septimo imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. [a. 539] Apione viro clarissimo consule.

ΠΠ

LXXXVIII. Coll. VI tit. 14

15 ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΚΑΤΑ-
ΘΗΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ
ΕΝΟΙΚΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΝΑΡΤΗ-
ΣΕΩΣ ΧΟΡΗΓΙΑΣ ΑΡΤΩΝ.

15 R DE DEPOSITO ET DENUN-
TIATIONIBUS INQUILINORUM,
ET DE SUSPENDENDA ADMINI-
STRATIONE PANUM R

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', 20 ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

Idem Aug. Iohanni pp.

(Προοίμιον.) Δίκης ἐναγχος ἀκροουμένων ἡμῶν (τοῦτο ὅπερ ἐπὶ τῶν βασιλείων δημοσίᾳ καθήμενοι πολλαῖς πράττομεν) ἀνεφύη τις ζήτησις, ἣν διελύσαμεν αὐτῶν τοιαῦτα δὲ μαθόντες ἐπισυμβαίνειν πολλὰ κοινῶ καὶ γενικῶ νόμῳ διορίσαι ταῦτα δίκαιον ὑπελάβωμεν.

(Praefatio.) Litem nuper audientibus nobis (hoc quod in imperio publice sedentes multotiens agimus) orta est aliqua quaestio, quam resolvimus statim: huiusmodi vero discentes contingere multa communi et generali lege defuere haec iustum arbitri sumus.

CAPUT I.

Εἰ γὰρ τις παρὰ τινος λάβοι χρυσίον ἢ πράγματά τινα ἕτερα παρακαταθήκης λόγῳ ἐπὶ τισιν ὄροις, εἴτα

Si enim quis ab aliquo accipiat aurum aut res aliquas depositi causa iu quibusdam condicionibus,

Nov. LXXXVIII (Authent. LXXXVIII = Coll. VI tit. 14: gloss.) Graece extat in *ML*, cap. 1. 2 B 13, 2, 46. — *Epit. Theod.* 88 (inde B²), *Athan.* 6, 3. *Iulian. const.* LXXXI. c. I summam habet *Epitome* 18, 14 (*Zachariae Ius Gr. Rom.* II 406).

mortis causa donationis maneat (hoc enim insuper sancimus), et eiusmodi donationes validae sint atque firmas. Quod non nunc primum sancimus, sed iam dudum sancitum nunc quoque per nostram interpretamur et confirmamus in omnibus reliquis personis, exceptis tamen solis, uti dictum est, curialibus, idque propter nostrum in fiscum studium.

Epillogus. Quae igitur placuerunt nobis et hac lege declarantur tua gloria servare studeat, ut maxime omnium utilitati fisci omnem curam praestet.

LXXXVIII.

DE DEPOSITO ET DENUNTIATIONE INQUILINORUM DEQUE
SUSPENDENDA EROGATIONE PANUM.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Cum nuper litem audiremus (id quod in regia publice sedentes saepe facimus), quaestio quaedam exorta est, quam statim decidimus: sed eius generis cum multa contingere comperimus, communi et generali lege haec definire par esse duximus.

I. Si quis enim ab aliquo aurum vel alias quasdam res depositi nomine sub condicionibus

1 τοῦτο γὰρ] τοῦτο γὰρ ἐστὶ (del. ἐστὶ) M^b, om. M^a || 3 ὅπερ οὐ νῦν πρῶτον] et non modo prius ε || 6 μόνον L || 7 καὶ τοῦτο] et haec ε || περὶ τοῦ δημοσίου L || 10 sq. πάντων — τιθεμένη] omnibus qui — ponant ε || τῆς ὠφελείας bis ser. M || 11 πᾶσαν Lε] om. M || subscr. praestat ε; dat. reliquis omissis M; ἐγραφή πρὸ β' καλανδῶν (add. Ἰουλίῳ) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἴψ ὑπάτειας Ἀπίωνος Ath. ἐξεφωνήθη μὲν ἰουλίῳ ἔπει ἴψ βασιλείας ὑπάτειας Ἀπίωνος (v. l. Ἀππίωνος) Theod. dat. k. Iun. imp. Iustiniani Iul.^{vv} (om. Iul. codd. cett.) || 15 παραθήκης Ath. Theod. B² καταθήκης index L || 17 περὶ om. Ath. || 18 χορηγίας] πολιτικῶν Ath. || 20 ἐπάρχῳ Scrimger (ἐπαρχῶν τῶν πραιτωρίων dicit B²) ὑπάρχῳ ML || πραιτωρίων om. L || 21 ὀρδιναρίων Halobander] ὀρδιναρίῳ ML || πατρικίων L || 27 ὑπελάβωμεν L || 28 Εἰ τις inc. B || λάβῃ B || 29 ἕτερα M || om. LBε

2 et add. Kriegel || 3 Et — prius] Quod non nunc primum Kriegel || 7 hoc Kriegel || publicam (cf. v. 10)] p. V publici Beck || 9 legem V || manifestata Kriegel || 10 omnibus qui] omnium Kriegel || iubamine V || 11 ponens Kriegel || 12 Septimo (i. e. Septimo Miliario urbis Constantinopolitanae in novo consistorio palatii Iustiniani, quae est constitutionis d. III. k. Nov. Decio cos. a. 529 in Codice subscripto, vid. Kruegeri append. p. *46; cf. subscr. nov. CXVIII)] septio V (CP. vulg.) || impr. doñ. iust. V || 13 clarissimo V || 15 De om. V || et de denuntiationibus inquilinorum TV³, om. V¹ || 18 panium RT^a || 23 in om. RT || 24 horta V || 25 discentes R^a discernentes V³ || conting*** (contingere corr. V³) suppl. V² in spat. vac. || 26 haec iustum] hoc iustum esse T² vulg. || arbitrum R^a || 28 aliqua R¹ || 29 in] sub T

III.

54

οἱτοι πραχθεῖεν, ἀνάγκην ἔχέτω πᾶσαν ἀποκαταστή-
σαι τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα, τῶν ὄρων ἀπαξ πλη-
ρωθέντων οὐδεμιᾶς παντελῶς ἀδείας οὐσης τισὶν ἔξω-
θεν παραγγελίας χρῆσθαι καὶ ἐπέχειν τὴν τῆς πα-
ρακαταθήκης ἀποκατάστασιν, ἤπερ καὶ ἄλλα πολλὰ
προνόμια παρὰ τε τῶν πρὸ ἡμῶν νομοθετῶν παρὰ
τε ἡμῶν αὐτῶν δέδοται. ἀδεία γὰρ ἐστὶ τῷ κω-
λύοντι τὴν ἀπόδοσιν τῷ μὲν πιστευθέντι τὴν παρα-
καταθήκην μὴ διανοχλεῖν, αὐτῷ δὲ περὶ τῶν πρὸς
αὐτὸν ἀμφιβόλων τῷ τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα λαμ-
βάνειν μέλλοντι τὴν δικὴν λαγάνειν καὶ τοῦ δικαίου
καὶ τοῦ νόμου τυγχανεῖν, ἀλλὰ μὴ διὰ ταύτην τὴν
αἰτίαν ζημίας μεγάλας ὑπάγειν τὸν τὴν διαμαρτυ-
ρίαν δεξαμένον, καὶ ἀναγκάζεσθαι ἢ defensionas ἀπει-
τεῖν ἢ πράγματα ἔχειν καὶ μηδὲ ἐκόντα δύνασθαι
πρὸς τὸν παρακαταθέμενον εὐγνωμονεῖν. εἰ δὲ τι
τοιοῦτο προῖξεν ὅλως (δεῖ γὰρ μὴ μόνῃ τῇ τῶν
ἀμαρτημάτων ἀρεσθῆναι κωλύσει, ἀλλὰ καὶ δέος
ἐπιείδειαι δικαίον τοῖς παραβαίνουσιν), εἴτα ἀπώλειαν
συμβαίη τῶν πραγμάτων ἢ τῶν χρημάτων γενέσθαι
καὶ τοῦτο δεχθεῖν εἴτε ἄλλην οἰανόν τυχρᾶν περι-
στασιν, αὐτὸν ὄραν τὸν τὴν διαμαρτυρίαν στείλαντα
καὶ πρὸς γε καὶ ἀφ' οὗ γέγονεν ἡ τοιαύτη διαμαρτυ-
ρία τὸκον τῶν χρημάτων τὸν ἀπὸ τρίτης ἐκατοστῆς
ἐπιγνώσκων τῷ λαβεῖν τὰ οἰκία κωλυθέντι, οὐ μόν-
ον εἰ χρυσίον εἴη τὸ παρατεθειμένον μὲν ἀποδοθῆ-
ναι δὲ κεκωλυμένον, ἀλλὰ καὶ εἴτερα πράγματα
ἵνα τούτῳ τῷ δέει τῶν ματαίων τε ἅμα καὶ βασκά-
νων τῆς εὐγνωμοσύνης ἐποχῶν ἀνθρώποι πάντωνται.

CAPUT II.

Ἄλλα καὶ ὅλον δὴ τοῦτο τὸ περὶ τῶν παραγγελιῶν 30
καὶ θεωρησάσαι καὶ τάξει κατὰ νόμον συνείδομεν. ὁρῶ-
μεν γὰρ σφόδρα σιγνάσον τοῦτο ἐπὶ τῆς βασιλίδος
ταύτης μάλιστα πόλεως, καὶ τινὰ παραγγέλλοντας
τοῖς χορηγοῦσι τὸ δημόσιον σιτηρέσιον ἢ καὶ ψήφους
ποριζομένοις παρὰ τοῦ τῶν ἀνόνων ὑπάρχον, βου-

deinde illi agant, necessitatem habeat omnem resti-
tuere aurum aut res, (et) condicionibus semel im-
pletis nulla omnino licentia sit aliquibus extrinsecus
interdictionibus uti et retinere depositi restitutionem,
5 cui et alia multa privilegia tam a praecedentibus
legislatoribus quam a nobis ipsis data sunt. Licen-
tia enim est prohibenti redditionem eum quidem cui
credutum est depositum non molestare, eum vero
de rebus quae in quaestione sunt qui aurum aut
res accepturus est litem sortiri et iustitiam et legem
10 promereri, sed ne per hanc causam damnis magnis
subiciat eum qui interdictionem suscepit, et compellatur
aut defensionibus expetere aut res habere et non
possit voluntarie cum deponente benigne agere.
15 Quodsi tale aliquid egerit (omnino enim oportet non
sola delictorum nos contentos esse prohibitione, sed
etiam timorem inferre iustum transgressoribus), sive
perditionem contigerit rerum aut pecuniarum fieri
et hoc probetur sive alium quemcumque fortuitum
20 casum, ipsum respicere qui contestationem direxerit;
insuper etiam ex quo facta est huiusmodi contesta-
tio, usuras pecuniarum tertiam centesimae agnos-
cere prohibentem accipere propria, non solum si
aurum fuerit quod depositum est restitui vero pro-
25 hibitum, sed et si aliae sint res: ut hoc timore
stultorum simul et perversorum maligne versandi in
depositionibus homines cessent.

Sed et totum hoc quod de mandatis est et aspi-
cere et constituere secundum legem praevidemus.
Videmus enim frequentari hoc in regia hac prae-
cipue civitate, et aliquos interdicientes eis qui mini-
strant publicas annonas et tesserarum accipiunt ab
35 annonarum praefecto, volentes suspendi administra-

quibusdam acceperit, eae si impletae sint, ille utique necesse habeat aurum resve restituere, neve condi-
tionibus semel impletis ulla omnino licentia sit quibusdam extrinsecus denuntiationibus utendi et inhibendi
depositi restitutionem, cui quidem alia quoque privilegia multa cum a legislatoribus ante nos tum a nobis
ipsis data sunt. Licet enim ei qui restitutionem prohibet, nulla molestia exhibita ei cui depositum cre-
ditum est ipsi illi qui aurum vel res recepturus est, de quibus inter eos controversia est, litem movere
et quod iustum et legitimum est impetrare, neque vero propter hanc causam damnis magnis afficere eum
cui denuntiatum est, ut cogatur vel defensionibus petere vel negotia habere ac ne si velit quidem depositori
fidem praestare possit. Quodsi quid eiusmodi utique fecerit (neque enim delictorum prohibitionem sola
acquiescere par est, sed etiam iustum timorem delinquentibus incutere), inde si forte res pecuniae
interierint idque probetur sive alius qualiscumque casus fortuitus iis acciderit, hoc ad ipsum qui denun-
tiationem misit pertineat; atque insuper etiam ex quo eiusmodi denuntiatio facta est, usuram pecuniae
tertiam centesimae praestet ei qui sua recipere prohibitus est, non solum si aurum sit depositum idemque
reddi prohibitum, sed etiam aliae res: ut hoc metu homines a vanis simul et invidiosis fidei praestandae
impedimentis abstineant.

II. Iam vero totum hunc locum qui est de denuntiationibus et perpendere et secundum legem con-
stituere placuit. Videmus enim hoc admodum frequentari maxime in hac regia urbe, ut quidam denun-
tiant iis qui publicas annonas ministrant vel etiam tesserarum a praefecto annonarum accipiunt, cum suspendi

1 πραχθεῖεν] agant ε || ἐχέτω πᾶσαν M(ε) || ἐχέτω-
σαν L ἐχέτω B || 3 ἔξωθεν] τῶν ἔξωθεν Zachariae ||
4 χρῆσασθαι B || παραθήκης B || 5 ἐπειδήπερ Bf
πολλὰ om. Bf || 6 ἡμῶν] ἡμῶν αὐτῶν Bc || 8 ἀπόδο-
σιν M || τὸν μὲν πιστευθέντα LB || 9 μηδὲ ἐνοχλεῖν
Bc || 10 λαβεῖν Bf || 11 τὴν om. LB || 12 νομίμου B ||
14 defensionas M, defensionas L διεκδικήσεις B || 15 δύ-
νασθαι] γίνεσθαι L || 16 εὐγνώμονα L² || 17 πράξαιεν
B || 19 εἴτα ML¹ || εἴτε L²Bc || 20 συμβαίνει B || ἢ] εἴτε
Bf || τῶν om. B || 24 τὸν τῶν L¹ || τρίτον Bc Theod. Ath.
(tertiam centesimae Iul.) || 26 παρατεθειμένον B || 27 εἰ
ML¹ || B (εἴη cum Haloandro vulg.) || ἔτερα τὰ πράγματα
Bc || 29 τῆς εὐγνωμοσύνης (ἀγνωμοσύνης L) ἐποχῶν
MLB] maligne versandi in depositionibus ε || 31 κατὰ
τὸν νόμον Bf || 34 ἢ om. Bc || 35 ποριζομένοις L² ||
ποριζομένου ML¹B || ἐπάρχου Bc || βουλομένης M

1 deinde qui deposuerunt add. T¹ glossa, quae etiam
in R s. v. adscribitur, in textum intrusa || habeant T ||
*omne VT vulg., om. R || 2 aut] ut R¹ || et hic inserui
(ante nulla add. vulg.) || 4 interdictionibus l¹ || 5 cui Osen-

brüggen] cum libri || 6 licentiam V¹ || 7 enim del. V² ||
reditionem V || 8 depositum] depositum est R^a || mole-
stari R¹ || 10 res] res aliquas R²T² vulg. || 11 magis R¹ ||
13 defensores R¹T || 15 Quodsi] uel si V³ || egerit om. R¹ ||
oportet et non T¹ || 16 solum V || contemptos RT² con-
temptibiles T¹ || 17 timore R¹ || transgressionibus T^a ||
sive] sui V¹ || 18 perditione R¹ per conditionem T², sed
litterae cō erasae sunt || contigit R¹ continget T^a || pe-
cuniarum V¹ pecuniarum V³ || 19 quaecumque VT¹ ||
20 *dixerit] dixerit libri || 21 etiam om. V || 22 ter-
tiam RT] usque ad tertiam V vulg. (usque ad s. v. ad-
scr. schol. T) || 23 prohibente T¹ || accipere propriam —
30 et totum scr. R² in ras. 2¹ versuum || 24 aorum
T^a || quod] quidem T^a || 25 et om. R⁽²⁾ || sunt V^a
T^a || 27 cesset T¹ || 30 rubr. De his qui denuntiant (denun-
tiauuerunt R) ut ciuiles annone vel pensiones non
soluantur RT in marg. (ex Iul.) || Sed om. T || hoc —
31 et consti] in ras. R || 31 praevidemus V^a || 32 frequen-
taribus hoc v. noc frequentari T || in om. R¹ praecipua
V^aT || 34 anonas V || tesserarum T || accipiunt V¹ || 35 ano-
narum R || perfecto V¹

λομένους ἀναρτηθῆναι τὴν χορηγίαν καὶ τὸν ἐντεῦθεν μόνον ὡς εἰκὸς τρεφόμενον ἀποστερηθῆσαι τῆς χορηγίας, δι' ἧς αὐτῷ πάσα πορίζεται τοῦ βίου πρόφρασις. τὸ δὲ ἐστὶ τοῦτον χαλεπώτερον καὶ δυσκολώτερον ἐκεῖνό ἐστι. πολλοὶ γὰρ τοῖς οἰκίας κερτημένοις κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν βασκανίοντες, ἤνικα μέλοισιν τὰ στεγνογόνια παρὰ τῶν οἰκονύτων λαμβάνειν, ἐπηρεάζουσιν ἐκμαρτυρίας τοῖς ἐνοικοῦσι στέλλοντες, ὥστε μὴ καταβαλεῖν ἐπ' αὐτοῖς· οἱ δὲ ἄσμενοι ταύτας δεξάμενοι οἱ μὲν δι' ἀπορίαν ἴσως κατασθίουσιν 10 αὐτά, οἱ δὲ καὶ ἐκδημοὶ τῆς μεγάλης ταύτης γίνονται πλόηος, καὶ διαπίπτει παντελῶς τὸ βίον στεγνογόνιον χορηγία τοῖς ἐντεῦθεν ὡς εἰκὸς καὶ μόνον ἀποτρεφόμενοι, καθάπερ φθάσαντες ἐπὶ τῶν πολιτικῶν σι- 1 τηρῶν εἰρηκαίαν. Οὐδενὶ τοίνυν τοῦτον διδο- μὲν ἄδειαν, ἀλλ' ἕκαστος εἴ τινα ἔχοι λόγον πρὸς τὸν ὑπεύθυνον τὸν αὐτόν, μὴ τούτῳ μὲν ἐπικαθ' ἑαυτὸν, τὰς δὲ ἀνελευθέρους καὶ βασκανίας ἀπάσης μεθ' ἑαυτοῦ ἐπινοεῖτω διαμαρτυρίας, ἢ γνωσκέτω ὡς εἴ τι τοι- 2 οῦτο πράξει καὶ παρὰ τὴν αἰτίαν τὴν αὐτοῦ δια- 20 πείσῃ τὴν τὰ τῆς χορηγίας τῶν ἄστων ἢ τὰ τῆς τῶν ἐνοικίων δόσεως, τὸν ἐντεῦθεν αὐτὸς ὑποστήσεται κίνδυνον, ἤνικα διαμαρτυρίαν τοῖς ἐνοικοῦσιν ἢ τοῖς χορηγοῦσι τὸν ἄστων στείλειεν ἢ ἀναρτήσει τὸ σιτη- 25 ρεῖσιν. οὐδὲν γὰρ τοῦτον πράττεσθαι παντελῶς βου- λόμεθα, ἀλλ' ἐξ οὗ τὰ τῆς διαμαρτυρίας πράξεις, δεσπίζομεν αὐτὸν πᾶσαν ζημίαν θεραπεύειν τῷ κρι- 3 τῶ τῶν πραγμάτων, καὶ πρὸς γε καὶ τόκον τὸν ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς ἐπιγενοσκέειν τῶν χρημάτων ἢ πραγ- 30 μάτων, ἄπερ ἂν μὴ λαβῆν δι' αὐτὸν ὁ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἡδίκημένος ἰσχύσει. καὶ μὴ τις ἀντιτι- θέτω τὰς defensionas, ὅτι πάρεστιν αὐτῷ τῷ τῆς ἀπαιτήσεως κυρίῳ δόντι defensioνα ἢ ἐπὶ τῆς παρα- 35 καταδίκης ἢ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀναλαβεῖν τὰ οἰκεία. οὐ γὰρ ἀπασὶν ἐστὶ ῥᾶδιον ἐγγνητὴν ἐπὶ τῇ defen- 35 sioni παρέχειν, τῶν ἡμετέρων νόμων μηδεμίαν defen- sioνα παντελῶς ἀξιολόγον εἶναι τιθέντων εἰ μὴ μετ' ἐγγητοῦ γένοιτο, ἐγγητοῦ δὲ πάντως εὑπορεῖν οἱ τῶν ῥαδίων οὐδὲ τῶν δυνατῶν εὐκόλως ἐστί. Διὰ

tionem (et) eos qui ex hoc solummodo forsā nutriuntur defraudari administratione, per quam ei omnis tributur vitae occasio. Huic autem rei severius et difficilius illud est. Multi enim domos possidentibus 5 in hac felicissima civitate [inbatiti] invidentes mox futuris pensiones ab inquilinis accipere calumpniantur per interdictiones inquilinis dirigentes, ut non inferant eis; illi vero ultro eas suscipientes quidam propter inopiam forsā comedunt eas, quidam vero etiam exules a magna hac fiunt civitate, et decidit omnino pensionum ministratio his qui ex hoc forsā solo nutriuntur, secundum quod occurrentes in ci- vilibus annonis diximus.

15 1 Nemini igitur huiusmodi damus licentiam, sed unusquisque si aliquam habeat causam ad obnoxium sibi, non obdormiat, inliberalibus autem et perversitate omni plenis adspiret interdictionibus: cognoscat enim, quia si tale aliquid egerit et per occasio- nem eius ceciderit aut ministratio panum aut pensionum datio, ex hoc accidens ipse sustinebit periculum, mox quod interdictionem inquilinis et ministrantibus panem miserit aut suspenderit anno- 20 nem. Nihil enim horum agi omnino volumus, sed ex quo interdictiones egerit, sancimus eum omne damnū sarcire domino rerum, super hoc et usu- ram tertiam centesimae agnoscere pecuniarum aut rerum, quas non accipere per eum is qui secundum hunc modum laesus est valuit. Et neque aliquis opponat defensiones, quia praesens est ei exactionis domino danti defensionem aut in depositum aut in aliis recipere propria. Non enim omnibus est facile fideiussorem praebere, nostris legibus nullam defen- sionem omnino ratam esse ponentibus nisi cum fidei- 35 iussore fiat, fideiussorem vero omnino dandum idoneum non facile neque possibile passim est. Pro-

erogationem velint atque eum qui inde solum, ut ferme fit, alitur erogatione privare, ex qua ei omnis victus ratio suppedital. Sed hoc etiam gravius atque difficilius illud est. Multi enim invidentes ἄς qui domos in hac felici urbe possident, cum pensiones ab inquilinis accepturi sunt, eos veçant denuntiationes inquilinis mittentes, ne illis solvant; at hi denuntiationibus libenter acceptis partim propter inopiam forte pensiones consumunt partim peregre ex hac magna urbe discedunt, itaque plane intercidit pen- sionum datio ἄς qui inde ut fit solum aluntur, sicuti modo de civilibus ammonis diximus. Nemini igitur huius rei licentiam damus, sed si quam quis habeat causam adversus eum qui sibi obnoxius est, ne ei causae indormiat atque inliberales potius et omnis invidiae plenas denuntiationes excogitet: aut sciat, si quid eiusmodi egerit atque sua culpa vel panum erogatio vel pensionum datio interierit, periculum eius rei se ipsum subiturum esse, cum denuntiationem inquilinis illisve qui panes ministrant miserit vel annonam suspenderit. Neque enim horum quicumque omnino fieri volumus; sed ex quo tempore denuntiationem fecerit sancimus eum omne damnū rerum domino resarcire, atque insuper etiam usuram praestare tertiam centesimae pecuniarum rerumve, quascumque propter ipsum accipere non potuerit qui hoc modo damno affectus est. Neve quisquam defensiones opponat, quippe ei ipsi, qui ius exigendi habeat, data defensionis cautione vel in deposito vel in reliquis sua recipere licere. Neque enim omnibus facile est fideiussorem ob defensionem praestare, siquidem leges nostrae nullam plane defensionem idoneam esse statuunt nisi quae per fideiussorem fiat, neque vero fideiussore semper frui facile est et sine negotio contingit.

1 sq. τὸν — τρεφόμενον] eos qui — nutriuntur ε || 5 τῆς M || κερτημένοις οἰκίας B¹ || 9 καταβάλλειν cum Scrimgero vulg. || 10 οἱ μὲν om. B¹ in lac. || 11 αὐτὸν? L¹ || καὶ Mε] om. LB || 13 ἀποστρεφόμενοις L^a || 15 τού- 15 τω] huiusmodi ε || 17 αὐτοῦ libri || τούτῳ μὲν om. ε || 19 ἐνοεῖται B || 20 πράξαιεν B || 21 τὰ τῆς τῶν] τὰ om. B^c || 23 τοῖς] ἐν τοῖς L || ἢ] et ε || τοῖς χωρηγοῦσι M, τοῖς om. L || 24 ἀναρτήσει L ἀναρτήσει B || 25 παντε- 25 λῶς LBε] om. M || 26 πράξαιεν B¹ || 29 ἢ πραγμάτων om. L || 32 defensionas M, defensionas L διεκδικήσεις B || 33 defensionia M, defensionia L διεκδικήσιν B || 35 ἐπὶ τῇ defensionῶν L ἐπὶ τῇ διεκδικήσει B, om. ε || 36 τῶν om. B || defensionia M, defensionia L ἐκδική- 36 σιν B || 37 τιθέντων B

in baes Bamb. II in actu R² al. in hac uti s. v. T² uti Bamb. I corr. (imbanchiti vulg. βασκανίοντες Cuiacius). Seclius || invidentes Contius || invidentes non videntur (uidetur R¹) libri || 6 futuris V¹ T¹] futuri sunt RT² futuri V³ || possessio- 6 nes T¹ || calumpniatur R¹ || 7 interdictiones R || 8 ultra eos T¹ || 9 comedunt RVT || 10 etiam V] et RT vulg. || hac post eiuitate coll. T¹ || fiunt vulg.] fuerit R¹ V fuerint R² T || 11 omnium T² || pensionum] possessio T¹ || hoc om. R¹ T¹ || 12 adcurrentes V¹ || 16 habeat R vulg.] habet VT || adj aut T || 17 autem] aut R¹ à V || peruersitatem V^a T^a || 18 plenius R¹ || 19 quia si] quasi T¹ || 20 aut (eius R¹) administratio R || panium T¹ pannum V^a || 22 quod] quidem R¹ qui R² || et] aut Beck || 27 pecu- 27 niarum] .p. V || 28 quas vulg.] quae RVT || non om. R¹ || per eum accipere T¹ || his RV || 30 opponatur R¹ || quia] quia quae (quod V³) V || 32 propriam RVT || est om. T || 33 fideiussorem] vero omnino dandum idoneum add. T^a || omnino defensionem R || 34 fideiussione V fideiussione ex fideiussione corr. T || 35 vero] enim V || dare Beck || 36 passum V¹ || est] et R, om. T

1 et add. vulg. || ex om. RT || nitantur defraudari V || 2 ministrationem R¹ administrationem R² || omnes R¹ || 3 seuius R² **** R¹ || 4 multi Beck] multis libri || 5 inba- 5 titi R¹ Bamb. Ip. inbaicti T¹ imbat... V¹ imbacati V³

τοῦτο τοῖνυν ἐπ' ἀσφαλείᾳ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων βουλόμεθα ταῦτα παραφυλάττεσθαι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον, ὥστε ἀθάνατον εἶναι ταύτης ἡμῶν τῆς νομοθεσίας τὴν ὠφέλειαν τῷ πολιτεύματι, δικάζουσι μὲν ἡμῖν ἐν νῷ γενομένης, τὸν δὲ παρόντα νόμον κοινήν ὠφέλειαν τῷ ἡμετέρῳ τεκούσης ὑπηκόῳ.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοῖνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θελοῦ δηλούμενα νόμων ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττειν σπενούσῳ. Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons.

[a. 539] consule.

pterea igitur in observantiam nostrorum subiectorum volumus haec custodiri amodo et de cetero omni tempore, ut immortale sit huius nostrae sanctionis iuvamen reipublicae, iudicantibus quidem nobis in mentem venientis, praesentem vero legem commune iuvamen nostris parientis subiectis.

(Epilogus.) Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc divinam manifestata sunt legem operi effectuique tradere et in perpetuum observare festinet. Dat. kal. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Appione viro clarissimo

ΠΘ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΝΟΘΩΝ.

LXXXIX.

Coll. VII tit. 1

15 R QUIBUS MODIS NATURALES EFFICIUNTUR SUI, ET DE EORUM EX TESTAMENTO SEU AB INTESTATO SUCCESSIONE R

Idem Aug. Iohanni pp. secundo.

Ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἀύγουστος Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', 20 ἀπὸ ὑπάτων ὀριναρίων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Τὸ τῶν νόθων ὄνομα τῇ Ῥωμαίων νομοθεσίᾳ πρῶν οὐ διεσπούδαστο οὐδέ τις ἦν περὶ αὐτὸ φιλανθρωπία, ἀλλ' ὡς ἐκφυλόν τι καὶ παντελῶς ἀλλότριον τοῦ πολιτεύματος ἐνομιζέτο· ἐκ δὲ τῶν Κωνσταντίνου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως χρόνων ἐν τοῖς τῶν διατάξεων ἐνεργάφῃ βιβλίοις, εἶτα κατὰ μικρὸν εἰς μετριότητα καὶ φιλάνθρωπον γνώμην οἱ αυτοκράτορες μετελθόντες νόμους ἔθεντο, οἱ μὲν καὶ δίδουσαι καὶ καταλιμπάνεσθαι τι τούτοις παρὰ τῶν πατέρων ἀξιούντες, οἱ δὲ καὶ ἐπινοοῦντες τρόπον δι' οὗ τῆς νοθείας ἀπαλλαγέντες τῆς ἐμπροσθεν γένουτο νήσιοι καὶ τῆς πατρῴας περιουσίας διάδοχοι· καὶ

(Praefatio.) Naturalium nomen Romanae legislationi dudum non erat in studium, nec quaelibet circa hoc fuerat humanitas, sed tamquam alienigenum aliquid et omnino alienum a republica putabatur; a Constantini vero piae memoriae temporibus in constitutionum scriptum est libris, deinde paulatim in mediocritatem clementemque sententiam imperatores transeuntes leges posuerunt, alii quidem et dari et relinqui aliquid eis a patribus concedentes, alii autem etiam advenientes modum per quem naturali iure priori liberati legitimi fierent et paternae substantiae successores; paulatimque etiam ad nepo-

Nov. LXXXIX (= Coll. VII tit. 1: gloss.) Graece extat in ML, cap. 8 in B 28, 4, 48; cap. 12 § 2—6. 13. 15 fuisse in B 32, 2, 4 testantur B¹ et Tipucitus. — Epit. Theod. 89 (inde B² 28, 4, 48; Epitome legum 24, 34. 37. 38. 41—43), Athan. 11, 4 (et inde in paratitulis 8 § 5 et 10. 9 § 17. 13 § 13). Iulian. const. LXXXII.

Propterea igitur ad securitatem subiectorum nostrorum haec custodiri volumus inde ab hoc tempore in omne futurum aevum, ut immortalis sit rei publicae utilitas huius nostrae legislationis, quae ut iudicantibus nobis in mentem venit ita praesentem legem ad communem utilitatem subiectis nostris peperit.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur ad opus et effectum adducere et in perpetuum observare studeat.

LXXXIX.

DE NATURALIBUS LIBERIS.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Naturalium liberorum nomini in legislatione Romana olim opera data non erat neque ulla ei humanitas favebat, sed tamquam peregrinum et plane alienum a republica existimabatur: a Constantini vero piae memoriae temporibus in libris constitutionum scriptum est, deinde paulatim imperatores ad moderatorem et humaniorem sententiam progressi leges tulerunt, quibus alii ut illis a patribus aliquid daretur et relinqueretur permiserunt, alii etiam modum invenerunt quo priore naturalium condicione liberati et legitimi et paternae substantiae heredes fierent; ac sensim etiam ad nepotes legislatio processit,

2 περιφυλάττεσθαι B^c || 4 τὴν om. B^c || 5 ἡμῖν (ὑμῖν B^c) καὶ ἐν B || γενομένης M(ς) || γενομένην (γενόμενον L^a) LB || 6 τεκούσης M] τεκούσαν B, om. L || 11 subscr. om. M, praestant ε, Iul.^u et Iul. Haenelianus, Ath., Theod. || k. Sept. Iul. Ath. (μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod.) || k. Dec. ε || CP. imp. — cons. ε] imp. dn. Iustiniani pp. augus. anno XIII (XIII Haenelianus) Iul. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἐν ὑπατείας Ἀπιδίου Ath. ἔπει τῆς βασιλείας ἐν ὑπατείας Ἀπιδίου Theod. || 15 rubr. Περὶ νόθων Theod. || 20 ὑπάρχῳ ML, corr. Scriverger || 21 ὀριναρίῳ ML, corr. Haloander || πατρικίων L || 22 Τὸ τῶν νόθων ὄνομα M Ath. Theod. (ς) || Τῷ τῶν νόθων ὀνόματι L || ἡ Ῥωμαίων νομοθεσία L || 26 Κωνσταντίνου] Cod. 5, 27, 1 || 32 νομοθεσίας L

1 observantia R || 2 amodo R || 3 ut] et R¹ || 4 inuamur V¹ T¹ in nostram R¹ || iudicant (indicant V) libri, corr. Contius || quidam V || 5 mente V^b || *uenientes libri] praesentem] et praesentem V || communem V¹ T¹ || 6 iuamur T¹ || *parientem libri || 9 nobis om. V || manifesta RT || 11 subscr. unus praestat Bamb. I || dnn. iustiniano Bamb. || 12 XIII] XII Bamb. || 15 naturas R || 22 nomen] nomen secunde legis V¹ || legislationis R² || 23 in studio Beck || 24 haec T || fuerat RT vulg.] fuit V || alienigenium R || 25 et om. R¹ || omni modo R || 26 vero om. T || 28 in vulg.] om. RVT || imperatoris V¹ || 29 clari T¹ || 30 a om. R || 31 mo*um R¹ || 33 successores om. R¹

κατὰ μικρὸν καὶ εἰς ἐκγόνους προῆλθον αἱ νομοθεσίαι, καὶ ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς ἡμετέρους τε καὶ εἰς τοὺς μικροῦ πρό ἡμῶν ἀφίκοντο χρόνους, πολλὴν τὸ πρᾶγμα τὴν ποικιλίαν ἐδέξατο. καὶ ἡμεῖς γὰρ διπλοῦν ἔχομεν σπουδασμα, πολλοὺς τε εἰς ἑλευθερίαν ἀγαγεῖν ἀνθρώπων ἐκ τῆς ἐμπροσθεν δουλείας ἐκ τε νόθων εἰς γνησίους ἀναφέρειν· οὐ γὰρ τῷ τιμωρεῖσθαι τε καὶ ἀπαγορεύειν προσεχτέον, ἀλλὰ (τῷ) τὸ κάμνον ἰᾶσθαι καὶ φεύγειν μὲν τὸ κακὸν εὐρίσκειν δὲ πανταχόθεν τὸ ἀμεινον. ἐπειδὴ τοίνυν τινὰ μὲν ἐν τῷ τῶν διατάξεων βιβλίῳ, ὅπερ ἐξ ἀπάσης τῆς ἐμπροσθεν τῶν βασιλευόντων νομοθεσίας ἠθροίσασμεν, περὶ τῶν νόθων γέγραπται παιδῶν, τινὰ δὲ καὶ ἐν τῷ τῶν ἐπιτρόπων γενόμενοι λόγῳ περὶ τούτων τὰ μὲν ἐνομοθετήσαμεν τὰ δὲ εὐρομένῃ ἤδη κατειοργασμένα, καὶ ἡμεῖς δὲ αὐτοὶ πολλὰς ἐποιήσαμεθα περὶ τούτων διατάξεις, τὰς μὲν ἐν τῷ τῶν εἰρημένων ἀθροίσματι διατάξεων τὰς δὲ καὶ μετ' αὐτό, ἵνα ἅπασιν τὸ πρᾶγμα διευθετηθῆται καλῶς ἔχειν ἠθήθημεν ἐν μιᾷ διατάξει τὸ πᾶν συναγαγεῖν, ἥτις ἀντὶ πάντων ἀρκέσει τὰ περὶ τῶν νόθων διορθῶσαι τε καὶ νομοθετήσαι.

tes processerunt huiusmodi legislationes, et quoniam in nostra tempora venerunt et eorum qui paulo ante nos fuerunt, multam varietatem causa suscepit. Nos enim duplex habuimus studium, plurimos in libertatem perducere homines ex priore servitute et ex naturalibus ad legitimos elevare. bene enim ultio et interdictio respicienda est, sed quod est in necessitate curandum est, et fugiendum quidem quod malum est, inveniendum vero undique quod melius est. Quia igitur aliqua quidem in constitutionum codice, quem ex omni priorum imperatorum legislatione collegimus, de naturalibus scripta sunt filiis, quaedam vero in libro institutorum de his aut nos constituimus aut iam perfecta comperimus, et nos ipsi plurimas fecimus de his constitutiones, alias quidem in praedictarum collectione constitutionum alias autem etiam postea: ne causa dispersa sit, bene se habere credidimus in una constitutione totum colligere, quae pro omnibus sufficiat ea quae de naturalibus sunt corrigere atque sancire.

CAPUT I.

Πρόδηλον γὰρ ἐστίν, ὡς τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν ἐλεύθεροί τε ἅμα καθεστᾶσι καὶ ἐν γνησίοις εἰσίν, οἱ δὲ τούτο πρότερον οὐκ ἔχοντες ὑστερον γίνονται ἐκ τε δουλευόντων εἰς ἑλευθέρους ἀνιόντες καὶ ἐκ νόθων εἰς γνησίους, οἱ δὲ νόθοι, τὲ εἰσιν αὐτόθεν καὶ τινὲς εἰσιν αὐτοῖς διαδοχαί, τοῖς δὲ οὐδὲ τὸ γόν νόθον ἐμπρέπει, ἀλλὰ καὶ τούτου πεφήρασιν ἀνάξιον. δεῖ τοίνυν ἡμᾶς οὕτω ποιήσασθαι τὴν διάταξιν, ὥστε μηδὲν ἀγνοῖσαι τῶν προσηκόντων ἐπὶ τῶν νόθων κρατεῖν. ἐροῦμεν δὲ ἀρχόμενοι τοῦ νόμου, τίνες μὲν καθεστᾶσι νόθοι, τίσι δὲ τρόποις προΐασιν εἰς γνησιότητα (ὧν τοὺς πολλοὺς ἐξεύρομεν ἡμεῖς), τίνες τε εἰσιν αἱ τούτων διαδοχαί, καὶ ὅπως μὲν ἡ παλαιότης ἐχρήσατο τούτους πικρῶς, ὅπως δὲ ἡμεῖς φιλανθρώπως· παραλειφθήσεται δὲ οὐδὲ ἐκεῖνο τὸ τινὰς οὐδὲ τῆς τῶν νόθων ἀξιουσθαι παρὰ τῶν νόμων καθάπερ εἰρηται προσηγορίας. Ἡ μὲν οὖν φύσις ἐξ ἀρχῆς,

Palam namque est, quia hominum alii quidem liberi simul consistunt et inter legitimos sunt, alii vero hoc prius non habentes postea fiunt et ex servis ad liberos ascendunt et ex naturalibus ad legitimos, alii vero ex hoc ipso naturales sunt et quaedam eis successiones existunt, alios autem neque naturales esse decet, sed etiam hoc monstrantur indigni. Oportet igitur nos ita facere constitutionem, ut nullus ignoret quae possunt in naturalibus valere. Dicimus autem incohantes legem, qui consistunt naturales, quibusque modis procedunt ad legitimos (quorum plurimos invenimus nos), et quae sunt horum successiones, et quomodo quidem vetustas usa est his amare, quomodo (vero) nos humane. Nec illud quoque relinquitur, quod quidam nec naturalium digni fiunt, sicuti diximus, appellatione. Natura si-

et quoniam ad nostra quoque et quae non multum ante nos fuerunt tempora pervenerunt, magnam varietatem res accepit. Etenim nos duplex studium adhibuimus, ut multos homines et ex pristina servitute in libertatem perduceremus et ex naturalibus inter legitimos referremus: neque enim ut vindicemus et vetemus agendum potius quam ut medeamur ei quod laborat et malum fugiamus, inveniamus undique quod melius sit. Quoniam igitur nonnulla in libro constitutionum, quem ex omni priorum imperatorum legislatione collegimus, de naturalibus liberis scripta sunt, nonnulla etiam cum de tutoribus ageremus de his partim sanximus partim iam repperimus absoluta, atque ipsi quoque multas de his constitutiones fecimus, alias in dicitarum constitutionum collectione alias etiam post eam: ne res dispersa maneat, par esse duximus in unam constitutionem totum argumentum congerere, quae instar omnium sufficiat ad ea quae naturales spectant et emendanda et constituenda.

I. Manifestum enim est hominum alios simul et liberos et legitimos esse, alios eo prius carere postea potiri, cum et a servis ad liberos et a naturalibus ad legitimos ascendunt, alios ilico et naturales esse et nonnullas successiones habere, alios denique ne naturalium quidem condicione frui, sed ea quoque indignos videri. Itaque constitutionem nos ita facere oportet, ut nihil eorum quae de naturalibus valere debeant ignoretur. Initium igitur legis ita faciemus ut dicamus, quoniam sint naturales, et quibus modis ad legitimum ius procedant (quorum nos maximam partem excogitavimus), quaeque sint eorum successiones, et quomodo antiquitas eos acerbè tractaverit nos autem humanè agamus; ac ne illud quidem praetermittetur, quosdam ne naturalium quidem appellatione, uti dictum est, a legibus dignos haberi. Atque

1 αἱ νομοθεσίαι] huiusmodi legislationes § || 2 ἐπειδὴ] καὶ] καὶ om. § || 3 πολλήν] καὶ πολλήν L || 5 τε εἰς] τε καὶ εἰς L || ἑλευθερίας L^a || 7 τῷ] τοῦ L || τε om. L || 8 τῷ add. Zachariae || τὸ καμνῆσθαι L¹ || 9 utitur pro-verbio ἐφηνον κακὸν εὐρον ἀμεινον || 10 διατάξεων βιβλίῳ] Cod. 5, 27 || 13 ἐγγράπται L || ἐν τῷ τῶν ἐπιτρόπων γενόμενοι λόγῳ (i. e. Cod. 5, 28 sqq.) ML (utriusque libri lectio certa) in libro institutorum § || 15 κατεργασμένα L || 18 μετ' αὐτό] nov. XVIII c. 5. XIX. LXXXIV || 19 ἡ L¹ || 21 διορθῶσαι M || 22 ἐστίν om. L || 29 οὕτω M] διὰ τοῦτο L || 30 μηδὲν] nullus (i. e. μηδὲνα) §; leg. μηδὲνα μηδὲν? || ἀγνοῖσθαι coni. Zachariae || 32 δὲ] τὴ L || 33 τὴ M (s) || δὲ L vulg. || 36 παραλειφθήσεται L || τινὰς L (cf. ad §) || 37 παρὰ τῶν νόμων om. §

1 proferunt R¹ transierunt V || ad huiusmodi R^a || legis nes (sic) V¹ || quoniam] 1 qui s. v. T² || 3 causas R¹ || 5 ex priore] et ex priore RT || 7 interdicto R¹ ||

respicienda Beck] despicienda (despitiendum T) libri || 9 vero] est uero R || est om. R¹ || 10 alia R² || codicem R^a || 11 imperatorum om. R¹ || 12 quaedam om. V¹ || 13 uero in libris V³ in libris (libros V^a) uero V¹, uero om. R || institutorum] instituto*** V¹ institutionum V³ vulg.; leg. constituti tutorum? || autem nos RV³ || 15 fecimus om. R || constituti**** V¹ constitutionibus R¹ T¹ V³ || 16 constitutionum] totum colligere add. R^a || 17 ne] et ne V || 18 credimus RT || constitutionum R || 22 namque est T vulg.] est namque RV || omnium R¹ quidem alii T^a || 23 liberi] liberi quidem R^a || 24 fuerit R¹ || 25 adtendunt R¹ || 26 hoc om. R¹ || ipsi T || 27 ei T || 28 hoc] in hoc V || 32 quibuscumque T || 33 et quae vulg.] atque RVT || 35 uero addidi (autem add. Beck) || hos T^a || 36 *quod quidem] qm̄ i. e. quoniam RVT quoniam (i. e. quando quidem?) s. v. V, qui vulg. (cf. ad §) || 37 fuerit RV

ἡνίκα τὰ περὶ τῆς τεκνογονίας ἐνομοθέτει τῶν γραπτῶν οὐπω κειμένων νόμων, ἅπαντας ὁμοίως μὲν ἐλευθέρους ὁμοίως δὲ εὐγενεῖς προήγαγε. τοῖς γὰρ δὴ πρῶτως γενεῦσιν οἱ πρῶτοι παῖδες ὁμοίως μὲν ἐλευθέροι ὁμοίως δὲ γνήσιοι παρὰ τῆς δημιουργίας ἐγένοντο. πόλεμοι δὲ καὶ μάχαι καὶ ἡδοναὶ καὶ ἐπιθυμίαι τὸ πρῶγμα κατήγαγον εἰς ἀλλοιότερον σχῆμα. δουλείαν μὲν γὰρ ἐξέυρε πόλεμος, νοθείαν δὲ σωφροσύνης ἐκπτώσις, ὁ νόμος τε αὐτῆς τὰ τοιαῦτα τῶν ἀμαρτημάτων ἰώμενος ἐλευθερίαν τε τοῖς δουλειούσιν ἐμψυχήσατο καὶ πολλά γε περὶ τούτων ἐπραγματεύσατο τρόπους εἰσηγούμενος μυρίους· αἱ δὲ βασιλικαὶ διατάξεις ἀνέφραξαν τοῖς οὐκ ὀρθῶς γινόμενοις τὰς ἐπὶ τὸ γνήσιον ὁδοὺς. ὅπερ οὐ παρέργως οὐδὲ ἡμεῖς νομοθετοῦμεν, οὐδὲ τοὺς ὑπηκόους τῶνδε τοῦ νόμου παρημελημένους κατακοῦεν βουλόμεθα.

1 Ἡ γνήσιοι μὲν οὖν προϊάσι διάδοχοι ἀνθρώπων ἐξ ἂν συναλλάττουσι γάμων ἢ μετὰ προικῶν συμβολαίων ἢ καὶ τούτων χωρὶς, οὕτω πρὸς τὰς θηλείας τῶν ἀρρένων συνιόντων, ὥστε ἐξ ἀρχῆς ἔχειν πρὸς αὐτὰς γάμων γνήσιον διάθεσιν. καὶ τοῦτο γὰρ συσπαντοῦμενον ἡμεῖς ὀρώμεντες νόμῳ διεκρίναμεν, τί μὲν ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῆς τύχης εἰς ἀξίας ἡρμένον, τί δὲ ἐπὶ τῆς μέσης δὲ ταύτης τῶν ἀνθρώπων καταστάσεως πράττεσθαι δεῖ πρὸς ἀπόδειξιν γάμων γνήσιον, τί δὲ τῷ λοιπῷ συγκεχώρηται πλήθει. ὥστε τῶν (ἐκ τῶν) γάμων τούτων προϊόντων αὐτόθεν εἰσὶν αἱ διάδοχαὶ πρόδηλοι, καὶ εἰ γε ἐν τοῖς γνήσιοις ἀριθμηθεῖεν, εὐδὴς ὁ νόμος ὑψηγείται τοὺς τῶν διαδοχῶν τρόπους πολλά περὶ τούτων πραγματευσάμενος. τὸ μὲν οὖν γνήσιον οὕτω πως ἔχει, τὸ δὲ μὴ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐλευθερον μὲν οὐκ ἐκ νομίμων δὲ προελθὼν γάμων, ἢ καὶ ἐν δουλείᾳ τεχθέν, εἰ ἐλευθερίας μὲν ἀξιοθεῖται μέντοι δὲ νόθον, τοῦτο τρόποι ποικίλοι πρὸς γνησιότητα φέρουσιν, οὗς διαριθμησάμενοι οὕτω καὶ τὰ λοιπὰ νομοθετήσομεν.

quidem ab initio, dum de filiorum procreatione sanciret scriptis nondum positus legibus, omnes similiter quidem liberos similiter autem produxit ingenuos. Primis namque parentibus primi filii similiter quidem liberi similiter autem legitimi a creatura fiebant. Bella vero et lites atque libidines et concupiscentiae causam deposuerunt ad aliud schema. Servitutem namque invenit bellum, naturales autem castitatis casus; lex autem rursus huiusmodi delicta curans libertatem servis molita est et multum de his tractavit modos introducens dena milia; imperatoriae vero constitutiones aperuerunt his quae non recte facta sunt ad ius legitimum vias. Quod non transitorie neque nos sancimus, neque subiectos hanc legem negligenter audire praecipimus.

1 Legitimi siquidem successores procedunt hominibus ex nuptiis quas contrahunt aut cum dotalibus instrumentis aut etiam absque his, sic ad feminas masculis convenientibus, ut ab initio habeant ad eas nuptiarum legitimarum affectum. Et hoc enim in calumnia positum nos respicientes lege discrevimus, quid in his quidem qui fortunae dignitate provecti sunt, quid autem in mediocri hoc hominum statu agendum sit ad demonstrationem legitimarum nuptiarum, quid vero deinceps permissum est plebi. Quapropter nuptiis precedentibus ex hoc ipso sunt successiones certae, et si inter legitimis connumerentur, mox lex introducit successionum modos, plurimum de his tractans. Legitimum siquidem ius sic se habet; quod vero non est huiusmodi, sed liberum quidem non tamen ex nuptiis procedens legitimis, aut etiam in servitute natum, si libertatem quidem meruerit, manserit autem naturale, hoc modi varii ad ius legitimum ferunt, quos enumerantes sic etiam reliqua sancimus.

CAPUT II.

Πρῶτος μὲν οὖν τρόπος αὐτοῖς γνησιότητος ὑπῆρχεν ὁ καὶ τὰς πόλεις εὐθὺς ἀ' ἁλῶν, ὃν Θεοδόσιος ὁ τῆς εἰσεβούς τε καὶ νέας εἰσηγήσατο μνημης. νενομοθετηται γὰρ ὑπ' αὐτοῦ τὸ δύνασθαι τοὺς νόθους πα-

Primus itaque dus eis legitimis iuris existens civitatibus mox utilis, quem Theodosius piaae et novae introduxit memoriae. Sancitum namque est ab eo, ut possit naturales filios aut omnes aut aliquos

natura quidem ab initio, cum quae ad procreationem liberorum spectant sanciret, scriptis legibus nondum laeis, omnes aequae et liberos et ingenuos produxit. Primis enim parentibus primi filii pariter et liberi et legitimi a rerum creatore obtigerunt. Bella vero et pugnae et libidines et cupiditates in statum longe alium rem deduxerunt. Servitutem enim bellum, naturalium condicionem castitatis amissa protulit; ac rursus lex eiusmodi peccatis medelam afferens libertatem servis molita est, multumque in his laboravit sescentis modis introductis; imperatoriae vero constitutiones iis qui non iuste nati sunt vias ad ius legitimorum aperuerunt. Quod neque nos obiter sancimus, neque subiectos nostros huic legi negligenter obtemperare volumus. Atque legitimi quidem successores hominibus ex nuptiis procreantur quas contrahunt vel cum instrumentis dotalibus vel etiam sine iis, siquidem masculi feminis ita iunguntur, ut ab initio animum legitimas nuptias cum iis contrahendi habeant. Nam hoc quoque cum calumniis expositum videremus lege distinximus, quid in iis quidem qui fortuna ad dignitates evecti sunt, quid autem in medio hoc hominum statu ad legitimas nuptias probandas agendum sit, quid denique reliquae multitudini concessum sit. Itaque qui ex his nuptiis procreantur eorum ilico successiones manifestae sunt, ac siquidem inter legitimos numerentur, statim lex successionum modos ostendit, quae multum in his laboravit. Legitimi igitur ita fere se habent, qui vero tales non sunt, sed liberi quidem nec tamen ex legitimis nuptiis procreati, vel etiam in servitute nati, si libertate dignati naturales maneant, hos varii modi ad ius legitimorum adducunt, quibus enumeratis etiam reliqua sancimus.

II. Atque primus modus illis legitimorum iuris praesto erat qui idem civitatibus statim utilis exitit, quem Theodosius piaae recentiorisque memoriae introduxit. Sancitum enim est ab eo, ut filii naturales

1 ἐνομοθέτει τῶν Mε] ἐνομοθετεῖτο L || 3 δὲ om. L || 9 τε] autem ε || 10 οἰόμενος L¹ || 13 ἡνέωξαν L || γενομένοις cum Scrimgero vulg. || 17 οὖν om. L || 19 οὕτω ταῖς ἀληθείαις πρὸς τὰς θηλείας L || 21 γὰρ om. L || 22 νόμῳ] nov. LXXIV c. 4 || 23 ἐπὶ M] ὑπὸ L || ὑπὸ τῆς (τῆς om. L) τύχης εἰς ἀξίας ML] fortunae dignitate ε || 24 ἐπὶ Hombergk ex ε] ὑπὸ ML || 25 δεῖ om. L || 26 τῶν ἐκ τῶν γάμων τούτων (vel ἐκ γάμων τοιοούτων) Zachariae] τῶν γάμων τούτων ML, τούτων om. ε || 29 τῶν om. L || διαδοχῶν ML, corr. Haloander ex ε || 32 προελθὼν L^a || 33 εἰ Lε] om. M || 34 * μενοι ML || 37 γνησιότητος L²ε (cf. 432, 26)] γνησίους M γνησίως L¹ || ὑπῆρχεν ὁ καὶ Zachariae] ὑπῆρχε καὶ L ὑπῆρχθη καὶ M existens ε || 38 Θεοδόσιος] Cod. 5, 27, 3 || 39 νέας] λήξεως add. L^a

1 de om. V¹ sancire R¹ || 2 scriptum T¹ || 3 produxerit R || 4 filiis V^a || 8 naturalis VT¹ || 11 modus V¹ || imperatori+e R¹ || 12 apperuerunt RT¹ || facte V || 14 legem] legenter T¹ || 19 aut] at T¹ || his om. T¹ || 20 ut] aut T^a || 21 effectum R¹T^a || in om. R¹ || 22 legem R¹ || *decrevimus libri || 23 quid] qui V¹ || eis T¹ || 24 mediocris T¹ || hoc om. V || hominis statui agendum fit T¹ || 26 quod T¹ plebi] geri V || 27 nuptiis nuptias V¹; leg. nuptiis his? || 30 contractans R || 31 est] est ius T^a || 32 tantum RVT^a || legitimis R¹T^a || 34 hoc om. R¹ modo variari R²T¹ || 36 sancimus vulg. || 37 eius R¹ est vulg. || 39 sanctum V¹ || 40 alios V

δας ἢ πάντας ἢ τινὰς ἐπιδοῦναι τοῖς βουλευτηαῖς ἢ τὰς θυγατέρας ἀρμόζειν βουλευταῖς. καὶ ἐπιπέο ὁ τρόπος οὗτος οὐκ ἀπλήν εἶχε τὴν νομοθεσίαν, ἀλλὰ ποικίλους τὰ τε περὶ τῶν ἐπιδόσεων εἴρηται τὰ τε περὶ τῶν διαδοχῶν, πῶς τε αὐτοὶ καὶ τῶν κληρονομοῦσι καὶ παρὰ τῶν ἀφ' οὗ κληρονομοῦνται, δίκαιον ᾗθημεν τοῦτο δὴ πρῶτον τὸ τῆς νομοθεσίας διαθέντες κεφάλαιον οὕτως ἐπὶ τοῖς λοιποῖς τρόποις τοῖς εἰς γνησιότητα φέροντας ἐλθεῖν· τὰ γὰρ ἐκείθεν εὐ-
1 κολα παντοῖως ἐστίν. Ἐἴ τις τοίνυν εἴη νόθων παίδων πατήρ, εἴτε βουλευτῆς ὢν εἴτε ἐλευθέρου βουλῆς, ἄδειαν ἔξει τούτους ἢ τινὰς ἐξ αὐτῶν (εἴτε γνησίων παίδων εἴη πατήρ εἴτε καὶ μὴ μόνων δὲ νόθων) ἐπιδοῦναι τῷ βουλευτηαῖ, κἄν εἰ τυχόν illustrias ἀξίας εἶεν οἱ παῖδες ἐπιλημμένοι, πλὴν εἰ μὴ τηλικαύτης ἦτορ ἀνθρώπου, κἄν εἰ βουλευταὶ καθεστῆκεσαν, ταύτης ἐλευθέρους ἐποιεῖ τῆς τύχης. ὁ δὲ τῆς ἐπιδόσεως τρόπος εἴτε γένουσι παρὰ τοῦ πατρὸς εἴτε περιόντος, ἤνικα τις ἐν κοινῷ τὸν νόθον ἐπιδοῖ (τοῦτο γὰρ ἐπὶ Φιλοκάλῳ πέπρακται νόθῳ παιδί, 20 βουλευτῆ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐν τῇ Βοστρονῶν γενομένῳ καὶ τοῦτο αὐτὸ ἀνεπόντος κατὰ τὴν ἐκείσθεαν καὶ οὕτως αὐτὸν ἐπιδεδωκότος, καθάπερ ἡ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γεγραμμένη φησὶ διάταξις), εἴτε οὖν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον γένουσι 25 τις ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀναρρηθεὶς βουλευτῆς, εἴτε αὐτὸν ὁ πατήρ ἐπὶ πράξεως ὑπονημάτων ἐπιδοῖ, εἴτε τελευτῶν ἐν διαθήκῃ γράφει δεῖν γίνεσθαι βουλευτήν, εἴτα ἐκείνος ἔλθῃ τὴν γραφήν, γνησιος εἰδὼς γίνεται τῆς νοθείας καθάπερ ἀπηλλαγμένος. εἰ δὲ 30 καὶ τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς ἐάντων ὁ παῖς ἢ οἱ παῖδες ἐπιδοῖεν, οὐκ οὔσης μέρου γνησίας γονῆς, καὶ οὕτως ἔσονται γνησιοὶ τε καὶ βουλευταί. ὥστε πατήρ μὲν καὶ ὑπόντων γνησίων ἐπιδώσει τῇ βουλῇ τοὺς οὐκ γνησίους παῖδας, ὁ δὲ αὐτομάτως εἰς τοῦτο ἰὼν 35 τρηκανθὰ μόνον ἀνοσθῆσεται, ἤνικα ἂν οὐδεὶς τῶν γνησίων παίδων ὑπέλθῃ. οἷτω μὲν οὖν τὰ τῶν ἐπιδόσεων ἔστω, τὸ διαφόρως νομοθετηθὲν ἡμῶν εἰς τὸν παρόντα νόμον ἀποθεμένον. οὐκ ἀπλῶς δὲ οὐδὲ

offerre curiis aut filias curialibus copulare. Et quoniam modus iste non simplicem habuit legislationem, sed varie et de oblationibus dictum est et de successione, quomodo ipsi et quorum heredes existant et qui rursus ad eorum hereditatem accedant, iustum credidimus hoc primum legislationis disponentes capitulum ita ad reliquos modos qui ad legitimorum ius ferunt accedere; quae enim inde sunt facile omnino est dicere.

11 Si quis igitur fuerit naturalium filiorum pater, sive curialis existens seu liber a curia, licentiam habebit hos aut quosdam ex eis, sive legitimorum sit filiorum pater sive etiam non sed solummodo naturalium, offerre curiae, licet forte illustri dignitatis sint filii suscepti, nisi tamen talis quae homines, licet curiales siut, ab hac fortuna liberos facit. Oblationis autem modus, sive fiat a patre adhuc superstitite, cum quispiam in commune filium offert (hoc namque gestum est in Philocalo naturali filio curiali a patre in Bostrena civitate) et hoc ipsum dicit secundum inspectionem ibi factam et ita eum offert, sicut a Leone piae memoriae scripta dicit constitutio, sive ergo secundum hunc modum fiat aliquis a patre pronuntiatus curialis, sive eum pater sub gestis monumentorum offerat, sive moriens in testamento conscribat oportere fieri curialem, deinde ille amplectatur scripturam, legitimus mox fiet naturalium iure omnino liberatus. Sive etiam [a] mortuo patre semet ipsum filius aut filii offerant, non existente quidem legitima sobole, etiam sic erunt legitimi et curiales. Proinde pater quidem etiam existentibus legitimis offeret curiae non legitimis filios; qui vero per semet ipsum ad hoc procedit, tunc solummodo audietur, cum nullus legitimorum filiorum existit. Hoc itaque de oblationibus sit, quod indifferenter sancitum est a nobis in hac praesenti lege reconditum. Non autem simpliciter neque for-

vel omnes vel aliqui curiis offerri aut filiae curialibus coniungi possint. Et quoniam hic modus non simpliciter lege constitutus, sed varie tam quae ad oblationes quam quae ad successiones pertinent dicta sunt, et quomodo illi et quorum heredes existant, et qui rursus ipsorum heredes sint, par esse existimamus hoc quidem legislationis capite primum disposito ad reliquos modos qui ad ius legitimorum ducunt venire: quae enim inde sequuntur prorsus expedita sunt. Si quis igitur naturalium liberorum pater sit, sive curialis sit sive liber a curia, licentiam habebit eos vel aliquos eorum (sive legitimorum liberorum pater sit sive non sit sed naturalium solum) curiae offerendi, etiamsi forte liberi illustrem dignitatem adepti sint, dum ne talem quae homines, quamvis curiales essent, ea condicione liberos esset factura. Oblationis autem modus sive a patre adhuc superstitite fiat, cum quis in publico filium offerat (id enim in Philocalo filio naturali actum est curiali a patre in Bostrena civitate reddito, qui quidem et hoc ipsum in theatro eius loci pronuntiaverit et ita eum obtulerit, quemadmodum Leonis piae memoriae scripta constitutio dicit), sive quis igitur hunc in modum fiat a patre pronuntiatus curialis, sive eum pater actis interpositis offerat, sive moriturus in testamento scripserit oportere eum curialem fieri ac deinde ille scripserit amplectatur, statim legitimus fit condicione naturalium plane liberatus. Quodsi etiam defuncto patre filius vel filii se ipsi offerant, legitima tamen prole non relicta, sic quoque et legitimi et curiales erunt: ut pater quidem vel si praesto sint legitimi curiae oblaturus sit liberos non legitimis, qui vero sua sponte ad hoc fertur, tum tantum audiendus sit, quando nullus ex legitimis liberis praesto sit. Atque ita oblationes se habeant, cum quod dispersim sancitum erat, nos in praesenti lege reposuerimus. Nec

9 εύκολα παντοῖως ἐστίν] facile omnino est dicere § 13 εἴη παίδων L || 14 illustrias L ἰλλουστρίας M || 16 καθεστῆσάντων L || 17 ἐποιεῖ] facit §; malim ἐποιεῖ ἄν (cf. Iul. c. 309 per quas — a condicione relaxati fuissent) || 21 Βοστρονῶν (cf. §) βοστρινῶν M βοστρινῶν (sic) L || γενομένῳ om. § || 22 ἀνεπόντος et 23 ἐπιδεδωκότος Hombergk] ἀνεπόντι (ἂν εἰπόντι L) et ἐπιδεδωκότι ML dicit et offert § || 25 διάταξις] Cod. 5, 27, 4 || 26 sq. εἴτε — ἐπιδοῖ om. L || 30 εἰ δὲ] sive (i. e. εἴτε) § || 31 οἱ om. L || 34 καὶ M § om. L || 37 οὕτω] hoc § || 38 διαφόρως] indifferenter § || eis] ὡς M

1 offerre R || 2 habuerit V || 3 obligationibus R¹ || est om. R¹ || et de successione om. V¹ || 4 ipsi RV^b || et ipsi V^a T || et quorum (heredes in spat. vac. add. V²) et quorum heredes V¹, corr. V³ || 5 et om. R¹ || *ad eorum hereditatem] ad ius eorum hereditatum RV ad ius

eorum hereditarium T vulg. || accedunt RT || 6 iustam V¹ || credimus R || legislationibus V || 8 fuerunt V¹ || quem R || inde] postea s. v. V³ || 10 rubr. Si quis filios naturales curie dederit (dedit T²) RT² in marg. || naturalium fuerit T || 12 sive om. R¹ || 14 dignitas R¹ || 15 tantum R¹ || talis] dignitas add. T, sit dignitas add. R² || 18 in commune V || *offerret libri offerat Beck (cf. ad 22) || 19 haec T || filocalo V philocalo R || 20 hustrana RVT || 21 factam ibi T || 22 offerret R¹ T a] et a T || scriptura R¹ || 23 sive] si vero T || 24 eum] cum R¹ V¹ || 25 iestis V || offerret R || 27 fiat R² faciat R¹ || 28 liberatur R¹ || Sive] leg. Si vero? || a om. vulg. || 29 aut] a... V¹ || offeratur R¹ || 30 quidam V || etiam] et R², om. V || 32 offeret R² offerret R¹ offerat V offerre T offert vulg. || non om. T¹ || 33 per] se per R^a || 34 auditor V || 35 obligationibus R¹ legationibus T¹ || 37 fortuite V] fortune RT

ὡς ἔτυχε τὸ τῆς ἐπιδόσεως ἔσται· δεῖ γὰρ καὶ τοὺς
 τρόπους ποιῆσαι φανεροὺς καθ' οὓς ἐπιδοθήσονται.
 2 Εἰ μὲν οὖν τις ἐκ τίνος ὁρμητῶ πόλεως, εἴτε βου-
 λευτῆς εἴτε ἐλευθέρου τῆς τοιαύτης εἴη τύχης, ἔξεστι
 τὸν ἑαυτοῦ νόθον ἐπιδοῦναι τῷ βουλευτηρίῳ τῆς πό-
 λεως ἐκείνης ὅθεν ὤρμητο. εἰ δὲ οὐ πολίτης οὐδὲ
 αὐτὸς καθεστῆκοι, ἐκ χωρίου δὲ τίνος ἢ κώμης ὤρ-
 μηται, ἐκείνη παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπιδοῦσθαι τῇ πό-
 λει ἢ ἑαυτὸν ἐπιδοῦσθαι, ὅφ' ἦν τὸ χωρίον ἢ τὰ τῆς
 κώμης τελοῖη. πρόδηλον δὲ, ὡς εἰ μὲν ὁ πατὴρ αὐ-
 τὸν ἢ πάππος ἐπιδοίη ἢ καὶ τις τῶν ἀνωτέρω προ-
 γόνων, καὶ γνησίους ἔχων παῖδας τοῦτο πράττειν
 ἰσχύει· εἰ δὲ αὐτὸς τις ἑαυτὸν ἐπιδοίη, τοῦτο ἐφλε-
 μεν, ἥνικα μὴ ἔτεροι γνησίοι καθεστῶσιν ἀδελφοί.
 3 Εἰ μὲντοι τις τῶν ἐπιδοῦναι δυναμένων τοὺς ἑαν-
 τοῦ νόθους τοῖς βουλευτηρίοις ἢ ἐκ τῆςδε τῆς μεγάλης
 ὤρμητο πόλεως ἢ ἐκ τῆς ἐτι προεστυρέας Ρώμης,
 τοῦτω δίδομεν ἀδειαν εἰς ἣν ἂν βουλήται μητροπόλιν
 τὴν ἐπιδοῦναι ποιήσασθαι. καὶ τοῦτον εἶναι τὸν κα-
 νόνα καὶ ἐπὶ θυγατέρων, ὥστε ἀρμόζειν αὐτὰς βου-
 λευταῖς ἢ ἐκ τῆς πόλεως αὐτῆς, ἔξ ἧς ὤρμηται ἢ ὅφ'
 ἦν τὸ χωρίον ἢ ἡ κώμη τελοῖη, ἢ εἰ τις ἐλευθέρου ἄμα
 καὶ Ρωμαῖος ἢ Βυζαντιῖος εἴη, τινὶ τῶν βουλευτηρίων
 ἑτέρας οἰασθήποτε, μητροπόλεως μὲντοι. Καὶ οὕτως
 ἡμῖν τῶν βουλευτηρίων μέλει καὶ οὗτος ὁ τρόπος
 ἀρέσκει τῆς γνησιότητος, ὅτι δίδομεν τῷ βουλευτῇ νό-
 θον ὅντι μόνων παίδων πατρί, κἂν ἐκ δοῦλης αὐ-
 τοῦς σχοίη, καὶ ἐλευθεροῦν καὶ ἐπιδοῦναι τῇ βουλῇ
 κατὰ τὸ ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον· καὶ ἐτι μειζόνως
 τὸ πᾶγμα νομοθετοῦμεν, ὥστε κἂν εἰ μὴ ὁ πατὴρ
 ἐπιδοίη, ἐλευθέρου δὲ ἅπασι ὁ παῖς γένηται, δύνασθαι
 καὶ ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι τῷ βουλευτηρίῳ, δηλαδὴ κἂν
 ταῦθα γνησίας οὐκ ὑποῦσης γονῆς.

tuite oblatio est; oportet enim et modos facere mani-
 festos secundum quos offerantur.

2 Si quis igitur ex qualibet oriatur civitate, sive
 curialis sive etiam liber huiusmodi sit fortuna, lice-
 bit ei suum naturalem offerre curiae illius unde ori-
 tur civitatis. Si vero non civis nec ipse consistat,
 sed ex villa quadam aut vico sit oriundus, illi a
 patre offeratur civitati aut semet ipsum offerat, sub
 qua civitate villa aut vicus tributa persolvat. Palam
 vero est quia, si quidem pater eum aut avus offerat
 aut aliquis ascendentium parentum, et liberos habens
 filios hoc agere poterit; si vero ipse quispianem semet
 ipsum offerat, hoc permittimus, cum non alii legiti-
 mi sunt fratres.

3 Si tamen aliquis offerre volentium suos naturales
 curiis aut ex maxima oriatur civitate aut ex seniore
 Roma, huic damus licentiam in quam voluerit metropo-
 litem oblationem celebrare. Et hanc esse regulam
 etiam in filiabus, ut iungat eas curialibus aut ex
 civitate ipsa, ex qua orti sunt aut sub qua villa aut
 vicus tributa persolvat, aut si quis liber simul et
 Romanus aut Byzantius fuerit, cuicumque curialium
 alterius cuiuspiam, metropolis tamen. Sic itaque
 nobis curialium diligentia est et iste modus placet
 iuris legitimi, quia damus curiali naturalium existi-
 stenti solummodo filiorum patri, licet ex ancilla eos
 habeat, et liberos facere et offerre curiae secundum
 quod praedictum est. Et adhuc amplius de causa
 sancimus, ut vel si non pater offerat, liber autem
 semel filius fiat, possit et semet ipsum offerre cur-
 riae, etiam hic legitima non existente prole.

CAPUT III.

Καὶ ἐπειδήπερ ποικίλως καὶ τὰ ἐπὶ τῆς τῶν τοι-
 οῦτων προσώπων διδοχῆς νενομοθέτηται, οὐκ ἀπο
 35 τρόπον δοκοῦν ἔστιν ἡμῖν καὶ τὰ περὶ τῆς διαδοχῆς,
 κατὰ προεπιπόντες ἐφθνήμεν, διορίσασθαι. Εἰ τοίνυν
 τις νόθος κατὰ τοῦτο τὸ σχῆμα (τὸ ἐκ τῆς ἐπιδό-
 σεως φαιμέν) γένοιτο βουλευτῆς, ἔσται τῷ πατρὶ καὶ

Et quoniam varie etiam de huiusmodi personarum
 successione sancitum est, non videtur absurdum nobis
 et de successione, sicut praediximus, terminare.
 Si quis igitur naturalis secundum hoc schema (sicut
 est oblationis) fiat curialis, erit patri et ab intestato

vero simpliciter neque fortuito oblatio fiet; nam et modos quibus offerendi sint manifestos facere oportet.
 2 Si quis igitur ex civitate aliqua oriundus sit, sive curialis sive liber sit ab eiusmodi condicione, licet ei
 filium suum naturalem curiae urbis illius unde oritur erat offerre. Si vero ne ipse quidem civis sit, sed
 ex agro aliquo vel vico oriundus, illi civitati a patre offeratur vel se ipse offerat, sub qua ager vel vicus
 censetur. Manifestum autem est, si eum pater vel avus vel quis etiam ex ulcioribus proavis offerat,
 etiamsi legitimus liberos habeat eum hoc facere posse; si quis vero se ipse offerat, id permittimus, nisi
 3 alii legitimi fratres adsunt. Si quis tamen eorum quibus filios suos naturales curiis offerre possunt
 vel ex hac magna civitate vel ex veteri Roma oriundus sit, huic licentiam damus cuicumque veliit metropo-
 poli oblationem praestandi. Atque haec regula valeat etiam de filiabus, ut eas iungat curialibus vel
 ipsius civitatis ex qua ortus est vel sub qua ager aut vicus censetur, aut si quis liber simul et Romanus
 vel Byzantius sit, curialibus ex curia aliqua alterius cuiuscumque civitatis, metropoleos tamen. Atque
 adeo nobis curiae cordi sunt et hic modus iuris legitimum placet, ut concedamus curiali, qui naturalium
 solum liberorum pater sit, etsi eos ex serva susceperit, et liberos eos facere et curiae offerre secundum ea
 quae antea a nobis dicta sunt; atque etiam amplius ea de re sancimus, ut etsi pater non offerat, filius
 vero semel liber sit factus, is se ipse curiae offerre possit, nimirum in hoc quoque casu dum ne legitima
 proles praesto sit.

III. Et quoniam varie etiam de huiusmodi personarum successione sancitum est, non alienum visum
 est nobis etiam quae ad successionem pertinent, sicuti prius diximus, definire. Si quis igitur filius natu-
 ralis secundum hanc formam (dicimus per oblationem) curialis fiat, is patri et ab intestato et ex testa-

4 εἴτε ἐλευθέρου] sive etiam liber ε || ἔξεστι] lice-
 bit ei ε; τῷ πατρὶ et ante ἐπιδοῦναι vv. ἢ τῷ νόθῳ
 ἑαυτὸν desiderat Zachariae || 6 ὤρμητο — 7 ἢ κώμης L⁵
 om. M || οὐδὲ ὁ πατὴρ ante οὐδὲ αὐτὸς inseri malit Za-
 chariae || 7 δὲ τίνος L⁶ε] δὲ τίνος ἐλευθέρου L^a vulg. ||
 9 ἐπιδοῦσθαι M || 10 ὡς εἰ M⁵] ἐπει L || 11 καὶ om. ε ||
 12 γνησίων] liberos ε || 13 ἰσχύει] poterit ε || εἰ δὲ M⁵
 εἰ δὲ καὶ L || 16 τοῦ βουλευτηρίου L^a || τῆςδε (et 17 ἐτι)
 om. ε || 21 ὤρμηται] orti sunt ε || ἢ om. L¹ || 22 ἢ om.
 L || 23 et 25 βουλευτηρίων] curialium (i. e. βουλευτῶν) ε ||
 25 ἡμῖν τῶν] ἡμῖν καὶ οὕτως μέντοι L || οὕτως L⁵
 οὕτως M || 26 νόθῳ L¹

1 oblatio est Heimbach] oblatione libri || 2 secundum

quod offeruntur V || 3 qualibus T¹ || oriatur om. V ||
 4 fortuna sit R || 5 eis T || 6 non] nec V vulg. || cuius]
 cuius R¹ || nec om. V vulg. || 7 sed] si V¹ || villa] nulla V¹ ||
 ille V || 8 auferatur T¹ || 9 persolvat al., persolvit vulg. ||
 10 quia si] quasi V || 11 habens filios scr. V² in ras., ha-
 bens om. T || 12 si vero] sive R¹ || ipse] filius s. v. add.
 V³ || 13 hec T || 15 tantum R¹ || 19 ut] aut R^a || eos V¹ ||
 20 ortae Beck perperam || 21 persolvat V] persolvit RT ||
 22 bizantius R²T¹ bisantius R¹V || cuique V¹ cuiuscum-
 que R² || curialium om. V || 23 tantum R || 24 diligentia
 est — 28 de causa san] scr. R² in ras. 4 vv. || placeat V ||
 25 quia] quod R⁽²⁾ T² || curiali Beck] curialium libri ||
 27 liberat R⁽²⁾ || 29 ut om. R || si non] sine R¹ || 34 etiam
 om. R || de] in R, om. V¹ || 35 sancitum] concessum V ||
 36 determinare R || 38 testato R¹

ἐξ ἀδιαθέτου διάδοχος καὶ ἐκ βουλήσεως, οὐδὲν ἀπεικῶς τῶν γνησίων, καὶ ἐκ δωρεᾶς λαμβάνειν δυνάσθω τοῦ πατρὸς, οὕτω μέντοι ὥστε μὴ πλέον ἔχειν τῶν ἐξ ἀρχῆς γνησίων ἐνὸς τοῦ πάντων ἐλάχιστον ἔχοντος. ἀπαξ δὲ καταδιξαμένους ἐκείνους τὴν ἐπίδοσιν καὶ διὰ τοῦτο εἰς γνησίους ἀναβάνας οὐκ ἐφίεμεν ἀσθίνατεῦν ἐαυτοὺς τῆς τῶν πατέρων κληρονομίας, ἢ δοκεῖν δῆθεν τὴν δωρεὰν τὴν εἰς αὐτοὺς γενομένην καὶ στεργεῖσαν ὑπ' αὐτῶν ἀφίεναι καὶ τῆς τύχης ἀναχωρεῖν· μένοντες μὲν γὰρ βουλευταὶ τὸ καταλειμμένον ἢ δωρημένον κατὰ τὸ ἐμπροσθεν ἡμῶν ἐρημένον ἔξουσι μέτρον. εἰ μέντοι γε ἐξ ἀρχῆς παρακλινοῦν τὴν ἐπίδοσιν τὸ μένειν ἐλεύθεροι κἂν ἐν νοθείᾳ τοῦ γενέσθαι πλουσιώτεροι καὶ βουλευταὶ προκρίνοντες, εἴτα φανείεν ὑστερον ἢ εἰς δόλοκληρον ἢ ἐκ μέρους νεμόμενοι τὰ δωρηθέντα ἢ καταλειφθέντα αὐτοῖς πράγματα ἢ καὶ ἐκοιήσαντες, ἐνεξοται πάντως τῆ βουλευτικῆς τύχης καὶ ἀκόντες, ἵνα μὴ νοθεύοντες ἡμῶν φανείεν τὴν νομοθεσίαν, καὶ τὰ μὲν κέρδη θηρώμενοι τὰ προφάσει τῆς ἐπιδόσεως, ἀποσειόμενοι δὲ τὴν τύχην δι' ἣν τῶν κερδῶν ἤξιώθησαν. καὶ ταῦτα ὁμοίως νομοθετοῦμεν ἐπὶ τῆ ἀρομένων ἐπιδομένων τῆ βουλῆ ἐπὶ τῶν γαμουμένων βουλευταῖς θυγατέρων· οὐδεμίᾳ οὐσης διαφορᾶς, εἴτε δι' ἀρομένων τῆς βουλεύου παιδῶν εἴτε διὰ τῶν ἐπὶ ταῖς θυγατράσι γαμβρῶν τὸ βουλευτήριον αὔξιν βούλοιο καὶ τὸ γε ἐπ' αὐτῶν διὰ τῶν ἐκείνων παιδῶν καινοὺς προστιθέναι τοῖς προτέροις βουλευτὰς τοὺς ἐκείνων υἱούς.

CAPUT IV.

Τὸν δὲ κατὰ τοιαύτην αἰτίαν εἰσποιούμενον τῆ γνησιότητι παῖδα αὐτῶ μόνω τῷ φύσαντι νόμιμον ἀποτελούμεν, οὐ μὴν καὶ τῆ τρίτῃ ταύτῃ συγγενείᾳ τοῦ πατρὸς (φραμὲν δὲ τῶν τε ἐξ ὧν ἐκείνος γέγονε τῶν τε ἐκατέρωθεν τῶν τε ἐξ αὐτοῦ προελθόντων) ποιοῦμεν αὐτὸν ὡς ἐκ τινος μηχανήματος συγγενῆ. θεσπιζόμεν γὰρ ὥστε τὸν ἐπιδομένον τῷ βουλευτηρίῳ φυσικῶν υἱὸν μόνω τῷ πατρὶ γνησίον γίνεσθαι διάδοχον, μηδεμίαν μέντοι μετουσίαν ἔχειν εἰς τοὺς ἀνιόντας ἢ κατιόντας ἢ ἐκ πλάγιον συγγενεῖς ἀδνατους ἢ cognatos τοῦ πατρὸς, ἢ τινα ἔχειν μετουσίαν 40

successor et ex voluntate, nihil dissimilis legitimis, et ex donatione percipere poterit patris, ita tamen ut non amplius habeat uno horum qui ab initio legitimi sunt et inter omnes minus habente. Cum semel 5 autem illi susceperint oblationem et propterea ad ius legitimorum ascenderint, non sinimus eos abstinere se patrum hereditate aut videri quasi donationem in se factam et ratam habitam ab eis relinquere et fortuna recedere: manentes itaque curiales relictam aut donatam, sicuti dudum a nobis dictum est, habebunt mensuram.

1 Si vero ab initio refutaverint oblationem, manere liberos praepontes licet naturales quam fieri ditiores et curiales, deinde videantur postea aut in totum aut ex parte possidere res donatas aut relictas sibi aut etiam alienare, tenebuntur omnino curiali fortuna etiam inviti, ut non adulterari nobis videantur legislationem et lucra quidem venentur quae occasione oblationis sunt, repellant autem fortunam propter quam lucra promeruerunt. Et haec similiter sancimus et in masculis oblatis curiae et in filiabus nubentibus curialibus: nulla existente differentia, sive per masculos quispiam curiae munia agat sive per generos curiam in filiabus augere voluerit et per illorum filios novos adicere prioribus curialibus filios eorum.

mento heres sit, nullo pacto dissimilis legitimis, atque ex donatione patris capere possit, ita tamen ut non plus habeat quam eorum qui ab initio legitimi fuerunt unus qui omnium minimam partem habeat. Ubi autem illi semel oblationem acceperunt et propterea inter legitimos relati sunt, non permittimus iis ut absterneant se ab hereditate parentum aut videantur scilicet donationem in ipsos collatam et ab ipsis agnitam relinquere et a condicione illa recedere: manentes enim curiales quod relictum vel donatum est secundum 1 eum quem prius diximus modum habebunt. Si vero ab initio oblationem recusent, malintque liberi manere quamvis naturales quam ditiores et curiales esse, postea autem appareat eos vel in totum vel pro parte possidere res ipsis donatas vel relictas vel etiam alienasse, omnino curiali fortunae quamvis inviti obnoxii erunt, ne videantur legem nobis adulterare et lucra quidem oblationis causa proposita captare, fortunam autem propter quam lucris digni habiti sunt aspernari. Et haec similiter sancimus tam in masculis curiae oblatis quam in filiabus quae curialibus nubunt: ut nulla sit differentia, sive quis per masculos curiae munera subeat sive per generos filiabus coniunctos curiam augere et quantum in ipso est per filios illarum novos curiales prioribus illorum filios addere velit.

IV. Filium autem ex tali causa ad ius legitimorum adductum ipsi genitori soli legitimum reddimus, neque vero etiam triplici illi cognationi patris (dicimus et eorum ex quibus ille natus est et qui ex lateribus sunt et qui ex ipso sunt prognati) eum tanquam ex machinatione quadam cognatum facimus. Sancimus enim, ut naturalis filius curiae datus soli patri legitimus sit successor, neve vero quicum commune habeat cum ascendentibus vel descendentibus vel a latere iunctis adgnatis vel cognatis

2 δυνάσθω M (poterit ε) δυνάμενος L || 4 ἐνὸς ἐν οὐς? L¹ || 7 ἀσθίνατεῦν M] ἀναχωρεῖν L || αὐτοὺς L || 13 ἐπίδοσιν L¹ Ath.] δόσιν M || τὸ] τοῦ L¹ καὶ L² || 14 κἂν M ε] καὶ L || πλουσιώτεροι] καὶ πλουσιώτεροι L || 15 προκρίνονται εἴτα φανῆναι L || 24 εἴτε] οὔτε L² || 25 βουλεύει L¹ || 26 τῷ βουλευτηρίῳ L¹ || 27 τὸ γε ἐπ' αὐτῶ om. ε || ἐκείνων L || 28 βουλευτὰς] curialibus (i. e. βουλευταῖς) ε || 32 τρίτῃ ταύτῃ] extraneae ε τριτλῆ ταύτῃ coni. Zachariae || 39 adgnatus M adgnatus L || 40 cognatus L κογνάτους M || τινα] ἐκείνους τῶν L²

1 legitimis dissimilis R || 2 ita] *a V¹ || tantum R || 3 eorum R² || 4 habenti R T || 6 eas V¹ || 7 se om. V

ΠΙ.

10 reluctamus T || 12 refutaverit R¹ || ablationem R || 13 liberi vulg. || ditiones T¹ diditiores R¹ donationes V || 14 ***antur R¹ || in om. T¹ || 15 possideres V^a || relictas R¹ V || sibi om. R¹ || 16 omnino] aut omnino R¹ || fortune V || 18 uenantur T¹ ueneretur R¹ uenerentur R² || 19 sunt] fuerit V || 20 lucram V^a || meruerunt V^a promerentur T || Et] Set V || 21 et in masculis] et om. R T || 23 masculus V^a || munie V¹ munera V³ T³ || 24 agit R || agere R¹ || uolunt T || 30 sq. per — etiam extra] scr. R² in ras. unius versus || 32 cognatione R || et ex] et om. R¹ || 33 extroque T || sunt V vulg.] sint R T || 35 enim om. V || 37 tantum R || partipium V || 38 ex om. V || latere V² in ras. || 39 illos] alios T || aliquid R V] aliquos T aliquid vulg.

εις την εκείνων διαδοχήν, την ἴσην καὶ αὐτῶ διδόν-
τες προνομίαν, ὥστε καθάπερ αὐτὸς εκείνοισ οὐ γίνε-
ται διάδοχος, οὕτω μηδὲ εκείνοισ εἰς τὴν αὐτοῦ καλεῖ-
σθαι διαδοχήν, πλὴν εἰ μὴ γράψωεν ἢ αὐτὸς εκείνοισ
ἢ παρ' εκείνων γραφῆ. μόνω γὰρ τῷ πατρὶ γίνον-
ται γνήσιοι καὶ συγγενεῖς εἶναι πιστεύονται.

pium ad illorum successionem, aequum etiam ei dan-
tes privilegium, ut sicut nec illis fit iste successor,
nec illi ad eius vocentur successionem, nisi forte
scripserit aut ipse illos aut ab illis scribatur. Soli
5 enim patri fiunt legitimi et cognati esse creduntur.

CAPUT V.

Νομοθετητέον δὲ τίνας τοῖς οὕτω γενομένοις γνη-
σίους ἀποτελούνται διάδοχοι. εἰ μὲν γὰρ σχοίη παῖδας
ὁ τοιοῦτος ἢ ἐγγόνους ἀπὸ γνησίων αὐτῶ γενομένους
γαμετῶν, καὶ εἰκότως καὶ βουλευτὰς καθεστῶτας, πάν-
10 τως αὐτὸν διαδεχέσθωσαν· τί γὰρ νομιμώτερον γνη-
σίους παιδὸς πρὸς πατρῶϊαν διαδοχήν; εἰ δὲ γε παῖ-
δας ἔχοι μὴ βουλευτὰς ὀτεδήποτε γενομένους αὐτῶ,
τηρικαῦτα τὸ νόμιμον μέτρον εἰς τὴν βουλήν τε καὶ
τὸ δημόσιον ἀφικνεῖσθω, τὸ λοιπὸν δὲ ὅσον ἂν εἴη
15 εἰς εκείνοισ τοὺς παῖδας τοὺς μὴ βουλευτὰς ἦέτω.
εἰ δὲ καθόλου μηδεμίαν τιν αὐτῶ καθεστήκοι γονή,
τελευτήσῃ δὲ ἀδιάθετος, τὸ μὲν ἐνναούγκιον ἢ βουλῆ
καὶ τὸ δημόσιον ἐχέτωσαν κατὰ τὸ πρῶτον δὴ τοῦτο
παρ' ἡμῶν νενομοθετημένον, εἰς δὲ τὸ λειπόμενον
20 τριούγκιον οἱ ἐκ τοῦ νόμου καλούμενοι πάντες ἤξου-
σιν, ἢ εἴπερ διάδοχοι ἐπὶ τοὺς γραπτοὺς ἐλευσεται
κληρονομούσ. ἀπαξ γὰρ αὐτὸν γενόμενον βουλευτὴν
ὁ νόμος λαβῶν καὶ ἐγγράψας τῷ βουλευτηρίῳ καὶ
τὰς διαδοχὰς αὐτοῦ καὶ τῆς ἄλλης ἀπασαν τεταχμέ-
25 νην ἔδωκε τοῦ βίου διαδοχήν τε καὶ πορείαν. εἰ δὲ
τις ἢ τῶν ἐκ τοῦ γένους ἢ καὶ ἔξωθεν, ἢ καὶ γε-
γραμμένους τυχόν ἢ καὶ μὴ γεγραμμένους βουλευτῆ
προσελθεῖν τῇ βασιλείᾳ καὶ εαυτὸν ἐπιδοῦναι τῇ βουλῇ,
ἄδειαν ἐχέτω τοῦτο πράττειν, καὶ τὸ ἀφωρισμένον
30 τῷ βουλευτηρίῳ μέρος λαμβάνων γενέσθαι βουλευτῆς
καὶ τῆς τε τύχης τῶν τε λειτουργημάτων διάδοχος,
εἰ τοῦτο ἢ βασιλεία ἐπινεύσειεν.

Ergo sancendum est, qui factis ita legitimis effi-
ciantur successores. Si quidem habuerit filios qui
talis est aut nepotes de legitimis sibi procreatos
10 uxoribus, et merito etiam curiales constitutos, mo-
dis omnibus ei succedant: quid enim legalius est
proprio filio ad paternam successionem? Si vero
filios habuerit non curiales quandoque sibi progeni-
tos, tunc legitima mensura veniat ad fiscum et cu-
15 riam, reliqua vero, quantumcumque fuerit, ad illos
filios qui curiales non sunt accedat. Si vero etiam
generaliter nulla ei sit proles, et moriatur intestatus,
novem quidem uncias curia et fiscus habeat secun-
dum quod dudum sancitum a nobis est, in reli-
20 quis autem tribus uncias qui ex lege vocantur omni-
bus modis venient, aut si testatus fuerit ad scriptos
descendant heredes. Semel autem factum curialem
lex suscipiens et inscribens curiae et successiones
et aliam omnem ordinatam dedit vitae successionem
25 et quaestum. Si quis autem vel ex genere vel ex-
traneus, scriptus forsan aut etiam non scriptus, vo-
luerit adire imperium et semet ipsum offerre curiae,
licentiam habeat hoc agendi, et distributam curiae
partem accipiens fieri curialis et tam fortunae quam
30 functionum successor, si hoc imperium annuerit.

CAPUT VI.

Εἰ δὲ τις γνησίους μὲν παῖδας οὐκ ἔχοι, νόθοι δὲ
αὐτῶ καὶ μόνοι καθεστῶσιν, ἔξέστω μετὰ τοῦ τῆς
35 βουλῆς ἀρχτοῦς αὐτῶ γράφωεν τούτους κληρονομούσ·
καὶ ἡ γραφή γε ἀντὶ πάσης ἐπιδόσεως ἔστω, καὶ μὴ

Si quis autem legitimos quidem filios non habeat,
35 naturales autem ei solummodo sint, liceat ei (cum
curiae onere scribere eos heredes; et scriptura pro
omni oblatione consistat et non egeat hoc antiqua-

c. VI (— 435, 38) fere repetitum est ex nov. XXXVIII c. 1. 2 (249, 8—250, 10)

patris, neve in illorum successionem ullam partem habeat, aequale privilegium et ipsi dantes, ut quemad-
modum ipse illis non fit successor, ita ne illi quidem ad eius successionem vocentur, nisi aut ipse illos
heredes scribat aut ab illis scribatur. Soli enim patri fiunt legitimi atque cognati esse creduntur.

V. Sancendum autem est, quinam iis qui hoc modo legitimi facti sunt successores efficiantur.
Atque si quis eorum liberos vel nepotes habeat ex legitimis coniugibus ei natos, quique merito etiam
curiales sint, omnino ipsi succedant: quis enim rectius ex lege ad paternam successionem vocatur filio
legitimo? Sin autem filios habeat qui curiales non sint utcumque ei natos, tunc legitima portio ad cu-
riam et fiscum perveniat, reliquum vero quantumcumque est ad liberos illos qui curiales non sunt veniat.
Quodsi prorsus nulla ei proles sit, et intestatus decesserit, novem quidem uncias curia et fiscus habeant
secundum id quod nuper a nobis sancitum est, ad reliquas vero tres uncias omnes venient qui a lege vo-
cantur, vel siquidem testamentum fecerit, illae ad scriptos heredes transibunt. Lex enim cum eum semel
curialem factum susceperit et curiae adscripserit, et successiones eius et reliquum omnem vitae ordinem
atque cursum dedit constitutum. Si quis vero aut ex iis qui ex familia aut qui extranei sunt, sive
scriptus forte sive non scriptus heres imperatorem adire seque ipse curiae offerre voluerit, liceat ei hoc
facere, et accepta parte curiae destinata fieri curiali et fortunae atque munerum successor, si id
imperator adnuerit.

VI. Si quis autem legitimos liberos non habeat, sed naturales ei sint soli, liceat ei cum onere
curiae hos heredes scribere, et scriptura quidem pro omni oblatione sit, neve ulla (id quod ex veteribus

3 οὕτω μηδὲ M] οὕτω καὶ? L¹ οὐτε L² nec ε ||
5 γραφῆ L || 8 γὰρ om. ε || 9 αὐτῶν L¹ || 11 αὐτῶν
L || 14 ση. εἰς — δημόσιον] ad fiscum et curiam ε || 17 εἰ
δὲ] si vero etiam ε || 18 ἐναούγκιον L (et sic infra) ||
20 νενομοθετημένον] nov. XXXVIII c. 1 || 21 πάντες]
omnibus modis (i. e. πάντως) ε || 23 αὐτὸν om. ε || 26 δια-
δοχήν] leg. διαγωγήν? || 27 ἢ καὶ γεγραμμένους] ἢ καὶ
om. ε || 31 γίνεσθαι βουλευτὴν L || 33 ἢ] εἰ M || 34 οὐκ
ἔχοι παῖδας L || 35 καθεστῶσιν 249, 9 || 36 τούτους M]
αὐτούς L || 37 γε M] δὲ L

† etiam om. T || 4 scripsit R² || ipse om. R¹ || illos]

alios VT³ || scribantur V || 5 fuerit R¹ || 7 post legitimis
spatium vac. 10—12 lit. R || efficiuntur R || 11 ei vulg.]
eis RVT || subcedant T || quod VT¹ || proprio filio est
T || 12 ad] habere V || 13 quandoque del. R² || 14 et
om. R¹ || curiam T¹ || 15 reliqua VT] reliquam R¹ reli-
quum R² vulg. || quantumcumque T || 16 filios om. V || acce-
dant V^o || 17 ei om. V || 18 quidem om. V || habeant al. ||
19 a nobis sancitum T vulg. || est om. R || in] ut V ||
22 descendet V descendet R descendat T || simul V ||
25 vel ex] vel om. R¹ || 26 autem R¹ || noluerit R² nolunt
R¹ || 28 curiae] in curiae V¹ || 29 fortun T¹ || 30 functionis
V || 35 autem om. R || cum add. Beck || 36 onere Beck]
honore libri

δεισθω (τοῦτο τὸ τῶν παλαιῶν νόμων) ἑτέρας προσ-
 θήκης μηδὲ τῆς ἐν ᾧ περιῆσαν ἐπιδόσεως, ἀλλ' αὐ-
 τὸν γραφέντες, εἴ γε ἑλευθέροι καθεστᾶσι, βουλευ-
 τὰ ἅμα καὶ κληρονόμοι γινέσθωσαν, καὶ ἐχέτωσαν
 καὶ αὐτοὶ τὸ τῆς περιουσίας ἐνναούκιον, καθάπερ
 ἂν ὁ πατὴρ αὐτοῖς διανείμῃ. εἰ δὲ καὶ τὸ πᾶν αὐτοῖς
 βουληθεῖ καταλιπεῖν, ἔτι πράξει ἄλλοιον· πλὴν ἀλλὰ
 μέχρι τοῦ ἐνναούκιον πάντως αὐτοῖς καταλιμπανέτω,
 γινώσκων ὡς, κἂν αὐτοῖς καταλιποὶ ἔλαττον, ἀλλ' ἐκ
 τοῦ νόμον πάντως ἢ ἀναπλήρωσις τῆς οὐσίας ἔσται. 10
 οἱ δὲ εἴπερ ἔλονται, βουλευτὰ γινέσθωσαν· εἰ δὲ τι-
 νες μὲν ἔλονται τινὲς δὲ παραιτήσονται, ἐπὶ τοὺς αἰ-
 ρουμένους τὰ τῶν παραιτουμένων ἀρκεσθῶ μέρῃ.
 εἰ δὲ ἅπαντες ἀπέπειοιεν, τῆρικαῦτα ὡς ἀπαιδίας οὐ-
 σης οὕτως ἐπὶ τὴν βουλήν ἐρχέσθω τὸ ἐνναούκιον 15
 ἅπαν. εἰ δὲ ὁ μὲν σιγήσει, παιδῶν δὲ αὐτῶ γνη-
 σίων οὐκ εἴη σπορά, τῆρικαῦτα τὸ μὲν νόμιμον μέρος
 ἐπὶ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους ἐρχέσθω, οἱ παῖ-
 δες δὲ οἱ νόθοι, εἰ βούλονται ἑαυτοὺς ἐπιδοῦναι τῶ
 βουλευτηρίῳ, τοῦτο ποιεῖτωσαν καθάπερ ἂν ἐθελή- 20
 σαιαν, εἴτε πάντες εἴτε τινὲς ἐξ αὐτῶν, καὶ πάντως
 τὸ ἐνναούκιον τῆς περιουσίας εἰς τοὺς βουλευοντας
 ἢ τὸν βουλευόντα περιστήσεται. εἰ δὲ καὶ ἐκ δούλης
 αὐτῶ τεχθέντες εἴεν, εἴ γε αὐτοὺς ἑλευθέρωσειεν ἢ
 περιῶν ἢ ἐν τῇ διαθήκῃ καὶ ἐπιδοῖη τούτους, καὶ οὕτω 25
 προσδεχέσθωσαν καὶ ἔστωσαν βουλευταί, καθάπερ ὁ
 διαθέμενος ἢ βουλήθῃ ἢ καθάπερ ἢ αὐτῶν ἐπιθυμία
 πεποιήκεν· ἐπιδόντες γὰρ ἑαυτοὺς τῇ βουλῇ λήφονται
 καθάπερ εἴρηται τὸ ἐνναούκιον. πανταχοῦ γὰρ βου- 30
 λόμεθα, κἂν εἰ διάθουτο κἂν εἰ μὴ βουλευσάμενος
 ἀπέλθω, τοὺς εἰς τὴν βουλήν ἐρχομένους τὸ ἐνναού-
 κιον λαμβάνειν. εἰ δὲ ἑλευθέρωσει μὲν μόνον οὐ
 μὴν ἐπιδοῖη, οἱ δὲ καὶ οὕτω βούλονται ἢ τις ἢ τινες
 ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸ βουλευτήριον ἰδεῖν, κἀκίους τὸ ἐν- 35
 ναούκιον τῶ βουλευόντι ἢ τοῖς βουλευόνσι κατὰ τὴν
 ἀναλογία διδοσθῶ. εἰ δὲ μηδεὶς τῶν νόθων ἢ βου-
 ληθεῖ ἢ ἐπιδοθεῖ, τῆρικαῦτα τὸ ἐνναούκιον ἢ βουλή
 λαμβανέτω· ὅλην δὲ ὅτι συμπαρακολουθήσει παντα-
 χοῦ τὸ δημόσιον κατὰ τὴν περὶ τούτου τεθειμένην
 παρ' ἡμῶν διάταξιν. τὸ μὲν οὖν περὶ νόθων τῶν 40
 δια τῆς εἰς τὴν βουλήν παρόδου γινουμένων γνησίων
 καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐπιδίδονται καὶ τῶν διαδο-
 χῶν ταύτη καθαρῶς ἡμῖν νενομοθετήσω.

rum legum alia adiectione, neque oblatione dum
 superstites essent, sed ex hoc ipso scripti, si liberi
 sunt, curiales simul et heredes fiant et habeant et
 ipsi substantiae novem uncias, sicut pater eis distri-
 buerit. Sin autem etiam totum eis relinquere vo-
 luerit, adhuc faciet melius: verumtamen usque ad
 novem uncias omnino eis relinquat, sciens quia si
 reliquerit minus, a lege modis omnibus supplemen-
 tum substantiae fiet. Illi vero si voluerint, curiales
 fiant; si vero aliqui quidem eligant aliqui vero re-
 futent, ad eos qui eligunt refutantium veniant por-
 tiones. Si vero omnes renuerint, tunc tamquam filiis
 non existentibus ita ad curiam veniant novem unciae
 omnes. Si vero ille quidem tacuerit, filiorum vero
 legitimorum ei non sit proles, tunc legitima quidem
 pars ad heredes ab intestato veniat, filii vero natu-
 rales, si voluerint semet ipsos offerre curiae, hoc
 faciant sicuti voluerint, sive omnes seu quidam ex
 eis, et modis omnibus novem unciae substantiae ad
 curiales aut curialem perveniant. Si vero etiam ex
 ancilla ei nati sunt, si eos manumiserit aut vivens
 aut in testamento (et) obtulerit eos, etiam sic suscipi-
 antur et sint curiales, sicut testator voluit aut
 sicut eorum desiderium fecit: offerentes enim semet
 ipsos curiae percipient, sicuti dictum est, novem
 uncias. Undique enim volumus, vel si testetur vel
 si non facta voluntate decesserit, eos qui ad curiam
 veniunt novem uncias accipere. Si vero manumiserit
 quidem solummodo non tamen obtulerit, at illi etiam
 sic volunt aut quidam ex eis ad curiam respicere,
 etiam tunc novem unciae curiam agenti aut agentibus
 secundum quantitatem dentur. Si vero nullus
 naturalium aut velit aut offeratur, tunc novem uncias
 curia percipiat: palam quippe est, quia simul se-
 quitur ubique fiscus secundum constitutionem de hoc
 a nobis positam. De naturalibus itaque qui per
 transitum ad curiam fiunt legitimi et de modo secun-
 dum quem offeruntur et successionibus haec a
 nobis pure sancita sint.

legibus erat) adiectione altera neve oblatione dum superstites erant facienda indigeat, sed protinus scripti, si modo liberi sunt, curiales simul et heredes fiant, habeantque ipsi quoque novem uncias substantiae, quemadmodum pater illis distribuerit. Quodsi vel totum assem iis relinquere voluerit, etiam melius faciet: certe usque ad novem uncias omnino iis relinquat sciatque, etiamsi iis minus reliquerit, at ex lege omnino substantiae iis supplementum fore. Illi vero siquidem acceperint, curiales fiant; sin eorum alii acceperint alii recusaverint, ad eos qui acceperint recusantium partes veniant. Si vero omnes repudiaverint, tunc proinde quasi liberi nulli adessent ad curiam omnes novem unciae pertineant. Quodsi ille quidem tacuerit, nec vero liberorum legitimorum ei proles sit, tunc pars legitima ad heredes ab intestato veniat, liberi vero naturales, si curiae se ipsi offerre velint, hoc faciant quemadmodum voluerint, sive omnes sive quidam eorum, atque omnino novem unciae substantiae ad curiales vel curialem revolventur. Quodsi etiam ex ancilla ei nati sint liberi, si quidem eos vel dum superstes erat vel in testamento manumiserit atque eosdem obtulerit, sic quoque recipiantur et sint curiales, quemadmodum testator voluit, vel quemadmodum ipsorum desiderium effecit: nam ubi se ipsi curiae obtulerunt, novem uncias, sicuti dictum est, accipiunt. Utique enim volumus, sive testatus sit sive voluntatem suam non professus decesserit, eos qui ad curiam veniant novem uncias accipere. Si vero eos manumiserit tantum nec vero obtulerit, atque illi vel unus vel nonnulli eorum ad curiam respicere velint, tum quoque novem unciae curiali vel curialibus pro portione virili dentur. Quodsi nemo ex naturalibus aut voluerit aut oblatum sit, tunc novem uncias curia accipiat; manifestum autem est fiscum utique simul esse successorum secundum constitutionem a nobis latam. De naturalibus igitur iis qui per transitum ad curiam legitimi fiant et de modo quo offerantur deque successionibus ita a nobis dilucide sancitum esto.

1 *τὸ τῶν (idem corr. 249, 12) τῶν M ἐκ τῶν L || 4 ἅμα M || τὸ ἅμα L || 6 διαμείνη L^a || αὐτοῖς L^s (cf. 249, 17) om. M || 7 *πράξει (cf. 5 et adn. ad 249, 18) πράξει ML || 9 αὐτοῖς om. 5 || ἐγκαταλίποι L || 12 *παραιτήσονται ML || 18 κληρονόμοις L || 19 ἐκδοῦναι vulg. male || 22 τοὺς βουλευτὰς L || 24 αὐτῶ αὐτοῖς L¹ || 28 λήφεται L¹ || 30 βουλευσάμενος L² || 31 ἐρχομένους λαμβάνειν ἐναούκιον L || 32 *ἑλευθέρωσεις (cf. 5) ἑλευθέρωσει ML (cf. 250, 4) || 33 βούλονται L^s || ἢ τις ἢ τινες aut quidam 5 || 36 εἰ ἢ L¹ || ἢ βουληθεῖ Halcaender ex 5 (cf. 250, 8) || βουληθεῖ ML || 37 ἐπιδοῖη L || 38 δῆλον δὲ δῆ M¹ in sine versus, δῆλον M² || συμπαρακολουθήσει L || 40 διάταξιν videtur fuisse Cod. 10, 35, 4 (cf. 1, 3, 52 § 1)

41 τῆν om. L || 42 τοῦ om. L || διαδόχων L¹ || 43 ταῦτα L² 5

2 scripto V || 4 ei T¹ || 5 si etiam aut V || voluerint V || 7 relinquatur T || 8 relinquere RV || 9 si voluerint post curiales add. V², om. V¹ || voluerit R || 10 aliquid V^a R¹ || aliquid V^a || 12 renouit R || tunc om. T || 15 sint V || 18 voluerit R || 19 substantiae om. T || 21 sunt] sint R || 22 et add. Beck || 23 et sint] et si V¹ sint V² || voluerit T || 25 percipient sicut R || 27 fac. V¹ || 28 acciper. V¹ || 29 quidem] eos quidem T² || tantum RV || at] ** T¹ aut vulg. || 30 sic] si R² sicut V || quidem V || 31 curam V¹ || argenti R¹ || 39 pure om. R || sunt RT^a

CAPUT VII.

Τριῶν δὲ ἐτέρων διατάξεων γραφειῶν Ζήνων μὲν ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως οὐ περὶ τῶν μελλόντων τι σχεδὸν νομοθετεῖ, ἀλλὰ περὶ τῶν ἤδη παρωχηκότων ἢ γεγράφθαι διὰ τοῦτο μόνον συνεχωρήσαμεν, ἵνα τοὺς ἐξ ἐκείνης ἰσως ὠφελουμένους τῆς διατάξεως διὰ τὸ κατεῖναι αὐτοῖς ἐκείθεν τὰς γονὰς μὴ τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας ἀποστερήσωμεν. ὥσπερ καὶ τὴν Ἀναστασίον τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως τὴν τοὺς νόθους νιοποιεῖσθαι διδούσαν οὐκ ἐνοχλεῖν τοῦ λοιποῦ τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις συγχωροῦμεν, πλὴν ἐπὶ τούτῳ τισὶν οὐδαί καὶ μόνον ἀφιμεν, ὥστε εἴ τις ὠφέλειά τισιν ἐκείθεν ἀπόκειται, ταύτην μὴ δόξαι διὰ τῶν ἡμετέρων ἀναρθεῖν νόμων· δεῖ γὰρ αἰετὶν ἕξασχῆν ἀγαθοῦ, οὐ μὴν τὰ τισὶ προὔπηργμένα διαλύειν. τὴν γὰρ τοῦ ἡμετέρου πατρὸς ἀποδεχόμεθα διάταξιν σωφρονῶς μὲν εἰσηγηθεῖσαν κοσμίως δὲ τεθειμένην, ἥτις τὰς νιοποιίας τὰς τῶν νόθων ἐκόλυσε πολλὸν τὸ ἀτοποῖν ἐχούσας καὶ ἀδιακρίτως ὥσπερ ἐπήλυδάς τινας τῇ γνησιότητι τοὺς νόθους ὑπαγούσας.

CAPUT VIII.

Ἐπόλοιποι τοίνυν εἰσὶν οἱ παρ' ἡμῶν ἐξευρεθέντες τρόποι, οὓς διελευσόμεθα, τὸ γνήσιον παρέχοντες τοῖς ἐμπροσθεν νόθοις. ὃν οὐδὲ περὶ τὴν διαδοχὴν πονήσωμεν· ἀπαξ γὰρ αὐτοὺς ἀποτελέσαντες γνησίους δίδομεν ἔχειν καὶ τὰς διαδοχὰς ἐκείνας, ἃς οἱ ἐξ ἀρχῆς ἐν γνησίοις τελέσαντες ἔχουσιν. Εἴ τις τοίνυν προικῶνα γράψει πρὸς ἑλευθέρην τὴν ἀρχὴν ἢ καὶ ἀπελευθέρην γυναῖκα, ἢ περὶ ὅλων ἔξεισι συνοικεῖν, ἐν παλλακῆς σχήματι συνοῦσαν αὐτῷ, ἢ νομίμων παιδῶν ἢ δὴ πατρὸς καθεστῶς ἢ καὶ παιδῶν οὐ γενόμενος τοιοῦτων πατρὸς, γνήσιον εἶναι τὸν γάμον καὶ τοὺς παῖδας τοὺς τε προειληφότες τοὺς τε κνοφορομένους γνησίους αὐτῷ καθεστῶναι θεσπίζομεν. καὶ κἂν εἴ μὴ γένοιτο μετὰ ταῦτα παῖδες αὐτῷ, ἢ καὶ γενόμενοι τελευτήσασιν, οὐδὲν ἥττον ἢ προτέρα γονὴ γνησία καθέστηκεν. ἢ γὰρ περὶ τοῦ οὕτω γενομένου παῖδας αὐτῷ διάθεσις, ἥτις αὐτὸν καὶ πρὸς τὸ προικῶνον συμβόλαιον ἀνηρέθισεν, αὐτῇ δέδωκε καὶ

Tribus autem aliis constitutionibus scriptis Zeno quidem piae memoriae non de futuris aliquid paene sancivit, sed de iam praeteritis: quam scribi ideo solummodo permisimus, ut eos quibus illa forte constitutio prodest, quod descendat eorum exinde proles, non hac utilitate privaremus. Sicut etiam Anastasii piae memoriae, quae naturales adoptare contribuit, non esse inopportunam de cetero nostris subiectis permittimus, nisi ad hoc positam solummodo sinimus, ut si qua utilitas aliquibus inde reposita est, hanc non videamur per nostras amputare leges: oportet enim semper aliquid incohare bonum, non ea quae a quibusdam praeexistant destruere. Nostri enim patris approbamus constitutionem temperate quidem introductam et ornate positam, quae adoptiones naturalium prohibuit multam absurditatem habentes et indiscrete velut advenas quosdam legitimis naturales superintroducetes.

c. VIII (25 Εἴ τις δὲ προικῶνα . . . .) legitur in B 28, 4, 48 (— 32 θεσπίζομεν in B¹ Γ 1, 10 p. 145 Zach.)

VII. Tribus autem aliis constitutionibus scriptis Zeno quidem piae memoriae nihil fere de rebus futuris, sed de iam praeteritis sancit: quam propterea tantum inscribi passi sumus, ne eos qui fortasse ex illa constitutione utilitatem percepturi essent, quia inde iis proles descenderent, hac utilitate privaremus. Quemadmodum Anastasii piae memoriae constitutionem, quae naturales adoptare permittit, non magis patimur in posterum subiectos nostros molestia afficere, verum ideo tantum eam positam esse sinimus, ne si quae inde utilitas aliquibus suppeditat, eam per leges nostras auferre videamur: decet enim semper boni alicuius auctorem esse, neque vero quae in aliquos antea collata erant perimere. Nam patris nostri constitutionem amplectimur et sapienter introductam et opportune positam, quae adoptiones naturalium prohibuit plurimum absurditatis habentes atque sine discrimine naturales tamquam advenas quosdam iuri legitimorum subicientes.

VIII. Restant igitur modi a nobis excogitati, quos iam persequemur, qui ius legitimorum iis qui prius naturales erant praebent. Quorum ne de successione quidem laborabimus: semel enim legitimis factis concedimus etiam ut successiones illas habeant, quas habent qui ab initio in legitimorum numero sunt. Si quis igitur cum muliere ab initio libera vel etiam libertina, cui quidem omnino matrimonio iungi licet, quam concubinae loco coniunctam sibi habebat, dotalia instrumenta conscripserit, sive legitimorum liberorum iam pater extiterit sive eiusmodi liberorum non sit pater, legitimum esse matrimonium atque liberos et quos ante suscepit et qui in utero sunt legitimos ei esse sancimus. Et licet postea liberi ei non nascantur, vel etiam nati moriantur, nihilominus prior proles legitima extitit. Affectus enim eius erga liberos illa ei natos, qui ipsum ad dotale instrumentum conficiendum excitavit, idem etiam secundis liberis

1 Τριῶν — διατάξεων Cod. 5, 27, 5. 6. 7 || 4 ὃν γεγράφθαι M ἂν γεγράφθαι L¹ ἢν ἀναγεγράφθαι L² || 5 ἐκείνου L¹ || 7 ἀποστερήσομεν L¹ || 9 τοὺς ἡμετέροισ ὑπηκόοις L || 11 ἐφιμεν Zachariae || 18 ἐπήλυδας προσελύτους s. v. L² || 23 πονήσωμεν L || τελέσαντες L || 27 ἔξεισιν ὅλων B¹ || 28 παλλακῆς σχήματι L || συνοῦσαν om. ε || αὐτῷ L² || 29 καθεστῶς γεγονός B¹ v. l. || 37 αὐτῇ ipse (i. e. αὐτῇ) ε || καὶ om. ε

2 de futuris defunctis V¹ || *paene] plene libri- || 3 iam de V || praeteritis] p̄tis T || 5 quod T² || 6 priuaremur T¹ || 7 piaei] proprie V¹ || adop... R¹ || 8 oportunam V³ || 9 positam om. R || scinimus R sinuimus V¹ sinuimus T¹ siuimus T² || 10 a quibus in re posita V¹

aliquibus inde posita V³ || 11 uideantur V¹ || 12 aliquid V vulg.] aliquid RT || non] et non T || 13 ea quae] enim semper (semper del. R^b) ea R¹ || praeexistunt vulg. || destituere R || 14 appropriamus T¹ || temperare T¹ temptate R¹ || 15 quae] quem R¹ || 16 multatam V || 20 igitur] uero V^a T uero igitur R || 22 successione V || 23 nos V³ || laborauimus libri, corr. vulg. || 24 legitimus om. R¹ || 25 hi] hii R filii T || 26 princio R || libertam RV] ad libertam T vulg. || 27 omni V¹ || 28 leg. schemata (sociata) sibi? (cf. 442, 17) || 29 *filiorum non talium pater] filiorum naturalium pater RT vulg. pater filiorum naturalium V || 30 vel praecedentes] vel om. V || 32 ei aut etiam] ei aut (autem R¹) etiam ei RT etiam aut ei V || 33 consistens T || 34 praecedens libri, corr. Beck || 35 secundis om. T¹

τοῖς δευτέροις παισὶν ἀφορμὴν τῆς ὕστερον γνησιότητος· ὥστε ἀποπον ἦν τὴν ἀγαθὴν πρόφασιν, ἣν οἱ μετὰ ταῦτα παῖδες ἐξέυρον ἐκ τῶν προτέρων λαβόντες, ταύτην μὴ καὶ τοῖς ἐμπροσθεν τῷ γνησίῳ τε ἅμα καὶ ἀσχοφάντητον περὶ τὰς τῶν πατέρων δοῦναι διαδοχάς· προδήλον ὄν, ὡς οἱ μὲν νεώτεροι παῖδες ἐκ τοῦ νόμου γεγονάσι γνήσιοι τοῦ τῷ προκίῳ ἀισχυρομένου, τὸ δὲ δὴ προκίῳ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ τῆν πρόφασιν ἐκ τῆς ἐμπροσθεν ἔσχεν οἰκειότητος. ὥστε μίαν ἀμφοτέρων ἐπισησάμεθα τάξιν, καὶ τὰς ἐφεξῆς σκωφαντίας διὰ πλείονων ἀνείλομεν διατάξων, ἐκεῖνο φήσαντες, ὡς κὰν εἰ μὴ παιδοποιήσεν ὕστερον ὁ πατήρ, προκίῳ δὲ ὁμοῦ τοῦτο συμβόλαια, καὶ οὕτως οὐδὲν ἦν τῶν γνησίων ἐξεῖ τοὺς παῖδας. τοῦ γενέσθαι μὲν γὰρ αὐτῷ παῖδας ἐτέρουσ τύχη τῆς ἴσως τὴν ἐξουσίαν τε καὶ τὴν ἄδειαν εἶχεν, ὡσπερ καὶ γενομένους ἀφελείσθαι, τὴν δὲ τῆς διαθήσεως ἀποδείξει τὴν τοῖς ἐμπροσθεν γενομένοις (φραμὲν δὲ πρὸ τῶν προκίῳ συμβολαίων) παρασχούσαν τὴν εὐγένειαν οὐδὲν ἦν τοιοῦτον ὅπερ ἂν ἀφελείσθαι παντελῶς 1 ἠδύνατο. καὶ ἔτι μᾶλλον ἐξ εὐλόγων τοῦτο προστέθειται λογισμῶν, ὡς εἰ πρὸ τῶν προκίῳ ἐκνοφρεῖτο μὲν ὁ παῖς, ἐτέχθη δὲ μετὰ τὸ προκίῳ, βοήθῃς ἑαυτῷ γίνεται ὅ γε καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ τοῦτο ποιεῖν δυνάμενος. καὶ τις ἡμῖν καὶ κανονικὸς ἐξέυρηται λόγος ἀρίστα ὑψηλόμενος τὰ περὶ τῆς τῶν κτικομένων καταστάσεως. στασιαζόμενον γὰρ, πότερον δὲ τῷ τῆς συλλήψεως ἢ τῷ τῆς γεννήσεως προσέχειν καιρῷ, διανομοθετήσαμεν, ὥστε μὴ τὸν καιρὸν τῆς συλλήψεως, ἀλλὰ τὸν τοῦ τοκετοῦ σκοπεῖσθαι διὰ τὸ τῶν 30 παίδων συμφέρον· ὡς εἰ γε συμβαίῃ τοιαύτας τιὰς ἐπινοηθῆναι περιπετείας θεμάτων, ἐν οἷς λυσιτελέστερός ἐστὶν ὁ τῆς συλλήψεως καιρὸς παρὰ τὸν τοῦ τοκετοῦ χρόνον, ἐκεῖνον κρατεῖν μᾶλλον παρεκλευσάμεθα ὡς συμφερότερος τῷ τεχνεῖνι γενήσεται. 35

CAPUT IX.

Κακεῖνο μὲντοι παρ' ἡμῶν νενομοθέτηται, ἵνα εἴ τις βούλοιο γνησίαν τὴν ἑαυτοῦ καταστήσει γονήν, οὐκ εὐποροῖ δὲ γαμετῆς τῆς τῶν τοιοῦτων παίδων μητρός, ἢ τοὺς μὲν παῖδας ὑπεραγαπῶν, τὰ δὲ τῆς

cundis filiis occasionem, qui postea nati sunt, legitimi iuris. Quapropter absurdum erat benignam occasionem, quam posteri filii invenerunt ex prioribus sumentes, eam nou etiam prioribus legitimum ius 5 simul et sine calumnia circa patrum dare successiones: palam enim est quia iuniores filii ex lege facti sunt sui, hoc initium dotalibus praebentibus. Quapropter unum amborum fecimus ordinem et de cetero calumnias plurimis abstulimus constitutionibus, 10 illud dicentes, ut vel si non habuerit filios postea pater, dotalia tamen exposuerit instrumenta, etiam sic nihilominus suos habeat filios. Ut enim nascerentur ei filii alii, casus quidam forte potestatem et licentiam habuit, sicut etiam natos auferre, affectionis vero probationem quae in prioribus fuit natis (hoc est ante dotalia instrumenta) praebentem legitimum ius nihil tale fuit quod auferre omnino 15 poterit.

1 Insuper etiam ex rationabilibus hoc adiectum est causis, quia si ante dotalia conceptus quidem est filius, natus autem post dotalia, auxiliator sui fit, qui etiam prioribus hoc facere potuit. Et quaedam a nobis adinventum est ratio regularis optime narrantis de ordine nascentium. Cum enim dubitetur, utrum oporteat conceptum an partus respici tempus, sancimus ut non tempus conceptus, sed partus inspicatur propter filiorum utilitatem: si vero contingerit tales aliquas excogitare circumstantias casuum, in quibus utilius est conceptionis tempus quam partus tempus, illud valere magis praecipimus quod utilius sit nascenti.

Illud tamen a nobis sancitum est, ut si quis voluerit legitimam suam facere sobolem et non habuerit uxorem talium filiorum matrem, aut filios quidem valde diligat, mulier autem non sine peccato sit

copiam dedit legitimorum iuris postea acquirendi: unde absurdum esset bonam occasionem, quam liberi postea nati invenerunt a prioribus acceptam, eandem non prioribus quoque legitimorum ius simul praestare omnique eos calumnia in patrum successione liberare; cum manifestum sit posterioribus liberos ex lege legitimos esse factos, quae dotale instrumentum vereatur, ipsum vero dotale instrumentum initium et causam ex priore consuetudine habuisse. Quapropter unum utrorumque effecimus ordinem, et calumnias deinceps ortas per plures constitutiones sustulimus, qui illud diximus patrem etiam postea liberos non susceperit, at si dotalia instrumenta fecerit, nihilominus sic quoque legitimos filios habiturum esse. Nam ut alii ei nascerentur filii, ad fortunae fere potestatem et arbitrium pertinebat, quemadmodum etiam ut nati eriperentur, affectus vero probationem, quae antea natis (dicimus ante dotalia 1 instrumenta) ingenuitatem praebuit, nihil erat quod eripere omnino posset. Ac magis etiam iustis ex causis illud adiectum est, filium si ante dotalia instrumenta quidem conceptus, post dotalia vero natus sit, sibi ipsum auxilio esse, quippe qui iis quoque qui ante eum nati sint hoc praestare possit. Atque est nobis etiam ratio quaedam instar regulae inventa, quae ea quae ad statum nascentium pertinent optime explicat. Cum enim dubitaretur, utrum conceptionis an partus tempus respiciendum esset, sancimus non tempus conceptionis, sed partus esse spectandum propter utilitatem liberorum: quemadmodum si qui forte eiusmodi rerum casus excogitentur, in quibus tempus conceptionis utilius sit quam partus tempus, illud potius valere praecipimus quod nato opportunius futurum sit.

IX. Verum illud quoque a nobis sancitum est, ut si quis legitimam reddere velit subolem suam, neque vero uxorem habeat eiusmodi filiorum matrem, sive liberos quidem valde diligat, mulieris autem res

1 τῆς ὕστερον] qui postea nati sunt (i. e. τοῖς ὕστερον) ε || 5 τε ἅμα] τε ἅμα τε B¹ || σκωφάντητον L¹ || 7 τοῦ τῷ προκίῳ — 9 οἰκειότητος] hoc initium dotalibus praebentibus ε || 8 αὐτὸ M] αὐτὸς L¹ αὐτῷ B || 9 ἔσχεν ἐκ τῆς ἐμπροσθεν L || 11 διατάξων] nov. XII c. 4. XIX. LXXIV c. 1. 2 || 12 φήσαντος L^a || κὰν LBε] οὐκ ἂν M || 13 θεῖτο cum Scringero vulg. (B¹) || 16 τε om. B || 18 γενομένην L || δὲ δὴ B δὲ τὴν L² || 21 προστέθειται B || 23 ἐτάχθη L^a || 27 στασιαζόμενον Mε] στασιαζόμενον LB¹ στασιαζόμενον (ultimum o in ras.) B¹ || 28 γενέσεως L || 29 διανομοθετήσαμεν] δὲν ἐνομοθετήσαμεν B¹ (διθεμοθετήσαμεν Zuchariae). Constitutio non extat || 30 τὸν om. L || 31 ὡς εἴ γε] si vero ε || 33 τῆς] τῆ L¹ || 34 ἐκεῖνον B¹ || 35 συμφερότερος libri, corr. Scringero || 37 καταστήσει L¹ καταστήσειν L²

1 legitimis V¹ || 2 erat] est T || 4 etiam del. R² || 5 dare om. T¹ || 7 praesentibus R¹ || 10 illud] ut illud T || 11 tantum RV || 12 sic] si T¹ || 13 quidam Tvulg.] quidem RV || 14 auferre VT || actionis V¹ || 15 probatione V² || 16 hec V || praebente T || 17 fuerit R² || offerre (auferre V³) omnino V omnino offerre T || 21 super RT || rationalibus VT] rationalibus R vulg. || 22 quia si] quia RV T || 23 dotalia auxilia auxiliator V || sit] sit T² fuit? T¹ || 24 prioribus] constitutionibus add. T² || 25 inuenta V || 26 dubitentur T^a || 27 concept. V¹ concepti V³ T || an om. V¹ RT || partum V^a || 28 leg. sancivimus? || ut] itaque ut V || 29 contingerit R || 30 excogitari vulg. || 31 contemptionis R || tempus] est tempus R¹ || 32 tempus del. R³ || 33 nascent... V¹ || 36 tantum RV || ut (a corr. V³) nobis sancitum est scr. V² in ras. || 37 legitimas suas facere soboles V || 39 diligit V

γυναῖκος οὐκ ἀναμάρτητα πρὸς αὐτὸν εἴη οὐδὲ ἀξίαν αὐτὴν ἦγοιτο νομίμου τινὸς ὀνόματος, καὶ διὰ τοῦτο τελευτησάσης τῆς γυναῖκος [ἦγον τῆς γαμετῆς] ἢ γνησιότητος οὐκ ἀξίας περὶ τὸ συνοικεῖν νομιζομένης, ἢ καὶ τοῦ πράγματος ὑπὸ τῶν παίδων κακοσυνοικεμένου καὶ ἐξεπίτηδες τῆς γυναῖκος ἀποκρουτομένης ἢ παρὰ τῶν παίδων ἢ ἄλλως ἴσως εὐπορίας αὐτῇ συμβάσης τινός, ἵνα μὴ τῇ γνησιότητι τὴν χρῆσιν ὁ πατὴρ καὶ ἐπικαρτίαν προτελευτησάσης τῆς μητρὸς ὡς παρὰ ὑπεξουσίαν τῶν παίδων ἔχοι· εἴ τις οὖν παῖδας γνησίους οὐκ ἔχων νόθους δὲ μόνον, αὐτοὺς μὲν γνησίους ποιήσασθαι βουληθεῖ, τὴν γυναῖκα δὲ οὐκ ἔχοι παντελῶς, ἢ ἔχοι μὲν οὐ μὴν ἀναμάρτητον ἢ οὐ φαινομένην, ἢ ἄλλως προικῶν συμβολαίων ποιήσεως εὐπορίαν οὐκ ἔχοι (τί γὰρ ὅτι πρὸς ἱεροσύνην ἄτερος αὐτῶν ἀνήλθε;), δίδουεν αὐτῷ παρρησίαν (τοῦτο ὅπερ καὶ ἐμπροσθεν ἐπράξαμεν) πρὸς γνησιότητα τοὺς παῖδας ἀγαγεῖν τοὺς νόθους, γνησίαν καθάπερ ἐφθάρμεν εἰπόντες οὐκ ὄντων, διὰ τινος τοιαύτης ὁδοῦ. ὡςπερ γὰρ εἰσι τρόποι τοὺς οἰκέτας εἰς ἐλευθερίαν τε ὡςπερ αὐτῶν ἀγοντες καὶ ἀποδιδόντες τῇ φύσει, οὕτως εἴπερ ὁ πατὴρ οὐκ εὐποροῖ γνησίας γοῦν, βούλοιο δὲ αὐτοὺς ἀποκαταστήσαι τῇ φύσει καὶ τῇ ἀνοδίαν εὐγενεῖα, εἴ γε ἐξ ἐλευθέρων αὐτῷ γένουσι, καὶ γνησίους τὸ λοιπὸν καὶ ὑπεξουσίους ἔχειν, τοῦτο πραττέτω δι' ἡμετέρας ἀντιγραφῆς. οὐδὰ γὰρ δὴ τὴν ἀρχὴν, ὅτε τῇ φύσει τοῖς ἀνθρώποις διεθεσμοθετεῖ μόνη, πρὶν τοὺς γραπτοὺς εἰσφοιτῆσαι νόμους, ἦν τις διαφορὰ νόθον τε καὶ γνησίον, ἀλλὰ τοῖς πρώτοις γονευσίν οἱ πρώτοι παῖδες, καθάπερ ἀρχόμενοι τοῦ παρόντος ἔφαμεν νόμον, ἅμα τῇ προόδῳ γεγόνασι γνήσιοι· καὶ ὡςπερ ἐπὶ τῶν ἐλευθέρων ἡ μὲν φύσις πεποιήκειν ἐλευθέρους πάντας, οἱ πόλεμοι δὲ τὴν δουλείαν ἐξεῦρον, οὕτω κἀνταῦθα ἡ μὲν φύσις γνησίας προήγαγε τὰς γονάς, ἡ δὲ εἰς ἐπιθυμίαν ἐκτροπή τὸ νόθον αὐταῖς προσανεμάξατο. ὥστε ὁμοίαν τῶν παθῶν γενομένων δεῖ καὶ τὴν θεραπείαν ἐκ τῶν ἴσων ἐξευρεθῆναι, τὴν μὲν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν τὴν 1 δὲ ὑφ' ἡμῶν. Ἔστω τοίνυν ἀδεια τῷ πατρὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων θεμάτων τὴν μητέρα ἐπὶ τοῦ προτέ- 40 ρον σχήματος καταλιμπάνοντι δέξαι ἐπιδοῦναι τῇ

apud eum neque digna sit quolibet legitimo nomine, et propterea aut moriente muliere aut legitimo iure non digna in matrimonio putanda, aut causa a filiis maligne tractata aut ex studio muliere celata aut a filiis aut aliter forte ei divitiis accedentibus, ne iure legitimorum usum pater et fructum defuncta matre tamquam sub potestate filiis constitutis habeat: si quis ergo filios legitimos non habens, sed tantummodo naturales, ipsos quidem legitimos facere voluerit, mulierem vero in promptu non habeat omnino, aut habeat quidem non tamen sine peccato, vel si non appareat, aut aliter dotalium instrumentorum non habeat facultatem (quid enim si ad sacerdotium alter eorum ascendit?), damus ei fiduciam (hoc quod dudum gessimus) ad legitimum ius filios educere naturales, legitimis sicuti praediximus non existentibus, per quandam huiusmodi viam. Sicut enim sunt modi qui servos ad libertatem simul et ad ingenuitatem deducunt et naturam restituant, ita si pater non habuerit legitimam prolem et voluerit eos restituere naturae et antiquae ingenuitati, sive ex ingenia ei nascantur, et legitimos de cetero et sub potestate habere, hoc agat per nostrum rescriptum. Non enim fuit principio, quando natura hominibus sanciebat sola, antequam scriptae procederent leges, quaedam differentia naturalis atque legitimi, sed primis parentibus primi filii, sicut incohantes praesentem diximus legem, ipso processu nati legitimi sunt. Et sicut in liberis natura quidem fecit liberos omnes, bella vero servitutem adinvenerunt, sic etiam hic nobis natura legitimam protulit soboles, ad concupiscentiam vero facta conversio naturale ius eis inseruit. Quapropter similibus passionibus exortis convenit curam ex aequalibus inveniri, aliam quidem a prioribus nostris aliam vero a nobis.

1 Sit igitur licentia patri in praedictis casibus matrem in priori schemate relinquenti imperio preces-

c. IX (438, 10 εἴ τις οὖν . . . .) X. XI § 1. 2 (439, 35—440, 11) magna ex parte repetita sunt ex nov. LXXIV c. 1—3

adversus eum probro non omnino careant, neque eam legitimo nomine ullo dignam existimet, ideoque mortua muliere [uxore nimirum] vel legitimo iure per conubium digna non habita, vel etiam re a liberis improbe tractata et muliere de industria occultata, cum aut per filios aut aliunde fortasse opes quaedam ei obvenerint, ne iure legitimorum pater usumfructum praemortua matre tamquam a liberis in potestate constitutis habeat: si quis igitur legitimos liberos non habens, sed naturales tantum, eos quidem legitimos facere velit, mulierem autem omnino non habeat, vel habeat quidem sed quae probro non careat vel quae non appareat, vel alio modo dotalium instrumentorum faciendorum copiam non habeat (quid enim si alteruter eorum ad sacerdotium pervenit?), licentiam ei damus (id quod prius quoque egimus) ad ius legitimorum naturales filios, legitimis uti supra diximus non extantibus, per huiusmodi viam ducendi. Sicut enim modi sunt quibus servi ad libertatem simul et ingenuitatem ducantur atque naturae restituantur, ita pater si quidem legitimae subolis copiam non habeat, illos autem natalibus et antiquae ingenuitati restituere velit, si modo ex libera ei nati sint, et legitimos in posterum et sub potestate habere, hoc per rescriptum nostrum agat. Neque enim in principio, cum natura hominibus sola leges daret, antequam scriptae leges inducerentur, differentia erat ulla inter naturalem et legitimum, sed primis parentibus primi liberi (quemadmodum initio praesentis legis diximus) simulac progeniti sunt, legitimi extiterunt; et quomodo in liberis hominibus natura quidem omnes fecit liberos, bella autem servitutem protulerunt, ita hic quoque natura quidem legitimam produxit subolem, conversio autem ad libidinem naturalium notam iis impressit. Itaque cum similes affectus facti sint, remedium quoque ex similibus excogitari par erat, alterum a decessoribus nostris alterum a nobis. Liceat igitur patri in supra dictis casibus matre in priori statu re-

1 ἀξίαν αὐτὴν ἦγοιτο] digna sit ε || 2 νομίμου om. L^a || 3 * τῆς γυναῖκος ἦγον τῆς γαμετῆς M, τῆς γαμετῆς L muliere ε || 5 καὶ om. ε || 6 καὶ] aut ε || 7 ἴσως L || 9 παρὰ om. ε || 10 εἴ τις οὖν M ε] θεσπιζομεν εἴ τις L || 11 μὴν L || 12 οὐκ ἔχοι] in promptu non habeat ε || 15 ἱεροσύνης L || ἄτερος ML¹] ὁ ἄτερος L² || 16 ὅπερ καὶ om. M in lac. 5 lit. || 17 ἐμπροσθεν] nov. LXXIV || 23 ἀποκαταστήσαι M ε] ἀποκαταστήσαι M in marg., L || 24 εἴ γε] sive (i. e. εἴτε) ε || 30 καθάπερ om. M || 34 ἢ εἶν] nobis (i. e. ἡμῶν) ε || 37 καὶ om. ε

3 causa] eam V¹ || a om. RT || 4 retractata R || aut ex] et ex Beck || 5 alteri V || ei] ex V || 8 legitimos filios V ||

9 legitimos non habens facere R^a || volunt T || 10 im promptu VT || habet V || 11 tantum RV || peccato cet.] cato — 14 hoc quod du] scr. R² in ras. 2 versuum || si om. V || 12 non habeat appareat T^a || 14 *ascendet R ascenderet V ascendat T vulg. || fiduciam] licentiam fiduciam T^a || 15 ad] et V || legum T¹ || ducere R || 16 naturas, corr. natura V || sicut RT¹ || 18 modi sunt V || 19 restituit** T¹ rescistunt R¹ || 20 eos om. V || 21 nature restituere V || 24 omnibus RV || 26 natalis V || 28 nati om. V || 30 adinuerunt V¹ || 31 protulit om. R¹ || 32 factam R¹ || conuersatio T¹ || naturales R¹ || ei V || 34 ex qualibus inuenti T ex equalibet conueniri V || alia R¹ || 35 alia R¹

βασιλεία τοῦτο λέγουσαν, ὡς βούλεται τοῖς νόθοις αὐτοῦ παῖδας ἀποκαταστήναι τῇ φύσει καὶ τῇ ἀναγενεῖα τε καὶ γνησιότητι, ὥστε ὑπεξουσίους αὐτῷ καθ' ἑστέονα μηδὲν τῶν νομίμων παίδων διαλλάττοντας· καὶ τοῦτον γινόμενον τὸ ἐντεῦθεν τοὺς παῖδας ἀπολαύειν τῆς τοιαύτης βοήθειας. ἐνὶ γὰρ δὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ πάσας τὰς νομίμους τῆς φύσεως ἐκβάσεις τε καὶ ἐπινοίας ἐπὶ τῶν νομίμων οὐκ ἐχόντων παῖδας θεραπεύομεν, οὕτω συντόμῳ συμμαχίᾳ τσαύτην ὁρμηρὴν ἐπανορθούμενοι φύσεως.

10

CAPUT X.

Εἰ μὲντοις ὁ μόνων φυσικῶν παίδων πατὴρ διὰ τινος τυχερᾶς περιστάσεως οὐκ ἰσχύσει τοῦτο πράξει, τελευτῶν δὲ ἐπὶ τινος τῶν ἐμπροσθεν εἰρημένων θεμάτων γράψει διαθήκην, βουλόμενος αὐτῷ γνησίους εἶναι τοὺς παῖδας διαδόχους, καὶ τοῦτον δίδομεν αὐτῷ 15 παρησίαν· δεομένων μὲντοι καὶ οὕτω τῶν παίδων μετὰ τελευτῆν τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦτο διδασκόντων καὶ δεικνόντων τὰς τοῦ πατρὸς διαθήκας, καὶ κληρονομοῦντων κατὰ τὸν νόμον· καὶ τοῦτο δῶρον ἐχέτωσαν πατρός τε καὶ βασιλείας, ταυτὸν δὲ ἐστὶν εἰ- 20 πὴν φύσεως τε καὶ νόμου.

CAPUT XI.

Καθόλου δὲ ἐφ' ἀπάντων τῶν διὰ τῶν ἐμπροσθεν εἰρημένων τρόπων ἀγομένων εἰς γνησιότητα τότε ταῦτα κρατεῖν βουλόμεθα, ἤνκα καὶ οἱ παῖδες τοῦτοις στέργοιεν. εἰ γὰρ λύειν τὰς ὑπεξουσιότητας 25 ἀκόντων τῶν παίδων οὐκ ἐπειμένον ἐστὶ τοῖς πατράσι, πολλῶ μᾶλλον τὸ εἰς ὑπεξουσιότητα φέρειν ἀκόντα τὸν παῖδα καὶ μὴ βουλόμενον, εἴτε διὰ τῆς εἰς βουλῆν ἐπιδόσεως εἴτε διὰ τῆς τῶν προικῶν συμβολαίων ποιήσεως εἴτε δι' ἑτέρας οἰασθήσεται μη- 30 χαρῆς, ἴσως καὶ τυχρὴν δεδιότα πατρός, οὐ δίκαιον οὐδὲ βασιλείας τε καὶ νομοθεσίας τίθεμεν ἴδιον.

1 Εἰ δὲ πλείονων ὄντων τῶν παίδων οἱ μὲν ἔλονται οἱ δὲ παραίτησαντο, τοὺς ἐλομένους γίνεσθαι γνησίους, τῶν ἄλλων ἐν τῇ νοθείᾳ μενόντων. καὶ ταῦτα 35 φάμεν οὐδένα τῶν ἐμπροσθεν νομίμων ἀναιροῦντες τρόπων, ἀλλὰ καὶ τοῦτον προστιθέντες τοῖς ἄλλοις ἐφ' ὧν ἐκείνους λαβεῖν οὐκ ἐστίν. ὅλος γὰρ γνησίων

offerre hoc declarantes, quia vult naturales suos filios restituere naturae et antiquae ingenuitati et iuri legitimo, ut sub potestate eius consistant nihil a legitimis filiis differentes; quo facto ex hoc filios 5 frui huiusmodi adiutorio. Uno namque hoc modo omnes huiusmodi naturae digressiones et opiniones in his qui legitimos non habent filios curamus, sic brevi solacio tantum impetum naturae corrigentes.

Si vero is qui solummodo naturalium filiorum est pater per quosdam fortuitos casus non valuerit hoc agere, moriens autem sub quodam praedictorum casuum scripserit testamentum, volens sibi legitimos esse filios successores, et in hoc damus ei fiduciam: supplicibus tamen etiam sic filiis post mortem patris, et hoc docentibus et ostendentibus patris testa- 15 menta, et heredibus existentibus secundum legem, hocque donum habeant patris et principis, idem est dicere naturae simul et legis.

Generaliter autem in omnibus qui per praedictos modos deducuntur ad legitimum ius tunc haec volumus obtinere, dum et filii hoc ratum habuerint. 25 Nam si solvere ius potestatis invitis filiis non permissum est patribus, multo magis sub potestate redigere invitum filium et nolentem, sive per oblationem ad curiam sive per instrumentorum celebrationem sive per aliam quamlibet machinationem, tamquam sortem metuentem paternam, iustum non est neque imperii et legislationis ponimus proprium.

1 Si vero plurimis existentibus filiis alii quidem eligant alii respuant, hi qui volunt legitimi fieri, aliis in iure naturali manentibus. Et haec dicimus nullum priorum legitimorum perimentes modum, sed hunc adicientes aliis in quibus illos accipere non licet. Omnino enim legitimis existentibus, deinde

licta imperatori preces offerre, quae hoc dicant velle se naturales suos liberos natalibus et pristinae ingenuitati et legitimum iuri restituere, ut sub potestate sua sint neve quicquam a legitimis liberis differant: et hoc facto liberi dehinc tali auxilio fruuntur. Uno enim hoc modo omnes eiusmodi naturae lapsus et inventiones in iis qui legitimos liberos non habent sanabimus, cum tam exiguo subsidio tantum impetum naturae corrigamus.

X. Si vero pater naturalium tantum liberorum propter fortuitas quasdam necessitates hoc facere non valeat, moriens autem de uno ex casibus supra dictis testamentum fecerit, volens liberos sibi legitimos esse successores, huius quoque rei licentiam ei damus: ut tamen sic quoque liberi post mortem patris supplicent et hoc doceant et patris testamentum ostendant, et heredes existant secundum legem, atque hoc donum habeant et patris et imperatoris, vel quod idem est et naturae et legis.

XI. Omnino autem in omnibus qui per supra dictos modos ad ius legitimorum adducuntur tum demum haec valere volumus, ubi liberi quoque ea rata habeant. Nam si potestatem solvere invitis liberis non est permissum patribus, multo magis filium invitum et nolentem sub potestatem redigere, sive per oblationem in curiam sive per confectionem dotalium instrumentorum sive per alium quemcumque modum, cum forte etiam paternam condicionem metuat, neque iustum neque imperatoris aut legislationis proprium 1 ducimus. Si vero plures sint liberi et eorum alii voluerint alii recusaverint, ii qui voluerint legitimis fieri, cum ceteri in naturalium condicione maneant. Atque haec dicimus nullum ex prioribus legitimis modis tollentes, immo hunc addentes reliquis, ubi illos adhibere non licet. Utique enim si legitimi

2 αὐτοῦ ML || leg. ἀποκαταστήσαι (cf. ε et 373, 10)? || 9 θεραπεύομεν 373, 19 || 14 αὐτῷ (αὐτῷ L¹) L_ε || οὕτως M (cf. 373, 25) || 15 τοῦτο L^a || 17 μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτῆν L || 19 κατὰ τὸν νόμον om. L || 20 δέ γὰρ L || 25 στέργειεν L || 29 προικῶν om. ε || 34 * παραίτησαντο (παραίτησιν τὸ L¹) ML || γενέσθαι L || 36 νομίμων om. L || ἀναιροῦντες φάμεν ἀναιροῦμεν L¹

1 hoc] haec R, om. T¹ || filios suos T || 3 iure V iuro T^a || 4 ex] et ex R || 5 uno R³] una R¹V vulg. unam R²T || 7 habeant R || 8 impicum V^a || 11 his VR¹T¹ || naturalium solummodo T || 12 haec R || 13 moriens is autem V^a || 15 in om. T¹ || * fiduciam] licentiam

fiduciam (fiduciam del. T²) RVT licentiam et fiduciam R³ vulg. || 16 supplicationibus T¹ || tantum R || etiam sic — 19 principis id scr. R² in ras. 2 versuum || sic om. V || 17 haec R(2) || * dicentibus libri] patrem V¹ || testamentum vulg. || 19 hocque] hoc VT¹ || habent V || idem est dicere] idem dicere est V¹ id est dicere RT || 22 qui] quibus VT¹R², om. R¹ || per om. R || 23 hac V || 25 si om. T¹ || 26 sub potestate RV²] potestate sub (sub del. V^b) libet sub potestatem T vulg. || 29 sive per aliam quamlibet machinationem om. V || 30 fortem R || 31 legislatoris V || 34 eligunt V || respiciant T¹ || hii RVT] fieri (filii R¹) RT] fiant gloss. s. v. T³, fieri, fiant V vulg. || 35 haec RT] hoo V vulg. || 36 priorum R² || sed RT] et V || 38 enim] cum R¹, om. T^a

ὑπόντων, εἴτα νόθων ἐπιγενομένων ἢ προγενομένων οὐκ ἂν ἡ γνησιότης αὐτοῖς προστεθείη, εἰ μὴ πάντως ἢ διὰ τῆς βουλῆς ἢ διὰ τῶν ἡμετέρων διατάξεων, ἀπερὶ τὸν τῶν προκίφων συμβολαίων εἰσηγησάτω 2 τρόπον. Τὸν δὲ τῆς νόθευσεως τρόπον, ὃς ἦν πά- λιν τισὶ τῶν πρὸ ἡμῶν αυτοκρατόρων ἐπὶ τῶν νόθων νομισθεῖς οὐκ ἀδόκιμος, ἀποπὸν εὐρόντες κατὰ τὴν τῆς πατρῴας διατάξεως δύναμιν καὶ ἡμεῖς, καθὰ εἴ- ρηται, ἐκβάλλομεν, ἐπειδὴ σωφροσύνης ἀκριβῶς ἐστό- χασται καὶ οὐκ ἂν εἴη πρόβρον τὰ καλῶς ἐκβεβλημένα 10 πάλιν εἰς πολιτείαν καταγεῖν. Ὅστε τούτων ἡμῖν νο- μοθετηθέντων καὶ φανερῶν γενομένων ὃν προσήκει τρόπον εἰς πολιτείαν τε καὶ γνησιότητα μεταχωρεῖν, οὐδὲν εὐρομεν περὶ τῆς διαδοχῆς τῆς ἐπὶ τῶν τοιού- των λεκτέον· ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἄνωθεν 15 γνησίων δεῖ καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῖς γίνεσθαι διαδοχάς.

CAPUT XII.

Διακεκομμένων τοίνυν τῶν τε γενομένων γνησίων τῶν τε μενάντων νόθων τακτέον ἤδη καὶ τὰ περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς διαδοχῶν. Βάλεντι μὲν οὐν καὶ Βαλεντινιανῷ καὶ Γρατιανῷ τοῖς τῆς θείας λήξεως 20 πρώτους ἐπῆλθε φιλανθρωπεύσασθαι τι πρὸς τοὺς νόθους· καὶ εἰ μὲν εἴη τῶν νόθων πατρὶ γνησία γονή, μόνης οὐγκίας αὐτοῖς ἤξιωσαν, καὶ ταύτης μετὰ τῆς αὐτῶν μητρὸς, οὔτε δωρεῖσθαι οὔτε ἐκ τελευ- ταιᾶς διδόναι βουλήσεως περαιτέρω τι συγχωροῦντες· 25 εἰ μὲντοι παῖδες μὲν οὐκ εἴεν νόθοι, παλλακῆ δὲ καὶ μόνη (ἀγροαδῆ τοῖς οὐκ ἔχουσι γνησίαν γαμετήν· τοῦ- τος γὰρ δὴ καὶ μόνοις παλλακῆν ἔχειν ἐπιτέτραπται), τὸ ἡμιονύκιον μόνον χαρίζομενοι. εἰ μὲντοι παιδῶν γνησίων οὐκ εἴεν γονεῖς, ἀλλ' οὐδὲ πατέρα ἢ μητέρα 30 ἔχοιεν, μέχρη τριονύκιον καταλιμπάνειν αὐτοῖς ἢ δω- ρεῖσθαι συνεχωρήθη, καὶ τούτου μετὰ τῆς μητρὸς, καὶ εἰ καθ' οἰονδήποτε τρόπον λάβοιεν τι, εἰς τοῦτο συναρεῖσθαι καὶ μόνον, τοῦ πλείονος ἐπὶ τοὺς ἐκ τοῦ νόμου καλουμένους ἰόντος, τοῦτο ὅπερ καὶ οἱ Θεο- 35 δοσίτου τοῦ πρεσβυτέρου παῖδες εἰ καὶ οὐ τελείως ἐνο- 1 μωθετήσαν. ἡμεῖς τοίνυν, εἰ καὶ πρώην φιλαν-

naturalibus provenientibus nequaquam ius legitimo- rum eis adicitur, nisi omnino aut per curiam aut per nostras constitutiones, quae dotalium instrumen- torum introduxerunt modum.

5 2 Adoptionis autem modum, qui fuit olim quibus- dam ante nos imperatoribus super naturalibus pu- tatus non improbus, invenientes secundum paternae constitutionis virtutem et nos, sicuti dictum est, ex- cludimus, quoniam castitatem non perfecte consi- deravit, et non erit decens ut quae bene exclusae sunt in rempublicam rursus introducantur. Qua- propter his a nobis sancitis atque manifestatis, quo conveniat modo ad civitatem romanam legitimorum- que ius transire, nihil de successione super talibus 15 est dicendum: nam sicut in ceteris ab initio legiti- mis oportet et in eis fieri successiones.

Discretis igitur et his qui facti sunt legitimi et his qui manserunt naturales ordinandum est iam etiam de successionibus eorum. Valenti siquidem et Valentiniano et Gratiano divinae memoriae primis placuit humanum aliquid agere circa naturales: et si quidem sit naturalium patri legitima soboles, una uncia eos dignos esse fecerunt, et hac cum sua matre, non donari neque ex ultima dari voluntate 25 ulterius aliquid permittentes, si vero filii quidem non sint naturales, concubina vero solummodo his qui non habent utique coniugem (hoc etenim tantum concubinam habentibus est conscriptum) mediam unciam solam donantes. Si vero filiorum legitimorum non sint parentes et neque patrem et matrem habeant, usque ad tres uncias relinquere eis aut do- nare permissi sunt, et haec cum matre, et si quo- libet modo acceperint aliquid, in hoc reputari solummodo, quod autem plius est ad eos qui vocantur 35 ex lege venire, hoc quod Theodosii senioris filii licet non perfecte sanciverunt.

1 Nos igitur etsi prius humana usi lege pro tribus

praesto sint et naturales postea sive anlea nati sint, ius legitimorum iis non impertietur, nisi omnino aut per curiam aut per constitutiones nostras, quae modum dotalium instrumentorum introduxerunt.

2 Adoptionis vero modum, qui olim nonnullis eorum qui ante nos fuerunt imperatorum in naturalibus filiis non indignus iudicatus est, cum absurdum esse intellexerimus, secundum paternae constitutionis vim nos quoque, sicuti dictum est, explodimus, quoniam castitatem accurate sectata est neque decet ea quae recte explosa sunt rursus in rempublicam revocare. Itaque his a nobis sanctis ac declaratis, quo modo deceat ad civitatem et ius legitimorum transire, nihil invenimus quod de successione in his talibus dicen- dum sit; nam sicut in reliquis qui primitus legitimi sunt, ita in illis quoque successiones fieri oportet.

XII. Discretis igitur iis qui facti sunt legitimi et qui manserunt naturales, iam etiam quae ad suc- cessiones eorum pertinent ordinanda sunt. Atque Valenti et Valentiniano et Gratiano divinae memoriae primis placuit humanius consulere in naturales: qui si naturalium patri legitima suboles sit, eos sola uncia dignos habuerunt eaque una cum matre ipsorum, neque donare neque ex ultima voluntate dare iis ultra quicquam permittentes; si vero naturales liberi non adsint sed sola concubina (iis scilicet qui legiti- miam uxorem non habent: nam his quidem solis concubinam habere concessum est), dimidiam tantum unciam largiti. Quodsi liberorum legitimorum parentes non sint, ac ne patrem quidem aut matrem habeant, ad tres usque uncias relinquere vel donare iis idque una cum matre permissum est, et si quid quo- cumque modo acceperint, ad hunc modum redigere solum: ut quod excedit ad eos qui ex lege vocantur 1 perentiat, id quod etiam Theodosii prioris filii quamvis non perfecte sanxerunt. Nos igitur, etsi

1 ἐπιγενομένων 373, 36, ἐπιγενομένων ἢ om. ε || 2 εἰ ex ε add. Haloander (cf. p. 373, 38), om. ML || 7 ἀποπὸν om. ε || 8 τῆς πατρῴας διατάξεως Cod. 5, 27, 7 || 9 ἀκριβῶς (cf. 374, 7) οὐκ ἀκριβῶς L² ε || 10 τὰ ἴνα τὰ L² || 11 κατάγοι L¹ κατάγοιτο L² || 13 πολιτείαν] civita- tem romanam ε || 14 οὐδὲν εὐρομεν del. L², εὐρομεν om. ε || 16 γενεῖσθαι L || 17 γνησίων γενομένων L || 19 διαδοχῶν L || βάλλεντι et 20 βαλεντινιανῷ L || 20 Γρατιανῷ L² τραϊανῷ M. Cod. Theod. 4, 6, 4 || 21 φι- λανθρωπεύσαι τι (τε pr.) L || 23 ἤξιωσε L || 24 αὐτῶν Haloander] αὐτῶν ML || *οὐδὲ — οὐδὲ ML || 26 εἰ οἱ L^a || παλλακῆ L, et ita fere constanter || 27 τούτοις] hoo ε || 28 ἔχειν] habentibus ε || ἐπιτέτραπται] est con- scriptum (i. e. ἐπιγέγραπται) ε || 30 ἦ] et ε || 32 συνε- χωρήθησαν L² ε || τούτου Zachariae] τούτοις ML (haec ε) τοῦτο cum Haloandro vulg. || 35 καὶ om. ε || Θεοδοσίου τοῦ πρεσβυτέρου παῖδες] Cod. 5, 27, 2 || 36 εἰ] ἢ L¹ || 37 εἰ] ἢ L¹

1 peruenientibus RVT^a || eius R¹ || 2 aditatur V || 3 instrumentorum om. R¹ || 5 quae R¹ || 7 inprobe V in- probet T¹ || invenientes] absurdum invenientes Beck || 8 servitutem R¹ || 9 castitatem T¹ || 10 erat R || 11 quae- propter R¹ || 12 sancitis] sancita sunt R¹ || manifestis VR¹ || quod V¹ || 13 legitimorumquae R¹ legitimorum quoniam V¹ || 16 et RV] etiam T vulg. || 17 Discretis cet.] iscretis — 19 successioni] ser. V² in ras. 2 versuum || facti] sanciti T¹ || legitimis qui manserint natales V⁽²⁾ || 19 uolenti V || 26 sunt V || concubinae libri, corr. Beck || 27 coniungere R¹ || hoc etenim RV] hoc (del. T²) et hoc enim T || 29 legitimorum filiorum RT || 30 sint R vulg.] sunt VT || et neque] et om. V || habent V || 32 et si] si R¹, et hoo (del. hoc) si R² || quaelibet R¹ || 33 ac- ceperit V || reputati V || 35 filii R || 37 etsi] et V || usi] nisi V^a, del. V^b, om. R¹

ἄρῳα χρησάμενοι νόμῳ ἀντὶ τοῦ τριονγκίου τὸ ἐξα-
 ουγκιον αὐτοῖς, παίδων γνησίων οὐχ ὑπόντων, κατὰ
 τὴν τῶν πατέρων φιλοτιμίαν δεδώκαμεν, ἀλλὰ νῦν
 ἐκ τῶν ἐρεθῆς συμβεβηκότων τὰ πράγματα τελειότε-
 ρόν τε ἅμα καὶ φιλανθρωπότερον σκοπεύομεν τὸν
 παρόντα τίθεμεν νόμον. πολλὰ γοῦν τοιαῦτα καὶ
 πρῶτον ἀμαρτηθέντα καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων καιρῶν
 πλημμελοῦμενα διορθώσεως ἀξιοῦμεν, καὶ ἀσεβείας ἀν-
 θρώπου ἀπαλλάττομεν. τινὲς γάρ οὐκ ἔχοντες ἀδείαν
 ὅσον βούλονται τοῖς ἑαυτῶν φυσικοῖς καταλιμπάνειν
 παισὶν ἐπιλέγονται δὴθεν ἄνδρας καὶ γράφουσι κλη-
 ρονόμους, ἐφ' ὧτε ἀποκαταστήσαι τοῖς παισίν, οἳ δὲ ἢ
 αὐτόθεν ἀσεβοῦσι καὶ παραβαίνουσι τὰ βεβουλευμένα
 τοῖς γράμασιν, ἢ τὸ γοῦν πάντων ἐλαφρότατον ἐπιση-
 κούσι· καὶ σιγῶμεν τὰ παραδεδομένα παρὰ τῆς μνή-
 μης ἡμῶν ἐπὶ προσώπων ἐνδόξων ἀμαρτῶντων ἐν τοῖς
 2 ἔμπροσθεν χρόνοις τοιαῦτα. ἴνα μὴ τοῖνυν μέχρη
 παντὸς τοιοῦτο γενέσθαι πλημμέλημα συγχωρῶμεν,
 μηδὲ ὁ πράττειν ἔξεστιν ἐπὶ ξένοις καὶ μηδαμόθεν
 γνωρίμοις τοῦτο ἐπὶ τῶν ἑαυτῶν φυσικῶν παίδων
 20 τοῖς ἀνθρώποις πράττειν κωλύομεν, διὰ τοῦτο θεσπί-
 ζομεν τῷ παρόντι νόμῳ, ὥστε εἰ μὲν τις ἔχοι παῖδας
 νομίμους, μὴ δύνασθαι [τοῖς παισὶ καὶ τῇ τούτων
 μητρὶ] περαιτέρω μῖς καταλιμπάνειν οὐγκίας ἢ δω-
 ρεῖσθαι τοῖς φυσικοῖς παισὶν ἢ τῇ παλλακῇ (τοῦτο
 25 γὰρ κύριον τῆς ἐμπροσθεν ἡγουμένης διατάξεως), ἀλλὰ
 καὶ εἰ τι πλέον ἐπιχειρήσει δοῦναι καθ' οἰονδήποτε
 τρόπον, τοῦτο τῶν παίδων γίνεσθαι τῶν γνησίων.
 κἂν εἰ παῖδες δὲ οὐκ εἴεν, παλλακῇ δὲ μόνη, ταύτη τὸ
 ἡμιούγκιον καταλιμπάνεσθαι ἢ δωρεῖσθαι συγχωροῦ-
 30 3 μιν. Εἰ μὲντοι παῖδας οὐκ ἔχοι γνησίους ἢ τινα
 τῶν ἀνιόντων, οἷς ἀνάγκη νόμον καταλιμπάνειν μέ-
 ρος τῆς οἰκείας περιουσίας προσήκει τοῖς διατιθεμέ-
 νους, ἀδεία ἔστω καὶ εἰς τὰς δωδεκά οὐγκίας γράφειν
 τοῖς φυσικοῖς παῖδας κληρονόμους, καὶ διαίρειν εἰς
 35 αὐτοὺς καθ' ὃν ἂν βούλωνται τρόπον τὰ πράγματα,
 καὶ ἢ κατὰ δωρεάς ἀπλᾶς ἢ προγαμίας ἢ κατὰ προί-
 κας ἢ καὶ καθ' ἕτερον οἰονδήποτε τρόπον νόμιμον
 τὰς ἑαυτῶν εἰς ἐκείνους μεταίειν οὐσίας. οὕτω γάρ

uncis sex uncias eis, filiis legitimis non extantibus,
 per patrum munificentiam dedimus, sed tamen ex
 his quae subinde proveniunt causas perfectius simul
 clementiusque considerantes praesentem ponimus le-
 gem: plurima utique sunt et prius commissa et in
 nostris temporibus delinquantur, quae correctione
 dignamur et ideo ab impietate homines liberamus.
 Quidam enim non habentes licentiam quantum vol-
 unt suis naturalibus filiis relinquendi, eligunt quasi
 10 viros et scribunt heredes, quatenus restituant filiis;
 at illi aut ex hoc impie agunt et praevaricantur vol-
 untatem scribentium, aut quod omnium levissimum
 putant peierant: et tacemus ea quae tradita sunt ex
 memoria nobis in personis gloriosis talia delinquen-
 15 tibus priscis temporibus.

2 Ne igitur semper tale fieri delictum sinamus, nec
 quod agere licet in extraneis et ignotis hoc in pro-
 priis naturalibus filiis homines agere prohibeamus,
 propterea praesenti lege sancimus, ut siquidem quis-
 piam habuerit filios legitimos, non possit filiis eo-
 rumque matri ultra unam relinquere unciam aut do-
 nare naturalibus aut concubinae (hoc enim proprium
 prioris iudicamus esse constitutionis), sed etiam si
 quid amplius dare temptaverit quolibet modo, hoc
 filiorum fieri legitimum; et vel si filii non sint, con-
 cubina vero solummodo, huic mediam unciam relin-
 qui aut donari concedimus.

3 Si vero filios non habuerit quispiam legitimus
 aut quemquam ascendentium, quibus necessitas est
 legis relinquere partem propriae substantiae compe-
 tentem, testatori licentia sit etiam in duodecim un-
 cias scribere filios naturales heredes, et dividere
 inter eos quocumque voluerint modo res, et per do-
 nationes aut simplices aut antenuptiales aut per do-
 tes aut per alium quemlibet modum legitimum suas
 in illos substantias transponere. Sic enim nequa-

c. XII § 2 — c. XIII excerpta et decurtata habet B¹ K 15, 2 p. 419 Zach. ex B 32, 2, 4.

c. XII § 2—6 summa extat in Appendice Eclogae 4 p. 186 Zach. = Anon. Bodleian. 11 p. 214 Zach. (inde in Ecloga ad Prochiron mutata 28, 10. 11).

nuper humana lege usi pro tribus uncis sex uncias iis, si filii legitimi non extant, secundum patrum liberalitatem dedimus, at nunc ex iis quae deinceps acciderunt rebus perfectius simul et humanius consideratis praesentem legem ferimus. Certe multa eiusmodi quae et prius sunt commissa et nostris temporibus delinquantur correctione dignamur et ab impietate homines liberamus. Nonnulli enim cum licentiam non habeant liberis suis naturalibus quantum velint relinquendi, eligunt scilicet viros eosque heredes a condicione scribunt, ut liberis restituant; illi vero aut protinus impie agunt et voluntatem eorum qui scripserunt transgrediuntur, aut quod quidem omnium levissimum est peierant: ac tacemus ea quae memoria nobis prodita 2 sunt de personis illustribus quae talia temporibus praecedentibus commiserunt. Ne igitur per omne tempus eiusmodi delictum committi patiamur, neve quod in extraneis et neutiquam notis agere licet, id in propriis liberis naturalibus homines agere prohibeamus, propterea praesenti lege sancimus, ut siquidem quis legitimus liberos habeat, [liberis eorumque matri] ultra unam unciam relinquere vel donare naturali- 3 bus liberis vel concubinae non possit (hoc enim ex priori constitutione ratum habemus), sed etiam si quid amplius dare quocumque modo temptaverit, hoc liberorum fiat legitimum. Quodsi liberi non ad- 3 sint, sed concubina sola, huic dimidiam unciam relinqui vel donari permittimus. Si vero non habeat filios legitimos aut aliquem ascendentium, quibus ex legis necessitate partem bonorum suorum relinquere testatores oportet, liceat etiam in duodecim uncias naturales liberos heredes scribere, resque inter eos quocumque modo volunt dividere, et vel per donationes simplices vel antenuptiales vel per dotes vel etiam alio quocumque modo legitimo substantias suas ad eos transferre. Ita enim non amplius

1 νόμῳ] Cod. 5, 27, 8 || 2 οὐκ L || 3 ἀλλ' οὖν νῦν L sed tamen ε || 5 φιλανθρωπότεροι L¹ || 6 τοιαῦτα om. ε || 8 πλημμελοῦμενα διορθώσεως ἀξιοῦμεν καὶ delinquantur, et ideo ε || 12 οἳ δὲ ἢ (cf. ε) || οἳ δὲ οἱ M οἳ δὲ L || 13 ἀσεβοῦσι — 14 ἐπισηκούςι om. L || 18 συγχωροῦμεν ML, corr. Scrimger || 19 μηδὲ om. L¹, καὶ L² || 21 κωλύομεν ML¹ || 23 τοῖς παισὶ καὶ τῇ τούτων μητρὶ α Zachariae in suspitionem recte vocata seclusi || 29 εἰ] οἱ M || 30 δωροῦ... L¹ || 31 ἔχει LB¹ habuerit quispiam (i. e. ἔχοι τις?) ε || 32 ἀνάγκη] necessitas est (i. e. ἀνάγκη) ε || μόνου L¹ || 33 προσήκει] competentem (i. e. προσήκων) ε || τοῖς διατιθεμένοις L testatori (i. e. τῷ διατιθεμένῳ?) ε || 37 καὶ ἢ] ἢ, om. ε || ἀπλᾶς] ἢ ἀπλᾶς Lε || 38 καὶ M] om. L || 39 ἑαυτὸν L

III.

2 tantum VR¹ || 4 clementius R¹ et clementius R² || 5 plurime R¹T || commissas R¹ commisse T || 7 libera- uimus R² || 10 heredes] quasi heredes RT || filios T¹ || 11 at om. R || aut] autem aut R², om. V || 13 perierant T¹V³ praecerant R¹ || 17 nec VT] nequod R (neque vulg.) || 20 ut om. R || 24 iudicauimus VT || constitutiones T^a || 26 fieri T] om. RV || uel R vulg.] et uel VT || sunt T || concubinas T^a || 27 vero om. T¹ || 32 quem- piam V quequam T¹ || 33 patrem T¹ || 34 testatoris R¹ || in duodecim] undecim T¹ || 36 voluerit R vulg. || 37 aut per simplices V || 38 per quamlibet alium V || suos in illo T

56

οὐκέτι δεήσονται τιῶν πρὸς ἀσεβείαν ἢ πρὸς ἐπιου-
 ρίαν ἐτοιμῶν, ἀλλ' αὐτόθεν τὴν ἐαυτῶν καθαρῶς
 διαθήσουσι γνώμην. εἰ δὲ ἔχοιεν τινας τῶν ἀνιόντων
 τὴν νόμιμον καταλιμπανέτωσαν αὐτοῖς μοῖραν, ἣν ὁ
 νόμος καὶ ἡμεῖς ἐτάξαμεν, τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν εἰς τοὺς
 φρσικοὺς παῖδας ἀδειαν ἐχέτωσαν παραπέμπειν. καὶ
 ταῦτα φραμεν ἐπὶ τῶν ἐγγράφοις ἢ νομίμοις βουλήσε-
 4 σιν ἀποτιθεμένων τὴν ἐαυτῶν γνώμην. Εἰ μὲν-
 τοι τελευτήσῃ τις γυνῆς αὐτῶ παντελῶς γονῆς οὐχ
 ἵπουσης, παίδων φραμὲν ἢ ἐγγόνων ἢ τῆς ἐφεξῆς
 διαδοχῆς, οὐδὲ νομίμου γαμετῆς, εἴτα τελευτήσῃ μὴ
 διαθεμένος τὴν οὐσίαν, καὶ ἀφίκοιτο συγγένεια τυ-
 χὸν ἢ καὶ ἐλευθερωτῆς ἴσως τὴν διακατοχὴν κατα-
 σεῖον τε καὶ ἐπανατεινόμενος, ἢ καὶ τὸ ἡμέτερον
 ταμιεῖον (οὐδὲ γὰρ ἐκείνῳ τὸ γε ἐπὶ τούτῳ φειδέ-
 15 μεθα), εἴη δὲ αὐτῶ κατὰ τὸν οἶκον ἕως περιῆν ἐλευ-
 θερα τε γυνὴ ἐν παλλακῆς σχήματι συνοῦσα, καὶ
 παῖδες ἐξ αὐτῆς (τοῖς γὰρ τοιοῦτοις μόνοις ταῦτα νο-
 μοθετοῦμεν, ἐνθα παντελῶς ἀναμφισβήτητός ἐστιν ἢ
 τε τῆς παλλακῆς κατὰ τὸν οἶκον σχέσις ἢ τε τῶν
 20 παίδων ἐκείσε γονῆ καὶ τροφῆ)· δίδομεν αὐτοῖς καὶ
 ἀδιαθέτων τῶν γονέων τελευτώντων δύο τῆς πα-
 τρώας οὐσίας ἔχειν οὐγκίας, ἅμα τῇ μητρὶ μεριζο-
 μένας, ὅσοιπερ ἂν εἴεν οἱ παῖδες, ὥστε ἐνὸς παιδὸς
 (πρὸς) ἀναλογίαν καὶ τὴν μητέρα λαμβάνειν. καὶ 25
 ταῦτα φραμεν, εἰ μὴ παλλακῆ συνοικοῖ καὶ παῖδας
 ἐξ ἐκείνης ἔχοι, ἢ καὶ προαπελευθερωτῆς τῆς παλλακῆς
 θανάτῳ τυχὸν ἢ χωρισμῶ οἱ παῖδες αὐτῶ κατὰ τὴν
 οἰκίαν εἴεν. τότε γὰρ δίδομεν αὐτοῖς τὴν ἐξ ἀδιαθέ-
 30 5 του πρὸς τὸ διοῦγκιον κλήσιν. Εἰ δὲ ἐκκεχυμένα
 τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶ γένοιτο καὶ ἄλλας ἐπ' ἄλλας
 ἐπεισαγοῖ τῇ προτέρα παλλακῆς, καὶ πλῆθος ἔχοι
 γυναικῶν πορνεουμένων (οὕτω γὰρ εἰπεῖν κάλλιον),
 καὶ ἐξ αὐτῶν παιδοποιούμενος τελευτήσῃε πολλὰς
 35 ὁμοῦ καταλιπὼν παλλακῆς, μισητός μὲν ὁ τοιοῦτος,
 πόρῳ δὲ τοῦ νόμου καθάπαξ μετὰ τῶν τοιοῦτων
 παίδων καὶ παλλακῶν ἀπελευθερωθῶ. ὥσπερ γὰρ εἰ
 τις νομίμῳ συνοικοῖ γυναικί, ἄλλας ἐπεισαγεῖν οὐκ
 ἂν δύναται τοῦ συνοικεῖον συνεστῶτος καὶ ἐξ αὐτῶν
 νομίμῳ παιδοποιεῖσθαι, οὕτως οὐδὲ μετὰ τὴν γνω- 40

§ 4. 5 paucis mutatis repetitae sunt ex nov. XVIII c. 5 (131, 14—132, 16).

egebunt quibusdam ad impietatem vel ad periurium paratis, sed protinus suam ipsi voluntatem pure prae-
 cipient. Si quos autem ascendendum habeant, legitimam iis partem relinquunt, quam lex et nos constitui-
 mus; reliquam vero omne ad liberos naturales transmittendi licentiam habeant. Atque haec de iis dicimus,
 4 qui scriptis et legitimis testamentis voluntatem suam mandent. Si quis vero defunctus sit legitima
 subole omnino nulla relicta, liberis dicimus aut nepotibus aut reliqua deinceps successione, neque legitima
 coniuge, isque non testatus de substantia sua decesserit, ac veniant cognati fortasse vel forte etiam manu-
 missor qui honorum possessionem agitet atque intendat, vel etiam nostrum aerarium (nam ne illi quidem
 quantum ad hanc rem parcimus), ille vero domi dum vivebat et liberam mulierem concubinae habitu sibi
 iunctam ad liberos ex ea habuerit. (talibus enim solis haec sancimus, ubi nulla omnino dubitatio est neque
 de concubina in domo habita neque de liberis ibidem et procreatis et educatis): concedimus iis, ut etiam
 intestatis parentibus defunctis duas uncias paternae substantiae cum matre dividendas habeant, quot-
 5 cunque fuerint liberi, ita ut pro rata unius filii mater quoque accipiat. Atque haec dicimus, si una con-
 cubina usus sit et ex ea liberos susceperit, vel etiam si cum prius discesserit concubina morte puta aut
 separatione, liberi eius domi sint. Tunc enim concedimus illis, ut ab intestato in duas uncias vocentur.
 5 Quodsi effusa libido eius fuerit et alias super alias post primam concubinas adsciverit, et multitudinem
 habeat mulierum scortantium (ita enim dicere praestat), liberisque ex illis procreatis decesserit multis
 simul concubinis relictis, et odio dignus est talis homo et procul a lege protinus una cum eiusmodi liberis
 et concubinis depellendus. Quemadmodum enim si quis legitima utitur uxore, alias insuper adsciscere
 dum constat matrimonium et ex iis legitime liberos procreare nequit, ita ne post concubinam quidem quem-

3 εἰ δὲ ἔχοιεν] si vero habuerint hi quos praedixi-
 mus ε || 4 αὐτοῖς καταλιμπανέτωσαν B² (ε) || μοῖραν
 ἦν in litura L || 6 παραπέμπειν ἀδειαν ἐχέτωσαν B² ||
 7 ταῦτα] hoc ε || 10 ἐγγόνων L || 11 *τελευτήσοι ML ||
 15 τούτου L (cf. ad 131, 20) || φειδόμενοι L¹ || 16 κατὰ
 τὸν οἶκον om. ε || 19 ἀναμφίτητος L || 21 παίδων] νό-
 19 θων 131, 25 || 24 ὅσοιπερ 131, 29 || 25 ἀναλογίαν]
 μερίδα B²; πρὸς supplevit Hombergk ex 131, 29 || 26 φρα-
 26 μεν] μὲν L || 27 σχοιῆ 131, 31 || 31 γίνοιτο 131, 35 ||
 35 καταλιπείν? L¹ || μὲν] μὲν ἡμῖν 131, 39 || 36 τοῦ
 νόμου] τοῦδε τοῦ νόμου 131, 40 hac lege ε || μετὰ —
 37 παλλακῶν om. 131, 40 || 38 νομίμῳ 132, 1 || ἐπεισαγα-
 38 γεῖν 132, 2 || 40 γνωριζομένην] τῷ νόμῳ add. 132, 4

1 quibus V (-i. aliquibus s. v. V³) || per uirum R ||
 2 sed om. R¹, sed et V^a || disponent V || purcm T^a pu-
 ram R || 3 vero] uero non R¹ || hii R² in VT¹, om. R¹ ||
 4 relinquatur R¹ || 5 totum V || 6 habent V || 7 haec
 vulg. || uoluptatibus V¹ || 8 leg. deponunt? || 9 sobole om-
 nino T || 10 exstante R¹ existente R² || 12 de sua sub-
 stantia T de substantia sua vulg. || 14 possessionem T¹ ||
 15 nec om. R¹ || 16 sit] si V || donec] donec ipse T^a ||
 uixeris V^a || 17 concubinae cet.] cubinae — 24 dicimus si
 scr. R² in ras. 5 versuum || 18 haec om. T¹ || 23 filii fuerint
 R⁽²⁾ || ut] aut T¹ || 25 *et] aut libri, ac Beck || etiam
 om. R || praedescendente R¹ T¹ praecedente V || 26 forte
 R || aut] aut etiam T || 28 duas uncias vulg. || 32 habuit
 R || 35 procul autem] procul*ut R¹ || hac] ac V || 36 Si
 quis enim sicut T || 37 compulatur V^a || 38 potuit R¹
 potuerit R² || consistere T¹ || 39 quo T vulg.] quod RV

οιζομένην καθ' ὃν εἰρήκαμεν τρόπον παλλακὴν καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνης παῖδας δώσωμεν, εἰ καὶ τι πάροργον ἡδονῆς ἄλλο ποιήσαιο, καὶ τοῦτο εἰς τὴν διαδοχὴν εἰσάγεσθαι τὴν αὐτοῦ, εἴ γε τελευτήσειεν ἀδιάθετος. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο νομοθετήσαιμεν, ἀδιάκριτα μὲν ἔσται τὰ τῶν γυναικῶν, τίνας μᾶλλον ἢ τίνας ἔλαττον ἔσθαι, ἀδιάκριτα δὲ τὰ τῶν παιδῶν· καὶ ἡμεῖς οὐ δίδομεν τοῖς ἀσελαίνουσι, ἀλλὰ τοῖς σωφρονοῦσι τὸν νόμον. Οὐ διαφερόμεθα δὲ περὶ τῶν παιδῶν, εἴτε ἄρρενες εἴτε θήλειαι καθεστήκοιεν. ὡς περ γὰρ ἡ φύσις οὐδὲν περὶ τὰ τοιαῦτα τεχνολογεῖ, οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς ἄλλον ἐπ' ἄρρενων καὶ ἄλλον ἐπὶ θηλειῶν κατὰ τοῦτο τίθεμεν νόμον. Εἰ μὲντοι (δεῖ γὰρ διὰ πάσης ὁδοῦ ἀκριβείας τε ὁμοῦ καὶ εἰςεβείας ἐλθεῖν) ἔχων τις παῖδα γνησίους καταλείποι καὶ νόθους, ἐξ ἀδιαθέτου μὲν οὐδὲν αὐτοῖς ὑπάρχον παντελῶς βουλόμεθα, ἀποτρέφασθαι δὲ τοὺς νόθους παρὰ τῶν γνησίων θεσπιζόμεν κατὰ τὸ πρόβον τε καὶ πρὸς τὸ τῆς οὐσίας μέτρον παρὰ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμαζόμενον, τοῦτο δὲ τὸ παρὰ τοῖς ἡμετέροις νόμοις boni viri arbitratu λεγόμενον. ταυτοῦ τούτου φυλαττομένου, κἂν εἰ γαμετήν μὲν ἔχοι, παῖδας δὲ νόθους ἐκ τῆς προτελευτησάσης παλλακῆς αὐτῷ γενομένου, ὥστε κἀκείνους ἀποτρέφασθαι παρὰ τῶν αὐτοῦ διαδόχων. περὶ γὰρ ἐκγόνων νόθων τὰ ἤδη παρ' ἡμῶν ῥητῶς περὶ αὐτῶν διατεταγμένα κρατεῖται.

diximus modo concubinam et ex illa filios dabimus, si etiam aliquid opus libidinis aliud fecerit, etiam hoc ad successionem eius introduci, si mortuus fuerit intestatus. Nam si non hoc sanciverimus, indiscreta quidem erunt quae mulierum sunt, quam potius aut quam minus amaverit, indiscreta quidem quae filiorum: et nos non damus luxuriantibus, sed pudicis legem. Non autem differentiam facimus de filiis, sive masculi sive sint feminae. Sicut enim natura nihil circa talia tractat, sic neque nos aliam in masculis et aliam in feminis secundum hoc ponimus legem.

6 Oportet enim per omnem viam subtilitatem simulque pietatem transire. Si quis igitur habens filios legitimos relinquat et naturales, ab intestato quidem nihil eis existere omnino volumus, pasci vero naturales a legitimis sancimus, ut decet eos secundum substantiae mensuram a bono viro arbitratam, quod videlicet apud nostras leges viri boni arbitratu dicitur. Hoc ipso custodiendo, vel si coniuncta quidem habet, filios autem naturales et ex defuncta concubina sibi natos, (ut) et illi alantur ab eius successoribus. De nepotibus enim naturalibus quae iam a nobis specialiter etiam de ipsis disposita sunt obtineant.

CAPUT XIII.

Ἐρ' ὧν δὲ θεμάτων τοὺς νόθους παῖδας ἐκαλέσαμεν εἰς τὴν διαδοχὴν, ἐπὶ τούτων καὶ αὐτοὶ τὴν πρόβουσαν τοῖς φυσικοῖς πατράσι ἐγγνωμοσύνην τηρεῖσσαν. καὶ αὐτῷ τῷ μέτρῳ ὡς περ οἱ γονεῖς προνοοῦσι τῶν φυσικῶν παιδῶν κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, καὶ αὐτοὶ τοὺς γονεῖς ἀμειβεσθῶσαν εἴτε εἰς τὰς διαδοχὰς εἴτε εἰς τὰς ἀποτροφὰς, καθάπερ ἐπ' αὐτῶν νενομοθετήκαμεν.

In quibus enim casibus naturales filios vocavimus ad successionem, in his quoque et ipsi decemtem naturalibus patribus devotionem servent, eademque mensura sicut parentes prospiciunt naturalibus filiis secundum nostram legem, et ipsi parentibus compensent sive in successionibus sive in alimentis, sicut super eis sancivimus.

CAPUT XIV.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔμπροσθεν ἐν τισὶ τῶν διατάξεων εἴρηται δεῖν εἰς ἅπερ οἱ πατέρες δωροῦνται τοῖς

Quoniam vero et dudum in quibusdam constitutionibus dictum est oportere in quibus patres donant

admodum diximus agnitam et liberos ex ea susceptos concedemus, si quod aliud praeterea libidinis opus protulerit, ut id quoque ad successionem eius admittatur, si intestatus decesserit. Nisi enim hoc sanciamus, nullum erit discrimen in mulieribus, quam magis quamve minus amaverit, nullum discrimen in liberis: neque nos iis qui luxuriose, sed qui caste vivunt legem damus. Nec vero distinguimus in liberis, sive masculi sive feminae sint. Quemadmodum enim natura nihil circa haec talia arguitur, ita ne nos quidem aliam de masculis aliam de feminis hac in re legem ferimus. Si quis vero (oportet enim omnem diligentiae simul et pietatis viam inire) legitimos liberos habens etiam naturales reliquerit, ab intestato iis nihil omnino adquiri volumus, tamen alii naturales a legitimis sancimus uti decet atque pro modo facultatum a viro bono aestimando, id quod in nostris legibus boni viri arbitratu dicitur. Atque hoc idem custodiatur, licet quis et coniungam habeat et naturales liberos ex concubina ante mortua ei natos, ut illi quoque a successoribus eius alantur. Nam de nepotibus naturalibus valeant quae iam a nobis diserte de iis constituta sunt.

XIII. In quibus autem casibus naturales liberos ad successionem vocavimus, in iis et ipsi patribus naturalibus eam quam decet fidem servent. Atque eadem mensura qua parentes liberis naturalibus secundum legem nostram prospiciunt, ipsi quoque parentes suos remunerentur sive in successionibus sive in alimonis, sicuti de iis sancivimus.

XIV. Quoniam autem iam antea in quibusdam constitutionibus dictum est oportere patres in iis

4 εἴ γε] εἰ 132, 8 || 6 τίνας μᾶλλον ἢ τίνας L⁵ (cf. 132, 10) || μᾶλλον ἢ τίνας M || 8 τὸν νόμον] τὸ νόμιμον 132, 12 || 10 οὐδὲν om. M initio paginae || 13 Εἰ μὲντοι h. l. om. ε || 14 ἔχων τις] Si quis igitur habens ε || 18 τε καὶ om. ε || 20 uoniuira arbitraton M, viri boni arbitratu ε || ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίῳ (δοκιμασίῳ L²) L ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίῳ Ath. || 22 ἐκ τῆς προτελευτησάσης] et ex defuncta ε || 25 ἐγγόνων Theod. Ath. || περὶ αὐτῶν] etiam de ipsis ε || 26 διατεταγμένα] Cod. 5, 27, 12 || 35 ἐν τισὶ τῶν διατάξεων] Cod. 5, 29, 4. 35, 3

3 fuerit om. R || 4 hoc non V || 5 sunt del. R³ || 6 minus] minus aut quam T^a || amauerint V || indiscreti qui-

dem filii corr. R³ || quidem] autem Beck || 7 nos om. RT¹ || 8 facimus] sanctimus V || 9 masculis V || siue sint V] seu sint R¹ T¹ sint seu R² || 10 aliam in masculis om. V || 13 subtilitatis simulque pietatis Contius || 15 quidem om. V || 21 autem] aut VT², om. T¹ || et ex] et om. al. || concubina defuncta T || 22 ut add. Beck || alantur V] aluntur RT || eis T || successionibus. Deponentibus T¹ || 23 enim] autem enim R¹ || 24 disposita vulg.] posita RVT || 25 optinea** V || 27 enim] autem vulg. || uocauerimus V uocamus T || 28 ipsis T || decedentem R¹ || 29 naturalibus om. R¹ || 31 compenset V¹ || 33 super eis V] superius RT vulg. || sanctimus V || 36 donauit R¹ donant* T

παισίν ἢ καταλιμπάνουσιν εἰς ταῦτα καὶ κηδεμόνας αὐτοῖς παρέχειν, confirmateuμένους μέντοι, τοῦτο κύριον εἶναι καὶ νῦν τίθεμεν, διδόντες καὶ τῇ μητρὶ κατὰ τὸ ἦδη περὶ τούτων διατεταγμένον καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιτροπυμένων παιδῶν, πάντα πραιτούσῃ ὅσα ἐπὶ γνησίων ὠρισται παίδων.

filiis aut relinquunt, in his etiam curatores eis praebere, confirmandos tamen, hoc ratum esse etiam nunc ponimus, dantes et matri secundum quod iam de his dispositum est et naturalium tutelam agere 5 filiorum, omnia agenti quaecumque in legitimis definita sunt filiis.

CAPUT XV.

Τελευταῖον δὲ ἡμᾶς τοῦ νόμου μέρος ἐκδέχεται ὅστε καὶ αὐτὸ τὴν προσήκουσαν τάξιν λαβεῖν, καὶ ἐξαριθμῆσθαι τίνες οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ τῶν νόθων ἀξίως καθιστάειν ὀνόματος. πρότερον μὲν γὰρ πᾶς 10 ὁ ἐκ συνλεύσεως (οὐ γὰρ καλέσομεν γάμων) ἢ nefariorum ἢ incestuum ἢ damnatorum προελθὼν οἷος οὐδὲ φυσικὸς ὀνομασθήσεται, οὐδὲ ἀποτραφήσεται παρὰ τῶν γονέων, οὐδὲ ἔξει τινὰ πρὸς τὸν παρόντα νόμον μεταοσίαν. ὥστε εἰ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ τῆς εὐσεβοῦς 15 λήξεως ἐν τῇ πρὸς Γρηγόριον γραφείῃ διατάξει τινὰ περὶ τοιούτων εἰρηται παίδων, ταῦτα οὐ προσιέμεθα, ἐπειδὴ καὶ διὰ τῆς ἀχρηστίας ἀνήρηται· φοινικαρχῶν γὰρ καὶ σιριαρχῶν καὶ στρατηγῶν καὶ διασημοτάτων μέμνηται καὶ λαμπροτάτων, καὶ οὐδὲ φυσικοὺς εἶναι 20 βούλεται τοὺς ἐξ αὐτῶν προελθόντας, κολύων αὐτοῖς καὶ τῇ ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας εὐμερίαν. ἦν δὲ 1 διατάξιν καὶ παντελῶς ἀναιροῦμεν. Ταῦτα ἡμῖν νεομοθετήσθαι, καὶ οὐδενὶ παντελῶς ἄγνοια τῶν ἡμετέρων ἔσται νόμων, οὐδὲ τίνες μὲν εὐγενεῖς τίνες 25 δὲ νόθοι, οὐδὲ ὅπως αὐτοῖς τὰ περὶ τῆς γνησιότητος δίδονται, ἢ ὅπως καὶ νόθοι μένοντες ἀξιοῦνται φιλανθρωπίας, καὶ ὅπως καὶ αὐτοὶ προσιόντως τετιμῆνται τῆς πρὸς τοὺς οὐδὲ νόθους ἡξιωμένους εἶναι κοινωνίας ἀποχωρισθέντες.

(Ἐπίλογος.) Τὰ παραστάνα τοίνυν ἡμῖν καὶ εἰς ἀνθρώπων θεραπείαν καὶ τῆς φύσεως ἀναπλήρωσιν διὰ τούτου τοῦ νόμου διορισθέντα ἢ σὴ ὑπεροχῇ φανερὰ πᾶσι ποιησάτω προγραμμάτων τιθεμένων, δι

Ultima siquidem nos pars legis expectat, ut ipsa competentem suscipiat ordinem et enumeremus, qui neque ipso naturalium nomine digni sunt. Primum 10 quidem omnis qui ex complexibus (non enim vocabimus nuptias) aut nefariis aut incestis aut damnatis processerit, iste neque naturalis nominatur neque alendus est a parentibus neque habebit quoddam ad praesentem legem participium. Unde licet a Constantino piae memoriae in constitutione ad Gregorium scripta quaedam de talibus dicta sint filiis, haec non respicimus, quoniam et non utendo perempta est: phoenicarchorum enim et syriarchorum et magistratum et insignium meminit et clarissimorum, et neque naturales esse vult ex his procedentes, amovens eis etiam imperialis munificentiae mansuetudinem. Quam videlicet constitutionem etiam 1 omnino perimus. Haec a nobis sancita sint, et nulli penitus ignorantia nostrarum erit legum, nec qui sunt legitimi qui vero naturales, nec quomodo eis legitima iura dantur, aut quomodo etiam naturales permanentes promerentur humanitatem, et quomodo etiam ipsi competenter honorati sunt ab eorum qui neque naturales digni sunt communione 30 segregati.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et ad hominum medelam atque naturae supplementum per hanc legem decreta sunt, tua sublimitas faciat omnibus manifesta programmatibus propositis, per quae

quae liberis donant vel relinquunt etiam tutores iis praebere, confirmandos utique: hoc ut ratum sit etiam nunc statuimus, ac matri quoque secundum id quod iam de his constitutum est concedimus, ut etiam naturalium liberorum tutelam suscipiat omniaque faciat quaecumque in legitimis liberis definita sunt.

XV. Denique ultima legis pars nos expectat, ut et ipsa convenientem ordinem consequatur, atque ut enumeremus, qui ne ipso quidem nomine naturalium digni sint. Ac primum quidem quisquis ex complexibus (neque enim nuptias vocabimus) nefariis vel incestis vel damnatis procreatus est, is neque naturalis vocabitur neque a patribus aletur neque cum praesenti lege quicumque commune habebit. Itaque licet a Constantino piae memoriae in constitutione ad Gregorium scripta quaedam de eiusmodi liberis dicta sint, ea non admittimus, quoniam ipsa desuetudine sublata sunt: phoenicarchorum enim et syriarchorum et duumvirum et perfectissimorum et clarissimorum meminit, ac ne naturales quidem esse vult eos qui ex illis nati sint, ipsa imperialis munificentiae opportunitate eos privatura. Quam quidem constitutionem 1 omnino tollimus. Haec a nobis sancita sint, nec quisquam omnino ignorabit leges nostras, neque qui sint legitimi qui naturales, neque quomodo iis iura legitimorum dentur, aut quomodo etiam naturales manentes humanitatem mereantur, et quomodo ipsis quoque idoneus honor datus sit ab eorum communione separatis, qui ne naturales quidem esse digni existimati sunt.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et ad hominum curationem atque naturae supplementum per hanc legem definita sunt, tua sublimitas omnibus manifesta faciat edictis propositis, per quae lex

2 confirmateuomenus M (κονιροματεuόμενον Ath., κομ-
φιματεuόμενον Theod.), βεβαιουμένους L || τούτοις L ||
4 διατεταγμένον] Cod. 5, 35, 3 || 5 πάντα — 6 παίδων
om. L || 7 δὲ] siquidem ε; leg. δὴ? || 8 καὶ αὐτὸ] καὶ
om. ε || λαβεῖν] suscipiat (i. e. λαβεῖν) ε || 10 πρότερον] leg.
πρῶτον (ε)? cf. tamen 413, 4 || 11 συνλεύσεως M^a ||
γάμων L || νεφαρίων ἢ ἰνεστων ἢ δαμνάτων M (cf. ε),
νεφάρων ἢ ἰνεστων ἢ διὰ τῶν κεκαλυμμένων L || 12 οὐτ^a
L¹ || 12 sq. leg. οὔτε — οὔτε — οὔτε? || φυσικ^a L¹ || 13 οὐδὲ
ἀποτραφήσεται παρὰ τῶν γονέων] nec alimonia eis pa-
rentes vel fratres debent Iul. οὐ κληρονομοῦσιν τὸν
πατέρα οὐδὲ τρέφονται παρ' αὐτοῦ Ath. (cf. Heimbach
p. XCVII); ut nec alantur a patre Authent. Cod. 5, 5, 6 ||
16 γονέων L || διατάξει] Cod. 5, 27, 1 || 18 ἀχρηστίας M
χρηστίας L¹ || 25 ἡμέτερον L¹ || ἔστω L^a || 26 τῆς τοῖς
M^a || 27 δύνανται L^a || 28 προσιόντως τετιμῆνται
ML² || προσιόντως θένει μένοντος ἀξιοῦσθαι φιλαν-
θρωπίας τετιμῆνται L¹ || 31 τὰ τοίνυν παραστάνα L

1 filii om. V || relinquunt vulg. || eius V || 2 tantum
RT^a || hoc] et hoc V || et nunc ponimus T et in componi-
mus R¹ || 4 his R vulg.] hisdem VT || depositum R¹ || 8 com-
petem R¹ || qui neque] quicumque V¹ || 10 omnes R² ||
enim] enim hoc R² T || uocabimus] uocauimus R¹ VT uo-
camus R² vulg. || 11 aut in dampnatis R || 12 processe-
rint RT^a || nominatur RT] nominetur V || 13 est om. R ||
a parentibus] apparentibus V || 14 legem om. R¹ || * licet
a] certa RT certa a V vulg. || 16 de talibus] datalibus T¹ ||
sint RT] sunt V vulg. || 17 recipimus vulg. || 18 pheni-
carporum V phenicathorum R phenicartorum T || enim
om. R || siriarchorum RT siriathorum V || 20 et neque]
et om. V || 21 munificentia V¹ || 22 etiam V] et T, om.
R vulg. || 23 sint vulg.] sunt RVT || 24 nulli Beck] nulla
libri || 25 sunt V vulg.] sint RT || 26 legitima iura eis T ||
27 permanentes — 29 naturales om. R || humanitatem] et
quomodo ipsi competenter humanitatem add. V¹ ||
28 etiam om. V || competenter V¹ || 29 leg. naturales (esse)
digni sunt? || communione] quae commune V¹ || 31 et
om. R V || 32 omnium R || med+lam T¹ || 33 declarata V ||
34 programmatibus libri || positus V

ὄν ἅπασιν ὁ νόμος ἐστὶ σαφής, γνώσκουσι καθ' ὃν περὶ τῶν τοιούτων πολιτεύονται τρόπον, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐννοοῦσι πρόνοιαν, ὅτι πάσης ἀσχολίας ἐτέρας τὴν αὐτῶν ἀφέλειαν προτίθεμεν.

Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. 5 anno XIII. Apione v. c. cons.

omnibus lex erit aperta, cognoscentibus quomodo in talibus conversentur, et nostram considerantibus providentiam, qui omni aliae occupationi eorum praeposimus utilitatem.

Dat. kal. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. [a. 539] anno XIII. Apione v. c. consule.

ᾠ

ΠΕΡΙ ΜΑΡΤΥΡΩΝ.

Imp. Iustinianus A. Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τῷ β', ἀπὸ ὑπάτων ὁρδίου 10 ναρίων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἡ τῶν μαρτύρων πρὸς τὰς ἀποδείξεις χρειαζέσθαι μὲν πάσαι διὰ τὸ μὴ λανθάνειν τι θαδίως τῶν πραιτομένων, ποιηρίας δὲ πολλῆς ταῖς ἀνθρωπίναις ἐπιγενομένης ψυχῆς κινδυνεύει μετελθεῖν εἰς τοῖναντίον ἢ τοῦ πράγματος τάξιν. οὐ γὰρ ὅπως ἂν φανεῖται τὰ πεπραγμένα μαρτυροῦσιν οἱ πολλοί, ἀλλ' ὅπως ἂν ἐτι μᾶλλον κατακουβεῖται, οἱ γὰρ ἕτερα μὲν εἰδότες ἕτερα δὲ ἀπαγγέλλοντες ἢ ἀπερὸ οὐκ ἴσασιν λέγοντες αὐτόθεν ὁμολογοῦσιν, ὡς τὰ ταῖς ἀληθείαις γένομενα οὐδὲ βούλονται γίνεσθαι φανερά οὐδὲ κατ' αὐτὰ προείναι τὰς κρίσεις, ἀλλὰ τὰ μηδαμοῦ γένομενα ταῦτα καὶ ἀπαγγέλλουσι καὶ εἰς κρίσιν ἀχθῆναι ζητοῦσι. Τὸ μὲν οὖν καθάπαξ ἀνελεῖν τὰς μαρτυρίας τῆ τῶν πραγμάτων χρήσει σφαλερόν, πολλῶν ὄντων ἀπερὸ οὐκ ἂν ἄλλως καταφανῆ γένοιτο μὴ μαρτύρων ταῦτα διηγυλλόντων, τὸ δὲ ἐφείναι πᾶσι καὶ τοῖς σφόδρα εὐτελεστάτοις μαρτυρεῖν καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἐκόλυσαν νομοθέται· τοιγαροῦν καὶ πολλὰς ἐξαίρεσεις ποιοῦνται, πολλοὺς ἀπελευθέρωντες καὶ αὐτοῦ τοῦ τῶν μαρτύρων ὀνόματος τε καὶ σχήματος. ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ μετὰ ταῦτα τὰς κωλύσεις ἐτι καθαρὸν τὸ τῶν μαρτύρων ἐστίν, εἰρήθημεν χρῆναι καὶ ἡμεῖς

Nov. XC (= Coll. VII tit. 2: gloss.) Graece extat in *ML*, cap. 1—9 in *B* 21, 1, 46 c. schol. — *Epit. Theod.* 90 (inde *B* 2; *Prochiron* 27, 2—6. 16. 19—21. 23, *Epanochoe* 12, 13. 14. 21. 25. 26. 30. 35), *Athan.* 5, 5; *excerpta praestat Anon. Bodleianus* p. 214 sq. *Zach. Iulian. const.* LXXXIII.

omnibus patefiat, ut cognoscant quem ad modum in eiusmodi casibus versaturi sint, ac nostram providentiam intellegant, qui omni alii occupationi utilitatem eorum praeposamus.

XC.

DE TESTIBUS.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Testium ad probationes usus olim quidem inventus est, ne quid facile lateret eorum quae acta sunt; cum autem magna improbitas hominum animos occupaverit, periculum est ne in contrarium vertat rei condicio. Neque enim ut patefiat ea quae acta sunt plerique testimonium perhibent, sed ut etiam magis occultentur. Nam qui alia sciunt alia pronuntiant vel quae nesciunt dicunt hoc ipso confitentur ne velle quidem se ea quae revera facta sunt manifesta fieri aut secundum ea iudicia procedere, sed quae numquam facta sunt haec et pronuntiant et in iudicium deduci volunt. Iam vero testimonia plane tollere rerum usui periculosum est, cum multa sint quae non aliter manifesta fiant nisi testibus ea enuntiantibus; atqui ne omnibus etiam vilissimis dicere testimonium permetteretur anteriores quoque leges prohibuerunt: itaque multas exceptiones faciunt multosque ipso testimonio nomine et statu privant. Quoniam vero ne post has quidem prohibitiones integra est testium ratio, existimavimus nobis quoque ad

4 ἐάντων *M* || 5 subscr. om. *M* *Iul.* || dat. — cons. (cf. 5) ἐγράφη καλάνδων Σεπτεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανού τῷ γ' *Ath.* ἐξεφωνήθη μὲν Σεπτεμβρίῳ ἔτει τῆς βασιλείας γ' ὑπάτου Ἀπίωνος *Theod.* || 9 imp. iustinianus a *M* αὐτοκράτορ ἰουστινιανὸς αὐγουστος *L* || * ὑπάρχῳ *ML* || 10 ὁδοιπόρῳ *ML*, corr. *Haloander* || 11 πατρικίῳ *L* || 13 λανθάνειν *M* || 15 κινδυνεύειν *ML* || 20 ἴσασιν *ML* ἴσασιν *L* sunt 5 || 21 γένομενα *L* || 23 γινόμενα *L* || 24 ζητῶσιν *L* || 26 γέγονται *L* || 28 εὐτελεστάτοις (in *litura*) *L* || 30 ἐξευρήσεις *L* || ποιῶνται] facientes 5 || 31 τε καὶ] vel 5 || 32 οὐδὲ *M* || οὐ *L*

1 omnibus lex erit aperte *V* lex erit aperta omnibus *R*

lex aperta erit omnibus *T* || 2 consideravimus *R* consideranti* *V* || 3 proponimus *R* || 5 subscr. Data kl. Sept. constantipolis imperante donno iustiniano pp. aug. anno XII apicem consule *V*, dat. kl. sept. constantinopolin *Bamb. II*, *om. rull.* || 14 et] at *vulg.* || caliditate *T* || omnium *R* || adinueniente (adinuenientes *T*) *RVT*, corr. *vulg.* || 15 periclitatur *vulg.* || 16 ut patefiat *T* utpote faciant *R* || ut patefaciant *R* || 18 aliam vero *R* || 19 ipsum *V* || confitentes *R* || 20 fiunt] sunt *R* || 21 praeferrī *V* profiteri *R* || iuditia sed que *R* in *ras.* || 22 haec et] et *om. R* || 24 usui *Contius*] ubi (*om. V*) *RVT* || 25 patefuerit *R* || 26 hominibus *V* || etiam *vulg.*] et tam *RVT* || utilissimis *R* || 31 adhuc] et adhuc *V* || parum *R* || est *om. V*

προσδεῖναι τι τῆ τοῦ πράγματος ἀκριβεία, καὶ τὰς ψευδομαρτυρίας καθ' ὅσον οἷον τέ ἐστὶν ἐλαττωσά. τοιοῦτο γὰρ τι καὶ νῦν ὑπὸ τῶ λαμπροτάτου τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας ἀρχοντι προαχθέν, εὐρομεν ἐπὶ διαθήκῃ δευτέρου μαρτύρων παραποιήσεως δεινῆς, σαφῶς διελεγχθέντων τε καὶ τὰ τελευταία συνομολογησάντων, ὅτι τῆς διαθήκης ἐτι γινόμενης ἐτελεύτησεν ἢ διατιθεμένη, τῶν δὲ μαρτύρων τινὲς ἐπιλαβόμενοι νεκρῶς ἤδη τῆς χειρὸς οὕτω κατὰ τοῦ χάριτος τῆν τε εὐθεῖαν τῆν τε πλαγίαν εἴλκυσαν καὶ τὸ σύμβολον τοῦ τιμίου σταυροῦ δοκεῖν γεγραφέναι τῆν τελευτήσαν παρεσκεύασαν. Ἡμεῖς τοίνυν εἰς ταῦτα ὁρώμετες τὰ μὲν περὶ τοῦ τρόπου τῶν μαρτύρων τὰ δὲ περὶ τῆς αὐτῶν καταστάσεως ἀήθημεν χοῆναι διορισσάσαι. τὰ μὲν οὖν εἰρημένα τοῖς πάλαι νομοθέταις ἐπὶ κωλύσει τούτων οὐς ἐξεργουσι μαρτυρίας πάντα κύρια τίθεμεν.

tere et nos adicere aliquid causae subtilitati et falsa testimonia quantum est possibile minorare. Tale enim quiddam etiam nunc apud clarissimum Bithyniae provinciae iudicem gestum invenimus in testamento ostensa testium falsitate pessima aperte convictorum et novissime confessorum, quia cum testamentum fieret et fuisset defuncta testatrix, testium vero quidam tenentes iam mortuae manum ita per cartam virgam rectam et ex latere ductam traxerunt et signum venerabilis crucis videri scripsisse defunctam praeparaverunt. Nos igitur ad haec respicientes alia quidem de modo testium alia vero de eorum statu aestimavimus oportere definire. Quae itaque dicta sunt ab antiquis legislatoribus in prohibitione horum quos suspenderunt testimonium perhibere rata omnia ponimus:

CAPUT I.

θεσπίζομεν δὲ, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης καὶ εὐδαίμονος πόλεως, ἐνθα πλείστη καθέστηκε (θεὸς δὲ ἡγείσθω τοῦ λόγου) πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν εὐπορία, εὐπολήπτους δεῖν εἶναι τοὺς μαρτυράς, καὶ ἢ κρείττους τῆς τοιαύτης διαβολῆς διὰ τὸ τῆς ἀξίας ἢ στρατείας ἢ εὐπορίας ἢ ἐπιτηδεύσεως ἀναμφισβήτητον, ἢ εἴπερ οὐ τοιοῦτοι καθεστᾶσιν, ὅφ' ἑτέρων γόνι ὅτι καθεστᾶσιν ἀξιώπιστοι μαρτυρούμενοι. καὶ μὴ τινὰς ἐπιδηφίους μηδὲ χαμερπεῖς μηδὲ παντοίας ἀσήμους ἐπὶ μαρτυρίαν ἰέναι, ἀλλ' ὥστε εἴπερ ἀμφισβητηθεῖ τὰ κατ' αὐτοὺς, δύνασθαι ῥαδίως ἀποδεικνύναι τὸν τῶν μαρτυροσάντων βίον ὡς ἀμεμπτός 1 τε καὶ ἐπιεικής εἶη. Εἰ δὲ ἀγνωστοὶ τινες εἴεν καὶ 30 πανταχόθεν ἀφανεῖς καὶ τι φανεῖεν ὅπως περὶ τῆν μαρτυρίαν τῶν ἀληθῶν διαφθεῖραι σπεύδοντες, δύνασθαι καὶ βασάνους αἰτοῦς ὑποκείσθαι, καὶ τοὺς δικαστάς, εἰ μὲν ἀρχόντες εἴεν, αὐτοὺς τοῦτο πράττειν, εἰ δὲ ἑτέροι παρα τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας, ἐνταῦθα 35 μὲν παραλαμβάνειν τὸν ὑπουργούντα τῶ μεγαλοπρεπέστατῳ πραιτόρι τῶν δήμων, κατὰ χώραν δὲ τῶν τῶν τόπων ἐκδικῶν, καὶ δι' αὐτῶν προσάγειν αὐτοῖς

sancimus autem, et praecipue in hac maxima et felicissima civitate, ubi plurima consistit (deo favente sermoni) multorum bonorumque copia virorum, bonae opinionis esse oportere testes et aut carentes huiusmodi derogatione per dignitatis aut militiae aut divitiarum aut officii causam, aut si non tales consistunt, ex utroque tamen quia sunt fide digni testimonium perhibere, et non quosdam artifices ignobiles neque vilissimos nec nimis obscuros ad testimonium procedere, sed ut si qua de his dubitatio fuerit, possit facile demonstrari testium vita, quia inculpabilis atque moderata est.

c. I habet *Nomoc.*^{dm} XIV tit. 9, 2 ex B. Summarium est in *Prochiri cod. Bodleiano* 264 p. 176 n. 7 *Zach.*; v. 24—26 notat *Prochiron* 27, 1. — § 1 in. argumentum repetunt *paratilla Athanasii* 4 § 10 in.

rei subtilitatem aliquid addendum atque falsa testimonia quantum fieri possit imminuenda esse. Nam eiusmodi quid nunc quoque sub clarissimo Bithyniae provinciae praeside factum invenimus in testamento gravi testium falsitate probata aperte convictorum ac postremo confessorum, testatricem, cum testamentum adhuc conficeretur, mortuam esse, nonnullos autem testium iam mortuae manu prehensa inde in charta rectam et transversam lineam duxisse atque effecisse, ut defuncta signum venerabilis crucis scripsisse videretur. Nos igitur haec spectantes alia de modo testium alia de eorum statu definienda putavimus. Atque quae a veteribus legislatoribus de prohibitione eorum quos a testimonio remonent dicta sunt, omnia rata reddimus:

I. sancimus autem, praecipue in hac magna et felici urbe, ubi maxima extat (deus sit auspex sermonis) multorum virorum bonorum copia, ut testes sint bonae existimationis, et vel propter dignitatem vel militiam vel divitias vel indubitatum officii rationem eiusmodi calumnia superiores, vel si tales non sint, certe aliorum testimonio ut fide digni probati, neve qui sellularii neu humi repentis neu plane obscuri ad testimonium veniant, sed ut, siquidem de iis dubitetur, facile demonstrari possit vitam testium integram et moderatum esse. Quosdum qui ignoti et plane obscuri sint, atque omnino quid videantur de testimonii veritate corrumpere velle, liceat etiam tormentis eos subici; et iudices, siquidem magistratus sint, ipsi hoc agant, sin autem alii praeter eos qui magistratus habent, hic quidem apparitorem magnificentissimi praetoris plebis, in provincia autem locorum defensorem adhibeant et per eos tormentorum

6 ἐλεγχθέντων L || 7 ἐτι om. ε || 10 εἴλκυσαν ex corr. L || 11 ἐγγεγραφέναι L || 15 παλαιούς L || 16 ἐξεργουσι L¹ || 18 δὲ om. B || 20 πολλῶν] καλῶν Haloander male || 21 εὐπολήπτους M, *Nomoc.*^m pr. || δὲ *Nomoc.*^{dm} || 22 τῆς om. L *Nomoc.*^{dm} || διὰ τὸ — ἀναμφισβήτητον] per — causam ε || 23 στρατείας ἢ ἀξίας B || 24 sq. ὅφ' ἑτέρον — μαρτυρούμενοι] ex utroque — testimonium perhibere ε || 25 malim μαρτυρομένου] || 28 δύνασθαι] δύνασθαι ἀδειαν ἔχειν B || 29 τὸν om. M || 30 τε om. B || 30 καὶ πανταχόθεν ἀφανεῖς] undique ε || 31 καὶ τι] καὶ τοι *Nomoc.*^m || ὅπως om. ε || 31 sq. τῆν (om. L²) τῶν ἀληθῶν μαρτυρίαν L || 34 ἀρχοντας L^a || 36 μὲν] μὴ M || 38 τῶν om. *Nomoc.*^m pr. || αὐτοῖς] αὐτοὺς L^a

3 tunc *RV*¹ T || bithyniae libri || 5 pessimum *R*¹ || 6 nouissima *R* || 9 rectam *Beck*] factam libri || ductum *R* || 10 venerabilis — 14 prohibitione *scr.* *R*² in *ras.* 4 *vv.* || uide**** *V*¹ || 12 de modo] de domo *V*² in *ras.*, *R*(²) *demo* *T*¹ || 13 existimavimus *R*(²) || *definire] detinere libri || ita *V* || 15 eorum *V* || suspenderunt *RV*³] suspensunt *V*¹ susceperunt *T* || 16 omnibus *V* || 18 et] etiam *T* || maxima et om. *R* || 19 ubi] ut *V* || 20 sermone *R*^a || multorum bonorumque copia virorum *vulg.*] bonorum multorumque copia virorum (uirorumque *R*^a) *RT* multorum uirorum quae (quae *del. V*^b) copia bonorum *V* || 21 carentes] ea**tes *V*¹ || huiusmodo *T*¹ || 23 non] nunc *T* || 24 tamen] tū *T* ** *V*¹ || 25 non om. *V* || 27 eis *V* || 28 vita] iura *T*¹ || 30 aliqui* *T*¹ || 31 apparuerit *RV*¹, *corr. vulg.* || 32 eum *V* || et om. *R*¹ || 34 alij] aliter *R* || 35 *ibi] ipsi libri || asuniant *RV*¹ || 37 defensorum *RV*¹

1 subtilitatis *V*³ || 2 possibile est *T*², est om. *T*¹ ||

τὴν ἐκ τῶν βασάνων πείραν, ὅπως ἂν αὐτῆ γούν μηδὲν κατακρούσαιεν τῶν ἀληθῶν, ἢ καὶ ἀλοίειν διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ χρημάτων τὴν μαρτυρίαν ποιούμενοι ἢ καὶ ἄλλως περὶ αὐτὴν κακογυνοῦντες.

mentum, quatenus propter hoc nihil celent veritatis, aut etiam capiantur per hanc viam pecuniis testimonium perhibere aut etiam aliter circa hoc malignantes.

CAPUT II.

Εἰ δὲ καὶ ἤδη μηδεμίαν ἐπὶ χρεῶσιν ἐγγράφους ἀγράφων καταβολῶν ἀπόδειξιν διὰ μαρτύρων δέχονται νομοθετήκαμεν πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὴν ἐκείσε ὀηθείσαν παρατήρησιν, ἣν δὴ καὶ κρατεῖν βουλόμεθα, ἀλλ' οὖν καὶ νῦν τοῦτο ἀνανεούμεθα. εἰ γὰρ ἐγγράφων εἴη τὸ χρέος, καὶ ἀγράφου καταβολῆς προτεινόντο παρὰ τῶν δικαζομένων ἢ διὰ τῶν μαρτύρων ἀπόδειξις, τότε δεκτὴν αὐτὴν παρὰ δικασταῖς εἶναι, ἢνίκα ἐπ' αὐτῷ τοῦτω παραλαμβάνοντο μάρτυρες, ἐφ' ᾧ τῆ γενησομένη καταβολῇ ἢ τῆ μνήμῃ τοῦ γεγενησθαι τινα καταβολὴν ἤδη καὶ τοῦτο ὁμολογεῖσθαι παρὰ τοῦ τὰ χρηματὰ λαβόντος μαρτυροῦσαιεν ἄνδρες ἀξιόπιστοι καθεστῶτες, ἢ καὶ ἐν ἐκμαρτυρίαις ἴσως ποιήσαιεν φανερόν. τὰς δὲ ματαίας ταύτας καὶ ἐκ τοῦ παρήκοντος γινομένης μαρτυρίας μηδενὶ παντάπασιν λόγῳ κρατεῖν, καὶ τοιαύτας τινὰς ἀναπλάττειν μαρτυρίας, ὡς δι' ἄλλην τινὰ χρεῖαν παρατυχῶν ἀκούσειε τοῦδε λέγοντος εἰληφέναι παρὰ τοῦδε χρυσίον ἢ ὀφείλειν τῷδε· αὐταὶ γὰρ σαφῶς ἡμῖν ὑποπτοὶ καθεστῆαι καὶ οὐδενὸς ἀξίαι λόγου. ὁπότε καὶ τι τοιοῦτον ἐν τῷ δικάζειν εὐρομεν, ὡς καίτοι πολλῶν χρημάτων λεγομένων καταβεβλήσθαι ταβουλάριοι δύο μόνου τοῦτο ἔφασαν ἀκηροῦναι, μάρτυρος παρόντος οὐδενός, καίτοι τοῦ χρέους ἐγγράφου τυγχάνοντος καὶ τοῦ κατατιθεμένου δῆθεν γράφειν ἐπισταμένου καὶ δυναμένου δι' οἰκείων γραμμάτων ταῦτα φανερά καταστῆσαι. ὅπερ ἔξ ἐκείνου μισθσαντες ἀφορμὴν τοῦ παρόντος εἰληφαιεν νόμου. καὶ αὐθις παρήχθη τις ἕτερος τὸ εἶδος ἑοικῶς τῷ συκοφαντομένῳ, καὶ ἐπὶ μαρτύρων δῆθεν καὶ ἐπὶ ταβουλαρίων κατετίθετο καθ' ἑαυτοῦ

5 Et licet dudum nullam in debitis ex scripto factis non scriptarum solutionum probationem per testes suscipi sanciverimus nisi secundum observationem ibi dictam, quam scilicet valere praecipimus, attamen etiam nunc hoc renovamus. Si enim scriptum sit debitum et non scripta proferatur solutionis a litigantibus per testes probatio, tunc susceptibilem eam apud iudices esse, dum ad hoc ipsum assumantur testes, ut pro facienda solutione aut memoria factae alicuius iam solutionis et confessione eius qui pecunias accepit testimonium perhibeant viri fide digni constituti, aut etiam causam testimonii forte faciant manifestam. Haec autem inania et ex transitu perhibita testimonia nulla modis omnibus valere ratione, et huiusmodi quaedam fingere testimonia, ut propter aliud quoddam opus adveniens audiat aliquos dicentes accepisse ab aliquo aurum aut debere alicui: haec namque aperte nobis suspecta sunt et nullius digna ratione. Quando et tale aliquid in iudicando invenimus, dum eo quod multae pecuniae dicantur solutae, tabularii duo tantummodo hoc dixerunt audisse se, teste praesente nullo et debito in scriptis constituto et fatente scribere ex hoc sciente et valente per proprias litteras haec manifesta facere. Quod ex illo odio habentes occasionem praesentis accepimus legis. Et iterum adductus est aliquis alius similis calumniant, et praesentibus testibus ad hoc et coram tabulario deposuit apud semetipsum debita

c. II—IV ex B habet B^s M 6, 30. 31 p. 484 Zach.

c. II in. — (18) summam Athanasii repetunt paratitla Athan. 14 § 3.

v. 18—24 Τὰς ματαίους καὶ ἐκ τοῦ . . . . . ἀξίαι λόγου habent Prochiron 27, 19; Epanagoge 12, 22.

periculum illis admoveant, ut hoc quidem modo nihil de veritate occultent, vel etiam per hanc viam coarquantur pecunia accepta testimonium dixisse vel aliter in eo mala fide versati esse.

II. Quamquam autem iam dudum in debitis quae in scriptis relata sunt solutionum non scriptarum probationem per testes nullam admittendam esse sancimus nisi secundum observationem ibi dictam, quam quidem etiam valere volumus, attamen nunc quoque hoc renovamus. Si enim in scriptis relatum sit debitum, et solutionis sine scriptis factae probatio a litigantibus per testes proferatur, tunc eam admittendam esse a iudicibus, cum ad hoc ipsum testes adhibeantur, ut de facienda solutione vel memoria iam factae solutionis et confessionis de ea re ab eo qui pecuniam accepit praestitae testimonium dicant viri fide digni, vel etiam attestationibus forte id manifestum faciant. Vana autem illa et in transitu facta testimonia nulla omnino ratione valere, ubi vel eiusmodi quae fingat quis testimonia, se cum propter aliud aliquod negotium intervenerit, hunc dicentem audisse se pecuniam ab illo accepisse vel illi debere: haec enim plane nobis suspecta sunt nec digna quorum ulla ratio habeatur. Quandoquidem etiam tale quid in iudicando deprehendimus, cum tametsi magna pecuniae summa soluta esse diceretur, duo tabularii soli se id audisse dicere, teste praesente nullo, quamquam debitum in scriptis relatum esset et is qui deponerat utique scribendi esset gnarus possetque per suas litteras haec manifesta facere. Quod cum ab illo tempore in odio nobis esset, occasionem huius legis ferendae arripuimus. Rursus alius quidam productus est vultu similis ei qui insidiis pelebatur, et coram testibus scilicet atque tabulariis contra se

1 τῶν om. Nomoc.^{dm} || 2 μηδὲ Nomoc.^a || 7] εἰ Nomoc.^m || ἀλοίειν L || 4 καὶ om. L Nomoc.^m || 7 νενομοθετήκαμεν] Cod. 4, 20, 18 || 9 τοῦτο καὶ νῦν L || γὰρ] γὰρ καὶ B^s v. l. || 11 ἢ om. B^s v. l. || 14 γενησομένη M || γενέσθαι B^s v. l. || 16 μαρτυροῦσαιεν] μαρτυροῦν, καὶ μαρτυροῦσαιεν con. Zachariae || 17 ἐκμαρτυρίαῖς L¹ ἐκμαρτυρίας L² || 18 ματαίους Proch. Epan. || 19 παρήκοντος ML || 20 κρατεῖν] βουλόμεθα add. Proch. || καὶ] leg. τὸ καὶ? || πλάττειν Proch. || 21 *ἀκούσιοι libri || 22 τοῦδε λέγοντος] aliquos dicentes ε || χρυσίον παρὰ τοῦδε B¹ || 23 τῷδε Proch. || ἡμῖν om. Proch. || 24 λόγου ἀξίαι B¹ || 26 ταβουλάριοι MLB^s || 27 καίτοι] et ε || 31 ἔξ om. L^a || 32 τὸ εἶδος ἑοικῶς] similis ε || 34 ἐπὶ ταβουλαρίων MB^s coram tabulario ε

2 hac T¹ || 3 etiam om. RT, aliter om. V || haec R || malignitates RT¹ || 6 scripturarum T¹ || 7 suscipi R ||

8 praecipimus Contius || attamen vulg.] et tamen (et tñ V^a, om. R¹) libri || 10 scriptura R; leg. scriptae? || 12 esse] uolumus add. R³ in marg. || ipsum om. R¹ || asumantur R || 13 memorie R¹ V¹ T^a || 14 alicuius Osenbrüggen] alicui libri || confessionem V¹ || 15 perhibeatur T || 16 causa V¹ || testimoniis Osenbrüggen non recte || 17 prohibita VR¹ || 19 fing.*e T || ut] aut T || 20 adueni.* R¹ || dicentes V² in ras. 5 litt. || 21 ab] a V¹ || 22 nobis aperte V || sus**** V¹ || nulla R V³ || nullius V¹ T || 23 indigna R¹ || *quando] dum (** R¹) quando libri; dum transposui (cf. v. 24) || et om. R || 24 *dum eo quod] eo quod libri || 25 t*abularii R¹ || duxerunt V || 26 debito Beck] debitum (debitis T¹) libri || 27 constituto V¹? Beck] constitutum RV³ T || fatente V] faciente RT || ex hoc T vulg.] et (om. R^a) hoc R¹ et ex hoc R², om. V || 28 per om. V || 29 bodio R V T¹ || 30 accipimus VT || aductus R ductus V || alius aliquis V² in ras. || 32 et coram] et om. V || debitam T¹

χρέα· καὶ ὁ μὲν μισθοῦ τοῦτο πράξας ἀπῆλθεν, ἕτερος δὲ εἰσεπράχθη τὸ χρέος τὸ παρ' ἑτέρου τινὸς ὡς παρ' αὐτοῦ δῆθεν ὁμολογηθέν· καὶ τοῦτο ὕστερον οὐ διέλαθε, τοῦ θεοῦ τὰ τοιαῦτα μέχρι παντός οὐ συγχωροῦντος κατακρύπτεσθαι.

esse; et is quidem qui mercede hoc egit decessit, alius autem exactus est debitum quod ab alio quodam tamquam ab eo scilicet confessum **** deo huiusmodi omnino non indulgente occultari.

5

CAPUT III.

Οὐτε οὖν ταῖς τοιαύταις πιστεύομεν μαρτυρίας ἢ ταῖς τῶν ταβουλαρίων (καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν) καταθέσειν, ἢ νῆκα γραμμάτων ἐπιστήμονες εἶεν οἱ καταθέσθαι λεγόμενοι, παρὸν καὶ γράψαι ἢ ἐν δικαστηρίῳ καταθέσθαι καὶ δοῦναι τῷ πράγματι πίστιν ἀναμφισβήτητον, οὔτε μένειν αὐτὰς τοῖς ἀληθεῖσι λυμαινομένοις συγχωροῦμεν, οὔτε εἴ τι τοιοῦτο γέγονε προσέμεθα· ἀλλ' ἀπαιτοῦμεν τὸ παρακελῆσθαι παρὰ τοῦ παρόντος τοὺς μάρτυρας ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, καὶ τοῦτο διὰ μαρτυρίας ἀποδείκνυσθαι, καὶ εἶναι καὶ αὐτοὺς (τοῦτο δὴ τὸ τῶν διαθηκῶν) rogas, καὶ εὐνοπολήπτους καθεστάναι, καὶ οὕτω τὸ πρᾶγμα δέχεσθαι τὴν ἐξ αὐτῶν ἀπόδειξιν, καὶ μηδὲ ἐκμαρτυρίαν τοῦ λοιποῦ μὴ καὶ μαρτύρων ἔχουσαν καὶ παρουσίαν καὶ κατάθεσιν καὶ ὑπογραφὴν κρατεῖν. εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι καθεστᾶσιν οἱ μάρτυρες ὁποῖους ἐμπροσθεν εἰρηκαμεν, καὶ βασάνους αὐτοὺς ὑποκείσθαι κελούμεν. εἰ δὲ τινες καθαρῶς ἐναντία σφίσι αὐτοῖς ἢ καὶ ἀλλήλοις φθέγγονται, τοὺς δικαστὰς μάλιστα τούτῳ προσέχων τὸν νοῦν, καὶ εἰ περὶ τὰ καιριώτερα τῶν μαρτυρομένων τὰς ἐναντιότητας εὐροῖεν, ἐκβάλλειν τὰς τοιαύτας μαρτυρίας τοῖς παρὰ τῶν ἀξιοπιστοτέρων καὶ πλειόνων προσέχοντας· εἰ δὲ ἐξεπίτηδες φανεῖν κακουροῦντες καὶ ἐντεῦθεν ἐκπίπτοντες εἰς ἐναντίωσιν, μηδὲ ἀθῶους αὐτοὺς καταλιμπάνειν, εἴπερ μὴ κατὰ τινα πλάνην ὡς εἰκὸς ἀλλ' ἐξεπίτηδες τὰ ἐναντία δεχθεῖεν λέγοντες.

Neque igitur huiusmodi credimus testimoniis aut tabulariorum, sicut praediximus, depositionibus, eo quod litteris eruditi sint qui confiteri volunt apud quem et scribere, aut in iudicio confiteri et dare rei fidem indubiam, neque manere eas veracibus pestiferas concedimus, neque si tale aliquid factum est recipimus, sed exigimus quod deprecatum est ab eo qui deduxit testes in hoc ipso, et hoc per testationem demonstrari, et esse et eos (hoc quod in testamentis) rogatos et bonae opinionis constitutos, et ita causam suscipere ab eis probationem, et neque adtestationem deinceps neque testium habentem praesentiam et depositionem et subscriptionem tenere. Si vero non huiusmodi constituti sunt testes quales pridem ediximus, et supplicii eos subdi praecipimus. Si vero quidam aperte contraria dicant sibi aut alterutris testificentur, maxime iudices hoc animadvertere, et si veraciora testificatis adversitates invenerint, eiciant quidem huiusmodi testationes, ea autem quae a dignioribus fide et plurimis dicta fuerint considerent. Si vero astu apparuerint malignantes et ex hoc incidentes in contrarietatem, neque immunes eos derelinqui nisi secundum aliquem errorem fortuitum et non astu contraria dicentes demonstrantur.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ πολλὰς μαρτυρίας παραστήσαντο καὶ τρισάκισι τούτο πράξαντες εἶτα, ἐπειδὴν

Quia vero multi saepe testes producunt et tertio hoc agentes postea, mox ut concluderint et excepta

c. III 6—20 *summat ex Ath. repetit liber peri diaforon anagnosmaton* § 7 p. 194 Heimb.

c. III 23 *Edn times katharōs* . . . — 32 *habet Epanagoge* 12, 33.

c. IV pr. (*Ἐπειδὴ πολλὰς πολλοὶ* . . . — 449, 11) *habet Epan.* 12, 31; 449, 20—28 *ferē citat schol. Epan. ib.* — *Summas praestant B² i k p. 422 Heimb. ex Athanasio (transponenda enim sunt lemmata Θεοδώρου et Ἀθανασίου) et Philoxeno.*

ipse debitum confessus est; atque is quidem qui mercede conductus id fecerat discessit, alter vero exactus est debitum ab altero tamquam ab ipso scilicet confessum: neque hoc postea latuit, cum deus eiusmodi res in perpetuum occultari non patiatur.

III. *Neque igitur eiusmodi testimoniis tabulariorumve sicuti modo diximus depositionibus fidem habemus, ubi litterarum periti sunt qui deposuisse dicuntur, cum in promptu fuerit etiam scribere vel in iudicio deponere atque rei fidem indubitam addere, neque manere eas veritati nocituras patimur, neque si quid eiusmodi factum sit admittimus: sed flagitamus, ut ab eo qui producit testes ad hoc ipsum rogati sint, idque per testimonium probetur, sinique ipsi quoque, id quod in testamentis fit, rogati et bona existimatione utantur, atque ita negotium per ipsos probationem accipiat, neve attestatio in posterum valeat nisi quae testium et praesentia et depositione et subscriptione instruat. Quodsi tales non sunt testes quales supra diximus, etiam tormentis eos subici iubemus. Si qui vero aperte contraria sibi inter ipsis vel etiam inter se locuti sint, iudices huic potissimum rei operam dent, et si in ipsis quae totam causam continent contraria testimoniaprehenderint, eiusmodi testimonia reiciant ea secuti quae a fide dignioribus et pluribus dicuntur; sin vero de industria videantur dolo agere et inde in contraria prolabi, ne impunitos eos relinquant, si non per errorem ut fit, sed de industria contraria dicere probati sint.*

IV. *Quoniam autem multi saepe testibus productis atque ter hoc facto deinde, ubi renuntiaverunt*

1 μισθῶ L || 2 τὸ παρ' τὸ om. B² || 7 ταβουλαρίων LB || ἐφθήμεν εἰπόντες B¹ || 9 λεγόμενοι qui — volunt ε || παρὸν] apud quem (i. e. παρ' ὄν) ε || 13 τὸ τὸ καὶ B² v. l. || παρακελῆσθαι L || 14 ἐνάγοντος B¹ || ἐπ' αὐτὸ τοῦτο B² || 15 τοῦτο om. B¹ || 16 δῆ] δὲ B¹ || rogatus M, παρακεκλημένους LB προσκεκλημένους M s. v. || ἀνωπολήπτους B¹ || 18 ἐκμαρτυρίας B² v. l., B¹ || 19 μὴ καὶ MB] μηδὲ L ε || παρουσίαν] μαρτυρίαν B² v. l., L || 23 σφίσι ἐναντοῖς ἐναντία B¹ contraria dicant sibi (i. e. ἐναντία φασιν αὐτοῖς?) ε || 24 *φθέγγονται libri || τούτῳ L^b B² c] τούτων B¹ τούτο L^a τότε M δὲ τούτοις Epan. || 25 εἰ καὶ B¹ || περὶ om. ε || καιριώτερα (καιριώτατα B¹) LB Epan.] καιριώτερα M vulg. veraciora ε (cf. nov. XXII pr. CXLVI c. 3) || 26 ἐκβάλλειν MB] ἐκβάλλειν L ἐκβάλλειν μὲν Epan. ε || 27 ταῖς B¹ || 31 τινα om. B² || 33 δὲ om. B² || 34 τρισάκισι B Epan. (idem 449, 5) || ἐπειδὴν — 449, 1 μαρτυρίας] μετὰ τὴν τρίτην τῶν μαρτύρων παραγωγὴν Epan.

1 his R¹ VT^a || qui] qui ante nos T^a || hoc] ab eo hoc T¹ || 2 quod] que V || 3 hiatus notavi] deo] de V¹ || 4 omnino non] omnium T¹ || omnino occultari non indulgente V || indulgent] al. indigente R² in marg. || 6 testimonium T^a || 8 sunt T || 9 et om. R¹ V¹ uel V³ || conseribere V || aut] et T || 10 ueratibus T uacibus V¹ || 12 depraecatum V¹ depraecata V² || est del. V² || 14 demonstrare R || et esse et eos Beck] necesse est (est om. V) eos libri || hoc] ex hoc V¹ || 16 causam V¹ cautam RT causae V² || atestationem T || 17 habere R || 19 sint testes T^b testes sint R || 20 eduximus T¹ || 22 alterutrie V alteris R || hoc enim aduertere T¹ hoc *** aduertere R¹ || 23 aduersitate T¹ aduersitatem T² || inuenerint etiam T² inueniunt eiciant R¹ inuenerin***** V¹ || 29 contraria V^a || 34 coluserint V¹

ἀποτάξαιτο καὶ ἐκλάβοιεν τὰς μαρτυρίας, πειρῶνται προσελύσειν ἡμᾶς ἐνοχλεῖν καὶ βούλεσθαι καὶ τετράκις παραγαγεῖν μάρτυρας, θεσπιζόμενοι τοὺς ἡμετέρους δικαστὰς τοῦτοις μάλιστα προσέχειν, καὶ εἰ τρισάκις ἤδη παρῆλθον οἱ μάρτυρες καὶ παρὰ τοῦ τοῦ μάρτυρος παραγαγόντος καὶ ἀποταξαμένου καὶ ἐκλαβόντος πάλιν αἰτοῦνται μάρτυρες, τοῦτους παντελῶς μὴ προσέειπαι, ὡς ὑποψίας οὐσης, μήποτε παραλιπόντων τι τῶν προτέρων καὶ ἤδη φανερῶν τούτων διὰ τῆς μαρτυρίας γενομένων ἐκείνος οὐ παραγωγῆς μαρτύρων, ἀλλὰ τῆς τῶν ἐμπροσθεν ἢ οὐ μαρτυρηθέντων προσθήκης ἢ μαρτυρηθέντων ἐπανορθώσεως ἐπιθυμῆι. εἰ δὲ ὁ παραγαγὼν μὲν οὐκ ἐκλάβοι οὐδὲ ἐντύχοι ταῖς μαρτυρίας οὔτε αὐτὸς οὔτε τις τῶν συνήγορων αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀντιτεταγμένος ἐκλάβοι μόνος καὶ ποιῆσαιτο παραγραφάς, οὐ μὴν ταύτας ἐκδοίη τῷ τριῖς ἤδη ποιησαμένῳ τῶν τῶν μαρτύρων παρόδον, ὥστε μὴ διὰ τῶν παραγραφῶν μαθόντα τὸν τοῦτους παραγαγόντα τὰ ἐλλείποντα ταῖς μαρτυρίας ταῦτα προσδεῖναι· τριμικαῦτα δοτέον καὶ τετάρτην παραγωγῆν μαρτύρων τῷ ταύτην αἰτοῦντι, πρότερον ὅρκου διδομένου παρ' αὐτοῦ, ὡς οὔτε ἐξείληφεν οὔτε ἐνέτυχε ταῖς μαρτυρίας οὔτε αὐτὸς οὔτε τις ἢ συνήγορος ἢ ὄλιος ὑπὲρ αὐτοῦ πράτταν, οὔτε κατὰ τινα δόλον οὐδὲ μηχανῆν οὐδὲ τέχνην τὴν τετάρτην παραγωγῆν αἰτεῖ ποιῆσασθαι τῶν μαρτύρων, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δυνήθηται πρότερον ταῖς ἐπαγγελλομέναις χρήσασθαι μαρτυρίας. καὶ εἰ τούτο γένοιτο, μηδὲ κελύσεως ὑπὲρ τούτων δεῖσθαι βρασιμικῆς, καθάπερ ἐμπροσθεν ἦν, ἀλλ' αὐτόθεν τὸν νόμον ἀρκεῖν αὐτοῖς τὸν τὰ τοιαῦτα ἐφιέντα· καὶ ἄρκι μὲν τετάρτης μαρτύρων παραγωγῆς ἀδειαν εἶναι ταῖς μαρτυρίας χρήσθαι, μὴ μέντοι διὰ χρόνου, ὥστε μηδὲ ἐντειθεὶν μὴνύεσθαι τὰς δίκας, ἀλλὰ δεῖν πάντως τάχος αὐταῖς ἐπιτίθεσθαι, καθάπερ ἂν ὁ δικάζων οἰηθεῖται τούτο 1 πράττειν. Ἐκείνο μέντοι τῶν ἀνωμολογημένων

fuerint testimonia, temptantes interpellationibus nobis importuni esse et velle et quater deducere testes, sancimus nostros iudices haec maxime considerare, et si tertio iam producti sunt testes, et ab eo qui testes deduxit concludente et editum accipiente iterum petantur testes, hos omnino non adesse, utpote suspitione habita, ab forte relictis quidem prioribus et dudum manifestis propter horum testimonia factis ille non productionem testium, sed de praecedentibus aut non testificatis additamentum aut eorum depositionibus emendationem desideret. Si vero deducens quidem testes editionem nondum acceperit neque perlegerit testationes neque ipse neque aliquis advocatorum eius, adversarius autem eius acceperit solus et fecerit disputationem, non tamen eam dederit ei qui tertio dudum fecit testium productionem, neque per disputationem edoctus sit is qui eos produxerat, quae testimoniis desunt haec adici, tunc dandum est et quartam productionem testium ei qui hoc petierit, primitus sacramento dando ab eo, quod neque subtraxit neque percunctatus est testationes neque ipse neque aliquis advocatorum eius aut omnino pro eo agens, neque per aliquem dolum aut machinationem vel artem quartam productionem petit fieri testium, sed propter hoc quod non valuit primitus uti denuntiatis testimoniis. Et si hoc factum fuerit, neque iussione pro talibus imperiali egere, sicut pridem erat, sed ex hac lege sufficient eis haec quae permissa sunt; et usque ad quartam testium productionem licentiam esse testimoniis uti, non tamen per longum intervallum, ut non ex hoc protrahatur lites, sed oportere omnino velocitatem eis imponere, secundum quod iudex aestimaverit hoc fieri.

1 Illud tamen indubium est, quia etsi semel pro-

c. IV §1 (Ἐὰν ἅπαξ τις . . .) habet Prochiron auctum 27, 165 ex B.

productioni et testimonia exceperunt, interpellationibus conantur nobis importuni esse ac velle testes etiam quarto producere, sancimus iudices nostros his maxime operam dare, et si iam ter prodierunt testes atque ab eo qui testes produxit et renuntiavit productioni et testimonia exceperit, denuo petuntur testes, eos nullo modo admittere, siquidem suspicio est, ne forte cum quid priores omiserint idque per testimonium iam manifestum factum sit, ille non productionem testium, sed aut eorum de quibus antea testimonium datum non erat additamentum aut eorum de quibus datum erat testimonium emendationem desideret. Si vero is qui testes produxit testimonia non exceperit neque cognita habeat neque ipse neque ullus ex procuratoribus eius, adversarius autem solus exceperit et exceptiones opposuerit, neque tamen eas ediderit ei qui iam ter testes produxit, ne is qui hos produxit per exceptiones edoctus de iis quae testimoniis desint haec adiciat: tum etiam quartam productionem testium concedendam esse ei qui eam petat, iureiurando prius ab eo praestando quod declarat se neque exceperisse neque cognovisse testimonia neque ipsum neque advocatum ullum aut omnino pro se negotia gerentem, neque dolo ullo aut machinatione aut arte quartam se petere testium productionem facere, sed quia testimoniis nuntiatis prius uti non potuerit. Atque hoc si factum sit ne iussione quidem imperiali de his indigeat, quemadmodum antea erat, sed ultro lex iis sufficiat quae ista permittit; et usque ad quartam testium productionem testimoniis uti liceat, neque tamen per longum tempus, ut ne inde quidem lites protrahantur, sed utique iis festinatio adhibenda est, prout iudex id facient dum existimaverit. Illud tamen in confesso est, si quis semel vel bis productis testibus renuntiaverit

1 * ἀποτάξαιτο *MLB* || διαμαρτυρίας *Bf* || πειρῶμενοι *Bf* || πειρῶντες *M^a* || 2 προσελύσει *Epan.* || βούλεσθαι τετράκις παρῆγειν *Epan.* || 5 παρ' αὐτοῦ τοῦ *Epan.* || 6 παραγόντος *Epan.* || καὶ *om. s.* καὶ — 7 ἐκλαβόντος *om. Epan.* || 7 ἐκβάλλοντος *B^s v. l.* || τούτοις *Epan.* || 8 προσέειπαι] *adecesse s* || 9 τῶν προτέρων] τῶν μαρτύρων τῶν προτέρων *Bf* || καὶ ἤδη — 13 ἐπιθυμῆι] ὁ συμφέρειν ἐνόμιζεν αὐτῷ, ἢ καὶ προσθέντων τὸ ἀσμφορον, ἐκείνος τῆς τῶν μαρτυρηθέντων ἐμπροσθεν ἐπανορθώσεως, ἀλλ' οὐ χρείας ἀλλῆς ἐνεκα προσεξέυρισκεν μάρτυρας ἐμελέτησεν *Epan.* || φανερώς *L* || 10 γινομένων *B^s* || παραγωγῆν *Bf* || 11 ἢ οὐ] ἢ *om. B^s* || 13 ἐπιθυμῆι *cum Scribgero vulg.* || ὁ παραγαγὼν μὲν] deducens quidem testes *s* || ἐκβάλλοι *L* || 14 * οὐδὲ αὐτὸς οὐδὲ τις *libri* || 16 * ποιήσοιτο *libri* || 18 τὸν *om. L* || 19 παραγόντα *B^s v. l.* || 20 ταῦτα *LB^s* || ταύταις *MB^f* || 21 ταύτην] *hoc s* || 22 ἐξείληφεν *B^f* || οὔτε *B^f, schol. Epan.* || οὐδὲ *MLB^s* || 23 οὔτε αὐτὸς οὔτε *schol. Epan.* || οὐδὲ αὐτὸς οὐδὲ *MLB* || τις ἢ συνήγορος] aliquis advocatorum eius *s* || 25 τέχνη *L* || 27 ἐπαγγελλομέναις *(ex corr.)*

III

L || 29 τούτου *L* || 30 ἀλλ' αὐτόθεν — 36 πράττειν *om. B^f* || αὐτόθεν — 31 ἐφιέντα] *ex hac lege sufficient eis haec quae permissa sunt s* || 31 τὸν *om. L(s)* || 32 ταῖς *om. LB* || 33 διὰ χρόνον *M* || διὰ μακροῦ *L* || διὰ μακροῦ χρόνου *B^s* || 34 αὐτοῖς *L, om. B* || 36 ὀμολογημένων *B^f*

1 interappellationihus *R¹* || nouis *RVT* || 2 importunum *R¹* || ducere *R* || 3 hoc *R* || 5 aditum *R* || 6 ••• tatur *T¹* || hos *vulg.*] hoc *R* haec *VT* || 7 suspitione *V* || relictis *om. R* || 8 eorum *T vulg.* || 10 non de testificatis (teficatis *V¹*) *V* || additamento *T* aditamento *V¹* addimento *T¹* additamenta *V² T², corr. vulg.* || horum *R* || 11 emendationes *R* || 15 tm *RV¹* || 16 dudum tercio *R* || 17 per *om. R¹* || *disputationem] dispositionem *libri* || produxerit *V* || 18 desint *V* || 21 perc•••tus *V¹* || 23 donum *T^a* || 24 fecit *V* || 25 hoc *V* || *om. RT* || non *om. T¹* || voluit *T¹* || 27 imperiale *T^a* || agere *V¹* || 30 esse] etiam *V* || 31 ut] aut *T^a* || hac *R* || protrahatur *V¹* || 32 uelociter *V* || 33 estimavit *V* || 36 tm *R* || est *om. R¹* || etsi] si *R¹* si et *R²*

57

ἐστίν, ὡς εἰ καὶ ἅπασι τις παραγωγῶν μάρτυρας ἢ δις εἶτα ἀποτάξεται, καὶ ἡ ἐκλάβοι τὰς μαρτυρίας καὶ κατασκέπεται ἢ τοῦ ἀντιτεταγμένου τοῦτο ποιήσαντος αὐτὸς τὰς παραγραφὰς ἐκλάβοι κάκειθεν μάθῃ τὰ μεμαρτυρημένα, οὐχ ἔξει παντελῶς ἀδειαν οὐδεμιᾶ περαιτέρω χρῆσθαι μαρτύρων παραγωγῇ, οὐδ' ἂν εἰ θεία τοῦτο κέλευσις πορισθεῖη.

ducens testes aut bis aut testificationes tractaverit, aut adversario hoc faciente ipse disputationem acceperit et ex hoc didicerit testificata, non habebit omnino licentiam ulla ulterius uti testium productione, neque si divina hoc iussio praeceperit.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ ἴσμεν ἤδη γενόμενον νόμον, ὥστε εἰ τις ἐνταῦθα λέγοι δίκην, δεῖται δὲ ἐπὶ τῆς χώρας μέρει τινὶ συστήναι τῆς δίκης, ἔξειναι τοῦ δικαστοῦ τοῦτο κρίνοντος καὶ τὴν ἀρκούσαν προθεσμίαν ὀρίζοντος παράγειν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας τοὺς μάρτυρας ἐνταῦθα δὲ ἀναπέμπεσθαι τὴν δίκην τῶν πεπραγμένων φερομένων καὶ ὑπὸ ταῦτῳ κρίνεσθαι δικαστῇ, πολλοὶ δὲ τοιαῦτα προσελεύσεις ἡμῖν γίνονται βουλομένων τινῶν, οἵπερ ἐν ἐπαρχίᾳ μὲν δικάζονται ἐνταῦθα δὲ τοὺς μάρτυρας ἔχουσιν, ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸν νόμον καὶ ἀδειαν εἶναι τῷ ἐν ἐπαρχίᾳ δικάζοντι στέλλειν ἐνταῦθα, ὥστε παριέναι τοὺς μάρτυρας ἢ τὰς ἀποδείξεις ὅλως δίδοσθαι καὶ πάλιν εἰς αὐτὸν φέρεσθαι τὰς δίκας, ἢ καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν ταῦτα αἰτεῖν γίνεσθαι. Θεσπίζομεν δὲ τὴν τῶν ἀποδείξεων εὐπορίαν καὶ τοῦτο κρατεῖν, καὶ δύνασθαι καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας ἐνταῦθα παρὰ τοῦ δικάζοντος ἐν τῇ χώρᾳ στέλλεσθαι καὶ παρ' ἐν τῶν ἐξ ἡμῶν ὀρισμένων ἐλλογιμωτάτων δικαστῶν, ψήφου περὶ τούτου παρὰ τοῦ δικάζοντος γινομένης, τὰς μαρτυρίας δίδοσθαι, καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας ἐτέρας εἰς ἑτέραν παρὰ τῷ ἐκδίκῳ ἢ παρὰ τῷ ἀρχοντι τῶν μαρτυριῶν ἐκ ψήφου τοῦ δικάζοντος διδόμενων ἐκείσε δηλαδὴ τῆς αὐτοτελοῦς ψήφου διδόμενης ἐνθα καὶ προκατήρχθῃ ἵνα ὥσπερ ἐντεύθεν ἐν τῇ χώρᾳ παρὰ τοῖς ἀρχουσιν ἢ τοῖς ἐκδίκοις τὰ περὶ τῆς παραγωγῆς τῶν μαρτύρων πράττεσθαι νομοδοτήται, οὕτω καὶ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας ἐν ταυτοῖς κρατοῖ, καὶ τελεία διὰ πάντων εἴη ἡ τῶν ἀποδείξεων ἅπασιν εὐκολία. τῶν μέντοι μαρτυριῶν

Et quoniam scimus dudum factam legem, ut si quis hic litem exercet, oportet autem in provinciae parte aliqua adprobari, licentiam habere iudice hoc decernente et sufficiens temporis spatium definiente deducere intra provinciam testes et huc transmittere litem gestis perlatis et ab eodem iudicari iudice, multae autem huiusmodi interpellationes nobis fiunt, volentibus aliquibus, qui in provinciis quidem litigant hic vero testes habent, ut teneantur et in huiusmodi lege, et licentiam esse in provincia iudicanti dirigere huc, ut praesententur testes aut testationes omnino dentur, et iterum ad eum referri lites, et si a provincia in provinciam haec petantur fieri: sancimus propter probationum abundantiam et hoc valere, et posse etiam a provincia huc ab eo qui iudex est in provincia destinari et ab uno qui a nobis definitus fuerit eloquentissimorum iudicum, interlocutione de eo a iudice facta, testationes dari, et a provincia alia in aliam provinciam aut apud defensorem aut apud praesidem testificationibus ex interlocutione iudicantis datis; illic videlicet definitiva sententia danda ubi et lis contestata est: ut quemadmodum hinc in provincia apud iudices aut defensores de productione testium agi sancita sunt, ita et a provincia in provinciam et a provincia huc teneat, et perfecta per omnia sit probationum omnibus facultas; testimoniis quidem non editis neque

c. V Ἐπειδὴ ἴσμεν — 36 κρατοῖη habet Epanagoge 12, 29.

productionibus, et aut testimonia exceperit atque inspexerit, aut ubi adversarius hoc fecit, ipse exceptiones acceperit et inde testimonia cognoverit, eum nullam omnino licentiam habiturum ulla testium productione amplius utendi, ne si divina quidem iussio id praestiterit.

V. Quoniam autem legem iam latam esse scimus quae constituat, ut si quis hic litem exercent, necesse autem habeat partem quandam litis in provincia confirmari, liceat iudice hoc decernente et diem sufficientem definiente in provincia testes producere et huc remittere litem actis perlatis atque per eundem iudicem decidi, multis vero eiusmodi interpellationibus petimur, cum nonnulli, qui in provincia quidem litigant hic autem testes habent, legem velint etiam de eiusmodi rebus valere ac licere ei qui in provincia iudicat huc mittere, ut testes adveniant vel probationes omnino dentur et rursus ad ipsum lites ferantur, vel etiam ut de provincia in provinciam id fiat petant: sancimus, ut propter probationum copiam hoc quoque valeat, liceatque et de provincia huc mitti ab eo qui in provincia iudicat atque apud unum ex spectatissimis iudicibus a nobis designatis, decreto de ea re a iudice faciendo, testimonia dari, et de alia provincia in aliam apud defensorem vel magistratum testimoniis ex decreto iudicis datis; utique tamen sententia definitiva ibi feratur ubi lis contestata est: ut sicut hinc in provincia apud magistratus vel defensores productionem testium fieri sancitum est, ita etiam de provincia in provinciam et de provincia in hanc urbem constat, et per omnia perfecta sit omnibus probationum facultas. Verumtamen ne in provin-

1 τις om. ε || ἢ καὶ δις B² v. l. || 2 εἶτα LB¹ εἰ M, om. B² v. l. || εἶτα ἀποτάξεται καὶ om. ε || ἀποτάξεται B¹ καὶ om. L^a || ἐκλάβοι B² v. l. || καὶ κατασκέπεται B¹, om. ε || 4 ἐκλάβοι] ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου add. Proch. auct. || μάθη B² v. l. || 5 πάντως Proch. auct. || οὐδεμίαν L² || 6 χρῆσασθαι LB Proch. auct. || εἰ] ἢ Proch. auct., om. M || 7 τοῦτο ML²B¹ς] τούτῳ L¹B² Proch. auct. || προσθεῖν L || 8 Ἐπεὶ B || νόμον] Cod. 4, 20, 16 || 9 λέγοι M Epan.] λέγει B(ς) λέγειν L || τῆς] τινὸς Epan. || 10 μέρει τινὶ (τινὰ L^a εἰ iterum L²) συστήναι ML²ς] μέρη τινὰ συστήναι B¹, cum Haloandro vulg., ἐν μέρει τῆν σύστασιν ἔχειν Epan. || τῆς δίκης om. ε || 12 παραγαγεῖν Epan. || 16 τινῶν ex corr. L || 18 καὶ ἀδειαν] καὶ om. L || 21 ἢ καὶ] etsi (i. e. εἰ καὶ) ε || 23 ἀπορίαν Epan. || 26 ab uno qui a nobis definitus fuerit (i. e. τῷ ἐξ ἡμῶν ὀρισμένῳ) ε || 28 γινομένης, τοὺς μάρτυρας B || 29 ἐτέρας om. L || ἐτέραν ἢ παρὰ Epan. ε || ἢ παρὰ] παρὰ om. B || 30 τῶν μαρτύρων L Epan. ||

τοῦ om. B || 35 ἐνταῦθα B Epan.

1 bis aut] bis et RT || tractant V || 3 didicit V || iustificata T¹ || 4 ullam T || 8 simus T¹ || 9 oporteat V¹ || 10 partem R || exprobari V || habere iudicem] iudicem habere V || 11 dicernente R¹ discernente (al. decernente in marg.) R² || temporis spatium RNT] spatium temporis V vulg. || deficiente T¹ || 12 retransmittere T || 13 iudicare V || 14 nobis fuerint V¹ fiunt nobis T || 15 litigatur R¹ || 17 provinciam libri] iudicari V¹ || 18 ut praesententur huc T¹ || praesententur V || 19 et si] *i. si T¹ || 20 in provinciam om. R || 22 ad provinciam V || 23 destinari ante huc (22) coll. R || 26 alia] illa R || 27 interlocutionem T¹ || 30 hinc vulg.] hic R huc V, om. T || iudices cet.] ces — 33 teneat scr. V² in ras. 2¹ v. || 31 productione V²] || 32 ita et a] a om. T^a || 33 teneat] redeat teneat (sic) V²] || 34 testimonio V¹ testimoniis is R

οὐκ ἐκδιδόμενων οὐδὲ ἐν ταῖς χώραις, ἀλλὰ τῶν πε-
πραγμένων διδομένων αὐτοῖς τοῖς παραγοῦσιν ἢ
καὶ τοῖς αὐτῶν ἀντιδίκους ἐπὶ πράξεως ὑπομημάτων
σημεῖα δεχομένων, καὶ οὕτως ἐνταῦθα ἢ ἐν ἐπαρχίαις
σημπομένων παρὰ τῶν δικαστῶν, μὴ ποτε ὡς εἰκὸς
δεηθεῖν καὶ ἑτέρων μαρτύρων ἢ τοῦ πράγματος φύ-
σις καὶ ἀπόκλεισθεῖν διὰ τὴν ἔκδοσιν ἢ τῶν μαρτύ-
1 ρων προσθήκη. τούτων ἀπάντων ἐπὶ τῶν χρη-
ματικῶν ζητήσεων νοουμένων· ἐπὶ γὰρ ἐγκλημάτων,
10 ἐνθα περὶ μεγίστων ἐστὶν ὁ κίνδυνος, ἀνάγκη πᾶσι
τρόπους ὑπὸ τοῖς δικασταῖς παριέναι τοὺς μάρτυρας
καὶ τὰ αὐτοῖς ἐγνωσμένα διδάσκειν· ἐνθα καὶ βασά-
νων ἴσως ἐστὶ καὶ τοῦ αἵματος ἀπάσης παρα-
τηρήσεως.

CAPUT VI.

Εἰ δὲ λέγοιτο δουλικῆς εἶναι τύχης ὁ βουλόμενος 15
μαρτυρεῖν, ὁ δὲ ἐλευθέρου ἰσχυρίζεται καθεστάναι,
εἰ μὲν ἐκ γενετῆς [τυχὸν ἐλευθέρου], πληρούσθω μὲν
ἢ μαρτυρία, ταῖς δὲ παραγραφαῖς ὁ περὶ τῆς τύχης
φυλαττέσθω λόγος, ὥστε εἰ φανερὴ τύχης οἰκετικῆς
ὦν, τὴν αὐτοῦ μαρτυρίαν ἀντὶ μὴδὲ γενομένης εἶναι· 20
εἰ δὲ ἐλευθέρωθ' ἦναι φήσῃ, ἀναγκάζεσθαι δεικνύναι
πρότερον αὐτὸν τὸ συμβόλαιον ἐν ᾧ τῆς ἐλευθερίας
τετύχηκεν, οὕτω τε μαρτυρεῖν. εἰ μὲντοιγε ἐν ἑτέρᾳ
χώρᾳ τῆς ἐλευθερίας φήσῃ τυχεῖν, ἢ οὐκ εἶναι προ-
χείρους αὐτῷ τὰς ἀποδείξεις, καὶ τοῦτο ὁμολογεῖται, 25
ἢ μὲν μαρτυρία γραφείσθω, μὴ δειχθέντος
δὲ τοῦ τῆς ἐλευθερίας συμβολαίου ὁ παραγωγὸν οὐ
χρησεται τῇ ἐκείνου μαρτυρίᾳ.

CAPUT VII.

Εἰ μὲντοι τις φήσῃ ἀπεχθῆ τὸν παριόντα πρὸς
μαρτυρίαν αὐτῷ καθεστάναι καὶ τυχόν καὶ ὑπὸ αἰ- 30
τίαςιν παρ' αὐτοῦ γενέσθαι, εἰ μὲν δεῖξειεν εὐθύς ὡς
ἐγκληματικὴ μεταξὺ αὐτῶν κινεῖται δίκη, μὴ παρίτω
πρὸς μαρτυρίαν ὁ μέχρι τοσούτου δυσμενῆς ὡς καὶ
περὶ ἐγκλημάτων διάζεσθαι. εἰ δὲ ἄλλως ἀπεχθῆς
εἶναι λέγοιτο ἢ καὶ αἰτιάσασθαι χρηματικῶς, προῖτω 35
μὲν τὰ τῆς μαρτυρίας, τῷ δὲ καιρῷ τῶν παραγρα-
φῶν φυλαττέσθω τὰ τῶν τοιοῦτων ζητήσεων.

Summan Athanasii c. V § 1 repetunt paratitla Athan. 4 § 10, c. VI B² n p. 424 Heimb.
c. VI—VIII habet Nomoc.^{dm} XIV tit. 9, 2 ex B. — c. VI respicit Leonis novella XLIX.
c. VII—IX (... ἀντιτίθεσθαι μὴ δυναμένον 453, 10) habet B² M 6, 31 p. 487 Zach.

cuius quidem testimonia edantur, sed acta ipsis qui testes produxerunt vel etiam adversariis eorum danda
sub gestorum confectione signis instruantur atque ita huc vel in provincias mittantur a iudicibus, ne forte
1 ut fit aliis quoque testibus causae natura egeat et propter editionem excludatur testium adiectio. Atque
haec omnia de quaestionibus pecuniariis intellegantur: in criminibus enim, ubi de maximis rebus est peri-
culum, necesse est omnibus modis testes prodire ad iudices quaeque comperta habent edocere; ubi et
tormentis forte locus erit et omni reliqua observationi.

VI. Si vero servilis condicionis esse dicatur qui testimonium perhibere voluerit, ipse autem se libe-
rum esse affirmet, siquidem natum ingenuum, conficiatur quidem testimonium, exceptionibus autem de
statu quaesio servetur, ut si servilis condicionis esse probetur, testimonium eius pro nullo habeatur; si
autem manumissum se dicat esse, prius ostendere cogatur instrumentum in quo libertatem consecutus est,
atque ita testimonium dicat. Si vero in alia provincia se libertatem consecutum esse dicat, vel in promptu
sibi non esse probationes, idque diserte iuraverit, testimonium quidem perscribatur, non monstratio autem
manumissionis instrumento is qui eum produxit testimonio eius non utetur.

VII. Si quis vero inimicum sibi esse dicat eum qui ad testimonium dicendum prodit, ac forte etiam
se ab eo accusatum esse, siquidem statim probaverit causam criminalem inter ipsos agitari, non prodeat
ad testimonium qui tantopere illi inimicus est ut eum etiam criminis reum agat. Si vero alio modo inimi-
cus esse dicatur vel etiam pecuniaria actione eum petiisse, procedat quidem testimonium, in tempus autem
exceptionum eiusmodi quaestiones reserventur.

1 οὐδὲ] ἢ δὴ B || 2 παραγοῦσιν B || 9 ἐννοούμενων
B || ἐγκλημάτων M Ath. Theod. ap. B² || ἐγκληματικῶν
LB Theod. ε || 10 ἀνάγκη om. ε || 11 ὑπὸ τοὺς δικαστὰς
L || 15 δὲ om. Nomoc.^{dm} || 17 τυχόν (τυχῶν B) ἐλευθέρου
MB, om. L Nomoc.^{dm} ε || 21 * φήσοι libri || ἀναγκα-
ζέσθω Nomoc.^{dm} || 22 αὐτῷ Nomoc.^m || 23 τετύχηκεν]
ἐτύχεν Nomoc.^m τε τυχεῖν om. verbis οὕτω τε —
24 τυχεῖν Nomoc.^d || 24 * φήσοι libri || 25 αὐτοῖς L ||
26 μὲν om. Nomoc.^m || 29 μὲν τι τις Nomoc.^m || 30 καὶ
om. B² || τυχόν — 31 εἰ μὲν om. ε || καὶ om. Nomoc.^m ||
32 μεταξὺ καὶ αὐτῶν Nomoc.^m || 33 καὶ om. Nomoc.^{dm} ||
34 περὶ ἐγκλημάτων] de crimine ε || 35 προῖτω μὲν] οὐ
κωλύομεν L

3 aut om. V || 4 destinatis V || 5 nature R¹V¹ || ex-
cludantur V¹ || 6 electionem R¹ || 12 *aliis omnibus ob-
servationibus libri || 15 fortunae T || 18 dispositionum
V || 20 si vero] si vero si R¹ || 21 compellant demonstra-
rem V¹ || 22 percepit V vulg.] perceperit T acceperit R ||
23 sin RV] si T vulg. || aliam provinciam R || 24 in om.
R || promptu] prouintias T¹ || 25 euidetur V¹ || 26 mo-
strato T¹ || vero om. T (set super non adscr. T³) || is om.
V || 30 probauerit T || 31 ad om. R¹ || 32 infectus RV ||
33 dicatur vulg. || 34 ut R || pecuniaria V¹ || procedet T² ||
35 tempori Spangenberg] tempore libri

CAPUT VIII.

Ἐπειδὴ δὲ ἐθήκαμεν νόμον, ὥστε καὶ ἐπὶ χρηματικῶν δικῶν ἀκοντάς μαρτυρεῖν, ἐκείνων οὐκ ἀναγκαζομένων τὴν μαρτυρίαν νέμειν ὅσοι μεστὰ γεγονάσιν αὐτοῖς, καὶ τινες ἀποχρώντας τοῦτω καὶ μαρτυρίαν οὐ βούλονται νέμειν, θεσπίζομεν, εἴπερ ἐκάτερον μέρος συνανωῆ τῷ μεσίτῃ αὐτῶν γενομένῳ μαρτυρῆσαι τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις, ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν καὶ ἀκοντά τὴν μαρτυρίαν νέμειν τοῦ κωλύματος, διόπερ αὐτὸν ἀκοντά μαρτυρεῖν ὁ πρότερος ἡμῶν οὐκ ἠβούλετο νόμος, διὰ τῆς συνανώσεως ἐκατέρων τῶν μερῶν ἀνηρημένον.

CAPUT IX.

Καὶ τοῦτο δὲ πολλάκις πραττόμενον ἴσμεν, ὡς τινες ἢ παρὰ τοῖς τῶν τόπων ἐκδίκους ἢ παρὰ τοῖς λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχουσιν ἢ καὶ ὡς εἰκὸς ἐπαύθῃ παρὰ τῷ λαμπροτάτῳ μαγίστρῳ τῶν κήρων εἰσιόντες καὶ μεμφόμενοι, ὡς παρὰ τοῦδε πεπονθότες τι παράνομον ἢ ἄλλως ἠδικημένοι ἢ ἐξημιωμένοι, μάρτυρας βούλονται παραστήσασθαι· καὶ ἵνα μὴ ὑστερον ἀντιτεθείη αὐτοῖς, ὡς κατὰ μίαν μοῖραν τὰ πεπραγμένα συνέστη, δεῖ κἀκείνον ἐν αὐτῇ τῇ πόλει καθεστῶτα ἐνθά αἱ μαρτυρίαι δίδονται, ὑπομνησθέντα παρὰ τοῦ ἀρχοντος ἢ τοῦ ἐκδίκου παραγενέσθαι καὶ ἀκοῦσαι τῶν μαρτυριῶν. εἰ δὲ μὴ βουλευθεὶς παραγενέσθαι, ἀλλὰ διαπτύσειεν, ὥστε ἐκ τοῦ κατὰ μίαν μοῖραν δίδεσθαι τὰς μαρτυρίας κατ' αὐτὸ τοῦτο ἀρχίστους εἶναι, θεσπίζομεν τὰς τοιαύτας μαρτυρίας οὕτω κρατεῖν, ὡς ἂν εἰ μὴ μονομερεῖς ἐτύγχανον οὐσαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ παρόντος ἐγεγόνεισαν. εἰ γὰρ παραιτήσαιο καὶ ἐλθεῖν μὴ βουλευθεὶς

Quoniam vero posuimus legem, ut in pecuniariis causis nolentes testificari illos non compellendos testimonium dare qui ante mediatores facti sunt ipsis, et quidam abutuntur hoc et testimonio nolunt uti. sancimus, si utraque pars consentiat, quod mediator eorum fiat testificator, componantur enim ea quae ab eo dicuntur, compellere eum et nolentem testimonium perhibere, prohibitione propter quam eum nolentem testificari primitus nostra noluit lex propter consensum utriusque partis sublata.

Et hoc vero multotiens actum scimus, quod quidam aut apud locorum defensores aut apud clarissimos provinciarum iudices aut forte (ut adsolet) hic apud virum clarissimum magistrum census ingrediuntur et queruntur, tamquam ab aliquo sustententes aliquid contra leges aut aliter laesi aut damnificati testes volentes producere: (et) ut non in posterum opponatur eis, quod ab una parte gesta sunt, oportet et illum in ea civitate constitutum in qua testationes dantur, admonitum a iudice sive defensore praesentem esse et audire adtestationes. Si vero noluerit advenire, sed respuerit, ut ex hoc ab una parte testimonia dentur, ut secundum hoc ipsum inutilia esse, sancimus huiusmodi testationes ita tenere ac si non ex una parte constitutae sint, sed tamquam eo praesente factae sint. Si enim recusaverit et ad-

c. IX in. (. . . . 453, 5 videbuntur quidem ex utriusque praesentia facta) versionem latinam aliquanto emendatiorem ea quae in Authentico est exhibet Gregorius Magnus in epistula a. 603 scripta Epist. 13, 45, ubi citatur constitutio novella quae de testibus loquitur c. 16⁷ (Gregor. Opp. II 1255 ed. Benedictinorum; accuratius epistulam ex codicum fide edidit Baudi di Vesme Atti della R. Accademia delle Scienze di Torino V (1869—70) 250 sqq., unde lectionis discrepantiam enotavi).

VIII. Quoniam autem legem tulimus, ut etiam in pecuniariis causis invitati testimonium dicant, ne tamen illi testimonium perhibere cogantur, qui mediatores partibus fuerunt, et nonnulli hoc abutuntur neque testimonium perhibere volunt, sancimus, ut siquidem utraque pars consentiat eum qui mediator ipsius fuerit testimonium reddere eorum quae ab ipso dicta sint, ille etiam invitatus testimonium perhibere cogatur: cum impedimentum propter quod invitum eum testimonium dicere prior lex nostra noluit per consensum utriusque partis sublatum sit.

IX. Ceterum hoc quoque saepe fieri scimus, ut quidam vel ad locorum defensores vel ad clarissimos provinciarum praesides vel etiam hic ut par est ad clarissimum magistrum census adeuntes seque ab aliquo iniqui aliquid perpressos vel aliter iniuria vel damno affectos esse querentes testes velint producere: atque ne postea iis obiciatur una solum parte praesente quae acta sunt probata esse, oportet illum quoque in ipsa civitate degentem ubi testimonia dantur, admonitum a praeside vel defensore adesse et testimonia audire. Si vero noluerit adesse, sed respuerit, ita ut ex eo ipso quod una tantum parte praesente dentur testimonia inutilia sint, sancimus, ut eiusmodi testimonia ita valcant atque si non ab una parte essent dicta, sed ipso quoque praesente data fuissent. Nam si recusaverit et venire atque audire

1 νόμον] Cod. 4, 20, 16 (cf. 19) || καὶ om. ε || 2 δικῶν om. Nomoc.^a || 3 ὅσοι] qui ante ε || 4 τοῦτω] καὶ τοῦτω L^a || 6 τῷ μεσίτῃ αὐτῶν γενομένῳ μαρτυρῆσαι M] τῷ μεσίτῃ αὐτῶν γενομένῳ πειθίσασθαι Nomoc.^{am} τὸν μεσίτην αὐτῶν γενόμενον μαρτυρῆσαι (μαρτυρεῖν B^s), καὶ ἀρκεσθῆσθαι (θῆσασθαι omisso καὶ B^s v. l.) B[?], cum Haloandro vulg. quod mediator eorum fiat testificator: componantur enim (i. e. συνθῆσασθαι γὰρ?) ε (καὶ φῆ συντίθεσθαι ex Epitome ad Prochiron mutata 27, 56 citat Zachariae) || 7 γενομένοις L || 8 τὴν om. B[?] || 10 ἐβούλετο B^s || 13 τῶν om. L || 14 ἢ καὶ] καὶ om. B^s v. l. || 18 βούλονται μάρτυρας B^s testes volentes ε || παρίστασθαι B^s v. l. || 20 δεῖν L, B^s v. l. || 28 ἐτύγχανον οὐσαι] τυγχάνουσαι B^s v. l. || ἀλλὰ καὶ] ἀλλ' ὡς καὶ L^s sed tamquam ε || 29 *παραιτήσοιτο libri

1 proposuimus T vulg. || ut om. vulg. || 2 illis non compellendis Beck || 3 ipsi V^s || 4 haec V || 5 quod V] quod et RT vulg. || 6 ea V || 7 ducuntur V^s || et RV^s T] etiam V^s vulg. || nolentem V || 8 prohibitionem, V || 9 *primitus] penitus libri || voluit R^s, T^s in marg., vulg. || lex no-

luit T || 10 patris V^s || 12 At V^s || Hoc quoque saepius agnovimus (leg. agi novimus), quoniam quidam Gregor. || simus T^a sancimus V^s || quod quidam vulg.] quidem quidam T quidam (idem s. v. V^s) quidam V^s quidam RV^s || 14 forte] etiam Gregor. || 15 ingredientes et querentes Gregor. || 16 quaeruntur RVT || ab alio passi aliquid Gregor. || 17 laesi] iniustitiam sustententes Gregor. || 18 volunt Gregor. || et add. Beck || et ut non — 19 gesta sunt] et ne postea obiciatur eis quia per unam partem gesta confecta sunt Gregor. || 19 qui R^s || gesta sint R^s T gestum sit R^s || 20 et om. T || illum] illo RV^s T^s || ea] ipsa Gregor. || constituto RVT^s || ubi testimonia dantur, admonitum iudicem aut defensorem Gregor. || 21 a] ad V^s || defensorem R^s T^a a defensorem V vulg. || praesentem esse] advenire Gregor. || 22 atestationes VT^s testes Gregor. || nolunt V || 23 respuunt T^s respuit V contempserit Gregor. || ut] u • V^s || ut ex una parte testimonia adversus eum inutilia sint Gregor. || 24 utilia R^s || 25 esse R^s V^s || essent R^s V^s T vulg. || testatione R^s testimonia Gregor. || tenere] valere Gregor. || ac] hac V^s tamquam Gregor. || 26 constitutae — 27 factae sint] consisterent, sed etiam ipso praesente fuissent facta Gregor. || sunt R^s || 27 repudiaverit et venire Gregor.

καὶ ἀκοῦσαι τῶν κατατιθεμένων, καίτοι δημοσιεύων
 τε καὶ οὐκ ἐξ ἀπαραιτήτου τινὸς ἀνάγκης ἀφικέσθαι
 μὴ δυνάμενος, ἐν ἴσῳ τοῖς παραγενομένοις ἔσται, καὶ
 οὐδὲν ὄφελος ἐκ τῆς αὐτοῦ προπετείας αὐτῷ γενήσε-
 ται, ἀλλὰ δοκεῖται μὲν ἐν συστάδην γεγονυῖαι, ὅσα
 δὲ ἂν ἀρμόσειεν αὐτῷ παραγράφειν περὶ αὐτῶν,
 ἐξείναι τούτοις χοῦσθαι, μόνου τοῦ δοκεῖν αὐτὰς εἶ-
 ναι μονομερεῖς διὰ τὴν αὐτοῦ προπετεῖαν, ὅσα δὲ
 κατ' ἀνάδειαν μὴ παραγενομένων, ταῖς μαρτυρίας
 ἀντιτίθεσθαι μὴ δυνάμενον. Τῶν ἄλλων ἀπάντων
 ὅποσα περὶ μαρτύρων παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν ἢ καὶ
 παρ' ἡμῶν αὐτῶν εἰρηγὰ τε καὶ νενομοθέτηται κυ-
 ρίων μενόντων καὶ παρὰ τῶν ἡμετέρων δικαστῶν
 φυλαττομένων, εἴτε μείζους εἴτε ἐλάττους εἴεν, εἴτε
 ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως εἴτε ἐν ταῖς ἔξω χώ-
 ραις, ἵνα καὶ τὰ τῶν μαρτύρων ὅπως δυνατοὶ καθ-
 εστήκηται ἐπανορθώσαντες ἐπι καθαρῶτερόν τε καὶ
 ὁσιώτερον τὰς δίκας πρᾶττεσθαι παρασκευάσωμεν·
 δι' αὐτὰ καὶ τὰς ἀκροάσεις γίνεσθαι παρὰ τοῖς δικα-
 σταῖς ἀπασί τῶν θεῶν προκειμένων λογίων ἐνομο-
 θετήσωμεν, καὶ ὄρκον ὑπέχειν καὶ τοὺς ἐνάγοντας καὶ
 τοὺς ἐναγομένους καὶ τοὺς συνηγόρους παρεκελευσά-
 μεθα, πανταχοῦ τὸν θεὸν ἐφιστάντες ταῖς τῶν δικα-
 ζομένων τε καὶ δικαζόντων καὶ τῶν μαρτυρούντων
 ψυχαῖς, ἵνα διὰ πάντων τῆ τοῦ θεοῦ μνήμη τε καὶ
 παρουσίᾳ καθαρὰ τὰ τῶν δικῶν καὶ ἀνύποπτα τοῖς
 δικαζομένοις γίνωτο. ὃν δὲ νόμον κρατεῖν βουλόμεθα
 εἰς τὸν ἐφεξῆς ἅπαντα χρόνον.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ
 διὰ τοῦδε τοῦ θεοῦ δηλούμενα νόμου ἢ σὴ ὑπεροχῇ
 ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. Dat. k.
 Octob. CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XIII.
 Apione v. c. cons. [a. 539]

venire noluerit et audire depositiones (etenim publi-
 cabuntur) et non per inexcusabilem aliquam neces-
 sityatem deduci non possit, similis advenienti erit, et
 nullum iuvamen ex sua protervitate ei efficietur, sed
 videantur quidem probationes factae, quaecumque
 vero competierint ei ad disputandum de his, licebit
 his uti, solummodo quod videntur esse ex una parte
 propter eius proterviam, quasi propter audaciam
 minime advenientis, testationibus opponere non va-
 lente. Omnibus aliis quae de testibus et ab his qui
 ante nos et a nobis ipsis dicta sunt et sancita fixis
 manentibus et a nostris iudicibus observandis, sive
 maiores sive minores sint et sive in hac magna ci-
 vitate sive foris in provinciis, ut et ea quae de testi-
 bus sunt quantum possibile nobis est corrigentes
 adhuc purius et sanctius lites agi praeparemus; per
 quas et cognitiones fieri a iudicibus omnibus divinis
 propositis evangelii sancimus et iusiurandum subire
 et pulsantes et pulsatos et advocatos praecipimus,
 ubique deo inspectore et eorum qui iudicant et qui-
 bus iudicatur et qui testimonium praebent anima-
 bus, ut perennis dei commemoratio et praesentia
 munda litium et citra suspicionem litigantibus fiat.
 Quam vero legem tenere volumus de cetero omni
 tempore.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et
 per hanc divinam manifestata sunt legem tua emi-
 nentia operi effectuique tradere festinet. Dat. kal.
 Octob. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione
 v. c. cons. [a. 539] viro clarissimo consule.

testes deponentes noluerit, cum utique in publico versetur ac non ex inevitabili quadam necessitate ad-
 venire nequeat, pari loco cum praesentibus erit, neque ullum commodum ex contumacia ei obtinget; sed
 videantur quidem testimonia utraque parte praesente facta, quaecumque vero ei exceptiones de iis com-
 petent, his uti liceat, nisi quod hoc unum, ab una tantum parte ea facta videri, propter contumaciam
 eius, quippe qui per fastidium non adfuerit, testimoniis opponi non possit. Reliqua autem omnia, quae-
 cumque de testibus a decessoribus nostris vel a nobis ipsis dicta et sancita sunt, rata maneat atque a
 iudicibus nostris, sive maiores sive minores sint, sive in magna hac urbe sive in provinciis, custodiantur,
 ut iis quoque quae ad testes pertinent a nobis quantum fieri potest emendatis efficiamus, ut etiam purius
 et sanctius lites agantur; propter quas etiam cognitiones apud iudices omnes fieri divinis litteris propo-
 sitis sancimus, atque iusiurandum subire et actores et reos et advocatos iussimus, deum ubique et liti-
 gatorum et iudicum et testium animis praesentem proponentes, ut dei memoria ac praesentia per omnia
 lites integre et suspitione vacuae litigantibus fiant. Quam quidem legem in omne tempus deinceps fu-
 turum valere volumus.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas
 ad opus et effectum adducere studeat.

1 καίτοι δημοσιεύων τε (ἀντί τοῦ ἐνδημῶν M s. v.)
 MB² καὶ ὅτι δημοσιεύων τε L¹ καὶ ὅτι δημοσιευο-
 μένων(?) L², om. Bf, etenim publicabuntur ε || 2 καὶ
 om. B² v. l. || 3 τοῖς παραγενομένοις B² v. l. adven-
 nienti ε || 5 συστάδην] probationes ε || γεγονέναι Ho-
 loander γεγονῆναι Bf || 7 εἶναι αὐτὰς L || 8 δὲ om. LB² ||
 11 παρὰ] et ab ε || ἢ om. ε || 14 εἴτε ἐπὶ] et sive in ε ||
 19 γενέσθαι L || 20 ἐνομοθετήσωμεν] sancimus ε. Cod. 3,
 1, 14 || 22 παρεκελεύσαμεν L praecipimus ε || 23 τῶν δικα-
 ζομένων τε καὶ δικαζόντων] et eorum qui iudicant et
 quibus iudicatur ε || 25 sq. ἵνα — δικῶν] ut perennis dei
 commemoratio et praesentia munda litium ε || διὰ] τῶν
 διὰ Bf || 26 τῶν om. Bf || 27 δὲ] vero (i. e. δὲ) ε ||
 31 dat. — cons. ε, ἐγράφη καλάνδων Ὀκτωβρίων βα-
 σιλείας Ἰουστινιανοῦ τῷ εβ' ὑπατείας (sic) Ath. ἐξεφα-
 νήθη μὴ ὀκτωβρίῳ τῆς βασιλείας εἶτε γ' ὑπατεία
 Ἀπριονος Theod., dat. xv. k. sept. CP. post css utilisario
 us. anno II M

1 dispositiones R¹T quae deponuntur Gregor. || et-
 enim — 5 factae] cum utique in publico sit et non ex
 inevitabili quadam necessitate venire non possit, aequa-

liter eis erunt (leg. erit) tamquam si advenissent, et nulla
 utilitas ex contemptu suo ei adhibuerint (adhibebitur
 vulg.), sed videbuntur quidem ex utriusque praesentia
 facta Gregor. || publicantur V || 2 non V¹? RT] nisi V²
 vulg. || aliquam inexcusabilem T || 3 possint V¹T || adin-
 venienti R¹ || 4 propteruitate V || 6 petierint V || his] eis V ||
 7 is V || 8 propteruiam (propter uiam V¹) RV proter-
 vityatem T² || * quasi] quae libri || 9 testationibus] al.
 adtestationem T³ in marg. || 10 et] ad i et T^a, et om. V¹ ||
 11 ipsis om. R || 13 minores sive maiores sint in ras. V² ||
 et sive om. V || 14 foras V || ut] aut T^a || et om. VT ||
 15 est nobis corigentes T || 16 adhuc] et adhuc R² || purus
 R¹ prius T¹ || sanctius — 22 et prae] scr. R² in ras. 4 vv. ||
 per] et V¹ || 17 et om. V, uel ins. V³ || 18 praepositis
 VT || 19 et pulsantes om. T¹ || 20 deo inspectore T³ in
 marg.] deum inspectorem RVT; dantes vel imponentes
 addendum censet Osenbrüggen || 21 et qui] al. eorum adscr.
 T³ in marg. || 22 perennis] *** V¹ per V² || oommemorationem
 RV² || 23 munda om. T¹ || litiganti. V¹ litigantium
 RV² || 24 quam uero in ras. V² || certo R || 30 mani-
 festa RV || 31 subscr. data kl. octob. impr. dōn. iust. pp.
 aug. anno XII. apione uiro clarissimo consule V, dat.
 kal. oct. omissis reliquis Bamb. II

ῬΑ

ΩΣΤΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΣ ΟΥΣΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΕ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑΣ, ΩΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΓΑΜΗΣΑΝΤΟΣ, ΠΡΟΤΙΜΑΣΘΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΤΕΡΑΝ ΓΥΝΑΙΚΑ Η ΤΟΥΣ ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΡΟΥ ΓΑΜΟΥ ΠΑΙΔΑΣ. ΚΑΙ ΩΣΤΕ ΕΙ ΒΟΥΛΗΘΕΙΣΗΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΗΤΟΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΓΡΑΨΑΝΤΟΣ ΥΠΕΡ ΑΥΤΗΣ ΤΗΝ ΠΡΟΙΚΑ ΔΟΥΝΑΙ ΤΩΙ ΑΝΑΡΙ ΤΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΝΤΑ ΑΝΑΒΑΛΛΕΤΑΙ Ο ΑΝΗΡ ΥΠΟΔΕΞΑΣΘΑΙ, ΑΥΘΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΑΠΑΙΤΗΣΘΑΙ ΑΥΤΟΝ ΤΗΝ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΙΣΑΝ ΠΡΟΓΑΜΙΑΙΑΝ ΔΩΡΕΑΝ.

Ἀποκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἀγούστος Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', 15 ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Πρώην δικαζόντων ἡμῶν ἡμφιβητήδην πρᾶγμα πολλῆς ἀξίον ἐπιστροφῆς καὶ σφραστεῖρας νομοθεσίας οὐκ ἀνάξιον. καὶ γὰρ τις προτέρας γενόμενος γαμετῆς ἀνῆρ καὶ ταύτην ἀποβαλὼν, εἴτα δευτέρας, προικὰ τε ὑποδεξάμενος παρ' ἐκατέρας καὶ παῖδας ἐκ τῆς πρώτης καταλιπὼν ἀπῆλθε τῆς δευτέρας ἐτι περιούσης. ἡβούλετο τοίνυν ἡ δευτέρα γαμετῆ τὴν προικὰ τὴν παρ' αὐτῆς δεδομένην ἀπαιτεῖν τῷ προνομίῳ χρωμένη τῷ παρ' ἡμῶν δεδομένῳ, ἀντέλεγον δὲ οἱ ἐκ τῶν πρώτων γάμων παῖδες καὶ αὐτοὶ μητρῶαν προτεινόμενοι προικὰ, καὶ ἀμφισβητήσιμον ἦν, εἰ καὶ μὴ περιούσης τῆς προτέρας γαμετῆς δεῖ δεξασθαι τοὺς ἐκείνης παῖδας κατὰ τῆς δευτέρας προικὸς ἀγωνιζόμενος. οὐ γὰρ ἐτέροις δεδοκαμέν τε ἤδη καὶ διδομέν τοῦτο τὸ προνόμιον ἢ κληρονόμοις ἢ δανεισταῖς, ἀλλὰ μόνοις παισὶ. πολλοὶ μὲν οὖν ἀμφισβητήσεις γεγόνασιν ἐν τῷ πράγματι, λεγοῦσης τῆς δευτέρας γαμετῆς, ὡς ἐξαναλώσας ἐφῆθη καὶ πρὶν ἐπὶ τὸν πρὸς αὐτὴν ἐλθῆ γάμον ὁ ἀνῆρ τὴν τῆς προτέρας γαμετῆς

Nov. XCI (Authent. XCIII = Coll. VII tit. 5: gloss.) Graece extat in ML, epilogo excepto in B 28, 13 (inde B² Π 29, 56 p. 569 Zuch.). — Epit. Theod. 91 (inde B²), Athan. 10, 5. Iulian. const. LXXXIV.

XCI.

UT CUM DOTIS PRIORIS ET SECUNDAE EXACTIO FIT, SECUNDIS NUPTIIS A VIRO CONTRACTIS, PRAEFERATUR PRIOR UXOR VEL LIBERI EX PRIORIBUS NUPTIIS PROCREATI. UTOQUE CUM UXOR SIVE IS QUI PRO EA CONSCRIPSIT DOTEM DARE EAM MARITO VELIT, SI MARITUS QUAE CONSCRIPTA SUNT ACCIPERE DISTULERIT, SOLUTO MATRIMONIO DONATIO ANTE NUPTIAS AB IPSO CONSCRIPTA AB EO EXIGATUR.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Nuper iudicantibus nobis in controversiam vocata est res multiplici animadversione digna neque indigna luculentiore legislatione. Quidam enim cum prioris uxoris eaque amissa secundae maritus factus esset, dote ab utraque accepta et liberis ex priore relictis decesserat secunda adhuc superstite. Volebat igitur secunda uxor dotem a se datam exigere privilegio usa a nobis concessa, contradicebant autem liberi ex priore matrimonio nati ipsi quoque maternam dotem praetendentes, atque dubium erat, num etiam priore coniuge non superstite liberi illius recipere eam deberent contra secundam dotem contententes. Neque enim aliis hoc privilegium et dedimus iam et damus sive heredibus sive creditoribus, sed solis liberis. Multae igitur controversiae in ea causa extiterunt, cum secunda uxor diceret maritum iam ante quam ad nuptias ipsius venisset, prioris uxoris dotem consumpsisse, neque par esse se quidem,

1 rubr. Περὶ δύο προικῶν χρεωστονόμενων, καὶ περὶ τοῦ μὴ βουλομένου τὴν προικὰ δεξασθαι Theod. || 2 ἀπαιτησά L¹ || προικὸς τῆς προικὸς B¹ || 3 τε om. Ath. || ὡς — 13 δωρεάν] δευτερογαμουμένου (δευτερογαμουμένου index) τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὰ ἐξῆς Ath. || 10 ἀναβάλλεται] δὲ s. v. add. L² || 12 ὑπ' αὐτοῦ] ab ea s. || γραφεῖσαν L || 13 δωρεάν] μὴ ὑποδεξάμενον δὲ προικὰ μὴδὲ προγαμιαίαν δίδοναι δωρεάν add. Haloander (B¹) || 14 τῷ ἐνδοξοτάτῳ om. L || 15 ἐπάρχῳ M || 16 ὀρδινάριον ML, corr. Haloander || πατρικίων L || 17 Πρώην — 20 ἀνῆρ] Γενόμενός τις προτέρας γαμετῆς (γυναικὸς B² v. l.) ἀνῆρ inc. B || 21 δευτέρας M²] δευτέρα συνοικήσας LB || τε εἰ παρ' ἐκατέρας om. s || ἐκατέρων B¹ || 22 τῆς προτέρας] ἀποτεκῶν ἀπῆλθεν L || 23 περιούσιος L¹ (id. 28) || ἐβούλετο B¹ || γυνή B || 24 τὴν δεδομένην παρ' αὐτῆς B² || αὐτῆς CGEHeimbach ex s || 25 παρ' ἡμῶν B². Cf. Cod. 8, 17, 12 || ἀντέλεγον L¹ || 26 αὐτὴν L¹

(αὐτοὶ τὴν malit CGEHeimbach) || 29 ἐκείνης om. s || κατὰ τῆς τῆς δευτέρας L² || 30 cf. Cod. 8, 17, 12 § 7 || 31 προοίμιον L¹ || 32 παισὶ] τοῖς παισὶ CGEHeimbach male || 34 γαμετῆς om. s || 35 αὐτῆς L² || ἐλθῶι B² || ὁ ἀνῆρ om. s

2 extante dotis V dotis intante R || 4 migranti RVT vulg. || prime T || 5 et ut] ut et RT et V vulg. || 6 uoluerint V² || his V || dote R¹ || 8 distulit V || aut T¹ || 9 ea] leg. co? || 10 conscriptam] cum scriptura V etiam conscriptam RT vulg. || antenuptiarum V || 14 excons. RV exconsuli T || 17 dubitatione R || 18 causam R¹ || correct. V¹ || 19 legis V || 20 factis T¹ || vir] uero R¹ || ea R¹ || deinde] et deinde T || 22 adhuc secunda] ad secunda R¹ secunda adhuc T || 26 et dubium] et om. RAT || atrum V¹ || 27 oportere V¹ oportet V² || leg. filios <illius>?

προϊκα, καὶ οὐ δίκαιόν ἐστι, τὴν μὲν αὐτῆς προϊκα, διότι τοσοῦτον εὐρέθη καταλιπὼν ὁ ἀνὴρ ὅσον ἀρκεῖ μόνῃ τῇ δευτέρᾳ προϊκῇ, αὐτὴν ἀπολείπει, τοὺς δὲ τὴν ἐξαναλωθεῖσαν ἤδη προϊκα λαβεῖν· ἀλλ' οἱ παῖδες τὰς ὑποθήκας προῖσαντο, ὅτι περ ὅλων πραγμάτων ὄντων τῷ τελευτήσαντι αἱ τῆς τελευτήσεως ὑποθήκαι πρεσβύτεραι τῆς δευτέρας εἰσι

suam quidem dotem, quod tantum inventus est reliquisse vir quantum sufficeret soli secundae doti, eam perdere, illos autem expensam iam dotem percipere; sed filii hypothecas proponebant, quoniam omnino 5 rebus existentibus morienti hypothecae seniores potiores quam secundae essent.

CAPUT I.

Τούτων τοίνυν ἀμφισβητουμένων ἐκείνο τῶν ἀνωμο-
λογημένων τε ἤδη καὶ νενομοθετημένων παρ' ἡμῶν
ἐστίν, ὡς εἰ μὲν τι φαίνοιο ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς 10
προτέρας ἢ τῆς δευτέρας προϊκός, τούτο ἀνάγκη ἢ
τοὺς παῖδας τῆς προτέρας ἢ τὴν δευτέραν ἔχειν, ἢ εἰ
τελευτήσῃσι ἀκείνη, τοὺς παῖδας αὐτῆς, ἕκαστον πρὸς
ὅπερ ἂν οἰκείως ἔχειν ἑαυτὸν ἀποδείξειεν· ἐνταῦθα
γὰρ καὶ ἢ in rem ἢ περι δεσποτείας ἀρμόζει καθαρῶς, 15
καὶ ἕκαστον δεῖ τὸ οἰκεῖον ἔχειν μηδὲν προνομίον δεό-
μενον. εἰ δὲ οὐ φαίνοιο τῶν ἐκατέρας πραγμάτων
οὐδὲν, ἢ τινὰ μὲν φαίνοιο τινὰ δὲ ἐλλείπει, εἴτε
περὶ αἰ γυναικῆς (ῥεπουδία τυχὸν τοῦ προτέρου
γάμου διαλυθέντος καὶ ἀρμυσάσης τῇ γυναικὶ τῆς προ- 20
κόσ) εἴτε τελευτήσῃσι [ἢ] ἐπὶ παῖσιν ἀμφω ἢ καὶ
μία τούτων, ἐπὶ τοῖς ἐλλείπουσι κυριώτερον εἶναι τὴν
προτέραν καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παῖδας πρεσβύτεραν προϊκα
προτενωμένους· ταῦτον δὲ ἔστιν εἰπεῖν καὶ ἐγγόνους
καὶ ἀπεγγόνους καὶ τὴν ἐφεξῆς διαδοχὴν, ὅποιασδὲ 25
ποτε φύσεως εἶεν. ὡς περ γὰρ εἰ δύο δημόσια ὀφλή-
ματα ἦν, ἀνάγκη τὸ πρεσβύτερον κυριώτερον τοῦ
μεταγενεστέρου καθεστάναι, οὕτω κἀνταῦθα τὰ προ-
νόμια ἀνάγκη τῇ πρώτῃ προϊκῇ δοθῆναι προτέρα,
οὕτω τε τῇ δευτέρᾳ, καὶ προϊκα μὴ προκοίνειν προϊκῇ 30
μηδὲ ὑποθήκην ὑποθήκῃ, ἀλλὰ τὸ πρεσβύτερον καὶ
χρόνῳ πολὺν μὲν τὴν οἰκειαν ἔχον ἰσχύει τε καὶ
προνομίαν· τοὺς γὰρ χρόνους τῶν ὑποθηκῶν ἀμείψαι
ἢ ἀνελεῖν κατ' οὐδένα τρόπον αἰρούμεθα. καὶ ταῦτα

His igitur in dubitationem venientibus illud cer-
tum et iam a nobis sancitum est, quia si aliquid
apparet rerum prioris aut secundae dotis, hoc nec-
cessarium filios prioris aut secundae habere, aut si
moriatur et illa, filios eius, singulos quod proprie
habendum suum ostenderint: hic enim et in rem
quae de proprietate est competiti pure, et unumquem-
que quod suum est habere nullo privilegio indigens.
Si vero nihil appareat utriusque rerum, aut aliqua
quidem appareant aliqua vero desint, sive superstit-
es sint mulieres, repudio forsan priore matrimonii
dissoluto et competenti mulieri dote, sive defunctae
sunt filii existentibus ambae aut etiam una harum,
in his quae desunt superiorem esse priorem et filios
ex ea antiquiorem dotem proponentes, idem est dicere
nepotes et pronepotes et deinceps successio-
nem, cuiuscumque naturae fuerint. Sicut enim si
duo debita publica fuissent, necessario antiquum
posteriori praeponeretur, ita et hic privilegia neces-
sarium est priori doti dare priora, et ita secundae,
et dotem non praeponere doti neque hypothecam
hypothecis, sed quod antiquius est et tempore am-
plius manere proprium robur habens et privilegium:
tempora namque hypothecarum permutare aut in-
terimere nullo modo patimur. Et haec dicimus non

c. I summaria ex Theod. habent Prochiron 9, 14; Epanagoge 18, 30; ex Ath. paratitla Ath. 15 § 15; v. 26—28
argumentum ex Ath. repetit liber περι διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 14 p. 195 Heimb.

quoniam vir tantum reliquisse invenitur quantum soli secundae doti sufficiat, suam dotem amittere, illos
autem dotem iam consumptam accipere: at liberi hypothecas praetendebant, quod cum omnino bona ha-
beret defunctus, defunctae coniugis hypothecae antiquiores essent quam secundae.

I. Cum haec igitur in controversiam vocata sint, illud et exploratum iam et a nobis sancitum est,
si quid ex rebus prioris vel secundae dotis appareat, id necesse esse aut liberos uxoris prioris aut se-
cundam habere, aut si illa quoque defuncta sit, liberos eius, quantumcumque ad se quisque pertinere
probaverit: hic enim et actio in rem quae est de dominio pure competit, et suam quisque habere
debet privilegio minime indigens. Si vero nihil ex rebus utriusque appareat, vel quaedam appareant
quaedam deficiant, sive supersint mulieres (repudio forte prioribus nuptiis solutis et dote mulieri com-
petente) sive defunctae sint relictis liberis utraque vel etiam altera earum, in iis quae deficiunt potius
esse priorem liberosque ex ea natos antiquiorem dotem praetendentes: idem autem dicendum est etiam de
nepotibus et pronepibus et reliqua deinceps successione, cuiuscumque sexus sint. Quemadmodum enim
si duo publica debita essent, necesse esset antiquius posteriore potius haberi, ita hic quoque necesse est
privilegia priori doti prius dari, atque ita demum secundae, neque dotem doti praeferrī neque hypothe-
cam hypothecae, sed quod antiquius est et tempore consensit suum et robur et privilegium retinere: neque
enim tempora hypothecarum mutare aut tollere ullo modo volumus. Atque haec dicimus non ignorantes

1 καὶ οὐ — προϊκα om. L καὶ οὐκ εἶναι δίκαιον τὴν
οἰκειαν μὲν L² in marg. (ex ε) || 3 μόνῃ M⁵ μόνον LB ||
5 προῖοντο L¹ προῖοντο L² || 6 τῆς τελευτήσεως
om. ε || 7 πρεσβύτεραι seniores potiores ε || 8 ἐκείνων
L⁶ || 9 ἐστὶ παρ' ἡμῶν B⁸ || 10 μὲν τι μὲν τοι L¹ ||
11 προϊκός om. LB⁸ || ἢ om. B⁸ v. l., ε || 12 τοὺς τῆς
προτέρας παῖδας L || τὴν δευτέραν] secundae (i. e. τῆς
δευτέρας) ε || 13 *τελευτήσοι ML τελευτήσει B || 14 ἀπο-
δείξειεν MB⁹ ἐπιδείξειεν LB¹ || 15 ἢ in rem M] ἀγωγή
in rem L ἐπὶ (ἢ ἐπὶ B⁸ ed. Leunclavii) τῷ πράγματι
ἀγωγή B || ἢ] ἢ cum Haloandro vulg. (B¹) || 16 δεῖ om. ε ||
μηδὲνός B¹ || 17 ἐκατέραν B¹ || 19 ῥεπουδία M] δια-
ζυγία LB || πρώτου B¹ || 20 λυθέντος B¹ || 21 εἴτε] ἢ
B² || ἢ om. ε, ante ἀμφω collocandum censet CGEHeim-
bach || 22 ἐπὶ τοῖς ἐλλείπουσι om. B¹ || 24 δὲ om. L¹ ||
καὶ om. ε || ἐγγόνους καὶ ἀπεγγόνους LB⁸ || 28 τὸ
προνομίον L⁶ || 29 προτέρα MB¹ πρότερα LB⁸ ε πρό-
τερον B¹ || 31 ὑποθήκῃ] hypothecis ε || 32 πολὺν MB¹
πλέον LB⁸ || μένειν L || 33 ἀμείψασθαι B⁸ || 34 καὶ
ταῦτα — 456, 7 καταστήσωμεν om. B⁸

1 dotem om. vulg. || tamen R¹ || 2 vir] ubi R¹ || *doti]
dotem libri || 3 iam om. R¹ || 4 ypothecas (et sic con-
stanter) libri || 9 et iam] etiam libri, vulg. || 11 filius R¹ ||
prioris V || secundam Beck || 12 moriantur V⁶ || 13 suum]
sive T¹ || huic V³ || in rem quae] in re V¹ || 14 est del.
R² || putare R¹ || 16 apparet (et add. V²) RV || 17 ap-
pareant quidem aliqua V² in marg., om. V¹ || 18 mu-
lie-s V¹ || 19 competente V³ (competere vulg.) || dote T²]
dotem RVT¹ vulg. || sive] suum R¹ || 20 sint T¹ || ambae
om. R¹ || earum RT || 21 desunt] sunt V¹ || 22 est om.
RT¹ || 23 et pronepotes om. R¹, et om. T || 24 fuerit R ||
si om. V || 26 posteriori praeponeretur (praeponetur R¹)
RV] praeponeretur (praeponentur T¹) posteriori TVulg. ||
27 priora] prior* V¹ || et] ita] et om. R¹ || 28 proponere
T² ponere R¹ || hypothecam] ypotheca V || 29 antiquus
R¹ || et om. R¹ || 30 proprium] priorum manere V¹, del.
V³ || 31 tempore V¹ || namque] neque R¹ || 32 nullo]
nulla V¹ nullum R¹ nullu (sic) R² || Et om. R

φραμεν οὐκ ἀγνοοῦντες ὡς δῆπου καὶ ἐτέροισι τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας τὰτα διώρισται, ἀλλ' ἐπειδήτερο ὅλους κεινῆται παρ' ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλοιότερος τὸ πρῶγμα ζητήσεις, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν τοῦ παρόντος νόμου χρεῖαν ἀρμόμεθα, οὐχ ἵνα νῦν τι πρῶτον νομοθετησάμεν, ἀλλ' ἵνα σαφέστερον αὐτὸ πᾶσι καταστήσωμεν.

ignorantes, quoniam iam et in alia quadam nostra legislatione haec decrevimus, sed quoniam omnino motum est apud nos et quasdam habuit aliquo modo causa quaestiones, propterea et ad praesentis legis opus accessimus, non ut nunc aliquid prius sanciverimus, sed ut clariorem eam omnibus constitueremus.

CAPUT II.

Κακεῖνο γο μὴν προσθεῖναι τῷ νόμῳ καλόν, ὅπερ κινήσεια ζητήσις ὁμοίως ἀναγκαῖον ἡμῖν εἰς νομοθεσίαν ἐποίησεν. εἰ γὰρ ἐποφείλει προῖκα γυνή, καὶ ἡ μὲν δοῦναι βουληθεῖη, αὐτὴ τυχὸν ἢ ὀ ὑπὲρ αὐτῆς παρεχόμενος αὐτῆν, ὅστις ποτὲ ἂν εἴη ἢ τῶν ἐγγύθεν ἢ τῶν ἐξωθεν, ὡστε ἢ profectician ἢ adventician εἶναι τὴν προῖκα (ταῦτα δὴ τὰ τοῦ νόμου ῥήματα), ὁ δὲ ἀνὴρ ἢ ὁ τοῦτον πατὴρ τυχὸν ἢ ὁ πάππος ὑποδέξα-
σθαι ταύτην μὴ βουληθεῖεν, τὸ δὲ τῆς γυναικὸς ἐκμαρτύρηται μέρος, καὶ ἐτοιμῶς ἔχει ταύτην καταβαλεῖν, ἢ καὶ τι μείζον πράξειε καὶ προσάγοι τυχὸν καί, εἰ γε κινήτῃ καθεστηκοί, καὶ σφραγίδας ἐπιθεῖη καὶ ἀπὸ τῶν νόμον ἀποθῆτο, ἢ καὶ κατὰ μίαν μοῖραν
εἰσβάλλον εἰς δικαστήριον ἀξιοῖ ταῦτα γενέσθαι καὶ διαβάντες ἐκ τοῦ δικαστοῦ τινες ἀπαγγέλλειαν ταῦτα πρὸς τὸ τοῦ ἀνδρὸς μέρος, ἐπιμείνη δὲ καὶ οὕτως ἀναβαλλόμενον· μὴ δύνασθαι διαλυθέντος τοῦ γάμου τῆν τῆς προγαμιαίας δωρεῆς ἐκτίσιν ἐκκλίνειν ὡς δὴ
πρὸς τὸ τοῦ ἀνδρὸς μέρος, ὁ γὰρ δοῦναι βουληθεῖς, ἐν ᾧ τὴν λῆψιν ὁ λαμβάνειν ἠξιωμένος παρατεῖται, παραπηλῶς ἐστὶ τῷ δωδωκῶτι. καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἐπὶ τῆς προικὸς κρατεῖται. ὡσπερ γὰρ εἰ μὴ δοῖη καθ' ὑπέροθεν τὴν προῖκα, ἀρνησῶν αὐτῇ τῆς 30 προγαμιαίας δωρεῆς ἐπηγάγομεν, οὕτω κἂν εἰ βουλη-

Illud quoque adicere legi bonum est, quod mota quaestio similiter necessarium nobis ad legislationem fecit. Si enim debeat dotem mulier, et illa quidem dare voluerit, ipsa forsitan aut qui pro ea promisit illud, quicumque fuerit aut proximorum aut extraneorum, (ut) aut profecticia aut adventicia sit dos (haec enim legis verba sunt); vir autem, aut eius pater forsitan aut avus suscipere eam nollet, pars autem mulieris contestetur et parata sit hoc solvere aut etiam aliquid maius peragere, et offerat forsitan, et si mobilis sit, signacula etiam imponat et secundum legem recondat, aut secundum unam partem ingrediens in iudicium petat haec fieri et pergentes ex iudicio quidam denuntient haec ad partem viri, at ille permanente etiam ita differens, non poterit soluto matrimonio antenuptialis donationis exactionem declinare tamquam dote non data. Qui enim dare voluit, dum perceptionem recusat is qui suscipere postulat, proximus est danti. Et hoc cum aliis in dote valeat. Sicut enim nisi dederit per dilationem dotem, negationem ei antenuptialis donationis inferimus, ita vel si voluerit dare et per-

Ante c. II in L et B insertum est novellae II cap. 5 (p. 17, 6—30); pariter illi loco (p. 17, 10—25) adiungitur cap. II (v. 10 εἰ δὲ ἡ μὲν δοῦναι βουληθεῖη τὴν προῖκα — 28 τῷ δωδωκῶτι) in Prochiro 9, 12; Epanagoge 19, 2. — v. 26—28 ex Athanasio citat lib. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 14 p. 195 Heimb.

etiam in alia parte nostrae legislationis ea definita esse; sed quoniam omnino apud nos res agitata est et varias quasdam quaestiones est complexa, propterea etiam ad praesentis legis necessitatem pervenimus, non ut nunc primum aliquid sancircmus, sed ut manifestius id omnibus redderemus.

II. Verum illud quoque legi adicere par est, quod ut lege constituatur, quaestio mota pariter nobis necessarium reddidit. Si enim dotem mulier debet, si illa quidem dare eam voluerit ipsa forte vel qui eam pro ipsa praestat, quicumque sit sive propinquorum sive extraneorum, ita ut aut profecticia aut adventicia sit dos (quae quidem verba sunt legis), vir autem vel forte pater eius vel avus eam accipere noluerint, mulieris vero pars testationem faciat et parata sit eam solvere, vel si etiam maius aliquid fecerit atque obtulerit forte et, si quidem mobilis sit, sigillis quoque impositis secundum legem deposuerit, vel ex una parte iudicium ingressa haec ut fiant petat atque a iudice missi quidam denuntient haec parti mariti, eaque sic quoque perseveret accipere differens: ne possit soluto matrimonio donationis ante nuptias solutionem declinare tamquam dote non data. Qui enim dare voluit, cum qui accipere iubetur accipere recusat, similis est ei qui dedit. Et hoc cum reliquis in dote valeat. Quemadmodum enim ei si per dilationem dotem non dederit, ut denegetur donatio ante nuptias statuimus, ita etiam si dare voluerit et is

2 αὐτὰ B¹ || διώρισται Cod. 8, 17, 12 || 3 ἄλλοιότερος] aliquo modo (i. e. ἄλλοιότερος?) ε || 6 αὐτὸ B] αὐτὸν MLε || 7 καταστήσασιν B || 8 Κακεῖνό γε — 10 ἐποίησεν om. LB || 10 γὰρ] μέντοι LB || ἐποφείλοι Lε || 11 ἢ αὐτὴ τυχὸν B¹, om. B² Proch. Epan. || ταύτης Proch. Epan. || 12 αὐτῆν] illud ε || ὅστις] ἢ ὅστις Proch. Epan. || ἂν ποτε B¹ || ἢ τῶν ἐγγύθεν — 14 ῥήματα om. B² Proch., ὡστε ἢ — ῥήματα om. Epan. || 13 ἢ praefectician ἢ adventician M (cf. ε), ἢ παρὰ πατρός διδομένην ἢ παρὰ ἐξωτικῶν διδομένην L ἢ παρὰ τοῦ ἔχοντος τὴν κόρην ὑπεξουσίαν ἢ παρὰ ἐξωτικῶν δεδομένην B¹ || 15 ἢ] καὶ B¹ || πατὴρ ἢ ὁ πάππος τυχὸν B² || 16 ταύτην] αὐτῆν Epan., om. Proch. || βουληθεῖη B¹ Proch. Epan. ε || ἐκμαρτύρηται Epan. (ε) || 17 μέρος om. B¹ || ἔχει MB¹ Proch. Epan.] ἔχει LB² ε || αὐτῆν Epan. hoc ε || καταβάλλειν Proch. v. l. || 18 πράξειε] peragere (i. e. πράξειν?) ε || προσάγοι Proch. v. l., B¹ || 19 κινήτῶν B¹ || καὶ σφραγίδας LB Proch. Epan. ε] καὶ om. M || 20 ἢ καὶ LB Proch. Epan.] ἢ Mε || 21 εἰσβάλλον M] εἰσβάλλον Proch. εἰσβαλὸν B² L^a εἰσβαλὸν L^b B² Epan. || 22 δικαστοῦ ML^b B¹, Proch. v. l.] δικαστηρίου L^a B² Epan., Proch. v. l. || ἀπαγγέλλειαν Scrimger (cf. ε) ἀπαγγέλλει M ἀπήγγειλαν (ἀπαγγέλλειαν Proch. v. l.) LB Proch. Epan. || 23 ἐπιμείνη B¹ ἐπιμείνοι ML B² Proch. Epan. ἐπιμείνει B¹ ἐπιμείνοι cum Scrimgero vulg. || 24 ἀναβαλλόμενον M Proch.] ἀνα-

βαλλόμενος B² Epan. (ε) ἀναβαλόμενος L ἀμφιβαλλόμενος B¹ || οὐ δύναται Epan. || 25 τῆς προγαμιαίας δωρεῆς τὴν ἐκτίσιν Epan. || δῆθεν B² v. l. || 27 ἐν ᾧ — ἠξιωμένος] κἂν ὁ λαβεῖν ἠξιοῦμενος Epan. || 28 ἐστὶ] μετὰ ἐστὶ L^a ἐστὶ et ἐστω Proch. v. l. || 31 δωρεῆς om. B² || ἐπηγάγομεν (ἠγάγομεν B²) nov. II c. 5 || εἰ om. B¹

2 sed quoniam] quoniam set V || 3 leg. alio modo? || 4 causa] que causa T^a || et om. V || adj a V¹ || 5 non ut V] ut non RT vulg. || 6 sancircmus vulg. || 8 rubr. Si per maritum sit uel erit (corr. steterit) quoniam is dos promissa praestetur T in marg. (ex Iul.) || 10 fecerit R || illam VT² || 11 ipsam R¹ ipso T¹ forsam R², om. R¹ || 12 illud] illam vulg. || 13 ut add. Beck || aduentici R adinuentia T¹ || 14 vir] ubi V¹ • R¹ || aut eius] autem eius (aut add. V³) V, aut om. R¹ || 15 nolet R nolit vulg. || 16 hoc] et hoc V || 17 peragat Beck || 19 secundam R || 20 petet V³ p. t. t V¹ || haec om. T¹ || 21 patrem V || 22 at] ita at T¹ || non poterit om. T¹ || 25 recusat V¹ || his R¹ || 26 et cum hoc T hoc et cum R² || 27 nisi] non R¹ si non R² || 28 dotem — 457, 7 tradere festi] ser. R² in ras. 4³ vv. || negationem] dilationem V || antenuptialis vulg.] et nuptialis RVT || 29 donationis] et donationis T¹ || vcl] et R² || percepturum V¹

θείη δοῦναι καὶ ὁ λαμβάνων ἐξέπιτηδες παραιτεῖται τὴν λήψιν, δίδομεν αὐτῇ τὴν τῆς προγαμίας δωρεᾶς τοῦ συνοικεσίου λεθέντος ἀπαίτησιν, καίτοι τὴν προικὰ διὰ τὴν τοῦ ἀνδρός αἰτίαν οὐκ εἰσενεγκούσῃ.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάτα ἡμῖν καὶ 5 διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχῆ ἔργῳ καὶ περὶ παραδοῦναι σπευσάτω. (Dat. k. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XIII. Apione v. c. cons.)

cepturus ex studio recusaverit perceptionem, damus ei antenuptialis donationis matrimonio soluto petitionem, licet dotem propter viri causam non intulerit.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem eminentia tua operi effectuique tradere festinet. Dat. kal. Oct. CP. (imp. Iustiniani anno XIII. Apione v. c. cons.) [a. 539]

QB

10

XCII. Auth. XCI. Coll. VII tit. 3

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣ ΠΑΙΔΑΣ ΑΜΕΤΡΩΝ ΔΩΡΕΩΝ.

R DE INMENSIS DONATIONIBUS IN FILIOS R (C)

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς ἑω πρωταρχῶν τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὀρδυναρίων καὶ πατρικίῳ.

15

Idem Aug. Iohanni viro clarissimo praefecto sacrorum per Orientem praetoriorum secundo, ex consule ordinario et patricio.

(Προοίμιον.) Ἦδη τὰ περὶ τοῦ Φαλκιδίου καὶ τῆς ἐκείνου μοίρας διαορίσαμεν, ἀδξήσαντες αὐτὸν οὐκ ἀγενεῖ προσθήκη· τὸ γὰρ λίαν ἀνισον οὐ σφόδρα ἡμᾶς ἤρεσεν, ἀλλὰ δεῖν μὲν προκρίνεσθαι τῶν παιδῶν οὓς ἂν ὁ πατὴρ βουληθεῖ, οὐ τοσοῦτον δὲ ἐλάττωσιν τοὺς ἄλλους, ὥστε αὐτοῖς ἀφόρητον εἶναι τὴν ἐλάττωσιν.

(Praefatio.) Dudum de Falcidia et illius parte decrevimus, augentes eam non ignobili incremento. Quod enim nimis inaequale est, non valde placet nobis, sed oportere quidem praeponi filios quos pater voluerit, non tamen in tantum imminuere alios, ut inportabilis eis sit diminutio.

CAPUT I.

Τοῦ τοίνυν παρ' ἡμῶν τεθέντος νόμου μένοντος ἐπὶ τῆς ἰδίας ἰσχύος ἐκεῖνο βουλόμεθα, ὥστε εἴ τις δωρεᾶν ἀμετρῶν εἰς τινὰ ἢ τινὰ τῶν παιδῶν ποιήσαιο, ἀνάγκη ἔχει ἐν τῇ διανομῇ τοῦ κλήρου τοσοῦτον ἐκάστῳ τῶν παιδῶν φυλάττειν τὸ ἐκ τοῦ νόμου μέρος, ὅσον ἦν πρὶν τὴν δωρεᾶν ὁ πατὴρ εἰς τὸν παῖδα ἢ τοὺς παῖδας τοὺς ταύτῃ τετιμημένους

Posita igitur a nobis lege in sua virtute manente illud volumus, ut si quis donationem immensam in aliquem aut aliquos filiorum fecerit, necessarium habeat in distributione hereditatis tantam unicuique filiorum servare ex lege partem, quanta fuit priusquam donationem pater in filium aut filios, quos ea

Nov. XCII (Authent. XCI = Coll. VII tit. 3: gloss.) Graece extat in ML, c. I in B 41, 5, 1 (inde B^s Φ 1, 22 p. 663 Zach.), Prochiro 32, 4 (inde in Proch. aucto 32, 21, Epitome legum 32, 25, 26), Epanagoge 34, 3 (Epan. aucta 33, 6). — Epit. Theod. 92 (inde B^s), Athan. 9, 7. Iulian. const. LXXXV.

qui accepturus sit de industria accipere recuset, damus ei matrimonio soluto donationis ante nuptias actionem, licet dotem propter viri culpam non intulerit.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus et effectum adducere studeat.

XCII.

DE IMMODOCIS DONATIONIBUS IN LIBEROS COLLATIS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Iam quae ad Falcidiam eiusque portionem pertinent definitivimus eamque non ignobili incremento auximus: neque enim quod nimis inaequale est valde nobis placet, sed ut praeferantur quidem liberorum ii quoscumque pater voluerit, neve tamen reliquorum condicio adeo imminuatur, ut non ferenda sit iis imminutio.

I. Lege igitur a nobis posita in suo robore manente illud volumus, ut si quis donationem immo- dicam in aliquem vel aliquos ex liberis contulerit, necesse habeat in distributione hereditatis tantam unicuique ex liberis servare partem legitimam, quanta erat antequam pater donationem in filium vel filios per

1 λαμβάνων] καταλιμπάνων L^a || 3 καίτοι] καὶ B^s || 7 subscr. restituit Contius (cf. 5), om. M Iul.; ἐγράφη καλάνδων Ὀκτωβρίων βασιλείας Ἰουστινιανού τὸ γ' ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἐν ἐτει τῆς βασιλείας ὑπατείας Ἀπίωνος Theod. cod. || 11 rubr. Περί ἀμετρῶν δωρεῶν εἰς παῖδας γενομένων Ath. Περί ἀμετρῶν δωρεῶν γινόμενων εἰς παῖδας Theod. || εἰς παῖδας LB] εἰς τοὺς παῖδας M || 13 ὑπάρχω ML, corr. Scrimger || 14 ἑώας L || τὸ β' ἀπὸ ὑπάτων om. ML, add. Haloander || 15 ὀρδυναρίῳ ML, corr. Haloander || 17 διαορίσαμεν] nov. XVIII || 19 δεῖ L || παιδῶν] ***δων L¹ || 20 ἐλαττοῦν τοῖς] ἐλαττοῦνται L^a || 21 αὐτοῖς L^a || 23 εἰ. Θεσπίζομεν ὥστε εἴ τις δωρεᾶν inc. B, Eἴ τις δωρεᾶν inc. Proch. Epan. || 25 ποιήσεται Epit. || 26 ἔχει Proch. Epan. || 27 τὸ ἐκ τοῦ νόμου μέρος ὅσον ἦν] ὅσον τὸ ἐκ τοῦ νόμου μέρος ἦν L || 28 πρὶν] πρὶν ἂν Proch. auct. || 29 τὸν παῖδα ἢ om. Proch. Epan. || τοῖς] εἰς τοὺς B^s

2 antenuptialis] in nuptialis V nuptialis T || petitione V¹ || 3 non tulerit T¹ || 7 subscr. dat. kal. ob^s Bamb. II, datum kl. octobris Constantinopolis ed. princ., om. celt. Reliqua suppl. Contius || 11 rubr. De — in filios RT] De inmensis donationibus Item aug. viro gloriosissimo praefecto (sic) V || 12 in filios factis vulg. || 13 praefecto] pp. V || sacrorum om. R || 14 praetorium T || exconsuli ordinario T excons. ord. R excons. ordo V || 15 et om. V || patri T || 16 Dudum de] *** dude V¹ Dude V³ || falcidiam et illius partem V³ || 17 non om. R || nobili RT¹ || incremento] elementia V || 18 nimis om. R¹ || 19 oportet T² || 20 tantum R¹ V || alios Beck] aliis libri || 21 eius sit R ei sit V sit eis T vulg. || deminutio R || 25 habet R || 27 quantam R¹ || 28 quo V¹ || ea] ex ea V

(c) Ranalletti, *Manua hereditaria n. 13*
e. reg.

ποιήσασθαι οὕτω γὰρ οὐδὲν ἔτι ταῖς δωρεαῖς ἐγκα-
 λέσουσιν, ἔχοντες μὲν ἐπὶ πάσῃ τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς
 τὸ ἀπὸ τῶν νόμων, κατὰ τοσοῦτον δὲ αὐξομένου
 τούτου τοῦ μέτρον, καθ' ὅσον καὶ τὰ πράγματα εἶχε
 τοῦ πατρὸς πρὶν ταῖς δωρεαῖς ἐξαντληθεῖν. οὐ δυνα-
 μένων τῶν ταῖς δωρεαῖς τετιμημένων παίδων φάσκειν
 ἀρκεῖσθαι μὲν ταῖς ἀμέτροις ταύταις δωρεαῖς, δοκεῖν
 δὲ ἀφίστασθαι τοῦ πατρῶον κλήρου, ἀλλ' οὐκ ἀναγκα-
 ζομένων μὲν, εἰ ἀρκοῦνται ταῖς δωρεαῖς, καταδέχεσθαι
 τὸν κλήρον, ἀνάγκη δὲ ἔχόντων πᾶσι τρόποις ἐπι-
 ανισοῦν τοῖς ἀδελφοῖς τὸ ἐντεῦθεν διαφερόν καθ'
 ὅσον εἰρήκαμεν μέτρον, ὥστε μὴ ἕλαττον αὐτοὺς ἔχειν
 τὸ ἐκ τῶν νόμων αὐτοῖς ὀφειλόμενον διὰ τὴν γενο-
 μένην ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς ἀμετροίαν· ὅπου γε ἔξεστι τῶ
 πατρὶ μέτρα φρονήσαντι περὶ τὴν πᾶσαν γονίην καὶ
 τοῖς παρ' αὐτοῦ πολλοὺν ἀγαπωμένοις χαρισασθαι τι
 πλεον καὶ μὴ τοῖς λοιποῖς παῖδας διὰ τῆς εἰς ἐκεί-
 νους γενομένης ἀμετρίας βλάψαι καὶ τὸν ἡμέτερον
 παραβῆναι σκοπῶν. καὶ τοῦτο ἐγένετο μὲν ἡμῖν ἐξ
 ἀρχῆς ἐνδύμιον, ἀναβαλλόμενοι δὲ αὐτὸ πρόωγ καὶ
 τῶν ἀνθρωπίνων πειρώμενοι ψυχῶν, ἐπειδήπερ ἑω-
 ρώμεν αὐτοὺς εἰς τὰς τιοιούτας προσπαθείας ἐξελί-
 σθαι νομίζοντες τε καὶ καταφερομένους, διὰ τοῦτο νῦν
 προσθήκη ἐκείνῳ τῶ νόμῳ ταύτην ποιούμεθα.

1 Ταῦτα μὲντοι φημὲν περὶ παίδων κεχαρισμένων
 ὄντων αὐτοῖς, οὐ μὴν περὶ τῶν ἀγνωμόνων καὶ οἷς
 ὁ πατὴρ δικαίαν τε καὶ νόμιμον ἀχαριστίαν ἐπάγει.
 εἰ γὰρ τοῦτο οὕτως ἔχον φανεῖται καὶ ἀποδειχθεῖσαν
 αἰ τῆς ἀχαριστίας αἰτίαι, ἔστω τὰ τῶν νόμων τῶν
 ἐπὶ τοῖς ἀχαριστοῖς κειμένων κύρια, οὐδὲν ἐκ τῆςδε
 ἡμῶν τῆς νομοθεσίας ἐλαττούμενα.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ
 διὰ τοῦδε δηλούμενα τοῦ θεῖου ἡμῶν νόμου ἢ σὴ
 ὑπεροχῇ λόγῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπουδάτω.

Dat. vi. id. Oct. (CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. 35
 anno XIII. Apione v. c. cons.)

honoravit, faceret. Sic enim nihil ulterius in dona-
 tionibus querebuntur, habentes quidem in omni sub-
 stantia patris quod legitimum est, in tantum autem
 aucta quantitate, quantum habuit substantia patris
 antequam donationibus exhauriretur; non valenti-
 bus filiis qui donationibus honorati sunt dicere con-
 tentos quidem esse immensis his donationibus, videri
 autem abstinere paterna hereditate, sed neque cog-
 endis quidem, si contenti sunt donationibus, suscipere
 hereditatem, necessitatem autem habentibus omni-
 bus modis complere fratribus quod hinc differt
 secundum quam scripsimus mensuram, ut non minus
 illi habeant quod ex legibus eis debetur propter
 factam in donationibus immensitatem: dum liceat
 patri mediocriter sapienti circa omnem prolem etiam
 his qui ab eo potius diliguntur donare aliquid ampli-
 us, et non ceteros filios per immensitatem in illos
 factam laedere et nostram transcendere intentionem.
 Et hoc quidem nostra ab initio cogitatio est, diffe-
 rentes autem illud dudum et humanarum experti
 animarum, quoniam videbamus eos in huiusmodi pas-
 sionibus labefactari atque descendere, propterea nunc
 augmentum illi legi hoc facimus.

21 Haec itaque dicimus de filiis gratis existentibus
 eis, non de ingratis et quibus pater iustam et legiti-
 mam ingratitudinem infert. Nam si hoc ita se ha-
 bere apparuerit et approbentur ingratitudinis cau-
 sae, sint ea quae lege de ingratis posita sunt rata,
 nihil hac nostra legislatione minuenda.

(Ἐπίλογος.) Quae igitur placuerunt nobis et per
 hanc sacram nostram declaratae sunt legem, tua cel-
 situdo operi effectuique tradere festinet.

Dat. vi. idus Octob. ****
 [a. 539]

eam honoratos conferret. Ita enim non amplius donationes incusabunt, cum et ex omni substantia patris
 habeant quod legitimum est et is modus in tantum auctus sit, quantum substantia patris habuit antequam
 donationibus exhauriretur. Neve liceat liberis donationibus honoratis dicere se contentos esse immodicis
 illis donationibus, videri autem a paterna hereditate abstinere, sed ne cogantur illi quidem, si donationi-
 bus contenti sint, hereditatem adire, omnibus vero modis necesse habeant fratribus id quod inde differt
 ad eam quam diximus mensuram exaequare, ne iis quod ex legibus debetur imminuat propter dona-
 tiones ultra modum factas: cum liceat patri animo moderato erga universam prolem affecto et iis qui
 magis ab ipso diliguntur amplius aliquid largiri neque reliquos liberos per donationem in illos immodice
 factam laedere nostramque circumvenire propositum. Et hoc quidem nobis ab initio in animo fuit, cum
 autem id prius differremus et hominum animos temptaremus, quoniam eos ad eiusmodi affectus delabi
 1 atque deferrī videbamus, propterea nunc hanc illi legi adiectionem facimus. Haec tamen de liberis
 dicimus qui grati sunt erga ipsos, neque vero de ingratis et quibus pater iustam et legitimam ingratitu-
 dinem attribuit. Nam si hoc ita se habere apparuerit et causae ingratitudinis probatae sint, legum de
 ingratis latarum praecepta rata sint neve ex hac lege nostra ullo modo imminuantur.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem nostram declarantur tua
 sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

*Rid. Cass. em. g. m.
 o. f. the. m. ab. stein
 da heranca*

1 γὰρ] γὰρ ἂν Proch. auct., γὰρ γερονὸς Eran. o. ucta ||
 οὐδὲ B² v. l. || ἐπὶ] ἐπὶ B² ulterius in ε || ταῖς δωρεαῖς om.
 Proch. v. l. || ἐγκαλοῦσιν Proch. v. l. || 3 αὐξανομένου B²
 Proch. v. l. Epit. (ἀντεξομένου Eran.) || 4 τούτου τοῦ
 τοῦ τοιοῦτου Eran., τούτου om. B² v. l., Proch. auct., ε ||
 μέτρον] μέτρον M s. v. || καὶ om. ε || εἶχον Proch., Eran.
 aucta || 5 ἐξαντληθῆ B² Epit. || 6 ταῖς] ἐπὶ ταῖς Proch.,
 Eran. aucta || 7 ἀμέτροις L^a || 8 ἀφικέσθαι L^a || οὐκ
 neque ε || 9 μὲν] μόνων? L^a || 12 εἰρήκαμεν] scripsim-
 us ε || αὐτοῖς (om. 13 αὐτοῖς) Epit. || 13 τῶν om. Proch.
 Eran. || 14 ὅπου γε — 24 ποιούμεθα om. B², 19 καὶ
 τοῦτο — 24 ποιούμεθα om. Proch. Eran. || 21 ἐρωσόμεν
 L || 26 ὄντων αὐτοῖς MLB Proch., Eran. aucta] τοῖς γο-
 νεύσιν Eran., om. Epit. || 28 ἔχον φανεῖται] φανῆ Eran.
 aucta || 29 τὰ τῶν νόμων — 30 κειμένων (κειμένα Proch.
 v. l.) ea quae lege — posita sunt ε || τῶν ἐπὶ] τῶν om.
 L || 30 οὐδὲν] μηδὲν B² (om. B² v. l.) || ἐκ τῆς ἡμῶν νο-
 μοθεσίας B² || 33 διὰ τοῦδε δηλούμενα θεῖου ἡμῶν νό-
 μου M διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον L ||
 35 subscr. om. M; dat. vi. idus Octob. ε; d. vi. id. oct.
 ind. v (immo III) imp. Iul. cod. Coloniensis dat. id. octob.
 indict. VII. mens. Mart. Iul.^o (om. Iul. codd. cett.) ἐγράφη

ε' ἰδῶν Ὀκτωβρίων βασιλείας Ἰουστινιανῶ τοῦ ἰγ' ὑπα-
 τείας Ἀπλωνος Ath. ἐξερωνήθη μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ὑπα-
 τείᾳ Ἀπλωνος Theod.

1 honoraverit R² || faciens T¹ || nihil] ἢ V¹ non V² ||
 2 querebuntur RVT || * habentes] habeant R habent T¹
 cum habent V qui habent T² vulg. || quidem del. T² ||
 omnia V¹ || 3 quidem R¹ || 5 exhauriretur (exarietur V¹)
 RVT || 6 contemptos RVT || 7 quidem] se quidem vulg. ||
 esse in immensis T || 9 contempti RV || 11 quod] quidem
 R¹T¹ quod est V¹ || huic RV, uel hic R²s. v. || al. quod his
 deest gloss. T s. v. || 13 habent V¹ || quod] quam V³ (quam
 quod vulg.) || 14 licet R¹ || 15 sapiente R¹ || 16 aliquod
 R || 17 certos T || in om. R¹ || illo V¹ || 19 hoc VT] haec
 R vulg. || nostras V¹T¹ || intio T¹ || cogitatio est] cogita-
 tione V¹ cogitationem R¹ cogitationes T¹ || 21 eas V ||
 in huiusmodi V vulg.] huiusmodi in RT || 23 auementum
 V || lege RV¹T¹ || hac R¹T¹ || 26 de] de et V, om. R ||
 27 fert T¹ || 29 lege RT] in lege Vulg. || 30 hac nihil
 T || 32 igitur] ita T || 33 nostram om. R || 35 subscr. dat. vi.
 idus octub. V, om. cett.

ϚΓ

ΠΕΡΙ ΕΦΕΣΕΩΝ.

ΩΣΤΕ ΕΙ ΚΙΝΟΥΜΕΝΗΣ ΔΙΚΗΣ ΠΑΡΑ ΕΦΕ-
ΤΗ ΕΠΙ ΑΙΡΕΤΟΥΣ ΕΛΘΕΙΝ ΟΙ ΛΙΤΙΓΑ-
ΤΟΡΕΣ ΚΑΙ ΕΝ ΤΟΣΟΥΤΩ ΔΙΑΔΡΑΜΟΙ Η 5
ΔΙΕΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΗ ΕΠΙ ΤΟΝ ΕΦΕΤΗΝ
ΑΥΘΙΣ ΤΗΝ ΔΙΚΗΝ ΕΠΑΝΕΛΘΕΙΝ, ΜΗ ΑΝ-
ΤΙΤΘΕΣΘΑΙ ΤΗΝ ΤΗΣ ΔΙΕΤΙΑΣ ΠΑΡΑΔΡΟ-
ΜΗΝ [ΑΙΟ ΤΟΥ ΝΙΚΗΣΑΝΤΟΣ].

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ 10 Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo ex con-
τῶν τῆς ἐν πραιτωρίῳ τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὀρδι-
ναρίων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Αἱ τῶν ὑπὸ κτῶν τῶν ἡμετέρων
προσαγγελία νόμων ἡμῶν παρέχουσιν ἀφορμὰς ἐπὶ
σωτηρία τῶν ὑποτελῶν συγγραφομένων. προσέλευσιν 15
γὰρ ἡμῖν τινας ἐποίησαντο, ὡς τοῦ νόμου βουλομέ-
νον τὸν ἐφέντα καὶ ἐπὶ διετίαν σιγήσαντα, ἢ καὶ
ἀγωνισάμενον μὲν οὐκ ἐπεξελθόντα δὲ τῶν ἐφετι-
κῶν ἐκπίπτει ἀγῶνων καὶ βεβαιωθεῖσης τῆς ψήφου
μηκέτι δύνασθαι περαιτέρω προίεσαι, ἀλλὰ κυρίαν 20
γίνεσθαι θάτερον τὴν κρίσιν, [αὐτὸν δὲ καὶ τὸν ἀν-
τιδικὸν τὸν αὐτοῦ] ..... τῆς δίκης ἐν τῷ δικαστη-
ρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἀγωνιζομένης ἀποστήναι μὲν
τῶν ἀγῶνων τῶν παρὰ σοί, διαγνώμονας δὲ ἐλεῖσθαι
κοινὸς ἐγγράφως, καὶ παρ' ἐκείνους συνελθεῖν καὶ 25
τινα καὶ ἀγωνισάσθαι, ὕστερον δὲ περιφρονῆσαι μὲν
τῶν αἰρετῶν δικαστῶν, οὐκ ἐπεξελθεῖν δὲ τῆ παρ'
αὐτοῖς κινουμένη δίκη, ἀλλὰ διαδραμοῦσης τῆς διετίας
ἀπορήσασθαι τοὺς ἀντιδικούς τοὺς αὐτοῦ τῷ μηκέτι
δύνασθαι χρῆσθαι κατὰ τὸ σὸν δικαστήριον τῆ τοι- 30
αὐτῆ δίκῃ, ἀλλὰ δεῖν αὐτὴν βεβαιωθῆναι ἀπαξ τῆς

(Praefatio.) Subiectorum nostrorum interpella-
tiones legum nobis praebent occasiones pro salute
subditorum conscribendarum. Additionem namque no-
bis quidam patronus fecit, quia lege volente appel-
lantem et per biennium tacentem, aut certe exer-
centem quidem non tamen perexequentem appella-
tionum cadere certaminibus et confirmata sententia
non posse ulterius procedere, sed ratam fieri utriusque
sententiam, Hisyichium autem et adversarios eius
exercuisse quidem litem apud pedaneum iudicem,
addictum autem eundem Hisyichium appellasse; et
causam contigit recurrere ad tuam cognitionem, et
dum lis in iudicio tuae celsitudinis exercetur, neces-
sissime quidem a certaminibus apud te gestis, arbitros
autem elegisse communes ex scripto et apud illos
concurrisset et quaedam exercuisse; postea vero neg-
lexisse quidem electos arbitros, non autem perse-
cutos apud eos motam litem, sed transacto biennio
uti adversarios eius, quia non possit a condemnato
exerceri in tuo iudicio talis lis, sed oporteret eam

Nov. XCIII (Authent. C = Coll. VIII tit. 2: gloss.) Graece extat in ML, excepto prooemio in B 9, 2, 6 (inde B² E 9, 25 p. 295 Zach.). — Epit. Theod. 93, Athan. 7, 5. Iulian. const. LXXXVI.

XCIII.

DE APPELLATIONIBUS.

NE SI LITE APUD APPELLATIONIS IUDICEM MOTA LITIGANTES AD ARBITROS VENE-
RINT ET INTEREA BIENNIUM TRANSIERIT ATQUE LITEM ITERUM AD APPELLATIONIS
IUDICEM REDIRE CONTINGAT, DECURSUS BIENNII OPPONATUR [A VICTORE].

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule
ordinario et patricio.

Praefatio. Subiectorum nostrorum interpellationes nobis legum occasiones praestant ad salutem
subiectorum conscribendarum. Adierunt enim nos quidam dicentes, cum lex iubeat eum qui appellarit et
per biennium tacuerit, vel litem egerit quidem neque vero persecutus sit, appellacionis certaminibus pri-
vari atque sententia confirmata iam ulterius procedere nequire, sed ratam fieri utriusque sententiam, [ipsam
et adversarium eius] ..... lite in iudicio tuae sublimitatis agitata destitisse ab actione apud te mota,
arbitros autem communes ex scripto elegisse, atque apud illos convenisse et quaedam etiam disceptasse,
postea vero neglexisse electos iudices neque litem apud eos motam esse persecutos, sed biennio exacto
adversarios eius abusos esse eo, quod in tuo iudicio eiusmodi lis exerceri non iam posset, sed confirmari

2 rubr. Περὶ ἐφέσεων Theod. Ath. 5 Περὶ ἐκκλήτων
index L in mg. || ἐφέσεων M] ἐφέσεως L vulg. || 4 οἱ
λιγύτορες] οἱ κρινόμενοι index L in marg. || 9 ἀπὸ
τοῦ νικῆσαντος M, om. L || 10 ἐπάρχῳ Ath.] ὑπάρχῳ
ML || 11 τῆς om. L || ὀρδιναρίῳ ML, corr. Haloander ||
13 τῶν] τῆν? L¹ || 16 τινας ἐποίησαντο] quidam patro-
nus fecit 5 || βουλομένῳ L^a || 17 ἐφέντα καὶ L⁵ (cf. ad
460, 4) || ἐφέντην M || 18 ἀγωνισάμενοι L¹ || 20 δύνα-
σθαι om. L || 21 αὐτὸν δὲ καὶ τὸν ἀντιδικὸν τὸν
αὐτοῦ (in marg. lacunae notam habet L) ML] haec post-
modum interpolata sunt, cum novellarum collectio insti-
tueretur, resectis eis quae ad certam litem nominatim re-
spiciunt (cf. ad v. 16. 460, 4): verba genuina servavit vetus
interpres Hisyichium autem et adversarios eius exercuisse
quidem litem apud pedaneum iudicem, addictum autem
eundem Hisyichium appellasse, et causam contigit recur-
rere ad tuam cognitionem 5 || 23 ἀγωνιζομένους L ||
25 ἐγγράφως M] καὶ ἐγγράφως L (ἀγράφως non recte
coni. Zachariae) || 26 καὶ om. 5 || δὲ περιφρονῆσαι L⁵
ἀθνηύσαι M, quod videtur corruptum ex ἀθνηύσαι vel
ἀποραθνηύσαι (ἀθνηύσαι Pombergk, ἀμελήσαι Osen-
brüggen) || 27 τῶν παρ' αὐτοῖς κινουμένων L^a || 29 τοὺς

ἀντιδικούς τοὺς αὐτοῦ L⁵] om. M || τῷ (τὸ L) μηκέτι —
31 δίκῃ] quia non possit a condemnato exerceri in tuo
iudicio talis lis 5

10 Imp. om. T || Aug. om. R || pp.] ᾤρων V prae-
positorum T || excons. RV exc. T || 11 ordinarios R or. T ||
atque RV] om. T et vulg. || patricios R patri T || 13 inter-
pellationes cet.] ones — 18 appellacionem ser. R² in ras.
3 vv. || 14 occasionem T || 16 volentem RV^a || appellatio-
nem T appellacionem V¹ || 19 cadere] eadem V¹ || et om.
R¹ || 20 utrimque R² || 21 sententia V¹ fieri sententiam
R^a || Hisyichium autem] histichium autem chium eius R
sychium autem thium eis V insithium autem eius T Hesy-
chium autem vulg. Hesyichium autem thium (i. e. Θεῖον,
cf. nov. CXVIII c. 3) eius ex Osenbrüggeni opinione
Heimbach || 23 dictum Osenbrüggen deleto voc. eundem ||
ysichium RV insithium T Hesyichium vulg. || 24 conti-
gisse Beck || recurre T || 25 exercetur RV] exercetur
T vulg. || 27 commune V¹ || 28 neglexisse V || 29 electos
in ras. R² || persecutus R² || 31 quia] quam T¹ || a om.
R¹ V¹ || 32 lis om. T¹ || sed] et R² || oporteret VT] oportet
R oportere al.

58*

διετίας παρωχηρίας, ἐκέινον δὲ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπεξελέθειν παρὰ τῆ σῆ ἐνδοξότητι διὰ τὸ τὴν δίκην παρὰ τοῖς αἰρεθῆσι λεγεσθαι δικασταῖς.

confirmari semel biennio transacto; illum vero propterea non perexecutum apud tuam gloriam, eo quod litem apud electos diceret arbitros.

CAPUT I.

Θεσπιζομεν τοίνυν τὴν μὲν εἰρημένην ὑπόθεσιν, ἐξ ἧς ταῦτα ἡμῖν προσηγγέλται, μηδὲν βλαβῆναι τῆ 5 τοῦ χρόνου παραδρομῇ, μηδὲ κυρίαν εἶναι τὴν τοῦ δικαστοῦ ψήφον ἀπαξ ἐκκληθεῖσαν, ἀλλὰ καὶ προσεξετασθῆναι παρὰ τῆ σῆ ἐνδοξότητι καὶ πέρασ νόμιμον δεξασθαι, κἂν εἰ μυριάκις πλείων τῆς διετίας χρόνος παρεδραμεν ἢ καὶ παραδράμοι. τοῦ λοιποῦ δὲ ἐπὶ 10 πάσης ὑπόθεσεως, ἐφ' ἧς τοιοῦτό τι γένηται καὶ ἐν μέσῳ κινουμένης τῆς δίκης παρὰ τῶ ἐφέτη δικαστῆ ἢ καὶ μὴ κινουμένης τινὲς αἰρεθῶσιν ἕτεροι, καὶ διὰ τοῦτο ἡ διετία παρέλθοι, ἧς ἐντὸς ἐχρῆν τοὺς ἐφέτας τὴν δίκην τεμεῖν, καὶ καθ' οἰανδήποτε περιστάσιν 15 ἐπανέλθοι πάλιν ἐπὶ τοὺς ἐφέτας ἡ δίκη, τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσιν ἐξέστω χρῆσθαι τοῖς μέρεσιν, ὡς ἂν εἰ μὴ ἔτυχον ἀπολιπόντες μὲν τὸ ἐφετικὸν δικαστήριον ἐπὶ δὲ τοὺς αἰρετοὺς ἐλθόντες, μὴ μέντοι δύνασθαι χρῆσθαι τῶ τὴν διετίαν παραδραμεῖν. ὁ γὰρ ἀπαξ 20 δικαστὰς ἄλλοις ἐλόμενος οὐκ ἂν εἴη δίκαιος σιωπῆν ἐγκαλεῖν τῶ διὰ τοῦτο ἀδικηθῆναι, διότι τοῖς περὶ τῆς αἰρέσεως τῶν δικαστῶν γενομένοις ἐπίστευσε καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπεξήλθεν οὐδὲ ἐπλήρωσε τὴν δίκην ἐκέισε διὰ τὸ παρὰ τοῖς δικασταῖς ἐκείνοις ἀγωνι- 25 σθῆναι τὴν ὑπόθεσιν.

(Ἐπίλογος.) Ταῦτα τοίνυν ἐπὶ πάσης ὑπόθεσεως φυλάττεσθαι παρὰ τοῦ σοῦ δικαστηρίου βουλό- 30 μεθα καὶ παρὰ παντὸς ἑτέρου κατὰ τὸ ἐφετικὸν δικάζοντος σχῆμα, ὥστε μηδὲν ἄχαρι περὶ τοὺς ὑπηκόους τοῖς ἡμετέροις πράττεσθαι. εἰ μέντοι καὶ μετὰ τὸ ἀπολειφθῆναι τῶν αἰρετῶν δικαστῶν διετής παρέλθοι χρόνος, ττημακῆτα ἐρωσῶσθαι τὴν ψήφον κατὰ τὰς 35 περὶ τούτου γενομένας παρ' ἡμῶν διατάξεις. ὅπερ ἐπὶ τῶν ἐφετῆς συμβαινουσῶν τοιοντοτρόπων ὑποθέσεων κρατεῖν βουλόμεθα, τῶν ἄλλων ἀπάντων ὅσα

Sancimus igitur memoratum quidem negotium, ex quo haec nobis nuntiata suut, nihil laedi ex cursu temporis, neque ratam esse iudicis sententiam semel appellatione data, sed perexerceri apud tuam gloriam et terminum legitimum suscipere, etiamsi aucties milies plus quam biennii tempus excessit aut excedat. Deinceps autem in omni negotio, in quo tale aliquid agitur et in medio motae causae apud appellationis iudicem aut non motae aliqui eligantur alii, et propterea biennium transeat, intra quod oporteat appellationis iudices litem decidere, et per quamlibet circumstantiam rursus revertatur iterum ad iudices appellationis causa, aliis quidem omnibus liceat uti partibus, tamquam si eos non contigisset deserere quidem appellationis iudicium, ad electos autem venisse, non tamen posse uti quod biennium praeteriit. Nam qui semel iudices alios elegit, non est iustum ut taciturnitatem culpēt eius qui propterea laesus est, quia his quae gesta sunt de electione iudicum credidit et ideo non est executus neque complevit litem illic, eo quod apud iudices 25 illos sit exercitatum negotium.

(Epilogus.) Haec igitur in omni negotio servari apud tuum forum volumus et (ab) omni alio, ubi secundum appellationis iudicatur schema, quatenus nihil iniuste circa nostros subiectos agatur. Si vero etiam postquam deseruerint electos iudices biennii transeat tempus, tunc confirmari sententiam secundum constitutiones de hoc factas a nobis. Quod etiam deinceps in omnibus futuris secundum 35 hos modos negotiis valere volumus, aliis omnibus,

eam oporteret biennio semel exacto, illum autem propterea litem persecutum non esse apud gloriam tuam, quod causa apud electos arbitros diceretur.

I. Sancimus igitur praedictam causam ex qua nobis haec nuntiata sunt nullo detrimento affici per decursum temporis, neque ratam esse sententiam iudicis a qua semel appellatum sit, sed praeterea apud tuam quoque gloriam examinari et legitimum finem accipere, licet sententiae longius biennio tempus ex- 30 cesserit excedatve. In posterum vero in omni causa, in qua eiusmodi aliquid contigerit et in media lite apud iudicem appellationis mota vel etiam non mota alii quidam electi sint, et propterea biennium transierit, intra quod appellationis iudices litem decidere oportebat, ac quocumque casu ad iudices appellationis lis denuo redeat, reliquis quidem omnibus uti liceat partibus, tamquam si iudicium appellationis non deseruissent neque ad arbitros venissent, eo tamen quod biennium praeterierit uti nequeant. Nam qui semel iudices alios elegit, nullo iure silentium obiciet ei qui propterea damno affectus est, quod iis fidem habuit quae de iudicum electione facta sunt et propterea litem hic non persecutus est neque complevit, quod apud iudices illos causa agigaretur.

Epilogus. Haec igitur in omni causa custodiri a tuo iudicio volumus et ab omni alio, quod secundum formam appellationis iudicatur, ne quid iniqui adversus subiectos nostros agatur. Si tamen etiam postquam ab electis arbitris recesserunt biennii tempus transierit, tunc sententia firma sit secundum constitutiones de hac re a nobis factas. Quod quidem in eius generis causis deinceps futuris valere volumus:

4 Θεσπιζομεν μηδὲν βλαβῆναι τὸν ἐφέντα τῆ τοῦ χρόνου παραδρομῇ inc. B || τὴν μὲν εἰρημένην ὑπόθεσιν — 10 τοῦ λοιποῦ δὲ om. M || 6 παραδρομῇ L παραγραφῇ B^c || μὴ B^c μηδεμίαν B² v. l. || τὴν om. B^c || 7 ἐκκληθεῖσαν B] ἐγκληθεῖσαν L || καὶ om. ε || 8 καὶ πέρασ δὲ νόμιμον ἐπιδέξασθαι B² || 9 πλείων B²] πλείων B¹ πλήν B^c, om. L vulg. || 11 γέγονε B¹ || 12 κινουμένης om. B^c || 13 ἐρεθῶσιν B² || ἕτεροι B² v. l. || 14 παρέλθοι B^c || 22 διὰ τούτου L || 23 γενομένοις MB^{cs}] γινόμενοις L B¹ || ἐπίστευσε om. B^c || 27 Ταῦτα — 31 πράττεσθαι om. B² || ὑπερθέσεως B^c || 30 ἄχαρι (sic) περὶ τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους B^c || 32 αἰρετικῶν B^c || 34 γενομένοις B¹ || ὅπερ — 461, 3 ἰσχύος om. B² || 35 ἐπὶ τῶν ἐφετῆς συμβαινουσῶν B etiam deinceps in omnibus futuris ε || 36 πάντων LB^c

2 persecutum V³ vulg. per exercitium T² (s. v. ire litis gloss. T m. rec.) || 3 quidem R¹ || arbitris T¹ habitros V¹ || 4 igitur autem V || 5 curso V¹ || 6 seme R¹ || 7 sed perexerceri] semper exerceri T¹ sed exerceri R³ sed et exerceri vulg. || 8 deciens V || 9 biennium R^a || 12 appellationes T¹ || aliquid T^a || 13 oportebat Beck || 14 iudicem T || qualibet V¹ || 19 tñ posse T¹ posse tamen (tñ R¹) R || uti om. V¹ || quia V³ || 20 praeterit R praetiit V || nam] namque T¹ || 22 quia] qui ab V || qui VT¹ || 23 consecutus T¹ || 27 Hoc T || iudicio V || 28 *ab] om. libri, in vulg. || 29 scema iudicatur R || 31 deseruerit T²

περὶ τῶν ἐφετικῶν ἀγῶνων τοῖς ἐμπροσθεν εἰρηται νόμοις καὶ παρ' ἡμῶν ἐν τοῖς τῶν νόμων ἀναγεγραπταὶ βιβλίους ἐπὶ τῆς οἰκείας μενόντων ἰσχῶς.

Dat. v. id. Oct. (CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XIII. Apione v. c. cons.)

[a. 539]

quae de appellationis certaminibus priscis dicta sunt legibus et a nobis in legum conscripta codicibus, in propria virtute manentibus.

Dat. viii. kal. Iunias CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. 5 anno XIII. Iustino viro clarissimo consule. [a. 540]

ϚΔ

ΩΣΤΕ ΑΚΩΛΥΤΩΣ ΕΠΙΤΡΟ-
ΠΕΥΕΙΝ ΤΑΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΤΩΝ
ΠΑΙΔΩΝ, ΕΙ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥΣ
ΑΥΤΟΥΣ ΕΧΟΙΕΝ Η ΚΑΙ ΕΙΕΝ
ΑΥΤΟΙΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ, ΚΑΙ ΜΗ-
ΔΕ ΟΡΚΟΝ ΥΠΕΧΟΥΣΑΣ ΩΣ ΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΟΓΑΜΟΥΣΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β, ἀπὸ ὑπάτων 15 ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἐναγχος ἐγράψαμεν νόμον ἐπὶ τῇ τῶν νέων κηδεμονίᾳ, τὰ περὶ αὐτοὺς γινόμενα κακοεργήματα ἐκ τοῦ συγκροῦ τῶν δικῶν τῶν παρ' ἡμῶν κινουμένων εὐρίσκοντες, ὅπως ἂν μηδεὶς τῶν ὑπεν- 20 θύτων ὄντων τοῖς νέοις ἢ ἔχειν αὐτοὺς ὑπευθύνους λεγόντων κηδεμονεῖν, μὴ ποτε ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τῶν πραγμάτων γινόμενος πράξει τι περὶ τῶν νέων κακοεργήμα. καὶ ὁ γὰρ νόμος αὐτὸς κύριος ἡμῶν ἔστω καὶ ἐκ τοῦ παρόντος βεβαιούμενος.

25

XCIV. Auth. XCII. Coll. VII tit. 4

Ꝟ UT SINE PROHIBITIONE
MATRES DEBITRICES ET CREDI-
TRICES TUTELAM GERANT MI-
NORUM, NEQUE IUSIURANDUM
PRAEBEANT QUIA NON VE-
NIUNT AD SECUNDA VOTA Ꝟ

Idem Aug. Iohanni pp. secundo.

(Praefatio.) Nuper scripsimus legem super cura minorum, malignitates quae circa eos fiunt ex frequentibus litibus quae apud nos agitantur inveniētes, quatenus nullus obligatus existens minoribus aut obligatos eos habere se dicens curam exerceat, ne forsā in potestate rerum factus agat aliquid circa minorem malignitatis. Et lex ipsa rata nobis sit et ex praesenti firmata:

CAPUT I.

ἐπειδὴ δὲ μητρᾷσι βουλομέναις κήδεσθαι τῶν νέων καὶ αἰτούσαις κατὰ τοὺς παλαιούς τε καὶ ἡμετέρους

quia vero matribus volentibus curam habere minorum et petentibus secundum veteres et nostras

Nov. XCIV (Authent. XCII = Coll. VII tit. 4: gloss.) Graece extat in ML (fuit in B 37, 12, 1, cf. B^s E 39, 3. A 54, 3 p. 348. 87 Zach.). — Epit. Theod. 94, Athan. 13, 2. Iulian. const. LXXXVII.

ut tamen cetera omnia quae de appellationum certaminibus prioribus legibus statuta et a nobis in legum libris perscripta sunt in suo robore maneant.

XCIV.

UT MATRES SINE IMPEDIMENTO TUTELAM GERANT LIBERORUM, ETIAMSI EOS SIBI OBLIGATOS HABEANT VEL IPSAE IIS OBLIGATAE SINT, NE IUSIURANDUM QUIDEM PRAESTITURAE DE SECUNDIS NUPTIIS NON INEUNDIS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Nuper legem de cura minorum scripsimus, cum quae in eos committerentur fraudes ex frequentia causarum apud nos disceptatarum cognosceremus: ne quis eorum qui minoribus obligatus est vel se eos obligatos habere dicit curam eorum gerat, ne quam forte cum res in sua potestate habeat fraudem adversus minorem committat. Atque ea lex ipsa rata nobis esto et ex praesenti confirmata:

I. quoniam autem matribus quae minorum curam habere volunt ac secundum leges tam veteres

3 ἰσχῶς] ἀξίας B^s || 4 subscr. om. M; dat. v. id. octub. indictione v imp. dn. iustinianus aposs. (i. e. ap. couss.) Iul.^w dat. xii. id. octubres ind. v imp. Iul. cod. Coloniensis (om. Iul. codd. cett.) ἐγράφη πρὸ ε' ἰδῶν (add. Ὀκτωβρίων) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ γ' ὑπατείας Ἀπῆλιος Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ ὀκτωβρίῳ ὑπατείας Ἀπῆλιος Theod. Plane diversa est subscr. ε, ubi vid. || 7 rubr. Περὶ τοῦ ἀκαλύτως τὰς μητέρας ἐπιτροπεύειν τῶν παιδῶν καὶ μηδὲ ὄρκον παρέχειν Ath. Περὶ ἐπιτροπέων (add. μητέρων cum ind. Reginae) Theod. || 10 ἢ εὶ καὶ L || 11 μηδὲ] μὴ index B || 13 δευτερογαμοῦσιν] καὶ περὶ τοῦ ὑποκείσθαι αὐτὰς τοῖς ἐπιτροπικοῖς λογισμοῖς add. index B (cf. B^s p. 348) || 14 ὑπάρχῳ ML, corr. Scrimger || 16 ὀρδιναρίῳ ML, corr. Haloander || 17 νόμον] nov. LXXII (περὶ τῆς οὐ νεαρᾶς φησί· μέ-

μνησο καὶ τοῦ λγ' κεφ. τῆς κβ' νεαρᾶς schol. M) || 21 ἢ ἔχειν] ὑπέχειν L^a || 22 κηδεμονεῦσι L || 26 τῶν om. L || νέων Mε] παιδῶν L vulg.

1 de om. V || appellationis R²V³T] appellatiuus R¹ appellatiuus V¹ vulg. || 2 conscripta R¹V] sunt add. R²T vulg. || 4 subscriptionem unus praestitit Escorialensis, ubi praescribitur constitutioni CI inter extravagantes positae || cap. imp. dni. ἡ. iust. pp. cog. an. XIII Escorial. || 8 debitrices V et debitrices T || 11 quia RT] que V quod vulg. || ueniant R² venient vulg. || 17 Nuper] Super R rubr. || curam RV || 18 fuerit R¹ || 19 nos] eos R || 20 obligatus nullus V || 22 circa malignitatis minorem T || 27 potentibus V¹

νόμους τὴν κηδεμονίαν ὑπελθεῖν ἀντετέθη παρὰ τὸν ἡμέτερον σκοπὸν ὑπὸ τινῶν οὐκ ὀρθῶς ἢ τοιαύτη διάταξις, βουλόμεθα τοῦ νόμου τοῦ ταῦτα λέγοντος τῶν μητέρων ἐξαιρεῖσθαι τὰ πρόσωπα. πρῶτον μὲν γὰρ πρᾶγμα εἰσηνεγμένον ὑπὲρ τῶν νέων αἰεὶ κωλύσει νῦν τῶν ἀποπιπτάτων ἡγουμένα, ἔπειτα οὐκ ἂν τις τὴν αὐτὴν δοῖτο τάξιν τῇ τε μητρὶ τοῖς τε ἄλλοις. τὴν μὲν γὰρ φύσεως ἔρωσ ἐυσεβῆς περὶ τοὺς παῖδας ἀνυποκτον ἀποτελεῖ τὰ πολλά, τοῖς δὲ οὐδεμίαν ἔχουσι πρὸς τοὺς παῖδας ἀνάγκην εὐνοίας εἰκό- 10 τως οὐ παραβλητέα τὰ τῶν μητέρων ἐστίν. ὥστε ἄδεια ἐστὶν ταῖς μητράσι κατὰ τὴν ἀρχαίαν παρατήρησιν ἀποταττομένας καὶ ὑποτιθεμένας τὰ ἐαντῶν πράγματα, καθάπερ πρότερον σχήματος ἦν, καὶ ἀντιλαμβανέσθαι τῶν παιδῶν καὶ τὴν τοιαύτην παρα- 15 γραφὴν μὴ δεδιέναι, ἀλλ' οὕτω τὰ ἐπ' αὐταῖς εἶναι, ὡς ἂν εἰ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν ἐτύγγανεν ὁ νόμος ἐπὶ τούτων γεγραμμένος. ὥστε εἴτε προίκας εἴτε προγαμίας ἀπαιτοῦσι δωρεὰς εἴτε ἕτερα ὀφλήματα ἔχουσιν εἴτε αἱ μητέρες πρὸς τοὺς νέους εἴτε οἱ νέοι πρὸς τὰς μη- 20 τέρας, ἐκ πατρῶων ἴσως προσφάσεων ἢ καὶ ἐξ οἰκείων (πολλά δὲ ἂν τις μεριμνῶν καὶ περισκοπῶν εὐρήσειεν), ἐστω ταῦτα ἐκατέρωθεν ἀκέραια, κατὰ τὰς ἐμπροσθεν διατάξεις κρινόμενά τε καὶ πολιτευόμενα, εἴτε γνη- 25 σίων εἴτε φροικῶν ἢ μήτηρ παιδῶν ἐπιτροπεύει.

CAPUT II.

Ἐπειδὴ δὲ πολλὴν ἔχομεν εὐλάβειαν τοῦ μὴ προ- χείρως ὄρκους κατὰ τοῦ μεγάλου Θεοῦ διδοῦσθαι καὶ τοῦτους παραβαίνεσθαι, διὰ τοῦτο ὥρθημεν χρῆναι καὶ τοῦτον ἐπανορθῶσαι τὸν νόμον, ὃς βούλεται τὰς μητέρας, ἐπειδὴ τῶν οἰκείων παιδῶν κηδεμονεύειν 30 μέλλουσιν, ὄρκον ὀρνύναι ὡς ἐπὶ δευτέρους οὐκ ἀφίξονται γάμουσ'· καὶ τοσαυτάκις ἴσμεν παραβαθέντα τὸν νόμον καὶ ὄρκον ἐπὶ ὄρκον δεδομένον ὁσάκις σχεδὸν καὶ δέδοται, ὥστε ἀμύθημα σαφέστατον εἶναι ὅτι τοῦτον ἐπάγομεν τὸν ὄρκον, ὃς ἐπειδὴν δοθῆ παρα- 35 βαθῆσεται. οὐ γὰρ ἐπειδὴ τινες ἐφύλαξαν τὸν ὄρκον, διὰ τοῦτο δεῖ καὶ τὰς ἀτιμαζούσας αὐτὸν ἔχειν πρόφασιν τῆς εἰς Θεὸν ἀσεβείας· τὸ γὰρ σπανίως γινόμενον, καθὰ καὶ ἡ παλαιὰ λέγει σοφία, οὐ τη-

quam nostras curam subire desiderant, praeter consilium nostrum a quibusdam non recte illa constitutio opposita est, a lege quae haec dicit matrum personas excipi volumus. Primum enim rem pro minoribus semper introductam nunc prohibere absurdissimum existimamus, deinde haud facile quisquam eundem locum et matri et ceteris tribuat. Illam enim naturalis amor pius erga liberos a suspicione liberam plerumque reddit, iis autem quibus nulla cum liberis necessitas benevolentiae intercedit merito matres comparandae non sunt. Itaque liceat matribus secundum veterem observationem renuntiantibus et suas res obligantibus, sicuti prius in usu erat, et liberorum tutelam suscipere neque eiusmodi exceptionem metuere, sed quantum ad illas ita res sit, tamquam si nulla utique lex ea de re scripta fuisset. Quapropter sive dotes sive donationes ante nuptias exigunt, sive quae alia debent sive matres minoribus sive minores matribus, ex paternis forte vel etiam ex propriis causis (multa autem inveniat si quis rem consideret et circumspiciat), haec utrimque integra sint et secundum priores constitutiones iudicentur atque tractentur, sive legitimorum sive naturalium liberorum mater tutelam gerit.

II. Quoniam autem admodum veremur, ne temere iuranda per magnum deum praestentur ea- que violentur, propterea etiam hanc legem corrigendam putavimus, quae matres, cum liberorum suorum curam suscepturae sint, iusiurandum praestare vult ad secundas se nuptias non esse transituras: ac scimus toties legem violatam esse et iusiurandum falsum datum, quoties fere datum est; ut manifestissimum esset peccatum, quod hoc iusiurandum exigimus, quod simul atque praestitum est violetur. Neque enim quia nonnullae iusiurandum servarunt, propterea etiam eas quae id contemnunt occasionem impietatis erga deum habere oportet; nam quod raro contingit, sicut etiam antiqua dicit sapientia, non observant legis-

1 ἐπελθεῖν L || 3 τοῦ ταῦτα] τοῦ om. L || 7 θεῖτο Seringer, vulg. || τάξιν] constitutionem ε || 11 οὐ παραβλητέα τὰ τῶν μητέρων ἐστὶ] non est matribus derogandum ε || 16 αὐτοῖς M || 19 ἀποτιοῦσι L¹ || 26 τοῦ] τοῦδε L¹ || προχέουσιν L || 29 νόμον] Cod. 5, 35, 2 (cf. 6, 56, 6; nov. XXII c. 40) || 33 ἐπιόρκον Haloander ex ε || ἐπὶ ὄρκον L ἐπὶ ὄρκω M || διδομένον cum Haloandro vulg. || 34 σαφέστερον L || 35 ὃς ἐπειδὴν δοθῆ παραβαθῆσεται] ad praevaticandum ε || 37 δεῖ om. L || 39 ἡ παλαιὰ λέγει σοφία] Theophrastus cit. a Paulo Dig. 1, 3, 6 (cf. ib. 3)

1 subire] et subire V^a || abiecta R || nostram] na-

leges curam subire obiecta est contra nostram intentionem ab aliquibus non recte huiusmodi constitutio, volumus in lege haec dicente matrum excipi personas. Primum quidem causam introductam 5 pro minoribus semper prohibere modo ineptissimum aestimamus, deinde nullus eandem (ponet) constitutionem et matri et aliis: cum illam namque naturae amor pius circa filios sine suspicione faciat quam plurimum, illis nullam habentibus ad filios favoris necessitatem, recte non est matribus derogandum. Ideoque licentia sit matribus secundum antiquam observationem ahrenuntiantibus et ohligantibus suas res, sicuti prius schema fuit, et tueri filios et talem praescriptionem non formidare, sed ita super his 15 esse ac si nec ab initio contigisset legem in hoc scribi. Quapropter sive dotes sive sponsalicias exigunt largitatis sive alla debent habent sive matres ad minores sive minores ad matres, ex paternis forsan occasionibus aut etiam ex propriis (multa namque quilibet cogitans et considerans adinveniet), sint haec integra utrimque secundum priores constitutiones iudicanda et tractanda, sive legitimorum sive naturalium mater filiorum tutelam gerat.

Quia vero multam habemus formidinem, ne facile iusiurandum per magnum deum detur et hoc praevaticetur, propterea credidimus oportere et hanc emendare legem, quae vult matres, dum suorum filiorum curam gesturae sint, iusiurandum iurare quia ad secundas nuptias non venient: et totiens scimus praevaticatam legem et iusiurandum peiurum datum quotiens paene datum est, ut peccatum apertissimum esset quia hoc intulimus iusiurandum ad praevaticandum. Non enim eo quod aliquae servaverunt iusiurandum, propterea oportet et eas quae exhonora- 35 rant eum habere occasionem impietatis in deum. Nam quod raro fit, sicut et vetus sapientia docet,

turam R || 3 legem RT || dicentem RVT || 6 estimamus T || *ponet inserui, obiciat post constitutionem add. vulg. || 7 cum] eum? T¹ || illa RVT¹ || 8 prius V || 16 sive scribi dotes T^a || exigunt vulg.] exiguntur libri || 17 sive enim alia R^a || habeant R vulg. || 18 minores ad] ad maiores ad V¹ || 20 adinueniat R¹T || haec integra sint R || 21 *utrique libri || 28 credimus R || 29 matres om. R¹ || 30 sint V] sunt RT vulg. || quia RT³] qui T¹ quod V vulg. || 31 non om. T¹ || veniunt T || 32 et iusiurandum — 35 servauerunt ser. V² in ras. 3 vv. || peiurum] peiurum (al. peiuratum in marg.) R peiurum V (al. periurio V³ s.v.) periurum T vulg. || dandum T¹ || 35 eo quod aliqua] aliquod eo quod T || 36 exhonera[n]t R² || 37 occasions R

ροῦσιν οἱ νομοθέται, ἀλλὰ τὸ γινόμενον ὡς ἐπίπαν καὶ ὀρώσι καὶ θεραπεύουσι. Διὰ τοῦτο τοίνυν θεοπιζόμεν τὴν μὲν ἄλλην ἀπασαν παρυτήρησιν ἣν ἐπὶ τῶν μητέραν φυλάττομεν κρατεῖν κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα, καὶ ἀποτάττεσθαι αὐτὰς καὶ τῷ Βελλιανῶ δόγματι καὶ ἀπάσῃ βοήθειᾳ καὶ ἅπαντα πράττειν ὅποσα ἐμπροσθεν διώρισται, τὸν δὲ ὄρκον μὴ παρῆγεσθαι, ἀλλ' ἀρκείσθαι τῇ ἀποτάξει μόνῃ τῶν τε ἄλλων ἀπάντων καὶ τῇ περὶ τῶν δευτέρων γάμων, οὐδενὸς ὄρκου περὶ τούτου δεδομένου· ἅμα μέντοι τῷ δευτέροις αὐτὴν ὁμιλῆσαι γάμοις εὐθὺς ἐξωθείσθαι τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ταῦτα πράττεσθαι ἅπερ, εἰ καὶ ἔνυχεν ὁμομοκία, ὑπέμενον (ἀν) ἀπαξ ἐν δικαστηρίῳ ψευσαμένη καὶ προτιμήσασα τῆς οἰκείας ὁμολογίας τε καὶ καταθέσεως τὰς δευτέρας ἐπιθυμίας.

(Ἐπίλογος.) Οὗτος τοίνυν ὁ νόμος ἐπ' εὐσεβείᾳ κείσθω (διὰ γὰρ τὸ μὴ ὑβρίζεσθαι κατὰ τι τὴν εἰς θεὸν τιμὴν ταῦτα ἡμῖν νενομοθέτηται) καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κρατεῖται, τῆς σῆς ὑπεροχῆς φανερόν ποιούσης τοῦτον τὸν νόμον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀπάσαις. ἐνταῦθα γὰρ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπαρχῷ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, ᾧ τὰ τοιαῦτα μέλει, τὸν περὶ τούτων καταπέμφομεν νόμον, ὥστε προνοία αὐτοῦ τε καὶ τοῦ λαμπροτάτου πραίτωρος, ᾧ τούτου μέλει τοῦ μέρους, εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον φυλάττεσθαι.

— καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κρατεῖται· ὥστε ἐπὶ πάσης ὁφρακτικῆς οὐσίας πᾶσαν ἀσφάλειαν γίνεσθαι περὶ τὰ πράγματα τῆς τῶν νέων φυλικῆς, καὶ μάλιστα τοῦ σὺν ἀκριβείᾳ τὰς ἀπογραφὰς γίνεσθαι, παρόντος καὶ τοῦ λαμπροτάτου σκρίβου, ᾧ περὶ τῶν τοιούτων φροντίς ἐπιτέτραπται, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐξ ἔθους τοῖς τοιούτοις παραγινόμενων, ἀκριβῶς τῶν τε ἑγγυῶν δεδομένων καὶ πάντων πραττομένων, καθὰ τοῖς ἡμετέροις διηγόρευται νόμοις, προνοία τοῦ λαμπροτάτου πραίτωρος, ᾧ τούτου μέλει τοῦ μέρους. προῆσει τε αὐτὸν αὐτὸς ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως, ὥστε ἅπασιν αὐτὸν εἶναι φανερόν καὶ μηδένα διαλαθεῖν τὰ παρ' ἡμῶν νομοθετηθέντα. τὸν γὰρ περὶ τούτου νόμον, καθάπερ δεῖ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις φυλάττεσθαι, 40

non observant leges, sed quod fit plerumque et respiciunt et medentur. Propterea igitur sancimus aliam quidem observationem quam in matribus observamus valere secundum schema, et abrenuntiare eas et Velleiano senatusconsulto et omni auxilio, et omnia agere quae prius decreta sunt, iusiurandum vero non praebere, sed sufficere abrenuntiationem solam et aliorum omnium et de secundis nuptiis, nullo iureiurando de hoc dando; mox tamen ut secundas contraxerit nuptias, repente expelli tutela et ea agi quae, si eam contigisset et iurare, perferret semel in iudicium mentita et praeponeus propriae confessioni et depositioni secundas concupiscentias.

(Epilogus.) Haec igitur lex super pietate sit posita: ut enim non iniurietur in aliquo honor in deum, haec a nobis sancita sunt, ut ex nunc valeant, tua celsitudine manifesta faciente hanc legem in provinciis omnibus. Hinc enim gloriosissimo praefecto huius felicissimae civitatis, cui haec curae sunt, de his transmissimus legem, ut providentia eius et clarissimi praetoris, cui huius partis cura est, in omni tempore servari.

Et ex nunc teneat, quatenus in omni pupillari substantia omnis cautela fiat circa res minorum custodiae, et praecipue ut cum subtilitate descriptiones fiant, praesente quoque clarissimo scriba, cui de talibus cura commissa est, et aliis qui consuevit talibus interveniunt, subtiliter et fideiussionibus dandis et omnibus agendis, sicut nostris decernitur legibus, providentia clarissimi praetoris, cui huius partis cura est. Proponatque eam ipse in hac regia civitate, ut omnibus sit manifesta et nullum lateant quae a nobis sancita sunt. De hoc enim legem, sicut oportet

latores, sed quod plerumque fit et respiciunt et curant. Propterea igitur sancimus, ut reliqua quidem observatio quam in matribus custodimus, secundum priorem formam valeat, utque eae et Velleiano Scto et omni auxilio renuntiant omniaque faciant quaecumque prius definita sunt, neve tamen iusiurandum praesent, verum satis habeant solam renuntiationem facere cum de ceteris omnibus tum de secundis nuptiis, nullo iureiurando ea de re dato: simulatque vero mater secundas nuptias contraxerit, statim a tutela expellatur atque ea agantur quae etiam si iurasset subitura esset, quae quidem semel in iudicio mentita sit et suae promissioni et depositioni secundas cupiditates praetulerit.

Epilogus. Haec igitur lex pietatis causa lata sit (etenim ne ullo modo honor dei iniuria afficiatur, haec a nobis sancita sunt) et ex hoc tempore valeat, cum tua sublimitas hanc legem in omnibus provinciis manifestam faciat. Hic enim gloriosissimo praefecto felicis huius urbis, cui haec talia curae sunt, legem de his latam transmittemus, ut providentia et ipsius et clarissimi praetoris, cui huius partis cura est, in omne tempus custodiatur.

— et ex hoc tempore valeat: ut in omni pupillari substantia omnis cautio adhibeatur de rebus quae ad minorum custodiam pertinent et maxime ut inventaria cum diligentia conficiantur, praesente et clarissimo scriba cui eiusmodi rerum cura commissa est et ceteris, qui ex more eiusmodi rebus intersunt, atque diligenter et satisfactiones fiant et omnia agantur sicut legibus nostris praecceptum est, providentia clarissimi praetoris, cui huius partis cura est. Ac propones eam ipse in hac regia urbe, ut omnibus manifesta sit neu quemquam fugiant quae a nobis sancita sunt. Nam legem de

1 ἐπίπαν M || 2 θεοπιζόμεν μὲν L^a || 3 πᾶσαν L, om. ε || 4 ἡμετέραν L || κατὰ om. L^a || πρότερον om. ε || 5 βελιανῶ L Theod. || 13 * ἀν addidi || 18 ἡμῖν L ε || om. M || καὶ ut ε || 19 φανεροποιούσης L || 20 τούτου om. L || 22 μέλλει L || καταπέμφομεν transmissimus (i. e. κατεπέμψαμεν cf. 464, 2) ε || 24 μέλλει M^aL || 26 καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κρατεῖται repetita ex initio epilogi (v. 18); sequitur enim epilogus exemplaris ad praefectum urbi transmissi (cf. v. 20 sq.) || 27 γενέσθαι L || 28 τῆς ante περὶ (27) coll. Zachariae || 29 ἀποστροφὰς L^a || 36 μέλλει L || προῆσει Holoander ex ε || αὐτὸν αὐτὸν L¹ αὐτὸς αὐτὸν L² || 40 καθάπερ M || δὴ ML^a

1 observatur R¹ || quod fit V² in ras. || 2 et respiciunt] et om. R || 3 quam] quia T || 4 secundum prius schema Beck || 5 velle iam non R¹ || 7 vero om. V || abrenuntiatione (abrenuntiatio T) sola libri, corr. vulg. || 8 de secundis] desiderii V¹ || 9 tm R || 11 agi quasi eam mori contigisset V || et VT] om. R vulg. || iurare vulg.] iure RVT || perferret vulg.] perferre T perferit V profer R || 13 depositionis V¹ || 17 iniurietur T¹ || honore R¹ || 18 sancta V¹ || 19 manifestam V³ || fatientem T^a || 20 Hinc] leg. Hic? || enim om. V || gloriosissimos praefectos R¹ || 22 transmissus R || providentiae RVT || 23 clarissimis R¹ || partes V || cura vulg.] curae libri || 26 teneant R¹ || quamvis V || populari T || 28 descriptiones R¹T || 29 fiant] fuerit R¹V || 34 cura vulg.] curae RVT || 35 ha V || 36 et] ut T || 37 lege RT¹

τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραι-
τωρίων κατεπέμψαμεν.

Dat. v. id. Oct. (CP. imp. dn. Iustiniani pp. A.
anno XIII. Apione v. c. cons.)

in provinciis servari, gloriosissimis praefectis sa-
crorum nostrorum praetorium destinavimus.

Dat. v. id. (Octob.)***

[a. 539]

ḠE

5

XCV. Auth. XCIV. Coll. VII tit. 6

ΩΣΤΕ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ
ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ ΗΜΕΡΑΣ ΜΕΤΑ
ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΕΠΑΡ-
ΧΙΑΙΣ ΔΙΑΤΡΙΒΕΙΝ, ΕΙΤΕ ΣΤΡΑ-
ΤΙΩΤΙΚΗΝ ΕΙΤΕ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ 10
ΕΧΟΙΕΝ ΑΡΧΗΝ.

⌘ DE ADMINISTRATORIBUS ⌘

Ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος Ἰωάννη τῷ ἐν-
δοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β',
ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

Idem Aug. Iohanni gloriosissimo praefecto sacrorum
praetorium per Orientem secundo, ex consule et
patricio.

(Προοίμιον.) Ἦδη μὲν ἴσμεν κείμενον νόμον 15
τὸν βουλόμενον τοὺς ἐν ἀρχαῖς γενομένους εἴτε πολι-
τικαῖς εἴτε στρατιωτικαῖς μηδὲ εἰ παύσαιντο τῆς ἀρ-
χῆς ἀναχωρεῖν ἐκείθεν δυνάσθαι, πρὶν ἂν ἡμέρας
πεντηκοντα ἐπὶ τῶν μητροπόλεων διατρίψαιεν δημο-
σία φαινόμενοι καὶ τοῖς ἐνάγειν βουλομένοις ἀπολο- 20
γούμενοι, καὶ ὥστε μηδὲ κατὰ πρόφασιν τῆς ἐνταῦθα
κλήσεως δυνάσθαι τῆς ἐπαρχίας ἀναχωρεῖν, ἀλλὰ κἂν
εἴ τι πράξειαν τοιοῦτον, ἀδίδε αὐτοὺς ἐπὶ τὴν χώραν
ἐκπέμπεσθαι. εὐρμεν δὲ τινας οὕτως ὄντας θρασεῖς,
ὥστε καὶ τούτου κείμενου τοῦ νόμου, πρὶν παύσαιντο, 25
τολμᾶν ἀπολιμπάνειν τὰς χώρας καὶ εἰς ταύτην ἀφ-
ικνεῖσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, δεῖε τῶν παρ' αὐτῶν
πεπραγμένων καὶ ἵνα μὴ δίκας ὑπόσχοιεν ὧν ἐπλημ-
μύησαν.

(Praefatio.) Iam quidem novimus positam le-
gem volentem eos qui in cingulis fiunt sive civilibus
sive militaribus neque si removeantur administra-
tione discedere inde posse, antequam dies quinquaginta in metropolibus commorentur, publice appa-
rentes et convenire volentibus satisfaciētes, et ut
nec per occasionem hic evocationis possint a provin-
cia discedere, et vel si quid egerint tale, rursus
eos ad provinciam destinari. Invenimus autem ali-
quos sic existentes audaces, ut etiam hac posita
lege, antequam discingerentur, praesumerent derelin-
quere provincias et ad hanc venire felicissimam civi-
tatem, timore a se gestorum et ne iusta perferrent
horum quae deliquerunt.

Nov. XCV (Authent. XCIV = Coll. VII tit. 6: gloss.) Graece extat in ML, c. I maior pars et epilogus in
B 6, 3, 8. 15. 40. — Epit. Theod. 95, Athan. 4, 18. Iulian. const. LXXXVIII.

Proemii initium respicitur Popt. 13, 1, ubi citatur νεαρά ἐνενηκοστή τρίτη (v. l. πρώτη).

his, quemadmodum in provinciis custodiri oporteat, gloriosissimis praefectis sacro nostro praetorio
transmissimus.

XCV.

UT PRAESIDES QUINQUAGINTA DIES POST MAGISTRATUM DE-
POSITUM IN PROVINCIIS COMMORENTUR, SIVE MILITAREM
SIVE CIVILEM MAGISTRATUM GERANT.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule
ordinario et patricio.

Praefatio. Iam quidem latam esse novimus legem, quae iubet eos qui in magistratibus sive ci-
vilibus sive militaribus constituti sunt ne deposito quidem magistratu inde discedere posse, antequam
dies quinquaginta in metropolibus commorati sint in publico versati iisque qui eos convenire velint salis-
facturi, ac ne ea quidem causa interposita, se huc vocatos esse, licere iis de provincia recedere, verum
etiam si quid eiusmodi fecerint, rursus eos in provinciam remitti. Repperimus vero quosdam adeo au-
daces esse, ut etiam hac lege lata, antequam magistratum deponant, provincias derelinquere audeant
et ad hanc felicem venire urbem, metu eorum quae ab ipsis commissa sunt neve poenas delictorum
suorum subeant.

1 *ὑπάρχοις ML || 3 subscr. om. M; dat. v. idus 5,
dat. vii. octubr. anno XIII imp. dn. iustiniano pissi Iul.^w
(om. Iul. codd. cett.) ἐγράφη ἰδ. Ὀκτωβρίων βασιλείας
Ἰουστινιανοῦ τὸ ἰγ' ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἐξεφωνήθη
μηρὶ ὀκτωβρίῳ ἔτει τῆς βασιλείας ἰδ' (corr. ἰγ') ὑπα-
τεία Ἀπίωνος Theod. || 6 rubr. Περί ἀρχόντων Theod. 5
Νόμος περὶ τῶν ἀρχόντων Ath. || 9 εἴτε στρατιωτι-
κὴν ἔχοιεν εἴτε πολιτικὴν (om. ἀρχὴν, in indice om. vv.
εἴτε πολιτικὴν ἀρχὴν) L || 13 ἐπάρχῳ Ath. ὑπάρχῳ
ML || 14 ὀρδιναρίῳ ML, corr. Haloander || 15 νόμον
Cod. 1, 49 (βι. α' τοῦ κώδικος τλ. μδ' διάταξις α'
schol. M); cf. nov. VIII c. 9 || 17 *παύσαιντο ML ||
19 διατρίψαι ἐν M || 20 φερόμενοι L || ἀπολογούμε-
νοι] ἐπαγόμενοι L^a || 23 πράξειεν L^a || τοσοῦτον L ||
25 παύσαιντο ML, corr. Scrimger

2 praetorium V || 3 subscr. dat. v. id. Bamb. II, da-
tum v. idus octobris ed. princ., om. cett. || 6 De amini-
strationibus V De aminationibus R || 12 gloriosissimo
om. V || ppo sacrorum praefectorum horum V || 13 ex
cons. RV exconsuli T || 14 patri R || 15 quidam V || no-
uissimus V^a || 16 uolentem T vulg.] uolentes RV || qui
om. V¹ || fiunt VT] fuerit R fuerint vulg. || ciuibus T¹
in ciuilibus R || 17 administrationem V¹ ab admini-
stratione vulg. || 19 metropolis T || commemorantur V¹ ||
20 et ut] et del. T² || 22 egerit V || 23 destinari vulg.]
destinare RV T || 24 existentes sic T^a || 25 distinguen-
tur V || relinquere T || 26 aduenire T || 27 a om. V¹ ||
se gestorum] segetorum R¹ || perferent V || 28 derelique-
runt RV¹

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν μηδενί παντελῶς ἄδειαν εἶναι τῆς οἰασῶν ἐπαρχίας ἀρχόντι τῶν τε ἐξῶν τῶν τε ἐσπερίων τῶν τε ἐκατέρωθεν ταύτην ἀπολιμπάνειν, πρὶν ἂν κατάθοιτο τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταύτην (ἀνανεούμεθα γὰρ τὸ παλαιόν) τὰς πενήτηνκατα διατρίβειν ἡμέρας δημοσίᾳ φαινόμενον κατὰ τὴν χώραν ἧς ἦρξε, προᾶξιν τε ὑπομημάτων συνιστάται καθ' ἣν ἀποφοιτᾷ τῆς χώρας ἡμέραν, ἵνα καθεστῆκοι δῆλος εἴτε θαρρεῖ τοῖς ἐαυτῷ πεπραγμένοις εἴτε καὶ μὴ.

1 Εἰ δέ τις ἢ ἀρχὴν ἀρχῶν τινὰ στρατιωτικὴν ἢ πολιτικὴν ἢ καὶ πανσάμενος ταύτης ἀπολίποι τὴν χώραν, ὁ μὲν ἀρχῶν ὁ ταύτην ἀπολείπων χωρὶς ἡμέτερας κελεύσεως αὐτὸς μὲν καθοσιώσεως ἐνοχος ἔστω, εἰς δὲ τὴν ἐπαρχίαν αὐδὴς διατρίβει μετὰ τὸ τοῖς ἐγκαλοῦσιν ἀπολογήσασθαι τρηκαῦτα τῆς καθοσιώσεως τὰς εἰς ἑκατὸν ὑπεχέτω ποινάς. εἰ δὲ καταθέμενος τὴν ἀρχὴν εἴτα μὴ διατρίβει τὰς νενομισμένας ἡμέρας δημοσίᾳ πᾶσιν ἐαυτὸν ἐπιδεικνύς, ἀλλὰ δραπετεύσει τῆς χώρας, τὰ ἤδη παρ' ἡμῶν περὶ τούτου νενομισθέντα κρατεῖν. Ἐκεῖνο δὲ ἅπασι προ-2 ἀγορεύομεν, ὥστε ἐπειδὴν τινα παραλάβοιεν ἀρχὴν, ἀντέχεσθαι ταύτης, τοὺς δὲ διαδόχους αὐτοῖς τῆς ἀρχῆς γινομένουσιν μὴ ὑπερορίους πέμπειν τὰ καλουμένα διατάγματα, μηδὲ παύειν μὲν τοὺς ἡγουμένους, αὐτοὺς δὲ κατὰ σχολὴν ἢ τὰς οὐδοπορίας ποιῆσθαι ἢ ἐνταῦθα διατρίβειν ἢ ἐπὶ τινας ἐτέρας πρότερον εἶναι χώρας, πατρίδας τε ὑφομένους καὶ ὅσα τοῖς εὐτυχοῦσι τε καὶ καταβαλενομένοις ἀνθρώποις συνήθη καθέστηκεν, ἀλλὰ θάπτον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν εἶναι ἧς τὰς ἡγίας παρέλαβον, ὥστε μὴ τοὺς μὲν πάρεσθαι τοὺς 30 δὲ οὐκ εἶναι καὶ τὴν χώραν ἀναρχὸν μένειν. ἀλλὰ πρὸ δύο μόνων ἡμερῶν τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἐπιβῆναι, καθ' ἣν ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων ἔστί, στέλλειν πρὸς αὐτὸν φιλιαν ἐπιστολὴν βουλομένην τὴν τάξιν ἐκπεμφθῆναι

Sancimus igitur nulli penitus licentiam esse cuiuscumque provinciae iudici, et orientalium et occidentalium et ex utroque, eam relinquere antequam deponat cingulum, sed etiam postea (renovamus enim vetustatem) quinquaginta commorari dies publice apparentem in provincia in qua administravit, gesta quoque monumentorum conficere, secundum quae advenit provinciae, ut sit palam sive fiduciam habet in suis actibus sive etiam non.

1 Si quis autem administrationem administrans aliquam militarem vel civilem aut etiam remotus ab ea relinquat provinciam, administrans quidem adhuc eam dum relinquit citra nostram iussionem, ipse quidem maiestatis reus sit, in provincia vero denuo destinatus postquam accusantibus satisfecerit, tunc maiestatis novissimas sustineat poenas. Si vero deponens cingulum deinde non moretur legitimos dies publice cunctis semet ipsum ostendens et fugiat de provincia, quae dudum a nobis de hoc sancita sunt 2 valere. Illud autem omnibus praedicimus, ut dum aliquod acceperint cingulum, tueantur illud, successores autem eis cinguli factos solos non ultra terminos mittere quae vocantur interdicta, neque removere quidem praesides, ipsos autem aut morose iter agere aut hic degere aut ad aliquas alias prius ire provincias, patriam visuros et quaecumque fortuitis et blandientibus hominibus consueta sunt, sed velociter ad administrationem ire cuius regimina susceperunt, ut non alii quidem removeantur alii vero non sint et provincia sine iudice maneat; sed ante duos solum dies quam ad provinciam accedat, in qua qui cingulum habet est, mittere ad eum amicabilem epistolam volentem officium destinari ad oc-

c. I pr. 6 δημοσίᾳ φαινόμενον — 9 εἴτε καὶ μὴ habet B 6, 3, 8 adiuncta locis ex nov. VIII, 9 et CXXVIII, 23 petitis (cf. p. 72 ad v. 26).

§ 1 Ἐάν δέ τις — 16 ποινάς habet B 6, 3, 15 (inde Ecloga B). — Summarium habet B' 6, 1, 49.

§ 2 et epil. Θεσπίζομεν ἐκεῖνο ἅπασι προαγορεύοντες, ὥστε — 466, 26 ἐπιδειξῆ habet B 6, 3, 40. — Summarium § 2 extat Ροπ. 4, 1 (cf. p. 31 Zach.), ubi citatur νεαρά ἐνενηκοστῆ τρίτη.

I. Sancimus igitur, ne ulli omnino magistratui cuiuscumque provinciae, et quae Orientis et quae Occidentis et quae utriusque sunt, eam relinquere liceat, antequam magistratum deposuerit, sed ut etiam post eum depositum (renovamus enim quod antiquitus fuit) quinquaginta dies commoretur et in publico versetur in provincia quam rexit, atque acta publica conficiat qua die de provincia decedat, ut manifestum fiat, utrum rebus a se gestis confidat an non. Quodsi quis aut magistratum gerens militarem vel civilem aut etiam eo deposito provinciam derelinquat, ipse magistratus qui eam sine iussione nostra dereliquit, maiestatis reus sit et in provinciam denuo remissus, ubi accusantibus satisfecit, tum maiestatis ultimum supplicium subeat. Si vero deposito magistratu non commoretur per legitimos dies in publico omnibus sese ostendens, sed e provincia aufugiat, ea quae iam a nobis hac de re sancita sunt valeant.

2 Illud vero omnibus praecipimus, ut cum quem magistratum susceperint, eum tueantur; qui autem successores illis in magistratu fiant, ne peregre mittant diatagmata quae vocantur, neve praesides quidem removeant, ipsi autem per otium aut iter faciant aut hic commorentur aut ad alias aliquas prius provincias proficiscantur, patriam visuri et quaecumque facere solent fortunati et molles homines, sed celeriter magistratum obeant cuius frenos susceperunt: ne cum alteri removeantur, alteri non adsint atque provincia sine magistratu maneat. Sed ante duos dies solos quam provinciam ingrediantur, in qua qui magistratum gerit versatur, amicabilem epistolam ad eum mittant, quae officium destinari iubeat ipsi obviam iturum.

2 εἰς ὧν L || 5 γὰρ om. L || 7 συνεστᾶναι L || καθ' ἣν ἀποφοιτᾷ τῆς χώρας ἡμέραν] secundum quae advenit provinciae ε || 8 ἵνα καθεστῆκοιεν δῆλοι εἴτε θαρρεῦσιν τοῖς ἐαυτῶν B || 10 Εἰ δέ τις ἢ ἀρχῶν — 16 ποινάς post vv. 16 εἰ δέ τις καταθέμενος — 20 κρατεῖν coll. L || ἢ om. Bε || τινὰ om. B || 11 ἢ καὶ πανσάμενος ταύτης et 12 ὁ μὲν — ἀπολείπων om. B || 12 ὁ μὲν ἀρχῶν ὁ ταύτην] administrans quidem adhuc eam ε || ἀπολείπων M(ε) || ἀπολιπὼν L vulg. || 13 καθοσιώσεως L^a || ἔστω om. B^c || 15 τῆς MB] αὐτὸν τῆς L || 16 ὑποδεχέτω L || εἰ δὲ] εἰ δέ τις L || 18 δημοσίῳν L || ὑποδεικνύς L || δραπετεύσει ML, corr. Zachariae (δραπετεύσει Scrimger) || 20 προαγορεύομεν L || 22 ταύτης] αὐτῆς? L^a || αὐτοῖς Lε] αὐτοῦ MB (αὐτῆς Haloander) || 23 γινομένου] factos solos (i. e. γινομένους μόνους) ε || μὴ] μὴδὲ L || ὑπερορίους L^a || 24 παύειν] πέμπειν L || 28 κατακελευομένου L^a || 30 μὴ om. M || 31 πρὸς L¹ || 33 ἐστὶ] ἐτι δὲ L¹

1 penitus nulli V || 2 iudicem V¹ || occidentium R || 3 utro RT¹ || 4 postea om. V || 5 commemorari R || 6 administraverit R || 8 habet R vulg. || 10 qui V¹ || aliquam om. V || 13 dum] dudum R¹ || relinquitur V relinquant T¹ relinquerit T² dereliquit (add. dum relinquitur R¹) R || citra] utram V¹ || 14 provinciam vulg. || 15 satisfecerit — 18 ostendens scr. R² in ras. 2 vv. || 16 nouissimus V¹ || 17 morietur T¹ || legitimos dies V¹T¹ (al. legitimis diebus s. v. T²) tunc (per add. V³) legitimis diebus V²R⁽²⁾ vulg. || 18 s. non super ostendens adscr. T² || et] sed Beck || 19 hoc R || 20 praediximus V || 22 eis] eius R²V²T² || solos VT² || solis RT¹ solere s. v. V³ vulg., del. Beck || 23 terminos] nos R¹ || 24 praesidis R¹ || autem aut] aut V¹ autem V³ || morese R¹V¹T² || 25 inter R || degerere T¹ || ad T³ vulg.] om. RVT¹ || 27 consecuta RVT, corr. vulg. || sed] sit RT² s. v. V¹ || 28 ad om. T¹ || 30 sint om. RT || maneat? V¹ || 31 accedat VT¹ accedant RT^a vulg. || 32 quis V³ || est mittere] emittere V || 33 desti**** V¹ destinari ex destinare V²

πρὸς ὑπάντησιν αὐτοῦ. καὶ μέχρι τότε τὰς σιτήσεις κομιζέσθαι τὸν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὄντα καὶ διοικούντα ταύτην· καὶ μὴ τοῖς συμβόλοις τῆς ἀρχῆς κρίνεσθαι τὸν χρόνον μηδὲ ταῖς προσταξέσι τοῦ θρόνου τοῦ σου, ἀλλ' ἀπ' οὐπερ ἂν ὡς εἴρηται τῆς χώρας αὐτοῦ ἐπιβαίη, ἐξ ἐκείνου λαμβάνειν τὰς δημοσίας σιτήσεις, μέχρι δὲ τότε τὸν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὄντα ταύτας κομιζέσθαι καὶ ἕτερον μηδένα τῶν πάντων. οὐ γὰρ ἀνεκτὸν οὐδὲ φορητὸν, ὅλως ἀναρχον καταλιμπάνεσθαι τὴν χώραν, προβαλλομένου μὲν τινος δῆθεν ὑπὸ τοῦ παρ' ἡμῶν χειροτονηθέντος, ὃς αὐτοῦ πληρώσει τὸν τόπον, ἀνδρὸς ἰσῶς πραγμάτων ἀνεπιστήμονος. τοῦ δὲ ἐν αὐτοῖς ὄντος τοῖς ἔργοις καὶ ἀποχωροῦντος τῆς χώρας, πρὶν ἐπιστήναι τὸν χρόνον, καὶ ἀποστερομένου τῶν σιτήσεων, ἃς αὐτὸν κομιζέσθαι ᾗ ἕως ἂν κατάδηται τὴν ἀρχήν. καταθήσεται δὲ αὐτὴν, ἡνίκα ὁ διάδοχος ἐπισταίῃ τῇ χώρᾳ, δύο μόνον ἡμέραις ἐμπροσθεν τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἐκείνου ἐπιβῆναι.

(Ἐπίλογος.) Ἄπερ ἅπαντα παραφυλάττεσθαι 20 παρὰ τοῦ θρόνου τῆς σῆς ὑπεροχῆς εἰς τὸ διηνεκὲς βουλόμεθα, καὶ ἡνίκα ἂν μάθοις ἐπιστάντα αὐτὸν τῇ χώρᾳ, ἐξ ἐκείνου μετατιθέναι τὰς σιτήσεις εἰς τὸν διάδοχον, ἐπειταίγε χορηγεῖν αὐτὰς τῷ προτέρῳ κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν διατεταγμένον, ἕως ἂν ἐπὶ τῆς χώρας 25 ὁ διάδοχος ἐλθὼν ἑαυτὸν τοῖς ὑπηρεσίαις ἐπιδείξῃ.

Τὰ τοιούτων παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμου ἢ σῆ ὑπεροχῆ ἔργῳ καὶ πέφυκε παραδοῦναι σπενσάτω. Dat. kal. Nov. CP. imp. (dn.) Iustiniani pp. (Aug.) anno XIII. Apione 30 Iustiniani pp. anno XIII. Apione viro clarissimo v. c. cons. [a. 539] cons.

cursionem eius. Et usque tunc annonas accipere in cingulo existentem et gubernantem cum; et non ex codicillis cinguli iudicare tempus neque praeceptis tuae sedis, sed ex quo, sicuti dictum est, in provincia ipse accesserit, illius accipere rei publicae emolumenta, usque tunc (vero) eum qui in rebus extitit ea percipere et alium nullum omnium. Non enim possibile neque portabile est omnino sine iudice relinqui provinciam, statuto quidem quasi alidice quo ab eo qui a nobis ordinatus est, ut eius implicat locum, homine forsitan rerum non habente experimentum, illo vero qui in ipsis est operibus et discedente de provincia, antequam adveniat tempus, et fraudando emolumentis quae eum accipere oportet 15 donec deponat cingulum. Deponet autem eum, dum successor accesserit in provinciam, ante duos solum dies quam provinciam ille ingreditur.

(Epilogus.) Quae omnia custodiri a sede tuae celsitudinis in perpetuum volumus, et mox ut cognoveris adstitisse eum provinciae, ex illo transponere emolumenta in successorem, alioquin ministrare ea priori secundum quod a nobis depositum est, donec in provinciam successor veniens semet ipsum subiectis ostendat.

Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram insinuata sunt legem, tua celsitudo operi effectuique contradere festinet. Dat. kal. Nov. CP. imp. Iustiniani pp. anno XIII. Apione viro clarissimo [a. 539] cons.

Et usque eo annonas accipiat qui magistratum gerit eumque administrat; neve tempus ex codicillis magistratus neve ex praeceptis tuae sedis iudicetur, sed ex quo tempore, sicuti dictum est, provinciam ipse ingreditur, ex eo publicas annonas accipiat, usque eo autem is qui rem administrat eas auferat neve alius omnino ullus. Neque enim tolerandum est aut ferendum prorsus sine magistratu provinciam relinqui, cum quis forte delegetur ab eo qui a nobis creatus est, qui ipsius locum impleat, homo fortasse rerum imperitus, is vero qui rem ipsam administrat et de provincia decedat, priusquam tempus adveniat, et annonis privetur, quas eum accipere oportet donec magistratum deponat. Deponet autem eum, cum successor ad provinciam accedat, duobus solum diebus ante quam ille provinciam ingreditur.

Epilogus. Quae omnia a sede tuae sublimitatis in perpetuum custodiri volumus, atque ubi eum ad provinciam accessisse cognoveris, annonas a decessore in successorem transferri, alioquin eas priori secundum id quod a nobis constitutum est praeberi iubemus, donec in provinciam successor venerit seque subiectis ostenderit.

Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

1 μέχρι τότε MB⁵ | μέχρι τούτου L (ἕως τότε P^{op}). || 4 πράξεις L || 6 ἐξ ἐκείνου] illius ε || 7 τὸν] τῶν M || ταῦτα νομιζέσθαι M || 8 οὐ] οὐδὲ L || 11 sq. τὸν τόπον πληρώσει L || 17 ἐπισταίη Zachariae] ἐπιβαίη libri || 29 subscr. om. M Iul. || dat. kal. Nov. — cons. ε, ἐργάφη πρό ε' καλανδῶν Νοεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανῶ τοῦ ἐπ' ὑπατείας Ἀπλωνος Ath. ἐξερωνήθη μηνὶ νοεμβρίῳ βασιλείας ἔτει εγ' ὑπατεία Ἀπλωνος Theod. Praestare notam diei in ε quam apud Ath. traditam ex subscriptione nov. seq. efficit Zachariae

1 Et om. V¹ || 2 cingulum R || et gubernantem] et om. V¹ || 3 iudicari Beck || 4 sicuti] om. V¹ ut V³ || in provinciam vulg. || 5 ipse Beck] ipsa libri ipsam vulg. ||

accesserit Val.] accesserint RT vulg. || illino accipere publica emolumenta Beck || 6 vero addidi (autem add Beck) || qui in rebus] qui omnium in rebus V² in ras. || 7 existit Beck || accipere T || omnium] uirum R^a || 8 portabile T^a || 9 statu. o V^a || aliqui V¹ || 10 ordinand V¹ || 11 hominem — habentem libri, corr. vulg. || 12 illi V¹ || discendente R descendente V¹ || 14 emolumentum R¹ || eum] cuius? R¹ || 15 ponat R¹ || deponet] deponat VT² || dum om. V || 16 solum duos V || 21 celsitudis V || 22 adatetisse V || ****ponere V¹ || 23 ea vulg.] eas libri || 24 depositum R || 27 nobis om. T || 29 subscr. dat. kal. nō Bamb. II datum kls. nouembris ep. Imperatoris Iustini. prepo. anno XIII. apione uiro clarissimo ed. princ., om. rell.

95

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΚΒΙΒΑΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΜΕΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΤΑΙΤΙΑΘΕΝΤΩΝ [ΚΑΙ ΔΙΚΑ-
ΖΟΜΕΝΩΝ].

5

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος Ἰωάννη τῷ ἐν-
δοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πρατωρίων τὸ β,
ἀπὸ ὑπάτων ὀρδινάριων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἐπειδὴ τὰς συκοφαντίας μισοῦμεν
καὶ πᾶσαν πολυπραγμοσίην ἀποστρεφόμεθα, διὰ 10
τοῦτο τὰς τοιαύτας πράξεις τῆς ἐκ νόμων δέσσειν
θεραπείας ᾗδηθημεν. ἐδιδάχθημεν γάρ, ὡς τινες οὐκ
ἔχοντες παντελῶς οὐδεμίαν ἐναγωγήν, ἀλλὰ μίαν ἐλό-
μενοι γνώμην μετὰ τῶν τὰς ὑποθέσεις πληροῦντων
αἰτιῶνται τινὰς, εἴτα καὶ βιβλία στέλλουσι, καὶ ἐπι- 15
εἶδαν ζημίαν ὑποστᾶεν οἱ φεύγοντες, καταλιμπάνου-
σιν αὐτοὺς καὶ ἐκδημοῦσιν ἀθεράπρευτον αὐτοῖς δόντες
τὴν βλάβην. καὶ τοῦτο εἰσέτι μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἐπι-
αρχιῶν ἀμαρτάνεται, κοινωρίας τῶν κερδῶν αὐτοῖς τῶ
τοῖς αἰτιωμένοις καὶ τοῖς τῶν ὑποθέσεων πληρωταῖς 20
γινόμενης.

CAPUT I.

Ἴνα μὴ τοῖνυν ταῦτα μέχρι παντὸς πλημμελήται,
θεσιζόμεν μὴ ἄλλως τοὺς ἐνάγοντας πέμπειν βιβλίον
καὶ ζημίαν ἀφορμὴν παρέχειν τοῖς ἐναγομένοις, πρὶν 25
ἂν ἀσφάλειαν ἐκθούνη εἰς τὸν φεύγοντα καὶ τὸν
τῆς ὑποθέσεως πληρωτὴν, ὡς μὴ τῶν εἰσῶ δύο πᾶσι
τόποις προκατάχονται παρὰ τῷ δικαστῇ, ἢ εἰ μὴ
τοῦτο πράξαιεν, πᾶσαν ζημίαν προσγενομένην τῷ αἰ-
τιαθέντι ἀποδιδόσαι διπλασίονα· οὐκ ὑπερβαίνουσα 30
τῆς ἀσφαλείας ἕξ καὶ τριάκοντα χρυσοῦς.

30

CAPUT II.

Κάκεινο μόντοι τῆς προσηκούσης τυχεῖν ἐπανορθώ-
σεως δεῖ. προσήλθε γάρ τις διδάσκων, ὡς ἐν αἰτίαις

Ne igitur haec iugiter committantur, sancimus non
aliter actores libellos dirigere et damni occasionem
praebere conventis, antequam cautionem exponant
et in fugientem et negotii executorem, quia intra
duos menses omnibus modis litis contestationem fa-
ciunt apud iudicem, aut si non hoc egerint, omne
damnum eveniens convento restituunt duplum; non
transcendente cautione sex et triginta aureos.

Nov. XCVI (Authent. XCV = Coll. VII tit. 7: gloss.) Graece extat in *M* et decurtata in *L*, c. II § 2 in *B* 7, 4, 1
(inde *B* 26, 5 p. 227 *Zuch.*) — *Epit. Theod.* 96, *Athan.* 5, 1. *Julian. const.* LXXXIX.
c. I summarium extat *Pop.* 14, 21 (ubi corr. νεαρά 9δ' pro κδ').

XCVI.

DE EXECUTORIBUS IISQUE QUI CONVENIUNT ET RECON-
VENIUNTUR [ET LITIGANT].

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule
ordinario et patricio.

Praefatio. Quoniam calumnias odio habemus omnesque molestias aversamur, propterea huius-
modi facta remedio ex legibus egerre putavimus. Edocti enim sumus nonnullos nullam plane habentes
actionem, sed uno consilio cum iis qui causas exequentur inito convenire quosdam atque etiam libellos
mittere, et ubi rei detrimentum subierunt, relinquere eos et peregre abire, insanabili damno illis illato.
Atque hoc magis adeo in provinciis committitur, communicato lucro inter ipsos actores et causarum
executores.

I. Ne igitur haec per omne tempus committantur, sancimus, ut non aliter actores libellum mittant
et damni causam reis afferant, nisi prius cautionem praestiterint et reo et causae executori, se intra duos
menses omnibus modis apud iudicem litem esse contestaturos, aut nisi hoc fecerint, omne damnum quod
inde evenerit in duplum reo restitutos; ne tamen cautio sex et triginta aureos excedat.

II. Verum illud quoque idonea correctione impertiri oportet. Adit enim nos quidam docens

2 rubr. Περὶ ἐκβιβαστῶν καὶ περὶ αἰτιαθέντων
Theod. || Περὶ Νόμος περὶ *Ath.* || 3 καὶ αἰτιαθέντων
index B 26 τε καὶ ἀνταιτιαθέντων *Ath.* (in *indice Ath.*
τε om.) || 4 καὶ τῶν add. *B* 1] δικαζομένων *MB* δικαζο-
μένων (om. καὶ) *index M*, om. *L Ath.* || 7 ἐπάρχῳ *Ath.*]
ἐπάρχῳ *ML* || 8 *ὀρδινάριῳ *ML* || 10 καὶ κατὰ πᾶσαν
L || 12 post ᾗδηθημεν reliquam partem prooemii et cap. I
om. *L*, lacunae nota in marg. adscripta (cf. ad 31. 32) ||
13 παντελῶς om. || 15 καὶ om. || 18 εἰσέτι *Scrimger*
ex || εἰ ἐτι *M* || 23 βιβλίον] libellos || 31 Κάκεινο
μόντοι] καὶ *L* || 32 δεῖ om. *L* || τι *L* 1

cundo om. *R* || 7 exconsuli ordinario *T* excons. ord. *R*
cons. ordinar. *V* || 10 tergiversationem *V* 1] adversamur
RT || 11 agere *V* 1 *R* 1] legitimus *V* || medelus *V* 1] aesti-
mavimus] oportere add. *R* 1] 12 quia] q. *V* 1] qua *R* 1] ||
quidem] am (sic) *V* || 13 una *T* 1] uolun] *T* 1] || 14 qui
cum causas exeuntur *R* 1] 15 pertulerit *RT* 1] || 18 com-
mittatur *R* 1] *T* committantur *R* 2] || comunione *V* 1] || 19 pro-
ficiscente *T* (corr. in marg. *T* 3) || 23 dirigere *V* 1] || 24 prae-
bere conuento — 25 execu] ser. *R* 2] in ras. 1 vs. || 26 duos]
os *V* 1] || 27 egerit *V* || 28 adueniens *R* 2] || restituant *R* 2] ||
duplum] in duplum *V* || 29 sex et XXX aureos *R*] XXX
et sex aureos *T* vulg. scil. aureos triginta et sex *V* ||
32 decet om. *R* 1] docens] eos add. *T* 2] quia] qui *T* 1] ||
in conuentione *T*

3 reconueniunt *RV*] reconueniuntur *T* vulg. || 6 se-

59*

ἐποιήσατο τὸν ὑπεύθυνον τὸν αὐτοῦ παρὰ τινι τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων, εἶτα ὁ γενόμενος ἐν εὐθύνας ὡς δὴ καὶ αὐτὸς τὸν ἐνάγοντα ὑπεύθυνον ἔχων παρ' ἑτέρω τούτου εἰλκωσε δικαστῆ. καὶ τὴν παράδοξον ἐγένετο· ἐπειδὴ γὰρ ἐκάτερος ἰδίᾳ τὴν τοῦ ἐνάγοντος ἐπέχε τὰς ἐν, ἔλεινον τὴν καὶ γελῶσαν κατὰ ταῦτον ἐπένειον. ἀμα γὰρ εἰ βουληθεῖη τις τὴν οἰκίαν κινήσαι δίκην, εὐθὺς ὁ ἀνταγισάμενος παρὰ πατέρω τῶν δικαστῶν εἰλκεν αὐτὸν παρ' ὃν αὐτὸς ἐκκληρώσατο δικαστῆν, ἀλλήλους τε περιέλκοντες ἀθά- 10
1 νατα διέμενον δικαζόμενοι. Θεσπίζομεν τοίνυν, εἰ τις ὑπεύθυνον οἶεται ἔχειν τὸν κατ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαςιν ἀποθέμενον, μὴ παρ' ἑτέρω δικαστῆ, ἀλλὰ παρὰ ταῦτ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αἰτιάσθαι, καὶ τὸν αὐτὸν εἰνα δικαστῆν ἐφ' ἐκατέρας ὑποθέσεως. εἰ δέ γε 15
2 τυχὸν ἀπαρῆσεν αὐτῷ ὁ παρ' ὃ τὴν δίκην ἀπεκλήρωσατο δικαστῆς, ἔξεστιν αὐτῷ καὶ τοῦτο ἐπανορθοῦσθαι. εἰκοσι γὰρ ἡμερῶν προθεσμίαν ἐνδόντων ἡμῶν μετὰ τὴν τοῦ βιβλίου ποιήν, μεθ' ἣν δεῖ προκατα- 20
3 ἀρχεσθαι, ἔξεστιν εἰσω τῆς εἰρημένης ἀνακωχῆς παρα- τῆσαι μὲν ἐκεῖνον, ἑτέρον δὲ τυχεῖν, παρ' ὃ πάλιν ὁμοίως ἐκατέραν ἀγωνίζεσθαι προσήκει δίκην, καὶ τὰς τοιαύτας τέχναις κατὰ μηδὲν γίνεσθαι, ἀλλ' ἕκαστον τοῖς οἰκείους χρῆσθαι δικαίους. εἰ μὲντοι συγῆσειεν, 25
4 εἶτα ὑστερον βουληθεῖη τὴν δίκην παρ' ἑτέρω δικαστῆ κινεῖν, ἀνάγκη ἔχειν αὐτὸν ἀναμένειν τὸ πέρασ τῆς δίκης τῆς ἐπαγομένης αὐτῷ παρὰ τοῦ εἰς δικαστήριον αὐτὸν ἐλκύσαντος, καὶ ἐπειδὴν πέρασ ἡ δίκη λάβοι, τῆρκαῦτα αὐτὸν τὴν οἰκίαν δίκην παρ' ἑτέρω δικαστῆ προτιθεῖναι, ἵνα οὕτως τὰς τοιαύτας αὐτῶν ἀνέλω- 30
5 μεν τέχναις τε καὶ κατ' ἀλλήλων ἐτηρηται.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τούτου τοῦ θείου δηλούμενα νόμον ἢ σὴν ὑπεροχῆ ἔργω καὶ πέρατι παραδοῦναι σπενσάτω. Dat. k. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani anno XIII. Apione 35
(v. c.) cons.

tionem fecit obligatum sibi apud quendam gloriosissimorum nostrorum iudicum, deinde qui factus est in conventionem tamquam et ipse actorem obligatum habens apud alium eum traxit iudicem. Et aliquid 5 inopinabile fiebat: quia enim uterque seorsum actoris obtinet officium, miserandum quiddam et risibile in idem veniebat: mox enim cum voluisset aliquis propriam movere litem, repente is qui e diverso convenerat apud alium iudicum, trahebat eum apud quem ipse sortitus fuerat iudicem, et alterutros protra- 10 hentes immortaliter permanserunt litigantes. Sancimus igitur, si quis obnoxium arbitratur habere eum qui contra se conventionem exposuit, non apud alium iudicem, sed apud eum mox a principio convenire, et eundem esse iudicem in utroque negotio. Si vero forsam displicuerit ei apud quem litem sortitus est iudex, licet ei etiam hoc emendare. Viginti enim dierum indutias dantibus nobis post libelli transmissionem, post quam oportet litem contestari, licet 20 intra praedictam suspensionem refutare quidem illum, alium vero mereri apud quem iterum similiter utramque exerceri competit litem, et eiusmodi artes in nullo fieri, sed unumquemque proprio iure uti. Si itaque tacerit, deinde postea voluerit causam apud alterum iudicem movere, necessitatem habere eum sustinere terminum eius litis illatae sibi ab eo qui eum in iudicium traxit, et dum finem lis accepit, tunc eum suam causam apud alium iudicem proponere, ut ita tales eorum auferamus artes et in alterutros calumnias.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem tua celsitudo operi effectuique tradere festinet. Dat. kal. No- 35 vembri CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. [a. 539] Apione consule.

18—21 argumentum notatur 'Ροπ. 10, 2, ubi citatur νεαρά ἐνενηκοστή τετάρτη.

se aliquem sibi obligatum convenisse apud unum ex gloriosissimis nostris magistratibus, deinde eum qui reus factus esset, quippe qui et ipse actorem sibi obligatum haberet, ipsum ad alium iudicem traxisse. Atque praeter opinionem aliquid factum est: quoniam enim pro se uterque actoris locum obtinebat, res misera et ridicula simul eveniebat. Nam simul ut suam quisque causam movere vellet, statim qui eum apud alterum iudicem reconvenerat trahebat eum ad iudicem quem ipse sortitus erat, atque ita se invicem huc illic tra- 1 hentes immortaliter litem exercebant. Sancimus igitur, si quis obnoxium sibi habere putat eum qui contra ipsum causam detulit, ne eum apud alium iudicem, sed apud eundem statim ab initio conveniat, atque idem in utraque causa iudex sit. Quodsi forte displicuerit ei iudex apud quem litem sortitus est, hoc quoque ei emendare licet. Nam cum nos viginti dierum spatium post libellum missum dederimus, post quod litem contestari oporteat, licet intra dictas indutias illum quidem recusare alium vero accipere, apud quem rursus utramque litem similiter disceptare oporteat, neve eiusmodi artes ullo pacto fiant, sed suo quisque iure utatur. Si vero tacerit ac postea demum litem apud alium iudicem movere voluerit, necesse habeat finem expectare litis sibi motae ab eo qui eum in iudicium traxit, et ubi lis finem accepit, tum causam suam apud alium iudicem proponat, ut hoc modo eiusmodi artes eorum et insidias invicem paratas auferamus.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

1 αὐτοῦ ML, corr. Scrimger || 2 ἐν] καὶ ἐν L^a || 5 ἰδίᾳ L^c] ἰδίαν M || 7 εἰ βουληθεῖη L^c] ἡβουληθη M || 11 Θεσπίζομεν, εἰ τις inc. B || 12 αἰτίας B^s v. l. || 14 παρὰ τῷ αὐτῷ Theod. Ath. (Iul.)] παρ' αὐτῷ M L^b || ἐξ ἀρχῆς om. B^s || αἰτιάσθαι M] αἰτιάσασθαι LB || 15 δέ γε] δέ τι B^s || 18 ἐνδόντων ἡμῶν] nov. LIII c. 3 § 1 || 19 προκαταρῆσασθαι B^s v. l. || 20 ἀνακωχῆς L || 22 ὁμοίως] ὡς B^f || 24 οἰκείους] ἰδίους B || 25 παρ' ἑτέρω δικαστῆ τὴν δίκην B^f || 26 αὐτὸν om. B^s || τῆς δίκης] eius litis ε || 27 αὐτῷ] κατ' αὐτοῦ L || 28 λάβῃ B^f || 31 ἐπινοίας B^f || 33 θείου M^c] θείου ἡμῶν L || 34 subscr. om. M || dat. — cons. ε] dat. k. nuem. imp. dn. iustiniano pp. anno XIII Iul.^o (om. Iul. cett.) ἔργω. καλανδῶν Νοεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἔγ' ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ νομβρίῳ ὑπατεία Ἀπίωνος Theod.

1 fecit] actorem fecit T || 3 et ipse tamquam R || auctorem V || 4 apud alium eum T] apud eum alium V eum apud eum (eum del. R²) alium R eum apud alium vulg. || 5 auctoris V || 6 obtinet T¹ || 7 cum voluisset T² vulg.] conuoluisset V uoluisset RT¹ || 9 iudicum] iudicium RV iudicem Tvulg. || 10 quem V^a || alterutros R^a || 11 manserunt corr. V^b || 15 si vero] sūo V¹ || 16 displicuit V¹ || ei R²] et R¹ VT || 18 indutia R¹ || 19 quas Beck || 20 inter R¹ T || praedictam suspensionem] contestationem R² || illum alium R¹ T¹ || 21 utrumque V || 22 huiusmodi V || arces R¹ || in illo T¹ || 23 proprio] priori T¹ || 24 deinde] inde V || 25 alterum] alium T || eum — 28 proponere scr. R² in ros. 2 vv. || 26 sibi illate R²] || 27 eum om. R²] || 28 apud alium iudicem suam causam R²] || praeponere T^a || 29 ut om. V || ita tales] itales R¹ || arces R¹ || 34 subscr. dedimus ex V et Bamb. II || nov. Bamb. II || 35 CP.] con. Bamb. II, om. V || impr. dōn. libri || iusti. pp. aug. — apione consule V iua. reliquis omissis Bamb. II

ζζ

ΠΕΡΙ ΙΣΟΤΗΤΟΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΤΕ ΚΑΙ
ΠΡΟ ΓΑΜΟΥ ΔΩΡΕΑΣ. ΕΧΕΙ ΔΕ ΚΑΙ ΑΛΛΑ
ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

Ἐργάση Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν
πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων (ὀρδιναρίων) καὶ
πατριάρχῳ.

Ἐπειδὴ τὰ πολλὰ τῶν ἐν τοῖς νό-
μοις ζητήσεων ὁρῶμεν περὶ τε τὰς πρώτας ἡμῶν
γενέσεις, τουτέστι γάμων τε καὶ παιδοποιίας, κινου-
μενα περὶ τε τὰ τελευταία, ὅποιον δὴ τι τὸ τῶν βου-
λήσεων τε καὶ διαθηκῶν ἐστίν, ἐννοία γέγονεν ἡμῖν
ἐναγχος πολυπραγμονήσαι καὶ μαθεῖν, τί δήποτε βου-
λόμενος ἡμῖν ὁ παλαιὸς νόμος ἐπὶ τῶν τῆς προικὸς
συμβολαίων τὸ μὲν μέτρον τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐν τοῖς
γάμοις συμφῶνων ἴσον εἶναι τοῖς τε ἄρρεσι ταῖς τε
θηλείαις βούλεται καὶ τὴν ἰσότητα ταλαντεύει τῶν
ἀλλήλους συμβαλλόντων, καὶ οὐχὶ τῷ μὲν τυχόν τὴν
ἡμίσειαν δίδωσιν ἐπερωτῶν μοῖρον θ' αὐτῶν δὲ τρίτην
ἢ τετάρτην, ἀλλ' ἐκ μέσης ἐκλύσας ἰσόροπον ἑκα-
τέρωθεν ἀπαιτεῖ γενέσθαι τὸ σύμφωνον, ἢ τὴν ἡμί-
σειάν φαιμεν ἐφ' ἑκατέρω τάτων ἢ τὴν τρίτην ἢ τὴν
τετάρτην, ὅποσον ἂν οἱ συμβάλλοντες βουληθεῖεν,
τοῦτο δὲ οὐ πολλῶν πρότερον ἐπεζήτησε τὸ καὶ αὐτῶν
τῶν δίδομένων ἴσον εἶναι τὸ μέτρον, ἀλλὰ τοῖς μὲν
ἐφίησιν ἐν χιλίοις τυχὸν ἢ δις χιλίοις χρυσοῖς ποιησα-
σθαι τὴν ἐπίδοσιν ἢ ἐφ' ὀπόσοις ἂν βουληθεῖεν, τοῖς
δὲ οὐ τοσοῦτον, ἀλλ' ἐπ' ἕλαττον, ὥσπερ τῆς ἰσότητος
ἐν ὀρηματίοις μόνοις καὶ γράμμασι ψιλοῖς ἀλλ' οὐκ ἐν
τοῖς πράγμασι αὐτοῖς ἐπιζητουμένης.

Nov. XCVII (Authent. XCVI = Coll. VII tit. 8: gloss.) Graece extat in ML, cap. 2—5 B 29, 2, cap. 6 B 41, 7, 38. —
Epit. Theod. 97 (inde B²), Athan. 10, 8. Iulian. const. XC.

XCVII.

DE AEQUALITATE DOTIS ET ANTE NUPTIAS DONATIONIS. HABET AUTEM ALIA
QUOQUE CAPITA.

Scripta est Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, ex consule (ordinario) et patricio.

Praefatio. Quoniam plurimas in legibus quaestiones tam de primis ortus nostri causis, hoc est
nuptiis et liberorum procreatione, quam de rebus extremis, quales sunt ultimae voluntates et testamenta,
motas videmus, in mentem nobis venit nuper perscrutari et cognoscere, quo tandem consilio antiqua lex
in dotalibus instrumentis modum quidem mutuorum pactorum in matrimonio aequalem esse velit et mas-
culis et feminis atque aequalitatem inter se contrahentium ponderet neque alteri fortasse dimidiam alteri
tertiam vel quartam partem stipulari concedat, sed ex medio librans pactum utrumque aequilibrare exigat,
id est aut dimidiam in utroque constituens aut tertiam vel quartam, quantumcumque contrahentes vo-
luerint: neque vero illud multo prius quaesiverit, ut eorum quae dantur aequalis sit mensura, verum aliis
quidem permittat in mille forte vel duo milia aureorum vel quocumque voluerint facere donationem,
aliis autem non in tantum, sed in minus, tamquam si aequalitas in verbis solis et nudis litteris ac non in
rebus esset quaerenda.

2 rubr. Περὶ ἰσότητος προικὸς καὶ τῆς διὰ τὸν γά-
μον δωρεᾶς, καὶ ἐτέρων κεφαλαίων Ath. Περὶ ἐπανεξή-
σεως προικὸς καὶ πρὸ γάμον δωρεᾶς καὶ προνομίων
αὐτῶν B 29, 2 (cf. 5) Περὶ δικαίων προικὸς Theod. ||
4 κεφάλαια ML] κεφάλαια ἦτοι περὶ προνομίων τῆς
γυναικὸς καὶ τῶν ἄλλων δανειστῶν ὧν χρήμασι κτήμα
ἢ στρατεία ἐξωνηθῆναι καὶ (del. καὶ) λέγεται· καὶ τοῦ
δίδοσθαι τὴν αὐτὴν προίκα παρὰ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν
δεύτερον τῆς θυγατρὸς γάμον index L || 12 inser. Ὁ αὐ-
τὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ Ath. || ὑπάρχῳ L || 13 ὀρδινα-
ρίων addidi cum Zachariae (qui ὀρδιναρίῳ) || 15 τὰ
πολλὰ M Ath. Theod. || πολλὰ L || 17 te om. L || 22 τῶν
τὸ L^o || 26 τρίτην τὴν τρίτην cum Scrimgero vulg. ||
29 ἢ τὴν τετάρτην L⁵ om. M || 30 ὀπόσον ἂν) aut
quantumcumque 5 ὀπόσον ἂν malit Zachariae || συμ-
βάλλοντες M || 31 τοῦτι L || καὶ om. 5 || αὐτὸν L¹ ||
35 sq. ὥσπερ — ἐπιζητουμένης] ut — quaeretur 5 ||
36 ὀρηματίοις M] ὀρηματι οἷς L¹ ὀρημασι L²

XCVII. Auth. XCVI. Coll. VII tit. 8
R: DE AEQUALITATE DOTIS ET PROPTER
NUPTIAS DONATIONIS ET AUGMENTO DOTIS
ET PROPTER NUPTIAS DONATIONIS. DE PRI-
5 VILEGIO DOTIS QUOD ALIIS PRAEPO-
PRIVILEGIIS. UT EXCIPIANTUR HOC PRIVI-
LEGIO CREDITORES IN EMPTIONE MILITIAE.
DE DOTE REMEANTE AD PATREM ET RUR-
10 VIRO, ET DE DOTIS COLLATIONE INOPE
MARITO MORIENTE R;

Idem Aug. Iohanni pp. per Orientem secundo.

Ἐπειδὴ τὰ πολλὰ τῶν ἐν τοῖς νό-
μοις ζητήσεων ὁρῶμεν περὶ τε τὰς πρώτας ἡμῶν
γενέσεις, τουτέστι γάμων τε καὶ παιδοποιίας, κινου-
μενα περὶ τε τὰ τελευταία, ὅποιον δὴ τι τὸ τῶν βου-
λήσεων τε καὶ διαθηκῶν ἐστίν, ἐννοία γέγονεν ἡμῖν
ἐναγχος πολυπραγμονήσαι καὶ μαθεῖν, τί δήποτε βου-
λόμενος ἡμῖν ὁ παλαιὸς νόμος ἐπὶ τῶν τῆς προικὸς
συμβολαίων τὸ μὲν μέτρον τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐν τοῖς
γάμοις συμφῶνων ἴσον εἶναι τοῖς τε ἄρρεσι ταῖς τε
θηλείαις βούλεται καὶ τὴν ἰσότητα ταλαντεύει τῶν
ἀλλήλους συμβαλλόντων, καὶ οὐχὶ τῷ μὲν τυχόν τὴν
ἡμίσειαν δίδωσιν ἐπερωτῶν μοῖρον θ' αὐτῶν δὲ τρίτην
ἢ τετάρτην, ἀλλ' ἐκ μέσης ἐκλύσας ἰσόροπον ἑκα-
τέρωθεν ἀπαιτεῖ γενέσθαι τὸ σύμφωνον, ἢ τὴν ἡμί-
σειάν φαιμεν ἐφ' ἑκατέρω τάτων ἢ τὴν τρίτην ἢ τὴν
τετάρτην, ὅποσον ἂν οἱ συμβάλλοντες βουληθεῖεν,
τοῦτο δὲ οὐ πολλῶν πρότερον ἐπεζήτησε τὸ καὶ αὐτῶν
τῶν δίδομένων ἴσον εἶναι τὸ μέτρον, ἀλλὰ τοῖς μὲν
ἐφίησιν ἐν χιλίοις τυχὸν ἢ δις χιλίοις χρυσοῖς ποιησα-
σθαι τὴν ἐπίδοσιν ἢ ἐφ' ὀπόσοις ἂν βουληθεῖεν, τοῖς
δὲ οὐ τοσοῦτον, ἀλλ' ἐπ' ἕλαττον, ὥσπερ τῆς ἰσότητος
ἐν ὀρηματίοις μόνοις καὶ γράμμασι ψιλοῖς ἀλλ' οὐκ ἐν
τοῖς πράγμασι αὐτοῖς ἐπιζητουμένης.

2 qualitate R¹V || 3 donationis] De privilegio dotis
add. T^o || et] et de vulg. || 4 propter RV] ante T vulg. ||
5 quod RV] quia T vulg. || praepositur V] praepositur T
praeponetur R² praeponent R¹ || 8 de] et de R² vulg. ||
10 de om. R¹ || 11 moriente R] LXX. V || 12 secundo
per orientem R, per om. V || 15 questionibus T¹ || 18 no-
uissimas R¹ || 19 nobis factaest R nobis facta est nobis
T || 20 quidem T || nobis] nobis nul V^o || 22 et masculis
et feminis Beck || 23 vult et] et om. RT || 24 non] et non
Beck || alio R¹T¹] alii R²T²V || 25 forte T^o || 26 quar-
tam] quartam aut quantumcumque T^o || aequale] equalem
VT, om. R¹ || utrumque T^o || 27 medim V || 29 non] cum
R¹ || 30 ut RT²] et T¹ om. V, ut et vulg. || 31 sunt V ||
32 au*reis V¹ || rationem libri, corr. Hombergk || 33 quan-
tumcumque R || voluerit R noluerint V || 34 tamen R ||
et minus RT] minus V in minus vulg. || ut aequalitas
inequalitas R

CAPUT I.

Τούτο τοίνυν πρό τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐπανορθούμεν, ὥστε ἴσα τὰ ἐν ταῖς προξίν εἶναι καὶ ταῖς περὶ τὸν γάμον δωρεαῖς τὰ τε τῶν ἐπιδομένων τὰ τε τῶν ἐπερωτήσεων σύμφωνα, καὶ τοσοῦτον μὲν ποσὸν καταγράφειν τὸν ἄνδρα ὁπόσον ἀπὸ τὴν γυναικα, τοσοῦτον δὲ καὶ τὸ κέρδος ἐπερωτῶν καὶ ἐκ τοσοῦτου μέρους ἐξ ὁπόσου βουληθεῖεν, ἰσομεροῦς μέντοι. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ὁ τῆς δικαιοσύνης τε καὶ ἰσότητος φυλαχθεῖ λόγος, εἴπερ ἐμπορικῶς ἀλλήλους περιγράφουεν καὶ δοκοῖεν μὲν ἴσα ποιεῖσθαι τὰ ἐπερωτήματα, ταῖς δὲ ἀληθείαις ἀνίστα μένοι τὰ ἀποτελέσματα μὴ πρότερον τῆς ποσότητος τῶν ἐπιδομένων τῆς αὐτῆς καθεστάσης ἢ καταγέλαστος ἂν εἴη πανταχόθεν ὁ νόμος, εἰ ὁ μὲν γράψει δισχιλίους χρυσούς, ἢ δὲ γυνὴ τυχὸν ἑξακχιλίους εἰς πρόκα ἐπιδοῖη, καὶ ἐπερωτήσαιεν ἀλλήλους τὸ τέταρτον τοῦ γραφέντος εἰς κέρδος λαβεῖν, εἴτα ἀποβάντος τοῦ κέρδους ἢ μὲν οὐδὲν ἔτερον κερδανεῖ πλήρῃ ἢ πεντάκοσίους χρυσούς ἐκ τοῦ τέταρτου, ὁ δὲ χιλίους πεντακοσίους ἐκ τοῦ αὐτοῦ τέταρτου, καὶ ὡς ἐν ἀνύγματι πολλῶ φαινοῖτο τὸ τέταρτον πατέρου μείζον· ἐκ γὰρ ὑπούλου δῆθεν ἰσότητος ἀποπος ἀνισότης αὐτόθεν ἀποτελεσθήσεται. Τὰ μὲν οὖν ἐμπροσθεν τεθειμένα προκῶα καθ' ὃν συμπεφάνηται τρόπον ἔχεται (καὶ γὰρ τὸ γενόμενον ἀγένητον μένειν τῶν οὐκ ἐγχωροῦντων ἐστί) τοῦ δὲ λοιποῦ ἐν πάσει τῇ ὑπὲρ τῆς ἐπιδομένης ἴσας μὲν εἶναι τὰς ἐπιδοσεις, ἴσα δὲ τὰ μέτρα τῶν κερδῶν συμφωνεῖσθαι, ἵνα διὰ πάντων δικαιοσύνην τε καὶ ἰσότητα τιμήσωμεν. εἰ γὰρ τις μᾶλλον πατέρου πλουτοῖη, ἔξοστιν αὐτῶ δι' ἑτέρον τρόπον νομίμον καὶ ἐγνωσμένον τοῖς ἡμετέροις νόμοις φιλανθρωπεύεσθαι περὶ τὸν ἕτερον, ἀλλ' οὐ διὰ τῆς ἀνισότητος ὑποδυομένης ἰσότητα τὸ κέρδος μείζον πατέρω περιποιεῖν. καὶ ὁ μὲν περὶ τούτου νόμος οὕτω πως ἔχεται τὴν ἑαυτοῦ δικαιοσύνην ἅπασιν ἐνδεικνύμενος.

35

CAPUT II.

Καὶ ἕτερον δὲ τι τῶν περὶ τὰς γαμικὰς ἐπιδοσεις γινομένων ἐθεωρήσαμεν τε καὶ κατεσκευάμεθα, φα-

Aliud quoque quod circa nuptiales oblationes fit inspeximus atque consideravimus, dicimus autem de

I. Hoc igitur ante cetera omnia corrigimus, ut paria sint in dotibus et donationibus propter nuptias pacta tam in iis quae dantur quam in stipulationibus, et tantam quantitatem vir conscribat quantum mulier, pariterque tantum lucrum stipuletur atque pro tanta parte pro quanta voluerint, modo aequales sint partes. Neque enim aliter iustitiae et aequalitatis ratio servabitur, siquidem negotiatorum modo se invicem circumscribant et aequales quidem stipulationes facere videantur, revera tamen inaequalis effectus maneat, non prius quantitate eorum quae dantur eadem constituta. Alioqui deridenda utique lex sit, si vir duo milia aureorum scripserit, mulier autem forte sex milia in dotem dederit, et stipulati sint invicem quartam partem eius quod scriptum est in lucrum accipere, deinde eveniente lucro altera nihil aliud quam quingentos aureos ex quarta parte lucretur, alter autem mille quingentos ex eadem quarta, ac velut in aenigmate altera quarta multo maior altera appareat: ex ficticia enim aequalitate absurda inaequalitas ultro efficitur. Atque dotalia quidem instrumenta antea facta secundum quem composita sunt modum se habeant (neque enim fieri potest, ut quod factum est infectum maneat); in posterum autem per universam dicionem nostram sancimus pares et donationes esse et lucrorum mensuras componi, ut per omnia iustitiam et aequitatem colamus. Si quis enim altero ditior est, licet ei per alium modum legitimum nostrisque legibus probatum liberalitatem erga alterum exhibere, neque vero per inaequalitatem quae aequalitatem simulat maius lucrum alteri impertire. Atque lex ea de re ita se habeat, quae iustitiam suam omnibus demonstrat.

II. Sed aliud quoque quid eorum quae de nuptialibus donationibus fiunt spectavimus et considera-

3 περὶ τῶν γάμων L || 7 ἰσομέτρους L || 9 εἴπερ M⁵ | εἴπερ μὴ L || 11 μένοι Haloander ex ε | μένοι ML || 12 ἐπιδομένων Haloander || 13 ἦ] et ε || 18 τριακοσίους L || 21 ἀποπος] quanta (i. e. ὁπόση?) ε || 24 ἀγένητον ML || 27 ἴσα δὲ τὰ μέτρα τῶν κερδῶν συμφωνεῖσθαι] ipsos autem mediocria (i. e. τὰ μέτρα) lucra pacisci ε || 30 νομίμον καὶ ἐγνωσμένον] legitimum tamen et agnatum ε || 31 περὶ om. L || 32 ὑποδυομένης] rediens (i. e. ὑποδυόμενος) ε || 36 Ἀλλὰ καὶ ἕτερον τι τῶν inc. B¹, "Ἐτερόν τι τῶν inc. B¹"

1 rubr. De exaequatione dotis et propter nuptias donationis RT mg. (ex Iul.) || Hec V || corrigemus T¹ || 3 in stipulationem vulg. || 4 et tantam] et om. V || 7 tm RT^a || 8 negotiaue R¹ negotia V || 9 equales T² || 11 quan-

titatem R^a quantite V¹ || 12 et R] om. VT vulg. aut Beck || si] ut si V || 14 stipulantur T¹ || 15 conscripti Contius || lucro] libro T¹ || 16 veniente V || lucretur T¹ || 18 et tamquam — 20 aequalitate scr. R² in ras. 1 vs. || 19 enicmate R⁽²⁾ || quanta V^a || quartae iniuria delendum censet Osenbruggen || 20 ex] et ex R⁽²⁾ || suscepta RT || *uel aequalitate V vulg., inequalitate T¹ aequalitate R⁽²⁾ T² || quanta] inepta Contius || 21 inaequalitas V¹ || 22 quem] quae V || 23 faciuntur R^a || infectum manere infectum R¹ || 24 autem om. V || 25 dictione R || 27 aliquis] aliquis alius T^a || 28 diuis R¹ || 29 tm RT || 30 alio R¹ V¹ T¹] alii R² V² T² vulg. || non om. V || rediens ad aequalitatem om. V || 32 haec] hoc V || 36 quoque circa nuptiales quod V¹ quod circa nuptiales quoque V³ || quod] qui T¹ || oblationes] donationes T², om. T¹

μὲν δὲ τὸ περὶ τῆς ἐπαυξήσεως. ἐπειδὴ γὰρ καὶ τοῖς
 πρὸ ἡμῶν νομοθέταις καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τὰ περὶ τῶν
 ἐπαυξήσεων εἴρηται, πολλὰ δὲ παρ' ἡμῶν περὶ τῶν
 τοιούτων καὶ οὐδὲ ἀριθμηθῆναι ῥάδια κὰν τοῖτοιοις
 πρὸς τὸ παλαιὸν περιφλοσῶνται, τὰς ἐπινοουμένας
 παρὰ τῶν περιγραφῶν ἀναιροῦντες καὶ καθαρὰν τὴν
 δικαιοσύνην φυλάττεσθαι βουλόμενοι κἀκείνο ἐπαρο-
 δοῦμεν. προνόμιον γὰρ δεδώκαμεν ταῖς προξίν, ὥστε
 κατὰ τῶν πρεσβυτέρων ὑποθηκῶν ἔχειν τιμιώτερα
 δίκαια, οἷα τῶν συμβαλλόντων τοῖς ἀνδράσι ταῖς αὐ-
 τῶν πιστευσάντων περιουσίαις, ἀλλ' οὐ ταῖς τῶν γυ-
 ναικῶν τῶν γε ἴσως τότε μὴδὲ ἡρομοσμένων τοῖς ἐμ-
 προσθεν συμβάλλουσιν. δεδώκαμεν δὲ ἀδειαν (τοῦτο
 δὴ τὸ παλαιὸν) καὶ ἐπαυξήσεις ποιεῖν ἐφέντες καὶ τῶ
 ἀνδρὶ καὶ τῇ γυναικί, εἴτε ἀμφοτέροι βουληθεῖεν εἴτε
 καὶ τούτων θάτερος ποιεῖσθαι τὴν ἐπαύξησιν. Πρῶ-
 τον μὲν οὖν ἐκείνο θεσπίζομεν διὰ τὸ μὴ τινα γίνε-
 σθαι περιγραφῆν, εἴπερ ἐπαυξῆσαι βουληθεῖεν τὴν
 προκία ἢ τὴν διὰ τὸν γάμον δωρεάν, μὴ ἐξείναι τῶ
 μὲν τοῦτο ποιεῖν τῶ δὲ ἐπὶ τῶν προτέρων μένειν,
 ἀλλ' ἐκάτερον ποιεῖσθαι πάντως τὴν ἐπαύξησιν, καὶ
 μὴ ἐν αἰδέσει καθὰ πρότερον ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ τὸ
 πρᾶγμα καθεστάναι, πάντως μέντοι ποσότητος ἴσης,
 τοῦτο ὅπερ καὶ ἡ τοῦ ἡμετέρου λέγει πατρός διάταξις.
 καὶ ἵνα μὴ συμβαίη τὴν ἐπαύξησιν οὐκ αὐταῖς γίνε-
 σθαι ταῖς ἀληθείαις ἀλλ' ἐσχηματισμένην, καὶ μάλιστα
 ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς γυναικός, ἵνα τοὺς τοῦ ἀνδρός
 δανειστάς περιγράψει τῶ προνομίῳ χρωμένη, εἰ μὲν
 ἔχοιεν ἐκατέρωθεν ἀκίνητα πράγματα, κάλλιον ἐν τοῖς
 ἀκινήτοις γίνεσθαι τὴν ἐπίδοσιν, ὅπως ἂν εἴη δῆλόν
 τε καὶ ἀναμφισβητήτον, τί μὲν τὸ ἐξ ἀρχῆς ἦν, τί δὲ
 ὕστερον προσγένονεν. εἰ δὲ οὐχ ἐκατέρωθεν ἀκίνητα
 πράγματα εἴη, τὴν μὲν γυναικα πάντως διὰ ἀκινήτων
 πραγμάτων ποιεῖσθαι τὴν ἐπαύξησιν, ἵνα καὶ ἡ προξ
 καὶ ἡ ἐπαύξησις ὁμοίως ἔχοι κατὰ τῶν πρεσβυτέρων
 δανειστών τὸ προνόμιον πανταχοῦθεν ἀναμφισβητήτου
 τῆς προσθήκης οὐσης, ὃ δὲ ἀνήρ καὶ ἐν κινήτοις ποι-

augmento. Quia enim et (ab) ante nos legislatori-
 bus et a nobis ipsis de augmentis dictum est, plurima
 autem a nobis et non facile numeranda etiam in
 his super antiquitatem philosophata sunt, adinventas
 ab aliquibus circumscriptiones perimentes et puram
 iustitiam servari volentes et illud corrigimus. Privi-
 legium enim dotibus dedimus, ut adversus antiquiores
 hypothecas habeant honorabiliora iura, utpote dum
 contrahentes cum viris eorum credant substitutis et
 non mulierum et quae forte tuuc neque compete-
 bant his qui prius contraxerunt. Dedimus autem
 licentiam (hoc videlicet quod antiquitus) et augmenta
 facere permittentes et viro et mulieri, sive ambo vo-
 luerint sive etiam horum alter celebrare augmen-
 tum. Primum quidem illud sancimus, ut aliqua fiat
 circumscripção, sive augere voluerit dotem aut propter
 nuptias donationem, non licere alio quidem facere
 alio autem in prioribus manere, sed utrumque cele-
 brare omnino augmentum, et non in electione sicuti
 prius sed in necessitate causam consistere, omnino
 tamen quantitate aequali, hoc quod etiam nostri
 patris dicit constitutum. Et ne contingat augmentum
 non ipsa fieri veritate sed schematicum, et maxime
 in parte mulieris, et viri creditores circumscribat
 privilegio utens, si quidem habuerint utrimque im-
 mobiles res, melius est in immobilibus fieri oblationem,
 quatenus sit palam et indubitatum, quid quidem
 ab initio fuit, quid autem postea additum est.
 Si autem non utrimque immobiles res fuerint, mulie-
 rem omnino per immobiles res celebrare augmentum,
 ut et dos et augmentum similiter habeat adversus
 antiquiores creditores privilegium undique indubitato
 augmento existente, vir autem etiam in rebus mo-

16 Πρῶτον μὲν οὖν . . . 472, 18 γινόμενων ex B habet B¹ II 30, 2 p. 574 Zach.

vimus: de augmento dicimus. Quoniam enim et ab iis qui ante nos fuerunt legislatoribus et a nobis ipsis de augmentis dictum est, multa vero a nobis in eo genere quaeque numerari haud facile possint in his quoque praeter antiqua illa investigata sunt, fraudes a quibusdam excogitatas sublaturi et puram iustitiam custodiri volentes illud quoque emendamus. Privilegium enim dotibus dedimus, ut adversus antiquiores hypothecas potiora iura habeant, quippe cum ii qui cum viris contrahunt substantiis ipsorum fidem habeant nec vero substantiam mulierum, quae forte tum ne coniunctae fuerint iis qui antea contraxerunt. Dedimus autem licentiam (id quod antiquitus valuit) etiam augmenta facere et viro et mulieri permittentes, sive uterque sive alteruter horum augmentum facere velit. Primum igitur, ne quae fiat circumscripção, illud sancimus, si quis augere voluerit dotem vel donationem propter nuptias, non licere alteri id facere alteri in prioribus manere, sed utrumque omnino augmentum facere, neque in arbitrio quemadmodum prius, sed in necessitate rem versari: ut tamen utique quantitas aequalis sit, id quod etiam patris nostri constitutum dicit. Ac ne augmentum contingat non re vera fieri sed simulatum, et maxime ex parte mulieris, ut creditores viri circumscribat privilegio utens, siquidem ab utraque parte res immobiles habeant, praestat in immobilibus fieri donationem, quo manifestum et indubitatum sit, quid ab initio fuerit, quid postea accesserit. Sin autem non ab utraque parte res immobiles sint, mulier quidem omnino per res immobiles augmentum faciat, ut et dos et augmentum similiter contra antiquiores creditores privilegium habeat, cum adiectio ab omni parte indubitata sit; maritus vero etiam in mobilibus augmentum faciat:

1 ἀυξήσεως LB¹ || 2 νομοθέταις om. L || 3 περὶ τῶν τοιούτων om. ε || 6 παρὰ τίνος L || 8 δέδωκεν L. Cf. Cod. 8, 17, 12 || 9 κατὰ MLε || και B¹ και κατὰ B¹ || 10 συμβαλλόντων L || 12 τῶν γε — μὴδὲ ἡρομοσμένων] et quae — neque competeabant ε || 13 συμβάλλουσιν M || 14 καὶ ἐπαυξήσεις] Quae sequuntur (471, 14 — 475, 22) in M foliis archetypi turbatis hoc ordine sese excipiunt: γίνεσθαι παρ' αὐτῶν — οὐ μόνον 472, 13 — 473, 15 (2) ποιεῖν ἐφέντες — τὰ τῶν ἐπαυξήσεων 471, 14 — 472, 13 (1) τῆς παιδὸς — μὴ πλείον 474, 21 — 475, 22 (4) οὐδὲ εἰς γίνεται — ἀφινοουμένης γάμου 473, 16 — 474, 21 (3). Nimirum in exemplari ex quo M descriptus est binionis foliorum paria interius et exterius locum mutaverant, ut folia complicata 1234 ita ligarentur 2143 (aliter rem nec vero recte explicat Zachariae) || ἐφέντες ML] ἐφέντες B¹ (ἀφέντες Scrimger, B¹) || 16 καὶ LBε] ἐκ M || θάτερος LB] ἕτερος M || 18 εἴπερ] sive (i. e. εἴτε?) ε (εἴ τις coni. Heimbach) || βουληθεῖεν Zachariae] βουληθεῖη libri || 23 ποσοῦτε (ποσότητι L²) ἴσως L || 24 διάταξις] Cod. 5, 3, 19 || 29 πράγματα ἀκίνητα B¹ v. l. || 31 ἵνα

om. M^a || 35 ἐγγ B¹] ἔχει MLB¹ || πρεσβυτέρων MLBε] προτέρων cum Scrimgero vulg. || 37 ποιεῖτω B¹ v. l.

1 ab ante nos vulg.] ante nos R¹ VT¹ ante nos a R² T² || 3 numeranda T^a || etiam] et V || 4 his quae super T² || filosofata V filosofata T physiosophata R || 5 ab om. R || circumspectiones V || 7 ut] et R¹ T, om. V¹ || 8 habebant honorabilia T¹ || iura om. R¹ || 10 et quae] et del. Beck || 11 autem] autem hoc R¹ || 13 permittente R¹ || 14 eorum T || 15 aliqua] alia V¹ || fiat] sit T || 16 sive] si Beck || augeri V agere R¹ || 17 et 18 alii R² V² T² vulg. || 19 non intellectione R || 20 sed] et R || necessitatem V || 21 tm R¹ || etiam om. V || nostris RT^a || 24 et viri] leg. ut viri? || 25 utrimque V vulg.] utrique RT, s. v. V³ || 26 melius est in om. R¹, est in om. V, in om. T¹ || 27 quid quidem T¹ || quod quidem V vulg. quidem quod RT² || 28 quid VT¹ || quod RT² vulg. || aditum R || 29 autem non (non erasum) s. v. R³, om. R¹ || utrique V³ || res non fuerint R || 31 ut et dos et augmentum om. T¹ || habeant V autem habeat T¹ || 33 vir] ú (i. e. ubi) RV¹ || etiam] etiamsi V³

είσθω τὴν ἐπαύξεισιν· οὐδὲν γὰρ ἐντεῦθεν ἀναφέρεται βλάβος. εἰ δὲ ἡ γυνὴ ἀκίνητον οὐκ ἔχουσα περιουσίαν ἐν κλητοῖς γράφει τὴν ἐπαύξεισιν, ἴστω τὸ προνόμιον οὐκ ἔχουσα εἰ μὴ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας μόνης προικὸς, οὐ μὴν ἐπὶ τῆς ἐσχηματισμένης ἴσως ἐπαύξεισεως. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς γενόμενον ὡς ἐπίταν ἀνιποτῶν ἐστὶ, τὸ δὲ ὕστερον προσηπιτεχνώμενον τὴν κατὰ τῶν δανεισῶν αὐτῶν εἰσαγεῖ μελέτην, καὶ βλάπτουσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τοῦ παρ' ἡμῶν ταῖς προεῖ διδομένου προνομίου κατ' οὐδένα τρόπον βολόμεθα. εἰ δὲ οὐκ εἴη κατὰ τοῦ ἀνδρὸς χρεὸς οὐδὲν οὐδ' ὑποψία τῆς κατὰ τῶν δανεισῶν περιγραφῆς, τότε καὶ ἐν χρημασὶ καὶ ὡς βούλονται τὰ τῶν ἐπαύξεισεων γίνεσθαι παρ' αὐτῶν, ἐκατέρωθεν μὲντοι τῆς ἐπαύξεισεως καὶ οὕτω γινόμενης καὶ τὸ ἴσον ἐχούσης, ἵνα τὴν ἰσότητά φυλάξωμεν. ποία γὰρ ἂν εἴη περιγραφῆς ὑποψία, τοῦ ἀνδρὸς ὑπευθύνου μηδενὶ καθιστώτος καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἐπαύξεισεων ἀπραγμῶνως γινόμενων;

bilibus faciat augmentum; nulla enim hinc oritur laesio. Si autem mulier immobilium habens rerum substantiam in rebus mobilibus scribat augmentum, sciat privilegium non habituram nisi in antiqua sola dote, non in figurato existente augmento. Quod enim ab initio factum est, in toto sine suspicione est; quod autem postea macbinatum est, contra creditores hoc ipso introducit meditationem, et laedi homines ex dato a nobis dotibus privilegio nullo volumus modo. Si vero non fuerit debitum contra virum ullum neque suspicio contra creditores circumventionis, tunc et in pecuniis et ut volunt augmentum fiat ab eis, utrimque tamen augmento etiam sic faciendo et aequalitatem habente, ut aequitatem servemus. Quae enim erit circumventionis suspicio, viro obligato nulli existente et propterea augmentis sine tergiversatione factis?

CAPUT III.

Τούτοις ἀκόλουθόν ἐστὶ κάκεινο διορίσασθαι ἐπὶ θέμασι τοιούτοις ἀμφισβητηθέν. ἴσμεν καὶ τῶν προσηπιτεχνῶν δανεισῶν τινὰς ὑποθήκας περιγίνεσθαι νεωτέρας οὐσας ἐκ προνομίων ὑπὸ τῶν νόμων αὐταῖς δεδομένων, ὅσον ὅποτε τις οἰκειοῖς χρημασὶ παρασκευάσει ναὺν ἢ ὠνήθῃται ἢ κατασκευασθῆναι ἢ ἐπιμεληθῆναι, ἢ οἰκίαν τυχόν οικοδομηθῆναι, ἢ ἀγρὸν ἢ τι τῶν ἄλλων· ἐπὶ γὰρ τούτων ἀπάντων κυριώτεροι καθιστήσασιν οἱ μεταγενέστεροι δανεισταί, ὧν τοῖς χρημασὶ ἐκλήθη ἢ ἀνευεσθῆ τα πράγματα, τῶν πολλῶν νεωτέρων. ἐξητήθη τοίνυν, εἰ γυνὴ προτεινομένη τὸ προνόμιον τὸ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας προικὸς ἢ τῆς προσ- αὐξήσεως (ἐν ᾧ καὶ αὐτῇ φυλάττεται τὸ προνόμιον καθάπερ ἐμπροσθεν εἴρηται) εἴτα τῶν προτέρων βούλοιο κρατεῖν δανεισῶν, ἔλθοι δὲ καὶ ἕτερος δανειστής, μεταγενέστερος μὲν προτεινόμενος δὲ τὸ τοῖς

His consequens est et illud decernere in casibus huiusmodi dubitatum. Novimus et antiquioribus creditoribus aliquas hypothecas praeponi iuniores existentes ex privilegiis a legibus datis, quale est quando aliquis propriis pecuniis procuraverit navem comparare aut fabricare aut reparare aut domum forsant aedificare aut etiam emi agrum aut aliquid horum: in his enim omnibus priores existunt posteriores creditores, quorum pecuniis empta aut renovata res est, his qui etiam multum antiquiores sunt. Quaesitum est igitur, mulier praetendens privilegium super antiquam dotem et augmentum, in quo et huic servatur privilegium, sicuti praedictum est, si prioribus voluerit praeponi creditoribus, veniat autem et alter creditor, posterior quidem praetendens autem pe-

c. III 26—28 ἐπὶ γὰρ τῶν τοιούτων ἀπάντων — τῶν πολλῶν νεωτέρων et 473, 9—11 πολλὰ γὰρ βουλευόμενοι — προνομίῳ ex B citat Troctotus de creditis § 3 (Heidelb. Jahrbücher 1841, 2 p. 545) = Frochiron ouctum poratitl. 24 p. 423 Zoch. — Summom Ath. repetunt paratitlu ad Ath. 15 § 16.

neque enim ullum inde damnum oritur. Quodsi mulier bona immobilia non habens in mobilibus augmentum scripserit, sciat se privilegium non esse habituram nisi in sola pristina dote, nec vero in augmento forte simulato. Quod enim ab initio factum est plerumque suspicione caret, quod vero postea per machinationem adicitur, insidias creditoribus factas ultro adducit, neque ullo pacto homines iniuria affici ex privilegio dotibus a nobis dato volumus. Si vero nullum sit debitum viri neque suspicio fraudis creditoribus factae, tum et in pecunia et prout velint augmenta ab iis fiant; ab utraque tamen parte augmentum sic quoque fiat et parum quantitatem habeat, ut aequalitatem servemus. Quae enim fuerit fraudis suspicio, cum maritus nemini obligatus sit et propterea augmenta sine negotiis fiant?

III. His consequens est illud quoque definire de quo in huiusmodi casibus dubitatum est. Scimus etiam antiquioribus creditoribus quasdam hypothecas licet posteriores ex privilegiis a legibus illis concessis praeferrri, veluti cum quis sua pecunia navem curaverit vel emendam vel extruendam vel rescindendam, vel domum forte aedificandam, vel agrum (comparandum) vel quid aliud: in his enim omnibus posteriores creditores, quorum pecuniis res comparatae vel renovatae sunt, potiores sunt iis qui multo sunt antiquiores. Quaesitum igitur est, si mulier praetendat privilegium antiquae dotis vel augmenti (quatenus huic quoque servatur privilegium, sicut modo dictum est) itaque prioribus creditoribus praestare velit, veniat autem alius quoque creditor, qui etsi posterior sit, praetendat pecunia sua emptam vel paratam

1 οὐδὲ B² v. l. || 2 βλάβη (v. l. βλάβης) B² || εἰ ἢ B² || ἢ om. B² || οὐκ om. ε || 4 ἐπὶ τῆς ἐπ' ἀρχαίας M || 5 ἐπὶ τοῖς ἐσχηματισμένοις L¹ || ἴσως] existente (i. e. οὐσης?) ε || 6 γὰρ om. B² || γινόμενον B² || 7 προσηπιτεχνώμενον LB] ἐπιτεχνώμενον M machinatum ε || 9 ἐκ om. B² v. l. || δεδομένου L, v. l. B² δεδωρημένου B² || 12 τῆς BL(ε) || τίς M (τινὸς coni. Zachariae) || 13 ὡς] οὐ B² || τὰ τῶν ἐπαύξεισεων] augmentum ε || γινέσθω (γενέσθω L¹B¹) LB || 14 γινόμενης τῆς ἐπαύξεισεως καὶ οὕτως B² || 15 καὶ LBε] om. M || γινόμενης B² v. l. || 16 ποία — 17 ἀνδρὸς om. L || εἴη τῆς περιγραφῆς cum Scrimgero vulg. (B¹) || 21 παραγίνεσθαι L^a || 22 αὐταῖς om. ε || 23 διδομένων B¹ || τίς] τοῖς L || χρημασὶ] χρημασι τίς L || παρασκευάσειε LBε] κατασκευάσειε M || 24 ἢ ὠνήθῃται] ἢ om. ε || 25 ἢ ἀγρὸν MLB¹] aut etiam emi agrum ε, unde κτηθῆναι add. Haloander, B¹ (cf. 473, 20) || 26 τῶν ἄλλων] horum ε || 28 ἐπέθη M || 29 εἰ] ἢ L¹, ε (cf. ad 32) || 30 τὸ ἐπὶ — 31 προνόμιον om. L || 32 εἴρηται ἐμπροσθεν B² || εἴτα] si ε

1 nullam R nulli V || hic T¹ || oritur Vol.] oriatur RT vulg. || 2 sin R || rerum habens T, teg. (non) habens rerum? || 4 sole T¹ || 5 in RT² vulg.] om. VT¹ || 7 contra om. R¹ || 8 introducat T¹ || 9 dotibus] in dotibus T || 11 illum R || 12 voluerit T¹ || augmentum cet.] mentum — 16 nulli ex] scr. R² in ras. 2 vv. || 13 utrique T¹ utroque R⁽²⁾ || aumento R || etiam RV] om. T vulg. || 15 circumventioni V¹ || 16 nullo V¹ T¹ || existenti libri || et om. R || 17 tergis uersatione T¹ || fact. V¹ || 19 rubr. De privilegio dotis RT in morg. (ex Iul.) || *is V¹ || in] quod in R² T || 21 aliquas om. V et aliquas T¹ || praeponi V³ vulg.] praepone RV¹ T || minores R¹ || 22 quando aliquis quale est V¹ || 23 procuraverint R || 24 donum R || 25 etiam] et R¹ || 27 aut] autem V^a || 28 multum om. V || 29 super antiquam (superatiquam V¹) dotem Val.] super antiqua dote RT vulg. || 30 et om. R¹ T¹ || augmento vulg. || *hic libri, hoc vulg. || 32 voluerint RV || 33 creditori R¹ || posterior] et posterior V

χρήμασι τοῖς αὐτοῦ ἐωνῆσθαι ἢ περιπεποιῆσθαι ἢ νῦν ἢ οἰκίαν ἢ ἀγρὸν καὶ προσήκειν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς τοῖς πράγμασι τοῖς διὰ τῶν αὐτοῦ χρημάτων κτηθεῖσιν ἢ περιποιηθεῖσιν ἔχειν τὸ εἰρημένον προνόμιον, πότερον δεῖ τὴν προῖκα καὶ τῶν τοιούτων προτιμᾶσθαι ἢ τῶν μὲν ἄλλων κρατεῖν δανειστῶν, ὅσοι μὴ τοιαῦτα προτείνονται, τοῖς δὲ παραχωρεῖν, ἐπειδὴ περὶ ἐκ τῆς αὐτῶν περιουσίας τὸ πρᾶγμα περιεγγόνε. πολλὰ τοίνυν ἐπὶ τοῖς βουλευσάμενοι οὐκ εὐρομεν τὴν γυναῖκα δικαίαν οὖσαν παραχωρῆσαι τῷ τοιούτῳ προνομίῳ. ἐρωθόμεν γὰρ τὸ ἐκ τοῦ πράγματος ἄτοπον, ὅτι ταῖς μὲν οὐκ εὐγενομέναις γυναῖξιν ἐκ τοῦ οἴκου σώματος προσέρχεται πόρος καὶ ἀποζῶσιν ἐντεῦθεν, ταῖς δὲ εὐ τετραμμέναις καὶ ἐάντας τε καὶ τὴν οὐσίαν εἰς ἀνδρὸς ἀγαγοῦσαι οὐ μόνον οὐδὲ εἰς γίνεται πόρος παρὰ τῶν κακῶς διαγινόμενων ἀνδρῶν, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐλαττοῦνται καὶ ἐστὶν αὐταῖς ἔλπις οὐδεμία. ὥστε κατὰ ταῦτα βουλόμεθα, κἂν εἴ τις ἀγρὸν δόξειε δῆθεν ἄλλον χρήμασιν ἀνήσασθαι κἂν εἰ τὴν οἰκίαν ἀνανεῶσαι ἢ καὶ χωρίον, μὴ δύνασθαι τὰ τοιαῦτα προνόμια ταῖς γυναῖξιν ἀντιτίθεσθαι. τὸ μὲν γὰρ ἀσθενὲς τῆς γυναικείας φύσεως καὶ σφόδρα ἐπιστάμεθα καὶ ὡς ἐνκόλως περιγραφαί γίνονται κατ' αὐτῶν, ἐλαττοῦσθαι δὲ αὐταῖς τὴν προῖκα κατ' οὐδέναν συγχωροῦμεν τρόπον, ἰκανὸν ὄν ὅτι τῶν κερδῶν ἐκπίπτουσιν, εἴγε προγενέστερα τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς εὐρεθῆι, καὶ ἰκανόν τι καθέστηκεν αὐταῖς ἢ ἐντεῦθεν ζημία, οὐ μὴν αὐτὰς βουλόμεθα καὶ περὶ αὐτὴν τὴν προῖκα κινδυνεῖν.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοιαῦτα τινες προσελίσεις ἡμῖν 30 γέγονασιν, ὡς τινες τοῖς ἐτέρον στρατεύονται χρήμασι καὶ δεῖ τοὺς εἰς ταύτας δανείσαντας τὰς αἰτίας προτιμᾶσθαι, θεσιζόμεν, εἴ τις ταῖς ἀληθείαις δοῖη χρισίον προφάσει στρατείας ἢ τοῦ στατοῦτον γενέσθαι τὸν παῖδα ἢ κατ' ἄλλας τινὰς τοιαύτας αἰτίας, 35

cuniis suis emptam aut reparatam navem aut domum aut agrum, et competere eum in his rebus quae eius pecuniis emptae aut reparatae sunt habere praedictum privilegium, utrum oportet dotem etiam talibus praeponi an aliis quidem praevalere creditoribus, quicumque non talia praetendunt, his autem cedere, quoniam ex eorum substantia res acquisita est. Plurimum igitur super his cogitantes non invenimus mulierem iuste existentem cedere alicui tali privilegio. Videbamus enim quae causae absurditas est, quia aliqui quidem fornicatibus mulieribus ex proprio corpore advenit quaestus et vivunt ex hoc, adversantibus autem et semet ipsas atque substantiam ad virum introducentibus non solum nullus fit quaestus a viris male gedentibus, sed etiam minuuntur et spes eis nulla sit. Unde secundum haec volumus, ut etsi quis **** domum renovasse aut etiam agrum, non possit talia privilegia mulieribus opponere. Infirmitatem namque muliebris naturae et satis novimus et quia facile circumventiones fiunt adversus eas, minui autem eis dotem nullo sinimus modo: sufficit quia lucris cadunt, etsi prior antenuptialis donatio inveniat, et sufficiens quoddam extet eis ex hoc damnum, non etiam eas volumus et circa 25 ipsam dotem periculum sustinere.

Quia vero et huiusmodi quaedam additiones nobis factae sunt, eo quod quidam aliorum militantes pecuniis et oportet eos qui in has crediderunt causas praeponi, sancimus, si quis vere dederit aurum occasione militiae sive statutum fieri vel pro aliis quibusdam talibus causis, et expressim hoc ipsum inscri-

c. IV Ἐπειδὴ τοιαῦτα προσελίσεις γέγονασιν ἡμῖν — 474, 4 παραχωρεῖν τὴν γυναῖκα ex B citat Tract. de creditis l. t. = Prochiron auctum l. l. — Summam Ath. repunt paratiila Ath. 14 § 8, 15 § 16.

esse navem vel domum vel agrum, atque par esse ipsum in illis rebus pecunia sua emptis vel reffectis praedictum privilegium habere, utrum dotem etiam his praeponi oporteat an reliquis quidem creditoribus, quicumque haec talia non praetendunt, potiorum esse, his vero cedere, quoniam ex ipsorum substantia res parata est? Multum igitur de his meditati intelleximus non par esse mulierem eiusmodi privilegio cedere. Videbamus enim rem esse satis absurdam, quod inhonestis mulieribus ex corpore suo quaestus paratur eaque inde vitam sustentant, bene educatis autem quaeque se ipsae et substantiam suam ad virum conferunt, non solum nullus a viris male se gerentibus quaestus fit, sed etiam damno afficiuntur neque ulla iis spes relinquitur. Itaque secundum haec volumus, vel si quis alterius pecunia agrum forte emisse vel si domum vel etiam praedium renovasse videatur, ne liceat eiusmodi privilegia mulieribus opponi. Nam infirmitatem muliebris naturae probe novimus, et quam facile circumventiones fiant contra eas; imminui autem dotem iis nullo modo patimur, cum sufficiat eas lucris exui, si modo illa privilegia priora donatione propter nuptias inveniantur, sitque iis sufficiens damnum quod inde oritur, neque vero eas velimus etiam de ipsa dote periclitari.

IV. Quoniam autem etiam huiusmodi quaedam interpellationes nobis factae sunt, quosdam aliorum pecunia militare eosque qui in has causas crediderunt praeponendos esse, sancimus, si quis revera militiae causa vel ut filius fiat statutus vel ob alias eiusmodi causas mutuum pecuniam dederit, atque diserte

1 περιπεποιῆσθαι B¹ || ἢ νῦν ἢ om. ε || 5 δεῖ post τοιούτων coll. B¹ || τῶν τὴν L || 10 δικαίαν οὖσαν om. Tract. de creditis || 11 τοιούτῳ προνομίῳ M(ε?), Tract. de creditis || τοιούτων προνομίων L || τοιούτων προνομίων B¹ || τοιούτου προνόμιον B¹ || ὁρῶμεν L² *ρῶμεν L¹ || 12 ταῖς μὲν] aliquis quidem ε || 13 προσέρχεται M⁵ || προσέρχεται LB || 14 ταῖς δὲ εὐ τετραμμέναις] adversantibus autem (i. e. τετραμμέναις?) ε || αὐτὰς τὲ L || 15 ἀνδρας B¹ || 17 ἤδη om. ε || 19 ἄλλου] τοῖς αὐτοῦ Osenbrüggen male || 20 χωρίον] κτήσασθαι supplendum censet Zachariae (cf. od 472, 25) || 23 περιγραφαί ἐνκόλως B¹ || 25 ὄν B¹ || 26 εἴγε LB] εἴτε M etsi ε, unde εἰ καὶ GEHeimbach prolegg. ad Athan. p. XCI (κἂν προτερεῖε κατὰ τοὺς χρόνους ἢ αὐτῆ δωρεᾶ Ath.); cf. Cod. 8, 17, 12 § 8 || προγενέστερα MB] προγενέστερον τι L || προγενέστερα τὰ Heimbach (cf. ε) || 27 ἰκανῆ τῆς L || 30 Ἐπειδὴ — 475, 24 ζευγνύντα om. B¹ duobus foliis excisis || καὶ om. L² || 33 εἴ τι L || 35 τὸν παῖδα M, Tract. de creditis] om. LB⁵ (ἐάν τις δανείσῃ ἐπὶ τῷ τὸν ἄνδρα ἢ τοὺς παῖδας αὐτῆς στρατευθῆναι Theod.) || αἰτίας

τοιαύτας Tract. de creditis

2 et Beck] aut libri || 3 aut] et V || 7 acquisitum R¹ || 9 iustam Contius || 11 aliquis] leg. alius? || 13 adversantibus] bene versantibus Beck || substantias RT || 14 introducentibus V³ vulg.] introducet. V¹ introducent RT² || 15 agentibus V || 16 eius R¹ T || sit] leg. est? || *secundum haec unde uolumus R² VT secundum hoc uolumus, om. unde R¹ || 17 ut V] om. RT || hiatus notavi; supplendum fere ut etsi quis (agrum videatur forsan alterius pecuniis emisse et si quis) domum renovasse || renovasset V³ vulg. || 19 naturae muliebris T || 21 eas om. R¹ || 22 sufficit] enim add. T² vulg. || 23 quodam V qui-dam T¹ || leg. extat vel existit? || 30 rubr. De privilegiis creditoris (dotis creditoris T^a datis creditoris R) qui militiae causa marito mutuavit RT in marg. (ex Jul.) || 32 et om. R¹ || 33 sancimus] sancimus quidem R || uero dederit V uere dedit T uendiderit R¹ || 34 sive om. R || 35 *scribatur RVT¹ scribatur in T² vulg.

καὶ φητῶς αὐτὸ τοῦτο ἐγγραφεῖ τῷ συμβολαίῳ καὶ ἐπὶ τούτῳ γένηται σύμφωνον, ὥστε τοῦ κάσσου γενομένου κριώτερον εἶναι μόνον τὸν ἐπὶ τούτῳ δανείσαντα, τούτῳ μόνῳ τῷ θέματι παραχωρεῖν τὴν γυναῖκα, μηδὲ αὐτῷ προχειρῶς πιστευομένῳ μηδὲ διὰ μαρτύρων, ἀλλὰ τοῦ πράγματός καὶ ἐγγράφως πραγματοποιέον καὶ μαρτύρων ἔχοντος ὑπογράφας καὶ αὐτῷ τῷ ἔργῳ προβαίνοντος. τότε γὰρ εἰ διὰ πάσης τῆς τοιαύτης ὁδοῦ τὸ πρᾶγμα προέλθοι, τὸ ἀνύποπτον ἔχει, καὶ προσήκει καὶ τοὺς συμβάλλοντας μὴ τῶν οἰκείων ἀποστρεφίσθαι· τῶν δὲ ἄλλων ἀπάντων κρατεῖν τὴν γυναῖκα κατὰ τὴν ἤδη παρ' ἡμῶν αὐταῖς δεδομένον προνόμιον.

batur instrumento et in hoc fiat pactum, ut casu proveniente prior sit solus qui ad hoc credidit, huic solo casui cedere mulierem, neque facile credendo neque per testes, sed negotio et scripto gesto et 5 testium habente subscriptiones et ipso opere procedente. Tunc enim si per omnem buiusmodi viam causa procedat, suspicionem non habeat, et competit contrabentes propriis non privari: aliis omnibus praevalere mulierem secundum quod iam a nobis 10 eis datum est privilegium.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ ἤδη νόμον ἐγράψαμεν, ὥστε τὸν πατέρα ἅπαξ ἐπιδόντα προικὰ ὑπὲρ θυγατρὸς ὑπεξουσίας, ἢ ἀτεξουσίας μὲν, τὴν δὲ ἐπανάδοσιν εἰς ἑαυτὸν ποιοηκότα •••, ἐξητήθη παρὰ τισιν, εἰ προσήκόν ἐστι τελευτήσαντος τοῦ γαμβροῦ καὶ ἐπανελευθέρωσης εἰς τὸν πατέρα τῆς παρ' αὐτοῦ δεδομένης προικὸς ταύτην τὸν πατέρα τὸν ἅπαξ ἐπιδεδωκότα δύνασθαι 20 εἰς δευτέρους ἀφικνουμένης τῆς παιδὸς γάμου ἐλαττοῦν, ἢ τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἐνθυμούμενον ὡς ἅπαξ ἐκπεποιήται τῆς αὐτοῦ περιουσίας, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ μέτρῳ αὐτῇ γαμουμένη πάλιν διδόναι, ὥσπερ ἂν εἰ μηδὲ ἔτυχε χρηθεύσασα. τοῦτο γὰρ νῦν ἡμῖν προσηγγέθη, 25 ὅτι τριάκοντα χρυσίου λιτρῶν πατὴρ τις ἐπέδωκε προικὰ, εἴτα τῆς θυγατρὸς χρηθεύσεως καὶ δευτέρους ὁμιλησάσης γάμοις οὐκ ἔτι τὰς τριάκοντα ταύτας ἐπέδωκεν, ἀλλὰ πεντεκαίδεκα μόνον, ἐπειδήπερ ἔτυχε ἢ γυνὴ κερδάνασα τὸ ἦμισον τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς 30 μέρος ἐν πεντεκαίδεκα χρυσίου λιτραῖς ὄν, καὶ ὁ πατὴρ οὐκ ἔτι ἐκ τῶν ἑαυτοῦ τὰς τριάκοντα ἐπέδωκεν λίτρας, ἀλλὰ πεντεκαίδεκα μὲν αὐτός, πεντεκαίδεκα δὲ ἐκ τοῦ κέρδους τῆς γυναικός. οὐ δίκαιον τοίνυν ἡγήσασθε ταῦτα καθεστάναι, ἀλλ' ὁμοίως ἐν τῇ δια- 35 νομῇ ἔχειν μὲν αὐτὴν ἐξαιρετὸν τὸ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς κέρδος, ἐκ δὲ τῶν πατρῶν τὰς πεντεκαί-

Quia vero iam legem scripsimus, ut patres semel 15 offerentes dotem pro filia sub potestate, aut suae quidem potestatis, reversionem autem in semet ipsum facientem, quaesitum est apud aliquos, si competens est moriente genero et remeante ad patrem dote quae ab eo data est, hanc patrem semel offerentem posse ad secundas veniente filia nuptias minuere, aut hoc non facere, cogitantem quia semel alienata est ab eius substantia, sed ipsa mensura ei nubenti rursus dare, tamquam si nec contigisset viduatam. Hoc enim nobis nuntiatum est, quia triginta librarum auri quidam pater existens obtulit dotem, deinde filia viduata et ad secundas veniente nuptias non iam triginta ipse obtulit, sed quinque et decem solas, quoniam contigerat mulierem lucratam mediam antenuptialis donationis partem in quinque et decem auri libris existentem, et pater nequaquam de suo obtulit triginta libras, sed quinque quidem et decem ipse quindecim vero ex lucro mulieris. Non iustum igitur aestimavimus hoc esse, sed similiter in divisione habere quidem eam praecipuum antenuptialis 35 donationis lucrum, ex paternis autem quinque et

c. V summam habet Epitome ad Proch. mutata 8, 63 (Zachariae in ed. Novell. II p. 118).

hoc ipsum in instrumento conscriptum et pactum ea de re compositum sit, ut casu existente potior sit solus qui in eam rem credidit: ut huic causae soli mulier cedat, ac ne ipsi quidem temere neve per testes fides habeatur, sed res et in scriptis agatur et testium habeat subscriptiones et ipso opere procedat. Tunc enim si per omnem eiusmodi viam res processerit, suspicione caret, atque convenit ut qui contraxerint rebus suis non priventur: ceteris autem omnibus mulier praeferatur secundum privilegium iam a nobis mulieribus datum.

V. Quoniam autem iam legem conscripsimus, ut pater qui semel dotem dedit pro filia sub eius potestate constituta, vel sui quidem iuris facta, sed ut restituito sibi fiat pactus est •••, quaesitum est apud nonnullos, utrum conveniens sit ut defuncto genero et reversa ad patrem dote quam dedit, eam pater, qui semel eam dedit, filia ad secundas nuptias veniente minuere possit, an id facere nequeat reputans eam semel a substantia sua esse alienatam, sed eadem mensura illi nubenti iterum dare debeat, tamquam si vidua facta non esset. Hoc enim nunc nobis nuntiatum est, patrem quandam triginta librarum auri dotem dedisse, deinde filia vidua facta et secundas nuptias contrahente non amplius triginta illas, sed quindecim tantum dedisse, quoniam mulier forte dimidiam partem donationis ante nuptias in quindecim libris auri constantem lucrata erat atque pater non iam de suis rebus triginta illas libras dederat, sed quindecim quidem ipse, quindecim autem ex lucro mulieris. Non iustum igitur hoc esse existimavimus, verum pariter in divisione eam lucrum donationis ante nuptias praecipuum habere, ex paternis autem bonis

2 συμφωνία Tract. de creditis || κάσσου ML] κάσσου cum Scringero vulg., ἔργον B (casum tινὸς συμβαίνοντος Theod. in casu militiae Iul.) || γενομένου Tract. de creditis || 4 μόνον LB || θέματι L || 10 ἔχει] babeat ε || καὶ τοὺς] καὶ om. Lε || συμβάλλοντας Mε] οὕτω συμβάλλοντας (in litura ex ἐπιτυγχάνοντας) L αὐτῷ συμβάλλοντας B || 12 κατὰ] τὰ L¹ || 14 νόμον] Cod. 5, 13, 1 § 13. 14 || τὸν πατέρα ἅπαξ ἐπιδόντα] patres semel offerentes ε || 16 εἰς ἑαυτὸν ποιοηκότα ἐξητήθη παρὰ τισιν MBε, om. L¹, εἰς αὐτὸν ποιουμένην ζητεῖται παρὰ τινῶν (ex ε) L² Haloander, qui lacunam notavit: quae videtur in hac fere sententiam supplenda διαλυθέντος τοῦ γάμου τὴν προικὰ ἐπαναλαβεῖν || 21 δευτέρου L || ἀφικνουμένης] γάμου add. M (cf. ad 471, 14) || γάμον L² || 23 τῷ αὐτῷ μέτρῳ CGEHeimbach] αὐτῷ τῷ μέτρῳ MBε αὐτὸ τὸ μέτρον L || 25 νῦν om. ε || 26 πατὴρ τις] quidam pater existens ε || 28 ταύτας] ipse (i. e. αὐτός) ε || 31 χρυσίου λιτραῖς] χρυσοῖς L^a || 34 κέρδους] μέρους B || 35 καθεστάναι τοῦτο L

1 factum RT || ut V vulg.] et RT¹ et ut T² || 2 qui] quia V || huic Beck] et huic libri || 3 credendum libri, corr. Beck || 4 et scripto RV] ex scripto T vulg. || gesto om. R¹ || et om. R || 5 habentem T¹ || 6 si per omnem] super omnem T super ••• em R¹ || 7 causam V^a || su •••••• tionem T¹ || habet Beck || 8 aliis] vero add. Beck || 10 ei datum T eas datum V¹ datum eis R² datum R¹ || 14 rubr. Ut eadem quantitas dotis in secundis nuptiis filie a patre conseruetur T in marg. (ex Iul.) || 15 suae quidem] siue quidam R¹ || 17 facientem] facientes T² vulg. || alios R || sic R¹ || 18 dotem R || 19 semel om. V || 20 filia om. R¹ || 21 cogitante R || 22 eis V¹ || 26 ad nuptias secundas veniente R || 27 non iam] ñ T¹ || quinque et decem] quindecim T² XV V³ || 28 sola T² || quoniam] haec quoniam T¹ || contingat T || 30 libris R] libras VT vulg. || 31 triginta auri libras T vulg. || 34 eum R¹ V¹

δεκα λαβεῖν τὰς λειπομένας, ὡς σπεύσαντος τοῦ πατρὸς ἀδικῆσαι τὴν θυγατέρα. τί γὰρ ἂν ἐπραξεν, εἰ μὴ συνέβη δευτέρους αὐτὴν ὁμιλῆσαι γάμοις, ἀλλὰ μίαια τὸν αὐτοῦ γαμβρὸν περιόντα; ἢ πῶς ἤμελλεν ἐλαττοῦν τὴν προῖκα τὴν ἤδη παρ' αὐτοῦ δεδομένην, ἢ τὸ ἴδιον αὐτῆς κέρδος οἰκειοῦσθαι καὶ εἰς προῖκα τοῦ δευτέρου ἀνδρὸς ἄγειν; καίτοι δέον αὐτὴν ἐν παραφέρνοις ταῦτα ἔχειν, καὶ ἴσως διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν εὐπορωτέρω συνοικεῖν ἀνδρὶ, οὐ μόνον τριάκοντα λιτρῶν κυρίαν γινομένην, τῶν τε πεντεκαίδεκα τῆς προγαμίας δωρεᾶς καὶ τῶν πεντεκαίδεκα τῶν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπιδομένων, ἀλλὰ πέντε καὶ τεσσαράκοντα, τοῦ μὲν ἐν παραφέρνοις αὐτῇ καθεστῶτος τοῦ παρὰ τῆς τύχης αὐτῇ δεδομένου κέρδους, τοῦ δὲ ἐκ φιλοτιμίας πατρῴας ἐπιδομένου καὶ μένοντος ἀκεραίου. ταῦτα δὲ νομοθετούμεν, εἴπερ καὶ ἡ τοῦ πατρὸς περιουσία μείνει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἐφ' ὅσπερ πρότερον ἦν. εἰ γὰρ τυχερὰ τις περιστάσις ἐλαττώσειεν αὐτῶν τὴν οὐσίαν, ὥστε μὴδὲ βουλομένων γενέσθαι δυνατὸν ἰσόμετρον τῇ προτέρα δούναι πάλιν προῖκα, καὶ ἀποδεικνύοιτο σαφῶς τὰ τῆς τυχερᾶς ἐλαττώσεως τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, τηλικαῦτα μὴ πλείον ἀναγκάζεσθαι τὸν πατέρα διδοῦναι δις τὴν θυγατέρα ζευγνύντα, εἰ μὴ καθ' ὅσον ἡ τῆς περιουσίας αὐτοῦ δύναται δύναμις, ἀλλὰ τὸ μὲν κέρδος τῆς προτέρας προγαμίας δωρεᾶς ἔχειν ἀκεραίου, τσαυτὴν δὲ λαμβάνειν παρὰ τοῦ πατρὸς κατὰ δευτέραν τάξιν προῖκα ὁπόσῃ ἂν τὸ τῆς οὐσίας αὐτοῦ μέτρον ὑπογράψῃ. πρόδηλον γὰρ ὡς τοῦτο τὸ κέρδος (τὸ ἐκ τῆς προγαμίας δωρεᾶς φαιμεν, ὅσπερ μόνον αὐτῶν τὴν χρῆσιν διδομέν) ἐκ πάσης ἀνάγκης τελευτῶν ἀποκαταστήσει τῇ παιδί τῇ καὶ τῆς δεσποτείας τῆς προγαμίας δωρεᾶς κυρία πάσι τρόποις γινομένην.

CAPUT VI.

Κακέινο δὲ νομοθετῆσαι τῶν ἀναγκαϊοτάτων ἡγούμεθα ἐν πολλοῖς καὶ ἀμυθήτοις πράγμασι ζητούμενον.

Illud quoque sancire necessarium aestimavimus in plurimis videlicet et innumeris rebus quaesitum. Ob-

v. 31 sq. argumentum ex Ath. repetit libellus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 15 p. 196 Heimb.

c. VI (... 477, 7 καὶ τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτῇ μοῖραν ἐκ τῶν πατρῶων λαμβάνειν) ex B habet B^o K 14, 69 p. 414 Zach. — Ath. summam citant paratitla Ath. 9, 16.

reliquas quindecim accipere, tamquam pater filiam damno afficere studuerit. Quid enim egisset, si non contigisset eam ad secundas nuptias venire, sed generum eius superstitem manere? vel quomodo diminuturus erat dotem a se iam datam, vel proprium illius lucrum sibi vindicaturus et in dotem secundi mariti daturus? cum utique illam in paraphernis haec habere oporteat, ac fortasse ob hanc causam ditiore viro nubere, quae non solum triginta librarum domina facta sit, tam quindecim donationis ante nuptias quam quindecim a patre datarum, sed quadraginta quinque, cum pars in paraphernis ei constet lucrum a fortuna ipsi datum, pars ex liberalitate paternā donata sit ei integra maneat. Haec autem sancimus, si quidem etiam patris substantia in eodem statu manserit in quo antea erat. Nam si qui casus fortuitus bona ei diminuerit, ut ne si velit quidem dotem priori aequalem iterum dare possit, ac manifesto probetur fortuita diminutio bonorum patris facta, tum plus dare ne cogatur pater filiam secunda vice copulaturus, nisi in quantum substantiae eius vires valent; sed lucrum illa quidem prioris donationis ante nuptias integrum habeat, tantam autem a patre dotem secunda vice accipiat quantum substantiae illius modus designaverit. Manifestum enim est hoc lucrum (scilicet ex donatione ante nuptias, cuius solum usum fructum patri damus) morientem eum ex omni necessitate filiae restitutum, quae etiam proprietatis donationis ante nuptias domina omnibus modis facta est.

VI. Illud quoque sancire maxime necessarium existimamus, quod in multis atque infinitis rebus quae-

1 ὡς πένσαντος M || 4 τὸν αὐτοῦ] eundem (i. e. τὸν αὐτὸν) ε || 7 δέον] δὲ L¹ | δὲ L² || 8 παραφέρνοις] ἐξοπροκόις B (idem 13) || 10 γινομένων L¹ γενομένην B || τε LBε] om. M || 12 ἀλλὰ πέντε καὶ τεσσαράκοντα vulg.] ἀλλὰ ML¹B ἀλλὰ μὲ' τοῦ κέρδους (ex ε) L² e. v. (sim. Haloander omisso v. κέρδους 14) et non quadraginta et quinque (i. e. ἀλλὰ μὲ' ?) ε || 13 post παραφέρνοις v. ταῦτα ἔχειν — αἰτίαν (8 sq.) errore repetit L^o || 15 καὶ μένοντος MLB] καὶ om. ε, καταμένουτος Haloander || 17 *μείνοι libri || 18 εἰ γὰρ] s. n. autem ε || 19 αὐτοῦ B || 20 τῆς προτέρας πάλιν δούναι B || 23 τὸν πατέρα LBε] om. M || 24 αὐτοῦ om. ε || 28 ὑπογράψῃ] suscepit ε; ἐπιτρέψει con. CGEHeimbach et Zachariae sine causa || 29 τὸ ἐκ] τὸ om. B¹ || 30 μόνον B¹ || 32 παιδί] θυγατρὶ B¹ || δεσποτίας M || τῆς om. B

1 reliquas] et reliquas R² * (et?) reliquam V¹ reliqua V³ || 2 egerat] leg. ageret? || 6 et om. V || secundis R¹ || 7 in parafernīs R imparefernīs V || hoc R || 8 ditioem T¹ || 9 domina facta libri, corr. vulg. || *et] est (om. R¹) libri || 11 et non] sed vulg. || 11 sq. lucrum — constitutum — datum libri, corr. Beck || quidem] quidem lucrum V¹ || 12 parafernīs V || a R² V] om. R¹ T vulg. || 15 substantiam V¹ || 16 inminuerit T vulg. || eius V vulg. || 18 qnam ed. pr.] qua libri, vulg. || daret RVT, corr. vulg. || probentur R¹ || 19 aperte Beck] a parte T¹ a patre RVT² vulg. || deminutio V¹ T || 22 antenuptialis donationis habere prioris T¹ || 23 tantum] tamen R¹ tantam vulg. || 25 est enim T || 26 dicimus donationem V donatione dicimus T || 27 usum ei V || 28 restituetis R¹ || donationis et 29 modis om. R¹ || 29 domina — facta libri, corr. vulg. || 34 rubr. De collatione dotis R, De dotis collatione T in marg. (ex Iul.) || 35 pluribus T || et om. T

ἐπιδέδωκε γὰρ πατὴρ προίκα ἢ μήτηρ τυχὸν ὑπὲρ
 παυδὸς οἰκείας, ἢ δὲ ταύτην ἐπιδέδωκε τῷ ἀνδρὶ, καὶ
 ἐτελεύτησεν ὁ ἀνὴρ ἄπορος· εἴτα τοῦ πατρὸς ἢ τῆς
 μητρὸς τελευτησάντων ἀπαιτεῖται καὶ ἡ γήμασα συν-
 ειςενγκεῖν τὴν ἐαυτῆς προίκα ἢ παρὰ τοσοῦτον λα-
 βεῖν. εἰ μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ εὐπόρως ἔχοι, τὸ πρᾶγμα
 πανταχόθεν εὐλυτὸν ἐστίν· εἰ δὲ οὐδενὸς ἑτέρου κυρία
 καθέστηκεν ἐκείνη πλὴν ἢ τῶν ἀγωγῶν τῶν κατὰ
 τοῦ ἀνδρός, αἱ δὲ ἄποροι καθεστήκασιν, καὶ ἀντιτί-
 θοιτο τῇ γυναικὶ ὡς ἤδη ἐπιδέδοται προῖξ ὑπὲρ αὐ-
 τῆς, ἢ δὲ τὴν ἀγωγὴν συνεισφέρει μηδὲν ἔχουσαν παν-
 τελῶς ἀποτελεσμα, νόμον τὸ πρᾶγμα ἡμῖν ἄξιον
 ἐνομοσθῆ, καὶ ἴσμεν ἤδη ἐν πολλαῖς κρίσεσιν ἀπηνέ-
 στερον αὐτὸ κριθῆναι, καὶ τὴν γυναικα ἀναγκασθεῖσαν
 συνειςενγκεῖν τὴν προίκα ἥτοι λογισασθαι τὴν ὑπὲρ
 αὐτῆς δεδομένην, ἐξ ἧς οὐδὲν αὐτῇ γέγονε παντε-
 λῶς ἀποτελεσμα ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἀπολαβεῖν·
 ἡμῖς δὲ ἐξ ἑτέρων νόμων βοηθούμεν τῷ πράγματι.
 ἐπειδὴ γὰρ δεδώκαμεν ταῖς γυναῖξιν αἰρεσιν καὶ συν-
 εσιῶτος τοῦ γάμου, εἰ κακῶς τὰ πρᾶγματα ὁ ἀνὴρ
 διοικῶι, καὶ λαμβάνειν αὐτὰ καὶ διοικεῖν κατὰ τὸν
 πρέποντα τρόπον καὶ καθάπερ ἡ ἡμετέρα λέγει διά-
 ταξις· εἰ μὲν ἀτεξουσία καὶ τελεία τὴν ἡλικίαν ἢ
 γυνὴ καθεστήκοι, ἐαυτῇ μέγιστον ἐπαγγέτω, τί δήποτε
 ἄστι τοῦ ἀνδρός ἀρξαμένον κακῶς τὴν περιουσία χρη-
 σθαι μὴ καὶ ἀντελάβετο καὶ ἐβοήθησεν ἐαυτῇ· οὕτω
 γὰρ ἂν ἐμελλεν ἔχειν ἐν τῷ τῆς συνεισφορᾶς λόγῳ τὰ
 οἰκεία πρᾶγματα πανταχόθεν ἀμείωτα, καὶ ἐν τῷ
 1 παρὰ τοσοῦτον τὴν συνεισφορὰν ποιείσθαι. εἰ δὲ
 ὑπεξουσία καθεστήκοι καὶ γνώμης τοῦ πατρὸς χωρὶς
 30 τοῦτο πράττειν οὐ δύναιτο, εἰ μὲν προσελθούσα τῷ
 πατρὶ ταῦτα εἰπέ τε καὶ ἐξεμαρτύρατο, ὥστε συναί-
 νέσαι αὐτῇ καὶ τὰ πρᾶγματα λαβεῖν καὶ συνεσιῶτος
 εἶ τῷ γάμου καὶ τοῖς δευτέροις αὐτὰ καιροῖς φυ-
 λάξαι, καὶ τοῦτο ἐπραξεν ὁ πατὴρ, πάλιν κἀντεῦθεν
 35 ἀκέραια τὰ οἰκεία ἔξει δίκαια τῶν πραγμάτων αὐτῇ
 πεφυλαγμένων· ὅπου γε καὶ τὰ τῆς προγαμιαίας δω-
 ρεᾶς πρᾶγματα ἐκδικεῖν καὶ ἐν συνεσιῶτι τῷ γάμῳ
 δεδώκαμεν αὐτῇ καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα κινδύνου παντὸς
 ἀπηλλάχθαι. εἰ δὲ ἡ μὲν ταῦτα ἐξεμαρτύρατο τὸν 40

tulit enim pater dotem aut mater forte pro filia
 sua, hanc autem illa obtulit marito, et defunctus
 est vir inops; deinde patre aut matre mortuis ex-
 igitur et quae nupsit conferre suam dotem aut mi-
 nus tantum accipere. Si quidem vir idoneus est,
 causa undique absoluta est; si vero nullius alterius
 domina consistit illa nisi actionum quae contra mari-
 tum sunt, at ille minus idoneus est, et obiciatur
 mulieri quod iam data sit dos pro ea, illa vero
 actionem conferat nullum habentem penitus effectum,
 legis causa nobis digna putata est. Et novimus qui-
 dem iam in plurimis iudiciis duritiam postea sic
 iudicatam, et mulierem coactam conferre dotem aut
 certe reputare pro se datam, ex qua nullum ei om-
 nino contigit effectum in ipsis rebus recipere: om-
 nis autem ex aliis nostris legibus iuvamus causam. Quia
 enim dedimus mulieribus electionem et constante
 matrimonio, si male res maritus gubernet, et acci-
 pere eas et gubernare et secundum decentem mo-
 dum et sicuti nostra constitutio dicit, si quidem suae
 potestatis et perfectae aetatis mulier est, sibi met
 culpam inferat, cur mox viro incohante male sub-
 stantia uti non percepit et auxiliata est sibi: sic
 enim habitura erat in collationis ratione proprias
 res undique sine diminutione, et in ea minus tantum
 collationem facere.

1 Sin autem sub potestate est et sine patris volun-
 tate hoc agere non poterat, si quidem adiens patrem
 haec dixit et contestata est, ut consentiret ei et
 res percipere etiam constante adhuc matrimonio et
 secundis temporibus eas servare, et hoc egit pater,
 etiam rursus hinc integra sua habebit iura rebus ei
 servatis, cum etiam antenuptialis donationis res vindic-
 are etiam constante matrimonio dederimus ei et
 posteriori periculo omni liberari. Sin autem illa
 quidem haec contestata est patrem, ille autem

situm est. Dederat enim pater vel mater forte pro filia sua dotem, haec autem eam marito dederat, ac
 maritus inops mortuus est; deinde patre vel matre defunctis exigitur etiam a filia quae nupsit, ut
 dotem suam conferat aut tanto minus accipiat. Atque si maritus locuples sit, res ab omni parte facile
 solvi potest; sin illa nullius alterius rei nisi actionum contra maritum compos est, at eae inanes sunt,
 quippe si mulieri opponatur iam datam esse pro ea dotem, haec autem actionem conferat quae nullum
 plane effectum habeat: res nobis lege digna visa est. Ac scimus iam in multis iudiciis durius id esse iudi-
 catum, mulieremque coactam dotem conferre vel pro ipsa datam computare, ex qua nullum plane fructum
 ei contigerit in ipsis rebus auferre: nos vero ex aliis legibus causae subvenimus. Quoniam enim mulieri-
 bus etiam constante matrimonio electionem dedimus, si maritus res male administret, et accipiendi eas et
 administrandi idoneo modo et quemadmodum nostra constitutio dicit: si quidem mulier suae potestatis et
 adultae aetatis sit, sibi ipsa culpam attribuat, cur tandem, ubi vir bonis male uti coepit, non receperit sibi-
 ipse ipsa auxiliata sit; ita enim in collationis ratione res suas undique ilibatas habitura erat atque
 1 collationem tanto minore in summa factura. Si vero sub potestate sit et sine voluntate patris hoc
 agere nequeat, si quidem patrem adiit atque illa dixit et contestata est, ut consentiret ei et res etiam
 constante adhuc matrimonio reciperet easque secundis temporibus servaret, atque pater id egit, rursus inde
 quoque integra iura sua habebit rebus ipsi servatis: cum etiam res donationis ante nuptias vindicare vel
 constante matrimonio ei concesserimus, ut omni deinceps periculo liberetur. Quodsi illa quidem patrem

1 προίκα πατὴρ L || 2 οἰκείας] ιδίας B^s || 4 συν-
 ειςενγκεῖν L || 5 ἐαυτοῖς L || 6 ἔχει B^s || 8 καθίσταται
 B^s || 9 αἱ δὲ ἄποροι καθεστήκασιν] at ille minus idoneus
 est || ἀντιτίθοιτο MB¹] ἀντιτίθοιτο B^s ἀντιθῶιτο
 L || 11 συνεισφέρει LB¹] ἔχουσα LB || 13 ἴσμεν] novimus
 quidem || ἀπηνέστερον τοῦτο (v. l. αὐτῷ) B^s duritiam
 postea sic (i. e. ἀπηνέστερον οὕτω?) || 21 διοική-
 σει B^s || καὶ λαμβάνειν LB^s] καὶ om. M || κατὰ] et se-
 cundum (i. e. καὶ κατὰ) || 22 τρόπον] λόγον B^s || διά-
 ταξις] Cod. 5, 12, 29 || 23 ἡλικίαν] οἰκείαν? L^a || 24 ἐαν-
 τῆς B^s v. l. || 25 χρῆσασθαι B¹ || 26 αὐτῇ B^s αὐτῇ L ||
 28 ἐν τῷ] in ea (i. e. ἐν αὐτῷ?) || 32 ἐξεμαρτύρατο
 L^a || 33 τὰ πρᾶγματα ex corr. L || λαβεῖν om. M || 35 καὶ
 ταῦτα L; καὶ τοῦτο — 477, 1 συνήνεσεν om. B^s || 36 τὰ
 οἰκεία ἀκέραια B || 39 παντελῶς L

2 illa autem V || 3 vir] ὁ (i. e. ubi) R V¹ (idem v. 5) ||
 inops V || mortuus V^a T¹ || 4 et om. R || conferre] et ferre

(.) c. 29, l. d. 5-12

V¹ || 7 ulla T¹ || 8 at illae minus idoneae sunt vulg. ||
 11 digna nobis R || 12 iam om. V || duritiam] duritie T¹
 duriu* V¹ durius Beck durius eam Osenbrüggen || sic
 id Beck || 13 iudicatam R² V² vulg.] iudicata T¹ iudi-
 cari R, id. T² in marg., iudicatum Beck || 20 dicit] siqui-
 dem nostra constitutio dicit add. T¹ || 22 substantie V¹ ||
 23 praecepit R perceperit ex praecepit T || est om.
 VT¹ || 24 abitura T habitare R¹ || collationibus R¹ ||
 25 et] nec R¹ T² || tamen R¹ || 26 collatione RV || 29 hoc
 voluntate R || 30 potest V || 32 percipere vulg.] perci-
 peret RVT || matrimonio adhuc R || 33 agit V || 34 etiam
 ante egit (33) coll. RT || hic V || ei RV] suis ei T ei
 suis vulg. || 35 donationis om. R¹ || vindicare] vindicare
 RT² uindicare quia mulier etiam constante matrimonio
 propter nuptias donationem sibi poterit uindicare V¹,
 uindicaret quia mulieri T¹ || 36 etiam] et VT² || dederi-
 mus V vulg.] dedimus RT || et om. VT¹ || 37 Sin T² vulg. ||
 38 haec quidem T

πατέρα, ὁ δὲ οὐτε ἐκίνησεν οὔτε συνήνεσεν καὶ οἷδὲ δέδωκεν ἄδειαν τῇ θυγατρὶ πράξει τοῦτο, μὴ κινδυνεύειν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ συνεισφέρεισθαι γυνήν τὴν ἀγωγὴν τὴν κατὰ τῶν τοῦ ἀπόρου ἀνδρὸς πραγμάτων, καὶ τὴν τύχην εἶναι κοινήν αὐτῇ τε καὶ τοῖς αὐτῆς ἀδελφοῖς, μὴ μέντοι ἐκ τῆς συνεισφορᾶς ζημιοῦσθαι, ἀλλὰ τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτῇ μοῖραν δίδωσθαι ἐκ τῶν πατρῶων πραγμάτων, τῆς ἀγωγῆς ἐκείνης συνεισφερομένης μὲν, παρὰ πάντων δὲ κινουμένης τῶν ἀδελφῶν, καὶ τοῦτου περιγινόμενου ἅπασιν αὐτοῖς ὅπερ 10 ἂν ἡ τῆς τύχης ἐκβάσις δοίη, ἀλλ' εἰ μὲν ὁ πατὴρ ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων ἐπιδοίη τὴν προῖκα, καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἐλπίζεσθαι τὰ τῆς συνεισφορᾶς μέλλοι, τοῦτο κρατεῖ. εἰ δὲ μείζων τύχην ἢ ἐπίδοσις εἴη, καὶ ἡ συνεισφορὰ περὶ ἐκείνην στρέφεται τὴν ἐλπίδα, ἐκ δὲ τῆς τοῦ πατρὸς ἀπειθείας τοῦ μῆτε κινήσῃ βουληθέντος μῆτε ἐπιτρέψῃ αὐτῇ κινήσῃ (κινδυνεύει τὰ τῆς προκοῆς), τηρικαῦτα αὐτὴν καθ' 15 ἑαυτὴν τὴν θυγατέρα κινεῖν καὶ μὴ ἔχειν πρόφασιν τὸ μὴ δυναθῆναι κινήσῃ, ἀλλ' ἑαυτῇ τε βοηθήσῃ 20 καὶ τὸ ἐσόμενον ἐπὶ τῇ ἀπορίᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἀποπέμψασθαι δέος. καὶ ἴσμεν καὶ Οὐλπιανὸν τὸν σοφώτατον τὰ τοιαῦτα ζητήσαντα καὶ ἀπόρου τοῦ ἀνδρὸς εὐρεθέντος βοηθήσαντα τῇ γυναικί, καὶ εἰς ὅσον ὁ αὐτὸρ εὐπορεῖ τὴν συνεισφορὰν αὐτῇ γενέσθαι βουλό- 25 2 μενον. ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ ἐν πλήθει τῶν νόμων ὄντων, πρὶν αὐτοὺς καταστήσασθαι καὶ εἰς εὐσύννοτον ἀγάγοιμεν τάξιν, πολλὰ καὶ τῶν ἀναγκαίων ἡγροῖτο καὶ ψῆφοι τὰναντία βουλόμενοι παρὰ τῶν δικαστῶν ἐπέθῃσαν, ἵνα μὴ τις ἐξαπάτη περὶ ταῦτα γένοιτο, 30 διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἐνομίσαμεν, ἄλλως τε καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἡμετέρας τεθείσης διατάξεως τῆς καὶ συνεστῶτων τῶν γάμων τῇ γυναικὶ βοηθούσης, ἐπὶ κελίονα καὶ μᾶλλον ἀκόλουθον ὁδὸν ἐλθόντες τὸν παρόντα θεῖσθαι νόμον. ἵνα δὲ μὴ κατὰ μέρος ἐξαριθμώ- 35 μέθα τὰ πρόσωπα ἐφ' ὧν κρατεῖν αὐτὸν δεῖ, γενικῶ

neque movit neque consensit et neque dedit licentiam filiae hoc agere, non eam periculum pati, sed et conferri nudam actionem contra inopis mariti res, et fortunam esse communem et ipsi et eius fratribus, non tamen ex collatione damnificari, sed competentem ei partem dari ex paternis rebus, actionem illa quidem conferente, ab omnibus autem movendam fratribus, et hoc proficiendo universis ipsis quod fortunae eventus dederit. Sed si quidem pater in talibus casibus obtulerit dotem et de eius substantia sperari futura est collatio, hoc valere. Si vero maior forte oblatio fuerit, et collatio circa illam verituri spem ex patris inoboedientia neque movere volentis neque permittentis ei movere, tunc eam per semet ipsam filiam movere, et non habere occasionem eo quod non potuerit movere, sed sibimet auxiliari et futurae laesionis ex inopia viri amittere metum. Et novimus Ulpianum sapientissimum talia quaesisse et inopi viro comperto iuvisse mulierem et in quantum vir idoneus est collationem ei fieri voluisse.

2 Sed quoniam in multitudine legum existentium, antequam eas constitueremus et ad conspicuum perduceremus ordinem, plurima et necessariorum ignorabantur, et decreta quae contraria vellent a iudicibus posita sunt, ne ulla seductio circa haec fiat, propterea necessarium putavimus prouide etiam in medio nostrae positae constitutionis, quae et constantibus matrimoniis mulieri auxiliatur, ad meliorem et magis consequentem viam venientes praesentem ponere legem. Ut autem non per partes enumeremus personas in quibus valere eam oportet, gene-

ita obtestata est, is autem neque actionem movit neque consensit atque ne filiae quidem licentiam dedit hoc agendi, nihil ipsa periclitetur, sed etiam conferatur nuda actio contra inopis mariti bona, atque condictionem ipsa cum fratribus communem habeat, neve tamen ex collatione damno afficiatur, sed competens ei portio ex paternis rebus detur, atque actio quidem illa conferatur, ab omnibus autem fratribus moveatur et ad omnes eos id redundet quod fortunae eventus dederit. Ac si quidem pater in eiusmodi casibus dotem dederit, et de substantia eius collatio speranda sit, hoc valeat. Quodsi forte amplior dos fuerit, et collatio circa illam spem vertitur, ex patris autem contumacia, qui neque ipse actionem movere neque illi ut moveret permittere voluerit, (dos in periculo sit), tum ipsa per se filia agat, neve praetextu utatur se agere non potuisse, sed sibi ipsa opem ferat ac metum de inopia mariti futurum auferat. Atque scimus Ulpianum quoque virum sapientissimum haec talia quaesivisse, et viro inope comperto mulierem 2 iuvisse et in quantum vir opibus valeret collationem ab ea fieri voluisse. Sed quoniam in tanta legum multitudine, priusquam eas constitueremus et in perspicuum ordinem redigeremus, multa etiam necessaria ignorabantur et sententiae quae contrarium vellent a iudicibus ferebantur, ne quae fraus de his fiat, propterea necessarium putavimus, praesertim cum in medio posita sit constitutio nostra quae etiam constante matrimonio mulieri opem fert, meliorem et magis continuam viam ingressi praesentem legem ferre. Ne autem singillatim personas de quibus eam valere oporteat enumeremus, generali lege definimus, ut

1 καὶ τοῦτο πράξει τῇ θυγατρὶ οὐκ ἔδωκεν ἄδειαν B. || οὐκ ἔδωκεν B || 3 καὶ om. B. || 5 τὴν τύχην — 7 ἀλλὰ om. B. || τοῖς || τῆς M. || 6 μέντοι MB || μέντοιye L || 8 ἐκείνης || παρ' ἐκείνης Haloander quod recepit Zachariae (cf. s) || συνεισφερομένη L. || 10 περιγινόμενον L παραγινόμενον vulg. (B) || 14 εἰ δὲ μείζων τύχην ἢ ἐπίδοσις εἴη MLB. (cf. Iulian. si enim ampla fuerit); εἰ δὲ ἕτερος τις καὶ οὐχ ὁ πατὴρ, ἀλλὰ τύχην ἢ μῆτῃ ἐπέδωκεν τὴν προῖκα Ath. εἰ γὰρ ἄλλος ἐπέδωκεν Theod.: unde GEHeimbach proleg. ad Ath. XCII et Zachariae μητρὸς pro μεζῶν reponendum censent (cf. 476, 1. 4). De modo maxime dotis cf. nov. XXII c. 18 et Cuiacius in Expos. ad h. l. (Op. II 477) || 15 ἢ om. B || ἐκείνης coni. Zachariae || 16 δὲ MLB Ath. || om. cum s Haloander et Zachariae || 17 μῆτε ἐπιτρέψῃ neque permittentis s || 18 κινδυνεύει τὰ τῆς προκοῆς iam Osenbrüggen suspicatur est ex Athanasio inserenda esse, qui priora quoque καὶ ἡ συνεισφορὰ — κινήσῃ ad verbum exscripsit (nam solo librarii errore proclivi post μῆτε κινήσῃ interciderunt v. βουληθέντος μῆτε ἐπιτρέψῃ αὐτῇ κινήσῃ); om. MLB. hiatu non notato || αὐτῇ L || καθ' ἑαυτὴν (αὐτὴν B) LB. || om. M || 20 τὸ om. B || αὐτῇ L αὐτῇ L. || 21 sq. τὸ ἐσόμενον — δέος futurae laesionis — metum s || 22 καὶ Οὐλπιανὸν || καὶ om. s. Ulpian. Dig.

24, 3, 24 || 24 καὶ εἰς ὅσον || καθ' ὅσον L. || ***σον L. || 25 βουλόμεθα legendum verbis καὶ ἴσμεν — τῇ γυναικὶ (22-24) in parenthesi collocatis suspicatur Zachariae (cf. Theod. Ath.) || 26 πλήθῃ M || 29 leg. βουλόμεναι? || 31 ἄλλως τε καὶ || proinde etiam s || 34 ἐλθόντας malit Zachariae || 35 νόμων L. || ἐξαριθμώμεθα B || ἐξαριθμώμεθα ML.

1 nec movit R², om. R¹ || et neque neque om. R¹ V¹ || 3 conferre V² confiteri R¹ || exactionem contra V³ *actionem ** V¹ || martires V¹ || 5 tm R || 6 actione V¹ || 6 sq. leg. actione illa quidem conferenda, ab omnibus autem movenda? || 7 conferentem R¹ || movenda T || 8 illis V || 11 sperari] spectari V, om. T || vero om. R || 12 fuerit oblatio T || illa V¹ || 13 spem] spē i. e. specie V¹ T¹ || neque moueri VT¹ || 16 non om. VT¹ || set RV¹ T² || et V² vulg. etiam T¹ || 17 ex inopia] et inopia V || admittere T || 18 sq. quoesisse talia V || 19 inope R² vulg. || iuvasse T¹ iuvisse R¹ || muliere V¹ || 20 vir] ū (= ubi) R || 27 eas om. VT¹ || 28 et om. R¹ || necessariorum] necessaria eorum T¹ || necessaria R² T² || ignorabantur V || 29 valent T¹ || a om. V || 31 etiam om. V || 33 post matrimoniis verba 31 sq. proinde in — matrimoniis errore repetit V¹ || ad] et ad R² || mediocrem R¹ || 35 non per om. T¹ per om. V¹ || 36 oportere libri, corr. vulg.

λόγω διορίζουεν, ὥστε ἐφ' ὧν ἐστίν ὁ τῆς συνεισφορᾶς λόγος, ἐπὶ τούτων καὶ τὴν διάταξιν κρατεῖν, εἴτε πατὴρ εἴτε πάππος εἴτε μητὴρ εἴτε μάμη εἴτε τῶν ἀνωτέρω τε καθ' ἑστέῃσιν προσώπων.

(Ἐπιλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχὴ διὰ προσταγμάτων οἰκείων φανερὰ πᾶσι γενέσθαι κατὰ τὸ σύνθητες παρασκευασάτω καὶ εἰς τὸ διηλεκτὸς παραφυλάττειν σπουδάτω. Dat. xv. k. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons. [a. 539] pp. Aug. anno XIII.

rali sermone decernimus, quapropter in quibus est collationis ratio, in his et constitutionem valere, sive pater sive avus sive mater sive avia aut ascendentium aliqua sit persona.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram insinuata sunt legem, tua celsitudo per programmata propria manifesta facere universis sollempniter procuret et in perpetuum servare festinet. Dat. kal. Decemb. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII.

GH

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΩΣΤΕ ΜΗΤΕ ΤΟΝ ΑΝΑΡΑ ΤΟ ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΜΗΤΕ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟ ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟ ΓΑΜΟΥ ΔΩΡΕΑΣ ΚΕΡΑΟΣ ΟΙΚΕΙΟΥΣΘΑΙ, ΑΛΛΑ ΦΥΛΑΤΤΕΙΝ ΤΗΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ ΤΟΙΣ ΒΑΥΤΩΝ ΠΑΙΣΙ, ΚΑΝ ΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥΣ ΜΗ ΑΦΙΚΟΙΝΤΟ ΓΑΜΟΥΣ.

XCVIII. Auth. XCIX. Coll. VIII tit. 1
R; NEQUE VIRUM QUOD EX DOTE EST NEQUE MULIEREM EX SPONSALICIA LARGITATE LUCRUM PROPRIUM HABERE, SED SERVARE DOMINIUM SUIS FILIIS, VEL SI AD SECUNDAS NON VENIANT NUPTIAS, USU SOLO IN LUCRO CONSISTENTE. ET UT EX REPUDIO TRANSIGENTES NUPTIAS, LUCRANTES AUTEM AUT DOTE M AUT ANTE NUPTIAS DOTE NATIONEM ET IPSI SIMILITER DOMINIUM SERVARE FILIIS, USUM HABENTE PERSONA COGENDA FILIOS ALERE. SI VERO BONA GRATIA SOLVANTUR NUPTIAE ET VIDEANTUR OCCASIONE DAMNI DETINERI QUAE DAM, ET HAC ARTE PERIMENDA QUAE DETINENTUR ET EA FILIIS SERVENTUR R;

Idem Aug. Iohanni pp. per Orientem.

Ἐγράφη Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων (ὀρδιναρῶν) καὶ πατριάρκῳ.

(Προοίμιον.) Τὰ μὲν αἰεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα νόμων οὐ δέεται ποικίλων, τὸ ἀπλοῦν τε καὶ πάσης ποικιλίας ἀμιγῆς διηλεκτὸς κεκτημένα καὶ χρῶμενα νόμοις αἰωνίοις τε καὶ θείοις καὶ οὐδεμιᾶς ἐπανορθώσεως δεομένοις· τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ τῆς παλιγορίας ἀπειλημένον ταραχῇ κυβερνητικῆς δέεται σοφίας ἐκ τῶν νόμων ἐπιγινόμενης τοῖς πράγμασιν. ὥστε ἐπειδὴ οὐδὲ δικάζειν ὀκνοῦσι πολλοὶ προσίας δίκαι,

(Praefatio.) Ea quidem quae semper item se habent legibus non egent variis, simplicitatem et quod sine ullius diversitatis mixtura est continue possidentia et utentia legibus sempiternis ac sacris, nulla correctione egentibus; quod autem secundum nos est in redundationis comprehensum tumultum, gubernativa indiget sapientia ex legibus superveniente negotiis. Unde quoniam nos neque (in) iudicia seg-

Nov. XCVIII (Authent. XCIX = Coll. VIII tit. 1: gloss.) Graece extat in M (om. LB). — Epit. Theod. 98, Athan. 10, 7. Iulian. const. XCI.

inter quos collationis ratio est, de iis etiam constitutio valeat, sive pater sive avus sive mater sive avia sive quae ex superioribus sit personis.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas per propria praecepta omnibus manifesta facienda more solito curet et in perpetuum custodire studeat.

XCVIII.

CONSTITUTIO UT NEQUE VIR EX DOTE NEQUE MULIER EX DONATIONE ANTE NUPTIAS LUCRUM SIBI VINDICET, SED UT LIBERIS SUIS PROPRIETATEM SERVENT, LICET AD SECUNDAS NUPTIAS NON VENIANT.

Scripta est Iohanni gloriosissimo praefecto iterum, ex consule (ordinario) et patricio.

Praefatio. Quae eodem semper modo se habent, legibus non indigent variis, cum simplicitatem et integritatem omnis varietatis expertem perpetuo servant et legibus utantur aeternis ac divinis neque ulla correctione egentibus: quod vero apud nos in aestuum turbis agitata est, gubernatrice indiget sapientia quae causis ex legibus adhibeatur. Itaque quoniam ad nos quos ne iudicare quidem pigeat multae lites

1 διορίζομαι L¹ || 2 καὶ om. L || 4 τι M (ς) || τις LB || 7 προσταγμάτων M] πραγμάτων L προγραμμάτων ex ε Haloander || 9 σπουδάτω om. L || xv. k. dec. M] kal. decemb. ε Iul.^w Ath. μηνὶ δεκεμβρίῳ Theod. || ep. dn. iustiniano pp. aug. anni XIII. apione v. c. cons. M, dn. iust. pp. aug. anno XIII. ε, imp. dn. iustiniani anno XIII. ap. iss. Iul.^w, βασιλείας Ἰουστινιανῶν τὸ ἐϋ ὑπατείας Ἀπίωνος Ath., ὑπατεία Ἀπίωνος Theod. || 12 rubr. Περὶ γαμικῶν κερδῶν Theod. || Ἡ διάταξις om. Ath. || μήτε Ath. || μηδὲ M || τὸ Ath. ε] τὰ M || 13 μήτε Ath. || μηδὲ M || 15 οἰκειοῦσθαι — 17 γάμων M] οἰκειοῦσθαι, καὶ τὰ ἐξῆς Ath. || 28 ὀρδιναρῶν addidi cum Zachariaeo (qui ὀρδιναρῶν) || 29 αἰεὶ καὶ ὡσαύτως M Theod. Ath.] semper item ε || 32 καὶ οὐδεμιᾶς καὶ om. ε

2 et om. R || 7 programata RV || 8 imperpetuum V || 9 subscr. dat. kl. decemb. dōn. iust. pp. aug. anno XIII. V, om. cett. || 12 Neque] Quod R¹ || 16 non veniant (veniant V) nuptias VT, nuptias non veniant R vulg. || 17 ut ex om. V || 18 transientes T || autem om. vulg. || 20 ipsis R vulg. || 21 habente V² vulg.] habenti V¹ habentem RT || persona T vulg.] personam RV || 22 cogenda V³ T] cogendam R cogenti V¹ || 25 parte T || quae om. V || detinerentur T || 26 et ea V] et a RT, om. vulg. || 29 *item] idem libri || 30 habeant RT¹ || simplicitatem] propter simplicitatem V || 31 ulli ius R || diversitates V^a || 32 ac R² vulg.] ** R¹ haec T hec V¹ et V³ || 33 nulla] n̄ ulla T^a || agentibus V¹ || 34 tumultari R¹, tumultu Beck || 35 indiget et sapientia V^a || ex] et V¹ || supervenientes T¹ || 36 *in inserui] circa s. v. V³ ad add. vulg. || iudicio R¹

τὸ μὲν καθ' ἕκαστον ἰώμεθα, ἀπολαμβάνοντες δὲ ἐκάστην ζήτησιν ἀμφισβητομένην ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς δικασταῖς τοῖς ἡμετέροις διὰ νομοθετικῆς ἢ χῆρ' ὑπάρτειν γενικῶς ἢ ἐκαστῆ τῶν ζητήσεων ἀποτιθέμεθα. τοιγαροῦν ἐκεῖνο πρὸς τῶν ἄλλων ἔδοξε μὲν ἴσως εἶναι τοῖς πάλαι νομοθετημένοις οὐκ ἀνεῖν τινὸς διαίρεσως, ἡμῖν δὲ ἐνομίσθη καλῶς ἔχειν σάφροσι νόμῳ πρὸς ἀπλότητα τὸ πρᾶγμα μεταγαγεῖν ἐκ τοῦ νῦν ἀρχομένου καὶ οὐδὲν περιεργαζομένου τῶν ἐμπροσθεν πεπραγμένων, διότι καὶ ἡμῖν αὐτοῖς πρῶτον οὐκ ἀπαρ- 10 σκομένους τοῖς περὶ τούτου νόμοις ἔδοξε τὰ δευτέρα καλλῶ. τῶν γὰρ γαμικῶν κερδῶν, εἰ μὲν τις τῶν συνοικούντων φυλάξει τὴν εὐνήν, μενόντων παρ' αὐτοῖς ἰσχυρῶς καὶ ταῖς ἑαυτῶν περιουσίαις ἐμπηγνύμενων, εἰ δὲ ἔλθοιεν εἰς ἕτερον προσώπου συναφειαν, 15 τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παισὶ φυλάττομένων, ἀπλῶς τινι καὶ καλλίονι νόμῳ τὴν διπλόην ταύτην ἔδοξεν ἀνελεῖν. εἰ γὰρ δευτέρως ὁμιλήσασα γάμοις γυνὴ ἢ καὶ ἀνὴρ εἰς δευτέρον ἰδῶν συνοικέσιον τὰ ἐκ τελευτῆς κερδανθέντα καὶ τὰ ἐκ ῥεπουδίου φυ- 20 λάττει τοῖς παισὶ, καὶ ἑτέρων ἴσως ἐσομένων αὐτοῖς παιδῶν ἐκ τῶν ἑπειτα γάμων, ποῦ δίκαιόν ἐστι τοῖς ἐπὶ μόνους τοῖς παισὶ τοῖς ἐκ τοῦ νόμου σαλεύοντας μὴ φυλάτειν αὐτοῖς τὰ κέρδη τὰ ἐκ τῶν τετελετη- 25 κῶτων αὐτῶν γονέων, ἀλλ' ἑτέροις αὐτὰ παραλε- 25 πειν; καίτοι τί ἂν γένοιτο τιμωτέρον παιδῶν παρὰ γονέων οὐκ ἀχαριστομένων;

nes multis interpellamur causis, singulis quidem medemur, comprehendentes autem unamquamque quaestionem dubitatum et nobis et iudicibus nostris per legislationem quae oporteat agi generaliter in unaquaque quaestione exponimus. Itaque illud ante omnia visum quidem est forsitan esse priscis legislationibus non sine quadam divisione, nobis autem putatum est bene se habere temperata lege ad simplicitatem causam transponere ex nunc incohante et nihil perscrutante horum quae prius terminata sunt, quoniam et nobis ipsis pridem non displicentibus de hoc ipso legibus visa sunt meliora secunda. Nuptialibus namque lucris, si quidem aliquis coniunctorum servaverit pudicitiam, manentibus apud ipsos valide et eorum substantiis infixis, si vero veniat ad alterius personae coniunctionem, ex prioribus nuptiis filiis servandis, simplici quadam et meliori lege duplicem hanc placuit interimere. Si enim secundis mixta nuptiis mulier aut etiam vir forte ad secundam respiciens coniugem quae ex morte lucrata sunt aut etiam ex repudio forte servat filiis, cum utique et alii forsitan erunt eis filii ex nuptiis sequentibus: quomodo iustum est eos, qui in solis filiis legitimis moriuntur, non servare eis lucra ex mortuis eorum parentibus, sed aliis ea transmittere? Scilicet quid erit pretiosius filiis a parentibus non ingratis?

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο τοῖνυν θεοπίστομον, εἰ γυνὴ τελευτήσῃ καὶ συμβαίῃ κέρδος γενέσθαι τῷ ἀνδρὶ τὴν προίκα, ταύτην πάντως φυλάττεσθαι τοῖς παισίν, εἴτε δευ- 30 τέροις ὁμιλήσει γάμοις εἴτε καὶ μὴ, καὶ τοῖναντίον εἰ τελευτήσῃ ὁ ἀνὴρ, ἢ γυνὴ δὲ τῆς προγαμίας δωρεῆς ἀπολαύσει, καὶ αὐτὴν πᾶσι τρόποις φυλάττειν τὰ ἐκ τῆς προγαμίας δωρεῆς κέρδη τοῖς οἰκείοις παισὶ [πᾶσι], τῆς μὲν χρήσεως τῶν ἐκ τοῦ γάμου κερ- 35 δῶν παρ' αὐτοῖς καθεστῶσης, τῆς δὲ δεσποτείας τοῖς αὐτῶν παισίν ἐκ τρόπου παντὸς φυλαττομένης· τῶν ἐπὶ τοῖς γονέσι τοῖς εἰς δευτέρους ἰούσι γάμοις νενο-

Propterea igitur sancimus, si mulier moriatur et eveniat lucrum fieri viro dotem, hanc omnino servare filiis, sive ad secundas veniat nuptias sive etiam non, et e diverso si mortuus fuerit vir, mulier autem **** antenuptiali donatione lucra propriis filiis: usu quidem lucrorum ex nuptiis apud eos constituto, proprietate vero eorum filiis omnino servanda; his quae super parentibus ad secundas veni-

c. I summarium ex Theod. habet Prochiron 6, 1 (inde Epanagoge 19, 12).

deferuntur, singulis quidem medemur, promentes autem singulas quaestiones a nobis et iudicibus nostris in dubium vocatas per legislatoris artem generaliter quae facienda sunt in unaquaque quaestione condimus. Illud igitur prae ceteris in iis quae antiquitus sancita sunt fortasse visum est non sine quadam distinctione esse, nos autem par esse existimavimus sana lege ad simplicitatem rem redigere, quae ex hoc tempore initium capiat nec quicquam eorum quae antea acta sunt curiose scrutetur: quoniam nobis ipsis quoque, quibus leges ea de re latae aliquando non displicuerint, secunda consilia meliora visa sunt. Nam cum lucra nuptialia, si qui coniuges torum integrum servent, apud eos firmiter maneat atque ipsorum bonis inhaereant, sin ad alterius personae coniugium veniant, liberis ex priore matrimonio susceptis servanda sint, simplici quadam et meliore lege istam dupliciter tollere visum est. Si enim mulier ad secundas nuptias veniens, vel etiam vir forte secundum coniugium spectans lucra ex morte et repudio profecta liberis servat, etsi alii fortasse liberi iis ex secundis nuptiis futuri sint, quomodo ius est eos, qui de solis liberis legitimis solliciti sunt, non servare iis lucra quae ex parentibus ipsorum defunctis adquirantur, sed ad alios transmittere? Atqui quid pretiosius est liberis quibus non ingratos se parentes praebent?

I. Propterea igitur sancimus, si mulier defuncta sit et lucro cedat marito dos, hanc omnino liberis servare, sive secundas nuptias contraxerit sive etiam non; item ex contrario si vir defunctus sit ac mulier donatione ante nuptias fruatur, ipsam quoque omnibus modis lucra ex donatione ante nuptias liberis suis servare: ut ususfructus quidem lucrorum nuptialium penes ipsos sit, proprietate autem liberis eorum ex omnibus modis servetur, atque ea quae de parentibus ad secundas nuptias transeuntibus

10 πεπραγμένων] terminata sunt (i. e. πεπρασμένων) ε || 14 leg. αὐτῶν? || 15 εἰ δὲ ἔλθοιεν κτλ.] ση. περὶ δευτερογαμίας M in marg. || ἔλθοιεν] veniat ε || 22 sq. τοῖς — σαλεύοντας] qui — moriuntur ε || 23 νόμου] μόνου (sc. συνοικέσιον) coni. Zachariae non recte || 26 καίτοι] καίτι M || 27 οὐκ ἀχαριστομένων] non ingratis ε || 35 πᾶσι M, del. Zachariae ex ε

1 multus T¹ multum V¹ || interpellamur Beck] interpellantium libri || 4 per] et per T || quae om. T¹ || 6 iussum V¹ || forsitan est T || esse in ras. V², om. T || legibus latoribus V¹ || 8 putatum vulg.] putata RV putandum T || 9 ex Beck] om. R¹ et R² VT¹, del. T² || 10 eorum R || 11 displicentibus R || 12 legibus vulg.] quae legibus RVT || iussa V || 13 namque] quidem R || 15 illos R ||

16 ulterius T¹ || coniunctione V || 17 quodam R¹ || 18 duplici R || 19 secunda V¹ || autem V || 21 servet R² || 22 aliis — filiis V² || 23 est om. T¹ || 26 quod R || a RT] om. V vulg. || 28 Propter R¹ || 29 uero R¹ || servari Beck || 30 veniat om. R || 31 e] ex T² vulg., om. R || si mortuus om. R¹ || vir] ὁ R, et sic saepius || 32 hiatum notavit Osenbrüggen ita fere supplendum mulier autem <antenuptiali donatione fruatur, et ipsam omnibus modis servare ex> antenuptiali donatione lucra || antenuptiali R¹ al.] antenuptialis R² T² vulg. antenuptiarum V || donatione R¹ T¹] donationem V donationis R² T² vulg. || lucra propriis filiis] lucra propriis filiis suis T ..... filii set V¹ lucratur is set V², is set del. V³ || 33 sq. usum — constitutum (constitutum T¹) libri, corr. Beck || 34 proprietate V¹] proprietatem RV³ T || servanda V] servandam RT || 35 quae] qui V

μοδετημέναν ἐπὶ τῆς ἐαυτῶν τάξεως φυλαττομένην. καὶ τοῦτο κρατεῖν ἐπὶ τῶν συνοικισίων τῶν καθ' οἰονδήποτε τρόπον διαλοχόμενων ἐκ τῆς σημερον ἡμέρας καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἅπαν, καὶ τῶν ἤδη διαλελυμένων μὲν συνοικισίων εἴτε τελευτῇ εἴτε καθ' ἕτερον οἰονδήποτε τρόπον, ἐπὶ δὲ ἡρητημένων τῶν ἑνα γόνυ περιεῖναι. εἰ γὰρ ἐφθῆσαν ἀμφω τετελευτηκότες, τοῦτο κληρονόμοις οὐ δίδομεν, ἀλλ' ὡς ἀπαξ πεπερασμένον τοῖς παλαιοῖς καταλιμπάνομεν νόμοις. ἐκείνου δὲ ἴλου ὄντος, ὡς ἐπειδὴν ἀπαξ γένοιτο τῶν παίδων καὶ 10 τὴν δεσποτεῖαν ὁ νόμος ἄγων αὐτοῖς δοίη, τῆν καὶ τὰ ἐπὶ τῶν διαδοχῶν καὶ τῶν ἄλλων προχωρήσεων οὕτω καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἔσται ὡς ἐπὶ τῶν προτέρων νενομοθέτῃται παίδων τῶν διὰ τοὺς δευτέρους γάμους τῶν γονέων κέρδους τινός παρὰ τῶν νόμων 15 ἡξιωμένων.

CAPUT II.

Κάκεινο μέντοι ἐκ τινός δικῆς προσαγγελθείσης ἡμῖν εἰς νομοθεσίαν ἀγαγεῖν ᾗθημεν χροῖναι. ἐπειδὴ γὰρ διελέλυτο μὲν πρὸς ἀλλήλους ὁ τε ἀνὴρ ἢ τε συνοικοῦσα, παῖδες δὲ αὐτοῖς ἦσαν ἐκ τοῦ γάμου, 20 περιεῖδον αὐτοὺς οἱ γονεῖς ἀμφω, καὶ περιεῖσαν ἐβρανεζόμενοι. διὰ τοῦτο ᾗθημεν σφοδροτέρω μὲν ἴσως ἐπιστρέφοντι δὲ πρὸς τὸ καλῶς ἔχον χρῆσασθαι νόμῳ, ἵνα δεῖ γόνυ τῶν ποιῶν παύσωνται ἢ κερδῶν ἐνεκεν ἀδικῶν τὰ συνοικέσια διασπῶντες ἢ καὶ 25 1 τῶν ἰδίων ἀμελοῦντες παίδων. εἰ γὰρ ὅλος ἢ κατὰ διάλυσιν ἢ κατὰ τρόπον ἄλλον διασπασθείη συνοικέσιον, εἰ μὲν μηδένας ὡσι παῖδες, μενέτω τὰ ἐμπροσθεν ἐπὶ τῆς ἐαυτῶν τάξεως· εἰ δὲ παίδων ὑπόντων γένοιτο τοῦτο, καὶ μηδὲ τοὺς παῖδας ἐν- 30 θρωῖντες δοῖεν ὅμως ἀφορμὴν ἐκονσίας διαλύσεως καὶ κατὰ συναίνεσιν γινομένης, ἢ καὶ ἀκουσίον τυχόν ἢ τοῦ ἀνδρός παισάντος ἀξία τῆς ἀπωλείας τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἢ τῆς γυναικὸς ἀξία τῆς ἐκπτώσεως τῆς προικῆς, μήτε ὁ ἀνὴρ τὴν προῖκα κερδαινεῖτω 35 μήτε ἡ γυνὴ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, ἀλλ' ἀντίκα τῆς ἐκπτώσεως γινομένης ἢ τῆς προικῆς ἢ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τὸ ἐπὶ τῇ δεσποτείᾳ κέρδος εὐθὺς εἰς τοὺς κοινούς ἐρχέσθω παῖδας καὶ αὐτῶν γινέσθω, τῆς χρήσεως μόνης παρὰ τοῖς διαλελυμένοις μενοῖσης· 40

sancita sunt in suo ordine custodiantur. Atque hoc valeat in coniugiis quae qualicumque modo solvantur ex hodierna die et in omne futurum tempus, praeterea in coniugiis quae iam soluta quidem sunt sive morte sive alio qualicumque modo, adhuc autem in suspensio sunt eo quod unus quidem superstes est. Si enim ambo iam defuncti sunt, id hereditibus non damus, sed utpote semel determinatum veteribus legibus relinquimus. Illud tamen certum est, cum illa semel liberorum facta sint et lex dominium iis detulerit, tunc quae ad successiones ceterasque accessiones pertinent ita de iis futuras esse, quemadmodum de prioribus liberis sancitum est, qui propter secundas nuptias parentum lucrum aliquod a legibus consecuti sunt.

II. Verum illud quoque quod ex lite quadam ad nos delatum est, ad legislationem adducendum esse existimavimus. Quoniam enim divortium fecerunt inter se vir et uxor, liberi autem erant iis ex matrimonio, neglexerunt eos ambo parentes, atque illi mendicantes circumibant. Propterea lege severiore quidem fortasse, sed quae spectet ad id quod honestum est, utendum esse existimavimus, ut certe metu parentum desinant vel iniustorum lucrorum causa matrimonia distrahere vel etiam proprios liberos neg- 1 legere. Si enim omnino vel divortio vel alio modo coniugium distrahatur, si quidem nulli praesio sint liberi, priora in suo ordine maneat; sin autem id liberis extantibus fiat, ac ne liberorum quidem pudore habito tamen occasionem praestent dissolutionis voluntate et consensu factae, vel etiam non voluntariae forte, sive vir quae digna sunt amissione donationis ante nuptias sive mulier quae amissione dotis digna sunt commiserit, neve vir dotem neve mulier donationem ante nuptias lucratur, sed statim amissa sive dote sive donatione ante nuptias lucrum proprietatis protinus ad communes liberos veniat et eorum fiat, solus

4 καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ Zachariae (cf. ε) || 5 συνοικισίων om. ε || 6 ἐπὶ Scringger ex ε || εἴτε M || ἡρητημένων) pendente (i. e. ἡρητημένων?) ε || 8 πεπερασμένην M || 10 ὡς ἐπειδὴν κτλ. Cum autem dominium rerum liberorum esse coeperit, sive ad secundas migraverit nuptias sive non, ea iura locum habere Iul. || 13 ὡς ἐπὶ M sicut et in (i. e. ὡς καὶ ἐπὶ) ε || 21 περιεῖδον] leg. (καὶ) vel (εἴτα) περιεῖδον? (cf. ad ε) || οἱ γονεῖς om. ε || 31 ὁμοῦ cont. Zachariae sine causa

1 sancta V || ser]dis V || 2 in V³ om. RV¹T vulg. || 3 et in his T¹ om. RVT² || 4 quidem] solute sunt add. R^a || 5 alio quolibet T || autem om. VT¹ || penditibus Beck || 6 super testes R || 7 hereditibus hoo R || 8 certum est] oōtu mē R || 9 fuerit V || et om. R¹ || 10 eius T¹ || 11 et

entibus nuptias sancita sunt in suo ordine servandis. Et hoc valere in matrimoniis quocumque modo solutis ab hodierna die et in omne quod sequitur, et in his matrimoniis quae iam soluta sunt quidem sive morte sive quolibet alio modo, adhuc autem pendente eo quod unus superstes sit. Nam si ambo defuncti sunt, hoc hereditibus non damus, sed tamquam semel terminatum veteribus relinquimus legibus. Illud certum est, quia dum semel fuerint filiorum et proprietatem lex deferens eis praestiterit, tunc in successio- nibus et aliis accessionibus ita et in his erit, sicut et in prioribus sancitum est filiis, qui propter secundas nuptias parentum lucrum aliquod ex legibus sunt potiti.

Illud quoque ex quadam causa denunciata nobis ad legislationem deducere aestimavimus oportere. Quia enim transegerunt quidem inter alterutros et vir et uxor, filii autem eis erant ex matrimonio, despexerunt eos ambo, et circumibant mendicantes. Propterea iudicavimus vehementiori quidem forte, convertenti (autem) ad melius se habens uti lege, ut timore scilicet poenarum quiescant aut lucrorum causa iniustorum matrimonia dilacerare aut etiam 1 proprios neglegere filios. Si enim omnino aut per transactionem aut per modum alium separaretur matrimonium, si quidem non sint filii, maneat priora in suo ordine; si vero filiis existentibus fiat hoc, et neque filios erubescerent dent tamen occasionem spontaneae transactionis et per consensum factae, aut etiam invitae forsitan [peccante] aut viro committente digna amissione antenuptialis donationis aut muliere digna casu dotis, neque vir dotem lucratur neque mulier antenuptialem donationem, sed repente casu procedente aut dotis aut antenuptialis donationis proprietatis lucrum mox ad communes veniat filios et eorum fiat, usu solo apud transigen-

in aliis T || sicuti T || 13 parentum RT¹ || lucrum ali- quid T lucro aliquo V || 17 rubr. De alendis liberis (filiis R) a parentibus RT in marg. (ex Iul.) || denunciata Ham- burgensis] denuntiatio libri, vulg. || nobis] bis V^a T. om. R¹ || 19 transeierunt V transigerunt T² transierunt RV²T¹ || 20 filiis V^a || dispexerunt R et despexerunt (disp. V¹) V || 21 emendicantes T || 22 conuertendi R¹V, sed convertente vulg.; autem addidi || 23 ad om. V^a || 25 delacerare R¹, dilacellare V² in ras. || 27 medium V^a || aliud R¹V || reparatur T¹ repararetur R¹V || 30 tū RT¹ || occasiones T¹ || 31 spontaneae Beck] spontaneam (spontaneas T²) et libri || sensum R^a || 32 autem T¹ || uitac V^a || peccante V (gloss. T in mg.) vulg. petente RT; glossema seclusi || autem R²V || 33 dignā T² || occasione T¹ || donationis] proprietatis lucrum add. R^a || 34 vir] ū RV || lucratur T || 38 veniant T || transegerunt V

ἀναγκαζομένους μέντοι τοῦ τὴν χοῖσιν κερδαίνοντος τοὺς παῖδας τοὺς ἐκ τοῦ γάμου καὶ ἀποτρέφειν καὶ τὰ ἄλλα πάντα χορηγεῖν αὐτοῖς κατὰ τὴν κερδανθεί- 2 σης περιουσίας μέτρον. Ἴσμεν δὲ τι καὶ τοιοῦτον γενόμενον, ὅτι bona gratia δόξαντος διαλελύσθαι τοῦ γάμου καὶ ἀναχωρῆσαι τὴν μὲν πρὸ γάμου δωρεὰν εἰς τὸν γράψαντα τὴν δὲ προίκα εἰς τὴν ἐπιδοῦσαν, ὅμως προσφάσει δῆθεν ζημίας καὶ ἄλλων αἰτιῶν χοῖσιον ποσότης οὐ μετρία φαιτέρω δεδοται μέρει, ὥστε 10 μὴ δοκεῖν εἶναι τοῦτο γαμικὸν κέρδος μηδὲ φυλάττεσθαι τοῖς παισὶ κατὰ τοὺς περὶ τούτου νόμον, ἀλλ' ἔξωθεν προσγενόμενον ὡς ἐξ ἑτέρας αἰτίας κέρδος γίνεσθαι τοῦ λαβῆναι αὐτὸ καταπραξαμένου. ὥστε καὶ τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης τέχνης γινομένην θεραπεύοντες βλάβην θεοπιζόμεν, κὰν εἴ τι τοιούτου γένουσι καὶ προς- 15 ἔλθοι τι φαιτέρω κέρδος, καὶ τοῦτο ὁμοίως φυλάττεσθαι τοῖς παισὶ, τῆς μὲν δεσποτείας εὐθὺς ἀφικνουμένης εἰς αὐτοὺς, τῆς χρήσεως δὲ μόνης παρὰ τῶ κερδάναντι καθεστώσης. οὕτως ἀφείρονται παντὸς ἐλαττώματος, οὕτω πάσης ἐπιθυμίας ἀλόγου, οὕτως οὔτε ἀκοντες οὔτε 20 ἐκόντες τοὺς ἐαυτῶν βλάψουσι παῖδας, ἀλλ' ἔσονται μετρώτεροι μάλιστα μὲν περὶ τὴν αὐτῶν σωφροσύνην, ἔπειτα καὶ περὶ τὴν γαμικὴν διάθεσιν, ἣν προσῆκον μὲν ἔσται ἔχειν τοὺς ἀπαξ συναρθέντας πρὸς ἀλλή- 25 λους ***** πρᾶγμα καὶ σωφροσύνης μεστὸν καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἡθεοὶ συμβαῖνον καὶ πατρικῆς τε καὶ μητροῦς διαθέσεως πλήρες, ἵνα ὅπως αὐτοῖς οἱ γονεῖς ἐκόντες οὐ φυλάττουσι, τοῦτο δὲ μετὰ θεῶν κοινὸς ἀπασὶ πατῆρος (φραμὲν δὲ ὁ τὴν βασιλείαν ἔχων) διὰ τοῦ νόμου τοῖς παρὰ τῶν γονεῶν ἰδικημένοις τηρήσῃ. κἀνταῦθα 30 δὲ τὰ περὶ τῶν κερδῶν καὶ τῶν διαδοχῶν ἐμπροσθεν διατεταγμένα κρατεῖται· οὐδὲν γὰρ αὐτῶν καινίζομεν, πληρὴν ἢ ἐκείνο μόνον ὅπερ ῥητῶς ἐν τούτῳ τῷ νόμῳ γεγραψάμεν.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ 35 διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχῆ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. Dat. xvii. k. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons. [a. 539]

autem ususfructus apud coniuges divortio separatos maneat: ita tamen, ut is qui ususfructum lucretur, liberis ex matrimonio natos et alere et reliqua omnia secundum modum substantiae quam lucratus sit iis 2 praebere cogatur. Scimus vero etiam eiusmodi aliquid accidisse, ut cum matrimonium videretur bona gratia solutum et donatio ante nuptias ad eum qui scripsit, dos autem ad eam quae dedit revertisse, tamen quasi damni nomine aliarumque causarum non exigua pecuniae quantitas alterutri parti dureret, ita ut id non lucrum nuptiale esse videretur neque liberis secundum leges de ea re latas servaretur, sed extrinsecus adquisitum quasi ex alia causa lucrum fieret eius qui id ut acciperet molitus erat. Itaque etiam damno ex eiusmodi fraude orituro medentes sancimus, ut etiam si quid eiusmodi fiat et alterutri lucrum aliquid accedat, hoc quoque similiter liberis servetur, atque dominium statim ad eos transeat, ususfructus autem solus apud eum qui lucratus sit maneat. Ita omni iniuria, ita omni insana cupiditate abstinebunt, ita neque inviti neque volentes liberis suos damno afficient, verum moderatiores erunt inprimis quidem quod attinet ad castitatem suam, deinde etiam quod ad coniugalem affectionem, quam decet habere eos qui semel inter se iuncti sunt, ***** rem et castitate plenam et bonis moribus convenientem et paterna atque materna affectione referant, ut quod iis parentes sua sponte non custodiunt, id communis post deum omnium pater, eum dicimus qui imperium tenet, per legem iis qui a parentibus iniuria affecti sunt servet. Atque hic quoque quae de lucris et successionibus prius constituta sunt valeant: nihil enim eorum innovamus praeter illud solum quod diserte in hac lege scripsimus.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

1 ἀναγκαζομένους M || 5 βόνα γράτια M βοναγορατία Theod. βόνα γραζία Ath. || 9 φαιτέρω] utriusque ε || 10 *μήτε M || 20 *οὐδὲ — οὐδὲ M || 22 αὐτῶν M || 24 particula μὲν delenda est nisi alius corruptela lateat Zachariae (cf. ε) || 25 πρᾶγμα] res est ε. Hiolum notavi || 31 ἐμπροσθεν διατεταγμένα Zachariae ex ε] τῶν ἐμπροσθεν διατεταγμένων M || 33 ἐκείνο μόνον ὅπερ M] illa sola quae ε || 37 subscr. om. Theod. || xvii. (praestat xviii., cf. subscr. nov. seq.) k. Ian. dedi ex Ath. (ε) xv. k. Ian. M, quod probat Zachariae; k. iul. (iulius Iul.^b) Iuliani schedae Sangallenses et Iul.^b || 38 cp. dn. iustin. pp. aug. ann. XII. M. const. (conspl. Sang.) imp. domn. (oñs Sang.) iustiniani aug. (agusti Sang.) anno quarto decimo Iul.^b et Sang. imp. dn. iust. pp. aug. ε βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Ath. || 39 Apione v. c. cons. Biener p. 520 (ὄπαταίτας Ἀπίωνος Ath.) iust. uc. cons. M iustino uc. consule Iul. Sang. iustiniani uiri cla. consule Iul.^b, om. ε || antiquam in fontibus discrepantiam fuisse testantur Ath. et Iul., contaminatam ex duabus diversis notationibus subscriptionem exhibet M: malui igitur Bieneri ra-

111.

tes manente, cogendo tamen eo qui usum lucretur filios ex matrimonio et alere et alia omnia miuistrare eis secundum lucratae substantiae mensuram. 2 Novimus autem aliquid etiam tale factum, [et] quia bona gratia viso solvi matrimonio et recedere antenuptialem quidem donationem ad eum qui conscripsit, dotem vero ad eam quae obtulit, tamen occasione quasi damni et aliarum causarum auri quantitas non mediocris utriusque data est parti, ut non videretur hoc nuptiale lucrum neque servaretur filiis secundum de hoc leges, sed extrinsecus accidens quasi ex alia causa lucrum fieret eius qui accipere hoc egit. Ideoque ex hac arte factam curantes lacionem sancimus, ut vel si quid tale fiat et adveniat aliquod alteri lucrum, et hoc similiter servari filiis, proprietate quidem mox veniente ad eos, usu vero solo apud lucrantem constituto. Sic abstinebunt omni vitio, sic omni desiderio irrationabili, sic nec inviti nec sponte suis nocebunt filiis, sed erunt temperati, maxime quidem circa suam castitatem, deinde etiam circa matrimonii affectum, quem competens est habere eos qui semel couiuncti sunt alterutris: res est et castitate plena et bonis moribus congrua et paterno maternoque affectu plena, ut quod eis parentes sponte non servant, hoc post deum communis omnibus pater (dicimus autem qui imperium habet) per legem his qui a parentibus laesi sunt servet. Et hic quoque ea quae de lucris et successionibus pridem disposita sunt teneant: nihil enim eorum innovamus praeter illa sola quae expressim in hac lege conscripsimus.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata suut legem tua celsitudo operi effectuique contradere festinet. Dat. xvii. kal. Ian. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ****

tionem et ordine novellarum et sequentium constitutionum subscriptionibus commendatam sequi quam ex M facili correctione efficere dat. k. Ian. — anno XIII. Iustino ve. cons.

1 tñ R || lucratur T || 2 omnia alia R || 3 eos R^a, eis om. V || 4 et om. vulg. || 5 quia] quia et T^a || viso solvi] dissolui R disolui T || matrimonia RT || redire R³ || 6 antenuptialem] qui antenuptialem R¹ || quide V || 7 eam] eum R V || qui V || tñ RT || occasionem RV || 9 non] nec T || utreque R¹T || ut] aut T¹ || 10 videntur R¹ || 11 de om. T¹ || accedens V³ || 12 eis V || 13 actam V³ || 14 ut om. T¹ || 15 et] ut R¹ ut et T || servare VT² || filii R¹ || 16 proprietatem V || 17 solum V || 20 quidam V || etiam om. R || 21 effectum V || quem] quae T¹ || est et habere T || 22 alterutris T¹ || 24 quid eius T¹ || 25 servantur V^a || communem omnibus patrem R || 27 a parentibus] apparentibus V || seruent RT^a || ea om. T || 28 successionis V¹ || 29 horum R || 37 operi et effectuique V || subscr. dat. vii. kal. Ian. impr. donno iust. pp. aug. V, om. cett. xvii pro vii correxerunt ex Ath.

61

ϞΘ

ΠΕΡΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων (ὀρδυναρίων) καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἰσμεν πρώην τεθεικότες νόμον 5 περὶ ἐπιλογῆς μανδατῶρων τε καὶ ἐγγηγιῶν καὶ ἀντιφωνηγιῶν πολλὰς ἔχοντα καὶ κοινωφελεῖς τοῖς ἡμετέροις ὑποτελεσι νομοθεσίας· ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος καὶ ἑτέρας ἡμῖν ἔδοξε δεῖσθαι τινας ἐπεξεργασίας τε καὶ προσθήκης οὐκ ἀγεννοῦς οὐδὰ τῷ κοινῷ τοῦ πολιτεύματος ἀλυσταλέους καθεστῶσης.

R DE REIS PROMITTENDI R

Idem Aug. Iohanni pp. per Orientem.

XCIX. Auth. XCVII. Coll. VII tit. 9

CAPUT I.

Εἰ γὰρ τις ἀλληλεγγύως ὑπευθύνους λάβοι τινάς, εἰ μὲν μὴ προστεθείη τὸ δεῖν καὶ ἓνα τούτων εἰς ὀλόκληρον ἐνέχεσθαι, πάντας ἐξ ἴσου τὴν ἀγωγὴν ὑφίστασθαι. εἰ δὲ καὶ τι τοιοῦτο προστεθείη, φυλάττεσθαι μὲν τὸ συμφωνῶν, οὐκ ἐνδὺς μέντοι τὴν ἀρχὴν ἑκαστον ὀλόκληρον ἀπαιτεῖσθαι, ἀλλὰ τέως μὲν κατὰ τὴν μοῖραν καθ' ἣν ἑκαστος ἐνέχεται, χωρεῖν δὲ αὐτὸν καὶ κατὰ τῶν ὑπολοίπων, εἰ γε καὶ εὐποροὶ καθεστῶσι καὶ ἐνδημοῦσι. καὶ εἰ τοῦτο οὐτως ἔχον φανεῖν, εἰ μὲν εὐπόρους ἔχουσι καὶ παρόντες τύχοιεν, ἐκείνους κινδυνεύειν ἐκπληρῶσαι ἑκαστον εἰς τὸ οἰκεῖον μέρος τὸ ἀλληλεγγύως δανεισθέν, ἐξ οὗπερ ὅλους ἐνοχοὶ γεγόνασι, καὶ μὴ τὸ κοινὸν χρέος ἰδιὸν τινος γινέσθαι βάρος. εἰ δὲ ἀπόρους ἔχοντες οἱ λοιποὶ φανεῖν, εἴτε πάντες εἴτε τινές, εἴτε εἰς μέρος εἴτε εἰς ὀλόκληρον, ἢ καὶ ἀπόντες τυχόν, καὶ εἰς ἐκεῖνο ἐνέχεσθαι ὅπερ λαβεῖν παρὰ τῶν ἄλλων οὐκ ἠδυνήθη· οὕτω γὰρ κἀκείνῳ φυλαχθήσεται ὁ τοῦ συμφωνίου τρόπος, καὶ οὐδεμίαν ὑποστήσεται ζημίαν 30

(Praefatio.) Novimus pridem ponentes legem de electione mandatorum et fideiussorum et spon-sorum multas habentem et in commune utiles nostris subiectis legislationes. In praesenti vero et aliud nobis visum est egere quadam explanatione et incremento non exgenere neque usui imperfecto et inutili consistente.

Nov. XCIX (Authent. XCVII = Coll. VII tit. 9: gloss.) Graece extat in ML, c. I (Eἴ τις — νόμῳ γενέσθαι 483, 20) in B 26, 2, 2 (inde — 28 οὐκ ἠδυνήθη in B^s E 1, 24 p. 281 Zach.). — Epit. Theod. 99, Athan. 15, 2, Iulian. const. XCII.

XCIX.

DE REIS PROMITTENDI.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, ex consule (ordinario) et patricio.

Praefatio. Scimus nos olim legem tulisse de electione mandatorum et fideiussorum et constitutae pecuniae reorum, quae multas et in commune utiles subiectis nostris sanctiones complectitur: in praesentia autem alia quoque aliqua nobis indigere visa est expolitione et adiectione non ignobili neque communi reipublicae inutili consuta.

I. Si quis enim mutua fideiussione obligatos acceperit aliquos, siquidem non additum sit debere etiam singulos in solidum teneri, omnes ex aequo actionem sustineant. Sin etiam quid eiusmodi additum sit, pactum quidem servetur, neve tamen statim ab initio ab unoquoque solidum exigatur, sed interim pro qua quisque parte tenetur; procedat autem etiam contra ceteros, siquidem et locupletes et praesentes sint. Et si hoc ita se habere apparuerit, si quidem solvendo sunt et praesto fuerint, illi periclitentur explere pro sua quisque parte quod sub mutua fideiussione creditum est, ex quo omnino obligati sunt, neve commune debitum proprium cuiusquam onus fiat. Sin autem ceteri inopes appareant sive omnes sive aliqui, sive pro parte sive in solidum, vel etiam forte absentes sint, in illud quoque teneatur quod a ceteris accipere non potuit: ita enim et illi pacti modus servabitur, neque ullum actor damnium subibit, etiamsi quid illi

3 ἐπάρχῳ M] τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ L || 4 ὀρδυναρίων addidi cum Zachariaeo (qui ὀρδυναρίῳ) || 5 νόμον nov. IV || 7 ἔχοντας? L^a || 8 sq. καὶ ἑτέρας ἡμῖν ἔδοξε δεῖσθαι] et aliud nobis visum est egere ε || 10 ἀγεννοῦς L || τῷ κοινῷ] usui ε || 12 λάβῃ B^s || 13 μὴ om. M, B^s v. l. || προστεθείη Zachariae] προσθείη libri || 17 ὀλόκληρον ἑκαστον B^s v. l. || 19 αὐτῶν L¹ || καὶ om. L || λοιπῶν B^s || εἴ γε] sive (i. e. εἴτε) ε || 20 καθεστῶσι B^s || 23 ἐξ οὗπερ] aut ex quo ε || 25 γινέσθαι] γενέσθαι L¹, B^s v. l. γενέσθαι B^s v. l. γινέσθαι Zachariae ex ε || 26 εἴτε πάντες om. L || 27 τύχοιεν B^s || καὶ om. ε || 28 ἐκείνους B^s (ἐκείνο ἐκείνους Leunclavius) || 29 κἀκείνῳ ML] κἀκείνους B^s

T || fideiussorum T (et sic saepius) || 7 habentes R²T || 9 quaedam T¹ || 10 exgenere] ex**** T¹ exdegenere T || usu VT¹ || imperfecto et] leg. imperii? || 13 adiecerit R¹ || et unum borum] unum et horum V et ***** T¹ || 14 sollicitum T¹ || tenere V || omnes T³ vulg.] omnem RV omne T¹ || 15 etiam aliquid R || tale om. R || 16 tm R¹ || 17 sed] secundum set R^a || interim] intm (i. e. intantum) T¹ || 19 et eum contra R eum contra et contra V^a || sive et T¹] sive (si V¹) RVT² si et vulg. || 20 et in eo — 21 inueniantur scr. R² in ras. 1/2 vs. || Et si] ui**** V¹ ut si V³ || ita hoc T || 22 compelleret T² || in om. vulg. || 24 omni V¹ || 25 proprium debitum T || bonus RVT || 26 minus idonei (ydonei R) RV vulg. idonee minus T || se] sunt V¹ sese V³ || sive] si uero T¹ || 27 seu in RV] sive in T vulg. || absentes VT || 28 teneri] tenere libri || tenere — 30 modus scr. R² in ras. 1 vs. || 29 patiosis T¹ || 30 actor] *** ictor T¹

2 De reis promittendis RT De duobus rei promittendi V || 5 quidem T || ponente R¹ || 6 electionibus

ὁ ἐνάγων, κἄν εἴ τι πρὸς ἀλλήλους ἐκείνοι συμφωνή-
σαιεν ἀγροῦντος τοῦ τούτους ἔχοντος ὑπευδύνου, καὶ
ἐκαστος ἐνέξεται ὡσπερ ἐξ ἀρχῆς συνεγράφατο, τέ-
χναις ἢ δόλοις ἢ διαλίψεσιν ὑπερβαίνειν τὰ συγκείμενα
1 μὴ συγχωρούμενος. Εἰ μὲντοι τοῖς αὐτοῖς ἐνδη-
μοῖεν ἑκάτεροι ἢ καὶ ἅπαντες τόποις, θεοπίζομεν
τὸν τῆς ὑποθέσεως ἀκροῶμενον ἀγειν κἀκείνους εὐ-
δύς, καὶ κοινῇ μὲν ἐξετάζειν τὴν ὑπόθεσιν, κοινῇ δὲ
ἐπάγειν τὴν ψήφον. οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἐνοχοὶ πάντες
εὐδυνθήσονται, καὶ ἡ τῆς περιουσίας αὐτῶν ποιότης
ἐξετασθήσεται, καὶ τὸ χρέος ὁμοίως μὲν κατὰ τὴν τοῦ
δικαίου ὁμοίως δὲ κατὰ τὴν τοῦ νόμου τάξιν προβή-
2 σται. Εἰ δὲ οὐκ ἄρχων εἴη ὁ τῆς δίκης ἀκροῶ-
μενος ἀλλ' ἑτερός τις, δίδομεν ἀδειαν ἢ ἐνταῦθα τῷ
προσφύρῳ δικαστῇ προσέλευσιν δεχομένῳ, ἢ ἐν ἐπαρ-
χίαις τούτων προσαγγελλομένων τῷ λαμπροτάτῳ ἄρ-
χοντι ἢ καὶ τῷ ἀρμοδίῳ δικαστῇ ἀναγκάζειν διὰ
τῆς αὐτοῦ τάξεως κἀκείνους παραγίνεσθαι τῇ δίκῃ
καὶ μέρους αὐτῆς γίνεσθαι, ὥστε μηδὲν ἐμπόδισμα
τῷδε ἡμῶν τῷ θεῷ νόμῳ γενέσθαι. Τούτων ἀπάν-
3 των κρατούντων ἐπὶ τῶν συναλλαγμάτων τοῦ μετὰ
ταῦτα χρόνου καὶ ἀπὸ τῆς τοῦδε τοῦ νόμου θέσεως·
τὸ γὰρ παρωχηκὸς τοῖς πρὸ αὐτοῦ τεθειμένοις ὑπὲρ
τούτου καταλιμπάνομεν νόμοις.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ 25
διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχῇ
ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπενδαίτω.

Dat. xviii. k. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XIII. Apione v. c. cons.

quid inter se illi pepigerint ignorante isto qui habet
eos obligatos, et unusquisque tenebitur quod ab
initio scripsit, artibus aut dolis aut transactionibus
praevaricari quae constituta sunt non sinendus.

5 1 Si autem eisdem commorentur utrique aut omnes
locis, sancimus negotii iudicem deducere illos mox,
et communiter examinare negotium, communiter
autem inferre sententiam. Sic etenim et rei omnes
obligabuntur, et substantiae eorum qualitas examina-
10 bitur, et debitum similiter quidem secundum iusti-
tiae similiter autem secundum legis ordinem pro-
cedet.

2 Si autem non administrator sit causae iudex sed
alter aliquis, damus licentiam aut hic competenti
iudici interpellationem suscipienti, aut in provinciis
15 his denunciatis clarissimo praesidi aut competenti
iudici cogere per suum officium et illos interesse
liti et partem eius fieri, ut nullum impedimentum
huic nostrae legi fiat. His omnibus incipientibus in
contractibus sequentis temporis et ab huius legis
20 positione; quod autem praeteriit [et] ante eam po-
sitis pro his relinquimus legibus.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et
per hanc sacram declarata sunt legem, tua quoque
celsitudo operi effectuique contradere festinet.

Dat. xiii. kal. Ian. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug.
[a. 539] anno XIII. Apione v. c. consule.

inter se pacti sint ignorante eo qui obligatos eos habet, et unusquisque tenebitur sicut ab initio con-
1 scripsit, nec licebit ei artibus vel dolis vel transactionibus pacta circumvenire. Si vero iisdem locis
uterque vel omnes degant, sancimus ut qui causam cognoscit illos quoque statim arcessat, et communiter
causam examinet communemque sententiam ferat. Ita enim et rei omnes condemnabuntur, et qualitas
substantiae eorum examinabitur, et debitum pariter et secundum iustitiae et secundum legis ordinem
2 procedet. Quodsi qui causam cognoscit non sit magistratus sed alius quis, licentiam damus vel hic
competenti iudici interpellationem accipienti, vel in provinciis his denunciatis clarissimo praesidi aut
etiam competenti iudici, ut per officium suum illos quoque cogant causae interesse et partem eius fieri, ne
quod impedimentum huic nostrae sacrae legi fiat. Haec autem omnia in contractibus valeant futuri tem-
poris atque inde ab hac lege lata: nam quod praeteriit, legibus ante eam hac de re latis relinquimus.

Epilogus. Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas
ad opus effectumque adducere studeat.

1 τι om. B || 2 τοῦ τούτους Mε] τούτου τοῦ B,
τοῦ om. L || 3 ὡσπερ] quod (i. e. ὅπερ?) ε || 4 δόλους
M || 7 κἀκείνους] illos ε || 8 κοινῇ] communiter (i. e.
κοινῇ) ε || 9 τὴν ψήφον LB] τὴν om. M, vulg. || καὶ
om. L || 10 καὶ ἡ τῆς — 11 ἐξετασθήσεται om. L ||
12 ὁμοίως δὲ — νόμου om. M || 19 γενέσθαι L ||
20 θεῷ om. ε || 21 κρατούντων] incipientibus ε || 23 γὰρ
autem ε || ὑπὲρ τούτου] de his ε || 26 ἡ σὴ] tua quo-
que ε || 28 xviii. k. ian. Iul.^{uo} (om. subscr. Iul. cett.) πρὸ
ἡ' καλάνδων Ἰανουαρίων Ath.] xv. k. iann. M quod
probat Zachariae, XIII. kal. Ian. ε, μηνὶ ἰανουαρίῳ
Theod. || CP. — cons. (cf. ε)] ep. dn. iusti. pp. aug. apion.
uc. cons. M, imp. dn. iustiniani aug. Iul.^{uo} βασιλείας
Ἰουστινιανοῦ τὸ γ' ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἔπει γ'
βασιλείας ὑπατείας Ἀπίωνος (ἀπίωνος cod. Bodlesianus
ap. Heimbach Anecd. I 262) Theod.

1 habeat R || 2 tenebitur] tenebitur in id R²T² vulg.
in id tenebitur V² in ras. || quod] qui T¹ || 3 scripserit
T vulg. || artibus] et artibus RT || 4 praeuari R || quae
om. R¹ quo V¹ || sinendus vulg. (gloss. T) sinendos R VT ||
5 Si autem] Sin R¹ Sin autem T² vulg. || hisdem R¹VT
isdem R¹ || comonentur V¹ || 6 loci R¹ || 7 et om. T¹ ||
examinari libri, corr. vulg. || 8 etenim] enim V vulg. ||
9 oblegabuntur V¹ || qualitatis R¹ || 10 sq. quidem — si-
militer om. V || iustitiae om. R¹ || 11 procedit libri, corr.
vulg. || 13 administrator non sit T || 14 aliter R¹ || hic
competenti vulg.] incompetenti RV¹T¹ competenti V³T² ||
15 iudicem V¹? R¹ iudice R² || interpellatione T || aut in]
autem in T¹ || 16 his om. V || 20 sequentibus V² || 21 po-
sitione T¹ dispositione (scr. V² in ras.) RVT² vulg. ||
praeterit R || et om. vulg. || 25 igitur] autem V || 27 con-
trahere V¹ || 28 subscr. dat. XIII. kal. ian. dō. iusti. pp.
aug. anno XIII. apicē uc. consule V, om. cett.

P

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙ
ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΙ ΑΝΑΡΓΥΡΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β',
ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Καὶ τὰς ἀναργυρίας τὰς ἀντι-
θεμένας ἐπὶ τινῶν θεμάτων οὐκ ἀνεξετάστους οἱ
ἡμέτεροι καταλελοιπᾶσι νόμοι, ἀλλὰ τὸ μακρὸν αὐτῶν
καὶ ἐκκεχυμένον συνεστείλαμεν, ἵνα μὴ τῆς ἐαυτῶν
δυστυχίας ἢ κακοτυχίας ἰσως ἐμποικιώτερον ἀπολαύσιν
ἄνθρωποι καὶ πράγματα παρέχοιεν ἑτέροις. οὐ γὰρ
ἐν ἴσῳ διὰ παντὸς τὰ τῶν ἀποδείξεων ἐστὶ τοῖς δού-
ναι ταύτας βουλευμένοις, πολλὰς δὲ ὁ χρόνος παραι-
τεῖται. δι' ἅπερ ἐν ποιοῦντες συνεστείλαμεν ἐπὶ τι-
νων θεμάτων τὰς ὑπὲρ τῶν ἀναργυρίων μέμψεις,
ἅπερ ἔξεστιν ἐκ τῶν ἡδὴ παρ' ἡμῶν νενομοθετημένων
λαβεῖν. ὁποῖον δὲ τι κατὰ τὸ παρὸν καὶ ἐπὶ τῆς
προικὸς πράττονται. ἐπειδὴ γὰρ ἅπασ ὁ χρόνος τοῦ
συνοικισίου ἐδόδοτο τοῖς ἀνδράσι ἕως ὁ γάμος συν-
ίστατο μέμψασθαι τῷ μὴ δεδωκέναι τὴν προίκαν,
παρηνθήκη δὲ μείζων ἐγένετο τὸ καὶ μετὰ τὴν τε-
λευτῆν τῶν ἀνδρῶν, ὥστε καὶ μετὰ ἑρπευδίου, ἐῶ
ἐνιαυτοῦ δούναί τὴν μέμψιν, διὰ τοῦτο ἀνήθημεν
βραχεῖ καὶ συντόμῳ νόμῳ ταχύτεραν ποιήσασθαι καὶ
τὴν ἐπὶ τῇ τῆς προικὸς ἀναργυρία μέμψιν καὶ ἀπαλ-
λάξαι τὰς γυναῖκας τῆς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις μετὰ μα-
κροῦς χρόνους ἀποδείξεως.

CAPUT I.

Εἰ μὲν οὖν ἐνιαυτοῦ δύο μόνους συνοικήσειε τις
τῇ γαμετῇ ἢ καὶ τοῦτων τῶν χρόνων ἐλάττω, καὶ

Si ergo annis duobus solummodo habeat aliquis
uxorem aut etiam his temporibus minus, et non ac-

Nov. C (Authent. XCVIII = Coll. VII tit. 10: gloss.) Graece extat in ML, c. 1. 2 in B 29, 3, 1, ubi prooemium
add. B². — Epi. Theod. 100 (inde B²), Athan. 10, 8, B² 23, 1, 76 (II p. 665 Heimb.), Epanagoge 18, 26 schol. i.
Iulian. const. XCIII.

C.

DE TEMPORE NON NUMERATAE PECUNIAE DOTIS.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Non numeratae pecuniae exceptiones quae in nonnullis casibus opponuntur leges
nostrae non inexploratas reliquerunt, verum longinquitatem earum effusam contraximus, ne homines
neglegentia sua vel fraude negotiatorum modo fruuntur aliisque negotia facessant. Neque enim
pariter per omnia probationes praesto sunt iis qui eas praestare volunt, multas autem tempus quoque re-
spuit. Quapropter merito in quibusdam casibus querelas non numeratae pecuniae contraximus, sicut
ex iis quae iam a nobis sancita sunt colligere licet. Cuiusmodi aliquid in praesentia etiam in dote
facimus. Quoniam enim totum coniugii tempus datum erat viris quamdiu matrimonium constaret, ut de
non data dote quererentur, atque additamentum maius erat factum, ut etiam post mortem virorum, quem-
admodum etiam post repudium, intra annum querela concederetur, propterea visum est brevi et succincta
lege querelam non numeratae pecuniae dotis celeriore efficere et mulieres a probationibus eiusmodi
rerum post longum tempus praestandis liberare.

I. Atque siquidem quis per duos annos solos vel etiam per brevius his tempus uxore usus sit, nec

2 rubr. Περὶ ἀναργυρίας προικὸς Theod. || 4 ἐπάρχῳ M |
τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ (sic) L || 5 ὀρδιναρίων addidi
ex 5 (ὀρδιναρίῳ Zachariae) || 6 Καὶ τὰς Καὶ τῆς B² |
Omnes (i. e. Πάντας) 5 || 8 μόνου B² || 9 μὴ τῆς μῆ-
τις B² || 10 ἰσως om. B² || ἀπολάβοιεν B² || 12 ἐστὶ
ἐπὶ B² erunt (i. e. ἐστὶν) 5 || 13 παραιτῆται M ||
16 ἅπερ B² 5 || ἡδὴ ἐκ τῶν L || νενομοθετημένων
Cod. 4, 30, 14. 15. 5, 15, 3 (βι. κδ' τι. γ' διγ. νβ' καὶ βι. δ'
τοῦ κώδικος τι. κ' διάταξις λδ' (corr. ιδ') schol. M) ||
19 συνίσταται L || 20 τὸ L (quod recepit Zachariae) ||
21 ἐγένετο B² || τὸ om. L || τὴν om. B² || 22 ἑρπευ-
δίου] διαζύγιον LB² || 24 ταχύτεραν L^a || 25 τῇ om.
M^a L || 26 τὰς] τὰ ζητήματα L^a || τῆς] τοῖς B² |
28 Θεσπιζόμεν εἰ μὲν ἐνιαυτοῦ δύο μόνον inc. B ||
29 τοῦτων χρόνον ἐλάττω malit Zachariae || χρόνων
om. B |

2 solutae] consulte V¹ || 3 super dotem om. T¹ || 5 ex⁵.

(exc. T) ord. RT exconsuli ordinar. V || πατ T || 7 non ex-
aminatas (examinas R¹) libri, corr. Contius || 8 prolixitate
mearum V¹ prolixitate eorum R¹ || 9 adbreuiabimus V
abreuiabimus R abreuiamus T || 10 caliditate T¹ || * nego-
tiose (vel negotiatiue, cf. XCVII 1) negotiis libri || 12 scribere
T¹ || 14 benefacient*** V¹ || adbreuiabimus V ad-
breuiamus T abreuiamus R || 16 litatum non notant libri;
colligere post licet inserit T³, post sancita sunt V³ vulg.
Supplendum fere sancita sunt (percipere). Quale quid in
praesenti etiam in dote agimus. || Quia enim — 18 constaret
scr. V² in ras. 1½ vs. || 17 matrimonium T¹ || 18 matrimonium constaret in ras. T² || quaeri RT (ita
infra fere constanter scribitur in R et V) quae V || 19 inter-
posito V interposita R¹ || ut etiam V] et R¹ T¹ etiam
R² T² vulg. || 20 ut om. V || inter T¹ || 21 ideo vulg. ||
breuem T¹ R² || compendiosam legem RT¹ || 22 pecunie
innumerate **super T¹ || 23 dotem VT¹] dote RT² vulg. ||
et om. R¹ || probationem R¹ || 28 ergo] igitur R || hereat
V || 29 uxori V || his om. R

μη λάβη τὴν προῖκα, μηδὲν ἐκ τῆς σιγῆς ὁ ἀνὴρ ἀδικεῖσθαι, μηδὲ οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀνδρός κἄν εἰ σιγήσειεν ἐκεῖνος, ἀλλ' εἰς αὐτὸν ἐνιαυτοῦ τὰ τῆς μέμφεως κινεῖσθαι· τὸ γὰρ βραχὺ τοῦ συνουκείου πρὸς ταύτην ἡμᾶς τὴν νομοθεσίαν καλεῖ. εἰ δὲ εἰς πλείονα τῆς dietias χρόνον, ἐλάττωνα δὲ δεκαετίας τὸ συνουκείον ἐκταθείη, δίδομεν τῷ ἀνδρὶ μέμφεσθαι, καὶ λέγειν οὐκ εἰσκεκομίσθαι αὐτῷ τὴν προῖκα εἰς μέρος ἢ εἰς ὀλόκληρον, καὶ εἰ τοῦτο ποιήσῃς, παραπέμπεται τὴν μέμφειν, ἀπαξ τοῦ ἀνδρός μεμφαμένου καὶ 10 τῆς γυναικὸς ὅτι δέδωκεν οὐκ ἀποδείξασθαι.

1 Εἰ δὲ μὴ τῶν δέκα ἐνιαυτῶν εἰς αὐτὴν μέμφεται, τῆς σιωπῆς τοῦ ἀνδρός ἀναιρούμεν τὴν μέμφειν, οὕτως αὐτῷ μετὰ τὴν δεκαετίαν τοῦτο πράττειν συγκατατίθεσθαι οὕτως τὸν ἐνιαυτὸν δίδοντες ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις. καὶ ἔστω καὶ τοῦτο οὐκ ἡμετέρα κατὰ τινων ποινῆ, ἀλλὰ ἀπραγμοσύνης τῶν ὑπερκάτων ἐπιμέλεια. ὧ γὰρ ἔξεστιν ἐπὶ μακρῶν οὕτως χρόνον (τὸν τῆς δεκαετίας φραγὴν) προθεῖναι τὴν μέμφειν, εἰ τὸ σιγῶν εἴλωτο, πρόδηλος ἐστὶ βουλόμενος, κἄν εἰ μὴ λάβῃ 20 τὴν προῖκα, ταύτην πάντως τοῦ αὐτοῦ κληρονόμου δίδουσι. τῶν αὐτῶν κρατούντων καὶ εἰ ἄποιδῶν διαλυθῆναι συμβαίη τὸν γάμον· μηδὲν διαφερομένων ἡμῶν, εἴτε ἡ γυνὴ ὡς τὴν προῖκα ἐπιενκαμένη καταγράψειεν εἴτε πατὴρ εἴτε ἑτερός τις ὑπὲρ αὐτῆς, τοῦ 25 χρόνου ἐπὶ παντὸς θέρματος τοιοῦτου, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, τὰ οἰκεία δεκαντίου ἀποτελέσματα καὶ ἢ δίδοντες ἢ ἀναιρούμεν τὴν μέμφειν. διαμαρτυρίαν δὲ φραγὴν οὐ τὴν ἐν ῥήμασι μόνην (πολλὰς γὰρ ἢ τις ὄργη ἢ ἄλλη παρεμπροσθεύσα πρόφασις τοιαυτὰ τινὰ 30 τὸν ἀνδρα παρασκευάζει λέγειν, ἢ καὶ ὁ μὲν εἶπεν οὐδὲν μάρτυρες δὲ ἐωρημένοι ταῦτα καταφεύδονται), ἀλλὰ δεῖ τὴν ἐμαρτυρίαν ἐν γράμμασιν εἶναι. εἰ δὲ καὶ ἐν δικαστηρίῳ τυχὸν ποιήσασθαι τις αὐτὴν βουλήθῃ, δεῖ πάντως γνωσθῆναι τῇ γυναικὶ ἢ τῷ τῆς 35 προῖκα ὄλας ἐπιδοῦναι καταγράφαντι· ἐπειταῖς οὐδὲν ἐστὶ τὸ κωλύον τὸν ἀνδρα αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ τοῦτο πράξει καὶ μέμφασθαι δεῖσθαι, καὶ τὸ μὲν μέρος τῆς γυναικὸς τὸ πραττόμενον ἀγνοεῖν, πρόνοιαν δὲ ἑαυτοῦ θεῖσθαι κατὰ μὴδὲνα δύνασθαι τρόπον, τὸ 40 γὰρ καὶ ὅτι μέμφει αὐτῷ γέγονεν ἀγνοεῖν.

c. I § 1 argumentum breviter indicatur 'Ρομ. 31, 7.

dotem acceperit, nullum ex silentio damnum vir patiat, neve magis heredes viri licet ille tacuerit, sed intra alterum annum querela moveatur: brevis enim coniugii ad hanc nos legem ferendam vocat. Si autem in longius biennio tempus minus vero decennio coniugium extendatur, viro concedimus ut queratur dicatque dotem sibi pro parte vel in solidum illatam non esse, et si hoc fecerit, querela transmittatur, 1 cum maritus semel questus sit et uxor se dedisse non probaverit. Si vero intra decem annos questus non sit, ob silentium mariti querelam tollimus, neque ipsi post decennium hoc agere permittentes neque heredibus eius amplius annum dantes. Ac sit etiam hoc non nostra in quosdam poena, sed tranquillitatis subiectorum cura. Cui enim licet per tam longum tempus, decennium dicimus, querelam proponere, si silentium praetulerit, manifestum est eum, etiamsi dotem non acceperit, velle eam utique heredes suos dare. Atque eadem valeant etiamsi repudio dissolvi contigerit matrimonium: neque ullo modo distinguimus, utrum mulier tamquam illatura dotem conscripserit an pater an alius ullus pro ea, cum tempus in omni eiusmodi casu, sicut modo diximus, suos effectus ostendat atque querelam aut det aut tollat. Denuntiationem autem dicimus non solum quae verbis fit (saepe enim vel ira nescio quae vel alia causa incidens efficit ut vir haec talia loquatur, vel etiam cum ille nihil dixerit, testes empti ea mentiuntur), sed denuntiationem in scriptis fieri oportet. Quodsi quis etiam in iudicio forte facere eam voluerit, id omnino mulieri vel ei qui utique dotem se dare scripsit, notum fieri oportet: ceteroqui nihil est quod prohibeat, quominus maritus ipse per se et hoc agat et queratur scilicet, atque mulieris pars quid agatur ignoret, sibi que prospicere nullo modo possit, quippe quae id ipsum ignoret querelam sibi motam esse.

7 ἐνταθείη B || 8 αὐτῷ ML¹B || εἰς μέρος] aut in partem ε || 12 μὴ] neque (i. e. μηδὲ) ε || μέμφεται LB¹ || 13. 15 *οὐδὲ — οὐδὲ libri || 18 αἶ] ὡς B¹ ubi ε || μακρῶ I¹ || 19 προθῆναι L || εἰ] εἰς ML || 22 τῶν αὐτῶν] his ε || κἄν εἰ B || ῥεπουδίω] διαζυγίω LB et sic infra constanter || 24 ἢ om. M¹ || 25 αὐτοῦ L || 27 ἢ δίδοντος] ἢ om. ε || 29 ἢ τις om. ε, ἢ om. B¹ || 37 ἀνδραν L¹ || 38 καὶ om. ε || πράξειν L || 40 αὐτοῦ L || τῶν δύνασθαι L || τὸ γὰρ — ἀγνοεῖν Zachariae] τῷ γὰρ — ἀγνοεῖν libri, et — nescire ε, unde τῷ γὰρ — ἀγνοεῖν Osenbrüggen (τοῦ γὰρ — ἀγνοεῖντος Hombergk)

2 licet] liceat et T¹ || inter T¹ || 4 *in maius] et

ciat dotem, nihil ex taciturnitate vir laedatur, neque heredes viri licet tacuerit ille, sed intra annum alium querela moveatur: brevis enim matrimonii ad hanc nos legislationem vocat. Si vero in maius 5 biennio tempus minus autem decennio matrimonium protendatur, damus marito queri et dicere non illatam sibi dotem aut in partem aut in solidum, et si hoc fecerit, transmittere querelam, semel marito querente et muliere quia dedit non probante.

1 Si autem neque intra decennium queratur, taciturnitate mariti auferimus querelam, neque ei post decennium hoc agere sinentes nec annum dantes ulterius eius heredibus. Sitque etiam hoc non nostra adversus aliquos poena, sed libertatis subiectorum diligentia. Ubi enim licet in prolixo sic tempore (decennii dicimus) proponere querelam, si tacere elegerit, palam est voluisse, vel si non accepit dotem, omnino eam suos reddere heredes. His valentibus etsi repudio solvi contingat matrimonium; in nullo discernentibus nobis, sive mulier tamquam dotem offerens conscribat sive pater sive alter quispiam pro ea, tempore in omni casu tali, sicuti praediximus, ostendente suos effectus et dante vel permittente querelam. Contestationem vero dicimus non in sermonibus solum (saepe enim indignationis aut alterius incidens occasio talia quaedam virum praeparat dicere. aut etiam ille quidem dixit nihil, testes autem redempti haec mentiuntur), sed oportet contestationem in litteris esse. Si autem etiam in iudicio eam forte facere aliquis voluerit, oportet omnino innotescere mulieri aut ei qui dotem omnino offerre conscripsit. Nam nihil est quod prohibeat maritum in semet ipsum hoc agere et queri quasi, et partem quidem mulieris quod agitur ignorare, providentiam vero sui ponere nullo valere modo et quia vel querela ab eo facta est nescire.

maius RT maius et V maius vulg. || 5 matrimonii V || 8 haec RT || 9 quia] quam V¹T¹ || 12 intra annum decennium R¹ || 14 sinentes Beck] sinemus (sinamus V) libri || annum dantes] nudantes R¹ || 15 etiam haec R¹ et haec T¹ || 17 diximus V¹ || 18 eligerit R || 19 acceperit R || eam Beck] eum libri || 20 etsi] si T¹ || 23 tempore] ipse V¹ || 24 *ostendente] extendente (extendentes V¹) libri || 26 vero om. T¹ || dicimus] dñs (i. e. dominus) V¹ || solum T] solum RV vulg. || 28 praeparat quidem dicere T¹ || 29 diximus T¹ || haec RV] hoc T vulg. || 30 mentientur V || oporteret R || 31 in iudicio] in om. R || 33 omnino dotem offerre V² in ros. 1/2 vs. || conscripserit R contemnit V || 34 quod] qui T¹ || 35 parte T¹ || 36 ignorante T¹

CAPUT II.

Συνελόντα τολών εἰπεῖν εἰσω μὲν διετίας τοῦ γάμου διαλυθέντος εἴτε θανάτῳ εἴτε ῥεπουδῖῳ καὶ αὐτῷ τῷ ἀνδρὶ τὰ περὶ τῆς ἀναργυρίας ἔξεσσι μὲμφεσθαι καὶ τῷ γε αὐτοῦ κληρονόμῳ εἰσω ἑτέρου ἐνιαυτοῦ. εἰ δὲ ὑπὲρ διετίαν ἀχοὶ δέκα ἐνιαυτῶν ὁ γάμος ἐκταθεῖται, τῷ ἀνδρὶ δίδομεν τὴν μὲμψιν καὶ τῷ γε αὐτοῦ κληρονόμῳ μνηῶν εἰσω τῶν αὐτῶν. εἰ δὲ παραδράμοι ἢ δεκαετία, τότε οὔτε τῷ ἀνδρὶ οὔτε κληρονόμοις αὐτοῦ τὰ τῆς μὲμψεως ἔσται, τοῦ χρόνου προσάπαξ ἐξαρκούντος τῇ γυναικί. εἰ μὲν οὖν ἀφῆλιξ ἢ ὁ ἀνὴρ καὶ μὴ μὲμψεται, τοσοῦτον εἰς ἀποκατάστασιν αὐτῷ δίδομεν χρόνον, ὥστε μὴ ὑπερβῆναι δωδεκαετίαν ἐκ τοῦ καιροῦ τῶν γάμων. ἴσμεν γὰρ τοὺς σφόδρα τάχιστα συναλλάττοντας γάμον οὐκ ἐλάττους τῶν πεντακαίδεκα ἐνιαυτῶν πρὸς τοῦτο ἰόντας· ὥστε καὶ ὑπερβήσεται τὸν πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἐνιαυτὸν καὶ ἔσται δυνατὸς εἰσω τοῦ εἰκοστοῦ ἐβδόμου μὲμψασθαι τῇ τῆς προικὸς ἀναργυρία. τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ εἰσω τοῦ ἡθῆντος χρόνου τοὺς κληρονόμους ἔχειν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὴν 1 μὲμψιν. εἰ δὲ ἀφῆλικες εἴεν οἱ τοῦ μὴ μὲμψαμένου κληρονόμοι εἴτε τελείοις εἴτε ἀτελοῦς, πενταετίαν ἐκέτωσαν μόνην εἰς τὸ κινήσαι τὴν μὲμψιν ἐπὶ τῇ ἀναργυρία, ἀρκούντος τοῦ χρόνου καὶ μὴ ἀναμένοτος τὴν διεξοδὸν ἀπάντων τῶν ἐλαττόνων χρόνων. ὅπερ ἡμᾶς πρὸς τὸν παρόντα νόμον ἐκίνησεν· τῆς γὰρ 25 γυναικὸς συνοικησάσης τεσσαρεσκαίδεκατον ἐνιαυτὸν μετὰ εἰκοστὸν ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς ἀποχράμενος τῇ ἀφῆλικότητι ἐκίνει τις κατὰ τῆς μητρὸς τὸν τῆς ἀναργυρίας ἀντιτιθεῖς λόγον μετὰ τέταρτον καὶ τριακοστὸν τοῦ συνοικησίου χρόνον. ὅπερ 30 ἡμεῖς δικάζοντες ἐθεραπεύσαμεν, καὶ διὰ ταύτας τὰς περιστάσεις καὶ τὸν τῶν ἀφῆλικῶν χρόνον εἰς τὴν πενταετίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὠρίσαμεν νόμον· ἐκείνου δηλαδὴ τὴν ἀναργυρίαν ἀντιτιθέντος ὃς ἂν γεγραμμένος εἴη τὴν προῖκα ὑποδέχασθαι, καὶ κατὰ τοὺς οἰκίους 35 χρόνους, εἴτε τελείοις εἴη εἴτε ἀτελής, τοῦ πράγματος

Generaliter igitur dicendum intra biennium quidem matrimonio soluto sive morte sive repudio et ipso marito de non numerata pecunia licet queri et eius heredi intra alium annum. Si vero ultra 5 biennium usque ad decem annos matrimonium extendatur, marito damus querelam et heredi eius intra menses tres. Si vero transcurrerit decennium, tunc neque marito neque heredibus eius querela erit, tempore ad omnia sufficiente mulieri. Et si quidem 10 intra aetatem maritus sit et non queratur, tantum ad in integrum restitutionem ei damus tempus, ut (non) transcendat XII annos a tempore nuptiarum. Novimus enim eos qui vehementer citius contrahunt nuptias non minus XV annorum ad hoc procedentes: 15 qua de re transit quintum et vicimum annum et erit possibilis intra vicesimum septimum queri de non numerata pecunia dotis. Moriente quoque eo intra praedictum tempus heredes habere annum ad querelam.

20 Si autem minores sint non querentis heredes, sive maioris sive minoris, quinque habeant solum ad movendam querelam non numeratae pecuniae, sufficiente tempore et non expectante exitum omnium minorum temporum. Quod nos ad praesentem legem 25 movit: muliere namque coniuncta quarto et decimo anno post vicimum annum mortis patris, abutens minori aetate movebat quidam contra matrem non numeratae pecuniae obiciens rationem post quartum et tricesimum nuptiarum annum. Quod nos iudicantes curavimus, et propter has circumstantias et tempus aetate minorum in quinquennium in praesenti decrevimus lege, illo videlicet non numeratam pecuniam obiciente qui scriptus fuerit dotem suscepisse, et secundum sua tempora, sive perfectae aetatis sit sive minoris, causa iudicanda. Valente hac

c. II *Οτι εἰσω μὲν διετίας — 487,1 κληρονόμῳ ex B habet B* A 39, 11 p. 68 Zach. — Summarium extat *Ροπ. 25, 11, argumentum 486, 4—7 ib. 15, 6 (ubi corr. ἢ ρ' νεαρά pro ἢ ἡ νεαρά).

II. Ut igitur paucis comprehendamus, matrimonio intra biennium soluto sive morte sive repudio et ipsi marito de non numerata pecunia queri licet et heredi eius intra alterum annum. Quodsi ultra biennium usque ad decem annos matrimonium extendatur, marito querelam damus eiusque heredi intra tres menses. Sin autem praeterierit decennium, tum neque vir neque heredes eius querela utentur, cum tempus omnino mulieri sufficiat. Atque si maritus minor sit et non questus sit, tantum ad restitutionem ei tempus damus, ut non excedat duodecim annos a tempore nuptiarum. Scimus enim eos qui mature admodum matrimonium contrahunt, non minores quindecim annis ad hoc venire: itaque et annum vicesimum quintum superabit et intra vicesimum septimum de dote non numerata queri poterit. Defuncto autem eo intra praedictum tempus heredes annum ad querelam habeant. Si autem minores sint heredes eius qui questus non est, sive is maior sive minor fuerit, quinquennium habeant solum ad movendam querelam non numeratae pecuniae, atque id tempus sufficiat neve decursum omnium temporum minorum expectet. Quod nos ad praesentem legem movit: muliere enim quattuordecim annos nupta post vicimum annum a morte patris abusus aetate minori agebat aliquis contra matrem, non numeratae pecuniae rationem opponens post quartum et tricesimum annum matrimonii. Quod nos iudicantes sanavimus, atque ob eiusmodi casus etiam tempus minorum ad quinquennium in praesenti lege definivimus: ut is scilicet non numeratae pecuniae exceptionem opponat qui dotem accepisse scriptus sit, et secundum ipsius tempora, sive maior aetate sit sive

1 Συνελόντι Haloander sine causa || 3 καὶ om. L || περὶ om. B^s || 6 μνηῶν εἰσω] εἰσω μνηῶν (εἰσω ἑτέρου ἐνιαυτοῦ L^a) L || 7 παραδράμη B^s v. l. περιδράμη B^t || * οὐδὲ — οὐδὲ libri || 8 κληρονόμοις] τοῖς κληρονόμοις CGEHeimbach, sed cf. Ath. in. || 9 πρὸς ἀπαξ MLB^t ad omnia ε || 10 οὖν om. B^t || ἢ ML] εἴη B || μὲμψεται LB^s || 12 ὑπερβαίνειν B^s || 13 συναλλάσσοντος B^s || γάμων L γάμων B^s || 14 πεντακαίδεκα] εἰς L^a || 15 τοῦτον B^s || ὥστε καὶ] καὶ om. B^t || 16 δυνατὸν L^t (δυνατὸν Haloander) || 19 τὴν om. B^s v. l. || 22 τῇ om. L || 24 τῶν] τῷ B^t || ὅπερ — 33 νόμον om. B^s || 26 τέταρτον καὶ δέκατον ἐνιαυτὸν B^t, τεσσαρεσκαίδεκάτῳ ἐνιαυτῷ (cf. ε) malit Zachariae || 27 verbis μετὰ εἰκοστὸν ἔτος et 28 κατὰ τῆς μητρὸς puncta subiecta esse in M testatur Zachariae (ipse nihil notavit) || 28 ἀφῆλικότητι Haloander, B^t || 29 ἀντιτιθεῖς B^t || 31 δικάζοντος L^a || 33 νόμον L || ἐκείνου in litura L || 35 ὑποδέχασθαι malit CGEHeimbach (cf. ε)

1 dicendum R¹] dicendum est R² VT vulg. (unde 3 licere vulg.) || inter T (idem v. 4. 10. 16) || 2 *oluto T¹ || 3 ipso R¹ V¹ T¹] ipsi V³ T² vulg. || marito] repudio marito R^a || non om. V¹ || 5 decem annos] decennium T || extenderentur T¹ || 6 et om. R¹ || eius heredi T || 8 neque eius ab (ab del. T²) heredibus T || 9 s. fi. **** V¹ || 10 tamen R || 11 in om. T || 12 non add. vulg. || 13 eos enim V || titius V || 14 minores vulg. || 16 possibilis V] possibile RT vulg. || septimum RV] septimum annum T vulg. || de non] deinde T^a || 18 int. T¹ || 20 sin V || 21 quinque RV] om. T¹ quinquennium T² vulg. || habeat T¹ || 23 non om. T¹ || 24 temporum] ipsorum VT¹ || ad praesentem] absentem R¹ || 25 muliere] al. mulier gloss. T || quarta R¹ || decimo] xx^{mo} T¹ || 26 morte T¹ || 27 quidem R² T || 28 post om. V || quantum V || 29 annum nuptiarum T || nos om. V || 33 suscepisse V^a || 34 tempora om. V || 35 minori R¹ || causa] sit causa R^a V

κρονομένον. κρατοῦντος δὲ τοῦ νόμου ἐπὶ τῶν ὕστερον ἐσομένων γάμων· ἐπὶ γὰρ τῶν συνεστώτων, εἰ μὲν ὑπόλοιπός ἐστιν ἡ δεκαετία ἢ οὐκ ἐλάττων διετίας, τοῦτον ἐχέτω τὸν χρόνον ἐπὶ τῇ ἀναργυρίᾳ, ἣτις αὐτῷ καὶ τὴν παραπομπὴν δίδωσιν· εἰ δὲ ἡ ἐλάττων αὐτῷ τῆς διετίας ὑπολείπεται χρόνος ἢ καὶ ἐξῆκεν ὁ σύμπας τῆς δεκαετίας καιρὸς, τῆνικαῦτα αὐτοῖς μὲν διετίαν δίδομεν εἰς τὸ μέμφασθαι τῇ ἀναργυρίᾳ, τοῖς δὲ αὐτῶν κληρονόμοις μετὰ διάλυσιν τοῦ γάμου εἴσω τῆς τριμήνου, ἵνα διὰ πάντων αὐτοῖς τὸ δίκαιον φυλάξωμεν.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεοῦ δηλούμενα νόμου ἢ σὴ ὑπεροχῇ ἔργῳ καὶ πέρᾳτι παραδοῦναι σπενσάτω. Dat. xlii. k. Ian. CP. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione 15 Ian. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons.

lege super his quae postea futurae sunt nuptiis; super his enim quae constant, siquidem residuum est decennium aut non minus biennium, hoc habeat tempus in non numerata pecunia, quod ei etiam transmissionem dabit. Si vero aut minus ei biennino reliquum est tempus aut etiam excessit totum decennii tempus, tunc ipsis quidem biennium damus ad querelam non numeratae pecuniae, eorum autem heredibus et post solutionem matrimonii intra tres menses, ut per omnia eis iustitiam servemus.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo manifesta omnibus facere festinet. Dat. xvi. kal. 15 Ian. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. consule.

ΠΑ

ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ.

Ἐγράφη Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β, ἀπὸ ὑπάτων (ὀρδιναρίων) καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Καλῆς ἡμῖν νομοθεσίας ἀφορμὴν προσέλευσίν τινων δέδωκε βουλευτῶν, καὶ τόνδε ποιού- 25 μεθα τὸν νόμον οὐκ ἐπὶ τινων βουλευτῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ὑπεροχῇ πάσῃ, λέγομεν δὲ ὅσον τε πρὸς εἴῳν ἐστὶν καὶ ὅσον δυόμενος ἥλιος ἐπορᾷ καὶ ὅσον ἐκ τῶν πλαγίων ἐκατέωρθ' ἐστίν. ἐπειδὴ γὰρ ἐσπούδασται τοῖς πρὸ ἡμῶν τὰ περὶ τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἐπιδόσεων 30 τῶν εἰς τὰς βουλὰς, καὶ τίνες μὲν ἔλκονται πρὸς τύχην βουλευτικὴν τίνες δὲ ἐλευθεροῦνται, ἐκεῖνο θεοπίζομεν τὸ ἀδεῖαν εἶναι τοῖς βουλευταῖς οὐ μόνον τῆς αὐτῆς

Nov. CI (Authent. CI) Graece extat in ML. — Epit. Theod. 101, Athan. 8, 5. Iulian. const. XCIV.

minor, causa dirimatur. Atque lex in matrimoniis postea futuris valeat: in iis enim quae iam constant, si quidem decennium reliquum est aut non minus biennio, hoc tempus habeat ad querelam non numeratae pecuniae, quae ei etiam transmissionem praestat; si vero aut minus biennio tempus relinquuntur aut etiam totum decennii tempus exiit, tum ipsis quidem biennium damus ad querendum de non numerata pecunia, heredibus autem eorum post solutionem matrimonii trium mensium spatium, ut per omnia iis servemus quod iustum est.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

CI.

DE CURIALIBUS.

Scripta est Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio iterum, ex consule (ordinario) et patricio.

Praefatio. Bonae nobis leges ferendae copiam dedit interpellatio nonnullorum curialium, itaque hanc legem facimus non de nonnullis curialibus, sed de universa ditione nostra, scilicet et quae orientem versus est et quam occidens sol lustrat et quae ab utroque latere est. Quoniam enim a decessoribus nostris opera data est iis quae pertinent ad curiales et oblationes curiis factas et quinam ad fortunam curialem trahantur quinam liberentur, illud sancimus, ut curialibus liceat non solum eiusdem civitatis curiales

1 δὲ MB¹ τοῦδε LB¹ς || 2 γάμων om. B¹ || 3 οὐχ' ἐλάττων M || 5 ἐλάττων L || 10 τὸ δίκαιον αὐτοῖς L || 13 ἔργῳ καὶ πέρᾳτι παραδοῦναι M] φανερὰ πᾶσι καταστῆσαι Lς || 14 subscr. om. Iul. || xlii. k. iann. M πρὸς ἡ' καλαρδ. Ἰαννουαρίων Ath.] xvi. kal. ian. 5 μηνὶ Ἰαννουαρίῳ Theod. (eandem die datam esse novellam putat Zachariae qua XCVIII. XCIX) || 15 ep. (om. 5) dn. iust. pp. aug. Mς, βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Ath., om. Theod. || anno XIII Apione v. c. consule (5), τὸ ἡ' ὑπατείας Ἀπῖωνος Ath.] ὑπατεία Ἀπῖωνος Theod., om. M || 22 inscr. O αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ Ath. (cf. 5) || 23 ὀρδιναρίων addidi (ὀρδιναρίῳ add. Zachariae) || 28 καὶ ὅσον δυόμενος — 29 ἐστὶν Lς] om. M || 31 τὰς βουλὰς] curiam 5 (cf. 488, 13. 27. 491, 30) || τίνες — τίνες L τινές — τινές M || πρὸς τύχην βουλευτικὴν] ad curiam 5

2 enim om. V || constant scr. V² in ras. 12 litt. || 3 non om. T¹ || biennio T² || 4 non om. V || etiam ei T ei om. V || 5 minus aut T¹ || biennium V || 6 aut om. V || 6 sq. tempus totum decennii R || 7 damus biennium T || 8 non] in (i. e. inde) T¹ || 9 inter T¹ || 10 ei RT || 14 subscr. dedimus ex V || 15 dōno iust. V || XIII V || 17 const. CI omittitur in R, inter extravagantes Authentici habetur in T f. 178 ab altera manu scripta || 18 rubr. om. V || 24 Mone V || nobis om. T || occasione T || 25 hac lege sancimus T || 26 quondam T || ad omnes om. V || 27 quantum quidem vulg.] quantum quod VT quantumque Heimbach || 29 utrisque vulg. || 32 et addidi || 33 *eruantur V exiuntur T

πόλεως βουλευτὰς ἐνίστασθαι κληρονόμους (τοῦτο δὲ τὸ καὶ μέχρι νῦν ἐπιέμενον), ἀλλὰ καὶ εἴ τις βουλῆς ἐλευθέρους ἐνστήσασθαι βούλονται κληρονόμους, τοῦτο πρῶτον, ἐπὶ τοῦτω μέντοι τῷ ὄρω ἐφ' ὅτε προσ-
 5 ἀγαθῶν πάντως ἐαντὸν τὸν κληρονόμον ἢ τοὺς κληρο-
 νόμους τῇ βουλευτικῇ τύχῃ τοῦ διατιθεμένου, τού-
 τῳ ἐξ ἧς ἐκεῖνος ὄρηται, καὶ τὰ βουλευτικά μετεῖναι
 λειτουργήματα, καὶ τὸν κληρὸν λαμβάνειν ἐμποδίζοντος
 οὐδενός. ἐπιστάμενος γὰρ ὡς τοῦ πράγματος ἔσται τοῦ
 παρόντος ἐπαρόρθωσις, ὅτι νῦν μὲν προστίθεται τῇ
 10 βουλῇ ἐκ τῶν τοιούτων τρόπων ἢ ἐν χρήμασιν ἀφέ-
 λεια, ἐκ δὲ τῆς ἐσομένης νομοθεσίας καὶ ὁ βουλευτῆς
 καὶ ἡ οὐσία περιγενήσεται, καὶ ἀνθήσει τὰ βουλευτήρια
 σώμασί τε πλείοσι καὶ τὰς περιουσίας ἔχοντα τὰς
 αὐτῶν,

15

CAPUT I.

διὰ τοῦτο θεσπιζομεν ἄδειαν εἶναι τοῖς ἐκ τῶν
 βουλευτηρίων διατιθεμένοις χρῆσθαι κληρονόμοις εἴτε
 βουλευταῖς τῆς αὐτῆς πόλεως βούλονται (τοῦτο δὲ τὸ
 τοῦ νόμου) εἴτε τισὶ τῶν ἐκ γένους εἴτε τῶν ἐξώθεν,
 εἴτε βουλευταὶ εἶεν εἴτε καὶ μὴ, εἴτε εἰς μέρος οὐκ
 20 ἔλαττον τῶν ἐνεία οὐγκιῶν εἴτε εἰς ὀλόκληρον, ἐπι-
 δεδομένοις μέντοι τῇ βουλῇ καὶ ἐνομένους τῷ ταύτης
 σώματι καὶ πληροῦσιν ἀμέμπτως τὰ λειτουργήματα.
 τοῦτου κρατοῦντος ἐπ' αὐτῶν τε καὶ παίδων καὶ ἐγ-
 γόνων καὶ εἰς τοὺς ἐφεξῆς διαδόχους, οὐ μὴν κατὰ τὸ
 25 σχῆμα καθ' ὅπερ ἡ μικρῶ πρόσθεν τεθείσα διάταξις
 ἐπὶ τῶν ἐαντοῦς ἐπιδιδόντων τοῖς βουλευτηρίοις παρα-
 κελύεται τὴν γονὴν τῶν ἐπιδιδόμενων οὐκ ὑπάγουσα
 τύχη, ἀλλ' ὡσπερ εἰ τὴν ἀρχὴν ἐτύχχανον ὄντες βου-
 λευταί, οὕτω καὶ αὐτῶν σὺν τῇ οἰκείᾳ γονῇ τῷ τῆς
 30 βουλῆς ἐνομένον λευκώματι τε καὶ σώματι· οὐ γὰρ
 ἂν τι διαφέροι ἢ τὸν ὄντα βουλευτὴν τῆς αὐτῆς πό-
 λεως γράφαι κληρονόμον ἢ τὸν αὐτίκα ἐσομένον.

CAPUT II.

Εἰ δὲ καὶ τις συγγενῆς βουλευτῆς ὢν ἢ καὶ ἄλλως
 τῆς τοιαύτης τύχης ἐλευθέρως ἐπὶ τὸν κληρὸν καλοῖτο
 c. II summarium extat Ροπ. 19 n. 31 (ex Cuiacii editione).

rialibus non solum eiusdem heredes instituere civi-
 tatis (curiales) (hoc quod hactenus licitum fuit), sed
 etiam quosdam liberos a curia si voluerit instituere
 heredes, hoc agere, sub hac videlicet defuntione, ut
 5 offerat modis omnibus se heres vel heredes condi-
 cioni curiae defuncti, id est ex qua ille progressus
 est, et curialis sit particeps functionis, et heredi-
 tatem nullo impediante percipiat. Scientes enim
 quia haec res erit in praesenti correctio, quoniam
 10 nunc quidem adicitur curiae ex istis modis in
 pecunia utilitas, ex futura vero legislatione et curi-
 alis et substantia proficiet, et florebit curia corpori-
 bus pluribus et substantias habebit eorum:

propterea sancimus licentiam esse cis qui curi-
 ales sunt, dum testamenta condent, ut heredi-
 bus sive curialibus eiusdem civitatis voluerint (hoc
 lege permittente) sive quibusdam ex suo genere sive
 extraneis, seu curiales fuerint seu non, in portionem
 non minus novem unciarum vel certe in integrum,
 dantibus se tamen curiae et unitis eius corpori et
 explitibus inculpabiliter functiones. Hoc valente
 circa eos et circa filios et nepotes et residuos suc-
 cessores, non tamen secundum modum quem ante
 paululum constituto promulgata circa eos qui se
 curiae offerunt praeceperat prolem eorum qui se
 obtulerunt ad condicionem nou trahens, sed tam-
 quam si a principio fuissent constituti curiales, ita
 et ipsis cum propria prole curiae uniendis et albo
 et corpori; neque enim quicquam differt, aut eum
 qui fuerit curialis eiusdem civitatis scribere heredem
 aut eum qui mox erit.

heredes instituere (id quod etiam usque adhuc concessum erat), sed etiam si quos a curia liberos instituere
 heredes velint, id facere, hac tamen condicione, ut heres vel heredes sese omnino offerant curiali fortunae
 testatoris, id est ex qua ille prodiit, et curialia munera exequantur, itaque hereditatem nullo impediante
 capiant. Cum enim intellegamus hanc rei qualis in praesentia est emendationem fore, quia nunc quidem
 curiae ex eiusmodi rationibus pecuniaria utilitas accedit, ex futura autem legislatione tam curialis quam
 substantia praesto erit, et florebit curiae et corporibus pluribus et cum eorum substantias habeant:

I. propterea sancimus, ut iis qui ex curiis sint testamenta facientibus liceat heredibus uti sive curi-
 alibus eiusdem civitatis velint (id quod praeceptum legis est) sive quibusdam ex cognatis sive ex extraneis,
 sive curiales sint sive non sint, sive in partem novem unciarum sive in solidum, ut tamen si
 curiae offerantur eiusque corpori uniantur et integre munera impleant. Atque hoc et de ipsis et de liberis
 et nepotibus et qui deinceps erunt successoribus valeat, neque vero secundum eam formam quam consti-
 tutio paulo ante lata de iis qui se curiae offerunt praecipit, quippe quae prolem eorum qui sese offerant
 non subiciat eidem condicione, sed tamquam si ab initio curiales fuissent, ita et ipsi cum prole sua curiae
 et albo et corpori uniantur. Neque enim quicquam differt aut eum qui est curialis eiusdem civitatis
 heredem scribere aut eum qui statim futurus est.

II. Sed etiam si quis cognatus qui curialis sit vel adeo omnino liber ab eiusmodi condicione,

2 τὸ καὶ] τὸ om. L, καὶ om. ε || 3 ἐνίστασθαι L || 7 ὄρ-
 μηται M] ὄρηται L. τῆς πόλεως deesse ante ἐξ ἧς su-
 spicatur Zachariae || τὰ βουλευτικά μετεῖναι λειτουργή-
 ματα] curialis sit particeps functionis (i. e. τοῦ βουλευ-
 τικοῦ μετεῖναι λειτουργήματος) ε || 8 λαμβάνει L ||
 9 ἐπιστάμενος L, ἐπιστάμεθα Zachariae sine causa ||
 τὸ πρᾶγμα ex se non male effici pulat Zachariae || 12 ἐπο-
 μένης Scrimger, vulg. || ὁ et 13 ἢ om. M^a L || 17 βουλευ-
 τηρίων L || 18 αὐτῆς] ἄλλης M || τοῦτο δὲ τὸ τοῦ νόμου
 hoc lege permittente ε || 20 εἴτε sis] εἴτε om. ε || 21 εἴτε
 εἰς ὀλόκληρον] vel certe (i. e. ἢ γε?) in integrum ε ||
 ἐπιδεδομένης et 22 ἐνομένης L || 24 τοῦτου] οὕτω L^a ||
 ἐγγόνων L || 26 μικρὸν L || διάταξις] nov. XXXVIII ||
 27 παραδιδόντων L || 29 τύχη om. L || εἰ] εἰς? L^a ||
 30 * αὐτῶν (cf. ε) αὐτοὶ M αὐτὰ L^a αὐτοῖς (sic) L^b ||
 31 * ἐνούμενοι M (cf. ad ε) || τε καὶ] τοὺς L || 32 πό-
 λεως ὡς γράφαι L || 34 ἄλλως M] ἄλλος L^a, idem pro-
 ponit Zachariae in Addendis non recie || ἐλευθέρως τῆς
 τοιαύτης τύχης L || 35 τῆς τοιαύτης] eadem ε

2 curiales hoc loco inserui, civitatis curiales ante here-
 des (1) coll. vulg. || illicitum fuerit V^a || 3 quodam T ||
 a curia om. V || voluerit T || 5 se] set V || condicione
 V || 6 idem est T || 9 hoc res V; leg. hoc rei (sim. Osen-
 brüggen)? || 10 ex] et V || 11 curiales VT, corr. vulg. ||
 17 credent T || uti] in V || 18 hoc] hanc V || 19 qui-
 busdam Heimback] quibus suam VT quibusvis vulg. ||
 20 seu V] siue T vulg. || curiales V || seu non] se uñ T ||
 in portionem] sive in portionem vulg. || 21 uel certe VT
 sive vulg. || in integrum] integrum V in in T || 22 dantes
 V || et unitis om. in spatio vacuo V || 26 paulum V || con-
 stituo T || 27 praeciperat prole meorum V || 28 obtulerunt
 obtulerunt curie T^a || 30 ipsis libri] ipsi vulg. || curiente
 V || * uniendis] ueniente libri, uniti vulg. || et albo vulg. ||
 ex albo V ex aluo T || 31 corpori vulg. || corpore VT ||
 aut eum — heredem om. T || 32 fuerit V] est vulg. ||
 eiusdem] eius de V || 35 alter VT] aliter vulg.

τοῦ τελευτήσαντος βουλευτοῦ ὅλα διαθήκας οὐ γράφαντος, βούλοιο δὲ κάκεινος ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι τῇ βουλῇ, ἐξεῖναι αὐτῷ τοῦτο πράττειν καὶ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐν ὑπομνήμασι δηλοῦν εἰσω μηνῶν ἕξ, καὶ ἅμα μὲν βουλεύειν σὺν τῇ οἰκίᾳ διαδοχῇ καὶ περιουσία, ἅμα δὲ γενέσθαι κληρονόμον· οὐδὲν παντελῶς τῆς περιουσίας ἀπαιτουμένης προσφάσει τεταρτημορίου ἢ ἐνναογκίου, ἀπαξ τοῦ διαδεξαμένου τὸν κληρὸν ἢ βουλευτοῦ καθεστῶτος ἢ δὴ ἢ αὐτίκα γενησομένου καὶ τοῦ πράγματος αὐθις εἰς τὴν βουλὴν ἀφικνουμένου. 10

Εἰ δὲ καὶ τις δωρήσεται πράγματα τῆς αὐτοῦ περιουσίας, ἢ τὰ πλείστα ἢ πάντως οὐκ ἐλάττονα τῶν ἐννέα οἰγκίων, ἢ τῶ τῶν πολιτευομένων τῆς αὐτῆς πόλεως ὄντι ἢ καὶ ἑτέρῳ τιμῇ, προσάγοντι μέντοι ἑαυτὸν τε καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν γονὴν τὴν εἴτε οὐσαν εἴτε ἐσομένην καὶ τὴν ἐφεξῆς διαδοχὴν τῇ βουλῇ ἢ ἐστὶν ὁ τὴν δωρεὰν ποιούμενος, θεσπιζόμεν τὴν εἴδη ταύτη τῇ αἰρέσει γινομένην ἐρῶσθαι δωρεάν. παντὸς γὰρ ἡμῶν σπουδασματος ἄξιον εἶναι δοκεῖ τὸ τὰς οὐσίας τῶν βουλευτῶν κατ' οὐδένα τρόπον ἀλοτριουῶσθαι τῆς βουλῆς τῆς πόλεως ἐκείνης ἢ εἰς βουλευταί.

realis defuncti fuerit evocatus, tamquam eius qui non scripserit testamentum, voluerit autem ille dare se curiae, licere ei hoc agere et in actis voluntatem propriam declarare intra sex menses, et pariter curialem cum suis successoribus atque substantia, pariter etiam fieri et heredem, nihil omnino ex eadem substantia expetendo occasione quartae portionis seu novem unciarum, semel eo qui successerit in hereditatem aut curiale existente aut mox facto et causa rursus ad curiam veniente. Sed et si quis donaverit res propriae facultatis, aut multas aut omnino non minus novem unciarum, vel curiali eiusdem civitatis existenti vel alio cuidam, offerenti tamen et se et propriam substantiam atque prolem, sive quae est sive quae erit, et residuam successionem curiae, cuius est qui donationem fecit, sancimus valere factam sub hac conditione largitatem. Omni modo enim nobis studii dignum esse videtur, ut nullo modo substantiae curialium alienentur a curia illius civitatis cuius sunt curiales.

CAPUT III.

Ὅπως δὲ ἂν μὴ ἐπ' ἐξαπάτῃ ταῦτα δόξεις γίνεσθαι, καὶ τινες κύριοι γενομένοι τῶν βουλευτικῶν κληρῶν ἢ κατὰ δωρεὰς τρόπον ἢ κατὰ διαθήκης 25 (καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν) ἢ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου διαναβάλλουτο καὶ παρέλκοιεν τὴν ἐπίδοσιν, καὶ τῶν μὲν πραγμάτων ἐθέλοιν ἀπολαύειν τὴν δὲ ἐπίδοσιν ἑαυτῶν μὴ ποιῶντο, θεσπιζόμεν, εἰ μὲν κατὰ δωρεάν (τοῦτο δὴ τὸ πρόσθεν εἰρημένον) ἐπιδίδουτο, μὴ 30 πρότερον τὴν παράδοσιν γίνεσθαι τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἔτι μένειν παρὰ τῷ δωρησαμένῳ, ἕως ἂν ὁ τὴν δωρεάν λαμβάνων ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων, πρακτομένης παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ προῖκα καὶ χωρὶς πάσης δόσεως, κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ἐπιδοθῆι τῇ βουλῇ καὶ ἐγγραφεῖ τῷ λευκώματι· τῆν καῦτα γὰρ αὐτῶ καὶ τὰ πράγματα δίδουσθαι βουλόμεθα. Εἰ δὲ ὁ δωρησάμενος παραδοίῃ τὰ πράγματα

Ut autem non ad collusionem haec fieri videantur, et quidam domini effecti hereditatum curialium aut per donationis modum aut per testamentum (secundum quod praediximus) aut ab intestato differant et protrahant oblationem, et rebus quidem frui velint oblationem autem suam non faciant, sancimus, si quidem per donationem (hoc quod praedictum est) dederit, non prius traditionem fieri rerum, sed hoc manere apud donatorem, donec is qui donationem accepit inter gesta confecta apud iudicem provinciae gratis et citra omnem donationem secundum praedictum modum datus fuerit curiae et mox conscriptus albo; tunc enim ei etiam res dari volumus. Quodsi donator tradiderit res et necdum confessione

ad hereditatem vocetur defuncti curialis, quippe qui testamentum non scripserit, atque is quodare se ipse curiae offerre velit, liceat ei hoc facere et suam voluntatem intra sex menses in actis declarare, atque simul et curiale esse cum sua successione ac substantia et fieri heredem: neu quicquam omnino ex substantia exigatur quartae portionis vel novem unciarum causa, cum semel is qui hereditatem susceperit aut iam sit curialis aut statim futurus sit ac res rursus ad curiam redcat. Sed etiam si quis donaverit res ex substantia sua, aut plerasque aut utique non minus novem unciis, vel uni eiusdem civitatis civibus vel etiam alii alicui, qui tamen et se ipsum et substantiam suam et prolem, quam vel habeat vel habiturus sit, et reliquum deinceps successionem offerat curiae cuius est qui donationem fecit: sancimus donationem sub hac conditione factam valere. Summo enim studio dignum nobis esse videtur, ne curialium substantiae ullo modo alienentur a curia illius civitatis cuius sunt curiales.

III. Ne autem per fraudem haec fieri videantur, neu qui curialium hereditatum domini facti vel per donationis modum vel per testamenti (sicut modo diximus) vel etiam ab intestato differant atque protrahant oblationem, et rebus quidem frui velint, oblationem vero suam non faciant, sancimus, si quidem per donationem (id quod ante dictum est) res conferantur, non prius traditionem fieri rerum, sed adhuc manere eas apud donatorem, donec is qui donationem accipit, in gestorum confectioe apud praesidem provinciae gratis et sine ulla largitione celebranda secundum modum praedictum curiae oblati sit et in albo inscriptus; tunc enim ei etiam res dari volumus. Quodsi donator res tradiderit necdum facta pro-

2 κάκεινος] ille ε || 6 κληρονόμον] et heredem ε || τῆς περιουσίας] ex eadem substantia ε || 7 ἀπαιτουμένου Haloander || 8 ἐναογκίου L (et sic saepius) || 9 ἢ δὴ om. ε || γενησομένου] facto ε || 13 sq. τῶ τῶν πολιτευομένων — ὄντι] curiali — existenti ε || 15 τὴν οὐσίαν] propriam substantiam ε || 18 γενομένην L || 19 παντὸς] omni modo (i. e. πάντως) ε || 23 ἐπ' om. ML, add. Haloander ex ε (cf. 490, 24) || 25 κατὰ διαθήκης] per testamentum ε || 26 διαναβάλλουτο M || 32 ἔτι μένειν] hoc manere ε || δ om. L || 35 κατὰ τὰ L^a || 36 καὶ] et mox ε || 38 Εἰ δὲ — 490, 4 βουλόμεθα om. L

7 substantia om. V || 6 etiam T] et vulg. || 7 expetendo] expeti cum spatio vacuo 6 fere litt. V || 8 nomen unciarum V nouem unciarum uel curiali T (error ex v. 12 orto) || 9 curiali vulg. || *facte libri (exituro vulg.) || 10 et om. T || 11 facultates V || non minus] nichilominus V || 13 existenti om. V || alio V] alii T vulg. || offenti V || et se] si et se T si adesse V || 15 residue V || cuius est qui] quae est ille qui T || 16 donatione V || factum V || 18 substantia curialium alienetur T || 23 illusionem Osenbrüggen ex 490, 19 || 25 per donationis modum] ut (sic) T || 26 quod supra diximus T || 27 protrahent V || oblationes T || rebus T vulg.] rerum V || frui] uti frui T || 30 hoc] adhuc Beck || 31 is] his V || qui] quod T^a || 33 grans V || donationem VT] dationem vulg. || praedictum om. V || 34 et om. V^a || inscriptus Beck || 35 aluo VT || 36 res om. T

1 vocatus vulg. || 2 ille] et ille vulg. || dare se T] set a se V, se dare Heimbach || 3 hoc ei T || 4 intra om. V || curialem] esse add. Beck || 5 pariter etiam — III.

καὶ μήπω τῆς καταθέσεως γενομένης τῆς τὸν λαβάντα
 ὑπαγοσῆς τῆ βουλῆ, καὶ οὕτως ἐκδικεῖσθαι τὰ δωρη-
 θέντα ὑπὸ τοῦ βουλευτηρίου μέχρι τῶν θ' οὐγκίων,
 ἐφ' αἷς πάντως τὸ βουλευτήριον καλεῖσθαι βουλόμεθα.
 1 Εἰ δὲ ἐκ διαθήκης ἢ κλήσεως νόμον ἐπὶ τὸν κλη-
 ρον ἀφίκοιτο τοῦ βουλευτοῦ ὁ μὴ βουλευτὴς ὢν, τῆν-
 καὶτα εὐθὺς ἅμα τῆ τελευτῆ τοῦ βουλευτοῦ συνιέναι
 τὸ βουλευτήριον, καὶ ἅμα τῶ τῆς πόλεως ἐκδίκαι
 πάσης χωρὶς ἐπιβουλῆς κατὰ τῶν τοῦ τελευτήσαντος
 πραγμάτων ἔσομένης καὶ ἀπογραφὴν ποιῆσθαι τῶν
 10 πραγμάτων, παρόντος καὶ αὐτοῦ ταῦ πρὸς τοῦτο κα-
 λούμενον, καὶ τὰ πράγματα παραδίδοσθαι τῆ βουλῇ
 ὑπὸ σημαντρά γινόμενα τοῦ τε ἐκδίκου τοῦ τε θεο-
 φιλεστατοῦ τῶν τόπων ἐπισκόπου. καὶ ἐπειδὴν ἡ
 πρόσθεν εἰρημνὴ πράξις τῶν ὑπομνημάτων γένοιτο
 15 παρὰ τῶ τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένω, καὶ ἐπιδοθεῖ τῶ
 βουλευτηρίῳ (τοῦτα δὲ τὸ πᾶσις ἡθὲν) σὺν περι-
 ουσίᾳ καὶ γωνῇ οὕση τε καὶ ἔσομένη, τηρικαῦτα αὐτὸν
 καὶ τὰ πράγματα παραλαμβάνειν καὶ εἶναι αὐτῶν
 κύριον, καθάπερ ὁ πρότερος βουλευτὴς ἦν, οὐδὲν ἐκεί-
 20 νου διαλλάττειν δοκούντα· τῆς τοιαύτης πράξεως δη-
 λαδῆ παρὰ τῶ τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένω κέρδους παν-
 τὸς καὶ ζημίας ἀπάσης χωρὶς γινάμενης. οὐδὲ γὰρ
 ἐπ' ἐξαπάτῃ οὐδὲ ἐπὶ ζημίας τῆς βουλῆς, ἀλλ' ἐπ'
 ἀφελείᾳ τούτων τίθμεν τὸν νόμον, ὥστε διηνεκῶς
 25 αὐτὸν κρατεῖν αἰξόντα καὶ χρήμασι καὶ σώμασι τὰς
 τῶν βουλευτῶν περιουσίας τε καὶ συστάσεις. Εἰ μὲν-
 τοιγε ὁ ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενος τοῦ βουλευτοῦ κλη-
 ρονόμος, οὐκ ἂν μὲντοι καὶ αὐτὰς βουλευτῆς, μὴ βου-
 ληθεῖ προσελθεῖν καὶ ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι τῆ βουλῇ, ἢ
 30 μὲν βουλῇ κατεχέτω τὸ ἐνναούγκιον, μόνον δὲ αὐτὸς
 κύριος γενήσεται τοῦ τριουγκίου· ὅπερ αὐτῶ δίδωσι
 καὶ ὁ) πρότερος νόμος, εἰ καὶ μὴ τύχοι βουλευτῶν.
 Εἰ μὲντοι πλείονες εἴεν τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ καλούμενοι
 πρὸς τὸν τοῦ βουλευτοῦ κληρὸν, καὶ οἱ μὲν ἐπιδοῖεν
 35 ἑαυτοὺς οἱ δὲ παραιτοῦντο, τὸ μὲν ἐνναούγκιον λαμ-
 βάνειν τὸν ἐπιδοῦντα ἢ τοὺς ἐπιδοῦντας ἑαυτοὺς τῆ
 βουλῇ, τὸ δὲ τριουγκιον τοὺς λοιποὺς τοὺς ἐκ τοῦ νόμου
 καλούμενους κληρονόμους. σπανδῆ γὰρ καθέστηκεν
 ἡμῖν πάντως τὸ ἐνναούγκιον εἰς βουλευτὴν τῆς αὐτῆς 40
 περιμέναι πόλεως.

facta quae accipientem societ curiae, etiam sic de-
 fendi quae donata sunt curiae usque ad novem un-
 cias, in quibus omnino curiam vocari censemus.

51 Quodsi ex testamento aut per vocationem legis
 qui non est curialis ***** concurrere curiam et una
 cum defensore civitatis praeter omnem laesionem
 futuram rerum defuncti et descriptionem fieri rerum,
 praesente etiam eo qui ad hoc vocatur, et res tradi
 curiae sub facto signaculo tam defensoris quam dei
 amatoris episcopi. Et dum praedicta actio gesto-
 rum facta fuerit apud iudicem provinciae, et datus
 fuerit curiae (secundum quod frequenter dictum est)
 cum substantia et prole, quae est et quae erit,
 tunc eum et res percipere, et esse eum dominum,
 secundum quod et prior ille curialis fuit, nihil ab
 illo differre visum: huiusmodi gestis sine dubio apud
 iudicem provinciae habitis praeter omne lucrum at-
 que dispendium. Neque enim ad illusionem vel ad
 dispendium curiae, sed ad utilitatem hanc proferi-
 mus sanctionem, ut in perpetuum valeat augens et
 corporibus et pecuniis curialium facultates atque
 substantias. Si vero is qui ab intestato vocatur curi-
 alis heres, non tamen existens et ipse curialis,
 noluerit adire et se dare curiae, curia quidem teneat
 novem uncias (et) tantummodo ipse dominus efficie-
 tur trium unciarum, quas ei dat et anterior lex vel
 si non fuerit curialis. Quodsi plures fuerint eius-
 dem gradus qui vocantur ad curialis hereditatem,
 et quidam dederint se quidam recusaverint, novem
 quidem uncias accipere eum vel eos qui se dederint
 curiae, tres autem uncias residuos qui ex lege vo-
 cantur accipere heredes. Studii enim nobis est,
 omni modo novem uncias ad curialem eiusdem civi-
 tatis pervenire.

fessione quae eum qui accepit curiae subiciat, sic quoque res donatae a curia vindicentur usque ad novem
 1 uncias, ad quas omnino curiam vocari volumus. Si vero ex testamento vel lege vocatus is qui non
 est curialis ad hereditatem curialis veniat, tum statim simulac mortuus est curialis curia conveniat, et una
 cum defensore civitatis sine ulla fraude adversus res defuncti admittenda inventarium faciat rerum,
 praesente etiam ipso qui ad hoc vocatur, atque res curiae tradantur sub signaculis posita et defensoris
 et deo carissimi locorum episcopi. Et cum supra dicta curiae gestorum confectio apud praesidem provinciae
 peracta sit, et ille curiae (id quod saepe dictum est) cum substantia et prole quae et sit et futura sit
 se obtulerit, tunc et res accipiat et dominus sit earum, quemadmodum prior curialis fuit, neve quicquam
 ab illo differre videatur; eiusmodi autem confectio nimirum apud praesidem provinciae sine ullo lucro et
 ullo damno peragatur. Neque enim in fraudem neque ad detrimentum curiae, sed ad utilitatem hanc
 legem ferimus, ut perpetuo valeat et pecuniis et corporibus substantias et condiciones curialium augens.
 Si vero qui ab intestato vocatur curialis heres, qui tamen ipse non sit curialis, noluerit adire et sese
 offerre curiae, curia quidem novem uncias retineat, ipse autem tantummodo trium unciarum dominus erit:
 quod ei prior quoque lex tribuit, licet forte curialis non sit. Quodsi plures sint eiusdem gradus qui ad
 hereditatem curialis vocentur, et alii se offerant alii recusent, novem quidem uncias is vel ii qui se curiae
 obtulerint accipiant, tres autem uncias reliqui qui a lege vocantur heredes. Curiae enim nobis est, ut uti-
 que novem unciae ad curialem eiusdem civitatis perveniant.

6 ἂν om. L || 7 συν**αι L^a || 9 τῶν] τὸν L || 11 τοῦτο]
 τοῦτον vel ταῦτα cum Hombergkio makit Zachariae (cf.
 ad ε) || 13 γενομένα L || 14 τῶν τόπων om. ε || 15 πρό-
 σθεν] πρὸς θεὸν L || πρόσταξις L || 19 αὐτῶν Za-
 charioe] αὐτὸν libri || 20 καθάπερ ὁ πρότερος] secundum
 quod et prior ille ε || 21 διαλλάττειν L || 25 ἀφελεία
 L^a || 26 αἰξόνται M || 31 sq. ἐναούγκιον et τριουγκιον
 L (et sic v. 36. 38. 40) || 33 ὁ add. Zachariae || 35 ἐπιδοῖεν
 L || 37 ἑαυτοῦς] ***τοῦς L^a || 38 τοῦς] τὰς? λοιποῦς
 L^a || 39 κληρονόμους] accipere heredes ε || 41 περιμέναι
 ML] παριέναι Zachariae non recte

5 euocationem T || 6 hiatus non notant libri; sup-
 plendum fere ad successionem venerit curialis, tunc mox
 simul cum morte curialis (sim. vulg.) || 7 propter V ||

8 rerum om. T || fieret T || 9 praesente T] et praesen-
 tem V || qui] quod T || hoc T] haec V vulg. || 10 dei T]
 de V || 12 iudicem provinciae] praeter omne lucrum at-
 que dispendium. Neque enim ad illusionem vel ad di-
 spendium odd. T (errore ex v. 18 sq. repetita) || 13 fuerit
 om. T || 14 *erit] fuerit libri || 15 esse cum] esse cum V
 17 illo V] eo T vulg. || *visum] iussus T in suis V,
 visus vulg. || 18 praeter] petet V || 19 enim et ad (post
 uel) om. T (non om. priore loco; cf. ad v. 12) || 22 facult-
 atum T || 23 his V || 24 heres — curialis om. V ||
 25 uoluerit V || dari V || 26 et addidi; autem ante ipse
 add. vulg. || 29 uocatur T || curialis] curia i (i. e. curiam
 uel) T || 30 quadam V || se quidam] siquidem V || 31 qui-
 dam V || 32 residuas V || 33 est om. V || 34 curialem T]
 curialis V curiales vulg.

CAPUT IV.

Εἰ μὲντοι τελευτήσῃ τις ἐπὶ θυγατρὶ, εἰ μὲν γαμηθεῖη βουλευτῇ τῆς αὐτῆς πόλεως, προδῆλον ὅς ἀσχοφανήτως ἔξει τὰ πατρῶα πράγματα ἢ εἰς ὀλόκληρον ἢ πάντως τὰ τοῦ ἐνναούκιου, εἰ γὰρ τυχόν τὸ τοιούθῃ εἰς ἕτερον ὁ πατὴρ ἔλθειν βουλευθεῖη. εἰ δὲ καὶ μὴ βουλευτῇ μὲν ἐξ ἀρχῆς καθεστῶτι γαμηθεῖη, προσέλθοι δὲ τις τὸν γάμον αὐτῆς βουλευμένος ἐπὶ τούτῳ λαβεῖν ἐφ' ᾧ βουλευεῖν καὶ ἑατὸν ἐπιδοῦναι τῇ βουλῇ, καὶ αἰρετὸς αὐτῇ ὁ γάμος φανεῖη, καὶ οὕτως ἔχειν αὐτὴν καὶ τὸ ἐνναούκιον ἀσχοφάν- 10 ττηον προσάσει τῆς περὶ τὴν βουλὴν ἐνόοιας καὶ ὅτι βουλευτῆς ἐπιδίδοται τοῖς πράγμασι καὶ διοικῆσει ταῦτα, διόπερ καὶ πάντως τῇ γυναικὶ ταῦτα δίδασθαι βουλόμεθα. Εἰ δὲ πλείονες εἴεν θυγατέρες καὶ τινες αὐτῶν γαμηθεῖεν βουλευταῖς ἢ οὖσιν ἢ διὰ τῆς ἐπι- 15 δόσεως γινομένοις, τὸ μὲν ἐνναούκιον εἰς αὐτὰς διαιεθήσεται, εἰς δὲ τὰς λειπομένας τὸ τριούκιον ἤξει· οἱ δὲ γήμαντες χρῆσονται τοῖς πράγμασιν εἰς τὰς βουλευτικὰς αἰτίας, εἰ καὶ τῆς δεσποτίας ὡς τῶν γυναικῶν. διὰ τοῦτο γὰρ αὐταῖς δεδώκαμεν τὰ πράγματα 20 τοῦ πατρὸς, ἵνα ἐντεῦθεν οἱ συνοικούντες αὐταῖς τὰ βουλευτικὰ πληροῖεν λειτουργήματα. Εἰ δὲ συμβαίῃ τελευτήσαι τὴν γαμημένην τῶ ἑατὸν ἐπιδεδωκότι βουλευτῇ, εἰ μὲν παῖδας ἄρρενας ἐξ αὐτοῦ σχολῆ, παρὰ τοῖς παισὶν ἔσται τὰ πράγματα, καὶ βουλευσού- 25 τιν ἐκείνοι, καὶ οὐδεμιᾶς πολλπραγμοσύνης τῶ πρώ- 1 γματι δεήσει. εἰ δὲ θήλειαι καθεστήκωσι αἱ τεχθεῖσαι, εἰ μὲν καὶ αὐταὶ τισὶ γαμηθεῖεν ἢ βουλευταῖς τῆς αὐτῆς πόλεως ἢ οὔπερ σφᾶς αὐτοὺς ἐπιδιδόσαι τὰς βουλαῖς τῆς αὐτῆς πόλεως, ὁμοίως καὶ αὐταὶ 30 ταῦτα ἔξουσιν ἀπραγμόως, ὑποκείμενα ταῖς βουλευτικαῖς λειτουργίαις διὰ τῶν οικειῶν ἀνδρῶν. Εἰ δὲ ἢ μὴ γαμηθεῖεν βουλευταῖς τῆς αὐτῆς πόλεως ἢ τινὲς γαμηθεῖεν βουλευταῖς ἢ οὖσιν ἢ γινομένοις, τηρικαῦτα κατὰ τὴν ῥηθείσαν ἤδη διαίρεσιν αἱ μὲν γαμηθεῖσαι 35 βουλευταῖς τὸ ἐνναούκιον ἔξουσιν διὰ τὰς βουλευτικὰς λειτουργίας, αἱ λοιπαὶ δὲ ἄρρεσθίσονται τῶ τριούκιῳ. Εἰ δὲ μήτε ἄρρενας μήτε θήλειαι αὐταῖς γένοιντο, ἕως μὲν ὁ ἀνήρ περιέσται, ἔχεται τούτων τὴν χρῆσιν τὰ βουλευτικὰ ἐν αὐτοῖς πληρῶν λειτουργήματα. καὶ 40 εἰ μὲν εἰς δευτέρους ἀφίκοιτο γάμος καὶ παίδων

Sin autem defunctus fuerit quidam superstitute filia, si nupta fuerit curiali eiusdem civitatis, dubium non est quia praeter calumniam habebit paternas res aut in integro aut omni modo novem uncias, si forsam ad alium quandam tres uncias pater voluerit pervenire. Sed et si non ab initio existenti curiali nupta fuerit, accesserit autem quidam ad eius nuptias volens ad hoc eam accipere, ut sit curialis, et dare se curiae, et stabiles ei nuptiae fuerint, etiam sic habere eam novem uncias sine calumnia occasione bonae circa curiam voluntatis et quia curialis offertur rebus et gubernabit eas, propter quod et omni modo mulieri dari eas volumus. Quodsi plures fuerint filiae et quaedam ex his nuptae fuerint curialibus, qui aut sunt aut per oblationem fiunt, novem unciae quidem inter eas dividendae sunt, ad residuas autem tres unciae venient, illi autem qui eas uxores acceperint usuri sunt rebus ipsis ad curiales causas, licet in dominio sint uxoris. Propterea enim eis dedimus res patris, ut exinde coniuges earum impleant curiae functiones. Quodsi contigerit deficere eam quae nupta fuerat illi qui se curiae tradiderit, si quidem filios masculos de eo habuerit, apud filios erunt res, et ipsi erunt in curia, et nulla tergiversatione res indigebit.

1 Quodsi feminae fuerint quae natae sunt, si et ipsae quibusdam nuptae fuerint aut curialibus eiusdem civitatis aut qui se ipsos dederint curiae eiusdem civitatis, similiter et ipsae eas habebunt sine ulla molestia, subiectae curiae functionibus per proprios viros. Quodsi non nuptae fuerint curialibus (eiusdem civitatis, aut quaedam nuptae fuerint curialibus) aut qui sunt aut qui fiunt, tunc secundum datam olim divisionem nuptae quidem curialibus novem uncias habebunt, per quas functiones curiae compleantur, residuis autem sufficient tres unciae. Quodsi neque masculi neque feminae eis erunt, quousque vir superest, habeat earum usum explens in eis curiae functiones. Et si quidem ad secundas venerit

IV. Si quis autem defunctus sit filia relicta, si quidem ea curiali eiusdem civitatis nupserit, manifestum est sine calumniae periculo eam res paternas habituram esse vel in solidum vel utique novem uncias, siquidem forte tres uncias pater ad alium pervenire voluerit. Sed etiamsi non nupserit curiali ab initio constituto, accedat autem aliquis qui eam velit ea condicione in matrimonium ducere, ut curialis sit et curiae se offerat, atque illi matrimonium acceptum sit, sic quoque novem uncias sine calumniae periculo habeat bonae erga curiam voluntatis causa et quia curialis rebus datur easque administraturus est, quamobrem omnino mulieri eas dari volumus. Si vero plures sint filiae et quaedam ex iis nupserint curialibus vel qui sint vel qui per oblationem fiunt, novem unciae inter eas dividuntur, ad reliquas autem tres unciae venient; mariti vero utentur bonis ad curiales causas, etsi in dominio uxorum sint. Propterea enim iis bona patris dedimus, ut inde coniuges earum curialia munera impleant. Si vero decedere contigerit mulierem nuptam et qui curiae se obtulit, si quidem liberos masculos ex eo habuerit, 1 res penes liberos erunt atque illi erunt curiales, neque res ulla perscrutatione indigebit. Sin feminae sint natae, si quidem et ipsae nupserint quibusdam qui vel curiales eiusdem civitatis sint vel qui se ipsi curiis eiusdem civitatis offerant, similiter et ipsae res eas sine molestia habebunt, curialibus muneribus subiectas per viros suos. Quodsi aut non nupserint curialibus eiusdem civitatis aut quaedam ex iis nupserint curialibus vel qui sint vel qui fiunt, tunc secundum modo dictam distinctionem eae quae curialibus nupserunt novem uncias habebunt propter curialia munera, ceterae vero tribus uncias contentae erunt. Quodsi neque filii neque filiae iis natae sint, quamdiu maritus superstes est, rerum earum usumfructum habeat curialia munera ex iis impleturus. Et si quidem ad secundas nuptias venerit ac liberorum pater

2 γαμηθῆ L || 9 αἰρετὸς αὐτῇ ὁ γάμος φανεῖη] stabiles ei nuptiae fuerint ε || 14 δὲ καὶ L || 18 τοῖς πράγμασιν] rebus ipsis ε || 24 ἐξ αὐτῶν M || 25 ἔστω L || 26 ἐκείνοι] ipsi ε || τὸ πρᾶγμα malit Zachariae sine causa || 27 *δεήσει ex ε] δεήσειεν ML || 28 αὐταὶ L || 29 οὔπερ Haloander ex ε] ὕπερ M εἰ ὅπερ L || 30 ταῖς βουλαῖς] τῇ βουλῇ Zachariae (cf. ε) || τῆς om. L || αὐταὶ L || 31 ὑποκείμενα] subiectae (i. e. ὑποκείμεναι?) ε || 33 ἢ μὴ M] non ε om. L, τινὲς cum Haloandro vulg. || ἢ τινὲς ML (cf. v. 14.) || τινὲς δὲ μὴ cum Haloandro vulg. || 39 τῇ χοίσει L^a

2 nupta VT] nupta quidem vulg. || 5 quandam V || 6 et om. V || 7 autem] tamen T || 9 stabiles] leg. optabiles? || 11 curiae V || quia] qui T || 12 gubernavit libri || et om. T || 14 filie — fuerint in ras. V || 15 aut per] aut om. T^a || obligationem V || fiunt T] fuerit V || 16 quidam V || 18 acceperunt V || sint T || curiale V || 20 dedimus V || res patris om. V || 22 cam q nuptas (sic) V || illi vulg.] ille libri || 23 de ea T || 24 nulli tergiversationes V || 25 res om. V || 28 nuptie V || aut curialibus eiusdem civitatis om. V || 31 modestia V || subiectas vulg. || functiones V || 33 supplevi verba propter homooteleuton omissa || 34 qui sunt vulg.] qui erunt T quae erunt V || 35 nuptie T¹ || 37 suffitunt V || 39 expleres T explet V || in eis] eius T

γένοιτο πατὴρ ἀρρέων ἢ θηλειῶν καὶ ταύτας ἀρμόσει βουλευταῖς, πάλιν ὁμοίως τῶ βουλευτικῷ σώματι φυλάττειν τὰ πράγματα. εἰ δὲ τελετήσκειν ἢ ἐπὶ δευτέρου οὐκ ἔλθῶν γάμου ἢ παιδοποιησάμενος θυγατέρας, καὶ ταύτας οὐκ ἀρμόσει βουλευταῖς ἢ οὐσιν ἢ γεννησόμενοις, τῆνικαὶτα ἐξ ὁδοῦ ἢ βουλῆ ταῦτα τὰ πράγματα λήψεται. οὐδὲ γὰρ ξενωθήναι ποτε τοῦτο τὸ μέρος τῶν βουλευτικῶν εὐποριῶν τε καὶ λειτουργημάτων συγχωροῦμεν, κἂν εἰς πολλὰς περισταίῃ τὸ γένος διαδοχᾶς· ὥστε διὰ πάντων τῆς τοῖ 10 αὐτῆς σειράς κατιούσης αἰετῆ βουλῆ εἴτε δι' ἀρρέων παιδῶν βουλευτῶν εἴτε διὰ γαμβρῶν ἐπιδιδόντων ἑαυτοὺς ταῖς βουλαῖς τὸ ἐνναούγκιον σάξουσθαι. Ὅν δὴ νόμον κρατεῖν βουλόμεθα εἰς τε τὸν ἐφεξῆς ἅπαντα χρόνον καὶ ἐπὶ τῶν ἐτι καὶ νῦν ἡρημένων καὶ μὴ 15 τυχόντων δικαστικῆς κρίσεως ἢ φιλίας τινὸς ἀπαλλαγῆς.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχῆ φυλάξαι σπευσάτω, μάλιστα πάντων τῆς ἀφελείας τοῦ δημοσίου πᾶσαν πρόνοιαν τιθεμένη. Dat. k. Aug. CP. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons.

nuptias et filiorum effectus fuerit pater masculorum seu feminarum et has coniunxerit curialibus, rursus similiter curiae corpori servabuntur (res). Quodsi mortuus fuerit (et) aut ad secundas nuptias non venerit aut filias procreans eas non sociaverit curialibus vel qui sunt vel qui fiunt, tunc recto ordine curia has res accipiet. Neque enim umquam hanc partem curialium copiarum et functionum alienari concedimus, vel si ad plurimas redactum fuerit genus successiones, quatenus per omnes hac linea descendente semper curiae sive per masculos filios curialium sive per generos dantes se curiis novem unciae salvae sint. Quam legem valere volumus in omni deinceps tempore et in causis adhuc etiam nunc pendentibus et quae potitae non sunt iudiciali sententia aut amicali interventu [absolutionem].

(Epilogus.) Quae igitur visa nobis sunt et hac sacra lege declarata, tua excellentia custodire festinet, maxime omnium utilitatis publicae providentiam omnem faciens. Dat. kal. Aug. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. (anno) XII. [Belisario v. c.]

PB

CII.

Auth. XXXII.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΟΔΕΡΑΤΩΡΟΣ ΑΡΑΒΙΑΣ.

25 R DE MODERATORE ARABIAE R

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ προτωριῶν τὸ β, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

(Προοίμιον.) Πολλὰς μὲν καὶ ἑτέρας ἀρχὰς ἐπαρχιῶν ἤδη πρὸς τὸ κρεῖττον μετεστήσαμεν χθαμαλάς 30 τε καὶ εὐτελεῖς ἐμπροσθεν οὐσας καὶ πρὸς οὐδὲν ἀρκούσας τῶν δεόντων, ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς αὐτὰς εἰς μετῴζω

(Praefatio.) Multas quidem et alias administrationes provinciarum iam ad melius transposuimus humiles atque viles primitus existentes et ad nullam sufficientem utilitatem, quia vero nos eas ad maio-

Nov. CII (= Authent. XXXII) Graece extat in ML, c. 1 (Τῶ παρόντι νόμῳ χωρήμενοι . . . .) — 3 in B 6, 15. — Epil. Theod. 102, Athan. 4, 19. Iulian. const. XCV.

sit factus masculorum vel feminarum hasque curialibus iunxerit, rursus similiter curiali corpori res custodiantur. Sin autem defunctus sit aut secundis nuptiis non contractis aut procreatis filiabus quas non iunxerit curialibus qui vel sint vel futuri sint, tunc curia protinus eas res accipiet. Neque enim umquam alienari hanc partem curialium copiarum et munerum patimur, quamvis ad multas successiones genus redigatur: ut per omnes ista linea descendente semper curiae sive per liberos masculos curiales sive per generos qui se offerant novem unciae serventur. Quam quidem legem et in omne deinceps tempus valere volumus et in iis quae etiamnum pendent nequedum iudicalem sententiam vel amicabilem transactionem impetrarunt.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas custodire studeat, omnium maxime utilitati publicae omnem curam adhibens.

CII.

DE MODERATORE ARABIAE.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, ex consule et patricio.

Praefatio. Multos quidem alios magistratus provinciarum iam in melius mutavimus, qui prius humiles atque viles erant neque ad ullam rem necessariam sufficiebant, sed postquam nos eos ad maiorem

1 ταῦτα L || 13 ἑαυτὸν L || 14 κρατεῖν καὶ ἐπὶ τε τὸν ἐφεξῆς ἅπαντα χρόνον βουλόμεθα κρατεῖν (sic) L || 16 φιλείας L || τινὸς om. s || 21 subscr. om. Iul. || k. Aug. (a. M) M s Ath., μηνὶ ἀγνούστῳ Theod. || 22 CP. — anno XIII.] ep. dn. iust. pp. aug. M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἰγ' Ath. ἔτει ἰβ' βασιλείας Theod. (cf. s) || 23 apion. uc. cons. M, ὑπάτειας Ἀπίωνος Ath. ὑπάτειά Ἀπίωνος Theod. Belisario vc. cons. s || 25 μοδεράτωρος (idem infra constanter) M; Theod. Ath. || 26 ἀραβίας M || 28 πατρικίων L 29 sq. verbis Πολλὰς — δεόντων omissis initium Ἐπειδὴ δὲ ἡμᾶς (L ἡμεῖς) citat Theod.

1 affectus T || 3 res add. Beck || 4 et addidi || 5 procreas V || 6 qui — qui vulg.] quae — quae VT || 7 accipiet V || 8 et om. V || 9 sq. *plurimos — successiones libri ||

10 quaternos V || 11 descendente T] descendentes V vulg. || per masculos] per om. T* || 12 generos] grās (i. e. gratias?) V || curie T || 15 pedentibus V || positae T || 16 amicali V] amicabili T vulg. || absolutionem V obsoletionem T. Seclusi || 18 iussa T || nobis vulg.] a nobis libri || 19 hanc V || 20 prouintiam VT || 21 subscr. praestat unus V: dat. kl. aug. doño iusti. pp. aug. XII bilisario uc. Belisarii consulatus videri potest irrepsisse ex subscriptione novellae CII, quamquam in Authentico ea novella alio loco extat (n. XXXII) et plerumque inter extravagantes legitur || 24 novellas CII CIII, quae in Authentico sunt n. XXXII XXXIII, suo loco habet V f. 98*, inter extravagantes T f. 195* sq. ab altera manu scriptas, om. R || 24 sq. R; III-II. (sic) De moderatore arabie V

κατεστησάμεθα τάξιν, ἐρωμενεστέρας τῶ παντὶ γενο-
 μένας καὶ οὕτως ἀντιλαβομένας τῶν πραγμάτων ὡς
 πάντα ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβλησάμεθα. ἀνδύπατοι
 γοῦν ἡμῖν καὶ πραιτῶρες καὶ μοδεράτωρες καὶ ἡ τῶν
 παλαιῶν τούτων ὀνομάτων σεμνότης ἐξηγήσεται, καὶ
 ῥῆξται καὶ τὰ τῶν αἰτήσεων αὐτοῖς καὶ ἐξουσία
 δέδοται πᾶσα, καὶ πρὸ πάντων ἀπηγόρευται τὸ τοῖς
 ὑπῆκοις λυμάνεσθαι καὶ χερσὶ πολλαῖς κατ' αὐτῶν
 χρῆσθαι ὅρκους τε τὸ πρᾶγμα κατασφαλίσμεθα τοῖς
 πάντων φοβερωτάτοις, καὶ οὐκ ἄλλως αὐτοῖς παραδί-
 δομεν τὰς ἀρχάς, εἰ μὴ τοὺς ὅρκους ὑποστάντες οὕτω
 τῶν συμβόλων ἀξιοθῶσιν τῆς ἀρχῆς. Εἶδομεν οὖν
 καὶ ἐπὶ τὴν Ἀράβων χώραν, καὶ τὴν αἰτῶν ἀνα-
 ζητούντες δι' ἣν καὶ τὸ δημόσιον ἀπορεῖ, καίτοιγε
 τῆς χώρας εὐθαλεστάτης οὐσης, καὶ πληθὸς ἡμᾶς τῶν
 προσιώντων περιστάται καὶ ὀδύρονται πάντες οἱ μὲν
 κλοπᾶς οἱ δὲ ἀδικίας οἱ δὲ ἄλλας προσαγγέλλοντες ζη-
 μίας, τὴν πρόφασιν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς κακίας εὐδο-
 μεν ἐκ τῆς περὶ τὴν ἀρχὴν ἀσθενείας γινομένην. ἦν
 γὰρ οὕτως εὐτελής ὁ τὴν πολιτικὴν ἔχων ἀρχὴν,
 ὥστε καταδεδουλώσθαι τῶ τῶν ὀλων ἡγουμένῳ, καὶ
 ἐπὶ ταῖς ἐκείνου βουλαῖς κείσθαι τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ
 ἢ μηδ' ὄλωσιν εἶναι τὴν ἀρχὴν ταύτην. τοιγαροῦν καὶ
 ὁ χρόνος ἦδη συχνὸς ἐξ οὗ καὶ ἐκλείπει, καὶ τὰ
 τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς ἢ στρατιωτικῆς πράττει μήτε
 ἐναντὶ μήτε ἐκείνη παντελῶς ἀκοῦσα ἡσχόληται γὰρ
 οὐκ ὅπως ἂν τι τοὺς ὑπῆκοὺς ὠφελίσειεν, ἀλλ'
 ὅπως ἂν ἐκατέρωθεν ἐκκερδάνοι.

rem constituimus ordinem, validiores omnibus factas
 et quae sic tueantur causas, ut omnia in melius
 sint mutata. Proconsules ergo nobis et praetores et
 moderatores et veterum horum nominum honestas
 iuventa est, et auctae etiam annonae eorum et po-
 testas omnis data, et ante omnia interdictum ut
 subiectos depopulentur et manibus plurimis adversus
 eos utantur. Iureiurando quoque causam munivimus
 omnibus formidando, et non aliter eis tradimus cin-
 gula, nisi iurandum subeant ita codicillos promeren-
 tes administrationis. Respiciamus itaque et Arabo-
 rum provinciam, causam requirentes propter quam
 et fiscalia minus idonea sunt, cum utique provincia
 sit uberrima, et turba nos adeuntium circumstat et
 ingemiscunt omnes, alii quidem furta alii vero iniqui-
 tates alii aliorum denuntiantes damnorum occasio-
 nem, et causam malignitatis invenimus ex infirmitate
 facta circa administrationem. Erat enim sic vilis
 qui civilem habebat administrationem, ut deserviret
 armorum duci et in illius iaceret voluntatibus salus
 eius, nisi famularetur administratio. Itaque et tem-
 pus iam continuum est ex quo etiam defecit, et ea
 quae civilis sunt cinguli et militaris agit, neque sibi
 neque illi omnino sufficiens; occupatus namque est
 non ut aliquid subiectis prosit, sed ut ex utraque
 lucretur.

CAPUT I.

Ταῦτα ἡμᾶς πρὸς τὴν παροῦσαν ἀνέστης βουλήν,
 καὶ τῶ παρόντι νόμῳ χρῶμενοι μετατίθεμεν τὴν ἀρ-
 χὴν ἐπὶ κάλλιον σχῆμα· καὶ φιλοτιμούμεθα καὶ αὐτῇ
 τὴν τοῦ μοδεράτωρος [ἦτοι ἀρμοστοῦ] προσηγορίαν
 (τούτου ὅπερ καὶ ἐν Πόντῳ πεποιήκαμεν), καὶ τὸ τῶν
 spectabilium αὐτῇ δίκαιον δίδομεν ἀρχῶν, ὥστε κατὰ
 μηδὲν ἐλάττωνα τῆς δονικῆς καθεστάναι, ἀλλ' ἀντ-
 ἔχουσαι μὲν καὶ τῶν δημοσίων εἰσπράξεων σὺν σφο-
 δούτῃ πάσῃ, ἀντέχεσθαι δὲ καὶ τῆς τῶν ἰδιωτῶν
 ὠφελείας, καὶ μὴ συγχωρεῖν μήτε τῶ περιβλέπτῳ δονικῷ
 μήτε τῶ φυλάρχῳ μήτε τινὶ τῶν δυνατῶν οἴκων,

Haec nos ad praesentem erexerunt voluntatem,
 et praesenti lege utentes transponimus administra-
 tionem ad meliorem figuram: et largimur etiam ei
 moderatoris appellationem (hoc quod etiam in Ponto
 fecimus), et quod spectabilem est ei damus (ius)
 administrationum, ut in nullo minor ducatu con-
 sistat, sed tueatur quidem et publicas exactiones
 cum omni vehementia, defendat autem et privatorum
 utilitates, et non cedat neque spectabili duci neque
 gentis iudici neque cuidam potentium domuum, sed

ordinem produximus, valentiores undique facti sunt et ita res tractarunt, ut omnia in meliorem statum
 converterentur. Siquidem proconsules nobis et praetores et moderatores atque antiquorum istorum nominum
 gravitas excogitata est, et annonae quoque us auctae sunt omnisque potestas est data, et ante omnia
 interdictum ne subiectos despohent multisque manibus adversus eos utantur; iureiurando quoque rem muni-
 vimus omnium maxime pertimescendo, neque aliter iis magistratus tradimus, nisi iureiurando praestito
 codicillos magistratus meriti sint. Atque respicimus etiam ad Arabum regionem, et cum causam inquir-
 reremus ex qua et fiscus inopia laboret, quamvis feracissima sit regio, et interpellantium multitudo nos
 circumdet omnesque lamententur alii furta alii iniurias alii alia ad nos damna deferentes, occasionem
 causamque huius mali ex infirmitate magistratus oriri intelleximus. Erat enim adeo abiectus qui civilem
 magistratum habebat, ut inserviret ei qui armis praerarat, et in eius arbitrio posita esset ipsius salus vel
 ut omnino ne esset quidem hic magistratus. Itaque iam longum tempus est ex quo vel defecit, et quae
 civilis magistratus sunt militaris agit, qui tamen neque sibi neque illi plane sufficit: in eo enim occu-
 patus est, non ut subiectis commodi aliquid afferat, sed ut utrumque lucrum faciat.

I. Haec nos ad praesens consilium excitaverunt, ac praesenti lege utentes magistratum in pul-
 criorem formam traducimus: atque ipsi quoque moderatoris [sive harmostiae] appellationem largimur (id
 quod etiam in Ponto fecimus), et spectabilem magistratum ei ius damus, ut in nulla re duciano in-
 ferior sit, sed curet publicas exactiones cum omni severitate, curet privatorum commoda, neve per-
 mittat aut spectabili duci aut phylarcho aut ulli ex domibus potentium, sed ne sacro quidem patrimonio

4 γοῦν ἡμῖν] ἡμῖν οὖν L || 5 ἐξέρχεται L || 7 τοῖς
 τῆς L || 8 πολλοῖς L || 9 τοῖς πάντων φοβερωτάτοις
 omnibus (i. e. πᾶσιν?) formidando ε || 12 εἶδομεν M] ἴδω-
 μεν Ls || 13 ἀράβων ML (id. infra 495, 20) || καὶ τὴν
 καὶ om. ε || 15 τῆς] καὶ τῆς L || 16 ἀνίσταται L || 17 ἄλλας
 προσαγγέλλοντες ζημίας, τὴν πρόφασιν] aliorum (i. e.
 ἄλλης) denuntiantes damnorum occasionem ε || 19 γενο-
 μένην L^a facta (i. e. γινομένης) ε || 20 πολιτικὴν ἔχων
 (σχῆμα?) L^a Ls] πολιτικῶν κεκτημένος M || 22 αὐτοῦ]
 τὴν αὐτοῦ L || 23 ἢ μηδ' ὄλωσιν εἶναι τὴν ἀρχὴν ταύ-
 την] nisi famularetur (i. e. εἰ μὴ δουλώσῃται?) admini-
 stratio ε || 25 ἢ στρατιωτικῆ] et militaris ε || *μήτε]
 μήδ᾽ M μηδὲν L || 26 *μήτε] μηδὲ ML || 31 αὐτῇ] αὐ-
 τῆν M^a B^c || 32 ἦτοι ἀρμοστοῦ ML, om. Ls || 33 τούτῳ
 B^c || ἐν Πόντῳ πεποιήκαμεν] nov. XXVIII || 34 specta-
 bilium M, περιβλέπτων Ms. v., LB || 36 εἰσπράξεων

L^a || 39 φυλάρχῳ L (phylarchum id est Saracenorum
 ducem Iul.)

1 *factas] sunt factae libri || 3 ergo om. T || 4 ho-
 rum Osenbrüggen] honorum Vulg. bonorum T || 6 danta
 T^a || 8 utatur V || quoque V] neque T || 9 formidandos
 VT || ei T || 11 itaque] ita T || *arabiorum T arabicorum
 V (cf. 495, 20) || 14 circumstet libri, corr. Osenbrüggen ||
 18 erat — 19 administrationem om. T || 19 sq. deseruire et
 iacere libri, corr. Beck || 21 famuletur T || 23 et militaris
 et del. Beck || 24 *occupata libri] namque est V] sit
 namque T || 25 ut non T || 26 lucretur V || 33 quod]
 quae Beck || *ius administrationum] administrationem
 libri || 34 in om. V || ducato V || 35 exactiones] actiones
 ex V^a || 36 autem et V] et om. T || 37 neque gentis] ne
 gentis T^a || 38 domum V

ἀλλὰ μηδὲ τῷ θείῳ πατριμονίῳ ἢ τοῖς θεοῖς ἡμῶν
 περιβάτοις ἢ αὐτῷ τῷ θείῳ ἡμῶν οἴκῳ τὴν οἰανοῦν
 ἐπαγαγεῖν τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσει ξημίαν, μηδὲ κατα-
 κλίνεσθαι ῥαδίως μηδὲ τρέμειν, ἀλλ' ἀνδρείως τῶν
 ὑπὲρ ἡμῶν ἐξηγεῖσθαι, καὶ πρὸ πάντων μὲν καθαρὰς
 φυλάττειν θεῶν τε καὶ ἡμῶν καὶ τῷ νόμῳ τὰς χεῖρας
 (ὑπὸ γὰρ τοῖς αὐτοῖς ὅροις ὑπ' οὐδὲ τὰς ἄλλας ἀρχὰς
 καὶ ταύτην εἶναι βουλόμεθα)· ἔπειτα κομίζεσθαι μετὰ
 τῶν συμβόλων καὶ τὰ βασιλικά παραγγέλματα, ἅπερ
 οἱ μὲν πρὸ ἡμῶν νομοῦνται καὶ τὸ παλαιὸν τῆς πο-
 λιτείας ἠπίστατο σχῆμα, ἡμεῖς δὲ καὶ ἐκλελοιπότε
 πάλιν ἀνεκτεθήμεθα καὶ εἰς πολιτείαν κατηγάγομεν,
 ὥστε καὶ τοῖς αὐτοῖς ἐντυγχάνειν ἀεὶ καὶ τὰς ἡμετέρας
 φυλάττειν κελύσεις. εἰ γὰρ δὴ τοῖς κατακολουθή-
 σαιεν, οὐκ ἔστιν ὅπως μὴ πάντα καλῶς ἀπαντήσαιεν
 αὐτῇ καὶ μετὰ τῶν νόμων πρὸς εὐκολίαν καὶ δικαίαν
 ἐραστῶν ἄφικοντο.

CAPUT II.

Πρῶτον μὲν οὖν αὐτῇ σπούδασμα γένηται, καθά-
 περ εἰπόντες ἐφθμεν, ἢ τῶν δημοσίων εἰσπραξίαι,
 τοῖς μὲν ἐγγνώμοσι φιλανθρωπὸς τε καὶ πατρικὴ γινο-
 μένη, τοῖς δὲ ἀγνωμονεστέροις σφοδρὰ τε καὶ ἀνέδο-
 τος. ἔπειτα ἐπιμελήσεται καὶ τοῦ δημοτικοῦ καὶ τῆς
 εὐταξίας τῆς αὐτοῦ, καὶ τοῦ μὴ θορυβῆσαι καὶ στασε-
 σιν ἐκδεδόσθαι μήτε Βοστρονῶν μήτε τοὺς ἄλλους,
 μηδὲ τὰ πρὸς τέρψιν ἀνεμμένα τῇ παλαιότητι ταῦτα
 εἰς μανίαν τε καὶ φόβους τρέπειν. Ἔξει δὲ ὑπακοῦν-
 τας αὐτῇ καὶ τοὺς στρατιώτας κατὰ τὰ θεία ἡμῶν
 παραγγέλματα (καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ἐκείθεν ἔστι λα-
 βεῖν), οὐδενὸς τε ἀμελήσει παντελῶς τῶν δεόντων.
 καθάπερ γὰρ τὸν ἐν Πόντῳ πεποιήμεθα μεδεράτορα,
 οὕτω καὶ αὐτὸν τοῖς αὐτοῖς τῆς ἀρχῆς ταύτης πάντως
 ἐμβιβάζομεν ἰγνεσι, καὶ ἔσται καὶ αὐτὸς spectabilis,
 ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν ἐκλήτων καὶ τὰ περὶ τῶν
 ἄλλων αὐτῷ διοικηθήσεται. καὶ οὐδὲ μέχρι τῆς παρα-
 μύθιας τῆς ἐμπροσθεν στησόμεθα μόνῃς· βουλόμεθα
 γὰρ αὐτὸν προφάσει σιτήσεων καὶ τῆς ἄλλης παραμυ-
 θίας κομίζεσθαι quindecim χρυσίου λίτρας, τὸν δὲ γε
 πάρεθρον αὐτῷ τῆς ἀρχῆς duas λίτρας, καὶ τὴν γε
 αὐτοῦ τάξιν duas χρυσίου λίτρας. Εἰ δὲ καὶ ἐκ τῶν

neque divino patrimonio aut sacris nostris privatis
 aut ipsi sacrae domui nostrae quodlibet inferre
 nostris collatoribus damnum, neque flectatur facile
 neque timeat, sed viriliter collatoribus praesideat,
 et prae omnibus quidem puras servet deo et nobis
 et legi manus: sub eodem (enim) iureiurando sub
 quo alias administrationes et hanc esse volumus,
 deinde accipere cum codicillis et imperialia man-
 data, quae ante nos quidem legislatores et antiqua
 reipublicae sciebat figura, nos autem deficientia
 denuo renovavimus et ad rempublicam deduximus,
 ut et haec relegant semper et nostras custodiant
 iussiones. Si enim haec sequantur, nos possunt nisi
 bene omnia occurrere et post legum facilitatem at-
 que iustitiam circumscribere negligentiam.

aut sacris nostris privatis aut ipsi sacrae nostrae domui, ut quicquam damni subiectis nostris inferant,
 neve facile flectatur neu trepidet, sed fortiter subiectis praesit, et ante omnia puras manus et deo et
 nobis et legi servet (iisdem enim sacramentis quibus ceteros magistratus hunc quoque obstrictum esse vo-
 lumus); deinde cum codicillis etiam mandata imperialia accipiat, quae quidem qui ante nos fuerunt legis-
 latores et antiqua reipublicae forma non ignorabat, nos autem cum defecissent iterum recuperavimus et
 in rempublicam reduximus, ut et haec semper adhibeat et iussiones nostras observet. Si enim haec se-
 quatur, fieri non potest quin omnia ei bene cedant et cum legibus ad commoditatem iustaque facilitatem
 perveniant.

II. Atque primum quidem ei studium sit, sicuti supra diximus, publicorum tributorum exactio, quae
 devotis quidem humana et paterna sit, contumacioribus autem severa et indulgentiae expers. Deinde po-
 pulo quoque prospiciet et disciplinae eius, ac ne tumultibus et seditionibus se dedant aut Bostreni aut
 ceteri, neve quae ad delectationem a vetustate permessa sunt ea in furorem et caedes vertant. Habebit
 autem milites quoque sibi oboedientes secundum sacra mandata nostra (etenim hoc quoque inde petere licet),
 nec quicquam omnino eorum quae necessaria sunt negleget. Quemadmodum enim in Ponto moderatorem
 fecimus, ita ipsum quoque utique iisdem huius magistratus vestigiis ingredi iubemus, eritque et ipse specta-
 bilis, atque similiter et appellationes et cetera ab eo administrabuntur. Ac ne in solacio quidem priore
 subsistemus: volumus enim ipsum nomine annonarum et reliqui solacii quindecim auri libras accipere, con-
 siliarium autem magistratus eius duas libras atque officium eius duas auri libras. Quamquam autem ex

1 *μηδὲ] μήτε MLB || πατριμονίῳ (πατριμονίῳ Haloander) || τῷ ἐπὶ τῶν Θεσσαρῶν B || ταῖς θελαῖς ἡμῶν πατριμονίαις B || 3 ἐπάγειν L || 5 ἡγείσθαι Haloander (cf. Edict. IV 2) || 6 ἡμῶν B^c || 7 ὑπὸ γὰρ — ἀρχὰς om. B^c || 10 μὲν om. B || 11 ἠπίστατο M^ε] ἠπίστατο LB || καὶ om. ε || 14 κατακολουθήσειεν] sequantur ε || 16 αὐτῇ om. ε || 16 sq. καὶ μετὰ — ἀφίκοιτο] et post legum facilitatem atque iustitiam circumscribere negligentiam ε || τὸν νόμον B^c || 22 δημοσίων L^a || 23 μή] μήτε B || 24 ἐκδιδόσθαι B || Βοστρονῶν (cf. ε) || Βοστρονῶν M || Βοστρονῶν L || Βοστρονῶν B vulg. || 25 *μηδὲ] μήτε MLB || 26 μανίαν] furoribus ε || 27 τοὺς στρατιώτας LB (cf. 495, 2; Edict. IV, 1 extr.; milites omnes Iul.) || στρατιώτας M || 30 τὸν] τῶν L || 31 πάντως om. B^ε || 32 ἐμβιβάζομεν Hombergk] ἐμβιβάζομεν MB || ἐκβιβάζομεν L elevamus ε || ἔσται] est ε || spectabilis M || περιβλεπτος LB || 33 ὁμοίως δὲ] καὶ ὁμοίως δὲ L || 37 quindecim, s. v. πέντε καὶ δέκα M || πεντεκαίδεκα B || δεκαπέντε L || 38 duas, s. v. β' M || δύο

ἔξιν LB^ε || καὶ om. B || *γὰρ] τε libri || 39 duas M || δύο LB || λίτρας om. L

5 quidem om. V vulg. || 6 enim add. Beck || 8 accipiat Beck || 10 scribat T || 11 renouabimus libri || 12 ut et] ut ad V et ut T || hoc T || relegunt V, relegat Beck || custodia sit V, custodiat Beck || 13 haec om. T || sequantur V] sequentur T, sequatur Beck || 14 bene omnia V] bene omnia bene T || facilitate V || 18 ei Beck] eis libri || fiet secuti V || 19 fiscalia V || 20 vehementius T || 22 disciplinam V¹ disciplina V² || et seditionibus V] ac seditionibus T || 23 hostremi V bostrē T || ea] alia T || uoluntatibus T || 24 dicabat V || 25 et del. Beck || 26 diuina mā (sic pro nra) T || nostra diuina V || 27 et add. Osenbrüggen || nullis T || penitus om. T || 29 eum] enim V || hisdem T || cinguli huius om. T || 30 est] erit Osenbrüggen || et similit[er] et om. T || 31 gubernavit VT || 33 consolationis T || 34 auri] autem libri || accipere — 36 auri libras om. T

βασιλικῶν παραγγελμάτων, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, ἤδη τοῖς στρατιώταις ἐφέστηκεν, ἀλλ' οὐν ἔσται φροντίς ἡμῖν τῶν καταλόγων τῶν ἰδρυμένων ἐκεῖσε τῶν τῶν ταύτην ἔχοντι τὴν ἀρχὴν ὑποκλίνας, ἐφ' ὅτε αὐτοῦ ὑπακούειν μόνου καὶ ταῖς αὐτοῦ διατυπώσεις ἐκείνῃ τε καὶ πείθεσθαι. οὐκ ἐπικοινωνήσει δὲ παντελῶς ὁ περιβλεπτός δούξ οὔτε οἷς ἂν ἡγησῶς αὐτῶ δοίμεν στρατιώταις οὔτε ἰδιωτῶν οὔδενί, οὔτε ταῖς ἐκείνων δίκαις ὅταν ἔρχοιεν πρὸς ἀλλήλους, οὔτε εἰ τῶν ἰδιωτῶν τις ὁ ἐναγόμενος εἴη, οὔδὲ τὴν οἰανοῦν ἔξει 10 μετουσίαν πρὸς ἰδιωτικὰς αἰτίας· ἐπεὶ πολὺ τὸ μέσον ἐστὶ στρατιωτικῆς τε φροντίδος καὶ πολιτικῆς διοικήσεως, καὶ δεῖ διακεκρίσθαι ταῦτα, καθάπερ οἱ πατέρες ἡμῖν τῆς πολιτείας ἔταξαν τε καὶ κατεστήσαντο. εἰδότες τοῦ περιβλεπτοῦ δουκός, ὡς εἰ ἐμβαλεῖν ἐαυτὸν 15 θρασυῶς πράγμασι πολιτικοῖς, οὔδὲ τῶν στρατιωτικῶν ἀντιλήφεται, ἀλλὰ κἀκείνων ἀφαιρεθεὶς ἰδιωτῆς ἔσται καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ταύτην γενήσεται.

CAPUT III.

Ταῦτα ἡμῖν νενομοθετήσθω καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀράβων χώραν ἀρχῆς· πεπεσμένα γὰρ καὶ βουλήσει 20 θεοῦ, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐπιδώσει πρὸς τὸ κάλλιον. εἰ γὰρ καὶ οὐκ ἐφείσάμεθα χρημάτων, ἀλλ' ἠξήσαμεν αὐτῶ τὰς σιτήσεις, ἀλλ' οὐν ἴσμεν ὡς καὶ ὁ ταύτην ἔχων τὴν ἀρχὴν σπεύσει τοιοῦτος φανῆναι περὶ τὰς ἀληθεῖς τῶν δημοσίων φόρον εἰσπράξεις, ὡς μὴ ζημίαν 25 ἐντεῦθεν ἀλλὰ δίκαιον κέρδος τῶ δημοσίῳ προσαγαγεῖν. Ἐπεινο μέντοι γίνεσθαι τε καὶ κρατεῖν βουλομένα τὸ τὰς σιτήσεις τοῦ περιβλεπτοῦ δουκός ἐκεῖθεν αὐτὸν κομίζεσθαι, ὁπόθεν ἂν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος ἐκτάξει· πρόδηλον ὅν ὡς οὐ μετὰ τῶσάυτης 30 ἀδρανεῖας προσέξει τοῖς πράγμασιν ὡς μηδὲ τὰς οἰκείας σιτήσεις ἀπατεῖν ἰσχύσαι, εἰδὼς ὡς εἰ παρὰ ταῦτα τι πράξει, ποιῆν ἕνδεκα χρυσίου λίτρας ζημιωθήσεται. Dat. vi. k. Iun. CP. post cons. Belisarii v. c.

Haec a nobis sancita sint et in administratione 20 Araborum provinciae: confidimus enim voluntate dei, quia (res) crescit in melius. Nam etsi non peperimus pecuniis, sed auximus ei annonas, tamen scimus, quia et qui hanc habet administrationem studebit talis videri circa veras publicorum functionum exactiones, ut non damnum ex hoc, sed iustum lucrum offerat publico. Illud tamen et fieri et valere volumus, ut annonas spectabilis dux inde percipiat undecumque provinciae iudex delegaverit; palam etenim est quia non cum sua efficacia respiciat causas, si nec suas annonas exigere valuerit: sciens quia, si praeter haec aliquid egerit, quinque libras auri multabitur.

Dat. iiii. idus Iun. CP. imperante domino nostro 35 Iustiniano pp. Aug. post consulatum Belisarii viri clarissimi.

imperialibus mandatis sicuti supra diximus iam praeest militibus, at curae nobis erit, ut unum ex militibus numeris qui ibi collocati sunt subiciamus ei qui hunc magistratum habet, quo ipsi soli oboediant eiusque praeceptis obtemperent et pareant. Nullam vero omnino communionem spectabilis dux habebit aut cum militibus quoscumque illi nominatim dederimus aut cum privatorum ullo, neque in litibus illorum si quas inter se habeant, neque si quis ex privatis reus sit, neque ullam habebit pariem in privatis causis: quoniam multum interest inter militarem curam et civilem administrationem atque haec esse disuncta oportet, quemadmodum patres reipublicae nobis ordinarunt et constituerunt. Sciatque spectabilis dux, si civilibus rebus se immiscere ausus sit, ne militares quidem se exerciturum, sed illis quoque exiutum privatum se esse futurum et huic magistratui subiectum iri.

III. Haec nobis de Arabum quoque regionis magistratu sancita sint: confidimus enim dei voluntate rem ad melius esse profecturam. Nam etsi pecuniis non peperimus, sed auximus ei annonas, at scimus eum qui hunc habet magistratum operam daturum esse, ut talis in veris publicorum tributorum exactionibus appareat, qui non damnum inde sed iustum lucrum fisco afferat. Illud tamen fieri et valere volumus, ut spectabilis duxis annonas is inde auferat undecumque praeses provinciae ei delegaverit; cum munifestum sit eum non cum tanta ignavia res curaturum esse, ut ne proprias quidem annonas exigere possit: qui si quid adversus haec fecerit, sciat se poena quinque libris auri multatum iri.

1 ἐφθήμεν in ἐφθήμεν corr. L || 2 ἔσται om. B || 4 τῶν alios (i. e. τῶν) ε || 5 αὐτοῦ om. ε || μόνου ML || μόνον vulg. (B?) legi (i. e. νόμου) ε || ἐαυτοῦ B^c || 6 πείθεσθαι L || 7 ὅ οὔτε ὁ L || 8 *ἰδιωτῶν (cf. ε; Edict. IV, 2) ἰδιῶται M ἰδιωτικῶν B εἰδικῶ (ex L?) Holoander, ἰδιῶτη cum Scrimgero vulg. || οὔτε ταῖς B || οὔδὲ ταῖς ML || 9 ἐκεῖθεν B || 13 δεῖ B (cf. Edict. IV, 2) om. ML || διακεκρίσθω M διακρίνωσθαι B discreta sunt ε || 14 τὰς πολιτείας malit Zochoriae (sed cf. Edict. IV, 2) || 19 ἡμῖν Bε || καὶ ἡμῖν ML || νενομοθετήσθω M || τῆς τὴν B^c || τὴν M || τὴν τῶν L, om. B || 20 καὶ om. ε || 22 καὶ om. L || 27 μέντοι MB || μέντοιγε L || 29 ὁπόθεν Lε (cf. Theod. Ath. Iul.; Ed. IV, 3) ὁπόσον M ὁπόσας B || 30 μετὰ τῶσάυτης cum sua (i. e. τῆς αὐτοῦ?) ε || 31 ἀδρανεῖας B^c efficacia ε || 31 sq. ὡς — ἰσχύσαι si — valuerit ε || 32 εἰ παρὰ ταῦτα τι πράξει sin autem moderator adversus ea quidpiam fecerit Iul. mole; ducent intellegi docet Ed. IV, 3 || 33 ποιῆν om. ε || quinque Mε (cf. Iul.) ἡ M s. v., L πεντηκῆδεκα B (cf. Ed. IV, 3 ποιῆν viginti librarum auri) || 34 subscr. om. Iul. || vi. k.

iun. M] iiii. id. Iun. ε μηνί Ἰουνίῳ Ath. Theod. ('forte xv. k. Iun. Zochoriae) || CP.] ep. dn. M CP. imperante domino nostro Iustiniano pp. Aug. ε, om. Ath. Theod. || post cons. Belisarii vc. ε] μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Ath. bilisario uc. cons. M μετὰ τὴν ὑπατείαν Ἀπίωνος Theod.

2 sq. constitutorum numerorum T^a || 3 ei] et VT || 5 communicavit libri || 6 dux] sit iudex T || illis Osenbrüggen] in aliis libri || 7 pribatis V (et sic infra) || 8 adecinicem V^a || ne si V || 9 quilibet T || 12 discreta sint Osenbrüggen || 15 vindicabit Osenbrüggen] iudicabit libri || 16 haec V || amministrationem V^a || 19 sint V^b] sunt V^a T vulg. || 21 res add. Beck || crescet Beck || perpeccimus V || 23 et si hanc habeat T || 24 tales libri || 25 iustum sed V || 26 afferat Beck || et fieri Beck] id fieri libri || 29 et enim V] enim T || 30 sic T || uoluerit libri, corr. Beck || 32 multabitur] muleta bñ (i. e. bene) T || 34 subscriptionem proestont VT || iunii V || cap. VT || 35 post consulatum om. V || bisilarii viri clarissimi T bilisario uice cons. V

Π

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.Ἐγράφη Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν
πρατωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ. 5

(Προοίμιον.) Ἦδη μὲν καὶ ἄλλας ἐθνῶν ἡγεμονίας μείζους κατεστήσαμεν χθαμαλὰς τε πρότερον οὐσας καὶ πράττειν οὐδ' ὅτιον τῶν ἐρρωμενεστέρων δυναμένας, καὶ τοῦτο ἡμῶν spectabilias κατεστήσαμεν, τοῦτο δὲ αὐταῖς ἡξήσαμεν τὰς σιτήσεις παρεδούς τε καὶ τάξει, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐφιλοτιμησάμεθα ἐφ' ἐσεῶν τε ἀκούειν δεδώκαμεν· καὶ τὰς μὲν ταῖς τῶν ἀνθυπάτων ἐπεκοσμήσαμεν τιμαῖς τὰς δὲ τῶν καλονμένων κομητῶν καὶ ἐτέρων πρατωρίων καὶ μονερατῶρων ἄλλας, καὶ αἰεὶ τι προσεξευρίσκοντες λαμπρὸν τῇ καθ' ἡμᾶς πολιτείᾳ νέον δεδώκαμεν ἄνθος. εἰς νοῦν δὲ ἡμῖν ἦλθε καὶ ἡ Καισαρέων μητρόπολις ἡ Παλαιστίνης ἡγουμένη τῆς πρώτης, ἣν ἐχοῦν καὶ πρὸ τῶν ἄλλων μείζονος ἀπολαῦσαι τιμῆς, διότι καὶ πρώην ἀνθυπάτος αὐτὴν εἶχε, καὶ ἐφειστήκει αὐτῇ τοιαύτη 20 τις ἀρχή, καὶ ἐκ σεμνοτέρας εἰς ἐλάττω μετέβαλε, μᾶς μὲν ἐμπροσθεν τῆς ὄλης οὐσης Παλαιστίνης, εἰς τρεῖς δὲ διαιρέσεις μοίρας, καὶ οὐδὲ τῆς ἀνθυπατείας αὐτῆς μεινάσης, ἀλλ' εἰς ἀρχὴν ταύτην δὴ τὴν ὀρθηαρίαν καλονμένην κατενεχθείσης· καίτοιγε ἀρ- 25 χία τε ἐστὶ καὶ αἰεὶ σεμνή, ἡνίκα τε αὐτὴν Στρατῶν ἰδοῦσατο πρώτος, ὃς ἐξ Ἑλλάδος ἀναστὰς γέγονεν αὐτῆς οἰκιστῆς, ἡνίκα τε Οὐεσπασιανὸς ὁ τῆς θείας μνήμης, ὁ τῶν αὐτοκρατόρων εὐδοκμώτατος, ὁ Τίτων πατὴρ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης (ὅπερ αὐτῷ καὶ μό- 30 ρων ἦρκεν πρὸς ἅπασαν εὐδοξίαν) εἰς τὴν τῶν Καισάρων αὐτὴν ἀνόμασε προσηγορίαν πρότερον Στρατῶ-

Nov. CIII (= Authent. XXXIII) extat in ML, c. 1—3 in B 6, 17. — Epit. Theod. 103, Athan. 4, 20. Iulian. const. XCVI.

CIII.

DE PROCONSULE PALAESTINAE.

Scripta est Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, ex consule et patricio.

Praefatio. Iam quidem alios quoque provinciarum praesides maiores reddidimus, qui antea humiles essent nec quicquam firmius agere possent, et modo spectabiles effecimus, modo annonas auximus ipsi consiliariisque et officio, ac reliqua omnia largiti sumus, et ut de appellationibus cognoscerent concessimus: atque alios proconsulum alios comitum qui vocantur alios praetorum alios moderatorum honoribus ornavimus, semperque splendidi aliquid excogitantes reipublicae nostrae novum florem addidimus. In mentem autem nobis venit etiam Caesariensium metropolis, quae Palaestinae primae principatum tenet, quam etiam prae ceteris maiore frui honore oportebat, quoniam prius quoque proconsul eam habuit, atque praefuerat ei talis magistratus, et ex nobiliore in inferiorem statum translata esset, cum antea quidem una fuisset Palaestina universa, deinde autem in tres partes divisa esset, ac ne ipse quidem proconsulatus mansisset, sed in magistratum istum qui vocatur ordinarius esset translatus: quamvis antiqua sit et utique honorata, et tum quando eam Strato primus constituit, qui e Graecia profectus conditor eius exiit, et quando Vespasianus divae memoriae imperatorum gloriosissimus, pater Titi divae memoriae (quod illi vel solum sufficebat ad omnem gloriam), secundum Caesarum nomen ipsam appellavit, cum antea

4 inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ Ath. (cf. 5) || 6 Ἐδη rubr. M || ἐθνῶν] γενῶν cit. Ath. || 9 spectauilias M περιβλέπτους L || 12 sq. τὰς μὲν ταῖς (ταῖς om. L) — τὰς δὲ ML] ταῖς μὲν — ταῖς δὲ habuisse videtur 5 || 14 πρατωρίων] τῶν πρατωρίων L || μονερατῶρων M || 15 ἄλλας] administrationes (i. e. ἀρχάς) 5 || 17 καισαρέα L (Καισαρέα Haloander) || 20 ἐφειστήκει L || αὐτῇ Zachariae ex 5] τῇ αὐτῇ ML || 21 εἰς ἐλάττων μετέβαλλε L || 22 * μὲν ἐμπροσθεν (cf. 5) μέντοι ἐμπροσθεν ML, μὲν τὸ ἐμπροσθεν Zachariae || 23 * οὐτε libri] ἀνθυπατίας (id. infra) M || 24 αὐτῆς ML] αὐτῆ ex 5 Haloander et Zachariae, qua correctione non opus est || 26 ἡνίκα τε αὐτὴν M] ἡνίκα δὲ αὐτὴν L secundum se quam (i. e. ἦν καθ' ἑαυτὴν?) 5 || 27 ὅς] ὁ M || 28 post ἡνίκα τε verba 26 sq. αὐτὴν στρατῶν — ἀναστὰς ἡνίκα τε (sic) repetit M || οὐεσπασιανὸς L¹ οὐεσπασιανὸς L² || 31 τῶν Καισάρων] αὐτῶν (αὐτῶν L²) καισαρέων L Caesariensium (i. e. Καισαρέων) 5

1 cf. quae diximus ad nov. CII || Ry XXX.III. V || 6 Nam T || praesidatos V || 7 primitus V] prius T || 8 ualedissimum V || 9 adicimus] adicientibus uel adicimus T || 11 et proconsulum] et om. V || 13 praetorum Beck] priores libri || 14 seper V || 17 praesidem VT || prime V] prouincie T || 19 pride V || proconsul eam Osenbruggen] proconsulem libri || 21 minorem rationem Beck] prius om. T || 23 proconsularia libri, corr. Beck] ei V] et T || sed Beck] et libri || in hanc administrationem Beck || 25 nobilis semper V || 26 se quam strato V] sequaestrato T || 27 ellada V allat T || 27 sq. hedicatorem, vv. et dum — imperatorum omissis T, imperatorum — divae memoriae om. V || 29 ei etiam V] etiam ei T || 30 cesariunsium V, Caesarum Beck

νος πρόγονο καλουμένην, ταύτην αὐτῇ χαρισάμενος τῆν
 τιμὴν διότι κατ' αὐτὴν ἐπὶ ταῖς Ἰουδαϊκαῖς νίκαις εἰς
 1 αὐτοκράτορας ἀνεγράφη. ὁρῶμεν δὲ αὐτὴν χώρας
 ἀρχουσαν μεγάλῃς τε καὶ θυμαστικῆς, καὶ αἰσθησὶν
 ὅτι μάλιστα πλείστην τῇ καθ' ἡμᾶς παρεχομένην πο-
 5 λυτεία φέρων τε μεγέθει καὶ εὐγνωμοσύνης ὑπερβολῇ,
 καὶ παρεχομένην πόλεις σεμνάς καὶ πολίτας ἐκτρέ-
 φουσαν ἀγαθοῦς καὶ λόγων μεστοῦς καὶ ἐν ἱερῶσιν
 εὐδοκιοῦντας, καὶ τὸ δὴ πάντων μέγιστον, ὅτι δὴ
 10 κατ' αὐτὴν ὁ τοῦ παντός δημιουργός ὁ δεσπότης
 ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος καὶ τοῦ παντός
 ἀνθρώπων σωτηρία γένους ἐπὶ γῆς ὤφθη καὶ ἤξίω-
 σεν οἰκειώσασθαι τὰ ἡμέτερα.

CAPUT I.

Ταύτην τοίνυν πῶς οὐκ ἂν τιμήσαιμεν, καὶ ἐπ-
 15 ἀναξομεν αὐτὴν πρὸς τὸ τῆς ἀνθυπατείας αὐτῆς σχῆμα,
 καὶ δώσομεν τῷ τῆν ἀρχὴν ἔχοντι ταύτην ἀνθυπάτῳ
 τε εἶναι καὶ καλεῖσθαι; ὅπερ πράττομεν διὰ τοῦδε
 τοῦ Θεοῦ πραγματικοῦ τύπου, καλεῖσθαι δὲ αὐτὸν
 καὶ ἰδικὸν βουλόμεθα Καισαρεῦσι νόμον· ἀνθύπατόν
 20 τε ἀποτελοῦμεν τὸν τῆν ἀρχὴν ἔχοντα, καὶ δίδομεν
 αὐτῷ τὸ τοῖς περιβλέπτοις ἐγγράφεσθαι καὶ ἔχειν
 ἅπαντα ὅποσα ἴδια τῆς τοιαύτης ἐστὶν ἀρχῆς, ἀκούειν
 25 τῶν ἐρεσιμῶν δικῶν ἀρχὴν decem librarum auri
 ἕξ ἑκατέρας Παλαιστίνης εἰς αὐτὸν φερομένων, ἰσχυ-
 ρόν τε τῷ παντὶ καθεστάναι, ὥστε καὶ τὰς ἡμετέρας
 προστάξεις δύνασθαι κάλλιον καὶ ἔρρωμενέστερον ἐ-
 τελεῖν. χορήγεται δὲ καὶ τῇ σεμνῇ καὶ ἀρχαῇ τηβέννῳ
 (φαμέν δὲ τῇ περιτορφόρῳ στολῇ) ἐν ταῖς ἱερομηνιαῖς
 αὐτῆν περιτιθέμενος, καὶ ἐγκαλωπιζέσθω τσαυτῇ
 30 [περιτιθεῖς] τιμῇ καὶ πόλεων ἐξαρχέτω στρατιωτῶν
 τὸ τοσούτων, καὶ πᾶν εἰ τι συμφέρον ἐστί καὶ τῷ δη-
 μοσίῳ καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑποτελεῖσι πραττέτω. Κατὰ
 αἰτήσεων δὲ πρόσφατιν viginti duas libras auri αὐτῷ
 δίδομεν, ὥστε εἰς ἑαυτὸν τε καὶ τὸν αὐτοῦ πάροδρον
 καὶ τῆν πειθόμενῃν αὐτῷ τάξιν ταῦτα διελεῖν καθ'
 35 ὃν ἂν αὐτὸς βουλευθῆι τρόπον, καὶ ταῦτα εἰς ἡμᾶς
 μνησῆσαι, ὥστε ἐκ Θεοῦ πραγματικοῦ τύπου καὶ τῆν

Stratonis turris vocaretur, honorem hunc ei largitus quia in ea post Iudaicas victorias in imperatorum
 1 numerum adscriptus est. Videmus autem eam regioni praeesse magnae et admirabili et existimationem
 quam maximam reipublicae nostrae praebere et tributorum magnitudine et devotionis praesantia, et
 civitates praestare honestas et cives alere bonos et praeceptis sapientiae refertos quique inter sacerdotes
 auctoritate florent, et quod quidem omnium maximum est, in ea creatorem universi dominum nostrum
 Iesum Christum dei verbum et totius humani generis salutem in terris visum ac sibi vindicare quae nostra
 sunt dignatum esse.

I. Hanc igitur quidni honore afficiamus et reducamus eam ad ipsius proconsulatus formam, demus-
 que ei qui magistratum hunc habeat, ut proconsul et sit et vocetur? Id quod agimus per hanc sacram
 pragmaticam sanctionem, vocari autem eandem specialem Caesariensium legem volumus; atque procon-
 sulem efficiamus eum qui magistratum habet, eique concedimus ut spectabilem numero adscribatur habeat-
 que omnia quaecumque eiusmodi magistratus propria sunt, et de causis appellationum usque ad decem
 libras auri cognoscat ex utraque Palaestina ad eum deferendis, et in omni genere potens sit, quo etiam
 mandata nostra melius et fortius exequi possit. Utetur autem etiam nobili illa atque antiqua toga
 (vestem dicimus praetextam purpura) festis diebus induens eam, atque tanto gloriatur honore et tot civi-
 tatibus et militibus praesit, et omne quicquid et fisco et subiectis nostris utile est agat. Annonarum vero
 nomine viginti duas libras auri ei damus, ut inter se et consiliarium suum et officium sibi oboediens ea
 quemadmodum ipse voluerit distribuatur, et haec nobis indicet, ut per sacram pragmaticam sanctionem distri-

1 χρῆσάμενος L || 2 νίκαις] νήσαις? L^a || 4 ἀρχού-
 σας L^a || αἰσθησὶν] compendium ε; an leg. αὐξῆσιν? ||
 5 παρεχομένη L^a || 6 τε] τε καὶ L || 8 λόγους L^a ||
 11 ἱησοῦς ὁ χριστὸς L || 14—17 Ταύτην — καλεῖσθαι] Θεοπίστῳμεν τὸν τῆς Παλαιστίνης ἀρχοντα ἀνθύπατον καλεῖσθαι inc. B || 15 αὐτῆς Mε] om. L (αὐ coeperat L^a), αὐθῆς Zachariae || 16 τῷ om. L^a || 17 τοῦδε M(ε)] τοῦ-
 του δὴ L τοῦτο δὲ B^c (cf. ad 499, 26) || 19 καὶ om. Lε ||
 20 τε] vero (i. e. δὲ) ε || ἀποτελοῦμεν Lε] ἀποστελοῦ-
 μεν B ἀποκαλοῦμεν M || 21 τὸ om. L || 22 ἅπαντα] ea ε || 23 decem librarum auri M] δέκα λιτρῶν χρυσίου (χρυσὸν L) LB || 24 αὐτῶν L^a || ἰσχυρόν τε B] ἰσχυρὰν τε Mε || 27 τηβένω M τῇ βέννω B^c τῇ βενέτω L (τῆν βενέτων Theod.) || 28 δὲ Mε] δὴ LB || 29 ἐγκαλωπιζέσθω ML || 30 περιτιθεῖς om. ε, seclusi glossa ad περιτιθέ-
 μενος (29) adscriptum (περιτιθεῖς male CGEHcimbach) || πόλεων Osenbrüggen ex ε] πολέμων MB πολλῶν L ||
 31 τε] τε καὶ L || post τοσούτων desse aliquid, v. c. ὅσους αὐτῷ ἀφοροῦμεν s. παρέξομεν (cf. c. 3) non recte

statuit Zachariae || καὶ τῷ] καὶ om. ε || 33 εἰκοσι δύο λίτρας χρυσίου B εἰκοσι λίτρας χρυσίου L || 34 αὐτοῦ cum Scringero vulg.

1 appellaret (compendium in ras.) T || 2 iudicis T || 3 provinciae Beck] prouintiam V^aT prouintia V^b || 4 praesideri V praesidem T || compendium] et compendium Beck || 5 praebentes VT || 7 cinitatis T || ciuiles alentes T || bonis V || 8 doctrinis plenos et om. T, et om. V || 9 et quod] et om. T || est] et V || quia] qui T || 11 totium V || salus] aliis T || 14 uehimus libri, corr. Beck || 16 proconsulem Beck || 18 specialem eam T || 19 cesariensim V || 22 sunt om. V || audiant libri, corr. Beck || 23 ex] et ex VT || utroque V || 24 defendas ualida quem V || 26 in verbis et antiqua desinit T f. 196^r, reliqua continuat t f. 83 || 28 circummittis t || 29 prosit t || 32 et suo — sibi om. V || 34 ad om. t || annuntiet t] numtiet V^a enmtiet V^b (denuntiet Beck)

ἐπὶ τούτοις διαίρειν ἡμῖς ἐπικυρώσαι. οὐδὲ γὰρ ὑπο-
 μένομεν αὐτὸν τε καὶ τὸν πείθερον ἐν τῇ παλαιᾷ
 εὐτελείᾳ τῶν σιτήσεων ὁρῶντες κομιζομένους, οὐδὲ
 τὴν αὐτοῦ τάξιν παντελῶς ἀβοήθητον οὔσαν, καίτοι-
 γε ἐπὶ τσαύταις εἰσφοραῖς κάμνουσάν τε καὶ κινδύ-
 νουσαν· ὥστε αὐτὴν εὐνοικῶς τε, ὑπουργεῖν αὐτῷ
 καὶ τοὺς δημοσίους εἰσπράττειν φόρους καὶ ἀπέχεσθαι
 λημμάτων ἀδίκων.

CAPUT II.

Ἐπικοινωνήσει δὲ οὐδ' ὅτιον ταῖς πολιτικαῖς αἰ-
 τίας καὶ ταῖς τῶν δημοσίων φόρων εἰσπράξεσιν ὁ
 10 κατὰ καιρὸν περιβλεπτός τῶν τόπων δούξ, ἀλλ' αὐ-
 τὸς πᾶσαν ἰδιωτικὴν τε καὶ δημοσίαν κατὰ τὸ ῥηθὲν
 αἰτίαν διακρινεῖ, καὶ μάλιστα πάντων προνοήσει τῆς
 τε ἀνελλιπούς τῶν δημοσίων εἰσκομιδῆς, καὶ τοῦ καθα-
 ραῖς χορηγεῖν ταῖς χερσίν· τοῦτο ὅπερ καὶ Στέφανος
 15 ὁ περιβλεπτός ὁ νῦν πρῶτος ἐπ' αὐτῆς γενόμενος ἤδη
 τε φυλάξας ἠδοκίμησεν καὶ αὐδὶς ὅτι τοῦτο πράξει
 διὰ τῶν ἤδη φθασάντων πεπεσμέθα· μάλιστα δὲ
 πάντων φροντιεῖ τῆς τῶν πόλεων εὐταξίας, καὶ τοῦ
 20 μηδένα εἶναι ταῖς πόλεσι δημοτικῶν θρόνων. καὶ
 γὰρ δὴ καὶ τοῦτο αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς ἴδιον, ὃς δὴ παρα-
 λαβὼν στασιάζουσαν τὴν χώραν ἐκ τε προσάσεων
 μέτρων καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ διαφόρου τῶν θρησκεί-
 ων εἰρηκίην τε ἀπέδειξε καὶ πάσης ἀπήλλαξε
 25 ταραχῆς. ὁ δὲ καὶ αὐδὶς αὐτῷ ποιεῖν ἐπιτρέπομεν,
 καὶ εἰ ποτε τοιοῦτό τι γένοιτο, καὶ κατὰ τὴν δευτέ-
 ραν ἐπιφοιτᾶν Παλαιστίνην καὶ καθιστᾶν τὸ ταράτ-
 τον, καὶ μὴ συγχωρεῖν μηδ' ὅτιον πράττεσθαι κατ'
 ἐκείνην δύσκολον, καὶ μάλιστα δὴ κατ' ἐκείνην, ἐπειδή-
 30 περ ὁσάμεν πολλοὺς ἐκέισε φρομένους θροῦβους καὶ
 οὐ μικρὰ τούτων ἀποτελέσματα καθεστῶτα.

CAPUT III.

Εἰ δὲ δεθθεῖη καὶ στρατιωτῶν τῶν ἐγκαθημένων
 τῇ χώρᾳ, καὶ τούτους αὐτῷ παρεξομεν ἐξ οὐπερ ἂν
 ἡμεῖς συνιδόμεν γενναιοτάτου στρατιωτικοῦ καταλό-
 35 γου, πρὸς τε τὴν τῶν πόλεων εὐκοσμίαν καὶ εὐταξίαν
 τῶν τοῦ ἀγροῦς οἰκούντων, πρὸς τε τὴν τῶν δημο-
 σίων εἰσπραξίν. τοῦ θεῖου πραγματικοῦ τύπου τοῦ
 ἐπὶ τούτοις αὐτῷ δεδομένου πρῶτην κωρίον καὶ τὴν μέ-
 νοτος, ὃς οὐ βούλεται οὔτε τὸν περιβλεπτόν δοῦκα
 οὔτε τὸν ἐνδοξότατον στρατηγὸν ἀδειαν ἔχειν ἀφέλ-
 40 κειν τοὺς προεδρεύοντας αὐτῷ στρατιώτας, ἵνα μὴ

butionem in his factam confirmemus. Neque enim sustinemus videre et ipsum et consiliarium eius pristinam adhuc tenuitatem annonarum ferre, neque officium eius penitus auxilio destitui, etsi in tot tributorum exactionibus laboret et periclitetur: itaque officium prompte ei ministret et publica tributa exigat et iniustis lucris absteineat.

II. Nec vero ullam omnino in civilibus causis et tributorum publicorum exactionibus communionem habebit qui pro tempore est spectabilis locorum dux, sed ille ipse unamquamque et privatam et publicam, uti dictum est, causam diiudicabit, et maxime omnium providebit ut tributa sine intermissione inferantur, et ut ipse puris utatur manibus — qua quidem re observata Stephanus quoque vir spectabilis, qui nunc primus ibi est, et iam probatus est et denuo eum id acturum esse ex rebus iam prius gestis persuasum habemus —; omnium vero maxime prospiciet disciplinae civitatum, neve ullus in civitatibus popularis tumultus fiat. Etenim id quoque illius viri administrationis proprium est: qui cum provinciam cum ob alias causas tum inprimis ob diversitatem religionum seditionibus laborantem suscepisset, eam pacatam reddidit omnique turba liberavit. Quod quidem ut denuo faciat ei praecipimus, et si quando quid eiusmodi fiat, etiam secundam Palaestinam obeat et turbas componat neu quicquam in illa incommodi agi patiatur, ac praecipue in illa, quoniam multos illic tumultus exoriri videmus neque leves eorum esse effectus.

III. Si vero etiam militibus indigeat in provincia collocatis, hos quoque ei praebimus ex quo-
 cumque nobis placuerit fortissimorum militum numero, cum ad ornatum civitatum eorumque qui agros incolunt disciplinam, tum ad tributorum exactionem. Atque sacra pragmatica sanctio quae de his ei nuper data est etiam nunc rata maneat, quae non vult aut spectabilem ducem aut illustrem magistrum militum licentiam habere milites qui ei ministrant abstrahendi, ne qui inde tumultus civitatibus oriatur:

4 παντελῶς om. ε || 13 διακρίνη L || 15 καὶ et 16 ἐπ'
 om. ε || 24 ἀπήλλαξε] liberatam (i. e. ἀπηλλαγμένην?) ε ||
 25 αὐτῷ αἰθῖς L || 26 τε γένηται B γένοιτό τι L ||
 καὶ κατὰ τὴν δευτέραν LBε] κατὰ τὴν δευτέραν τε
 M vul. || 28 μηδ' ὅτιον Lβε] καὶ μηδ' ὅτιον M ||
 31 καθεστῶτα] consistunt ε || 34 συνιδόμεν B] συνει-
 δομεν ML || 38 δεδομένα Lε || 39 sq. *οὐδὲ — οὐδὲ libri

forma etiam in his divisionem nos confirmemus. Non enim patimur et ipsum et assessorem adhuc antiquam vilitatem annonarum respicientes accipere, et eius officium sine solacio existere, cum in tantis 5 illationibus laborem periculumque sustineat: quatenus et devote ministret ei et publicas exigat functiones et absteineat acceptionibus iniustis.

Communicabit autem in nullo civilibus causis et fiscalium tributorum exactionibus per tempora spectabilis locorum dux, sed ipse omnem privatam et publicam, sicuti dictum est, causam discernet, et praecipue omnium providebit, ne desit fiscalium illatio et ut puris utatur manibus — quod Stephanus specta- 15 bilis, qui nunc primus eius factus est, et dudum servans approbatus est et rursus hoc agere eum per ea quae praecesserunt confidimus —; maxime vero omnium cogitabit pro civitatum disciplina, (et) ut nulla sit civitatibus publica turba. Nam et hoc eius administrationis proprium est, qui dum suscepisset tumultuantem provinciam ex occasionibus aliis et maxime ex diversitate religionum, pacificam demon- 20 stravit et omni tumultu liberatam. Quod etiam rursus eum facere praecipimus, et si quando tale alius quid fiat, et ad secundam venire Palaestinam et sedare quod turbatur, et nihil permittere in ea agi difficile, et maxime in illa, quoniam videmus pluri- 25 mos ibi emergere tumultus et non parvi horum consistunt effectus.

Si autem opus fuerit et militibus residentibus in provincia, etiam hos ei praebimus ex numero quem nos statuimus fortissimo militari, et ad civitatum ornatum et disciplinam in agris habitantium et ad fiscalium exactionem: divina pragmatica forma, quae super his ei data est dudum, rata et nunc manente, quae non vult neque spectabilem ducem neque glorio- 40 sissimum magistrum militum licentiam habere tra- here observantes ei milites, ne ulla ex hoc fiat civi-

1 diuisione V diuisum est t || 2 et assessorem] et om. V || *adhuc] ad hanc libri || 3 hutilitatem t || et eius t

et om. V || 5 *quatenus et] et quatinus VT, et del. Beck || 9 comunicauit V || autem] enim t || 10 fiscalium t || 11 pri-
 batam V || 12 sicuti t] sicut V || 13 ne] nec t || 14 utan-
 tur t || tefanus V || 16 seruatis t || 18 cogitauit V || et
 addidi || 19 publica turba. Nam] publicat urbanum V
 publicata urbanum (urbanorum pr.) t || eius] eius et t ||
 22 demonstrauerit t || 24 praecipimus Beck || tale om. V ||
 26 quod] qui t || agi t] om. V || 28 emergere Beck] mer-
 gere V emere t || 33 quem] quae V || 34 ciuitatem t ||
 35 ornatum V || 36 pragmatica V || 37 ei data est] damus ei t

τις ἐντεῦθεν γένηται ταῖς πόλεσι ταραχή· τοῦτο ὅπερ οὐκ ἂν ποτε πραχθῆσεται διοικούντος μὲν αὐτοῦ τὴν πολιτικὴν ἀρχήν, προνοούντος δὲ καὶ τῆς τῶν [δημοσίων] ὑποτελών εὐταξίας, τὴν τε ἐκ τῶν στρατιωτικῶν ἔχοντος συμμαχίαν, καὶ τὸ ἀκοσμοῦν ἐν τε αὐτοῖς τοῖς στρατιωταῖς ἐν τε τοῖς ἄλλοις δι' ἐκείνων παιδεύοντος.

1 ἔσονται δὲ διακεκριμένοι τοῖς ὄλοις ὃ τε περιβλεπτοῦ τῶν τόπων δούξ καὶ ὃ τὴν ἀνθύπατον ἔχων ἀρχήν. καὶ ὃ μὲν ἡγήσεται στρατιωτικῶν τε καὶ λιμνῶν καὶ φοιδαρῶν καὶ εἴ τι κατὰ τὴν χώραν 10 ὀπλητικὸν ὅλων ἐστί, πλὴν τῶν ἀφωρισμένων τῶ ἀνθυπάτῳ στρατιωτικῶν, ὃ δὲ τὴν ὑπὲρ τῶν πολιτικῶν προσώπων τε καὶ πραγμάτων καὶ προσεδρευόντων ἀποστρατιωτικῶν ἔξει πρόνοιαν τε καὶ φυλακίαν. Δημοσίων μὲντοι φόρων ἐνεκεν ἢ στάσεως δημοτικῆς 15 οὐδεὶς ἐξαρεθῆσεται παντελῶς τῆς τοῦ περιβλεπτοῦ ἀνθυπάτου δικαιοδοσίας, ἀλλὰ πάνταν ἀρξεί, πᾶσιν ἐπιτάξει, καὶ οὐδεὶς ἀντιτίσεται ταῖς διατυπώσεις ταῖς αὐτοῦ οὐδὰ ἔξει πρόφασιν οὐδεμίαν ἢ τὸ δημόσιον ἀποστρεφῆν ἢ τοὺς πολίτας ἀδικεῖν δημοσίας 20 στάσεως ἐξάρχων, οὐδὲ χόρησεται οὔτε ζώνης οὔτε ἀξίας οὔτε ἱερωσύνης οὔτε ἐτέρας τινας αἰτίας προνομίᾳ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐξαράσσει μόνον τῶν ἐθνητῶν ἀνεύθυνος εἶναι. Ταῦτα τοίνυν δίδομεν καὶ ταύτην καθάπερ ἐπιπόντες ἐφθήμεν τῇ ἀρχῇ, καὶ φυλάττειν διηλεκτῶς διὰ τοῦδε τοῦ θεῖον πραγματικῶν βουλόμεθα νόμον. καὶ τὴν σὴν δὲ ὑπεροχὴν φυλάττειν αὐτὰ διηλεκτῶς θεσπιζόμεν, καὶ κατὰ τοῦτον ἐγγράφασθαι τὸν τρόπον ταῖς μερικαῖς διατυπώσεις τῶν θρόνων τῶν σῶν, καὶ γινώσκειν ἅπαντας εἰς τὸν ἐφεξῆς χρόνον 30 Παλαιστίνους, ὅτι πάλιν αὐτοῖς τὸ τῆς ἀνθυπατείας ἀποδεδόται δικαίον, καὶ ὃ τῆς πρώτης Παλαιστίνης ἐξάρχων ἀνθύπατος ἐστὶν αὐτοῖς ὡς πρότερον καὶ τῆς ἐμπροσθεν ἀπὸ ἀπλλαγμένους ὁμοίους νῦν ἐπὶ μεζονος ἐσται τιμῆς ὀφειλομένης τῇ πόλει.

(Ἐπίλογοι.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖον πραγματικῶν καὶ ἰδικῶν δηλούμενα νόμου ἢ σὴ ὑπεροχῇ ἔργῳ [καὶ λόγῳ] καὶ πέρατι παραδόναι σπευσάτω. Dat. k. Iul. CP. [dn. Iustiniano pp. Aug.] post cons. Belisarii v. c. [a. 536] sarii v. c.

tatibus turba: quod numquam agitur gubernante quidem eo civilem administrationem, providente vero etiam collatorum disciplinae, et a militibus habente solacium, et quod sine ornamento est tam inter ipsos 5 milites quam inter alios per illos corripiente.

1 Erunt autem discreti omnibus spectabilis locorum dux et proconsulis habens cingulum. Et ille quidem praeerit militibus et limitaneis et foederatis et quicquid in provincia armatum omnino est, exceptis qui deputati sunt proconsuli militibus, ille vero pro civilibus personis atque negotiis et observantibus sibi militibus habebit providentiam et cautelam. Publicorum tamen tributorum causa vel seditionis publicae nullus excipietur omnino spectabilis proconsulis iurisdictione, sed omnium praesidebit, omnibus iubebit, et nullus resultabit dispositionibus eius nec habebit occasionem ullam aut publicum fraudare aut populos laedere publicae seditionis auctor, neque utetur nec cingulo nec dignitate nec sacerdotio nec alio quolibet dignitatis privilegio, sed semet ipsum abripiet summomodo noxiis si innoxius sit.

2 Haec igitur damus, sicuti praediximus, administrationi, et custodire perpetue per hanc sacram pragmaticam volumus legem. Sed et tuam celsitudinem custodire eam perpetue sancimus et secundum scriptum modum particularibus dispositionibus tribunalium tuorum, et agnoscere omnes in reliquum tempus Palaestinos, quia rursus eis proconsularitatis redditum est ius, et qui primae Palaestinae praesidet proconsul est eis sicut (prius, et) priori liberta supercilio nuuc in maiori erit honore debito civitati.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram pragmaticam et propriam declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuique tradere festinet. Dat. kal. Iul. Constantinopoli pc. Belisarii v. c.

id quod numquam agetur, si ille magistratum civilem administret et disciplinae subiectorum prospiciat atque auxilium a militibus habeat et si quid importune fit tam inter ipsos milites quam inter ceteros illorum opera castiget. Erunt vero prorsus inter se discreti spectabilis dux locorum et is qui proconsularem magistratum habet. Atque alter militibus praeerit et limitaneis et foederatis et si quid omnino in provincia in armis est, exceptis militibus proconsuli deputatis; alter civilium personarum et rerum militumque qui ipsi ministrant curam et custodiam habebit. Neque tamen publicorum tributorum nomine vel seditionis popularis quisquam omnino excimetur a spectabilis proconsulis iurisdictione, sed omnibus praeerit, omnibus imperabil, nec quisquam praeceptis eius resistet neque occasionem ullam habebit aut fiscum fraudandi aut cives iniuria afficiendi publicae seditionis auctor factus, neque aut cinguli aut dignitatis aut sacerdotii aut alius ullius causae privilegio utetur, sed eo solo se ipse a noxa eripiet 2 quod innocens sit. Haec igitur huic quoque, ut supra diximus, magistratum concedimus, eumque perpetuo custodire per hanc sacram pragmaticam legem volumus. Eaue ut tua quoque sublimitas perpetuo custodial sancimus, et ut secundum hunc modum particularibus sedis tuae praeceptis adscribantur, atque omnes Palaestini in tempus futurum cognoscant ius proconsulatus ipsis rursus redditum et primae Palaestinae praesidem proconsulem iis esse ut antea, eumque a priore supercilio solum nunc in maiore honore civitati debito futurum.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam et specialem legem declarantur tua sublimitas ad opus [et rationem] et effectum adducere studeat.

3 δημοσίων om. ε, aut abesse aut in δημοτικῶν mutari malit Zachariae || 8 ἀνθυπά (i. e. ἀνθυπάτου) L || 9 στρατιωτικῶν B || 13 καὶ (om. L^a) προσεδρευόντων (sic) L || 17 πᾶσιν ἐπιτάξει om. B || 19 οὐδὲ ἔξει] οὐκ ἔξει δὲ B || 20 πολίτας L²] παῖδας MB π* * * * * L¹ populos ε || 22 προνομία L || 23 μόνων M || τῶ ἀνεύθυνος εἶναι M] τὸ ἀνεύθυνον εἶναι LB (quod videtur agnoscere, vocabulo eautὸν in αὐτόν mutato, Iulianus sed unum solum eximat eum de manibus proconsulis si appareat innocens) || 24 καὶ ταύτη LB] καὶ ταύτην M, om. ε || 25 φυλάττει] φυλάττειν αὐτὰ B || 26 τοῦδε MB] τοῦτον δὴ L || 27 αὐτὰ B] αὐτὴν MLε || 28 κατὰ τοῦτον ἐγγράφασθαι τὸν τρόπον] secundum scriptum modum ε || 29 τὸν θρόνον τὸν σὸν B^c || 31 παλαιστίνης L^a || 32 * ἀποδεδόται (redditum est ε) ἀποδίδοται MLB || 33 ἐστὶν αὐτοῖς Mε] αὐτοῖς ἐστὶν B αὐτοῖς δὲ L || 34 ἀππλλαγμένους L || 37 καὶ ἰδικῶν Mε] om. L || 38 καὶ λόγῳ M, om. Lε || 39 subscr. om. Iul. || k. Iul. ε μηνῖ

Ἰουλίῳ Ath. Theod.] k. iun. M ('forte xv. k. Iun.' Zachariae) || ep. dn. iustinan. pp. aug. M, om. ε Ath. Theod. || 40 post cons. Belisarii vc. ε μετὰ τὴν (τὴν om. Theod.) ὑπατελειῶν Βελισσαρίου Ath. Theod.] bilisarii. uc. cons. M

1 quod] quam V || agetur Beck || 4 tamen V || 5 illos V] ipsos t || * corripientes Vt || 7 autem om. t || 8 ille V] ipse t || 9 foederatis V || 11 depotati V deportati t || 12 pro civilibus] prouincialibus t || 13 et cautela V, et om. t || 14 tamen t] non V (vero Beck) || tributorum om. t || vel om. Vt || 15 nullis V || 16 omnium] omnibus Beck || praesedebit V || 17 resultauit V || 21 sed om. t || 22 arripit VT (eripiet Beck) || 26 set et t] et om. V || 27 secundum hunc inscribi modum Beck || 29 tutorum V^a || 31 qui] quod t || praesedet V || 32 prius et add. Beck || priora V || 33 super concilio (s corr. ex est) V] maior] mauri V || 39 subcriptionem praestat V || bilisarii uice consul V

(DE PRAETORE SICILIAE.)

Idem Aug. Triboniano quaestori sacri palatii.

Tua cognoscit sublimitas utpote operi quaestorio praeposita et nostri consilii particeps constituta, quod Siciliae provinciae secundum instar antiquitatis praetorem praefecimus, eius ut gubernatione omnia privata peragantur et militares expensae procurentur. Nam publicas eiusdem insulae functiones sub iurisdictione viri excellentissimi comitis sacri patrimonii per Italiam esse antiqua consuetudo tradidit, cuius auctoritate tam exactio quam illatio earum procederet. Sed quia lites in tanta provincia moveri necesse est, volumus ut, si quando appellatum fuerit a praetore vel a duce vel ab aliquo iudice eiusdem insulae, appellationes omnes ad tuum fastigium tuamque sedem remittantur, et ipse merita earum more consultationis discant et ad nostram referas scientiam, quatenus tua nobis cognita dispositione ex nostra auctoritate his dirimatur, neque ad anteriorem Romam neque ad alium iudicem huius regiae civitatis eatur, sed ipse vice sacri cognitoris audias et litem dirimas. Et non solum haec tuam iurisdictionem respicere decernimus, sed etiam si quid aliud civile ordinatur quod confirmatione indigeat, id est pro defensoribus vel patribus civitatum decretum, [nam] id quoque ad tuam sedem remitti, ut per tuam sententiam nostramque auctoritatem roboretur: quia semper Sicilia quasi peculiare aliquid commodum imperatoribus accessit, et oportet res civiles, cum aliquam habuerint dubitationem, nostri quaestoris iudicio dirimi, quod accipere a tua sublimitate censemus, quam nos proveximus, quam legitimo operi praeposimus, cuius opere atque industria omnis legum ambiguitas, omnis latitudo in praesentem concordiam et pulchram breviter pervenit.

Quae igitur per hanc divinam legem nostra decrevit aeternitas, tua sublimitas sciens praereceptionibus suis admoveat Sicilienses iudices, quatenus sciant, cui debeant causas appellatione suspensas referre, ut per tuas tuorumque successorum suggestiones omnia nobis manifestentur et videamur per semetipsos easdem causas peragere. Esse enim non indignum putavimus, (ut) Siciliam nostrum quodammodo peculium constitutum nostrorum particeps consiliorum quaestor sub iurisdictione sua suscipiat.

(Dat. *** Dec. imp. du. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii v. c. anno II.)

[a. 537] 25

P̄E

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΑΤΩΝ.

Ἐγράφη Στρατηγῶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κόμητι τῶν θελων largitionων ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατριάρχῳ.

(Προοίμιον.) Τὸ τῆς ὑπατείας ὄνομά τε καὶ 30
πράγμα τοῖς μὲν πάλαι Ῥωμαίοις πρὸς τὴν τῶν πολέμων ἐπινοήθη χρειαῖν, κὰν ταῖς ψήφοις, ἃς αὐτοῖς ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τὸ κοινὸν ἐδίδον τῆς πολιτείας σῆμα, διελάγχανον [γὰρ] εὐθὺς τὰς ἐπαρχίας ἐν αἷς Ῥωμαίοις πόλεμος ἦν, καὶ κατ' αὐτὰς ἐκλήρουντο τὰς 35
ράβδους· ὕστερον δὲ ὁ χρόνος εἰς τὴν τῶν εὐσεβεστάτων αυτοκρατορῶν μεταστήσας τὸ πολεμῆν τε καὶ εἰρήνην ἀγειν ἐξουσίαν εἰς φιλοτιμίαν μόνην τὸ πρᾶγμα τοῖς ὑπάτοις μετέστησε καὶ ταύτην σώφρονα καὶ τεταγμένην καὶ τὸ μέτρον οὐκ ἐκβαίνουσαν. κατὰ μικρὸν 40
δέ τινας οὕτω δαφιλῶς τῷ πράγματι προσηρέχθησαν, ὥστε τὴν ἑαυτῶν μὲν ἐνδείξασθαι μεγαλοφροσύνην,

Nov. CIV De praetore Siciliae eadem est atque nov. LXXV (= Authent. LXIII) De appellationibus Siciliae, bis posita in corpore novellarum indeque in epitomis Iuliani Athanasii Theodori. Cf. quae illo loco exposuimus p. 378, ubi ex cod. V qui solus hanc constitutionem servavit discrepantia scripturae adnotata est.

Nov. CV (Authent. XXXIV = Coll. IV tit. 3: gloss.) Graece extat in ML. — Epit. Theod. 105, Athan. 22, 1. Iulian. const. XCVIII.

CV. Auth. XXXIV. Coll. IV tit. 3

R DE CONSULIBUS R

Idem Aug. Strategio comiti sacrarum largitionum.

(Praefatio.) Consulatus nomen et causa priscis quidem Romanis adversus hostium adinventum est utilitatem, et in decretis, quae eis in ordinatione communis dabat reipublicae figura, sortiebantur repente provincias in quibus Romani bellum habebant, et secundum has sortiebantur fasces; sequens vero tempus in imperatorum piissimorum transponens bellandi et pacificandi potestatem ad largitatem solam causam consulibus mutavit et hanc temperatam et ordinatam mensuramque non excedentem. Paulatim vero quidam ita sumptuose causam aggressi sunt, ut suam quidem ederent magnanimitatem, non tamen

CV.

DE CONSULIBUS.

Scripta est Strategio gloriosissimo comiti sacrarum largitionum ex consule et patricio.

Praefatio. Consulatus et nomen et res a veteribus Romanis ad bellorum usum excogitata est, et per decreta quae iis post creationem communis reipublicae forma dabat statim provincias partiebantur in quibus Romani bellum habebant, et secundum ea sortiebantur fasces; postea vero tempus, cum in piissimorum imperatorum potestatem et bellum gerendum et pacem agendam transferret, ad solam munificentiam consulibus rem redegit eamque moderatam ordinatamque nec modum excedentem. Verum paulatim nonnulli adeo profusis sumptibus eam rem aggressi sunt, ut suam quidem magnificentiam ostentarent nec

27 rubr. Περὶ τῶν ὑπάτων M] Περὶ ὑπάτων L Ath. Theod. || 28 inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Στρατηγῶ κόμητι largitionῶν Ath. (s) || 29 largitionων M lationων L || 31 πολέμων M] πόλεων L hostium (i. e. πολεμίων) s || 34 *γὰρ ML, om. s || 36 τῶν — 37 μεταστήσας om. L || 37 *τὸ πολεμῆν] τοῦ πολεμῆν MLs || 38 λέγειν L^a || 39 σώφρονα καὶ] καὶ om. L

28 stratilio T, Strategio vulg. || comite R || 32 eius R²T¹ || *in ordinatione] ordinatio libri || 33 reis p. R¹ || sortiebantur V || repetente T¹ || 35 et om. R¹ || has] hanc T¹ hoc T² || 36 in] ut in R¹ del. R², om. T² || bellandi et bellandi T bellandum R¹ || 37 solam largitatem R || 38 mutuauit libri || temperantiam T² || 39 et ordinatam mensuramq. V¹ mensuram et ordinatam quae (quae del. R²) R || 40 aggressi RT || 41 quidem] quod R¹ || tm T

οὐ μὴν ἐννοεῖν, ὅτι παράδειγμα ἕτερον οὐχ ἔξουσιν. οὐ γὰρ εἰς πολλοὺς συνέρχεται περιουσίας τε μέγεθος ὑπερβάλλον καὶ φιλοτιμία ψυχῆς οὐ τῷ μέτρῳ τοῦ πράγματος, τῷ δὲ οἰκείῃ συμπαραγινόμενη μεγέθει. ἐπειδὴ τοίνυν ὁρῶμεν κινδυνεὸν διαπεσεῖν τὸ τῶν ὑπάτων ὄνομα, ὅπερ ἐκ χρόνων οὕτω μακρῶν καὶ εἰς χιλιετὸν συνέγγυς ἔτος ἔλθον τῇ τῶν Ῥωμαίων συνήκασε πολιτεία, διὰ τοῦτο ᾗδηθμεν χεῖρα τὸ πρᾶγμα περιστέλλαι, καὶ τὴν ἀμετρίαν τοῦτον περιόγαντας εἰς εὐσύνοπτον (μέτρον) τὴν ὑπατικὴν συστήλαι δαπάνην, ὅπως ἂν διηρηκῆς μείνη Ῥωμαίοις, ἅπασι δὲ τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσι ὑπάρχει βατὴ οὐς τῆς τοιαύτης ἡμεῖς ἀξίους εἶναι τιμῆς ἐγκρίναμεν. καὶ δὴ πάντα ἀνερευνησάμενοι συνειδόμεν, ὅπόσον εἶναι προσήκει τὸ δίδόμενον. Μαρκιανῷ μὲν οὖν τῷ τῶν αὐτοκρατορῶν ἀρίστῳ γεγραπταὶ νόμος, ὃς ἠβούλετο μὴ διαρρίπτειν χρήματα τοῖς ὑπατεύοντα, καὶ αὐτῇ γε αὐτῷ τῶν διατάξεων πρώτῃ καθέστηκε. τοιγαροῦν καὶ μετὰ τὴν εἰρημένην διάταξιν εἴρομεν, ὡς τινες μὲν ταύτη κατακολονθίσαντες οὐδ' ὅτιοῦν δῦσαι τῷ 20 δῆμῳ προείλοντο, οἱ δὲ καὶ ὑπὲρ τὸν νόμον πράξαι τοῦτο αἰτήσαντες τε καὶ τυχόντες ὧν ἤτησαν εἴτα πρὸς τὸ τῆς ἐαυτῶν μέτρον ἀπιδόντες ψυχῆς τὴν περι τὸ ῥίπτειν φιλοτιμίαν ὑπερόριον ἐποιήσαντο, ἔνοι δὲ τὴν μεσότητά καλῶς ἐλόμενοι μετρίους ἀντὶ πολ- 25 λῶν ἠρέκισθησαν. καὶ ἐπειδὴ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἐν μεσότητι τὸ βέλτιστον ἔδοξεν εἶναι, ὡς τῶν ἐφ' ἐκατέρων ἄκρων κινδυνεόντων εὐθὺς εἰς ἀμετρίαν ἐκβῆναι, ᾗδηθμεν καὶ ἡμεῖς περὶ τοῦτον διορίσασθαι τὸ πρέπον, ὥστε μήτε ἀμετρον μήτε ἀτακτον εἶναι 30 μήτε τῶν ἡμετέρων χρόνων ἀνάξιον.

cogitarent quia exemplum aliud non haberent. Non enim ad plurimos venit substantiae magnitudo transcendens etiam magnificentiam animae, non mensura rei sed propria magnitudine proveniens. Quia igitur 5 videmus periclitari consulum nomen, quod ex temporibus ita prolaxis et ad millesimum prope annum veniens cum Romanorum republica pullulavit, propterea credidimus oportere causam comprehendere, et immensitatem eius recedentes ad beneplacitas consulares statuere expensas, quatenus continua sit Romanis, omnibus autem bonis viris existat accessibilis quoscumque huiusmodi nos dignos esse honore decreverimus. Cuncta siquidem perscrutantur perspeximus, quantum esse conveniat quod datur. A Marciano itaque imperatorum eximio scripta lex est, quae volebat non spargere pecunias consules, et ipsa ei constitutionum prima fuit. Igitur et post praedictam constitutionem invenimus, quoniam quidam hanc sequentes nihil spargere populo passi sunt, alii autem et ultra legem agere hoc petentes et promerentes quae petiverunt deinde ad sui animi respicientes mensuram circa aspersionem largitatem ultra terminum celebrarunt, uni quidam vero medium bene eligentes mediocribus pro plurimis contenti fuerunt. (Et) quoniam etiam nos praecedentibus quod medium est optimum visum est esse tamquam ex utroque summis periclitantibus mox ad immensitatem procedere, propterea aestimavimus et nos de hoc definire quod decet, ut nihil nec inmensum nec inordinatum sit neque nostrorum temporum indignum.

CAPUT I.

Ὅσα μὲν οὖν προσήκον ἐστὶ δίδοσθαι παρὰ τοῦ παρ' ἡμῶν προβαλλομένου κατ' ἔτος ὑπάτων προσάσει σποροῦλων τε καὶ τῶν ἄλλων ἀπασῶν διανομῶν καὶ δαπανημάτων, ταῦτα πάντα συνθέντες ἀπογραφή 35 τῷδε ἡμῶν ὑποτεθῆναι τῷ θεῷ νόμῳ παρεκελευσάμεθα· ἐν νόμῳ γὰρ αὐτῷ τίθεμεν σχήματι, ἵνα τῷ

Quantacumque ergo competens est dari ab eo qui a nobis eligitur per annum consule occasione sportularum omnium et distributionum et expensarum, haec omnia componentes scriptione huic nostrae interponi sacrae iussimus legi: in legis enim hoc ponimus schemate, ut transcendentem etiam poena

tamen reputarent se aliud exemplum habituros non esse. Neque enim in multis simul conveniunt et ingens rei familiaris copia et liberalitas animi quae non modum rei, sed propriam magnitudinem sequatur. Quoniam igitur periculum esse videmus ne consulum nomen intercitat, quod ex tam longis temporibus et usque ad millesimum fere annum propagatum una cum Romanorum republica floruit, propterea rem continendam et immodica eius largitione recisa ad opportunum modum consularem sumptum redigendum esse existimavimus, ut perpetuis Romanis maneat atque omnibus bonis viris in promptu sit quos tali honore nos dignos esse iudicaverimus. Itaque omnibus exploratis intelleximus, quantum conveniat esse quod dandum sit. Atque a Marciano imperatorum optimo scripta est lex, quae noluit consules spargere pecunias; et haec quidem ei constitutionum prima fuit. Iam vero etiam post illam constitutionem comperimus alios eam secutos nihil plane spargere in vulgus instituisse, alios cum petissent ut etiam praeter legem id facerent et impetrasset quae petissent, inde ad animi sui modum respicientes immodica in spargendo liberalitate usos esse, nonnullos denique mediocritate recte probata modicis pro nimis contentos fuisse. Et quoniam etiam maioribus nostris in mediocritate optimum quodque positum esse visum est, cum quae utrimque extrema sunt periculum sit ne prolixius ad nimium prolabantur, nos quoque quod decet de hoc definiendum esse existimavimus, ut neque immoderatum neque incompositum sit neque legibus nostris indignum.

I. Atque quantum quidem ab eo qui quoque anno a nobis proponetur consule dari oporteat sportularum ceterarumque omnium distributionum et expensarum nomine, haec omnia scriptione complexi huic nostrae sacrae legi subici iussimus: in legis enim formam id redigimus, ut qui eam transcendat ei

1 ἐννοεῖν Zachariae ex 5] ἀνοεῖν ML || 3 φιλοτιμία] magnificentiam (i. e. φιλοτιμίαν) 5 || 5 διαπεσεῖν om. 5 || 10 μέτρον ex 504, 32 addendum fuit || συστήλαι L (cf. 504, 30. 507, 6) || περιστέλλαι M statuere 5 || 11 * μείνει ML || 12 οὐς] quoscumque 5; leg. οὐς ἄν? || 14 ἐρευνησάμενοι L || εἶναι] ἂν L^a || 15 τὸ om. pr. in marg. add. L || 16 ἀρίστων M || νόμος] Cod. 12, 3, 2 || 17 διαρρίπτειν M (et sic infra) || αὐτῇ γε M || 20 ταῦτα M || 22 ἠτήσασ... L¹ ἠτήσαντο L² || 24 ἐποιήσαντο L || 25 μετρίαις L || πολλὰ πλῶν L || 26 καὶ ἐπειδὴ] καὶ om. 5 || 29 ᾗδηθμεν] propterea (i. e. διὰ τοῦτο) existimavimus 5 || 30 ὥστε μήτε] ut nihil neque (i. e. ὥστε μηδὲν μήτε) 5 || * μήτε — μήτε — μήτε] μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ ML || 31 νόμων ML, χρόνων ex 5 probat Zachariae || 34 τε καὶ τῶν ἄλλων om. 5 || διανομῶν] et distributionum 5 || 35 συνθέντες L || 36 ὑποτεθῆναι Haloander] ἀποτεθῆναι ML interponi 5

5 periclitati R¹ || 6 milleximum R || 7 cum] eum R¹ || puppullavit R¹ pululavit R² T || 8 credimus V vulg. || 9 ad om. V || 11 aut V || 12 decrevimus VR² || 13 concta R² contracta R¹ || si quid R¹ || perscrutantur T¹ perscurantes R || 14 quod] quae R¹ || datum R¹ V¹ T¹ datum est V³ || 15 eximo T¹ || est lex T || 16 consulis R¹ T¹ V || 17 eius RV³ || fuerit R¹ || igitur om. R¹ || praedictam RT vulg.] dictam V || 18 inveniens R¹ || quidam] quod RV¹ T¹ quidem V³ (quidam quidem Osenbrüggen) || 19 sequentis R¹ V¹ || sint T || 20 potentes R¹ V¹ T² || 21 petuerunt R¹ || ad] a R¹ || 22 mensura R¹ || 23 celebrarent uni V uni celebraverunt R, uni del. vulg. || 24 bene eligentes V¹ eligentes bene T¹ || contempti T || 25 Et add. Osenbrüggen || etiam et nos R || 32 quantumcumque R² || dari] d... T¹ || qui] quia ab eo R^a || 33 eligerit T¹ || consule R] consulem VT consul vulg. || occasionem R¹ || 34 omnium om. V || et distributionum] et om. R¹ || 35 competente R¹ T¹ || scriptioni R¹ scriptionem R² V³ || 36 sacrae om. R || iusimus T¹ || legis] legi V¹

2 magnitudo substantiae T || 3 anima R^a || non] in V ||

παραβαίνοντι καὶ ποιῆ τις εἴη προσήκουσα. τὰς δὲ
 προόδους αὐτῶν ἐπὶ τὰς πάσας εἶναι βουλόμεθα. εἰ γὰρ
 τοῦτο ἐπινοήσεται διὰ τὸ τὰς θεάς πρὸς ψυχ-
 αγωγίαν ἄγειν τοῦ δήμου, αἵται δὲ ἡμῖν ὀφείζονται εἰς
 τὴν ἵπποδρομίαν εἰς τὴν τῶν θηρίων θεάς τε καὶ
 ἀναρῶσεις καὶ τὰς ἐπὶ τῆς σκηνῆς τε καὶ θυμέλης
 ἡδοναίαις, οὐδενὸς τούτων ὁ ἡμέτερος ἀποστέρη-
 θήσεται δήμος. ἀλλ' ἔσται μὲν αὐτῶν πρόοδος ἡ πρω-
 τίστη καὶ ἢν παραλήψεται τὴν ὑπατείαν καὶ ταύτης
 κτήσεται τὰ σύμβολα, καλάνδαις Ἰανουαρίαις. μετ'
 ἐκείνην δὲ δευτέραν ἄξει θεῶν τῶν ἀμιλλητηρίων
 ἵππων, ἢν δὴ μάππαν προσαγορεύουσι, καὶ τρίτην
 τὴν τοῦ καλουμένου θεατροκυνηγίου, οὗ δις ἄλλα
 προσάπτει τελεσθησομένην καὶ μετ' ἐκείνην τὴν τοῦ
 λεγομένου μονημερίου, ἐνθα πολλῆς ἡδοναίαις ἐμ-
 πλήσει τὸν δῆμον τὸ τε καλούμενον πάγκαρον θεώ-
 μενον καὶ θηρίους προσημαχομένους ἀνθρώπους καὶ
 εἰδοκίμουνας τῇ τόλμῃ καὶ πρὸς γε ἀναρῶμενα τὰ
 θηρία. καὶ πέμπτην γε ποιήσει πρόοδον τὴν ἐπὶ τῷ
 θεάτρον ἄγουσαν, ἢν δὴ πόρνας καλοῦσιν, ἐνθα τοῖς
 ἐπὶ σκηνῆς γελωτοποιοῖς ἔσται χώρα τραγωδοῖς τε
 καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς θυμέλης χοροῖς, θεάμασι τε παντο-
 διαποῖς καὶ ἀκουσμασιν ἀνεπαγγέμενον ἔστι τὸ θεάτρον.
 πάλιν δὲ θεῶν ἵππων ἀμιλλητηρίων ἐπιτελέσει ἦτοι τὴν
 καλουμένην μάππαν, ἔκτιν ἄγων ταύτην πανηγυρίων.
 εἰτα ἐνευθεν καταθήσεται τὴν ἐνιαυσίαν ταύτην
 τιμὴν τὴν ἐπὶ τῆς καλουμένης ἀποθέσεως κατὰ τὸ
 συνειδητόν ἄγων πανηγυρίων. καὶ οὕτως ὁ τῶν
 ἐπὶ τῶν κτηνῶν τε καὶ προόδων ἐπιτελεσθήσεται δρόμος
 οὐδὲ ἐν εἶδος τῶν ἐξ ἀρχῆς νομισθέντων παραλι-
 πάνων. τὸ γὰρ μίαν μὲν ἄλλην προσεφεροῖσκειν (μα-
 ππαν), δύο δὲ συνάπτειν τὰ καλούμενα θεατροκυνηγέ-
 σια, ἀλλὰ μὴ τῷ προτέρῳ τούτων ἀρκεῖσθαι, πρόδηλον
 ὡς οὐδὲν καιροπρεπὲς τι πρὸς τὸ πρότερον ἔχει. προσ-
 χορῆς μὲν οὖν εἰκότως ἂν τὸ πρᾶγμα νομισθῆι, ἀλλ'
 ἕκαστον μὲν ἐπιδειχθήσεται λαμπρῶς, οὐ μὴν εἰς

quaedam inferatur competens. Reditus autem eorum
 imminutos omnes esse volumus. Si enim hoc adin-
 ventum est ut spectacula ad animi voluptatem agan-
 tur populo, haec autem a nobis determinantur in
 5 circensibus et bestiarum spectaculis et thymelae de-
 lectione, nullo horum noster privabitur populus.
 Sed erit quidem ei processus primus quo suscipit
 consulatum et huius possidet codicillos, kalendis
 Ianuariis. Post illud vero secundum agit spectacu-
 10 lum certantium equorum, quam mappam ..... semel
 exhibendum; et post illud quod dicitur totius diei,
 ubi et multa delectatione complebitur populum hoc
 quod vocatur pancarpon [Latine silva] conspectum, et
 cum bestiis pugnantibus homines et vincentes audacia,
 insuper et interemptae bestiae. Quintum quoque facit
 processum qui ad theatrum ducit, quem pornas
 vocant, ubi in scena ridiculorum est locus tragoedis
 et thymelicis choris, et spectaculis universis atque
 auditibus apertum est theatrum. Rursus quidem
 15 spectaculum equorum certantium edit seu quae vo-
 catur mappa, sextum agens hunc conventum. Ex
 hoc deponit annum hunc honorem, in depositione
 agens sollemnem editionem. Et ita septem noctium
 et processum complebitur cursus nullam specierum
 20 antiquitus statutarum derelinquens. Unam siquidem
 aliam adinvenire mappam duoque continuare quae
 vocantur theatrum amphitheatrum, et non priori horum
 contentos esse, palam est quia nihil novi ultra
 id quod prius agitur habet. Sufficere itaque rite
 25 causa putabitur, et singulae dantur clare et non in

etiam poena aliqua conveniens irrogetur. Processiones autem eorum septem esse omnes volumus. Nam
 si hoc idcirco excogitatum est, ut spectacula ad populi voluptatem edat, ea autem a nobis ad circensia
 et ad bestiarum spectacula caedesque et scaenicas atque thymelicas oblectationes rediguntur, nullo horum
 populus noster privabitur. Sed erit illi prima processio, quo die consulatum suscipiet et codicillis eius
 potietur, kalendis Ianuariis. Post illam autem secundum edet spectaculum equorum certantium, quam
 quidem mappam appellant, et tertium quod vocatur theatrokynegium, non bis sed semel peragendum;
 atque post illud monhemerium quod dicitur, ubi populum multa voluptate implebit pancarpum quod voca-
 tur spectantem et cum bestiis pugnantibus homines et audacia insignes ac denique bestias interfectas. Quint-
 30 tam quoque faciet processionem quae ad theatrum ducat, quas pornas vocant, ubi in scaena scurris locus
 erit et tragoedis et thymelicis choris atque oculorum spectaculis variis auriumque oblectamentis apertum
 est theatrum. Iam rursus spectaculum equorum certantium exhibebit quae mappa vocatur, sextum cele-
 braturus diem sollemnem. Deinde annum istum honorem deponet festum diem pro depositione quae vo-
 catur more solito acturus. Atque ita septem noctium et processionum cursus peragetur nulla specie
 earum quae ab initio receptae sunt praetermissa. Nam aliam praeterea mappam instituire et duo contin-
 uare theatrokynegia quae vocantur ac non priori eorum contentum esse, id quidem apparet nihil
 novi praeter ea quae prius acta sunt habere. Atque abunde sufficere res merito putabitur, singula vero

2 προόδους] reditus (i. e. προσόδους) ε || ἐπὶ τὰς
 πάσας] imminutos omnes ε || 4 τοῦ δήμου] τὸν δῆμον
 Haloander, quod probat Zachariae, populo ε || 6 ἀναρῶ-
 σεις — τε καὶ om. ε || 10 Ἰανουαρίαις M || 13 θεατροκυν-
 ηγίου Zachariae (cf. 32; Iul.)] θεάτρον κυνηγίου M θεά-
 τρου (in lituro) κυνηγίου L || 14 καὶ Lε] om. M || 15 ἐνθα]
 ubi et ε || 18 τόλμα L || 19 *γε] τε libri || 21 γελωτοποιοῖς
 L, γελωτοποιεῖν M ridiculorum (i. e. γελωτοποιῶν?) ε ||
 22 τε Zachariae ex ε] γε ML || 24 δὲ] quidem (i. e. γε) ε ||
 ἐπιτελέσει L || 25 ἔκτιν ἄγων ταύτην πανηγυρίων Lε]
 om. in hiatus 8 fere litt. M || 26 εἴτα om. ε || τὴν] τῆς
 L || 27 τῆς καλουμένης om. ε || 27 sq. κατὰ τὸ — πανηγυ-
 ρίον] agens sollemnem editionem ε || 31 μάππαν ex ε
 post ἄλλην addidit Scrimger || 32 θεατροκυνηγία M]
 θεατροκυνηγία L || 34 τι M] τὸ L || ἔχοι προσχορῆς
 (ἔχοι προσ ex γίνεσθαι corr.) L || 35 νομισθῆ L || ἀλλ'
 ἕκαστον μὲν ἐπιδειχθήσεται] et singulae dantur ε

1 redditus libri || aut V || eorum om. V || 2 omnes esse
 Tvulg.] esse omnes V, omnes om. R || haec R || 3 vo-
 luptatem R vulg.] voluntatem VT || aguntur T¹ || 5 specta-
 acula libri, corr. vulg. || themale (al. theatri s. v. V³)
 libri, thymeles vulg. || 7 erit quod R¹ quidem erit T
 quo] quod T || *suscepit libri || 8 kalendas R¹ || 9 agi-

tur T^a agunt R || 10 quam om. R || mappa T mappam
 VR² || hiatus non indicant libri, suppl. fere quae map-
 pam (appellant, et tertium quod vocatur theatrokyneg-
 ium, non bis sed) semel exhibendum || 12 ubi Osen-
 brüggen] ut libri || et RV] om. T || delectationem R¹ ||
 complebis V¹ complebi complebit T¹ || 13 pancarpon R
 pancarpo T || lantine T¹; uncis inclusa del. vulg. || *con-
 specta libri, del. vulg. || 14 et] ut V || 16 qui] quod RVT ||
 pornas] aborna RT abōa V (apornas, apoornas, apronas
 sim. Iuliani codd.) || 17 in om. V || scena vulg.] scema (i. e.
 schema) libri || tragidis V traiedis T || 18 themelicis RV
 themedicis T || thoris T || atque] autque VT^a aut quae
 RT^b || 19 auditibus V] a iudicibus RT² iudicibus T¹ ||
 quidem] quod R¹ || 20 equorum certantium V¹ equorum
 cantantium R² cantantium equorum R¹ || edit vulg.] editi
 RV editis T || uocantur T || 21 mampa V || hunc] hū (i. e.
 habet) V || 22 hunc] hinc T hū V || dispositione RT ||
 23 septemnoctium T² || 24 sperem R¹ || 25 statutarum R
 derelinquens vulg.] delinquens RVT || 26 māppam V
 mappam R² || 27 theatrum amphitheatrum V theatrum
 antitheatrum T¹ theatrum RT², teatroquinegia vulg. ||
 priori horum R²T¹] priorum R¹VT² || 28 contentos T
 est] et V¹, om. R || nihil quia V¹ || 29 sufficit V^a || 30 et]
 sed Osenbrüggen || clarei R¹ || et] etiam V³

τοσοῦτον ὥστε ἤδη τῷ πλήθει καὶ μισθῶναι· ἐν γὰρ τοῖς σπανίοις γινόμενοι τὸ θαυμαζόμενον ἐστίν. ταῦτα μὲν οὖν προφάσει τῆς ὑπατικῆς ἡμῖν γέγραπται καὶ περιέσταιται δαπάνης.

tantum, ut iam populo etiam odibile sit: in his enim quae raro fiunt miraculum est. Haec itaque de consularibus a nobis scripta et determinata sunt expensis.

CAPUT II.

Εἰ δὲ καὶ γαμετὴν ὁ ὑπατεύων ἔχοι, διώρισται παρ' ἡμῶν καὶ τὸ τῆς περὶ αὐτὴν μέτρον δαπάνης· δεῖ γὰρ συναπολαβεῖν καὶ ταύτας τῆς τοῦ συνοικούντος λαμπρότητος. εἰ δὲ καὶ οὐ συνοικῶν γυναικί, περὶ τὰ ἐντεύθεν, πλὴν εἰ μήτηρ αὐτῷ καθεστῆται ἡδὴ τῆς ὑπατείας ἀξία καὶ πρόσθεν τετιμημένη, καὶ βούλοιστο γὰρ αὐτὴν συναπολαύσαι αὐτῷ τοῦ σχήματος. καὶ τοῦτο γὰρ ἐπὶ μόνῃ μητρὶ δίδεται, ἕτερα δὲ οὐ καθεδεῖται γυνὴ παντελῶς πλὴν τῆς συνοικουσῆς ἢ τῆς μητρὸς, τῆς μὲν πάντως — ἐπειδὴ γὰρ αἱ γαμεταὶ συνεκλάμπουσι ταῖς τῶν συνοικούντων ἀκτίσι, τοῦτο αὐταῖς τοῦ νόμου δεδωκότος —, τῆς μητρὸς δὲ, εἴπερ ὁ ὑπατεύων τοῦτο βουλευθεῖται· οὐ θυγατὴρ δὲ, οὐκ ἀδελφὴ τυχόν, οὐ γαμετὴ παιδός, καὶ πολλῶ μᾶλλον εἰ μὴδὲ προσέκρουσα κατὰ γένος εἴη· τοῦτο γὰρ δὴ καὶ καθαρῶς ἀποπον ἐτύγχανεν.

5 Si autem etiam uxorem consul habeat, definita est a nobis et circa illam expensarum mensura: decet enim frui eas et coniugis claritate. Si vero non copulatus (sit) uxori, his sat est, nisi mater eius consistat iam consulatus digna et prius honorata, et velit eam una frui secum schemate. Et hoc in sola matre praebemus, alia vero non decorabitur mulier penitus praeter coniugem et matrem, illae quidem omnibus modis, quoniam uxores concoruscant radiis maritorum hoc lege dante, matres vero, si consul hoc voluerit; nam neque filia neque soror forte, non uxor filii, et multo magis si nec pertinens ad genus sit: hoc enim et pure illicitum existebat.

1 Τὸ δὲ διαρρίπτειν ἐν ταῖς ἐπιτά ταῦταις προσδοῖς τῶν δῆμων τὸν ὑπατεύοντα κάλλιον ἡμεῖς διορίζομεν ἢ καθάπερ ἡ Μαρκανοῦ τοῦ τῆς θείας λήξεως διατάξις λέγει. ἡ μὲν γὰρ ἀπέπειε παντοίως φιλοτιμῆσθαι, ἡμεῖς δὲ αὐτὴν ἐπαγορεύομεν τὸ πρῶγμα τῆ γνώμῃ τοῦ τῆν ὑπατον ἔχοντος ἀνατιθέντες τιμῆν. εἴτε γὰρ μὴδ' ὅτιον βουλευθεῖται ὁπίσκειν, οὐκ ἀναγκάζομεν, εἴτε αὖθις ἐλθεῖν εἰς τοῦτο βουλευθεῖται καὶ τοῖς ἐξ ἀργύρου δώροις τιμῆσαι τὸν δῆμον, οὐδὲ τοῦτο ἀπαγορεύομεν. οὐ μὴν χρυσίον ὁπίσκειν ἐρίσμεν, οὐ μικροτέρου τινὸς οὐδὲ μελλόνος ὅπως ἢ μέσου χαράγματος ἢ σταθμοῦ, ἀλλὰ ἀργυρον, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, μόνον. τὸ μὲν γὰρ καὶ χρυσίον διαρρίπτειν ἀνεῖσθω τῇ βασιλείᾳ, ἢ περὶ μόνῃ καὶ χρυσίον περιφρονεῖν ὁ τῆς τυχῆς δίδωσιν ὄγκος· ἀργυρος δὲ ὁ μετὰ 35 χρυσῶν εὐθὺς τιμιώτατος γένοιτο ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάτοις φιλοτιμία πρέπουσα. τοῦτον ἐρίσμεν αὐτοὺς ὁπίσκειν ἐν τε τοῖς καλουμένοις μιλιαρῆσι καὶ μήλοισ

1 Spargere autem in septem his processionibus populo consullem melius nos designavimus, sicut Marciani divae memoriae constitutio dicit. Illa quidem abnegavit omnino munificentiam, nos autem corrigimus eam, causam voluntate eius qui consulatus habet honorem disponentes. Sive enim nihil voluerit spargere, non cogimus, sive rursus venire (ad) hoc voluerit et ex argento muneribus honorare populum, nec hoc interdicimus. Non tamen aurum spargere sinimus, non minoris alicuius, non maioris omnino, non medii characteris aut ponderis, sed argentum, sicuti praediximus, solum. Aurum enim spargere revolvatur imperio, cui soli etiam aurum contemnere praestat fortunae fastigium; argentum vero, quod mox post aurum pretiosissimum fiet et aliis consulibus largitas decens. Hoc sinimus eos spargere (in his) quae vocantur miliarisia et in melis et in caucis

splendide exhibebuntur, neque tamen in tantum ut ipsa multitudine invisae fiant: nam quae raro eveniunt, admirationem habere solent. Haec igitur consularium expensarum nomine a nobis scripta sunt et determinata.

II. Si autem uxorem consul habeat, etiam in ea expensarum modus a nobis definitus est: nam illas quoque splendore coniugis una frui oportet. Sin uxori unctus non sit, supervacanea sunt quae inde petuntur: praeterquam si ei mater sit quae consulatus dignitate iam prius honorata fuerit, eamque velit eadem condicione secum frui. Nam hoc quoque in sola matre ei conceditur; alia vero mulier omnino non assidebit excepta coniuge aut matre, illa quidem omnibus modis (quippe cum uxores cum uxores una collustrentur radiis maritorum, lege hoc iis concedente), matre autem, si consul hoc voluerit: nec vero filia nec soror neque uxor filii, vel adeo si quae eum ne attingat quidem genere: id enim manifesto absurdum foret.

1 Ut autem spargat populo consul in septem illis processionibus, id melius nos definitum quam quemadmodum Marciani divae memoriae constitutio dicit. Illa enim largiri omnino vetuit, nos autem eam emendamus rem voluntati eius qui consulatus honorem habet committentes. Sive enim noluerit quicquam spargere, non cogimus eum, sive rursus voluerit ad hoc accedere atque donis argenteis populum honorare, ne hoc quidem prohibemus. Nec vero aurum spargere permittimus, neque minoris ullius neque utique maioris aut medii signi aut ponderis, sed argentum, uti modo diximus, solum. Nam aurum quoque spargere imperatori reservetur, cui soli aurum contemnere fortunae fastigium concedit; argentum vero, quod modo post aurum pretiosissimum est, etiam ceteris consulibus idoneum evadet ad munificentiam praestandam. Hoc iis spargere concedimus et in miliarensibus quae vocantur et melis et caucis et

2 σπανίους γινόμενοις L || 5 διώρισται κτλ.] et de expensis eius competens descriptio facta est Iul. (cf. ad 507, 26) || 9 περὶ τὰ ἐντεύθεν] his sat est ε || αὐτῷ] eius ε || 10 τῇ] τὴν (erasum) L || ὑπατίας M || ἀξία L || τετιμημένη] τὰ τιμήματα L^a || 11 αὐτῷ ML || 12 γὰρ om. ε || δίδεται] praebemus ε (i. e. δίδομεν) ε || 14 τῆς μὲν M] τῇ μὲν L vulg. || 15 γὰρ om. ε || 16 ἀποίσι M || 17 *τῆς μητρὸς] τῇ μητρὶ libri || 20 καθαρῶς om. L || 21 Τὸ δὲ Zachariae ex ε || τί δὲ M τί δὲ δσι L || 23 ἢ om. ε || 24 γὰρ om. ε || 26 ἀνατιθέντες] disponentes ε || 33 καὶ om. ε || 38 μιλιαρῆσι L μιλιαρῆσις Ms (cf. ε 505, 23)

9 consistat ed. pr.] constat libri, vulg. || consulatu V vulg. || prius] propriis VT² || 10 eam] ea V, om. T || uni V || 12 coniugem T¹ || 13 uxoris R¹ V¹ || concoruscant R coruscant VT² coruscant T¹ vulg. || 14 si] sit V¹ || 17 ad gens R¹ agens T || haec R || 21 aut V || 22 non T¹ || sicut] quam sicut vulg. || mariane T¹ || 24 omnino abnegavit R || magnificentiam V munificentiam T || corrigamus RT || 25 consulatus V¹ || 26 habet] est habet R^a || 27 cogimur V¹ cogitur V² || ad add. vulg. || 28 munibus V¹ || 29 interdicimus hoc V || tantum V^a || 30 omnino T¹ || 31 carecteris R || 32 sicut T || Aurum enim] enim aurum VT², aurum T¹ || *revolvatur (sim. Osenbrüggen)] uolebatur RT¹ uolebatur V uolebant T² || 33 imperio] in periculo RT¹ || soli cui T || 34 praestat vulg.] praestet RV || 36 *largitus libri] in his add. vulg. || 37 in miliarisia R¹ || melius T semelis V^a || et incautius T

2 fuerit RT¹ fuerint T² || inuiculum R¹ || 5 Sin T || consul habeat] consulabat R¹ || 6 illa R¹ V¹ || 8 non om. R || *sit addidi (est add. vulg.) || satis V² vulg. ||

καὶ κανκίους καὶ τετραγωνίους καὶ τοῖς τοιοῦτοις. ὄσῳ γὰρ ἂν μικρότερον εἴη τὸ δῆπτόμενον, τοσοῦτω πλείους οἱ λαμβάνοντες. τῷ δὲ πράγματι μέτρον ἢ τοῦ δίδόντος δύναμις τε καὶ προαίρεσις, ὥστε ἢ μηδ' ὅτιον ἢ μέτρον ἢ ὑπερβαῖνον διαδοῦναι τῷ δῆμῳ· τοῦτο γὰρ ἐπὶ ταῖς ὑπαταίαις οὐροῖσιν οὔτε ἀκοντίας δῆπτεν ἀναγκάζοντες οὔτε βουλομένους τε καὶ φιλοτιμουμένους κωλύοντες. ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τοῦ τὸν ἀργύρον δῆπτεν οὕτως ἡμῖν νενομοθετήσθω, καὶ εἴπερ ὅλως ἐπὶ τοῦτο ὀρησσεῖ, παρρησίαν ἐχέτω τοῦ διανεῖμαι τὴν τοῦ ἀργύρου φιλοτιμίαν ἐν ταῖς αὐτοῦ προόδοις, καθάπερ αὐτὸς ὀρθῶς ἐνόμισεν ἔχειν, μόνον κεκωλυμένον τοῦ χρυσίου ὅλως ἀκοντῆσαι, τὸ τῆ βασιλείᾳ μὴ παρ' ἡμῶν ἀφωρισμένον προσάψασθαι.

2 Τῶν μὲντοι γε ἄλλων τῶν παρ' ἡμῶν διωρισμένων καὶ ἐγγεγραμμένων τῆ ἀπογραφῆ τῆ τῶδε περιεχομένη τῷ νόμῳ παραβῆναι τι παντελῶς ἢ αὐξῆν ἢ μειοῦν οὐδὲνα συγχωροῦμεν τρόπον. τὸ μὲν γὰρ ἀόριστον (φαρμὲν δὲ τὸ δῆπτεν) ἐπὶ τῆ τοῦ δίδόντος τίθειεν γνώμῃ παντοίως, ὡς αὐτεξουσίον αὐτὸ τῷ δόντι ποιούντες, τὸ δὲ παρ' ἡμῶν ἀορισμένον τε ἀπαξ καὶ διατεταγμένον ὑπερβαίνειν ὅδε ἡμῶν ὁ νόμος κωλύει. ἀλλ' εἴ τις τολμήσει τὸ διωρισμένον ἐκβῆναι, centum librarum auri καταθήσει ποινήν, ὡς τὰς ἡμετέρας παραβάς προσταξῆς καὶ τὸν ἅπαντα τοῦτο τοῦ νόμου διαφθεῖον τὸ γε ἐφ' ἑαυτῷ σκοπόν. εἰ γὰρ κατὰ ταύτην δὴ μόνην τέθειται τὴν πρόφασιν, ἵνα μὴ τῆ τῶν διδομένων ἀμετρία τὸ τῶν ὑπᾶτων ἐλείποι, καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς τὰς περιττὰς ἐκεῖνας δόσεις τε καὶ δαπάνας συννετείλαμεν καὶ τὰς εἰς πληθὺς ἐκκεχυμένας προόδους τε καὶ θεὰς εἰς εὐσύνοπτον ἡγάγομεν μέτρον, καὶ ἴσως τι καὶ τῶν γλαφυρατέων περὶ τοὺς ἀριθμοὺς προσενοήσαμεν τὸ δῆπτεν ἀργύρον ἢ μηδ' ὅτιον δίδοναι ταῖς αὐτῶν τῶν ὑπᾶτων ἀνατεθεικότες γνώμῃς, ὅπως ἡμῖν ἔσονται πλείους καὶ τῆ παρ' ἑαυτῶν προσηγορία τὸν χρόνον κοροῖεν, ὃ τὸ διατεταγμένον ἐκβαίνων εἰκότως ἂν ὡς τὸν ἡμέ-

et quadriangulis et talibus. Quanto enim minora sunt quae sparguntur, tanto plures suscipientes erunt. Sitque rei mensura dantis virtus et voluntas sive nihil aut mediocre aut transcendens populo erogandi. Hoc enim in consulatu definimus, neque invitos spargere cogentes neque volentes prohibentes. Sed de argento quidem spargendo ita a nobis sancitum sit; et si omnino ad hoc accesserit, licentiam habeat distribuendi argenti munificentiam in suis processionibus, sicut ipse recte se habere putaverit, solo prohibito aurum omnino iaculari, quod imperatori tantum tributum est contingere.

2 Aliorum autem quae a nobis decreta sunt et conscripta in descriptione quae hac continetur lege transcendendi aliquid omnino aut addi nos nullo permitimus modo. Quod itaque infinitum est (dicimus autem spargere), in dantis ponimus voluntate, ut nino propriae potestatis hoc eius qui dat facientes, quod vero a nobis definitum est semel et ordinatum, transcendendi haec nostra lex prohibet. Sed si quis praesumpserit quod definitum est egredi, centum librarum auri persolvat poenam, utpote nostra praerogativa praeccepta et omnem huius legis corruptum quantum in se intentionem. Si enim pro hac tantummodo posita est occasione, ne dandorum inmensitate consulatus desint, et propterea nos superfluas illas donationes et expensas abbreviavimus et in populum effusas processiones et spectacula ad bene se habentem deduximus mensuram, rite aliquid decentius de numeris considerantes, id est spargere argentum aut neque quicquam dare eorundem consulum dimittentes voluntatibus, ut nobis sint amplius et semper ex suo vocabulo tempus adornent: qui quod dispositum est transcendit, rite utpote nostram

quadrangulis et id genus aliis. Quanto enim minora sunt quae sparguntur, tanto plures erunt qui accipient. Modus vero rei sit dantis et facultas et voluntas, ut vel nihil vel modica vel effusa populo distribuatur; hoc enim de consulatibus definimus, qui neque invitos spargere cogamus neque volentes et munifice largientes prohibeamus. Sed quae ad argentum spargendum spectant ita nobis sancita sint: et si quidem omnino ad hoc accesserit, licentiam habeat argentea muneria in processionibus suis distribuendi, quemadmodum ipse id recte se habere putaverit, cum solum utique velint sit aurum iaculari, id quod imperatori soli a nobis destinatum est attingere. Ex reliquis vero quae a nobis definita sunt et descriptioni quae hac lege continetur inserta omnino quicquam excedere vel augere vel minuere nullo modo permitimus. Nam quod non est definitum (de spargendo loquimur), in voluntate dantis omnino ponimus, cum id ad arbitrium eius qui dederit referamus, quod vero semel a nobis definitum et constitutum est violari haec lex nostra vetat. Sed si quis id quod definitum est excedere ausus sit, centum librarum auri poenam solvet, utpote qui praeccepta nostra violarit et totum huius legis consilium quantum in ipso est corrumpat. Etenim si ea ob hanc solam causam lata est, ne ex immodica munerum largitione consules deficient, nosque ideo supervacaneas illas donationes et sumptus contraximus et in nimium effusas processiones et spectacula ad opportunum modum redegitimus, et fortasse etiam expolitiis aliquid in numeris insuper rimati sumus de spargendo argentum aut nihil dando ipsis consulibus arbitrio permissio, quo plures sint nobis atque ex suo nomine tempus exornent: qui id quod constitutum est excedit merito ut legis

2 τοσοῦτο M || 4 ὥστε om. ε || 5 διαδοῦναι M(ε) δίδοναι L || 7 τε καὶ φιλοτιμουμένοις om. ε || 11 αὐτοῦ Scringier || 12 ἐνόμισεν] putaverit ε; leg. ἂν νομίση? || 13 ὅλως ἀκον ex ἔχειν corr. L || 13 sq. τοῦ τῆ — ἀφωρισμένον L || 14 παρ' ἡμῶν om. ε || προσάψασθαι Spangenberg ex ε] ἢ προσάψασθαι ML || 16 τῆ in ras. L || τῆ τῶδε περιεχομένη M ε] καὶ τῶδε περιεχομένων L || 18 ἢ μειοῦν om. ε || οὐδὲνα] κατ' οὐδὲνα molit Zachariae || 20 αὐτῷ τῷ δόντι ποιούντι L || 24 ἐκατόν λιτρῶν χρυσίου L || 26 ἑαυτοῦ L^a || 28 ὑπόντων L || 32 καὶ ἴσως] rite (i. e. εἰκότως?) ε || καὶ om. ε || 33 *προσεννοήσαμεν] ἐννοήσαντες πρὸς ML considerantes id est ε (πρὸς del. Hombergk; possis etiam scribere ἐννοήσαντες ὡς deleta particula καὶ ante ἴσως cf. ad v. 32) || 34 αὐτῶν τῶν] eorundem (i. e. τῶν αὐτῶν) ε || 35 πλείους καὶ] amplius et semper ε

1 et in quadriangulis R || 4 mediocri R¹ || 5 invitosis] inuitus R² inuitus si hos T¹ || 7 despargendo R¹ ||

sit] est T || 8 licent (sic) T¹ || habet VT || 9 munificentia RVT || 10 se V vulg.] om. RT || putaverit habere R || 11 tamen T¹ || 12 contingere T¹ contignere V || 16 in] et in RT² || continentur R¹V¹T || 17 transcend. R¹ transcendendi T¹ || aut om. R¹ || 19 spargentem T¹ || ponamus esse voluntatem T¹ || 20 hoc om. T || qui] cui T¹ qui cui R¹ || 21 definitum cet.] nitum est — 27 tantum] scr. R² in ras. 3 vv. || ordinatam R pr. || 22 transcendendi RT¹ || 24 auri om. V || utpote T utpote R || 25 omne V || 26 quater T¹ || sic enim tantum pro hac modo V || 27 tū modo T || est] est lex T vulg. || occasionem R¹ || nec V³ s. v. || inmensitatem VT || 28 deserit V definit T^a || superfluos R¹ || 29 adbreuiabimus V adbreuiamus T adbreuiamus R || 30 expectacula RVT || bene] hū (sic pro bū) R || 31 habentes T || rite] forte Beck || 32 considerant] s V¹ || 33 argenti] aurum T² || aut Osenbrüggen] ut RT vulg., om. V || eorum RT² || 34 demittentes T¹ || noliptatibus R || sit VT¹ || 35 adornent V || qui quod] quid quidem T¹ || 36 recte T² || utputa (utpote V pr.) V¹T || nostra R¹

τερον παραβαίνων νόμον ἄξιος εἶη ποινῆς. οὕτω γὰρ ἡμῶν ἔσονται διηνεκῶς ὑπάτοι, τὴν τοῦ πράγματος ἀμετρίαν οὐ φρίττοντες οὐδὲ ὡς τινα φανερωτάτων κίνδυνον τὴν ὑπάτειαν ἀποφεύγοντες καὶ ἐκτροπέμ- 3 νοι. καὶ διὰ τοῦτο θεοσιζόμεν τὸν νόμον ἐν βεβαίῳ 3 φυλάττεσθαι τοῦτον. μηδεὶς τοίνυν αὐτὸν παρ- ἐξιέναι διαρρήσει, μηδὲ εἰ σφόδρα πλουτοῖη μηδὲ εἰ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων εἴη μηδὲ εἰ τῆς μεγάλης βουλῆς ἢ μηδεμίαν ἀρχὴν ἀρχοί. ταῦτα γὰρ ἀπαντα ἡμεῖς συνιδόντες πᾶσιν ἐπεθήκαμεν ἐπὶ ταῖς δόσεσι 10 τὴν ἰσότητά, οὐδενὶ παντελῶς ἀδειαν δίδόντες παρ- ἐκβῆραι τὸ μέτρον τὸ τῷδε περιεχόμενον τῷ νόμῳ, πλὴν ἐπὶ μόνῳ τῷ τὸν ἀργυρὸν ἐν ταῖς προδόσις ῥίπτειν ἢ μηδὲ τοῦτο ποιεῖν, ὃ ταῖς αὐτῶν τῶν ὑπά- των ἀνεθήκαμεν (καθὰ πολλὰκις εἴρηται) γνώμασι. 15 Καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς ταῦτα λαμβάνειν εἰσθῶσι μεγίστη χάρις ἐν τῷδε ἡμῶν ἀποκείσθω τῷ νόμῳ. εἰ γὰρ ὁ κίνδυνος ἦν ἐπιλειπόντων ὑπατεούτων μηδ' ὅτιοῦν λαμβάνειν, νῦν δὲ λήγονται μέτριον, πολλὴν ἂν εἰ- 20 δεῖεν εἰκότως τῷδε τῷ νόμῳ χάριον τὸ αὐταρκῆς ἀντι τοῦ μηδενὸς κομιζόμενοι. καὶ αὐτὸ γὰρ δὴ τὸ μὴ συγχωρεῖν ἡμᾶς τοῖς ἐνδοξοτάτοις ὑπάτοις χρυσίον ῥίπτειν ἢ καὶ (σκευῶν) μείζον, ἀλλ' ἐν μιλιαρῆσιος τε καὶ μήλοισι καὶ καυκίοισι καὶ τετραγωνίοισι συμμετροῖς καὶ τοῖς τοιοῦτοις ποιεῖσθαι τὴν δόσιν νομοθετήσαι, 25 πρὸς φιλανθρωπίαν ἡμῶν ἐξηγήσεται καὶ θεορατεῖαν τοῦ δήμου. εἰ γὰρ τοῦτο πράττειεν οἱ τὴν ὑπάτον δόσιν φιλοτιμοῦμενοι καὶ τοῦτοις δὴ μόνοις καταπάτ- τειεν τοὺς δημότας, οὐκέτι ὡς γε ὑπερ ἐποιήσαντο κε- δῶν ἀγωνιῶντες στασιάζουσι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐλευ- 30 σονται μέχρι τῶν κατ' ἀλλήλων πληγῶν, ἃς δὴ καὶ διὰ ῥοπαίων καὶ ξίλων καὶ λίθων ἐποίησαντο πολ- λάκις, πρᾶγμα ἡμῶν παντελῶς ἀποθύμιον. ἐρωῶμεν γὰρ αὐτοὺς στασιάζοντας μὲν καὶ κακῶν ἀμυνθῆτων ἐμπιπλάντας ἀλλήλους προφάσει τῶν ῥιπτομένων τε 35 καὶ ὑπ' αὐτῶν διαρπαζομένων, οἴκοι δὲ εἰσάγοντας

praevaricatus legem dignus est poena. Sic enim nobis erunt iugiter consules, causae immensitatem non formidantes nec tamquam certissimum periculum consulatum refugientes et aversantes. Et propterea san- 5 cimus legem sub firmitate servari hanc.

3 Nullus igitur eam egredi praesumat, nec si ve- hementer idoneus sit, nec si nostrorum sit iudicum, nec si maximae curiae aut nullae administrationi praesit. Haec enim omnia nos considerantes omni- 10 bus proposuimus super dationibus aequalitatem, nulli penitus licentiam dantes exire mensuram quae hac continetur lege, nisi in solo argento in processioni- bus spargendo aut neque hoc faciendo, quod in eo- rundem consulum posuimus, sicut saepe diximus, 15 voluntatibus. Ipsis quoque qui haec accipere con- sueverunt maximae gratiae in hac nostra repositae sint lege. Si enim periculum erat deficientibus con- sulibus neque quicquam accipere, nunc autem acci- pient mediocriter, multam habebunt rite huic legi gratiam, quod sufficiat pro nihilo auferentes. Et hoc 20 enim ipsum non permittere nos gloriosissimis consu- libus aut aurum spargere aut vasa maiora, sed in miliariensis et melis et caucis et quadriangulis mediocribus et huiusmodi facere dationem, sanctio ad humanitatem a nobis adinventa est et populo medelam praebens. Si enim hoc egerint qui consularem edent munificentiam et [in] his solis concilient populares, nequaquam de maximis lucris decertautes seditiones exerceant ad invicem et venient usque ad alternas plagas, quas per fustes et gladios et lapides egerunt 25 frequenter, rem omnino nobis odibilem. Videbamus enim eos contententes quidem et malis innumeris implentes alterutros occasione sparsorum et ab eis abreptorum, domi vero deferentes omnino nihil, sed

nostrae violator poena dignus sit. Ita enim nobis perpetuo consules erunt, qui non formident immodicam rei magnificentiā nec tamquam apertissimum periculum consulatum fugiant et aversentur. Ideoque 3 sancimus, ut haec lex firmiter custodiatur. Nemo igitur eam circumvenire audeat, ne si divitiis quidem abundet aut si ex magistratibus nostris aut si ex magna curia sit aut nullum magistratum gerat. His enim omnibus consideratis nos aequalitatem in largiendo omnibus imposuimus, nulli omnino veniam dantes modum hac lege comprehensum excedendi, excepta sola licentia argentum in processionibus spar- gendi aut ne hoc quidem faciendi, id quod voluntati consulum, ut saepius dictum est, commisimus. Atque ipsis quoque qui ea accipere solent, maxima gratia in hac nostra lege reposita sit. Nam si periculum erat ne deficientibus consulibus nihil acciperent, nunc vero mediocria accipient, merito magnam gratiam huic legi habebunt, qui pro nihilo quantum satis est auferant. Etenim illud ipsum, quod non permittimus gloriosissimis consulibus aurum vel etiam vasa maiora spargere, sed in miliariensibus et melis et caucis et quadriangulis mediocribus et id genus aliis largitionem facere eos sancimus, ad humanitatem et salutem populi a nobis excogitatum est. Si enim hoc faciant qui consularia munera spargunt et his quidem solis cives cooperiant, non amplius tamquam de magnis lucris certantes seditiones inter se agitantur atque ad mutua verbera venient, quae quidem adeo per fustes et ligna et lapides saepius intulerunt, rem nobis prorsus invisam. Videbamus enim eos seditiose quidem agere et inauditis malis se invicem afficere eo- rum causa quae sparguntur et ab ipsis rapiuntur, domum vero nihil omnino reportare, sed eodem die in

7 εἰ τῶν] οἱ τῶν L^a || 8 εἰ τῆς] εἰς M^a || 9 ἢ M⁵] ἢ εἰ L || 10 συνιδότες M (συνειδότες Scrimger) συνειδόμενοι L || 13 τῷ om. L^a || τὸν τῶν L || 14 ὅ ex s Hal- loander] ἂ ML || 16 εἰσθῶσιν L¹ εἰσθῶσιν (sic) L² || 17 ἐποκείσθαι L^a || 18 μηδ' ὅτιοῦν M] μηδαμῶδ' ὅτιοῦν L¹ μηδὲν μηδὲ οὐδ' L² || 22 ὑπάτοις L²] ὑπ- ἀρχοῖς ML¹ || χρυσίον] aut aurum (i. e. ἡ χρυσίον) s || 23 μείζον ML, vasa maiora s Iul., unde excidisse voca- bulum vidit Hombergk; reposui σκευῶν de quo etiam Za- chariae cogitavit (ἀργύρωμα proposuit Osenbrüggen); cf. Theod. ἀργύρων ῥίπτουσιν ἐν σκευῶσι τισιν. || μιλι- αρῆσιος L μιλιαρῆσιος M || 25 ποιεῖσθαι M⁵] ἴσα ποιε- ῖσθαι L || 26 ἐξεύρηται L || θεορατεῖαν τοῦ δήμου] po- pulo medelam praebens s || 27 ὑπάτων male Scrimger, vulg. || 28 καταπάττειεν τοὺς (τοὺς corr. ex ἀπό L) ML; ἀπο τοῦ πάσσω πάττω adn. schol. M in marg. || 29 ὡς γε] ὡς γὰρ L γὰρ M, om. s || 30 ἀγωνιῶντες L || 32 ξί- λων] gladios s || 35 ἐμπιπλόντες L || ῥιπτομένων L

santes RVT || 5 legem hanc sub firmitate servari T² vulg. || firmitatem V^a || 6 agitur T^a || 7 sq. idoneus — aut nul] scr. R² in ros. 1 vs. || 8 nulli T² vulg. || 9 enim omnia] omnia enim V, enim om. T¹ || 10 donationibus T¹ vulg. || aequalitate V¹ || 11 exigere R¹ || 13 spargen- dum RT¹ || autem R¹ || faciendo vulg.] faciendum libri || quod ex corr. R² quia T² || 15 uoluptatibus T¹ uolupta- tibus V || 16 in hanc nostram V || 17 sunt R vulg. || legem RVT¹ || 18 accipient] accipiet R¹ accipere V || 19 multa R¹V || habebunt rite] habebat multa rite R¹ habebiturite V^a || 20 gratia R¹ || nichil V¹ vulg. || auferentes Osen- brüggen] offerentes T¹ offerente RVT² vulg. || 22 aut aurum] aut aut V¹, del. V³ || 23 miliariensis R²VT² mili- ariensis T¹ militariensis R¹ miliariensis vel miliarisii vulg. || melius T¹ mellis T² || caucis VT²] caucis R vulg. caucius T¹ || 24 huiusmodi R¹ || donationem T vulg. || 25 adin- venta] et inuenta T || et del. T² || 26 consulare R¹ || edent magnificentiā V² in spat. vac. || 27 in om. vulg. || 28 sedi- tionis T¹ || 29 ueniant T || ad ternas R || 30 egerint T || 32 et malis om. T¹ || 33 occasionem RV^a || sparcio- rum V^a || 34 creptorum T || domum vulg.

1 praevaricatus est legem T || 2 iugiter del. T² || 3 certissime V || consulatu R¹ || 4 refugentes T¹ || aduer- III.

παντελῶς οὐδέν, ἀλλ' ἀδθημερὸν ἐν μέθαις καὶ πό-
τοις ἅπαντα διαπανώντας· εἰ δὲ τι πολλὰς ἐλπίδι
κέρδους μέλλοντας καὶ προδαπανήσαντες ἔτυχον, ὕστε-
ρον δὲ ἢ οὐδὲν ἢ ἕλαττον λάβοιεν, καὶ ζημίαν προσ-
οφλισκάνειν καὶ πληγαῖς τε καὶ τραύμασι καὶ τοῖς
ἐντεῦθεν περιπίπτειν κακοῖς ἀναγκάζεσθαι. εἰ δὲ
μέτριον ἢ τὸ ἕπιτόμενον, οὐ σφόδρα φιλονεικήσουσιν
οὐδὲ τὸ τοῦ πόρου προσδοκῶντες ἀφθονον τραύματα
καὶ πληγὰς ἀλλήλοις ὑπὲρ μέτρον παρεξουσιν. Ὡστε
κοινῶν πρόνοιαν ἰστώμεν ἐκ τούτου τοῦ νόμου καὶ
τῷ κοινῷ τῆς πολιτείας σχήματι, ὅπως ἂν ὁ χρόνος
ἔξοι μετὰ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν τοῦ ὑπάτου διετη-
κῶς μνημῆν τε καὶ προσηγορίαν ἐν τοῖς ἐνδόξοις ἡμῶν
ἀρχουσι καὶ τοῖς ἐκ τῆς μεγάλης βουλῆς, διότι τιμᾶν
ἐξ αὐτῶν πάρεστι τοῖς ἀξίοις, μὴ διαπανώντας ἀμετρα·
πρόποιον δὲ τι δίδομεν παραμυθίαν τῷ ἡμετέρῳ δήμῳ
καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν καὶ τοῖς ἀπειρωκόσιν ἤδη τὸ
πρᾶγμα, διὰ τοῦτο τὸ περιττὸν ἀφελόντες, ἵνα τὴν
ὑπάταν ἀθάνατον τῷ πολιτεύματι καταστήσωμεν.
4 Ἐποκεισθω τοίνυν, καθάπερ εἰπόντες ἐφθρημεν, ἢ 20
ἡμετέρα διατύπωσις τῶδε ἡμῶν τῷ νόμῳ, ἧς τὸ ἰσό-
τητον ἀποκείσεται ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπε-
ροχῆς ἅμα τῶδε τῷ νόμῳ πρὸς αὐτὴν καταπεμπόμενον.
Τοῦς μέντοι κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτους ὑπάτους θε-
σπισζόμεν ἐκ μόνου τοῦ σου δικαστηρίου τὸ ἰσότηπον 25
τῆς ἀπογραφῆς λαμβάνειν τῆς τῶδε ὑποτεταγμένης τῷ
νόμῳ, ὥστε κατ' αὐτὴν ἅπαντα δίδομαι. τὴν γὰρ
ἀπογραφὴν διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ σου δίδο-
σθαι βουλόμεθα, ἵνα μίτη αὐτοῖς ἐξῆ παραβαίνειν
μῆτε τοῖς καλονόμοις βρεβιάτοροι νοθεύειν τι τῶν
παρ' ἡμῶν διατεταγμένων, ἀλλὰ κινδύων τῶν φυ-
λαττόντων αὐτὴν τὴν ἀπογραφὴν ἐν τῷ δικαστηρίῳ
τῆς σῆς ἐνδοξότητος δίδοσθαι τὸ ἰσότηπον αὐτῆς
μετ' ὑποσημειώσεως τοῦ τῆν ἀρχὴν ἔχοντος ταύτης,
ἥπερ νῦν αὐτὸς ἐφίστηκας, ἵνα διὰ πάντων ἀνό- 30
θευτα ἡμῖν ἢ τὰ παρ' ἡμῶν διατεταγμένα. Δυσχε-
ραίνετω δὲ μηδεὶς τῶν εἰς τὴν ὑπάτον παριόντων
τιμῆν, εἰ μεμετρομένην οὕτως ποιησάμενος δαπάνην
ὄνομα τῷ χρόνῳ γενήσεται. καὶ γὰρ δὴ πᾶν ὅσον

ea die in ebrietatibus et potationibus omnia expen-
dentes; si vero forsitan spe lucri maioris etiam prae-
expendisse contigit, postea vero aut nihil aut minus
excipiat, etiam damnum et debitum habebit, et plagis
et vulneribus et ex hoc malis incurere cogitur. Si
autem mediocre sit quod spargitur, nec vehementer
contendent nec quaestus expectantes abundantiam
vulnera et plagas alterutris ultra mensuram dabant.
Ideoque communem providentiam introducimus ex hac
lege et communi reipublicae figurae, quatenus tem-
pus habeat post imperium et consulis iugem memo-
riam atque vocabulum in gloriosissimis nostris iudi-
cibus et qui ex maxima curia sunt, eo quod honorare
nobis placet dignos non expendentes immense; (et)
decentem damus consolationem et nostro populo et
aliis omnibus licet desperantibus iam causam, pro-
pterea quod superfluum est auferentes, ut consulatum
inmortalem reipublicae statuamus.

Subiaceat igitur, sicuti praediximus, nostra dis-
positio huic legi, cuius exemplaria recondentur in
foro tuae celsitudinis cum hac lege, quam apud eam
direximus. Per tempora tamen gloriosissimos con-
sules sancimus ex solo tuo foro exemplar descriptionis
accipere huic subditae legi, ut secundum eam omnia
dentur. Descriptionem namque ideo a sede tua dari
volumus, ut nec ipsi liceat praevicari nec his qui
vocantur breviores adulterari aliquid horum quae
a nobis disposita sunt, sed periculo custodientium
hanc descriptionem in foro tuae gloriae dari exem-
plar eius cum subscriptione cingulum habentis hoc
cui nunc ipse praesides, ut per omnia inadulterata
maneant quae a nobis disposita sunt. Difficultatem
vero nullus habebit horum qui ad consulatum veniunt
honorem, si medicrem ita faciens expensam nomen
tempori fiet. Etenim omne quicquid hactenus con-

ebrietatibus et potationibus omnia consumere; quodsi quid forte spe maioris lucri etiam antea expende-
runt, deinde vero aut nihil aut parum accipiant, vel damnum insuper pati et cogi in verbera et vulnera
et quae inde oriantur mala incidere. Si vero modicum sit quod spargitur, non vehementer contendunt
neque quaestus copiam expectantes vulnera et verbera sibi invicem praeter modum inferent. Quare com-
munem providentiam ex hac lege etiam communi reipublicae formae statuimus, ut temporis designatio
post imperatorem etiam consulis perpetuo habeat memoriam et appellationem inter gloriosos nostros
magistratus quique ex magno senatu sunt, quoniam ex eo numero licet dignos honore afficere nec praeter
modum expensam facturos; et idoneum solacium damus populo nostro et ceteris omnibus atque ipsis, qui
iam rem desperarunt, cum propterea supervacanea susulerimus, ut consulatum reipublicae immortalem
efficiamus. Subiaceat igitur, sicut antea diximus, huic nostrae legi dispositio nostra, cuius exemplar
in iudicio tuae sublimitatis recondetur una cum hac lege ad eam transmittendum. Gloriosissimos autem
pro tempore consules sancimus ex solo iudicio tuo exemplar descriptionis huic legi subiectae accipere,
ut secundum eam omnia dent. Descriptionem enim propterea a sede tua dari volumus, ut neque illis
violare neque brevioribus qui vocantur adulterari liceat quicquam eorum quae a nobis constituta sunt,
sed periculo eorum qui hanc descriptionem in iudicio tuae gloriae custodiunt, exemplar eius detur cum
subscriptione eius qui magistratum hunc cui tu nunc praees habiturus est, ut per omnia incorrupta
maneant quae a nobis constituta sunt. Nemo autem eorum qui ad consulatum dignitatem perveniunt aegra
ferat, si ita moderato sumptu facto nomen tempori dabitur. Etenim omne quicquid usque adhuc qui

2 τι M] τις L, om. ε || 4 ἢ οὐδὲν] ἢ om. L || λά-
βοιεν καὶ ζημίαν προσοφλισκάνειν] excipiat etiam dam-
num et debitum habebit ε || 7 ἢ L] φιλονεικήσουσιν M ||
8 τὸ om. L || τραύματα Zachorioe ex ε] πρᾶγμα ML ||
9 καὶ Lε] om. M || 13 ἐνδόξοις ML] ἐνδοξοτάτοις ex ε Halo-
ander, vulg. || 14 τῆς μεγάλης] τῆς με ex τούτων corr.
L || 15 ἐξ αὐτῶν πάρεστι] nobis placet ε || 16 τῷ ἡμε-
τέρῳ δήμῳ] et nostro populo ε || 19 καταστήσωμεν M ||
23 ἅμα τῶδε ex ε Zacharioe] ἅμα δὲ ML || καταπεμ-
πόμενον] quam — direximus (i. e. καταπεμπομένῳ) ε ||
25 σου om. L || τὸ] τοῦ L^a || 29 sq. *μηδὲ — μηδὲ
ML || αὐταῖς ἐξεί L || 34 ὑποσημειώσασθαι L^a ὑπο-
σημειώ] (sic) M || 35 ἐφίστηκας L || 36 ἡμῖν ἢ M] ἡμῖν
εἰ L maneat (i. e. μιν) ε || 37 μηδ' εἰς M, οὐδὲ εἰς
L || περιόντων (περιϋόντων L^a) ML, corr. Haloander

1 ebrietatibus R¹ || 2 si vero] siue T || etiam om. T¹ ||
4 excipiat VT] accipiat R vulg. || etiam] et R¹ || et debi-
tum] aut debitum T || 5 et vulneribus] et om. R¹ || in-
curre T¹ || 6 fit T || quod] quidem T¹ || 7 nec] ne T ||
abundantiam] abundantia RVT || 8 uulnem R¹ || men-
sura R¹ || 9 introducimus V] introduximus RT vulg. ||
10 comunis T || tempus habeat vulg.] tempus habeat
RV habent tempus T || 11 iugem (ingere V¹) V vulg.]
om. RT || 12 in] et RT || 13 qui om. R¹ || 14 non] ne R¹ ||
imense VT] mense R; immensa molit Osenbruggen
*et addidi || 15 dicente R¹ decentem om. T¹ || 16 dispe-
rantibus R¹T || causa R¹ || propterea] propter T¹ propter-
eaque V³ || 17 auferentem V || 18 inmortalis T || 20 Sub-
iacebat V¹ || 23 direximus] nostra dispositio add. R¹ ||
tm R || 24 sanctissimus R || suo T¹ || discretionis T¹ ||
25 leg* V¹ || 26 discriptionem T (id. 30) || 27 prae-
uicariare VT || qui] quia R¹V || 34 habebit] ab R¹ ||
que R¹

μέχρι τοῦ νῦν οἱ τὴν ὑπάτον ἔχοντες τιμὴν ἐκ τε τοῦ δικαστηρίου τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐκ τε τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἐπάρχων καὶ ἀλλαχόθεν ποθ' ἐν κατὰ φιλοτιμίαν ἡμετέραν ἐκομίζοντο, τοῦτο καὶ νῦν αὐτοῖς ἐπιδώσομεν, τὴν μὲν παρ' αὐτῶν γινομένην δαπάνην οὐκ ἀποστέλλαντες, τὴν δὲ παρ' ἡμῶν φιλοτιμίαν οὐκ ἐλαττώσαντες. Πάντων δὲ δὴ τῶν εἰρημένων ἡμῶν ἢ βασιλέως ἐξηγήσθω τύχη, ἢ γε καὶ αὐτοῦς ὁ Θεὸς τοὺς νόμους ὑπέθηκε νόμον αὐτῆν ἐμυρῶν καταπέμψας ἀνθρώποις· διότι τῶ μὲν βασιλεῖ διηγεῖς ὑπεστὶν ὑπάταια πᾶσι πόλεσι τε καὶ δήμοις καὶ ἔθνεσι καὶ ἐφ' ἐκάστης τὰ δοκούντα διανεμόντι, προσέρχεται δὲ ἡνίκα αὐτὸς νεύσειεν ἢ στολή, ὡς καὶ ἡ τῆς βασιλείας ὑπάταια διὰ πάντων ἐστὶ ἀκολουθοῦσα τοῖς σκήπτροις.

(Ἐπιλογος.) Ἡ τοῖων σὴ ὑπεροχὴ τόνδε ἡμῶν παραλαβοῦσα τὸν νόμον διηγεκῶς αὐτὸν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ μένειν ἰσχύος παρασκευάζετα κατὰ πᾶσαν τὴν αὐτῶ περιεχομένην δύναμιν. Legatur.

Ἐγρᾶφη τὸ ἰσότυπον Ἰωάννη τῶ ἐνδοξοτάτῳ ἐπ-20 ἀρχῶ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικῶν.

Ἐγρᾶφη τὸ ἰσότυπον Λογγίνῳ τῶ λογιωτάτῳ καὶ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως.

Dat. v. k. Ian. CP. (imp. dn. Iustiniani Aug. anno XI.) 25

pc. Belisarii vc. (anno II.) [a. 537]

sulatus habentes honorem et ex foro tuae celsitudinis et ex gloriosissimis nostris praefectis aut etiam aliunde per munificentiam nostram percipiebant, et nunc eis dabimus, ab eis quidem faciendas expensas adbre-
5 viantes, a nobis autem largitatem non minorantes. Omnibus enim a nobis dictis imperatoris excipiantur fortuna, cui et ipsas deus leges subiecit, legem animatam eum mittens hominibus: eo quod imperatori quidem fugis indesinens (est) consulatus omnibus civi-
10 tatibus et populis gentibusque in singulis quae placent distribuenti, advenit autem cum ipse annuerit trabea, ideoque et imperii consulatus per omnia sit sequens sceptrā.

(Epilogus.) Tua igitur celsitudo hanc nostram suscipiens legem perpetue eam in sua manere fortitudine procuret secundum omnem quae in ea continetur virtutem. Legi.

Scripta a pari Iohanni pp. Orientis.

Scripta a pari Longino praefecto felicissimae urbis.

Dat. v. kal. Ian. CP. pc. Belisarii vc. [a. 536]

Ῥ

ΠΕΡΙ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΤΟΚΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β',
(ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικῶν.) 30

(Προοίμιον.) Μηνύσεως ἡκούσαμεν τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ἧς τὴν πρόφασιν ἡμεῖς αὐτοὶ παρεσχόμεθα. ἐδι-

Nov. CVI (Authent. CXXIX = Coll. IX tit. 11: gloss.) Graece extat in M. — Epit. Theod. 106, Athan. 17, 1. Iulian. const. XCIX.

consulis honorem habent et a iudicio tuae sublimitatis et a gloriosissimis nostris praefectis et aliunde per munificentiam nostram percipiebant, id etiam nunc iis dabimus, qui expensas quidem ab illis faciendas contraxerimus, munificentiam autem a nobis praestandam non minuerimus. Ceterum ab omnibus quae a nobis dicta sunt imperatoris fortuna exempta esto, cui etiam ipsas leges deus subiecit, cum vivam legem ipsum ad homines mitteret: quandoquidem imperatori perpetuus consulatus praesto est omnibus et civitatibus et populis et gentibus vel quotidie quae ipsi videntur distribuenti, toga autem accedit quando ipse adnuerit: unde etiam imperatoris consulatus per omnia manebit sceptrā secuturus.

Epilogus. Tua igitur sublimitas hac lege nostra suscepta efficiat ut ea perpetuo in suo robore maneat secundum omnem quam complectitur vim. Legatur.

Scriptum est exemplar Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, ex consule et patricio.

Scriptum est exemplar Longino prudentissimo et gloriosissimo praefecto huius felicis urbis.

CVI.

DE NAUTICO FENORE.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum (ex consule ordinario et patricio).

Praefatio. Nuntium accepimus a tua sublimitate, cuius occasionem nos ipsi praebuimus. Rettulisti

3 *ὑπάρχων ML || καὶ aut etiam (i. e. ἢ καὶ) ε || 4 τοῦτο om. ε || 7 δὲ δὴ) enim ε || 9 ὑπέθηκε ex ε corr. Zachariae praeeunte Haloandro (qui ὑποτέθεικε) ἐπέθηκε M ἐπέθεικε L^b ἐπέτηγεν L^a || ἀπὸ τῆς L^a || 10 διηγεκῶς ὑπεστὶν L iugis indesinens ε || 12 ἔθνεσι om. L || καὶ om. ε || τὰ om. L^a || διανεμόντι L || προσέρχεται malit Zachariae non recte || 13 αὐτὸς ex ε Haloander (idem non recte proponit τῆ στολή) αὐτοῖς ML || 14 ἐστὶ sit ε || 17 παραλαβοῦσα L || 19 παρεχομένην L || legatur Scrimger] legatu. M λγᾶτου L legi ε quod proefert Cuiacius in expos. (cf. Biener Gesch. d. Nov. 23) || 20 *ὑπάρχων ML || 22 καὶ πατρικῶν L, om. M || 23 Λογγίνῳ om. ML, ex ε add. Haloander || 24 ὑπάρχων L || 25 subscr. om. Iul., dat. om. rel. M || v. k. Ian. CP. ε] καλανδῶν Ἰανουαρίων Ath. μηνί . . . καὶ (sic) Theod. || imp. — XI.] βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς τὸ ἰα' Ath., ἔπειτα ἰα' βασιλείας Ἰουστινιανὸς Theod., om. ε (cf. 506, 12 unde sequitur constitutionem post nov. XLVII datam esse) || 26 pc. — anno II.; μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελισαρίου τὸ β' Ath. || pc. Belisarii vo. ε, μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελισαρίου Theod. ||

post subscr. non servatur notitia de qua ogitur 500, 35. 503, 5. 506, 20 || 28 rubr. Περὶ ναυτικῶν τόκων Theod. Περὶ τόκων ναυτικῶν Ath. (De nautico fenore Iul.) Περὶ τῶν ναυτικῶν (sic) δανείων M (καύτην ἀναγοῖ ἢ ῶ schol. M) || 30 ἀπὸ ὑπάτων — πατρικῶν om. M

1 et ex] uel ex T, et om. R¹ || 2 ex om. T || 4 fitiendas T¹ || abreuiantes R || 6 enim RVT] autem vulg. || imperatoribus R¹ || 7 et om. V || 8 eum mittens] committens T² al. || imperatoribus T || 9 iugis om. Neoburg. m. 1 || *est addidi || 10 quae om. R¹ || 11 aut R¹ || adnuerit V || 12 ideoque] que del. T² || fit T || 16 hanc — 20 Iohanni scr. R² in ras. 2 vv. || 17 perpetua V || ea VT || manere in sua V || 19 legi] legis VT || 20 aperi T¹ api V appari RT²; exemplaria Contius || 23 aperi T¹ appari RVT²; exemplaria Contius || longino T] felicissimo T^a || 25 subscriptionem dedi ex VT || CP.] const. T, om. V || pc.] pc. consulis V consulis T || bilasarii T biliario V || vc.] vir. clari. T vi. V || 28 rubr. om. V¹, adscr. V³ || 31 celsitudinis V¹ || 32 docuisti Cuiacius Obs. 27, 37] duo isti RT¹ duos istos VT²

64*

δαξας γάρ, Πέτρον καὶ Εὐλόγητον ἰκατεύσαι τὸ θεῖον ἡμῶν κρατος καὶ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀφηγομένους εἰπεῖν, ὡς εἰδῶσι ναυκλήροις ἢ τοῖς ἐμπόροις δανείζειν χρυσίον, καὶ μάλιστα τοῖς ἐν θαλάττῃ τὰς πραγματείας ποιουμένοις, καὶ ταύτην ἔχειν τοῦ βίου τὴν πρόφασιν τὰ τοῖς θαλαττίοις ταῦτα δανείσματα, ἃ καλεῖν ὁ καθ' ἡμᾶς εἶθε νόμος traiecticia, δεδοκίμαται δὲ αὐτοῦς ὡς ἀμφισβητήσεων ἐντεῦθεν αὐτοῖς ἀνισταμένων, καὶ δεῖσθαι διὰ τοῦτο γενέσθαι φανερόν τὸ κρατοῦν καὶ ἐπὶ τούτοις ἔθος, ὥστε καὶ θεῖαν ἡμῶν ἐπὶ τούτῳ προελθεῖν κέλευσιν τὴν τὸ ἔθος εἰς σαφέστατον ἀγοσαν τύπον. τοιγαροῦν ἡμᾶς ἐγκυλεύεσθαι σοὶ τὴν τῆς ἀμφισβητήσεως φύσιν μαθεῖν καὶ ταύτην εἰς ἡμᾶς ἀγαγεῖν, ὥστε φανερὰς ἡμῖν γενομένης τὸ δοκοῦν νόμῳ περιλαβεῖν διηγεκεῖ· καὶ τὴν σὴν ἐνδοξότητα ταῦτα πράξει παρ' ἡμῶν κελυσοθεύσαν συναγαγεῖν τοὺς ναυκλήρους, οἷς δὴ τὰ τοιαῦτα τῶν δανείσματων μέλει, καὶ πυθέσθαι ποῖόν ποτε τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἦν· τοὺς δὲ καὶ ὄρκον προσεπιθύντας μαρτυρεῖν τρόπου εἶναι ποικίλους τῶν τοιούτων δανείσματων, καὶ εἰ μὲν δόξῃ τοῖς δανεισταῖς, ἐφ' ἑκάστη νομισματι τῶν χρημάτων ἅπερ ἂν δοῖεν ἕνα σίτον μὸδιον ἢ κριθῆς ἐμβαλεῖν τῇ νηϊ, καὶ μηδὲ μίσθωμα τοῖς δημοσίοις παρέχειν ὑπὲρ αὐτοῦ τελώναις, ἀλλὰ τὸ γε ἐπ' αὐτοῖς ἀτελώνητα πλέειν τῷ σκάφῃ, καὶ τούτων ἔχειν καρπὸν ὡν ἐδάνεισαν χρημάτων, καὶ πρὸς γε καὶ κατὰ δέκα χρυσοῦς ἕνα κομίζεσθαι μόνον ὑπὲρ τόκων [καθ' ἑκάστην δεκάδα χρυσίου], αὐτοῦς δὲ τοῖς δανεισταῖς ὄραν τὸν ἐκ τῶν ἀποβησομένων κίνδυνον· εἰ δὲ οὐχ ἔλθωτο τὴν ὁδὸν ταύτην οἱ δανειζόντες, τὴν ὁδοῦν μοῖραν λαμβάνειν ὑπὲρ ἐκάστου νομισματος ὀνόματι τόκων οὐκ εἰς χρόνον τινὰ ὀριθιμωμένων, ἀλλ' ἕως ἂν ἡ ναὺς ἐπανέλθοι σεσσωμένη· κατὰ τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα συμβαίνειν ἕως καὶ εἰς ἐνιαυτὸν ἐκταθῆναι τὸν χρόνον, εἴπερ τοσοῦτον ἔξω διατρίψειν ἡ ναὺς ὡς καὶ τὸν ἐνιαυτὸν ἢ πέρασ λαβεῖν ἢ καὶ ὑπερβῆναι, θάπτον γε

enim Petrum et Eulogium supplicasse sacrae nostrae potestati et per se explanasse dicentes, quia consueverunt naucleris seu negotiatoribus mutuare aurum et maxime in mari negotia facientibus, et hanc habere vitae occasionem (ipsa vero marina credita vocare nostra consuevit lex traiecticia), et metuere eos utpote dubitationibus hinc eis exortis; oportere propterea fieri manifestum, quae valcat super his consuetudo, ut et sacra nostra in hoc procederet iussio quae consuetudinem ad certissimam duceret formam. Itaque nos delegasse tibi dubitationis naturam cognoscere et hanc ad nos deducere, quatenus manifesta nobis facta quod videtur lege comprehenderetur perpetua; tuamque gloriam haec a nobis agere iussam convocasse naucleros quibus haec mutua curae sunt, et interrogasse, quae aliquando antiqua consuetudo fuit; illos autem et iusiurandum adicientes testimonium perhibuisse, modos esse varios talium mutuum, et si quidem placuerit creditoribus, in singulis solidis pecuniarum quas dederint unum tritici modium aut hordei imponere, neque mercedem publicis praebere pro co teloneariis, sed quantum ad ipsos sine teloneo navigare naves, et hunc habere fructum earum quas crediderunt pecuniarum, et insuper etiam per decem aureos unum percipere solum pro usuris, in ipsos autem creditores respicere ex eventibus periculum. Si vero non sumant hanc viam creditores, octavam partem percipere pro singulis solidis nomine usurarum non in tempus aliquod certum numerandam, sed donec naves revertantur salvae. Secundum hoc autem schema contingit forsam et in annum extendi tempus, si tantum foris morctur navis ut et annum aut terminos sumat aut etiam transcendat, citius autem ea

enim Petrum et Eulogium sacrae potestati nostrae supplicasse rebusque suis expositis dixisse se naviculariis sive negotiatoribus aurum credere solere, imprimis iis qui maritimas negotiationes exercent, atque hanc habere victus facultatem ipsa illa maritima credita, quae nostra lex traiecticia vocare solet, in metu autem versari, cum controversiae ipsis inde exortae essent, et propterea rogare ut consuetudo quae in his obtineat manifesta fiat, ita ut etiam sacra nostra iussio de ea re edatur, quae consuetudinem illam in certissimam formam redigat; itaque nos tibi imperasse ut controversiae naturam cognosceres deque ea ad nos referres, ut ea nobis manifesta facta quod videretur lege perpetua complecteremur; tuamque gloriam haec agere a nobis iussam congregasse navicularios, quibus quidem eiusmodi credita curae sunt, et quaesivisse, qualis tandem antiqua consuetudo fuerit; illos autem iureiurando insuper addito testatos esse varios esse eius generis creditorum modos, et si quidem creditoribus placuerit, in singulis solidis pecuniarum quas dederint singulos modios tritici vel hordei eos navi imponere, ac ne vectigal quidem pro eo publicis portitoribus solvere, sed quantum ad ipsos navigia sine portorio navigare, et hunc eos percipere fructum ex pecuniis quas crediderint, et praeterea etiam pro denis aureis singulos tantum usurarum nomine accipere [pro unaqueque auri decade], ad ipsos autem creditores spectare periculum ex iis quae eventura sint; si autem hanc viam creditores non delegerint, octavam partem pro singulis solidis percipere usurarum nomine non ad certum quoddam tempus numerandarum, sed donec navis salva redierit; secundum hunc vero modum contingere forte ut etiam in annum tempus extendatur, siquidem navis tam diu foris moretur ut adeo annum aut finem navigandi habeat aut etiam excedat, citius autem eadem redeunte tempus ad

1 εὐλόγητον M] Eulogium ε || 6 τὰ τοῖς θαλαττίοις ταῦτα δανείσματα, ἃ καλεῖν ipsa vero marina credita vocare ε; ἐπὶ ante τοῖς θαλαττίοις inseri malit Zachariae || 8 post ἀνισταμένων verba quaedam deesse putat Hombergk sine causa || 9 καὶ δεῖσθαι] oportere ε || 10 καὶ ἐπὶ] καὶ om. ε || 23 τῇ νηϊ om. ε || *μή τις M || 24 παρέχειν] quae — praebent ε || 27 χρυσοῦς M || 28 καθ' ἑκάστην δεκάδα χρυσίου M, om. ε || 29 τὸν τῶν M || 33 ἀριθιμωμένων] numerandam (i. e. ἀριθιμωμένην?) ε || ἡ ναὺς ἐπανέλθοι σεσσωμένη] naves revertantur salvae ε || 34 συμβαίνειν Hombergk] συμβαίνει Mε || 37 πέρασ] terminos ε

1 nostre potestati sacre R || 2 et] etiam R || explanantes T || quia V] qui R quod T vulg. || consueverunt] consueverunt T¹, om. V¹ in spat. 3 litt. || 3 naucleris R naucleris T || aurum T²] aut eorum (eorum om. in spat. vac. V¹) RV aut earum T¹ || 6 lex om. V¹ in sp. vac. || trahihæcutia T¹ || 7 eis] ex eis V || oportere] et oportere Beck || 8 fieri] uel fieri V || manifestari R¹ || 9 et om. R¹ T || in hoc om. R || praecederet T || 11 delegantes T² al. declarantes R² in marg. || cognosceret V || 13 quo T || 14 tuaque gloria T || iussam vulg.] iussa libri || 15 naucleris RV || mutue V^a || 16 interrogasses R¹ || consuetudo antiqua T || 17 *testimonio libri || 18 uanos T¹ || mutuarum T¹ || 19 peccuniarum solidis T || 21 neque Beck] quae libri || praebere Beck] praebent R¹ praebent RV T² || 22 eo om. T || teloneariis V telonariis RT telonariis vulg. || telonio vulg. || 23 earum Osenbrüggen] et aurum RVT (cf. ad v. 3) et harum vulg. || 25 aureos] auris V¹ || percipere] quippe T || *solum] solidum libri (cf. ad 509, 1. 11) || 26 exuntibus RT¹ ex uentibus T² || 27 non om. T || *sumant (cf. 509, 5) || rumpant (rumpantur R¹) RT erumpant V vulg., ratam habeant R³ s. v. || haec R¹ || 28 per singulos solidos T || 29 tempore libri, corr. vulg. || numerandam R² T] numerandam R¹ V vulg. || 30 saluas V¹ || 31 contingit R vulg.] contigit VT || in annum] manum R¹ || 32 tantam (in marg. tantum) R² tamen R¹ T || et om. R || 33 titius V || eam R¹ V

μὴν ἐπανούσης αὐτῆς τὸν χρόνον εἰς ἓνα μόνον ἢ δύο παρελκυσθῆναι μηνάς, καὶ ἐκ τῶν τριῶν κρατίων ἀφέλειαν ἔχειν, κἀν οὕτως βραχὺς διαγένηται χρόνος κἀν εἰ περαιτέρω παρὰ τῶν δανεισαμένων μένοι τὸ χρόνος· ταῦτο δὲ τοῦτο κρατεῖν ἑτέραν πάλιν τῶν ἐμπορευομένων ἀποδημίαν αἰρουμένων, ὥστε καθ' ἑκαστον φόρον ὀρίζεσθαι τὸ σῆμα καθ' ὃ προσήκει τὸ δάνεισμα ἢ μένειν ἢ ἐναλλάττεσθαι κατὰ τὸ περὶ τοῦτου συνδοκοῦν τοῖς μέρεσι σύμφωνον· εἰ μένοι μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς νηὸς σωθείσης καὶ μηκέτι πλεῖν διὰ τὸν καιρὸν δυναμένης ἐπανέλθειεν, εἰκοσι καὶ μόνον ἡμερῶν προθεσμίαν δίδοσθαι παρὰ τῶν δανεισάντων τοῖς δανεισαμένοις, καὶ μηδὲν ὑπέρο των ὀφλημάτων τόκον ἔνεκεν ἀπαιτεῖν, ἕως πραθῆναι συμβαῖν τὸν φόρον· εἰ δὲ μένοι περαιτέρω τὸ χρόνος οὐκ ἀποδοδόμενον, τὸν ἐκ διμοίρου τῆς ἑκατοστῆς τοῖς κριοῖς τῶν χρημάτων δίδοσθαι τόκον, καὶ μεταβάλλειν εὐθὺς τὸ δάνεισμα καὶ εἰς τὸν τῶν ἐγγυεῖαν μεταχωρεῖν τρόπον, οὐκέτι τῶν θαλαττίων κινδύνων τὸν δανειστὴν ἐνοχλοῦντων. καὶ ταῦτα ἀπαντας εἰπεῖν ἔνοχρον ποιησαμένους τὴν μαρτυρίαν. ἀπερ εἰς ἡμᾶς ἐμνήσας, ὥστε ἡμᾶς νομοθετῆσαι τὸ ἡμῖν δοκοῦν, καὶ ἐπὶ τοῦτοις ἐφασκες ταῦτα τῶ ἡμετέρω προσαγγεῖλαι κρατεῖ.

CAPUT I.

Ἡμεῖς τοίνυν καὶ αὐτοῖς ἐντυχόντες τοῖς πεπραγμένοις καὶ τὸ πρᾶγμα διδαχθέντες θεσπιζομεν κατὰ τὸ μαρτυρημένον ἐπὶ τῆς σῆς ὑπεροχῆς οὕτω νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἀπαντα τα τοιαῦτα κρατεῖν, διότι μηδὲ τοῖς ἤδη τεθειμένοις μάχεται νόμοις· ὥστε δεῖν ἐκ τοῦ λοιποῦ κατὰ τινα ἰδικὸν νόμον ἐν ταῖς ναυκληρικαῖς ἤτοι ἐμπορικαῖς δίκαις ἐπὶ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ταῦτα φυλάττεσθαι, καὶ κατὰ τὸν τρόπον τῶν εἰρημένων συμφώνων οὕτως γίνεσθαι τὰς ἀποβάσεις καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἕθνη ὅποσα ἐν τοῖς ἐμπροσθεν μαρτυρήσονται παρὰ τῶ θρόνῳ τῶ σα, ὥστε κατὰ ἰδικὸν νόμον ταῦτα κρατεῖν ἐπὶ τῶν ναυκληρικῶν ἤτοι ἐμπορικῶν (τὸ γὰρ ἐν μακροῖς οὕτω πολιτευόμενον χρόνοις καὶ κρατῆσαν ἀπαρῶν ἀλλάκτως, καθάπερ αἱ μαρτυρία παρὰ τῆ σῆ ἐνδοξότητι διώρισαν, πῶς οὐκ ἐστὶ

remeante tempus in unum solum aut duos trahi menses, et ex tribus siliquis utilitatem habere, vel si ita breve sit tempus vel si apud alterum extra debitorem maneat debitum. Hoc idem valere aliam rursus negotiatoribus projectionem assumentibus, et per unumquodque onus definiri scbema secundum quod competat mutuam aut manere aut permutari secundum pactum quod ob convenerit partibus. Si tamen post reversionem navis salvae et nequaquam navigare propter tempus valentis revertantur, viginti et solum dierum indutias dari a creditoribus debitoribus, et nihil pro debitis usurarum causa exigere, donec vendi contingat onus; parcentes apud alium esse debitum non reddendum, duas partes centesimae dominis pecuniarum dare usuras, et mutare mox mutuam et in terrenum transpouere modum. nequaquam maritimis periculis creditorem molestantibus. Et haec omnes dixisse cum iureiurando perhibentes testimonium. Quae ad nos nuntiasti, ut nos sanciremus quod nobis videretur, et super his dicebas haec nostrae nuntiata potestati.

Sarrigny, 25
Rom. § 30; Rivin,
25 Civil, p.
83.

unum solum vel duos menses trahi, atque e tribus siliquis utilitatem eos habere, etiamsi tam breve tempus transierit vel etiamsi ulterius apud debitorem debitum maneat; hoc idem autem valere, si negotiantes aliam rursus projectionem suscipiant, ita ut secundum unumquodque onus definiatur modus quo debitum vel manere vel mutari oporteat secundum pactum quod inter partes hac de re convenerit; quodsi post reditum navis quae salva sit et propter tempus non iam navigare possit, reverterint, viginti tantum dierum terminum a creditoribus dari debitoribus, nec quicquam usurae causa pro debitis exigi, donec onus vendi contigerit; si vero debitum ulterius maneat nec reddatur, tum usuram ex besse centesimae dominis pecuniae dari, ac statim mutari mutuam et in terrestrium usurarum speciem transire, maritimis periculis creditori non amplius instantibus. Atque haec omnes dixisse iureiurando testimonium firmantes. Quae nobis indicasti, ut quod nobis videretur sanciremus, et propterea dicebas te id potestati nostrae nuntiaste.

I. Nos igitur et ipsis actis inspectis et re comperta sancimus, ut secundum testimonia apud tuam sublimitatem edita ita et nunc et in omne deinceps tempus illa valeant, quoniam haudquaquam pugnant cum legibus iam lais: ut in posterum secundum specialem quandam legem in naviculariorum seu negotiatorum libris de eiusmodi causis haec observari oporteat et secundum modum praedictorum pactorum ita fieri escensionis ceterasque omnes consuetudines quaecumque prius apud sedem tuam testimonio firmatae sunt, ut per specialem legem haec in naviculariorum sive negotiatorum rebus valeant (quod enim per tam longum tempus usu venit et immutatum obtinuit, quemadmodum testimonia apud gloriam tuam definiaverunt, quidni

4 περαιτέρω] apud alterum i. e. παρ' ἑτέρω § 6 ὥστε] et § 15 εἰ δὲ μένοι περαιτέρω M, parcentes apud alium esse i. e. φειδόμενοι παρ' ἑτέρω §; μένοι scripsi || 28 τὰ τοιαῦτα om. § || 30 ἐκ τοῦ λοιποῦ] nunc et (i. e. νῦν τε καὶ) de cetero § || 32 κατὰ τὸν τρόπον] secundum dictum modum § || 33 τὰς ἀποβάσεις M] etiam eventus § || 34 ἕθνη om. § || 36 ταῦτα om. § || ἐμπορικῶν Zachariae ex §] ἐμπορῶν M

1 remeantem R¹ V^a || solidum V^a || menses trahi T || 2 siliquis V¹ || 3 tempus sit V || 5 negotiatoribus V || projectione R¹ || 6 secundum om. R¹ || 7 permutari Beck] permutare RT permutare V || 8 pactum om. R¹ || ob eo hoc V¹ || euenerit R¹ || partibus (sic) V || 9 tñ R || reversione T || navis salvae om. T¹ || 10 valentis Osenbrüggen] valentes RV vulg. uolentes eas (eas del. T³) T || reuer-

tentes V^a || uinginti V || 11 solidum dierum R¹ dierum solum (solidum T¹) T || dari vulg.] dare RVT || debitoribus et] et debitoribus T, debitoribus lineola subducta del. R² || 12 causas V || 13 parcentes T² || 14 centesimam T || 15 mutuare T || 17 *molestandis libri || 18 et omnes dixisse haec T || omnis R¹ || 19 Quae — ut suppl. V² in spatio vacuo ½ vs. || nuntiaſtis libri, corr. vulg. || 20 quod] quae V || nobis] a nobis T || uidentur R¹ || 21 nostra V¹ || nntiatam V^a nuntiatata T^a, nuntiare vulg. || 25 legentes] lege T¹ || causas T || 26 coram] quorum T || tuam (m eras. V) celsitudinem VT || 27 deinceps] deceteroinceps R^a || 28 repugnant RV] repugnat T || 30 in om. VT || nauclericis R¹] naucleris R² VT || negotiatoris V] negotiatoribus (sic) R¹ negotiatoribus R² T || 32 etiam om. R || 33 euenturus V¹ || 34 legem propriam T || 35 naucleris T || negotiatoris RV] negotiatoribus T || 36 ita longis T || leg. observatum? || 37 sicut tua testimonia T

22-28 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

δικαιον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων κρατεῖν τῶν μετὰ ταῦτα ἐσομένων;), καὶ εἶναι ταύτην αὐτοῖς τῶν πραγμάτων τὴν διάλυσιν ἐξ ἰδικοῦ νόμον κρατοῦσαν καὶ ἑτέρας τινὸς διακνύσεως μὴ δεομένην, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ναυκληρικῶν ἢ τοῖ ἐμπορικῶν ἀφορμῶν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον κρατοῦσαν, ὡς γενικὴν οὖσαν νομοθεσίαν καὶ ἐπὶ τῶν ναυκληρικῶν ἢ τοῖ ἐμπορικῶν συναλλαγμάτων κρατοῦσαν ὀφειλουσάν τε καὶ μέρος γενέσθαι τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν τεθειμένων νόμων, ὥστε καὶ τοὺς δικάζοντας πρὸς ταύτην ἀποβλέποντας 10 ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν ἢ σὴ ὑπεροχῇ εἰς τὸ διγρεκὲς παραφυλάττεσθαι σπευσάτω.

Dat. vii. id. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. 14 (ann. XIV. Iustino) vc. cons.

nierunt, quomodo non est iustum et in aliis omnibus valere quae postea erunt, et esse hanc eis rerum transactionem ex propria lege valentem et altera quadam dispositione non egentem, sed in nauclericis seu negotiatoriis occasionibus in omne tempus valentem, utpote generalem existentem legislationem et in nauclericis seu negotiatoriis contractibus expositam, et quae debet etiam pars fieri iam a nobis positarum legum, et iudicantes ad hanc respicientes proferre 10 sententias.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis tua celsitudo iugiter servare festinet.

Dat. v. id. Sept. CP. imp. (dn. Iustiniani Aug.) anno [a. 540] (XIV.) Iustino (vc.) cons.

PZ

ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΑΙΔΑΣ ΓΕΝΟ- ΜΕΝΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσσω τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ κόμητι τῶν καθωσιωμένων δομestικῶν ἐπέχοντι τὸν τόπον Ἰωάννου τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου πραιτωρίου 25 τὸ β, ἀπὸ ὑπάτων (ὀρδιναρίων) καὶ πατρικίου.

(Προοίμιον.) Κωνσταντίνῳ τῷ τῆς θεῆας λήξεως νόμος γέγραπται τῆς παλαιᾶς ἐστοχασμένους ἀπλότη-

Nov. CVII (Authent. CII = Coll. VIII tit. 3: gloss.) Graece extat in ML (fuit in B 35, 20, 2 cf. index Reginae p. 242 Heimbach), cap. I. II (511, 24 Eī tis γράμματα ἐπιστάμενος . . . .) in Prochiro 21, 12, Epanagoge 29, 18 (ex Prochiro habet Harmenopolus 5, 1, 25, 26, cuius textum in Bas. l. l. recepit Heimbach). — Epit. Theod. 107, Athan. 9, 8. Iulian. const. C.

par sit in reliquis quoque omnibus quae posthac futura sunt valere?), sitque haec iis rerum decisio, quae ex speciali lege valeat neque alia ulla dispositione indigeat, verum in naviculariorum sive negotiatorum causis per omne tempus obtineat, quippe quae generalis sit constitutio et in naviculariorum seu negotiatorum contractibus valeat, atque etiam pars fieri debeat legum iam a nobis latarum, ut iudices quoque ad eam respicientes sententias ferant.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt tua sublimitas perpetuo servare studeat.

CVII.

DE ULTIMIS VOLUNTATIBUS IN LIBEROS FACTIS.

Idem Augustus Basso magnificentissimo comiti devotissimorum domesticorum locum obtinenti Iohannis gloriosissimi praefecti praetorio iterum, ex consule (ordinario) et patricii.

Praefatio. A Constantino divinae memoriae lex scripta est antiquam sectata simplicitatem, at

4 τινὰς M^a || 8 κρατοῦσαν] expositam ε || 10 ὥστε om. ε || 14 subscr. om. Iul. || d. vn. id. sept. M; dat. v. id. Sept. ε ἔξερωνήθη μὲν σεπτεμβρίῳ Theod., ἐγράφη πρὸς καλάνδ. (sic) Ath. || CP. — cons.] cp. dn. iust. pp. aug. v. c. conss. M CP. imp. anno iustiniano cons. cod. ε ἔπει ἰδ' βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Theod. καὶ omisissis reliquis Ath. || 17 rubr. om. L in textu, Περὶ τῶν βουλήσεων τῶν εἰς παῖδας γενομένων index L, Περὶ βουλήσεων Theod. Περὶ βουλήσεως index Ath. (Περὶ τῶν βουλευτῶν in textu Ath. cod.); εἰκότως ἐπιγέγραπται περὶ βουλήσεως: ὡς διαθήκη γὰρ οὐ κρατεῖ τὰ μὴ ἔχοντα διαθηκῶν παρατήρησιν, ὡς φησι βι. ε' (α' cod., corr. Zachariae) τοῦ κώδικος τί. κγ' διατ. κγ' (scr. κδ') ἐν τέλει schol. M in marg. || 18 γενομένων M, index L] γενομένων index M, index Reginae || 23 inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσσω τοποτηρητῆ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπαρχῶν Ath. || 24 καθωσιωμένων δομestικῶν M || 25 *ἐπαρχου (cf. Ath.) ὑπάρχου ML || 26 ὀρδιναρίων addidi (ὀρδιναρίων add. Zachariae) || πατρικίῳ ML, corr. Hombergk || 28 νόμος] Cod. 3, 36, 26 (βι. γ' τοῦ κώδικος τί. λς' διατ. κα' καὶ κς' schol. M) || 29 τῆς παλαιᾶς ἐστοχασ-

μένους ἀπλότητος] per antiquae coniecturae (i. e. στοχασμοῦ?) simplicitatem ε

2 eius T || 3 secundum propriam legem valere V || 4 quedam T || egente R²T || nauclericiis T || 5 negotiatoriis R²V] negociatoribus (sic) R¹ in negotiatoribus T || in omni tempore R || valentem R] valente VT || 6 utputa R || generale existente legislatione T || exigentem V || et om. R || 7 inauclericis R || negotiatoriis R²V³T] negotiatoribus (sic) R¹ negotiatoribus V¹ || expositam vulg.] exposita (ex suppl. V^b in spat. vac. 5 litt.) R¹V et posita R²T || 10 sententiam V^aT^a vulg. || 14 subscriptionem unus praestat Neoburgensis: dat. v. id. sept. cap. imp. anno iustiniano consule || 17 De] De in R¹ || 18 a parentibus] apparentibus V || 20 parente] parente factis R V || 21 de] et de R² vulg. || 23 magni centesimo comite V || domesticorum] dom in V dn̄m m. R dn̄o n̄ tū (i. e. domino non tantum) T || 24 iobanni R || gloriosissimo VR || 25 praetorium orientem V praefectorum orientis T || 27 A om. V || 28 antiquam R¹ || coniunctura V¹

(1) M. e. Souza, Notas a Mello, 14, p. 179e-180

τοσ, ἡ δὲ τῶν πραγμάτων ποικιλία καὶ ἡ φύσις ταῦτα συχνῶς μεταβάλλουσα δεῖσθαι τὸν νόμον ἐκείνον ἐπανορθώσεως ἡμετέρας παρεσκεύασε. λέγει γοῦν ὁ νόμος δεῖν τὰς τῶν τελευτώντων βουλήσεις, ὅταν ὡσι γονεῖς, πᾶσι τρόποις μεταξύ παίδων κρατεῖν, καὶ τοσοῦτον αὐτοὺς αἰσχύνηται γονεῖς ὄντας, ὅτιπερ αὐτοῖς καὶ τὴν ἀσαφῆ τῶν πραγμάτων συγχωρεῖ δῖλωσιν, λέγων, εἰ καὶ μὴ ἐναργεῖς εἰσιν αἱ αὐτῶν διατυπώσεις, εἰσάγονται δὲ ἐκ τινῶν τεκμηρίων καὶ ἐναντιώσεων καὶ τῆς οἰασῶν γραφῆς, καὶ οὕτω ταῦτα κρατεῖν καὶ τοῦτο ἐπὶ τῆς σοῦν καὶ ἐμαγκιπάτων παίδων φησὶν, καὶ πρὸς γε ἡ Θεοδοσίον προσδιορίζεται, οὐκ ἐπὶ πατέρων μόνων ταῦτα διατυπώσα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μητέρων καὶ ἐπὶ ἀνιόντων ἐκατέρας φύσεως. ταύτης ἐπιλαβόμενοι τῆς ἀδείας ἀνθρώπων εἰς τοσαύτην ἀσάφειαν ἐξῆλθον, ὥστε μάντεων μᾶλλον ἢ ἐρμηνέων ταῦτα προσδεῖσθαι τοιαυτοῦν οὔτε πρόσωπα γράφοντες οὔτε πραγμάτων λέγοντες γνωρίσματα καὶ ἴσως οὐδὲ ποσὸν ὁμῶς ἀξιούσι στοχασμοῖς καὶ τῶν εἰκότων λόγῳ τὰ τοιαῦτα ἐπιτρέπειν.

20

porro causarum varietas et natura eas frequenter mutans egere leges illas emendatione nostra praeparavit. Dicit itaque lex oportere orientium voluntates, quando sunt parentes, omnibus modis inter filios tenere, et tantum eos erubescit parentes existentes, quia eis et clarum rerum concedit significationem, dicens et si non manifestae sunt eorum dispositiones, aperiuntur autem ex quibusdam iudiciis et coniecturis et qualibet scriptura, et sic eas valere: et hoc in suis et emancipatis filiis ait; insuper et Theodosii decernit, non in patribus solum haec disponens, sed etiam in matribus et ascendentibus utriusque naturae. Hanc adprehendentes licentiam homines in tantam egressi sunt obscuritatem, ut divinantibus magis quam interpretantibus haec egerent: itaque neque personas scribentes neque rerum dicentes notitias et forte nec quantitatem tamen dignantur coniecturis et verisimilium rationi talia permittere.

CAPUT I.

Ἡμεῖς τοίνυν πάντα σαφῆ τε καὶ ἀναπεπταμένα καθεστάναι βουλόμενοι (τί γὰρ οὕτως ἴδιον νόμον ὡς σαφήνεια, μάλιστα ἐπὶ ταῖς τῶν τελευτώντων διατυπώσεις;) βουλόμεθα, εἴ τις γράμματα ἐπιστάμενος μεταξύ τῶν αὐτοῦ παίδων βούλοιο ποιῆσθαι διατυπώσιν, πρῶτον μὲν αὐτῆς προγράφει τὸν χρόνον, εἶτα καὶ τὰ τῶν παίδων ὀνόματα οἰκεία χειρὶ, καὶ πρὸς γε τοὺς οὐγκισμοὺς εἰς οὓς γράφει κληρονομοῦσιν αὐτοῦ, μὴ τοῖς συμβόλοις τῶν αἰσθητῶν σηματομένους, ἀλλὰ δι' ὄλων γραμμάτων δηλοῦμένους, ὥστε πανταχόθεν σαφεῖς τε καὶ ἀναμφισβητήτως καθεστάναι. εἰ δὲ καὶ πραγμάτων βούλοιο ποιῆσθαι διαίρεσιν ἢ τισὶ πράγμασι ἠτοιῖς πάσας ἢ τινὰς τῶν ἐνοστάσεων περιστήσαι, καὶ τὰ τούτων ἐγγραφῆτω γνωρίσματα, ὥστε τοῖς αὐτοῦ γράμμασιν πάντα δηλοῦμενα μηδεμίαν ἐπι φιλονεικίαν τοῖς παισὶ καταλιμπάνειν. εἰ μὲντοιγε ἢ γαμετῆ ἢ ἐξωτικοῖς τισὶ προσώποις βούλεται καταλιπεῖν legata ἢ fideicommissa

Nos igitur omnia clara et aperta consistere volentes (quid enim sic proprium est legum sicut claritas, maxime super defunctorum dispositionibus?) volumus: si quis litteras sciens inter filios suos voluerit facere dispositionem, primum quidem eius praescribere tempus, deinde quoque filiorum nomina propria manu ad haec uncias in quibus scripsit eos heredes, non signis numerorum significandas, sed per totas litteras declarandas, ut undique clarae et indubitatae consistant. Si vero etiam rerum voluerit facere divisionem aut quibusdam rebus certis aut omnes aut quasdam institutionum statuere, et harum inscribat [et] significationes, ut eius litteris omnia declarata nullam ulterius contentionem filiis derelinquant. Si tamen aut uxori aut extraneis aliquibus personis voluerit relinquere legata aut fideicommissa aut libertates, et

Testamentum in
liberos. Sord.
111, 972, uol. 6.

rerum varietas et natura quae eas saepe mutat effecit ut lex illa correctione nostra indigeret. Dicit igitur lex defunctorum voluntates, quando parentes sunt, omnibus modis inter liberos valere oportere, et in tantum eos reveretur qui parentes sunt, ut iis etiam obscuram rerum declarationem permittat, cum dicit, etsi non manifestae sint eorum dispositiones, atqui ex iudiciis quibusdam et elementis et quacumque scriptura petantur, etiam sic haec valere; idque tam de suis quam de emancipatis liberis dicit, et insuper Theodosii quoque constitutio rem definit, quae non in solis patribus id praecipit, sed etiam in matribus et in ascendentibus utriusque sexus. Hanc licentiam amplexi homines in tantam obscuritatem egressi sunt, ut res vatis potius quam interpretibus indigeat: siquidem neque personas scribentes neque rerum notas indicantes ac fortasse ne quantitatem quidem tamen coniecturis et probabilitatis rationi haec talia committere quaerunt.

I. Nos igitur cum omnia clara et aperta esse velimus (quid enim adeo proprium est legum quam claritas, maxime in defunctorum dispositionibus?) volumus, ut si quis litterarum peritus inter liberos suos dispositionem facere velit, primum quidem ei inscribat tempus, deinde etiam nomina liberorum sua manu, et praeterea unciarum quantitates, in quas heredes eos scribit, non notis numerorum indicandas, sed per integras litteras declarandas, ut undique manifestae et dubitationis expertes sint. Quodsi etiam rerum distributionem facere vel certis quibusdam rebus omnes sive aliquas institutiones destinare velit, harum quoque notas inscribat, ut ipsius litteris omnia declarata nullam amplius contentionem liberis relinquant. Si vero vel uxori vel extraneis quibusdam personis legata vel fideicommissa vel etiam libertates relinquere

2 τὸν νόμον ἐκείνον] leges illas § 4 τελευτών L¹ || ὡσι M] εἰσὶ L || 7 ἀσαφῆ] claram i. e. σαφῆ § 9 εἰσαίγονται] aperiuntur § ἐναντιώσεων ML] coniecturis § 11 σοῦν καὶ ἐμαγκιπάτων] ὑπεξουσίος et ἀντεξουσίος L² s. v.) L || 12 ἡ Θεοδοσίον] Cod. 6, 23, 21 § 3 (cf. B³ Δ 13 p. 207 Zuch.) || 19 ὁμῶς ex corr. L || 22 *τὶ (quid §) οὐ ML, οὐδὲν cum Haloandro vulg. || 23 ταῖς om. L || 25 αὐτοῦ] αὐτοῦ ML εἰς αὐτοῦ Proch. Epan. || 26 αὐτῆς L Proch. Epan. § αὐτοῖς L (Proch. v. l.) || γράφειν L || 28 οἰκισμοῦς L¹ || 29 τὸν ἀμφιμὸν σηματομένους Proch. codd. plerique || 31 τε om. L || ἀναμφισβητήσις L || 32 καὶ om. L || 33 πάσας ἢ πάσας Proch. § || 35 αὐτοῖς Proch. v. l. || 37 ἢ τῆ γαμετῆ Proch. || 38 λεγάτα L Proch. Epan. || fideicommissa M φιδεικόμισσα L φιδικόμισσα Proch. φειδικόμισσα Epan.

2 praeuauit T¹ || 4 quando] quae non T¹ || 5 tamen R || 6 quia] quam R¹ || rerum] earum T¹ earum rerum T² || concedat R || 9 qualibus T¹ || 10 haec V || et in emancipatis T || ait] At T¹ ut R¹ || et om. T¹ || 11 theodosii R¹] theodosius R² VT vulg. || hoc T || 12 etiam om. R || 14 securitatem T || 15 hoc R || egerunt V agerent RT || 16 notitiam R vulg. || 17 tm RT || dignatur RV || coniectura V || 18 rationi Osenbrüggen] ratione libri || 24 suos filios T vulg. || voluerit om. T¹ || 25 *praescribere] praescriptione (positionem R¹) libri || 26 quoque filiorum T vulg.] filiorum quoque R uero filiorum V || 27 eos om. V¹ || 28 sed] et T¹ sed et T² || 29 ut] et R¹ || consistat T || 30 etiam] et V || 31 aut ex quibusdam T³ || quosdam (o T² in ras.) T || 32 institutiones R² T || et (etiam R²) libri, om. vulg. || significationes T vulg.] signationes RV || 33 ut et eius R || 34 contentionem R || derelinquat VT || tm R || 35 uxori aut] *****ut R¹

ἢ καὶ ἐλευθερίας, καὶ ταῦτα οἰκεία χειρὶ γραφόμενα λεγόμενά τε παρὰ τῶν διατιθεμένων ἐπὶ τῶν μαρτύρων, ὡς ἅπαντα ἐφέξῃς τὰ ἐν τῇ διατυπώσει κείμενα αὐτοὶ καὶ ἔγραψαν καὶ βούλονται κρατεῖν, ἔστω ἰσχυρὰ, μηδὲν ἐλλειπούμενα ἐκ τοῦ δοκεῖν ἐν χάριταις γεγράφθαι τὴν λοιπὴν παρατήρησιν τῶν διαθηκῶν μὴ δεξιμένα, ἀλλὰ τούτῳ μόνον διαλλαττέτω τῇ αὐτοῦ δεξιάν τε καὶ γλώτταν ἔχειν τὴν πᾶσαν ἰσχύρ τῷ χάριτι παρεχομένην.

haec propria scripta manu dictaque a testatoribus coram testibus, quoniam omnia consequenter in dispositione posita ipsi et scripserunt et volunt valere, sint firma, nihil minuenda eo quod videantur in carta scripta reliquam observationem testamentorum non suscipientia, sed hoc solum inmutetur, quod eius manus et lingua habet omnem virtutem cartae praebitam.

CAPUT II.

Καὶ εἴπερ μέχρι τελευτῆς μείνει τοῦτο τὸ σχῆμα, οὐδεὶς ὕστερον παρέξει μαρτυρίας, ὡς ἡβουλήθη τυχόν τὴν τοιαύτην γνώμην ἀμείψαι ἢ ἐναλλάξαι ἢ τὸ τοιοῦτο ποιῆσαι, ὃ γε ἐξῆν διαορῆσαι τὸ γενόμενον καὶ ἕτερον ποιῆσασθαι βούλησιν δηλοῦσαν τὴν τελευταίαν αὐτοῦ γνώμην, ἣν προ-ἤκει κρατεῖν. τοῦτο γὰρ ἐφεί- μιν αὐτῷ πράττειν αὐτὸ τοῦτο ὁρῶς ἐπισημαινόμενον ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων ἑπτὰ, ὡς καὶ περὶοῖται τινὰ τοιαύτην βούλησιν, οὐ μὴν κρατεῖν αὐτὴν ἐπὶ βούλει, ἀλλ' ἕτερον ποιῆσασθαι. καὶ ταῦτα ἢ ἐν τελείᾳ διαθήκῃ ποιῶντα πάντα τὰ τῶν διαθηκῶν ἐχούσῃ σύμβολα, ἢ ἐν ἀγράφῳ τελείᾳ βουλήσει, ὥστε ἐπ' ἀγράφῳ ἢ ἀγράφῳ βουλήσει δοκεῖν αὐτὸν τελευτῆσαι, τῶν προτέρων ἀκέρων ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ κατὰ τὴν τελείαν διαθήκην ἢ βούλησιν διατυπώσεως γινόμενων.

Et si quidem usque ad mortem maneat hoc schema, nullus postea deducet testes, quia voluit forte talem voluntatem mutare aut convertere aut aliquid tale facere, cui licuit rumpere quod factum est, et aliam facere voluntatem declarantem perfectam eius sententiam, quam competit valere. Hoc enim concedimus ei agere, hoc ipsum expressim significantem sub praesentia testium septem, quia etsi fecit quandam talem voluntatem, non tamen valere eam ulterius vult, sed rursus vult aliam facere. Et hanc aut in testamento perfecto faciat omnia testamentorum habente signa, aut in non scripta perfecta voluntate videri eum defunctum esse, prioribus infirmis factis ex secunda eius secundum perfectum testamentum aut voluntatem dispositione.

CAPUT III.

Ἐπειδὴ δὲ ἴσμεν τινὰς νεμίσεις ποιουμένους μεταξὺ τῶν οἰκείων παίδων καὶ παρασκευάζοντας αὐτοὺς ταῦτα ὑπογράφειν, καὶ τὸ τοιοῦτο σχῆμα προσιέμεθα. εἰ γὰρ διανεμοὶ τις τὰ οἰκεία πράγματα καὶ αὐτοὺς τοὺς παῖδας προσκαλεσάμενος ποιήσῃ ὑπογράψαι ταῖς νεμίσεσιν αὐταῖς, καὶ κυρίας ταύτας ἡγήσασθαι, καὶ ὁμολογήσῃ ταῦτα κατὰ τούτον ἔχειν τὸν τρόπον,

Quia vero novimus aliquos divisiones facientes inter proprios filios et praeparantes eos his subscribere, et hoc schema suscepimus. Si quis enim dividit proprias res et ipsos filios evocans faciat subscribere divisionibus ipsis, et ratas cas iudicare, et profiteri haec secundum hunc habere modum, sit et hoc fir-

cap. II in. summarium habet B^s A 13, 31 p. 210 Zach.

vult, haec quoque si propria manu scribantur atque coram testibus a testatoribus affirmetur se omnia deinceps quae in dispositione extent et scripsisse et valere velle, valida sint, neve ullo modo infirmantur propterea quod in chartis scripta esse videantur nec reliqua testamentorum sollemnitate praedita sint, sed eo tantummodo differant, quod dextra et lingua eius utantur quae omnem vim chartae praestet.

II. Et si quidem usque ad mortem haec forma permanserit, nemo postea testimonia exhibebit, voluisse forte illum eiusmodi voluntatem commutare aut convertere aut eiusmodi aliquid facere, quippe cui licuerit id quod factum erat rumpere et aliam voluntatem facere declarantem ultimam eius sententiam quae valere debeat. Hoc enim ei agere permittimus, si id ipsum diserte praesentibus septem testibus designet, se eiusmodi voluntatem iam quidem fecisse nec tamen amplius valere velle, sed aliam facere. Atque haec aut in perfecto testamento faciat quod omnes testamentorum nolas habeat, aut in non scripta perfecta voluntate, ut scripta aut non scripta voluntate relicta defunctus esse videatur, prioribus ex secunda eius dispositione per testamentum vel voluntatem perfectam irritis factis.

III. Quoniam autem scimus nonnullos divisiones facere inter liberos suos et curare ut illi his subscribant, eiusmodi quoque formam admittimus. Nam si quis res suas dividat ipsisque liberis accitis efficiat ut divisionibus ipsis subscribant easque ratas habeant atque haec secundum hunc modum se habere consueant

1 ἢ καὶ om. Proch. v. l., Eran. ε || γραφόμενα χειρὶ L Proch. ε || 5 χάριταις ML Eran.] χάριτι Proch. ε || 6 γεγράφθαι L || 7 δεξιμένοις Eran. || τούτῳ L Eran.] τούτῳ M Proch. ε || μόνον] μὲν L || διαλλαττέτω ML inmutetur ε] διαταττέτω Proch. Eran. quod non recte probat Zachariae || τῷ L Eran.] τὸ M Proch. ε || 8 γλώσσαν Proch. || ἔχειν om. L || 10 *μείνοι ML Proch. Eran. || τούτῳ τῷ σχήματι Proch. plerique || 11 παράξει Proch. plerique, Eran. ε || μαρτυρίας Proch. v. l. || βουληθέντι (v. l. βουληθέντος) Proch. || 13 γινόμενον L || 14 τελευταίαν] perfectam i. e. τελείαν ε || 16 ἐπισημαινόμενον L^s || 17 ἑπτὰ M ε (Iul. Ath. Theod.)] ἑπτὰ ἢ καὶ πέντε L Proch. Eran.; glossema in Prochiro Basilii additum ex eiusdem imperatoris constitutione in Leonis novella 41 citata repeti potest (ipsam Leonis novellam fontem esse statuerat Cuiacius ad Dig. 28, 1, 21), rectius interpretamentum ad Cod. 6, 23, 31 referas || καὶ om. Proch.; leg. κἂν ex ε? || τινὰ] τὴν Proch. Eran. || 19 ἀλλ' ἕτερον] sed rursus vult aliam ε || ταῦτα ἢ] ταῦτα μὲν ἢ Proch. hanc (i. e. ταύτην) aut ε || 20 ἐχούσης L || 21 sq. ὥστε — Βου-

λήσει om. L ε || 22 ἢ ἀγράφῳ βουλήσει M Eran.] βουλήσει ἢ ἀγράφῳ Proch. || 24 διατυπώσεως Proch. Eran. ε] διατυπώσεων ML || 26 ποιουμένων L^s || 28 τὸ τοιοῦτο] hoc ε || προσιέμεθα] suscepimus ε || 29 διανεμοὶ] dividit ε || 31 sq. ὁμολογήσαι καὶ ἡγήσασθαι L

1 dicta quae T¹ || a testationibus T || 2 testibus] coram omnia testibus add. R² || consequentem R¹ V¹ || dispositionem V² || 3 volunt] voluerunt T voluerit R¹ || manere V || 4 sin R¹ || nichilo R nichilominus V || ea R¹ || 6 inmitetur T² || 7 habeat R || omni virtute T² || praebita T¹ || 11 sq. voluntatem talem T || 12 aut aliquid] ut aliquid R¹ || 13 rupere T¹ || alia T¹ || 14 eius perfectam V || 18 tamen] tm V, om. R¹ || eam valere T vulg. || ulterius vult] vult om. V || 19 haec Beck || 20 profecto R || 21 in non] immo V¹ || voluntate] ut scripta vel non scripta voluntate addi vult Beck (sed cf. ad Gr. 21 sq.) || 24 dispositionem V || 26 aliquas T || 27 hic T || 28 enim om. V || dividat vulg. || 29 contuocans T || 30 ipsis om. T || eius T¹ || indicare V || 31 haec] hoc T

ἔστω καὶ τοῦτο κύριον ἐπὶ τοιαύτης πραγμάτων διαιρέσεως κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν ἣν περὶ τοῦτου τεθείκαμεν ἦν ἐπὶ πᾶσι τοῖς αὐτῇ περιεχομένοις κυρίαν εἶναι καὶ διὰ τοῦδε τοῦ νόμου θεοπύζομεν. εἰ μὲντοιγε καὶ ἐπὶ διανεμήσεων αὐτὸς ὑπογράψει καὶ σαφῆ πάντα διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῆς αὐτοῦ ποιήσεται, ἔστω καὶ τοῦτο κύριον, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἤδη τῇ ἡμετέρᾳ νομοθεσίᾳ περιέχεται. πρόδηλον δὲ ὡς ἐπὶ τῶν τοιοῦτων θεμάτων ὁδὸς ὁ νόμος κρατήσει ὁποῖα μετ' αὐτὸν κινήσονται συμβαίη.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ἔνδοξότης γνώσκουσα ἅπασιν ποιήσάτω φανερά, ὥστε μηδὲν διαλαθεῖν τῶν ὁρθῶς καὶ προνοητικῶς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ὑπάρχοντων νενομοθετημένων.

Dat. k. Febr. CP. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIV. Basilio vc. cons. (ind. IV.)

mum in huiusmodi rerum divisione secundum nostram constitutionem quam ob hoc posuimus: quam in omnibus quae in ea continentur firmam esse et per hanc legem sancimus. Si autem et in divisione ipse 5 subscripserit et clara omnia per subscriptionem suam fecerit, sit et hoc ratum, quoniam et hoc iam nostra legislatione continetur. Palam vero est quia in talibus casibus haec lex valebit, quoscumque postea moveri contigerit.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua gloria cognoscens omnibus faciat manifesta, ut nullum lateat quae recte et providenter pro nostris subiectis sancita sunt.

Dat. kal. Feb. (CP. imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. [a. 541] anno XIII. Basilio vc. cons.

PH

CVIII. Auth. CIII. Coll. VIII tit. 4

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.

R DE RESTITUTIONIBUS R

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσσω τῷ μεγαλοπομπιστάτῳ κἀμῃ τῶν καθωσιωμένων δομestικῶν ἐπέχοντι τὸν τόπον Ἰωάννου τοῦ ἔνδοξοτάτου ἐπάρχον τῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

20 Idem Aug. Basso v. m. comiti domesticorum et locum habenti Iohannis pp. per Orientem.

(Προοίμιον.) Ὑποθέσεως ἡκούσαμεν περὶ διαθήκης ἀμφισβητουμένης, ἣν καὶ ἐρμηνεύσαι δίκαιον ἡγησάμεθα καὶ νόμῳ περιλαβεῖν ἀκριβεῖ, τοῦτο δὲ τὸ ἡμῖν εἰωθὸς ἐκ τῶν ἐν ταῖς ὑποθέσεσι κινουμένων ζητήσεων νόμων χρηστῶν λαμβάνειν ἀφορμάς.

1 Παιδας γὰρ τις οἰκείους ἐστησάμενος κληρονόμος, εἴτα καὶ ἀλλήλοις αὐτοὺς ἐξ ἀπαιδίας ὑποκαταστήσαι βουλόμενος ἐκέλευσεν, εἰ συμβῆ τινα τῶν αὐτοῦ παιδῶν καὶ κληρονόμων μέλλειν ἀπαιδα τὸν ἀνθρώπῳ-νον καταλύειν βίον, μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν ἐκ τοῦ

(Praefatio.) Negotium audivimus pro testamento 25 dubitato, quod etiam interpretari iustum existimavimus et lege comprehendere certissima, hoc quod nostrae consuetudinis est in negotiis motis ex legibus optimis accipere occasiones.

1 Filios enim quidam suos instituens heredes, deinde 30 etiam alterutris eos filiis non extantibus substituere volens iussit, si contigerit aliquem eius filiorum et heredum futurum sine filiis humanam solvere vitam, post exceptionem horum quae ex lege debentur ei

Nov. CVIII (Authent. CIII = Coll. VIII tit. 4: gloss.) Graece extat in ML (fuit in B 35, 11, 81). — Epit. Theod. 108 (inde Tipucitus B l. c.), Athan. 9, 9. Iulian. const. CI.

tur, hoc quoque validum sit in eiusmodi bonorum distributione secundum constitutionem nostram quam ea de re fecimus, quam quidem de omnibus quae ea continentur ratam esse etiam per hanc legem sancimus. Si vero etiam in divisionibus ipse solus subscribet atque omnia per subscriptionem suam manifesta faciet, etiam hoc ratum sit, quoniam id quoque lege nostra continetur. Manifestum autem est in eiusmodi casibus hanc legem esse validuram quoscumque post eam moveri contigerit.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua gloria cognoscens omnibus manifesta faciat, ut nihil lateat eorum quae recte et providenter pro subiectis nostris sancita sunt.

CVIII.

DE RESTITUTIONIBUS.

Idem Augustus Basso magnificentissimo comiti devotissimorum domesticorum obtinenti locum Iohannis gloriosissimi praefecti sacro praetorio.

Praefatio. Causam audivimus de testamento in controversiam vocatam, quam et interpretari et accurata complecti lege par esse existimavimus: quae quidem nobis consuetudo est, ut ex quaestionibus 1 quae in causis moventur bonarum legum occasiones petamus. Quidam enim liberis suis heredibus institutis cum deinde eos in casu non existentium liberorum sibi invicem substituere vellet, iussit, si quem ex liberis et heredibus suis sine liberis de vita humana decessurum esse contingat, sublatis iis quae secundum

2 διάταξιν] nov. XVIII c. 7 || 4 νόμου] θείου L^o || 5 ἐπὶ διανεμήσεων] in divisione ε, ἐπὶ τῶν διανεμήσεων malit Zachariae || ὑπογράφοι M || 6 αὐτοῦ ML, corr. Scrimger || 13 μηδὲν] nullum i. e. μηδένα ε (cf. 347, 2. 363, 3) || 16 subscr. om. Iul. || k. febr. ep. M] k. Feb. ε καλάνδων Φεβρουαρίων Ath. μηρὶ φεβρουαρίῳ Theod. || imp. — anno XIV (cf. ε) βασιλείας Ἰουστινιανῶν τὸ ἰδ' Ath.] dn. iust. pp. aug. M ἔτει ιβ' βασιλείας Theod. || 17 Basilio vc. cons. ε, ὑπατείας Βασιλείου ἰνδ. δ' Ath.] bilisar. uc. cons. M ὑπατεία Βελισαρίου Theod. || 19 τῶν om. Theod. || 21 καθωσιωμένων δομestικῶν M || τῶν om. L || 22 * ὑπάρχον ML || 23 post inscr. M adnotat βι. ε' τί. γ' διγέστον κ' βι. κ' τί. ἡ διγ. ζ' βι. λβ' διγ. λθ' καὶ π' (corr. γγ') || 25 ἀμφισβητουμένους L^o || 27 ἐκ τῶν ἐν ταῖς ὑποθέσεσι κινουμέ-

III.

νων ζητήσεων νόμων] in negotiis motis ex legibus ε || 33 μετὰ] καὶ μετὰ M

1 huiusmodi R || diuisionem T^o || 2 quam] quia T || 8 causis V || 9 moueri V^o vulg. (Iul.) mouere R V^o T || 12 sacram hanc V || gloria om. V || 13 fatiant V fiant T¹ || lateant vulg. || 14 et om. R || prouidentes RT || pro om. T || subgectis V || 16 subscriptionem unus praestat V || CP. imp. om. V || doño iust. V || 17 XIII. V || vc. cons. vic. con. V || 20 v. m. (i. e. viro magnifico) ūn VT vñ R || domest. V domē T dom. R || 21 iohanni T || 25 estimauimus V || 29 suos quidam T || 30 etiam T] om. R V vulg. || non om. R¹ || extantibus VT] existentibus R vulg. || 32 heredem V vulg. || 33 post] praeter T || quae] quae exceptione horum que V¹

65

νόμον ὀφειλομένων αὐτῶ ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ καταλιμπανόμενων αὐτῶ πραγμάτων τὰ λοιπὰ πάντα πράγματα καὶ δίκαια, ὅσα παρ' αὐτῶ ἐν καιρῶ τελευτῆς εὐρεθῆναι, ἐρχοῦνται καὶ ἀποκαθίστασθαι τῶ ἐξ αὐτῶν περιόντι ἢ τοῖς αὐτοῦ παισίν, εἴ γε αὐτὸς τελευτήσῃ, πάσης ἀργούσης μεταξὺ αὐτῶν διὰ τὴν εἰρημένην ἀποκατάστασιν ἀσφαλείας τε καὶ ἐγγυῆς. ἐπὶ τούτοις αὐτοῦ τελευτήσαντος, καὶ τοῦ μὲν ἐνδὸς τῶν αὐτοῦ παίδων καὶ κληρονόμων παῖδας ἔχοντος, τοῦ δὲ μείναντος ἀπαιδος, κωλύει τὸν ἀπαιδα ὁ τοῖς παῖδας ἔχων κερῆσθαι τοῖς πράγμασιν ὡς τὰντα ἐλαττοῦντα· ὁ δὲ ἀποκεχρημένος τοῖς ῥήμασι τῆς διαθήκης, καὶ ὅτι εἴ τι εὐμεθέει ἐν καιρῶ τελευτῆς παρ' αὐτῶ, τούτο αὐτὸν ἀποκαθίσταν ἐκέλευσε, κατὰ τούτο βούλεται τὸ σχῆμα παρορῆσιν ἔχειν χρῆσθαι τοῖς πράγμασιν ὡς ἂν βουλευθῆναι, μηδεμίαν κωλύσεως περὶ τῆς αὐτῶν 2 διοικήσεως ἐπαγομένης αὐτῶ. Ἡμεῖς τοίνυν λαβόντες ἐκ τούτου πρόφασιν φηθήμεν χρῆσαι καὶ τὴν παλαιὰν αἰουσίαν καὶ τὴν ἐφεξῆς διακρίσιν τὴν μὲν ὀρίσασθαι τὴν δὲ καθάραν ἐν ἀνθρώποις ἀποθέσθαι, καὶ 20 ἴσμεν τοίνυν τὸ νόμον τὸ πρόγμα περιλαβεῖν, ὅπως ἂν μάθοιεν ἀνθρώποι τὴν πᾶσαν τοῦ νόμου τάξιν, μεθ' ἧς προσήκει τὰ τοιαῦτα καὶ μανθάνειν καὶ κρίνειν. ἴσμεν τοίνυν Παπινιανῶ τῶ σοφωτάτῳ ὡς ἔνθεν ἐν τῶ ἰθ' τῶν αὐτοῦ quaestionum, ἐνθα ἐπιτρέπει τὰς 25 ἐκποιήσεις ἐπὶ τοιοῦτον θέματος, ἐκεῖνο μόνον ὡς περὶ ἐξεπίτηδες ἐν ἀνίγμῳτι προσθεῖς τὸ τρηκαῖα δὲν κωκωλοῦσθαι τὰς ἐκποιήσεις, ἥνικα ἐπὶ τῶ καταλύσαι τὸ φιδεικόμισσον ἐξεπίτηδες ὁ τούτῳ βεβαρημένος ἐπὶ τὴν ἐκποίησιν ἤλθε. καὶ ὁ φιλόσοφος ἐν βασιλευσὶ Μάρκος, τοιούτου τινὸς ὑποθεθέντος θέματος, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μεστῆσαν δοκεῖν ἐνεῖναι τοῖς τοιοῦτοις ῥήμασι διετύπωσεν.

CAPUT I.

Ἡμῖν οὖν ὁρθῶς ἔδοξεν ἔχειν οὕτω τυπᾶσαι τὴν νομοθεσίαν, ὥστε εἰ μὲν καθόλου τις εἴποι ἀποκατάστασιν τοῦ φιδεικόμισσου, τὰντα κρατεῖν ἄπερ ἐπὶ τῶν τοιούτων διώρισται καὶ παρ' ἡμῶν ἤδη νενομο-

ex eis quae ab eo relinquebantur ei rebus reliquas omnes res et iura, quaecumque apud eum iu tempore mortis inveniuntur, venire et restitui ex his superstiti, aut eius filiis si ipse moreretur, omni cessante inter eos propter memoratam substitutionem cautione et fideiussione. In his eo moriente et uno quidem eius filiorum et heredum filios habente, alio vero manente sine filiis, prohibet eum qui sine filiis est is qui filios habet uti rebus utpote eas detentem, at ille utens verbis testamenti, quia quicquid inveniatur in tempore mortis apud eum, hoc eum restituere iussit, secundum hoc vult schema licentiam habere uti rebus sicut voluerit, nulla prohibitive de earum gubernatione illata ei.

2 Nos igitur sumentes ex hoc occasionem aestimavimus oportere et antiquam indefinitionem et deinceps discretionem hanc quidem defuere hanc autem puram hominibus reponere, et propterea lege causam comprehendere, ut discant homines omnem legis ordinem, cum quo competit talia et discere et iudicare. Novimus igitur apud Papinianum sapientissimum dictum in nono decimo eius Quaestionum, ubi permittit alienationes in tali casu, illud solum velut ex studio in aenigmatem proponens, ut tunc oporteret prohiberi alienationes, cum ad solvendum fideicommissum ex studio qui hoc oneratus est ad alienationem venit. Et tamquam philosophatus inter imperatores Marcus tunc quodam proposito casu viri boni arbitratum videri iuisse talibus verbis disposuit.

Nobis ergo recte visum est habere ita disponere legislationem, ut si quidem universaliter aliquis dicat restitutionem fideicommissi, haec tenere quae in talibus decreta sunt et a nobis iam sancita; sin vero

legem ei debentur ex rebus ab ipso ei relictiis reliquas omnes res et iura, quaecumque apud eum tempore mortis reperta sint, transire et restitui ei qui ex illis superstes futurus sit vel liberis eius, siquidem ipse defunctus sit, omni cautione et fideiussione propter restitutionem modo dictam inter eos cessante. His ita gestis cum mortuus sit et unus quidem ex liberis et heredibus eius liberis habeat, alter vero sine liberis manserit, prohibet is qui liberos habet eum qui liberis caret rebus uti, quippe qui eas deminuat; at ille abusus verbis testamenti et quod, si quid tempore mortis apud ipsum repertum sit, hoc tantum ipsum restituere pater iusserit, secundum istam rationem licentiam se habere arbitratum quo modo velit rebus utendi, 2 cum nullum impedimentum de administratione earum sibi inferatur. Nos igitur hinc occasione petita existimavimus et veterem ambiguitatem et distinctionem deinceps secutam alteram definiendam alteram integram hominibus reponendam esse, et propterea lege rem comprehendendam, ut homines omnem legis ordinem intellegant, secundum quem haec talia et discere et iudicare deceat. Atque novimus a Papiniano viro prudentissimo dictum esse aliquid in libro decimo nono quaestionum, ubi alienationes in eiusmodi casu permittit, hoc solum tamquam de industria in aenigmatem adiciens, tum demum debere alienationes prohibitas esse, ubi intervertendi fideicommissi gratia de industria is qui eo oneratus est ad alienationem venit. Et philosophus inter imperatores Marcus eiusmodi quodam casu proposito viri boni arbitrium inesse videri in talibus verbis praecepit.

I. Nobis igitur recte se habere visum est ita legem instituire ferendam, ut si quis in universum dicat fideicommissi restitutionem, ea valeant quae in eiusmodi casibus definita et a nobis iam sancita

5 * τελευτήσοι ML || 7 ἀποκατάστασιν] substitutionem i. e. ὑποκατάστασιν ε || 12 καὶ om. ε || 13 παρ' om. L^a || 15 ἔχεις L || 19 αἰουσίαν] ιστορίαν L^a || 24 ἴσμεν τοίνυν om. M || παπινιανῶ L παπινανῶ M. Dig. 36, 1, 56 (34) || ὡς ἔνθεν τι Haloander (dictum ε) || ὡς ἔνθεν ML || 25 ἐνακαίδεκατω L^a || αὐτοῦ Haloander (ε) || ἐαυτοῦ ML || quaestionων M κοιμιστιῶνων L^a κοιμιστιῶνων L^a || 26 ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις θέμασιν L || μόνον] μὲν L || 27 προσθεῖς] proponens i. e. προσθεῖς ε || 29 φιδεικόμισσον M (idem infra saepius) φειδικόμισσον L || τούτο L || 31 Μάρκος] Dig. l. c. cf. 5, 3, 25 § 16 (vid. ad 513, 23) || 32 ἐνεῖναι L^a (cf. Dig. l. c.) εἶναι M || 36 φειδικόμισσον L (et sic infra) || 37 νενομοθέτηται] Cod. 6, 49, 7. 8

1 reliquas rebus R¹ || 3 eis T¹ || 4 onte aut spat. voc. 3 litt. in V || censante T || 6 cautionem V^a, om. R¹ || fideiussione T fideiussionem V || in his] et in his RT || 7 alia T¹ || 8 manento R || 9 is] **is R¹ et V^a || habeat

R || ut pute T¹ ut post R¹ || eos RT || deterente R deterente VT || 10 at] ut R¹ V¹, del. V³ || uerbi V¹ || quia] quem V¹ || 11 hoc eum om. V, eum om. R || 12 instituire V¹ || 14 eorum RV || inlata V¹ || 17 occasione R¹ || 18 indefinitionem R¹] indifinitionem T diffinitionem V difinitionem R² || 19 discretionem T (in libro .ω. descriptionem schol. T) || quidam V || 20 puram] uram om. in spat. vac. 4 litt. V¹ || 22 cum] eum V^a || quo] ordine s. v. adscr. V³ || 23 panianum R¹ || sapientissimum] sapientissimum uirum V uirum sapientissimum T² || 24 ubi permittat R¹ supermittit T¹ || 25 illud om. R¹ || 26 eugmate R¹ || 28 hoc om. T || honoratus T honoratus RV || 30 propositio R || 31 arbitratum] in arbitratu R arbitrium T² || 34 (N)obis — 515, 3 fideicommissum scr. V² in spat. voc. || uisum est habere recte R || 35 uniuersale R¹ || 36 restitutionem] faciendam statim s. v. adscr. T² || fideicommissi V fideicommissum R^a || haec — 515, 3 sola fidei] scr. R² in ras. 24 vs. || 37 sunt decreta R² || si R²)

φείηται· εἰ δὲ τοιούτων ἢ τὸ φιδεϊκόμισσον ὁποῖον ὑπόκειται, καὶ τὰ εὐρισκόμενα ἢ τοὶ περιλαμβανόμενα ἐν καιρῷ τελευτῆς ὁ διαθέμενος ὑπάγει μόνον τῷ φιδεϊκόμισσῳ, τῆνικαῦτα τὸ ἀορίστως εἰρημένον τοῖς ἐμπροσθεν ὑπὸ τινος νενομισμένην ἀγαγεῖν διαφρασεῖν τε καὶ τάξιν. εἰ γὰρ τις ταῦτα ἢ καὶ τι τοιοῦτον ἕτερον φήσῃ, θεσπίζομεν, ὥστε μέχρι τοῦ φαλκιδίου μόνου τῆς οἰκείας ἐνστάσεως ἀνάγκη ἔχειν φυλάττειν τὸν βεβαρημένον τοῦ φιδεϊκόμισσου τῆ ἀποκαταστάσει, καὶ μὴ δύνασθαι τι παντελῶς ἐξ ἐκείνου ἐλατ- 10 τῶν. ἱκανὸν γάρ, εἰ τῷ μὲν κληρονόμῳ περιέσσονται τὰ τοιαῦτα μέρη, τῷ δὲ ὁ τοῦ τετάρτου μόνου περιλειφθήσεται λόγος. οὐδὲ γὰρ ἐφήσουεν τῷ βεβαρημένῳ καὶ δωρεαῖς χρῆσθαι τισι, καὶ ἴσως ἐξεπίτηδες (ὅπερ ὁ Παπινιανὸς ἔλεγεν intervertendi fideicommissi causa), 15 ὥστε καὶ τὸ τέταρτον ἀπομειῶν τῆς ἐνστάσεως τῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτο πάντως καταλαμβάνειν τὸ φιδεϊκόμισσον, τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐπὶ τῆ αὐτοῦ κειμένων ἐξουσίᾳ, ὥστε ἀδελφὸν ἔχειν αὐτὸν τοῦτοις ὡς βούλεται χρῆσασθαι, καθὰ τελείως δεσπότης προσήκει. 20 εἰ μέντοι καὶ αὐτοῦ τοῦ τετάρτου ὁ βεβαρημένος προσάφεται, ἀναγκαῖόν ἐστι πολυπραγμανοῦσθαι τὴν αἰτίαν καθ' ἣν τοῦτο πέπραχε. καὶ εἴπερ ἢ προῖκα βούλοιο δοῦναι ἢ προγραμμαίαν δωρεάν, ἕτερον οὐκ ἔχων οὐσίαν, δέιν αὐτῷ τοῦτο συγχωρεῖσθαι πρῶττειν 25 κατὰ τοῦτο δὴ τὸ τῷ ἡμετέρῳ περιεχόμενον ἤδη νόμῳ, εἰς ὅπερ αὐτῷ παντελῶς οὐκ ἠρησάμεθα τὴν τοιαύτην ἀπομειῶν. εἰ δὲ καὶ εἰς ἀίχμαλῶτων λύσιν (ταύτην γὰρ ἐξαιρούμεν τε καὶ ἀνατίθεμεν τῷ θεῷ τὴν αἰτίαν), καὶ τοῦτο ἀδελφὸν ἔχειν ποιεῖν, καὶ ἐλατ- 30 τῶν καὶ τὸ τέταρτον, τοῦ τῆς εὐσεβείας λόγον πάντων ἡμῶν τιμωτέρον φαινομένου.

CAPUT II.

Εἰ δὲ συμβαίῃ μηδὲ αὐτὸν ἐκ τινων αἰτιῶν ἔχειν ὄθεν ποιοῦτο δαπάνας, ἐκ τῆς τοιαύτης ἀποκαταστάσεως καὶ ταύτας ποιεῖσθαι δίδομεν αὐτῷ παρορησίαν· 35 τοῦτο ὅπερ καὶ ὁ διαθέμενος ἐπέτρονε, τὸ περιλαμβανόμενον ὅλως τοῦτο βουλόμενος εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἔλκεσθαι, καὶ ὡς ἂν τις εἴποι ἐκ τοῦ περιττειντος αὐτῷ τὴν ἀποκατάστασιν γίνεσθαι. εἰ δὲ

tale sit fideicommissum quale subiacerit, et ea quae inveniantur seu remanent in tempore mortis testator submittet sola fideicommisso, tunc indefinite dictum prioribus sub quadam legitima deducere divisione et ordine. Si quis enim haec aut etiam aliquid tale aliud dixerit, sancimus usque ad Falcidiam solum suae institutionis necessitatem habere servare eum qui oneratus est fideicommissi restitutione, et non posse aliquid penitus ex illa minuire, sufficiens existens, si heredi quidem supersit tres partes, illi autem quartae solius relinquatur ratio. Non enim concedimus ei qui gravatus est etiam donationibus uti aliquibus, et forsitan ex studio (quod Papinianus dicebat 'intervertendi fideicommissi causa'), ut etiam quarta minuatur institutionis eius, sed hoc omnino relinquere fideicommissum, aliis omnibus in eius positus potestate, et licentiam habere eum his sicut voluerit uti, quemadmodum perfectis dominis competit. Si vero et ipsam quartam is qui gravatus est lege, in quo ei omnino non negavimus talem diminutionem. Si vero et in captivorum redemptionem (hanc enim excipimus et dicamus deo causam), et hoc licentiam eum habere facere, et minuire etiam quartam pietatis ratione, quod omnium nobis pretiosius videtur.

Si vero contigerit neque ipsum habere ex aliquibus causis unde faciat expensas, ex tali restitutione etiam has facere damus ei licentiam: hoc quod et testator permisit, quod relinqueretur omnino hoc vultus ad restitutionem trahi, et quasi aliquis dicat ex hoc quod remaneret ei restitutionem fieri. Si

sunt; sin autem tale sit fideicommissum quale propositum est, et ea quae tempore mortis reperta vel relicta sint, sola testator fideicommisso subiecerit, tum quod parum definite a prioribus dictum est sub legitima quamdam divisionem et ordinem deducamus. Nam si quis haec vel etiam eiusmodi aliud quid dixerit, sancimus ut qui oneratus est fideicommissi restitutione usque ad solam Falcidiam institutionis suae servare necesse habeat, neve quicquam omnino inde deminuire possit. Sufficit enim, si heredi quidem tres partes supererunt, illi autem quartae dumtaxat ratio relinquatur. Neque enim permittemus ei qui oneratus est, ut etiam donationibus quibusdam utatur, idque fortasse de industria (quod Papinianus dicebat intervertendi fideicommissi causa), ita ut etiam quartam institutionis suae deminuat, verum hoc omnino relinquat fideicommissum, reliquis omnibus in potestate eius positus, ut liceat ei his quomodo velit uti, quemadmodum perfectis dominis convenit. Quodsi etiam quartam attinget qui oneratus est, necessarium est perscrutari causam ob quam hoc fecerit. Et si quidem vel dotem dare velit vel donationem ante nuptias, cum aliam substantiam non habeat, hoc ei permittendum sit agere secundum id quod lege nostra iam continetur, quo nomine ei omnino non denegavimus eiusmodi deminutionem. Sin etiam captivorum redemptionis causa (hanc enim causam excipimus et deo dicamus), hoc quoque liceat ei facere, atque etiam quartam minuire, cum pietatis ratio omnibus rebus pretiosior nobis videatur.

II. Si autem contingat ut ne ipse quidem ex causa aliqua habeat unde expensas faciat, has quoque ex eiusmodi restitutione faciendi veniam ei damus: id quod etiam testator permisit, cum quod relinquatur utique hoc ad restitutionem trahi vellet et (sicuti quis dixerit) ex eo quod supersit ei restitutionem

2 ἦτοι] ἢ τὰ L || 3 μόνον L¹ || 9 βεβαρημένον M || τοῦ φιδεϊκόμισσου M τῷ φιδεϊκόμισσῳ L || 10 ἐλατῶν] παντελῶς L^a || 11 ἱκανὸν γάρ] sufficiens existens (i. e. ἱκανὸν ὄν?) ε || 14 ἴσον L¹ || 15 παπινιανὸς L παπινιανὸς M || intervertendi (idem restituendum in Dig. pro interveniendi) fideicommissi ε] interuentendi fideicommissi M interuertendeicommissi L || causa] gratia Dig. || 17 τῷ φιδεϊκόμισσῳ] malit Zachariae || 19 ὄστε] et ε || 21 προσάφεται L^a || 24 ἕτερον] ἕτερον M || 25 δεῖ Παλαιανδρ ex ε || συγχωρεῖν L^a || 26 νόμῳ] nov. XXXIX e. 1 || 33 μηδὲν L || 35 ταῦτα L || 37 τούτῳ malit Zachariae

1 fideicommissum (id. 3) V || 2 veniuntur V², corr. V³ || remaneant T || 3 submittat vulg. || *fideicommissum libri, in fideicommissum vulg. || diffinito R¹ indefinite R² ||

4 sub quamdam legitimam deducere divisionem et ordinem Osenbrüggen || legitima deducere V² in ras. || 5 enim om. T¹ || 6 aliud] aliquod R || 7 suae] siue R¹ || 8 honoratus T honoratus R V || restitutionem R¹ V^a T^a || 10 si heredi] set heredis R¹ || quidam V || 11 solus T¹ || 13 et om. R¹ || papianus T || 14 dicebat] et dicebat R¹ || fideicommissi — 18 uti quem] ser. R² in ras. 2 vv. || 15 institutoris R² || 16 relinqueretur T || 17 eum] cum T¹ || 19 ipsa T¹ || 22 sponsaliam V² in ras. || 23 oportet ei hoc permitti] hoc permitti oportet V || 24 secundum Beck] et libri || 25 in] n V || qua T² vulg. || ei] enim R¹ || 26 capitorum R¹ || 27 excipimus VT || dicavimus V¹ dedicavimus V³ || 28 haec li] etiam R vulg.] et V, om. T || 29 omnibus V || 33 contingit T || 34 fatiens T || 35 et om. T¹ || 36 testatorum T¹ || praemisit V || qui T¹ || relinqueretur T] relinquetur V vulg. relinquitur R || haec T || 38 remanet T || sin T²

μηδενία τοιαύτη τις υπόκειται πρόφασιν, ἀνάγκην ἔχει πάντως τὸ τέταρτον μέρος τῆς οἰκίας ἐνστάσεως φυλάττειν καὶ τῇ τοιαύτῃ ἀποκαταστάσει χαρίζεσθαι. εἰ μὲντοι τι δαπανῶν ἔχων ὄθεν τὴν ἀποπλήρωσιν ποιήσεται, ἐξ ἐκείνου καὶ ἀναπληροῦσθαι τὸ τέταρτον, καὶ κατὰ μηδεμίαν αἰτίαν αὐτὸ μειοῦσθαι. εἰ δὲ προσάφηται τοῦ τέταρτου καὶ οὐκ ἔχει πρὸς ἀναπλήρωσιν ἑτέραν οὐσίαν, τῆνικαῦτα δίδομεν καὶ κατὰ τῶν ἡγορακότων ἢ ἄλλως λαβόντων πράγματα in rem καὶ ὑποθήκας ἐκ τῆς αὐθεντίας τοῦδε τοῦ νόμου, ὥστε ἐξεῖναι ἀναπληροῦν τὸν fideicommissarium ἐαυτῷ ἐκ τῆς πράγματων ἐκδικήσεως, τοῦτο ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν λεγόντων ἤδη δεδώκαμεν καὶ τὴν ἐκ τῆς διατάξεως in rem αὐτοῖς χαρισάμενοι καὶ τὴν τοῦ fideicommissorum persecutionem, ὥστε καὶ ἀσφάλειαν [ὁ fideicommissarius] δώσει τοῦ μὴ ἔλαττον τοῦ τέταρτου φυλάττειν, εἰ μὴ καὶ αὐτῇ ὁ διατιθεμένος συγχωρήσειεν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ προστηγμένου ἡμῖν πεποιήκε φάκτου. αὐτοῦ γὰρ τοῦ διατιθεμένου πᾶσαν οὐκ ἐγγύην μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσφάλειαν συγχωρήσαντος, ἡμᾶς 20 ἀλλοιότερον αὐτὸ διαθεῖναι οὐκ ἂν εἴη τῆς τοῦ τελετήσαντος ἐστοχασμένον γνώμης.

(Ἐπιλογος.) Κατὰ ταῦτα τοίνυν ἔστω τοῖς πράγμασι τομῆ, αὐτῷ τε τούτῳ τῷ παροσχομένῳ νῦν ζήτησιν καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐφ' οἷς ἠρηθῆσαι συμβαίνει τὰ θέματα, τῶν μὲν διαθηκῶν οὕτω γενομένων καὶ τῶν διαθεμένων ἴσως τελετηθέντων, οὕτω δὲ τοῦ τοιοῦτου χώραν λαβόντος φιδεικομμίσσου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ βεβαρημένου περιόντος. καὶ ταῦτα φαινοὶ οὐκ ἐπὶ παιδων μόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν 30 καὶ τῶν ἔξω τοῦ γένους, ἐφ' ὧν ὅλως τοιοῦτο φιδεικομμίσσον καταλείφθαι συμβαίνει. Ἡ τοίνυν σὴ ἠμεροῦτος ἅπασιν ταῦτα φανερά ποιήσει τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις, ὥστε εἰδέναι, κατὰ τίνα τρόπον προσήκει καὶ ζῆν αὐτοῖς καὶ τελευτᾶν καὶ διατίθεσθαι φιδεικομμίσσά τε καταλιμπάνειν καὶ τὰ ἄλλα πράττειν ἄπερ ἐπὶ τῶν τοιοῦτων νερόμισται.

Dat. k. Febr. CP. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIV. Basilio vc. cons. [a. 541]

fieri. Si vero nulla eiusmodi causa subsit, omnino necesse habeat quartam partem institutionis suae servare et tali restitutioni praestare. Si quid tamen expendat, cum habeat unde supplementum faciat, ex eo quarta quoque suppleatur, neve ulla de causa ea minuat. Si vero quartam attigerit neque aliam in supplementum substantiam habeat, tum etiam adversus eos qui emerunt vel aliter res acceperunt actionem in rem et hypothecas damus ex auctoritate huius legis, ut liceat fideicommissario sibi ipsi satisfacere per rerum vindicationem, id quod etiam in legatis iam concessimus, tam in rem actionem ex constitutione quam fideicommissi persecutionem iis largiti. Itaque etiam cautionem [fideicommissarius] praestabit se non minus quarta servaturum, nisi ipsam quoque testator remiserit, quemadmodum in facto ad nos relato fecit. Nam ubi ipse testator omnem non fideiussionem solum, sed etiam cautionem remisit, si nos diverso modo de ea re statueremus, id non esset ad defuncti voluntatem accommodatum.

Epilogus. Secundum haec igitur causis decisio fiat, tam ipsi illi quae quaestionem praebuit quam ceteris omnibus in quibus res pendere adhuc contingat, testamentis ita confectis et testatoribus forte defunctis, necdum vero loco dato eiusmodi fideicommissio, sed eo qui oneratus est adhuc superstite. Atque haec dicimus non de liberis solis, sed etiam de reliquis cognatis et extraneis, inter quos omnino eiusmodi fideicommissum relinquere contingat. Tua igitur gloria omnibus subiectis nostris haec manifesta faciet, ut sciant, quemadmodum eos deceat et vivere et mori et testari atque fideicommissa relinquere et reliqua agere quae in eiusmodi rebus usu recepta sunt.

4 δαπανοῖη ML, corr. Zuchorioe || 5 καὶ om. ε || 7 προσ-
ἀρεται L || 9 in rem L in rem M || 10 αὐθεντίας L ||
11 φιδεικομμίσσιον M φιδεικομμισάριον L || *ἐαυτῷ
scripsi ex ε] ἐαυτὸν M αὐτὸν L || 12 καὶ om. ε || 13 δε-
δώκαμεν] Cod. 6, 43, 1. 3 § 2. 3 || 14 in rem M ἀγωγῆν L ||
fidikommissorum persecutionem M φιδεικομμίσσον persecου-
τήσαν L || 15 ὁ fideicommissarius M ὁ φιδεικομμισάριος L
fideicommissarius ε; ὁ κληρονόμος τῷ fideicommissariῳ
coni. Zocharioe (cf. Iul. scriptus heres generali fideicom-
missario cautionem praestet Theod. ὁ ἀξιώθεις ἀποκατα-
στήσαι τινι κληρονομίαν). Seclusi ut glossa || 17 συ-
χωρήσειεν] prohibuit ε (specialiter concesserit Iul.) || 18
πεποιήκε om. ε || 21 αὐτὸ om. ε || 22 ἐστοχασμένον L]
ἐστοχασμένον M ἐστοχασμένον Hombergk ἐστοχασμέ-
νον Zachariae || 23 Κατὰ ταῦτα] Haec ε || 24 τομῆ] τὸ
μὴ M τῷ μὴ L τῷ om. L || 26 οὕτω om. ε || 27 ἴσως]
quippe ε || 28 φιδεικομμίσσον L || 31 ἔξω] ἐξ αὐτοῦ L ||
φιδεικομμίσσον L || 32 σὴ] σοῖ L || 35 φιδεικομμισά τε M
φιδεικομμισά τε L || 36 τὰλλα L || 38 d. k. febra. ep.
dn. iust. pp. aug. basilio uc. cons. M dat. k. feb. dn.
iustiniano anno XIII. pc. basil. cons. Iul.^o (om. Iul. codd.

autem nulla talis subiacer occasio, necessitatem habere omnino quartam partem propriae institutionis servare et tali restitutioni donare. Si tamen aliquid expenderit habens unde supplementum faciat, ex illo 5 suppleri quartam, et per nullam causam minui. Si vero contigerit quartam et non habet ad supplementum aliam substantiam, tunc damus et contra emptores aut aliter accipientes res in rem et hypothecas ex auctoritate huius legis, ut liceat complere sibi fideicommissarium ex rerum vindicatione: hoc quod in legatis iam dedimus et ex constitutione in rem eis donantes et fideicommissi persecutionem. Unde et cautionem fideicommissariis dabit non minus quartam servare, nisi et ipsam testator, sicut in pronuntiatio nobis facto, prohibuit. Cum enim ipse testator omnem non fideiussionem solum, sed etiam cautionem relaxaverit, nos aliter disponere non est morientis conicere voluntatem.

(Epilogus.) Haec igitur sit causis decisio, ipsi quae praebuit quaestionem et aliis omnibus in quibus pendere contigerit casus, testamentorum quidem factorum et testatorum quippe defunctorum, nondum autem tali locum accipiente fideicommissio, sed adhuc eo qui gravatus est superstite. Et haec dicimus non in filiis solum, sed etiam aliis cognatis et extraneis a genere, in quibus omnino tale fideicommissum reliqui contingit. Tua igitur gloria omnibus haec manifesta faciat nostris subiectis, ut sciant, quemadmodum competat et vivere eos et mori et testari et fideicommissa relinquere et alia agere quae in talibus sunt sancita.

cell.) ἐξερωνήθη μηνὶ φεβρουαρίῳ ὑπατεία Βελισσαρίου ἔτε εἰς τῆς βασιλείας Theod. ἐγράφη ἡμέρα τῇ αὐτῇ (i. e. eodem die quo nov. CVII = Ath. 9, 8: cf. ad. 513, 16) Ath.; om. ε

1 subiaceat R || 3 et tali] et tali et aliis libri || resti-
tutioni Beck] restitutionem RV restitutiones T || tñ RT¹ ||
6 habeat R vulg. || 8 et del. R³ || ipothecas V ypotheca-
rias T || 9 compleri R || 10 fieri commissarium V fidei-
commissum R² vulg. || uendicatione RVT || 12 donates
et fideicommissis V¹ || 13 fideicommissarius T² vulg. ||
14 quartam] quarta ex Homburgensi Osenbrüggen || ipsam]
cautionem s. v. odscr. T³ || 15 enim om. R || 16 fidei ius-
sionem T fideiussione R¹ || solum] nou solum V || 17 non
est om. R¹ || 23 ipse T¹ || 24 qui RT || 25 leg. con-
tingit? || causas R¹ (in libro .ω. causas schol. T) || 28 eo
om. T || Et] At V^a Ad V^b || 25 et om. R¹ || 30 a genere
Beck] genere V¹ agere RV³ Tvulg. || 31 contigerit R
vulg. || 33 competant V^a || vivere] iure R¹ || et testari V¹
vulg.] ut et testari R ut testari T et ut testatori V^a ||
38 subscriptione carent libri

PΘ

ΠΕΡΙ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ ΤΗΙ ΠΙΣΤΕΙ
ΓΥΝΑΙΚΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ 5
τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων (ὀρδι-
ναρίων) καὶ πατρικίῳ.

(Prooimion.) Μίαν ἡμῖν εἶναι βοήθειαν ἐπὶ
παντὶ τῷ τῆς ἡμετέρας πολιτείας τε καὶ βασιλείας
βίῳ τὴν εἰς θεὸν ἐλπίδα πιστεύομεν, εἰδότες ὅτι 10
τοῦτο ἡμῖν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν τῆς βασιλείας
δίδωσι σωτηρίαν· ὥστε καὶ τὰς νομοθεσίας τὰς ἡμε-
τέρας ἐκείθεν ἡρησθῆναι προσήκει καὶ εἰς αὐτὴν ἀφ-
ορᾶν καὶ ταύτην αὐτῶν ἀρχὴν τε εἶναι καὶ μέσα καὶ
πέρας. Ἰσασί τοίνυν ἅπαντες, ὡς οἱ πρὸ ἡμῶν βε- 15
βασιλευκότες καὶ μάλιστα Λέων ὁ τῆς εὐσεβοῦς μνή-
μης καὶ Ἰουστίνος ὁ τῆς θείας λήξεως ἡμῶν πατὴρ
ἐν ταῖς ἐαυτῶν διατάξεσι τοῖς αἰρετικοῖς ἅπασιν ἀπ-
ηγόρευσαν, ὥστε μηδεμίαν αὐτοὺς μετεῖναι στρατείαν
μηδὲ τὴν οἰανοὺν ἐπὶ δημοσίας φροντίσι μετουσίαν 20
ἔχειν, ὅπως ἀν' μὴ προφάσει τῶν τε στρατείων τῶν
τε δημοσίων ἐπιταγματικῶν τῷ τῆς ἀγίας τοῦ θεοῦ
καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας μέρει φανῆεν
λυμανόμενοι· καὶ ἡμεῖς δὲ αὐτὸ τοῦτο πεπράχαμεν
ἡμετέρας διατάξεσι ταῦτα κινώσαντες. αἰρετικούς δὲ 25
καὶ ἐκείνοι εἰρήκασι καὶ ἡμεῖς λέγομεν τοὺς διαφόρων
ὄντας αἰρέσεων, οἷς συνάπτομέν τε καὶ συναριθμοῦ-
μεν καὶ τοὺς τῇ Νεστορίῳ Ἰουδαϊκῇ ἀκολουθοῦντας
μανιᾷ καὶ Εὐτυχιανιστὰς καὶ Ἀκεφάλους, οἵτινες τὴν
Διοσκόρου καὶ Σεβήρου κακοδοξίαν νοσοῦσι τῶν τῆν 30

CIX.

Auth. CIV.

R DE PRIVILEGIIS DOTIS
HAERETICIS MULIERIBUS NON
PRAESTANDIS R

Idem Aug. Iohanni pp. per Orientem.

(Praefatio.) Unam nobis esse in omni nostrae
reipublicae et imperii vita in deo spem credimus,
scientes quia hoc nobis et animae et imperii dat
salutem: unde et leges nostras inde pendere
competit et in eam respicere et hoc eis principium
esse et medium et terminum. Sciunt igitur universi,
quia ante nos imperantes et maxime Leo pie
memoriae et Iustinus divinae memoriae noster pater in
suis constitutionibus haereticis omnibus interdixerunt,
ut neque (in) ulla ipsi participarentur militia, nec
quodlibet in publicis curis participium haberent, uti ne
occasione militiarum et publicorum collationum san-
ctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae membra
viderentur vastare; et nos autem ipsi hoc egimus
nostris constitutionibus haec roborantes. Haereticos
vero et illi dixerunt et nos dicimus eos qui diversa-
rum sunt haeresium: quibus coniungimus et con-
numeramus et qui Nestorii Iudaicam sequuntur ve-
saniam et Eutylianistas et Acephalos, qui Dioscori
et Severi mala secta languent Manichaei et Apoli-

Nov. CIX (Authent. CIV = Coll. VIII tit. 5: gloss.) Graece extat in ML, prooemium (15 Ἰσμεν τοίνυν ἅπαν-
τες ...) et cap. 1.2 in B 1, 1, 55 (51; cf. Zachariae Beitr. z. Krit. und Restitution der Basiliken, St. Petersburg. 1877, p. 4. 14).
— Erit. Theod. 109, Athan. 3, 1 (inde Coll. const. eocl. III 3, 1). Iulian. const. CII.

25 Αἰρετικούς καὶ ἐκείνοι — 518, 3 ἐκκλησίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ex B habet Nomoc. ^{dm} XIV tit. 12, 2.

CIX.

DE MULIERIBUS FIDE HAERETICIS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, ex consule (ordinario)
et patricio.

Praefatio. Unum nobis auxilium per omnem et reipublicae et imperii nostri vitam esse spem in
deum confidimus, idque scimus et animae et imperii salutem nobis praebere: itaque etiam leges nostras
idem pendere et ad eam respicere ipsamque earum et principium et medium et finem esse decet.
Atque omnes quidem sciunt, eos qui ante nos imperarunt et maxime Leonem pie memoriae et Iustinum
divinae memoriae patrem nostrum in constitutionibus suis haereticos omnes vetuisse ad ullam militiam ac-
cedere aut in ullam publicarum curarum partem vocari, ne aut militiarum aut publicorum munere nomine
id quod sanctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae proprium est damno afficerentur; ac nos
quoque hoc idem egimus cum constitutionibus nostris illa confirmavimus. Haereticos autem et illi dixerunt
et nos dicimus qui diversarum haeresium sunt, quibus coniungimus et connumeramus etiam eos qui Ne-
storii Iudaicam sequuntur insaniam et Eutylianistas et Acephalos, qui Dioscori et Severi prava opinione

2 rubr. Περὶ αἰρετικῶν καὶ γαμετῶν αὐτῶν Ath.
Περὶ αἰρετικῶν Theod. (Iul.) || 5 inser. Ὁ αὐτὸς βασι-
λεὺς Βάσσω τοποτηρητῆ τῶν ἐπαρχῶν Ath., quod im-
merito praefert Zachariae: nam Iohanni pp. inscriptam
esse novellam comprobatur epilogo (cf. 519, 25); Ath. in-
scriptionem novellae praecedentis per errorem repetiit (cf.
od inser. nov. XII. XLII) || τῷ ἐνδοξοτάτῳ L, om. M ||
6 ὀρδιναρίων addidi (ὀρδιναρίῳ Zachariae) || 7 πατρι-
κίῳ L || 8 in. Ἰσμεν ἐκ μνήσεως cit. Theod. verbis
initialibus novellae insequentis perperam huc relatis ||
εἶναι L ε Ath. || ἐστὶν εἶναι M || βοήθειαν ML || om. ε
Ath. || 9 τῷ τὸ M || 10 βίῳ] τόπῳ Ath. || 11 καὶ τὴν
τῆς βασιλείας om. L || 12 δίδωσιν βασιλείαν σωτηρίαν
L || 14 αὐτῶν ἀρχὴν τε εἶναι M] ἀρχὴν αὐτῶν εἶναι
τε (τε om. L^a) L || μέσον Haloander, Zachariae (cf. ε) ||
15 ὡς om. L (cf. ad 18) || 16 Λέων] non servatur consti-
tutio: nisi forte ad Leonem referri dicas const. (Valentiniani
et Marciani) Cod. 1, 5, 8 (cf. § 6) errore ex inscriptione
proximae constitutionis 9 orto || μνήμης] λήξεως μνήμης
L^a || 17 Ἰουστίνος] Cod. 1, 5, 12 § 6 sq. || 18 ἐν ταῖς
καὶ ὅτι ἐν ταῖς L || 19 μηδεμίαν LB (neque ullam ε)

μίαν τε M || 20 *μηδὲ] μήτε δὲ ML μήτε B || 21 προ-
φάσει] τῇ προφάσει L || στρατιωτῶν L || 22 sq. τῷ —
μέρει] τὰ — μέρη Haloander ex ε || 24 βαλλόμενοι L^a ||
αὐτὸ] ipsi i. e. αὐτοὶ ε || 25 ἡμετέροις L, ἡμετέροις —
κινώσαντες bis scr. L¹ || διατάξεσι] Cod. 1, 5, 18, § 4 sq.;
nov. XXXVII, 6 sq. || δὲ καὶ] καὶ om. L || 28 τῇ] τὴν
M || 29 οἵτινες] καὶ οἵτινες ex prava Haloandri con-
iectura vulg. || 30 σενήρον L Nomoc.^d

4 praestandis RV vulg.] permittendis T || 8 sq. reipubli-
cae nostrae R || 10 haec T vulg. || 11 inde pendere] inpen-
dere R || 12 eam] ea V || eius T || 13 Sciant V Sicut R ||
14 quia] qui T^b || 17 *in addidi] ipsi om. V || partici-
parent T || nec T] ne RV || 18 quolibet T¹ || curis R² V ||
ne] neque V || 19 *collationum] collegiorum libri || 21 ui-
dentur RT¹ || autem R] om. VT || egimus hoc V || 22 hoc
T vulg. || 24 heresum R² VT² || 25 illos ante qui s. v. ad-
scr. V³ || 26 eutylianistas RV euthianistas T || acefa-
los V accepthalos R || 27 Severi] seuū T] mala secta secta
(sectantes R²) R malefacta T¹ || manachai T || apolinaris R]
apolenaris T^a apolenarius T^b appollenaris V

Μανιχαίων καὶ Ἀπολιναρίου ἀνανεωσαμένων δυσέβειαν, καὶ πρὸς γε πάντας τοὺς μὴ ὄντας μέλος τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἐν ἧ πάντες ὁμοφώνως οἱ ἀγιώτατοι πάσης τῆς οἰκουμένης πατριάρχαι, ὁ τε τῆς ἑσπερίας Ῥώμης καὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ πάντες οἱ ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένοι ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τὴν ἀποστολικὴν κληρύτους πίοτιν τε καὶ παράδοσιν. τοὺς τοίνυν τῆς ἀρχάντου κοινωνίας κατὰ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν οὐ μεταλαμβάνοντας παρὰ τῶν ταύτης θεοφιλεστάτων ἱερέων αἰρετικούς δικαίως καλούμεν· ἂν γὰρ ὄνομα Χριστιανῶν ἑαυτοῖς περιτιθέασι, τῆς ἀληθινῆς ἑαυτοῦ τῶν Χριστιανῶν πίστεώς τε καὶ κοινωνίας χωρίζοντες τῷ τοῦ Θεοῦ κρματι ἑαυτοῦς ὑπάγειν γινώσκονται. 15

naris renovantium impietatem, et ad haec omnes qui non sunt membrum sanctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae, in qua omnes sanctissimi totius orbis [episcopi et] totius orbis terrarum patriarchae, et Hesperiae Romae et huius regiae civitatis et Alexandriae et Theopoleos et Hierosolymorum, et omnes qui sub eis constituti sunt sanctissimi episcopi apostolicam praedicant fidem atque traditionem. Igitur sacram communionem in catholica ecclesia non percipientes ab eius deo amabilibus sacerdotibus haereticos iuste vocamus: nam licet nomen Christianorum sibi imposuerint, vera tamen Christianorum se et fide et communionem separant dei iudicio semet ipsos subdi cognoscentes.

CAPUT I.

Οἱ μὲν οὖν περὶ τῶν αἰρετικῶν φοιτήσαντες νόμοι πᾶσιν εἰσι φανεροί· ἡμεῖς δὲ βουλόμενοι τοὺς τὴν ὀρθόδοξον ἀσπαζομένους πίστιν καὶ ταύτης ἀντεχομένους ἔχειν τι πλεον προνόμιον τῶν ἀλλοτριούτων ἑαυτοῦς τῆς τοῦ Θεοῦ ποιμνῆς (ἐπειδὴ μὴδὲ δικαίον ἔστιν ἴσων τοῖς ὀρθοδόξοις τοὺς αἰρετικούς ἀξιοῦσθαι προνομίον) διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἐπὶ τὸν παρόντα εἰδόμεν νόμον. ἐπειδὴ γὰρ δεδώκαμεν προνόμια ταῖς γυναιξὶ τῶν προικῶν, ὥστε καὶ προγενεστέρων δανευστῶν προκορνεσθαι καὶ βελτίω τάξιν ἔχειν αὐτάς καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ χρόνου νικαμένας, ἐπὶ δὲ τῶν διὰ τοὺς γάμους δωρεῶν κατὰ τοὺς χρόνους καὶ ὅς ἂν γένοιτο τὰς ὑποθήκας ἔχειν, πᾶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος ποιούμεθα φανερόν διὰ τοῦδε τοῦ Θεοῦ ἡμῶν νόμον, ὅτι καὶ ταύτην τὴν προνομίαν καὶ τὰς σιωπῆρας ὑποθήκας καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅποσα ταῖς γυναιξὶν ἐν διαφόροις προνομίοις παρὰ τῶν ἡμετέρων δεδοται νόμον, ἐκείναις δίδομεν μόναις ἐφ' ᾧ τούτων ἀπολαύειν τε καὶ κερῆσθαι ταῖς ἐξ αὐτῶν εὐεργεσίαις, αἷς ἐπιμελῆς ἐστὶ τὴν ὀρθὴν καὶ προσκυνουμέ- 35

Quae igitur de haereticis prolatae sunt leges omnibus sunt manifesta. Nos autem volentes orthodoxam amplectentes fidem et eam defendentes habere aliquod amplius privilegium his qui alienant semet ipsos dei ovili (quoniam neque iustum est aequalibus cum orthodoxis et haereticos dignos fieri privilegiis), propterea et nunc ad praesentem rescriptum legem. Quia enim dedimus privilegium mulieribus dotium, ut etiam prioribus creditoribus praepontantur, et meliorem ordinem eas habere et nec a tempore superatas, in donationibus autem propter nuptias secundum tempora per quae fiunt hypothecas habere, omnibus in praesentia facimus manifestum per hanc sacram nostram legem, quia et hoc privilegium et tacitas hypothecas et alia omnia, quae mulieribus in diversis privilegiis a nostris legibus data sunt, illis damus solis quatenus his fruuntur et utantur, quae diligentiam habent rectam et adorant-

9 sq. argumentum notat Nomoc. XIV tit. 12, 2.

laborant qua Manichaeorum et Apollinaris impietas renovata est, ac praeterea omnes qui non sunt membrum sanctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae, in qua uno ore omnes sanctissimi totius orbis terrarum patriarchae, et Romae occidentalis et huius regiae urbis et Alexandriae et Theopolis et Hierosolymorum, omnesque qui iis subiecti sunt sanctissimi episcopi apostolicam fidem et traditionem praedicant. Eos igitur qui immaculatam communionem in catholica ecclesia a deo carissimis eius sacerdotibus non accipiunt haereticos iure vocamus: nam licet christianorum nomen sibi imponant, tamen cum se ipsi a vera christianorum fide et communionem separant, dei iudicio sese subicere intelleguntur.

1. Atque leges quidem de haereticis prolatae omnibus manifestae sunt: nos autem cum eos qui orthodoxam fidem amplectuntur in eaque perseverant maius quoddam privilegium habere velimus iis qui se a grege dei separant (quoniam ne par quidem est aequalibus quibus orthodoxos privilegium haereticos dignos haberi), propterea nunc quoque ad praesentem legem animum attendimus. Quoniam enim mulieribus privilegia dotium dedimus, ut etiam antiquioribus creditoribus praeferrantur et meliorem locum habeant quamvis tempore victae, in donationibus autem propter nuptias ut secundum tempora quibus fiant hypothecas habeant: omnibus in praesentia per hanc divinam nostram legem manifestum facimus, nos et hoc privilegium et tacitas hypothecas et cetera omnia, quaecumque mulieribus in diversis privilegiis a legibus nostris data sunt, illis concedere solis quo et fruuntur iis et beneficiis inde parutis utantur, quae id agunt

1 μανιχαίων LB Nomoc.^{4m} μανιχαίων Mς Iul. || Ἀπολιναρίου B || 2 πρὸς γε πάντας LB Nomoc.^{4m} || πρὸς γε πάντων M (omnino eos Iul.) || 3 καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας MBς] ἐκκλησίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Nomoc.⁴ καὶ μεγάλης ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Nomoc.^m καθολικῆς ἐκκλησίας L || 5 ἐσπέρας ML || καὶ M] καὶ ὁ LB || 6 καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας B || 8 ἐπίσκοποι om. L || 12 ἂν Mς] καὶ LB || 13 τῆς ἀληθινῆς] καὶ τῆς ἀληθινῆς B vera tamen ε || αὐτοῖς L^a || 14 sq. χωρίζοντες — γινώσκονται] separant — cognoscentes ε || 20 *μῆτε MLB || 21 τοὺς ὀρθοδόξους τοῖς αἰρετικοῖς B || τοὺς αἰρετικούς] et haereticos ε || 22 ἐπὶ om. B || 23 προνόμια M] προνόμιον B προνομίαν L vulg. Cf. Cod. 8, 17, 12 || 26 καὶ ταῦτα] et nec ε, unde οὕτε (sic pro μηδὲ) inseri temere voluit I. B. Koehler Interpr. et Emend. I. R. 2 I 126 (a. 1792) || 28 γένοιτο M^a || 34 ἀπολάβειν M ἀπολαβεῖν B || τε

om. L || καὶ χοῆσθαι cum Scrimgero vulg. || ταῖς — εὐεργεσίαις om. ε || ἐξ αὐτῶν LB] ἑαυτῶν M

4 episcopi om. R¹, episcopi et del. Beok || 5 hesperiae] hespe R || 6 alexandrinae T² || teopoleos V || hierosolymorum V ierosolymorum RT || 7 eius R1T^a || 9 saorum V¹ || 10 eis R² || 11 nam licet — 13 et fide scr. V² in ras. 1 versus, licet — 13 dei iudicio scr. R² in ras. 1¹ vs. || 12 inposuerit T¹ || 13 et fide V] fide R(2) T vulg. || 16 prolata RV¹ T vulg. || lege RT^b vulg. || 17 manifesta sunt R || 18 eandem V || descendentes T¹ || 19 aliquid RT || 20 ouille RV || 22 propter R¹ propter hoc R³ || 24 dote V] creditorum R¹ || 25 et nec — 31 a nostris legibus suppl. T² in spat. vac. 6] vs. || nec] nunc V; leg. haec? || 27 ypothecas RV] et ypothecas T(2) || 28 omnibus] et omnibus R || in praesentem V || 29 nostram sacram VT(2) || 31 privilegiis] capitulis R || 33 quae vulg.] qui libri || habet R¹

νην ἡμῶν πίστιν κρατεῖν (τὴν τῆς καθολικῆς φαιμεν καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας) καὶ μετέχειν τῆς ἐν αὐτῇ σωτηριώδους κοινωνίας. τὰς γὰρ χωρίζουσας ἐναντὶς τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀρχάντου κατ' αὐτὴν κοινωνίας μεταλαμβάνειν οὐκ ἀνεχομένας παρὰ τῶν ταύτης Θεοφιλεστάτων ἱερέων οὐ βουλόμεθα παντελῶς τῶν τοιούτων ἀπολαύειν προνομίων. εἰ γὰρ ἐναντὶς χωρίζουσι τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν καὶ τῆς ἀγίας καὶ ἀρχάντου κοινωνίας ἀλλοτρίως ποιοῦσι, πολλῶ μᾶλλον καὶ ἡμεῖς οὐκ ἂν αὐτὰς ἀξιώσαιμεν προνομίων καὶ τῆς ἐκ τῶν ἡμετέρων νόμων ἀπολαύσαι συγχωρησαιμεν συγκροτήσεως, ἀλλ' ἔστωσαν αὐταῖς ἄβατοι παντοίως αἱ παρὰ τῶν νόμων εὐεργεσίαι, καὶ παντὸς προνομίου ἐκ τῶν ἡμετέρων διατάξεων αὐταῖς δεδομένου στερηθήσονται.

CAPUT II.

*Ἐξεστι δὲ αὐταῖς τῆς βελτίονος γινομένης γνώμης καὶ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀληθινὴν ἀσπαζομένης πίστιν καὶ ταύτης μέχρι παντὸς ἀνεχομένας τῶν τοιούτων ἀπολαύειν δωρεῶν τε καὶ προνομίων. Τούτων ἐν 20 ἀπάσῃ τῇ ὑπερκῶν κρατουμένων καὶ παραφυλαττομένων, πρωτοτύπως μὲν παρὰ τῶν Θεοφιλεστάτων ἱερέων, ἔπειτα δὲ καὶ παρὰ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων καὶ δικαστῶν, εἴτε μείζους εἴτε ἐλάττους καθεστῆσαι, καὶ πρὸς γε παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, πρὸς ἣν καὶ τὸν 25 παρόντα ποιούμεθα νόμον. ὥστε προσήκον ἔστι τοὺς δικαστὰς, παρ' οἷς τινες κινοῦνται κατὰ γυναικῶν δίκαι ἢ παρὰ γυναικῶν τινα προνόμια ἐκδικεῖν ἐν ταῖς βουλομένων, ἀποβλέπειν εἰς τὴν τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμον δύναμιν, καὶ εἰ μὴ εὐροίεν αὐτὰς τῆς 30 ὀρθοδόξου πίστεως οὔσας καὶ μεταλαμβάνουσας τῆς ἀρχάντου καὶ προσκυνητῆς κοινωνίας ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ παρὰ τῶν σεβασμιωτάτων ταύτης ἱερέων, ταύταις μὴ συγχωρεῖν ἀπολαύειν τῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων διατάξεων προνομίων. 35
(Ἐπίλογος.) Τὰ τοιούτων παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ Θεοῦ δηλούμενα νόμον ἢ σῆ ὑπεροχῆ γινώσκουσα ἐν ταῖς παρ' αὐτῆς κινουμένης δίκαις παραφυλάττειν καὶ ἐργῶ καὶ πέρατι παραδοῦναι φρον-

dam nostram fidem tenere (catholicae dicimus et apostolicae ecclesiae) et participari in eius salutari communione. Quae enim separant se sancta dei catholica et apostolica ecclesia et sacrosanctam in ea 5 communionem percipere non patiuntur ab eius deo amabilibus sacerdotibus, nolumus omnino talibus frui privilegiis. Si enim se separant dei muneribus et a sancta ac sacra communione alienas faciunt, multo potius et nos non eas dignas fieri privilegiis neque ex nostris legibus frui permittimus continentia, sed sint eis inaccessibilia omnino ex legibus beneficia, et omni privilegio ex nostris constitutionibus eis dato privabuntur.

Licebit autem eis melioris factis sententiae et rectam veramque amplectentibus fidem et hac semper contentas talibus frui muneribus et privilegiis. His in omni dictione valentibus atque servandis, principaliter quidem a deo amabilibus sacerdotibus, deinde et a nostris administratoribus et iudicibus, sive sint maiores seu minores, et insuper a tua celsitudine, apud quam et praesentem facimus legem. Unde competens est iudices, apud quos aliquae moventur contra mulieres causae aut a mulieribus quaedam privilegia sibi vindicare volentibus, respicere ad praesentis nostrae legis subtilitatem, et si non invenerint eas orthodoxae fidei existentes et percipientes sacrosanctam et adorabilem communionem in sanctissima catholica et apostolica ecclesia a venerandissimis eius sacerdotibus, non permittere frui ex nostris constitutionibus privilegiis.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo cognoscens (in) causis apud eam motis servare et operi effectuique contradere curet, et per sollemnia

ut rectam et adorandam nostram fidem (catholicae dicimus et apostolicae ecclesiae) teneant et salutaris in ea communionis sint participes. Quae enim a sancta dei catholica et apostolica ecclesia se ipsae separant neque immaculatam in ea communionem a deo carissimis eius sacerdotibus accipere sustinent, eas omnino eiusmodi privilegiis frui nolumus. Nam si se ipsae a donis dei separant et a sancta et immaculata communione alienas reddunt, multo magis ne nos quidem eas privilegiis dignas habebimus nec permittimus ut favore ex legibus nostris parato privilegio: sed ad beneficia legum iis nullum modo aditus pateat, omnique privilegio ex constitutionibus nostris ipsis dato privabuntur.

II. Licet autem iis, si ad meliorem sententiam revertantur et rectam atque veram fidem amplectantur et in ea utique perseverent, eiusmodi donis et privilegiis frui. Atque haec in omni dictione nostra valeant et observentur, inprimis quidem a deo carissimis sacerdotibus, deinde autem a nostris quoque magistratibus et iudicibus, sive maiores sive minores sunt, et praeterea a tua sublimitate, ad quam etiam praesentem legem damus. Itaque iudices, apud quos quaedam lites moventur adversus mulieres aut a mulieribus privilegia quaedam sibi vindicare volentibus, ad praesentis legis nostrae vim respicere par est, et nisi compererint eas orthodoxae fidei esse et immaculatam et adorandam communionem in sanctissima catholica et apostolica ecclesia percipere a venerabilissimis eius sacerdotibus, non concedere iis ut privilegiis ex nostris constitutionibus fruuntur.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas cognoscens in litibus apud ipsam motis observanda et ad opus effectumque adducenda curet, atque per

1 κρατεῖν om. B^c || 2 καὶ μετέχειν — 4 ἐκκλησίας om. L^a, add. L^b in marg. v. ἐκ τοῦ κειμένου inscriptis || 8 ἀπολαύειν B || 11 ἀξιώσαι L dignas fieri (i. e. ἀξιούσθαι) ε || καὶ neque ε || 13 αὐτοῖς L || παντελῶς Haloander || 17 Ἐξεστι Licebit ε || γενομένης LB || 18 ἀληθινὴν τὴν ἀληθινὴν L || ἀσπαζομένης L || 19 ἀνεχομένας] contentas ε || 20 τε om. B || 23 καὶ om. B || 27 κατὰ γυναικῶν om. B^c || 30 ἡμῖν L || δύναμιν] subtilitatem ε || 32 ἀγία L || 34 ταύτας B, om. ε || 38 παρ' αὐτῶν M

1 nostra V || catholicae] autem add. T² || 2 ecclesiae om. R¹ || participare R²T || eius R²T] eis R¹V || salutaris communionem R¹ || 3 separat T¹ || sancta] a sancta

R² vulg. || 4 eam T || 5 ab eius T¹] ab eiusdem R, om. V, a T² vulg. || 6 nolumus autem omnino T¹ || 7 se separant] separatur R¹ || a sancta ac sacra V] a sancta et a sacra T a sacra R vulg. || 9 nos om. V || neque] et neque T || 11 sint eius et magis sibia T¹ || 12 priuilegia V^a || 17 eis] eius T¹ eis dato priuabuntur eis R^a || factis om. R¹ || 18 banc R || 19 contemptas V, contentis ed. pr. || talibus vulg.] stabilibus libri || 21 quidam V || 22 et a iudicibus R² et a om. R¹ || 23 sint om. V || seu VT] siue R vulg. || 26 aut a vulg.] et aut libri || 27 sibi priuilegia R, sibi om. T¹ || uendicare RVT || 28 inuenerit T || 30 in om. R || 31 ecclesia om. R¹ || a] ac R²T || 32 ex] et ex V || 38 in add. Beck || 39 sollempnia dicta V sollempnie dicta T

τισάτω, διά τε τῶν εἰωθότων ἰδικτῶν καὶ προσαγμάτων οἰκείων πᾶσι ποιησάσθω φανερά ἐν τε τῇ εὐδαίμονι ταύτῃ πόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πάσαις, ὥστε γινώσκειν πάντας, ὅποση τις ἡμῖν ἐστι φρονιτικὴ καὶ τῆς ἀληθοῦς περὶ τὸν δεσπότην Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν θεὸν πίστεως καὶ τῆς τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων σωτηρίας.

Dat. non. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. auuo XV. Basilio vc. cons.

edicta et praecepta propria omnibus faciat manifesta et in hac felicissima civitate et in provinciis, ut cognoscant omnes, quanta et quae nobis cura est et verae circa dominum Christum verum deum fidei 5 et nostrorum subiectorum salutis.

Dat. non. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.

PI

10

CX. Auth. CV. Coll. VIII tit. 6

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΚΩΝ.

R DE USURIS NAUTICIS R

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίῳ τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων (ὀρδιναρίων) καὶ πατρικίῳ.

Idem Aug. Iohanni pp. Orientis.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἴσμεν ἐκ μηνύσεως τῆς σῆς ὑπεροχῆς νόμον ἤδη πεποιηκότες περὶ τῶν τραιετικῶν 15 χρημάτων, ὃς ἐμφανῆς γέγονε τῷ δικαστηρίῳ τῷ σῷ.

⟨Praefatio.⟩ Novimus ex denuntiatione tuae celsitudinis legem iam fecisse de traiecticiis pecuniis, quae manifesta facta est foro tuo.

CAPUT I.

Ἄλλ' ἐπειδήπερ ὕστερον προσελύσεων ἡμῖν γενομένων προσετάξιμεν τὸν νόμον ἐκείνον μὴ κρατεῖν ἀναληφθῆναι αὐτὸν προστάξαντες ἐκ τοῦ δικαστηρίου τοῦ σοῦ, ἐγνώμεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐν τισὶ τῶν ἐπαρχιῶν 20 ἤδη καταρανῆ γενέσθαι, διὰ τοῦτο θεσπίζουεν τὸν τοιούτον νόμον παντοίως ἀργεῖν, καὶ εἰ συνέβη κατὰ χώραν αὐτὸν πεμφθῆναι, μὴδὲ ἐκείσε κρατεῖν, ἀλλ' ἀνίσχυρον εἶναι. καὶ οὕτω βουλόμεθα τὸ πρᾶγμα προιέναι, ὡς εἰ μὴδὲ γραφεῖς ἐτύγχανεν ὁ εἰρημένος 25 νόμος, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἤδη περὶ τῶν τοιούτων τεθέντας νόμους παρ' ἡμῶν τὰς ὑποθέσεις ἐξετάζεσθαι καὶ κρίσεως ἀξιούσθαι.

Sed quoniam postea additionibus nobis factis praecepimus legem illam non valere, resumi eam imperantes ex foro tuo, agnovimus autem eam et in quibusdam provinciis iam insinuatam, propterea sancimus talem legem omnino vacare, et si contigit etiam per provincias eam destinari, nec ibi valere, sed invalidam esse. Sic enim volumus causam procedere, tamquam si nec scripta fuisset memorata 25 lex, sed secundum iam de talibus positas leges a nobis negotia examinationem et sententiam potiantur.

Nov. CX (Authent. CV = Coll. VIII tit. 6) Graece extot in ML. — Epit. Theod. 110, Athan. 17, 2. Iulion. const. CIII.

solita edicta et praecepta sua omnibus manifesta faciat et in hac felici urbe et in provinciis omnibus, ut omnes intellegant, quanta nobis cura sit et verae in dominum Christum verum deum fidei et subiectorum nostrorum salutis.

CX.

DE USURIS.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, ex consule (ordinario) et patricio.

Praefatio. Scimus nos ex relatione tuae sublimitatis legem iam fecisse de traiecticiis pecuniis, quae iudicio tuo insinuata est.

I. Verum quoniam postea interpellationibus petiti praecepimus ne illa lex valeret tolli eam e iudicio tuo iubentes, cognovimus autem eam etiam in provinciis quibusdam iam insinuatam esse, propterea sancimus, ut illa lex plane cesset, ac si eam contigit in provincias esse missam, ne illic quidem valeat, sed invalida sit. Atque ita rem procedere volumus, tamquam dicta lex ne scripta quidem umquam esset, sed secundum leges de his talibus a nobis iam latas causae examinationem et sententia impertiantur.

3 ἐπαρχίας L^a || πάσαις M || om. L^a || 4 πάσας L^a || ὅποση τις] quanta et quae ε || 8 subscr. om. Iul. codd. proeter Iul.^o || dat. non. Mai. (mag. Iul.^o) ε Iul.^o, ἐγράφη non. Μαῖων Ath.] d. II. k. mai. M ἐξεφωνήθη μὴνι μαῖω Theod. (dat. v. non. Maias Iul. Pithoei, id. in Coll. const. eccl. Fobrotus; dat. vi. k. Mai. coll. nov. CX Zachariae) || CP. — anno XV. (cf. ε) imp. dn. iustiniani pp. anno XV. Iul.^o ep. cp. (sic) iust. pp. aug. M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἰε Ath. ἔπει ἰε' τῆς βασιλείας Theod. || 9 basil. uc. cons. M (cf. ε) basil. Iul.^o, ὑπατείας (ὑπατεία Theod.) Βελισαρίου Ath. Theod. || 11 rubr. Περὶ τῶν τόκων M, index L (om. L in textu) Περὶ τόκων Ath. Περὶ ναυτικῶν τόκων Theod. De nautico fenore Iul. || 12 Ἰωάννη] Bosso Iohannis vicario inscribendum esse novellam iniurio opinotur Zochariae; cf. ad nov. CIX inser. || 13 ἀπὸ — πατρικίῳ om. L || ὀρδιναρίων addidi (ὀρδιναρῖω Zochoriae) || 15 νόμον] nov. CVI || τῶν om. L || τραιετικῶν M, τραεστρίων L¹ κανετρεσιων L² || 20 ἐγνώμεν τοῦ σοῦ L^a || 21 διὰ τοῦ M || 22 κατὰ χώραν] etiam per provincias ε || 24 καὶ οὕτω] sic enim ε || 25 προιέναι L || 27 νόμους] Cod. 4, 32, 26 sq. || ἐξετάζε-

σθαι] examinatione (i. e. ἐξετάσεως) ε

1 et per praecepta R || 3 ut] omnes ut R² || 4 dominum] dñi i. e. deum R || 5 nostrorum subiectorum T || 8 subscr. unus proestat Escorialensis, in quo praescribitur novellae CX = Auth. CV: dat. non. mai. cap. imp. dñi. n. iustin. pp. cog. an. XV. bas. vc. cons. || 10 nov. CX = Auth. CV om. R, in margine adscriptom monu saeculi XIV hobet T, in eodem codice repetitur inter extravagantes in appendice ob olio librario scripto f. 179 (= D) || 11 rubr. om. D || 14 denuntiatione D dēciatione V || 15 iam fecisse VD] fecisse iam T vulg. (nos odd. vulg.) || 17 admonitionibus T || praecipimus VDT || 18 tenere T || eam T] eum VD || *imperantes] properantes T praeparantes VD || 19 cognovimus T vulg. || et in om. D, et in quibusdam provinciis om. T || 21 vocare V^a || contigit V] contingit D contigerit T vulg. || 22 *eam T || 23 sic enim VL] sicque enim T sicque vulg. || 24 si] sic L^a || 25 sed om. V || secundum om. T || 26 examinationem VD] aestimatione T vulg. || sententiam VD] sententia T vulg.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ἐπεροχὴ ἐργῶν καὶ πέρατι παραδοῦναι σπενσάτω.

Dat. vi. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.

[a. 541]

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuique contradere festinet.

Dat. vii. kal. Mai. imp. dn. Iustiniaui pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.

PIA

6

CXI. Auth. CVI. Coll. VIII tit 7

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΝΑΙΡΟΥΣΑ ΤΗΝ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟΝ ΕΝΙΑΥΤΩΝ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΥΚΤΗΡΙΩΝ ΟΙΚΩΝ.

HAEC CONSTITUTIO INNOVAT CONSTITUTIONEM QUAE PRAESCRPTIONEM CENTUM ANNO- RUM LOCIS VENERABILIBUS DEDERAT &

(Ο αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότην ἐπέρχω πραιτωρίων.)

Idem Aug. Theodoto pp.

(Προοίμιον.) Ὅπερ τὰ φάρμακα ταῖς νόσοις, τοῦτο παρέχουσι τὰ νόμιμα τοῖς πράγμασιν. ὅθεν ἀκόλουθόν ἐστι γινώσκειν, ὅτι πολλὰκις τὰ δοκιμα- 15 σθέντα παρὰ τινος ἐναντίον ἔσχε τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ ὅπερ ἐκάστον στοχασμὸς ἐνόμισεν ἐπωφελεῖς εἶναι, ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας εὐρέθῃ ἀχρηστον. δεικνύει τοῦτο καὶ ἡ τῆς παρούσης νομοθεσίας ἀνάγκη, ἐφ' ᾗ τὸ [πρὸ βραχέος χρόνου] προνόμιον τὸ παρασχεθὲν ἐν- 20 ἀγχοῦ ἐξ εἰσεβόου σκοποῦ ταῖς ἀγαθόταταις ἐκκλησιαστικαῖς καὶ τοῖς μοναστηρίοις καὶ τοῖς ἄλλοις σεβασμίοις τόποις ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως ἀναγκαῖα τινὶ διορθώσει διασφαλιζόμεθα. καὶ γὰρ ἴδῃ πάλαι ἐκεκελευ- κειμεν ἐπὶ ἑκατὸν ἐνιαυτοῦς τοῖς σεβασμίοις τόποις 25

(Praefatio.) Quod medicamenta morbis, hoc exhibent iura negotiis. Unde consequitur ut nonnumquam a iudicio discordet effectus, et quod credebatur coniectura prodesse, experimento inveniatur iutile. Probat hoc praesentis etiam necessitas sanctionis, in qua privilegium ex religioso proposito sanctis ecclesiis et monasteriis aliisque religiosis locis constitutione nostra nuper indultum necessaria correctione distinguimus. Dudum siquidem iusseramus ad centum illis annos exceptionis propagari

Nov. CXI (Authent. CVI = Coll. VIII tit. 7: gloss.) et Graece et Lotine scripta est, sed Lotina sola et in Coll. 168 novellarum recepta est et epitomatoribus innotuit. Servatur in Authentico, summas habent Iulian. const. CIV, Theod. 111 (cuius summam repetit L, priorem partem Prochiron 38, 60, Epanagoge 39, 59, B 5, 2, 16 et M), Athan. 2, 5 (inde Coll. const. eocl. III 2, 5; liber περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 3), Poptai 42, 7. — Graecum exemplar servavit M in oppendice Edictorum Iustiniani f. 393^v El. V, cui inepte inscribitur Περί λιτιγύσεων καὶ περὶ ἀσφαλείας ἢν δεῖ ποιεῖν τοὺς ἐνάγοντας πρὸ τῆς τῶν ἐναγομένων ὑπομνήσεως, quae est rubrica novellae CXII. Nimirum compilator appendicis illius ex corpore 168 novellarum rubricam nov. CXI petiturus (quae in M omittitur) proclivi errore rubricam novellae sequentis adscivit (ita Biener Gesch. der Nov. 115. 116 rem explicat rectius quam Zachariae, cui nov. CXII et ipsa inter Edicta Iustiniani olim collocata fuisse, in Veneto autem una cum rubrica et inscriptione nostrae constitutionis excidisse videtur). Textum Graecum licet a corpore 168 novellarum alienum h. l. omittere nolui.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

CXI.

CONSTITUTIO QUAE CENTUM ANNORUM PRAESCRPTIONEM IN AEDIBUS SACRIS ABROGAT.

Praefatio. Quod medicamenta morbis, id leges praestant causis. Unde consequens est intelligere, saepe ea quae ab aliquo probata sint contrarium habuisse effectum, et quod cuiusque coniectura utile esse crediderit, ex ipsa experientia inutile reperimentum esse. Ostendit hoc etiam praesentis legis necessitas, quibus de rebus privilegium quod [breve abhinc tempus] ex pia intentione sanctissimis ecclesiis et monasteriis ceterisque venerabilibus locis ex constitutione nostra nuper datum est, necessaria quadam emendatione munimus. Etenim iam dudum iusseramus ad centum usque annos venerabilibus locis curri-

4 subscr. om. Iul. Ath. || d. vi. k. mai. M] dat. vii. k. Mai. ε' ἐξεφανήθη μηνὶ μαΐῳ Theod. || CP. — anno XV. (cf. ε) cp. dn. iust. pp. aug. M ἔτει ιε' βασιλείας Theod. || 5 Basilio vc. cons. ε] bilisar. uc. cons. M (in Theodori cod. nomen consulis excidit) || 7 rubr. dedi ex Athanosio (cf. ε) || Περί τοῦ χρόνου τῶν ἀμοιβωσῶν ἀγωγῶν τοῖς ἐναγέσι τόποις Theod. (L, om. M) De praescriptione centum annorum sublata quae sanctis ecclesiis et aliis locis venerabilibus competebat Iul. || 12 inscr. Ὁ αὐτὸς — πραιτωρίων add. vulg. ex ε] Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἠλία ἐπέρχω Ἰλλυρικῶν (ἰλλυρικῶς cod.) Ath., quod praestare in Lotina novella censet Osenbrüggen (om. M) || 13 in. Quod medicamenta morbis cit. Ath. Ἄτινα δόγματα cit. Theod. inepte translata ex Lotinis || 17 στόματος ἐνόμισεν ἐπωφελῆς M, corr. Agylaeus et Hombergk || 18 εὐρέθῃ M || ἀχρηστος M, corr. Agylaeus et Hombergk || δεικνύειν M,

corr. Scrimger || 19 ἐφ' οἷς M] ἐφ' ἧς Scrimger, vulg. ex ε || 20 πρὸ βραχέος χρόνου seclusi (om. ε) || 23 διατάξεως] Cod. 1, 2, 23; cf. nov. LX || 24 *διασφαλιζόμενον M, διασφαλιζόμεν Hombergk || *καὶ γὰρ] εἰ γὰρ καὶ M

3 contradere V] tradere DT vulg. || 4 subscr. praestat V || impr. doño iust. V || 5 basiliū V || 7 Constitutio (Constitutionibus V^e) haec V || 12 theodoro (om. pp.) T; Eliae pp. per Illyricum malit Osenbrüggen ex Ath. || 13 Quid T¹ || hec T || 14 iura] uia V || sequitur R || numquam T¹ || 16 coniecturam R || 17 probat] et probat igitur T, probat igitur vulg. || haec praesentis T praesentis hoc V || etiam om. T || 18 praeposito T || 19 et monasteriisque V || 22 illius T || exceptionis om. V || propagari] s. v. extendi adscr. V³

III.

66

τοὺς τῆς παραγραφῆς δρόμους ἐπεκτείνεσθαι· καὶ ὅτι ἦν ἀδειαν τῆς τοιαύτης νομοθεσίας πολλὰ μὲν ἤδη κελίηται ὑποθέσεις, καὶ ὡσπερ ἀρχαίων τραυμάτων αἱ ἐπικαλυφθεῖσαι ὠτεῖλαι πάλιν ἠπλώθησαν, καὶ ἡ τούτων θεραπεία προελθεῖν οὐκ ἠδυνήθη δηλαδὴ ταῖς δυσκολίαις τῶν ἀποδείξεων ἐμποδισθεῖσα, ἐπειδὴ διὰ τοσοῦτον διαστήματος τοῦ αἰῶνος μάλλον ἤπερ τοῦ χρόνου οὔτε ἡ ἀκεραιότης τῶν ἀποδείξεων οὔτε ἡ πίστις τῶν πεπραγμένων οὔτε ἡ ἡλικία ἰσχύει βοηθῆσαι τοῖς μάρτυσι.

curricula, per cuius licentiam sanctionis negotia quidem multa commota sunt et velut antiquorum vulnerum obductae patuerunt iterum cicatrices, sed eorum sanitas provenire non potuit probationum scilicet difficultatibus impedita, quoniam per tantum saeculi magis quam temporis spatium nec documentis integritas nec actus fides nec aetas valet testibus suffragari.

10

CAPUT I.

Ὅθεν ἐπειδὴ τῇ ἡμετέρᾳ φιλοτιμίᾳ οὐ συνέδομεν ἡ τῶν ὑποθέσεων στενότης, μετὰ λογισμοῦ ἅμα τε καὶ οὐσιότητος τρακταῖζοντες τὸ εἰρημένον προνόμιον μέχρι τοῦ δυνατοῦ μέτρον ἀγαγεῖν ἐκ τῆς πείρας αὐτῆς εἰλικύσαμεν, καὶ κελύομεν, ὥστε ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων ἅς πρὸ τούτου ἡ τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν ἀπεκίησε παραγραφῆ, νῦν ταῖς σεπταῖς ἐκκλησιαῖς καὶ μοναστηρίοις καὶ ξενώσι, ἔτι γε μὴν καὶ ὄργανοτροφείοις καὶ βρεφοτροφείοις καὶ πτωχείοις ἡ τῶν τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν ἐπέκτασις ἐπαγέσθω, ὑγίους δηλαδὴ περὶ τὰ ἄλλα προσώπα τε καὶ πράγματα τῆς ἰσχύος μενούσης ἦντινα δὴ ἡ τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν ἐξεδίκησε παραγραφῆ, ἐπειδὴ ταύτην τὴν τῶν δέκα ἐνιαυτῶν προσθήκην μόνους ὡς εἴρηται τοῖς σεβασμίσι τόποις καὶ τῷ δικαίῳ αὐτῶν καὶ τοῖς συναλλάγμασι χαρίζομεθα, ἵνα σχολάσαντος τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος τούτο μὲν αἱ προσόναι τούτο δὲ καὶ αἱ ὑποθήκαι ἀγαγαὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἐρησυχάσωσιν· οὐδὲν παντελῶς τῶν ἄλλων παραγραφῶν ἀπομειούντες, ἀλλὰ τούτο μὲν τῇ ἐνιαυσιαῖᾳ καὶ τῇ τῆς τριετίας παραγραφῆ καὶ ταῖς ἄλλαις, αἰτινες εἰς μέζονας ἢ ἐλάττονας ἔλκονται χρόνους, τὴν ἴδιαν δύναμιν καὶ τὸ κράτος ἔχοντων. καὶ γὰρ ὡς εἴρηται ἐν μόναις ταῖς ὑποθέσειν τῶν σεπτῶν τόπων τὰ θεῖα συναλλάγματα τῷ μνημονευθέντι προνομίῳ τῶν ἐνιαυτῶν βουλόμεθα ἐναπολαύειν, ἐφ' ὧν αὐτοῖς τὸ τῶν ἐνιαυτῶν προνόμιον ἡ διάταξις ἡμῶν ἐδίδον. ὁμολογηθέντος ὡς εἰ τινὰς ὑποθέσεις πρὸ ταύτης ἡμῶν τῆς διατάξεως ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν τόπων ὀπουδήποτε κινήσεως δικαστικῆ

Unde quia largitati nostrae causarum non occurrit angustia, cum ratione simul ac religione tractantes praedictum privilegium usque ad possibilem modum ducere experimento retraximus, et iubemus, in negotiis, quae antehac triginta annorum removebat exceptio, nunc venerabilibus ecclesiis (et) monasteriis et xenonibus nec non orphanotrophiis ac brephotrophiis et ptochiis quadraginta annorum protelatio conferatur, salva scilicet circa alias personas et causas virtute quam semper triceunalis sibi praescriptio vindicabat, quoniam hanc X annorum adiectionem solis ut dictum est religiosis locis eorumque iuri vel contractibus indulgemus, ut sopitae hoc temporis spatio tam personales quam hypothecariae actiones in perpetuum quiescant: nihil penitus aliis exceptionibus derogantes, sed tam annali quam triennii vim roburque tenentibus. In illis namque, ut dictum est, tantum negotiis religiosis contractus memorato quadraginta annorum privilegio volumus perfrui, in quibus eis centum annorum praerogativam constitutio nostra contulerat. Si quas plane causas ante hanc nostram constitutionem ab ecclesiis ceterisque sacris locis ubicumque commotas

cula exceptionis extendi: ex qua licentia eiusmodi lege data multae iam causae motae sunt, et veluti antiquorum vulnerum obductae cicatrices rursus patuerunt, neque eorum sanatio succedere potuit probationum scilicet difficultatibus impedita, quoniam per tantum spatium saeculi magis quam temporis neque integritas probationum neque fides actorum neque aetas testibus subvenire potest.

1. Unde quia liberalitati nostrae non occurrit causarum angustia, cum ratione simul et religione praedictum privilegium ad idoneum modum redigendum curantes ex ipsa experientia retraximus, atque praecipimus, ut in causis, quas antea triginta annorum exceptio removebat, nunc venerabilibus ecclesiis et monasteriis et xenonibus ac praeterea orphanotrophiis et brephotrophiis et ptochiis quadraginta annorum proreccio conferatur, salva scilicet circa reliquas et personas et res vi manente quam quidem triginta annorum praescriptio sibi vindicavit, quoniam hanc decem annorum adiectionem solis, ut dictum est, venerabilibus locis eorumque iuri et contractibus largimur, ut cessante hoc temporis spatio tam personales quam hypothecariae actiones in perpetuum quiescant: cum reliquis exceptionibus nihil omnino derogemus, sed tam annali quam triennii praescriptioni ceterisque quae ad maiora vel minora tempora extenduntur propria vis ac robur servetur. Etenim, sicuti dictum est, in solis causis venerabilium locorum sacros contractus privilegium supra memorato quadraginta annorum perfrui volumus, in quibus ipsis centum annorum privilegium constitutio nostra dederat. Ceterum in confesso est, si quas causas ante hanc constitutionem nostram ab ecclesiis ceterisque sacris locis ubicumque motas iudicialis sententia vel trans-

2 ἀδειαν Zachariae] ἀδεια M, ἀδεια cum Scringero vulg. || 4 πάλαι M^a || 5 *προελθεῖν scripsi ex ε] προσελθεῖν M || 6 ἐπειδὴ Hombergk ex ε] ἐπειδὴ δὲ M || 9 *οὐδὲ M || 12 *ἅμα τε] ἅμα δὲ M || 17 σεπταῖς Zachariae ex ε] ἐπὶ ταῖς M || 23 ἐπὶ ἡσυχάσωσιν M || 33 ἔχοντων] exspectas τηροῦντες vel δίδοντες (νέμοντες prop. Zachariae), sed in prioribus potius vitium latere tertus latinus inuit || 37 *ἡμῶν M || 38 *ὁμολογηθέντος οὐκ εἰ τινὰς M Si quas plane (i. e. Ὀλοὺς οὐκ εἰ τινὰς?) ε; desiderari ὡς iam Zachariae monuit

1 curricula T || huius R || 3 putruerunt intus cicatrices T || sed] et vulg. || 4 prouere T¹ || 5 impediti T¹ || tantum saeculi] tamen scilicet R¹ || 6 temporis V³ in ras., saeculi] bus? V¹ || 7 nec om. R¹ || 11 quia] quam T || largi-

tatis libri, corr. vulg. || 12 ac] hac V || 14 in] ut in Beck || 16 et add. Beck || 17 et xenonibus] et xenobus R¹ exenonibus T xenonibus (erasum) V || bephotrophiis R rethotrophiis V brest^ophiis T || 18 et om. T || prochiis T || protelatio conferatur salva] conferatur salva probatio (protelatio T², salva s. v. repetit T³) || 19 scilicet circa] circa et scilicet V || 20 quam] quem V qua R¹ quia T || triceunalis RV T || 21 uendicabat (uendicabit R¹) RV T || 22 eorum V || 23 iuris R¹ || indulgens T¹ || 24 ypothecacē T¹ || 25 imperpetuum RV || 26 annali Fabrotus] in aliis libri (exceptionibus derogantes add. R¹) || 27 triennii Beck] triennio (triceunio R) libri || lacunam non notant libri, quam triennii (exceptione et aliis quae in maiora vel minora trahuntur tempora, suam) vim Beck || 28 tamen R || contractus] contractus est R¹ || 29 quadraginta T || 30 in his quibus T^a || eius T¹ || 31 praerogatum T

πῆφος ἢ σύμφωνον διαλύσεως ἐπραιώσεν, οὐ βουλό-
μεθα ἀνακαινίζεσθαι, ἀλλ' εἰς τὸν ὑπόλοιπον χρόνον
αὐταῖς ταύτην ἐπιτίθεσθαι τὴν νομοθεσίαν, ἅστας
πρὸ τούτου πανθείας τῆ σιωπῆ τῶν ὀκτώ πενταετη-
ρίδων κινήθηναί μέχρι τοῦ νῦν ἢ κινήσεως πραιω-
θῆναι οὐ συνέβη.

(Ἐπίλογος.) Ἡ ἐνδοξος τοῦν καὶ μεγαλοπρε-
πῆς σου αὐθεντία ἅτινα διὰ τοῦτου τοῦ γενικοῦ νόμου
ᾤρισεν ἢ ἡμετέρα γαληνότης ἰδικτων προτεθέντων
εἰς τὴν πάντων γνώσιν ἐλθεῖν ποιησάτω.

Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XV. Basilio vc. cons.

iudicialis sententia aut transactionum conventio ter-
minavit, nolumus refricari, sed in reliquum illis
hanc obici sanctionem, quas antehac sopitas octo
lustrorum silentio moveri hactenus aut motas ter-
minari non contigit.

(Epilogus.) Illustris igitur et magna auctori-
tas tua, quae per hanc generalem legem nostra
statuit aeternitas, edictis propositis ad omnium no-
titiam faciat pervenire.

Dat. kal. Iun. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV.
[a. 541] Basilio vc. cons.

ΠΙΒ

CXII. Auth. CVII. Coll. VIII tit. 8

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΛΙΤΙΓΙΟΣΩΝ

R₂ DE LITIGIOSIS

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΦΕΙΛΟΥΣΗΣ ΓΕΝΕΣΘΑΙ 15
ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΕΝΑΓΟΝΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΠΡΟ
ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΝΑΓΟΜΕΝΩΝ ΥΠΟΜΝΗΣΕΩΣ.
ΚΑΙ ΠΗΝΙΚΑ ΟΥ ΔΥΝΑΤΑΙ Ο ΑΚΤΟΡ ΑΠΟ-
ΧΡΗΣΑΣΘΑΙ ΤΩΙ ΠΡΟΝΟΜΙΩΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΝ-
ΑΓΕΙΝ ΑΥΤΟΝ ΜΗ ΒΟΥΛΟΜΕΝΟΝ. 20

ET DE DECIMA PARTE LITIS AB ACTORE
CAUTE LA PRAESTANDA R₂

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Idem Aug. Theodoto pp. per Orientem.

(Προοίμιον.) Πολλὰ μὲν περὶ τῶν litigiosων
τοῖς τε σοφοῖς τῶν παλαιῶν νομοθέταις ταῖς τε βα-
σιλικαῖς εἰρηται διατάξεσιν, ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος τι-
νὲς τῶν δικαστῶν τὴν ἡμετέραν ἤτησαν γαληνότητα, 25
ὥστε τὴν ἀμφισβήτησιν διακρίναι τὴν ἔτι καὶ νῦν
ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ἐν τοῖς δικαστηρίοις κί-
νουμένην, καὶ τοὺς τε νόμους τὰς τε διατάξεις τὰς
περὶ τούτων κειμένας φανερώτερον σαφηνίσαι, ὥστε
λοιπὸν ἀναμφίβολον εἶναι, οἷα προσήκει πράγματα 30
litigiosa καλεῖσθαι.

(Praefatio.) Multa quidem de litigiosis tam
antiqua legislatorum prudentia quam imperialis dis-
positio promulgavit, sed in praesenti quidam iudices
a nostra clementia petierunt, ut dubietatem discer-
namus quae adhuc pro huiusmodi causis in iudiciis
commovetur, et leges nec non constitutiones super
his positas apertius explanemus, ut iam manifestis-
simum sit, quas res vocari litigiosas oporteat.

Nov. CXII (Authent. CVII = Coll. VIII tit. 8: gloss.) Graece extat in *ML*, cap. 1 in *B27*, 1, 5, cap. 2. 3 in *B7*, 4, 2. — *Epit. Theod.* 112, *Athan.* 5, 2 (paratitla 9 § 6. 15 § 4). *Iulian. const. CV.* — In *Iul.^w adscripta est glossa Latina est cons. tota* (sim. in aliis *Iuliani codd.*): atque ipsa comparatione *Iuliani confirmari videtur sententia Bieneri Gesch. d. Nov.* 19 n. 44, in *Authentico servari exemplar Latinum novellae utraque lingua editae* (cf. *Zachariae edit. II* 161).

actionis pactum terminavit, eas nos renovari non velle, sed in reliquum tempus hanc iis legem imponi, quas antea silentio octo lustrorum sopitas moveri usque adeo aut motas terminari non contigit.

Epilogus. Illustris igitur et magna auctoritas tua quae per hanc generalem legem serenitas nostra definit edictis propositis ut ad omnium notitiam perveniant efficiat.

CXII.

DE LITIGIOSIS, ET DE CAUTIONE AB ACTORIBUS ANTE REORUM ADMONITIONEM
PRAESTANDA. ET QUANDO ACTORI NON LICEAT PRIVILEGIO UTI QUO AGERE NON
COGATUR INVITUS.

Idem Augustus Theodoto praefecto praetorio.

Praefatio. Multa quidem de litigiosis tam ab antiquorum legislatorum sapientia quam in imperia-
libus constitutionibus dicta sunt, in praesentia autem iudices nonnulli a serenitate nostra petierunt,
ut controversiam quae etiam nunc de eiusmodi causis in iudiciis movetur decideremus et leges atque
constitutiones de his latas clarius explicarem, ut in posterum nulli dubitationi obnoxium sit, quales res
litigiosas vocari oporteat.

3 αὐταῖς *Strimger* ex ε] αὐτὸς *M* || ἀντιτίθεσθαι
ex ε malit *Zachariae* || 4 ὀκτώ *M* || 11 *subscr. om. M* ||
dat. kal. iun. constantinopoli imp. dn. iustiniani XV.
basilio vc. cons. *Iul.^w (om. Iul. codd. cett.)*, cf. ε; ἐγράφη
καλάνδων Ἰουλιῶν βασιλείας Ἰουστινιανῶν τὸ ἐξ ὑπὸ
τῆς ὑπατείας Βασιλείου (ὑπατεία Βασιλείου *Fabrotus*)
Ath. ἐξερωνήθη μὲν ἰουλιῶν ἔτι ἐξ τῆς βασιλείας
ὑπατείας (ἔτι ἐξ ὑπὸ βασιλείας i. e. ὑπατείας Βασι-
λείου *L*) *Theod. (L)* || 14 rubr. Περὶ litigiosων καὶ περὶ
actoros καὶ reos *Theod. Περὶ litigiosων Ath. (Iul.)* ||
litigiosων *index M* litigiosων *index L* litigiosων *M*
in *textu ἐπιδικῶν L* in *textu, index L s. v. (περὶ liti-*
giosων β. v' τί. ια' διγ. α', β. δ' τί. ζ' διγ. δ' καὶ η'
add. schol. M post inscr.) || 18 ἄκτωρ *M* ἐνάγων *L* ||
20 μὴ βουλόμενον *M, index L* μὴ (om. *L*) βουλόμενον

διαλέσσειν *L* in *textu* || 21 *inscr.* Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ
αὐτῷ (i. e. secundum priora Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτω-
ρίων) *Ath.* || 22 τῶν om. *Theod.* || litigiosων *M* ἐπιδικῶν
L || 29 ὥστε καὶ ὥστε *L* || 31 litigiosa *L* et sic saepius

1 sententiam *V^a* || 2 reliquum] tempus *add. Beck* ||
3 antehano *V^a* || sopitis *R* || 5 contingit *R* contingat *V* ||
7 et om. *T* || 9 eternitatis *R* || praepositis *T* || 10 per-
venire faciat *T* || 11 *subscr. praestat V* || doño iust. *V* ||
12 Basilio vc. cons.] bi. reliquis omissis *V* || 15 auctore
V || 16 tutela *R^a* || 21 theodoro *T* || 22 de litigiosis in
ras. V² || tan *R^a* tamquam *V^a* || 23 legislatione *T* || 24 qui-
dam *ulg.*] quidem *RVT* || 26 adhuc *T^a* || 28 his] hu-
T || declarem *R* || 29 litigiosas (et sic saepius) *R*

CAPUT I.

Αὐά τοι τοῦτο θεσπιζομεν, litigioson λέγεσθαι τε καὶ νοεῖσθαι πρᾶγμα κινητὸν ἢ ἀκίνητον ἢ αὐτοκίνητον, οὐτινος περὶ τῆς δεσποτείας ζήτησις μεταξὺ τοῦ ἐνάγοντος καὶ νερομένου κινεῖται ἢ διὰ ἀρχικῆς ὑπομνήσεως ἢ διὰ δεήσεων βασιλεῖ προσερχθεισῶν καὶ τῶ δικαστῇ ἐμφανισθεισῶν καὶ δι' αὐτοῦ τῶ ἀντιδίκῳ τοῦ προσελθόντος γνωσθεισῶν. ἐπὶ τούτων γὰρ τῶν θεμάτων καὶ τὴν προτέραν τῆς ἡμετέρας ἡμεροδότητος διάταξιν μετὰ ταῦτα κρατεῖν βουλόμεθα, ἐν ᾗ τοὺς εἰδότας καὶ ἀγνωστῶν ἀγοραστὰς διεκρίναμεν. ἄλλα καὶ τοῦτο προσθεῖναι συνειδομεν, ὥστε εἴπερ δίκης περὶ litigioson ἠρημένης συμβῆ τὸν ἐναγόμενον τελευτήσαι, τοὺς δὲ αὐτοῦ κληρονόμους βούλεσθαι 10 διελεῖν τὰ πρᾶγματα, ἀνεμποδίστως ἐξεῖναι αὐτοῖς τοῦτο διαπορτίττεσθαι. ἤνικα γὰρ litigiosa πρᾶγματα κατὰ διαδοχὴν εἰς κληρονόμους περιέρχεται, οὐκ ὀφείλει ἐκποήσις νοεῖσθαι ἢ τούτων μεταξὺ τῶν συγκληρονόμων διαιρέσις. Καὶ τοῦτο δὲ διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμον θεσπιζομεν, ὥστε εἰ συμβαῖ ἓνα τῶν περὶ τοιούτων πραγμάτων δικαζομένων τῶν ἀνδρῶν 20 πίνων ἀπίοντα πραγμάτων διὰ τελευταίας βουλήσεως πρᾶγματὰ τινα, περὶ ὧν δεσποτείας ἀμφισβήτησις κινεῖται, ὀνόματι λεγᾶτον τινὶ καταλείπειν, εἰ μὲν ὁ κληρονόμος κατὰ δικαστικὴν ψήφον δεσπότης αὐτῶν ἀποδειχθεῖ, τῆνικα τὸν λεγατᾶριον ὅπερ αὐτῷ καταλείπεται πᾶσι τρόποις κομῆσεσθαι· εἰ δὲ ὁ κληρονόμος ἐν δικαστηρίῳ τὴν ἴτην ψήφον ἀπενέγκοιτο, μὴ ἔχειν χωρᾶν τὸν λεγατᾶριον ἕτερον πρᾶγμα ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ λεγᾶτον τὸν κληρονόμον εἰσπράττειν, ἐπειδὴ περ εἰδὼς ὁ διαθέμενος τὸ πρᾶγμα litigioson εἶναι 30 τὴν τῆς δίκης ἐκβασὶν τῶ λεγατᾶριῳ κατέλειπεν. ὅθεν δίδομεν ἀδειαν τῶ λεγατᾶριῳ, εἰ τοῦτο συμφέρον ἐάντῳ ἡγήσαιο, μέτοχον γίνεσθαι τῆς δίκης, ὥστε μὴ τινα τυχὸν ἀμέλειαν ἢ προδοσίαν αὐτὸν δύνασθαι τῶ κληρονόμῳ ἀντιτιθέναι. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς τοῦ litigioson προσηγορίας τὰς ὑποθήκας κχωρίσθαι θεσπιζομεν, καὶ ἐν ταύταις ταύτην κρατεῖν τὴν διάστιξιν, ὥστε εἰ μὲν ἰδικὰ πρᾶγματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα ἢ αὐτοκίνητα ὀνομαστὶ ταῖς ὑποθήκαις ἐμφέροιο, ἐξεῖναι μὲν τῶ χρεώστῃ ταῦτα ᾧ τ' ἂν καὶ ὅτε ἄρα βουλη- 40

Ideoque sancimus litigiosam dici et intellegi rem mobilem vel immobilem seseque moventem, de cuius dominio causa inter petiorem et possidentem movetur aut per precibus oblatas et insinuatatas iudici ac per eum adversario interpellatoris cognitatas. In his enim casibus etiam praeteritam constitutionem mansuetudinis nostrae posthac volumus obtinere, in qua scientes et ignorantes emptores discrevimus. Et hoc adiciendum esse perspeximus, ut si lite de re litigiosa pendente reus decesserit et heredes eius res dividere velint, ut sine impedimento hoc ius peragere liceat. Cum enim res litigiosae per successione ad heredes perveniant, non debet pro alienatione haberi harum rerum inter coheredes divisio. Illud quoque hac nostra lege sancimus, si forte unus ex iis qui de eiusmodi rebus litigant ex humanis rebus discessurus per ultimam voluntatem quasdam res, de quarum dominio controversia movetur, legati nomine alicui reliquerit, si quidem heres per sententiam iudicalem dominus earum probatus sit, ut tum legatarius quod ei relictum est omnibus modis auferat; sin autem heres iudicis sententia inferior discesserit, copiam non habeat legatarius aliam rem pro eodem legato ab herede exigendi, quoniam testator sciens rem litigiosam esse litis eventum legatario reliquit. Unde legatario licentiam damus, si hoc prodesse sibi existimet, ut particeps fiat litis, ne quam forte negligentiam vel perfidiam heredi possit opponere. Ab hac vero litigiosi appellatione hypothecas separari sancimus, atque in iis hanc distinctionem valere, ut si speciales res mobiles vel immobiles vel se moventes nominatim hypothecis supponantur, debitori eas cuicumque et quando velit vendere liceat, ita tamen ut

I. Propterea iam sancimus litigiosam dici et intellegi rem mobilem vel immobilem vel se moventem, cuius de dominio inter actorem et possessorem quaestio movetur vel per iudicalem admonitionem vel per precibus imperatori oblatas et iudici insinuatatas et per eum adversario actoris notas factas. In his enim casibus etiam priorem mansuetudinis nostrae constitutionem posthac valere volumus, in qua scientes et ignorantes emptores discrevimus. Sed hoc quoque adiciendum esse perspeximus, si forte lite de re litigiosa pendente reus decesserit et heredes eius res dividere velint, ut sine impedimento hoc ius peragere liceat. Cum enim res litigiosae per successione ad heredes perveniant, non debet pro alienatione haberi harum rerum inter coheredes divisio. Illud quoque hac nostra lege sancimus, si forte unus ex iis qui de eiusmodi rebus litigant ex humanis rebus discessurus per ultimam voluntatem quasdam res, de quarum dominio controversia movetur, legati nomine alicui reliquerit, si quidem heres per sententiam iudicalem dominus earum probatus sit, ut tum legatarius quod ei relictum est omnibus modis auferat; sin autem heres iudicis sententia inferior discesserit, copiam non habeat legatarius aliam rem pro eodem legato ab herede exigendi, quoniam testator sciens rem litigiosam esse litis eventum legatario reliquit. Unde legatario licentiam damus, si hoc prodesse sibi existimet, ut particeps fiat litis, ne quam forte negligentiam vel perfidiam heredi possit opponere. Ab hac vero litigiosi appellatione hypothecas separari sancimus, atque in iis hanc distinctionem valere, ut si speciales res mobiles vel immobiles vel se moventes nominatim hypothecis supponantur, debitori eas cuicumque et quando velit vendere liceat, ita tamen ut

1 Ἐπίδικον λέγεται τε καὶ νοεῖται πρᾶγμα inc. B || 4 νερομένου ME [ul] ἐναγόμενον L || 6 δι' αὐτοῦ διὰ τούτου B || 9 διάταξιν Cod. 8, 36, 5 (4) || 11 προσθεῖναι L || 12 litigiosu M λιγιόσσου L et ita saepius, επίδικον et ita constanter B || 15 ἐπίδικα LB || 17 κληρονόμων L || 20 περὶ τῶν τοιούτων B || 21 ἀπίοντων B || πραγμάτων] consortio ε, unde ταγμάτων Zachariae || 23 ληγᾶτον et sic constanter B || 29 λεγᾶτον τὸν κληρονόμον L^a || 31 κατέλειπεν B || 32 legatariu M || 33 ἡγήσεται L^a || 34 δύνασθαι αὐτὸν L || 35 τῆς om. L, τοῦ om. B || 36 λιγιόσσου M λιγιόσσου L || 40 ταῦτα om. L || * τ' ἂν δ' ἂν ML

2 vel immobilem om. V || 3 domino T¹ || 4 praecipis R¹ || 5 oblatos V^a || aduersario* T || 6 interpellationis T¹ interappellatoris R¹ || 7 etiam] et R, om. T || 8 posthac] per haec R¹ per hanc R² || 9 decreuimus V || 12 autem eius] eius autem V eius om. R || velle] in illis uelle T² || diuisione V || 13 aliquo] ullo R || ei hoc T¹ hoc eis V || facere R || 16 Et om. V || lege nostra T || 18 huano V uno R || recedere R² || 19 domini V¹ || 20 cuique T¹, uertitur add. T^a || reliquerit V || 21 siquidem] et siquidem R set siquidem T¹ || iudiciali] iudicio uel T || 23 consequetur T || 24 in om. T || exterit V || 26 quoniam] quia s. v. V³ || 27 legario R || 29 ne] ne ut R¹ ut T, s. v. V || 31 in] * i T¹ || 32 ut vulg.] et RVT || 33 aut om. R¹ || sese T || nominati V || 34 fuerit R¹ || quidem bis scr. V¹ || 35 tm R

Δείη πιπράσκειν, οὕτω μέντοι ὥστε ἐκ τοῦ τιμήματος τούτων μέχρι τῆς τοῦ χρέους ποσότητος τὸ ἰκανὸν αὐτὸν ποιῆσαι τῷ δανειστῇ. εἰ δὲ τοῦτο μὴ πράξειεν ὁ χρεώστης, δίδομεν αἰεὶαν τῷ δανειστῇ τῷ ἔχοντι τὴν ὑποθήκην τοῦ διαπεπραμένου πράγματος τοῦτο διεκδικεῖν, μέχρις ὅτου τὸ ἰκανὸν αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ χρέους γένηται. ταῦτα δὲ προστάττομεν παραφυλάττεσθαι, εἰ μὴ τυχὸν πρότερον ἢ διὰ ἰδικῆς ὀνομασίᾳ ἢ διὰ γενικῆς ὑποθήκης τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἔτυχεν ἄλλοις δανεισταῖς ὑποτεθειμένον· τότε γὰρ κατὰ τὴν τῶν ἡμετέρων νόμων δύναμιν τὰ προνόμια τῶν χρόνων ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν δανειστῶν φυλαχθῆναι θεσπίζομεν. ὅθεν σαφὲς καθέστηκεν, ὅτι τὰς γενικὰς ὑποθήκας πολλῶ μᾶλλον τῇ τοῦ litigiosou προσηγορία οὐ βουλόμεθα περιέχεσθαι, ἀλλὰ τὰς τούτων ἐναγωγὰς κατὰ τοὺς τῶν παλαιῶν νόμων ὅρους ἐξετάζεσθαι καὶ τὴν ἰδίαν δύναμιν ἔχειν παρακλενόμεθα. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν litigiosou καὶ τῆς ἰδικῆς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ γενικῆς ὑποθήκης διετυπώσαμεν, ὥστε λοιπὸν μηδεμίαν περὶ τούτων ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀμφισβήτησιν τίκεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰρημνίαν διαίρεσιν τοὺς τοιοῦτους ἀγῶνας πέρατι παραδίδοσθαι.

CAPUT II.

Β Πρὸς δὲ τὸ ἀποκλείσαι τὰς τῶν κατὰ σνοκοφαντιαν κινούντων ἐναγωγὰς καὶ τοὺς τῶν ἐκβιβαστῶν δόλους καὶ ἄλλην ἐφεύρεν ἢ ἡμετέρα πρόνοια θεραπείαν. θεσπίζομεν γὰρ πάντας τοὺς δικαστὰς, εἰ ποτὲ τινὰς συσχεθῆναι ἢ γῶν ὑπομνησθῆναι βουλήσθαι, ταῖσιν τὴν αἰρεσιν ταῖς ἐάντων διαλαλαῖς προστιθέναι, ὥστε μὴ ἄλλως τὰ τῶν αἰτιάσεων βιβλία τοῖς ἐναγομένοις ἐπιδίδοσθαι, ἢ σφόδρουλα τοῖς ἐκβιβασταῖς παρεχεσθαι, εἰ μὴ πρότερον καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ ὁ ἐνάγων ἢ δι' ἐαυτοῦ ἢ διὰ ταβουλαρίου ὑπογράψει καὶ πράξεις ὑπομνημάτων συνισταμένης ἐγγνητῆν ἀξίωσιν παρασχοι κινδύνῳ τῆς ἀρμοδίας τάξεως, ὁμολογούντα ὅτιπερὶ καὶ μέχρι πέρατος τῆς δίκης προσεδρνευε καὶ τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς ἢ δι' ἐαυτοῦ ἢ διὰ νομίμου ἐντολῆς ἐγγυμνάσει, καὶ εἰ μετὰ ταῦτα δευχθεῖ ἀδικῶς τὴν δίκην κινήσας, ὀνόματι ἀναλωμά-

men ut ex pretio earum usque ad debiti quantitatem satisfaceret creditori. Si autem hoc debitor non fecerit, damus creditori licentiam, qui rem venditam suppositam habet, eandem rem vindicare, donec ei satis pro debito fiat. Haec autem praecipimus observari, si non forte ante aut per generalem aut per specialem nominatim hypothecam eadem res aliis fuerit creditoribus obligata; tunc enim secundum nostrarum legum tenorem temporum privilegia unicuique creditorum servari decernimus. Ex quo iam claret, quod generales hypothecas multo magis litigiosi vocabulo nolimus contineri, sed earum actiones secundum veterum legum constituta examinari et vim praecipimus obtinere. Et haec quidem de litigiosis et speciali nec non generali hypotheca disposuimus, ut iam nulla de his in iudiciis dubitatio generetur, sed secundum (dictam) distinctionem huiusmodi certamina terminentur.

26 Θεσπίζομεν — 526, 10 συγχωροῦμεν ex B habet B³ A 26, 6 p. 227 Zach.

ex earum pretio usque ad debiti quantitatem creditori satisfaciatur. Si vero debitor hoc non fecerit, creditori qui hypothecam in re venditam habet licentiam damus eam vindicandi, donec de debito ipsi satisfiat. Haec autem observari volumus, nisi forte eadem res antea vel speciali nominatim vel generali hypotheca aliis creditoribus obligata fuerit: tunc enim secundum legum nostrarum vim temporum privilegia unicuique creditori servari sancimus. Unde manifestum est generales hypothecas multo minus nos litigiosi appellatione contineri velle, sed earum actiones ut secundum veterum legum definitiones examinentur et vim suam habeant praecipere. Atque haec quidem de litigiosis et speciali nec non generali hypotheca constituimus, ut in posterum de his nulla dubitatio in iudiciis oriatur, sed secundum praedictam distinctionem eiusmodi certamina ad finem perducantur.

II. Ad excludendas autem actiones eorum qui per calumniam eas movent et executorum fraudes etiam aliud remedium providentia nostra invenit. Sancimus enim, ut omnes iudices, si quando quos teneri sive admoneri voluerint, hanc condicionem interlocutionibus suis adiciant, ne aliter libelli accusationis reis dentur aut sportulae executoribus praebeantur, nisi prius actor et in libello vel sua manu vel per tabularium subscripserit et actis intervenientibus idoneum fideiussorem praestiterit periculo competentis officii, qui promittat eum usque ad finem litis permansurum et actiones suas vel per se vel per legitimum procuratorem exerciturum esse, et si postea iniuste litem movisse probetur, sumptuum et expen-

2 τούτων — ποσότητος om. L || 3 μὴ || μὲν B || 5 διαπεπραμένου B⁵ || διαπεπραμένου ML || 6 αὐτοῦ L || 7 χρέους] χρόνον L^a || 8 ἰδικῆς L || 10 ὑποτεθειμένων M || 12 θεσπίζομεν] νομίζομεν B || 14 litigiosu προσηγορία M || οὐ om. B || 17 καὶ ταῦτα — 22 παραδίδοσθαι om. B || 23 B in mg. add. L || 25 πρόνοιαν L^a || 26 Θεσπίζομεν πάντας τοὺς δικαστὰς inc. B || 27 τινὰ B³ || 28 αὐτῶν B¹ || 30 σφόδρουλλα L συνηθείας B || 31 καὶ om. L^a || 32 ἢ δι' ἐαυτοῦ] per se ε || διὰ ταβουλαρίου B³ per tabularios ε || * ὑπογράφοι ML B || 34 ἀρμοδίον B³ || 37 ἐγγυμνάσει LB³ || δευχθεῖ B³

rum R vulg. || 10 decreuimus V || 11 *aret R¹ || 12 nolimus (uolumus R¹) uocabulo R || 13 veterum] uentum T¹ || 14 hoo T || 15 litigiosis V || neo non] non V¹ neo non et V³ || generalis T¹ || 16 iudicio R || dubitatio] dubitatio e R¹ || 17 dictam add. Beck || huiusmodi] huius uero R || 18 terminantur T || 23 rubr. De interlocutionibus iudicum per quas accusati rei conueniri iubentur (iubent R) et de satisfactione eorum et de decima parte litis RT in marg. (ex Iul.) || cludendas T¹ || 24 fraudem R || 25 enim] autem V || iudices omnes R || 26 amoueri uoluerit R || 27 hanc] hanc suam V || in om. V¹ || interlocutionibus RT^a || 29 executionibus V || 30 et om. V || per se] persone V^a, leg. aut per se (cf. Iul.)? || leg. tabularium (cf. Iul.)? || 32 periculum R¹ || praestiterint T^a || 33 permanet R] permanebit V permaneat T vulg. || 35 exercet R] exercet V exerceat T vulg.

1 debitum R¹ T¹ || 3 creditori om. R¹ || 4 uendicare (uenditare V^a) RVT || eis R || 5 fatiat R || 7 ypothecas eandem R¹ || 8 fuerat R || 9 nostrarum] sacrarum nostra-

των και δαπανημάτων δέκατον μέρος τῆς περιεχομένης τῶ βιβλίῳ ποσότητος ἀποκαταστήσει τῶ αἰτιαθέντι. εἰ δὲ εἴποι μὴ εὐπορεῖν ἐγγυητὴν δοῦναι, τρηκαῦτα παρὰ τῶ δικαστῆ, παρ' ὧπερ ἡ ὑπόθεσις μέλλει ἐξετάζεσθαι, τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προκειμένων δι' ὄρκου τοῦτο αὐτὸ διαβεβαιώσασθαι, καὶ οὕτως ἐνώμοτον αὐτὸν ἐκτίθεσθαι ὁμολογῆσαι. εἰ δὲ μὴ ταῦτα ἅπαντα κατὰ τὸν εἰρημένον πραχθεῖ τὸν τρόπον, οὐδεμίαν τὸν ἐναγόμενον ἀπόκρισιν τῶ ἐκβιβαστῆ ποιήσασθαι συγχωροῦμεν. εἰ δὲ παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν διατύπωσιν ἡ τῶν δικαστῶν τις ἢ ἡ τάξις αὐτοῦ ἢ ὁστιςδήποτε τῶν ἐκβιβαστῶν ὑπομνήσῃσι τινα τολμήσῃ, ὁ μὲν δικαστὴς καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ ἀνά δέκα χρυσῶν λίτρας ποινὴν εἰπραχθήσονται, αὐτὸς δὲ ὁ ἐκβιβαστὴς τῆς ὑποθέσεως καὶ δημεῖσιν ὑποβληθήσεται καὶ ἐξορία πενταετίας κατακριθήσεται, τῆς ποινῆς δηλονότι τῆς ἐκ τοῦ νόμου ἀρμοζούσης κινδύνῳ τοῦ κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτου κόμητος τῶν θείων ἡμῶν πριβάτων εἰσπραττομένης καὶ τῶ ἡμετέρῳ φίσκῳ εἰσκομιζομένης. 20 πᾶσα δὲ ζημία ἣν ὁ αἰτιαθεὶς ἐκ ταύτης τῆς παρὰ τὴν δόξαν τῶ παρόντος νόμου μεθοδείας ὑπομηνῆ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ ἐναγόντος τῶ ἐραχθέντι θεραπευθήσεται κινδύνῳ τοῦ δικαστοῦ οὕτως ὑπὸ τοῦ ἐκβιβαστοῦ συνεχεῖται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς τάξεως τῆς 25 αὐτῶ πειθομένης, ὥστε πανταχόθεν τοὺς τῶ ἡμετέρῳ κράτει παρὰ τῆς ἀνωθεν ῥοπῆς καταπιστευθέντας ἀβλαβεῖς φυλαχθήναι. Τὰς δὲ δίκας τὰς κατὰ συναινεσιν ἐκατέρου μέρους ἐν δικαστηρίῳ κινουμένας τῆς ποιῆς τῆς τῆ παρούσης διατάξεως ἐγκειμένης ἐλευθέρως 30 εἶναι θεσπιζόμεναι καὶ κατὰ ταῖς ἄλλαις ἡμῶν διατάξεσι περιέχεται διατυπώσασθαι.

mine decimam partem eius quantitatis quae libello continetur pulsato restituet. Si autem dixerit non valere fideiussorem dare, tunc apud iudicem a quo causa examinanda est sanctis propositis evangelis 5 per sacramentum hoc ipsum adfirmet, et sic iuratoriā cautionem exponat et per eam haec quae superior dicta sunt confirmantur.

1 Si vero non haec omnia quae praediximus secundum antelatum modum processerint, nullatenus pulsatum responsum facere executori concedimus. Nam si citra memoratam dispositionem aut aliquis iudicum aut officium eius vel quilibet executor aliquem convenire praesumpserit, iudex quidem et officium eius denarum librarum auri poenam sustinebit, ipse autem executor negotii et confiscationem suae substantiae patietur et exilio quinquennali damnabitur, poena videlicet ex hac lege competente periculo viri magnifici pro tempore comitis rerum privatarum exigenda et nostri fisci viribus inferenda. Omne autem dispendium quod pulsatus ex hac conventionione praeter tenorem nostrae legis facta percipere fuerit ex petitoris substantia pulsato resarcietur periculo iudicis, cuius ab executeore detentus est, nec non et officii quod eius iussionibus obsecundat, ut undique nostro imperio superna maiestate [divinitate] crediti pro sua indemnitate laetentur. Causas vero quae ex consensu utriusque partis in iudicio moveantur a poena huius constitutionis liberas esse decernimus et sicut alii nostris continetur constitutionibus terminari.

CAPUT III.

Πασῶν δὲ τῶν ὑποθέσεων τὸ πέρας βουλόμενοι συντόμως προΐεναι καὶ ταῖς ἐκείνων πανουργίας ἐναντιούμεθα, οἵπερ ἐναγωγὰς μόνον προτιθέσασιν, οὐ 35 βούλονται δὲ μέχρι πέρας τῆς δίκης ταύταις ἐπεξεῖναι, λέγοντες νόμον εἶναι τὸν διαγορεύοντα μηδένα τὰς οικείας ἐναγωγὰς ἀναγκάζεσθαι ἀκούτα ἐγγυμνάξιν. καὶ ταύτην τοίνυν τὴν πανουργίαν ἀποσβέσασιν

Omnium vero causarum finem volentes celeriter provenire et illorum malignitatibus obviamus, qui tantummodo proponunt actiones, nolunt autem usque ad finem exercere iudicium, dicentes legem esse quae decernit neminem compelli actiones suas exercere nolentem. Et hanc igitur pravitatem extinguere

15 sq. argumentum notatur 'Ροπ. 28, 15.

sarum nomine decimam partem quantitatis quae libello continetur accusato esse restitutum. Quodsi dicat se copiam non habere fideiussorem dandi, tum apud iudicem apud quem causa examinanda est sanctis evangelis propositis iureiurando id ipsum confirmet, atque ita iuratoriā cautionem exhibeat et per eam quae 1 supra dicta sunt promittat. Si vero haec omnia secundum praedictum modum acta non sint, permittimus ut nullum reus executori responsum det. Quodsi contra dispositionem modo memoratam vel aliquis ex iudicibus vel officium eius vel quivis executor admonere aliquem ausus sit, a iudice eiusque officio denarum librarum auri poena exigetur, ipse autem executor litis adeo publicationi bonorum subicietur et quinquennali exilio damnabitur, ut poena videlicet ex lege irrogata periculo gloriosissimi pro tempore comitis sacrarum nostrarum rerum privatarum exigatur et fisco nostro inferatur. Omne autem damnium, quod accusatus ex hac conventionione contra praesentis legis tenorem facta passus sit, ex substantia actoris reo sarcietur periculo iudicis cuius ab executeore detentus est, nec non officii quod ei obsequitur, ut qui potentiae nostrae a summo numine crediti sunt undique indemnēs serventur. Lites vero quae ex consensu utriusque partis in iudicio moventur a poena in praesenti constitutione proposita liberas esse et quemadmodum ceteris constitutionibus nostris continetur disponenti sancimus.

III. Cum autem omnium causarum finem celeriter procedere velimus, illorum quoque fraudibus adversamur, qui tantummodo actiones proponunt nec tamen eas usque ad finem litis persequi volunt, dicentes legem esse quae caveat ne quis actiones suas exercere invitus cogatur. Hanc igitur fraudem cum ex-

4 παρ' ὧπερ om. M^a || μέλλει ἐξετάζεσθαι ἢ ὑπόθεσις B^a v. l. || ἐγγυμνάξασθαι L || 6 αὐτὸν B^c, om. Bf || βεβαιώσασθαι LB^c || 9 οὐδεμίαν τῶν L || 10 ποιήσασθαι L ποιῆσαι Bf || 13 τολμήσῃ M || 14 λίτρας χρυσῶν L || 19 ἐνδοξοτάτου] magnifici ε || κόμητος τῆς θείας ἡμῶν περιουσίας B comitis rerum privatarum ε Iul. || 20 τῶ ἡμετέρῳ δημοσίῳ L εἰς τὸ ἡμέτερον δημοσίον B || 21 ὁ ἐκ ταύτης αἰτιαθεὶς L || 22 *ὑπομνήσῃσι MLC^b ὑπέμεινεν Bf, ὑπομνήσῃσι Scrimger || 28 σύνεσιν L^a || 31 κατὰ MLC^b κατὰ Bf || 37 νόμον] Cod. 3, 7

latum V¹ || processerit T¹ || 10 responsum om. V¹ || executori] ***** V¹, om. R¹ || 11 si citra] ** citur R¹ || ut aliquis R¹ || 12 quilibet] quibus T¹ quibus T² || executor T¹ || 14 denarium V || 17 poena] *** R¹ || ex hac] et ex hac V || 21 praeter V² in ras. || facta Zachariae] factum (factus R³) libri || 22 petitori V¹ || res (?) sartietur T¹ || 24 iussionibus V || obsecundant T¹ || 25 superna cet.] na — causas scr. R² in ras. 1 versus || maiestate] tua maiestate V || divinitate glossema esse vidit Zachariae || conditi T¹ || 28 libertas R¹ liberatas V || 33 rubr. Si amonito reo actor iudicium deseruerit (dederit R) RT in marg. (ex Iul.) || Omnium Beck] Omnem libri || 34 provenire Beck] pervenire libri || 36 iudicium vulg.] iudicii RVT || 37 meminim R¹ apneminem T^a || exercere suas T¹ || 38 igitur] ergo R¹

2 pulsato V || restituet R²] restituit R¹ V restituerit T¹ restituat T² vulg. || 5 affirmat T¹ || 7 profiteantur T¹ || 8 praediximus] ***** R¹ || 9 antelatum] *****

σπουδάζοντες κελεύομεν, τῇ τοῦ μνημονευθέντος νόμου βοήθεια μὴ κεχρησθῆναι τοὺς κατὰ τινος τὰς οικίας ἐναγωγὰς προτιθέντας, εἴτε διὰ ἀρχικῆς μεθοδείας εἴτε διὰ δεύσεων βασιλεῖ προσφερομένων καὶ τῷ δικαστῇ ἐμφανιζομένων καὶ δι' αὐτοῦ εἰς γνώσιν τοῦ ἀντιδίκου φερομένων καὶ ὑπὸ νομίμου τοῦ δικαστοῦ ἐξετάσει ἀρχομένων. οὐ δικαίως γὰρ ἐνάγειν παραιτεῖται ὅστις ὡς εἰκομισ τὸν αὐτοῦ ἀντίδικον εἰς δίκην ἐκάλεσεν, ὅποτε ἡ τοιαύτη παραίτησις τῷ ἐναγομένῳ μᾶλλον ἢ περὶ τῷ ἐνάγοντι ἀρμόζει. διὸ θεσπίζομεν 10 τὸν ἐνάγοντα τὸ ἀρχθῆναι πρᾶγμα μέχρι πέρατος τῆς δίκης ἐγγυμνάξιν· εἰ δὲ ἐπέελθειν τῷ πράγματι ὑπέσθηται, δίδομεν ἄδειαν τῷ ἐναχθέντι τὸν δικαστῆν αἰτεῖν παρ' ᾧ ἡ δίκη προκαταρχθῆ, ὥστε δι' αὐτοῦ τὸν ἐνάγοντα ὑπομνησκεισθαι εἰς τὸ δικαστήριον ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ νομίμου ἐπιτολέως παραγίνεσθαι· καὶ εἰ τοῦτο μηδαμῶς ποιήσει, προτιθεμένων 15 τριῶν ἰδίκτων αὐτὸν καλεῖσθαι, μᾶς ἐκάστης κλήσεως οὐκ ἔλαττον ἢ τριάκοντα ἡμερῶν διαστήματι περικλειομένης. κελεύομεν γὰρ τοὺς ὀδιναρίους δικαστὰς 20 μὴ μόνον ταῖς τῶν κηρύκων φωναῖς, ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ ἰδίκτων προτιθεμένων οἰουδήποτε τῶν δικαζομένων μέρος ἀπολιμπανόμενον καλεῖν εἰς τὸ δικαστήριον· τῆς γὰρ τῶν κηρύκων φωνῆς ὀλίγοι παρόντες εὐρισκόμενοι ἀκούσαι δύνανται, τὰ μέντοιγε ἰδίκτα ἐπὶ πολλὰς 25 ἡμέρας προτιθέμενα πάντες σχεδὸν γινώσκουν δύνανται. πᾶσι δὲ τοῖς ἄλλοις δικασταῖς τοῖς κατὰ βασιλικὴν κέλυσιν τὰς ὑποθέσεις ἐξετάζουσιν ἐκ τοῦ παρόντος νόμου ἐπιτρέπομεν τὰ μέρη τὰ μὴ τῷ δικαστηρίῳ προσεδρεύοντα προτιθεμένοις ἰδίκτοις καλεῖν, ἵνα μὴ 30 1 ἀπέραντα διαμείνῃ τὰ πράγματα. εἰ δὲ παρὰ δικαστῆν προσιμῶν ἡ δίκη οὐκ ἐδέξατο, ἀλλὰ μόνον διὰ βιβλίον ὑπομνήσεως ἐνήχθη τις, ἡ δεύσεων τῇ ἡμετέρᾳ γαληνότητι προσερχθεισῶν κέλυσις ἡμῶν περὶ τούτου προῆλθεν εἴτε ἐγγράφως εἴτε διὰ 35 μανδάτων καὶ τῷ δικαστῇ γέγονεν ἐμφανῆς καὶ τῷ ἀντιδίκῳ ἐγνώσθη, καὶ οὕτως ἐξετάται τῷ ἐναχθέντι πρὸς τὸν ἀρμόδιον ἵνα δικαστῆν, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν ἴδιον ἀντίδικον κατὰ τὸν ὅμοιον καλεῖν τρόπον, ὥστε εἰ μὲν τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν ὁ ἐνάγων ποιήσῃτο, τὸ 40 πρᾶγμα κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν ἐξεταζόμενον πέρασ

10 Θεσπίζομεν τὸν ἐνάγοντα — 23 δικαστήριον B¹ l. c. 7 p. 228 Zach.

18 sq. argumentum notatur P¹ 8, 1.

stinguere studeamus iubemus memoratae legis auxilio non uti eos qui actiones suas contra aliquem proponunt sive per conventionem iudicalem sive per preces imperatorii oblatas et iudici insinuatatas atque per eum in notitiam adversarii perlatas et a iudice legitime examinari coeptas. Neque enim iuste recusat agere qui promptus adversarium suum in ius vocavit, cum eiusmodi recusatio reo magis quam actori conveniat. Propterea sancimus, ut actor coeptam causam usque ad finem persequatur; si autem causam persequi distulerit, reo licentiam damus postulandi a iudice apud quem lis contestata est, ut per eum actor admoveatur in iudicium venire vel per se vel per legitimum procuratorem. Et si id nequaquam fecerit, tribus edictis propositis vocetur, ita ut unaquaque vocatio non minore quam triginta dierum intervallo concludatur. Iubemus enim ordinarios iudices non solum praeconum vocibus, sed praeterea etiam edictis propositis quacumque litigantium partem absentem in iudicium vocare: nam praeconum vocem pauci qui praesentes repeririuntur audire possunt, edicta vero per multos dies proposita omnes fere cognoscere possunt. Ceteris autem omnibus iudicibus, qui ex imperiali iussione causas examinant, per praesentem legem concedimus 1 partes quae in iudicio praesto non sunt propositis edictis vocare, ne causae infinitae maneant. Quodsi apud iudicem lis initium non cepit, sed tantummodo libello conventionis quis petitus est, vel precibus nostrae serenitatis oblatas iussio nostra de hoc processit sive in scriptis sive per mandata et iudici insinuata est atque adversario nota reddita, sic quoque reo licebit competentem iudicem adire et per eum adversarium suum simili modo vocare, ut siquidem praesentiam sui fecerit actor, res secundum ordinem legum exami-

festinantes iubemus memoratae legis auxilio non eos uti, qui contra aliquem suas proposuerint actiones sive per iudiciariam conventionem sive per preces principi oblatas et iudici insinuatatas et per eum ad 5 scientiam adversarii deductas, vel sub legitimo iudicis coeptas examine. Iniuste enim agere recusat, qui paratus adversarium suum ad iudicium vocavit, cum haec excusatio pulsato magis quam actori conveniat. Quamobrem sancimus actorem coeptum negotium usque ad finem litis exercere. Si vero causam persequi distulerit, damus pulsato licentiam iudicem apud quem lis coepta est postulandi, ut ab eodem actor ad iudicium aut per se aut per legitimum procuratorem venire moneatur, et si hoc minime 15 fecerit, propositis tribus vocetur edictis, unaquaque vocatione non minus quam triginta dierum spatio concludenda. Iubemus enim ordinarios iudices non solum praeconum vocibus, sed etiam edictis propositis quacumque litigantium partem absentem in 20 iudicium vocare: vocem enim praeconum pauci possunt qui praesentes inveniuntur audire, edicta vero per multos dies sic proposita possunt paene omnes agnoscere. Aliis autem omnibus iudicibus, qui per imperialem iussione causas examinant, ex praesenti lege permittimus partes quae in iudicio non permanent propositis edictis vocare, ne causae infinitae 25 permaneant.

1 Si vero apud iudicem initium lis non accepit, sed tantum conventionali libello quicumque pulsatus est, aut precibus nostrae oblatas clementiae iussio nostra super hoc prolata sive scriptis sive per mandata iudici fuit intimata, et ea adversario per eum cognita, etiam sic licebit pulsato ire ad competentem iudicem et per eum suum adversarium simili modo vocare, ut si quidem sui praesentiam actor fecerit, causa secundum legum ordinem examinata finem legi-

2 κατὰ τινων L || 6 καὶ (et Iul.) vel i. e. ἡ. σ. ἡ καὶ Zacharias || 8 τῶν L || αὐτοῦ cum Scrimgero vulg. || 10 ἢ περὶ M ἢ B¹ || 12 ἐγγυμνάξιν L || ἐπέελθειν I, ὑπέελθειν B² || 13 ὑπερτίθεται B² || 14 προκαταρχθῆ LB^c || 17 ποιήσει B¹ || ποιῆσαι MLB^c || 18 ἰδίκτων (ἦτοι προγοραμάτων s. v. M) ML || προγοραμάτων (et sic constanter) B || 20 ὀδιναρίους] ἐμβάθμους B || δικαστὰς] δικαστὰς ἦγον τὸς ἐμβάθμους M || 22 ἰδίκτων L || 23 ἀπολιμπανόμενον μέρος B¹ || μέρος ἀπολιμπανόμενον εἴη L || 26 προτιθέμενα L || 27 ταῖς κατὰ L^a || 30 προτιθεμένοις L || προτιθεμένων προγοραμάτων καλεῖσθαι B¹ || 31 διαμείνῃ L || 33 ἐνήχθη L^s || ἐνεχθῆ M ἐναχθῆ B || 35 μανδάτων LB^s || μανδάτων M || 37 ἐγνώσθη] per eum cognita s || 38 δι' αὐτοῦ LB¹ || δι' ἑαυτοῦ MB^c || 40 παρεσίαν L^a || *ποιήσῃτο MLB

1 memorato R || legis] litis T¹ || 2 uti] ut R¹ || suas om. R || proposuerunt V || 3 iudiciariam R iuridiciariam V || 4 insinuatatas R^a || 5 legitimi T vulg. || 7 qui] quia R || paratum T¹ || uocabit V || 8 auctori R || 9 auctorem V || 13 iudicium] iudicium iudice T || legitimum imperator procuratorem T^a || 16 vocatione Contius] cautione libri || 17 concludendi T¹ conducenda R || 18 edictis T¹ || praepositis V || 19 ligatorum T || 21 inveniuntur R¹ || non inveniuntur R² VT || 22 sic] si T¹; delendum videtur posita libri, corr. Osenbrüggen || 23 iudicibus om. R || 24 iuscasionem R^a || 25 permaneant R || 32 tamen R || quacumque T¹ || 33 iussione T || 35 fuit RV vulg. || iutima T¹ || 38 ut] et T || actor om. V || fecit T¹

2 νόμιμον δέχσθαι. εἰ δὲ προτιθεμένων τῶν ἰδι-
κτων κληθεὶς εἰς τὸ δικαστήριον ἐλθεῖν καὶ τὰς ἰδίας
ἐναγωγὰς ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ νομίμου (καθάπερ εἴρηται)
ἐντολέως προσδεῖναι μὴ βουληθεῖη, τηρικαῦτα ἑτέραν
ἐνὸς ἐνιαυτοῦ προθεσίαν ἀντὶ συγχωροῦμεν, ἧς ἐν-
τὸς εἰ μὴ τῆ ἰδία ἐπεξέλθοι ἐναγωγή, δίδομεν ἀδειαν
τῷ δικαστῇ καὶ ἀπόντος τοῦ ἀντιδίκου τὰς τοῦ προ-
σεδρεύοντος μέρους δικαιολογίας κατὰ τοὺς ἡμετέρους
νόμους ἐξετάζειν καὶ τῆς ἀληθείας ἀκριβῶς ζητουμένης
νόμιμον προσφέρειν ψῆφον. εἰ δὲ ἐντὸς τῆς εἰρημένης
τοῦ ἐνὸς ἐνιαυτοῦ προθεσμίας παραγένηται καὶ τὰς
ἰδίας ἐναγωγὰς ἐγγυμνάσαι βουληθεῖη, κελύομεν τὸν
δικαστὴν πάσι τρόποις τὰ ἀναλώματα ἧθουν δαπανή-
ματα, ἅπερ διὰ τὴν δίκην ὁ ἐναχθεὶς προσεδρεύων
τῷ δικαστηρίῳ ὑπέμεινε, πρὸ πάντων εἰσπράξει τὸν
ἐνάγοντα καὶ τῷ αἰτιαθέντι παρασχῆν, καὶ οὕτω τὸν
ἐνάγοντα προσεδρεύσαι μέχρι ὅτου τὸ πρᾶγμα πέρας
δέξεται κατὰ τοὺς νόμους. εἰ γὰρ μόνον παραγένηται
καὶ τῶν δαπανημάτων εἴτα ζημιωμάτων διδομένων
μόνον τὸν ἐνιαυσίον χρόνον διακόψαι βουληθεῖη, καὶ
πάλιν ἀναχωρῶν τοῦ δικαστηρίου μέχρι πέρας τῆς
ὑποθέσεως μὴ παραμείνη, κελύομεν αὐτὸν μετὰ τὰς
εἰρημένας τῶν ἰδίκτων καὶ τοῦ ἐνιαυσίου διαστή-
ματος παρατηρήσεις πάσης ἀγωγῆς ἐκπίπτειν ἢ ἀρῶ-
ζειν αὐτῷ κατὰ τοῦ ἐναχθέντος ὑπελάμβανα. χείρων
γὰρ ὁ ἐκείνου δόλος γινώσκεται ὅστις ἐγκοπείσαν αὐτῆς
τὴν δίκην καταλείπειν, ἥπερ ἐκείνου ὅστις ἅπαξ τῆς
προκαταρχθεῖσης δίκης ἀπέστη. τῷ δὲ τοῦ νόμου προ-
νομίῳ τοῦ μὴ ἐπιτιθέντος ἀνάγκη τοῖς μὴ βουλο-
μένοις τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς κινεῖν ἐκείνοις καὶ μόνοις
30 συγχωροῦμεν κεχρησθῆναι τοῖς οὐδεμίαν ζήτησιν κατὰ
τοὺς εἰρημένους τρόπους κατὰ τῶν ἀντιδίκων κινουσί.
(Ἐπίλογος.) Ταῦτα δὲ πάντα κρατεῖν θεοπί-
στου ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῶν μῆπω ἢ κατὰ δικα-
στηκὴν ψῆφον ἢ κατὰ φιλικὴν σύμβασιν ἢ καὶ καθ'
ἑτέραν τῶ νόμῳ ἐγνωσμένην τομὴν πέρας δεξαμένων.

*****

2 timum sortiatur. Si vero propositis edictis vocatus
ad iudicium venire et suas intentiones aut per se aut
per legitimum (sicut dictum est) procuratorem propo-
nere noluerit, tunc aliud unius anni spatium ei con-
5 cedimus, intra quod nisi suam intentionem fuerit per-
secutus, damus licentiam iudici et absente adversario
partis permanentis allegationes secudum nostras
leges examinare et veritate subtilius requisita legiti-
mam proferre sententiam. Si vero intra praedictum
10 anni spatium venerit et suas intentiones exercere
voluerit, iubemus iudicem modis omnibus expensas
vel sumptus, quos propter litem pulsatus permanens
in iudicio sustinuit, autem omnia exigere actorem et
pulsato dare, et sic actorem permanere donec causa
15 finem secundum leges accipiat. Nam si tantummodo
venerit et expensis sive sumptibus datis solum annale
tempus interrumpere voluerit, et iterum ab iudicio
recedens usque ad exitum causae non permanserit,
iubemus eum post praedictas edictorum et annalis
20 spatii observationes ab omni cadere actione, quam
sibi competere contra pulsatum existimabat. Deter-
ior namque aolus eius agnoscitur qui interruptam
iterum litem deseruit, quam qui semel coeptam dere-
liquit. Legis autem privilegio, quae nolentibus non
25 imponit necessitatem proprias actiones movere, illis
tantummodo uti concedimus, qui nullam secundum
praedictos modos adversario moverint quaestionem.

(Epilogus.) Haec autem omnia obtinere de-
cernimus in causis, quae necdum vel iudiciali sen-
tentia vel amicali conventionione aut alia iuri cognita
decisione fuitae sunt, Theodote parens karissime
atque amatissime. Illustris itaque et magna aucto-
ritas tua praesentem nostri numinis legem in per-
petuum valituram edictis in hac regia urbe proposi-
40 tis et praeceptionibus in universas provincias sub
tua constitutas iurisdictione directis faciat mani-

§ 2 habet B¹ l. c. 8 p. 228 Zach.

2 nata finem legitimum accipiat. Sin autem propositis edictis vocatus in iudicium venire et actiones suas
vel per se vel per legitimum (uti dictum est) procuratorem proponere noluerit, tunc alterum unius anni
spatium ei concedimus, intra quod si actionem suam non persequatur, licentiam iudici damus etiam absente
adversario allegationes partis quae praesto fuit secundum leges nostras examinandi et veritate accurate
quaesita legitimum calculum proferendi. Quodsi intra praedictum unius anni spatium venerit et actiones
suas exercere voluerit, iubemus iudicem omnino sumptus sive expensas, quas reus in iudicio permanens
propter litem sustinuit, ante omnia ab actore exigere et reo praestare, atque ita actorem praesto esse, donec
causa secundum leges finem accipiat. Nam si venerit solum et expensis sive dispendiis praestitis annale
dumtaxat tempus interrumpere voluerit, ac rursus a iudicio recedens usque ad finem causae non per-
manserit, iubemus eum post praedictas edictorum et annalis spatii observationes omni actione excidere quam
sibi contra reum competere existimabat. Deterior enim fraus illius esse intellegitur qui interruptam litem
iterum deseruit, quam eius qui semel a contestata lite destitit. Legis autem privilegio quae necessitatem
non imponit invitis actiones suas movendi, illis solis uti permittimus qui nullam quaestionem secundum
praedictos modos adversus adversarios movent.

Epilogus. Haec autem omnia valere sancimus in causis quae nondum vel per iudicalem sen-
tentiam vel per amicabilem conventionem vel per aliam decisionem lege agnitam fuitae sunt.

4 προσδεῖναι L || μὴ] καὶ L^a || ἐνὸς ἐνιαυτοῦ ἑτέ-
ραν προθεσίαν ἀντὶ L ἑτέραν ἀντὶ προθεσίαν
ἐνὸς ἐνιαυτοῦ B^s v. l. || 6 ἐπεξέλθοι ἐναγωγή] ἐπεξ-
έλθοι ἐναγωγή (ἀγωγή L^a) ML ὑπεξέλθοι ἐναγωγή
(v. l. ἐπεξέλθοι ἀγωγή) B^s || 7 προσεδρεύοντος L ||
10 προσφέρει M || ψῆφον in litura L || 12 ἐγγυμνάσαι
B^c || 16 οὕτω L^a || 18 δέξεται B^s || 19 εἴτε] ἢ B^s ||
22 * παραμείνει MLB || 23 διαστήματος χρόνον δια-
στήματος B^s || 25 ὑπελαμβάνει (sic) L² || χείρων —
28 ἀπέστη om. B^s || 26 ὅστις ex corr. L || ἐγκοπείσαν
LB^c || 27 ἥπερ M || ἐκείνος L² || 30 τὰς ἰδίας M] τὰς
ἰδίας B, om. L || 35 συμβίβασιν L || 37 in textu graeco
nitiatur clausula una cum subscriptione, quae servatur in 5

1 uocatur R¹ || 4 aliud] ad aliud V || anni spatium
unius T || annis R¹ || 7 partis] per partis R^a || 9 prae-
dictam R¹ || 11 noluerit R² V^a || 12 praeter V || 13 sus-
tinerit T || 14 causa] ** R¹ || 15 accipiat secundum
leges R || legem V || 16 expensibus T¹ || solummodo V ||
17 ab] a R² T || 18 recedes R¹ || permanserit V¹ || 19
eum] enim T || post om. V¹ || praedictam T || annales
V¹ || 21 existimat T || 22 eius] eius est T^a || 24 privi-
legio vulg.] privilegia libri || 25 inponi T¹ || illis] in
his T || 27 quaestiones R || 33 omnia] omnia R^a ||
34 vel om. T || 36 finitae vulg.] finita RV definita T ||
38 nominis V || perpetuo RV^b || 40 et per praeceptioni-
bus R¹ || in universas prouincias RV] uniuersis prou-
intiis T || 41 tuas V^a || constituta T || manifestis R¹
manifesta R²

(dat. iv. id. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.)

festam, ut omnes ea quae pro eorum utilitate sanxi-
mus a se custodienda cognoscant.
Dat. iii. id. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
[a. 541] anno XV. Basilio v. c. cons.

ΠΙΓ

5

CXIII. Auth. CX. Coll. VIII tit. 11

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΩΣΤΕ ΕΝ ΜΕΣΩΙ ΔΙΚΗΣ ΜΗ
ΓΙΝΕΣΘΑΙ ΘΕΙΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ Η ΘΕΙΑΣ ΚΕ-
ΛΕΥΣΕΙΣ, ΑΛΛΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΓΕΝΙΚΟΥΣ
ΝΟΜΟΥΣ ΤΕΜΝΕΣΘΑΙ ΤΑΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ. ΚΑΙ
ΩΣΤΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΠΡΟ ΤΗΣ 10
ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΒΕΒΑΙΩΣΕΩΣ ΕΝΤΑΤΤΕ-
ΣΘΑΙ ΤΟΙΣ ΠΡΑΤΤΟΜΕΝΟΙΣ.

(Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.)

(Προοίμιον.) Πάντα κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους
πράττεσθαι βουλόμενοι καὶ τὴν τούτων δύναμιν φν- 15
λάττεσθαι σπουδάζοντες συνειδόμεν τὸν παρόντα γρά-
φαι νόμον εἰς τὴν αὐτῶν τῶν νόμων τήρησιν. Ἐγνωμεν
γὰρ ὡς τινες τῶν δικαστῶν βουλόμενοι τοὺς τὰς δίκας
λέγοντας διαστρέφειν καὶ ἐπικρύπτειν τὰς ἐαυτῶν σπου- 20
δάζοντες ἀναβολὰς προφασίζονται πολλὰκις λέγοντες,
ὅτι θεῖοι τύποι ἢ θεῖαι κελεύσεις ἢ καταθέσεις τῶν
περιβλεπτῶν ἡμῶν ἡγερενδραρίων ἐμφανῆς αὐτοῖς
γίνονται. ὡς δὴ διατυποῦσαι ὅπως δεῖο τὰς ὑποθέσεις
αὐτοὺς ἐξετάζειν ἢ κρίνειν.

R. IN MEDIO LITIS
NON FIERI SACRAS FORMAS AUT SACRAS
IUSSIONES, SED SECUNDUM GENERALES
LEGES DIRIMI NEGOTIA R.

Idem Aug. Theodoto pp.

(Praefatio.) Omnia secundum nostras leges
15 agi volentes et harum virtutem servari studentes per-
speximus praesentem scribere legem ad ipsarum
legum observationem. Agnovimus enim, quoniam quid-
dam iudicum volentes eis qui causas dicunt tergiver-
sari et celare suas festinantes dilaciones excusant
se frequenter dicentes, quia sacrae formae aut sacrae
iussiones aut depositiones spectabilium nostrorum
referendariorum insinuatae eis sunt, tamquam dis-
ponentes quemadmodum oporteat negotia examinari
aut iudicari.

CAPUT I.

Καὶ διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, ὥστε δίκης ἐξεταζομένης 25
εἴτε ἐπὶ χρηματικαῖς ἢ ἐγκληματικαῖς ἢ ἑτέροις οἰαίουσιν
ἀναφρομέναις αἰτίαις παρὰ δικασταῖς εἴτε ἐνταῦθα
εἴτε ἐν ἐπαρχίαις, μῆτε πραγματικῶν τύπων μῆτε ἐτέ-
ραν ἀντιγραφῆν μῆτε θεῖαν ἡμῶν τινα ἐγγραφὴν ἢ
ἀγραφὴν κέλευσιν ἢ κατάθεσιν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλείῃ 30
πόλει παρὰ τῶν περιβλεπτῶν ἡμῶν ἡγερενδραρίων
ἢ ἑτέρου τινός, διατυποῦσαν αὐτοῖς ὅπως δεῖο τὴν

Et propterea sancimus, ut dum lis examinatur
sive in pecuniariis vel criminalibus aut aliis quibus-
libet emergentibus causis apud iudices sive hic sive
in provinciis, neque pragmaticum typum neque aliam
rescriptionem neque sacram nostram quamlibet ex
scripto aut non scripto iussionem aut depositionem
in hac regia civitate spectabilium nostrorum referen-
darium aut alterius alicuius disponentem eos, quo-

Nov. CXIII (Authent. CX = Coll. VIII tit. 11: gloss.) Graece extat in ML, c. 1 (Θεσπίζομεν ὥστε δίκης ...) — 3 in
B 2, 6, 23—26. — Epit. Theod. 113, Athan. 4, 16. Julian. const. CVI.

c. I Θεσπίζομεν ὥστε δίκης — 530, 5 διατυπώσεως repetitur in B 7, 1, 17; eadem ex B 2, 6, 23 in B² B 4 p. 131 Zach.
(cf. A 33, 5 p. 251 Zach.)

c. I pr. summarium ex Ath. repetitur in paratitlis Ath. 5 § 8.

CXIII.

CONSTITUTIO NE IN MEDIA LITE SACRAE SANCTIONES VEL SACRAE IUSSIONES FIANT,
SED SECUNDUM GENERALES LEGES CAUSAE DECIDANTUR. ET UT PRAESENS CONSTI-
TUTIO ANTE PERSONARUM CONFIRMATIONEM ACTIS INSERATUR.

(Idem Augustus Theodoto praefecto praetorio.)

(Praefatio.) Cum omnia secundum leges nostras agi velimus earumque vis ut custodiatu-
deamus, placuit nobis praesentem legem scribere ad ipsarum legum observationem. Comperimus enim iudicum
nonnullos, qui eos qui causas dicunt extrahere velint atque dilaciones suas occultare studeant, saepe prae-
textu uti quod dicunt sacras sanctiones vel sacras iussiones vel depositiones spectabilium nostrorum referen-
darium sibi insinuatias esse, tamquam quae praecipiant quomodo causas examinare vel iudicare ipsos
oporteat.

Ac propterea sancimus, ut dum lis examinatur sive in pecuniariis sive criminalibus sive aliis quibus-
libet causis emergentibus apud iudices sive hic sive in provinciis, neque pragmatica sanctio neque aliud
rescriptionum neque divina nostra iussio ulla scripta aut non scripta vel depositio in hac regia urbe a spe-
ctabilibus referendariis nostris vel alio ullo, quae praecipiat ut quomodo coepta causa examinanda vel

3 iv. id. Sept. (δ' εἰδῶν Σεπτεμβρίων Ath.)] iii. id.
Sept. 5 v. id. sept. Iul.^w (om. Iul. codd. rell.) μὴν σε-
πτεμβρίῳ Theod. || CP. — vc. cons. 5] ep. imp. dn. iusti-
niano LV uc isi (sic) Iul.^w βασιλείας Ἰουστινιανῶν τὸ ἐ-
ὕπατης Βασιλείου Ath. ἰσ' ἐταί τῆς βασιλείας ὑπατίας
Βασιλείου Theod. || 6 rubr. Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι θελοῦς
τύπους ἐν μέσῳ δίκης Theod. || Ἡ διαταξίς ML] om.
Ath., vulg. || 7 θελοῦς om. Ath. || κελύσεις — 12 πραττομέ-
νοισ] κελύσεις καὶ τὰ ἐξῆς Ath. || 8 κατὰ om. L¹ || 9 καὶ
om. index L || 13 inscr. ex 5 suppl. Haloander] om. ML, || 19
αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῳ πραιτωρίων Ath. || 19
σπουδάζοντα (sic) M^o σπουδάζοντα M^a L || 22 ἡγερε-
νδραρίων (et sic constanter) M ἡγερενδραρίων (id. 31, ceteris
locis ἡγερενδραρίων) L || 23 ὡς δὴ om. L || 29 τινὰ
ἡμῶν B² || ἐγγραφὴν κέλευσιν ἢ ἀγραφὴν B² v. l. || 32
αὐτοῖς] αὐτοῦ (αὐτῶν? B² pr.) L B² 7, 1, 17, 5

III.

1 eam R^a || 2 custodiendo R¹ || cognoscat T || 3 subser.
praestat V || impr. don. iust. V || 4 uiro clarissimo consu-
lem V || 7 autem R^a || 8 sed om. R || secundum quod gene-
rales leges T de secunda generali lege V || 9 dirimi
negotia V] dederint in (dederit R) negotiis RT, decidi
negotium R² in marg. || 13 theodote T || 16 scribere]
suscipere T¹ || ad] et ad T || 18 eis V² in ras. || tergiver-
sari] uersari R² || 19 celari V^a celerare R || 20 quia
RV] quod T vulg. || 21 dispositiones VT¹ || 25 examinā-
datur R^a || 26 in om. R¹ || quibuslibet aliis R || 27 sive
in] sive om. V || 28 pragmaticam R¹ || 29 *scriptionem R¹
praescriptionem vulg. || nostram om. V || 31 expectabilium
V || 32 alicuius RV] cuiuslibet T vulg.

67

ἀρχθεϊσαν ἐξετάζειν ἢ κρίνειν ὑπόθεσιν, καταφανῆ γίνεσθαι τοῖς δικάζουσιν ἢ καταφανῆ γινόμενῃ κρατεῖν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν νόμους τὰς δίκας ἐξετάζεσθαι τε καὶ τεμνεσθαι· τὸ γὰρ ἐπὶ τῇ τῶν νόμων κρινόμενον ἐξουσίᾳ οὐκ ἂν δεηθεῖν τινὸς ἐξώθεν διατυπώσεως. εἰ γὰρ τις εἰς ἡμᾶς ὑπόθεσις ἔλθοι ἢ παρὰ δικαστῆν ἤδη λεγομένην ἢ πρὸ τοῦ ταύτην προομιον λαβεῖν, καὶ συνιδῶμεν ταύτην ἡμεῖς δι' οἰκείας ἡμῶν κρίσεως διατυπῶσαι καὶ τεμνῆν, τοῦτο οὐκ ἐστὶ τῆς ἐτέρου δικαστοῦ δέεται κρίσεως· τὰ γὰρ παρ' ἡμῶν διὰ θείας (ὡς εἰρηται) κρίσεως διατυπώματα ἢ τεμνόμενα οὐ προσδέεται τῆς ἐτέρου ἐξετάσεως ἢ κρίσεως ἢ ἀναγνηλαφήσεώς τινος. ἡμεῖς γὰρ, οἷς ὁ θεὸς καὶ τὴν τοῦ νομοθετεῖν ἐξουσίαν ἐδώρησατο, εἰ τινα κρίσιν ἐπὶ τινι ὑποθέσει προσενέγκωμεν, οὐχ ἕτερου δικαστῆ ταύτην ἐπιτρέπομεν εἴτε διὰ τύπων εἴτε διὰ καταθέσεων τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ἑφερενδარიῶν ἢ ἐτέρου τινός, ὅπως δεοί τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν ἐξετάζεσθαι ἢ κρίνεσθαι, οἷα παρ' ἡμῶν ἅπαξ κεκρμένην καὶ ἀναγνηλασθῆναι παρ' οὐδενὸς δυναμένην. τούτων διγλοπῶν κρατούντων ὅταν ἐγγράφως τοιαύτη τις ἡμῶν προέλθῃ κρίσις. εἰ μὲντοιγέ τις ἀμφισβήτησις τῷ δικαστῇ περὶ τινος γένηται νόμου, μνηστέω προς τὸ ἡμέτερον κράτος καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἐκδεχέσθαι τοῦ πράγματος ἐγγραφοῦ σαφήνιαν ἢ ἐριμηνίαν καὶ 25 1 κατ' αὐτὴν τεμνέτω τὴν δίκην. Εἰ δὲ δίκης λεγόμενης ἢ πραγματικῆς ἡμῶν τύπος ἢ κατάθεσις τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ἑφερενδარიῶν ἢ ἐτέρου τινός ἢ ἄλλο τι τῶν εἰρημένων πάντων τῷ δικάζοντι ἐμφανισθεῖν διατάττον τὴν αὐτοῦ ἐξετάσιν ἢ κρίσιν, 30 κεισόμεν τὸν δικαστῆν τοῦτοισι παντελῶς μὴ προσέχειν, ἀλλὰ τούτων ἀργούντων καὶ μηδεμίαν παντελῶς ἐχόντων ἰσχὺν κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν νόμους τὸ πρῶτον ἐξετάζειν τε καὶ νομίμω πέραιτι παραδιδόναι. εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφιλᾷσει ὁ δικαστής, decem librum auri αὐτὸν ὑποκείσθαι ποινῇ μετὰ τοῦ καὶ ἐτέρας ἡμῶν μείζονος ἀνανακτήσεως πειρασθῆναι· τῇ αὐτῇ ποινῇ ὑποκειμένου καὶ τοῦ τολμῶντος τοιοῦτον τινα ὑπαγορεύσαι τύπον καὶ τῶν ὑπογορούντων αὐτῷ καὶ τῶν τοιαύτην τινὰ κατάθεσιν ποιουμένων περιβλέ- 40

iudicanda sit, iudicantibus iusinetur aut insinuata valeat, sed secundum generales leges nostras lites et examinantur et deciduntur: quod enim ex legum auctoritate iudicatur non indigebit ulla dispositione extrinsecus petenda. Etenim si qua causa ad nos pervenerit sive quae apud iudicem iam dicta est sive antequam ibi exordium caperet, eamque nobis placuerit proprio nostro iudicio disponere et decidere, hoc non amplius alterius iudicis eget sententia: quae enim a nobis divina (ut dictum est) sententia disponuntur et deciduntur non indigent aliorum examinatione vel sententia vel retractatione ulla. Nos enim, quibus deus etiam legum ferendarum potestatem donavit, si quam sententiam de causa aliqua tulerimus, non alteri iudici eam sive per sanctiones sive per spectabilium referendariorum nostrorum vel alterius iudicis depositiones committimus, quemadmodum eiusmodi his examinanda vel decidenda sit, quippe quae semel a nobis iudicata sit neque a quoquam retractari possit. Atque haec nimirum valeant cum quae in scriptis eiusmodi sententia nostra prodicitur. Si qua vero iudici dubitatio de lege aliqua orta sit, ad potentiam nostram referat et 1 a nobis scriptam rei explanationem vel interpretationem accipiat et secundum eam litem dirimat. Quodsi dum causa agitur pragmatica sanctio nostra vel depositio spectabilium referendariorum nostrorum vel alterius alicuius vel quid aliud eorum quae dicta sunt omnium iudici insinuatum sit quod examinationem eius vel sententiam praecipiat, iubemus iudicem horum omnino non habere rationem, sed his cessantibus neque ullam omnino vim habentibus secundum generales nostras leges rem et examinare et ad legitimum finem adducere. Si vero iudex haec non observabit, decem librarum auri poenae subiciatur, praeterea aliam quoque graviolem indignationem nostram experturus; atque eidem poenae etiam is qui eiusmodi aliquam sanctionem dicere audeat subiciatur et qui ministerium ei praestent et qui eiusmodi aliquam de-

1 ἀρχθεϊσαν] ἀρχθεϊσαν αὐτοῖς B³ || γενέσθαι B³ 7, 1, 17 || 2 γινόμενῃ B¹, vulg. || 3 τὴν δίκην B³ || 4 τὸ τὸν L² || 6 ἡμᾶς B³ || 7 ταύτην] ταύτην τὴν δίκην L; abesse malim ταύτην || 8 συνιδῶμεν LB³ συνεῖδομεν M συνιδόμεν Scrimger (B¹) || 15 ἐνέγκωμεν L || 18 *τὴν ταύτην MB τὴν ταύτης L, ταύτην τὴν cum Scrimgero vulg. || 19 ἢ κρίνεσθαι — κεκρμένην om. L || 21 ἐγγραφοῦ L || 22 προέλθῃ M] προέλθοι LB || 23 γίνεται L || 27 ἢ om. 5 || τύπος ἡμῶν L || 30 αὐτοῦ] αὐτὴν B³ || 35 δέκα λίτρας (λίτρων B³) χρυσῶν LB || 36 ποινῇ M || 36 sq. μετὰ τοῦ — ποινῇ om. B³ || τοῦ om. B¹

2 *insinuare libri || insinuata libri, corr. vulg. || 3 nostra V¹ || 4 decidi vulg. || incidi libri || quod] qm̄ i. e. quoniam T || 6 quod] que T¹ || venerit aut inserui (veniat add. Beck) ||

modo decet incohatum examinare aut iudicare negotium, insinuari iudicantibus aut insinuatum valere, sed secundum generales nostras leges causas examinari et decidi: quod enim in legum positum est 5 potestate, non egebit aliqua extrinsecus dispositione. Si quod enim ad nos negotium (venerit aut) apud iudicem iam dictum aut antequam hoc principium sumat, et perspexerimus hoc nos per proprium nostrum iudicium disponere et decidere, hoc nequam 10 quam alterius iudicis egebit iudicio: siquidem a nobis per sacrum (sicut dictum est) iudicium disposita aut decisa non egebit aliorum examinatione aut iudicio aut retractatione aliqua. Nos enim, quibus deus et sancendi potestatem donavit, si aliquid iudicium in quolibet negotio protulerimus, non alio iudici hoc committimus sive per formas sive per depositiones spectabilium nostrorum referendariorum aut alterius cuiuslibet, quomodo convenit hoc negotium examinari aut iudicari, utpote a nobis semel iudicatum et quod retractari a nullo valeat. His 20 videlicet tcnentibus quando scripta talis aliqua nostra procedit sententia. Si vero aliqua dubitatio iudici de aliqua fiat lege, nuntiat ad nostram potestatem, et a nobis expectet causae scriptam declarationem et interpretationem, et secundum eam decidat litem.

1 Si vero dum causa dicitur pragmatica nostra forma aut depositio spectabilium nostrorum referendariorum aut alterius cuiuslibet aut aliud aliquid horum quae dicta sunt omnium iudicantibus insinuatur ordinans eius examinationem aut sententiam, iubemus iudicem quidem haec omnino non respicere, sed his vacantibus et nullam penitus habentibus virtutem secundum generales nostras leges causam examinare et legitimo fini contradere: si autem haec non 35 custodierit iudex, decem librarum auri eum subiacere poenae, ut etiam aliam nostram maiorem indignationem experitur; eidem poenae subiecto et eo qui praesumet talem aliquam dictare formam et ministrantibus ei et talem aliquam depositionem fa-

7 dictum] dictum est T || 8 et del. T² || perspexerimus VT²] perspeximus RT¹ || nos hoc T vulg. || nostrum iudicium V iudicium nostrum R || 9 decidere T² in marg.] dicere RVT vulg. || 10 indigebit T || *siquidem] sicut enim libri || 12 egebit T¹ || 13 nos enim V] set nos et (et del. T²) T, om. R || 14 et om. T || 15 alio] alii R²T³, o erasum in V || 17 dispositiones RT || 19 utpote T¹ || 20 *et] est libri || 21 scriptura R² || 22 processerit T quod recepit Heimbach || 23 fiet T || nuntiet] nuntiet** V¹ nuntietur V² nuntietur T³ || 24 expectent RT || 25 ea R¹T¹ || decidunt T² || 27 nostrorum] aut nostrorum R¹T || 28 aliquid aliud R || 29 iudicanti V² in ras., R¹] iudicantibus R²T vulg. || 30 examinatione aut sententia R || 31 quidem om. V || *haec omnino non] omnino non (non eras. V) RV omnino haec T || 34 fini] fui. R¹ || 36 ut] aut T¹ || maiorem om. T || 38 dictare] dicta ē T¹; dictare — 39 aliquam om. R || 39 et om. T¹

πτων ἡμῶν ῥεφερονδαρίων. καὶ ταῦτά φαμεν, εἴτε ἐκ θεῖου ἡμῶν θεσπίσματος δικάζειν τις ἐτάχθη εἴτε ἐκ προσταξέως ἀρχικῆς εἴτε κατὰ τὸ τῶν αἰρετῶν ἢ κομπρομισσαρίων διαγνωμόνων σχῆμα τῆς ζητήσεως ἀκροᾶται, εἴτε ἐγγράφως εἴτε γραμμάτων χωρὶς. ἀλλὰ κἂν εἰ τις τῶν δικαστῶν τῆς ἰδίας περιφρονῶν σατηρίας ἐκ τινος τοιοῦτου τολμήσει ψήφον ἐνεγκεῖν, ταύτην οὕτως ἄκρον εἶναι βουλόμεθα, ὡς μηδὲ ἐκκλητὸν προσδεῖσθαι μηδὲ τὴν ἐκ τῶν κομπρομισσῶν ἐπάγειν πονήν· ἡμεῖς γὰρ ἅπαντας τοὺς δικαστὰς 10 κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν νόμους τὰς τε ἐξετάσεις τὰς τε κρίσεις ποιεῖσθαι βουλόμεθα. Ἐκεῖνο δὲ τῶν ἀνομολογημένων ἐστίν, ὡς οὐδὲ ἀρχικῆς τις κρατήσει κέλευσις παρὰ τὸ διατεταγμένον τῷδε ἡμῶν τῷ νόμῳ.

cientibus spectabilibus nostris referendariis. Et haec dicimus, sive ex sacra nostra sanctione iudicare quispiam deputatus est sive ex praecepto iudiciali sive secundum arbitrorum aut compromissariorum 5 schema quaestionem audit, sive scripto sive sine litteris. Sed vel si quis iudicum propriam despiciens salutem ex aliquo tali praesumpserit sententiam proferre, hanc ita infirmam esse volumus, ut neque appellatione indigeat neque ex compromissis inferatur poena: nos enim omnes iudices secundum generales nostras leges et examinationes et sententias facere volumus. Illud quoque indubitatum est, quia neque iudicialis quaelibet valebit iussio extra quod ordinatum est hac nostra lege.

CAPUT II.

Πρὸς τοῦτοις δὲ κάκεινο τοὺς δικάζοντας εἶδέναι 15 χρεῶν, ὡς προσκόνον ἔστιν αὐτοὺς καὶ τὰς ἐτι καὶ νῦν κινουμένας ζητήσεις κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν τέμνειν νόμους, κἂν εἰ τις ἤδη θεῖον ἐφθασεν πορισάμενος θεσπίσμα διατάττον τὴν τοῦ δικαστοῦ ἐξέτασιν ἢ κρίσιν. τὸν γὰρ τοιοῦτό τι πορισάμενον ἤδη ψήφον 20 τε αὐτοτελοῦς οὕτω τετυχηκότα οὐδὲν ἐκ τῶν αὐτῶ πεπορισμένων ἀφελείσθαι βουλόμεθα. εἰ γὰρ ἅπαξ ἐφθασε ψήφος αὐτοτελής δοθεῖσα, οὐδαμῶς ταύτην ἐκ τοῦδε ἡμῶν πολυπραγμονεῖσθαι τοῦ νόμου κελύομεν, κἂν εἰ ἐκκλητὸς ἐπηκολούθησεν ἢ καὶ ἀναηλαφῆσέως ἐστὶ τις ἐλπὶς κατὰ τῆς ψήφου. τὴν δὲ μὲν 25 τινούσαν μὲν τὸν δικάζοντα ἢ δικάζειν μέλλοντα κέλυσιν, ὅπως δεῖ τὴν ζήτησιν ποιεῖσθαι ἢ κρίσιν ἐπάγειν, τὴν δὲ δίκην σπουδῇ παραδοθῆναι νόμιμῳ βουλομένῃ ἢ τὴν τῶν πεπραγμένων ἐπιέγουσαν ἐκδοσιν ἢ τὸν δικαστὴν ἀναγκάζουσαν νόμιμον ἐνεγκεῖν ψήφον ἢ συνδικαστὴν κατὰ τοὺς ἡμετέρους παρεχομένην νόμους γίνεσθαι τε καὶ κρατεῖν ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως οὐ κωλύομεν.

Super haec autem et illud iudices nosse opus est, quia competens est eos et quae adhuc et nunc moventur quaestiones secundum generales determinare leges, vel si quis iam praecessit impetrans sanctionem disponentem iudicantis examinationem aut sententiam. Ei enim, qui tale aliquid impetravit iam sententiamque definitivam nondum promeruit, nihil ex his quae impetravit prodesse volumus. Si enim semel praevenit sententia definitiva data, nequamquam hanc ex hac nostra persecrutori lege iubemus, licet appellatio subsecuta sit aut retractationis est aliqua spes contra sententiam. Eam autem quae non disponit quidem iudicantem aut iudicare futurum iussionem, quomodo oporteat quaestionem fieri aut iudicium inferri, causam vero studio tradi legitimo vult aut actorum imponit editionem aut iudicem coget legitimam proferre sententiam aut simul alium iudicem secundum nostras praestat leges, et fieri et valere et scripto et sine scriptura non prohibemus.

CAPUT III.

Ὡστε δὲ πάντας τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους καὶ μάλιστὰ 35 τοὺς δικαίως ἐπιτριβομένους τὴν ἡμετέραν ὑπέρο 5 sq. summarium ex Ath. repetitur in paratitulis Ath. 7 § 4.

Ut autem omnes nostri subiecti et maxime qui litibus atteruntur nostram pro se noverint providen-

positionem faciant spectabiles referendarii nostri. Atque haec dicimus, sive quis ex divina sanctione nostra iudicare iussus est sive ex praecepto magistratum, sive secundum formam electorum vel compromissariorum arbitrorum quaestionem examinal, sive in scriptis sive sine scriptis. Sed etsi quis iudicum sua salute contempta ex eiusmodi aliquo praecepto sententiam ferre ausus sit, eam ita irritam esse volumus, ut ne appellatione quidem indigeat neque poenam ex compromisso inducat: nos enim omnes iudices secundum generales leges nostras et examinationes et iudicia facere volumus. Illud autem in confesso est ne magistratum quidem iussionem ullam adversus id quod hac lege nostra constitutum est valituram esse.

II. Praeterea etiam illud iudices scire opus est, debere se lites quoque quae etiam nunc agitantur secundum generales leges nostras decidere, licet quis iam antea sacram sanctionem impetraverit, quae iudicis examinationem vel sententiam praecipiat. Neque enim eum, qui eiusmodi quid iam impetraverit necdum sententiam definitivam obtinuerit, quicquam ex his quae impetravit adiuvari volumus. Nam si definitiva sententia semel lata est, nullo modo eam ex hac lege nostra vexari iubemus, etiamsi appellatio subsecuta sit vel etiam retractationis spes aliqua sit contra sententiam. Ea vero iussio quae non praecipit iudicanti vel iudicatore quomodo quaestionem instituere vel sententiam ferre debeat, sed legitimum studium liti impertiri vult vel actorum editionem urget vel iudicem legitimam sententiam ferre compellit vel alterum simul iudicem secundum leges nostras praebet, quominus et fiat et valeat sive in scriptis sive sine scriptis non prohibemus.

III. Ut autem omnes subiecti nostri et maxime ii qui litibus atteruntur nostram pro ipsis provi-

3 τὸ om. B^c? τὴν B^f | αἰρετικῶν B^c? | 4 κομπρομισσαρίων (κομισσαρίων M^a) ML | τῶν δικαστοῦ τάξιν ἀναδεξαμένων B | 5 χωρὶς | χωρὶς ἐτάχθη δικάζειν L | 7 τούτων L τοιοῦτον τολμήματος B^f | ἐξενεγκεῖν B^c | 8 sq. μηδὲ — μηδὲ MLB Ath. | leg. μήτε — μήτε? | ἐκκλητὸν M | 9 κομπρομισσῶν L^b | 12 ὁμολογημένων B^f | 14 παρὰ τὰ διατεταγμένα L | 15 τοῦ δικάζοντος L^a | 16 ἐστὶν om. L^a | καὶ νῦν | καὶ om. L^a | 17 ἡμῶν om. ε | 18 θεῖον om. ε | 21 τε om. B^f, δὲ Zachariae | 22 πεπορισμένων M | 25 εἰ Zachariae | ἢ MB^f ἢ L vulg., om. B^c | ἐκκλητὸς M | παρηκολούθησεν L | 30 ἐπιέγουσαν MB (cf. Theod. κέλευσις κατεπιέγουσα τὸν δικαστὴν, Ath. ἐπιέξως τῶν πεπραγμένων) | ἐπάγουσαν L^c | 35 δὲ | δεῖ M

1 expectabilibus V | nostris om. R¹ | 2 nostra sacra V | sanctione vulg. | functione V¹? RT | iussionem V² in ras. | 4 arbitrorum Osenbruggen] arbitrium RVT² arbitrum T¹ | 5 quaestiones T¹ | litteris] uel scriptis T² e. v. | 7 prae-

sumpsit T | 11 et examinationes V] et om. RT vulg. | *facere] fieri libri, ferre vulg. | 12 indubitatum] fieri uolumus add. T^a | est RV] erit T vulg. | 13 quaelibet ualebit V² in ras. quae ualebit R¹ | 15 iudici V | nosce T | 16 eas V³ | 17 mo. ununtur T¹ | 18 si quis] al. si quispiam R² in marg. | praecesserit V | 20 aliquid cat. | [quid — 25 licet scr. R² in ras. 3 vv. | impetrabit V impetraverit T | 21 sententia que definitivam T¹ sententiam definitivam quae V | nundum R^a | 22 impetraverit T | prodesse V² in ras. | 23 peruenit V | 24 hac om. T | lege persecrutori T | 25 fit T | 26 spes VT] species R vulg. | Eam] Est R¹ | 27 iudicante T¹ | futuram R¹ T² futura R² | 29 *studio tradi] studiose tradi RV studiose tradi fini T, fini ante studiose add. V³, post uult add. R² | 30 auctorum T^a | imponit vulg. | aditionem T¹ edictionem V | 31 coget om. V | 32 praestat] positas T | 33 et scripto] et om. T¹ | sine] non T | 35 Ut] aut V¹ | 36 atteruntur T | nostra pro se nouerit R | prudentiam V¹

αὐτῶν εἶδέναι πρόνοιαν, καὶ μηδένα τόνδε ἡμῶν τὸν θεῖον παραπροποιήσασθαι νόμον μηδὲ ἀγνοίαν ἐπ' αὐτῷ προτείνεσθαι, θεσπίζομεν ἐφ' ἑκάστης ὑποθέσεως ἀρχὴν παρὰ δικαστῆ λαμβανούσης ἐκ προοιμίον εὐθύς καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς τῶν προσώπων βεβαιώσεως ἐγγράφεισθαι τε αὐτὸν καὶ τῶν ὑπομνημάτων γίνεσθαι μέρος. οὕτω γὰρ ἂν τῶν πρακτομένων προλάμπων κωλύσειε τὰ παρὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐγχειρούμενα περὶ τε τὰ ἄλλα περὶ τε αὐτὴν ὡς εἰκὸς τῶν τῶν προσώπων βεβαίωσιν, καὶ τοῖς παραβαίνειν αὐτὸν ἐπιχειροῦσι διὰ τῶν ἐπιτιμιῶν ἀπειλῶν ἀναχαιτίσειε τε τῶν τοιοῦτων αὐτοῦς τολημάτων καὶ ταῖς οἰκταῖς καιρὸν οὐκ ἔασει γίνεσθαι ποιαις. ἵνα γὰρ παρανομίαν ὁμοῦ καὶ ἀδικίαν διὰ πάντων ἐκβάλλωμεν, διὰ τοῦτο τὸν παρόντα θεθεκαμεν νόμον, πανταχόθεν αὐτὸν τε καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς ἄλλους ἀσφαλεῖς τε καὶ ἀνεπιβουλεύτους φυλάττοντες τῇ πολιτείᾳ νόμου, καθ' οὓς ἡμεῖς τε αὐτοὶ τὴν βασιλείαν θεοῦ δόντος παραλάβομεν φυλάττεσθαι τε τὴν ἡμετέραν πολιτείαν καὶ ὑπ' αὐτῶν φρουρεῖσθαι διὰ παντὸς εὐχόμεθα.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχῇ παραφυλάξει μὲν σπενσάτω, πᾶσι δὲ δήλα κατασιγησάτω, προτιθέισα μὲν αὐτὸν κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, προστάγμασι δὲ τοῖς ἐξ ἔθους χωμένῃ πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχῶν ἡγουμένους, ὥστε πάντας ἀνθρώπους γινώσκειν καὶ δι' αὐτοῦ, ἦν ἐπ' αὐτοῖς ἔχομεν πρόνοιαν.

Dat. x. k. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons. [a. 541]

tiam, et nullus hanc sacram nostram circumveniat legem neque ignorantiam in ea proponat, sancimus in unoquoque negotio initium apud iudicem accipiente ex prooemiis mox et ante ipsam personarum firmationem inscribi eam et monumentorum fieri partem. Sic enim gestis praefulgens prohibebit ea quae praeter eius virtutem temptantur circa alia et circa ipsam forsitan personarum firmationem, et praevaricari eam nitentibus per multam interminata refrenabit a talibus eos praesumptionibus et propriis tempus non sinit fieri poenis. Ut enim iniquitatem simul et iniustitiam per omnia expellamus, propterea praesentem posuimus legem, undique eam et per eam alias cautas et incircumveniendas custodientes reipublicae leges, secundum quas et nos ipsi imperium deo dante suscepimus custodire, nostramque rempublicam ab his muniri semper optamus.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo servare quidem studeat, omnibus autem palam faciat, proponens quidem eam in hac felicissima civitate, praeceptis autem sollemnibus utens ad provinciarum praesides, ut omnes homines sciant et per eam, quam super eis habemus providentiam.

dentiam cognoscant neve ullus hanc sacram legem nostram dissimulet aut ignorantiam eius praetendat, sancimus, ut ea in unaquoque causa quae initium apud iudicem capiat statim a principio et ante ipsam personarum confirmationem perscribatur et pars actorum fiat. Ita enim actis praefulgens prohibebit ea si quae contra vim eius templantur tam in aliis quam in ipsa sorte personarum confirmatione, iisque qui violare eam conentur, poenas minitatur et ab eiusmodi conatibus eos refrenabit neque locum fieri suis poenis patietur. Nam ut iniquitatem simul et iniustitiam per omnia expelleremus, propterea praesentem legem tulimus, undique eam et per eam ceteras leges securas et insidiarum expertes reipublicae custodientes, secundum quas nos ipsi imperium deo dante suscepimus atque ut respublica nostra servetur et per eas muniatu semper optamus.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas et observare studeat et omnibus manifesta faciat, tam in hac felici civitate eam proponens quam solitis praeceptis ad praesides provinciarum utens, ut omnes homines ex ea quoque cognoscant, quam ipsis curam adhibeamus.

2 ἀποπροποιεῖσθαι L || 7 μέρος] quae sequuntur om. B¹ || ἂν τῶν] αὐτῶν B^c || 8 *κωλύσει L κωλύση MB^c || 13 γενέσθαι B^c || 17 φυλάσσοιτες B^c || 18 sq. παρελάβομεν — φρουρεῖσθαι] suscepimus custodire nostramque rempublicam ab his muniri ε || 24 *κατὰ ταύτην scripsi ex ε] κατὰ (κατ' M) αὐτὴν ML || 28 subscr. om. ε || dat. x. k. dec. ep. imp. dn. iust. pp. aug. anno XV. basilio uc. cons. M, dat. x. k. dec. imp. dn. iustiniani pp. anno XV. basil. cons. Iul.^{us} (om. Iul. codd. cett.) ἐγγράφῃ πρὸς ἰ' καλάνδων Δεκεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανῶν τὸ 15' ὑπατείας Ἀπώνος Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ δεκεμβρίῳ ἔτει 15' βασιλείας ὑπατείας Βασιλείου Θεοδ.

1 sacram nostram (nostra T¹) VT] nostram sacram R vulg. || 3 accipiente Beck] accipiē V¹ accipere RV²T vulg. || 4 ex proemiis V² in ras. || 6 prohibet V || 7 *aliam libri || 8 firmationem] prae firmationem R^a || 9 per multam R¹] per multa R² VT vulg. || interminatam Beck || refrenavit RVT, corr. vulg. || 10 et propriis] propriis R et prioribus T¹, s. v. R² || 11 sinit R V] sinat T sinet vulg. || et iustitiam V et in iniustitiam T || 12 propterea — 21 placuerunt scr. R² in ras. 3 vv. || 13 ponimus T || undique — alias causas scr. V² in ras. 1/2 vs. || 14 cautas R⁽²⁾ vulg.] causas VT || custodiendas T¹ || 15 imperio T¹ et imperium R || 16 custodie T^a custodiri vulg. || nostramque RT² vulg.] nostram VT¹ || leg. (et) custodiri nostram rempublicam (et) ab his ? || 17 munire R || 24 propones quidam V || 25 utens om. R¹ || 26 ut] autem ad T¹ || homines om. R || 27 his R || subscriptione carent libri

CXIV.

Auth. CIX. Coll. VIII tit. 10

R UT DIVINAE IUSSIONES SUBSCRIPTIONEM HABEANT
GLORIOSI QUAESTORIS R

Idem Aug. Theodoto pp.

(Praefatio.) Nostrae serenitatis sollicitudo remediis invigilat subiectorum, nec cessamus inquirere, ⁵ si quid sit in nostra republica corrigendum: ideo namque voluntarios labores adpetimus, ut quietem alii praeparemus. Unde ad universorum utilitatem pertinere perspeximus, si sacras etiam iussiones cum competentis iubeamus cautela procedere, ne aliquibus liceat eas pro sua voluntate conficere.

CAPUT I.

Nam praesenti lege decernimus nullam divinam iussionem neque per viri magnifici quaestoris adiutores neque per aliam cuiuslibet militiae aut dignitatis aut officii personam cuicumque iudici confectam ¹⁰ a quolibet suscipi cognitore, cui magnifici viri quaestoris adnotatio subiecta non fuerit, qua contineatur et inter quos et ad quem iudicem vel per quam fuerit directa personam, quateus omni posthac ambiguitate submotam nulla cuiuslibet excusationis relinquatur occasio; scientibus iudicibus vel administratoribus universis, quod si in quolibet negotio sacram susceperint iussionem, nisi cui viri magnifici quaestoris fuerit subiecta ¹⁵ notatio, multa viginti librarum auri ****, et officium eorum simili poena plectetur. Quibus iubemus, si qua ad eos iussio talis advenerit, mox ad praedictum virum magnificum quaestorem referre, aut cum illo qui haec ingerit destinare, ut in eum vindicta procedat quam in falsarios iura nostra constituunt, Theodote parens karissime atque amantissime. Quam legem perpetuo valituram celsitudo tua ad universorum faciat pervenire notitiam. Dat. kal. Nov. CP. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons. [a. 541]

Nov. CXIV (Authent. CIX = Coll. VIII tit. 10: gloss.) Latine tantum extat. Habetur etiam in appendice Iuliani (Iul.^b cons. CXXXI kp. DLXXXVI, Iul.^w cons. CXXXI kp. DLXXVII, in Iul.^v folio exciso non extat nisi particula extrema si qua ad eos iussio (15) — notitiam). — Epit. Theod. 114 (inde ML, B 2, 6, 27 c. schol.), Athan. 22, 6.

2 rubr. De sacris diuinis (sic) subscriptionem habere gloriosi questoris Iul.^{bw} Περὶ τοῦ τὰς θείας κλεῦσεις ἔχειν ὑπογραφήν τοῦ κοιναῖστορος Ath. Περὶ θείων κλεῦσεων Theod. || Ut om. RT¹ || 3 gloriosissimi quaestoris T^b quaestoris gloriosissimi T^a || 4 inscr. om. Iul.^{bw} || 5 in. Nostra serenitas sollicitudo cod. Ath. Ἡ ἡμετέρα μερομότης Theod. || serinitatis V¹ || remedii Iul.^{bw} || subditorum Iul.^{bw} || necessamus R¹ necesse Iul.^b necessat Iul.^w || inquirere om. R¹ || 6 si quid] in quid R¹ quid si Iul.^w quid Iul.^b || reipublica V^a || corrigendum est ideo R¹ || uoluntarius Iul.^{bw} || 7 diuersorum V || perspeximus Iul.^{bw} respeximus RVT || sacra Iul.^w || etiam] et R¹ || cum om. T¹ || 8 producere Iul.^w || uoluntatem Iul.^w || conficere Iul.^b] confitere Iul.^w confiteri RVT || 9 decer**** V¹ || adiutores cet.] iutores — 13 cuiuslibet excu] scr. R² in ras. 4 vv. || 10 alium T¹ || aut officii] aut om. Iul.^w || persona Iul.^w || cuicumque] quocumque R Iul.^{bw} quae cuicumque V² in ras. 7 litt., quoque cuicumque (quaecumque T²) T || iudici RT Iul.^b] iudicii V iudicio Iul.^w || confectam VT²] confessam RT¹ confixa ut Iul.^b || 11 a om. V || suscepit Iul.^b || qua V² in ras., que Iul.^{bw} || contineatur T¹ vulg.] conteneatur Iul.^w continuatur Iul.^b con-

tinetur RVT² || 12 quam] qua Iul.^w || directam R || persona Iul.^{bw} || posthao T || 13 cuiuslibet] cuiuslibet et Iul.^w || reliquat Iul.^b reliqua Iul.^w || 14 negotia R¹ || sacra Iul.^{bw} || susceperint Iul.^b || uiri magnifici questoris Iul.^b] uiris magnificis questores Iul.^w quaestoris uiri magnifici RVT || 15 annotatio T² vulg. || hiatum non notant libri, suppl. fere ipsis imminet (sim. Zachariae) || officio Iul.^w || similis V || 16 uisio T¹ || refer** V¹ referre V² || 17 haec Iul.^{bw}] hoc RVT || destinari Iul.^w || ut in eum] aut in eum V³ in ras. 4 litt. || uindictam Iul.^v || quam] et T¹ || in om. Iul.^{bw} || falsarios] falsarii hos Iul.^b falsari his Iul.^{vw} falsariam aliam R¹ || constituit Iul.^v consistunt T¹ || 18 paren kmē Iul.^v kmē parens R || lege Iul.^w || ualitura Iul.^{bw} || 19 subscr. praestant V Iul.^{bw} || kal. nou. Iul.^{bw}, kal. nobs. V καλῶνδων Νοεμβρίων Ath. μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod. || CP. — anno XV.] cp. dn. iust. pp. a. (a. om. Iul.^w) ann. XVI. Iul.^{bw} doño iust. pp. aug. anno XV. V βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ εἶ Ath. ἔται εἰ βασιλείας Theod. || basilio uc. (aug. Iul.^w) cons. Iul.^{bw}] om. V; ὑπατίας (ὑπατία Theod.) Βασιλείου Ath. Theod.

ΠΙΕ

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ἘΧΕΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑ. ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ· ΕΝ ΤΗ ΕΞΕΤΑΣΕΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΨΗΛΑΦΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΚΑΤ' ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΕΜΝΕΣΘΑΙ ΤΑΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΡΑΤΟΥΝΤΑΣ ΕΝ ΤΩΙ ΚΑΙΡΩΙ ΤΗΣ ΨΗΦΟΥ Η ΤΗΣ ΜΗΝΥΣΕΩΣ, ΟΥ ΜΗΝ ΤΟΥΣ ΓΥΤΕΡΟΝ ΤΕΘΕΝΤΑΣ.

Β. ΕΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟ ΕΝ ΜΕΡΟΣ ΑΠΟΤΑΞΗΤΑΙ ΤΑΙΣ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑΙΣ ΑΡΚΟΥΜΕΝΟΝ, ΤΟ ΔΕ ΕΤΕΡΟΝ ΥΠΕΡΤΙΘΕΤΑΙ ΩΣ ΟΥΚ ΑΡΚΟΥΜΕΝΟΝ, Ο ΔΙΚΑΣΤΗΣ ΔΙΔΟΤΩ ΕΝΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΝ ΜΗΝΑ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ, ΤΟΥΤΩΝ ΔΕ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΩΝ ΜΗΚΕΤΙ ΑΝΑΜΕΝΕΤΩ, ΑΛΛΑ ΨΗΦΟΝ ΔΙΔΟΤΩ.

Γ. ΑΙΤΙΑΙ ΤΟΙΣ ΓΟΝΕΥΣΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΕΥΛΟΓΟΥ ΑΧΑΡΙΣΤΙΑΣ.

Δ. ΑΙΤΙΑΙ ΤΟΙΣ ΠΑΙΣΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΕΥΛΟΓΟΥ ΑΧΑΡΙΣΤΙΑΣ.

Ε. ΩΣΤΕ ΤΟΥΣ ΠΕΝΘΟΥΝΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣ-20 ΗΚΟΝΤΑΣ ΑΥΤΟΙΣ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΕΝΑΤΩΝ ΕΚ ΜΗΔΕΜΙΑΣ ΑΙΤΙΑΣ ΣΥΝΕΧΕΣΘΑΙ Η ΥΠΟΜΙΜΝΗΣΕΣΘΑΙ.

Ζ. ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΙΩΝ, ΕΙ ΤΙΣ ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΕΙ Η ΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙ· ΤΟ ΙΚΑΝΟΝ ΣΟΙ ΠΟΙΩ, Η ΤΟ ΙΚΑΝΟΝ ΣΟΙ ΓΕΝΗΣΕΤΑΙ ΠΑΡ ΕΜΟΥ 25 ΚΑΙ ΤΟΥΔΕ ΚΑΙ ΤΟΥΔΕ, Η ΚΑΙ ΤΟ ΙΚΑΝΟΝ ΣΟΙ ΓΕΝΗΣΕΤΑΙ ΠΑΡ ΕΜΟΥ Η ΤΟΥΔΕ Η ΤΟΥΔΕ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

CXV. Auth. CXI. Coll. VIII tit. 12

R; UT CUM DE APPELLATIONE COGNOSCITUR SECUNDUM ILLAS LEGES DEBEAT IUDICARI QUAE TEMPORE DATAE SENTENTIAE OBTINEBANT, NON SECUNDUM EAS QUAE POSTEA PROMULGATAE SUNT, ET DE ALIIS CAPITULIS.

Idem Aug. Theodoto pp.

(Προοίμιον.) Ἦλθεν εἰς γνώσιν τῆς ἡμετέρας 30 γαληνόνητος, ὡς δίκης κινήσεως μεταξὺ Εὐσταθίου τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς Τλω πόλεως καὶ Πίστου διακόνου τῆς Τελμησσέων ἐκκλησίας ψήφου ἀντιτελῆς προήλθε παρὰ τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένου, κατ' ἧς ἐκκλητικὸς ἐπιδόθη. οἱ δικασταὶ τοίνυν, παρ' 35

(Praefatio.) Pervenit ad scientiam nostrae serenitatis, quod (cum) inter Eustathium virum reverentissimum Tloae civitatis episcopum et Pistum diaconum ecclesiae Telmissenae fuisset causa commota, processit a rectore provinciae definitiva sententia, contra quam appellatio est porrecta. Iudices

Nov. CXV (Authentic. CXI = Coll. VIII tit. 12: gloss.) Graece extat in *ML*, A f. 216^r (τίτλος ἐνάτος), pleraque in *B* variis locis, magna pars in *Prochiro* et *Epanagoge* (v. infra). — *Epit. Theod.* 115, *Athan.* 7, 1 (s). *Iulian. const.* CVII.

CXV.

HAEC CONSTITUTIO SEX HABET CAPITA: PRIMUM, UT IN EXAMINANDIS APPELLATIONIBUS ET RETRACTATIONIBUS ET RELATIONIBUS IUDICUM SECUNDUM ILLAS LEGES CAUSAE DECIDANTUR QUAE TEMPORE SENTENTIAE VEL RELATIONIS VALEBANT, NEQUE VERO QUAE POSTEA LATAE SUNT.

2. SI ALTERA PARS LITIGANTIUM CONTENTA ALLEGATIONIBUS RENUNTIET, ALTERA DIFFERAT UTPOTE NON CONTENTA, IUDEX UNIUS ET ALTERIUS ET TERTII MENSIS DILATIONEM DET, HIS AUTEM PRAETERLAPSIS NON AMPLIUS OPPERIATUR, SED SENTENTIAM FERAT.

3. CAUSAE INGRATITUDINIS IUSTAE QUAE PARENTIBUS SINT ADVERSUS LIBEROS.

4. CAUSAE INGRATITUDINIS IUSTAE QUAE LIBERIS SINT ADVERSUS PARENTES.

5. UT LUGENTES ET PROPINQUI EORUM INTRA NONUM DIEM NULLA DE CAUSA PETANTUR VEL IN IUS VOCENTUR.

6. DE CONSTITUTAE PECUNIAE OBLIGATIONIBUS ET SPONSIONIBUS, SI QUIS ITA CONSTITUAT VEL SPONDEAT SATIS TIBI FACIO, VEL SATIS TIBI FIET A ME ET AB HOC ET ILLO, VEL ETIAM SATIS TIBI FIET A ME VEL AB HOC VEL ILLO.

Idem Augustus Theodoto praefecto sacro praetorio per Orientem.

Praefatio. Pervenit ad notitiam serenitatis nostrae, lite mota inter Eustathium deo carissimum episcopum urbis Tloae et Pistum diaconum ecclesiae Telmessensis sententiam definitivam a praeside provinciae prodidisse, contra quam appellatio porrecta esset. Proinde iudices, apud quos appellatio examina-

2 rubr. Περί ἐγκλήτων, καὶ περὶ δικαζομένων, καὶ περὶ exheredationis, καὶ περὶ πενθούτων, καὶ περὶ ἀντιφανήσεως Theod. Περὶ τῶν ἀπὸ νόμου καλουμένων κληρονόμων A || Ἡ διάταξις εἶ om. L in textu || εἶ (εξ L) ἔχει κεφάλαια index ML || εἶ κεφάλαια ἔχει M in textu ἔχει κεφάλαια εἶ Ath. (index) || 3 ἐγκλήτων (et ita saepius) M || τῶν ἀναψηλαφῆσεων ML, Ath. index] ἀναψηλαφῆσει Ath. cod. in textu || 4 δικαστηρίων index Ath. || 5 κατ' ὥστε κατ' Ath. || 6 τοὺς κρατούντας Haloander] κατὰ (καὶ Ath. in textu) τοὺς κρατούντας ML Ath. || 7 ἦ] καὶ Ath. in textu, om. index Ath. || 8 τεθέντας, καὶ τὰ ἐξῆς reliquis omissis Ath. || 9 β'.] τὸ δεύτερον (sim. in seqq.) index L || ἀποτάξεται L || 10 τὸ δὲ ἕτερον — 11 ἀρκοῦμενον L, index M] om. M, index L || 16 τῆς] τοῖς M in textu, τῆς et τῶν om. L in textu || 18 δ'. Αἰτίαι — 19 ἀχαριστίας om. index L || κατὰ om. L^a || 20 ὥστε τὸ τοῦς L in textu || 22 σύρρεσθαι L in textu || 23 εἶ] ἕκτον index L || ἀντιφανήσεως L in textu (Theod.) || 25 παρ' ἐμοῦ — 27 γενή-

σται om. index M || 26 ἦ καὶ] ἦ L in textu || 28 inscr. Ἀποκράτωρ ἰουστινιανὸς αὐγουστος ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ τέταρτον ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατριῶν A || 30 ᾧ A marg. || 32 τῆς τλοπόλεως A || 33 πιστοῦ MA || τελμησσέων M] τελμισσέων LA

2 Ut T vulg.] om. RV || 3 debeant T || 4 data R¹ || obtineant R || 5 sunt promulgate T || 30 serenitatis nostrae R || 31 cum add. vulg. || eustachium RV, corr. vulg. || 32 Tloae Heimbach] thole T thone R telene V² in ras. || 33 diaconem V || Telmissenae] celmiscene T celmiscene R cel..... V¹ celscel V² || fuisset commota causa V² ..... mota V¹ || 35 appellatio est] appellatione R¹ appellationem T¹ appellationem est V² || Iudices] rubr. Si noua lex post porrectam prouocationem promulgetur T marg. (ex Iul.)

οἷς ἡ ἐκκλητος ἐξητάζετο, ἀμφιβάλλοντες πρὸς τὴν ἡμέτεραν ἀντήγαγον ἡμερότητα, πότερον ἄρα κατὰ τοὺς κρατούντας νόμους, ἤνῃκα προήλθεν ἡ αὐτοτελής ψήφος, ἢ κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ νόμου τοῦ μετὰ τὴν αὐτοτελή ψήφον παρ' ἡμῶν φοιτήσαντος τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ὠφελον ἐξετάσαι. ἡμεῖς τοίνυν δίκαιον εἶναι συνειδόμεν κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἐν τῷ καιρῷ τῆς δεδομένης ψήφου κρατούντας τὴν προλεχθεῖσαν τῆς ἐκκλητοῦ αἰτίαν ἐξετασθῆναι καὶ κατ' αὐτοὺς πέρασ λαβεῖν· συνειδόμεν δὲ καὶ εἰς τὰ μετὰ ταῦτα, ἡνῃκα τοιαύτη τις ἀμφισβήτησις ἀναφύῃ, κατὰ τὴν ὁμοίαν τάξιν ταύτην περαιοῖσθαι.

CAPUT I.

Καὶ διὰ τοῦτο θεσπιζόμεν, εἴ ποτε περὶ τινος ὑποθέσεως προέλθοι ψήφος αὐτοτελής καὶ ἐκκλητος ἐπακολουθήσειε, τοὺς τὴν ἐκκλητον ἐξετάζοντας κατὰ τοὺς νόμους, οἵτινες κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτοτελοῦς ψήφου ἐκράτουν, πέρασ διδόναι τῷ πράγματι. τοῦτον αὐτοῦ δηλονότι παραφυλαττομένου καὶ ἐν τῷ ἀναψηλαφησθαι τὰς τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπιόχων ψήφους, καὶ ἐπὶ ταῖς ἀναφοραῖς τῶν δικαστῶν, ὅτε ἀμφότερα τὰ μέρη πάσαις ταῖς ἰδίαις ἀποτάσσονται δικαιολογίας καὶ οἱ δικασταὶ δι' οἰκείων ἀναφορῶν ἐρωτήσουσι, τί ἄρα ὠφελεῖ διατηρωθῆναι. ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς εἰρημένους θεμασίον ἐκείνους τοὺς νόμους παρὰ τῶν διαγνομόνων φυλάττεσθαι θεσπιζόμεν, οἵπῃ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ψήφου ἢ δηλαδὴ τῆς ἀναφορᾶς ἐκράτουν, κἂν εἰ συμβαίῃ μετὰ ταῦτα νόμον φοιτήσαι νέον τι διατυπώντα καὶ τὴν ἐαυτοῦ δύναμιν καὶ εἰς τὰ παρεληλυθότα πράγματα ἀναφέροντα.

CAPUT II.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τῷ παρόντι προστίθεμεν νόμῳ. 30 ἐπειδὴ γὰρ μετὰ τῶν δικαζομένων ἐσθ' ὅτε συμβαίνει ἴσῃ μὲν τῶν μερῶν ἰδίαις ἀποτάσσασθαι δικαιολογίας, τὸ δὲ ἄλλο γινώσκον ἐαντὶ κακῶν

igitur, apud quos appellatio ventilabatur, dubitantes ad nostram clementiam retulerunt, an secundum leges quae obtinebant, quando processit definitiva sententia, an secundum tenorem legis quae post definitivam sententiam a nobis promulgata est eandem causam examinare deberent. Nos itaque iustum esse perspeximus secundum leges quae obtinebant tempore datae sententiae praedictam appellationis causam examinari et terminum secundum ipsas accipere; praevimus autem et posthac, quandoque dubitatio talis emerit, eam simili ordine terminari.

Ideoque sancimus, si quando de aliqua causa processerit definitiva sententia et provocatio fuerit subsequuta, appellationis examinatores secundum leges quae tempore definitivae sententiae obtinebant terminum dare negotio. Hoc eodem videlicet observando et in retractandis amplissimae praefecturae praetorianae sedis sententiis et in suggestionibus iudicum, quando utraque partes omnibus allegationibus suis renuntiaverint et iudices per suas relationes, quid disponi debeat, interrogaverint. In omnibus enim praedictis casibus illas leges a cognitoribus servari decernimus quae tempore sententiae aut certe relationis obtinebant, tametsi contingerit postea legem promulgari novi aliquid disponentem et tenorem suum ad praeterita quoque negotia referentem.

Sed et haec praesenti addimus sanctioni, ut quia inter litigatores aliquando contingit unam quidem partem suis allegationibus renuntiare, aliam vero scientem se malas causas habere post cognitionalia

c. I extat B 9, 2, 7.

c. II (Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τῶν . . . .) extat B 7, 4, 4. — Summarium habetur Ποτ. 15, 7 (ubi citatur νεαρά ρέ'), summa Ath. repetitur in paratitulis Ath. 5 § 13.

batur, cum ambigerent ad clementiam nostram rettulerunt, utrum secundum leges quae valuissent quo tempore definitiva sententia processit, an secundum vim legis a nobis post definitivam sententiam promulgatae eandem causam examinare deberent? Nobis igitur par esse visum est secundum leges quae tempore latae sententiae valebant praedictam appellationis causam examinari atque secundum eas terminum accipere; placuit autem ut etiam in posterum, si quando eiusmodi dubitatio oriatur, ea similem in modum terminetur.

I. Ac propterea sancimus, si quando de causa aliqua definitiva sententia processerit et appellatio subsequuta sit, ut iudices appellationis secundum eas leges, quae tempore definitivae sententiae valebant, rei finem imponant. Idque ipsum videlicet observet etiam in retractandis gloriosissimorum praefectorum sententiis et in relationibus iudicum, quando utraque pars omnibus allegationibus suis renuntiaverit iudicesque per relationes suas quid statui oporteat interrogent. In omnibus enim quos diximus casibus illas leges a cognitoribus custodiri sancimus, quae tempore sententiae aut certe relationis valebant, tametsi postea legem ferri contingat quae novi quid statuat et vim suam ad praeteritas quoque causas referat.

II. Sed hoc quoque praesenti legi adicimus. Quoniam enim inter litigantes interdum contingit ut altera pars allegationibus suis renuntiet, altera autem cum intellegat se malam habere causam post cognitio-

1 ἐξητάζοντο M || πρὸς εἰς A || 2 ἤγαγον A || πρότερον A || 6 ὠφελον L || β' A marg. || εἶναι om. A || 7 κατὰ τοὺς τοὺς εν. A || τῷ om. L^a || 8 δεδομένης MA] δεδομένης L || 13 γ' A marg. || Καὶ — θεσπιζόμεν, εἴ ποτε] θεσπιζόμεν κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἐν τῷ καιρῷ τῆς δεδομένης ψήφου κρατούντας τὴν τῆς ἐκκλητοῦ αἰτίαν ἐξετασθῆναι καὶ κατ' αὐτοὺς πέρασ λαβεῖν (cf. 7—10), καὶ εἴποτε B^c θεσπιζόμεν, εἴποτε B^f || 15 *ἐπακολουθήσουσι libri || 16 τοὺς om. A || 22 ἐρωτήσωσι AB^f || 23 διατηρωθῆναι L^a τυπωθῆναι A || ἐν ἀπασί (in mq. δ') A || γὰρ om. B^c || εἰρημένους] ἡμετέροις A || 26 ἦ om. A || 28 καὶ εἰς] καὶ om. A || 30 ε' A marg. || τούτω] haec ε || 32 μὲν τῶν μερῶν LB^c] τῶν μερῶν M μὲν μέρος B^f μὲν τῶν δικαζομένων A || 33 τὸν δὲ ἄλλον γινώσκοντα A || ἐαντὶ M] ἐαντὶ LB ἐαντὸν A || κακῶν — πράγμα] malas causas ε

1 appellatio] causa T || 2 legem R || 3 optinebat R² || sententia diffinitiva R || 5 promulgata R¹ || 6 examinari R¹ || prospeximus V || 10 et] etsi R² || post hanc R¹ VT || quandoque RT] si quando V || talis dubitatio T || 11 ea V || terminare T || 13 de om. R¹, in R² || 14 subsequuta fuerit R fuerit obsecuta T¹ || 15 examinatores R¹ || 16 diffinitivae tempore T || 18 *praefecturae inserui (sedis ante sententiis suppl. Beck) || 19 sententiae T¹ || suggestionibus R¹ || 20 utraque V || 21 renuntiauerit R || quod R qui T¹ || 22 debeant VT || enim om. T || 24 relationes V¹ || 25 postea] post eam T¹ || 30 rubr. De his qui post renuntiationem aduersariorum habere se dicunt allegationes (probationes T) RT in marg. (ex Iul.) || hoc vulg. || adimus V¹ addimus T || ut quia] ut del. Contius, quia enim Beck || 31 contingit V || 33 malas] in alias R V || cognitionalias V^a

ἔχειν πᾶγμα μετὰ τοὺς διαγνωστικούς ἀγῶνας καὶ τὰς προθεσμίας, ἀς οἱ νόμοι τῶν ἀποδείξεων ἐνεκεν συγχωροῦσι, μὴ βούλεσθαι ὁμολογεῖν ἀρκεῖν ἐαυτῷ τὰς δικαιολογίας πρὸς τὸ μὴ ταχέως τὴν τοῦ πράγματος γνωσθῆναι ποιότητα, κελυόμεν, ὥστε ἦνίκα τὸ ἐν τῶν μερῶν ταῖς ἰδίαις ἀποτάσσεται δικαιολογίας, τὸ δὲ ἄλλο μέρος εἶποι ἔχειν τι ὅπερ ὀφείλει προθεῖναι, τὸν τοῦ πράγματος δικαστὴν πᾶσι τρόποις τὸ μέρος τὸ χρώμενον τῇ ὑπερθέσει καταναγκάζειν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀποτάσσασθαι τὸ ἕτερον μέρος ὅπερ ἂν βούληται δίχα τινὸς ὑπερθέσεως προτιθεῖναι. ὅπερ εἰ μὴ ποιήσῃ, τηρικαῦτα πρὸς τὸ νικήσαι τὴν αὐτοῦ πονηρίαν ἄλλον ἕνα μῆνα παρὰ τοῦ δικαστοῦ φιλοτιμειῖσθαι. εἰ δὲ καὶ οὕτως ὑπερθεῖται, ἐνὸς ἑτέρου μηνὸς προθεσμίας αὐτῷ παρέχεται· οὕτως μὲντοις ὥστε εἰ μέχρι τῶν εἰρημένων τριῶν μηνῶν οὐδὲ τοῖς ὑπεριθεμένοις litigatorσι συνχωρήσασεν τὰς ἰδίας δικαιολογίας μὴ προθήσει, τηρικαῦτα τὸν δικαστὴν μὴ πλέον ἀναμένοντα πᾶσι τρόποις ψῆφον προσφέρειν τοῖς νόμοις συμβαίνουσαν, ἢ 20 εἶπερ βούλοιο ἀναφέρειν, πρὸς τὸ μὴ τοῖς δικαζομένοις κακῶς φιλονεικοῦσιν ἐξεῖναι τὰς τῶν δικῶν ἐκβάσεις περαιτέρω παρέλκειν.

CAPUT III.

Ἄλλο πρὸς τούτοις κεφάλαιον τῷ παρόντι νόμῳ προσθεῖναι συνειδομέν. Θεσπίζομεν τοίνυν μὴ ἐξεῖναι 25 πατερίως πατρὶ ἢ μητρὶ, ἢ πάππῳ ἢ μᾶμμῳ, ἢ προπάπῳ ἢ προμάμμῳ τὸν ἴδιον νόον ἢ θυγατέρα ἢ τοὺς λοιποὺς παῖδας praeteritos καταλιμπάνειν ἢ ἀποκληρονομήων ἐν τῇ ἰδίᾳ ποιεῖν διαθήκη, κἂν εἰ δι' οἰσδιήποτε δωρεᾶς ἢ ληγάτων ἢ φιδεικομισσῶν ἢ ἄλλου οἰσδιήποτε τρόπου τὴν ἐκ τῶν νόμων αὐτοῖς ὀφειλομένην μοῖραν παράσχοιεν, εἰ μὴ τυχὸν ἀχάριστοι ἀποδειχθῆεν καὶ αὐτὰς ὀνομασί τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας οἱ γονεῖς τῇ ἰδίᾳ ἐγγράψαιεν διαθήκη. Ἄλλ'

c. III § 1 — c. Vpr. habet Prochiron 33, 1—3. 5—29, eodem passim immutato Eponogoge 34, 4—7.

25 Θεσπίζομεν μὴ ἐξεῖναι — 29 ποιεῖν διαθήκη, εἰ μὴ ὀνομασί τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας ἐγγράψαιεν habet B² K 14, 3 p. 401 Zach. (inde B 35, 8, 36 Heimb.). — Summorium pr. ex Ath. habet libellus περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 10 in. p. 194 Heimb.

nalia certamina et dilationes, quas leges probationum causa concedunt, patri nolit allegationes sibi sufficere, ne statim qualitas causae agnoscat, praecipimus, ut quando una pars allegationibus suis renuntiaverit, altera vero dixerit habere se aliquid quod proferre debeat, iudex causae omnibus modis eam partem quae dilacione utatur intra triginta dies postquam altera pars renuntiaverit quicquid voluerit sine ulla dilacione proponere cogat. Quod nisi fecerit, tum ad vincendam malitiam eius alius mensis unus a iudice indulgetur. Si vero sic quoque moram fecerit, alterius unius mensis dilatio ei praestetur, ita tamen, ut si intra praedictos tres menses quos litigatoribus moram facientibus concessimus allegationes suas non proponet, tum iudex non amplius cesset omnibus modis sententiam legibus consentaneam proferre, vel si velit referre, ne litigatoribus male certantibus litium exitus ultra protrahere liceat.

III. Aliud praeterea caput praesenti legi adicere placuit. Sancimus igitur, ne liceat ullo modo patri vel matri, aut avo vel aviae, aut proavo vel proaviae filium suum vel filiam, vel reliquos liberos praeteritos vel exheredatos in suo testamento facere, etiamsi per quamlibet donationem vel legatum vel fideicommissum vel alium quemlibet modum portionem ex legibus iis debitam praebuerint, nisi forte ingrati probentur et ipsas ingratitudinis causas nominatim parentes in testamento suo scripserint. Sed quoniam

2 ἄς LB² ὡς M, om. A || 3 ἐαυτοῦ A || 5 κελυόμεν] εἰ A marg. || ὀπνηκα B¹ || τὸ om. A || 6 ταῖς ἰδίαις om. ε || ἀποτάσσεται AB || 7 μέρος om. A || προθεῖναι MLB² προσθεῖναι A || 9 τὸ μέρος om. L, τὸ om. A || τὸ] τὸν L² || 11 ἕτερον] ἐν L || ὅπερ ἂν] καὶ ὅπερ L || βούλεται LA || 12 ὅπερ] ὅτι L || *ποιήσοι (ποιήσῃ B¹) libri || πρὸς] εἰς A || 13 κινήσαι L² μὴ νικήσαι B || 15 μὴ vds om. ε || 17 τοὺς ὑπεριθεμένους A || litigatorσι, s. v. ἦτοι διαδίκους M, λιτιγάτορσιν L διαδίκους B, om. A || 18 προσθήσει L προθήσειαν A || 20 ἢ om. A || 24 εἰ A marg. || ἄλλων? L¹ εἰ γε μὴν ἄλλο A || πρὸς om. A || 25 συνειδομέν] καὶ συνειδομέν M || 26 ἢ onte πάππῳ et προπάπῳ om. A² || 28 praeteritus M, praeteritos A ἀμνημονεύτους M s. v., LB² || ἀποκληρονομήων M ἀποκληρονομόων L¹ ἀποκληρονομούων L² AB² || 29 ποιεῖν ἐν τῇ ἰδίᾳ L || εἰ om. L || 30 λυγάτων MLA || φιδεικομισσῶν A φιδεικομισσῶν M φιδεικομέσων L² || 31 sq. ὀφειλομένην αὐτοῖς A (cf. ε) || 32 εἰ μὴ] καὶ εἰ μὴ A || 33 ἀποδειχθῆσονται L δεχθῆσονται A || 34 γράψαιεν A || Ἄλλ' ἢ marg. A

3 qualitas cause T || 4 renuntiaverint T¹ || 5 se habere aliquod V aliquod se habere T || ponat T || 6 negotiis T² || quae utitur partem T || 7 dilacionem V¹ dilacione allegatione R¹ dilacione a legato T¹ || compellatur T¹ || intra] ne (ut T²) intra T || 9 fecit T || 11 distulit V² || 12 unius] mensis odd. vulg. || ut] et R || 13 ligatoribus T¹ || 14 posuerit T¹ || 15 cognitor] causae odd. vulg. || proferat sententiam T vulg. || 16 noluerit R V || 17 referat] inperatori s. v. odscr. T² || 24 rubr. Que sunt iuste cause hereditationis liberorum seu praeteritionis T marg. Que sint iuste liberorum cause exheredationis uel praeteritionis R marg. (ex Iul.) || lege V || 26 aviae] aue R¹ || proavo om. R || vel om. V || proave T¹ || 27 suum] siue T¹ || uel suam filiam V || liberos] filios R || 28 ex herede R¹ || suos V¹ || 30 quemcumque — 537, 1 debeant scr. V² in ros. 4 v. || 33 inseruerunt T

ἐπειδὴ τὰς αἰτίας, ἐξ ὧν οἱ παῖδες ἀχάριστοι ὄφελον κρῖνεσθαι, ἐν διαφοροῖς νόμοις διεσπαρμένους καὶ οὐ φανεροῦς εἰρημένους εὗρομεν, ὧν αἱ μὲν οὐδὲ ἀξίαι ἡμῖν πρὸς ἀχαριστίαν ἔδοξαν, ἄλλαι δὲ καίτοι ἀξίαι οὐσαὶ παρελήφθησαν, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι συνειδόμεν ταύτας ὀνομασθὶ τῷ παρόντι νόμῳ περιλαβεῖν, ὥστε παρὰ ταύτας μηδενὶ ἐξείναι ἐξ ἑτέρου νόμου ἀχαριστίας αἰτίαν ἀντιτιθέναι, εἰ μὴ τὰς τῷ ὕφει τῆς παρούσης διατάξεως περιεχομένας.

Αἰτίας δὲ δικαίας τῆς ἀχαριστίας ταύτας εἶναι 10 ψηφισόμεθα·

- 1 εἰ τις τοῖς ἰδίοις γονεῖσι χεῖρας ἐπιβάλοι.
- 2 εἰ βαρεῖαν καὶ ἀπρεπῆ ὕβριν αὐτοῖς ἐπαγάγοι.
- 3 εἰ ἐπὶ ἐγκληματικαῖς αἰτίας αὐτῶν κατηγορήσει ταῖς μὴ οὐσας κατὰ βασιλείως ἢ πολιτείας.
- 4 εἰ μετὰ φαρμακῶν ὡς φαρμακὸς συναναστρέφεται.
- 5 εἰ τῇ ζωῇ τῶν ἰδίων γονέων διὰ φαρμακείας ἢ ἄλλῳ τρόπῳ ἐπιβουλεύσει πειραθεῖν.
- 6 εἰ τῇ ἰδίᾳ μητροῦ ἢ τῇ τοῦ πατρὸς παλλακίδι ὁ υἱὸς ἐαυτὸν συμμίξει.
- 7 εἰ συκοφάντης κατὰ τῶν γονέων ὁ υἱὸς γένηται, καὶ διὰ τῆς ἰδίας καταμηνύσεως βαρείας αὐτοῦς ζημίας ὑπομείναι παρασκευάσει.
- 8 εἰ συμβῇ τινα τῶν εἰρημένων γονέων ἐγκληθεῖσθαι, οἱ δὲ παῖδες οἱ δυνάμενοι ἐξ ἀδιαθέτου ἐπὶ τὴν τοῦτον διαδοχὴν ἐλθεῖν αἰτηθῆντες παρ' αὐτοῦ, ἢ γοῦν ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν, μὴ βουληθεῖεν εἰς τὴν ἐαυτῶν ἐγγυῆν τοῦτον ἀναδέξασθαι ἢ ὑπὲρ προσώπου ἢ τοῦ χροῦς, εἰς ὅσον ἐπιτήδειος εἶναι ὁ αἰτούμενος ἀποδείκνυται. τοῦτο μέντοιγε ὅπερ περὶ τῆς ἐγγυῆς ἔθεσ- 30 πίσταμεν εἰς τοὺς ἀρρενας καὶ μόνον ἀνήκειν παῖδας βουλώμεθα.
- 9 εἰ ἐλεγχθεῖται τις τῶν παίδων, ὅτι ἐκόλυσε τοὺς ἰδίους γονεῖς ποιήσασθαι διαθήκην, ὥστε εἰ μὲν μετὸ

ex quibus ingrati liberi debeant iudicari, in diversis legibus dispersas et non aperte declaratas invenimus, quarum aliquae nec dignae nobis ad ingratitudinem visae sunt, aliquae vero cum essent dignae praetermissae sunt, ideo necessarium esse perspeximus eas nominatim praesenti lege comprehendere, ut praeter ipsas nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas opponere nisi quae huius constitutionis serie continentur.

Causas autem iustas ingratitudinis has esse decernimus:

- 1 Si quis parentibus suis manus intulerit.
- 2 Si gravem et inhonestam iniuriam eis ingesserit.
- 3 Si eos in criminalibus causis accusaverit, quae non sunt adversus principem seu rempublicam.
- 4 Si cum maleficis ut maleficus versatur,
- 5 vel vitae parentum suorum per venenum aut alio modo insidiari temptaverit.
- 6 Si novercae suae aut concubinae patris filius sese miscuerit.
- 7 Si delator contra parentes filius extiterit et per suam delationem gravia eos dispendia fecerit sustinere.
- 8 Si quemlibet de praedictis parentibus inclusum esse contigerit, et liberi qui possunt ab intestato ad eius successione venire, petiti ab eo, vel unus ex his in sua cum noluerit fideiussione suscipere vel pro persona vel debito, in quantum esse qui petitur probatur idoneus. Hoc tamen quod de fideiussione censuimus ad masculos tantummodo liberos volumus pertinere.
- 9 Si convictus fuerit aliquis liberorum, quia prohibuit parentes suos condere testamentum, ut si qui-

10 Αἰτίας δὲ — 541, 17 πίστιν κηρύσσουσιν habet B¹ A 71 p. 122 Zach. (inde B l. c. Heimb.). — Summa § 1—12 est in Ecloga 6, 13, § 1—14 in Ecloga privata aucta 7, 16—18. § 8 summam Ath. repetunt paratitla Ath. 15 § 8 et lib. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 10 p. 194 Heimb.

causas, ex quibus liberi ingrati iudicari debeant, in diversis legibus dispersas neque clare prolatas invenimus, quarum aliae ne idoneae quidem ad ingratitudinem statuendam nobis visae aliae quamvis idoneae praetermissae sunt, propterea necessarium esse nobis visum est eas nominatim praesenti lege comprehendere, ita ut praeter eas nemini liceat ex alia lege ingratitudinis causam opponere nisi eas quae serie praesentis constitutionis continentur. Causas autem iustas ingratitudinis has esse decernimus:

- 1 Si quis parentibus suis manus intulerit.
- 2 Si gravi et inhonesta contumelia eos affecerit.
- 3 Si eos in criminalibus causis accusaverit nisi quae adversus principem aut rempublicam sunt.
- 4 Si cum veneficis ut veneficus conversetur.
- 5 Si vitae parentum per veneficium vel alio modo insidiari temptaverit.
- 6 Si cum noverca sua vel concubina patris filius corpus miscuerit.
- 7 Si calumniator adversus parentes filius extiterit et per delationem suam effecerit, ut gravia damna perpetuerentur.
- 8 Si quem ex praedictis parentibus in carcere inclusum esse contigerit, et liberi qui ab intestato ad successionem eius venire possint, ab eo rogati, vel unus ex iis, noluerint in fideiussione suam eum recipere sive pro persona sive pro debito, in quantum idoneus esse is qui rogatus est probetur. Hoc tamen quod de fideiussione sanximus ad masculos dumtaxat liberos pertinere volumus.
- 9 Si quis ex libribus convictus sit prohibuisse suos parentes quominus testamentum facerent, ita ut si

1 ἐξ ὧν οἱ οἱ ἐξ ὧν δὲ A ὄφελον A 6 περιλαβεῖν νόμῳ A 8 αἰτίας L^α 9 περιεχόμενα L^β 10 Αἰτίας 9¹ marg. A ταύτης L 12 §§ 1—8 numeros ā—ἡ arroni M, sim. A (cf. ad 538, 3. 13. 21) χεῖρα Proch. ἐπιβάλλοι L ἐπιβάλλει B² v. l. 13 εἰ M⁵ ἢ LAB¹ Proch. Eran. αὐτοῖς ὕβριν Pr. Ep. 14 εἰ M⁵ ἢ LAB¹ Ep. ἢ καὶ Pr. ἐπὶ ἐγκληματικῆς αἰτίας et 15 τῆς μὴ οὐσης Pr. αὐτῶν om. A *κατηγορήσει MLA Pr. κατηγορήσει B² Ep. 15 κατὰ ἢ κατὰ B² πολιτείας ἐπὶ τούτων γὰρ ἀποκηρύσσονται οἱ παῖδες add. B² v. l. 16 εἰ M⁵ ἢ LA Pr. Ep. ἢ B² *συναναστρέφεται (ἀναστρέφεται B¹) libri 17 εἰ MAB¹ ἢ L Pr. Ep. 5 ἢ ἄλλῳ ἢ καὶ ἑτέρῳ A 18 πειραθεῖν A, τὸν τοιοῦτον ἀπόκληρον εἶναι θεσπιζόμεν add. Pr. 19 εἰ ἢ Ep. παλλακίδι MA παλλακῇ (παλακῇ L) L B² Pr. Ep. ὁ υἱὸς om. AB², ὁ υἱὸς ἐαυτοῦ om. Ep. 20 *συμμίξει M καταμίξει A ἐπιμίξει L ἐμίξει, v. l. μιξει B² μιξοι Pr. συμπλοκῇ (leg. συμπλακῇ) Ep. 21 εἰ ἢ M Ep. ὁ υἱὸς οὗτος Pr. αὐτοῦ A, ὁ υἱὸς ante κατὰ coll. B² 22 βαρεῖαν αὐτοῦς ζημίαν A ἢ αὐ-

τοῖς Pr. plerique 23 *παρασκευάσει MLA Pr. παρασκευάσει B² Ep. 24 εἰ ἢ εἰ Ep. (i A marg.) συμβαθῆ A εἰρημένων A⁵ Pr. Ep. ἰδίων MLB² 25 ἐπὶ ML εἰς AB² Pr. Ep. 26 τούτων Pr. διαδοχὴν ἐλθεῖν ἐλθεῖν κληρονομίαν L 27 ἢ γοῦν—αὐτῶν om. A εἰς ἐπὶ B² 28 ὑποδέξασθαι A Pr. ἢ ὑπέο ὑπὲρ τοῦ A 30 μέντοι Ep. περὶ om. L^α, ἐπὶ B² Pr. Ep. 33 ια¹ A marg. εἰ ἢ εἰ Ep. 34 διαθήκην ποιήσασθαι Ep.

1 grati V pr. 2 debebant V pr. 3 in diversis] in usu V¹ 4 invenimus cet.] uenimus — 12 si quis scr. R² in ras. 5 vv. 3 aliqua T¹ 4 aliqua? V^a 5 prospesimus R 7 nullis R 8 qua V¹ eius T 9 continentur V¹ ingratitudinis iustas R(2) 12 singulis § § numeros I—XIII opponit T², II—VIII R¹, V—XIII R² intulerat R¹ 15 seu] se V¹ 16 Si] siue T 17 vitae] ut e T 18 uenefitium T 18 temptauerat R 19 sese] se V 21 Si] Vel si T 22 existit T 22 eis T¹ 27 eum om. R¹ T 28 pro om. R¹ 29 tm R 33 coniunctus R¹ 34 concedere R¹ ut — 538, 1 testamentum bis scr. R¹

ταῦτα διαθήκη ποιήσασθαι δυνήσκειν, ἄδειαν αὐτοῖς εἶναι ἵπὲρ τῆς τοιαύτης αἰτίας τὸν παῖδα ἀπὸ κληρονόμων ποιεῖν· εἰ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κωλύσει διχα διαθήκης τῶν γονέων τις τελευτήσῃ, καὶ ἄλλοι εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν τοῦ τελευτήσαντος κληρονομίαν ἢ μετ' αὐτοῦ τοῦ παιδὸς τοῦ τὴν διαθήκην γενέσθαι κωλύσαντος ἢ μετ' αὐτὸν καλούμενοι, εἴτε οὖς κληρονόμους ἢ ληγαταρίους ἔχειν ἠβούλετο, εἴτε οἱ βλάβην τινὰ ἐκ τῆς κωλύσεως τῆς διαθήκης ὑπομείναντες τοῦτο αὐτὸ ἀποδείξαιεν, κατὰ τοὺς ἄλλους νόμους τοὺς περὶ τοῦτου κειμένους τὰ τοιαῦτα πράγματα περαιούσθω.

10 εἰ παρὰ γνώμην τῶν γονέων μεταξὺ κνηγῶν ἢ μίμων ἐκπῶν ὁ νόμος ἐγκαταλέξῃ καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἐπιτηδεύματι διαμείνεε, εἰ μὴ τυχὸν καὶ οἱ γονεῖς τῆς τοιαύτης ἐπιτηδεύσεως γεγόνασιν.

11 εἴ τιμι ἐκ τῶν εἰρημένων γονέων βουλομένη τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ ἢ ἐγγόνῃ ἄνδρα δοῦναι καὶ προῖκα κατὰ τὴν δύναμιν τῆς ἰδίας περιουσίας ὑπὲρ αὐτῆς παρασχεῖν ἐκεῖνη μὴ συνανέσῃ, ἀλλ' αἰσχρὸν βίον ἐπιλέξῃται. εἰ δὲ μέχρι εἰκοσὶ πέντε ἐνιαυτῶν ἡλικίας ἢ θυγάτηρ γένηται καὶ οἱ γονεῖς ὑπέρθωνται ταύτην ἄνδρὶ συνάψαι, καὶ ἴσως ἐκ τούτου συμβαίῃ εἰς τὸ ἐαυτῆς σῶμα ταύτην ἀμαρτῆσαι ἢ διχα συνανέσεως τῶν γονέων ἄνδρὶ ἐαυτῆρ, ἐλευθέρῳ μέντοιγε, συζεύξαι, τοῦτο εἰς ἀχαριστίαν τῇ θυγατρὶ λογίζεσθαι οὐ βουλόμεθα, ἐπειδὴ οὐ τῇ ἐαυτῆς ἀλλὰ τῇ τῶν γονέων αἰτία τοῦτο γινώσκεται πλημμελήσασα.

12 εἴ τις ἐκ τῶν εἰρημένων γονέων μανῆ, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ ἢ τινας ἐξ αὐτῶν ἢ παῖδων αὐτῶ μὴ ὑπῶντων οἱ ἄλλοι αὐτοῦ συγγενεῖς οἱ ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὸν αὐτοῦ κληρὸν καλούμενοι ὑπηρεσίαν καὶ φροντίδα προσήκουσαν αὐτῷ μὴ παράσχοιεν, εἰ μὲν τῆς τοιαύτης ἀπαλλαγῆι νόσον, ἔσται αὐτῷ ἄδεια πότερον βούλεται τὸν παῖδα ἢ τοὺς παῖδας ἢ συγγενεῖς

dem postea facere potuerint testamentum, sit eis pro tali causa filium exheredandi licentia; si autem in ipsa prohibitione sine testamento aliquis ex parentibus decesserit, et alii sive qui ab intestato ad hereditatem defuncti aut cum ipso filio qui testamentum fieri prohibuit aut post illum vocantur, sive illi quos heredes aut legatarios habere volebat, vel qui laesionem aliquam ex prohibitione testamenti sustinuerunt, hoc ipsum approbaverint, secundum alias leges super hoc positas talia negotia terminentur.

10 Si praeter voluntatem parentum inter arenarios aut mimos sese filius sociaverit et in hac professione permanserit, nisi forsitan etiam parentes eius professionis fuerunt.

11 Si alicui ex praedictis parentibus volenti filiae suae vel nepti maritum dare et dotem secundum vires substantiae suae pro ea praestare illa non consenserit, sed luxuriosam degere vitam elegerit. Si vero usque ad viginti quinque annorum aetatem pervenerit filia et parentes distulerint eam marito copulare, et forsitan ex hoc contigerit in suum corpus eam peccare aut sine consensu parentum marito se, libero tamen, coniungere, hoc ad ingratitudinem filiae nolumus imputari, quia non sua culpa sed parentum id commisisse cognoscitur.

12 Si quis de praedictis parentibus furiosus fuerit, et eius liberi vel quidam ex his aut liberis ei non existentibus alii eius cognati qui ab intestato ad eius hereditatem vocantur obsequium ei et curam competentem non praebuerint, si quidem a tali sanus fuerit infirmitate, erit ei potestas utrum velit negle-

§ 11 citat Nomoc. XIV tit. 13, 9, exscripsit Nomoc.^m ib. (ubi citatur βι. λ᾽ τῶν βασιλικῶν τι. η' κα. λ᾽ θῆμ. ιβ').

quidem postea testamentum facere potuerint, liceat iis propter talem causam filium exheredem facere; si autem quis ex parentibus in ipsa prohibitione sine testamento decesserit, et alii sive ab intestato ad hereditatem defuncti vel cum ipso filio qui testamentum fieri prohibuit vel post eum vocati, sive quos heredes vel legatarios habere voluit, sive qui damnum aliquod ex prohibitione testamenti passi sunt, id ipsum demonstraverint, secundum ceteras leges hac de re latas eiusmodi res decendantur.

10 Si filius praeter voluntatem parentum numero arenariorum vel mimorum sese adiunxerit et in hac professione permanserit, nisi forte etiam parentes eiusmodi professionis fuerint.

11 Si cui ex praedictis parentibus cum velit propriae filiae vel nepti maritum dare et dotem secundum vim substantiae suae pro ea praestare illa non consentiat, sed turpem vitam praeferat. Quodsi filia usque ad viginti quinque annorum aetatem pervenerit et parentes eam marito copulare distulerint, ac forte inde contigerit eam in corpus suum peccasse vel sine consensu parentum marito, libero tamen, se coniunxisse, hoc in ingratitudinem filiae imputari nolumus, quoniam non sua sed parentum culpa id commisisse intellegitur.

12 Si quis ex praedictis parentibus furiosus sit, et liberi eius vel nonnulli ex iis, vel si liberi ei non sint, ceteri eius cognati, qui ab intestato ad hereditatem eius vocantur, officium et curam debitam ei non adhibeant, si quidem ab eiusmodi morbo liberatus sit, licebit ipsi, si velit, filium vel filios vel cognatos qui

2 τοιαύτης τοιαύτης καὶ μόνον A || ἀποκληρονόμον ποιεῖν B^v v. l., A ἐξνερεδάτων ποιεῖν ἵγονν ἀπόκληρον ποιεῖν B^v v. l., ἀκληρον (ἀπόκληρον Pr. unus) ποιεῖν Pr. Ep. || 3 εἰ] numerum ὄ' arponit A || καὶ MLB^v om. A Pr. Ep. || 4 *τελευτήσοι ML Pr. τελευτήσοι AB^v || 5 εἴτε] οὔτε L || 6 μετ' αὐτοῦ τοῦ] μετὰ τοῦ A Pr., B^v v. l. || 7 ἢ] ἢ οἱ A Pr. || 8 οὖς] ἐκεῖνοι οὖς A || ἢ ληγαταρίους B^v Ep., ἢ ληγαταρίους post ἠβούλετο coll. A, om. Pr. || ἠβούλοτο Pr. || 10 κατὰ τοὺς — 12 περαιούσθω] καὶ οὕτως ἀπόκληρον γενέσθαι αὐτὸν Pr. καὶ οὕτως ἀπόκληρος ὁ παῖς ἔστω Ep. || κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἄλλους L || 12 περαιούσθαι L || 13 εἰ] εἴ A Oὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ εἰ Pr. Ep. (numerum ἰ' arponit A, ἰά L) || μεταξὺ — μίμων] μίμοις Pr. Ep. || 14 ὁ νόμος ἐκπῶν L || *ἐγκαταλέξοι (ἐγκαταλέξει B^v) libri || 15 *διαμεῖνοι ML, B^v v. l., Pr. unus, διαμείνοι B^v v. l., A Pr. Ep. || τῆς τοιαύτης L Pr. Ep.] τοιαύτης MB^v τῆς αὐτῆς A eius ε || 17 αὐτῆς marg. AL || εἴ τιμι] ἢ εἴ τιμι A Ep. || εἰρημένων om. Nom.^m || 18 ἐγγόνῃ B^v Nom.^m || καὶ προῖκα — 19 παρασχεῖν om. Nom.^m || 19 τὴν δύναμιν] τὴν ἰδίαν δύναμιν A || ὑπὲρ αὐτῆς] αὐτῇ B^v v. l. || 20 ἐκεῖνη om. Pr. Ep. || συνανέσῃ B^v v. l., Ep.] συνανέσει MLA, B^v v. l., Nom.^m συναρέσῃ Pr. || ἐπιλέξῃται MLB^v Nom.^m] διάγειν ἐπι-

λέξῃται A Pr. Ep. || 21 numerum ἰά' arponit A || εἰ δὲ — 28 πλημμελήσασα om. Pr. || δὲ] μέντοιγε Ep. || μέχρῃς Nom.^m || ἡλικία Nom.^m || ἢ θυγάτηρ γένηται] φθάση ἢ θυγάτηρ Ep. || 23 συμβῆ] B^v, συμβαίῃ — 26 τοῦτο om. Nom.^m pr. || 24 ἢ διχα — 25 συζεύξαι om. LB^v Nom.^m || 25 μέντοιγε] μέντοι Ep. μὲν A || 26 λογίζεσθαι τῇ θυγατρὶ A τῷ ἀνδρὶ λογίζεσθαι L^a || 28 τοῦτο om. A || 29 εἰ δὲ τις A (εἴ' marg. A) || μανίῃ Pr. v. l. || 30 ἢ καὶ τινας A || αὐτῶ] αὐτῶν L^a || 31 αὐτοῦ om. A^a || 33 μὲν om. A || τῆς om. B^v || 34 ἀπαλλαγῇ Pr. || ἔστω Pr. plerique || 35 βουλομένη A

2 exheredem dandam licentiam (danda licentia R²) R || 3 aliquis — 9 hoc ipsum scr. T³ in ras. 6 vv. || 4 qui] quidam R¹ || 6 prohibuit Vulg.] prohibuerit RT² || 7 legatarios (fieri add. T pr.) volebat habere T² || 10 posita R¹ || 14 minus T¹ minimos R¹ || se T || filia V filios R¹ || *tiauverit R¹ || 15 forsitan T || 16 fuerint T || 18 sq. uel nepti — substantie sue om. R^a || 19 concesserit RT || 21 annos R^a || 23 contigerit om. T || 25 tñ RT^a || 27 commisisse R¹ || 30 ei] eis RT eius V || 31 aliis RV¹ || eis V¹ || 32 eius om. R || 33 prebuerit V || a talitanus R^a || 34 utrum] utrum ei R^a

τοὺς ἡμεληκότας ἀχάριστον ἢ ἀχάριστους ἐν τῇ ἰδίᾳ γράφαι διαθήκη. εἰ δὲ ἐν τῇ νόσῳ τῆς μαρίας αὐτῶν κατεχόμενον ἐξωτικός τις ἴδω ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀμελούμενον παιδῶν ἢ συγγενῶν ἢ ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων κληρονόμων καὶ διὰ συμπάθειαν βουλήθει αὐτοῦ φροντίσαι, δίδωμεν αὐτῷ ἄδειαν διαμαρτυρίαν τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου ἢ ἀπὸ διαθήκης ἤδη γενομένης εἰς τὸν τοῦ μεμνηνότες κληρονόμους ἐγγράφον στέλλειν, ὥστε σπουδάσειν αὐτοὺς τούτου φροντίσειν. εἰ δὲ γε καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην διαμαρτυρίαν ἀμελήσειαν, καὶ ὁ ἐξωτικός ἐν τῷ αὐτοῦ οἴκῳ τὸν μεμνηνότες ἀποδεξάμενος δαπανήσασιν οἰκειοῖς ἄλλοις τῆς τελευτῆς αὐτοῦ φροντίσας δευτέρῃ, τὸν τὴν ὑπερησσαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῷ μεμνηνότες παρασχόμενον, κἂν τὰ μάλιστα ἐξωτικός εἴη, εἰς τὴν τούτου διαδοχὴν ἐρχεσθαι θεοπύζομεν, ἀνατρεπομένης τῆς αὐτῶν ἐνοστάσεως, ἅτε δὴ ἀναξίον ὄντων τῶν τῷ μεμνηνότες, καθάπερ εἰρήκαμεν, φροντίδα παρασχέειν ἀμελησάντων, οὕτω μὲντοι ὥστε τὰ λοιπὰ τῆς διαθήκης κεφάλαια ἐν τῇ ἰδίᾳ μένειν ἰσχύι.

13 εἰ ἐνα τῶν προλεχθέντων γονέων ἐν αἰχμαλωσίᾳ κρατεῖσθαι συμβαίη, καὶ οἱ τούτων παῖδες εἴτε πάντες εἴτε εἰς μὴ σπουδάσαιεν τούτον ἀναρρῦσασθαι ὥστε εἰ μὲν δυνήθει τὴν τῆς αἰχμαλωσίας συμφορὰν ἐκφυγεῖν, ἐν τῇ αὐτοῦ εἶναι ἐξουσίᾳ πότερον ταύτην ἀχαριστίας αἰτίαν τῇ ἰδίᾳ βούλοιο ἐγγράφαι διαθήκη· εἰ δὲ διὰ τῆς τῶν παιδῶν ἀμελείας ἢ καταφρονήσεως μὴ ἐλευθερωθῆι, ἀλλ' ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τελευτήσασιν, ἐκείνους εἰς τὴν αὐτοῦ διαδοχὴν ἔλθειν οὐκ ἀνεχόμεθα, οἷτινες οὐκ ἐσπούδασαν τῆς ἀναρρῦσεως αὐτοῦ φροντίσαι, ἀλλὰ πάντων τῶν παιδῶν ἐπὶ τούτῳ ἀμελησάντων πάντα τὰ πράγματα τὰ παρ' αὐτοῦ καταλιμπανόμενα τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως ἐξ ἧς ὄρηται προσκυροῦσθαι, inventario δηλαδὴ ἐπὶ δημοσίου ἐκμαρτυρίῳ γινομένον, ὥστε μηδὲν ἐκ τῆς αὐτοῦ περιουσίας παραπολεῖσθαι, ἐφ' ᾧ πᾶν ὅπερ ἐν-

gentem filium vel filios aut cognatos ingratum vel ingratos in suo scribere testamento. Si autem in furoris morbo eum detentum extraneus aliquis viderit (a) suis neglectum liberis vel cognatis aut aliis ab eo scriptis heredibus et pro misericordia voluerit eum procurare, damus ei licentiam adtestationem eis qui ab intestato vel ex testamento iam facto ad furiosi hereditatem vocantur scriptis dirigere, ut eum procurare festinent. Si autem post huiusmodi adtestationem neglexerint, et extraneus in sua domo furiosum susceptum sumptibus propriis usque ad finem vitae ipsius procurasse monstratus fuerit, eum qui obsequium ac diligentiam furioso exhibuit, licet extraneus sit, ad eius successionem pervenire decernimus, evacuata institutione eorum utpote indignorum, qui furioso, sicut diximus, curam praebere neglexerunt, ita tamen ut cetera testamenti capitula in sua maneat firmitate.

13 Si unum de praedictis parentibus in captivitate detineri contigerit et eius liberi sive omnes sive unus non festinaverint eum redimere, si quidem valuerit calamitatem captivitatis evadere, in eius sit potestate, utrum hanc causam ingratitudinis testamento suo velit adscribere; si autem per liberorum negligentiam vel contemptum non fuerit liberatus et in captivitate decesserit, illos ad successionem eius venire non patimur, qui non festinaverunt eius redemptionem procurare, sed omnibus liberis in hoc neglectibus res universas ab eodem relictas ecclesiae civitatis ex qua oritur applicari, inventario scilicet sub publica adtestatione celebrando, ne quid ex eius facultatibus pereat, ita ut quicquid exinde

§ 13 summam habet Ecloga ad Prochiron mutata 32, 6 ex Proch. — v. 27—540, 2 summa Ath. repetitur in paratitulis Ath. 2 § 7.

eum neglexerint ingratum vel ingratos in suo scribere testamento. Si vero quis extraneus eum furoris morbo affectum a propriis liberis vel cognatis vel aliis ab eo scriptis heredibus neglegi viderit et misericordia motus curare eum voluerit, damus ei facultatem iis qui ab intestato vel ex testamento iam facto ad hereditatem furiosi vocantur denuntiationem scriptam mittendi, ut eum curare studeant. Quodsi etiam post eiusmodi denuntiationem eum neglexerint, et extraneus furiosum in sua domo susceptum impensis propriis usque ad mortem eius curasse probatus sit, eum qui operam et curam furioso praestitit, quantumvis extraneus sit, ad eius hereditatem venire sancimus, eversa illorum institutione utpote indignorum, qui furioso sicuti diximus curam adhibere neglexerunt, ita tamen ut cetera testamenti capita in suo robore maneat.

13 Si unum ex praedictis parentibus in captivitate detineri contigerit et liberi eius sive omnes sive unus eum redimere non studuerint: ut si quidem calamitatem captivitatis effugere potuerit, in ipsius potestate sit num hanc ingratitudinis causam in testamento suo scribere velit; si autem per negligentiam aut contemptum liberorum non liberatus sit, sed in captivitate decesserit, illos ad successionem eius venire non patimur qui redemptioni eius operam dare non studuerunt, verum si omnes liberi in hac re neglegentes fuerint, omnes res ab eo relictas ecclesiae civitatis unde oriundus est addicantur, atque inventarium scilicet cum publica testatione fiat, ne quid de substantia eius pereat: quo omne quod inde ad ecclesiam

3 ἀπὸ ὑπὸ A, Pr. plerique, Ep. || ἰδίων] οἰκειῶν Pr. || 4 ἄλλων] ὑπὸ ἄλλων Ep. ἄλλων τῶν A || 7 γεγεννημένης B¹ v. l., Ep. || 8 ἐγγράφως B² || 9 ἀποστέλλειν A || 10 καὶ om. Pr. ε || 11 ἀμελήσειεν L ἀμελήσασιν B¹ v. l. ὁ ἐξωτικός Ep.] ἐξωτικός MLB² Pr. ἐξωτικός τις A αὐτοῦ] αὐτοῦ MB² Ep. ἐαυτοῦ A Pr. αὐτῷ L || 13 τῆς ὑπερησσίας L^a || 14 καὶ τῆν] τὴν om. A, Pr. unus || παρασχόντα A || 16 θεοπύζομεν] κελύδομεν B² || 17 ἀναστάσεως L^a || τῶν τῷ L^b (cf. ε) || τῷ (καὶ τῷ B² v. l.) ML^a AB² Pr. || 18 μεμνηνότες Pr. plerique || 19 τῶν διαθηκῶν L^a || 21 ἰδ' marg. A || εἰ] εἰς M καὶ ἐὰν δὲ Pr. Ep. || προσρηθέντων B² v. l., Pr. unus || 23 εἴτε εἰς] εἴτε καὶ εἰς μάθωεν καὶ A || 24 ὥστε om. Pr. Ep. || δυνήθει Pr. plerique || τὴν] οὕτως (αὐτὸς Pr. unus) τὴν Pr. Ep. || 25 sq. ἀχαριστίας ταύτην A || 26 αἰτίαν] τὴν αἰτίαν CGEHeimbach non recte || διαθήκη] ἢ καὶ (καὶ om. Ep.) μὴ add. Pr. Ep. || 27 ἢ] καὶ Ep. || 28 ἐλευθερωθῆ] B² v. l. || τῇ om. Pr. Ep. || τελευτήσασιν Pr. unus] τελευτήσῃ (τελευτήσῃ B² v. l.) MLAB² Pr. Ep. || 29 αὐτοῦ] ἰδίων A || 31 ἐπὶ] τῶν ἐπὶ A || τοῦτο Pr. plerique

que || 34 ὀρμᾶται A Pr. ὀρμᾶτο (sic) Ep. || inventariū M, inventariū LA ἀπογραφῆς M s. v., B² καταγραφῆς Pr. Ep. || ἐπὶ δημοσίου δηλαδὴ B² || 35 γενομένης B² Pr. Ep.

2 testamento scribere T¹ * si autem in] aliquem R¹ ***** V¹ si quem V² si autem contigerit aliquem T¹ Si vero aliquem R² || 3 fororis T^a || detento R || 4 a add. vulg. || suis V² in ras. || ab eo] habeo V || 6 atestationem RV² (id. 9. 33 RT) || eius V^a || 7 ad om. R¹ || 8 ut] et R¹ et ut T¹ ut et T² || 9 festinet T¹ || 10 neglexerunt V neglexerit T¹ || 11 propriis] filiis add. R^a || 13 obliquum T¹ || 15 utpote T¹ || 16 sicuti R || 17 neglexerint T¹ tm RT || testamenta V || 18 maneat T¹ || 22 contingerit V || 23 unius V || non] set non R¹ || si] ut si Beck || 24 captivitatis calamitatem T¹ || 25 potestatem T¹ || 27 contentum V || 28 captivitatem V || decesserunt T¹ || 29 patitur V¹ || qui Hamburgensis] quia RT vulg. quia si V¹ || 33 scilicet sub] ** V¹ sub V² || publicus V¹ || nec R V¹ || 34 paret T¹ per eum V¹ || ita om. R || exinde om. T

ταύθην εἰς τὴν ἐκκλησίαν περιέλθαι εἰς αἰχμαλώτων ἀνάρρουν προχωρεῖν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅσον ἐπὶ τοῖς προσώποις εἰρηται, ἅπερ ἀπὸ κληρονομῶν ποιεῖν οὐκ ἔξεστιν, εἰ μὴ τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας γραφῆναι καὶ ἀποδεχθῆναι συβαίη· πρόφασιν δὲ ἡμῖν πρὸς τὸ γενικὸν ποιήσασθαι νόμον ἢ παρούσα ὑπόθεσις δέδωκε. καὶ διὰ τοῦτο γενικῶς κελεύουεν, ὥστε εἴπερ ἐκεῖνος ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ληφθεὶς παῖδας μὴ ἔχοι, καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰς τὴν τοῦτον κληρονομίαν ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένων ἀναρρῶσασθαι αὐτὸν μὴ σπουδάζοντων ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τελετήσῃ, μηδένα ἐκ τῶν ἀμελησάντων εἰς τὴν τοῦτον κληρονομίαν ἐρχεσθαι, εἰ καὶ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας διαθήκη τυχὸν παρ' αὐτοῦ ἐγγόνει, ἢ ἢ τὰ μνημονευθέντα πρόσωπα ἐγράψῃ κληρονόμος. ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τῆς ἐνοστάσεως τῶν κληρονομῶν ἀκυρομένης καὶ τῶν λοιπῶν τῆς διαθήκης κεραιαίων ἐν τῇ ἰδίᾳ μερόντων ἰσχύι αἱ περιουσίαι τῶν τοιοῦτων προσώπων κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ταῖς ἐκκλησίαις τῶν πόλεων ἐξ ἧν ὠρμηταὶ προσκυροσάσθωσαν, καὶ μὴ ἐν ἄλλαις οἰαοῦν αἰτίαις ἀλλ' ἐν ταῖς τῶν αἰχμαλώτων ἀναρρῶσει δαπανᾶσθωσαν· ὥστε ὅθεν ἐκεῖνοι ὑπὸ τῶν ἰδίων οὐκ ἀνερρῶσθησαν, τὰς ἄλλων ἀναρρῶσεις φροντίξασθαι, καὶ τὰς ἐκείνων ὁμοίως ψυχὰς ἐκ ταύτης τῆς εὐσεβοῦς πράξεως ἐπικουφίξασθαι. αὐτοῦ τοῦτου παραφυλατομένου κἂν εἰ ἄλλο ἐξωτικὸν πρόσωπον πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας γράψῃ κληρονόμον κἀκεῖνος εἰδὼς ἑαυτὸν ὑπ' ἐκείνου γεγραφθῆναι κληρονόμον ἀναρρῶσασθαι τοῦτον ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀμελήσαι. ταύτην δὲ τὴν ποιητὴν κατ' ἐκείνων κρατεῖν θεσπιζόμεν, οἵτινες τὸν ὀκτωκαίδεκατον τῆς ἑαυτῶν ἡλικίας ἐπλήρωσαν ἐνιαυτὸν. ἐν δὲ ταῖς τοιαύταις αἰτίαις, ἤνικα δὴ ὑπερ ἀναρρῶσεως αἰχμαλώτων ἀναγκαῖον εἴη χρήματα δοθῆναι, εἰ τις ἴδια μὴ ἔχοι χρήματα, ἀδείαν ἐχέτω, εἴπερ τῆς εἰρημένης ὑπάρχει ἡλικίας, δανεῖξασθαι χρήματα καὶ πράγματα κινήτα ἢ ἀκίνητα ὑποτίθασθαι,

v. 29 sq. argumentum notant libellus περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 10 p. 194 Heimb. (ex Ath.) et 'Ροπ. 36, 4. — 29—541, 11 summa Ath. repetitur in paratitulis Ath. 13 § 6.

pervenerit ad captivorum redemptionem proficiat. Sed haec quidem de personis dumtaxat dicta sunt, quas exheredare non licet nisi ingratitudinis causas scribi et probari contigerit: occasionem vero nobis ad generalem legem faciendam praesens causa dedit. Atque propterea generaliter praecipimus, ut si ille qui in captivitate detentus sit liberos non habeat et, cum ceteri qui ad hereditatem eius ab intestato vocantur redimere eum non studeant, in captivitate decesserit, nemo eorum qui eum neglexerunt ad hereditatem eius veniat, etiamsi ante captivitatem testamentum forte ab eo factum sit, in quo personas memoratas heredes scripserit. Sed hic quoque institutione heredum irrita facta et ceteris testamenti capitibus in suo robore mansuris substantiae eiusmodi personarum simili modo ecclesiis civitatum unde oriundi sunt addicantur, neve in alias causas ullas nisi in redemptiones captivorum expendantur: ut unde illi a suis redempti non sunt, inde aliorum redemptiones procurentur, pariterque illorum animae ex hac pia actione subleventur. Atque id ipsum observetur etiamsi aliam extraneam personam ante captivitatem heredem scripserit isque sciens se ab illo heredem scriptum esse ex captivitate eum redimere neglexerit. Hanc autem poenam in illos valere sancimus, qui octavum decimum aetatis suae annum impleverint. In eiusmodi vero causis, quando pro redemptione captivorum necesse sit pecuniam dari, si quis propriam pecuniam non habeat, liceat ei, si praedictae aetatis sit, mutuum pecuniam sumere et res mobiles vel immobiles

1 προεῖθαι B² αἰχμαλώτων om. Pr. || 2 προεῖθαι B² || 3 ἀποκληρονομήσει A, Pr. v. l., ἀποκληρονομήσει Pr. unus || 4 τὰς τὰ Pr. || αἰτίας om. Pr. || 5 πρόφασιν δὲ — 7 ὥστε εἴπερ] εἰ δὲ Pr. || 6 ποιήσασθαι] θεσθαί Ep. || δέδωκε. καὶ διὰ τοῦτο] noscitur obtulisse; sed ε || 7 κελεύουεν] θεσπιζόμεν A || ὡστε εἴπερ] ὡς εἰ Ep. || 8 ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ληφθεὶς A Pr. Ep.] ἐν αἰχμαλωσίᾳ ληφθεὶς (προσληφθεὶς B²) καὶ ML B² || μὴ] μὲν μὴ Ep. || ἐχθ B² v. l. || καὶ τῶν ἄλλων] τῶν ἄλλων δὲ Ep., τῶν ἄλλων om. A || 9 τοῦτον] ἐκείνου A || ἐξ ἀδιαθέτου post καλουμένων coll. Pr., om. ε || 10 σπουδάζοντα L^a σπουδασάντων A || 11 ἐν] ἀλλ' ἐν Ep. || τελετήσῃ Pr. unus] τελετήσοι cett. || ἐκ om. Ep. || 12 ἐρχεσθαι εἰ καὶ] καλεῖσθαι κἂν Ep. || 16 κληρονομήσει L, B² v. l. || 20 μὴ] μῆτε A || 21 δαπανᾶσθαι Pr. || 22 ὥστε om. A¹ || 24 ὁμοίως om. B² Ep. || 25 τοῦτον αὐτοῦ Pr., αὐτοῦ om. A || 26 εἰ om. Ep. || 27 γράψῃ ML, B² v. l. || γράψῃ A Pr. γράψοιεν (sic) Ep. γράψοι B² v. l. || κἀκεῖνος — 28 κληρονομήσει om. A || κἀκεῖνο Haloander ex ε || ἐαυτῶν L^a, ἐαυτὸν Haloander || 28 τοῦτοις L^a δὲ τοῦτον Pr. plerique || 29 ἀμελήσαι L ἀμελήσοι MA Pr. Ep. ἀμελήσει B², ἀμελήσει Scrimger || 30 θεσπιζόμεν] θεσπιζόμεν καὶ

μόνον A || 31 τῆς ἡλικίας τῆς ἑαυτῶν B² v. l. || ἐαυτὸν M || ἐνιαυτὸν] χρόνον L || 32 δὲ] μέντοιγε Ep. || δὴ M] om. LAB² Pr. Ep. || ὑπερ] περὶ A || 33 εἴη] ἐστὶ Pr. Ep. || 34 χρήματα om. A || 35 ὑπάρχει Pr. ὑπάρχει A sit ε || 36 ἦ] καὶ A

1 redemptione R¹ || 2 dicta] data V¹ T¹ || 3 exheredare] h̄dare V¹ || 4 causa T || scribi] ubi R¹ || approbare T¹ || contigerit T || 5 a om. vulg. || legem om. R || 7 civitate R¹ || detemptus V || 8 eius om. R || 9 redimere T (id. 24) || 10 neglexerit T || 14 hic R] hac VT vulg. || 17 ecclesie civitatis T || 18 et in nullis Beck || 19 ut om. R¹ || 21 ex causa hac T || subleuetur V¹ || 22 personam extraneam T || 23 scripserit] scripserint T scripsit RV vulg. || heredes T^a || 25 neglexit? V¹ || 26 illos] illos quoque R² eos quoque T || aetatis suae annum (anum V) RV] annum suae aetatis T || 27 compleuerunt V || vero om. T || 28 redemptione captivorum T || 29 dare T || si] sine T¹ || 30 sit aetatis V vulg.] etatis sit RT² status T¹ || 31 mutuandi — mobile et immobiles scr. V² in ras. 1 vs

εἴτε ἴδια ἔχει εἴτε τὰ τοῦ ἐν αἰχμαλωσίᾳ κρατουμένου, ἐπιβῆ ἐν τοῖς εἰρημένοις ἅπασιν τοῖς ὑπὲρ ἀναγούσεως αἰχμαλώτων δίδοσθαι ἢ ἀναλίσκεσθαι δεικνυμένοις τὰ τοιαῦτα συναλλάγματα ὡς παρὰ προσώπων αὐτεξουσίον καὶ τελείας ἡλικίας ὄντος γινόμενα βέβαια εἶναι παρακελεύομεθα μηδενὸς τοῖς μετὰ τῶν τοιούτων προσώπων ἐπὶ ταῖς μνημονευθείσαις αἰτίαις, καθάπερ εἴρηται, συναλλάττουσι προοριζομένου, ἀνάγκην δηλαδὴ ἔχοντος τοῦ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπανερχομένου τὰ τοιαῦτα συναλλάγματα βέβαια ἡγεῖσθαι καὶ τούτοις ὡς ἴδιοις ὀφλήμασιν ἐνέχεσθαι.

14 εἴ τις ἐκ τῶν μνημονευθέντων γοιῶν ὀρθόδοξος ὑπάρχων αἰσθῆται τὸν ἴδιον παῖδα ἢ παιδίαν μὴ εἶναι τῆς καθολικῆς πίστεως μηδὲ ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ κοινωνεῖν, ἐν ἣ πάντες οἱ μακαριώτατοι πατριάρχαι μὲν συμμνησθῆναι καὶ διονοῖαν τὴν ὀρθοτάτην πίστιν κηρύσσουσιν καὶ τὰς ἀγίας τέσσαρας συνόδους, τὴν ἐν Νικαίᾳ καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν τε ἐν Ἐφέσῳ πρώτην καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι, περιπτύσσονται ἢ ἄναγεῖν γινώσκονται, καὶ διαμείνουσιν οἱ τοιοῦτοι παῖδες ἐν τῇ αὐτῇ ἀπιστίᾳ, δίδομεν τοῖς αὐτῶν γονεῦσιν ἀδειαν ὑπὲρ ταύτης μάλιστα τῆς αἰτίας ἀχαρίστους αὐτοὺς καὶ ἀπὸ κληρονομῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ γράφειν διαθήκη. καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ ἀχαριστίας αἰτία διετυπώσαμεν· γενικῶν δὲ πρόνοιαν τοῖς παισὶ τοῖς ὀρθόδοξοις παρέχοντες κελεύομεν, σὺν φυλαττομένων τῶν νόμων τῶν ἤδη περὶ τῶν ἄλλων αἰρετικῶν προεχθέντων καὶ περὶ τοῖς Νεστοριανοῦς καὶ τοῖς Ἀκεφάλους ταῦτα φυλάττεσθαι, ὥστε εἴ ποτε γονεῖς εὐρεθῆεν εἴτε τῇ Ἰουδαίῃ Νεστορίου μαρία ἐκδεδομένοι εἴτε τῇ τῶν Ἀκεφάλων ἄνοιαν περιπτύσσονται, σive ipsius propriae sint sive illius qui in captivitate detinetur, quoniam in praedictis omnibus, quae pro captivorum redemptione data vel expensa probabuntur, contractus huiusmodi tamquam a persona suae potestatis et legitima aetatis factus ita firmos esse decernimus, nullo eis qui cum huiusmodi personis in memoratis causis quo praedictum est modo contraxerunt praeiudicio generando: necessitatem scilicet habente eo qui ex captivitate redierit tales contractus ratos habere et eis tamquam suis debitis obligari.

14 Si quis de praedictis parentibus orthodoxus constitutus senserit suum filium vel liberos non esse catholicae fidei nec in sacrosancta ecclesia communicare, in qua omnes beatissimi patriarchae una conspiratione et concordia fidem rectissimam praedicare et sanctas quattuor synodos, Nicaenam Constantinopolitanam Ephesinam primam et Chalcedonensem, amplecti seu recitare noscuntur, ***** licentiam pro hac maxime causa ingratos eos et exheredes in suo scribere testamento. Et hoc quidem pro ingratitude causa decrevimus. Generalem autem providentiam liberis catholicis deferentes iubemus, salvis legibus quae iam de aliis haereticis sunt prolatae, et circa Nestorianos et Acephalos haec observari, ut si quando parentes inventi fuerint sive Iudaico Nestorii furori dediti sive Acephalorum amplectentes insaniam

14 Si quis de praedictis parentibus orthodoxus constitutus senserit suum filium vel liberos non esse catholicae fidei nec in sacrosancta ecclesia communicare, in qua omnes beatissimi patriarchae una conspiratione et concordia fidem rectissimam praedicare et sanctas quattuor synodos, Nicaenam Constantinopolitanam Ephesinam primam et Chalcedonensem, amplecti seu recitare noscuntur, ***** licentiam pro hac maxime causa ingratos eos et exheredes in suo scribere testamento. Et hoc quidem pro ingratitude causa decrevimus. Generalem autem providentiam liberis catholicis deferentes iubemus, salvis legibus quae iam de aliis haereticis sunt prolatae, et circa Nestorianos et Acephalos haec observari, ut si quando parentes inventi fuerint sive Iudaico Nestorii furori dediti sive Acephalorum amplectentes insaniam

§ 14 summam praestat Nomoc. XIV tit. 10, 8, ipsa verba εἴ τις ἐκ τῶν — 543, 18 φυλαττομένων adscripta sunt in Nomoc.^{am} l. c. (ubi citatur βι. λε' τῶν βασιλικῶν τι. ἢ κε. λη', ἐνθα ἰσ' αἰτίαν ἐξηρωδατωνος ἀποδιδωσιν). — Summarium Ath. repetitur in paratitulis Ath. 3 § 7.

pignori obligare, sive proprias habet sive eius qui in captivitate detinetur, quoniam in iis quae dicta sunt omnibus, quae pro redemptione captivorum dari vel expendi probentur, eiusmodi contractus tamquam a persona sui iuris et perfecta aetatis factos firmos esse iubemus; ut nullum iis qui cum eiusmodi personis in memoratis causis, sicuti dictum est, contrahunt, praeiudicium fiat, cum scilicet eum qui ex captivitate redeat necesse sit eiusmodi contractus ratos habere usque tamquam propriis debitis obligari.

14 Si quis ex praedictis parentibus cum orthodoxus sit intellexerit filium suum vel filios catholicae fidei non esse neque sanctissimae ecclesiae communione uti, in qua omnes beatissimi patriarchae una conspiratione et concordia rectissimam fidem praedicant et quattuor sancta concilia, Nicaenam et Constantinopolitanam et Ephesinam primam et Chalcedonensem amplecti sive efferre agnoscuntur, atque eiusmodi liberi in eadem infidelitate perseverent, parentibus eorum potestatem damus propter hanc potissimum causam ingratos eos et exheredes in testamento suo scribendi. Atque hoc quidem de ingratitude causa constitutum; generalem autem curam liberis orthodoxis adhiberi iubemus, salvis servatis legibus quae de ceteris haereticis iam prolatae sunt etiam de Nestorianis et Acephalis haec observari: ita ut, si forte parentes deprehendantur sive Iudaico Nestorii furori dediti sive Acephalorum dementiae amplexi et propterea

1 ἔχοι B^v v. l., Pr. Ep. (ε) || 2 ἐν ἐπὶ A || 4 τὰ ἦτοι τὰ A || 5 ὄντως, v. l. οὕτω B^v || γενόμενα A Pr. || 6 κελεύομεν A || τοῖς om. B^v v. l. Pr. v. l. || 8 συναλλάττουσιν post προσώπων (7) coll. A || 9 ἀνάγκη L¹ || δηλονότι A || 12 ἰσ' marg. A || μνημονευθέντων] εἰρημένων B^v || 14 πίστεως] ἐκκλησίας πίστεως L² ἐκκλησίας καὶ πίστεως A || ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ om. A, ἐν om. Nom.^{am} || 16 ὀρθοδοξοτάτην Pr. Nom.^d || 17 κηρύττειν (κηρύσσειν Pr.) A Pr. Ep. ε || τέσσαρας MA ε] ἐπτά L Pr. Ep. Nom.^{am} || 18 καὶ] om. A ε, πρώτην Pr. Ep. || Κωνσταντινουπόλει] πρώτην add. Pr. Ep. || τε om. A ε Pr. Ep. || 19 καὶ om. Pr. Ep. || Χαλκηδόνι] καλχηδόνι Nom.^m, τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει δευτέραν, ὡσαύτως καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τρίτην (τὸ δεύτερον, τὴν κατ' αὐτὴν τὴν βασιλίδα πόλιν ἀφροισθεῖσαν τὸ τρίτον [τὸ τρίτον om. Nom.^d] Nom.^{am}), καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον add. Pr. Ep. Nom.^{am} || 20 διαμείνουσιν Pr. διαμείνουσιν A || 22 ἀδειαν om. A² || 23 ἀπὸ κληρονομῶν MA] ἀποκληρονομους L Pr. Nom.^{am} ἀποκληρῶν Ep. || ἐν om. L || 24 τούτοις ταῦτα A, Pr. plerique (cf. ad ε) || ἐπὶ] περὶ Pr. plerique || 25 αἰτίαις A τὰ αἰτία Pr. plerique || τοῖς ὀρθόδοξοις πασι A || 26 σὺν om. L || 27 τῶν νόμων τῶν ἤδη] τῶν ἡδὴ νόμων A || ἄλλων om. Pr. || αἰρετικῶν προεχθέντων A προεχθέντων αἰρετικῶν Nom.^{am} || 28 καὶ τοῖς] τοῖς om. A || 29 ταῦτα — 31 περιπτύσσονται] ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τοῖς ἰακωβίταις καὶ μονοθελίταις καὶ εἰκονομάχοις καὶ ὅσαι ἄλλαι αἰρέσεις εἰσι παρὰ

τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυσσόμεναι, εἰ (εἰ om. v. l.) καὶ ταῖταις φωραθεῖεν τινας ἐνεχόμενοι, τὰ αὐτὰ περὶ τούτους ἅπαντας ἀπαραβίτως φυλάττεσθαι· ὥστε εἴ ποτε γονεῖς εὐρεθῆεν μὲν τῶν ἀπηριθμημένων αἰρέσεων ἢ καὶ ἑτέρα τινὶ τούτων παραπλησίᾳ κατεχόμενοι Pr. (sim. Ep.). Pro ταῦτα malim ταῦτα || 30 Νεστορίου] τοῦ νεστοριανοῦ L

1 siue ipsius propriae RT] ipsius siue proprie V siue propriae ipsius vulg. || 2 omnibus quae] omnib. R¹ || 3 pro om. V || dacta R¹ || pensa V || 4 probantur V || huiusmodi] personas add. R² || 5 et legitima aetatis om. V || 8 traxerunt T¹ contraxerint vulg. || 9 qui ex] qui ex qui T² || 10 ratos V¹ || his V || 12 orthodoxis R orthodoxiis V || 13 filium suum T || catholice non esse fidei T || 16 fide rectissima V¹ || praedicare RV] praedicant T vulg. || 17 nicaenam et constantinopolitanam T || 18 ephesenam R effesinam T effesianam V || calchidonensem V calcedonensem RT || 19 recitate V || hiatus non notant libri; supplendum (et permanserint eiusmodi liberi in eadem infidelitate, damus parentibus eorum) licentiam] licentiam] habeat add. V³T habeant add. vulg. || 20 causa maxime R || 21 hoc V] haec RT vulg. || 22 decernimus T || prouidentia R¹ || 23 salvis] uniuersalibus T¹ || 24 et circa] et om. R || 25 acephalos R acefalos V || conseruare T || 26 iudaico V² in ras. || nestorio T || 27 acephalorum R *****rum V¹

σόμενοι καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς κοινωνίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κεχωρισμένοι, μὴ ἐξείναι αὐτοῖς ἄλλους κληρονόμους ἑαυτοῖς ἐπιστᾶν εἰ μὴ παῖδας ὀρθοδόξους καὶ τῆ καθολικῆ ἐκκλησίας κοινωνούντας, ἢ παίδων μὴ ὑπόντων τοῖς ἐξ ἄρρενογονίας καὶ ἐκ θηλυγονίας συγγενεῖς, καθολικούς δηλαδὴ τυγχάνοντας. εἰ δὲ ὡς εἰκός ἐκ τῶν παίδων τινὲς μὲν εἰσὶν ὀρθόδοξοι καὶ τῆ καθολικῆ ἐκκλησίας κοινωνούντες, ἄλλοι δὲ ἐκ ταύτης κεχωρισμένοι, πᾶσαν τὴν τῶν γονέων περιουσίαν εἰς τοὺς παῖδας καὶ μόνον τοὺς καθολικούς περιέχεσθαι 10 θεσπιζομεν, εἰ καὶ τελευταίας βουλήσεις τὰ τοιαῦτα πρόσωπα ποιήσαντο παρὰ τὴν δύναμιν ταύτης ἡμῶν τῆς διατάξεως διατυπούσας. εἰ δὲ μετὰ ταῦτα οἱ ἀδελφοὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας κεχωρισμένοι ἐπὶ ταύτην ἀναστρέψουσι, τὸ ἀρμόζον αὐτοῖς μέρος ἐν τῷ σῆματι, ἐν ᾧ εὐρεθῆι κατὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἀποδίδεται, 15 τούτοις παρεχέσθαι, ὡςτε μηδεμίαν περὶ τῶν καρπῶν ἢ τῆς διοικήσεως τοῦ μέσου χρόνου ὄχλησιν ἢ ἐπάχθειαν τοῖς καθολικοῖς ὑπομένειν τοὺς πρώην τὰ μνημονευθέντα πράγματα διακρατήσαντας, ἐπειδὴ τῶν τοιούτων πραγμάτων, ἅτινα ἐκ τῆς μοίρας τῶν ἀδελφῶν τῶν μὴ κοινωνούντων οἱ ὀρθόδοξοι ἐκτήσαντο, ὡςπερ τὴν ἐκποίησιν κωλύομεν, οὕτω καὶ τῶν παρελθόντων χρόνων τοῖς καρποῖς ἢ τὴν διοίκησιν οὐδαμῶς παρὰ τούτων ὑφ' ὧν διεκρατήθη εἰσπράτ- 25 τεσθαι ἢ ἀναηλαφασθαι κελεύομεν. εἰ δὲ μέχρι τοῦ πέρατος τῆς ἰδίας ζωῆς ἐν τῇ αὐτῇ πλάνῃ οἱ μὴ κοινωνούντες διαμείναιεν, τότε τοὺς ὀρθοδόξους ἀδελφοὺς ἢ κληρονόμους αὐτῶν πληρεστάτω δεσποτείας δικαίω τὰ αὐτὰ πράγματα κεκτήσθαι θεσπιζομεν. 30 εἰ δὲ οἱ παῖδες μὲν πάντες διεστραμμένοι καὶ τῆς κοινωνίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀλλότριον εὐρεθῆιεν, ἄλλοι δὲ ἐγγύτατοι συγγενεῖς ἐξ ἄρρενογονίας ἢ ἐκ θηλυγονίας τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τιμῶντες καὶ κοινωνικοὶ εἶναι ἀποδεικθῆιεν, τούτους τῶν παίδων τῶν 35 αἰρετικῶν προτιμᾶσθαι καὶ τὴν αὐτῶν διαδέχεσθαι κληρονομίαν. εἰ δὲ καὶ οἱ παῖδες καὶ οἱ ἐγγύτατοι

et ideo ab ecclesiae catholicae communione separati, non liceat eis alios heredes sibi instituere nisi liberos orthodoxos et ecclesiae catholicae communicantes, vel liberis non existentibus agnatos vel cognatos 5 qui scilicet catholici sint. Quodsi forte ex filiis alii quidem sunt orthodoxi et ecclesiae catholicae communicantes alii vero ab ea separati, omnem parentum substantiam ad filios tantum catholicos pervenire sancimus, licet ultimas voluntates huiusmodi personae fecerint contra tenorem huius nostrae constitutionis aliquid disponentes. Si vero posthac fratres ab ecclesia separati ad eam conversi fuerint, pars eis competens in statu quo inventa fuerit tempore quo redditur eis praebetur, ut nullam de fructibus aut gubernatione medii temporis inquietudinem vel molestiam catholici patiantur qui ante praedictas res detinebant, quoniam huiusmodi rerum, quas ex fratribus non communicantium catholici possidebant, sicut alienationem vetamus ita praeteritorum temporum fructus aut gubernationem nullatenus ab his a quibus detentae sunt exigi vel retractari permittimus. Si autem usque ad finem vitae suae in eodem errore non communicantes permanserint, tunc catholicos fratres vel heredes ipsorum plenissimo iure domini easdem res possidere decernimus. Quodsi filii quidem omnes perversi et ab ecclesiae catholicae communione alieni inventi fuerint, alii autem propinqui agnati vel cognati religionem catholicam colentes et communicantes esse fuerint approbati, eos liberis haereticis anteponi et eorum hereditati succedere. Si vero liberi et pro-

37 — 543, 8 summarium Ath. repetitur in paratitlis Ath. 2 § 7.

a communione catholicae ecclesiae separati, non liceat iis alios sibi heredes instituere nisi liberos orthodoxos et catholicae ecclesiae communione utentes, aut liberis non extantibus ex adgnatione vel ex cognatione propinquos, qui scilicet catholici sint. Quodsi ut fit ex liberis alii orthodoxi sunt et catholicae ecclesiae communione utuntur, alii autem ab ea separati sunt, omnem parentum substantiam ad solos liberos catholicos pervenire sancimus, etiamsi eiusmodi personae ultimas voluntates fecerint quae contra vim huius constitutionis nostrae praecipiant. Si vero postea fratres ab ecclesia separati ad eam reverterint, portio iis debita in eo statu, in quo inventa fuerit quo tempore redditur, iis praebetur, ut tamen nullum de fructibus vel de administratione medii temporis incommodum molestiamve catholici patiantur qui praedictas res prius detinuerant, quoniam eiusmodi rerum, quas ex portione fratrum nulla ecclesiae communione utentium orthodoxi acquisiverunt, sicut alienationem prohibemus, ita ne praeriti quidem temporis fructus vel administrationem ullo modo ab iis qui eas detinuerunt, exigi vel retractari iubemus. Quodsi usque ad finem vitae suae in eodem errore ii qui ecclesiae communione non utuntur perseveraverint, tum orthodoxos fratres vel heredes eorum plenissimo domini iure easdem res possidere sancimus. Si vero liberi quidem omnes perversi atque a communione catholicae ecclesiae alieni reperti sint, alii autem proximi ex adgnatione aut ex cognatione orthodoxam fidem colere et in ecclesiae communione esse probati sint, hi liberis haereticis praeponantur et in eorum hereditatem succedant. Si vero et liberi et proximi adgnati

1 καθολικῆς] ἁγίας A || 2 ἐξῆ] Pr. plerique || αὐτοῖς A, Pr. plerique || ἄλλους om. Pr. v. l. || 3 ἐπιστᾶν ἀπιστᾶν L ἐπιστᾶν ἑαυτοῖς Nom.^a || 4 κοινωνούντας] συγγενεῖς Nom.^m || 5 καὶ] ἢ A || ἐκ om. A Pr. Ep. Nom.^{am} || 6 καθολικούς] ὀρθοδόξους Pr. Ep. || 9 εἰς τοῖς] τοῖς om. A || 10 μόνους Pr. unus, Ep. || τοῖς ὀρθοδόξους Pr. Ep. || ἐρχεσθαι Ep. || 11 κελεύομεν A || βουλῆς εἰς τὰ Nom.^m || 12 ποιήσαντο (ποιήσαιο v. l.) Pr.] ποιήσονται ML Nom.^{am} ἐποίησαντο A || ταύτης ἡμῶν τῆς] τῆς τοιαύτης ἡμῶν A || 13 διατυπούσαντες L¹ || εἰ] οἱ L¹ || οἱ τῆς ἐκκλησίας κεχωρισμένοι ἀδελφοὶ A || 14 ἀναστρέψουσι Nom.^m Ep. ἐπιστρέψουσι Pr. v. l. || 15 ἀρμόζον Pr. Ep. || 16 κατὰ τὸν χρόνον ὃν Pr. plerique καθ' ὃν χρόνον A || 17 ὡςτε] ὡς Pr. || 19 τοῖς ὀρθοδόξους Pr. || τοῖς πρώην] ὡς πρώην A || 20 ἐπειδὴ] ἐπὶ δὲ A || 22 κοινωνούντων] τῆ ἐκκλησία add. A || ἐπεκλήσαντο L || 23 ἐκωλύομεν Pr. unus || τῶν om. Nom.^m || 25 τούτων] τῶν A || διεκρατήθησαν A || 27 ἐν τῇ πλάνῃ τῇ αὐτῇ A || 28 * διαμείναιεν (διαμένοιεν Pr. v. l.) libri || 30 αὐτᾶ]

τοιαῦτα A || 31 μὲν om. L || πάντες om. M || 32 ἐκκλησίας om. Ep. || 33 ἄλλοι δὲ — 35 ἀποδεικθῆιεν om. Nom.^m || ἐκ om. A Nom.^a || 34 ὀρθόδοξον] catholicam ε || καὶ om. A || 35 εἶναι] εἶεν καὶ Pr. Ep. || τῶν παίδων om. Pr. unus, τῶν om. A || 37 κληρονομίαν] κελεύομεν add. A || καὶ om. Pr. unus, ε || οἱ om. A || καὶ om. L^a

2 heredes alios T || 3 ecclesias V || 4 vel liberis] vel om. R¹ || 5 sint Vulg.] sunt RT || ali R¹ || 6 sint T¹ || 7 eo R¹ || separati omnem] separationem T^a separationem T^b || substantiam parentum T¹ || 8 tamen catholicos R catholicos tantum (tamen T¹) T¹ || 10 personae om. V || 12 eam om. T¹ || 13 fuerit] sunt T¹ || 14 reditur R reditus T¹ || ut] et T¹ || 17 res V] om. RT || huiusmodi] huiusmodi uero RVT¹ uero huiusmodi T² || 18 catholice V¹ || 19 praesidebant T¹ residebant V¹ || 21 detentae] detente RT detenta V || 23 non del. R³ || 24 eorum R || 25 dominio ? T¹ || 26 quidem om. T || 27 communioni V^a || 29 communicatores RT¹ vulg. || esse] ecclesie R³

ἀδνῆτοι ἢ κοινῆτοι τῆς κοινωνίας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ξένοι τυγχάνοιεν, τῆνικαῦτα εἰ μὲν σχῆμα κληρικῶν οἱ γονεῖς αὐτῶν ἔχοιεν, τῆ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως ὅπου τὴν οἰκίαν ἔχον τὰ αὐτῶν πράγματα βουλόμεθα διαφέρειν, οὕτω μέντοιγε ὥστε εἰ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ προθεσμίας τὰ τῶν τοιαύτων προσώπων πράγματα διεκδικῆσαι ἀμελήσαιεν, τῶν αὐτῶν δεσποτεῖαν τῷ ἡμετέρῳ φίσκῳ ἐδικεισθῆναι· εἰ δὲ λαϊκοὶ ὦσι, δίχα τινὸς διακρίσεως τὰς αὐτῶν περιουσίας εἰς τὰ θεῖα ἡμῶν προβῆτα ὁμοίως περιέχεσθαι. ἄτινα κρατεῖν θεσπιζόμεν κἄν εἰ χωρὶς διαθήκης τὰ τοιαῦτα πρόσωπα τελευτήσαι. πάντων τῶν κατὰ τῶν λοιπῶν αἰρετικῶν ἐν ταῖς ἄλλαις διατάξεσι διατυπωθέντων καὶ κατὰ τῶν Νεστοριανῶν καὶ Ἀκεφάλων καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν μὴ κοινωνούντων τῆ καθολικῆ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ αἱ προλεχθεῖσαι ἅγια τέσσαρες σύνοδοι καὶ πατριάρχαι ἀναφέρονται, καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων αὐτῶν ὁμοίως φυλαττομένων. εἰ γὰρ ὑπὲρ κοσμικῶν αἰτιῶν μεριμνῶμεν, πόσω μᾶλλον ὑπὲρ τῆς τῶν ψυχῶν σωτηρίας προνοητικωτάτην 20 φροντίδα δεῖ συνεισφέρειν.

15 Εἴτε τοίνυν πάσας τὰς εἰρημένας τῆς ἀγαριστίας αἰτίας εἴτε φανεράς ἐξ αὐτῶν εἴτε μίαν οἰανδήποτε οἱ γονεῖς τῆ ἰδίᾳ ἐγγράψαιεν διαθήκη, καὶ οἱ γραφόμενοι κληρονόμοι τὴν ὀνομασθεῖσαν ἢ τὰς ὀνομασθεῖσας αἰτίας ἢ μίαν ἐξ αὐτῶν ἀληθῆ εἶναι δείξειαν, τὴν διαθήκην τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχύιν παρακελευόμεθα. εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθεῖη, μηδὲν γίνεσθαι προνομία τοῖς ἀπὸ κληρονόμων γραφεῖσι παισίν, ἀλλ' ὅσον εἰς τὴν ἐυστασίαν τῶν κληρονόμων ἀνήκει τῆς 30 διαθήκης ἀκρουσμένης εἰς τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν τοὺς παῖδας ἐξ ἀδιαθέτου ἐξ ἰσῆς μοίρας ἐχέσθαι, ὥστε μὴ τοὺς παῖδας πεπλασμέναις κατηγορίαις κατακριεσθῆναι ἢ τινα περιγραφὴν ἐν ταῖς τῶν γονέων περιουσίαις ὑπομένειν. εἰ μὲντοιγε συμβαίῃ ἐν τισὶ 35

22 Εἴτε τοίνυν — 35 ὑπομένειν et 544, 6 Καὶ ταῦτα — 10 διατυπῶσαι habet B^s A 71 p. 126 Zuch. (inde B 35, 8, 36 Heimb.).

vel cognati a communione orthodoxae fidei alieni sint, tum si quidem habitum clericorum parentes eorum habeant, ad ecclesiam civitatis ubi domicilium habebant res eorum pertinere volumus, ita tamen ut si ecclesiastici intra anni spatium res eiusmodi personarum vindicare neglexerint, earum dominium fisco nostro vindicetur; sin laici sint, sine ulla distinctione substantiae eorum ad sacras res privatas nostras similiter perveniant. Quae valere volumus, etiamsi sine testamento tales personae decesserint. Omnia autem quae contra ceteros haereticos in reliquis constitutionibus praecepta sunt et contra Nestorianos et Acephalos et ceteros omnes qui catholicae ecclesiae communione non utuntur, in qua praedicta sancta quattuor concilia et patriarchae praedicantur, etiam contra heredes eorum similiter observentur. Nam si pro mundanis causis laboramus, quanto magis pro salute animarum providissimam curam adhibere oportet. 15 Sive igitur omnes praedictas ingratitudinis causas sive certas ex iis sive unam quamlibet parentes in suo testamento scripserint, et scripti heredes memoratas causas vel unam ex iis veram esse probaverint, testamentum suam vim habere iubemus. Si vero haec non observata sint, nullum praeiudicium fiat liberis exhereditatis, sed quantum ad institutionem heredum attinet testamento irrito facto ad hereditatem parentum liberi ab intestato ex aequa parte veniant: ne liberi fictis accusationibus condemnentur aut ullam circumscriptionem in bonis parentum patiantur. Si tamen contigerit in quibusdam eiusmodi testa-

1 ἀδνῆτοι (ἀδνῆτοι A) ἢ κοινῆτοι MLA] συγγενεῖς Pr. Ep. Nom.^{am} || τῆς κοινωνίας] ἐκ τῆς κοινωνίας Pr. plerique, Ep., τῆς om. A || 2 τυγχάνοιεν L || 3 κληρικῶν Pr. v. l. || 4 αὐτῶν LA s. Nom.^{am} αὐτὰ M Pr. Ep. || 5 μέντοι Pr. plerique, Ep. || si om. MA Nom.^m (cf. ad 6) || 6 προθεσμίας ἐνιαυτοῦ Nom.^m || τὰ] τὸ L^d εἰς τὰ M (unde εἰ τὰ Beck omisso ei 5 non recte) || 7 πᾶντα L || ἀμελήσαιεν L¹ Nom.^m ἀμελήσαιεν L² Nom.^d μελήσαιεν A || 8 φίσκῳ MA (Ath., Theod., Nomoc.)] δημοσίῳ L ταμείῳ Pr. ταμείῳ Ep. Nom.^{am} || 9 ὦσι] εἰσι L Nom.^{am} || 10 τὰ θεῖα ἡμῶν προβῆτα (ιδιόκτητα s. v. L) MLA τὰ θεῖα ἡμῶν ιδιόκτητα Nom.^{am} τὸ θεῖον ἡμῶν ιδιῶν Pr. Ep. res privatas || 11 κἄν] καὶ Pr. || εἰ] εἰς Nom.^m || τὰ τοιαῦτα πρόσωπα χωρὶς διαθήκης Nom.^{am} || 12 τελευτήσαιεν Pr. unus] τελευτήσοι ML Pr. v. l., Ep. Nom.^{am} τελευτήση A || πάντων — 21 συνεισφέρειν om. Ep. || 14 τῶν om. L || 15 τῶν ἄλλων ἀπάντων] ἄλλων A || τῶν om. L Nom.^d || 16 προλεχθεῖσαι] προχθεῖσαι M || 17 τέσσαρες σύνοδοι] ἐπτὰ σύνοδοι Pr. Ep. Nom.^{am} τέσσαρες σύνοδοι καὶ αἱ λοιπαὶ L || 18 αὐτῶν κληρονόμων Pr. αὐτῶν κληρονόμων A || 20 τῶν αὐτῶν ψυχῶν A || 21 συνεισφέρειν δεῖ L ἡμᾶς δεῖ συνεισφέρειν A (cf. 5) || 22 Εἴτε] Εἰ Pr. || τοίνυν] δὲ Ep. || 23 φανεράς] τινὰς B^s v. l., Ep. || ἐξ om. Ep. ||

pinqui agnati vel cognati ab orthodoxae religionis communione sint extranei, tunc si quidem schema clericorum parentes eorum habuerint, ad ecclesiam civitatis ubi domicilium habebant res eorum volumus pertinere, ita ut si ecclesiastici intra annale spatium huiusmodi personarum res vindicare neglexerint, earum dominium nostri fisci viribus vindicetur. Si autem laici sint, sine aliqua distinctione substantias eorum ad res privatas nostras similiter pervenire sancimus. Quae obtinere decernimus etiam si testamento non facto tales personae decesserint; omnibus quae contra ceteros haereticos in aliis constitutionibus disposita sunt et contra Nestorianos et Acephalos et alios omnes, qui catholicae ecclesiae, in qua praedictae quattuor synodi et patriarchae recitantur, non communicant, et successiones eorum similiter observandis. Si enim pro causis corporalibus cogitamus, quanto magis pro animarum salute providentia est nostrae sollicitudinis adhibenda.

15 Sive igitur omnes memoratas ingratitudinis causas sive certas ex his sive quamlibet unam parentes testamento suo inseruerint, et scripti heredes nominatam vel nominatas causas vel unam ex his veram esse monstraverint, testamentum suam firmitatem habere decernimus; si autem haec observata non fuerint, nullum exhereditatis liberis praeiudicium generari, sed quantum ad institutionem heredum pertinet testamento evacuato ad parentum hereditatem liberos tamquam ab intestato ex aequa parte pervenire, ne liberi falsis accusationibus condemnentur vel aliquam circumscriptionem in parentum substantiis patiantur. Si tamen contigerit in quibusdam

εἴτε καὶ μίαν A || 24 ἐγγράψαιεν A. Pr. plerique, Ep. || οἱ καλούμενοι A || 25 τὴν ὀνομασθεῖσαν ἢ om. Pr. Ep. || τὰς L, B^s v. l., Pr. Ep.] om. MA, B^s v. l. || 26 εἶναι ἀληθῆ L ἀληθεῖς ἢ ἀληθῆ εἶναι B^s v. l. || δείξειαν M] δείξειεν (δείξειεν B^s v. l.) LA B^s Pr. Ep. || 27 ἰσχύιν ἔχειν B^s v. l. || 28 παραφυλαχθεῖη B^s v. l. || μηδὲ ἐν A Pr. || 29 ἀποκληρονόμοις Pr. unus μὴ (om. L^a) κληρονόμοις L || γραφομένοις A || παισίν om. Pr. plerique || 30 ἀνήκει] πάλιν ἴκειν Pr. || 32 ἐξ ἀδιαθέτου M LB^s (Iul. ab intestato venientes) τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου Pr. ὡς ἐξ ἀδιαθέτου A s. (cf. Ath. ἀδιαθέτως δοκεῖ τελευτᾶν ὁ γονεὺς) || 34 κατακριεσθῆναι μήτε τινα Pr. Ep. κατεχομένους τινα A

1 sq. religionis — habuerint ad suppl. R² in vas. 1 v. || 2 communicatione RV || sunt Vulg. || 4 res] et res R || 5 ita om. R¹ || 6 iudicare T¹ || neglexerint R || eorum R² || 7 fisci nostri iuribus T || sin T || 8 sunt R vulg. || 9 sancimus pervenire R || 11 tales] de tales T^a || omnibus om. V || 12 quae contra ceteros] qui contractos T¹ || 14 acephalos V acephalos R || 16 non] et non T¹ || communicantur RV communicantur T || 19 sollicitudini T || 25 vel nominatas] et nominatas T || 26 monstraverint R || 28 fuerit R || exhereditatis R¹ || 33 aliqua T aliam V || circumscriptione T || 34 tm R

τοιούταις διαθήκαις ληγάτα τινὰ ἢ φιδεικόμισσα ἢ ἔλευθερίας ἢ ἐπιτρόπων δόσεις καταλείφθῃναι ἢ ἄλλα οἰαδήποτε κεφάλαια τοῖς νόμοις ἐγνωσμένα ὀνομασθῆναι, ταῦτα πάντα κελύομεν πληροῦσθαι καὶ διδοῦσθαι ἐκείνοις ὅς καταλείφθῃ, ὡς εἰ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος μὴ ἀνατραπέισα ἢ διαθήκη ἐκράτει. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν διαθηκῶν τῶν γονέων διευτώσαμεν.

talibus testamentis quaedam legata vel fideicommissa aut libertates aut tutorum donationes relinqui vel quaelibet alia capitula concessa legibus nominari, ea omnia iubemus adimpleri et dari illis quibus fuerunt 5 derelicta, ut tamquam in hoc non rescissum obtineat testamentum. Et haec quidem de parentum ordinavimus testamentis.

CAPUT IV.

Δίκαιον δὲ εἶναι συνείδομεν καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου περὶ τῶν διαθηκῶν τῶν παίδων τὰ αὐτὰ μετὰ τινος διασπίζουσι διευτώσαι. Θεσπίζομεν τοίνυν μὴ ἐξείναι 10 τῶν παῖσι τοῖς ἰδίοις γονεῖς praeteritously καταλιπέειν ἢ κατ' οὐδὲν τρόπον τῶν ἰδίων πραγμάτων ἐν ὅς ἐξουσίαν ἔχουσι διατίθεσθαι τούτους παντελῶς ἄλλοτρίους ποιέσθαι, εἰ μὴ τὰς αἰτίας ἅς ἀριθμοῦμεν ἐν ταῖς ἰδίαις ἰδικῶς ἐγγράφαιεν διαθή- 15 καις. ταῦτα δὲ εἶναι κελύομεν.

- 1 εἰ οἱ γονεῖς εἰς ἀναίρεσιν ζωῆς τοὺς ἰδίους παῖδας παραδοῖεν, δίχα μὲντοιγς αἰτίας εἰς καθοσίωσιν ἀναφερομένης.
- 2 εἰ φαρμακείαις ἢ γοητείαις ἢ ἄλλω τρόπῳ οἱ γονεῖς 20 τῆ τῶν παίδων ζωῆ ἐπιβουλεύσαντες ἀποδειχθῆεν.
- 3 εἰ ὁ πατήρ τῆ ἰδία νύμφῃ ἢ τῆ παλλακίδι τοῦ οἴκειου παιδὸς συμμιγῆ.
- 4 εἰ οἱ γονεῖς τοὺς ἰδίους παῖδας διαθήκας ποιῆσαι κωλύσειαν ἐν τοῖς πράγμασιν ἐν ὅς ἔχουσι ἀδειαν 25 τοῦ διατίθεσθαι πάντων δηλαδὴ [τῶν] ἐπὶ τῆ κωλύσει τῶν τοιούτων διαθηκῶν φυλαττομένων, ἀπερ ἐπὶ τῶ τῶν γονέων προσώπῳ διεσπίζαμεν.
- 5 εἰ συμβαίῃ τὸν ἄνδρα τῆ ἑαυτοῦ γαμετῆ εἰς ἀναίρεσιν ἢ ἐκστασιν τῆς διανοίας δοῦναι φάρμακον, ἢ 30 τὴν γαμετὴν τῷ ἄνδρῳ, ἢ ἄλλω τρόπῳ τὸν ἕτερον τῆ τοῦ ἕτερου ζωῆ ἐπιβουλεύσαι, τὸ μὲν τοιοῦτον ἔγκλημα ὅλα publicῶν ὑπάρχον κατὰ τοὺς νόμους ἐξ-

Iustum autem perspeximus. et e contrario de liberorum testamentis haec eadem cum aliqua distinctione disponere. Sancimus itaque non licere liberis parentes suos praeterire aut quolibet modo rebus propriis, in quibus habent testandi licentiam, eos omnino alienare, nisi causas quas enumerabimus in suis testamentis specialiter nominaverint. Has autem esse decernimus:

- 1 Si parentes ad interitum vitae liberos suos tradiderint, citra causam tamen quae ad maiestatem pertinere cognoscitur.
- 2 Si venenis aut maleficiis aut alio modo parentes filiorum vitae insidiati probabuntur.
- 3 Si pater nurui suae aut concubinae filii sui sese miscuerit.
- 4 Si parentes filios suos testamentum condere prohibuerint in rebus in quibus habent testandi licentiam; omnibus videlicet in huiusmodi testamentorum prohibitione servandis quae in parentum persona distinximus.
- 5 Si contigerit aut virum uxori suae ad interitum aut alienationem mentis dare venenum aut uxorem marito, vel alio modo alterum vitae alterius insidiari, tale quidem utpote publicum crimen constitutum

c. IV 10 μὴ ἐξείναι μίτε τοῖς — 15 διαθήκαις habet B^s K 14, 4 p. 401 Zach. (inde B l. c. 37).

16 τὰς δὲ αἰτίας τῆς ἀχαριστίας τῶν γονέων πρὸς τοὺς παῖδας ταύτας εἶναι κελύομεν — 545, 24 περὶ τῶν γονέων διευτώσαμεν B^s A 71 p. 126 Zach. (inde B l. c.). — Summarium c. IV extat in Ecloga privata aucta 7, 19. 20.

mentis legata quaedam vel fideicommissa vel libertates vel tutorum donationes relinqui vel alia quaecumque capita legibus agnita nominari, haec omnia impleri iubemus atque illis dari quibus relicta sunt, tamquam in hac parte non eversum testamentum valeret. Atque haec quidem de testamentis parentum constitutum.

IV. Aequum autem esse nobis visum est etiam e contrario de testamentis liberorum eadem cum quadam distinctione constituere. Sancimus igitur, ne liberis liceat parentes suos praeterire vel ullo modo a rebus suis, in quibus potestatem testandi habent, eos plane alienos reddere, nisi causas quas enumeraturi sumus in testamentis suis specialiter scripserint. Has autem esse iubemus:

- 1 Si parentes liberos suos ad interitum vitae dederint, excepta tamen causa ad crimen maiestatis referenda.
- 2 Si veneficiis vel incantationibus vel alio modo parentes vitae liberorum insidiosos esse demonstratum sit
- 3 Si pater cum nuru sua vel concubina proprii filii corpus miscuerit.
- 4 Si parentes liberos suos testamenta facere prohibuerint in rebus, in quibus testandi potestatem habent; ut videlicet omnia in prohibitione eiusmodi testamentorum observentur quae in parentum persona distinximus.
- 5 Si forte maritus uxori suae ad interitum vel mentis alienationem venenum dederit, vel uxorem marito, vel alio modo alter alterius vitae insidiatus sit, eiusmodi quidem crimen utpote publicum secundum leges

1 ληγάτα (ληγάτα A) M L A 5] ἢ ληγάτα (ληγάτα Ep.) Pr. Ep. || ἢ φιδεικόμισσα L ἢ φιδιόμισσα M A ἢ καὶ τὰ πίστει τινὲ παρατεθέντα Pr. Ep. || 2 ἔλευθερίας ἢ om. M || ἐπιτρόπων A || δόσεις] τὰς (adscr. s. v. M^b) δόσεις M || 5 ὡς εἰ M Pr.] ὡς ἂν εἰ L ὡς A (ὡς εἰ — ἐκράτει om. Ep.) || τὸ μέρος om. ε || 6 μὴ ἀνατραπέισα τὴν διαθήκην κρατοῦσαν A || 8 εἰ' marg. A || καὶ om. Ep. || 10 διαστολῆς Ep. || 11 praeteritously M πραιτωριτοῦς A ἀμνημονεύτους L B^s ἀποκλήρους Pr. Ep. || 13 διατίθεσθαι ἐξουσίαν ἔχουσι Pr || τούτους] αὐτοὺς A || 14 ἅς ἀριθμοῦμεν] τῆς ἀχαριστίας B^s, ἅς om. L¹ || 15 ἰδικῶς ἐν ταῖς οἰκείαις A, ἐν εἰ ἰδικῶς om. B^s || ἐγγράφαιεν M L A, Pr. plerique, Ep., ἐγγράφαιεν καὶ αὐτοὶ B^s (nominaverint ε) || 17 singularis §§ numeros opponunt α' — γ' A, α' — ζ' L || εἰς] πρὸς A || 20 εἰ] ἢ A, B^s v. l., Ep. || οἱ γονεῖς om. Ep. || 21 ἐπιβουλεύοντες B^s || 22 εἰ] ἢ A || παλλακῆ B^s Pr. Ep. || 23 οἴκειου M] ἰδίου L A B^s Pr. Ep. || 24 εἰ] ἢ A || διαθήκην A || ποιήσασθαι A Pr. Ep. || 25 κωλύσειαν A Pr.

Ep. κωλύσειαν L || 26 τοῦ om. Ep. || πάντων — 28 διεσπίζαμεν om. Ep. || τῶν om. A ε || τῆ om. L || 28 τῶ om. A¹ || διεσπίζαμεν προσώπῳ Pr. || 29 συμβῆ Pr. plerique || τὸν ἄνδρα] aut virum ε || τῆς αὐτοῦ γαμετῆς A¹ || εἰς] πρὸς A Ep. ἢ εἰς Pr. || 30 τῆς διανοίας om. A || 31 τὸν] τὸ M || 32 μὲν om. A, Pr. unus || 33 ὅλα om. Pr. v. l., Ep. || publicῶν M, ποιβλικῶν L A Pr. Ep. δημόσιον B^s

1 vel] et T || 2 qualibet V || 4 omnibus T || fuerunt V] fuerint RT vulg. || 5 ut V] et RT vulg. || hoc] ea T || 8 et e om. V || 12 habet R¹ || 13 quas ex corr. V² || enumerabimus T] enumeravimus RV vulg. || 14 nominavit T || 15 esse om. R || 17 numeros paragrahphs adponunt R² T² || 18 tm RT || 20 maleficiis V veneficiis T¹ || 21 insidia V¹ insidiari V³ || probantur V || 24 concedere R¹ V¹ || prohiberit R¹ || 25 habet R¹ || 26 in om. V || 27 parentis V^a pare... R¹ || personis R², om. R¹ || 29 autem V || 31 merito T^a || alteris T¹ || 32 quid T¹ || utpote VT¹

ετάξεσθαι καὶ νομίμως ἐκδικήσεως ἀξιούσθαι θεσπί-
ζομεν, τοῖς δὲ παισὶν ἀδίκαν εἶναι ἐν ταῖς ἰδίαις
διαθήκαις μηδὲν ἐκ τῶν ἰδίων περιουσιῶν ἐκείνῳ τῷ
προσώπῳ καταλιμπάνειν τῷ τῷ τοιοῦτο μῦθος πε-
πραχέναι γινώσκόμενον.

6 εἰ τῶν παίδων ἢ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν ἐν μανίᾳ τυγχά-
νοντος οἱ γονεῖς φροντίσαι αὐτῶν ἀμελήσειαν, πάντα
καὶ ἐνταῦθα παραφυλάττεσθαι προστάττομεν, ἅτινα
περὶ τῶν μαινομένων γονέων ἀνωτέρω ἐθεσπίσαμεν.

7 τούτοις τοῖς θέμασι καὶ τὴν τῆς αἰχμαλωσίας συμ-
φορὰν προστίθεμεν, ἐν ἣ ἢ εἰ τοὺς παῖδας κρατεῖσθαι
καὶ διὰ τῆς τῶν γονέων καταφρονήσεως ἢ ἀμελείας
μὴ ἀναρροσθέντας τελευτήσαι συμβαίη, μηδαμῶς τοὺς
τούτων γονεῖς εἰς τὰς περιουσίας ἐχέσθαι τῶν πα-
ιδων ἐφ' αἷς διατίθεσθαι οἱ παῖδες ἠδύνατο, ἀλλὰ
πάντα καὶ ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ φυλάττεσθαι ἄπερ
καὶ περὶ γονέων καὶ cognatorum καὶ adgnatorum τῶν ἐξ
ἀδιαθέτου εἰς τὰ τούτων δίκαια καλουμένων ἢ περὶ
τῶν ἐξωτικῶν γραφομένων κληρονόμων ἀνωτέρω δι-
ετυπώσαμεν.

8 εἰ τις ἐκ τῶν μνημονευθέντων παίδων ὀρθόδοξος
τυγχάνων αἰσθῆται τὸν ἴδιον γονεῖα ἢ γονεῖς μὴ εἶναι
καθολικούς, ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν ἐκείνων προσώπων
κρατεῖν ἄπερ ἀνωτέρω περὶ τῶν γονέων διετυπώσαμεν.

9 Εἰ τὰς τοιαύτας τοίνυν αἰτίας ἢ φανερὰς ἐξ αὐ-
τῶν ἢ μίαν οἱ παῖδες ἐν ταῖς ἰδίαις γράψαιεν διαθή-
καις, καὶ οἱ γραφομένοι παρ' αὐτῶν κληρονόμοι ἢ
πάσας ἢ φανερὰς ἢ μίαν ἐκ τούτων ἀποδείξειαν, τὴν
διαθήκην ἐν τῇ ἰδίᾳ ἰσχύι διαμένειν προστάττομεν.
εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθεῖη, μηδεμίαν δύναμιν
τὴν τοιαύτην διαθήκην τὸ γὰρ εἰς τὴν ἐνστάσει τῶν
κληρονόμων ἔχειν θεσπίζομεν, ἀλλὰ ἀνατροπομένης
τῆς διαθήκης τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν τοῦ τελευ-
τήσαντος κληρονομίαν καλουμένοις τὰ ἐκείνου πράγ-
ματα δίδοσθαι διατυπώμεν, τῶν ληγμάτων δηλονότι
εἴτε φιδεικομμίσσων καὶ ἐλευθεριῶν καὶ τῶν δόσεων

§ 8 summarium extat Nomoc. XIV tit. 10, s; ex Ath. summa repetitur in paratitulis Ath. 3 § 7.

examinari et legitima vindicta impertiri sancimus, liberis autem licere in testamentis suis nihil ex sub-
stantia sua illi personae relinquere quae tale flagitium perpetrasse intellegatur.

6 Si liberis vel uno ex iis mente alienato parentis curare eos neglexerint, omnia ibi quoque observari
iubemus, quae de furiosis parentibus supra sancimus.

7 His casibus etiam captivitatis calamitatem adicimus, in qua si liberos detineri et per parentum fasti-
dium vel negligentiam non redemptos decedere contigerit, nullo modo eorum parentes ad substantias
liberorum veniant de quibus liberi testari potuerunt, sed omnia etiam in hoc capite serventur quae de
parentibus et cognatis et adgnatis qui ab intestato ad illorum iura vocantur vel de extraneis scriptis he-
redibus supra constituimus.

8 Si quis ex praedictis liberis cum orthodoxus sit parentem suum parentesve non esse catholicos anim-
adverterit, ea de illorum quoque personis valeant quae supra de parentibus constituimus.

9 Si igitur eiusmodi causas vel certas ex iis vel unam liberi in testamentis suis scripserint, et scripti
ab iis heredes aut omnes aut certas aut unam ex iis probaverint, testamentum in suo robore per-
manere iubemus. Si vero haec non observata sint, nullam vim eiusmodi testamentum quantum ad insti-
tutionem heredum habere sancimus, sed rescisso testamento iis qui ab intestato ad defuncti hereditatem
vocantur res illius dari iubemus; ut scilicet legata vel fideicommissa et libertates et tutorum donationes

1 νομίμως M νομικῆς Ep. || κελύομεν A || 2 δὲ] μέ-
νοι A || ἐν om. Pr. || 3 ἰδίων] οἰκείων A || 4 τῷ τῷ M
Pr.] τῷ LB^s τῷ A || 6 τυχόν ὄντος A || 7 ἀμελήσειαν
Pr. || 8 ἐντεῦθεν B^s ἄπερ B^s ἄ καὶ Ep. || 9 μαινο-
μένων] εἰρημένων L || 11 ἐν ἢ om. A || εἰ] εἰσι? L¹ ||
13 τοῖς] εἰς τοὺς A || 15 ἐφ' αἷς A || οἱ παῖδες om. A ||
16 φυλάττεσθαι] κελύομεν add. A || 17 καὶ κογνάτων
καὶ adgnatorum M καὶ περὶ κογνάτων καὶ ἀδγνάτων L
ἀδγνάτων καὶ κογνάτων A vel cognatis atque agnatis ε
καὶ (περὶ add. Pr. plerique) συγγενῶν B^s Pr. Ep. || τῶν
om. A || 18 τὰς A || τούτων MLB^s τῶν τοιούτων προ-
σώπων A ε Pr. Ep. || δίκαια] διαθήκας A || ἢ] καὶ A ||
19 τῶν om. A || γραφομένων om. A, καλουμένων B^s v. l.,
Pr. unus || 21 ἐκ om. A || 22 τυγχάνων] ὑπάρχων A ||
23 ὀρθόδοξους Pr. Ep. || ταῦτα Ep. || ἐπὶ ἐκείνων τῶν
προσώπων Pr. ἐπὶ τῶν τοιούτων προσώπων B^s (in
eorum persona ε) || 24 περὶ] ἐπὶ Pr. unus || 25 εἰ τοίνυν
τὰς τοιαύτας Ep. || φανερὰς ἐξ] τινὰς Ep. || 26 γράψαιεν
A Ep. ἐγγράψαιεν Pr. plerique (ε) || 27 κληρονόμων L^a ||
28 ἢ φανερὰς L² A ε] φανερὰς (deinde littera erasa in L)
ML¹ φανερὰς Pr., om. Ep. || ἐκ τούτων] τούτων Ep. ἐξ
αὐτῶν A || ἀποδείξειαν LA Pr. Ep., ἀληθῆ add. Pr. ||

secundum leges examinari et vindictam legitimam
promereri decernimus, liberis autem esse licentiam
nihil in suis testamentis de facultatibus suis illi
personae relinquere quae tale scelus noscitur com-
misisse.

6 Si liberis vel uno ex his in furore constituto
parentes eos curare neglexerint, omnia et hic ob-
servari praecipimus quae de parentibus furiosis su-
perius disposuimus.

7 His casibus etiam cladem captivitatis adiungimus,
in qua si liberos detineri et per parentum con-
temptum vel negligentiam non redemptos ab hac
luce transire contigerit, nullatenus eorum parentes
ad facultates perveniant liberorum, de quibus filii
testari potuerant, sed omnia in hoc quoque capitulo
serventur quae et de parentibus vel cognatis atque
agnatis, qui ab intestato ad talium personarum iura
vocantur, aut de extraneis scriptis heredibus supra
censuimus.

8 Si quis de praedictis liberis orthodoxus consti-
tutus senserit suum parentem vel parentes non esse
catholicae fidei; haec et in eorum persona tenere
quae supra de parentibus iussimus.

9 Si tales igitur causas vel certas aut unam ex his
liberi suis testamentis inscripserint, et scripti ab eis
heredes aut omnes aut certas aut unam ex his ap-
probaverint, testamentum in sua firmitate manere
praecipimus. Si autem haec non fuerint observata,
nullam vim huiusmodi testamentum quantum ad in-
stitutionem heredum habere sancimus, sed rescisso
testamento eis qui ab intestato ad hereditatem de-
functi vocantur res eius dari disponimus, legatis
videlicet sive fideicommissis et libertatibus et tuto-

rum donationibus et tutorum donationibus

III

31 εἰς] πρὸς A || 33 sq. τοῖς — καλουμένοις A ε Pr., τοὺς —
καλουμένους L τοὺς — καλοῦμεν, καὶ πρὸς αὐτοὺς M
τοὺς — καλεῖσθαι, omissis verbis τὰ ἐκείνου πράγματα
δίδοσθαι Ep. || 35 τυπούμεν Pr. plerique, Ep. || ληγμάτων
A Pr. Ep. || 36 εἴτε φιδεικομμίσσων M εἴτε φιδεικόμ-
μίσσων (corr. ex φιδεικομμίσσων) L καὶ φιδεικομμίσσων A
καὶ τῶν πλίστει παρ' αὐτοῦ τινι (τινι om. Pr.) διδο-
μένων Pr. Ep. || καὶ τῶν ἐλευθεριῶν Pr. plerique ||
τῶν om. A

4 relinquere] non relinquere R¹ || q̄a (sic) tale scelus
noscitur in ras. V² || commississe T¹ commiscisse R³ com-
miscit (corr. commiscet) se R¹ || 6 uno ex his] uno T¹
ex his uno T² || constitutos T¹ || 7 observare T¹ || 8 de
parenti] V² in ras., [tibus — 12 negligentiam scr. R² in
ras. 2 vv. || 10 cladem V || 11 si liberos] siberos R⁽²⁾ ||
contentum T¹ || 12 vel] et R⁽²⁾ || 13 transire] migrasse T¹ ||
15 potuerint T¹ sed erasum in V || 17 1^a R¹ || 21 ortho-
doxis V || constitutus T¹ || 24 partibus T¹ || 25 aut] uel R¹ ||
26 liberis V || 28 in in ras. T¹ || 29 fuerit R¹ || 31 sancimus
habere T¹ || 32 sq. uocantur defuncti T¹ || 33 cis T¹ || da. R¹

69

τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν ἄλλων κεφαλαίων, καθάπερ ἀνωτέρω εἴρηται. τὴν ἰδίαν ἐχόντων ἰσχύον. εἴ τι δὲ ἢ περὶ ληγάτου ἢ φιδεικομίσσου ἢ ἐλευθεριῶν ἢ ἄλλων οἰωνδήποτε κεφαλαίων ἐν ἄλλοις νόμοις εὐρεθῆται 5 τὴν διατάξει ἐναντίον, τοῦτο κρατεῖν κατ' οὐδένα βουλόμεθα τρόπον. Καὶ αὐταὶ μὲν τῆς exheredationis ἢ praeteritionis αἱ ποιναὶ τὸ γε εἰς τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας κατὰ τῶν εἰρημένων προσώπων 10 διευτυπώθησαν· εἴ τινες δὲ ἐξ αὐτῶν εἰς ἐγκλήματα ἀναφέρονται, τοὺς τούτων πράκτορας καὶ τὰς ἄλλας ὑπομένειν ποινὰς τὰς τοῖς νόμοις διωρισμένας.

rum dationibus seu aliis capitulis, sicut superius dictum est, suam obtinentibus firmitatem. Si quid autem aut pro legatis sive fideicommissis aut liberatibus aut quibuslibet aliis capitulis in aliis legibus 5 inventum fuerit huic constitutioni contrarium, hoc nullo modo volumus obtinere. Et haec quidem exheredationis aut praeteritionis poenae quantum ad ingratitude causas contra praedictas personas statuendae sunt; si quae autem ex his inter crimina 10 reputantur, earum auctores etiam alias poenas sentiant legibus definitas.

CAPUT V.

Ταῦτα δὲ διευτυπώσαμεν, ἵνα καὶ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς παῖδας ἀπὸ τῆς τῶν διαθηκῶν ὕβρεως ἐλευθερώσωμεν. εἰ δὲ τινες κληρονόμοι ὀνομασθῆεν, κἂν εἰ 15 ἔρητος πράγμασιν ἀκεσθῆναι προσταχθῆεν, ἐν τούτῳ τῆς μὲν διαθήκῃ μὴ ἀνατρέπεσθαι προσταττομεν, ὅπερ δ' ἂν ὑπέλαττον αὐτοῖς τῆς ἐκ τῶν νόμων μόρας καταλείψθῃ, τοῦτο κατὰ τοὺς ἄλλους ἡμῶν νόμους παρὰ τῶν κληρονόμων ἀποπληροῦσθαι. μὴ γὰρ 20 ἐστὶ τῆς ἡμετέρας γαληνότητος φροντίς τὸ τὴν ὕβριν τῆς praeteritionis καὶ exheredationis τῶν γονέων καὶ τῶν παίδων ἀνελεῖν. σκοπεῖν γὰρ ὀφείλουσιν οἱ γονεῖς, ὅτι καὶ αὐτοὶ παῖδες γεγόνασιν καὶ τὰ αὐτὰ παρὰ τῶν οἰκείων γονέων ἐσχίσασιν, καὶ παραπλήσιως οἱ 25 νῦν ὄντες υἱοὶ σπουδάξεν τοὺς τῶν γονέων λογισμοὺς θεασασθῆναι, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ γονεῖς ἐπιθυμοῦσι γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων εἰχονται τιμηθῆναι παίδων. ὅθεν ὄφειλον καθέστηκεν εἰς τὴν τῶν ἀμφοτέρων ὀφείλειαν καὶ ἀσφάλειαν τὸν παρόντα ἀφορᾶν νόμον· ὃν οὐ χωρὶς αἰτίας, ἀλλὰ προφάσεως γενομένης συνειδο- 30 μὲν προσενεγκεῖν. εὐρομεν γὰρ Πουλχερίαν εὐχάριστον μὲν θυγατέρα παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς λεχθεῖσαν, ἀπὸ κληρονόμων δὲ κατὰ τὴν διαθήκην ὀνομασθεῖσαν, τοῦτο μὲν ἐπὶ τοῖς πατέροισι τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς

Haec autem disposuimus, ut et parentes et filios a testamentorum iniuria liberos reddamus. Ceterum si qui heredes fuerint nominati, etiamsi certis rebus si qui fuerint esse contenti, in hoc testamentum quidem nullatenus solvi praecipimus, quicquid autem minus eis legitima portione relictum est, hoc secundum alias nostras leges ab heredibus adimpleri. Sola enim est nostrae serenitatis intentio a parentibus et liberis iniuriarum praeteritionis et exheredationis auferre. Considerare namque debent parentes, quia et ipsi filii fuerunt et eadem a suis parentibus speraverunt, et similiter qui nunc filii sunt debent studere parentum animos sanare, quia et ipsi parentes fieri desiderant et a suis optant filiis honorari. Unde et constat ad utriusque partis utilitatem atque cautelam praesentem legem fuisse prolatam. Quae ex hac occasione promulganda esse perspeximus. In aliquo autem negotio disceptantes invenimus Pulcheriam gratam quidem filiam a sua genitrice fuisse dictam, exheredatam autem testamento nominatam 10 tam in paternis quam in maternis facultatibus. Et

c. V 14 Eὶ δὲ τις — 23 ἀνελεῖν extat B 41, 5, 2 c. schol. — Summa Ath. repetitur in paratillis Ath. 9 § 8, summa Theodori in B3.

et cetera capita, sicut supra dictum est, vim suam habeant. Si quid autem vel de legato vel fideicommissis vel libertatibus vel aliis ullis capitibus in aliis legibus reperiatur huic constitutioni contrarium, hoc nullo modo valere volumus. Atque haec quidem exheredationis vel praeteritionis poenae quantum ad ingratitude causas adversus praedictas personas statutae sunt; si quae autem ex eis ad crimina referuntur, eorum auctores ceteras quoque poenas legibus definitas subeant.

V. Haec vero constituimus, ut et parentes et liberos a testamentorum iniuria liberarem. Si qui autem heredes nominati sint, etiamsi certis rebus contenti esse iubeantur, in hoc quidem casu testamentum non rescindi praecipimus, sed si quid eis minus legitima parte relictum sit, hoc secundum ceteras leges nostras ab heredibus suppleri. Una enim est serenitatis nostrae cura, ut iniuriam praeteritionis et exheredationis parentum et liberorum tollamus. Etenim considerare debent parentes se ipsos quoque liberos fuisse atque eadem a parentibus suis esse consecutos, et similiter liberi qui nunc sunt operam dare debent, ut parentum suorum animos foveant, quoniam et ipsi parentes fieri cupiunt atque a liberis suis honorari exoptant. Unde manifestum est ad utrorumque utilitatem et securitatem spectare praesentem legem, quam non sine causa, sed data occasione proferre visum est. Comperimus enim Pulcheriam licet gratam filiam a matre sua dictam tamen exheredem in testamento nominatam esse tam paternorum quam maternorum

1 τῶν ἐπιτρόπων] καὶ τῶν ἐπιτρόπων L || καὶ] seu ε || 2 ἰσχύον ἐχόντων A || εἴ τι δὲ] εἴτε A || 3 ἢ om. A Pr. Ep. || ληγάτου ἢ φιδεικομίσσου L λεγάτου ἢ φιδικομίσσου M λεγάτου εἴτε περὶ φιδικομίσσου A λεγάτου ἢ πιστεῖ τινὶ παρ' αὐτοῦ δοθέντος Pr. Ep. legatis sive fideicommissis ε || 4 ἐν om. Pr. || 5 ἐναντίον τῆ διατάξει A || 6 τῆς ἐξheredationis (s. v. ἀποκληροσύνης) ἢ praeteritionis (s. v. ἀμνημοσύνης) M τῆς ἐξneredationis ἢ praeteritionis L ἐξneredatίωνος ἢ πραιτωρετιανός A τῶν ἀποκληρῶν Pr. Ep. || 7 αἱ ποιναι] αἰτίαι καὶ ποιναι A || τὸ γε — 8 αἰτίας] τὸ γε ἦκον εἰς τὰ τῆς ἀχαριστίας κεφάλαια A || 10 τὰς om. A || 12 Ταῦτα δὲ] ταῦτα Ep. καὶ ταῦτα μὲν A || ἐντυπώσαμεν L || τοὺς γονεῖς] τοὺς om. A || 15 ἐν om. B || 17 ἔλαττον A Pr. Ep. || τῶν νόμων M τοῦ νόμου A || 18 καταλείψθῃ A Pr. Ep. || 19 ἀναπληροῦσθαι Ep. || 20 φροντίς] ἢ φροντίς B || τὸ] τοῦ LB || 21 praeteritionis καὶ ἐξheredationis L praeteritionis καὶ ἐξneredationis M πραιτωρετιανός B ἐξneredatίωνος A ἀμνημοσύνης καὶ τῆς ἀποκληρῶσεως Pr. Ep. || καὶ παίδων A || 25 σπουδάξεν M (debet studere ε)] σπουδάξουσιν L Pr. (quod non recte probat Zachariae) σπουδάσουσι A || 27 δοξασθῆναι A || παίδων] quae sequuntur om. Pr. || 28

ὅθεν] unde et ε || 29 ἀφορᾶν νόμον· ὃν] νόμον, ὅτι ὀφρῶντα A (legem fuisse prolatam: quam ε) || 30 οὐ χωρὶς — 31 εὐρομεν γὰρ] ex hac occasione promulganda esse perspeximus. In aliquo autem negotio disceptantes invenimus ε || γενομένης M^a A || 31 ἐ' marg. A || πολυσχερίαν L || 32 παρὰ] ὑπὸ A || ἀποκληρῶμων (sic) A ἀπόκληρον Ep. || 33 κατὰ] εἰς A

3 autem V² in ras. || 5 contra T¹ || 6 et om. T¹ || haec RVT² haec T¹ || exheredationis causa aut T || 8 ingratitude V^a || contra om. V || 9 ex om. T¹ || eis T || 10 corum T^a || actores ex Hamburgensi Osenbrüggen || personas T¹ || 12 disponimus aut et T¹ || 13 a] et R || 14 nominati — 15 fuerint om. T¹, bis scr. R¹ || etsi V etiam sie R¹ || rebus om. T || 15 contempti RT || in hoc casu testamentum (testamento T¹) V²T *****mentum V¹ || quidem om. V || 16 solum T¹ || 17 minus eis vulg.] minus ei VT ei minus R || 22 eandem R || 23 studere debent R || 24 quia Vulg.] qui RT || 28 prospeximus V || 29 autem] enim Beck || negotio] casu RT¹ || invenimus om. R¹ || pulcherrimam T pulcherrimam RV, corr. vulg. || 30 quidem filiam] filiam quidam V || 31 dictum R¹ || autem testamento nominatam om. V || nomiutam] ñ*** T¹

μητρούς πράγμασιν. καὶ τὸν μὲν τοιοῦτον χάριτῃ, ἐπειπερ δόλω καὶ μηχανῇ συντεθέντα ἐγνωμεν, κατ' οὐδένα τρόπον κρατεῖν συνεχωρήσαμεν, τὴν δὲ θυγατέρα κληρονόμον τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς γενέσθαι παρεκελευσάμεθα, καθάπερ καὶ ἡ ἔγγραφος προελθούσα περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματα ἡμετέρα κρίσις ὁλοῖ.

1 Μεννήμεθα πρὸς τοιοῦτον νόμον παρ' ἡμῶν φοιτήσαι, δι' οὗ παρεκελευσάμεθα μηδενὶ παντελῶς ἐξεῖναι τὰ τῶν τελευτῶντων σώματα χρεῖους ὀνόματι κρατεῖν ἢ ἐπιπόδισμα τῇ τούτων ποιείσθαι ταφῇ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐγνωμέν τινὰς τελευτήσαντός τινος τὸν πατέρα ἐκ τῆς ταφῆς τοῦ οἰκείου παιδὸς ἀναλίσκοντα ὀνόματι χρεῖους κρατῆσαι, καὶ διὰ τοῦτο εὐσεβεῖς καὶ φιλόανθρωποι εἶναι συνειδόμεν τὴν τοιαύτην ἀμόμητρα τῷ παρόντι εὐσεβεστάτῳ νόμῳ κωλύσαι. 15 Θεσπίζομεν τοίνυν μηδενὶ παντελῶς ἐξεῖναι τοὺς κληρονόμους τοῦ τελευτῶντος ἢ τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς παῖδας ἢ γαμητῆν ἢ adgnatos ἢ cognatos ἢ ἄλλους αὐτοῦ προσγεγεῖς ἢ ἐγγυητὰς πρὸς τῆς τῶν ἐννέα ἡμερῶν προθεσμίας, ἐν αἷς πενθεῖν δοκοῦσιν, αἰτιάσθαι ἢ καθ' οἰονδήποτε τρόπον παρενοχλεῖν ἢ τινα ὑπόδικται ἀντοῖς ἐπιφέρειν, ἢ ἐν δικαστηρίῳ αὐτοὺς κωλεῖν εἴτε ὀνόματι χρεῖους παρὰ τοῦ τελευτήσαντος καταγομένον εἴτε ἄλλης οἰασούν αιτίας χάριν εἰς τὰ μνημονευθέντα ἰδικῶς ὁράσης πρόσωπα. εἰ δὲ ἐνδὸς 25 τῶν ἐννέα ἡμερῶν τολμήσει τις τινα τῶν εἰρημένων κρατῆσαι προσώπων ἢ μεθοδεύσαι ἢ τινα ὁμολογῆσαι ἢ ὑπόσχεσιν ἢ ἐγγυῆν παρ' αὐτοῦ κομίσασθαι, ταῦτα πάντα ἀνίσχυρα εἶναι Θεσπίζομεν. μετὰ δὲ τὴν τῶν ἐννέα ἡμερῶν παραδρομῆν εἰ τις κατὰ τῶν τοιοῦτων προσώπων τινὰς ἔχειν νομίσειεν ἀγωγὰς, ταύτας κατὰ τοὺς νόμους ἐγγυμαζέτω, μηδενὸς δηλαδὴ τοῖς ἐν-

talem quidem scripturam, quia dolo eam et machinatione quorundam compositam fuisse comperimus, nullo modo permisimus obtinere, filiam autem heredem patris ac matris iussimus fieri, sicut et scriptis 5 prolatum super hac causa nostrum manifestat arbitrium.

1 Meminimus insuper legem a nobis fuisse prolatam, per quam iussimus nulli penitus esse licentiam corpora defunctorum debiti gratia detinere aut impedimentum eorum facere sepulturae. Sed in praesentia quosdam cognovimus cuiusdam mortui genitorum a sepultura sui filii redeuntem nomine debiti tenuisse, ideoque pium et humanum esse perspeximus talem crudelitatem hac lege piissima cohercere. 15 Sancimus itaque nulli penitus esse licentiam aut heredes aut parentes aut liberos aut coniungem aut agnatos vel cognatos aut alios affines eius aut fideiussores ante novem dierum spatium, in quibus videntur lugere, conveniendi aut quocumque modo inquietandi aut aliquam admonitionem eis offerendi aut in iudicio eos vocandi sive debiti gratia quod a defuncto descendit sive alterius cuiuscumque causae nomine ad memoratas personas specialiter pertinentis. Si vero intra novem dierum spatium aliquis ausus fuerit quamlibet de praedictis personis aut convenire aut aliquam cautionem seu promissionem vel fideiussionem ab ea exigere, haec omnia invalida esse decernimus. Post novem autem dierum excursum si quis contra tales personas aliquas habere putaverit actiones, eas secundum leges exercent, nullo

§ 1 (16 Θεσπίζομεν μηδενὶ παντελῶς ἐξεῖναι...) habent Prochiron 37, 1-3, Epanagoge 35, 2, B 23, 2, 2 (inde B² X 2, 28 p. 684 Zach.), priorem partem Μεννήμεθα — Θεσπίζομεν τούτων suppl. B², initium (v. 7-9 χρεῖους ὀνόματι) habet Epanagoge 35, 1. — Summarium extat Ρορ. 7 (ubi citatur νσαρὰ ριδ'), summa Theod. in B² (ubi pro Θαλαλαίου scrib. Θεοδώρου), summa Ath. repetitur in paratitulis Ath. 6 § 3.

bonorum. Atque eiusmodi chartam quoniam dolo et machinatione compositam cognovimus, nullo modo valere passus sumus, sed filiam heredem patris et matris fieri iussimus, quemadmodum etiam iudicium nostrum de eadem re in scriptis prolatum declarat.

1 Meminimus praeterea legem a nobis profectam esse, per quam iussimus nemini omnino licere corpora defunctorum debiti nomine detinere vel eorum sepulturae impedimentum offerre. Sed in praesentia cognovimus nonnullos defuncti cuiusdam patrem a funere filii sui revertentem debiti nomine detinuisse; ac propterea pium et humanum esse nobis visum est eiusmodi crudelitatem hac piissima lege prohibere. Sancimus igitur, ne cui omnino liceat heredes defuncti vel parentes vel liberos vel uxorem vel adgnatos vel cognatos vel alios affines eius vel fideiussores ante novem dierum spatium, in quibus lugere videntur, convenire aut ullo modo molestare aut admonitionem ullam iis offerre aut in iudicio eos vocare sive debiti nomine quod a defuncto profisciscitur sive alterius ullius causae quae ad memoratas specialiter personas spectet. Si quis autem intra novem dies aliquem ex praedictis personis detinere aut convenire aut stipulationem aliquam vel promissionem vel fideiussionem ab eo petere ausus sit, haec omnia irrita esse sancimus. Post novem vero dies exactos si quis contra eiusmodi personas aliquas quasdam habere

1 τὸν τοῦτον Ep. || 2 μηχανῇ] machinatione quorundam ε || συντελεσθέντα Ep. || 3 κρατεῖν τρόπον L || 5 παρεκελευσάμεθα Ep. || ἐγγραφος Ep. || προελθούσα post πράγματος coll. A || 6 τοῦ αὐτοῦ] hao (i. e. τούτου τοῦ?) ε || ἐδήλου A || 7 Μεννήμεθα] in marg. A || πρὸς] δὲ πρὸς Ep. || νόμον] nov. LX || ἡμῶν Ep. || 8 παντελῶς om. Ep. || 10 ποιείσθαι τῇ τούτων L || 11 τελευτήσαντι τινι τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς ταφῆς ἀναλίσκοντος τὸν παῖδα κρατῆσαι ὀνόματι τοῦ χρεῖους B² || 12 οἰκίον παιδὸς] ἴδιον νοῦ A || ἀναλίσκοντα] ἀνίσκοντα corrigere voluit L^b || 13 εὐσεβεῖς L ἀσεβεῖς B² || 14 φιλόανθρωποι L || 15 ἀμόμητρα A || 16 Θεσπίζομεν — ἐξεῖναι] Ἀλλὰ μηδὲ B, verbis μηδενὶ παντελῶς Θεσπίζομεν ἐξεῖναι (ἐξεῖναι Θεσπίζομεν B²) post ἐγγυητὰς (19) collocatis || παντελῶς om. A || τούς] ἢ τοὺς Pr. Ep. ε || 17 τοῦ τελευτῶντος M Ep., Pr. unus] τελευτήσαντος LAB, Pr. plerique; om. ε || τοὺς γονεῖς] τοὺς om. A || 18 ἢ adgnatus ἢ cognatus M ἢ ἀδνάτους ἢ κογνάτους A ἢ ἀδγνάτους (ποιήσασθαι add. L^a) ἢ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς L ἢ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς B ἢ συγγενεῖς Pr. Ep. || ἢ ἄλλους αὐτοῦ] ἢ καὶ B² καὶ B¹ || 22 ὑπόφερεν Ep. ἐπαγωγῆν A || 23 εἴτε om. A || 24 χάριν αἰτίας Ep. || 26 *τολμήσοι MLA Pr. τολμήσει B Ep. || τίς om. L, ante ἢ μεθ-

οδεύσαι (27) coll. A || τινὰς L^a || 27 προσώπων κρατῆσαι A Pr., κρατῆσαι om. ε || ἢ τινα] ἢ om. Pr. Ep. || 28 ἐγγυητῆν A || παρ' αὐτῶν Pr. plerique, παρ' αὐτοῦ om. A, ante ἢ ἐγγυῆν coll. B² v. l. || 29 τῶν om. Ep. || 30 ἐννέα] εἰς ἐννέα L || 31 νομίζοιεν A || 32 τὸν νόμον A B²

1 scripturas R¹ || 3 aut R¹ || 7 rubr. Ut non liceat (licet T) creditori debitore (debito creditori R) suo mortuo ante novem dies (dierum R², om. T) luctuosos (luctuos T) aliquem molestare propter quod (quae R) defunctus debeat (debet T) RT in marg. (ex Iul.) || meminimus R¹ || super V || 8 quam om. R¹ || 9 debiti] nulli debiti T^a || impedimento R¹ || 10 praesentis R¹ || 11 quodam V quidam R¹ quamdā? T¹ quaedam T² || mortui genitorum V¹ genitorem mortui R || 12 filii sui R || 14 crudelitatem R¹ || 17 agnatos vel om. R || 21 in om. R^a || iudicium R || eius V¹ || 22 cuiusque T || nomine causae (causa R¹) R || 23 personas om. R || pertinentes libri, corr. vulg. || 25 personis] detinere add. Beck || 26 cautionem] *****tionem T¹ || fideiussionem V || 27 exigere ab ea T^a || 29 aliquam. V¹ || putaverit habere R || 30 legem V

ἀγοῦσι προκρίματος ἐκ ταύτης τῆς προδεσμίας περὶ χρονίαν παραγραφὴν ἢ ἐν ἄλλῃ οἰαδῆποτε νομίμῳ δικαιολογίᾳ παντελῶς γυνομένου.

videlicet actoribus praeiudicio ex hoc intervallo circa temporalem praescriptionem aut in alia quacumque legitima allegatione penitus generando.

CAPUT VI.

Πρὸς τοῖτοις καὶ ἄλλο κεφάλαιον πρὸς τὰς ἀντιφωνήσεις ἡγῶν ὑποσχέσεις ἀποβλέπον τῷ παρόντι νόμῳ συνείδομεν διατυπῶσαι. Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴ ποτέ τις ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἢ ὑπὲρ ἄλλον προσώπων ἀντιφωνήσεις, λέγων τυχόν τιμι τὸ ἱκανὸν σοι ποιῶ, τοῦτον ἐπὶ τῇ ποσότητι ἢν ἂν εἴποι τρόποις ἅπασιν ὑποκείσθαι καὶ τὴν ἀντιφωνήσιν τὴν ἰδίαν πληροῦν καὶ τὸ χρέος ἀναγκάζεσθαι καταβάλλειν. εἴ τις δὲ εἴποι τὸ ἱκανὸν σοι γενήσεται, τοῦτον ὅλα τοῦ τοιούτου λόγον ἀπροσώπως εἰρημένου ὡσανεὶ μηδὲν εἰπόντα οὕτως ἐκ πάσης εἰσπράξεως ἐλευθερον φυλάττεσθαι. εἴ δὲ τις εἴποι γενήσεται σοι τὸ ἱκανὸν παρ' ἐμοῦ καὶ παρὰ τοῦδε καὶ τοῦδε, ἐκείνοις μὲν οὕς ἂν ὀνομάσειεν, εἴ μὴ συναινέσουσι, μηδὲν ἐκ τῆς τοιαύτης φωνῆς γίνεσθαι πρόκριμα, ἀλλὰ μὴδὲ αὐτὸν τὸν τοῦτο εἰπόντα ὑπὲρ ἐκείνων τῶν προσώπων ἅπερ ὀνομάσειεν ἀπαίτησιν τινα ὑπομένειν, ὑπὲρ ἑαυτοῦ δὲ ὅπερ ἐκ τοῦ κατὰ τοὺς νόμους ἀποδεικνυμένου χρέους ἐποφείλων φανείη κατὰ τὸ εἰμβάλλον αὐτῷ μέρος μόνον καταβάλλειν. εἴ δὲ εἴποι γενήσεται σοι τὸ ἱκανὸν παρ' ἐμοῦ ἢ παρὰ τοῦδε ἢ τοῦδε, τηρικαντα τοῖς μὲν ὀνομασθεῖσι 25 προσώποις κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον μὴ συναινέουσι μηδὲν ἐν γίνεσθαι πρόκριμα, αὐτὸν δὲ τὸν τοῦτο ἀντιφωνήσαντα ἀκέραιον μὲν τὸ χρέος ἀναγκάζεσθαι καταβάλλειν· εἴ τινα δὲ κατὰ τῶν ὀνομασθέντων προσώπων νομίσειεν ἑαυτῷ ἀρμόζειν ἀγωγὴν, ταύτην κατὰ τοὺς νόμους κατ' αὐτῶν προτιθέναι καὶ τῆς τῶν νόμων βοήθειας ἀπολαύειν.

(Ἐπιλογος.) Ἄπαντα δὲ ταῦτα κρατεῖν θεσπίζομεν ἐπὶ ταῖς ὑποθέσεσιν ἅπασαις, ὅσαι μὴπω δικαστικῇ

Ad haec aliud capitulum ad pecuniae constitutionem seu promissionem respiciens hac lege praevidimus definire. Sancimus igitur, si quando aliquis aut pro se aut pro alia persona pecuniam constituerit vel sponderit dicens forte cuicumque satis tibi facio, eum in quantitate quam dixerit modis omnibus obligari et promissionem seu sponsonem suam adimplere et debitum compelli persolvere. Si quis autem dixerit satis tibi fiet, eum tali verbo ut impersonaliter dicto tamquam si nihil promiserit ita ab omni exactione liberum servari. Si quis autem dixerit fiet tibi satis a me et ab illo et illo, illis quidem quos nominaverit non consentientibus, nullum ex tali voce fieri praeiudicium, sed nec ipsum qui hoc dixerit pro illis personis quas nominaverit aliquam exactionem sustinere, pro se autem quod secundum leges debere monstratus fuerit pro rata tantum portione persolvere. Si autem dixerit fiet tibi satis aut a me aut ab illo et illo, tunc nominatis quidem simili modo non consentientibus nullum fieri praeiudicium, ipsum autem qui hoc promiserit integrum quidem debitum cogi persolvere; si quam autem contra nominatas personas putaverit sibi actionem competere, eam secundum leges adversus eos proponere et legum auxilio perpotiri.

(Epilogus.) Haec autem obtinere sancimus in causis omnibus, quae nondum iudiciali sententia vel

c. VI (Θεσπίζομεν εἴ ποτέ τις . . . . .) extat B 26, 2, 3 (inde B¹ A 50, 1 p. 80 Zach.). Summam habet Appendix Eclogae 29 (Zachariae Anecdota p. 190) et Anonymus Bodleianus ib. p. 215 (in utroque citatur νεαρά γγ'), Ath. summa repetitur in paratilis Ath. 15 § 8.

putaverit, eas secundum leges exerceat, ita scilicet ut nullum praeiudicium actoribus ex ista dilatione circa temporalem praescriptionem aut in alia ulla legitima allegatione omnino oriatur.

VI. Praeterea aliud quoque caput quod ad constitutae pecuniae obligationes seu promissiones spectat praesenti lege definire nobis visum est. Sancimus igitur, si quando quis aut pro se aut pro alia persona pecuniam constituerit dicens forte alicui satis tibi facio, ut in quantitatem quamcumque dixerit omnibus modis obligetur et constitutum a se implet atque debitum solvere cogatur. Si quis autem dixerit satis tibi fiet, is cum eiusmodi verba impersonaliter prolata sint, perinde ac si nihil dixerit, ab omni exactione liber servetur. Quodsi quis dixerit fiet tibi satis a me et ab hoc et illo, illis quidem quos nominaverit, nisi consentiant, nullum ex eiusmodi voce praeiudicium oriatur, sed ne ipse quidem qui hoc dixit pro illis personis quas nominaverit exactionem ullam subeat, pro se vero id quod ex debito secundum leges probato debere eum apparuerit pro rata dumtaxat parte solvat. Si vero dixerit fiet tibi satis a me vel ab hoc vel illo, tunc personis quidem nominatis simili modo non consentientibus nullum fiat praeiudicium, ipse vero qui hoc constituit integrum debitum solvere cogatur; si quam autem contra personas nominatas putaverit sibi competere actionem, hanc secundum leges adversus eas instituat et legum auxilio fruatur.

Epilogus. Haec autem omnia valere sancimus in causis omnibus quaecumque nondum iudiciali

1 προκρίματος ante γυνομένου (3) coll. A || 2 χρονίας παραγραφῆς A || νομίμῳ om. Pr. Ep. || 4 εἰδ' marg. A || 7 τις ἢ] ἢ om. B¹ || *ἀντιφωνήσοι (ἀντιφωνήσει B¹) libri || 8 τινὶ τυχόν A || 9 τοῦτο L || ἢ ἂν εἴπε A || 10 πληροῦν A || 12 εἴπη A || ὅλα] διὰ A || 14 ἐκ πάσης] ἀπάσης con. Heimbach non recte || 16 καὶ παρὰ] παρὰ om. A || καὶ τοῦδε om. B¹ v. l. || 17 ἐκείνους L²A || ἂν om. A || συναινέουσι A || 18 κρίμα L || 19 τοῦτο] τοιοῦτον A || 20 ἅπερ] ἅπερ ἂν A || *ὀνομάσοι (ὀνομάσει B¹) libri || ὑποστῆναι A || 21 sq. ὅπερ ἐκ τοῦ — ἐποφείλων φανείη] τὸ κατὰ τοὺς νόμους ἀποδεικνυμένου χρέους ἐν ὅπερ ὀφείλων φανῆ A, ἐκ τοῦ et ἀποδεικνυμένου χρέους om. ε || 23 μόνον μέρος καταβάλλειν A μέρος καταβάλλειν (καταβαλεῖν L²) μόνον L || 24 παρ' ἐμοῦ] aut a me ε || παρὰ τοῦδε] παρὰ om. L, B¹ || 25 ἢ τοῦδε] καὶ τοῦδε A ε || 26 προσώποις om. ε || 27 αὐτὸν] τὸν A || τὸν τοῦτο om. A, τὸν om. L¹ || 28 καταβαλεῖν L² ||

30 νομίσοι ἑαυτῷ ἀρμόζειν MLB¹ νομίσειεν αὐτῷ ἀρμόζειν A ἑαυτῷ ἀρμόζειν νομίσει B¹; νομίσειεν scripsi || 31 αὐτὸν L¹ || τῶν νόμων] legis ε || 32 ἀποβάλλειν L² || 33 Ἄπαντα δὲ ταῦτα] Haec autem ε || 34 ὑποθέσει πάσαις A

2 in aliquacumque V^a || 3 ignorando T¹ || 4 rubr. De constituta pecunia RT in marg. (ex Iul.) || 5 promissione T || 6 aut pro se] aut om. V || 7 pecunia V || 8 vel] aut T || quicumque V¹ cuique T || tibi satis fatio (factio T¹) T || 9 eum] in eum R¹ || dixit T, dixerit om. R¹ || 10 suam om. R¹ || 11 persolvere compelli T || 12 fiet tibi satis R || ut] et V || 13 dicto] prolato T || 14 conservari T || 15 et illo R² vulg.] et V, om. R¹ T || 16 illis] eis T², om. T¹ || 18 haec T || illis] aliis T || 21 tñ R || si] sin T¹ si quis T² || 24 aut V || 25 integrum] ipsum integrum T || 26 aut R¹ || personas om. R || 27 eam] tam T || 28 praeponere T

ψήφῳ ἢ φιλικῇ συμβάσει πέρας ἔλαβον. ἢ τοίνυν σὴ ὑπεροχῇ τὴν παρούσαν ἡμῶν γενικὴν νομοθεσίαν προγραμμάτων μὲν κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν κατὰ τὸ σὺνηθὲς προτιθεμένων, προστάξω δὲ πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχικῶν ἀρχοντας στελλομένων εἰς τὴν ἀπάντων γνῶσιν ἐλθεῖν παρασκευασάτω.

Dat. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. post cons. Basilii v. c. ind. V. [a. 542]

amicali conventione sopitae sunt, pater karissime atque amantissime. Celsitudo itaque tua praesentem nostri numinis generalem constitutionem edictis quidem in hac regia urbe more solito proponendis, 5 praeceptionibus autem ad provinciarum rectores dirigendis ad omnium notitiam faciat pervenire.

ΠΙΣ

ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ.

10

CXVI. Auth. CVIII. Coll. VIII tit. 9
 & UT NEQUE MILES
 NEQUE FOEDERATUS OBSER-
 VET DOMUI PRIVATAE AUT
 POSSESSIONI ALICUIUS &

Idem Aug. Theodoto pp.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίῳ.

(Προοίμιον.) Μετὰ τὴν τοῦ δεσπότου Θεοῦ εὐ- 15
 μένιαν ἀσφάλεια τῶν ἡμετέρων ὑπηρεσιῶν ἢ τῶν στρα-
 τιωτικῶν πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις· τούτων
 γὰρ προνοία Θεοῦ συνισταμένων ἢ μὲν τῶν βαρβάρων
 προπέτεια χαλινοῦται, τὰ δὲ τῆς πολιτείας αὐξί-
 πράγματα. ἐπεὶ οὖν τινες τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας οὐδ- 20
 ἕνα ποιούμενοι λόγον τοῦ στρατιώτου καὶ φειδω-
 λούς, ὀφείλοντας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πολιτείας
 κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀγωνίζεσθαι, τολμῶσιν ὑποσύρειν
 καὶ εἰς ἰδιωτικὰ ἀπασχολεῖν χρεῖας, συνείδομεν διὰ
 τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμον πᾶσι προαγορεύσαι, ὥστε 25
 τοῦ λοιποῦ μηδένα τολμῆσαι στρατιώτην ἐν οἰκῇ-
 ποτε ἀναφερόμενον ἀριθμῶ ἢ φειδωλόν ὑποσύρειν
 ἢ εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἔχειν οἶκον ἢ εἰς τὰς ἰδίας ἔχειν κτή-
 σεως· περὶ οὗς ἡμεῖς πολλοὺς ὑφιστάμεθα πόνους γυ-
 μνάζοντες καὶ στρατεῖοντες, ὥστε τοῖς κοινοῖς αὐτοῦς 30
 χρησιμεύειν πράγμασιν.

CAPUT I.

*Ἔστωσαν τοίνυν πάντες εἰδότες ὅσοι στρατιώτας
 ἢ φειδωλούς τινὰς ἐν τοῖς ἑαυτῶν ἔχειν ἔσπευσαν

Sint igitur omnes scientes qui milites aut foede-
 ratos aliquos in suis habent domibus aut possessio-

Nov. CXVI (Authent. CVIII = Coll. VIII tit. 9: gloss.) Graece extat in ML (fuit B 57, 8 secundum indices et B² 4, 22 p. 601 Zach.). — Epit. Theod. 116, Athan. 20, 3, Epitome 15, 23.

sententia vel amicali compositione finem consecutae sunt. Tua igitur sublimitas efficiat ut praesens generalis lex nostra cum edictis per hanc regiam civitatem more solito propositis tum praeceptis ad provinciarum praesides missis ad omnium notitiam perveniat.

CXVI.

DE MILITIBUS.

Praefatio. Post domini dei benevolentiam subiectionum nostrorum securitas in militarium rerum imperio et institutione posita est: his enim dei providentia constitutis et barbarorum petulantia refrenatur et rei publicae opes crescunt. Iam quoniam nonnulli salutis suae nulla ratione habita milites et foederatos, qui pro libertate reipublicae contra hostes pugnare debeant, subducere et in privatis negotiis occupatos delinere audent, placuit nobis per praesentem legem nostram omnibus interdiceret, ne quisquam in posterum militem in qualemcumque numerum relatum aut foederatum subducere vel in sua habere domo vel in propriis possessionibus habere audeat: de quibus nos multos labores sustinemus exercitiis et expeditionibus paratis, ut communibus rebus utiles se praesent.

I. Sciant igitur omnes quicumque milites vel foederatos aliquos in domibus suis vel possessionibus

1 συμβάσει L || πέρας ἔλαβον] pater karissime atque amantissime add. ε || 2 ἡμῶν] nostri numinis ε || 3 μὲν κατὰ ταύτην] κατ' αὐτὴν μὲν A || 4 κατὰ τὸ σὺνηθὲς] σὺνήθως A || 6 ἐλθεῖν παρασκευασάτω] ὀξείως ἐλθεῖν παρασκευασάτω πάντως A || 7 subscr. om. ε, habent Iul.^{bw} (dat. procon. belisarii Iul.^p) || k. febr. MIul.^b (om. Iul.^w) Ath., μὲν ἡ φεβρουαρίῳ Theod. || constantinopoli imp. donn. iustiniano aug. XV. Iul.^b ep. dn. iustiniano po. n. XV. Iul.^w ep. dn. iust. pp. aug. M ετῆς ἰετῆς βασιλείας Theod. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Ath. || 8 post cons. Basilii vo. ind. v.] pel. barl. usisse indu Iul.^w post cons. consulat. uelisari uc. Iul.^b basil. uc. cons. M ὑπατεύοντος Βασιλείου Theod. Ἰνδικτιῶνος ε' Ath. || 10 rubr. Περὶ στρατιωτῶν ML Theod.] Περὶ τοῦ μὴ παραμένειν τισὶν στρατιώτας ἢ φειδωλούς Ath. (cf. ε) || 14 inscr. addidi ex Ath. ε; om. ML || Θεωδωσίῳ

Ath. cod. || 17 ἀρχὴ καὶ κατάστασις] incipit ordinatio ε || 18 μὲν Lε] om. M || 25 προαγορεύσαι L || 28 ἢ om. ε || ἔχειν οἶκον M] ἔχει οἶκον L, ἔχειν om. ε recte opinor || 29 γυμνάζοντες καὶ στρατεῖοντες] exerceant enim et militant ε || 32 legendum videtur ἴστωσαν et delendum εἰδότες || 33 ἔχειν ἔσπευσαν M] ἔχειν L habent ε, unde ἔχοιεν Haloander

3 nominis RVT, corr. vulg. || 4 more] rome V || 5 rectorum T || 7 subscriptione carent libri || 11 observet ed. pr.] observetur RVT vulg. || 14 theodid T || 18 incontinentia cet.] tinentia — 25 praesumant mi] scr. R² in ras. 4 vv. || 19 aliquid RT || 22 certari V¹ || 23 operare R^a || providimus vulg. || 27 sq. multos nos R || 28 militantur R¹ V || 29 sint utiles T || 32 Scint V¹ || 33 in suis habet R¹ habent in suis T

οἰκοῖς ἢ κτήσεσιν ὁπωςοῦν προσεδρεύοντας καὶ τινὰς αὐτοῖς ἰδιωτικὰς πληροῦντας χρείας, ὥστε εἰ μὴ ἐντός τριγίντα dierum προδεσμίας ἀριθμουμένων ἀπὸ τῆς κατὰ τόπον ἐμφανείας τῆς παρουσίας ἡμῶν διατυπώσεως τοῦτους ἀποδιώξουσιν, αἱ μὲν αὐτῶν τῶν ἐχόντων αὐτοὺς ἢ κρατούντων οὐσίας δημεύσει ὑποβληθεῖσαι τῷ δημοσίῳ προσκυρωθήσονται, αὐτοὶ δὲ καὶ τῶν ἀξιομάτων καὶ τῶν στρατιῶν ὁποῖας ἔχουσιν ἐξωθήσονται, οἱ δὲ στρατιῶται καὶ φοιδερᾶτοι οἱ τοῦτοις μετὰ τὴν προδεσμίαν παραμένοντες οὐ μόνον τῆς ζώνης ἀφαιρηθήσονται, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰς ἑκατὸν ὑπομενοῦσι τιμωρίας εἰδότην καὶ τῶν ἐκάστης ἐπαρχίας ἀρχόντων, ὡς εἰ τινες εὐρεθῆεν ἐν τοῖς τόποις τοῖς παρ' αὐτῶν ἰδννομένοις ἢ ἐπιτρόποις τισὶν ἢ προσώποις ἢ οἰκοῖς ἢ δεσπόταις ἢ κτήσεσιν ἢ ταῖς οἰκίαισιν ἰδιωτικαῖς χρείας προσεδρεύοντας, καὶ μὴ σπονδαίως τοῦτους συγχωρᾶν τε καὶ τιμωρίας ὑποβάλλουσι, καὶ τοὺς μὲν στρατιῶτας εἰς τοὺς ἀριθμούς ἐκπέμψουσιν ἐν οἷς στρατεύονται, τοὺς δὲ φοιδερᾶτους πρὸς τοὺς ἰδίους ὀπτιόνας, καὶ αὐτοὶ ἀνὰ decem librarum auri ποινὴν εἰσπραχθήσονται, καὶ πρὸς τοῦτοις ἐξορία παραδοθήσονται ὡς τῶν ἡμετέρων κελείσεων τομησάντες ἀμελήσαι. μηδεὶς τοίνυν μήτε θείῳ τινὶ τύπῳ περὶ τοῦτον ὡς εἰκὸς γενομένην μήτε προσταξέσιν ἀρχόντων (χρήσεται, μηδὲ τις τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων) τοιοῦτους τινὰς τύπους ἢ προσταξεις ἀρχικὰς προσδέξεται, ἀλλὰ μετὰ πάσης ταχυτήτος οἱ μὲν στρατιῶται εἰς τοὺς ἰδίους ἀριθμούς οἱ δὲ φοιδερᾶτοι πρὸς τοὺς ἐαυτῶν ὀπτιόνας ἐπανέλθωσι καὶ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἀγωνίσονται πραγμάτων. κατ' οἷδ' ἐνα γὰρ τρόπον τοῦ λοιποῦ συγχωροῦμεν τοὺς ἡμετέρους στρατιῶτας ἢ φοιδερᾶτους ἐν τισὶ παντελῶς ἰδιωτικαῖς ἀπασχολείσθαι χρείας.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦ παρόντος δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχῆ γνώσκουσα κατὰ μὲν τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν

nibus aut qualitercumque observantes et quasdam eis proprias implentes utilitates, quod uisi intra triginta dierum dilationem computatorum ab insinuatione per loca praesentis uostrae dispositionis eos expulerint, substantiae quidem habentium eos aut retinentium publicationi subiectae fisco applicabuntur, ipsi vero et dignitatibus et militiis quas habent expellentur, milites vero et foederati qui eis post dilationem observaverint non solum militia spoliabuntur, sed etiam ultima sustinebunt supplicia. Scientibus et uniuscuiusque provinciae iudicibus, quia si aliqui inveniantur in locis quae ab his exactionibus aut convictoribus aut personis aliquibus aut dominiis aut possessionibus aut quibuslibet propriis utilitatibus permanentes, et non celeriter istos comprehenderint et suppliciiis subdiderint, et milites quidem ad numeros suos transmittant in quibus militant, foederatos vero ad proprios optiones, et ipsi X librarum auri poenam exigentur, et insuper exilio tradentur utpote nostras iussiones praesumentes negligere. Nemo igitur ueque divino quodam typo de hoc forsitan facto ueque praeceptis iudicum utatur, nec aliquis nostrorum iudicum huiusmodi aliquos typos aut praeceptiones iudicum suscipiat, sed cum omni celeritate milites quidem ad proprios numeros, foederati vero ad suos optiones revertantur et pro communibus certent rebus: nullo modo enim de cetero concedimus nostros milites aut foederatos in quibusdam omnino privatis utilitatibus occupari.

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per praesentem manifesta sunt legem, tua eminentia cognoscens in hac quidem felicissima civitate edictis

habere studuerunt qualicumque modo detentos et privatas quasdam operas ipsis praestantes, nisi intra triginta dierum spatium ab insinuatione praesentis constitutionis nostrae in eo loco facta numerandorum eos expulerint, bona eorum qui eos habent aut detinent publicationi subiecta fisco addictum iri, ipsos autem dignitatibus et militiis quas habent exutum iri, milites vero et foederatos qui post praefinitum temporis spatium apud illos permanent non solum cingulo privatum iri, sed etiam extrema subituros esse supplicia; ac sciant etiam provinciae cuiusque praesides, si qui in locis qui ab ipsis gubernantur inventi sint vel apud procuratores aliquos vel alias personas vel in domibus vel apud dominos earum vel in possessionibus vel in qualibuscumque privatis operis detenti, nisi eos acriter comprehenderit et suppliciiis subiecerint, atque milites ad numeros in quibus militant, foederatos autem ad optiones suos transmiserint, ipsos quoque denarum librarum auri poenam persoluturos esse ac praeterea exilio traditum iri, quippe qui iussiones nostras negligere ausi sint. Nemo igitur aut sacra ulla sanctione de hoc sorte lata aut praeceptis magistratuum (utatur, neve ullus ex nostris magistratibus) eiusmodi sanctiones vel praecepta magistratuum suscipiat, sed cum omni celeritate et milites ad suos numeros et foederati ad suos optiones revertantur et pro rebus publicis dimicent. Neque enim ullo modo in posterum permittimus ut milites vel foederati nostri in ullis omnino privatis operis occupentur.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per praesentem legem declarantur tua sublimitas

1 ὁπωςοῦν] aut qualitercumque ε || 2 ὥστε] leg. ὡς? || 3 triginta dierum M] τριγίντα dieorum, s. v. ἡμερῶν L || 4 κατὰ τόπον M] κατὰ τὸν τόπον L || 6 οὐσίαν L || 8 στρατιῶν M || 12 ὑπομένουσι L || 14 ἰδννομένης L exactionibus ε || ἐπιτρόποις L, cf. ε] ἐπὶ τόποις M || τισὶν ἢ προσώποις M] τισὶν ἢ ἐτέροις (ἐτέροις del. m. 1) ἢ προσώποις L aut personis aliquibus ε. In hac voce et deinceps enumeratis corruptela latet; utique malim ἢ προσώποις ἢ δεσπόταις ἐν οἰκοῖς ἢ κτήσεσιν ταῖς οἰκίαισιν κτέ. || 15 ἡ οἰκοῖς om. ε || δεσπόταις] dominiis ε || 17 ὑποβάλλουσι L || 18 εἰς] καὶ εἰς L || τοὺς ἀριθμούς] numeros suos ε (cf. 28) || ἐκπέμψουσιν M || 19 φοιδερᾶτορας L || 20 decem librarum auri Mε] ἑ λιτρῶν L || 23 sq. *μηδὲ — μηδὲ ML || 25 *χρήσεται — ἀρχόντων propter homoeoteleuton omissa in ML supplēvi ex ε (χρήσεται μηδὲ suppl. cum Haloandro vulg.) || 28 φοιδερᾶτοροι L || 29 ὀπτιόνας L || 30 ἀγωνίσονται ML || 31 τοῦ λοιποῦ om. L

1 aut qualitercumque] aut del. Beck || 2 eius T¹ || quod nisi] uisi qui T¹ || dierum triginta T, dierum om. R¹ || 3 dilatationem V dilationes R¹ *computatos V computatus R computatam T computandorum vulg. || 4 praesentis temporis nostrae R¹ || expulerit R || 6 publicationis V || 7 ipsi om. T¹ || 8 dilectionem R¹ V¹ deiectionem T || 9 observaverunt T || 12 ab his om. T (sub his sunt vulg.); deest verbum || exactoribus vulg. || 13 convictoribus T¹ vulg.] conuictoribus R VT²; leg. conductoribus (cf. Cod. 4, 65, 31. 35)? || aut domibus ante aut dominiis add. Beck || 14 utilitatibus R vulg.] facultatibus VT || 16 et suppliciiis subdiderint om. R¹ || 17 transmittant vulg.] transmittunt RVT || 18 proprias R¹ T || opiniones T¹ || 19 exigent V corr. || et om. R || 22 iudicum] iudicum suscipiant T^a || utatur R¹ vulg.] utitur R¹ VT || 23 praecessiones V¹ || 24 suscipiant T || 25 militantes RT¹ || federatos libri, corr. vulg. || 26 suas libri, corr. Heimbach || 27 certentur R¹ T¹ certetur V¹ || nullo eum modo T vulg. || 29 occupari utilitatibus R || 35 manifestata T vulg.

ιδίκτων κατά τὸ σύνηθες προτιθεμένων, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις προετίξεων στελλομένων πᾶσι δῆλα καταστῆσαι σπενσάτω. Dat. v. id. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVI. post cons. Basilii vc.

secundum morem propositis, in provinciis vero praeceptionibus destinatis omnibus manifesta constituere festinet. <Dat. id. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVI. post cons. Basilii vc.>

ΠΙΖ

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ
ΚΑΙ ΛΥΣΕΩΣ ΓΑΜΟΥ.

5

CXVII. Auth. CXII. Coll. VIII tit. 13

¶ UT LICEAT MATRI ET AVIAE
ET ALIIS PARENTIBUS POST LE-
GITIMAM PARTEM LIBERIS DE-
RELICTAM QUO MODO VOLUE-
RINT RESIDUAM FACULTATEM
DISPONERE, ET ALIA PLURA
CAPITULA ¶

<Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.>

Idem Aug. Theodoto pp.

<Προοίμιον.> Διαφόρων κεφαλαίων εἰς ἡμᾶς ἀνεχθέντων ἀναγκαῖον εἶναι συνειδόμεν γενικῶς ταῦτα διατηρᾶσαι νόμῳ.

<Praefatio.> Diversis capitulis ad nos relatis necessarium esse perspeximus generali haec lege disponere.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν ἄδειαν εἶναι καὶ μητρὶ καὶ μάμῃ καὶ τοῖς ἄλλοις γονεῦσι μετὰ τὸ καταλιπεῖν τοῖς παισὶ τὸ ἐκ τῶν νόμων ὀφειλόμενον μέρος τὸ ὑπόλοιπον τῆς αὐτῶν περιουσίας, εἴτε εἰς ὁλόκληρον βουληθεῖεν εἴτε ἐκ μέρους, τῶν υἱῶν ἢ τῆς θυγατρὸς, ἢ ἐγγόνων ἢ ἐγγόνῃ, ἢ τοῖς ἐφεξῆς κατιούσι δωρεῖσθαι ἢ καὶ διὰ τελευταίας βουλήσεως καταλιμπάνειν ἐπὶ τοιούτων ὄρων τε καὶ αἰρέσει, εἴ γε βουληθεῖεν, ὥστε τὸν πατέρα ἢ τὸν ὅλως ἔχοντα τοῦτους ὑπεξουσίους ἐν 25

Sancimus igitur licentiam esse et matri et aviae aliisque parentibus, postquam reliquerint filiis partem quae lege debetur, quod reliquum est suae substantiae, sive in solidum voluerint sive in partem, filio vel filiae, nepoti vel nepti et deinceps descendantibus donare aut etiam per ultimam relinquere voluntatem sub hac definitione atque condicione, si voluerint, ut pater aut qui omnino eos habet in po-

Nov. CXVII (Authent. CXII = Coll. VIII tit. 13: gloss.) Graece extat in ML, in B variis locis, magna pars in Prochiro et Eranagoge (vid. infra). — Epit. Theod. 117, Athan. 10, 9. Iulian. const. CVIII.

c. I Θεσπίζομεν ἄδειαν εἶναι . . . extat B 41, 5, 3. — Summas repetunt Theodori B², Athanasii c. I pr. paratilla Ath. 9 § 15, lib. περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 16, c. I § 1 paratilla Ath. 13 § 12.

cognoscens in hac quidem felici civitate edictis more solito propositis, in provinciis autem praeceptis missis manifesta omnibus reddere studeat.

CXVII.

DE DIVERSIS CAPITIBUS ET SOLUTIONE MATRIMONII.

Praefatio. Diversis capitibus ad nos relatis necessarium nobis visum est generali lege ea constituere.

I. Sancimus igitur licere et matri et aviae et ceteris parentibus, postquam liberis portionem ex legibus debitam reliquerunt, reliquam ipsorum substantiam, sive in solidum sive ex parte voluerint, filio vel filiae, vel nepoti vel nepti, vel deinceps descendantibus donare vel etiam per ultimam voluntatem relinquere sub hac lege et condicione, si quidem voluerint, ut pater aut quicumque eos in po-

1 ἐδίκτων L || 3 v. id. apr. M] id. Apr. ε Ath. vulg. μηρὶ ἀπρίλλῳ Theod. || CP. — Basilii vc. (cf. ε) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἐ' μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου Ath. ἔπει ἐ' βασιλείας μετὰ ὑπατείας Βασιλείου Theod. bilisar. uo. cons. M || 6 rubr. Περί — λύσεως γάμου (γάμων L) ML] Περί γάμων καὶ ἑσπουδίων καὶ γνησίων παιδῶν καὶ διαφορῶν κεφαλαίων Ath. Περί ἑσπουδίων καὶ περὶ ἄλλων κεφαλαίων Theod. (cf. Nomoc. XIV tit. 11, 1 ἢ περὶ ἑσπουδίων διαλαμβάνουσα ριζ' νεαρά, sim. 13, 3) De diversis capitulis opp. Iul.^{bv} (al. ε) || 13 inscr. om. ML, supplevi ex Ath. ε; Imperatori (sic) iustinianus aug. petro magistro officiorum et patricio Iul.^b, in quo rubricae cap. 378 additur inscriptio et prooemium ipsius novellae (cf. ad ε), cui inscriptioni a Pithoeo in ed. Iuliani receptae non convenit epilogus; imp. iust. a. app. Iul.^b, imperatoris iustiniani augusti app. Iul.^o || 14 ἀνεχθέντων Ath. ε] ἐνεχθέντων ML^b ἀνεχθέντων L^o || 20 αὐτῶν MB ἐαντῶν L || 21 τῆ om. B || ἢ ἐγγόνων] ἢ om. ε || 22 ἢ τοῖς ἐφεξῆς] et (i. e. καὶ) de inceps ε || 23 τελευτᾶ... L¹ || τοιούτων] τοῦτων B (ε) || 24 ὥστε] εἴστε L¹

ed. Veneta 1491, vulg. || 4 an. XVI. pe. basi. vice con. ed. Ven., anno XV. Basilio vc. cons vulg. || 5 constitutionis CXVII (= Auth. CXII) cap. 1. 2 extant in appendice Iul.^{bv} (b kap. CXC, v const. CXXIII kap. DXCIII, nobis = b et v) || 6 rubr. De diversis capitulis bv || 8 partem om. T || filiis V || 9 voluerit V || 11 capitula plura vulg. capitula multa V || 13 inscr. imp. iust. a. b imperatoris iustiniani augusti v Imperatori (sic) iustinianus aug. petro magistro officiorum et patricio Iul.^b c. 378 (ubi post rubricam Iuliani inscriptio et prooemium novellae ipsius interpolantur) || 14 prolatis Iul.^b c. 378 || 15 necessario b || prespeximus a generali constitutione definire Iul.^b c. 378 || haec] haec RVT || 17 rubr. Si mater aut avia filiumfamilias heredem instituerit, ut pater ipsius fructum hereditatis non habeat. et de donationibus et de aliis liberalitatibus eodem modo in filiumfamilias factis. et de curatoribus sive administratoribus rerum R marg. (ex Iul.) || esse om. T¹ || et matri] matri R || 18 alii] et alii R² || 19 quae] quam ex v || quo b || 20 voluerit v || 21 nepte v || et] uel T || descendantibus V || 23 definitionem b || conditionem v || 24 ut] ** R¹ || pater qui omnino aut V || qui om. v || habent VT vulg. || potestatem Vv

1 vero om. R || 3 subscriptionem libri omittunt, add.

τοῦτοις τοῖς πράγμασι μήτε usumfructum μήτε τὴν οἰανοὺν παντελῶς μετουσίαν ἔχειν. ταῦτα γὰρ δὴ καὶ ἐξωτικῶς ἠδύνατο καταλιμπάνειν, ὅθεν οὐδέμια τοῖς γονεῦσιν ὠφέλιμα προσεγίνετο. τοῦτο δὲ οὐ μόνον τοῖς γονεῦσιν, ἀλλὰ καὶ παντὶ προσώπῳ ἐξεῖναι παρα- 5 κλυόμεθα. τὰ δὲ πράγματα τὰ οὕτω καταλιμπάνομενα ἢ δωροῦμενα τοῖς ὑπεξουσίαις προσώποις, εἰ μὲν τελείας εἰσὶν ἡλικίας, κἂν ὑπεξουσίαι ὦσιν, ἀδειαν ἐχέτωσαν καθ' ὃν βούλονται τρόπον διοικεῖν· 10 εἰ δὲ τὴν ἡλικίαν ὦσιν ἀτελεῖς, δι' οὗπερ ἂν οὐκ ἴδιος ὁ testator ἢ ὁ δωροῦμενος αὐτὰ διοικεῖσθαι, μέχρις ὅταν ἐκείνῳ οἷς ἐδωρήθη ἢ κατελείφθη εἰς τελείαν ἔλθωσιν ἡλικίαν. ἀδειαν ἔχοντος τοῦ διατιθεμένου ἢ δωρομένου καὶ τῆ μητρὶ καὶ τῆ μάμμῃ τούτων οἷς τὰ πράγματα παρεσχέθη τὴν τῶν αὐτῶν πραγμάτων, 15 εἰ βούλοιο, διοικήσιν καταπιστεύσαι, κἂν συνοικῶσιν ἀνδράσιν αἰ εἰρημέναι γυναῖκες, οὕτω μὲντοι εἴπερ καὶ αὐταὶ τὴν τοιαύτην διοικήσιν καταδέξασθαι βουληθῶσιν. εἰ δὲ ὡς εἰκὸς ὁ καταλιμπάνων ἢ δωρο- 20 μένος μηδένα τοῦτοις διοικητῆν ὀρίσειε, ἢ ὁ παρ' αὐ- τοῦ δεδομένος τὴν τοιαύτην διοικήσιν ὑπελθεῖν ἢ μὴ βουληθεῖν ἢ μὴ δυνηθεῖν, ἢ τελευτήσῃε πρὶν ἐκείνους τελείας ἡλικίας γενέσθαι, τῆνικαὶτα κελεύομεν τὸν ἀρμόδιον ἀρχόντα κορυφαῖα ἀξιοπίστον μετὰ νομί- 25 μῳ ἐγγίης τοῖς τοιοῦτοις πράγμασι προβάλλεσθαι, ἀφαιροῦσα τὴν καταλειφθεῖσαν τοῖς τοιοῦτοις προσώποις περιοσίαν διοικήσιν τε καὶ φυλάξαι, μέχρις ὅταν ἐκείνῳ, ὡς εἴρηται, εἰς τελείαν ἡλικίαν ἔλθωσιν. ἐν ἐκείνοις γὰρ τοῖς θεμασι τὸν νόμον τὸν τὴν χορ- 30 σθαι, οἷς οὐκ ἔγκειται ἰδικῶς τοιαύτη αἴρεσις.

CAPUT II.

Πρὸς τοῦτοις δὲ κάκεινο νομοθετῆσαι συνειδομεν, ὥστε εἴ τις υἱὸν ἢ θυγατέρα ἔχων ἐξ ἑλευθέρου γυ-

Ad haec autem et illud sancire perspeximus, ut si quis filium aut filiam habens de libera muliere,

c. II extat B 28, 4, 49 (B² II 1, 1 p. 534 Zach.). — Summam habet Epitome 24, 42 (= Anon. Bodleianus apud Zachariae Anecd. p. 215), summam repetunt Theodori B², Athanasii paratilla Ath. 11 § 2.

c. II—VI pr. summaria habet Anon. Bodleianus ap. Zachariae Anecd. p. 208.

testate habeat, in his rebus neque usumfructum neque ullam omnino communionem habeat. Haec enim etiam extraneis relinquere poterant, unde nullum ad parentes commodum perveriturum erat. Hoc autem 1 non solum parentibus, sed etiam omnibus personis licere praecipimus. Res vero ita relictas vel donatas personis sub potestate constitutis, si quidem perfectae aetatis sint, quamvis sub potestate sint constituti facultatem quo velint modo administrandi habeant, sin aetate minores sint, per eum quemcumque statuerit testator vel donator administrantur, donec illi quibus donatae vel relictas sunt ad perfectam aetatem venerint. Habeat autem licentiam testator vel donator et matri et aviae eorum quibus res collatae sunt earundem rerum, si voluerit, administrationem credere, licet praedictas mulieres maritis coniunctae sint, ita tamen siquidem ipsae quoque talem administrationem recipere voluerint. Quodsi forte is qui res relinquit vel donat nullum iis administratorem constituerit, vel qui ab eo datus est talem administrationem suscipere aut noluerit aut non potuerit, vel mortuus sit antequam illi perfectae aetatis fiant, tunc competentem iudicem iubemus curatorem fide dignum cum legitima fideiussione eiusmodi rebus destinare, qui substantiam eiusmodi personis relictam et administrare et custodire debeat, donec illi, uti dictum est, ad perfectam aetatem venerint. In illis enim casibus legem quae usumfructum parentibus praestat observari volumus, quibus eiusmodi condicio specialiter non est imposita.

II. Praeterea autem illud quoque sancire decrevimus, ut si quis filium vel filiam habens ex libera

1 *μηδὲ MLB || οὐσfructum, ε. v. ἴτοι χορῆσιν κλοπῶν (sic) M, χορῆσιν καρπῶν LB || *μηδὲ MLB || 4 προσεγίνετο B || 5 καὶ Mε] om. LB || 6 τὰ οὕτω] τὰ om. B || 10 ἂν om. B || συνειδοί L συνήδει B || 11 τεσάτωρ M, διαθέμενος LB || 12 ὅτου B || 13 αὐται L || 20 *ὀρίσει MLB || 21 ἐπελθεῖν L ὑπεσελθεῖν B || ἢ om. ε || 22 ἢ μὴ δυνηθεῖν om. ε, μὴ om. B || *τελευτήσῃε MB τελευτήσῃε L² τελευτήσῃε L² vulg. || 23 τῆνικαὶτα om. ε || 25 τοῖς τοῦ L² || 27 περιοσίαις L² || 28 ὅτου B || 33 ἐξ ἑλευθέρου ἔχων B²

1 usufructum b || quolibet Vb quislibet v || 2 habeat Rv habent T || haec Vbv || et om. R¹b || 3 poterant vulg.] poterat libri || nulla a parentibus V || 5 etiam om. v || omni] omnino bv || 6 ita om. V || donatas cet.] tas — 8 licentiam scr. R² in ras. 1 vs. || 7 potestatem v || perferis b || sunt — 8 potestate om. b || sunt Vv] sint R²) T vulg. || 8 habent T || quod Vbv || 9 modo om. T¹ || aetatem bv || minoris b || 10 quam V que b || perspexerint bv

perspexerunt T¹ ***** R¹ || 11 relictam v donata relictam R¹ || ad] aut V || 12 perfecta b || ueniant V || habentes testatore b habentem testatorem v || 13 horum] eorum b et horum T || 14 collecte V¹ || sint V || uoluerint V vulg. || 15 iniuncte Tbv || sunt T || 16 tm R || si om. V¹ || ipsi T¹ || 17 subire noluerit R || forsitan b postquam v || 18 his Vbv || qui om. v || reliquit aut donet T || 19 determinauerint b determinati erit V uel determinauerit T ordinauerit R vulg. || aut] ut R¹ || datum v dictas b || 20 noluerint T¹ || 21 fiant perfecte T || copetente T¹ competentem b competere R¹ || 22 legitimam iussionem b || 23 talibus rebus R || ordinare v vulg.] ordinari RVTb || relictam b || 24 substantia b || 25 sicut dictum est ad perfectam V || sicuti T || aetate b || 26 enim om. b || quae om. T || 27 partibus T¹ patribus T² || prebeat b praebent R² praebentem T² || custodiri vulg.] custodire libri || 32 rubr. De eo qui filius ab aliquo instrumento nominatus est T marg. De eo qui ab aliquo instrumento nominatus est filius R marg. (ex lul.) || ut om. v || 33 de RVT] ex bv

ναϊκός, μεθ' ἧς γάμος συνίστασθαι δύναται, εἴποι ἐν συμβολαίῳ εἴτε ἀγοραίῳ εἴτε ἰδίᾳ χειρὶ συγγεγραμμένῳ καὶ ἔχοντι ὑπογραφὰς τριῶν μαρτύρων ἀξιοπίστων εἴτε ἐν διαθήκῃ εἴτε ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων τούτων ἢ ταύτην νόον αὐτοῦ εἶναι ἢ θυγατέρα, καὶ μὴ προσθῆ ἢ φυσικὸν ἢ φυσικὴν, τοὺς τοιοῦτους παῖδας γνησίους εἶναι, καὶ μηδεμίαν ἑτέραν ἀπόδειξιν παρ' αὐτῶν ζητεῖσθαι, ἀλλὰ πάντων ἀπολαύειν αὐτοῦ τῶν δικαίων ὅσα τοῖς γνησίοις παισὶν οἱ ἡμέτεροι παρέχουσι νόμοι, ὅλα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, παῖδας ἰδίους αὐτοῦ ἀποκαλέσαντος. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ μετὰ τῆς αὐτῶν μητρὸς δεικνύνται νόμιμον ἐσχηκέναι γάμον, ὥστε μηδὲ παρ' αὐτῆς πρὸς τὴν τοῦ γάμου πίστιν ἑτέραν ἀπόδειξιν ἐπιζητεῖσθαι. εἰ δὲ ὁ πατὴρ ἐκ τῆς αὐτῆς γυναικὸς πολλοὺς παῖδας ἔχων ἐνὶ ἐξ αὐτῶν μαρτυρίαν καθ' οἰονδήποτε τῶν εἰρημένων παράσχοι τρόπων, ἀρκεῖν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐκ τῆς αὐτῆς γυναικὸς τεχθεῖσι πρὸς τὰ τῶν νομίμων δίκαια τὴν τῷ ἐνὶ δεδομένην τοῦ πατρὸς μαρτυρίαν.

20

CAPUT III.

Καὶ τοῦτο δὲ τῇ παρούσῃ διατάξει συνειδόμεν προσεῖναι, ὥστε εἰ τις ἀγράφως κατὰ διάθεσιν γαμικὴν γυναικᾶ λάβοι καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς ποιήσαιο, λυθέντος δὲ τοῦ πρὸς αὐτὴν γάμου συμβῆ αὐτὸν καὶ ἑτέραν ἀγαγεῖσθαι γυναῖκα μετὰ προικῶν συμβολαίων, καὶ ἐξ αὐτῆς ὁμοίως ποιήσασθαι παῖδας, μηδὲν περὶ τὴν πατρῴαν κληρονομίαν τοῖς ἐκ τῆς ἀπρότερον γαμετῆς τεχθεῖσι παισὶ πρόκοιμα γίνεσθαι, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων παιδῶν τῶν ἐκ τῆς δευτέρας τεχθέντων γαμετῆς τῆς μετὰ προικῶν συμβολαίων συνοικησάσης εἰς τὸν τοῦ πατρὸς κἀκείνου καλεῖσθαι κληρον, ὅλα καὶ ἐκ μόνης διαθέσεως δυναμένον τοῦ γάμου συνίστασθαι. ὅπερ ὁμοίως κρατεῖν βουλόμεθα, εἰ καὶ πρῶτον μὲν μετὰ προικῶν συμβολαίων συναφθῆ τις γαμετῆ, μετ' ἐκείνην δὲ ἑτέραν ἀγάγηται μόνῃ γαμικῇ διαθέσει.

Hoc quoque praesenti constitutioni perspeximus adiciendum, ut si quis ex non scripto per affectum nuptialem uxorem acceperit et ex ea filios procreaverit, soluto autem matrimonio contingat eum etiam aliam ducere coniugem cum dotalibus instrumentis et ex ea similiter filios procreare, nullum circa paternam hereditatem aliis filiis ex indotata coniugem natis praedictis praeberit modis, sufficere etiam aliis ex eadem muliere natis ad legitima iura patris testimonium uni datum.

c. III Θεσπίζομεν εἰ τις ἀγράφως ..... extat B 45, 6, 3 (B² K 16, 52 p. 433 Zach.). — Summam habet Appendix Eclogae 2 (Zochariae Ἀνέκδ. p. 186) ubi citatur novella 95; Theodori summam repetit B².

uxore, cum qua matrimonium consistere potest, in instrumento sive forensi sive sua ipsius manu conscripto et subscriptione trium testium habente sive in testamento sive sub gestis monumentorum hunc vel hanc filium suum filiamve esse dixerit, neque addiderit naturalem, eiusmodi liberi legitimi sint, neque ulla alia probatio ab eis exigatur, sed omnibus iuribus fruuntur quaecumque legitimis liberis leges nostrae praebent, quippe cum ipse eos pater, sicuti dictum est, liberos suos nominaverit. Inde enim etiam cum matre eorum legitimum habuisse matrimonium probatur, ut ne ab illa quidem ad matrimonii fidem alia probatio exigatur. Quodsi pater ex eadem muliere multos habens liberos uni ex eis qualicumque ex modis praedictis testimonium praeberit, ceteris quoque ex eadem muliere natis ad iura legitimorum sufficiat patris testimonium uni datum.

III. Verum hoc quoque praesenti constitutioni addere decrevimus, ut si quis sine scriptis ex maritali affectione uxorem duxerit ex eaque liberos susceperit, soluto autem cum ea matrimonio forte aliam uxorem cum dotalibus instrumentis duxerit pariterque ex ea liberos susceperit, nullum de paterna hereditate praedictis liberis ex indotali uxore natis oriatur, sed cum ceteris liberis ex secunda uxore natis, quae cum dotalibus instrumentis ei nupsit, ad patris hereditatem illi quoque vocentur, quippe cum etiam ex sola affectione matrimonium consistere possit. Quod similiter valere volumus etiamsi prius cum dotalibus instrumentis uxori copulata sit, post illam autem sola maritali affectione alteram duxerit.

2 ἢ ἀγοραίῳ B¹ || 3 ὑπογραφῆν B¹ ε || 5 αὐτοῦ MLB, corr. Scringar || 6 καὶ φυσικόν] καὶ om. L ε, B² v. l. || 8 αὐτοῦ B² || 10 αὐτοῦ τοῦ πατρὸς LB || 12 νόμιμον ἐσχηκέναι δεικνύνται B² v. l. || 13 μηδὲν L || αὐτοῖς L^a || 14 ζητεῖσθαι B² || 15 ἐκ] μετὰ B || τῆς αὐτῆς] τῆς αὐτοῦ B¹ ipsa ε || 17 τὸν εἰρημένον L || τρόπων LB¹ || ἀρκεῖ B¹ || 18 αὐτῆς om. B¹ || 19 δεδομένην B² v. l., B¹ || 23 λάβῃ B¹, B² v. l. || ποιήσαιο B² ποιήσοιτο MLB¹ || 24 πρὸς αὐτὴν om. ε || 26 καὶ] καὶ ἑτέραν L^a || 29 γαμετῆς τεχθέντων L || 32 καὶ om. B¹ || 34 συναφθῆ LB

frui b || 8 eos frui R || quod] et quaecumque bv || legitimus filii b || 9 utpote T¹ ut per b apud v || ipsum patrem v || sicut bv || 10 eos uocantem bv esse uocante T uocante eos R || et cum] aequum bv || 11 matrem v || manifestatur R || 12 ab ca] habeat b || pro om. bv || nuntiarum R¹ || 13 sequatur bv || 14 unus v uni om. R¹ || quodlibet ex praedictis praebuit modis T qualibet aut (autem b) memoratarum praebcat (prebere hac b) causas bv || 15 sufficit bv || etiam aliis -bv] om. RVT vulg. || 16 mulierem v || ad legitimorum vulg., aut legitimam bv || 17 uni datum om. bv, in quibus reliqua pars novellae non habetur || 21 rubr. De muliere quae sine dotalibus instrumentis maritalata est, et de filiis ex tali matrimonio natis (et de — natis om. T) RT marg. (ex Iul.) || constitutione V¹ T || 22 ex] et ex T || effectum T¹ || 24 autem] ante R¹ || etiam] et T¹ || 25 deducere R¹ || 26 procreare filios R || nullam R¹ || paternam — 30 copu] scr. R² in ras. 2 vv. || 27 aliis V³ vulg.] cum aliis RV¹ T || 28 filiis om. R¹ || 31 cum] eum? R¹ || 32 quid R¹ || valere] en***** R¹

1 cum] ex v || qui V¹ || nuptia b || contrahi bv || in T²] om. RVT¹ bv || 2 publicae Rb -p. T¹, publico corr. publice T² || 3 habentes v, habente vulg. || conscriptione R¹ subscriptione R² || testium trium T || 4 sub gestis] subiectis R in gestis T indigestis b || 5 aut] et v aut uel V || hanc] hunc R || esse filium snum v || aut] uel T || et] aut b || 6 filius legitimus bv || 7 querere domni

III.

70

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ νόμον πρόην ἐξεφωνήσαμεν κελύοντα ἢ προικῶα γίνεσθαι συμβόλαια ἢ ἄλλας συστάσεις προίονα γινόμενας παρὰ τοῖς ἐκκλησιαεκδίκους, δι' ὧν τοὺς γάμους προσήκει βεβαιοῦσθαι, ἢ γούν ὄρκους παρέχεσθαι, ἐπὶ τοῦ παρόντος συνειδόμεν κάλλιον διατυπῶσαι τὰ περὶ τούτων πρόην νομοθετηθέντα. καὶ διὰ τοῦτο κελύομεν τοὺς μεγάλοις ἀξιώμασι κεκοσμημένους μέχρι ἰλλουστρίων μὴ ἄλλως γάμοις προσομιλεῖν εἰ μὴ προικῶα συγγράφοιεν συμβόλαια, πλὴν εἰ μὴ τις πρὸ τοῦ τυχῆν τῶν τοιούτων ἀξιωμάτων ἐκ μόνης διαθέσεως ἠγάγετο γαμετήν. τοὺς γὰρ τοιούτους γάμους τοὺς πρὸ τῆς ἀξίας γενομένους καὶ μετὰ τὴν ἀξίαν νομίμους μένειν κελύομεν, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν τεχθέντας νομίμους εἶναι παῖδας· μετὰ μέντοι τὸ τιμηθῆναι τινὰς τοιαύταις ἀξίαις μὴ ἄλλως ἀγεσθαι γαμετάς πλὴν εἰ μὴ μετὰ προικῶων συμβολαίων. ταύτην δὲ τὴν τοῦ νόμον ἀκριβείαν συγγοροῦμεν τοῖς ὑποτεταγμένοις τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ βαρβάρους, κἂν ἀξιώμασι τοιούτοις ὑπάρχοιεν κεκοσμημένοι, ὥστε καὶ διαθέσει ψιλῇ δύνασθαι αὐτοὺς βουλομένους συναλλάσσειν γάμους. τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπαντας παρὰ τοὺς ταῖς μεγάλαις, ὡς εἴρηται, ἀξίαις κεκοσμημένους, οἰασθήποτε εἶναι ἀξίας ἢ στρατείας ἢ ἐπιτηδεύσεως, εἰ μὴ βουληθῆτεν ἢ δυνήθετεν, οὐ κωλύομεν μετὰ προικῶων συμβολαίων ἀγεσθαι γαμετάς· εἰ δὲ καὶ τοῦτο μὴ παραφυλάξουσι, καὶ τοὺς ἐκ μόνης διαθέσεως ἀποδεικνυμένους γάμους βεβαίους εἶναι θεσπιζόμεν, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν τικτομένους νομίμους εἶναι παῖδας κελύομεν.

Quia vero legem dudum protulimus iubentem aut dotalia fieri documenta aut alias probationes procedere factas apud ecclesiae defensores, per quas nuptias competat confirmari, aut certe sacramenta praebere, in praesenti perspeximus melius disponere ea quae de his pridem sancita sunt. Et propterea iubemus eos qui maximis dignitatibus decorati sunt usque ad illustres non aliter nuptias celebrare nisi dotalia scribantur instrumenta, nisi tamen aliquis antequam mereretur huiusmodi dignitates ex affectu solo duxit uxorem. Tales enim nuptias ante dignitatem factas et post dignitatem legitimas manere praecipimus, et ex his natos legitimos esse filios; postquam vero honorati fuerint aliqui huiusmodi dignitatibus, non aliter ducere uxores nisi cum dotalibus instrumentis. Hanc autem legis subtilitatem concedimus subiectis nostrae reipublicae barbaris, licet dignitatibus huiusmodi decorati sint, ut etiam nudo affectu possint ipsi volentes contrahere nuptias. Reliquos autem omnes praeter eos qui maximis, sicut dictum est, dignitatibus decorati sunt, cuiuslibet sint dignitatis aut militiae aut studii, si quidem voluerint aut potuerint, non prohibemus cum dotalibus instrumentis ducere uxores; si autem etiam hoc non custodierint, et ex solo affectu celebratas nuptias firmas esse sancimus, et ex eis natos legitimos esse filios iubemus.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ νόμον ἤδη τεθείκαμεν προστάτονα, ὥστε εἰ ποτὲ τις γυναικῶα δίχα προικῶων λάβοι μετὰ διαθέσεως γαμικῆς καὶ ταύτην χωρὶς αἰτίας γνωριζομένης τοῖς νόμοις ἐκβάλῃ, λαμβάνειν αὐτὴν τὸ τέ-

Quia vero legem dudum posuimus praecipientem, ut si quis uxorem aliquando sine dotalibus acceperit cum affectu nuptiali et hanc sine causa legibus agnita proiecerit, accipere eam quartam partem eius

c. IV *Δεῖ οὖν* (δὲ B^s) τοὺς μεγάλοις μὲν ἀξιώμασι κεκοσμημένους μέχρι πρωτοσπαθαρίων μὴ ἄλλως γάμοις προσομιλεῖν . . . . . extat B 28, 4, 47 (B^s Γ 1, 9 p. 144 Zach.) — *Summas habent Epanagoge* 16, 27, *Epitome* 23, 10. *Theodori summam repetit* B², *argumentum* v. 7—9 ex *Athanasio paratilla* Ath. 22 § 7.

c. V *particulas* (555, 6—7 12—25) *habet Prochiron* 5, 6 (= *Prochiron auctum* 6, 5), *easdem in compendium redactas* et v. 27—30 *Epanagoge* 19, 9 (*inde Prochiron auctum* 6, 8). *Eadem excerpta cum parte novellae LIII c. 6 contaminata* extant B 28, 12 (*decurtata* in B^s Γ 5, 2 p. 161 Zach.), *unde ea reliqua parte huius capituli ommissa repetiit* L. — *Summam exhibet Nomoc. XIV tit. 13, 4 p. 615 Pitra.*

IV. Quoniam autem legem nuper promulgavimus quae vel dotalia instrumenta confici vel alias probationes procedere apud defensores ecclesiae faciendas iubet, per quas nuptias confirmari conveniat, bel certe iuramenta praestari, in praesenti decrevimus melius constituere ea quae de his nuper sancita sunt. Atque propterea iubemus, qui magnis dignitatibus ornati sunt usque ad illustres, non aliter nisi dotalibus instrumentis conscriptis matrimonia contrahere, nisi si quis antequam eiusmodi dignitatibus potitus sit ex sola affectione uxorem duxerit. Eiusmodi enim matrimonia ante dignitatem facta etiam post dignitatem legitima manere ex iisque natos liberos legitimos esse iubemus: postea vero quam eiusmodi dignitatibus quidam honorati sunt, non aliter uxores ducant nisi cum dotalibus instrumentis. Hanc autem legis severitatem remittimus barbaris ditioni nostrae subiectis, quamvis sint eiusmodi dignitatibus decorati, ut etiam nuda affectione possint si velint nuptias contrahere. Ceteros vero omnes praeter eos qui magnis, uti dictum est, dignitatibus ornati sunt, cuiuscumque sint dignitatis aut militiae aut studii, si quidem voluerint vel potuerint, non prohibemus cum dotalibus instrumentis uxores ducere; sin hoc non observaverint, etiam ex sola affectione probatas nuptias firmas esse sancimus, et qui ex iis procreantur legitimos esse liberos iubemus.

V. Quoniam autem legem iam tulimus quae praecipit, ut si quando quis absque dotalibus instrumentis uxorem duxerit cum coniugali affectione eamque sine causa legibus agnita depulerit, ea quartam

1 νόμον] nov. LXXIV c. 4. 5 || 7 τοῖς L || 9 συγγράφοιεν M] συγγράφαιεν B συγγράφειεν L scribantur ε || 12 τοὺς πρὸ LB] πρὸ M] γινόμενους M || 13 νομίμους μένειν] νομίμους τοὺς (τοὺς add. L^b) γάμους μένειν L μένειν νομίμους B^s νομίμους εἶναι B^s νομίμους B¹ || 15 τιμηθῆναι] *εἰ τιθῆναι L^a || τοιαύταις τινὰς B^s || 16 κατὰ προικῶων συμβολαίων L κατὰ προικῶα συμβόλαια B^s || 19 κἂν] εἰ καὶ B^s v. l. || ὑπάρχοιεν L || κεκοσμημένους L^a || 21 γάμους] τοὺς γάμους B¹ || δὲ om. B¹ || 22 περὶ τοῦ L^a τοὺς παρὰ τοὺς B¹ || ταῖς om. L || μεγάλας om. B¹ || ἀξίαις ὡς εἴρηται B || 26 δὲ καὶ] καὶ om. B¹ || 27 ἀποδεικνυμένους om. L^a, γάμους — τικτομένους om. B¹ || 30 Ἐπειδὴ — 555, 5 περιουσίας] pro his in L novellae LIII cap. 6 pr. (304, 21—36, ubi vide) insertum est ex B 28, 12 || νόμον] nov. XXII c. 18

1 dudum legem T || pertulimus R || 2 probationes alias R || cedere T¹ producere V || 4 competit R || certa V || 9 inserbantur T² inseribuntur T¹ || tm R || 10 affectus V || 11 solo — 14 uero scr. R² in ros. 2 vv. || duxerit R⁽²⁾ T || 12 post dignitates R⁽²⁾ vulg. || 14 honora R¹ || 15 dignitates R^a || ducere vulg.] duceret T ducent V dicent R¹ ducent R² || 17 nostris T || 18 huiusmodi om. V || sint vulg.] sunt RVT || 19 *audivo] sub libri, solo Osenbrüggen || contra e R¹ || 20 sicuti T || 22 dignatis R || studium T¹ || 24 uxorem. sin T || etiam] et T || hoc] haec T, om. V || 25 et om. T¹ || 31 uxores R || 32 causa om. V¹

ταύτων μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας, καὶ ἕτερον μετὰ ταῦτα πεποιήκαμεν νόμον τὸν διορίζοντα, εἴ τις ἀπορον γυναῖκα κατὰ διάθεσιν μόνον λάβοι καὶ μέχρι τελευτῆς σὺν αὐτῇ ζήσας προτελευτήσῃ, λαμβάνειν ὁμοίως καὶ αὐτὴν τὸ τέταρτον μέρος τῆς ἐκείνου περιουσίας (οὕτω μέντοιγε ὥστε μὴ ὑπερβαίνειν αὐτὸ τὴν τῶν ἑκατὸν τοῦ χρυσοῦ λίτρων ποσότητα), ἐν τῷ παρόντι κάλλιον ἐκότερον νόμον διατυπώντες θεσπίζομεν, ἐφ' ἑκατέρου θέματος τοῦς ἐκ τῶν τοιούτων συνοικεσίαν τεχθέντας παῖδας νομίμως εἶναι καὶ εἰς τὴν πατρῴαν καλεῖσθαι κληρονομίαν, τὴν δὲ γυναῖκα ἐφ' ἑκατέρου τούτων τῶν θεμάτων, εἴ μὲν ἀχρὶ τριῶν ἔχοι παίδων ὁ αὐτῆς ἀνὴρ εἴτε ἐξ αὐτῆς εἴτε καὶ ἐξ ἑτέρου συνοικεσίου, τὸ τέταρτον μέρος τῆς οὐσίας τοῦ ἀνδρὸς λαμβάνειν· εἴ δὲ πλείονες εἴησαν οἱ παῖδες, τοσοῦτον ἐφ' ἑκατέρου ὁμοίως θέματος λαμβάνειν κελεύομεν τὴν γυναῖκα ὅσον ἐνὶ τῶν παίδων ἀρμόζει. οὕτω δηλαδὴ ὥστε χρῆσιν μόνην ἐπὶ τοῖς τοιούτοις πράγμασι τὴν γυναῖκα ἔχειν, τὴν δεσποτεία δὲ ἐκείνοις τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι οὓς ἐξ αὐτῶν τοῦ γάμου ἔσχεν. εἴ δὲ ἡ τοιαύτη γυνὴ παῖδας ἐξ αὐτοῦ μὴ ἔχοι, κελεύομεν καὶ δεσποτείας δικαίω ἔχειν αὐτὴν τὰ πράγματα, ἅπερ ἐκ τῆς τοῦ ἀνδρὸς οὐσίας εἰς αὐτὴν ἐλθεῖν διὰ τοῦ παρόντος ἐκελεύσαμεν νόμον. τὴν μέντοι ἀλόγως ἐκβληθεῖσαν ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῆς ἐκβολῆς τὸ μέρος κελεύομεν λαβεῖν τὸ περιεχόμενον τῷδε τῷ νόμῳ. τὸν ἀνδρα γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων τὸ τέταρτον μέρος κατὰ τὸν πρότερον ἡμῶν νόμον ἐκ τῆς οὐσίας λαμβάνειν τῆς γυναικὸς πᾶσι τρόποις κωλύομεν.

30

CAPUT VI.

Ἐκείνου ἀναμφιβόλως παραφυλαττομένου, ὥστε τὴν Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνημῆς διάταξιν ἐπὶ πάν-

Illo indubitanter observando, ut Leonis pia memoriae constitutio in omnibus aliis casibus, qui non

c. VI Τὸν δὲ γε (Τὸν μὲν B²) νόμον δι' οὗ αἱ τῶν γυναικῶν συζυγίαι ἄς αὐτὸς ὁ (ὁ αὐτὸς B²) νόμος εὐτελείς ἐκάλεσε. . . . . extat B 28, 4, 47 (B² Γ 1, 10 p. 144 Zach.).

partem substantiae eius accipiat, atque aliam postea legem fecimus quae definit, ut si quis inopem mulierem ex sola affectione duxerit et usque ad finem vitae ea usus prior decesserit, similiter ipsa quoque quartam partem substantiae illius accipiat (ita tamen ut ea non excedat centum librarum auri quantitatem), in praesentia utramque legem melius disponentes in utroque casu sancimus, ut liberi ex eiusmodi coniugii nati legitimi sint et ad paternam hereditatem vocentur, uxor autem in utroque ex his casibus, si quidem maritus eius usque ad tres liberos habeat sive ex ipsa sive ex alio coniugio, quartam partem substantiae mariti accipiat; sin autem plures sint liberi, in utroque similiter casu tantum mulierem accipere iubemus quantum uni ex liberis competit: ita scilicet ut usumfructum solum in eiusmodi rebus mulier habeat, dominium autem liberis illis servetur quos ex ipso matrimonio habuit. Quodsi eiusmodi mulier liberos ex eo non habeat, iubemus etiam dominii iure habere eam res quas ex substantia viri ad eam venire per praesentem legem iussimus. Quae vero sine causa repudiata est, eam ipso repudii tempore partem accipere iubemus quae hac lege continetur. Nam maritum in eiusmodi casibus quartam partem secundum priorem legem nostram ex substantia uxoris accipere omnibus modis prohibemus.

VI. Illud autem sine dubitatione observetur, ut Leonis pia memoriae constitutio in ceteris omnibus

2 νόμον] nov. LIII c. 6 || 2—5 εἴ τις — περιουσίας] Εἴ τις ἀπορον γυναῖκα κατὰ τὴν τοῦ νόμον παρατήρησιν λάβοι καὶ ταύτης προτελευτήσῃ Proch. || 4 *προτελευτήσῃ M Proch. || 6 οὕτω μέντοιγε — 7 ποσότητα verbis nov. LIII c. 6 κομίζεσθαι τὴν γυναῖκα (304, 36) continuant BL, post v. 15 τοῦ ἀνδρὸς λαμβάνει coll. Proch. || αὐτὸ M] αὐτὴν B¹ L, om. B² Proch. || τὴν ante ποσότητα (17) coll. B¹ || 7 χρυσοῦ M] χρυσοῦ BL Proch. || ἐν τῷ παρόντι — 12 θεμάτων om. BL Proch. Eran. || 12 εἰ M Proch. Eran.] ἀλλ' εἰ BL || 13 ἔχει B² v. l. || ὁ αὐτῆς M(B¹) ε] ὁ αὐτὸς B² L αὐτὸς ὁ B¹ ὁ ταύτης Proch. Eran. || εἴτε καὶ ἐξ αὐτῆς B¹ L εἴτε ἐξ αὐτοῦ Eran. || καὶ om. Proch. Eran. (ε) || 15 τοῦ ἀνδρὸς om. B² λαμβάνει Proch. (cf. ad 4) || ἦσαν B¹ Proch. unus || 16 sq. τοσοῦτον — γυναῖκα om. B² || ἐφ' ἑκατέρου ὁμοίως θέματος M ε] ἐπὶ τοῦ τοιούτου θέματος Proch., om. Eran. BL || 17 ὄσων L || 18 ἀρμόζοι L || οὕτω δηλαδὴ om. B² || μόνον B¹ || 21 τοῦ γάμου om. B² || ἔσχεν] ἔχοι (v. l. ἔχει) B² || ἡ τοιαύτη γυνὴ om. B² || 22 ἔχοι — 25 νόμου] ἔσχεν, ἔχειν αὐτὴν τὰ πράγματα καὶ δεσποτείας δικαίω omisiss ceteris B² || δικαίω M || 24 περιουσίας L || ἐλθεῖν — 25 νόμου] ἐληλύθασιν Proch. (περιήλθον Proch. auctum), in quo seqq. omisiss sunt ||

25—27 τὴν μέντοι — νόμῳ] pro his verba novellae LIII c. 6 εἰ μέντοι προεβσιόν τι — τὰ τῶν νόμων τηροῦτο (304, 37 — 305, 32 ubi vide) decurtata inseruntur in B et L || 27 τὸν ἀνδρα γὰρ] τὸν δὲ ἀπορον ἀνδρα Eran. τὸν δὲ ἀνδρα ἀπορον ὄντα BL || ἐπὶ — 29 λαμβάνειν M Eran. ε] καὶ μὴ ἐπιδόντα (ἐπιιδιδόντα B) τὴν διὰ γάμων (γάμον B¹ γάμου B²) δωρεὰν λαμβάνειν τι ἐκ τῆς οὐσίας BL || 29 γυναικὸς] γυναικὸς ἐκ τοῦ ἡμετέρου νόμου L || 30 κωλύομεν] κωλύεσθαι L^a; εἰ μὴ ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ συνοικεῖσα δωρησασθαι τι ἡ καταλείψαι βουληθεῖται add. BL || 32 Λέοντος] Cod. 5, 14, 9

1 fatimus V || 5 portione V¹ || τῆ RV || 6 haec RT² hoc T¹ vulg., om. V || librarum auri T vulg. || 7 disponentem R¹ dispones V¹ || 9 esse om. R¹ || 11 usque ad tres R² V² T vulg. || vir] ubi R² || 12 alieno T || 13 tñ R || in om. T || 15 competit uni L || ita] itaque V || 16 solo R¹ || dominum T¹ || 17 quas T || 18 ex eo filios R || 19 etiam] eam T || eas V² || ex om. T¹ || 20 per] prae V² || 21 tñ R || 22 exclusionis T || 24 casibus om. T || 31 rubr. De leoniana et constantiniana constitutione (et constantina constina T) RT marg. (ex Iul.) || indubitantur R¹ indubitando T¹

70*

των τῶν ἄλλων θεμάτων τῶν μὴ περιεχομένων τῶ παρόντι νόμῳ τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχύν. τὸν δὲ Κωνσταντίνου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως νόμον τὸν πρὸς Γρηγόριον γεγραμμένον, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ γενομένην ἐρημικίαν ὑπὸ Μαρκιανοῦ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, δι' ὧν αἱ τῶν γυναικῶν συζυγίαι, ἃς ὁ Κωνσταντίνος εὐτελεῖς ἐκάλεσεν, πρὸς τινὰς ἀξιώμασι κεκοσμημένους κωλύονται, οὐδενὶ παντελῶς τρόπον κρατεῖν συγκαρροῦμεν, ἀλλ' ἄδειαν τοῖς βουλομένοις παρέχομεν, εἰ καὶ οἰοισθῆποτε μεγάλοις ἀξιώμασι κοσμοῖντο, τὰς τοιαύτας γυναῖκας μετὰ προικῶν συμβολαίων ἑαυτοῖς συνάπτειν. οἱ δὲ λοιποὶ παρὰ τοῖς τοῖς μεγάλοις ἀξιώμασι κεκοσμημένους ἄδειαν ἔχουσαν τὰς τοιαύτας γυναῖκας λαμβάνειν, εἴτε ἐγγράφως βουληθεῖεν εἴτε μόνῃ διαθεῖσι γάμον, εἰ μὲντοιγε ἑλέυθεραι εἴησαν καὶ μεθ' ὧν ἔξεστι γάμον ἐπιτελεῖσθαι.

continentur praesenti lege, propriam habeat fortitudinem. Constantini vero piae memoriae legem ad Gregorium scriptam et super eam factam interpretationem a Marciano piae memoriae, per quam mulierum coniunctiones, quas Constantini lex abiectas vocavit, ad quosdam dignitatibus decoratos prohibentur, nullo penitus modo valere permittimus, sed licentiam volentibus praebemus, etsi quibuslibet magnis dignitatibus decorentur, huiusmodi mulieres cum dotalibus instrumentis sibimet copulare. Reliqui vero citra eos qui maioribus dignitatibus decorati sunt licentiam habebunt huiusmodi mulieres accipere, sive scripto voluerint sive solo affectu nuptiali, si tamen liberae sint et cum quibus licet nuptias celebrare.

CAPUT VII.

Κακίνο δὲ διατυπῶσαι συνείδομεν, ἵνα εἴ ποτε τὸν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γάμον λυθῆναι συμβαίῃ, οἱ ἐκ τοῦ τοιοῦτου γάμου γεννηθέντες παῖδες μηδενὶ τρόπον βλαβῶσιν ἐκ τῆς διαζεύξεως τοῦ γάμου, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν καλεῖσθωσαν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας ἀναμφισβητήτως ἀποτρεφόμενοι. καὶ εἰ μὲν ὁ πατὴρ τὴν πρόφασιν τῆς διαζεύξεως παρέσχε καὶ ἡ μήτηρ εἰς δεύτερον οὐκ ἔλθε γάμον, παρὰ τῆ μητρὸς τρέφεσθαι, τὰς δαπάνας τὸν πατρὸς παρέχοντος, εἰ δὲ παρ' αἰτίαν τῆς μητρὸς δεικνύται ληλῶσθαι τὸν γάμον, τότε παρὰ τῷ πατρὶ καὶ οἰκείτωσαν οἱ παῖδες καὶ τρέφεσθωσαν. εἰ δὲ συμβῆ τὸν μὲν πατέρα ἄπορον εἶναι, τὴν δὲ μητέρα εὐπορον, παρ' αὐτῆ πενομένων τοὺς παῖδας μένειν καὶ παρ' αὐτῆς τρέφεσθαι παρακελεύομεθα. ὃν γὰρ τρόπον οἱ παῖδες ἐποροῦντες ἀναγκάζονται τὴν μητέρα δεομένην τρέφειν, οὕτω δίκαιον κρίνομεν καὶ παρὰ τῆς μητρὸς εὐπορούσης τοὺς παῖδας ἀποτρέφεσθαι. ὅπερ δὲ περὶ τοῦ τρέφεσθαι τὴν μητέρα καὶ τοὺς παῖδας διωρίσαμεν πενομένων, τοῦτο δὴ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων προσώπων ἐκατέρας φύσεως κρατεῖν κσλεύομεν.

(.) Illud quoque disponendum esse perspeximus, ut si quando inter maritum et uxorem nuptias solvi contigerit, ex huiusmodi (matrimonio) nati filii nullo modo laedantur ex separatione nuptiarum, sed ad parentum hereditatem vocentur ex patris substantia iudubitanter alendi. Et si quidem pater occasionem separationis praebeat et mater ad secundas non venit nuptias, apud matrem nutriantur expensas patre praebente; si vero per causam matris ostenditur solutum matrimonium, tunc apud patrem et maneat filii et alantur. Si autem contigerit patrem quidem minus idoneum esse matrem vero locupletem, apud eam pauperes filios manere et ab ea nutrir iubemus. Quemadmodum enim filii locupletes coguntur matrem egentem alere, ita iustum decernimus et a matre locuplete filios pasci. Quod autem de alenda matre et filiis definivimus indigentibus, hoc quoque in omnibus ascendentibus descendentibusque personis utriusque naturae valere praecipimus.

c. VII fuit in B 31, 6, 13 secundum Tipucitum et indicem Reginae, principium et finem (v. 17—23. 35—38) servat B¹ Γ 8, 5. 6 p. 164 Zach. — Summas habent Appendix Eclogae 2 (Zachariae Avéxδ. p. 186) et Anonymus Bodleianus id. 215, summaria Epitome 24, 46 extr. 49, 10 extr.

casibus qui praesenti lege non continentur suam vim habeat. Constantini vero piae memoriae legem ad Gregorium scriptam, et interpretationem de ea factam a Marciano piae memoriae, per quas mulierum coniugia, quae Constantini lex abiecta vocavit, cum viris quibusdam dignitatibus decoratis prohibentur, nullo plane modo valere patimur, sed facultatem damus volentibus, etiamsi quibuslibet magnis dignitatibus decorentur, eiusmodi mulieres cum dotalibus instrumentis sibi copulandi. Ceteri autem praeter eos qui magnis dignitatibus decorati sunt facultatem habeant eiusmodi mulieres ducendi, sive in scriptis voluerint sive sola nuptiali affectione, dummodo sint liberae et cum quibus liceat nuptias celebrare.

VII. Sed illud quoque definire visum est nobis, ut si quando matrimonium inter virum et uxorem solvi contigerit, liberi ex eiusmodi matrimonio procreati nullo modo ex dissolutione matrimonii iniuria afficiantur, sed ad parentum hereditatem vocentur ex patris substantia sine dubitatione alendi. Et si quidem pater causam divortii praebuit et mater ad secundas nuptias non venit, apud matrem alantur patre sumptus praebente; sin autem culpa matris matrimonium solutum esse probatur, tunc apud patrem liberi et habilent et alantur. Quodsi forte pater inops, mater autem locuples sit, apud eam inopes liberos manere ab eaque ali praecipimus. Quemadmodum enim liberi locupletes matrem egentem alere coguntur, ita par esse iudicamus etiam a matre locuplete liberos ali. Quod autem de alenda matre liberisque egentibus definivimus, hoc quidem etiam in omnibus ascendentibus et descendentibus personis utriusque sexus valere iubemus.

2 ισχύν om. M || κωνσταντινον M || 3 νόμον] Cod. 5, 27, 1 || 4 γενομένην L || 5 Μαρκιανού] Cod. 5, 5, 7 || 6 δι' ὧν] δι' οὐ B⁵ || 8 κωλύοντες L¹ κωλύοντα L² || 9 κρατεῖν om. L || 15 ἑλεύθεροι B⁴, B⁵ v. l. || 19 τοῦ τοιοῦτου] τούτου (om. v. l.) τοῦ B⁵ || 23 ἀποστρεφόμενοι M² || 24 παρέσχε] praebeat ε || 25 τρέφεσθωσαν malit Zachariae sine causa || 30 πενομένων L² || 32 ἀναγκάζεται L || 34 τὰ τέκνα τρέφεσθαι L || 35 περὶ τοῖς παῖδας καὶ τὴν μητέρα τρέφεσθαι L || τὴν μητέρα] τὸν πατέρα B⁵

1 tenentur RT || habent T || 2 constantino T¹ || piaej diuinae T || 3 super ea vulg. || 13 scripta R || τῆν R || 14 liceat T vulg. || 17 rubr. De liberis ex eo matrimonio natis quod repudio dissolutum est (est et R) quemadmodum alantur RT marg. (ex Iul.) || ut om. T || 19 matrimonio add. Osenbrüggen (nuptiis Beck) || 21 perantum R¹, parentum om. T || 23 leg. praebuit? || ad] et ad V || uenerit T vulg. || 24 nutriendis V || expensa V¹ || 25 si uero] siue T¹, uero in ras. habet V² || matris V² in ras. || ostenditur V] ostendatur RT vulg. || 26 patri R² matrem T², patrem in ras. V² || et maneat] et om. T¹ || 28 uero om. R¹ T¹ || locupletioem T¹ || 29 eam vulg.] quam libri || ab ea om. T¹ || 30 locupletiores T || 32 locupletis R¹ || alentia T¹ || 33 definimus V || in] et in V

(.) La separation des conjuges et o filios

CAPUT VIII.

Ἐπειδὴ δὲ πολλὰς ἐν τοῖς παλαιοῖς καὶ ἡμετέροις εὔρομεν νόμους αἰτίας ἐξ ὧν εὐχερῶς αἰ τῶν γάμων διαλύσεις γίνονται, τούτων ἕνεκα συνειδομεν ἐκ τούτων περιελεῖν τινας, αἵπερ ἡμῖν ἀνάξιαί πρὸς τὸ διαλύειν γάμους ἐφάνησαν, καὶ ταύτας μόνον ὀνομαστέον τῶ παρόντι ἐντάξαι νόμῳ, ὑπὲρ ὧν εὐλόγως δύναται εἶτε ἀνὴρ εἶτε γυνὴ ἑπευδῖον πέμπειν. τὰς τοῖν αἰτίας ἐξ ὧν ὁ ἀνὴρ ἑπευδῖον ἀκινδύνως στέλλειν δύναται καὶ τὴν προῖκα τῆς γυναικὸς ἀποκερδαίνειν, φυλαττομένης τῆς ἐπ' αὐτῇ δεσποτείας 10 τούτοις ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου παισίν, ἢ παῖδων οὐκ ὄντων ἀπολαύειν [αὐτῶν] καὶ τῆς δεσποτείας, ταύτας εἶναι διατυπώμεν.

1 Εἰ κατὰ τῆς βασιλείας βουλευομένοις τισὶ σύννοθεν ἢ γυνὴ καὶ τῶ ἰδίῳ ἀνδρὶ μὴ φανερώσει. εἰ δὲ ὁ 15 ἀνὴρ τοῦτο παρὰ τῆς γυναικὸς ἀπαγγελεῖν σιωπήσει, ἐξέστω τῇ γυναικὶ δι' οἰονδήποτε προσώπου τοῦτο προσαγγελλεῖν τῇ βασιλείᾳ, ὥστε τὸν ἀνδρα μηδεμίαν ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας ἑπευδῖον εὔροι προφασιν.

2 Εἰ περὶ μοιχείας ὁ ἀνὴρ νομίσει δύνασθαι τὴν 20 ἑαυτοῦ γαμετὴν ἐλεγχθῆναι, προσήκει τὸν ἀνδρα πρότερον ἐγγράφασθαι τὴν γυναῖκα ἢ καὶ τὸν μοιχόν, καὶ εἴπερ ἢ τοιαύτη κατηγορία ἀληθῆς ἀποδειχθῆ, τῆρικαὶτα ἑπευδῖον πεμπόμενον ἔχειν τὸν ἀνδρα πρὸς τῇ πρό γάμου δωρεᾷ καὶ τὴν προῖκα, καὶ πρὸς 25 τούτοις, εἰ παῖδας μὴ ἔχοι, τοσοῦτον λαμβάνειν ἐκ τῆς ἄλλης τῆς γυναικὸς περιουσίας ὅσον τῆς προικὸς τὸ τρίτον μέρος εἶναι γινώσκειται, ὥστε τῇ αὐτοῦ δεσποτεία καὶ τὴν προῖκα καὶ τὴν παρ' ἡμῶν ὀρισθεῖσαν ποιήν προσκυροῦσθαι. εἰ γὰρ παῖδας ἔχοι ἐκ 30 τοῦ αὐτοῦ συνουκισίου, κελεύομεν καὶ τὴν προῖκα

c. VIII. IX exhibent Prochiron 11, 1. 5-18 et passim interpolata Epanagoge 21, 5. 6; B 28, 7, 1 (B² Γ 4, 1 p. 151 Zach.) ubi c. 8 § 2 vv. 24 ἔχειν τὸν ἀνδρα — 558, 14 προσκυροῦσθαι νόμους omisa sunt eorumque loco insertum novellae CXXXIV c. 10 κελεύομεν ἐκείνας τὰς ποινὰς — φυλάττεσθαι: unde eadem eodem modo contaminata habentur in L. — Summas praestant Nomoc. XIV tit. 13, 4 p. 613 Pitra, Ecloga privata aucta 2, 21. 22 in.

§ 1. 2 summarium ex Theod. repetit B².

§ 2 (— 558, 3 τιμωρεῖσθαι) extat in schol. B²; initium (— 22 μοιχόν) ex B habet Nomoc.^{am} XIV tit. 1, 32 et 11, 1 coniunctum cum novellae CXXXIV c. 10, ubi vid. — Summam § 2 exhibet Epitome 49, 10, initium respicitur Popt. 14, 1.

VIII. Quoniam autem multas in antiquis et nostris legibus causas invenimus, ex quibus facile matrimoniorum dissolutiones fiunt, propterea placuit nobis ex earum numero quasdam auferre, quae nobis indignae visae sunt ad matrimonia solvenda, atque eas solas nominatim praesenti legi inserere, propter quas iure sive vir sive mulier repudium mittere possit. Causas igitur ex quibus maritus sine periculo repudium mittere potest et dotem mulieris lucrari, ita ut dominium eius liberis ex eodem matrimonio natis servetur, aut liberis non extantibus etiam domino frui, hasce esse constituimus.

1 Si contra imperatorem molientibus aliquid quibusdam conscia fuerit mulier neque id marito suo indicaverit. Quodsi maritus hoc a muliere sibi nuntiatum reticuerit, liceat mulieri per qualemcumque personam hoc ad imperatorem referre, ut maritus nullum ex hac causa repudiū praetextum inveniat.

2 Si adulteriū maritus uxorem suam convinci posse existimaverit, convenit maritum prius libellum dare de muliere vel etiam de adultero, et siquidem eiusmodi accusatio vera esse probata sit, tum repudium misso maritus praeter donationem ante nuptias dotem quoque habeat, ac praeterea, si liberos non habeat, tantum ex reliquis bonis mulieris accipiat quantum dotis tertia pars esse intellegitur, ut dominio eius et dos et poena a nobis definita addicatur. Si enim liberos ex eodem coniugio habeat, iubemus et dotem secun-

1 Ἐπειδὴ — 7 πέμπειν om. B² || δὲ om. Pr. Ep. B || καὶ ἡμετέροις om. Pr. || 2 νόμους εὔρομεν Pr. || 4 ἀνάξιοι Pr. Ep. B || 7 δύναται — πέμπειν] τοὺς γάμους διχα ποιητὴς ἐξέστω διαλύειν Pr. || ἑπευδῖον M] διαζύγιον LB (et sic infra constanter) διάλυσειν Ep. || πέμπειν — 8 ἑπευδῖον om. B¹ || 8 τοῖν om. Pr. || ἑπευδῖον — 9 καὶ] ἀκινδύνως χωριζόμενος Ep. χωριζόμενος Pr. || 9 δύναται om. in spral. vac. 2 lit. B¹ || ἀποκερδαίνειν] δύναται add. Pr. Ep., κατὰ χρῆσιν add. B² v. l. || 12 αὐτῶν] αὐτοῦς Pr., om. ε. Seclusi; cf. 559, 4 || 14 §§ 1-6 numeros a' — ε' adronit B¹ in marg., πρῶτον — ἕκτον inserit Ep. (addens septimam causam ex nov. XXII c. 15 § 2 petitam) || βουλομένοις Ep. κελεύομεν? L¹ || 15 καὶ] aut etiam (i. e. ἢ καὶ) ε || φανερώσει Pr. Ep. || 16 παρὰ τῆς γυναικὸς τοῦτο B² || προσαγγελεῖν Pr. Ep. || σιωπήσει L² σιωπήσει Pr. Ep. || 19 ἑπευδῖον] λύσει γάμον Pr. Ep. || 20 ὁ ἀνὴρ θυνηθῆ ἔλεγγαι τὴν γυναῖκα reliqua parte § 2 omisa B² || νομίσει schol. B² || νομίσει libri || 21 αὐτοῦ Nomoc.^{am} 1, 32 || 22 τὴν γυναῖκα — μοιχόν om. schol. B² || καὶ om. B¹ || 23 ἢ τοι-

Quia vero plurimas in veteribus et nostris invenimus legibus causas ex quibus facile nuptiarum solutiones fiunt, ea causa perspeximus ex his abscondere aliquas, quae nobis indignae ad solvendas nuptias visae sunt, et eas solum nominatim praesenti inserere legi, pro quibus rationabiliter potest sive vir sive mulier repudium mittere. Nunc autem causas ex quibus maritus repudium sine periculo mittere potest et dotem uxoris lucrari (servato in ea dominio ex eodem matrimonio filiis, aut filiis non extantibus frui etiam proprietate) has esse disponimus:

1 Si contra imperium cogitantibus aliquibus conscia est mulier aut etiam suo viro non indicet. Si autem vir hoc a muliere denuntiatum tacuerit, liceat mulieri per qualemcumque personam hoc declarare imperio, ut vir nullam ex hac causa repudiū inveniat occasionem.

2 Si de adulterio maritus putaverit posse suam uxorem convinci, oportet virum prius inscribere mulierem aut etiam adulterum, et si huiusmodi accusatio verax ostenditur, tunc repudium misso habere virum super ante nuptias donationem etiam dotem, et ad haec, si filios non habet, tantum accipere ex alia uxoris substantia quantum dotis tertia pars esse cognoscitur, ut eius proprietati et dos et a nobis definita poena applicetur. Si enim filios habuerit ex eodem matrimonio, iubemus et dotem secundum

αὐτῇ — ἀποδειχθῆ (ostenditur ε) M Pr. Ep. schol. B² ε] τὸ τῆς μοιχείας ἔγκλημα φανερώσει ἀποδειχθεῖ LB || 24 χωρισμοῦ γενομένου Pr. Ep. || 25 πρὸς om. M^a || προγαμιαία schol. B² || 26 ἔχοι] habet ε || 30 ποιήν] λόγῳ ποιητὴς τρίτην μοίραν αὐτῶ Ep.

1 rubr. De repudiis a marito mittendis RT marg. (ex Iul.) || et in nostris T || legibus inuenimus T vulg. || 2 causas* V¹ || 3 fiunt] et (del. R²) fuerit R || ea causa in ras. V² || abscondere ed. pr.] abscondere RVT¹ abscondere T² vulg. || 4 quae a nobis digne T¹ || ad soluendas] absoluendas VT¹ || 5 uise in ras. V² || solas R || 7 mulier* T || 9 luctari V || 10 aut filiis R¹] aut filiabus R² VT vulg. || 11 proprietatem V^a || esse] esse alia R¹ || 14 §§ 1-6 numeros I-VI adronunt R²T² in marg. || conscia est RT vulg.] consentiat V || 15 quo om. R || indidet V, s. v. nunciet V³ || sin T || 17 quacumque RV¹ || 18 nulla VT || 22 adulterium R¹V¹T¹ || accusati V¹ || 23 uera V² uerax esse Tvulg. || 25 si om. R¹ || 26 quando T¹ || 27 et a] et om. T² || 28 applicetur T || 29 iuberemus V || etiam T

κατὰ τοὺς περὶ τούτου νόμους καὶ τὴν ἄλλην τῆς γυναικὸς περιουσίαν τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι, καὶ οὕτως τὸν μοιχὸν νομίμως ἐλεγχόμενον ἅμα τῇ γυναικὶ τιμωρεῖσθαι. καὶ εἰ μὲν ἔχοι ὁ μοιχὸς γυναῖκα, λαμβάνειν αὐτὴν τὴν τε ἰδίαν προικὰ καὶ τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεάν, ὥστε εἰ παῖδας ἔχοιεν, μόνῃς τὴν γυναῖκα τῆς χρήσεως ἀπολαύειν τῆς δωρεᾶς, τῆς δεσποτίας κατὰ τοὺς νόμους τοῖς παισὶ φυλαττομένης· τὴν δὲ ἄλλην τοῦ ἀνδρὸς περιουσίαν τοῖς αὐτοῦ παισὶν ἐξ ἡμετέρας φιλοτιμίας δωροῦμεθα. παῖδων δὲ μὴ ὑπόντων τῆς μὲν προγαμιαίας δωρεᾶς τὴν δεσποτείαν τῇ γυναικὶ διαφέρειν θεσπίζομεν, τὴν δὲ ἄλλην τοῦ ἀνδρὸς πᾶσαν περιουσίαν τῷ φίσκῳ κατὰ τοὺς παλαιούς προσκυροῦσθαι νόμους.

3 Ἐὰν οἰφθῆποτε τρόπῳ ἢ γυνὴ τῇ ζῶῃ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιβουλεύσῃ, ἢ ἄλλοις τοῦτο ποιοῦσι συνειδῦτα τῷ ἀνδρὶ μὴ φανερώσῃ.

4 Ἐὰν ἀνδράσι μὴ βουλομένον τοῦ ἀνδρὸς ἐξωτικὸς συμποσιάξῃ ἢ συλλούηται.

5 Ἐὰν μὴ βουλομένον τοῦ ἀνδρὸς ἐξω τοῦ οἴκου μείνῃ, εἰ μήτοιγε τυχὸν παρὰ τοῖς ἰδίοις γονεῦσιν.

6 Ἐὰν ἰππικῶις ἢ θεάτροις ἢ κυνηγίοις παραγίηται ἐπὶ τῷ θεωρῶντι ἀγροῦντος ἢ καὶ κωλύοντος τοῦ ἀνδρὸς.

7 Εἰ μένοιγε συμβῆ τινα δίχα μιᾶς τῶν προειρημένων αἰτιῶν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν τοῦ ἰδίου οἴκου ἐξωθήσασθαι, ὥστε ἐκεῖνην μὴ ἔχουσαν γονεῖς πρὸς οὓς δύναται μείναι ἐξ ἀνάγκης ἐξω τὴν νύκτα διέλθειν, κηλεύομεν μηδεμίαν εἶναι τῷ ἀνδρὶ ἀδειαν δια ταύτην τὴν αἰτίαν ῥεπούδιον πέμπειν τῇ γυναικὶ, διότι περ αὐτὸς τούτου αἴτιος γίνεται.

de hoc leges aliamque mulieris substantiam filiis conservari, et ita adulterum legitime convictum una cum uxore puniri. Et si quidem habeat uxorem adulter, accipere eam et dotem propriam et propter nuptias donationem, ut si filios habent, solo usu mulier fruatur donationis proprietate secundum leges filiis servanda; aliam vero mariti substantiam eius filiis ex nostra largitate donamus. Filiis autem non existentibus antenuptialis quidem donationis proprietatem mulieri competere sancimus, aliam vero mariti omnem substantiam fisco secundum antiquas applicamus leges.

3 Si quolibet modo mulier vitae viri fuerit insidiata, aut aliis hoc facientibus conscia viro non indicaverit.

4 Si cum viris nolente marito extraneis convivat aut cum eis lavetur.

5 Si nolente viro foris domum manserit, nisi forsitan apud proprios parentes.

6 Si circensibus aut theatris aut amphitheatris interfuerit ad spectandum ignorante aut prohibente viro.

7 Si ergo contigerit aliquem citra unam praedictarum causarum suam uxorem domo propria expellere, ut illa non habens parentes apud quos possit manere ex necessitate foris habitet nocte, iubemus nullam esse marito licentiam propter hanc causam repudium mittere uxori, eo quod ipse huius rei auctor existit.

CAPUT IX.

Τὰς δὲ αἰτίας, ὑπὲρ ὧν εὐλόγως δύναται τῷ ἀνδρὶ παρὰ τῆς γυναικὸς πέμπεσθαι ῥεπούδιον καὶ ἐξ

Causas autem pro quibus rationabiliter potest viro a muliere mitti repudium (et) ex quibus potest

§ 4 argumentum notat Nomoc. XIV tit. 9, 31 p. 570 Pitra, exscripsit ex B Nomoc.^m ib.

dum leges hac de re latas et reliqua mulieris bona liberis conservari, atque ita adulterum legitime convictum una cum muliere puniri. Et si quidem adulter uxorem habeat, ea tam dotem suam quam donationem propter nuptias accipiat, ita ut si liberos habeant, solo mulier usufructu donationis fruatur, cum dominium secundum leges liberis servetur; reliquam vero mariti substantiam liberis eius ex liberalitate nostra donamus. Sin autem liberi non praesentia sint, sancimus ut antenuptialis quidem donationis dominium mulieri competat, reliqua vero mariti substantia omnis fisco secundum veteres leges addicatur.

3 Si qualicumque modo mulier vitae mariti insidiata sit, vel aliis hoc facientibus conscia id marito non indicaverit.

4 Si cum extraneis viris nolente marito convivetur vel cum iis lavetur.

5 Si nolente marito extra domum manserit, nisi forte apud parentes suos.

6 Si in circensibus vel theatris vel in arena spectandi causa intersit ignorante vel prohibente marito.

7 Si quem viro contigerit praeter aliquam ex praedictis causis uxorem suam propria domo expellere, ut illa non habens parentes apud quos manere possit ex necessitate foris noctem transigat, iubemus nullam esse viro potestatem propter hanc causam repudium mittendi uxori, propterea quod ipse eius rei auctor extitit.

IX. Causae vero, propter quas iure potest marito ab uxore mitti repudium et ex quibus ipsa et

1 sq. κατὰ — νόμους om., ante τοῖς παισὶ add. κατὰ τοὺς ἐμπροσθεν ὁρισμένους (ὁρισμένους om. Ep.) νόμους Pr. Ep. || 3 νομίμως] ὁμοίως Pr. v. l. || 4 ἔχει Ep. || 5 τε om. Pr. Ep. || καὶ τὴν πρὸ γάμου ἦτοι διὰ τοὺς γάμους Ep. || 9 ἐξ ἡμετέρας φιλοτιμίας om. Pr. || 11 τῆς μὲν τὴν μὲν τῆς Pr. codd. plerique || τὴν om. Pr. || 13 περιουσίαν πᾶσαν Ep. || 15 Ἐὰν] ἐν L || τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς B¹ || 17 φανερώσει M^a, B² v. l. || 18 ἀνδράσι] ἀνδράσιν ἢ γυνὴ Nom.^m || 19 συμποσιάξῃ ἢ συλλούεται B¹ Nom.^m convivat aut lavatur ε || 21 μένῃ M^a || εἰ μὴ τι γε LB || τυχοῦσα Pr. codd. plerique || ἰδίοις om. B¹ || 22 ἢ θεάτροις] ἢ om. B¹ || παραγίηται Pr. παραβάλῃ Ep. || 23 τῷ] τὸ Ep. || καὶ om. Pr. Ep. ε || 25 Εἰ μένοιγες] ἐὰν δὲ Pr. Ep. || μιᾶς] τινὸς Ep. || 26 ἰδίου] οἰκείου B² || 27 ἐξωθεῖσθαι L ἐξωθήσασθαι Pr. v. l., Ep. || ἐκείνων L¹ || ἐκείνη μὴ ἔχουσα Pr. plerique, Ep. || 28 μένειν Pr. Ep. || ἐξ ἀνάγκης om. Ep. || 30 ῥεπούδιον — γυναικὶ χωρισθῆναι τῆς γυναικὸς Pr. Ep. || 31 γίνεται] κατέστη Ep. || 32 Τὰς δὲ αἰτίας — ῥεπούδιον] Τὰς αἰτίας δι' ὧν εὐλόγως δύναται ἢ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς χωρισθῆναι Pr. Ep. || 33 παρὰ] περὶ B¹

1 de ho V¹, de om. T || filiis] uiris filiis T^a || conservare T^a || 2 adulterum R¹ || coniunctum R¹ || 5 ut Beck] et libri || si om. R¹ || habuerit T habeant al. || 6 fruatur mulier R¹ || 7 eis VT¹ || 8 ex] extra R¹ || 9 quidem donationes V^a donationis quidem R || 10 omnem mariti T || 11 antiquam adplicamus legem T || 15 uiro R¹ V¹ || 17 iudiciauerit R¹ || 18 marito et extraneis V || convivit] coivit iuncta T¹ || aut cum eis lavatur in ras. V² aut (ut T¹) cum eis lavetur T aut lavatur cum eis R || 21 apud] ad T || 22 aut amphitheatris T aut emphitheatis R, om. V || interfuit RV || 25 si ergo] signo V¹ || contigere T¹ || circa T¹ || 26 uxorem suam R || 27 aut R¹ et T || apud] ad R¹ V || posset T || 29 marito nullam esse T || 31 existit V] existat RT vulg. || 32 rubr. De repudiis ab uxore mittendis RT mg. (ex Iul.) || pro om. R¹ || 33 repudium mitti T, mitti om. R || et add. Beck

ἂν δύναται τὴν τε προῖκα λαμβάνειν καὶ τὴν διὰ τοὺς γάμους ἀπατεῖν δωρεάν, ὁμοίως τοῖς παισὶ φυλάττομενης τῆς ἐπὶ τῆ δωρεᾷ δεσποτείας, ἢ παίδων μὴ ὑπόντων ἔχειν καὶ τὴν ταύτης δεσποτείαν, ταύτας εἶναι μόνας διατυπούμεν.

1 Ἐὰν κατὰ τῆς βασιλείας ἢ αὐτὸς βουλευσῆται τι ἢ τοῦτό τισι βουλευομένοις συνειδὼς μὴ φανερώσῃ τῆ βασιλεία ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ δι' οὐδενὸς προσώπου.

2 Ἦ ἐὰν οἰωδῆποτε τρόπῳ ὁ ἀνὴρ ἐπιβουλεύσῃ τῆ ζωῆ τῆς γυναικὸς, ἢ ἄλλων τοῦτο βουλομένων εἰδὼς μὴ φανερώσῃ τῆ γυναικὶ καὶ σπουδᾷ κατὰ τοὺς νόμους ἐδικησάσθαι.

3 Ἐὰν ὁ ἀνὴρ τῆ τῆς γυναικὸς σωφροσύνη ἐπιβουλεύων ἄλλοις ταύτην εἰς τὸ μοιχευθῆναι ἐπιχειρήσῃ προδοῦναι.

4 Ἦ ἐὰν ὁ ἀνὴρ περὶ μοιχείας ἐγγράψῃται τὴν γυναικὰ καὶ τὴν μοιχείαν μὴ ἀποδείξῃ, ἔξῃναι τῆ γυναικὶ βουλομένη καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας βεπούδιον πέμπειν τῷ ἀνδρὶ, καὶ ἀπολαμβάνειν μὲν τὴν ἰδίαν προῖκα, κομίζεσθαι δὲ καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, καὶ ὑπὲρ τῆς τοιαύτης συκοφαντίας, εἰ παῖδας μὴ ἔχοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνοικεσίου, τοσοῦτον κατὰ δεσποτείαν λαμβάνειν τὴν γυναικὰ ἐκ τῆς ἄλλης τοῦ ἀνδρὸς περιουσίας ὅσον τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τὸ τρίτον μέρος εἶναι γνωσκαται. εἰ γὰρ παῖδας ἔχοι, κελύοντες μὲν πᾶσαν τὴν τοῦ ἀνδρὸς περιουσίαν τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι, βεβαίων μενόντων τῶν περὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τοῖς ἄλλοις περιεχομένων νόμοις, οὕτω μέντοιγε ὥστε καὶ διὰ τὴν ἐπαχθεῖσαν τῆς μοιχείας κατηγορίαν καὶ μὴ ἀποδείξεισάν κακείναις τὸν ἀνδρὰ τὰς τιμωρίας ὑποβληθῆναι, ἄς ἐμελλεν ὑπομένειν ἢ γυνή, εἴπερ [ἂν] ἢ τοιαύτη ἀπεδείχθη κατηγορία.

5 Ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ, καθ' ὃν μετὰ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς συνοικεῖ, περιφορῶν αὐτῆς μεθ' ἐτέρας εὐρίσκειται [ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ] μένων, ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν διάγων ἐν ἐτέρῳ οἴκῳ μετὰ ἄλλης γυναικὸς

et dotem accipere et propter nuptias donationem exigere (similiter filius servanda donationis proprietate, aut filius non extantibus habere etiam huius dominium) has esse solas disponimus:

1 Si contra imperium aut ipse cogitaverit aliquid aut cogitantibus conscius non indicaverit imperio aut per se aut per quaecumque personam.

2 Si quolibet modo vir insidiatus fuerit vitae mulieris, aut aliis hoc volentibus sciens non manifestaverit uxori et studuerit secundum leges ulcisci.

3 Si maritus uxoris castitati insidiatus aliis eam adulterandam temptaverit tradere.

4 Si vir de adulterio inscripserit uxorem et adulterium non probaverit, licere mulieri volenti etiam pro hac causa repudium destinare viro, et recipere quidem propriam dotem, lucrari autem et antenuptialem donationem, et pro huiusmodi calumnia, si filios non habuerit ex eodem matrimonio, tantum secundum proprietatem accipere mulierem ex alia viri substantia quantum antenuptialis donationis tertia pars esse cognoscitur. Si autem filios habuerit, iubemus omnem viri substantiam filii conservari, firmis manentibus quae de antenuptiali donatione aliis legibus continentur, ita tamen ut etiam propter illatam adulterii accusationem et non probatam illis quoque maritus subdatur suppliciiis, quae esset passura mulier, si huiusmodi fuisset accusatio comprobata.

5 Si quis in sua domo, in qua cum sua coniuge commanet, contemnens eam cum aliis inveniatur in ea domo manens, aut in eadem civitate degens in alia domo cum alia muliere frequenter manere con-

dotem capere et donationem propter nuptias exigere potest, ita ut pariter liberis dominium donationis servetur, vel liberis non extantibus etiam dominium illius habere, hasce esse solas constituimus.

1 Si quid contra imperatorem vel ipse molitus sit vel aliis id molientibus conscius non indicaverit imperatori aut per se aut per quaecumque personam.

2 Aut si quocumque modo maritus vitae uxoris insidiatus sit, aut aliis hoc volentibus conscius uxori non indicaverit nec secundum leges vindicare studuerit.

3 Si maritus castitati uxoris insidiatus aliis eam in adulterium prodere temptaverit.

4 Aut si maritus adulterii de uxore libellum dederit neque adulterium probaverit, liceat mulieri, si velit, propter hanc quoque causam repudium mittere marito, atque tam dotem suam recipere quam donationem ante nuptias auferre; et propter eiusmodi calumniam, si liberos non habeat ex eodem matrimonio, tantum iure domini mulier ex reliqua mariti substantia accipiat quantum donationis ante nuptias tertia pars esse intellegitur. Si enim liberos habeat, iubemus omnem mariti substantiam liberis conservari, atque firma maneat quae de donatione ante nuptias ceteris legibus continentur, ita tamen ut etiam propter delatam nec vero probatam adulterii accusationem illis quoque poenis maritus subiciatur, quas mulier passura erat, siquidem talis accusatio probata esset.

5 Si maritus in eadem domo, in qua cum uxore sua habitat, illa contempta cum alia [in eadem domo] inveniatur manens, vel in eadem civitate degens in alia domo cum alia muliere assidue manere convin-

1 τὴν τε] καὶ τὴν B¹ | 4 ὄντων Pr. Ep. || ἔχειν] ἔχειν αὐτὴν B || αὐτῆς Pr. v. l., Ep. || 5 μόνας om. Pr. Ep. || 6 §§ 1—5 numeros a'—s' adronū L in marg., πρῶτον — πέμπτον inserit Ep. || ἢ αὐτὸς] ὁ ταύτης ἀνὴρ Ep. || βούληται Pr. Ep. (βουλεύεται malit Zachariae sine causa) || τι om. B || 7 τοῦτό τισι om. ε || βουλομένοις L B⁴ Pr. Ep. || 9 Ἦ om. B² v. l., Pr. Ep. ε || ὁ ἀνὴρ τρόπῳ B¹ || 10 βουλομένων LB² (probat Zachariae) || 13 Ἐὰν] ἢ ἐὰν B¹ || τῆ om. LB², ante σωφροσύνη add. B² v. l. || 14 αὐτὴν Pr. v. l., Ep. || ἐπιχειρήσει L || 16 Ἦ om. B² v. l., Pr. Ep. ε || ἐγγράψῃται τὴν γυναικὰ] τῆς ἑαυτοῦ (αὐτοῦ Pr. unus, Ep.) γυναικὸς ἐγγράψῃται Pr. Ep. || 17 καὶ] ἀπελέγξαι, καὶ B² || ἔξεστι Ep. || 18 καὶ — αἰτίας om. Ep. || βεπούδιον — 19 ἀνδρὶ] χωρίζεσθαι τοῦ ἀνδρὸς Pr. Ep. || 19 μὲν om. Ep. || 21 τῆς om. B² || 22 ἔχοιεν Pr. unus, ἔχει Ep. || κατὰ δεσποτείαν om. Pr. Ep. || 23 τὴν γυναικὰ] αὐτὴν Pr. Ep. || περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς Ep. || 25 εἶναι γνωσκαται L² ἐστὶν B² || ἔχει B¹ Ep. || 26 περιουσίας L || 27 τῶν] τὸν M, om. B¹ || 28 τοῖς Pr. v. l., B² ε || τῶν τοῖς M LB⁴, Pr. v. l. || 29 ὥστε om. Ep. || 30 κατηγορίας M^a || ἐπαχθεῖσαν L^a ||

32 ἀν seclusi || 33 Ἐὰν] καὶ ἐὰν B² || ὁ ἀνὴρ] quis ε || ἐν τῷ αὐτοῦ (αὐτοῦ om. v. l.) οἴκῳ B² in sua domo ε || 34 αὐτοῦ libri, corr. Scrimger || συνοικῆ Pr. plerique || αὐτῆ Pr. || μεθ' ἐτέρας] cum aliis ε || 35 εὐρίσκοντο Ep. || ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ om. Ep., delenda vidit CGEHeimbachius || μένων] μένειν M συνών Ep. || ἢ] ἢ καὶ Pr. Ep. || 36 διάγων L || μετὰ τῆς ἄλλης L ||

2 filii] suis add. R² in mg. || seruandam donationis proprietatem R || 3 existentibus R || huius] huiusmodi R || 4 solas esse T || 6 §§ 1—5 numeros I—V adscr. R² T² in mg. || 9 vir] ubi R¹ || 10 nolentibus R¹ || 13 uxores V^a || castitatem T^a constitui R¹ || 14 temptaverit adulterandam (esse add. T^a) T || 16 alterio R adul... V¹ || 17 luceri R¹ || etiam etiam eam T || 21 ex] et ex VT || tñ RT || 24 esse] est R || iubemus om. R¹ || 25 conseruare RVT, corr. vulg. || firmis om. R¹ || 26 de om. T || 27 continetur T || tñ R || 28 adulteri R || et non probatam om. R¹ || illius T¹ || 30 approbata R || 33 quam V^a || 34 manet V || aliis] alia vulg. || 35 ea] eo V ||

ναϊκὸς συνεχῶς μένων ἐλέγχεται, καὶ ἀπαξ καὶ δις ἐγκληθεὶς ἢ διὰ τῶν ἑαυτοῦ γονέων ἢ διὰ τῶν τῆς γυναικὸς ἢ δι' ἑτέρων τινῶν ἀξιωματικῶν προσώπων τῆς τοιαύτης ἀσελγείας μὴ ἀπόσχηται, ἐξείναι τῇ γυναικὶ καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας διαλύειν τὸν γάμον, καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν δεδομένην προίκα καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, καὶ ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ὕβρεως τὸ τρίτον μέρος τῆς διατιμῆσεως, ἣν ἡ προγαμία ποιεῖ δωρεά, ἐκ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περιουσίας λαμβάνειν, οὕτω μέντοιγε ὥστε, εἰ παῖδας ἔχει, τῆς χρήσεως μόνης ἀπολαύειν τὴν γυναῖκα τῶν πραγμάτων, ἀπερ ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ τῆς ποινῆς τοῦ τρίτου μέρους τῆς τοῦ ἀνδρὸς περιουσίας λάβοι, τῆς δεσποτείας τοῖς κοινοῖς παισὶ φυλαττομένης. εἰ γὰρ παῖδας μὴ ἔχει ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνοικεσίου, ἔχει αὐτὴν τῶν τοιούτων πραγμάτων καὶ τὴν δεσποτείαν κελεύμεν.

CAPUT X.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀπὸ συναίνεσός τινες μέχρι τοῦ παρόντος τοὺς πρὸς ἀλλήλους διέλθον γάμους, τοῦτο τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι οὐδενὶ συγχωροῦμεν τρόπον, εἰ μὴ τυχὸν τινες σωφροσύνης ἐπιθυμία τοῦτο ποιήσουσιν. εἰ δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πρόσωπα παῖδας ἔχουσιν, τοῦτο μὲν τὴν προίκα τοῦτο δὲ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν τοῖς αὐτῶν φυλάττεσθαι παισὶ διατυπώμεν. εἰ δὲ τις τούτων, ἀνὴρ τυχὸν ἢ γυνή, μετὰ τὸ διὰ τῆς σωφροσύνης ἐκ συναίνεσως τὸν γάμον λύθῃναι εὐρεθῆι ἄλλους συναλλάττων γάμους ἢ ἀσώτως ζῶν, κελεύμεν, εἰ μὲν (ὡς εἴρηται) παῖδες ὧσιν ἐκ τοῦ εἰρημένου συνοικεσίου, πρὸς τῇ προίκα καὶ τῇ διὰ τοὺς γάμους δωρεᾷ αὐτοῖς παραδίδεσθαι καὶ τὴν δεσποτείαν τῆς λοιπῆς περιουσίας τοῦ ταῦτα ἐλεγχόμενου πλημμελήσαι προσώπου. εἰ δὲ οἱ παῖδες ἀτελοῦς ὧσιν ἡλικίας, διοικεῖσθαι τούτους καὶ ἀνατρέφεσθαι παρ' ἐκείνου προστάττομεν τοῦ γονέως, ὃς οὐδὲν τῷ παρόντι νόμῳ ἐναντίον ἔπραξεν. εἰ δὲ ἀμφοτέρω οἱ γονεῖς τῷ τοιούτῳ περιπέσωσι πταίσματι, τῆνικαὶ τὴν ἑκατέρω τῶν γονέων περιουσίαν τοῖς παισὶ προσκυροῦσθαι, διοικητὴν δὲ αὐτοῖς ἐκ τῆς ἀτελοῦς ὧσιν ἡλικίας προβληθῆναι προνοία τοῦ ἀρμοδίου ἀρ-

vincitur, et semel et secundo culpatus aut per suos parentes aut per mulieris aut per alias aliquas fide dignas personas buiusmodi luxuria non abstinerit, licere mulieri pro hac causa solvere matrimonium, et recipere datam dotem et antenuptialem donationem, et pro tali iniuria tertiam partem aestimationis quam antenuptialis facit donatio ex eius substantia percipere, ita tamen ut, si filios habuerit, usu solo mulier potiatur rerum quas ex antenuptiali donatione et poena tertiae portionis mariti substantiae acceperit, dominio communibus filiis conservando. Si autem filios non habuerit ex eodem matrimonio, habere eam talium rerum etiam proprietatem praecipimus.

c. X exhibet Epanagoge 21 schol. 6; om. B et L, in quibus eius loco inseruntur Nov. XXII c. 15 § 3 et 16 pr. — Summam habet Anonymus Bodleianus ap. Zachariae Avēd. p. 215; initium respicit Nomoc. XIV tit. 13, 4 p. 615 Pitra.

catur, et semel atque iterum reprehensus vel per suos vel per uxoris parentes, vel per alias aliquas personas fide dignas eiusmodi luxuria non abstinerit, liceat mulieri propter hanc quoque causam dissolvere matrimonium, et recipere dotem datam et donationem ante nuptias, et pro eiusmodi iniuria tertiam partem aestimationis, quam donatio ante nuptias efficit, ex reliqua illius substantia capere, ita tamen ut si liberos habeat, usufructu solo rerum quas ex donatione ante nuptias et poena tertiae partis substantiae mariti acceperit fruatur, cum dominio communibus liberis conservetur. Si enim liberos non habeat ex eodem matrimonio, eiusmodi rerum etiam etiam dominium habere iubemus.

X. Quoniam autem etiam ex consensu nonnulli usque adhuc matrimonia inter se contracta solvantur, id in posterum fieri nullo modo patimur, nisi qui forte castitatis desiderio id fecerint. Quodsi eiusmodi personae etiam liberos habeant, tam dotem quam donationem ante nuptias liberis eorum custodiri statuimus. Si quis autem ex illis, maritus forte sive uxor, post matrimonium propter castitatem ex consensu solutum alias contrahere nuptias compertus sit vel luxuriose vivere, iubemus, si quidem, uti dictum est, liberi extent ex praedicto coniugio, iis praeter dotem et donationem propter castitatem etiam dominium tradi reliquae substantiae eius personae quae haec commisisse convicta sit. Quodsi liberi imperfectae aetatis sint, praecipimus ut gubernentur et alantur ab illo parente qui nihil huic legi contrarium fecit. Si vero ambo parentes in eiusmodi peccatum inciderint, tum utriusque parentis substantia liberis addicatur, administrator autem iis, dum imperfectae aetatis sunt, designetur cura competentis iudicis, vel etiam

1 ἐλέγχεται] convincitur c || 2 τῶν τῆς] τῶν om. L || 3 προσώπων] μαρτύρων Pr. Ep. || 5 καὶ om. c || 6 προγαμιαίαν] πρὸ γάμον Pr. Ep. || 7 τὸ Pr. Ep.] om. M || LB || 9 ἄλλης om. c || 10 μόνης om. L || 16 καὶ om. B || 18 συνεχῶς M || 21 ποιήσωσιν schol. Ep. || 22 καὶ om. schol. Ep. c || 25 ἀνὴρ] aut maritus (i. s. ἢ ἀνὴρ) c || τυχὸν M || 27 ἄλλως schol. Ep. || 29 τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεάν schol. Ep. || 31 τῆς λοιπῆς] poenae (i. e. τῆς ποινῆς) c || ταῦτα om. c || 38 τῆς] τοῖς M

1 culpatus] al. pulsatus R² in mg. || 2 aut per alias] aut per om. V, alias om. R || 4 per hanc causam T || 6 tertia parte T || 7 donatio facit R || 8 tm R || si

filios ut V¹ ut filios T¹ || 9 antenuptialis T¹ || 10 tertia VT¹ || acciperit V || 11 domino R || filiis liberis T || conseruanda V || 13 rerum] filiorum R || praecipimus V || 18 rubr. Ne liceat (Non licet T) matrimonium solvere nisi ex causa probabili RT in mg. (ex Jul.) || et om. VT || 20 fieri] hoc fieri T¹ || quidem RVT¹ || 21 fecerit. sin T || 22 habuerit V || 26 soluerit R²V² vulg. || contrahere T || 27 si quidem om. T¹ || 28 sicuti R vulg. || 29 et] etiam T² || 30 pene libri, plenae Beck (cf. ad Graecum textum) || substantiae] ex substantia V || 31 persona libri, corr. vulg. || 32 praecipimus parente R || 33 praesente lege V, legi om. R¹ || 34 vitium vulg. || 35 utrisque T¹ || substantiam (substantia T²) parentis T || 36 in om. R¹ || minori V || sunt] constituti add. R² || 37 ordinati prouintia T¹

χοτος, ἡ καὶ τῶν ἄλλων οἷς τὰ ταῦτα παρὰ τῶν ἡμετέραν ἐπιτέτραπται νόμων. εἰ δὲ παῖδες μὴ ὦσι, τὴν τοῦ ἐκατέρου προσώπου περιουσίαν τοῖς δημοσίοις λογισμοῖς προσκρούσθαι, καὶ τοὺς τὰ ταῦτα πλημμελήσαντας νόμιμος ὑποβάλλεσθαι τιμωρίας. ἄλλως γὰρ διάξειεν γάμων γίνεσθαι ἐκ συναίνεσως οὐδενὶ λόγῳ συγχωροῦμεν.

quibus haec ex nostris legibus sunt commissa. Si autem filii non sint, utriusque personae substantiam fisci rationibus applicari, et eos qui talia deliquerunt legitimis subdi suppliciis. Aliter enim separationem matrimoniorum fieri ex consensu nulla ratione permitimus.

CAPUT XI.

Τὸ μέντοι παρ' ἡμῶν νομοθετηθὲν περὶ τῶν ἐν ἐξπeditῶ ὄντων καὶ ἐν στρατείαις καταλεγόμενων, εἴτε στρατιῶται εἴεν εἴτε φοιδηράτοι εἴτε σχολάριοι εἴτε ἄλλοι τινὲς ὑφ' ἑτέραν οἰανοῦν στρατεῖαν ἐν-ὄπλον καταλεγόμενοι, κάλλιον διατυπῶσαι συνειδόμεν. καὶ κελύμενον ὁσονδῆποτε ἐνιαυτοῦ ἐν ἐξπeditῶ μένωσι, περιμένειν τὰς τούτων γαμετάς, κἂν μὴ γράμματα ἢ ἀπόκρισιν τινα παρὰ τῶν ἰδίων ἀνδρῶν δέξωται. εἰ δὲ τις ἐκ τῶν τοιούτων γυναικῶν τὸν ἰδίον ἀνδρα ἀκούσει τετελευτηκέναι, οὐδὲ τότε εἰς ἑτέρος αὐτὴν ἐλθεῖν γάμους ἐπιτρέπομεν, εἰ μὴ πρότερον παραγενήται ἢ γυνὴ δι' ἑαυτῆς ἢ διὰ τῶν ἰδίων γονέων ἢ δι' ἄλλον οἰουδῆποτε προσώπου πρὸς τοὺς 20 πρίορας τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοὺς cartulariους, ἐν ᾧ ὁ ταύτης ἀνὴρ ἐστρατεύετο, καὶ τούτους ἤτοι τὸν τριβούνον, εἴ γε πάρεστιν, ἐρωτήσῃ, εἰ ταῖς ἀληθείαις ἐτελευτήσεν ὁ αὐτῆ συνουχίας, ὥστε ἐκείνους τῶν ἀγίων εὐαγγελίων προκειμένων ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων κατατιθεσθαι, εἰ ταῖς ἀληθείαις ὁ ἀνὴρ τετελευτήκα· καὶ μεθ' ὃ ταῦτα πράξει τὰ ὑπομνηματα ἀναληφθέντα ἢ γυνὴ ὑπέρο τῆς ἰδίας μαρτυρίας ἐλάβῃ, καὶ μετὰ ταῦτα κελύμενον μένειν αὐτὴν ἐνὸς ἐνιαυτοῦ διάστημα, ὥστε μετὰ τὴν αὐτοῦ παραδρομὴν 30 ἐξείναι ταύτη νόμιμον συναλλάττειν γάμον. εἰ δὲ παρὰ ταύτην τὴν παρατήρησιν ἢ γυνὴ τολμήσει εἰς

Quod autem a nobis sancitum est de his qui in expeditionibus sunt et in militia constituti, sive milites sint sive foederati sive scholares sive alii quidam sub alia quacumque militia armata constituti, melius ordinare perspeximus. Et iubemus quantoscumque annos in expedito manserint, sustinere horum uxores, licet nec litteras nec responsum aliquod a suis maritis susceperint. Si qua vero ex huiusmodi mulieribus suum maritum audiverit mortuum, neque tunc ad alias eam venire nuptias sinimus, nisi prius accesserit mulier per se aut per suos parentes aut per aliam quacumque personam ad priores numeri et cartularios, in quo huius maritus militabat, et eos seu tribunum, si tamen adest, interroga-verit, si pro veritate mortuus est eius coniux, ut illi sanctis evangeliiis propositis sub gestis monumentorum deponant, si pro veritate vir mortuus est. Et postquam haec gesta monumentorum confecta mulier pro suo testimonio perceperit, etiam post haec iubemus manere eam unius anni spatium, ut etiam post hunc decursum liceat legitimas contrahere nuptias. Si autem praeter haec observationem mulier prae-

c. XI extat B 28, 7, 3 (decurtatum B¹ Γ 4, 3 p. 154 Zach.) et inde Nomoc.^m XIV tit. 13, 3; maxima pars (10 Ἐἴτα στρατιῶται εἴεν — 562, 8 ἀναλαμβάνειν) in Prochiro 11, 19—21, Epanagoge 21, 7. — Summa habetur Nomoc. XIV tit. 13, 3 p. 612 Pitra, v. 14—30 summarium Ροπ. 24, 39.

ceterorum quibus haec a legibus nostris commissa sunt. Sin liberi non extent, alterius personae substantia publicis rationibus addicatur, atque qui haec talia commiserunt legitimis suppliciis subiciantur. Aliter enim solutionem matrimonii ex consensu fieri nullo modo patimur.

XI. Quod vero a nobis sancitum est de iis qui in expeditione sunt et in militia referuntur, sive milites sint sive foederati sive scholares sive alii aliqui in aliam qualemcumque armatam militiam relati, melius constituere placuit. Atque iubemus, quoscumque annos in expeditione manserint, uxores eorum expectare, etiamsi nullas litteras nec responsum a maritis suis acceperint. Si qua vero eiusmodi mulierum maritum suum defunctum esse audierit, ne tum quidem ei ut ad alias nuptias veniat concedimus, nisi prius mulier per se vel per parentes suos vel per aliam qualemcumque personam priores numeri et cartularios, in quo maritus eius militabat, adierit et eos vel tribunum, si modo praesto est, interroga-verit, num re vera coniux ipsius defunctus sit, ut illi sanctis evangeliiis propositis sub gestis monumentorum deponant, num re vera maritus defunctus sit. Et ubi haec monumenta gestis excepta mulier pro testimonio suo accepit, etiam postea expectare eam unius anni spatium iubemus, ut post eius decursum legitimum ei matrimonium contrahere liceat. Quodsi contra hanc observationem mulier ad aliud matri-

1 ἡ om. ε || 3 ἐκατέρου (ε) | ἐτέρου ἢ ἐκατέρου Ep. ἐτέρου M || 8 νομοθετηθὲν] nov. XXII c. 14 || ἐν om. L || 9 ἐξπeditῶ] ταξιαίων L s. v. ταξιαίων B¹ Nom.^m ταξιδίους B¹ ταξειδίου B² || καὶ ἐν] καὶ τῶν ἐν L || 10 εἴτε στρατιῶται — 13 καὶ om. Nom.^m || 12 sq. κάλλιον — καὶ om. Pr. Ep. || 13 ἐξπeditῶ] ταξιαίων B¹ Nom.^m ταξιδίω B¹ || μένωσι Pr. μένουσι B¹, Pr. unus || 14 μὴ γράμματα (γράμμα Nom.^m) ἢ ἀπόκρισιν] nec litteras nec responsum ε || 17 ἀκούσει MB] ἀκούσῃ L Pr. Ep. || οὐδὲ τότε] οὐδέπω Nom.^m οὐδέποτε Pr. plerique, Ep. || 18 αὐτὸν Nom.^m || γάμους ἐλθεῖν Ep. || ἐπιτρέπομεν] αὐτὴν ἐπιτρέπομεν M || 19 παραγενήσεται Pr. plerique, Ep. || ἐαυτῆς M Pr. ε] αὐτῆς LB Ep., Pr. unus || 20 δι' om. Nom.^m || πρὸς τοὺς χαρτουλαρίους καὶ ληγαταρίους (ληγαταρίους Ep.) καὶ τριβούνους τοῦ ἀριθμοῦ ἐν ᾧ, om. 22 sq. τούτους — πάρεστιν Pr. Ep. || 21 τοῦ ἀριθμοῦ om. B¹ || tus cartularius M τοὺς χαρτουλαρίους (χαλτουλαρίους (sic) Nom.^m) LB || ταύτης ὁ Pr. || 22 ἤτοι] εἴ γε Nom.^m || 23 εἴ γε om. Nom.^m || ἐρωτήσῃ Pr.] ἐρωτήσῃ MLB Ep. ἐρωτήσαι Nom.^m || 24 αὐτῆς M || 26 καταδέσθαι Pr. Ep. B² || εἰ om. L¹ || ὁ ἀνὴρ] ὁ ἀνὴρ αὐτῆς B¹ || ὁ ταύτης ἀνὴρ B² || 27 sq. πράξει τὰ ὑπομνη-

ματα ἀναληφθέντα] πράξει ἐπὶ (ἐπὶ om. Ep.) ὑπομνημάτων ἀναληφθέντα Pr. Ep. gesta monumentorum confecta ε || 28 ἐλάβοι Pr. unus, Ep. || 30 διαστήματα L || ὡστε] ut etiam ε || μετὰ τὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ παραδρομὴν Ep. post hunc decursum ε || 31 ταύτη MB¹] ταύτην L Ep. B² Nom.^m τῇ αὐτῇ Pr., om. ε || νομίμως Pr. Ep. || 32 τολμήσει LB Pr. Ep.] τολμήσοι M Nom.^m

3 delinquantur R || 4 subdet T || separatione R¹ separationes R² || 8 rubr. De uxoris militum RT in mg. (ex Iul.) || Quod — 10 scolares scr. V² in ras. 2 vv. || de is R¹ || quae T¹ || in om. R¹ || 9 constitutis R¹ T¹ || milites sint sive om. V⁽²⁾, sint om. R || 10 scolares (et sic infra) RVT || 11 militi R¹ || armata] est add. T² || 13 anno T¹ || expeditione V² || 16 suum] siue RT || 17 eam om. V || 18 per se RV] aut per se Tvulg. || 19 quamlibet R || 20 et om. R¹ || 21 tm R¹ || adest] addere T¹ || 22 illis R¹ V² || 23 gestis in ras. V² || 24 vir om. V || 25 confertur R¹ || 26 etiam] et R² || 27 eam manere V || etiam del. Beck || 28 discursum RVT, corr. vulg.

ἔτερον ἔλθειν γάμον, καὶ αὐτὴ καὶ ὁ ἀγαγόμενος αὐτὴν πρὸς γάμον ὡς μοιχοὶ τιμωρεῖσθωσαν. εἰ δὲ οἱ ἐπὶ πράξεως ὑπομημάτων μεθ' ὄρκον καταθέμενοι ἐλεγχθῶσι μετὰ ταῦτα πλαστῶς καταθέμενοι, αὐτοὶ μὲν τῆς στρατείας γυμνούμενοι δέκα χρυσίου λιτρῶν πονηρὰ συναλαθῆσονται καταβάλλειν ἐπ' ἐκείνον ὃν ἐνεύσαντο τελελευτήκεναι, αὐτὸς δὲ ἀδειαν ἔχεται, εἰ βουληθεῖ, τὴν ἰδίαν γαμητὴν ἀναλαμβάνειν. εἰ δὲ σχολάριος εἴη ἐκεῖνος οὐτινος περὶ τῆς τελευτῆς ἢ ἀμφισβήτησις ἐστὶ, παρὰ τῶν πρώτων τῆς σχολῆς καὶ τοῦ ἀκτουαρίου, εἰ δὲ φοιδεράτος, παρὰ τοῦ ὀπτιόνου αὐτοῦ τὴν εἰρημένην κατὰ θεσιν κομίζεσθαι τὴν ἐκείνου γαμητὴν τούτων παραφυλαττομένων καὶ περὶ τοὺς ἄλλους ἀπαντας τοὺς εἰς ἐνοπλον στρατείαν ἀναφερομένους.

5 suisse testimonium, ipsi quidem militia nudati X auri librarum poenam compellentur exsolvere illi quem mentiti sunt mortuum esse, ipse vero licentiam habeat, si voluerit, suam uxorem recipere. Si vero scholaris fuerit ille de cuius morte dubitatio est, a primis scholae et actuario, si autem foederatus, ab optione eius memoratam depositionem accipere eius uxorem. His observandis et circa alios omnes qui in armata militia referuntur.

15

CAPUT XII.

Ταῖς δὲ εἰρημέναις αἰτίαις συνειδομεν καὶ ταύτας ὀνομασίᾳ προσθεῖναι, ἐξ ὧν τοὺς γάμους δέκα ποινηῆς ἔξῃσι διαλύειν, τούτεστι τὴν τε περὶ τῶν μὴ δυναμένων ἐξ ἀρχῆς τοῦ γάμου μίγνυσθαι ταῖς ἐκείνων γαμηταῖς καὶ τὰ παρὰ τῆς φύσεως ἀνδράσι δεδομένα 20 πρᾶττειν, καὶ πρὸς γε τὴν περὶ τῶν ἐν συνεσιῶτι τῷ γάμῳ ἐπιλαβῆ βλον καὶ τὴν ἐν μοναστηριοῖς οἰκίῃσι ἐπιλεγούμενων ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, καὶ (τὴν) περὶ τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐπὶ τινα χρόνον διακρατουμένων προσώπων. ἐπὶ τούτοις γὰρ τοῖς τρισὶ θέμασι τὰ 25 περὶ αὐτῶν τοῖς προτέροις ἡμῶν νόμοις περιεχομένα βεβαία εἶναι θεσπιζομεν. Τὰς εἰρημένας τοῖνυν ἀπάσας αἰτίας τὰς τῷ παρόντι ἡμῶν νόμῳ περιεχομένας μόνας ἀρκεῖν κλυόμεν πρὸς τὴν διάλυσιν τῶν νομίμων συνοικισίων, τὰς δὲ λοιπὰς ἀπάσας ἀργεῖν παρα- 30 κλυόμεθα, καὶ μηδεμίαν ἄλλην αἰτίαν πλὴν τῶν ὀνομαστί ἐγκειμένων τούτων τῷ νόμῳ δύνασθαι διαλύειν ὁμίμην γάμον, εἴτε ἡμετέροις εἴτε παλαιότεροις περιέχεται νόμοις.

Praedictis itaque causis perspeximus etiam has nominatim adicere, ex quibus matrimonia sine poena licet transigere, hoc est de his qui non potuerint ab initio nuptiarum misceri suis uxoribus et quae per naturam viris concessa sunt agere, insuper de his viris ac feminis qui consistente matrimonio sanctionalem conversationem et monasterii habitationem elegerint, et de his personis quae in captivitate aliquanto tempore detinentur. In his enim tribus casibus quae de eis prioribus nostris legibus continentur firma esse sancimus. Memoratas igitur omnes causas, quae in praesenti nostra lege continentur, solas sufficere iubemus ad transactionem legitimorum matrimoniorum, reliquas autem omnes vacare praecipimus, nullamque aliam causam citra eas quae nominatim insertae sunt huic legi posse solvere legitimum matrimonium, sive nostris sive veteribus legibus continetur.

CAPUT XIII.

Ἐπειδὴ δὲ τινες γυναῖκες ἢ ἄνδρες ἀσέμνως βουλό- 35 μοι ἐξ ἡν σπουδάξουσι τοὺς ἰδίους διαλύειν γάμους, c. XII in. (— 18 διαλύειν) extat B 28, 7, 3 (B^s Γ 4, 4 p. 155 Zach.), clausula (27 Τὰς εἰρημένας...) B 28, 7, 5. c. XIII (— 564, 11 δεσποτιαν) om. B et L, in quibus loco eius habetur nov. CXXXIV c. 11. — Summae extant. Nomoc. XIV tit. 11, 1 p. 590 (— 563, 27) et 13, 4 p. 614 Pitra. c. XIII — XV summas habet Anonymus Bodleianus ap. Zachariae Ἀνεκδ. p. 216.

Quia vero quaedam mulieres inhoneste volentes vivere festinant propria matrimonia solvere, sanc-

monium venire ausa sit, et ipsa et qui eam ducit tamquam adulteri puniantur. Si vero ii qui sub gestis monumentorum cum iureiurando postea convicti sint falso deposuisse, ipsi quidem militia exuti decem librarum auri poenam solvere illi quem defunctum esse mentiti sunt compellentur, ille autem, si velit, potestatem habeat coniugem suam recipiendi. Quodsi scholaris sit ille de cuius morte dubitatio est, a primatibus scholae et actuario, sin foederatus, ab optione eius praedictam depositionem uxori illius accipiat; atque haec observentur etiam in ceteris omnibus qui ad armatam militiam referuntur.

XII. Praedictis autem causis etiam has nominatim addere nobis placuit, ex quibus nuptias sine poena solvere licet, hoc est et quae ad eos pertinet qui ab initio matrimonii non possunt cum uxoribus suis se miscere neque ea quae a natura viris concessa sunt agere, et insuper quae spectat ad eos qui constante matrimonio vitam religiosam et habitationem in monasteriis elegerunt viros vel mulieres, denique quae ad eas personas quae in captivitate ad tempus aliquod detinentur. In his enim tribus casibus quae de iis prioribus nostris legibus continentur firma esse sancimus. Praedictas igitur omnes causas praesenti lege comprehensas solas sufficere iubemus ad solutionem legitimorum matrimoniorum, reliquas autem omnes cessare praecipimus, neque ullam aliam praeter eas quae nominatim huic legi insertae sunt posse legitimum matrimonium solvere, sive nostris sive antiquioribus continetur legibus.

XIII. Quoniam autem mulieres quaedam vel viri inhoneste vivere volentes matrimonia sua solvere

1 ἀγόμενος B^s v. l., Pr. || 2 πρό·] εἰς Pr. Ep. Nom.^m || εἴ] οἱ B^l || 3 ὄρκων B^s || 4 ἐλεγχθῶσι μετὰ ταῦτα] μετὰ ταῦτα ἐρωθεῖεν B^s convincantur etiam postea ε, ἐλεγχθῶσι — καταθέμενοι om. Nom.^m || 5 δέκα λίτρας χρυσίου Nom.^m || χρυσοῦ L || λιτρῶν post καταβαλεῖν cvll B^l || 6 συναλαθῆσονται Pr. v. l. || καταβάλλειν M] καταβαλεῖν LB Pr. Ep. || ἐπ' ἐκείνου B^s ἐκείνῳ Ep. || 8 ἀναλαβεῖν Nom.^m || εἰ δὲ 15 ἀναφερομένους om. B^s || 9 οὔτινος] οὐ L || 11 φοιδεράτου B^l || ὀπτιόνου Nom.^m || 16 ταύτας L^s || 17 προσθεῖναι L || 21 τὴν] τὸν M || 22 τῷ om. L^a || 23 ἢ] ac ε || τὴν om. ML, add. Haloander || 26 νόμοις] Cod. 1, 3, 52 § 15. 5, 17, 10. Nov. XXII c. 5—7 || 29 ἀρκεῖν M^s] ἀρμόζειν L || 32 δύνασθαι om. B^l || 35 ἢ ἄνδρες om. ε

1 alium V || ipse T || et del. T² || 2 qui ducit] *** V¹ || adulterii VT¹ adulter T² || puniatur V¹ T² || Sin T || 3 sub gestis] subiectis R || 4 conuin]tur T¹ || etiam] et R¹ T, del. R² || deposuisse T¹ || 5 denudati vulg. || 6 librarum auri T || compellantur T vulg. || illi] illi uere (uero T²) T || 7 qui V¹ T¹ || 8 uoluit T || uxorem suam R || 9 fuerit scolaris R || dubitatio est] dubitatione R¹ || 10 primi V¹ T primis a R¹ || autem] ergo T || ab] ad T¹ || 11 dispositionem R VT¹ || 12 His] et his T || 16 rubr. Ex quibus (quibus om. T) causis matrimonia solvantur (soluantur R) sine pena RT in mg. (ex Iul.) || 20 uiri VT || 21 quae T || 23 quae aliquanto tempore in captivitate T || 24 enim om. R || 25 his T || 26 causae omnes T || 29 uocare R¹ || 30 praecipimus V || 31 matrimonium legitimum T || 32 legibus om. R || 33 *continentur libri || 35 rubr. Si mulier sine causa marito suo repudium miserit T mg. (ex Iul.) || 36 persolvere T

θεσπίζουεν, εἰ ποτέ τις γυνή δίχα τινὸς τῶν προειρη-
 μένων ἡμῶν αἰτιῶν βουλευθείη τὸν πρὸς τὸν συνοικόντα
 διαλύσαι γάμον, ἀδειαν μὲν αὐτὴν μὴ ἔχειν
 τοῦτο πράττειν, εἰ δὲ ἐπιμενῆ τῇ τοιαύτῃ ἀσβεβῆ
 προαιρέσει καὶ ἑποῦδιον πέμψῃ τῷ ἀνδρὶ, κελούμεν
 τὴν μὲν προικὰ τῷ ἀνδρὶ δοθῆναι τοῖς κοινοῖς παισὶ
 κατὰ τοὺς νόμους φυλαχθρομένην, εἰ δὲ παῖδας μὴ
 ἔχοιεν, κέρδος γίνεσθαι τῷ ἀνδρὶ, τὴν δὲ γυναῖκα
 κινδύνῳ τοῦ δικαστοῦ τοῦ τῆς ὑποθέσεως ἀκροασα-
 μένου παραδίδοσθαι τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως καθ' ἣν
 κοινῶς τὴν οἰκίαν εἶχον, ὥστε τῇ ἐκείνου προ-
 νοίᾳ ἐν μοναστηρίῳ αὐτὴν ἐμβληθῆναι ὀφείλουσαν
 μέχρι τῆς ἰδίας ζωῆς ἐκεῖσε προσκαταστῆναι. καὶ εἰ μὲν
 παῖδας ἔχοι ἢ τοιαύτῃ γυνή, τὸ διμοῖρον μέρος τῆς
 ἰδικῆς αὐτῆς περιουσίας δοθῆναι τοῖς παισὶ, τὸ δὲ
 τρίτον μέρος τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἐμβάλλεται προσ-
 κινωθῆναι δεσποτείας δικαίῳ· εἰ δὲ παῖδας μὴ ἔχοι,
 εἰσὶ δὲ αὐτῇ γονεῖς, τὸ μὲν διμοῖρον μέρος τῆς οὐσίας
 αὐτῆς περιουσίας τῷ μοναστηρίῳ παρέχεσθαι ἐνθά ἐμ-
 βάλλεται, τὸ δὲ τρίτον μέρος τοῖς ἐκείνης γονεῦσι
 διδοσθαι, πλὴν εἰ μὴ ὑπεξουσίαν αὐτὴν ἔχοντες τῷ
 ἀλόγῳ συνήρεσαν ἑποῦδιῳ· τούτῳ γὰρ συναιεσάν-
 τας οὐδὲν αὐτοὺς παντελῶς ἐκ τῆς οὐσίας τῆς θυγα-
 τρὸς ἔχειν συγχωροῦμεν, ἀλλὰ πάντα τῷ εὐαγεῖ μονα-
 στηρίῳ προσκυροῦσθαι βουλόμεθα· μήτε δὲ παῖδαν
 μήτε γονεῶν ὄντων αὐτῆ πάσαν ὁμοίως τὴν αὐτῆς
 περιουσίαν τῷ μοναστηρίῳ προσήκειν. εἰ δὲ ὁ δικα-
 στής ὁ τὴν ὑπόθεσιν ἐξετάσας τοῦτο μὴ ποιήσει καὶ
 παραδώσει τὴν εἰς τοῦτο καταγνωσθεμένην τῷ τῆς
 πόλεως ἐπισκόπῳ ὀφείλουσαν ἐμβληθῆναι ἐν μονα-
 στηρίῳ, εἰ μὲν κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν εἴη
 ὁ ἄρχων, αὐτὸς μὲν εἴκοσι χρυσίου λιτρῶν ποινὴν
 ἀπαιτηθήσεται, ἢ δὲ τάξις αὐτοῦ ἐτέρας δέκα· εἰ δὲ
 κατὰ χώραν εἴη ὁ τοιοῦτος ἄρχων καὶ μὴ πράξει τὰ
 ἡμῶν ἐπὶ τούτῳ παραστάντα, δέκα χρυσίου λιτρῶν
 καταθήσει ποινὴν, καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ ἐτέρων πέντε·
 εἰ δὲ δικαστής εἴη μὴ ἔχων ἀρχὴν, αὐτὸς μὲν δέκα
 χρυσίου λιτρῶν ποινὴν ἀπαιτηθήσεται, οἱ δὲ ὑποου-
 γούντες αὐτῷ πέντε. ὥστε τὸ ἐντεῦθεν ἀρμόζον πρό-
 σπον κατὰ τῶν εἰρημένων προσώπων διὰ τοῦ κόμη-
 40
 τος τῶν πριβάτων καὶ τῆς τῶν παλατιῶν σχολῆς
 ἀπαιτεῖσθαι καὶ τῷ ἡμετέρῳ προσκυροῦσθαι ταμιεῖῳ.
 Εἰ δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τὸν πρὸς τὴν γυναῖκα διαλύσαι γά-

mus, si quando mulier citra aliquam praedictarum a
 nobis causarum voluerit mariti solvere matrimonium,
 licentiam quidem eam non habere hoc agere, si vero
 permanserit in huiusmodi impia voluntate et repu-
 dium marito transmiserit, iubemus dotem quidem
 5 viro dari communibus filiis secundum legem servan-
 dam, si autem filios non habuerit, lucrum fieri
 marito, mulierem vero periculo iudicis negotium
 audientis tradi episcopo civitatis in qua communiter
 domicilium habuerunt, quatenus illius providentia in
 monasterium ipsa mittatur, ut debeat donec ad-
 vixerit ibi consistere. Et si quidem filios habuerit
 huiusmodi mulier, duas partes propriae eius sub-
 stantiae dari filiis, tertiam vero monasterio in quo
 mittitur applicari iure proprietatis; si vero filios
 non habuerit, sunt autem ei parentes, duas quidem
 partes eius substantiae monasterio praeberi ubi mit-
 titur, tertiam vero partem illius parentibus dari, nisi
 tamen sub potestate eam habentes iurationabili repu-
 dius consenserunt: in hoc enim consentientes nihil
 eos penitus ex substantia filiae habere permittimus,
 sed haec omnia venerabili monasterio volumus app-
 licari; porro neque filiis neque parentibus existentibus
 ei omnem similiter eius substantiam competere
 monasterio. Si vero iudex qui negotium examinat
 hoc non fecerit et tradiderit in hoc deprehensam
 civitatis episcopo, et debeat in monasterium mitti,
 si quidem in hac felicissima civitate sit iudex, ipse
 quidem XXV librarum auri poenam exigitur, officium
 autem eius alias X; si vero in provincia sit huius-
 modi iudex et non egerit quae a nobis in hoc iussa
 sunt, X librarum auri persolvat poenam, et officium
 eius alias V; si vero iudex fuerit non habens cin-
 gulum, ipse quidem poenam X auri librarum ex-
 35 igitur, ministrantes autem ei quinque: quatenus multa
 quae huic accedit a memoratis personis per comitem
 privatarum et palatinorum scholam exigatur et nostro
 assignetur aerario. Si autem et vir circa mulierem

*student, sancimus, si quae forte mulier sine aliqua praedictarum a nobis causarum matrimonium cum con-
 iuge solvere voluerit, id quidem non licere ei facere; si vero in eiusmodi impia voluntate perseveraverit
 et repudium marito miserit, iubemus dotem quidem marito dari liberis communibus secundum leges ser-
 vandam, si autem liberos non habeant, lucrum fieri marito, mulierem vero periculo iudicis qui eam cau-
 sam cognoscat episcopo urbis, in qua communiter domicilium habebant, tradi, ut illius cura in monaste-
 rium immittatur usque ad finem vitae suae ibi permansura. Ac si quidem liberos habeat ea mulier, duae
 partes propriae eius substantiae liberis dentur, tertia autem pars monasterio in quod immittitur domini
 iure addicatur; sin liberos non habeat, parentes autem ei sint, duae quidem partes substantiae quam habeat
 monasterio in quod immittitur praebeantur, tertia vero pars parentibus illius detur, nisi si in potestate
 eam habentes de iniusto repudio consenserint: nam qui in hoc consenserint, eos nihil omnino ex patri-
 monio filiae habere patimur, sed omnia sacro monasterio addici volumus; si vero nec liberi nec parentes
 ei sint, pariter omnis eius substantia ad monasterium pertineat. Quodsi iudex qui causam examinavit
 id non fecerit nec tradiderit eam quae hoc nomine condemnata est episcopo urbis in monasterium immit-
 tendam, si quidem in hac felici urbe sit magistratus, et ab ipso viginti librarum auri poena exigetur et
 ab officio eius aliae decem; sin in provincia sit eiusmodi magistratus neque fecerit quae nobis hac in re
 placuerunt, decem librarum auri poenam praestabit, et officium eius aliarum quinque; sin vero iudex sit
 qui nullum magistratum gerat, ab ipso quidem decem librarum auri poena exigetur, a ministris autem
 eius quinque: ut quae inde competit nulla a praedictis personis per comitem rerum privatarum et scholam
 palatinorum exigatur nostroque aerario addicatur. Sed etiam si maritus matrimonium cum uxore solvere*

5 πέμψει M, corr. Scrimger || 8 ἔχοιεν] habuerit ε ||
 28 ποιήσῃ καὶ παραδῶσῃ cum Scrimgero vulg. || 32 εἴ-
 κοσι M] viginti quinque ε || 33 leg. ἐτέρων? || 34 πράξῃ
 cum Scrimgero vulg. || 37 χαμαιδικαστής Ath. Theod.

1 aliqua V] praedictarum causarum a nobis T a no-
 bis praedictarum causarum R || 2 matrimonium marito
 solvere R || mariti V] marito RT (om. vulg.) || 4 eiusmodi
 R || 6 viro] marito V || dati V^a datam T² || communi-
 bus filiis secundum] ***** F¹ || 7 leg. habuerint? ||
 8 muliere uero periculum V || 10 habuerit V || 11 mutatur
 V || 12 si quidem] quidem si R quidem V || 14 dare

libri. corr. vulg. || monasterio] in matrimonio T¹ || in quod
 vulg. || 15 applicare libri, corr. Beck || 17 praebetur V ||
 18 illis T || 19 tm RVT¹ || irrationabilem R¹ || 20 consen-
 serint T¹ || enim om. R || 12 substantie V eius substantia
 T || 22 haec] ea R || monasterio] domui monasterio R^a ||
 23 neque filii (filius T^a) potentibus T¹ || 24 substantia T¹ ||
 26 et Hamburgensis] id est R²T vulg., om. R¹V || 28 si
 qui R¹ || iudex sit R || ipsi T¹ || 31 uisa R || 32 auri
 librarum penam persolvat R || 33 alias] alia si T¹ ||
 34 librarum auri T vulg. || exigit T¹ || 35 ei autem V ||
 36 huic V || committere V || 37 priuatorum R²T || et om.
 R¹ || scolam RVT

μον σπονδάσει καὶ ἀλόγως ὀρεοῦδιον πέμψει, κελύο-
μεν ἀποδοῖναι μὲν αὐτὸν ἢν ὑπεδέξατο προῖκα ἅμα
τῇ πρὸ γάμου δωρεᾷ, καὶ τοσοῦτον ἐκ τῆς ἄλλης αὐ-
τοῦ περιουσίας παρέχεσθαι τῇ γυναικὶ ὅσον τὸ τρίτον
μέρος τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ποιῆι. καὶ εἰ μὲν εἰσὶν
αὐτῇ παῖδες, μόνην τὴν χοῖσιν τῆς τε προγαμιαίας
δωρεᾶς καὶ τοῦ παρ' ἡμῶν προστεθέντος τρίτου μέ-
ρους ἔχειν τὴν γυναῖκα, τὴν δὲ δεσποτείαν τοῖς παῖσι
φυλάττεσθαι, παιδῶν δὲ μὴ ὑπόντων ἔχειν τὴν γυ-
ναῖκα πρὸς τῇ χρήσει καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πρά-
μασι δεσποτείαν. Καὶ τὰς εἰρημένας μὲν διατυπώσεις
περὶ τῶν εὐλόγως ἢ ἀλόγως διαλυομένων γάμων διετυ-
πώσαμεν, καὶ πάντα τὰ περὶ τῶν εἰρημένων θεμάτων
κατὰ ταύτην ἡμῶν τὴν διάταξιν κρίνεσθαι τε καὶ
τέμνεσθαι διορίζομεν.

15

CAPUT XIV.

Εἰ δὲ τις τὴν ἰδίαν γαμετὴν μάστιξιν ἢ ξύλοις
τυπτήσῃ χωρὶς τινος τῶν αἰτιῶν, ἃς κατὰ τῶν γυ-
ναϊκῶν πρὸς τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἀρκεῖν παρεκε-
λευσάμεθα, γάμον μὲν διάλυσιν ἐκ τούτου γίνεσθαι
οὐ βουλόμεθα, τὸν δὲ ἄνδρα τὸν δεικνύμενον χωρὶς
αὐτῆς αἰτίας μάστιξιν ἢ ξύλοις τυπτήσῃ τὴν ἐαν-
τοῦ γαμετὴν τοσοῦτον ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ὕβρεως ἐκ
τῆς ἄλλης αὐτοῦ διδοῦναι περιουσίας τῇ γυναικὶ καὶ
συνεστώτος τοῦ γάμου, ὅσον τὸ τρίτον τῆς πρὸ γάμου
ποιῆι δωρεᾶς.

25

CAPUT XV.

Πρὸς τούτοις δὲ κἀκεῖνο προστίθεμεν, ὥστε εἴτερο
τις ὡς εἰκὸς ὑποπτεύσει τινὰ βούλεσθαι τῇ τῆς ἰδίας
γαμετῆς συμπαῖξαι σωφροσύνη καὶ παραγγελίας αὐτῆ
ἐγγράφους τρεῖς ἐκπέμψει ἐχούσας μαρτυρίας ἀνδρῶν
ἀξιοπιστῶν, καὶ μετὰ ταύτας τὰς τρεῖς ἐγγράφους
διαμαρτυρίας εἰροὶ αὐτὸν συντηγχάνοντα τῇ ἐαντοῦ
γαμετῇ, εἰ μὲν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἢ τὸν αὐτῆς τῆς
γυναίκος ἢ τοῦ μοιχοῦ ἢ ἐν προπίναις ἢ ἐν προ-
αστείαις, εἶναι ἄδειαν τῷ ἀνδρὶ ταῖς οἰκείαις χερσὶ

30

c. XIII extr. (11 Kai τὰς εἰρημένους...) XIV. XV extant B 28, 7, 7 (inde c. XIV B¹ Γ 4, 6 p. 157 Zach. et Nomoc.^m XIV tit. 13, 4).

c. XIV summarium exhibet Epitome 49, 8.

c. XV pr. habet Prochiron 39, 42, pr. et § 1 (— 566, 6 σωτηρίαν αἰτήσεται) passim interpolata Epanagoge 40, 47. 48. Summam Theod. repetit B².

studeat et sine causa repudium mittat, iubemus reddere eum dotem quam accepit simul cum donatione ante nuptias, atque tantum ex reliqua eius substantia mulieri praestari quantum tertia pars donationis ante nuptias efficit. Et si quidem illa liberos habeat, solum usumfructum et donationis ante nuptias et tertiae partis a nobis additae habeat mulier, dominium vero liberis custodiat; liberis autem non extantibus mulier praeter usumfructum etiam dominium in iisdem rebus habeat. Atque praedicta quidem praecepta de nuptiis iuste vel iniuste solutis statuimus, et omnia quae ad casus modo dictos pertinent secundum hanc nostram constitutionem iudicari et decidi decernimus.

XIV. Si quis autem uxorem suam flagellis vel fustibus verberarit sine aliqua earum causarum, quas contra mulieres ad matrimonium solvendum sufficere iussimus, matrimonium quidem solvi eam ob causam nolumus, virum autem qui sine eiusmodi causa flagellis vel fustibus uxorem verberasse convincatur tantum pro eiusmodi contumelia ex reliqua sua substantia constante etiam matrimonio mulieri dare volumus quantum tertia pars donationis ante nuptias efficit.

XV. Praeterea autem illud quoque adicimus, ut si quis forte, ut fit, suspicetur aliquem uxoris suae castitati illudere velle, eique denuntiationes tres scriptas miserit testimonii virorum fide dignorum munitis, atque post has tres testationes scriptas deprehenderit eum cum uxore sua convenientem, si quidem in propria domo vel in domo ipsius mulieris vel adulteri vel in popinis vel in suburbis, liceat marito suis

1 πέμψει] destinare (i. e. πέμψαι) ε || 6 αὐτῆς M⁵, corr. Scrimger || 16 δέ om. Nom.^m || 19 sq. γάμου — βουλόμεθα om. Nom.^m || 21 τοιαύτης] τῆς τοιαύτης B¹ || μάστιξιν] vel flagellis ε || 22 γαμετῆν] γυναῖκα M^a || 23 αὐτῆς (sic) Nom.^m || περιουσίας διδοῦναι LB || 27 ὑποπτεύσει τινὰ ὡς εἰκὸς B || 28 ἐμπαιξῆαι Ep., quemadmodum coni. Reitzius (illudere ε Iul.) || 29 ἐκπέμψη Ep. || ἀξιοπιστῶν ἀνδρῶν Pr. τριῶν ἀξιοπιστῶν ἀνδρῶν B¹ || 31 μαρτυρίας Pr. plerique, Ep. || ἐαντοῦ] αὐτοῦ Pr. Ep. || 32 ταύτης Pr., om. B¹, Pr. v. l. || 33 τοῦ] τὸν τοῦ Pr. plerique || προπίναις] καπηλείαις s. v. L.; ποπίναις Reitzius: sed cf. Isidor. Orig. 15, 2, 42 (popinis ε, popina, v. l. propisa, propriam, prupina Iul.) || 34 ἰδίας B¹ pr.

dita RT¹ || 8 conseruare libri, corr. Beck || 10 etiam] et V || 11 praedictam quidem dispositionem dissolutis (dissolutionis T^a) T || 13 de memoratis] demoratis R¹ demonstratis V || constitutionem nostram V || 14 didici T¹ || 16 rubr. Si quis uxorem suam flagellis castigaverit RT mg. (ex Iul.) || 18 uxorem T || 21 excidisse T || tñ R¹ T¹ || 22 sua om. T || 24 largitatem T¹ || 26 rubr. Si quis suspicatus fuerit de aliquo uelle eum pudori uxoris sue deludere T mg. Si quis suspicatus fuerit ab aliquo illudi castitatem sue uxoris R mg. Si quis suspicatus fuerit aliquem sue uxoris castitatem illudere uelle V mg. (ex Iul.) etiam] et ad T¹ || addidit T || 27 suspiciatur T¹ suscipiatur V¹ || velle suae] ***** R¹ || uxori T || 30 ex scripto vulg.] scripto R V scriptas T || contestatione V¹ || inuenerint T^a || 32 uxoris ipsius V || aut adulteri] adulteri aut V^a || 33 marito om. T

4 tñ R¹ T¹ || 6 ci vulg. || 7 donationem T¹ || ad-

τὸν τοιοῦτον ἀνελεῖν οὐδένα κίνδυνον ἐντεῦθεν εὐλαβούμενον. εἰ δὲ ἐν ἄλλῳ τόπῳ τὸν τοιοῦτον εὗροι μετὰ τῆς ἑαυτοῦ γαμετῆς διαλεγόμενον, οὐκ ἔλαττον τριῶν μαρτύρων ἀξιοπιστῶν συγκαλουμένων, δι' ὧν ἀποδείξει δύναται ὅτιπερ αὐτὸν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ γαμετῆς εὔρε, τῷ ἄρχοντι παραδιδόναι τῷ τὰ ἐγκλήματα ἐξετάζοντι, ἐκείνου δὲ ταῖς ἀληθείαις γινώσκοντα μετὰ τὰς τρεῖς ἐγγράφους διαμαρτυρίας τῇ τοιαύτῃ γυναικὶ τούτου συνυρεθέντα τὸν μὲν τοιοῦτον ὡς ἐκ μόνου τούτου τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι ὑποπεσόντα μηδεμίας ἄλλης ζητουμένης ἀποδείξεως τιμωρεῖσθαι, ἀδειαν δὲ εἶναι τῷ ἀνδρὶ ὡς ἂν βούληται τῆς ἰδίας γαμετῆς κατηγορεῖν καὶ κατὰ τοὺς νόμους τῷ ἐγκλήματι ἐπιεξιέναι. Ἐπειδὴ δὲ οὕτως εὐρίσκονται τινες ἀσεβεῖς, ὥστε καὶ ἐν σεβασμίῳ οἴκῳ τολμᾶν εἰς τοιαῦτα ἑαυτοὺς ἐμιγνύνειν μὴ κακῆ περὶ ἁμαρτημάτων βουλευεσθαι ὅπου εἰώθασιν οἱ τὸν θεὸν φοβούμενοι τῆν τῶν ἁμαρτημάτων συγχώρησιν ἐξατεῖν, κελεύμεν, ὥστε εἰ τις τοιοῦτος εὐρεθεῖ ἐν τόποις εὐαγέσι ἀλλοτρίᾳ γαμετῇ, εἰς ἣν ὑπονοεῖται, μετὰ τρεῖς ὡς εἴρηται διαμαρτυρίας διαλεγόμενος, ἀδειαν εἶναι τῷ ταύτης ἀνδρὶ ἐκότερον πρόσωπον τῷ ἐδικῷ τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῖς ἄλλοις κληρικοῖς παραδιδόναι, ὥστε τῷ αὐτῶν κινδύνῳ κεχωρισμένους τούτους φυλάττεσθαι, μέχρις ὅτου ὁ τοῦ τόπου ἄρχων τοῦτο γινώσκων πέμψῃ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως, ὥστε αὐτῷ τούτους παραδοθῆναι τιμωρίας ὀφειλοντας ὑποστῆναι κατὰ τοὺς νόμους, οἱ ἀπαγορεύουσι τοὺς μοιχοὺς ἐκ τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἐδικεῖσθαι· μηδεμίαν μὴ δὲ ἐνταῦθα ἐτέραν τοῦ δικαστοῦ ζητούντος περὶ τῆς μοιχείας ἀποδείξιν, εἰ μὴ τὰς τρεῖς, ὡς ἀνωτέρω εἰρηκαμεν, διαμαρτυρίας. τούτων γὰρ τῶν τριῶν διαμαρτυριῶν ἀποδεικνυμένων, πᾶσι τρόποις ἐκείνοι ὡς μοιχοὶ τιμωρεῖσθωσαν. οὐδὲ γὰρ ὀφείλει τὰ τοιαῦτα πρόσωπα σεβασμίῳ τόπῳ ἔχειν ἀσφάλειαν, οὐπερ αὐτοὶ διὰ τοῦ ἰδίου μύσου κατεφρόνησαν. εἰ γὰρ τοὺς ἀλλὰ ἄρα ἀρπαγὰς γυναικῶν καὶ μοιχείας πλημμελοῦντας εἰς εὐκτηρίους οἴκους προσφύγοντας ὑπ' αὐτῶν ἐδικεῖσθαι οἱ ἡμέτεροι νόμοι οὐ συγχωροῦσι, πῶς ἐκείνοις τοῖς ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ τοιαῦτα μὴ σπου-

lem perimere nullum periculum ex hoc formidanti. Si autem in alio loco talem invenerit cum sua uxore loquentem, non minus tribus testibus fide dignis convocatis, per quos probare possit quia eum cum sua coniuge comperit, iudici tradere crimina examinanti, illum vero pro veritate cognoscentem, post tres ex scripto contestationes cum tali muliere eum inventum, talem quidem tamquam ex hoc solo adulterii crimini subiacentem nulla alia ratione quaesita punire, licentiam autem (esse viro quomodo voluerit suam uxorem accusare et secundum leges) exequi crimen.

1 Quia vero ita comperiuntur aliqui impii, ut etiam in venerandis domibus praesument in talibus se misceri sceleribus et ibi de peccatis tractare ubi consueverunt deum timentes peccatorum veniam postulare, iubemus, ut si quis talis inveniat in locis venerabilibus alienae uxori, de qua in suspitione est, post tres, sicut dictum est, contestationes loqui, licentiam esse eius marito utrasque personas defensori ecclesiae aut aliis clericis tradere, (ut) ad eorum periculum divisi isti serventur, donec iudex hoc cognoscens mittat ad episcopum civitatis, quatenus ei isti tradantur, ut debeant sustinere tormentum secundum leges quae interdicunt adulteros a sanctissimis ecclesiis vindicari, nullam neque in hoc aliam iudice quaerente de adulterio probationem nisi tres, sicut supra diximus, contestationes. His enim tribus contestationibus ostensis omnibus modis illi sicut adulteri puniuntur. Non enim debent huiusmodi personae in venerabili loco habere munimen, quem ipsi per scelus proprium despexerunt. Nam si eos qui alibi rapinas mulierum aut adulterium committunt et ad orationum domos confugiunt ab eis vindicari nostrae leges non sinunt, quomodo illis qui in ipsa

manibus eiusmodi hominem occidere, neve ullum inde periculum metuat. Si vero alio loco illum deprehenderit cum uxore sua colloquentem, non minus tribus testibus fide dignis convocatis, per quos probare possit se eum cum sua uxore deprehendisse, iudici eum tradat crimina examinanti, is autem si revera comperiat eum post tres illas testationes scriptas una cum muliere illa esse deprehensum, illum quidem, utpote qui ex hoc solo in adulterii crimen incidit, nulla alia probatione requisita supplicio afficiat, marito autem liceat quo voluerit modo uxorem suam accusare et crimen secundum leges persequi. 1 Quoniam vero adeo impii nonnulli reperiuntur, ut etiam in venerabilibus domibus eiusmodi se flagitiis immiscere audeant atque ibi de peccatis consilia inire, ubi qui deum timent peccatorum veniam precari solent, iubemus, si quis eiusmodi in sanctis locis deprehensus sit cum aliena uxore, de qua in suspitionem venit, post tres (uti dictum est) contestationes colloquens, licere marito eius utramque personam defensori ecclesiae vel ceteris clericis tradere, ut ipsorum periculo separati custodiantur, donec loci magistratus hoc comperito ad episcopum urbis mittat, ut sibi illi tradantur poenas subituri secundum leges, quae adulteros a sanctissimis ecclesiis vindicari vetant: ac ne hic quidem ullam aliam adulterii probationem praeter tres illas, sicuti supra diximus, testationes iudex requirat. Nam his tribus testationibus probatis omnibus modis illi ut adulteri puniantur. Neque enim eiusmodi personae venerabilis loci securitate uti debent, quam ipsi per proprium flagitium contempserunt. Namque si eos qui alibi raptus mulierum et adulteria committunt ad aedes sacras confugientes ab iis vindicari leges nostrae non patiuntur, quomodo illis qui in ipsa ec-

1 τὸν τοιοῦτον] τούτου L || εὐλαβούμενον L || 3 αὐτοῦ Pr. v. l., Ep. || διαλεγόμενον] ἢ ἐν ἐκκλησίᾳ add. Pr. || 4 τριῶν] τῶν τριῶν B Pr. Ep. || 5 αὐτοῦ Ep. || 9 τούτου] τὸν τοιοῦτον Pr. Ep. || 12 ὡς] ὅ Bf || 15 καὶ om. Ep. || ἐν σεβασμίῳ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς σεβασμίῳ οἴκοις Bf || εἰς τὰ τοιαῦτα Ep. || 16 ἐμιγνύναι L ἐπιφύλαττειν Ep. || 17 βούλεσθαι Ep. || 19 εὐρεθεῖ L^a || 20 ὅν L || μετὰ τὰς τρεῖς Ep. || 23 τῷ αὐτῷ κινδύνῳ L τῷ κινδύνῳ αὐτῶν Bf || 25 μέχρι B || 26 πέμψῃ B Ep. || 27 τιμωρίας] tormentum ε || 28 τὸν νόμον L^a (cf. ad 39) || 29 μηδὲ om. Bf Ep. || 31 εἴρηται B || 32 τῶν τριῶν διαμαρτυριῶν om. Ep. || 35 τόπου] οἴκου Ep. || ὅτιπερ — 36 κατεφρόνησαν Ep. || 37 μοιχείας] adulterium ε || 38 ἐπ' αὐτῶν Ep. || 39 νόμοι] nov. XVII, 7 pr. || 40 τοιαῦτα μὴ] tale scelus ε

T || comperit V, reperit Beck || criminant R^a || examinanti V¹ || 6 veritatem V^a || 8 tamquam T vulg. om. RV || 9 criminis V¹ T || ratione] probatione Beck || acquisita T || 10 aut T || hiatus non notant libri, esse — leges suppl. Beck || 14 rubr. Si post tres contestationes (testationes T) inuenerit maritus (maritus inuenerit T) uxorem suam in sancto loco cum suspecto homine (cum aliquo R) colloquium habere (habere colloquentem T) RT mg. (ex Iul.) || 15 in domibus talibus T || commisseri V || 17 ueniam peccatorum RT² peccatorum om. T¹ || 18 tales V¹ || inueniat T || 19 in suspitione] suspitio V³ || est om. T¹ || 20 sicuti R || est om. T¹ || 21 eius om. R¹ || defensionis T^a || 22 ecclesiae om. R¹ || ut add. vulg. || 23 diuisim seruandas R³ || hoc om. V || 25 tormenta T || 27 iudicari V || nullam] nullamque R¹ || 28 de] dum T¹ || 29 sicut supra diximus V] sicuti praediximus RT || 30 modis omnibus T || 31 leg. puniantur? || 32 minimen V^b || 33 propri V¹ || dispexerunt R¹ T¹ || 34 aut om. V || adulterio R¹ adulteria R³

2 talem] tantum V¹ del. V³ || uxore sua V || 5 coniuge

δάξουσι διαπράττεσθαι συγχωρήσωμέν τινα βοήθειαν ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰσίσκειν ὄρον; ἀλλὰ πᾶσι τρόποις τούτους τοῖς ἀρχόνσι παραδίδοσθαι, καὶ τιμωρίαν ὑπομένειν ἢς ἀξιοὶ καθεστῶσιν οἱ τοὺς ἀγιωτάτους τόπους μολύνειν τοιμῶντες. ὁ γὰρ ἐκείσε ἀμαρτάνων ποῦ σωτηρίαν αἰτήσῃ; καὶ γενικῶς δὲ διατυπώμεν, ἵνα ἐάν τις εὐροὶ τὴν ἰδίαν γαμετήν ἢ θυγατέρα ἢ ἐγγόνην ἢ νύμφην ἐν εὐαγέσι τόποις μετὰ τινος διαλεγόμενῃ καὶ ὑπονοήσῃ αἰσχρῶς χάριν αἰτίας αὐτοῦς συνομιλεῖν, παραδίδομαι αὐτοῦς τῷ ἐκδίκῳ ἢ τοῖς ἄλλοις τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας κληρικοῖς, ὥστε τούτους τῷ ἰδίῳ κινδύνῳ ἐκάτερα πρόσωπα κεχωρισμένως φυλάξαι, ἀχοῖς ἂν ὁ τοῦ τόπου ἀρχῶν τούτους παραλαβὼν κατὰ τοὺς νόμους τὸ πᾶγμα σκοπήσῃ.

Ἐπιλόγος. Ἄπερ τοίνυν διὰ τοῦ παρόντος καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύοντος νόμου ἢ ἡμετέρα διετύπωσε γαληνότης, ἐν πᾶσι τοῖς προειρημένοις θέμασι κορτεῖν βουλόμεθα, πλὴν εἰ μήπω ἢ δικαστικῇ ψήφῳ ἢ φιλικῇ συμβάσει διετέθησαν, ἄπερ καὶ τὴν ἰδίαν ἐχειν ἰσχὺν θεοπίζομεν. ἢ εὐδοξοῦσιν καὶ μεγαλοφυῆς 20 πρὸς αὐθραγία ἐν ταύτῃ μὲν τῇ ἐνδόξῳ πόλει ἰδίκτων προτιθεμένων πρὸς εἰδήσιν πάντων ἀγάγοι, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις διὰ προσταγμάτων πρὸς τοὺς λαμπροτάτους τῶν ἐπαρχῶν ἀρχοντας πεμπομένων ταῦτα πᾶσι καταδήλα γενέσθαι σπουδασάτω, ὥστε μηδένα 25 παντελῶς ἀγνοεῖν τὰ ὑπὲρ τῆς λυσιτελείας τῶν ἡμετέρων ὑποτελῶν παρ' ἡμῶν διατυπωθέντα, οὕτω μὲντοι ὥστε πᾶσιν ἀπαγορεύσαι δι' οἰκείων προσταξέων, ἐφ' ᾧ δίχα τινὸς παρανόμου ζημίας τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσει τὴν ἐμφάνειαν τοῦ παρόντος νόμου γενέσθαι. 30

Dat. xv. k. Ianuar. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVI. post cons. Basilii vc. ind. 5'. [a. 542]

ecclesia tale scelus studuerunt perpetrare permittimus aliquod auxilium ex ecclesiasticis terminis invenire? Sed omnibus modis hos iudicibus tradi et poenam sustinere, qua digni sunt qui sanctissima 5 loca violare praesumunt. Qui enim ibi delinquit, ubi salutem petet? Et generaliter disponimus, ut si quis invenerit suam uxorem aut filiam aut neptem aut sponsam in venerandis locis cum aliquo loquentem et suspicatus fuerit turpis gratia causae eos colloqui, tradat eos defensori aut aliis eius sanctissimae ecclesiae clericis, ut ipsi suo periculo utrasque personas divise custodiant, donec iudex eos accipiat et secundum leges causam discernat.

Ἐπιλόγος. Quae igitur per praesentem et in perpetuum valituram legem nostra definit tranquil- litas, in omnibus praedictis casibus valere volumus, nisi tamen nondum aut iudiciali decreto aut amicali conventionie decisa sunt, quae suum robur habere sancimus. Gloriosa igitur et eminentissima auctori- tas tua in hac quidem inclita civitate edictis propo- sitis ad notitiam perducatur universorum, in provinciis autem per praecepta ad clarissimos provinciarum iudices destinata haec omnibus facere manifesta festinet, ut nullus penitus ignoret quae pro utilitate nostrorum collatorum a nobis disposita sunt, ita ta- men ut omnibus per propria praecepta pronuntiet, quatenus sine quolibet iniusto dispendio nostris col- latoribus praesentis legis fiat insinuatio.

clesia eiusmodi flagitia perpetrare student concedemus, ut ullum auxilium ex ecclesiasticis saeptis re- periant? Verum omnibus modis isti iudicibus tradantur, atque supplicium subeant, quo digni sunt qui loca sancta polluere audent. Nam qui illic delinquit, ubi salutem petet? Atque in universum praecipimus, ut si quis uxorem suam vel filiam vel nurum in sanctis locis cum aliquo colloquentem depre- henderit et suspicatus sit eos turpis causae gratia convenisse, eos defensori vel ceteris eiusdem sanctissimae ecclesiae clericis tradat, ut hi suo periculo utramque personam separatim custodiant, donec loci magistra- tus iis acceptis secundum leges causam exquirat.

Ἐπιλόγος. Quae igitur per praesentem et in perpetuum valituram legem serenitas nostra con- stituit, in omnibus praedictis casibus valere volumus, si quae nondum aut iudiciali calculo aut amicali compositione decisa sunt, quae quidem suum robur habere sancimus. Gloriosa igitur et sublimis auctori- tas tua in hac quidem gloriosa urbe edictis propositis ad notitiam omnium haec perducatur, in provinciis autem per praecepta ad clarissimos provinciarum praesides missa haec omnibus manifesta facere studeat, ut nemo omnino ignoret quae pro utilitate nostrorum subiectorum a nobis constituta sunt: ita tamen ut omnibus per praecepta propria edicat, ut sine ullo iniusto damno praesens lex subiectis nostris insinuetur.

1 συγχωρήσωμέν τινα Bf Ep. || 4 καθεστήκασιν Ep. || ἀγίους Ep. || 6 αἰτήσεται Ep. || δὲ om. L || 7 εὐροὶ M] εὐρη LB || γαμετήν] γυναῖκα Bf || 9 *ὑπονοήσοι libri, ὑπονοήση Heimbach || 11 ὥστε τούτους] ut ipsi ε || 12 ἐκάτερα τὰ πρόσωπα Bf || 14 παραλαμβάνων Bf || *σκοπήσοι MB σκοπήσει L, σκοπήση Scrimger || 21 ἐδίκτων L² || 22 ἀγάγοι suspectat. Zachariae || 31 subscr. habet Iul.^b, om. ε || xv. k. iannuar. M προ ιε' κλαν- δῶν Ἰανουαρίων Ath. (μηὶ Ἰανουαρίῳ Theoa.) || iii. idus (idem Iul.^b) decemb. Iul.^b, vulg. || CP. — ind. 5' post dn. iust. aug. ann. XV. basilio uc. cons. ind. 5' M conpo. anno XCI (leg. XVI) imp. iustiniani ag. post consola- tum uilisarii uir es. Iul.^b βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ις' (ἔτει ις' βασιλείας Theod.) μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασι- λείου ἰνδ. 5' Ath. Theod.

1 studuerint R vulg. || leg. permittemus? || 2 ex] ec V¹ ab T, om. R¹ || terminum R¹ || 3 hos iudicibus om. R¹ || 4 qua] quam V quia R¹T¹ || qui VT] quis R² vulg., om. R¹ || 5 enim om. T¹ || ibi] ubi T sibi R² || deliquerit sal- lutem ibi T¹ deliquit ubi salutem T², postea ubi ra- sura del. || 6 petet V] petat RT vulg. || 7 nepotem T || 9 suspicatur V¹ || turpis] temporis? R¹ || gratia causae vulg.] gratiae causa libri || 10 eos om. T¹ || eius om. T¹ || 13 causas R || decernat vulg. || 16 lege V || nostram R¹ || 18 tñ RT || nondum om. T¹, del. R³ || amali R¹ amica- bili R² || 21 praepositis VT || 22 prouintias T² || 23 per praecepta] percepta V || 24 manifesta facere R || 26 tñ R || 27 propriam praecepta R praecepta propria T || 28 sine] sub T¹ || 29 insinuat] in T nullo spatio interiecto adicitur particula nov. VIII c. 9. 10 prouintiales si serint (sic) administratorum — a deo percipere (supra p. 72, 34—74, 28). Videtur in archetypo codicis h. l. folium alterius exempli intrusum fuisse || subscriptione carent libri

ΠΙΗ

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΝΑΙΡΟΥΣΑ
ΤΑ ΑΔΓΝΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΑ ΚΑΙ
ΤΥΠΟΥΣΑ ΤΑΣ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ
ΚΛΗΣΕΙΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρον τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ
τῶν ἱερῶν τῆς ἐκ πραιτωρίων.

(Προοίμιον.) Πολλοὺς καὶ διαφοροὺς νόμους ἐν
τοῖς παλαιότεροις χρόνοις ἐκπεφωνημένους εὐρίσκοντες,
δι' ὧν οὐ δικαίως διαφορὰ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδο-
χῆς μεταξὺ τῶν συγγενῶν ἐξ ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν
εἰσενήκεται, ἀναγκαῖον εἶναι συνειδόμεν πάσας ὁμοῦ
τάς ἐξ ἀδιαθέτου τῆς συγγενείας διαδοχὰς διὰ τοῦ
παρόντος νόμου σαφεῖ καὶ συντόμῳ διαιρέσει διατυ-
πῶσαι, ὥστε τῶν προτέρων νόμων τῶν ὑπὲρ ταύτης
τῆς αἰτίας τεθειμένων ἀργούντων τοῦ λοιποῦ ταῦτα
μόνα παραφυλάττεσθαι ἀπερὶ τὴν διατυπώμεν. Ἐπειδὴ
τοίνυν πάσα ἡ τοῦ γένους ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ τρισὶ
γυωρίζεται τάξεσι, τοιούτῃ τῇ τε τῶν ἀνιόντων καὶ
τῇ τῶν κατιόντων καὶ τῇ τῶν ἐκ πλαγίου, ἧτις εἰς 20
ἀδγνατοὺς καὶ cognatoὺς διαιρεῖται, πρώτην εἶναι δια-
τυπώμεν τὴν τῶν κατιόντων διαδοχὴν.

CXVIII. Auth. CXIII. Coll. IX tit. 1
R DE HEREDIBUS
AB INTESTATO VENIENTIBUS
ET DE AGNATORUM IURE SUB-
LATO R

Idem Aug. Petro pp.

(Praefatio.) Plurimas et diversas leges veteri-
bus temporibus prolatas invenientes, per quas non
iuste differentia ab intestato successione inter cogna-
tos ex masculis et feminis introducta est, necessa-
rium esse perspeximus omnes simul ab intestato
cognationum successiones per praesentem legem clara
compendiosaque divisione disponere. itaque prioribus
legibus pro hac causa positus vacantibus de cetero
ea sola servari quae nunc constituimus. Quia igitur
omnis generis ab intestato successio tribus cognosci-
tur gradibus, hoc est ascendentium et descenden-
tium et ex latere, quae in agnatos cognatosque di-
viditur, primam esse disponimus descendentium suc-
cessionem.

CAPUT I

Εἴ τις τοίνυν τῶν κατιόντων ὑπεῖη τῷ ἀδιαθέτῳ
τελευτήσαντι οἰασθήποτε φύσεως ἢ βαθμοῦ, εἴτε ἐξ
ἀρρενογονίας εἴτε ἐκ θηλυγονίας καταγόμενος, καὶ εἴτε 25
ἀντεξούσιος εἴτε ὑπεξούσιος εἴη, πάντων τῶν ἀνιόν-
των καὶ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν προτιμάσθω. κἄν
γὰρ ὁ τελευτήσας ἕτερον ὑπεξούσιος ἦν, ὅμως τοὺς
αὐτοῦ παῖδας, οἰασθήποτε ἂν ὡς φύσεως ἢ βαθμοῦ,
καὶ αὐτῶν τῶν γονέων προτιμάσθαι κελεύομεν ὧν 30

Si quis igitur descendentium fuerit ei qui inte-
status moritur cuiuslibet naturae aut gradus, sive ex
masculorum genere sive ex feminarum descendens,
et sive suae potestatis sive sub potestate sit, omni-
bus ascendentibus et ex latere cognatis praeponatur.
Licet enim defunctus sub alterius potestate fuerit,
tamen eius filios, cuiuslibet sexus sint aut gradus,
etiam ipsis parentibus praeponi praecipimus, quorum

Nov. CXVIII (Authentic. CXIII = Coll. IX tit. 1: gloss.) Graece extat in ML, pr. extr. (17 Ἐπειδὴ πᾶσα . . .)
et c. 1—4 in B 45, 3, 8 (B² K 16, 39 p. 426 Zach.); c. 5 fuit B 37, 4, 10. — Epit. Theod. 148 (inde B², Prochi-
ron 30, 2. 6. 8—10. 36, 8, Epanagoge 33, 14. 16. 19—21. 38, 11), Athan. 9, 10, Anonymus; Bodleianus apud Zachariae
Anecdota 208 sq. Julian. const. CIX.

c. I Εἴ τις τῶν κατιόντων — 568, 6 φυλάττομεν ex B habet Tractatus de peculiis 4 ap. Heimbach Ἀνέκδοτα
II 251; adduntur eummas ex Symbatio et Theodoro excerptae. Anonymi Bodleiani summam praestat Zacharias
Anecd. p. 217.

CXVIII.

CONSTITUTIO QUAE IURA ADGNATORUM TOLLIT ET SUCCESSIONES AB INTESTATO DEFINIT.

Idem Augustus Petro gloriosissimo praefecto sacro per Orientem praetorio.

Praefatio. Cum multas et diversas leges antiquioribus temporibus promulgatas inveniamus, per
quas non iuste discrepantia successione ab intestato inter cognatos ex masculis et feminis descendentes
introducta est, necessarium esse intelleximus omnes simul cognationis ab intestato successiones per praesentem
legem clara et compendiarie distinctione definire, ut cessantibus prioribus legibus quae huc de causa
latae sunt in posterum ea sola observentur quae nunc definimus. Quoniam igitur omnis ab intestato
generis successio tribus ordinibus internoscitur, id est et ascendentium et descendentium et ex latere ve-
nentium, qui in adgnatos et cognatos dividitur, primam esse constituimus descendentium successionem.

I. Si quis igitur descendentium supersit ei qui intestatus decessit cuiuscumque sexus aut gradus,
sive ex masculina progenie sive ex feminina profectus, et sive sui iuris sive in potestate sit, is omnibus
ascendentibus et ex latere cognatis praeponatur. Licet enim qui defunctus est in alterius potestate fuerit,
tamen eius liberos, cuiuscumque sint sexus aut gradus, etiam ipsis parentibus, quorum in potestate erat

2 rubr. Περὶ ἰσότητος agnatικῶν καὶ cognatικῶν δι-
καίων Theod. || Διάταξις ML, index Ath. || Η διάταξις
Ath. in textu || 3 τὰ om. index L || ἀδγνατικά (ἀγνατικά
ind.) Ath. adgnatικά (aonaticá ind.) καὶ cognatικά L ||
δικαία om. Ath. in textu || 7 ἐώας L || 9 ἐκπεφωνημένας
L^a || 13 τῆς συγγενείας] cognationum ε || 19 τε om. B¹ ||
20 τῇ τῶν ἐκ πλαγίου B¹ τῇ om. MLB¹ || ἧτις — 21 διαι-
ρεῖται om. B || 21 adgnatus καὶ cognatus M adgnatu καὶ
cognatu (sic) L || εἶναι τῶν κατιόντων τὴν διαδο-
χὴν τυπώμεν L || 23 ἀδιαθέτως LB || 25 ἀρρενογονίας
L || 26 εἴη εἴτε ὑπεξούσιος B² || 27 συγγενῶν om. Tract
de pec. || 29 οἰουθήποτε ἂν ὡς βαθμοῦ Tract.

2 hereditatibus T || 4 sublato iure V || 6 Imp. a. T ||
9 prolatas Tru[lg.] probatas RV || 10 differentie V^a || ad
R || successoris V successiones R¹ || 12 perspeximus] cor-
rigere add. T Set feminarum add. R¹ || simi] R¹ || 13 suc-
cessionem T¹ || prae V^a || 14 compendiosa RT || depo-
nere T¹ componere R || 15 uocantibus R¹T¹ || 16 con-
stituimus nunc R || 17 genus R¹ || 18 hoc est (ab ite-
hoo est pr.) ascendentium descendentium ex latere V²
in ras. 1 vs. || 19 inter T² || 20 prima V || 23 rubr. De
hereditatibus que ab intestato deferuntur R marg. (ex
Iul.) || 26 et del. T² || sint R¹ || 27 cognato R || 28 fuerit
T vulg.] fuit RV || 29 tm R || filios Beck] filii libri ||
30 ipsi T

ὑπεξούσιος ἦν ὁ τελευτήσας, ἐπ' ἐκείνοις δηλαδὴ τοῖς πράγμασιν ἅτινα κατὰ τοὺς ἄλλους ἡμῶν νόμους τοῖς πατράσιν οὐ προσπορίζεται. ἐπὶ γὰρ τῇ χρήσει τῶν πραγμάτων τούτων ὀφειλοῦσα προσπορίζεσθαι ἢ φυλάττεσθαι τοὺς περὶ τούτων ἡμῶν νόμους τοῖς γονεῦσι φυλάττομεν· οὕτω μὲντοιγε, ὥστε εἰ τινα τούτων τῶν κατιόντων παῖδας καταλιπόντα τελευτήσας συμβαῖη, τοὺς ἐκείνου υἱοὺς ἢ θυγατέρας ἢ τοὺς ἄλλους κατιόντας εἰς τὸν τοῦ ἰδίου γονεῶς τόπον ὑπεισιέναι, εἴτε ὑπεξούσιοι τῷ τελευτήσαντι εἴτε ἀτεξούσιοι εὐρεθῆεν, τοσοῦτον ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ τελευτήσαντος λαμβάνοντας μέρος, ὅσοιδήποτε ἂν ὦσιν, ὅσον ὁ αὐτῶν γονεὺς εἰ περιττὴν ἐκομίζετο, ἥτινα διαδοχῆν in stirpes ἢ ἀρχαιότες ἐκάλεσεν. ἐπὶ ταύτης γὰρ τῆς τάξεως τὸν βαθμὸν ζητεῖσθαι οὐ βουλόμεθα, ἀλλὰ μετὰ τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων τοὺς ἐκ (τοῦ) προτελευτήσαντος υἱοῦ ἢ θυγατρὸς ἐγγόνους καλεῖσθαι θεσπιζομεν, οὐδεμιᾶς εἰσαγομένης διαφορᾶς, εἴτε ἀρρενες εἴτε θῆλειαι ὦσι, καὶ εἴτε ἐξ ἀρρογονίας εἴτε ἐκ θηληγονίας κατάγονται, εἴτε ὑπεξούσιοι εἴτε καὶ ἀτεξούσιοι εἴησαν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τῶν κατιόντων διαδοχῆς ἐτυπώσαμεν· ἀκόλουθον δὲ εἶναι συνειδόμεν καὶ περὶ τῶν ἀνιόντων διατάξασθαι, ὅπως ἂν εἰς τὴν τῶν κατιόντων κληθεῖεν διαδοχῆν.

CAPUT II.

Εἰ τοίνυν ὁ τελευτήσας κατιόντας μὲν μὴ καταλιπὼν κληρονομοῦν, πατὴρ δὲ ἢ μήτηρ ἢ ἄλλοι γονεῖς αὐτῷ ἐπιζήσουσι, πάντων τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν τούτους προτιμᾶσθαι θεσπιζομεν, ἐξηρημένων μόνων ἀδελφῶν ἐξ ἐκατέρου γονεῶς συναπτομένων τῷ τελευτήσαντι, ὡς διὰ τῶν ἐξῆς δηλωθήσεται. εἰ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνιόντων περιέσι, τούτους προτιμᾶσθαι κελύομεν, οὔτινες ἐγγύτεροι τῷ βαθμῷ εὐρεθῆεν, ἀρρενας τε καὶ θηλείας, εἴτε πρὸς μητρὸς εἴτε πρὸς πατρὸς εἴη. εἰ δὲ τὸν αὐτὸν ἔχουσι βαθμὸν, ἐξ ἴσης εἰς αὐτοὺς ἢ κληρονομία διαιρεθήσεται, ὥστε τὸ μὲν ἡμισυ λαμβάνει πάντας τοὺς πρὸς πατὸς ἀνιόντας, ὅσοιδήποτε ἂν ὦσι, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἡμισυ τοὺς πρὸς

Si igitur defunctus descendentes quidem non derelinquat heredes, pater autem aut mater aut alii parentes ei supersint, omnibus ex latere cognatis hos praeponi sancimus, exceptis solis fratribus ex utroque parente coniunctis defuncto, sicut per subsequencia declarabitur. Si autem plurimi ascendentium vivunt, hos praeponi iubemus qui proximi gradu reperiuntur masculos et feminas, sive materni seu paterni sint. Si autem eundem gradum obtinent, ex aequo inter eos hereditas dividitur, ut medietatem quidem accipiant omnes a patre ascendentes, quantumque fuerint, medietatem vero reliquam a matre

c. II Eἰ τοίνυν — 29 συναπτομένων et 569, 2 εἰ δὲ μετὰ — 13 δεδώκαμεν νόμον ex B habet Tractatus de peculii l. c.

is qui defunctus est, praeponi iubemus, in illis scilicet rebus quae secundum alias leges nostras patribus non adquiruntur. De usufructu enim harum rerum qui iis aduari vel servari debet leges nostras de his latas parentibus servamus; ita tamen ut si quem horum descendendum liberis relicto decedere contigerit, illius filii aut filiae aut reliqui descendentes in parentis sui locum succedant, sive in potestate defuncti sive sui iuris inveniuntur, tantam ex hereditate defuncti partem accepturi, quotquot sint, quantum parens ipsorum si superstes esset accepturus esset, quam successionem in stirpes antiquitas vocavit. In hoc enim ordine gradum requiri nolumus, sed cum filiis et filiabus nepotes ex praemortuo filio filiae vocari sancimus, neve ulla differentia inducatur utrum masculi an feminae sint, et utrum ex masculina an ex feminina progenie descendant, utrum in potestate an etiam sui iuris sint. Et haec quidem de descendendum successione statuimus: consequens autem esse nobis visum est etiam de ascendentibus decernere, quomodo ad descendendum successionem vocentur.

II. Si igitur defunctus descendentes quidem heredes non reliquerit, pater autem vel mater vel alii parentes ei superstes sint, omnibus ex latere cognatis eos praeponi sancimus, exceptis solis fratribus defuncto ex utroque parente coniunctis, sicut per ea quae sequuntur declarabitur. Quodsi multi ascendentium supersint, eos anteponi iubemus, qui gradu propiores inveniuntur, tam masculos quam feminas, sive materni sive paterni sint. Si autem eundem gradum obtinent, ex aequo inter eos hereditas dividitur, ut dimidiam partem omnes paterni ascendentes accipiant, quantumque sint, reliquam autem dimidiam ma-

2 νόμους] Cod. 6, 61, 6. 8 || 3 προσπορίζονται Tract. || τῇ χρήσει] ὧν ἢ χρήσις L² || 4 ὀφειλοῦσα M] ὀφείλουσι L¹ ὀφείλει L² ὧν (sic B^s, ἢ B^l, ἢ Tract.) ὀφείλουσι B || 12 λαμβάνοντας B^s || ὅσον ἑαυτῶν ὁ γονεὺς B^s || 14 in stirpes ML^ε] κατὰ σειρὰν v. v. L κατὰ σειρὰν ἐξ ἴσης B, τοῦ γένους in marg. manus recentissima M || 16 τοῦ add. Haloander || 17 ἐγγόνους B^s || 19 εἰς B || καὶ om. B^s || 20 κατάγονται Scrimger || καὶ om. B^s || 22 διεντυπώσαμεν LB^l || δὲ om. L || 25 καταλιπὼν Tract. || 26 αὐτῶν L αὐτοῦ B^s || 28 μόνων om Tract. || 29 ἀδελφῶν M^ε] ἀδελφῶν καὶ ἀδελφοπαίδων LB (ex nov. CXXVII, 1 interpolata, cf. ad 569, 2. 8) || 32 εἴτινες M || 33 θῆλειαι B^s || εἴτε πρὸς πατὸς εἴτε πρὸς μητρὸς L? B (cf. ad ε) || 35 εἰς αὐτοὺς] αὐτοῖς B^s

1 in illis] illi T || 2 leges nostras alias T || parentibus V || 3 earum VT] harum R vulg. || quibus debet V quae debent T² || 5 tm RV || 6 relinquentes T || 7 illis T¹ || 8 locum vulg. || 9 inueniatur RVT, corr. vulg. || de hereditate] ***** V¹ || 15 differentie V || 16 seu femine V] sive feminae RT vulg. || et om. RT || 17 sive feminarum V || 18 sive sub T vulg. || 19 deposuimus R¹ || 21 quodammodo T¹ || 22 vocentur vulg. || 26 autem om. T || aut alii] alii alii V^a || 27 eis V || 29 parentes R¹ || coniunctis V coniuncti coniunctis R¹ || defunctos V || 30 sin V || 31 uiuunt RV] iuuerit T || hos] hoc R^s ** V¹ || 32 sive materni seu paterni V] sive paterni sive materni RT vulg. || 33 habet R¹ || 34 hereditas om. V || diuidatur R vulg. || 35 descendentes V || 36 aliquam V || a matre om. R

μητρός ἀνιόντας, ὅσον δὴ ποτε ἂν αὐτοὺς εὐρεθῆναι συμβαίη. εἰ δὲ μετὰ τῶν ἀνιόντων εὐρεθῶσιν ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφαὶ ἐξ ἐκατέρων γονέων συναπτόμενοι τῇ τελευτήσαντι, μετὰ τῶν ἐγγυτέρων τῷ βαθμῷ ἀνιόντων κληθήσονται, εἰ καὶ πατήρ ἢ μήτηρ εἴησαν, διαουμένης εἰς αὐτοὺς δηλαδὴ τῆς κληρονομίας κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμὸν, ἵνα καὶ τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἀδελφῶν ἕκαστος ἴσην ἔχῃεν μοῖραν. οὐδεμίαν χρῆσιν ἐκ τῆς τῶν υἱῶν ἢ θυγατέρων μοίρας ἐν τούτῳ τῷ θεματι δυναμένου τοῦ πατρὸς ἑαυτῷ παντελῶς ἐκδικεῖν, ἐπειδὴ ἀντὶ ταύτης τῆς χρήσεως μέρος αὐτῷ τῆς κληρονομίας καὶ κατὰ δεσποτείας δίκαιον διὰ τοῦ παρόντος δεδώκαμεν νόμον. οὐδεμίαν φυλαττομένης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν προσώπων τούτων, εἴτε θῆλειαι εἴτε ἄρρενες εἴησαν οἱ πρὸς τὴν κληρονομίαν καλούμενοι, καὶ εἴτε δι' ἄρρενος ἢ θήλεος προσώπου συναπτόνται, καὶ εἴτε αὐτεξούσιος εἴτε ὑπεξούσιος ἦν ὃν διαδέχονται.

Ἐπιλοιπόν ἐστὶν ἵνα καὶ τὴν τρίτην ὀρίσωμεν τάξιν, ἣτις ἐκ πλαγίον καλεῖται καὶ εἰς ἀγνατοὺς καὶ 20 cognatos διαιρεῖται, ἵνα καὶ τούτου τοῦ μέρους διατυπωθέντος πανταχόθεν ὁ νόμος τέλειος εἰρηθεῖ.

ascendentes, quoscumque eos inveniri contigerit. Si vero cum ascendentibus inveniuntur fratres aut sorores ex utrisque parentibus coniuncti defuncto, cum proximis gradu ascendentibus vocabuntur, si et pater aut mater fuerint, dividenda inter eos quippe hereditate secundum personarum numerum, uti et ascendentium et fratrum singuli aequalem habeant portionem. Nullum usum ex filiorum aut filiarum portione in hoc casu valente patre sibi penitus vindicare, quoniam pro hac usus portione hereditatis ius et secundum proprietatem per praesentem dedimus legem. Differentia nulla servanda inter personas istas, sive feminae seu masculi fuerint qui ad hereditatem vocantur, et sive per masculi seu per 15 feminae personam copulantur, et sive suae potestatis seu sub potestate fuerit cui succedunt.

Reliquum est ut tertium ordinem decernamus, qui 20 vocatur ex latere et in agnatos cognatosque dividitur, ut et hac parte disposita undique perfecta lex inveniatur.

CAPUT III.

Εἰ τοίνυν ὁ τελευτήσας μήτε κατιόντας μήτε ἀνιόντας καταλείψει, πρῶτους πρὸς τὴν κληρονομίαν καλούμεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφάς τοὺς ἐκ τοῦ 25 αὐτοῦ πατρὸς καὶ τῆς αὐτῆς μητρός τεχθέντας, αὐτὸς καὶ μετὰ τῶν πατέρων πρὸς τὴν κληρονομίαν ἐκαλέσαμεν. τούτων δὲ μὴ ὑπόντων ἐν δευτέρῳ τάξει ἐκείνοὺς τοὺς ἀδελφοὺς πρὸς τὴν κληρονομίαν καλοῦμεν, οἵτινες ἐξ ἐνὸς γονέως συναπτόνται τῷ τελευτήσαντι, 30 εἴτε διὰ τοῦ πατρὸς μόνου εἴτε διὰ τῆς μητρός. εἰ δὲ τῷ τελευτήσαντι ἀδελφοὶ ὑπέησαν καὶ ἕτερον ἀδελφῶν ἢ ἀδελφῆς προτελευτησάντων παῖδες, κληθήσονται πρὸς τὴν κληρονομίαν οὗτοι μετὰ τῶν πρὸς πατρός καὶ πρὸς μητρός θείων, ἄρρένων τε καὶ θηλειῶν, καὶ 35 ὁσοῖδη ποτε ἂν ὦσι, τοσοῦτον ἐκ τῆς κληρονομίας λήφονται μέρος ὅσον ὁ αὐτῶν γονεὺς ἡμέλλη λαμβάνειν

Si igitur defunctus neque descendentes neque ascendentes reliquerit, primum ad hereditatem vocamus fratres et sorores ex eodem patre et ex eadem 25 matre natos, quos etiam cum patribus ad hereditatem vocavimus. His autem non existentibus in secundo ordine illos fratres ad hereditatem vocamus qui ex uno parente coniuncti sunt defuncto, sive per patrem solum seu per matrem. Si autem defuncto fratres fuerint et alterius fratris aut sororis praemortuorum filii, vocabuntur ad hereditatem isti cum de patre et matre thiis masculis et feminis, et quantumcumque fuerint, tantam ex hereditate portionem percipient, quantam eorum parens futurus esset acci-

terni ascendentes, quocumque forte inventi sint. Si autem cum ascendentibus inveniuntur fratres vel sorores defuncto per utrumque parentem coniuncti, cum propioribus gradu ascendentibus vocabuntur, etiamsi pater aut mater sint; hereditate scilicet inter eos pro numero personarum dividenda, ut tam ex ascendentibus quam ex fratribus aequalem quisque partem habeat. Neve ullum usumfructum ex filiorum aut filiarum portione in hoc casu sibi omnino vindicare patri liceat, quoniam pro hoc usufructu partem ei hereditatis ipso dominii iure per praesentem legem dedimus. Neve ulla differentia inter has personas observetur, utrum feminae an masculi sint qui ad hereditatem vocantur, et utrum per masculum an per feminam coniungantur, et utrum sui iuris an in potestate fuerit is cui succedunt.

Reliquum est ut tertium quoque ordinem definiamus, qui ex latere appellatur et in agnatos et cognatos dividitur, ut hac quoque parte definita lex undique perfecta appareat.

III. Si igitur defunctus neque descendentes neque ascendentes reliquerit, primos ad hereditatem vocamus fratres et sorores ex eodem patre et eadem matre genitos, quos etiam cum parentibus ad hereditatem vocavimus. His autem non exstantibus in secundo ordine illos fratres ad hereditatem vocamus, qui ex uno parente copulantur defuncto, sive per patrem solum sive per matrem. Quodsi defuncto fratres extent et alterius iam defuncti fratris sororisve filii, hi cum thiis paternis et maternis, tam masculis quam feminis, ad hereditatem vocabuntur, et quocumque sint, tantam ex hereditate partem capient quantam

2 ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφαὶ Mε] ἢ ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφῶ-
 παιδές, s. v. ἢ ἀδελφαὶ L ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφῶπαιδές B^s
 v. l. ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφαὶ ἢ (ἢ om. B^s) καὶ ἀδελφῶπαιδές
 B^s v. l., B^f ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ ἢ ἀδελφῶπαιδές Tract.
 (cf. ad 568, 29. 569, 8. 26. 570, 19) || 3 sq. ἐξ — τελευ-
 τήσαντι om. Tract. || 4 ἐγγυτέρω Tract. || 6 δηλαδὴ om.
 Tract. || 7 τῶν προσώπων] ἰν κάπιτα s. v. L || 8 ἔχουεν
 MB] ἔχει L^a ἔχη L^b. ἔχει cum Haloandro vulg. (B^f) ||
 μοῖραν] ἀλλὰ καὶ οἱ ἀδελφῶπαιδές τὴν μοῖραν τοῦ ἰδίου
 γονέως λαμβάνουσιν (λαμβάνουσιν B) add. LB Tract.
 (cf. ad 568, 29. 569, 2. 26. 570, 19) || 9 ἢ om. L^a || 10 ἑαυ-
 τῶν L || 11 ἀντὶ ταύτης τῆς χρήσεως μέρος αὐτῶ] pro
 hac usum portione s] || 12 καὶ om. Tract. || 16 θήλεως MB^f ||
 20 καὶ εἰς — διαιρεῖται om. B || adgnatous καὶ κογγά-
 tous M ἀδγνάτους ἢ κογγάτους L || 22 εὐρεθῆ B^s || 23
 * μηδὲ — μηδὲ libri || 24 καταλείρη B^f vulg. || πρὸς εἰς
 (om. v. l.) B^s || 26 τεχθέντας] ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἀδελφῶ-
 παιδας add. LB (cf. ad 568, 29. 569, 2. 8) || 31 εἴτε διὰ
 τῆς] ἢ τῆς L || εἰ δὲ] καὶ εἴγε B^s || 36 ὁσοῖδη ποτε] ὡς
 δήποτε M || 37 ἡμελλε LB^s

3 utriusque V || defuncti V, cum multo magis ergo
 cum ulterioribus add. R¹ || 4 si] set R¹ || et] etsi R
 5 aut] et V || fuerint vulg.] fuerunt (fuerit T) libri ||
 diuidendam V || 7 habent T || 9 pater R¹ V || 11 secundum
 om. T || per om. T¹ || legem dedimus T || 13 siue masculi
 siue femine T || seu V] siue R vulg. || masculi] **** R¹ ||
 fuerit T || 14 et om. T || seu per] per om. T || 15 potestates
 V^a || 16 siue T vulg. || fuit R¹ || cui] qui R³ || 19 ut] in
 R¹ || tertium] interium T¹ || 20 uocantur V || in] inter
 R² || 21 ac V¹ || 23 neque ascendentes neque descen-
 dentes V, ultimas litteras es et quae sequuntur usque ad 27
 his non existen] scripsit V² in ras. 3 versuum || 24 relin-
 querit R² relinquere R¹ || primos R vulg. || 25 ex eadem
 ex om. V⁽²⁾ || 26 etiam om. V⁽²⁾ || 27 uocamus (uocamur
 T¹) VT || autem om. V⁽²⁾ || 30 partem R¹ || 31 fuerit R¹
 fuere T || et] * V¹ || 32 filii] et filii V¹ || 33 de om. V ||
 thiis T² in ras. || 34 tanta V || percipient portionem
 T vulg.

εἰ ἐπέζησεν. ὄθεν ἀκόλουθόν ἐστιν, ἵνα εἰ τυχὸν ὁ
 προτελευτήσας ἀδελφός, οὗ οἱ παῖδες περίεσι, δι'
 ἑκατέρου γονέως τῶ νῦν τελευτήσαντι προσώπῳ συν-
 ἦπιετο, οἱ δὲ περιόντες ἀδελφοὶ διὰ τοῦ πατρὸς
 μόνου τυχὸν ἢ τῆς μητρὸς αὐτῶ συνήπιοντο, προτι-
 μηθῶσιν οἱ τούτου παῖδες τῶν ἰδίων θείων, εἰ καὶ
 τρίτου εἰς βαθμοῦ (εἴτε πρὸς πατρός εἴτε πρὸς μη-
 τρὸς εἴησαν οἱ θεῖοι, καὶ εἴτε ἄρρηνες εἴτε θῆλειαι),
 ὡςπερ ὁ αὐτῶν γονεὺς προτεμιμάτο εἰ περιῆν. καὶ ἐκ
 τῶν ἐναντίων, εἰ ὁ μὲν περιῶν ἀδελφός ἐξ ἑκατέρου
 γονέως συνάπτεται τῶ τελευτήσαντι, ὁ δὲ προτελε-
 ντήσας δι' ἐνὸς γονέως συνήπιετο, τοὺς τούτου παῖδας
 ἐκ τῆς κληρονομίας ἀποκλείομεν, ὡςπερ καὶ αὐτοὺς εἰ
 περιῆν ἐξουλειετο. τὸ δὲ τοιούτου προνόμιον ἐν ταύτῃ
 τῇ τάξει τῆς συγγενείας μόνοις παρέχουσαν τοῖς τῶν
 ἀδελφῶν ἄρρηνων ἢ θηλειῶν νίοις ἢ θυγατράσιν,
 ἵνα εἰς τὰ τῶν ἰδίων γονέων δίκαια ὑπεισέλθωσιν,
 οὐδενὶ δὲ ἄλλῳ παντελῶς προσώπῳ ἐκ ταύτης τῆς
 τάξεως ἐρχομένῳ τούτο τὸ δίκαιον συγχωροῦμεν. ἀλλὰ
 καὶ αὐτοῖς τοῖς τῶν ἀδελφῶν παισὶ τότε ταύτην τὴν
 εὐεργεσίαν παρέχουσαν, ὅτε μετὰ τῶν ἰδίων κινούνται
 θείων ἄρρηνων τε καὶ θηλειῶν, εἴτε πρὸς πατρός
 εἴτε πρὸς μητρὸς εἰεν. εἰ δὲ μετὰ τῶν ἀδελφῶν τοῦ
 τελευτήσαντος καὶ ἀνιόντες, ὡς ἤδη προείπομεν, πρὸς
 τὴν κληρονομίαν καλοῦνται, οὐδενὶ τρόπῳ πρὸς τὴν
 ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τῆς ἀδελ-
 φῆς παιδας καλεῖσθαι συγχωροῦμεν, οὐδὲ εἰ ἐξ ἑκα-
 τέρου γονέως ὁ αὐτῶν πατὴρ ἢ μήτηρ συνήπιετο τῶ
 τελευτήσαντι. ὅποτε τοῖνυν τοῖς τῶν ἀδελφοῦ καὶ τῆς
 ἀδελφῆς παισὶ τοιούτου προνόμιον δεδώκαμεν, ἵνα τὸν
 τῶν γονέων ὑπεισιόντες τόπον μόνοι τρίτου ὄντες
 βαθμοῦ μετὰ τῶν ἐκ δευτέρου βαθμοῦ πρὸς τὴν κλη-
 ρονομίαν καλῶνται, ἐκεῖνο πρόδηλόν ἐστιν, ὅτι τῶν
 θείων τοῦ τελευτήσαντος ἄρρηνων τε καὶ θηλειῶν,
 εἴτε πρὸς πατρός εἴτε πρὸς μητρὸς εἴησαν, προτιμῶν-
 35
 1 ἔχουσαν. εἰ δὲ μήτε ἀδελφοῦς μήτε παῖδας ἀδελ-
 φῶν, ὡς εἰρήκαμεν, ὁ τελευτήσας καταλείπει, πάντας
 τοὺς ἐφεξῆς ἐκ πλαγίου συγγενεῖς πρὸς τὴν κληρο-
 40
 νομίαν καλοῦμεν κατὰ τὴν ἐνὸς ἐκάστου βαθμοῦ προτι-
 μῶσιν, ἵνα οἱ ἐγγύτεροι τῶ βαθμῷ αὐτοῦ τῶν λοι-

pero si superstes esset. Unde consequens est, ut
 si forte praemortuus frater, cuius filii vivunt, per
 utrumque parentem nunc defunctae personae iunge-
 batur, superstitis autem fratres per patrem solum
 5 forsitan aut matrem ei iungebantur, praepo-
 nantur istius filii propriis thiiis, licet tertio sint gradu (sive
 a patre sive a matre sint thii, et sive masculi sive
 feminae), sicut eorum parens praeponebatur, si vi-
 veret. Et e diverso, si quidem superstes frater ex
 10 utroque parente coniungitur defuncto, praemortuus
 autem per unum parentem iungebatur, huius filios
 ab hereditate excludimus, sicut ipse si viveret ex-
 cludebatur. Huiusmodi vero privilegium in hoc ordi-
 ne cognationis solis praebemus fratrum masculo-
 15 rum aut feminarum filiis aut filiabus, ut in suorum
 parentum iura succedant; nulli (autem) alii omnino
 personae ex hoc ordine venienti hoc ius largimur.
 Sed et ipsis fratrum filiis tunc hoc beneficium conferi-
 mus, quando cum propriis iudicantur thiiis masculis et
 20 feminis, sive paterni sive materni sint. Si autem
 cum fratribus defuncti etiam ascendentes, sicut iam
 diximus, ad hereditatem vocantur, nullo modo ad
 successionem ab intestato fratris aut sororis filios
 vocari permittimus, neque si ex utroque parente eo-
 25 rum pater aut mater defuncto iungebatur. Quando-
 quidem fratris et sororis filiis tale privilegium de-
 derimus, ut in propriorum parentum succedentes
 locum soli in tertio constituti gradu cum his qui in
 secundo gradu sunt ad hereditatem vocentur, illud
 30 palam est quia thiiis defuncti masculis et feminis
 sive a patre sive a matre praepo-
 nantur, si etiam illi
 tertium similiter cognationis obtineant gradum.

1 Si vero neque fratres neque filios fratrum, sicuti
 diximus, defunctus reliquerit, omnes deinceps a la-
 tore cognatos ad hereditatem vocamus secundum
 uniuscuiusque gradus praerogativam, ut viciniore

parens eorum accepturus erat, si viveret. Unde consequens est, ut si forte frater iam defunctus, cuius
 filii supersunt, per utrumque parentem ei qui modo decessit copulabatur, superstitis autem fratres per
 patrem solum forte vel matrem ei copulabatur, filii eius patris suis praeferebantur, etiam si tertio gradu
 sint, sive paterni sive materni sint thii, sive masculi sive feminae, sicut pater eorum praeferebatur, si
 superstes esset. Atque ex contrario si superstes frater per utrumque parentem coniungitur defuncto, is
 autem qui ante decessit per unum parentem coniungebatur, filios eius ab hereditate excludimus, quemad-
 modum ipse quoque si superstes esset excluderetur. Huiusmodi autem privilegium in hoc cognationis
 ordine solis praebemus fratrum vel sororum filiis filiabusque, ut in parentum suorum iura succedant, nulli
 vero omnino alii personae ex hoc ordine venienti hoc ius concedimus. Sed et ipsis fratrum filiis tum
 illud beneficium praebemus, ubi cum thiiis suis certant et masculis et feminis, sive paterni sive materni
 sint. Si vero cum fratribus defuncti etiam ascendentes, uti supra diximus, ad hereditatem vocantur, nullo
 modo ad successionem ab intestato fratris vel sororis filios vocari permittimus, ne tum quidem si ex
 utroque parente pater eorum vel mater defuncto coniunctus erat. Quoniam igitur fratris et sororis filiis
 eiusmodi privilegium dedimus, ut in locum parentum succedentes soli, cum tertio gradu sint, cum iis qui
 secundo gradu sunt ad hereditatem vocentur, illud manifestum est eos defuncti thiiis et masculis et feminis,
 sive paterni sive materni sint, praeferrari, etiam si illi quoque tertium pariter cognationis gradum obtineant.
 1 Si vero neque fratres neque fratrum filios, uti diximus, defunctus reliquerit, omnes deinceps ex latere
 cognatos ad hereditatem vocamus secundum uniuscuiusque gradus praerogativam, ut propinquiores gradu

1 ἐζησεν B² || 2 οἱ παῖδες] νίοι B² v. l. || 4 περιζιόν-
 τες (εἰ in ras.) M || διὰ] παρὰ B¹ || 6 τούτου] τοιού-
 του L || εἰ (om. M^a) καὶ ML] καὶ B || 7 ὡς B || πατρὸς
 εἴησαν οἱ (οἱ om. B¹) θεῖοι εἴτε πρὸς μητρὸς LB ||
 10 τοῦ ἐναντίου L || ὁ om. L^a || 12 τούτου] τοιοῦτους
 L || 13 ἐκ om. B² || 16 νίοις] ἢ νίοις B¹ || 19 ἀλλὰ καὶ —
 28 τῶ τελευτήσαντι om. LB (cf. ad 568, 29. 569, 2. s. 26) ||
 30 τὸν om. M τὸ L^a || 32 ἐκ δευτέρου M^ε] ἐκ πρώτου
 καὶ δευτέρου LB || 33 καλῶνται B] καλοῦνται ML ||
 34 θηλειῶν, εἴτε] θηλειῶν, καὶ εἴτε B¹ || 38 καταλείρη
 B¹ vulg.

3 utrumque parentem Spangenberg] utramque (utr-
 que R) partem libri || nunc] non R¹ del. R³ || iungeban-
 tur R²T¹ ei iungebantur V || 4 partem R¹ || 5 ei erasum
 in V || 6 istis T¹ isti T² || 7 sin thii R || et om. T || sive

masculi om. R¹ || 8 praepo-neretur T vulg. || 9 et hic
 add., ante ex utroque del. vulg. || superstes] est super-
 stes T || frater et ex (*** ex R¹) libri || 10 parte R¹ ||
 coniungerit T¹ || 16 iura vulg.] iure libri || nulli alie
 V¹ nulle alio T¹; autem addidi || 18 et om. T || con-
 ferimus T^a, conferimus — iudicantur tribus scr. V²
 in ras. 1 vs. || 19 thiiis RV²T¹ tribus V(2) *is V¹ ||
 21 etiam] et T || 23 successiones T^a || aut] uel T || 25 iun-
 gebatur V² in ras. iungebatur (sic) R¹ iungebantur T ||
 26 patris V^a || dedimus vulg. || 27 priorum T || 28 locum
 soli RV²T¹ solis locum T¹ soli locum T² || 30 quia]
 qui a T¹ || defunctis R defunctus V || 31 sive a matre
 sive a patre T || illi etiam V || 37 si vero] sive V^a ||
 fratrum V || sicut T vulg. || 38 defunctis V^b || 40 prae-
 rogativam (praerogativam sententiam altera vice R²) —
 571, 2 eiusdem gradus hiiis scripsit R¹ || ut] aut R¹

πῶν προτιμῶνται. εἰ δὲ πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ εὐρεθῶσι, κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμὸν μεταξὺ αὐτῶν ἡ κληρονομία διαιεθεῖται, ὅπερ in capita οἱ ἡμέτεροι λέγουσι νόμοι.

gradu ipsi reliquis praeponantur. Si autem plurimi eiusdem gradus inveniantur, secundum personarum numerum inter eos hereditas dividitur, quod in capita nostrae leges appellant.

CAPUT IV.

Οὐδεμίαν δὲ εἶναι βουλόμεθα διαφορὰν ἐν οἰαδῇ- 5 ποτε διαδοχῇ ἢ κληρονομίᾳ μεταξὺ τῶν πρὸς τὴν κληρονομίαν καλουμένων ἀρρένων ἢ θηλειῶν, οὓς πρὸς τὴν κληρονομίαν κοινῶς ὠρίσαμεν καλεῖσθαι, εἴτε δι' ἄρρενος εἴτε διὰ θήλειος προσώπου συνήπτοντο τῷ τελευτήσαντι· ἀλλ' ἐπὶ πασῶν τῶν διαδοχῶν τὴν 10 τῶν ἀδγνῶν τε καὶ cognatῶν διαφορὰν ἀργεῖν κελεύομεν, εἴτε διὰ θήλυ προσώπου εἴτε δι' ἐμαγκυπῆτος ἢ ἕτερον οἰουθήποτε τρόπον τοῖς προτέροις ἐτρακταῖζετο νόμοις, καὶ πάντας δίχα τινὸς τοιαύτης διαφορᾶς κατὰ τὸν τῆς ἰδίας συγγενείας βαθμὸν εἰς 15 τὴν ἐξ ἀδιαθέτου τῶν συγγενῶν διαδοχὴν ἐλθεῖν κελεύομεν.

Nullam vero esse volumus differentiam in qua-cumque successione aut hereditate iuter eos qui ad hereditatem vocantur masculos ac feminas, quos ad hereditatem communiter definivimus vocari, sive per masculi seu per feminae personam defuncto iungebantur, sed in omnibus successionibus agnatorum cognatorumque differentiam vacare praecipimus, sive per femineam personam sive per emancipationem vel per alium quemlibet modum prioribus legibus tractabatur, et omnes sine qualibet huiusmodi differentia secundum proprium cognationis gradum ad cognatorum successione ab intestato venire praecipimus.

CAPUT V.

Ἐξ ὧν δὲ περὶ τῆς κληρονομίας εἰρηκαμέν τε καὶ διετυπώσαμεν, καὶ τὰ περὶ τῆς ἐπιτροπῆς δῆλα καθ' 20 εἶσηκε. θεσιζόμεν γὰρ ἕκαστον κατὰ τὸν βαθμὸν καὶ τὴν τάξιν, καθ' ἣν πρὸς τὴν κληρονομίαν καλεῖται ἢ μόνος ἢ μεθ' ἑτέρων, καὶ τὸ λειτουργήμα τῆς ἐπιτροπῆς ὑπελθεῖν, οὐδεμιᾶς οὐδὲ ἐν τούτῳ τῷ μέρει διαφορᾶς εἰσαγομένης ἐκ τῶν ἀδγνῶν ἢ cognati- 25 κῶν δικαίων, ἀλλὰ πάντων ὁμοίως εἰς τὴν ἐπιτροπὴν καλουμένων τῶν τε δι' ἀρρενογονίας τῶν τε διὰ θη- λυγονίας τῶ ἀνήθω συναπτομένων. ταῦτα δὲ λέγομεν, εἰ ἄρρενες καὶ τέλειοι τὴν ἡλικίαν εἴησαν καὶ ὑπὸ μηδενὸς νόμου κωλύονται τὴν ἐπιτροπὴν ὑπελθεῖν μηδὲ ἐξουσιαστίον ἀρμοζούση αὐτοῖς κέρχρηται. ταῖς 30 γὰρ γυναιξὶ καὶ ἡμῖς ἀπαγορευόμεν τὰ τῆς ἐπιτροπῆς ὑπελθεῖν λειτουργήματα, εἰ μὴ μήτηρ ἢ μάμη εἴη· ταῦταις γὰρ μόναις κατὰ τὴν τῆς κληρονομίας τάξιν καὶ τὴν ἐπιτροπὴν ὑπελθεῖν ἐφίμεν, ἐὰν ἐν ὑπομή- 35 μασι καὶ γάμοις ἑτέροις καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Βελλεα- νείου δόγματος ἀπαγορεύσασσι. ταῦτα γὰρ φυλάττου- σαι πάντων τῶν ἐκ πλαγίον συγγενῶν εἰς τὴν ἐπι- τροπὴν προτιμηθήσονται, τῶν testamentariῶν μόνων ἐπιτρόπων προλαμβάνόντων αὐτάς· τὴν γὰρ τοῦ τε- λευτήσαντος βούλησιν τε καὶ ἐπιλογὴν προτιμᾶσθαι 40

Ex his autem, quae de hereditate diximus et dispo- sumus, et quae de tutela sunt manifesta consistunt. Sancimus enim unumquemque secuum gradum et ordinem, quo ad hereditatem vocatur aut solus aut cum aliis, et functionem tutelae suscipere, nulla neque in hac parte differentia introducenda de agna- torum seu cognatorum iure, sed omnibus similiter ad tutelam vocandis quique ex masculorum quique ex feminarum prole descendunt minori coniuncti. Haec autem dicimus, si masculi et perfectae aetatis sint et nulla lege prohibeantur tutelam suscipere neque excusatione competenti sibimet utuntur. Mulieribus enim etiam nos interdiximus tutelae subire officium, nisi mater aut avia fuerit: his enim solis secundum hereditatis ordinem et tutelam subire per- mittimus, si inter gesta et nuptiis aliis et auxilio Velleiani senatusconsulti renuntiant. Haec enim ser- vantes omnibus a latere cognatis ad tutelam praeponuntur, testamentariis solis tutoribus praecedentibus eas: defuncti namque voluntatem et electionem prae-

v. 30 — 572, 10 summa Ath. repetitur in paratitlis Ath. 13 § 9.

ipsi ceteris praeponantur. Quodsi multi eiusdem gradus inveniantur, pro numero personarum inter eos hereditas dividetur, id quod in capita leges nostrae appellant.

IV. Nullam autem differentiam esse volumus in ulla successione aut hereditate inter eos qui ad hereditatem vocantur masculos et feminas, quos communiter ad hereditatem vocari constituimus, sive per masculum sive per feminam defuncto coniungebantur; sed in omnibus successionibus agnatorum et cognatorum differentiam cessare iubemus, sive propter femininam personam sive propter emancipationem vel alium quemlibet modum prioribus legibus tractabatur, atque omnes sine ulla cuiusmodi differentia secundum cognationis suae gradum ad cognatorum ab intestato successione venire iubemus.

V. Ex iis autem quae de hereditate diximus et constituimus etiam quae ad tutelam pertinent manifesta sunt. Sancimus enim, ut quo quisque gradu et ordine ad hereditatem vel solus vel cum aliis vocatur, etiam munus tutelae suscipiat, neve ulla differentia ne hac quidem in parte per agnatis aut cognationis iura introducatur, sed omnes similiter ad tutelam vocentur tam qui ex masculina progenie quam qui ex femina impuberi coniunguntur. Haec autem dicimus, si masculi et perfectae aetatis sint nec ulla lege tutelam suscipere prohibeantur neque excusatione utantur. Mulieres enim nos quoque tutelae munera subire velamus, nisi mater vel avia sit: his enim solis secundum ordinem hereditatis etiam tutelam suscipere permittimus, si actis intervenientibus et nuptiis aliis et beneficio Velleiani SCli renuntiaverint. Haec enim si observent, omnibus ex latere cognatis ad tutelam praeponentur, ut soli testamentarii tutores eas praecedant: nam defuncti voluntatem et electionem praeferrere volumus. Si vero

3 in capita M] ἐνκαπίτα L κατὰ κεφαλὴν ἤτοι προσω-
 ωπικῶς (προσωπικῆν L) L s. v., B || 5 βουλόμεθα εἶ-
 ναι L || 6 διακατοχῇ B^s || 7 ἢ] ac ε || 9 θήλειος LB^f ||
 11 τῶν ἀδγνῶν τε καὶ cognatῶν M τῶν ἀδγνῶν τε
 καὶ κογγάτων L ἐξ (τῶν ἐξ B^f) ἀρρενογονίας τε (τε
 om. B^f) καὶ θηλυγονίας B || 12 διὰ μαγκυπῆτος L δι'
 αὐτεξουσιότητα B || 13 ἢ ἕτερον] vel per alium ε || 14
 ἐτρακταῖζετο ML] διεσκοπεῖτο B || διαφορᾶς τοιαύ-
 της L || 15 ἰδίας] οἰκίας B^f || 24 ἀδγνῶν M ἀδ-
 γνῶν L || κογγῶν ML] 28 ἴσαν L || 32 λει-
 τουργήματα] officium ε || 35 βελλεανείου M βελλεανείου
 L || 36 ἀπαγορεύσασσι L renuntiant ε || 38 testameta-
 riῶν M τε ε (i. e. τε καὶ) tamentariῶν L

3 diuiditur VT] diuidatur R vulg. || in capituita (sic)
 nostrae legis V¹ || 4 appellantur T¹ || 5 vero om. T || esse
 uolumus V] esse uolumus esse R uolumus esse T vulg. ||
 6 hereditate inter cet.] te inter — 9 personam scr. R²
 in ras. 2 versuum || 9 masculini RT || 12 femine T¹ ||
 13 modum quemlibet T || tractabat T¹ || 16 ab intesto
 (sic) praecipimus venire T || 18 rubr. De legitima tutela
 et de matre et avia tutelam liberorum aministrantibus
 (aministrantibus liberorum T) RT in marg. (ex Iul.) ||
 20 enim om. V || 21 quod V || uocantur RVT¹ || soli
 T¹ || 27 et om. R || 29 sibi metuuntur T || 30 etiam] et
 T || telele subite T¹ subire telele R || 31 fuerit vulg.]
 fuerint RVT || 33 si] ita si V || 34 Velleiani om. T || hoc
 T || 35 proponuntur V

βουλόμεθα. εἰ δὲ πολλοὶ τὸν αὐτὸν τῆς συγγενείας ἔχοντες βαθμὸν καλοῦνται πρὸς τὴν ἐπιτροπήν, κελύομεν αὐτοὺς κοινῇ συναλλθόντας παρὰ τῶ ἀρχόντι, ᾧ τούτου μέλει τοῦ μέρους, ἕνα ἢ καὶ πλείονας, ὅσοι πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς οὐσίας ἀρκούσιν, ἐξ αὐτῶν ἐπιλέξασθαι καὶ ὀνομάσαι, καὶ τούτον ἢ τούτους τὰ τοῦ ἀνήθου πράγματα διοικεῖν, τοῦ τῆς ἐπιτροπῆς κινδύνου πᾶσιν ἐπιχειμένον τοῖς πρὸς τὴν ἐπιτροπήν καλουμένοις, καὶ τῶν οὐσιῶν αὐτῶν σιωπηρῶς ὑποκειμένων τῷ ἀνήθῳ ὑπὲρ ταύτης τῆς διοικήσεως. 10

CAPUT VI.

Ταῦτα δὲ πάντα ὅσα περὶ διαδοχῶν τοῦ γένους ἐθεσπίσαμεν ἐπ' ἐκείνοις βουλόμεθα κρατεῖν, ὅσοι τῆς καθολικῆς ὑπάρχουσι πίστεως. ἐπὶ γὰρ τοῖς αἰρετικοῖς τοὺς ἤδη παρ' ἡμῶν τεθέντας νόμους βεβαίους εἶναι κελύομεν μηδένα καινισμόν ἢ ἐλάττωσιν ἐκ τοῦ παρόντος ὑφισταμένους νόμου. ἄπερ τοίνυν διὰ ταύτης τῆς διατάξεως τῆς εἰς τὸ διηγεῖς φυλαχθσομένης ἢ ἡμετέρα ἐθεσπίσας γαληρότης, ἐπ' ἐκείνοις βουλόμεθα κρατεῖν τοῖς θέμασιν, αἵτινα ἐκ προοιμίων τοῦ Ἰουλιου μὲν τῆς παρουσίας ἐκτῆς ἐπινημησεως 20 συνέβη ἢ καὶ μετὰ ταῦτα συμβήσεται. τὰ γὰρ παραβόντα θέματα τὰ μέχρι τοῦ μνημονευθέντος χρόνου ἀποβάντα κατὰ τοὺς παλαιούς νόμους τέμνεσθαι παρακελεύομεθα.

(Ἐπιλογος.) Ἡ ἐνδοξότης τοίνυν ἢ σὴ τὰ διὰ 25 τοῦ παρόντος νόμου παρ' ἡμῶν διατυπωθέντα εἰς τὴν ἀπάντων γνώσιν ἐλθεῖν προνοησάτω, ἐπὶ ταύτης μὲν τῆς βασιλίδος πόλεως ἰδίῳ κατὰ τὸ σύνθηρες προτιθεμένων, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις προσταξέων πεμπόμενων πρὸς τοὺς λαμπροτάτους τούτων ἡγουμένων, 30 ὥστε μηδενὶ τῶν τῆ ἡμετέρα βασιλεία ὑποκειμένων ἀγνωστον γενέσθαι τὴν τῆς ἡμετέρας ἡμερότητας περὶ τούτους πρόνοιαν· οὕτω μέντοι ὥστε δίχα πάσης ζημίας τῶν πολιτῶν καὶ ἐπαρχεωτῶν ἐν παντὶ τόπῳ τὴν τοῦ παρόντος νόμου ἐμφάνειαν γενέσθαι. 35

Dat. xvii. k. Aug. Septimo Miliario imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. post cons. Basilii vc. anno II. ind. VI. [a. 543]

13sq. summa Ath. repetitur in paratitlis Ath. 3 § 9.

multi qui eundem cognationis gradum obtinent ad tutelam vocantur, iubemus eos communiter convenire apud magistratum, cui haec res curae est, et unum vel etiam plures, quotquot ad bonorum administrationem sufficientiam, ex ipsis eligere et nominare, atque illum vel illos res impuberis administrare: ut periculum tutelae omnibus imminere qui ad tutelam vocantur, eorumque bona tacitae hypothecae iure impuberi pro hac administratione obligentur.

VI. Haec autem omnia quaecumque de successionibus generis sanximus, de illis valere volumus, quicumque catholicae sunt fidei. De haereticis enim leges iam a nobis latas firmas esse iubemus nullam innovationem vel deminutionem ex praesenti lege subituras. Quae igitur per hanc constitutionem in perpetuum observandam serenitas nostra sanxit, de illis casibus valere volumus qui ab initio mensis Iulii praesentis sextae indictionis contigerunt vel etiam postea contingent. Praeteriti enim casus qui usque ad tempus modo memoratum venerunt ut secundum veteres leges decidantur praecipimus.

Epilogus. Tua igitur gloria quae per praesentem legem a nobis constituta sunt ut ad omnium notitiam veniant prospiciat, in hac quidem regia civitate edictis more solito propositis, in provinciis vero mandatis ad clarissimos earum praesides missis, ut nemini eorum qui imperio nostro subiecti sunt mansuetudinis nostrae circa eos providentia incomperta sit; ita tamen ut sine ullo civium et provincialium detrimento omnibus locis praesentis legis insinuatione fiat.

4 μέλλει ML || 10 ταύτης τῆς] huiusmodi ε || 11 διαδοχὴν M^a || 36 subscr. habet Iul.^{ppw}, item Iul. cod. Utin. || xvii. k. aug. Iul.^w (πρὸ εἰς' καλάνδων Ἀγούστων Ath.) || sxxxi kl. ags. Iul.^b xxiij κα (κδ minus recte legit et k. dec. interpretatur Zachariae) M k. aug. Utin. μνη ἀγούστων Theod., om. Iul.^p (III id. ε, ubi vid.) || septimo miliario (miliario Utin.) Iul.^b Utin.] cep. mo. M septimo Iul.^w, om. Iul.^p || impi. dnn. iustiniano anno XVII Utin. imp. donno iustiano anno XCII Iul.^b imp. iusti. anno VII deci. Iul.^w donno postr. iustiniano septimo decimo Iul.^p imp. dn. iust. pp. aug. M βασιλείας Ἰουστινιανῶ τοῦ εβ' (leg. εἰς) Ath. εἰτε τῆς βασιλείας εἰς Theod. || 37 pons. consl. fl.⁵ hasili anno secundo Iul.^b μετὰ τὴν ὑπάτειαν Βασιλείου τοῦ β' Ath. (cf. ε), pc. basili anni Iul.^w post consl. bilisarii anno tertio Utin. post consul. anno tertio Iul.^p μετὰ τὴν ὑπάτειαν Βασιλείου Theod. basili uc. consl. M || 38 ind. VI (cf. v. 20) ind. ε' Theod., om. cett.

poni volumus. Si autem plurimi eundem cognationis habentes gradum ad tutelam vocantur, iubemus communiter convenientibus apud iudicem, cui huius partis sollicitudo est, unum aut plures, quanti ad gubernationem substantiae sufficientiam; ex ipsis eligi et denuntiari, et eum vel eos minoris res gubernare, tutelae periculo omnibus imminente qui ad tutelam vocantur, et substantiis eorum minori tacite subiacentibus pro huiusmodi gubernatione.

Haec autem omnia quae de successionibus generis sanximus, in illis volumus obtinere, qui catholicae fidei sunt. In haereticis autem iam a nobis positas leges firmas esse praecipimus, nullam novitatem aut imminutionem ex praesenti introducentes lege. Quae igitur per hanc constitutionem in perpetuum observandam sancivit nostra tranquillitas, in illis volumus obtinere casibus, qui a principiis Iulii mensis praesentis sextae indictionis evenerunt aut post haec emergunt. Praecedentes namque casus, qui usque ad memoratum tempus pertransierunt, secundum veteres leges incidi praecipimus.

(Epilogus.) Tua igitur gloria per praesentem legem a nobis disposita ad omnium cognitionem venire procurat, in hac quidem regia civitate edictis consue propositis, in provinciis autem praecipis dirigendis ad clarissimos praesides earum, ut nulli nostri imperii subiectorum sit ignota nostrae circa eos mansuetudinis providentia, ita tamen ut sine omni dispendio civium aut provincialium in omni loco praesentis legis fiat insinuatione.

Dat. iii. id. ** CP. imp. Iustiniani anno XVI. pc. Basilii anno II.

6 minores V || gubernari R¹ || 7 ad tulum T¹ || 11 rubr. De ui et (ao R) potestate constitutionis in (constitutionibus et R) personis et temporibus RT in marg. (ex Iul.) || 12 sancimus libri, sancivimus vulg. || 16 hanc per T || 18 quij quia V¹T¹ || a principiis iulii men| scr. V² in ras. || 19 indictionis RVT || evenerunt] sue venerunt R seu euenerunt VT vulg. || aut RVT] seu vulg. || haec om. V || 20 emergerint T¹ emergerint T³ vulg. || cedentes R¹ || 21 pertransierint T || 22 decidi vulg. || 26 dispositam T || omni T || 27 quidem Spangenberg] enim libri || civitate] urbe R || 28 praepositis VT || diligendis V || 30 nostra V || 31 providentia] providentia tua R¹T || tñ R || 36 subscriptionem unus habet Neoburgensis, quae tamen videtur ex Iuliani subscriptione praecedentis constitutionis perperam repetita esse et interpolata (cf. ad 566, 31) || iustinianus Neob. || 37 bili Neob.

ΠΙΘ

ΩΣΤΕ ΤΗΝ ΔΙΑ ΤΟΥΣ
ΓΑΜΟΥΣ ΔΩΡΕΑΝ ΙΔΙΚΟΝ ΣΥΝ-
ΑΛΛΑΓΜΑ ΕΙΝΑΙ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ
ΕΤΕΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ
πραιτωρίων.

OXIX. Auth. CXIV. Coll. IX tit. 2
R UT SPONSALICIA
LARGITAS SPECIALIS SIT
CONTRACTUS, ET DE DIVERSIS
CAPITULIS R

Idem Aug. Petro gloriosissimo praefecto sacrorum
per Orientem praetoriorum.

CAPUT I.

Τὴν διὰ τοῖς γάμοις δωρεάν συναλλάγμα ἰδικὸν
εἶναι τε καὶ κρίνεσθαι καὶ μὴ ταῖς ἄλλαις δωρεαῖς
αὐτὴν συναριθμῆσθαι διὰ τοῦ παρόντος νόμου Θεοπί- 10
ζομεν, ἐπειδὴ ἀπ' αὐτῆς ἰσότητος προικὸς ἐπιδίδοται.
εἴτε τοῖνυν γένηται ἐπὶ πράξεως ἰπομνημάτων ἐμφα-
νῆς εἴτε καὶ μὴ, κελεύομεν αὐτὴν διὰ πάντων τῶν
ἰδιῶν ἔχειν ἰσχύον, τοῦτο μὲν πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦτο
δὲ πρὸς τὸν ἄνδρα, εἴτε παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀνδρὸς εἴτε 15
παρ' ἑτέρου τινὸς τῆς γυναίκῃ ἐπιδίδοται ἢτοι κατα-
γράφεται, ἢ γονὺν εἰς τὸ τοῦ ἀνδρὸς πρόσωπον ἢ δωρεὰ
γίνεται, ἐφ' ᾧ τὰ αὐτὰ πράγματα εἰς γαμικὴν κατα-
γράφαι δωρεάν. καὶ ταῦτα κρατεῖν κελεύομεν ὅσας
ἂν εἴη ποσότητος ἢ δωρεὰ, κἂν μὴ γένηται, καθὼς 20
εἴρηται, ἐμφανῆς.

Sponsaliciam largitatem contractum speciale esse
et iudicari et non aliis donationibus eam connume-
rari per praesentem sancimus legem, quoniam pro
ea aequalitas dotis offertur. Sive igitur fiat sub
gestis mouumentorum eius insinuatio sive etiam non,
iubemus eam per omnia suum robur habere tam
apud mulierem quam apud virum, sive ab ipso viro
sive ab altero aliquo mulieri detur seu conscribatur,
vel in viri personam donatio fiat, quatenus ipsas res
in nuptialem conscribat donationem. Et haec valere
praecipimus, cuiuscumque sit donatio quantitatis,
vel si non, sicuti est dictum, insinuetur.

CAPUT II.

Καὶ τοῦτο δὲ διὰ τῆς παρούσης Θεοπίζομεν δια-
τάξεως, ὥστε ἀδειαν εἶναι τοῖς νέοις ἐν αὐτῷ τῷ
καιρῷ, ἐν ᾧ περ' ἔξεστιν αὐτοῖς διατίθεσθαι περὶ τῆς 25
ἄλλης αὐτῶν περιουσίας, καὶ τοὺς ἰδίους οἰκέτας τε-
λευταίαις βουλήσεσιν ἐλευθεροῦν, μηδένα τούτοις ἐμ-
ποδιμὸν τῆς ἡλικίας ποιούσης, ἀλλὰ σχολάζοντος τοῦ
νόμου τοῦ πρώην κωλιόντος.

Et hoc quoque praesenti sancimus constitutione,
ut licentia sit minoribus in ipso tempore, in quo
licet eis testari de alia substantia, etiam suos ser-
vos in ultimis voluntatibus manumittere, nullo eis
impedimento aetatis faciendo, sed vacante lege quae
hoc primitus prohibebat.

Nov. CXIX (Authent. CXIV = Coll. IX tit. 2: gloss.) Graece extat in ML, in B variis locis. — Epit. Theod. 119, Athan. 10, 10. Iulian. const. CX.

c. I extat B 29, 4, 1 coniunctum cum nov. CXXVII capite 2, unde idem locus in L quoque copiti I additur (cf. ad v. 21); maior pars (— 19 καταγράφαι δωρεάν) repetitur in B¹ Γ 5, 1 p. 160 Zach. — Summa Theodori est in B².

c. II Θεοπίζομεν (ὡστα add. B¹) ἀδειαν εἶναι. . . . extat B 48, 26, 2 (B¹ E 15, 44 p. 309 Zach.). — Summaria habent Anonymus Bodleianus 16 (Zochoriae Avéxō. p. 218, ubi citatur νεαρά ρσ') et Ποπ. 33, 2; summa Theodori repetitur in B² et schol. L, Athanasii in poratitlis Ath. 9 § 16.

CXIX.

UT DONATIO PROPTER NUPTIAS SPECIALIS CONTRACTUS SIT,
ET DE ALIIS CAPITIBUS.

Idem Augustus Petro gloriosissimo praefecto praetorio.

I. Ut donatio propter nuptias specialis contractus sit et iudicetur neve reliquis donationibus adnumere-
tur, per praesentem legem sancimus, quoniam pro ea aequalis quantitas dotis confertur. Sive igitur actis
monumentorum insinuata sit sive non sit, iubemus eam per omnia vim suam habere, tam quantum ad mulie-
rem quam quantum ad virum, sive ab ipso marito sive ab alio ullo mulieri offertur vel conscribitur, vel
etiam in persona mariti donatio fit ita, ut easdem res in nuptialem donationem conscribat. Atque haec
valere iubemus, cuiuscumque quantitatis sit donatio, etiamsi, quemadmodum dictum est, non sit insinuata.

II. Hoc quoque per praesentem constitutionem sancimus, ut minoribus eo ipso tempore, quo licet
iis de reliquis ipsorum bonis testamentum facere, etiam servos suos in ultimis voluntatibus manumittere
liceat, neve ullum iis impedimentum aetas afferat, sed lex quae prius id prohibebat cesset.

2 sq. Ὡστε — εἶναι MLε] Περί τοῦ τὰς διὰ τοῖς
γάμοις δωρεὰς μὴ χορήγειν ἰπομνημάτων Ath. Περί
προγάμου δωρεὰς Theod. || 4 περὶ τῶν ἑτέρων L (in
textu) περὶ ἄλλων Ath. Theod. de diversis ε || 13 εἴτε
μὴ L || 14 ἰδιῶν] οἰκειῶν B¹ || τοῦτο μὲν Mε] ὅσον
LB || τοῦτο — 15 ἄνδρα om. LB || 16 δίδοται B¹ ||
ἢτοι] εἴτε B¹ || 21 ἐμφανῆς.] ἐμφανῆς, ὅσον μέντοι πρὸς
τὴν γυναῖκα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμά-
των εὐρίσκοντες πείρας — ἀποποιῶν ἡμῖν εἶναι δοκεῖ odd.
BL ex nov. CXXVII c. 2, ubi vid. || 22 in marg. βι. τῶν
βασιλικῶν μὴ τί. κς' νεαρά ριθ' κε. γ' L || 25 αὐτῶν
om. ε || 26 μηδένα] καὶ μηδένα B² || 28 νόμου] Inst.
1, 6 § 7 || κωλιόντος] μόνον εἰάν ὡσι ἰδ' ἐνιαυτῶν add.
L (interpolata ex Theod., ubi citatur Cod. 6, 22, 4)

3 contractus sit R || 4 diversis] ceteris V || 6 prae-
fecto] pp. T ppo. V || 7 praetorum R || 8 spiritualem
T¹ || 10 legem sancimus T || 11 aequalitas R vulg.] et
equalitas VT || offertur V || 13 suum] siue R¹ || 16 per-
sona donatio — 19 sicuti scr. R² in ros. 2 vv. || 17 do-
nationem conscribat R² vulg. || hoc R² vulg. || habere
T || 22 rubr. Qui servos suos manumittere possunt uel
non RT in morg. (ex Iul.) || constitutione sancimus V
vulg. || 24 ei R¹ || servos suos T || 27 haec primitus V
primitus hoc R || prohibeat R

CAPUT III.

Καὶ τοῦτο πρὸς ἐπὶ τοῦτοις παρακελευόμεθα, ὥστε εἴπερ τις ἐν τινι συμβολαίῳ ἕτερον ποιήσῃται μνήμην συμβολαίου, μηδεμίαν ἐκ ταύτης τῆς μνήμης ἀπαίτησιν γίνεσθαι, πλὴν εἰ μὴ καὶ τὸ ἕτερον συμβόλαιον, οὐτὸς μνήμη κατὰ τὸ δεύτερον γέγνε, προκομισθεῖται, ἢ ἕτερα παρασχεθεῖη κατὰ τοὺς νόμους ἀπόδειξις, ὅτιπερ καὶ ἡ ποσότης τῆς μνήμης γέγνε ταῖς ἀληθείαις ἐποφείλεται. τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τοῖς παλαιαῖς εὐρίσκομεν νόμοις.

CAPUT IV.

Καὶ τοῦτο δὲ θεσπιζομεν, ὥστε εἴποτε ἐκκλήτου 10 παρακολουθήσας ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐμπροθέσῳ ἡμέρᾳ ἢ μέρος ἐκείνου ἢ μόνος ὁ τῇ ἐκκλήτῳ χρησάμενος φθάσει καὶ τὴν ἐαυτοῦ παρουσίαν φανερώσει τῷ ἀρχοντι τῷ μέλλοντι τὴν τῆς ἐκκλήτου ὑπόθεσιν ἐξετάζειν ἢ τοῖς αὐτοῦ συνέδροις ἢ τοῖς τὰς δίκας εἰσάγουσι, 15 καὶ ὁ δικαστὴς τοῦτον ἐν ταῖς ὠρισμέναις ἡμέραις δεξασθαι ἀναβάλλεται, μηδὲν πρόκριμα τοῖς μέροσιν ἢ ἐνὶ τούτων ἐκ τούτου παντελῶς γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐξετάζεσθαι τὰς τοιαύτας ἐκκλήτους καὶ ψήφῳ περαιούσθαι νομίμῳ.

Hoc quoque insuper iubemus, ut si quis in aliquo documento alterius faciat mentionem documenti, nullam ex hac memoria fieri exactionem, nisi et aliud documentum, cuius memoria in secundo facta est, proferatur, aut alia secundum leges probatio exhibeatur, quia et quantitas, cuius memoria facta est, pro veritate debetur. Hoc enim et in veteribus legibus invenitur.

20

CAPUT V.

Ἐτερον πρὸς τοῦτοις κεφάλαιον τῆς ἡμετέρας δέου- 25 νον νομοθεσίας συνειδομεν ἐπανορθώσασθαι. ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἡμέτεροι νόμοι διορίζουσιν, εἴποτε οἱ ἐνδοξότατοι ἑπαρχοὶ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων ψῆφον προενέγκοιεν, μηδεμίαν ἐκκλήτου κατ' αὐτῆς ἐπίδοσθαι, θε- 25 σπιζομεν, ὁσάντις ψῆφος τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων οἰουδὴποτε κλίματος προενεχθεῖη, καὶ εἰς ὡς εἰκὸς τῶν δικαζομένων νομίσει ἐαυτὸν βεβαρῆσθαι, ἔχειν τὸν τοιοῦτον ἀδειαν διδασκαλικὸν προσφέρειν τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχουσιν τὴν ψῆφον προάγουσιν ἢ τοῖς 30 τούτων συμπόνοις ἢ τοῖς τὰς δίκας εἰσάγουσιν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν προθεσμίας μετὰ τὸ προενεχθῆναι τὴν ψῆφον, ὥστε τοῦτον παρακολουθούτος μὴ ἄλλως ἐ-

Hoc quoque sancimus, ut si quando appellatione secuta in novissimo indutiarum die aut pars utraque aut solus qui appellatione usus est occurrerit et suam praesentiam manifestaverit iudici futuro appellationis examinare iudicium aut eius consiliariis aut qui lites intromittunt, et si iudex eum in definitis diebus suscipere differat, nullum praeiudicium partibus aut uni harum ex hoc penitus fieri, sed et post haec examinari appellationes huiusmodi et sententia legitima terminari.

c. III extat B 22, 4, 1 extr. (B^s B 5, 2 p. 138 Zach.); 2 ἐάν τις ἐν τινι — 6 ἀπόδειξις paucis mutatis in Epirome 12, 34 p. 354 Zach. — Summa Theod. repetitur in B², Ath. in paratitulis Ath. 14 § 9.

c. IV Θεσπιζομεν ὡστε . . . . et V extant B 9, 2, 8 (c. V Θεσπιζομεν ὁσάντις ψῆφος . . . . in B^s E 9, 23 p. 294 Zach.). — Summa Ath. repetitur in paratitulis Ath. 7 § 9; c. V summarium habetur Ποτ. 8, 8 (ubi citatur νεαρά ρς').

III. Hoc quoque praeterea praecipimus, ut si quis in instrumento aliquo alterius instrumenti mentionem fecerit, nulla ex hac mentione petitio nascatur, nisi alterum quoque instrumentum, cuius mentio in altero facta est, prolatum sit, vel alia secundum leges probatio adhibita quantitate, cuius mentio facta est, revera deberi. Hoc enim etiam in veteribus legibus invenimus.

IV. Hoc quoque sancimus, ut si quando appellatione secuta ultimo fatali die vel utraque pars vel solus is qui appellatione usus est venerit et praesentiam suam manifestaverit magistratui causam appellationis examinaturus vel consiliariis eius vel iis qui lites introducunt, et iudex eum intra statutos dies admittere distulerit, nullum praeiudicium partibus vel uni ex iis inde omnino oriatur, sed et postea huiusmodi appellationes examinentur et legitima sententia terminentur.

V. Aliud praeterea caput quod legislatione nostra indiget emendare nobis placuit. Quoniam enim leges nostrae praecipunt, ut si quando gloriosissimi praefecti sacro praetorio sententiam protulerint, nulla adversus eam appellatio porrigatur, sancimus, ut quoties sententia gloriosissimorum praefectorum cuiuscumque regionis prolata sit et unus forte litigantium se gravatum esse putaverit, liceat ei libellum offerre gloriosissimis praefectis qui sententiam protulerunt vel eorum consiliariis vel iis qui lites introducunt intra decem dierum spatium post sententiam prolatam, ut hoc subsecuto non aliter executioni

1 in marg. βι. τῶν βασιλικῶν κβ' τί. δ' νεαρά ριδ' κα. δ' L || τοῦτο] διὰ τῆς παροίσης θεσπιζομεν add. L^a || πρὸς ἐπὶ ML] πρὸς B vulg. || 2 ποιήσεται B^s || 8 εὐφροσκειν] invenitur ε || 9 νόμοις] cf. additamentum Dig. 22, 3 in fine appositum (I p. 649 n. 1 Momms.) || 10 ε' L marg. || δὲ om. L || εἴποτε om. B^c || 11 παρακολουθούσης B^c || 13 *φθάσει libri || αὐτοῦ B^c || *φανερώσει (φανερώσει B^c) libri || 16 καὶ ὁ δικαστῆς] et si iudex ε || 17 ἀναβάλλεται MB⁷] ἀναβάλλεται LB^s || 19 ταύτας (sic) L || 20 ψήφῳ] τῇ ψήφῳ B || νομίμῳ] δικαίον B^c || 21 ε' L marg. || 23 νόμοι] Nov. LXXXII c. 12 (cf. Cod. 7, 42, 1. 62, 19) || 25 ἐκκλήτου M^aB^s || 26 ὑπάρχων L^a ἀρχόντων B^s v. l. || 27 προενεχθεῖη M προενεχθῆ B^s v. l. || 28 *νομίσοι (νομίσει v. l. νομίση B^s) libri || βαρεῖσθαι B^s v. l. || 29 προσφέρειν MB^s] προσφέρειν LB^s || 30 ὑπάρχους L^a, B^s v. l. || ἢ τοῖς τούτων — 31 εἰσάγουσιν post 33 ψῆφον coll. L, ἢ τοῖς τὰς δίκας εἰσάγουσιν om. B^c ||

32 προενεχθῆναι B^s

1 rubr. Si quis in aliquo instrumento alterius instrumenti mentionem fecerit (mentionem fecit alteri instrumenti T) RT in marg. (ex Iul.) || 2 nulla V || 3 exactione V || aliud T || 5 aut] ut R^s || alia om. T || probatione R^s || 6 post facta est vv. proferatur — exhibeatur (v. 5) repetit R^a || 10 rubr. De appellationibus RT in marg. (ex Iul.) || 12 occurrit R^s || 15 contromittunt R^sT^s || etsi iul] ser. V² in spatio vac. || diffinitis diebus suscipere bis ser. R^s || 17 et om. RT || 21 rubr. De retractationibus sententiarum praefecti T in marg. (ex Iul.) || hoc T || 22 perspeximus R^s] prospeximus VT vulg. || 23 deceter T || gloriosissimis om. V || 24 protulerunt T || 25 offerre T || 26 praefectorum] pp. T || 30 obtulerunt R || consiliarios T^a || 31 probatam RT^a || 32 secuto V || excusatione R^s

βιβασμῶ παραδίδοσθαι τὴν ψῆρον, εἰ μὴ πρότερον ἐγγύας ἀξιοπίστους παράσχοι τὸ νικῆσαν μέρος τσαυτῆς ποσότητος ὅσης ἂν εἴη ἡ καταδίκη, ὡς εἰ μετὰ ταῦτα ἀναψηλαφήσεως νομίμω τρόπῳ προϋούσης ἢ ψῆρος ἀνατραπειῇ, τὰ πράγματα αὐτῶ μετὰ τῶν νομίμων ἐπαυξήσεων ἀποκαθίστασθαι. εἰ δὲ ἐν τὸς τῆς μνημονευθείσης τῶν δέκα ἡμερῶν προθεσμίας μετὰ τὸ τὴν ψῆρον προερχθῆναι μὴ ἐπιδοῖν τὸν λίβλλον ὁ νομίμων βεβλάφθαι, κελύμεν τὸν τοῦ πράγματος ἐκβιβασμὸν δίχα ἐγγύης προῖεναι, τοῦ τῆς ἀναψηλαφήσεως δικαίον φυλαττομένου ἐκείνῳ ὅστις ἐαυτὸν βεβαρῆσθαι νομίσει.

CAPUT VI.

Πρὸς τοῖτοις θεσπιζομεν, ὥστε εἴπερ συμβαίη τοῖς νέουσι βούλεσθαι ἀποστῆναι τῆς εἰς αὐτοὺς περιελθούσης καὶ καταδεχθείσης παρ' αὐτῶν κληρονομίας, εἰ μὲν πάντες οἱ δανεισταὶ παρόντες εὐρεθῆεν ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις ἐν οἷς ἢ εἰς ἀκέραιον ἀποκατάστασις αἰτεῖται, καλεῖσθαι παρὰ τοῦ ἀρχοντος τοὺς δανειστὰς καὶ παρόντων πάντων ἀφίστασθαι τοὺς νέουσι τῆς τοιαύτης κληρονομίας. εἰ δὲ πάντες ἢ τινες τῶν δανειστῶν ἀπόντες εἴεν, κελύμεν τοὺς νέουσι βουλομένους τοῦτο πράττειν τῶ τῶν τόπων ἀρχοντι ἐν οἷς αὐτοὶ διάγουσι προσιέναι, ἐκείνῳ δὲ διὰ τῶν συνειδιμένων κληρονομῶν καλεῖν τοὺς δανειστὰς· καὶ εἰ ἐν τὸς τριῶν μηνῶν προθεσμίας μηδαμῶς παραγένωνται οἱ δανεισταί, ἐξεῖναι τοῖτοις δίχα κινδύνου τῆς τοιαύτης ἀναχωρεῖν κληρονομίας, προνοοῦντος τοῦ ἀρχοντος παρ' ᾧ ἢ εἰς ἀκέραιον ἀποκατάστασις πράττεται, ποῦ ὀφείλει τὰ κληρονομία πράγματα κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα φυλάττεσθαι, τῆς ποσότητος δηλαδὴ τούτων διὰ δημοσίας ἀπογραφῆς κατὰ προᾶξιν ὑπομημάτων φανερομένης.

CAPUT VII.

Ἐτι θεσπιζομεν, ὥστε εἰ τις κακῇ πίστει πράγματα νεμόμενος ἢ κατὰ προᾶξιν ἢ κατὰ δωρεάν ἢ ἄλλως ταῦτα ἐκποιήσῃ, ὁ δὲ νομίμων τὰ αὐτὰ πράγματα προσήκειν ἐαυτῷ τοῦτο γινώσκων ἐν τὸς δέκα ἐνιαυτῶν με-

tioni sententia contradatur, nisi prius fideiussiones dignas praebuerit victrix pars tantae quantitatis quantae fuerit condemnatio. ut si post haec retractatione modo legitimo procedente sententia resolvatur, res ei cum augmentis legitimis restituantur. Si vero intra memoratas decem dierum indutias post prolatam sententiam non obtulerit libellum is qui putat se laesum, iubemus causae executionem sine fideiussione procedere, retractationis iure servando illi qui se gravatum putaverit.

Ad haec quoque saucimus, ut si contigerit minores velle se abstinere ab hereditate in se devoluta et a se suscepta, si quidem omnes creditores praesentes fuerint in illis locis in quibus in integrum restitutio postulatur, vocentur a iudice creditores et praesentibus omnibus ab huiusmodi hereditate se minores abstineant. Si vero omnes aut aliqui creditorum absentes fuerint, iubemus minores volentes hoc agere locorum iudicem in quibus ipsi degunt adire, illum vero per consuetas citationes vocare creditores, et si intra trium mensium spatium nusquam appareant creditores, licere minoribus sine periculo huiusmodi hereditate abscedere, iudice providente apud quem agitur in integrum restitutio, ubi debeant hereditariae res mobiles et immobiles custodiri, quantitate quippe harum publica descriptione sub gestis monumentorum manifestanda.

Rursus sancimus, ut si quis mala fide rem possidens aut per venditionem aut per donationem aut aliter hanc alienet, qui vero putat easdem res competere sibi hoc agnoscens intra decem annos inter

c. VI extat B 10, 21, 3 (inde Ecloga Bas. libr. I—X). — Summarium habet Anonymus Bodleianus 16 (Zachariae Anecd. 218, ubi citatur νεαρά ὄς').

c. VII Ἐἴ τις (θεσπιζομεν εἰ τις B) κακῇ πίστει . . . et VIII (— 576, 21 ἀπὸν γέγονεν) habent Prochiron 38, 41, Epanagoge 39, 41; B 50, 14, 11 (B² A 4, 69 p. 186 Zach.); App. Eclogae 24 cod. Paris. (Zach. Anecd. 190 n. 74). — Summa Ath. repetitur in libello περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 17 p. 196 Heimb.

sententia tradatur nisi prius fideiussiones idoneas dederit victrix pars in tantam quantitatem in quantam condemnatio facta est, ut si postea retractatione legitimo modo procedente sententia rescissa sit, res illi cum legitimis augmentis restituantur. Quodsi intra memoratum decem dierum spatium post sententiam prolatam is qui se iniuria affectum putat libellum non obtulerit, iubemus executionem rei sine fideiussione procedere, ut retractationis ius custodiatur illi qui se gravatum putaverit.

VI. Praeterea sancimus, ut si forte minores hereditate ad ipsos delata et ab iis suscepta se abstinere velint, si quidem omnes creditores praesentes inveniantur illis locis ubi in integrum restitutio petitur, creditores a magistratu vocentur atque praesentibus omnibus minores eiusmodi hereditate se abstineant. Quodsi omnes vel nonnulli ex creditoribus absentes sint, iubemus minores qui id agere volunt magistratum locorum ubi ipsi degunt adire, illum autem per solita praeconia vocare creditores; atque si intra trium mensium spatium creditores non apparuerint, liceat illis sine periculo ab eiusmodi hereditate recedere, cum magistratus apud quem in integrum restitutio agitur prospiciat, ubi res hereditariae et mobiles et immobiles servari debeant: ut scilicet quantitas earum per publicam descriptionem actis intervenientibus manifestetur.

VII. Porro sancimus, ut si quis mala fide res possidens vel per venditionem vel per donationem vel alio modo eas alienaverit, is aulem qui easdem res ad se pertinere putat hoc sciens intra decem annos

2 παράσχη B² v. l. || τῷ νικῆσαντι μέρος B^c || 4 προβαυούσης B¹ || 6 ἀυξήσεων L^a || 11 φυλασσομένου L || 12 *νομίμοι (νομίμοι L) libri || 13 ζ' marg. L || πρὸς τούτοις ad haec quoque ε || εἴπερ] εἴπερ ἀρα Ecl. || 16 μὲν om. B¹ || εὐρεθῆσιν L || 23 οὔτοι L || 26 τούτους L minoribus ε || 33 ἐτι] πάλιν s. v. adser. L³ || πράγματα et 34 ταῦτα] rem et hano ε || 35 ἐκποιήσει B¹ Epan. ἐκποιήσοι ML B^p Proch. || 36 αὐτῷ Proch. Epan. || δέκα ἐνιαυτῶν] δὲ ἐνιαυτῶν L¹ ἐνιαυτῶν δέκα L³

1 fideiussores R¹ || 2 pars tantae] corruptae T¹ || equitatis V¹ || 3 quantae vulg.] quanta RVT || fuit T^{vulg.} || post haec T¹] post hac R¹T² post hanc R²V vulg. ||

retractationem R² vulg. || 5 restituatur R vulg. || 6 probatam R || 7 his T¹ || 8 laesum om. T¹ grauatum s. v. T¹s || 13 rubr. Si minor XXV annis (aⁿ R, aⁿ (sic) T) in integrum (in integrum om. T) restitui uelit, ut ab hereditate abstineat RT in marg. (cf. Iul.) || si om. T¹ || 14 deuolutata R || 16 fiunt T || 21 iudices T || degent T¹ || 22 suetas R¹ || ortationes V¹ hortationes V² || 23 trium terminum mensium T^a || 24 minoribus] in his minoribus T || 25 discedere R || 26 in integrum] m^m T¹ || 27 hereditari T¹ || 28 quippe] qui** R¹ || discriptione T || 29 subiestis R || 33 rubr. De male fidei possessoribus res alienas alienantibus (alienantibus alienas R) RT in marg. (ex Iul.)

Paracensis de
iuris v. l. V.
Dernburg, Direc-
tor reu. § 220,
note 15.

ταξὺ τῶν παρόντων καὶ εἴκοσι μεταξὺ τῶν ἀπόντων μὴ διαμαρτύρηται κατὰ τοὺς νόμους τὸν ἀγοραστὴν ἢ τὸν τὴν δωρεὰν δεχόμενον ἢ ἐκείνον εἰς ὃν τὰ πράγματα ἄλλω οἰφθήσεται τρόπῳ μετενεχθεῖν, τὸν τὰ τοιαῦτα πράγματα κομιζόμενον βεβαίως ταῦτα ἔχειν, μετὰ τὴν τῆς δεκαετίας δηλονότι ἐπὶ τῶν παρόντων καὶ τῆς εἰκοσαετίας ἐπὶ τῶν ἀπόντων παραδρομῆν. εἰ δὲ ἀγνοεῖ ὁ ἀληθὴς τῶν ἐκποιηθέντων πραγμάτων δεσπότης καὶ ὅτι τὰ πράγματα αὐτῷ προσήκει καὶ ὅτι γέγονεν ἢ ἐκποίησις, κελεύομεν μὴ ἄλλως τοῦτον ἀποκλείεσθαι πλὴν εἰ μὴ διὰ τῆς παραγραφῆς τῆς τριακονταετίας, μὴ δυναμένου λέγειν τοῦ τὰ πράγματα τούτω τῷ τρόπῳ νεομένου, ὅτι αὐτὸς καλῆ πίστει νέμεται, ὅποτε παρὰ τοῦ κακῆ πίστει νεμηθέντος ταῦτα ἐκομίσατο.

15

CAPUT VIII.

(Lof. 1, § 6 7, nota 4.

Περὶ δὲ τῆς παραγραφῆς τῆς δεκαετίας ταῦτα διατυπῶσαι συνείδομεν, ὥστε εἴποτέ τις ἐν τῇ εἰρημένῃ τῆς δεκαετίας χρονικῆ παραγραφῇ ἐπὶ τινος μὲν ἐναντοῦς παρὼν εἴη ἐπὶ τινος δὲ ἀπόν, ἄλλους τοσούτους αὐτῷ ἐναντοῦς πρὸς τῇ δεκαετία προστεθῆναι, ὅσους ἐξ αὐτῆς τῆς δεκαετίας ἀπὼν γέγονε. ταῦτα δὲ πάντα, ἅτινα περὶ τῆς χρονικῆς ὥρασμα παραγραφῆς, οὐκ ἐν ταῖς προλαβούσαις ἀλλ' ἐν ταῖς μελλούσαις καὶ μόνον μετὰ τὸν παρόντα νόμον ὑποδέσσει τε καὶ πράγματα κρατεῖν παρακελεύομεθα.

25

CAPUT IX.

δοτῶν, ε. 1111, 4, p. 18 7. 1111.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸ τούτου νόμον προηγώγομεν, ὥστε τοὺς διατιθεμένους ἢ χειρὶ ἰδία ἢ διὰ τῶν μαρτύρων τὰ ὀνόματα τῶν κληρονόμων ἐγγράφειν ταῖς διαθήκαις, ἐγνώμεν δὲ ἐκ τῆς τοιαύτης ἀκριβείας πολλὰς διαθήκας ἀνατραπῆναι, ὅλα τῶν διατιθεμένων μὴ δυναμένων τὴν τοιαύτην ἀκριβείαν παραφυλάξαι ἢ ὡς εἰκὸς μὴ βουλομένων γνῶναι τινος τὴν ἰδίαν αὐτῶν βουλήν, κελεύομεν ἄδειαν μὲν εἶναι τοῖς βουλομένοις ταῦτα φυλάττειν ἐν ταῖς αὐτῶν διαθήκαις· εἰ δὲ καὶ ταῦτα μὴ φυλάξουσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν παλαιὰν συνθήκην διάδωται, καὶ οὕτω βεβαίαν εἶναι τὴν δια-

Quia vero ante hoc legem protulimus, ut testator aut manu propria aut per testes nomina heredum scribat in testamentis, agnovimus autem ex huiusmodi subtilitate plurima testamenta destructa, testatoribus non valentibus huiusmodi custodire subtilitatem aut forsitan nolentibus scire aliquos suam voluntatem, iubemus licentiam quidem esse volentibus haec servare in propriis testamentis; si autem et haec non observent, sed secundum priscam consuetudinem testentur, etiam sic firmum testamentum esse

v. 12 sq. summarium extat Por. 40, 10.

c. IX non extat in B. — Summarium habet Anonymus Bodleianus 16 (Zachariae *Ἀνέκδ.* 218, ubi citatur *νεαρὰ ὅς* [immo *ἄς*]); summa Ath. repetitur in paratitulis Ath. 9 § 16 et in libello περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 17 p. 196 Heimb.

inter praesentes et viginti inter absentes testatione non denunciaverit secundum leges emptori aut ei qui donationem acceperit aut illi ad quem res alio quolibet modo delatae sint, is qui eiusmodi res accepit firmiter eas habeat, post decennium scilicet inter praesentes et vicennium inter absentes decursum. Quodsi verus rerum alienatarum dominus ignorat et res ad se pertinere et alienationem factam esse, iubemus hunc non aliter excludi nisi per triginta annorum praescriptionem, cum is qui res hoc modo possidet non possit dicere sese bona fide possidere, quandoquidem ab eo qui mala fide possedit eas accepit.

VIII. De praescriptione autem decennii haec statuere nobis placuit, ut si quando quis in dicta temporali decennii praescriptione aliquot annis praesens sit, tot alii anni ad decennium ei addantur quot ex ipso decennio absens fuit. Haec autem omnia, quae de temporali praescriptione constituimus, non de praeteritis sed de futuris et iis tantum quae post praesentem legem emergent causis ac rebus valere iubemus.

IX. Quoniam autem antehac legem protulimus, ut testatores vel sua manu vel per testes nomina heredum testamentis inscribant, cognovimus autem ex eiusmodi subtilitate multa testamenta subversa esse, cum testatores eiusmodi subtilitatem observare non possent vel forte quosdam voluntatem suam scire nolent, iubemus licere quidem iis qui volunt haec in testamentis suis observare; si autem haec non observaverint, sed secundum veterem consuetudinem testati sint, sic quoque testamentum firmum esse sancimus,

1 τῶν om. LB || καὶ ἢ Epan. || τῶν om. L || 2 τὸν νόμον B^s v. l. || 3 ἦτοι τὸν Epan. || 8 ἐκποιηθέντων om. L || 10 ἢ MLE || om. Proch. plerique, Epan., B^s v. l. (non male Zachariae) || κελεύομεν om. ε || μὴ ἄλλω τοῦτον B^p τοῦτον μὴ B^s || 12 τοῦ μὴ δυναμένου τοῦ L¹ || 16 δὲ om. L || 17 εἴποτέ τις εἰ τις B¹ || 26 νόμου Cod. 6, 23, 29; cf. nov. LXVI, 1 § 1 || ὥστε τοὺς διατιθεμένους] ut testator ε

4 res habeat T habet res (tres R¹) R || firmas T || firme eas cet.] [me cas — 6 si scr. V² in ras. 1 1/2 vs. || 5 post] per T || inter praesentes uidelicet V⁽²⁾ || 6 dñicennii (sic) V⁽²⁾ || decursum vulg.] discursum RVT || ignoret R || 7 dominus et] dominus ex R¹ || 10 discere V¹ || qui] quod T¹ || 11 quia] quam T¹ || quia — possidet om. R¹ ||

12 hoc T || accipere R¹ || 16 rubr. De praesentibus et absentibus intra decennii praescriptionem (praescriptionem decennii R) RT in marg. (ex Iul.) || 17 praedicta cet.] [dicta (dictam pr.) — 20 alios tantos scr. V² in ras. 2 vv. || 18 quidem om. V⁽²⁾ || 19 sit in] in om. RV⁽²⁾ || 20 ei tantos annos R] .tantos annos ei T, tantos ei annos vulg., ei om. V || addici R || 21 decennio] X. T¹ || 23 tamen RT¹ || 26 rubr. De testatore non cogendo sua manu propria uel testium nomina heredum (propria testium uel heredum nomina R) scribere RT in marg. (ex Iul.) || hoc om. T¹ || testatur V^a || 29 testatoribus aut non ualentibus R non ualentibus testatoribus T || 32 quidem licentiam R² T, licentiam om. R¹ || 33 haec V] hoc RT vulg. || et] etiam R || 34 pristinam T || 35 etiam] et T || esse testamentum R

θήκηνη θεσπίζομεν, εἴτε δι' ἑαυτοῦ τις εἴτε δι' ἑτέρου προσώπου τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου ἐγγράφει, εἴπερ ὅλας τὴν λοιπὴν νόμιμον παραφυλακὴν ἐν τῇ διαθήκῃ ὁ τεστάτωρ παραφυλάξει.

sancimus, sive per se aliquis sive per alterius personam nomen heredis inscripserit, si omnino reliquam legitimam observationem in testamento testator servaverit.

CAPUT X.

Τὸν δὲ νόμον, δι' οὗ ἐθεσπίσαμεν μὴ μεταφέρεσθαι εἰς ἑτέρους τὰ εἰς τὸν ἡμέτερον οἶκον ἀπὸ εὐαγοῦς ἐκκλησίας περιερχόμενα πράγματα, σχολάζειν θεσπίζομεν, τοῦτο μὲν ἐπὶ τοῖς ἡδη εἰς τὸν ἡμέτερον οἶκον νομίμως περιελθούσι, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς μετ' αὐτὰ μέλλουσι περιερχεσθαι.

5 Legem vero, per quam sancimus non transferri ad alios res quae ad nostram domum ex venerabili ecclesia pervenerunt, vacare sancimus tam in his quae iam ad nostram domum legitime pervenerunt quam quae postea pervenire futura sunt.

10

CAPUT XI.

Εἴποτε δὲ τις διάθεται καὶ τι πρᾶγμα ἀκίνητον τῇ ἰδίᾳ φιλίᾳ ἢ ἑτέρῳ τινὶ προσώπῳ ὀνόματι ληγάτου καταλείπει καὶ ἰδικῶς εἴη μηδενὶ χρόνῳ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐκποιεῖσθαι, ἀλλὰ παρὰ τοῖς κληρονόμοις ἢ διαδόχοις ἐκείνου ὅτινι καταλείφθῃ διαμένειν, ἐπὶ τοῦ 15 τοῦ ληγάτου κελεύομεν τὸν φιλκιδιον νόμον χωρὶς παντελῶς μὴ ἔχειν, ἐπειδὴ τὴν ἐκποίησιν τούτου αὐτὸς ἐκάλεσεν ὁ διαθέμενος. ταῦτα δὲ κρατεῖν κελεύομεν ἐπ' ἐκείνοις τοῖς θεμασί τοῖς μῆτω κατὰ δικαστικὴν ψήφον ἢ κατὰ φιλικὴν σύμβασιν ἢ κατ' 20 οἰονδήποτε νόμιμον τρόπον τηρεῖσιν.

(Ἐπίλογος.) Ἡ ὑπεροχὴ τοῖνων ἢ σὴ ἄ διὰ τοῦ παρόντος νόμου εἰς τὸ διηνεκὲς κρατήσοντος ἢ ἡμετέρα ἐθεσπίσει γαληνότης ἰδικῶν μὲν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει προτιθεμένων, προστάξεων δὲ πρὸς τοὺς 25 πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένων καταπεμπομένων εἰς τὴν τῶν πάντων γνώσιν ἐλθεῖν παρασκευάσει.

Dat. xiii. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. post cons. Basilii vc. anno III. [a. 544]

c. X extat B 5, 2, s.

c. XI (— v. 18 ὁ διαθέμενος) extat B 41, 5, 4 (B¹ Φ 1, 23 p. 664 Zach.). — Summarium habet Anonymus Bodleianus διάτ. τξς' ap. Zachariae Ἀνεκδ. p. 210; summa Ath. repetitur in paratilis Ath. 9 § 16 et in libello περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 17 p. 196 Heimb.

sive quis per se sive per aliam personam nomen heredis inscribat, dummodo testator omnino reliquam legitimam observationem in testamento custodiat.

X. Legem autem qua sancimus, ne ad alios transferantur res quae ad domum nostram a venerabili ecclesia pervenerint, cessare volumus tam in iis quae iam ad nostram domum legitime pervenerunt quam in iis quae postea perventurae sunt.

XI. Si quis autem forte testator sit et rem aliquam immobilem familiae suae vel alii alicui personae legati nomine reliquerit atque specialiter iusserit nullo tempore eam rem alienari, sed apud heredes vel successores illius cui relicta sit permanere, in hoc legato iubemus legem Falcidiam locum omnino non habere, quoniam alienationem eius ipse prohibuit qui testatus est. Haec autem de illis casibus valere iubemus qui nondum iudiciali sententia vel amicali conventionem vel ullo legitimo modo decisi sunt.

Epilogus. Sublimitas igitur tua quae per praesentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit serenitas et edictis in hac regia civitate propositis et mandatis ad praesides omnium provinciarum missis ut ad omnium notitiam veniant efficiet.

1 δι' αὐτοῦ L || 4 τεστάτωρ M] διαθέμενος L || 5 9' marg. L || νόμον] nov. LV c. 1 || καταφέρεσθαι B || 7 ἐκκλησίας] οἶκον B¹ || θεσπίζομεν] διὸ καὶ ἀκωλύτως ἐκποιεῖσθαι κελεύομεν add. B || 9 περιελθούσι νομίμως B¹ || 11 εἴητε L¹ || δὲ om. LB || 12 ληγάτου B¹ (id. 16) || 13 καταλείπει MLB, corr. Scrimger || χρόνῳ] τρόπῳ L¹ || 14 ἀλλὰ] sed aut ε || ἢ διαδόχοις] aut apud successores ε || 15 καταλείφθῃ B¹ v. l., B¹ (ε) || 21 τρόπον νόμιμον L || 28 subscr. om. ε || xiii. k. febr. M] xiiii kal. febr. Iul.¹⁰ πρὸ ις' καλῶνδαν Φεβρουαρίων Ath. μνην φεβρουαρίῳ Theod. || CP. — anno III.] constp. imp. donn. iustian. aug. anno XCIII post balia. quarto Iul.¹⁰ constp. imp. dnn. iustiniano Iul.¹⁰ cp. dn. iust. pp. aug. basilio vc. cons. M βασιλείας Ἰουστινιανού τὸ ις' μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ γ' Ath. εἴτε ις' μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ γ' Theod.

4 servauerint R¹ observaverit vulg. || 5 rubr. De rebus immobilibus quae ad loca venerabilia pertinent RT in marg. (ex Iul.) || sancimus T³ || sancimus RT¹ sanctimus V || 6 alias R || 7 in om. T || 8 conuenerunt T¹ || 9 quamque postea VT || 11 rubr. Si quis familie uel alie (alii R) persone legatum reliquerit et rei legatē alienationem prohibuerit RT in marg. (ex Iul.) || et] atque T || 12 immobile R¹ || 13 reliquerat R¹ || spiritualiter R¹ T¹ || 14 nullo RT] in nullo V || 15 illis T¹ || 17 quoniam] quando (qñ) T¹ || 18 ipse om. T || hoc T || 19 nondum] modum T¹ non R || 20 amicabilem R || 22 tua igitur quam per T || 23 ualitura VT || 25 omnia VT || 27 subscriptione carent libri

PK

ΠΕΡΙ ΕΚΠΟΙΗΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΕΜΦΥΤΕΥΣΕΩΣ ΕΚΚΛΗ-
ΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρω ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

(Προοίμιον.) Πολλῶν καὶ διαφόρων νόμων ἐπὶ ταῖς ἐκποιήσεσι καὶ ἐμφυτεύσεσι καὶ μισθώσεσι καὶ τῇ λοιπῇ διοικήσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων φρονησάντων συνειδομεν πάντα τῷ παρόντι περιλαβεῖν νόμῳ.

CXX. Auth. CXV. Coll. IX tit. 3
R DE ALIENATIONE ET EMPHY-
TEOSI ET LOCATIONE ET HY-
POTHECIS ET ALIIS DIVERSIS
5 CONTRACTIBUS IN UNIVERSIS
LOCIS RERUM SACRARUM R

Idem Aug. Petro pp.

(Praefatio.) Multis et diversis legibus super alienationibus et emphyteosibus et locationibus et reliqua administratione ecclesiasticarum rerum plautantibus praevideimus oportenti comprehendere lege.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τοὺς δικοιούνας τὰ πράγματα τῆς κατὰ τὴν βασιλίδι πόλιν ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ἢ ὀρφανοτροφείου ἢ ξενοδοχείου ἢ πτωχοτροφείου ἢ νοσοκομείου ἢ ἄλλου εὐαγούς οἴκου ἐν τῇ βασιλίδι πόλει ἢ τοῖς ἐν ταύτῃ ἐνορία τυγχάνοντος (ἐξηρημένων μόνων τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων) πιπράσκων ἢ δωρεῖσθαι ἢ ἀνταλλάττειν ἢ ἐπὶ ἀντιδώρῳ δίδοναι ἢ οἰωδῆποτε ἄλλῳ τρόπῳ ἐκποιεῖν πρᾶγμα ἀκίνητον ἢ πολιτικὴν σίτησιν ἢ γεωργικὸν ἀνδράποδον, εἰ μὴ πρὸς βασιλικὸν οἶκον ἢ ἀνταλλαγῇ γένηται μόνῃ· ἄλλ' οὐδὲ παροικικῶ δικαίῳ δίδοσθαι τι συγχωροῦμεν. τὰς δὲ ἐμφυτεύσεις παρὰ τῆς εἰρημένης ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ τῶν μνημονευθέντων εὐαγῶν οἴκων

Sancimus igitur nullam habere licentiam ordinatores rerum huius regiae civitatis sanctissimae maioris ecclesiae aut orphanotrophii aut xenodochii aut ptochotrophii aut nosocomii aut aliae venerabilis domus in hac regia civitate sive in eius finibus constitutae, exceptis venerabilibus monasteriis, vendere aut donare aut commutare aut sub alterno dono dare aut quolibet alio modo alienare rem immobilem aut civilem annonam aut rusticum mancipium, nisi ad imperialem domum commutatio sola facta est; sed neque de colonis iuste dari quid concedimus. Emphyteosis vero a praedicta sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis et memoratorum fieri iubemus

Nov. CXX (Authent. CXV = Coll. IX tit. 3: gloss.) Graece extat in ML, Coll. XXV capitulorum 24 (= C), praeter prooemium et epilogum in B 5, 2, 1-7. 9-13 (inde particulas in B^s E 11, 2-7 p. 298 Zach., summaria in Ecloga Bas. libr. I-X); particulae aliquot in Coll. LXXXVII capitulorum 14-17 (inde in appendice Nomocanonis L titulum cap. eccl. 12-14 p. 665 Voell.); pauca habet Prochiron 15, plura Epanagoge 10 (vid. infra). — Epit. Theod. 120 (inde pleraque repetit B^s, § 1-7 schol. L), Athan. 2, 2 (inde A f. 226 τίτλος ιγ', Coll. const. ccl. III 2, 2), Julian. const. CXI (qui exemplum Graecum non tam in summam redegit quam ad verbum expressit). pr. habet Coll. LXXXVII cap. 14 (inde app. Nomocan. l. c. 12).

CXX.

DE ALIENATIONE ET EMPHYTEUSI RERUM
ECCLESIASTICARUM.

Idem Augustus Petro praefecto praetorio.

Praefatio. Cum multae et variae leges de alienationibus et emphyteusibus et locationibus et reliqua rerum ecclesiasticarum administratione promulgatae sint, visum est nobis omnia praesenti lege comprehendere.

I. Sancimus igitur iis qui administrant res sanctissimae maioris ecclesiae in regia civitate vel orphanotrophii vel xenodochii vel ptochotrophii vel nosocomii vel alius venerabilis domus in regia civitate vel intra fines eius sitae (exceptis solis venerabilibus monasteriis) non licere vendere vel donare vel commutare vel in remunerationem dare vel alio ullo modo alienare rem immobilem vel annonam civilem vel rusticum mancipium, nisi cum regia domo permutatio sola fiat; sed ne coloniaria quidem iure quidquam dari permittimus. Emphyteuses autem a praedicta sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis

1 rubr. Περὶ — πραγμάτων MLB] Περὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐμφυτεύσεων καὶ ἄλλων κεφαλαίων Coll. 87 cap. Περὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν κεφαλαίων (ἐκκλ. διαφ. κεφ. A) Ath. Περὶ ἐκκλησιαστικῶν συναλλαγμάτων Theod. Ἄλλη διάταξις περὶ ἐκκλησιῶν C || 7 inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρω (Ἰωάννη A) ἐπάρχῳ πραιτωρίων Ath. (A), app. Nomoc., § om. MLC, Coll. 87 cap. || 11 φοιτησάντων] plantantibus (i. e. φυτευσάντων) ? || ἅπαν C ἅπαντα app. Nom., om. Coll. 87 cap., omnes (i. e. πάντας) || 13 τοίνυν om. B || ἔχειν ἄδειαν C || 14 πόλιν om. C || 15 μεγάλης LBC || om. M || 16 ἢ πτωχοτροφείου om. C || 18 τυγχάνοντας L || μόνων om. C || 19 ἐναλλάττειν C || 20 ἐπὶ ἀντιδώρῳ] ἐν παντὶ δώρῳ C v. l. || 23 γένοιτο μόνῃ B^s μόνῃ γένηται C γένηται μόνον L[?] vulg. || οὐδὲ CB^s] οὔτε MLB^s || προικικῶ δικαίῳ C de colonis iuste || (τουτέστιν ἵνα παροικωτόπιον δίδεται s. v. adscr. L) || 25 μεγάλης L^d C || om. ML^s B || 26 εὐαγῶν οἴκων om. s

2 et emphyteosi R] emphyteosis V emphyteosios T || 4 aliis om. V || 7 inscr. om. T || 9 emphyteosibus RV (ita libri fere constanter) emphyteosibus T || 10 reliqua T] reliquae RV || * administrationis RVT || ecclesiarum RV || plantantibus T¹ vulg.] plantantibus V² in ras. plantibus R¹ de plantibus R² plantatis T² || 13 rubr. Nulli licere rem ecclesiasticam vendere T in marg. || igitur] itaque T vulg. || 14 regiae] rei R¹ || 15 ecclesiae om. R¹ || orphanotrophii T orphanotrophi V || xenodochii V xenodochii T xenodochiis R¹ || aut om. RV || 16 ptochotrophii V ptochichis R ptophii T || nosochonii R || aliis (pro alius?) adscr. V³ s. v. || venerabiles V¹ T || 17 domui R² || 18 monasteriis] domibus monasteriis T || vendere] aut vendere T vulg. || 19 commutare V¹ || dono dari V dare dono R || 20 alio om. T || 22 ad om. T¹, in T² || solo V || 23 iusto V || quidem T || 25 regia V¹ || memoratorum] locorum add. vulg.

γίνεσθαι κελίωμεν ἐπὶ τε τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τοῦ λαμβάνοντος καὶ ἄλλων δύο ἐφεξῆς κληρονομήν, μὴ πλεόν ἕκτης μοίρας τοῦ ὑφ'εστῶτος κανόνος συγχωρομένου τῷ τῆν ἐμφύτευσιν κομιζομένῳ. Περὶ δὲ τῶν διαφορῶντων προαστείων τῇ αὐτῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς εἰρημένοις εὐαγέσιν οἰκοῖς τοῖς ἐπὶ τῆς βασιλίδος πόλεως ἢ τῆς αὐτῆς περιοικίδος οἷσι κελύωμεν, εἰ μὲν τὰ τοιαῦτα προάστεια πρόσδορον ἔχει, ἐπὶ ὀλοκλήρῳ τῷ κανόνι παρὰ τῶν διοικούντων τοὺς αὐτοὺς εὐαγέας τόπους εἰς ἐμφύτευσιν ταῦτα κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον τῷ λαμβόνοντι καὶ ἄλλαις δύο διαδοχαῖς δίδοσθαι, καὶ μηδένα παντελῶς κομφισμόν, ἀλλὰ καὶ προσθήκην γίνεσθαι. εἰ δὲ μὴ ἔχει τὰ αὐτὰ προάστεια τινα παντελῶς πρόσδορον, ἀδειαν παρέχουεν τοῖς διοικηταῖς τῶν εὐαγῶν τόπων ἐπὶ τινι ποσότητι ταῦτα, ὡς προείρηται, εἰς ἐμφύτευσιν δίδοναι. 1 Εἰ δὲ συμβαίῃ οἰονδήποτε πρᾶγμα ἐκ τινος τῶν εἰρημένων εὐαγῶν τόπων ἐμφυτευτικῶ δικαίῳ δίδόμενον ἢ εἰς βασιλικὸν οἶκον ἢ εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν ταμείον ἢ εἰς πόλιν τινὰ ἢ εἰς βουλευτήριον ἢ εἰς ἄλλον τινὰ εὐαγῆ οἶκον περιελθεῖν, ἀδειαν παρέχουεν τοῖς διοικηταῖς τῶν εὐαγῶν τόπων ὑπ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ἢ ἐμφύτευσις γέγονεν, ἥνικα περιελθεῖ εἰς ἓν τῶν εἰρημένων ποσῶπων ἢ τοιαύτῃ ἐμφύτευσις, φανεροῦν τὴν ἐκείνων γνάμην εἰσὼν διατίας, καὶ ἢ παρ' ἐκείνοις καταλιμπάνειν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἰς οὓς περιῆλθε καὶ τὴν ἐνιαυσίαιαν πρόσδορον τῆν τῷ πάκτῳ περιεχομένην κομίζεσθαι, ἢ τοῦτο ἀναλαμβάνειν τῆς ἐμφυτεύσεως λυομένης, εἴπερ τοῦτο λυσιστελὲς ἐάντοῖς εἶναι νομισαίεν. Εἰ δὲ τινὲς εἰσι τόποι ἢ τῇ αὐτῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τινι τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἶκων προσήκοντες, ἐν οἷς παλαιαὶ οἰκίσεις τυγχάνουσαι κατηνέχθησαν καὶ ἐξ ὧν οὐδεμία παρέχεται

in persona eius qui accepit et aliis duobus deinceps hereditibus, non amplius sexta parte instantis canonis dimittimus ei qui emphyteosis iure accepit. De competentibus vero proastis ipsi sanctissimae maiori ecclesiae et nominatis venerabilibus domibus in regia civitate aut in eius regione [aut mansione] constitutis iubemus, si quidem haec reditus habent, (in) integro canone ab his [ordinatoribus] qui regunt ipsa venerabilia loca in emphyteosin haec secundum praedictum modum accipienti et aliis duabus successionihi dari, et nullam omnino relevationem, sed augmentum fieri. Si vero non habent ipsa proastia aliquo omnino reddito, licentiam praebemus ordinatoribus venerabilium locorum in aliqua quantitate haec, sicut praedictum est, in emphyteosin dare.

1 Si vero contigerit quamlibet rem ex aliquo praedictorum venerabilium locorum emphyteotico iure dato aut in imperialem domum aut in sacrum nostrum aerarium aut in civitatem aliquam aut in curiam aut in aliam aliquam venerabilem domum pervenire, licentiam praebemus ordinatoribus venerabilium locorum, a quibus a principio emphyteosis facta est, mox ut pervenerit in unam praedictarum personarum sive ipsa emphyteosis, manifestare suam voluntatem intra biennium, et aut his derelinqui eandem rem ad quos pervenit et annuum pensionem quae pacto continetur inferri, aut hoc recipere emphyteosi soluta, eo quod hoc sibi prodesse aestimant. 2 Si vero quaedam sunt loca aut ipsi sanctissimae maiori ecclesiae aut alicui venerabilium domorum competentia, in quibus antiquae habitationes depositae sunt et ex quibus nullus praebetur redditus,

c. I § 1 (Ἐὰν συμβῆ . . . .) possim mutata et octom habet Eponogoge 10, 5.
 § 2 habet Epanogoge 10, 4; summom Theodori repetit Prochiron 15, 4.

et memoratis venerabilibus domibus fieri iubemus et eius qui accepit et aliorum duorum deinceps heredum, ita ut non plus quam sexta pars canonis constituti ei qui emphyteusin accepit remittatur. De suburbanis vero quae ad eandem sanctissimam maiorem ecclesiam et praedictas venerabiles domos in regia civitate vel eius territorio sitas pertinent praecipimus, si quidem eiusmodi suburbana reditum habeant, ut sub integro canone ab administratoribus eorundem venerabilium locorum ea in emphyteusin secundum praedictum modum ei qui accepit alisque duabus successionihi dentur, neve ulla omnino relevatio, sed potius augmentum fiat. Sin autem eadem suburbana nullum omnino reditum habeant, potestatem damus administratoribus venerabilium locorum ea sub quadam quantitate, sicut supra dictum est, in emphyteusin dandi. Quodsi quamlibet rem ab aliquo praedictorum venerabilium locorum emphyteotico iure datam vel ad regiam domum vel ad sacrum nostrum fiscum vel ad civitatem aliquam vel ad curiam vel ad aliam aliquam venerabilem domum pervenire contigerit, potestatem concedimus administratoribus venerabilium locorum a quibus ab initio emphyteusis constituta est, quando ad unam ex praedictis personis talis emphyteusis pervenit, voluntatem suam intra biennium declarandi, atque aut eandem rem apud eos ad quos pervenit relinquendi reditumque annuum qui pacto continetur accipiendi, aut eam recipiendi emphyteusis soluta, siquidem hoc sibi utile esse putaverint. 2 Quodsi quae loca sunt quae vel ad eandem sanctissimam maiorem ecclesiam vel ad quandam ex praedictis venerabilibus domibus pertinent, in quibus antiqua aedificia diruta sunt et ex quibus nullus redditus

1 τοῦ προσώπου L || 2 λαβόντος L || μὴ om. L || 3 τῆς ἕκτης B^s || ἐφεστῶτος C v. l., B^s v. l., instantis ε || συγχωρομένῳ] dimittimus (i. e. συγχωροῦμεν?) ε || 4 τῆν ἐμφύτευσιν] emphyteosis (v. l. emphyteosin) iure ε || δὲ om. B || 5 τῶν om. M || αὐτῇ om. L || ἐκκλησία μεγάλη M, μεγάλη om. B || 6 τοῖς ἐπὶ τοῖς om. L || 8 τὰ τοιαῦτα προάστεια] haec ε || 10 εἰς om. B^c || 13 τὰ αὐτὰ C ε Iul.] ταῦτα τὰ ML τὰ — παντελῶς om. B || 15 τῶν τόπων τῶν εὐαγῶν L || 18 τρόπων B^c || δίδόμενον] dato (i. e. διδομένῳ?) ε || 19 ταμείον LB Epan. || 20 ἢ εἰς βουλευτήριον C ε Iul. (cf. Ath., Theod., = B^f) ἢ βουλευτήριον ML, om. B Epan. || 22 ἀφ' ὧν LBC Epan. || 23 περιῆλθεν C || ἐν] ἐν τι Epan. || 24 ἢ τοιαύτῃ] sive ipsa (i. e. ἤτοι αὐτῇ) ε || 25 ἢ] εἰ C plerique || 26 παρῆλθε M || 27 ῥάκτω (i. e. pactō) C || 29 εἴπερ] eo quod ε || ἐάντοῖς C Epan. ε] αὐτοῖς MLB || 30 νομισαίεν C plerique || δὲ om. Epan. || 31 μεγάλη om. B^s, C v. l. || 32 παλαιαὶ πόλαι αὶ C πάλαι M || 33 παράγεται Epan.

1 persona R] personam VT vulg. || accepit T || 2 non] et non vulg. || sexta] de RT¹ de sexta T² || sexta parte instantis ca] V² in ros., d***** V¹ || 3 emphyteosin R || 4 ipsis V || 5 in] in hac R || 6 aut mansione seclusti Beck || mansiones T¹ mansionis R || 7 redditus T || habent V] habet R habeant Tvulg. || 8 in add. Osenbrüggen || *ordinatoribus seclusti || 9 in om. RT¹ || emphyteosi R || 11 reuelationem V¹T¹, *****tionem — 31 maiori ecclesie scr. R² in ras. 11 versuum || 12 sed] sed et Beck || argumentum R⁽²⁾ || habent T] habeant R⁽²⁾ vulg. habeat V || probastia scr. V² in spot. voc. || 13 redditus (et sic soepius) RT || 14 aliqua om. R⁽²⁾ || 15 ia emphyteosin om. R⁽²⁾ || 17 contingerit T¹ || 19 datam vulg. || in imperialem] in om. RVT¹ || sacre nostrum V nostrum sacrum R⁽²⁾ || 20 errarium RVT¹ || aut in curiam] in curiam aut V^a || 23 a principio — est scr. V² in ras. 20 litt. || 25 siue del. V³ || siue in ipsa emphyteosi T || 26 his R V] ab his Tvulg. || res V^a || 27 ad] eis ad R⁽²⁾ || 28 inffori R⁽²⁾ || 29 estimare? V¹ existimant R⁽²⁾ vulg. || 30 rubr. Si quas ruinas habent me. (sic) T in marg. || quadam R⁽²⁾ quidam quadam V¹ || sint R⁽²⁾ T || 31 maiore V¹ || 32 disposite T¹

πρόσοδος, οἱ δὲ μνημονευθέντες εὐαγεῖς οἴκοι οἷς δια-
φύρουσιν οἱ τόποι τούτους ἀνοικοδομησαί μὴ δύνα-
ται, ἀδειαν δίδουεν τοῖς τούτων διοικηταῖς τῷ τῆς
ἐμφυτεύσεως διηγεκῆ δικαίῳ ἐκδιδόναι τοὺς αὐτοὺς
τόπους, οὕτω μέρτοις ὥστε τὴν ἐμφύτευσιν ἢ ἐπὶ
τρίτῃ μορᾷ τῶν στεγνομίων, ἅτινα ἐκ τῶν οἰκημά-
των ἐστὶ ἐστώτων συνήγεται, ἐκ προουμιῶν τοῦ χρόνου
τοῦ ἐμφυτεύματος προίεναι, ἢ εἴπερ ὁ ἐμφυτεντῆς
βουληθεῖ μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ τῷ ὄρω λαβεῖν τοὺς τό-
πους, ὥστε πρότερον οἰκοδομησαί καὶ ἐκ τῶν προσ-
χνομένων ἐκείως κατὰ διατίμησιν στεγνομίων τὸ
ἡμισυ μέρος δίδουαι τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ ἐξ οὗ τοὺς αὐτοὺς
τόπους λαμβάνει, καὶ τοῦτο γενέσθαι συγχωροῦμεν,
κεχρησθῆαι δὲ τὸν τοιοῦτον ἐμφυτεντῆν καὶ ταῖς ἐκείως
εὐρισκομέναις ἐκ τῶν κατενεχθέντων οἰκημάτων ὕλαις. 15

praedictae vero venerabiles domus, quibus competunt
loca, haec reaedificare non possunt, licentiam damus
ipsis ordinatoribus earum emphyteoseos perpetuo iure
tradere ipsa loca, ita tamen ut emphyteosis in tertia
parte pensionum, quae ex habitationibus adhuc stan-
tibus colligebantur, ex principis temporis emphy-
teoseos procedat, aut si emphyteota voluerit magis
sub isto pacto accipi, ut loca primitus aedificet, et
ex additis illic per aestimationem pensionibus medie-
tatem partis dari venerabili domui a qua ipsa loca
accepit, et hoc fieri concedimus, uti vero huiusmodi
emphyteotam et illic inventa (de) depositis habita-
tionibus matricia.

CAPUT II.

Εἰ δὲ τις βουληθεῖ οἰονδήποτε πρᾶγμα ἀκίνητον
ὀνόματι χρήσεως λαβεῖν παρὰ τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης
ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως ἢ ἐνὸς τῶν μνημο-
νευθέντων εὐαγῶν οἴκων, μὴ ἄλλως τοῦτο λαμβά-
νεται, εἰ μὴ ἕτερον εὐθὺς πρᾶγμα δεσποτείας δικαίῳ
παράσχη τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ ἐξ οὗ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα
λαμβάνει, τοσαύτην ἔχον πρόσοδον ὅσησιν ἔχει τὸ
πρᾶγμα, ὅπερ αὐτῷ δίδεται, καὶ μὴ πλείοσι δημο-
σίοις τελέσασαι βεβαρημένον, ὥστε μετὰ τὴν αὐτοῦ
τελετήν, ἢ μετὰ τὸν χρόνον ἐφ' ὃν ἡ δόσις τῆς
χρήσεως συνήρσεν (μὴ ὑπερβαίνοντα δηλαδὴ τὴν τοῦ
λαμβάνοντος ζωὴν) ἐκάτερον πρᾶγμα ἐπ' ἀκεραίῳ
καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρήσιν εἰς τὸν αὐτὸν
εὐαγῆ οἶκον περιελθεῖν.

Si vero aliquis voluerit quamlibet rem immobilem
nomine usus accipere a sanctissima maiore ecclesia
regiae civitatis aut unius memoratarum venerabilium
domorum, non aliter hoc accipiat nisi aliam mox
rem domini iure praebuerit, ex quo eandem rem
accepit, tantum habentem redditum quantum habet
res, quae ei datur, et non maioribus fisci praesta-
tionibus pragravatam, ut post eius mortem, aut post
tempus in quo datio usus convenit (non transcen-
dens videlicet accipientis vitam) utraque res integra
et in dominium et in usum in eandem venerabilem
domum perveniat.

CAPUT III.

Τὰς μισθώσεις δὲ παρὰ τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων
γίνεσθαι συγχωροῦμεν εἰς οὓς ἂν τοῖς συναλλάττου-
σιν ἐνιαυτοῖς συναρῆσθαι, μὴ ὑπερβαίνουσας δηλαδὴ
τὸν τριακονταετη χρόνον.

Locationes vero ab ipsis venerabilibus domibus
fieri concedimus in quantoscumque contrahentibus
annos placuerit, non transcendentibus videlicet tri-
ginta annorum tempus.

c. II Εἴ τις . . . habet Epanagoge 10, 9.

c. III interpolatum exhibent Prochiron 15, 5, Epanagoge 10, 2.

praebet, memoratae autem venerabiles domus ad quas haec loca pertinent ea reficere non possunt,
poolestatem damus administratoribus earum perpetuo emphyteuseos iure illa loca locandi, ita tamen ut
emphyteusis vel sub tertia parte pensionum, quae ex aedificiis adhuc stantibus colligebantur, ab initio
temporis emphyteuseos procedat, vel si emphyteuta hac potius condicione ea loca accipere velit, ut prius
aedificet et ex pensionibus illic secundum aestimationem reddituris dimidiam partem venerabili domui
praestet a qua illa loca accipit, etiam hoc fieri permittimus, uti autem emphyteutam talem etiam materia
ibi ex dirulis aedificiis inventa.

II. Quodsi quis voluerit quamlibet rem immobilem ususfructus nomine a sanctissima maiore ecclesia
regiae civitatis vel una ex memoratis venerabilibus domibus accipere, non aliter eam accipiat nisi statim
aliam rem venerabili domui a qua eam rem accepit domini iure praestiterit, quae tantum redditum habeat
quantum habet res, quae ei datur, nec pluribus publicis tributis gravata sit, ut post mortem eius, vel post
tempus in quod usum dari placuit (non excedens scilicet vitam eius qui accepit) utraque res in integrum
et domini et ususfructus iure ad eandem venerabilem domum perveniat.

III. Locationes autem ab iisdem venerabilibus locis fieri permittimus in tot annos quot contra-
hentibus placuerit, ut nimirum non excedant tempus triginta annorum.

2 μὴ] οὐ L || 3 τοὺς τούτων διοικητὰς L ipsi ordi-
natoribus earum ε || 5 ἢ om. ε || 9 βουληθεῖ Epan. || τοὺς
τόπους, ὥστε] ut loca ε || 10 ἀνοικοδομησαί B* || καὶ
ἢ B* || 13 τόπους om. C || γίνεσθαι C Epan. || 14 δὲ
δὲ καὶ L, B* v. l. || τοιοῦτον] τούτων C || ἐκεῖθεν L,
B* v. l. || 15 ἐκ om. B* v. l. || 16 τις om. B* || κινήτων
C || 17 λαμβάνειν B* || 19 εὐαγῶν om. C Epan. || 21
παράσχοι C v. l., Epan. || τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ om. ε || 22 ὁπό-
σον C || 25 ἢ] ἢ καὶ B || ὑφ' ὃν M || 27 ἀκεραίῳ καὶ
καὶ om. C || 28 αὐτὸν om. C || 30 παρὰ τῶν αὐτῶν
L B C Iul. (παρὰ τῶν εἰρημένων Proch. Epan.) || παρ'
αὐτῶν τῶν M ε || 31 γίνεσθαι om. C || οὓς] ὅσους B*
v. l., B* ε Proch. Epan. (Iul.) || 32 ἐνιαυτοῖς M, om. Proch.
Epan. || συναρῆσθαι Proch.] συναρῆσοι MLBC Epan. ||
ὑπερβαίνοντα LB* Epan. transcendentibus (i. e. ὑπερ-
βαίνουσιν?) ε

2 haec loca R vulg. || reaedificare VT || possint V ||
3 eorum R² T eorum in V || 4 tū R || 6 principibus R ||
7 voluit V maluerit T || 8 *accipi ut loca] accipiat loca
RT accipiat ut loca V accipiat (accipere Beck) loca ut
vulg. || 9 aditis V || pensibus R² || 10 dare Beck || 11 hoc
T vulg.] haec RV || uti T] ut R¹ utatur V, R² in marg.,
vulg. || vero om. R¹ || 12 emphyteotam R] emphyteota
VTR² || inuentam T || de add. vulg. || 13 materiam T ||
16 quamlibet] aliam quamlibet V || 18 regia V¹ || memo-
ratorum V || rem mox T || 20 ex qua R² (id. Beck) ||
21 tamen R¹ T¹ || 22 ea R¹ || 23 praegravatam scr. V² in
ras. 7 litt. || ut] et ut R || mortem eius T || 24 in quod
Beck || transcendens T²] transcenden. T² transcendentem
RT || 25 accipientes (del. V³) VT || uitam R] ita VT ||
26 in eadem R et in eadem T¹ || 30 rubr. Venerabilis
domus (huius regie civitatis add. T²) ultra triginta annos
locare non posse T in marg. || 32 transeuntibus RV, tran-
scendentes Beck || 33 tempus Beck] temporibus libri

CAPUT IV.

Εἰ δὲ συμβαίη τινὰ τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων ὀνόματι δημοσίων συντελειῶν ἢ ἄλλης οἰασοῦν συμβαιουσιγῆς ἀνάγκης τῶν εὐαγῶν οἴκων χρημάτων δεηθῆναι, ἐξείναι τοῖς τούτου διοικηταῖς ἀκίνητον πρᾶγμα ὑποτίθεσθαι καὶ δοῦναι εἰς ἰδικὸν ἐνέχυρον, ἵνα ὁ δανειστής νέμηται τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ τοὺς τούτου καρποὺς ἀναλέγῃται καὶ λογίζῃται ἐαυτῷ τὰ μὲν εἰς αὐτὰ τὰ δανεισθέντα χρήματα, τὰ δὲ εἰς τόκους μὴ πλείους τοῦ τετάρτου μέρους τῆς ἑκατοστῆς, εἰ δὲ καταβάλλωσι τὸ χρέος οἱ προεστῶτες τοῦ αὐτοῦ εὐαγῶς οἴκου ἢ ἐκ τῶν καρπῶν πληρωθῆ ὁ δανειστής, ἐπανελθεῖν πάλιν τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τὸν εὐαγῶν οἴκον ἐξ οὗ καὶ δεδότηται.

CAPUT V.

Τὰς δὲ ἐμφυτεύσεις καὶ ὑποθήκας καὶ τὰς ὑπέρο πενταετίαν μισθώσεις βουλόμεθα γίνεσθαι παρὰ μὲν τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως γνάμη καὶ συναίνεσει τοῦ μακαριωτάτου ταύτης ἀρχιεπισκόπου καὶ πατριάρχου, ὁμνύτων παρόντος αὐτοῦ τῶν τε θεωριλεστάτων οἰκονόμων καὶ τῶν χαρτουλαρίων τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ὡς οὐ πρὸς περιγραφὴν τῶν ταύτης δικαίων τὸ συνάλλαγμα γίνεται ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις εὐαγῶν οἴκοις, εἰ μὲν εἰσι χαρτουλάριοι, αὐτοὺς τὸν ἴσον τρόπον ὁμνύται παρόντος τοῦ προεστῶτος τοῦ εὐαγῶς οἴκου, εἰ δὲ μὴ εἰσι χαρτουλάριοι, αὐτοὺς τοὺς προεστῶτες τῶν εὐαγῶν οἴκων προκειμένων τῶν ἀγίων εὐαγγελίων τὸ συνάλλαγμα ποιέσθαι ἔγγραφομένους μὲν ὄροισι τοῖς τοιοῦτοις συμβολαίοις, ὡς οὐ πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν τοῦ εὐαγῶς οἴκου γίνεται τὸ συνάλλαγμα.

1 Τοῖς δὲ οἰκονόμοις καὶ ὀρφανοτρόφοις καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν εὐαγῶν οἴκων διοικηταῖς, ἔτι γε μὴν καὶ τοῖς πάντων χαρτουλαρίοις, καὶ τοῖς τούτων γονεῦσι τε καὶ παισὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κατὰ γένος αὐτοῦ ἢ ἐκ γαμικοῦ δικαίου συναπτομένοις ἀπαγορεύομεν ἐμφυτεύσεις τε καὶ μισθώσεις ἧγον ὑποθήκας πραγμάτων τοῖς αὐτοῖς εὐαγῶν οἴκοις προσηκόντων ἢ δι' ἐαυτῶν ἢ διὰ παρενθέντων προσώπων λαμβάνειν, γινωσκόντων

Si vero contigerit aliquam praedictarum venerabilium domorum nomine fiscalium tributorum aut alterius cuiuslibet supervenientis necessitatis venerabili domui pecuniis egere, liceat eius ordinatoribus immobilium rem [aut] supponere et dare in speciale pignus, ut creditor possideat eandem rem et eius fructus colligat et reputet sibi tam in his creditis pecuniis quam in usuris, non autem maioribus quam quarta parte centesimae. Si vero persolverint debitum praepositi eiusdem venerabilis domus aut ex fructibus adimpleatur creditum, redeat iterum res ad venerabilem domum ex qua data est.

Emphyteosis vero et hypothecas et ultra quinquennium volumus fieri a sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis conscientia et consensu beatissimi huius civitatis episcopi et patriarchae, iurantibus praesentibus deo amabilibus oeconomis et cartulariis eiusdem sanctissimae maioris ecclesiae, quia non ad praescriptionem iuris eius contractus efficitur; in aliis vero venerabilibus domibus, si quidem sunt cartularii, ipsos aequali modo iurare praesente eo qui praestet venerabili domui, si vero non sint cartularii, per eos qui praesunt venerabilibus domibus propositis sanctis evangeliiis contractum fieri in scriptis cum iureiurando huiusmodi instrumentis, quod non ad laesionem aut praescriptionem venerabilis domus contractus efficitur.

Oeconomis vero et orphanotrophis et reliquis venerabilium domorum ordinatoribus, nec non et omnibus cartulariis et parentibus eorum et filiis et aliis, qui per genus eis vel nuptiarum iure coniuncti sunt, interdiximus emphyteosis et locationes sive hypothecas rerum ipsis venerabilibus domibus competentium aut per semet ipsos aut per interpositam personam accipere, scientibus eis, quod si tale ali-

c. IV v. 8 sq. summa ex Ath. repetitur in paratitulis Ath. 17 § 1.

c. V § 1 clausula immutata extat in Prochiro 15, 6 (inde excerpta in Epitome 7, 41 p. 329 Zach.), eadem ex B repetita legitur in Nomoc.^{dm} XIV tit. 10, 1 et in Nomoc.^d 8, 13. — Summam habet Nomoc. XIV tit. 10, 1.

IV. Quodsi contigerit aliquam ex praedictis venerabilibus domibus nomine fiscalium tributorum vel alius cuiuslibet necessitatis venerabili domui supervenientis pecunia indigere, liceat administratoribus eius rem immobilem hypothecae obligare et in speciale pignus dare, ut creditor eandem rem possideat et fructus eius colligat sibi que imputet partim in ipsas pecunias creditas partim in usuras quarta parte centesimae non maiores. Quodsi debitum solverint qui eidem venerabili domui praesunt vel ex fructibus creditori satisfiat, res rursus ad venerabilem domum a qua data est redeat.

V. Emphyteuses autem et hypothecas et ultra quinquennium locationes volumus fieri a sanctissima quidem maiore ecclesia regiae civitatis voluntate et consensu beatissimi eius archiepiscopi et patriarchae, iurantibus eo praesente et deo carissimis oeconomis et chartulariis eiusdem sanctissimae maioris ecclesiae contractum non ad circumscriptionem iuris eius fieri; in reliquis vero venerabilibus domibus, si quidem chartularii sunt, eos simili modo iurare praesente eo qui venerabili domui praestet, sin nulli sunt chartularii, ipsos qui venerabilibus domibus praesunt propositis sacris evangeliiis contractus facere et iureiurando praestito in eiusmodi instrumentis scribere non in fraudem vel ad circumscriptionem venerabilis domus fieri contractum. Oeconomos autem et orphanotrophos et reliquarum venerabilium domuum administratores, ac praelerea omnium chartularios, eorumque et parentes et liberos et ceteros qui cognatione vel affinitatis iure illis coniuncti sunt, vetamus emphyteuses et locationes sive hypothecas rerum ad easdem venerabiles domos pertinentium sive per se sive per interpositam personam accipere, cum sciant, si quid

7 ἀναλέγεται C v. l. || λογίζεται C v. l., B^c || 10 αὐτοῦ om. C v. l. || 11 ὁ δανειστής] creditum ε || 12 ἐπ' ἀνέλθῃ B^c || 15 μισθώσεις om. ε || 18 ἀρχιεπισκόπου] episcopi ε || παρόντος αὐτοῦ] praesentibus ε || 19 verba καὶ τῶν χαρτουλαρίων post ὁμνύτων (18) coll. L || 20 χαρτουλαρίων M (et sic infra fere constanter) [αὐτῆς om. C || 21 αὐτῆς C || 22 γίνεται B || εὐαγεστάτοις C || 27 ἔγγραφομένους C || 30 δὲ om. Proch. Nomoc.^{dm} || 36 ἢ δι' C Proch. ε Iul.] δ' MLB || 37 διὰ om. Nomoc.^d 8, 13 || παρενθέντων προσώπων Proch. v. l., Nomoc.^{dm} 10, 1 || λαβεῖν Nomoc.^m 10, 1

3 necessitas R¹ n..... V¹ || 4 eius] ... V¹ || 5 aut del. Beck || et] aut vulg. || 6 ut T²] et RVT¹ || creditoribus T¹ creditores T² || possideant T || 7 colligant T

reputent T² || creditis vulg.] redditus (redditus V^a) libri || 9 quartam partem libri, corr. Beck (cf. Iul.) || persoluerit R || 11 creditum redditum redeat T^a || 14 rubr. Iusiurandum clericorum T in marg. || vero et] et om. V¹ || 15 volumus] locationes volumus T³, Beck || 16 regia V¹ || cum scientia T² || huius beatissimi T || 18 praesentibus] praesente eo Beck || 19 quia non] quae non R¹ quod non R² qui añ (i. e. ante) T¹ || 20 perscriptionem V || 21 sint R vulg. || 22 ipsi T || iurare R² vulg.] cura et R¹T¹ iurare cura (cura del. V³) et V iurent T² || 23 quae R || sunt T || 24 per eos qui T] eos qui R¹ ..... V¹ ab his qui R²V² vulg. || 25 praepositi R || 26 iureiurando] addito (adito R²) add. R² vulg., conscribendo in add. schol. T || 33 genus] ge. R¹ || eis V] om. RT || 34 enphiteos T¹ enphiteosos T² || 35 competentibus R¹T¹ || 37 eius T¹ || quod si] qui V¹ || aliquid tale R

αὐτῶν, ὡς εἰ τοιοῦτό τι γένηται, καὶ τοῦτο ἀνίσχυρον ἔσται καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτῶν τε τῶν λαμβανόντων καὶ τῶν οἰκονόμων καὶ χαρτουλαρίων καὶ διοικητῶν, ὡς κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον συνάπτονται, εἰς τὸν εὐαγγὴ οἶκον ἐξ οὗ τὸ πρᾶγμα λαμβάνουσι μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν περιελθεῖν κελεύομεν.

quid fiat, et hoc invalidum erit et omnem substantiam tam eorum qui accipiunt quam oeconomorum et cartulariorum et ordinariorum, quibus secundum praedictum modum coniuncti sunt, in venerabilem domum, de qua rem accipiunt, post obitum eorum pervenire iubemus.

CAPUT VI.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῶν εἰρημένων εὐαγγῶν οἶκων τῶν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ τῇ αὐτῆς περιοικίδι τυγχανόντων διετυπώσαμεν. ἐπὶ δὲ ταῖς ἄλλαις ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ μοναστηρίοις καὶ ξενώσι καὶ νοσοκομείοις καὶ λοιποῖς εὐαγγείοις οἴκοις τοῖς ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ἡμετέρας πολιτείας κειμένοις, οὐ μὴν ἄλλα καὶ μοναστηρίοις ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ τῇ αὐτῆς περιοικίδι τυγχάνουσι ἀκολούθως διορίσαι συνειδόμεν. 1 Ἀδειαν τοῖνυν δίδομεν τοῖς εἰρημένοις εὐαγγείοις οἴκοις μὴ μόνον πρόσκαιρον ἐμφύτευσιν ποιῆσθαι τῶν ἀκινήτων πραγμάτων τῶν αὐτοῖς προσερόντων, ἀλλὰ καὶ διηρκῶς ταῦτα ἐμφυτευτικῶς δικαίῳ τοῖς βουλομένοις δίδοναι. καὶ εἰ μὲν ἀγιωτάται ὡσὶν ἐκκλησίας ἢ ἕτεροι εὐαγγεῖς οἴκοι, ὧν τὴν διοίκησιν ὁ κατὰ τόπον ὁσιώτατος ἐπίσκοπος ἢ δι' αὐτοῦ ἢ διὰ τοῦ εὐαγγεῖ αὐτοῦ κληρὸν ποιεῖται, κατὰ γνώμην αὐτοῦ καὶ συναίνεσιν γίνεσθαι τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα, ὁμνύωντων παρόντος αὐτοῦ τῶν οἰκονόμων καὶ διοικητῶν καὶ χαρτουλαρίων τοῦ αὐτοῦ εὐαγγεῖ οἴκου, ὡς ἐκ ταύτης τῆς ἐμφυτεύσεως οὐδεμία ζημία τῶ αὐτῶ εὐαγγεῖ οἴκῳ ἐπάγεται. εἰ δὲ πτωχία ἢ ξενῶνες ἢ νοσοκομεία ἢ ἕτεροι εὐαγγεῖς οἴκοι ὡσὶν ἰδίαν διοίκησιν ἔχοντες, εἰ μὲν ἅγιους ἐκκλησίους οἴκους εἶναι συμβαίη, κατὰ γνώμην τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐκείσε λειτουργούντων κληρικῶν, οὐ μὴν ἄλλα καὶ τοῦ οἰκονόμου, εἰ δὲ ξενῶν ἢ πτωχίων ἢ νοσοκομείων ἢ ἕτερος

Et haec quidem super his quae sunt maioris ecclesiae et praedictarum venerabilium domorum in regia civitate et eius circuitu adhaerentium disponimus. In aliis vero sanctissimis ecclesiis et monasteriis et xenodochiis et nosocomiis seu reliquis venerabilibus domibus quae in omnibus provinciis nostrae reipublicae positae sunt, verum etiam monasteriorum in regia civitate et eius circuitu adhaerentium consequenter definire praevidimus.

c. VI pr. (10 Ἐπὶ ταῖς ἄλλαις . . .) et § 1 extant B^e E 11. 5, § 2 (— 583, 19 παρακελεύομεθα) iō. 6 extr., sequentium usque od finem § 2 summa ib. 6 in. — § 1 et 2 in. (Ἀδειαν τοῖνυν δίδομεν τοῖς εὐαγγείοις οἴκοις τοῖς ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ἡμετέρας πολιτείας κειμένοις, οὐ μὴν ἄλλα καὶ μοναστηρίοις ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ τῇ αὐτῆς περιοικίδι μὴ μόνον πρόσκαιρον ἐμφύτευσιν — 583, 15 δίδόμενον πρᾶγμα) passim multoties et de curtatas habet Coll. 87 cop. 14 (inde app. Nomoc. 12), earundem summarium Epitome 7, 40 p. 328 Zoch.).

eiusmodi factum sit, et hoc irritum fore et omnem substantiam cum eorum qui acceperint tum oeconomorum et chartulariorum et administratorum, quibus secundum praedictum modum coniunguntur, ad venerabilem domum ex qua rem acceperunt post mortem eorum pervenire nos iubere.

VI. Et haec quidem de sanctissima maiore ecclesia et praedictis venerabilibus domibus quae in regia civitate vel eius territorio sunt constituimus. In reliquis autem sanctissimis ecclesiis et monasteriis et xenonibus et nosocomiis et ceteris venerabilibus domibus quae in omnibus nostrae reipublicae provinciis sitae sunt, nec non monasteriis quae in regia civitate et territorio eius sunt, consequenter definire nobis placuit. Facultatem igitur praestamus praedictis venerabilibus domibus non solum temporariam emphyteusin rerum immobilium quae ad eas pertinent faciendi, sed etiam perpetuo illas emphyteutico iure volentibus tradendi. Et si quidem sanctissimae ecclesiae sint vel aliae venerabiles domus, quarum administrationem sanctissimus eius loci episcopus vel per se vel per venerabilem eius clerum exercet, eius voluntate et consensu huiusmodi contractus fiat, iurantibus eo praesente oeconomicis et administratoribus et chartulariis eiusdem venerabilis domus, nullum dampnum ex hac emphyteusi eidem venerabili domui afferri. Quodsi ptochia vel xenones vel nosocomia vel aliae venerabiles domus sint propriam administrationem habentes, si quidem forte sanctae domus oratoriae sint, voluntate maioris partis clericorum qui ibi ministeria obeunt, nec non oeconomici, sin xenon vel ptochium vel nosocomium vel alia sit venerabilis domus, is

1 αὐτῶν om. Proch. || εἴ τι τοιοῦτον C Nomoc.^m 10, 1 || γνησεται B || 2 ἔστω Proch. plerique || αὐτῶν om. Nomoc.^d 8, 13 || τς τῶν τῶν τς B || 3 καὶ τῶν χαρτουλαρίων C v. l. || 7 ἐπὶ τῆς super his quae sunt (i. e. ἐπὶ τοῖς?) ε || ἀγιωτάτης om. ε, μεγάλης om. C v. l. || 10 ἀγιωτάταις ἀγιωτάταις μεγάλας C v. l. || 11 μοναστηρίων M^a || 12 καὶ] seu ε || 16 εἰρημένοις om. C Coll. 87 cap. || 17 ποιῆσθαι] γενέσθαι M || 19 καὶ om. ε || 21 ἕτεροι om. B^c || 22 ἀγιωτάτος Coll. 87 cop. || 23 αὐτοῦ om. B^c ε || 24 ὁμνύωντων Coll. 87 cop. (id. 583, 2) || 25 καὶ τῶν διοικητῶν L || τοῦ εὐαγγεῖ αὐτοῦ κληρὸν L || 27 τῶν αὐτῶ om. Coll. 87 cap., αὐτῶ om. L || 29 οἴκοι εἰσὶν B ὡσὶν οἴκοι C εἰσὶν οἴκοι app. Nom. || 30 εἶναι om. C unus, Coll. 87 cop.

3 et ordinatorum] et om. V || 4 modum praedictum T || 5 re R¹ || 7 super his quae] secundum his qui R¹ V¹ (cf.

od 8) || sunt V³ om. RV¹ T || 8 *in] quae sunt in V³ T² vulg. quae eius sunt R¹ qui eius est V¹ T¹; verba interpolata ad priorem locum v. 7 pertinere videntur || 9 circuitum V¹ T¹ || 11 exonodochiis T¹ || et nosohomiis T¹, om. R || reliquis] aliis T || 12 provintieis T¹ || 13 posita sint V || etiam] etiam in RT || mosteriorum T¹, monasteriis vulg. || 14 in V] in hac RT vulg. || circuitum T || adherentem R, adhaerentibus vulg. || 18 sed] sed et R² T² vulg. || perpetuum V || 19 haec] ee V¹ e V² || 21 gubernationes V gubernatione R || 22 *clerum] chorum (om. R¹, corum T¹) clericorum R² VT vulg. || facit Beck] facere R¹ V¹ T¹ faceret T³ vulg. habet V³ facere videtur R² || 23 consensum V || 24 praesentibus T³ || eo] et RT epo (i. e. episcopo) et V eo et vulg. || 26 emphytōsi (sic) V || dampnum om. R¹ || 27 tochia R ptochii VT || 28 xenones T¹ || 31 adornatum R¹ adornauntium V¹ R² || 32 non om. R || et] etiam T || et conomi T¹ || xenon Beck] xenones RV vulg. xenonis T || potochium V^a || 33 nosochomium R

εἴη εὐαγῆς οἶκος, τὸν προεστῶτα τούτων τὸ συνάλλαγμα ποιεῖσθαι, ὁμνύτων τῶν διοικητῶν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἶκων παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου παρ' οὗ προβάλλονται ἢ χειροτονοῦνται, ὡς οὐδὲν πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἶκων ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ συναλλάγματι γίνεται.

2 ἐπὶ δὲ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν μετὰ τοῦ πλείονος μέρους τοῖς ἐκείσε λειτουργούντων μοναχῶν τὸ συνάλλαγμα ποιεῖσθαι. Καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων δὲ πάντων κελύομεν ἐγγράφασθαι τῷ συμβολαίῳ μεθ' ὅρκου, ὡς οὐ πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἶκων τὸ πρᾶγμα πράττεται. καὶ ταύτης δὲ τῆς παραφυλακῆς οὕτω προῖοσης κοφισμὸν μὴ πλείονα γίνεσθαι τοῦ ἕκτου μέρους τῆς προσόδου ἣν ἔχει τὸ εἰς ἐμφύτευσιν διδόμενον πρᾶγμα. Ὅσα δὲ περὶ τῶν καταπεπωκότων οἶκων τῶν προσκόντων τοῖς εὐαγέσι τοῖς ἐν τῇ βασιλίδι πόλει κειμένοις ἀνωτέρω διετυπώσαμεν, ταῦτα καὶ ἐπὶ τούτων τῶν εὐαγῶν οἶκων κρατεῖν παρακελεύομεθα. καὶ τοῦτο δὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἶκων διατυπώσαι συνείδομεν, ὥστε εἴ τις ἐξ αὐτῶν εἴτε ὑπὲρ δημοσίων συντελειῶν εἴτε ὑπὲρ ἄλλης ἀναγκαίας αἰτίας τοῦ αὐτοῦ οἴκου χρεῖσιν ἔνοχοι γένωνται, καὶ οὐκ ἐστὶ δυνατόν ἐκ πραγμάτων κινήτων τὰ αὐτὰ διαλυθῆναι χρεῖα, κατὰ πρώτην μὲν τάξιν εἰς ἰδικῶν ἐνέχυρον δίδοσθαι ἀκίνητον πρᾶγμα τῷ δανειστῇ, ἵνα τοὺς τούτου καρποὺς ἀναλεγόμενος καταλογῆται ἐάν τῳ τὰ μὲν εἰς αὐτὰ τὰ δανεισθέντα χρήματα, τὰ δὲ εἰς τόκους οὐ πλείονας τοῦ τετάρτου μέρους τῆς ἑκατοστῆς. εἰ δὲ μὴ δυνήθῳσι τούτῳ τῷ τρόπῳ διαλυθῶσι τὸ χρεὸς, κελύομεν τοὺς μὲν ὑπὸ τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν χειροτονοημένους, εἴτε μητροπολίται εἴτε ἄλλοι ἐπίσκοποι ὧν εἴτε ἀρχιμανδρίται εἴτε ὄφρανοτρόφοι ἢ πτωχοτρόφοι ἢ ξενοδόχοι ἢ νοσοκόμοι ἢ

praepositum ipsius contractum fieri, iurantibus ordinariis earundem venerabilium domorum praesentia deo amabilis episcopi a quo praeponuntur aut ordinantur, quod nihil ad laesionem aut praescriptionem ipsarum venerabilium domorum de huiusmodi contractu efficitur.

2 In venerabilibus vero monasteriis primates eorum cum ampliore [et maiore] parte ibidem deservientium monachorum contractum efficiant. Praedictis vero omnibus iubemus inscribi instrumentum cum iurando, quod non ad laesionem aut praescriptionem earundem res agitur. Hac vero observatione huiusmodi procedente relevationem non amplius fieri sexta parte redditus, quem habet res quae in emphyteosin datur. Quaecumque vero de lapsis domibus competentibus venerabilibus domibus quae in regia sunt positae civitate superius disposuimus, haec in his venerabilibus domibus valere praecipimus. Haec etiam super ipsis venerabilibus domibus definire praevidimus, ut si quaedam ex eis sive pro publicis collationibus sive pro alia necessaria causa eiusdem domus debitis obnoxiae fiant, et non est possibile de rebus mobilibus eadem persolvi debita, primo quidem ordine in speciali pignore dari immobilem rem creditori, ut eius fructus colligens reputet sibi tam in ipsis debitis mutuis pecuniis quam in usuris non amplius quarta parte centesimae. Si vero noluerit isto modo transigere debitum, iubemus eos quidem qui a sanctissimis patriarcha ordinantur, sive metropolitae sive alii episcopi sicut sive archimandritae sive orphanotrophi aut ptocotrophi aut xenodochi aut nosocomi aut aliarum venerabilium domo-

v. 22 εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ δημοσίων συντελειῶν — 29 τῆς ἑκατοστῆς passim mutata extant in Coll. 87 cap. 15, sequentium summa (— 584, 33 προτιμηθῆ) ib. 14 (inde app. Nomoc. cap. eccl. 13 et 12).

qui iis praest contractum faciat, iurantibus earundem venerabilium domuum administratoribus praesente deo carissimo episcopo, a quo designantur vel creantur, nihil in fraudem vel ad circumscriptionem earundem 2 venerabilium domuum in tali contractu fieri. In venerabilibus autem monasteriis abbates eorum cum maiore parte monachorum qui ibi ministeria obeunt contractus faciant. Atque in supra dictis omnibus iubemus inscribi instrumentum cum iurando, non in fraudem vel ad circumscriptionem earundem venerabilium domuum agi negotium. Hac vero observatione ita procedente relevatio non ultra sextam partem redditus fiat quem habet res in emphyteusin data. Quae autem de adificiis dirutis, quae ad venerabiles domos in regia civitate sitas pertinent, supra constituimus, ea in his quoque venerabilibus domibus valere praecipimus. Hoc quoque de iisdem venerabilibus domibus constituere nobis visum est, ut si quae ex iis vel propter publica tributa vel propter aliam necessariam causam eiusdem domus debitis obnoxiae fiant, nec possint eadem debita ex rebus mobilibus solvi, tum primo quidem ordine in speciale pignus res immobilis detur creditori, ut fructus eius colligens sibi impulet partim in ipsam pecuniam creditam partim in usuras quarta parte centesimae non maiores. Quodsi hoc modo solvere debitum nequeant, iubemus eos quidem qui a sanctissimis patriarchis creantur, sive metropolitani sive alii episcopi sint sive archimandritae sive orphanotrophi vel ptocotrophi vel xenodochi vel nosocomi vel aliarum venerabilium domuum

1 εἴη C 5] om. MLB (post οἶκος add. cum Haloandro vulg.) || τῶν προεστῶτων malit Zachariae non recte || 3 παρουσίᾳ] ἐπὶ παρουσίᾳ cum Haloandro vulg. (sub praesentia Iul.) || 4 οὐδὲ C plerique || 5 ἢ πρὸς περιγραφὴν L || 11 τῶν συμβολαίων C || 7] καὶ B² || 12 περιγραφὴν] πρὸς περιγραφὴν L || αὐτῶν om. L || εὐαγῶν om. C plerique, εὐαγῶν οἶκων om. 5 || 13 οὕτω] huiusmodi 5 || 14 μὴ] καὶ C v. l. || 15 ἣν] ἣς Coll. 87 cap. || 13 πόλει om. C || 19 καὶ om. 5 || τούτων C 5 Iul.] om. MLB || οἶκων om. B² || παρεκλευσάμεθα B² || 20 τοῦτο] haec 5 || αὐτῶν C 5 (cf. Iul.) || om. MLB || 22 τελειῶν B² || 24 καὶ om. L || τὰ αὐτὰ] ταῦτα C, om. B² || 25 χρεῖα] τὰ χρεῖα CB² || μὲν om. C || εἰς] ὡς L || 29 οὐ] μὴ Coll. 87 cap.; om. C v. l. || 30 μὴ δυνήθῳσι] noluerit 5 || 31 μὲν om. C || ὑπὸ τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν] πατριαρχῶν om. L, a sanctissimo patriarcha 5 || 33 ἄλλοι C 5 Iul.] om. MLB

1 feri contractum R || ordinatoribus] et ordinatoribus V || 2 praesentia sub praesentia R² V² T² in praesentia vulg. || 3 amabili V || episcopo V¹ || 5 venerabilium

cet.] [lium — 7 monasteriis prima] ser. R² in ras. 1 vs. || de del. T² || 6 contractum T¹ contractus T² contra V¹ || afficitur T¹ || 7 vero monasteriis] domonasteriis T¹ || primarius RT¹ || 8 ampliori maiori T; et maiore seclusi || seruientium V || 9 efficitur RVT¹ || Praedictis] In praedictis vulg. || 10 instrumentum (id. Iul.)] instrumento Beck || 12 hanc T || observationem VT || 13 huiusmodi] leg. hoc modo? || *praecedente libri] reuelationem R relevationem V³ relatione V¹ T || 14 sexta Beck] a sexta libri (cf. ad 27) || quae] quem RT || in om. T¹ || 15 detur T || 17 posite sint ciuitate T sunt ciuitate posite R || in] et in Beck || 18 Hoc vulg. || 20 quaedam vulg.] quidam VT quidem R || 22 obnoxii VT || et om. R¹ || esse T || 23 eandem V || primo V] et primo RT || 26 quem R¹ || 27 amplius om. R¹ || quarta] a quarta R¹ V¹ || noluerit] non ualuerit T² || 28 eos] per eos vulg.; sed. cf. Iul., ubi Haenel temere correxit per eos (vid. ad 584, 3) || 29 qui a] quia V¹ qui R¹ || 30 sint episcopi R || 31 orphanotrophi T || ptocotrophi V tochtotrophi R protrophi T || aut scenodochi V aut scenodochia R, om. T || 32 nosocomia R¹ nosocomii R² T¹ || aut om. V¹

ἄλλων εὐαγῶν οἰκῶν διοικηταί, παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀγιω-
τάτοις πατριάρχαις ὅν ὡν χειροτονοῦνται ἢ προβάλ-
λονται ὑπομνήματα ποιεῖσθαι, καὶ μεθ' ὄρκον τῶν
διοικητῶν καὶ συνανέσεως τοῦ πλείονος μέρους τῶν
ἐν αὐτοῖς λειτουργούντων τὸ χρέος γίνεσθαι φανερόν
καὶ ὅτι οὐκ ἔστι δυνατόν ἐκ πράγματος κινητοῦ τούτου
διαλυθῆναι· τοὺς δὲ ὑπὸ μητροπολιτῶν ἐπισκόπων
χειροτονομένους, εἴτε ἐπίσκοποι ὡσιν εἴτε ἀρχιμαν-
δρίται εἴτε ὄρφανοτρόφοι εἴτε πτωχοτρόφοι ἢ ἄλλων
εὐαγῶν οἰκῶν διοικηταί, παρ' αὐτοῖς ὁμοίως τοῖς
μητροπολίταις ἐπισκόποις τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα
συγγράφειν· παρ' ἐκείνοις δὲ τοῖς ἐπισκόποις, οἵτινες ἢ
παρὰ πατριαρχῶν ἢ παρὰ μητροπολιτῶν ἐπισκόπων
χειροτονοῦνται καὶ ἔχουσιν ὑπὸ τὴν ἰδίαν δικαιοδοσίαν
ἢ μοναστήρια ἢ πτωχεῖα ἢ ξενώνας ἢ νοσοκομεῖα ἢ
ἄλλους εὐαγεῖς οἴκους, κατὰ τὸν ὁμοίον τρόπον τὰ
ὑπομνήματα γίνεσθαι· οὕτω μέντοιγε, ὥστε εἴτε παρὰ
πατριαρχαῖς εἴτε παρὰ μητροπολίταις εἴτε παρ' ἄλ-
λοις ἐπισκόποις τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα πράττεται,
μηδεμίαν ὑπὲρ αὐτῶν ζημίαν ἢ δαπάνην τοὺς εὐαγεῖς
οἴκους ὑφίστασθαι. διὰ τοῦτο γὰρ οὐ βουλόμεθα τοῦ
λοιποῦ παρὰ τοῖς ἀρχοῦσι τῶν ἐπαρχιῶν ἢ τοῖς ἐκδι-
κοῖς τῶν τόπων τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα παρὰ τῶν
μημονευθέντων προσώπων ἤγονν οἰκῶν πράττεσθαι,
ἵνα μηδεμίαν ζημίαν ὑφίστανται. μετὰ δὲ τὸ οὕτως
ταῦτα παρακολουθῆσαι παρὰ τοῖς μημονευθεῖσιν
ἀγιωτάτοις πατριάρχαις ἢ μητροπολίταις ἢ ἄλλοις
ἐπισκόποις τριμιάδα τοὺς εἰρημένους διοικητὰς τοῦ
ἐποφείλοντος εὐαγοῦς οἴκου ἐγγράφως ἐν δημοσίῳ τῆς
πόλεως τόπῳ προτιθέναι ἐπὶ εἰκοσιν ἡμέρας, καὶ
τούτῳ τῷ τρόπῳ προτρέπειν τοὺς ἀγοράσαι βουλο-
μένους τὸ ἀκίνητον πράγμα, ἵνα ὁ πλείονος παρῶν
τῶν ἄλλων προτιμηθῇ. τούτων δὲ πάντων προϋόν-
των τὴν πράσιν γίνεσθαι τοῦ τιμήματος πᾶσι τρό-
ποις ὑπὲρ τοῦ ὀφλήματος διδομένου, ἵνα μὴ ἄλλως
ἔχῃ ὁ ἀγοραστὴς τὸ ἀσφαλές, εἰ μὴ τὸ τίμημα ὑπὲρ
αὐτοῦ τοῦ χρέους καταβῆλη, καὶ τοῦτο ἡγησάμενος ἐγγράφῃ

v. 29—33 sententia adumbratur 'Ροπ. 10, 3, ubi citatur νεαρά ριέ'.

administratores, apud ipsos sanctissimos patriarchas a quibus creantur vel designantur monumenta facere, et cum iureiurando administratorum atque consensu maioris partis eorum qui ministeria in iis obeunt debitum manifestum fieri et quod ex rebus mobilibus id solvi nequeat; eos autem qui a metropolitano episcopo creantur, sive episcopi sint sive archimandritae sive orphanotrophii sive ptochotrophii vel aliarum venerabilium domuum administratores, apud ipsos similiter metropolitanos episcopos eiusmodi monumenta conscribere; apud illos autem episcopos, qui vel a patriarchis vel a metropolitano episcopo creantur et sub iurisdictione sua vel monasteria vel ptochia vel xenones vel nosocomia vel alias venerabiles domus habent, eodem modo monumenta fieri: ita tamen ut sive apud patriarchas sive apud metropolitanos sive apud alios episcopos eiusmodi monumenta fiant, nullum inde damnum vel sumptum venerabiles domus subeant. Propterea enim nolumus in posterum apud praesides provinciarum vel defensores locorum eiusmodi monumenta a memoratis personis vel domibus confici, ne ullum damnum subeant. Postquam autem haec ita consecuta sunt apud memoratos sanctissimos patriarchas vel metropolitanos vel alios episcopos, tum praedicti administratores debitoris domus in scriptis in publico civitatis loco per viginti dies proponant, eoque modo adhortentur eos qui rem immobilem emere velint, ut qui plus offerat ceteris praeponatur. His autem omnibus procedentibus venditio fiat, et pretium omnibus modis pro debito detur, ut emptor non aliter securitatem habeat nisi pretium pro ipso debito solverit, idque nominatim cum iure-

1 ἄλλως C || παρ' αὐτοῖς τοῖς || παρὰ τοῖς Cε || 2 ἀφ' ὧν B, C v. l. || ἢ προβάλονται om. C || 6 ἐκ πράγμα-
τος κινητοῦ om. C || 7 ἐπισκόπων Haloesder (a metro-
politano episcopo Iul.) || ἢ ἐπισκόπων MLB ἐπισκό-
πους C, om. ε || 8 εἰσὶν LB || 11 ἐπισκόποις Cε Iul. ||
ἢ ἐπισκόποις MLB || 13 ἐπισκόπων ε Iul. || ἐπίσκοποι
MLB ἢ ἐπισκόπων C || 19 τοιαῦτα αὐτὰ C || πράτ-
τεσθαι L || 25 μηδεμίαν ὑφίστανται βλάβην C || ὑφ-
ιστῶνται cum Scringero vulg. || 28 τοῦ ἐποφείλοντος Cε
Iul. (cf. 585, 12) || τοῦ ἐπ' ἀφελείᾳ ὄντος (ὄντας M) MLB ||
29 εὐαγοῦς τοῦ εὐαγοῦς L τοῦ (deinde spatium 3 fere
lit. fortasse casu relicto) M || τόπῳ τῆς πόλεως L ||
32 πλείονος CLB || τὸ πλείονος M πλείον Coll. 87 cap., Ath. ||
34 γενέσθαι C || 37 καταβῆλη L, C v. l.

2 praeponatur T || 3 fieri] facere proposuit Haenel ad
Iul. 410 not. dd (sed cf. 587, 25. 588, 1) || et] ut RVT ||
consensus V || 4 partis om. R || in eis deseruientibus
RV || in eisdem seruientibus (seruientis T^b) T || debitum
in debitum R id debitum R²V || 5 et om. T || possibiles

rum ordinatores, apud sanctissimos patriarchas, a quibus ordinantur aut praeponantur, monumenta fieri, et cum iureiurando ordinatorum et consensu amplioris partis in eis deseruientium debitum manifestari et quia non est possibile de rebus mobilibus istud persolvi; eos vero qui a metropolitano episcopo ordinantur, sive episcopi sint sive archimandritae sive orphanotrophii sive ptochii aut aliarum venerabilium domorum ordinatores, apud eos similiter metropolitano episcopo huiusmodi monumenta conscribi; ab illis vero episcopis, qui aut a patriarchis aut metropolitano episcopo ordinantur et habent sub propria iurisdictione aut monasteria aut ptochia aut xenones aut nosocomia aut alias venerabiles domos, sub similem modum gesta fieri, ita tamen ut, sive apud patriarchas sive apud metropolitanos sive apud alios episcopos huiusmodi gesta fiant, nullum pro his dispendium aut expensam venerabiles domos sustinere. Propterea enim nolumus de cetero apud iudices provinciarum aut defensores locorum huiusmodi monumenta a memoratis personis sive domibus agi, ut nullum dispendium sentiant. Postquam vero ista subsecuta fuerint apud memoratos sanctissimos patriarchas aut metropolitanos aut alios episcopos, tunc praedicti ordinatorum debitoris domus venerabilis in scriptis in publico civitatis loco proponant per viginti dies, et isto modo hortentur eos qui emere volunt immobilem rem, ut qui plus praebet aliis praeponatur. His vero omnibus procedentibus venditionem fieri pretio modis omnibus pro debito dando, ut non aliter habeat emptor munitionem, nisi pretium pro ipso debito persolvatur, et hoc evidenter inscri-

R¹ || 6 persolui istud T || eos] per eos vulg. (cf. ad 10) ||
qui a] quia V¹ || 7 orphanotrophii T || 8 sive ptochii T] ||
om. RV, sive ptochotrophii vulg. || 10 huiusmodi — 12 ordi-
nantur scr. V² in ras. 2 vv. || leg. conscribere? (sed cf.
ad 3) || 11 aut a vulg.] aut RV a T || 12 habeant T ||
propria R¹ || 13 iurisdictionem V || aut monasteria om.
V || xenonas R xenona T || 14 domus R¹T || 15 modum] ||
domodum T^a || fieri gesta R || tñ R || 17 fiant] sint V^a
fiunt V^b || 18 domus R¹T || sustineant T² || 19 uolumus
RT¹ || 20 huiusmodi om. T || monumentorum T¹ ||
23 fiunt T || sanctissimis V¹ || 24 aut metropolitano] apud
metropolitanos V || 25 praedicti T² praedictos R¹VT¹ per
praedictos R² vulg. || domos V¹ || 26 *proponatur R¹ pro-
ponantur V vulg. praeponantur T res proponatur R² ||
27 isto] de isto R¹ || ortent V¹ || 28 qui plus] quibus V¹ ||
praebent R || 29 vero om. R || procedentibus T] praee-
dentibus RV vulg. || 30 pretium T || 31 habeat emptor
munitionem vulg.] habeat emptor uenditionem V habeat
mentionem (emptionem R²) emptor R emptor habeat
emptionem T || nisi] ut si R¹

μεθ' ὄρκου τῆ ἀνεακῆ συγγραφῆ, καὶ ὅτι οὐδὲν πρὸς βλάβην ἢ περιγραφήν τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου γίνεται. εἰ δὲ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ἀγοραστῆς τοῦ τοιοῦτου πράγματος μὴ εὐρεθῆ, κελύομεν τὸν ὀφειλόμενον ἐν τινος τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων τῶ δικαίῳ ὅπερ pro soluto λέγεται τὴν αὐτὴν λαμβάνειν κτήσιν, δικαίας καὶ ἀκριβοῦς διατιμῆσεως γινομένης, καὶ προστιθεμένης τῶ τιμῆματι τῆς δεκάτης μοίρας τοῦ παντὸς τιμῆματος εἰς ταύτην τὴν ποσότητα λαμβάνειν τὸ πρᾶγμα τὸν δανειστὴν ἀντὶ καταβολῆς βεβαίᾳ δεσποτεία κτηθῆσόμενον· οὕτω μὲντοιγε ὥστε τοὺς διοικητὰς τοῦ ἐποφείλοντος εὐαγοῦς οἴκου καὶ τὸ πλεόν μέρος τῶν ἐν αὐτῶ λειτουργούντων ταῖς τοιαύταις πράξεσι συναίνειν. τὸ δὲ παρεχόμενον ἐπὶ τούτῳ ἀκίνητον πρᾶγμα μὴ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ δανειστοῦ διδοῦσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰσότητα τοῦτο μὲν τῶν εὐπόρων τοῦτο δὲ καὶ ἀπόρων κτήσεων τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου καὶ τῆς τούτων προσόδου καὶ δημοσίων 3 καὶ τῆς λοιπῆς καταστάσεως. Εἰ δὲ τις ἡ ἐπίσκοπος ἢ οἰκονόμος ἢ διοικητῆς οἰουδήποτε εὐαγοῦς 20 οἴκου εἴτε ἐν τῇ βασιλίδι πόλει εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καίμενον χρήματα ἐδανείσατο ἢ μετὰ ταῦτα δανείσεται, κελύομεν μήτε αὐτοῖς ταῦτα καταλογίζεσθαι ὑπὲρ τοῦ εὐαγοῦς οἴκου, εἰ μὴ πρότερον δείξουσιν ὅτι εἰς χρεῖας τοῦ εἰρημένου εὐαγοῦς οἴκου ταῦτα προεχώρησε, 25 μήτε αὐτὸν τὸν δανειστὴν ἢ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ κατὰ τοῦ εὐαγοῦς οἴκου ἔχειν τινὰ ὑπὲρ αὐτῶν ἀγωγὴν, εἰ μὴ δείξουσιν ὡς εἰς αἰτίας τῶ εὐαγῆ οἴκου προσηκουσας τὰ χρήματα προεχώρησεν, ἀλλὰ κατὰ τοῦ δανεισαμένου τὰ χρήματα ἢ τῶν αὐτοῦ κληρο- 30 νόμων τὰς ἰδίας κινεῖν ἐναγωγὰς.

batur, quia nihil ad laesionem aut praescriptionem eiusdem venerabilis domus efficitur. Si vero secundum praedictum modum emptor huiusmodi rei non invenitur, iubemus creditorem ex iure praedictarum 5 venerabilium domorum, quod pro soluto dicitur, eandem accipere possessionem, iusta et districta aestimatione facta, et addita in pretio decima parte universae aestimationis in ipsa quantitate accipere rem creditorem pro solutione certo dominio possessurum, ita tamen ut ordinatores debitoris venerabilis domus et amplior pars in eo deservientium huiusmodi venditionibus consentiat. Quae autem praebetur in hoc 10 immobilis res non per electionem creditoris detur, sed secundum aequitatem aliud quidem fructiferarum aliud vero et sterilium possessionum eiusdem venerabilis domus et in reditu earum et in fiscali solutione et reliquae ordinationis.

3 Si vero quis aut episcopus aut oeconomus aut ordinator cuiuslibet venerabilis domus sive in regia civitate sive in provinciis constitutae pecunias credidit aut posthac crediderit, iubemus neque eis haec reputari pro venerabili domo, nisi primitus ostenderint quia in utilitates praedictae venerabilis domus ista profecerunt, neque ipsum creditorem aut heredes eius contra venerabilem domum habere aliquam pro ipsis actionem, nisi monstraverint quod in utilitatibus venerabili domui competentibus pecuniae profecerunt, sed contra mutuas accipientem pecunias aut heredes eius proprias moveant actiones.

CAPUT VII.

Καὶ τούτο δὲ κελύομεν, ὥστε ἐξηρημένης τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ c. VII pr. (Κελύομεν ὥστε — 585, 11) habet Epanagoge 10, 10, summam Coll. 87 cap. 15 (inde app. Nomoc. cap. eccl. 13).

Hoc vero iubemus, ut excepta sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis et venerabilibus orphano-

jurando in instrumento emptionis inscriptum sit simulque hoc, nihil in fraudem vel ad circumscriptionem eiusdem venerabilis domus fieri. Quodsi praedicto modo emptor eiusmodi rei non invenitur, iubemus creditorem alicuius ex praedictis venerabilibus domibus iure quod pro soluto dicitur eandem possessionem accipere, iusta et subtili aestimatione facta, atque addita pretio decima parte totius aestimationis in hanc quantitatem accipere creditorem rem pro solutione firmo dominio acquirendam: ita tamen ut administratores debitoris venerabilis domus et maior pars eorum qui in ea ministeria obeunt eiusmodi venditionibus consentiant. Quae autem ad hoc praestatur res immobilis non secundum electionem creditoris detur, sed pro aequabili portione iam sterilium quam sterilium possessionum eiusdem venerabilis domus et reditus 3 earum et publicorum tributorum et reliqui status. Si autem sive episcopus sive oeconomus sive administrator cuiuscumque venerabilis domus sive in regia civitate sive in provinciis sitae mutuum pecuniam acceperit vel postea accepturus sit, iubemus neque ipsis eam in rationes venerabilis domus imputari, nisi prius ostenderint eam in usum praedictae venerabilis domus profecisse, neque ipsum creditorem vel heredes eius contra venerabilem domum eo nomine ullam actionem habere, nisi ostenderint in causas ad venerabilem domum pertinentes eam pecuniam profecisse, sed contra eum qui mutuum pecuniam accepit vel heredes eius suas actiones movere.

VII. Hoc quoque iubemus, excepta sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis et venerabili orphano-

1 μεθ' ὄρκου — συγγραφῆ καὶ om. ε || ἀνεακῆ B Ath. νεανικῆ (corr. in marg. cod. Monacensis) C || 2 αὐτοῦ om. L || 3 τοῦ CL || om. M(B) || 6 ὅπερ — λέγεται] τῆς προτιμῆσεως B || pro soluto C s. Iul.] προσολούτο L προκόλουτο M πρὸ σολούτο Ath., τῆς (τῆς om. M) προτιμῆσεως ML s. v. || 7 γενομένης B || 9 ταύτην C Iul.] αὐτὴν MLB s. || λαμβάνειν C s. Iul.] καὶ λαμβάνειν MLB (rectius καὶ ante eis ταύτην legisse videtur Iul.) || 11 μέντοι C || 13 ἐν αὐτῶ] ἐνιαυτῶ M || 17 καὶ] καὶ τῶν B^c τῶν B^s || αὐτοῦ om. LB^c || 18 τούτων B || 19 καὶ om. L || ἢ om. L || 22 δανείσεται CB || 23 *μηδὲ libri || leg. αὐτοῦς? || ὑπὲρ CB s. (cf. Iul. Theod.) || ὑπὸ ML (cf. Ath.) || 24 δείξωσιν C || 25 προσηρημένον C || 28 δείξωσιν C || 30 ἢ C s. Iul.] καὶ MLB || κληρονόμων αὐτοῦ C || 31 ἀγωγὰς C unus, B || 33 μεγάλης om. B^f

nota vacat adscripta || 3 huiusmodi T vulg.] huius RV || 6 pensionem T¹ || iusta] et iusta T || examinatione T¹ || 7 addito R¹ || printipio T¹ || 9 creditorem om. V || possessionum V¹ || 10 tñ R || ordinator V ordinatorum T || 11 in eo V || om. RT vulg. || desertium V¹ || uenditoribus libri, corr. vulg. || 12 consentiant T vulg. || Quae Beck] quod libri || probetur T || 13 immobiles R¹ VT || detur R vulg.] dentur VT || 14 iniquitatem T¹ aequalitatem T² || fructiferarium R || 15 et om. T vulg. || sterilium V || 16 fisci R || 17 reliqua ordinatione Beck || 19 rubr. Si episcopo aut yconomo uel ordinatori ecclesie pecuniam quis crediderit R in marg. || episcopo aut oeconomo aut ordinatori vulg. || 21 constitutae] ciuitate R^a || credidit aut posthac om. R || 22 posthac] post V || credit V || iubemus om. V || hoc T || 23 prius T || ostenderit R, V² in marg., om. V¹ || 24 domus uenerabilis T¹ || 25 ista om. R || profecerunt V² vulg.] profecerunt RV^a T¹ profuerunt T² || ante creditorem in R¹ inseritur large hic creditorem accipi (leg. accipe) alioquin fraudi locus erit; scholion in margine repetitum del. R² || 26 *uenerabilis domus (domus om. R¹) libri || 29 accipientem R vulg.] accipientes VT || pecunias] nuptias pecunias R^a || 30 propriatur R¹ || 32 haec RV || ut] ex ut T^a || 33 regia V¹ || orphanotrophis R

1 perscriptionem V || 2 ante Si uero in R inseruntur haec: emptore non inuento res estimata districte creditori datur in solutum, addita in praecio decima parte uniuerse estimationis consensu ordinatoris et maioris partis ibi seruientium accedente, set ea res sit mediocris inter ceteras inspecta qualitate et honore; scholion, quod repetitur in margine, errore in contextum receptum delet R²

III.

74

τοῦ εὐαγοῦς ὀρφανοτροφείου καὶ ξενῶνων καὶ πτω-
χειῶν τῶν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ ὑπὸ τὴν αὐτῆς
ὄντων ἐνορίας ἐξεῖναι πάσαις ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλη-
σiais καὶ τοῖς εὐαγέσι οἰκοῖς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μονα-
στηρίοις ἐν τε τῇ βασιλίδι πόλει καὶ ἐν διαφόροις
ἐπαρχίας κειμένοις ἀνταλλαγὰς πρὸς ἀλλήλους ποιῆ-
σθαι, ὅταν ἐκατέρω εὐαγεῖ οἶκον φυλάττεται τὸ ἀξί-
μιον, συναινούτων ἐγγράφως ἢ διὰ καταθέσεως τῶ
τοιούτῳ συναλλάγματι οὐ μόνον τῶν διοικητῶν ἐκα-
τέρου εὐαγοῦς οἴκου, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλείονος μέρους
τῶν ἐν αὐτοῖς λειτουργούντων. τὰ δὲ ἀπὸ βασιλικῶν
οἴκου εἰς οἰομένητε εὐαγῆ τὸπον περιελθόντα ἢ μετὰ
ταῦτα περιελθόμενα κατ' οὐδένα τρόπον πωρα-
σκεσθαι ἢ ὑποτίθεσθαι ἢ ἀνταλλάττεσθαι ἢ ὅλους ἐκ-
ποιεῖσθαι συγχωροῦμεν, οὐδὲ εἰ πρὸς ἀλλήλους οἱ
εὐαγεῖς οἴκοι τοιοῦτο τι πράξαιεν.

1 Ἐπειδὴ δὲ ἔγνωμεν παρά τινων γίνεσθαι καὶ ἐκ-
ποιήσεις μοναστηρίων ἐπὶ τῶ ταῦτα ἀπὸ ἱερατικοῦ
σχήματος εἰς ἰδιωτικὴν διαγωγὴν μετασχηματίζεσθαι,
καὶ τοῦτο πάσι τρόποις κωλύομεν. εἰ δὲ τι τοιοῦτο
γεγόμενον εἰρηθεῖη, ἄδειαν παρέχομεν τῶ κατὰ τὸν
τόπον ὁσώτατῳ ἐπίσκοπῳ τὸ τοιοῦτον μοναστήριον
ἐκδικεῖν καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα ἐπανάγειν. εἰ δὲ
τις ἐκ τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων τῶν τε ἐν τῇ βα-
σιλίδι πόλει τῶν τε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὄντων (ἐξήρη-
μένης τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλικῆς
πόλεως) κτήσιον ἔχοι πολλοῖς δημοσίους τελέμασι βε-
βαρημένην, ἐξ ἧς οὐδεμία εἰσάγεται πρόσδος τῶ εὐαγεῖ
οἴκου, ἄδειαν παρέχομεν τοῖς τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου
διοικηταῖς τὴν τοιαύτην κτήσιον ἐκποιεῖν οἰομένητε
τρόπῳ βουληθεῖεν πρὸς τὸ λυσιτελεῖν τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς
οἴκου, ὑποσηματῶν δηλαδὴ καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐκ-
ποιήσει προαπομένῳν παρ' ἐκείνοις, ἀφ' ὧν οἱ διοι-
κῆται τῶν τοιοῦτων τόπων προβάλλονται ἢ χειροτο-
νοῦνται, καὶ ὁμνούντων ἐπὶ τῶν ἁγίων γραφῶν τῶν 35

trophiiis, xenonibus et ptochiis, quæ sunt in regia
civitate, sub eius constitutis ordinatione licentiam
esse omnibus sanctissimis ecclesiis et venerabilibus
domibus nec non et monasteriis tam in regia civi-
tate quam in diversis provinciis constitutis permu-
tationes ad invicem facere, quando utrique venera-
bili domui servatur indemnitatis, consentientibus in
scriptis aut per depositiones huiusmodi contractui
non solum ordinatoribus utriusque venerabilis domus,
sed et ampliore parte in eis deservientium. Ea vero,
quæ ab imperiali domo in quemlibet venerabilem
locum pervenerunt aut postea pervenerint, nullo
modo vendi aut supponi pignori aut permutari aut
omnino alienari concedimus, neque si ad alteras
venerabiles domos tale aliquid egerint.

1 Et quoniam cognovimus ab aliquibus fieri alie-
nationes monasteriorum, ut hæc a sacra figura in
privatorum conversatione transferantur, et hoc omni-
bus modis prohibemus. Si vero tale aliquid factum
deprehendatur, licentiam præbemus sanctissimo loci
episcopo hoc monasterium vindicare et iu antiquam
figuram reducere. Si vero quis de prædictis vene-
rabilibus domibus quæ in regia civitate sive in aliis
provinciis sunt, excepta sanctissima maiore ecclesia
regiæ civitatis, prædium habeat plurimis fiscalibus
tributis gravatum, ex quo nullus infertur reditus
venerabili domui, licentiam præbemus eiusdem vene-
rabilis domus ordinatoribus tale prædium alienare
quolibet modo voluerint ad perfectam securitatem
eiusdem venerabilis domus, gestis monumentorum
videlicet in huiusmodi alienatione faciendis ab illis
a quibus ordinatores talium locorum præponuntur
sive ordinantur, et iurantibus in sanctis scripturis

§ 1 v. 17—32 habet B¹ E 11, 7. — v. 17—23 clausula immutata extant in Epanagoge 10, 11, eadem ex B
scripta in Nomoc.^{dm} XIV tit. 11, 1; summaria habent Coll. 87 cap. 17, Nomoc. XIV tit. 11, 1, Ecloga ad Frochiron
mutata 23, 2 p. 116 Zach.

trophio et xenonibus et ptochiis quæ in regia civitate et intra eius fines sunt licere omnibus sanctissimis
ecclesiis et venerabilibus domibus nec non monasteriis et in regia civitate et in diversis provinciis sitis
permutationes inter se facere, dum utrique venerabili domui indemnitatis servetur, consentientibus in scriptis
aut per depositionem eiusmodi contractui non solum administratoribus utriusque venerabilis domus, sed
etiam maiore parte eorum qui in iis ministeria obeunt. Quæ autem ab imperiali domo ad quemcumque
venerabilem locum pervenerunt vel postea perventura sunt nullo modo vendi vel obligari vel permutari
vel omnino alienari permittimus, ne tum quidem si inter se venerabiles domus eiusmodi quid egerint.

1 Quoniam autem cognovimus ab aliquibus etiam alienationes monasteriorum ita fieri ut ea ex sacro
statu in privatam conditionem transferantur, hoc quoque omnibus modis prohibemus. Si quid vero eius-
modi factum deprehendatur, facultatem concedimus sanctissimo loci illius episcopo tale monasterium vin-
dicandi et in pristinum statum reducendi. Quodsi quæ ex prædictis venerabilibus domibus tam quæ in
regia civitate quam quæ in provinciis sunt (excepta sanctissima maiore ecclesia regiæ civitatis) posses-
sionem habeat multis publicis tributis prægravatam, ex qua nullus reditus venerabili domui proveniat,
facultatem concedimus eiusdem venerabilis domus administratoribus talem possessionem quocumque modo
velint ad utilitatem eiusdem venerabilis domus alienandi, ut scilicet monumenta in tali quoque alienatione
conficiantur apud illos, a quibus administratores eiusmodi locorum designantur aut creantur, iurentque per

1 τοῦ εὐαγοῦς ὀρφανοτροφείου] venerabilibus orphano-
trophiiis ε || 2 καὶ om. Epan. ε || 7 φυλάττεται Epan. ||
9 μόνων CB¹ || 11 ἐν αὐτοῖς] ἐαυτοῖς C plerique || βα-
σιλικῶν οἴκου] βασιλικῆς B¹ || 12 τόπον MC ε Iul. Ath.
(Theod.) οἴκον LB || περιελθόντα] ἢ περιελθόντα C
plerique || 14 ἐναλλάττεσθαι B || ἄλλως Coll. 87 cap.
Ath. || ἐκποιεῖσθαι Coll. 87 cap. ε Iul. Ath. (Theod.)] ὑπο-
κείσθαι MLBC || 15 εἰ] οἱ M || πρὸς ἀλλήλους] ad
alteras ε || οἱ om. B || 16 πράξαιεν C || 17 ante § 1 in-
seritur in B novellæ CXLIX c. 10 || καὶ om. C ε Epan. ||
18 τῶ] τὸ Epan. || 19 ἐναγωγὴν (ἀγωγὴν v. l.) C || 21
γνώμενον CB² || εἰρηθεῖη C v. l. || τῶ] ὡς ὁ C || τὸν
om. Cv. l., LB² || 22 ὁσώτατος ἐπίσκοπος C || 23 ἐπ-
αναγαγεῖν LB² || 24 τε ἐν τῇ] τε om. CL || 25 ἐν ταῖς
ἐπαρχίαις] in aliis provinciis ε || 26 μεγάλης C ε Iul.
om. MLB || 30 ἐκποιεῖν τὴν τοιαύτην κτήσιον post βου-
ληθεῖεν (31) coll. B¹ || οἰομένητε C ε Iul.] ἐν οἰοη-
ποτε MLB || 31 πρὸς τὸ λυσιτελεῖς] ad perfectam se-

curitatem ε || 32 καὶ om. ε || 33 ὅφ' ὧν Zachariæ (cf. ad
579, 22. 584, 2) || 35 τῶν προεστώτων] praeside(?) ε

2 civitate] quam in diversis provinciis add. R² || sub] et sub Beck || eis VT¹ || 4 nec] et nec R || 6 utroque
V¹ || 8 contractum R¹ || 10 et] etiam T vulg. || 11 vene-
rabilium R || 12 pervenerint aut postea pervenerunt V ||
13 pignori supponi R vulg. || 15 domus TV] domos R
vulg. || quid T' || egerunt V || 17 rubr. Alienationes mona-
steriorum non fieri R in marg. || 18 a om. T || 19 con-
versationem vulg. || transferatur T || hæc RT || 20 tale
om. T || 21 depræcenderetur R² || sanctissimis T sanctis
V || locis T || 22 episcopis VT || hæc R || monasterium V]
monasterio RT || 24 regia] hac regia R vulg. || sive V vulg.]
uel RT || 25 maiore ecclesia sanctissima T || 26 regia V ||
habet pluribus T || 30 voluerit T' || securitatem om. V¹ ||
32 in] et in Beck || huiusmodi om. R || 34 sive] si vero
T¹ || sanctis om. R

προσετώτων τοῦ τοιοῦτου εὐαγοῦς οἴκου καὶ τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐν αὐτῷ λειτουργούντων, οἷς οὔτε κατὰ προδοσίαν οὔτε πρὸς χάριν ἢ οἰωνδήποτε περιγραφὴν ἢ ἐκποίησης γίνεται, ἀλλὰ διὰ τὸ φυλαχθῆναι τὸ ἀβλαβὲς τῷ αὐτῷ εὐαγεῖ οἴκῳ. τοῖς δὲ οἰκονόμοις καὶ διοικηταῖς καὶ χαρτουλαρίοις τῶν ὁπουδήποτε ὄντων εὐαγῶν οἴκων καὶ τοῖς αὐτῶν γονεῦσι τε καὶ παισὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἢ κατὰ γένος ἢ κατὰ γαμικὸν δίκαιον αὐτοῖς συναπτομένοις μισθώσεις ἢ ἐμφυτεύσεις ἢ ἀγορασίας ἢ ὑποθήκας πραγμάτων ἀκινήτων τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσι οἴκοις προσηκόντων ὑπεικέναι ἢ δι' αὐτῶν ἢ διὰ παρενθέντων προσώπων, κατὰ καὶ τοῖς ἐν τῇ βασιλίδι πόλει οὖσιν, ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ποιναῖς ἀπαγορεύομεν.

praeside eiusdem venerabilis domus et ampliore parte in ea deservientium, quod neque per proditio- nem neque per gratiam aut quamlibet praescriptio- nem alienatio fiat, sed ut servetur immunitas eidem venerabili domui. Oeconomis vero et ordinatoribus et cartulariis ubicumque venerabilium domorum constitutarum et parentibus eorum et filiis et aliis, qui secundum genus aut secundum matrimonii iura eis coniunguntur, locationes aut emphyteosis aut emptiones aut hypothecas rerum immobilium ipsis venerabilibus domibus competentium subire aut per se aut per interpositam personam, secundum quod et his qui in regia civitate sunt, eisdem poenis pro- hibemus.

CAPUT VIII.

Εἰ δὲ τις ἢ μισθωτὴς ἢ ἐμφυτευτὴς πράγματος 15 διαφέροντος ἢ τῇ ἀγίωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἢ ἐτίμῳ εὐαγεῖ οἴκῳ ἐν οἰωνδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολι- τείας κειμένῳ ἢ χεῖρον ποιήσει τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἢ ἔλαβεν ἢ μετὰ ταῦτα λάβῃ, ἢ ἐπὶ διετίαν μὴ κατα- βάλῃ τὸν παρ' αὐτοῦ ὁμολογηθέντα ἐμφυτευτικὸν ἢ 20 μισθωτικὸν κανόνα, δίδομεν ἀδειαν τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἐξ οὗ ἢ μισθώσεως ἢ ἢ ἐμφυτεύσεως γέγονε, καὶ τὰ ὀφειλόμενα τούτων ὑπὲρ τοῦ προλαβόντος χρόνου καὶ τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν τοῦ μισθωθέντος ἢ τοῦ ἐμ- φυτευθέντος πράγματος ἀπαιτεῖν καὶ ἐκβάλλειν τῆς 25 ἐμφυτεύσεως ἢ τοῦ μισθώσεως, μὴ δυνάμενον περὶ ἐμ- πονημάτων ἀγωγὴν τινα κατὰ τῶν εὐαγῶν οἴκων κινεῖν. εἰ δὲ μὴ βούλονται οἱ τούτων διοικηταὶ ἐκ- βάλλειν τούτων, ἀπαιτεῖσθαι μὲν αὐτὸν παρακληνύ- μεθα ἄπερ ἐκ τῆς μισθώσεως ἢ τοῦ ἐμφυτεύσεως ἐπ- 30 οφείλειν γινώσκειται, μέχρι δὲ τὸν ὀρισθέντα χρόνον περαιώσει, τὸ δεδομένον αὐτῷ πρᾶγμα κρατεῖν αὐτὸν καὶ τὰ συνδόξαντα διδόναι. εἰ δὲ ἀποφυγοί, ἀδειαν παρέχομεν τοῖς προσετώσι τῶν αὐτῶν εὐαγῶν τόπων

Si vero quis aut locator aut emphyteota alicuius rei competentis aut sanctissimae maiori ecclesiae aut alteri venerabili domui in quolibet loco nostrae rei publicae constitutae aut deteriores faciat rem, quam [quod] aut acceptit aut post haec acceperit, aut per biennium non intulerit quod ab eo promissum est emphyteoticum aut locationis canonem, damus licentiam venerabili domui, ex qua locatio aut emphyteosis facta est, et quae debentur sola pro praecedenti tem- pore et antiquum statum locatae sive emphyteoticae rei exigi et eici de emphyteosi sive locatione, non valente de emponematis actionem aliquam contra ven- erabiles domos movere. Si vero noluerint praedicti ordinatorum expellere eum, exigi quidem eum praecipimus quae pro locatione sive emphyteosi debere cognoscitur, usque ad definitum vero tempus com- pletum datam sibi rem tenere eum et quae placita sunt dare. Si vero refugiat, licentiam praebemus praepositis eorundem venerabilium locorum indemni-

v. 5—14 extant B¹ E 11, 7 et Nomoc.^d XIV tit. 8, 13.

c. VIII epitomen habet Anonymus Bodleianus 17 (Zachariae *Ἀνέκδ.* p. 218), summam *Ῥοπ.* 25, 19.

sacras scripturas ii qui praesunt tali venerabili domui et maior pars eorum qui in ea ministeria obcunt, neque per proditio- nem neque ad gratiam aut ad ullam circumscriptionem fieri alienationem, sed ut vene- rabili domui indemnitas servetur. Oeconomus autem et administratores et chartularios venerabilium quae ubique sunt domuum eorumque parentes et liberos et ceteros qui vel cognatione vel affinitate us coniu- guntur locationes vel emphyteuses vel emptiones vel hypothecas rerum immobilium ad easdem venerabiles domos pertinentium vel per se vel per interpositam personam subire, sicuti etiam eos qui in regia civi- tate sunt, sub iisdem poenis velamus.

VIII. Si qui autem conductor vel emphyteuta rei quae pertinet vel ad sanctissimam maiorem ecclesiam vel ad aliam venerabilem domum quocumque loco rei publicae nostrae sitam aut deteriores reddiderit rem quam aut accepit aut postea accepturus est, aut per biennium emphyteoticum vel loca- tionis canonem a se promissum non solverit, facultatem damus venerabili domui, a qua locatio vel emphyteusis facta est, et ea quae pro tempore praeterito debentur atque veterem statum rei locatae vel in emphyteusin datae ab illo exigendi et expellendi eum de emphyteusi vel locatione, ut de melio- rationibus nequeat ullam actionem contra venerabiles domos movere. Quodsi administratores earum nolint eum expellere, praecipimus ut ab eo exigantur quae ex locatione vel emphyteusi debere intellegitur, donec autem tempus definitum praeterierit, rem ipsi datam retineat eaque de quibus convenerit praestet. Quodsi refugerit, facultatem praebemus praepositis eorundem venerabilium locorum, indemni-

2 αὐτοῖς L || 3 *οὐδὲ — οὐδὲ libri || ἢ om. C v. l., post οἰωνδήποτε coll. C unus || 4 ἢ om. C v. l. || 5 αὐτῷ om. C || 6 ὁπουδήποτε ὄντων] οἰωνδήποτε L || 7 τε om. L || 8 τοῖς ἢ] τοῖς om. Nomoc.^d, ἢ om. ε || 12 εἰ- τουτοῦ C || 13 τοῖς om. C v. l. || 15 ἢ om. L || μισθωτὴς BC Ath. Theod. (ε Iul.) μισθωτὸς ML || πράγματος] alicuius rei ε || 18 ποιήσῃ Anon. Bodl., cum Scrimgero vulg. || ὅπερ ἢ] ἢ om. C v. l., L || 20 αὐτῷ L || ἐμφυτευτικὸν] ἢ ἐμφυτευτικὸν C v. l. || 22 ἢ ἢ] ἢ om. L || 23 τούτων L (Iul.) τούτων C τούτων MB sola ε || 26 περὶ] μηδὲ περὶ L (cf. ad 588, 2) || 28 εἰ] M || μὴ || om. C || οἱ τούτων διοικηταὶ] praedicti ordinatorum ε || ἐκβάλλειν C v. l., LB || 30 ἐκ MLB] ὑπὲρ C ε || 32 περαιώσει cum Scrimgero vulg. || διδόμενον L || 34 αὐτῶν om. C v. l., B || τόπων] οἴκων τόπων (sic) L

1 *praesente libri, praepositis Osenbrüggen || venerabili- bus V^a || domus om. V¹ || 2 deservitium V¹ || proditio- nem R¹ perditionem T¹ || 3 aut] aut per R || 4 imminutas

eidem venerabili VR¹ eidem venerabili immunitas T || 6 constitutorum V || 7 et Beck] ut RT aut V vulg. || et aliis om. R || 8 *qui] quibus (de quibus T^a) libri || 9 eius T¹ ei R || coniungitur VT || emphyteosis V] emphyteosin RT || 10 emptionem T || 11 competentibus libri, corr. vulg. || 13 his] ipsis R || qui vulg.] quae libri || eisdem poenis V, om. RT vulg.; sub iisdem poenis Beck || 15 emphyteoti T¹ emphyteoticus R || alicuius vulg.] cuius (om. T¹) libri || 16 competentibus R¹ || 17 adulteri R¹ || 19 quod] quidem vulg., del. Beck || 20 non] m i. e. mihi R || qui ab eo promissus est Beck; quod et est del. Heimbach || 21 emphyteoticis V³ T¹ emphyteoticus R || canonem VT²] canone R¹ T¹ canon R² || dabimus R¹ || 23 sola VT] solo R solum vulg. || pro praecedenti] procedenti R¹ || 24 locare V || 25 rei om. R¹ || egi R¹ || deici R² || sive] uel T², om. T¹ || 26 valentem vulg. || de emponematis V de emponematis R deponematis T¹ || venerabilem domum T || 28 quidem eum] eum om. R || 29 sive] sue R || 30 cogno- sceretur R^a || diffinitivum T || 33 indemnitas T

74*

τὸ ἀξίμιον τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις ἐκ τῶν ἐκείνου πραγμάτων περιποιεῖν, μὴ δυναμένον μηδὲ ἐνταῦθα περὶ ἐμπονημάτων τι προτιθέναι.

tatem venerabilibus domibus de eiusdem rebus fieri, non valente neque hic de emponematis aliquid praetendere.

CAPUT IX.

Ταῖς δὲ ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις Ὁδησοῦ καὶ Τόμεως τῶν πόλεων ἐπιτρέπομεν ἐκποιεῖν πράγματα ἀκίνητα ὑπὲρ τῆς τῶν ἀιχμαλώτων ἀναρρώσεως, πλὴν εἰ μὴ ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἰρέσει κτήσεις τινὲς αὐταῖς ἐδόθησαν, ἐφ' ᾧ κατὰ μηδὲνα τρόπον ταύτας ἐκποιεῖσθαι. καὶ τοῦτο δὲ συγχωροῦμεν, ὥστε τὴν κατὰ τὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν ἀδειαν ἔχειν τοὺς οἴκους τοὺς αὐτῇ προσήκοντας καὶ κειμένους ἐν τῇ αὐτῇ ἀγίᾳ πόλει πιπράσκειν μὴ ἐπ' ἐλάττω τιμημάτων ἢ πρὸς ἐκ τῶν ἐνοικίων αὐτῶν ἐπὶ πεντηκοντα ἐναντιοῦς συναγεται, ὥστε ἐκ τῆς τούτων τιμῆς ἄλλην πρόσδοτον καλλίονα ἄνεισθαι. Εἰ δὲ τινες οἰωδῆποτε εὐαγέι οἴκῳ εἴτε ἐν τῇ βασιλίδι πόλει εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κειμένῳ ἀπόρους κτήσεις δωρήσονται ἢ πωλήσωνται ἢ ἄλλῳ τρόπῳ παρὰσχῶσιν ἢ καταλείψωσι, κελύομεν ὑπὲρ τῶν τούτων πραγμάτων μηδεμίαν βλάβην ὑπομένειν τὸν εὐαγῆ οἴκον, εἰς δὲ ἢ τοιαύτῃ κτήσῃ περιήλθεν, ἢ δημοσίων ὀνόματι ἢ ἄλλης οἰασθῆποτε αἰτίας χάριν βαρύνεσθαι, ἀλλ' ἅπαν τὸ τοιοῦτο βάρος εἰς τοὺς δωροδοκῶντας καὶ τοὺς αὐτῶν κληρονόμους ἐπανέναι, ἀναγκαζομένους ἀναλαβεῖν τὰς δεδομένας τοιαύτας κτήσεις καὶ ἀποκαθίσταν ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας τῷ εὐαγέι οἴκῳ πᾶσαν ζημίαν ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἀντὶ συμβαίνουσας. εἰ δὲ καὶ τοιοῦτος δόλος ἐν τῷ πράγματι παρακολουθήσῃ, ὥστε καὶ τινὰ χρήματα ὑπὲρ τούτου τῷ εὐαγέι οἴκῳ δοθῆναι, καὶ ταῦτα κελύομεν εἰς ἴδιον κέρδος αὐτῶν τὸν εὐαγῆ οἴκον ἔχειν, τὰ ἄπορα δὲ πράγματα τῷ δωροδοκῶντι καὶ τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις παντὶ τρόπῳ ἀποκαταστήναι. 1 Πρὸς τοῦτοις κελύομεν, ὥστε μηδεμίαν ἀνάγκην ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσιν

Sanctissimas vero ecclesias Odessi et Tomeos civitatum praecipimus alienare res immobiles pro captivorum redemptione, nisi sub hac condicione possessiones aliqui eis dederunt, ut nullo modo has alienent. Et hoc autem concedimus, ut Hierosolymorum sanctissima ecclesia licentiam habeat domos competentes ei et positas in eadem sancta civitate vendere, non in minori pretio quam de pensionibus eis in quinquaginta annis colligitur, ut ex earum pretio alios redditus meliores emat. Si vero quidam cuilibet venerabili domui sive in hac regia civitate sive in provinciis positae steriles possessiones donaverint aut vendiderint aut alio modo concesserint aut dereliquerint, iubemus pro talibus rebus nullam laesionem sustinere venerabilem domum in quam huiusmodi possessiones pervenerunt, aut fiscalium nomine aut alterius cuiuslibet causae gratia praegravari, sed omne huiusmodi onus in dantes et eorum heredes recurrere, necessitatem habentibus recipere datas huiusmodi possessiones et restituere de propria facultate venerabili domui omne damnum quod ex huiusmodi occasione ei contigerit. Si vero et talis dolus in re subsecutus est, ut aliquae pecuniae pro hoc venerabili domui darentur, et eas iubemus in proprium lucrum venerabilem domum habere, steriles vero res ei qui dedit et heredibus eius omni modo restitui.

1 Ad haec iubemus, ut nulla necessitas sanctissimis ecclesiis vel aliis venerabilibus locis tam in regia

c. IX pr. v. 8—14 summam habet Coll. 87 cap. 16 (inde app. Nomoc. cop. 14). — v. 15—32 excitat Nomoc. XIV tit. 2, 1 p. 497 Pitra, exscripsit Nomoc. m. ib.; summarium extat in Epitome 8, 8 p. 330 Zach., Theodori summa repetitur B 5, 2, 15 (18 Fabr.).

talem venerabilibus domibus ex illius rebus praestandi, ut ne tum quidem de meliorationibus quidquam proponere possit.

IX. Sanctissimis autem ecclesiis Odessi et Tomidis civitatum permittimus res immobiles alienare ad captivorum redemptionem, nisi quae forte possessiones ea condicione iis datae sunt, ne ullo modo alienentur. Hoc quoque concedimus, ut sanctissima Hierosolymitana ecclesia facultatem habeat domos ad se pertinentes et in eadem sancta civitate sitas vendendi, non minore tamen pretio quam quantum ex earum pensionibus per quinquaginta annos colligitur, ut ex earum pretio alium redditum meliorem emat. Si qui autem cuicumque venerabili loco sive in regia civitate sive in provinciis sito steriles possessiones donaverint vel vendiderint vel alio modo praesulerint vel reliquerint, iubemus pro eiusmodi rebus nullum damnum subire venerabilem domum ad quam talis possessio pervenit, aut tributorum publicorum nomine vel ob aliam ullam causam gravari, sed eiusmodi onus omne ad eos qui dederunt eorumque heredes redire, qui cogantur recipere traditas eiusmodi possessiones et restituere ex sua substantia venerabili domui omne damnum, quod ex tali causa ei contigit. Quodsi etiam eiusmodi dolus ea in re intercesserit, ut pro eo pecuniae quaedam venerabili domui datae sint, iubemus has quoque in proprium lucrum ipsam venerabilem domum habere, res vero steriles ei qui dedit eiusque heredibus omnibus modis restitui.

1 Praeterea iubemus nullam necessitatem sanctissimis ecclesiis vel ceteris venerabilibus locis et in regia

2 περιποιεῖν] fieri ε || περι] μηδὲ περι B || 3 προστιθέναι C v. l., B || 4 δὲ om. L || Ὁδησοῦ (Lul. cf. ε) || ὀδύσσου (ὀδύσσου B) MLBC Theod. (Mυσίας Ath.) || 7 προαιρέσει M || 9 τὴν κατὰ τὴν M || τὴν κατὰ L κατὰ τὴν B, τὴν C (ε) fortasse rectius || 13 εἴπερ C ὅπερ L || 16 ἐν τῇ βασιλίδι] in hac regia ε || 17 δωρήσονται Haloander] δωρήσονται MLBC || πωλήσωνται et καταλείψωσι MB, C v. l., Nomoc. m] πωλήσουσιν et καταλείψουσι MB, C v. l. || 20 ἢ τοιαύτῃ κτήσῃ περιήλθεν] huiusmodi possessiones pervenerunt ε || 21 ἢ δημοσίων B^c || 22 ἀλλὰ πᾶν LC Nomoc. m || 24 ἀναγκαζομένους — 25 κτήσεις om. B || ἀπολαβεῖν C v. l. || 26 ἐκ τῆς τοιαύτης L Nomoc. m || 28 παρακολουθήσοι libri || καὶ om. ε || 29 τούτων Nomoc. m || 30 αὐτῶν om. C || 32 τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ C

1 eisdem T || 4 Odessi et Tomeos] omnes seu (eius V¹) yconomos (economos T¹) VT vulg. seu yconomos R¹ seu et toneos R² || civitatum — 8 gerosolimorum scr. R² in

ras. 2 vv. || 5 pro redemptio captivorum R per captivorum redemptionem T pro captivorum ereptione (ereptione V² in ras.) V || 7 aliqui eis dederit T || 8 At V || sanctissime ecclesie V¹ || 9 licentiam habeat om. RT¹ || domus RT || competens R || 10 eadem] eadem regione T^a || sanctissima RT || in om. R vulg. || 11 eis RV²] eius Tvulg. || V¹ || 12 alios V] om. RT vulg. || meliores redditus T || 13 emat vulg.] emant libri || rubr. Si res steriles aut possessio detur ecclesiis detur ecclesiis (sic) R in marg. || civilibus T¹ ex civibus T² || 15 sg. donaverit aut vendiderit et concesserit T || 16 dereliquerint R¹ VT¹ dereliquerit T² || 18 qua RT || 19 alterius om. R¹ || 20 causa V || 21 eorum T¹ || recurre R¹ || 24 quod om. VR¹ || 25 ei] quod ei V quae ei R¹ || continget. sin V || in re] in te T¹ iure V || 26 ut] aut T¹ || aliquem T¹ quaelibet T² darentur venerabili domui T || 27 eis T^a || 28 res om. T || 29 et in heredibus R¹ || omni modo V] omnino RT vulg. || 34 vel aliis om. V

τόποις ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐπαρχίαις κειμένοις ἐπάγεσθαι κτήσεις ἀπόρους ἢ ἐνπόρους ὅπουδήποτε κειμένας ὠνεῖσθαι, ἵνα μὴ εὐρεθῶσι διὰ ταύτην τὴν πρόφασιν καὶ αἱ ἔχουσιν ἀπολλύντες ἢ χρεῖσιν ἐνεχόμενοι. εἰ δὲ τὶς βουληθεὶ πρᾶγμα ἀκίνητον ὀνόματι χρήσεως λαβεῖν παρὰ τινος τῶν εἰρημένων εὐγῶν οἰκῶν (καθὰ καὶ ἀνωτέρω περὶ τῶν εὐγῶν οἰκῶν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει κειμένων διευτυπώσαμεν), μὴ ἄλλως τοῦτο λαμβανέτω, εἰ μὴ ἕτερον εὐθὺς πρᾶγμα 10 δεσποτείας δικαίῳ παράσχη τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἐξ οὗ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λαμβάνει, τοσαύτην ἔχον πρόσδοτον, ὅπόσῃν ἔχει τὸ πρᾶγμα ὅπερ αὐτῷ δίδεται, καὶ μὴ πλειοῦς τελέμασι βεβαρημένον, ὥστε μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἢ τὸν χρόνον ἐπ' ὃν ἡ δόσις τῆς χρήσεως συνήρσεν (μὴ ὑπερβαίνοντα δηλαδὴ τὴν τοῦ λαμβάνοντος ζωὴν) ἐκάτερον πρᾶγμα ἐπ' ἀκεραίῳ καὶ 15 κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν εἰς τὸν αὐτὸν εὐαγὴ οἶκον περιελθεῖν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀκινήτων πραγμάτων ἐκελεύσαμεν. 20

CAPUT X.

Περὶ δὲ τῶν ἱερῶν σκευῶν τῶν διαφερόντων τῇ αὐτῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς βασιλίδος πόλεως ἢ τοῖς ἄλλοις ἐκκλησίαις οἰκοῖς ἐν οἰωθήσοτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας κειμένοις γενικῶς διατυπώμεν, ὥστε μὴ ἄλλως ταῦτα πιπράσκεισθαι ἢ ὑποτίθεσθαι εἰ μὴ ὑπὲρ τῆς τῶν αἰχμαλώτων ἀναρρύσεως. εἰ δὲ πλείονα σκευὴ ἐν τινι τῶν μνημονευθέντων εὐγῶν οἰκῶν εἴη εἰς μηδεμίαν ἀναγκαίαν χρῆσιν ποιούντα, καὶ συμβῆ τὸν τοιοῦτον εὐαγὴ τόπον χρεῖσι βαρύνεσθαι, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλα κινήτὰ πρᾶγματα ἐξ 30 ὧν ὀφείλει τὰ χρεῖα ἀποδοθῆναι, ἀδειαν αὐτοῖς δίδομεν πρόσδεως ὑπομημάτων, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, συνιστάμενης τὰ εὐρισκόμενα περιττὰ σκευὴ ἢ ἄλλοις εὐαγεῖς τόποις χρεῖαν ἔχουσι πωλεῖν ἢ χωνεῖν καὶ ὁμοίως πιπράσκειν, καὶ τὴν αὐτῶν τιμὴν εἰς τὸ χρεὸς παρ- 35 ἔχειν, ὥστε μὴ τὰ ἀκίνητα πρᾶγματα ἐκποιεῖσθαι.

c. IX § 1 (6 *Εἰ τις βουληθεῖ* . . .) et c. X. XI (— 590, 18) ex B *exscripta extant Nomoc. d^m XIV tit. 10, 4.* c. X *ferre ad verbum citat Nomoc. XIV tit. 2, 2, exscriptum ex B exhibet Nomoc. d^m ib.*

civitate et in omnibus rei publicae nostrae provinciis sitis imponi possessiones steriles vel fertiles ubicumque sitas emendi, ne propter hanc causam eveniat ut etiam eas quas habent amittant vel debitis obnoxii fiant. Si quis autem voluerit rem immobilem usufructu nomine accipere ab aliqua praedictarum venerabilium domuum (quemadmodum supra quoque de venerabilibus domibus quae in regia civitate sitae sunt constituimus), non aliter eam accipiat nisi aliam statim rem domini iure venerabili domui, a qua illam rem accipit, praestiterit, quae tantum reditum habeat, quantum habet res quae ipsi datur, nec pluribus tributis gravata sit, ut post mortem illius vel tempus in quod usum dari placuit (non excedens scilicet vitam eius qui accepit), utraque res in integrum et domini et usufructus iure ad eandem venerabilem domum perveniat. Atque haec quidem de rebus immobilibus praecipimus.

X. De sacris autem vasis quae ad eandem sanctissimam maiorem ecclesiam regiae civitatis vel ad alias domos oratorias quocumque rei publicae nostrae loco sitas pertinent generaliter constituimus, ne aliter illa veniant vel oppignerentur nisi pro captivorum redemptione. Quodsi plura vasa in aliqua ex memoratis venerabilibus domibus sint quae nulli usui necessario inserviant, et contingat talem venerabilem locum debitis praegravari, neque aliae res mobiles ex quibus debita solvi debeant in promptu sint, facultatem iis concedimus, actis, sicuti supra dictum est, intervenientibus quae esse superflua reperiuntur vasa vel aliis venerabilibus locis quae iis indigent vendendi vel conflandi et similiter vendendi, pretiumque eorum in debitum praestandi, ne res immobiles alienentur.

1 τόποις] γρ. καὶ οἰκοῖς C Monacensis in mq. || ταῖς ἡμετέρας πολιτείας καὶ ἐπαρχίας L || 3 ἢ] καὶ C || 4 μὴ om. C || 6 ὀνόματι χρήσεως πρᾶγμα ἀκίνητον Nomoc. d^m || χρεῖσιν L || 8 καθὰ — οἰκῶν om. C || οἰκῶν om. L^a || 9 διευτυπώσαμεν] cap. 2 || 11 εὐαγὴ M || 12 sq. λαμβάνει — πρᾶγμα om. B^o || 13 ὅσῃν Nomoc. d^m || μὴ — 15 χρόνον om. Nomoc. m || 15 ἐπ' οὗ C || τῆς om. Nomoc. d^m || 17 ἐπ' ἀκεραίῳ om. L || καὶ LC in Nomoc. d^m || om. M(B) || 19 ἐπέλθειν Nomoc. d^m || 22 αὐτῇ om. C, Nomoc. d^m 2, 2 || ἀγιωτάτῃ om. C v. l. || 23 ἄλλοις om. Nomoc. m pr. 2, 2 || οἰκοῖς om. C plerique || τόποις om. L || 25 αὐτὰ πιπράσκειν Nomoc. m 2, 2 || ἢ ὑποτίθεσθαι om. C || 26 τῆς om. L^a || 28 εἰς om. C (certe abest a Monacensi) ε Iul. || χρεῖσιν ἀναγκαίαν Nomoc. m 10, 4 || 29 τόπον εὐαγὴ Nomoc. m 2, 2 || 30 ἄλλα om. C v. l. || κινήτὰ] manifestae ε || 31 ὀφείλη Nomoc. m 2, 2 || χρεῖ] Nomoc. d^m 10, 4 || ἀδειαν αὐτοῖς δίδομεν om. L || 33 τὰ εὐρισκόμενα] praedicta ε memorata Iul. (i. e. τὰ εἰρημένα?) || περιττὰ] περὶ τὰ C unus, Nomoc. m 10, 4 || εὐαγε-

civitate quam in omnibus nostrae reipublicae provinciis positae inferatur possessiones steriles aut frugiferas ubilibet constitutas emere, ut non inveniantur per banc occasionem et quas habent perdere aut debitis obnoxiiare. Si vero quis voluerit rem immobilem nomine usus accipere ab aliqua praedictarum venerabilium domorum (secundum quod superius de venerabilibus domibus quae in regia civitate sunt positae disposuimus), non aliter hoc accipiat, nisi aliam mox rem domini iure praestiterit venerabili domui, a qua eandem rem accepit, tantum habentem reditum quantum habet res quae ei datur, et non maioribus tributis gravatam, quatenus post eius transitum aut tempus, in quo datio usus est placita, non transcendens scilicet eius qui accepit vitae tempus, utramque rem integro iure et secundum dominium et secundum usum in ipsam venerabilem domum pervenire. Et haec quidem de immobilibus rebus iubemus.

De sacris autem vasis competentibus sanctissimae maiori ecclesiae regiae civitatis aut aliis venerabilibus oratoriis domibus in qualicumque loco nostrae reipublicae positae generaliter constituimus, ut non aliter haec vendantur aut supponantur nisi pro captivorum redemptione. Si vero sunt plura vasa in aliqua memoratarum venerabilium domorum nullum necessarium usum facientia, et contingerit huiusmodi venerabilem locum debitis adgravari, et non sunt aliae manifestae res de quibus debeant debita reddi, licentiam eis damus gestis monumentorum, sicut superius dictum est, constitutis praedicta superflua vasa aut aliis venerabilibus locis necessaria habentibus vendere aut conflare et similiter vendere et eorum pretium in debitum praebere, ut non immobiles res alienentur.

σιν οἰκοῖς B^c || 34 καὶ] ἢ B^c, C v. l., ἢ καὶ C unus || 35 αὐτῇ Nomoc. m 2, 2

2 inferantur T¹ || frutiferas V || 5 obnoxiiare V² in ras. || 6 aliqua R || praedictorum R¹ || 8 domibus om. R || posite sunt T || 9 accipiant libri, corr. vulg. || 10 mox om. L, rem om. T || praestitit T || 11 acceperit T || tamen R¹T¹ || habentes T || 13 grauatam T || 14 obitum T || in quo] a quo R, in quod Beck || 15 accepit R || 16 integram T || 17 domini V || 18 perveniret R¹ || hoc R || 21 rubr. De sacris vasis cuiusvis ecclesie vel oratorii sub certa forma alienandis R in marg. (cf. Iul.) || sacrosanctis T || 23 oratorii domibus R vulg. domibus oratorii T || loco nostrae] ** V¹ || 24 positae R³ vulg. positae V¹ posite R¹V²T || 25 aliter om. V || 26 ereptione RV || aliquem V aliquo R¹ || 27 memoratorum V || 29 domum T || debitis agruari R aggruari debitis T || 31 ei RT || 32 praedicta] supra-dicta V || 35 non om. R¹, post res add. R³

CAPUT XI.

Εἰ δὲ παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν τῷ παρόντι νόμῳ συνάλλαγμα τι γένηται ἐπὶ τοῖς διαφερόσι προᾶγμασι κινήτοις τε καὶ ἀκινήτοις ἐνὶ τῶν εἰρημῶν εὐαγῶν οἰκῶν, ἀναδίδοσθαι μὲν τῇ αὐτῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἦτοι τῷ εὐαγῆ οἴκῳ τὸ πρᾶγμα ἐφ' ᾧ τοιοῦτό τι παρηκολούθησε μετὰ τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρπῶν, μενεῖω δὲ παρ' αὐτῆ καὶ τὸ τίμημα ἢ τὸ ἀντίδωρον ἢ τὸ ὑπὲρ ἀμείψεως ἢ ἄλλης οἰασούν αιτίας αὐτῷ δεδομένον. εἰ δὲ ἐμφυτεύσις προαχθεῖ παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν, ἀναδίδοσθαι τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τοῖς εὐαγῆσι τόποις τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κελύμενον, καὶ τὸν ἐμφυτευτὴν τὸ πᾶκτον τελεῖν κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ἐμφυτευτικῶν συμβολαίων. εἰ δὲ δωρηθεῖ πρᾶγμα ἐκκλησιαστικόν ἢ ἐτέρου εὐαγῆ οἴκου, καὶ αὐτὸ ἀναδίδοσθαι τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγῆσι τόποις μετὰ τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρπῶν, καὶ τοσοῦτον ἕτερον ὅσον ἀξιόν ἐστι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. εἰ δὲ ὑποθήκη παρὰ ταῦτα δοθεῖ, ὁ δανειστὴς τὸ ἐποφειλόμενον ἀπολύτω καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τῷ εὐαγῆ τόπῳ ἀποδίδτω. τῶν συμβολαιογράφων τῶν θαρρούντων παρὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον τοιοῦτοις ὑπογραφῆν συμβολαίοις διηκεῖ ἐξουρία καταδικαζομένων. Εἰ δὲ τι πρὸ τοῦτου τοῦ νόμου κατὰ τὰς παλαιὰς διατάξεις γέγονε, κελύμενον τοῦτο πᾶσι τρόποις τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχύν. πάντα δὲ, ὅσα παρὰ τοὺς παλαιούς νόμους γέγονεν, ἀνατραπήναι θεσπιζόμεν, καὶ τὰ πρᾶγματα τὰ παρὰ τὴν δύναμιν αὐτῶν δεδομένα τοῖς εὐαγῆσιν οἰκοῖς ἀναδίδοσθαι. τοῦ δὲ λοιποῦ κατὰ τὸν παρόντα νόμον πάντα γίνεσθαι διατυπώμεν, σχολάζουσάν μετὰ ταῦτα πᾶσάν τῶν ἄλλων διατάξεων τῶν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις θέμασι πρώην φοιτησῶν.

(Ἐπίλογος.) Ἡ ὑπεροχὴ τούτων ἢ σὴ ἄπειρ διὰ τοῦ παρόντος νόμου εἰς τὸ διηκεῖν ἰσχύοντος ἢ ἡμετέρα ἐδέσπισε γαληρότης ἄτρωτα παραφυλάξαι ἡμετέρας δασάτω, ἰδίτων ἐν τοῖς συνήθεσι καὶ μόνον τόποις

Si vero praeter haec quae inserta sunt praesenti legi contractus fiat super competentibus rebus mobilibus et immobilibus uni memoratarum venerabilium domorum, reddi quidem eidem sanctissimae ecclesiae sive venerabili domui rem, super quam tale aliquid subsecutum est, cum medii temporis fructibus, maneat autem apud eam et pretium aut antidorum aut quod pro permutatione aut alia qualibet occasione ei datum est. Si vero emphyteosis agatur praeter haec quae disposita sunt a nobis, reddi sanctissimae ecclesiae sive venerabilibus locis eandem rem iubemus, et emphyteotam secundum quod placitum est dare et pactum finire secundum virtutem emphyteoticalium instrumentorum. Si vero donetur res ecclesiastica aut alterius venerabilis domus, et banc reddi sanctissimae ecclesiae aut aliis venerabilibus locis cum medii temporis fructibus, et tantum aliud quantum valebat res ipsa. Si vero hypotheca contra haec detur, creditor quod debetur perdat, et res venerabili loco reddatur. Tabellionibus praesentibus praeter hanc nostram legem talibus ministrare instrumentis perpetuo exilio condemnandis. Si vero aliquid ante hanc legem secundum antiquas constitutiones factum est, iubemus hoc modis omnibus propriam habere virtutem. Omnia vero quae contra antiquas leges facta sunt revocari sancimus, et res quae contra virtutem earum data est venerabilibus domibus reddatur; et de cetero secundum praesentem legem omnia fieri disponimus, vacantibus post haec omnibus aliis constitutionibus quae super talibus casibus dudum loquebantur.

(Epilogus.) Eminentia igitur tua quae per praesentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas inconversa observare festinet, edicto in sollempnibus et legitimis locis per decem dies

XI. Quodsi adversus ea quae praesenti lege a nobis constituta sunt contractus aliquis fiat de rebus mobilibus et immobilibus ad unam praedictarum venerabilium domuum pertinentibus, reddatur quidem eidem sanctissimae ecclesiae seu venerabili domui res de qua tale quid contigit cum medii temporis fructibus, maneat autem apud eam etiam pretium vel remuneratio vel quod permutationis aut alterius cuiuscumque causae nomine ei datum est. Quodsi emphyteusis facta sit adversus ea quae a nobis constituta sunt, reddi sanctissimae ecclesiae vel venerabilibus locis eandem rem iubemus, emphyteutamque secundum tenorem emphyteuticorum instrumentorum pactum praestare. Quodsi donata sit res ecclesiastica vel alterius venerabilis domus, et ipsa reddatur sanctissimae ecclesiae vel ceteris venerabilibus domibus cum medii temporis fructibus et alterum tantum quantum eadem res aestimatur. Quodsi hypotheca adversus haec data sit, creditor debitum amittat atque eandem rem venerabili loco reddat. Tabelliones autem qui contra hanc legem nostram eiusmodi instrumentis ministrare ausi sint, perpetuo exilio condemnentur. Si quid vero ante hanc legem secundum veteres constitutiones factum est, id omnibus modis vim suam habere iubemus. Omnia autem quaecumque contra veteres leges facta sunt everti sancimus resque contra tenorem earum datas venerabilibus domibus reddi. In reliquum vero tempus ut secundum praesentem legem omnia fiant constituimus, cessantibus postea ceteris omnibus constitutionibus quae de eiusmodi casibus prius promulgatae sunt.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae per praesentem legem in perpetuum valituram serenitas nostra sanxit illaesa servare studeat, edictis locis sollempnibus dumtaxat per decem dies propositis, nec

1 παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν] praeter haec quae inserta sunt ε (ἡμῖν om. M^a) || τῷ] ἐν τῷ Nomoc.^m || 2 γένηται τι C, τι om. ε || 4 ἀναδίδοσθαι MLBε (iubemus reddi Iul.) ἀναδίδοσθω C Nomoc.^m || αὐτῇ om. L || 5 ἐφ' ᾧ C v. l. || 6 τι τοιοῦτον Nomoc.^{am} || 8 ἢ post τίμημα om. B^c || 9 δίδόμενον LB^c || 11 ἦ] ἦτοι C || τόποις] οἴκοις ἢ τόποις C Monac. (cf. ad ε) || 12 καὶ τὸν — 13 συμβολαίων om. L || τὸ πᾶκτον] ῥάκτον C, cf. ad 579, 27] τελεῖν] secundum quod placitum est dare et (i. e. καθάπερ συνήθεσε δίδοναι καί?) pactum finire ε || 15 αὐτὸ] τὸ αὐτὸ B^c || τῇ] τῇ αὐτῇ L || ἀγιωτάτῃ L^a BC Nomoc.^m ε || ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ML^b || 16 εὐαγῆσιν οἰκοῖς L Nomoc.^{am} || 17 ὅσον (os^a Nomoc.^a pr.) L Nomoc.^a, C v. l. || 20 αὐτὸ om. C ε || ἀναδίδοσθαι C v. l. || 23 εἴ τι δὲ C || 24 διαστῆσις L || 27 τὰ πρᾶγματα τὰ — 28 δεδομένα — ἀναδίδοσθαι] res — data — reddatur ε || τὰ παρὰ] τὰ om. C || 29 νόμον om. B || 32 φοιτησάντων L^a || 34 ἰσχύοντος C v. l. || 36 ἐδίτων L edicto ε || μόνον MC] μόνων L legitimis (i. e. νομίμοις) ε

1 rubr. Quibus penis subitatur qui praesentem constitutionem violaverit R in marg. (ex Iul.) || 2 legi vulg.] lege RVT || rebus om. V || 5 qua T, Beck. || tale — 7 apud scr. R² in ras. 1 vs. || 6 fructibus temporis T || 7 autem] aut V || eum R² T || antidorum T³ antidorum torum T¹ || 8 aut alia] aliqua (om. aut) VT || 9 ei om. T¹ || 11 locis T] domibus RV || 12 emphyteoticam R || 13 secundum uirtute T¹ *****em V¹ || 16 sanctissima ecclesia V¹ || 18 res ipsa ualebat T || *ypotheca RVT hypothecae vulg. || 19 detur RV] dentur T vulg. || quod ei debetur T vulg. || 20 reddantur T || 21 praesentibus V || 22 ministrare] ministratur re R¹ || 25 uirtutem habere R vulg. || 25 rubr. De ui et potestate constitutionis imperatorum (sic, leg. in tempore) R in marg. (ex Iul.) || 26 antiquas leges antiquas R¹ || reuocare T || 27 contra] contra haec T¹ || uirtute (uirtutea pr.) T¹ || 28 uenalibus V¹ ueneralibus V² || 29 disposuimus T || 30 uocantibus V¹ || post haec] praeter haec RV post hanc T¹ post hac T² vulg. || 31 casibus om. R || 34 legem om. R

ἐπὶ δέκα ἡμέρας προτιθεμένων, καὶ μηδενὸς ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις στελλομένων. ἡμεῖς γὰρ προνοοῦμεν, ποιῶν τρόπον διχα τῆς τῶν συντελεστῶν βλάβης πᾶσιν ἢ παρούσα ἡμῶν γενικῆ διατάξις ἐμφανῆς καταστατῆρ.

Dat. vii. id. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. post cons. Basili v. anno III. [a. 544]

proposito et nullo pro tali occasione in provinciis destinando. Nos enim providimus, quali modo sine collatorum laesione omnibus praesens nostra generalis constitutio manifesta fiat.

Dat. vii. id. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. pc. Basili v. anno III.

PKA

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑΣ ΜΕΡΙΚΑΣ ΚΑΤΑΒΟΛΑΣ ΤΩΝ ΤΟΚΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΔΙΠΛΑΣΙΟΝ ΛΟΓΙΖΕΣΘΑΙ.

10

Ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἀύγουστος Ἀρσίλιω ἄρχοντι Ταρσοῦ.

(Προοίμιον.) Βουλευτὰς δεομένους ὁρῶντες φειδόμενοι τε αὐτῶν εἰκότως τὰς κατὰ τῶν ἡμετέρων νόμων τέχνας καὶ σεσοφισμένας ὁμολογίας κρατεῖν οὐ συγχωροῦμεν.

CAPUT I.

Ἐδίδαξαν γὰρ Εὐσέβιος καὶ Ἀφθόνιος τὸ ἡμέτερον κράτος ἔγγονοι Δημητρίου γενέσθαι τεχθέντες ὑπὸ Παλλάδιον τοῦ Δημητρίου παιδός. ἐποφλήσαι δὲ Δημήτριον Ἀρτεμιδώρου πεντακοσίους χρυσοὺς κατὰ δανεισματος πρόφασιν καὶ ἐπερωτηθῆναι καὶ τόκον, καὶ ἐναγχος θῆναι πορίσασθαι τύπον τὸν βουλλόμενον, εἰ δὲ πλάσιον καταβλήθῃ τὸ ὄφλημα, μηδεμίαν εἶναι κατ' αὐτῶν εἰσπραξιν κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους. τοὺς δὲ Ἀρτεμιδώρου τοῦ δανειστοῦ διαδόχους Ἐπιμάχον τε καὶ Ἀρτέμωνα φῆσαι πρὸς αὐτοὺς ἐν τῇ δεήσει καὶ μὴ δεῖν τῆς ἡμετέρας τυχεῖν βοήθειας, οὐδὲ γὰρ πεπληρωσθαι τὸ ὄφλημα, ἀλλὰ μόνους πρὸς καταβλήσθαι χρυσοὺς. Παλλάδιον γὰρ οἱ ἐκέταί φασὶ τὸν αὐτῶν πατέρα ἅμα Πάυλῳ καὶ Δημητρίῳ τῷ αὐτοῦ πατρὶ ὡς καταβαλεῖν χρυσοὺς, Ἀρτέμωνα δὲ καὶ Πρισκιανὴν τοὺς Ἀρτεμιδώρου παῖδας προγόνους τε Ἐπιμάχον καὶ Ἀρτέμωνα φῆσαι τὴν κατὰ μέρος καταβολὴν μὴ προσάρασθαι τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ πάντα εἰς τόκον λογίσεσθαι βούλεσθαι (ταῦτα δὲ καὶ ψῆφον τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος λέγειν), καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτῆσαι Παλλάδιον ἀντὶ τῆς προτέρας τῶν πεντακοσίων ρομισμάτων δανειακῆς συγγραφῆς ἕτερον χρυσῶν ἑξακοσίων. καταβαλεῖν δὲ καὶ αὐτοὶ φασὶ διαφόρως Παλλάδιον μὲν οὐ χρυσοὺς, Εὐσέβιον δὲ καὶ Ἀφθόνιον δέκα, 15 20 25

Nov. CXXI Graece tantum extat in ML. — Epit. Theod. 121 (inde B = B² 23, 3, 78), Athan. 17, 3 (cf. etiam Ecloga privata aucta 11, 6 p. 32 Zach.). Appendix Iuliani p. 196 Haenel.

ullo propter hanc causam in provincias misso. Nos enim providemus, quomodo sine collatorum damno omnibus praesens nostra generalis constitutio manifesta fiat.

CXXI.

UT QUAE PER PARTES FIUNT USURARUM SOLUTIONES IN DUPLUM COMPUTENTUR.

Imperator Iustinianus Augustus Arsilio praesidi Tarsi.

Praefatio. Cum curiales nobis supplicare videamus usque consulamus, merito artes legibus nostris contrarias et concessionem per fraudem excogitatas valere non patimur.

1. Docuerunt enim Eusebius et Aphthonius potentiam nostram, se nepotes Demetrii esse ex Palladio Demetrii filio natos, Demetrium autem ab Artemidoro debiti nomine quingentos aureos mutuatum esse et usuras quoque stipulatum, atque nuper se sacram sanctionem impetrasse, quae si duplum debiti solutum sit, nullam adversus eos exactionem esse secundum leges nostras iuberet; Artemidori autem creditoris successores Epimachum et Artemonem dixisse, mentitos se esse in precibus suis neque auxilium nostro potiri debere: neque enim debito satisfactum, sed solos nongentos quadraginta novem aureos solutos esse. Palladium enim supplices dicunt ipsorum patrem una cum Paulo et Demetrio patre eius octingentorum sexaginta septem aureos solvisse, Artemonem vero et Priscianam Artemidori liberos, Epimachum et Artemonis avos, dixisse solutionem per partes factam sortem non attigisse, sed omnia in usuras computari velle (idem autem sententiam quoque praesidis provinciae dicere), et propterea a Palladio pro prioribus quingentorum aureorum feneratorum cautione alteram sescentorum aureorum exegisse; iam se ipsos quoque dicunt diversis temporibus Palladium septuaginta duos, Eusebium et Aphthonium decem aureos solvisse, ut inde

1 δέκα — ὑπὲρ om. L || προστιθεμένων (προσκαθημένων unus) C, proposito ε || 2 στελλομένων L συντελομένων Cv. l || 4 συντελεστῶν C² ὑπηκόων συντελεστῶν ML ὑπηκόων συντελεστῶν τε cum Haloandro vulg. || 6 vii (cui Iul.^b v C unus) id. mai. MC² Iul.^b id. Iun. Ath. μηνὶ ἰουλίῳ Theod. || CP. — XVIII.] comp. imp. donn. iustiniano ag. ann. XCIII Iul.^b ep. imp. dn. iust. pp. cog. an. XIII ε cod. ep. imp. dn. anno XVIII (XVII v. l.) C ep. dn. iust. pp. aug. M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (τὸ ἐγ' add. Fabrotus) Ath. ind. ζ Theod. || 7 post consulat. (osulat. i. e. 9sulat. libri) basilio an. III C pc. bas. vc. an. II ε cod. basilio uc. cons. M μετὰ τὴν ἰπατερίαν Βασιλείου τὸ γ' Theod. τὸ γ' μετὰ τὴν ἰπατερίαν Βασιλείου Ath. cons. XIII. (antea spatio vacuo relicto) Iul.^b || 9 rubr. Περί — λογίσεσθαι (καταλογίσεσθαι L) ML app. Iul.] Αντιγραφή ἐρμηνεύουσα τὴν

ἐρπὴν (l. ἔρπιν?) τῶν τόκων Ath. Περί τόκων Theod. || 11 ἀρσίλιω M app. Iul.] Ἀρσίλιω Ath. βασιλ' i. e. βασιλίω L || 15 παλλάδιον L (et sic infra) || χρυσοὺς libri fere constanter || 16 τύπον Nov. CXXXVIII (cf. Zachariae in editione Novell. I p. 5 not. 4) || 17 νόμους Cod. 4, 32, 27. 8, 40, 29 || 18 ἀρτεμιδώρου L^a || ἀρτέμωνα M (et sic semper) || 19 μὴ δεῖν M] μηδὲν L || μόνους om. M || 20 γὰρ ML^a μὲν γὰρ L^b || 25 * καὶ αὐτοὶ (nisi malis καὶ αὐθις) καὶ αὐτῶ ML (καὶ αὐτοῖς malit Zachariae)

1 praeposito R || 2 enim om. R || praevideamus R providemus vulg. || 3 nostra om. T || 6 subscriptionem unus praestat cod. Escorialensis, ubi praescribitur constitutio CXVI (= nov. CXXXV) inter extravagantes positae || iust. pp. cog. an. XIII. pc. bas. vc. an. II. Escor.

ὡς ἐντεῦθεν συνάγεσθαι τὴν τῶν ἡμιθ' νομισμάτων ποσότητα· τὸν δὲ τῆς ὑποθέσεως ἀκροασάμενον, οὐκ ἐντεθυσμημένον μίαν εἶναι τοῦ παντὸς ἐγκλήματος αἰτίαν, μὴ προσδέξασθαι αὐτοὺς, ἀλλὰ βουληθῆναι καταδικάσαι αὐτοὺς τοὺς ἑξακοσίους χρυσοὺς τοῦ κεφαλαίου. καὶ ἤτησαν ταύτης ἐκβληθῆναι τῆς ἀνάγκης, καὶ συλλογιζομένου τοῦ παντὸς ὀφλήματος τῶν πεντακοσίων χρυσῶν, εἰ καταβάλοιεν τοὺς πενήτηκοντα καὶ ἑνα τοὺς λειπομένους εἰς τὴν τῶν χιλίων νομισμάτων ποσότητα, τοῦ τε παντὸς ὀφλήματος ἀπηλλάχθαι ἀναλαβεῖν τε τὴν δανειακὴν συγγραφήν τῶν χ' χρυσῶν. 5

CAPUT II.

Τῶν τοίνυν ἡμετέρων νόμων μηδὲν ὑπὲρ τὸ διπλάσιον καταβάλλεσθαι βουλομένων καὶ ταύτην ἔχοντων πρὸς τοὺς ἑμπροσθεν διαφορὰν, ὅτι οἱ μὲν ἴστων μέχρι τοῦ διπλασίου τὰ χρεῖα, εἰ μηδεμία γέγρονε καταβολή, ἡμῶν δὲ καὶ τὰς μερικὰς καταβολὰς λείπει τὰ ὀφλήματα δεξαμένων, εἴπερ ἄχρι τοῦ διπλασίου γένοιτο, θεοσιζομεν κατὰ τοῦτο γίνεσθαι τὸν συλλογισμόν, καὶ ὅσον ἂν εἰς τοὺς χιλίους ἔλλειποι χρυσοῦς, 10 τοῦτο αὐτοὺς καταβάλλοντας ἀναλαβεῖν καὶ τὴν τῶν χ' νομισμάτων δανειακὴν συγγραφήν, ὥστε μὴ πηλαπλάσιον ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας εὐρεθῆναι τὸ χρέος απαιτούμενον.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ μεγαλοπρέπεια τὰ παραστάνα ἡμῶν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ Θεοῦ πραγματικῶν δηλούμενα τύπου ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπενδάτω, τῆς τε παρὰ ταῦτα γινομένης ἐρημνείας ἐν ταῖς ψήφοις, ἃν οἱ ἰκέται μὲμνηται, σχολάζουσης, πάντων τε τῶν κατὰ συναρπαγὴν καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας 15 παρὰ τὸν νόμον πεπραγμένων ἢ πραχθησομένων ἀργούντων. Divinitas te servet per multos annos, frater iucundissime. Dat. xvii. k. Mai. CP. Belisario vc. cons. [a. 535]

PKB

ΙΔΙΚΤΟΝ ΠΕΡΙ ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΩΣ ΤΕΧΝΙΤΩΝ.

(Προοίμιον.) Ἐγνώμεν ὡς μετὰ τὴν παιδεύειν τὴν κατὰ φιλανθρωπίαν τοῦ δεσπότητος Θεοῦ γενομένην οἱ τὰς πραγματείας καὶ τὰς μεθοδεῖας μετερχόμενοι καὶ οἱ διαφορῶν τεχνῶν καὶ οἱ περὶ τὴν γῆν ἐργαταί, ἔτι γε μὴν καὶ οἱ ναῦται, ὀφειλοντες μάλλον καλλίονες γενέσθαι, εἰς πλεονεξίαν δεδώκασιν, καὶ διπλασίου καὶ τριπλασίου τιμὰς τε καὶ μισθοὺς παρὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν ἐπιζητοῦσι. 20

CAPUT I.

Συνειδομεν τοίνυν διὰ Θεοῦ ἰδικτοῦ πᾶσιν ἀπαγορεύσαι τὴν τοιαύτην πλεονεξίαν, καὶ μηδένα τοῦ λοιποῦ τολμᾶν πραγματευτὴν ἢ ἐργάτην ἢ τεχνίτην ἐξ οἵαςδήποτε μεθόδου ἢ ἐμπορίας ἢ γεηπονίας πλείονα 25

Nov. CXXII Graece tantum extat in M. f. 394^r in appendice Edictorum Iustiniani sexto loco posita, in serie novellarum omittitur (ἢ δὲ οὐκ οὐκ εὐρεθῆ σχολ. M in marg.). Fuisse eam in B 55, 14, 4. testantur Tivocitus, index Coislinianus, index Reginae (βί. τῶν βασιλικῶν νσ' τλ. ιδ' ἢ ὅλη νεαρά adnot. in marg. L). — Epit. Theod. 122 (inde L), Athan. 21, 3.

nongentorum quadraginta novem aureorum summa conficiatur; eum vero, qui de eo negotio cognovisset, cum non considerasset unam esse totius accusationis causam, se non admisisse, sed in sortem sescentorum aureorum condemnare voluisse. Itaque petierunt ut hac necessitate exuerentur, et compulsato toto debito quingentorum aureorum, si unum ei quinquaginta solverent qui reliqui essent ad mille solidorum quantitatem, et a toto debito liberarentur et feneratoriam cautionem sescentorum aureorum recipere.

II. Itaque quoniam leges nostrae nihil supra duplum solvi voluit, eamque a prioribus discrepantiam habent, quod illae quidem debita usque ad duplum sistebant, si nulla solutio facta esset, nos autem eas quoque solutiones quae per partes fiant debitaolvere permisimus, siquidem usque ad duplum perveniant, sancimus ut secundum hoc fiat computatio, atque illi si quantum reliqui sit ad mille aureos solvant etiam feneratoriam sescentorum aureorum cautionem recipiant, ne ex hac causa eveniat ut multiplicatum debitum exigatur.

Epilogus. Magnificentia igitur tua quae nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam sanctionem declarantur ad opus et effectum adducere studeat, ut et interpretatio contra haec prolata in sententiis, quarum supplices meminerunt, abiciatur, et omnia quae per obreptionem et ab una parte adversus legem acta sunt vel agentur cessent. Divinitas te servet per multos annos, frater iucundissime.

CXXII.

EDICTUM DE CONSTITUTIONE ARTIFICUM.

Praefatio. Cognovimus post castigationem quae secundum domini dei clementiam contigit eos qui negotiationes et artificia exercent et diversarum artium opifices et agricultores nec non nautas, cum potius meliores fieri deberent, avaritiae se dedisse, et duplicia atque triplicia pretia mercedisque contra veterem consuetudinem exigere.

I. Placuit igitur nobis per sacrum edictum omnibus eiusmodi avaritiam interdicere, neve ullus in posterum negotiator aut agricola aut artifex ex quacumque arte vel negotiatione vel agricultura

1 τῶν L] om. M || ἑξακοσίων τεσσαράκοντα ἑνέα L || 4 καταβάλοιεν Haloander] καταβάλοι ML, καταβάλλοιεν cum Scrimgero vulg. || ἑνα Scrimger] ἐκ M ἐν L || 5 λιπομένους L || 7 νόμων] Cod. 4, 32, 27; nov. CXXXVIII || 8 οἱ μὲν] Cod. 4, 32, 10 || 9 εἴπερ L] ἄπερ M, αἴπερ Zachariae || 10 τοῦτον ML, corr. Haloander || 11 τοῦτο αὐτοῦς Zachariae] τοὺς αὐτοῦς ML || 14 τε M] δὲ L || γενομένης Haloander || 16 clausulam latinam cum subscr. om. L || 17 xvii M Ath.] xviii app. Iul. || maias om. Iul.^w || bilisario uc. cons. (uc. om. Iul.^w, cons. om. Iul.^w) app. Iul. bilisario uc. cons. M ὑπατέλας Βελισαρίου Ath. ||

19 rubr. Ἰδικτόν (Ἐδικτόν L, om. B) περὶ διατυπώσεως τεχνιτῶν Theod. (L) B] Ἰδικτόν τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν δεσπότητος ἰουστινιανοῦ M Ὡστε τοὺς πραγματευτὰς καὶ τεχνίτας καὶ γεηπόνους καὶ ναύτας καὶ πάντα τὰ ἐπιτηδεύματα κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν λαμβάνειν καὶ δίδοναι, ὡς ἦν πρὸ τοῦ θανατικοῦ [i. e. ante pestem anni 541, cf. Theophanes chronogr. ad Iustiniani annum XV], καὶ μηδὲν πλέον Ath. || 20 παιδεύειν] i. e. τὸ θανατικόν, cf. Ath. || 25 οἵαςδήποτε M || μεθοδεῖας malit Zachariae sine causa

τῆς παλαιᾶς συνθήκης ἐπιζητεῖν τιμήματα ἢ μισθοῦς. κελύμεν (δὲ) καὶ τοὺς τὰς μετοχῆς τῶν οἰκοδομικῶν καὶ γεηρονικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ποιούντας μὴδὲν πλέον λογίζεσθαι τοῖς ἐργαζομένοις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τὴν ἀρχαίαν συνθήκην φυλάττειν. ταῦτα δὲ παραφυλάττειν κελύμεν καὶ τοὺς ἐπιτάττοντας οἰαδήποτε ἔργα ἢ καὶ τινα εἶδη ἀνομιμῶν· οὐδὲ γὰρ αὐτοῖς ἐξεῖναι πλέον τοῦ ἔθους τοῦ διατεταγμένου παρέχειν συγχωροῦμεν. γινωσκόντων τῶν πλέον τι τῆς παλαιᾶς συνθήκης ἐπιζητούντων, ὡς τριπλασία 5 ποσότητα εἰσχομῆσαι τῷ δημοσίῳ ἀναγκασθήσονται, εἰ παρὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς διατεταγμένον λαβόντες ἢ δεδακότες φανεύσων.

(Ἐπίλογος.) Ταῦτα δὲ ζητεῖσθαι καὶ ἐκδικεῖσθαι κελύμεν παρὰ τε τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως. βουλόμεθα γὰρ δι' ὑμῶν τοὺς παραβαίνοντας ταύτην ἡμῶν τὴν διατύπωσιν ἀπαιτεῖσθαι τὴν ὀρισθεῖσαν ποινήν καὶ τιμωρίας ὑποβάλλεσθαι· ποινῆς ἐπιχειμένης 10 πέντε χρυσίου λιτρῶν καὶς πενδομέναις ὑμῖν τάξεσιν, εἰ τι τῶν παρ' ἡμῶν διατεταγμένων ἀμεληθεῖ.

Dat. x. k. Apr. CP. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. post cons. Basilii vc. anno III. [a. 544]

PKI

CXXIII. Auth. CXXXIV. Coll. IX tit. 15

ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑ-
ΦΟΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.R DE SANCTISSIMIS ET DEO
15 AMABILIBUS ET REVERENTIS-
SIS EPISCOPIIS ET CLERICIS
ET MONACHIS RἘκ τῶν βασιλέων Πέτρω τῷ ἐνδοξοτάτῳ μεγίστῳ
τῶν θεῶν ὀφφικίων.

Imp. Iustinianus Aug. Petro gloriosissimo pp.

(Προοίμιον.) Περὶ διοικήσεως καὶ προνομίων 20 καὶ ἄλλων διαφορῶν κεφαλαίων εἰς τὰς ἀγωγὰς ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἄλλους εὐαγεῖς οἴκους ἀνηκόντων ἡδὲ τινα διετυπώσαμεν, ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος τὰ περὶ τῶν ὀσιατάτων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν πρῶτην ἐν διαφορῶν διατάξεσι διετυπώθεντα μετὰ τῆς 25 προσηκούσης ἐπανορθώσεως τῷδε περιλαβεῖν τῷ νόμῳ συνείδομεν.

(Praefatio.) De gubernatione et privilegiis aliisque diversis capitulis ad sanctissimas ecclesias et alias venerabiles domos pertinentibus iam quaedam disposuimus, super sanctissimis autem episcopis et clericis et monachis dudum in diversis constitutionibus disposita cum competenti correctione hac comprehendere lege perspeximus.

Nov. CXXIII (Authent. CXXXIV = Coll. IX tit. 15: gloss.) Graece extat in M et cum nov. CXXXVII continentur in L, cap. 2 § 1—32 in B 3, 1, 9—16. 20—33. 35—48, cap. 34—44 in B 4, 1, 2—16. Maxima pars novellae quamvis passim contracta et immutata habetur in Collectione LXXXVII capitulorum 28—87 (= S; inde pleraque repetuntur diverso ordine disposita in Nomocanone L titulorum eiusve appendice), particulae in Epanagoge 8—10 (vid. infra). — Egit. Theod. 123, Athan. 1, 2 (inde Coll. const. eccl. III 1, 2; A f. 184^a in parte tituli primi inter novellae CXXXI c. 4 et 5 inserta). Julian. const. CXV (qui exemplum Graecum non tam excerptis quam expressit).

Proemii (novellae V praemissi) translationem latinam a vulgata diversam in appendice collectionis canonum Dionysio-Hadrianae exhibent codices aliquot saeculi IX. et X. (cf. Maassen Sitzungsberichte der k. Akad. der Wissensch. Wien 1860 p. 91 n. 4), primi ediderunt Pithoei fratres in Obs. ad Cod. et Nov. (Paris. 1689) p. 693.

maiora quam secundum veterem consuetudinem pretia mercedesve exigere. Iubemus autem eos quoque qui aedificiorum et agrorum colendorum aliorumque operum mensuras faciunt nihil amplius operari imputare, sed ipsis quoque antiquam consuetudinem servare. Atque haec eos quoque observare iubemus, qui qualiacumque opera imperant vel etiam species quasdam redimunt: quibus ne ipsis quidem ut plus quam more constitutum est praestare liceat permittimus. Sciant autem qui quicquam amplius quam vetus consuetudo fert exigunt, se triplicem quantitatem fisco inferre coactum iri, si contra id quod ab initio constitutum erat eos accepisse vel dedisse appareat.

Epilogus. Haec autem examinari atque vindicari iubemus et a tua sublimitate et a gloriosissimo praefecto huius felicitis urbis. Per vos enim ab iis qui hanc nostram constitutionem violaturi sint nullam defuitam exigi eosque poenis subici volumus; cum officiis quae vobis apparent quinque librarum auri poena imminuat, si quid eorum quae a nobis constituta sunt neglectum fuerit.

CXXIII.

DE DIVERSIS CAPITIBUS ECCLESIASTICIS.

Idem Augustus Petro gloriosissimo magistro sacrorum officiorum.

Praefatio. De administratione et privilegiis aliisque diversis capitibus quae ad sanctissimas ecclesias aliasque venerabiles domos pertinent iam quaedam constituimus, in praesentia autem ea quae de religiosissimis episcopis et clericis et monachis in diversis constitutionibus antea disposita sunt, cum idonea emendatione hac lege comprehendere placuit.

1 δὲ add. Scrimger || 4 εἶδη M (cf. nov. CXXVIII c. 1. 2. 3. 9. 15. CXXX c. 1. 2. 3) ἡδὲ cum Scrimgero vulg. || 12 subscr. d. II. k. apr. ep. dn. iust. pp. aug. post bilisario us. cons. M; ἐργασίη πρὸς ἰ' καλανδ. Ἀπριλ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἕξ ὑπατείας Βασιλείου τὸ γ' Ath., unde subscriptionem restituit Zachariae || 14 rubr. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν Ath. Theod. (cf. ε et infra v. 24) Περὶ τῶν τὰ ψηφίσματα τῶν ἐπισκόπων ἐπιτιδόντων ὅπως χοῦ γίνεσθαι S || 18 μεγίστῳ τῶν θεῶν (ἡμῶν add. L) ὀφφικίων ML] ἐπάρχῳ πραιτωρίων Ath. ε, Gregorius Magnus Epist. 13, 45 II p. 1252 ed. Benedict. Exemplar-constitutionis ad Petrum praef. prae. missum fuisse M

confirmat in fine novellae || 21 ἄλλων διαφορῶν κεφαλαίων LS; Iul.] διαφορῶν κεφαλαίων ἄλλων M || 22 ἡδὲ μὲν τινα S || 23 διετυπώσαμεν] nov. CXXXI || ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος τὰ περὶ] τὰ δὲ περὶ sola legisse videtur ε || 25 διατάξεσι] cf. nov. VI. V al.

14 sanctissimis cit. Gregor. ep. 13, 45] sanctissimis episcopis libri, vulg. || 15 et] ac Gregor. || 16 episcopis et clericis Gregor.] episcopis et de clericis V et clericis R clericis T vulg. || 17 R; L. XL. II. (sic) T || 18 pp.] praefecto VT p. R || 25 cum om. T || correptione R || hanc V

III

75

CAPUT I.

Θεσπιζομεν τοίνυν, ὁσάκις ἂν χρεια γένηται ἐπι-
σκοπον χειροτονηθῆναι, τοὺς κληρικούς καὶ τοὺς πρώ-
τους τῆς πόλεως, ἧς μέλλει ὁ ἐπίσκοπος χειροτονεί-
σθαι, ἐπὶ τρισὶ προσώποις ψηφίσματα ποιεῖν προκει-
μένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων κινδύνῳ τῶν ἰδίων
5 ψυχῶν [καὶ ἕκαστον αὐτῶν ὁμνῆσαι κατὰ τῶν ἰδίων
λογίων καὶ ἐγγράφειν ἐν αὐτοῖς] λέγοντας ἐν αὐτοῖς
τοῖς ψηφίσμασιν, ὅτι οὔτε διὰ τινὰ δόσιν οὔτε διὰ
ὑπόσχασιν ἢ φίλλαν ἢ δι' ἄλλην οἰανδήποτε αἰτίαν,
ἀλλ' εἰδότες αὐτοὺς τῆς ὁρθῆς καὶ καθολικῆς πίστεως
10 καὶ σεμινοῦ εἶναι βίον [καὶ ὑπὲρ τὸ τριακοστὸν ἔτος]
καὶ γράμματα εἰδέναι τούτους ἐπελέξαντο, καὶ ὅτι
οὔτε γαμετῆρ οὔτε παῖδάς τις ἐξ αὐτῶν ἔχει, οὔδ' ἄ
παλλακῆρ ἢ παῖδας φυσικούς γινώσκουσιν αὐτὸν ἐσχ-
κέναι ἢ ἔχειν, ἀλλ' εἰ καὶ πρότερον γαμετῆρ τις ἐξ
15 αὐτῶν ἔσχε, καὶ αὐτῆρ μὴν καὶ πρώτηρ καὶ οὔδ' ἄ
χρηρ οὔδ' ἀνδρὸς ἀποζευχθεῖσαν οὔδ' τοῖς νόμοις
οὔδ' τοῖς ἱεροῖς κανόσι ἀπηγορευμένηρ· ἀλλ' οὔδ' ἄ
βουλευτῆρ ἢ ταξωτῆρ τούτων εἶναι γινώσκουσιν, ἢ εἰ-
περ βουλευτικῆ ἢ ταξωτικῆ ὑπέκειτο τύχη, ἴσασιν
20 αὐτὸν ἐν μοναστηρίῳ οὐχ ἦτον δεκαπέντε ἐνιαυτῶν
1 μοναχικὸν βίον ἐκτελέσαντα. καὶ τοῦτο δὲ τοῖς
ψηφίσμασι δεῖ ἐπιτίθεσθαι, ὅτι περ οὐχ ἦτον ἢ τριά-
κοντα πέντε τῆς ἡλικίας ἐνιαυτοὺς ἔχειν τὸ ἐπιλεγῆν
25 παρ' αὐτῶν πρόσωπον γινώσκουσιν ἵνα ἐκ τῶν τριῶν
προσώπων, ὑπὲρ ὧν τὰ τοιαῦτα ψηφίσματα γέγονεν,
ὁ βελτίων χειροτονηθῆ ἢ ἐπιλογῆ καὶ τῶ κινδύνῳ
τοῦ χειροτονουμένου. τὸν δὲ βουλευτῆρ ἢ τὸν ταξω-
τηρ τὸν (ὡς εἰρηται) ἐπὶ δεκαπέντε ἐνιαυτοὺς ἐν μονα-
στηρίῳ διαγαγόντα καὶ εἰς ἐπίσκοπῆρ προαχθέντα
30 ἐλευθέρων εἶναι τῆς ἰδίας τύχης, οὔτω μένοι ἵνα
ἐλευθερωθεῖς τῆς βουλῆς τὸ τέταρτον μέρος τῆς ἰδίας
περιουσίας ἐάντῳ παρακατάσχη, τῶν ὑπολοίπων αὐτοῦ
πραγμάτων κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον τῆ βουλῆ καὶ

cap. I et II pr. in L omittuntur, eorum loco inserta sunt nov. CXXXVII pr. et c. 1—3 (similiter in B c. II § 1
excipit novellae CXXXVII capita 2. 3).

3 sq. summarium Ath. repetunt paratitla Ath. 20 § 1. — Summarium v. 18—22 extat Popt. 34, 2, v. 23—25
Popt. 41, 1; Ath. summam v. 18—22. 28—595, 1 repetunt paratitla Ath. 8 § 2. 18 § 1.

I. Sancimus igitur, ut quoties episcopum creari opus sit, clerici et primores civitatis, cuius epi-
scopus creandus est, de tribus personis decreta faciant propositis sanctis evangelis periculo animarum
suarum [et unusquisque eorum per sancta evangelia iuret, atque in iis scribat], dicentes in ipsis de-
cretis se neque propter largitionem ullam neque propter promissionem aut amicitiam aut aliam ullam
causam eos elegerit, sed cum sciant eos rectae et catholicae fidei atque honestae vitae esse [et triginta
annis maiores] et litteras nosse, et neque uxorem neque liberos quemquam ex iis habere, neque concubi-
nam aut liberos naturales se scire eos habuisse vel habere, sed et si quis eorum vi uxorem habuerit,
ipsam quoque unam et primam nec viduam neque a viro separatam nec legibus aut sacris canonibus pro-
hibitam; nec magis curialem aut officialem esse eum se scire, aut siquidem curiali vel officiali conditioni
obnoxius fuerit, scire se eum in monasterio non minus quindecim annis vitam monasticam peregisse.

1 Hoc quoque decretis inseri oportet, scire eos non minus quam triginta quinque aetatis annos habere
personam a se electam: ut ex tribus personis, pro quibus eiusmodi decreta facta sunt, melior creetur
electione et periculo creantis. Curialis vero vel officialis qui (sicuti dictum est) per quindecim annos
in monasterio degit et ad episcopatum proventus est, a conditione sua liber sit, ita tamen ut liberatus
a curia quartam partem substantiae suae sibi retineat, cum reliquae eius res secundum legem nostram

4 ἐπὶ τρισὶ] mox in tribus ε || προκειμένων τῶν ἁγίων
εὐαγγελίων S § Iul. Ath.] om. M || 6 sq. καὶ ἕκαστον — αὐ-
τοῖς in M interpolata ex nov. CXXXVII c. 2. om. S § Iul. ||
7 sq. λέγοντας — ψηφίσμασιν om. S || 8 ὅτι οὔτε] ὡς
οὐ S || οὔτε διὰ] ἢ S (cf. ad ε) || 11 καὶ — ἔτος in M inter-
polata ex nov. CXXXVII c. 2. om. S § Iul. (cf. infra v. 23) ||
13 * οὔτε — οὔτε] οὔδ' — οὔδ' MS || 15 πρότερόν τις
ἐξ αὐτῶν γαμετῆρ ἔσχε S || 17 ἀνδρὸς ἀποζευχθεῖσαν] viro
coniunctam ε || 27 χειροτονηθεῖσιν S || κινδύνῳ MS §
Iul.] κρηματι M s. v. (ex nov. CXXXVII c. 2), vulg. || 32
μέρος om. S || 34 νόμον] fuit Cod. 10, 35, 4; cf. Cod. 1, 3,
52 § 1, Nov. VI 1 § 1, XXXVIII pr. § 2. Sed ea constitutio
quartam substantiae curiae vel fisco offerri vult. Itaque
pro τέταρτον v. 32 Zachariae ἦμουν τέταρτον correxit:
quo non dodrans (¾) significatur, sed tres partes et di-
midia (3/4); quamquam ἐναυούκιον intellegi voluisse etiam
Athanasius videtur τὸ ἡμιοντέταρτον μέρος τῆς ἰδίας
ὑποστάσεως παρέχων τῆ βουλῆ. Quartam h. l. ipsi curiali
vel officiali relinqui, novem uncias curiae vel fisco vindicari
consentiunt cum MS § epitomatores Iul. Ath. Theod. Id ipsum
in constitutione deperdita sancitum fuisse vix credam: videtur
potius ipsius auctoris errore praeceptum illius constitutionis
confundi cum iis quae de novem uncias uti-

que curiae servandis in donatione vel in successione curialis
valent: cf. nov. LXXXVII pr. p. 423, 20; CI c. 3 p. 490, 2. 31; c. 4 p. 492, 13 al.

1 rubr. De episcoporum consecratione T in marg. (ex
Iul.) || igitur] itaque T || 2 ordinari vulg. || primatos T¹ ||
cuius civitatis V || 4 praepositis T || 6 donationem neque
V vulg.] donationem aut eum] || propter (per R²) ali-
quam promissionem R vulg. || 7 causam quamlibet V ||
8 scientes T¹ || 9 honestate R¹ || esse vitae T vulg.] et
add. vulg. || nosce V nosce T¹ || 10 aliquis T²] aliqui
(alios R²) RVT¹ vulg. || 11 habet T²] habent RV vulg.
h² T¹ || concubinam V¹ || 12 habet R¹ || sed et si vulg.]
set si VR² et si R¹T¹ || priuatus R¹ || 13 habuerit V || 14
viro] cum viro T¹ || 15 canonibus] canonibus vel constitu-
tionibus VT² constitutionibus RT¹ vulg. || 16 carnalem
R¹ || 17 curiali] fiscali R || eum] enim T¹ || 18 monasticam
causam conuersationem T¹ || 22 detractis T¹ || inseri T
vulg.] inferri RV || 23 annis V || habere Beck] habet
libri || 24 eis RT al.] eis qui V vulg. || cognos*****
ex R¹ || personam vulg.] personas libri || ut] aut T¹ ||
25 sunt facta V || 27 vero om. T¹ || 29 prouocatis T¹ ||
30 ut] si R || partem quartam R || 31 rebus eius V

2 τῷ δημοσίῳ ἐκδικουμένῳ. Δίδομεν δὲ ἄδειαν τοῖς τὰ ψηφίσματα ποιουμένοις, εἴ τινα κοσμικὸν δίχα βουλευτοῦ καὶ ταξέωτον ἄξιον τῆς προειρημένης ἐπιλογῆς εἶναι νομισοῦσιν, τὸν τοιοῦτον ἅμα ἄλλοις δύο κληρικῶς ἢ μοναχοῖς ἐπιλέξασθαι, οὕτω μέντοι ἵνα ὁ κοσμικὸς ὁ τοῦτ' ἂν τῷ τρόπῳ εἰς ἐπισκοπὴν ἐπιλεγῆς μὴ εὐθέως ἐπίσκοπος χειροτονηθῆ, ἀλλὰ πρῶτον τοῖς κληρικῶς οὐκ ἕλαττον τριῶν μηνῶν συναριθμηθῆ, καὶ οὕτω τοὺς ἀγίους κανόνας καὶ τὴν ἱεράν τῆς ἐκκλησίας λειτουργίαν διδάξῃς ἐπίσκοπος χειροτονηθῆ. ὁ γὰρ ἄλλος ὀφείλων διδάσκειν παρ' ἑτέρων μετὰ τὴν χειροτονίαν διδάσκεισθαι οὐκ ὀφείλει. Εἰ δὲ ὡς εἰκὸς ἐν τισὶ τόποις μὴ εὐρεθῆεν τρία πρόσωπα πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν ἐπιτήδεια, ἐξέστω τοῖς τὰ ψηφίσματα ποιουμένοις ἐπὶ δύο ἢ καὶ ἐπὶ προσώπων ψηφίσματα ποιεῖσθαι, πάσας μέντοι τὰς εἰρημένας ἡμῖν ἔχοντι πατριάρχας. Εἰ δὲ οἱ ὀφείλοντες τὸν ἐπίσκοπον ἐπιλέξασθαι τὰ τοιαῦτα ψηφίσματα ἐντὸς ἑξ μηνῶν μὴ ποιήσωσι, τρηκαῖα τῷ κινδύνῳ τῆς ἰδίας ψυχῆς ἐκείνος ὃ ἀρόμῳ χειροτονησά τὸν ἐπίσκοπον χειροτονητέω, πάντων τῶν ἄλλων ὧν εἰρήκαμεν παραφυλακτικῶν ἐπίσκοπος χειροτονηθῆ, κελούμενον τοῦτον πάσι τρόποις τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεσθαι, ἀλλὰ κἀκείνον ὅστις παρὰ ταῦτα ἐτόλμησε χειροτονησά 25 χωρήσασθαι ἐπὶ ἑνα ἐνιαυτὸν τῆς ἱερατικῆς λειτουργίας, καὶ πάσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν, ἥτις καθ' οἰοῦν ἴσχυος χρόνον ἢ τρόπον εἰς τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν περιήλθε, διὰ τὸ πταίσμα ὃ ἐποίησε τῇ δεσποτείᾳ τῆς ἐκκλησίας ἢς ἐπίσκοπος ἐστὶν ἐκδικεῖσθαι. 30

2 vindicandis. Damus autem licentiam decreta facientibus, si quempiam laicorum praeter curialem et officialem dignum memorata electione esse putaverint, hunc cum aliis duobus clericis aut monachis 5 eligere, ut si laicus hoc modo ad episcopatum eligatur, non repente episcopus ordinetur, sed primo clericis non minus tribus mensibus connumeretur, et ita sanctas regulas et cotidianum ecclesiae ministerium edoctus episcopus ordinetur; qui enim alios 10 debet docere, ab aliis post ordinationem doceri non debet. Si vero, ut evenit, in quibusdam locis non inveniuntur tres personae ad talem electionem opportunae, liceat decreta facientibus in duabus et una persona decretum facere, omnes tamen dictas a nobis habente testationes. Si vero qui debent episcopus 15 eligere, citius ipsa decreta intra sex menses non faciant, tunc periculo propriae animae ille quem competit ordinare episcopus ordinet, omnibus aliis quae praediximus observandis. Si quis autem citra memoratam observationem episcopus ordinetur, iubemus hunc omnibus modis episcopatu depelli; sed etiam illum, qui praeter haec praesumpsit ordinare, segregari uno anno sacro ministerio, et omnem eius substantiam quae quolibet tempore aut modo in eius 20 dominium deducta est propter culpam quam fecit dominio ecclesiae cuius episcopus est vindicari.

CAPUT II.

Εἰ δὲ τις τοῦ πρὸς τὴν χειροτονίαν ἐπιλεγέντος ἐπισκοπῆς κατηγορήσῃ ἐφ' οἰαδήποτε αἰτίᾳ δυναμένη κατὰ τοὺς νόμους ἢ τοὺς κανόνας τῆ αὐτοῦ ἐμπυδίσαι χειροτονία, ἔπειθεσθαι ἢ τούτου χειροτονία, καὶ πρὸ-

Si quis autem ad ordinationem electum episcopus accusaverit in qualibet causa quae possit secundum leges aut canones eius impedire ordinationem, differatur huius ordinatio et prius contra eum

§ 2 Κελεύομεν τοὺς ψηφίζομένους, εἴ τινα κοσμικὸν ἄξιον τῆς προειρημένης — 12 οὐκ ὀφείλει habet Epanagoge 8, 4. — § 2 ex S repetit Nomoc. L tit. 8 p. 612 Voell.)

Summaria v. 1—8 habent Ποπ. 15, 8 et 34, 2; Nomoc. XIV tit. 1, 11. — v. 17—26 summarium extat Ποπ. 34, 2; v. 17—21 summaria Ποπ. 19, 8 et Nomoc. XIV tit. 1, 9.

c. II. III ex S repetit Nomoc. L tit. 16 p. 623 Voell. — Summarium c. II pr. habet Nomoc. XIV tit. 1, 8.

2 curiae et fisco vindicentur. Damus autem facultatem iis qui decreta faciunt, si quem laicum, praeter curialem et officialem, praedicta electione dignum putaverint, talem hominem cum aliis duobus clericis aut monachis eligendi, ita tamen ut laicus qui hoc modo ad episcopatum electus est non statim episcopus creetur, sed prius clericis non minus tribus mensibus adnumeretur, atque ita sanctos canones et sacrum ecclesiae ministerium edoctus episcopus creetur: qui enim alios docere debet, ab aliis post creationem doceri non debet. Quodsi forte in quibusdam locis non inveniuntur tres personae ad eiusmodi electionem idoneae, liceat iis qui decreta faciunt de duabus vel etiam una persona decreta facere, quae tamen omnia a nobis modo dicta testimonia habeat. Si vero ii qui episcopum eligere debent eiusmodi decreta intra sex menses non fecerint, tunc periculo animae suae is cui competit creare episcopum creet, ut tamen reliqua omnia quae diximus observentur. Si quis vero contra observationem modo memoratam episcopus creatus sit, iubemus eum omnibus modis ab episcopatu repelli; verum etiam illum qui adversus haec creare eum ausus sit, per unum annum separari a sacro ministerio, atque omnem eius substantiam, quae qualicumque tempore aut modo in dominium eius pervenerit, propter delictum quod commiserit dominio ecclesiae cuius episcopus sit vindicari.

II. Si quis autem eum qui ad creationem episcopatus electus est accusaverit ex qualicumque causa quae secundum leges vel canones creationem eius impedire possit, differatur eius creatio, et prius causam

3 καὶ ἢ S || 4 νομισοῦσιν M, Nomoc. L tit. 8] νομισοῦσι S Epan. || δύο] τρισὶ Epan. || 5 οὕτω μέντοι om. || 6 ὁ om. Epan. || 7 εὐθέως om. Epan. || 9 ἱεράν] cotidianum (i. e. καθ' ἡμέραν?) || 13 εὐρεθῆεν S || 15 ἢ M] om. S || 16 ψηφίσματα] decretum || 18 τὰ τοιαῦτα ψηφίσματα] citius ipsa decreta || 19 ποιήσωσι S v. l. || 20 χειροτονιῶ M, Nomoc. L tit.] χειροτονείσθω S || 32 *ἐπισκοπῆς dedi ex S Iul., qui habent episcopatus] ἐπισκόπου M, om. S || κατηγορήσῃ S v. l.

T² || 7 clericus R || 8 cotidianum usum ecclesie uel ministerium V || 10 docere debet T || post] prae R¹ || 11 ut evenit in V vulg.] ut conuenit in R¹ ut euenerit T¹ euenit ut in T² euenerit ut in R² || 12 oportuere V* || 14 omnes tamen T] eos tamen omnes (os R¹) R vulg. eos omnes V || dictas RT¹] iam dictas V vulg. praedictas T² || 15 *habentes libri || 16 cuius T¹ || inter R¹ || sex] v T¹ || 17 non et periculo om. T¹ || 18 ordinari R¹ T¹ || 19 diximus T vulg. || 21 modis omnibus T || 22 hoc praesumpserit R vulg. || 25 culpam quam] quam culpam quam T¹ || 31 rubr. De accusationibus episcoporum VT in marg. (ex Iul.) || autem om. V || electus T¹ electum om. V¹ || episcopus T¹ episcopum T² || 32 causa] eam R || 33 canones T || impediti R¹ || ordinationi R¹ T¹ || 34 diffatur V¹ diferebatur T¹

1 uendicantis R¹ || autem] autem ei R || 2 quempiam V vulg.] quemquam RT || carnalem? R¹ || 3 electionem R² || esse om. V || 4 eum] eum cum R || 5 ut VT¹] aut RT² (ut corr. T²) || si laicus] alicuius R¹ || huius modi

ταρον τήν κατ' αὐτοῦ προτεθεῖσαν αἰτίαν (εἴτε παρόν-
τος τοῦ κατηγοροῦ καὶ τῆ παρ' αὐτοῦ προτεθείσῃ
αἰτίᾳ ἐπιξιόντος, εἴτε καὶ ἀναβαλλομένου ἐπὶ τρεῖς
μήνας τὴν ἰδίαν κατηγορίαν πληρώσαι) ἐπιμελῶς ἐξ-
εταζέτω ἐκείνος, ὅφ' οὐ ἤμελλεν ὁ ἐπίσκοπος χειρο-
τονεῖσθαι. καὶ εἰ μὲν ὑπεύθυνον αὐτὸν τῆ κατηγορία
εὔροι, καλεῖσθω ἢ χειροτονία, εἰ δὲ ὑπεύθυνος μὴ
φανείη, ἢ μὲν χειροτονία μὴ ἐμποδιζέσθω, ὁ δὲ κατή-
γορος, εἴτε μὴ ἀπέδειξεν εἴτε καὶ ἀπέφυγεν τὴν προ-
τεθεῖσαν παρ' αὐτοῦ κατηγορίαν, ἐκ τῆς ἐπαρχίας ἐν
ἣ οἰκεῖ ἐκβαλλέσθω. Εἰ δὲ τις πρὸς ἐξετάσεως τὸν
κατηγορηθέντα χειροτονήσῃ, ὁ μὲν χειροτονηθεὶς τῆς
ἱερωσύνης ἐξωλεισθῶ, ὁ δὲ τὸν τοιοῦτον τολμήσας
χειροτονῆσαι τῆ ἀνωτέρω εἰρημένη ὑποκείσθω ποινῇ,
τοῦτο μὲν ἐπὶ τῆ ἐναυσιαία καλύσει τῆς θείας λει-
τουργίας τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶ πάντα αὐτοῦ τὰ πράγ-
ματα τῆ ἐκκλησίας ἐκδικηθῆναι. Πρὸς δὲ πάντων
ἐκείνο φυλαχθῆναι θεσπιζομεν, ἵνα μηδεὶς διὰ δόσεως
χρυσίου ἢ ἄλλων πραγμάτων ἐπίσκοπος χειροτονῆται.
εἰ δὲ τι τοιοῦτο ἀμαρτηθῆ, αὐτοὶ ἑαυτοὺς οἱ δίδόν-
τες καὶ οἱ λαμβάνοντες καὶ οἱ μέσοι αὐτῶν κατὰ τὰς
θείας γραφὰς καὶ τοὺς ἱεροῦς κανόνας κατακρίσει ὑπο-
βάλλουσι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ δίδων καὶ ὁ λαμβάνων
καὶ ὁ μέσος γινόμενος τῆς ἱερωσύνης ἢ τῆς τοῦ κλή-
ρου τιμῆς ἀποκινεῖσθω· τὸ δὲ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας
δοθῆν τῆ ἐκκλησίᾳ ἐκεῖνη ἐκδικεῖσθω, ἢς ἡβουλήθῃ
τὴν ἱερωσύνην ἀνήσασθαι. εἰ δὲ κοσμικὸς εἴη ὁ ὑπὲρ
ταύτης τῆς αἰτίας τι λαμβάνων ἢ μέσος τῶ πράγματι
γινόμενος, τὰ δοθέντα πράγματα ἐν διπλῶ αὐτὸν
ἀπαιτεῖσθαι κελεύομεν τῆ ἐκκλησίᾳ ἐκδικηθῆσόμενα.
οὐ μόνον δὲ τὰ κατὰ τοῦτον δεδομένα τὸν τρόπον
ἐκδικεῖσθαι προτάττομεν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἀσφάλειαν
ὑπὲρ τοῦτον καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἐκτεθεῖσαν καὶ
τὴν τῶν ἐνεχθῶν τῆ τῶν ἐγγνητοῦ ἐνοχῆν καὶ
πᾶσαν ἄλλην οἰονδήποτε ἀγωγὴν ἀργεῖν θεσπιζομεν.
καὶ πρὸς τοῦτοις ὁ τὴν ὑπόσχεσιν λαμβάνων μὴ μό-
νον τὴν ὁμολογίαν ἀποδιδότω, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τοσοῦ-
τον ὅσον ἡ ὁμολογία περιέχει ἀπαιτεῖσθω ὀφείλον
τῆ ἐκκλησίᾳ δοθῆναι.

c. II § 1 (— 30 ἀπαιτεῖσθαι αὐτὸν κελεύομεν) initio in brevius contracto habet Epanagoge 8, 15. — Summarium
§ 1 in. ex Ath. repetit Nomoc. L tit. 11 p. 615 Voell., v. 25—27 Ath. summa extat in paratitlis Ath. 2 § 2.

contra eum propositam (sive praesens sit accusator et causam a se propositam persequatur, sive per tres menses accusationem suam exequi differat) ille a quo episcopus creandus erat diligenter examinari. Et si quidem eum obnoxium accusationi invenerit, prohibeatur creatio; si non apparuit obnoxius, creatio non impediatur, accusator vero, sive non probaverit sive etiam destituerit propositam a se accusationem, ex provincia in qua habitat expellatur. Si quis autem ante examinationem reum creaverit, qui creatus est a sacerdotio expellatur, qui autem talem hominem creare ausus est poenae supra dictae subiciatur, iam ut per unum annum a sacro ministerio prohibeatur quam ut omnes eius res ecclesiae vindicentur.

1 Ante omnia autem illud observari sancimus, ne quis per largitionem auri vel aliarum rerum episcopus creetur. Quodsi quid eiusmodi commissum sit, semet ipsi et qui dant et qui accipiunt et mediatores eorum secundum divinas scripturas et sacros canones condemnationi subiciunt, ac propterea et qui dat et qui accipit et qui mediator fit a sacerdotio vel clerici dignitate removeatur; quod autem ob eam causam datum est illi ecclesiae vindicetur cuius sacerdotium emere voluit. Quodsi laicus sit qui quid pro hac causa accipiat vel mediator rei fiat, res quae datae sunt in duplum ab eo exigi iubemus ecclesiae vindicandas. Non solum autem quae hoc modo data sunt vindicare praecipimus, sed etiam omnem cautionem pro his quacumque modo expositam et pignorum aut fideiussoris obligationem et aliam omnem qualemcumque actionem cessare sancimus; ac praeterea is qui promissionem accipit, non solum cautionem reddat, sed etiam alterum tantum quantum cautio continet, ab eo exigatur ecclesiae dandum.

13 ὁ — τολμήσας qui — festinaverit et qui — praecipitatus est Iul. (i. e. ὁ — ὀρμήσας?) || 19 χειροτονεῖται L || 20 ἀμαρτηθεὶς LB¹ || οἱ δίδόντες] et dantes e || 28 τι om. L || λαβὼν et 29 γινόμενος Epan. (Iul.) || πράγματα et αὐτὸν om. B^c || 34 τοῦ ἐγγνητοῦ] fideiussorum e || 35 ἄλλην] ἀπειλήν M || ἀγωγὴν] ἐνοχῆν B^c || 37 δίδότω L

1 sq. sive — causam om. T¹ || 5 eum] ** T¹ || accusationi Osenbrüggen] accusatio RVT¹ accusator T² vulg. || 6 non ostendatur — 7 impediatur (pediatur in ras.) add. T², om. T¹ || 8 probaverit V vulg. || 9 accusatione T¹ actus actionem R || in qua] quam T¹ || 10 habitatur T¹ ante] ea] T² || 12 festinaverit V vulg.] festinavit RT || 13 in R vulg.] om. VT || 14 misterii VT || res eius T || 15 iudicentur R || 17 rubr. Ut nulla pecunia data episcopus

propositam causam (sive praesente accusatore et ab eo propositam causam exequente, sive etiam diferente per tres menses suam accusationem implere) diligenter examinari ab illo a quo futurus erat episcopus ordinari. Et si quidem obnoxium eum accusationi invenerit, prohibeatur ordinatio; si vero obnoxius non ostendatur, ordinatio quidem non impediatur, accusator autem, sive non probavit sive etiam fugit propositam a se accusationem, provincia in qua habitat abiciatur. Si quis autem ante examinationem accusatum ordinaverit, ordinatus quidem sacerdotio repellatur, qui vero talem ordinare festinaverit, superius dictae subiectae poenae tam in annali prohibitione sacri ministerii quam etiam ut omnes eius res ecclesiae vindicentur.

1 Prae omnibus illud servari sancimus, ut nullus per suffragium auri aut aliarum rerum episcopus ordinetur. Si quid autem tale committatur, ipsi semet ipsos et dantes et accipientes et mediatores eorum secundum sanctas scripturas et sacras regulas damnationi subiciunt, et propterea et qui dat et qui accipit et mediator eius factus sacerdotii aut cleri honore removeatur; quod autem pro hac causa datum est, ecclesiae illi vindicetur cuius voluit sacerdotium comparare. Si vero laicus forte pro hac causa aliquid accipiat aut mediator rerum factus, datas res in duplum eum exigi iubemus ecclesiae vindicandas. Non solum autem quae secundum hunc modum dantur vindicari praecipimus, sed etiam omnem cautionem pro hoc quolibet modo expositam et pignorum vel fideiussoris obligationem et omnem aliam quamlibet actionem vacare sancimus; et super hoc qui promissionem accipit non solum professionem reddat, sed etiam aliud tantum quantum professio continet exigatur, quod debet ecclesiae dari.

consecratur (sic) T in marg. (ex Iul.) || omnibus] autem add. Beck || observari T (Iul.) || 18 per om. V || 19 ordinentur R¹ || quod T¹ || aut R¹ || ipse T¹ || 20 semet ipsos cet. [ipsos — 24 pro hac causa da] scr. T² in ros. 3 versuum || 21 sanctas RT] sacras V || 22 donationem substituit V¹ (s. v. s. subiciuntur V²) subiciunt damnationi T⁽²⁾ || 23 aut] et R || 24 cleri vulg.] clerici RV clericatu T⁽²⁾ || removeantur R removeantur T⁽²⁾ || 25 illius RV || 27 rerum del. T² || factus RVT²] factus est T¹ vulg. || 28 datam res R¹ datam rem R² T¹ || 29 uendicandam R² T¹ uendicandus R² || 30 sed] se V || omne R¹ || 32 fideiussionem T¹ || obligationem schol. R] dominationem T¹ donationem V dationem R¹ T² || 33 actionem Beck] cautionem libri || super hoc qui V] qui super hoc R vulg. qui super haec qui (qui del. T²) T || 34 professione V || 35 alium R

CAPUT III.

Ἐἴ τις μέντοι ἐκ τῶν ἐπισκόπων εἴτε πρὸ τῆς ἰδίας χειροτονίας εἴτε μετὰ τὴν χειροτονίαν βουληθῆ ἡ ἴδια πράγματα ἢ μέρος ἐξ αὐτῶν προσαγαγεῖν τῆ ἐκκλησίας ἢ τὴν ἱεροσύνην λαμβάνει, οὐ μόνον οὐ κολούμεν καὶ πάσης καταδίκης καὶ ποινῆς τοῦ παρόντος νόμου ἐλευθερον αὐτὸν εἶναι θεσπιζόμεν, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐπαίνου ἀξίον κρίνομεν, ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἀγορασία, ἀλλὰ προσφορά. Ἐπεὶ συνηθειῶν δὲ ἐκεῖνα μόνον συγχωροῦμεν παρεχέσθαι ἀπὸ τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων, αἵτινα ἐφεξῆς τῷ παρόντι νόμῳ ἐμφέρεται. κελούμεν τοίνυν τοὺς μὲν μακαριωτάτους ἀρχιεπισκόπους καὶ πατριάρχας, τούτους τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων, εἰ μὲν ἡ συνήθεια ἔχει ἐπισκόπους ἢ κληρικούς ἐν τῇ αὐτῶν χειροτονίᾳ ἔλαττον ἢ περὶ κ' χρυσίου λίτρας δίδοσθαι, ταῦτα μόνον παρέχειν ἄπερ ἡ συνήθεια γινώσκει· εἰ δὲ πλέον πρὸ τούτου τοῦ νόμου παρείχετο, μηδὲν ὑπὲρ τὰς κ' τοῦ χρυσίου λίτρας δίδοσθαι. τοὺς δὲ μητροπολίτας τοὺς ὑπὸ τῆς ἰδίας συνόδου ἢ ὑπὸ τῶν μακαριωτάτων πατριαρχῶν χειροτονουμένους καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐπισκόπους τοὺς ἢ ὑπὸ πατριαρχῶν ἢ ὑπὸ μητροπολιτῶν χειροτονουμένους, εἰ μὲν μὴ ἔλαττονα κ' χρυσίου λίτρῶν πρόσδοτον ἔχει ἢ ἐκκλησία τοῦ χειροτονουμένου, δίδομαι ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν μὲν νομίσματα ρ', νοταρίους δὲ τοῦ χειροτονουμένου καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπηρετοῦσιν αὐτῶ καὶ ἐξ ἔθους λαμβάνουσι νομίσματα τ'. εἰ δὲ αἱ τῆς ἐκκλησίας πρόσδοτοι ἔλαττον μὲν ἢ περὶ κ' χρυσίου λίτρας κατ' ἐνιαυτὸν συντελοῦσιν οὐκ ἔττον δὲ ἢ δέκα, ὑπὲρ μὲν ἐνθρονιαστικῶν δίδομαι νομ. ρ', τοῖς δὲ ἄλλοις ἅπασιν τοῖς ἐκ συνήθειας λαμβάνουσι νομ. σ'. εἰ δὲ ἔλαττον μὲν ἢ περὶ δέκα οὐκ ἔλαττον δὲ τῶν πέντε χρυσίου λίτρῶν τὰς τῆς ἐκκλησίας εἶναι πρόσδοτους

c. III in. — 8 προσφορά) habet Epanagoge 8, 6; summarium ex Ath. respetit Nomoc. L tit. 46 p. 657 Voell.

III. Si quis vero ex episcopis sive ante creationem suam sive post creationem res suas vel partem earum ecclesiae cuius sacerdotium suscipiat offerre velit, non solum id non prohibemus eumque omni condemnatione et poena praesentis legis liberum esse sancimus, sed etiam omni laude dignum iudicamus, quoniam ea non emptio est, sed oblatio. Pro consuetudinibus autem illa sola ab iis qui episcopi creantur, praestari permittimus, quae deinceps praesenti lege inservunt. Iubemus igitur beatissimos archiepiscopos et patriarchas, id est vestros Romae et Constantinopolis et Alexandriae et Theopolis et Hierosolymorum, si quidem consuetudo est ut episcopis aut clericis in eorum creatione minus quam viginti auri librae dentur, ea sola praebere quae consuetudo agnoscit; sin plus ante hanc legem praestabatur, nihil ultra viginti auri libras dari. Metropolitanos autem qui a concilio suo vel a beatissimis patriarchis creantur et ceteros omnes episcopos qui vel a patriarchis vel a metropolitanis creantur, si quidem non minorem triginta auri libris redditum habet ecclesia eius qui creatur, dare pro cathedralico solidos centum, notariis autem eius qui creat et ceteris qui ei ministrant et ex consuetudine accipiunt solidos trecentos. Sin ecclesiae redditus minus quidem quam triginta auri libras non minus autem quam decem per annum reddunt, pro cathedralico dare solidos centum, ceteris autem omnibus qui ex consuetudine accipiunt solidos ducentos. Sin forte minores quidem decem non minores autem quinque auri libris ecclesiae redditus sint,

1 μέντοι ἐκ om. Epan., ἐκ erasum videtur in L || 2 κατὰ Bf || 4 οὐ μόνον om. ε || 9 δὲ] τὲ L^a, om. S v. l., ε || 10 ὑφεξῆς L || 11 μὲν om. S || 12 ἐπισκόπους B^c Nomoc. L tit. 16 || πατριάρχας] πόσοι εἰσὶ πατριάρχαι adser. Ms. v. || τούτους om. B^c || 13 πρεσβυτέρας in ras. M || 15 ἐπισκόπους ἢ κληρικούς M || 16 ἔλαττον (et sic semper) L || λίτρας MS⁵ || λιτρῶν LB || 17 ἡ συνήθεια γινώσκει S Bf (Iul.) || τῇ συνήθειᾳ γίνεται ML ἢ συνήθεια γίνεται B^c || 18 εἰ δὲ — παρείχετο] plus autem ab hao quantitate ε || πρὸ] μέχρι Nomoc. L tit. 16, om. S || 19 παρέχεται L || 20 ἀπὸ τῶν LB || 22 τοὺς om. L || ἀπὸ LBS || 23 ἀπὸ LB, om. ε || 25 ἐνθρονιαστικῶν L || 29 ἢ περὶ ὑπὲρ L || λίτρας S⁵ || λιτρῶν MLB Nomoc. L tit. 16 || 33 μὲν om. S || εἴπερ L^a || τῶν S] ἢ τῶν MLB || 34 χρυσίου] τοῦ χρυσίου S plerique || τὰς om. B

1 rubr. Si episcopus ante consecrationem suam vel postea res suas ecclesie obtulerit *V in marg.* Si episcopus res suas ecclesie dederit ante consecrationem vel post *T in marg.* (ex Iul.) || 2 post suam ordinationem *RT* || 3 partes *V* || earum] earum (eorum *R²*) dum partem earum *R¹* || ecclesiae auferre *V¹* ecclesiae offerre ecclesie *R¹* || 4 non] leg. (non modo) non? || omni] omnino *R* ** *T¹* || condemnationem *T¹* || 5 eum] esse *V* eum esse *T²* || 6 iudicavimus

Si quis autem episcoporum sive ante suam ordinationem sive post ordinationem voluerit proprias res aut partem earum ecclesiae offerre cuius sacerdotium accepit, non prohibemus et omni condemnatione et poena praesentis legis liberum eum sancimus, sed etiam omni laude dignum iudicamus, quoniam hoc non est emptio, sed oblatio. Pro consuetudinibus illa sola permittimus praebere ab ordinatis episcopis, quae subsequenter praesenti legi inserta sunt. Iubemus igitur beatissimos quidem archiepiscopos et patriarchas, hoc est senioris Romae et Constantinopoleos (et Alexandriae et Theopoleos) et Hierosolymorum, si quidem consuetudo habet episcopis aut clericis in eorum ordinatione minus quam XX libras auri dari, ipsa solummodo praebere quae consuetudo recognoscit, plus autem ab hac quantitate nihil supra XX auri libras praebere. Metropolitanas autem a propria synodo aut a beatissimis patriarchis ordinatos et alios omnes episcopos, qui aut a patriarchis aut metropolitanis ordiantur, (si quidem non minorem XXX auri libris redditum habet ecclesia ordinati,) dare pro intronisticis quidem solidos C, notariis autem ordinatis et aliis ministrantibus ei et sollempniter accipientibus solidos CCC. Si vero ecclesiae redditus minus quidem quam XXX auri libras per annum reddant non minus autem X, pro intronisticis (solidos C dari, aliis autem omnibus ex consuetudine percipientibus) solidos CC. Si vero minus quidem quam X non minus autem V auri libras ecclesiae redditus esse contigerit, pro intronisticis

V || 7 hoc non] non hoc non *R^a* || est om. *V* || Pro] et pro *T²* || 8 illam solam *T¹* autem illa sola *vulg.* || praebere] p^{ri}ri (i. e. presbyteri) *T¹* (id. 15. 17) || 9 subsequenter *R¹* || 10 igitur] ergo *V* igitur consuetudo *R¹* || quidem om. *V¹* || 11 seniores *V¹* || 12 et om. *T¹* || et alexandrine *add. T²*, et Alexandriae et Theopoleos *add. vulg.* || 14 in om. *R¹* || ordinationem *R¹*, *corr. vulg.* || manus quam *V^a* nusquam *R¹* || 15 ipsam *R²* ipsas *T¹* || 16 recognoscit *V* || plus autem] p***** *V¹* || quantitatem *R^a* || 17 supra] sunt *R¹* || libras auri *V* || 18 proprio *V* || a om. *RT* || 19 ordinatis *V^a* || a] a *V*, om. *RT* || 20 patriarchas *T¹* || ordinant** *V¹* ordiantur *V²* || si quidem — 22 ordinati *supplevi cum Beckio* || 23 ordinatis *T¹* || alios *R¹* || 25 redditus *V²* redditus (reditus *T^b*) *R¹* *T¹* || 26 non minus] si minus *V²*, verbis autem X *lineola subducta notatis* || pro — 598, 4 redditus habet om. *R¹*, *add. et s. v. et in marg. schol. R* || intronisticis *V¹* intronesticis *R* (*schol.*) intronesticis *R²* || 27 dari *add. T²*, solidos C dari — 28 percipientibus *supplevi (sim. vulg.)* || 29 quidem om. *V* || auri libris *T²* libras auri *R* (*schol.*) || 30 ecclesie — 598, 8 quidem solidos *scr. T² in ras. 6 vv.* redditus *R¹* (*et sic infra*) || pro — 598, 3 ecclesiae redditus esse contigerit *lineola subducta notat V²* || intronisticis *V* intronesticis *R* (*schol.*) intronesticis *T²*)

συμβῆ, δίδοναι ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν μὲν νομ. ν', πᾶσι δὲ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐξ ἔθους λαμβάνουσι νομ. ο'. εἰ δὲ ἔλαττον μὲν τῶν πέντε οὐκ ἔλαττον δὲ τῶν τριῶν τοῦ χρυσίου λιτρῶν πρόσδοτον ἡ ἐκκλησία ἔχει, παρέχειν ὑπὲρ μὲν ἐνθρονιαστικῶν νομ. ιη', πᾶσι δὲ τοῖς ἐξ ἔθους λαμβάνουσι νομ. κδ'. εἰ δὲ ἔλαττον μὲν τῶν τριῶν οὐκ ἔλαττον δὲ τῶν δύο τοῦ χρυσίου λιτρῶν ἢ ποσότης τῶν προσόδοτον τῆς ἐκκλησίας εὐρεθῆι, δίδοναι ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν μὲν νομ. ιβ', ὑπὲρ δὲ πάσης ἄλλης συνθηθείας νομ. ιε'. ἐπίσκοπον γὰρ ἐκκλησίας ἔλαττον δύο χρυσίου λιτρῶν πρόσδοτον ἐχούσης οὔτε ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν οὔτε ὑπὲρ ἄλλης οἰασθῆποτε συνθηθείας δοῦναι τι συγχωροῦμεν. Ταῦτα δέ, ἅπερ παρεθεσθαι διετυπώσαμεν, ὁ πρῶτος πρεσβύτερος τοῦ χειροτονοῦντος ἐπισκόπου καὶ ὁ ἀρχιδιάκωνος ὑποδεχομένοι τοῖς ἐξ ἔθους λαμβάνουσιν διαιρέτωσαν. Ταῦτα τοῖνυν κελύμεν πᾶσι τρόποις παραφυλάττεσθαι, ἵνα μὴ ἐκ τῶν τοιούτων προφάσεων καὶ αἱ ἐκκλησίαι χρεῖσι βαρύνωνται καὶ αἱ ἱερωσύνη πρόσμοιο γίνωνται. εἰ δὲ τις ὑπὲρ τῆν παρ' ἡμῶν ὀρισθεῖσαν ποσότητα ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν ἢ συνθηθειῶν καθ' οἰονδήποτε τρόπον πολήμῃσει λαβῆν, κελύμεν, εἴ τι πλέον λάβοι, τριπλάσιον ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ἐκδικεῖσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δεδωκότος. Καὶ ταῦτα μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν ἐπισκοπῶν χειροτονίας εἴρηται.

CAPUT IV.

Μετὰ δὲ τὴν χειροτονίαν καὶ δουλικῆς καὶ ἐναπογράφου τύχης τοὺς ἐπισκόπους ἐλευθέρους εἶναι κελύμεν· εἰ μὴ βουλευτῆς ἢ ταξεωτῆς παρὰ τὴν προειρημένην παρατήρησιν χειροτονηθεῖ· τοὺς γὰρ τοιούτους τῆς ἐπισκοπῆς ἀποκινουμένους τῇ βουλῇ ἢ τῇ τάξει ἀποκαθίστασθαι κελύμεν, ἵνα μὴ ἐκ τῆς τοιαύτης τύχης τῇ ἱερωσίᾳ ὕβρις γένηται. ἐκείνους δέ, οἵτινες πρὸ τοῦδε ἡμῶν νόμου ἀπὸ βουλευτι-

quidem dari solidos L, omnibus autem aliis ex consuetudine percipientibus solidos CC. Si autem minus quidem V non minus autem III auri libras ecclesia reditus habet, praebere pro intronisticis solidos X et VIII, omnibus autem ex consuetudine percipientibus solidos XXIII. Si autem minus tres non autem minus duas auri libras redituum ecclesiae comperiat, dare pro intronisticis quidem solidos XII, pro omni vero alia consuetudine solidos VI. Episcopum enim ecclesiae minus duas auri libras reditus habentem neque pro intronisticis neque pro alia qualibet consuetudine dare aliquid permittimus. Haec autem quae praebere disposuimus, primus presbyter ordinatus episcopi et archidiaconus suscipientes ex consuetudine percipientibus dividant. Haec igitur iubemus omnibus modis observari, ut non ex talibus occasionibus ecclesiae debitis praegravetur et sacerdotia venalia fiant. Si quis autem ultra quantitatem a nobis definitam pro intronisticis aut consuetudinibus quolibet modo praesumat accipere, iubemus, quicquid plus acceperit, triplum ex rebus eius vindicari ecclesiae dantis. Sed haec quidem pro episcoporum ordinatione dicta sunt.

Post ordinationem vero servili et inscripticia fortuna episcopus liberos esse praecipimus; nisi curialis aut officialis citra praedictam observationem ordinatur: tales enim episcopatu remotos curiae aut officio restitui iubemus, ut non ex tali fortuna sacerdotio fiat iniuria. Illos autem, qui ante hanc nostram

c. III extr. (Ταῦτα μὲν ὑπὲρ . . .) et IV ex B habet Nomoc. 4m XIV tit. 1, 36.
c. IV extr. (599, 7—10) habent Nomoc. L tit. 14 p. 619 Voell. ex S, B² P 5, 1 p. 648 Zach. ex B. — Summam Ath. v. 27—30. 599, 7—10 repetunt paratilla Ath. 18 § 1 et Nomoc. XIV tit. 1, 36, v. 33—599, 7 paratilla Ath. 8 § 2 et Nomoc. L tit. 3 p. 607 Voell.

dare pro cathedralico solidos quinquaginta, ceteris autem omnibus qui ex more accipiunt solidos septuaginta. Sin minorem quidem quinque non minorem autem tribus auri libris reditum ecclesia habet, praestare pro cathedralico solidos octodecim, omnibus autem qui ex more accipiunt solidos viginti quatuor. Sin minor quidem tribus non minor autem duabus auri libris quantitas redituum ecclesiae reperiat, dare pro cathedralico solidos duodecim, pro omni autem reliqua consuetudine solidos sedecim. Episcopum enim ecclesiae quae minorem duabus libris auri reditum habeat nec pro cathedralico nec pro alia ulla consuetudine quicquam dare permittimus. Ea autem quae praestari constituimus, primus presbyter episcopi creantis et archidiaconus accepta iis qui ex consuetudine capiunt distribuunt. Haec igitur omnibus modis observari iubemus, ne ex eiusmodi causis et ecclesiae debitis praegravetur et sacerdotia venalia fiant. Si quis vero ultra definitam a nobis quantitatem pro cathedralico vel consuetudine ullo modo accipere quicquam ausus sit, iubemus, quidquid plus acceperit, triplum ex rebus ipsius ecclesiae eius qui dedit vindicari. Atque haec quidem de episcoporum creatione dicta sunt.

IV. Post creationem autem et servili et adscripticia conditione episcopos liberos esse iubemus; nisi curialis vel officialis contra praedictam observationem creatus sit: tales enim homines ab episcopatu remotos curiae vel officio restitui iubemus, ne ex tali conditione sacerdotio iniuria fiat. Illos autem, qui

1 μὲν om. S || νομ. ὦ SB Ath.] ὦ νομ. ML || 2 ἄλλοις τοῖς et λαμβάνουσι om. S || ο'] οβ L CC (i. e. σ') ε || 3 μὲν om. S || 4 λιτρῶν τοῦ χρυσίου LB || ἡ ἐκκλησία om. L || 5 μὲν ὑπὲρ LB || ἐνθρονιαστικῶν L (id. 9) || πᾶσι δὲ τοῖς MB ε Iul.] καὶ τοῖς S πᾶσι δὲ τοῖς ἄλλοις τοῖς L vulg. || 9 ιβ'] εξ Ath. || 10 ιε' S Iul.] ε' vel εξ MLB ε ιβ' Ath. || 11 χρυσίου om. LB || 12 οἱ δὲ — οἱ δὲ S || 19 καὶ om. L ε Iul. || βαρύνονται L || 22 *πολήμοι MLB (πολήμῃσει Scrimger) || 24 τοῦ] αὐτοῦ L || 27 Μετὰ δὲ — 599, 7 διετυπώσαμεν om. S (cf. ad 33) || καὶ δουλικῆς] καὶ om. ε || ἐναπογράφου] καὶ βουλευτικῆς addi malit Zachariae || 29 βουλευτῆς ἢ om. B || 31 τῇ βουλῇ ἢ L, om. B || 33 ἐκείνους — 599, 7 διετυπώσαμεν om. B || 34 πρὸς τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον L

1 ex] pro T || 2 sin R || 3 quidem RT] quam vulg., quidem quam V, ubi |dem quam — 5 ex consuetudine scr. V² in ras. 3¹ sv. || V] decem V(2) || autem III] .V. V(2) || ecclesia ed. Ven. a 1494] ecclesiae libri, vulg. || 4 habet T(2) || habeat R(schol.), vulg. esse contigerit V(2) || praebere T(2) ||

om. RV vulg. || intronisticis T || solidos] quidem dari sol. V(2) || X et VIII] uel V(2) XVIII V³ || 5 autem] autem aliis V(2) vulg. || ex] pro T || praecipientibus RV || 6 XXIII] XVIII T || non aut R¹ || 7 redditurum V || ecclesiae om. T¹ || 8 comperatur RT || intronisticis V(id. 11) || 10 ecclesiae] cedere V¹ || liberas V || 11 sq. habentem — dare in ras. V || 12 quamlibet V || dare] ea re? R¹ || 13 praebere vulg. || primus om. V || 14 episcopus R¹ episcopus V¹ R² || archidiaconus T¹ || 15 praecipientibus R¹ || diuidan. V¹ diuidat T¹ diuidatur R¹ T² || Haec] om. V haec. Haec R² || 17 ecclesiae debetis V debitis ecclesiae T || 18 sacerdotalia R || 19 intronisticis T¹ || aut] a T¹ || 22 eius] suis T, om. V || uendicari ecclesiae dant] scr. V² in ras. || dantis] datis T², dantis esse praecipimus R¹ || rubr. De seruis et ascriptitiis et taxotis et curialibus ad episcopatum peruenientibus T in marg. (ex Iul.) || Sed] Et Beck || hoc V || 23 ordinatione — 27 Post om. R¹ || 27 ordinatione V || inscripti R¹ || 29 citra] tra R¹ || ordinationem T || 31 ut] aut T¹ || ex tali] e. a. R¹ ex tali nec V² || sacerdotia V² || 32 iniusta T¹

ἢ τῆς τύχης εὐρεθεῖεν ἐπίσκοποι χειροτονθέντες, τῆς μὲν τοιαύτης τύχης ἐλευθέρους εἶναι, τὸ δὲ νόμιμον μέρος ἐκ τῶν αὐτῶν πραγμάτων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δημοσίᾳ δίδονται, οὕτω μέντοιγε ὥστε μηδεμίαν ἐλάττωσιν τὰ ἐκκλησιαστικά δίκαια ὑπομείναι ἐπὶ τοῖς πράγμασιν, ἅπερ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν ἐπικτηθέντα τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν διαφέρειν διεντυώσαμεν. Εἰ δὲ συμβῇ τὸν χειροτονούμενον ἐπίσκοπον ὑπὸ τὴν τοῦ ἰδίου γονέως ἐξουσίαν εἶναι, ἐξ αὐτῆς τῆς χειροτονίας ἀτεξοίσιος ἔστω.

legem ex curiali fortuna inveniuntur episcopi ordinati, huiusmodi quidem fortuna liberos esse, legitimum vero partem ex propriis rebus curiae et fisco dare, sic tamen ut nullam inminutionem ecclesiastica iura sustineant in rebus, quas in episcopatu adquisitas ecclesiae eorum competere disposuimus. Si vero contigerit ordinatum episcopum sub proprii parentis potestate esse, ex ipsa ordinatione suae potestatis sit.

10

CAPUT V.

Τοὺς δὲ θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους καὶ μοναχοὺς καὶ μηδενὸς νόμον ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας οἰουδήποτε προσώπου γίνεσθαι συγχωροῦμεν. τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ υποδιακόνους τῷ δικαίῳ καὶ μόνῳ τῆς συγγενείας εἰς ἐπιτροπὴν ἢ κουράτωρειαν καλουμένων τὴν τοιαύτην λειτουργίαν ὑποδέχεσθαι συγχωροῦμεν, εἰ μὲντοιγε εἰσὼ τεσσάρων μηνῶν ἀριθμουμένων ἐξ οὗ ἐκλήθησαν παρὰ τῷ ἀρμοδίῳ δικαστῇ ἐγγράφως φανερώσουσι τὸ τοιοῦτον λειτουργήματα οἰκεία προαιρέσει καταδέξασθαι. καὶ εἰ τις ὡς τοιοῦτος αὐτῶν τούτου ποιήσει, μηδὲν ἐκ τούτου περὶ ἀλλῆν ἐπιτροπὴν ἢ κουράτωρειαν περὶ κριμαί ὑπομενέτω.

Deo autem amabiles episcopos et monachos ex nulla lege tutores aut curatores cuiuscumque personae fieri permittimus. Presbyteris autem et diaconis et subdiaconis iure et lege cognationis [tutelam] aut curam suscipere hereditatis permittimus proprie et solo gradu cognationis] ad tutelam et curam vocatis huiusmodi suscipere administrationem permittimus, si tamen intra quattuor menses ex quo vocati sunt apud competentem iudicem scripto declarent talem administrationem propria voluntate suscepisse. Et si quis eorum forsitan hoc fecerit, nullum ex hoc in alia tutela aut cura praeiudicium patiat.

CAPUT VI.

Ἄλλ' οὐδὲ ἐκλήπτωρα ἢ ἀπαιτητὴν δημοσίων συντελειῶν ἢ μισθωτὴν τελῶν ἢ ἀλλοτριῶν κτήσεων ἢ κουράτωρα οἶκον ἢ ἐντολίαν δικῆς ἢ ἐγγυητὴν ὑπὲρ τῶν τοιοῦτων αἰτιῶν ἐπίσκοπον ἢ οἰκονομὸν ἢ ἄλλον κληρικὸν οἰουδήποτε βαθμοῦ ἢ μοναχὸν ἰδίῳ ὀνόματι ἢ τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ μοναστηρίου ὑπειμέναι συγχωροῦμεν, ἵνα μὴ διὰ ταύτης τῆς προφάσεως καὶ τοῖς ἀγίοις οἴκοις ζημία γένηται καὶ αἱ θεῖαι ὑπηρεσίαι ἐμ-

Alium autem fieri susceptorem aut exactorem fiscalium functionum aut conductorem publicorum aut alienarum possessionum aut curatorem domus aut procuratorem litis aut fideiussorem pro talibus causis episcopum aut oeconomum aut alium clericum cuiuslibet gradus aut monachum proprio nomine aut ecclesiae aut monasterii subire non sinimus, ut non per hanc occasionem et sanctis domibus damnum fiat

c. V (— 17 συγχωροῦμεν) habent Epanagoge 9, 1. 2 et ex S Nomoc. L tit. 14 p. 619 Voell. Initium (— 13 συγχωροῦμεν) ex B repetit B¹ E 37, 2 p. 335 Zach. — Summaria extant P¹ 17, 4, Nomoc. XIV tit. 8, 13, ipsum caput ex B exscriptis Nomoc.² ib. — Theodori summam repetit schol. L, Ath. summam paratilla Ath. 13 § 1.

c. VI (— 600, 15) ex S habet Nomoc. L tit. 14 p. 618 Voell., ex B B¹ K 18, 1 + E 11, 1 (p. 434. 298 Zach.); eadem aliquantum mutata Epanagoge 9, 3 + 10, 3. Ex B initium (— 30 ἐμποδίζονται) repetit Nomoc.² XIV tit. 8, 2, p. 600, 17—32 Nomoc.² 8, 13, integrum caput Nomoc.² ib. — Summarium extat in Nomoc. XIV tit. 8, 13; summam Ath. 600, 17—21 repetunt paratilla Ath. 2 § 2, v. 25—32 paratilla Ath. 15 § 1.

ante hanc legem nostram ex curiali condicione extiterint episcopi creati, tali quidem condicione liberos esse, legitimam autem partem ex rebus suis curiae et fisco dare, ita tamen ut nullam deminutionem iura ecclesiastica patiantur in rebus, quas post capessitum episcopatum adquisitas ad ecclesiam eorum pertinere constituimus. Quodsi forte episcopus creatus sub patris sui potestate sit, ex ipsa creatione sui iuris sit.

V. Deo carissimos autem episcopos et monachos ex nulla lege tutores vel curatores ullius personae fieri permittimus. Presbyteros vero et diaconos et subdiaconos iure solo cognationis ad tutelam vel curam vocatos huiusmodi munus suscipere permittimus, si tamen intra quattuor menses numerandos ab eo tempore quo vocati sunt apud competentem iudicem in scriptis declaraverint se huiusmodi munus sua sponte suscepisse. Et si quis eorum forte hoc fecerit, nullum inde praeiudicium de alia tutela vel cura patiat.

VI. Sed ne exceptorem quidem aut exactorem fiscalium tributorum aut conductorem vectigalium vel alienarum possessionum aut curatorem domus aut procuratorem litis aut fideiussorem pro talibus causis episcopum vel oeconomum vel alium cuiuscumque gradus clericum vel monachum proprio aut ecclesiae aut monasterii nomine existere permittimus, ne per hanc causam et sanctis domibus damnum inferatur et di-

2 τύχης om. L || εἶναι M s. Iul. || εἶναι θεσπιζόμεν L, vulg. || 3 μέρος L s. Iul. Ath. || μέρος, τουτέστι τὸ ἐναούγιον M (cf. ad 594, 34) || αὐτῶν dedi ex s. Iul. (αὐτῶν Zachariae) αὐτοῦ ML || 4 μέντοιγε M || μέντοι L || 6 μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν in (i. e. κατὰ ?) episcopatu s || 10 ἀτεξοσίσιον εἶναι B¹, ἔστω om. Nomoc.² || 12 κουράτωρας B Eron. (et sic infra) || 14 καὶ διακόνους || καὶ om. Nomoc.² || 15 καὶ om. M^a || νόμῳ S v. l., Nomoc.², s || ἢ || καὶ Nomoc.² || 16 τοιαύτην om. Epan. || ὑποδέχεσθαι λειτουργίαν S || 17 μέντοι B¹ || 18 ἀριθμουμένων om. s || 21 ποιήσει B¹ || 23 Ἄλλ' οὐδὲ || Alium autem (i. e. ἄλλον δὲ) fieri s || 24 μισθωτὸν M || ἢ κουράτωρα || κουράτωρα καὶ Eron. || 25 οἶκον || οἶκον (om. L^a) ἢ διοικητὴν L || 26 τῶν τοιοῦτων S s. Iul. Ath. (cf. 600, 5) || τούτων τῶν M L B || 29 ἵνα — 30 ἐμποδίζονται om. S Eron. || 30 αἱ om. M || ἐμποδίζονται ML Nomoc.²

1 ordinanti R || 2 quidem qui de V¹ quidem de V² || esse legitimam || colegendam T¹ || 5 suscipiant T || quas || quia T¹ || in episcopatum adquisitas V² adquisitas epi-

scopatum (in episcopatu T²) T || 6 competere] competere eorum R¹ || 8 ex] et ex V || 11 rubr. De presbyteris diaconis et subdiaconis iure cognationis ad tutelam uocatis T in marg. (ex Iul.) || deos R¹ || amabiles autem V || 12 cuiusque R || 13 presbyteros T vulg. || diaconibus R^a diaconos (diacones T³) T vulg. || 14 subdiaconos T vulg. || iure cognationis et lege V, et lege om. R, et lege — 15 proprie et 16 gradu delet Osenbrüggen || tutelam — 16 cognationis del. Beck || 16 cognationis] et cognationis V || 17 huiusmodi administrationem suscipere R || 18 tñ V || 19 scripto declarant R¹ scripto de..... T¹ decla.... V¹ declarat scripto V² || 20 propria] pro V || 23 rubr. De clericis ut exceptores nel exactores publicarum tributio-num aut conductores uectigalium aut aliarum (scr. alienarum possessionum) uel curatores litis uel fideiussores in talibus causis non fiant T in marg. (ex Iul.) || autem om. T¹ || exactorem T¹ || 24 publicarum libri, corr. Beck || aut alienarum] aut om. R^a || 25 possessionum aut scr. V² in ras. 6 lit. || 26 procuratore T¹ || 27 yconomos V yconium T² || 28 nomine proprio V || 29 finimus R simus V || ut] aut R¹ || 30 sanctis] in sanctis R¹

ποδίζονται. *Εἰ μέντοι ἐκκλησίαις ἢ μοναστηρίοις κτή-
σεις τινὲς παρακείμεναι εὐρεθῆεν, καὶ βουληθῆεν οἱ
διοικηταὶ τῶν αὐτῶν εἰσῶν οἰκῶν εἰς μισθῶσιν ἢ
ἐμφυτεύσιν ταύτας λαβεῖν, τηρικαῦτα πάντων τῶν
κληρικῶν καὶ τῶν μοναχῶν ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν
ἢ ἐν αὐτῷ τῷ συμβολαίῳ ἢ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημά-
των καὶ συναίνουμένων καὶ φανερούτων, ὑπὲρ τοῦ
συμφέροντος τοῖς εὐαγέειν οἴκοις τοῦτο γίνεσθαι, τὴν
τοιαύτην μισθῶσιν καὶ ἐμφυτεύσιν προίενα συγχω-
ροῦμεν. Ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις
καὶ τοῖς ἄλλοις σεπτοῖς οἴκοις δίδομεν ἄδειαν μισθῶ-
σεις καὶ ἐμφυτεύσεις πρὸς ἀλλήλους ποιεῖν, καὶ τοῖς
κληρικοῖς ὁμοίως τῶν οἰκείων ἐκκλησιῶν τὰς κτήσεις
μισθῶσθαι καὶ διοικεῖν (γνώμη μέντοι τοῦ ἐπισκό-
που καὶ τοῦ οἰκονόμου) συγχωροῦμεν, ἐξηρημένον τῶν
προσώπων, ἄτινα δι' ἑτέρου νόμου τοῦτο ποιεῖν ἐκωλύ-
σαμεν. *Εἰ δέ τις παρὰ τὰ εἰρημένα τι ποιήσει, εἰ
μὲν ἐπίσκοπος εἴη, πάντα αὐτοῦ τὰ πράγματα τὰ
ἐξ οἰασδήποτε αἰτίας ἢ προσώπου εἴτε πρὸ τῆς ἐπι-
σκοπῆς εἴτε μετὰ ταῦτα εἰς αὐτὸν περιελθόντα τῇ
ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ ἐκδικεῖσθαι θεσπιζόμεν· εἰ δὲ οἰκο-
νόμου ἢ ἄλλοι κληρικοὶ εἴεν οἱ τοῦτο πλημμελήσαντες,
ποιήσιν αὐτοὺς χρηματικὴν ἢ ἂν ὁ ἐπίσκοπος αὐτῶν
δοκιμάσειε εἰσπραττεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκδικηθσομέ-
νη· ὁπότε καὶ οἱ τῶν μισθῶσιν τῶν τελῶν ἢ οἰασ-
δήποτε κτήσεις ἢ δημοσίων φόρων ἐκλήψιν ἢ ἀπαί-
τησιν ἢ φροντίδα οἴκου αὐτοῖς πιστεύσαντες ἢ ἐγγυητάς
αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν μνημονευθειῶν αἰτιῶν δεξάμενοι
μηδεμίαν κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ μοναστηρίου ἢ
τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ἢ διοικητῶν, ἢ κατ' ἐκείνων
τῶν προσώπων, οἷς πιστεύουσιν, ἢ κατὰ τῶν οὐ-
σιῶν ἢ ἐγγυητῶν αὐτῶν ἐχέτωσαν ἀγωγὴν. ἐκεῖνοι
δὲ οἵτινες δημοσίων συντελειῶν ἢ τελῶν ἐκλήψιν ἢ
μισθῶσιν ἢ ἀπαίτησιν τοῖς μνημονευθεῖσι προσώποις
πιστεύουσιν ἢ ἐγγυητάς αὐτοὺς δεξάντο, εἴ τις τῶν
δημοσίῳ ξηρία συμβαίη, ταύτην ἐκ τῆς οἰκείας ὑπο-
στάσεως ἀποκαταστήσαι ἀναγκασθήσονται.**

et sacra ministeria impediatur. Si autem ecclesiis
aut monasteriis possessiones quaedam adiacentes in-
veniantur, et voluerint dispensatores ipsarum venera-
bilium domuum in conductionem aut emphyteosim
5 has accipere, tunc omnibus clericis et monachis pro
his causis in ipso instrumento sub gestis monumen-
torum consentientibus et manifestantibus, pro utili-
tate venerabilium domuum hoc fieri, talem conduc-
tionem et emphyteosim procedere sinimus. Sed etiam
10 ipsis sanctissimis ecclesiis et aliis venerabilibus domi-
bus damus licentiam conductiones et emphyteosis
facere ad invicem, et clericis similiter propriarum
ecclesiarum possessiones conducere et gubernare (cum
voluntate tamen episcopi et oeconomi) permittimus,
15 exceptis personis quas per aliam legem hoc facere
prohibuimus. Si quis autem contra ea quae dicta
sunt aliquid fecerit, si quidem episcopus fuerit, om-
nes eius res ex qualibet causa vel persona sive ante
episcopatum sive post haec ad eum venientes eius
20 ecclesiae vindicari sancimus. Si autem oeconomi aut
clerici alii fuerint hoc delinquentes, poenam eos pecu-
nariam qualem episcopus eorum probaverit exigi
ecclesiae vindicandam: cum etiam qui conductionem
teloneorum aut cuiuslibet possessionis aut publica-
25 collationum perceptionem aut exactionem aut
sollicitudinem domus haec credentes aut fideiussores
eos pro memoratis causis suscipientes nullam contra
ecclesiam aut monasterium aut res eius aut gubernan-
tium, aut contra illas personas quibus crediderint
30 aut contra facultates aut fideiussores eorum habeant
actionem. Illi vero qui publicarum collationum aut
tributorum susceptionem aut conductionem aut ex-
actionem memoratis personis crediderint aut fidei-
ussores eos acceperint, si quod publico damnum
35 contingat, hoc ex propria facultate restituere com-
pelluntur.

vina ministeria impediatur. Si quae vero ecclesiis vel monasteriis possessiones confines inveniantur, ac velint administratores earundem venerabilium domuum in conductionem vel emphyteusim eas accipere, tunc omnibus clericis et monachis pro talibus causis vel in ipso instrumento vel per actorum confectionem et consentientibus et pro utilitate venerabilium locorum hoc fieri declarantibus, eiusmodi conductionem et emphyteusim procedere permittimus. Sed et ipsis sanctissimis ecclesiis ceterisque venerabilibus domibus facultatem damus conductiones et emphyteuses inter se faciendi, et clericis similiter ut ecclesiarum suarum possessiones conducant et administrent (consensu tamen episcopi et oeconomi) permittimus, exceptis personis quas per aliam legem hoc facere prohibuimus. Si quis autem quid contra ea quae dicta sunt fecerit, si quidem episcopus sit, omnes eius res quae ex quacumque causa vel persona sive ante episcopatum sive postea ad eum pervenerint ecclesiae eius vindicari sancimus; sin autem oeconomi vel alii clerici sint qui id commiserint, poenariam ab iis poenam quam episcopus aestimaverit exigi ecclesiae vindicandam: quandoquidem etiam qui locationem vectigalium vel cuiuscumque possessionis vel publicorum tributorum susceptionem vel exactionem vel curationem domus iis crediderint vel fideiussores eos pro memoratis causis acceperint, nullam contra ecclesiam vel monasterium vel res eius vel administratores, vel contra eas personas quibus crediderint vel contra substantias aut fideiussores eorum actionem habeant. Illi autem qui publicarum tributorum aut vectigalium susceptionem vel locationem vel exactionem memoratis personis crediderint vel fideiussores eos acceperint, si quod damnum publico contigerit, hoc ex propria substantia resarcire compellentur.

2 εὐρεθῶσιν S || 3 αὐτῶν om. L || 4 τῶν μοναχῶν καὶ τῶν κληρικῶν B³ || 5 τῶν μοναχῶν] τῶν om. L^a || 6 ἢ om. S || 7 καὶ συναίνουμένων] κατατιθεμένων καὶ συναίνουμένων B², καὶ om. S⁵ || 11 ἄλλοις] λοιποῖς L || 12 ἀλλήλας Nomoc.^d || τοὺς κληρικοὺς Nomoc.^d || 14 τοῦ οἰκονόμου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Nomoc.^d || 16 ἃ S || νόμον] Cod. 1, 2, 24 § 1. 8 || ἐκωλύσαμεν] reliquam partem capituli om. S || 17 τι ποιήσει LB¹ Nomoc.^d || τι ποιήσει MB^c ποιήσει τι Nomoc.^m || 18 αὐτοῦ τὰ] τὰ αὐτοῦ Nomoc.^m || τὰ ἐξ MNomoc.^{dm}] τὰ om. LB || 19 σκοπῆς Nomoc.^m || 20 περιελθόντα] εἴτε πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς εἴτε μετὰ ταῦτα add. Nomoc.^d || 24 *δοκιμάσει libri || 27 αὐτοῖς] haec s || 28 ὑπὲρ — αἰτιῶν om. Nomoc.^m || 31 πιστεύουσιν B¹ Nomoc.^m || 32 αὐτῶν om. B¹ || 35 πιστεύουσιν LB Nomoc.^d || δεξάντο Nomoc.^d || δεξοῦντο MLB¹ δεξονται B^c

1 misteria libri, corr. vulg. || impediatur T¹ impediatur R || 3 voluerit T¹ || 4 conductione V || emphyteosim T¹ || 6 iestis

V || 7 a consentientibus T¹ || 8 conductorem T¹ ***ctionem R¹ || 9 emphyteosim R || praecedere R || finimus R sinimus V¹ sinimus ecclesiis T¹ || 10 sanctis V || 11 conductiones om. R¹ || emphyteosim RT || 12 clerici RT || 13 conduci R¹ T¹ || 14 tamen om. V || yconii T¹ || 15 hoc om. T¹ || 16 prohibemus tribuimus (tribuimus del. T²) T¹ con R || 17 fuerit] fecerit R || omnis T¹ || 18 ex qualibet] ex equalibus T¹ qual ex qualibet V^a || 19 post hao V || huius V¹ || 20 yconici T¹ || 23 cum] cum V ut T¹ et T¹ qui del. vulg. (sed cf. Iul.) || 24 teloneorum VT³] teloniorum R teloniorum T¹ || possessiones V^a || aut om. R || 25 collatione V³ || perceptionem aut exactionem libri, corr. vulg. || aut om. V || 26 contradentes R || fideiussiones T¹ (id. 30) || 28 ecclesia R || 30 habent T¹ || 31 actiones RVT, corr. vulg. || publicorum R¹ || 32 suspectionem V¹ || conducerem R¹ || aut exactionem om. V || 33 crediderit R¹ || 34 eorum T¹ || acceperint V acceperit R¹ || quod] quidem T¹ || publicum R¹ || dampnum R³ T¹] damno R³ V dum non R¹ || 35 hao V

CAPUT VII.

Οὐδενὶ δὲ τῶν ἀρχόντων ἐξέσται τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀναγκάζειν εἰς δικαστήριον παραγενέσθαι ὑπὲρ τοῦ νείμει μαρτυροῦν, ἀλλ' ὁ δικαστὴς πεμπέτω πρὸς αὐτοὺς τινὰς ἐκ τῶν προσώπων τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῶν, ἵνα προκειμένων τῶν ἀγίων εὐαγγελίων κατὰ τὸ πρέπον ἱερέσιν εἴπωσιν ἅπερ γινώσκουσιν.

Nulli vero iudicum licebit deo amabiles episcopos cogere ad iudicium venire pro exhibendo testimonio, sed iudex mittat ad eum quosdam ex personis ministrantibus sibi, ut propositis evangelis secundum 5 quod decet sacerdotes dicant quae noverunt.

CAPUT VIII.

Ἄλλ' οὐδὲ ὑπὲρ τινος χρηματικῆς ἢ ἐκκλησιαστικῆς αἰτίας ἐπίσκοπον πρὸς ἀρχοντα πολιτικὸν ἢ στρατιωτικὸν ἀνοῦτα ἢ διάγεισθαι ἢ παροίστασθαι δίχα βασιλικῆς κελεύσεως συγχωροῦμεν, ἀλλὰ τὸν ἀρχοντα τὸν τοῦτο εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως προσταξίαι τομῆσαντα μετὰ τὴν τῆς ζωῆς ἀφαίρεσιν κ' χρυσίου λιτρῶν ποιῆν καταβαλεῖν κελεύομεν τῇ ἐκκλησίᾳ ἧς ὁ ἐπίσκοπος διαχθῆναι ἢ παραστήναι προσταχθῆναι δοθησομένην καὶ τοῦ ἐκβιβαστοῦ ὁμοίως μετὰ τὴν τῆς ζωῆς ἀφαίρεσιν καὶ βασάνοις ὑποβαλλομένου καὶ ἐν ἐξορίᾳ πεμπόμενον.

Sed neque pro qualibet pecuniaria vel criminali causa episcopus ad iudicem civilem aut militarem invitum producere vel exhibere citra imperialem iussionem permittimus, sed iudicem, qui tale aliquid sive ex scripto sive ex non scripto praesumpserit imperare, post cinguli privationem XX librarum auri poenam persolvere iubemus ecclesiae cuius episcopus produci aut exhiberi iussus est; executorem similiter post cinguli privationem et verberibus subdendum et in exilium deportandum.

CAPUT IX.

Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις τὰς οἰκείας καταλιμπάνειν ἐκκλησίας καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας παραγίνεσθαι. εἰ δὲ καὶ ἀνάγκη τις τοῦ ποιῆσαι τοῦτο συμβῆ, μὴ ἄλλως εἰ μὴ μετὰ γραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου αὐτῶν πατριάρχου ἢ μητροπολίτου ἢ κατὰ βασιλικὴν δηλαδὴ κέλευσιν ἰούτο ποιήσουσιν, οὕτω μόντοι ἵνα μηδὲ ἐκείνοις τοῖς ἐπισκόποις, οὔτινες ὑπὸ τὸν μακαριωτάτον ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ πατριάρχην εἰδὶν, ἐξείη δίχα ἐπιτροπῆς αὐτοῦ ἢ ἡμετέρας κελεύσεως εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν ἔλθειν. εἰ δὲ καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπι-

Interdicimus autem deo amabilibus episcopis proprias relinquere ecclesias et ad alias regiones venire. Si vero necessitas faciendi hoc contigerit, non aliter nisi cum litteris beatissimi eorum patriarchae aut metropolitae aut per imperialem videlicet iussionem hoc faciant, ita tamen ut nec illis episcopis qui sub beatissimo archiepiscopo Constantinopoleos et patriarcha fuerint liceat citra permissionem eius aut nostrae iussionis ad regiam civitatem venire. Si vero etiam secundum hunc modum episcopus cuiuscum-

c. VII paucis mutatis habet Epanagoge 11, 12; ex S repetit Appendix Nomocanonis L tit. cap. eccl. 4 p. 662 Voell., ex B repetit B^o E 37, 3 p. 335 Zach. — Ath. summam repetunt paratila Ath. 5 § 1.

c. VIII paucis mutatis habet Epanagoge 11, 13; ex S repetit Appendix Nomocanonis L tit. l. c., ex B B^o l. c., Nomoc.^{am} XIV tit. 9, 1. — Summarium extat Nomoc. XIV tit. 9, 1 p. 541 Pitra, Ath. summam repetunt paratila Ath. 5 § 2. — Versionem latinam cum Auth. prorsus congruentem exhibet Gregorius Magnus in epistula a. 603 scripta Epist. 13, 45 (Opp. II p. 1252 ed. Bened., accuratius edita a Baudi di Vesme Atti della R. Accademia delle Scienze di Torino V [1869—70] p. 250).

c. IX om. S, paucis mutatis habet Epanagoge 9, 4; ex B repetit Nomoc.^o XIV tit. 8, 2, priorem partem (— 602, 2 ἐκκλησιῶν) B^o E 37, 4 p. 335 Zach. — Summarium extat Nomoc. XIV tit. 8, 2, v. 29—602, 2 argumentum Πον. 24, 42.

VII. Nulli vero magistratui licebit deo carissimos episcopos cogere in iudicium venire ad testimonium dicendum, sed iudex ad eos mittat aliquos ex personis ipsi ministrantibus, ut propositis sanctis evangelis, quemadmodum sacerdotes decet, dicant quae sciant.

VIII. At ne propter causam quidem pecuniariam vel criminalem ullam episcopum invitum ad civilem vel militare magistratum aut produci aut sisti sine imperiali iussione permittimus, sed magistratum qui hoc sive scripto sive sine scripto praecipere ausus sit, cingulo privatum viginti librarum auri poenam solvere iubemus ecclesiae praestandam cuius episcopus produci vel sisti iussus est: ut similiter litis executor cingulo privatus et tormentis subiciatur et in exilium mittatur.

IX. Vetamus autem deo carissimos episcopos proprias ecclesias relinquere et in alias provincias venire. Si quae vero necessitas id faciendi inciderit, non aliter nisi cum litteris beatissimi eorum patriarchae vel metropolitani aut per imperialem nimirum iussionem hoc faciant, ita tamen ut ne illis quidem episcopis qui sub beatissimo archiepiscopo Constantinopolis et patriarcha sunt sine permisso eius aut nostra iussione in regiam urbem venire liceat. Quodsi etiam hoc modo episcopus cuiuscumque loci pro-

1 ἐξέστω Nomoc. L tit. ἐξέσται B^o || 2 παραγίνεσθαι SB || 3 ὑπὲρ τοῦ ἐπὶ τῷ L || εἶναι Sv. l. || 4 αὐτοῖς eum ε || 5 ἐξυπηρετουμένων S || ἀγίων om. ε || 6 ἂ Epan. || 10 ἢ διάγεισθαι || ἢ om. ε || 12 τοῦτο] tale aliquid ε, τοῦτο post ἀγράφως coll. Epan. || 13 ἀφαίρεσιν] καὶ βασάνοις ὑποβαλλομένου add. L^o || κ' λιτρῶν χρυσίου Nomoc.^{am}, χρυσίου om. L || 14 καταβαλεῖν L καταβάλλειν Epan. || κελεύομεν] χρυσίου L || 15 ἀχθῆναι Epan. || δοθησομένην καὶ om. ε, δοθησομένην — 18 πεμπόμενον om. Epan. || 17 καὶ ἐξορία παρασπευόμενον B^o || 19 τοῖς τῷ L^o || 20 ἀπολιμπάνειν B^o || 21 καὶ om. B Epan. ε || τοῦ — συμβῆ] τοῦτο συμβῆ ποιῆσαι B^o || 22 εἰ μὴ] ἢ Epan. || 24 δηλαδὴ om. B^o || ποιήσωσιν B^o ποιήσωσαν B^o Epan. || 25 μόντοιγε Epan. || 26 ἐπίσκοπον Epan. || 27 ἐξίης L || 28 εἰς] κατὰ Epan. || 29 εἰσελθεῖν B^o || δὲ] γὰρ Epan. || καὶ om. LB^o Nomoc.^o || τὸν τρόπον τοῦτον Epan.

1 rubr. De episcopis in iudicium testimonii causa uo-
III.

catis T in marg. (ex Iul.) || Nonnulli R¹ || iudicium T¹ || 2 aduenire V || 3 eum] eos vulg. || quosdam] quos dari R¹T¹ || ministrantibus al. || 4 positus R || euangelis s. euangelis sanctis secundum V², sanctis euangelis secundum vulg. || 5 quod] pro quod R || 8 rubr. De episcopis in iudicium non uocandis T in marg. (ex Iul.) || qualicumque Gregor. || uel criminali causa V Greg.] causa uel criminali RT vulg. || 9 episcopum] ipsum R; episcopum post inuitum (10) coll. Greg. || aut] uel T || 10 inuitum R¹ || citra cet.] tra — 22 patriarche aut scr. R² in ras. 6 v. || 11 permisimus R⁽²⁾ || talem T¹ || 13 imperare post cinguli T² in ras. || auri librarum V || 15 producti T¹ || aut exhiberi om. V || 17 exiliis T || deputandum V || 19 rubr. De episcoporum profectione T in marg. (ex Iul.) || autem om. V || 21 hoc contigerit vulg.] contingerit hoc T contigerit RV || 22 beatissimi eorum Beck] beatissimorum libri || 25 beatissimum archiepiscopum V¹ || patriarchas RV¹T || 26 fuerit T || promissionem T¹ || 28 etiam R²V] haec (et R^o) et R¹T

σκοπος οἰουδήποτε τόπον ἀποδημήσει, μὴ πλέον ἐνὸς ἐνιαυτοῦ τὴν ἰδίαν καταλιμπανέτω ἐκκλησίαν. τοὺς δὲ ἐπισκόπους τοὺς κατὰ τὴν βασιλίδαν πόλιν, ὡς εἴρηται, παραγινόμενους, οἰαδῆποτε εἰεν διοικήσεως, πρὸ πάντων ἀπιέναι πρὸς τὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ πατριάρχην, καὶ οὕτως δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν ἡμετέραν εἰσιέναι γαληνότητα. τοῖς δὲ παρὰ ταύτην ἡμῶν τὴν διατύπωσιν ἢ ἀποδημοῦσιν ἢ ὑπὲρ τὸν ὄρισμένον τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον ἔξω τῆς ἰδίας ἐκκλησίας ποιούσι πρῶτον μὲν μὴ χορηγεῖσθαι παρὰ τῶν οἰκονόμων τῆς ἰδίας ἐκκλησίας δαπάνας, ἐπειτα δὲ ὑπομνήσκεισθαι αὐτοὺς διὰ γραμμάτων τῶν ἱερέων ὑφ' οὓς τελοῦσιν, ὥστε ἐπανελθεῖν εἰς τὰς ἰδίας ἐκκλησίας, ὑπεριθεμένους δὲ ὑποστρέφειν κατὰ τοὺς ἱεροὺς καλεῖσθαι κανόνας. καὶ εἰ μὴ ἐντὸς τοῦ ὀριζομένου χρόνου τῶν ἱερέων χρόνον ὑποστρέψουσιν εἰς τὰς ἰδίας ἐκκλησίας, αὐτοὺς μὲν τῆς ἐπισκοπῆς ἔξωθεῖσθαι, ἐτέρους δὲ ἀντ' αὐτῶν καλλίονας χειροτονεῖσθαι κατὰ τὴν τοῦ παρόντος νόμου δύναμιν. τούτου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῖς κληρικοῖς κρατοῦντος, οἰουδήποτε βαθμοῦ εἰεν ἢ ὑψηροῦς.

que loci profectus fuerit, non amplius uno anno suam relinquat ecclesiam. Episcopos autem in regiam civitatem (sicut dictum est) venientes, cuiuslibet fuerint diocesis, prae omnibus ire ad beatissimum archiepiscopum Constantinopoleos et patriarcham, et ita per eum ad nostram introire tranquillitatem. Citra autem hanc nostram dispositionem aut proficiscuntibus aut ultra definitum unius anni tempus extra suam ecclesiam facieutibus primum quidem non ministrari ab oeconomis propriae ecclesiae expensas, deinde admoneri eos per litteras sacerdotum sub quibus agunt, ut revertantur ad suas ecclesias, differentes autem reverti secundum sanctas evocari regulas. Et nisi intra definitum a sacris canonibus tempus revertantur ad suas ecclesias, ipsos quidem episcopatu expelli, alios autem pro eis meliores ordinari secundum praesentis legis virtutem. Hoc ipsum et super clericis valituro, cuiuscumque ordinis fuerint aut ministerii.

CAPUT X.

Ἴνα δὲ πᾶσα ἡ ἐκκλησιαστικὴ κατάστασις καὶ οἱ θεοὶ κανόνες ἐπιμελῶς φυλάττοιτο, κελεύομεν ἕνα ἕκαστον μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον καὶ πατριάρχην καὶ μητροπολίτην τοὺς οἰσιωτάτους ἐπισκόπους τοὺς ἕπι' αὐτοὺς τελοῦντας κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπαρχίαν ἀπαξ ἢ δύο καθ' ἕκαστον ἔτος πρὸς ἑαυτὸν συγκαλεῖν, καὶ πᾶσας τὰς αἰτίας ἀκριβῶς ἐξετάζειν ἅστις οἱ ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ ἢ μοναχοὶ πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι, καὶ ταύτας διατιθέναι κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, καὶ πρὸς τοῦτοις εἴ τι παρὰ τοὺς κανόνας ἔξοἰουδήποτε προσώπου ἰμάρτηται διορθοῦσθαι. 1 Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς οἰσιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους καὶ ἀνα-

Ut autem omnis ecclesiasticus status et sacrae regulae diligenter custodiantur, iubemus unumquemque beatum archiepiscopum et patriarcham et metropolitanum sanctissimos episcopos sub se constitutos in eadem provincia semel aut secundo per singulos annos ad se convocare, et omnes causas subtiliter examinare, quas episcopi aut clerici aut monachi ad invicem habent, easque disponere, et super haec quicquid extra regulas a quacumque persona delinquitur emendari.

c. X pr. — 32) om. B et L, in quibus pro hac particula inseruntur nov. CXXXVII c. 4—6. S quoque non habet nisi § 1 v. 33—603, 7 (inde Nomoc. L tit. 28 p. 635 Voell.) et § 2 (inde Appendix Nomoc. L tit. cap. ecl. 5 p. 662 Voell.). Ex B § 1 (v. 33—603, 4 παραγίνεσθαι) repetit B² T 2 p. 611 Zach. — Summarium prioris partis extat Nomoc. XIV tit. 8, 3 coniunctum cum argumento nov. CXXXVII c. 4 sq., alterius partis ib. 9, 27 p. 559 Pitra; Ath. summam pr. repetit Nomoc. L tit. 49 p. 659 Voell.

1 Interdicimus autem sanctissimis episcopis et presbyteris et diaconibus et subdiaconibus et lectoribus

fectus sit, non amplius uno anno ecclesiam suam relinquat. Episcopi autem qui in regiam urbem, uti dictum est, veniunt, cuiuscumque sint dioeceseos, ante omnia beatissimum archiepiscopum Constantinopolis et patriarcham aedeant, atque ita per eum ad serenitatem nostram ingrediantur. Qui autem contra hanc constitutionem nostram vel proficiscuntur vel ultra definitum anni tempus extra ecclesiam suam degunt, iis primum quidem impensae ab oeconomis ecclesiae suae ne ministrentur, deinde ipsi per litteras sacerdotum quibus subiecti sunt admonentur, ut ad ecclesias suas redeant; quodsi reverti differant, secundum sacros canones vocentur. Et nisi intra tempus a sacerdotibus definitum ad ecclesias suas revertentur, ipsi quidem episcopatu repellantur, alii autem ipsorum loco meliores secundum vim praesentis legis creentur. Atque hoc idem etiam in clericis valeat, cuiuscumque gradus sint vel ministerii.

X. Ut autem omnis ecclesiasticus status sacrique canones diligenter custodiantur, iubemus unumquemque beatissimum archiepiscopum et patriarcham et metropolitanum sanctissimos episcopos sibi subiectos in eadem provincia semel aut bis per singulos annos apud se convocare, et omnes causas quas episcopi vel clerici vel monachi inter se habent accurate examinare, easque componere secundum ecclesiasticos canones, ac praeterea si quid contra canones a quacumque persona commissum est emendare. 1 Interdicimus autem sanctissimis episcopis et presbyteris et diaconibus et subdiaconibus et lectoribus et

1 οἰοσδήποτε, om. τόπον Eran. || ἀποδημήσει B¹ || 2 καταλιμπανέτω Nomoc.^a || 4 παραγινόμενους Eran. || 8 τὴν om. L || ἢ om. Eran. Iul. || 10 ποιούσι i. e. degentibus (Iul., cf. exempla a C. de Boor collecta Theophanis p. 767) διατριβὴν add. cum Haloandro vulg (B¹) || μὴ] κελεύομεν μὴ B¹ sancimus non Iul. || 13 ἐφ' οὓς B^c || 14 ὑπεριθεμένους B^c || 16 ὀρισμένον Nomoc.^a Ath. || παρὰ τῶν ἱερέων χρόνον ML Nomoc.^a Iul.] χρόνον παρὰ τῶν ἱερέων B a sacris canonibus (i. e. παρὰ τῶν ἱερέων κανόνων) tempus ε || 18 ἀντ' αὐτῶν om. B¹ || καλλίονας] ἀμείνων Eran. || 19 νόμον om. Nomoc.^a || 20 τοῦ αὐτοῦ B a sacris canonibus (i. e. παρὰ τῶν ἱερέων κανόνων) M Nomoc.^a ἢ ἐν ὑψηροῦς Eran. || 30 κατὰ — κανόνας om. ε || 34 καὶ ὑποδιακόνους καὶ διακόνους L, καὶ ὑποδιακόνους om. B¹

1 loco R¹ || 2 relinqueret RT¹ || aut V¹ || 4 fuerint vulg.] fuerit libri || 5 et patriarcham] et om. T¹ || 7 autem T vulg.] om. RV || aut] et aut V || 10 yconis T¹ || 11 admonere libri, corr. Beck || per] qui V^a || sub] pro T¹ || 12 agere R¹ || 13 secundum reuerti V^a || euocari V(Iul.) || reuocari RT vulg. || 14 inter T¹ || ad V || 16 episcopatum T¹ || depelli T || meliores pro eis T || 17 ipso vulg. || 18 valituro vulg. || cuiusque R || ordinis aut ministerii fuerint T || 22 rubr. De episcoporum conciliis per singulos annos faciendis T in marg. (ex Iul.) || autem] .. T¹ || sacro R || 23 custodiatur V³ || 24 metropolitani R¹ || 26 simul T¹ || 28 ad invicem om. T¹ || 29 eosque RT || et om. R¹T || super RT] insuper V || hoc V || 31 emendare vulg. || 33 rubr. De episcopis uel aliis religiosis uiris add tabulam ludentibus T in marg. (ex Iul.) || sanctis RV || 34 ac subdiaconibus V

γνώσταις καὶ παντὶ ἄλλῳ οἰουδὴποτε εὐαγοῦς τάγμα-
τος ἢ σχήματος καθ'εστῶτι ταβλίξειν ἢ τῶν τὰ τοι-
αῦτα παιζόντων κοινωνοῦς ἢ θεωρητὰς γίνεσθαι ἢ
εἰς οἰανδὴποτε θῆαν τοῦ θεωρητῆς χάριν παραγίνε-
σθαι. εἰ δέ τις ἐξ αὐτῶν τοῦτο ἀμάρτοι, κελεύομεν
τοῦτον ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ἀπὸ πάσης εὐαγοῦς ὑπηρε-
σίας κωλύεσθαι καὶ μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι. εἰ δὲ
ἐν τῷ μέρῳ χρόνῳ δεῖξει ἀξίαν τοῦ ἰδίου πταισμα-
τος μετάνοιαν, ἀδειαν εἶναι τῷ ἱερεῖ ὑφ' ὃν τέτακται
καὶ ἐλαττοῦν τὸν χρόνον καὶ τοῦτον πάλιν τῇ ἰδίᾳ
ἀποδιδόναι ὑπηρεσίᾳ. εἰδόντων καὶ τῶν ὁσιατάτων
ἐπισκόπων τῶν ὀφειλόντων ταῦτα διεκδικεῖν, ὡς εἴ-
τι τοιοῦτο μαθόντες μὴ ἐκδικήσουσιν, αὐτοὶ λόγον
τῷ θεῷ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας ὑφ' ἑαυτοῦ
2 Μηδένα δὲ ἐπίσκοπον ἄκοντα καταναγκάζεσθαι
οἰουδὴποτε κληρικὸν ὑπ' αὐτὸν ὄντα τοῦ ἰδίου κλή-
ρον ἀπολύειν.

et omni alii cuiuslibet venerandi collegii aut sche-
matis constitutis ad tabulam ludere aut talia ludentibus
participes aut inspectores gratia fieri aut ad quodlibet
spectaculum spectandi gratia venire. Si quis autem
ex eis hoc deliquerit, iubemus hunc in tribus annis
venerabili ministerio prohiberi et monasterio redigi.
Si autem in medio tempore ostenderit dignam sui
vitii paenitentiam, liceat et sacerdoti sub quo con-
stitutus est minuere tempus et hunc rursus pro-
prio reddere ministerio, scientibus quoque sanctissimis
episcopis debentibus haec vindicare, quia si tale
aliquid agnoscentes non vindicaverint, ipsi rationem
deo pro tali causa persolvent.

2 Nullum autem episcopum invitum cogi quemlibet
clericum sub se constitutum de proprio clero di-
mittere.

CAPUT XI.

Πᾶσι δὲ τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις ἀπαγο-
ρεύομεν ἀφορίζειν τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας, πρὶν ἢ
αἰτία δευχθῆ ἢ ἢν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες τοῦτο
γενέσθαι κελεύουσιν. εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα τῆς ἁγίας
κοινωνίας τινὰ χωρίσει, ἐκείνος μὲν ὁ δὲ ἀδίκως ἀπὸ
τῆς κοινωνίας ἐχωρίσθη λογιζόμενος τοῦ χωρισμοῦ ὑπὸ
τοῦ μελλόντος ἱερέως τῆς ἁγίας ἀξιοῦσθω κοινωνίας,
ὁ δὲ ἀδίκως τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίσει τολ-
μῆσας πᾶσι τρόποις ὑπὸ τοῦ ἱερέως ὑφ' ὃν τέτακται
χωρισθῆσθαι, τῆς κοινωνίας ἐφ' ὅσον χρόνον ἐκείνος
συνῆδοι, ἵνα ὅπερ ἀδίκως ἐποίησε δικαίως ὑπομείνῃ.
1 Ἀλλ' οὐδὲ οικείαις χερσὶν ἐξεστὶν ἐπίσκοπῳ τινὰ
πλήττειν· τοῦτο γὰρ ἀλλότριόν ἐστὶν ἱερέων.

Omnibus autem episcopis et presbyteris interdici-
mus segregare aliquem sancta communione, ante-
quam causa monstratur propter quam sanctae regulae
hoc fieri iubent. Si quis autem praeter haec sancta
communione quemquam segregaverit, ille quidem qui
iniuste a communione segregatus est soluta excom-
municatione a maiore sacerdote sanctam mereatur
communione; qui vero aliquem sancta cummunione
segregare praesumpserit, modis omnibus a sacerdote
sub quo constitutus est separabitur communione
quanto tempore ille perspexerit, ut quod iniuste fecit
1 iuste sentiat. Sed neque propriis manibus licere
30 episcopum aliquem percutere; hoc enim extraneum

c. XI ex S repetit Nomoc. L tit. 15 + 17 p. 619. 625 Voell. Pr. (— 28) habet Epanagogs 9, 5, ex B pr. repetitur
Nomoc. XIV tit. 9, 9, § 2 ib. 9, 10, § 1 Nomoc. m ib. 9, 26 et B² E 37, 5 p. 336 Zach. — Summaria extant in
Nomoc. XIV tit. locis cit.

omnibus aliis in qualicumque religioso collegio vel habitu constitutis, ne tabula ludant vel eorum qui talia
ludunt socii aut spectatores fiant, vel ad ullum spectaculum spectandi gratia veniant. Si quis vero ex
iis hoc commiserit, iubemus eum per tres annos ab omni religioso ministerio prohiberi et in monaste-
rium immitti. Quodsi medio tempore dignam peccato suo paenitentiam ostenderit, liceat sacerdoti sub quo
constitutus est et minuere tempus et eum rursus ministerio suo restituere: cum sciant sanctissimi episcopi
qui haec vindicare debent, si quid eiusmodi cognoverint neque vindicaverint, se rationem deo hac de causa
2 redditturos esse. Nullus autem episcopus invitus cogatur clericum ullum sibi subiectum de clero suo
dimittere.

XI. Omnibus autem episcopis et presbyteris interdiciamus, ne quemquam a sacra communione segre-
gent, antequam causa probetur propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubent. Quodsi quis quem
adversus ea a sacra communione separaverit, ille qui iniuste a communione separatus est, sublata sepa-
ratione a maiore sacerdote ad sacram communionem admittatur, is vero qui iniuste a sacra communione
aliquem separare ausus est, omnibus modis per sacerdotem sub quo constitutus est a communione separa-
1 bitur, in quantum tempus illi placuerit, ut quod iniuste fecit iuste patiat. Sed ne manibus quidem
suis pulsare quemquam episcopo licet; hoc enim alienum est a sacerdotibus.

1 οἰουδὴποτε MB¹ Nomoc. ε] οἰουδὴποτε LB^{cs} ὅσοι-
δήποτε S || εὐλαβοῦς S || 2 ἢ σχήματος om. L || καθ-
εστῶσι S v. l., B^c || τῶν τοιαῦτα (ταῦτα B⁴ v. l.) παι-
ζόντων SLB || 3 γενέσθαι SB^c || 4 παραγενέσθαι
SB¹ || 6 ἀπὸ om. S || εὐλαβοῦς ὑποουρίας S || 7 ἐν μονα-
στηρίῳ Nomoc. || 8 δεῖξει L] δεῖξοι MB || 9 τῷ ἱερεῖ
et sacerdoti ε] ὑφ' ὃν L || 10 καὶ ante ἐλαττοῦν om. ε] ||
πάλα B¹ || 12 διεκδικῆσαι B¹ || ὡς] ὡς καὶ B || εἴ τι
— ἐκδικήσουσιν om. B¹ || 15 ἄκοντα om. S || 18 Πᾶσι
δὲ om. Epan., Nomoc. L tit. || καὶ] ἢ καὶ B || 19 ἀφορί-
ζειν ML] μὴ ἀφορίζειν B μὴ (μὴ om. S unus, Nomoc.
L tit.) χωρίζειν S Epan. || τινὰς Epan. || ἢ M^o L^b B
Epan., Nomoc. L tit.] ἢ M^o L^a S Nomoc. m || 20 δευχθεῖν
Epan. || 21 γίνεσθαι Nomoc. L tit. || 22 τινὰ χωρίσει
S unus, Nomoc. ε] τινὰ χωρίσει ML SB Epan. χωρίσει
τινὰ Nomoc. L tit., Nomoc. m || ὅς] ὡς S Nomoc. ε] || 23 χω-
ρισθεῖς S || λυόμενος Epan. || τοῦ δεσμοῦ Nomoc. ε] ||
24 τοῦ om. S || ἀξιοῦσθαι (sic) L || 25 ὁ δὲ ἀδίκως τινὰ
τῆς ἁγίας χωρίσας κοινωνίας B¹ ὁ δὲ ἀδίκως τοῦτον
τολμήσας χωρίσει B^c ὁ δὲ χωρίσει τολμήσας Epan.,
ἀδίκως om. ε] || 26 ὑφ' ᾧ S v. l. || 28 ὑπομείνοι B^c ὑπο-
μείνει B¹ sentiat ε] || 29 ἐξεστὶν S v. l., ἐξεστὶν Nomoc. L
tit. licere ε] || ἐπίσκοπον S, ε] ? || 30 ἱερέως S ε]

bus (ludentibus aliis V) libri, vulg. || 3 fieri aut inspectores
T || ad] a V || 4 spectaculorum libri, corr. Beck || 5 reli-
querit R || 6 venerandi R¹ T² || misterio R¹ VT² monaste-
rio T¹ R³ || 7 ostenderit V vulg.] ostendat T ostendatur R
|| sui] si R¹ || 8 paenitentiam] penitentie a (sic) V¹ || et ante
minuere 9 transponit Beck || sacerdotii T¹ || 9 reddere pro-
prio T || 10 misterio RV] quoque] quo T¹ que V || 11 iudic-
dicare T || quia si] q... R¹ || talem T^a || 12 iudicauerint
RV T¹ || 13 persolueret R || 15 rubr. Ut nullus episcopus
cogatur subiectum sibi clericum de suo clero dimittere T in
marg. (ex Iul.) || nullus autem episcopus R || inuitum R¹ ||
quamlibet R || 16 constitutum T¹ || clero dimittere V¹ || clero
dimittere et alii (aliis V³) dare R² V³ clericis alii dare
dimittere R¹ dimittere clero alii (et alii T²) dare T ||
18 rubr. De his qui sine causa excommunicant T in marg.
(ex Iul.) || 19 segregate R¹ || aliquam RT¹ aliquam a
vulg. || sanctam communionem RT¹ || 20 causa] causa
aliqua T² || proprie R¹ || sacre R || 22 quamquam RV T¹ ||
qui V² T²] quod R quam T¹, om. V¹ || 23 a communione]
actione R, a om. T¹ || est om. T¹ || soluto] solutus ab
T² || 24 sancta V || 25 aliquam RV] sanctam communio-
nem R || 26 omnibus modis T || 27 constitus R || 28 fecerit
V || 29 iuste om. VT¹ || sustineat vulg. || rubr. De
episcopis manu sua cedentibus T in marg. (ex Iul.) || liceat
vulg.; leg. licet? || 30 aliquam V] extraneum] contrarium
V, est add. V² T

1 oematis RV || 2 talia ludentibus Beck] aliis ludenti-

2 *Εἴ τις δὲ ἐπίσκοπος κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τῆς ἱεροσύνης ἐκβληθεὶς τολμήσειεν ἐπιβῆναι τῆς πόλεως ἐξ ἧς ἐξεβλήθη, ἢ καταλιπεῖν τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐκελεύσθη διαγεῖν, κελεύομεν τοῦτον μοναστηρίῳ ἐν ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ καθ' ἑστώτι παραδίδοσθαι, ἵνα ἀπερὲν ἐν τῇ ἱεροσύνῃ ἡμαρτε διάγων ἐν τῷ μοναστηρίῳ διορθώσῃται.*

2 sacerdoti. Si quis autem episcopus secundum ecclesiasticas regulas sacerdotio pulsus praesumpserit ingredi civitatem ex qua pulsus est, relinquens locum in quo iussus est degere, iubemus hunc monasterio in alia regione constituto tradi, ut quae in sacerdotio deliquit degens in monasterio corrigat.

CAPUT XII.

Κληρικούς δὲ οὐκ ἄλλως χειροτονεῖσθαι συγχωροῦμεν, εἰ μὴ γράμματα ἴσασι καὶ ὀρθὴν πίστιν καὶ βίον σεμνὸν ἔχουσι, καὶ οὔτε παλλακὴν οὔτε φυσικούς ἔσχον ἢ ἔχουσι παῖδας, ἀλλ' ἢ σαφρῶνος βιούντας ἢ γαμετὴν νόμιμον καὶ αὐτὴν μίαν καὶ πρώτην ἐσχηκότας ἢ ἔχοντας, καὶ μηδὲ χήραν μηδὲ διαζευχθεῖσαν ἀνδρός, μηδὲ ἄλλως τοῖς νόμοις ἢ καὶ τοῖς θείοις κανόσιν ἀπηγορευμένην.

Clericos autem non aliter ordinari permittimus, nisi litteras sciant et rectam fidem vitamque habeant, et neque concubinam aut naturales habuerunt aut habeant filios, sed caste viventes aut uxorem legitimam et ipsam unam et primam habentes neque viduam neque separatam a viro neque aliter legibus aut sacris canonibus interdictam.

15

CAPUT XIII.

Πρεσβύτερον δὲ ἐλάττονα τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν γίνεσθαι οὐκ ἐπιτρέπομεν, ἀλλ' οὐδὲ διάκονον ἢ υποδιάκονον ἤττονα τῶν εἰκοσιπέντε, οὐδὲ ἀναγνώστην ἐλάττονα τῶν ὀκτωκαίδεκα ἐνιαυτῶν, διακόμισαν δὲ ἐν ἄλλῃ ἐκκλησίᾳ μὴ χειροτονεῖσθαι ἢ τις ἐλάττω ἐστὶν ἐνιαυτῶν τεσσαράκοντα ἢ εἰς δευτέρους ἦλθε γάμος.

Presbyterum autem minorem XXXV annorum fieri non permittimus, sed neque diaconum aut subdiaconum minorem XXV, neque lectorem minorem X et VIII annorum, diaconissam vero in sanctam ecclesiam non ordinari quae minor est annorum XL aut ad secundas venit nuptias.

CAPUT XIV.

Εἰ δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς χειροτονίας τοῦ κληρικοῦ οἰοῦντο τὰ γάματος ἢ βαθμοῦ κατήγορός τις ἀναφανῆ, λέγων αὐτὸν ἀνάξιον εἶναι τῆς χειροτονίας, ὑπεριδέσθω ἢ χειροτονηθῆ, καὶ πάντα προβαίνετωσαν τοῦτο μὲν ὑπὲρ τῆς ἐξετάσεως τοῦτο δὲ ὑπὲρ τῶν ἐπιτιμιῶν, ἅτινα ἐν ταῖς τῶν ἐπισκόπων χειροτονίας ἀνωτέρω ἐθεσπίσαμεν.

Si autem tempore ordinationis clerici cuiuscumque collegii aut ordinis accusator aliquis apparuerit, dicens eum indignum esse ordinatione, differatur ordinatio, et universa procedant tam pro examinatione quam pro multis, quas in episcoporum ordinationibus superius sanximus.

c. XII repetunt *Nomoc. L tit. 25 p. 623 Voell. ex S, Nomoc.^m XIV tit. 9, 29 et B^s K 18, 3 p. 434 Zach. ex B. Argumentum notat *Nomoc. XIV tit. 1, 23* (ubi ipsum caput exscripsit *Balsamo p. 840 Voell.*)*

c. XIII *ex S* repetit *Nomoc. L tit. 25 p. 623 Voell., ex B Nomoc.^{dm} XIV tit. 1, 28. — Summae extant *Nomoc. XIV tit. 1 c.* *Pop. 40, 15. 38, 7. 30, 1. 42, 9.**

c. XIV *pr. habet Appendix Nomoc. L tit. cop. eccl. 6 p. 662 Voell., § 1 (605, 2 μὴ ἄλλως δὲ χειροτονεῖσθαι — 9 ἐκβαλλέσθω) et § 2 Nomoc. L tit. 25. 26 p. 632. 633 Voell. ex S. Ex B habent § 1. 2 Nomoc.^m XIV tit. 9, 29, § 1 Nomoc.^{dm} XIV tit. 9, 22. § 2 (— 17 προβαίνετω) extat in *Epanagoge 8, 12. — Summarium § 1. 2 exhibet Nomoc. XIV tit. 9, 29; Ath. summam repetunt paratitula Ath. 10 § 1^b.**

2 *Si quis autem episcopus secundum ecclesiasticos canones sacerdotio deiectus ingredi civitatem, ex qua expulsus est, vel relinquere locum, in quo degere iussus est, ausus sit, iubemus eum monasterio in alia provincia sito tradi, ut quae in sacerdotio peccavit degens in monasterio emendet.*

XII. Clericos autem non aliter creati permittimus, nisi litteras sciant et rectam fidem atque honestam vitam habeant, et neque concubinam neque naturales liberos habuerint habeantve, sed qui aut caste vivant aut uxorem legitimam eamque unam et primam habuerint habeantve, nec vero viduam neque a viro separatam neque aliter legibus vel etiam sacris canonibus reprobantam.

XIII. Presbyterum autem minorem triginta annis fieri non permittimus, sed ne diaconum quidem vel subdiaconum minorem viginti quinque annis, nec lectorem octodecim annis minorem; neve diaconissa in sancta ecclesia creetur quae minor sit annis quadraginta vel ad secundas nuptias venerit.

XIV. Quodsi tempore creationis clerici cuiuscumque collegii aut gradus accusator extiterit qui eum indignum esse creatione dicat, differatur creatio omniaque procedant tam de examinatione quam de multis quae in episcoporum creationibus supra sanximus.

2 *τολμήσοι (τολμήσει S v. l.) libri || 3 ἀρ' ἧς S ἐν τῇ *Nomoc.^a* || ἢ καταλείπειν S v. l., relinquens ε || 4 ἐκελεύθη M || 6 τῷ om. S || 8 συγχωροῦμεν χειροτονεῖσθαι S || 10 σεμνὸν om. ε || ἔχουσι S v. l. || *οὐδὲ — οὐδὲ libri || φῶσει B^f || 11 ἔχουσι (ἢ ἔχουσι v. l.) ἢ ἔσχον B^s || ἀλλ' ἢ ἢ om. ε || 12 πρώτην καὶ μίαν *Nomoc.^m* || ἐσχηκότας ἢ ἔχοντας LB (habentem vel si iam habuerit *Iul.*) || ἐσχηκότας M habentes ε || 14 καὶ om. B^s v. l., ε || 16 Πρεσβύτερον λ' ἐνιαυτῶν ἐλάττω S || τριάκοντα (λ') MSB (*Nomoc.^{dm}*) *Iul. Ath. Nomoc. XIV tit. 'Pop. 40, 15] λ' L ε Theod. || 17 οὐ συγχωροῦμεν L || 18 οὐδὲ B Nomoc. L tit.] οὔτε δὲ ML *Nomoc.^{dm}* ἀλλ' οὐδὲ S || 19 ὀκτωκαίδεκα M δεκαοκτώ B ιη' (ις L) L ε *Nomoc.^{dm}* Theod. *Ath. (cf. Iul.)* ὀκτώ S *Pop. 30, 1 κ' Nomoc. XIV tit., ubi ἡ legit Balsamo in schol. p. 847 Voell. (inconsiderate numerum in ipso contextu novellae positum in Basilicis autem esse dicitur)* || 21 ἐνιαυτῶν τεσσαράκοντα B] ἐνιαυτοῖς μ' M ἐτῶν μ' S τεσσαράκοντων L¹ τεσσαράκοντα L³ || 28 ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν ἐπισκόπων L || 29 ἀνωτέρω] c. 2*

1 rubr. Episcopus si deiciatur de episcopatu, in monasterio sit T in marg. || quis] is R¹ || 3 locus V¹ || 4 in om. T¹ || est iussus V || monasterio in] in monasterio T monasterio RV || 5 aliqua religione T¹ || tradi] traditum R¹ V || 8 rubr. Quales clerici fieri debeant T in marg. (ex *Iul.*) || nos V^a || praecipimus V || 9 habent T || 10 et om. V || habuerint V² vulg., vltaque add. V¹ || aut habeant *lineola subducta del. T²* || 11 legitimam] le (sic) T || 12 neque viduam] viduam non T¹ || 13 neque om. R¹ || a om. V || 14 interdictum R¹ || 16 rubr. Cuius etatis presbiteri diaconi subdiaconi item diaconisse fieri debeant T in marg. (ex *Iul.*) || 17 diaconem T || aut] neque V || subdianum T || 18 XV T² || lectorem minus R minus lectorem T¹ minores lectores T² || XVIII T || 19 sancta ecclesia T || 20 non om. T || qua R¹ || XL annorum RT || 23 rubr. De accusationibus clericorum T in marg. (ex *Iul.*) || tempore om. V¹ || cuiusque RV || 24 aliquid R¹ || 26 uniuersas R¹ || 27 quas R¹ || mudis T¹ || quas] tam quas R^a; quae ed. Ven. 1494 al. || 28 sancciuimus R² T¹

1 *Εἰ δὲ ὁ μέλλον χειροτονεῖσθαι διάκονος μὴ ἔχοι γυναῖκα καθὰ ἀνωτέρω εἴρηται ζευχθεῖσαν αὐτῷ, μὴ ἄλλως χειροτονεῖσθω, εἰ μὴ πρότερον ὑπὸ τοῦ χειροτονούντος αὐτὸν ἐρωτηθεῖς ἐπαγγέλῃται δύνασθαι μετὰ τὴν χειροτονίαν καὶ χωρὶς νομίμης γαμετῆς σενῶς βιοῦν, οὐ δυναμένον τοῦ χειροτονούντος ἐν τῷ κοίρῳ τῆς χειροτονίας ἐπιτρέπειν τῷ διακόνῳ μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμετὴν λαμβάνειν· εἰ δὲ τοῦτο γένηται, ὁ ἐπιτρέψας ἐπίσκοπος τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβαλλέσθω. εἰ δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἀγάγῃται γαμετὴν, ἐκβαλλέσθω τοῦ κλήρου καὶ τῆ βουλῆ τῆς πόλεως, ἐν ἣ κληρικός ἦν, μετὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων παραδίδεσθω.*

2 *εἰ δὲ ἀναγνώστης δευτέραν γαμετὴν ἀγάγῃται, ἢ πρῶτην μὲν ἤρῃαν δὲ ἢ διαζευχθεῖσαν ἀνδρός ἢ τοῖς νόμοις ἢ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀπηγορευμένην, μηκέτι εἰς ἄλλον ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν προβαίνειτω· εἰ δὲ οἰοδῆποτε τρόπῳ εἰς μείζονα βαθμὸν προαχθεῖ, ἐκβαλλέσθω αὐτοῦ καὶ τῷ προτέρῳ ἀποκαθίστάσθω.*

1 Si vero futurus ordinari diaconus non habuerit uxorem sicut superius dictum est iunctam sibi, non aliter ordinetur nisi prius ab ordinante eum interrogatus promiserit se post ordinationem et sine legitima uxore boneste vivere, non valente eo qui ordinar in tempore ordinationis permittere diaconum aut subdiaconum post ordinationem uxorem accipere. Is autem qui permittit episcopus expellatur ab episcopatu. Si vero post ordinationem presbyter aut diaconus aut subdiaconus uxorem duxerit, expellatur a clero et curiae civitatis illius in qua clericus erat cum propriis rebus tradatur.

2 Si vero lector secundam ducat uxorem, aut primam quidem viduam (autem) aut separatam viro aut legibus aut sacris canonibus interdictam, nequaquam ad alium ecclesiasticum ordinem provehatur; sed si quolibet modo ad maiorem ordinem perducatur, expellatur eo et priori restituatur.

CAPUT XV.

Ἀλλὰ μηδὲ βουλευτὰς ἢ ταξεώτας κληρικούς γίνεσθαι, ἵνα μὴ τις ἐκ τούτων τῷ εὐαγεῖ κλήρῳ ὑβρίσῃ προσγένῃται. εἰ δὲ τὰ τοιαῦτα πρόσωπα ἐν κλήρῳ κατατάξῃ, ὡς μὴ γενομένης τῆς χειροτονίας τῆ ἰδία τύχῃ ἀποκαθιστάσθωσαν, πλὴν εἰ μὴ ὡς εἰκὸς μοναχικὸν βίον τις ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔλαττον δεκαπέντε ἐνιαυτῶν διήρῃσεν· τοὺς τοιοῦτους γὰρ χειροτονεῖσθαι κελεύομεν, τῆς νομίμης δηλονότι μοίρας ἀπὸ τοῦ βουλευτοῦ τῆ βουλῆ καὶ τῷ δημοσίῳ διδομένης. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγόμενοι μοναχῶ πρόποντα βίον ἐκτελεῖτωσαν. εἰ γὰρ μετὰ τὴν τοῦ κλήρου τμήσιν γυναικὰ τις ἐξ αὐτῶν ἀγάγῃται ἢ παλλακὴν σκῆψιν, τῆ βουλῆ ἢ τῆ τάξει ἢ τῆ τύχῃ ἢ ὑπέκειτο ἀποδιδεσθῶ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τοιοῦτῳ ἐκκλησιαστικῷ βαθμῷ

Sed neque curialem aut officialem clericum fieri, ut non ex hoc venerabili clero iniuria fiat. Si vero tales personae in clero constituantur, tamquam nec ad ordinationem perductae propriae fortunae restituantur, nisi forsam monachicam vitam aliquis eorum non minus XV annos implevit: tales enim ordinari praecipimus, legitima videlicet parte (a) curiali curiae et fisco danda. Sed in clero constituti monacho condecemtem vitam impleant. Si enim post clericatus bonorem uxorem aliquis eorum duxerit aut concubinam habuerit, curiae et officio cuius subiacebat fortunae reddatur, si etiam maxime tali ec-

c. XV (— 28 διδομένης) ex S repetit Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 3 p. 661 Voell. Ex B pr. habet Nomoc. XIV tit. 9, 29, § 1 (— 12 παραδοθήσονται) id. 9, 16 et B^c K 18, 4 p. 434 Zach. — Summam pr. praestat Nomoc. XIV tit. 9, 29. v. 24 sq. argumentum notatur Ροπ. 34, 2.

Alteram cap. XV portem (inde a v. 28 ἀλλὰ καὶ ...) et c. XVI pr. om. S.

1 Si autem qui diaconus ordinandus est uxorem non habeat secundum ea quae supra dicta sunt sibi coniunctam, non aliter creetur, nisi prius ab eo qui eum creaturus est interrogatus promiserit se post creationem etiam sine legitima uxore caste vivere posse, neve liceat ei qui creaturus est tempore creationis diacono permittere, ut post creationem uxorem ducat. Si vero hoc fiat, qui id permisit episcopus episcopatu repellatur. Quodsi post creationem presbyter aut diaconus aut subdiaconus uxorem duxerit, de clero repellatur et curiae civitatis in qua clericus erat cum rebus suis tradatur. Si vero lector secundam uxorem duxerit, vel primam quidem sed viduam vel separatam a viro vel legibus sacrisve canonibus reprobata, nequaquam in alium ecclesiasticum gradum procedat; quodsi qualicumque modo in maiorem ordinem promotus sit, repellatur eo et priori restituatur.

XV. Sed ne curiales quidem aut officiales clerici fiant, ne qua inde venerabili clero iniuria fiat. Quodsi eiusmodi personae in clerum adlecti sint, tamquam non facta creatione conditioni suae restituantur, nisi forte quis ex iis vitam monachicam non minus quindecim annis transegerit: tales enim homines creari iubemus, ut scilicet legitima pars a curiali curiae et fisco detur. Sed etiam in clerum adlecti dignam monacho vitam peragant. Nam si quis ex iis post honorem clericatus uxorem duxerit vel concubinam habuerit, curiae vel officio vel fortunae cui subiectus erat reddatur, quantumvis in talem ecclesiasticum

2 ζευχθεῖσαν αὐτῷ καθὰ ἀνωτέρω εἴρηται Nomoc. 9, 22 || 3 ὑπὸ M] ἀπὸ LB || 4 ἐπαγγέλλεται L || 5 μετὰ] καὶ μετὰ Nomoc. || καὶ om. Nomoc. || νομίμον γαμετῆς L νομίμης γυναικὸς Nomoc. 4m, νομίμης om. B || 6 χειροτονήσαντος S || 7 τῷ διακόνῳ] ἢ ὑποδιακόνῳ add. S plerique. ε || 8 λαβεῖν Nomoc. || εἰ — γένηται om. ε || 11 ἢ ὑποδιάκονος om. Nomoc. 9, 29 || ἀγάγεται γαμετὴν L γαμετὴν ἀγάγοιτο S || 12 τῆ βουλῆ LS ε Iul. Ath.] τῆ τάξει B, L s. v. τῆ βουλῆ καὶ τάξει M (cf. od v. 20. 32. 606, 11; Heimbach Anecd. II p. LXII) || ἐν ἣ] ὑφ' ἣν S || ἐν ἣ — 13 πραγμάτων om. B^c || 13 ἰδίων] οἰκειῶν Nomoc. 9, 22 || 19 αὐτοῦ] ἀπ' αὐτοῦ L, om. S || 20 βουλευτὰς ἢ ταξεώτας κληρικούς γίνεσθαι MS Nomoc. (Nomoc. 4 a γίνεσθαι ἰσχυρῶς) ταξεώτας (s. v. odd. ἢ βουλευτὸς) κληρικούς γίνεσθαι L, βουλευτὰς ἢ om. B; curialem aut officialem clericum fieri ε (sim. Iul.) || 21 κλήρῳ S ε] οἴκῳ ἢ κλήρῳ M οἴκῳ LB || 22 γένηται Nomoc. 4m || τὰ om. S v. l., B Nomoc. 23 καταγάγῃ B || 25 ἐλάττων B^c || 27 τῆς νομίμης — 28 διδομένης om. B^c Nomoc. 4m, τῆς νομίμης — 606, 6 εἴρησαν om. B^c || 29 καὶ ἐν LB] καὶ οἱ ἐν M (καὶ om. ε) || 32 τῆ βουλῆ ἢ om. B || ἢ] ε || ἢ τῆ τύχῃ ἢ ὑπέκειτο (ἐπέκειντο B^c)] cuius subiacebat

fortunae ε, unde Zochorioe ἤς τῆ τύχῃ ὑπέκειτο

1 rubr. De nuptiis clericorum T in marg. (ex Iul.) || fu** ordinarius R¹, ordinari del. T² || non om. R¹ T || 4 permiserit V || ordinationem] uxorem a add. T^a || et om. V || 5 eum RV || 6 in om. T || 7 ordinatione V || 12 propriis proprius erat V¹ || 15 autem addidi || viro] ** V¹ a viro T² vulg. || 16 uel sacris V || 17 ecclesiasticum ordinem cet.] [cum ordinem — 20 fieri ut ser. R² in ras. 2 vv. || si RT] et si V vulg. || 20 rubr. De curialibus et taxotis ad clericatus honorem uenientibus T in marg. (ex Iul.) || 23 ordinatorum R¹ || producte T perducti V³ vulg. || 24 forte V || aliquis eorum non] non aliquis eorum non R¹ non eorum aliquis T¹ || 25 annis R² T² vulg. || enim om. R¹ V || ordinare R¹ || 26 legitima R¹ || partem R¹ || a odd. Beck || curiali curie R] curialie V¹ curiae V² T vulg. || 27 et] ei V, om. R¹ || rubr. Si monachus clericatus honorem meruerit T in marg. (ex Iul.) || Sed R¹ V] Si R² T et si vulg., Sed et Beck || constituto T || 28 concedentem R condecemtem T || impleant Beck] impleuerint V impleuerit RT || 29 duxerit aliquis eorum T || 30 habuerit] duxerit V eius T¹ || 31 reddantur R¹ credatur T¹ || si] set R¹ T¹

ἐγκαταλεῖν, ἐν ᾧ τις τεταγμένος οὐ κωλύεται ἀπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν νόμων γαμετὴν λαμβάνειν. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν μοναχοῖς κρατεῖν θεσπιζόμεν τοῖς ἀπὸ μοναστηρίων εἰς οἰονδήποτε ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν μεταφερομένοις, εἰ καὶ μηδε-
1 μᾶ τύχη ὑπεύθινοι εἴησαν. καὶ γενικῶς νομοθε-
τούμεν, μηδενὶ ἐξείναι ἐν οἰονδήποτε ἐκκλησιαστικῷ
βαθμῷ καθεστῶτι ἀναχωρεῖν ἐξ αὐτοῦ καὶ κοσμικὸν
γίνεσθαι, ἐπιστάμενον τῶν οὕτω ποιούντων, ὅτι καὶ
τῆς ὡς εἰκὸς ἐπικειμένης αὐτοῖς ζωῆς ἡ ἀξίας ἡ στρα-
10 τείας γυνωθῆσονται, καὶ τῇ βουλευτικῇ τύχῃ τῆς
ἰδίας πόλεως παραδοθήσονται. τοὺς δὲ πρὸ τοῦ ἡμε-
τέρου νόμου κληρικὸς χειροτονηθέντας ἀπὸ βουλευτι-
κῆς τύχης διὰ ὑποκαταστάτων προσώπων τὰς χρη-
ματικὰς λειτουργίας πληροῦν, ἀπὸ δὲ τῶν σωματικῶν 15
λευθέρους φυλάττεσθαι.

CAPUT XVI.

Ἄλλ' οὐδὲ κληρικὸν οἰονδήποτε βαθμοῦ διδόναι
τι ἐκείνῳ, ἢ οὐ χειροτονεῖται, ἢ ἄλλῳ οἰονδήποτε
προσώπῳ συγχωροῦμεν, μόνως δὲ παρῆγειν αὐτὸν τὰς
συνηθείας τοῖς τῷ χειροτονοῦντι ὑπηρετοῦμένοις καὶ 20
ἐξ ἔθους κομιζόμενοις, ἐνὸς ἐνιαυτοῦ διάρα μὴ ὑπερ-
βαινούσας. ἐν δὲ τῇ ἀγιατάτῃ ἐκκλησίᾳ ἐν ἡ κατατά-
τεται τὴν θείαν πληροῦν λειτουργίαν, καὶ μηδὲν παν-
τελῶς τοῖς ἰδίοις συγκληρικῶσι διδόναι ὑπὲρ τῆς ἰδίας
ἐμφανείας, μηδὲ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τῶν ἰδίων 25
παραμυθίων ἢ τῶν ἄλλων μερικῶν αὐτὸν ἀποστε-
ρεῖσθαι. ἀλλὰ μηδὲ ξεινοδόχον ἢ πτωχοτρόφον ἢ
νοσοκομῶν ἢ ἄλλου οἰονδήποτε εὐαγοῦς οἴκου διοικη-
τὴν ἢ οἰονδήποτε ἐκκλησιαστικὸν φροντιστὴν χειροῶντα
διδόναι τι ἐκείνῳ, ἢ οὐ προβάλλεται, ἢ ἄλλῳ οἰον- 30
δήποτε προσώπῳ ὑπὲρ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ διοι-
κῆσεως. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ἄπειρ διετυπώσαμεν ἢ δι-
δοῦς ἢ λαμβάνων ἢ μεσίτης γινόμενος τῆς ἱερῶν

clesiastico gradu tenebatur, in quo quis constitutus non prohibetur sacris canonibus et legibus uxorem accipere. Haec autem et super aliis omnibus monachis tenere sancimus, qui de monasteriis ad quemlibet ecclesiasticum gradum transferuntur, etsi nullae
1 fortunae subiecti fuerint. Et generaliter sancimus, nulli licere in quolibet ecclesiastico gradu constituto discedere ab eo et saecularem fieri, scientibus tale aliquid facientibus, quia et quasi appposito sibi cingulo aut dignitate aut militia nudabuntur et curiali fortunae propriae civitatis tradentur. Qui autem ante nostram legem clerici ordinati sunt ex curiali fortuna, per substitutas personas pecuniaria munia complere, a corporalibus autem liberos servari.

Sed neque clericum cuiuscumque gradus dare aliquid ei a quo ordinatur aut alii cuiuslibet personae permittimus, solas autem praebere eum consuetudines his qui ordinanti ministrant ex consuetudine accipientibus, unius anni emolumenta non transcendentes. In sancta vero ecclesia, in qua constituitur sacrum complere ministerium, nulla penitus propriis conclericis dare pro sua insinuatione, neque ob hanc causam propriis emolumentis aut aliis portionibus hunc privari.

1 Sed neque xenodochum aut nosocomum aut ptochotrophum aut alium quemlibet venerabilis domus gubernatorem aut quamcumque ecclesiasticam sollicitudinem agentem dare aliquid illi a quo constituitur aut alii cuiuscumque personae pro commissa sibi gubernatione. Qui vero praeter haec quae dispositimus aut dat aut accipit aut mediator fit, sacerdotio

§ 1 v. 12—16 summam Ath. repetunt paratilla Ath. 8 § 2.

c. XVI (— 607, 15 ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτρέτομεν) initio in summam contracto paucisque mutatis habet Epanagoge 8, 13. 14; ex B integrum caput exscripsit Nomoc. XIV tit. 1, 24, pr. et § 1 B² K 18, 5 p. 434 Zach. — Summam habet Nomoc. XIV tit. l. c., Ath. summam 607, 2—4 repetunt paratilla Ath. 2 § 2.

gradum adsumptus sit, in quo quis constitutus non prohibetur a sacris canonibus et legibus uxorem ducere. Eadem autem in reliquis etiam omnibus monachis valere sancimus, qui a monasteriis ad qualem-
1 cumque ecclesiasticum gradum transferantur, etiamsi nulli conditioni subiecti fuerint. Atque generaliter sancimus, nemini in ullo ecclesiastico gradu constituto licere ab eo recedere et laicum fieri, ut qui hoc faciant scient se et cingulo quo forte praediti sunt vel dignitate vel militia spoliatum et curiali conditioni civitatis suae traditum iri. Qui vero ante nostram legem clerici creati sunt ex curiali conditione, per substitutas personas pecuniaria munera implent, a corporalibus autem immunes custodiuntur.

XVI. Sed ne clericum quidem ullius gradus ei a quo creatur vel alii ulli personae quicquam dare permittimus, sed solas praestare eum consuetudines iis qui creati ministrant et ex more accipiunt, unius anni emolumenta non excedentes. In sanctissima autem ecclesia, in qua constituitur, sacro ministerio fungatur, neu quicquam omnino conclericis suis pro processu suo det, neve propter hanc
1 causam solaciiis suis vel aliis portionibus privetur. Sed ne xenodochus quidem aut ptochotrophus aut nosocomum aut alius ullius religiosae domus administrator vel ullam ecclesiasticam curam gerens quicquam det ei a quo proponitur vel alii ulli personae pro commissa sibi administratione. Qui vero contra haec quae dispositimus aut dederit aliquid aut acceperit aut mediator factus sit, sacerdotio vel

1 ἐγκαταλέγειν L κατελέχθη Nomoc. am || 2 λαβεῖν Nomoc. m || 3 τὰ αὐτὰ δὲ L ταῦτα δὲ B ε ταῦτα δὲ αὐτὰ M (idemque Iul.) || 6 ἦσαν Nomoc. m || καὶ om. Nomoc. m || 9 τῶν || καὶ τῶν Nomoc. m || ὅτι καὶ || καὶ ὅτι Bf, ὅτι om. L || 11 τῇ βουλευτικῇ τύχῃ ε (τῇ βουλῇ Ath. Theod. Iul.) || τῇ βουλευτικῇ τύχῃ καὶ τάξει M τῇ τάξει BL || 12 τοὺς — 16 φυλάττεσθαι om. B || 14 ὑποκαταστάτων M || 20 καὶ om. ε || 22 ἐκκλησίᾳ τὰντῃ add. Nomoc. m || 23 καὶ om. ε (Iul.), non male || 26 μερίδων Nomoc. m μερικῶν B² v. l. (μερισμῶν Haloander) || ἀποστερεῖσθαι ante ἢ τῶν coll. Bf || 27 aut nosocomum aut ptochotrophum ε || 28 ἄλλον οἰονδήποτε B² alium quemlibet ε || 32 ἢ om. Nomoc. m || 33 γινόμενος LB²

1 tenebat R¹ T¹ || 2 probetur T || et om. T || 3 capere T || monachis || et monachis T¹ || 4 quamlibet R || 5 gradum ecclesiasticum T || transferatur V¹ transferantur V² transferetur R¹ || etsi nulle V || etsi nulli (nuli R²) TR² et simile R¹ || 7 constitutos V¹ constitutus R¹ || 9 tale

et tale R etiam tale T² || et quia T¹ || a posito RV a proposito T || 10 aut || a T¹ || dignitatem aut militiam R¹ || 11 rubr. De his qui ante tempora constitutionis clerici facti sunt T in marg. (ex Iul.) || Qui quia R¹ || 13 per om. R¹ || pecunia R || munia (om. R¹) complere R || complere munia V munera complere T vulg. || 17 rubr. Ut (neque add. T²) clerici sine pecunia fiant T in marg. (ex Iul.) || clericus RV² T || cuiusque RV || 18 ei om. RT || alii om. V || cuiuslibet cuiuslibet T¹ || 19 committimus R¹ || 20 his om. R¹ || *ordinantium (ordinatum T¹) ministrantes libri (sunt add. vulg.) || 21 emolumento T¹ || 22 constituuntur V || 23 nulla et nulla vulg. || propriis om. V || 24 clericis V vulg. || 27 rubr. Ut locorum venerabilium ministratores sine pecunia fiant T in marg. (ex Iul.) || xenodochium aut nosocomium RT || ptochotrophum R ptochotrophum T² || 28 alium om. V || quamlibet V || 29 gubernationem T¹ || quicumque T¹ || ecclesiasticam om. R || 30 illi a illa R¹ || 31 cuiuscumque R || commissa || commissum R || 32 gubernationem V¹ || 33 fit R² vulg. || sit VT, om. R¹

ἦτοι τοῦ κλήρου ἢ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ οἰασθήσεται διοικήσεως γυμνωθήσεται, τῶν δεδομένων ἐκδικουμένων τῷ εὐαγεί τόπω, οὐτινος τοῦ τοιοῦτον πρόσωπον τὴν χειροτονίαν ἢ φροντίσιν ἢ διοίκησιν ἔλαβεν. εἰ δὲ κοσμικὸς εἴη ὁ λαμβάνων ἢ μευίτης γινόμενος, τὸ δοθῆν διπλοῦν ἀπαιτηθήσεται, καὶ τῷ εὐαγεί τόπῳ ἐν ᾧ τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τὴν διοίκησιν ἢ τὴν χειροτονίαν ἢ τὴν φροντίδα ἔλαβε παρεχέσθω. 2 Εἰ δὲ τις κληρικὸς οἰουδήποτε βαθμοῦ ἢ διοικητῆς οἰουδήποτε εὐαγοῦς οἴκου ἢ πρὸ τῆς χειροτονίας ἢ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ οἰασθήσεται διοικήσεως ἢ φροντίδος ἢ μετὰ ταῦτα βουληθῆ τι τῶν ἰδίων πραγμάτων προσαγαγεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ χειροτονεῖται, ἢ τῷ τόπῳ, οὐτινος τὴν διοίκησιν ἢ τὴν φροντίδα ἀναδέχεται, οὐ μόνον οὐ καλύμεν τούτο γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον προτρέπομεν αὐτοὺς τὰ τοιαῦτα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἰδίας ψυχῆς ποιεῖν. ἡμεῖς γὰρ ἐκείνα μόνον διδοῦναι κωλύομεν, ἅτινα ἰδιοῖς προσώποις τισὶ παρέχεται, οὐ μὴν τὰ ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς ἄλλοις εὐαγείν οἴκοις προσφερόμενα. 20

CAPUT XVII.

Ἐὰν δοῦλος εἰδότης καὶ οὐκ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότη ἐν κλήρῳ καταλεγῆ, ἐξ αὐτοῦ τοῦ καταλεγῆναι ἐλεύθερος καὶ εὐγενὴς ἔσται. εἰ γὰρ ἀγνοῦντος τοῦ δεσπότη ἢ χειροτονία γένηται, ἐξέστω τῷ δεσπότη εἰσω προθεσμίας ἐνιαυτοῦ καὶ μόνον τὴν τύχην ἀποδεικνύει καὶ τὸν ἴδιον δοῦλον ἀναλαμβάνειν. Εἰ δὲ δοῦλος εἴτε εἰδότης εἴτε ἀγνοῦντος τοῦ δεσπότη, καθάπερ εἰρήκαμεν, ἐκ τοῦ καταλεγῆναι τῷ κλήρῳ ἐλεύθερος γενόμενος τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν καταλίποι καὶ εἰς τὸν κοσμικὸν μετέλθοι βίον, τῷ ἰδίῳ δεσπότη εἰς δουλείαν παραδίδεσθω.

c. XVII pr. ex S repetit Nomoc. L tit. 33 p. 640 Voall.; ex B pr. Nomoc. ^{dm} XIV tit. 1, 36 et 9, 32, § 1 id. 1, 34. — Summas habet Nomoc. XIV tit. locis cit., pr. summam Ath. repetunt paratitla Ath. 18 § 1, Theodori c. 40 particulam schol. L et B². V. 23—26 summaria extant Ροπ. 24, 15. 43.

clero vel commissa sibi qualicumque administratione privabitur, et quae data sunt religioso loco vindicentur, cuius talis persona creationem vel curam vel administrationem accepit. Quodsi laicus sit qui accepit vel mediator factus est, duplum eius quod datum est ab eo exigetur, et religioso loco in quo 2 talis persona administrationem vel creationem vel curam accepit praestetur. Si quis vero clericus cuiuscumque gradus vel administrator cuiuscumque religiosae domus aut ante creationem vel commissam sibi qualicumque administrationem vel curam aut postea ex propriis rebus ecclesiae, in qua creatur, vel loco, cuius administrationem aut curam recipit, aliquid offerre voluerit, non solum non prohibemus hoc fieri, sed potius exhortamur eos, ut pro salute animae suae haec talia faciant. Nos enim illa tantum dari prohibemus, quae privatis quibusdam personis praestantur, nec vero quae sanctis ecclesiis aliisque religiosis domibus offeruntur.

XVII. Si servus sciente nec contradicente domino in clerum adlectus sit, ex ipsa adlectione liber et ingenuus sit. Nam si ignorante domino creatio facta sit, liceat domino intra anni unius spatium conditionem eius probare et servum suum recipere. Si vero servus sive sciente sive ignorante domino ex adlectione in clerum, sicuti diximus, liber factus ecclesiasticum ministerium reliquerit et ad laicam vitam transierit, domino suo in servitutem tradatur.

1 ἦτοι τοῦ] aut huiusmodi (i. e. ἢ τοιοῦτον) ε || ἢ τῆς] ἢ erasum in L, om. ε || 2 τῶν δὲ δεδομένων Nomoc. ^m his quae accipiuntur ε || 3 τῷ] αὐτῷ L^a || τόπω] οἴκῳ L || οὔτινος] ἐν ᾧ L^a || 4 φροντίδα Eran. || ἢ τὴν διοίκησιν ἔλαβον Nomoc. ^m || 5 ἢ] Eran. || λαβῶν Eran. (ε) || γινόμενος L Eran., B² v. l. (ε) || 6 δοθῆν om. L^a || 7 τὴν χειροτονίαν ἢ τὴν διοίκησιν ἢ τὸ φρόντισμα Nomoc. ^m || 9 εἰ τις δὲ S εἰ δὲ ποτέ τις B¹ || 10 εὐαγοῦς οἰουδήποτε S, οἰουδήποτε om. Eran. || οἴκου] τόπου S Eran. || ἢ τῆς] ἢ πρὸ τῆς S, ἢ om. ε || 11 πιστευθείσης Eran. || οἰασθήσεται om. S || 12 βουληθῆ S || 14 τὴν διοίκησιν ἢ φροντίδα L τὴν φροντίδα ἢ τὴν διοίκησιν Nomoc. ^m || 15 οὐ κωλύομεν] οὐ om. Nomoc. ^m || 16 ἐπιτρέπομεν S Eran. || ὑπὲρ σωτηρίας Nomoc. ^m || 18 μόνον MB¹ ε (Iul.) || μόνα SLB^c Nomoc. ^m || ᾧ S || 19 sq. οὐ μὴν — προσφερόμενα om. B¹ || ἀγίας B^c ᾧ L || 20 οἴκοις] locis (i. e. τόποις) ε Iul. || προσφερόμενα B^c || 21 εἰδότης τοῦ δεσπότη καὶ μὴ ἀντιλέγοντος L || 22 καταλέγει Nomoc. ^m 9, 32 || καταλεγεῖν S plerique || 23 ἔστω] erit (i. e. ἔσται) ε || ἀγνοῦντος] οὐ νοοῦντος S || 24 ἐξέστω] licet ε || 25 ἐνιαυτοῦ καὶ μόνου] ἐνός ἐνιαυτοῦ S || τὴν τύχην] τούτου τὴν τύχην S et servilem fortunam ε || 26 ἀποδεικνύει

aut huiusmodi clero commissae sibi cuiuscumque gubernationis nudabitur, his quae accipiuntur vindicandis venerabili loco cuius talis persona ordinationem aut sollicitudinem aut gubernationem accipit. 5 Si autem saecularis sit qui accepit aut mediator factus est, quod datum est duplum repetitur et venerabili loco in quo talis persona gubernationem aut ordinationem aut sollicitudinem suscepit praebetur. 2 Si quis autem clericus cuiuslibet gradus sive gubernator cuiuslibet venerabilis domus aut ante ordinationem commissam sibi cuiuscumque gubernationis aut sollicitudinis aut postea aliquid voluerit suarum rerum offerre ecclesiae, in qua ordinatur, aut loco, cuius gubernationem aut sollicitudinem suscepit, non solum non prohibemus hoc fieri, sed etiam magis invitamus eos talia pro salute animae suae facere. Nos enim illa solum dari prohibemus quae propriis personis quibusdam praebentur, non quae sanctis ecclesiis aut aliis venerabilibus locis offerentur.

20

Si servus sciente et non contradicente domino in clero ordinatus fuerit, ex hoc ipso quod constitutus est liber et ingenuus erit. Si vero ignorante domino ordinatio fiat, licet domino intra spatium unius anni et servilem fortunam probare et suum servum accipere. Si vero servus sciente domino sive nesciente sicuti diximus eo, quod in clero constitutus est, liber factus ecclesiasticum ministerium reliquerit et ad saecularem transierit vitam, suo domino ad servitium contradatur.

S || ἀναλεγεῖν Nomoc. ^m || 27 εἴτε εἰδότης] εἴτε om. ε || 29 ὑπηρεσίαν] ἀκολουθίαν Nomoc. ^m 1, 36 || 30 καταλείποι B¹ καταλείπει (v. l. καταλείψη) S || τὸν om. S || μετέλθη S unus || 31 παραδίδεσθαι Nomoc. ^{dm} 1, 36

1 cuiusque RV || 2 gubernationibus R¹ || his quae] hisque V is qui R¹ || 4 accepit T vulg. || 5 aut] ut R || 6 repetit V repitit R¹ || 8 suscepit Val.] suscepit RT vulg. || 9 rubr. De administratoribus venerabilium locorum suas res offerentibus T in marg. (ex Iul.) || 11 commissa R¹ || 12 aut postea T³ vulg.] postea RVT², post T¹ || 13 rerum om. V || ecclesie offerre T || ordinatus T¹ || 14 non] et non R¹ || 15 non om. R¹ T¹ || 16 facere om. R¹ || 17 non V¹ || enim om. T¹ || solum illa V || qua V || 19 aut] aut in T¹ || aliis om. RV || venerabilioribus R || offeruntur R² vulg. || 21 rubr. Si servus clericus fiat T in marg. (ex Iul.) || condicente R || 22 fuit V¹ fiat R est T || hoc om. T^a || constitus T¹ (id. 27) || 23 ingonuerit V¹ ingenuus est V³ || ignorante domino] ***** R¹ || 24 inter V¹ intra in T¹ || 25 et servilem] et om. T || seruo R¹ || 27 est om. R¹ T || 28 misterium RVT || 29 secundarem T

1 Τοὺς δὲ ἐναπογράφους ἐν αὐταῖς μόναις ταῖς κτή-
σεσιν, ἐν αἷς εἶσιν ἐναπόγραφοι, κληρικοὺς καὶ παρὰ
γνωμὴν τῶν δεσποτῶν γίνεσθαι συγχωροῦμεν, οὕτω
μέντοιγε ὥστε κληρικοὺς αὐτοὺς γινόμενους τὴν ἐπι-
καμιμένην αὐτοῖς γεωργίαν πληροῦν.

1 Adscripticios autem in ipsis possessionibus quarum sunt inscripticii clericos et praeter voluntatem dominorum fieri permittimus, ita tamen ut clerici facti impositam sibi agriculturam adimpleant.

5

CAPUT XVIII.

Εἴ τις εὐκτήριον οἶκον κατασκευάσει, καὶ βουλη-
θεὶ ἐν αὐτῷ κληρικοὺς προβάλλεσθαι ἢ αὐτὸς ἢ οἱ
τοῖτον κληρονόμοι, εἰ τὰς δαπάνας αὐτοῖς τοῖς κληρι-
κοῖς χορηγοῦσι καὶ ἀξίους ὀνομάσουσι, τοὺς ὀνομα-
σθέντας χειροτονεῖσθαι. εἰ δὲ τοὺς παρ' αὐτῶν ἐπι-
λεγέντας ὡς ἀνάξιους κωλύσουσιν οἱ θεοὶ κανόνες
χειροτονηθῆναι, τηρικαντὰ ὁ τῶν τόπων ὀσιώτατος
ἐπίσκοπος οὗς ἂν νομίση καλλίονας προβάλλεσθαι φρον-
1 τίζετω. Θεσπίζομεν δὲ τοὺς εὐλιβεστατοὺς κληρι-
κοὺς ταῖς ἰδίαις ἐκκλησίαις παραμένειν καὶ πάσαν
αὐτοῖς ἀρμόζουσαν ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν πληροῦν,
τοῦτο καταζητούντος τοῦ ἐκάστης πόλεως ὀσιωτάτου
ἐπισκόπου καὶ τῶν ἐν ἐκάστῳ βαθμῷ ἐκκλησιαστικῶν
πρωτευνόντων, καὶ τοὺς ταῦτα μὴ παραφυλάττοντας
κανονικῶ ἐπιτιμίῳ ὑποβαλλόντων

Si quis oratoriam domum fabricaverit et voluerit in ea clericos ordinare aut ipse aut eius heredes, si expensas ipsi clericis ministrant et dignos nominant, denominatos ordinari. Si vero qui ab eis eliguntur tamquam indignos prohibent sacrae regulae ordinari, tandem sanctissimus episcopus quoscumque putaverit meliores ordinari procuret.

1 Sancimus autem reverentissimos clericos suis ecclesiis observare et omne eis competens ecclesiasticum ministerium adimplere, hoc requirente uniuscuiusque civitatis sanctissimo episcopo, et uniuscuiusque ordinis ecclesiastici primatibus eos qui haec non custodierint regulari multae subdentibus.

20

CAPUT XIX.

Τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδια-
κόνους καὶ ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, οὗς πάντας κλη-
ρικοὺς καλοῦμεν, τὰ πράγματα τὰ ἀφ' οἰουδῆποτε
τρόπου εἰς τὴν αὐτῶν δεσποτείαν περιελθόντα ἔχειν
ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν προστάττομεν καθ' ὁμοιότητα
25 τῶν castrensiῶν peculiorum, καὶ δωρεῖσθαι κατὰ τοὺς
νόμους καὶ ἐπ' αὐτοῖς διατίθεσθαι, εἰ καὶ ὑπὸ τῆν

Presbyteros autem et diaconos et subdiaconos et lectores et cantores, quos omnes clericos appellamus, res quolibet modo ad eorum dominium venientes habere sub sua potestate praecipimus ad similitudinem castrensiū peculiorum, et donare secundum leges et in his testari, licet sub parentum sint pote-

c. XVIII om. S. Post c. XVIII BL inserunt nov. VI c. 8 (ubi vid.).

c. XIX habet Epanagoge 9, 8; ex S repetit Nomoc. L tit. 3 p. 607 Voell., ex B Nomoc.^{4m} XIV tit. 1, 31 et 10, 5. — Summam praestat Nomoc. XIV tit. 10, 5 (cf. 1, 31), Ath. summam repetit Nomoc. L tit. 10 p. 614 Voell. — Initium latine versum (Presbyteros — appellamus) ex LI capitulo constitutionis citat Gregorius Magnus in epistula de quo diximus ad c. VIII.

1 Adscripticios autem in ipsis solum possessionibus, in quibus sunt adscripticii, etiam contra voluntatem dominorum clericos fieri permittimus, ita tamen ut clerici facti impositam eis agriculturam exerceant.

XVIII. Si quis oratoriam domum aedificaverit, in eoque clericos constituere voluerit vel ipse vel heredes eius, si sumptus ipsi clericis ministrant atque dignos nominaverint, qui nominati sunt creentur. Si vero qui ab iis electi tamquam indignos sacri canones creati prohibuerint, tunc eius loci sanctis-
1 simus episcopus quos meliores putaverit constituendos curet. Sancimus autem, ut religiosissimi clerici in ecclesiis suis maneat et omne ecclesiasticum ministerium, quod sibi compelat, impleant: ut in hoc sanctissimus cuiusque civitatis episcopus et qui in quoque ecclesiastico gradu primates sunt inquirant, eosque qui haec non custodiant canonicae multae subiciant.

XIX. Presbyteros autem et diaconos et subdiaconos et lectores et cantores, quos omnes clericos vocamus, res quae quocumque modo in eorum dominium pervenerint in potestate sua habere iubemus ad similitudinem castrensiū peculiorum, et donare eas secundum leges deque iis testari, etiamsi in pote-

1 τοὺς] εἰ S || μόναις om. ε || κτήσεων Nomoc.^d || 2 ἐν αἷς] ὦν S ε || 3 γένεσθαι S || συγχωροῦμεν] οὐ συγχωροῦμεν Nomoc.^m || οὕτω S (cf. ε Iul.) || ἐπ' ἢ MI, BS, quod si malis retinere, delendum ὥστε || 4 μέντοι B^f || ὥστε] ὥστε καὶ Nomoc.^{4m} Iul. || γινόμενους S unus, cum Haloandro vulg. || 5 ἱεροργίαν πληροῦν Nomoc.^m || clausulam nescio quam de copitatione in contextu novellae olim additam in Basilica non esse receptam Balsamo ad Nomoc. XIV tit. 1, 34 p. 856 Voell. ex ipsis Nomocanonis verbis male intellectis fingit || 6 βουληθεῖ B^c || 7 αὐτοῖς M || προβάλλεσθαι B^c || 9 χορηγοῦσι MB^c χορηγῶσι B^f χορηγήσουσι L vulg. || ὀνομάσουσι B^f || 10 τοὺς om. L^a || 12 τῶν τόπων om. ε || ὀσιώτατος Zachariae (cf. ε) || θειώτατος MLB || 13 νομίση B] νομίσει ML || 17 καταζητούντος LB ε Iul.] πάντως ζητούντος M || 18 sq. καὶ — πρωτευνόντων om. B^f || 19 καὶ om. ε || 20 ὑποβάλλοντος B^f || 21 καὶ ὑποδιακόνους om. Epan. Nomoc.^d 1, 31 || 22 οὗς] τοὺς S || 23 τὰ] καὶ τὰ S, om. Epan. || τὰ MS] om. LB Epan. || ἀφ' οἰουδῆποτε (οἰδῆποτε Nomoc.^m) τρόπου ML Nomoc.^d, Nomoc.^m 10, 5] ἀφ' οἰουδῆποτε τρόπων B^c ἀφ' (ἐπ' B^f) οἰουδῆποτε τρόπον B^f Nomoc.^m 1, 31 οἰουδῆποτε τρόπων S Epan. || 26 castrensiū peculiorum S καστρενσιῶν πεκουλιῶν M ἰδιοκτητῶν πεκουλιῶν L Epan. στρατιωτικῶν πεκουλιῶν B || καὶ] ὥστε δύνασθαι αὐτοὺς καὶ B || τοὺς om. B^f || 27 δια-

τίθεσθαι ἐπ' αὐτοῖς Nomoc.^{4m} 10, 5 || εἰ καὶ] καὶ S Epan., εἰ om. Nomoc.^d 1, 31

1 rubr. Si ascripticius clericus fiat T in marg. (ex Iul.) || Anscriptationes T¹ Inscriptiois V¹ Inscriptiois R || illis T || 2 inscripti RV³ || et] etiam T² || 6 rubr. De clericis eligendis ab edificatoribus venerabilium locorum vel hereditibus eorum T in marg. (ex Iul.) || oratoriam domum Beck] oratorium domum V oratorium RT (oratorii domum vulg.) || fabricauerint T || 7 eo T || ordinaverit T¹ || ipsi T² || eius heredes V² in ras, vulg.] heredes eius R² T, eius om. R¹ || 8 ipsi R¹ || ipsis R² VT vulg. || ministraverit RT || denominat RV || 11 tandem V] t. decet R¹ tunc R² vulg., om. T || 12 melioris ordinari R¹ ordinari meliores V || 14 rubr. De clericis ministerium dei non implentibus T in marg. (ex Iul.) || 15 omnem R¹ || eius R || competentes R¹ V¹ || competenter V³ || 16 misterium V || 17 sanctissimos T^a || 18 ordinis ecclesiasticis V ecclesiasticis ordinis R ecclesiastici ordinis T || 19 custodierint] quos omnes clericos appellamus add. R^a (cf. ad 22) || gulari T¹ || 21 rubr. De peculio quasi castrensi clericorum et de significatione clericatus T in marg. (ex Iul.) || et subdiaconos om. T¹ || 22 et cantores om. R || quos] eos qui haec non custodierint quos R¹ (cf. ad 19) || 24 similitudine V¹ || 25 peculiorum et] et peculiorum T¹ || 26 et om. T¹

τῶν γονέων εἰσὶν ἐξουσίαν, οὕτω μὲντοιγα ᾧστε τοὺς τούτων παῖδας ἢ τούτων μὴ ὑπόπτων τοὺς γονεῖς αἰτῶν τὸ νόμιμον μέρος κομίζεσθαι.

state, sic tamen ut horum filii aut his non extantibus parentes eorum legitimam partem ferant.

CAPUT XX.

Τοῖς δὲ εὐλαβεστάτοις πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, εἰ εὐρεθῆεν ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας ψευδομαρτυρήσαντες, ἀρκέσει ἀντὶ βασάνων ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς χωρίζεσθαι τῆς θείας ὑπηρεσίας καὶ μοναστηρίοις παραδίδοσθαι. ὑπὲρ δὲ ἐγκληματικῶν αἰτιῶν εἰ ψευδομαρτυρίαν εἰποῖεν, τῆς ἐν τῷ κλήρῳ ἀξίως γυμνουμένων ταῖς νομίμοις ὑποβάλλεσθαι ποιναῖς προστάττομεν. τοὺς δὲ λοιποὺς τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησιαστικαῖς τάξεσιν ἀναφερομένους, εἰ πλαστῆν μαρτυρίαν ἐν οἰψδίποτε προάγματι εἴτε χρηματικῶν εἴτε ἐγκληματικῶν εἰρηκέναι διελεγχθεῖσαν, μὴ μόνον τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἐκβάλλεσθαι, ἀλλὰ καὶ 15 βασάνοις ὑποβάλλεσθαι.

Reverentissimis autem presbyteris et diaconibus 5 etiam si inventi fuerint pro pecuniaria causa falsum testimonium perhibuisse, sufficiat pro verberibus in tribus annis separari sacro ministerio et mouasteriis tradi. Pro criminalibus autem causis si falsum testimonium dixerint, clero nudatos legitimis subdi poenis praecipimus. Reliquos autem omnes in aliis ecclesiasticis ordinibus constitutos, si falsum testimonium cuiuslibet causae sive pecuniariae sive criminalis dixisse convincantur, non solum ecclesiastico officio repelli, sed etiam verberibus subdi.

CAPUT XXI.

Εἴ τις κατὰ τινος κληρικοῦ ἢ μοναχοῦ ἢ διακονίσης ἢ μοναστηρίας ἢ ἀσκητηρίας ἔχοι τινὰ ἀγωγὴν, διδασκῆτω πρότερον τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον ὧτιμ τούτων ἕκαστος ὑπόκειται, ὃ δὲ τὸ πρᾶγμα μεταξὺ 20 αὐτῶν διακρινέτω. καὶ εἰ μὲν ἐκότερον μέρος τοῖς κρινόμενοις ἐψησυχάσει, κελύμενον διὰ τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἀρχόντος ταῦτα ἐκβιβασμῶν τελείῃ παραδίδοσθαι. εἰ δὲ τις τῶν δικαζομένων ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀντεῖποι τοῖς κερκόμενοις, τηρικαῦτα ὃ τῶν τόπων 25 ἀρχῶν τὸ πρᾶγμα ἐξεταζέτω, καὶ εἰ εὖροι τὴν κρίσιν οὐδῶς γενομένην, καὶ διὰ ψήφου ἰδίως ταύτην βεβαιούτω καὶ ἐκβιβασμῶν παραδιδότω τὰ κριθέντα, καὶ μὴ ἐξέστω τῷ δευτέρῳ ἐν τῷ τοιούτῳ πράγματι

Si quis contra aliquem clericum aut monachum aut diaconissam aut monastriam aut ascetiam habet aliquam actionem, doceat prius sanctissimum episcopum cui horum unusquisque subiacet. ille vero causam inter eos iudicet. Et si quidem utraque pars his quae iudicata sunt adqueverit, iubemus per loci iudicem haec executioni perfectae contradi. Si quis autem litigantium intra X dies contradicatis his quae iudicata sunt, tunc locorum iudex causam examinet. Et si invenerit iudicium recte factum, etiam per sententiam propriam hoc confirmet et executioni propriae tradat quae iudicata sunt, et non liceat secundo in

c. XX ex S repetit Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 4 p. 661 Voell., ex B Nomoc.^{am} XIV tit. 9, 17. Priorem partem (— 10) additamentis auctam habet Epanagoge 9, 12. — Ath. summam repetunt paratilla Ath. 5 § 2. c. XXI ex B repetit Nomoc.^{am} XIV tit. 8, 4 et Nomoc.^m 9, 17; ex S pr. (— 610, 5 γυνάξασθαι) et clausulam § 2 (611, 5—9) repetit Nomoc. L tit. 15 p. 620 Voell., § 1 et § 2 (— πρόσωπον 611, 5) Appendix Nomocanonis L tit. cap. eccl. 18 p. 670 Voell. — Summae extant Nomoc. XIV tit. 9, 1 p. 538 Pitra, pr. ib. 9, 6, § 2 in. ib. 9, 34; Ath. summa pr. et § 2 repetitur in paratillis Ath. 4 § 2, 5 § 2, 15 § 1; v. 24—610, 5 summarium est For. 8, 9. — Initium latine versum (Si quis — 23 perfectae contradi, cf. ad ε) ex kapitulo LVI constitutionis citat Gregorius Magnus in epistula de qua diximus ad c. VIII. XIX.

state parentum sint, ita tamen ut eorum liberi vel his non extantibus parentes eorum legitimam partem auferant.

XX. Religiosissimis autem presbyteris et diaconis, si de causa pecuniaria falsum testimonium dixisse apprehendantur, tormentorum loco sufficiet, ut per tres annos a sacro ministerio separentur et monasteriis tradantur. De criminalibus autem causis si falsum testimonium dixerint, dignitate cleri nudatos legitimis poenis subici iubemus. Ceteri autem in reliquis ecclesiasticis ordines relati, si falsum testimonium in quacumque causa sive pecuniaria sive criminali dixisse convicti sint, non solum ex clero et ecclesiastico ordine eiciantur, sed etiam tormentis subiciantur.

XXI. Si quis contra quem clericum vel monachum vel diaconissam vel monacham vel ascetiam actionem aliquam habeat, prius edoceat sanctissimum episcopum cui eorum unusquisque subiectus est, is autem causam inter illos diiudicet. Et si quidem utraque pars iudicatis adqueverit, iubemus ea per praesidem loci plenae executioni tradi. Si quis autem ex litigantibus intra decem dies contradixerit iudicatis, tunc locorum praeses causam cognoscat, et si sententiam recte latam reppererit, suo quoque calculo eam confirmet et executioni tradat iudicata, neve liceat ei qui iterum in tali causa victus est appellare.

1 μέντοι Epan. || 2 μὴ om. Nomoc.^a || 5 εἰ] καὶ εἰ S || 6 sq. ἐνιαυτοῖς — μοναστηρίοις om. Nomoc.^m || 8 ἐπιδίδοσθαι S || εἰ om. L || ψευδῆ μαρτυρίαν SL Nomoc.^m || 9 τῆς ἐν τῷ κλήρῳ ἀξίως MLB Iul.] τοῦ κλήρου S Epan. || 12 εἰ] εἰς B Nomoc.^a || 13 εἴτε ἐγκληματικῶν εἴτε χρηματικῶν L || 14 διελεγχθεῖσαν L διελέχθησαν B || 15 τῆς τάξεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς L || 17 κληρικοῦ] ἢ κληρικοῦ L || 18 ἢ μοναστηρίας om. S || ἔχοι MLB Iul. Nomoc. L tit.] ἔχει S ἔχον Nomoc.^m 9, 17 || ἀγωγὴν MB^c, S v. l.] ἐναγωγὴν S v. l., L Nomoc.^{am} ἀγῶνα B || 19 ὁσιώτατον om. B || 20 τούτων] τόπων Nomoc.^a || ὃ δὲ] ἐκείνοις δὲ S || 21 διακρινέτω] In B reliqua pars pr. in epitomen redacta, § 1 omissa est || 22 κρινόμενοις MLB Nomoc. L tit.] κερκόμενοις S || ἐψησυχάσει Nomoc.^a || κατὰ τὸν (τὸν om. L^a) τόπον MLB (Iul.) || κατὰ τὸν νόμον B^c, om. S || 23 τελείῃ om. S || 25 ὃ ἐπὶ τῶν τόπων S || 27 καὶ om. Nomoc.^a || 28 ἐκβιβασμῶν] executioni propriae ε || 29 τῷ LB] τὸ M, om. S || ἐν om. S

1 filium T¹ || 2 eorum om. T¹ || ferantur T^a || 4 rubr. De testimoniis clericorum T in marg. (ex Iul.) || et T vulg.] aut RV || 5 et si T¹ || fuerint om. T¹ || pro om. R || 6 prohibuisse T¹ || in del. T² vulg.] 7 misterio RV || 9 dixit R duxerint V¹ || nudatus RT || legitimos subdi V¹ subdi legitimis T || 10 in aliis om. R¹ || 12 cuiilibet R² T cuiilibet R¹ || criminali R || 13 communicantur R¹ || 14 expelli T || sed — subdi om. R¹ || etiam om. T¹ || 17 rubr. De clericis monachis diaconissis assisteriis conueniendis in ciuili uel criminali causa T in marg. (ex Iul.) || aliquam RV || 18 monasteriam VT³ monasteria R¹ T¹ || aut om. R¹ || assisteriam R assisteriam VT || habeat T vulg.] 19 doceat] adeat V² in ras., R³ vulg. || 21 diiudicet Gregor., uidelicet T¹ || Et om. R¹ T || 22 is V || qui R¹ || dicta T¹ || adqueuerint R, Gregor. v. l. || iudicem loci T || 23 executione R¹ || 24 X dies (dies — iudicata sunt t] scripsit R² in ras. 1 vs.) RT vulg.] dies X V || 26 etiam per sententiam] et praesentiam T¹ || 27 et om. V || 28 secundo] *** R¹

ἡτηθέντι ἐκκαλεῖσθαι. εἰ δὲ ἡ τοῦ ἀρχοντος ψῆφος ἐναντία εἴη τοῖς παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου κεκοιμένοις, τρικαῦτα χώραν ἔχειν τὴν ἐκκλητον κατὰ τῆς ψήφου τοῦ ἀρχοντος, καὶ ταύτην κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν ἀναφέρεισθαι τὴν καὶ γυμνάζεσθαι. εἰ μὲντοιγε ἐκ βασιλικῆς κελεύσεως ἢ δικαστικῆς προτάξεως ἐπίσκοπος κρίνη μεταξὺ οἰωνόηποτε προσώπων, ἢ ἐκκλητος ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἢ ἐπὶ τὸν παραπέμψαντα τὴν ὑπόθεσιν ἀναφέρεισθαι.

1 Εἰ δὲ ἐγκλημα εἴη τὸ καθ' οἰονόηποτε τῶν μνημονευθέντων εὐλαβεστάτων προσώπων ἐπιφερόμενον, εἰ μὲν παρὰ ἐπισκόπου τις κατηγορηθῆ καὶ αὐτὸς τὴν ἀλήθειαν εὐρεῖν δυνήθῃ, ἀπὸ τῆς τιμῆς ἧτοι τοῦ βαθμοῦ τούτου κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς κανόνας ἐκβαλλέτω, καὶ τρικαῦτα ὁ πρόεδρος δικαστῆς τούτου συνχεῖτω καὶ κατὰ τοὺς νόμους τὴν δίκην ἐξετάζων πέρασ αὐτῆ ἐπιτιθέτω. εἰ δὲ πρότερον τῶ πολιτικῷ ἀρχοντι προσέλθῃ τὸ κατηγοροῦ καὶ τὸ ἐγκλημα διὰ νομίμου ἐξετάσεως δυνήθῃ ἀποδειχθῆναι, τότε τῶ ἐπισκόπῳ τῶν τόπων τὰ ὑπομνήματα φανερούσθω, καὶ εἰ ἐξ αὐτῶν γνωσθῆ τὰ προτεθέντα ἐγκλήματα πλημμελήσαι αὐτὸν, τότε αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος τούτου κατὰ τοὺς κανόνας ἀπὸ τῆς τιμῆς ἧτοι τοῦ βαθμοῦ ὃν ἔχει χωρίζετω, ὁ δὲ δικαστῆς ἐκδίκησιν αὐτῶ ἐπιφερέτω νόμοις ἀρμόδιον. εἰ δὲ νομίσει ὁ ἐπίσκοπος τὰ πεπραγμένα μὴ δίκαιως συστήναι, τότε ἐξέσται αὐτῶ ὑπερθεῖσθαι τὸ γυμνάζει τῆς τιμῆς ἧτοι τοῦ βαθμοῦ τὸ κατηγορηθέν πρόσωπον, οὕτω μὲντοιγε ἵνα τὸ τοιοῦτον πρόσωπον ὑπὸ τὴν νομίμην ἀσφάλειαν χένηται, καὶ οὕτως πρὸς ἡμᾶς ἢ ὑπόθεσις τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τοῦτο δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἀνερχθῆ, ἵνα ἡμεῖς ταύτην γινώσκοντες τὰ φαινόμενα ἡμῖν κατὰ 2 λέσωμεν. Εἰ δὲ τις ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας κατὰ τινος τῶν μνημονευθέντων προσώπων ἐναγωγὴν ἔχοι τινά, καὶ ὁ ἐπίσκοπος ὑπέρθῃται μεταξὺ αὐτῶν δικασαί, ἀδειαν ὁ ἐνάγων ἔχτω τῶ πολιτικῷ ἀρχοντι προσεῖναι, οὕτω μὲντοιγε ἵνα τὸ αἰτιαθὲν πρόσωπον μηδενὶ τρόπῳ ἀναγκάζεται ἐγγυητὴν δίδόναι, ἀλλὰ

tali causa victo appellare. Si vero iudicis sententia contraria fuerit his quae a deo amabili episcopo iudicata sunt, tunc locum habere appellationem contra sententiam iudicis, et hanc secundum legum ordinem referri et exerceri. Si tamen ex imperiali iussione aut iudiciali praecepto episcopus iudicat inter quascumque personas, appellatio ad imperium aut ad eum qui transmisit negotium referatur.

10 Si vero crimen fuerit quod adversus quamlibet memoratarum reverentissimarum personarum iufertur, si quidem apud episcopum aliquis accusatur et ipse veritatem invenire potuerit, ab honore aut gradu hunc secundum ecclesiasticas regulas eiciat, et tunc competens iudex hunc comprehendat et secundum leges litem examinans finem imponat. Si vero prius civilem iudicem adeat accusator et crimen per legitimam examinationem potuerit approbari, tunc episcopo locorum gesta monumentorum palam faciat, et si ex eis cognoscatur proposita crimina commisisse eum, tunc ipse episcopus hunc secundum regulas ab honore seu gradu quem habet separet, iudex autem ultionem ei inferat legibus congruentem. Si vero putaverit episcopus gesta non iuste confecta, tunc liceat ei differre audare honore seu gradu accusatam personam, ita tamen ut huiusmodi persona sub legitima cautela fiat, et ita ad nos negotium tam ab episcopo quam a iudice referatur, ut nos hoc cognoscentes quae videntur nobis iubeamus.

2 Si quis autem pro pecuniaria causa contra aliquam memoratarum omnium personarum actionem habuerit aliquam, et episcopus distulerit inter eos iudicare, licentiam habeat actor civilem iudicem adire, ita tamen ut accusata persona nullo modo cogatur fideiussorem dare, sed solam cautionem sine iure-

Si vero sententia praesidis contraria sit iis quae a deo carissimo episcopo iudicata sunt, tunc appellatio contra sententiam praesidis locum habeat, eaque secundum legum ordinem referatur et exercetur. Quodsi ex imperiali iussu vel iudiciali praecepto episcopus inter qualescumque personas iudicet, appellatio 1 ad imperatorem vel ad eum qui causam transmisit referatur.

Si vero crimen sit quod adversus qualemcumque ex memoratis religiosissimis personis deseratur, si quidem apud episcopum quis accusetur et ipse veritatem invenire possit, de honore vel gradu eum secundum regulas ecclesiasticas deiciat, atque tunc iudex competens eum comprehendat et secundum leges causam examinans eidem finem imponat. Quodsi prius civilem praesidem accusator adeat et crimen per legitimam inquisitionem probari possit, tunc episcopo locorum acta manifesta fiant, et si ex iis compertum sit proposita illum crimina commisisse, tunc ipse episcopus eum secundum canones honore vel gradu quem habet privet, iudex autem vindictam ei legibus congruam inferat. Si vero episcopus acta non iuste confecta putaverit, tunc licebit ei moram facere quomvis personam accusatam honore vel gradu privet, ita tamen ut talis persona legitime cautela subiciatur, itaque causa ad nos cum ab episcopo tum vero etiam a iudice referatur, ut nos ea cognita 2 quae nobis videantur iubeamus. Si quis autem de pecuniaria causa contra aliquam ex memoratis personis actionem aliquam habeat, et episcopus inter eos iudicare differat, liceat actori civilem praesidem adire, ita tamen ut persona accusata nullo modo cogatur fideiussorem dare, sed tantummodo promissionem

1 κινήθέντι S κινήθέντι Nomoc. L tit. παθέντι (sic) Nomoc.^m 8,4 || τοῦ παρὰ τοῦ S || 2 τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις Nomoc.^m 9,17 || 5 τε MS Nomoc.^{dm} om. LB^c, S unus || 6 μόντοι S δὲ L || ἡ ἀρχοντικῆς S || πράξεως B^c || 7 κρίνη MB (Iul.) κρίνει LS^ξ κρίνει Nomoc.^m, S unus || μεταξὺ τὰ μεταξὺ S || οἰονόηποτε προσώπων S || 8 ἐκκλητος M || 9 τὴν om. S v. l. || 10 οἰονόηποτε B Nomoc.^m S Iul. || οἰονόηποτε MLS vulg. || 12 ἐπισκόπου S v. l. || τις LBS^ξ Iul. || τοῦτο M || κατηγορηθείη S || οὕτως S || 13 δυνήθειη S || 14 τοῦτο M || 16 τοὺς νόμους νόμοις (νόμον Nomoc.^m 8,4) B || ἐξετάζων S Iul. || ἐξετάζετω καὶ MLB || αὐτῆς B^c, om. S || 17 δὲ] enim Iul. || 18 προσέλθῃ MB, S plerique || προσέλθοι L Nomoc.^{dm}, S v. l. || 19 δυνήθῃ B Nomoc.^{dm} || ἀποδείξαι Nomoc.^{dm} || τότε] τρικαῦτα S v. l. || 21 γνωσθείη S γνωρισθῆ L προστεθέντα Nomoc.^m 9,17 || 22 αὐτὸς ὁ] ὁ αὐτοῦ L || 23 ὄν] οὐ S || 24 χωρίζετω] τούτου χωρίζετω B^c || 25 ἀρμόδιαν Nomoc. L tit. || νομίσει (νομίση unus) S || νομίσοι MLB || 26 ἐξέστω S Nomoc.^{dm} S Iul. || 27 τὸ] τοῦ S || ἧτον τοῦ βαθμοῦ om. S || 29 νομίμην ML Nomoc.^m νόμιμον SB^c || 31 καὶ om. B || ἀνερχθείη S || 32 ἡμεῖς Nomoc.^m 8,4 || κελίσομεν L Nomoc.^m || 34 προσώπων]

omnium personarum S || ἀγωγὴν S || ἔχει L Nomoc. L tit. || 36 πολιτικῶν S v. l. ποντικῶ Nomoc.^m || 37 οὕτω — 611,5 πρόσωπον om. B^f

2 contrariam R^a || a om. V || 3 iudicata] tunc iudicata R¹ || habere appellationem V || appellationem accipere (uel habere s. v. T²) T || 8 ad om. T¹ || referatur (transferatur V), et quando licet episcopali appellari sententiae RVT, adnotatione male in textum recepta || 10 Si vero] Si^a R¹ || 11 remoratorum T¹ || reuerentissimarum om. T¹ || 12 necusetur ed. pr. || 13 nb] id R¹ || honorem R^a || 15 compraendatur R¹ || et om. T¹ || 16 legem V || 18 approbare R² approbare T || 20 ex his cognoscatur V² in ras. || agnoscat R vulg. || 21 hunc secundum] per T¹ || 22 ab honore] nd honorem R¹ || quam V || separari T² semper T¹ || 23 ei ultionem T || 24 disputa-uerit RVT, corr. vulg. || 25 ei om. T¹ || diffe^a R¹ || honores R¹ || 29 hoc om. RT || quando R¹ || iubeant R¹ || 33 pecuniria T pecunia R || contra om. R¹ || aliquem T || 34 omnium om. R, personarum om. R¹ || 35 intra R || cas vulg. || 36 auctor T || 37 accusata ut V^a || 38 sola cautione R

μόνον ὁμολογίαν ἄνευ ὄρκου μετὰ ὑποθήκης τῶν ἰδίων πραγμάτων ἐκτίθεσθαι. Εἰ δὲ ὑπὲρ ἐγκληματικῆς αἰτίας κατηγορία κατὰ τινος τῶν μνημονευθέντων προσώπων ἀποτεθείη, ὑπὸ τὴν νόμιμον ἀσφάλειαν τὸ κατηγορούμενον γίνεσθαι πρόσωπον. Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ πρᾶγμα, μηδεμίαν κοινωρίαν ἐξέτωσαν οἱ πολιτικοὶ ἀρχόντες πρὸς τὴν τοιαύτην ἐξέτασιν, ἀλλ'—οἱ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῷ πράγματι πέρας ἐπιτιθέτωσαν.

CAPUT XXII.

Εἰ τινες δὲ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τῆς αὐτῆς συνόδου 10 ἀμφισβήτησιν τινα πρὸς ἀλλήλους ἔχοιεν εἴτε ὑπὲρ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου εἴτε ὑπὲρ ἄλλων τινων πραγμάτων, πρότερον ὁ μητροπολίτης αὐτῶν μεθ' ἑτέρων δύο ἐκ τῆς ἰδίας συνόδου ἐπισκόπων τὸ πρᾶγμα κρινέτω, καὶ εἰ μὴ ἐμμένῃ ἐκότερον μέρος τοῖς κεκριμένοις, 15 τῆνικαὶτα ὁ μακαριώτατος πατριάρχης ἐκείνης τῆς διοικήσεως μεταξὺ αὐτῶν ακροάσθω, κάκεινα ὀριζέτω ἅτινα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι καὶ τοῖς νόμοις συνάδει, οὐδενὸς μέρους κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ ἀντιλέγειν δυναμένον. εἰ δὲ καὶ παρὰ κληρικοῦ ἢ 20 ἄλλον οἰουδήποτε προσέλευσις κατὰ ἐπισκόπον γένηται διὰ οἰουδήποτε αἰτίαν, πρῶτον ὁ ὁσιώτατος αὐτῶν μητροπολίτης κατὰ τοὺς ἁγίους κανόνας καὶ τοὺς ἡμετέρους νόμους τὸ πρᾶγμα διακρινέτω, καὶ εἰ τις τοῖς κεκριμένοις ἀντεῖποι, ἐπὶ τὸν μακαριώτατον πατριάρχην τῆς διοικήσεως ἐκείνης ἀναφερέσθω τὸ πρᾶγμα, 25 κάκεινος κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τοὺς νόμους τούτου παρεξέτω πέρας. εἰ δὲ κατὰ μητροπολίτην τοιαύτην προσέλευσις γένηται εἴτε παρὰ ἐπισκόπον εἴτε παρὰ κληρικοῦ ἢ ἄλλον οἰουδήποτε πρόσωπον, ὁ τῆς διοικήσεως ἐκείνης μακαριώτατος πατριάρχης κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον τὸ πρᾶγμα κρινέτω. Ὑπὲρ δὲ πασῶν

c. XXII ex B repetit Nomoc.^{dm} XIV tit. 8, 4; ex S initium (— 20 δυναμένον) repetit Nomoc. L tit. 1 p. 607 Voell., clausulam (v. 32—612, 6) Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 19 p. 671 Voell. — Summa extat Nomoc. XIV tit. 9, 1 p. 539 Patra, clausulae summarium ib. 9, 34. — Mediam sententiam (19—26 Si autem — praebeat finem, cf. ad ε) latine versam citat Gregorius Magnus in epistula de qua diximus ad c. VIII. XIX. XXI.

sine iurando cum hypotheca suarum rerum edere. Sin de criminali causa accusatio contra aliquam ex memoratis personis deferatur, persona accusata legitimae cautelae subiciatur. Quodsi ecclesiastica sit causa, magistratus civiles nullam communionem habeant in eiusmodi cogitione, sed sanctissimi episcopi secundum sacros canones negotio finem imponant.

XXII. Si qui vero sanctissimi episcopi eiusdem concilii controversiam aliquam inter se habeant sive de iure ecclesiastico sive de aliis quibusdam rebus, prius metropolitanus eorum cum duobus aliis concilii sui episcopis causam iudicet; et nisi utraque pars iudicatis adqueverit, tunc beatissimus patriarcha illius dioecesis inter eos cognoscat, atque illa definiat quae cum ecclesiasticis canonibus et legibus concinant, ita quidem ut sententiae eius neutra pars contradicere possit. Si autem a clerico vel alio quocumque interpellatio contra episcopum propter qualemcumque causam facta sit, prius sanctissimus eorum metropolitanus secundum sacros canones et leges nostras causam diiudicet, et si quis iudicatis contradixerit, ad beatissimum patriarcham illius dioecesis res deferatur, et ille secundum canones et leges et finem praebeat. Quodsi contra metropolitanum eiusmodi interpellatio sive ab episcopo sive a clerico vel alia qualicumque persona facta sit, dioecesis illius beatissimus patriarcha simili modo causam iudicet. In omnibus autem

1 μετὰ πάσης ὑποθήκης M [ιδίων] οἰκείων S v. l. || 5 γινέσθω πρόσωπον Nomoc.^m 9, 17 πρόσωπον γινέσθω Nomoc.^m 8, 4 || 7 πρὸς — ἐξέτασιν om. S || 8 sq. οἱ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι — ἐπιτιθέτωσαν] sanctus (religiosus Iul.) episcopus — imponat ε Iul. ὁ ἐπίσκοπος (οἱ ἐπίσκοποι Nomoc. L tit.) S, ubi om. vv. τῷ πράγματι πέρας ἐπιτιθέτωσαν || 9 πέρας τῷ πράγματι Nomoc.^{dm} || 12 τινων om. Nomoc.^m || 14 δύο om. S ε Iul., fortasse recte || 15 ἐμμένει L || 17 κάκεινα — 32 κρινέτω om. B' || 18 ἅτινα] ἃ Nomoc.^{dm} || 20 καὶ om. S || 21 κατὰ om. Nomoc.⁴ || ἐπισκόπων Nomoc.^m || 22 πρῶτον om. ε || αὐτῶν om. L, eius ε, unde αὐτοῦ malit Zachariae || 23 ἁγίους] ἱεροῦς S || 24 τις om. S || 25 ἀντεῖπη L || πατριάρχην MB Iul.] ἀρχιεπίσκοπον καὶ (καὶ om. L) πατριάρχην LS ε || 26 ἀναφερέτω τὸ πρᾶγμα Nomoc.^{dm}, τὸ πρᾶγμα ἀναφερέσθαι S || 28 πέρας] τὸ πέρας Nomoc.^m || 29 γένηται εἴτε] εἴτε om. ε || 31 ἐκείνης μακαριώτατος om. Nomoc.^m, ubi reliqua quoque pars capituli decurtata est || κατὰ] καὶ κατὰ B^c

iurando cum hypotheca suarum rerum exponere. Si vero pro criminali causa accusatio contra aliquam memoratarum personarum proponatur, sub legitima cautela accusata fiat persona. Si autem ecclesiastica causa est, nullam communionem habeant iudices civiles circa talem examinationem, sed sanctus episcopus secundum sacras regulas causae finem imponat.

Si qui vero sanctissimorum episcoporum eiusdem synodi dubitationem aliquam ad iuicem habeant sive pro ecclesiastico iure sive pro aliis quibusdam rebus, prius metropolitani eorum cum aliis de sua synodo episcopis causam iudicet, et si non ratum habuerit utraque pars quae iudicata sunt, tunc beatissimus patriarcha dioeceseos illius inter eos audiat, et illa determinet quae ecclesiasticis canonibus et legibus consonant, nulla parte sententiae eius contradicere valente. Si autem et a clerico aut alio quocumque aditio contra episcopum fiat propter quamlibet causam, apud sanctissimum eius metropolitam secundum sacras regulas et nostras leges causam iudicetur, et si quis iudicatis contradixerit, ad beatissimum archiepiscopum et patriarcham dioeceseos illius referatur causa, et ille secundum canones et leges huic praebeat finem. Si vero contra metropolitam talis aditio fiat ab episcopo aut clerico aut alia quacumque persona, dioeceseos illius beatissimus patriarcha simili modo causam iudicet. Pro omni-

1 rerum om. R¹ || 4 rubr. De hisdem personis pro canonica (i. pro canonica) causa conueniendis T in marg. (ex Iul.) || 6 civiles iudices T || 7 sanctus om. V, sanctissimus vulg. || sanctum episcopum R¹ || causae] caue T¹ || 10 rubr. De rebus dubiis in episcoporum consiliis em(er)gentibus T in marg. (ex Iul.) || qui V] quis RT vulg. || 11 sino dubitatione R¹ || habeant V] habeat RT vulg. || 13 cum] una cum T² || cum — 14 iudicet scr. R² in ras. 1/2 vs. || sua synodo] *** T¹ || 14 si om. R¹ || rata T vulg. || 16 illius dioeceseos (dioeceseos T¹) T || 17 determinet] inter eos determinet T || ecclesiasticis om. V || 18 sententia e. R¹ || 19 rubr. Si clericus uel quisvis alius contra episcopum adire potestatem maluerit T in marg. (ex Iul.) || clerico Gregor.] clero RVT || aut] et T¹ || alio] laico Gregor. || quoque R² || 20 quamlibet] aliquam T || 22 sanctas T² Gregor., om. T¹ || 23 contradixerit] cum dixerit T¹ || 26 huic Gregor., vulg.] hic (hoc R¹) RVT || rubr. Si quis contra metropolitam adire potestatem maluerit T in marg. (ex Iul.) || 27 clero libri, corr. Beck || 29 causam iudicet V causa iudet R¹ iudicet causam (causam om. T¹) T || rubr. De episcopis aduocandis conuocandis, et ut fideiussores uel cautiones non praesent T in marg.

τῶν αἰτιῶν, εἴτε παρὰ τῶ ἰδίῳ μητροπολίτῃ εἴτε παρὰ πατριάρχει εἴτε παρ' ἄλλοις οἰοισδήποτε δικασταῖς ἐπίσκοποι ἐνάγονται, μηδεμίαν ἐγγύην ἢ ὁμολογίαν ὑπὲρ τῆς δίκης ἀπαιτεῖσθωσαν, οὕτω μὲντοι ἵνα καὶ αὐτοὶ σπουδάσωσι τῶν ἐπαγομένων αὐτοῖς αἰτιῶν ἐάντους διευλυτοῦν.

bus autem causis, pro quibus apud proprium metropolitam sive apud patriarcham sive apud alios quoscumque iudices episcopi conveniantur, nullam fideiussionem aut cautionem pro lite exigantur, sic tamen ut ipsi studeant illatis sibi causis semet ipsos absolvere.

CAPUT XXIII.

Τοὺς δὲ οἰκονόμους καὶ πτωχοτρόφους καὶ ξενοδόχους καὶ νοσοκόμους καὶ τοὺς τῶν ἄλλων εὐαγῶν οἶκων διοικήτας καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπαντας κληρικούς κελεύομεν ὑπὲρ τῶν ἐμπιστευθειῶν αὐτοῖς διοικήσεων παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ ἢ ὑποκείναι ἀποκρίνεσθαι καὶ τοὺς λογισμούς τῆς ἰδίας διοικήσεως ποιεῖσθαι, καὶ εἰσπράττεσθαι ὅπερ ἐξ αὐτῶν ὀφείλοντες ἀποδεχθῆσαν, ἐκείνῳ τῷ εὐαγῆ ἀποδοθησόμενον οἶκῳ οὕτως ἐκ τῆς διοικήσεως τὸ χρέος φανεῖν. εἰ δὲ νομίσαιεν ἐάντους βεβαρῆσθαι, μετὰ τὴν ἀπαίτησιν ὁ μητροπολίτης τὸ πρᾶγμα ἐξετάζει. εἰ δὲ μητροπολίτης εἴη ὁ κατὰ τινος τῶν εἰρημένων προσώπων τὰς τοιαύτας αἰτίας ἐξετάσας καὶ τὸ χρέος εἰσπράξας, καὶ ὁ εἰσπραχθεὶς νομίσαι ἐάντον βεβλιφθῆαι, ὁ τῆς διοικήσεως ἐκείνης μακαριώτατος πατριάρχης τὸ πρᾶγμα διακρινέτω. οὐδὲ γὰρ συγχωροῦμεν τοῖς προειρημένοις προσώποις ἐπὶ τῶν μνημονευθειῶν αἰτιῶν τοῦ τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ χρέους τοῖς ἰδίοις ἐπισκόπους ἀποφεύγειν καὶ εἰς ἄλλα παραγίνεσθαι δικαστήρια. εἰ τις δὲ ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τινα τοιαύτην διοίκησιν ἐμπιστευθεὶς πρὸ τῆς τῶν λογισμῶν παραθέσεως καὶ τῆς τῶν ἐποφειλομένων καταβολῆς τελευτήσῃ, κελεύομεν τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς ἀπαιτήσεσιν ὑποκείσθαι.

Oeconomos autem et xenodochos et nosocomos et ptochotrophos et aliorum venerabilium locorum gubernatores et alios omnes clericos iubemus pro creditis sibi gubernationibus apud proprium episcopum cui subiacent conveniri et rationem suae gubernationis facere, et exigi quod ex ipsis debentes ostendantur, illi venerabili reddendum domui, ex cuius ordinatione debitum apparuerit. Si vero putaverint se gravari, post repetitionem metropolitae causam examinet. Si vero metropolita fuerit contra quam praedictarum personarum huiusmodi causas examinans et debitum exegerit, et exactus putaverit se gravatum, dioceseos illius beatus patriarcha causam determinet. Non enim concedimus praedictis personis pro memoratis causis ante examinationem et exactionem debiti proprios episcopos declinare et ad alia venire iudicia. Si quis autem ex ecclesiasticis, cui aliqua talis dispensatio credita est, ante rationum expositionem et debitorum solutionem moriatur, iubemus eius heredes simili modo et rationibus et exactionibus subiaccere.

c. XXIII ex B repetit Nomoc.^{dm} XIV tit. 9, 1; ex S, ubi huius capituli excerpta tantum habentur, repetit Nomoc. L tit. 8 p. 613 Voell. Initium (— 13 καὶ εἰσπράττεσθαι) habet Epanagoge 9, 19. — Summam praestat Nomoc. XIV tit. 9, 1 p. 539 Pitra; Ath. summam repetunt paratitula Ath. 2 § 2.

causis, sive apud metropolitanum suum sive apud patriarcham sive apud alios quoscumque iudices episcopi conveniuntur, nulla ab iis fideiussio aut promissio pro lite exigatur, ita tamen ut ipsi quoque studeant a causis sibi illatis sese expedire.

XXIII. Oeconomos autem et ptochotrophos et xenodochos et nosocomos et ceterarum venerabilium domuum administratores atque ceteros clericos omnes iubemus de commissis ipsis administrationibus apud episcopum suum cui subiecti sunt respondere et rationes administrationis suae reddere, atque exigi ab iis si quid eos debere inde probatum sit, illi venerabili domui reddendum cuius ex administratione debitum apparuerit. Si autem se gravatos putent, post exactionem metropolitanus rem examinet. Quodsi metropolitanus sit qui contra aliquam ex praedictis personis eiusmodi causas examinaverit et debitum exegerit, atque is a quo exactum est se detrimento affectum esse putet, dioecesis illius beatissimus patriarcha rem diiudicat. Neque enim praedictis personis permittimus in memoratis causis ante examen et exactionem debiti episcopos suos fugere atque ad alia iudicia venire. Si quis autem ex ecclesiasticis cui talis administratio commissa est ante rationes redditas et debita soluta decesserit, iubemus heredes eius simili modo et rationibus et exactionibus subiacere.

1 αἰτιῶν, εἴτε] causis pro quibus ε || 2 παρὰ τῷ πατριάρχει B^{cl} Nomoc. L tit. || 4 δίκης] διοικήσεως S plerique || 7 cop. XXIII praeter clausulam κελεύομεν τοὺς κληρονόμους τῶν διοικητῶν — ὑποκείσθαι, item cap. XXIV—XXVII in. (614, 11) om. B^l || ἢ πτωχοτρόφους L, καὶ πτωχοτρόφους post 8 καὶ νοσοκόμους coll. Eron. Iul. ε || 8 τοὺς om. Nomoc.^d || 10 ἐμπιστευθέντων Nomoc.^m || 13 πληροῦσθαι Epan. || 16 νομίσαιεν Nomoc.^{dm} || νομίσαιεν MLB || 20 εἰσπραχθέν Nomoc.^d || * νομίσαι MLB || βεβαρῆσθαι L ε || 22 οὐ γὰρ L || 23 εἰρημένους Nomoc.^{dm} || 25 καὶ om. S plerique || 26 εἰ δὲ τις L || ἐκ om. Nomoc. L tit. || 29 * τελευτήσοι (τελευτήσῃ S unus, τελευτήσοι Nomoc. L tit.) MLBS || 31 Ath. in epitome inter copia XXIII et XXIV haec inserit (repetita in Nomoc. L tit. 20 p. 628 Voell.): ὁ κληρικός παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου μὴ ἀποδημῆτω, τὰς προειρημένας ποινὰς ἐδιδουμένους, αἷ κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἐπήγαγεν ἢ διάταξις. Quibus quae respondeant in contextu novellae non inveniuntur

1 pro quibus V vulg.] om. RT; leg. sive? || 3 fideiussione V fidem iussionem T || 5 τῷ V || isti T i... R¹ || 7 rubr. De amistrationibus (l. administratoribus) venerabilium locorum propter administrationem suam ad iudicium vocatis T in marg. (ex Iul.). In seqq. rubricas non iam adnotantur || Iconos T¹ || xenodochos V || nosocomos T || 8 ptochotrophos V ptochotrochos R || 11 subiaccet RT¹ subiaceret V || ueniri T¹ || gubernationis sue rationem T || 12 ex ipsis vulg.] et ipsi libri || ostendatur T¹ ostendant R² ostenduntur VR² || 13 illi om. R || domui (et domui T¹) reddendum T || 14 apparuerit V || putauerit R² T p..... R¹ || 15 metropolitam R^a || 18 examinatus libri, corr. vulg. || exigerit VT¹ || 19 beatissimus vulg. || 21 personis om. R¹ || moratis T¹ || 22 et exactionem om. V || deberi T¹ || episcopos] debitos R¹ || 23 ad] ab R¹ || ex om. R¹ T || ecclesiasticus T || 24 condita V^a || ante rationum] a nostrorum R¹ ante horum? R³ || 25 expositionum R || debitarum R¹ T || 26 eius heredes] heredes eius V³ eius V¹ eos R

CAPUT XXIV.

Εἴ τις δὲ ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἐξ οἰασδήποτε ἐπαρχίας ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐρεθῆναι, καὶ τις βουληθῆ ἑναγωγὴν κατ' αὐτοῦ προθεῖναι, εἰ μὲν προκαταρξίς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως γέγονεν, ἐκεῖ τὴν δίκην πληροῦσθαι· εἰ δὲ μήπω ἤρχθῃ, παρὰ μόνους τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπαρχοῖς τῶν τῆς ἀνατολῆς πραιτωρίων ἢ τοῖς παρ' ἡμῶν ἀφοριζομένοις δικασταῖς τοῖς ἐνάγουσιν αὐτὸν ἀποκρίνεσθαι.

Si quis episcopus aut clericus ex quacumque provincia in Constantinopoli reperitur, et voluerit aliquis adversus eum actionem proponere, si quidem litis contestatio in provincia pro ipso negotio facta est, ibi litem compleri; si vero nondum incohata est, apud gloriosissimum praefectum Orientis praetorum aut apud eos qui a nobis fuerint deputati iudices convenientibus eum respondere.

CAPUT XXV.

Οἱ δὲ εὐλαβέστατοι ἀποκρισιᾶροι οἰασδήποτε ἀγιωτάτης ἐκκλησίας οἱ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει διατρέβοντες ἢ παρὰ τοὺς μακαριωτάτους πατριάρχας ἢ μητροπολίτας τῶν ἰδίων ἐπισκόπων στελλόμενοι μήτε ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων μήτε ὑπὲρ πράγματος τῆς ἐκκλησίας ἢ χρέους δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ τινα ἐναγωγὴν ἢ ἀπαίτησιν ὑπομενέτωσαν, εἰ μὴ ἐντολὰς ἔχοντες παρὰ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων ἢ οἰκονόμων, ὅστε τισὶν ἐνάγειν· τῆνικαῦτα γὰρ μόνους τοῖς παρ' αὐτῶν ἐναγομένοις δίδομεν ἀδειαν, ἐάν τινα ἐναγωγὴν ἔχωσι κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ ἐπισκόπου, κατ' αὐτῶν προτιθέναί. εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τισὶ πράγμασιν ἢ ἀγωγῇ ἐάν τοὺς ἐνόχους ποιήσωσιν ἐν τῷ καιρῷ ἐν ᾧ τὰς ἀποκρίσεις ποιοῦνται, καὶ τὰς ὑπὲρ τούτων ἐναγωγὰς αὐτοὺς ὑποδέξασθαι.

Reverentissimi vero apocrisarii cuiuscumque sanctissimae ecclesiae, qui in regia civitate degunt, aut ad beatissimos patriarchas aut metropolitans a suis episcopis destinati neque pro suis episcopis neque pro causa ecclesiae aut debito publico aut privato aliquam conventionem sustineant, nisi mandatum habuerint a suis episcopis aut oeconomis, ut aliquos convenient: tunc enim solis illis qui ab eis conveniuntur damus licentiam, si quam obligationem habent contra ecclesiam aut contra episcopos eorum propouere. Si vero et in quibusdam causis vel actionibus semet ipsos obligatos fecerint in tempore in quo responsa faciunt, et pro his conventiones suscipient.

CAPUT XXVI.

Εἰ δὲ καὶ ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ἢ τῆς ἰδίας ἐκκλησίας διὰ πρεσβείαν τινα ἢ χειροτονίαν ἐπισκόπου εἰς τὴν βασιλίδι πόλιν ἢ ἐν ἄλλῳ οἰωδήποτε τόπῳ ἐνδημήσωσι, καλεσομεν αὐτοὺς μηδμίαν ἐπάχθειαν ἢ ὄχλησιν ἀπὸ οἰουδήποτε προσώπου ὑφίστασθαι, ἀδείας οὐδὲ τοῖς ὑπευθύνους αὐτοὺς ἔχειν νομίζουσι, μεθ' ὃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὑποστρέψουσιν.

Si vero et episcopi vel clerici pro civitate aut pro suis ecclesiis propter legationem vel ordinationem episcopi ad regiam civitatem vel ad alium quemlibet locum proficiscantur, iubemus eos nullam molestiam aut importunitatem a qualibet persona sustinere, licentia existente his qui obligatos eos putant se habere, postquam ad provinciam revertuntur, convenire

c. XXIV—XXVIII ex B repetit Nomoc.^{4m} XIV tit. 9, 1, summam praestat Nomoc. ib. p. 540 Pitra.
c. XXVI summam Ath. repetit libellus περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 1 p. 191 Heimbach.

XXIV. Si qui autem ex quacumque provincia episcopus vel clericus Constantinopoli inveniatur, et quis actionem contra eum movere voluerit, si quidem litis contestatio in provincia de eadem causa facta est, ibi lis peragatur; sin nondum coepta est, apud solos gloriosissimos praefectos praetorio Orientis vel apud iudices a nobis destinatos iis qui eum conveniunt respondeat.

XXV. Religiosissimi autem apocrisarii cuiuscumque sanctissimae ecclesiae, qui in regia civitate degunt aut ad beatissimos patriarchas aut metropolitanos ab episcopis suis mittuntur, neque pro episcopis suis neque pro negotio ecclesiae suae vel debito publico aut privato actionem ullam vel exactionem subeant, nisi mandatum habeant ab episcopis suis aut oeconomis, ut aliquos convenient: tunc enim solis iis qui ab ipsis conveniuntur facultatem damus, si quam actionem contra ecclesiam aut episcopum habeant, eam adversus illos instituendi. Quodsi etiam in quibusdam causis vel actione se obligaverint eo tempore quo responsa faciunt, de his quoque actiones suscipiant.

XXVI. Si autem episcopi vel clerici pro civitate vel ecclesia sua propter legationem aliquam aut episcopi creationem in regiam civitatem sive in alium quemcumque locum pervenerint, iubemus eos nullum onus aut molestiam ab ulla persona pati, cum liceat iis qui se illos obnoxios habere putant, postquam in

1 in m^g. λθ' copitis numerum notat M (μ' est in B) || αἱ τις δὲ S || εἰ δὲ τις L εἴ τις MB || 2 εὐρεθῆ S || βουληθῆ S B (Nomoc.^{4m}) || 4 τῇ ἐπαρχίᾳ in libro ex τῇ ἰδία ἐπαρχίᾳ corr., τῇ ἰδία πόλει s. v. odd. L || 6 παρὰ — ἐπαρχοῖς) apud gloriosissimum praefectum ε || ὑπάρχοις Nomoc.^m || 8 δικασταῖς MBS⁵ Jul. || τοῖς θεοῖς δικασταῖς L vulg. male interpolatum || αὐτὸν om. S || ἀποκρίνεσθαι S || 11 παρὰ πρὸς S παρὰ (τῶν μητροπολιτῶν) πρὸς et deinde ἢ (πρὸς τοῖς) μητροπολίτας con. Zachoriae; sed traditiam lectionem firmat Jul. || 12 στελλόμενοι om. pr., post πατριάρχας v. 11 suppl. Nomoc.^m || *μηδὲ SL, μήτε — ἐπισκόπων om. MB Nomoc.^m || 13 *μηδὲ ML BS || 14 δημοσιακοῦ Nomoc.^{4m} || 15 ἢ ἀπαίτησιν om. ε || 16 ἢ ἢ καὶ S unus || 17 τοῖς ἐκείνους (om. unus) S || 18 ἐναγωγὴν SLB] ἀγωγὴν M obligationem (i. e. ἐνοχὴν?) ε || 19 ἢ ἢ κατὰ S⁵ || τοῦ (τοῦ om. L⁴) ἐπισκόπου, κατ' αὐτῶν] episcopos eorum ε || 20 ἀγωγῇ MLB] ἀγωγῆς S⁵ || 21 ἐνόχους ποιήσωσιν S ποιήσωσιν ἐνόχους

B^c || κρίσεις L^a || 23 ὑποδέξασθαι S || 24 ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς Nomoc.^m || 25 ἢ — ἐκκλησίας om. L || τινα om S⁵ (Jul.) || 27 ἐκδημήσουσι S

2 in] et in V, om. T¹ || voluerint V noluerit R¹ || 3 quid R¹ || 4 prouintiam T¹ || 6 praefectis V^a || 7 fuerit RT || 8 reddere R || 9 Reuerentissimis V¹ || apocrisarii RV² apocrisariis V¹ aposarii T¹ apofarii, deinde apocripharii T² || cuiusque T || 12 destinati episcopis V episcopis ordinati (ordinari R) RT || 13 ecclesiae causa T || aut privato) a privato R || 14 habuerit V || 15 yconomo RVT² et conomio T¹ || ut] aut T¹ || aliquis conueniat R || 16 illi T¹ || conueniunt T¹ || 19 et om. V || quidam R¹ || 20 fecerit R || 21 suscipiant V] suscipiunt RT suscipiant vulg. || 24 et om. R vulg. || 25 propter] per R¹ || legationem] suam legationem V legationem suam R² || vel] aut R || 29 his] is R¹ || eos om. R || 30 postquam — 614, 1 habere om. T¹

ἐνάγειν αὐτοῖς, οὐδενὸς τοῖς νομίζουσιν ἔχειν αὐτοῖς ἵπενθύνοὺς γινόμενον προκριματος περι χρόνιαν παραγραφὴν διὰ τὸν χρόνον, ὃν ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀποδημίᾳ παρείλησαν.

eos; nullo [in] his qui se putant habere eos faciendo praecudicio de temporalibus praescriptionibus propter tempus, quod in tali causa protraxerant.

CAPUT XXVII.

Εἴ ποτε δὲ αἰτία ἀναφανῆ τοῦ ὑπόμνησιν ἢ ἐκβι-
 βασμὸν προσερχθῆναι ὑπὲρ οἰασθῆποτε χρηματικῆς
 αἰτίας εἴτε δημοσίας εἴτε ἰδιωτικῆς κληρικῶ ἢ μοναχῶ
 ἢ μοναστηρίου ἢ ἀσκητοῦ οἰουδῆποτε μοναστηρίου, καὶ
 μάλιστα γυναικῶν, ὕβρεως χωρὶς καὶ μετὰ τῆς προσ-
 ηκούσης τιμῆς κλενομένη τὴν ὑπόμνησιν καὶ τὸν ἐκ-
 βιβασμὸν γίνεσθαι, μηδεμίαν δὲ μοναστηρίαν ἢ ἀσκη-
 τριαν τοῦ μοναστηρίου ἀφέλκεσθαι, ἀλλ' ἐντολέα ἐξ
 αὐτῶν προβάλλεσθαι τὸν ὑπὲρ τοῦ πράγματος ἀπο-
 κοινοῦμενον. τοῖς δὲ μοναχοῖς ἐξέστω εἴτε δι' ἑαυτῶν
 εἴτε δι' ἐντολέων τὰς ἰδίας ἢ τὰς τοῦ μοναστηρίου
 δικίας πράττειν· εἰδότες τοῦ ταῦτα παραβαίνοντος
 δικαστοῦ ἢ ἐκβιβαστοῦ, ὡς καὶ τῆς ζώνης γυμνωθή-
 σεται καὶ ποιῶν ε' χρυσίου λιτρῶν εἰσπραχθήσεται
 παρὰ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου κόμητος τῶν πριβάτων·
 τοῦ ἐκβιβαστοῦ δηλονότι πρὸς τοῦτοις καὶ βασάνους
 ὑπομένοντος καὶ εἰς ἐξορίαν πεμπομένου. τῶν κατὰ
 τόπον ὀσιωτάτων ἐπισκόπων προνοούτων, ἵνα μη-
 δὲν τούτων ἐναντίον γένηται, ἢ εἴπερ τι ἀμαρτηθῆ,
 ἵνα ἢ εἰρημνῆ ἐκδίκησις προσέλθοι. τοῦ δὲ ἀρχόντος
 τὴν ἐκδίκησιν ἀναβαλλόμενον ἐπιθεῖναι εἰς ἡμετέραν
 εἰδήσιν ὁ ἐπίσκοπος ἀναφερέτω.

5 Si quando autem causa emergerit, ut admonitio
 et executio inferatur pro qualibet pecuniaria causa
 sive publica sive privata clerico aut monacho aut
 monastriacae aut cuiuscumque monasterio maxime femi-
 narum, iubemus sine iniuria et cum competenti hono-
 10 nore admonitionem fieri, non tamen monastriam aut
 ascetrium monasterio abstrahi, sed procuratorem ab
 his ordinari qui pro causa respondeat. Monachis
 autem liceat sive per se sive per procuratorem mon-
 15 asterii causas agere; sciente qui haec praevicatur
 iudice vel executore, quia et cingulo spoliabitur et
 poenam V librarum auri exigitur per magnificentis-
 simum comitem privatarum rerum; executore vide-
 licet super haec et verberando et in exilium diri-
 gendo: locorum sanctissimis episcopis provisuris, ut
 20 nihil his contrarium fiat, aut si aliquid committatur,
 memorata ultio procedat. Iudice vero vindictam
 differente imponere ad nostram scientiam episcopus
 referat.

CAPUT XXVIII.

Σπορτούλων δὲ ὀνόματι πᾶν πρόσωπον ἐν οἰαθή-
 ποτε ἐκκλησιαστικῇ τάξει καταλεγόμενον, καὶ πρὸς

Sportularum vero nomine omnine personam in
 quocumque ecclesiastico officio constitutam, et ad

c. XXVII in. (-- 13 ἀποκρινόμενον) ex S repetit Nomoc. L tit. 33 p. 640 Voell. — Ath. summam prioris partis
 repetunt paratilla Ath. 5 § 2.

c. XXVIII summam Ath. repetunt paratilla Ath. 5 § 2.

provinciam revertent eos convenire, neve ullum iis qui se illos obnoxios habere putant praecudicium fiat
 in temporalis praescriptione propter tempus quod in tali profectione traxerint.

XXVII. Quodsi quando causa emergerit, ut admonitio vel executio de qualicumque pecuniaria
 causa sive publica sive privata afferatur clerico aut monacho aut monachae aut ascetriae cuiuscumque
 monasterii, et maxime mulierum, sine iniuria et cum convenienti honore admonitionem et executionem
 fieri iubemus, nullam vero monacham vel ascetriaam a monasterio detrahi, sed procuratorem ab iis institui
 qui de causa respondeat. Monachis autem liceat sive per se sive per procuratores proprias vel monasterii
 iites agere; sciatque qui haec transgressus sit iudex vel executor, fore ut et cingulo spoliatur et multa quin-
 que librarum auri ab ipso exigatur per magnificentissimum comitem privatarum; atque executor quidem
 praetera tormenta quoque subeat et in exilium mittatur. Sanctissimi autem locorum episcopi provideant,
 ne quid his contrarium fiat, aut si quid commissum sit, ut praedicta vindicta procedat. Quodsi praesens
 vindictam inferre differat, ad notitiam nostram id episcopus referat.

XXVIII. Sportularum autem nomine unamquamque personam in qualicumque ecclesiastico ordine

1 αὐτοῖς — ἔχειν om. B^c, v. μηδενὸς inserto ante γιν-
 μένον || μηδενὸς S || αὐτοῖς ἔχειν Nomoc.^m || 2 ἵπενθύ-
 νους om. ε || περι — 4 παρείλησαν om. S || περι χρο-
 νίαν παραγραφὴν] de temporalibus praescriptionibus ε ||
 3 ἀποδημίᾳ] causa ε || 5 αἰτία LBS ε Iul.] αἰτία τις M ||
 ἀναφανῆ S unus || ἢ] et ε || 7 κληρικῶ ἢ κληρικῶ Νο-
 moc.^m || 8 μοναστηρίου Nomoc.^m μοναστηρίου B^c Nomoc.^d
 μοναστηρίου L || ἢ ἀσκητοῦ om. S ε Iul. || οἰουδῆποτε μο-
 ναστηρίου] aut (vel Iul.) cuiuscumque monasterio ε Iul. ||
 9 καὶ om. Nomoc.^{am} ε || 10 καὶ τὸν ἐκβιβασμὸν om. ε ||
 11 μηδεμίαν δὲ] μὴ μὲντοι S ε Iul. || μοναστηρίαν L^a ||
 12 ἀφέλκεσθαι Nomoc.^m || 13 ἀποκρινόμενον MB^c ἀπο-
 κρινόμενον SLB^f Nomoc.^{am} || 15 δι' ἐντολέων] per pro-
 curatorem ε || τὰς ἰδίας ἢ om. ε || τοῦ om. B^f || 16 εἰς-
 πράττειν Nomoc.^m || 18 λιτρῶν χρυσίου Nomoc.^d || 19
 παρὰ — πριβάτων om. B^f || τῶν πριβάτων] τῶν ἰδι-
 ωτων ML s. v., B^c Nomoc.^{am} || 20 πρὸς τοῦτοις om. B^f ||
 21 τῶν — 24 προσέλθοι om. S || 22 τόπον] τόπων MB^c (ε)
 τὸν τόπον B^f Nomoc.^m || 23 ἐναντία B^f || ἢ — 24 προ-
 ἐλθοι om. B^f || τι] τινη Nomoc.^d || 24 προσέλθῃ B^c || 25
 ἀναβαλλόμενον τὴν ἐκδίκησιν S || 26 ἀναφερέτω] ὁ ἀνα-
 φερέτω (sic) L || 27 σπορτούλων M σπορτούλλων S
 perlique (et sic infra), συνηθειῶν M s. v., B

1 nullo] nullo eos R^a || in del. Beck || qui V¹] quae
 RT que V³ || habere eos Beck (qui add. obligatos) habere
 eis (in ras. V²) libri || praecudicio fatiendo R², fatiendo
 om. R¹ || 3 protraxerant V] protraxerint T vulg. protraxe-
 rit R || 5 ut vulg.] tunc RVT || 6 excusatio R || 7 mo-
 nache T² || aut monasterio V¹ aut monasterio V³ T¹,
 del. T² || 8 cuique R || 10 amonitione T¹ adhomoniti-
 onem R^a || monasteria RT¹ monasterio V || aut assistriam
 (assistria T¹) monasterio (monasteria R^a) RT, om. V ||
 11 procuracione R¹ || 12 qui] quod R || pro om. V || 13
 sive per] sive om. R || sive per] per om. R || monasteriis R¹ ||
 14 scienti R¹ || quam T¹ || haec om. V || praeteruaticatur
 R^a || 15 iudicem R¹ a iudice T^a || executorem R¹ execu-
 tione T¹ || et] in T¹ || cingulos T^a || expoliabitur V ||
 16 V] X V || 17 comitem T¹ || rerum om. R¹ || execu-
 torem VT¹ execut*** R¹ || 18 et RT] etiam V || uerbe-
 ramdo R² uerba**** R¹ uerberamenta T uerba sunt
 inepta V¹ uerba sumpta V³ || dirigendum R¹ VT²
 degendum T¹ || 19 sanctis T || 20 fati (contra fati R^a)
 contrarium R || aut] ut R¹ T || aliqui R¹ || 21 uitio R¹
 T¹ || iudicem RV^a T¹ || 22 differentem imponere R² dif-
 ferente intempore V inferre differentem (differente T²),
 in marg. al. inponere T || 23 referatur V || 27 Sportula-
 rum] de sportularum R¹ || personam om. V¹ || 28 eccle-
 siastico om. T¹

τούτοις διακόμισαν καὶ μοναχὸν καὶ ἀσκήτριαν καὶ μονάστριαν ὑπὲρ πάσης ἐγκληματικῆς καὶ χρηματικῆς αἰτίας, ὅσης ἂν εἴη ποσότιτος, εἴτε ἀπὸ κληρικῶν εἴτε ἀπὸ τῶν ἐν στρατείᾳ καταλεγόμενον ὑπόμνησιν δέξονται. ἢ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει ἢ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐν αἷς διάγουσιν, οὐ πλέον τεσσάρων κεραιῶν δίδονται συγχωροῦμεν. εἰ δὲ τις ἐξ ἡμετέρας κελύσεως ἢ ἀρχοντος ἢ μακαριωτάτου πατριάρχου σταλεῖς ἐκβιβαστῆς εἰς ἄλλας ἐπαρχίας ὑπόμνησιν προσαγαῖοι τινὶ τῶν μνημονευθέντων προσώπων, μὴ περαιτέρω ἐνὸς νομίματος κομίζεσθω. εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ μίας καὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας πολλοὺς ἐκ τῶν μνημονευθέντων προσώπων ὑπόμνησθῆναι συμβαίη, ἐνὸς καὶ μόνου προσώπου ὑπὲρ πάντων σπόροῦλα κομίζεσθαι θεσπίζομεν. ἐπίσκοπος δὲ ὑπὲρ τῶν πραγμάτων τῆς ἰδίας ἐκκλησίας μηδεμίαν μεθόδεον ἢ ὄχλησιν ὑφίστασθω· σπόροῦλα δὲ εἰ ὑπὲρ τῶν ἰδικῶν πραγμάτων ὑπομνησθῆναι, ἀπαιτῆσθαι τὰς ἐνωγάδας δηλαδὴ τὰς κατὰ τῆς ἐκκλησίας προτιθεμένας τῶν οἰκονόμων ὑποδεχομένων, ἢ ἐκείνων οἵτινες ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἰτίᾳ προβλήθειεν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα εἰσπράξαι σπόροῦλα τομῶν ἐν διπλῷ ὅπερ ἔλαβε τῷ ἀπαιτηθέντι προσώπῳ ἀποδοῦναι συνωθεῖσθω, καὶ εἰ μὲν στρατεύεται, καὶ τὴν ζώνην ἀπολλύτω, εἰ δὲ κληρικὸς εἴη, τοῦ κλήρου ἐκβαλέσθω.

25

CAPUT XXIX.

Τοῖς δὲ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ ὑποδιακόνοις καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐν κλήρῳ τεταγμένοις μὴ ἔχουσι γαμετὰς κατὰ τοὺς θεῖους κανόνας ἀπαγορευόμεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν τῶν ἁγίων κανόνων δύναμιν, γυναικὰ τινα ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἐπέισακτον εἶναι, δίχα μὲντοι μητρὸς καὶ θυγατρὸς καὶ ἀδελφῆς

Presbyteris autem et diaconibus et subdiaconibus et omnibus in clero conscriptis non habentibus uxorem secundum sacros canones interdicitur etiam nos secundum sanctorum regularum virtutem mulierem aliquam in propria domo superinductam habere, tamen citra matrem aut sororem aut filiam et alias

c. XXIX ex B repetit Nomoc. d XIV tit. 8, 14; in. (— 616, 1 ἐκφεύγει) et clausulam (616, 12 ἐπίσκοπον . . .) ex S repetit Nomoc. L tit. 28. 27 p. 635. 634 Voell., ex B habet B¹ K 18, 6 p. 435 Zach. — Summam praestat Nomoc. XIV tit. 8, 14.

constitutam, ac praeterea diaconissam et monachum et ascettriam et monacham pro omni criminali et pecuniaria causa, cuiuscumque sit quantitatis, sive a clerico sive ab aliquo in militia constituto admonitione petiti sint, sive in regia civitate sive in provinciis in quibus degunt, non plus quam quattuor siliquas dare permittimus. Si quis autem ex iussione nostra sive praesidis sive beatissimi patriarchae executor missus in alias provincias alicui ex memoratis personis admonitionem obtulerit, ne ultra solidum unum accipiat. Sed etiam si forte de una eademque causa plures ex memoratis personis admoniti sint, ut unius solius personae pro omnibus sportulas accipiat sancimus. Episcopus autem pro rebus ecclesiae suae nullam executionem aut molestiam subeat; sportulae vero, si de propriis causis admonitus sit, ab eo exigantur: ut scilicet actiones quae contra ecclesias instituuntur oeconomis suscipiant, vel illi qui ad eam causam constituti sunt. Qui vero adversus haec sportulas exigere ausus sit, in duplum quod accepit personae a qua exactae sunt reddere compellatur, et si quidem militat, etiam cingulum amittat, sin clericus sit, e clero expellatur.

XXIX. Presbyteris autem et diaconis et subdiaconis et ceteris omnibus in clero constitutis uxores non habentibus secundum sacros canones nos quoque interdicitur secundum sanctorum canonum vim, ne quam mulierem in domo sua extrinsecus introductam habeant, excepta tamen matre et filia et sorore et

1 καὶ ἀσκήτριαν καὶ μονάστριαν] aut ascettriam aut monastriam ε || 2 καὶ] ἢ B || 3 ὀπόσης S || 5 ἢ om. S || ἐν τῇ — ἐπαρχίαις om. B¹ || 6 sq. συγχωροῦμεν δίδονται B¹ || 7 τις M L B] om. S ε Iul. || 8 ἢ ἀπὸ ἀρχοντος S aut ad iudicem ε || μακαριωτάτου πατριάρχου L B] τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου M ἐκ τοῦ (τοῦ om. codd. duo) μακαριωτάτου πατριάρχου S ad beatissimam ascettriam ε || στυλῆ S || 9 εἰς] ἐπ' S || ἄλλας ἐπαρχίας] aliam provinciam ε || προσάγων S || 11 ἐνὸς om. ε Iul. || δὲ καὶ] καὶ om. L || 14 σπόροῦλλα M, συνηθείας (et sic infra) B || κομίζεσθαι M L B] δίδοσθαι S (Iul.) || 15 δε] enim ε || 16 ἐνόχλησιν S || 17 δε om. Nomoc. d^m || εἰ S (Ath. Theod. Nomoc. XIV tit.) μηδὲ εἰ (δὲ εἰ odd. s. v. in litura L, εἰ om. Nomoc. d^m), M L B (Iul.) tam ontiqua quom manifesta interpolatione || ὑπὲρ τῶν ἰδικῶν] pro talibus ε || πραγμάτων om. B || 18 ἀγωγὰς S || 19 κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν S (Iul. v. l.) || 21 σπόροῦλα s. v. συνηθείας L || 24 καὶ om. Nomoc. d || τοῦ κλήρου om. B¹ || 25 ἐκβαλέσθω M || 26 μὲ nota copitis in mg. M (μὲ est in B) || 27 πᾶσι om. Iul., τοῖς ἄλλοις om. S ε || ἐν τῷ κλήρῳ B^c || καταλεγόμενοις μὴ (καὶ μὴ v. l.) S || 28 γαμετὰς] uxorem ε || 29 ὑμεῖς M || ἁγίων] θεῶν B¹ || 31 μὲντοι M L B S] μὲν τῆς Nomoc. d

1 aut sistriam R V et aut assisteria T¹ || aut monasteria T¹, om. R V || 2 pecunia V || causa odd. vulg. || 3 si uero a clerico R¹ || 5 quibus] in quibus Beck || 6 deget T¹ || nō R¹ non R³ nec vulg. || siquas T¹ filii quas R¹ || 7 nostra ex V || 8 beatissima R¹ V¹ || asistriam (sistriam R²) missus R² V³ sistria rea missus R¹ V¹ sistiere amissus T¹ assistriam remissus T² || alias provincias T vulg. || 9 moratarum V || 10 solidum R¹ T¹ unum solidum V T² vulg. sol. unum R schol. || 11 una pro R¹ || multis R¹ T || 12 personis] causis personis R¹ || ammoneri V amm*** R¹ ante mori T || contigerit T || 13 prae V || dari R || 14 enim] vero vulg. || suae ecclesiae] siue ex rebus R || 15 molestiam T¹ || sportulas R¹ || vero si] nomine si T² set V || 16 amoneatur T admeoneat V² || exigatur Beck] exactor libri || 17 ecclesias T || econoniis R¹ ycononiis R² || 18 illis vulg.] aliis (om. T¹) libri || 19 vero om. R¹ || hoc? T¹ || sportulas exigere T², exigere om. T¹ || praesumpserint V || 20 que T¹ || accepit T¹ || credere T¹ || 21 compellantur V || militat et perdat VT || 27 et om. T¹ || uxores T || 28 sacras V || 29 sacrarum T || mulierum VT¹ || 30 propriam domum T || superinductum R¹ || 31 tamen] tum R¹, del. R² || matrem] in matrem R¹

καὶ τῶν ἄλλων προσώπων, ἅτινα πᾶσαν ὑπόψιαν ἐκφεύγει. εἰ τις δὲ παρὰ ταύτην τὴν παραφυλακὴν γυναικα ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ σχῆ, ἥτις δύναται αὐτῷ ὑποψίαν ἐπάγειν, καὶ ἀπαξ καὶ δις ἢ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἢ ὑπὸ τῶν ἰδίων συγκληρικῶν ὑπομνησθεῖς, ὥστε μετὰ τοιαύτης γυναικὸς μὴ οἰκεῖν, ἐκβαλεῖν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου μὴ φεληση, ἢ κατηγοροῦν φαινόμενου ἀποδειχθῆ ἄσέμνως μετὰ τοιαύτης γυναικὸς ἀναστρέφεται, τηλικαῦτα ὁ ἐπίσκοπος αὐτοῦ κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τοῦ κλήρου αὐτὸν ἐκβαλλέτω. τῆ βουλῆ τῆς πόλεως ἢς κληρικὸς ἦν παραδοθῆσόμενον. Ἐπίσκοπον δὲ μηδεμίαν παντελῶς γυναικα ἔχειν ἢ μετ' αὐτῆς οἰκεῖν συγχωροῦμεν. εἰ δὲ ἀποδειχθῆι τοῦτο μηδαμῶς παραφυλάξας, τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβαλλέσθω· αὐτὸς γὰρ ἐαντὸν ἀνάξιον δεῖκνυσι 15 τῆς ἱερωσύνης.

personas, quae omnem suspicionem effugiunt. Si quis autem absque hac observatione mulierem in sua domo habet quae potest ei suspicionem inferre, et semel et secundo a suo episcopo aut a suis clericis admonitus, ne cum tali muliere habitaret, eicere eam de sua domo noluerit, aut accusatore apparente probetur inhoneste cum muliere conversari, tunc episcopus eius secundum ecclesiasticos canones clero eum amoveat curiae civilis cuius clericus erat tradendum. Episcopum vero nullam penitus mulierem habere aut cum ea habitare permittimus. Si autem probetur hoc nequaquam custodiens, episcopatu proiciatur: ipse enim se indignum ostendit sacerdotio.

CAPUT XXX.

Διακόνισσαν δὲ οὐδενὶ τρόπῳ μετὰ ἀνδρός, ἐξ οὗ δύναται ἄσέμνον βίον ἀναφύεσθαι ὑπόψια, οἰκεῖν συγχωροῦμεν. εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλάξει, ὁ ἱερεὺς ὅφ' ὃν τέτακται ὑπομνησκέτω ταύτην, ἵνα πᾶσι 20 τρόποις τὸν τοιοῦτον ἀνδρα ἐκβάλῃ τοῦ ἰδίου οἴκου. εἰ δὲ τοῦτο ὑπέροθηται προῖξαι, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἰδίων διαρτίων ἀλλοτριουμένη ἐν μοναστηρίῳ παραδίδόσθω, κακεῖ πάντα τὸν τῆς ἰδίας ζωῆς χρόνον διατελείτω· τῶν πραγμάτων αὐτῆς, εἰ 25 μὲν πῦδας ἔχει, μετὰ αὐτῆς κακεῖνων κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν προσώπων διαιρουμένων, ἵνα τὸ ἀρμόζον τῆ αὐτῆ γυναικὶ μέρος τὸ μοναστήριον λαμβάνον ταύτην ἀποτρέφοι· εἰ δὲ μὴ ἔχει πῦδας, πᾶσα ἡ αὐτῆς περιουσία μετὰ τῶν μοναστηρίων ὅπου ἐμβάλλεται καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐν ἢ πρότερον ἐτέτακτο ἐξ ἴσης μοίρας διαιρεῖσθω.

Diaconissam vero nullo modo cum viro, ex quo potest inhonestae vitae emergere suspicio, habitare permittimus. Si vero haec non observet, sacerdos sub quo subiacet admonet eam, ut omnibus modis talem virum eiciat sua domo. Si vero hoc distulerit agere, ecclesiastico ministerio et propriis emolumentis alienata monasterio tradatur, et ibi omni suae vitae tempore degat: rebus eius, si quidem filios habeat, inter se et illos secundum numerum personarum dividendis, ut competentem ipsi mulieri partem monasterium accipiens eam alat; si autem non habuerit filios, omnis eius substantia inter monasterium, ubi immittitur, et ecclesiam, in qua prius erat constituta, ex aequa portione dividatur.

CAPUT XXXI.

Εἴ τις τῶν θείων μυστηρίων ἢ τῶν ἄλλων ἁγίων λειτουργιῶν ἐπιτελουμένων ἐν ἁγία εἰσελθὼν ἐκκλη-

Si quis cum sacra mysteria aut alia sancta ministeria celebrantur, in sanctam ingrediens ecclesiam

c. XXX ex B habent B¹ K 18, 7 p. 435 Zach. et Nomoc.⁴ XIV tit. 8, 14. — Summa extat Nomoc. ib.; Ath. summam repetunt paratitla Ath. 9 § 1. 2 § 2.

c. XXXI (— 617, 10 ὑπομνήρη) habet Epanagoge 9, 17; ex S repetit Nomoc. L tit. 20 p. 628 Voell.

ceteris personis, quae omnem suspicionem effugiunt. Si quis vero contra hanc observationem mulierem in domo sua habeat, quae ei suspicionem adferre possit, et semel atque iterum aut ab episcopo suo aut a conclericis suis admonitus, ne cum tali muliere habitet, expellere eam domo sua noluerit, aut cum accusator existerit inhoneste cum tali muliere versari convictus sit, tunc episcopus eius secundum ecclesiasticos canones clero eum repellat, curiae civilis in qua clericus erat tradendum. Episcopo autem nullam omnino mulierem habere aut cum muliere habitare permittimus. Quodsi id nequaquam observasse probatus sit, episcopatu deiciatur: ipse enim sacerdotio sese indignum ostendit.

XXX. Diaconissam autem nullo modo cum viro, ex quo inhonestae vitae suspicio oriri possit, habitare permittimus. Si autem haec non observaverit, sacerdos cui subiecta est eam admonet, ut omnibus modis talem virum e domo sua eiciat. Quodsi id facere distulerit, ecclesiastico ministerio et emolumentis suis privata monasterio tradatur, ibique omne vitae suae tempus peragat; res autem eius, si quidem liberos habeat, inter ipsam et illos secundum numerum personarum dividantur, ut partem quae mulieri competit monasterium accipiat eamque alat; sin non habeat liberos, tota eius substantia inter monasterium, in quod immittitur, et ecclesiam, in qua prius constituta erat, aequa portione dividatur.

XXXI. Si quis, cum sacra mysteria vel alia sancta ministeria celebrantur, sanctam ecclesiam in-

1 ἐκφεύγει L || 2 εἰ δὲ τις S || φυλακὴν M^a || 3 εἴ τις M || 4 ἐπαγαγεῖν S || ἢ ὅμ. ε || ἀπὸ S || 5 ἀπὸ SL || 6 ὥστε μὴ μετὰ τῆς τοιαύτης γυναικὸς, om. v. μὴ οἰκεῖν — 8 γυναικὸς Nomoc.⁴ || 7 ἐκ om. S || μὴ] οὐ B¹ || φεληση L] φελησοι MBS || 8 τοιαύτης M] τῆς τοιαύτης SLB, om. ε || 11 τῆ βουλῆ — παραδοθῆσόμενον om. B || 13 μετὰ ταύτης S plerique || 14 φυλάξας B^c || 15 sq. αὐτὸς — ἱερωσύνης om. S || δεικνυσι ἀνάξιον B^c || 18 ἀναφύεσθαι LB¹ Nomoc.⁴ || 19 παραφυλάξαι S Nomoc.⁴ φυλάξει B^c φυλάξῃ B¹ || 20 ὅφ' οὐ Nomoc.⁴ || αὐτῆν ἄπιστι (om. ἵνα) S || 21 ἐκβάλῃ (ante τὸν τοιοῦτον coll. B^c) MB¹ ἐκβάλλοι L ἐκβάλλειν S || τοῦ] ἐκ τοῦ B¹ || 22 τοῦτο εἰ προῖξαι om. S || 23 ἀλλοτριουμένη τῷ μοναστηρίῳ παραδίδότω S || 28 μέρος om. B^c || 29 ἀποτρέφῃ SB^c, B¹ v. l. || ἐξῆ B¹ v. l. || αὐτῆς ἢ Nomoc.⁴ || 30 ὅπου] ἐν ᾧ B¹ v. l. || 31 τέτακται S plerique

1 suspicionem — 7 cum mu] scr. R² in ras. 4 v. || si quis absque autem V², si quis ..... observatione es..... V¹ || 2 observatore R || 3 sua om. V || 5 nec V¹ || 6 eam de] eadem V¹ || suo VT¹ || accusatione V accusato T² || apparente] aut apparente T¹ || 9 clero] a clero R³ || admoueat T admonet R¹ || 10 * tradendo (trahendo T¹) libri || episcopus R¹ || 12 hoc probetur R || episcopatum V || 13 ipsi V¹ || ostendit] ostendit se V¹ || 17 diaconissa R¹ || 18 honestate R¹ T¹ inhonestate R² honeste R³ T² || suseipicio R¹ || 19 hoc VT || 21 haec V || 22 agere — 26 mulieri par] scr. R² in ras. 3 v. || 23 monasterio RT¹ || uite sue V || 25 habet R || se et om T¹ || 27 alat vulg.] agat RVT || 28 inter] in VT¹ || 29 ubi om. V || immittitur V] mittitur RT vulg. || ecclesia V || 30 statuta R || diuidetur R || 33 aut alia sancta misteria V¹ T, del. V², om. R || 34 celebretur T] ingrediens ecclesiam V] egrediens ecclesiam T ecclesiam ingrediens R vulg.

σία ἢ τῶ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς κληρικοῖς ἢ τοῖς ἄλλοις ὑπερέτασ τῆς ἐκκλησίας ὕβρεώς τι ἐπαγάγοι, κελεύομεν τοῦτον βασάνους ὑπομείναι καὶ εἰς ἐξορίαν πεμφθῆναι· εἰ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ θεία μυστήρια καὶ τὰς θείας λειτουργίας ταραξεί ἢ ἐπιτελεῖσθαι κωλύσει, 5 κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι. τοῦτον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ταῖς λιταῖς ἐν αἷς ἢ ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ εὐρίσκονται φυλαττομένον, ἵνα εἰ μὲν ὕβριν μόνον ποιήσει, βασάνους καὶ ἐξορία παραδοθῆ, εἰ δὲ καὶ τὴν λιτὴν διασκedaσει, κεφαλικὸν κίνδυνον ὑπομένει. καὶ ταῦτα διεκδικεῖν κελεύομεν οὐ μόνον τοὺς πολιτικούς, ἀλλὰ καὶ 10 τοὺς στρατιωτικούς ἀρχοντας.

CAPUT XXXII.

Πᾶσι δὲ τοῖς λαϊκοῖς ἀπαγορευόμεν λιτὰς ποιεῖν δίχα τῶν ὁσιωτάτων τῶν τόπων ἐπισκόπων καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῖς ἐλαβεστάτων κληρικῶν· ποία γὰρ ἐστὶ 15 λιτή, ἐν ἣ ἱεροῖς οὐκ εὐρίσκονται καὶ τὰς συνήθεις προΐουσι εὐχάς; ἀλλὰ καὶ τοὺς τιμίους σταυρούς, μεθ' ὧν ἐν ταῖς λιταῖς ἐξέρχονται, μὴ ἀλλαχόσε πληρὴ εἰ μὴ ἐν εὐαγέσι τόποις ἀποτιθεῖσθαι· καὶ εἰ ποτε χρεία καλέσει τοῦ λιτὰς ἐπιτελεῖσθαι, τότε μόνον τοὺς αὐ- 20 τοὺς ἁγίους σταυρούς λαμβάνειν τοὺς εἰωθότας αὐτοὺς βαστάζειν, καὶ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν κληρικῶν τὰς λιτὰς ἐπιτελεῖσθαι. Ταῦτα παραφυλαττόντων τῶν ὁσιωτάτων τῶν τόπων ἐπισκόπων καὶ τῶν αὐτῶν κληρικῶν καὶ τῶν κατὰ τόπον ἀρχόντων. εἰ 25 δὲ τις ἐν τούτῳ τῶ κεφαλαίῳ τὴν τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμον δόξαμιν ἢ παραβῆ ἢ μὴ ἐκδικήσῃ, τὰς εἰρημέναις ποινὰς ὑποστήσεται.

CAPUT XXXIII.

Ἐπόλοιπον ἡμῶν ἐστὶ καὶ περὶ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐλαβεστάτων μοναχῶν διατυπῶσαι. 30

c. XXXII (— 23 ἐπιτελεῖσθαι) habet Eranagoge 9, 18; initium tantum (— 16 εὐρίσκονται) exhibet S indeque Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 9 p. 662 Voell.

c. XXXIII. XXXIV ex S repetit Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 20 p. 671 Voell.; c. XXXIV ex B repetit Nomoc. ^{am} XIV tit. 11, 3. — Summam habet Nomoc. XIV tit. 11, 3.

gressus aut episcopo aut clericis aut ceteris ecclesiae ministris iniuriam aliquam intulerit, iubemus eum tormentis subici et in exilium mitti; si autem etiam ipsa sacra mysteria et sacra ministeria conturbaverit vel quominus celebrentur prohibuerit, capitali supplicio afficiatur. Atque hoc ipsum etiam in letaniis, in quibus vel episcopi vel clerici reperiantur, observetur, ut si quidem iniuriam solum fecerit, tormentis et exilio tradatur, sin etiam letaniam concusserit, capitis periculum subeat. Et haec non solum civiles, sed etiam militares magistratus vindicare iubemus.

XXXII. Omnes autem laicos velamus letanias facere sine sanctissimis locorum episcopis et religiosissimis qui sub iis sunt clericis: qualis enim letania est, in qua sacerdotes non reperiantur nec solitas preces faciant? Sed etiam venerabiles cruces, cum quibus in letaniis incedunt, non alibi nisi in religiosis locis reponantur; et si quando necessitas postulet ut letaniae celebrentur, tum demum easdem sanctas cruces hic accipiant qui eas portare solent, et cum episcopo et clericis letaniae celebrentur. Atque haec sanctissimi locorum episcopi eorumque clerici et magistratus cuiusque loci observent. Si quis autem in hoc capite praesentis legis nostrae vim vel transgressus sit vel non vindicaverit, praedictis poenis subicietur.

XXXIII. Reliquum nobis est, ut etiam de venerabilibus monasteriis et religiosissimis monachis statuamus.

1 ἢ τῶ] ἢ om. ε || 2 ἐπάγοι Eran. ἐπαγάγη B || 3 ὑπομείναι SB Eran.] ὑπομένειν ML || 4 αὐτὰ] haec (i. e. ταῦτα?) ε || 5 ταραξεί S] ταραξί MLB Eran., S unus || ἐπιτελεῖσθαι L || κωλύσει MLB, Sv. l.] κωλύσει Sv. l., Bf Eran. || 6 τιμωρεῖσθαι Bc Eran. || τούτον — 10 ὑπομένει om. S || τοῦ αὐτοῦ Bf || 7 ἢ ἐπίσκοποι MB] οἱ ἐπίσκοποι L vulg., ἢ om. Eran. ε Sul. || 8 ποιήσῃ B || 9 διασκedaσει Bc διασκedaση Bf || 10 ὑπομείνη Eran. || ταῦτα om. ε || 11 μόνους S plerique || 13 δὲ om. Bf Eran. || 14 τῶν τόπων om. B Eran. ε, S unus || καὶ] ἢ Sunus || καὶ τῶν — 24 ἐπισκόπων om. L errore propter homoeoteleuton commisso || 16 οὐκ] μὴ Bf || 17 ποιῶσιν] οὐ τελῶσιν Eran. || 18 εἰ μὴ om. Bc || 20 *καλέσει libri || 21 αὐτοὺς βαστάζειν] φέρειν αὐτοὺς Eran. || 24 τῶν τόπων ὁσιωτάτων (ὁσιωτάτων om. Bf) ἐπισκόπων B || καὶ] aut etiam (i. e. ἢ καὶ) ε || 25 κατὰ τὸν τόπον LBc per loca ε || 27 ἡμῶν om. Bf || ἐκδικήσει M διεκδικήσει Bc διεκδικήσῃ Bf || 28 ποινὰς om. M || 29 sq. c. XXXIII om. ε || 30 καὶ τῶν L || μοναχῶν] κληρικῶν καὶ μοναχῶν Sv. l.

1 ministeriis aliis V aliis ministris (ministeriis T¹) T || iniuriam VT¹ vulg. || 2 aliquam V vulg. || ubera T¹ || 3 et in] aut in VT aut etiam in R || hic R || 4 et sacra

II.

episcopo aut clericis aut ministris aliis ecclesiae iniuriae aliquid inferat, iubemus hunc verbera sustinere et in exilium mitti. Si vero et haec sacra mysteria (et sacra ministeria) conturbaverit aut celebrari prohibuerit, capitaliter puniatur. Hoc ipso et in letaniis in quibus episcopi aut clerici reperiantur custodiendo; et si quidem iniuriam solum fecerit, verberibus exilioque tradatur, si vero etiam letaniam concusserit, capitale periculum sustinebit. Et vindicare iubemus non solum civiles, sed etiam militares iudices.

Omnibus autem laicis interdiciamus letanias facere sine sanctissimis episcopis et qui sub eis sunt reverentissimis clericis: qualiter enim est letania, in qua sacerdotes non inveniuntur et sollemnes faciunt orationes? Sed etiam honorandas cruces, cum quibus in letaniis ingrediantur, non alibi nisi in venerabilibus locis reponi, et si quando opus vocaverit ad letanias celebrandas, tunc solum ipsas sanctas cruces accipere eos qui consuevit eas portare solent, et cum episcopo et clericis letanias celebrari. Haec custodientibus sanctissimis locorum episcopis aut etiam eorum clericis et per loca iudicibus. Si quis autem in hoc capitulo praesentis nostrae legis virtutem aut transcendit aut non vindicaverit, praedictas poenas patietur.

[De monasteriorum et reverentissimorum monachorum dispositione.]

c. XXXII (— 23 ἐπιτελεῖσθαι) habet Eranagoge 9, 18; initium tantum (— 16 εὐρίσκονται) exhibet S indeque Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 9 p. 662 Voell.

c. XXXIII. XXXIV ex S repetit Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 20 p. 671 Voell.; c. XXXIV ex B repetit Nomoc. ^{am} XIV tit. 11, 3. — Summam habet Nomoc. XIV tit. 11, 3.

gressus aut episcopo aut clericis aut ceteris ecclesiae ministris iniuriam aliquam intulerit, iubemus eum tormentis subici et in exilium mitti; si autem etiam ipsa sacra mysteria et sacra ministeria conturbaverit vel quominus celebrentur prohibuerit, capitali supplicio afficiatur. Atque hoc ipsum etiam in letaniis, in quibus vel episcopi vel clerici reperiantur, observetur, ut si quidem iniuriam solum fecerit, tormentis et exilio tradatur, sin etiam letaniam concusserit, capitis periculum subeat. Et haec non solum civiles, sed etiam militares magistratus vindicare iubemus.

XXXII. Omnes autem laicos velamus letanias facere sine sanctissimis locorum episcopis et religiosissimis qui sub iis sunt clericis: qualis enim letania est, in qua sacerdotes non reperiantur nec solitas preces faciant? Sed etiam venerabiles cruces, cum quibus in letaniis incedunt, non alibi nisi in religiosis locis reponantur; et si quando necessitas postulet ut letaniae celebrentur, tum demum easdem sanctas cruces hic accipiant qui eas portare solent, et cum episcopo et clericis letaniae celebrentur. Atque haec sanctissimi locorum episcopi eorumque clerici et magistratus cuiusque loci observent. Si quis autem in hoc capite praesentis legis nostrae vim vel transgressus sit vel non vindicaverit, praedictis poenis subicietur.

XXXIII. Reliquum nobis est, ut etiam de venerabilibus monasteriis et religiosissimis monachis statuamus.

1 ἢ τῶ] ἢ om. ε || 2 ἐπάγοι Eran. ἐπαγάγη B || 3 ὑπομείναι SB Eran.] ὑπομένειν ML || 4 αὐτὰ] haec (i. e. ταῦτα?) ε || 5 ταραξεί S] ταραξί MLB Eran., S unus || ἐπιτελεῖσθαι L || κωλύσει MLB, Sv. l.] κωλύσει Sv. l., Bf Eran. || 6 τιμωρεῖσθαι Bc Eran. || τούτον — 10 ὑπομένει om. S || τοῦ αὐτοῦ Bf || 7 ἢ ἐπίσκοποι MB] οἱ ἐπίσκοποι L vulg., ἢ om. Eran. ε Sul. || 8 ποιήσῃ B || 9 διασκedaσει Bc διασκedaση Bf || 10 ὑπομείνη Eran. || ταῦτα om. ε || 11 μόνους S plerique || 13 δὲ om. Bf Eran. || 14 τῶν τόπων om. B Eran. ε, S unus || καὶ] ἢ Sunus || καὶ τῶν — 24 ἐπισκόπων om. L errore propter homoeoteleuton commisso || 16 οὐκ] μὴ Bf || 17 ποιῶσιν] οὐ τελῶσιν Eran. || 18 εἰ μὴ om. Bc || 20 *καλέσει libri || 21 αὐτοὺς βαστάζειν] φέρειν αὐτοὺς Eran. || 24 τῶν τόπων ὁσιωτάτων (ὁσιωτάτων om. Bf) ἐπισκόπων B || καὶ] aut etiam (i. e. ἢ καὶ) ε || 25 κατὰ τὸν τόπον LBc per loca ε || 27 ἡμῶν om. Bf || ἐκδικήσει M διεκδικήσει Bc διεκδικήσῃ Bf || 28 ποινὰς om. M || 29 sq. c. XXXIII om. ε || 30 καὶ τῶν L || μοναχῶν] κληρικῶν καὶ μοναχῶν Sv. l.

1 ministeriis aliis V aliis ministris (ministeriis T¹) T || iniuriam VT¹ vulg. || 2 aliquam V vulg. || ubera T¹ || 3 et in] aut in VT aut etiam in R || hic R || 4 et sacra

78

CAPUT XXXIV.

Κελεύομεν τοίνυν τὸν ἀββᾶν ἢ τὸν ἀρχιμανδρίτην ἐν ἐκάστῳ μοναστηρίῳ προβάλλεσθαι μὴ πάντως κατὰ τοὺς βαθμοὺς τῶν μοναχῶν, ἀλλ' ὅν πάντες οἱ μοναχοὶ ἢ οἱ καλλίονος ὑπολήψεως ὄντες ἐπιλέγονται, ἀπὸ τῶν ἀγίων εὐαγγελίων λέγοντες, ὡς οὐδὲ διὰ φιλίαν ἢ δι' ἄλλην οἰανδήποτε χάριν, ἀλλὰ γινώσκοντες αὐτὸν καὶ τῇ πίστει ὁρθὸν καὶ τῷ βίῳ σώφρονα καὶ τῆς διοικήσεως ἄξιον καὶ δυνάμενον τῆν τῶν μοναχῶν ἐπιστήμην καὶ πᾶσαν τῆν τοῦ μοναστηρίου κατάστασιν χρησίμως φυλάξαι αὐτὸν ἐπέλεξαν τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου ὅφ' ὃν τὸ μοναστήριον τέτακται τὸν οὕτως ἐπιλεγόμενον πᾶσι τρόποις ἡγούμενον προβαλλόμενον. ταῦτα δὲ πάντα τὰ παρ' ἡμῶν διατυπωθέντα διὰ τῆν προβολὴν τῶν ἡγουμένων κρατεῖν παρακελεύομεθα καὶ ἐπὶ τοῖς εὐαγέσι τῶν γυναικῶν μοναστηρίοις καὶ ἀσκητηρίοις.

Iubemus igitur abbatem aut archimandritam in unoquoque monasterio ordinari non omnino secundum gradum monachorum, sed omnes monachi melioris opinionis existentes eligant, propositis sanctis evangelis dicentes, quia neque propter amicitiam aut aliam quamlibet gratiam, sed scientes eum et fide rectum et vita castum et gubernatione dignum et qui possit monachorum disciplinam et omnem monasterii statum utiliter custodire eum elegerunt; sanctissimum autem episcopum, sub quo monasterium constitutum est, eum qui ita electus est omnibus modis abbatem ordinare. Haec autem omnia quae a nobis disposita sunt propter ordinationem abbatum valere praecipimus et in venerabilibus feminarum monasteriis et asceteriis.

CAPUT XXXV.

Εἴ τις δὲ εἰς μοναχικὸν βίον ἐλθεῖν βουληθεῖη, κελεύομεν, ἵνα εἰ μὲν γνώριμός ἐστιν ὅτι οὐδεμιᾷ τύχῃ ὑπόκειται, ὃ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου ὅτε συνῖδοι τὸ σχῆμα αὐτῷ παράσχοι, εἰ δὲ μὴ γνωρίζεται εἰ οἰαδήποτε ὑπόκειται τύχῃ, ἐντὸς τριῶν ἐνιαυτῶν μὴ λαμβάνειν αὐτὸν τὸ σχῆμα τὸ μοναχικόν, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ εἰρημένου χρόνου ἀποπειράσθω τῆς τούτου ἀναστροφῆς ὃ τοῦ μοναστηρίου ἡγούμενος. καὶ εἰ ἐντὸς τριετίας ἀναφῆ τις λέγων ἢ δοῦλον ἢ κολωνόν ἢ ἐναπόγραρον ἴδιον τούτου εἶναι, ἢ καὶ ὡς φέροντα τῆν γεωργίαν ἢ ὡς τι κτείναντα ἢ διὰ τι πταῖσμα εἰς τὸ μοναστήριον αὐτὸν εἰσεληλυθέναι, καὶ ταῦτα ἀποδείξει, τῷ ἰδίῳ δεσπότη τούτου ἀποκαθίστασθαι μετὰ τῶν πραγμάτων ἅπερ δεχθεῖη εἰς τὸ 30

Si quis autem ad monachicam vitam venire voluerit, iuhemus, si quidem notus est quia nullae fortunae subiacet, abbas monasterii si perspexerit, schema ei praebeat. Si vero non cognoscitur aut cuiuslibet fortunae subiacet, intra tres annos non accipere eum schema monachicum, et intra memoratum tempus experiat huius conversationem monasterii praesul. Et si intra triennium emerit aliquis dicens aut servum aut colonum aut adscripticium suum hunc esse, aut etiam tamquam fugientem agriculturam aut quasi aliquid rapientem aut propter aliquam culpam in monasterium eum ingressum, proprio domino hunc restitui cum rebus quas probatur

Ante c. XXXIV in L inseritur novellae V c. 1 (ubi vid.) ex B 4, 1, 1, ubi idem caput praecedat huius novellae c. 34—44.

Ex B c. XXXIV—XLIII paucis mutatis habet Ecloga Bas. lib. I—X, c. XXXV—XL Nomoc.^{am} XIV tit. 11, 1; argumenta c. XXXIV—XLI refert B^s M 17, 2 p. 507 Zach., c. XXXV—XL Nomoc. XIV tit. 11, 1.

c. XXXV ex B repetit Nomoc.^{am} XIV tit. 9, 32. Initium tantum integrum (— 22 τὸ μοναχικὸν σχῆμα), reliquorum brevis epitome est in S indeque in Nomoc. L tit. 33 p. 639 Voell. — Summas praestant Nomoc. XIV tit. 11, 3, Pop. 26, 12; Ath. summam repetunt paratitla Ath. 18 §1.

XXXIV. Iubemus igitur abbatem vel archimandritam in singulis monasteriis non omnino secundum gradum monachorum creari, sed quem cuncti monachi vel qui melioris existimationis sunt elegerint, propositis sanctis evangelis dicentes se non propter amicitiam vel aliam ullam gratiam, sed quod sciant esse eum et fidei rectae et vitae castae et administratione dignum et qui possit monachorum disciplinam omnemque monasterii statum utiliter custodire, eum elegisse; atque sanctissimus episcopus, sub quo monasterium constitutum est, eum qui ita electus est omnibus modis abbatem creet. Haec autem omnia quae a nobis statuta sunt de creatione abbatum, etiam in venerabilibus feminarum monasteriis et asceteriis valere iubemus.

XXXV. Si quis autem ad monachicam vitam se conferre voluerit, iubemus, si quidem cognitum sit eum nulli conditioni subiectum esse, praesulem monasterii, cum ei visum sit, habitum illi praestare. Sin autem cognitum non est, num ulli conditioni subiectus sit, per tres annos non accipere eum habitum monachicum, sed intra praedictum tempus praesulem monasterii vitam eius experiri. Et si quis intra triennium extiterit qui dicat eum vel servum vel colonum vel adscripticium suum esse, vel etiam cum agriculturam fugerit vel cum quid furatus sit vel propter delictum aliquod monasterium eum intrasse, eaque comprobata sint, domino suo ille restituatur una cum rebus quas in monasterium introduxisse probatus

1 τοίνυν] δὲ LB || ἀββᾶν M ἀβᾶν B' ἀβᾶν L || 2 ἐν MS] τοὺς ἐν LB || 3 τοὺς βαθμοὺς] gradum ε || μοναχῶν] ἀλλὰ κατὰ τὰς πράξεις add. L (ex Theod., ut vid.) || ὅν om. ε || 4 ἢ] καὶ Ecl., om. ε || ἐπιλέγονται Ecl. || 5 λέγοντες ante προκειμένων coll. Nomoc.^{am}, om. Ecl. || οὐδὲ MB^c || οὐ LB' Ecl. Nomoc.^{am} Jul. || 6 δι' om. LB^c (Jul.) || χάριν] σχέσιν B' || 7 τὸν βίον Nomoc.^{am} || 10 χρησίμως om. B' || 15 τοῖς τῶν γυναικῶν εὐαγέσι S || 17 μοναστικὸν B' || 18 εἰ om. Nomoc.^m 9, 32 || γνώριμος] δηλός S κληρικὸς Nomoc.^a 9, 32 || μηδεμιᾷ Ecl. || 19 τύχῃ] τύχῃ δουλικῇ L || 20 συνῖδοι S v. l. || παράσχη Ecl. Nomoc.^a 9, 32 || γνωρίζεται S perique || 21 εἰ B' Nomoc.^m 9, 32 || ἢ Ecl. ε ἐν Nomoc.^m 11, 1, om. MLS || ὑποκειμένος S unus || 22 λαβεῖν Nomoc.^m 9, 32 || τὸ μοναχικὸν σχῆμα S Nomoc.^{am} 9, 32 || 23 ἐκτὸς Nomoc.^m 9, 32 || 24 αὐτοῦ Ecl. || 25 τις om. B' || κολωνόν] μισθωτὸν LB Nomoc.^{am} 11, 1; a. v. ἦτοι μισθωτὸν M || 26 τούτου ἴδιον Nomoc.^{am} 9, 32 || 27 γεωργικῆν Ecl. || 28 πταῖσ (sic) L¹ || καὶ ταῦτα ἀποδείξει om. ε || 30 ἅπερ] τῶν ὄντων B'

2 non omnino V² in ras. 4 lit., non ideo R¹ || 4 elegantur libri, corr. vulg. || praepositi V || 5 propter] per VT || amicitias R || 8 disciplina T¹ || 10 sanctissimum T] et sanctissimum V vulg., et sanctum R || 11 constitutum est V² in ras. || modis omnibus R vulg. || 13 propter] prae T¹ || ordinationum R || 14 abatum V || 15 architris R archiatris VT || 17 monasticam T || 18 quod T || nulli T³ vulg. || 19 subiaceat T || 20 praebat vulg.] praebet libri || 21 ciuilibus R¹ || subiaceat T || inter VT || 22 et] ut V² vulg., sed Heimbach || 23 excipiat T¹ || huius VT²] hominis huius RT¹ huius hominis vulg. || conuersatione T conuersionem RV || 24 emisit T¹ || 25 dicens] dicens se T || ascriptitium V³] inscriptitium V¹ hunc incriptitium R || 26 suum] siue T¹ || hunc om. R (cf. ad 25) || esse aut] aut esse T¹, aut om. V || etiam R² T vulg.] et R¹ V || fugientes R² || 29 hunc] eum R

μοναστήριον εἰσαγαγόν, λόγον πρότερον ὡς οὐδὲν ὑπο-
 μενεῖ παρὰ τοῦ ἰδίου δεσπότου λαμβάνοντα. εἰ δὲ
 ἐντὸς τριετίας μηδεὶς ἐναγάγη τινὶ τῶν εἰρημένων
 προσώπων, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου μετὰ τὴν
 παραδρομὴν τοῦ τριετοῦς χρόνου, εἰ τὸν τοιοῦτον ἄνδρα
 5 ἀξίον κρίνη, τότε δίδωτο αὐτῷ τὸ σχῆμα, καὶ μηδεὶς
 αὐτῷ μετὰ ταῦτα ὄχλησιν ὑπὲρ τύχης ἐπιφερέτω, ἐν
 ὅσῳ μέγιστος ἐν τῷ μοναστηρίῳ διαγεῖ. τὰ δὲ πράγ-
 ματα, ἅπερ εἰς τὸ μοναστήριον εἰσαγαγῶν φανεῖται, τῷ
 δεικνυμένῳ δεσπότῃ ἀποδιδόσθω. εἰ δὲ τις τῶν εἰρη-
 10 μένων προσώπων καταλείψει τὸ μοναστήριον καὶ εἰς
 κοσμικὸν ἔλθοι βίον, ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ ἐν ἀγροῖς
 περιέρχεται, τῇ ἰδίᾳ τύχῃ παραδιδόσθω.

CAPUT XXXVI.

Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς μοναστηρίοις, ἅπερ κοινόβια κα-
 λοῦνται, κελεύομεν κατὰ τοὺς μοναχικοὺς κανόνας ἐν 15
 ἐνὶ οἴκῳ πάντας οἰκεῖν καὶ κοινῶς τρέφεσθαι, καὶ
 κατὰ τὸν ὁμοῖον τρόπον ἐν ἐνὶ οἴκῳ πάντας κερω-
 ρισμένως καθεῦδειν, ὥστε ἀμοιβαδὸν ἀλλήλοις μαρτυ-
 ρίαν τῆς σώφρονος διαγωγῆς παρέχειν αὐτοῖς, πλὴν
 εἰ μὴ τινες ἐξ αὐτῶν ἢ διὰ τὴν χρολίαν ἐν μοναστη- 20
 ρίῳ ἀσκήσιν ἰσχύως βουλόμενοι ζῆν ἢ γήρωσ ἢ σω-
 ματικῆς ἀσθενείας χάριν ἐν ἰδιόζουσι κελείοις ἐξόντων
 τοῦ μοναστηρίου τυγχάνουσι διατιθῶνται. τοῦτο δὲ
 μετὰ εἰδήσεως καὶ γνώμης τοῦ ἡγομένου γίνεσθαι.
 τούτων ἀπάντων καὶ περὶ τὰ μοναστήρια καὶ ἀσκη- 25
 τήρια τῶν γυναικῶν παραφυλαττομένων. Κατ' οὐ-
 δένα δὲ τόπον τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐν ἐνὶ μοναστη-
 ρίῳ μοναχῶς καὶ μοναστρίας οἰκεῖν ἢ τὰ λεγόμενα
 διπλᾶ εἶναι μοναστήρια συγχωροῦμεν. ὅπου δὲ τοι-
 οῦτο μοναστήριον εὐρεθῆι, πᾶσι τρόποις κελεύομεν 30
 τοὺς ἄνδρας ἀπὸ τῶν γυναικῶν χωρῖζεσθαι, καὶ τὰς
 μὲν γυναῖκας ἐν ὅπερ εἰς μοναστηρίῳ ἀπομένειν,
 τοὺς δὲ ἄνδρας ἄλλο μοναστήριον ἐάντιοις ποιεῖν. εἰ
 δὲ πλείονα εἴη τὰ τοιαῦτα μοναστήρια, ἵνα μὴδὲ
 ἀνάγκη γένηται νέα μοναστήρια οἰκοδομεῖσθαι, ὁ τῶν 35

c. XXXVI om. S.

sit, fide prius a domino suo accepta nihil se passurum esse. Si vero intra triennium nemo aliquam ex praedictis personis convenerit, praesul monasterii post triennii tempus praeterlapsum, si talem virum dignum iudicet, tunc ei habitum praebet, neu quisquam ei postea molestiam propter condicionem adferat, quamdiu scilicet in monasterio degit; res autem quas eum in monasterium introduxisse apparuerit, ei qui dominus probatus sit reddantur. Si quis autem ex praedictis personis monasterium reliquerit et ad saecularem vitam transierit, vel in civitatibus vel in agris deambulet, suae conditioni tradatur.

XXXVI. In omnibus autem monasteriis, quae coenobia vocantur, iubemus secundum monachicos canones in una domo omnes habitare et communiter ali, atque simili modo in una domo omnes separatim dormire, ut mutuum sibi invicem testimonium castae vitae praebent, nisi qui ex iis aut propter diuturnam in monasterio exercitationem quiete vivere volentes aut senectutis vel imbecillitatis corporis gratia in separatis cellulis intra monasterium constitutis degant: hoc vero sciente ac volente praesule fiat. Atque haec omnia etiam in monasteriis et asceteriis feminarum observentur. Nullo autem reipublicae nostrae loco in uno monasterio monachos et monachas habitare vel duplicia quae dicuntur monasteria esse permittimus. Ubi vero tale monasterium reperiatur, omnibus modis iubemus viros a feminis separari, et mulieres in quo sunt monasterio manere, viros autem aliud monasterium condere. Quosdam plura sint eiusmodi monasteria, ut necessitas nulla sit nova monasteria aedificandi, sanctissimus locorum episcopus

1 οὐδὲν LB ε[ul.] οὐδὲν δεινὸν M (ὡς οὐδὲν αὐτὸν
 δράσει κακόν nov. V, 2 § 1 extr.) || 2 ἰδίον om. Ecl. || λαμ-
 βάνοντος L^a ἀπολαμβάνοντα Nomoc.^m 11, 1 || 3 ἐναγάγοι
 Nomoc.^{am} 11, 1 || 6 κρίνη MB^c Nomoc.^{am} 9, 32 || κρίνοι L
 Nomoc.^{am} 11, 1 vulg., κρίνει B^c Ecl. || 7 ὄχλησιν μετὰ
 ταῦτα B || τύχης] τῆς τύχης Nomoc.^m 9, 32 || εἰσφερέτω
 Nomoc.^{am} 9, 32 || 9 τῶ δεικνυμένῳ] illaesae ε || 10 ἀπο-
 δίδωτο Ecl. ἀποδιδόσθωσαν B^c || τι Nomoc.^{am} 11, 1
 12 ἔλθῃ Nomoc.^{am} 11, 1 || ταῖς om. Ecl. || πόλεσιν] ἢ ἐν
 ταῖς ἐπαρχίαις add. B^c || 13 περιέρχεται] circumiens ε
 ἀποδιδόσθω Ecl. || 14 ἅπασι B^c Ecl. Nomoc.^{am} || καλοῦν-
 ται κοινόβια B^c || 15 κανόνας] τύπους L || ἐν om. B^c ||
 17 κατὰ] μὴ κατὰ L || ἐν B] om. ML || 19 πλὴν εἰ μὴ —
 24 γίνεσθαι om. LB || 21 ἢ σωματικῆς] atque corpo-
 ris ε || 25 καὶ περὶ] καὶ om. ε || καὶ ἀσκητήρια om. B^c ||
 26 φυλαττομένων Nomoc.^{am} || 27 δὲ om. L ε[ul.] || τρέ-
 πον M || 29 ὅπου — 620, 5 διαίρεσθω om. B^c Ecl. ||
 32 ἀπομένειν] ὡς ἀσθενεῖς ἀπομένειν L || 34 τοιαῦτα
 om. ε || ἵνα om. L

1 primum] primum quidem V || 2 patiatu R || domino

om. T || percipiente R^b V² praecipiente T² praetineret
 T¹ || 3 intra triennium autem RV || quaesierit VT] con-
 venerit R vulg. || aliquem V || 4 transgressionem R trans-
 itionem T¹ || 5 si talem] fatalem V¹ || 6 postea ei V ||
 7 propter T¹ || fortunam V² T¹ || τῆ T¹ || deget in mona-
 sterio R || 8 quae T¹ || intra RT² || monasterio T¹ || 12
 circumiens VT circumiens R || 16 habitare — 17 omnes
 omisa in libris cum Beckio supplavi || 18 alterius R ||
 19 praebatur RV || nisi] tempori nisi T¹ || τῆ T² || ex
 om. T || 20 per V || 21 quiete] et quiete R || volente R¹ ||
 aut vulg.] et RVT || senectus T¹ || corporeae R || 22 in-
 firmitas T¹ || causam R² || 23 degunt T || hoc autem V] et
 hoc autem R et hoc T vulg. || 24 et] aut R || abbe T¹ || 25
 ascithiis V ascithiis (sic) R¹ achithis R³ assisteriis T || ser-
 ventur Beck; malim His omnibus — servandis || 26 nostrae
 om. V || in uno — 27 duplicia suppl. Beck || 28 ubi autem
 tale Beck] aliter ubi autem libri || 32 sint R || ut ibi non
 necesse sit nova monasteria add. V² in marg., om. V¹
 ***** (ut nova non R²) necesse sit monasteria R
 aut non sint non necesse sit nova monasteria T¹ ut non
 sit necesse nova monasteria T²

75*

τόπων δσιώτατος ἐπίσκοπος τοὺς μοναχοὺς μετὰ τῶν μοναχῶν καὶ τὰς γυναῖκας μετὰ τῶν γυναικῶν κειρωμένως ἐν ἄλλοις καὶ ἄλλοις μοναστηρίοις συναγαγεῖν φροντισάτω, τὰ δὲ πράγματα ὅσα ἔχουσι κοινὰ μεταξὺ αὐτῶν κατὰ τὸ ἀρμόζον αὐτοῖς δίκαιον διαιρεῖσθω. ταῖς δὲ γυναξίν ὅν ἂν αὐταὶ ἐπιλεξῶνται εἴτε πρεσβύτερον εἴτε διάκονον εἰς τὸ ποιεῖν αὐταῖς τὰς ἀποκρίσεις ἢ τὴν ἀγίαν αὐταῖς κοινωνίαν φέρειν ὁ δσιώτατος ἐπίσκοπος ὑφ' ὃν εἰσιν ἀποκληρόντω, εἰ ὁρθῆς πίστεως καὶ βίον καλοῦ τοῦτον εἶναι γνώη. εἰ δὲ ὁ παρ' αὐτῶν ἐπιλεγείσῃ μὴ εἴη πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἄξιον δὲ αὐτὸν τῆς τοιαύτης ὑπηρεσίας ὁ ἐπίσκοπος κρίνη, χειροτονίαν αὐτῷ ἐπιτιθεῖς, ἧς ἄξιος εἶναι φανείη, ταῖς ἀποκρίσεσιν, ὡς εἴρηται, τοῦ μοναστηρίου ἀπονεμέτω, οὕτω μὲντοι ἵνα μηδὲ ὁ οὕτως ἐπιλεγείσῃ πρὸς τὰς ἀποκρίσεις τῶν γυναικῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ μείνη.

CAPUT XXXVII.

Εἴ τις ἐπὶ αἰρέσει γάμου ἢ παιδοποιίας, ἢ χάρι προικῆς ἢ γαμικῆς δωρεᾶς ἢ δωρήσῃται τι ἢ καταλήψῃ τοῖς ἰδίοις παισίν ἢ ἄλλω οὐκ ὀρθῶς προσώπῳ, ἢ κληρονομίαν ἢ ληγάτον ἐξ ἀρχῆς καθαρῶς καταλιμπάνων αὐτοῖς βαρῆσει αὐτοὺς ὑποκαταστάσει ἢ ἀποκαταστάσει ὑπὸ μίαν τῶν μνημονευθειῶν αἰρέσεων, κελούμεν, εἴπερ οἱ ταῖς τοιαύταις αἰρέσεσιν ὑποκείμενοι ἀρροενεῖ ἢ θήλειαι εἰς μοναστήρια εἰσελθῶσιν, ἢ κληρικοὶ ἢ διακόνισσαι ἢ ἀσκήτριαί γένωνται, τὰς τοιαύτας αἰρέσεις ἀνυσχύρους καὶ ἀντὶ μηδὲ γεγραμμένων εἶναι. ταύτης δὲ τῆς βοηθείας καὶ κληρικοὶ καὶ διακόνισσαι τῶν ἐκκλησιῶν ἀπολαβέτωσαν,

episcopus monachos cum monachis et feminas cum feminis separare et in aliis monasteriis congregare procurat, quaecumque vero habent communia, sive eos secundum competens eis ius dividere. Feminis autem quemcumque ipsae elegerint sive presbyterum sive diaconum ad faciendum eis responsum aut sanctam eius communionem portandam sanctissimus episcopus sub quo sunt deputet, quem rectae fidei et vitae bonae esse cognoverit. Si vero qui ab eis electus est, non sit presbyter aut diaconus, dignum tamen eum huiusmodi ministerio episcopus iudicaverit, ordinationem ei imponat qua dignus esse videbitur, et responsis, sicuti dictum est, monasterii distribuat, ita tamen ut neque sic electus ad responsa feminarum in monasterio maneat.

Sed et haec praesenti addimus sanctioni: si forte quis sub condicione nuptiarum sive liberorum, sive dotis causa sive ante nuptias donationis donaverit seu reliquerit suis liberis sive aliae cuiuscumque personae hereditatem sive legatum, aut ab initio pure relinquens eis oneret eos substitutione vel restitutione sub una praedictarum conditionum, iubemus, si talibus conditionibus subiecti masculi vel feminae [reliquerit vel donaverit, substitutiones vero vel restitutiones eis fecerit adiectis conditionibus quibuscumque ex his quae superius enumeratae sunt, sancimus, personae talibus conditionibus subiectae sive masculi sive feminae] monasteria ingrediantur aut clerici aut diaconissae aut ascetriae fiant, tales conditiones invalidas et pro neque scriptis esse. Hoc autem solacio et clerici et diaconissae ecclesiarum fruuntur,

c. XXXVII ex B repetit Nomoc.^{dm} XIV tit. 2, 1. — Theodori summarium partis prioris repetit schol. L.
c. XXXVII. XXXVIII et XL. XLI summas Ath. repetunt paratilla Ath. 9 § 1 (cf. 2 § 2).

prospiciat, ut monachi cum monachis et feminae cum feminis separatim in aliis atque aliis monasteriis congregent, res autem quascumque communes habent inter eos secundum ius iis competens distribuantur. Feminis autem quemcumque ipsae elegerint sive presbyterum sive diaconum ad responsa ipsi facienda aut sanctam communionem praebendam, religiosissimus episcopus cui subiectae sunt designet, si rectae fidei et vitae bonae eum esse cognoverit. Si vero qui ab illis electus est non sit presbyter vel diaconus, episcopus autem dignum eum tali ministerio iudicet, creatione ei impertita, qua dignus esse videatur, ad responsa, sicuti dictum est, monasterii eum destinat, ita tamen ut ne is quidem qui ita ad responsa feminarum electus est in monasterio maneat.

XXXVII. Si quis quid cum condicione nuptiarum vel procreationis liberorum, vel dotis vel ante nuptias donationis gratia aut donaverit aut reliquerit liberis sive alii cuiuscumque personae, sive hereditatem vel legatum ab initio pure relinquens iis substitutione vel restitutione cum una ex praedictis conditionibus eos oneraverit, iubemus, si ii qui eiusmodi conditionibus subiecti sunt masculi aut feminae monasteria intrent, aut clerici vel diaconissae vel ascetriae fiant, eiusmodi conditiones irritas et pro non scriptis esse. Hoc autem auxilio etiam clerici et diaconissae ecclesiarum fruuntur, si per vitam

3 καὶ ἄλλοις om. ε || 4 τὰ πράγματα om. ε || 6 αὐταὶ Nomoc.^m || ἐπιλεξῶνται L^a Nomoc.^m ἐπιλέγονται B^f || 7 διάκονον] διάκονον ἀποκρισιάριον B^f || ποιῆσαι B^f || 9 ἀγιώτατος Nomoc.^{dm} || 10 εἰ — τοῦτον] quem ε || ἐπιγνώη Nomoc.^m || 11 εἰ δὲ — 15 ἀπονεμέτω om. B^f || παρ'] ὑπ' Nomoc.^{dm} || 12 αὐτὸν om. L || 13 κρίνοι Nomoc.^{dm} || 15 ὁ om. B || οὕτως B^f || 17 μένη B^f || 18 ἐάν τις Nomoc.^{dm} 2, 1; Sed et haec praesenti addimus sanctioni, si forte quis ε || 19 ἢ δωρήσεται L, ἢ om. B^f ε (Iul.) || τι om. S ε Iul. || καταλείπει S v. l., B^f Nomoc.^m 11, 1 καταλήψει M || 21 ἢ om. S ε Iul. || κληρονομία L^a || ληγάτον MLB^f Nomoc.^m 11, 1 ληγάτον Nomoc.^m 2, 1 || ἐξ MLB^f ἢ ἐξ S ε Iul. || καθαρῶς ἐξ ἀρχῆς Nomoc.^{dm} 11, 1, καθαρῶς om. B^f || καταλιμπάνων] reliquerit vel donaverit Iul. (cf. ad ε) || 22 αὐτοῖς] αὐτοῖς Nomoc.^a 2, 1, om. Nomoc.^{dm} 11, 1 Nomoc.^m 2, 1 || βαρῆσει Nomoc.^{dm} 2, 1 || 23 μίαν τῶν om. Nomoc.^a 11, 1 || μνημονευθειῶν L || 24 οἱ] εἰ Nomoc.^m 11, 1 || αἰρέσιν L^a || 25 μοναστήριον B^f Nomoc.^{dm} 11, 1 || ἐλθῶσιν Ecl. || 26 γένωνται ἢ ἀσκήτριαί Nomoc.^{dm} 11, 1 || γένοιτο Nomoc.^{dm} 2, 1 || 27 τὰς] καὶ τὰς S || μηδὲ] μὴ S || 28 ταύτης — 621, 10 κελούμεν om. B^f || καὶ κληρικοὶ καὶ διακόνισσαι Ecl. οἱ κληρικοὶ καὶ αἱ διακόνισσαι S || 29 ἀπολαβέτωσαν ML

2 separari R^a || in aliis] et aliis add. Beck || 3 omnia T || 4 eis] eius T¹ || 5 aut V || quaecumque T¹ || elegerint V elegunt T || siue pub^o R¹ || 6 seu R || diaconus V¹ || ad] aut VT¹ || 7 eius R² || commnionem V || portandam] al. pracstandam s. v. R² || sanctissimum episcopum R¹ || 8 quam T et quem V || 11 misterio V || 12 quam R¹ || 13 et VT] in R¹ ut R² || 14 sic] sicut V || electus est ad R¹ || 18 Sed et R vulg.] Set V³ T et V¹ || adimus V¹ || 20 antenuptialis R vulg. || 21 alie R¹ V¹ T¹] alii R² V³ T² || 22 aut R² T vulg.] om. R¹ V || 23 relinquens — 25 masenli uel feminae R vulg.] om. VT al. || honeret R || 24 conditione R || 25—30 quae seclusimus ut glossema notavit R² 'vacat' adiciens; nimirum paraphrasis prioris sententiae ex Iuliano petita in contextum irrepsit || 27 ei RT || 28 his] eis T || 29 conditionibus T¹ || 30 monasteria R] siue monasteria VT¹ si monasteria T² || 31 assistrie R T³ assistie T¹ assisterie V || 32 inuallidas T^a || neque R¹ T¹] non R² VT² vulg. || solatio autem T¹ || 33 aut diaconisse T

εἰ μέχρι τῆς ἰδίας ζωῆς τοῖς αὐτοῖς ἐπιμείναιεν, καὶ τὰ πράγματα τὰ ὑπὸ τὴν τοιαύτην αἴρεσιν δεδωρημένα ἢ καταλείμμενα εἰς εὐσεβεῖς χρείας δαπανήσουσιν ἢ καταλείψουσιν. ἐπὶ γὰρ τοῖς προσώποις, αἵνα εἰς μοναστήριον ἢ ἀσκητήριον εἰσελθῶσι καὶ καταλείψωσι τὴν τοιαύτην σώφρονα ἀναστροφὴν, τῷ μοναστηρίῳ ἢ τῷ ἀσκητηρίῳ, ὅπου τὴν ἀρχὴν εἰσήλθον, τὰ πράγματα τὰ ὑπὸ τὴν τοιαύτην αἴρεσιν δωρηθέντα ἢ καταλειφθέντα μετὰ τῆς ἄλλης αὐτῶν ὑποστάσεως διαφέρειν κελεύομεν. εἰ μὲντοι ἐπὶ ἀναρροῦσαι 10 αἰχμαλώτων ἢ πτωχῶν ἀποτροφῇ ὑπὸ τὰς εἰρημένας αἰρέσεις ὑποκατάστασις ἢ ἀποκατάστασις γένηται, ἐξ οὐδενὸς τῶν εἰρημένων τρόπων ἀποκλείεσθαι συγχωροῦμεν.

CAPUT XXXVIII.

Εἰ δὲ γυνὴ ἢ ἀνὴρ τὸν μοναχικὸν ἐπιλέξῃται βίον 15 καὶ εἰσελθῇ εἰς τὸ μοναστήριον παῖδων οὐχ ὑπόντων, τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ εἰσήλθῃ τὰ πράγματα αὐτοῦ διαφέρειν κελεύομεν. εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον πρόσωπον παῖδας ἔχοι, καὶ μὴ πρὶν εἰσελθῆ εἰς τὸ μοναστήριον περὶ τῶν οικειῶν πραγμάτων ποιήσει διατύπωσιν 20 καὶ τὸ νόμιμον μέρος τοῖς παισὶν ἀφορίσει, καὶ οὕτως ἐξέστω αὐτῷ καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον τὴν ἰδίαν οὐσίαν εἰς τοὺς ἰδίους διελεῖν παῖδας, οὕτω μὲντοιγε ὥστε μηδὲ ἐπὶ ἐνὶ τῶν ἐαυτοῦ παῖδων ἐλαττώσασιν τὸ νόμιμον μέρος· τὸ δὲ μὴ δεδο- 25 μένον τοῖς παισὶ μέρος τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω. εἰ δὲ πᾶσαν τὴν ἰδίαν οὐσίαν μεταξὺ τῶν παίδων διελεῖν βουληθῆ, τοῦ οικείου αὐτοῦ προσώπου τοῖς παισὶ συναριθμωμένοι, ἐν ἐαυτῷ μέρος πᾶσι τρόποις παρακατεῖτω ὀφείλων τῷ δικαίῳ τοῦ μοναστηρίου 30 διαφέρειν εἰ δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγων τελεντήσῃ, πρὶν μεταξὺ τῶν οικειῶν παίδων τὰ ἴδια διανεμῆ πράγματα, τὸ μὲν νόμιμον μέρος οἱ παῖδες λήφονται, τὸ δὲ λοιπὸν τῆς οὐσίας τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω. 35

c. XXXVIII—XL ex S repetit Nomoc. L tit. 34 p. 641 Voell.

c. XXXVIII summas exhibent Anonymus Bodleianus 18 apud Zachariae *Ἀνεκδ.* 219, Harmenopolus 5, 4, 5. Theodori summa repetit Prochiron 24, 3, Epanagoge 9, 10.

suam in iisdem permanserint, et res cum tali condicione donatas vel relictas ad pia opera impenderit vel reliquerint. In personis enim quae monasterium vel asceterium ingressae castam eiusmodi vitae rationem deseruerint, ad monasterium vel asceterium, quod ab initio intraverunt, res sub tali condicione donatas vel relictas cum reliqua earum substantia pertinere iubemus. Si tamen ad redemptionem captivorum vel pauperum alimoniam cum praedictis condicionibus substitutio vel restitutio facta sit, ex nullo praedictorum modorum eam excludi permitimus.

XXXVIII. Si autem mulier vel vir monachicam vitam elegerit et monasterium intraverit liberis non extantibus, ad monasterium quod intravit res eius pertinere iubemus. Sin talis persona liberos habeat, neque antequam monasterium intret de rebus suis fecerit dispositionem et partem legitimam liberis suis destinaverit, sic quoque liceat ei etiam postquam intravit monasterium substantiam suam inter liberos suos dividere, ita tamen ut nulli liberorum suorum legitimam portionem diminuat; pars autem liberis non data ad monasterium pertineat. Quodsi omnem substantiam suam inter liberos dividere voluerit, ipsius persona liberis connumerata, unam sibi partem omnibus modis retineat quae ad ius monasterii pertinere debeat. Si vero in monasterio degens dederit, antequam inter liberos suos res suas dividat, legitimam quidem portionem liberi accipient, reliqua autem substantia ad monasterium pertineat.

1 ἰδίας] αὐτῶν S || *ἐπιμείνοιεν MB ἐπιμένοιν S Nomoc.^m 2, 1 || 2 τὴν om. Ecl. || 3 καταλείψουσιν ἢ δαπανήσουσιν (ἢ δαπανήσουσιν) — 6 καταλείψωσι om. Nomoc.^m 11, 1) Nomoc.^{dm}, ἢ δαπανήσωσιν ἢ καταλείψωσιν S^c consumpserint vel donaverint vel reliquerint Iul. || 4 ἐπὶ γὰρ — 6 καταλείψωσι propter homooteleuton om. M || 5 μοναστήρια S || ἢ] ἢ εἰς S Nomoc.^m 2, 1 || ἀσκητήρια S || εἰσελθῶσι LB^c. S unus ἔλθωσι Ecl. || 6 καταλείψουσι LB, S unus || 7 εἰσήλθον B^c Nomoc.^{dm} || εἰσήλθον S Ecl. ἢ εἰσελθόντα ML ἢσαν εἰσελθόντα nalit Zachariae || 11 ἀνατροφῇ B^f ἀνατροφῆς Ecl. || 13 τρώπων] προσώπων S || τοιαύτην Ecl. || 15 Εἰ δὲ] Si qua ε || ἀνὴρ ἢ γυνὴ S || ἐπιλέξεται B^f Ecl. Nomoc.^{dm} || 16 εἰσελθῶσι L ἀπέλθῃ Nomoc.^m || τὸ om. B^f, τι malit Zachariae || 17 τὰ πράγματα] et res ε || 19 ἔχει Ecl. || εἰσελθῶσι LB^f || 20 διατυπώσασιν L || 21 ἀφορίσει L^b || 23 οικείαν S || οικείου S v.l. || 24 μέντοι B^f || μὴδὲ ἐπὶ δ' ἐνὶ M μὴδὲν ἐπὶ ἐνὶ Ecl. μὴδενὶ S, quod praefert Zachariae || ἐαυτοῦ M Ecl.] αὐτοῦ SLB || 25 δεδομένων S pterique, B^f Nomoc.^m || 26 μέρος τοῖς παισὶ S v.l. || 27 ἰδίαν om. L^s || 30 παρακατεῖτω Nomoc.^{dm} || 31 τελεντήσῃ L Ecl.] τελεντήσῃ MSB || 32 οικείαν om. S || διανεμίμαι S ||

si usque ad suam vitam in bis perseveraverint, et res sub tali condicione donatas aut relictas ad pia opera vel expendant vel relinquunt. In personis enim, quae in monasterium vel asceterium ingrediuntur et relinquunt huiusmodi castam conversationem, monasterio aut asceterio ubi a principio ingrediuntur res sub tali condicione donatas aut relictas cum alia eorum substantia competere volumus. Si tamen in redemptionem captivorum aut egentium alimenta sub praedictis condicionibus substitutio aut restitutio fiat, ex nullo memoratorum modo eam excludi permitimus.

Si qua mulier aut vir monachicam elegerit vitam et intraverit in monasterium filiis non extantibus, monasterio in quo ingreditur et res eius competere iubemus. Si vero talis persona filios habeat, et non antequam intret in monasterium de suis rebus fecerit dispositionem et legitimam partem filiis deputaverit, etiam sic liceat (ei) et postquam ingreditur monasterium suam facultatem in proprios dividere filios, ita tamen ut nulli filiorum suorum minuatur legitimam partem; quam vero non dederit filiis partem, monasterio competat. Si vero omnem substantiam inter filios dividere voluerit, propria sua persona filiis connumerata, unam sibi partem modis omnibus retineat quae debeat iuri monasterii competere. Si vero in monasterium degens moriatur, antequam inter filios suos proprias distribuat res, legitimam partem filii percipient, reliqua vero substantiae pars monasterio competat.

c. XXXVIII—XL ex S repetit Nomoc. L tit. 34 p. 641 Voell.

c. XXXVIII summas exhibent Anonymus Bodleianus 18 apud Zachariae *Ἀνεκδ.* 219, Harmenopolus 5, 4, 5. Theodori summa repetit Prochiron 24, 3, Epanagoge 9, 10.

suam in iisdem permanserint, et res cum tali condicione donatas vel relictas ad pia opera impenderit vel reliquerint. In personis enim quae monasterium vel asceterium ingressae castam eiusmodi vitae rationem deseruerint, ad monasterium vel asceterium, quod ab initio intraverunt, res sub tali condicione donatas vel relictas cum reliqua earum substantia pertinere iubemus. Si tamen ad redemptionem captivorum vel pauperum alimoniam cum praedictis condicionibus substitutio vel restitutio facta sit, ex nullo praedictorum modorum eam excludi permitimus.

XXXVIII. Si autem mulier vel vir monachicam vitam elegerit et monasterium intraverit liberis non extantibus, ad monasterium quod intravit res eius pertinere iubemus. Sin talis persona liberos habeat, neque antequam monasterium intret de rebus suis fecerit dispositionem et partem legitimam liberis suis destinaverit, sic quoque liceat ei etiam postquam intravit monasterium substantiam suam inter liberos suos dividere, ita tamen ut nulli liberorum suorum legitimam portionem diminuat; pars autem liberis non data ad monasterium pertineat. Quodsi omnem substantiam suam inter liberos dividere voluerit, ipsius persona liberis connumerata, unam sibi partem omnibus modis retineat quae ad ius monasterii pertinere debeat. Si vero in monasterio degens dederit, antequam inter liberos suos res suas dividat, legitimam quidem portionem liberi accipient, reliqua autem substantia ad monasterium pertineat.

33 μὲν M] om. SLB

1 si usque] **** T¹ || perseueraverit RV || 2 tali om. R¹ || 3 uel expendantur uel relinquuntur R || enim om. T¹ || 4 in] uel in R || monasteris T || asisterium R assisterium VT¹ assisteris T² || 5 conuersationem castam R vulg., castam om. T¹ || 6 aut asisterio V aut asisterio RT², om. T¹ || ubi om. R || 7 donatas] nominatas R || cum eorum substantia alia R || 8 redemptione libri, corr. vulg. || 10 condicionibus cet.] onibus — 11 nullo me] scr. V² in ras. 1 vs. || ex] in V² || 11 eam om. T || 15 monachiam eligerit T || 16 intrauit V || existantibus T || 17 ingrediuntur V || 18 persona talis V, talis om. R¹ T¹ || 19 intret] intra et T || de suis (de su in ras. 3 litt.) — 22 suam add. T², om. T¹ || 20 legitima V || 21 *ei et] et V ei vulg., om. RT || monasterium ingreditur vulg., in monasterium ingrediuntur R || 23 suorum filiorum T || imminet R¹ imminuat R² || 24 legitima parte V || dederit non V¹ || 25 competat om. R¹ || omnem] et (etiam T²) omnem T || 27 connumeratam R¹ T¹ || omnibus modis R vulg. || 28 monasterium T¹ || 29 monasterio vulg. || 30 suas T || 31 partem fi] V² in ras. || praecipient T¹ || pars substantiae V

CAPUT XXXIX.

Μνηστίας δὲ μεταξὺ τινων κατὰ νόμον γινωμένης, εἴτε ὁ μνηστήρ εἰς μοναστήριον εἰσέλθῃ, ἀναλαμβάνεται τὰ ὑπὲρ τῆς μνηστίας ἀρραβῶνων ὀνόματι δεδωμένα, εἴτε ἡ μνηστὴ τὸν μοναχικὸν βίον ἐπιλέξῃται, ἐκεῖνα μόνον ἀποδιδότω ἅτινα ὁμοίως ἀρραβῶνων ὀνόματι ἔλαβε, τῆς ποιωῆς ἑκατέρω μέρει συγχωρουμένης.

Sponsalibus quoque secundum leges factis inter aliquos, sive sponsus in monasterium ingrediatur, recipiat quae pro sponsalibus arrarum nomine data sunt, sive sponsa monachicam vitam elegerit, illa solummodo reddat quae similiter arrarum nomine accepit, poena utrique parti concedenda.

CAPUT XL.

Εἰ δὲ συνεστῶτος ἔτι τοῦ γάμου ὁ ἀνὴρ μόνος ἢ ἡ γυνὴ μόνη εἰσέλθῃ εἰς μοναστήριον, διακλύσθω ὁ γάμος καὶ δίχα βεπουδιον, μεθ' ὃ μέντοι τὸ πρόσωπον τὸ εἰσερχόμενον εἰς μοναστήριον τὸ σχῆμα λάβῃ. καὶ εἰ μὲν ὁ ἀνὴρ τὸν μοναχικὸν ἐπιλέξῃται βίον, ἀποκαθιστάτω τῇ γυναικὶ καὶ τὴν προίκαν καὶ εἴ τι ἄλλο ἀπ' αὐτῆς ἔλαβε, καὶ πρὸς τούτοις ἐκ τῆς γαμικῆς δωρεᾶς τοσούτου μέρους, ὅσον ἐκ τῆς τελευταίας τοῦ ἀνδρός ἤρμυζε τῇ γυναικὶ κατὰ τὸ συμφωνον τὸ τοῖς προικαίοις συμβολαίοις ἐμφερόμενον. εἰ δὲ γυνὴ εἴη ἢ εἰς τὸ μοναστήριον εἰσελθούσα, τὸν ὅμοιον τρόπον παρακρατεῖτω ὁ ἀνὴρ τὴν γαμικὴν δωρεάν καὶ τὸν κάσσον τῆς προικὸς τὸν ἀπὸ τῆς τελευταίας τῆς γυναικὸς συμφωνηθέντα, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς προικὸς τῇ γυναικὶ ἀποκαθιστᾶν παρακελεύομεθα, καὶ εἴ τι ἄλλο ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς γυναικὸς παρ' αὐτῶ εὔρεθῆι. ἀμφοτέρων δὲ τὸν μοναχικὸν βίον ἐπιλεγόμενων κελιομεν, ἀρροῦντων τῶν προικιμαίων συμφωνῶν τὸν ἀνδρὰ παρακρατεῖν τὴν γαμικὴν δωρεάν, καὶ τὴν γυναικὰ τὴν ἰδίαν λαμβάνειν προίκαν καὶ εἴ τι ἄλλο τῶ ἀνδρὶ δεδοκέναι δειχθῆι, ἵνα εἰς ἑκαστος δίχα ζημίας τῶν ἰδίων ἀπολαύσῃ πραγμάτων· εἰ μὴ ὡς εἰκὸς ὁ μνηστήρ τῇ μνηστῇ ἢ ἡ μνηστὴ τῷ μνηστῆρι ἢ ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ ἢ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ δωρησασθῆαι τι ἢ συγχωρῆσαι βουληθῆι.

Si vero constante adhuc matrimonio aut vir solus aut uxor sola intraverit in monasterium, solvatur matrimonium et citra repudium, postquam tamen persona pergens ad monasterium schema perceperit. Et si quidem vir elegerit monachicam vitam, restituat mulieri post dotem etiam si quid aliud ab ea perceperit, et super haec ex nuptiali donatione tantam partem, quanta ex morte viri competebat, mulieri secundum pactum dotalibus instrumentis insertum. Si vero mulier fuerit in monasterio ingressa, simili modo retineat vir nuptialem donationem et casum dotis ex morte mulieris placitum, reliquum vero dotis mulieri restitui praecipimus, et si quid aliud ex rebus mulieris apud eum invenitur. Ambobus autem monachicam vitam eligentibus iubemus vacantibus dotalibus placitis virum retinere donationem nuptialem et mulierem propriam accipere dotem et quicquid aliud viro dedisse probetur, ut unusquisque citra damnum suis fruatur rebus; nisi forte sponsus sponsae aut sponsa sponso aut maritus uxori aut uxor marito donare aliquid aut cedere voluerit.

CAPUT XLI.

Οὐδεμίαν δὲ ἀδειαν δίδομεν ἢ τοῖς γονεῦσι τοῦς παῖδας ἢ τοῖς παῖσι τοῦς γονεάς τὴν κοσμικὴν διαγωγ-

Nullam vero licentiam damus aut parentibus filios aut filiis parentes saecularem vitam [sectantes et]

c. XL—XLII summas exhibet Anon. Bodleianus c. 492—486 apud Zachariae *Ἀνέκδ.* 210.
c. XLI ex S repetit Nomoc. L tit. 32 p. 638 Voell., ex B Nomoc.^{am} XIV tit. 9, 32.

XXXIX. Sponsalibus autem inter quosdam legem contractis, sive sponsus monasterium intraverit, recipiat quae pro sponsalibus arrharum nomine data sunt, sive sponsa monachicam vitam elegerit, illa solum reddat quae similiter arrharum nomine accepit, poena utrique parti remissa.

XL. Si autem constante matrimonio vir solus vel mulier sola monasterium intraverit, solvatur etiam sine repudio matrimonium, postquam scilicet persona monasterium ingressa habitum acceperit. Et si quidem vir monachicam vitam elegerit, restituat mulieri et dotem et si quid aliud ab illa accepit, ac praeterea ex nuptiali donatione tantam partem, quanta ex morte mariti secundum pactum instrumentis dotalibus insertum mulieri competebat. Sin mulier sit quae monasterium intraverit, simili modo maritus retineat donationem nuptialem et ex dote quod in casum mortis mulieris pacto convenerat; atque reliquam partem dotis mulieri eum restituere iubemus, et si quid aliud ex rebus mulieris apud eum fuerit inventum. Quodsi uterque vitam monachicam eligat, iubemus cessantibus pactis dotalibus maritum donationem nuptialem retinere et mulierem dotem suam recipere et si quid aliud viro dedisse probetur, ut unusquisque sine detrimento rebus suis fruatur; nisi quid forte sponsus sponsae vel sponsa sponso vel vir mulieri vel mulier viro donare vel concedere voluerit.

XLI. Nullam autem potestatem damus vel parentibus liberos suos vel liberis parentes saecularem

1 νόμον MLB] τὸν νόμον S, cum Scrimgero vulg., leges ε || γενομένης SBf || 2 εἰσέλθοι Sv.l., LB^c ἀπέλθῃ Ecl. || 4 δίδωμενα Sv.l., Ecl. || ἢ om. Bf || 5 ἐπιλέξεται Ecl. ἐξελέξεται Nomoc.^d || μόνα Bf || ἐπιδιδότω Bf || ἃ Ecl. || ἅτινα ἀρραβῶνων ὀνόματι ὁμοίως B^c ἀρραβῶνων ὀνόματι ἅτινα ὁμοίως Bf || 8 τοῦ γάμου ἔτι Bf, ἔτι om. S || ὁ ἀνὴρ MLB (Nomoc. L tit.) Iul.] ἢ ὁ ἀνὴρ S || 9 μόνη om. Bf || εἰσέλθῃ (εἰσέλθοι L, Nomoc. L tit.) εἰς τὸ (τὸ om. Sv.l.) μοναστήριον SL εἰς μοναστήριον εἰσέλθῃ (εἰσέλθοι Bf) B Nomoc.^m || 10 δίχα διαζυγίον LB || 11 εἰς τὸ μοναστήριον Bf Nomoc.^m ἐν τῷ μοναστηρίῳ S || τὸ om. S plerique || σχῆμα MBε] μοναχικὸν σχῆμα SL vulg. || λάβῃ MSB] λάβοι L, Nomoc. L tit. || 12 ἐπιλέξεται B, ἐκεῖνα μόνον ἀποδιδότω add. L^c (ex v. 5) || ἀποκαθιστάσθω L || 13 καὶ τὴν προίκαν τῇ γυναικὶ καὶ S mulieri post dotem etiam ε || 14 παρ' αὐτῆς S || τοῦτο Bf || 16 κατὰ om. S plerique || 17 συμφερόμενον Sv.l. || ἢ om. Sv.l., L || 18 τὸ om. Nomoc.^m || εἰσέλθουσα Nomoc.^d || 20 κάσσον S Ecl. || τὸν] καὶ τὸν L || 21 καὶ τὸ λοιπὸν] reliquum vero ε || 22 κελεύομεν Ecl. || εἴ τι] εἴ τι ἂν L || 23 εὔρεθῆ] S plerique || 27 τὴν] καὶ

τὴν Bf || ἀναλαμβάνειν S || καὶ om. B^c || 28 ζημίας M || 29 οἰκείων Nomoc.^{am} || ἀπολαύσει Ecl. ἀπολαύη L || ὁ] ἢ ὁ S || 30 τὴν μνηστῆρ M || 32 βουληθῆ] Sv.l. || 33 δίδωμεν om. B^c Nomoc.^{am}, post γονεάς 34 coll. Bf

3 pro om. V || archarum T¹ arrharum (id. 5) vulg. || 4 sponsam monachiam T¹ || 5 quae — 6 concedenda V² in ras. || similiter om. V⁽²⁾ || arcarum T¹ || 6 receipt V⁽²⁾ || 9 sola uxor V || 11 perciperit T¹ (id. 14) || 12 vir] iure R || 13 post] ipsius T² || quid] quidem T¹ || 14 datione T || tanta V || 15 quantam RT || 17 monasterium T vulg. || 18 teneat T¹ || vir om. T¹ || 20 mulieris T¹ ex morte mulieri R || et om. T || 23 uocantibus T¹ || placitis om. T¹ || uerum T¹ || 28 marito om. V¹, uiro V³ || cedere] concedere R³ T² (ex Iul.?) .....liquid R¹ || 29 voluerit] quando (pro quandoquidem T schol. in marg.) neque ex pactis nuptialibus uiro aut mulieri lucrari aliquid conceditur add. libri, vulg.; glossema ortum ex rubrica capituli in margine adnotata || 34 saeculares T¹ || § (i. e. secundum) tantes R¹, sectantes et seclusi

γῆν καταλιμπάνοντας ὡς ἀχαρίστους ἀποκλείειν τῆς ἰδίας κληρονομίας ὑπὲρ αἰτίας πρὸ τοῦ μοναχικοῦ βίου παρακολουθήσασθαι. Ἀπαγορευόμενοι δὲ τοῖς γονεῦσι τοὺς ἰδίους παῖδας μοναχικὸν βίον ἐπιλεγομένους τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων ἀφέλκειν.

relinquentes velut ingratos a sua excludere hereditate ministerium ante monachicam vitam subsecutos. Interdicimus autem parentibus filios suos monachicam vitam eligentes ex venerabilibus monasteriis 5 abstrahere.

CAPUT XLII.

Ἐὰν μοναχὸς καταλείψῃ τὸ ἴδιον μοναστήριον καὶ εἰς ἄλλο εἰσέλθῃ, εἴ τινα πράγματα ἐν τῷ καιρῷ καθ' ὃν τὸ μοναστήριον καταλείπειν ἔχων φανεῖν, τῷ πρῶτῳ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἐξ ἀρχῆς εἰσῆλθε, ταῦτα διαφέρειν κελεύομεν. Προνοεῖν δὲ τοὺς ὁσιωτάτους τῶν τόπων ἐπισκόπους, ἵνα μήτε μοναχοὶ μήτε μοναστῆρες εἰς τὰς πόλεις περιέρχωνται, ἀλλ' εἴ τινα ἀναγκαίαν ἀπόκρισιν ἔχοιεν, διὰ τῶν ἰδίων ἀποκρισίων ταύτην πραττέωσαν ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτοῖς 1 μένοντες μοναστηρίοις. Ἐὰν μοναχὸς καταλείψῃ τὸ μοναστήριον καὶ εἰς κοσμικὸν βίον μετέλθῃ, τούτου τῆς στρατείας καὶ τῆς τιμῆς, εἴ τινα ἔχει, πρῶτον γυμνωθέντα ἐκ τοῦ ἐπισκόπου τῶν τόπων καὶ τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἀρχόντος εἰς μοναστήριον βάλλεσθαι, καὶ τὰ πράγματα, ὅσα μετὰ ταῦτα ἔχειν δευτέρῳ, τῷ 20 μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἐμβάλλεται διαφέρειν. εἰ δὲ καὶ πάλιν καταλείψει τὸ μοναστήριον, τότε αὐτὸν ὁ ἀρχὼν τῆς ἐπαρχίας ἐν ᾧ ἂν εὐρεθῇ κρατεῖται καὶ τῇ υποκειμένη αὐτῷ τάξει συναριθμεῖται.

Si monachus reliquerit suum monasterium et in aliud ingrediatur, quascumque res tempore quo monasterium dereliquit habere videbitur, priori monasterio in quo ab initio ingressus est eas competere iubemus. Provide autem sanctissimos locorum episcopos, ut neque monachi neque monachae circum-eant civitates, sed si quod necessarium responsum habuerint, per proprios responsarios hoc agant in suis manentes monasteriis.

15 Si monachus reliquerit monasterium et ad saecularem vitam migraverit, hunc militia et honore, si quem habet, prius spoliatum ab episcopo locorum et provinciae iudice in monasterio mitti, et res, quas postea habuisse probatus fuerit, monasterio in quo mittitur competere. Si vero rursus reliquerit monasterium, tunc eum iudex provinciae in qua inventus fuerit teneat et subdito sibi officio connumeret.

CAPUT XLIII.

Εἴ τις ἀρπάσῃ ἢ ὑπονοθεύσῃ ἢ διαφθεῖρῃ ἀσκή- 25 τριαν ἢ διακόνισσαν ἢ μοναστρίαν ἢ ἄλλην οἰανοῦν γυναικα εὐλαβῆ βίον ἢ σχῆμα ἔχουσαν, τὰ τούτου πράγματα καὶ τῶν τοῦ τούτου μίσους αὐτῷ μετασχόντων κελεύομεν τῷ εὐαγῆ τόπῳ, ἐν ᾧ ἢ τῷ αὐτῆ γυνῇ ᾧκει, διὰ τῶν κατὰ τὸν ὁσιωτάτων ἐπισκό- 30

Si quis rapuerit aut sollicitaverit aut corruperit ascetrium aut diaconissam aut monastriam aut aliam quamlibet feminam venerabilem habitum habentem, huius res et talis sceleris eius participium iubemus venerabili loco in quo talis femina habitabat per locorum sanctissimos episcopos et oeconomos eorum

c. XLII ex S repetit Nomoc. L tit. 34 p. 642 Voell., ex B repetunt B^s M 17, 3. 4 p. 508 Zach., Nomoc.^{dm} XIV tit. 11, 4, § 1 Nomoc.^{dm} 9, 32. Initium — 10 διαφέρειν κελεύομεν) habet Epanagoge 9, 11. — Summam praestat Nomoc. XIV tit. 11, 4 + 9, 32; § 1 summam Ath. repetunt paratitla Ath. 8 § 2.

c. XLIII ex S repetit Nomoc. L tit. 24 p. 631 Voell., ex B Nomoc.^{dm} XIV tit. 9, 14. — Summam exhibet Nomoc. XIV tit. 9, 29 = 9, 30 p. 565. 569 Pitra; argumentum ex Ath. repetunt paratitla Ath. 4 § 2. 2 § 2.

vitam relinquentes tanquam ingratos ab hereditate sua excludendi propter causam quae ante monachicam vitam acciderit. Interdicimus autem, ne parentes liberos suos vitam monachicam eligentes de venerabilibus monasteriis abstrahant.

XLII. Si monachus monasterium suum reliquerit et ad aliud transierit, si quas res eo tempore quo monasterium reliquit eum habere apparuerit, eas ad prius monasterium, quod ab initio intraverat, pertinere iubemus. Provideant autem sanctissimi locorum episcopi, ut neque monachi neque monachae civitates pervagentur, sed si quod necessarium responsum habeant, per suos apocriarios id agant in suis 1 ipsi monasteriis manentes. Si monachus monasterium reliquerit et ad saecularem vitam transierit, is militia et honore, si quem habet, prius spoliatus ab episcopo locorum et provinciae praeside in monasterium coniciatur, et res quascumque postea habere probatus sit, ad monasterium in quod conicitur pertineant. Si vero etiam iterum monasterium reliquerit, tunc eum praeses provinciae, in qua inventus sit, comprehendat et officio sibi subiecto adnumeret.

XLIII. Si quis rapuerit aut sollicitaverit aut corruperit ascetrium vel diaconissam vel monacham vel aliam quamlibet mulierem quae religiosam vitam vel habitum habeat, iubemus bona illius et eorum, qui eiusmodi sceleris participes fuerint, venerabili loco, in quo talis mulier habitabat, per sanctissimos illius

1 καταλιμπάνοντας L^a || 2 ὑπὲρ αἰτίας] ministerium (i. e. ὑπερστίας) ε || 3 δὲ LBS ε Iul.] δὲ καὶ M || 7 εἰσέλθοι L ελθῆ B^s Ecl. Epan. || εἴ τινα MSB Epan. (ε) || ἢ τινα L ἄτινα B^s (ἄπερ Nomoc., ἂ Theod.) || ἐν om. L || 8 κατέλειπεν Nomoc. L tit. || ἔχων M] ἔχειν SLB || 9 κελεύομεν ταῦτα διαφέρειν Ecl. || 10 Προνοεῖν — 15 μοναστηρίοις om. SB^s || 11 ἐπισκόπους τῶν τόπων B^s || 12 περιέρχονται L, Nomoc.^m 11, 4 pr. || 14 αὐτοὶ om. ε || 15 καταλείπει L || 16 μετέλθοι S v. l., LB^s Nomoc.^{dm} εἰσέλθοι Ecl. || 17 εἴ τινα LB^s Nomoc.^{dm} ἦν τινα Ecl. ἤ ε B^s εἴτα ὄν M || ἔχοι B^s || πρῶτα Ecl. || 18 τοῦ τόπου B^s τὸν τόπον Nomoc.^m 9, 32 || 19 ἐμβάλλεται Ecl. || 20 ἔχειν μετὰ ταῦτα B^s || 21 ἐν ᾧ ἐμβάλλεται M quod ab eo relicum est Iul. (al. Theod. Nomoc. XIV tit. 9, 32) || καὶ om. S || 22 καταλείψῃ S plerique, B^s, B^s v. l., Nomoc.^m 11, 4 || 23 εὐρεθῆι Ecl. Nomoc.^{dm} 9, 32 || 25 ἀρπάσῃ S v. l., B^s Nomoc.^{dm} pr. Ath. || ὑπονοθεύσῃ S v. l., B^s Ath. || διαφθεῖρει S v. l., M^a L Nomoc.^m, Nomoc.^{dm} pr. || ἀσκήτρια M || 27 βίον ἢ om. ε || 28 τῶν] τὸν Nomoc.^m || τοῦ MLS Nomoc.^m] om. S v. l., B || μίσσους L || αὐτῶν

S plerique || 29 τῷ εὐαγῆ] εὐλαβεῖ B^s || 30 γυνῆ om. B^s

1 hereditatem V¹ || 2 ante RT²] aut VT¹ vulg. || uitam monachicam V || subsecutos vulg.] subsecutus VT¹ subsecutus R subsequentium T² || 4 ex] et T¹ || 6 relinquerit T¹ || suum om. R || 7 alium R || 8 derelinquit R uidetur R || *priori proprio libri || 11 monachae] monasterio R || circueant T circuerat R || 12 civitates om. R¹ || si] se V¹ || quid V¹ T || 13 habuerit RT || per om. T¹ || egeant T² || in suis manentes in ras. V² || 14 manēptes R¹ || 16 migraverit uitam R || militiam V¹ || 17 spoliatus T¹ || 19 episcoporum T² || 18 iudices R¹ || rem quam R¹ V || 19 fuit V || 20 competit R || 22 sibi om. R || connumeret Beck] commonere (scr. in spat. vac. V²) R¹ VT commoneat R² vulg. || 25 rapuerit et T¹, aut adscr. T² in marg. || soluerit citauerit T¹ || corripuerit T || 26 assistriam RVT || aut diaconissam aut monastriam om. V || monasterium T || 28 et Osenbrüggen] ex libri || tali T² || participium Osenbrüggen] participio libri || 29 habitabat V] habitat RT vulg. || 30 et om. T¹

πων και τῶν οἰκονόμων αὐτῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκάστης ἐπαρχίας ἀρχόντων καὶ τῶν αὐτῶν τάξεων ἐκδικεῖσθαι, τοὺς δὲ τὰ τοιαῦτα πλημμελί-
σαντας καὶ τοὺς μετασχόντας αὐτῶν τὸν εἰς κεφαλὴν κίνδυνον ὑπομένειν, τὴν δὲ τοιαύτην γυναῖκα παν-
ταχοῦ ἀναζητεῖσθαι καὶ μετὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων ἐν μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι, ἐν ᾧ ἀσφαλέστερον φυ-
λάττεσθαι δύναται, ἵνα μὴ καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ ἐγκλήματι ἐρρεθῆι. εἰ μὲντοιγε διακόνισσα εἴη καὶ
10 παῖδας ἔχοι νομίλους, τὸ νόμιμον μέρος δίδοσθαι τοῖς παισίν. εἰ δὲ εἴσω ἐνὸς ἐνιαυτοῦ μετὰ τὸ γνωσθῆναι τὸ τοιοῦτο μῦθος τὰ τοιαῦτα πράγματα παρὰ τῶν ἐνάγων οἶκων μὴ ἐκδικηθεῖ, κελεύομεν πάσι τρόποις τὸν κόμητα τῶν πριβάτων τῷ ἡμετέρῳ φίσκῳ ταῦτα προσκυροῦν, τοῦ τῶν τόπων ἀρχόντος τοῦ ἀμελήσαν-
15 τος τὰ αὐτὰ πράγματα ἐκδικηθῆναι τῆς ζώνης ἀφαιρουμένου καὶ πρόστιμον εἰ χρυσίου λιτρῶν ὑπὸ τοῦ κόμητος τῶν πριβάτων εἰσπραττομένου.

CAPUT XLIV.

Πάσι δὲ καθάπαξ τοῖς ἐν κοσμικῷ ἀναστρεφόμενοι, καὶ μάλιστα τοῖς τὰ σκηνικὰ μετερχομένοις ἀν-
20 δροῦσι τε καὶ γυναιξί, καὶ μὴν καὶ ταῖς προϊσταμέναις ἀπαγορευόμεν κεχοῖσθαι σχήματι μοναχοῦ ἢ μοναστρίας ἢ ἀσκητρίας ἢ οἰωθήποτε τρόπῳ τοῦτο μιμῆσθαι, ἐπισταμένων πάντων τῶν τολμῶντων ἢ χροῖσασθαι τῷ τοιοῦτῳ σχήματι ἢ μιμῆσασθαι ἢ ἐμπαῖξαι
25 εἰς οἰανδήποτε ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ὅτι καὶ σωματικὰς τιμωρίας ὑποστῆσονται καὶ ἐξορία παραδοθήσονται. προνοούντων τοῦ τοιοῦτου οὐ μόνον τῶν κατὰ τόπον ὁσιωτάτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν
30 στρατιωτικῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς τάξεων καὶ τῶν κατὰ τόπον ἐκδικῶν. Τὰς δὲ ποινὰς τὰς τῷ

c. XLIV et epil. in S decurtata repetit Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 21 p. 671 Voell., c. XLIV (— 27 παραδοθήσονται) ex B repetunt B^s M 17, 5 p. 508 Zach., Nomoc.^{dm} XIV tit. 11, 12. Summam eiusdem partis habet Nomoc. XIV tit. 11, 12, Ath. summam repetunt paratilla Ath. 12 § 1.

loci episcopus eorumque oeconomos nec non provinciae cuiusque praesides eorumque officia vindicari, eos autem qui haec talia commiserint eorumque participes periculo capitis subici, talem vero mulierem ubiuis investigari et cum rebus suis in monasterium conici, in quo securius custodiri possit, ne etiam iterum in eodem crimine deprehendatur. Quodsi diaconissa sit et legitimos liberos habeat, legitima pars liberis detur. Si vero intra annum post cognitum tale scelus cuiusmodi res a venerabilibus domibus non vindicentur, iubemus omnibus modis comitem rerum privatarum eas fisco nostro addicere, atque praeses locorum qui easdem res vindicare neglexerit, cingulo privetur ab eoque multa quinque librarum auri per comitem rerum privatarum exigatur.

XLIV. Omnibus vero omnino qui in saeculari vita versantur, et maxime iis qui rem scaenicam exercent et viris et mulieribus nec non etiam prostitutis interdicimus, ne habitu monachi aut monachae aut ascetriae utantur, aut ullo modo eum imitentur, cum sciant omnes, qui aut tali habitu uti aut eum imitari aut ulli ecclesiastico statui illudere audeant, se et corporis poenas subituros esse et exilio traditum iri. Atque ei rei prospiciant non solum sanctissimi cuiusque loci episcopi et qui iis subiecti sunt clerici, sed etiam civiles et militares magistratus et officia iis subiecta et loci cuiusque defen-

3 ταξερῶν Ecl. || διεκδικεῖσθαι S || τολμήσαντας S ||
4 εἰς κεφαλὴν] ἐκ τοῦ τόμου LB κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι s. v. L (κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι ἔχει ὁ Θεόδωρος Nomoc.^m in marg.) || 5 ὑποφέρειν Ecl. || 6 ἰδίων] αὐτῆς S || 7 εἰς μοναστήριον Nomoc.^{dm} || 8 καὶ om. B^s || 9 μὲν-
τοι S || 10 ἔχει S v. l., M Ecl. Nomoc.^{dm} || διδόσθω S ||
11 ἐνὸς om. B^c || 12 παρὰ] ὑπὸ S iuri ε || 13 μὴ διεκ-
δικηθῆ] post πράγματα 12 coll. S || 14 τῶν πριβάτων] s. v. τῶν ἰδικῶν L τῆς ἰδικῆς ἡμῶν περιουσίας B^s Ecl. || ἡμετέρῳ M || φίσκῳ] οἴκῳ B || 16 τὰ αὐτὰ τὰ τοιαῦτα B^s Nomoc.^m, Nomoc. L tit. || πράγματα om. ε || ἐκδικῆσαι (post ἀμελήσαντος v. 15 coll.) S || ἀφαιρουμένης B^s || 17 λιτρῶν LBS (= Iul.) λίτρας M || 18 εἰσπραχθησομένου S plerique, L B^s Nomoc.^m || 19 κοσμικῷ] κοσμικῷ βίῳ Haloander ex ε || 20 τοῖς om. L || 22 ἢ μοναστρίας LS (= Iul.) om. MB || 23 οἰωθήποτε τρόπῳ τοῦτο] cuiuscumque personae (i. e. προσώπου) huius ε || 25 ἐμπαῖξαι εἰς] ἐμπαῖξεν B^s || 28 τοῦ τοιοῦτον] τοῦτον S ε || οὐ μόνον om. S plerique, ε || 29 ὁσιωτάτων om. S ε || καὶ — 30 κληρικῶν om. S || 30 ἀλλὰ] οὐ μὴν ἀλλὰ S plerique || τῶν στρατιωτικῶν] τῶν om. SL fortasse rectius Zachariae

† non etiam eorum cuiuslibet R non unius cuiuslibet V ||

nec non etiam cuiuslibet provinciae iudices et eorum officia iudicari, eos autem qui talia deliquerunt et participes eorum sceleris capitale periculum sustinere, talem vero mulierem ubique (quaeri) et cum propriis rebus (in) monasterio recondi, in quo cautius custodiri possit, ut non rursus in eodem crimine reperiat. Si vero diaconissa fuerit et filios habuerit legitimos, legitimam partem dare filiis. Si vero intra unum annum postquam cognoverint tale facinus tales res iuri venerabilium domorum non vindicentur, iubemus omnibus modis comitem privatarum nostro fisco has assignare, locorum iudice qui neglexerit easdem vindicare cingulo privando et mulam V librarum auri a comite privatarum 15 exigendo.

Omnibus itaque generaliter in saeculari vita conversantibus et maxime theatra exercitibus viris ac mulieribus nec non et prostantibus interdicimus uti schemate monachi aut monastriae aut ascetriae aut cuiuscumque personae huius imitari, scientibus universis praesumentibus aut uti tali schemate aut imitari eum aut illudere in quacumque ecclesiastica disciplina, quia et corporalia supplicia sustinebunt et exilio contradentur; proidentibus huic rei locorum episcopis et qui sub eis sunt clericis, sed etiam civilibus militaribusque iudicibus et quae sub eis sunt officii et locorum defensoribus. Poenas autem

iudicem T [et] etiam V || 2 iudicari T¹ || autem om. T || 3 sustinebit R¹ T || 4 vero om. T¹ || ubique VT¹ || ubique RT² vulg. || * quacri addidi || 5 in add. vulg. || recondi T¹ vulg.] reddi RVT² || cautus R¹ || 6 eadem R¹ || 8 legitimam R² T vulg.] et legitimam R¹ V || dari vulg. || 9 citra R¹ || annum unum T, annum post cognoverit coll. V || * cognoverit VT cognoscitur R vulg.; an leg. cognitum sit? || 10 facinus] commississet s. v. add. V³, commississe add. vulg. || iure R¹ T², om. T¹ || domuum RT || non om. R² V || 11 commitem V comiti R committi T^c committi T^b || 12 fisco nostro R vulg. || has] haec R || iudicem T², iudice restituit T³ || 13 easdem] res aad. vulg. || 14 auri om. R auri a om. T¹ || commite V || 15 exigendo vulg.] exigenda VT exigendam R || 19 itaque] itaque in T^a || saeculari] saeculo in T¹ || 21 prostrantibus RV prostrantibus T² || 22 uti vulg.] ut RT *** V¹ nec non et V² et ut V³ || scemati RV¹ T || monastrie T || aut asistrie V aut sistrie T², om. RT¹ || 23 huius T¹] ius V his RT² huiusmodi vulg., hoc Heimbach || imitari V immutari R || 24 aut] ut R¹ || uti tali] in tali R¹ T² utilitati T || 25 imitari R || eum om. vulg. || illudere] illud est R disciplina ecclesiastica R^a || 26 quia et] et del. T² || 27 contraduntur R || huic vulg.] huius libri || 28 etiam] et T³ || 29 cuiuslibet T || quae vulg.] qui RVT || 30 sunt om. R¹ || Poenas] P*** V¹

παρόντι νόμῳ ἐγκειμένας, αἵτινες καὶ τοῖς προτέροις νόμοις εἰσὶν ἐγνωσμένοι, οὐ μόνον ἐν τοῖς μέλλουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι θέμασιν ἴτοι ἀμαρτήμασι κρατεῖν καὶ πᾶσι τρόποις ἐκδικεῖσθαι θεσπίζομεν· τὰ δὲ διὰ τοῦ παρόντος νόμου νεωστὶ διατυπωθέντα ἐπὶ μόνοις τοῖς μέλλουσι χρόνοις παραφυλάττεσθαι κελεύομεν.

(Ἐπιλόγος.) Ἡ σὴ τοῖνυν ἐνδοξότης αἵτινα διὰ τοῦ παρόντος νόμου τοῦ εἰς τὸ διηρεκὲς ἰσχύσαντος ἡμετέροια ἐδέσπισε γαληρότης, κατὰ πάντα φυλαχθῆναι προνοησάτω, καὶ εἰς τὴν ἀπάντων γνώσιν κατὰ αὐτὴν τὴν βασιλίδα πόλιν προτιθεμένων ἰδίκτων ἀγάγοι. Dat. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XX. post cons. Basilii vc. anno V. ind. IX. [a. 546]

Κατεπέμφθη Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

praesenti legi insertas, quae et prioribus legibus sunt notae, non solum in futuris, sed etiam in praecedentibus casibus seu delictis valere et omnibus modis vindicari sancimus; per praesentem enim 5 legem nuper dispositas in solis futuris temporibus servari iubemus.

(Epilogus.) Tua igitur gloria quae per praesentem legem in perpetuum valituram nostra sauxit 10 tranquillitas per omnia custodiri provideat.

D. kal. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XVIII. post cons. Basilii vc. anno III.

15

PKA

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΖΟΜΕΝΩΝ.

CXXIV. Auth. CXVII. Coll. IX tit. 5

R. UT LITIGANTES

IURENT QUIA NEQUE PROMISERUNT DARE IUDICIBUS NEQUE DABUNT; ET DE SPOR- 20 TULIS; ET UT QUAE IUBENTUR REFERENDARII COMPLEANT ET NON MISCEANT SEMET IPSOS CAUSAE ET PER SE EXEQUANTUR R.

Idem Aug. Petro pp.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων

(Προοίμιον.) Τὸν παρόντα νόμον προφέρομεν, 25 ἵνα καὶ ἡ τῶν δικαστῶν καθαρότης φανερωθῇ καὶ οἱ δικαζόμενοι μὴ ἰσχύσωσι διὰ δόσεως τοὺς νόμους περιγράψαι.

(Praefatio) Praesentem legem proferimus, ut et iudicum puritas appareat et non valeat litigantium suffragium circumvenire leges.

CAPUT I.

Κελεύομεν τοῖνυν, ὅσάκις παρ' οἰοσθήποτε δικασταῖς ἢ ἀρχонтаῖς δίκαι ἢ ἐκκλητοὶ ἐξετάζονται, πρὸ 30 cantes aut administratores lites aut appellationes

Iubemus igitur, quotiens apud quoscumque iudices

Epil. om. L, ubi eius loco adicitur novellae CXXXVII c. 6 extr. (Βεβαιούμεν δὲ καὶ . . .) et epil.

Nov. CXXIV (Authent. CXVII = Coll. IX tit. 5: gloss.) Graece extat in ML, B 7, 4, 5. — Epit. Theod. 124, Athan. 5, 3. Iulian. const. CXXII.

c. I in. — 626, 11 διατύπωσαν) ex B habent B² A 26, 9 p. 229 Zach., Nomoc.^m XIV tit. 13, 18; 626, 11—21 repetit Ecloga I—X Bas.

sores. Poenas autem praesenti legi insertas, quae quidem etiam prioribus legibus cognitae sunt, non solum in futuris, sed etiam in praeteritis casibus seu delictis valere et omnibus modis irrogari sancimus; quae vero per praesentem legem recens statutae sunt, eas solis futuris temporibus observari iubemus.

Epilogus. Tua igitur gloria quae per praesentem legem in perpetuum valituram serenitas nostra sauxit ut per omnia observentur prospiciat et ad omnium notitiam edictis in hac regia civitate propositis perducatur.

CXXIV.

DE LITIGANTIBUS.

Idem Augustus Petro praefecto praetorio.

Praefatio. Praesentem legem proferimus, ut et iudicum integritas appareat neve litigantes per largitionem leges circumscribere valeant.

1. Iubemus igitur, quotiescumque apud quoslibet iudices vel lites incohantur vel appellationes

1 ἐγκειμένας νόμῳ L || 2 οὐ μόνον] ου μὴν Bf || 5 δὲ] enim ε || 11 sq. καὶ εἰς — ἀγάγοι om. ε || 12 προτιθεμένην S plerique || ἰδίκτων om. S || 13 subscr. habent Iul.^m, item Iul.^c (i. e. Coloniensis Waltraffinus) || k. mai. (mag. Iul.^m) MS Iul. ε] μηνί (μ. Ath.) μάτῳ Ath. Theod. || ep. imp. dom. iustin. (v. l. iustian.) pp. aug. S (cf. ε) ep. iustin pp. aug. M pe (sic) dn iustin pp. Iul.^m constantinopolit dom. iust. pp Iul.^c imp. iustinia. Iul.^v ind. θ' βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Ath., om. Theod. || 14 ann. XX (XX^m S v. l.) S Iul.^m τὸ κ' Ath.] ann. XVIII ε ἔπει ἡ' Theod., om. M Iul.^v || post cons. (ξs. pro 9s. libri) basilii ann. V S pe. basilio anno V Iul.^m μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασίλειον τὸ ε' (τὸ ε' om. Ath. cod.) Ath. Theod.; basilio re hms omissis M, pe. bilisarii ann. consol. Iul.^c post cons. bilisarii Iul.^v (post cons. Basilii vc. ann. III (v. l. II) ε) || 15 κατεπέμφθη — πραιτωρίων unus addit M (cf. ad 593. 1s) || 17 rubr. Περὶ τῶν δικαζομένων ML (ἡ ὅλη νεορά [i. e. in B recepta est] add. L in textu) Περὶ δικαζομένων Theod., index L Ὡστε τοὺς δικαζομένους ὁμνῶν ὅτι οὐδὲν ἔξω τῶν ὀρισθέντων τῇ διατάξει III.

διδόσαι καθ' οἰονδήποτε τρόπον· ἔχει δὲ καὶ ἄλλα δύο κεφάλαια Ath. (cf. ε Iul.), ἡ περὶ τῆς καθαρότητος τῶν ὄρκων τῶν δικῶν διαλαμβάνουσα ἐκδ' νεορά εἰ. Nomoc. XIV tit. 13, 18 || 24 πραιτωρίων M Ath. ε] τῶν ἱερῶν πραιτωρίων L || 26 καὶ οἱ — 27 διὰ δόσεως] et non valeat litigantium suffragium ε || 28 παραγράψαι L || 30 ἡ om. B² || ἀρχονσι L ε || ἐξετάζονται ἐκκλητοὶ B²

1 legi T² vulg.] lege RVT¹ || et] et in V etiam vulg. || 3 relictis RVT, corr. vulg. || 4 iudicari R || 5 dispositam libri, corr. vulg. || 9 sq. tranquillitas sanxit nostra T || 13 subscr. dedimus ex Bamb. I et Pistoriensi || mad. Pist. || dono iust. Bamb., om. Pist. || an. XVIII Bamb.] ante Pist. || 14 post omis bils vn. Bamb. pē uic. Pist. || an. III Pist.] an II Bamb. || 18 promiserint R || 20 ut et V, et om. R || iubentur om. R || referendarum T¹ || 21 et] et ut T || 22 se ipsos T || et se ex persequantur T¹ || 24 pp. petro R || 25 legem proferimus] ponimus legem T || 26 et om. V || iudicium R || puritas] suffragium et puritas V || valeant R || 27 suffragium om. V¹ || 30 lites T¹

πάντων τὰ πρωτότυπα τῶν δικαζομένων πρόσωπα, ἢ ἐκείνους εἰς οὓς ὡς εἰκὸς ἐν μέσῳ ἢ ὑπόθεσις μετενεχθῆ, παρουσία τῶν δικαστῶν ἀπτομένους τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ὁμνῆσαι, ὅτι οὐδὲν παντελῶς τοῖς δικασταῖς προστασίας χάριν ἢ ἄλλω οἰωδῆποτε πρόσωπῳ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας καθ' οἰονδῆποτε τρόπον δεδωκασιν ἢ ὑπέσχοντο ἢ μετὰ ταῦτα δώσουσιν ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ δι' ἄλλου οἰονδῆποτε μέσου προσώπου, ἐξηρημένων τούτων ἅτινα τοῖς ἰδίοις συνηγόροις ὑπὲρ τῆς συνηγορίας παρέχουσιν ἢ τοῖς ἄλλοις προσώποις, ἅπερ οἱ ἡμέτεροι νόμοι δίδοσθαι διετύπωσαν. τοῦτο δὲ παραφυλάττεσθαι προστάττομεν καὶ ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν consistoriῳ, ὅταν consultationes εισάγωνται, ὥστε παρουσία τῆς ἱερᾶς συγκλήτου τοῦς μνημονευθέντας ὄρκους παρέχεσθαι. εἰ δὲ ὡς εἰκὸς τινες τῶν δικαζομένων μὴ δύνανται πρὸς τοὺς δικαστὰς παραγίνεσθαι, τότε κελίεμεν τοὺς παρόντας μὲν ὁμνῆσαι τὸν προειρημένον ὄρκον, πέμπεσθαι δὲ πρὸς τοὺς ἀπόντας ἐκ τῶν ὑπηγετουμένων τάξεων τινὰς μετὰ τοῦ ἐξ ἐναντίας μέρους, ὥστε παρόντων αὐτῶν τοὺς εἰρημένους ὄρκους ὁμοίως παρέχεσθαι. εἰ δὲ γυνῆ εἴη, ἥτις διὰ τὴν σεμνότητα τοῦ βίου ἐξωτικοῖς ἀνδράσιν ἑαυτὴν δεικνύουσα οὐκ εἰώθειν, τηρκαῦτα καὶ ἀπόντος τοῦ ἀντιδίκου τοὺς ἐκ τῆς τάξεως πεμπομένους τοὺς μνημονευθέντας δέχεσθαι ὄρκους. εἰ δὲ ἀπείναι τὰ μέρη ἐν ἄλλοις τόποις συμβαίη ἢ ἐν ἐξ αὐτῶν, κελίεμεν τὸν ἀπόντα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐν ἣ διαγεῖ τοὺς ὄρκους κατὰ τὸν εἰρημένον παρὸς ἡμῶν τρόπον ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων παρὰ τῷ ἀρχοντὶ τῆς ἐπαρχίας ἢ παρὰ τῶν τῶν τόπων ἐκδικῶν παρέχειν ἐκείνῳ δηλονότι γενικῶς παραφυλάττομενον, ἵνα εἰ τις τῶν δικαζομένων ἀπὸν ἢ παρὸν τὸν τοιοῦτον ὄρκον παρασχέιν μὴ θελήσει, καὶ τοῦτο φανερωθῆ τῷ δικαστῇ, κατὰ ψήφον αὐτοῦ ὁ μὲν ἐνάγων τὴν ἐκπτώσιν τῆς ἀγωγῆς, ὁ δὲ ἐναγόμενος καταδικῆν ὑπομείνη. 35

examinantur, prae omnibus principales litigantium personas, aut illos ad quos in medio negotium forte migraverit, praesentia iudicum tangentes sancta evangelia iurare, quia nihil penitus iudicibus [aut] patrocini causa ipsis vel alii cuicumque personae pro hac causa quolibet modo dederunt aut promiserunt aut postea dabunt vel per se vel per aliam quamcumque mediam personam, exceptis his quae propriis advocatis pro patrocinio praestant aliisque personis, quae nostrae leges dari disposuerunt. Hoc autem servari praecipimus et in sacro nostro consistorio, quando consultationes intromittuntur, ut sub praesentia sacri senatus memorata sacramenta praestentur. Si autem, ut contingit, aliqui litigantium nequeunt ad iudices advenire, tunc iubemus praesentes quidem iurare praedictum iusiurandum, ad absentes autem dirigi ex officiis ministrantibus aliquos cum adversa parte, ut eis praesentibus memorata sacramenta similiter praebantur. Si vero mulier fuerit, quae propter honestatem vitae extraneis viris se monstrare non consuevit, tunc et absente adversario ex officio missos memorata suscipere sacramenta. Si autem abesse partes in aliis locis contingat aut unam earum, praecipimus absentem in provincia in qua deget iusiurandum modo a nobis dicto sub gestis monumentorum apud iudicem provinciae aut apud locorum defensorem praebere. Illo videlicet generaliter observando, ut si quis litigantium absens aut praesens huiusmodi iusiurandum praebere noluerit, et hoc manifestetur iudici, per sententiam eius actor quidem casum actionis, reus autem condemnationem sustineat.

CAPUT II.

Εἰ δὲ τις ἐκ τῶν δικαζομένων εἶπῃ δεδωκέναι τινὶ ἢ ὑποσχέσθαι, καὶ τὸ πρόσωπον ἐξείπη, καὶ τοῦτο

Si quis autem ex litigatoribus dixerit dedisse alicui aut promisisse, et personam declaraverit et hoc

c. I extr. (v. 30—35) et II (— 627, 31) ex B habet Nomoc.^m XIV tit. l. c.; c. II in. (— 627, 22) exhibet B^a l. c.

examinantur, ante omnia principales litigantium personas, vel illos ad quos, ut fit, interim causa translata sit, in praesentia iudicum laetis sanctis evangelis iurare, se nihil penitus iudicibus patrocini gratia, vel alii ulli personae ob hanc causam ullo modo dedisse vel promisisse, vel postea daturus esse sive per se ipsos sive per aliam ullam interpositam personam, exceptis iis quae advocatis suis pro patrocinio praebent vel ceteris personis, quae quidem leges nostrae dari statuerunt. Hoc autem observari praecipimus etiam in sacro nostro consistorio, quando consultationes introducuntur, ut in praesentia sacri senatus memorata iuramenta praestentur. Quodsi qui ex litigantibus ad iudicem forte venire non possunt, tunc iubemus praesentes quidem praedictum iusiurandum iurare, ad absentes autem aliquos ex ministrantibus officiis mitti una cum parte adversaria, ut ipsis praesentibus praedicta iuramenta similiter praestentur. Si vero mulier sit, quae propter vitae honestatem extraneis viris se ostendere non soleat, tunc etiam absente adversario officiales missi memorata sacramenta suscipiant. Quodsi abesse partes aliis in locis vel unam earum contigerit, iubemus eum qui absens est in provincia in qua degit sacramenta secundum praedictum a nobis modum actis intervenientibus apud praesidem provinciae vel apud defensorem locorum praestare. Atque illud nimirum in universum observetur, ut si quis litigantium absens vel praesens tale iusiurandum praestare noluerit, idque iudici manifestum factum sit, per sententiam eius si actor est actionis iacturam, si reus condemnationem subeat.

II. Si quis autem ex litigantibus dixerit se dedisse alicui vel promisisse, et personam nominaverit

2 ὡς om. L || ἢ om. B^f || 3 παρουσία] ἐν παρουσίᾳ (id. 16) Halouander (B^f) || 5 χάριν] χάρα Nomoc.^m || ἢ ἄλλω] ipsis vel alii ε || 6 ὑπὲρ — τρόπον om. B^c || 8 δι' om. B^a v. l., Nomoc.^m || μέσον om. Nomoc.^m pr. || 11 ἅπερ] quibus Iul., unde ὡςπερ Haloander (cf. Theod. χάρις τῶν συνηγορικῶν καὶ τῶν ἐξ ἔθους δεδομένων) || 12 προστάττομεν om. B^c Ecl. || 13 constitutorῶ M ἀκρατηρίῳ M s. v., B || consultationes M συνέλευσεις B συνέλευσις s. v. L || εισάγονται L || 16 δύναται B^c δύνωνται B^f δύνονται L || 18 δὲ om. L^a || 19 ταξεωτῶν B^c || 26 συμβαίνει B^f || 27 τοῦς ὄρκους] iusiurandum ε || 33 θελήσει M Nomoc.^m || θελήσει L B || 35 ὑπομείνει L ὑπομένει B^c || 36 ἐκ om. L || εἶποι B^a v. l. || δεδωκέναι B^c || τινὶ L² ε] τισίν B^c || τι ML¹ B^f, om. B^a v. l., Iul. (in Nomoc.^m locus parte folii abscisa perit) || 37 ἐξείποι B^a

2 quos] quoscumque iudicantes R^a || medio T] medium RV vulg. || 3 euangelica T^a || 4 aut del. Beck || 5 aliis R¹ V¹ || 7 vel per se] vel om. R || alium R¹ || mediam quaecumque VT || 8 prius R¹ || 10 haec R vulg. || 11 et om. T || 12 quando] qm̄ i. e. quoniam R¹ || ut] aut R¹ || 14 contigerit T non contigerit R¹ contigit R² || aliquid V¹ || 15 venire V² vulg. || 16 ad om. V || 17 aliquis T¹ || 19 praebant T || 21 consueverit T || 24 absente T¹ || 25 in om. V || prouintiam RV || in om. T || degit vulg. || a nobis modo T || 27 locorum defensores T^a defensionem locorum R || 28 observando generaliter R || 29 huiusmodi iusiurandum om. V || iurandum T¹ || 30 et] ex V¹ || 36 dedisse om. R || 37 promisisse R

ἀποδείξει, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῇ τῆς δίκης ἐκβάσει συ-
γνώμῃς ἀξιούσθω, ὁ δὲ ἢ δόσιν ἢ ὑπόσχεσιν κατα-
δέξασθαι δεκνύμενος, εἰ μὲν χρηματικῆ εἴῃ ἢ ὑπό-
σχεσις, τὸ μὲν διδόμενον τριπλοῦν, τὸ δὲ ὑποσχεθέν
διπλοῦν ὑπὸ τοῦ κόμητος τῶν πριβάτων εἰσπρατέ-
σθω, καὶ τὴν ἀξίαν ἧτοι ἀρχὴν ἣν ἔχει ἐφ' ἑκατέρου
θνήματος ἀπολλύτω. εἰ δὲ ἐγκληματικῆ εἴῃ ἢ κατηγο-
ρία, δήμευσιν τῆς ἰδίας περιουσίας ὑπομέντω καὶ εἰς
ἐξορίαν πεμπέσθω, ὅστις διὰ λήψιν ἀλλότριον ἐγκλημα
εἰς ἑαυτὸν ἐσπούδασε μετενεγκεῖν. εἰ δὲ τὴν δόσιν ἢ
τὴν ὑπόσχεσιν ὁ litigator μὴ δυνήθῃ δεῖξαι, ὁ μὲν τὸ
πρόσωπον τὸ τὴν δόσιν ἧτοι ὑπόσχεσιν λεγόμενον
καταδέξασθαι, ὅτι οὔτε δι' ἑαυτοῦ οὔτε δι' ἄλλου
προσώπου ἢ ἐλαβέ τι ἢ ὑπόσχεσιν ἔσχε, καὶ τοῦ τοι-
ούτου ὄρκου παρεχομένου αὐτὸς μὲν ἐλεύθερος ἔστω,
ὁ δὲ litigator ὁ μὴ δυνήθεις δεῖξαι ἐπὶ μὲν ταῖς χρη-
ματικαῖς αἰτίας τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης ὑπὸ τοῦ
κόμητος τῶν πριβάτων εἰσπρατέσθω, τῆς δίκης δη-
λονότι τὴν ἰδίαν ἐκβασιν ἀναμενούσης, ἐπὶ δὲ ταῖς
ἐγκληματικαῖς δήμευσιν τῶν οἰκείων πραγμάτων ὑπο-
μέντω, καὶ τὸ πᾶγμα παρὰ τοῖς ἀρμοδίους δικασταῖς
κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν περαιούσθω. εἰ δὲ τὸ
παρὰ τὸν δικαζόμενον φανερωθῆν πρόσωπον τὸν μνη-
μονευθέντα παραιτήσεται ὄρκον, τοῦτο μὲν ἐπὶ ταῖς
ἐγκληματικαῖς τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς χρηματικαῖς αἰ-
τίαις ταῖς μνημονευθείσας ὑποκείσθω ποιναῖς. εἰ δὲ
τις τῶν δικαζομένων ὁμοσίη μὴ δεδωκέναι ἢ ἐπαγ-
γεῖλαισθαι, ἐντὸς δὲ τεσσάρων μηνῶν μετὰ τὸ προ-
εγκθῆναι τὴν γῆφον ἀριθμουμένων δειχθῆν δοθέν τι
ἢ ὑποσχεθέν, αἰ εἰρημένας ποινὰ κατὰ τε τῶν διδόν-
των κατὰ τε τῶν λαμβανόντων χώραν ἔξουσιν. Ἐν
δὲ ταῖς δίκαις ταῖς δι' ἐπιτρόπων ἢ κουράτωρων πρατ-
τομένας τοὺς μὲν ὄρκους οἱ ἐπιτροποὶ ἧτοι κουράτωρες
παρεχέτωσαν· εἰ τις δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων ποινῶν χώ-
ραν λάβοι διὰ τῶν τοιούτων ὄρκων, ταύτην οἱ ἐπί- 35

v. 26—31 summarium extat Ποπ. 17, 5, argumentum notat Nomoc. XIV tit. 13, 18.

v. 31—628, 3 summam Ath. repetunt paratitla Ath. 13 § 4.

et hoc probaverit, ipse quidem in exitu litis veniam mereatur, qui autem datum vel promissum accepisse convictus erit, si quidem pecuniaria sit causa, triplum eius quod datum est, duplum autem eius quod promissum est per comitem rerum privatarum ab eo exigatur, atque dignitate seu magistratu quem habet in utroque casu exuatur. Sin criminalis sit accusatio, publicationem substantiae suae patiat et in exilium mittatur, qui quidem largitione accepta crimen alienum in se transferre studuerit. Quodsi datonem vel promissionem litigator probare non potuerit, persona quae datum vel promissum dicitur accepisse iuret se neque per se neque per aliam personam vel accepisse quicquam vel promissum sibi habere, atque tali iureiurando praestitio ipse quidem liber sit, a litigatore vero, qui probare rem non potuerit, in pecuniariis quidem causis aestimatio litis per comitem rerum privatarum exigatur, lite scilicet exitum suum expectante, in criminalibus autem publicationem rerum suarum patiat, atque res apud competentes iudices secundum legum ordinem terminetur. Quodsi persona a litigante nominata memoratum iusiurandum dare recusa- verit, tam in criminalibus quam in pecuniariis causis memoratis poenis subiciatur. Si quis autem ex liti- gantibus iuraverit non dedisse sese neque promississe, et intra quattuor menses a prolata sententia nume- randos probetur aliquid datum vel promissum esse, praedictae poenae tam contra dantes quam contra accipientes locum habebunt. In causis autem quae per tutores vel curatores aguntur sacramenta quidem tutores vel curatores praestent, si qua vero ex praedictis poenis propter eiusmodi sacramenta locum

1 ἀποδείξει B¹ v. l., ἀποδείξει Haloander (ἀναδείξει B¹) ||
2 ἢ δόσιν] accepit ε || καταδέξασθαι δεκνύμενος] δεξά-
μενος B^c suscepit aut ei probatur ε || 3 ἢ om. B^c || 4 δεδο-
μένον B¹ || 5 τῶν πριβάτων] τῆς ἰδικῆς ἡμῶν (ἡμῶν
om. B^c) περιουσίας B^c (Nomoc.^m) || εἰσπρατέσθαι L ||
7 ἢ om. L || 8 οἰκείας B¹ || οὐσίας Nomoc.^m || 11 olitigator
M olitigator L ὁ διάδικος (ὁ διάκονος Nomoc.^m) M s. v.
B || 12 ἧτοι] ἢ τὴν B¹ Nomoc.^m || 13 * οὐδὲ MLB || αὐ-
τοῦ L || * οὐδὲ MLB || ἀλλότριον L || 14 ἢ om. B^c || τι
om. ε || ἢ om. M || 15 ἔσται MB^c Nomoc.^m || 16 λιτιζα-
τωρ L λιτιζάτωρ (sic) M διάδικος (διάκονος Nomoc.^m) B ||
18 τῶν πριβάτων] τῆς ἰδικῆς (ἡμῶν add. Nomoc.^m) περι-
ουσίας B^c Nomoc.^m || 19 δὲ om. Nomoc.^m || 20 ἐγκλημα-
τικαῖς om. Nomoc.^m pr. || 24 παραιτήσεται Nomoc.^m ||
26 ταῖς — ποιναῖς] τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης ὑπὸ τοῦ
κόμητος τῶν πριβάτων (ex v. 17 sq. errore repetita) L^a ||
27 ὁμοσίη B¹ || 28 τεσσάρων] decem ε (err. ex δ' nota
orto) || 29 τι om. L, τι ἢ ὑποσχεθέν om. ε || 30 ἡρημένας
M || διδόντων] δικαζομένων διδόντων B^c || 33 ἧτοι] ἢ
L || 35 τὸν τοιούτων ὄρκων L

1 quide me inuentu R¹ quidem inuentu R² || 2 susce-
pit aut ei] suscepisse Beck; leg. suscepit et? || 3 si] et
si R¹ || 5 privatarum] rerum add. T² (vulg.) || 8 mittant T¹
mutatur R¹ || auxilium T² || 9 propter] per T¹ || 11 pro-
baverit V¹ || iure V¹ || personam R¹ || 12 nec T, neque
per se om. R || nec T || 15 quae V || 17 priuatorum R
privatarum rerum T (vulg.) || 19 causae T vulg. || apud
competentem iudicem T || 20 terminetur R² terminentur VT
vulg., om. R¹ || 21 * manifestatur libri || persona V¹ || per-
sone R¹ persona quae R² V³ T vulg. || 22 memoratum re] V²
in ras. 10 litt. || 23 memoratis] memoratis causi V^a ||
24 autem om. R¹ || 25 promisse R non promississe T vulg. ||
X vero] uero X V X decem uero R X et VIII uero
T¹ || 26 propalatam T¹ || dedisse] dedisse aut promisse
intra X R^a, dedisse aliquid aut promississe Beck || 27 meo
rate V || 28 habent V || 29 aguntur V || aguntur — 30
curatores om. R¹ || tutores quidem R² T || 30 memora-
torum R

τροποι ἴτοι κουράτωρες ὑπομενέωσαν, μηδενὸς ἐκ τούτου προκρίματος γινόμενου τοῖς ὑπὸ ἐπιτροπῆν ἴτοι κουράτωριαν εἶναι γνωσκομένοις.

menta, hanc tutores aut curatores sustineant, nullo ex hoc praeiudicio generando his qui sub tutela aut cura esse noscuntur.

CAPUT III.

Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν παρὰ πάντων τῶν δικαστῶν τοῦτο μὲν στρατιωτικῶν τοῦτο δὲ πολιτικῶν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας παραφυλάττεσθαι, ἵνα μήτε τοῖς μαγιστριαοῖς μήτε τοῖς ἐπαρχικοῖς μήτε ἄλλῳ οἰωδῆποτε ἐκβιβαστῆ συγχωρῶσι πλέον τι παρ' οἰουδῆποτε προσώπων σπορτούλων ὄνόματι λαμβάνειν τῶν τοῖς ἡμετέροις διηγουμένων νόμοις, οὐδὲ εἰ 10 θείαν τοῦ ἡμετέρου κράτους προφέρουσι κέλευσιν. ἀλλ' εἰ τινα εἴροισιν πλέον τι ἀπαιτοῦντα, ἀδειαν ἐχέτωσαν καὶ συνέχειν καὶ ἐγκλείειν τούτων, καὶ τετραπλάσιον ἀπαιτεῖν ὅπερ πλέον λάβωσι, ἵνα τὸ μὲν ἀπλοῦν τῶ τῆν ζημίαν ὑπομείναντι ἀποδιδῶται, τὸ δὲ τριπλοῦν 15 reddatur, triplum vero inferatur aerario. Si autem civilis aut militaris iudex sive interpellatus seu quolibet modo neglexerit laesum, sicut diximus, vindicare, ex sua substantia quadruplum secundum praedictum exigetur modum. Ipsam vero poenam exigimus per comitem nostrarum privatarum et competeutes iudices, si cognoverint aliquos ex suis officiis executores sportularum nomine contra nostras leges aliquid exizare et hoc neglexerint vindicare. Damus licentiam exactis nihil amplius exigentibus quam ex nostra constitutione definitum est dare. et si quid amplius exigere eos voluerint, habeant licentiam eis resistendi.

Et hoc quoque praecipimus ab omnibus iudicibus 5 tam militaribus quam civilibus in omni loco nostrae reipublicae custodiri, ut neque magistrianis neque praefectianis neque alio cuicumque executori concedant aliquid amplius a quacumque persona sportularum nomine percipere quam nostris legibus declaratum est, nec si sacram nostrae tranquillitatis proferant iussionem. Sed si quem inveniunt aliquid amplius exigentem, licentiam habeant et comprehendere hunc et includere et quadruplum exizare quod plus acceperit, ut simplex quidem damnum passo reddatur, triplum vero inferatur aerario. Si autem civilis aut militaris iudex sive interpellatus seu quolibet modo neglexerit laesum, sicut diximus, vindicare, ex sua substantia quadruplum secundum praedictum exigetur modum. Ipsam vero poenam exigimus per comitem nostrarum privatarum et competeutes iudices, si cognoverint aliquos ex suis officiis executores sportularum nomine contra nostras leges aliquid exizare et hoc neglexerint vindicare. Damus licentiam exactis nihil amplius exigentibus quam ex nostra constitutione definitum est dare. et si quid amplius exigere eos voluerint, habeant licentiam eis resistendi.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ νόμος τοῦτο μὲν τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λέξεως 30 πατρὸς ἡμῶν τοῦτο δὲ καὶ τῆς ἡμετέρας γαληνότητος διετύπωσε, μηδενὶ τρόπῳ τοὺς δικαστὰς ταῖς ἰδίαις ψήφοις ἐγγράφειν, ὡς ἐκ βασιλικῶν ῥήματος ἀγράφως προειχθέντος κέλευσθῆναι τινὰς διαχθῆναι ἴτοι παραστῆναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς περιβλέπτους ῥεφερένδα- 35 referendarios nostras iussiones secundum quod comioris ἡμετέρας κελύσεις κατὰ τὸ προσήκον ποιεῖν

Quia vero lex tam piae memoriae patris nostri quam etiam nostrae tranquillitatis disposuit nullo modo iudices suis sententiis inscribere, tamquam ex imperiali verbo ex non scripto procedente iussum sit aliquos exhiberi aut praesentari, sed etiam spectabiles 35 referendarios nostras iussiones secundum quod comioris

c. III in. (— 16 εἰσφέρηται) ex B habent B² E 7, 1 p. 287 Zach. Summam Ath. repetunt paratitla Ath. 4 § 8.

habeat, eam tutores vel curatores subeant, neve ullum inde praeiudicium fiat iis qui sub tutela vel cura esse intelleguntur.

III. Sed hoc quoque praecipimus ab omnibus iudicibus tam militaribus quam civilibus in omni loco reipublicae nostrae observari, ne aut magistrianis aut alii ulli executori permittant plus ab ulla persona sportularum nomine accipere quam legibus nostris statutum est, ne si sacram quidem maiestatis nostrae iussionem proferant. Sed si quem plus exigere compererint, potestatem habeant eum comprehendendi et includendi, et quadruplum exigendi eius quod plus acceperit, ut simplex quidem ei qui damno affectus est reddatur, triplum vero fisco inferatur. Quodsi civilis vel militaris magistratus sive interpellatus sive quolibet modo de ea re certior factus eum qui damnum passus est uti diximus vindicare neglexerit, ex substantia ipsius quadruplum praedicto modo exigetur. Eandem autem poenam exigi iubemus per comitem nostrarum rerum privatarum a iudicibus competentibus, si quos executores ex officiis suis sportularum nomine quicquam adversus leges nostras exegisse cognoverint idque vindicare neglexerint. Damus autem potestatem iis quoque qui conventi sunt, ne plus dent executoribus quam ex constitutione nostra definitum est, et si plus ab iis exigere voluerint, potestatem habeant illis resistendi.

IV. Quoniam autem lex tam piae memoriae patris nostri quam etiam serenitatis nostrae statuit, ne iudices sententiis suis ullo modo inscribant se ex imperiali voce sive scriptis prolata iussos esse alios quos exhibere aut sistere, sed etiam ut spectabiles referendarii iussiones nostras quemadmodum decet

3 κουράτωριαν B || γινωσκόμενοις (sic) L¹ || 5 τοῦτο μὲν — πολιτικῶν om. L || 7 *μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ MLB || 8 συγχωρῶσι L, B² v. l. συγχωρήσασιν B^c || 9 οἰωδῆποτε προσώπων L^a || σπορτούλων M συνηθειῶν B (id. 24) || 10 νόμοις Cod. 3, 2, 5 (et 6?) || 11 θεία L^a || κράτους] tranquillitatis (i. e. γαληνότητος) ε || προσφέρουσι M || 14 λάβω B² v. l. || ἵνα om. L || 15 ἀποδίδεται L || 16 τῶ ψήφῳ εἰσφέρεται M τῶ δημοσίῳ εἰσφέρεται (εἰσφ. τῶ δημ. B¹) B || 7] ἡ δὲ LB || 17 γινωσκῶν τοῦτο om. ε || 22 τῶν ἡμετέρων περιβίων] ἰδικῶν s. v. L τῆς ἡμετέρας ἰδικῆς περιουσίας B^c || 23 τινα L || 24 εἰσπράξαι] εἰσπράξαντας L || 26 δὲ et καὶ om. ε || 29 αὐτοῖς om. B¹ || 30 νόμῳ L (cf. ad 32); est Cod. 1, 15, 2 || 31 ἴμων πατρὸς B^c || 32 διετυπώσαμεν L (cf. ad 5) || 33 ὡς ἐκ MB^c ε] ὥστε L ἐκ B¹ || ἐγγράφως B^c ἀγράφου B¹ || 34 προειχθέντως M || 35 ῥεφερένδαριόυς (id. 629, 2) MLB^c

1 hao V || aut] uel R || 4 rubr. De sportulis ab exactoribus exigendis R in marg. || 5 loco om. V || nostre rep. T nostra reipublica V² || 6 ut om. R, ut neque om. V || magistrianis R || 7 perfectianis T || alii V³ vulg. || quocumque V¹ quacumque V² || conceda T¹ || 8 sportularum (sic) V || 9 quas V¹ || 10 proferat R proferā T¹ || 11 quem Beck] quidem libri || inuenerit T || 12 habent T¹ || 14 acceperit V || passio V¹ || 16 interpellatus] interpellatur VT interpellatur R vulg. || 17 neglexit R || sicuti V || sicut diximus lesum R¹ || 19 modum exigetur R || 21 cognouerit T || 22 executiones T || sportulorum V || nomine] miae (i. e. memoriae?) T¹ || nostram legem T || 23 neglexerit RVT, corr. vulg. || uindicari VT¹ || Damus] autem add. Beck || 24 exactis V || executoribus Beck || 25 constitutio V¹ || 26 uolunt T || eis. om. T || 31 disposuimus T¹ || 32 sententiis R || 34 expectabiles RV¹ || 35 referendarios R || nostras vulg.] nostros RVT

φανερῶς, τὸν αὐτὸν νόμον βεβαιοῦντες κελύομεν, τοὺς περιβλέπτοντες ῥεφερενδαρίους ἐπὶ ταῖς αἰτίαις αἷς δαδάσκουσιν ἢ τοὶ ἀναφέρουσι πρὸς τὴν ἡμετέραν γαληνότητα μηδεμίαν ἔχειν ἄδειαν ἢ αὐτοὺς ἢ τοὺς αὐτῶν βοηθοὺς δι' ἑαυτῶν ἢ δι' ἄλλου οἰουδὴποτε προσώπων κρατεῖν τινα ἢ ὑπὸ ἐγγύην ποιεῖν ἢ τι εἰσπράττειν ἢ ἀναγκάζειν διαλίσεις ἢ σύμφωνά τινα μετὰ τῶν ἰδίων ἀντιδικῶν τίθεσθαι, ἢ οἰουδὴποτε τρόπῳ ἐν οἰουδὴποτε πράγματι ἑαυτοὺς ἐμμεγνύναι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ποιεῖν αὐτοὺς συγχωροῦμεν, εἰ μὴ μόνον τὰς 10 ἡμετέρας κελύσεις ἐφ' οἰαδὴποτε ὑποθέσει ἐγγράφως ἢ ἀγραφῶς προφερομένας τοῖς ἀρμόδιοις ἢ τοῖς ἀφωρισμένοις δικασταῖς ἐμφανίζειν. εἰ δὲ τι τῶν προῶντι νόμῳ ἐναντίον τις ἐξ αὐτῶν τολμήσῃ διαπραχθεῖν, ὁ μὲν ζημίαν τινα ἢ περιουσίαν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις 15 πράγμασι ὑπομενεῖν οὐδὲν πρόκοιμα παντελῶς περὶ τὸ ἴδιον δίκαιον ὑποστήσεται, ὁ δὲ τι τοιοῦτο πράξας ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας τὴν ζημίαν τὴν τῷ βλαβέντι προσώπῳ ἐπενεχθεῖσαν διὰ τοῦ ἀρμόδιου ἀρχόντος ἀναγκασθῆσεται ἀποκαταστήσαι, καὶ πρὸς 20 τοῦτοις τὴν τῆς ζώνης καὶ ἀξίας ἀποβολὴν ὑποστήσεται. Ταῦτα δὲ πάντα κρατεῖν κελύομεν μὴ μόνον ἐν τοῖς μέλλουσι πράγμασι, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἤδη ἀρχεῖσιν οὕτω δὲ περαιωθεῖσιν.

(Ἐπίλογος.) Ἡ σὴ τοίνυν ὑπεροχὴ τὸν παρόντα 25 νόμον εἰς τὸ δηρικῆς ἰσχίοντα ἰδικῶν κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐν τῇ βασιλίδι πόλει προτιθεμένων εἰς τὴν ἀπάντων γνώσιν ἔλθειν παρασκευασάτω, ὥστε πάντας γινῶναι τὰ ὑπὲρ τῆς αὐτῶν κοινῆς ἐνεργείας παρ' ἡμῶν διατυπωθέντα. 30

Dat. xvii. k. iul. (imp. dn.) Iustiniani (pp. Aug.) anno XVIII. pc. Basiliū vc. anno III. ind. VII. [a. 544]

petit facere manifestas, easdem leges firmantes iubemus spectabiles referendarios in causis quas docent seu referunt ad nostram tranquillitatem nullam habere licentiam, eos aut adiutores eorum, vel per se 5 vel per aliam quamcumque personam tenere aliquid aut sub fideiussores facere aut aliquid exigere, aut cogere transactiones aut pacta quaedam cum suis adversariis exponere, aut quolibet modo in quacumque causa se permiscere. Nihil enim aliud facere 10 eos concedimus nisi solas nostras iussiones in quocumque negotio aut ex scripto aut ex non scripto prolatas competentibus aut deputatis insinuare iudicibus. Si quid autem praesenti legi contrarium aliquid eorum praesumpserit agere, is quidem qui damnum aliquod aut circumventionem in suis rebus pertulerit, nullum praeiudicium penitus circa ius proprium sustinebit, qui vero tale aliquid egit, ex sua substantia damnum laesae personae delatum per competentem iudicem restituere compellitur, et super haec cinguli et dignitatis sustinebit amissionem. Haec autem omnia iubemus non solum in futuris causis, sed etiam in his quae iam inchoatae nondum tamen sunt terminatae servari.

(Epilogus.) Tua igitur eminentia praesentem legem in perpetuum valituram edictis sollemnibus in regia civitate propositis ad omnium notitiam venire procuret, ut omnes agnoscant quae pro communi eorum beneficio a nobis disposita sunt.

Dat. xvi. kal. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIX. pc. Basiliū vc. (anno IV.) [a. 545]

manifestas faciant, eandem legem confirmantes praecipimus, ut spectabiles referendarii in causis quas docent vel referunt ad nostram serenitatem nullam habeant potestatem, sive ipsi sive eorum adiutores, per se vel per alium ullam personam quemquam comprehendendi aut fideiussioni subiciendi aut quicquid exigendi, aut cogendi transactiones aut pactiones ullas cum adversariis suis facere, aut ullo modo in ulla causa sese immiscendi. Neque enim quicquam aliud eos facere permittimus, nisi ut nostras tantum iussiones in quacumque causa in scriptis vel sine scriptis prolatas competentibus vel delegatis iudicibus insinuent. Quodsi quid quis ex iis huic legi contrarium peragere ausus sit, is quidem qui damnum aliquod vel circumscriptionem in rebus suis passus est nullum omnino praeiudicium circa ius suum sustinebit, qui autem eiusmodi quid fecit ex substantia sua damnum personae iniuria affectae illatum per competentem iudicem resarcire cogetur, et praeterea cinguli vel dignitatis amissionem subibit. Haec autem omnia non solum in causis futuris valere iubemus, sed etiam in iis quae iam inchoatae nondum vero terminatae sunt.

Epilogus. Tua igitur sublimitas ut praesens lex in perpetuum valitura ad omnium notitiam veniat edictis more solito in regia civitate propositis provideat, ut omnes agnoscant quae in commune eorum beneficium a nobis constituta sunt.

1 τὸν αὐτὸν τρόπον L^a easdem leges ε || κελύομεν om. L || 4 ἢ αὐτοὺς] ἢ om. ε || ἑαυτῶν M || 5 δι' ἑαυτῶν] ἢ δι' ἑαυτῶν B || 6 ἐγγύην] fideiussores ε || τι] τινα L || 8 *ἐν scripsi ex ε (Iul.) ἢ MLB, delendum censet Zachariae (cf. Theod. μήτε μὴν ἐμμεγνέτωσαν ἑαυτοὺς ὅλως τοιοῦτοις πράγμασι) || 9 οὐδὲ B || 10 αὐτοῖς B || μόνον] solas ε || 11 ἐγγράφως] aut ex scripto ε vel scriptis Iul.; unde leg. ἢ ἐγγράφως? || 14 *τολμήσοι MLB || 26 ἐδικῶν L || 28 παρακλευσάτω M || 31 subscr. dat. basilio uo. cons. reliquis omissis M || dat. xvii (xci b, xii Utin.) kal. iulias anno XVIII (Utin., anno XVIII om. bw) post cons. basilio (w, uelisarii b, bilisari Utin.) anno III (anno III om. b) ind. VIII (indictione hoctaua b, debebat esse ind. VII) Iul.^{bw} Utin., ἐξεφωνήθη ἐν ἔτει ἐπ' τῆς βασιλείας ὑπατείας Βασιλείου τὸ γ'. Theod., ex quorum consensu subscriptionem constitui; diversam exhibent ε (ubi vid.) et (praeter diei notam cum ε consentiens) Ath.: ἐγράφη πρὸς ἐπὶ καλ. Ἰανουαρίων βασιλείας Ἰουστινιανῶ τοῦ δ' μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασι-

λείου τὸ δ' (α' cod.), qui est a. 545, quem si sequeris cum Zachariaeo, ind. VIII servari poterit

1 manifestissimas V || leges easdem R || 2 expectabiles RVT || 4 iutores RT¹ || 5 quamcumque aliam R || 6 sub lineola subducta del. T² || fideiussores R¹ V (cf. Iul.) fideiussore R² fideiussiones T vulg. || 9 semper miscere T per se permiscere R || 10 quocumque negotio V² in ras. 7—9 lit. || 11 ex scripto] ex om. T^a || 12 deportatis V || iudicibus insinuare T¹ || 14 his VT || 15 aliquid R || 17 agit T egerit vulg. || 18 delatam V¹ || 19 restituere V¹ restitutum est T¹ || 20 hoc T vulg. || sustinebis T¹ || 22 inchoare T¹ || 23 tm T, om. R || terminante T¹ || 29 eorum communi R || 29 disposita] sanccita disposita T^a || 31 subscriptionem unus praestat cod. Escorialensis, ubi praescribitur constitutioni CXVIII (= nov. CXXX) inter extravagantes positae || dni. h. iust. pp. cog. an. XIX pc. bas. vo. cs. Escor.

PKĒ

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΩΝ.

CXXV. Auth. CXVI. Coll. IX tit. 4

R UT IUDICES NON EXPECTENT
IUSSIONEM, SED QUAE VIDEN-
TUR EIS DECERNANT R

(Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρον ἐπάρχῳ πραιτωρίων.) 5

Idem Aug. Gabrielio p. u.

(Προοίμιον.) Ἐπειδὴ τινες τῶν δικαστῶν μετὰ πολλοὺς τῆς δίκης ἀγῶνας καὶ πλείστας ζημίας τοῖς δικαζομένοις γινομένης ἐπὶ ταῖς παρ' αὐτοῖς κινουμέναις ὑποθέσει μὴνύσει κέχρηται πρὸς τὴν ἡμετέραν γαληνότητα, καὶ τοῦτο τῷ παρόντι γενικῷ νόμῳ 10 συνειδόμεν διορθώσασθαι, ὥστε μὴ ὑπέρθεσιν ταῖς ὑποθέσειν ἐκ τούτου γίνεσθαι καὶ ἄλλο πάλιν προοίμιον τὰς ἐξετάσεις λαμβάνειν.

(Praefatio.) Quoniam quidam iudicantium post multa litis certamina et plurima litigantibus facta dispendia in negotiis apud eos motis suggestionibus utuntur ad nostram tranquillitatem, praesenti generali lege haec perspeximus emendare, ne dilationes negotiis ex hoc fiant et aliud rursus principium examinationes accipiant.

CAPUT I.

Κελεύομεν τοίνυν μηδένα τῶν δικαστῶν καθ' οἷον δῆποτε τρόπον ἢ χρόνον ἐπὶ ταῖς παρ' αὐτοῖς προτιθεμέναις δίκαις μὴνύειν πρὸς τὴν ἡμετέραν γαληνότητα, ἀλλ' ἐξετάζειν τελείως τὸ πρᾶγμα καὶ ὅπερ αὐτοῖς δίκαιον καὶ νόμιμον φανεῖν κρίνειν. καὶ εἰ μὲν τὰ μέρη ἐψηφάσει τοῖς κεκριμένοις, τὴν ψήφον καὶ ἐκβιβασμῷ παραδίδοσθαι κατὰ τὴν τῶν νόμων 20 δύναμιν. εἰ δὲ τις νομίσει ἐκ τῆς αὐτοτελοῦς ψήφου ἑαυτὸν βεβλάφθαι, ἐκκλήτω κερῆσθαι νομίμῳ, καὶ αὐτὴν κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν νόμων διορισμένην ἐγγυμνάξασθαι τάξιν καὶ τέλειον πέρασ δέχεσθαι. εἰ δὲ δύο καὶ πλείονες εἴεν τῆς δίκης διαγνώμονες, καὶ με- 25 ταξὺ αὐτῶν ἀναφῆ διαφωνία, καὶ οὕτως κελεύομεν ἕνα ἕκαστον τούτων κατὰ τὰ φαινόμενα αὐτῷ τὴν ἰδίαν δίδοιαι ψήφον.

Iubemus igitur nullum iudicantium quolibet modo vel tempore pro causis apud se propositis nuntiare ad nostram tranquillitatem, sed examinare perfecte causam et quod eis iustum legitimumque videtur decernere; et si quidem partes cessaverint in his quae decreta sunt, executioni contradi sententiam secundum legum virtutem. Si autem aliquis putaverit ex prolata novissima sententia se laesum, appellacione utatur legitima, et haec secundum ordinem legibus definitum examinetur et perfectum suscipiat terminum. Si autem duo vel amplius fuerint cognitores litis, et aliqua inter eos emergat dissonantia, etiam sic iubemus unumquemque horum secundum quod videtur ei suam dare sententiam.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν διὰ τοῦ παρόντος νόμου τοῦ εἰς τὸ διηνεκὲς ισχύοντος παρὰ τῆς ἡμετέρας 30

(Epilogus.) Quae igitur per praesentem legem in perpetuum valituram nostra tranquillitas definivit,

Nov. CXXV (Authent. CXVI = Coll. IX tit. 4: gloss.) Graece extat in *ML*, cap. 1 in *B* 7, 1, 18 cum schol. — *Epit. Theod.* 125, *Athan.* 4, 17 (inde paratitula *Ath.* 5 § 9. 8 § 5). *Julian. const.* CXII.

CXXV.

DE IUDICIBUS.

Idem Augustus Petro praefecto praetorio.

(Praefatio.) Quoniam nonnulli ex iudicibus post multa litis certamina et plurima damna litigantibus in causis apud ipsos motis illata relationibus usi sunt ad nostram serenitatem, hoc quoque praesenti generali lege emendare nobis visum est, ne inde in causis dilationes fiant et aliud rursus principium cognitiones capiant.

1. Iubemus igitur nullum iudicum ullo modo aut tempore in causis apud eos propositis ad nostram serenitatem rem deferre, sed perfecte examinare causam et quod sibi iustum atque legitimum visum sit iudicare. Et si quidem partes iudicatis acquieverint, sententia etiam executioni tradatur secundum legum tenorem. Si quis autem ex definitiva sententia se damno affectum esse putaverit, legitima appellacione utatur, eaque secundum ordinem a legibus definitum exerceatur et perfectum finem accipiat. Quodsi duo pluresve sint litis cognitores, et inter eos dissensus oriatur, sic quoque iubemus unumquemque eorum quemadmodum ipsi videatur sententiam suam ferre.

Epilogus. Quae igitur per praesentem legem in perpetuum valituram a nostra serenitate statuta

2 rubr. Περὶ δικαστῶν *ML Theod.*] Ὡστε τοὺς δικαστὰς μὴ ἀναμένειν θείας κελύσεις, ἀλλὰ τὰ δοκούντα αὐτοῖς ψηφίσεσθαι *Ath.* 5 || 5 *inscr. om. ML, supplevi ex Ath. (cf. subscr. Theod. infra ad 631, 10). Gabrieli praef. urbi inscriptum exemplar sequitur 5, ubi vid. || 6 Ἐπειδὴ τινες L 5 Ath. Theod.] Πολλοὶ τινὲς M || 10 καὶ τούτῳ] haec 5 || 12 ὑπόθεσιν L¹ τούτων L || 19 ἐψηφάσθη B¹ || 20 καὶ om. 5 || 21 *νομίσοι *MLB* || ἐκ τῆς αὐτοτελοῦς ψήφου] ex prolata novissima sententia 5 || 23 διορισμένην B¹ || 25 τῆς] οἱ τῆς B^c || καὶ] et aliqua (i. e. καὶ τῆς) 5 || 26 ἀναφῆ B^c || 27 αὐτῶν B^c*

extat extremo loco scripta post nov. CXXIII = Auth. CXXXIV f. 76 (= F) || 2 rubr. om. *DF* || 5 *inscr. om. F, Id. A. reliquis omissis D* || *pprum T pporum V ppo al.* (i. e. praetorium vel praetorio); p. u. i. e. praefecto urbi restituit *Zachariae (cf. Io. Lydus de mag. 3, 38)* || 6 quidem F || iudicanti V iudicantibus T¹ D || 7 litigantibus] a litigantibus *F vulg.* || 9 tranquillitatem] legem vel ad tranquillitatem D || lege generali V || 10 hoc *F vulg.* || 11 ex hoc negociis F || 17 legitimum V¹ || desinere F || 18 et om. F || cetauerint F non cessauerint T² || in] et F || quod T¹ || 19 decerta V¹ creata T¹ detracta T² F || contradi] mandarent F || sententia T || 20 ex] esse F || 21 laesus T¹ || 22 legitima utatur F || hoc *F vulg.* || 23 suscipiatur T¹ || 24 autem] enim T || duo] uel duo F || cognicione F || 25 aliquam — dissonantiam F || 26 sic om. D || unumquem T¹ || eorum *F vulg.* || 27 sua dare sententia V¹ || 29 igitur] autem T

1 Nov. CXXV = Auth. CXVI om. R, in T repetitur inter extravagantes in appendice ab alio librario scripta f. 179 (= D). In cod. Monacensi (olim Frisingensi) 6359

γαληνότητος ὁρισθέντα τούτο μὲν ἢ σὴ ὑπεροχὴ τούτο δὲ καὶ πάντες οἱ ἄλλοι δικασταὶ μείζονές τε καὶ ἐλάττονες παραφυλάξαι σπενσάτωσαν, ἰδίῳ μὲν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει κατὰ τὸ σὴν παρὰ τῆς σὴς ὑπεροχῆς προτιθεμένων, προστάξεων δὲ πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχῶν λαμπροτάτους ἀρχοντας καταπεμπομένων, ὥστε πάντας γνῶναι τὰ ἅμα τῆς τῶν δικαζόμενων ὠφελείας παρ' ἡμῶν νομοθετηθέντα.

Dat. id. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno 9 Dat. xv. kal. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. XVII. post cons. Basili v. anno II. [a. 543] anno XVII. post cons. Basili v. anno II.

tam tua celsitudo quam omnes alii iudices maiores et minores custodire festinent, ut nullus penitus ignoret quae pro utilitate nostrorum collatorum a nobis disposita sunt, ita tamen ut universis interdictis per propria praecepta, quatenus sine ullo iniusto dispendio nostris collatoribus insinuatio legis praesentis fiat.

PK5

ΙΣΟΝ ΘΕΙΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΤΩΝ.

(Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.)

(Προοίμιον.) Θεοδόσιος καὶ Οὐαλεντινιανὸς οἱ τῆς θείας λήξεως νόμῳ διετύπωσαν, φανερὰ ἐκκλητῶν ὑποθέσει τὸν κοιμιστῶρα τοῦ θείου παλατίου ἅμα τῷ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων τῷ 15 κατὰ καιρὸν τὸν θρόνον τῆς σὴς ὑπεροχῆς διέποντι κατὰ τὸ σχῆμα τῶν σάκρων ἐξετάζειν. εὐρομεν δὲ ἐν ταῖς τοιαύταις ἐξετάσεσι πρᾶγμα γίνεσθαι καὶ τῆς πολιτείας καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας ἀνάξιον. οἱ γὰρ δικαζόμενοι καὶ οἱ ἐπιτολαῖς καὶ οἱ τούτων συνήγοροι καὶ πάντες οἱ ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν ὑπηρετοῦντες ὡς ἡμῶν αὐτῶν καθημένων καὶ ἀρωαμένων τούτο μὲν ἐσθῆτι τούτο δὲ ὑποδήμασι καὶ ὀήμασι παρὰ τοῖς 20 ἡμετέροις ἀρχόντων ἐκέρητον, οἱ μόνους κερησθῆαι προσήκει τοὺς πρὸς τὴν βασιλείαν εἰσιόντας· ἀλλὰ καὶ 20 αὐτοὶ οἱ δικασταὶ οὐκ ἐξ ἰδίου προσώπου, ἀλλ' ὡς ἡμῶν αὐτῶν παρόντων καὶ διαλαλούντων τὰς οἰκείας προέφερον ψήφους.

CAPUT I.

Ὅπερ τοῦ λοιποῦ ἐν οἰοδῆποτε δικαστηρίῳ γίνεσθαι κωλύομεν, θεσπίζοντες τὸν μὲν κατὰ καιρὸν κοιμιστῶρα τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου ἅμα τῇ σαντοῦ ὑπεροχῇ ἴτοι τῷ κατὰ καιρὸν ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις ἐξετάζειν, μὴ ἐξ ἡμετέρου δὲ ἀλλ' ἐξ ἰδίων προσώπων τὰς διαλαλίας προ- 25 φέρειν καὶ νόμοις ἐργασμένην διδόναι ψήφον· τῶν εἰωθῶτων δηλαδὴ σκεριῶν ἐν ταῖς τοιαύταις διαίταις τὴν ἰδίαν παρεχόντων ὑπεροχίαν, καὶ εἰδῶτων τῶν ἀρχόντων τῶν τὰς τοιαύτας δικας κρινόντων, ὡς εἰ τι παρὰ ταῦτα τοῦ λοιποῦ καθ' οἰοδῆποτε τρόπον πλημμεληθείη, τῷ τῆς καθουσίωσεως ἐγκλήματι ὑποκείσονται.

Nov. CXXVI Graece tantum extat in ML, c. 1 (Θεσπίζομεν τὸν μὲν κατὰ καιρὸν ...) — 3 B 9, 2, 9. — Epit. Theod. 126, Athan. 7, 6. Iulian. const. CXIII.

sunt, tam tua sublimitas quam ceteri omnes iudices et maiores et minores observare studeant, edictis quidem in hac regia civitate more solito a tua sublimitate propositis, praeceptis autem ad clarissimos provinciarum praesides missis, ut omnes cognoscant quae ad utilitatem litigantium a nobis sancita sunt.

CXXVI.

EXEMPLUM SACRAE LEGIS DE APPELLATIONIBUS.

Idem Augustus Theodoto praefecto praetorio.

Praefatio. Theodosius et Valentinianus divinae memoriae lege constituerunt, ut manifestas causas appellationum quaestor sacri palatii una cum praefecto sacro per Orientem praetorio qui quoque tempore eisdem tuae sublimitatis obtinet secundum formam sacrorum iudiciorum examinet. Comperimus autem in eiusmodi examinationibus rem fieri et re publica et ipso imperio indignam. Litigantes enim et procuratores et eorum advocati et omnes in eiusmodi causis ministrantes tamquam nobis ipsis sedentibus et audientibus tam vestitu quam calcis et verbis apud magistratos nostros uluntur, quibus eos solos uti decet qui ad imperatorem ingrediuntur; quin etiam ipsi iudicant non ex sua persona, sed tamquam nobis ipsis praesentibus et interlocutionibus suas sententias proferebant.

I. Quod in posterum in ullo iudicio fieri prohibemus, sancientes ut sacri nostri palatii qui quoque tempore quaestor est una cum tua sublimitate sive qui quoque tempore praefectus sacro praetorio est huiusmodi causas examinet, neu vero ex nostra sed ex suis personis interlocutiones proferant atque sententiam legibus agnitam ferant; ut scilicet solita scriinia in eiusmodi cognitionibus ministerium sum praestent, sciantque magistratus qui de talibus causis iudicant si quid adversus ea in posterum ullo modo commissum sit, se maiestatis crimini obnoxios fore.

3 ἐδίκτων L || ἰδίῳ μὲν — 6 καταπεμπομένων om. 5, ubi seqq. quoque diversam formam exempli ad praef. urbi dati produnt || 6 λαμπροτάτους om. L || 9 subscr. om. Iul. || id. oct. M] καλαυδ. Ὀκτωβριῶν Ath. xv. kal. Ian. 5 μηνὶ ἰανουαρίῳ Theod. || imp. dn. Iustiniani pp. aug. anno XVIII (eg. XVII) 5] ep. dn. iust. pp. aug. M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ 15' (17. 15') Ath., om. Theod. || 10 post cons. Basili v. anno II 5] ὑπατεία Βασιλείου τὸ β' ἐπὶ Πέτρου ὑπάρχου Theod. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου Ath. basil. v. cons. M || 12 rubr. Ἰσον — ἐκκλητῶν ML Theod.] Περί ἐκκλητῶν Ath.; ἢ ὅλη νεαρά (sc. in B recepta est) s. v. L || 13 inscr. om. ML, addidi ex Ath. || 14 Βαλεντινιανὸς cit. Theod. || θείας] εὐσεβοῦς cit. Ath. || νόμῳ] Cod. 7, 62, 32 (of. nov. XXXIII c. 4) || 15 ἐπάρχῳ (Ath.) ὑπάρχῳ ML (Theod.) || 20 * μόνους ML || 24 σαν-

τοῦ CGEHeimbach] αὐτοῦ MLB || ἐπάρχῳ B] ὑπάρχῳ ML || ἱερῶν] ἱερῶν ἡμῶν B^c || 26 cf. nov. XX

1 tamen D tunc V || 4 sunt om. D || tm F || ut] et F || interdictis VF || 5 per om. F || propria] pria T¹ pro ea (sic) T² || ullo iniusto] iusto ullo F iniusto om. D || 6 nostris] nisi T || collacionibus F || 9 subscr. praestat cod. Paris., item Berolinensis a. 1344 scriptus, ex quo eam protulit Bienerus Gesch. d. Nov. p. 524 || constantinopoli imperante domino iustiniano perpetuo augusto Paris. ep. imp. iust. Berol. || 10 ann. XVIII Berol., vulg., annos XXIII Paris. || basil. Berol. || uō clarissimo Paris., om. Berol. || anno III vulg., rectius imperii annum XVII restituit Heimbach

CAPUT II.

Ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἐκκλησίαις τοῦτο κρατεῖν κελεύομεν, ἵνα ὁσάκις ἐκκλησίᾳ γινόμενης ἐντὸς τοῦ ὠρισμένου χρόνου ἑκάτερον μέρος τὴν κυρίαν ἡμέραν παραφυλάττει, ἀνυπερθέτως οἱ δικασταὶ τοῦτο μὲν τὰ πεποιημένα τοῦτο δὲ τὰ κεκοιμένα ἐξετάξουσιν σπουδάζουσι καὶ μετὰ τοῦ νόμου καὶ τοῦ δικαίου ψῆφον δίδουσι. εἰ δὲ μίτος ὁ ἐκκαλεσάμενος εἰσέλθοι, κελεύομεν τοὺς δικαστὰς ἀναμένειν μέχρι τῆς τελευταίας κυρίας, καὶ εἰ ἀνοζητηθεὶς ὁ νικῆσις μὴ εὐρεθῆι, ἐξεταζομένων τῶν πεποιημένων νόμιμον δοῦναι πέρασ. εἰ δὲ μόνος ὁ τὴν νικητικὴν ψῆφον λαβὴν εἰσέλθοι, καὶ ἐπιζητηθεὶς ὁ ἐκκαλούμενος μὴ εὐρεθῆι, ἀναμένειν τοὺς δικαστὰς μὴ μόνον τὴν τελευταίαν κυρίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς reparationis χρόνον, τουτέστι τοὺς τρεῖς μῆνας. καὶ εἰ μηδὲ τριμνηκίαια ὁ ἐκκαλούμενος εὐρεθῆι, μηκέτι τῆ τοῦ χρόνου παραδρομῇ κυροῦσθαι τὴν ψῆφον, ἀλλὰ καὶ ἐκ μίτος μίτος τοῦ δικαστὰς ἐξετάξουσιν τοῦτο μὲν τὰ πεποιημένα τοῦτο δὲ τὰ κεκοιμένα· καὶ εἰ μὲν ὁρθῶς τὴν ψῆφον δεδομένην εὐροῖεν, ταύτην βεβαίου, εἰ δὲ τι παρῶπται, τοῦτο διορθοῦσθαι, καὶ νόμιμον δίδουσι ψῆφον. 10 ἂπλοξ δὲ τῆς ἐφεσίμου δίκης ἐν ταῖς ἐμπροθέμοις ἡμέραις εἴτε παρ' ἑκατέρου μέρους εἴτε παρὰ τοῦ ἐνὸς εἰσαχθεῖσθαι μηκέτι τῆ τοῦ διετούς χρόνου παραδρομῇ τοῦ λοιποῦ βεβαίουσθαι τὴν ψῆφον, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου σκοποῦμένου πέρασ ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσι δίδουσι νόμιμον, εἴτε τὸ ἐνὸς εἴτε ἑκείνου μέρους παρόντος. καὶ διὰ τοῦτο κελεύομεν ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν μηκέτι (κατὰ μὲρ τοῦ παρόντος ἐκράτει) εἰς τὴν πρώτην ἐκκλησίαν πάσας τὰς διαγνώσεις ἀναφέρεσθαι, ἀλλὰ μίαν ἐκάστην τὴν ἰδίαν ἡμέραν 15 ἔχειν προγεγραμμένην.

CAPUT III.

Πρὸς τοῖτοις θεσπίζομεν, ὥστε πάντας τοὺς δικαστὰς τὴν μὲν ἐκκλησίαν ταῖς διωρισμέναις ἡμέραις προσαγομένην καὶ τοῖς νόμοις οὐκ ἀπηγορευμένην παντὶ τρόπῳ δέχεσθαι, ἐντὸς δὲ ἡμερῶν μετὰ τὸ ἐπιδοθῆναι τὴν ἐκκλησίαν τὰ πεποιημένα μετὰ τῆς ἰδίας ὑπογραφῆς παρέχειν ταῖς δικαστομένοις, ἵνα ἐκεῖνοι ἰπέθ τῆς ἰδίας βοηθείας τῷ ἀεροδίῳ ἀρχοντι ταῦτα δυνήσονται ἐμφανίζουσιν. εἰ δὲ τις τῶν δικαστῶν τοῦτο ποιῆσαι 20 ὑπέμνητο, ἢ μὲν ψῆφος τῆ τοῦ χρόνου παραδρομῇ βεβαιωθῆσεται, αὐτὸς δὲ ὁ δικαστὴς ὁ ταῦτα μὴ παραφυλάξας καὶ οἱ τούτω ὑπηρετοῦντες πᾶσαν ζημίαν, ἢν (ἂν) ὑπομείνη ὁ δικασόμενος διὰ τὸ μὴ δοθῆναι αὐτῷ τὰ πεποιημένα, ἐκ τῶν ἰδίων οὐσιῶν ἀποδοῦναι αὐτῷ ἀναγκασθῆσονται, καὶ ἀνὰ δέκα χρυσίου λιτρῶν ποινήν καταβολῆσι τοῖς ἡμετέροις εἰσκομισθσομένην προβάτοις.

(Ἐπιλογος.) Ἡ ἐνδοξὸς τοῖνον καὶ μεγαλοφθῆς ἀθθντία σου τὸν παρόντα νόμον καὶ ἐν ταύτῃ τῇ 25 βασιλίδι πόλει προθθναι σπενσάτω, ἵνα πάντες γνώσκουσι, τί ὀφείλουσι παραφυλάττειν Dat. (<....> imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XX. pc. Basilli vc. anno V.) [a. 546]

c. II Ἐν πάσαις — 10 ψῆφον ex B habet B^s E 9, 24 p. 295 Zach., 11 Ἀπαξ — 16 προγεγραμμένην B^s id. 26 p. 296 Zach. et Ecloga I—X Bas.

c. III summarium extat Popt. 11, 6 (ubi citatur νεαρά γλῶ).

II. In omnibus autem appellationibus hoc valere iubemus, ut quotiescumque appellatione interposita intra statutum tempus utraque pars satulem diem observat, sine dilatione iudices tum acta quum iudicata examinare studeant atque legi et iuri congruam sententiam ferant. Quodsi solus qui appellavit intraverit, iubemus iudices usque ad ultimum satulem diem expectare, et si is qui vicit requisitus non inveniat, examinatis actis causae legitimam finem impertire. Sin autem solus qui vicitricem sententiam accepit intraverit, et is qui appellavit requisitus non inveniat, iudices non solum ultimum satulem diem expectare, sed etiam tempus reparationis, id est tres menses. Et si ne tum quidem is qui appellavit inveniat, non amplius temporis decursu sententiam confirmari, sed etiam una parte praesente iudices tum acta quam iudicata perscrutari; ac si quidem sententiam recte latam compererint, eam confirmare, sin vero quid neglectum sit, id corrigere et legitimam sententiam ferre. Semel autem causa appellationis intra satules dies sive ab utraque parte sive ubi alterutra introducta non umplius biennii temporis decursu in posterum sententia confirmetur, sed veritate et iustitia considerata finis eiusmodi causis legitimus imponatur, sive una sive utraque parte praesente. Et propterea iubemus in eiusmodi causis non amplius (quomudmodum usque ad praesens tempus valebat) in primam appellationem omnes cognitiones referri, sed singulas propriam diem praescriptam habere.

III. Praeterea sancimus, ut omnes iudices appellationem intra statutos dies interpositam neque legibus prohibita omnibus modis recipiant, atque intra triginta dies post oblatam appellationem actu cum subscriptione sua litigantibus praebent, ut illi ad auxilium suum competenti magistratu huic insinurare possint. Quodsi quis ex iudicibus id facere distulerit, sententia quidem decursu temporis confirmabitur, ipse vero iudex qui haec non observaverit et qui ei ministerium exhibent omne damnum quod litigans propter acta ei non edita subierit ex propriis substantiis reddere ei compellentur, et poenam denarium auri librarum solvent nostris privatis rebus inferendam.

Epilogus. Gloriosa igitur et magnifica auctoritas tua praesentem legem in hac quoque regia civitate proponere studeat, ut omnes intellegant, quid observare debeant.

1 ἐκκλησίαις (et sic infra constanter) M || γινόμενης L || 2 παραφυλάττει Srimger (B^s Leunclavii) παραφυλάττειν M παραφυλάττει LB^s παραφυλάττει B^s (observaverit Iul.) || 3 σπουδάζουσι B^s || 4 εἰσέλθῃ B^s || 6 ὁ om. M || ἐκκαλεσάμενος (id. 8) B^s || 7 τῆς reparationis M τῆς reparationis L τοῦ προεντρεπισμοῦ L s. v., B^s τοῦ εντρεπισμοῦ M s. v., B^s || μηδὲ] μὴ B^s v. l. || 8 μηκέτι κτέ.] cf. nov. XLIX c. 1 || τῆ om. L^a || 11 ἐμπροθέμοις L || 12 τῆ om. M || τοῦ διετούς χρόνου] τῆς διετίας Ecl. || 14 καθάπερ Ecl. || 15 εἰς τὴν πρώτην ἐκκλησίαν] in primo introitu Iul. ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ Ath. (ceterum

cf. Cuiacius Obs. 18, 36) || 16 προγεγραμμένην Theod. || 19 ὑπὲρ τῆς ἰδίας βοηθείας ἐκεῖνοι L || 20 ταῦτα LB Iul.] ταῦτην M || δυνήσονται cum Srimgero vulg. || 21 ἐπερῆθηται L || βεβαιωθῆσεται] non confirmabitur Iul. || 22 πᾶσαν] καὶ πᾶσαν B^s || ὑπομείνη M ὑπομένη B^s ὑπομένοι LB^s || 23 χρυσίου L | λιτρῶν MB^s | λέτρας I. B^s || 24 καταβαλλοῦσι L || προβάτοις] ἰδικοῖς B^s || 25 ἐνδοξοτάτῃ L || 26 γνώσκουσι L || dat. M, ἐγγράφῃ Ath. ipsa subscriptione omittas, deest etiam apud Iul. ἐξεγρηθή τῷ κ' ἐτει τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ μετὰ ἰπταίαν Βασιλείου Theod., unde subscriptionem refinxit Zacharias

PKZ

ΠΕΡΙ ΑΔΕΛΦΟΠΑΙΔΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥΝΤΩΝ
ΑΜΑ ΤΟΙΣ ΑΝΙΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΤΕΡΩΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσσω τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ 15
πραιτωρίων.

(Προοίμιον.) Τοὺς ἡμετέρους νόμους ἐπανορθοῦν
ἡμεῖς οὐκ ὀκνοῦμεν, πανταχοῦ τὸ συμφέρον τοῖς ὑπη-
κόοις εὐρίσκειν βουλόμενοι. μεμνήμεθα τοίνυν γρά-
ψαντες νόμον, δι' οὗ παρεκελευσάμεθα, ἵνα εἴ τις τε- 20
λευτήσῃ καταλιπὼν ἀδελφοὺς καὶ παῖδας ἑτέρον προ-
τελευτήσαντος ἀδελφοῦ, (καθ' ὁμοιότητα τῶν ἀδελφῶν
καὶ οἱ τοῦ προτελευτήσαντος ἀδελφοῦ) παῖδες πρὸς
τὴν κληρονομίαν καλοῦνται τὴν πατρῴαν ὑπεισιόντες
τάξιν καὶ τὴν ἐκείνου κομιζόμενοι μοῖραν· εἰ δὲ ὁ 25
τελευτήσας καταλίποι τῶν ἀνιόντων τινὰ καὶ ἀδελ-
φοὺς ἐξ ἑκατέρων γονέων συναπτομένους αὐτῷ καὶ
παῖδας ἐκ προτελευτήσαντος ἀδελφοῦ, τοὺς μὲν ἀδελ-
φοὺς ἐκελεύσαμεν διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου μετὰ τῶν γο-
νέων καλεῖσθαι, τοὺς δὲ ἀδελφόπαιδας ἀπεκλείσαμεν. 30

CAPUT I.

Τὰτα τοίνυν δικαίως ἐπανορθοῦντες θεοπίζομεν,
ἵνα εἴ τις τελευτήσας καταλίπει τῶν ἀνιόντων τινὰ
καὶ ἀδελφοὺς δυναμένους μετὰ τῶν γονέων καλεῖσθαι
καὶ ἑτέρον ἀδελφοῦ προτελευτήσαντος παῖδας, μετὰ
τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἀδελφῶν καλοῦνται καὶ οἱ 35
τοῦ προτελευτήσαντος ἀδελφοῦ παῖδες, καὶ τὸσαύτην
λαμβάνωσι μοῖραν, ὅσην ἡμελλεν ὁ αὐτῶν πατὴρ κο-

CXXVII. Auth. CXX. Coll. IX tit. 7
UT FRATRIS FILII SUCCEDANT AD IMI-
TATIONEM FRATRUM ET ASCENDENTIBUS
EXTANTIBUS; ET UT MULIERES NON IN-
SINUATA ANTENUPTIALI DONATIONE NON
LAEDANTUR, NON INSINUANS AUTEM VIR,
VEL SI COMPETAT NUPTIALE LUCHUM, EO
NON FRUATUR; ET RURSUS UT MULIERES
NON SECUNDO NUBENTES DOMINAE SINT
10 PARTIS SPONSALICIAE LARGITATIS, QUAN-
TUM PARS FACIT UNIUS FILII; ET UT SIMI-
LES SINT POENAE UTRISQUE SEXUS, DUM
SINE CAUSA RATIONABILI REPUDIUM
MITTITUR.

Idem Aug. Basso pp.

(Praefatio.) Nostras leges emendare nos non
piget ubique utilitatem subiectis invenire volentes.
Meminimus igitur scripsisse legem, per quam iussi-
mus, ut si quis moriatur relinquens fares et filios
alterius praemortui fratris, ad similitudinem fratrum
et praemortui fratris filii ad hereditatem vocentur
paternum adingredientes gradum et illius ferentes
portionem. Si vero moriens relinquat ascendentium
25 aliquos et fratres ex utrisque parentibus coniunctos
sibi et filios ex praemortuo fratre, fratres quidem
iussimus per ipsam legem cum parentibus vocari,
fratris vero filios exclusimus.

Hoc itaque iuste corrigentes sancimus, ut si quis
moriens relinquat ascendentium aliquem et fratres
qui possunt cum parentibus vocari et alterius fratris
praemortui filios, cum ascendentibus et fratribus
praemortui fratris filii, et tantam acci-
pian portionem, quantum futurus erat eorum pater

Nov. CXXVII (Authent. CXX = Coll. IX tit. 7: gloss.) Graece extat in *M* (de *BL* vid. ad cap. II. III). —
Epit. Theod. 127, *Athan.* 9, 12. *Iulian. const.* CXIV.

c. I summam habent *Ecloga privata aucta* 7, 3 p. 23 *Zach.*, *Anonymus Bodleianus ap. Zachariae* *Ἀνεκδ.* p. 219.
Theodori summam in fine auctam exhibet Prochiron 30, 7, *schol. Epanagoges* 33, 16.

CXXVII.

DE FRATRIS FILIIS SUCCEDENTIBUS UNA CUM ASCENDENTIBUS, ET DE ALIIS
CAPITIBUS.

Idem Augustus Basso gloriosissimo praefecto praetorio.

Praefatio. Leges nostras emendare non piget nos, qui usquequaque id quod subiectis nostris
orodest reperire velimus. Meminimus igitur nos legem scripsisse, qua praecipimus, ut si quis decesserit
relictis fratribus et liberis alterius fratris antea defuncti, (ad similitudinem fratrum etiam fratris antea
defuncti) liberi ad hereditatem vocentur in paternum successuri locum atque illius portionem accepturi;
sin quem ascendentium defunctus reliquerit et fratres ex utroque parente sibi coniunctos et liberos ex
fratre antea defuncto, fratres quidem cum parentibus vocari eadem lege iussimus, liberos autem fratris
exclusimus.

1. Haec igitur iure emendantur sancimus, ut si quis quem defunctus reliquerit ex ascendentibus et
fratres qui cum parentibus vocari possint et alterius fratris antea defuncti liberos, cum ascendentibus et
fratribus etiam fratris antea defuncti liberi vocentur, et tantam partem accipiant, quantum pater eorum

2 rubr. Περὶ διαδόχων (leg. διαδοχῶν) ἀδελφοπαίδων
καὶ περὶ ἐμφανείας ἔδνων *Theod.* Ὅστε τοὺς παῖδας
τοῦ προτελευτήσαντος ἀδελφοῦ κληρονομεῖν μετὰ τῶν
ἀδελφῶν καὶ ἀνιόντων ὑπόντων, καὶ περὶ ἔδνων *Ath.*
(cf. ε) || 15 Βάσσω — πραιτωρίων *M* (ε) || *Θεοδότῳ ἐπ-*
άρχῳ πραιτωρίων Ath. || 18 ἡμεῖς ἐπανορθοῦν *cit. Ath.* ||
20 νόμον || nov. CXVIII c. 3 || *τελευτήσοι *M* || 22 καθ'
ὁμοιότητα — 23 ἀδελφοῦ propter homoeoteleuton omissa
in *M* ex ε add. *Zachariae* || 24 καλοῦντας *Scrimger* (cf.
35) || 26 τινὰ (cf. 32) *M* || aliquos (i. e. τινὰς) ε || 31 Τὰτα
Scrimger || τα *M* initio versus, *Hoo* ε

Hamburgensis) || imitationem *R* || 3 et *RV*] etiam *T*
vulg. || 4 estantibus *RT* || 6 autem *om. R*¹ || 7 vel] et *T*
9 domine sunt *T* desint *R*¹ || 10 partis] patris partis *R*¹ ||
11 partis *V*^a || 12 pene sint *R* || 14 mittatur *RT* || 15
inscr. om. T || 17 emendare leges *RT* || nos *om. T* || 18 pi-
guet *V* || 21 alterius — 22 hereditatem *scr. R*² in *ras.* 1 vs. ||
postmortui *R*(²) || 22 et praemortui fratris filii ad here-
*suppl. V*² in *spat. vac.* 1 vs. || 23 paternam *V* || et *om. R*¹ ||
25 utriusque *V* || sibi coniunctos *T* || 31 rubr. De succes-
sionibus quae ab intestato deferuntur et parentibus et
filiis fratrum *T* in *margin.* (ex *Iul.*) || iuste *om. T*¹ || 33 praes-
ent *T*¹ || 34 praemortui] •• *R*¹ || et *om. T* || fratres *T*²
al. || 35 vocentur] succedunt *T* || et] etiam *T*² || fratribus
*V*¹ || et *om. RT*² || tantum *V*¹ || 36 pater eorum *T*

2 succedant] succedant paterne *R* (succedant patruo
III.

μλξασθαι εἰ περιῆν. ταῦτα δὲ θεσπίζομεν περὶ ἐκείνων τῶν ἀδελφοπαίδων ὧν ὁ πατὴρ ἐξ ἑκατέρου γονεῖος συνήχητο τῷ τελευτήσαντι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν οἷαν αὐτοῖς δωδῶκαμεν τάξιν ὅτε μετὰ μόνων καλοῦνται τῶν ἀδελφῶν, ταύτην αὐτοῖς ἔχειν κελύομεν καὶ ὅτε μετὰ τῶν ἀδελφῶν καλοῦνται τῶν ἀνιόντων τινὲς πρὸς τὸν κλῆρον.

accipere si vixisset. Haec vero sancimus de illis fratris filii quorum pater ex utroque parente iungebatur defuncto, et absolute dicendum quem eis dedimus ordinem quando cum solis vocantur fratribus, eundem eos habere iubemus et quando cum fratribus vocantur ascendentium aliqui ad hereditatem: hoc iubentes ex kalendis Ianuariis praesentis undecimae indictionis.

CAPUT II.

Κἀκεῖνό γε μὴν ἄξιον ἐπανορθώσεώς τινος εἶναι νομίζοντες, μέρος αὐτὸ τοῦ παρόντος ποιούμεθα νόμου. ἐξ αὐτῆς γὰρ τῆς τῶν πραγμάτων εὐρισκοντες πείρας ἀναγκαῖον εἶναι ταῖς γυναιξὶ πραττομένων ὑπομνημάτων τὰς πρὸ τῶν γάμων δωρεὰς ἐμφανίσσασθαι, ἵνα κἂν εἰ τῶν πρωτοτύπων συμβολαίων ἐπέσοιεν, πρόχειροι διὰ τῶν ὑπομνημάτων αὐταῖς αἱ περὶ τοῦ γάμου συστάσεις ὑπάρχοιεν, θεσπίζομεν ἀνάγκην ἔχειν τοὺς ἀνδρας αὐτοῖς ἢ καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν πρὸ γάμου ἦτοι διὰ γάμον δωρεὰς καταγράφοντας, ἐὰν φησῶν ὑπερβαίνῃ ποσότητα, ἐμφανίξῃ τὴν πραττομένων ὑπομνημάτων ἐπὶ μὲν τῆς βασιλίδος πόλεως παρὰ τῷ μεγίστῳ τῶν κήρων, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τῷ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκδίκῳ ἢ παρ' οἷς ὅλας τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα συνίστασθαι δύνатаι. εἰ δὲ μὴ ἐμφανίσουσι ταύτας, ὅσον μὲν πρὸς τὸ μέρος τῆς γυναικὸς καὶ οὕτως αὐτὰς ἐρῶσθαι κελύομεν, καὶ εἰ καιρὸς γένηται τῆς ἀπαίτησεως τῆς δωρεᾶς ἢ καὶ μέρος αὐτῆς, μὴ ἀντικείσθαι τῇ γυναικὶ τὸ μὴ ἐμφανισθῆναι τὴν δωρεάν. εἰ δὲ τὰ τῶν προικῶν σύμφατα καὶ αἱ τούτων ἀποβάσεις τῷ μέρει τοῦ ἀνδρὸς δῶ τὴν ἀπαίτησιν τῆς προικὸς ἢ καὶ μέρος αὐτῆς, οὐδεμίαν αὐτὸν ἔχειν κελύομεν ἀγωγὴν, ἐὰν μὴ τὴν δωρεάν ἐνεφάνισαι

Illud quoque dignum correctione aliqua esse iudicantes, partem hoc praesentis facimus legis. Ex ipso enim rerum invenientes experimento necessarium esse mulieribus actis monumentorum antenuptiales donationes insinuari, ut vel si principalia instrumenta pereant, quod facile est, per monumenta eis matrimonii probatio maneat, sancimus necessitatem habere viros ipsos aut etiam qui pro eis antenuptiales seu propter nuptias donationes scribunt, si quingentorum solidorum transcendit quantitatem, insinuare eam in actis monumentorum in regia quidem civitate apud magistrum census, in provinciis autem apud civitatis uniuscuiusque defensorem aut apud quos omnino talia documenta confici possunt. Si vero non insinuent eas, quantum quidem ad partem mulieris etiam sic eas valere iubemus, et si tempus fiat exactionis donationis aut partis eius, non opponi mulieri non fuisse insinuatam donationem. Si vero dotalium pacta et horum eventus parti viri concedant exactionem dotis aut etiam partis eius, nullam eum habere iubemus actionem, si non dona-

c. II (Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων.....) post nov. CXIX c. 1 insertum extat in B 29, 4 indeque eodem loco in L f. 149.

c. II. III summaria praestat Anonymus Bodleianus c. 445—447 apud Zachariae 'Avekd. p. 210, Athanasii summam repetunt paratitla Ath. 10 § 9.

accepturus erat si viveret. Haec autem de illis fratris liberis sancimus quorum pater ex utroque parente coniunctus erat defuncto; et ut simpliciter dicamus, quem iis dedimus ordinem quando cum solis fratribus vocantur, hunc eos habere volumus etiam quando cum fratribus aliqui ex ascendentibus ad hereditatem vocantur.

II. Verum illud quoque cum correctione aliqua dignum iudicemus, partem praesentis legis facimus. Ex ipsa enim rerum experientia edocti necesse esse mulieribus donationes ante nuptias actis intervenientibus insinuari, ut etiam si instrumenta principalia amittant, per acta probationes matrimonii iis in promptu sint, sancimus ut ipsi viri vel qui pro iis ante nuptias sive propter nuptias donationes scribunt, si donatio quingentorum solidorum quantitatem excedat, necesse habeant eam actis insinuare conficiendis in regia quidem civitate apud magistrum census, in provinciis autem apud civitatis cuiusque defensorem vel apud quos omnino talia monumenta confici possunt. Quodsi eas non insinaverint, quantum ad partem mulieris sic quoque eas validas esse iubemus, et si occasio sit exigendae donationis vel etiam partis eius, non opponi mulieri insinuatam non esse donationem. Si vero pacta dotalia eorumque eventus marito concedant exactionem dotis vel etiam partis eius, iubemus nullam eum actionem habere, nisi donationem

5 ταύτην] eundem (μ. ε. τὴν αὐτὴν?) ε Iul. || 7 τὸν κλῆρον] hoc iubentes ex kalendis Ianuariis praesentis undecimae indictionis add. ε; τούτου κρατοῦντος ἀπὸ καλανδῶν Ἰανουαρίων τῆς ια' ἐπιμερίσεως Ath. (caerent additamento Iul. Theod.) || 11 γὰρ om. L || εὐρισκονται B || 13 τὰς τῶν πρὸ τῶν (πρώτων B) B || 15 πρόχειροι BL] πρόχειρον M quod facile est ε || ὑπομνημάτων] quas sequuntur desunt in B¹ pluribus foliis excisis || αἱ περὶ τοὺς γάμους συστάσεις ὑπάρχοιεν BL matrimonii probatio maneat ε || 17 καὶ om. L^a || 18 διὰ γάμον B || 19 χρ^v (sic) M || 24 ἐμφανίσωσιν B || 26 καὶ εἰ καιρὸς κτέ.] disertius epitomatores ἐὰν ταῖς γυναιξὶν ἀρόβησιν ὁ casus Theod. καὶ ἀπαίτησιν ταύτην κατὰ τοὺς κἀσους Ath. et ideo matrimonio soluto mulieri quidem ante nuptias donatio sive ex toto sive ex parte secundum quod casus tulerit ... competat Iul. || 27 τῆς δωρεᾶς] ὑμῖν δωρεᾶς M || καὶ om. L (ε) || μέρος L || 31 μέρους] ἐκ μέρους BL

2 ex utroque pater R || 3 *dicendum quem eis dedimus (sim. Beck)] dicimus libri (in V post dicimus rasura est) || 6 ascendentium aliqui V] aliqui ascendentium RT vulg. || 7 ieiunariis V || 8 indictionis RVT || 9 rubr. Si propter nuptias donatio gestis intimata fuerit T in marg. (ex Iul.) || 10 sanctimus V || 11 experimento invenientes T || 12 hactis V¹ || 13 ut om. R¹ || 14 quod] quodsi R¹ || eius R || 16 visos V¹ || autem T¹ || qui etiam T] antenuptiales seu propter nuptias V] ante nuptias T antenuptiales vulg. ante R || 20 ciuitatem V || 21 defensores RT || 22 sin R || 24 eam T || 25 aut Beck] et libri; aut etiam Osenbrüggen || parti R¹ || 26 mulieribus T || fuisse] fuisse se V¹ || 28 concedunt T] concederet R¹ concederent R² || exactionem Osenbrüggen] actionem libri || 29 si non] sine R¹ T¹ || donatione T

πρακτομένων ὑπομνημάτων ὡς εἴρηται. τὸ γὰρ τῶν ἀνδρῶν ἐχόντων ἐξουσίαν τοῦ ἐμφανίζειν τὰς δωρεάς τὸν ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐμφανισθῆναι κίνδυνον ταῖς γυναιξίν ἐπικείσθαι ἄτοπον ἡμῖν εἶναι δοκεῖ.

tionem insinuavit actis monumentorum, sicuti dictum est. Viris enim habentibus potestatem insinuare donationes pro non insinuatibus periculum mulieribus imminere ineptum nobis esse videtur.

CAPUT III.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰς γυναῖκας τὰς εἰς δευτέρον γάμον οὐκ ἐρχομένας προτιμήσεώς τινος ἀξίας παρὰ τὰς δευτερογαμουσας εἶναι νομίζομεν, θεσπίζομεν, εἴ τις ἀποβαλομένη τὸν ἀνδρᾶ ἐτέρων ἀπόσχοιτο γάμων, ἔχειν μὲν αὐτὴν τὴν χρῆσιν τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς, κατὰ καὶ πρότερον ἐθεσπίσαμεν, ἔχειν δὲ αὐτὴν καὶ δεσποτείας τοσοῦτον ὅσον ἢ πρὸς τοὺς παῖδας ἀναλογία ποιῶ, ἵνα κατὰ τὸν τῆς δεσποτείας λόγον ἐνὸς καὶ αὐτῆ παιδὸς πρόσωπον ἔχειν δοκῇ. ταῦτα δὲ κρατεῖν οὐκ ἐπὶ μητέρων μόνον κελύομεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πατέρων καὶ τῶν ἄλλων ἀνιόντων βουλόμεθα τῶν εἰς δευτέρους γάμους οὐκ ἐρχομένων.

5 Quia vero et mulieres ad secundas nuptias non venientes praepositione aliqua dignas ultra eas quae secundo nubunt esse putamus, (sancimus,) si qua amisso viro alteris abstineat nuptiis, habere quidem eam [ad] usum antenuptialis donationis, sicut prius sancivimus, habere vero eam et proprietatis tantum quantum filiorum quantitas facit, ut secundum proprietatis rationem unius et ipsa filii personam obtinere videatur. Haec vero valere non in matribus solis iubemus, sed etiam in patribus et aliis ascendentibus volumus ad secundas nuptias non venientibus.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ ἀπηγορεύσαμεν πρώην οἱ ἡμετέρου νόμου τοῖς τε ἀνδράσι καὶ ταῖς γυναιξὶ δεποῦνδια πέμπειν καὶ διαλύειν τοὺς γάμους, πλὴν εἰ μὴ τίς ἐστὶν αἰτία τῇ ἡμετέρῳ νόμῳ γνωρίζομένη, καὶ ποινὰς τοῖς τοῦτο τολμῶσι ποιεῖν ἀνδράσι τε καὶ γυναιξίν ἐπεθήκαμεν παραλλαγὴν τινα περὶ τὰς ποινὰς τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ποιησάμενοι, πρὸς τὸ κάλλιον τοῦτο μεταποιῶντες θεσπίζομεν, μηδέμιαν εἶναι διαφορὰν τὸ γὰρ ἐπὶ ταῖς ποιναῖς μεταξὺ ἀνδρῶς τε καὶ γυναικὸς τοῦτο τολμῶντων, ἀλλὰ ταῖς αὐταῖς ποιναῖς ταῖς κατὰ τῶν γυναικῶν παρ' ἡμῶν ὁρισθείσαις, ἐπειδὴν χωρὶς αἰτίας τῇ ἡμετέρῳ νόμῳ γνωρίζομένης τὰ συνοικεῖα λύσῃσι, τοὺς ἀνδρας ὑπάγεσθαι τοὺς τοῦτο τολμῶντας, καὶ ὁμοίως εἶναι τὰς ποινὰς ἐπὶ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναικῶς. ἐπὶ τῷ αἰμαστικῷ ἴσον παρακλήσιας αὐτοῖς ἐπικείσθαι καὶ τὰς ποινὰς δίκαιον ἐνομήσαμεν εἶναι.

20 Quia vero interdiximus dudum per nostram legem et viris et mulieribus repudia mittere et transigere matrimonia, nisi tamen quaedam sit causa nostrae legi cognita, et poenas hoc facientibus et viris et mulieribus imposuimus, mutationem quandam circa poenas viri et mulieris facientes et ad melius hoc transformantes sancimus, nullam esse differentiam quantum ad poenas inter virum et mulierem haec praesumentes, sed iisdem poenis quae contra mulieres a nobis definitae sunt, et sine causa nostrae legi cognita matrimonia distrahunt, etiam viros subditi hoc praesumentes, et similes esse poenas in viro et muliere. In delicto etiam aequali proximas eis imminere poenas iustum putavimus esse.

c. III in nov. XXII c. 20 § 1 insertum extat in B 28, 12, 1 (B² A 6, 1 p. 191 Zuch.) indeque eodem loco in L f. 40 (cf. p. 160 ad v. 33). — Theod. summam repetit B², eiusdem summae initium Frochiron 6, 1 in. (inde Epanagoge 19, 12 in.). c. IV argumentum notot Nomoc. XIV tit. 13, 4 p. 614 Pitra, ubi legendum ἐκ τῆς ραζ (pro ραζ) νεαῶς.

actis confectis, sicuti dictum est, insinuaverit. Nam cum viri potestatem habeant insinuandi donationes, periculum ex non insinuatibus donationibus mulieribus imminere ineptum nobis esse videtur.

III. Quoniam autem etiam mulieres ad secundas nuptias non venientes praerogativa aliqua dignas prae iis quae secundo nubunt esse existimamus, sancimus, ut si quae viro amisso secundis nuptiis abstineat, habeat illa quidem usumfructum donationis ante nuptias, quemadmodum etiam antea sancimus, habeat autem etiam proprietatis iure tantum quantum proportio cum liberis efficit, ut secundum proprietatis rationem unius et ipsa filii personam sustinere videatur. Haec autem non solum in matribus valere iubemus, sed etiam in patribus ceterisque ascendentibus volumus qui ad secundas nuptias non veniant.

IV. Quoniam autem nuper lege nostra et viris et mulieribus interdiximus repudium mittere et matrimonia solve, nisi quae causa sit legi nostrae cognita, et poenas iis qui id facere audeant et viris et mulieribus imposuimus discrimine quodam inter poenas viri et mulieris facto, in melius id mutantes sancimus, ut nulla sit differentia quantum ad poenas inter virum et mulierem qui hoc audeant, sed iisdem poenis quae in mulieres a nobis statutae sunt, ubi sine causa legi nostrae cognita matrimonia solverint, viri subdiciantur qui hoc audeant, similesque sint poenae tam in viro quam in muliere. In pari enim delicto aequales etiam poenas iis imminere iustum putavimus esse.

2 τοῦ om. L || 3 τὸν μὲν ὑπὲρ B || 5 καὶ om. (vel infra vs. additum rasura del.) L (cf. ad ε) || 8 ἀποβαλομένη cum Scrimgero vulg. || ἐτέρων] δευτέρον L¹ δευτέρον L² || γάμον L || 10 ἐθεσπίσαμεν] cf. nov. XCVIII || 11 τοσοῦτον — 12 δεσποτείας om. M || 13 αὐτῇ Haloander (ε) αὐτῇ MLB¹ || δοκεῖ ML² || 14 μόνων ex ε Scrimger, vulg. || 17 νόμον] nov. CXVII c. 12. 13 || 21 τολμῶσι] facientibus ε || 23 πρὸς τὸ κάλλιον] et ad melius ε || 29 τοὺς ἀνδρας] etiam viros ε || 32 καὶ om. ε

7 *sancimus addidi || 8 alteris VT^a] alterius RT^b vulg. || 9 ad — donationis et 10 sq. tantum — quanti V² in ras. || ad del. vulg.; leg. et? || usum T¹ vulg.] summam RV usum summam T² || 10 sancimus R || tamen R¹ T¹ || 11 quantitatis R || fecit R¹ || 12 ratione V || unius ipsa et personam filii T || 13 uideantur R¹ || ualere post solis coll. R || 14 iubemus in ras. V || aliis] in aliis V || 17 rubr. Ut eadem pena uir et mulier diuertens teneatur T in morg. || nostras leges RT || 18 et viris] et om. V || 19 tm RT¹ || nostrae om. R || 20 cognitae V^a || et in uiris R, et om. V || 21 mulieribus] repudia mittere add. T^a || 22 pena R¹ || uiris R || mulieri V || 24 adj esse ad V || poenas V] penam RT vulg. || haec R || 25 hisdem R² VT ibidem R¹ || 26 a nobis definitae] disposite a nobis T || si om. R¹ T¹, si sine in spat. voc. scr. V² || 27 distrahit vulg. || 28 hoc om. R || praesumentis V || 29 mulierem R¹ in muliere T || delicto V² in spat. voc. || ei R || 30 putamus T vulg.

1 actis] hoc est actis RT || sicut T || 4 ineptum V^a || esse nobis RT || 5 rubr. De his qui secundas nuptias non contrahunt sine causa T in marg. (ex Iul.) || Qui R¹ T¹ || et T vulg.] om. RV || mulieres] ultra eas add. T^a || 6 praepositione Heimbach] propositione RVT portione R² T² s. v., vulg. || digna R¹ || eas quae] esse ad secundas nuptias — digna ultra eas quae ex 5 sq. errore repetita add. V¹ ||

(Ἐπιλόγος.) Τὸν παρόντα τοίνυν γενικὸν ἡμῶν νόμον δῆλον ἢ σὴ ἐνδοξότης ποιήσῃ διὰ τῶν συνευρισμένων ἰδικτῶν τοῖς τε τὴν μεγάλην ταύτην οἰκοῦσι πόλιν τοῖς τε τὰς ἐπαρχίας οἰκοῦσιν, ὥστε μηδένα τῶν πάντων τὰ ἐπὶ σωτηρίᾳ κοινῇ νενομοθετημένα παρ' ἡμῶν ἀγνοῆσαι. Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXII. post cons. Basilii vc. anno VII. ind. XI.

(Epilogus.) Praesentem igitur generalem nostram legem manifestam tua gloria faciat per edicta sollemnia et his qui hanc maximam civitatem et qui provincias habitant, ut nullus omnium quae ad salutem communem sancita sunt a nobis ignoret.

PKH

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ
ΑΝΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΒΟΛΗΣ
ΚΑΙ ἘΓΕΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρος τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

CXXVIII. Auth. CXXXIII. Coll. IX tit. 14

DE COLLATORIBUS ET ALIIS
CAPITULIS R

Idem Aug. Petro pp.

CAPUT I.

Ὅσα πρὸς ἀφέλειαν τῶν ἡμετέρων ὑποτελῶν ὁρᾷ 15 σπουδάζοντες διαπράττεσθαι καὶ τὸν παρόντα τίθε-
μεν νόμον, δι' οὗ θεσπιζόμεν, κατὰ τὸν Ἰούλιον ἦτοι
Αὐγουστον μῆνα μᾶς ἐκάστης ἐπινεμήσεως τὰς μερι-
κὰς διατυπώσεις τῶν συντελειῶν τῆς μελλούσης ἐπι-
νεμήσεως ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἐκάστης διοικήσεως 20
ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἐπαρχῶν πραττομένων ὑπομνημά-
των φανεροῦσθαι, σημαίνουσας τὸ ὅποσον ἐν ἐκάστῃ
ἐπαρχίᾳ ἦτοι πόλει ὑπὲρ ἐκάστου ἰούγου ἢ ἰουλλίων
ἢ κεντουρίων ἢ ἄλλῃ οἰωθήσῃσι ὀνόματι τοῦτο
μὲν ἐν εἰδει τοῦτο δὲ ἐν χρυσίῳ δημοσίων ἐνεκεν 25
ἐπίκειται, φανεροῦσας δὲ καὶ τῶν εἰδῶν τὴν ἀποτί-
μησιν κατὰ τὴν τράπεζαν καὶ τὴν ἐν ἐκάστῳ τόπῳ

Quaecumque ad utilitatem nostrorum collatorum respiciunt (studentes perficere et praesentem povimus legem, per quam sancimus) per Iulium vel Augustum mensem uniuscuiusque indictionis particulares dispositiones collationum futurae indictionis in foro uniuscuiusque dioecesis gloriosissimorum nostrorum praefectorum sub confectioe monumentorum manifestari, declarantes quantum unicuique provinciae sive civitati pro unoquoque iugo aut iullis aut centuriis aut alio quolibet tam in specie quam in auro fiscalium causa imminet, indicantes quoque specierum aestimationem secundum mensam et in unoquoque

Nov. CXXVIII (Authent. CXXXIII = Coll. IX tit. 14: gloss.) Graece extat in ML, c. 22—24 in B 6, 3, 41. 11. 14; prior pars fuit in B 56, 18 (β. τῶν βασιλικῶν νς' νεαρά οκη' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἢ νεαρά μέχρι διαρρέσεως κβ' schol. L), unde particulas servavit B' (vid. infra). — Epit. Theod. 128, Athan. 20, 1 (inde partem repetunt paratilla Ath. 4 § 21, lib. περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 20 p. 197 Heimback). Iulian. const. CXXIV.

Epilogus. Praesentem igitur generalem legem nostram tua gloria manifestam per consueta edicta faciet et iis qui in hac magna civitate habitant et qui provincias incolunt, ut nemo omnium ea quae pro communi salute a nobis sancita sunt ignoret.

XXVIII.

DE PUBLICORUM TRIBUTORUM EXACTIONE ET SOLUTIONE
ET ALIIS CAPITIBUS.

Idem Augustus Petro gloriosissimo praefecto praetorio.

I. Cum quaecumque ad utilitatem subiectorum nostrorum spectant perficere studeamus, etiam praesentem legem ferimus, qua sancimus, ut mense Iulio vel Augusto uniuscuiusque indictionis particulares delegationes tributorum futurae indictionis in iudicio gloriosissimorum cuiusque dioeceseos praefectorum nostrorum actis confectis manifestae fiant, quae significant quantum in unaquaque provincia vel civitate pro singulis iugis vel iullis vel centuriis vel quibuscumque aliis nominibus tam in specie quam in auro tributorum nomine impositum sit, ac specierum quoque aestimationem indicent secundum mensam et secun-

6 subscr. om. ε, habent Iul.^{6p} || k. sert. M kal. setb. Iul.⁶; καλανδῶν Ἰουλλίων Ath., μὴν ἰανουαρίῳ (cf. ad 634, 7) Theod. || conp. inp. donn. iustian. aug. ann. XXII Iul.⁶ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ κβ' Ath. εἶτε κβ' τῆς βασιλείας Theod. ep. dn. iust. pp. aug. M || 7 post cons. — ind. XI (cf. ad 634, 7) ὑπατεία Βασιλείου τὸ ζ' ἰνδ. α' (corr. ια') Theod. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ζ' Ath. post cons. basilii (ual) L Iul.⁶ ann. sexto (vel VI) Iul. conss M || 10 rubr. Περί — κεφαλαίων ML, B 56, 18] Περί συντελεστῶν καὶ ἄλλων κεφαλαίων Ath. ε Περί τοῦ delegatou καὶ περὶ ἀρχόντων Theod. || 13 ἐπάρχῳ πραιτωρίων M Ath.] ἐπάρχῳ L || 15 τῶν] τινι τῶν cit. Ath. || ὑποτελεστῶν ML Ath.] συντελεστῶν cit. Theod. || 17 ἰούλιον L || ἦτοι] ἢ L || 21 * ὑπάρχῳ ML || 22 ἐν om. L⁶ || 23 ἰούγου ἢ ἰουλλίων M ε] ἰουγγι ἰουλλίων L (ἰούγων ἢ οὐλλίων Haloander; ἰουγαλίων pro οὐλλίων coniciebat

Cuiacius ad Cod. 10, 27, 2); cf. 637, 35; nov. XVII, 8 p. 122, 13 || 24 ἄλλων οἰωνδήποτε (οἰωδήποτε M) ὀνόματι ML alio quolibet ε, unde ὀνόματι glossema esse arbitratu Zachariae; ὀνομάτων Schoell, cf. nov. XVII, 8 ἢ ὀπωσδήποτε ἂν αὐτὰ κατὰ χώραν καλοῖεν

1 generalem nostram V² in spat. vac. || 4 inhabitant T || 5 subscriptione carent libri || 9 nov. CXXVIII (= Auth. CXXXIII) om. R, in particula ab altera manu perscripta exhibet T f. 174 || 10 rubr. om. T (add. schol. in marg.) || collationibus V || 13 Idem a. Val.] Imperator iustinianus T || 16 respiciunt V vulg.] pertinent T || studentes — sancimus om. libri, similiter suppl. Contius, vulg. || 17 vel] vel per T || 18 indictionis (et sic infra saepius) V || particularis V || 25 causarum T || 26 mensam Beek] mensuram libri || et T] om. V vulg.

κρατούσαν συνήθειαν, καὶ τί ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ἀρκαν εἰσφέρεισθαι ἢ ἐν ἐκάστῃ ἐπαρχίᾳ δίδουσθαι ἢ δαπανᾶσθαι προσήκει· οὕτω δὲ συντιθεμένας τὰς τοιαύτας διατυπώσεις τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχουσιν εὐθέως πέμπεσθαι ἐν προομιῶσι ἐκάστης ἐπιμελήσεως, καὶ δι' αὐτῶν προτίθεσθαι ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοὺς καθιστώσας πόλεσιν ἐντὸς τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς ἢ Ὀκτωβρίου· ἄλλα καὶ τοῖς βουλομένοις τὰ ἴσα τούτων ἐκ τοῦ δικαστηρίου τῶν ἰνδοξοτάτων ἐπάρχων ἀνπεροθέτως δίδουσθαι, ὥστε τοὺς συντελεστὰς γινώσκων, καθ' ὃν τρόπον ὀφείλουσιν τὰς συντελείας εἰσφέρειν. εἰ δὲ πρὸ τῆς ἐμφανείας εἰς ἑτέρον τίτλον παρὰ τοὺς περιεχομένους τῇ μερικῇ διατυπώσει τοῦ αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ οἱ συντελεσταὶ τὰ δημόσιον καταβάλλωσιν ἢ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν δαπανήσουσι, κλενόμεν αὐτοὺς εἰς τὰς τῆς αὐτῆς ἰνδικτιῶνος συντελείας ταῦτα λογιζέσθαι, ὥστε μηδεμίαν αὐτοὺς ὑπομένειν ζημίαν. εἰ δὲ κατὰ τὸν παρ' ἡμῶν ὀρισθῆναι καιρὸν μὴ ἐκπεμφθῶσιν αἱ τοιαῦται μερικαὶ διατυπώσεις, οἱ μὲν κατὰ καιρὸν διοικούντες τὰ τμήματα πραιτώρια ἢ χρυσίον λιτρῶν ποινήν καταθήσουσιν, οἱ δὲ ἐκάστης ἐπαρχίας τρακτευταὶ ἢ χρυσίον λιτρῶν ποινήν εἰσπραχθήσονται. εἰ δὲ ὁ ἀρχὸν στελλομένως τὰς αὐτὰς μερικὰς διατυπώσεις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μὴ προσήσει, ἢ χρυσίον λιτρῶν ποινήν ζημιωθήσεται καὶ ἐκπιτωσιν τῆς ζωῆς ὑπομενεῖ, αὐτοῦ τάξεως ἢ χρυσίον λιτρῶν ποινήν εἰσπραττομένης.

loco tenentem (consuetudinem), et quid ex his in arcam inferri aut in unaquaque (provincia) dari aut expendi oportet; sic igitur compositas tales dispositiones provinciarum iudicibus mox destinari in prooemiis uniuscuiusque indictionis et per eos proponi in civitatibus sub eis constitutis intra Septembrem aut Octobrem mensem; sed etiam volentibus exemplaria horum ex foro gloriosissimorum praefectorum sine dilatione dari, ut collatores agnoscat quemadmodum debent collationes inferre. Si vero ante insinuationem in alios titulos praeter eos qui continentur particulari dispositione anni collatores fiscalia exsolvant aut in provincia expendant, iubemus eis in eiusdem indictionis collationes haec reputari, ut nullum ipsi patiantur damnum. Si vero secundum a nobis definitum tempus non dirigantur huiusmodi particulares dispositiones, qui quidem per tempus gubernant nostrum praetorium XXX librarum auri poenam persolvant, uniuscuiusque vero provinciae tractentae viginti librarum auri poenam exigentur. Si autem iudex missus easdem particulares dispositiones in provincia non proposuerit, decem librarum auri poena damnabitur et spoliationem cinguli sustinebit; eius quoque officium quinque auri libras exigetur.

CAPUT II.

Κελεύομεν δὲ τὴν μὲν τῶν εἰδῶν εἰσκομιδὴν εὐθέως ἐκ προομιῶν ἐκάστης ἐπιμελήσεως ἀρχεσθαι, τοὺς δὲ ἀργυρικοὺς τίτλους κατὰ τοὺς καιροὺς τοὺς ἀρισμένους.

Iubemus vero specierum quidem illationem mox ex principiis uniuscuiusque indictionis incipere, argenti vero illationis titulos secundum tempora de-

30 finita.

CAPUT III.

Τῆρ δὲ τῶν δημοσίων συντελειῶν τὰς ἀποχὰς ἤτοι ἀμεριμνίας μερικὰς τε καὶ πληραρίας πᾶσι τρόποις παρὰ τῶν τὰ δημόσια ὑποδεχομένων γίνεσθαι διοριζόμεν, οἰμαινοῦσας τὴν τῶν χρημάτων ποσότητα καὶ τῶν εἰδῶν, οὐ μὴν ἄλλα καὶ τῶν ἰούγων ἤτοι τῶν ἰουλλίων ἤτοι κεντοουρίων, καὶ τὰ δνόματα τῶν κτήσεων, ὑπὲρ ὧν τὰς συντελείας ὑποδέχονται. εἰ δὲ

Pro fiscalibus autem collationibus desuscepta sive securitates particulares aut plenarias omnibus (modis) ab his qui fiscalia suscipiunt fieri defuimus, manifestantes et solidorum quantitatem et specierum nec non et iugorum sive iuliorum sive centuriarum, et nomina possessionum pro quibus functiones susci-

c. III ex B 56, 18, 2 servat B^o T 7, 21 p. 617 Zach.

dum consuetudinem singulis locis receptam, et quid ex iis in arcam inferri vel in singulis provinciis dari aut expendi oporteat; atque ita compositae eiusmodi delegationes ad provinciarum praesides statim initio cuiusque indictionis militantur, et per eos in civitatibus sub ipsis constitutis intra mensem Septembrem vel Octobrem proponantur; sed etiam exempla earum volentibus ex iudicio gloriosissimorum praefectorum sine mora edantur, ut subiecti intellegant quemadmodum tributa inferre debeant. Quodsi ante insinuationem in alios titulos praeter eos qui particulari delegatione eiusdem anni continentur subiecti tributa solverint vel in provincia expenderint, iubemus eos in eiusdem indictionis tributa haec reputare, ut nullum damnum patiantur. Si vero tempore a nobis definito eiusmodi particulares delegationes non sint missae, qui quoque tempore praetoria nostra moderantur triginta librarum auri poenam persolvent, a tractentariis autem cuiusque provinciae viginti librarum auri poena exigetur. Quodsi magistratus missas easdem particulares delegationes in provincia non proposuerit, decem librarum auri poena multabitur et amissionem cinguli patietur, atque ab officio eius quinque librarum auri poena exigetur.

II. Iubemus autem specierum quidem illationem statim ab initio cuiusque indictionis, argentarios vero titulos secundum constituta tempora incipere.

III. Pro publicis autem tributis ut apochae sive securitates et plenariae omnibus modis fiant ab iis qui tributa suscipiunt constituimus, quae significant quantitatem pecuniarum et specierum nec non iugorum vel iuliarum vel centuriarum, et nomina possessionum pro quibus tributa suscipiunt.

1 ἀρκαν L || 2 δίδουσθαι — 3 προσήκει om. M in hiatu 12 litt. || 7 ὀκτωμβρίου L || 9 *ὑπάρχων ML || 13 αὐτοῦ om. ε || 14 καταβάλλουσιν L || 15 δαπανήσωσι Scrimger || 16 ἰνδικτιῶνος M || 18 μὴ om. L^a || πεμφθῶσιν L || 22 κ' εἰ ποινήν om. M || 23 ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ διατυπώσεις L, ἐν om. in lacuna 5 litt. M || 24 προσθήσει L || 26 εἰσπραττομένης L εἰσπραχθήσεται M, cf. ε || 29 κατὰ τοὺς ἀρισμένους καιροὺς L || 32 τε καὶ aut ε || 34 χρημάτων MLB^o Iul. | νομισμάτων Ath. ε || 35 ἰούγων L ζευγῶν B^o (cf. ad p. 122, 13) || 36 τῶν om. B^o | ἤτοι om. M | εἴτε οὖν LB^o

vulg.] praemiis V primis T || 7 aut] et T || octubrem VT || mensem V] menses T vulg. || 10 sin T || 14 haec V] hoc T vulg. || 16 huiusmodi — 21 dispositiones suppl. V² in spat. vac. 5 vs. || 17 qui quidem] quod quidem V quicuique (sic, que in ras.) T || 18 auri om. T || 19 unius vero cuiusque provincie T uniuscuiusque provinciae vero V || 20 tractentae Beck] tracte ut et V tractantes T || exigantur T vulg. || 21 eas T || 22 prouintia V] prouincias T provinciiis vulg. || proposuerunt V || quindecim T || 23 cinguli expolationem T || 24 librarum auri T || 25 exigentur V¹T¹ || 27 vero om. T || quidem specierum T || 29 illationem T || titulos Osenbrüggen] titulis VT, titulum vulg. || 32 securitate particulare V² || planarias T || *modis addidi || 34 et specierum om. T || 36 functiones] et functiones T

1 consuetudinem add. Beck || quidem V || 2 provincia add. Beck || aut] et V || 4 provinciarum om. T || prooemiis

κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον τὰς ἀποχὰς ἤγουν ἀμεριμνίας μὴ ποιήσουσι, κελεύομεν αὐτοὺς καὶ ποιῆν δέκα χρυσίων λιτρῶν ἀπαιτεῖσθαι καὶ βασάνους ὑπομένειν. τοῦ ἀρχοντος ὁμοίως τῆς ἐπαρχίας ἢ χρυσίου λιτρῶν ποιῆν εἰσπραττομένον, εἰ περὶ τούτου προσελευσθεῖς μὴ ἐκδικήσει καὶ συνελάσει τὰς ἀποχὰς ἤτοι ἀμεριμνίας καθ' ἣν διαρίσαμεν τὰξιν συγγραφῆναι.

piunt. Si vero secundum praedictum modum desuscepta sive securitates non fecerint, iubemus eos et poenam decem auri librarum exigi et tormentis subdi; similiter iudicem provinciae decem auri librarum poenam exigi, si de hoc interpellatus non vindicaverit et compulerit desuscepta sive securitates secundum quem definivimus ordinem conscribi.

CAPUT IV.

Καὶ τοῦτο δὲ καλούμεν παραφυλαχθῆναι, ὥστε εἴ τις ὡς εἰκὸς τῶν συντελεστῶν ἀμφιβάλοι περὶ κτήσεως, ὑπὲρ τῆς δημόσιας εἰσπράττεται, ἢ ὑπὲρ τῆς τῶν δημοσίων ποσότητος, πᾶσι τρόποις τοὺς τῶν δημοσίων ἀπογραφῶν φύλακας ἀναγκάζεσθαι ὑπὸ τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντος, ἢ ἐκεῖνον ἀμελοῦντος παρὰ τῆς τῶν τόπων ὀσιωτάτου ἐπισκόπου, ταύτας προφέρειν καὶ τῆν τῶν δημοσίων ἀποδεικνύει ποσότητα κατὰ τὴν δύναμιν τῆς δημοσίας ἀπογραφῆς, καὶ οὕτως εἰσπράττεσθαι τὸν κερτημένον.

Haec autem iubemus observari, ut si quis forsitan collatorum dubitat de possessione, pro qua fiscalia exigitur, aut pro fiscalium quantitate, omnibus modis fiscalium descriptionum custodes cogi a provinciae iudice, aut illo neglegente a locorum sanctissimo episcopo, eas proferre et fiscalium ostendere quantitatem et secundum virtutem publicae descriptionis exigi possessorem.

CAPUT V.

Καὶ ἐν τούτῳ δὲ τοῖς ἡμετέροις συντελεσταῖς βοηθῆσαι συνείδομεν, ὥστε μὴ ἀνάγκην ἐπάγεσθαι τοῖς κτήτοσιν ὑποδέκτας ὀνομάζειν τῆς ἐν χρυσίῳ συντελείας πρὸς τὸ μὴ τινα ἐκ τούτου ὑπομένειν αὐτοὺς βλάβην, ἀλλὰ τοῦτους οἷς ἐν ἐκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἢ πόλει ὁ κίνδυνος τῆς τῶν δημοσίων ἀπαιτήσεως ἐπιτεταται, εἴτε ἀρχοντες εἴεν εἴτε πολιτευόμενοι εἴτε ἐξάκτωρες εἴτε βίνδικες εἴτε κανονικάριοι ἢ ἄλλοι τινές, τῷ ἰδίῳ κινδύνῳ ὑποδέχεσθαι τὰ χρήματα καὶ ἐκπέμπειν, ἢ καὶ ἀναλίσκειν εἰς αὐτὰ ἀφωρισθῆσαν χρεῖαν.

Et in hoc quoque nostros collatores adiuvarē persequimur, ut non necessitas inferatur possessoribus sub hypothecis decimationes nominare in auro collationis, ut non aliquam ex hoc patiantur ipsi laesionem, sed eos quibus in unaquaque provincia aut civitate periculum fiscalium exactionis imminet, sive iudices sint sive curiales sive exactores seu vindices aut canonicarii aut alii quidam, proprio periculo et suscipere pecunias et transmittere et expendere in quibus deputatae sunt utilitatibus.

CAPUT VI.

Καὶ τοῦτο δὲ παραφυλαχθῆναι κελίνομεν, ὥστε κανονικάριον τοιοῦτον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ στέλλεσθαι, ὅστις δύναται τῷ κινδύνῳ τῶν προβαλλομένων αὐτὸν εἰσπράττειν τὰ δημόσια τέλη, ὥστε κατὰ μηδεμίαν πρόσφασιν ἐξπλεντήν μετ' αὐτὸν ἐκπέμπεσθαι καὶ ζημίαν τοῖς ὑποτελέσιν ἐπάγειν τοῦ γὰρ ἐξπλεντοῦ καὶ αὐτὴν τὴν προσηγορίαν τοῦ λοιποῦ ἀναιροῦμεν.

Et hoc custodiri iubemus canonicarium talem in provinciam destinari, qui possit periculo ordinantium eum exigere fiscalia tributa, ut per nullam occasionem impulsorem post eum mitti et damnum subiectis inferri: impulsoris (enim) et ipsum vocabulum de ce-

Quodsi secundum praedictum modum apochas seu securitates non fecerint, iubemus eos decem librarum auri poena peti et tormenta subire. Pariterque a praeside provinciae decem librarum auri poena exigatur, si ea de causa conventus id non vindicaverit neque effecerit ut apochae seu securitates eo quo statutum modo conscribantur.

IV. Sed hoc quoque observari iubemus, ut si quis forte subiectorum de possessione, cuius nomine tributa exiguntur, vel de tributorum quantitate dubitet, omnibus modis publicarum descriptionum custodes cogantur a provinciae praeside, aut illo neglegente a sanctissimo locorum episcopo, illas proferre et tributorum quantitalatem secundum tenorem publicae descriptionis demonstrare, atque ita a possessore exigantur.

V. Sed in hoc quoque subiectos nostros adiuvarē placuit, ne possessoribus necessitas afferatur susceptores nominandi tributorum quae in auro conferuntur, ne quid ipsi damni inde subeant, sed ut ii quibus in quaque provincia vel civitate periculum exactionis tributorum impositum est, sive iudices sint sive curiales sive exactores sive vindices sive canonicarii sive alii ulli, suo periculo pecunias suscipiant et transmittant, vel etiam in eos usus ad quos destinatae sunt erogent.

VI. Sed hoc quoque observari iubemus, ut canonicarius talis in provinciam mittatur, qui possit periculo eorum qui eum instituerint tributa publica exigere, neve ulla de causa compulsor (expellente) post eum mittatur et damnum subiectis inferat: compulsoris enim ipsum nomen in posterum tollimus.

1 ἤτοι (εἴτε οὖν v. l.) B^s || 6 ἐκδικήση L || 7 διαρίσαμεν] δὲ ἀορίσαμεν M || συγγραφῆναι L || 8 τοῦτο] haec ε || δὲ L] om. M || 15 κατὰ] et secundum ε || 16 καὶ οὕτως om. ε || 20 ὑποδέκτας] sub hypothecas decimationes ε (lectio ni fallor orta ex duplici scriptura ὑποθήκας et δεκάτας) || τῆς ἐν χρυσίῳ (χρυσῶ Ath.) συντελείας Ath. ε (ὑποδέκτας τοῦ χρυσίου Theod. susceutores eorum quae in aere — pensantur Iul.) || τοὺς ἐν χρυσίῳ συντελεστάς ML || 24 ἐξάκτωρες M ἐξάκτωρ (sic), s. v. ἀπαιτητής L (cf. ad 639, 33) || 25 βίνδικες] s. v. ἐκδικοί L || 26 ὑποδέχεσθαι] et suscipere ε || ἢ M] om. L ε || 32 ἐξπλεντήν (et ita constanter) L (ἐξπλεντής etiam Ath. cod., ἐξπλεντής cod. Theod., ἐξπλενστής Cod. 10, 19, 9) || μετ' αὐτὸν] cum eis (sc. canonicariis, i. e. μετ' αὐτοῦ?) Iul. || ἐκπέμπεσθαι L ε (πεμπέσθω Ath., transmittimus Iul.) || διέπεσθαι M. An leg. μετ' αὐτοῦ διέπεσθαι (i. e. eum sequi) ? || 33 ὑπάγειν L^a

2 non] et non V || fecerit T || 3 librarum auri T vulg. || exigi V¹ || 4 iudice V || auri librarum poenam exigi V] librarum auri exigi poenam T vulg. || 5 vindicaverit Leunclavius Notat. 2, 244] iudicaverit libri || 6 compellitur T || securitate V securites T || 7 diffinimus T || conscribi T] scribi V vulg. || 10 exiguntur T || 11 a) et a T || 14 secundum — descriptionis in ras. T || 18 adiuare nostros collatores T vulg. || prospeximus T || 19 possessoribus] collatoribus T || 20 nominare T¹ nomina V || 21 patiantur ipsi V] ipsi patiantur T vulg. || 22 in om. T¹ || 23 exactionis V] exactionem T¹ exactionum T² vulg. || 24 sive exactores seu vindices om. T || 25 canonicarii T || quidem T || 28 talem in provinciam canonicarium T || 30 ut Hamburgensis] aut VT et vulg. || 31 et] ad T || subiectis om. T || 32 inferri V vulg.] fieri T, inferre al. || impulsoris V] impulsionsis T vulg. || enim add. Beck

εἰ δὲ ἀνεπιτήδειος εὐρεθῆ ὁ κανονικάριος, μὴ ἐξπλε-
 λευτῆς πεμπέσθω, ἀλλ' ἐκείνον ἀποκρινόμενον ἄλλος
 στελλέσθω κανονικάριος. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν κανονικά-
 ριον ἀρκεῖσθαι κελεύομεν ταῖς ὠρισμέναις συνθηταῖς
 καὶ μηδεμίαν τοῖς ὑποτελέσιν ἐπάγειν βλάβην

tero perimimus. Si vero non opportunus inveniatur
 canonicarius, non impulsor mittatur, sed illo remoto
 alter dirigatur canonicarius. Ipsum quoque canoni-
 carium contentum esse iubemus deputatis consuetu-
 dinibus et nullam subiectis inferre laesionem.

CAPUT VII.

Εἴ ποτε δὲ συμβαίῃ ἐπιβολὴν οἰασθήποτε κήσεως
 ὁμοδούλων ἢ ὁμοκλήσον γενέσθαι, ἐξ ἐκείνου τοῦ
 χρόνου κελεύομεν τὸν τὴν ἐπιβολὴν δεχόμενον ἀπαι-
 τεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῆς τὰ δημόσια, ἐξ οὗ παρεδόθη αὐτῷ
 ἢ ἐπιβαλλομένη κήσις. μὴ ἄλλως δὲ τὴν ἐπιβολὴν
 γίνεσθαι, εἰ μὴ ἐγγράφως περὶ τούτου ἐξέτασις γένη-
 ται παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντι, καὶ ψήφος αὐτοῦ
 προέλθῃ διορίζονσα τὸν ὀφειλόντα δεξασθαι τὴν ἐπι-
 βολὴν. εἰ δὲ τις νομίσει βεβλάφθαι, ἐξέστω αὐτῷ
 ἐκκαλεῖσθαι, ἵνα ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἐνδοξοτά-
 των ἐπαρχῶν ἢ ἐκκλητος ἐγγυμνάξῃται καὶ κατὰ τοὺς
 νόμους πέρους δέχηται.

Si autem aliquando contigerit superindictionem
 cuiuslibet possessionis conservae aut contributariae
 fieri, ex illo tempore iubemus superindictum susci-
 pientem exigi pro eo fiscalia, ex quo tradita est ei
 superindicta possessio; non aliter autem superin-
 dictum fieri, nisi ex scripto de hoc examinatio fiat
 apud provinciae iudicem et sententia eius procedat
 definiens eum qui debet suscipere superindictum. Si
 quis autem putaverit se laedi, liceat ei provocare,
 ut in foro gloriosissimorum praefectorum appellatio
 examinetur et secundum leges terminum suscipiat.

CAPUT VIII.

Εἴ ποτε δὲ συμβαίῃ δεσπότην οἰασθήποτε κήσεως
 ἢ μὴ φαίνεσθαι ἢ πρὸς τὴν τῶν δημοσίων καταβολὴν
 μὴ ἀρκεῖν, ὥστε διὰ τοῦτο τὴν τῆς ἐπιβολῆς ἀνάγκην
 γενέσθαι, κελεύομεν παραχρῆμα ταύτην παραδίδο-
 σθαι τοῖς ὁμόδουλα ἢ ὁμοκλήσα χωρία κεκτημένοις
 μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ εὐρισκομένων γεωργῶν
 καὶ πεουλιῶν αὐτῶν καὶ ἐνθηκῶν καὶ καρπῶν καὶ
 ζῶων καὶ παντὸς ἄλλου instructo καὶ instrumento
 τοῦ ἐκείσε εὐρισκομένου. εἰ δὲ ἢ τὸ πρόσωπον τὸ
 ὀφείλον αὐτὴν κατὰ τοὺς νόμους ὑποδέξασθαι μὴ
 εὐρεθῆ ἢ ἄλλω οἰωθήποτε τρόπῳ ὑπεροθεθῆναι τὴν
 ἐπιβολὴν συμβαίῃ, κελεύομεν ὑπομνήματα γενέσθαι
 παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντι δηλοῦντα τὴν ποιότητα
 καὶ κατάστασιν τῆς αὐτῆς κήσεως καὶ πάντα τὰ ἐν
 αὐτῇ εὐρισκόμενα, ἵνα οὕτως αὐτὴν οἱ πολιτευόμενοι
 ἦγουν ἐξάκτωρες ἢ βινδικες ἢ ταξέεται παραλαμβά-
 νουσι, ὥστε εἰ μετὰ ταῦτα εὐρεθεῖεν οἱ ὀφειλοντες
 αὐτὴν κατὰ τοὺς νόμους δεξασθαι, μὴ ἄλλως τοῦτο

Si vero aliquando contigerit dominum cuiuscum-
 que possessionis aut non apparere aut ad fiscalium
 solutionem non sufficere, ut ex hoc superindictionis
 necessitas suscipiatur, iubemus repente hanc tradi
 his qui conserva aut contributaria praedia possident
 cum omnibus qui in ea inveniuntur agricolis et pec-
 culariis eorum et entheicis et fructibus et animalibus
 et omni alio instructo instrumentoque ibi invento.
 Si vero aut persona quae debeat eam secundum
 leges suscipere non inveniatur, aut alio quocumque
 modo differri superindictum contigerit, iubemus gesta
 confici apud provinciae iudicem significantia quali-
 tatem et statum eius possessionis et omnia in ea in-
 venta, ut sic eam curiales seu exactores aut vindices
 aut officiales suscipiant, et si postea inveniatur qui
 debeat eam secundum leges suscipere, non aliter

c. VII (— 13 ἐπιβολὴν) et VIII ex B 56, 18, 6 [56, 20, 8 cit. B¹ in ed. Zachariae] servat B¹ E 34, 1 p. 333 Zach.

Si vero canonicarius parum idoneus inveniatur, ne compulsor mittatur, sed illo remoto alter delegetur
 canonicarius. Sed ipsum quoque canonicarium contentum esse iubemus consuetudinibus constitutis neque
 ullum subiectis damnum inferre.

VII. Sed si quando contigerit adiectionem cuiuscumque possessionis conservorum vel contributio-
 rum praediorum fieri, ex illo tempore iubemus ab eo qui adiectionem recipit pro ea publica tributa exigi,
 ex quo tradita ei est adiecta possessio. Neve tamen aliter adiectio fiat, nisi in scriptis de ea re exami-
 natio apud praesidem provinciae instituta et sententia eius prolata sit quae designet eum qui adiectionem
 recipere debeat. Si quis vero se damno affectum putet, liceat ei appellare, ut in iudicio gloriosissimorum
 praefectorum appellatio exerceatur et secundum leges terminum accipiat.

VIII. Verum si quando dominum cuiuscumque possessionis aut non apparere aut ad tributa sol-
 venda non sufficere contigerit, ut idcirco adiectionis fiat necessitas, iubemus eam confestim iis qui con-
 serva aut contributaria praedia possident cum omnibus colonis qui in ea reperiuntur eorumque peculii
 et dotibus (entheicis) et fructibus et animalibus et omni alio instructo instrumentoque ibi reperto tradi.
 Quodsi aut persona quae eam secundum leges suscipere debeat non inveniatur, aut alio quolibet modo ad-
 iectionem differri contingat, iubemus acta apud praesidem provinciae confici, quae significant qualitatem
 et statum eiusdem possessionis omniaque quae in ea reperiuntur, ut ita eam curiales vel exactores vel vin-
 dices vel officiales suscipiant: ut si postea reperiantur qui debeant eam secundum leges recipere, non aliter

6 ἐπιβολὴν, s. v. ἐπιβολὴν M || 11 γενέσθαι B¹ ||
 ἐγγράφως M ε (Iul.) || ἐγγραφως LB¹ || 13 προέλθοι L ||
 ὀφειλόμενον M || 14 ἐξέστω L ε || ἐξέστιν (sic) M, ἐξέστιν
 vulg. || 15 ἐγκαλεῖσθαι εἰ 16 ἐγκλητος M || 16 ὑπάρχων
 L^a || ἐγγυμνάξεται ML, corr. Haloander || 22 ὁμόκινσσα
 L || 25 παντὸς ἄλλου instrouontou καὶ instrumento τοῦ
 M παντὸς ἄλλου instruo (s. v. ἄλλης ἐξοπλίσεως) καὶ
 instrumento τοῦ (s. v. ἀμφιάσεως) L πάσης ἄλλης ἐξ-
 οπλίσεως καὶ ἀμφιάσεως B¹ || 26 εὐρισκομένης B¹ || 27
 αὐτὸν L || 28 εὐρεθῆ M || εὐρεθεῖται LB¹ || 29 γίνεσθαι
 B¹, quod recepit Zachariae || 30 τὴν τινα? L^a || ποιό-
 τητα LB¹ ε Ath. Iul. || ποιότητα M (Theod.) || 31 τῆς αὐ-
 τῆς eius s¹ || 32 *ἵνα (ut ε Iul.) || καὶ MLB¹ || 33 ἦγονν
 εἴτε οὖν B¹ || ἐξάκτωρες B¹ ἐξάκωρ (sic), s. v. ἀπαιτητα
 L || βινδικες, s. v. ἐκδικιοι L || παραλαμβάνουσι cum
 Scringero vulg. || 34 εὐρεθεῖεν οἱ ὀφειλοντες] inveniatur
 qui debeat ε || 35 τοῦτο om. ε

3 quoque canonicarius V² || 4 contemptum VT || esse
 om. T || deputatis] de priuatis T || 5 et om. T¹ || inferat T¹
 inferat T² || 6 superdictiones T¹ superindictiones T² ||
 7 conservare aut contributaria V || 9 pro eo fiscalia] pro
 fiscalibus T || 10 possessio superindicta T || 11 nisi om.
 V || ex rescripto T vulg. || 12 scientia T¹ || procedens T ||
 15 gloriosimorum T || 16 terminos V || 18 contingat T ||
 cuiusque V || 20 ut] aut T || ex] per T || superindictio V
 indictionis T || 23 cum — ea scr. V² in spat. vac. || 24
 entheicis V] emphiteoticis T, entheicis vulg. || et fructibus
 et om. T || 25 instrumento quae V || iniuncto T || 27 leges
 V] legem T vulg. || quocum T || 28 contingit V || 29 quali-
 tatem V] et qualitatem T vulg. || 30 et omnia in ea in-
 venta scr. V² in spat. vac. || 31 seu V] sive T || iudices
 T || 32 et] leg. ut? || inuenerit T || 33 legem accipere T

γίνεσθαι, εἰ μὴ τὸ διὰ τῆς προφάσεως τῶν ἐξακτόρων ἢ βουλευτῶν ἢ βυδικῶν ἢ ταξωτῶν χεῖρον ἢ ἥττον γινόμενον τῷ παραλαμβάνοντι ἀποκατασταθῆι.

fieri, nisi quod pro occasione exactorum aut curialium aut vindicum aut officialium eius peius aut minus factum est ei qui suscepit restituatur.

CAPUT IX.

Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν, ὥστε ὑπὲρ τῶν χρημάτων ἢ εἰδῶν τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δαπανωμένων μὴ εἰσπράττεσθαι τοὺς συντελεστὰς τὰ λεγόμενα παραπομπικά, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐκπεμπομένων δὲ μὴ πλείον παρέχειν τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐν ἐκάστῃ ἐπαρχίᾳ διατυπωθέντων.

Hoc quoque iubemus, ut pro pecuniis et speciebus in provinciis expensis non exigantur collatores ea quae dicuntur transmissoria, et pro his autem quae transmittuntur non amplius praebere bonum quae ex initio in unaquaque provincia deputata sunt.

CAPUT X.

Τοὺς δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὑπὲρ οἰασῶν δημοσίων εἰσπράξεως στελλομένους μὴ ἄλλως ἀρχεσθαι τῆς ἀπαιτήσεως, εἰ μὴ πρότερον ἐν τῷ κατὰ χώραν δικαστηρίῳ ἐμφανίσουσι τὰς ἐπιτεθείσας αὐτοῖς περὶ τούτου κελεύσεις, ὥστε τοὺς καταβάλλοντας τὰ δημοσίου τέλη μηδὲν ὑπὲρ τούτων κινδύνῳ ἢ ζημίᾳ υποκείσθαι· τούτου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ταῖς ἰδιωτικαῖς ὑποθέσεσι φυλαττομένου.

Eos autem qui in provinciis pro quibuscumque publicis exactionibus diriguntur, non aliter incohare exactionem, nisi prius in provinciali iudicio insinuaverint impositas sibi de hoc iussiones, ut exsolventes fiscalia tributa nulli pro his periculo aut damno subiaceant; hoc ipso et super privatis negotiis observando.

CAPUT XI.

Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν, ὥστε τοῖς δημοσίων ἀπαιτησίων ἐγκεχειρισμένοις μηδὲνα ἰδιωτικῶν πραγμάτων ἐκβασμὸν καταπιστευεσθαι, ἀλλὰ καὶ εἴ τι αὐτοῖς τοιοῦτον ἐγκεχειρισταί, μηδὲν τρόπον τοῦ μᾶν αὐτοῦς τοῦτο πράττειν, ὥστε μὴ τῇ προφάσει τῶν δημοσίων συντελειῶν τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς καταβλάπτεσθαι.

Hoc quoque iubemus eis quibus fiscalium exactio iniungitur nullam privatarum causarum executionem committi, sed et si quid eis tale iniungatur, nullo modo eos praesumere hoc agere, ne occasione publicarum fauctionum nostri subiecti laedantur.

CAPUT XII.

Εἰ δὲ καὶ τις ταῖς ἀληθείαις δημοσίας ἐποφείλων συντελείας εἴποι τῷ ἐκβιβαστῇ εἶναι αὐτῷ ἕτερον χρεώστην, μὴ ἐξεῖναι τῷ ἐκβιβαστῇ ὀφλησὶν τινα τῷ ὀνομασθέντι ἐπάγειν, εἰ μὴ ὁ πρῶτος χρεώστης ἀποδειχθῆι κατὰ μηδὲνα τρόπον παντελῶς δυνάμενος τὰς δημοσίας συντελείας καταβάλλειν· καὶ τοῦτο γε μὲν τοῖς πρότερον ζητεῖσθαι παρὰ τῷ ἀρχοντι τῆς ἐπαρχίας, εἰ ταῖς ἀληθείαις χρεώστης ἐστὶν ὁ ὀνομασθείς, καὶ οὕτω νομίμως γινέσθαι ἢ εἰσπραξῆς ἐν ἐκατέρῳ θέματι. εἰ δὲ τις ἐκβιβάσαι ἢ ἀπαιτῆσαι παρὰ τὰ

Si autem et aliquis pro veritate publica debens tributa dicat executori esse alium debitorem, nou licere executori molestiam aliquam denominatis inferre, nisi primus debitor probetur nullo modo omnino posse publica tributa persolvere. Hoc tamen prius requiri apud iudicem provinciae, si pro veritate debitor est is qui denominatus est, et ita fiet exactio. In utroque vero casu si quis exequi aut

c. XII summarium habet B^o T 7, 22 p. 617 Zach. (ex B 56, 18, 9).

hoc fiat nisi id quod nomine exactorum vel curialium vel vindicum vel officialium peius factum aut diminutum sit ei qui suscepitur est restituatur.

IX. Sed hoc quoque iubemus pro pecuniis vel speciebus quae in provinciis erogantur, non exigi a subiectis parapompica quae dicuntur, neque pro iis qui emittuntur plus praestare eos quam quod ab initio in singulis provinciis constitutum est.

X. Si autem qui in provincias propter quamvis publicorum exactionem mittuntur ne aliter exactionis initium faciant nisi prius in provinciali iudicio datus ipsis de ea re iussiones insinuaverint, ut qui publica tributa solvunt nulli periculo aut damno ea de causa subiciantur; atque hoc ipsum etiam in privatis causis observetur.

XI. Sed hoc quoque iubemus iis quibus tributorum exactio iniuncta est nullam privatarum rerum exactionem committi, verum etiam si quid iis eiusmodi iniunctum sit, nullo modo id eos agere audere, ne nomine publicorum tributorum subiecti nostri damno afficiantur.

XII. Sed etiam si quis qui revera publica tributa debeat executori dicat alium sibi debitorem esse, ne liceat executori molestiam ullam ei qui nominatus est asferre, nisi primus debitor nullo omnino modo publicis tributis solvendis par esse probatus sit; hoc tamen prius apud praesidem provinciae quaeratur, num revera debitor sit is qui nominatus est, atque ita legitime exactio fiat in utroque casu. Si vero quis adversus

1 γενέσθαι B^o || ἐξακτόρων B^o || 2 ἢ βουλευτῶν om. B^o || ταξωτῶν] officialium eius ε || 10 ὑπὲρ οἰασῶν δημοσίων εἰσπράξεως] pro quibuscumque publicis exactionibus ε, ὑπὲρ — στελλομένους om. L || 18 δι om. L || τοὺς — 19 ἐγκεχειρισμένους L || 26 αὐτῷ Halosander] αὐτῷ ML || 27 τῷ ὀνομασθέντι] denominatis ε || 30 καταβλεῖν M || γε μέντοι M] μέντοις L(ε) fort. rectius || 33 νομίμως om. ε || ἐν ἐκατέρῳ θέματι. εἰ δὲ τις ML (cf. Ath. ἐκάτερον τοῦ ἀρχοντος δοκιμάζοντος. ὁ δὲ κτέ.)] in utroque vero casu si quis ε, quod praefert Zachariae, ἐκάτερον θέμα ad cap. 11 et 12 referens (cf. Theod. § 13. 14)

1 quod om. T || per occasionem vulg. || 2 iudicum T vulg. || 3 suscipit vulg. || 4 quoque] etiam T || speciebus in T² in ras. || 8 unaque V || 10 autem om. T || 12 auditio V^a || insinuaverit T || 13 imposita V¹ || exsolventes] hec soluentes V || 15 subiaceant V] subiciant T subiciantur vulg. || 18 Hec T || 19 iungitur T || ..actionem T^a || 21 eos praesumere T] praesumere eos vulg., eos om. V || 25 sin V² || et om. T vulg. || publica cet.] blica — 30 prius requi] scr. V² in spat. vac. 4] vs. || 27 molestia aliquam V aliquam molestiam T || nominatis T || 28 primus Beck] prius libri || debitorem T || 29 τῷ V || 31 debitor est] debitorem T¹ || quidem nominatus V qui nominatus T || fiat vulg. || 32 casus V¹

παρ' ἡμῶν διατυπωθέντα τομῆσι, καὶ τῆς ζώνης γυμνωθήσεται καὶ δημευθεὶς ἐξορία παραδοθήσεται· ὁ δὲ ἐγκλησίης ἢ ἐπιτρέφας ἄρχων δέκα χρυσίου λιτρῶν εἰσπραττέσθω ποινῇ, καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ πέντε χρυσίου λιτρῶν ὑποκείσθω ποινῇ.

exigere citra ea quae a nobis disposita sunt praesumpserit, et cingulo nudabitur et confiscabitur et exilio tradetur; qui autem iniunxit aut praecepit iudex decem librarum auri exigatur poenam, et officium eius quinque auri librarum subiaceat poenae.

CAPUT XIII.

Μηδενὶ δὲ παντελῶς ἐξέστω τῶν δημόσια τέλη εἰσπραττόντων μηδὲ κηρσουαλίους ἢ λογογράφους ἢ ἄλλοις τισὶ τῶν δημοσίων ὑπηρετουμένοις λόγῳ ἀσυλίας κηροῦσθαι πρὸς τοὺς λέγοντας βεβλάφθαι παρ' αὐτῶν ἐπὶ τῇ τῶν δημοσίων εἰσπράξει.

Nulli vero penitus liceat publica tributa exigentium neque censualibus aut rationum scriptoribus aut aliis quibusdam publico ministrantibus excusatione quod in loco sacro resideant uti contra eos qui dicunt se laesos ab eis in fiscalium exactione.

CAPUT XIV.

Μηδεὶς δὲ τὸ σύνολον ἐνοχλείσθω ὑπὲρ συντελείας γηδίων ἄπερ οὐ κέκτηται, ἀλλὰ καὶ εἰ συμβαίη γεωργούς τινη προσήκοντας ἢ ἐναπογράφους ἰδίαν ἔχειν κτήσιν, ἐκεῖνους ὑπὲρ αὐτῆς τῆς δημοσίας εἰσπραττέσθαι συντελείας, τοῦ δεσπότου αὐτῶν μηδεμίαν ὀχλησῆν ὑπὲρ αὐτῶν ὑπομένοντος, εἰ μὴ ὡς εἰκὸς αὐτὸς ἰδίᾳ προαιρέσει τῇ τοιαύτῃ συντελείᾳ ἐαντὸν ἐποίησεν ἐνοχον.

Nullus autem penitus molestetur pro tributis terrarum quas non possidet, sed etiam si contingat agricultores alicui competentes aut inscriptos propriam habere possessionem, illos (pro ea publica) exigi tributa, domino eorum nullam (pro eis) molestiam sustinente, nisi forte propria voluntate tali functioni se fecit obnoxium.

CAPUT XV.

Τοὺς δὲ τὰ δημόσια τέλη εἰσπραττόντας δικαιοστανθμοῖς τε καὶ μέτροις κηροῦσθαι κελεύομεν, ἵνα μηδὲ ἐν τούτῳ τοὺς ἡμετέροισι ὑποτελεῖς ἀδικώσιν. εἰ δὲ οἱ συντελεσταὶ νομίσοισι βαρεῖσθαι εἴτε ἐν σταθμοῖς εἴτε ἐν μέτροις, ἐχέτωσαν ἄδειαν τὰ μὲν τῶν εἰδῶν μέτρα τε καὶ σταθμὰ παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων, τὰ δὲ τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργυρίου καὶ τῶν λοιπῶν μετάλλων σταθμὰ παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτου κόμητος τῶν θείων λαργιτιῶνων λαμβάνειν καὶ τὰ αὐτὰ μέτρα καὶ σταθμὰ ἐν τῇ ἀγρωτάτῃ ἐκάστης πόλεως ἐκκλησίᾳ φυλάττεσθαι, ἵνα κατὰ ταῦτα δίχα βάρους τῶν συντελεστώων καὶ ἡ τῶν δημοσίων εἰσκομιδῇ καὶ αἱ στρατιωτικαὶ καὶ αἱ ἄλλαι δαπάναι γίνωνται.

Eos autem qui publica tributa exigunt iustis ponderibus et mensuris uti praecipimus, ut neque in hoc nostros tributarios laedant. Si autem collatores putent gravari se sive in ponderibus sive in mensuris, habeant licentiam specierum quidem mensuras et pondera (a) gloriosissimis praefectis, auri vero et argenti et reliquorum metallorum pondera (a) gloriosissimo pro tempore comite sacrarum largitionum accipere; et has mensuras et pondera in sanctissima uniuscuiusque civitatis ecclesia servari, ut secundum ea extra gravamen collatorum et fiscalium illatio et aliae expensae fiant.

CAPUT XVI.

Τῶν δὲ πόλεων τῆς ἡμετέρας πολιτείας καὶ τῶν οἰκούντων αὐτὰς τελείως προνοοῦντες κελεύομεν μηδε-

Civitatum vero nostrae reipublicae et habitantium eas perfecte prospicientes iubemus nullam omnino

c. XIV. XV ex B 56, 18, 12, 13 servat B¹ T 7, 23, 24 p. 618 Zach.

ea quae a nobis constituta sunt exequi vel exigere ausus sit, et cingulo exuetur et bonis publicatis exilio tradetur; a magistratu autem qui id iniunxerit vel commiserit decem librarum auri poena exigatur, eiusque officium quinque librarum auri poenae subiciatur.

XIII. Nulli autem omnino eorum qui publica tributa exigunt neque censualibus aut logographis aut aliis ullis qui rei publicae ministeria praestant liceat asylū iure uti adversus eos qui se ab iis in tributorum exactione damno affectos esse dicant.

XIV. Nemo autem omnino propter tributa praediorum quae non possidet molestia afficiatur, sed etiam si contigerit colonos ad aliquem pertinentes vel adscripticios propriam possessionem habere, ab illis pro ea publica tributa exigantur, neve dominus eorum ullam molestiam eorum nomine patiat, nisi forte ipse sua sponte eiusmodi tributis se obligavit.

XV. Eos autem qui publica tributa exigunt iustis ponderibus et mensuris uti iubemus, ut ne in eo quidem subiectos nostros iniuria afficiant. Quodsi subiecti vel in ponderibus vel in mensuris se putaverint damno affici, liceat iis specierum quidem mensuras et pondera a gloriosissimis praefectis, auri autem et argenti et reliquorum metallorum pondera a gloriosissimo qui quoque tempore est comite sacrarum largitionum accipere. Atque eadem mensurae et pondera in sanctissima cuiusque civitatis ecclesia custodiantur, ut secundum haec sine molestia subiectorum et tributorum illatio et militares et reliquae expensae fiant.

XVI. Ut autem civitatibus rei publicae nostrae earumque incolis perfecte prospiciamus, iubemus

1 *τομῆσοι ML || 4 sq. εἰσπραττέσθω — λιτρῶν om. M || 6 δὲ L⁵ om. M || δημόσια ML || τὰ δημόσια Halolander || 7 *μηδὲ μήτε δὲ ML || 8 ὑπηρετουμένου L⁸ || 11 τὸ σύνολον om. L || 12 καὶ om. B² || 15 αὐτοῦ M || 16 ἐαντῶν M || 17 αὐτὸς om. ε || 20 κηροῦσθαι B² v. l. || 21 μηδὲν B² v. l. || 22 οἱ δὲ εἰ M || 24 σταθμὰ ML (id. 26, 28) || 25 ἐπάρχων B² ὑπάρχων ML (B² v. l.) || χρυσοῦ B² (Ath.) || ἀργυροῦ LB² || 27 λαργιτιῶνων] θησαυρῶν B², παρόχους ἀσφυλιῶν s. v. L || 28 τὰ αὐτὰ] has (i. e. ταῦτα τὰ?) ε || 29 ἐκκλησίᾳ ἐκάστης πόλεως L || 30 κατὰ B² ε Iul.] καὶ ML

1 exigere] agere T || 2 priuabitur T || 3 tradatur V¹ T || III.

4 exigitur V || pena T || 5 auri libris V librarum auri T vulg. || pene subiaceat T || 7 scriptorum VT¹ || 8 ministrantibus publico T¹ || excusationem T || 9 resedeant T || uti] ut in V¹ || 10 ab eis om. T || in] in se V || exactionem V² || 12 possident T || contingant T¹ || 13 inscriptis VT¹ inscripticios ed. princ. || 14 sq. pro ea — pro eis supplevi (sim. Beck et Osenbrüggen) || 15 molestia V || 16 sustinentem V sustinentes T, corr. Osenbrüggen || propria forte T || tali] et tali T || 17 functione V vulg. successionem T || sese T || 20 in] ex T || 22 se om. V || siue in mensuris siue in ponderibus T vulg. || 23 habeat T || 24 et 25 a add. vulg. || 26 pro tempore T] per tempora V vulg. || 27 in om. T || 29 *extra] ex V et vulg., om. T || illatio] in laico V

μίαν παντελῶς εἶναι ἄδειαν τοῖς τῶν δημοσίων ἀπα-
 τρηταῖς ἐπικοινωνεῖν τοῖς χρήμασιν, ἅτινα τοῖς ἔργοις
 καὶ σιτωνικοῖς τῶν πόλεων ἤτοι ἀγωγῶσι ἢ ἄλλοις
 οἰοισδῆποτε σολεμνίοις ἢ σαλαριοῖς ἀφωρισθῆσαν, ἢ
 παρακρατεῖν τι ἐξ αὐτῶν ἢ εἰς ἴδιον κέρδος ἀποφύγε-
 σθαι, ἀλλὰ δίχα τινὸς ἀναβολῆς ἢ μειώσεως ταῦτα
 παρέχειν, ὥστε προχωρεῖν εἰς ἅς ἐξ ἀρχῆς ἀφωρισθῆ-
 σαν χρεῖας. ἀλλὰ μηδὲ τοὺς κτήτορας τῶν πόλεων ἢ
 οἰκητορας τομῶν οἰκωρητοῦν τρόπον ἀφαιρεῖσθαι τι
 ἐξ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἢ ὀνόματι διαγραφῶν ἢ
 ὑπὲρ σποροτούλων δίδοναι τι ἐκ τούτων ἢ ἀναλίσκεν.
 εἰ δὲ τις ἢ δούναί ἢ λαβεῖν ἐξ αὐτῶν τομῆσειε, κε-
 λεύομεν αὐτὸν οἰκοθεῖν ἐν διπλῇ ποσότητι τοῦτο τῆ
 πόλει ἀποδιδόναι. ἀλλὰ μηδὲ τοὺς τῶν ἐπαρχῶν ἀρ-
 χοντας ἢ τὰς τούτων τάξεις ἢ ἄλλον οἰονδῆποτε παν-
 τελῶς μετουσίαν ἔχειν τινὰ πρὸς τὰ εἰρημένα χρή-
 ματα ἢ τῆ τούτων διοικήσει αὐτὸν παρεμβάλλειν·
 ἀλλὰ τὸν ἐκάστης πόλεως ὀσιώτατον ἐπίσκοπον καὶ
 τοὺς πρωτεύοντας τῆς πόλεως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς
 αὐτῆς κτήτορας προβάλλεσθαι μὲν τὸν πατέρα τὸν
 τῆς πόλεως καὶ τὸν σιτώνη καὶ ἄλλους τοιοῦτους
 διοικητάς, ἐκάστου δὲ ἐνιαυτοῦ πληρουμένου τὸν ὀσιώ-
 τατον ἐπίσκοπον μετὰ πάντε πρωτεύόντων τῆς πό-
 λεως τοὺς λογισμοὺς ἀπαιτεῖν τοὺς παρ' αὐτῶν προ-
 βληθέντας· καὶ εἰ τι ἐκ τῶν τοιούτων λογισμῶν
 φανερῆ ἐποφειλόμενον ἢ ἀπομείναν, ἐπιπράττεσθαι
 τοὺς τοιοῦτους διοικητάς τῷ κινδύνῳ τῶν αὐτοῦ προ-
 βαλλόμενον, καὶ ταῖς χρεῖαις αἰς ἀφώρισται φυλάτ-
 τεσθαι. εἰ τις δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων διοικητῶν ἀν-
 επιτιδέιος εὐρεθῆῃ, παραχρήμα τοῦτον ἀποκινεῖσθαι
 κελεύομεν καὶ ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ὀσιώτατον
 τῆς πόλεως ἐπισκόπου ὑπὸ τῆ τῶν λοιπῶν κτητόρων,
 καθὼς εἴρηται, προβάλλεσθαι· εἰδόντων τῶν ὀνομα-
 ζόντων αὐτοὺς, ὡς εἰ τις ζῆμια τῇ πόλει συμβαίῃ, ἐκ
 τῶν ἰδίων οἰσιῶν ταύτην θεραπεύουσιν.

35

CAPUT XVII.

Μηδενὶ δὲ ἐξέστω (τῶν) ἢ ἐν τῇ τάξει τῶν ἐνδοξο-
 τάτων ἐπαρχῶν ἢ ἐν ἄλλῃ τάξει ἢ ἐν σχολῇ ἀνα-
 φερομένων τὰ τοιαῦτα λογοθέσια ἐπιτρέπεσθαι, μήτε
 ἐκ παρατάξεως τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἢ ἄλλου ἀρχοντος,

Nulli vero liceat eorum qui in officio sunt glorio-
 sissimorum praefectorum, aut in alio officio aut schola
 constitutorum talia ratiocinia committi, neque ex
 praeecepto eiusdem administrationis aut alterius iudicis

nullam omnino potestatem esse tributorum exactoribus attingendi pecunias, quae operibus et frumentis
 civitatum vel aquaeductibus vel aliis ullis sollemnibus aut salariis destinatae sunt, aut quicquam ex iis
 retinendi aut ad proprium lucrum auferendi, sed sine ulla dilutione eas praebant, ut
 ad quos ab initio destinatae sunt usus erogentur. Verum ne possessores quidem aut habitatores civita-
 tum ullo modo auferre quicquam ex ipsis pecuniis vel descriptionum nomine vel pro sportulis quicquam
 de iis dare vel expendere audeant. Quodsi quis quid aut dare aut accipere ex iis ausus sit, iubemus eum
 id de suo duplicata quantitate civitati reddere. Sed ne praesides quidem provinciarum vel eorum officia
 vel ullus omnino alius communionem ullam habeant in praedictis pecuniis vel earum administrationi se
 immisceant: verum civitatis cuiusque sanctissimus episcopus et primates civitatis nec non possessores eius
 patrem civitatis et frumentarium et ceteros eiusmodi administratores instituant, singulis autem annis im-
 pletis sanctissimus episcopus cum quinque primatibus civitatis rationes exigant ab iis qui ab ipsis instituti
 sunt; et si quid ex eiusmodi rationibus debitum aut reliquum esse appareat, id ab eiusmodi adminis-
 tratoribus exigatur periculo eorum qui eos instituerunt, atque quibus destinatum est usibus servetur. Si
 quis vero ex praedictis administratoribus parum idoneus inveniat, statim eum removeri iubemus et
 alterum in eius locum et a sanctissimo civitatis episcopo et a reliquis possessoribus, uti dictum est, in-
 stitui: sciantque qui eos nominant, si quid inde detrimenti civitati allatum sit, ex suis sese facultatibus id
 resarturos esse.

XVII. Nulli autem eorum qui in officium gloriosissimorum praefectorum vel in aliud officium aut
 in scholam relati sunt talia ratiocinia committi liceat, neque ex praeecepto eiusdem magistratus vel alterius

2 χρηματικοῖς L || 3 ἤτοι et ε || 5 τι ἐξ αὐτῶν ἢ
 Lε (Int.) ἢ τι ἐξ αὐτῶν M || 10 διαγραφῶν M || 11
 σποροτούλων M || 12 *τομῆσοι ML || 17 αὐτὸν παρ-
 εμβάλλειν L || 19 τῆς πόλεως om. ε || 20 τὸν τῆς M
 τὸν om. L || 21 τοιούτους τοὺς τοιοῦτους L || 23 προ-
 τεύόντων M || 32 ἐπισκόπου τῆς πόλεως L || 36 τῶν
 add. Zachariae || ἢ om. ε || 38 *μηδὲ ML

2 pecuniis T || et aqueductis et aliis scr. V² in spat.
 vac. || 3 aqueductibus vulg. || 4 deputata VT, corr. vulg. ||
 his T || aut ad vulg. || aut T adut (sic) V || 5 ante lucrum
 spat. vac. 1—2 lit. est in V || exigere T || 6 imminutio...
 praebere T¹ || has vulg. || haec libri || in om. T¹ || 7 de-

pute V || neque] ne T || 8 praesumpere T || 11 ex his
 autem T, om. V || aut dare V] dare T vulg. || 12 eum om.
 T || 13 in om. V || 14 aut eorum] aut om. V¹ || 15 quae-
 libet V || aliquid V || 16 disceptationi T || 17 civitatis] cu-
 iusque addit Beck || 19 patres T || frumentarios T vulg. ||
 alie V¹ || 20 dispensatores singulis] [res singulis T² in
 ras. || 22 civitatum T civitat cum spat. vac. 4 lit. V¹ ||
 ab] cum T¹ || 24 remansisset VT, corr. vulg. || 25 periculo]
 suo periculo T || 26 deputati T || seruari T || 27 inefficax
 T || repente] repente igitur T || hanc V¹ || 28 a] ad V || 29
 sicuti V² || 30 dictum V || est om. V || quis V¹ || 31 eos
 quia om. T || 32 medebunt V habebunt T || 36 horum V¹ ||
 officio so sunt V¹ || 37 aut in — 643, 3 huiusmodi fiat
 scr. V² in spat. vac. 5½ vs. || 38 mitti T || 39 aut om. V

μήτε εἰ πραγματικὸν ἢ ἄλλον τύπον ἢ θεῖον κομμονητόριον λάβει ἐπιτροπὸν αὐτῷ τι τοιοῦτον. ἀλλ' εἰ τι τοιοῦτο γένηται, ἄδειαν ἔχειν τὸν ἐκάστης πόλεως ὀσώτατον ἐπίσκοπον καὶ τοὺς ταύτης πρωτεύοντας μὴ ἀποκριθεῖν ὑπὲρ τῶν εἰρημένων κεφαλαίων τοῖς τοιοῦτοῖς προσώποις, ἀναφέρειν δὲ εἰς ἡμᾶς, ἵνα τοῦτο γινώσκοντες καὶ τὴν ἐπαχθεῖσαν ταῖς πόλεσι ζημίαν ἐκ τῆς αὐτῶν οὐσίας ἀποκαταστήναι κελεύσωμεν καὶ τὴν προσήκουσαν ἐκδίκησιν τοῖς τοιοῦτοῖς ἐπαγάγωμεν.

10

[scripti], nec si pragmaticam aut aliam sanctionem aut sacrum commonitorium accipiat praecipiens ei aliquid tale. Sed si quid huiusmodi fiat, licentiam habere uniuscuiusque civitatis sanctissimum episcopum et eius primates non respondere pro memoratis capitulis talibus personis, referre autem ad nos, ut hoc agnoscentes et illatum civitatibus damnum ex eorum substantia restitui iubeamus et competentem vindictam talibus inferamus.

CAPUT XVIII.

Πρὸς τοῦτοῖς κελεύομεν τοὺς σκρινιαρίους τῶν ἐργῶν τοῖς ὑπὸ τοὺς ἐπάρχους τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τελοῦντας μηδεμίαν μετοσίαν πρὸς τὰ τοιαῦτα λογοθεσία παντελῶς ἔχειν, ἀργούντων ἀπάντων δι' ὧν αὐτοῖς εἴτε γενικῶς εἴτε ἰδικῶς τι τοιοῦτο πρῶν ἐπιτέτραπται ἢ μετὰ ταῦτα πορισθεῖν. τοὺς γὰρ ὑπὲρ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν λογισμοὺς οὐδένα ἐπιτρέπεσθαι βουλόμεθα, εἰ μὴ ἡμεῖς συμφέροιεν ταῖς πόλεσιν ἡγησάμενοι ἄνδρα ἐνυπόληπτον καὶ ἀξία κεκοσμημένον ἐπιλεξόμεθα τὸν ὀφείλοντα παρ' ἡμῶν ἔγγραφον θείαν κέλευσιν λαβεῖν περιέχουσαν διὰ ἡμετέρας ἐνσεβοῦς ὑποσημειώσεως καὶ τὸ ἐκείνου ὀνοματεῖα καὶ ἀξίαν καὶ τὰς αἰτίας καὶ τοὺς χρόνους ὧν αὐτῷ τοὺς λογισμοὺς ἐπιτρέπομεν. τοὺς δὲ ὑπὸ τῶν τοιούτων προσώπων λογοθετουμένους πᾶσαν ἔχειν ἀσφάλειαν παρακελεύόμεθα, ἕτερον ζήτησιν μηδαμῶς ὑπομένοντας.

15

20

25

CAPUT XIX.

Πρὸς τοῦτοῖς θεσιζόμεν μηδεὶ τῆς ἡμετέρας πολιτείας τόποι τῶν αὐτῶν καὶ ἀρχοντα εἶναι καὶ τοποτηρητῶν τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπαρχῶν ἢ στρατηγίδος ἀρχῆς, ἀλλὰ μηδέ τινα εἰσπραξίην δημοσίων συντελείων χειρίζοντα τοποτηρητῶν εἶναι τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπαρχῶν καὶ στρατηγίδος, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν μηδένα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις γίνεσθαι τοποτηρητῶν ἐπαρχῶν, εἰ μὴ ἐξ ἡμετέρας ἔγγραφου κέλευσεως ἐν τοῖς ἐξπεδίτοις, ὅπου χρεια ἐστὶ καὶ τοποτηρητῶν ἐπαρχῶν πέμπεσθαι τῆς αὐτῆς ἐπαρχότητος τὸν ὀφείλοντα προνοεῖν τῶν

30

35

Ad haec sancimus nullo reipublicae nostrae loco eundem ipsum et iudicem esse et loci servatorem gloriosissimorum praefectorum aut magistrorum militum cinguli, sed nec aliquem exactorem fiscalium tributorum agentem loci servatorem esse gloriosissimorum praefectorum aut magistrorum militum; et simpliciter dicendum, nullum in provinciis fieri loci servatorem praefectorum, nisi per nostram scriptam iussionem in expeditis, ubi utilitas exigit et loci servatorem mitti eiusdem praefecturae, qui debeat

c. XVIII argumentum ex Ath. notant paratitla Ath. 22 § 9.
c. XIX. XX om. L.

iudicis neque si pragmaticam vel aliam sanctionem vel sacrum commonitorium accipiat quod ei tale aliquid committat. Sed si quid eiusmodi fiat, liceat sanctissimum cuiusque civitatis episcopo et primatibus eius de praedictis capitibus eiusmodi personis non respondere, sed ad nos referre, ut his cognitis et illatum civitatibus damnum ex ipsorum substantia restitui iubeamus et convenientem vindictam talibus personis infligamus.

XVIII. Praeterea iubemus scriuarios operum qui sub praefectis sacro praetorio constituti sunt nullam omnino communionem in eiusmodi ratiociniis habere: ut omnia cessent per quae iis sive generaliter sive specialiter tale quid olim commissum fuit vel post haec concedatur. Rationes enim de praedictis causis nemini committi volumus, nisi nos civitatibus id conducere arbitrati virum bonae existimationis et dignitate ornatum elegerimus, qui a nobis sacram iussionem litteris perscriptam accipere debeat, quae per piam subscriptionem nostram contineat et nomen et dignitatem illius et causas et tempora quorum ei ratiocinia committimus. Eos autem a quibus rationes per eiusmodi personas repetuntur omnem securitatem habere praecipimus neque aliam umquam quaestionem subire.

XIX. Praeterea sancimus, nullo rei publicae nostrae loco eundem et magistratum esse et vicarium gloriosissimorum praefectorum aut magistrorum militum, nec magis quemquam cui exactio publicorum tributorum iniuncta est vicarium esse gloriosissimorum praefectorum aut magistrorum militum; atque ut simpliciter dicamus, nullum in provinciis fieri vicarium praefectorum nisi ex nostra iussione litteris perscripta in expeditionibus, ubi opus est vicarium praefectorum eiusdem praefecturae mitti, qui militaribus

1 *μηδὲ ML || κομμονητόριον, s.v. συμβόλαιον L || 8 κελεύομεν L || 11 Πρὸς τοῦτοῖς Super hoc ε || 12 ἐπάρχους Scripser (Theod. ἐπάρχων) || ὑπάρχους ML || 22 παρασημειώσεως L || 25 λογοθετουμένου om. L

1 scripti V^b T scriptis V^a vulg., del. Beck || 2 commonitorium V commentarium T || accipia V || 4 sanctum T || 7 agnoscentes hac noscentes V || 8 iubemus T || et] ut T || 9 sq. inferamus. super hoc scr. V² in spat. vac. 1 vs. || 11 Insuper T || hoc] leg. haec (cf. c. 23 in.)? || praefectis T || 13 habere om. V || 15 pridem tale V || 16 Pro om. T || casis T || 17 existimantes T vulg. || 19 qui om. V¹ || divina iussione T || 20 percipere om. T || contententem

T || 21 et illius] ut illius T || dignitates T || 22 et tempora] ipsas T || ratiocini T¹ || 23 qui a] quia V || 24 aliquam T vulg. || 25 sustinemus T || 27 sancii** T^a || nullo] in illo V in nullo T² vulg., om. T¹ || nostre in ras. T nostro V || 28 ipsum delendum videtur || 29 magistrorum militum V¹ magistrorum militum (limitatus T) V² T vulg. || 30 set nec aliquem in ras. V || aliquem V] aliquam T vulg. || exactione* V¹ || 32 magistrorum militum cel.] rum militum — 35 et loci servato] in ras. 4½ vs. om. V¹, 34 nisi — 35 loci servato] suppl. V² || 34 praefectorum] praefectorum gloriosissimorum T || per uestram V⁽²⁾ pro nostra T || scriptam V⁽²⁾] om. T vulg. || 35 iussione T || exigitur V

81*

στρατιωτικῶν δαπανημάτων. εἰ δὲ τι παρὰ ταῦτα πλημμεληθῆι, ὁ μὲν τοποτηρητὴν ἑαυτοῦ ποιήσας ἑπτὰ λιτρῶν χρυσίου ποινὴν εἰσπραχθήσεται, ἀποκαθιστῶν καὶ πᾶσαν δαπάνην ἢ ζημίαν ἣν ἂν διὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ σταλέντος τινὲς ὑπομείναιεν, ὁ δὲ γενέσθαι θαραρῆσας καὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ στρατείας ἐξαιρεθήσεται καὶ δέκα χρυσίου λιτρῶν ποινὴν ζημιωθήσεται.

CAPUT XX.

Καλοῦμεν δὲ πρὸς τοῦτοις καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὄντας ἀρχοντας πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ τοῖς κίστροις τοποτηρητὰς ἐν ταῖς καταπιστευθείσαις αὐτοῖς ἐπαρχίαις ποιεῖν, ἐξ οὗ δηλαδή εἰς τὴν ἐπαρχίαν παραγένωνται καὶ ἐν ὅσῳ ἐν αὐτῇ ἀρχονταὶ πέντε χρυσίου λιτρῶν ποινὴν ἐπιεικέμενης τοῦτο μὲν τῷ ποιῶντι τοποτηρητῇ ἀρκούντι τοῦτο δὲ τῷ γενέσθαι τολμήσαντι. πρῶν δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις παραγένωνται οἱ ἀρχοντες, δίδομεν αὐτοῖς ἀδειαν τοποτηρητὰς ἑαυτῶν προβάλλεσθαι πάντα ὀφείλοντας μέχρι τῆς αὐτῶν παρουσίας διαπραττέσθαι, αἴτινα δύναται οἱ αὐτοὶ ἀρχοντες ποιεῖν, διὰ μὲν τοιοῦτο ἐσχάτης τιμωρίας ἢ μέλους ἀποκοπῆς. ἀλλ' εἰ καὶ τις ἐκ τῶν ἀρχόντων κατὰ κέλευσιν ἡμετέραν εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν ἐκπεμφθῆι, ἐξέστω αὐτῷ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον τοποτηρητὴν ἑαυτοῦ ποιεῖν.

CAPUT XXI.

Κελεύομεν δὲ πάντας τοὺς ἀρχοντας τοῦτο μὲν 25 στρατιωτικούς τοῦτο δὲ καὶ πολιτικούς δι' ἑαυτῶν ἀναζητεῖν τοὺς ληστείας ἢ βίας ἢ ἀρπαγὰς πραγμάτων ἢ γυναικῶν ἢ ἄλλα οἰαδήποτε ἀτοπίματα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πλημμελοῦντας καὶ τιμωρίας αὐτοῖς νομίμως ἐπάγειν, καὶ μηδὲ ὑπὲρ τούτων τῶν αἰτιῶν 30 κομιζέσθαι τι συνθητικῶν ὀνόματι, ὥστε πανταχόθεν τοὺς μέτερος ὑποτελεῖς ἀβλαβεῖς φυλαχθῆναι. οὐδὲ γὰρ συγχωροῦμεν οἰσθητῶς μίξονι ἢ ἐλάττονι στρατιωτικῷ ἢ πολιτικῷ ἀρχοντι ἢ ληστοδιώκτας ἢ βιοκωλύτας ἢ τριβούνους ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ἐν 35 ταῖς ἐπαρχίαις προβάλλεσθαι, ἢ τοὺς ὀφείλοντας τινὰς

providere militaribus expensis. Si quid autem extra haec delinquatur, qui quidem loci servatorem suum fecit, XXX auri librarum poenam exigitur, restituens et omne damnum quod per eum qui ab eo directus est aliqui pertulerint, qui vero fieri praesumpsit et proprio cingulo et dignitate et militia privabitur et decem auri librarum poena multabitur.

Prohibemus ad haec et in provinciis existentes iudices civiles et militares in civitatibus aut castris loci servatores in commissis sibi provinciis facere, ex quo videlicet in provinciam accesserint et in quantum in ea administrant; quinque auri librarum poena imminente tam facienti loci servatorem iudici quam fieri praesument. Antequam vero in provinciis veniant iudices, damus licentiam eis vices agentes suos instituire, qui omnia debeant usque ad sui praesentiam agere quae possint ipsi iudices facere, citra tamen novissimum supplicium aut membri incisionem. Sed et si quis ex iudicibus secundum iussionem nostram in aliam regionem mittatur, liceat ei per similem modum loci servatorem suum facere.

c. XXI partem (Κελεύομεν πάντας — 32 ἀβλαβεῖς φυλάττεσθαι et 645, 2 εἰ δὲ τις — 5 ποινὴν καταβαλεῖν) habet Eranagoge 7, 7.

expensis prospicere debeat. Si quid vero adversus haec commissum sit, qui quidem vicarium sibi fecerit triginta librarum auri poena multabitur, restitutus etiam omne dispendium vel damnum quodcumque per eum qui ab ipso missus est aliqui passi sint, qui autem vicarius fieri ausus sit et magistratu suo et potestate et militia privabitur et decem librarum auri poena multabitur.

XX. Praeterea autem prohibemus etiam magistratus qui in provinciis sunt et civiles et militares, ne in civitatibus vel castris vicarios in commissis sibi provinciis faciant, ex quo scilicet in provinciam venerint et quamdiu in ea magistratum gerant; cum quinque librarum auri poena immineat tam qui faciat vicarium magistratum quam ei qui fieri ausus sit. Antequam vero magistratus in provincias veniant, potestatem eis damus vicarios sibi constituendi, qui usque ad eorum adventum omnia quae ipsi magistratus facere possunt peragere debeant, excepto tamen ultimo supplicio aut membri abscissione. Sed etiam si quis ex magistratibus iussu nostro in aliam provinciam mittatur, liceat ei simili modo vicarium sibi constituere.

XXI. Iubemus autem omnes magistratus tam militares quam etiam civiles ipsos inquirere in eos qui latrocinia aut violentias aut rapinas rerum vel mulierum aut alia facinora in provinciis committunt et supplicia eis legitima inferre, ac ne his quidem de causis quocumque accipere consuetudinum nomine, ut subiecti nostri undique illaesi serventur. Neque enim ulli maiori vel minori militari vel civili magistratui permittimus aut latronum persecutores aut biocolytas (violentiarum prohibitores) aut tribunos propter eiusmodi causas in provinciis constituere, aut eos qui exarmare aliquos debeant,

4 δαπάνην ἢ om. 5 || 5 *ὑπομείνοιν M || 20 οἱ αὐτοῖ] ipsi 5 || 25 τοὺς ἀρχοντας L 5 Eran. Iul. (Theod.) || τοπάρχας M || 27 τοὺς L Eran.] τὰς M || ἀρπαγῆς M || 30 νομίμως L^b || 32 διαφυλαχθῆναι L || 34 ἢ πολιτικῷ om. 5

1 militaribus] militibus in V² || quis V¹ || 2 delinquatur committant quidam servatorem loci suum fecit XXX (committant — XXX scr. V² in ras. 1½ vs.) V delinquatur. loci quidem servatorem siue qui hoc fecit XXX T delinquatur et committatur, qui quidem loci servatorem suum fecit XXX vulg. || 3 auri librarum V] librarum auri T vulg. || pena VT || exigitur V² vulg. || 5 aliqui T] ali-

quid V || protulerint T || praesumpserit T vulg. || 7 librarum auri T vulg. || 9 ad om. T || etiam T || 10 castris V || 11 locis V² || commissi V¹ || provinciis om. T || 13 admiserint T || librarum auri T || 14 faciente V¹ || iudicis V¹ T || 15 fieri om. T || praesument V¹ || prouintias V || 16 iudices] ad iudices V || eis om. T || 17 que T¹ || 19 cura V || tamen om. T || 20 et sij et om. T || 21 regionem] regionem nostram T || ei om. T || 22 locis V || 29 causis om. T || 30 consuetudinum Heimbach] consuetudinem V consuetudinis T vulg. || nomen V || 31 nostri om. T || illes**** uentur T¹ || 32 militari om. V || 33 insecutores latronum T || uiolentiaru****tores T¹ || 34 casibus T || 35 exarmare V² in. ras.] examinare T vulg.

ἀφοπλίξω, ὥστε μὴ διὰ τῶν τοιούτων προφάσεων πλειονας βίας ἐπάγεσθαι τοῖς ἐπαρχεῷταις. εἰ δὲ τις τῶν ἀρχόντων τάντα μὴ παραφυλάξει, γνωσκέτω μὴ μόνον τῆς καταπιστευθείσης αὐτῷ ἀρχῆς ἀφαιρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ δέκα χρυσίον λιτρῶν ποινὴν καταβάλλειν· τοῦ 5 τολμῆντος τριούτου πράγμα παραλαβεῖν μετὰ βασάνους καὶ τὴν τῆς οὐσίας δήμευσιν εἰς ἐξορίαν πεμπομένον.

mare, ut non per tales occasiones ampliores violentiae inferantur provincialibus. Si quis autem iudicum haec non custodierit, cognoscat non solum commissio sibi cingulo spoliandum, sed decem librarum auri poenam exsolvere; eo qui praesumpserit talem causam adsumere post tormenta et substantiae confiscationem in exilium dirigendo.

CAPUT XXII.

Πρὸς τοῦτους κελεύομεν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχοντας καὶ τὰς αὐτῶν τάξεις, εἰ ποτε ἐκ πόλεως εἰς πόλιν παραγένοιται, μήτε ἀγγαρείας μήτε διαγραφαῖς ἢ ἄλλοις δαπανήμασι τοὺς ὑποτελεῖς βαρύνειν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀφωρισμένων αὐτοῖς ἐκ τοῦ δημοσίου ἀνόνων τὰς δαπάνας ποιεῖν.

Ad haec iubemus provinciarum iudices et officia, si quando de civitate aut ad civitatem veniunt, neque angariis neque descriptionibus aut aliis expensis colatores gravare, sed ex deputatis sibi de fisco annonis expensas facere.

CAPUT XXIII.

Πρὸς τοῦτοις θεσπίζομεν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχοντας πᾶσι τρόποις μετὰ τὸ ἀποθῆσθαι τὴν ἀρχὴν πενήκοντα ἡμέρας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διατρίβειν καὶ τοῖς ἐναγωγὰς τινὰς κατ' αὐτῶν κινουσίην ἀποκρίνεσθαι. εἰ δὲ συμβαίῃ τινὰς ἐξ αὐτῶν πρὸ τοῦ πληρῶσαι τὰς ἡμέρας καταλιπεῖν τὴν χώραν, κελεύομεν πάντας τοὺς παρ' αὐτῶν ζημίαν τινὰ ὑπομείναντας 20 συνίνασι παρὰ τῷ ὀσιωτάτῳ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπῳ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, καὶ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων ἕνα ἕκαστον ἀπτόμενον τῶν ἀγίων εὐαγγελίων φανεροῦν τὰς ἐπαχθείσας αὐτῷ ζημίας, καὶ ἐκ τῆς ἐκείνου περιουσίας καθ' οὗ τὰ τοιαῦτα γέγονεν ὑπομνήματα πᾶσαν ζημίαν τοῖς βλαβεῖσιν ἀποκαθίστασθαι, προνοίᾳ καὶ κινδύνῳ τῶν κατὰ καιρὸν ἐπαρχῶν καὶ τρακτεντῶν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, εἰδότεν ὡς εἰ τοῦτο πληρῶσαι ἀμελήσουσιν, αὐτοῖς ἐκ τῶν ἰδίων περιουσιῶν πάσας τὰς ζημίας τοῖς βλαβεῖσιν ἀποκαταστήσαι ἀναγκασθήσονται.

Super haec sancimus provinciarum iudices omnibus modis post depositionem cinguli quinquaginta dies in provinciis commorari et conventiones aliquas contra se moventibus respondere. Si vero contigerit aliquem ex eis ante completos quinquaginta dies deserere provinciam, iubemus omnes ab eo damnum aliquod passos simul ingredi apud sanctissimum metropoleos episcopum eiusdem provinciae, et sub gestis monumentorum unumquemque tangentem sancta evangelia palam facere illata sibi dispendia, et ex illius substantia contra quem talia facta sunt monumenta omne damnum laesis restitui, providentia et periculo per tempus praefectorum et tractearum eiusdem provinciae; scientibus quia, si hoc complere neglexerint, ipsi ex propriis facultatibus omnia damna laesis restituere compellentur.

CAPUT XXIV.

Εἰ δὲ τις τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν ἢ μετακληθεῖ εἰς ἄλλην ἀρχὴν ἢ χρεῖαν εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν

Si quis autem ex iudicibus provinciarum aut evocetur ad aliam administrationem aut opus ad aliam

c. XXII extat B 6, 3, 41. Post hoc caput in L inseritur particula nov. CLXI c. 1 μὴ περατωθείσης δὲ τῆς δίκης — κατὰ τὰ προειρημένα προοιούσης (= B 6, 3, 9).

c. XXIII (Κελεύομεν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν — 26 ἀποκαθίστασθαι) et XXIV clausula immutata habet Epanagoge 7, 6; c. XXIII (18 Εἰ δὲ συμβαίῃ...). XXIV. XXV extant B 6, 3, 11. 14.

ne per eiusmodi occasiones plures violentiae provincialibus inferantur. Si quis autem ex magistratibus haec non observaverit, intellegat se non solum commissio sibi magistratu privatum iri, sed etiam decem librarum auri poenam soluturum esse; is autem qui eiusmodi rem suscipere audeat post tormenta et substantiae publicationem in exilium mittatur.

XXII. Praeterea iubemus praesides provinciarum eorumque officia, si quando de civitate in civitatem aliam transeant, neque angariis neque descriptionibus aut aliis expensis subiectos onerare, sed ex annonis quae ex fisco publico iis designatae sunt sumptus facere.

XXIII. Praeterea sancimus, ut praesides provinciarum omnibus modis post depositum magistratum quinquaginta dies in provinciis commorentur iisque qui actiones aliquas contra ipsos moturi sint respondeant. Si quos vero eorum ante completos quinquaginta dies provinciam deserere contigerit, iubemus omnes qui damnum aliquod ab iis perpessi sunt convenire apud sanctissimum metropoleos episcopum eiusdem provinciae, et actis confectis unumquemque tactis sanctis evangelis damna sibi illata manifesta facere, atque ex substantia eius contra quem eiusmodi acta confecta sunt omne damnum laesis resarciri, providentia et periculo eorum qui quoque tempore sunt praefectorum et tractearum eiusdem provinciae: qui sciant, si hoc implere neglexerint, se ipsos ex propriis facultatibus omnia damna iis qui laesi sunt resarcire coactum iri.

XXIV. Si quis autem ex praesidibus provinciarum vel evocetur ad alium magistratum vel negotium

2 ἐπαρχιώταις cum Haloandro vulg. || 3 παραφυλάξει L] παραφυλάξει M παραφυλάξῃ Epan. || 4 ἀφαιρεῖσθαι] γνυμοῦσθαι Epan. || 5 καὶ om. ε || 9 καὶ] οὐ M || αὐτῶν om. ε || εἰ ποτε] εἴτε L || εἰς] aut ad ε || 10 * μηδὲ — μηδὲ MLB || 17 ἐναγωγὰς — κινουσίην] ἐνάγειν αὐτοῖς βουλομένοισι Epan. || 18 τινὰ B ε Epan. || εἰς αὐτῶν om. B || 19 καταλιπεῖν] λαθεῖν καὶ καταλιπεῖν B || 20 αὐτῶν ML] αὐτοῦ B ε Epan. Iul. || ζημίας τινὰς Epan. || 21 ἀγιωτάτῳ B || τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπῳ LB ε Epan. || ἐπισκόπῳ τῆς μητροπόλεως M || 23 ἕκαστον] ἕκαστον αὐτῶν B Epan. || 25 γέγονεν] συνέστη Epan. || 26 ἀποκαθίστασθαι — 30 βλαβεῖσιν om. L || 29 πληρῶσαι B] om. M in lac. circ. 10 lit. || 32 ἢ om. Epan. || μετακληθεῖ L || 33 εἰς ε Epan. Iul.] ἢ MLB || εἰς MB ε] ἢ L, εἰς — 646, 1 καταπιστευθείῃ om. Epan.

1 ut non] ne T || 2 provincialibus inferantur T || 3 agnoscat V || 5 qui V] quod T vulg. || praesumpsit T || 6 assumere T || tormenta] tormentorum V tormenta vero T vulg. || 7 * dirigendo] dirigendum et in (in om. V) exilium relegando (religando V) VT || 8 et om. T || officia] eorum add. vulg. || 9 aut om. vulg. || venerit T || 10 neque descriptionibus] aut descriptionibus T || 11 fisco (sic) V || 14 Nuper V || 15 depositione V || 18 completos V² in spat. vac. || 20 aliquos V || 21 sub gestis] subiectis T || 23 sibi V] om. T vulg. || 24 talia] a talia V^a || facta om. T || 25 restitui lesis T || 26 et tracte ut horum eius T et contrate ut horum eiusdem V² in ras., corr. Osenbrüggen || 27 heo T || 28 neglexerit T || ex V] de T vulg. || 29 compelletur T || 33 opus ad] ad om. V

καταπιστευθείη, κελείμεν αὐτὸν νομίμον ἐντολέως προβαλλομένον τοῖς τὰς ἐναγωγὰς ὑπὲρ ζημιῶν προστιθεῖσιν ἀποκρίνεσθαι. ὅπερ εἰ μὴ πράξειε, θεσπίζομεν καὶ ὑπομνήματα παρὰ τῷ ὀσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ, καθ' ὧς ἀνωτέρω εἴρηται, πράττεσθαι, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῶν ζημιῶν τῶν ἐπαχθειῶν αὐτοῖς ὁμόσασι κατὰ τὴν τῶν πεπραγμένων δύναμιν πᾶσαν ζημίαν ἀποδίδοσθαι, προνοίᾳ ὁμοίως καὶ κινδύνῳ τῶν κατὰ καιρὸν ἐπαρχῶν καὶ τῶν ἐκάστης ἐπαρχίας τρακτευτῶν.

provinciam ei credatur, iubemus eum legitimo procuratore constituto conventiones pro damnis proponentibus respondere. Quod nisi fecerit, sancimus monumenta apud sanctissimum episcopum, sicut superius dictum est, agi, et pro damnis illatis eis iurantibus secundum gestorum virtutem omne damnus reddi, providentia similiter et periculo per tempus praefectorum et uniuscuiusque provinciae tractetarum.

CAPUT XXV.

Πάσας δὲ τὰς χρηματικὰς ποινὰς τὰς τῷ παρόντι νόμῳ περιεχομένας ὑπὸ τοῦ κατὰ καιρὸν κόμητος τῶν πριβάτων εἰσπράττεσθαι τοὺς τὸν παρόντα νόμον μὴ φυλάττοντας καὶ τῷ ημετέρῳ φίσκῳ ἐκδικεῖσθαι θεσπίζομεν, ὅστις εἰ μὴ ταῦτα ἐκδικήσῃ, αὐτὸς μετὰ τῆς ὑπηρετούσης αὐτῷ σχολῆς ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας τὴν τούτων ποσότητα καταβαλεῖν ἀναγκασθήσεται.

(Ἐπίλογος.) Ἄτινα τοίνυν διὰ τοῦ παρόντος σωτηριώδους νόμου τοῦ εἰς τὸ διηκεῖς ἰσχύοντος ὑπὲρ τῆς ὠφελείας καὶ καταστάσεως τῶν ημετέρων ὑποτελῶν διευτυώσαμεν, ἢ σὴ ἐνδοξότης ἀτρωτα καὶ ἀσάλευτα διὰ πάντων παραφυλαχθῆναι σπευσάτω, καὶ εἰς τὴν ἀπάντων γῶσιν ἐλθεῖν ποιησάτω ἰδίῳ κατὰ τὴν βασιλῖδα πόλιν προτιθεμένων, ἵνα δι' αὐτῶν πᾶσι δῆλα γένηται.

D. VIII. id. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIX. post cons. Basiliū vc. anno IV. ind. VIII. [a. 545]

Omnes autem pecuniarias poenas quae praesenti lege continentur a comite per tempus privatarum rerum exigi eos qui praesentem legem non servant et nostro fisco vindicari sancimus, qui nisi eas vindicaverit, ipse cum ministrante sibi schola ex propria facultate huius quantitatem solvere cogitur.

(Epilogus.) Quae igitur per praesentem salutarem legem in perpetuum valituram pro utilitate et statu nostrorum collatorum dispositimus, tua gloria inviolata et immota per omnia servare festinet (et) in omnium notitiam venire faciat, edictis quidem in hac regia civitate sollemniter propositis, praeceptis autem apud clarissimos provinciarum iudices directis, ut per eos omnibus collatoribus manifesta fiant.

in alia provincia ei credatur, iubemus eum legitimo procuratore constituto iis qui actiones propter damna illata proposituri sint respondere. Quod nisi fecerit, sancimus ut et acta apud sanctissimum episcopum, sicut supra dictum est, conficiantur, et iis qui de damnis sibi illatis iurarini secundum actorum tenorem omne damnus restituatur, providentia similiter et periculo praefectorum qui quoque tempore sunt et provinciae cuiusque tractatorum.

XXV. Omnes autem pecuniarias poenas quae praesenti lege continentur per comitem rerum privatarum qui quoque tempore est exigi ab iis qui praesentem legem non servaturi sint et fisco nostro vindicari sancimus: qui nisi eas vindicaverit, ipse cum schola quae ei ministrat ex sua substantia earum quantitatem solvere cogitur.

Epilogus. Quae igitur per praesentem salutarem legem in perpetuum valituram pro utilitate et tranquillitate subiectorum nostrorum constituumus, tua gloria illibata et immota per omnia custodire studeat, atque in omnium notitiam perferenda curet, edictis in regia civitate propositis, ut per ea omnibus manifesta fiant.

1 νόμιμον ἐντολέα προβαλλόμενον Eran. || 3 *πράξειο MLB Eran. || θεσπίζομεν om. B || 4 καὶ om. ε Eran. || παρὰ] γέγονται παρὰ, om. v. 5 πράττεσθαι B || 5 τοῖς om. B || 10 ποινὰς τὰς om. M, τὰς om. B || 11 τῶν πριβάτων] τῆς ἰδικῆς περιουσίας B || 12 μὴ om. L || 13 φίσκῳ] δημοσίῳ B || 14 ταῦτα] eas ε || 15 αὐτῷ om. L || αὐτοῦ cum Haloandro vulg. || 16 τούτων] huius ε || 18 sq. ἄτινα — ἰσχύοντος bis scripsi! L || 19 σωτηριώδους νόμου τούτου εἰς M, νόμον τοῦ σωτηριώδους τοῦ εἰς L priore loco || 20 εὐσεβείας M^a || 23 ἐδικτῶν L edictis quidem ε, unde μὲν add. cum Haloandro vulg. || 24 τὴν M] ταύτην τὴν L ε || sollemniter propositis, praeceptis autem ad clarissimos provinciarum iudices directis ε, unde συνήθως προτιθεμένων, προστάξεων δὲ πρὸς τοὺς λαμπροτάτους τὸν ἐπαρχῶν ἀρχοντας στελλομένων cum Haloandro vulg. || 25 πᾶσι] omnibus collatoribus (i. c. πᾶσι τοῖς ὑποτελεῖσι) ε || 26 subscriptionem om. ε, habent Iul.^{brv}, item codd. Iul. Mediolanensis et Utinensis || VIII. id. Iun.] ἢ ἰδ. ἰουνι. Ath. id. Iun. M VIII (CIII b VII w) kal. Iun. (Iul. b) Iul., μηνι ἰουνίῳ Theod. || CP. — anno XIX.] βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἰδ' Ath. ἔτει ἠ' τῆς βασι-

leias Theod. dn. iust. pp. aug. M || 27 post cons. Basiliū anno IV.] μετὰ τὴν ὑπάτευσιν Βασιλείου τὸ δ' Ath. Theod. post cons. bilisarii (uclisaria b) anno IV. Iul. (om. Iul.^w), basilio uc. eos. M || ind. VIII. Iul., om. cett.

1 credatur vulg.] cedatur V² in ras. concedatur T || 5 agere T || 7 similite T || 8 prouintia V² in ras. || tractatarum V tractaturum T || 10 poenas om. T || 11 [tarum rerum V² in spat. vac., rerum om. vulg. || 14 administrante T || 15 cogetur vulg. || 18 per om. T || salutarem legem V] legem salutarem nostram T legem nostram salutarem vulg. || 21 et immota] non mota T || festinet — venire om. T || et add. vulg. || 22 pervenire vulg. || faciat — 25 fiant om. V¹, suppl. V³ || 24 apud IT] ad vulg. || clarissimos V⁽³⁾ vulg.] gloriosissimos T || iudices provinciarum V⁽³⁾ || 25 manifeste T || fiant] latinorum add. V³ latine add. T || 26 subscriptione carent libri; nam quae in T extat dat. kal. septembris constan. a iust. imperatore pp. an. XII. pe. coniuncta cum rubrica constitutionis insequentis Auth. LII = nov. XLV pertinet ad const. Auth. LI = nov. LII

PKΘ

ΠΕΡΙ ΣΑΜΑΡΕΙΤΩΝ.

Ἔο αὐτὸς βασιλεὺς Ἀδδαίῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.)

Ἐπιτομή. Οὐδὲν οὐτω μέγα τῶν ὑπάρχοντων τῶν ἡμετέρων ἐστὶν ἀμάρτημα, ὡς μὴ τῆς ἐξ ἡμῶν ἀξιοθῆναι φιλανθρωπίας. κἄν γὰρ εἰ τὰ παρ' αὐτῶν γεγονότα μισήσαντες πρὸς τὴν ὑπὲρ αὐτῶν διαναστώμεν ἐκδικῆσιν, ἀλλὰ τὸν καιρὸν θεραπεύοντες καὶ τοῖς προσήκονσι τοῖς ἀμαρτάνοντας ἰουδαϊσάντες τρόποις πάλιν πρὸς τὴν ἡμῶν αὐτῶν φιλανθρωπίαν ἐπάναιεν, τὸ δίκαιον τῆς ὀργῆς ἀγαθότητος καταλειπόντες λογισμοῖς. ὁποῖον δὲ τι καὶ ὁ παρῶν ἡμῶν πραγματεύεται νόμος. Σαμαρείτας γὰρ πρῶην θρασυνομένους καὶ κατεπειρομένους Χριστιανῶν καὶ πρὸς τὴν ἀπάντων ὡσπερ ἐσχάτην ἀπόνοιαν ἐξοκειλάντας πολλοῖς μὲν ἐπιτιμοῖς ἐσωφρονίσσαμεν, ἐνὶ δὲ μάλιστα τῷ μίτῃ διαθήκας αὐτοῖς δύνασθαι γράφειν μίτῃ τούτων τελευτώντας [διαθήκης] χωρὶς τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένοις συγγενέσι παραπέμπειν τὸν κλῆρον, πλὴν εἰ μὴ τοὺς πρὸς τοὺς κληρούς ἐφ' ἑκά- 20 τέρῳ θέματι καλουμένους τῆς ὀρθῆς τῶν Χριστιανῶν εἶναι πίστεως συμβῆ. ἀπηγορεύσαμεν δὲ αὐτοῖς καὶ ληγάτα δίδόναι καὶ δωρεὰς γράφειν, ἢ τινὰ ὅλους ἐκποιήσεις ἐπὶ τοῖς οἰκίοις τίθεσθαι πράγμασιν, ἐπειδὴ μὴ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τὸ λαμβάνον πρὸς- 25 ὀπον εἶη. ταῦτα μὲν οὖν νόμῳ γενικῶς διαλαβόντες τηρικᾶντα μεμνήμεθα, πλὴν ἄλλ' οὐ τὴν αὐτὴν ἐν τοῖς ἔργοις ἦν ἐν τοῖς γράμμασιν ἀκριβείαν ἐφυλάξαμεν· οὕτε γὰρ τὸν ἡμέτερον φύσκον οὕτε τινὰ τοῦ δημοσίου μοῖραν ἐτέραν τῶν ἐκείθεν τι λαβεῖν ἤνεσχό- 30 μεθα, κἄν εἰ τοῦτο ῥητῶς ὁ νόμος ἐδίδου.

CAPUT I.

Νῦν δὲ δὴ πρὸς τὸ μέτριον ἐπαναχθέντας αὐτοὺς ἰδόντες, ἡμῶν τε αὐτῶν ἀνάξιον εἶναι νομίσαντες

Nunc itaque ad moderationem reductos videntes eos, et nostrorum ipsorum indignum esse putantes

Nov. CXXIX (Authent. CXXII) Graece extat in M. — Epit. Theod. 129, Athan. 3, 2 (inde Coll. constitutionum eccl. III 3, 2), Anonymus Bodleianus 20 apud Zachariae *Ἀνεκδ.* p. 219. *Julian. const. CXVI.* Argumentum notat *Nomoc. XIV tit. 10, s. p. 586 Pitra.*

CXXIX.

DE SAMARITIS.

Praefatio. Nullum adeo magnum est ullius ex subiectis nostris delictum, ut non humanitate nostra dignum aestimetur. Licet enim quae ab iis facta sunt exosi ad vindictam de iis statuendam surgamus, tamen tempus curantes ubi delinquentes convenientibus modis in aliam mentem adduximus, rursus ad humanitatem nostram redimus iustam iram benignitatis rationibus lenientes. Quale quid etiam praesens lex nostra agit. Samaritas enim prius atroces et adversus Christianos elatos atque ad extremam omnium quasi demeritiam delapsos cum multis poenis castigavimus tum una potissimum, ut neque testamenta scribere neque sine testamentis decedentes ad cognatos qui ab intestato vocantur hereditatem transmittere possent, nisi forte qui ad hereditatem in utroque casu vocantur rectae Christianorum fidei essent. Vetuimus autem eos et legata dare et donationes scribere, vel ullas omnino in rebus propriis alienationes facere, ubi persona quae acceptura sit orthodoxae fidei non sit. Atque haec quidem nos generali lege complexos esse meminimus, nisi quod non eandem in factis quam in litteris diligentiam servavimus: neque enim fiscum nostrum neque aliam ullam rei publicae partem quicquam inde accipere passi sumus, licet hoc diserte lex concederet.

I. Verum nunc quidem cum eos ad moderationem reductos videamus, nobisque ipsis indignum esse

2 rubr. Περὶ Σαμαρειτῶν index M, Ath. Theod. *Nomoc.* Περὶ τῶν σαμαρειτῶν M in tertio; Περὶ τοῦ τοῖς Σαμαρείταις κληρονομεῖν καὶ κληρονομεῖσθαι καὶ τὰ ἄλλα ποιεῖν συναλλάγματα καθ' ὡς τὸ πρότερον Anon. Bodleianus || 3 inscr. om. M, praestant Ath. et ε (Ageoβινδῶ pro Ἀδδαίῳ cum Leunclavio vulg.) || 5 τινὸς om. ε || * ἐξ ἡμῶν (nostra ε) || ἐξ ἧς M, ἐξ ἧς cum Scringero vulg.; ἐμῆς con. Zacharius || 15 ἐξοκειλάντας M || 18 * τελευτώντων M; τελευτώντας correxi et διαθήκης seclusi (cf. ε) coll. 648, 11, 24 || 19 καλουμένους M || 23 * τινὰς (aliquas ε) || τὰς M || 24 πράγμασιν om. ε || ἐπειδὴν μὴ nisi forte ε || 26 νόμῳ Cod. 1, 5, 17 || 28 ἦν vulg. ex ε || τὴν M || 29 * οὐδὲ — οὐδὲ M || 30 ἐτέραν om. ε

1 nov. CXXIX = Auth. CXXII om. R, inter extravagantes in appendice ab alio librario scriptam exhibet T f. 180 || 2 rubr. De Samaritis vulg.] De Samaritanis T, om. V || 3 addeo pporum VT || 4 Nullum] Set illum T || 5 nostrorum om. T || 6 odio vulg.] deo VT || 8 componentes V || 11 nostras V || 14 affigimus V affiximus T || 15 testamentis T || 17 uocatur V || 18 casu T] om. V uocatos vulg.] uocatus V, om. T || 19 interdiximus T || 21 ponere] rebus add. vulg. || forsan vulg. || 23 tunc meminibus V || 24 eadem V || 25 reseruabimus V || 26 nec] neque nostram (nostram del. m. rec.) nec T || 27 expressum T

ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειν ὁργῆς κατὰ τῶν οὐ νοσοῦντων τὰ παραπλήσια, ἐνδόντες τε μάλιστα πάντων ταῖς Σεργίου τοῦ δικαιωτάτου τῆς Καισαρείου μητροπόλεως ἐπισκόπου δικαίαις αἰτήσεσιν ἅς ὑπὲρ αὐτῶν ἐποίησατο, μαρτυρῶν μὲν τοὶ καλλίονας αὐτοὺς γεγονέναι, τὴν ἰσχυρίαν δὲ τὴν πρὸς τὸν ἔπειτα χρόνον αὐτῶν ἐγγυώμενος, ἐπὶ τὸν παρόντα θεῖον ἡμῶν ἐληλύθαμεν νόμον, δι' οὗ θεσπίζομεν ἄδειαν εἶναι Σαμαρείτας λοιπὸν γράφειν διαθήκας καὶ τὰς σφῶν αὐτῶν διοικεῖν οὐσίας, ὡς οἱ τε ἄλλοι παρέχουσι νόμοι διὰ τε τοῦ παρόντος διορίζομεν, (καὶ) διαθηκῶν τελωντάς χωρὶς ἐκ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένων κατὰ μίμησιν κληρονομεῖσθαι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων αὐτοῦς, πλὴν ὅσα διὰ τοῦ παρόντος ἡμεῖς μεθαρμόσομεν νόμον. καὶ δωρεὰς δὲ αὐτοῖς ἐπιτρέπομεν γράφειν καὶ ληγᾶτα δίδοναι τε καὶ λαμβάνειν καὶ τὰ τοιαῦτα συναλλάττειν ἐπ' ἀδείας ἀπάσης. οἱ γὰρ δὴ διατίθεσθαι δεδωκότες καὶ πᾶσαν διοικεῖσθαι τὴν οὐσίαν αὐτοὺς πῶς ἂν περὶ μερικῆς διοικήσεως δυσχεραίνωμεν;

in ipsis permanere contra eos qui non in propioribus languent, praestantes maxime omnium Sergii sanctissimi Caesariensium episcopi iustus petitionibus quas pro eis facit, testimonium quidem perhibentis meliores eos factos, quietem vero eorum in futuro tempore promittentis, ad praesentem sacram nostram venimus legem, per quam sancimus licentiam esse Samaritis iam scribere testamenta et suas proprias dispensare substantias, sicut et aliae praebent leges et per praesentem nos decernimus, et sine testamentis morientes ab intestato vocatos secundum imitationem aliorum hominum heredes habere eos, praeter ea quae (per) praesentem nostram transponimus legem. Sed et donationes eis permittimus scribere et legata dare et accipere et huiusmodi contractus facere cum omni licentia. Qui enim testari dedimus eis et omnem dispensare substantiam, quomodo de particulari dispensatione negabimus?

20

CAPUT II.

Πλὴν ἄλλ' οὐ τὴν αὐτὴν ἀποδίδομεν τάξιν Χριστιανοῖς τε διαδόχοις καὶ Σαμαρείταις, πολλὴν δὲ εἰκότως τοῖς τὰ καλλίω θρησκείουσι τὴν προνομίαν παρέχομεν. ὅθεν εἰ τις αὐτῶν διαθηκῶν τελωντῶν χωρὶς [ἢ καὶ] παῖδας τὰ πρὸς θεὸν διηρημένους καταλίποι, μόνον κληθήσονται πρὸς τὴν τούτου κληρονομίαν οἱ τὴν ὁρθὴν τῶν Χριστιανῶν πρεσβεύοντες πίστιν, τῶν ἄλλων ἐκλειομένων ὅσοι τῆς αὐτῆς ἔχονται τῷ τελειήσαντι πλάνης. ταῦτα δὲ φαινεῖ οὐκ ἐπὶ παίδων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν, ἐξ ὁποίας ἂν εἴεν σειράς, ὥστε τοὺς ὁρθὰ θρησκείουτας τῶν οὐ παραπλήσια τιμώντων προτιμήσιν ἔχειν. πλὴν εἰ τὸν αὐτὸν πάντες οἱ καλούμενοι βαθμὸν ἐπιγράφονται ἢ μίαν πρὸς τὸν κλῆρον ἔχοιεν τάξιν. οὐδὲ γὰρ δὴ τοῖς ἐκ μακροτέρου βαθμοῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἐγγυτέρων ἐκλειομένοις, κἂν εἰ τὰ καλλίω θρησκείουσι, τὴν κατὰ τῶν ἐγγυτέρων προτιμήσιν δίδομεν καὶ προνομίαν.

Sed tamen non eundem reddimus ordinem Christianis et Samaritis, multum vero et merito meliora sectantibus privilegium praestamus. Unde si quis eorum sine testamentis moriatur filios ad deum discretos relinquens, soli vocabuntur ad huius hereditatem qui rectam Christianorum allegant fidem, aliis exclusis quicumque ipso detinentur quo defunctus errore. Haec autem dicimus non super filiis solis, sed etiam aliis cognatis, ex quacumque sint linea, ut recta sectantes illis qui non proxima colunt praeponeantur; tamen si eundem qui vocantur omnes gradum adscribant aut unam ad hereditatem habeant vocationem. Non enim his qui longiore gradu sunt et a vicinioribus [et] exclusi licet meliora sectantes, damus privilegium.

CAPUT III.

Πλὴν ἄλλ' οὐχ ὥστε καὶ ἀμεταμέλητον εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῖς ἀποκλειομένοις ἐκ τούτου. εἰ γὰρ δὴ

Nec tamen paenitentiae locum in causa exclusis auferimus ex hoc. Nam si voluerint et postea

putemus in eadem ira perseverare adversus eos qui pari morbo non iam affecti sunt, atque maxime omnium indulgeamus Sergii sanctissimi Caesariensium metropolis episcopi iustus precibus, quibus pro iis usus est, quippe qui et testetur meliores eos factos esse et quietem eorum in futurum promittat, ad praesentem divinam legem nostram venimus, qua sancimus, ut Samaritis iam liceat testamenta scribere et de bonis suis disponere, quemadmodum et ceterae leges permittunt et per praesentem statuimus, et sine testamento defunctis ut ex iis qui ab intestato vocantur ad imitationem ceterorum hominum heredes succedant, exceptis iis quaecumque nos per praesentem legem mutabimus. Ac donationes quoque iis scribere permittimus legalaque et dare et accipere et eiusmodi contractus cum omni licentia facere. Qui enim concesserimus iis testari et de omni substantia disponere, quomodo in particulari dispositione gravemur?

II. Quamquam non eundem locum reddimus Christianis successoribus et Samaritis, sed magnam merito privilegium iis qui meliora sectantur concedimus. Unde si quis eorum sine testamento decedens liberos quod attinet ad dei cultum discrepantes relinquat, soli ad hereditatem eius vocabuntur qui rectam Christianorum fidem praesentunt, exclusis ceteris quicumque eodem cum defuncto errore tenentur. Haec autem non de liberis solum, sed reliquis quoque cognatis dicimus, ex quacumque sint linea, ut qui recta sectantur prae iis qui non similia colunt praerogativam habeant: ita tamen si eundem omnes qui vocantur gradum sibi vindicent vel unum ad hereditatem ordinem habeant. Neque enim iis qui remotiore gradu sunt et a propinquieribus excluduntur, etiamsi meliora sectentur, contra propinquiores praerogativam et privilegium damus.

III. Quamquam res non eo valet, ut ne paenitentiae quidem locus relinquatur iis qui hinc exclu-

1 ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειν ὁργῆς (cf. 647, 11) Zachariae] ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειν ὁλοῖς M in ipsis permanere ε, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς μένειν ὁλοῖς cum Scrimgero vulg. || 3 τῆς Καισαρείου μητροπόλεως] Caesariensium ε || 4 ἐποίησατο] facit ε || 5 τοι del. ? || 10 διὰ τῆς Zachariae ex ε] διὰ δὲ M || 11 καὶ ex ε add. Zachariae || 16 ληγᾶτα M || 19 αὐτοῖς ex ε malit Zachariae sine causa || 22 διαδόχοις om. ε || 23 εἰκότως] et merito ε || 24 *διαθηκῶν τελωντῶν χωρὶς ἢ καὶ παῖδας — 25 καταλίποι M, sine testamentis moriatur filios — relinquens ε (τελειήσῃ et εὶ καὶ corr. Zachariae); ἢ καὶ delevi || 30 μόνον] solis (i. e. μόνων) ε || 34 τάξιν] vocationem ε || 37 τὴν — προτιμήσιν et 38 καὶ om. ε

1 *prioribus libri (cf. 30) || 2 leg. (et) praestantes ? || 4 quas] quas sibi T || fecit Beck || 5 qui edem T || 7 scimus T || 8 samaritanis T || 9 alii V || 11 uocatus VT, corr. vulg. || 13 eaque T || per add. vulg. || transponemus Beck || 14 legem om. V || 16 contractos V || 17 omne V || dispensare — particulari om. V || 18 dispensationem V dispositione T || negavimus V || 22 sq. sectantibus meliora T || 24 ad deum vulg.] ad eum T adeum V || 27 exclusis V || quaecumque VT || 30 recta vulg.] recte libri || proxima vulg.] proxime T proximunt V^a proxim i. e. proximum V^b || 31 eundem vulg.] eadem libri || 33 is T || longiore gradus sunt ad vicinioribus V || 34 et om. vulg. || 35 sectantibus vulg. || 40 ex hoc Beck] et hoc V et ex hoc T vulg.

βουληθεῖεν καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τὴν ὁρθὴν τῶν
Χριστιανῶν πίστιν ἐπανελθεῖν οἱ παρὰ τοῦτο τῶν
κλήρων ἀποκλεισθέντες, τὰς οἰκίας ἀπολήγονται μοί-
ρας, οὕτω καλούμενοι πρὸς τὸν κλῆρον ὡς ἂν εἰ καὶ
τὴν ἀρχὴν τῆς ὁρθῆς ταύτης θρησκείας ὄντες ἐτύγα-
νον, μόνον στερομένοι τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρ-
πῶν. εἰ δὲ καὶ διαθήκας γράψαι εἰς αὐτῶν, ἐρῶσθαι
μὲν ταύτας τὸ γὰρ ὅσον ἐπὶ τῇ θρησκείᾳ κελεύομεν
εἰ δὲ γὰρ πατὴρ ἢ καὶ τις τῶν ἀνιόντων ἕτερος ἢ
καὶ τῶν κατιόντων ὁ τὰς διαθήκας γράφων ὑπάρχοι, 10
εἰ μὲν πάντες ἐφεξῆς οἱ πρὸς τὸν κλῆρον καλούμενοι
τῆς αὐτῆς αὐτῶ πλάνης ὑπάρχοιεν, διοικήσει τὰ περὶ
τῆς οὐσίας ὡς ἂν ἐθέλῃσει· εἰ δὲ γὰρ ἐκ τοῦ
αὐτοῦ βαθμοῦ καλονμένων τινὲς τῆς αὐτῆς τῶ πατρὶ
πλάνης ὑπάρχοιεν, τούτοις οὐ περαιτέρω καταλείπει 15
τῶν δύο τῆς περιουσίας οὐγκίων, τοῦ λειπομένου πρὸς
τοὺς τὰ ὁρθὰ θρησκείας ἀγομένου, πλὴν εἰ μὴ
τις τυχὼν Χριστιανὸς ἐξ αὐτῶν καταλείπει πρεσβεία.
φυλαττομένον κἀνταῦθα τοῖς μεταμειῖσθαι βουλομέ-
νοις τοῦ δύνασθαι τῆς ἰσότητος ἀπολαῖν πρὸς τοὺς 20
ἐξ ἀρχῆς Χριστιανούς, ὡς περὶ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου
φθάσαντες διωρίσαμεν. πρὸς ταύτην δὲ τὴν τάξιν τε
καὶ τὴν μοῖραν καὶ de inofficioso δίδομεν ἀνιούσι τε
καὶ κατιούσι τοῖς τὰ ὁρθὰ θρησκείας δόγματα καὶ
ἴσως ἀδικηθεῖσι κατὰ τὰς γενομένας ἐπὶ ταῖς διαθή- 25
καις τῶν πραγμάτων διανομὰς.

CAPUT IV.

Δίδομεν δὲ αὐτοῖς καὶ δωρεὰς δίδομαι τε καὶ προ-
σβεία καταλιμπάνειν ἑλευθερίας τε οἰκέτας τιμῶν
συναλλάττειν τε καὶ πρὸς ἀλλήλους, οὐδὲν τοῦ πρώην
παρ' ἡμῶν τεθειμένου κωλύοντος νόμον. τὸν γὰρ 30
ἡμέτερον φίσκον καὶ πᾶσαν ἄλλην τοῦ δημοσίου μοί-
ραν ἀποκλειόμεν παντελῶς, οὐδεμίαν ἐξ ἐκείνου τοῦ
νόμου πρὸς τοὺς αὐτῶν κλήρους ἢ τὰς αὐτῶν οὐσίας
ἢ τὰ συμβόλαια μετουσίαν ἔχειν δυνάμενον. ταῦτα
δὲ φραμεν οὐκ ἐπὶ τοῖς μέλλονσι μόνον, ἀλλὰ γὰρ δὴ 35
καὶ ἐπὶ τῶ φθάσαντι, ὥστε μὴδὲ ὑπὲρ τῶν τρηκαῦτα
γεγονότων ἢ τὸν ἡμέτερον φίσκον ἢ ἕτερον τῶν πάν-
των τινὰ τὰς οὐσίας πολυπραγμονεῖ τὰς αὐτῶν. οἱ
γὰρ τὰ μέλλοντα φιλανθρωπεύομενοι πῶς ἂν περὶ
τῶν παρελθόντων ἀκριβολογησάμεθα; ὥστε αὐτοὺς 40
τῆς παρούσης ἡμῶν ἱξιωμένους φιλανθρωπίας χάρι-

ad rectam Christianorum fidem reverti, qui pro hoc
hereditate exclusi sunt suas recipient portiones, ita
vocandi ad hereditatem tamquam si rectae huius reli-
gionis extitissent, solis fraudati medii temporis
5 fructibus. Si vero et testamenta scripserit aliquis
eorum, valere quidem ea quantum ad religionem
iubemus. Si autem pater aut etiam aliquis ascen-
dentium alter aut aliquis descendantium est qui testa-
menta conscribit, si quidem omnes eo ordine qui ad
10 hereditatem vocantur eiusdem cum eo erroris sint,
disponat de substantia sicut voluerit; si vero horum
qui ex gradu hoc vocantur aliqui eiusdem quo pater
erroris sint, his non relinquat ultra (duas) substan-
tiae uncias, reliquis ad eos qui recta colunt deferen-
dis, tamen nisi aliqui forte Christianis ex eis relin-
quat legata: servando etiam hic paenitentium locum
volentibus, ut possint aequalitate frui cum eis qui
ab initio Christiani fuerunt, sicut ab intestato dum-
dum decrevimus. Ad hunc itaque ordinem et partem
deinofficiosi damus ascendentibus et descendentibus
recta sectantibus dogmata et forte laesis per cele-
bratas in testamentis rerum divisiones.

Concedimus autem eis et donationes dare et ac-
cipere et legata relinquere, libertatibus servos hono-
rare, contrahere quoque ad invicem, nihil ea quae
30 a nobis pridem posita est prohibente lege. Nostrum
eum fiscum et aliam omnem publici partem exclu-
dimus omnino, nullum ex illa lege ad eorum here-
ditates eorumque substantias aut documenta parti-
cipium habere valentibus. Haec autem dicimus non
35 in futuris solum, sed etiam in praeteritum, ut nec
pro his quae tunc facta sunt aut noster fiscus aut
alter omnium substantias perscrutetur eorum (qui
enim in futuris clementiam dedimus, quomodo de
praeteritis subtilem tractatum habemus?): ut omni
modo praesentem nostram promerentes clementiam

duntur. Etenim si postea ad rectam Christianorum fidem redire velint qui hac de causa ab hereditatibus
exclusi sunt, portiones suas accipient, ita ad hereditatem vocandi tamquam si ab initio rectae huius reli-
gionis fuissent, solis medii temporis fructibus privati. Quodsi quis eorum etiam testamentum scripserit,
valere quidem hoc quantum ad religionem iubemus. Si vero pater vel etiam quis alius ascendentium vel
etiam descendentium sit qui testamenta scribat, si quidem omnes deinceps qui ad hereditatem vocantur in
eodem cum ipso versentur errore, de substantia quomodo voluerit disponet; sin autem ex iis qui ex eo-
dem gradu vocantur aliqui in eodem cum patre errore versentur, his non ultra duas uncias substantiae
relinquet, reliquum autem ad eos qui recta sectantur, deferetur, nisi quis forte ex iis legata Christianis
reliquerit. Atque hic quoque iis qui paenitentiam agere voluerint facultas regetur aequalitate cum iis qui
ab initio Christiani fuerunt fruenti, quemadmodum de iis qui ab intestato vocantur supra constituimus.
Praeter hunc vero ordinem et partem etiam de inofficioso querelam ascendentibus et descendentibus
concedimus, qui recta dogmata sectantur et forsitan per distributiones rerum in testamentis factas iniuria
affecti sunt.

IV. Concedimus autem iis etiam ut et donationes faciant et legata relinquunt et servos libertate
honorant et inter se quoque contrahant, neve ullo modo lex prius a nobis lata his obstet. Fiscum enim
nostrum et omnem aliam rei publicae partem omnino excludimus, ne quicquam ex illa lege cum eorum here-
ditatibus vel substantiis eorum vel contractibus commune habeant. Haec autem non de futuris solum, sed
etiam de tempore praeterito dicimus, ut ne propter ea quidem quae iam facta sunt aut fiscus noster aut
alius omnium ullus substantias eorum perscrutetur. Qui enim de futuris humanitate usi simus, quomodo
de praeteritis subtilem rationem ineamus? Itaque praesenti humanitate nostra digni habiti gratias pro-

4 καὶ τὴν ἀρχὴν M (Iul.) om. ε || 9 ἢ καὶ τῶν κατι-
όντων] aut aliquis descendantium ε || 13 *ἐθέλῃσοι
M || ἐκ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ] ex gradu hoc ε || 23 μοί-
ραν καὶ] καὶ om. ε || δεινοφρικίος M || 30 νόμον] cf. ad
647, 26 || 34 δυνάμενον] valentibus (i. e. δυνάμενων?) ε ||
39 τὰ Scrimger (cf. ε) || τὸν M || 40 ὥστε] ut omni modo
(i. e. ὥστε παντὶ τροπῶ) ε || 41 ἱξιωμένους M

5 aliquid T || 6 valere in ras. T || 9 conscribat T || 11
disponant et voluerint libri || 12 quo] qui T || 13 relin-
quant T || duas add. vulg. || 14 *recte libri || uolunt V ||
15 aliquis vulg. || relinquat V] relinquatur T || 16 loco
vulg. || 18 sunt T || dudum V] om. T vulg. || 19 decerni-
mus T || adhuc utraque ordinem V || partem vulg.] pater
VT || 20 deinofficiosi] et de inofficioso vulg. || descen-
tibus VT || 21 delebratas V || 28 (et) libertatibus vulg. ||
29 contradere V || ei T || 32 hereditatem T || 33 sub-
stantias] substantias rerum V || 35 in futuris] in om. V ||
neque T || 37 alter om. T || eorum qui] eorumque T

1 ad om. V || fidem Christianorum vulg., fidem om. T ||
reuctis T || 2 hereditatem T || 3 si] ab initio add. Beck ||

III.

82

τας ὁμολογεῖν θεῷ τε καὶ ἡμῖν, καὶ Σεργίῳ γε μὴν τῷ ὀσιωτάτῳ τῷ πρὸς ταύτην ἡμᾶς ὡς μάλιστα τὴν περὶ αὐτοὺς ἐκκαλεσαμένην φιλανθρωπίαν.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ἐνδοξότης τὴν παρ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς ἐπιδεδειγμένην φιλανθρωπίαν διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου γινώσκουσα δῆλα ταῖς ἐπαρχίαις διὰ τῶν συνειδησμένων ἰδέκτων τὰ νῦν ἡμῖν παρασιτάντα ποιήσει, ὥστε διηνεκοῦς ταύτης αὐτοὺς ἀπολαύσαι τῆς βοήθειας

D. xvii. k. Iul. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. 10 anno XXV. pc. Basilii vc. anno X.

gratias profiteantur deo et nobis et Sergio sanctissimo ad hanc nos quam maxime circa eos provocanti clementiam.

(Epilogus.) Tua igitur gloria nostram in eis 5 declaratam humanitatem (per) praesentem nostram legem cognoscens manifesta per provincias sollemnibus edictis quae nunc nobis placuerunt faciet, ut perpetuo hoc ipsi fruuntur auxilio.

Dat. xvii. kal. Iul. CP. imp. dn. Iustiniani anno [a. 551] XXV. pc. Basilii anno X.

ΠΑ

ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΔΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

(Προοίμιον.) Πρώτην καὶ μεγίστην ἡγοῦμεθα σύστασιν εἶναι τῆς ἡμετέρας πολιτείας τὸ καὶ ἀμέμπτως τὸ ἡμέτερον στρατεύμα ἐν ταῖς παρόδοις ἀπο- 20 τρέφεσθαι καὶ τὸ ἀβλαβεῖς καὶ ἀζήμιον τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσει φυλάττεσθαι.

CXXX.

Auth. CXVIII

QUOMODO OPORTEAT MILITES TRANSITUM IN CIVITATIBUS FACERE, ET DE INTROITU.

15

Idem Aug. Petro pp.

(Praefatio.) Primum et maximum arbitramur statum esse nostrae reipublicae, ut et inculpabiliter noster exercitus in itineribus conversetur et innoxietas atque indemnitas nostris collatoribus custodiatur.

CAPUT I.

Κελεύομεν τοίνυν, ὡς ἂν πάροδος γένηται τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων τε καὶ στρατευμάτων, delegatos 25 συνίεναι αὐτοῖς τοὺς τὴν φροντίδα ποιουμένους τῆς αὐτῶν ἀποτροφῆς, τοὺς δὲ ἐκάστης ἐπαρχίας ἀρχοντας δι' ὧν πάροδος γίνεται ἐτοιμασίαν ποιέσθαι τῶν ὀφειλόντων γίνεσθαι δαπανημάτων, ὥστε τοὺς τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ παρίοντας ἀμέμπτως ἀποτρέφεσθαι. καὶ τοὺς μὲν ἐκάστον τὰ γ- 30

Iubemus igitur, quotiens transitus fit nostrorum iudicum et exercituum, delegatos simul esse cum 25 eis, qui curam babeant eorum alimentum, et singulorum provinciarum iudices per quas transitus fit praeparationem facere expensarum, ut nostri exercitus in unamquamque provinciam ascendentes inculpabiliter conversentur; et uniuscuiusque numeri optiones

Nov. CXXX (= Authent. CXVIII) Graece extat in ML. — Epit. Theod. 130, Athan. 20, 2. Iulian. const CXXXIII.

fileantur et deo et nobis et vero Sergio viro sanctissimo, qui potissimum ad hanc nos erga eos humanitatem excitavit.

Epilogus. Tua igitur gloria humanitatem erga illos a nobis per praesentem legem nostram demonstratam intellegens quae nobis nunc placuerunt provinciis per consuetam edicta manifesta faciet, ut illi perpetuo hoc auxilio fruuntur.

CXXX.

DE TRANSITU MILITUM.

Idem Augustus Petro gloriosissimo praefecto sacro praetorio.

Praefatio. Primam et maximam reipublicae nostrae condicionem esse arbitramur, ut et exercitus noster in transitibus sine reprehensione alatur et subiecti nostri ab omni damno iniuriaque vacui servantur.

I. Iubemus igitur, quotiens transitus fiat nostrorum ducum et exercituum, delegatores eos comitari qui alimentis eorum curam adhibeant, praesides autem cuiusque provinciae per quam transitus fit efficere ut expensae quae fieri debeant in promptu sint, quo qui ex exercitu nostro per quamque provinciam transitum facturi sint sine reprehensione alantur; atque cuiusque numeri optiones specics suscipere sine

10 subscr. om. Iul. || xvii. k. iul. M ε Ath.] μηνὶ ἰουλίῳ Theod. || CP. imp. — XXV. (ε) cp. dn. iust. pp. aug. ann. XXV. M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ κς' Ath. εἰτε κβ' τῆς βασιλείας Theod. || 11 pc. Basilii vc. anno X. ε μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ι' Ath. Theod.] basilio uc. conss. M || 13 rubr. Περί παρόδου στρατιωτῶν ML Theod. (Iul.)] Περί τοῦ (Περί τοῦ om. index Ath.) πῶς δεῖ τοὺς στρατιώτας τὴν πάροδον ποιέσθαι ἐν ταῖς πόλεσιν καὶ περὶ introitῶν Ath. ε || 16 ὑπάρχῳ L || 19 ταῖς ἡμετέροις L^a || καὶ om. L || ἀμέμπτων L^a || 20 ἀποτρέφεσθαι] conversetur (i. e. ἀποστρέφεσθαι?) ε (id. 30) || 24 διλιγάτορας M diligatorac (i. e. καὶ), s. v. εὐτρέπιας L || 25 συνίεναι αὐτοῖς] simul esse (i. e. συνίεναι?) cum eis ε || 28 ὀφειλόντων γίνεσθαι L] ὀφειλομένων γίνεσθαι M (cf. ad 639, 13. Edict. VII c. 7), om. ε ||

τοὺς om. L || 29 παρίοντος L

1 deo (vulg.)] hoc libri || 2 nobis V || prouocati VT || 4 nostra V || 5 per add. vulg. || 7 ut] in T || 8 ipso T^a || 10 subscr. praestat unus Escorialensis, ubi praescribitur constitutioni CXXXIII (= nov. CXLV) inter extravagantes positae || d. ntri iusti. an. XXI (sic) pc. bas. vo. an. X Escor. || 12 nov. CXXX = Auth. CXVIII om. R, inter extravagantes in appendice ab alio librario scripta habet T f. 179 || 13 rubr. om. V || 14 transitum in civitatibus] in ciuitatibus transitum T || 18 arbitramus V || 19 et V] om. T vulg. || 20 nostra V || exercitus vulg.] expeditus T al. expeditis V (cf. 652, 36) || in itineribus] ut ineribus V || 21 cultoribus libri, corr. vulg. || 25 alimenti vulg.] alimentis libri || 26 quas vulg.] quos libri

ματος ὀπίσθιας ἰποδέχεσθαι τὰ εἶδη δίχα τινὸς δια-
στροφῆς καὶ ῥογεύειν τοῖς ἐξάρχουσιν καὶ τοῖς στρατιώ-
ταις τὰς ἐν εἰδῇ χορηγουμένας ἀννόνας, ἔχειν δὲ τοὺς
ἀνοὺς ὀπίσθιας καὶ τὴν ἀπωρισμένην αὐτοῖς προ-
φάσει παραμυθίας πεντεκαίδεκάτην μοῖραν. τὰ δὲ ἐξ
ἔθους recauta γίνεσθαι παρὰ τῶν ὀπιθίωνων τοῖς ὑπο-
τελείων ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτῶν δαπανωμένων, κινδύνων
τῶν σὺν αὐτοῖς ὄντων ἐξάρχων καὶ τριβούνων καὶ
κομήτων καὶ διασωστῶν καὶ delegatorῶν καὶ τῶν
ἐκάστου τάγματος πρωτεόντων· καὶ κατὰ μηδὲνα
τρόπον δωρεὰν ἀναλίσκειν τοὺς στρατιώτας παρὰ τῶν
συντελεστών, εἴτε προφάσει τοῦ μὴ γίνεσθαι ὡς εἰ-
κόσ ἐτοιμασίαν εἴτε introitῶν ὀνόματι, ὧν καὶ αὐτῶν
τὴν προσηγορίαν παντελῶς ἀναίρουμέν, ἐφ' ᾧ παντα-
χόθεν ἀβλαβεῖς καὶ ἀζημίους φυλάττεσθαι τοὺς ἡμε-
τέρους ὑποτελεῖς.

CAPUT II.

Τὰ δὲ εἶδη τὰ εὐρισκόμενα ἐν ἐκάστῳ τόπῳ αὐτὰ
λαμβάνειν τοὺς στρατιώτας, καὶ μὴ ἕτερα ἐπιζητεῖν
ἄλλο ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ οὐχ εὐρισκονται, καὶ ἐκ
τούτου διαστροφὴν ἢ ζημίαν ἐπαγαγεῖν τοῖς ἡμετέροις
ὑποτελεῖσι.

CAPUT III.

Τὴν δὲ γινομένην παρὰ τῶν κτητόρων δαπάνην
καὶ δηλομένην διὰ τῶν recautarum κελύουμεν λογί-
σθαι αὐτοῖς παρὰ τοῦ θρόνου τῆς σῆς ὑπεροχῆς χωρὶς
τῆς οἰασόν διαστροφῆς ἢ ζημίας ἢ ἐπινοίας εἰς τὴν
συντέλειαν τὴν παρ' αὐτῶν τῶ δημοσίῳ δεδομένην
ὑπὲρ τῆς ἐπιμελήσεως ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ δαπάνη γί-
νεται. εἰ δὲ πλεονα τῶν συντελουμένων παρὰ τῶν
δεδοκότων τὰ εἶδη εὐρεθῆ τὰ ἀναλίσκόμενα, κελύου-
μεν ἐκ τοῦ παντός σώματος τῶν δημοσίων τῆς αὐτῆς
ἐπαρχίας πληροῦσθαι τοὺς ὑπὲρ τὴν ἰδίαν συντέλειαν
δαπανήσαντας. εἰ δὲ μὴ ἔχει ἢ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ δημοσία
ἀρκούντα εἰς τὴν γενομένην δαπάνην, πληροῦσθαι
τοὺς τὴν αὐτὴν δαπάνην ποιησαμένους ἐκ τῆς γενι-
κῆς τραπέζης τῆς διοικουμένης παρὰ τῆς σῆς ἐνδοξό-
τητος, ἧγον παρακατεῖν αὐτοὺς ταῦτα ἐκ τῶν παρ'
αὐτῶν συντελουμένων κατὰ τὴν ἐφεξῆς ἐπιμέρησιν,
καὶ ταῦτα λογίσεσθαι αὐτοῖς ἐκ τρόπου παντός δια

suscipere species sine qualibet tergiversatione et ero-
gare magistris militum et militibus in specie mini-
stratas annonas, habere autem eosdem optiones de-
putatam eis occasione emolumentum quintam decimam
portionem. Ex consuetudine autem et recauta fieri
ab optionibus collatoribus pro his quae ab his ex-
penduntur, periculo eorum qui cum eis sunt iudicum
et tribunorum et comitum et diasostarum et delega-
torum et uniuscuiusque numeri primatum; et nullo
modo gratis expendere milites a collatoribus aut
occasione non factae forsitan praeparationis aut in-
troitorum nomine, quorum etiam ipsum vocabulum
omnino perimimus, ut undique inlaesi et indemnes
custodiantur nostri subiecti.

Species autem quae inueniuntur in unoquoque loco
ipsas accipere milites, et non alias quaerere quae in
ipsa regione non inueniuntur, et propter hoc tergi-
versationem aut damnum inferre nostris collatoribus.

Eam vero quae fit a nostris possessoribus ex-
pensa et declaratur per recauta iubemus reputari
eis a sede tuae celsitudinis sine qualibet tergiversa-
tione aut damno aut inventione in collatione quam
ab eis fiscus capit pro indictione illa, in qua ex-
pensa fit. Si vero amplius quam professionis sunt
ab his qui dant species inueniuntur expensae, iube-
mus ex omni corpore fiscalium eiusdem provinciae
compleri eos qui ultra suas functiones exhibuerunt.
Si vero non habeat ipsa provincia fiscalia sufficien-
tia ad expensam quae fit, compleri eos qui haec ex-
pensam faciunt ex generali mensa quae regitur (a)
tua gloria, aut retinere haec eos ex his quae ab
eis inferenda sunt secundum sequentem indictionem,
et haec reputari eis ex omni modo ab eis qui

ullis ambagibus et ducibus ac militibus annonas in specie subministratas erogare, habere autem eosdem
optiones etiam destinatas ipsis emolumentum nomine quintam decimam partem. Solita vero recauta ab
optionibus fieri collatoribus pro impensis ab iis factis, periculo ducum qui cum iis sunt et tribunorum et
comitum et diasostarum et delegatorum et uniuscuiusque numeri praepositorum; neque ullo modo gratis
milites a collatoribus sumptus accipere, sive ex causa apparatus forte non facti sive introituum nomine,
quorum ipsam appellationem prorsus tollimus, ut undique illaesi et indemnes subiecti nostri seruentur.

II. Species autem quae quoque loco reperiuntur ipsas milites accipiant, neve alias requirant quae
in eadem provincia non reperiuntur, indeque vexationem vel damnum subiectis nostris inferant.

III. Sumptus autem a possessoribus factos et per recauta demonstratos iubemus imputari iis a
sede tuae sublimitatis sine ulla vexatione aut damno aut fraude in tributa ab iis fisco praestanda per
illam indictionem, in qua sumptus fiunt. Quodsi plura quam ab iis conferenda erant ab iis qui species
dederunt erogata inueniantur, iubemus ex toto corpore fiscalium eiusdem provinciae iis satisfieri qui ultra
propria tributa expenderit. Si vero eadem provincia non habet fiscalia quae sufficiant ad expensam
factam, iis qui illam expensam fecerunt ex generali mensa satisfiat quae a tua gloria administratur, vel
retineant haec ex iis quae ab ipsis insequentem indictionem conferenda sunt, eaque omnibus modis imputentur

1 ὀπίσθιας (et sic infra constanter) M || 4 καὶ om. ε ||
6 recauta] s. v. εὐτρεπίσματα L (id. 652, 15) || 7 δια-
πανωμένων L || 9 κομήτων L || diligatῶν, s. v. εὐτρε-
πιστῶν L διλιγατῶρων M || 13 introitῶν, s. v. εἰσόδων
L introitῶν M || αὐτῶν L^a || 17 εἶδη τὰ] τὰ om. L ||
20 ἢ M ε] καὶ L || ἐπάγειν L || 22 παρὰ τῶν κτητό-
ρων] a nostris possessoribus ε || 23 recautarum M recau-
των, s. v. εὐτρεπισμάτων L || 28 πλεονα τῶν συντε-
λουμένων] amplius quam professionis sunt ε || 29 εὐρε-
θεῖη L || 32 ἔχει] habeat ε || ἢ αὐτῇ M (Iul.) αὐτῇ ἢ
L ε || 34 τὴν αὐτῆν] hanc (i. e. αὐτὴν τὴν?) ε || 36 αὐ-
τοῖς L || 37 αὐτῶν L ε] αὐτοῦ M

1 facies T || sine] nisi V || 2 magistri V magistrorum
T || speciem T spem V || ministratus T ministratur V ||
3. easdem T || 4 occasione emolumentum vulg.] occasionem

in (et in V) emolumentis libri || quintam] qui nostram
T || 5 partem T || 6 ab optionibus] adoptionibus V || ex-
pediuntur T || 8 diasostarum T || 11 factae vulg.] facta
libri || introitorum] anthidotorum T || 12 etiam] contra T ||
13 peremimus (sic) V || indemnis V || 17 qui V || in om.
V || 18 ipsas Beck] ipsos V ipsos quoque T || milites acci-
pere T, milites om. in spat. voc. 10 litt. V || in om. V || 19 in-
uenitur V || 20 inferre Beck] inferri libri || 22 Eam vulg.]
ea libri || a nostris] nostris a T || expensam vulg. || 23 pro
T || 24 tergiversatio V || 25 quam] que T neque V || 26
inditione V (et sic infra) || ex qua impensa V || 27 fit] sit
VT || professionis sunt T] professiones sunt vulg. profes-
sionis V; leg. pro functionibus? || 28 inueniuntur T || 30
eo V || qui ultra — 32 eos om. V || 31 fiscalia T] om.
vulg. || 32 quae fit T] factam vulg. || 33 a add. vulg. ||
35 eis] his T ea V || 36 reputari vulg.] reputare libri

τῶν τὰ δημόσια ἀνόντων. τούτων ἀπάντων προϋόντων τε καὶ παραφυλαττομένων κινδύνῳ τῆς τε σῆς ἐνδοξότητος καὶ τῶν ἐκάστης ἐπαρχίας τρακτευτῶν καὶ ἀρχόντων καὶ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων καὶ ἐκκλητῶρων καὶ πολιτενομένων καὶ πάντων τῶν τὰ δημόσια χειριζόντων.

fiscalia exigunt. His omnibus admittendis et observandis periculo et tuae gloriae et singularum provinciarum tractatorum et iudicum et obsequentium eis officiorum et susceptorum et curialium et omnium 5 fiscalia tractantium.

CAPUT IV.

Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν παραφυλάττεσθαι, ὅσπερ μηδένα τῶν ἐξάρχων ἢ τῶν στρατιωτῶν προφάσει παρόδου ἢ ἀπὸ τῶν πόλεων ἢ (τῶν) χωρῶν ἐν ἀπαργισμῷ τι λαμβάνειν. εἰ δὲ εὐρεθῆι τις ὑπὲρ 10 παρόδου ἐν ἀπαργισμῷ λαμβάνων, κελεύομεν τὸν τοιοῦτό τι πράττοντα ἀπαιτεῖσθαι διπλάσιον πᾶν ὅπερ λαβεῖν ὑπὲρ τούτου τολμήσει.

Hoc quoque iubemus servari, nullum iudicum aut militum occasione transitus aut a civitatibus aut praediis in nummo aliquo accipere. Si autem inventus fuerit aliquis pro transitu in nummo annonam accipere, iubemus tale aliquid agentem exigi duplum totum quod accipere pro hoc praesumpserit.

CAPUT V.

Εἰ δὲ τινες τῶν ἡμετέρων ἐξάρχων ἢ τῶν στρατιωτῶν ἢ τῶν ὀπτιόνων αὐτῶν μὴ recauta ποιήσουσι 15 τῆς γενομένης παρ' αὐτῶν δαπάνης, κελεύομεν τοὺς τὴν δαπάνην χορηγήσαντας συντελεστάς προᾶξιν ὑπονημάτων συνίσταν, εἰ μὲν εὐρεθῆι ὁ ἀρχὼν ἐν τοῖς τόποις ἐκεῖνοις, παρ' αὐτῷ καὶ τῷ ὀσιωτάτῳ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ, εἰ δὲ μὴ εὐρεθῆι ὁ ἀρχὼν ἐν τοῖς 20 αὐτοῖς τόποις, παρὰ τῷ ὀσιωτάτῳ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ ἢ τῷ ἐκδικῶ τῶν τόπων, ὑφ' οὗς ἡ κτήσις διάκειται ἐξ ἧς γέγονεν ἡ δαπάνη, καὶ διὰ τῆς τοιαύτης πράξεως δῆλα ποιεῖν, τινες τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων ἢ μετὰ ποῖον στρατεύματος τὴν πάροδον 25 ποιοῦμενοι οὐκ ἐποίησαν recauta καὶ πόσῃν ποσότητῃ ἐδαπάνησαν, καὶ τὴν τοιαύτην προᾶξιν πέμπεσθαι πρὸς τὴν σὴν ἐνδοξότητα, τὴν δὲ σὴν ὑπεροχὴν ὡσανεὶ recautiων γενομένων τοῖς μὲν ὑποτελέσει παρέχειν ἢ καὶ λογιέσθαι τὴν παρ' αὐτῶν γενομένην δαπάνην, 30 καθάπερ ἄνωτέρῳ εἰρήκαμεν, παρακρατεῖν δὲ αὐτὴν τὴν ποσότητα τὴν διὰ τῆς πράξεως δηλωμένην ἐκ τῶν δηληγατενομένων ἀπὸ τοῦ δημοσίου τοῖς ἐξάρχουσιν καὶ τοῖς στρατιώταις τοῖς τὴν δαπάνην ποιησαμένοις.

Si quis vero nostrorum iudicum aut militum aut optionum ipsorum non recauta fecerit factae ab eis expensae, iubemus expensas facientes collatores gesta monumentorum conficere, si quidem inveniatur iudex in locis illis, apud eum et sanctissimum civitatis episcopum, si vero non inveniatur iudex in locis illis, apud sanctissimum civitatis episcopum aut defensores locorum sub quibus possessio iacet ex qua facta est expensa, et per talia gesta palam facere, qui nostrorum iudicum et cum quali exercitu transitum facientes non fecerunt recauta et quantam quantitatem expenderunt, et talia gesta mitti ad tuam gloriam, tuam vero celsitudinem utpote recautis factis collatoribus quidem praebere aut etiam reputare quae ab eis facta est expensa, sicuti superius diximus, retinere autem hanc quantitatem quae ex gestis declaratur ex his quae delegata sunt de fisco principibus militiae et militibus qui expensam fecerunt.

CAPUT VI.

Πρὸς τοῦτοις κελεύομεν τοὺς ἡμετέρους ἐξάρχους 35 εἶτε καὶ τοὺς διασώζοντας τὸ στρατεύμα καὶ delegatoras ἐν ταῖς παρόδοις προπέμπειν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐν ᾧ μέλλει τὸ ἡμέτερον στρατεύμα καταναῖν,

Ad haec iubemus principes militiae nostros sive eos qui deducunt exercitum et delegatores in transitu praemittere ad illum locum, in quo futurus est noster exercitus applicare, et praeparationem facere

iis per eos qui fiscalia exigunt. Atque haec omnia procedant atque observentur periculo et tuae gloriae et cuiusque provinciae tractatorum et praesidum et officiorum iis obsequentium et susceptorum et curialium et omnium qui fiscalia tractant.

IV. Sed hoc quoque observari iubemus, ne quisquam ducum aut militum nomine transitus vel a civitatibus vel praediis in pecunia numerata quicquam auferat. Si quis vero inveniatur qui pro transitu in pecunia numerata quicquam auferat, iubemus ab eo qui quid eiusmodi fecit duplum eius, quod eo nomine auferre ausus sit, exigi.

V. Si qui vero ex nostris ducibus aut militibus aut optionibus eorum non fecerint recauta factarum ab ipsis expensarum, iubemus collatores qui expensas subministrarunt, acta conficienda curare, si quidem praeses in illis locis inveniatur, apud eum et sanctissimum civitatis episcopum, sin praeses in illis locis non inveniatur, apud sanctissimum civitatis episcopum vel defensorem locorum, quibus possessio subiecta est ex qua expensae factae sunt, et per eiusmodi acta palam facere, quoniam ex ducibus nostris vel quali cum exercitu transitum facientes recauta non fecerint, et quantam summam expenderint; atque eiusmodi acta ad tuam gloriam mittantur, tua vero sublimitas tanquam recautis factis subiectis quidem praebeat vel etiam imputet expensam ab iis factam, quemadmodum supra diximus, ipsam autem quantitatem actis demonstratam retineat ex iis quae a fisco delegata sunt ducibus et militibus qui expensam fecerunt.

VI. Praeterea iubemus duces nostros vel etiam eos qui exercitum deducunt et delegatores in transitu faciendi ante mittere ad illum locum in quem exercitus noster perventurus est, et expensas apparandas

8 ἐξάρχωντων L || 9 τῶν add. Zachariae || 10 sq. τι λαμβάνειν — ἀπαργισμῷ om. M || 11 λαμβάνων] annonam accipere ε || 14 sq. τινες — ποιήσουσι] quis — fecerit ε || στρατιωτῶν dedimus ex ε [ul.] στρατευμάτων ML || 20 εὐρεθῆι L || 22 τῷ ἐκδικῶ] defensores ε || 25 ἦ] et ε || 28 ὑπεροχὴν] ἐδαπάνησαν καὶ τὴν add. L^a || 31 αὐτὴν M] ταύτην L ε || 33 δηληγατενομένων ML, δελεγατενομένων cum Haloandro vulg. || τῶν δημοσίων L || 36 delegatoras (s. v. μνηστὰς L) ML || 37 τοῖς M

7 nulli V || 8 a om. V || aut V vulg.] aut a T || 9 praecediis V || 10 annonam delet Beck || 12 praesumpserit] acceperit praesumpserit T^a || 15 facta ab eis expensa V || 16 iubent T || faciendas T^a || 17 conficere VT || quidem] quis T || 18 sanctissimo civitatis episcopo libri, corr. vulg. || 19 inveniatur V || illis in locis T || 20 defensorem mali Osenbrüggen || 21 pensio V || 23 et cum quali ex cum quali exercitu V || 24 quantam quantitatem vulg.] quantitatem quam T quantitatem V || 29 ex] etiam ex V || 30 delegata sunt] declarata sunt sive delegata T || 31 militiae om. T || 36 exercitum vulg.] expeditum libri || *transitos libri, transitibus vulg. || 38 nostre V || applicare] ibi applicare T

1 fiscali V || His om. T || 3 et iudicum] et om. T || 4 eis vulg.] eos libri || et curialium] et om. T || omnia T ||

καὶ ἐτοιμασίαν ποιεῖν τῶν δαπανημάτων, καὶ μὴ πέμπειν εἰς ἑτέρας πόλεις ἢ κτήσεις ἢ χωρία, ὡς δὴ ὀφειλόντων τῶν τοῦ στρατεύματος ἐκείσε μείναι, καὶ ἐκ τούτου ἀγγυρολογεῖν τὰς κτήσεις καὶ τὰ χωρία. εἰ δὲ λαβεῖν τι ὑπὲρ τούτου τολμήσουσι, κελεύομεν καὶ οὕτω μὲν τὴν εἰρημένην πράξιν γίνεσθαι δηλοῦσαν τὸ τε δοθῆναι καὶ τίνι δέδοται, λογιζέσθαι δὲ τοῖς ζημιωθείσι παρὰ τῆς σῆς ἐνδοξότητος ἢ παρέχεσθαι κατὰ τὸν ἀνωτέρω ἡμῶν εἰρημένον τρόπον πάντα ὅσα διὰ τῆς τοιαύτης πράξεως δηλωθεῖ, τοὺς δὲ ἐξάρχους καὶ τοὺς ὁπωσούν διασώζοντας τὸ ἡμέτερον στρατεύμα καὶ τοὺς delegatoras ἐν διπλάσιον ποσότητι δοῦναι ἅπερ λαβεῖν τολμήσουσιν ὑπὲρ τούτου, τοὺς δὲ προμητάτορας καὶ τιμωρίας καὶ ἐξορίαν ὑπομένειν.

CAPUT VII.

Εἰ δὲ τινες τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν συνδοιαζόμενοι πολλάκις τοῖς διασώζουσι τὸ ἡμέτερον στρατεύμα μὴ ἐτοιμάσωσι τὰς δαπάνας, καὶ ἐκ τούτου εἰς διαφόρους πόλεις τε καὶ χωρία τούτους παραγάγωσι, κελεύομεν τοὺς τοιοῦτους τῆς ἀρχῆς πανομήνους δημεύσει καὶ ἐξορία μετὰ τῶν πειθόμενων αὐτοῖς τάξεων ὑποβάλλεσθαι, τοὺς δὲ ἡμετέρου ὑποτελεῖς καὶ οὕτως ἀξιμίους φυλάττεσθαι ἢ ἐκ τῆς τῶν recautarum δόσεως ἢ ἐκ τῆς κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ὀφειλούσης γίνεσθαι πράξεως.

CAPUT VIII.

Ταῦτα δὲ φυλάττεσθαι παρακελευόμεθα οὐ μόνον ἐν ταῖς παρόδοις τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐξ οἰουδήποιε ἔθρους εἰς συμμαχίαν τῆς ἡμετέρας πολιτείας παρ' ἡμῶν πεμπομένων.

CAPUT IX.

Ὅτε μὴ δὲ προσάσει τῆς τῶν μητάτων δόσεως ἐνυβρίζεσθαι τὴν τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἑλευθερίαν, δεσπίζομεν μηδὲν ἐξείναι παντελῶς τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν εἰς τὰ αὐθεντικὰ οἰκήσεις, ἐν αἷς οἱ δεσπῶται τῶν οἰκημάτων ἐνδοξοῦν μένοντες, λαμβάνειν ἐαυτοῖς μητάτα, ἀλλ' ἐκείνας μὲν ἀνενοχλήτους φυλάττεσθαι τοῖς ἰδίοις δεσπῶταις, λαμβάνειν δὲ τοὺς στρατιωτῶν ἐν ἑτέροις διαίταις μητάτα.

expensarum, et non mittere ad alias civitates aut possessiones aut praedia, quasi accipere de possessionibus et villis. Si autem accipere aliquid pro hoc praesumpserit, iubemus etiam sic quidem memorata gesta fieri significantia et unde et cui datum est, et reputari damnificatis a tua gloria aut praebere secundum praedictum modum omnia quae ex talibus gestis significantur, principes autem militiae et quocumque modo diasostas nostri exercitus et delegatores in duplici quantitate dare quae accipere praesumpserint, pro hoc autem metatores etiam supplicium et exilium sustinere.

Si qui vero iudicum provinciarum colludentes forte diasostis nostri exercitus non praeparaverint expensas, et ex hoc per diversas civitates et villas eos perducant, iubemus eos cingulo remotos confiscationi et exilio cum obediuntibus eis officiis subdi, nostros autem collatores et ita indemnes servari ex recautarum datione aut ex gestis quae secundum praedictum modum debent fieri.

Hoc autem ipsum servari praecipimus non solum in transitu nostrorum iudicum et militum, sed etiam aliorum qui ex qualibet gente in auxilium nostrae rei publicae a nobis mittuntur.

Ut non autem occasione metatorum dationis iniurietur nostrorum collatorum libertas, iubemus nulli penitus licere nostrorum militum in authenticas habitationes, in quibus domini domuum inveniuntur manentes, accipere sibi metata, sed illas quidem sine molestia reservare propriis dominis, accipere autem milites in aliis diaetis metata.

curare nec vero ad alias civitates vel possessiones vel praedia mittere, quasi exercitus ibi manere debeat, atque inde pecunias exigere a possessionibus et praediis. Si quid autem eo nomine accipere ausi sint, iubemus sic quoque praedicta acta confici quae declarant et quid datum et cui datum sit, iis autem qui damno affecti sunt a tua gloria impulari vel praestari secundum supra dictum a nobis modum omnia quaecumque per eiusmodi acta declarata sint, duces vero et eos qui utrumque exercitum nostrum deducunt et a delegatores duplum eius dare quod eo nomine accipere ausi sint, prometatores vero et supplicium et exilium subire.

VII. Si qui autem ex praesidibus provinciarum colludentes fortasse cum iis qui exercitum nostrum deducunt non apparaverint expensas, atque inde per diversas civitates et praedia eos perducant, iubemus illos magistratu motos publicationi bonorum et exilio cum officiis quae iis parent subdici, subiectos autem nostros sic quoque indemnes servari aut ex recautis datis aut ex actis quae secundum praedictum modum fieri debent.

VIII. Haec autem servari iubemus non solum in transitu nostrorum ducum et militum, sed etiam ceterorum qui ex qualibet gente auxilio rei publicae nostrae a nobis mittuntur.

IX. Ne vero metatorum dationis nomine libertati subiectorum nostrorum iniuria fiat, sancimus nulli omnino ex militibus nostris licere in principalibus habitationibus, in quibus domini domuum versari inveniuntur, metata sibi sumere, sed illas quidem sine molestia propriis dominis servari, milites vero in aliis cenaculis metata accipere.

5 τολμήσουσι ML^a] τολμήσοι L^b ε || 7 δοθῆναι unde (i. e. ὀφειν) ε || λογιζέσθαι δὲ M] καὶ λογιζέσθαι L^ε ε || 9 τὸν] τῶν M || 12 delegatoras (s. v. μηνυτᾶς) L δελεγάτορας M || 13 ὑπὲρ τούτου sequentibus iungit ε || προμητάτορας (Theod.)] προμητάτορας ML (προμητάτορας Haloander) || 18 χάρας L || 19 τοὺς τοιούτους] eos ε || 25 Ταῦτα δὲ] Hoc autem ipsum (i. e. Ταῦτὸ δὲ?) ε || παρακελευόμεν L^a || 30 ὥστε μὴ δὲ L (ubi v. ὥστε — ἑλευθερίαν prioribus continuantur) ε] ὥστε μὴ M || μητάτων (cf. Theod.)] μητάτων ML || 32 ἐξείναι παντελῶς M] παντελῶς ἐξείναι L^ε || 35. 37 μητάτα ML

4 Si vulg.] om. libri || aliquis T || 5 sic] si V || 6 et cui] et om. V || 7 dampnificantis VT^a || a tua — 9 significantur om. V || praebere T || 9 quocumque V || 10 diasostas T || 11 praesumpserunt libri, corr. vulg. || 16 diasostas V diasostas T, cum diasostis vulg. || praeparauerunt V || 18 producant V || 21 datione V || 22 modum om. T || 26 *transitos libri transitibus vulg. (cf. ad 652, 36) || 27 qui om. V || 28 a VT] om. vulg. || 30 ut non autem V] ut autem non T vulg. || mercatorum V || 33 domuum] dominium V || 34 sibi metata vulg.] si inmetata VT || 35 leg. reservari? || 36 dictis T deceptis V

(Ἐπιλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῶν καὶ διὰ τοῦ παρόντος δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ἐνδοξότης ἐν τε τῇ βασιλίδι πόλει ****, καὶ τοῖς κατὰ τὸν τόπον ὀσιωτάτοις ἐπισκόποις τοῖς τε λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχούσι καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις ὑποτέλειαν ἐν ἐκάστη ἐπιρχίᾳ καὶ πόλει δῆλα καταστήσάτω, ὥστε εἰδέναι τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς τὰ παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ἀβλαβείας διατηρωθέντα καὶ γινώσκειν, ὡς εἴπερ παρὰ ταῦτά τι πραχθεῖη καὶ οἱ ἀδικούμενοι σιωπῇ τὸ πρᾶγμα παραδώσουσιν, αὐτοὶ τῆς τοιαύτης βλάβης ἐάντοῖς αἴτιοι γενήσονται.

Dat. k. Mart. CP. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. post cons. Basillii vc. anno IV. ind. VIII. [a. 545]

(Epilogus.) Quae igitur placuerunt nobis et per praesentem declarata sunt legem, tua gloria in regia civitate et per loca sanctissimis episcopis clarissimisque provinciarum iudicibus et omnibus nostris subiectis in unaquaque provincia et civitate palam faciat, ut sciant nostri subiecti quae a nobis pro eorum indemnitae disposita sunt et agnoscant, quia si contra haec aliquid agatur et qui laeduntur taciturnitati causam tradiderint, ipsi huiusmodi laesionis sibi auctores fient.

ΠΑ

15

CXXXI. Auth. CXXIX. Coll. IX tit. 6

ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ.

R DE ECCLESIASTICIS TITULIS R

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρος τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

Idem Aug. Petro pp.

(Προοίμιον.) Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων 20 καὶ προνομίων καὶ ἄλλων κεφαλαίων εἰς τὰς ἀγιωτάτας ἐκκλησίας καὶ τοὺς λοιποὺς σεβασμίους οἴκους ὁρώντων τὸν παρόντα νόμον προφέρομεν.

(Praefatio.) De regulis ecclesiasticis et privilegiis aliisque capitulis ad sacrosanctas ecclesias et reliquis venerabiles domos pertinentibus praesentem proferimus legem.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, τάξιν νόμων ἐπέχειν τοὺς ἁγίους ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων τεσσα-

Sancimus igitur vicem legum obtinere sanctas ecclesiasticas regulas, quae a sanctis quattuor conciliis

Nov. CXXXI (Authent. CXXIX = Coll. IX tit. 6: gloss.) Graece extat in ML, in A f. 184. 188*—190 (ubi tituli primi partem efficit), praeter epilogum in B 5, 3, 1—17; c. 1—3 in., c. 5. 6. 10. 11. 12 partim decurtata in Collectione LXXXVII capitulorum 22—26 (= S; inde Nomoc. L tit. 1 et appendix cap. eccl. 15. 16 p. 604 sq. 667 sq. Voell.); c. 13. 14 in Collectione XXV capitulorum 25 (= C) — Epi. Theod. 131, Athan. 2, 3 (inde Coll. const. eccl. III 2, 3; particulae repetuntur in paratitulis Ath. 1 § 1, 3 § 3, 9 § 3). Iulian. const. CXXIX. c. I ex B habent Ecl. Bas. I—X, Nomoc.^m XIV tit. 1, 2; argumentum notat Nomoc. XIV tit. ib.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per praesentem legem declarantur, tua gloria et in regia civitate ****, et sanctissimis qui ubique sunt episcopis et clarissimis provinciarum praesidibus et omnibus subiectis nostris in unaquaque provincia et civitate manifesta faciat, ut subiecti nostri sciant quae a nobis pro ipsorum incolumitate constituta sunt et intellegant, si quid adversus haec agatur et qui damno affecti sunt silentio rem transmiserint, ipsos sibi eiusmodi damni auctores exituros.

CXXXI.

DE ECCLESIASTICIS CANONIBUS ET PRIVILEGIIS.

Idem Augustus Petro gloriosissimo praefecto praetorio.

Praefatio. De ecclesiasticis canonibus et privilegiis et aliis capitibus quae ad sanctissimas ecclesias ceterasque venerabiles domos pertinent praesentem legem ferimus.

I. Sancimus igitur, ut legum vicem obtineant sancti ecclesiastici canones qui a sanctis quattuor

2 δηλουμένον L^a [ἐνδοξότης M^ε] ὑπεροχῇ L || 3 lacunam statuit Zachariae; supplendum fere (καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις εἰς τὴν πάντων γνώσιν ἐλθεῖν παρασκευασάτω) || 12 subscr. om. ε, habent Iul.^{bw}, item Iul. Utinensis || k. Mart. M Iul. Ath.] μηνί μαρτίῳ Theod. || CP. — XVIII.] cp. dn. iust. pp. aug. M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ἡ' Ath., om. Iul. Theod. || 13 post cons. Basilli (uasili Utin. bilisarii w) anno IV. (anno IV. om. δ) indie. VIII. (indic. VIII. om. w, Conspl. add. Utin.) Iul. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ δ' Theod. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ γ' Ath. basili ue. cons. M || 16 rubr. Περὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ προνομίων (αὐτῶν add. B^c) SB] Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ προνομίων τῶν (τῶν om. L) εἰς τὰς ἀγιωτάτας ἐκκλησίας (ὁρώντων add. Haloander ex v. 23) ML vulg. Περὶ τῶν (τῶν om. index Ath.) ἐκκλησιαστικῶν τίτλων Ath. ε Περὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ πραγμάτων ἀποκαταστάσεως καὶ ὁργανοτρόφων. Ἴσον θεῖον τύπου

Theod.; om. A || 18 Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς] αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς A || 19 πραιτωρίων MA] τῶν πραιτωρίων I || 20 τῶν ML Ath.] om. AB Theod. || 22 ἐκκλησίας] τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας A || καὶ τοὺς — οἴκους om. B^f || οἴκους LAB^ε] τόπους καὶ οἴκους M || 23 ὁρώντα A || προσφέρομεν B^f || 24 νόμον S v. l. || 25 τεσσαρῶν LAS^ε Ath., Iul., Nomoc. XIV tit.] ἐπτὰ MB

2 declarata sunt] declaratas V || 3 et per] et om. T || 5 in om. V || 8 contra vulg.] citra VT || taciturnitati vulg.] taciturnitatis T taciturnitate V || 9 causa T || tradiderint V || huiusmodi om. V || 10 fiant T || subscriptione carent libri (nam quae in T adicitur cum rubrica const. insequentis Auth. CXXII (= Nov. CXXIX) coniuncta dat. xvii. kal. oct. cap. (sic) imp. domini nostri iustiniani pp. cog. (sic) ad const. Auth. CXXI (= Edict. 8) pertinet) || 17 titulis] constitutio noua add. V || 22 pernitiibus R' || 24 sacras V

ρων συνόδων ἐκτεθέντας ἢ βεβαιωθέντας, τοιούτοι
τῆς ἐν Νικαίᾳ τῶν τιῆ καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει
τῶν ἁγίων ῥ' πατέρων καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ πρώτης,
ἐν ἣ Nestorius κατακρίθη, καὶ τῆς ἐν Καλλιθρόνι, καθ'
ἦν Εὐτυχῆς μετὰ Nestorio ἀνεθεματίσθη, τῶν γὰρ
προειρημένων ἁγίων δ' συνόδων καὶ τὰ δόγματα
καθάπερ τὰς θείας γραφὰς δεχόμεθα καὶ τοὺς κανό-
νας ὡς νόμους φυλάττομεν

expositae sunt aut firmatae, hoc est in Nicaena tre-
centorum decem et octo et in Constantinopolitana
sanctorum centum quinquaginta patrum et in Epheso
Prima, in quo Nestorius est damnatus, et in Calce-
done, in quo Eutychis cum Nestorio anathematizatus
est. Praedictarum enim quatuor synodorum dog-
mata sicut sanctas scripturas accipimus et regulas
sicut leges servamus.

CAPUT II.

Καὶ διὰ τοῦτο θεοσιζομεν, κατὰ τοὺς αὐτῶν ὅρους
τὸν ἁγιώτατον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πάπαν πρῶ-
τον εἶναι πάντων τῶν ἱερέων, τὸν δὲ μακαριώτατον
ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως τῆς νέας Ῥώμης
δευτέραν τάξιν ἐπέχειν μετὰ τὸν ἁγιώτατον ἀποστο-
λικὸν θρόνον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τῶν δὲ ἄλλων
πάντων προτιμασθαι.

15

Ideoque sancimus secundum earum definitiones
sanctissimum senioris Romae papam primum esse
omnium sacerdotum, beatissimum autem archiepis-
copum Constantinopoleos Novae Romae secundum ha-
bere locum post sanctam apostolicam sedem senioris
Romae, aliis autem omnibus sedibus praeponatur.

CAPUT III.

Τὸν δὲ κατὰ καιρὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον
τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἔχειν
αἰεὶ ὑπὸ τῆν οἰκειάν δικαιοδοσίαν τοὺς ἐπισκόπους
τῶν ἐπαρχιῶν Daciae mediterraneae καὶ Daciae ripen-
sias, Praevaliae καὶ Dardaniae καὶ Μυσίας τῆς 20
ἀνωτέρας καὶ Παγωνίας, καὶ παρ' αὐτοῦ τούτους
χειροτονεῖσθαι, αὐτὸν δὲ ὑπὸ τῆς οἰκειᾶς συνόδου

Per tempus autem beatissimum archiepiscopum
Primae Iustinianae nostrae patriae habere semper
sub sua iurisdictione episcopos provinciarum Daciae
mediterraneae et Daciae ripensis. Privalis et Darda-
niae et Mysiae superioris atque Pannoniae, et ab eo
hos ordinari, ipsum vero a proprio ordinari con-

c. II ex B habet Ecl. Bas. I—X.

c. II (θεοσιζομεν κατὰ τοὺς τῶν ἁγίων συνόδων ὅρους . . .) — IV ex B bis exhibet Nomoc. XIV tit. 1, 5
(f. 83^v et f. 85); argumentum notot Nomoc. XIV tit. ib.

conciliis expositi vel confirmati sunt, hoc est Nicaeno trecentorum decem et octo et Constantinopolitano
centum quinquaginta sanctorum patrum et Ephesino primo, in quo Nestorius condemnatus est, et Calce-
donei, in quo Eutyches cum Nestorio anathematizatus est. Praedictorum enim sanctorum quatuor conc-
iliorum et dogmata tamquam divinas scripturas accipimus et canones tamquam leges servamus.

II. Ac propterea sancimus ut secundum eorum regulas sanctissimus veteris Romae papa primus
omnium sacerdotum sit, beatissimus autem archiepiscopus Constantinopolis Novae Romae secundum locum
oblineat post sanctissimam apostolicam sedem veteris Romae, ceteris vero omnibus anteponatur.

III. Beatissimus autem qui quoque tempore est archiepiscopus Primae Iustinianae patriae nostrae
semper habeat sub propria iurisdictione episcopos provinciarum Daciae mediterraneae et Daciae ripensis,
Praevalitanae et Dardaniae et Moesiae superioris et Pannoniae, ique ab ipso creentur, ipse vero a pro-

2 τῆς τῶν LS || τῶν τιῆ] ἁγίων πατέρων καὶ μακα-
ριῶν add. A, καθ' ἣν ὁ ἄρειος ἀνεθεματίσθη s. v.
add. L, καθ' ἣν (πατέρων καθ' ἣν B) ἄρειος ὁ τῆς
μυσίας ἐπὶ ἄνωμος ἀνεθεματίσθη add. B || τῆς τῶν S ||
κωντινουπόλει L || 3 τῶν ἁγίων om. S, ἁγίων et πα-
τέρων om. A || πατέρων] ὑφ' ἣν ὁ μακεδόνιος ὁ πνευ-
ματομαχὸς ἐστηλιτεύθη s. v. add. L, ὑφ' ὃν ὁ πνευ-
ματομαχὸς Μακεδόνιος ἐστηλιτεύθη add. B || πρώτης]
(i. e. α?) τῶν 5 A || 4 καλλιθρόνι M L S Nomoc. (5)
Χαλλιθρόνι B Ath. vulg. χαλλιθρόνι τῶν ἐξακοσίων A ||
καθ' ἣν — 5 ἀνεθεματίσθη] ὁμοίως S || 5 ἀνεθεμα-
τίσθη] πρὸς ταῦταις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ
δευτέρῳ, δι' ἧς Ῥοιγίνης μετὰ τῶν αὐτοῦ συγγραμ-
μάτων καὶ ἕτεροι τινες δυσσεβεῖς παρεδειγματίσθησαν
καὶ ἐπὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ τρίτῳ, ἧτις δια-
φόροι αἰδέσεις θριαμβεύσασα τὰ τῶν προγενεστέρων
ἐπέχειν ἁγίων συνόδων θεῖα δόγματα ἐπεκύρωσεν
καὶ ἐπὶ πάσαις τῆς ἐν Νικαίᾳ τῷ δευτέρῳ, ἐξ ἧς οἱ
κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων λυττήσαντες ἐξ ἴσου τοῖς
προλαβοῦσιν αἰρετικοῖς τῆς καθολικῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ
ἐκκλησίας ἀπεκηρύχθησαν add. B; ὁ (pro ὅτι) μὲν γοῦν
δεχόμενα (pro δεχόμεθα) τοὺς κανόνας ὡς νόμους add.
A || 6 δ' ASΓ] ἐπὶ M, om. LB || καὶ τὰ MA Nomoc. ||
τὰ SLBΣ || 7 δεχόμεθα — νόμους om. S || 9 Καὶ διὰ
τοῦτο θεοσιζομεν om. A || 10 πάππαν L, om. S || πρῶ-
τον S || 11 τῶν ἱερέων πάντων A || μακάριον B ||
12 κωντινουπόλεως L, om. Ecl. || τῆς om. A Nomoc. ||
13 ἔχειν τάξιν S || ἁγιώτατον MS] ἅγιον ALB || 16 τὸν
δὲ μακαριώτατον κατὰ καιρὸν L, δὲ om. A, δὲ κατὰ
καιρὸν om. et τὸν μακαριώτατον cum προτιμασθαι (15)
iungit S (cf. ad 17) || ἐπίσκοπον SA || 17 ἔχειν] καὶ ἔχειν S
ἔχειν τας (sic) A || 18 ἰδίαν L Nomoc. L tit. 1 || 19 ἐπαρχ-

χιῶν καὶ τὰ ἐξῆς reliqua parte copitis omitta S || daciae
L¹ datias L² daciae MB Theod. Ath. daciae A || medi-
terraneas L mediterraneas Theod. mediterraneas B medi-
terraneas Nomoc. || mediterraneas M mediterraneas Ath.
mediterraneas A || daciae L¹ datias L² daciae MB Ath.
daciae A || ripensias Theod. ripensias L ripensias B
Ath. ripensias A ripensias M || Praevaliae] chorae-
ualeas L¹ choroualeas L² praevaleas Ath. cod. praevaleas
Theod. praevaleas A Praevaliae B praevaleas B^c praev-
aleas M praevaleas (altero loco praevaleas) Nomoc. ||
praevaleas Coll. const. eccl. Privalis ε (Iul. c. 508 corr.
Praevaleas ex codd. meliorum scriptura praevaleas); cf.
nov. XI pr. || καὶ ALBΣ] om. M || dardaniae L dardaniae
MAB Theod. Ath. || 21 ἀνωτέρω Nomoc. || παγωνίας
Theod. παγωνίας L¹ πανονίας Nomoc. || 22 ὑπὸ M
Nomoc. || ἀπὸ ALB || οἰκειᾶς] ἰδίαν αὐτοῦ A

1 nicea R || 2 et in] in om. R || 3 effeso V Ephesina
vulg. || 4 primi VT] prima R vulg. || qua vulg. || in om. R ||
calcedone T] calcedona RV Chalcedonia vulg. || 5 in quo] in
quo et V in qua vulg. || eutichis R eutichii (al. euti-
ches schol. s. v.) sunt T || anathematizatus est] anathe-
matizati T || 7 sacras R || accepimus RV || 8 obseruamus
T vulg. || 9 rubr. De ordine patriarcharum RT in marg.
(ex Iul.) || eorum R¹ || 13 locum om. V¹ || 14 autem om.
T || praepontantur R (praeponi Beck) || 16 rubr. De archi-
episcopo prime iustinianae RT in marg. (ex Iul.) || archiepi-
scopum om. RT || 17 nostrae iustinianae T || 18 episcopus
T || vintiarum R¹ || 19 mediterraneae T meditaraneae R ||
dati responsis T || Privalis et om. in lac. 3 lit. T; Prae-
valis Beck || 20 et miscae T et miset V missie R || at-
que] et T || panonie R pantioniae T || 21 ordinari om. R

χειροτονῆσθαι, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῶν ἐπαρχίαις τὸν τόπον ἐπέχειν αὐτὸν τοῦ ἀποστολικοῦ Ῥώμης θρόνου κατὰ τὰ ὁρισθέντα ἀπὸ τοῦ ἁγίου πάπα Βιγίλιου.

cilio, et in subiectis sibi provinciis locum obtinere eum sedis apostolicae Romae secundum ea quae definita sunt a sanctissimo papa Vigilio.

CAPUT IV.

Καὶ τὸν ὅμοιον τρόπον τὸ δίκαιον τῆς ἀρχιερωσύνης, ὅπερ τῷ ἐπισκόπῳ Ἰουστινιανῆς Καρχηδόνης τῆς Ἀφρικῆς διοικήσεως δεδώκαμεν ἐξ ὅσπερ ὁ Θεὸς ταύτην ἡμῖν ἀποκατέστησε, φυλάττεσθαι κελεύομεν. καὶ αἱ ἄλλαι δὲ πόλεις καὶ οἱ τούτων ἐπίσκοποι, οἳ ἐν διαφόροις τόποις μητροπολιτικὸν δίκαιον παρεσχέθη, τοῦ τοιοῦτον προνομίον εἰς τὸ διηλεκτὸς ἀπολαύτωσαν. πάντα δὲ τὰ προνόμια καὶ τὰ παραμνθίας, ἅπερ ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας ἢ καὶ καθ' ἕτερον οἰονδήποτε τρόπον ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις ἢ ἑτέροις σεβασμίαις τόποις παρεσχέθη, βεβαίως αὐτοῖς διὰ πάντων φυλάττεσθαι.

5 Simili quoque modo ius pontificis, quod episcopo Iustinianae Carthaginis Africanae civitatis dedimus ex quo deus hanc nobis restituit, servari iubemus. Sed et aliae civitates et harum episcopi, quibus in diversis locis metropolitico ius praestitum est, huiusmodi privilegio in perpetuum potantur. Omnia (autem) privilegia vel solacia, quae ex imperiali munificentia aut etiam alio quolibet modo sanctis ecclesiis aut aliis venerabilibus locis collata sunt, firme eis per omnia conserventur.

CAPUT V.

Πρὸς τούτοις Θεσιζομεν, καὶ πασῶν τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἄλλων σεβασμιῶν οἴκων τὰς κτήσεις μὴτε ῥυπαρὰς λειτουργίας μὴτε extraordinarias διαγραφὰς ὑπομένειν. εἰ μὲντοι ὁδοστρωσίας ἢ γεφυρῶν οἰκοδομῆς ἢ ἀνανεώσεως χρεῖα γένηται, κατὰ μίμησιν τῶν ἄλλων κητόρων τὸ τοιοῦτον ἔργον καὶ τὰς ἁγίας ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἄλλους σεβασμίους οἴκους πληροῦν, ἡνίκα ὑπ' ἐκείνων κέκτηνται τὴν πόλιν ὑφ' ἧν τὸ τοιοῦτον γίνεται ἔργον. εἰ τινα δὲ πράγματα ἀπὸ βουλευτικῶν ὑποστάσεων εἰς οἰκονομικὰς ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἢ ἄλλων σεβασμιῶν οἴκων κατὰ τοὺς νόμους ἐληλύθασιν ἢ μετὰ ταῦτα περιέλθωσιν, ἐλεύθερα εἶναι ταῦτα Θεσιζομεν τῆς τῶν lucrativῶν διαγραφῆς.

Ad haec sancimus omnium sanctarum ecclesiarum et omnium venerabilium domuum possessiones neque sordidas functiones neque extraordinarias descriptiones sustinere. Si tamen itineris sternendi aut pontium aedificii vel reparationis opus fuerit, ad instar aliorum possessorum huiusmodi opus et sanctas ecclesias et venerabiles domos complere, dum sub illa possident civitate sub qua tale fit opus. Si quae vero res ex curialium substantiis ad quamlibet sacrosanctam ecclesiam aut aliam venerabilem domum secundum leges venerunt aut postea venerint, liberam eas esse sancimus descriptione lucrativorum.

30

pria synodo creetur, et in ipsis provinciis ei subiectis locum obtineat sedis apostolicae Romanae secundum ea quae a sancto papa Vigilio constituta sunt.

IV. Atque pari modo ius pontificatus, quod episcopo Iustinianae Carthaginis Africanae dioeceseos dedimus ex quo deus hanc nobis restituit, servari iubemus. Sed etiam ceterae civitates earumque episcopi, quibus in diversis locis ius metropolitico praestitum est, eiusmodi privilegio in perpetuum fruuntur; omnia autem privilegia et solacia, quae ex imperiali liberalitate vel etiam alio qualicumque modo sanctis ecclesiis vel aliis venerabilibus locis praestita sunt, firmiter us per omnia serventur.

V. Praeterea sancimus et omnium sanctissimarum ecclesiarum et reliquarum venerabilium domuum possessiones neque sordida munera neque extraordinarias descriptiones subire. Si tamen viarum sternendarum vel pontium struendorum aut reficiendorum necessitas inciderit, ad instar ceterorum possessorum eiusmodi opus etiam sanctae ecclesiae ceteraque venerabiles domus exequantur, ubi quid in ea civitate possident in qua eiusmodi opus fit. Quodsi quae res ex curialium substantiis ad qualemcumque sanctissimam ecclesiam vel aliam venerabilem domum secundum leges venerunt vel postea perventurae sunt, liberam eas esse sancimus a descriptione lucrativorum.

1 αὐταῖς om. A ε || 3 θρόνον Ῥώμης A || τὰ τὸν B^c τὰ ἡδη Nomoc.^m || ἀπὸ MLB || ὑπὸ A Nomoc.^m || ἁγιωτάτων A || 4 πάππα ML || βασιλείου A || 5 Καὶ Κατὰ malit Zacharias || 6 τῆς ἰουστινιανῆς Nomoc.^m || χαλκηδόνης L Nomoc.^m || 7 Ἀφρικῆς ἐν ἀφρικῇ Nomoc.^m || διοικήσεως civitatis ε || 8 ἡμῖν ταύτην Nomoc.^m || ἀποκατέστησε LB^c || 9 αἱ om. AL || 10 μητροπολιτικὸν M ε *μητροπολιτ* A^a || 11 ἀπολαβεῖωσαν Nomoc.^m || 12 πάντα — 16 φυλάττεσθαι om. A, ubi (f. 184^v med. — f. 188^r) ante c. 5 inseruntur novellas CXXXIII excerpta Athanasiana (cf. Wüte in Krit. Jahrbücher f. deutsche Rechtswiss. 1847, p. 187) || καὶ vel ε || αἱ παραμνθίας Haloandrus secutus Scrijmer, vulg. (cf. ad 16) || 13 ἅπερ Haloander ἅπερ MLB || καὶ om. B^c Nomoc.^m || 14 ἁγιωτάταις B^f || 16 φυλάττεσθαι Zachariae || φυλάττεσθαι MLB || 17 Πρὸς τούτοις Θεσιζομεν Θεσιζομεν φυλάττεσθαι πρὸς τούτοις S || καὶ om. ε || πάσας τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἄλλους σεβασμίους οἴκους, om. τὰς κτήσεις A || ἁγιωτάτων om. S, sanctorum ε || 18 τῶν ἄλλων omnium ε || 19 *μηδὲ ῥυπαρὰς MLB μὴ ῥυπαρὰς SA || μὴτε MLB || μηδὲ A ἢ S v. l., ἢ προκαίρους ἑξορίας ἢ S plerique || extraordinarias L ἐξτραοδιναρίας M ἐκστραορδία vel ἐξτραορδία S ἐξω τῶν τεταγμένων (διατεταγμένων L) ML s. v., B || 20 διαγραφὰς οἰασδήποτε διαγραφὰς A οἰαδήποτε S ||

ὁδοστρωσία et 21 οἰκοδομῆ S || 21 γένηται χρεῖα A^b, χρεῖα om. A^a || 22 κατὰ μίμησιν om. A || ἄλλων om. S || οἰκητόρων B^f || 23 καὶ τὰς καὶ om. L || ἄλλους om. ε || 24 πληροῦν M || ἡνίκα — 30 διαγραφῆς om. S || κέκτηνται τὴν πόλιν τὴν πόλιν καθίστανται τελούσαι A || 25 ὑφ' ἧν om. B || ἔργον γίνεται B, ubi reliqua pars capituli mittitur || 28 τοὺς om. A || 29 περιέλθωσιν L || ταῦτα εἶναι L, ταῦτα om. A || 30 lucrativῶν L lucrativῶν A

5 rubr. De archiepiscopo cartaginiensi R in marg. (cf. Iul.) || modo quoque R || pontifici T || 6 cartaginiensi R chartaginiensi V || affricane R VT || civitatis dioecesis Beck || deus R¹ || 7 hunc R || 8 episcopis V¹ || 9 metropolitico vulg. || praestitutum V² || 10 patiantur T¹ || 11 autem add. vulg. || vel et Beck || solatio T¹ || 12 alios V¹ || 14 firma V || confirmetur V¹ confirmetur V³ || 17 rubr. De privilegiis possessionum ad venerabiles locos pertinentium (pertinentibus T) RT in marg. (ex Iul.) || sanctissimarum ecclesiarum T ecclesiarum sanctorum R || 18 domorum R vulg. || 19 extraordinarios V¹ || 20 si om. RT || tm R || 21 opus si opus RT || 22 possessorum V || 23 et V² vulg. || om. R V¹ T, et alias Beck || completum V² || 24 possidet R VT, corr. vulg. || sit VT || 27 venerint ueniunt T || 28 descriptione T || lucrativorum T¹

CAPUT VI.

Ἀντι δὲ τῶν χρονίων παραγραφῶν τῶν δέκα καὶ εἰκοσι καὶ τριάκοντα ἐνιαυτῶν ταῖς ἀγλαῖς ἐκκλησιαῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπασὶ σεβασμίους τόποις μόνην τῆν τῶν τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν παραγραφὴν ἀντιτίθεσθαι προστάττομεν· τούτου αὐτοῦ φυλαττομένου καὶ ἐν τῇ ἀπαιτήσει τῶν ληγμάτων καὶ τῶν κληρονομιῶν τῶν εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλελειμμένων.

CAPUT VII.

Εἴ τις δὲ βουληθεῖν οἰκοδομησαὶ σεβάσιμον εὐκτήριον ἢ μοναστήριον, μὴ ἄλλως ἀρχέσθω τοῦ οἰκοδομήματος, εἰ μὴ ὁ τῶν τόπων δσιωτάτος ἐπίσκοπος εὐχὴν ἐκείσε ποιήσει καὶ τὸν τίμιον πῆξει σταυρόν. 1 Ὁ δὲ ἀπαξ ἀρχόμενος ἢ νέον κτίξει εὐκτήριον ἢ παλαιὸν ἀνανεοῦν, τρόποις ἀπασιν ἀναγκαζέσθω παρὰ τοῦ μακαριωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τῶν οἰκονόμων αὐτοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἀρχοντος ἢ αὐτός, εἰ περιεῖη, ἢ τούτου τελευτῶντος οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ τὸ ἀρχθὲν ἔργον πληροῦν.

CAPUT VIII.

Εἴ τις ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἢ προαστείῳ ἢ χωρίῳ ἐκκλησιαστικῆν λειτουργίαν τολήσει ἐπιτελεῖσαι ἢ ἄλλοις ἐπιτελεῖσαι συγχωρήσει δίχα κληρικῶν τῷ δσιωτάτῳ 20 ἐπισκόπῳ τῶν τόπων υποκειμένων, κελεύομεν τὸν οἶκον τούτου ἢ προάστιον ἢ χωρίον ὅπου τοιοῦτό τι ἀμαρτηθεῖ τῇ κατὰ τὸν τόπον ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἐκδικεῖσθαι διὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου καὶ τοῦ οἰκονόμου αὐτοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ τῶν τόπων 25 1 ἀρχοντος. εἰ δὲ ἀγνοῦντος τοῦ τῶν τόπων δεσπότητος οἱ αὐτοῦ φρονισταὶ ἢ μισθωταὶ ἢ ἐμφυτευταὶ ἐναντίον τι ποιήσουσιν ἢ γενέσθαι συγχωρήσουσιν,

c. VI ex B habet Ecl. Bas. I—X; summarium extat *For.* 42, s.

c. VII ex B habent *Nomoc.*^{dm} XIV tit. 3, 14, pr. (— 11) Ecl. Bas. I—X. — Summaria exhibent *Nomoc.* XIV tit. 3, 14, 11, 1; summam § 1 *Ecloga ad Prochiron mutata* 23, 12 p. 117 *Zach.*

c. VIII ex B habent *Nomoc.*^{dm} XIV tit. 3, 14, idem passim interpolatum *cod. Vat. ib. apud Pitra* p. 506; pr. (— 26) Ecl. Bas. I—X. Summam praestat *Nomoc.* XIV tit. 3, 14.

VI. Pro temporalibus autem praescriptionibus decem aut viginti aut triginta annorum ut sanctissimis ecclesiis ceterisque omnibus venerabilibus locis sola quadraginta annorum praescriptio opponatur, praecipimus, idque ipsum observetur etiam in exactione legatorum et hereditatum ad pias causas relictarum.

VII. Si quis autem venerabile oratorium vel monasterium aedificare voluerit, ne aliter initium faciat aedificandi, nisi sanctissimum locorum episcopus precationem ibi fecerit et venerabilem crucem fixerit. 1 Qui autem semel coepit sive novum oratorium condere sive vetus renovare, modis omnibus a beatissimo locorum episcopo eiusque oeconomis et civili magistratu cogatur vel ipse, si superstes sit, vel eo defuncto heredes eius coeptum opus perficere.

VIII. Si quis in domo sua vel suburbano vel praedio ecclesiasticum ministerium exercere ausus sit vel aliis exercere permiserit sine clericis sanctissimo locorum episcopo subiectis, iubemus domum eius vel suburbanium vel praedium, ubi tale quid commissum sit, sanctissimae loci ecclesiae per deo carissimum 1 episcopum eiusque oeconomum et civilem locorum magistratum vindicari. Quodsi ignorante locorum domino procuratores eius vel conductores vel emphyteutae contrarii quid fecerint aut fieri permiserint,

2 καὶ ἢ L || ταῖς καὶ ταῖς S || 3 τόποις MB¹ ε' P¹ || οἴκοις SLAB^c || 5 τούτου αὐτοῦ MLB¹ ε' || τοῦ αὐτοῦ B^c Ecl. || τοῦ τοιοῦτου SA || καὶ om. S v. l. || 6 ἐν ἐπὶ Ecl. || τῶν λεγμάτων LA || τοῦ ληγμάτων Ecl. || 7 καταλιμνωμένων SAB || 9 ἢ μοναστήριον om. A || ἀρχέσθαι A || 10 τῶν τόπων || κατὰ τὸν τόπον A || ἀγιωτάτος Ecl. || 11 ποιήσῃ B¹ *Nomoc.*^m (*Nomoc.* 11, 1) || πῆξῃ σταυρόν B¹ (*Nomoc.* 11, 1) || σταυρόν πῆξει L || 12 ἀπαξ ἀρχόμενος LB ε' Iul. || ἀπαρχόμενος M ἀπαρχόμενος A || 15 τῶν πολιτικῶν A² || ἢ αὐτὸς εἰ περιεῖη ἢ ἢ αὐτὸς εἰ περιεῖη ἢ A eam explere, et si is distulerit (i. e. ὑπερθεῖη?) ε' || 16 τούτου τελευτῶντος om. A || αὐτοῦ αὐτοῦ τελευτήσαντος A || 18 τῷ ἰδίῳ (cf. nov. LVIII) ἰδιωτικῶ Ecl. (Ath. Theod. *Nomoc.*) || προστασίῳ *Nomoc.*^a || 19 τολήσει ἐπιτελεῖσαι Ecl. *Nomoc.*^a || τολήσει ἐπιτελεῖσαι MLB *Nomoc.*^m || ποιήσαι τολήσει A || ἢ ἄλλοις ἐπιτελεῖσαι om. B^c *Nomoc.*^a || 20 συγχωρήσει LB^c Ecl. || συγχωρήσει MAB¹ *Nomoc.*^{dm} || 22 τούτου MB] τούτον L¹ ε', om. A || ἢ τὸ προάστιον ἢ τὸ χωρίον A ἢ προαστείου ἢ χωρίου *Nomoc.*^m || 23 κατὰ τῶν τόπων *Nomoc.*^m κατὰ τόπον *Nomoc.*^a || 25 τοῦ

III.

om. *Nomoc.*^m || αὐτῶν Ecl. || τῶν τὸν M || 26 τοῦ δεσπότητος τῶν τόπων L || 27 μισθωτοῖ L *Nomoc.*^{dm} || 28 τοῦ om. B¹ || ποιήσουσιν ἢ om. ε

1 rubr. De praescriptione XL annorum contra venerabiles domos competente RV in marg. (ex Iul.) || talibus autem descriptionibus R¹ || 3 uniuersis om. R || 4 ipsum RV] ipso T vulg. || 5 seruand* T¹ || 8 rubr. De edificatione (edificatione R) venerabilium locorum RT in marg. (ex Iul.) || fabricare V || venerabilem R || 9 inchoandum R || fabricam] praecipimus s. v. add. schol. T || 10 oratio R¹ || 11 ibi om. T || 14 beatissimorum R² || et yconomis eius V² in spat. vac. || 15 eam] eum T || exp*** V¹ || 16 adimpleatur T¹ || 18 rubr. Si quis in domo sua (in suo loco R) ecclesiastica ministeria fecerit RT in marg. (cf. Iul.) || aut add. Beck || praedio V] om. RT vulg. || 19 misterium T || 22 aut praesidium T¹, aut om. V || aliquid tale V || 24 deum R || yconom T¹ || 25 ciuile V¹ ciuili T || iudice T || 27 aut emphyteote — 28 loci null] scr. V² in ras. 1¹ vs. || 28 exerceri] fecerint aut exerceri Beck || permiserit RT¹ || domino V²

63

τὸν μὲν δεσπότην τοῦ τόπου μηδὲν πρόκοιμα ἢ ζη-
μῖαν ὑπομένειν, τοὺς δὲ τοῦτο ποιήσαντας ἢ γενέσθαι
συγγωρήσαντας ἐκ τῆς ἐπαρχίας ὅπου τοῦτο ἀμαρτη-
θεῖη ἐκβάλλασθαι, τῶν πραγμάτων αὐτῶν τῇ κατὰ
τὸν τόπον ἀγιοτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἐκδικουμένων.

praeiudicium aut dispendium sustinere, eos autem
qui hoc fecerunt aut fieri permiserunt ex provincia
ubi hoc commissum est expelli, rebus eorum loci
illius sanctissimae ecclesiae vindicandis.

CAPUT IX.

Ἐἴ τις εἰς ὄνομα τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κληρονομίαν ἢ ληγάτον κατα-
λείπει, κελεύμεν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ τόπου ἐν ᾧ ὁ
διαθέμενος τὴν οἰκίαν εἶχε λαβεῖν τὸ καταλειμμέ-
1 νον. εἰ δὲ τις ἓνα τῶν ἁγίων κληρονομόν γραφεῖ
ἢ ληγάτον αὐτῷ καταλίποι, καὶ μὴ ἰδικῶς ὀνομάσει
τὸν τόπον ἐν ᾧ περὶ ἐστὶν ὁ σεβάσμιος οἶκος, εὐρε-
θεῖσαν δὲ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἢ τῇ πόλει πλείονα
εὐκτήριον τοῦ αὐτοῦ ἁγίου, ἐκεῖνῳ μᾶλλον τῷ οἴκῳ
τῷ πενιχρότέρῳ τὸ καταλειφθὲν παρεχέσθω. εἰ δὲ
μὴ ἐστὶν ἐν τῇ πόλει οἶκος τοῦ ὀνομασθέντος ἁγίου,
εὐρίσκειται δὲ ἐν τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς, ἐκεῖνῳ διδόνσθω.
εἰ δὲ μηδὲ ἐν τῇ ἐνορίᾳ εὐρίσκειται τοιοῦτος οἶκος,
τότε τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως ἐν ἣ ὁ διαθέμενος τὴν
οἰκίαν εἶχε τὸ καταλειφθὲν παρεχέσθω.

Si quis in nomine magni dei et salvatoris nostri
Iesu Christi hereditatem aut legatum reliquerit, iube-
mus ecclesiam loci in quo testator domicilium ha-
buit accipere quod demissum est.

1 Si quis autem unum sanctorum heredem scripserit
aut legatum ei reliquerit, et non specialiter nomina-
verit locum in quo est venerabilis domus, invenian-
tur autem in eodem loco aut civitate plura oratoria
eiusdem sancti, illi magis domui quae pauperior est
eiusdem relictum est praebeatur. Si autem non est in
civitate basilica nominati sancti, invenitur autem in
territorio eius, illi detur. Si autem neque in terri-
torio reperitur huiusmodi domus, tunc ecclesiae civi-
tatis, in qua testator domicilium habuit, quod de-
20 missum est praebeatur.

CAPUT X.

Ἐἴ τις κατασκευὴν σεβασμίον εὐκτηρίου ἢ ξενώσιον
ἢ πτωχείου ἢ ὀρφανοτροφείου ἢ νοσοκομείου ἢ ἄλλον
σεβασμίον οἶκον ἐν τελευταίᾳ βουλήσει γενέσθαι δια-
τυπώσει, τὸ εὐκτήριον μὲν εἰσω πέντε ἐνιαυτῶν πλη-
ροῦσθαι κελεύμεν προνοία τοῦ τῶν τόπων ἐπισκό-
25 που καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἀρχόντος, τὸν δὲ ξενῶνα καὶ
τὸ πτωχείον ἢ ἄλλον σεβασμίον οἶκον εἰσω ἐνὸς ἐνιαυ-
1 τοῦ γίνεσθαι. εἰ δὲ ἐντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ μὴ ποιή-
σουσιν οἱ κληρονόμοι τὸν ξενῶνα ἢ οἰονδηροτε σε-

Si quis aedificationem venerabilis oratorii aut
xenodochii aut ptochii aut orphanotrophii aut noso-
comii aut alterius reverendae domus in novissima
voluntate fieri disposuerit, oratorium quidem intra
quinque annos compleri iubemus providentia locorum
episcopi et civilis iudicis, xenodochium autem et
ptochium aut aliam venerabilem domum intra unum
1 fieri annum. Si autem intra annum non fecerint,
heredes xenodochium aut quamlibet venerabilem do-

c. IX—XII ex B habet Nomoc.^{am} XIV tit. 2, 2 extr.

c. IX § 1 summam Theodori repetit Bf.

c. X pr. § 1 ex B habent Nomoc.^{am} XIV tit. 2, 1, B^o A 21, 1 p. 218 Zach. — Summas praestant Nomoc. XIV
tit. 2, 1 p. 484 Pitra, Epitome 8, 13 p. 331 Zach.; Theodori summam repetit Bf; pr. argumentum notatur Post. 28, 16
et 24, 41.

dominus quidem loci nullum praeiudicium aut damnum patiat, qui autem id fecerunt vel fieri permise-
runt ex provincia ubi hoc commissum fuerit expellantur, atque eorum res sanctissimae loci ecclesiae vin-
dicentur.

IX. Si quis nomini magni dei et servatoris nostri Iesu Christi hereditatem vel legatum reliquerit,
1 iubemus ecclesiam loci ubi testator domicilium habuit accipere quod relictum est. Si quis autem
unum ex sanctis heredem scripserit vel legatum ei reliquerit, nec proprie locum ubi sit venerabilis domus
nominaverit, atque in eodem loco vel civitate plura oratoria eiusdem sancti inveniantur, pauperiori po-
tius domui quod relictum est praebeatur. Quodsi in civitate non sit domus eius qui nominatus est sancti,
inveniantur autem in territorio eius, illi detur. Si vero ne in territorio quidem eiusmodi domus inveniantur,
tunc ecclesiae civitatis in qua testator domicilium habuit quod relictum est praebeatur.

X. Si quis aedificationem venerabilis oratorii vel xenodochii vel ptochii vel orphanotrophii vel
nosocomii vel alius venerabilis domus in ultima voluntate fieri statuerit, iubemus oratorium quidem intra
quinque annos cura episcopi locorum et magistratus civilis perfici, xenodochium autem et ptochium vel aliam
1 venerabilem domum intra unum annum fieri. Quodsi intra annum heredes xenodochium vel qualem-

1 τὸν δεσπότην μὲν A || 6 εἰς τὸ ὄνομα L ὀνό-
ματι Bf || 7 ληγάτον AL Nomoc.^m || 8 ᾧ ἢ A || 9 ἔσχε
B Nomoc.^m || 10 δὲ om. L || κληρονομίαν A || γράψει M
γράφοι ALB || 11 ληγάτον ANomoc.^m || καταλίποι M ||
ὀνομάσει ANomoc.^a corr.] ὀνομάσει ML ὀνομάσει B^c
Nomoc.^a pr. Nomoc.^m || 12 εὐρεθῶσι A || 13 ἢ om. M ||
14 sq. ἐκεῖνῳ — πενιχρότέρῳ] τῷ πενιχρότέρῳ μᾶλλον
οἴκῳ A || 15 τὸ καταλειφθὲν παραληφθὲν M || παρα-
σχεθήτω A || 16 οἶκος] ὁ οἶκος B^c || 17 sq. αὐτῆς — οἶ-
κος om. A || 18 μηδὲ Nomoc.^{am} || μήτε ML μὴ B^c || 20
ἔσχε B || 21 παρασκευὴν Nomoc.^m 2, 2 || σεβασμίον om.
in lacuna M || εὐκτηρίου] οἴκον εὐκτηρίου S οἴκον No-
moc.^{am} || 22 νοσοκόμιον Nomoc.^m 2, 2 || 23 ἐν] ἐν τῇ B^c
app. Nomoc. L tit. 15 || γίνεσθαι S plerique || διατυπώση
S v. l. || 24 τὸν A || μὲν om. L || κληροῦσθαι M γε-
νέσθαι Nomoc.^{am} || 25 κελεύμεν om. M || τῶν τόπων] τῶν
θεοφιλεστάτων S || 26 πολιτικοῦ om. S || τὸν δὲ — 659, 4
πληρωθεῖ om. S || καὶ MABε] ἢ L || 27 ἐνιαυτοῦ ἐνὸς
A || 28 γενέσθαι B^v v. l., Nomoc.^{am} || τοῦ om. B^v No-
moc.^{am} || ποιήσωσιν Nomoc.^a 2, 2

1 aut sustinere dispendium RVT, corr. vulg. || 3 per-
missum T || 6 rubr. Si quis in nomine domini nostri
(nostri om. T) Iesu Christi hereditatem uel legatum reli-
querit (reliquerit hereditatem uel legatum T) RT in marg.
(ex Iul.) || dei magni R || 8 testor V || 9 demissum V¹ di-
missum RV³ T vulg. || 10 rubr. Si quis in nomine sancti
martiris (sancte marie R) hereditatem uel legatum relique-
rit RV in marg. (ex Iul.) || unum sanctorum] uniuersorum
T¹ || 11 ei om. V || relinquere RT¹ || 14 est om. R || 16
nominatim R¹ || in territorio] interitorio RT (id. infra) ||
17 detur om. R¹ || Si] neque si V¹ || 18 reperitur V || 19
habuerit T vulg. || demissum R¹ V¹ dimissum R² T vulg. ||
20 est om. T¹ || 21 rubr. Si quis in ultima uoluntate
domum religiosam (venerabilem domum R) fieri dispo-
suerit (disposuit T) RT in marg. (ex Iul.) || 22 xenochii
R || ptochii aut orphanotrophii T || nosochomii V noso-
chomii T nosocomia R^o || 26 autem et VT] aut R autem
aut vulg. || 27 ptochium T || domum] a testatore odd.
T^o || inter T¹ || 28 Sin T || fecerit R¹ || 29 quamlibet
ptochium aut aliam T

βάσιμον οἶκον ὑπὸ τοῦ διαθεμένου διατηρωθέντα γενέσθαι, κελεύομεν τούτους οἶκον ἢ ἀγοράζειν ἢ μισθούσθαι, ὅπου δύνανται τὰ κελευθέντα πληρῶσαι ἕως ἂν ὁ τοιοῦτος σεβασμιώτατος οἶκος πληρωθῆι. 2 καὶ εἰ μὲν αὐτὸς ὁ διαθεμένος ὁρίσει τοὺς ὀφειλόντας ξενοδόχους γενέσθαι ἢ πτωχοτρόφους ἢ ἄλλους τοιοῦτους διοικητὰς εἴτε τοῖς ἰδίοις κληρονόμοις τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν παράσχοι, κελεύομεν τρόποις ἅπασιν τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ τὰ παρ' αὐτοῦ διατηρωθέντα πληροῦν, τῶν κατὰ τὸν τόπον μακαριωτάτων ἐπισκόπων ἐποπτευόντων, εἰ καλῶς ἢ διοικήσιν προβαίνει, καὶ εἰ εὐρωσι μὴ χρησίμοις ὄντας τοὺς διοικητὰς, ἀδειαν ἐχόντων ἄνευ ζημίας ἄλλους ἀντὶ τούτων ἐπιτηδεύουσιν ποιεῖν.

CAPUT XI.

Εἰ δὲ καὶ τις ὑπὲρ ἀναρρῦσεως αἰχμαλώτων ἢ ἀποτροφῆς πενήτων κληρονομίαν ἢ ληγάτον καταλείποι ἐν πράγμασι κινήτοις ἢ ἀκινήτοις, εἴτε ἅπαξ εἴτε ἐτήσιον, καὶ τοῦτο τρόποις ἅπασιν κατὰ τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην ἀπὸ τῶν κελευθέντων τοῦτο ποιῆσαι πληρῶσαι. εἰ δὲ μὴ ἰδικῶς εἴποι ποῖον τόπον πένησι ταῦτα κατέλιπε, κελεύομεν τὸν ὀνομασθέντα ἐπίσκοπον τῆς πόλεως ἐν ἣ τὴν οἰκίαν ὁ διαθεμένος εἶχε παραλαμβάνειν τὰ αὐτὰ πράγματα καὶ τοῖς τῆς αὐτῆς πόλεως πένησι διανεμεῖν. εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ ἀναρρῦσεως αἰχμαλώτων τι καταλείπτει καὶ μὴ ὀνομαστῶς ὁ διαθεμένος εἴποι, διὰ τίνος χρῆ γενέσθαι τὴν ἀναρρῦσιν, καὶ οὕτως κελεύομεν τὰ πράγματα τὰ ἐπὶ τούτῳ καταλειφθέντα τὸν τῶν τόπων ἐπίσκοπον καὶ τὸν τούτου οἰκονόμον λαβεῖν καὶ τὸ τοιοῦτον εὐσεβῆς ἔργον πληροῦν. ἐν πάσαις γὰρ ταῖς τοιαύταις εὐσεβῆσι βουλήσασιν τοὺς ὀνομασθέντων τῶν τόπων ἐπισκό-

mum a testatore dispositam fieri. iubemus eos domum aut comparare aut locare, ubi possunt quae iussa sunt adimplere, donec huiusmodi domus venerabilis expleatur.

5 2 Et si quidem ipse testator decreverit, qui debeant xenodochi fieri aut ptochotrophi aut alteri tales gubernatores, sive suis heredibus huiusmodi electionem commiserit, iubemus modis omnibus heredes eius quae ab eo definita sunt adimplere, locorum beatissimis episcopis inspicientibus, si gubernatio recte procedit, et si invenerint non utiles existentes rectores, licentiam habentibus sine damno alios pro eis opportunos efficere.

15 Si quis autem etiam pro redemptione captivorum aut alimentis pauperum hereditatem aut legatum reliquerit in rebus mobilibus aut immobilibus, sive semel seu annale, et hoc modis omnibus secundum testatoris voluntatem ab his quibus iussum est hoc facere compleri. Si autem non specialiter dixerit, quomodo pauperibus haec reliquit, praecipimus sanctissimum episcopum civitatis in qua testator habuit domicilium percipere easdem res et eius civitatis pauperibus erogare. Si autem pro redemptione captivorum aliquid relinquatur, et non nominatim testator dixerit, per quem oporteat fieri redemptionem, etiam sic iubemus res ad hoc relictas locorum episcopum et eius oeconomum accipere et huiusmodi pium opus implere. In omnibus enim talibus piis voluntatibus sanctissimos locorum episcopos volumus providere,

c. XI pr. § 1. 2 ex B habet Nomoc.^d XIV tit. 2, 1, eadem bis exscripta Nomoc.^m ib. f. 184^r et f. 189^r; § 3 — XII § 1 Nomoc.^{dm} XIV tit. 2, 1. — Maior pars (— 660, 10 ἀπολλύσαι) in epitomen redacta exhibetur B^r A 21, 2 p. 218 Zach., eiusdem partis summa, § 4 integra extat in Ecl. Bas. I—X. — Summaria § 1 sunt in Nomoc. XIV tit. 2, 1 p. 491. 493 Pitra, summa § 3 — XII § 1 ib. p. 484 Pitra. Argumentum § 3. 4 notat B² 41, 4, 1 (IV p. 149 n. 5 Heimback).

cumque venerabilem domum a testatore fieri iussam non perfecerint, iubemus eos domum vel emere vel conducere, ubi iussa expleri possint, donec eiusmodi venerabilis domus perficiatur. Ac sive ipse testator definiverit, qui xenodochi vel ptochotrophi vel alii eiusmodi administratores fieri debeant, sive hereditas suis eiusmodi electionem concesserit, iubemus modis omnibus heredes eius quae ab ipso statuta sunt exequi: atque beatissimi locorum episcopi inspiciant, num administratio recte procedat, et si administratores parum utiles esse invenerint, liceat ipsis sine damno alios in eorum locum idoneos constituere.

XI. Quodsi quis etiam pro redemptione captivorum vel alimoniis pauperum hereditatem vel legatum in rebus mobilibus vel immobilibus sive semel sive quotannis reliquerit, hoc quoque modis omnibus secundum voluntatem ab iis qui hoc facere iussi sunt impleatur. Si vero non proprie dixerit, cuius loci pauperibus ea reliquerit, iubemus sanctissimum episcopum civitatis in qua testator domicilium habuit easdem res accipere et pauperibus eiusdem civitatis distribuere. Quodsi quid etiam pro captivorum redemptione relictum est, neque nominatim testator dixerit, per quem redemptionem fieri oporteat, sic quoque iubemus res ad hoc relictas locorum episcopum eiusque oeconomum accipere, et pium eiusmodi opus perficere. In omnibus enim eiusmodi piis voluntatibus sanctissimos locorum episcopos providere

1 διατιθεμένου B^s || τυπωθέντα B^s διατηρωθέντος Nomoc.^m 2, 1 || 2 ἢ ἀγοράζειν || ἢ om. A || 3 πληροῦσθαι AL (Nomoc. XIV tit. 2, 1) || 4 σεβασμιώτατος LB^s (ε) || πληρωθῆι M || πληρωθῆι LB τελειωθῆι A || 5 ὀφείλει (ὀφείλει unus) S || 6 γενέσθαι om. S || 7 εἴτε || ἢ καὶ A || 9 τοῖς κληρονόμοις S || αὐτοῦ om. SA || παρ' αὐτοῦ om. S || 10 πληρῶσαι Nomoc.^d || κατὰ τῶν τόπων M κατὰ τόπον (τόπων Nomoc.^m) SLB || μακαριωτάτων om. S || 12 ὄντας εἶναι SA || 13 ἔχειν SA || ἀντ' αὐτῶν S || 15 Εἰ — 30 πληροῦν om. S || δὲ καὶ om. Nomoc.^{dm} 2, 1, καὶ om. A || ἢ καὶ ἀποτροφῆς Nomoc.^d 2, 2 || 16 ληγάτον AL Nomoc.^m (et sic infra) || καταλείπει B^s Nomoc.^m 2, 2 || 17 εἴτε ἐτήσιον || ἢ καὶ ἐτήσιον A || 18 τὴν γνώμην τοῦ διαθεμένου B^s || 19 ποιέσθαι LB^s, om. B^s || πληροῦσθαι Nomoc.^m 2, 2 || πληροῦσθαι κελεύομεν Nomoc.^m 2, 1 || πληρῶσαι B^s || 20 μὴ om. L¹, οὐκ post ἰδικῶς add. L² || εἴρη B^s Nomoc.^{dm} 2, 2 || ποῖον τόπον quomodo (i. e. ποῖον τρόπον) ε || ταῦτα πένησι Nomoc.^m 2, 1 altero loco || 21 καταλείπει AB^s Nomoc.^{dm} κατέλιπε L^a || τῆς πόλεως ἐπίσκοπον A || 22 παραλαβεῖν Nomoc.^m 2, 1 || 23 τοῖς om. M || 24 καὶ om. B^s || ἀναρρῦσεως τῶν αἰχμαλώτων M αἰχμαλώτων ἀναρρῦσεως B^s || 25 καταλείπειν AB^s || καὶ μὴ ὀνομαστῶς μὴ ὀνομαστῶς δὲ Nomoc.^{dm} 2, 2 || 26 εἴρη

Nomoc.^d 2, 2 || τίνων A || γίνεσθαι L vulg. || 27 τὰ πράγματα om., πράγματα post καταλειφθέντα add. A || 28 ἐπίσκοπον τῶν τόπων A || τόπον Nomoc.^m 2, 2 || 29 τὸν τούτου οἰκονόμον || eius oeconomus ε || λαβεῖν λαμβάνειν Nomoc.^{dm} 2, 1 || 30 πᾶσι A || ταῖς om. S || 31 τοῖς καὶ τοῖς L || τῶν τόπων ἐπισκόπους SALB^s || ἐπισκόπους τῶν τόπων M

1 disposita R¹ || 2 iussa R¹ || 6 xenodochii T scenodochi V || ptochotrophi V ptochii T || aliter V¹ || 7 gubernationes T¹ || electionem huiusmodi R || 8 comiserint V || 9 eius || eis T || 11 invenerint VT || 12 aliis R || 15 rubr. De redemptione captivorum et de alimoniis (alimentis T) pauperum RT in marg. (ex Iul.) || 16 aut om. R || aut legum (legatum V³) — aut immobili scr. V² in spat. vac. || 17 aut immobilibus om. R¹ || 18 seu V || aut RT sive vulg. || testationis T¹ testatorem R¹ || 19 uisum R¹ || 20 autem non om. V || 21 reliquerit praecipimus T || 22 civitatis episcopum R || 23 et om. R¹ || 24 erogare T || rubr. De his per quos fiat redemptio R in marg. || 25 aliquid et aliquid V || relinquatur RT || 26 dixit T || oportet V || 28 eiusdem R || conomos R yconomus T¹ yconomum T² || 29 impleri libri, corr. vulg.

πους βουλόμεθα προνοεῖν, ὥστε πάντα κατὰ τὴν τοῦ τελευτήσαντος βούλησιν προβαίνειν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα παρὰ τῶν διαθεμένων ἢ τῶν δωρησαμένων ἀπηγορεύθη αὐτοῖς ἔχειν πρὸς ταῦτα τινα μετουσίαν.

3 εἰ δὲ οἱ ταῦτα ποιῆσαι κελευσθέντες ἀπαξ καὶ δις παρὰ τοῦ μακαριωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τῶν τούτου οἰκονόμων διὰ δημοσίων προσώπων ὑπομνησθέντες ὑπέρθωται τὰ διατυπωθέντα πληρώσαι, κελεύομεν τούτους ἅπαν κέρδος καταλειφθὲν αὐτοῖς παρὰ τοῦ ταῦτα κελεύσαντος ἀπολλύναι, τοὺς δὲ ὁσίων 10 τῶν τόπων ἐπισκόπους πάντα τὰ πράγματα τὰ πάσαις, ὡς εἴρηται, ταῖς εὐσεβείαις αἰτίαις ἀφορισθέντα μετὰ καρπῶν καὶ ἐπανξήσεων τοῦ μέσου χρόνου καὶ τοῦ μνημονευθέντος κέρδους ἐκδικεῖν καὶ ἅπερ ὁ διαθεμένος διετύπωσε πληροῦν, εἰδόμενος ὡς 15 εἰ ἠδυνήσαιεν ὑπὲρ τούτων πάντων λόγον τῷ Θεῷ 4 παρέξουσιν. εἰ μὲντοι ὁ ὁσίων τῶν τόπων ἐπισκόπος παραλίποι τι τῶν ἡμῖν εἰρημένων, ἐξέστω καὶ τῷ ὁσινάτῳ αὐτοῦ μητροπολίτῃ ταῦτα ἄπαιτεῖν καὶ πληροῦν. καὶ παντὶ δὲ ἑτέρῳ ἄδεια ἔστω τὴν 20 τοιαύτην ζητήσιν κινεῖν καὶ σπουδάζειν, ἵνα τρόποις ἅπασιν αἱ τοιαῦται εὐσεβεῖς αἰτίαι πληρωθῶσιν.

ut secundum defuncti voluntatem universa procedant, licet praecipue a testatoribus aut donatoribus interdictum sit eis habere ad haec aliquod participium.

53 Si autem qui haec facere iussi sunt semel et secundo a beatissimo locorum episcopo aut huius oeconomis per publicas personas admoniti distulerint quae disposita sunt adimplere, iubemus eos omne lucrum relictum eis ab eo qui haec praecepit amittere, et locorum episcopos omnes res cunctis, sicuti dictum est, piis causis distributas cum fructibus et augmentis medii temporis et memorato lucro vindicare et quae testator disposuit adimplere, scientes quia, si neglexerint, pro his omnibus rationem deo persolvent.

4 Si autem sanctissimus locorum episcopus reliquerit aliquid horum quae a nobis dicta sunt, liceat et sanctissimo eius metropolitae haec omnia exigere et complere, et omni alio licentia sit huiusmodi movere quaestionem et studere, ut modis omnibus causae piae compleantur.

CAPUT XII.

Εἰ δὲ ὁ κληρονόμος τὰ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλειμμένα μὴ πληρώσει, λέγων τὴν καταλειφθεῖσαν αὐτῷ περιουσίαν μὴ ἄρκειν εἰς ταύτας, κελεύομεν 25 παντὸς τοῦ ἐκ τοῦ φαλκιδίου κέρδους σχολάζοντος ὁσονδήποτε εὐρεθῆ ἢ ἐν τῇ τοιαύτῃ οὐσίᾳ προχωρεῖν προνοεῖν τοῦ ἁγιωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου εἰς τὰς αἰτίας εἰς ἃς καταλείπεται.

Si autem heres quae ad pias causas relictae sunt non impleverit, dicens relictam sibi substantiam non sufficere ad ista, praecipimus omni Falcidia vacante quicquid invenitur in tali substantia proficere provisione sanctissimi locorum episcopi ad causas quibus relictum est.

Ex B repetunt c. XII § 1 Nomoc.^m XIV tit. 9, 27, § 2 Nomoc.^{dm} XIV tit. 2, 1 et 10, 4; pr. § 1 saepius decurtata B² A 21, 2 p. 218 Zach., pr. — § 2 in. — (661, 12 ἐκποιεῖσθαι) Ecl. Bas. I—X. — Summaria § 1 exhibent Nomoc. XIV tit. 9, 27 p. 560 Pitra, Ἦσπ. 19, 7 (ubi citatur νεαρά ὄρη), Ath. summam repetunt paratilla Ath. 17 § 2. Summam § 2 habet Nomoc. XIV tit. 2, 1 p. 493 Pitra; Theodori summam B¹.

volumus, ut omnia secundum voluntatem defuncti procedant, etsi vel maxime a testatoribus vel donatoribus vetiti fuerint quicquam cum iis commune habere. Si vero qui haec facere iussi sunt semel aut bis a beatissimo locorum episcopo eiusque oeconomis per publicas personas admoniti distulerint exequi quae statuta sunt, iubemus eos omne lucrum ab eo qui haec iussit ipsis relictum amittere, sanctissimos autem locorum episcopos omnes res omnibus piis causis, sicuti dictum est, destinatas cum fructibus et incrementis medii temporis et lucro modo memorato vindicare et quae testator statuit implere, cum sciant 4 se, si id neglexerint, de his omnibus deo rationem reddituros esse. Si quid tamen eorum quae a nobis dicta sunt sanctissimus locorum episcopus praetermiserit, liceat etiam sanctissimo eius metropolitano ea exigere et exequi. Atque cuivis alii liceat eiusmodi quaestionem movere et operam dare, ut modis omnibus eiusmodi piae causae expleantur.

XII. Si vero heres quae ad pias causas relictae sunt non executus sit, dicens relictam sibi substantiam ad illas non sufficere, iubemus omni lucro ex Falcidia cessante quantumcumque in tali substantia inventum sit cura sanctissimi locorum episcopi proficere ad causas ad quas relictum est.

3 παρὰ τῷ διαθεμένῳ ἢ τῷ δωρησαμένῳ B¹ ἢ τῶν τῶν ἢ καὶ Nomoc.^{dm} 2, 1, ἢ A || 4 αὐτῷ B¹ || ἔχειν om. B^c || τινα om. B¹ || 5 τοιαῦτα S || κελευσθέντες ποιῆσαι B¹ Nomoc.^d 2, 2 || 6 τῶν μακαριωτάτων A, μακαριωτάτου om. S || ἐπισκόπων τῶν τόπων S || 7 τούτων A || ὑπομνησθέντες om. A || 8 ὑπερτίθενται A || ποιῆσαι A || 9 τούτοις Nomoc.^m 2, 1 || ἅπαν τὸ κέρδος τὸ καταλειφθὲν S || 10 παρὰ τῶν ταῦτα διαθεμένων A || τοὺς — 17 παρέξουσιν om. B¹ || 11 ἐπισκόπους τῶν τόπων S τῶν ἐπισκόπων, om. τόπων L^a || τὰ πράγματα πάντα A || 12 τὰ om. S || εὐσεβείαις Nomoc.^d 2, 1 || 13 μετὰ καρπῶν ἐπανξήσεως Nomoc.^d 2, 2 || 15 εἰδόμενος — 20 πληροῦν om. S, εἰδόμενος ὡς εἰ ἠδυνήσαιεν om. A^a || 16 τῷ Θεῷ om. B^c || 17 εἰ μὲντοι ὁ εἰ μὲντοι Nomoc.^d 2, 1 ὁ μὲντοι Nomoc.^m 2, 1 εἰ μὲν ὁ Nomoc.^m 2, 2 || 18 παραλείποι (sic) Nomoc.^d 2, 2 || ἡμίαι νῦν Nomoc.^m 2, 1 || 19 καὶ om. L || ταῦτα πάντα A haec omnia S || 20 ἔστω L || 21 ἵνα τρόποις ἅπασιν || τρόποις ἅπασιν ὅπως A || 22 τοιαῦται om. S || αἰτίαι — 23 εὐσεβεῖς om. M || 23 τὰς Nomoc.^m 2, 2 || 24 πληρώσει S plerique, B¹ ἐκπληρώσει Nomoc.^{dm} || 25 οὐσίαν B² v. l. || ἐπαρκεῖν A Nomoc.^{dm} || εἰς πρὸς B², om. S, Nomoc.^m pr. 2, 2 || ταύτας αὐτὰς B ταῦτα S || 26 παντὸς τοῦ ἐκ τοῦ φαλκιδίου κέρδους παντὸς

τοῦ φαλκιδίου μέρους S omni Falcidia S || 27 εὐρεθῆ SALB] εὐρεθῆ M (app. Nomoc. L tit. 15) || τοιαύτη SALB] αὐτῇ M || 28 ὁσινάτου τῶν τόπων S τῶν τόπων ὁσινάτου A, om. B² || τόπων] ἐπισκόπων Nomoc.^m 2, 2 || ἐπισκόπων Nomoc.^d pr. 2, 2 || εἰς — 29 ἃς εἰς ἃς αἰτίας A

2 praecipue post donatoribus coll. T || a om. V^a || 3 eius T¹ || hoc R || 5 rubr. Si heredes (heres R) piam dispositionem implere noluerint (noluerit R) RT in marg. (ex Iul.) || secundum T¹ || 6 episcopo (episcoporum R^a) locorum RV || 7 ammoniti T amoniti R || 8 implere V || omne om. R || 9 relictum lucrum T || quod T¹ || 10 cuncti (defuncti R³ s. v.) sicuti R sicuti cuncti V || 14 singlexerint T¹ || 15 prosoluerit R persoluerint T¹ || 17 sanctissimorum R^a || 20 alii V³ T² vulg. || licentiam T¹ || 22 piae om. R || *copleantur T¹ || 23 rubr. Si heres testatoris substantiam ad pias causas non sufficere dixerit R in marg. (ex Iul.) Si testatoris substantia dicatur non sufficere ad ista T in marg. || Si] Si quis V || 24 relicta R¹ || 26 quicquid] qui quid R || prouisione V] pro iusione RT vulg.

1 εἰ δὲ ληγάτον παρά τινος εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλειφθεῖν, κελύομεν εἰσο μηνῶν ἕξ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς διαθήκης ἀριθμουμένων τούτου πᾶσι τρόποις παρέχεσθαι ὡς καταλείπεται. εἰ δὲ ὑπέρθωνται οἱ τούτων βεβαρημένοι τὸ τοιοῦτο ληγάτον παρὰ σκεῖν, καὶ καρποὺς καὶ τόκους καὶ πᾶσαν νόμιμον ἐπαύξεισιν ἀπαιτηθήσονται ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τελευτῆς τοῦ 2 τούτου καταλιπόντος. εἰ δὲ ληγάτον ἐτήσιον οἰωθήποτε σεβασμίῳ οἴκῳ καταλειφθῆναι, εἰ μὲν οἱ ταῦτα δοῦναι κελύομεν, ἢ ὁ τόπος ἐξ οὗ ἐκελεύσθη τούτου 10 παρέχεσθαι, ἐν τῇ αὐτῇ ἢ τῇ γείτονι ἐπαρχίᾳ εἶναι, κελύομεν μηδενὶ τρόπῳ τὸ τοιοῦτον ληγάτον ἐκποιεῖσθαι. εἰ δὲ οἱ τόποι ἢ τὰ πρόσωπα ἐξ ὧν τούτο δοθῆναι προσητάχθη πορρωτέρω εἴσαν, τῆνικαῦτα ἐξέστω ἐκείνοις ὡς τούτου καταλείπεται, εἰ καὶ τὸ 15 ἐνεχόμενον μέρος συναίνει, ἀμείβειν τὸ ληγάτον καὶ πλησίον λαμβάνειν ὑπὲρ τούτου πρόσδορον εὐπόρον καὶ μετὰ προσθήκης οὐκ ἐλάττωτος τοῦ τετάρτου μέρους τῆς καταλειφθείσης ποσότητος καὶ μηδὲ πολλοῖς δημοσίοις τελέμασι βεβαρημένην. εἰ δὲ καὶ πωλήσῃ 20 βούλωντο τὸ τοιοῦτο ληγάτον, μὴ ἔλαττον εἰς τὸ τίμημα λαμβάνειν τοῦ ὅσον ὑπὲρ τοῦ τοιοῦτου ληγάτου ἐπὶ λέ' ἐνιαυτοῦς συνάγεται, οὕτω μέντοι ὥστε τὸ τοιοῦτο τίμημα εἰς τὸ συμφέρον τοῦ προειρημένου σεβασμίῳ οἴκῳ ὅπου καταλειφθῆναι προχωρεῖν.

25

CAPUT XIII.

Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις πράγματα κινήτα ἢ ἀκίνητα ἢ αὐτοκίνητα, ὅσα μετὰ τῆν ἐπισκοπῆν εἰς αὐτοὺς οἰωθήποτε τρόπῳ περιέλθῃ, εἰς ἰδίους συγγενεῖς ἢ ἄλλα οἰωθήποτε πρόσωπα οἰωθή-

1 Si autem legatum ab aliquo ad pias causas relinquitur, iubemus intra menses sex ab insinuatione testamenti numerandos hoc modis omnibus praeberi quibus relictum est. Si autem distulerint qui in hoc onerati sunt huiusmodi praebere legatum, et fructum et usuras et omne legitimum exigantur augmentum a tempore mortis eius qui hoc relictum.

2 Si autem annale legatum cuiilibet venerabili domui relinquatur, si quidem qui hoc dare iussi sunt aut locus ex quo iussum est hoc praebere in ipsa aut vicina provincia fuerit, iubemus nullo modo tale legatum alienari. Si vero loca aut personae ex quibus hoc dari praeceptum est longius fuerint, tunc liceat illis quibus hoc relictum est, si et pars obligata consentit, commutare legatum et iuxta pro eo percipere redditus idoneos, et cum augmento non minus quartae partis relictiae quantitatis, et neque plurimis tributis fiscalibus praegravatos; aut vendere, si voluerint, huiusmodi legatum et non minus pro pretio percipere quam ex tali legato in triginta quinque annos colligatur, ita tamen ut huiusmodi pretium ad utilitatem praedictae venerabilis domus ubi relictum est proficiat.

c. XIII. XIV exhibet Coll. XXV cap. 25 (= C), inscr. Ἰσον θεῖον νόμον (cf. ad 654, 16).

c. XIII ex B habent Ecl. Bas. I—X, pr. § 1. 2 Nomoc.^{dm} XIV tit. 10, 2, § 3 Nomoc.^{dm} XIV tit. 10, 5. — Summam praestat Nomoc. XIV tit. 10, 5; Theodori summam § 1. 2 repetit Bf.

1 Quodsi legatum ab aliquo ad pias causas relictum sit, iubemus intra menses sex ab insinuatione testamenti computandos id omnibus modis iis quibus relictum est praestari. Si vero qui eo onerati sunt eiusmodi legatum praestare distulerint, et fructus et usurae et omne legitimum incrementum a tempore mortis 2 eius qui id reliquit ab iis exigetur. Quodsi annale legatum cuiicumque venerabili domui relictum sit, si quidem u qui id dare iussi sunt, vel locus ex quo id praestari iussum est, in eadem vel vicina provincia sint, iubemus nullo modo eiusmodi legatum alienari; sin autem loca vel personae unde id dari praeceptum est longius absint, tunc liceat illis quibus id relictum est, si etiam pars obligata consentiat, legatum permutare, et pro eo propinquum redditum accipere fertilem et cum accessione non minore quarta parte relictiae quantitatis nec multis publicis tributis praegravatum. Quodsi etiam vendere velint eiusmodi legatum, non minus in pretium accipiant quam quantum ex tali legato in triginta quinque annos colligitur, ita tamen ut tale pretium ad commodum praedictae venerabilis domus ubi relictum est proficiat.

XIII. Interdicimus autem sanctissimis episcopis, ne res mobiles vel immobiles vel se moventes, quaecumque post episcopatum susceptum ad eos ullo modo pervenerint, ad cognatos suos vel alias ulla

1 δὲ ὁμ. Ecl. || ληγάτον LB^s Nomoc.^{dm} ληγάτα Bf || παρά τινος — 2 κελύομεν] εἶναι S || παρά τινος post καταλειφθῆναι coll. B^s || καταλειφθῆναι LB^s Ecl. καταλειφθῆναι A || 3 τῆς διαθήκης] ἢ τῆς ἀσφαλείας τουτέστι τοῦ ἰδιοκίρου ἐκείνου ὅστις ἠσφαλισάτο δοῦναι τι εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας add. Ροπ. || 4 παρέχεται Nomoc.^m 9, 27 || 5 τούτων] τούτων M τούτου Sv. l., AB^{cs} Nomoc.^m 2, 2, in hoc ε || βαρημένοι M || τὸ] καὶ τὸ Nomoc.^a || ληγάτον ALB^c Nomoc.^{dm} || παρέχειν S Nomoc.^m 9, 27 || καὶ ὁμ. A || 6 καρποὺς] fructum ε || νόμιμον] ὁμοῦ Bf || 7 τοῦ τούτου] τοῦ ὁμ. S Nomoc.^m 2, 1. 9, 27, τούτου ὁμ. B^s || 8 δὲ ὁμ. Ecl. Nomoc.^{dm} 2, 1. 10, 4 || ληγάτον ML Nomoc.^m (et sim. infra) || ἐτήσιον οἰωθήποτε ὁμ. S οἰωθήποτε ὁμ. Nomoc.^{dm} 10, 4 || 9 οἴκῳ] τινὶ οἴκῳ S || καταλειφθεῖν S Nomoc.^{dm} || εἰ μὲν — 12 κελύομεν ὁμ. S || τούτου A || 10 δοῦναι ὁμ. B^c || 11 ἐν τῇ — εἶναι post ἐκποιεῖσθαι (12) coll. M^a || 13 εἰ] οἱ Nomoc.^a 10, 4 || 14 πορρωτάτω Nomoc.^{dm} 2, 2 || εἰσὶ A || 15 ἐκείνους Nomoc.^m 2, 1. 2, 2 || 16 συμβαίνει (συμβαίνει v. l.) S || ὑπεραμείβειν S plerique || 17 ὑπὲρ τούτου λαμβάνειν A λαβεῖν ὑπὲρ τούτου Nomoc.^m || 18 καὶ ὁμ. A || τοῦ τετάρτου ὁμ. B^c || 20 εἰ δὲ καὶ πωλήσῃ βούλωντο] aut vendere si voluerint ε || καὶ ὁμ. S Nomoc.^m 2, 2 || 21 βούλωντο ML Nomoc.^{dm} βουληθῶσι SA || τὸ τοιοῦτο ληγάτον ὁμ. S || μὴ] et non ε || εἰς τὸ SALB ε] ὁμ. M || 22 λαβεῖν S Nomoc.^m 10, 4 αὐτοῦ λαμβάνειν A || ὅσον ὑπὲρ] ὅσον ἤπερ (εἶπερ v. l.) S ὅσονπερ ἢ ἐκ A || τοιοῦ Nomoc.^m 10, 4 || 23 λ' καὶ ε Nomoc.^{dm} || ἐνιαυτοῖς B^c? χρόνους A ||

ἐπισυνάγεται A in litura, ἐνάγεται B^c || 25 καταλειφθῆναι SLB] καταλειφθῆναι A? M || προχειρεῖν Nomoc.^m 2, 2 || 27 ἢ αὐτοκίνητα] seque moventes ε, ἢ αὐτοκίνητα — 28 αὐτοῦς ὁμ. C || 28 τρόπῳ ὁμ. Ecl. || περιέλθῃ B, ὁμ. L^a || 29 ἄλλο οἰωθήποτε πρόσωπον Ecl. || ἄλλα] in alios ε || οἰωθήποτε τρόπῳ ὁμ. ε, κατὰ οἰωθήποτε τρόπον A

1 rubr. Si intra VI menses pia uoluntas inpleta non fuerit (non adimpleatur T) RT in marg. (ex Iul.) || ab aliquo legatum V || pias relinquitur causas T vulg.] causas pias relinquitur R² pias relinquitur RV || 2 sex] tres V || 3 numerandas V || 4 relictum] relinquitur R^a || distulerit T¹ || 5 honerati RV T || 6 usura R¹ || omnem R || augmentum exigatur T || 7 reliquerit T || 8 rubr. De legatis annalibus (analibus R) ad religiosa loca pertinentibus RT in marg. (ex Iul.) || cuiilibet V^a || 9 relinquatur T || qui ὁμ. R¹ || iussi sunt] iussis R¹ || 10 hoc] et hoc V || 13 dare R || 14 et] aut libri etiam vulg. || obligati R || 15 consentit V || 16 redditus R² V³ T redditus V^b redditus V^a, ὁμ. R¹ || non ὁμ. T¹ || 20 accipere T || 21 annis RT || colligatur T vulg. || tm R || ut ὁμ. V¹ || 23 est ὁμ. V¹ || 26 rubr. De testamento episcopi uel alterius administratoris (aministratoris R) venerabilis loci RT in marg. (ex Iul.) || sanctis T || 27 aut immobiles ὁμ. V || 28 quocumque R || peruenerunt V pereunt T¹ || 29 proptis V || in alias] in ὁμ. T

ποτε τρόπον μεταφέρειν. εἰς αἰχμαλώτων δὲ ἀνδρῶν-
 σιν καὶ πτωχῶν ἀποτροφὰς καὶ εἰς ἄλλας εὐσεβεῖς
 αἰτίας, ἣ ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς ἰδίας ἐκκλησίας
 1 ἐκ τούτων δαπανᾶν ἄδειαν ἐχέτωσαν. καὶ εἴ τι
 ἐκ τῶν τοιούτων πραγμάτων μετὰ τελευτῆν αὐτῶν
 εἰς τὴν αὐτῶν περιουσίαν μείνη, κελεύομεν τοῦτο τῇ
 δεσποτεῖα τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἂν τὴν ἱερῶ-
 σύνην εἶχον διαφέρειν. ἐπ' ἐκείνοις γὰρ μόνον τοῖς
 10 πράγμασιν ἄδειαν αὐτοῖς τοῦ ἐκποιεῖν ἢ καταλιμπά-
 νειν ὡς ἂν βουληθείησαν συγχωροῦμεν, ἄπερ πρὸ
 τῆς ἐπισκοπῆς ἀποδειχθῶσιν ἐσχηκότες, ἢ μετὰ τὴν
 ἐπισκοπὴν ἀπὸ τῶν κατὰ γένος αὐτοῖς συνημμένων
 εἰς αὐτοὺς περιελθῶσι, οὓς ἐξ ἀδιαθέτου δύνανται μέχρι
 2 τετάρτου βαθμοῦ διαδέχεσθαι. ταῦτα δὲ ἅπαντα,
 ἄπερ εἰρηκαμὲν περὶ τῶν πραγμάτων τῶν μετὰ τὴν
 ἐπισκοπὴν περιορισμένων εἰς τοὺς ὀσιωτάτους ἐπισκό-
 πους, καὶ ἐπὶ τῶν εὐλαβεστάτων ὄρφανοτρόφων καὶ
 πτωχοτρόφων καὶ νοσοκόμων καὶ γεροντοκόμων καὶ
 ξηνοδόχων καὶ πάντων τῶν ἄλλων διοικητῶν τῶν
 σεβασμίων οἰκῶν κρατεῖν θεοπύζομεν ἐπὶ τοῖς πράγ-
 20 μασι τοῖς ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἰδίας διοικήσεως κατὰ
 τὸν εἰρημένον τρόπον εἰς αὐτοὺς περιορισμένοις.
 3 Εἰ δὲ τις ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἢ οἰουδιῆς ἐκ-
 κλησιαστικοῦ βαθμοῦ ὑπέρτης ἢ ἐκκλησίας διακόνισσα
 τελευτήσῃ ἀνευ διαθηκῶν καὶ νομίμων διαδόχων, ἢ 25
 τούτων διαδοχῇ τῇ ἐκκλησίᾳ διαφερέτω ἐν τῇ ἔνυχον
 κειροτονημένοι.

ferre personas. In captivorum vero redemptionem
 et egentium pabula et alias pias causas aut pro
 utilitate propriae ecclesiae ex his expendere licen-
 1 tiam habeant. Et quicquid ex huiusmodi rebus
 5 post obitum eorum in ipsorum facultate remanserit,
 iubemus hoc ad proprietatem ecclesiarum quarum
 sacerdotium babuerunt competere. In illis enim so-
 lummodo rebus licentiam eis alienandi aut relin-
 quendi quibus voluerint damus, quas ante episcopa-
 tum probantur habuisse, post episcopatum vero quae
 ex genere sibi coniuncto ad eos devolutae sunt,
 quibus ab intestato usque ad quartum gradum suc-
 cedere potuerunt.

2 Haec autem omnia, quae diximus de rebus quae
 post episcopatum devolutae sunt ad sanctissimos
 episcopos, et in reverentissimis orphanotrophis et
 ptochotrophis et nosocomis et gerontocomis et xeno-
 docbis et omnibus aliis rectoribus venerabilium do-
 muum valere sancimus in rebus quae in tempore
 20 propriae administrationis secundum praedictum mo-
 dum ad eos pervenerunt.

3 Si quis autem episcopus aut clericus aut cuiuslibet
 ecclesiastici gradus minister aut ecclesiae dia-
 conissa moriatur sine testamentis et legitimis suc-
 cessoribus, horum successio ecclesiae competat in
 qua constituti fuerunt.

CAPUT XIV.

Κελεύομεν δὲ μηδὲν αἰρετικὸν μήτε κατὰ μίσθω-
 σιν μήτε κατ' ἐμφυτεύσιν μήτε κατὰ ἀγορασίαν ἢ
 ἄλλω οἰωδῆποτε τρόπον πράγματα ἀκίνητα λαμβάνειν 30
 ἀφ' οἰαδῆποτε ἀγιωτάτης ἐκκλησίας ἢ ἄλλου σεβασ-

Iubemus autem nullum haereticum neque per con-
 ductionem neque per emphyteosin neque per emptio-
 nem aut alio quolibet modo res immobiles accipere
 a qualibet sancta ecclesia aut alio venerabili loco.

c. XIV om. Bf; extat etiam in B^c 1, 1, 53 (B^f 1, 1, 49, ubi initio *Κελεύομεν* — 31 *ἐκκλησίας* praemisso adduntur epitomae Theodori § 21. 22. 25, cf. Index reginae ad nov. CXXXI, Zachariae Beitr. z. Kritik u. Restitution der Basilliken p. 14). Ex B exhibet pr. Nomoc.^{dm} XIV tit. 10, 8, § 2. 3 (ex B 1, 51 [= 53]) Nomoc.^{dm} XIV tit. 10, 6. — Summas praestat Nomoc. XIV tit. 10, 8 p. 586. 584 Pitra.

personas ullo modo transmittant. Ad captivorum autem redemptionem et pauperum alimenta et ad alias
 1 pias causas, vel ad commodum ecclesiae suae ex his impensas faciendi facultatem habeant. Et si
 quid ex eiusmodi rebus post eorum mortem in bonis eorum manserit, iubemus hoc ad dominium sanctis-
 simarum ecclesiarum quarum sacerdotium habuerunt pertinere. In illis enim tantummodo rebus facul-
 tatem alienandi vel relinquendi cuicumque voluerint iis concedimus, quas ante episcopatum eos habuisse
 2 probatum sit, quaeve post episcopatum susceptum ab iis qui genere illi iuncti sunt ad eos pervenerint,
 quibus ab intestato usque ad quartum gradum succedere possunt. Haec vero omnia, quae diximus
 de rebus post episcopatum susceptum ad sanctissimos episcopos pervenientibus, etiam de religiosissimis
 orphanotrophis et ptochotrophis et nosocomis et gerontocomis et xenodochis et ceteris omnibus admini-
 stratoribus venerabilium domuum valere sancimus in rebus quae tempore administrationis eorum praedicto
 3 modo ad eos perveniant. Quodsi qui episcopus vel clericus vel qualiscumque ecclesiastici gradus
 minister vel ecclesiae diaconissa defuncta sit sine testamento et legitimis successoribus, eorum successio
 ad ecclesiam in qua constituti erant pertineat.

XIV. Iubemus autem nullum haereticum neque per conductionem neque per emphyteosin neque per
 emptionem aut alio ullo modo res immobiles ab ulla sanctissima ecclesia vel alio venerabili loco accipere.

1 μεταφέρειν ante 661, 28 εἰς ἰδίους coll. L || 2 εἰς
 om. ε || 3 ἢ om. C || 6 μείνοι L ἀπομείνη (ἀπομείνει
 C v. l.) AC || τούτο om. C || 7 ἁγίων Ecl., om. ε || 8 μό-
 νοις AC || 9 αὐτοῖς om. Ecl. || ἢ || C || 10 βουλη-
 θεῖεν A || 11 sq. ἢ μετὰ — συνημμένων] post episco-
 patum autem quae ex genere sibi coniuncto ε || 12 συνη-
 μένων] εἰρημένων B^c || 13 περιελθῆ A Ecl. || 14 πάντα
 AC || 15 κατὰ Ecl. || 16 ἀγιωτάτους Ecl. || 17 ἐπὶ πάν-
 των τῶν, om. ὄρφανοτρόφων — 19 τῶν ἄλλων C ||
 21 οἰκίας A || 22 περιορισμένους L^a περιορισμένον,
 v. l. περιορισμένον C || 23 δὲ om. Ecl. || οἰοσδήποτε AB^f ||
 ἐκκλησιαστικοῦ om. Nomoc.^{dm} || 25 τελευτήσῃ L Nomoc.^d
 τελευτήσῃ B τελευτήσῃ ACM Nomoc.^m || διαθήκης Ecl. ||
 26 τούτου B || ἐν om. L || 28 sq. μήτε — μήτε —
 μήτε A] μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ MCLB || 29 μήτε κατ'
 ἐμφυτεύσιν om. B^c 5, 3, 16 || 30 ἄλλον οἰουδιῆποτε τρό-
 πον Nomoc.^{dm} || ἀκίνητα om. B^c || λαβεῖν Nomoc.^m ||
 31 ἀγιωτάτης] αἰτίας C (pro quo corrigendum ἁγίας),
 sancta ε, om. AL

1 captivorum] caput eorum R¹ || 4 rebus om. R || 5 fa-
 cultatem T || 6 ad utilitatem R¹ || 7 habuerint T || 9 quas
 vulg.] quae RVT || 10 qui T¹ || 13 potuerunt RV] po-
 tuerint T poterunt vulg. || 16 et] ut V || reuerentissimos
 V || et totochotochis R, om. VT || 17 nosocomiis R noxo-
 chomiis T || et gerontocomis et xenodochis V et geronto-
 chomiis et xenodochis T et xenodochis (xenodotis R)
 et gerontocomis R vulg. || 20 estimationis R || 23 rubr.
 de successione ab intestato ueniente episcopi uel clerici uel
 cuiuslibet religiose persone (cuiuscumque persone reli-
 giose T) RT in marg. (ex Iul.) || 24 ecclesiasti V || gra-
 dus] ordigradus T^a || diaconisse RT diaconissae vulg. ||
 25 moriantur R vulg. || successioneibus T¹ || 26 in om.
 RT || 27 fuerint RT vulg. || 28 rubr. De contractibus eo-
 rum qui non rectam fidem reciperunt T in marg. (ex
 Iul.) || haereticum V] haereticorum RT vulg. || 29 eniteo-
 sin T || 30 accipere — 663, 6 communionem scr. V² in
 spat. vac. 6½ vv. || 31 loco] loco a quo etiam R^a

μίον τύπον. εἰ δέ τι τοιοῦτον ἀμαρτηθεῖ, ὁ μὲν αἰρε-
 τικός εἴ τι ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας παράσχοι τοῦτο
 ἀπολέσει, τὰ δὲ τοιαῦτα πράγματα τῷ σεβασμίῳ τόπῳ
 ἀπ' οὗ καὶ ἐδόθησαν ἐκδικεῖσθωσαν, ὁ δὲ διοικητής
 τοῦ οἴκου ὁ τὰ αὐτὰ πράγματα τῷ αἰρετικῷ δεδωκώς
 πάσης ἀποκινεῖσθω διοικήσεως καὶ εἰς μοναστήριον
 ἐμβαλλέσθω, καὶ ἐπὶ ἓνα ἐνιαυτὸν τῆς ἀγίας κοινω-
 νίας χωρίζεσθω, ὅστις αἰρετικούς Χριστιανούς προδέ-
 1 δωκεν. Εἰ δὲ ὀρθόδοξος κτήσιν ἔχων, ἐν ᾗ ἐστὶν
 ἀγία ἐκκλησία, ἐκποιήσῃ ἢ καταλείψῃ ἢ κατ' ἐμφύτευ-
 2 σιν ἢ μίσθωσιν ἢ κατὰ οἰανδήποτε διοίκησιν ταύτην
 δεδωκεν Ἰουδαίῳ ἢ Σαμαρείτῃ ἢ Ἑλληνι ἢ Μοντανι-
 3 στῇ ἢ Ἀρειανῷ ἢ ἄλλῳ αἰρετικῷ, ἢ ἀγιωτάτῃ ἐκκλη-
 4 σία τῆς αὐτῆς κώμης τὴν τοῦτον δεσποτείαν ἐκδι-
 5 κείτω. Εἰ δὲ τις τῶν αἰρετικῶν, ὡς συναριθμοῦ-
 6 μεν καὶ τοὺς Νεστοριανούς καὶ τοὺς Ἀκεφάλους καὶ
 7 τοὺς Εὐτυχιανιστάς, τολμήσῃ σπήλαιον τῆς ἰδίας
 8 ἀπιστίας οἰκοδομήσῃ ἢ Ἰουδαίῳ ἢ ἄλλῳ συναγαγῆν
 9 κατασκευάσῃ, ἢ τῶν τόπων ἀγία ἐκκλησία τὰς οἰ-
 10 κδομάς τῇ ἰδίᾳ δεσποτείᾳ ἐκδικεῖται. εἰ δὲ τις κατ'
 11 ἐμφύτευσιν ἢ μίσθωσιν ἢ ἑτέραν οἰανδήποτε διοίκη-
 12 σιν τὴν ἰδίαν δεδωκεν κτήσιν τῷ τοιοῦτῳ προσώπῳ,
 13 εἰ μὲν ἐγίνωσκεν ὁ δεσπότης τῆς κτήσεως, ὅτι αἰρετικῷ
 14 ταύτην κατεπίστευεν, πάσας τὰς προσόδους ἐκείνου
 15 τοῦ χρόνου τοῦ περιεχομένου τῷ συναλλάγματι τὴν ἐκ-
 16 κλησίαν τῆς πόλεως ὑφ' ἧν ἡ κτήσις διακείται ἐκδικεῖν
 17 εἰ δὲ ἴγνοιε ὁ δεσπότης τῆς κτήσεως, ὅτι αἰρετικός
 18 ἦν ὁ ταύτην ἐμπιστευθεὶς, αὐτὸν μὲν τὸν δεσπότην
 19 διὰ τὴν ἄγνοιαν ἀξήμιον φυλαχθῆναι, τὸν δὲ αἰρετι-
 20 κὸν ἐν ἐκατέρῳ θέματι καὶ ἐβληθῆναι τῶν κτήσεων
 21 καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τῷ δημοσίῳ προσκυρωθῆναι.

Quodsi quid eiusmodi commissum sit, haereticus quidem si quid pro ea causa praestitit id amittet, res autem
 eiusmodi venerabili illi loco a quo etiam datae sunt vindicentur, administrator vero domus qui easdem res
 haeretico dedit ab omni administratione removeatur et in monasterium coniciatur, ac per unum annum a
 1 sacra communione separetur, quippe qui haereticis Christianos prodiderit. Si autem orthodoxus posses-
 sionem habens, in qua est sancta ecclesia, eam alienaverit vel reliquerit vel in emphyteusin vel con-
 2 ductionem vel in qualemcumque administrationem Iudaeo vel Samaritae vel pagano vel Montanistae vel
 3 Ariano vel alii haeretico dederit, sanctissima eiusdem vici ecclesia horum dominium vindicet. Si quis
 vero haereticorum, quibus etiam Nestorianos et Acephalos et Eutylianistas adnumeramus, speluncam im-
 pietatis suae aedificare, sive Iudaei novam synagogam extruere ausi sint, sancta locorum ecclesia aedifica
 4 dominio suo vindicet. Si quis autem in emphyteusin vel conductionem vel aliam qualemcumque admini-
 5 strationem possessionem suam eiusmodi personae dederit, si quidem dominus possessionis noscebat se eam
 haeretico commisisse, omnes redditus illius temporis quod contractu continetur ecclesiae civitatis cui possessio
 6 subiecta est vindicet; si ignorabat dominus possessionis haereticum esse cui ea commissa sit, ipse quidem
 7 dominus ob ignorantiam indemnis servetur, haereticus autem in utroque casu et possessionibus exuatur
 8 et eius substantiam fisco addicatur.

1 τοιοῦτῳ C || 2 ταύτης τῆς τῆς τοιαύτης A || παρά-
 σχοι τοῦτο M || παράσχοιτο LB, παράσχοι AC || 3 ἀπο-
 λέσει CB || ἀπολέσει MAL || τὰ δὲ καὶ τὰ A || τόπων
 οἴκῳ L || 4 καὶ om. A || ἐκδικηθῆσονται C || 5 αὐτὰ
 τοιαῦτα AL || 6 εἰς εἰς τὸ C v. l. || 7 βαλλέσθω C || ἓνα
 om. A || 8 ὅστις — προδέδωκεν om. A || προσδέδωκεν C
 plerique, παρέδωκεν LB || 10 ἢ κατ' ἢ om. A? M || 11 ἢ
 κατὰ μίσθωσιν C, B^c 1, 1, 53 || ἢ οἰανδήποτε διοικήσει
 A || 12 δεδωκώς L? vulg. || Ἰουδαίῳ ἰουδαίῳ ἢ αἰρε-
 13 τικῷ L (cf. ad 13) οἰανδήποτε αἰρετικῷ C || ἢ Σαμαρείτῃ
 — 22 προσώπῳ om. C. Sane § 2 inserta (quam Iulianus
 quoque praetermisit) sententiarum et continuatio turbatur et
 ratio obscuratur: ut vv. 13 ἢ ἀγιωτάτῃ — 22 προσώπῳ
 postmodo interpolata esse suspicio sit || 13 ἢ ἄλλῳ αἰρε-
 14 τικῷ om. L || ἀγία A^c || 14 τοῦτον A^c || διεκδικεῖτω B^c 5,
 3, 16 || 16 καὶ τοὺς Εὐτυχιανιστάς καὶ τοὺς om. A, τοὺς
 om. Nomoc.^m || 17 τολμήσῃ MLB || 18 ἀπιστίας πίστεως
 LB (Θρησκείας Nomoc. XIV tit.) || 19 ἢ ἢ L^a || ἀγιω-
 20 τάτῃ B Nomoc.^m || 20 τις om. A || 21 ἢ ἑτέραν ἑτέραν
 om. A aut etiam aliam C || 22 τὴν ἰδίαν τις A, om. C ||
 23 ὅτι — 31 προσκυρωθῆναι ὅτι αἰρετικός ἦν ὁ ταύτην
 ἐμπιστευθεὶς τὴν κτήσιν ἀπωλέτω (sic A^b, ἀπωλέτω A^c,
 corr. ἀπολέτω καὶ) μοναστηρίῳ κατακλειεῖσθω ἐνιαυ-
 τὸν ὅλον τῆς ἀγίας χωρίζόμενος κοινωνίας: εἰ δὲ ἴγνοιε,
 αὐτὸν μὲν ἀξήμιον φυλαχθῆναι διὰ τὴν ἄγνοιαν, τὸν
 δὲ αἰρετικὸν ἐν ἑτέρῳ θέματι ἐβληθῆναι τῶν κτή-
 24 σεων ἐξορισθῆναι τῷ δημοσίῳ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προσ-
 25 κυρωμένῃ A || 24 ἐπίστευσε Nomoc.^m || τοῦ χρόνου
 ἐκείνου C v. l., Nomoc.^{am} || 25 περιεχομένου C pler-
 26 que, L^a || 28 πιστευθεὶς C || τὸν δεσπότην om. L ||

Sin quid tale committitur, haereticus quidem quicquid
 pro tali causa praebuerit amittat, huiusmodi vero
 venerabili loco a quo etiam datae sunt vindicentur,
 rector autem domus, qui ipsas res dedit haere-
 1 tico, omni gubernatione removeatur et in monaste-
 2 rium recludatur, et uno anno sancta communione
 segregetur, cum haereticis prodidit Christianos.

1 Si autem orthodoxus possessionem habens, in qua
 est sancta ecclesia, alienaverit aut reliquerit aut per
 emphyteosin aut per conductionem aut per quam-
 libet gubernationem hanc dedit Iudaeo aut Samari-
 tano aut pagano aut Montano aut Ariano aut alio
 haeretico, sancta ecclesia eiusdem vici huius vindicat
 2 proprietatem [alienationis]. Si quis autem haere-
 3 ticorum, quibus etiam connumeramus Nestorianos et
 Acephalos et Eutylianistas, praesumpserit speluncam
 suae incredulitatis aedificare, aut Iudaei novam
 synagogam constituere, locorum sancta ecclesia aedi-
 4 ficia suae proprietati defendat. Si vero quis per
 emphyteosin aut conductionem aut etiam aliam quam-
 cumque gubernationem dedit possessionem huiusmodi
 personae, si quidem sciebat dominus possessionis
 quia haeretico hanc commisit, omnes redditus illius
 5 temporis quod in contractu transiit ecclesiam civi-
 6 tatis sub qua possessio constituta est vindicare. Si
 vero ignorabat dominus possessionis, quia haereticus
 erat cui haec commissa est, ipsum quidem dominum
 propter ignorantiam indemnem servari, haereticum
 7 vero in utroque casu expelli de possessionibus et
 8 substantiam eius applicari fisco.

29 δι' ἄγνοιαν ἀξήμιον B^c 5, 3, 16 ἀξήμιον διὰ τὴν
 ἀγνοιαν B^c 1, 1, 53 || 30 καὶ om. C || 31 αὐτοῦ om. C plerique

1 Sin quid (Si quid autem vulg.) — 2 causa scripsi
 cum vulg.] Si quid (quidem R²) tale (pro tali R) com-
 mittitur, haereticus si quidem quicquid (qui quid R) pro
 (uero R non T¹) tali causa RT (reliqua praeter vv. pro-
 tali haereticus causa lineola subducta del. R²) si quid pro
 tali causa V⁽²⁾ || 2 amittat T || vero om. T || 3 uendi-
 cetur R¹ uendicemus T || 4 dederit R || 5 removeant V⁽²⁾
 remouentur T¹ remouetur T³ || 6 recludent V⁽²⁾ reclau-
 7 datur T || 7 segregatur VT segregentur R^a || haereticis
 V || prodiderit R vulg. || 9 autem] ante V¹ || 10 est] et
 (om. V^a) libri, est et vulg. || ecclesia] est add. V, T schol.
 s. v. || 11 emphyteusin V || per om. R || per om. R vulg. ||
 12 samarito R || 13 arriano RVT || alii R² T² vulg. ||
 15 alienationes R¹, delevit Beck || rubr. Si iudeus aut
 hereticus speluncam aut sinagogam edificauerit R in
 marg. || 16 etiam] et R || Nestorianos om. R || 17 ace-
 18 phalos V acephalos R || eutichianistas T² eutichianistas
 T¹ eutichianistas V eutichianistas R || 18 incredulitati T ||
 edicare V || 19 construere Beck non recte || 20 proprietatis
 T || vero quis vulg.] uero RT quis enim V² *** V¹ ||
 21 emphyteosin RVT || aut per conductionem T || etiam
 aliam R] aliam etiam V, aliam om. T || 22 dederit T
 vulg. || 23 dominus] dñs i. e. dicimus T¹ || possessio-
 nis V || possessionis eius RT vulg. || 24 redditus T re-
 ditos V || 25 qui T || transiit V vulg.] transit RT || ec-
 26 clesiae vulg. || 26 *uindicari (uendicari RV) libri, vulg. ||
 27 quia] qui T¹ || 30 de om. R

CAPUT XV.

Οἱ δὲ ὄρφανοτρόφοι ἐπιτρόπων καὶ κουρατόρων τάξιν ἐχέτωσαν, οὕτω μόντοι ἵνα καὶ χωρὶς ἱκανοδοσίας καὶ ἐνάγωσι καὶ ἐνάγονται περὶ τῶν πραγμάτων τῶν τοῖς ὄρφανοῖς κυρίως καὶ αὐτοῖς τοῖς ὄρφανοτροφείοις ἀνηκόντων. τὰ δὲ πράγματα, ἅπερ ἐτυχόν τινι τῶν ὄρφανῶν διαφέρειν, δημοσίων ταβουλαρίων παρόντων καὶ ὑπομημάτων πραττομένων ἐν μὲν τῇ βασιλίδι πόλει παρὰ τῶν μαγίστρων τῶν κήσων, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τοῖς ἀρχουσιν αὐτῶν ἢ τοῖς ἐκδικοῖς τῶν τόπων λαμβάνειν τοὺς ὄρφανοτρόφους καὶ φυλάττειν, καὶ εἰ ἀναγκαῖον νομίσουσι, καὶ ἐκποιεῖν καὶ τὸ τούτων τίμημα τοῖς ὄρφανοῖς φυλάττειν, ἢ ἕτερα πράγματα ἀντ' ἐκείνων ἀγοράζειν· μὴ ὑποκείσθαι δὲ ἐπιτροπικοῖς ἢ κουρατωρικοῖς λογισμοῖς. Φυλάττεσθαι δὲ κελεύομεν τῶν εὐαγεί ὄρφανοτροφείων ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ τῶν ξενῶν τῶν καλουμένων τοῦ τῆς ὀσίας μημητῆ Σαμψῶν καὶ τοῖς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν καθεστῶσιν εὐκτηροῖς ἢ ξενοδοχείοις ἢ ἄλλοις σεβασμίοις οἴκοις πάντα τὰ προνόμια, ἅπερ ἔχει ἡ ἀγιωτάτη μεγάλη ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως.

(Ἐπιλλογός.) Ἄτινα τοίνυν διὰ τοῦ παρόντος νόμου εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύσοντος ἡ ἡμετέρα ἐδέσπισε γαληρότης, ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἰδικίων κατὰ τὸ σύνθηδες κατὰ τὴν βασιλίδι ταύτην πόλιν προτιθεμένων εἰς τὴν ἀπάντων γνώσιν ἐλθεῖν σπενδάτω, ἡμεῖς γὰρ προνοήσομεν, ὅπως ἀνευ πάσης τῆς τῶν ὑποτελῶν ζημίας καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις φανερωθῆι.

Dat. xv. kal. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. post cons. Basilii vc. anno IV. ind. VIII.

[a. 545] 30

c. XV pr. ex B habet B^o O 9 p. 533 Zach., pr. in. (— 5 ἀνηκόντων) et § 1 Ecl. Bas. I—X. — Summam Theod. repetit Bf, Ath. summam pr. repetunt paratilla Ath. 13 § 2. (Apud Iul. huius cap. summa non extat.)

XV. Orphanotrophi autem tutorum et curatorum locum obtineant, ita tamen ut etiam sine satisfactione et convenientur de rebus quae ad orphanos proprie et ad ipsa orphanotrophia pertinent. Res autem quae forte ad aliquem ex orphanis pertinent praesentibus publicis tabulariis actis confectis, in regia quidem civitate apud magistrum censuum, in provinciis autem apud praesides earum vel defensores locorum, orphanotrophi accipiant et custodiant, et si necessarium putaverint, etiam alienent earumque pretium orphanis custodiant, vel alias res pro illis emant; neve subiaceant tutelaribus vel 1 curatoris rationibus. Servari autem iubemus venerabili orphanotrophio huius regiae civitatis et xenoni qui Sampsonis piaae memoriae nomen habet et oratoriis quae sub eius gubernatione sunt vel xenodochiis vel aliis venerabilibus domibus omnia privilegia, quae habet sanctissima magna ecclesia Constantinopolitana.

Epilogus. Quae igitur per praesentem legem in perpetuum valituram serenitas nostra sanxit, tua sublimitas edictis more solito in hac regia civitate propositis ut ad omnium notitiam perveniant operam det. Nos enim providebimus, ut sine ullo subiectorum detrimento etiam in provinciis manifesta fiant.

1 δε] τοίνυν A, om. Ecl. || ἐπιτρόπων] καὶ ἐπιτρόπων B^c ἐπιτρόπων τς A || κουρατόρων B^o || 3 καὶ ἐνάγωσι] καὶ om. A || ἐνάγονται L || 4 τοῖς ὄρφανοῖς κυρίως καὶ αὐτοῖς τοῖς ὄρφανοῖς κυρίως (κυρίως ὄρφανοῖς A^b) A orphanotrophiis et ipsis propriis orphanis ε || 6 ταβουλαρίων LB^o || 8 μαίστρων τῶν κήσων L || 9 τῶ ἐκδικῶ A || 11 καὶ εἰ — 12 φυλάττειν om. A || καὶ ἐκποιεῖν] καὶ om. L, B^o v. l. || 12 ἢ] ἢ M καὶ B^o || 15 ταύτης om. L || 16 τῶ om. A || τῶ καλουμένῳ τοῦ om. L, τοῦ om. AB || 17 αὐτοῦ] αὐτῆν B^c ἴδιαν A || δικαιοδοσίαν MA(ε)] διώκῃσιν LB || 19 ἔχει κτλ.] hinc in L margine inferiore absco relicta pars novellae deest praeter initium epilogi discrepans a MAε: (Κωνσταντινουπόλεως· (T)ὰ τοῖνυν) διὰ τοῦ παρόντος νόμου θεσπισθέντα. Epilogus in MAε traditus num ad exemplar praefecto praetorio inscriptum pertineat, Zachariae dubitat || 24 πόλιν om. A || 26 προνοήσομεν M προνοήσομεν θεοῦ συνεργῶν A || πάσης om. ε || 28 subscr. om. A ε, habet Iul.^o || xv. kal. april. Iul.^o xv. cal. app. M] πρὸ ἰδ' (v. l. ἰβ') καλανδ. Ἀπριλλίων Ath. μηνὶ ἀπριλίῳ Theod. || cp. imp. dn. iustiniano p. anno XVIII. Iul.^o cp. dn. iust. pp. aug. M βασιλέας

Ἰουστινιανῶ τὸ ἐν' (ἡ' vel ἰβ' traditur, corr. Fabrotus) Ath. ἔχει ἐν' Theod. || 29 basilio uc. ann. u. ind. VII. (corr. ann. IV. ind. VIII.) Iul.^o basil. uc. cons. M ὑπατίας Βασιλείου δ' Ath. μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελοαρῶν (leg. Βασιλείου τὸ δ') ἰνδ. ἡ Theod.

1 rubr. Vt orphanotrophi tutorum fungantur officio R in marg. || 2 ita] ut R¹ || tm R || ut et R] et ut V, et om. T, ut etiam vulg. || satisfactionem R¹ || et convenientur add. vulg. || 3 conueniatur T || et — 4 orphanis om. R¹ || 5 competentes] competentibus R^o || 6 et Beck] aut libri || 7 regia] in hac regia V || 9 orphanotrophis T orphanotrophiis V¹ vulg. || 10 putauerit T || etiam om. R || praecium R al.] pretia VT vulg. || 11 eorum RVT || 12 autem] aut T¹ || curatoris R curationis T || 14 orphanotropho RVT, corr. vulg. || 15 urbis] cinitatis R || xenodochio V || 16 memoriae] mariae RT vulg. || sanso R vulg. || gubernationem T^o || 17 orationis V^o || aliis om. RT vulg. || 18 quaecumque V² in ras. 4 litt., quoque T¹ quae T³ habeat T || 22 sanxit RVT || 25 providemus V || 26 dispe... V¹ || etiam] et T || subscriptione carent libri

PAB

CXXXII. Auth. CXXX. Coll. IX tit. 12

ΔΙΚΤΟΝ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΩΝ- & DE INTERDICTIS COLLECTIS
ΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΑΙΣ. HAERETICORUM &

Imperator Caesar Flavius Iustinianus felix inclitus
5 victor ac triumphator semper Augustus edictum Con-
stantinopolitanis.

Πρῶτον εἶναι καὶ μέγιστον ἀγαθὸν πᾶσιν ἀνθρώ-
ποις πιστεῦσθαι τὴν τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀμωμίτου τῶν
Χριστιανῶν πίστεως ὀρθὴν ὁμολογίαν, εἰς τὸ διὰ
πάντων αὐτὴν κρατύνεσθαι, καὶ πάντας τοὺς τῆς
οἰκουμένης ὁσιωτάτους ἱερέας εἰς ὁμόνοιαν συναφθῆ-
ναι καὶ ὁμοφώνως τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν πί-
στιν ὁμολογεῖν τε καὶ κηρύττειν, καὶ πᾶσαν πρόφα-
σιν περὰ τῶν αἰρετικῶν ἐφευρισκομένην ἀφαιρεθῆναι·
ὅπερ δέικνται ἐκ τῶν παρ' ἡμῶν διαφόρως γραφέν-
των λόγων τε καὶ ἰδίκτων, ἀλλ' ἐπεὶ περὶ οἱ αἰρετικοὶ
μήτε τὸν τοῦ Θεοῦ ἐννοοῦντες φόβον μήτε τὰς ἡπει-
λημένους τοῖς τοιοῦτοις ποινὰς ἐκ τῆς τῶν νόμων
ἀστυρίας ἐνθυμούμενοι τοῦ διαβόλου ἔργον πληροῦσι,
καὶ τινὰς τῶν ἀπλουστέρων ἀπατώντες τῆς ἁγίας
τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας παρα-
συνάξεις καὶ παραβαπτίσματα λαθραίως ποιοῦσιν,
εὐσεβῆς ἡγήσασθε διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν ἰδίκτου
παρανέσει τοῖς τοιοῦτοις, ἐρ' ὃ καὶ αὐτοὺς ἀπο-
στῆναι τῆς αἰρετικῆς μανίας καὶ μηδὲ τὰς ἐτέρας
ψυχὰς δι' ἀπάτης ἀπολλύναι, ἀλλὰ μάλλον προσδρα-
μῆν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ἐν ἣ τὰ ὀρθὰ
προσβέβηται δόγματα καὶ πᾶσαι αἱ αἰρέσεις μετὰ
τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν ἀναθεματίζονται. γινώσκων γὰρ
ἅπαντας βουλόμεθα, ὡς εἰ τοῦ λοιποῦ τινες εἰσεθῶ-
σιν ἢ παρασυνάγοντες ἢ πρὸς αὐτοὺς συναγόμενοι,
οὐκέτι παντελῶς τούτων ἀνεξόμεθα, ἀλλὰ τοὺς μὲν
οἴκους, ἐνθα τι τοιοῦτον ἀμαρτάνεται, τῇ ἁγίᾳ προσ-

Primum esse et maximum bonum omnibus homi-
nibus credimus verae et immaculatae Christianorum
fidei rectam confessionem, ut per omnia haec robo-
retur et omnes orbis terrarum sanctissimi sacerdotes
ad concordiam copulenter et consone immaculatam
Christianorum confessionem praedicent et omnem
occasionem quae ab haereticis invenitur auferant:
quod ostenditur et ex diversis conscriptis a nobis
libris et edictis. Sed quoniam haeretici neque dei
cogitantes timore neque intermiuatas talibus poenas
ex legum severitate considerantes diaboli opus im-
plent et quosdam simplicium seducentes sanctae dei
catholicae et apostolicae ecclesiae adulteras collectas
et adultera baptismata latenter faciunt, pietatis aesti-
mavimus per praesens nostrum edictum monere eos
qui tales sunt, quatenus et ipsi recedant ab haeretica
vesania et nec aliorum animas per simplicitatem
perdant, sed magis concurrant ad sanctam dei ec-
clesiam, in qua recta praedicantur dogmata et om-
nes haereses cum principibus suis anathematizantur.
Nosse enim volumus omnes, quia si de cetero aliqui
inveniantur aut contrarias collectas facientes aut
apud semet ipsos collecti, nequaquam omnino eos
ferimus, sed domus quidem ubi aliquid delinquitur

Nov. CXXXII (Authent. CXXX = Coll. IX tit. 12: gloss.) Graece extat in *ML*, B 1, 1, 58 [54; cf. *Zacharias Beitr. z. Krit. u. Restitution der Basiliken, St. Petersburg. 1877, p. 4. 15*] (inde *Nomoc. XIV tit. 3, 15*). — *Epit. Theod. 132, Athan. 3, 4* (inde *Coll. const. eccl. III 3, 4, paratitla Ath. 2 § 5*), *Nomoc. XIV tit. 3, 15*.

CXXXII.

EDICTUM DE FIDE CONSTANTINOPOLITANIS.

Primum et summum bonum omnibus hominibus esse credimus verae et integrae Christianorum fidei rectam confessionem, ut ea per omnia corroboretur, et omnes orbis terrarum sanctissimi sacerdotes concordia coniungantur et uno ore rectam Christianorum fidem profiteantur et praedicent, et omnis praetextus ab haereticis inventus tollatur, id quod ex libellis et edictis diverso modo a nobis conscriptis demonstratur. Sed quoniam haeretici neque dei timorem mente concipientes neque poenas ex legum severitate huiusmodi hominibus denuntiatas reputantes diaboli opus perficiunt, et nonnullos ex simplicioribus decipientes a sancta dei catholica et apostolica ecclesia aliena conventicula et baptismata clam celebrant, pium esse existimavimus per praesens edictum nostrum tales homines hortari, ut et ipsi ab haeretica insania abstineant neve aliorum animas per fraudem perdant, sed ut potius ad sanctam dei ecclesiam accurrant, in qua recta dogmata coluntur omnesque haereses cum ipsarum auctoribus anathemate petuntur. Scire enim omnes volumus, si qui in posterum reperiantur aut qui conventicula illicita habeant aut qui apud eos conveniant, nullo omnino pacto nos haec fieri passuros esse, sed domos ubi tale quid committatur,

2 Ἰδίκτων *MB Theod.*, inder *L*] Ἐδίκτων *L* in textu, *Ath.* || περὶ πίστεως *MLB*] περὶ αἰρετικῶν *Ath. Theod.* (cf. 5) || κωνσταντινῶν πολιταῖς (κωνσταντινουπόλεως *L* in textu, κωνσταντινουπόλεως index *L*) *MLB*] inser. Ἀυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Κωνσταντινουπόλεως (κωνσταντινουπόλεως *cod.*) *Ath.* (cf. 5) || 7 καὶ om. *Nomoc. m* || 11 ὁσίους *Bf* || 12 ὁμοφώνως *Nomoc. dm* || ὀρθὴν] *immaculatam* ε || 13 ὁμολογεῖν τε καὶ om. ε || 14 παρὰ] περὶ *L*, om. *Bf* || εὐρισκομένην *Nomoc. dm* || 15 ἐκ] et ex ε || γραφέντων διαφόρως (διαφερόντως *Bc*) *Bcf* diversis (i. e. διαφόρων?) *conscripitis* ε || 16 ἐδίκτων *L* (et sic *infra*). Cf. *nov. XXXVII § 5-8* et quae *Bienerus offert Gesch. d. Nov. p. 484sq.* || ἀλλ' ἐπεὶ περὶ — 666, ἐκκλησία om. *Bf* || 17 * μηδὲ — μηδὲ *MLB* || 19 ἐκπληροῦσι *Nomoc. m* || 20 ἀπαντώντες *Nomoc. d* || 22 ποιοῦντι *M* || 23 εὐσεβῆς] pietatis ε || παρόντος ἡμῶν *Nomoc. dm* ε] παρ' ἡμῶν *MLB* || 26 δι' ἀπάτης] per simplicitatem (i. e. δι' ἀπλότητος?) ε || 27 ἐκκλησίᾳ] καθολικῇ ἐκκλησίᾳ *Nomoc. dm* || 28 πιστεύεται *Nomoc. dm* || αἱ om. *Nomoc. dm* || 29 γὰρ] δὲ *L* || 33 τοιοῦτον *LB*] om. *M* ε || ἀμαρτηθεῖν *L*

III.

2 collectis *RT al.*] collegiis *Val.* || 4 flavius *R*] fl. *V* sal. *T* || iust. *V* iusti. *R* pius iust. *Pistoriensis* || inclitor uictor atriumphator* *V* || 5 edictum *RV*] edicto *T al.* || constantinopolitanis *R*] constantinopolitano pp. *T* constantinopoli *V* || 7 Plurimum (Summum *corr. T*) *T al.* || et om. *T* || donum *T* || 9 hec omnia *V* || 10 * omnis libri || 11 copulantur *T* || 12 confessione *V* || 13 auferatur *V* auferatur *T* || 14 ostendunt *T* || et *RVal.*] om. *T vulg.* || 15 dei] de dei *T* || 16 cogitantes *Beck*] cogitant libri || timore *T* || 17 implere *T* || 18 quosdam] quosdam animos *T* || supplitium *R* || dei *Beck*] fidei libri (cf. ad 24) || 19 collectus] ectas om. *V* in spat. vac. || 20 lateretur *R* latent *V* || 24 currant *T* || ad om. *R* || dei] fidei *V* || 25 recta om. *R* || 26 anathematizentur *T* anathematizemus *V* || 27 nosse] nos *R* || si om. *V* || aliquid *VT* || 29 collecti nequaquam *R al.*] collectionem nequaquam *V vulg.* collectionem quamquam *R* || 30 ferens *T*

84

κροάσομεν ἐκκλησίαι, τοῖς δὲ παρασυνάγουσιν ἢ πρὸς αὐτοῖς συναγομένοις τὰς ἐκ τῶν διατάξεων ποιῶν ἀπαχθῆναι πᾶσι τρόποις κελύμεν.

Dat. prid. non. April. CP. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. post cons. Basili v. anno III. 5 [a. 544]

sanctae assignamus ecclesiae, his autem qui colligunt aut qui apud se colliguntur ex constitutionibus poenas inferri omnibus modis iubemus.

ΡΑΓ

ΠΕΡΙ ΜΟΝΑΧΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΡΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΩΓΗΣ ΑΥΤΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγούστος Ἰωάννη τῷ ἐν-10
δοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐφῆς πραιτωρίων
το δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων (ὀρδιναρίων) καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ὁ μονήρης βίος καὶ ἡ κατ' αὐτὸν
θεωρία πράγμα ἐστὶν ἱερὸν καὶ ἀνάγον ἀτάκτῳ τὰς
ψυχὰς εἰς θεόν, καὶ οὐ μόνον ἀφελῶν αὐτοὺς τοὺς 15
εἰς τὰ ταυτο περιόντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν διὰ
τῆς αὐτοῦ καθαρότητος καὶ τῆς πρὸς θεὸν ἰκετίας
παρῆχόμενον τὴν πρόπουσαν ἀφέλειαν. ὅθεν τοῖς τε
πρώτῳ αὐτοκράτορσι τοῦτο διεσπούδαται καὶ ἡμῶν
οὐ μέτρια νενομοθέτηται περὶ τῆς αὐτῶν σεμνότητος 20
καὶ κοσμιότητος. ἀκολουθοῦμεν γὰρ τοῖς θεοῖς κα-
νόσι καὶ τοῖς ἁγιωτάτοις πατέραςιν, ὅπερ ταῦτα ἐνο-
μοθέτησαν, ἐπειδὴ μηδὲν ἄβατόν ἐστιν εἰς ζήτησιν
τῆ βασιλείᾳ κοινῇ πάντων ἀνθρώπων ἐπιστάσιν
ἐκ θεοῦ παραλαβούσῃ. ἡ δὲ μὲν οὖν ἐγράψαμεν διὰ 25
ταξιν βουλομένην τοὺς εἰς πληθος ὄντας μοναχοὺς ἐν

Nov. CXXXIII (= Authent. CXXXI) Graece extat in ML, A tit. 4 f. 201, in Collectione XXV capitulorum 23 (= C), c. 1 (667, 15 Θεσιζομεν μηδένα . . .) — 6 in B^c 4, 1, 17 24. — Epit. Theod. 133 (inde pleraque in B^f 4, 1, 17—23), Athan. 1, 14 (inde Coll. const. eccl. III 1, 14). Duo servantur exemplaria constitutionis in lectionibus haud raro inter se discrepantia, alterum inscriptum Iohanni praef. praet. in MLAB, alterum Menae archiepiscopo in C et ε (idemque secuti sunt Ath. et Theod.).

sanctae ecclesiae esse addicturos, iis autem, qui conventicula illicita habeant aut qui apud eos conveniant, poenas ex legibus constitutas infligi nos omnibus modis iubere.

CXXXIII.

DE MONACHIS ET SANCTIMONIALIBUS ET VITA EORUM.

Imperator Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, *ex* consule (ordinario) et patricio.

Praefatio. Vita monachica et quae in ea peragitur contemplatio res est sacra quaeque suapte natura animas ad deum adducit neque ipsis solum utilis sit qui se ad eam conferunt, sed etiam ceteris omnibus per puritatem suam deique precationem idoneam utilitatem praestet. Unde et ab anterioribus imperatoribus in ea re studium collocatum est et a nobis non pauca de eorum honestate atque dignitate sancita sunt. Sequimur enim divinos canones et sanctissimos patres, qui haec sanxerunt, quandoquidem nihil non perivium ad inquisitionem exiit imperatoriae maiestati quae communem omnium hominum curam a deo percepit. Atque iam scripsimus quidem constitutionem, quae vult monachos, qui magnam multitu-

4 subscr. om. ε || d. pi. ἡ apr. cp. M dat. nov. Ἀπριλλ. Ath. ἐξερωνήθη μηνί μαῖω Theod. || βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ σὴ Ath. dn. iust. pp aug. M, om. Theod. || 5 μετὰ τὴν ὑπατεῖαν Βασιλείου τὸ τέταρτον (δ' Theod.) Ath. Theod. basilii uc. cons. M; anno III. restituit Biener || 8 rubr. Περί — αὐτῶν ML (cf. rubr. B 4, 1) || Περί του (om. ε, Ἐτέρα διάταξις τοῦ αὐτοῦ C) πῶς δεῖ βιοῦν τοὺς τοὺς om. Ath) μοναχοὺς C ε Ath. Theod. || 10 inscr. Αὐτοκράτωρ — πατρικίῳ A (ubi pro ὑπάρχῳ correxi ἐπάρχῳ et inserui ὀρδιναρίων) || Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾶ τῷ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ C ε || Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾶ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως Ath. || Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ ML duorum exemplarium inscriptionibus perperam contaminais || 13 αὐτῶν M || 14 ἐνάγον C v. l. || αὐτόθεν] ἐν-τεῦθεν A || 15 εἰς] πρὸς A || αὐτοὺς om. A || 16 τοῦτο] αὐτὸ A || παρόντας AL || 17 πρὸς] εἰς A || ἱερατείας C v. l. || 18 πρόπουσαν] inspectam? ε || ἀφέλειαν] ὄνησαν A || 19 τοῦτο om. ε || διεσπινδάθη A ἐσπούδαται L || 20 μειρίως C || 21 τε καὶ κοσμιότητος om. M || 22 ἁγιωτάτοις MA] ἁγίοις L ἀνωτέροις C ε || ὁσπερ ταῦτα

νενομοθέτηται A || 23 ἄβατον] ἀγὸν C (ε) || εἰς ζήτησιν ἐστὶν C || 25 ἐκ τοῦ θεοῦ AC || παραλαβούσιν L || οὖν om. A || διατάξιν] ὄκῃ add. C v. l. Est nov. V

1 assignamus R vulg.] eas signamus V eas assignamus T || collegunt V || 2 colleguntur T || 4 subscriptionem om. libri, nam quae ex Neoburgensi protata est ab Heimbachio, ad Auth. CXXXI = nov. CXXXIII pertinet || 7 nov. CXXXIII = Auth. CXXXI omittitur in RV, in T bis legitur f. 163^v et a diversa manu scripta in appendice extravaganantium f. 182 (= t) || 8 oportet T al.] oporteat t vulg. || 10 mienne T || beatissimo pp. T episcopo beatissimo t (archiepiscopo corr. vulg.) || 13 Singulis T¹ || vita eiusque (huiusque vulg.)] uite ius atque t uitae utriusque T || 14 res est vulg.] rei est t al. est rei T || 17 insptam (sic) t; leg. iustam? || 18 fuit studii t || 19 non om. T¹ || sancta T¹ t || 20 ornato T^a || 21 *segne fit ad quaestionem imperio] significat (sic t) quaestionem et tñ perit (perit T¹ parit T²) T t al. sine via ad quaestionem est imperio vulg. || 22 omnium vulg.] omnibus t omnibusque T || 23 quidem dudum T || 25 degerere t

κοινῶ διατᾶσθαι κατὰ τὸ τῶν καλουμένων κοινοβίων σχῆμα, καὶ μήτε ἰδίᾳ ἔχειν οἰκήσεις μήτε περιουσίαν ἀφροζῆαν μήτε βίον ἔχειν ἀμόρτυρον, ἀλλὰ κοινῶ μὲν αὐτοὺς σιτεῖσθαι, καθεῦδειν δὲ ἀπαντας ἐν κοινῶ, καὶ τὸν εὐσχήμονα μεταδιώκειν βίον καὶ μάστιγας εἶναι τῆς ἀλλήλων κοσμιότητος, καὶ τοὺς νεωτέρους αἰδεῖσθαι τὴν πολιὰν τῶν ταῦτα ἐποπτευόντων καὶ ἐξεπίτηδες καὶ ἀγρυπνίαν προσλαμβάνειν, ἵνα μὴ τι πάρεργον μηδὲ ἐξ ἵπνου γένηται μηδὲ ἀσχημῶν θῆα τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ κοσμιότητα κἀν τῷ καθεῦδειν φυλάττοι.

cundum quod appellatur coenobiorum schema, et neque propria habere habitacula neque substantias congregare neque vitam sine testimonio, sed communiter quidem eos comedere, dormire vero omnes in commune, et honestam sectari vitam et testes esse ornatos alterutris, et iuvenes quidem vereri canitiem haec respicientium et ex studio etiam vigiliis assumere, ut ne quid facinoris veluti per somnum fiat neque turpis videatur aliis, sed unusquisque suam honestatem etiam dormiendo custodiat.

CAPUT I.

Τινῶν δὲ ἡμῖν προσαγγελθέντων, ἅπερ καὶ μείζονος καὶ ἀσφαλεστέρου νόμου προσεδεῖτο, εἰκότως ἐπὶ τὴν παρούσαν ἀφικόμεθα νομοθεσίαν εἰς ἐκείνης τελείωσιν τε καὶ ἀναπλήρωσιν, δι' ἧς θεσπιζόμεν, μηδὲνα παντελῶς ἰδίαν ἔχειν οἰκήσιν μηδὲ τὸ καλούμενον κελλῖον, εἰ μὴ μόνος εἴη κατὰ τὸ μοναστήριον ἐν τυχόν ἢ διὸ χρώμενος ὑποουγοῖς καὶ τὸν ἐν θεωρίᾳ τε καὶ ἡσυχίᾳ διαζῆ βίον, ἀλλ' ὅλως ὄντων πλειόνων ἀνδρῶν μίαν εἶναι τὴν αὐτῶν συνέλευσιν καὶ εὐχόμενων καὶ τὰ τῆς φύσεως ἔργα πραττόντων, ὅποσα ἀμεμπτὰ τε καὶ ἀδιάβλητα καθέστηκε, καὶ κοινῶ μὲν ὡς εἴρηται σιτεῖσθαι, κοινῶ δὲ καθεῦδειν. καὶ εἰ μὲν τοσοῦτον εἴη τὸ πλῆθος ὅσον εἰς ἓνα οἶκον χωρεῖσθαι — ἐπειτογε τυχόν δύο ἢ τρεῖς οἴκους εἶναι τοὺς 25 δεχομένους αὐτούς. μηδὲνα μόντοι παντελῶς ἴδιον ἔχειν μηδὲν, ἀλλ' ἐν κοινῶ ζῆν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέρας, ἵνα αἱ νύκτες αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ταῖς ἡμέραις ἔχουεν παρατήρησιν. οὐ γὰρ καθεῦδουσιν ἅπαντες ἀεὶ, ἀλλὰ πρόδηλον ὡς οἱ μὲν ἐν τῷ καθεῦδειν εἰσίν, οἱ 30 δὲ ἐργαζόμενοι, καὶ πάντως ἔσονται τινες οἱ τοὺς καθεῦδοντας ἐποπτεύοντες. εἰ δὲ τινα οἰκῆματὰ ἔστιν ἐν

Quibusdam vero nobis nuntiatis, quae digna et maiori cautela legis egebant, recte ad praesentem venimus sanctionem ad illius perfectionem et supplementum, per quam sancimus, nullum penitus licentiam habere habitandi appellatam cellulam, nisi solus fuerit et monasterium duobus utens ministris et continentem et quietam degat vitam, sed omnino cum sint plurimi viri, una sit eorum conversatio et orantium et quae naturae sunt opera facientium, quatenus inculpabiles et iuaccusabiles consistant; et communiter quidem, sicut dictum est, comedere, communiter quoque dormire. Et si quidem tanta sit multitudo quanta in uno habitaculo capiatur — alioquin duo forsitan aut tria habitacula esse quae capiant eos. Nullum tamen omnino proprium habere, sed in commune vivere noctibus et diebus, ut noctes eis eandem habeant quam dies observationem. Non enim dormiunt omnes semper, sed palam est quia alii quidem in somno sunt, alii vero vigilant, et omnino sunt quidam dormientes inspicientes. Si autem

v. 15 Θεσπιζόμεν — 29 παρατήρησιν extant B^f 4, 1, 17, v. 15 Θεσπιζόμεν — 32 ἐποπτεύοντες B^s M 17, 6 p. 508 Zach.

dinem efficiunt in communi vivere secundum formam coenobiorum quae vocantur, ac neque propria habere habitacula neque opes cumulare neque vitam absque testibus agere, sed communiter eos cenare et in communi omnes cubare, et honestam vitam sectari, et testes esse invicem honestatis, ac iuniores canitiem eorum qui haec curant revereri et data opera etiam vigiliis agere, ne quid intempestivum ne per somnum quidem fiat neve inhonestum ceteris spectaculum, sed suam quisque honestatem etiam inter dormiendum custodiat.

1. Sed cum nuntiata nobis sint quaedam, quae et maiore et firmiore lege indigerent, merito ad hanc legem illius perficiendae et supplendae causa ferendam pervenimus, per quam sancimus, neminem omnino propriam habere habitationem neque cellulam quae vocatur, nisi solus in monasterio sit uno forte duobusve ministris utens et vitam in contemplatione et solitudine peragat, sed ulique cum plures sint viri, unum esse eorum conventum et dum orant et dum naturae opera peragunt quaecumque reprehensione et suspitione carent; et communiter, uti dictum est, cenare communiterque cubare. Ac si quidem tantus sit numerus, quantum una domus capiat (ita res habeat): alioquin duae fortasse trespae sint domus quae eos recipiant. Nemo vero omnino quidquam proprii habeat, sed noctu dieque in communi vivant, ut noctes iis eandem cum diebus observationem habeant. Neque enim omnes semper dormiunt, sed manifestum est alios dormire alios vigilare, et ulique fore aliquos qui dormientes inspiciant. Quodsi quae sunt habitacula in

1 τὸ τῶν καλουμένων τὸ καλούμενον τῶν A 5 || 2 οἰκήσεις C 5 (cf. nov. V. c. 3 p. 31, 28) || κτήσεις M L A || 3 ἔχειν om. C 5 || 4 δὲ τε A || ἀπαντας A (cf. p. 31, 30) || πάντας C 5 || αὐτοὺς M L || 5 μεταδιώκοντας βίον μάστιγας A || 6 τοὺς νεωτέρους iuvenes quidem 5 || 7 πολιτείαν C v. l. || 8 καὶ om. A || 9 μηδὲ veluti 5, om. A || μηδὲ ἀσχημῶν θῆα τοῖς ἄλλοις || καὶ τοῖς λοιποῖς ἀσχημῶν θῆα A neque turpis videatur aliis 5 (θῆα τοῖς ἄλλοις om. C v. l.) || 10 ἕκαστον A || 11 φυλάττειν M A || 12 ἅπερ M] ἄξιαν (pro ἀξίων?) A ἅπερ ἀξία L C 5 || 13 καὶ ἀσφαλεστέρου] cautela 5 || προσεδεῖτο om. A || ἐπὶ] καὶ ἐπὶ C || 15 δι' ἧν A || μηδὲνα] τῶν μοναχῶν μηδὲνα A || 16 ἰδίαν ἔχειν οἰκήσιν] licentiam habere habitandi (i. e. ἀδειαν ἔχειν οἰκήσαι?) 5 || μηδὲ] ἢ C, om. 5 || 17 εἰ (πλήν εἰ A) μὴ μόνος A C 5 (cf. nov. V. c. 3 p. 31, 38) || om. M L B || κατὰ] et (i. e. καὶ?) 5 || ἐν τυχόν ἢ om. 5 || 18 δυοῖ C v. l. || χρώμενος A C (5) || χρώμενον B χρωμένους M L || καὶ A C 5 || κατὰ M L B || τὸν τὸν τῶν (v. l. τοῦ) B^s || 19 διαζῆ A C 5 || διαζῆν M L B || ὅμως C v. l. || ὄντων] ὁ τῶν B^s τῶν A || 20 αὐτῶν om. A || συνάλισιν C || καὶ εὐχόμενων] εὐχόμενων τε A || 21 ποιούντων A || ὅποσα M L B] ὅπως A C 5 || 22 τε om. B^s || καθέστηκε M L B] καθεστῆται om. C 5 || διαμένον A || 23 ὡς εἴρηται om. A || σιτεῖσθωσαν] καὶ καθεῦδῶσαν A || καὶ (om. B^s v. l.) εἰ μὲν] εἰ μὲν-

τοι cum Haloandro vulg. (B^f) male; omittitur ex usu pervulgato prioris enuntiatii apodosis facile supplenda || 24 εἶεν A || ὅσον] ὡς A || 25 διὸ τυχόν ἢ τρεῖς C 5 τρεῖς ἢ δύο, om. τυχόν A || 26 μηδενὶ L B^s || μέντοι] δὲ cum Haloandro vulg. (B^f) || 27 μηδὲν om. C 5 || 28 ἵνα αἱ] ὅτι καὶ A || 29 οὐ γὰρ] οὐχ ἀεὶ (sic) A || ἀεὶ om. A || 31 ἐργαζόμενοι L A C] ἐργαζόμεσαν (ἐργαζόμενοι B^s cod. Lip.) M B || πάντες C v. l., L πάντα B^c || οἱ om. A || 32 τινῶν A^s

1 cenobium (scenobium t^a) libri, corr. vulg. || sceme et i semet T || 2 neque — habitacula om. T || substantiam t || 4 eos quidem comedere T || 6 ornatos libri, corr. vulg. || alterutri libri, corr. vulg. || inueniens T || uerere (uere t) canitiem T¹ uenerandae canitiei T² || 7 hoc T || 8 sompnium t || 12 quaedam libri, corr. vulg. || 13 maiori] quae digna maiori T¹ || leges T¹ || praesentes t || 15 per quam] quamquam T || nullam t, om. T || 17 et monasterium] leg. in monasterio? || 18 *degunt T¹ degant ul., vulg. || 19 cum] cum tunc t || 20 orantium vulg.] operantium T¹ || 21 inculpabilem t^a || inaccusabilem t^a inaccusabiles T || et om. T¹ || 22 sic t || comedere T || communiterque dormire T || 27 ut et noctem t || 29 quia] quoniam t || 30 vero] non T¹ || 31 quidem t || si om. T¹ || autem] ante T

οἰωδῆποτε μοναστηρίω τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχῃν (εἴτε ἐπὶ) ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως [ἢ τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὄντων ἀγιωσύνην] εἴτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιοικίδος, εἴτε παρ' ἡμῶν αὐτῶν ὀικοδομημένα εἴτε παρ' ἑτέρων, ἰδιόζουσαν οἰκῆσιν ἔχοντά τιναν μοναχῶν, ταῦτα πάντα καθαιρήσεις τρόποις ἅπασιν, ἀνοίξεις τε αὐτοῖς τὴν ἀλλήλων θῆαν, καὶ ὄνουνται πάντες τὰ παρ' ἀλλήλων πραττόμενα. τί γὰρ δὴ καὶ εὐλαβηθήσονται τοῦτο πράττοντες, ἅπαξ ἑαυτοὺς ἀνα- 10 θέντες θεῷ καὶ ἀπειπόντες πρὸς πᾶσαν δημόδη δια- ταν; καὶ τοῦτο μὲν ταύτη κρατεῖν νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα βουλόμεθα χρόνον, οὐδενὸς ὡς εἴρηται ἔχοντος οἰκῆσιν ἰδίαν, ἀλλὰ συναθροισμένων ἀπάντων καὶ θεωμένων τὰ παρ' ἀλλήλων πραττόμενα· πρό- 15 δηλον γὰρ ὅτι τοιαῦτα σπενδουσιν αὐτὰ καθεστάναι οἷα παντελῶς ἀνεπίληπτα μένει. εἰ δὲ τις ὄρθειη τοσοῦτον ἀναιδῆς, ὥστε τολμᾶν ἐπιχειρεῖν παραβαί- νειν τι τῶν νενομοθετημένων, ὃ τῆς μονῆς ἡγούμενος ταῦτα ἐξετάξῃ. βουλόμεθα γὰρ τῆς νῦν σφοδρο- 20 τέραν γενέσθαι τὴν παρατήρησιν, καὶ πρῶτον μὲν μὴ πολλάς εἶναι τὰς εἰς τὸ μοναστήριον εἰσόδους, ἀλλὰ μίαν ἢ δύο ταχῶν, ἐφεστάναι τε τῇ πυλίδι ἀνδρας γενηρακότας καὶ σώφρονας καὶ μεμαρτυρημένους ἐξ ἀπάντων, οἵπερ οὔτε τοῖς εὐλαβεστάτοις μοναχοῖς συ- χωρήσουσι χωρὶς τῆς τοῦ ἡγουμένου γνώμης ἐκποῦνται 25 ἐκ τοῦ μοναστηρίου, ἀλλ' εἰσὼ τούτους καθέξουσιν τὰ πρὸς θεὸν ζηλοῦντας καὶ μὴ διασπῶντας ἑαυτοὺς, μήτε τὰς πράξεις μήτε τὰς ἐπιτηδεύσεις, οὔτε ἑτέρον τι γένεσθαι κατὰ τὸ μοναστήριον νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐάσουσιν, οἵπερ οὐκ ὀρθῆν μένειν τὴν 30 τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν παρασκευάσουσι δόξαν. ἔστω δὲ ἀκριβεῖ θριγκίω περιπεφραγμένον τὸ μονα- στήριον, ὥστε μηδεμίαν ἔξοδον ἀλλαχόθεν πλὴν ἢ διὰ τῶν πυλίδων εἶναι.

v. 20 μὴ πολλάς δὲ ἔχειν τὰς — 30 ἐάσουσιν extant B^o l. c.

ullo ex monasteriis sub oecumenico patriarcha sive in hac magna civitate [sive quae sub sanctitate tua sunt] sive in eius territorio constitutis, sive a nobis ipsis aedificata sive ab aliis, quae separatam habitationem nonnullorum monachorum habeant, haec omnia omnibus modis tolles, aperiesque iis mutuum inter se adspectum, ut quae invicem inter eos aguntur omnes conspiciant. Cur enim tandem hoc agere vereantur, qui semel deo sese consecrarint omnique saeculari vitae renuntiarint? Et hoc quidem ita valere et nunc et per omne deinceps tempus volumus, neu quisquam, uti dictum est, propriam habitationem habeat, sed omnes congregentur et quae inter eos invicem aguntur conspiciant; manifestum enim est operam eos daturus ut ea talia existant qualia omni reprehensione careant. Si quis autem adeo impudens appareat, ut aliquid ex iis quae sancita sunt violare audeat, praesul monasterii haec examinet. Volumus enim severiorem quam nunc est feri observationem, ac primum quidem non multos esse ad monasterium aditus, sed unum vel forte duos, portaeque adstare viros senes et castos et omnium testimonio probatos, qui neque religiosissimis monachis permittant sine praesulis voluntate monasterio egredi, sed eos intus detineant quae eis sunt sectantes, ne se ipsos, sive actiones suas sive studia, distrahant, neque alios ullos noctu dieque versari in monasterio patiantur, qui quidem effecturi sint ne bona maneat existimatio religiosissimis monachis. Sit autem monasterium firma maceria circumsaepum, ne exitus ullus aliunde nisi per portas pateat.

1 τῶν ὑπὸ — 2 πόλεως om. C^o, i. e. exemplar Menae archiepiscopo missum; ibidem quae eorum loco substituta sunt verba ἢ (ἢ om. C^o) τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὄντων ἀγιωσύ- νην, eadem in altero quoque exemplari (MLAB) temere interpolata leguntur || 2 εἴτε ἐπὶ add. Zachariae ex C || 3 ἐπὶ τῆς B περὶ τὴν A || αὐτῆς om. M || 4 περιοικί- δα A (per circuitum habitaculis C) || εἴτε om. A || αὐ- τῶν om. C || οἰκοδομημένα M aedificatis, i. e. ὀικοδομη- μένων? C || 5 ἰδιόζουσαν οἰκῆσιν (ἰδιόζουσας οἰκῆσεις A) ἔχοντα τινῶν μοναχῶν AC^o om. MLB || 6 πάντα — ἅπασιν MLAB] πᾶσι τρόποις καθαιρήσεις C^o || 7 τὴν ἀλλήλων θῆαν — 8 πραττόμενα] τὴν ἀλλήλων πάροδον C alterutra ubi celebrentur C || 9 πράττοντες AC^o || πρά- τειν MLB || 10 θεῷ τῷ θεῷ L || πᾶσαν om. C || αἰ- τίαν C v. l. || 11 ταυτὶ C || 12 ἐφεξῆς C || 14 εἰσομένων C || 15 τοιαῦτα ABC] τὰ τοιαῦτα ML || αὐτὰ ABC^o || αὐτοὶ ML || 16 ἀνεπίληπτα A || μενεῖ C v. l., L μένειν A || εἰ δὲ] καὶ εἰ C || 17 ἐπιχειρεῖν τε καὶ παραβαίνειν A || 18 τι τῶν νενομοθετημένων MB] τὰ νενομοθετη- μένα LA quod sancitum est C, τι om. C plerique, ante παραβαίνειν coll. C unus || 19 γὰρ om. C v. l. || τῆς νῦν σφοδρότεραν A C] τὴν νῦν σφοδρότεραν MLB σφοδρο- τέραν vni C || 20 τὴν AC^o om. MLB || 21 εἶναι C^o C^o || ἔχειν MLAB || τὰς om. A || 22 δύο] δευτέραν C^o Theod. || ἐφεστάναι τε] ἐφεστάναι δὲ B^o καὶ ἐφεστάναι C || πύλη AB^o C || 24 τοῖς εὐλαβεστάτοις μοναχοῖς LA || 25 ἐκφυ-

aliqua habitacula sunt in quolibet monasterio sub tua constitutorum sanctitate, sive in hac magna civitate sive in eius per circuitum habitaculis sive a nobis ipsis aedificatis sive ab aliis, seorsum habita- tionem habentia aliorum monachorum, haec omni- bus modis depones aperiesque eis alterutra, ubi celebrentur. Quid enim formidabunt hoc agentes, semel ipsos dicantes deo et abrenuntiantes publicae comesa- tionem? Et hoc quidem ita valere nunc et in fu- turum omne volumus tempus, nullo (sicut dictum est) habente habitaculum seorsum, sed congregandis omnibus et inspicientibus quae (ab) alterutris agun- tur. Certum enim est quia talia studebitur ea con- stituere qualia omnino inculpabilia manent. (Et) si quis apparuerit tantum impudens, ut audeat temptare praevericari quod sancitum est, monasterii praesul haec examinet. Volumus enim vehementiorem quam nunc est fieri observationem, et primum quidem non plurimos esse in monasterium ingressus, sed unum aut secundum forte, et adstare ianuae viros senes et castos et testimonii boni ex omnibus, qui neque reverentissimis monachis concedant sine abbatis volun- tate deserere monasterium, sed intus eos detineant quae eis sunt zelantes nec semet ipsos lacerantes, nec actus nec studia, nec alios quosdam introire in monasterium noctibus et diebus sinant, quod non recte manere procurat venerabilium voluntatem. Sit- que cautissima maceria munitum monasterium, ut nullus exitus aliunde nisi per ianuas sit.

γεῖν C || 26 ἐκ om. C || ἔσω C || 27 θεὸν] τὸν θεὸν L || ζη- τούντας cum Haloandro vulg. (de A non constat) || καὶ om. B^o || διάγοντας ἑαυτοῖς A, διασπῶντας om. B^o || 28 μήτε τὰς πράξεις μήτε τὰς ἐπιτηδεύσεις om. B^o || τινὰς ἑτέρους A || 29 γίνεσθαι C introire C || τι om. C v. l. || 30 καθ' ἡμέραν B^o || ἐάσωσιν C || ὅπερ οὐκ C^o οὔτινες καὶ A || μένειν om. M(B?) || 31 μοναχῶν om. C^o || παρασκευάσει C^o || 32 θριγκίω M] θριγγίω L θριγκίω AC θριγκῶ B || 33 ἢ om. C

1 aliquam T¹ || quolibet] testimoniorum add. t^o || monasteriorum t vulg. || 4 aedificata Beck || *habitationem habentia] habitantia T t (habitata vulg.) || 6 deponens t || 7 qui enim t qui hoc T¹ || *semel] semet libri || 8 conver- sationi vulg. || 9 et in] et om. t^o || 10 omne] esse T || 11 habitaculo T¹ t || 12 ab add. vulg. || 13 enim est] est hoc T, est enim vulg. || studebant t || constitutum est T¹ || 14 maneat t || *Et addidi (autem post quis add. vulg.) || 16 praevericari T || 17 enim] hoc T¹ || 18 quidem primum T t || non] in T || 19 esse vulg.] fuisse libri || in- gressus vulg.] ingressos libri || 20 et castos om. t || 21 testi- moni, om. boni t || *qui neque] quinque libri || 22 con- cedat T || 23 *deserere] segerere (segerere T) libri || 25 studia] custodia t || 26 noctis T¹ || sinant] sin autem T || 27 rectam vulg. || voluntate T || 28 materia t || 29 alii t || ianua T¹ ianuam T²

CAPUT II.

Ἐπειτα κἄν εἰ μὴ τις ἐκκλησία κατὰ τὸ μοναστήριον εἴη, μηδὲ οὕτως προφίσει τῶν ἐκκλησιῶν ἐφοριτῶν ἀδεῶς, ἢ καὶ περιπάτους ἐκεῖσε ποιεῖσθαι καὶ ἐντυγχάνειν τισὶν οἷς οὐ προσήκον, ἀλλὰ παραγίνεσθαι μὲν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἅμα τῷ ἡγουμένῳ ἢ τοῖς αὐτῶν πρωτεύουσιν τε καὶ γενηρακόσι, τῆς δὲ λειτουργίας πληρωθείσης τὸ μὲν μοναχικὸν ἅπαν αὐθις ἐπὶ τὸ κοινόβιον χωρεῖν κάκεισε καθῆσθαι, καὶ τὸν τε μέγαν ἱκετεύειν θεὸν ταῖς τε θείαις ἐντυγχάνειν γραφαῖς. πολὺς γὰρ ὁ ἱερός τῶν τοιοῦτων βιβλίων χορός, καὶ δυνατός ἐστιν ἐκάστου τὴν ψυχὴν ἐπιναροῦσθαι καὶ ἐπάρδειν τοῖς ἱεροῖς λογίοις, ἀπερ εἰ συνεχῶς ἀναγινώσκουσιν, οὐκ ἂν ποτε σφαλεῖεν οὐδὲ εἰς ἀνθρωπίνως κατενεχθεῖεν μερίμνας. τέσσαρας δὲ ἢ πέντε προσβύτας ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς εἶναι κατὰ τὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ καθεστῶσαν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν, οἷς ἕδῃ πᾶς ἀγὼν δίδυνοται κατὰ τὴν ἀσκήσιν καὶ οἵπερ χειροτονίας ἠξίωονται τῆς ἐν τῷ κλήρῳ, προσβυτέρων τυχόν ἢ διακόνων ἢ τῶν ἐφεξῆς ἔχοντες σχῆμα. οὗτοι γὰρ καὶ τοῖς ἀρικνουμένοις ἐντεύξονται καὶ τὰ ἐκ τῶν θείων διαλέξονται γραφῶν καὶ νομίζεσθαι πάντας εἶναι τοιοῦτους παρασκευάσους καὶ φυλάξουσι τὸν ἱερὸν οἶκον, τὴν νεότητα θρασυνομήνην καὶ τῶν οἰκείων ὄρων ἐξιέναι βουλομένην ὑπὸ τῆς καρτερίας ἐπέχοντες.

25

Deinde vel si nulla ecclesia in monasterio sit, neque sic occasione ecclesiarum egredi (et) deambulationes illicite illic facere et confabulari cum quibus non convenit, sed venire quidem tempore sacri ministerii cum abbate suisque prioribus et senibus, sacrificioque completo omnes monachi rursus ad coenobium revertantur ibique sedeant magnumque deum honorent et sacris scripturis incumbant. Plurimus itaque est talium librorum chorus, et possibile est unicuique animam corrigere atque rigare sacris, quae si frequenter legerit, nunquam decipitur nec ad humanas descendet sollicitudines. Quattuor autem vel quinque seniores ex ipso monasterio esse in ministerii constituta ecclesia, quibus iam omnis exercitatio est expleta in continentia et qui ordinationem habere meruerunt in clero presbyterorum forsan aut diaconorum aut deinceps habentium schema. Dicti namque et supervenientibus loquentur et de divinis eloquiis disputabunt, et putari omnes esse tales procurabunt, et custodient iuventutem exardescentem et suos terminos exire volentem continentia detinebunt.

CAPUT III.

Οὐκ εἰσελεύσεται δὲ οὔτε γυνὴ παντελῶς εἰς ἀνδρικὸν μοναστήριον οὔτε ἀνὴρ εἰς γυναικίον ἢ προφάσει τελευτήσαντος κάκεισε κειμένου μνήμης ἢ κατὰ ἄλλην αἰτίαν, καὶ μάλιστα εἰ τις ἀδελφὸν τυχόν ἢ ἀδελφὴν ἢ τινα τῶν ἐκ τοῦ γένους ἔχειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ φήσει. συγγένεια γὰρ μοναχοῖς ἐπὶ γῆς οὐκ

Non ingredientur autem neque mulier penitus in virile monasterium neque vir in femineum occasione mortui et ibi sepulti memoriae vel per aliam causam, et maxime si qui fratrem forte vel sororem aut aliquem ex genere habere in monasterio dicat. Cognatio namque monachis in terra non est cae-

c. III particulae (v. 26—670, 1. 16—18. 22—24. 671, 1—18) extant in B^s l. c., v. 31 sq. συγγένεια — βίον cūta Bf 4, 1, 18. — pr. summarium habet Ecloga ad Prochiron mutata 23, 9 p. 116 Zach.

II. Deinde etiam si nulla ecclesia in monasterio sit, ne tum quidem per causam ecclesiarum licenter exeant, vel ibi ambulationes faciant et quibuscum non decet congregiantur, sed tempore quidem sacri ministerii una cum praesule vel primoribus eorum et senioribus eo accedant, ministerio autem peracto omnes monachi ad coenobium revertantur ibique consideant, et tam magno deo supplicent quam sacras scripturas lectitent. Magnus enim est sacer eiusmodi librorum chorus et qui possit uniuscuiusque animam emendare sacrisque eloquiis irrigare, quae si continuo legant, nunquam decipiantur nec ad humanas sollicitudines delabantur. In sanctissima autem quae in monasterio est ecclesia quattuor vel quinque senes ex eodem monasterio sint, quibus iam omne certamen in exercitacione peractum est quique digni habitū sunt clericali ordinatione, presbyterorum forte vel eorum qui deinceps sequuntur habitu praediti. Hi enim et cum adeptibus colloquantur et quae ex sacris scripturis sunt disserent et efficiunt, ut omnes esse tales viri perhibeantur, et sacram domum custodient, cum iuventutem audacem et terminos suos egredi volentem coerceant.

III. Neque vero omnino ingredietur aut mulier in virile monasterium aut vir in muliebri vel nomine memoriae defuncti ibique sepulti vel ob aliam causam, et maxime si quis fratrem forte vel sororem vel aliquem ex cognatis se in monasterio habere dicat. Cognatio enim monachis in terra non est, quippe

1 ἔπειτα] ἔπειτα δὲ A || εἰ μὴ τις Cε] εἰ τις μὴ L μὴ τις B ἢ τις M (de A non liquet) || κατὰ] ἔξω κατὰ A || 2 εἴη om. M || 3 ἀδεῶς ante ἐκεῖσε coll. Cε || ἢ om. ACε || 4 οὐ ACε] οὐδὲ MLB || 5 μὲν om. MB, ἐν om. AC || 6 ἢ τοῖς αὐτῶν C (suisque ε)] ἢ τοῖς αὐτοῦ ML AB || 7 λειτουργίας] θείας λειτουργίας A || 8 ἐπὶ AC(ε)] εἰς MLB || 9 καθῆσθαι C || τε] γε M || ἱκετεύειν θεόν] θεὸν τιμᾶν Cε || 10 γὰρ] δὲ C itaque ε || ὁ om. A, ἱερός om. ε || 11 δυνατός Haldander] δυνατὸν libri || ἐκάστου MLAB] ἐκάστῳ Cε || 12 ἐπάρδειν C v. l. || λογίους om. Cε || 13 συνεχῶς] ἡσυχῶς A || ἀναγινώσκουσιν — σφαλεῖεν — κατενεχθεῖεν] legerit — decipietur — descendet ε || 14 σφάλουσιν A || 15 ἢ om. L^a || προσβυτέρους Cε || 16 ἀγιωτάτην om. ε || 17 δίδυνοται AC] ἦνυσται MLB || 18 οἵπερ] οἵπερ πρώην C || τῆς om. C v. l. || 20 ἔχοντες] habentium ε || οὗτοι] dicti ε || 21 τὰ om. Cε, quod probat Zachariae || 22 τοιοῦτους εἶναι A || παρασκευάσους (παρασκευάζουσι C v. l.) ACε] παρασκευάσους MLB || 23 φυλάξουσι ACε] φυλάξουσιν MLB || τὸν ἱερὸν οἶκον ante φυλάξουσι coll. A, om. Cε || τὴν

νεότητα ACε] τὴν νεότητα δὲ MLB || 24 καὶ] τε καὶ C || 27 οὐδὲ ML || εἰς om. M || ἢ om. ACε || 28 κειμένου] γινομένης C || μνήμης] μνήμης χάριν A || 29 ἄλλην] ἄλλην τινα B^s || 30 τῶν om. B^c || 31 μοναχοῖς AC] τοῖς μοναχοῖς MLB || ἐπὶ τῆς γῆς Bf

2 et add. vulg. || deambulatione si licite illi cfacere T¹ deambulatione illicite facere T² || 4 misterii T || 5 cum abba T cum ab abbate t || 7 ubique T¹ || 8 plurimus vulg.] pluribus (pluribusque t) libri || 9 liberorum T || chorus vulg.] quorum libri || 11 quae om. t || legitur T || decipitur] dicitur decipitur T¹ || 12 descendant T² descendit T² || 14 in om. T || 16 in clero] unculo t || 18 *alloquuntur T allocuntur t (cf. 672, 33. 673, 6) || 19 putari vulg.] portuarii T portuarii t portavit al. || omnes esse tales] esse tales communes t || 21 volentes T || 26 aut T || ne. T^a || 28 et] ei T || memoriae Beck] memoriam T t || per om. t || 29 sororem T¹ || 30 aliquam T || 31 congregatio T¹

ἐστὶ τοῖς γε τὸν ἐν οὐρανῷ ζηλώσασιν βίον. τί γὰρ δὴ
 κἂν βουλόμενοι τὰς τοιαύτας εἰσόδους ποιήσαντο,
 εἰ μὴ βούλονται τι πράττειν τῶν ἀπηγορευμένων;
 ἐξὸν δὲ καὶ τὰ ἀνδράσι πρέποντα ἐν τοῖς ἀνδρι-
 κοῖς μοναστηρίοις ἀνδρας ποιεῖν, καὶ τὰ γυναιξίν
 ὁμοίως ἀπονενεμημένα ἐν τοῖς γυναικείοις μοναστη-
 ρίοις πράττειν γυναικας. οὐδενὸς ἐπιμιγνύμενον θρα-
 τέρω, οὐδὲ εἴ τις τυχὸν ἀδελφὸς εἶναι λέγοιτο ἢ ἀδελφῆ
 ἢ συγγενὴς ἄλλος· οὐδὲ γὰρ κατὰ ταύτην τὴν πρό-
 φασιν εἰσιτητῶν εἶναι τισὶ συγχωροῦμεν. εἰ γὰρ αὐτὰς
 τὰς ἀρχὰς ἐκκόψαιμεν καὶ τὴν δι' αὐτῆς τῆς δόρασεως
 εἰσκρινομένην ταῖς ψυχαῖς ἀπάτην καὶ τὸν ἐντεῦθεν
 ὀλισθόν κωλύσαιμεν, ἔσται πολλῶ ὄρων τε καὶ εὐκο-
 λωτέρα τοῖς ἱεροῖς ἀγωνισταῖς ἢ τοῦ κρείττονος βίου
 κατάστασις. πάντες τοίνυν τὰδε τῷ νόμῳ πειδέ-
 σθώσαν, καὶ μήτε ἀνδρες ἀποτιθέσθωσαν ἐν γυναι-
 κείων μοναστηρίων τάφοις μήτε γυναικας ἐν ἀνδρικοῖς
 ἀσκητηρίοις κατορτυθέσθωσαν. οὐτε γὰρ ἀνδράσι γυ-
 ναικωνίτιδες πρέπουσιν οὐτε αὐτῶ ἀνδράνες τοῖς τῶν
 γυναικῶν καταλόγοις· οὐδὲ ἐντεῦθεν διὰ τοὺς τελευ-
 τήσαντας τοῖς περιούσι τὰς ἀσχημονας ταύτας καὶ ἀρχε-
 κἄκους ἐπιμῆξιας γίνεσθαι βουλόμεθα, ἵνα μὴ πάροχος
 ἐντεῦθεν γένοιτο τῇ φύσει πρὸς ἐαντὴν ἢ μὴ θέμι-
 τραφῆν τε καὶ παλῆξιν καὶ τὰ θεῖα κατασχεύειν πραγ-
 ματα, καὶ εὐσεβείας δῆθεν προκαλύμματα καὶ τῷ τῆς
 ὁσίας σχήματι ταῦτα πράττειν, ἀπερ οὐτε λέγειν οὐτε
 ἰννοεῖν τοῖς μονήσῃ βίον ἀσκούσιν ἐστὶ καλόν. Ἐκεῖ-
 νου δὲ ὄντος φανεροῦ, ὡς ἀνάγκη καθέστηκε τοὺς
 ταῖς ταφαῖς ὑπηρετομένους καὶ μάλιστα τοὺς τε τὴν
 κλῆνην φέροντας τοὺς τε ὀρτυττοντας εἰσφοιτῶν εἰς τὰ
 μοναστήρια, ἐν μὲν τοῖς ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις τὸ
 πρᾶγμα εὐκόλον ἐστίν, ἐν δὲ τοῖς γυναικείοις οὐχ οὐ-
 τως, διὰ τὴν εἰρημένην ἀπαγόρευσιν.

lestem zelantibus vitam. Quid enim volentes tales
 ingressus faciant, nisi volunt agere aliquid inter-
 dictorum? cum liceat et viris competentia in virili-
 bus monasteriis (viroso facere et mulieribus similiter
 deputata in muliebribus monasteriis) celebrare, nullo
 permixto alteri nec si quis forte frater dicatur
 esse aut soror aut cognatus alter: non enim per
 hanc occasionem ingredi sinemus alicui. Si enim
 ipsa principia abscidamus et per ipsum aspectum
 insertam animabus dilectionem et ex hoc lapsum
 prohibeamus, erit multo possibilis ac facilius sacris
 decertatoribus melioris vitae status. Omnes igitur
 huic legi oboediant, et neque viri recondant in mu-
 liebri monasterio sepulcra neque mulieres in virilibus
 asceteriis fodiant. Nec viros enim mulierum studia
 decent nec rursus virorum in muliebribus collegiis;
 nec ex hoc propter defunctos viventibus turpes et
 mali principii tales permixtiones agi, ut non iter ex
 hoc fiat naturae apud se inhoneste grassari et lu-
 dere et suas confundere causas et pietatis quasi ve-
 lamine cognationis schemate haec agere, quae neque
 dicere neque cogitare singularem vitam eligentibus
 est bonum. Illo existente manifesto, quia necessa-
 rium est sepulturae ministrantes et maxime lectis-
 [nou] ingredi monasteria. Sed in virilibus quidem
 monasteriis causa facilis est, in muliebribus non ita,
 propter memoratam interdictionem.

qui caelestem vitam sectentur. Nam quid tandem spectantes eiusmodi ingressus faciant, nisi quid eorum-
 quae prohibita sunt agere velint? cum et viris quae viros decent in virilibus monasteriis et similiter
 quae muliebribus destinatae sunt in muliebribus monasteriis mulieribus agere liceat, nullo alteri admixto, ne-
 tum quidem si quis forte frater esse dicatur aut soror aut cognatus alius: uam ne per hanc quidem cau-
 sam aditum patere cuiquam permittimus. Nam si ipsa principia praecidamus et illecebras quae per ipsum
 adspectum animis se insinuant et lapsum inde imminuentem prohibeamus, multo facilius et expeditius existet
 sanctis luctatoribus melioris vitae institutio. Omnes igitur huic legi obtemperent, ac neque viri recondantur
 in muliebribus monasteriorum sepulcris neque mulieres in virilibus asceteriis sepeliantur. Neque enim viros
 mulierum sedes neque rursus virorum habitacula mulierum collegia decent; neque inde propter defunctos
 iis qui superstites sunt inhonestas illas et perniciosas commixtiones fieri volumus, ne via inde naturae
 aperiat adversus se quod fas non est luxuriandi et ludendi et divinas res dedecorandi, atque pietatis
 nimirum velamento et specie exequiarum ea agendi quae neque dicere neque cogitare iis qui monachicam
 vitam exercent bonum est. Cum autem illud appareat, necesse esse eos qui sepulturis inserviunt et praer-
 sertim qui feretrum portant quique fodivnt monasteria ingredi: in virilibus monasteriis res facilis est, in
 muliebribus non ita, propter prohibitionem modo dictam.

1 τὸν ἐν οὐρανῷ] τὸν οὐράνιον A || 2 *κἂν] καὶ libri ||
 βουλόμενοι] μὴ βουλόμενοι C, om. A || *ποιήσαντο
 MLAB ἐποίησαντο C || 3 βούλοιτό τι B || πράττειν
 τι C || 4 ἐξὸν δὲ LBC] ἐξὸν (corr. ἐξ ὧν) δὲ M
 ἐξὸν γὰρ A || τὰ] τοῖς C v. l., om. B || 5 ἀνδράσι C ||
 τὰ om. A || 6 ἀπονενεμημένοις A || 7 γυναικας MLAB]
 om. C || Φατέρω AC] Φατέρων ML Φατέρου B (C
 unus) || 8 οὐδὲ εἴ τις] εἰ καὶ A || ἀδελφὸν A || εἶναι λέ-
 γοιτο MB] εἶναι λέγεται L εἶναι λέγοι A λέγοι εἶναι C
 dicatur esse ε || ἀδελφῆν A || 9 ἢ συγγενὴς C plerique,
 ἢ κἂν συγγενὴς A || ἄλλος] ἢ ἄλλος C || 10 εἰσιτητῶν
 εἶναι τισὶ (τισὶ om. L) συγχωροῦμεν MLB] εἰς μονα-
 στήριον γυναικείον εἰσιτητῶν εἶναι συγχωροῦμεν τινὶ A
 εἰσιναι συγχωροῦμεν τινὶ C || αὐτὰς om. B || 11 ἐκ-
 κόψαιμεν C] ἐκκόψομεν MLAB || δι' αὐτῆς] διὰ B ||
 12 εἰσκρινομένη] μὴ κρῖνομεν (κρῖνομεν unus) C || τῆς
 ψυχῆς C v. l. || ἀπάτην MLAB] ἀπάτην C || 13 κωλύ-
 σομεν C κωλύσομεν cum Haloandro vulg. (B) || ἔστω L
 ὄρων τε A] ὄρως τε C πρᾶος τὲ MLB possibilis ε ||
 14 τοῖς ἱεροῖς ἀγωνισταῖς] ταύταις A, om. C || 15 κατά-
 στασις C] κατορθώσις MLAB || 16 ἀνδρα L || ἀπο-
 τιθέσθωσαν post τάφοις (17) coll. B* || ἐν γυναικείων
 μοναστηρίων τάφοις MLB] ἐν γυναικείω μοναστηρίω
 τῶνάς (ταφῆς χάριν A) AC] || 18 ἀσκητηρίοις] μονα-
 στηρίοις ἢ ἀσκητηρίοις L μοναστηρίοις C unus || *οὐδὲ
 MLAC οὐ B || 19 οὐδὲ C v. l. || ἀνδράνες MA] ἀνδρῶν
 ἐν LBC] || 21 ταύτας καὶ ἀρχεκἄκους A] καὶ ἀρχεκἄ-

κους ταύτας (tales ε) Cε, καὶ ἀρχεκἄκους om. MLB ||
 22 βουλόμεθα om. Cε || 23 ἐντεῦθεν MLBε] ἐντεῦθεν
 διὰ τοὺς τελευτήσαντας (ex 20) C, om. A || γίνοιτο τῇ
 φύσει C τῇ φύσει γένοιτο A || 24 θεῖα MLAB] οἰκία
 Cε || 25 καὶ τῷ] καὶ om. Cε || 26 ὁσίας] ὁσίας ζωῆς A
 ἀσελγίας C cognationis (i. e. συγγενείας?) ε || *οὐδὲ —
 οὐδὲ libri || 27 νοεῖν B || μονήσῃ] τὸν μονήσῃ M || ἔχου-
 σιν A || ἐστὶ AC] om. MLB || 28 δῆ] om. Cε, δὴ cum
 Scrimgero vulg. || ὄντος φανεροῦ] οὕτως φανεροῦ ὄντος
 LB || ὡς AC] om. MLB (ὅτι Haloander) || 29 ταῖς om.
 C v. l. || τς A] om. MLBC || τὴν κλῆνην — ὀρτυττοντας
 MLAB] τὴν κλῆνην βαστάζοντας C lectis ε || 30 τὸ
 μοναστήριον A, τὰ om. C || 31 ἐν ALB] καὶ ἐν M
 ἄλλ' ἐν Cε || 32 τοῖς om. C

1 qui T quod t || 2 uoluerit T || 3 uiris (uir T¹ t) ex
 competentia T t || 4 * viros — monasteriis in libris omissa
 supplēvi || 6 nec t ne T || frater] super t || 7 cognatos
 T¹ al. || 8 alicui T al.] aliquem t vulg. || 9 aspectum]
 spaciūm t || 10 animalibus T || 12 detractoribus T || vitae
 status] intestatus T || 14 mulieris in uiribus T¹ || 15 asi-
 steriis T t || 16 decet T || muliebribus T] mulieribus t al.,
 muliorum vulg. || 17 turpes vulg.] turpis libri || 20 uel-
 mine T² || 21 cognitionis t || hoc t || 22 condicere, corr.
 codicere t || 25 non del. Beck || monasterio libri, corr.
 vulg. || 26 muliebribus vulg.] mulieribus T al. meliori-
 bus t || non] autem non vulg. || 27 inditionem T

1 Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴ ποτε μέλλοι τοιοῦτό τι γίνεσθαι καὶ θάπτεσθαι τις γυνή ἐν γυναικίῳ μοναστηρίῳ (ἀνδρα γὰρ οὐκ ἐφίεμεν), τὰς μὲν εὐλαβεστάτας γυναῖκας ἐν τῷ οἰκίῳ μένειν καταγωγίῳ, μόνην δὲ τὴν θυρωρὸν ἢ τὰς θυρωροὺς καὶ τὴν ἡγουμένην ἴσως αὐτὴν εἰ βουληθεῖ παρῆναι τοῖς γινόμενοις, καὶ θάπτον ἐκείνους πρᾶξαντας τὰ περὶ τὴν ὄσιαν νενομισμένα καὶ τὸν τάφον οὐξάντας καὶ τὸ σῶμα καλύψαντας εὐθὺς ἀποχωρεῖν, μῆτε θεασαμένους τινὰς τῶν εὐλαβεστάτων γυναικῶν μῆτε παρὰ τινος αὐτῶν θεαθῆναι. Ἀλλὰ μὴδ' ἄλλην ἐπινοήσωσαν πρόφασιν ἢ ἄνδρες τῶν εἰς γυναικίῳ μοναστηρίῳ παρόδων ἢ γυναῖκες τῶν ἀνδράσιν ἀφωρισμένων, προφάσει τῶν περὶ τὴν ὄσιαν πραττομένων, ἃς δὴ μνήμας καλοῦσιν, εἰς τρίτην καὶ ἐνάτην συνιόντες ἡμέραν, ἢ ἡνίκα τεσσαράκοντα ἐξήκοιεν ἢ καὶ ἐνιαυτός· ἐξόν, εἰ μὲν γυναικίῳ εἴη τὸ μοναστήριον, γυναῖκας ἅπαντα πράττειν, εἰ δὲ ἀνδρείον ἀνδρας, καὶ μὴ προφάσει τῶν τοιούτων παρατήρησεων ἀδοξίαν τινὰ τοῖς εὐαγέσι μοναστηρίοις προστίβησθαι.

20

1 Sancimus igitur, si quando aliquid futurum sit tale fieri, et sepeliri mulier in muliebri monasterio (virum namque non sinimus), reverentissimas quidem feminas in suo manere habitaculo, solam vero ostiariam aut ostiarias et abbatissam, in quo forte ipsa voluerit, interesse his quae aguntur, et ipsos illos agentes quae circa funus sollempnia sunt et sepulchrum fodientes et corpus obvelantes repente discedere, neque videntes aliquas reverentissimarum neque ab aliquo earum visos. Sed neque aliam excogitent occasionem aut viri ad muliebria monasteria ingrediendi aut mulieres viris deputata. occasione horum quae circa funus aguntur, quas utique memorias vocant, in tertiam et nonam convenientes diem, aut dum 15 quadraginta complentur aut etiam annus: cum liceat, si quidem muliebri sit monasterium, mulieres omnia agere, si vero virorum, ipsos similiter, et non occasione talium observationum inhonestatam venerabilibus monasteriis imponere.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν τῶν νομοθετούμενων εἰ μὴ ψυχὴν ἔχει τὴν προσήκουσαν δύναται τηρεῖσθαι προσκόντως, Θεσπίζομεν τὸν κατὰ καιρὸν ἐκάστον μοναστηρίον προσετώτα συνεχῶς ἐποπτεύειν καὶ περιεργάζεσθαι τὴν ἐκάστον πολιτείαν τε καὶ κατάστασιν, καὶ εἴ ποῦ τι βραχὺ γένηται παρὰ τὸ πρότερον, τοῦτο εὐθὺς ἐπανορθῶν, καὶ μὴ συγχωρεῖν μείζω γίνεσθαι τὸν δλοιοθῆν μὴδὲ ἀπολέσθαι ψυχὴν πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἀσκήσεως σωτηρίαν καταφεύγουσαν. ὁ δὲ τῶν μοναστηρίων ἑξαρχος (εἴγε τις εἴη κατὰ τὸν τόπον, ὡς περὶ ἐπι ταύτης ἐστὶ τῆς εὐδαίμονος πόλεως) ταῦτα περιεργάζεσθω καὶ στελλέτω τοῖς καλουμένοις ἀποκρισια-

25 Quia vero nihil quod sancitur nisi custodiam habeat competentem poterit servari decenter, sancimus per tempus uniuscuiusque monasterii praesulem frequentationem inspiciere et perscrutari uniuscuiusque conversationem et disciplinam, et sicubi aliquid parvum fiat contra quam decet, hoc repente corrigere, et non sinere maius fieri lapsum et perire animam ad salutem conversationis confugientem. Monasteriorum autem exarchus, si quis fuerit per loca, sicut in 30 hac felicissima civitate, (haec perscrutetur et mittat)

1 Sancimus igitur, si quando eiusmodi quid faciendum sit et sepelienda mulier aliqua in muliebri monasterio (virum enim non permittimus), ut religiosissimae mulieres in habitaculo suo maneat, sola autem ostiaria vel ostiariae et ipsa forte abbatissa si velit intersint iis quae fiunt, atque illi simulac pegerint quae in exequiis fieri solent et sepulcrum effoderint atque corpus texerint, statim discedant, neque videntes ullas ex religiosissimis mulieribus neque ab ulla earum visi. Verum ne alium quidem praetextum excogitent aut viri in muliebria monasteria ingrediendi aut mulieres in ea quae viris destinata sunt, ut eorum nomine quae in exequiis peraguntur, quas quidem memorias vocant, in tertiam et nonam diem convenient, vel ubi quadraginta dies praeterierint vel etiam annus: cum liceat, si quidem muliebri sit monasterium, mulieres omnia agere, sin virile, viros, nec vero nomine eiusmodi observationum malam famam aliquam venerabilibus monasteriis adspergi.

IV. Quoniam autem nihil eorum quae sancuntur iuste servari potest, nisi iusta custodia utatur, sancimus ut qui cuique monasterio pro tempore praeesat assidue observet et perscrutetur uniuscuiusque vitam et statum, ac sicubi quid leve contra decorum committatur, hoc statim corrigat neve patiat maiorem fieri lapsum nec perire animam quae ad salutem per exercitationem obtinendam confugerit. Monasteriorum autem exarchus (si qui eo loco sit, sicut est in hac felici civitate) haec perscrutetur suosque

1 Θεσπίζομεν τοίνυν] Θεσπίζομεν δὲ L διὸ καὶ Θεσπίζομεν A || τι μέλλοι τοιοῦτο C || 2 θάπτεται L || τις γυνή om. C, τις om. ε || 3 ἀνδρὶ C || ἀφίεμεν A || 4 μόναι A || 5 τὴν θυρωρὸν ἢ om. A, ἢ τὰς θυρωροὺς om. B || τὰς τοὺς L || ἴσως αὐτὴν εἰ] ἐν οἷς ἴσως αὐτὴ C (ε) εἴ γε B || 6 γινόμενοις C || θάπτον ἐκείνους] ipsos illos ε || 7 ὄσιαν] ὄσιαν ταφὴν A || 8 καὶ τὸν] καὶ om. A || 9 εὐθὺς B || ἀναχωρεῖν M || μῆτε θεασαμένους AB || C || μὴ τεθεασμένους MLB || 10 γυναικῶν om. ε || τινος ABC || τινῶν ML || 11 μῆτε AC || ἄλλην — 13 ἀφωρισμένων om. B (cf. od 16) || 13 τῶν εἰς ἀνδράσιν ἀφωρισμένα malit Zachariae (cf. ε) || προφάσει (ε) καὶ προφάσει MLB || C || προφάσει τῶν — 16 ἐνιαυτός] τῆ περὶ τὴν ὄσιαν πραττομένη ταφῆ ἦν δὴ καὶ μνήμην καλοῦσι τρίτην ἐνάτην καὶ τεσσαρακοστήν ἐξηκοστήν καὶ ἐνιαυσίον ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνιόντες A || 15 ἐνάτην MLB, C v. l. || 7 BC || om. ML (καὶ cum Haloandro vulg) || 16 ἐξήκοιεν C || ἐνιαυτός] τὴν εἰς τὰ γυναικίῳ πάροδον ἀνδρες ἐπινοήσωσαν μοναστήρια add. B || ἐξόν MLB || ἐξόν ὄν C, om. A || μὲν] μὲν οὐν A || γυναικῶν C || 17 εἰεν A || 18 ἀνδρείον ἀνδρας] ἀνδρῶν, αὐτοὺς ὁμοίως C || μὴ προφάσει] μὴδὲ A || παρατήρησεων] ὑποθέσεων A || 19 τινὰ om. C || 20 προστιθεσθαι C || 21 οὐδὲν (οὐδὲ v. l.) νομοθετούμενον C || 22 ἔχει et ἐγγ C v. l. ||

προκόντως A || 24 ἐποπτεύειν C || ἐποπτεύειν αὐτοὺς MLAB (αὐτὸν con. Zachariae) || 25 τε om. C v. l. || 26 γένοιτο βραχὺ A || παρὰ] πρὸς B || πρότερον, τοῦτο] προσηκόν A || 27 μείζωνα LC || γενέσθαι AC || 28 μῆτε C et ε || τὴν ψυχὴν C || 29 καταφυγεῖσθαι AC || δε] δε γε AC || 30 εἴγε τις A || εἴ τις C || εἴ γε M || εἴ τε L || εἰ B || τὸν om. C || 31 ἐστὶ MLAB || om. C || εὐδαίμονος om. L || περιεργάζετω MLB

2 mulier] mulierem T² || 4 hostiariam aut hostiarias t monhostiarias T^a hostiarias T^b || 5 abbatissas t || *in quo] quos T¹ al. quas T² t || 6 *ille libri (illa vulg.) || 8 repentes T¹ || 10 visos vulg.] uisi libri || 11 ad] aut T¹ || 12 uiri T¹ || deputata vulg.] deputate t al. deputati T || 13 memoriam t || 14 conuenites T¹ || 15 quadraginta] luna t || complentur T¹ || completur t al. || annus] minus T || 16 sit] sit in t siti n T¹ sine uiris in T² || mulieres omnia vulg.] mulieres omnes t omnes T || 17 occasionem T || 18 inhonestatum t^a || 21 habeat t] hanc T || 22 servari vulg.] seruare libri || 23 monasterii — 24 uniuscuiusque om. t || 25 parum T¹ || 26 quae t || repente T¹ t repete T² || 27 sine T¹ || lapso T¹ t al. || 28 fugientem T || 29 exartusculus T¹ t exartus T² || 30 *haec — mittat in libris omissa supplevi

ρίους τοὺς αὐτοῦ κατὰ τὰ μοναστήρια, καὶ πυνθανέσθω καὶ παρὰ τῶν γειτόνων, μή ποῦ τι ποτηρὸν ἐπὶ τινος τῶν μοναστηρίων τῶν ἐγγύθεν γίνεται, καὶ ταῦτα ἅπαντα σωφρονίζετω καὶ τῆς προσηκούσης ἀξιοῦται προνοίας. ἀλλὰ καὶ ὁ πόλεως ἐκάστης ἐπίσκοπος τούτου πρόνοιαν ἔχετω, εἴτε πατριάρχης εἴτε μητροπολίτης εἴτε καὶ τῶν καθ' ἑκαστον εἴη, καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους ἐκδικίους τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ στελλέτω ταῦτα ἀναζητοῦντας καὶ παραφυλάττοντας καὶ μὴ συγχωροῦντας μηδ' ὅτιον γίνεσθαι ἔξω τοῦ προσηκούτος, ἀλλὰ καὶ εἴ τι γένοιτο, θάπτον τούτο ἐπανορθοῦντας. ὁ δὲ ἀγιώτατος πατριάρχης ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως τὰ περὶ τῶν ἐνταῦθα μοναστηρίων ὁμοίως ἐξετάζετω, καὶ φύλακας τοῦ πράγματος τοὺς θεοφιλεστάτους ἐκκλησιακούς τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας καὶ οὓς ἂν νομίσειεν ἀκριβεῖς καὶ σεμνοτάτους εἶναι καταστησάσθω, ἵνα διὰ πλειόνων τῆς φύλακῆς γινόμενης ἐπι μεζῶν ἢ τήρησις καὶ ἡ ἐπι τοῖς ἀμαρτήμασιν ἐκδικήσις γένηται.

CAPUT V.

Δεῖ δὲ ἕκαστον μοναστήριον ὑπὸ ἡγούμενον τελοῦν 20 ἔχειν, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, τοὺς λεγομένους ἀποκριταρίους, ἄνδρας γεγηρακότας καὶ ἤδη τὸν μοναχικὸν ἄθλον ἀγωνισαμένους καὶ οὐ ῥαδίως τὰς σωματικὰς ἐπιρρείας ὑφισταμένους, οἱ τοῖς πράγμασι καὶ ταῖς αὐτῶν ἀπισχόληται χρεῖαις. καὶ οὐ μόνον εἴπερ 25 ἀνδρῶν εἴη τὸ μοναστήριον, ἀλλ' εἰ καὶ γυναικῶν τυχόν, εἶναι δύο τινὰς ἢ τρεῖς ἄνδρας ἢ εὐνούχους, εἰ δυνατὸν, ἢ τῶν γεγηρακότων τε καὶ ἐπὶ σωφροσύνῃ μεμαρτυρημένων, οἵπερ τὰ πράγματα αὐταῖς πράξουσι καὶ τὴν ἀρετὴν αὐταῖς διαδώσουσι κοινωρίαν, ἥνικα 30 τούτου καιροῦ. εἰ δὲ περὶ τινος τοῦ μοναστηρίου χρεῖαις ἢ εἰς μίαν τῶν εὐλαβεστάτων ἀσκητιῶν ἀναφερομένης εἰπεῖν τι τῶν ἀναγκαίων βούλοιντο, ἐντεύξονται τῇ ἡγουμένῃ μόνη καὶ ἑτέρα παντελῶς οὐδεμίᾳ

eos qui appellantur responsarii eius per monasteria, et requirat etiam vicinos, ne forte aliquid nequam in aliquo monasteriorum proximo fit, et haec universa castiget et competenti digna faciat providentia. 5 Sed etiam uniuscuiusque civitatis episcopus huius providentiam habeat, sive patriarcha sive metropolitae sive singuli sint episcoporum, et reverentissimos defensores ecclesiae mittat haec requirentes et servantes et non sinentes quicquam fieri extra quam 10 decet, sed et si quid fiat, velociter hoc emendare. Sanctissimus autem patriarcha felicissimae huius urbis de monasteriis hic positis similiter examinet, (et) custodes rei deo amabiles ecclesiae defensores sanctissimae maioris ecclesiae et quos putaverit per- 15 fectos et honestissimos esse constituat, ut per plures custodia facta adhuc amplius observatio et super peccatis vindicta fiat.

apocriarios qui vocantur in monasteria mittat, et ex vicinis quoque quaerat, num quid forte mali in aliquo ex monasteriis vicinis fiat, atque haec omnia castiget et ea qua decet providentia digna habeat. Sed etiam cuiusque civitatis episcopus curam ei rei adhibeat, sive patriarcha sive metropolitanus sive unus ex singulorum locorum episcopis sit, et religiosissimos defensores ecclesiae suae mittat, qui haec exquirant et custodiant nec quidquam praeter id quod decet fieri patiantur, sed etiam si quid factum sit, id protinus emendent. Sanctissimus autem patriarcha huius felicis civitatis quae ad monasteria hic sita pertinent similiter examinet, et custodes rei deo carissimos defensores sanctissimae maioris ecclesiae et quoscumque diligentes viros honestissimosque esse putaverit constituat, ut custodia per plures praestita etiam maior observatio et pro delictis vindicta existat.

V. Oportet autem unumquodque monasterium sub praesule constitutum, sicut antea diximus, habere apocriarios qui vocantur, viros aetate provectos et monachico certamine iam perfunctos nec facile corporis impetus passuros, qui rebus atque utilitatibus eorum occupati teneantur. Nec tantum si virorum sit monasterium, sed etiam si forte mulierum, duos vel tres esse viros aut eunuchos, si fieri potest, aut ex senibus et propter castitatem probatis, qui negotia earum peragant et arcanam communionem, ubi eius rei tempus est, eis distribuunt. Quodsi de negotio aliquo monasterii vel quod ad unam ex religiosissimis sanctimonialibus pertineat, verba necessaria facere velint, cum sola abbatissa neque alia omnino ulla ex

1 τοὺς αὐτοῦ MLBCς, τοὺς om. A || κατὰ καὶ B^o || τὰ om. C v. l. || 2 καὶ παρὰ τῶν C(ς) || καὶ τῶν ἐκ (ἐν M) MLB ἐκ τῶν A καὶ ἐκ τῶν cum Haloandro vulg. || μή πον CLB] μήπω M μήπως A || 3 τῶν ἐγγύθεν] τῶν ἐγγύθεν αὐτῶν C, om. A || ταῦτα om. A || 4 πάντα C, πάντας A || 5 πόλεως] τῆς πόλεως A || τούτων A || 6 τιθέτω C || 7 εἴτε καὶ — εἴη] sive singuli sint episcoporum C || καὶ om. Cς || 8 τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ (αὐτῆς ML) στελλέτω BML τῆς ἐαυτοῦ στελλέτω ἐκκλησίας A τῆς ἐκκλησίας καὶ οὕτω στελλέτω C ecclesiae mittat C || 10 ἔξω γίνεσθαι C ἔξω γενέσθαι A || 11 καὶ εἴ τι κἄν τι A || γένοιτο C] γένηται B συμβαίη A, om. ML || τοῦτο om. A || *ἐπανορθοῦν libri || 12 τῆς εὐδαίμονος ταύτης Cς || 13 ἐντεύξονται B || 14 ὁμοίως om. C || 15 ἐκκλησιακούς MBς] ἐκδικίους LAC || 16 νομίσειεν M || 17 καταστησάτω C || διὰ πλειόνων] πλείονος L || 18 γινόμενης] προβαίνουσης A || μεζῶν L^o || 19 γίνεται C || 20 μοναστήριον ἕκαστον A || 21 ἔχειν om. Cς || τοὺς λεγομένους] στελλέων τοὺς λεγομένους C habere (i. e. ἔχειν) eos qui vocantur C || 22 τὸν μοναχικὸν ἄθλον ACς] τὸ μοναχικὸν MLB || 23 ἀγωνισαμένους MLAB] διανουσμένους Cς || 24 οἱ] οἱ καὶ B || τοῖς] τοῖς αὐτῶν Cς || 25

ἀπισχόληται MLB] ἀπασχολοῦντο Cς ἐναπασχολήσονται A || 27 τύχοιεν C(ς) || ἢ τρεῖς om. L || ἢ om. A || εἰ LACς] ἢ εἰ MB || 28 sq. ἢ τῶν — μεμαρτυρημένων ACς] μαρτυρουμένων MLB || 29 αὐταῖς om. Aς || πράξουσι A || 31 τούτου] τοῦ τοιούτου L, om. A || καιρός MLB] καιρός εἴη Cς δεῖσοι καιρός A || 32 ἢ om. A || 34 μόνη τῇ ἡγουμένῃ A, μόνη om. Cς || παντελῶς οὐδεμίᾳ ἑτέρα τῶν εἰς τὸ μοναστήριον γυναικῶν A

2 etiam] et T || nequamquam T¹ || 3 monasterio T || fit] sit Tt || 6 providentia T || 7 singulis t || et om. T || 8 ecclesiae mittat Beck] et committat Tt || 10 et om. t || 11 urbis huius t || 12 hic vulg.] his Tt || 13 et add. vulg. || 14 quos] tres t || 16 amplior vulg. || 21 constitutum sicut supra diximus T || 22 et iam] etiam T² et T¹ vulg. || monachichum t || 25 utilitatibus] hereditatibus hutilitatibus t^o || uirorum Tt] sit add. vulg. || 26 etiam si T vulg. || congat t^o || 27 viros aut] viros aut uel T¹ t || eunuchos T || 28 scenex T || 29 eis vulg.] ei Tt || 30 aliqua Beck] alia Tt || 31 ad unam aut T¹ || reuerentissimam libri, corr. vulg. || 32 assistiarum T assistriam t || pertinenti t pertinet T || 33 uoluerit T || loquebantur t

τῶν γυναικῶν τῶν εἰς τὸ μοναστήριον, τοῦτο ἅμα διὰ τῶν εὐλαβεστάτων θυρωρῶν πράττοντες· δεῖ γὰρ τοιαύτας τινὰς ἐπὶ ταῖς θύρας τεταῖχθαι, αἵπερ ὁμοίως τὰς εἰσόδους καὶ ἐξόδους τὰς εἰς τὸ μοναστήριον ἐποπτεύουσαι καὶ τὰς ἐξόδους κωλύσουσι καὶ ἀβάτους ἀνδράσι τὰς εἰσόδους πλὴν τῶν ἀποκρισιῶν καταστήσουσιν. οἱ δὲ ταῖς θυρωροῖς ἐντεύξονται καὶ ἐροῦσι τὴν ἐαυτῶν ἀφίξιν, ἣ δὲ ἡγουμένη μανθάνουσά τε καὶ κατιούσα τοῦτοις ἐντεύξεται, αὐτοὶ δὲ ἀνοίσουσιν ἐπ' ἐκείνην τὰ περὶ τῆς αὐτῶν διοικήσεως ἢ τῆς 10 χρείας ἐφ' ἣ παραγέγονασι· καὶ οὕτως καὶ τὰ ἀνθρώπινα προαχθίσει καλῶς καὶ ἡ σωφροσύνη διαμνεῖ πανταχόθεν ὑπ' οὐδενὸς πειραζομένη κακοῦ.

1 Εἰ δὲ τις ἀμάρτοι (καὶ γὰρ πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ οὐκ ἂν τις δύναται τὴν φύσιν οὕτως ἐπιχειρῆν ὡς 15 ἀμαρτῶν μὴδὲν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ μόνου Θεοῦ), τούτων μετρίον μὲν ὄντος τοῦ πταισματος καὶ νοθεύειν καὶ καθίγειν καὶ μετανοίας αὐτῷ διδοῦναι καιρὸν, ἵνα καλλίω τάξιν λαβὼν αὐθις ἐπανεέλθοι πρὸς ἐαυτὸν καὶ μὴ τοῖς ἡθῆ καταβεβλημένοις ἀπολέσει πό- 20 νοτος· εἰ δὲ μείζων ὁ τοῦ πταισματος εἴη τρόπος, πρὸς τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐπανορθώσεως εἶναι καὶ αὐθις νοθεσίαν σφοδροτέραν καὶ μετάνοιαν ἰσχυρὰν ἀπαιτεῖν. καὶ εἰ μὲν ἰσχύσει τοῦτοις τοῖς τρόποις σῶσαι τὸν ὀλισθαίνειν ἀρχόμενον (τὸ αὐτὸ 25 δὲ καὶ ἐπὶ γυναικῶν ἀκοουσῶν καὶ ἀνδρῶν φαρμ), χάριν εἶδεναι τῷ μεγάλῳ Θεῷ τῷ καὶ ἐν οὐρανῷ γίνεσθαι χάριν ταῖς ἀγγελικαῖς εἰπόντι δυνάμεσιν, ἥτινα τις σωθεῖ τῶν ἀμαρτανόντων· εἰ δὲ κρεῖττον ἢ κατὰ θεράπειαν τὸ πρᾶγμα γένηται, τηρικαῦτα καὶ 30 ἐξωθεῖν αὐτὸν τοῦ μοναστηρίου, ὅπως ἂν ἐκδοῦς ἐαυτὸν ἐκ τῶν καλλιώνων τοῖς χεῖροσιν αὐτὸς τῆς ἐαυτοῦ κακίας ἀπολάσει μόνος καὶ μὴ τι τῶν ἐαυτοῦ κακῶν

nulli feminarum quae in monasterio sunt, haec per reverentissimas ostiarias agentes. Oportet enim tales aliquas ad ianuas ordinari, quae similiter ingressus et egressus in monasterio inspiciant et egressus 5 prohibeant et inaccessibiles viris ingressus praeter apocrisarios constituent. Illi vero ad ostiarias loquentur et dicent suum adventum, abbatissae vero per eas agnoscentes et descendentes his loquentur, et illi referent ad illas de earum gubernatione aut utilitate pro qua venerunt; et ita et quae humana sunt aguntur bene et castitas permanet undique a nullo temptata malo.

1 Si quis autem deliquerit (nam multa sunt humana, et nullus poterit naturam sic retinere ut non peccet nihil: hoc enim proprium est solum dei), hunc si quidem mediocre peccatum est, et monere et suspendere et paenitentiae ei dare tempus, ut meliorem ordinem sumens mox revertatur ad semet ipsum et non quos iam posuit amittat labores; si vero maioris culpae sit modus, secundum commissum et medelam correctionis esse et rursus admonitionem vehementiorem et paenitentiam fortem exigere. Et si quidem valuerit istis modis amovere lapsum suscipiendum (hoc autem et in mulieribus conversis et in viris dicimus), grates agere magno deo, cum et in caelo fiat gaudium angelicis virtutibus, quamlo aliquis salvus fit peccatorum; si vero potiores ultra medicinam causae fiant, tunc etiam expelli eum monasterio, quatenus dans semet ipsum ex melioribus ad peiora ipse suis malis potiarum solus et non

mulieribus quae in monasterio sunt colloquentur, id simul per religiosissimas ostiarias acturi. Tales enim aliquas oportet ad fores constitui, quae similiter ingressus et egressus in monasterio observent, et egressus prohibeant et intro viris ingressus exceptis apocrisariis reddant. Atque hi cum ostiariis loquentur suumque adventum nuntiabunt, abbatissa autem certior facta et descendens cum illis loquetur, ipsi vero ad eam referent quae ad administrationem suam vel negotium propter quod advenerunt pertinent: itaque et humanae res bene peragentur et castitas undique servabitur nullo malo temptata.

1 Si quis vero deliquerit (multa enim sunt humana, nec quisquam naturam sua continere possit, ut nihil delinquat; id enim solius dei est), eum si quidem mediocre sit delictum, et admoneat et coercet et paenitentiae ei tempus concedat, ut in meliorem ordinem reductus ad se redeat neve quos iam impendit labores perdat. Sin gravius sit delicti genus, pro ratione peccati etiam cura emendationis adhibeatur itemque admonitio severior atque fortis paenitentia exigatur. Et si quidem his modis servare eum qui labi coepit valuerit (idem autem et de mulieribus sanctimonialibus et de viris dicimus), gratiam habeat magno deo, qui in caelo quoque gaudium parari angelicis polestatibus dicit, si quis peccantium servetur; si vero maior res sit quam cui medela adhiberi possit, tum etiam expellat eum monasterio, ut cum se ipse a melioribus ad peiora contulerit, suae ipse multitiae solus fructum capiat neve quid vitiorum suorum etiam aliis

1 * τοῦτο ἅμα] τοῦτο ἀλλὰ MLB ὅλα A καὶ τοῦτο C haec ε (τοῦτο αὐτὸ conl. Zacharias) || 2 πράττοντες ante δὲ τῶν coll. A || 3 τοιαύτας] τοιαύτας εἶναι B || τινὰς post θύρας col. A || ἐπὶ] καὶ ἐπὶ MLB || τῆς θύρας C || 4 τὰς om. A || καὶ] τε καὶ C || τὰς εἰς — ἐξόδους om. A || ἐποπτεύουσαι (ε || 5 ἀβάτους ἀνδρῶν εἰσόδους C || 7 οἱ δὲ] οὐδὲ M || ἐντεύξονται (τεῖξονται L) MLB] τε ἐντεύξονται AC || τὴν ἐαυτῶν ἐροῦσιν A || 8 ἣ δὲ ἡγουμένη μανθάνουσα μὲν καὶ κατιούσα MLB ἣ δὲ ἡγουμένη μανθάνουσά τε καὶ δι' αὐτῶν κατιούσα A αἱ δὲ ἡγουμένη δι' αὐτῶν μανθάνουσαι τε καὶ κατιούσαι C || 9 ἐντεύξονται C || αὐτοὶ δὲ] καὶ αὐταὶ δὲ C || ἀνύσουσιν C plerique || 10 ἐπ' ἐκείνη B ἐπιχρίσασαι (leg. ἐπ' ἐκείνας) C ad illas || ἐαυτῶν MB in q. || 11 ἦν C || καὶ τὰ] καὶ om. B || 12 διαμνεῖ B || 13 ἐπιπρασσομένη (pro ἐπιπρασσομένη) A || 16 ἐστὶ] ἰδιὸν ἐστὶ C. Respicitur versus (Simonidis) proverbii loco celebris μηδὲν ἀμαρτεῖν ἐστὶ θεοῦ καὶ πάντα κατορθοῦν (cf. Od. I. 17, 2 § 13) || μόνου] solum (i. e. μόνου) || ε || τούτου C τούτω A || 17 μετρίον A || πταισματος ex C Zacharias (cf. 21) || πρᾶγματος MLABC || 18 ἀπ' αὐτῆς L || 19 καλλίω A || ἀναλαβὼν A || 20 μὴ] μὴδὲ C v. l. ἀπολέσει A || 21 μείζων ὁ] maioris (i. e. μείζονος) || ε || πρᾶγματος B || 22 ἀνορθώσεως L || 25 ὀλισθόν C || ἐρχόμενον A || τὸ αὐτὸ (ταῦτ' A) δὲ] τοῦτο C || 26 καὶ

ἀνδρῶν] et in viris ε || 27 τῷ καὶ] τῷ om. C || 28 εἰπόντι om. ε; cf. Evong. Lucae 15, 10 || 29 ἀμαρτανόντων (sic) et ἀμαρτανῶν Cv. l. || κρεῖττων M κρεῖττονα C v. l., ε || 30 τὰ πρᾶγματα C || τηρικαῦτα γένηται C || καὶ ἐξωθεῖν AC || δεῖ καὶ ἐξωθεῖν M δεῖ ἐξωθεῖν B διεξωθεῖν L^b ἐξωθεῖν L^a || 33 καὶ μὴ τις τῶν αὐτοῦ κακῶν A καὶ μὴ ἡ αἰτία τῶν αὐτοῦ (ἐαυτοῦ unus) κακῶν C et non per eius malum ε

2 reverentissimam t || hostiarias T hostiarum t || oporteat T¹ || 3 ingressus vulg.] ingressos libri || 4 et egressus vulg.] et egressos t, om. T || egressum t || 5 viros ingressibus libri, corr. vulg. || 6 apocrisarios T t || constituent vulg.] constituunt T constituerit t || vero] non T¹ || hostiarias T t || 8 descendentes vulg.] discedentes T t || loquentes t^a loquetur T² || 9 illas] eas T || 15 poterit poterit dampnare t^a || natura T t || peccet vulg.] peccetur T t || 16 enim hoc t || 17 est om. T || 20 amittat T || maiores t || maior vulg. || 21 medele T || 21 amovere T admovere t || * suscipiendum libri || 25 in mulieribus] in om. T¹ || 26 viris t || deo magno T || 28 peccato T¹ || potiores vulg.] potiosa T¹ praeliosa T² t potiora al. || 29 medicine causam T¹ || tunc] ut T¹ || 30 dari t

καὶ ἑτέροις προσαπομάχεται, ὡς περὶ τῶν λοιμω-
τόνων καὶ ἀθεράπευτα νοσησάντων βουλημάτων. οἷδὲ
γὰρ ἡ βασιλεία περιόχεται τούτων ἀμειλιμένων οἷδὲ
ἀφ᾽ ἑξέται τῆς ἀνακατήσεως κατὰ τοὺς ἡγουμένους οἷδὲ
κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπων καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν
ἐκκλησιαστικῶν, εἰ μὴ ταῦτα τηροῖεν, ὡς ἀναγκαίως
οὔσης καὶ τῆ βασιλείας τῆς τοῦ πράγματος ἐπιμελείας.
εἰ γὰρ ἐκείνοι καθαγαῖς ταῖς χερσὶ καὶ γυναικῶν ταῖς
ψυχαῖς τὰς ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος εὐχὰς προσάγοιεν
τῷ θεῷ, πρόδηλον ὡς καὶ τὰ στρατεύματα ἔξει καλῶς
καὶ αἱ πόλεις εὐσταθῆσοσι (θεοῦ δὲ ἰλεῶ τε καὶ εὐ-
μενοῦς καθεστῶτος πῶς οὐκ ἔσται πάντα μετὰ πάσης
εὐφροσύνης τε καὶ εὐνοίας;) καὶ ἡ γῆ τε ἰμῖν οἴσει καρ-
ποῦς καὶ ἡ θάλαττα τὰ οἰκεία δώσει, τῆς ἐκείνων ἀγῆ-
την εὐμένειαν τοῦ θεοῦ πρὸς ἅπασαν τὴν πολιτείαν
συναγοῦσης. ἀλλὰ καὶ αὐτὸ γὰρ τὸ κοινὸν σχῆμα τῶν
ἀνθρώπων αἰδεσιμώτερον ἔσται καὶ ζῆσει κάλλιον τὴν
ἐκείνων αἰσχυνόμενον καθαρότητα, ὥστε μία σύμ-
πνοια γενήσεται, πάντων ὁμοῦ πρὸς τοῦτο συντρο-
χόντων καὶ ἐξοριζομένων καθ' ὅσον οἶόν τε ἔστι κακίας
ἀπάσης, τῶν καλλίωνων τε καὶ ὀσιωτέρων ἐπιτηδευ-
μάτων ἀντεισαγομένων τε καὶ ἐμπροσπόντων τοῖς πράγ-
μασιν· ὅπερ ἡμῖς ἐπιζητούντες πρᾶγμα πράττομεν,
ὡς γὰρ πεπιστευκαμεν, χρῆστόν.

CAPUT VI.

Κακέινον γὰρ μὴν πᾶσι φυλάττεσθαι βουλόμεθα τῶ-
ποις, ὥστε εἰ φανεῖται τις τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν
εἰς τὴν τῶν καπηλείων ἀναστρεφόμενος, τούτον εὐθὺς
παράδοσθαι τοῖς τῶν πόλεων ἐκδίκους ἢ ἐνταῦθα
τῷ δικαστηρίῳ τῆς αἰς ὑπεροχῆς, σωφρονίζεσθαι τε
διελεγχόμενον καὶ μνησθαι τοῦτο τῷ ἡγουμένῳ, ὥστε
αὐτὸν ἐξελαύνειν τοῦ μοναστηρίου τὸν ταῦτα πλημ-
μῆλῆσαντα, ὅλα τὸν ἐν αἰσχρῇ βίῳ τῆς ἀγγελικῆς

per eius malum etiam alii violentur, sicuti morbosorum
et incurabiliter languentium iumentorum. Non enim
imperium despiciat hos negligi neque retinebit in-
dignationem adversus abbatem neque contra locorum
episcopum et sub eo positos defensores ecclesiae, si
non haec observaverint, tamquam necessaria sit etiam
imperio rei diligentia. Si enim illi puris manibus et
nudis animabus pro re publica supplicet (deo, mani-
festum quia et exercitus) habebit bene et civitates
bene disponentur (deo quoque beneplacito et propicio
existente quomodo non universa plena totius pacis
et devotionis?) terraque nobis offeret fructus et mare
quae sua sunt dabit, illorum oratione propitiationem
dei ad omnem rempublicam deduceute. Sed et ipsum
commune schema hominum reverentius erit et vivet
melius illorum erubescens perduratiorem. Ideoque
pariter conspiratio erit omnium simul pro malitia
omni, melioribus et sanctioribus studiis introductis
et decentibus rerum. Quod nos requirentes causam
agimus ut putamus utilem.

c. VI pr. Κακέινον μὲν γὰρ πᾶσι — 675, 6 ἀποτέκιο extat B¹ l. c. p. 509, — 675, 1 ἀλλαζόμενον Nomoc.^{dm} XIV
tit. 9, 11, 675, 1 δεῖ — 6 ἀποτέκιο citat schol. B¹ 4, 1. Summarium habet Nomoc. XIV tit. 9, 35.

adlinat, tamquam unum ex inmentis pestilentia laborantibus et insanabiliter aegrotantibus. Neque enim
imperium fieri patietur ut haec negligantur neque indignatione contra abbatem aut contra locorum
episcopum et defensores ecclesiae sub eo constitutos abstinere, si haec non observent, utpote cum imperio
quoque eius rei cura necessaria sit. Etenim si illi puris manibus nudisque animabus preces pro re
publica deo offerant, manifestum est fore ut et exercitus bene se habeant et civitates floreat (deus enim
cum propitius et benevolus sit, quomodo non omnia plena erunt summa pace bonaque legum disciplina?)
et terra nobis ferat fructus et mare bona sua praestet, illorum precibus dei benevolentiam universae rei
publicae conciliantibus. Atque etiam ipsa communis hominum condicio religiosior existet et melius se ha-
bebit, cum illorum puritatem reverentur. Itaque una omnium conspiratio fiet, omnibus simul ad hoc con-
currentibus et exterminata quoad fieri potest omni malitia, cum pro ea meliora atque sanctiora studia
introducuntur et rebus conveniant: id quod nos quaeerentes rem agimus, sicut persuasum habemus, utilem.

VI. Verum illud quoque omnibus modis servari volumus, ut si quem ex religiosissimis monachis
apparuerit in caupona aliqua versari, is statim defensoribus civitatum vel hic iudicio subimitatis tuae tra-
datur, et convictus castigetur idque abbati indicetur, ut monasterio eum expellat qui haec commisit, utpote

1 ἑτέρω C ἑτερος A || προαναμάχεται L || τι τὰ
C₅ || λιμοτόνων M λιμωτόνων B || 2 βουλημάτων C ||
οἷδὲ M] οἷδὲ] δὲ A οὐ LBC₅ || 3 ἢ om. B || 4 οὐδὲ τοῦ
κατὰ τὸν τόπον A, C unus || 5 αὐτῶν M^a αὐτοῦς L || 7 τῶν
πραγμάτων A || 8 ἐκείνοι καὶ ἐκείνοι C || ταῖς ψυχαῖς
AC₅ || om. MLB || 9 τὰς MLB] om. AC || προσάγοιεν
C || 11 δὲ post θεοῦ om. C || τε AC] om. MLB || 12
ἔσται om. C || μετὰ BC || 13 τε om. BC || εὐφροσύνης L
devotionis C || καὶ ἡ γῆ τε] ἡ γῆ τε γὰρ A || καρπὸν C ||
14 τὰ οἰκεία ἢ θάλαττα A || ἡ om. MLB || 15 τὴν (om. A)
εὐμένειαν τοῦ θεοῦ AC₅ || εὐμενεία θεοῦ MLB || πρὸς
om. L || πᾶσαν πολιτείαν A^a C || 16 συναγοῦσης LB]
συνιοῦσης M ἀναγοῦσης C₅ ἀγοῦσης A || γὰρ AC] om.
MLB || 18 καθαρότητα] perduratiorem C || μία] pariter
(i. e. ὁμοίως?) C || 19 πρὸς τοῦτο — 20 κακίας] ἀντὶ τῆς
κακίας C₅ || 21 πάσης C || τῶν καλλίωνων AC₅ || καὶ καλ-
λίονων A καλλίωνων LB || τε om. A || 22 ἀντεισαγομέ-
νων AC] εισαγομένων MLB || 23 ζητούντες B || 24 ὡς
γὰρ AC] ὡς περ ML ὅπερ B || νομιζόμενον C (C₅) || 27 τε
τῶν καπηλείων AC₅ || τι καπηλείων MLB || 28 πόλεων
MLAB] τόπων C₅ || 29 τῷ δικαστηρίῳ τῆς αἰς ὑπεροχῆς
MLAB] τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπαρχοῖς τῶν ἱερῶν πρυπι-
ταρίων C₅ (cf. ad 675, 20) || τε om. A || 30 τοῦτο] τούτων
C v. l., om. A || ὥστε αὐτὸν] τοῦ A || 31 ἐξελαύνεσθαι

C || ταῦτα] talia C || 32 ὅλα (in litura A) AC₅ || καὶ MLB ||
ἀγγελικῆς ταύτης] πνευματικῆς A

1 morbosorum vulg.] morbos horum libri || 2 incur-
abiliter T²] inexcusabiliter T¹ t vulg. || 3 negligi T¹ ||
retinebis t || 4 abbatem t al.] abbatem T vulg. || contra
vulg.] citra T¹ t al. circa T² || 7 imperio om. T || 8 sup-
plet t || deo — exercitus in libris omissa suppl. vulg.
(hiatum notat T², habebit bene lineola subducta del. t²) ||
9 et om. T || 10 disponent libri, corr. vulg. || beneplacito T]
placita t placito al. || 11 quomodo T] quando t al. || non]
non erunt Beck || 12 offerret T auferet t || 13 orationem
T || appropriation t || 14 deducetes t || 15 reuerentis T¹ ||
16 perpurgationem Contius || 17 pariter] una pariter vulg. ||
conspirationem T¹ || *simul pro] simulque libri (simul-
que malitia del. T² lineola subducta) || 18 omni vulg.]
omnium libri || sanctionibus t sacratoribus T || 19 de-
centibus vulg.] de contractibus libri || uos t || 25 illum t ||
26 usus t || 27 in T al.] et in t vulg. || aliquam T] ali-
qua vulg. || tabernacularum T || 28 defensoribus loco-
rum t || aut vulg.] ut T¹ t uel T² || 30 abbatisse t || ex-
pellat a monasterio t || 31 in confusione t || leg: in con-
fusione vitam angelica hac conversatione mutantem?

ταύτης καταστάσεως ἀλλεξάμενον. δεῖ γὰρ διπλοῦν τοῦτο ἔργον τοῖς μοναχοῖς καθεστάναι, ἢ ταῖς θείαις ἐνασχολεῖσθαι γραφαῖς ἢ τὰ μοναχοῖς πρέποντα ἀπερὶ καλεῖν εἰσῆσθαι ἐργόχειρα μελετᾶν τε καὶ ἐργάζεσθαι· διάνοια γὰρ μάτην σχολάζουσα οὐδὲν ἂν τῶν αγαθῶν ἀποτέκοι.

Ἐπεὶ τοῦτων οὖν τόνδε τίθεμεν τὸν νόμον ἐπὶ τε ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως κρατοῦντα ἐπὶ τε τῶν ἐθνῶν ἀπάντων. καὶ γὰρ δὴ πρὸς ἕκαστον τῶν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν καταπέμψομεν αὐτὸν ἐπ' ἀσφαλείᾳ τε καὶ φυλακῇ, προσηκούσῃ, οἱ δὲ πρὸς τοὺς ὑφ' ἐαυτοὺς τεταγμένους μητροπολίτας ἐκπέμψουσιν, ἐκεῖνοι δὲ τοῖς ἄλλοις ἅπασι διαδώσουσιν ἐπισκόπους, καὶ διὰ τῶν ἐπισκόπων ἅπαντα ταῦτα τοῖς εὐλαβεστάτοις μοναχοῖς καὶ τοῖς ἡγουμένοις αὐτῶν γενήσεται φανερά. δίδομεν δὲ τὴν τοῦ πράγματος παρατήρησιν οὐ μόνον τῷ ἡγουμένῳ μονῆς ἐκάστης οὐδὲ μόνον τῷ θεοφιλεστάτῳ τῶν τόπων ἐπισκόπῳ οὐδὲ τοῖς ὁσιωτάτοις μητροπολίταις οὐδὲ τοῖς ἀγιωτάτοις πατριαρχαῖς, ἀλλ' ἐπιτύθαι μὲν καὶ τῇ σὴ ὑπεροχῇ, ἵνα εἴ τις τὸ πρᾶγμα δεηθεῖ σφοδρότερας ἐπανορθώσεως, μανθάνωμ παρά τῶν θεοφιλεστάτων ἀνδρῶν ἐπεξίους, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις τοῖς ἐκείνων ἀρχοῦσι πρότερον παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τὸ πρακτικὸν μανθάνουσι. καὶ εἴη διὰ πάντων καὶ τοῖς προσώποις τοῖς ἱερωμένοις καὶ ταῖς ἀρχαῖς ἀνεύθυνα τὰ πρὸς θεὸν καὶ πρὸς γε πάντων τῇ βασιλείᾳ, ὡς οὐδενὸς τῶν θειοτέρων καὶ τῶν φυλάττεσθαι δικαίων ἀμελουμένων παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ πάντων σπενσάντων τὴν κοινὴν πολιτείαν τῆς τοῦ 30 μεγάλου θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

licam hanc conversationem mutantem. Oportet enim duplex hoc opus monachis esse, aut divinis vacare scripturis aut quae monachos deceant quae vocant manuum opera meditari et operari: mens enim frustra 5 vacans nihil bouorum parit.

Pro his namque hanc ponimus legem et in hac regia civitate valentem et in gentibus omnibus. Utique ad singulos patriarcharum dirigimus eam ad cautelam 10 observationemque competentem, illi vero sub se constitutis eam metropolitans mittent, illi quoque omnibus aliis innotescant episcopis, et per episcopos omnia haec reverentissimis monachis et abbatibus eorum fient manifesta. Damus autem causae observationem nec solum deo amabilibus episcopis neque sanctissimis patriarchis, sed hic quidem gloriosissimis praefectis sacrorum praetoriorum, ut si causa egerit aliqua correctione, cognoscentes a sanctissimis viris exequantur, iu provinciis autem illarum iudicibus primitus a deo amabilibus episcopis quod agitur agnoscentibus. Et **** administrationibus innoxia [custodire] quae ad deum sunt, et prae cunctis imperio, tamquam nihil sit sanctis custodiri ***** 25 rem publicam magni dei et salvatoris nostri Iesu

qui inhonestam vitam cum angelico hoc statu commutaverit. Namque duplex hoc opus monachis propositum esse oportet, ut aut sacris scripturis vacent aut quae monachos decent manuum operas quas vocare solent meditentur et exercent; mens enim temere otiosa nihil boni pariet.

De his igitur hanc legem ferimus tam in hac regia civitate quam inter omnes gentes valituram. Etenim ad unumquemque sanctissimorum patriarcharum eam transmittemus propter idoneam securitatem atque custodiam, hi autem ad metropolitanos sub ipsis constitutos eam emittent, illi vero ceteris omnibus episcopis tradent, atque per episcopos haec omnia religiosissimis monachis et abbatibus eorum fient manifesta. Nec vero soli abbati cuiusque monasterii rei observationem committimus neque soli deo carissimo locorum episcopo neque venerabilissimis metropolitanis neque sanctissimis patriarchis, sed hic quidem etiam sublimitati tuae, ut si qua severiore commendatione res indigeat, a deo carissimis viris edoctus eam persequaris, in provinciis autem illarum praesidibus qui prius a deo carissimis episcopis facti opus sit doceantur. Sintque per omnia et sacerdotum personis et magistratibus incorrupta quae ad deum spectant et ante omnia imperatori: cum nulla ex divinis rebus et quas custodiri par est a nobis neglegatur, sed per omnia operam demus ut communis res publica magni dei et servatoris nostri Iesu Christi

1 διπλοῦν τοῦτο τὸ ἔργον C τοῦτο διπλοῦν ἔργον A || 2 καθιστάναι schol. B || inter v. καθεστάναι et ἢ ταῖς θείαις κτλ. in L praepostere interposita est particula nov. CXLV pr. ἐπιμελεῖται, ταύτας τε καὶ πρὸς γε Λυκαονία — nov. CLIX pr. μηδεμιᾶς διδομένης ἀδείας τῷ αὐτῷ ἐγγενεστάτῳ μου ἐγγόνῳ in decem fere foliis 174—183 perscripta (ὄρ[α] μὴ λείπῃ) τετρα[δίον] adnotat m. 1 in marg. f. 174; errorem ex ordine duorum archetypi quaternionum turbato repetendum numeris novelularum in margine notatis corr. manus recentissima || ἢ ταῖς — 3 πρέποντα om. C || 3 μοναχοῖς — 4 εἰσῆσθαι om. schol. B, ἀπερ καλεῖν εἰσῆσθαι om. B, εἰσῆσθαι om. C || 4 τε om. C, schol. B || 5 ἂν om. C || 7 οὖν A || δὲ C namque ε, om. MLB || τόνδε] τόνδε ἡμῶν A || 9 τῶν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν A] τῶν πατριαρχῶν C || ὁσιωτάτων πατριαρχῶν MLB || 11 προσηκούσῃ] τῇ προσηκούσῃ C || πρὸς] ἐπὶ A ὑπὸ C || 12 ἐαυτῶν M^a || ἐκπέμψουσιν μητροπολίτας B eam metropolitans mittent || 13 κἀκεῖνοι τε πρὸς τοῖς ἄλλοις A || διαδώσουσιν] innotescant || 14 ἅπαντα ταῦτα C || 15 καὶ τοῖς] τοῖς om. A || 17 μόνῳ C unus || τῷ ἡγουμένῳ] abbatibus ε || 18 μόνον A || μόνῳ MLB, om. C || deo amabilibus episcopis ε || τῶν τόπων om. C || οὐδὲ — 19 μητροπολίταις om. ε || 20 καὶ (om. L^a) τῇ σὴ ὑπεροχῇ MLA l^s] τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπαρχοῖς τῶν ἱερῶν πραιτωρίων C (cf. ad 674, 29) || 21 σφοδρότερας om. ε || διορθώσεως L || 22 μανθάνων A] μανθάνοντες (ταῦτα add. B) MLBC || θεοφιλεστάτων] ὁσιωτάτων (ὁσίων Cv. l.) C || 23 ἐπεξίους A] ἐπεξίους MLBC || 25 πρακ-

ταῖον M, C unus || εἴη] ἢ (pro ἦ?) C, om. Cv. l. || διὰ πάντων τοῖς τε ἱερωμένοις προσώποις A || 26 τοῖς προσώποις (προσεσῶτι L^a) — ἀρχαῖς] τοῖς ἱεροῖς κανόσι καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις C (cf. ad 6) || 27 θεὸν] τὸν θεὸν C plerique || γε om. C || ἀπάντων AC || 29 δικαίως C || ἀμελουμένων MB] ἀμελουμένων LAC || παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ MLB] ἀλλ' ἡμῶν διὰ AC || 31 Ἰησοῦ Χριστοῦ om. A

1 imitantem t || 2 duple T¹ || 3 monachicos t || decent vulg. || 4 enim] hoc T¹ || 5 vacans t || 7 namque T] om. t vulg. || 8 Utique] Utique enim Beck || 9 dirigemus Beck || eum T¹ t || cautele obseruatione (obseruationemque T²) competentemque T || 11 eam] eum t omnibus eam (eum T¹) T || quoque] uero uel quoque t || 13 haec om. T || fient eorum (corr. ex earum) T || 14 obseruationes T || 15 abbatibus in monasteriorum t || 16 episcopis] nec sanctissimis metropolitanis add. vulg. || 17 hic vulg.] si libri || 18 *causa egerit] causae habuerit (habuerint t) T t || 19 correctione (sim. vulg.)] confectione libri || a sanctissimis] altissimis T¹ || 21 agitur] agi et T¹ agitur et? T² || 22 hiatus significavi; Et (sint per omnia et personis sacratis et) suppl. vulg. || 23 custodire om. vulg. || quam T¹ t || 24 sanctius vulg.; verba corrupta et hiantia restituere non ausim propter graeci textus memoriam discrepantem; corr. fere tamquam nihil ex sanctis et custodiri (iustis neglegentibus, sed nobis per omnia studentibus communem) rem publicam (sim. Beck) || custodire t

φιλανθρωπίας ἀπολαίειν διὰ τῆς τῶν εὐλαβεστάτων ἀνδρῶν καθαρότητος, ἣν φυλάξουσι καὶ κληρικοί καὶ μοναχοὶ καὶ ἐπίσκοποι μείζους τε καὶ ἐλάττους, τῶν τε ἱερῶν μεμνημένων κανόνων τῶν τε ἡμετέρων νόμων καὶ διατάξεων τῶν περὶ τούτου γεγραμμένων, οὓς καὶ κρατεῖν καὶ κυρίους εἶναι καὶ διὰ τοῦ παρόντος θεσπίζουεν νόμον.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ἐνδοξότης τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θελοῦ δηλοῦμενα νόμον γινώσκουσα ἔργω καὶ πέρατι παραδοῖναι σπευσάτω.

Dat. xvii. k. Apr. CP. (imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII.) Apione vc. cons.

Christi clementia frui per reverentissimorum virorum puritatem, (quam) custodient quoque monachi et clerici et episcopi maiores et minores, sacrorum memores canonum sacrarumque legum et constitutionum de hoc scriptarum, quas et valere et ratas esse et per praesentem sancimus legem.

(Epilogus.) Tua igitur beatitudo quae placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem cognoscens operi effectuique tradere festinet.

Dat. iv. non. Mart. (imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII.) Apione vc. cons.

PΛΔ

ΠΕΡΙ ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΙΧΕΥΟΜΕΝΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

CXXXIV. Auth. CXXVII. Coll. IX tit. 9 & UT NULLI IUDICUM LICEAT HABERE LOCI SERVATOREM, NISI CERTIS IN CAUSIS DIVINA CONCESSERIT IUSSIO &

Idem Aug. Petro pp.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἀντοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλαμανικός Γοτθικός Φραγγικός Γερμανικός Ἀντικός Ἀλανικός Βανδαλικὸς Ἀφρικανὸς εὐσεβὴς εὐτυχὴς ἐνδοξὸς νικητὴς τροπαιούχος ἀεισεβαστὸς Ἀύγουστος Μουσωνίῳ ἐπάρχῳ πόλεως.

(Προοίμιον.) Τὰ πρὸς ὀφέλειαν τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων περισκοποῦντες αἰεὶ εὖρομεν διαφόρους βλά-

(Praefatio.) Quae ad utilitatem nostrorum subiectorum intentionem habent semper invenimus di-

Nov. CXXXIV (Authent. CXXVII = Coll. IX tit. 9; gloss.) Graece extot in ML, in B variis locis (vid. infra). — Epit. Theod. 134, Athan. 4, 22. Appendix Iuliani p. 192 Haenel.

clementia per religiosissimorum virorum puritatem fruatur, quam servabunt et clerici et monachi et episcopi cum maiores tum minores, et sacrorum canonum memores et nostrarum legum atque constitutionum de his scriptarum; quae ut valeant et ratae sint per praesentem quoque legem sancimus.

Epilogus. Tua igitur gloria quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur cognoscens ad opus effectumque adducere studeat.

CXXXIV.

DE VICARIIS ET MULIERIBUS ADULTERIS ALIISQUE CAPITIBUS.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Vandalicus Afrius felix inclutus victor ac triumphator semper Augustus Musonio praefecto urbi.

Praefatio. Cum semper circumspicimus quae ad utilitatem subiectorum nostrorum faciant,

1 εὐλαβῶν C || 2 καὶ μοναχοὶ καὶ κληρικοί C ε κληρικοί τε καὶ μοναχοὶ A || 3 μείζοι (sic) τε καὶ ἐλάττους A || 4 τε om. C || μεμνημένων C plerique || τῶν τε ἡμετέρων] sacrarumque ε || 5 τῶν] τὴν L || τούτων A || 6 καὶ κρατεῖν] καὶ om. AC || καὶ διὰ] καὶ om. BC || 8 ἐνδοξότης MLAB] μακαριότης C ε (ὑπεροχὴ Zachariae, v. i.) || 9 καὶ om. C v. l. || 10 γινώσκουσα] γινώσκουσα ἢ σὴ ὑπεροχὴ M (quod od exemplar praefecto praetorio misum refert Zachariae, allocutione ἢ σὴ ἐνδοξότης praefectum urbi significari ratus) || ἔργω καὶ πέρατι] ἔργω τάχος καὶ πέρατι πάντως A || 11 subser. d. xvii. (xv. corr. Zachariae) k. apr. ep. apione uc. cons. M ἐγράφη δ' (πρὸ δ' v. l.) νόμον μαρτ. (μαῖον Leunclavius) Βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ὑ' (v. l. η', corr. ιβ') ὑπάτειά Ἀπίωνος Theod. dat. iii. id. Mart. Apione vc. ε dat. vii. reliquis omissis C || 14 rubr. Περί — κεφαλαίων MLB] Περί ἀρχόντων καὶ τοποτηρητῶν καὶ διαλύσεως (διαλύσεων index) γάμων καὶ τιμωριῶν καὶ ἐτέρων κεφαλαίων Ath. Περί ἀρχόντων καὶ περὶ μοιχείας καὶ περὶ τιμωριῶν καὶ περὶ δανεισῶν Theod. De vicariis app. Iul. (cf. ε) || 19 Ἰουστινιανὸς] αὐγουστος add. ML || 20 ἀλαμαντικός γοτθικός M] Ἀντικός — 21 Ἀφρικανὸς om. L || 21 Ἀφρικανὸς M] rectius Ἀφρικός, cf. ad inscr.

nov. XVII p. 117, 42 || * εὐτυχὴς εὐσεβὴς ML || 23 Μουσωνίῳ ἐπάρχῳ πόλεως ML Ath. (de Musonio cf. Theophanes od o. 556 p. 230, 21 ed. de Boor, Malalas p. 488 Dind.) Petro praefecto praetorio ε (rescripta lex ad Monachium (sic) p. u. subscriptioni constitutionis add. App. Iul.^{bu}; cf. quae ad epilogum adnotavimus) || 25 περισκοποῦντες] intentionem habere (leg. habent) i. e. περισκοποῦντα? ε

1 frui praeuerentissimorum T¹ || 2 quam add. vulg. || quoque] namque T || 5 scriptorum libri, corr. vulg. || ratas Beck] gratas t vulg. sacras T || 9 et om. t, per om. T || 11 subser. dat. iii. id. marc. apinone vice consul. servat unus Neoburgensis, ubi additur procedenti nov. CXXXII = Auth. CXXX; restitui ex Ath. subscriptionem exemplaris ad Menam archiepiscopum doti || 13 nov. CXXXIV = Auth. CXXXVII extat etiam in Appendicis Iuliani cod. Berolinensi f. 194 (= b) et Vindobonensi const. CXXXII (= v) || 15 locum b || 16 certus b || 17 concessit R || 18 Id. a. RVT] Imp. iustinianus aug. b Impr. aug. iustinianus v || 24 subiectorum] pertinent s. v. odscr. V³ || 25 in ceutionem b || * habent] habere libri habentes vulg. || semper] cupientes s. v. odscr. V³ || diversos b diverso R¹T

βας τοῖς ἡμετέροις ὑποτελεῖν ἐπάγεσθαι ἐκ τῶν προβολομένων τοποτηρητῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων, καὶ περὶ τούτου ἴδῃ νόμον ἐγγράψαμεν μερικὴν τινα ποιούμενοι τοῦ πράγματος ἐπανόρθωσιν.

versas laesiones nostris subiectis inferre ab emissis vicariis in provincias ab aliquibus civilibus et militariibus iudicibus, et de hoc dudum legem scripsimus particularem aliquam facientes rei emendationem.

CAPUT I.

Νῦν δὲ τελειότερον βοηθῆσαι τοῖς ἡμετέροις ὑποτελεῖν σπουδίζοντες θεσπίζομεν, μηδεμίαν ἀδειαν ἔχειν τοὺς κατὰ καιρὸν ἐπάρχους τῶν τε ἀνατολικῶν τῶν τε παρὰ Ἰλλυριοῖς πραιτωρίων ἢ κόμητα largitionum ἢ κόμητα πριβάτων τοποτηρητῶν ἐκπέμπειν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἢ αὐτοῖς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχοντας ποιεῖν καὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς τοποτηρητῶν· ἀλλὰ μὴδὲ τοὺς ἐπιχωρίους ἀρχοντας ἐν ταῖς ἐμπιστευθείσασιν αὐτοῖς ἐπαρχίαις τοποτηρητῶν προβάλλεσθαι ἐν οἰαδίποτε πόλει. μόνον δὲ κελεύομεν εἶναι τοποτηρητῆν τῆς ἐπαρχοῦτος τὸν ἐν Ὀσροηνῇ καὶ Μεσοποταμίᾳ, καὶ εἰ χρεῖα καλέσει, εἰς ἑτέρους τόπους καιρῶ ἐκστρατεύματος ὑπὲρ ἀποτροπῆς αὐτοῦ σταλῆναι τινα, καὶ τοῦτο μέντοι κατὰ κέλεις ἡμετέρας. Πρὸς τοῦτους κελεύομεν, ὅστε μήτε στρατηλάτας μήτε δούκας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἐν αἷς ἀρχῶν ἐκελεύσθῃσαν, ἔχειν τοποτηρητῶν ἢ βιοκωλύτας ἢ ληστοδιώκτας. εἰ δὲ συμβῇ χρεῖα καλοῦσης αἴτε στρατηλάτας εἴτε δοῦκας πεμφθῆναι καὶ ἡμετέραν κέλεις ἐν ἑτέροις τόποις, τότε γίνεσθαι τοποτηρητῆν τοῦ ἀπόντος, καὶ τοῦτο κατ' ἐπιτροπῆν ἡμετέραν. Μηδὲν δὲ ἐξέστω πολιτικῶ ἢ στρατιωτικῶ ἀρχοντι περιεῖναι τὴν ἐπαρχίαν αἰτίας ἀναγκαίας χωρὶς. εἰ δὲ τις ἀνάγκη καλέσει τοιοῦτό τι γίνεσθαι, δαπάναις οἰκείαις τοῦτο ποιεῖν

Nunc vero perfecte iuvare nostros subiectos studentes sancimus nullam licentiam habere pro tempore praefectos tam Orientis quam Illyrici praetoriorum aut comitem largitionum aut comitem privatarum loci servatores destinare in provinciis, aut ipsos provinciarum iudices facere et proprii cinguli loci servatores, sed neque vicarios iudices in creditis eis provinciis loci servatores emittere in qualibet civitate. Solum vero iubemus esse loci servatorem praefecturae in Osroena et in Mesopotamia, et si necessitas vocaverit, in aliis locis tempore expeditionis pro nutrimenti eius destinatos, et hoc quidem per nostram iussionem. His insuper iubemus, ut neque magistri militum neque duces in provinciis, in quibus administrare iussi sunt, (habere) loci servatores aut biocolytas aut latronum expulsos. Si vero contigerit necessitate faciente sive magistris militum sive duces destinari per nostram iusionem in aliis locis, tunc fieri loci servatorem absentis, et hoc secundum nostram praecceptionem. Nulli vero liceat civili aut militari iudici circuire provinciam sine causa necessaria. Si vero aliqua necessitas vocaverit tale aliquid fieri, expensis propriis hoc facere

c. I (Θεσπίζομεν μηδεμίαν . . .) — VI extol B^c 6, 19, 1—6.

c. I in. (Θεσπίζομεν — 12 τοποτηρητῶν) habet B^f 6, 19, 1.

v. 28—678, 8 βουλόμεθα paucis mutatis habet Epanagoge 7, 6. — Summam 678, 2—8 ex Ath. repetunt

paratitla Ath. 20 § 4.

comperimus subiectis nostris varia inferri damna a vicariis qui in provinciis tam a civilibus quam militariibus magistratibus instituntur, atque ea de re legem iam scripsimus particularem quandam emendationem rei adhibentes.

1. Nunc vero perfectius subiectos nostros iuvare studentes sancimus, nullam facultatem habere qui pro tempore sunt praefectos praetorio et Orientis et Illyrici aut comitem largitionum aut comitem rerum privatarum vicarios in provincias emittendi, aut ipsos provinciarum praesides sui magistratus vicarios faciendi; sed ne provinciales quidem magistratus in commissis sibi provinciis vicarios in ulla civitate instituant. Solum vero iubemus esse vicarium praefecturae in Osroena et Mesopotamia, atque si necessitas postulaverit, in alia loca tempore expeditionis pro alimentis eius mitti aliquem, et hoc quidem secundum iussum nostrum. Praeterca iubemus neque magistris militum neque duces in provinciis, in quibus cum imperio esse iussi sunt, vicarios aut biocolytas aut latrunculos habere. Quodsi contingat ut necessitate exigente sive magistri militum sive duces ex iussu nostro in alia loca mittantur, tunc vicarius fiat in locum absentis, idque ex nostro mandato. Nulli autem civili aut militari magistratui sine necessaria causa circumire provinciam liceat. Si quae vero necessitas ut eiusmodi aliquid fiat exegerit, sumptibus propriis id facere

1 προβολομένων L || 2 παρὰ τε τῶν ab aliquibus (i. e. τινῶν) ε || 3 τῶν m. M || 4 νόμον nov. CXXVIII c. 19. 20 (cf. nov. VIII c. 4) || 6 ὑποτελεῖν ἐπάγεσθαι ἐκ τῶν προβολομένων add. L^a (ex v. 1) || 9 largitiόνων L largitiόνων, s. v. ἴτοι τῶν θησαυρῶν M τῶν θησαυρῶν B || 10 πριβάτων L] om. M, τῆς ἰδικῆς περιουσίας M s. v., B || 12 καὶ om. B^f || 14 προβάλλεσθαι L || 16 ἐπαρ (sic) L || ὄσροην B^c || 17 *καλέσει libri || 18 σταλῆναι τινα] destinatos ε || 20 *μηδὲ — μηδὲ libri || 24 ἡμετέραν L || κελύσθην? L^a || 25 τοῦτο LB] τοῦτον M (cf. ad ε) || 26 μηδὲ ἐνὶ L || 27 παρῖναι L || 28 καλέσει Epan. κελύσει L || 29 γενέσθαι, δαπανήμασιν οἰκείαις Epan.

1 nostri T || inferri vulg. || ab emissis] habere misi b || 2 alicibus b || et militariibus iudicibus om. R¹ || 3 et om. T || lege b || 4 particulare b || 6 iubare b v || 7 nulla b || 8 perfectos R¹ perfectus b v || praetoriorum] praepositorum T praefectorum praetiorum (pporum V) Vv hii praefectorum preturiorum b || 9 aut comitem largitionum om. R¹ || commitem T^b committem T^a || largitionum b || commitem V || priuatorum R² T^v || 10 locum b locorum

R V vulg. || locorum (altera vice locum) servatores — 11 cinguli bis scr. R || in om. T || 11 ipsas b || iudices] principes v || facere om. T¹ || singuli b || 12 loci servatores emittere (sic). Sed neque — 14 civitate R² in ras. || locum VT b || servationes T¹ obseruatores v || sed neque — 15 hos (druma) add. T² in marg., om. T¹ || 13 eas b || locum b v || servatoris b || emitteret V mittere b, om. v || 14 loci servatores R¹ locum servature b servatorem loci T⁽²⁾ || 15 hos-d-ruena b hosdraina R² V hosdruma T² v druma T¹ hos cum spatio vacuo § litt. R¹ || mesopotamiam v || 16 necessitas b || locis om. T¹ || expositionis R¹ || 17 pro nutrimenti b, pro nutri suppl. V³ in spat. voc. || eis T² || destinatos R¹ || destinato R² VT b distingunt v; leg. destinatum? || quod b || 19 magistro b magistrum v || iudices R || 20 *habere addidi || locus b || obseruatores T servature b || 21 byocolitas v biocolitas b biocolitarum R^a iocalitas T || 22 contingerit b || necessitates facientes v || magistro militum b v || 23 iudices T || destinari b destinare R² VT, om. R¹ || 24 in aliis] onaliis b || loci] locum R VT¹ b locorum T² || servatores R || absentis b] absentes R VT absentem v || 25 hunc V b || nostra praecceptione b || 26 iudices b v || circuire v || prouintia b || 28 proprii b || facere vulg.] fieri libri

κελεύομεν τοὺς τε ἄρχοντας καὶ τοὺς προσήκοντας αὐτοῖς καὶ τὴν πειθομένην αὐτοῖς τάξιν, μήτε δὲ ἀγαφείας ἢ τοῖς καλουμένοις ἐπιδημητικοῖς ἢ ἑτέροις οἰαδήποτε ζημίᾳ βαρύνειν τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς, μήτε δὲ συνηθείας ὀνομάζειν ἢ ζητεῖν, ἅσπερ τυχόν τινες τῶν προηγησάμενων εἰς οἰκίον κέρδος ἀδίκως ἐπενόησαν· τὰ γὰρ κακῶς ἐπινοούμενα οὐδὲ μακρᾷ συνηθείᾳ βεβαιουοῦναι βολόμεθα. εἰδόντων ἅπαντων τῶν προειρημένων ἀρχόντων τῶν πολιτικῶν τε καὶ στρατιωτικῶν, ὡς εἴ τι παρὰ ταῦτα γένηται, καὶ ὁ ποιῶν τοποτηρητὴν κ' χρυσίων λιτρῶν καταθήσει ποιῶν καὶ τῆς ζώνης ἕξω γενήσεται, καὶ ὁ γενόμενος καταδικάζομενος ἐκπίπτων τῆς οἰκίας περιουσίας ἐξορία ὑποβλήθησεται.

iubemus tam iudices quam competentes eis et obediens eis officium, neque vero angariis aut his quae vocantur epidemeticis aut alio quolibet dispendio gravare nostros subiectos, neque vero consuetudines nominare aut quaerere, quas forsitan aliqui praedecessorum in proprium lucrum iniuste adinvenerunt: male enim adinventata nec ex longa consuetudine confirmantur. Scientibus omnibus praedictis iudicibus civilibus et militaribus, quod si aliquid praeter haec fiat, et qui facit loci servatorem XX auri libras inferet poenam et cingulo spoliabitur, et qui fieri se adquevit, cadens propria substantia exilio subicietur.

CAPUT II.

Πρὸς πλεονα δὲ τῆς ἡμετέρας διατυπώσεως ἀσφάλειαν κελεύομεν, τοὺς κατὰ τόπον ἐπισκόπους καὶ τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχοντας καὶ αὐτοὺς τοὺς τὰς πόλεις οἰκονομοὺς μηδένα παρὰ τὴν παρούσαν ἡμῶν διατύπωσιν δέχεσθαι ἢ βιοκαλύπτην ἢ ἡστοδιώκτην· καθόλου γὰρ οὐδένα τῶν ἀρχόντων πολιτικῶν τε καὶ στρατιωτικῶν ἐνδημοῦντα κατὰ τὴν χώραν ἔχειν τοποτηρητὴν συγχωροῦμεν. καὶ μάλιστα μὲν κελεύομεν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχοντας οὕτως ὁρθῶς διαγίνεσθαι καὶ τὰ πράγματα καλῶς διοικεῖν, ὡς μὴ χρεῖαν γίνεσθαι περὶ οἰονδήποτε πραγμάτων ὀφειλοντος ζητηθῆναι ἢ γοῦν διοικηθῆναι εἰς τὰς ἐπαρχίας τινὰ πεμφθῆναι. εἰ δὲ καὶ χρεῖα καλέσει πεμφθῆναι τινὰς ἐν τῆς ἐπαρχίας προφάσει δημοσίων εἰσπραξέων ἢ ἑτέρων οἰονδήποτε ἀναφρομένων ζητήσεων [τοποτηρητῆς], μήτε πρόσταξιν μήτε ὄνομα ἔχουσα τοποτηρητοῦ γινόμενος δὲ ὁ πεμπόμενος κατὰ τὴν ἐπαρχίαν μηδεμίαν μὲν τοῖς ὑποτελεῖσιν ἐπαγέτω ζημίαν, τὴν δὲ καταπιστευθείσαν αὐτῷ χρεῖαν πληροῦτω, τοῦ ἀρχον-

Ad maiorem autem nostrae dispositionis cautelam iubemus, per loca episcopos et provinciarum rectores et eos qui civitates habitant nullum contra praesentem nostram dispositionem suscipere biocolytam aut latronum persecutorem; omnino enim nullum iudicium civilium et militarium constitutum in provincia habere loci servatorem concedimus. Praecipue quidem iubemus provinciarum rectores sic recte conversari et res gubernare, ut non necessitas fiat de qualibet re debente quaeri aut gubernari ad provincias aliquid destinari. Si vero opus fuerit transmitti aliquos in provinciis occasione publicarum exactionum aut quarumlibet emergentium querellarum, neque ordinem neque nomen habere loci servatoris; destinatus vero in provinciam nullum quidem subiectis inferat dispendium, creditum vero sibi opus

c. II in. summam Ath. repetunt paratitla Ath. 1 § 4.

iubemus et magistratus et qui ad eos pertinent et officium quod iis obtemperat, neque vero angariis aut epidemeticis quae vocantur aut alio ullo incommodo subiectos nostros onerare, neque consuetudines vocare aut quaerere, quas fortasse aliqui praedecessorum ad proprium lucrum iniuste excogitarunt: quae enim male excogitata sunt, ne longa quidem consuetudine confirmari volumus. Ac sciant omnes praedicti magistratus tam civiles quam militares, si quid adversus haec fiat, et eum qui vicarium instituerit viginti librarum auri poenam soluturum atque cingulo spoliatum iri, et eum qui id in se receperit, privatum substantia sua exilium subiturum esse.

II. Ad maiorem autem constitutionis nostrae cautionem iubemus episcopos locorum et praesides provinciarum et ipsos qui civitates habitant nullum adversus praesentem constitutionem nostram aut biocolytam aut latrunculatorem suscipere; neque enim omnino ullum ex magistratibus et civilibus et militaribus, qui in provincia versetur, vicarium habere concedimus. Atque maxime quidem iubemus provinciarum praesides ita recte se gerere et res bene administrare, ut necessitas non fiat ob ullam rem quae inquiri vel administrari debeat in provincias quemquam mittendi. Verum etiam si necessitas exegerit ut aliqui in provincias publicarum exactionum vel aliarum quarumvis quaestionum emergentium causa mittantur [vicarii], neve mandatum neve nomen vicarii habeat qui mittitur; missus autem dum in provincia versatur, neve ullum subiectis detrimentum inferat et negotium sibi commissum exequatur, praeside

2 αὐτῷ διάταξιν (διάταξιν del. L^b) τάξιν L || 3 δημοτικοῖς L^a || 5 ἅσπερ MB Epan. ε] ἅσπερ L vulg. || 6 τῶν om. B || 7 οὐδὲ ἐκ μακρῶς συνηθείας βοηθηθεῖσθαι Epan. || 8 βεβαιουοῦναι βολόμεθα] confirmantur ε || 9 τῶν πολιτικῶν] τῶν om. L || 10 γένοιτο L^a || 11 λιτρῶν M] λίτρας LB ε || καθίστησι L || 17 αὐτοῖς om. ε || 19 ἢ βιοκαλύπτην] ἢ om. ε || 22 καὶ om. ε || 24 καλῶς om. ε || 26 τινὰ om. L || 27 καὶ om. L ε || *χρεῖα καλέσει MLB opus fuerit ε || 28 ἑτέρων om. ε || 29 *τοποτηρητῆς del. v cum ε (cf. opp. Iul. c. 3 p. 193 Haenel.) || 30 *μηδὲ — μηδὲ libri || πρόσταξιν] ordinem ε || ὀνόματα L^a

1 oboedientes b v || 2 neque cum neque b v || aut his] audis b || 3 quae] qui RV || epidemeticis b hepydemicis v epidimeticis RV epidimaticis T^b epidimaticis T^a || alio] a R¹ || 4 gravare vulg.] grauari (***) R¹ libri || vero om. T vulg. || consuetudinis T¹ || 5 aliquid b v || 6 praedecessorum Beck] praedictorum libri || 7 adinuenta v] adinuentas b adinuenta malaeque (quod

male R¹ V¹ quidem male V²) consuetudines neo ex longo tempore (afirmentur add. V) RVT vulg. || nec] haec b || longa] longo tempore R^a || consuetudinem b || 8 iudicibus praedictis T || 9 civilibus] et ciuilibus T || aliud R || 10 fiant T fatiant V || facis locum b || 11 liberae b || inferet V vulg.] inferret b inferat RT v || ginculo b || expoliabitur v et populi habetur b || 15 marem V¹ || nostro v || 16 episcopi b v || lectores v praefectores b || 17 et eos — contra om. b v || ciuitatem VT || 18 dispositione b || biocolytam T biocolitas b biocolytas v || 19 aut] an b v || persecutores RVT¹ b || nulli v || 20 iudicium R || prouintiam b || 21 locum b || seruatores T b || 22 quidam b autem quedam v || uersari b v || 23 et Vb v] aut RT vulg. || 24 qualibus T || debentem RVT dibentem b dicente v || quaerere b v || aut (et v) gubernare b v, om. T, gubernari om. R¹ || prouintiam v prouintiarum b || 25 destinari b || 26 aliquas b || occasionem v || exactio R¹ || 27 emengentium b || 28 locum b || seruatori v || 29 prouintias b v || nullus b v || inferat subiectis R², subiectis om. R¹

τοῦ τῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως βοηθούτων αὐτῶ. εἰ δὲ καὶ κατὰ τοῦ ἀρχόντος τυχὸν κατηγορηθέντος πεμφθῆ, τηρικαῦτα κελεύομεν καὶ τὴν ἐπιχώριον τάξιν υπονοεῖν αὐτῶ. ὡσπερ δὲ κωλύομεν τοποτηρητὰς γενέσθαι, οὕτω τὸν πάντα κίνδυνον κελύομεν ἔχειν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχοντας καὶ τὴν αὐτῶν τάξιν, ὥστε φροντίδα ποιῆσθαι τῆς τε τῶν δημοσίων ἀνίσσεως τῆς τε τῶν τόπων καταστάσεως καὶ τοῦ πάσαν ἀδικίαν καὶ βλάβην ἀναστέλλειν. Εἰ δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἢ βίνδικες ἢ ἐκλήπτορες εἰσι τῶν δημοσίων, καὶ δεηθῶσι τινος βοηθείας, κελύομεν τοὺς ἀρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τὰς τάξεις αὐτῶν πάσαν σύννοσον καὶ σπουδὴν αὐτοῖς συνεισάγειν, ὥστε ἀνεμωδίως τὴν τῶν δημοσίων εἰσπραξίαν προίεναι. Καὶ πάσας δὲ τὰς κινουμένας εἴτε χρηματικὰς εἴτε ἐγκληματικὰς ὑποθέσεις καὶ ἀρμοζούσας τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχουσιν αὐτοῖς ἐπιτρέπιμεν ζητεῖν, ὥστε αὐτοῖς οἰκίῳ κινδύνῳ ταύτας ἐξετάζειν καὶ νόμιμον πέρας αὐταῖς ἐπιθεῖναι. Πρὸς τοῦτοις κελύομεν τοὺς τῶν ἀρχόντων ἐπιτρότους, ἢ ἄλλοις τὰς ἀρχὰς παραλαμβάνειν, εἴτε παρόντες ὡσιν εἴτε ἀπόντες, ἀσφάλειαν προσκαθιστᾶν τῇ τε ἐπαρχότητι καὶ ταῖς ἡμετέροις λαογυτίοσιν καὶ τῷ κόμῳ τῶν περιβάτων ὑπὲρ τῶν εἰσαγομένων χρημάτων ἐκάστη τῶν εἰρημένων ἀρχῶν, ὅποτε κἂν μὴ ἀσφαλίσωται, ὡς ποιήσαντας ἀσφάλειαν οὕτω κελύομεν αὐτοῖς καὶ τὰς αὐτῶν τάξεις ὑποκείσθαι ταῖς εἰρημέναις ἀρχαῖς. Ἐν ἐκείναις δὲ ταῖς ἐπαρχίαις καὶ πόλεσι βουλόμεθα τοὺς ἀρχοντας ἐγκινδυνεύειν ὑπὲρ τῆς τῶν δημοσίων εἰσπραξείας, ἐν αἷς μὴτε σκρινιάριοι μὴτε βίνδικες μὴτε 30 ἕτεροι τινες εἰεν ἰδίῳ κινδύνῳ τὴν ἀπαιτήσιν ποιούμενοι.

impleat, iudice provinciae eum et eius officio adiuvante. Si vero et contra ipsum iudicem forte accusatum transmittatur, tunc iubemus et provinciale officium oboedire ei. Quemadmodum enim prohibemus loci servatores fieri, ita omne periculum iubemus habere iudices provinciarum et eorum officium, ut sollicitudinem faciant tam publicarum exactionum quam locorum quietis, et ut omnis iniustitia et laesio suspendatur. In quibus vero provinciis aut vindices aut ecleptores sunt fiscalium, et opus habuerint aliquod adiutorium, iubemus iudices provinciarum et officia eorum omne solacium et studium eis conferre, ut sine impedimento fiscalium exactio procedat. Et omnes quae motae fuerint sive civiles sive criminales causas et competentes provinciarum iudicibus ipsos iubemus inquirere, ut illi proprio periculo has discutiant et legitimum finem eis imponant. Super haec iubemus provinciarum iudices mox quod futuri sunt cingula suscipere, sive praesentes sive absentes sint, cautelam impendere tam praefecturae quam nostris largitionibus et comiti privatarum pro inferendis pecuniis unicuique praedictarum dignitatum, cum etsi non caveant, tamquam facientes cautelam ita iubemus eos et eorum officia subiacere praedictis dignitatibus. In illis vero provinciis et civitatibus volumus iudices periclitari pro fiscalibus et exigi, in quibus neque scriuarii neque vindices neque alii quidam proprio periculo exactionem faciunt.

CAPUT III.

Καὶ τοῦτο δὲ ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὡς τινες τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχόντων οὕτως ἀσβεβῶς φέρονται προ-

Et hoc pervenit ad nos, quod quidam provinciarum iudices ita inique agunt occasione lucrorum,

v. 19—27 summam Ath. repetunt paratitla Ath. 15 § 2.

c. III in summam Ath. repetunt paratitla Ath. 1 § 4, respiciunt paratitla 6 § 1. 20 § 4.

provinciae et officio eius ipsum adiuvantibus. Quodsi etiam contra praesidem forte accusatum missus sit, tum iubemus provinciale quoque officium illi apparere. Quemadmodum autem prohibemus quominus vicarii fiant, ita omne periculum provinciarum eorumque officium sustinere iubemus, ut et exactioni tributorum et locorum securitati et omni iniuriae damnoque reprimendo curam adhibeant. Si vero in provinciis vel vindices vel exceptores tributorum sunt, ique aliquo auxilio indigeant, iubemus praesides provinciarum eorumque officia omnem operam studiumque iis conferre, ut sine impedimento tributorum exactio procedat. Atque omnes quae moventur sive pecuniarias sive criminales causas provinciarum praesidibus competentes eos inquirere praecipimus, ut ipsi suo periculo eas examinent et legitimum finem iis imponant. Praeterea iubemus praesides provinciarum, ubi magistratus suscepturi sint, sive praesentes sint sive absentes, et praefecturae et largitionibus nostris et comiti rerum privatarum cautionem praestare pro pecuniis unicuique praedictorum magistratum inferendis, cum etiam non caverint, tamen tamquam cautione praestita pariter ipsos eorumque officia praedictis magistratibus obnoxios esse iubemus. In illis autem provinciis et civitatibus praesides periclitari de exactione tributorum volumus, in quibus neque scriuarii neque vindices neque alii ulli sint qui proprio periculo exactionem faciunt.

III. Sed hoc quoque ad nos pervenit, nonnulli eorum qui in provinciis magistratum gerunt adeo

2 καὶ om. L || κατὰ τοῦ] contra ipsum (i. e. κατ' αὐτοῦ τοῦ?) ε || 4 ὡσπερ] β' L in marg. || τοποτηρητὰς κωλύομεν L || 7 τε om. L || 9 καταστέλλειν L || Εἰ δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις] In quibus vero provinciis ε || 10 βίνδικες ML] ἐκδικοί Ms. v., B || 11 καὶ κἂν L || 13 σίναρασιν LB] συναρμοσιν M || συνεισάγειν M] συναγαγεῖν L εἰσάγειν B || 15 εἴτε χρηματικὰς om. B^c || 16 καὶ om. L || 18 νόμιμως L || 19 αὐτοῖς ML || 21 εἰσὶν B || 22 προσκαθιστᾶν MB] προκαθιστᾶν L vulg. || 23 λαογυτίοσιν L] λαογυτίοσιν ἤγον ὑπεροχαῖς M παροχαῖς B || τῶν περιβάτων] τῆς ἰδικῆς περιουσίας B || 24 συναγομένων L || 25 ποιήσαντας Zachariae] ποιήσαντες libri || 27 ἀρχαῖς] ἐπαρχίας ἀρχαῖς L^a || 29 ὑπὲρ τῆς τῶν δημοσίων εἰσπραξείας] pro fiscalibus et exigi ε || 30 οἷς L || *μηδὲ — μηδὲ libri || βίνδικες] ἐκδικοί B || 31 τῆν] τῶν L^a || 33 εἰς MB] ὡς L || 34 ταῖς LB] om. M || φέροντες M || προφάσεις M

1 adimpleat Trulg. || iudicem b iudex v || eum] eius b || eis T¹ || offitium R || 2 *et] haec (hic R) libri || 3 transmittitur R transmittantur b v || prouintialem b in prouin-

cial. m v || 4 ei] et v || 5 locum b || seruatoris b seruatori v || omnes b omnem v || habere iubemus V || 6 iudicem b || 7 ut om. b || faciat b || 8 locum b v || quietis Beck] quietem RVT quiete b quietum v || ut et v || omnes b T¹ || iniustitiae b || lesos v || 9 iudices R || 10 haecleptores b haecleptores V ecliptores R exdiptores T hoc lectores v, exactores s. v. adscr. V³ || sint V || habuerit b v || 11 habemus b v || iudicem V || 12 omnes b v || et om. b v || 13 impedimentum b || 14 qui V quos v || mota b morte R¹ || 15 causas b v] cause RVT vulg. || et om. b || 16 iudices R¹ || 17 haec v || discutiat b v || finem eis imponat v eis imponant finem V || 18 haec] autem add. Trulg. || 19 mox quod R¹ b] mox quidem v mox qui R² T || eingulos b || 21 praefecorum v perfectum est T¹ || quam] quam in v || lesionibus v || comitis b comiti VT || 22 priuatorum T || unicui T¹ || praetorum v || 23 dignitatem b || 24 ita om. T¹ || 25 offitias b || praedictis dietis dignitatibus b || 26 provinciis — 29 exactionem scr. R² in ras. 2 v. || dignitatibus b v || 27 per T¹ || fiscalibus T || neque] si neque T¹ || 28 iudices R || 29 exactionum b || faciunt v || 33 haec v || quod] quidem R¹ || 34 agant v

φάσει αίσχροκερδείας, ὡς μηδὲ διαθήκας συγχωρεῖν γίνεσθαι μηδὲ γινόμενας ἐμφανίζεσθαι, μηδὲ γάμοις τινάς προσομιλεῖν μηδὲ τὰ ἐπὶ ταῖς γαμικαῖς δωρεαῖς ὑπομνήματα συντάττεσθαι, μηδὲ τὰ τῶν τελευτῶντων σώματι τυφῆς παραδίδοσθαι, μηδὲ πραγμάτων ἀναγραφὴν συγχωρεῖν γίνεσθαι ἢ ἄλλο τι τῶν τοιοῦτων πράττεσθαι ἢ ἐν ὑπομνήμασιν ἢ ἐν ἐκμαρτυροῖς. διὰ τοῦτο ἀπαγορεύομεν πᾶσι τοῖς ἀρχοῦσι πολιτικοῖς τε καὶ στρατιωτικοῖς καὶ ταῖς αὐτῶν ταξίσις ἢ καὶ ἐτέρῳ οἰψδίποτε τοιοῦτό τι τολμᾶν. εἰ δὲ τις τοιοῦτο μῦθος ἐν οἰψδίποτε τόπω τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐπιχειρήσει διαπραξάσθαι ἢ ὑπονοήσῃ τῷ ταῦτα τολμᾶν, κελίνομεν τοῖς τοιοῦτοῖς ἔξω τῆς ζωῆς γινόμενος ἐν ἐξορίᾳ πέμπεσθαι, καὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν τὴν συμβαινόνσαν ζημίαν τοῖς ἡδικημένοις 15 κατὰ τὸ διπλάσιον ἀποδίδοσθαι. οὐκ ἀνηριμῆνης αὐτοῖς οὐδὲ τῆς ἄλλης τῆς ἀπὸ τῶν νόμων βοηθείας. πᾶσαν δὲ δίδομεν ἀδειαν τοῖς καὶ τὸν τόπον ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ τοῖς πρωτεύουσι τῶν πόλεων τὰ τοιαῦτα ἐγχειρήματα κωλύειν, καὶ φροντίζειν τοῦ 20 ταῦτα πάντα ἀνεμποδίστως καὶ ἀζημίως κατὰ τὴν τῶν νόμων δύναμιν προΐεναι, καὶ τὰ περὶ τούτων μηνύειν ἡμῖν.

1 Τὰς μέντοι κατὰ νόμους ἐπιδεδομένους ἐκκλητίους καὶ δέχεσθαι βουλούμεθα πάντας τοῖς ἀρχοῖσι καὶ 25 τοῖς κατ' ἡμετέραν κέλυσιν ἀκροαμένοις, εἴτε μείζονες εἴτε ἐλάττωτες εἴεν, καὶ ἐκδιδόναι τὰ πεπραγμένα δίχα τινός ὑπερθέσεως τοῖς δικιζομένοις, ὥστε ἐξέτασιν νόμον περὶ τούτων προΐεναι. πρὸς τοῖς κελύνομεν, ἐκκλητίον ἐπιδεδομένης κατὰ τὸν νόμον μήτε 30 ἐκβιβασμοὺς γίνεσθαι μήτε νομὰς πραγμάτων μετατίθεσθαι μέχρι τελείας ἐπ' αὐτῆς κρίσεως.

ut neque testamenta concedant facere neque facta insinuare, neque nuptias aliquos facere aut super nuptialibus donationibus monumenta componere, neque defunctorum corpora sepulturae tradi neque re- 5 rum descriptionem concedant fieri aut aliud quid huiusmodi agi aut ex gestis aut ex testimoniis. Propterea interdicimus omnibus iudicibus tam civilibus quam militaribus et eorum officiis aut alio cuiuslibet tale aliquid praesumere. Si vero quidam 10 huiusmodi odibilem rem in quolibet loco nostrae rei publicae praesumpserit agere aut ministrare ei qui haec praesumpserit facere, iubemus huiusmodi extra cingulum factos in exilium destinari, et de substantia eorum eveniens dispendium laesis in duplum restitui, non sublato eis neque alio quod est ex legibus adiutorio. Omnem vero damus licentiam locorum sanctissimis episcopis et primatibus civitatum huiusmodi praesumptiones prohibere, et studere ut haec omnia sine impedimento et sine dispendio secundum legum 20 virtutem procedant, et de his nobis nuntiari.

1 Illas vero quae secundum leges offeruntur appellationes et suscipere volumus omnino iudices et eos qui secundum nostram iussionem audiunt, sive maiores sive minores sint, et edere gesta siue aliqua dilatione litigantibus, ut quaestio legitima de his procedat. Super haec iubemus appellatione porrecta secundum leges neque exactionem fieri neque possessiones rerum transferri usque ad finitivum super ea iudicium.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ συμβαίνει μοιχείας ἢ ὄρπαγας γυναικῶν ἢ φόρους ἢ ἕτερα οἰαδῆποτε ἐγκλήματα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀμαρτάνεσθαι, κελίνομεν τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν 35 ἡγουμένοις πάντα κατὰ νόμους διεκδικεῖν, καὶ τοῖς

Quoniam vero contingit adulteria aut raptus mulierum aut homicidia aut alia quaelibet crimina in provinciis committi, iubemus provinciarum iudices omnia secundum leges vindicare, et peccantes tenere,

c. III § 1 om. B^c 6, 19, extat B 9, 2, 10.

c. IV—VI summa Ath. in codice ommissa extat in libello περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 6 p. 192 Heimb.; c. IV in summa in paratitulis Ath. 6 § 2.

impie turpis lucri studio agi, ut ne testamenta quidem palliantur fieri nec facta insinuari, neque matrimoniis aliquos inter se iungi neque instrumenta donationum nuptialium confici, neque corporu defunctorum sepulchris tradi, nec permittunt rerum inventaria fieri aut aliud quidquam eius generis vel per acta vel per testationes celebrari. Propterea interdicimus omnibus magistratibus tam civilibus quam militaribus eorumque officiis vel cuiuslibet alii, ne quid eiusmodi audeant. Si quis vero tale scelus in quocumque rei publicae nostrae loco perpetrare vel ei qui haec audeat praesto esse temptaverit, iubemus eos cingulo privatos in exilium mitti, et ex eorum substantia damnum iis qui iniuria affecti sunt illatum in duplum restitui, ne reliquo quidem ex legibus auxilio iis adempto. Omnem autem fucullatam damus sanctissimis locorum episcopis et primatibus civitatum eiusmodi conatus cohibendi et providendi ut haec omnia sine impedimento et detrimento secundum legum tenorem procedant, atque de his ad nos referendi.

1 Appellationes vero quae secundum leges offeruntur omnes magistratus eosque qui iussu nostro causas cognoscunt, sive maiores sive minores sint, et suscipere volumus et acta litigantibus sine ulla dilatione edere, ut legitima examinatio de his procedat. Praeterea iubemus appellatione secundum legem oblata neque executiones fieri neque possessiones rerum transferri usque ad definitivum sententiam de ea lutam.

IV. Quoniam autem contingit adulteria vel raptus mulierum vel homicidia vel quaelibet alia crimina in provinciis committi, iubemus provinciarum praesides omnia secundum leges vindicare, et delin-

2 μήτε B || γινόμενας cum Halouandro vulg. || 3 τὰ ἐπὶ om. L || 4 μήτε B || 12 διαπραξάσθαι M] διαπραξῆαι LB || 14 γινόμενος L || 16 ἀναδίδοσθαι L || ἀνηριμῆνης M || 18 τὸν M] om. LB || 21 ἀζημίως om. L || 23 μηνύειν ἡμῖν ML] μηνύειν B || 24 ἐπιδεδομένους MB] ἐπιδιδόμενας LB^c || 25 πάντας] omnino (i. e. πάντως) ε || 30 ἐπιδιδόμενης B] τὸν νόμον] leges ε || *μηδὲ ἡβρι || 31 ἐκβιβασμοὺς] exactionem ε || *μηδὲ ἡβρι || 32 κρατῆσεως L || 36 ἡγουμένους LB ε] ἀρχοντας καὶ ἡγουμένους M

2 insinuari b v || aliquas T vulg. || 4 defunctos R² || corpora om. R || t descriptionem b v conscriptionem R¹ || concedant B-ck] concedunt libri || aliud quid V vulg. || aliud qui b aliquid id v aliquid quidam R aliud aliquid T || 6 agit b || gentis V¹ || 8 quam militaribus om. v || alii R² vulg. ali v aliud b || 9 civilibus T || tali v || quidam]

quia b qui et v || 10 odibilem b || nostrae — 12 haec om. v || re publica b || 12 hoc R vulg. || sunpserit T || extra] et ex R¹ et extra R² || 13 cingulo b v] factus v || distinari b || de om. v || 14 eueniet b v || dispendiis v || 15 subia V¹ || alio (aliud v) quod (quodam V³) est ex legibus V v] ali- quod est et legibus b alio quidem ex legibus RT vulg. || adiutorium v et adiutorium b || 18 praesumptionis v prohibere et] prohiberet b || 19 impedimentum b || et om. b || 20 uirtutum procedat v || 24 qui R¹ || offerentur v || 26 nostras iussiones R || audiunt b v] specialiter quia (et quia R¹) et (et a T² vulg.) diuini licet appellare iudicibus audiunt RVT vulg. || 27 sint] int b, om. V || et om. b || dere R¹ V ea dare v || gestas b || 28 legitimam b || 29 appellationem porrectam v || 30 exactione R¹ || possessionis b || 31 finitivum V b v] finitum R diffinitivum T¹ diffinitum T² definitum vulg. || 33 uerti b || contigit V v || 34 homicidia b || aut alia] capitalia v ab italia b || 35 committit b comiti V] iudices] principes v

ἀμαρτάνοντας κρατεῖν, καὶ μὴ ἐτέρους ἀνδ' ἐτέρων, ἢ ἐξ ὧν ὠρμηται χωρίων οἱ τὰ ἐγκλήματα τολμήσαντες ἄλλον ἀπ' ἄλλον συνέχειν, ἢ ζῆμίαν τοῖς αὐτῶν ἐπάγειν χωρίοις, ἀλλὰ μηδὲ ἐνεχυρασμοὺς ποιεῖν διὰ τὸν ἡμαρτηκότα, ἢ τὴν τοῦ ἐγκλήματος ἐκδικασίαν ἰδίου κέρδους ἕνεκα καταλύειν ἢ τὰ τῶν πλημμελεσάντων πράγματα οἰκείον κέρδος ποιεῖσθαι. ἡμεῖς γὰρ τοὺς μὲν αἰτίους τὰς ἐκ τῶν νόμων ποινὰς ὑπομένειν βουλόμεθα, ζῆμίαν δὲ τοῖς ὑποτελέσειν ἡμῶν ἢ κέρδος ἐκ τούτου τοῖς ἀρχουσιν ἢ τοῖς αὐτῶν ἀνδρῶσι ἴσχυον τάξαι γίνεσθαι οὐδαμῶς συγχωροῦμεν, ἵνα μὴ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἐπιθυμίαν εὐθεθῶσιν ἀδικῶς τινὰς τιμωροῦμενοι καὶ τοὺς ἀμαρτήσαντας πινασκόντες. εἰ γὰρ δὴ τι παρὰ ταῦτα γένηται, αὐτὸς μὲν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἀρχὼν πᾶσαν τὴν ἐντεῦθεν προσηγομένην τοῖς ἡδικημένοις θεραπεύσει ζῆμίαν καὶ τιμωρίας ὑποβληθεὶς ἐξουρία παραδοθήσεται, καὶ ὁ τούτου δὲ πάρεδρος τὴν ὁμοίαν ὑποστήσεται τιμωρίαν, ἕαν τοῖς γνωμένοις παρὰ τοῦ ἀρχόντος ὑπεναντίον τῶν νόμων ἐγγράφως συναινέσῃ, καὶ ἡ τάξις δὲ αὐτοῦ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα διὰ κέρδος ἴδιον αὐτῷ ὑπουργοῦντες οὐ μόνον τὰς ζήμιας τοῖς ἡδικημένοις ἀναγκασθήσονται ἀποκαταστήσαι, ἀλλὰ καὶ οἱ αἰτιώτεροι αὐτῶν ταῖς ἐκ τῶν νόμων τιμωρίαις ὑποβληθέντες ἐξουρία παραδοθήσονται.

25

CAPUT V.

Εἰ δὲ τις τῶν ἐνεχομένων ἐγκλήμασι διαλάθοι ἢ καταλίποι τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην ἐν ἣ τὰ ἐγκλήματα ἐπλημμέλησε, κελύομεν νομίμοις κηρύγμασι παρὰ τοῦ ἀρχόντος καλεῖσθαι αὐτόν. καὶ εἰ μὴ ὑπακούσει, ἐκεῖνα ἐπ' αὐτῷ προῖναι τὰ τοῖς ἡμετέροις νόμοις διωρισμένα· εἰ δὲ γνωσθῇ ὡς καθ' ἑτέραν ἐπαρχίαν διάγει, κελύομεν τὸν τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενον, καθ' ἣν ἀμαρτήθηται τι τοιοῦτο συμβαῖ, ἐπιστολῇ δημοσίᾳ κεκορηθῆσαι πρὸς τὸν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀρχόντα, ἐν ἣ τὸ πλημμέλησαν πρόσωπον διάγει, ἐκεῖνον δὲ τὸν τὰ δημόσια δεχόμενον γράμματα κινδύνῳ αὐτοῦ καὶ τῆς τάξεως αὐτοῦ συνέχειν τὸν τοιοῦτον καὶ

25

et non alios pro aliis, aut ex quibus nati sunt vicis qui crimina praesumpserunt alium pro alio comprehendere, aut damnum eorum inferre vicis, sed neque pignerationes facere propter peccantem, aut criminis vindictam propter lucri causa inferre aut delinquentium res proprium lucrum facere. Nos enim reos quidem ex legibus poenas sustinere volumus, damna vero subiectis nostris aut lucrum ex hoc iudicibus aut eorum hominibus sive officialibus fieri nullatenus concedimus, ut (non) propter rerum desiderium inveniantur iniuste aliquos castigantes aut peccantes vendere. Si enim praeter haec fiat, ipse provinciae iudex omne ex hoc accidens laesis damnum medebitur et suppliciis subiectis exilio tradetur, et consiliarius eius simile sustinebit supplicium, si factis a iudice contraria legibus in scriptis consentiat, officium vero eius et alii, qui circa haec propter lucrum proprium ei obsecundant, non solum damna laesis compellentur restituere, sed culpabiliores eorum legalibus suppliciis subiecti exilio tradentur.

Si vero quis comprehensorum criminum latuerit aut reliquerit provinciam illam in qua crimina deliquit, iubemus legitimis edictis a iudice evocari eum, et si non obaudiat, illa in eo procedere quae nostris legibus definita sunt. Si vero cognoscatur quod in aliam provinciam degit, iubemus provinciae illius iudicem, in qua peccari quid huiusmodi contigit, epistola publica uti ad provinciae illius iudicem, in qua delinquens persona degit, illum vero qui publicas susceperit litteras periculo suo et officii sui

quentesprehendere, neque alios pro aliis, aut quibus ex regionibus ei qui crimina commiserunt profecti sunt alium pro alio delinere, aut regionibus eorum damnum inferre, sed ne pignerationes quidem facere propter eum qui deliquit, aut criminis vindictam propter lucri gratia tollere aut delinquentium res suum lucrum facere. Nos enim reos poenas legitimis subire volumus, damnum vero subiectis nostris aut lucrum inde magistratibus vel eorum hominibus sive officiis fieri nullo pacto permittimus, ne propter cupiditatem bonorum iniuste aliquos poena afficere et delinquentes vendere deprehendantur. Etenim si quis adversus haec fiat, et ipse praeses provinciae omne damnum inde obveniens iis qui iniuria affecti sunt resarciet suppliciisque subiectus in exilium mittetur, et assessor eius simile supplicium subibit, si iis quae a praeside agantur contra leges in scriptis consentiat, et officium eius atque ceteri qui in eiusmodi rebus propter lucri gratia ei operam praestituri sunt non solum damna iis qui iniuria affecti sunt restituere cogentur, sed etiam qui maxime sontes sunt eorum suppliciis legitimis subiecti in exilium mittentur.

V. Si quis autem eorum qui criminibus obnoxii sunt latuerit vel reliquerit provinciam illam in qua crimina commisit, iubemus eum legitimis edictis a magistratu citari. Ac si non obodierit, ea adversus illum procedant quae legibus nostris definita sunt; si autem compertum sit eum in alia provincia degere, iubemus praesidem provinciae, in qua eiusmodi delictum committit contigerit, publica epistola uti ad provinciae illius praesidem, in qua persona quae deliquit degit, illum vero qui litteras publicas accipit peri-

2 ἢ LB] om. M || 4 ἐνεχυρασμοὺς LB || 6 κατανείων Hombergk male || 9 ζῆμίαν] damna ε || 11 τάξεσι] officialibus ε || συγχωροῦμεν] κελύομεν L || 13 καὶ] aut ε || 14 δὴ τε] μὴ L, om. ε || 15 αὐτοῖς] ὁ αὐτὸς L || 19 ὑπεναντίον] ἀπ' ἐναντίας B || 20 συναινέσει L || 21 τὰ τοιαῦτα] haec ε || 22 αὐτῷ M] αὐτῶν LB || 26 ἐνεχομένων LB] ἀνεχομένων M comprehensorum (i. e. συνεχομένων?) ε || διαλάθῃ B || 27 καταλίπη M || 32 διάγοι B || τῆς ἐπαρχίας] provinciae illius ε || 33 τοιοῦτό τι L || 36 αὐτοῦ M] LB, corr. Haloander || 37 αὐτοῦ Haloander

1 alios] aliis b v || uices b uocibus v iudices R¹ || 2 praesumpserit R || alium] alio V¹ b v || 3 uices R² uicissitudo b || 4 pignerationes b pignerantes v pignorationes V vulg. || 7 reus quidem b v quidem reos T || poenam b v pena V || 8 dampnum T dampno V || nostris subiectis T || ex] et b aut v || 9 iudicium b v || eorum om. T¹ || omnibus v || 10 *ut non] ut libri, al. ne V³ s. v., III.

ut ne vulg. || 11 iuste b v || aliquae b aliquae causae v || aut] et Beck || 12 uindicare b || ipse] et ipse v || 13 omnem b || accedens b || dampnum lesis R (vulg.) || 14 subiectis V² T² b v || tradatur libri, corr. vulg. || 15 et om. v || similem b v || si] textum si V¹ || 16 ad iudicem b || contraria legis v, contra leges vulg. || consentiant v || 17 alii qui] aliquid b, qui om. R¹ || citra R¹ || 19 inculpabiliores R¹ || 20 subiectis b v || tradebuntur b v || 26 quis] dum b v || criminibus Beck || 27 relinquerit R¹ || 28 a] ad b || uocari b v || 29 et om. b || obaudiet v obaudit V¹ obedit V³ || illam b || 30 in alia provincia b vulg. || 31 legit b deget v || iubemus — 652, 2 legitimis scr. R² in ras. 3 vv. || provinciam ipsius v || 32 iudice b || in qua — 33 iudicem om. T¹, add. T² in marg. || peccare v || quid] aliquid R², om. T² || contingit T² contigit id v constitit b || 33 epistolam V³ || publica uti ad] publicantia b v publica [publicam V³, om. V¹ in spat. vac.] ad RVT || illius om. T² || 34 degit R] deget VT v egit b || illum T³ vulg.] ille RV b v illis T¹ || 35 receperit et litteras v || suo periculo R || officiis b || sui om. RV

86

πρὸς τὸν ἀρχοντα τῆς ἐπαρχίας αὐτὸν παραπέμπει ἐν ἡ ἡμαρτε, τὰς ἀπὸ τῶν νόμων τιμωρίας ὑποστησόμενον. εἰ δὲ ὁ τὴν δημοσίαν ἐπιστολὴν δεχόμενος βλαθυμήσει τοῦτο ποιῆσαι, ἢ οἱ τῆς τάξεως αὐτοῦ προδώσουσιν ἢ ἐπιτραπέντες ἀμελήσουσι, τηνικαῦτα καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχοντα τρεῖς χρυσίου λίτρας καὶ τὴν τάξιν αὐτοῦ ἐτέρας τρεῖς ὑπὲρ ποινῆς καταβάλλειν κειλεύουεν. εἰ δὲ ὁ ἀρχὼν ἢ τις τῶν τῆς τάξεως αὐτοῦ διὰ κέρδος τὸ τοιοῦτο πρόσωπον μὴ συσχῆ ἢ συσχῶν μὴ παραπέμπει, καὶ τοῦτο πράξας ἐλεγχθῆ, 10 γυμνωθεὶς τῆς ζώνης ἐξορία παραδίδόσθω.

comprehendere huiusmodi et ad iudicem provinciae transmittere, in qua peccavit, supplicis legitimis subiciendum. Si vero qui publicam epistolam suscepit neglexerit hoc facere, aut officium eius trahere, aut imperata neglexerint, tunc et ipsum iudicem tres auri libras et officium eius alias tres pro poena inferre iubemus. Si vero iudex aut aliquis officii eius propter lucrum huiusmodi personam non comprehendat aut comprehendens non transmittat, et hoc 10 agens convinctur, spoliatus cingulo exilio tradatur.

CAPUT VI.

Καὶ τοῦτο δὲ κειλεύουεν παραφυλάττεσθαι παρὰ πάσης ἀρχῆς, ἵνα ἐὰν συμβῆ ἔγγραφον ἡμετέραν κέλευσιν γενέσθαι πρὸς τινα τῶν ἀρχόντων, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ οὗτος πανθῆ τῆς ἀρχῆς, τὸν μετ' ἐκείνου παραλαμβάνοντα τὴν ἀρχὴν δεχεσθαι ταύτην καὶ ἐμφανίζεῖν· καὶ εἰ μὲν ἰδιωτικὸν εἴη τὸ πρᾶγμα, καὶ πληροῦν αὐτὸ καὶ ἐπεξίεναί, ὡς ἂν εἰ πρὸς αὐτὸν ἔτυχε γεγραμμένη· εἰ δὲ ἡ τοιαύτη ἔγγραφος κέλευσις εἰς τὸ δημόσιον οὐα, ἐξετάζειν ταύτην, καὶ εἰ μὲν μὴ βλάβη 20 πηται τὸ δημόσιον, τὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενα πληροῦν, εἰ δὲ πρὸς βλάβην ἐστί τοῦ δημοσίου, μηδὲν ἐπ' αὐτῇ παντελῶς πράττεσθαι, μηνύειν δὲ εἰς ἡμᾶς πρῶτον, ὡς τε δευτέρα ἡμῶν γίνεσθαι περὶ τοῦτου κέλευσιν. εἰ δὲ καὶ προστάξεις οἰουδήποτε ἀρχόντος εἴησαν, καὶ 25 πρὶν ἐμφανισθῆναι ταύτας ἢ τὸν προστάξαντα ἢ πρὸς ὃν αἱ προστάξεις γέγονασι συμβῆ ἀποκηθῆναι τῆς ἀρχῆς, καὶ οὕτως ὁ γινόμενος ἀρχὼν ταύτας δεχέσθω καὶ ἐκπιβαζέτω, εἰ νομίμως γέγονασιν· εἰ δὲ παρὰ τὸν νόμον ἢ κατὰ τοῦ δημοσίου ἐγένοντο, ταύτας 30 ἀντὶ μηδὲ γεγραμμένων εἶναι κειλεύουεν.

Et hoc vero iubemus observari ab omni administratione, ut si contigerit in scriptis nostram iussionem fieri ad aliquem iudicem, et interea iste quiescat 15 ab administratione, is qui post illum suscepit dignitatem accipiat eam et insinuet. Et si quidem privata est causa, et implere eam et exequi, quemadmodum ad eum promeruit rescriptum; si vero huiusmodi in scriptis iussio publicum respicit, inquirat eam, et si quidem non laeditur fiscus, quae in ea comprehensa sunt adimpleat, si vero ad laesionem est fisci, nihil super ea omnino agi, nuntiare vero nobis primum, ut secunda nostra fiat de hoc iussio. Si vero et praecepta cuiuslibet iudicis sint, et prius quam in- 20 sinuentur haec, aut praecipientem aut ad quem praeepta facta sunt contigerit removeri de cingulo, et sic qui factus fuerit iudex haec suscipiat et exigat, si legitime facta sint; si vero contra legem aut contra publicum facta sint, haec pro non scriptis esse iubemus.

CAPUT VII.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοιαύτην ἀσέβειαν ἐν διαφόροις τόποις τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐγνώμεν ἀμαρτάνεσθαι,

Quia vero et huiusmodi iniquitatem in diversis locis nostrae reipublicae cognovimus admitti, quia

c. VII. VIII extat B 23, 2, 3. 4 = B¹ X 2, 29. 30 p. 685 Zach. — Summam ex Ath. habet libellus περὶ διαφορῶν ἀναγνωμάτων § 6 p. 193 Heimb., Theodori summaria repetit B².

c. VII exhibet Anonymus Bodleianus tit. 16 (cf. Heimbach *Ἀνεκδ.* I p. LXXV). Summam Ath. repetunt paratitla Ath. 15 § 2, B¹ 52, 1, 60.

culo suo et officii sui comprehendere talem hominem eumque ad praesidem provinciae in qua delictum commisit transmittere supplicia legitima subiturum. Quodsi qui publicam epistolam accipit hoc facere neglexerit, aut officiales eius prodiderint vel imperata omiserint, tunc et ipsum praesidem tres auri libras et eius officium alias tres poenae nomine solvere iubemus. Si vero praeses provinciae sive quis ex officio eius lucri causa eiusmodi personam non comprehenderit vel comprehensam non transmiserit, idque fecisse convictus sit, cingulo exutus in exilium mittatur.

VI. Sed hoc quoque ab omnibus magistratibus observari iubemus, ut si forte scripta iussio nostra ad aliquem ex magistratibus destinata sit, atque is interim magistratum deponat, qui post eum magistratum suscipit illam accipiat et insinuet: ac si quidem privata causa sit, eam et peragat et exequatur, tamquam si ad ipsum scripta fuisset; sin eiusmodi scripta iussio ad fiscum special, eam examinet, et si quidem fiscus damno non afficitur, quae in ea continentur exequatur, si autem ad damnum fisci pertinet, nihil omnino de ea agatur, sed ad nos primum referat, ut secunda nostra ea de re iussio fiat. Quodsi etiam mandata cuiuscumque magistratus sint, et ante quam ea insinuentur vel qui mandavit vel ad quem mandata edita sunt magistratu moveri contigerit, sic quoque is qui magistratu potuit ea suscipiat et exequatur, si legitime facta sunt; si vero praefer legem vel contra fiscum facta sunt, ea pro non scriptis esse iubemus.

VII. Quoniam autem eiusmodi quoque impietatem in diversis rei publicae nostrae locis committi com-

1 αὐτὸν om. ε || 3 δ] καὶ L || 4 βλαθυμήσαι L || ἢ οἱ — 5 ἀμελήσουσι] aut officis eius tradere, aut imperata neglexerint ε || 6 αὐτοῖς τοῖς ἀρχοῖσι L^a || 8 εἰ δὲ M ε] εἴτε δὲ LB || ἢ] εἴτε B || τῆς om. B || 10 παραπέμπει ML] παραπέμπη B vulg. || 16 ταύτην] τα L || 18 καὶ om. B^c || 19 γεγραμμένον L || ἢ om. M || 20 μὴ om. L^a || 24 γίνεσθαι (γενέσθαι B) περὶ τούτου LB ε] γίνεσθαι περὶ τούτου γίνεσθαι (sic) M || 28 οὗτος L || γινόμενος L^b || 31 γεγονότων L || 33 ἀμαρτάνοντας L^a

tionis b administrationis traditionis v || 13 contingerit b || 14 et] haec v, om. b || interea iste] inter eas b || 15 ab om. RT¹ || administrationem T¹ b v || his V b v || post] pus v || illam T || trinitatem b v || 16 accipi R¹ et accipiat T || insinuet b || Et om. R¹, Et — 19 inquirat eam om. b || 17 *exequi] assequi libri || 18 promeruerit T || rescripto v || 19 publica v || respicit R¹ || 20 ledatur R vulg. ledetur T¹ || fiscum v || qui T¹ || eam b v || comprehensi v comprehensos b || 21 ad] et v || leccionem b lesio T¹ || est om. T b v || sysci b || 22 ea RV vulg.] eam T b v || agi nntiare] hanc nuntiare b, ndnuntiare v || primo b || 24 sunt v || insinuantur v || 25 haec] .. T¹ || aut] et v || aut ad] ad om. R¹ || quam b pr. || 26 facta sint v sunt facta T, facta om. R¹ || contingerit T¹ || remouere b v || de] a T || 27 fuit R est fuerit T^a || 28 legitime b || facte R² T b v || sint R² V b v] sunt T vulg. fuit R¹ || sin b || lege b || 29 publico v || sunt T vulg. || 32 qui v || vero] autem T^v om. R¹ || et om. R || 33 qui b

1 et om. V || 3 subiciendos b subiciendo v || publicam] per publicam R¹ || suscipierit b, suscepit Beck || 4 neglexit R neglexerit b si neglexit v || officii R¹ officium vulg. || 5 impetrata T || neglexerit b || 6 tres auri] tres in ras. V³ || poenam inferre b penam ferre V || 7 aliqui R || officii] ex officium v || 8 persona b || non om. b v || 9 aut conprehendentem b || non om. V || et] ex v || 10 conuocatur v || spoliatur b expoliatus v || 12 ob R¹ || administra-

ὅτι οἱ δανεισταὶ τὰ τέκνα τῶν χρεωστούντων τομῶσι κατέχειν ἢ εἰς ἐνέχυρον ἢ εἰς δουλικὴν ὑπηρεσίαν ἢ μισθοῦν, τοῦτο πᾶσι τρόποις κωλύομεν, καὶ κελεύομεν, εἴ τις τοιοῦτό τι πλημμελίσει, μὴ μόνον ἐπιπέσει αὐτὸν τοῦ χρέους, ἀλλὰ καὶ τοσαύτην ἄλλην ποσότητα καταδικάζεσθαι δοθησομένην τῷ κρατῆρῆτι παρ' αὐτοῦ ἢ τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ σωματικαῖς ποιναῖς αὐτὸν καθυποβάλλεσθαι παρὰ τῶν κατὰ τόπον ἀρχόντων, ἐπειδὴ πρόσωπον ἐλευθέρων ὑπὲρ χρέους ἐτόλμησε κατασχῆν ἢ μισθῶσαι ἢ ἐνεχυριάσαι.

creditores filios debitorum praesumunt retinere aut in pignus aut in servile ministerium aut conductionem, hoc modis omnibus prohibemus, et iubemus, ut si quis huiusmodi aliquid deliquerit, non solum debito cadat, sed tantam aliam quantitatem adiciat dandam ei, qui retentus est ab eo aut parentibus eius; et post hoc etiam corporalibus poenis ipsum subdi a loci indice, quia personam liberam pro debito praesumpserit retinere aut locare aut pignora-

CAPUT VIII.

Κάκεινο δὲ συνειδομεν ὑπὲρ τῆς τῶν ὑποτελῶν ἀφελείας ἐπανορθῶσαι, ἵνα εἴ τις γυνὴ ἐν δανειακῷ γραμματεῖω συνανέσει τῷ οἰκίῳ ἀνδρὶ ἢ ὑπογράψει καὶ τὴν οἰκίαν περιουσίαν ἢ καὶ ἐαυτὴν ἐνοχον ποιῆσαι, κελεύομεν μηδὲν τοιοῦτον ἰσχύειν ἢ κρατεῖν, εἴτε ἄπει εἴτε πολλὰκις τοιοῦτό τι ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ πράγματος γένηται, εἴτε ἰδιωτικὸν εἴτε δημοσίον εἴη τὸ ὄφλημα, ἀλλ' οὕτως εἶναι ὡς ἂν εἰ μὴδὲ γεγραμμένον ἦν, εἰ μὴ φανερώς ἀποδειχθῆι, ὅτι τὰ χρήματα εἰς 20 ἰδίας αὐτῆς τῆς γυναικὸς χρείας ἐδαπανήθη.

Et illud vero praevīdimus pro subiectorum utilitate corrigere, ut si qua mulier crediti instrumento consentiat proprio viro aut scribat et propriam substantiam aut se ipsam obligatam faciat, iubemus nullatenus huiusmodi valere aut tenere, sive semel sive multotiens huiusmodi aliquid pro eadem re fiat. sive privatum sive publicum sit debitum, sed ita esse ac si neque scriptum esset: nisi manifeste probetur quia pecuniae in propria ipsius mulieris utilitate expensae sunt.

CAPUT IX.

Ἀναγκαῖον δὲ νομίζομεν κάκεινο προσηκούση βοήθεια ἐπανορθῶσαι, ἵνα μηδεμίαν γυνὴ περὶ οἰονδήποτε πράγματος χρηματικῷ ἐξ οἰονδήποτε ἀρχοντος ἐγκλείηται ἢ φυλάττηται. ἀλλ' εἰ μὲν ὑπὲρ δημοσίων 25 χρεῶν ἢ ἰδιωτικῶν ἐναχθεῖται κατὰ τὸν νόμον ἢ γυνή, ἢ διὰ τοῦ ἀνδρός ἢ δι' ἐαυτῆς ἢ δι' οἶον δᾶν βούλοιοτο πρόσωπον νομίμως ἀποκρινέσθω καὶ διοικεῖτω τὸ πρᾶγμα. εἰ δὲ καὶ χήρα εἴη ἢ μηδὲ τὴν ἀρχὴν

Necessarium vero credimus et illud competenti adiutorio emendare, ut nulla mulier de qualibet re includatur aut custodiatur. Sed si quidem pro fiscalibus debitis aut privatis pulsetur secundum legem mulier, aut per virum suum aut per se aut per quam voluerit personam legitime respondeat et transigat rem. Si vero vidua sit aut non a principio viro

c. VIII habent Prochiron 9, 20, Epanagoge 18, 29.

c. IX extat B 6, 19, 7. — Summam Ath. repetunt paratilla Ath. 5 § 10.

perimus, ut creditores debitorum liberos vel pignoris loco vel ad servile ministerium detinere vel locare audeant, hoc omnibus modis prohibemus, et iubemus, si quis tale quid commiserit, eum non solum debito privari, sed etiam in alteram tantam quantitatem condemnari dandam ei qui ab eo detinetur vel parentibus eius, et insuper etiam corporalibus poenis eum a magistratibus locorum subici, quoniam liberam personam pro debito detinere vel locare vel pignerare ausus sit.

VIII. Verum illud quoque pro subiectorum utilitate emendare nobis visum est, ut si qua mulier in instrumento crediti consenserit viro suo aut subscripserit et propriam substantiam vel etiam se ipsam obligaverit, iubeamus nihil eiusmodi valere aut obtinere, sive semel sive saepius tale quid pro eadem re fiat, sive privatum sive publicum sit debitum, sed perinde haberi ac si scriptum non esset, nisi manifeste probetur pecuniam in proprios ipsius mulieris usus consumptam esse.

IX. Necessarium autem ducimus illud quoque idoneo auxilio emendare, ut nulla mulier de ulla causa pecuniaria ab ullo magistratu includatur vel custodiatur. Verum si quidem pro publicis privatisve debitis secundum legem mulier conveniatur, vel per virum vel per se vel per qualemcumque personam voluerit legitime respondeat et causam peragat. Quodsi etiam vidua sit vel ne ab initio quidem viro nupserit,

1 τὰ τέκνα οἱ δανεισταὶ B^f || κατέχειν τομῶσιν L || 2 ὑπηρεσίαν ἢ] ἢ om. B^f || 3 μισθοῦντες B^v v. l., conductionem (i. e. μισθῶσιν) ε || 4 λύομεν M || 5 καὶ] καὶ εἰς B^f, om. ε || 6 καταδικάζεσθαι δοθησομένην LB ε] καταδικαζομένην δοθήσεσθαι M || 7 μετὰ τοῦτο καὶ om. L || 8 καθυποβάλλουσι L^a καθυποβάλλεσθαι L^b || 9 τῶν — ἀρχόντων] iudice ε || τόπον om. M || 11 ἐνεχυριάσαι B^c || 12 sq. Κάκεινο — ἵνα om. B^c Proch. Epan. || δὲ om. LB || συνιδόμεν B^f || 14 συνανέσει Epan. || ἰδίω Proch. Epan. || ὑπογράψει Epan. scribat ε || 15 καὶ om. L || οἰκίαν] αὐτῆς L ἰδίας Proch. unus || ἐνοχον ποιήση L^b ἐνοχοποιήσει Proch. Epan. || 16 sq. κελεύομεν — κρατεῖν] οἱ δὲν τοιοῦτον ἰσχύει ἢ κρατεῖ Proch. || 17 τοιοῦτό τι] τοιοῦτον Proch. Epan. (τὸ τοιοῦτον Proch. unus) || 18 ἰδικὸν Proch. Epan. || 19 ὄφλημα] χρεῖος Proch. Epan. || ἐγγεγραμμένον B^f || 20 ἀποδειχθῆι M] ἀποδειχθῆι LB Proch. Epan. || 21 ἐδαπανήθησαν B^c v. l. ἐδανεῖσθη Proch. Epan. (ἐδανεῖσθησαν Proch. unus) || 24 χρηματικῷ — ἀρχοντος om. ε || 26 τὸν om. LB || ἢ om. L || 27 διὰ τοῦ ἀνδρός] per virum suum ε || ἢ δι' οἶον — 684, 1 δι' ἐαυτῆς om. B^c || 28 νομίμως om. B^f

1 filias b || 2 in pignus] in om. R¹T || seruillem b || ministerium T || aut] aut in V vulg. || condicionem b || 3 hec v || 4 reliquerit b || 5 tantam R²T²] tantum V b v tamen T¹ t. e. R¹ || alia b || adiciat T vulg. || adiciat R² addicatur R¹V abdicatur b || 6 danda R¹ b || retemptus b sententus v || aut] aut a T || 7 hec VT || poenas v || ipsi b v || 8 subsidi v || iudicem b iudicet v || pro om. T¹ || 9 praesumpsit b v || pignerare b || 12 Et om. b v || vero om. R || utilitatem b humilitate V || 13 credit b || instrumenti v || 14 proprium b || uero b v || leg. subscribat? || 15 ipsa V¹ || 17 huius R || aliqua v || rem b v aliquid re T^a || 18 sic b || debitum] debitum sit T¹ || 19 ac] hac b hec v || esse b v || nisi] si non v || probatur T¹ probabit v || 20 pecunia v p. (i. e. publica?) V¹ || in om. v || ipsius in propria T || propriam vulg. || utilitatem b vulg. || expensa v || 21 sint b v || 22 credidimus v credit v || illum v || adiutorium b || 23 emendari v || ut om. b || nullam b || de om. v || rem b || 26 per om. R¹ || suum om. V || 27 personae v || legitim V legitimam hec b || transgrediat v || 28 rem] nam v || uiduam b pr. uiduat V^a || a] ad b || coniuncta uiro T

εφ*

ἀνδρὶ γαμηθεῖσα, ἐξέστω ὁμοίως τῇ γυναικὶ ἢ δι' εἰαντῆς ἢ δι' ἄν' βουλευθεῖται τὰ οἰκεία προτιθέτω δίκαια κατὰ τὸν νόμον. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα τυλμῶντα πρᾶξαι τι τῶν προειρημένων κελεύομεν, εἰ μὲν μεζῶν ἀρχῶν εἴη, κ' χρυσίων λιτρῶν, εἰ δὲ ἥττων, ἢ χρυσίου λιτρῶν ποιῆ ὑποκείσθαι, τοῖς δὲ ὑπουργούντας αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς προειρημένοις γυμνουμένους τῆς ζωῆς βασάνοις ὑποβάλλεσθαι καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι. εἰ δὲ ἡ γυνὴ μετὰ νόμιμον ὑπόμνησιν μὴ βουλευθεῖται προβάλλεσθαι τινα τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀποκρινόμενον, ἢ καὶ δικασμένη κατακριθῆ, μηδὲ οὕτως ἐγκλείεσθαι ἢ φυλάττεσθαι αὐτήν, ἀλλὰ τὰ νόμιμα ἐπὶ τοῖς προσήκουσι αὐτῇ πράγμασι προΐεσθαι.

1. Ἐὶ δὲ ἐγκλημα εἴη τὸ ἐπαγόμενον τῇ γυναικί, ἐφ' ᾧ ἀνάγκη ἐστὶν αὐτὴν φυλαχθῆναι, εἰ μὲν ἐγγυητὴν προσώπου δυνήθει παρασχεῖν, αὐτῷ πιστευθῆ, εἰ δὲ οὐ μὸσει μὴ δύνασθαι δοῦναι ἐγγυητὴν, ἐξωμοσίαν ποιήσει περὶ τῆς εἰς τὸ δικαστήριον προεδρίας. εἰ δὲ βαρύτερον εἰρεθείη τὸ ἐγκλημα ἐφ' ᾧ κατηγορεῖται, εἰς μοναστήριον ἢ εἰς ἀσκητήριον ἐμβάλλεσθαι, ἢ γυναικὶ παραδίδοσθαι αὐτὴν δι' ἄν' δυνατόν σωφρονῶς καὶ ἐλευθερίως αὐτὴν φυλαχθῆναι, ἕως οὗ τὸ πρᾶγμα αὐτῆς φανερωθῆ· τότε δὲ ἐκείναι προβαλεῖν ἐπ' αὐτῇ τὰ τοῖς νόμοις διωρισμένα. οὐδεμίαν γὰρ γυναικὰ ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς ἢ ὑπὲρ ἐγκληματιοῦ οἰουδῆποτε ἢ εἰς φρουρὰν βάλλεσθαι συγχωροῦμεν ἢ δι' ἀνδρῶν φυλάττεσθαι, ἵνα μὴ διὰ τῶν τοιούτων ἀφορμῶν εἰρεθῶσι περὶ τὴν σωφροσύνην 2. ὑβρίζομενα. Μονάστριαν μέντοι ἢ ἀσκητρίαν δι' οὐδεμίαν ἐναγωγὴν ἀφέλεσθαι συγχωροῦμεν ἐκ τῶν οἰκείων μοναστηρίων ἢ ἀσκητηρίων.

coniuncta, liceat similiter mulieri aut per se aut per quos voluerit propria iura proponere secundum legem. Eum vero qui praeter haec praesumpserit agere aliquid praedictorum iubemus, si quidem maiores iudices sint, XX auri librarum, si vero minores sunt, X auri librarum poenae subiaccere, oboedientes autem eis in praedictis causis spoliatis cingulo poenis subici et in exilium destiuari. Si vero mulier post legitimam admonitionem noluerit instituere aliquem, qui pro ea respondeat, aut litigans addicta sit, nec sic iudici aut custodiri eam, sed legitima in competentibus ei rebus procedere.

1 Si vero crimen sit quod infertur mulieri, in quo necessarium est ipsam custodiri, si quidem fideiusorem personae potest praestare, ipsi credatur, si vero iuraverit non posse se dare fideiussor-m. iuratoriā cautionem faciat de observatione iudicii. Si vero gravissimum inveniatur crimen in quo accusatur, in monasterium aut in asceterium mittatur, aut mulieribus tradatur, per quas potest pudice et libere custodiri donec causa eius manifestetur, tunc autem illa procedant in ea quae legibus definita sunt. Nullam enim mulierem pro pecuniaria fiscali sive privata causa aut pro criminali quolibet modo aut in carcerem mitti concedimus aut a viris custodiri, ut non per huiusmodi occasiones inveniatur circa castitatem iniuriatae.

2 Monastriam quidem aut ascetiam per nullam actionem trahi concedimus de propriis monasteriis aut asceteriis.

§ 1 clausula (24—31) extat Nomoc.^{am} XIV tit. 9, 1. — Summa Ath. § 1 repetitur in paratitlis Ath. 15 § 2, § 2 summa ib. 1 § 4; summarium § 2 habet Nomoc. XIV tit. 9, 1 p. 541 Pitra.

similiter mulieri vel per se vel per quoscumque voluerit iura sua secundum legem proponere liceat. Qui vero contra haec quocumque ex praedictis rebus facere audeat, iubemus eum, si maior sit magistratus, viginti librarum auri, sin minor, decem librarum auri poenae subiaccere; qui vero operam praestant iis in praedictis rebus, eos cingulo exutos tormentis subici aique in exilium mitti. Quodsi mulier post legitimam citationem noluerit instituere aliquem qui pro ipsa respondeat, vel etiam hitem persecuta condemnata sit, ne sic quidem includatur aut custodiatur, sed quae legitima sunt in rebus ad eam pertinentibus procedant.

1 Si vero crimen sit quod in mulierem conferatur, propter quod eam custodiri necesse sit, si quidem fideiussorem pro persona sua dare possit, ei fides habeatur, si autem iuraverit se fideiussorem dare non posse, iuratoriā cautionem praestet se in iudicio praesto fore. Quodsi gravissimum esse inveniatur crimen propter quod accusetur, in monasterium vel in asceterium coniciatur, aut mulieribus tradatur per quas castet et liberaliter custodiri possit, donec causa eius probetur; tunc vero illa contra eam procedant quae legibus definita sunt. Neque enim ullam mulierem propter causam pecuniariam publicam vel privatam aut propter crimen ullum aut in carcerem mitti aut per viros custodiri permittimus, ne per huiusmodi occasiones castitatis earum iniuriam inferri comperiat. Monacham vero vel sanctimonialem per nullam actionem e monasteriis suis vel asceteriis abstrahi concedimus.

1 γαμηθεῖσα ἀνδρὶ B^f || 2 αὐτῆς L || 3 τὸν om. L || 4 εἰρημένων LB || 5 μεζῶν ἀρχῶν εἴη] maiores iudices sint ε || λιτρῶν L || ἥττων] minores sunt ε || 6 ποιῆν B^c || 7 ἐπὶ τοῖς προειρημένοις (cf. 4) Hombergk] ἐπὶ ταῖς προειρημέναις ἀρχαῖς MLB, ex ε αἰτίας pro ἀρχαῖς corr. Leunclavius Notat. II 272, verba tamquam glossema v. αὐτοῖς delenda iudicat Zachariae || 8 βασάνοις] poenis ε || 9 εἰ] ἢ M || 10 προβαλέσθαι LB^c || 11 ἀγωνιζόμενον B^c || 13 ἐπὶ τοῦ προσήκοντος αὐτῇ πράγματος B^f || αὐτοῖς L || 15 φυλαχθῆναι αὐτήν L, αὐτὴν om. B^f || 16 πιστευθῆ B^c; con. est pro fut. || 20 ἢ ἀσκητήριον L (cf. ad ε), om. B || 23 αὐτῆς om. LB || δὴ L^a || αὐτῆς B^f || 25 ὑπὲρ ἐγκλήματος οἰουδῆποτε] pro criminali quolibet modo ε || 31 ἰδίῶν Nomoc.^{am} || ἀσκητηρίων L^a

1 aut per se] agere v || 2 quod v || secundum] set R¹ || 3 eumque T || vero om. V || preces b || 4 aliquid] aliquid aliqui T^a || maioris b || 5 librarum vulg.] libras libri || si vero] sine R || 6 sint vulg. || X] decennarum R || librarum auri R vulg., auri om. T || pene R] pena V || penam T v poenas b || 7 spoliatis T¹ vulg.] spoliato R

spoliati V spoliatis T² b v || cingulis v || 8 subici et] subitiet VT subiaccant et b || exilio b v || 9 noluerit instituere] instituerit R¹ non instituerit R² || alique R¹ aliquid v || 10 eam b || addicta] aut dicta v uicta R || 11 sit] sine b || includit b || custodire T b || legitimam b legitima iura R vulg. || 12 eis v || 14 mulieris v || quod b || 15 necessario est ipsam b v ipsam necessarium est T || ipsa V || si quode fideiussoris personam v || 16 praestare potest R vulg. || ipsa V || dedatur R¹ || 17 se non posse T, se om. R || iuratoriā cautione v || 19 in quo] hii quod b || 20 monasterio b v || in om. RT || asceterium b asterium V assisterium R sisterium T ascytherio v || mitatur T || 21 *pudice] publice libri || 22 autem] ** R¹ || 23 procedant illa b procedat illa v || eam R VT || nulla b v || 24 muliere v || pecuniariam b v pecunia RV || fiscalis V fiscalium T¹ priuatam causam v || 25 pro om. b v || criminalia v || 26 carcere VT b || credimus b v || aut] aut si b || a om. R || iuris R¹ || custodit b || ut] aut R¹, om. b || 27 per non R¹ || occasionem v || inueniatur b || 28 iniuriae b v || 29 monasteriam V^a b monasteria R¹ V^b v monasterias R³ || ascetiam b ascytherio v assisteriam T assisteria R¹ assisterias R³ asceteriam V^a asceteria V^b || 31 asceteriis b ascyteriis v asisteriis T assisteriis R ascisteriis V

CAPUT X.

Εἴ ποτε δὲ μοιχείας ἐγκλημα φανερώσ ἀποδειχθεῖ, κελούμεν ἐκείνας τὰς ποινὰς τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἐπι-
 ἀγεσθαι, ὡς Κωνσταντῖνος ὁ τῆς εἰσεβοῦς λίξεως
 διειπνεῖσθε: κάκειον τὰς ὁμοίας ὑπομενότων ποινὰς,
 οἷνινες μέσοι ἢ ὑπονογοὶ τῶ τοιοῦτω ἀσεβεῖ ἐγκλή-
 5 ματι γενοασιν. ἐν τῆς οὐσίας δὲ τοῦ μοιχοῦ, εἰ ἔχοι
 γαμετήν, τὴν προικὰ καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεάν αὐτῆ
 περιωάξεσθαι, ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου νόμου μοί-
 ραν εἰ προικῶα συμβόλαια μὴ παρηκολούθησαν, τὴν
 δὲ λοιπὴν αὐτοῦ περιουσίαν, εἰ μὲν εἰσι κατιόντες ἢ
 10 ἀνιόντες ἕως τρίτου βαθμοῦ, λαμβάνει αὐτοὺς κατὰ
 τὰς τάξεις καὶ τοὺς βαθμοὺς, εἰ δὲ μὴ εἰσι τοιοῦτοί
 τινες, τῶ φίσκῳ προσκυροῦσθαι ταύτην κελούμεν.

1 τὴν δὲ μοιχενθεῖσαν γυναῖκα ταῖς προσηκούσαις
 ποιναῖς ὑποβαλλομένην ἐν μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι. 15
 καὶ εἰ μὲν εἰσὼ διείτας ἀναλαβεῖν αὐτὴν ὁ ἀνὴρ βο-
 ληθεῖ, ἐξουσίαν αὐτῷ δίδομεν τοῦτο ποιεῖν καὶ συν-
 οικεῖν αὐτῆ. μηδὲνα κίνδυνον ἐντεῦθεν εὐλαβομένην
 μηδὲ διὰ τῶν ἐν μέσῳ γινομένων καταβλαπτιομένων
 τοῦ γάμου. εἰ δὲ ὁ προειρημένος χρόνος παρέλθῃ, ἢ 20
 ὁ ἀνὴρ πρὶν ἀναλαβεῖν τὴν γυναῖκα τελευτήσῃ, κε-
 λούμεν κουρεῖσθαι αὐτὴν καὶ τὸ μοναχικὸν σῆμα
 λαμβάνειν, καὶ οικεῖν ἐν τῶ αὐτῷ μοναστηρίῳ ἐπὶ
 2 ὅλον τὸν χρόνον τῆς οἰκείας ζωῆς. καὶ εἰ μὲν ἔχοι
 κατιόντας, τὰ δύο μέρη λαμβάνειν αὐτοὺς τῆς περιου- 25
 σίας αὐτῆς κατὰ τὴν τῶν νόμων διαιρούμενα τάξιν,
 τὸ δὲ λοιπὸν τρίτον μέρος τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἐμ-
 βάλλεται δίδοσθαι. εἰ δὲ κατιόντες μὴ εἴησαν, ἀλλὰ
 ἀνιόντες εὐρεθῶσι μὴ συμπράξαντες τῶ τοιοῦτω ἀσε-
 βήματι, τετραοῦγκιον αὐτοὺς κατὰ τὴν τοῦ νόμου 30

Si quando vero adulterii crimen probetur, iube-
 mus illas poenas peccantibus inferri, quas Constan-
 tinus divae memoriae disposuit; et illis similibus
 subiciendis poenis, qui medii (aut) ministri huiusmodi
 5 impio crimini facti sunt. De substantia vero ad-
 ulteri, si habeat uxorem, dotem et propter nuptias
 donationem ei salvari, aut partem a nostra lege dat-
 tam si dotalia instrumenta non subsecuta sunt;
 residuam vero eius substantiam, si quidem sint asce-
 dentes aut descendentes usque ad tertium gradum,
 accipiant hi secundum ordines et gradus, si vero non
 sint huiusmodi aliqui, fisco applicari haec iubemus.

1 Adulteram vero mulierem competentibus vulneri-
 bus subactam in monasterio mitti. Et si quidem
 intra biennium recipere eam vir suus voluerit, pote-
 statem ei damus hoc facere et copulari ei, nullum
 periculum ex hoc metuens, nullatenus propter ea
 quae in medio tempore facta sunt nuptias laedi. Si
 vero praedictum tempus transierit, aut vir prius
 quam recipiat mulierem moriatur, tondi eam et mo-
 nachicum habitum accipere, et habitare in ipso mo-
 nasterio in omni propriae vitae tempore.

2 Et si quidem habeat descendentes, duas partes
 accipere eos substantiae secundum legum divisas
 ordinem, reliquam vero tertiam partem monasterio
 in quo mittitur dari. Si vero descendentes non
 fuerint, sed ascendentes inveniantur non consentien-
 tes huiusmodi iniquitati, quattuor uncias eos secun-

c. X. XI in textu huius novellae om. L.

c. X (καὶ εἴπερ τὸ τῆς μοιχείας ἐγκλημα φανερώσ ἀποδειχθεῖ, τῆνικαῦτα διαζυγίου πεμπόμενον κελούμεν
 ἐκείνας τὰς ποινὰς. ....) extat B 28, 7, 1 adnexum novellae CXVII c. 8 § 2 in. (557, 23, ubi vid.), unde idem eodem loco
 pariter contaminatum legitur in L f. 143. Ex B habent B* M 16, 21 p. 506 Zach., Nomoc.^{am} XIV tit. 11, 1; pr. et § 1
 Nomoc.^{am} XIV tit. 1, 32 (pr. et § 1 in. Balsamo ad Nomoc. XIV tit. 13. 5 p. 1103 Voell.). — Summas praestant Anonymus
 Bodleianus 21 A opud Zachariae Ἀνέκδ. p. 220, B² 60, 37, 4 § 7 p. 717 Heimb. (ubi falso citatur Cod. 9, 9, 29), § 1. 2
 Nomoc. XIV tit. 11, 1 p. 592 Pitra, summaria § 1 Ποτ. 25, 12, Nomoc. XIV tit. 1, 32; § 1. 2 argumentum ex Ath. repetunt
 paratitla Ath. 1 § 4, 2 § 6.

X. Si quando autem adulterii crimen manifeste probatum sit, iubemus illas poenas delinquentibus
 infligi, quas Constantinus pia memoriae constituit; ut illi quoque similes poenas subeant, qui mediatoribus
 aut ministris eiusmodi impii criminis extiterunt. Ex substantia autem adulteri, si uxorem habeat, dos et
 donatio ante nuptias ei servetur, vel portio lege nostra statuta si dotalia instrumenta subsecuta non sint;
 reliquam vero eius substantiam, si quidem sint descendentes vel ascendentes usque ad tertium gradum, hi
 secundum ordines et gradus capiant, sin autem nulli eiusmodi sint, fisco eam adici iubemus.

1 Mulier autem adultera competentibus poenis subiecta in monasterium conicitur. Et si quidem intra
 biennium recipere eam vir voluerit, potestatem ei damus id faciendi et cum ea habitandi, ita ut nullum peri-
 culum inde metuat nec matrimonium per ea quae medio tempore facta sunt detrimentum capiat. Si vero
 praedictum tempus transierit, vel maritus ante quam mulierem reciperet mortuus sit, iubemus eam tondi
 2 et habitum monachicum assumere et in eodem monasterio per omne vitae suae tempus habitare. Et si
 quidem descendentes habeat, duas partes substantiae eius ipsi accipiant secundum ordinem legum dividen-
 das, reliqua autem pars tertia monasterio detur in quod conicitur; sin descendentes non adsint, sed
 ascendentes praesto sint, qui tamen non adiuverint eiusmodi scelus, quattuor uncias ii secundum legum

1 φανερώσ om. ε || 3 ἄς — 4 διειπνεῖσθε] ἄς οἱ νό-
 μοι διατυπώσι BL || εἰσεβοῦς] divae (i. e. Θείας?) ε ||
 4 διειπνεῖσθε] Cod. 9, 9, 29 § 4 || ὁμοίας M ε, B² v. l.] νο-
 μίμους LB || 6 ἔχει Nomoc.^d 11, 1 || 8 ἡμετέρου] εἰρη-
 μένον L || νόμου] Nov. XXII c. 18 (cf. CXVII c. 5) ||
 9 εἰ] εἰς L || προικῶσα Nomoc.^d || μὴ om. M || 10 εἰσὶν
 ἀνιόντες ἢ κατιόντες Bf ε || 11 τρίτου] τοῦ τρίτου
 CGEHeimbach male || λαβεῖν Nomoc.^m || 13 φίσκῳ] δη-
 μοσίῳ (δῆμον Nomoc.^d 1, 32) B || ταύτην M] ταύτας
 (ταῦτα Bf) LB, haec ε || 15 ποιναῖς] πληγαῖς Nomoc. XIV
 tit. 11, 1 v. l., Anon. Bodl., ε || ὑποβαλλομένην ποιναῖς B
 ἐν om. Nomoc.^{am} 11, 1 || 16 ὁ ἀνὴρ αὐτὴν Bf || 19 * μήτε
 libri, nullatenus (i. e. μηδὲν?) ε || γενομένων Bf Nomoc.^d
 1, 32 || 20 παρέλθῃ M] παρέλθοι LB || 21 πρὶν] πλὴν
 Nomoc.^m 1, 32 || τελευτήσῃ LB] τελευτήσοι M Nomoc.^{am} ||
 κελούμεν om. ε || 23 ἐν τῶ αὐτῷ] in ipso ε, αὐτῷ om.
 B* || μοναστηρίον L^a || 24 τῆς ἰδίας ζωῆς Nomoc.^{am} 11, 1,
 τῆς ζωῆς αὐτοῦ Bf || ἔχει B² v. l., Nomoc.^d || 26 αἰτῆς
 om. ε || διαιρουμένων Bf || 28 εἰ δὲ μὴ κατιόντες εἰσὶν
 Bf || 29 εὐρεθῶσι] καὶ εὐρεθῶσιν Bf || 30 τέσσαρας οὐγ-
 κίας LB || τὴν τοῦ νόμου διάταξιν B² Nomoc.^d leges ε

1 adulteria R^a || probatur v || 3 exposuit v || illi b R¹ ||
 4 subitientibus T¹ || medio V media b mediis v || aut
 addidi || ministris huiusmodi b v huiusmodi ministri T ||
 5 crimine b || substantiam v || adulterii R¹ V¹ || 6 abeat b
 habet T || uxorem om. V¹ || et om. V¹ || 7 eius b v ||
 patrem b || nostram b v || legem R^a b v || 8 subsecutae b v ||
 9 substantia b || 10 et descendentes V, om. v || 11 acci-
 piam hii b accipient hi v accipiat ab his T || 12 sunt
 R vulg. || aliquis v aliquid b || haec] et v || 14 adultera
 b v || mulier v mulieres? R¹ || 15 subacta v || monaste-
 rium T² vulg. || quid b || 16 vir] ubi R¹ || 17 et om. V¹ ||
 copulare T || 18 leg. metuenti? || et nullatenus R² vulg. ||
 20 aut prius quam uir (ubi R¹) accipiat R || 21 mori-
 tur R || tundi b v || monachitum T¹ monachum R¹ || 22
 abitum accipere T v accipere habitum T || ipsum b v ||
 monasterium v || 24 discendentes b || 25 accipere eas V¹
 eos accipere T || substantiam et substantiam v || diuisa b v
 diuersas T¹ || 26 monasterium b || 27 dari] ei dari R^a ||
 descendens b || 28 conuenientes v || 29 quattuor om. v,
 quattuor — 686, 9 legem scr. R² in ras. 3 vv. || eos om. b

τάξιν διαιρούμενον λαμβάνειν, τὰς δὲ ὀκτὼ οὐγκίας δίδοσθαι τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἐγκλείεται ἡ τοιαύτη γυνή· εἰ δὲ μήτε κατιόντας μήτε ἀνιόντας ἔχει, ἡ καὶ ἀνιόντες συνέπραξαν τῇ τοιαύτῃ ἀσεβείᾳ, πᾶσαν αὐτῆς τὴν οὐσίαν λαμβάνειν τὸ μοναστήριον. ἐκείνου παραφυλαττομένου ὥστε δι' ὄλων τῶν θεμάτων τῷ ἀνδρὶ τὰ σύμφωνα τὰ τοῖς προικίμοις ἐμφορόμενα συμβολαίοις φυλάττεσθαι.

CAPUT XI.

Ἐπειδὴ δὲ τινες τὸν ἡμέτερον νόμον παραβαλὲν σπουδάζουσιν, ἐν ᾧ ἰδικῶς τὰς αἰτίας ἀπρηθμήσασθαι ἐξ ὧν μόνων ἕποῦδια δύναται πέμπεσθαι ἢ ἐκ τοῦ ἀνδρός ἢ ἐκ τῆς γυναικός, κελεύομεν παρ' ἐκείνας τὰς αἰτίας μηδενὶ τρόπῳ ἕποῦδια γίνεσθαι ἢ ἐρῶσθαι γινόμενα, ἢ κατὰ συναινεσιν τοῖς γάμοις διαλύειν καὶ συγχωρεῖν ἀλλήλοις τὰ ἀμαρτήματα.

1 εἰ δὲ παρὰ τὰς ἀφ' ἡμῶν διωρισμένας αἰτίας τολμήσουσι τινες διαλύειν τὸν γάμον, κελεύομεν, εἰ μὲν κατιόντας ἔχοιεν εἴτε ἐξ αὐτοῦ εἴτε ἐξ ἄλλου γάμου, τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐκείνοις δίδοσθαι κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν, καὶ τὸν τε ἀνδρὰ τὴν τε γυναῖκα εἰς 20 μοναστήριον ἐμβάλλεσθαι ἐπὶ πάντα τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον, καὶ ἐκ τῆς ἐκάστου περιουσίας ἀνά τὰς ὀγκίας οὐγκίας τοῖς μοναστηρίοις ἐν ὅς ἐμβάλλονται ἀφορίζεσθαι· τοῦ ἀνδρός δηλονότι μηδὲ χρῆσιν ἔχοντος τοῦ διδόμενου τοῖς παισὶ μέρους. εἰ δὲ κατιόν- 25 τες μὴ ἔχοιεν, ἀλλὰ ἀνιόντες εὐρίσκονται, τὸ τρίτον μέρος τῆς οὐσίας λαμβάνειν αὐτοῦς, εἰ μὴ τῇ ἀσεβείᾳ τῆς λύσεως τοῦ γάμου συνίψωσαν. τὰ δὲ δύο μέρη τοῖς μοναστηρίοις ἐν ὅς ἐκάστος ἐμβάλλεται ἀφορίζεσθαι. εἰ δὲ μήτε κατιόντες μήτε ἀνιόντες εἴεν, ἢ καὶ ἀνιόν- 30 τες συνίψωσαν τῷ γυγονότι, κελεύομεν πᾶσαν τὴν οὐ-

c. XI extat B 28, 7. 6 post nov. CXVII c. 12 et inde eodem loco in L f. 145 (cf. p. 562 ad c. 13). § 1—3 ex B habet Nomoc.^m XIV tit. 13, 4; pr. — § 3 in epitomen redacta B¹ Γ 4, 5 p. 156 Zach. — Summom pr. — § 3 praestat Anonymus Bodleianus 21 B opud Zachariae Ἀνέκδ. p. 220. Theodori summam copitis repetit B², Athanasii summarium § 1 (— v. 25) libellus περὶ διαφορῶν ἀναγνωσμάτων § 6 p. 193 Heimbach, Anon. Bodleianus 21 C opud Zachariae l. c., summarium § 2 repetunt paratitla Ath. 14 § 2. Argumentum notant paratitla Ath. 2 § 6, 10 § 3.

ordinem dividendas accipiant, octo autem uncias monasterio dentur in quo eiusmodi mulier includitur; si vero neque descendentes neque ascendentes habeat, vel etiam ascendentes eiusmodi impietatem adiuverint, omnem eius substantiam monasterium accipiat. Atque illud simul observetur, ut in omnibus casibus pacta dotalibus instrumentis inserta marito serventur.

XI. Quoniam autem nonnulli legem nostram violare student, in qua specialiter causas enumeravimus ex quibus solis repudia aut a viro aut a muliere mitti possunt, iubemus praeter illas causas nullo modo repudia fieri vel facta valere, aut coniuges consensu matrimonium solvere atque delicta sibi invicem 1 condonare. Quodsi qui praeter causas a nobis definitas matrimonium solvere ausi sint, iubemus, si quidem descendentes habeant sive ex ipso sive ex alio matrimonio, illis bona eorum dari secundum ordinem legum, et tam virum quam mulierem in monasterium conici per omne vitae eorum tempus, ac de utriusque substantia quaternas uncias monasteriis in quae coniciuntur destinari: ut scilicet vir ne usufructum quidem partis quae liberis datur habeat. Si autem descendentes non habeant, sed ascendentes praesto sint, tertiam partem substantiae si accipiant, nisi impietati matrimonii solvendi consenserint, duae vero partes monasteriis in quae quisque conicitur destinantur. Si vero neque descendentes neque ascen- dentes sint, vel etiam ascendentes et quod factum est consenserint, iubemus omnem substantiam mona-

1 διαιρούμενας LB || λαβεῖν Nomoc.^m || οὐγκίας M Nomoc.^m || 2 ἐγκλείεται Nomoc.^m || 3 ἢ om. Nomoc.^d || καὶ οἱ ἀνιόντες L Nomoc.^dm || 4 ἐπραξαν B² v. l. || τοιαύτῃ αὐτῇ B² || αὐτοῖς B² || 5 ἐκείνου παραφυλαττομένου illi conservandam (i. e. ἐκείνῳ παραφυλαττομένην?) ε || 7 τὰ τοῖς] τὰ om. B¹ || προικίμοις M] γαμικοῖς M s. v., LB || 8 συμβολαίοις ἐμφορόμενα LB || 9 παραβαλὲν σπουδάζουσι νόμον B || νόμον] nov. CXVII c. 8. 9 || 10 ἀπρηθμήσαμεν M^a || 11 μόνων] solum (i. e. μόνον) ε || ἕποῦδια] διαζύγια LB (id. 13) || δύναται πέμπεσθαι B πέμπεσθαι δύναται L || 12 παρ' || περὶ B¹ || ἐκείνας] ταύτας B² || 13 τὰς εἰρημένας αἰτίας B² || ἕποῦδια] διαλύειν γάμοις καὶ διαζύγια B¹ (cf. ad 14) || ἢ — 14 γινόμενα om. B³ ε || 14 γινόμενα M] τὰ γινόμενα LB || ἢ κατὰ — 15 διαλύειν om. B¹ || συναίρεσιν L || τοῖς om. B¹ || 16 εἰ] Οἱ Nomoc.^m || ὅφ' ἡμῶν L || 18 ἐκ τοῦ αὐτοῦ malit CGEHeimbach || 19 τὰς οὐσίας] substantiam ε || τοῦ νόμου Nomoc.^m || 22 αὐτῶν om. M^a || 23 οὐγκίας ML Nomoc.^m || 28 τοῦ om. B¹ || 29 ἐμβάλλεσθαι B || 30 μήτε ἀνιόντες μήτε κατιόντες B² || μὴ ἀνιόντες M^a || εἴεν] inveniantur ε || καὶ] καὶ εἰ B¹ || ἀνιόντες] οἱ ἀνιόντες LB (cf. ad 3)

dum leges divisas accipere, octo vero uncias dari monasterio in quo includitur huiusmodi mulier. Si vero neque descendentes neque ascendentes habeat, aut ascendentes consenserint huiusmodi iniquitati, omnem eius substantiam accipere monasterium illi conservandam, ut per omnes casus viro pacta dotalibus illata instrumentis serventur.

Quia vero aliqui nostram legem transcendere student, in qua evidenter causas enumeravimus ex quibus solum repudia possunt transmitti aut a viro aut a muliere, iubemus praeter illas causas nullo modo repudia fieri, aut per consensum nuptias solvi et concedere invicem delictis.

1 Si vero praeter a nobis definitas causas praesumpserint aliqui solvere matrimonium, iubemus, si quidem descendentes habuerint sive ex ipso sive ex alio matrimonio, substantiam eorum illis dari secundum legum ordinem, et tam virum quam mulierem in monasterium mitti in omnibus vitae suae temporibus, et de singulorum facultatibus quaternas uncias monasteriis in quibus mittuntur separari; viro nihilo minus neque usum habente datae partis filiis. Si vero descendentes non habeant, sed ascendentes inveniantur, tertiam partem substantiae accipere eos, si non iniquitati solutionis matrimonii consenserint, duas vero partes monasteriis in quibus unusquisque mittitur separari. Si vero neque descendentes neque ascendentes inveniantur, vel ascendentes consenserunt facto, iubemus omnem substantiam monaste-

1 legem R⁽²⁾ v || divisa b diuersas T¹ || accipere b || 2 concluditur T || 3 vero neque] neque om. b || habet v || 4 conserint b || 5 accipiat v || monasterio b || illi uero conservandam (conseruanda v) b v; leg. illo uero observando? || 6 viro] uel v uae b || pacto V¹ facta v || 7 illate V¹ || 9 aliquid b alii qui v || student om. R¹ || 10 quo T¹ || uidenter R¹ b uidentur V¹ || causas] causas quae V || 11 repudiatuae b || 12 mulier b || propter b || 13 fuerit b || 14 delicti b v derelicti R || 16 praeter] praedictas b || praesumpserit R¹ || 17 aliquis V¹ v aliquid R¹ b || 18 habuerit V || ex alio] ad alio b || 19 substantia v || 20 ordinem legum T || 21 monasterio V v || 22 quaternis untiis T || 23 mititur T || reparari R² || uero T¹ v uae b ui V¹ || 24 usque V¹ || usu habere R¹ || filiis b v] filiis. quando pater rerum filii in potestate positi non habet (habeat T) usufructum RVT vulg. || Si om. b || 26 tertiam] tertiam uero v || accipere eos substantiae T || 27 iniquitatis v (R², sed restituit iniquitati) || matrimonium b, om. v || 28 monasterii v monasterii his V¹ || unusquisque del. V³ || 29 seperari T¹ || neque ascendentes om. R, ascendentes ante descendentes add. R² || 30 uel R²] et R¹ VT b aut al. || ascendens V || consenserunt V¹ || consenserint RT vulg. conuenerunt v || 31 factum b || monasterii b maioris monasteriis R^a

σίαν τοῖς μοναστηρίοις ἐν οἷς ἐνεβλήθησαν δίδοσθαι, ἵνα μὴ διὰ ταύτης τῆς περιουσίας καὶ τὸ τοῦ θεοῦ κρῖμα καταφρονηθῆται καὶ ὁ ἡμέτερος νόμος παραβῆθῃ. 2 Ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπογεγραμμένους ταῖς τοιαύταις λύσεσι τῶν γάμων ἢ τὰ τοιαῦτα ἀδέμια συμβόλαια συντιθέντας ταῖς εἰς σῶμα ποιναῖς ὑποβάλλεσθαι κελεύομεν καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι. 3 Εἰ δὲ οἱ τὸν γάμον λύειν ἐπιχειρήσαντες βουληθῶσι πάλιν ἐαυτοῖς συζευχθῆναι πρὶν ἐμβληθῶσι μοναστηρίοις, ἀδειαν αὐτοῖς δίδομεν τοῦτο ποιεῖν, καὶ τὰς προειρημένας 4 ποινὰς συγχωροῦμεν αὐτοῖς καὶ τὰς ἰδίας περιουσίας ἔχειν καὶ οὕτως πρὸς ἀλλήλους ζῆν, ὡς ἂν εἰ μὴδὲν τοιοῦτον ἡμαρτημένον ἐτύχαιεν. τοῦ ἐνὸς δὲ βουλομένου τὸν γάμον ἀνακαλεῖσθαι, εἰ μὴ συναινέσει τὸ ἕτερον πρόσωπον, κατὰ τοῦ μὴ βουλομένου κρατεῖν 5 τὰς ποινὰς. Ταῦτα δὲ πάντα φυλάττεσθαι κελεύομεν ἐν τῇ βασιλείᾳ ταύτῃ πόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, διὰ τὸ τοῦ κόμητος τῶν προβάτων καὶ τῆς τῶν παλατιῶν σχολῆς καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχόντων καὶ τῶν τάξεων αὐτῶν, εἰδόντων αὐτῶν, 6 εἰ ῥαθυμήσουσι τοιοῦτον τινὸς ἁμαρτημένον καὶ μὴ ταῦτα πάντα παραφυλάξουσι, καὶ ἐξορίαν καὶ δήμευσιν ὑποστήσουσι. ταῦτα δὲ αὐτὰ παραφυλάττειν κελεύομεν καὶ τοὺς κατὰ τόπον ὀσιωτάτους ἐπισκόπους, ὥστε προνοίᾳ αὐτῶν τὰ παραδιδόμενα πρόσωπα ἐν 7 μοναστηρίοις ἐμβάλλεσθαι καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν τὰ παρ' ἡμῶν διορισθέντα τοῖς μοναστηρίοις παρέχεσθαι.

riis in quibus missi sunt dari, ut non propter hunc contemptum et dei iudicium contemnatur et nostra lex transgrediatur.

2 Sed et miistros talis solutionis nuptiarum aut qui huiusmodi incesta instrumenta composuerunt corporalibus poenis subici iubemus et in exilium destinari. Si vero hi qui matrimonium solvere praesumpserunt voluerint iterum sibi coniungi prius quam mittantur in monasterio, licentiam eis damus hoc facere et praedictas poenas concedimus eis et proprias habere substantias et ita ad invicem vivere, tamquam si nihil delictum fuisset. Uno vero volente matrimonium revocare, si non consentiat alia persona, contra eum qui noluerit teneant poenae.

4 Haec vero omnia servari iubemus tam in regia hac civitate quam in provinciis, tam a comite privatarum quam a palatinorum schola et provinciarum iudicibus et officiis eorum, scientibus quod si neglexerit huiusmodi alicuius delicti et non omnia haec custodierint, et exilium et proscriptionem sustinebunt. Haec vero iubemus servare et locorum sanctissimos episcopos, ut providentia eorum traditae personae in monasteriis mittantur, et de rehus earum quod a nobis defuitum est monasteriis vindicent.

CAPUT XII.

Εἴ τις δὲ κατηγορηθεὶς ἐπὶ μοιχείᾳ προδοσίᾳ τῶν δικαστῶν ἢ ἄλλῳ οἰωδῆποτε τρόπῳ τὰς ἀπὸ τοῦ νόμου ποινὰς ἀποφύγει, καὶ μετὰ ταῦτα εὐρεθῆται τῇ γυναίκα περὶ ἧς κατηγορήθη αἰσχροῦς συναναστροφόμενος ἢ εἰς γάμον λαμβάνων αὐτήν, καὶ τοῦτο γέννηται ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς ἢ καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν, οὐδὲ τὸν γάμον ἐρῶσθαι κελεύομεν, ἀλλὰ καὶ 35

Si quis vero accusatus in adulterio per proditio-nem iudicum aut alio quolibet modo a legibus poenas effugerit, et post haec veniatur mulieri de qua accusatus est turpiter conversatus aut in matrimonium accipere eam, et hoc fiat vivente marito aut post eius mortem, neque matrimonium valere iube-

c. XII. XIII extant B 6, 19, s. 9.

c. XII ex B habet Nomoc.^{am} XIV tit. 11, 1; summam praestat Nomoc. XIV tit. id., Ath. summam repetit Nomoc. L tit. 41 p. 652 Voell.

steriis in quae coniecti sunt dari, ne per hanc astutiam et dei iudicium contemnatur et lex nostra violeatur. 2 Sed eos quoque qui eiusmodi matrimoniorum solutionibus operam praestant vel eiusmodi illicita instrumenta componunt, corporalibus poenis subici et in exilium mitti iubemus. Si vero qui matrimonium solvere conati sunt, prius quam in monasteria coniciantur, rursus inter se coniungi velint, facultatem eis damus hoc faciendi, et praedictas poenas eis remittimus, utque bona sua habeant ac perinde inter se vivant tamquam si nullum eius generis peccatum commissum esset concedimus. Quodsi alter nuptias re- 4 vocare velit, si non consenserit altera persona, contra eum qui noluerit poenae vultant. Haec autem omnia custodiri iubemus tam in hac regia civitate quam in provinciis per comitem rerum privatarum et scholam palatinorum et praesides provinciarum eorumque officia: qui sciant, si quid eiusmodi commissum neglexerint neque haec omnia observaverint, se et exilium et publicationem bonorum subituros esse. Haec ipsa vero etiam sanctissimos locorum episcopos observare iubemus, ut cura eorum personae traditae in monasteria coniciantur atque ex bonis eorum ea quae a nobis statuta sunt monasteriis praestentur.

XII. Si quis autem adulterii accusatus proditione iudicum vel alio ullo modo legitimas poenas effugerit, atque postea deprehensus sit cum muliere, propter quam accusatus est, turpiter conversari vel eam in matrimonium accipere, idque vivo marito vel etiam post mortem eius factum sit, ne valere

1 ἐβλήθησαν B¹ || 2 ταύτης] τὸ Nomoc.^m || τοῦ om. B¹ || 3 καταφρονηθῆ cum Scrimgero vulg. || καὶ — παραβῆθῃ om. Nomoc.^m || 5 τοῦ γάμου B² || συντιθέντες L || 8 ἐπιχειροῦντες L || ἐαυτοῖς συζευγνύου B || 9 μοναστηρίῳ Nomoc.^m ἐν μοναστηρίοις L || 10 αὐτοὺς Nomoc.^m || 13 τοιοῦτον BL, om. ε || ἁμαρτημένον L || 17 ταύτη om. B¹ || 18 τῶν προβάτων] τῶν βασιλικῶν προβάτων, s. v. τῶν βασιλικῶν περιουσιῶν L, καὶ τῆς περιουσίας add. B¹ || 21 εἰ] ἐάν B¹ || 22 πάντα om. B || 23 αὐτὰ om. B¹ ε || κελεύομεν παραφυλάττειν LB || 25 αὐτοῦ M^a || παραδιδόμενα B || 30 τρόπῳ] προσώπῳ B^c || τὰ M || ἀπὸ τοῦ νόμου] a legibus ε || 34 ἢ καὶ] εἴτα Nomoc.^a, ἢ B^c || αὐτοῦ] ἀ·ήν L^a || 35 καὶ om. L

1 missi] si b || 2 contemptum] con um V¹ cum spat. vac. 6—7 lit. || de iudicio R¹ in dei iudicio b || 4 tali V¹, om. b v || 5 *incerta VT b certa R v || instrumentum V¹ || composuerunt b || 7 uero hii RT uobi V, hi om. b v || praesumpserint v || 8 uoluerit R || contingi b || 9 mitta-

tur v || monasterium RT vulg. || eis licentiam v || 10 facere et] et om. b || 11 et om. T || vivere] uere T¹, om. R¹ || 12 si om. v || nih b || fuisse b || uno] non b v || uolente T^a || 13 reuocari V || alia] et alia b altera T || 14 uoluerit R² noluerint T¹ || teneat b sentiat v || poene b || 16 vero om. V || regiam hao ciuitatem v || 17 comitem b || 18 a palatinorum] ***** R || et om. v || 19 et officiis — neglexerint scr. V³ in spat. vac. 14 vs. || si om. b || neglexerit R || 20 alicuius del. V³, alterius v || 21 custodient R¹ || praescriptionem T b v proscrizione R¹ || 22 seruari VT || ante et in b litura est 2—3 lit. || 23 prouidentiam eos v || 24 sq. et — quod scr. V³ in spat. vac. 4 vs., et — vindicent om. v || eorum V⁽³⁾ || 25 uendicetur T², vindicetur vulg. || 29 accusator v || in alterio R¹ ad adulterium v, in om. b || prodictionem b || 30 alium b v || quodlibet b || 31 efugerit b || haec om. V^a || 32 accusatum est b accusatur v || matrimonio V v || 33 acceperit v || uiuentem v || 34 post eius] postenus b || neque] et neque? b pr. || matrimonio b

τὸν τοῦτο πλημμελῆσαι τομήσαντα, εἰ καὶ τὸ πρό-
τερον διέφυγεν, ὅμως ἀδείαν διδομεν παντὶ δικαστῆ
καὶ συνέχειν αὐτὸν καὶ μετὰ βασάνους ταῖς ἐσχάταις
τιμωρίας ὑποτιθέναι, μηδεμιᾶς ἄλλης κατηγορίας ἢ
ἀποδείξεως δεομένῳ· καὶ τὴν γυναῖκα σωφρονοῦθεισαν
καὶ καρεῖσαν μοναστηρίῳ ἐμβληθῆναι κελεύομεν κακεῖ
μένειν ἐπὶ ὅλον τὸν χρόνον τῆς οἰκείας ζωῆς· τὴν
ἐκατέρωθεν δὲ περιορισίαν κατὰ τὴν προειρημένην τάξιν
διακρίσθαι, κινδύνῳ (καθὼς προείπομεν) τοῦ τε κό-
μητος τῶν πριβάτων καὶ τῶν κατὰ τὸν τόπον ἀρ-
χόντων.

mus, sed et eum qui hoc delinquere praesumpsit,
etsi prius perfugit, attamen licentiam damus omni
iudici et comprehendere eum et post tormenta ultimi-
suppliciiis subicere, nulla alia excusatione aut
5 probatione faciente; et mulierem castigatam et de-
tensam monasterio immitti iubemus et ibi manere in
omne tempus propriae vitae; utriusque vero sub-
stantiam secundum praedictum ordinem dividi, peri-
culo (sicut diximus) tam comitis privatarum quam
10 iudicis loci.

CAPUT XIII.

Ἐπειδὴ δὲ δεῖ ἡμᾶς τὴν τοῦ ἀνθρώπινου γένους
ἀσθένειαν σκοπεῖν, τὰς εἰς σώμα ποινὰς κατὰ τὴ μέ-
ρος ἐλαττοῦντες ἀπαγορεύομεν ἐκατέρας τὰς χεῖρας ἢ
καὶ πόδας τέμνεσθαι, ἢ τοιαύτας τισὶν ἐπάγεσθαι 15
τιμωρίας δι' ὧν τὰ ἄρθρα διαλύονται. ἐπειδὴ ἡ τῶν
ἄρθρων διάλυσις βαρύτερα ἐστὶ τῆς ἐκατέρωθεν τῶν χει-
ρῶν ἐκτομῆς, διὸ κελεύομεν, εἰ μὲν τοιοῦτό τι ἀμαρ-
τηθεῖη ἐξ οὗ οἱ νόμοι θάνατον τοῖς ἀμαρτάνουσιν
ἐπάγουσιν, κατὰ τὴν τῶν νόμων δύναμιν ὑπέχειν 20
αὐτὸν τὰς ποινὰς, εἰ δὲ τοιοῦτο εἴη τὸ ἐγκλήμα ὥστε
θάνατον μὴ εἶναι, ἀλλῶς αὐτὸν σωφρονίζεσθαι
ἢ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι, εἰ δὲ ἡ τοῦ ἐγκλήματος ποιό-
της μέλους ἀποτομῆν ἀπαιτῆσαι γενέσθαι, μίαν μόνην
1 χεῖρα τέμνεσθαι. Ἐπεὶ κλοπῆς δὲ οὐ βουλόμεθα 25
παντελῶς οἰονδίποτε μέλος τέμνεσθαι ἢ ἀποθνήσκειν,
ἀλλ' ἐτέρως αὐτὸν σωφρονίζεσθαι. κλέπτας δὲ κα-
λοῦμεν τοὺς λάθρα καὶ ἀνευ ὀπλων τὰ τοιαῦτα πλημ-
μελοῦντας· τοὺς γὰρ βιαίως ἐπερχομένους ἢ μετὰ ὀπλων
ἢ χωρὶς ὀπλων, ἐν οἴκῳ ἢ ἐν ὁδῷ ἢ ἐν θαλάσῃ, 30
τὰς ἀπὸ τῶν νόμων κελεύομεν ὑπομένειν ποινὰς.

Quia vero nos oportet humani generis infirmitatem
protegere, corporales poenas secundum aliquam
partem imminuentes interdiciamus alterutras manus
aut pedes abscidi, aut huiusmodi quaedam inferri
supplicia per quae articuli dissolvuntur, quia mem-
brorum dissolutio gravior est utriusque manus ab-
scissione. Propter quod iubemus, si quidem tale ali-
quid delinquantur unde leges mortem delinquentibus
inferunt, secundum legum virtutem sustinere eum
poenas; si vero tale fuerit crimen quod morte dignum
non sit, sed ut ipse castigetur aut in exilium trans-
mittatur; si vero criminis qualitas membri abscisione
non exigit fieri, unam solum manum abscidi.
1 Pro furto vero nolumus omnino quodlibet mem-
brum abscidi aut mori, sed aliter eum castigari.
Fures autem vocamus qui occulte et sine armis hu-
iusmodi delinquant; eos vero qui violenter adgre-
diuntur aut cum armis aut sine armis, in domo aut
in itineribus aut in mari, poenis eos legalibus subdi
iubemus.

c. XIII in. et § 2 summam ex Ath. repetit libellus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 6 p. 193 Heimbach., v. 14 sq.
summam exhibent Prochiron 39, 23, Epunagoge 40, 26, Ecloga ad Prochiron mutata 37, 75 p. 152 Zach.

quidem matrimonium iubemus, sed etiam eum qui hoc committere ausus sit, etiamsi antea effugerit, tamen
omni iudici facultatem damus comprehendendi et post tormenta ultimis suppliciis afficiendi, ita ut nulla
alia accusatione vel probatione indigeat; et mulierem castigatam et tonsam in monasterium conici iube-
mus ibique manere per omne vitae suae tempus; utriusque vero substantiam secundum praedictum ordinem
dividi, periculo (quemadmodum diximus) et comitis rerum privatarum et praesidium locorum.

XIII. Quoniam autem humani generis infirmitatem considerare nos oportet, poenas corporales ali-
qua ex parte minuentes vetamus utramque manum vel etiam pedem abscidi, aut eiusmodi poenas aliquibus
infligi per quas articuli solvuntur, quandoquidem articulorum dissolutio gravior est utriusque manus
abscissione. Propterea iubemus, si quidem quid eiusmodi commissum sit de quo leges mortem delinquenti-
bus inferunt, secundum tenorem legum eum poenas subire; sin tale sit crimen ut morte dignum non sit,
alio modo castigari vel in exilium milti; si vero criminis qualitas membri abscisionem exigit, unam solum
1 manum abscidi. Propter furtum autem omnino nolumus membrum ullum abscidi, aut occidi eum, sed
alio modo castigari. Fures vero vocamus eos qui clam et sine armis eiusmodi delicta committunt; nam qui
violenter grassantur sive cum armis sive sine armis, in domo sive in via sive in mari, eos poenas legibus
statutas subire iubemus.

1 τοῦτο Mε] τοιοῦτο (om. Nomoc.^m) LB || τὸ om. No-
moc.^a || 3 ἐσχάταις Mε] νομίμοις LB || 4 ἐπιτιθέναι M,
ὑποτιθέναι — κατηγορίας om. L || μηδεμιᾶς] καὶ μη-
δεμιᾶς Bf || 5 δεομένων L faciente ε || 7 τῆς οἰκείας
ζωῆς (ζωὴν L^a) LB ε (cf. 685, 24) τῆς ζωῆς αὐτῆς M ||
10 τῶν πριβάτων L τῆς ἰδικῆς περιορισίας (τῶν ἰδι-
κῶν Nomoc.^a) B || τῶν — ἀρχόντων] iudicis ε, unde
τοῦ — ἀρχοντος Haloander || τὸν om. LBf || τόπων No-
moc.^m || 12 ἀνθρώπινον L ἀνθρώπου B^c || 13 σκοπεῖν
protegere ε, unde σκέπειν corr. Haloander || 14 τὰς om.
L^a || 15 ἢ καὶ τοιαύτας L || 17 τῆς] τῶν Bf || ἐκατέρας
B^c || 21 τοιοῦτον LB || 22 ἀλλῶς] sed ut i. e. ἀλλ'
ὡς ε || 23 πέμπεσθαι] αὐτὸν πέμπεσθαι B || εἰ δὲ ἢ
ἢ δὲ L || 24 ἀπαιτήσαι M] ἀπαιτήσαι LB || μία μόνον
χειρ ἢ εἰς πὸ ὅς τοῦ πλημμελήσαντος ἀποτιμωθῆναι
Theod. || 25 βολόμεθα M || 26 οἰονδίποτε Bf || 29 ἐπ-
ερχομένους ἢ μετὰ ὀπλων om. Bf

1 et om. b vulg. || derelinquere V¹ b || pracsumpserit R
Tvula. || 2 profugit R² vulg. || attim RT² alterum T¹ ||
omnem b || 3 et om. v || eum om. T || tormentum b || 4 ex-
cusationem b, accusatione malit Osenbrüggen || 5 proba-

tionem b v || facientem b v, facienda vulg. || et] in b v ||
muliere castigata RVT || detonsam Cramer in Zeitschr.
f. gesch. Rechtswiss. 1, 309] detrusa RVTb detur ad v ||
7 omni b omnem v || utrisque T¹ || substantia b sub-
stantiae v || 8 praedictum ordinem om. b v, ubi in proxi-
mis quoque versibus verba aliquot omittuntur propter
labem archetypo adpersam || periculo om. v || 9 comiti
b v || quam — 12 nos om. b v || 12 infirmitates b || 13 cor-
porales poenas om. b v || aliquas partes R || 14 interdici-
mus imminuenti v || alterutrasque manus T utrasque ma-
nus R¹, om. b v || 16 per quae articuli dis] om. b v || sol-
vantur b || 17 dissolutio b solutio v || manuum abscissione
V, om. b v || 18 talem b v || 19 delinquantur R¹ || delin-
quentium v || 20 inferant b || uirtutes v || eos v || 21
talis v || mortem b || 22 set uti R¹ aut R² || ipse] et ipse
V || in om. b || transmitatur T transmittetur b, hoc pro-
cedere add. V || 23 absisione R¹ || 24 sola b solum Vv ||
25 furtum b || quolibet Vb v || 26 mori* T¹ || castigare
V || 27 vocamus vulg.] uolumus libri, uocari s. v. add.
V³ || carnis b || 28 relinqui v || uiolenter scr. V³ in ras. ||
agrediuntur R T egrediuntur b || 29 arma b v || arma
b v || domo Osenbrüggen] domos libri || aut in] aut om. V,
in om. R vulg. || mare RVb

2 Ὡστε δὲ μὴ μόνον τὰς εἰς σῶμα ποινάς, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰς χρημάτων μετριωτέρας γίνεσθαι, δεσπίζομεν τοὺς ἐπὶ ἐγκλήμασι κατηγορούμενους, ἐφ' ὧν οἱ νόμοι δήμευσιν ἢ θάνατον ὀρίζουσιν, ἐὰν ἐλεγχθῶσιν ἢ κατακριθῶσι, τὰς αὐτῶν περιουσίας μὴ γίνεσθαι κέρδος τοῖς ἀρχουσιν ἢ ταῖς αὐτῶν τάξεσιν, ἀλλὰ μηδὲ κατὰ τοὺς παλαιούς νόμους τῷ δημοσίῳ αὐτὰς προσκυροῦσθαι. ἀλλ' εἰ μὲν ἔχοιεν κατιόντας, αὐτοὺς ἔχειν τὴν οὐσίαν, χωρὶς τῶν διὰ τοῦ τοιούτου ἀμαρτήματος αὐτοῖς προσγενομένων, εἰ δὲ μὴ ὑπείσι κατιόντες, ἀλλ' ἀνιόντες ἀχοι τρίτον βαθμῶν, αὐτοὺς ἔχειν. 3 εἰ δὲ γαμετὰς ἔχουσιν οἱ οὕτως κατακριθέντες, πᾶσι τρόποις κελύομεν ταύτας καὶ τὴν προίκα καὶ τὴν γαμηκὴν δωρεάν λαβεῖν. εἰ δὲ καὶ διχα προικὸς τοῖς τοιούτοις προσώποις συνώκησαν, τὴν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων νόμων ὀρισθεῖσαν μοῖραν ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας τοῦ κατακριθέντος ταύτας λαμβάνειν, εἴτε τέκνα ἔχουσιν εἴτε καὶ μὴ. εἰ δὲ μηδένα τῶν προειρημένων ἔχει ὁ πλημμελής, τότε τῷ φίσκῳ προσκυροῦσθαι τὴν ἐκείνου περιουσίαν βουλόμεθα. Ἐπὶ μὲντοι τοῖς ἐπὶ καθουσίῳσι κατακρινομένοις τοὺς παλαιούς νόμους φυλάττεσθαι κελύομεν.

(Ἐπίλογος.) Προνοσάτω τοῖνυν ἡ σὴ ἐνδοξότης τὸν παρόντα θεῖον ἡμῶν νόμον κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν προθεῖναι, καὶ στείλαι κατὰ τὰς 25 ἐπαρχίας καὶ καταρανῆ ποιῆσαι τοῖς τούτων ἡγουμένοις, ἐφ' ᾧ πάντας τοὺς ὑπηκόους μαθεῖν ὅσην αὐτῶν ποιούμεθα πρόνοιαν. D. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiani pp. Aug. anno XXX. pc. Basilii vc. anno XV. 29 XXX, p. c. Basilii vc. anno XV.

2 Ut autem non solum corporales poenae, sed etiam pecuniariae mediocriores fiant, sancimus eos qui in criminibus accusantur, in quibus leges mortem aut proscriptionem definiunt, si convincantur aut condemnentur, eorum substantias non fieri lucrum iudicibus aut eorum officiis, sed neque secundum veteres leges fisco eas applicari: sed si quidem habeant descendentes, ipsos habere substantiam, si vero non sint descendentes, sed ascendentes usque ad tertium gradum, eos habere.

3 Si vero mulieres habent qui condemnati sunt, omnibus modis iubemus istas et dotem et nuptialem donationem accipere; si vero et sine dote talibus personis coniunctae fuerunt, a legibus definitam partem de tota substantia condemnati eas accipere, sive filios habeant sive non. Si vero neminem praedictorum habeat qui deliquit, tunc fisco sociari eius substantiam. In maiestatis vero crimine condemnatis veteres leges servari iubemus.

Dat. kal. Mai. imp. dn. Iustiani pp. Aug. anno XXX, p. c. Basilii vc. anno XV. [a. 556.] Rescripta lex ad Monachium pu.

§ 2. 3 summarium (ex Theod.) habet BΣ 60, 52, 16 p. 884 Heimb.
§ 3 (— v. 17) summam Ath. repetunt paratitla Ath. 10 § 3.

2 Ut autem non solum corporales poenae, sed etiam pecuniariae moderatiores fiant, sancimus, qui propter crimina accusantur, de quibus leges publicationem vel mortem statuunt, si convicti vel condemnati sint, ne eorum substantiae magistratibus vel officiis eorum lucro cedant, sed ne fisco quidem secundum veteres leges addicantur; verum si descendentes habeant, ut hi bona accipiant, exceptis iis quae per tale delictum ipsis accesserunt, sin descendentes non supersint, sed ascendentes usque ad tertium gradum, hi ea habeant. 3 Si autem uxores habent qui ita condemnati sunt, omnibus modis iubemus has et dotem et donationem nuptialem accipere. Quodsi etiam sine dote cum eiusmodi personis copulati fuerunt, portionem legibus nostris statutam ex tota condemnati substantia accipere eas, sive liberos habeant sive non habeant. Si vero is qui deliquit nullum ex praedictis habeat, tunc fisco substantiam illius addici volumus. In iis tamen qui maiestatis crimine condemnantur veteres leges servari iubemus.

Epilogus. Provideat igitur tua gloria, ut praesentem sacram legem nostram in hac felici civitate proponat et in provincias militat earumque praesidibus manifestam reddat, ut omnes subiecti intellegant, quantam iis curam adhibeamus.

1 μόνας L || 3 τοὺς — κατηγορουμένων (cf. 688, 1) τῶν — κατηγορουμένων coni. Zachariae, cui correctioni adversatur αὐτῶν v. 5 || 4 δήμευσιν ἢ θάνατον] mortem aut proscriptionem ε || 5 μὴ om. M || 6 ἀρχουσιν] ἐπὶ μὲντοι τῆς καθουσίῳσεως οἱ παλαιοὶ νόμοι κρατοῦσι καὶ δημεύεται ἡ οὐσία τοῦ ἡνομηκότος add. L^a, scholion ad v. 20 sq. ex margine huc intrusum (cf. Theod. § 36) expunxit L^b || 9 χωρὶς — προσγενομένων om. ε || 10 αὐτῶ LB^c || 11 τρίτου] τοῦ τοιούτου L || 12 οὕτως om. ε || 13 ταῦτα L^a || καὶ om. B^l || 15 συνώκησαν L || 16 ἡμετέρων om. ε || νόμων] cf. ad 685, 8 || 17 ταῦτα L || εἰ τέκνα L || 18 καὶ om. B^l || προειρημένων] πρὸ ἡμῶν L¹ || 19 ἔχει L || φίσκῳ] δημοσίῳ LB || 20 βουλόμεθα om. ε || 21 ἐπὶ om. B || κατακριθεῖσι L || 23 epilogi in ML additi pars prior (— προθεῖναι 25) ad Musonium praef. urbi, altera ad Petrum praef. praetorio spectat (cf. ad 676, 23); om. epilogum Bε || 28 subscr. om. Ath., habent Iul.^{bw}, item Ulinensis in appendice Iul. p. 196 Haenel; ἐξεφωνήθη μετὰ τὴν ὑπατεῖαν Βασιλείου ις' ἐτει τῆς βασιλείας Theod. || dat. k. mag. Iul.^w || cp. M] constanpt.

Ulin., pc. Iul.^w, om. Iul.^bε || imp. dn. (dn. om. Iul.^{bw}) iust. pp. a. ann. XXX. (XV. Iul.^w) Iul. ε dn. iustiani pp. aug. M ceteris omissis || pc. uasilii uc. an. XV ε uc. basilii an. XV Iul.^b p. cons. bilisari anno XV Ulin. (om. Iul.^w) basilio uc. cons. M

1 Ut] aut v || poenas V¹T b v || sed etiam om. V || 2 pecuniarias T^bv pecuniaries V || mediocres V vulg. || 3 legem v || morte b || 4 proscriptione R¹V pro inscriptione b || finiunt b || communicantur R¹ || 6 sed om. V || 7 eis R || habeant] heres ant R¹ || 8 descendentes b || ipsos — descendentes (descendentes b) b v] om. RVT vulg. || haberi v || 9 sunt v || sed b v] et RVT vulg. || descendentes v || 10 eos] esse v || 12 et dotem] ei dotes v || 14 donationem] et donationem R donationis v || et om. V vulg. || dote talibus T vulg.] dotalibus RV b v || 15 fuerint RV vulg. || partem totam snbstantiam v || 16 eas vulg.] eam libri || 18 delinquit R || 19 In om. V v || crimine om. v || condepnari v || seruare RV || subscriptionem aervant b v || 29 uasilii b v

ΠΑΕ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΑΝΑΓΚΑΖΕΣΘΑΙ ΤΙΝΑΣ ΕΚΣΤΑΣΙΩΙ
ΧΡΗΣΑΣΘΑΙ.

<Προοίμιον> Ὅσα τὸ θεῖον ἐξευμενίσσασθαι ἰφ' ἡμῶν προτρέπεται, ταῦτα ἐπὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν ἀξάνεσθαι τε καὶ διαλάμπειν ἀγωνιζόμεθα. Ζωσάριος τις ἐκ τῆς Μισῶν ἐπαρχίας καθ' ἑσπέρην σὺν δάκρυσι 5
δεηθεὶς ἡμῶν ἐδίδαξεν, ὡς ἐπὶ χρήμασι δημοσίοις τε καὶ ἰδιωτικοῖς μεθοδεῖαν ὑπομένων ὑπὸ τῆς χώρας
λαμπροτάτου ἀρχόντος ἐπὶ ὕβρει καὶ μόνῃ (οὐ γὰρ ἐπὶ τῶν χρημάτων πέπονθε περσεκουτίονος ἐπιδίδουσαι
λιβέλλους τῶν οἰκίων πραγμάτων αὐτοῦ) ὅπερ ἀδικώτατον καὶ τῶν ἐν κεφαλαιοῖς ληπτηρῶν καθίσταται.
ποῦ γὰρ δίκαιον, τὸν ἀπαξ ἐκ τοῦ συμβεβηκότος καὶ οὐ ῥαθύμια παραδεδομένον ἐκτὸς τῶν αὐτοῦ γεγονότα 10
αὐτῆς ἀσχημονα τὸν βίον ἐαυτῷ περιτιθέναι, καὶ τῆς ἐρημέρου τροφῆς ὡς εἰκὸς τῆς τε τοῦ σώματος σκέπης 10
ἔξω βιαιῶς καταστήναι;

CAPUT I.

Ταῦτα μαθόντες καὶ τῷ κρείττονι τὸ χεῖρον διορθώσασθαι πρὸς θεράπειαν τοῦ τε ἀγαθοῦ τῶν 15
ἀπάντων θεοῦ καὶ τοῦ μὴ τι θλιβερόν ἐπὶ ἡμῶν πολιτεύεσθαι προθυμηθέντες θεοπίστοι, μηδενὶ ἐξείναι
τῶν ἐνδοξοτάτων ἢ μεγαλοπρεπεστάτων ἀρχόντων ἐκστασιῶν πράγματος χάριν ἀνάγκη ἐπάγειν τινὶ τῶν 15
τὰς εὐδύναις ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις χρεῖαις (ἐπὶ χρήμασι τυχόν δημοσίοις ἢ ἰδιωτικοῖς) υπομενόντων, ἢ τοιοῦτο-
τρόποις αἰκισμῶν κεχορησθῆναι προφάσει, ὡς ἂν αὐτοὺς τῆς τοῦ σώματος φειδομένου τιμωρίας αἰρεῖσθαι
μᾶλλον τῆν τῶν ἰδίων στέρησιν δέχεσθαι, καὶ μὴ σὺν τῷ τῆς ἀπορίας ζυγῷ καὶ τῷ τῆς ἀσχημοσύνης πιέσει
μέχρι θανάτου ὀνειδισμῷ. ὄρκον δὲ πρὸς τῶν προσκνητῶν παρέχειν λογίων, ὡς οὐ τις αὐτῷ πρόφασιν 20
πραγμάτων χάριν ὑπολέλειπται ἢ χροσίον, ὅθεν τῆν τοῦ χρέους ποιήσεται πληρωσιν. εἰ δὲ δίκαια αὐτῷ 20
τινα ὁ νόμος ἢ ἀπὸ κληρονομίας ἢ δωρεᾶς συγγενῶν διδωσι κινητῶν ἢ ἀκινήτων πραγμάτων, καὶ τούτων
ἐπι ἐντὸς μὴ κατέστη. ἀρμόζειν δὲ αὐτῷ φαίνεται, καὶ δυνατόν μέρος ἐξ αὐτῶν ἢ καὶ τὸ ὅλον τοῖς ὀφειλο-
μένοις συναξῆαι (δίχα μέντοι τῶν τῆς γαμετῆς πραγμάτων, τῆ ἀληθείᾳ εἴπερ διαφέρει αὐτῆ), τοῦτο γίνεσθαι,
καὶ ἄδειαν εἶναι τοῖς ὀφειλομένοις οἰκειοῦσθαι τὰς τοιαύτας ἀγωγὰς καὶ εἰς πρόσωπον τοῦ τότε τῶν δίκαιων 25
κυρίου τὰς ἐναγωγὰς ποιεῖσθαι, εἴτε πάροισιν ὁ ὀφειλέτης εἴτε καὶ μὴ, καὶ εἰς πρόσωπον αὐτοῦ ἀπλῶς εἰπεῖν 25
τοῦ ὑπευθύνου ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐναγωγῇ ἢ ἐκδικήσει τῶν πραγμάτων καθεστάναι.

Nov. CXXXV Graece tantum extat in ML, c. 1 Θεοπίστοι μηδενὶ ἐξείναι . . . . . in B 9, 5, 18. — Epi-
Theod. 135, Athan. 16, 4, Anon. Bodleion. ap. Zachariae Ἀνέκδ. p. 220.

c. I 14 Θεοπίστοι — 20 πλήρωσιν ex B habet Ecl. Basilicorum lib. I—X.

CXXXV.

NE QUI CESSIONE UTI COGANTUR BONORUM.

Praefatio. Quaecumque ad numen divinum a nobis placandum invitant, haec ut inter subiectos in-
crementa cupiant et elucescant contendimus. Zosarius quidam ex Moesia provincia oriundus cum lacrimis
nobis supplicavit docuitque se ob publicas et privatas pecunias a clarissimo provinciae praeside insidiis
petitum esse per solam contumeliam (neque enim de pecuniis passus est libellos persecutionis rerum suarum
datos): id quod iniustissimum et in primis acerbum est. Qui enim par est eum, qui semel fortuito eventu
nec vero neglegentiae deditus res suas amisit, denuo ignominiosam vitam amplecti, et victu quotidiano
forte atque corporis tegimento per violentiam exui?

I. Hoc comperito cum deleriora melioribus emendare cupiamus, ut et optimum omnium deus concilietur
neve quid iniqui nostris temporibus usu veniat, sancimus nulli gloriosissimum aut magnificentissimum
magistratum licere cessionis bonorum gratia in angustias compellere quemquam eorum, qui de debitis
quas diximus (pecuniis scilicet publicis vel privatis) conveniuntur, aut eiusmodi contumeliam uti
praelectibus, ut illi ad supplicium corporis evitandum malint rerum suarum potius amissionem pati, ac
non cum inopiae iugo etiam contumeliae probro ad mortem usque premi. Iusiurandum autem per ado-
randa evangelia praestet, nullam sibi facultatem reliquam esse in rebus aut auro, unde debito satisfaciat.
Si quae vero iura ei lex aut ex hereditate aut ex donatione cognatorum in mobilibus aut immobilibus
rebus tribuat, earumque possessione nondum potitus sit, competere tamen ei videantur, ac possint creditores
partem earum vel etiam totum colligere (exceptis tamen rebus uxoris, siquidem res vera ad eam pertineant):
hoc fiat, atque liceat creditoribus eiusmodi actiones sibi vindicare, et ex persona eius qui tum iurum
illorum dominus sit, actiones instituire, sive adsit debitor sive non adsit, et in personam ipsius debitoris,
ut simpliciter dicamus, in eiusmodi actione vel rerum vindicatione substitui.

2 rubr. Περὶ τοῦ μὴ ἀναγκάζεσθαι τινα ἐξίστασθαι
Theod. Περὶ ἐκστάσεων Anon. Bodl. || τινὰς] τινὰ index
Ath., Theod. || ἐκστάσει κεχορησθῆναι (ἐξοτάσει χορησθῆναι
index) καὶ τα ἐξῆς Ath. ἐξίστασθαι Theod. || inscr. Ὁ
αὐτὸς βασιλεὺς add. Ath. Constitutionem ad praetorem
Thraciae datam esse videri ex appellatione 691, 1 praes-
idibus comitibusve apta Zachariae conicit, quod nimis
incertum est || 4 προτρέπεται Ath. || 5 ἀξέσθαι L comen-
dio an in fine vocabuli s. v. adscripto || τῆς] τῶν L ||
καθ' ἑσπέρην L || ἐσπέρην M || 6 ἡμῶν L || 7 πέπονθε Haloander
|| περσεκουτίονος] s. v. ἀπαιτήσεως L προσεσσιονος mult
Zachariae coll. Cod. 7, 71, 6 (cf. add.) || 8 αὐτοῦ cum Scrim-
gero vulg. || 9 παραδεδομένον Haloander] παραδεδομένη
M παραδιδόμενη L vulg. || αὐτοῦ Haloander] αὐτοῦ ML
|| 10 τε om. M || 13 θεράπειαν M] θεράπευμα L || 14
τοῦ] τὸ Zachariae, v. 13 τε abundare ratus || ἐπὶ ἡμῶν
ML] παρ' ἡμῶν male cum Scrimgero vulg. (παρ' ἡμῶν

coni. Zachariae) || 15 πράγματος χάριν ἐκστασιῶν ἀνάγκη
Haloander; leg. πραγμάτων? || ἐπάγειν MB] ἐπαγαγεῖν
L vulg. || 16 ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις χρεῖαις om. B, ἐπὶ
χρήμασι — ἰδιωτικοῖς om. L || 17 αἰκισμοῖς L || 18 μὴ
delendum censet Heraldus de rerum iudic. auct. 2, 25 (Otto
Thes. iur. II p. 1287), μὴν corr. R. Schneider, utrumque
iniuria || καὶ τῷ] καὶ τὸ L | 19 οὐ τις Haloander] οὐδεὶς
MLB (οὐδεμία Ath.) || 20 πράγματος B] || χάριν e v. 15
illatum esse suspicantur Kroll; cf. CLXIII c. 2 || χροσίον
MB^c Ecl. (Ath.)] χροσίον LB^c vulg. || 21 ἢ prius] καὶ
B] || ἢ ἀκινήτων om. L || 22 μὴ κατέστη ἐντὸς L || δυνα-
τῶν L || μέρος ἐξ αὐτῶν M] || ἐξ αὐτῶν μέρος LB || 23
τῆς τῶν L || αὐτοῖς L || γενέσθαι L || 24 τότε Kroll
ποτε libri || 25 εἴτε — μὴ] plenius Ath. εἴτε καταδ-
χονται τοὺς κλήρους ἢ τὰς δωρεὰς ἐκείνοι
εἴτε καὶ μὴ, καὶ εἴτε πάροισιν εἴτε ἀπολιμπάνονται
|| ὁ om. L || 26 ἐναγωγῇ M] ἀγωγῇ LB

(Ἐπίλογος.) Ἡ σὴ τοιγαροῦν ἐπιμελής καὶ φιλάρετος μεγαλοπρέπεια τὰ οὕτως ἡμῖν εὐσεβῶς παραστάνα παραφυλαξάτω, ἡ χρυσίον λιτρῶν ἐπιτιμιον τῶ παραβαίνειν τι τῶν ἐπὶ τούτοις παρ' ἡμῶν Θεοπισθέντων τολμῶντι ὀρίζουσα. οὐδὲ γὰρ κινδύνου χωρὶς, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν σωτηρίαν οὗτος ἐπαχθήσεται τοῖς ἕως ἐνθυμήσεως ψιλῆς παρασαλεύειν τὰ δικαίως παρ' ἡμῶν διὰ τοῦδε τοῦ Θεοῦ νόμου τετυπωμένα ἐπιχειροῦσι. d. VI. k. Mart. CP. (imp. dn.) Iustiniani (pp. Aug. anno . . . post) cons. Basilii vc. (anno . . .) 5

ΡΑΣ

ΠΕΡΙ ΑΡΓΥΡΟΠΡΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΩΝ.

(Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Στρατηγῶν, κόμητι λαργιτιόνων.)

(Προοίμιον.) Οἱ ἐκ τοῦ συστήματος τῶν ἀργυροπρατῶν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἰκέται γεγονότες τοῦ ἡμετέρου κράτους περὶ πολλῶν ἡμᾶς ἤρτησαν κεφαλαίων βοηθείας αἰτοῦντες τυχεῖν, οἳ καὶ αὐτοὶ πολλοὺς ἑαυτοὺς παρεχόμενοι χρησίμοις, ἐξ ὧν ἀντιφωνήσεις καὶ δανείσματα ὑπέρχονται παντὸς κινδύνου μεστά. Θεῖας γὰρ ἡμῶν οὕσης διατάξεως τῆς βουλομένης κατὰ τάξιν γίνεσθαι τὰς ἀπαιτήσεις, καὶ πρῶτον μὲν τοὺς ὑπευθύνους εὐθύνεσθαι καὶ τὰ αὐτῶν πράγματα, ὕστερον δὲ ἐγγυητὰς καὶ μανδάτωρας καὶ ἀντιφωνητὰς, ἐξηρησθαι δὲ ταύτης τῆς νομοθεσίας τὸ κατ' αὐτοὺς σύστημα καὶ πάσχειν τὰ πάντων δεινότηατα, εἰ μέλλοιεν αὐτοὶ μὲν μὴ δύνασθαι χρῆσθαι τῇ τῆς διατάξεως βοηθείᾳ, ἀλλ' εὐθὺς ἀπαιτεῖσθαι, εἰ δὲ ἀντιφωνήσεις παρ' ἐτέρων λάβοιεν, μὴ ποιεῖν αὐτοῖς τὸ ἰκανὸν τοὺς ἀντιφωνήσαντας ἢ τοὺς τούτων μανδάτωρας ἢ ἐγγυητὰς, καὶ προσήκειν καὶ αὐτοῖς ἢ μετεῖναι τῶν κοινῶν νόμων ἢ μηδὲ αὐτοῖς ἀντικεῖσθαι τὴν ἡμετέραν διάταξιν. 10 15

CAPUT I.

Θεοπίξομεν τοίνυν, ἥνικα τινὲς τῶν ἀργύρου τραπέζης προσεστώτων δανείσειάν τι, καὶ ἢ ἀντιφωνῆσιν λάβοιεν ἢ ἐγγυητὰς ἢ μανδάτωρας, ἀντιτίθωτο δὲ αὐτοῖς ἡ διάταξις καὶ ἡ ἐξ ἐκείνης εἰσαγομένη τάξις, τότε κρατεῖν καὶ ἐπ' αὐτῶν τὴν διάταξιν, εἰ μὴ σύμφωνον ἰδικὸν ποιήσαιτο, ὥστε ἄδειαν εἶναι τῶ δανείσαντι χωρεῖν καὶ κατὰ τοῦ πρωτοτύπου καὶ (κατὰ τοῦ) μανδάτωρος καὶ τοῦ ἐγγυητοῦ, μὴ ἀναμένοντι τοὺς τῆς διατάξεως βαθμῶσι. διὰ γὰρ τῶν ἀργυροπρατῶν περὶ τὰ κοινὰ συμβόλαια σπουδῆν τὰ τοιαῦτα προσωριμῶς συμφωνῶν, οὐ δοκοῦντα παρὰ τὸν νόμον εἶναι, διότι ἐξεστὶν ἐκάστῳ τῶν δεδομένων αὐτῶ παρὰ τοῦ νόμου κατα-

Nov. CXXXVI Graece tantum extat in ML, c. 1—6 in B 23, 4, prooemium add. B². — Epit. Theod. 136 (inde B²), Athan. 15, 3, Anonymus Bodleianus ap. Zachariae *Ἀνέκδ.* p. 221. Iulian. const. CXVIII.

Epilogus. Diligens igitur et virtutis amans magnificentia tua, quae tam pie nobis placuerunt, observet ac decem librarum auri multam statuat ei qui quid ex iis quae de his a nobis sancita sunt transgredere audeat. Neque enim absque periculo erunt, verum ipsum de vitae salute periculum nisi inferetur, si qui vel mero consilio ea quae iuste a nobis per hanc sacram legem constituta sunt labefactare temptent.

CXXXVI.

DE ARGENTARIORUM CONTRACTIBUS.

Idem Augustus Strategio comiti largitionum.

Praefatio. Qui in collegio sunt argentariorum huius felicitis civitatis supplices facti potentiae nostrae de nullis capitibus nos rogarunt auxilio potiri cupientes, quippe qui ipsi quoque nullis sese utiles praestent, unde constitutae pecuniae et mutui obligationes subeant omnis periculi plenas. Nam cum sacra nostra extet constitutio, quae velit ut exactiones secundum ordinem fiant, et primum quidem principales rei eorumque res excutiantur, deinde autem fideiussores et mandatores et constitutae pecuniae rei, eximi ab hac lege collegium ipsorum et acerbissima quaeque pati, quoniam ipsi quidem constitutionis auxilio uti nequeant, sed prolimus exigantur, cum vero ab aliis constitutae pecuniae obligationes percipiant, ipsis non satisfaciuntur pecuniae constitutae rei vel eorum mandatores aut fideiussores; ac par esse ut aut ipsi quoque communium legum participes sint aut ne ipsis quidem constitutio nostra adversetur.

I. Sancimus igitur, cum qui ex iis qui mensae argentariae praesunt mutuum pecuniam alicui dederint, et vel constitutae pecuniae obligationem vel fideiussores vel mandatores acceperint, atque opponatur iis constitutio et ordo per eam introductus, ut tum etiam in ipsos constitutio valeat, nisi speciale pactum fecerint, ut liceat creditori tam principalem debitorem quam mandatorem et fideiussorem convenire, non expectatis constitutionis gradibus. Nam propter studium argentariorum circa communes contractus adhibitum eiusmodi pacta admittimus, cum non videantur contra legem esse, quoniam unicuique licet ea quae

2 τῶ] τοῖς M (cf. ad 3) || Θεοπισθέντων παρ' ἡμῶν L || 3 τολμῶντων L^a, τολμῶντι om. in lacuna 6—7 lit. M (cuius exemplar videtur habuisse τολμῶσιν, cf. ad 2) || οὕτως L || τοῖς] τῆς M || 4 εἰσηγήσεως, s. v. ἐνθυμήσεως L || 5 d. VI k. Mart. (ἔγγραφη πρὸ ε' καλάνδων Mart. Ath.) || d. k. iu. mar. M μηνὶ μαρτίῳ Theod. || ep. bilisar. vc. cons. M, βασιλείας Ἰουστινιανοῦ . . . μετὰ τὴν ὑπάτειαν . . . Ath. ἔπει τῆς (λῆς) codex, unde λ' τῆς aut λγ' corr. Zachariae) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Theod.; CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXX post cons. Basilii vc. anno XVI (i. e. a. 557) Zachariae || 6 P15] ῥλβ' Ath., Anon. Bodl. || 7 rubr. Περὶ συναλλαγμάτων ἀργυροπρατῶν Anon. Bodl.

Περὶ τῶν συναλλαττόντων τοῖς ἀργυροπραταῖς Ath. || Περὶ MLB] Περὶ τῶν Theod. || inscr. om. ML, inserui ex Ath. || 9 Οἱ om. Anon. Bodl. || οἰκέται L^a || 10 τυχεῖν αἰτοῦντες B² || αὐτοῖς M^a || 11 πολλοὺς L¹ || ὑπερχονται L ὑπερχονται B || 12 διατάξεως] nov. IV || 13 μανδάτωρας (idem 16) B || δὲ del. cum Haloandro vulg. || 14 πάντα B || 15 μὲν om. B || 16 ἀντιφωνητὰς B || αὐτῶν B || 17 καὶ alterum om. L, καὶ αὐτοῖς om. B || νόμων] ὀνομάτων L^a || 19 δανείσειάν τι L || 20 αὐτῶ L || 21 * ποιήσωντο libri || 22 κατὰ τοῦ add. Haloander (καὶ πρὸ τοῦ πρωτοτύπου κατὰ τοῦ μανδάτωρος Zachariae in Appendice p. 20) || 24 τὸν νόμον M^a || καταφρονεῖν MB Theod.] περιφρονεῖν L Ath., Anon. Bodl.

φρονεῖν. ἀλλ' εἴ τι γένοιτο τοιοῦτο σύμφωνον, ἐξέστω αὐτοῖς καὶ κατὰ πρόωτον τοῦ μανδάτωρος καὶ κατὰ τοῦ ἐγγνητοῦ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων προσώπων χωρῶν· ὥστε εἰ μὲν μὴ γέγραπται σύμφωνον, πάντως κρατεῖν καὶ ἐπ' αὐτοῖς τὴν διάταξιν, εἰ δὲ γέγραπται τὸ σύμφωνον, εἶναι τὸ κανονίζον τὸ συνάλλαγμα κἀκεῖθεν τὰς εἰσπράξεις ἐπάγεσθαι.

CAPUT II.

Δεύτερον δὲ αὐτοῖς κεφάλαιον ἦν τὸ τῆς ἄλλης ἐξαιρέσεως, ἣν πρόωην ἐποιήσαμεν, ἥνικα τις προστάς ἀργύρου τραπέζης στρατεῦναιτο ἢ τοὺς οἰκείους παῖδας στρατεῦσαιεν, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀποκρῆσθαι τοὺς στρατενομένους αὐτῶν παῖδας, ὡς μὴ ἐκ πατρῶων στρατευσάμενους χρημάτων ἢ ἐτέρωθεν αὐτοῖς πεπορισμένων, ἀλλ' ἐκ τῶν δανεισάντων. καὶ ἤτησαν καὶ αὐτοὶ ἢ μὴδ' ἐπ' αὐτοῖς χώραν ἔχειν τὴν τοιαύτην πρόληψιν ἢ καὶ αὐτοῖς τὰ αὐτὰ ὑπάρξαι, ὥστε εἴ τις δανεισάμενος παρ' αὐτῶν στρατεῖναιτο ἢ καὶ οἱ αὐτοῦ παῖδες, καὶ μὴ δυνήθει ἑτέρωθεν λύσαι τὸ ὄφλημα, καὶ ἐκ διαπράσεως τῆς αὐτοῦ ἢ τῆς τῶν παίδων στρατείας τὸ ἱκανὸν αὐτοῖς γίνεσθαι. ἡμῖς τοίνυν οὔτε ἀπλῶς τὸν νόμον τεδείκαμεν, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης παρατηρήσεως, οὔτε ἀνατρέπειν αὐτὸν ῥαδίως ὑπομένομεν, ἀλλὰ θεασίζομεν, κρατούσης τῆς θείας διατάξεως καὶ τῆς προλήψεως ταύτης τῆς κατ' αὐτῶν φερομένης κατὰ τὴν θείαν διάταξιν οὐκ ἀνηρημένης, διότι δοκοῦσι πολλοῖς συμβάλλοντες οὐκ ἐξ οἰκείων ἅπαντα πράττειν χρημάτων, ἔχειν καὶ αὐτοῖς τὴν αὐτὴν προνομίαν, ὥστε εἴ τις στρατεῖναιτο ἢ οἱ αὐτοῦ παῖδες, τὴν μὲν αὐτοῦ στρατεῖαν ὑποκρίσθαι πάντως, εἰ γὰρ τῶν πιρασκομένων εἴη, ὁμοίως δὲ δὴ καὶ τὴν τῶν παίδων, πληρὴν εἰ μὴ δευχθεῖα καὶ προφανέστατα παρ' αὐτῶν, ὡς ἢ ἐκ μητρῶας τῶν παίδων οὐσίας ἢ ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας ἢ στρατεία περιέγεγονεν αὐτοῖς. εἰ γὰρ οὐκ ἔχοιεν λύσιν ἑτέραν τοῦ ὄφληματος, τηρικαῦτα ἐκ τῆς στρατείας τῶν παίδων τὸ ἱκανὸν γίνεσθαι τοῖς ἀργύρου προστάσι τραπέζης. ἐφ' ὧν δὴ τοῦτον τίθεμεν τὸν νόμον ἀντιτιθέντες τοῦτο τῆ παρατῆς διατάξεως προλήψει· καὶ ὥσπερ ἐκείνη τὴν εἰρημένην πρόληψιν κατ' αὐτῶν ἐποιήσατο, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὴν ἀντίθετον αὐτῆς θεραπείαν διδόντες μόνοις τοῖς τοῦ εἰρημένου συστήματος φιλοτιμομεθα διὰ τὸ κοινὸν τῆς αὐτῶν λυσιτελείας, ἣν παρέχονται τοῖς συναλλάγμασι, πολλοῖς ὁμιλοῦντες κινδύνοις ἵνα τὰς ἐτέρων θεραπεύσαιεν χρείας.

CAPUT III.

Κἀκεῖνο μέντοι οὐκ ἀπο τρόπου λέγειν ἔδοξαν, ὡς εἰ δανεισῖαν τινὴ ἢ καὶ φθάσαντες ἐδάνεισαν εἰς ἀγορασίαν πραγμάτων τινῶν κινήτων ἢ ἀκινήτων, καὶ ἤπτον χρυσίον δοῖεν, καὶ ἐκ τῶν δανεισθέντων χρημάτων κτηθεῖν τὸ πρᾶγμα, πάντων αὐτοῖς ἐπὶ τῷ αὐτῷ πράγματι κυριώτερα ἔχειν δίκαια, καὶ μὴ πειράσθαι μηδεμίαν διαστροφῆς, ἀλλ' εἴπερ ἀποδείξαιεν ὅπως ἐκ τῶν χρημάτων αὐτῶν τοῦτο κτηθέν καὶ μὴ δύναντο τὸ ἱκανὸν διὰ χρημάτων ποιῆσαι αὐτοῖς οἱ δανεισάμενοι, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὸ ἐκ τῶν χρημάτων αὐτῶν ἀνηθέν προσκυροῦσθαι αὐτοῖς, ὡς αὐτοῖς μὲν ἀληθείας παρ' αὐτῶν ἀγορασθέν, ψιλῆς δὲ προστροφίας ἐντεθείσης τῆς τοῦ ἐνημένου. οἷδ' ἄρα δίκαιόν ἐστι τοὺς τὰ οἰκεία χρεῖματα προίεμένους μὴ καὶ πρώτην καὶ ἀναμφισβήτητον τάξιν ἐπὶ τοῖς ἀνηθεῖσι πράγμασι ἔχειν, μόνον εἴπερ ὑποθήκης γένοιτο ἐν τοῖς ἐγγράφοις συνα-

ipsi a lege data sunt contemnere. Sed si quod eiusmodi pactum fiat, liceat iis primum et mandatorem et fideiussorem et ceteras personas convenire: ut si quidem pactum scriptum non est, omnino etiam in ipsos constitutio valeat, sin autem scriptum est pactum, contractus normam praestet atque inde exactiones inferantur.

II. *Secundum autem illis caput erat de altera exceptione, quam nuper fecimus, quando quis argentariae mensae praepositus militet vel filios suos militare faciat: quod militantes ipsorum filii ea uti nequeant, quasi non ex paterna pecunia vel aliunde iis adquisita, sed ex creditorum pecunia militaverint. Atque rogarunt et ipsi, ut aut ne in ipsis quidem eiusmodi praesumptio locum haberet aut ipsis quoque idem competeret, ut, si quis mutuo ab ipsis accepto militet vel etiam liberi eius, neque aliunde debitum solvere possit, etiam ex venditione militiae eius vel filiorum eius ipsis satisfiat. Nos igitur neque simpliciter legem tulimus, sed cum idonea observatione, neque eam facile subverti patimur, sed sancimus, valente sacra constitutione nec sublata praesumptione illa quae secundum sacram constitutionem contra illos inducitur, quoniam cum multis contrahentes non ex propriis pecuniis omnia facere videntur, habere et ipsos idem privilegium, ut, si quis militet vel filii eius, militia quidem eius omnino obligata sit, siquidem ex earum numero sit quae vendantur, similiter autem filiorum quoque militia, nisi ab ipsis manifestissime comprobetur aut ex maternis filiorum bonis aut ex imperiali liberalitate militiam sibi obtigisse. Nam si debitum aliunde solvere nequeant, tum ex militia filiorum praepositis mensae argentariae satisfiat. Quorum gratia hanc legem ponimus, opponentes hoc praesumptioni ex constitutione profectae: et quemadmodum illa praedictam praesumptionem contra eos effecit, ita nos quoque contrarium ei remedium adhibentes iis solis qui ex praedictio collegio sunt largimur propter communem eorum utilitatem quam contractibus praestant, multis periculis se immiscentes ut aliorum necessitatibus medentur.*

III. *Sed illud quoque non abs re dicere visi sunt, si cui mutuum pecuniam credant vel etiam antea crediderint ad res quasdam mobiles vel immobiles emendas, et certam auri summam dederint, et ex pecuniis creditis res adquisita sit, omnibus sese in eadem re potiora habere iura debere neque ullam experiri imminutionem, sed si quidem omnino docuerint ex suis pecuniis rem comparatam esse nec potuerint iis debitores pecunia numerata satisfacere, ipsa res ex pecuniis eorum empti iis addicatur, perinde ac si res vera ab ipsis empti et nuda emptoris appellatio interposita esset. Neque enim par est eos, qui suas pecunias porrigunt, non item primum et extra dubitationem positum locum in rebus emptis habere, dumtaxat si hypothecae mentio in scriptis contractibus facta sit. Nam si hoc observaverint, omnia habituri sunt quae*

1 τοιοῦτο] τῶν τοιούτων L || κατὰ πρόωτον τοῦ μανδάτωρος LB (Theod. κατὰ τοῦ ἐγγνητοῦ πρώτων, Iul. ut potestatem habeant prius fideiussorem pulsare, sim. Ath., Anon. Bodl.) κατὰ τοῦ πρώτου μανδάτωρος M κατὰ τοῦ πρωτοτύπου καὶ κατὰ τοῦ μανδάτωρος Haloander (quod probat Zachariae in Add. vol. I p. 563) πρὸ τοῦ πρωτοτύπου κατὰ τοῦ μανδάτωρος Zachariae in Appendice p. 20 || 2 τοῦ ἐγγνητοῦ LB] τοῦ πρώτου ἐγγνητοῦ M || 3 τὸ συνάλλαγμα κανονίζον L, τὸ ante τοῦ superscr. L^o falso loco || 5 ἐποιήσαμεν] Cod. 8, 13, 27 || 7 χρημάτων] χρημάτων ἀλλ' οἰκείων (ex v. 14) B

(quod Zachariae ita probat, ut ἢ deleat et infra corrigat ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν δανεισάντων, parum probabiliter utrumque) || 8 πρόληψις M^a || 9 οἱ LB] om. M (cf. 15) || 11 τῆς προσηκούσης om. L || 13 ἀνηρημένας M || 14 πολλοῖς Kroll] πολλοὶ libri || 18 ἐτέρον L^a || γενέσθαι B || 19 τοῦτο M] τούτων LB || 21 αὐτῆς M] αὐτοῖς LB || 22 ἐτέρωθεν L || 24 ἢ om. B || 26 πάντως L || κυριώτερον ἔχειν δίκαιον B || 27 διαστροφῆς LB] τροφῆς M || αὐτοῦ L^a B || τοῦτο] τὸ M || 28 κτηθέν προκυροῦσθαι B || 29 ἐκτεθείσης L || 30 καὶ πρώτην] καὶ om. B

λάγμισι μνήμη. τοῦτο γὰρ εἰ παραφυλάξαιεν, ἅπαν ἔχουσιν ὅσον ἡμᾶς ἤτησαν, μᾶλλον δὲ ἔτι μείζον καὶ τῶν αἰτηθέντων, εἴ γε τιμιώτερα δίδομεν αὐτοῖς ἅπαντων δίκαια ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῖς δαικνυμένοις ἐκ τῶν χρημάτων αὐτῶν ἐωνησθῆναι. εἰ μὲντοι ἀγράφον γέγονεν ἢ γένοιτο τὸ συναλλάγμα, καὶ αὐτοὶ δοῖεν τὰ χρήματα ἢ εἶδη τινὰ (ὅπερ μάλιστα εἴωθεν ἐπὶ τῶν προεστώτων τραπέζης ἀργύρου γίνεσθαι, κόσμον πολλακίς ἢ ἀργύρου ἐπὶ τῶν τοιούτων διδόμενον ἢ καὶ πιπρασκομένον), μὴ μὲντοι τὸ τίμημα λάβοιεν, τρηκαῦτα ἐξείναι αὐτοῖς ὡς οἰκεία ταῦτα ἐκδικεῖν, κἂν ὑποθήκας οὐκ ἔχουσιν. οὐ γὰρ ἐκεῖνοι κτίσονται τὰ ἀλλότρια, χρυσίον μὲν οὐ καταβάλλοντες, τὰ παρ' ἑτέρων δὲ αὐτοῖς δεδομένα κατέχοντες μάτην, ἀλλ' εἴτε κληρονομοῦντο, οἱ αὐτῶν κληρονόμοι ἢ ἀποδώσουσι τὰ ὑπὲρ αὐτῶν ἢ αὐτὰ τὰ δεδομένα, ἢ κἂν εἰ μὴ κληρονομηθῆεν, ἐξέσται αὐτοῖς ταῦτα ἐκδικεῖν, μηδεμιᾶς ὑποθήκης κατ' αὐτῶν ἐπὶ τοῖς αὐτῶν πράγμασι παρ' ἄλλων προσγινομένης κρατούσης.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ νόμον ἐδέμεθα, μὴ περαιτέρω τοὺς ἀργύρου τραπέζης προεστώτας διμοιραίου τόκου δανείζωμεν, ἐδίδαξαν δὲ, ὅτι καὶ ἀγράφως δανείζουσιν, ἀγνωμονοῦνται δὲ περὶ τὸν τόκον ὡς μὴ ἐγγράφου γενομένου τοῦ δανείσματος μηδὲ ἐπερωτήσεως παρεντεθείσης (τοῦτο δὲ τὸ δημῶδες τὸ μὴ προσήκειν ἀνεπερωτήτων τρέχειν τόκον, καίτοις πολλῶν ὄντων θεμάτων ἐφ' ὧν καὶ ἀνεπερωτήτοι τόκοι καὶ ἐκ συμφάνων μόνου τίκονται, ἔστι δὲ ὅτε οὐδὲ ἐκ συμφάνων, ἀλλ' αὐτομάτως εἰσαγόμενοι ὁμῶς ἀπαιτοῦνται), διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, μὴ μόνον τὸν ἐξ ἐπερωτήσεως αὐτοῖς δίδοσθαι τόκον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐξ ἀγράφων τοιούτων ὅποιον ὁ νόμος αὐτοῖς δίδωσιν ἐπερωτῶν, τουτέστι τὸν ἐκ διμορίου τῆς ἑκατοστῆς. τοὺς γὰρ πᾶσι σχεδὸν τοῖς δεομένοις ἐτόιμους ὄντας βοηθεῖν οὐκ ἂν εἴη δίκαιον ὑπὸ τοιαύτης ἀδικείσθαι λεπτότητος.

CAPUT V.

Καὶ τοῦτο δὲ ἡμᾶς ἐδίδαξαν, ὡς τινες συναλλάττοντες πρὸς αὐτοὺς γραμματεῖα καὶ λογοθῆσια ποιῶνται, καὶ τὰ μὲν ἐπ' ἀγορᾶς τίθενται, τὰ δὲ αὐτοὶ συγγράφουσι τῇ οἰκείᾳ χειρὶ, τισὶ δὲ ὑπογράφουσιν ὅτι ἐτέρων ταῦτα καταγρανάντων, καὶ ἤτησαν, ὥστε εἴ τι τοιοῦτο γράφαιεν οἱ πρὸς αὐτοὺς συναλλάττοντες, ἐνεχεῖσθαι αὐτοὺς καὶ τὸ ἱκανὸν αὐτοῖς παρ' αὐτῶν γίνεσθαι, καὶ μὴ ἀποκεκοῦσθαι καὶ λέγειν, ὡς τὰ μὲν συμβόλαια ἢ τὰς ὁμολογίας ἢ τὰ λογοθῆσια ἅπαντα συνέγραψαν τῇ αὐτῶν χειρὶ ἢ ἐτέρων γραφάντων τοῦτοις ὑπεσημῆναντο, οὐ μὴν τὸ περιεχόμενον αὐτοῖς χρυσίον δεδοται, ὥστε ἐντεῦθεν ὑποθήκας ἔχειν καὶ τόκον, κἂν εἰ μὴ γέγραπται, διμοιραῖον λαμβάνειν. ἡμεῖς τοῖνον, ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα κοινὰ καθίσταται καὶ πολλῆς τῆς ἐπισκέψεως δεόμενα, μετὰ τοῦ προσήκοντος ἀποκρινόμεθα πρὸς ταῦτα. εἰ μὲν γὰρ τις συμβόλαιον ἀγοραῖον ποιήσῃ καὶ ὅλον οἰκείᾳ γράφῃ χειρὶ, ἢ καὶ ὑπογράφῃ ἐν τοῖς παρ' ἑτέρων γραφεῖσιν ἢ γραμματεῖσι ἢ λογοθῆσι, ἐνεχεῖσθαι αὐτὸν καὶ κληρονόμους αὐτοῦ πᾶσι προσήκειν θεσπίζομεν τρόποις, δηλαδὴ ταῖς

c. IV ex B habet B^a A 62 p. 99 Zach. (argumentum notat B^aT 11, 21 p. 624 Zach.); Ath. summam repetunt paratilla Ath. 17 § 6.

c. V § 1 summam Ath. repetunt paratilla Ath. 17 § 6.

a nobis postularunt, immo vero etiam amplius quam postularunt, siquidem omnibus potiora iura iis concedimus in rebus quae ex eorum pecuniis emptae probantur. Si vero contractus sine scripto factus sit fiat, et ipsi pecuniam dederint vel species quasdam (quod maxime apud praepositos mensae argentariae fieri consuevit, mundo forte muliebri vel argenteo ob talia dato vel etiam vendito) nec vero pretium acceperint, tunc liceat iis tanquam sua haec vindicare, etiamsi hypothecas non habeant. Neque enim illi aliena possidebunt, qui pecuniam quidem non solverint, sed quae ipsis ab aliis data sunt frustra detineant, verum sive heredes relinquunt, heredes eorum aut quae pro ipsis sunt aut ipsa quae data sunt, restituent, sive heredes non relinquunt, licebit ipsis haec vindicare, neve ulla hypotheca contra eos in eorum rebus ab aliis adquisita valeat.

IV. Quoniam vero legem tulimus, ne argentariae mensae praepositi ultra besse usuras fenerentur, illi autem nos docuerunt se etiam sine scripto fenerari solere, nec tamen fidem sibi servari circa usuras, utpote cum mutuum sine scriptis contractum nec stipulatio interposita sit, (secundum illud quod vulgo dicitur non convenire ut usurae absque stipulatione currant, quantumvis multi sint casus in quibus et sine stipulatione usurae et ex solo pacto nascantur, nonnunquam etiam ne ex pactis quidem, sed sua sponte introductae nihilominus exigantur); propterea sancimus, ut non solum ex stipulatione usurae iis, sed etiam ex non scriptis tales praestentur quales lex ipsis stipulari concedit, hoc est usque ad bessem centesima. Nam qui omnibus propmodum indigentibus opem ferre parati sunt, eos par non est iniuria affici ex eiusmodi subtilitate.

V. Hoc quoque nos docuerunt nonnullos contrahentes cum ipsis instrumenta et ratiocinia conficere, et alia publice in foro facere, alia ipsos sua manu conscribere, quibusdam autem ab aliis conscriptis subscribere; atque petierunt, ut si quid eiusmodi qui cum ipsis contrahunt scripserint, obnoxii teneantur ipsisque per eos satis fiat, neve eo abutantur dicantque se instrumenta quidem vel cautiones vel ratiocinia tota sua manu conscripsisse vel aliis scribentibus haec subsignavisse, nec tamen pecuniam quae iis contineatur ipsis datam esse: ut inde hypothecas habeant et usuras besse, etiamsi scriptae non sint, percipiant. Nos igitur, quoniam talia communia sunt et multa consideratione egent, ad ea uti convenit respondemus. Si quis enim publicum instrumentum fecerit, totumque sua manu scripserit, vel etiam ab aliis conscriptis subscripserit sive instrumentis sive ratiociniis, sancimus, ut is eiusque heredes omnibus modis teneantur personatibus scilicet actionibus obnoxii. Neque enim temere hypothecam dabimus iis qui de hoc pactum non

1 ἤτησεν L^a || 3 πραγμάτων B || τὸ om. B || 6 οὐ || εἰ L^a || κτήσονται L || κτήσονται MB || 7 καταβαλόντες L || δίδόμενα B vulg. || 9 προσγινομένοις cum Haloander vulg. || 11 νόμον Cod. 4, 32. 26 § 2 || 12 τῶν τόκων B^a || 13 δὲ B^a v. l. || 14 συμφάνων μόνου] συμφωνουμένον L || 15 ὅτε om. L^a || * οὕτω MLB || διὰ LB || καὶ διὰ M || 16 καὶ τῶν B^a, B^b v. l. || ἀγράφου M^b || LB^a Anon. Bodl.] ἀγράφου M^aB^a || αὐτοῖς ὁ νόμος B^a || 17 ἐτόιμους L^a || 18 λεπτότητος ἀδικείσθαι L || 19 συναλλάσσοντες LB || ποιῶντες L || 20 ἀγοραῖς L^a || οἰκείᾳ] ἰδία L || 21 γράφαιεν LB] γράφουεν M || συναλλάσσοντες B || 22 ἀποκοῦσθαι L || 23 αὐτῶν Haloander] αὐτῶν MLB || 24 ὑποθήκας MB] καὶ ὑποθήκας L || 26 πρὸς om. L^a || 27 καὶ] ἢ Haloander; malim ἢ καὶ

περσοναλλιας. οὐ γὰρ ἂν προχειρῶς δολίην ὑποθήκην τοῖς τοῦτο μὴ συμφωνήσασι, πλὴν εἰ μὴ δευχθεῖ ἐν τοῖς γραμμασιν ὅλως ὑπαρχόντων μνήμη γενομένη, (καὶ) ἢ ὑπόθουτο τὰ ἐαυτῶν ἢ τοῦτο γοῖν τὸ ἀπλοῦν προσθεῖεν κινδύνῳ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, ἢ ὅλως τι φθέγονται ἢ γράραμεν τοιοῦτον ὅποιον εἰς ὑποθήκης ἔνοιαν φέρει. τότε γὰρ καὶ τὴν ὑποθήκην αὐτοῖς παρέχομεν, ὡς μήτε τὴν καθόλου φύσιν τῶν νόμων 1 τῶν ἡμετέρων συνταράξει μήτε αὐτοὺς ἀποστερήσει τῆς δυνατῆς βοηθείας. Τόκον δέ, εἰ μὲν ῥητὸν συμφωνήσασιν, τὸν συμπεφωνημένον εἶναι. εἰ δὲ τοῦτο μόνον γέγραπται, ὡς ἐπὶ τόκῳ τὸ δάνεισμα συνέστη, μὴ δύνασθαι τοὺς συμβάλλοντας λέγειν, ὡς ἐπειδὴ οὐκ ὄρισται τόκος, διὰ τοῦτο ἀτοκὸν ἐστὶ τὸ χρυσίον, ἀλλὰ κατὰ πρόληψιν ὡς τοῦ διμοιραίου τόκου ῥητῶς ὀνομασθέντος οὕτως τὴν εἰσπραξὴν γίνεσθαι. καὶ τοῦτο μὲν τοῦ λοιποῦ παραφυλάττεσθαι. ἐπὶ δὲ τοῖς ἤδη γενομένοις λογοθεσίσι, εἰ καὶ μνήμη (μὴ) γέγονε τόκον (ἐπειδὴ πρόδηλόν ἐστιν ἐπὶ παντὸς ἀργύρου τραπέζης προεστῶτος (τὸ) ἐπὶ τόκοις συμβάλλειν, καὶ αὐτὸς τόκους τελῶν 10 οὐκ ἂν δύναται τόκῳ χωρὶς δαπάνην δίδοναι), ἐξῆναι τὸν τόκον αὐτοῖς τὸν διμοιραῖον ἀπαιτεῖν, τοῦ μέντοι λοιποῦ ταῦτα παρατηρούμενοις ἅπερ ὁ παρῶν θεῖος νόμος δίδωσιν αὐτοῖς.

CAPUT VI.

Εἰς ἐκείνῳ μέντοι καὶ σφόδρα αὐτοῖς βοηθοῦμεν, ὥστε εἰ λογοθεσία προφέροιο ἔχοντα ῥητῶς ἐκάστην αἰτίαν ἐγγεγραμμένην εἰς τὴν δέδοται τὸ χρυσίον, ὁ δὲ ὑπογράφειεν ἐν τοῖς αὐτοῖς λογοθεσίσι, εἰ καὶ ἐκάστην αὐτὸς οἰκεία χειρὶ τὴν αἰτίαν οὐ γράψειεν, ἢ καὶ ὁμολογίαν τινα ὑπὲρ τοῦτου ποιήσαιο ἢ ἐν δανείσματός 15 σχήματι ἢ ἐν διαλύσεως εἴτε καὶ ἄλλως, μηκέτι δύνασθαι τὸν τοῦτο πράξαντα τῶν κατὰ μέρος αἰτίων ἀπαιτεῖν τὰς ἀποδείξεις, πλὴν εἰ μὴ κατὰ περιουσίαν ὅσον ἐπαγαγεῖν βούλοιο ἢ αὐτῷ ἢ κληρονόμοις τοῦ δανείσαντος, τοῦτο γὰρ μόνον αὐτῷ παρέχομεν, εἰσὼ μέντοι τῶν τῇ ἀναγκυρίᾳ παρεχομένων χρόνων. εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς φθάσει παρελθεῖν ὁ χρόνος, οὐδὲ ὄρκῳ βαρύνομεν αὐτοῦς· τοῦτο ὅπερ καὶ ἐν τοῖς καθόλου νόμοις ἐγράψαμεν. κατὰ τοῖς οὐδὲ τοῦτο ἐχοῖν τὸν γὰρ οἰκεία χειρὶ γράραντα ἢ καὶ δόντα λογοθεσίον 20 ποῦ δίκαιον ἦν οὕτως ἐκκελεῖν καθεστάναι καὶ νομίζειν, ὡς τὰ μὴ δεδομένα γράφειν;

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῖς τοῦ θεῖου πραγματικῷ δηλούμενα νόμον ἢ τε σὴ ἐνδοξότης καὶ πᾶς ἕτερος τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἀρχῶν ἀμέραια φυλάττειν εἰς τὸ διηκεῖς σπενδάτω, ποιητῆς librarum auri decem ἐπικειμένης κατὰ τῶν ταῦτα παραβαινόντων ἢ παραβαίνεσθαι συγχωροῖντων. 25 D. k. Apr. CP. Belisario vc. cons. [a. 535.]

fecerint, nisi omnino in scriptis bonorum mentionem factam esse probetur (et) aut sua ipsi pignori obligarint aut saltem hoc simpliciter adiecerint periculo eorum quae in bonis habeant, aut denique tale aliquid dixerint scripserintve, quale ad hypothecae cogitationem ducat. Tunc enim hypothecam quoque iis praebemus, ut neque universam legum nostrarum naturam conturbemus neque ipsos auxilio quod praestari potest privemus. Usurae autem, si quidem certas pepigerint, pactae valeant. Sin hoc solum scriptum sit, mutuum sub usuris esse contractum, contrahentes dicere nequeant, quoniam usurae definitiae non sint, propterea non fenebrem esse pecuniam, sed per praesumptionem quasi besse usurae nominatim expressae sint ita fiat exactio. Atque hoc quidem in posterum observetur. In ratiociniis vero iam confectis, etsi mentio usurarum facta non sit (quoniam manifestum est apud quemlibet argentariae mensae praepositum contractus sub usuris fieri, nec qui ipse usuras dependit, absque usuris impensam facere poterit), liceat iis besse usuras exigere, in posterum tamen ea observantibus quae praesens sacra lex ipsis largitur.

VI. In illo vero vel maxime iis subvenimus, ut si ratiocinia proferantur quae definite singulas causas in quas pecunia data est inscriptas contineant, is autem qui contraxit his ipsis ratiociniis subscripserit, etiamsi singulas causas sua ipse manu non scripserit, vel etiam cautionem aliquam de eo sive sub specie mutui sive transactionis sive etiam aliter confecerit, is qui hoc fecit nequeat amplius singularum causarum probationes exigere, nisi forte ex abundantia iusiurandum vel ipsi vel heredibus creditoris deferre velit. Hoc enim solum ei concedimus, intra ea tamen tempora quae exceptioni non numeratae pecuniae statuta sunt. Nam si id quoque tempus iam praeterierit, ne iureiurando quidem eos gravamus: id quod etiam in legibus generalibus scripsimus. Quamquam ne hoc quidem fieri oportebat: nam qui sua manu scripsit vel etiam ratiocinia dedit, eum qui par erat tam socordem fuisse putare, ut quae data non essent scriberet.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam legem declarantur, ea tam gloria tua quam quivis alius rei publicae nostrae magistratus integra servare in perpetuum studeat; cum poena librarum auri decem iis imminet qui haec violent aut violari patiantur.

1 περσοναλλιας || προσωπικαῖς B || ἂν om. M || 2 καὶ add. Zachariae, nisi antea pro ὑπαρχόντων scribendum sit ὑποθήκης (cf. Ath. εἰ μὴ γέγονεν ὑποθήκης μνήμη) || 3 αὐτῷ L^a || 4 φέροι B || 5 ἐαυτοῦς L^a || 6 δὲ om. B || τὸ om. B || 7 χρυσίου) χρέος Haloander || 8 πρόσληψιν M || 9 ἐπεὶ M || γινόμενοις L || μνήμη μὴ Anon. Bodl.] μὴ μνήμη cum Haloandro vulg.; μὴ om. MLB || 10 ἐπὶ LB] ὡς ἐπὶ M || ἀργύρου) ἀδίκου L^a || τὸ add. Zachariae || συμβαλεῖν B || 12 παρὸν M¹ || 13 εἰ οἱ M || 14 ἐγγεγραμμένην M] γεγραμμένην LB || δέδοται ML] δίδοται B || εἰ M] ἢ LB || 15 αὐτὸς B] αὐτοῖς ML, ἐν αὐτοῖς con. Zachariae || οὐ om. B || *ποιήσονται MLB, (μὴ) ποιήσονται Hombergk male || 16 ἐκ

διαλύσεως L || αἰτιῶν) αὐτῶν B || 17 κληρονόμῳ B || 19 φθάσει L] φθάσει MB || 20 νόμοις] Cod. 4, 30, 14 § 3 || ἐγγράψαμεν M || 21 καὶ delendum? || 22 νόμον ML^b] τυπον L^a vulg. || 24 librarum auri decem ἤτοι χρυσίου ἢ λιτρῶν M λιτρῶν χρυσίου δέκα L || 25 subscr. ἐγγραφή καλάνδων Ἀπριλίων ὑπατείας Βελισσαρίου Ath. d. k. apr. ep. pp. bilisar. vc. cons. M (quod Zachariae probat interpretatus post Belisar. vc. cons. i. e. a. 536, addens fortasse emendandum esse XV k. Apr.), dat. k. april. ppo. basil. anno Iul.^o (om. subscr. Iul. codd. tell.); μὴνὸς μαρτίου μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ἐς Theod. quae perperam repetita esse videntur ex subscriptione novellae sequenti CXXXVII a Theodoro apposita.

PAZ

ΠΕΡΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΚΛΗΡΙΚΩΝ.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀυτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλαμανικός Γοτθικός Φραγγικός Γερμανικός (Ἀντικός Ἀλανικός) Οὐανδαλικὸς Ἀφρικανὸς (εὐσεβής) εὐτυχῆς ἐνδοξος (νικητῆς) τροπαιούχος ἀσιεσάστος Ἀύγουστος Πέτρον τῷ λαμπροτάτῳ μαγίστῳ τῶν θείων ὀφφικίων. 5

(Προοίμιον.) Εἰ τοὺς πολιτικοὺς νόμους, ἃν τὴν ἐξουσίαν ἡμῖν ὁ Θεὸς κατὰ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν ἐπίστευσε, βεβαίως διὰ πάντων φυλάττεσθαι πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ὑπικίων σπουδάζομεν, πόσῳ μᾶλλον πλείονα σπουδὴν ὀφείλομεν εἶναι περὶ τὴν τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ θείων νόμων παραφυλακὴν τῶν ὑπὲρ τῆς τῶν ἡμετέρων ψυχῶν σωτηρίας ὀρισθέντων; οἱ γὰρ τοὺς ἱερῶν κανόνας φυλάττοντες τῆς τοῦ δεσπότου Θεοῦ βοηθείας ἀξιοῦνται, καὶ οἱ τούτους παραβαίνοντες αὐτοὶ ἑαυτοὺς τῇ κατακρίσει ὑποβάλλουσι. 10 μείζονι δὲ ὑπόκεινται κατακρίσει οἱ ὀσιώτατοι ἐπίσκοποι, οἳ πεπίστευται καὶ ζητεῖν τοὺς κανόνας καὶ φυλάττειν εἴπερ τι τούτων παραβανόμενον ἀνεκδίκητον καταλειφθεῖ. τῶν οὖν θείων κανόνων μὴ παραφυλαχθέντων διαφόρους προσελύσεις ἐδεξάμεθα κατὰ κληρικῶν τε καὶ μοναχῶν, καὶ τινῶν ἐπισκόπων ὡς μὴ κατὰ τοὺς θείους κανόνας βιούντων, καὶ ἄλλοι δὲ εὐρηται μὴδὲ αὐτὴν τὴν τῆς ἁγίας προσκομιδῆς ἢ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος προσευχῆν ἐπιστάμενοι. 15

CAPUT I.

Τὸ τοῦ Θεοῦ τοίνυν ἐννοοῦντες κρίμα τὴν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν προσαγγελθέντων ζήτησιν τε καὶ διόρθωσιν ἐκελεύσαμεν κανονικῶς προελθεῖν. εἰ γὰρ καὶ τὰ παρὰ τῶν λαϊκῶν ἀμαρτανόμενα οἱ γενικοὶ νόμοι οὐ συγχωροῦσι διχα ζητήσεως καὶ ἐκδικήσεως καταλιμπάνεσθαι, πῶς τὰ παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ πατέρων ὑπὲρ τῆς πάντων τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας κανονικῶς διατυπωθέντα περιδεῖν ἀνασχόμεθα; πολλοὺς δὲ ἐκ τούτου μάλιστα τοῖς ἀμαρτήμασιν εὐρομεν περιπεσόντας, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὰς συνόδους τῶν ὀσιωτάτων ἱερῶν κατὰ τὰ ὀρισθέντα ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων πατέρων. εἰ γὰρ τοῦτο παραφυλάχθῃ, ἕκαστος εὐλαβούμενος τὸν ἐπὶ τῆς συνόδου ἔλεγχον ἐσπούδαζεν ἂν καὶ τὰς θείας ἐκμανθάνειν λειτουργίας καὶ σωφρόνας βιῶν, ἵνα μὴ τῇ κατακρίσει τῶν θείων κανόνων ὑποβληθεῖ. κακίῳ δὲ οὐδὲν ἤττον τισιν ἀμαρτημάτων γέγονε πρόφασις, ὅτι χωρὶς ἐξετάσεως καὶ τῆς ἐπὶ τῇ ὀρθῇ πίστει καὶ σεμνότητι βίον μαρτυρίας χειροτονοῦνται ἐπίσκοποι τε καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ λοιποὶ κληρικοί. εἰ 25

Nov. CXXXVII Graece tantum extat in M et in Collectione XXV cap. 22 (= C), in L cum novella CXXIII contaminata legitur ita, ut pr. et c. 1—3 pro illius const. c. 1 et 2 pr. substituantur, c. 4—6 § 1 post eiusdem const. c. 9 inserantur, c. 6 § 2 et epil. eiusdem const. epilogum efficiant (cf. quae adnotavimus p. 594. 602. 625); c. 2 (Θεσπίζομεν, ὁσάκις χρῆσι γένηται . . . . .) — 6 § 1 extant B 3, 1, 8. 17—19 similiter coniuncta cum nov. CXXIII. — Epit. Theod. 137 (inde c. 2. 3 in Prochiro 28, 1—4, c. 3 in Epanagoge 8, 5), Athan. 1, 17 (inde Coll. const. eccl. III 1, 17, Nomoc. L tit. 7. 16 p. 611. 622 Voell.).

CXXXVII.

DE CREATIONE EPISCOPORUM ET CLERICORUM.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus (Anticus Alanicus) Vandalicus Africus (pius) felix inclutus (victor ac) triumphator semper Augustus Petro clarissimo magistro sacrorum officiorum.

Praefatio. Si leges civiles, quarum potestatem nobis deus pro sua humanitate credidit, per omnia firmas servari ad securitatem subsectorum studemus, quanto plus studii in observatione sacrorum canonum et divinarum legum, quae pro salute animarum nostrarum constitutae sunt, collocare debemus? Qui enim sacros canones observant, domini dei auxilio digni habentur, quique eos violant, se ipsi condemnationi subiciunt. Maiori vero condemnationi subiecti sunt sanctissimi episcopi, quibus commissum est ut et in canones inquirant et caveant, si qua eorum violatio relinquantur impunite. Sacris igitur canonibus non observatis varias contra clericos et monachos et episcopos nonnullos interpellationes accepimus, ut qui non secundum sacros canones vivant; atque alii quoque inventi sunt, qui ne ipsam quidem sanctae oblationis vel sancti baptismatis precationem sciant.

I. Dei igitur iudicium cum animo reputantes quaestionem et correctionem in unoquoque eorum quae ad nos delata sunt canonice iussimus procedere. Nam si ea quae a laicis peccantur generales leges non permittunt sine quaestione et vindicta relinqui, quomodo ea quae a sanctis apostolis et patribus pro salute omnium hominum canonice statuta sunt, despici patiamur? Multos autem hinc maxime in peccata incidisse comperimus, quod synodi sanctissimorum sacerdotum non celebrantur secundum ea quae a sanctis apostolis et sanctis patribus definita sunt. Hoc enim si observatum esset, unusquisque reprehensionem coram synodo veritus studeret et sacras liturgias ediscere et honeste vivere, ne condemnationi sacrorum canonum subiceretur. Sed illa quoque non minus quibusdam peccandi occasio extitit, quod et episcopi et presbyteri et diaconi et ceteri clerici sine examine et sine rectae fidei vitaeque honestae testimonio creantur. Nam si quibus negotium commissum est precandi pro populo in-

2 rubr. Περὶ χειροτονίας (χειρ. om. Theod.) ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν (πρεσβυτέρων Proch.) M Theod. Proch. Περὶ — κληρικῶν καὶ περὶ συνόδων καὶ προσκομιδῆς Ath. Ἄλλη διάταξις περὶ ἐπισκόπων καὶ τῶν θείων κανόνων C || 3 inscr. Ἐν ὀνόματι — ὀφφικίων C | αυτοκράτωρ ἰουστινιανὸς αὐγουστος πέτρον μαγίστῳ ὀφφικίων M | Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρον μαγίστῳ Ath. || Ἀντικός Ἀλανικός et in seqq. εὐσεβῆς et νικητῆς euplevi (cf. inscr. nov. XVII. XLIII. CXXXIV; edictum VII al.) || Ἀφρικανός] rectius Ἀφρικός (cf. ad p. 117, 42) || 6 E] sis cod. Theod. Ath. Fabriotti, om. Ath. cod. Par.,

εἰ γὰρ L || αὐτοῦ Zachariae] ἑαυτοῦ libri || 8 τῆς C || θείων ML³] θείων L¹C || παραφυλακῆς C || 11 οἱ πεπίστευται C || 12 τε om. C || τούτων C v. l. || καταλειφθεῖ M] καταλείπουσιν L καταλείπωσιν εἰ (pro ἡ) καταλειφθεῖ in dittographia C || 14 μὴ om. C v. l. || καὶ om. C || εἰρηναῖ L || μὴδὲ CL] μήτε M || αὐτοὶ C v. l. || 17 προσελθεῖν L^a || καὶ om. L || ἀμαρτανόμενα C v. l. || 19 τῶν om. C || ἀνασχόμεθα Scrimger] ἀνασχόμεθα (ἀνασχόμεθα C unus) MCL || 20 γενέσθαι C plerique || 21 θειοτάτων C || 22 παραφυλαχθῆ L || ἂν om. C || 24 ἀμαρτήμασι C || 25 τε om. C

γὰρ οἱ ἐπιτετραμμένοι εὐχεσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀνάξει τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπηρεσίας εὐρεθεῖεν, πῶς ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ πλημμελημάτων ἐξιλεοῦσθαι δυνήσονται τὸν Θεόν; ὅτι δὲ τὰς χειροτονίας τῶν ἱερέων μετὰ πάσης ἀκριβείας προσέκειται γίνεσθαι, διδάσκει ἡμᾶς καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ἐπόμενος τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις καὶ τοῖς Θεοῖς κανόσι. λέγει γὰρ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἀπολογητικῷ οὕτως· τίς δὲ τοῖς τοῦ Παύλου κανόσι καὶ ὁροις ἑαυτὸν παρεκτείνων, οὐς περὶ ἐπισκόπων ἔταξε καὶ πρεσβυτέρων, 5 νηφαλέους, σώφρονας εἶναι, μὴ παροίνους, μὴ πλήκτας, διδακτικούς, ἀνεπιλήπτους ἐν ἅπασιν καὶ ἀνεπιβάτους τοῖς πονηροῖς, οὐ πολὺ τὸ διαφεύγον εὐρήσει τὴν τῶν κανόνων εὐθύτητα. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει οὕτως· καθαρῶν δὲ δεῖ πρῶτον, εἶτα καθάραι, σοφισθῆναι καὶ οὕτως σοφίσει, γενέσθαι φῶς καὶ φωτίσαι, ἐγγίσει θεῶ καὶ προσαγαγεῖν ἄλλους. 10 ἁγιάσθῆναι καὶ ἁγιάσαι, χειραγωγῆσαι μετὰ χειρῶν, συμβουλευσαί μετὰ συνέσεως. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν ἁγίοις Γρηγόριος περὶ τῶν αὐτῶν ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τοῦτο γράφει· τίς ὁ πλάττων, καθάπερ αὐθιμερὸν τοὺς πηλίους, τὸν τῆς ἀληθοῦς λειτουργίας προστάτην, τὸν μετὰ ἀγγέλων στησόμενον καὶ μετὰ ἀρχαγγέλων δοξάσοντα καὶ Χριστῷ συνιερατεύοντα; καὶ διὰ τούτων μὲν δεικνυσὶν ὁ Θεολόγος, ὁποῖος δεῖ πρὸς τὴν ἰερωσύνην προβάλλεσθαι. περὶ δὲ τῶν ἀναξίως χειροτονηθέντων ὁ αὐτὸς τάδε λέγει ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ· οἱ μὴδὲν τῇ ἰερωσύνῃ προεισενεγκόντες 15 μὴδὲ τοῦ καλοῦ προτολαίπωρήσαντες ὁμοῦτε μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς εὐσεβείας ἀναδεικνύνται, καὶ πρὶν καθαρῶν καὶ καθαίρουσι, χθὲς ἱερόσυλοι καὶ σήμερον ἱερεῖς, χθὲς τῶν ἁγίων ἔξω καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον, παλαιοὶ τὴν κακίαν καὶ σχέδιοι τὴν εὐσεβείαν, ὃ ἔργον χάριτος ἀνθρωπίνης, οὐ τῆς τοῦ πνεύματος. ὅτι δὲ οἱ Θεοὶ κανόνες κωλύουσι κληρικούς εἶναι τοὺς δευτέραν γαμετὴν λαβόντας, καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Βασίλειος διδάσκων οὕτως λέγει· 20 τοὺς δευτερογάμους παντελῶς ὁ κανὼν τῆς ὑπηρεσίας ἀπέκλεισε. καὶ τὰτα μὲν ὁ ἐν ἁγίοις Βασίλειος· τούτων δὲ οἱ ἅγιοι πατέρες τῆς ἰερωσύνης ἐφρονέσαν, ὅτι οἱ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντες κανὼνα ἐξέθεντο οὕτως ἔχοντα· ἀπηγόρευσε καθόλου ἡ μεγάλη σύνοδος μὴτε ἐπισκόπων μὴτε πρεσβυτέρων μὴτε διακόνων μὴτε ὄλων τῶν ἐν τῷ κλήρῳ τινὶ ἐξεῖναι συνιερακτὸν ἔχειν, 25 πλὴν εἰ μὴ ἄρα μητέρα ἢ θείαν ἢ ἄ μόνον πρόσωπα ὑποψίαν διαφεύγει.

CAPUT II.

Τοῖς οὖν ὑπὸ τῶν θείων κανόνων ὁρισθεῖσιν ἄκολουθοῦντες τὸν παρόντα ποιούμεθα νόμον, δι' οὗ Θεοπιζόμεν, ὡσάκις χρεῖα γένηται ἐπισκοπὸν χειροτονηθῆναι, συνίεναι τοὺς κληρικούς καὶ τοὺς πρῶτους τῆς

c. II in epitomen redactum exhibet Epanagoge 8, 3; pr. (— χειροτονοῦντος) ex B exscripsit Balsamo ad Nomoc. XIV tit. 1, 23 p. 840 Voell.

digni ministerio dei inveniantur, quomodo pro populi delictis placare deum poterunt? Creationes autem sacerdotum oportere cum omni diligentia fieri docet nos etiam Gregorius theologus inter sanctos habitus sanctos apostolos sacrosque canones secutus. Ita enim dicit in magno Apologetico: quis autem qui ad canones et Pauli se regulas dirigat, quas de episcopis et presbyteris statuit, ut sobrii sint, casti, non vinolenti, non percussores, ad docendum idonei, integri in omnibus rebus, et ab improborum commercio remoti, non multum esse quod recedat a canonum rectitudine comperiet? Et rursus idem sic dicit: purum esse prius oportet, deinde puros facere, sapientem esse atque ita sapientes facere, lucem fieri et illuminare, appropinquare deo et adducere alios, sanctum esse et sanctificare, in viam deducere cum manibus, dare consilium cum prudentia. Et rursus idem in sanctis habitus Gregorius de iisdem in eodem sermone hoc scribit: quis est, qui tamquam figlina uno eodemque die fingat verae liturgiae antistitem, qui cum angelis staturus et cum archangelis laudes praedicaturus et cum Christo sacerdotium gesturus sit? Atque per haec quidem ostendit theologus, quales esse oporteat qui ad sacerdotium promoveantur. De iis vero qui indignè creantur, idem haec dicit in eodem sermone: Qui cum nihil prius suppeditaverint ad sacerdotium, nec prius in virtute laborarint, simul et discipuli et magistri pietatis designantur, et antequam purgati sint alios purgant, heri sacrilegi et hodie sacerdotes, heri a sacris alieni et hodie mysteriorum antistites, veterani malitia et tirones pietate, quod est opus humanae gratiae, non gratiae spiritus. Sacros autem canones prohibere clericos esse eos qui secundam uxorem duxerint etiam in sanctis habitus Basilii docens ita dicit: qui secundum matrimonium contra duxerunt, eos omnino canon a ministerio exclusit. Et haec quidem inter sanctos habitus Basilii. Tantam autem curam sancti patres sacerdotio adhibuerunt, ut qui Nicaeae congregati sunt, canonem ediderint, qui ita se habet: vetuit in universum magna synodus, ne liceat aut episcopo aut presbytero aut diacono aut omnino ulli eorum qui in clero sunt secum mulierem habere, nisi forte matrem vel amitam vel eas solas personas quae suspicionem effugiunt.

II. Sequentes igitur ea quae a sacris canonibus statuta sunt, praesentem legem facimus, per quam sancimus, ut quoties episcopum creari opus sit, clerici et primores civitatis, cuius episcopus creandus est,

4 τοῖς Θεοῖς CL] τοῖς om. M vulg. [Ἀπολογητικῷ] Gregor. Naz. apolog. (or. II) c. 69 (Migne Patrol. XXXV col. 477) || τοῦ om. Gregor. [Παύλου] I Timoth. 3, 2. 3 (cf. Tit. 1, 7 sq.) || 5 κανόσι καὶ C Gregor.] κανόσιν ἢ ML || ἐπ. καὶ πρεσβυτέρων ἔταξε Gregor. || 6 νηφαλίους C, Gregor. v. l. || ἀλήπτους ἐν πᾶσι καὶ ἀνεπάφους Gregor. || 7 τὴν C Gregor.] πρὸς τὴν ML || 8 ὁ αὐτός] l. c. cap. 71 (col. 479 Migne) || δεῖ καθαρῶν καὶ C || πρότερον L || 11 Γρηγόριος] l. c. cap. 73 (col. 481 Migne) || 12 τὸν ante προστάτην coll. L || τῆς θείας λειτουργίας C τῆς ἀληθείας Gregor. || 13 ἀγγέλων (in litura ex ἄλλων) L || δοξάσοντα] δοξάσοντας καὶ ἐπὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον ἀναπέμφοντα τὰς θυσίας Gregor. || 14 δεῖ] δὲ M om. L || 15 τὴν om. L || 15 ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ] immo in laudatione Athanasii episcopi Alexandrini

(or. XXI) c. 9 (l. c. col. 1089 Migne) || προεισενεγκόντες C v. l. || 19 ὁ M C v. l.] ὦν C v. l., om. L || 20 S. Basilii epist. 188 (ad Amphiloichium) cap. 12 (Migne Patrol. XXXII col. 681) || 21 διγάμους Basil., C v. l. || παντελῶς C Basil.] om. ML || ἀπέκλεισε CL Basil.] ἀπέκλεισε, καὶ τοὺς τικτομένους ἐκ τούτων M || 22 κανὼνα] Synodi Nicaen. can. 3 (Mansi Concil. coll. II p. 670) || 23 μὴτε ἐπίσκοπον μὴτε πρεσβύτερον μὴτε διάκονον C || 24 τινὶ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ Syn. Nic. || 25 εἰ μὴ ἄρα μητέρα C Syn. Nic.] εἰ ἄρα μητέρα L εἰ μὴ ἄρα M vulg. || ἢ θείαν] ἢ ἀδελφὴν ἢ θείαν Syn. Nic. || ἢ alterum del. Skutsch || εἰ] δὲ C v. l. || πρόσωπα πάσαν ὑποψίαν διαφέρεως Syn. Nic. || 26 νόμον ποιούμεθα C || 27 γένηται CLB (cf. 594, 1) om. M

πόλεως ἢς μέλλει ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθαι, καὶ προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐπὶ τρισὶ προσώποις ψηφίσματα ποιῆν, καὶ ἕκαστον αὐτῶν ὁμνῆσαι κατὰ τῶν θείων λογίων, καὶ ἐγγράφειν ἐν αὐτοῖς, ὅτι οὔτε διὰ δόσει οὔτε διὰ ὑπόσχεσιν ἢ φιλίαν ἢ χάριν ἢ ἄλλην οἰανδήποτε προσπάθειαν, ἀλλ' εἰδότες αὐτοὺς τῆς ὁρθῆς καὶ καθολικῆς πίστεως καὶ σεμνοῦ βίου καὶ ὑπερὸ τὸ τριακοστὸν ἔτος εἶναι, τοὺτους ἐπελέξαντο, καὶ ὅτι οὔτε γαμετῶν οὔτε παῖδας ἰσασι τινὰ ἐξ αὐτῶν ἔχειν ἢ παλλακὴν ἢ παῖδας φυσικοὺς γινώσκουσιν αὐτοὺς ἐσχηκέναι ἢ ἔχειν, ἀλλ' εἰ καὶ πρότερον τις ἐξ αὐτῶν γαμετὴν εἶχε, καὶ αὐτὴν μίαν καὶ οὐδὲ χήραν οὐδὲ ἀνδρὸς ἀποζευχθεῖσαν οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν [καὶ νόμοις] ἀπηγορευμένην, ἀλλ' οὐδὲ πολιτευόμενον ἢ ταξωτῆρα τινὰ τῶν ψηφισομένων εἶναι γινώσκουσι, πλην εἰ μὴ ἐν μοναστηρίῳ οὐκ ἦττον δεκαπέντε ἐνιαυτῶν μοναχικὸν ὁ πολιτευόμενος ἢ ὁ ταξωτῆς βίον ἀδιαβλήτως ἐξέτελεσεν· δηλαδὴ τῆς ἐμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένης παρατηρήσεως καὶ ἐπὶ τούτων τῶν προσώπων ἐν τοῖς γινόμενοις περὶ αὐτῶν ψηφίσμασι φυλακτομένης, ἵνα ἐκ τῶν οὕτως ψηφισομένων τριῶν προσώπων ὁ βελτίων χειροτονηθῇ τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτονούντος. ἀπαιτεῖσθαι δὲ πρότερον τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι παρὰ τοῦ χειροτονούντος λίβελλον μεθ' ὑπογραφῆς ἰδίας περιέχοντα τὰ περὶ τῆς ὁρθῆς αὐτοῦ πίστεως· ἀπαγγέλλειν δὲ τούτων καὶ τὴν θείαν προσκομίδην τὴν ἐπὶ τῇ ἁγίᾳ κοινωνίᾳ γινομένην καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι εὐχὴν καὶ τὰς λοιπὰς προσευχάς. ὄρκον δὲ ὑπέχειν καὶ αὐτὸν τὸν χειροτονούμενον κατὰ τῶν θείων γραφῶν, ὡς οὔτε δι' ἑαυτοῦ οὔτε δι' ἑτέρου προσώπου δεδωκέ τι ἢ ὑπέσχετο οὐδὲ μετὰ ταῦτα δώσει ἢ αὐτῷ τῷ χειροτονούντι αὐτὸν ἢ τοῖς τὰ ψηφίσματα εἰς αὐτὸν ποιησαμένοις ἢ ἑτέρῳ τῶν πάντων τινὶ ὑπερὸ τῆς εἰς αὐτὸν γενησομένης χειροτονίας. εἰ τις δὲ παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν παραφυλακὴν ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ, κελύμενος καὶ αὐτὸν πᾶσι τρόποις τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεσθαι καὶ τὸν παρὰ ταῦτα τολμήσαντα χειροτονῆσαι.

CAPUT III.

Εἰ δὲ τις κατηγορίαν τινὰ ποιήσεται κατὰ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ 20 διακόνον ἢ ἄλλον κληρικὸν ἢ καὶ ἡγουμένον ἐφ' οἰαδήποτε αἰτία, ἀναβάλλεσθαι ἢ τοιαύτη χειροτονία, καὶ γινέσθαι πρότερον ἐξέτασις τῆς κατηγορίας, παρόντος καὶ τοῦ κατηγοροῦ καὶ ἐπεξίοντος τοῖς παρ' αὐτοῦ προσαγγελλθεῖσιν. εἰ δὲ καὶ ἀπολιμπανοῖτο ἢ ἀναβάλλοιτο ὁ κατηγορῶς, καὶ οὕτως ὁ τὴν χειροτονίαν μέλλον ποιεῖσθαι ζήτησιν ἀκριβεστάτην ποιείσθαι μηνῶν εἰσὼ τριῶν. καὶ εἰ μὲν ὑπεύθυνον εὖροι τὸν τὴν κατηγορίαν ὑπομείναντα εἴτε κατὰ τοὺς θείους κανόνας εἴτε κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους, κωλύεσθαι ἢ χειροτονία· 25 εἰ δὲ ἀνεύθυνος φανεῖται εἴτε παρόντος τοῦ κατηγοροῦ ἢ καὶ ἀπόντος, γινέσθαι ἢ χειροτονία. ὁ δὲ κατηγορῶς, εἴτε παρῶν μὴ ἀποδείξει εἴτε ἀποφύγοι, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, ἐξωθεῖσθαι τοῦ οἰκείου βαθμοῦ, εἰ δὲ λαϊκὸς

v. 3—4 ἀλλ' εἰδότες — ἐπελέξαντο ex B exscripsit Balsamo ad Nomoc. XIV tit. 1, 28 p. 848 Voell., v. 4 argumentum notant Ρορ. 41, 1, Nomoc. XIV tit. 1, 28 et Nomoc.^m ib.

v. 6 sq. argumentum notat Nomoc. XIV tit. 1, 23.

c. III summam habet Nomoc. XIV tit. 1, 8. 9, 1 p. 466. 538 Pitra; ipsum caput — 26 ἢ χειροτονία ex B repetit Nomoc.^m 1, 8. Argumentum notat B²K 8, 1 p. 382 Zoch.

convenient, et propositis sanctis evangelis de tribus personis decreta faciant, et unusquisque eorum per sancta eloquia iuret, atque in illis scribat se neque propter largitionem neque propter promissionem aut amicitiam aut gratiam aut aliam affectionem eos elegisse, sed cum sciant eos rectae et catholicae fidei atque honestae vitae esse et triginta annis maiores, et scire se neque uxorem neque liberos quemquam ex iis habere, neque concubinam aut liberos naturales se nosse eos habuisse vel habere, sed et si quis eorum prius uxorem habuerit, ipsam quoque unam, et ne viduam quidem neque a viro separatam neque sacris canonibus [et legibus] prohibitam; sed ne curiae quidem nec muneribus addictum aut officialem esse quemquam ex iis qui eliguntur se nosse, nisi in monasterio non minus quindecim annis monachicam vitam curialis aut officialis sine ulla reprehensione transegerit; scilicet observatione quae prius a nobis dicta est etiam in his personis in decretis quae de iis fiunt custodienda: ut ex tribus personis ita electis melior creetur electione et iudicio creantis. Exigatur autem prius ab eo qui creandus est per eum qui creat libellus cum propria eius subscriptione, qui rationem rectae eius fidei comprehendat; pronuntiet vero idem etiam sacram oblationem quae in sancta communione fit, et preces quae fiunt in sancto baptisate ceterasque preces. Iusurandum autem ipse quoque qui creatur per sacras scripturas praestet, neque per se neque per aliam personam se quicquam dedisse aut promississe neque posthac daturum esse aut ipsi qui eum creat aut iis qui decreta pro eo fecerunt, aut alii omnium ulli pro ordinatione in ipsum conferenda facienda. Si quis autem contra observationem modo memoratam episcopus creatus sit, iubemus et ipsum omnibus modis ab episcopatu repelli et eum qui illum contra haec ordinare ausus sit.

III. Si quis autem accusationem aliquam contra eum qui episcopus aut presbyter aut diaconus aut alius clericus aut etiam praesul monasterii creandus est, qualicumque de causa instituerit, differatur eiusmodi creatio, atque prius fiat examen accusationis, praesente etiam accusatore et quae ab ipso delata sunt exequente. Quodsi etiam accusator rem destituit vel exequi differat, sic quoque is qui creationem futurus est diligentissimam questionem intra tres menses instituat. Et si quidem eum qui accusationem subiit sive secundum sacros canones sive secundum leges nostras reum invenerit, prohibeatur creatio, sin vero innocens apparuerit sive praesente accusatore sive etiam eo absente, fiat creatio. Accusator autem, sive praesens non proaverit sive destituerit accusationem, si quidem clericus sit, de proprio gradu depel-

2 λόγων B¹ || οὐδὲ L Epan. || 3 οὐδὲ L¹ || διὰ om. L Epan. || 4 τούτους εἶναι Eron. || οὕτως B¹ || οὐδὲ MCL || 5 *οὐδὲ MCL οὐδὲ παῖδας — αὐτῶν om. B || τινὰς C Epan. || ἔχειν] εἶναι C || παλακὴν Cv. l. || αὐτοῦς MLB¹ || αὐτὸν C (cf. 594, 14) || 7 οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν CL Epan. || οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν καὶ νόμοις M οὐδὲ τοῖς νόμοις οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν (ex 594, 17) B (τοῖς κανόσιν ἦτοι τοῖς νόμοις μὴ ἀπηγορευμένην Theod.) || πολιτευόμενον CL Ath. || βουλευτήν L s. v., B πολιτευόμενον ἢ βουλευτήν M ex p. 594, 18 || 8 εἶναι om. C || μοναχικὸς C || 9 ὁ ταξωτῆς] ὁ om. C v. l., B Ath. || 10 περὶ αὐτῶν ψηφίσμασι περὶ αὐτῶν L || οὕτως αἰρουμένων ψηφισομένων C || 12 τὸν μέλλοντα χειρο-

τονεῖσθαι om. B¹ || 13 τὰ om. C Epan. || 14 προσευχάς MC] εὐχάς LB || ὄρκον Cv. l. || καὶ om. B^c || 15 κατὰ] πρὸς C || οὔτε δι' αὐτοῦ ἢ ἑτέρου L || δεδωκέ τι] δεδωκεν Eron. || 16 οὐδὲ C Epan. || οὔτε MLB¹ || 17 γενησομένης CLB] γινομένης M Epan. || εἰ δὲ τις B || 18 χειροτονηθεῖν Cv. l. || κελύμενος om. L || καὶ αὐτὸν om. C || 19 τολμήσαντα χειροτονεῖν B¹ χειροτονίαν τολμήσαντα C || 20 ποιήσεται B¹ || ἐπισκίπουν] ἢ ἐπισκόπον C plerique || 21 καὶ prius om. B || 22 γινέσθαι Cv. l. || καὶ τοῦ] καὶ om. C || 23 καὶ om. C || 27 ἀναβάλοιο M || 26 φανῇ B^c || ἢ καὶ] εἴτε L || 27 παρὸν B¹ || ἀποδείξῃ Cv. l., B || ἀποφύγῃ B^c

εἴη, τὸν προσήκοντα σωφρονισμὸν ὑπομενέτω. εἰ δέ τις πρὸ ἐξετάσεως τὸν κατηγορηθέντα χειροτονήσῃ, ὁ τε χειροτονήσας καὶ ὁ χειροτονηθεὶς τῆς ἱερωσύνης ἐξωθεῖσθω.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ τοῖς κανόσιν εἰρημένον περὶ τῶν συνόδων τῶν ὁσιωτάτων ἐπισκόπων τῶν ὀφειλουσῶν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν γίνεσθαι μέχρι τοῦ νῦν . . . . . μὴ παραφυλαχθῆν τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐστὶν ἐπανορθῶσαι. οἱ μὲν οὖν ἅγιοι ἀπόστολοι καὶ οἱ πατέρες ὥρισαν δεύτερον ἔτος ἕκαστον γίνεσθαι συνόδους τῶν ὁσιωτάτων ἱερέων ἢ τοῖς ἐπισκόπων ἐν ἑκάστη ἐπαρχίᾳ, καὶ τὰ ἀναφύμενα ἐξετάζεσθαι, καὶ τῆς προσηκούσης ἀξιῶσθαι διορθώσεως, τουτέστι μίαν μὲν τῇ τετάρτῃ ἑβδομαδί τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς, τὴν δὲ ἄλλην κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα· ἡμεῖς δὲ εὐρόντες, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀμελείας πολλοὶ διαφόροι ἀμαρτήμασι περιεβλήθησαν, κελειόμεν πᾶσι τρόποις μίαν σύνδον γίνεσθαι καθ' ἕκαστον ἔτος ἐν ἑκάστη ἐπαρχίᾳ ἢ τῷ Ἰουνίῳ ἢ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνί, καὶ συνίεναι παρὰ μὲν τοῖς μακαριωτάτοις πατριάρχαις ἐκείνου τοῦ παρ' αὐτῶν μὲν χειροτονουμένου μὴ ἔχοντος δὲ δικαίον ἄλλου ἐπισκόπου χειροτονεῖν, παρὰ δὲ τοῖς ὁσιωτάτοις μητροπολίταις ἑκάστης ἐπαρχίας τοῖς ὑπ' αὐτῶν χειροτονουμένοις, ἐφ' ᾧ τὰς κινουμένας αἰτίας ἢ τὰ παρὰ τινος προσαγγελόμενα ἢ προφάσει πίστεως ἢ κανονικῶν ζητήσεων ἢ διοικήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἢ περὶ ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἢ ἄλλων κληρικῶν ἢ περὶ ἡγουμένων ἢ μοναχῶν, ἢ περὶ καταγγωσιμένου βίου ἢ καὶ ἄλλων τινῶν δεομένων ἐπανορθώσεως κινεῖσθαι τε καὶ προσηκόντως ἐξετάζεσθαι, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς διορθῶσιν προῖέναι τοῖς θεοῖς κανόσι καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις συμβαίνουσαν.

CAPUT V.

Μὴ μόνον δὲ ἐν ταῖς καθ' ἕκαστον ἔτος γενησομένας συνόδοις ταῦτα ζητεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ἂν τινες κατηγορηθεῖεν τῶν ἱερέων ἢ κληρικῶν ἢ ἡγουμένων ἢ μοναχῶν ἢ περὶ πίστεως ἢ περὶ αἰσχροῦ βίου ἢ ὡς παρὰ τοὺς θελοὺς κανόνας τι διαπραττόμενοι, καὶ εἰ μὲν ἐπίσκοπος εἴη ὁ κατηγορούμενος, τὸν τούτου μητροπολίτην ἐξετάζειν τὰ λεγόμενα, εἰ δὲ μητροπολίτης εἴη, τὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον ὑφ' ὃν τελεῖ, εἰ δὲ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ἄλλος κληρικός ἢ ἡγούμενος ἢ μοναχός, τὸν ὁσιωτάτον ἐπίσκοπον ὑφ' ὃν οὔτοι τελούσιν ἐξετάζειν τὰ προσαγγελόμενα, καὶ τῆς ἀληθείας ἀποδεικνυμένης ἕκαστον πρὸς τὸ πταίσμα 1 κανονικῶς ἐπιτιμῶσι ὑποβάλλεσθαι τῷ κρίματι τοῦ ἐξετάζοντος. Ταῦτα δὲ πάντα κρατεῖν μὴ μόνον ἐπὶ τῶν μετὰ ταῦτα χειροτονουμένων ἐπισκόπων τε καὶ κληρικῶν καὶ ἡγουμένων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν νῦν ὄντων καὶ ὑπὸ τινῶν ὡς εἶκος ἐπὶ τισιν αἰτίαις ἀπηγορευμέναις τοῖς θεοῖς κανόσι καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις κατ-

c. IV. V pr. ex B repetit Nomoc.^{am} XIV tit. 8, 8 (ubi citatur νεαρά οὐκ); summarium habet Nomoc. XIV tit. ib. c. IV. V om. B praeter c. V, pr. v. 19 Ἐὰν ἐπίσκοπος εἴη — 23 ἐξετάζοντος. c. V pr. v. 19 Κελειόμεν εἶπερ ἕκαστος εἴη — 23 ἐξετάζοντος ex B repetit Nomoc.^{am} XIV tit. 9, 1; summarium habet Nomoc. XIV tit. ib. p. 541 Piro.

latur, sin laicus sit, eam quae decet castigationem subeat. Si quis autem reum ante examen institutum ordinaverit, et qui creavit et qui creatus est a sacerdotio expellatur.

IV. Quoniam vero id quod in canonibus dicitur de sanctissimorum episcoporum synodis, quae in singulis provinciis debent fieri, hucusque . . . . . non observatum ut corrigamus quam maxime necesse est. Sancti igitur apostoli et patres statuerunt, ut bis singulis annis synodi sanctissimorum sacerdotum seu episcoporum in singulis provinciis fierent, et quae emergerent examinarentur et convenienti emendatione potirentur, hoc est una quidem quarta septimana sanctae pentecostes, altera autem mense Octobri. Nos vero cum ex huiusmodi negligentia multos variis peccatis implicitos esse acceperimus, iubemus omnibus modis unam synodum singulis annis in singulis provinciis fieri aut Iunio aut Septembri mense, et apud beatissimos quidem patriarchas eos convenire, qui ab ipsis creati sunt nec ius habent alios episcopos creandi, apud sanctissimos autem metropolitanos cuiusque provinciae eos qui ab ipsis creati sunt, ut quae moventur causae vel ea quae a nonnullis denuntiantur vel nomine fidei vel canonicarum quaestionum vel administrationis rerum ecclesiasticarum, vel de episcopis aut presbyteris aut diaconis aut aliis clericis aut de praesulibus monasteriorum aut monachis, vel de vita condemnanda vel etiam aliis quibusdam rebus quae correctione indigeant, et agitentur et decenter examinentur, eorumque emendatio procedat sacris canonibus et legibus nostris conveniens.

V. Neque vero in synodis tantum per singulos annos instituendis haec quaerantur, sed etiam quoties aliqui ex sacerdotibus vel clericis vel praesulibus monasteriorum vel monachis accusantur sive de fide sive de turpi vita sive quod contra sacros canones quid committant. Et si quidem episcopus sit qui accusatur, metropolitanus eius examinet ea quae proferuntur, sin metropolitanus sit, beatissimus archiepiscopus cui subiectus est, si autem presbyter vel diaconus vel alius clericus vel monasterii praesul vel monachus, sanctissimus episcopus sub quo hi censentur examinet ea quae denuntiantur, et veritate probata 1 unusquisque pro delicto suo canonicis poenis subiciatur iudicio examinantis. Haec autem omnia valeant non solum in iis qui post haec creantur episcopis et clericis et praesulibus monasteriorum sed etiam in iis qui nunc sunt et ab aliquibus ut fit ob causas aliquas sacris canonibus et legibus nostris damnatas

1 σωφρονισμὸν ὑπομενέτω] ἡγὼν ἐξωρίζεσθω L.v. || χειροτονήσῃ Bf || 2 χειροτονήσας] κατηγορήσας χειροτονήσας M^a || 3 κανόσιν] Apostolorum can. 37; Synodi Antiochenae can. 20 (cf. Nomoc. XIV tit. 8, 8) || 4 μὴ παραφυλαχθῆν MCL Nomoc. || ἐστὶ μὴ παραφυλαχθῆν B^c παραχθῆν (om. μὴ) Nomoc.^m, μὴ παραφυλαχθῆ cum Holoandro vulg.; hiatus indicavi iia fere supplendum (ὑπὸ πολλῶν παραμέλειται, τὸ) μὴ παραφυλαχθῆν κτλ. (cf. v. 8) || ἐπανορθώσασθαι C || 5 οἱ μὲν] ἡτέρον ὡς οἱ μὲν Nomoc.^{am} || οὖν om. C Nomoc.^{am} || πατέρες] ἅγιοι πατέρες C || ἔτους] τοῦ ἔτους B Nomoc.^m || 7 μία M || 8 δὲ εὐρόντες] διευρόντες B^c? δὲ om. Nomoc.^m || ὡς ante πολλοὶ coll. L || 9 διεβλήθησαν C || πᾶσι] ἐν πᾶσι L Nomoc.^{am} || σύνδον om. C.v.l. || ἢ τῷ Ἰουνίῳ ἢ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνί] κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα

Ath. mole ex v. 8 repetita || 11 μὲν om. C || 12 κινουμένας Nomoc.^m || τὰ om. Nomoc.^{am} || 13 προσαγγελόμενα Nomoc.^{am} || 14 ἢ πρεσβ. (ἢ περὶ πρεσβ. C.v.l.) CLB] καὶ πρεσβ. M || κληρικῶν ἄλλων Nomoc.^{am} || ἢ μοναχῶν] ἢ om. B^c || 15 καὶ om. L || τε om. C.v.l. || 17 γενόμεναις B^c || 18 τις CL || κατηγορηθεῖη C.v.l. || ἢ μοναχῶν] ἢ om. B^c || ἢ περὶ πίστεως om. Nomoc.^m || περὶ αἰσχροῦ MB] περὶ om. CL || 19 τι om. C || διαπραττόμενος C.v.l. || καὶ om. C || εἰ μὲν MC] εἶπερ LB || τούτου om. Nomoc.^m 9, 1 || 20 ἐπίσκοπον Nomoc.^{am} 9, 1 πατριάρχην B^c? || 22 προσαγγελλόμενα] πράγματα Nomoc.^m pr. 9, 1 || ἀποδεικνυμένης] ἐξεταζομένης καὶ ἀποδεικνυμένης Bf || 23 κανονικῶς L^b || υποβάλλεσθω Nomoc.^m pr. 9, 1 || 24 νῦν B^c || 25 ὑπὸ τινῶν] ὑπὸ om. LB || τοῖς] τῶν τοῖς C.v.l. τοῖς τε C.v.l.

γορουμένων. τούτων γὰρ οὕτω φυλαττομένων καὶ οἱ λαϊκοὶ πολλῆς ἐντεῦθεν περὶ τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ τὸν σεμνὸν βίον προκοπῆς τε καὶ ἐπανορθώσεως ἀξιοθήσονται.

CAPUT VI.

Πρὸς τοῦτοις κελεύομεν πάντας ἐπίσκοπους τε καὶ πρεσβυτέρους μὴ κατὰ τὸ σεσηωπημένον, ἀλλὰ μετὰ φωνῆς τῷ πιστοτάτῳ λαῷ ἑξακουσόμενης τὴν θεῖαν προσκομιδὴν καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι προσευχὴν ποιῆσαι, πρὸς τὸ κἀντεῦθεν τὰς τῶν ἀκούοντων ψυχὰς εἰς πλείονα κατάνυξιν καὶ τὴν πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν διανίστασθαι δοξολογίαν. οὕτως γὰρ καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκει, λέγων ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ ἐπιστολῇ· ἐπεὶ ἐὰν εὐλογῆσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου πῶς ἔρεῖ τὸ ἄμην τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδε. σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἑτέρος οὐκ οἰκοδομεῖται. καὶ πάλιν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους οὕτως λέγει· καρδιά μὲν γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. διὰ ταῦτα τοῖνυν προσήκει τὴν ἐπὶ τῇ ἁγίᾳ προσκομιδῇ καὶ τὰς ἄλλας προσευχὰς μετὰ φωνῆς παρὰ τῶν ὁσιαωτάτων ἐπισκόπων τε καὶ πρεσβυτέρων προσφέρεσθαι τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, γινωσκόντων τῶν ὁσιαωτάτων ἱερέων, ὡς εἶπερ τι τούτων παρίδοιεν, καὶ τῇ φοβερᾷ κρίσει τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπολογησονται καὶ οὐδὲ ἡμεῖς ταῦτα 1 γινώσκοντες ἐφησυχάσομεν ἢ ἀνεκδίκητα καταλείπομεν. Κελεύομεν δὲ καὶ τοὺς τῶν ἐπαρχῶν ἀρχοντας, 15 εἶπερ ἀμελούμενόν τι τῶν παρ' ἡμῶν νομοθετηθέντων ἴδοιεν, πρῶτον μὲν κατεπέμψαι τοὺς μητροπολίτας καὶ τοὺς ἄλλους ἐπίσκοπους τὰς εἰρημένας συνόδους ποιῆσαι καὶ πάντα πληροῦν ὅσα περὶ τῶν συνόδων διὰ τοῦ παρόντος παρεκκλεσάμεθα νόμου; εἰ δὲ ἀναβαλλομένους αὐτοὺς ἴδοιεν; τῆνικαὐτα μηνύειν ἡμῖν πρὸς τὸ ἐξ ἡμῶν τὴν προσήκουσαν διόρθωσιν προῖεναι κατὰ τῶν ὑπερτιθεμένων τὰς συνόδους ποιεῖν. ἐπισταμένων αὐτῶν τε τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν πειθόμενων αὐτοῖς τάξεων, ὡς εἶπερ μὴ ταῦτα παραφυλάξουσιν, ἐσχάτως 2 ὑποβληθήσονται τιμωρίας. Βεβαιούμεν δὲ καὶ διὰ τοῦ παρόντος νόμου ἅπαντα τὰ παρ' ἡμῶν ἐν διαφόροις διατάξεσι νομοθετημένα περὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ λοιπῶν κληρικῶν καὶ πρὸς γέ 3 ξενοδοσίαν καὶ πτωχοτρόφω καὶ ὀρφανοτρόφω καὶ τῶν λοιπῶν ὅσοι εὐαγῶν οἴκων προϊστάται. (Ἐπίλογος.) Τα τοῖνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεοῦ δηλούμενα νόμου ἢ σῆ ἐνδοξότης 25 διὰ προθεμάτων κατὰ τοὺς συνήθεις τόπους τῆς βασιλίδος πόλεως προτιθεμένων εἰς γῶσιν πάντων ἀγαθῶν σπουδασάτω καὶ καταφανῆ ποιῆσαι τοῖς τῶν ἐπαρχῶν ἡγουμένοις. Dat. VII. k. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXVIII. post cons. Basillii vc. anno XXVIII. [a. 565.]

c. VI pr. ex B repetit Nomoc.^{4m} XIV tit. 3, 1; argumentum notat Nomoc. XIV tit. ib.

§ 1 summarium habet Nomoc. XIV tit. 8, 8.

accusantur. His enim ita observatis laici quoque magno inde et in recta fide et in honesta vita progressu atque emendatione potientur.

VI. Præterea iubemus omnes et episcopos et presbyteros non tacite, sed ea voce quæ a fidei populo exaudiatur sacram oblationem precesque in sancto baptismate adhibitas faciant, ut inde quoque audientium animi ad maiorem contritionem et de domino deo prædicationem exultent. Ita enim sanctus quoque apostolus docet, cum dicat in priore epistola ad Corinthios: namque si benedixeris spiritu, quomodo is qui privati locum obtinet post tuam gratiarum actionem amen deo dicet? quoniam quid dicas nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non ædificatur. Et rursus in epistola ad Romanos ita dicit: corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Propterea igitur quæ in sacra oblatione sunt preces ceterasque clara voce per sanctissimos et episcopos et presbyteros offerri par est domino nostro Iesu Christo, deo nostro cum patre et spiritu sancto, scientique sanctissimi sacerdotes, si quid horum neglexerint, et terribili iudicio magni dei et servatoris nostri Iesu Christi se rationem reddituros, et ne nos quidem hæc 1 cum comperiamus quiete passuros aut impunita relicturos esse. Iubemus autem etiam provinciarum præsidēs, si quid eorum quæ a nobis sancita sunt negligi viderint, primum quidem metropolitanos et ceteros episcopos compellere, ut prædictas synodos celebrent atque omnia impleant quaecumque de synodis per præsentem legem præcepimus; quodsi eos moram facere viderint, tunc ad nos referent, ut a nobis conveniens emendatio procedat contra eos qui synodos celebrare differant. Sciantque et ipsi præsidēs et officia quæ 2 iis obtemperant, si hæc non observaverint, ultimis se supplicii subiectum tri. Confirmamus autem per præsentem quoque legem omnia quæ in diversis constitutionibus et de episcopis et presbyteris et ceteris clericis ac præterea xenodochis et ptochotrophis et orphanotrophis et ceteris quicumque sacris domibus præsumt a nobis sancita sunt.

Epilogus. Quæ igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua gloria per edicta locis consuetis regiae civitatis proposita ad omnium notitiam perducere et provinciarum præsidibus manifesta facere studeat.

1 γὰρ om. C || ὀρθόδοξον Cv. l. || 2 τε om. Cv. l. || 6 οὕτως] ἐν τούτῳ C || 7 πρώτῃ om. Nomoc.^m m. 1 || ἐπιστολῇ] ἐπιστολῇ οὕτως C, Paulus ad Cor. I 14, 16. 17 || ἐὰν] μὴ add. L² s. v. || εὐλογῆσεις Nomoc.^m εὐλογῆς C (idem meliores cod. NT) || τῷ πνεύματι] ἐν (ἐν τῷ v. l.) πνεύματι C, τῷ om. NT. codd. meliores || ὁ om. Nomoc.⁴ || ἀναπληρῶν Nomoc.^m || 8 ἔρεῖ] εἴποι L || 9 Paulus ad Rom. 10, 10 || 10 μὲν om. NT libri meliores || στόμα M || διὰ om. Cv. l. || 11 εὐχὰς B^o || 12 τε om. L || ἡμῶν om. Nomoc.^{4m} || 13 τῷ ἁγίῳ CL Nomoc.^{4m} τῷ om. MBf || τῶν ὁσιαωτάτων ἱερέων om. Bf || 15 καταλείπομεν Cv. l. καταλίπομεν MB^o, Cv. l., καταλίπομεν Cv. l., L Nomoc.^m (καταλιπούμεν Bf vulg.) || 17 ἄλλας L^a || περὶ] διὰ C plerique, L || 18 νόμους L^a || 19 κατὰ] καὶ κατὰ M || 20 εἶπερ ταῦτα μὴ παραφυλάξουσιν C || 21 τὰ παρ' τὰ λοιπὰ παρ' L || 22 τάξεσι L, Cv. l. || 23 καὶ πτωχοτρόφων CL] om. M vulg. || 25 τόπους C] om. ML || ἀπάντων L || 26 subscr. dat. VII. k. apr. constan. imp. dn. iust.

pp. aug. anno XXXVIII (XXXVIII vel XXXVII v. l.) post consulat. basillii uc. anno XXIII (XXII eod. Vat. XVI cod. Monac.) C] δ. πρὸς τῇ καλανθῶν Ἀπριλλίον (δατ. καλανθ. Ἀπο. Κωνσταντ. Fabrotus dat. X. kal. April. Constantinopoli Leunclavius) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιθ' μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τ. β' (ita cod. Par., κδ' Leunclavius) Ath. d. VII. k. mar. ep. dn. iustin. pp. aug. basil. uc. cons. M ἐξεφωνήθη μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ιθ' Theod. Consulatus numerus XXIII postulat imperii annum XXXVII i. e. a. 564 (ita vulg.), dies VII k. Apr. et imperii annus XXXVIII. in C traditus annus post cons. Basillii XXIV. (a. 565) quem reposui; cum imperii anno XXXIX. annus post cons. Basillii XXIV. ita demum conciliari potest, ut corrigatur dat. k. Apr., quod Bienerum secutus recepit Zachariae; idem datam esse hanc constitutionem, cum Iohannes solum patriarchale ascenderet a. 565, non male opinatur.

CXXXVIII.

DE USURIS SUPER DUPLUM NON COMPUTANDIS.

Imp. Iustianus pp. Aug. Hermogeni magistro officiorum.

Manifestissima est nostri numinis constitutio, quae usque ad dupli quantitatem exactionem debiti concludit. Si igitur creditores tui quidam in duplum acceperunt, alii adhuc minus consecuti sunt, hi quidem qui in duplum ex usurarum quantitate per diversa tempora consecuti sunt, nullam adversus te inquietudinem proponere concedantur, alii autem, si simili modo repleti fuerint, eo modo silere compelluntur; et si debita sua consecuti fuerint, feneratorias cautiones recuperari, vel si remanserint, suis viribus vacare, si preces verae sunt, praesentis oraculi sanctione decernimus.

*****

Nov. CXXXVIII Latine tantum extat in Appendice Iuliani const. CXXXIII p. 197 Hänel (kp. DLXXXVIII Iul.^b kp. DLXXXIX Iul.^v kp. DLXXXVI Iul.^v). — Epit. Theod. 138 (inde L et B 23, 3, 78. 79 in. = B⁴T 11, 20 p. 624 Zach.)

ΡΛΘ

ΣΥΓΧΩΡΗΣΙΣ ΠΟΙΝΗΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΘΕΜΙΤΩΝ ΓΑΜΩΝ.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀυτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Φλώρω (κόμητι τῶν θείων πριβάτων).

(Προοίμιον.) Ἀνήγαγεν ἡμῖν ἡ σὴ ἐνδοξότης τοὺς ἀπὸ Σινδύος τῆς κόμης καὶ τοὺς Ἑβραίους τῆς (τῶν) Τυρίων γάμων ἀθεμίτους συμβάλλοντας ὑπο τὴν θείαν ἡμῶν γενέσθαι διάταξιν, καὶ οὐδὲ τὴν τετάρτην μοῖραν τῆς αὐτῶν διδόναι περιουσίας κατὰ τὰ περὶ τοῦτου προστεταγμένα, ἤδη δὲ καὶ τινὰς ἐξ αὐτῶν τρίτης ἡλικίας καθιστάνας καὶ παίδων εἶναι πατέρας, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ θαυμάσιον ἰκετεύσαι μὴ ἂν ἀναγκασθῆναι νῦν ἀποπέμψαι τὰς γαμετάς, ἀλλὰ καὶ ἔχειν αὐτάς καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν γενομένους ἢ γεννησομένους παῖδας διαδόχους αὐτῶν καθιστάνας, καὶ μηδεμίαν αὐτοὺς ἐντεῦθεν εὐλαβεῖσθαι ποινήν.

CAPUT I.

Θεοπίζομεν τοίνυν ὑπὲρ τῆς τοιαύτης συγχωρήσεως αὐτοὺς δοῦναι ἀνὰ δέκα λίτρας χρυσίου διὰ τὰς ἐμπροσθεν εἰρημένας αἰτίας, αὐτοῖς δὲ καὶ μόνον συγχωρηθῆναι καὶ τὴν μείζονα ποινήν, καὶ ἔχειν αὐτοὺς

Nov. CXXXIX Graece tantum extat in L; in M eius loco nescio quo errore repetitur novellae CXXXIV c. 3 § 1 (νεαρά ρλθ': τὰς κατὰ νόμους ἐπιτιδομένας ἐκκλητῶν — κρίσεως). — Epit. Theod. 139.

CXXXIX.

REMISSIO POENAE ILLICITARUM NUPTIARUM.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri, Imperator Caesar Flavius Iustinianus Floro (comiti sacrarum rerum privatarum).

Praefatio. Rettulit ad nos gloria tua, eos qui habitant pagum Sindyn et Hebraeos urbis Tyri illicitis nuptiis contractis sacrae nostrae constitutioni obnoxios esse, neque tamen secundum ea quae hac de re praecepta sunt, quartam partem substantiae suae dare, iam vero etiam nonnullos ex iis in tertia aetate esse liberorumque patres, ac propterea cum lacrimis supplicasse, ne nunc uxores dimittere cogantur, sed ut et retineant eas et liberi ex iis nati aut nascituri successores sibi existant, neve ullam inde poenam extimescant.

I. Sancimus igitur, ut pro huiusmodi remissione denas singuli libras auri propter causas ante dictas praebeant, ipsis autem solis maior illa poena remittatur, habeantque tam coniuges quam qui inde

2 rubr. ρλθ'. Περὶ βασιλικῆς ἐρημνείας, καὶ περὶ τοῦ τοὺς κατὰ μέρος καταβαλλομένους τόκους (ita L, τοὺς καταβαλλομένους τόκους κατὰ μέρος cod.Theod.) τὸ διπλοῦν μὴ ὑπερβαίνειν (Βασιλικὴ κρίσις περὶ τοῦ σὶς τὸ διπλοῦν ῥέοντος τόκου add. cod.Theod.) Theod. νεαρά ρλθ'. ἐρημνεία πῶς οἱ ὑπὲρ τὸ διπλάσιον τόκοι οὐ παρέχονται M [3 pp.] perpetuus Iul.^v Hermogeni magistro] hermo-geniano Iul.^v ermogenianus Iul.^v || 4 et Iul.^v || numinis A. Augustinus] nominis libri || constitutio Cod. 4, 32, 27 § 1 || dupli Iul.^b duplicem Iul.^v || exactionem P. Pithoeus] et actionem libri || 5 quidam Iul.^b || 6 quantitatem Iul.^b || nulla Iul.^v || 7 competantur Iul.^v || alio Iul.^v || si om. Iul.^v || fuerunt eum modo sile de re compellentur Iul.^v || 8 debita sua consecuti fuerint, feneratorias cautiones recuperari Zachariae] debita subsecuti fuerint, feneratoritias (feneratoritia Iul.^b) cautiones recuperare (recuperarent Iul.^v) libri (debita subsecuta fuerint feneratoritia, cautiones recuperare Hänel) || remanserit Iul.^v || euacuare Iul.^v || 9 praesenti Iul.^v || oraculis Iul.^v || actione Iul.^v actionem Iul.^v || decernimus] in libri additur clausula similis huic constitutioni graeca subsequitur quae iubet in his tantum quae ciuitates mutantur (mutantur Iul.^b) locum non habere (locum non habere om. Iul.^v). Quae adnotatio ad novellam CLX

pertinet (cf. Theod. ὑπεξήρηται δὲ τὸ κείμενον ἐν τῇ ρξ' νεαρά περὶ τῶν τόκων τῶν πολιτικῶν χρημάτων) || 10 hiatum indicavi, intercidit alterum caput, cuius argumentum servavit Theod. Πᾶσα θεία καὶ βασιλικὴ ἐρημνεία ἰσχὺν ἔχει νόμον (cf. rubr.) quae ad adnotationem non recte refert Zachariae || antiquius esse hoc rescriptum anno 536 ex nov. XXII c. 46 pr. (p. 181, 24) verbis Ἐρμογένην τὸν τῆς ἐνδόξου μνήμης sequitur; ante annum 535 (cui adscriptum est a Bienero p. 526. 533) datum esse ex novella eius anni CXXI, ubi verbis c. 1 καὶ ἐναγχος θείον πορίσασθαι τύπον κτλ. (p. 591, 16) hoc ipsum rescriptum respici videtur, Zachariae efficit, qui varias constitutiones Codicis XV kal. Dec. 533 eidem Hermogeni inscriptas esse monet || 12 rubr. Περὶ συγχωρήσεως ἀθεμιτογαμῶν Theod. || 13 Ἰησοῦ om. L || 14 κόμητι — πριβάτων addidi ex inser. novellae CLIV (cf. nov. XII) || 15 τοὺς τυρίων? L^a τῆς τυρίων L^b, τῶν add. cum Haloandro vulg. || 16 συμβάλλοντας L, συμβάλλοντας Haloander || διάταξιν] nov. XII || 17 αὐτῶν cum Haloandro vulg. || τρίτης Haloander] πρώτης L || 18 ἰκετεύσαι Haloander] ἰκέτευσαν L || 19 γενομένους Haloander] γέννωμένους L vulg. || γεννησομένους L || 21 αὐτοὺς Haloander] αὐτῶν L || 22 δὲ Haloander] δὴ L

καὶ τὰς συνοικοῦσας καὶ τοὺς ἐκεῖθεν τεχθέντας τε καὶ τεχθησομένους ὡς εἰκὸς αὐτοῖς suos καὶ διαδόχους· οὐκ εἰς παράδειγμα ἑτέρου τοῦτο παρ' ἡμῶν θεσπισθέν, ἀλλ' εἰδότες ἑτέρου παντός, ὡς εἴ τι τοιοῦτον αἰτήσῃ, πρὸς τῷ μηδὲνός τυχάνειν τῶν αἰτουμένων τὴν τε οὐσίαν ἀποβαλεῖ καὶ πρὸς γε τὰς εἰς τὸ σῶμα ποινὰς ὑποστὰς ἐξορίαν οἰκήσει διηρηκῆ. οὐδεὶς δὲ παρενοχλήσει τοὺς παρ' ἡμῶν ἀξιοθέντας ἰδικῆς φιλοτιμίας οὐδὲ γυναικας αὐτῶν ἢ παιδας ὄντας ἢ ἑσομένους ἢ περιουσίας, οὔτε ἐκ ψήφου τοῦ σοῦ δικαστηρίου οὔτε καθ' ἕτερον οἰονδήποτε τρόπον.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ἐνδοξότης τὰ παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα πραγματικῶ τῆνον δύνωμιν ἔχοντος καὶ ἰδικῆς ἡμῶν φιλοτιμίας ἔργῳ καὶ πέραιτι παραδοῦναι σπενσάτω.

PM

ΩΣΤΕ ΔΥΝΑΣΘΑΙ ΚΑΤΑ ΣΥΝΑΙ-10 ΝΕΣΙΝ ΛΥΕΙΝ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ.

(Ἀντοκράτωρ Ἰουστίνος Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πόλεως.)

(Προοίμιον.) Γάμον σεμνότερον ἀνθρώποις οὐδὲν ἔστιν, ἐξ οὗ παῖδες καὶ τῶν ἐφεξῆς γενῶν διαδοχαὶ χωρίων τε καὶ πόλεων οἰκήσεις καὶ πολιτείας ἀρίστη σύστασις. διὸ τοὺς γάμους εὐτυχεῖς εἶναι τοῖς συμβάλλουσιν οὕτως ἐνχόμεθα, ὡς μήποτε σκαιῶν δαίμωνος ἔργον τοῦτους γενέσθαι, μηδὲ τοὺς γήμαντας ἀπ' ἀλλήλων χωρίζεσθαι δικαίαν τῆς τοῦ γάμου λύσεως οὐκ ἔχοντας πρόφασιν. ἀλλ' ἐπειδήπερ δύσκολον εἰς πάντας ἀνθρώπους τοῦτο φυλάττεσθαι (ἐν γὰρ πλήθει τοσοῦτω μὴ καὶ τινὰς παρεμπιπτειν ἀλόγους δυσμενείας τῶν ἀμηχάνων καθέστηκε), προσηκνεν ἐνομήσαμεν τοῦτου ἐξενεῖν τινὰ θεραπείαν, καὶ μάλιστα

Nov. CXL inter Iustini novellas secunda Graeca extat in M. f. 411 (f. 375 loco nov. CXL notatur ἡ ἑμ' νεαρά οὐκ ἐγράφη ὡς οὐσα Ἰουστίνου τοῦ μετὰ τὴν Ἰουστινιανόν, ἐγράφη δὲ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν Ἰουστινιανῶν διατάξεων, ἦν καὶ εὐρήσις (pro εὐρήσεις) γεγραμμένην). — *Epi. Theod.* 140, *Athan.* 10, 11. *Argumentum notat Nomoc. XIV tit.* 13, 4 p. 615 *Pitra*. — *Versionem latinam antiquam exhibet Iul. p.* in appendice f. 177^p ex quo eam edidit *Miraeus p.* 190. Inest etiam in *Iuliani Utin. et Trivulz.*

et nati sunt et forte nascituri suos et successores; non ad exemplum aliorum hoc sancientes, sed ut ceteri omnes sciant se, si quid eiusmodi petierint, praeterquam quod nihil petitorum impetraturi sint, et bona amissuros et praeterea poenis corporalibus subiectos in perpetuo exilio victuros esse. Nec vero quisquam iis quos specialiter liberalitate dignati sumus, aut eorum uxoribus liberisque qui sunt vel futuri sunt aut substantiis sive per sententiam tui iudicii sive alio ullo modo molestiam offeret.

Epilogus. Tua igitur gloria quae nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam sanctionem, quae etiam specialis liberalitatis nostrae vim habet, declarantur ad opus effectumque adducere studeat.

CXL.

UT MATRIMONIUM EX CONSENSU SOLVI POSSIT.

Imperator Iustinus Iuliano praefecto urbis.

Praefatio. Matrimonio venerabilius nihil est hominibus, unde existunt liberi et generum deinceps sequentium successiones regionumque et urbium habitationes et optimus rei publicae status. Propterea nuptiae ut contrahentibus ita felices sint exoptamus, ut numquam sinistri daemonis opus fiant, neve coniuges inter se separentur, cum iustam matrimonii solvendi causam non habeant. Verum quoniam difficile est inter omnes homines hoc servare (in tanta enim multitudine fieri nequit quin aliquot etiam insanæ similitudine incident), par esse existimavimus huius rei medelam aliquam excogitare idque maxime ubi infirmitas animi adeo

1 suos] suu (sic ex corr.) L, om. cum Haloandro vulg. || 2 τοῦτου παρ' ἡμῶν θεσπισθέντος malit Zachariae sine causa || 4 ἐξορία . . . διηρηκῆ L, corr. Kroll cl. 88, 37. n. CXLVI epil. || 5 οὐτε L || τοῦ σοῦ δικαστηρίου L || τῆς δικαστικῆς cum Haloandro vulg. || 8 πραγματικῶ ex corr. L || constitutionem recentiore novella XII (cf. ad 11) aut eidem anno 535 aut anno 536, quibus annis Flori comitis rerum privatarum in novellis mentio continetur (cf. nov. XXII extr. p. 187, 9) probabiliter tribuit Biener p. 534 || 10 rubr. Ωστε—γάμον M Ath.] Περὶ τοῦ κατὰ συναίεσιν λύειν τὸν γάμον Theod. || 12 inscr. om. M, addid' ex Ath. || Ο ἀντοκράτωρ Ath. || 16 ἐστὶν ἀνθρώ-

ποις οὐδὲν Ath. || 18 ἀρίστη dedi ex Iul. p] ἀρίστης M || 27 τοῦτου Scrimger] τοῦτους M his i. e. τοῦτους Iul. p

10 Incipit iustini imp. novella constitutio ad Iulianum prefectum urbi datā (sic) quae ex greca lingua in latinum sermonem translata est Ut possit etc. cod. || 12 goticus cod. || 18 reipublice cod. || 20 esse] ex cod. || 21 omnis] homines cod., numinis malit Kroll || 22 solutionis Osenbrüggen] absolutionis m. 2, absolutionem m. 1 cod. || 23 occansionem cod. || 23 in] et in cod. || 26 igitur del. Miraeus

ἐνθα τὰ τῆς μικροψυχίας εἰς τοσοῦτον ἀρθεῖη, ὥς καὶ μῖσος ἀδιάλλακτον ἐγγενέσθαι τοῖς συνοικοῦσι. τὸ μὲν οὖν παλαιὸν ἐξῆν ἀκινδύνως τοῖς τοιοῦτοις ἀπ' ἀλλήλων χωρίζεσθαι κατὰ κοινὴν γνώμην τε καὶ συναίνεσιν τοῦτο πράττοντας, ὥστε καὶ νόμους κείσθαι πολλοὺς τοῦτο λέγοντάς τε καὶ διορίζοντας καὶ bona gratia τὴν οὕτω προϊούσαν λύσιν τῶν γάμων τῇ πατριᾷ καλοῦντας φωνῇ. ὕστερον δὲ τῷ τῆς θείας λήξεως γενομένῳ ἡμῶν πατρὶ εὐσεβείᾳ τε καὶ σωφροσύνῃ τοὺς πάποτε βασιλευκότας ἀπαντας ὑπερβαλομένῳ, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ χρηστέην τε καὶ βεβαίαν ἀποβλέψαντι προαίρεσιν, οὐ μὴν τῆς τῶν ἄλλων ταλαιωθῶρον τε καὶ μικροψύχων γνώμης στοχασαμένῳ γέγραπται νόμος εἶχον κατὰ συναίνεσιν λύεσθαι τοὺς γάμους· ὃν ἠβουλόμεθα καὶ ἡμεῖς σφόδρα κρατεῖν καὶ μένειν ἐφ' ἑαυτοῦ. πολλοὶ δὲ προσῆλθον ἡμῖν τὸν πρὸς ἀλλήλους γάμον μισούντες τε καὶ ἀποστρεφόμενοι, πολέμους τε καὶ μάχας οἴκοι διὰ τοῦτο γενομένους αἰτιώμενοι (τοῦτο ὅπερ λίαν ἐπάδυνον καὶ ἄλλως ἀναγρὸν καθέστηκε) διαλύειν τε τοῦτον θεό-20 μνοι, κἄν αἰτίας οὐκ εἶχον λέγειν, ἐξ ὧν ἀδεῶς ὁ νόμος ἐδίδον τοῦτο ποιεῖν αὐτοῖς. τὴν δὲ περὶ ταῦτα τούτων ἐπιθυμίαν τε καὶ σπουδὴν ἐπὶ τινα χρόνον ἀνεβαλλόμεθα, ποτὲ μὲν παραινοῦντες ποτὲ δὲ καὶ ἀπειλοῦντες παύσασθαι τοῦ κατ' ἀλλήλων ἀλόγον 25 μίσους πρὸς ὁμόνοιαν τε χωρεῖν καὶ τῆς καλλίστης γίνεσθαι γνώμης. ἐπράττομεν δὲ πλέον οὐδὲν, ἐπεὶ δύσκολον διαλλάξαι τοὺς ἀπαξ ἀλογίστω πάθει τε καὶ μίσει κεκρατημένους. ἐνίους γὰρ τούτων συμβέβηκε καὶ πρὸς ἐπιβουλὰς χωρῆσαι κατ' ἀλλήλων, δηλητηρίοις τε 30 καὶ τισιν ἄλλοις εἰς θάνατον ἀγοῦσι χρήσασθαι, ὥστε μὴδὲ παῖδας αὐτοῖς γενομένους πολλὰς ἰσχύειν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τούτους γνώμην συνάπτειν.

CAPUT I.

Ταῦτα τοίνυν ἀλλότρια τῶν ἡμετέρων εἶναι κοινὰς χρόνων ἐπὶ τὸν παρόντα θεῖον εἶδομεν νόμον, 35 δι' οὗ θεοπράξομεν ἐξείναι κατὰ τὸ παλαιὸν τὰς ἐκ συναίνεσεως διαλύσεις ἐπὶ τῶν γάμων ποιῆσθαι, κρα-

illic ubi pusillanimitas in tantum erigitur, ita ut implacabilis horror fiat coniugibus una manentibus. Antiquitus quidem licebat sine periculo tales ab invicem separari secundum communem voluntatem et consensum hoc agentes, sic ut et plurimae tunc leges extarent hoc dicentes et bona gratia sic procedentem solutionem nuptiarum patria vocitantes voce. Postea vero divinae memoriae nostro patri pietate et temperantia omnes ubicumque aliquando imperantes 10 excedenti visum est, qui ad suam utilem et firmam respiciens voluntatem, non autem miserias pusillanimitatis conciciens, legem sancivit prohibens cum consensu coniugia solvi; quod nos quoque volebamus nimis optinere in hoc ipso. Plurimi autem nos adierunt inter se coniugium horrentes et abominantes et proelia discordiasque propter hoc domi contingere accusantes (hoc quod valde doloriferum et triste consistit), dissolvere propter hoc precantes conubia, vel si occasiones non habuerunt dicere, per quas sine timore hoc lex dabat facere ipsos. Desideria vero et studium eorum pro hac re in aliquanto distulimus tempore, aliquando quidem monentes aliquando vero minantes quiescere eos ab irrationabili circa invicem 15 horrore et ad unanimitatem properare et melioris fieri voluntatis. Agebamus vero plus nihil: quoniam [vero] difficile est immutare semel detentos irrationabili passione et horrore. Forsitan enim contingit istis et insidias adgredi ad invicem et venenis aliisque ad mortem agentibus uti, ita ut nec filios eis factos valere ad unam similemque tales voluntatem immiscere.

Haec igitur aliena nostris iudicantes temporibus in praesenti sacram constituimus legem, per quam sancimus licere ut antiquitus consensu coniugum solutiones nuptiarum fieri, (non) ultra vero optinere

c. I pr. (Θεοπράξομεν ἐξείναι . . . .) citat schol. B^o Γ 4, 5 p. 156 Zach.

aucta est, ut vel odio implacabili coniuges imbuerentur. Atque antiquitus quidem licebat sine periculo eiusmodi coniuges inter se separari, qui communi voluntate et consensu hoc agerent, ita ut etiam leges multae laetae sint quae hoc dicerent et constituerent, ac nuptiarum solutionem ita procedentem bona gratia patria lingua vocarent. Postea autem a patre nostro divinae memoriae, qui pietate et sapientia omnes qui umquam extiterunt imperatores, superavit, cum ad bonum suum et firmum consilium respiceret, nec vero ad ceterorum miseram et infirmam voluntatem intenderet animum, lex scripta est, quae velat ne ex consensu nuptiae solvantur: quam nos quoque quam maxime volumus valere et in sua vi manere. Verum multi nos adierunt qui matrimonium inter se contractum aegre ferrent et aversarentur, et propterea bellum et proelia domi ortas esse arguerent (id quod valde triste atque adeo importunum est), utque illud solveretur rogarent, etsi causas, ex quibus impune id iis facere lex concederet, afferre non possent. Atque illorum ea de re desiderium et studium per aliquod tempus distulimus, modo hortantes modo minantes, ut ab insano quod inter se haberent odio desisterent et ad concordiam redirent et meliorem sententiam amplecterentur. At nihil profecimus, quoniam difficile est conciliare eos qui semel insano affectu et odio tenentur. Contigit enim, ut nonnulli ex iis etiam ad mutuas insidias prodirent, et venenis aliisque rebus quae mortem afferunt uterentur: ut ne liberi quidem forte iis nati in unam eandemque voluntatem eos conciliare valerent.

1. Haec igitur cum a temporibus nostris aliena esse iudicarem, ad praesentem sacram legem animum attendimus, per quam sancimus, ut secundum pristinum ius matrimoniorum solutiones ex consensu

5 ὥστε καὶ νόμους κείσθαι πολλοὺς] sic ut et plurimae tunc leges extarent Iul.^p (i. e. πολλοὺς (τότε) τοῦτο?) || 6 τε καὶ διορίζοντας om. Iul.^p || βονα γράτια M || 12 τῆς — στοχασαμένῳ] miserias pusillanimitatis conciciens Iul.^p || 14 νόμος] nov. CXVII c. 8 ss. || 15 ὃν] quod (i. e. δὲ?) Iul.^p || 16 καὶ μένειν om. Iul.^p || 20 ἄλλως om. Iul.^p || διαλύειν τε τοῦτον δέομενοι] dissolvere propter hoc precantes conubia Iul.^p || 24 ἀνεβαλλόμεθα M, corr. Scrimger || 29 ἐνίους γὰρ τούτων συμβέβηκε] forsitan enim contingit istis Iul.^p || 32 πολλὰς om. Iul.^p || 33 τούτους] tales (i. e. τοὺς τοιοῦτους?) Iul.^p || 35 ἐπὶ τὸν παρόντα θεῖον εἶδομεν νόμον (cf. 192, 8, n. CLV. c. 1)] in praesenti sacram constituimus legem Iul.^p || εἶδομεν Scrimger] ἴδωμεν M || 37 ἐπὶ om. Iul.^p

2 orror cod. || 8 diuinae? m. 1 cod. || nostri patri pietate et temperantia pr., nostri patris pietati et temperantiae corr. cod. || 10 excedenti] excede*** m. 1, excedere m. 2 cod. || utilitatem cod., corr. Miraeus || 12 *sancivit prohibens] sancire prohib*** m. 1, sancire prohibuit m. 2 cod., sancire qua prohibuit Pitheous, sancire prohibentem malit Kroll || concumconconsu pr. cod. || 15 habominantes cod. || 16 proelia om. pr. cod. || 18 leg. (et) dissolvere? || 19 quas] qua pr. cod. || 20 hoc] quod cod. || ipsos cod. || ipsos edd. || Desiderium add. || 24 orrore cod. || 26 *vero seclusi || 27 passione] possessione cod. || 30 uoluntates cod. || 36 consensuales cod. (an consensu tales? Kroll) || 37 non om. cod.

ταῖν δὲ μηκέτι τὰς τεταγμένας ποινὰς τῇ διατάξει τοῦ ἡμετέρου πατρὸς ἐπὶ τῶν κατὰ συναίρεσιν τοὺς γάμους διαλύοντων. εἰ γὰρ ἡ ἀμοιβὰδὸν διάθεσις τοὺς γάμους συνίστησιν, εἰκότως ἐναντία γνώμη τοῦτους κατὰ συναίρεσιν διαλύει, τῶν ταύτην δηλούντων στελλο-
1 μένων διαζυγίων. πρόδηλον δὲ ὡς τὰ ἄλλα πάντα, ὅποσα τοῖς νόμοις καὶ διαφερόντως ταῖς θεαῖσι [ἡμῶν] διατάξει τοῦ ἡμετέρου πατρὸς δηγοῦνται περὶ τῶν γάμων καὶ τῶν παίδων καὶ τῶν αἰτιῶν, ἐξ ὧν ἐπιτέραπται διαλύειν τὸν γάμον, ἢ καὶ λόγον χωρὶς
10 οὐ κατὰ κοινὴν μέντοι γνώμην, καθάπερ ὁ παρῶν ἡμῶν διατάττει θεσμός, τοῦτο πραττόντων, καὶ τῶν διωρισμένων αὐταῖς ποινῶν κρατήσῃ καὶ ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου καὶ διὰ πάντων ἕξει τὴν ἰδίαν ἰσχύν.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦ παρόντος θείου δηλούμενα νόμου ἢ σὴ ἐνδοξότης τῷ συνήθει τρόπῳ φανερά πᾶσι γενέσθαι προσταξάτω κατὰ τὴν βασιλῖδα ταύτην πόλιν. D. XVIII. k. Oct. Chalcedone imp. dn. Iustini pp. Aug. anno I. ind. 20
15 XV.

constitutas poenas in constitutione nostri patris ad-
versus eos qui cum consensu coniugii faciunt solu-
tionem. Si enim (in) alterutrum adfectus nuptias
solidat, (merito) contraria voluntas istas cum con-
sensu dissolvit, adsignificantibus rebus quae nuptias
1 solvunt. Certum autem, ita ut omnia alia quanta-
cumque legibus ac praesertim sacris constitutionibus
nostri patris dicta sunt de nuptiis et filiis occasionibusque, ex quibus praecipitur dissolvi nuptias (si et
10 sine ratione, non autem cum communi consensu, secundum quod et praesens nostra constituit divinitas, hoc agentibus et disponentibus poenis interpositis), optinere et ex praesenti nostra lege per omnia habere virtutem propriam.

(Epilogus.) Quae ergo nobis visa sunt et per
praesentem manifestata legem, tua gloria per con-
suetum sibi modum omnibus fieri manifesta praecipiat
in hac urbe regia. Dat. XVIII. kal. Octob. Calce-
done imperatore et consule Iustino pp. Aug. anno
15 [a. 566.] primo ind. quinta decima.

PMA

ΙΔΙΚΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΑΙΣ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΣΕΛΓΑΙΝΟΝΤΩΝ.

(Προοίμιον.) Τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος ἀεὶ μὲν πάντες δεόμεθα, μάλιστα δὲ
25 νῦν, ὅτε διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἡμαρτημένων ἡμῖν πολυτρόπως αὐτὸν παρωργίσαμεν, καὶ ἠπέλησε μὲν καὶ
ἔδειξεν ὧν ἀξιοὶ κατὰ τὰς ἡμετέρας ἀμαρτίας ἐσμεν, ἐφιλανθρωπέυσατο δὲ καὶ ἀνεβάλετο τὴν ὀργὴν ἀναμέ-
νων τὴν ἡμετέραν μετάνοιαν, ὡς μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, ἀλλὰ τὴν ἐπιστροφὴν
καὶ τὴν ζωὴν. οὐ δίκαιον οὖν πάντως ἡμᾶς καταφρονῆσαι τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος καὶ τῆς ἀνακωχῆς

Nov. CXLI Graecis tantum extat in ML. — Epit. Theod. 141.

feri liceat, neu amplius poenae valeant constitutione patris nostri de iis qui ex consensu matrimonia solvunt statuta. Nam si mutua affectio matrimonia contrahit, merito eadem contraria sententia ex con-
1 sensu solvit, repudiis missis quae eam declarent. Manifestum autem est reliqua omnia, quaecumque legibus ac potissimum divinis patris nostri constitutionibus de nuptiis et liberis et causis, ex quibus matrimo-
nium solvere permisum est, vel etiam ubi sine causa nec tamen ex communi sententia, quemadmodum praesens nostra sanctio constituit, hoc faciunt, et de poenis in illos statutis praecepta sunt, per praesentem quoque legem nostram valitura esse et per omnia propriam vim habitura.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per praesentem sacram legem declarantur tua gloria consuelo modo manifesta omnibus fieri iubeat in hac regia civitate.

CXLI.

EDICTUM IUSTINIANI AD CONSTANTINOPOLITANOS DE LUXURIANTIBUS CONTRA NATURAM.

Praefatio. Cum semper omnes clementia et benignitate dei indigemus, tum maxime nunc, ubi propter multitudinem peccatorum nostrorum multis eum modis iratum reddidimus. Atque minatus est quidem et ostendit, quibus suppliciiis secundum peccata nostra digni essemus: tamen clementer egit iramque reiecit patientium nostram expectans, ut qui nolit mortem nostram peccatorum, sed conversionem et vitam. Itaque non par est omnino nos contemnere copias benignitatis et patientiae et indulgentiae clementis dei,

1 τῇ διατάξει τοῦ] διὰ τοῦ schol. B* || 3 * ἡ ἀμοιβα-
δὸν διάθεσις] ἀμοιβαδὸν ἢ διάθεσις M (μόνη ἢ ἀμοι-
βαία διάθεσις Ath.) || 5 τῶν ταύτην δηλούντι στελλο-
1 μένων διαζυγίων schol. B* adsignificantibus rebus quae
nuptias solvunt Iul.^p || 7 ἡμῶν del. Zachariae (cf. Iul.^p)
|| 10 ἐπιτέραπται] praecipitur (i. e. ἐπιτέτακται?) Iul.^p
|| 7] si i. e. εἰ Iul.^p || 11 ὁ παρῶν] et (i. e. καὶ ὁ) praesens Iul.^p || 12 καὶ τῶν διωρισμένων αὐταῖς ποινῶν] et disponentibus poenis interpositis Iul.^p || 14 καὶ διὰ] καὶ om. Iul.^p || 17 θείου om. Iul.^p || 19 subscr. ἐξεφωνήθη ἐπὶ τοῦ πρώτου ἔτους Ἰουστινίου (Ιουστινιανου cod.) τοῦ εὐσεβεστάτου Theod. XVII. k. oct. M XVIII ὀκτωβρίῳ Ath. (cf. Iul.^p) || Chalcedone Iul.^p ἐν Χαλκηδόνι Ath.] cp. M || imp. dn. — indictione XV] dn. imp. iustino pp. aug. ann. primon. (sic) M imperatore et consule Iustino pp. Aug. anno primo ind. quinta decima Iul.^p

βασιλέας καὶ ὑπατέας Ἰουστινίου Ἀγούστου ἔτους α' (sis i' cod.) Ath. || 23 rubr. Περὶ stupron Theod. Ἰδικτον M, L in indice] Ἐδικτον L in textu || iustianu M ind., om. L ind. || 26 ἠπέλησε κτλ.] ad terrae motus anni 557 (m. Oct. et Dec.; cf. Theophanes p. 231 ed. de Boor) recte refert Zachariae || 28 μὴ βουλόμενος κτλ.] Ezechiel. 33, 11 (cf. nov. LXXVII p. 381, 21) || 29 πάντως Zachariae] πάντας ML || ἀνακωχῆς M] ἀνοχῆς L vulg.

3 * in addidi || 4 merito contraria edd. contraria cod.] || istos cod. || 5 dissolutae m. 1 cod. || 6 solvuntur m. 1 cod. || ita ut] ut om. pr. cod. || 7 ac praesertim sacris Miraeus] adposita sacrisque cod. ac potissimum sacris cum Pithoeo vulg. || 10 * autem] et cod. || 16 uita cod. || 17 manifestam cod. || 18 manifestata cod.

καὶ τῆς μακροθυμίας τοῦ φιλανθρωποῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ κατὰ τὴν σκληρὰν καὶ ἀμετανόητον ἡμῶν καρδίαν
 θησαυρίζωμεν ἑαυτοῖς ὄργην ἐν ἡμέρᾳ ὄργης, ἀλλὰ πάντας μὲν τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ πράξεων
 ἀποσχέσθαι, μάλιστα δὲ τοὺς τῇ μυσταρᾷ καὶ Θεῷ μεμνημένην δικαίως ἀνοσίᾳ πράξει συνασπέντας· λέγομεν
 δὴ τὴν τῶν ἀρρένων φθορὰν, ἣν ἀθέως τολμῶσι τινες ἀρρενες ἐν ἀρρεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι.

CAPUT I.

Ἰσμεν γὰρ ἐκ τῶν θείων γραφῶν διδασκόμενοι, ποίαν ὁ Θεὸς κόλασιν δικαίαν ἐπήγαγε τοῖς ἐν Σοδό- 5
 μοις πρώην οἰκήσασιν διὰ τὴν περὶ τὴν μίξιν ταύτην μαρίαν, ὥστε μέχρι τοῦ νῦν ἐκείνην τὴν γῆν ἀσβέστῳ πυρὶ
 κατακαίεσθαι, τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτον παιδαγωγούντος ἡμᾶς ὥστε τὴν ἀνοσίαν ταύτην ἀποστρέφασθαι πράξειν.
 Ἰσμεν δὲ πάλιν, ὅσα περὶ τῶν τοιούτων ὁ Θεὸς ἀπόστολος λέγει, ὅτι τε οἱ τῆς πολιτείας διαγορεύουσι νόμοι.
 ὥστε πάντας ὀφείλῃν τῷ τοῦ Θεοῦ προσέχοντα φόβῳ ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης ἀσεβοῦς καὶ ἀνοσίας πράξεως,
 ἣν οὐδὲ ἐν ἀλόγοις ἀμαρτανομένην ἐστὶν εὐρεῖν· καὶ τοὺς μὲν μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδόμενος τοιοῦτον φυλάττειν 10
 ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τὸν ἐπιεὶτα χρόνον, τοὺς δὲ ἤδη συνασπέντας τούτῳ τῷ πάθει μὴ μόνον παύσασθαι τοῦ
 λοιποῦ, ἀλλὰ καὶ μετανοῆσαι δικαίως καὶ τῷ Θεῷ προσεσεῖν, καὶ προσαγγεῖλαι τῷ μακαριωτάτῳ πατριάρχῃ
 τὴν νόσον καὶ τρόπον θεραπείας λαβεῖν, καὶ κατὰ τὸ γεγραμμένον καρπὸν ἐνυγκεῖν μετανοίας, ἵνα ὁ φιλάν-
 θρωπος Θεὸς κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἰδίων οἰκτιρῶν ἀξιῶσθαι φιλανθρωπίας καὶ ἡμᾶς, καὶ πάντες εὐχαριστή-
 σωμεν ἐπὶ τῇ τῶν μετανοούντων σωτηρίᾳ· ὅς καὶ νῦν τοὺς ἀρχοντας ἐπεξελθεῖν ἐκέλευσαμεν τὸν Θεὸν 15
 θεραπεύοντες τὸν δικαίως ἡμῖν ὀργιζόμενον. καὶ νῦν μὲν πρὸς τὸ τῶν ἁγίων ἡμερῶν σέβας ἰδόντες παρα-
 καλοῦμεν τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν οὕτω μετανοῆσαι τοὺς τῷ τοιούτῳ τῆς ἀσεβοῦς ταύτης πράξεως ἐγκλι-
 σθέντας βορβόρῳ, ὥς μηδὲ ἕτερον ἡμῖν ἐπεξελεύσεως δοθῆναι καιρὸν. προαγορεύομεν δὲ πᾶσιν ἐφεξῆς τοῖς
 τοιοῦτό τι συνειδόμενοι ἑαυτοῖς ἡμαρτήσθαι, ὡς εἰ μὴ καὶ παύσονται καὶ προσαγγεῖλαντες ἑαυτοὺς τῷ μακαριω-
 τάτῳ πατριάρχῃ τῆς οικείας ἐπιμελήσονται σωτηρίας ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἀσεβῶν πράξεων τὸν Θεὸν ἐξέλε- 20
 σόμενοι εἰσὼ τῆς ἁγίας ἐορτῆς, πικροτέρας ἑαυτοῖς ἐπάξουσι τιμωρίας ὡς οὐδεμίας τοῦ λοιποῦ συγγνώμης
 ἄξιοι. οὐδὲ γὰρ ἐνδοθήσεται οὐδὲ ἀμεληθήσεται ἢ τοῦ προόματος ζήτησις καὶ διόρθωσις εἰς τοὺς μὴ προσ-
 ἀγγέλοντας ἑαυτοὺς εἰσὼ τῆς ἁγίας ἐορτῆς, ἢ καὶ ἐμμένοντας τῇ αὐτῇ ἀσεβείᾳ πράξει, ἵνα μὴ διὰ τῆς περὶ
 τοῦτο ῥαθυμίας καθ' ἡμῶν τὸν Θεὸν παροργίζωμεν, πράξιν παροργίνοντες οὕτως ἀσεβῆ καὶ ἀπηγορευμένην
 καὶ ἱκανὴν οὖσαν τὸν ἀγαθὸν παροργίσειν Θεὸν εἰς τὴν ἀπάντων ἀπώλειαν. Proponatur Constantinopoli- 25
 tanis civibus nostris. Dat. id. Mart. GP. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXII. post cons. Basilii
 vc. anno XVIII. [a. 559.]

ne per durum et a paenitentia alienum cor nostrum ipsi nobis accumulemus iram in die irae, sed omnes quidem improbis studiis et actionibus abstinere, maxime vero eos qui in abominabili et merito exosa deo actione impia computruerunt: loquimur autem de stupro masculorum, quod multi nefarie committunt mares cum maribus turpitudinem perpetrantes.

I. Scimus enim ex sacris scripturis edocti, quale deus iustum supplicium iis qui Sodomis olim habitauerunt, propter hunc in commixione furorem intulerit, adeo ut in hunc usque diem regio illa inextincto igni ardeat, cum deus per hoc nos erudiat, ut impiam istam actionem aversemur. Rursum scimus, qualia de his talibus sanctus apostolus dicat, et qualia rei publicae leges praecipiant. Itaque omnes timori dei intenti abstinere debent impia et nefaria actione, quae ne a brutis quidem animalibus invenitur commissa; et qui quidem nullius eiusmodi rei sibi conscii sunt, in futurum quoque tempus sibi caveant, qui autem hoc affectu iam computruerunt, non solum in posterum ab eo desistant, sed etiam meritam paenitentiam agant et deo se submittant, et beatissimo patriarchae morbum denuntient et sanationis rationem accipiant, et secundum id quod scriptum est fructum ferant paenitentiae, ut clemens deus pro copia misericordiae suae nos quoque clementia sua dignetur, et omnes ei gratias agamus pro eorum qui paenitentiam agunt salute: quos nunc quoque magistratus persequi iussimus deum concilians, qui merito nobis irascitur. Et nunc quidem ad sacrorum dierum religionem respicientes benignum deum rogamus, ut qui in tali impiae huius actionis coeno voluntur, ita ad paenitendum agantur, ut alia rei persequendae occasio nobis non iam praebeat. Denuntiamus autem omnibus deinceps qui eiusmodi alicuius peccati sibi conscii sunt, nisi et peccare desierint et se ipsi beatissimo patriarchae deferentes propriae salutis prospexerint, pro impiis eiusmodi actionibus deum intra sanctos dies festos placantes, acerbiores sibi poenas arcessituros esse, quippe qui nulla in posterum venia digni sint. Neque enim remittetur neque neglegetur rei inquisitio et emendatio adversus eos qui intra sanctos dies festos se non detulerint, vel etiam in eadem impia actione perseveraverint: ne per negligentiam hac in re commissam deum contra nos irriteremus, si actionem tum impiam et prohibitam praetermittamus quaeque idonea sit ad bonum deum in omnium perniciem irritandum.

2 ὄργης] κρίσεως malit Zachariae || 3 συνασπέντας L (id. 11) || 4 τῇ τῶν ἀρρένων φθορᾷ L || ἐν om. L || ἐργαζόμενοι M^o || 6 τοῦ L] om. M || 7 τοῦτον M] τοῦτο L || ἀνοσίαν M] ἀνομιαν L || 8 νόμοι] cf. nov. LXXVII c. 1 pr. || 10 ἀμαρτανομένη M || τοιοῦτον M] τοιοῦτου L, τοιοῦτον τοιοῦτου coni. Zachariae || φυλάττεσθαι αὐτοῦ L || 13 γεγραμμένον] cf. Evang. Matth. 3, 8 || καρποῦς συνεισεγκεῖν (sic) L || 16 ἡμερῶν] μερῶν L;

scil. dierum paschaliū (cf. 21. 23) || εἰδότες L || 18 προαγορεύομεν L || 19 εἰ μὴ καὶ L] εἰ καὶ μὴ M || παύσαντες L^o || ἑαυτοῖς L || 22 γὰρ M] γόνν L || προσ-αγγέλοντας ML || 24 τοῦτο Scrimger] τοῦτον M τοῦ- του L (τούτων coni. Zachariae) || 25 clausulam latinam una cum subscr. om. L || 26 civibus M || subscriptione caret Theod. op. dn. iust. M || post basilio uc. cons. M

PMB

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΥΝΟΥΧΙΖΟΝΤΩΝ.

Αυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος Μαρθάνη (κόμητι περιβάτων).

(Προοίμιον.) Δί παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν βασιλευκόντων ὀρισθεῖσαι τιμωρίαι κατὰ τῶν εὐνουχίζειν 5
τολμώντων πᾶσι δῆλαι τυγχάνουσιν. ἐπειδὴ δὲ τινες καταφρονούντες τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἐτόλμησαν ὅλως
πρὸ φανεροῦ χρόνον τὸ τοιοῦτον ἀσεβὲς ἀμάρτημα διαπραξασθαι, διὰ τοῦτο τινες μὲν ἐξ αὐτῶν ἀξίας δεδώ-
κασιν ποινάς, ἕτεροι δὲ μετὰ τὸ τιμωρηθῆναι καὶ ἐν ἐξορίᾳ ἐπέμψθησαν. ἐπειδὴ τοίνυν οὐδὲ οὕτως τῆς
ἀνοσίας ἀπέσχεοντο πράξεως, ἀλλ' εἰς πλήθος ἐξῆλθε τὸ τοιοῦτον μῦθος, ὡς διαφόρος ἀπὸ πολλῶν ὀλίγους
περισωθῆναι, καὶ τοσοῦτον ὅτι καὶ τινες ἐξ αὐτῶν τῶν περισωθέντων ἐπ' ὄψειν ἡμετέρας κατέθεντο, ὅτι
ἀπὸ ἐνενήκοντα μόλις τρεῖς περιεσώθησαν, τίς οὕτως περιφρονεῖ τῆς ἰδίας σωτηρίας, ὥστε παριδεῖν καὶ 10
ἀνεκδικατὰ ταῦτα καταλιπεῖν; εἰ γὰρ οἱ ἡμέτεροι νόμοι τοὺς ξίφος κατὰ τινος σύροντας τιμωρίαις ὑποβάλ-
λοῦσι, πῶς ἔχουμεν παριδεῖν οὕτως ἀδεδῶς γινομένους φόνους, καὶ πρᾶγμα γινόμενον ἐναντίον τε τοῦ Θεοῦ καὶ
τῶν ἡμετέρων νόμων; ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμεθα τοῖς τὰ τοιαῦτα τολμῶσι διὰ τοῦ παρόντος νόμου ἀκριβέ-
στερον ἐπεξελεθεῖν.

CAPUT I.

Θεοπίζομεν τοίνυν τοὺς ἐν οἰωδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας εὐνουχίζειν τολαιῶντας ἢ τολμή- 15
σαντας οἰονδήποτε πρόσωπον, εἰ μὲν ἄνδρες εἴεν οἱ τοῦτο τολμήσαντες ἢ καὶ τολμώντες, ταῦτο τοῦτο παθεῖν
ὁ πεποιήκασιν, καὶ εἰ περιωθήσειεν, τὰ πράγματα αὐτῶν τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι διὰ τοῦ κατὰ καιρὸν τῆν
τῆς σῆς ἐνδοξότητος ἀνόητος ἀρχὴν, κἀκείνους ἐν Γύψῳ πέμπεσθαι ὀφείλοντας τὸν ἅπαντα τῆς ζωῆς αὐτῶν
χρόνον ἐκεῖ εἶναι. εἰ δὲ γυναῖκες ὄσιν αἱ τοῦτο ποιούσαι, καὶ τὰς τας τιμωρεῖσθαι, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν
διὰ τοῦ κατὰ καιρὸν τῆν αὐτῆν ἀνόητος ἀρχὴν τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι, καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι ἵνα 20
ἐξ ἧς ἐνόμισαν ἢ νομίζουσιν ἀσεβείας κέρδος ἑαυτοῖς περιποιεῖν, ἐξ αὐτῆς τιμωρίαν καὶ ἐκπτώσιν τῶν ἰδίων
πραγμάτων ὑποστᾶσι. τοὺς μέντοι ἐπιτάξαντας καὶ ἐπὶ τούτῳ πρόσωπα παραδεδωκότας, ἢ καὶ οἴκους ἢ
τόπον τινὰ ἐπὶ τούτῳ παρασχομένους ἢ καὶ παρέχοντας, εἴτε ἄνδρες εἴεν εἴτε γυναῖκες, τὰς αὐτὰς κελεύομεν
ὑποστῆναι τιμωρίας ὡς συνίστορας γενομένους τῆς ἀδίκου ταύτης πράξεως.

Nov. CXLII Graece tantum extat in ML, c. 1. 2. in B 60, 51, 64 indeque in Nomoc.^m XIV tit. 1, 14. — Epit.
Theod. 142 (inde BΣ), Athan. 18, 8; summarium habet Nomoc. XIV tit. 1, 14.
c. I argumentum ex Ath. referunt paratitla Ath. 4 § 20.

CXLII.

DE IIS QUI EUNUCHOS FACIUNT.

Imperator Iustinianus Augustus Marthani (comiti rerum privatarum).

Praefatio. Quae ab imperatoribus qui ante nos fuerunt poenae in eos qui eunuchos facere 5
audent constitutae sunt omnibus manifestae sunt. Quoniam autem nonnulli salute sua contempta non
ita pridem impium eiusmodi delictum perpetrare omnino ausi sunt, propterea alii eorum dignas poenas
dederunt, alii post irrogata supplicia etiam in exilium missi sunt. Iam quoniam ne sic quidem a nefaria
illa actione abstinerunt, sed latissime patuit eiusmodi flagitium, ut compluries ex multis pauci incolumes
evaderent usque adeo ut nonnulli ex ipsis qui servati sunt in conspectu nostro testati sint ex nonaginta vix
tres servatos esse, quis suam salutem adeo contemnit, ut haec neglegat atque inulta relinquat? Nam si
leges nostrae eos qui gladium contra aliquem stringunt supplicii subiciunt, quomodo fieri possit ut caedes
tam impudenter commissas et rem contra deum pariter et nostras leges factam praetermittamus? Necessa-
rium igitur duximus eos qui haec talia audent per praesentem legem exquisitius persequi.

I. Sancimus igitur ut qui in qualicumque rei publicae nostrae loco qualemcumque personam
castrare audent vel ausi fuerint, si quidem viri sint qui id ausi sunt vel audent, hoc idem patientur quod
fecerunt, et si incolumes evaserint, bona eorum fisco addicantur per eum qui pro tempore gloriae tuae
magistratu fungitur, et ipsi in Gypsum mittantur per omne vitae suae tempus ibi mansuri. Sin autem
mulieres sint quae id faciunt, eae quoque puniantur, et bona earum per eum qui pro tempore eodem magi-
stratu fungitur fisco addicantur, ipsaeque in exilium mittantur: ut qua ex impietate lucrum sibi adquire-
putarunt putant, ex eadem supplicium et amissionem bonorum suorum subeant. Qui vero id mandarint
et personas ad hoc tradiderint, vel etiam domos aut locum aliquem ad hoc praebuerint vel praebent, sive
viri sint sive mulieres, eadem supplicia subire iubemus, utpote qui iniustae illius actionis conscii facti sint.

3 Μαρθάνη] Μαλθάνης in Ciliciam missus memora-
tur ap. Procop. hist. arc. 29, idem Marthanius comes
domesticorum in Actis synodi Mopsuestenae a. 550 ap.
Mansi Coll. Concil. IX p. 274—276. 288 (cf. Alemanni
not. ad Procop. l. c.) || κόμητι περιβάτων addidi ex Ath.
|| 4 βι. α' (corr. δ') τοῦ κώδικος τί. μβ' διατ. α' καὶ β'
citat schol. M (id. Theod.). Adde Dig. 48, 8, 4 § 2 || 6
τὸ om. L || 9 περιδιασωθῆναι L || 11 σύροντας L || 12
ἐχομεν M || οὕτως παριδεῖν L || 15 ἢ MB] ἢ καὶ L ||

τολμήσαντας LB (cf. 16. 21. 23)] τολμήσαντας M || 16
ἢ om. Nomoc.^m || 17 ὁ πεποιήκασιν et εἰ περιωθήσειεν
om. Nomoc.^m || τὴν L^bB] om. ML^a || 18 ἀνόητος L ||
αὐτῶν cum Scringero vulg. || 19 ἐκείσε L || γυναῖκας
εἰσιν B || 20 ἀνόητος τὴν αὐτὴν (αὐτὴν om. L^a) ἀρ-
χὴν L || 21 ἑαυτοῖς ML Nomoc.^m] αὐτοῖς B || 21 τιμω-
ρίαν MB] τιμωρίας L vulg. || 22 πρόσωπον Nomoc.^m || 23
παρασχομένους] παρεχομένους L

CAPUT II.

Αὐτοὺς δὲ τοὺς εὐνουχισθέντας ἐχοῖν μὲν ἀπὸ παλαιότερων χρόνων, πλὴν κελεύομεν ὥστε τοὺς ἀπὸ τῆς duodecimae indictionis τοῦ νῦν παρελθόντος κύκλου εὐνουχισθέντας παρ' οὐτινοσοῦν ἐν τόποις τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐλευθέρους εἶναι, καὶ κατὰ μὴδὲνα τρόπον ἢ οἰονδήποτε εἶδος συναλλάγματος εἰς δουλείαν καθέλκεσθαι, μηδὲ συμβόλαιον ἐπ' αὐτοῖς ἀγοραῖον ἢ ἰδιοχείρον καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἢ κατὰ περινοίαν γινόμενον ἢ καὶ γενησόμενον κρατεῖν, ἀλλὰ μηδὲ τὰς λεγόμενας ἀνακρίσεις ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις γίνεσθαι προσ- 5 ὧποις ἢ γινόμενας κρατεῖν· ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς τοιοῦτοις συναλλάγμασι τὸ λοιπὸν ὑπουργούντας τὰς ἀνωτέρω εἰρημένας κελεύομεν ὑποστῆναι ποινάς. εἰ μὲντοι διὰ πάθος συμβῆ δούλον εὐνουχισθῆναι, κἀκείνον κελεύομεν τῆς ἐλευθερίας τυγχάνειν· οἱ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὄντες ἐλεύθεροι πάθει ὡς εἰκὸς τοιοῦτω περιπίπτοντες 10 ἑαυτῶν ἐχουσίαν ἐξουσίαν, ἣν ἂν θέλωσι θεραπεῖαν ἑαυτοῖς προσάγειν. τοὺς εὐνουχισθέντας τοῖνυν ἀπὸ τοῦ μνημονευθέντος χρόνου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ παρ' οἰονδήποτε προσώπων ὄντας κελεύομεν ἀναζητηθῆναι καὶ ἐλευθέρους εἶναι καὶ μηδέποτε εἰς δουλείαν τούτους καθέλκεσθαι. εἰ μὲντοι θαρρήσουσί τινας ἐξ αὐτῶν τῶν εὐνουχισθέντων τινὰς μετὰ τὸν παρόντα ἡμῶν ἐπισχεῖν νόμον, δίδομεν ἀδειαν καὶ αὐτοῖς τοῖς εὐνουχισθεῖσιν ὡς ἅπαξ ἐλευθερίας ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν τυχοῦσι νόμον, ἐνταῦθα μὲν τῇ τε βασιλείᾳ προσιέναι τῷ τε κατὰ 15 καιρὸν ἀγιατάτῳ πατριάρχῃ καὶ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἡμῶν ἀρχουσι προσαγγέλλειν, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις τοῖς κατὰ τόπον ὀσιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ τοῖς τούτων ἀρχουσιν, ἐφ' ᾧ προνοία πάντων τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων ἐν τῇ κινδύνῳ τῶν πειδομένων αὐτοῖς τάξεων εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει εἴτε ἐν ἑτέρῳ οἰονδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας τοῖτους ἐκδικεῖσθαι καὶ φυλάττεσθαι τὴν ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμον δίδομένην αὐτοῖς 20 ἐλευθερίαν. παριδίην γὰρ φόνους τοσοῦτους γινόμενους κατὰ πρόφασιν τῶν ταυτά ταυτὰ τολμῶντων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ οὐδαμῶς ἀνεχόμεθα. εἰ γὰρ βάρβαροι ἀκούσαντες τῶν ἡμετέρων περὶ τούτου παραγγελιῶν ταύτας ἐφύλαξαν, πῶς ἂν ἡμεῖς συγχωρήσαιμεν μετὰ τούτων τῶν πρὸ ἡμῶν βασιλευκῶτων νομοθεσίας 20 τοιοῦτόν τι ἀμαρτάνεσθαι ἢ ἀνεκδίκητον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ καταλιμπάνεσθαι;

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου γενικοῦ δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ἐνδοξότης ἐνταῦθά τε καὶ κατὰ χώραν πράξει καὶ παραφυλάξει. Dat. XV. k. Dec. Septimo (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXII. post cons. Basilii vc. anno XVII. [a. 558]

c. II v. 4—7 summam ex Ath. habent paratila Ath. 14 § 10; v. 14 sq. argumentum repetunt paratila Ath. 1 § 8.

II. Ipsos autem castratos tametsi oportebat iam ab antiquioribus temporibus, at utique iubemus a duodecima indictione cycli nunc praeteriti per quemcumque in locis rei publicae nostrae castratos liberos esse, nec ullo modo ullove genere contractus in servitutum retrahi, nec instrumentum de iis publicum vel privata manu scriptum quod ullo modo vel fraude factum sit futurumve sit valere, sed ne cognitiones (ἀνακρίσεις) quidem quae appellantur in eiusmodi personis fieri aut factas valere: verum etiam omnes qui eiusmodi contractibus in posterum ministerium praebeant supra dictas poenas subire iubemus. Si tamen propter morbum contingat ut servus castratus, illum quoque iubemus libertate potiri: qui enim ab initio liberi sunt ubi in talem forte morbum inciderunt, sui potestatem habent, ut quod velint sibi remedium adhibeant. Castratos igitur inde a memorato tempore qui in re publica nostra apud qualemcumque personam sunt, requiri iubemus et liberos esse neque umquam in servitutum retrahi. Verum si qui quos ex ipsis castratis post praesentem legem nostram detinere ausi sint, ipsis quoque castratis facultatem damus, quippe qui semel libertate ex praesenti lege potiti sint, hic quidem iam imperatorem adeundi quam sanctissimo pro tempore patriarchae et gloriosissimis magistratibus nostris rem deferendi, in provinciis autem sanctissimis locorum episcopis et earum praesidibus: ut providentia omnium magistratuum nostrorum et periculo officiorum quae iis obtemperant, sive Constantinopoli sive in alio quolibet loco rei publicae nostrae illi vindicentur atque libertas ex praesenti lege nostra iis data conservetur. Nam tot caedes per causam eorum qui ista audent in re publica nostra commissas neglegere nullo modo sustinemus. Si enim barbari auiditis nostris de hac re praeceptis ea custodierunt, quomodo nos patiamur post tot priorum imperatorum sanctiones eiusmodi aliquid committi vel inultum in re publica nostra relinqui?

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram generalem legem declarantur tua gloria et hic et in provincia exequetur atque observabil.

1 Χρόνων] liberiore structura iungendum ἐλευθέρους εἶναι (v. 3): quod verbum (vel ἐλευθεροῦσθαι) intercidisse non recte putant Beck et Zachariae. || τοῖς om. Nomoc.^m || 2 τῆς om. L || duodecimae indictionis Scrimger] duodecimaenduae ἐπινημήσεως M deζμία ἐπινημήσεως L δεκάτης ἐπινημήσεως M. s. v., B || παρελθόντος M] ἐπελθόντος LB ὑπεξελθόντος Nomoc.^m || 3 ἢ B] om. ML || οἰονδήποτε εἶδος συναλλάγματος MB] οἰονδήποτε εἶδος συναλλάγματι L vulg. || 4 αἰτῶ Nomoc.^m || 5 γινόμενον Nomoc.^m vulg. || καὶ M] om. LB || 6 γινόμενας Nomoc.^m vulg. || τοῖς τοῖς τοιοῦτοις Nomoc.^m || 9 ἂν ML Nomoc.^m om. B || ἐθέλουσι Nomoc.^m || 12 δίδομεν — 13 νόμον om. Nomoc.^m || 14 καὶ ἢ Nomoc.^m || 17 φυλάττοντες L || δίδομένην M Nomoc.^m δε-

δομένην LB || 19 βάρβαροι] i. e. Abasgi; cf. Procop. de bello Goth. 4, 3, Euagr. hist. eccl. 4, 22 || παραγγελιῶν ταύτας ML Nomoc.^m || παραγγελμάτων ταύτα B || 20 συγχωρήσαιμεν LB] συγχωρήσομεν M vulg. || βασιλευκῶτων ML Nomoc.^m || βασιλευκῶτων B || 21 ἢ ML Nomoc.^m ἢ καὶ B || καταλιμπάνειν Nomoc.^m || 23 d. XV. k. dec. M dat. Xβ (i. e. Xv) ἐγράφη καλανδ. δεκεμβριῶν Ath. cod. (ubi delendum ἐγροφή) ἐξεφωνήθη μηνὶ δεκεμβριῶν Theod. || Septimo (cf. p. 572, 36) ἐν τῷ σέπτιμο Ath. CP. M vulg. (om. Theod.) || εἶται λβ' τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ μετὰ ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ις' Theod. dn. iust. pp. aug. basilīw uc. cons. M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ιδ' Ath. omisso imperii anno.

R DE RAPTIS MULIERIBUS ET QUAE RAPTORIBUS NUBUNT R

Idem Aug. Areobindo (pp.).

⟨Praefatio.⟩ Legis interpretationem culmini tantum principali competere nemini venit in dubium, cum promulgandae quoque legis auctoritatem fortunae sibi vindicat eminentia. Meminimus itaque pro raptu mulierum, sive iam desponsatae fuerint vel maritis coniunctae sive non vel etiam si viduae sint, legem ante posuisse, et capitibus subiecisse supplicio non tantum raptores, verum comites etiam eorum nec non alios qui eis auxilium tempore invasionis contulisse noscuntur, et non tantum parentibus mulierum, verum consanguineis etiam et tutoribus et curatoribus in huiusmodi dedisse per eandem legem vindictam, et praesertim poenis locum dedisse, si iam nuptae vel desponsatae mulieres rapiantur, cum non solum raptus mulieris, verum adulterium etiam per huiusmodi temeritatem committitur. Et super alias poenas raptoris etiam nec non aliorum qui cum eo fuerint patrimonium raptae mulieri vindicari per eandem legem praecipimus, ut dotis etiam marito dandae legitimo copia per raptoris ei ministraretur substantiam. Illo quoque specialiter adiecto, ut nulla sit mulieri vel virgini raptae licentia eligere patrimonium, sed cui parentes voluerint excepto raptore legitimo matrimonio copulari, nullo modo nullo tempore licentia mulieri raptae permissa raptoris se coniungere matrimonio: sed parentes etiam, si tali consenserint matrimonio, deportari praecipimus. Sed mirati sumus, quod conati sunt aliqui dicere raptam mulierem sive volentem sive nolentem, etsi raptoris amplexa sit matrimonium contra nostrae constitutionis tenorem, debere tamen raptoris eam habere substantiam vel quasi legis praemium vel ex testamento forte, si hoc etiam factum esse contigerit. Qui enim talia dicere praesumpserunt, praedictae legis seriem intellegere non potuerunt.

Nov. CXLIII (Authentic. CXXXII = Coll. IX tit. 13: gloss.) Latine tantum extat in Authentico et in Appendice Iuliani (Iul. f. 171, Iul. b cons. CXXXII kp. DLXXXVII, Iul. w cons. CXXXII kp. DLXXXIII, Iul. v kp. DLXXXV, Iul. c [i. e. Coloniensis olim Waltrafianus X 8]; ex App. Iul. codice Iul. p simillimo recepta est in Lege Romana canonice compta c. 199 f. 101 [= l; unde transit in Collectionem Anselmo dedicatam 7, 24 cf. Maassen Sitzungsber. d. Wien. Ak. 1860, 22]). — Constitutio secundum varias codd. scripturas (cf. ad v. 3) et Areobindo (praef. praet. Orientis) inscripta et Leoni (quem praef. praet. Italiae fuisse statuit Biener Gesch. der Nov. p. 26 not. 59, praef. praet. Illyrici Zachariae zur Gesch. des Authentico p. 8 = Sitzungsber. der k. preuss. Akad. d. Wiss. 1882 p. 1000) in corpore CLXVIII novellarum bis posita erat, n. CXLIII et n. CL. Utriusque loci summam habet Theodorus 143 Περὶ γυναικῶς ἀρπαγείας et 150 Περὶ τῆς γαμῆθείσης τῷ ὀρνάσαντι αὐτῆν (inde L n. qu' et n. qu', B 60, 58, 2-5 et ib. 6). Epit. Athan. 11, 5, Anonymi in cod. Bodleiano apud Zachariae Anecd. p. 222 eiusdemque in Nomoc. XIV tit. 9, 30: uterque rubricam habet Περὶ ἀρπαγείσης γυναικῶς καὶ γαμῆθείσης (γαμουμένης Ath.) τῷ ὀρνάσαντι αὐτῆν (cf. s).

In indice M nov. CXLIII omittitur, nov. CL notatur qu' περὶ τῆς γαμῆθείσης τῷ ὀρνάσαντι αὐτῆν: — αὐτῆ ὄχι ἐν ἑαυτῇ ὡς ἑωμάτα ὄσα γεγραμμένη. In ipso contextu M ut novellam CXLIII miro errore exhibet novellae CXLV rubricam et cap. 1 addito epologo diverso ab eo qui infra extat, ubi novella illa suo loco integra rediit.

2 rubr. De — nubunt RVT] De raptu (raptum w) mulierum et sponsatae et de (et om. v, et de om. w) qui rapiunt eas (eae w) Iul. bww, Incipit alia constitutio de raptu virginum viduarum et matrimonialium Iul. p (sim. l); De terris uel domibus uel vineis quae relinquerunt ecclesiae Iul. c errore || et om. R vulg. || inscr. om. Iul. bww, In nomine domini nostri iesu christi imp. caesar flavius iustinianus alamanicus goticus francicus germanicus anticus (aquitannicus l) alanicus uandalicus africanus (africanus l) pius felix ineditus victor ac triumphator semper augustus leoni Iul. p l' O αὐτὸς πιστὸς βασιλεὺς ἰουστινιανὸς ἀρπαβίνδῳ λεγεῶνι (pro Ἀρραβίνδῳ, Ἀραβῶνι vel Ἀραβῶνι) Athanasii cod. Bodl. (cf. ad subscr.) || Areobindo vulg.] auriobindoa V ariobinda R arebinda T || pp. addidi] 4 Legis interpretatio(at)iones cit. Anon. Bodl. || culmini V culminis Iul. v || tantum (tamen R¹ T¹) RVT l, Iul. c corr.] thaytii Iul. v ta TTHN Iul. b yTHN Iul. w, TPTNN Iul. c pr. || compere V¹ || venit] uero Iul. w || 5 eum Iul. b || quoque] quidem Iul. bwwc || auctoritate V¹ Iul. cp || nindicari Iul. v, vindicet vulg. || eminentiam Iul. v || 6 raptum Iul. w || mulieris V || sibi pr., sibe corr. Iul. b || sponsatae V¹ Iul. bwwc || fuerit Iul. c || sive non] si venit R¹ || bidue Iul. w || sunt VT Iul. v || legem (lege Iul. w) Cod. 9, 13, 1 || 7 antea Iul. b (c l?) vulg., ante apposuisse Iul. p || potuisse R¹ || et om. Iul. w || capiti V¹ l || subiacisse V¹ subiecisse Iul. bwwc subisse T || supplitium T¹ || tamen R¹ T¹ || uero Iul. w || comites (comites V¹) etiam V Iul. bww || etiam comites (comitem R¹) RT Iul. c vulg. etiam et comites Iul. p l || eorum] ipsorum Iul. v ** (et ?) eorum Iul. b pr. || 8 alios] et alios (alias l pr. ?) Iul. cp l (quod praefert Zachariae) || eis] ex eis Iul. w ex Iul. c ei (eraso s) Iul. p l || auxilia V auxilio Iul. w || tepore l || tamen R¹ T¹ || uerum consanguineis etiam (et T²) RVT] consanguinei sed etiam Iul. v et consanguineis sed etiam Iul. c consanguineis etiam Iul. b uerum tamen et consanguineis etiam Iul. p l || 9 et prius om. TI || in] et Iul. b, om. Iul. p l vulg., homines s. v. add. T² || eadem l pr. || presentim Iul. w pra-

scriptis R² vulg. || 10 nupta Iul. w || vel sponsatae Iul. v, om. Iul. c || mulieres — raptus om. V¹ || rapiuntur Iul. w || aptus Iul. p || 11 adulterium etiam] adulterium et T etiam adulterium R Iul. p l vulg. || per om. l || temeritate Iul. c || et insuper alias Iul. c et sponsalia Iul. b et si sponsatae Iul. w || raptores Iul. v rectores Iul. p || 12 nec non om. Iul. p l || aliorum] et aliorum Iul. w || fuerint Iul. bww || fuerit Iul. c fuerant Iul. p l fuerunt RVT || mulieris R¹ || uendicare T Iul. w || eundem R¹ eadem Iul. c || lege Iul. p || praecipimus Beck] praecipimus libri || 13 dotem Iul. v doctis l || et V || dando legitimo Iul. b dande legitima R² Iul. v dande ex legitimo Iul. w legitimo dandae Iul. p l vulg. || copiam l copulari V || per] prae Iul. w, om. R¹ || raptores T¹ raptori R¹ || eis Iul. w || ministratur (ministratori R²) RT vulg. || substantia VT¹ Iul. bwwc || ille Iul. w illud Iul. c corr., Iul. p l || 14 adiectum est ut Iul. cp l || uel uirgini — eligere ma] in ras. 1 vs. scr. V || uirginis Iul. w || raptae] raptae permissa V || licentia om. Iul. c pr., Iul. bww, del. R² || raptores eligi sibi matrimonio Iul. v raptori se subdere matrimonio l || 15 uolunt VT || excepto R² scepto Iul. p || raptoris Iul. c raptae Iul. w || nullum modo Iul. p || nulla tempore Iul. v || licentiam R² T² V¹ Iul. bwc l || mulieris V¹ Iul. p l || 16 permissa raptori l raptoris permissa Iul. c || contingere T¹ || sed] se Iul. c pr. || si om. R¹ || tali] illi tali T || 17 deporta cum spatio 6 lit. V¹ || praecipimus Beck] praecipimus libri, exilio add. Iul. cp l (cf. ad 708, 2) || aliquid R¹ Iul. w || rapta Iul. w || muliere Iul. p || siue nolentem siue uolentem RV || 18 nolente Iul. c || raptores Iul. v || amplexa sit V Iul. bc l || sit amplexa R amplexerit T amplexerit Iul. v amplexarit Iul. w || tenore Iul. w tene-rem Iul. c || tamen] tantum RT Iul. c irritam tamen ex l? || 19 raptores Iul. v || eam ante tamen coll. Iul. v, ante raptoris R vulg. || substantia Iul. b || vel om. Iul. w || lebis Iul. c pr. || praemium — 20 legis om. Iul. c || testamentum R¹ testamentis R³ || hoc om. V || etiam om. Iul. p l || esse om. l || 20 contingerit V contingerit T¹ contergit Iul. p || alia Iul. b || praesumpserint Iul. v || series Iul. b

Qui enim tale stare matrimonium, etsi rapta voluerit, prohibuimus et ob hoc parentes raptae mulieris de-
portationis subiecimus poenae, si huiusmodi consenserint matrimonio, quomodo raptas mulieres raptorum
eligentes conubium praemiis honorassemus raptae datis mulieri? Superfluum igitur eorum dubitationem vel
in posterum resecantes priorem legem per praesentem interpretari censuimus.

CAPUT I.

Sancimus itaque, si rapta mulier, cuiuscumque sit condicionis vel aetatis, raptoris nuptias eligendas
esse censuerit, parentibus praesertim non consentientibus, nec ex beneficio legis nec ex testamento raptoris
hereditatem accipere vel quocumque modo substantiam vindicare, sed praemium quod per legem nostram
raptae mulieri datum est, ut raptoris et eorum qui auxilium ei tempore invasionis praebuerint substantiam
vindictet, hoc ad parentes, si ambo vel unus supersit, qui nuptiis specialiter non probantur consensisse, ex
tempore raptus ipso iure transferri, et patrimonium raptoris non iam raptam habere mulierem quae coniugio
se raptoris inquinare non piguit, sed in personas transferri quas superius nominavimus eius non consen-
sientes coniugio. Nam nefarios huiusmodi coitus poenis corrigi, non praemiis competit honorari. Quodsi
parentes iam decesserunt vel huiusmodi sceleris consenserunt, substantia raptoris nec non aliorum qui faci-
noris fuerunt participes fisci viribus vindicetur. Quam interpretationem non in futuris tantummodo casibus,
verum in praeteritis etiam valere sancimus, tamquam si nostra lex ab initio cum interpretatione tali promul-
gata fuisset, Areobinde pater karissime atque amantissime.

(Epilogus.) Quae igitur per hanc legem nostra statuit aeternitas, celsitudo tua effectui mancipari
observarique praecipiat. Dat. XII. kal. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXVII. pc. Basilii
vc. anno XXII. [a. 563.]

1 quia R² || tales Iul.^c talem Iul.^p tale in ? l || instare Iul.^p
|| matrimonio Iul.^w matrimonium vult Iul.^p l || rapta rapta
mulieris Iul.^c || prohibimus Iul.^{bw} prohibemus Iul.^{cp} l ||
et] etiam T¹ || ob hoc] ab hoc Iul.^w adhuc Iul.^p l hoc
Iul.^c || deportationem Iul.^v || 2 subiecimus poenae R² V
subiecimus poenae R¹ Iul.^c poene subiecimus (subiecimus)
exilii Iul.^p l (cf. ad 707, 17) || consenserunt V consenserit
Iul.^{bw} || raptorum mulieres Iul.^p || raptos V¹ raptoris
V² raptos raptorum R¹ || 3 conubio Iul.^{bw} concu-
bitum Iul.^p l || proemiis honorassem Iul.^v || dantis T¹,
om. l || mulieris R¹ Iul.^{cw} mulieri datis Iul.^p mulieri
doctibus l || superflua Iul.^{cp} || dubitatione Iul.^p || 4 inter-
pretari om. Iul.^c pr. || 5 censimus Iul.^v, om. Iul.^w || cui-
usque l || sint Iul.^c || aetatis vel conditionis Iul.^v pr. ||
raptos Iul.^p || 6 consueverit Iul.^c || praesentim T¹ ||
non om. T || legis nec] nec om. Iul.^b || raptos l || 7 here-
ditate Iul.^b hereditatis Iul.^w ad hereditatem T², om.
Iul.^p l || accipere Iul.^{bw} suscipere RT¹ accedere VT²
accedere iubemus Iul.^p l || quodque V || sed] uel sed R^a
|| primum Iul.^c || 8 ut] et Iul.^v || horum V || ei auxilium
R vulg. auxilium et Iul.^c pr., Iul.^v auxilium eo Iul.^w ||
praebuerit V¹ praebuerunt Iul.^v || substantiae Iul.^w bona
R vulg. || 9 uendicent T uindicent Iul.^p l || hoc] si hoc
Iul.^c || ad] a Iul.^b || parentes R VT || patrem Iul.^{bw} patrem
uel ad matrem Iul.^{cp} l || vel] uel si l || unum Iul.^c || nuptiis
specialiter] nuptialiter Iul.^v || probatur V || concessisse
Iul.^w || 10 raptus ipse Iul.^{vw} raptū subse Iul.^c pr., raptū
ipso corr. Iul.^c raptus his pro l || transferri] transferre
quas superius Iul.^{vw} transferri qua superius Iul.^b trans-
ferri quas R¹ (cf. v. 11) || matrimonium Iul.^v matrimonio
Iul.^b in matrimonium Iul.^w || tam Iul.^v || rapta Iul.^{bp} ||
habere muliere Iul.^{bp} mulierem habere Iul.^v || quae]
quam Iul.^p l || coniugio Iul.^c || 11 raptos Iul.^w || inqu-
nari Iul.^p l || pinguit Iul.^w || persona Iul.^c pr. || eas V
earum l eorum Iul.^p || consentiente Iul.^v || 12 nam —
honorari post uendicentur (v. 14) coll. T || nefarius
Iul.^{bp} nepharium Iul.^v, om. T || cohitus T Iul.^b coitus
Iul.^p || poenes Iul.^p penitus Iul.^{vw} || corrigis Iul.^w || proe-
miis Iul.^v || honori Iul.^b || 13 iam parentes V || decesserint
Iul.^{vc} || vel] qui V, om. Iul.^v || sceleris Iul.^{bw} || consen-
serint Iul.^{cw} || substantiam Iul.^{bc} l || neo non] atque
Iul.^p l || qui om. Iul.^c pr. || participes facinoris fuerunt T
|| 14 utribus Iul.^v || uindicentur Iul.^{vp} l uendicentur T || qua
Iul.^b || furis R¹ || tantummodum Iul.^b || 15 in p̄tis etiam T
etiam in praeteritis (in praesentis v) Iul.^{vp} l || nostram Iul.^b
|| cum om. Iul.^v || interpretationem Iul.^{vc} || tali] tali a
nobis vulg. || promulga V¹ || 16 fuisse Iul.^{vw} || ariobinde

Iul.^{bw} ariobande Iul.^v ariob inde R ariobinde T Priob-
inde V, leo Iul.^p l || parens Iul.^p l || km̄e RV clarissime T
|| atque amantissime om. T, atque — statuit om. Iul.^v ||
17 nostram V Iul.^{cw} || statui Iul.^w || eqnitas RV || tnae
Iul.^w, om. Iul.^b || effectu Iul.^b effectum Iul.^v fectui Iul.^w
|| mancipare Iul.^v manpari (man om. pr.) l || 18 praece-
piat Iul.^b precipias Iul.^p, post hoc voc. in Iul.^p l additur
uale (uele p) leo parens carissime atque amantissime ||
subscr. praestant Iul.^{bp} l, om. Iul.^{vw} dat. (dat. est Iul.^p)
XII. kal. iun. cp. imp. dn. iust. (domno nostro iusti-
niano Iul.^p l) pp. a. (aug. Iul.^p) ann. XXXVII. (XXXVI
Iul.^b) pc. basilii (basilio Iul.^b) uc. ann. XXII. Iul.^{bp} l
ἐξερωνήθη μνηϊ ἰουνίου ἔτει λς' (βασιλείας ἔτει λς'
143) μετὰ ὑπατείας (τῆν ὑπατείαν 143) Βασιλείου τὸ
κβ' (β' 143) Theod. n. 143. 150, dat. καλάνδρον Ἰα-
νουαρίων CP. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ις' (corr. λς')
μετὰ τῆν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ κβ' Ath. Alterum
exemplar (nov. 143) mense Ianuario (anno imperii XXXVI)
ad Areobindum, alterum (nov. 150) mense Iunio (anno
imperii XXXVII) ad Leonem missum esse opinatur
Zachariae in ed.; idem postea (Sitzungsber. d. Berl. Ak.
1882, 998 sq., cf. app. ed. nov. p. 9) mutata sententia
prius exemplar secundum Athanasium (ubi pro τὸ κβ'
scribendum putat τὸ β') kal. Ianuariis anno imperii XVI.
p. c. Basilii anno II. (a. 543) datum esse statuit ad
Areobindum praef. praet. Africae (diversum illud ab
Areobindo praef. praet. Orientis cui inscriptae sunt nov.
145—147 a. 552. 553): quem illo anno ad bellum cum
Mauris gerendum in Africam missum a. 544 interfectum
esse refert Procopius de bell. Vandal. 2, 24—26 (indeque
Theophanes p. 210—213 ed. de Boor). Quod scite ex-
cogitatum quamquam ex ipsa forma latina novellae ali-
quam commendationem habet, tamen neque leves codicum
in numeris corruptelas ad duos annos diversos referre
licet neque fieri potuisse putamus, ut novella a. 543
scripta post viginti annos mutata inscriptione tamquam
nova constitutio denuo emitteretur. Probabilius est no-
vellam Leoni pr. sive Italiae sive Illyrici sive Africae
inscriptam esse, simul exemplum missum ad Areobindum
pr. pr. Orientis. Utrumque exemplar servavit App. Iul.,
ut docetur scripturae diversitate ad 708, 16; in Collectione
CLXVIII novellarum exemplum ad Areobindum missum
prius positum fuisse ex vicinia constitutionum eidem in-
scriptarum 145—147 colligi posse videtur (etsi huic rei
non multum tribuendum): proinde exemplar Leoni missum
altero loco n. 150 exhibuimus.

PMA

ΠΕΡΙ ΣΑΜΑΡΕΙΤΩΝ.

Ἀποκράτωρ Ἰουστίνος Διομήδει ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

(Προοίμιον.) Τὴν ἀσεβῆ τῶν Σαμαρειτῶν αἵρεσιν καὶ τὴν παράλογον τούτων μανίαν πολλὰκις ὁ
 τε τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἡμῶν πατὴρ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ διὰ σπουδῆς ἐθέμεθα πρὸς τὸ κάλλιον μεταγαγεῖν καὶ 5
 τὰς αὐτῶν ἐλευθερώσαι γυχὰς τῆς ἐπικρατούσης αὐτὰς νόσου· ἀλλ' οὐκ ἰσχύσαμεν ἐπὶ τοῖς πολλοῖς τούτων
 τὸ ἐσπουδαζόμενον ἡμῖν κατὰ τὸ πάλαι πράξασθαι. κενωθήκασι γὰρ εἰς τοσοῦτόν τινας αὐτῶν μανίας, ὥστε
 δὴ καὶ τοῦ σωτηριώδους τυχόντες βαπτίσματος πάλιν ἐπανήλθον ὁθεν ἐξήλθον κακοῦ, (καὶ) ταῦτα Σαμα-
 ρεῖταις τιμῶντές τε καὶ λυτῶντες διηλέχθησαν. ἔδοξε τοίνυν ἡμῖν ὀρθῶς ἔχειν τὸν πάλαι καὶ πρότερον 10
 κατ' αὐτῶν τεθέντα παρὰ τοῦ ἡμετέρου πατρὸς νόμον ἀνανεώσασθαι.

CAPUT I.

Καὶ διὰ τοῦτο θεσπιζομεν, μὴ κληρονομεῖν αὐτοὺς ἐκ διαθηκῶν ἢ τούτων χωρὶς, μηδὲ πρεσβεία λαμ-
 βάνειν ἢ κατὰ δωρεᾶς τρόπον κομιζέσθαι πράγμα· ἀλλὰ μηδὲ κατὰ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κλησιν διαδοχοῦς ἔχειν
 Σαμαρείτας ἢ ὅλους αἰρετικούς, μηδὲ σχηματιζομένους μὲν τὴν ὁρθὴν τῶν Χριστιανῶν προσδέχεσθαι πίστιν,
 ταῖς δὲ ἀληθείαις οὐκ οὕτω φρονούντας ἢ πρᾶττοντας τὰ τὰν συμβαίνοντα, μηδὲ μὴν διαθήκας [eis] αὐτοὺς 15
 γράφειν ἢ ληγάτα καταλιμπάνειν ἢ δωρεῖσθαι, πληρῆ εἰ μὴ ὀρθόδοξοι εἴεν καὶ πιστεῖ καὶ ἔργοις οἱ ταῦτα
 ληρόμενοι. εἰ γὰρ μηδεὶς τούτων εἴη, τῷ ἱερωτάτῳ ταμίῳ τὰς τούτων περιουσίας μετὰ τελευτῆν προσήκειν
 κελύμεν. ὥστε καὶ ὁ πρῶν φιλοτιμηθεὶς τούτοις παρὰ τοῦ ἡμετέρου πατρὸς θεῖος τύπος νόμον τάξιν
 ἐπέχων, διδόνς αὐτοῖς κληρονομεῖν τε καὶ κληρονομεῖσθαι καὶ τιμάσθαι ληγάτοις ἢ καταλιμπάνειν πρεσβεία,
 σχολάσει τὸ λοιπὸν καὶ καθάπαξ ἰσχὴν οὐδεμίαν ἔξει. τῆς γὰρ ἐκ τούτου φιλανθρωπίας ἀναξίως ἑαυτοὺς 20
 ἀποδείξαντες εἶναι οἱ τὰ Σαμαρειτῶν μαινόμενοι οὐχ ἕτερον ἢ σφᾶς αὐτοὺς ἐπιμύμφομαι, ἀλλοτριούμενοι
 μὲν τῆς ἐκ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φιλανθρωπίας, ἐκπίπτοντες δὲ καὶ τῶν πρῶν
 αὐτοῖς ἐκ τῆς ἡμετέρας δοθεῖσάν βασιλείας φιλοτιμιῶν πρὸς τὸ τῆς ἀμείνονος γενέσθαι γνώμης, οὐ μὴν ἴνα
 μέχρι παντὸς ἐπὶ τῆς οἰκείας διαμείναιεν κακοδοξίας.

Nov. CXLIV Iustini Graece tantum extat in M (f. 413 inter novellas Iustini quinta) et L, c. 1. 2 in B
 1, 1, 56 [52; cf. Zachariae Beitr. z. Krit. u. Restit. der Basiliken, St. Petersburg. 1877, p. 4. 14]. — Epit. Theod. 144,
 Athan. 3, 3 (inde Coll. const. eccl. III 3, 3), Balsamo ad Nomoc. XIV tit. 4, 7.

c. I et II pr. ex B habet Nomoc.^{dm} XIV tit. 10, 8, summarium Nomoc. XIV tit. ib. p. 586 Pitra.
 c. I in. — (13 ὅλως αἰρετικούς) habet B^f 1, 1, 53 reliquis omissis.

CXLIV.

DE SAMARITIS.

Imperator Iustinus Diomedēi praefecto sacro praetorio.

Praefatio. Impiam Samaritarum haeresin et omni ratione carentem eorum vesaniam saepe-
 numero iam pieae memoriae parens noster quam nos ipsi operam dedimus ut ad meliora perduceremus,
 eorumque animas a morbo quo detinentur liberarem: neque tamen in plerisque eorum id quod nobis
 studio fuit secundum veterem usum perficere valuimus. Nam nonnulli ex iis ad tantam vesaniam pro-
 gressi sunt, ut vel salutari neque huic consentanea faciant, neve magis testamenta ipsi scribant aut legata relinquunt
 aut donent, nisi orthodoxi sint et fide et factis qui ea accepturi sunt. Nam si nemo horum sit, ad sacra-
 tissimum aerarium bona eorum post mortem pertinere iubemus. Itaque etiam quae olim iis a patre nostro
 praestita est sacra forma legis vicem obtinens, quae iis concedit hereditatem adire et transmittere et legatis
 honorari vel legata relinquere, in posterum cessabit, neque prorsus ullam vim habebit. Cum enim huma-
 nitate eius legis se ipsi indignos ostenderint qui Samaritarum vesania agitantur, non alium quam se ipsos
 accusabunt, qui quidem et a clementia magni dei et servatoris nostri Iesu Christi alienentur et liberalitatibus
 priventur olim ipsis ab imperio nostro ideo concessis, ut ad meliorem mentem redeant, nec vero ut perpetuo
 in perversa opinione sua perseverent.

I. Ac propterea sancimus, ut heredes non fiant ex testamentis vel sine his, neu legata accipiant
 aut donationis modo res adquirant, sed ut ne ab intestato quidem vocatos successores habeant Samaritas
 vel omnino haereticos, aut eos qui simulent quidem se rectam Christianorum fidem amplecti, re vera autem
 non ita sentiant neque huic consentanea faciant, neve magis testamenta ipsi scribant aut legata relinquunt
 aut donent, nisi orthodoxi sint et fide et factis qui ea accepturi sunt. Nam si nemo horum sit, ad sacra-
 tissimum aerarium bona eorum post mortem pertinere iubemus. Itaque etiam quae olim iis a patre nostro
 praestita est sacra forma legis vicem obtinens, quae iis concedit hereditatem adire et transmittere et legatis
 honorari vel legata relinquere, in posterum cessabit, neque prorsus ullam vim habebit. Cum enim huma-
 nitate eius legis se ipsi indignos ostenderint qui Samaritarum vesania agitantur, non alium quam se ipsos
 accusabunt, qui quidem et a clementia magni dei et servatoris nostri Iesu Christi alienentur et liberalitatibus
 priventur olim ipsis ab imperio nostro ideo concessis, ut ad meliorem mentem redeant, nec vero ut perpetuo
 in perversa opinione sua perseverent.

3 inscr. om. L Ἀποκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ath. Ὁ αὐ-
 τὸς βασιλεὺς (i. e. Iustinus) M || ἐπάρχῳ (Ath.) ὑπάρχῳ
 M || 4 τούτων L¹ || 6 αὐτὰ L || 7 *κατὰ τὸ πάλαι| κατὰ
 τοῦτο πάλαι L καὶ τὸν τὸ πάλαι M καὶ τοῖς πάλαι
 cum Hombergkio vulg. || ὥστε M] ὅτι L || 8 καὶ add.
 Zachariae || ταῦτα ML corr. Haloander || 9 τε καὶ λυ-
 τῶντες L] καὶ ἐλαττονες (sic) M || διηλέχθησαν L ||
 10 κατ' αὐτὸν τεθέντα L || πατρὸς ex corr. L || νόμον|
 μόνον L. Est Cod. 1, 5, 17 || 11 Θεσπιζομεν μὴ κλη-
 ρονομεῖν Σαμαρείτας ἐκ διαθηκῶν inc. B || λαβεῖν
 Nomoc.^m || 12 κομιζέσθαι LB Ath.] ἐκποιεῖσθαι M ||
 διαδοχοῦς ἔχειν LB Ath.] ἀδιαδοχοῦς (ante hoc voc.

hiatus est 4 fere litt.) M || 13 μὲν LB] om. M Ath. ||
 14 πράττοντος L || τὰ τὰ ταύτη (sic) L τὰ αὐτῆ Nom-
 moc.^{dm} τὰ αὐτῆς B^c ταῦτα M || εἰς del. Haloander
 αὐτὰς L^a || 15 πιστοὶ L || οἱ ταῦτα LB Ath.] om. M ||
 16 εἴη τῷ (εἴεν om. τῷ L^a) LB Ath.] ἢ τῷ M || τα-
 μείω LB Ath. || 17 παρὰ — πατρὸς om. B || τύπος om.
 L^a. Est nov. CXXIX || 18 αὐτοὺς Nomoc.^m || λεγάτοις
 Nomoc.^m || 19 σχολάσει τὰ λοιπὸν M || καὶ om. M || 21 τοῦ|
 τῆς Nomoc.^m || μεγάλου om. L || καὶ σωτήρος om. B^c ||
 Χριστοῦ om. Nomoc.^a || 22 ἐκ τῆς ἡμετέρας αὐτοῖς No-
 moc.^{dm} || 23 μέχρι τοῦ παντὸς Nomoc.^m || * διαμείνειν
 MLB διαμείνειν cum Scrimgero vulg.

CAPUT II.

Ἐξαιρούμεν δὲ τοῦ παρόντος νόμου τὰ Σαμαριτῶν πρεσβύοντας γεωργούς, οὐκ αὐτῶν χάριν, ἀλλὰ διὰ τὰς τῶν παρ' αὐτῶν γεωργουμένων χωρίων συστάσεις καὶ διὰ τοὺς ἐκεῖθεν εἰσαγομένους τῶ δημοσίῳ φόρου τε καὶ προσόδου, ἐξ ἀγοικίας τε πλανωμένους. τοῖσι γὰρ γράφειν ἐφίμεν κληρονόμους τε καὶ ληγαταρίους τοὺς αὐτῶν ἀνιόντας τε καὶ κατιόντας καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου αὐτῶν συγγενεῖς, κἂν εἰ Σαμαριτικῆ πλάνῃ κρατοῦντο, γεωργοῦντας μέντοι τὰ γήδια, ὡς τῆς ἐνταῦθεν εὐπορίας εἰς τοὺς τὰ χωρία κεκτημένους φερομένης καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὸ δημόσιον. καὶ διαθηκῶν δὲ χωρὶς οἱ προροηθέντες ἐπὶ τῶν ἀλλήλων ἤξουσι κληρον διὰ τὴν αὐτὴν πρόφασιν. ἐπεὶ καὶ μηδεὶς τούτων εὐρισκομένου τὸν κύριον τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ γεωργός ἦν ὁ τελευτήσας, τὰ παρ' ἐκείνου καταλειφθέντα λαμβάνειν βουλόμεθα καὶ τὴν τοῦ ταμείου τάξιν ἔχειν 1 αὐτόν, ὅσα δὲ καὶ τοῖς δημοσίοις φόρους ὑπὲρ ἐκείνου πληροῦντα. Σαμαριτηνὴν δὲ στρατεύεσθαι παντελῶς οὐ συγχωροῦμεν, ἀλλ' οὐδὲ πολιτικὸν μετιέναι φρόντισμα, οὐδὲ μὴν συνηγορεῖν ἢ συνεδρεῖν ἢ τοῖς λογιστά- 10 2 τοῖς συνίστασθαι ῥήτορας ὅπως ἢ νέους παιδεύειν. Εἰ δὲ καὶ τινες ἐκ τούτων τυχόντες τοῦ σωτηριώδους βαπτίσματος φανεῖν ἐπὶ τὴν προτέραν πλάνην ἐπανελθόντες, τὰ σάββατα παραφυλαττόμενοι ἢ καὶ ἄλλα τινὰ πράττοντες τὰ διελέγχοντα αὐτοῖς ἰποκρίσει τὸ ἅγιον παραλαβεῖν βάπτισμα, δημειεσθαι τούτους κελί- 3 ομεν καὶ πρὸς ἐξορίαν διγρεκῆ παραδίδοσθαι. ταῖς δὲ αὐταῖς ἰπάγομεν ποναῖς καὶ τοὺς ἀσεβῆ προστάσιαν 3 κατὰ τῆς ὁρθῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως τοῖς τοιοῦτοις ἀπονέμοντας. Καλῶς δὲ ἔχειν δοκεῖ τὸ μηδὲ 15 προχείρως αὐτοὺς εἰσδέχεσθαι τῶ ἀρχόντῳ προστρέγοντας βαπτίσματι, ἀλλὰ μετὰ τινος παραφυλακῆς καὶ κατηχησεως ἐν ἀκούοντι χρόνῳ γινομένης. φανερὸν δὲ τὸν μὲν τῆς χρηστῆς διδασκαλίας ὅπως αἰσθανομένου ἐπὶ ἐνιαυτοῦ δύο κατηχεῖσθαι μανθάνειν τε τὰς γραφὰς κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ τότε προσφέρεσθαι τῶ τῆς ἀπολυτρώσεως ἀγίῳ βαπτίσματι, τῇ μετανοίᾳ τοῦ τοσοῦτου χρόνου καρπομένους τὴν ὡς ἀληθῶς ἀπολύτρωσιν. τοὺς δὲ νέους σφόδρα καὶ διδασκαλίας οὐ συνιέντας ἐφίμεν καὶ τῆς παρατηρήσεως ταύτης χωρὶς ἀξιούσθαι 20 4 τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Σαμαριτῆς δὲ οὐδεὶς οἰκίτην Χριστιανὸν ἔξει, ἀλλ' ἅμα τῶ κησασθαι τούτων εὐθέως εἰς ἑλευθερίαν ἀρπάξεσθαι. εἰ δὲ καὶ τῆς ὁμοίας αὐτῶ κακοδοξίας ὁ οἰκίτης εἴη, ἐξέστω αὐτῶ τὴν 20 4 τῶν Χριστιανῶν ἀσπαζομένην δόξαν εὐθὺς καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἀπολαύειν ἑλευθερίας. (Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνον παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦ παρόντος δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ἐνδοξότης 25 προτιθεῖσα κατὰ τοὺς συνήθεις τόπους ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοθῆναι προσταξάτω. D. XV. k. Iun. CP imp. 25 dn. Iustini pp. Aug. anno VII. post cons. eiusdem anno VI. [a. 572.]

c. II § 3 ex B habet Nomoc.^{4m} XIV tit. 4, 4, repetit Nomoc.^m 4, 7 (utroque loco initio ad textum ipsius Nomocanonis in brevis contracto); summam Nomoc. XIV tit. 4, 4; cf. 4, 7. — § 4 summam Ath. repetunt paratitla Ath. 18 § 3.

II. Excipimus autem a praesenti lege colonos qui Samaritarum partes sequuntur, non ipsorum gratia, sed propter condiciones praediorum quae ab eis coluntur et propter tributa et redditus qui inde fisco inferuntur, cum praesertim ex rusticitate errent. His enim permittimus heredes et legatarios scribere et ascendentes et descendentes suos et cognatos ex latere, quamvis Samaritarum errore teneantur, ut tamen agras colant, cum uberior inde proventus ad possessores praediorum et per eos ad fiscum deferatur. Sed etiam sine testamentis praedicti alter ad alterius hereditatem venient propter eandem causam: quandoquidem ceteri nemo horum inveniatur, dominum praedii, in quo colonus erat qui defunctus est, quae ab hoc relicta sunt accipere volumus, et fisci locum eum obtinere, quippe qui etiam publicis tributis pro illo satisfaciat. 1 Samaritam autem militare plane non permittimus, sed ne ad civile quidem munus accedere neque advocatum vel assessorem esse vel omnino inter disertissimos rhetores referri vel adulescentes instituere. 2 Si quos vero ex iis salutari baptismate impetrato ad priorem errorem redire appareat, cum sabbata observent vel etiam alia aliqua quae coarguant per simulationem eos sanctum baptismata accepisse, eos proscribi iubemus et in perpetuum exilium militi. Atque iisdem poenis etiam eos subicimus, qui impium 3 patrocinium contra rectam Christianorum fidem istis praesentent. Bene autem se habere videtur, ut non protinus recipiantur cum ad immaculatum baptismata accurrant, sed cum quadam observatione et institutione per sufficiens tempus facta. Dicimus autem eos quidem qui bonam doctrinam omnino percipiant per duos annos institui et scripturas quoad fieri potest discere, ac tum demum ad sanctum redemptionis baptismata accedere, tanti temporis pacnitentia veram redemptionem lucratos. Qui autem admodum pueri sunt et 4 doctrinam non intellegunt, eos permittimus etiam sine hac observatione sancto baptismate dignari. Nullus autem Samarita servum Christianum habebit, sed simulatque is adquisitus fuerit, statim in libertatem rapiatur. Quodsi servus in simili atque ipse perversa opinione sit, liceat ei Christianorum fidem amplectenti statim etiam Romana libertate frui.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per praesentem legem declarantur tua gloria locis consuetis proponens ut ad opus effectumque adducantur praecipiat.

1 Ἐξαιρούμεν δὲ] ἕτερον μὲν δὴ M || τοὺς τὰ] ταῦτα M || 2 διὰ — καὶ om. B^c || τὰς Nomoc.^{4m}] τὴν ML || αὐτόν L || συστάσεις M Nomoc.^{4m}] σίστασιν L (Ath.) || τοὺς ἐκεῖθεν εἰσαγομένους M Nomoc.^{4m}] τὰς ἐκεῖθεν εἰσαγομένους LB^c || τῶ δημοσίῳ LB^c Nomoc.^{4m}] om. M || 3 φόρους M Nomoc.^{4m}] φοράς L εἰσφοράς B^c || τούτους Nomoc.^m || 4 λεγαταρίους Nomoc.^m || καὶ εἰ B^c, εἰ om. Nomoc.^{4m} || σαμαριτικῆ πλάνῃ κρατοῦντο B^c Nomoc.^{4m}] σαμαριτικῆ πλάνῃ κρατοῦτο L σαμαριτικῆ πλάνῃ κρα- 5 τεῖ· τοὺς M || 5 κεκτημένους L^a || 6 φερομένον M || τὸν B^c || οἱ προροηθέντες ἐπὶ τῶν ἀλλήλων ἔξουσι κληρο- 6 νόμων (ex κληρονόμου corr.) M || 7 μηδὲν L^a || 8 τα- 7 μείον B || 10 πολιτικόν] ἐπὶ πολιτικόν L || 11 ἢ νέους LB] ἢ τοῦ M || 12 ἐπανελθόντας L^a || σάββατα M || ἢ καὶ τὰ ἄλλα τινὰ L καὶ (ἢ καὶ Fabrotus) ἄλλα τινὰ Ath. ἢ ἄλλα τινὰ B ἢ καὶ M || 16 αὐτοὺς] σαμαριτίας Nomoc.⁴ || 17 δὲ B^c || τῆς χρηστῆς

διδασκαλίας Nomoc.^{4m}] χρηστῆς διδασκαλίας Ath. Nomoc. XIV tit. 4, 4 μετὰ χρηστῆς διδασκαλίας M (B^c) χρηστῆν διδασκαλ^a L || ὅλην M^a || αἰσθανομένου] ἐξαττουμένου (sic) L^a || 18 δυσι L || κατηχεῖσθαι M καταχεῖσθαι L^a || τότε] τοὺς M || προσφέρεσθαι B^c προσέχεσθαι Nomoc.^m || 19 λυτρώσεως L Nomoc.^m ἀπολυτρώσεως B^c || ἀγίῳ LB] om. M || τοὺς τοσοῦτους χρόνους M τῆ τοῦ τοσοῦτου χρόνου Nomoc.^{4m} τῇ τοσοῦτου χρόνου B^c || ἀπολύτρω- 20 σιν B^c || 20 διδασκαλίας L || συνιόντας Nomoc.^m 4, 7 || * φίμεν Nomoc.^m pr. 4, 4 || παρατηρήσεως] παρὰ τῆς 21 εως M || χωρὶς] χάριτος M || 21 τῶ] τοῦ B^c || 22 αὐτῶ Haloander] αὐτῶν libri || ὁ οἰκίτης εἴη L] ὁ οἰκίτης 23 ἐστιν M εἴη ὁ οἰκίτης B || 25 προτεθεῖσα L || subscr. om. Ath., ἐξεφωνήθη ἐπὶ τοῦ ζ' ἔτους βασιλείας Ἰουστι- 24 νανού (corr. Ἰουστίνου) Theod. || 26 iustino M || post cons. eiusde ann. III M (VI corr. Pagiuss diss. hypat. p. 333)

PME

CXLV.

Auth. CXXIII

ΩΣΤΕ ΤΟΥ ΔΟΠΟΥ ΜΗΔΕΜΙΑΝ ΔΕΛΙΑΝ
ΕΧΕΙΝ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΗΤΟΙ ΒΙΟΚΩΛΥΤΗΝ
ΚΑΤΑ ΦΡΥΓΙΑΝ ΕΚΑΤΕΡΑΝ ΚΑΙ ΠΙΣΙΔΙΑΝ
ΠΑΡΑΓΙΝΕΣΘΑΙ Η ΤΙΝΑΣ ΤΩΝ ΑΥΤΟΙΣ ΠΡΟΣ-
ΗΚΟΝΤΩΝ ΣΤΕΛΛΕΙΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΕΙΝ ΤΙΝΑΣ,
ΑΛΛΑ ΜΗΔΕ ΤΟΥΣ ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ
ΑΠΗΝΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΑΣ ΤΟΙΑΥΤΑΣ ΑΡ-
ΧΑΣ ΕΧΟΝΤΑΣ ΕΠΙ ΤΕ ΛΥΚΑΟΝΙΑΙ ΚΑΙ ΛΥ-
ΔΙΑΙ ΚΑΙ ΤΙΝΑΣ ΠΑΡ' ΑΥΤΟΙΣ ΥΠΟ ΜΕΜΨΙΝ 10
ΠΟΙΕΙΣΘΑΙ, ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ
ΙΚΑΝΩΝ ΚΑΘΕΣΤΩΤΩΝ ΤΑΙΣ ΑΝΑΦΥΟΜΕ-
ΝΑΙΣ ΥΠΟΘΕΣΕΣΙΝ ΕΠΕΞΙΕΝΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀρεοβίνδῳ ἐπαρχῶν πραιτωρίων καὶ ἀπὸ ἐπαρχῶν τῆς εὐδαίμονος πόλεως καὶ στρατηλάτῃ. 15

(Προοίμιον.) Τοῖς αἰ παρρηπίπτουσι τὴν προσ-
ήκουσαν ἐκάστοτε Θεραπείαν εὐρίσκοντες, ἐπειδὴν τὰ
τῆς χρείας παρέλθῃ, πάλιν τῆς προτέρας γινόμεθα
τάξεως, μέχρι μόνον τοῦ πεπονηκότος τὴν ἰατρειάν
ιστῶντες. ὁποῖον δὴ τι καὶ ὁ παρῶν ἡμῶν Θεῖος 20
βούλεται νόμος. ὀλίγῳ γὰρ πρότερον τοῦτο μὲν ἀτα-
ξίας δημῶδεις τοῦτο δὲ ἡστών ἐπιδρομίας κατὰ Φρυ-
γίαν ἐκατέραν καὶ Πισιδίαν γίνεσθαι μαθόντες, ὡς
πολιτικῶν διοικήσων ἐβαλάνειν τὴν τοῦ πράγματος ἐπι-
μέλειαν, ταῦταις τε καὶ πρὸς γε Λυκαονίαν καὶ Λυδίαν 25
στρατιωτικῶν ἀρχῶν ἐπιστήσαμεν, δόνκα ἤτοι βιο-
κωλύτην ὀνομάσαντες τὸν ἐπὶ τούτου τοῦ μέρους τε-

UT DE CETERO NULLAM LICENTIAM
HABEAT DUX AUT BIOCOLYTA LYDIAE ET
LYCAONIAE IN PHRYGIAM UTRAMQUE ET
PISIDIAM ADVENIRE ET RELIQUA.

Idem Aug. Ariobindae gloriosissimo pp.

(Praefatio.) His quae semper incidunt compe-
tentem singulis medicinam invenientes, quia utilitates
quaeret, iterum prioris effimur ordinis, usque ad
solum dolentem medicinam sistentes. Quod tale ali-
quid et praesens nostra sacra vult lex. Modice enim
prius aliud quidem indisciplinationes populares aliud
vero latronum incursus in Phrygiam atque Pisidiam
fieri discentes, eo quod civilem gubernationem ex-
cedat rei sollicitudo, tam his quam Lycaoniae et
Lydiae militarem administrationem praeposuimus, du-
cem (aut) biocolytam nominantes eum qui super hanc
ordinatus est partem. Sed nunc adierunt nos qui

Nov. CXLV (= Authent. CXXIII) Graece extat in ML, rubrica et c. 1 (Θεσπίζομεν ἐξεργῆσθαι . . . .) in B 6, 20. In M loco nov. CXLIII et rubrica et cap. 1 (Θεσπίζομεν ἐξεργῆσθαι . . . .) pariter atque in B scripta exhibetur adiecto brevi epilogo, sequitur statim ut n. CXLV integra novella. — Epit. Theod. 145, Athan. 4, 23.

CXLV.

NE ULLAM IN POSTERUM FACULTATEM HABEAT DUX SEU BIOCOLYTA IN UTRAMQUE PHRYGIAM ET PISIDIAM VENIENDI AUT ALIQUOS EX IIS QUI AD IPSOS PERTINENT MITTENDI ET QUOSDAM COMPREHENDENDI, SED UT NE HABITATORES QUIDEM EARUNDUM PROVINCIARUM DISCEDANT AD EOS QUI EIUSMODI MAGISTRATUS IN LYCAONIA ET LYDIA GERUNT, ET QUERELLAM CONTRA ALIQUOS APUD EOS INSTITUANT, CUM CIVILES MAGISTRATUS IDONEI SINT AD CAUSAS QUAE EMERSURAE SINT PERSEQUENDAS.

Idem Augustus Areobindo praefecto praetorio et expraefecto felicitis urbis et magistro militum.

Praefatio. Cum iis quae semper incidunt dignum per singula remedium reperiamus, ubi necessitas praeterit, rursus in priorem ordinem revertimur, quippe qui in ea dumtaxat parte quae laboravit medicinam cohibeamus. Tale quid etiam praesens sacra lex nostra vult. Nam cum paulo ante tam turbas civiles, quam latronum incursiones per Phrygiam utramque et Pisidiam fieri comperissemus, ita ut eius rei cura civilem administrationem excederet, et his provinciis et praeterea Lycaoniae et Lydiae militarem magistratum praefecimus, ducis seu biocolytae nomine imposto ei qui ad hanc rem constitutus est.

2 rubr. Περὶ τοῦ δονκὸς ἢ βιοκωλύτου Λυκαονίας καὶ Λυδίας Theod. (cf. ε) || 3 τὸν om. B^c || ἤτοι || τὸν B ἢ ind. Ath. || βίας κωλύτην Ath. || 4 κατὰ] καὶ κατὰ B^c || καὶ Πισιδίαν B^c Ath. ε] om. MLB^f || 6 στέλλειν] ἐν αὐταῖς στέλλειν Ath. || 7 τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπαρχῶν ἐπιέναι B^c τοὺς τῶν ἐπαρχῶν αὐτῶν ἀπιέναι L τοὺς οἰκούντας (τὰς) αὐτὰς ἐπαρχίας δύνασθαι παραγίνεσθαι Ath. || 8 τοὺς om. L^a || τὰς — ἔχοντας] κατὰ καιρὸν τὰς αὐτὰς ἔχοντας ἀρχάς Ath. || 9 Λυκαονίας καὶ Φρυγίας Ath. || παρ' αὐτοῖς om. Ath. || 10 ὑπὸ μέμψει ποιεῖν Ath. || 12 ἱκανῶν] τῶν ἱκανῶν B^c || 13 ὑποθέσεις B^c χρηματικαῖς ὑποθέσεις Ath. || 14 ἀρεβίνδῳ M ἀρεοβίνδῳ Ath. cod. || 17 quia utilitates quaeret? ε || 23 ἕτερον M, om. ε || 24 post τὴν τοῦ πράγματος in L pergitur ἀλλὰ μὴδὲ τοῖς ἤδη ἐκ ταύτης μου τῆς διαθήκης κτλ. = nov. CLIX pr. (ὄρα μὴ πολλὰ λείπηται διὰ τὸ πάντως ἀσύμφορον τῆς ἐννοίας ἀνομοταί m. 1 in marg.), quae media legitur inde a vv. ἐπιμέλειαν ταῦταις τε — CLIX pr. τῶ αὐτῶ ἐγνεσστάτω μου ἐγγόνῳ praepostere intrusa evn. nov. CXXXIII cap. 6: de quo errore ex ordine duorum archetyp. quaternionum turbato repetendo diximus ad p. 675, 2 || 25

λυκαονίαν καὶ λυδίαν M || 26 ἐπιστήσαμεν — τεταγμένον] ad constitutionem nunc deperditam novellis XXIV et XXV recentiorem, fortasse aequalem nov. XLI refert Zachariae

nov. CXLV = Auth. CXXIII inter extravagantes in appendice ab alio librario scriptam exhibet T f. 180^v, item r, qui f. 87 initio mutilus incipit a verbis habet fiditiam et comprehendere innocentes (712, 12) || 2 rubr. om. V || 3 habebat T || biocolita lidie et licaonie in frigiam T (et ita VT constanter) || 5 pisidia T || 14 ariouinde VT, Areobindo vulg. || gloriosissimo pp. om. T || 16 Eis quae T Hisque V || 17 *utilitates quaeret (fort. praestat quaerunt) utilitates (utilitatem T) qua rei libri (quae utilitatis sunt praeterierint vulg.) || 18 priores effimur ordines libri, corr. vulg. || 19 medicinas V || *sistentes] sustinentes (sustinentem T) libri || 21 alium quidem indisciplinatos plurales alium T || 22 Phrygiam atque frigiamque T^a || 23 excedat rei Kroll] scit arei V scindat rei T || 24 licaonice V || 25 militare T || 26 aut addidi (seu add. vulg.) || biocolitum T

ταγμένον. ἀλλὰ καὶ νῦν προσῆλθον ἡμῖν οἱ Φρυγίαν ἐκατέρωθεν καὶ Πισιδίαν οἰκούντες, τὰ μὲν πρόωρον ἀμαρτανόμενα κατ' αὐτὰς πάσασθαι λέγοντες, καὶ οὐτε ληστήρια κατὰ τοὺς τόπους ἐκείνους συνεστάναι οὐτ' εἰς ἀνδρας ἐκτρέφεσθαι ταῖς ἐπαρχίαις, τὸ δὲ βάρος οὐ φέρειν τῆς παρ' ἡμῶν ἐπινοημένης ἀρχῆς, τῶν ὑπερηγουμένων αὐτῇ συνεχῶς ἐπιφοιτῶντων ταῖς ἐπαρχίαις καὶ συλλαμβανόντων τινὰς καὶ ζημίαις ἐπιτριβόντων, καὶ στρατιωτικῶν δορυβίων ἐμπειρημένων τῶν τόπων ἐκείνων, καὶ ὅλως ἀοικίτους αὐτοῖς τὰς ἐπαρχίας εἶναι· καίτοιγε καὶ αὐτῶν καθ' ἑαυτοὺς τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων ἰκανῶν πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ἐπ' ἀνὸρθωσιν ὄντων. καὶ γὰρ δὴ καὶ αὐτῶν τῶν τὰς ἐπαρχίας οἰκούντων πολλοὺς τῶν ἐτέρων ἐπιεῖκαιαν εὐρημα ποιουμένους τῇ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀποκεχρησθαι περιβολῇ καὶ συνέχειν τοὺς ἀνευθύνοους, καὶ ταύτη τὰ μὴ δίκαια σφίσι αὐτοῖς καταπράττεσθαι.

CAPUT I.

Ταῦτα πολλὰκίς εἰπόντας αὐτοὺς ἐλέησαντες ἐπὶ τὸν παρόντα θεῖον ἡμῶν ἤλθομεν νόμον, δι' οὗ θεοπύξομεν ἐξηγοῦσθαι τοῦ λοιποῦ τὰς εἰρημένας ἡμῖν ἐπαρχίας (φραμὲν δὴ Φρυγίαν Σαλοταρίαν καὶ Φρυγίαν Πικατιανὴν καὶ Πισιδίαν) τῆς ἀρχῆς ἐκείνης, ἣν αὐταῖς τε καὶ πρὸς γε τῇ Λυκαόνων καὶ τῇ Λυδῶν ἐπιστήσαμεν πρόωρον, καὶ μηδεμίαν ἀδειαν ἐκ τοῦ παρόντος εἶναι τοῖς ἐκείνῃ ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἢ ἐν αὐταῖς γίνεσθαι τὰς ἐπαρχίας, ὡς ἀρχικῆν ἔχουσι τινα πρὸς αὐτὰς μετουσίαν, ἢ στέλλειν τινὰ τῆς τάξεως τῆς αὐτῶν ἢ καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῖς προσηκόντων καὶ συνέχειν τινὰς, ἀλλὰ μηδὲ αὐτοῖς ἀδειαν εἶναι τοῖς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων τρέχειν πρὸς τοὺς ἐκάστοτε ταύτην ἔχοντας τὴν ἀρχὴν καὶ μέμψιν ἀποτίθεσθαι κατ' ἀλλήλων, εἴτε ὑπὲρ χρημάτων εἴτε ὑπὲρ ἐγκλήματος τὸ κινούμενον εἴη· ποιήν ὑφορωμένοις triginta

Phrygiam utramque et Pisidiam habitant, ut ea quae pridem commissa sunt in eis compescantur, dicentes neque latrocinia in locis illis compescita; neque enim in hominibus enutriti provincias, onus vero non ferri a nobis inventi cinguli, quod ministrant ei insolitorum dignitate et adprehentium aliquos et damnis adficiendum, et militaribus turbarum repleta loca illa, et omnino inhabitabiles eis esse provincias: etenim et ipsis contra se civilibus iudicibus copiosis ad rei correctionem constitutis, et eorum qui provincias habitant multos aliarum quietem facientes cingulo isto abutantur (περιβολῇ), et comprehendere innocentes, et quae non sunt dici in eis agi.

Sed nunc quoque adierunt nos qui Phrygiam utramque et Pisidiam incolunt, dicentes iam desiisse quae olim in iis provinciis committerentur, nec latronum turbas in illis locis existere neque in seditiones deflecti provincias, neque vero onus magistratus a nobis excogitati se ferre, cum ministri eius adsidue provincias peragrent et homines aliquos comprehendant damnisque conterant et militaribus tumultibus plena sint loca illa, atque omnino inhabitabiles sibi provincias reddi: tametsi etiam ipsi civiles magistratus per se sufficient ad rem emendandam. Etenim etiam ex iis qui provincias incolunt multos ex aliorum modestia lucrum facientes huius magistratus velut integumento abuti et innoxios comprehendere, atque ita quae iusta non sunt sibi obtinere.

1. Haec cum saepius dicerent, eos miserati ad praesentem sacram legem nostram venimus, per quam sancimus, ut in posterum praedictae a nobis provinciae (Phrygiam dicimus Salutarem et Phrygiam Pacatianam et Pisidiam) a magistratu illo, quem et ipsis et praeterea Lycaoniae et Lydiae olim praefecimus, exemptae sint, neve ulla inde a praesenti tempore facultas sit iis qui magistratum illum gerunt aut in ipsis provinciis versandi, quasi qui administrationis aliquam partem in iis habeant, aut quemquam ex officio suo vel iis qui alio modo ad eos pertinent mittendi et aliquos comprehendendi, sed ut ne iis quidem qui ex provinciis illis sunt ad eos qui quoque tempore hunc magistratum gerunt accurrere, et querellas inter se instituire liceat, sive de pecuniis sive de crimine quaestio moveatur: atque triginta librarum

1 καὶ om. ε || 3 κατ' αὐτὰς M ε || καὶ ταῦτα L || *οὐδὲ ML || 4 συνεστάναι compescita ε || *οὐδ' M οὐδὲ L neque enim ε || 5 (om. L) ἀνδρας ἐκτρέφεσθαι ταῖς ἐπαρχίαις (provincias ε) corrupta; fort. leg. εἰς ἀναρχίαν ἐκτρέφεσθαι τὰς ἐπαρχίας (cf. 711, 21); Osenbrüggen ἀνδροφονίας (cf. 191, 19) vel simile quid requirit, εὐανδρίαν non recte Zachariae || 6 τῆς ταῖς L^a || τῶν — ἐπαρχίαις] quod ministrant ei insolitorum dignitate? ε || 7 συνεχῶς L || 8 συλλαμβανόμενον L || ζημίαις L || 11 καθ' ἑαυτοὺς — 13 αὐτῶν om. L || καθ' ἑαυτῶν vertit ε || 13 καὶ γὰρ δὴ καὶ αὐτῶν] et ε || 15 εὐρημα L, om. ε || 17 ταύτη τὰ μὴ δίκαια σφίσι αὐτοῖς] quae non sunt dici in eis ε || 18 εἰπόντες ε? || 20 ἐξαιρεῖσθαι L^a || 24 post ἐπιστήσαμεν πρόωρον quae sequuntur omnia om. B || 25 ἦ] ita? ε || 26 τὰς ἐπαρχίας L || 28 προσηκόντων — αὐτοῖς om. B^(c) || ἐνέχειν M priore loco || 30 πρὸς τοὺς ἐκάστοτε ταύτην ἔχοντας] ad unumquemque hanc habentem ε || 32 ἐγκλημάτων B ε || 33 τριάκοντα (λ' M) λίτρων χρυσίου M priore loco, LB || ὑφορωμένους M priore loco

1 piscidiam T (id. infra) || ut om. vulg. || 3 compescita T || enim delet Beck || 4 ferre Beck || 5 cingulo V || quod — dignitate sensu cassa non expedit; olim fuisse qui m. ei insultantium dignitati putat Kroll || ministrat V || insolitarum T || 6 dignitate V || adprehentium V || aliorum T^a || 7 et ad militarium V || repleta] et repleta T || 8 eis esse V] esse eis T vulg. || 9 ad re correptionem V || 10 qui (ex corr.) per provincias T || 11 aliorum quietem inventum facientes, quo cinguli huius abutantur περιβολῇ vulg. || isti V || 12 post abutantur (habitantur T) add. libri: perhybole (perhybole T) dicitur quando index habet multos homines et in ipsos habet fidutiam (a verbis habet fidutiam incipit r); glossam om. vulg. quae tamen recepit περιβολῇ || 13 eos vulg. || 18 inserti V || 22 capatianam r || 23 licaoniis T licaoniis r || lidiis libri || 24 nulla V || praesenti] praesenti tempore V || eis om. V || 25 aut Beck] ita libri || 26 dignitates libri || eius r || 27 de officio suo] de inofficioso T || 30 *currere] corrigere libri || hanc om. r || 31 dignitatem om. Tr || querelas V || 32 fuerit om. V

librarum auri, ὡς ἡμῶν πᾶσαν παράδοτον πρὸς τὰς εἰρημένους ἡμῖν ἐπαρχίας ἀποκλειόντων τοῖς κατὰ καιρὸν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἢ τοῖς ὅλως εἰς τὴν τάξιν τὴν αὐτῶν ἀναφερομένοις. ὥστε οὔτε προστάξεις ἐπ' ἐλευναῖς ταῖς ἐπαρχίαις ἢ τοῖς κατ' αὐτὰς οἰκοῦσι ποιήσονται οὔτε ἄλλως οἰκειώσονται τι τῶν εἰς αὐτὰς φερομένων, ἀλλ' ἄρκεσθήσονται τῇ τε Λυκαόνων τῇ τε Λυδοῦν, κατ' αὐτὰς κελύοντες μόνως, ὡσαυτὴν τὴν ἀρχὴν ταῖς δύο ταύταις ἐπαρχίαις περιεκλείσαμεν τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτῶν οἰδεμίαν μετοσίαν εἰς Φρυγίαν ἐκατέραν ἢ Πισιδίαν δεδοκότις αὐτῇ. πάσης γὰρ ἐντεῦθεν δυσκολίας ἐλευθεροῦμεν τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας, τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων ἐπεξιόντων ἀπασι τοῖς τε εἰς χρήματα τοῖς τε εἰς ἐγκλήματα βλέπουσιν· εἰδόντων αὐτῶν, ὡς εἴ τινος γενομένης ληστείας ἢ ἐφόδου κατ' αὐτοὺς τοὺς τόπους ἢ ἀφαιρέσεως πραγμάτων [εἰ] μὴ ἐπεξέλθοιεν καὶ τὸ ἀφαιρέθην ἐκδικήσουσιν, ἐκ τῆς σφῶν αὐτῶν περιουσίας τὴν ἐντεῦθεν ζημίαν θεραπεύειν ἀναγκασθήσονται, τοῦτο μὲν ἔχοντες τὴν ἀρχὴν τοῦτο δὲ καὶ καταθέμενοι ταύτην. ὥστε κόν εἰ πευραθείη πρὸς τὸν ἔπειτα χρόνον ὁ τὴν ἐπὶ Λυκαονίας καὶ Λυδίας στρατιωτικὴν ἔχων ἀρχὴν ἢ αὐτὸς γίνεσθαι κατὰ τὰς εἰρημένους ἡμῖν ἐπαρχίας ἢ στείλαι τινα τῶν ἐκ τῆς τάξεως τῆς αὐτοῦ, παρρησίαν διδομεν τοῖς τῶν πόλεων ἐπισκόποις εἰργεῖν αὐτὸν ἢ τοὺς παρ' αὐτοῦ στελλομένους ἐπιβῆναι βουλομένους, ἐκ ἀπειλαίνειν τῶν τόπων αὐτοὺς ὡς ἀπαξ διὰ τοῦ παρόντος θελοῦν κεκαλυμένους νόμον πρὸς τῶν καὶ ποιῶν τριγinta librarum auri ἐπιχεισθαι τῶν τε κατὰ καιρὸν ἔχοντι τὴν ἀρχὴν τοῖς τε ὑπακούουσιν αὐτοῦ τεταγμένοις, εἴ γέ τι τοιοῦτον ἐκείνος κελύσει, ἢ αὐτοῦ θαρρήσειαν ὑποργεῖν, καὶ πρὸς γὰρ τῆς ἀρχῆς ἐκπτώσειν κίνδυνόν τε περὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆν.

(Ἐπίλογος.) Ἡ σὴ τοῖν ἐνδοξότης τὰ διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν θεῖου νόμου θεσπισθέντα γινώσκουσα ποιήσεται μὲν ψήφους ἀκολούθους αὐτοῖς, ἰδίκοις δὲ χρήσεται καὶ προστάξει πρὸς τοὺς τὰς ἐπαρχίας ἰδύοντας καὶ τοὺς τῶν πόλεων ἐπισκόπους, ὥστε καὶ

utpote nobis omnem transitum ad praedictas a nobis provincias excludentibus his qui per tempus habuerint dignitatem, aut his omnino qui in eorum ordinem relati fuerint, ut neque praecepta in illis provinciis aut contra eos qui in eis habitant faciant, neque aliter sibi aliquid vindicabunt eorum quae in eis feruntur, sed contenti sint tam Lycaoniorum quam Lydorum, in ipsis iubentes solis, tamquam si in principio istis duabus provinciis conclusimus dignitatem eorum nullum participium in Phrygiam utramque aut Pisidiam dantes ei. Omni enim ex hoc difficultate provincias liberamus illas, civilium iudicum dignas omnibus quae tam in pecuniariis quam in criminalibus respiciunt; scientibus his, quod si quodlibet factum latrocinium aut invasionem in ipsis locis aut ablationem rerum non vindicent et ablatum vindicaverint, ex ipsis suis facultatibus ex hoc datum dispendium curaturos necessitatem habentes tam in cingulo constitutos quam etiam post depositum eum. Quod vel si temptaverit post praesens tempus qui Lycaoniae et Lydiae militarem habet dignitatem aut ipse ire ad praedictas a nobis provincias ad dirigere aliquos de officio suo, fiduciam damus episcopis civitatum prohibere eum aut eos qui ab eo destinati fuerint irrure volentes, et expellere de locis eos, utpote semel per praesentem sacram prohibitos legem; super quod et poenam triginta librarum auri imponi tam ei qui pro tempore reget cingulum quam his qui oboedire ei deputati sunt, sive tale aliquid ille iubeat aut isti praesumpserint ministrare; et super haec cinguli amissione periclitabunt ipsiusque substantiae.

auri poenam metuant, quippe cum omnem in praedictas a nobis provincias aditum praeccludamus iis qui pro tempore magistratum gerunt vel qui omnino in officium eorum referuntur. Itaque neque praecepta de illis provinciis vel iis qui incolunt eas edent neque aliter quidquam eorum quae ad ipsas referuntur sibi vindicabunt, sed contenti erunt Lycaonia et Lydia, in iis solis imperium habentes tamquam si ab initio his duabus provinciis magistratum eorum coercuissemus nulla ei parte in Phrygia utraque aut Pisidia data. Omni enim difficultate inde oriunda provincias illas liberamus, cum civiles magistratus omnia persequantur, tam quae ad pecunias quam quae ad crimina spectant: qui quidem sciant, si quo latrocinio perpetrato in locis ipsis vel invasione vel rerum ereptione non persequantur rem et ereptum vindicent, se ex sua substantia damnum inde ortum resarcire coactum iri tam magistratum gerentes quam eo deposito. Quapropter si posteriore tempore is qui in Lycaonia et Lydia militarem magistratum habet vel ipse provincias quas diximus accedere vel aliquem ex officio suo mittere ausus sit, facultatem damus episcopis civitatum arceudi ipsum vel eos qui ab ipso mittuntur ingredi volentes et ex locis illis expellendi, utpote omnino per praesentem sacram legem id facere prohibitos: praeterquam quod etiam triginta librarum auri poena imminet et ei qui pro tempore magistratum gerit et iis qui oboedire ei iussi sunt, si quid eiusmodi ille praeceperit vel ipsi ministrare ausi sint, atque insuper amissio magistratus et de ipsa substantia periculum.

Epilogus. Tua igitur gloria iis quae per praesentem sacram legem nostram sancita sunt, cognitiss et decreta cum iis consentanea faciet et edictis et praecceptis utetur ad eos qui provincias regunt atque

2 ἡμῖν om. L^a || ὑποκλειόντων B || 4. 6 *οὐδὲ — οἰδὲ M L B || 8 κατ' αὐτὸς] καὶ ταύτας L || 9 τὴν ἀρχὴν om. B || 13 ἐπεξιόντων] dignas ε || 16 εἰ om. Haloander cum ε || 17 ἐξέλθοιεν M priore loco || 20 καὶ om. L || 22 γενέσθαι B || 24 τινα] aliquos ε || αὐτοῦ cum Scrimgero vulg. || 29 τριάκοντα (λ' M, τριῶν L) λιτρῶν χρυσίου M priore loco, L B || 30 τεταγμένοις L^a || 31 εἴ γε] αἶνε (i. e. εἴτε) ε || κελύσει M priore loco, B] κελύσει M secundo loco, L κελύσει cum Scrimgero vulg. || θαρρήσειεν L || 32 κίνδυνόν τε] periclitabunt ε, unde κινδυνεύειν temere Haloander || 34 epil. om. ε; M priore loco breviorē habet epilogum τὰ τοῖν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον ἢ σὴν ὑπεροχὴν ἔργω καὶ πέρατι παραδοῦναι σπενσάτω || 36 ἀκολούθως L || ἐδίκοις L

III.

1 ad praedictas] apud dictas T || 2 qui tempus per habuerunt r || 3 qui om. VT || 4 fuerunt r || 5 eis vulg.] ea libri || 6 eorum quae] eis V^a, del. V^b || 7 sunt V || 8 iubentes vulg. (cf. ad v. 29)] habitantes libri || 9 istis duabus istis V || conclusissemus vulg. || 11 hac r || 12 provinciam Tr || iudicem V || 14 respiciunt: scientibus] respicientibus r || 16 ablationem vulg.] ablatio V oblatio Tr || *uindictetur libri || oblatum T || 18 curatores V || habentem libri || 19 constituto libri, corr. vulg. || eum Tr] in eum V || 21 licione (sic) r || militare V || 22 ire ipse V || 25 et om. V || 26 per] prae V^a || sacri r || prohibitos vulg.] prohibetur V prohibetur r prohibebitur T || 28 quam] quem V || eis r || deputati V deputa r pr. || quid T || iubeat vulg.] habeat libri || 30 ipsi vulg. || 31 iungulis V || ammissio r

προτεθῆναι τοῦτον κατὰ τὰς πόλεις τὸν νόμον καὶ
πᾶσι δὴλα γενέσθαι τὰ κατὰ ταύτην ἡμῖν παραστάνα
τὴν πρόφασιν. Dat. VI. id. Febr. CP. imp. dn. Iustini-
aniani pp. Aug. anno XXVI. pc. Basillii vc. anno XII.

Dat. id. Feb. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno
4 (X)XV. pc. Basillii vc. anno XII.
[a. 553.]

PM̄

HEPI EBPAION.

CXLVI.

Auth. CXXIV.

R: UT LICEAT HEBRAEIS SECUNDUM TRA-
DITIONEM LEGERE SACRAS SCRIPTURAS LA-
TINE VEL GRAECE VEL ALIA LINGUA, ET
10 UT DE LOCIS SUI EXPPELLANTUR NON CRE-
DENTES IUDICIUM VEL RESURRECTIONEM
VEL ANGELOS ESSE CREATURAM R

Idem Aug. Areobindae pp.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀρεοβίνδῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ
πραιτωρίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐχρῆν μὲν Ἑβραίοις τῶν ἱερῶν
ἀκούοντας βιβλίων μὴ ψιλοῖς προστετηκέναι τοῖς γραμ-
μασιν, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐναποκειμένας αὐτοῖς προφη-
τείας ὁρᾶν, δι' ὧν τὸν μέγαν Θεὸν καὶ σωτῆρα τοῦ
τῶν ἀνθρώπων γένους Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν καταγ-
γέλλουσι· πλὴν ἀλλ' εἰ καὶ ἀλόγοις σφᾶς αὐτοὺς ἐρ-
μηνείαις ἐπιδιδόντες τῆς ὁρθῆς ἀκρι καὶ νῦν ἀποπε-
πλάηνται δόξης, ὅμως ἀμφιβητεῖν πρὸς ἀλλήλους
μαθόντες αὐτοὺς οὐκ ἐκαρτερήσαμεν ἀκριτον αὐτοῖς

⟨Praefatio.⟩ Necessarium quidem erat Hebraeos
15 sacros libros audientes non solis litteris adhaerere,
sed ad reconditas eis prophetias respicere, per quas
magnum deum et salvatorem generis humani Iesum
Christum adnuntiant. Sed etiamsi insensatis semet
ipsos interpretationibus tradentes a recta usque nunc
20 gloria aberrant, tamen certari ad invicem non com-
prehenderunt sine iudicio eis relinquere tumultum.

Nov. CXLVI (= Authent. CXXIV) Graece extat in ML, c. 1—3 in B^c 1, 1, 57 [53, cf. Zachariae Beitr.
z. Kritik u. Restitution der Basiliken, St. Petersburg 1877 p. 4. 15]. — Epit. Theod. 146, Athan. 3, 5 (inde Coll.
const. eccl. III 3, 5).

ad civitatum episcopos, ut et proponatur haec lex in civitatibus et omnibus manifesta fiant quae per
hanc causam nobis placuerunt.

CXLVI.

DE HEBRAEIS.

Idem Augustus Areobindo gloriosissimo praefecto praetorio.

Praefatio. Oportebat quidem Hebraeos sacros libros audientes non nudis litteris inhaerere, sed
ad recondita in iis vaticinia respicere, per quae magnum deum et servatorem humani generis Iesum
Christum adnuntiant. Atqui quamquam absurdus interpretationibus se ipsos tradentes a recta sententia
hucusque aberrarunt, tamen disceptare eos inter se edocti non sustinimus turbas iis relinquere non di-

1 προστεθῆναι M || 2 κατὰ ταύτην Zachariae] κατ'
αὐτὴν ML || 3 subscr. dat. XII. reliquis omissis M priore
vice, quod ex subscriptione praecedentis nov. CXLIV (quas
tamen in M non praecedit, sed inter Iustini novellas extat)
translatum putat Zachariae || Dat. VI. id. Febr. Contius 'ex
antiquis mss.' (?) (cf. subscr. nov. CXLVI) || Dat. id. Feb. 5
d. IV id. sept. M Dat. γ' IIII. δ. νοεμβρ. (i. e. III vel IIII
id. Novembris) Ath. ἐξέφωνήθη μὴν φεβρουαρίῳ Theod.
|| CP. — XXVI. Biener (cf. subscr. nov. CXLVI) || CP.
imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno (X)XV 5 CPs βασι-
λείας Ἰουστινιανοῦ τὸ κα' Ath. ἐτας λs' (pro κα') τῆς
βασιλείας Theod. CP. dn. iust. pp. ang. M || 4 pc. Ba-
sillii vo. anno XII 5] μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου
τὸ β' (corr. εβ') Ath. ὑπατεία Βασιλείου τὸ ιγ' Theod.
billisar. no. conss. M || 7 Περὶ Ἑβραίων πῶς δεῖ τὰς
γραφὰς ἀναγιγνώσκων L ὥστε ἀδειαν εἶναι τοῖς βου-
λομένοις Ἑβραίοις ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν διὰ τῆς
ἐλληνικῆς (ἐλληνίδος index) φωνῆς ἢ καὶ (καὶ om. index)
τῆς ἰταλικῆς ἢ καὶ (ἢ καὶ om. index) διὰ τῆς τῶν
ἄλλων γλώττης συμμεταβαλλομένης τοῖς τόποις ἀνα-
γιγνώσκων τὰς ἱερὰς γραφὰς (hucusque index) ὥστε
ἐννοεῖν (νοεῖν Coll. const. eccl.) τοὺς συναρχόμενους τὴν
ἀκρόασιν κατὰ τὴν τῶν ο' καὶ τὴν Ἀκύλου παρὰ-
δόσιν, καὶ ὥστε τὴν παρ' Ἑβραίοις λεγομένην δευτέ-
ρωσιν ὡς μὴ τοῖς ἱεροῖς (συνα)νελημμένην βιβλίους
κωλυθῆναι τελείως. καὶ ὥστε τοὺς μὴ λέγοντας κρίσιν
ἢ ἀνάστασιν παντὸς ἀπελαίνεσθαι τόπου, ἅμα δὲ
καὶ τοὺς μὴ ὁμολογούντας κτίσμα Θεοῦ εἶναι τοῖς

ἀγγέλους Ath. (cf. 5) Περὶ τοῦ ἀναγιγνώσκων τοὺς
Ἑβραίους τὰς γραφὰς ἐλληνιστὶ καὶ Ἑβραϊστὶ, καὶ περὶ
ἀναίρεσως τῆς δευτερώσεως, καὶ περὶ τῶν μὴ ὁμο-
λογούντων κρίσιν ἢ ἀνάστασιν ἢ τοὺς ἀγγέλους κτίσμα
Θεοῦ εἶναι Theod. || Ἑβραίων (et sic constanter) M ||
12 ἀρεοβίνδῳ Ath. || τῶν L || 14 Χρῆ cit. Ath. cod. || 15
βιβλίων ἀκούοντας cit. Ath., ἀκούοντας βιβλίων Halo-
ander (cf. ad 715, 4) || ψιλῶς L || πρῶτασιν L || 16
αὐτοῖς προφητείας] αὐτοῖς L ἔννοιας αὐταῖς L m. rec.
|| 19 ἀλόγοις] ἀλλήλους L || 22 μαθόντες αὐτοὺς om. 5
|| οὐκ ἐκαρτερήσαμεν] non comprehenderunt 5

3 subscriptionem praestant r Pistor. Escor. id. k. feb. Pist.
(VI id. feb. Contius 'ex antiquis mss.') dn. iusti. Pist. doñ.
inst. r dn. nostri iut. Escor. || cog. añ. XV libri || 4 basil.
Pist. bas. Escor. || 7 nov. CXLVI = Auth. CXXIV inter
extravagantes in appendice ab alio librario scriptam ex-
hibet T f. 181^r, item r f. 87^r || rubr. om. V || hebreos r
|| traditionem] sacram traditionem r || 8 legis T || latine
om. r || 10 ut de] unde T || expellant T || 11 indicium
vel om. r || 12 creaturam T vulg.] creaturas r V (cf. Ath.
Theod. et 716, 32); dei add. vulg. || 13 ariobinde TV
ariobunde r Areobindo vulg. || pp. om. V || 14 ebreos (et
ita saepius) V || 15 solis vulg.] solitis r solum VT || litteris T
terris litteris T* || 16 ad res conditas eis prohibentias T
|| 18 etiamsi vulg.] etiam libri || 20 aberant T || certari
Vr] crearet T; certare vulg.

καταλιπεῖν ταραχήν. δι' αὐτῶν γὰρ τῶν προσηνεγμένων ἡμῖν προσελύσεων ἐμάθομεν, ὡς οἱ μὲν μόθῃ ἔχονταί τις ἐβραϊδὸς φωνῆς καὶ αὐτῇ κεκορησθῆναι περὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων ἀνάγνωσιν βούλονται, οἱ δὲ καὶ τὴν ἑλληνίδα παραλαμβάνειν ἀξιούσι, καὶ πολλὸν ἤδη χρόνον ὑπὲρ τούτου πρὸς σφᾶς αὐτοὺς στασιάζουσιν. ἡμῖς τοίνυν τὰ περὶ τούτου μαθόντες καλλίους ἐκρίναμεν εἶναι τοὺς καὶ τὴν ἑλληνίδα φωνῆν πρὸς τὴν τῶν ἱερῶν βιβλίων ἀνάγνωσιν παραλαμβάνειν ἐθέλοντας, καὶ φωνῆν πᾶσαν ἀπλῶς ἢ ὁ τόπος ἐπιτηδαιότεραν καὶ μᾶλλον γνώριμον τοῖς ἀκούουσιν εἶναι ποιῆι.

Propterea enim ipsorum quae primitus in medio adducta sunt [proenenegeimon] quidam solius habentes Hebraicae vocis et ipsa utentes in sacrorum librorum lectione volunt, neque Graecam tradere dignantur, et multum dudum aurum pro hoc ad invicem eos commovet. Nos igitur huiusmodi discentes melius iudicavimus esse et Graecam vocem ad sacrorum librorum lectionem tradere volentes, et vocem omnem simpliciter quam locus aptiorem et magis cognitam audientibus facit.

CAPUT I.

Θεσπιζομεν τοίνυν, ἀδειαν εἶναι τοῖς βουλομένοις Ἑβραίοις κατὰ τὰς συναγωγὰς τὰς αὐτῶν, καθ' ὃν Ἑβραῖοι ὅλος τόπον εἰσὶ, διὰ τῆς ἑλληνίδος φωνῆς 15 τὰς ἱερὰς βίβλους ἀναγινώσκουσιν τοῖς συνοῦσιν, ἢ καὶ τῆς πατρῶου τυχόν (τῆς ἰταλικῆς ταύτης φωνῆς) ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἀπλῶς, τοῖς τόποις συμμεταβαλλομένης τῆς γλώττης καὶ τῆς δι' αὐτῆς ἀναγινώσεως, ἐφ' ᾧ σαφῆ τε εἶναι τὰ λεγόμενα τοῖς συνοῦσιν ἅπασιν 20 ἐφεξῆς καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ζῆν τε καὶ πολιτεύεσθαι καὶ μὴ παρησιασῆναι εἶναι τοῖς παρ' αὐτοῖς ἐξηγηταῖς μόνην τὴν ἐβραϊδα παραλαμβάνουσι κακοῦργεῖν ταύτην ὡς ἂν ἐδελήσαιεν, τῇ τῶν πολλῶν ἀγνοίᾳ τὴν σφῶν αὐτῶν περικαλύπτοντες κακοῦθιαν. πλὴν οἱ 25 διὰ τῆς ἑλληνίδος ἀναγινώσκοντες τῇ τῶν ἐβδομήκοντα χρῆσονται παραδόσει τῇ πάντων ἀκριβεστέρῃ καὶ παρὰ τὰς ἄλλας ἐγκριμμένη διὰ τὸ μάλιστα περὶ τὴν ἐρμηνείαν συμβεβηκός, ὅτι κατὰ δύο διαιδέντες καὶ κατὰ διαφόρους ἐρμηνεύσαντες τόπους ὁμοῦ μίαν 30 1 ἅπαντες ἐκδεδώκασιν σύνθεσιν. πρὸς δὲ γε τοῖς τοῖς οὐκ ἂν τῶν ἀνδρῶν κἀκείνο θανατώσειεν, ὅτι πολλῶν πρεσβύτεροι τῆς σωτηριώδους ἐπιφανείας τοῦ

Sancimus igitur licentiam esse volentibus Hebraeis et synagogas suas, in quem Hebraei omnino locum sunt, per Graecam vocem sacros libros legere convenientibus et patria forte lingua (hac dicimus) et aliis simpliciter, locis translatis lingua et per ipsius lectionis, per quam clara sunt quae dicuntur convenientibus omnibus deinceps, et secundum haec vivere et conversari; et non fiduciam esse his qui apud eos sunt expositoribus solam Hebraicam tradentibus malignari hanc, quemadmodum voluerint, multorum ignorantia suam eis abscondentes malam consuetudinem. Verumtamen hi qui per Graecam legunt septuaginta utantur traditione, quae omnibus certior et ab aliis melior indicata, praecipue propter quod interpretationi contigit, quia et per multos divisos et per diversa interpretantes loca tamen unam omnes tradiderunt compositionem.

1 Ad haec vero quis non horum virorum et illud admiretur, quia multo antiquiores salutari apparitione

c. I pr. et § 1 ex B habet Nomoc.^{dm} XIV tit. 12, 3; summam Nomoc. XIV tit.

c. I extr. (717, 23 sqq.) et II summam Ath. repetunt paratitla Ath. 4 § 7.

iudicatas. Ex ipsis enim interpellationibus quae ad nos perlatae sunt comperimus alios hebraicam linguam tenere eaque in sacrorum librorum lectione uti velle, alios etiam graecam adsumendam existimare, atque longo iam tempore eos de hac re inter se dissidere. Nos igitur de hac re edocti meliores esse iudicamus eos qui graecam quoque linguam ad sacrorum librorum lectionem assumere volunt, atque omnem omnino linguam quam locus accommodatiorem et notioerem audientibus reddit.

1. Sancimus igitur, ut liceat Hebraeis qui volunt in synagogis suis, in quibus omnino locis Hebraei sunt, graeca lingua sacros libros iis qui conveniunt legere vel etiam patria forte (hac scilicet latina) vel omnino reliquis, una cum locis commutata lingua et per eam lectione, ut perspicua sint quae dicuntur omnibus deinceps convenientibus ac secundum eadem et vivant et agant; neve facultas sit interpretibus qui apud eos sunt solam hebraicam linguam amplectentibus corrumpere eam quomodocumque voluerint, cum vulgi ignorantia suam velent pravitate. Nisi quod qui graeca lingua legunt septuaginta interpretum utentur translatione omnium accuratissima et prae ceteris probata, propter id maxime quod in interpretando accidit, siquidem in binos divisi et diversis locis interpretati tamen unam omnes compositionem ediderunt. 1 Praeterea quis non in viris illis etiam illud admiretur, quod cum multo antiquiores essent salutari

1 προσηνεγμένων ε || 2 ἡμῖν — ὡς om. ε || 3 ἔχονταί habentes (i. e. ἔχοντες?) ε || κεκορησθῆναι utentes ε || 4 βίβλων et hic et v. 9 Haloander (cf. 16. 716, 3. 11. 717, 5. 13. 18) || 5 οἱ δὲ καὶ neque i. e. οὐδὲ ε || παραλαμβάνειν Lε] προσλαμβάνειν M || 6 χρόνον] aurum i. e. χρυσόν ε || 8 καλλίους] melius (i. e. κάλλιον?) ε || φωνῆν] ταύτην φωνῆν L^a || 11 γνώριμον] γνωριμότερον L || 12 εἶναι om. ε || 14 κατὰ] et i. e. καὶ ε || τὰς αὐτῶν] τὰς om. Nomoc.^m || ὃν — τόπον] ὢν — τόπων L || 16 ἢ καὶ] et (id. 17) ε || 17 τῆς ἰταλικῆς Nomoc.^{dm} (cf. Ath. rubr.) || τῆς ἰταλίας M τῆς ἰταλῆς LB^c, lingua ε || 18 συμμεταβαλλομένοις Nomoc.^m corr. (ε) συμβαλλομένης Nomoc.^d || 19 τῆς γλώττης] τῆς om. B^c || αὐτῆς cum ε Zachariae] αὐτῶν MLB || 20 ἅπαντα Nomoc.^{dm} || 21 καὶ om. Nomoc.^m || κατὰ τὰ αὐτὰ] κατ' αὐτὰ Nomoc.^{dm} secundum haec ε || 22 εἶναι om. Nomoc.^m || 24 δελήσαιεν B^c || τῆν] τῆς M || 25 σφῶν αὐτῶν] suam eis ε || 27 τῇ πάντων LB] τῇ om. M || 28 περὶ Nomoc.^d || ἐγκριμμένη L ἐγκριμμένη Nomoc.^m || περὶ ταύτην τὴν mali Kroll || 29 ὅτε Nomoc.^{dm} || κατὰ δύο

διαιδέντες] per multos divisos ε || 30 διαφόρους] δύο Nomoc.^m || 31 συνήθεσιν B^c || πρὸς δὲ γε — 716, 5 πάντες om. Nomoc.^m || 32 θανατώσειεν B^c || 33 σωτηρίου Nomoc.^d

1 in medio om. r || 2 *proene. nec me. nec V proene nemenon r proeneome non T; seclusi || quidam om. T || sollius V || 3 hebraici Vr || uti vulg. || 6 commovit eos T || meliores vulg. || 7 ad sacrorum — 8 vocem om. T || 14 sinagogas VT^r || quam T^a || 17 ipsis r; ipsos Beck || 18 ultionem V, lectione Beck || 20 eis T || 21 expositioibus r || hebraicam T || 22 hanc vulg.] hac libri || uoluerit r || 23 ignorantiae libri, corr. vulg. || 24 hii T || legunt] legunt linguam V || 25 utantur] tradantur vel utantur T || traditionem libri, corr. vulg. || et] est et vulg. || ab] prae vulg. || 26 *interpretatione V interpretatione rT (an in interpretatione? Kroll) || 27 contingit rT || et per multos quia T || 31 quisquis r || 32 multos antiquiores salutare apparitiones libri, corr. vulg.

μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γε-
γονότες ὁμῶς ἐκείνην μέλλουσαν ὡσπερ ὄρωντες τὴν
τῶν ἱερῶν βίβλων παράδοσιν ἐποιήσαντο, προφητικῆς
ὡσπερ χάριτος περιλαμπρῶσθε αὐτούς; καὶ ταύτη μὲν
χρησονται μάλιστα πάντες· πλὴν ἄλλ' ὡς ἂν μὴ τὰς λοι-
πὰς αὐτοῖς ἀποκλείειν νομισθεῖται ἐρημνείας, ἀδειαν
δίδομεν καὶ τῇ Ἀκύλῳ καθήσθαι, κὰν εἰ ἀλλόφυλος
ἐκείνος καὶ οὐ μετρίαν ἐπὶ τινῶν λέξεων ἔχη πρὸς
2 τοὺς ἐβδομήκοντα τὴν διαφωνίαν. τὴν δὲ παρ'
αὐτοῖς λεγομένην δευτέρωσιν ἀπαγορευόμεν παντελῶς,
ὡς ταῖς μὲν ἱεραῖς οὐ συνανειλημμένην βίβλοισι οὐδὲ
ἀνωθεν παραδεδομένην ἐκ τῶν προφητῶν, ἐξεύρεσιν
δὲ οὖσαν ἀνδρῶν ἐκ μόνης λαλούντων τῆς γῆς καὶ
θεῖον ἐν αὐτοῖς ἐχόντων οὐδέν. καὶ αὐτὰς δὲ δὴ
τὰς ἱεράς φωνὰς ἀναγνώσονται τὰς βίβλους αὐτὰς
ἀναπτύσσοντες, ἀλλὰ μὴ κατακρύπτοντες μὲν τὰ κατ'
αὐτὰς εἰρημένα, τὰς ἐξῶθεν δὲ παραλαμβάνοντες
ἀγράφους κενοφωνίας πρὸς τὴν τῶν ἀπλουστέρων αὐ-
τοῖς ἐπινενομημένας ἀπαλείαν. ὡς τε ταύτης δεδομένης
παρ' ἡμῶν τῆς ἀδείας οὔτε ζημίαις τῶν ὑπαχθῆσον-
20 ται παντελῶς οἱ τὴν ἑλληνίδα φωνὴν καὶ τὰς ἄλλας
παραλαμβάνοντες, οὔτε παρ' οὐτινοσούν κωλυθήσονται·
οὐδὲ ἀδειαν ἐξοῦσιν οἱ παρ' αὐτοῖς ἀρχιερεῖται
ἢ πρεσβύτεροι τυγχόν ἢ διδάσκαλοι προσαγορευόμενοι
περιοίαις τισὶν ἢ ἀναθεματισμοῖς τοῦτο κωλύει, 25
πλὴν εἰ μὴ βούλωτο δι' αὐτῶν σωφρονιζόμενοι τῶν
εἰς σῶμα ποινῶν καὶ πρὸς γε ἀφαιρούμενοι τῶν οὐ-
σιῶν ἄκοντες ἐνδιδόναι καλλιονά τε καὶ θεοφιλέστερα
βουλομένοις τε ἡμῖν καὶ κελύουσιν.

CAPUT II.

Εἴ τινες δὲ παρ' αὐτοῖς κενοφωνίας ἀθέους ἐπει- 30
ἀγειν ἐχειρήσασιν, ἢ ἀνάστασιν ἢ κρίσιν ἀρνούμενοι
ἢ τὸ ποίημα τοῦ θεοῦ καὶ κτίσμα τοὺς ἀγγέλους
ὑπάρχειν, τούτους καὶ ἀπελαίνεσθαι βουλόμεθα τόπον
παντός καὶ μὴ ἀριεῖαι φωνὴν βλάσφημον οὕτω καὶ
αὐτῆς τῆς περι θεοῦ καθάπαξ ἐξολοθῆσασαν γνώ- 35
lapsam notitia. Praesumentes enim eos affari aliquid

magni dei et salvatoris nostri Iesu Christi constituti
tamen illam futuram tamquam videntes sacrorum li-
brorum traditionem fecerunt, tamquam prophetiae
gratia circumfulgente eos? Et hac quidem utentur
5 praecipue omnes. Non tamen tamquam eis residuas
excludere sanxerimus interpretationes, licentiam ad-
damus et Aquilae uti, vel si alienae tribus ille et non
competentem in aliquibus sermonibus habet a septua-
ginta interpretatione dissonantiam.

10 2 Eam vero quae ab eis dicitur secunda editio in-
terdicimus, utpote sacris non coniunctam libris neque
desuper traditam de prophetis, sed inventionem con-
stitutam virorum, ex sola loquentibus terra et divi-
num in ipsis habentibus nihil. Et ipsas ergo sacras
15 voces legentes, ipsos codices respuentes, sed non abs-
condentes quidem quae per eos dicta sunt, exterioribus
vero traditis sine scriptis novae vocis ad simp-
licium ipsis intelligentium perditionem: ut hac data
a nobis licentia neque damnis aliquibus subiciantur
20 omnino qui Graecam vocem et alias tradunt neque
ab aliquo prohibentur; neque licentiam habebunt hi
qui ab eis maiores omnibus archipherecitae aut presby-
teri forsitant aut magistri appellati periuocis aliquibus
aut anathematismis hoc prohibere, nisi velint propter
eos castigati corporis poenis et insuper haec priva-
tionem facultatum nolentes sustinere, meliora vero
et deo amabiliora volentibus nobis et iubentibus.

apparitione magni dei et servatoris nostri Iesu Christi tamen eam futuram quasi oculis videntes sacrorum
librorum traditionem perfecterunt, tamquam prophetica gratia eos illustrante? Et hac quidem potissimum
omnes utentur: quamquam ne ceteras iis interpretationes intercludere putemur, facultatem concedimus
etiam Aquilae versione utendi, etsi ille diversae gentis fuerit et in lectionibus non mediocrem a septuaginta
2 interpretibus habeat dissensum. Deuteriosin (secundariam traditionem) vero quae apud eos dicitur om-
nino interdicimus, ut quae sacris libris non comprehensa nec divinitus per prophetas tradita, sed inventum
sit virorum ex sola terra loquentium nec quicquam divini in se habentium. Iam ipsas quidem sacras voces
legentibus libris ipsos evolventes, nec vero occultantes quae in iis dicuntur, vaniloquentias autem nusquam
scriptas extrinsecus adsumentes ad simpliciorum perneciam ab ipsis excogitatas. Itaque hac facultate a
nobis concessa neque damnis ullis omnino subiciantur qui graecam linguam ceterasque adsumunt neque
ab ullo impediuntur; neque qui apud eos archipherecitae vel presbyteri forte vel magistri vocantur facul-
tatem habebunt machinationibus ullis aut anathematibus hoc impediendi, nisi forte poenis corporalibus
castigati et insuper bonis privati cedere inviti nobis velint meliora et deo cariora volentibus et iubentibus.

II. Si qui autem apud eos vaniloquentias impias introducere temptaverint, sive resurrectionem vel
iudicium sive dei opus et creaturam angelos esse negantes, eos adeo expelli volumus omni loco neque
vocem emittere tam maledicam et ab ipsa dei cognitione plane deflectentem. Nam si quid eiusmodi pro-

6 αὐτοῖς] τοῖς αὐτοῖς Nomoc.^m || νομισθεῖται] san-
xerimus ε || 7 δίδομεν om. B^c || ἀκύλα καθήσθαι B^c ||
εἰ] εἴη Nomoc.⁴, om. B^c (in Nomoc.^m verba ἀκύλον —
ἀλλόφυλος margine absciso hausta sunt) || ἀλλόφυλλος L
|| 9 τὴν διαφωνίαν om. L || 10 ἀπαγορευόμεν M^c || καὶ
ἀπαγορευόμεν LB || παντελῶς om. ε || 11 συνανειλημ-
μέν· L^a || 15 ἀναγνώσονται] legentes ε || 16 ἀναπτύ-
σσοντες] respuentes (i. e. ἀναπτύσσοντες) ε || 17 εἰρημένας
L || παραλαμβάνοντες] traditis ε || 18 κενοφωνίας] novae
vocis i. e. κενοφωνίας ε (cf. ad 30) || 19 ἐπινενομη-
νάς] intelligentium (i. e. ἐπινενομημένων?) ε || διδομένης
L || 20 *οὐδὲ MLB^c || ἐπαχθῆσονται M || 22 *οὐδὲ
MLB^c || 23 οἱ παρ' αὐτοῖς] qui ab eis maiores omni-
bus ε || 28 ἄκοντας L^a || καλλίονα τε L meliora vero
(i. e. δε) ε || 30 τις L^a || 31 ἢ κρίσιν] et iudicium ε ||
32 ἢ τὸ] ἦτοι Zachariae non recte || 34 οὕτω et αὐτῆς
om. ε || 35 τῆς om. L^a || ἐξολοθῆσαντας L^a ἐξολοθῆ-
σαντας L^b || ἀναγνώσεως M

4 utuntur rT vulg. utentes V (utuntur Beck) || 5 prae-

pue V || 7 aquilae T || 8 habet a Heimbach] habita libri
|| 10 secunde ditio V || 11 non om. T || 12 prophetes V^a
constitutam vulg.] constitutorum (constitutorum T^a) libri
|| 13 ex vulg.] et libri || loquentium et 14 habentium vulg.
|| terra vulg.] terram V terrena rT || 15 legentes V || re-
spuentem r pr., respondentem V || 16 qui V || eas T^a || 17
sive V || vocis] legis T || 19 subiciantur vulg. || 20 omnino
vulg.] omne r V omnem T (omnes Heimbach) || gregam V
graeca r || voce rT || aliat T || 21 ab] pro r || *aliquo] alio
libri || prohibeantur vulg. || hii T || 22 maiores vulg.] ma-
ioris r maior VT || archiferecite r V archiferetite T || presby-
terii V || 23 perineis libri || 24 anathematismis V anathe-
matis T || 25 castigati V] castigari rT vulg. || haec] nec V ||
privatione facultatum V || 26 meliora om. V || 27 amma-
biliaria r || nobis om. r || 30 uanae uocis V] uanae novae
uocis rT vulg. || eloqui r || 31 praesumpserit r || et iudi-
cium] aut iudicium r || 32 angelorum T || 33 et pelli V,
et om. r || omni] tamen T || 34 voce V || blasphema V
blasphemiam T || a] ad T || 35 notitiam libri, corr. vulg.
|| eorum T^a

σεως. ἔγχειροῦντας γὰρ αὐτοὺς παραφθέγγεσθαι τι τοιοῦτον ταῖς πασῶν ἐσχάταις ὑποβιλλομέν τιμοφύταις, τῆς ἐπεισαγομένης πλάνης ἐκ τούτου τῶν Ἑβραίων περικαθαίροντες ἔθνος.

huiusmodi ultimis subdantur suppliciiis, illato errore ex hoc Iudaeorum emendantes gentem.

CAPUT III.

Εὐχόμεθα δὲ αὐτοὺς διὰ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς γλώττης τῶν ἱερῶν βιβλίων ἀκούοντας φυλάττεσθαι μὲν τὴν τῶν ἐρμηνευόντων κακίαν, μὴ φιλοῖς δὲ προσέχειν τοῖς γράμμασιν, ἀλλὰ τῶν πραγμάτων γενέσθαι καὶ θειοτέρας ὄντως ἐννοίας λαβεῖν, ὥστε καὶ μεταμανθάνειν τὸ κάλλιον καὶ παύσασθαι ποτε πλανημένους καὶ περὶ αὐτὸ τὸ πάντων καιριώτατον ἀμαρτάνοντας, τὴν εἰς θεὸν ἐλπίδα φαιέν. διὰ τοῦτο γὰρ δὴ πᾶσαν αὐτοῖς φωνὴν ἀνεψάσαμεν πρὸς τὴν τῶν ἱερῶν βιβλίων ἀνάγνωσιν, ὥστε πάντας ἐφεξῆς τὴν αὐτῶν λαμβάνοντας εἰδησὶν εὐμαθεστέρους πρὸς τὰ καλλίω γενέσθαι τῶν ἀμολογημένων ὑπάρχοντος, ἐτοιμότερον πολλῶ πρὸς διάκρισιν εἶναι καὶ πρὸς τὴν τοῦ βελτίονος αἴρεσιν τὸν ἐν ἱεραῖς ἐντραφέντα βίβλους καὶ μικρὸν τὸ λείπον ἔχοντα πρὸς διόρθωσιν, ἢ τὸν εἰδὸτα μὲν τούτων οὐδέν, μόνον δὲ τὸν τῆς θεσηκίας ἐξηρητημένον ὀνόματος καὶ ὡς περὶ ἀγκύρας ἀντεχόμενον ἱεράς καὶ μάθημα θεῖον τὴν ψιλὴν τῆς αἰρέσεως προσηγορίαν εἶναι νομίζοντα.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου νόμου δηλούμενα παραφυλάξει 25 μὲν ἡ σὴ ἐνδοξότης καὶ ἡ πειθομένη σοὶ τάξις, παραφυλάξει δὲ ὁ κατὰ καιρὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ταχθησόμενος, καὶ οὐ συγχωρήσει παντελῶς Ἑβραίοις παρὰ ταῦτα ποιεῖν, ἀλλὰ τοὺς ἐνισταμένους ἢ καὶ κωλύειν ὅπως ἐπιχειροῦντας ταῖς εἰς σῶμα πρώτων 30 ποιναῖς ὑποθεῖς ἐξορίαν οἰκεῖν ἀναγκάσει, ἀφαιρούμενους καὶ τῶν οὐσιῶν, ὡς μὴ κατὰ ταῦτόν αὐτοὺς θεοῦ τε καὶ βασιλείας καταθρασύνεσθαι. χεῖρη δὲ καὶ προστάξει πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένους προτάτων αὐτῶν τὸν ἡμέτερον νόμον, ὥστε καὶ αὐ- 35

ferre temptent, omnium extremis suppliciiis eos subicimus, ab errore indidem introducto gentem Hebraeorum purgantes.

III. Exoptamus autem, ut cum hac vel illa lingua sacros libros audiunt caveant sibi ab interpretum pravitare, nec nudis litteris adhaereant, sed res attingant et diviniore vere sensus percipiant, ut et quod melius est addiscant et desinant aliquando errare atque in eo ipso quod omnium gravissimum est peccare, spem in deum dicimus. Propterea enim omnem illis linguam ad sacrorum librorum lectionem aperimus, ut omnes deinceps eorum scientia accepta ad meliora perdiscenda aptiores reddantur: cum in confesso sit, multo paratorem ad vera discernenda et ad melius eligendum esse eum qui sacris libris innutritus est nec multum habet, quod deficiat ad correctionem, quam qui nihil horum intelligit, sed soli cultus nomini inhaeret eoque tamquam sacra ancora tenetur, et divinam doctrinam nudam haeresis appellationem esse putat.

Epilogus. Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram legem declarantur custodiet quidem tua gloria et quod tibi obtemperat officium, custodiet autem qui pro tempore in eodem magistratu constitutus erit, nec permittet omnino Hebraeos adversus haec quidquam facere, sed eos qui resistent vel etiam impedire omnino temptent corporalibus primum poenis subiectos in exilio habitare compellet, excutos etiam bonis suis, ne audacia pariter contra deum et imperium se efferant. Sed praeceptis quoque uteris ad pro-

2 πασῶν om. ε || 3 τούτων L || 5 αὐτοὺς διὰ ταύτης] in eos aut per istam ε || 6 βιβλίων cum Scrimgero vulg. || 7 τὴν om. B^c || 8 γενέσθαι (cf. 711, 18. 720, 1) γένεσθαι B et cum Haloandro vulg. || 11 περὶ αὐτὸ τὸ πᾶν τῶν καιριωτάτων M de hoc ipso omnium necessariaiora ε || 13 ἠνεψάσαμεν L || 14 βιβλίων LB] βιβλίων M || 16 τῶν ἀμολογημένων] confessam ε || 17 ὑπάρχοντος L constituti parati (i. e. ὑπάρχοντος ἐτοιμότερου?) ε || 17 πολλῶν L || εἶναι om. ε || καὶ om. B^c || 18 *ἱεροῖς MLB^c || ἀνατραφέντα L inscriptam i. e. ἐγγραφήντα ε || 19 βιβλίους B^c || ἔχοντας L^a || 20 ἢ] si i. e. εἰ ε || μόνου] solum (i. e. μόνου?) ε || 21 ἐξηρητημένον M ἐξηρητημένων L^a || 23 εἶναι om. B^c || νομίζοντα] putantes i. e. νομίζοντες ε || 24 epilogum om. ε || 25 τοῦ θεοῦ L] τοῦ παρόντος θεοῦ M || 27 δὲ] καὶ male cum Haloandro vulg. || 28 Ἑβραίοις mavult Zachariae || 30 ἐξορίαν M] ἐξορία L (ἐξορία Zachariae) || 33 χεῖρη M]

χεῖρη L || 35 προτάτων αὐτῶν M (cf. CLII 1) προστάτων αὐτοῖς L

5 in del. vulg. || per istam] persistent T || 7 solas vulg.] sole libri || considerantur r || 8 littere r VT, corr. vulg. || sed] uero sed T^a || 9 redocere V || 11 anarheotepa T anarheo tepa V anabeotepa r; seclusi || necessario con. Skutsch || peccantes vulg. || in deum spem dicimus vulg.] in medium speciem dicemus libri || 13 lecionem r || 14 doctores r VT, corr. vulg. || 16 discretionem V vulg.] descriptionem r T || melioris vulg. || 17 habentem vulg.] habentis libri || 18 scientem vulg.] secundum est libri || 19 inchoatum] inchoatum est T || ancorare tenente V (ancora retentum vulg.) || 20 et om. r || doctrina diuina libri, corr. vulg. || 21 putates V; leg. putantem ?

τοὺς τοῦτον μανθάνοντας προθεῖναι κατὰ πόλιν ἐκάστην, εἰδότας ὡς ταῦτα παραφυλάττειν χρῆσιν ἡμετέραν ἀγανάκτησιν δεδιότας. Dat. VI. id. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVI. pc. Basilli vc. anno XII.

Dat. VI. id. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVI. pc. Basilli vc. anno XII.

[a. 553]

PMZ

ΩΣΤΕ ΤΑΣ ΕΠΟΦΕΙΛΟΜΕΝΑΣ ΛΟΙΠΑΛΑΣ
ΤΟΙΣ ΕΠΑΡΧΟΙΣ Η ΤΑΙΣ ΛΑΓΓΙΤΙΟΣΙΝ Η
ΤΟΙΣ ΠΡΙΒΑΤΟΙΣ Η ΤΩΙ ΘΕΙΩΙ ΠΑΤΡΙΜΟΝΙΩΙ
ΣΥΓΧΩΡΕΙΣΘΑΙ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΕΙΔΕΙ ΑΧΡΙ 10
ΤΗΣ ΠΑΡΕΛΘΟΥΣΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ ΕΠΙΝΕΜΗΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΗΣ ΟΦΕΙΛΕΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀρεοβίνδῳ τῶ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τῆς Ἐῶ καὶ ἀπὸ ἐπάρχων τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ στρατηλάτῃ. 15

(Προοίμιον.) Εἰ καὶ δαπάνης νῦν πολλῆς εἶπερ ποτὲ τῶ πολιτεύματι δεῖ, τοσαύτην μεγέθους ἐπίδοσιν εὐμενεία λαβόντι θεοῦ καὶ πρὸς τὴν τῆς προσθήκης ἀναλογίαν τοῖς περικειμένοις προσπολεμοῦντι βαρβάροις, πᾶσαν ὁμῶς ἐπινοοῦμεν ὁδόν, ὡς ἂν καὶ 20 τὰ τῆς χορηγίας ἀκόλυντα γένοιτο καὶ μηδὲν φιλανθρωπίας εἶδος περὶ τοὺς ὑποτελεῖς τοὺς ἡμετέρους παραλιμπάνοιτο. ὅσα μὲν οὖν τοῖς ἐκάστοτε προσιοῦσιν ἡμῖν καὶ χρεᾶ προτεινομένοις δημόσια καὶ ἀπορίας τῆς ἀποδόσεως ἐτοίμῳς φιλοτιμοῦμεθα, καὶ ὡς 25 οὐδεὶς φιλανθρωπίας δεηθεὶς ἀπρακτοῖς ἐκ τῆς ἡμέτερας ἀνεχώρησεν ὄψεως, τοῦτο λέγειν οὐχ ἡμέτερόν ἐστι, τῶν ὑπὲρ τοῦτου γεγραμμένων γραμμάτων καὶ αὐτῶν τῶν τὰς φιλοτιμίας λαβόντων ἐπιμαρτυροῦν-

CXLVII.

Auth. CXXV.

DE RELIQUIS PUBLICIS NON EXIGENDIS ET
DE DISCUSSIONE DIVERSARUM ACTIONUM.

Idem Aug. Ariobindae pp.

(Praefatio.) Etsi expensa multa nunc super quam aliquando reipublicae oportet, tantam magnitudinis praebitionem benignitate accipienti dei et augmenti ad rationem superimpositos expugnanti barbaros, omnem tamen providimus viam, utpote et expensarum non prohibita fiant et nulla misericordiae species circa subiectos nostros relinquatur. Quanta igitur singulis interpellantibus nobis et debita praetendentibus publica et inopiam redditionis praeparate 25 remuneramus, et qualiter nullus misericordiam petens sine actu a nostra recessit facie, hoc dicere non nostrum est, pro his scriptis et ipsis qui remunerationes acceperunt attestantibus nobis. Sed quia mo-

Nov. CXLVII (= Authent. CXXV) Graecis extat in ML. — Epit. Theod. 147.

vinciarum praesides lege nostra praemissa, ut ipsi quoque ea cognoscentes in singulis civitatibus proponant, cum sciant haec necesse esse observare eos nostram indignationem veritos.

CXLVII.

UT RELIQUA QUAE DEBENTUR PRAEFECTIS VEL LARGITIONIBUS VEL PRIVATIS VEL SACRO PATRIMONIO IN OMNI SPECIE REMITTANTUR USQUE AD PRAETERITAM SEPTIMUM INDICATIONEM ET IPSAM.

Idem Augustus Areobindo gloriosissimo praefecto sacro praetorio Orientis et ex praefecto huius felicitis urbis et magistro militum.

Praefatio. Tametsi nunc, si unquam, multis sumptibus res publica indiget, quae tantum incrementum magnitudinis dei benignitate cepit et pro ratione accessionis bella circumiacentibus barbaris infert, tamen omnes vias excogitamus, ut et expensae sine impedimento fiant et nulla humanitatis species erga subiectos nostros praetermittatur. Atque quam multa iis qui quoque tempore nos adeunt et publica debita suamque in solvendo inopiam praetendunt, prompto animo largiamur, utque nemo qui humanitati nostrae supplicavit re infecta a conspectu nostro discesserit, hoc dicere non nostrum est, cum de hoc scriptae litterae atque ipsi, qui liberalitates impetrarunt, testimonium nobis praestent. Verum quoniam exiguum et

3 dat. VI. id. Feb. ε datum ε' φεβρουαρίου Ath.] d. id. febr. M ἐξερωνήθη μηνὶ φεβρουαρίῳ Theod. || CP. — XXV ε βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ἔτους κς' Ath. ἔτει κς' Theod. CR. dn. iust. pp. aug. M || 5 pc. Basili uc. an. XII. ε μετὰ τὴν (τὴν om. Theod.) ὑπατεῖαν Βασιλείου (βελισαρίου cod. Theod.) τὸ ιβ' Ath. Theod. basil. uc. cons. M || 7 rubr. Περὶ συγχωρήσεως λοιπῶν δημοσίων Theod. (cf. rubr. nov. CXLVIII) || ὀφειλομένης index M || 8 largitionis index M λαγγιτιώσιν index L λαγγιτιώσιν ML in textu || 9 προβατοῖς index L || πατριμολῖω pr. πατριμοναλίω corr. ind. L || 12 αὐτοῖς ind. L || 13 ἀρεοβίνδῳ L || 14 εἰώας L || 16 Εἰ] ἢ cii. Theod. cod. || δαπάναις νῦν πολλαῖς L || ἡπὲρ ποτε L super quam (i. e. ὑπὲρ) aliquando ε || 17 μεγέθους om. L || 18 θεῶ L || 19 superimpositos ε || 20 βαρβάρους L^a || 23 ὅποσα L || προσιν (sic) M || 29 φιλοτιμίας] τιμίας L

3 subscr. praestant Pistoriensis et Escorialensis || cap. libri || inst. pp. cog. an. (ante Pist.) XXV libri (XXVI ex mss. Contius) || 4 pac. Pist. || basili Pist.] om. Esc. || an. Esc. ante Pist. || 6 nov. CXLVII = Auth. CXXV om. R, inter extravagantes in appendice ab alio librario scriptam exhibet T f. 181° || 7 rubr. om. V || 13 orio-binde T, Areobindo vulg. || 16 expensam multam vulg. || 17 oportet T] est oportet V, esse oportet vulg. || tantum T || 18 praebitione T || benignitatis V || accipientis V accipientes T, corr. vulg. || 19 * augmenti ad (ad angmentum vulg.) augmenti et VT || rationem vulg.] patroni VT (propotionem Heimbach) || expugnans libri, corr. vulg. || 20 praevidimus V, providemus vulg. || 21 nulla vulg.] nullam T nullum V || 22 species vulg.] spem VT || relinquatur V] relinquatur T || 24 inopiam VT] redditionis praeparante T || 27 scriptum T || 28 atestibus vel atestantibus T || modicum vulg.

των ἡμῶν. ἀλλ' ἐπειδὴ μικρὸν καὶ βασιλείας ἀνάξιον εἶναι νομιζομεν τὸ περὶ τοὺς ἐκάστοτε προσιόντας ἰδικὰς τινὰς φιλοτιμίας ποιῆσθαι, ἢ καὶ μέχρι χωρίων ἢ πόλεων μόνων ἢ καὶ ὅλων ἐπαρχῶν τὴν ἡμετέραν ἐκτείνειν φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ μὴ μῆγα τι καὶ κοινὸν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις ποιήσασθαι,

dice et imperio indignum est de singulis interpellantibus proprias aliquorum remunerationes facere, aut etiam usque ad villas aut civitates solas aut etiam solas provincias nostram extendere misericordiam, et non magnum aliquid et commune de omnibus subiectis facere,

CAPUT I.

τούτου χάριν ἐπὶ τὰς παρούσας θείας ἡμῶν ἡλθομεν δωρεάς, δι' ὧν θεοπίζομεν ἀφεῖσθαι πάντας τοὺς ἡμετέροισι ὑποτελεῖς ἐλλειμμάτων παντοίων ὀφειλομένων παρ' αὐτῶν ἀπὸ τῆς τοῦ προτέρου κύκλου πρώτης ἐπινημίσεως καὶ αὐτῆς, εἰς ἣν τὰς προτέρας ἡμῶν συνελέισαμεν δωρεάς, μέχρι τῆς ἀρτί παραλθούσης ἐβδόμης ἐπινημίσεως καὶ αὐτῆς, ὡς εἶναι εἴκοσι δύο ἔτων ἐφεξῆς τὴν εἰς τοὺς ὑπηκόους παρ' ἡμῶν γινομένην φιλοτιμίαν, καὶ μηδεμίαν ἐλλειμμάτων εἰσπραξίν εἶναι πρὸς ἐκεῖνους ἀναγομέναν τοὺς χρόνους. τὰτα δὲ φαιμεν οὐ περὶ τῶν ἐν χρυσίῳ μόνων, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀργύρῳ ἢ σίτῳ ἢ ἑτέροις εἶδος τὸ χρεωστούμενον εἶη, καὶ τούτου μὲν εἰ τῶν θρόνων τῶν σῶν τὸ παρὰ τῶν ὑποτελῶν ὀφειλόμενον εἶη, τούτου δὲ εἰ τῆς παρὰ Ἰλλυριοῖς ἐπαρχότητος ἢ τῶν θείων ἡμῶν θησαυρῶν, εἴτε ὑπὲρ φόρων εἴτε ὑπὲρ ἐτέρων τίτλων ὁπωσοῦν εἰσαγομένων αὐτοῖς. κοινήν γὰρ δι' ἡμῶν ἐφεξῆς τοῖς ἡμετέροις ὑποτελεῖται ταύτην τὴν φιλοτιμίαν παρέχομεν, ὥστε οὐδαίς ὑπὲρ τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπ' αὐτοὺς λοιπὸν ἐνεχθήσεται τὴν οἰανοὺν ἐλλειμμάτων ποιούμενος εἰσπραξίν, εἴτε παρ' αὐτῶν στελλόμενος τῶν ἀρχῶν ἢ καὶ ὁπωσοῦν τὸ τοῦ δημοσίου πρόσωπον οἰκειούμενος εἴτε τινὰς ἐπιφερόμενος προτάξεις ἢ ἐκταγὰς, ἐπαίτοιγε καὶ τοῖς τοιοῦτό τι λαμβάνουσι καὶ τοσοῦτον ἐφεξῆς οὐκ εἰσπράξασι χρόνον τὴν κατὰ τῶν ὑποτελῶν ἀναιρούμεν ἀπαίτησιν, καὶ πρὸς γε τὴν κατ' αὐτοῦ τοῦ δημοσίου. ὁ γὰρ χρεωστούμενος ἐφεξῆς τοσοῦτον ἢ ἡραθυμῆσας

propter hoc ad praesentes nostras venimus donationes, per quas sancimus dimitti omnibus nostris subiectis reliqua omnino debita a praeterito circulo primae indictionis et eius, in quam praecedentes nostras concludimus donationes, et nunc transacta septima indictione et ipsius, ut sint viginti et duo anni continui in nostros subiectos a nobis factae largitatis, et nulla reliqua exigi ad illa relata tempora. Haec vero dicimus non in his quae in auro solum, sed etiam si argentum aut triticum aut quaedam alia species debita sit, et hoc quidem sive quod a subiectis debetur sit sive ab Illyrica praefectura aut sacrorum nostrorum thesaurorum, sive pro fructibus sive pro residuis quomodocumque inferendis ab eis. Communem enim omnibus continue nostris subiectis hanc nostram largitatem concedimus, ut nemo pro temporibus illis super eos inducat, qualemcumque reliquorum faciens exactionem, sive ab ipsis destinato cingulis aut qualitercumque publicam personam vindicante sive inferente praepcepta aut deputaciones sit, quia huiusmodi quid accepit, et tanto continue non exigenti tempore contra subiectos auferimus exactionem, insuper et contra ipsum publicum. Qui enim debet continue tantum negligens,

imperio indignum esse putamus, in singulos qui nos adeunt speciales aliquas liberalitates conferre, vel etiam usque ad praedia aut urbes solas vel etiam ad integras provincias humanitatem nostram extendere, nec vero magno aliquo et communi beneficio omnes subiectos afficere,

I. huius rei gratia ad praesentes sacras nostras pervenimus donationes, per quas sancimus, ut omnibus subiectis nostris remittantur omnis generis reliqua quae ab iis debentur inde a superioris cycli prima indictione et ipsa, in quam priores nostras donationes conclusimus, usque ad septimam modo transactam indictionem et ipsam, ut per viginti duos annos continuos liberalitas a nobis in subiectos sit collata, neve ulla fiat exactio reliquorum quae ad illa tempora referantur. Haec vero non de iis solum dicimus quae in auro constant, sed etiam si quod debeatur argentum vel frumentum vel alia species sit, et tam si sedis tuae sit quod a subiectis debeatur quam si praefecturae Illyrici aut sacrorum nostrorum thesaurorum sive nomine tributorum sive aliorum titulorum qualicumque modo iis inferendorum. Communem enim omnibus deinceps subiectis nostris hanc nostram liberalitatem praebemus, ut nemo pro illis temporibus in posterum adversus eos procedat ad qualemcumque reliquorum exactionem faciendam, sive ab ipsis magistratibus missus sit sive etiam quovis modo fisci personam sibi vindicet sive mandata aliqua aut delegationes afferat, quandoquidem etiam iis qui tale quid percipiunt et per tantum tempus continuum non exegerunt, exactionem adversus subiectos, et insuper adversus ipsum fiscum auferimus. Nam cui tantum deinceps debetur, is ubi aut negligenter egit aut sportulis potius nec vero principali debito intentus fuit, et neque ab illis neque a publico quicquam percepit, non in tempore rursus reminiscitur delegationum vel

1 μικρὸν] modice (i. e. μέτριον?) ε || 2 εἶναι νομιζομεν] est ε || 3 τινὰς] aliquorum (i. e. τινῶν?) ε || 4 ἢ καὶ μέχρι Mε] ἢ μέχρι L || 5 ὅλων] solas (i. e. μόνων?) ε || 6 καινὸν L^a || 7 θείας om. ε || 8 ἐλλειμμάτων ML] παντοίων] omnino (i. e. παντοίως) ε || 9 παρ' αὐτῶν om. ε || 10 πρώτης ἐπινημίσεως] i. e. a kal. Sept. a. 522 || 11 μέχρι Mε] et ε || 12 παραλθούσης M] διελθούσης L (i. e. usque ad kal. Sept. a. 544) || 13 τοὺς ὑπηκόους] nostros subiectos ε || 14 γινομένην L] ἐλλειμμάτων M (et ita fere constanter) || 15 ἀναγομέναν Lε] ἀναγομένην M || 16 ἀναγομέναν Lε] ἀναγομένην M || 17 καὶ τούτου μὲν — τούτου δὲ om. L || 18 εἰ Scrimger] ἢ M || 19 τῶν θρόνων τῶν σῶν om. ε || 20 ἢ τῆ παρ' Ἰλλυριοῖς ἐπαρχότητι ἢ τινὶ τῶν θείων L] ἐπαρχότητος M || 21 ὑπὲρ φόρων εἴτε ὑπὲρ ἐτέρων] pro fructibus sive pro residuis ε || 22 ἐπ' αὐτοῖς] ὑπ' αὐτῶν (αὐτὸν L^a) L || 23 λοιπὸν om. ε || 24 ἐναχθήσεται L] inducat ε || 25 ποιούμενος L] 29 τινὰς om. ε || 30 ἐπαίτοιγε M] ἐπαίτοιγε L sit quia ε || 31 καὶ τοῖς τοιοῦτό τι λαμβάνουσι] huiusmodi quid accepit ε || 32 εἰσπράξασι

L || 34 ἢ om. ε

1 dignum T^a || est] et V || interpellationibus T^b || 3 nullam T || 4 provinciam V^b || 8 demitti VT || 9 cingulo V || 10 in vulg.] et VT (ad quam mavult Heimbach) || praecedentis VT, corr. vulg. || 11 conclusimus vulg. || leg. transactae septimae indictionis? || 12 septima] sepultura T || 14 largitatis vulg.] largitates VT || reliqui V || *adj ex libri (ex illo relato tempore vulg.) || 17 hoc om. T || 18 sive (sedis tuae) Beck || sit sive T vulg.] sine sit V || apud Illyrios praefecturae Beck || 20 quocumque modo T || 21 ab delet Beck || *commune V commuionem T || 24 reliquarum VT || 25 destinatus vulg. || 26 uindicante V] uindicantes T, vindicans vulg. || inferens vulg. || deputatione V || 27 sit quia (qui T)] sed qui Mommsen] quid accepit V] accepit quidem T; leg. quid accipienti? || 28 exigenti V] exigente T exigere vulg. || subiectos — qui enim om. T || 30 negligent V negligent T, vel negligens vel vulg.

ἢ σπορούλων μάλλον ἀλλ' οὐ τῶν πρωτοτύπων γε-
 ῖομενος, καὶ οὔτε παρ' ἐκείνων οὔτε παρὰ τοῦ δημο-
 σίου λαβῶν οὐκ ἐν καιρῷ λοιπὸν μένεται τῶν ἐκα-
 γῶν ἢ τὴν ἐκείθεν ἀπαίτησιν ἐπαγαγεῖν πειράται.
 τοῦναντίον μὲν οὖν τὸν τοιοῦτόν τι ποιεῖν ἐχειροῦντα
 ὡς τὰς ἡμετέρας λυμαινόμενον ἀποστρεφόμεθα δω-
 ρεαῖς ὥστε πᾶσαν ἀπαίτησιν προφρασίῃ ἢ
 περινοίαν ἀναιρεθῆναι κατὰ τὴν τῶν ὑποτελῶν κατὰ
 τὴν τοῦ δημοσίου, καὶ μείζονα περιγενέσθαι κἀντεῦθεν
 ἀπραγμοσύνην τοῖς ἡμετέροις ὑποτελεῖν. ὅτι δὲ τού-
 των ἀπολαύσουσι τῶν δωρεῶν καὶ ὅσαι τοῖς θεοῖς
 ἡμῶν περιβάτοις ἢ τῷ θεῷ ἡμῶν πατριμονίᾳ προσ-
 ηκῶσι κτήσεσι, καὶ οὐδὲ κατὰ γεωργῶν ἢ μισθωτῶν
 ἢ ἐμφυτευτῶν εἰσπραξίς δημοσίων ὑπὲρ τῶν εἰρημέ-
 νων ἡμῶν γενήσεται χρεῖων ἢ παρὰ τῶν τὰ δημοσία
 εἰσπραττόντων ἢ παρὰ τῶν παλατιῶν αὐτῶν, τῶν
 πᾶσιν ὁμολογημένων ἐστὶ. ταῦτα δὲ φάμεν περὶ
 τῶν ὀφειλομένων ἐπι καὶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ὄντων
 ὑποτελεῖν. εἰ γὰρ τι φθάσαντες ἐκείνοι δεδῶκασι
 καὶ τοῦτο παρὰ βουλευταῖς τυχόν ἢ ταξεῶταις ἢ ὑπο-
 δέκταις ἢ ἐκλήπτορον ἢ καὶ παρὰ τοῖς τὰς ἐπαρχίας
 τρακτηνοῦσιν ἔμεινε, τοῦτο οὐ συναλαμβάνομεν οὐδὲ
 μέρος ποιούμεθα τῆς παρούσης ἡμῶν δωρεᾶς, ἀλλ'
 ἀποσώθησεται τῷ δημοσίῳ τῶν ἀποπωτάτων ὑπάρ-
 χον τὸ παρὰ τῶν ὑποτελῶν δεδομένον μὴ τὸ δημοσίον
 λαβεῖν, ἀλλ' ἰδιωτικὸν ἐτέρων κέρδος γενέσθαι.

CAPUT II.

Ταύτης δὲ ἡμῶν τῆς φιλοτιμίας ἐκκλείομεν καὶ τὰ
 ὁμολογηθέντα τυχόν ἢ καὶ ἀντιπεφωρημένα τῷ δη-
 μῳσίῳ παρὰ τρακτηνοῦσιν ἢ σκορνιαρίων ἢ ἀρχαρίων
 οὐδὲ γὰρ καὶ τοῖς τοῖς ἴσῃ μεταδιδόμεν δωρεᾶς,
 ἐπεὶ γε ἀπαξ ὀκνεώσατό τε καὶ σχεδὸν ἔχει ταῦτα
 λαβόν τὸ δημοσίον. τῆς δὲ θείας ταύτης φιλοτιμίας
 ἐξαιρούμεν τὰς στρατιωτικὰς καὶ φοιδερτικὰς dis-
 cussiones· αὗται γὰρ οὐ προσάπτονται μὲν τῶν ἡμε-
 τέρων ὑποτελῶν, δικαίαν δὲ τὴν εἰσπραξίαν κατ' ἐκεί-
 νων ἐπάγουσι τῶν οὐ προσήκόντως ἐκ τοῦ δημοσίου
 λαβόντων κἂν εἰ προφάσει στρατιωτικῆς ἢ φοιδερτι-
 κῆς δαπάνης ἐτυχον εὐληφότες, ὅμως οἰκίον τοῦτο

commodis magis et non principalibus factus, et neque
 ab eis neque a publico accipiens, non in tempore
 deinde memoratur deputationum aut exinde exactio-
 nem inferre temptat; e contrario autem eum qui
 5 huiusmodi aliquid facere praesumpserit tamquam no-
 stris pestiferum repellimus donationibus, ut omnem
 de cetero repetitionis occasionem aut [ipsum quae-
 ratur quae in consuetudine non est] perinoeam au-
 ferri tam contra subiectos quam contra publicum et
 maiorem praevalere et ex hoc ἀπραγμοσύνην nostris
 subiectis. Quam per has perfruuntur donationes et
 quae sacris nostris privatis aut divino nostro patri-
 monio competunt possessiones, et neque contra col-
 onos ueque contra locatores aut emphyteutas exactio
 15 fiscalium pro praedictis a nobis fiat temporibus aut
 ab iis qui publicum exigunt aut a palatinis ipsis ma-
 nifestissimum est. Haec vero dicimus, quae debentur
 adhuc et apud nostros sunt subiectos. Si enim ali-
 quid contigit eos dare et hoc apud curiales forsitan
 aut officiales aut hypodectas aut delegatores aut
 apud hos qui provinciarum sunt numerarii remansit,
 hoc non comprehendimus ueque partem facimus praes-
 entis nostrae donationis, sed salvabitur publico: in-
 utilissimum constitutum, ut quod a subiectis datum
 25 est non fiscus accipiat, sed proprium lucrum fiat.

Hac vero nostra largitate excludimus et quae
 cauta sunt forsitan aut fideiussa publico a numera-
 riis aut archariis aut scriniariis; nihil enim his de
 aequa conferimus donatione, quia semel propria fecit
 et paene habet haec accipiens fiscus. De sacra vero
 hac largitate excipimus tam militares quam foederati-
 cas discussiones; ipsae enim non contingunt quidem
 nostros subiectos, iustam vero exactioem contra
 illos inferunt qui non competenter de publico acci-
 piunt, vel (si) occasione militaris vel foederatae ex-
 pensae contigerunt accipientes, tamen proprium hoc

exactionem inde peragere temptat. Quin e contrario eum qui tale quid facere audeat, tamquam donationi-
 bus nostris nociurum aversamur: ut omnis deinceps exactioem causa vel machinatio tam adversus sub-
 iectos quam adversus fiscum auferatur, atque maior inde quoque tranquillitas subiectis nostris existat.
 His aulem donationibus etiam possessiones frui quaecumque ad sacra privata nostra aut sacrum patri-
 monium nostrum pertineant, et ne contra colonos quidem aut conductores aut emphyteutas tributorum
 exactioem pro praedictis a nobis temporibus sive ab iis qui tributa exigunt sive a palatinis eorum institui
 licere apud omnes in confesso est. Haec aulem de iis dicimus quae adhuc debentur et apud subiectos
 nostros sunt. Si quid enim illi antea dederunt idque apud curiales forte vel officiales vel susceptores
 vel acceptores vel provinciarum tractatores remansit, hoc non comprehendimus nec partem praesentis
 donationis nostrae factum, sed fisco conservabitur, cum absurdissimum sit, ut si quod a subiectis datum
 non fiscus accipiat, sed privatim aliorum lucrum fiat.

II. Ab hac vero liberalitate nostra ea quoque excludimus, quae confessa forte vel etiam constituta
 sunt fisco a tractoribus vel scriniariis vel archariis. Neque enim hos quoque aequalis donationis parti-
 cipes reddimus, quoniam fiscus semel haec sibi vindicavit et propemodum accepta habet. Excipimus autem
 a sacra hac liberalitate et militares et foederatorum discussiones; hae enim subiectos nostros non attingunt,
 sed iustam adversus illos exactioem inducunt qui non competenter ex publico acceperunt: qui etiam si
 forte nomine militaris aut foederatorum sumptus acceperint, tamen hoc proprium lucrum fecerunt. Atque

1 ἢ om. ε || σπορούλων M || πρωτοτύπων || πρωτο-
 τύπων μάλλον L || 2 * οὐδὲ — οὐδὲ ML || τοῦ τοῖς L
 || 6 λαμβανόμενον M^a || 10 ὅτι δὲ τούτων || quam per
 (i. e. διὰ) has ε || 13 κτίσεις L || ἢ μισθωτῶν || neque
 contra locatores ε || 16 παλατιῶν L || 21 ἐκλήπτορον
 M || 22 συναλαμβάνομενον L || οὐδὲ om. L || 24
 ὑπάρχων M || 25 δεδομένων M^a διδομένων L^a || τῶν
 τῶν L || 26 ἰδιῶν ἐτέρου L ἐτέρων om. ε || 29 aut
 archariis aut scriniariis ε || 30 οὐδὲ nihil i. e. οὐδὲν ε ||
 καὶ om. ε || 31 καὶ σχεδόν — 33 τὰς τε om. M || 32 λα-
 βῶν L || 33 discussiones L δίσκουσ σίονας M || 34
 αὐταῖς ipsae i. e. αὐταῖ ε || 37 κἂν καὶ κἂν coni. Zacha-
 riae, malim ἢ κἂν.

1 quomodo V || 3 deputationem VT, corr. vulg. || aut om.
 V || 5 praesumpsit T || 6 repellibus T || 7 ipsum — non est
 glossam ad voc. perinoeam adscriptam om. vulg. || 8 quae]

aut ipsum quae V || consuetudine V] consuetudinem T ||
 perhineam VT || auferri tam] aut feritam T || 10 ἀπραγμο-
 σύνην] aut pas pauo co V aut papaco T || nostri sub-
 iecti (subiecti scr. V² in sp. vac.) V || 11 fruuntur V || 12
 diuinio T || 14 emphyteutas T || 15 fiet vulg. || 16 ab iis
 vulg.] aliis V aliquis T || a V] om. T vulg. || manifestis-
 simum V] manifestum T vulg. || 17 quae] de his quae
 vulg. || 19 contigit eos vulg.] contingit eos T eis conti-
 git V || 20 hypothecos V || 21 apud hos vulg.] ab his VT || 24
 constitutam VT || ab V || 27 vero om. V || 29 archariis VT
 || nihil enim] nichis ex V || 30 aequa] qua T || donatio-
 nem T || facit T || 31 sacra vulg.] sacro VT || 32 milita-
 ris V || federaticias T || 33 disoutiones V || ipsae vulg.]
 ipsi VT || 34 nostros om. V || 36 *vel si (cf. 721, 10) uel
 libri || militaris vulg.] militaria V militario T || vel vulg.]
 ut VT || foederaticiae vulg.] federatica V federatica T ||
 expensae vulg.] expensa VT || 37 contingerunt VT, corr.
 vulg. || hoc proprium T

κέρδος ποιησαμένων. καὶ πολλῶν γε μᾶλλον ταύτης
 ἡμῶν ἐξαιρούμεν τῆς δωρεᾶς τὰς τῶν πολιτικῶν χρη-
 ματῶν ζητήσεις καὶ πρὸς γε τὰς τῶν ἔργων discus-
 siones τῶν τε κατὰ ταύτην τὴν εὐδαιμόνα πόλιν τῶν
 τε κατὰ τὰς ἐπαρχίας, ἐπεὶ γε μὴ δίκαιόν ἐστι το-
 σοῦτου παρ' ἡμῶν ἐκφορηθέντος χρυσίου προφάσει
 τῆς τοῦ πολιτεύματος ἀσφαλείας τοὺς μὲν ὑπογραφε-
 νότας κέρδος ἀδικῶν ἔχειν, στερεῖσθαι δὲ τοὺς τόπους
 τῆς ἐξ ἡμῶν φιλοτιμίας ἢ τῆς ὀφειλομένης αὐτοῖς
 ἀσφαλείας, ἢ καὶ τὰς πόλεις τῶν εἰς εὐκοσμίαν αὐταῖς
 ἀπονεμημένων ἀποστερεῖσθαι χρημάτων. ἐπειδὴ
 δὲ κἂν εἰ τοὺς κακογονῶντας παντοίως μισοῦμεν,
 πλὴν ἀλλὰ τῆς ἡμῶν αὐτῶν φιλανθρωπίας ἐπιλαθέ-
 σθαι κατ' οὐδένα δυνάμεθα χρόνον, διὰ τοῦτο θεσπί-
 ζομεν τὴν παρ' ἡμῶν ἐπὶ τισὶ κερφαλοῖς γενομένην
 ἐξαιρέσιν χώραν ἔχειν ἐπὶ τοῖς ἀπο τῆς ἐναγχοῦ δια-
 δραμούσης πρώτης ἐπινεμήσεως χρόνοις, ταύτην δὲ
 φραμεν τὴν sedecim πρόσθεν αἰῶνς γενομένην. ἐπὶ
 γὰρ δὴ τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις ἀπλήρην καὶ γενικὴν
 πᾶσιν ἐφεξῆς τὴν ἡμετέραν φιλοτιμίαν παρέχομεν οὐ-
 δεμίαν ἐξαιρέσιν ἐπὶ ταύτῃ ποιούμενοι, ὥστε κοινῇ
 πάντας ἀνθρώπους ἀπολαύειν ἀμεριμνίας, καὶ μηδε-
 μίαν ἐλλειμμάτων εἰσπραξίν ἐξ οἰασούν ἀφορηθῆναι
 ἐκείνων προῖεναι τῶν χρόνων. ταύτην ἡμεῖς τοῖς
 μὲν ὑπηκόοις φιλοτιμησασθαι, θεῶν δὲ τῶν μεγάλων
 προσαγαγεῖν τὴν πράξιν ἡγησάμεθα δεῖν, ὡς ἂν πάν-
 τες τῶν ἐντευθέν ἀπυλαύοντες ἀγαθῶν χάριτας ὑπὲρ
 τῆς ἡμετέρας βασιλείας ὁμολογοῖεν τῶν μεγάλων θεῶν
 τῶν καὶ ταύτην ἡμῖν εἰς νοῦν βαλομένω τὴν πράξιν.
 (Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ 30
 διὰ τοῦδε τοῦ θεοῦ δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ὑπεροχῆ
 σπενσάτω πρὸς ἔργον ἀχθῆναι καὶ παραφυλαχθῆναι
 σπουδασάτω. Dat. XVII k. Mai. CP. (imp.) dn.
 Iustiniani pp. Aug. anno XXVII. pc. Basilii vc. anno 34
 XII. [a. 553.]

lucrum facientium. Et multo magis hac nostra ex-
 cipimus donatione civitum pecuniarum inquisitiones
 et iusuper operum discussiones tam in hac felicissima
 civitate quam in aliis provinciis, quoniam non est iu-
 stum tanto a nobis emisso auro pro occasione muni-
 tionis reipublicae administrantes quidem lucrum in-
 iustum habere, fraudari vero loca nostra largitate aut
 debita eis munitione, aut civitates pecunias quae ad
 ornatum earum divisae sunt defraudari. Quia vero
 vel si malignantes omnino odimus, sed nostras huma-
 nitates oblivisci nullo possumus modo, propterea san-
 cimus [quae] a nobis in quibusdam capitulis factam
 exceptionem locum habere super his quae nuper
 transiit primae indictionis temporibus, hanc vero di-
 cimus sedecim pridem annis factam. De his enim
 quae praecedunt temporibus simplicem et generalem
 omnibus continue nostram humanitatem concedimus
 nullam exceptionem in ea facientes, ut communem
 omnes homines perfruantur securitatem, et nullam
 reliquorum exactionem ex qualibet occasione ex illis
 procedere temporibus. Hanc nos quidem subiectis
 humanitatem concedentes, deo magno offerre actum
 aestimavimus oportere, ut omnes his perfruentes bonis
 gratias pro nostro imperio confiteantur magno deo,
 qui et hunc nobis in mentem actum inmisit.

multo magis ab hac donatione nostra excipimus civitum pecuniarum inquisitiones ac praeterea operum
 discussiones tam quae in hac felici civitate quam quae in provinciis sunt, quoniam iustum non est, cum
 tantum auri a nobis pro securitate rei publicae erogatum sit, eos quidem qui ministeria praestiterunt in-
 iustum lucrum habere, loca vero liberalitate nostra vel debita eis securitate fraudari, vel etiam civitates
 pecunias quae ad ornatum eis tributae sunt privari. Quoniam autem, etiamsi maleficos omnifariam oderi-
 mus, altamen humanitatis nostrae oblivisci nullo modo possumus, propterea sancimus, ut exceptio a nobis
 in quibusdam capitulis facta de iis temporibus locum habeat, quae inde a prima quae nuper praeteriit
 indictione descendunt, eam dicimus quae abhinc sedecim annos fuit. In praeteriitis enim temporibus
 simplicem et generalem omnibus deinceps liberalitatem nostram praebemus nulla in ea exceptione facta,
 ut communiter omnes homines securitate fruantur, neque ulla reliquorum exactio ulla de causa ab illis
 temporibus procedat. Hanc nos actionem cum subiectis largiendam tum deo magno offerendam existima-
 vimus, ut omnes bonis inde oriundis fruantes pro nostro imperio gratias magno deo agant, qui hanc quo-
 que actionem nobis in mentem misit.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ut
 ad effectum adducantur studeat et ut observentur operam adhibeat.

3 discussiones L δίσκουσ, σίνας M || 5 in aliis provin-
 ciis ε || 9 ἢ τῆς] ἢ τὰς L^a || 14 χρόνον] modo i. ε.
 τρόπον ε || 15 γενομένην L || 16 ἀπὸ om. ε || 17 πρώτης
 ἐπινεμήσεως] i. ε. a. kal. Sept. a. 537 || 17 δέ] δὴ ma'it
 Zachariae || 18 sedecim M || ἐπὶ] ἐπεὶ M || 19 προλαβοῦσι
 Kroll (cf. ε. g. 587, 23. 625, 3. 722, 13. ed. III 1 § 1) quae
 praecedunt ε] προβαίνουσι ML || 24 προσιέναι L || 25 φι-
 λοτιμησασθαι] humanitatem concedentes ε || 29 εἰς νοῦν
 ἡμῶν L || βαλλομένω M λαβομένω L || 30 epilogus om. ε
 || subscr. om. ε (nisi forte huc pertinet subscr. addita se-
 quenti constitutioni Auth. CXXVI = nov. CLIX, ubi vid.)
 || XVII k. mai. M] μηνὶ μαίω Theod. || CP. dn. iustin.
 pp. aug. basilio uc. cons. M, ἔκει ἰε' (immo κζ') μετὰ
 τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ἰβ' Theod. Annum imperii
 XXVIII. Contius 'ex mss.' reposuisti, unde pc. Basilii XIII.
 (i. e. a. 554) requirit Biener Gesch. d. Nov. p. 527;
 rectius Zacharias servato consulatus anno a Theodoro
 tradito ex v. 16 sq. annum imperii XXVII. restituit.

2 donationem T || 3 et — discussiones om. T || disouti-
 ciones V^a || 4 aliis delet Beck || 5 auro V || 6 leg. mini-
 strantes? || 7 nostre V || 8 dubitata eis minutione V || civi-
 tatis VT, corr. vulg. || 9 eorum T || divisae vulg.] diuisa
 VT || quia] ora T || 11 modo possumus V || 12 *quae de-
 levi || factum exceptione V facta exceptio est vulg. || 14
 transiet VT, corr. vulg. || indictionis V || 15 sedecim] si
 decem V si. X. T || facta V || 16 supplicem V || 19 nulla V
 || 20 reliquorum vulg.] reliquarum T relinquat V || 21
 non T || 22 concedente V || actuum VT, corr. vulg. || 25
 hunc vulg.] hanc VT || in mentem vulg.] imminentem VT
 || subscriptione carent libri; nam quae in Escorialensi et
 Pistoriensi adicitur dat. prid. kal. nonemb. ep. (cap. Pist.)
 imp. dn. iust. pp. aug. (cog. libri) an. XVIII. pc. (pac.
 Pist.) basilii uc. an. IIII. praescripta in Escor. constitu-
 tionis Auth. CXXXI (= nov. CXXXIII), in Pist. con-
 stitutioni Auth. CXXXIV (= nov. CXXXIII), ea aliunde
 (Auth. CXXX? CXXXIII?) translata est.

PMH

ΠΕΡΙ ΣΥΓΧΩΡΗΣΕΩΣ ΛΟΙΠΑΔΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ.

(Ioustinos Aÿγουστος ἐδικτιον.)

(Προοίμιον.) Ὅσῃν περὶ τὰ κοινὰ τῶν πραγμάτων εὐθὺς ἐκ προοιμίων τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἐποιήσαμεθα πρόνοιαν τε καὶ σπουδὴν τῆς παραδοθείσης ἡμῖν ἐκ θεοῦ πολιτείας κηδόμενοι, ἐξ ὧν ἴδη 5 πεπράχαμεν φανερὸν κατεστήσαμεν ἅπασιν, τὸ γὰρ δημόσιον χρεῖσι πολλοῖς καταπεφορισμένον εὐρόντες καὶ πρὸς τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν ἐλάσαν εἰς ἑαυτοὺς ἡμεῖς ἀνεδεξάμεθα τὸ ὄφλημα, βάρους τε καὶ δυσχερείας πολλῆς ἀπαλλάξαντες τούτο. καὶ τὸ στρατιωτικὸν δὲ παραρρῦν ἤδη τῆ τῶν ἀναγκαιῶν ἀπορία, ὡς τὸ πολέτευμα ταῖς τῶν βαρβάρων ἐφόδοις τε καὶ ἐπιδρομαῖς ἀμέτροις καταβλάπτεσθαι, καθ' ὅσον γέγονεν ἡμῖν δυνατόν 10 τῆς δευσης ἐπινοουθώσεως ἀξιούμεν. πλην ἄλλ' οὐκ ἄκρι τούτων καὶ μόνων δεῖν φηθήμεν τὴν περὶ τοὺς ὑπάρχουσας στήναι βοήθειαν, ἀλλὰ καὶ τινας ἄλλης μεταδοῖναι φιλανθρώπου γνώμης τὴν ὑποτελεῖαι νενομικαμὲν χρῆναι ἐλευθεροῦντες αὐτοὺς τῶν παρ' αὐτῶν ἐλλειμμάτων ὀφειλομένων τῷ δημοσίῳ.

CAPUT I.

Κοινὴν τοίνυν καὶ ταύτην ἡμῶν τὴν εὐνοεσίαν εἰς ἅπαντας ἐπεκτείνοντες συγχωροῦμεν τοῦ προλαβόντος χρόνου μέχρι τῆς οὐκίας ἐπινευήσεως καὶ αὐτῆς τοῦ ἐνσταύτου κύκλου τὰ ὀφειλόμενα παρὰ τῶν υποτελῶν ἐλλείμματα τῷ δημοσίῳ, καὶ θεσπίσμεν μηδεμίαν εἰσπραξὴν γενέσθαι τῶν ἐν λοιπάσιν ὀφειλομένων 15 ἄκρι τῆς εἰρημένης ἐπινευήσεως, εἴτε τὴν γενικὴν εἴτε τὴν ἰδικὴν τράπεζαν τῆς σῆς ἐνδοξοτήτος ταῦτα ὄρα ἢ τὴν ἀρχὴν τῶν παρὰ Ἰλλυριοῖς ἱερῶν πραιτωρίων ἢ τοῦ ἐνδοξοτάτου Ioustinianou ἐπάρχου τῶν ἐπὶ Μυσίας καὶ Σκυθίας στρατιωτικῶν καταλόγων ἢ καὶ τῶν θεῶν ἡμῶν θησαυρῶν ἢ τοῦ ἰσοστάτου ἡμῶν ταμείου ἢ τοῦ θεοῦ πατριμονίου ἢ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου κοροάτωρος τῶν οἰκιῶν· ἀλλὰ πᾶν ὅσον ἐν τε χροσίῳ καὶ ἀργύρῳ καὶ ἐτέμοις εἶδσει κεχρωσστημένον εἶη, τοῦτο πᾶσι τοῖς ὀφειλοῦσι συγχωρεῖσθαι, ὥστε οὔτε γαργοὶ 20 οὔτε μισθῶται οὔτε ἐμφτενταὶ οὔτε μὴν οἱ κεκτημένοι εἰσπραχθήσονται τὰ ὀφειλόμενα τῷ δημοσίῳ ἐλλείμματα τῶν ἄκρι τῆς εἰρημένης ἐπινευήσεως καὶ αὐτῆς χρόνων.

CAPUT II.

Ἐξαιροῦμεν δὲ ταύτης ἡμῶν τῆς φιλοτιμίας τὰς τε στρατιωτικὰς καὶ φοιδατικὰς discussionas. ταύτας γὰρ τῶν ὑποτελῶν οὐδὲ ὅλως καθάπτεσθαι συμβαίνει, ἀλλ' ἐκείνων καὶ μόνων τῶν ἐκ τοῦ δημοσίου χρήματα 25 χορηγηθέντων, εἰς κέρδος τε οἰκίῳ ἀπενεγαμένον τὰ τοῖς στρατιωτικοῖς τάγμασιν ἢ φοιδατικοῖς ἐπιδοθέντα παρὰ τοῦ δημοσίου. εἰ δὲ καὶ τινα παρὰ τοῖς λεγομένοις ὑποδέχταις ἢ ἀπαιτηταῖς ἢ ἐκλήπτορσιν ἢ

Nov. CXLVIII Iustini Graece tantum extat in M (f. 410 inter Iustini novellas prima) et L. — Epit. Theod. 148 Athan. 20, 6.

CXLVIII.

DE INDULGENTIA RELIQUORUM PUBLICORUM.

(Iustinus Augustus edictum.)

Praefatio. Quantum providentiae et studii in res communes statim a primordiis imperii nostri contulerimus, dum traditae nobis a deo reipublicae curam adhibemus, ex iis quae iam gesimus omnibus manifestum fecimus. Fiscum enim cum multis debitis oneratum et ad extremam inopiam adactum inveniremus, in nos ipsos aere alieno recepto onere atque difficultate magna liberavimus. Deinde rem militarem rerum necessarium penuria iam dilapsam, ita ut res publica barbarorum invasionibus irruptionibusque infinis labefactaretur, quoad eius facere potuimus, idonea emendatione dignamur. Quamquam non in his tantum opem subiectis praestandam subsistere oportere putavimus, sed etiam alterius cuiusdam clementiae participes faciendos subiectos arbitrati sumus. ut eos a reliquis fisco debitis liberarem.

I. Commune igitur hoc quoque beneficium nostrum in omnes extendentes praeteriti temporis reliqua usque ad octavam et ipsam praesentis cycli indictionem a subiectis fisco debita remittimus, atque sancimus nullam fieri exactionem eorum quae in reliquis usque ad modo dictam indictionem debentur, sive generalem sive specialem mensam gloriae tuae spectant vel praefecturam sacri apud Illyrios praelorii vel gloriosissimi Iustini praefecti numerorum militarium in Moesia et Scythia vel etiam sacrorum nostrorum thesaurorum vel sanctissimi nostri aerarum vel sacri patrimonii vel magnificentissimi curatoris domum: verum quidquid tam in auro quam argento aliisque speciebus debitum fuerit id omne omnibus debitoribus remittatur, ut neque a colonis neque a conductoribus neque ab emphyteutis neque magis a possessoribus reliqua fisco debita pro tempore quod est usque ad praedictam indictionem et ipsam exigantur.

II. Excipimus autem ab hac liberalitate nostra militares et foederatorum discussiones. Haec enim subiectos omnino non attingunt, verum illos solos quibus a fisco suppeditatae sunt pecuniae et qui in lucrum proprium converterunt quae militibus vel foederatorum ordinibus data sunt a fisco. Sed si quae etiam apud eos qui dicuntur susceptores vel exactores vel acceptores sive in auro sive in argento vel

2 rubr. Περὶ συγχωρήσεως δημοσίων Ath., Περὶ λοιπαδῶν Theod. || 3 inscr. om. ML, inserui ex Ath. || 4 Ὅσα cit. Theod. || 7 ἐλάσαν M] ἐλάσαν L, ἐλασθέν cum Haloandro vulg. || 8 παραρρῦν M] τῆ om. L || 10 ἤξιούμεν Zachariae || πληρὸν δὲ ἀλλ' L || 11 φιλανθρώπου μεταδοῖναι L || 12 *ἐλευθεροῦντες] ἐλευθέρους ML (ποιήσας post δημοσίῳ add. cum Haloandro vulg.) || ἐλλειμμάτων (et sic saepius) M, ἐλλειμάτων (et sic plerumque) L || 14 octausas L, om. M in lac. 12—15 litt. || ἐπινευήσεως] i. e. usque ad kal. Sept. a. 560 ||

ταύτης L || 16 ὄρας M || 17 τῶν] τὴν L || Ἰλλυριοῖς L, Ἰλλυριοῖς M || de hoc praefecto cf. nov. XLI et L || 18 ἢ καὶ τοῦ ἰσοστάτου L || 19 οἰκιῶν M (τὸν κόμητα τῶν οἰκιῶν Ath.) || οἰκείων L || 20 sq. *οὐδὲ οὐδὲ οὐδὲ ML || 21 μισθῶται L || φντεντα L || 22 καὶ om. L || 23 discussionas L δυσκοσιόνας M discussionas Ath. cod. 24 *ἀλλ'] ἢ ML, πληρὸν Hombergk. si μη Osenbrüggen (cf. 720, 35) || 25 χορηγηθέντα L || ἐπιθέντα M* || 26 εἰ δὲ καὶ τινα L Ath.] εἰρημένα καὶ τινα M

ἐν χρυσίῳ ἢ ἐν ἀργύρῳ ἢ τῶν ἄλλων τῶν ἐν εἴδει τελουμένων εὐρεθεῖεν παρὰ τῶν ὑποτελῶν καταβληθέντα, εἰσπραχθήσονται καὶ αὐτὰ καὶ καταβληθήσονται ὡς προσήκει τῶν εἰρημένων ἡμῖν ἀρχόντων. τὸν ὁμοῖον τε τρόπον καὶ τοὺς ἄλλους ἀπαντας τοὺς λαβόντας τῶν ἡμετέρων συντελῶν χρυσίον ἢ ἑτερόν τι ἐκ τῶν εἰρημένων ἡμῖν ἐπιμερήσεων καὶ τοῦτο μὴ καταθέντας εἰς τὸ δημόσιον ἢ καταθεῖναι προσήκον τῶν, ἐξαιρούμεν τῆς παρούσης ἡμῶν δωρεάς, ὥστε τοῦτο ἐπὶ τὸ δημόσιον ἢ καὶ ὡς ἂν ἀρμόζῃ τὰ τοιαῦτα καταβαλεῖν. τοὺς γὰρ ὑποτελεῖς ἐλεύοντες τῆς παρούσης ἡξιώσαμεν φιλανθρωπίας, οὐ μὴν τοὺς παρ' αὐτῶν τὰ δημόσια προλαβόντας χρήματα ἀποστερεῖν τε τὸ δημόσιον βουλομένους ἢ γοῦν ἐκείνους, ὅπου ἂν ἐκτεταγμένοι τύχοιεν ὄντες. πρόδηλον δὲ, ὡς εἰ τινας ταύτης ἡμῶν προσιθόμενοι τῆς φιλοτιμίας ὑπὲρ τῶν συγχωρομένων ἐλλειμμάτων κατὰ τινα περινοίαν ἐκ τῶν ὑποτελῶν ὁμολογίας ἢ ἀντιφωνήσεις εἰλήρασιν, ἢ καὶ εἰς ἰδιωτικὰ μετατεθείκασι χρεῖα, ἢ ἄλλο τι πρὸς περιγραφὴν τοιοῦτό τι μελετήσαντες ἢ πράξαντες φανεῖεν, οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ὄφελος ἔξουσιν, ἀναδώσουσι δὲ τὰς ὁμολογίας παρ' ὧν ἐκομίσαντο ταύτας. Ἀπαντες δὲ χάριτας θεῶν τε καὶ ἡμῖν ὁμολογήσουσιν, οἳ μὲν ὀφείλοντες τὰ ἐλλείμματα τῆς τούτων συγχωρήσεως τε καὶ φιλανθρωπίας ἀξιοθέντες, οἳ δὲ οὐδὲν ὑπὲρ ἐλλειμμάτων ὀφείλοντες ἀπηλλαγμένοι φροντίδος τῆς τῶν ἀποδείξεων ἐνεκα παραφυλακῆς, ὡς μὴ τοῦτοις παρεμπίπτειν (τὸ) πολλάκις ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἐνοχλεῖσθαι χρόνων, πάλιν δὲ ζυγοκλεπτήσαντες παρίτωσαν, ἅρῃ τῆς ὁδοῦς ἐπιμερήσεως ἔχοντες τὸ ἀμερίμνον· ὡς εἰς πάντας εἰκότως τὴν παρούσαν ἡμῶν διανέμειν δωρεάν.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θελοῦ ἡμῶν πραγματικοῦ νόμου δηλούμενα ἢ σὴ ἐνδοξότης προγράμμασι χωρὴν κατὰ τήνδε τὴν βασιλῖδα πόλιν ἅπασι φανερά καταστήσει. D. anno I. Iustinon pp. Aug. [a. 566.]

PMΘ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΙΚΑ ΤΟΥΣ ΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΓΙΝΕΣΘΑΙ ΕΚ ΔΕΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΚΗΤΗΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΗΤΩΡΩΝ ΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ. ΕΦ' ΩΙ ΤΟΝ ΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΟΝ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΑΣΦΑΛΙΖΕΣΘΑΙ. ΕΙ ΔΕ ΥΠΕΡΘΩΝΤΑΙ ΤΟΥΤΟ ΠΡΑΞΑΙ, ΜΗΔΕΝΑ ΠΡΟΣΙΕΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΟΤΙΟΥΝ ΠΡΑΤΤΟΝΤΟΣ ΠΡΟΦΑΣΕΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ.

(Προοίμιον.) Τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ δεδομένης ἡμῖν πολιτείας κηδόμενοι καὶ ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ ζῆν τοὺς ἡμετέρους σπουδάζοντες ὑπὸ ἑκείνου ἕνα σκοπὸν ἐξ ἀρχῆς τοῦτον ἐθέμεθα, ἅπαν εἰ τι πρῶην ἀτελεῖς ἦν

Nov. CXLIX inter Iustini novellas quarta Graece tantum extat in M f. 412. — Epit. Theod. 149.

reliquorum quae in specie conferuntur a subiectis soluta inveniuntur, exigentur et ipsa iisque ad quos pertinent ex dictis a nobis magistratibus solventur. Atque pari modo ceteros omnes qui a subiectis nostris aurum vel aliud aliud in praedictis a nobis indictionibus acceperint neque id fisco solverint quemadmodum solvere par erat, a praesenti donatione nostra excipimus, ut hoc fisco vel etiam quibuscumque competunt solvant. Subiectorum enim miserati praesenti humanitate dignati sumus, nec vero eos qui ab ipsis publicas pecunias praecerunt ac privare fisco volunt sive illos a quibus delegati sunt. Manifestum autem est, si qui cum hanc nostram liberalitatem praesentirent pro reliquis remissis per fraudem aliquam a subiectis nostris cautiones vel constituta acceperint, vel etiam in privata debita transtulerint, vel quid aliud eius generis ad circumscriptionem meditati esse vel fecisse videantur, nullam eos utilitatem ex iis habituros, sed cautiones iis reddituros esse a quibus eas abstulerunt. Omnes autem et deo et nobis gratias agent: qui reliqua debent, quod horum remissione et clementia digni habiti sunt, qui nihil reliquorum nomine debent, quod liberati sint sollicitudine propter apochas custodiendas, ne forte accidat iis ut saepius pro iisdem temporibus molestia afficiantur, — — — usque ad octavam indictionem securitate utentes, ut ad omnes merito praesens donatio nostra redundet.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam legem declarantur tua gloria edictis usa in hac regia civitate omnibus manifesta faciet.

CXLIX.

UT PRAESIDES PROVINCiarUM GRATIS FIANI EX SUPPLICATIONE DEO CARISSIMORUM EPISCOPORUM ET POSSESSORUM ET INCOLARUM PROVINCiarUM AD PISSIMUM IMPERATOREM FACTA. UT QUI NOMINATUS SIT FISCO CAUTIONEM PRAESTET; QUODSI ID FACERE DISTULERINT. NE QUIS IMPERATOREM ADEAT ADVERSUS PRAESIDEM, QUIDQUID IS TRIBUTORUM PUBLICORUM NOMINE FECERIT.

Praefatio. Cum rei publicae a deo nobis traditae prospiciamus operamque demus ut subiecti nostri in omni iustitia vivant, unum hunc finem ab initio nobis proposuimus, ut omne si quid antea imper-

1 ἢ τῶν M] καὶ τῶν L || εἶδει M] ἤδη L || 4 ἢ L] εἰ M || 5 τοῦτους mavult Zachariae || ἐπὶ om. L^a || 6 αὐτῶν M || παραλαβόντας L || 7 ἢ γοῦν] ἢ γοῦν Haloander || leg. ὀπόθεν? || ἐκτετασμένοι L, ἐκτεταμένοι M, corr. Haloander (τοὺς ἐκταγάρους Ath.) || 9 τινα M] τὴν L || 10 τοιοῦτό τι ML] τοιοῦτον cum Haloandro vulg. || 11 ἅπαντας L || 12 μὲν M] μὲν οὖν L || 13 ἀποδείξεων Hombergk (cf. 122, 25. 281, 31 ed. II c. 1 § 2) ἀποδείξεων ML || 14 *τούτοις] τούτω ὡς M τούτω ὡς L (τούτους Haloander, τούτους ὡς Scrimger) παρεμπίπτειν ML] παρεμπίπτει cum Scrimger vulg. || *τὸ addidi || ζυγοκλεπτήσαντες παρίτωσαν ML, παρίτωσαν corr. Scrimger (praestat forti. παρείσθωσαν i. e. indulgentia potiantur). Verba obscura non expedit; ζυγοκλεπτήσαντες significare videtur qui iuga vel capita (cf. 122, 13. 21. 636, 23. 637, 35. Gothofr. ad cod. Theod. 13, 10. 2) averterunt vel subter-

fugerunt. — Ita vere locum restituendum putat Kroll: ὡς μὴ (τοῦτο δὲ παρεμπίπτει πολλάκις) ὑπὲρ τ. α. ε. ζ. πάλιν (οἱ) δὲ ζυγ. || 16 διανέμειν M] διανομῆν L διαμνεῖν Zachariae; malim διαρκεῖν vel διατείνειν || 18 προγράμμασι Zachariae] γράμμασι ML || 19 subscr. d. ann. T. iustini pp. aug. M, ἐξεφωνήθη ἐν τοῖς χρόνοις βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Theod. ἐγράφη ceteris om. Ath. || 21 rubr. Περὶ τοῦ προικα γίνεσθαι τοὺς ἀρχοντας ὀνομασίᾳ τῶν κτητόρων ἀσφαλιζομένων (ἀσφαλιζομένων cod., corr. Zachariae) τὸ δημόσιον, μὴ (ἢ μὴ index, καὶ μὴ Zachariae, malim μὴδὲ) δυναμένου τοῦτο ποιῆσαι, προίεμαι (προσιέναι om. index reginae) βασιλεῖ διὰ τὴν τὸν δημοσίων εἰσπραξίαν Theod. || 22 οἰκητόρων] οἱ καὶ οἰκητόρων index M || πρὸς τὸν — 25 δημοσίων] καὶ διαφόρων κεφαλαίων index M || 24 *μηδὲνα (possis etiam μηκέτι, cf. 650, 11) μηδενὶ M (an μὴ δύνασθαι? Kroll).

καὶ συγκεχυμένον ὑπῆρχε, τοῦτο καὶ ἐπανορθῶσαι καὶ τέλειον ἀποφῆναι. μεριμνήσαντες τοίνυν ὅπως τὸ τε δημοσίον τὸ τε ὑπῆκοον ἀβλαβές τε καὶ ἀξίμιον διατελοῖ, διενόηθημεν ὅτι δὴ τοῦτο βραδύως ἔσομεν, εἰ τοὺς ἡγουμένους τῶν ἐπαρχιῶν προκία τὰς ἀρχὰς παραλαμβάνοντας καὶ τὸ δημοσίον ἀσφαλιζομένους ὁρθῶς τε καὶ νομίμως ἅπασιν χορηγεῖν παρασκευάσαιμεν, παντὸς ἀπεχομένους τοῦτο μὲν ἀδικήματος τοῦτο δὲ καὶ λήμματος αἰσχροῦ τε καὶ ἄλλως ἀπηγορευμένου.

CAPUT I.

Ἴνα τοίνυν μὴ ξένοι τινὲς ἐπεισιπιδῶντες ταῖς ἐπαρχίαις ἀδικοῖεν αὐτὰς ἡμεῖς τε συχναῖς ταῖς κατ' αὐτῶν ἐνοχλοῖμεθα προσελείψοι, προτρέπομεν τοὺς ἐκάστης ἐπαρχίας ὁσιωτάτους ἐπισκόπους κτητόρων τε καὶ οἰκητόρων τοὺς ἀγοντας τὰ πρωτεία, διὰ κοινῆς δεήσεως ἀναφῆρῃ ἐπὶ τὸ ἡμέτερον κράτος τοὺς αὐτοῖς ἐπιτηδεῖως ἔχειν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτῶν ἐπαρχίας νομιζομένους. τούτοις γὰρ τὰ σύμβολα τῆς ἀρχῆς δόσεως χωρὶς παρῆσαν ἀσφαλιζομένοις τὸν δημοσίον εἰσάγειν κανόνα, παρεγγυῶντες αὐτοῖς τῶν νόμων ἐναντίον μηδὲν διαπράττεσθαι [ῆ] μηδὲ τινα βιάζεσθαι παρὰ τῶν ὑποτελῶν (πόρον, ἀλλὰ ταῖς οἰκείαις) ἀρκουμένοις σιτήσεων ἐπαγρυπνεῖν τῇ τῶν δημοσίων φόρων εἰσπράξει, καὶ τοῖς μὲν περὶ τὰς εὐσεβαῖς εἰσφορὰς ἐγγυμονοῦσι πρῶτος τε ἅμα καὶ πατρικῶς προσιφῆρεσθαι, τοὺς δὲ ἀγνωμονοῦντας εἰσπράττειν σφοδρότερον, μηδὲν ὑπὲρ τούτου κέρδος παντάπασιν ἀποφερομένους, δεῖξαι δὲ αὐτοὺς οὐδὲν ἧττον καὶ τοῖς δικαζομένοις ἅπασιν τὸ ἴσον τε καὶ δίκαιον νέμειν σὺν τάχει τε τούτους ἀπαλλάττειν βλέποντας πρὸς τοὺς νόμους, ὡς μὴ καὶ δαπάναις καὶ χρόνοις μακροῖς αὐτοῖς ἐπιτριβεσθαι ἐπεξέμεναι δὲ καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι, καὶ πρὸς τὸν νόμον ἐπάγειν τὰς τιμωρίας αὐτοῖς, καὶ πᾶσαν ἐπιδείκνυσθαι δικαιοσύνην.

CAPUT II.

Οὐ μόνον δὲ αὐτοῖς ταῦτα προαγορεύομεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρχῆς ἐκάστης παρέδροις καὶ τοῖς ἄλλως ὑπηρετοῦμένοις αὐταῖς. εἰ γὰρ τις αὐτῶν ἢ περὶ τῆν τῶν δημοσίων εἰσπραξίν βραδύμια χρῆσται, ἢ ζημίας ἢ ἐπηρεαίους περιβάλοι τοὺς ἡμετέρους ἵποτελεῖς, τῆς τε οὐσίας ἐκπεοῖται καὶ μεγίσταις ὑπαχθῆσεται τιμωρίαις. ἡμῖν γὰρ ἡγουμένου θεοῦ μία τίς ἐστὶν αὐτῇ σπουδῇ τὰς ἐπαρχίας εὐνομεῖσθαι τε καὶ ἀσφαλῶς οἰκείσθαι καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων ἀπολαύειν δικαιοσύνης, τοὺς τε δημοσίους ἀμέμπτως εἰσάγεσθαι φόρους. οὐ γὰρ ἄλλως ἔνεστι τὸ πολίτευμα διασώζεσθαι μὴ τὸν εὐσεβῶν εἰσαγομένων τελεσμάτων. ἐξ ὧν τὸ μὲν στρατιωτικὸν τὰ τεταγμένα τούτῳ κομιζόμενοι τοῖς πολεμίοις ἀντικαθίσταται καὶ ἐκ τῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς τε καὶ κακίας ἐξαιρεῖται τοὺς ὑποτελεῖς, φρουρεῖ δὲ καὶ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς πόλεις ἐκ τῆς τῶν ληστῶν καὶ τῶν ἄλλως ἀτακτῶν βίον ἐπανηρημένων ἐπηρείας τε καὶ ἐφόδου, ἀπολαύει δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ταγμάτων τῶν αὐτοῖς ἀπονειμῆθέντων, ταίχη τε καὶ πόλεις ἐπανορθοῦνται, δημοσίων τε βαλανείων ἐκπυρώσεις προΐασι θεάτρων τε ἐπιμέλεια καὶ τῶν ἄλλων, ὅποσα πρὸς θεραπείαν τῶν ὑπῆκοων ἐξέσονται ὥστε τὰ παρ' αὐτῶν συντελούμενα τὰ μὲν εἰς αὐτοὺς τὰ δὲ καὶ δι' αὐτοὺς δαπανᾶσθαι τε καὶ ἐπιδίδοσθαι, ἡμῖν δὲ καθάπαξ οὐδὲν ἐντεῦθεν ἢ τὰς ὑπὲρ τούτων ἔχειν συμβάλει φροντίδας, πλην ἄλλ' οὐδὲ ταύτας ἀλοῖσθους, τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ μεγέθει τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας πολλοῖς ἡμᾶς καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἀγαθοῖς ἀμειβομένους.

fectum esset et confusum, id et emendaremus et perfectum redderemus. Itaque cum meditaremur, quomodo tam fisco quam subiecti a damno et iniuria liberi manerent, id quidem nos facile obtenturos intelleximus, si efficeremus ut praesides provinciarum gratis magistratus suscipientes et fisco cautionem praestantes recte et legitime omnibus uterentur, omnique tam iniuria quam lucro turpi atque alioqui prohibito abstinerent.

I. *Ne qui igitur peregrini provincias ingressi eas iniuria afficiant nobiscum per crebras interpellationes adversus illos facias molestia afferatur, exhortamur singularum provinciarum sanctissimos episcopos eosque qui inter possessores et incolas principatum tenent, ut per communem supplicationem ad potentiam nostram deferant eos quos idoneos esse ad administrationem provinciae suae existiment. His enim insignia magistratus gratis trademus cautionem praestituri se publicum canonem illaturos, obligantes eos, ne quid peragant quod legibus contrarium sit, neu quem a subiectis extorqueant (quaestum, sed ut suis) contenti annonis publicorum tributorum exactioni invigilent, atque erga eos qui in piis illationibus religiosi sunt clementer simul et paterne se gerant, a contumacibus autem eas severius exigant, neve ullum omnino hoc nomine proprium lucrum auferant. Nec minus oportebit eos litigantibus quoque omnibus aequitatem et iustitiam tribuere, eosque celeriter dimittere legum ratione habita, ne et sumptibus et longinquitate temporum eos alterant; sed etiam delinquentes persequi et secundum leges supplicia iis infligere, atque omnem iustitiam praestare.*

II. *Nec vero ipsis tantum haec praecipimus, sed etiam cuiusque magistratus assessoribus et qui illis praeterea ministeria faciunt. Si quis enim eorum vel in tributorum exactione negligentia utatur, vel damnis aut iniuriis subiectos nostros afficiat, et bonis privabitur et maximis suppliciis subicietur. Nobis enim deo duce unum hoc est studium, ut provinciae et bonis legibus utantur et in securitate versentur et praesidium iustitia fruuntur, utque publica tributa recte inferantur. Neque enim aliter res publica servari potest nisi piis tributis illatis, ex quibus exercitus quae ei destinata sunt accipiens hostibus resistit et a barbarorum incursione et improbitate subiectos liberat, agros quoque et civitates a latronum aut aliter turbulentam vitam sectantium iniuriis et invasione defendit, deinde reliqui quoque ordines commodis iis deputatis fruuntur, et muri et urbes instaurantur, et publicarum balnearum calefactiones procedunt et theatrorum cura ceterorumque quaecumque ad subiectorum commodum inventa sunt: ut quae ab iis conferuntur partim in ipsos partim etiam propter ipsos impendantur et praebeantur, nobis vero omnino nihil inde nisi curas pro iis habere contingat, quamquam ne has quidem sine mercede, cum magnus deus et servator noster Iesus Christus magnitudine clementiae suae nullis nos bonis propter hoc quoque remuneretur.*

2 δὴ Scrimger] δεῖ M || εἰ Scrimger] εἰς M || 4 *παρασκευάσαιμεν M (παρασκευάζωμεν cum Scrimgero vulg.) || ἀπεχομένου Agylaeus] ἀπεχόμενοι M || 6 ἡμεῖς Scrimger] ἡμεῖς M || 10 ἀσφαλιζομένοις Hombergk] ἀσφαλιζομένης M || 11 ἢ del. Osenbrüggen || πόρον, ἀλλὰ ταῖς οἰκείαις supplevi, om. M in quo post ὑποτελῶν lacuna

est 10—12 litt. cf. Theod. ἐφ' ᾧ αὐτὸν ἀρκεσθῆναι μόνον ταῖς οἰκείαις σιτήσεσιν || 12 *ἀρκούμενοι M, ἀρκουμένου Hombergk || 18 ἄλλοις male cum Scrimgero vulg. || 24 τοῖς M] τοῖς τε cum Scrimgero vulg. || 28 ἐπιμέλειας M^o || 31 αὐτοῦ cum Scrimgero vulg.

CAPUT III.

Ταῦτα μὲν οὖν ἡμεῖς τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἅπαντα προκηρῦττοντες, καὶ ταύτη δεικνύοντες ὅση τις ἡμῖν ἐστὶ περὶ τοὺς ὑπηκόους φιλανθρωπία, ἵλεώ τε καὶ εὐμενῆ τὸν θεὸν μᾶλλον ἔσομεν, τῆς τῶν ὑποτελῶν ἀβλαβείας τοσαύτην τιθέμενοι πρόνοιαν. οἱ δὲ ταύτης ἡμῶν τῆς καλοκαγαθίας ἐπιτυγχόντες εἰ περὶ τῆν τῶν ἀρχόντων αἵρεσιν διαμάρτοισιν, οὐδένα παντελῶς ἢ σφᾶς αὐτοὺς αἰτιώσονται. εἰ δὲ καὶ ἀναβάλλονται τούτους ἐπιλεγέσθαι καὶ εἰς ἡμῶν ἀναφέρειν, οὐκέτ' (ἀν) δικαίως τοὺς ἐντεῖθεν ἐκπαμπομένους ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διὰ τῆν τῶν δημοσίων συλλογῆν ἅπαντα πράττειν προαιρουμένους ἐπιμέμφαντο, (οὐδ' ἡμεῖς) τοῦ λοιποῦ ἀνεξό- 5
μεθα προσιόντων αὐτῶν καὶ τούτους αἰτιωμένων. οἱ γὰρ τῆν ἐξουσίαν παρ' ἡμῶν λαβόντες τῆς τῶν ἀρχόντων ἐπιλογῆς, ἵνα τὰς ἀρχὰς προῖκα λαμβάνοντες τοῖς δημοσίοις εἰσάγοισιν φόρους αὐτοὶ τε παρ' αὐτῶν μηδαμῶς ἀδικούντο, ῥάθυμοντες οἱτοι περὶ τῆν τούτων ἐπιλογῆν ἀνεκτοὶ καθάπαξ οὐκ ἔσονται μισοφύμενοι 10
τούτοις καὶ ταῖς κατ' αὐτῶν προσελείσεσιν ἡμῖν ἐνοχλοῦντες. ἀναβολῆ δὲ χορήσεται καθάπαξ οὐδεὶς πρὸς τοὺς ἐπιλεγόμενον αὐτῶ δημοσίων φόρων καταβολῆν, οὐ θείος οἶκος, οὐχὶ ἐγιαυτάτη ἐκκλησία, οὐκ εὐαγῆς πτωχείον ἢ μοναστήριον, ἀλλ' οὐδὲ μείζον ἢ ἑλαττον πρόσωπον. οὔτε δὲ πολιτευομένους οὔτε τοὺς λεγομένους ἐκλήπτορας οὔτε μὴν τοὺς ἄλλους, οἷς ἐτίκεται ἢ τῶν δημοσίων φόρων φροντίς, ἐξαιρούμεν τοῦ ἐντεῖθεν κινδύνου. τὰ γὰρ κοινῇ πᾶσι λυσιτελοῦντα προκηρῦττοντες τῆς ἀδικον προαιρέσεως τῶν εἰς τὸ δημοσίον ἀγνωμονεῖν ἐθελόντων. 15

(Ἐπιλογος.) Ὡστε δὲ τὰ καλῶς ἡμῖν παραστάνα φανερά πᾶσι γενέσθαι, κελύμεν τῆν σὴν ὑπεροχῆν κατὰ τε τῆν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν καὶ μὴν καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τὸ παρὸν θεῖον ἰδικτον προσδεῖναι εἰς τοὺς περιφανεῖς ἐκάστης πόλεως τόπους, ὥστε μηδεὶα διαλαθεῖν τῆν ἐξηρημένην πρόνοιαν τῆς γαληνότητος ἡμῶν ὑπὲρ τε τοῦ δημοσίου καὶ τῆς τῶν ὑποτελῶν ἀβλαβείας. Dat. XV. k. Febr. CP. (imp.) dn. Iustini pp. Aug. (anno IV.) post cons. eiusdem (anno III.). [a. 569.] 20

CL.

Auth. CXXXII. Coll. IX tit. 13

R DE RAPTIS MULIERIBUS ET QVAE RAPTORIBUS NUBUNT R

In nomine domini nostri Iesu Christi Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Uuandalicus Africus pius felix inclitus victor ac triumphator semper Augustus Leoni. 25

(Praefatio.) Legis interpretationem culmini tantum principali competere nemini venit in dubium, cum promulgandae quoque legis auctoritatem fortunae sibi vindicat eminentia. Meminimus itaque pro raptu mulierum, sive iam desponsatae fuerint vel maritis coniunctae sive non, vel etiam si viduae sint, legem antea posuisse, et capitū subiecisse supplicio non tantum raptores, verum etiam comites eorum nec non et alios qui eis auxilium tempore invasionis contulisse noscuntur et non tantum parentibus mulierum, verum 30

Nov. CL (Authent. CXXXII = Coll. IX tit. 13) est alterum exemplar novellae CXLIII Leoni praef. praet. sive Italiae sive Illyrici inscriptum (cf. quae illo loco exposuimus p. 707), quod servatur in Iul. p. f. 171 et in Leges Romana canonice compta c. 199 (= l. L. Lectiois discrepantiam, quae ad nov. CXLIII integra adscripta est, h. l. non adnotavimus nisi ubi scripturas Iul. p. et l. recepimus a contextu qualem illo loco constituimus discrepantes.

In indice M haec novella refertur ὅτι περὶ τῆς γαμηθείσης τῶ ἀρπάζοντι αὐτήν: αὐτῆ οὐκ ἐγράφη αἰς ῥωμαῖα οὐσα γεγραμμένη addita notatione ἧτις ἐστὶ προγενεστέρα τοῦ κώδικος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς αὐτῆς ὑπατείας καὶ ὁ κώδιξ καὶ αὐτῆ ἐκπεφώνηται· ἀλλ' ἐκείνος (ἐκείνου cod.) μὲν ἐν τῶ πέρατι τῆς ὑπατείας πρὸ τεσσάρων καλαυδῶν ἰαννοναρίων (cf. const. Cordi nobis est § 4 p. 5, 26 Krueg.), αὐτῆ δὲ καὶ καὶ κη (corr. αὐτῆ δὲ καλ. iun.?) quae errore huc translata ad nov. CLI vel CLII pertinet (cf. ad p. 728, 11).

III. Atque haec nos omnia cum iis qui in provinciis sunt praedicemus eoque modo quanta nobis sit erga subiectos clementia ostendamus, magis propitium et benevolum deum habebimus, qui incolumitati subiectorum tantam curam adhibeamus. Qui autem hac nostra liberalitate potiti sunt, si in magistratum electione peccaverint, neminem omnino nisi se ipsi incusabunt. Quodsi etiam distulerint eos eligere et ad nos referre, non merito amplius eos qui hinc in provincias mittuntur propter tributorum collectionem cuncta facere studere conquirentur, neque nos in posterum patiemur eos nos adire atque illos accusare. Qui enim potestatem a nobis nacti sunt praesidum eligendorum, ut magistratu gratis accepto publica tributa inferant neve ipsi ab illis ulla iniuria afficiantur, si cum in electione eorum negligenter agant, omnino ferendi non erunt, si de iis conquirentur atque interpellationibus adversus eos nobis molestiam afferant. Neque vero dilatione quisquam omnino utetur in publicis tributis ipsi impositis solvendis, non sacra domus, non sanctissima ecclesia, non venerabile ptochium vel monasterium, sed ne persona quidem maior minorve. Verum neque curiales neque susceptores qui vocantur, neque alios quibus publicorum tributorum cura incumbit a periculo inde oriundo excipimus. Quae enim in commune omnibus prosunt iniusto consilio eorum qui adversus fisco contumaces esse volunt praeponimus.

Epilogus. Ut autem ea quae recte nobis placuerunt omnibus manifesta fiant, tuam sublimitatem iubemus cum in hac felici civitate tum in provinciis praesens sacrum edictum in publicis unius cuiusque civitatis locis proponere, ne quemquam lateat cura a serenitate nostra tam pro fisco quam pro subiectorum incolumitate excogitata.

3 οἱ] εἰ Scrimger temere || εἰ περὶ] ἐπὲρ Scrimger temere || 4 ἀναβάλλονται Scrimger || 5 *οὐκέτ' ἀν] οὐκέτι M οὐκ, εἰ (debebat οὐκέτι, κἄν εἰ) Zachariae || 6 *ἐπιμέμφαντο M || οὐδ' ἡμεῖς inseruit Hombergk || 12 *οὐδὲ τοὺς M || 17 ἔδικτον cum Scrimgero vulg. || 18 τῆς γαληνότητος (vel τῆ γαληνότητι) ἡμῶν Zachariae] τοῖς γαληνότητος ἡμῶν M || 19 subscr. dat. XV. k. febr. cp. dn. iustino pp. aug. post cons. eiusdecem M ἐξεφώνηθη μηνὶ φεβρουαρίῳ ἐτεῖ δ' τῆς βασιλείας Ἰου-

στιαννοῦ (corr. Ἰουστινίου) μετὰ τῆν ὑπατείαν αὐτοῦ τὸ β' Theod. Annun imperii VIII. post cons. Iustini III. Scrimger dedit temere; annum imperii IV. post cons. III. recte restituit Biener p. 528.

23 inscr. Idem Aug. Arcobindo (pp.) || 29 antea] ante || etiam (etiam et /) comites] comites etiam || et alios] alios || 30 verum tamen] verum

tamen consanguineis etiam et tutoribus, et curatoribus huiusmodi dedisse per eandem legem vindictam, et praesertim poenis locum dedisse, si iam nuptae vel desponsatae mulieres rapiantur, cum non solum raptus mulieris, verum etiam adulterium per huiusmodi temeritatem committitur. Et super alias poenas raptoris etiam nec non aliorum qui cum eo fuerant patrimonio raptae mulieri vindicari per eandem legem praecepimus, ut dotis etiam marito legitimo dandae copia per raptoris ei ministraretur substantiam. Illud quoque specialiter adiectum est, ut nulla sit mulieri vel virgini raptae licentia raptoris se subdere matrimonio, sed cui parentes voluerint, excepto raptore, legitimo matrimonio copulari, nullo modo nullo tempore licentia mulieri raptae permissa raptoris se coniungere matrimonio: sed parentes etiam, si tali consenserint matrimonio, deportari praecepimus. Sed mirati sumus, quod conati sunt aliqui dicere raptam mulierem sive volentem sive nolentem, etsi raptoris amplexa sit matrimonium contra nostrae constitutionis tenorem, debere tamen raptoris eam habere substantiam vel quasi legis praemium vel ex testamento forte, si hoc factum contigerit. Qui enim talia dicere praesumpserunt, praedictae legis seriem intellegere non potuerunt. Qui enim tale stare matrimonium, etsi raptae voluerit, prohibuimus et ob hoc parentes raptae mulieris deportationis poenae subiecimus, si huiusmodi consenserint matrimonio, quomodo raptas mulieres raptorum eligentes concubitum praemiis honorassemus raptae mulieri datis? Superfluum igitur eorum dubitationem vel in posterum resecantes priorem legem per praesentem interpretari censuimus.

CAPUT I.

Sancimus itaque, si rapta mulier, cuiuscumque sit condicionis vel aetatis, raptoris nuptias eligendas esse censuerit, parentibus praesertim non consentientibus, nec ex beneficio legis nec ex testamento raptoris hereditatem accedere iubemus vel quocumque modo substantiam vindicare, sed praemium quod per legem nostram raptae mulieri datum est, ut raptoris et eorum qui auxilium ei tempore invasionis praebuerint substantiam vindicet, hoc ad patrem vel ad matrem, si ambo vel si unus supersit, qui nuptiis specialiter non probantur consensisse, ex tempore raptus ipso iure transferri, et patrimonium raptoris non iam raptam habere mulierem quam coniugio se raptoris inquinare non piguit, sed in personas transferri quas superius nominavimus eorum non consentientes coniugio. Nam nefarios huiusmodi coitus poenis corrigi, non praemiis competere honorari. Quodsi parentes iam decesserunt vel huiusmodi sceleris consenserunt, substantia raptoris atque aliorum qui facinoris fuerint participes fisci viribus vindicetur. Quam interpretationem non in futuris tantummodo casibus, verum etiam in praeteritis valere sancimus, tamquam si nostra lex ab initio cum interpretatione tali promulgata fuisset, Leo parens carissime atque amantissime.

(Epilogus.) Quae igitur per hanc legem nostra statuit aeternitas, celsitudo tua effectui mancipari observarique praecipiat. Vale Leo parens karissime atque amantissime. Dat. XII. kal. Iun. CP. imp. dn. 30 Iustiniani pp. Aug. anno XXXVII. pc. Basilii vc. anno XXII. [a. 563.]

PNA

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΠΑΡΑΣΤΑΘΗΝΑΙ Η ΔΙΑΧΘΗΝΑΙ ΒΟΥΛΕΥΤΗΝ Η ΤΑΞΕΥΤΗΝ ΔΙΧΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΕΛΕΥΣΕΩΣ ΕΜΦΑΝΙΖΟΜΕΝΗΣ ΤΟΙΣ ΕΠΑΡΧΟΙΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

(Προοίμιον.) Μήνυσις ἡμῖν ἐστὴν τῆς σῆς ὑπεροχῆς, λέγουσα μὴ χρῆναι ἐκ διαφορῶν δικαστηρίων βουλευτὰς ἢ ταξευτὰς ἢ πρὸς ταύτην ἀγεσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν δικασομένων ἢ εἰς ἕτερον πέμπεσθαι, πολλάκις δὲ καὶ θείας ἡμῶν πορρῆσθαι κελύσεις τοῦτο βουλομένης· καὶ ἦτεσι θελω πραγματικῶ

Nov. CLI Graece tantum extat in ML, B 7, 3, 27 (αὐτὴ ἢ νεαρά οὐ κεῖται εἰς τὰ βασιλικά schol. M, quae ad nov. sequentem pertinere videntur). — Epit. Theod. 151.

CLI.

NE CURIALIS AUT OFFICIALIS SISTATUR AUT IN IUS DEDUCATUR SINE IMPERIALI IUSSU PRAEFECTIS INSINUANDO.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio.

Praefatio. Relatio nobis missa est sublimitatis tuae, qua dicitur non debere ex diversis iudicibus curiales vel officiales aut in hanc felicem civitatem duci ligaturos aut in aliam mitti, saepe autem etiam sacras nostras iussiones proferri quae id velint; ac petisti, ut sacra pragmatica forma id prohibe-

3 verum adulterium etiam || 4 fuerint || 5 dandae legitimo || Illo quoque specialiter adiecto, ut || 6 raptoris eligere matrimonium || 11 factum] etiam factum esse || 14 subiecimus poenae || 15 concubium || datis mulieri || 19 accedere iubemus] accipere || 21 ad patrem vel ad matrem] ad parentes || vel si] vel || 23 quam] quae || 24 eorum (earum l)] eius || 26 atque] nec non || 27 verum in praeteritis etiam || 28 Leo parens] Areobinde pater || 30 Vale — amantissime om.

33 παραστῆναι L in textu, παρίστασθαι Theod. || ἢ διαχθῆναι om. Theod. || 34 δίχα ML] χωρὶς Theod. || κελύσεις βασιλικῆς ind. Theod. || ἐμφανιζομένους M pr. ἐμφανιζομένην cod. Theod. || 35 ταῖς ἐπαρχίαις index M pr. || 36 Ἰωάννη — πραιτωρίων om. L (Ἀρεοβίνδῳ ὑπάρχῳ τῶν πραιτωρίων male Haloander) || * ἐπάρχῳ M || 37 ἐστὴν M] ἐπιστάλῃ L ἀπεστάλῃ B || 38 βουλευτὰς ἢ om. B (cf. ad 727, 1. 5) || ἐτέρας L || 39 ἦτεσι Zachariae] ἦ τις B^c εἴ τις L ἦτερας LB^f || θελω καὶ πραγματικῶ L*

τύπῳ τοῦτο κωλυθῆναι, ὥστε μηδένα ταξεώτην ἢ βουλευτήν μήτε ἐξ ἑτέρας εἰς ἑτέραν ἀγεσθαι χώραν μήτε εἰς ταύτην ἐλκεσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, εἰ δὲ θείαι γέωνται συλλαβαὶ περὶ τοῦτου, ταύτας ἐμφανεῖς γενέσθαι τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ ψήφους ἀκολουθῶν λαμβάνειν

CAPUT I.

Ἡμεῖς τοίνυν πᾶσαν μὲν ἀγωγὴν καὶ παράστασιν ἀποστρεφόμεθα, εἰ δὲ ἀνάγκη γένοιτο τοιοῦτό τι πραχθῆναι, οὐδενὶ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων πλὴν ἢ τῷ θρόνῳ τῷ σῷ συγχωροῦμεν ταξεώτην ἢ βουλευτήν 5 εἰς ταύτην ἀγωγίμον ποιεῖν τὴν εὐδαίμονα πόλιν, πλὴν εἰ μὴ θεία κέλυσαι ἐπιτρέπουσα τοῦτο ὅπως γένοιτο, ἢν προσήκει καὶ τὴν σὴν μανθάνειν ὑπεροχὴν, καὶ μὴ παρὰ τὴν σὴν ψήφον ἀγωγίμον γίνεσθαι αὐτόν, διὰ τὸ λυσitelές τῷ δημοσίῳ, μήποτε ἐντεῦθεν οἱ τὰ δημοσίου πράττοντες ἀφελκόμενοι ταύτην λάβοιεν ἀφορμὴν τῆς κατὰ τῶν δημοσίων ἐπιτησίας.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικῷ 10 ἡμῶν δηλούμενα τύπου ἐργῶ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπενσάτω. Dat. XVII. (kal. . . . .)

PNB

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΕΠΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙΣ ΠΡΟΙΟΝΤΑΣ ΘΕΙΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ ΜΗ ΑΛΛΩΣ ΕΡΡΩΣΘΑΙ ΕΙ ΜΗ ΕΓΕΝΟΝΤΟ Η ΓΕΝΟΙΝΤΟ ΚΑΤΑΦΑΝΕΙΣ ΤΟΙΣ ΤΩΝ ΠΡΑΕΤΟΡΙΩΝ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΟΙΣ ΕΠΑΡΧΟΙΣ ΚΑΙ ΕΚΕΙΘΕΝ ΚΥΡΩΘΕΙΕΝ. 15

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

(Προοίμιον.) Σπουδάζοντες μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας σὺν ἐπιμελείᾳ διοικεῖν τὰ τῆς ἐμπιστευθείσης ἡμῖν πολιτείας παρὰ τοῦ δεσπότου θεοῦ πράγματα, κελύομεν μὴ ἄλλως ἰσχύειν τύπον περὶ δημοσίων γινόμενον πρὸς τὸν μεγαλοπρεπέστατον δοῦκα ἢ καὶ αὐγουστάλιων ἢ πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν λαμπροτάτους ἀρχοντας, εἰ μὴ πρότερον ἐφανισθῆ τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, τοὺς δὲ μὴ γενομένους καταφανεῖς 20 μηδεμίαν ἰσχὺν ἔχειν. ἀποπον γὰρ προφάσει δημοσίων γινόμενον θεῖον τύπον μὴ πρότερον τῷ θρόνῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐμφανῆ τοῦτον καθίστασθαι, εἴτα οὕτω καταπέμπεσθαι πρὸς τὸν μεγαλοπρεπέστατον δοῦκα ἢ αὐγουστάλιον ἢ τοὺς λοιποὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχοντας. δεῖ γὰρ ἐμφανεῖς γινόμενους τοιοῦτους θεῖους τύπους τῷ θρόνῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς οὕτως καταπέμπεσθαι εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ πέρατι παραδίδουσαι.

Nov. CLII Graece tantum extat in ML fuit in B 57. 19, 1 secundum indicem reginae. — Epit. Theod. 152.

beretur, ne ullus officialis vel curialis neve ex alia in aliam provinciam ducatur neve ad hanc felicem urbem trahatur, si vero sacrae hac de re conficiantur litterae, ut eae iudicio tuae sublimitatis insinuentur et decreta congrua accipiant.

I. Nos igitur quamquam omnem in ius deductionem et exhibitionem aversamus, tamen si quid eiusmodi agi necesse sit, nulli ex magistratibus nostris nisi sedi tuae permittimus ut officialem vel curialem ad hanc felicem urbem duci iubeat, nisi sacra iussio fiat quae id nominatim praecipiat, quam tuam quoque sublimitatem nosse par est, neque contra sententiam tuam illum in ius duci, propter fisci utilitatem, ne forte inde qui publica administrant cum in ius abstrahantur hanc arripiant copiam fraudis faciendae publicis.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram formam nostram declarantur ad opus effectumque adducere studeat.

CLII.

NE SACRAE FORMAE QUAE DE PUBLICIS PROCEDUNT ALITER VALEANT NISI SI GLORIOSISSIMIS PRAEFECTIS PRAETORIO INSINUATAE FUERINT VEL INSINUENTUR ET INDE CONFIRMENTUR.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto Praetorio.

Praefatio. Cum deo auxiliante nobis magna cum diligentia res imperii a domino deo nobis crediti administrare studeamus, non aliter valere iubemus formam de publicis ad magnificentissimum ducem vel etiam augustalem vel ad clarissimos provinciarum praesides factam, nisi si prius iudicio tuae sublimitatis insinuata sit, quae vero insinuatae non sint nullam vim habere. Absurdum enim est, sacram formam publicarum nomine factam non prius sedi sublimitatis tuae insinuari, atque ita demum ad magnificentissimum ducem vel augustalem vel ceteros provinciarum praesides mitti. Nam eiusmodi sacras formas sedi sublimitatis tuae insinuatias ita demum in provincias mitti et ad effectum duci oportet.

1 ταξεώτην B] μήτε ταξεώτην ML || ἢ βουλευτήν om. B (cf. ad 726, 38) || μήτε LB'] μη M om. B^c || ἐξ] ἀφ' B^c || μήτε B] μηδὲ ML || 2 γέωνται L || 3 ἀκολουθῶν MB^γ ἀκολουθῶν LB' || 5 ἢ βουλευτήν om. B (cf. ad v. 1) || 6 εἰ LB] om. M || 8 τῷ τ* L^a || μήποτε — δημοσία in litura M || οἱ] οἱ L || 10 epil. om. B || 11 subscr. om. Theod., dat. XVII M. Novellam priorem esse generali constitutione quae sequitur (nov. CLII) perspexit Zachariae hanc refingene subscriptionem: dat. XVII. (k. Jan. CP. dn. Iustiniano pp. Aug. III oos.) i. e. a. 533: quo die etiam conet. Tanta et δέδωκεν emissae sunt. Scholion in indice M adscriptum ad nov.

CL si huc pertinet (cf. ad 728, 11), a. 534 data esse statuenda erit || 13 rubr. Περὶ τοῦ μὴ ἐρρωσθαι τὰς περὶ δημοσίων θείας κέλυσαι χωρὶς κηρώσεως τῶν ἐπαρχῶν Theod. || προσιόντας ML, corr. Haloander || 14 πρῶν ML || 15 ἐπάρχους index L (cf. Theod.) || ἐπάρχους ML || 16 * ἐπάρχω ML || 19 δοῦκα ἢ καὶ αὐγουστάλιον (cf. 31) ad Aegyptum et Thebaidem superiorem spectat (cf. Hierocles synecd. 723, 6. 731, 7; praeterea Edict. XIII c. 1. 2, Georgii Cyprii descr. orbis Romani 710 p. 36 Gelzer; et de Thebais C. I. G. 8646) || 22 ἐμφανῆ — 25 ὑπεροχῆς om. L || τοῦτον abundare censet Zachariae, nisi legas 21 γινόμενον θεῖου τύπου

CAPUT I.

Εἴ τι τοίνυν μέχρι τοῦ νῦν πρὸς βλάβην τοῦ δημοσίου γέγονε, τοῦτο ἄκρον εἶναι κελύομεν. Θεσπιζοντες τοῦ λοιποῦ ἕκαστον θεῖον πραγματικὸν τύπον, εἴτε πρὸς τὸν αὐγουστάλιον εἴτε πρὸς τὸν δοῦκα εἴτε πρὸς τοὺς λοιποὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχοντας γένοιτο προσάσει δημοσίων, καθὰ εἴρηται, πάντως ἐμφανίζεσθαι τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, καὶ οὕτως εἰς τὰς ἐπαρχίας πέμπεσθαι προταττόμενον μετὰ προσταγμάτων, καθὰ εἴρηται, τῆς σῆς ὑπεροχῆς. ὥστε ὅσοι μὲν μὴ πρὸς βλάβην γίνονται τοῦ δημοσίου θεῖοι τύποι, τούτους καὶ δέχεσθαι καὶ προτάττειν τῶν προσταγμάτων, καὶ πέμπεσθαι παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἐφ' ᾧ τε πέρασι παραδίδοσθαι ὅσοι δὲ πρὸς βλάβην τοῦ δημοσίου κατὰ συναρπαγὴν γίνονται, δέχεσθαι μὲν τὴν σὴν ὑπεροχὴν τοὺς τοιοῦτους θεῖους τύπους, μὴ πράττειν δὲ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐγκείμενα πρὶν ἢ πρότερον εἰς ἡμᾶς ἀνεγένοι, ἵνα εἴ τι ὡς εἰκὸς πρὸς βλάβην τοῦ δημοσίου γέγονε, τοῦτο ἐπανορθωθῆ. Οἷοσδῆποτε τοίνυν θεῖος πραγματικὸς τύπος προσάσει δημοσίων γενόμενος μὴ ἐμφανῆς γένηται τῷ θεόνῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, τούτων ἐν οὐδενὶ χρόνῳ κρατεῖν βουλόμεθα. D. k. iun. CP. dn. Iustiniiano pp. Aug. (IV.) et Paulino [a. 534.]

ΠΝΓ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΧΑΜΕΥΡΕΤΩΝ ΒΡΕΦΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἡλίας τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τοῦ Ἰλλυρικοῦ.

(Προοίμιον.) Ἐγκλημα τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης ἀλλότριον καὶ οὐδὲ περὶ πάντων βαρβάρων ἀξιόπιστον Ἀνδρέας ὁ Θεοφιλέστατος πρεσβύτερος καὶ ἀποκρισιάρχος τῆς τῶν Θεσσαλονικέων ἀγιωτάτης ἐκκλησίας προσήγγειλεν, ὡς τινες τὰ προϊόντα εὐθὺς ἐκ κοιλίας ἀπορρίπτοντες βροφῆ καὶ ἐν ταῖς ἀγίαις αὐτὰ καταλιμπάνοντες ἐκκλησίαις μετὰ τὸ ταῦτα παρὰ τῶν εὐσεβούντων ἀνθρώπων ἀναγωγῆς καὶ τροφῆς ἀξιοθῆναι ἐδικοῦσι καὶ δούλους προσαγγέλλουσι, καὶ ἐπιθυμοῦσι τῇ οἰκείᾳ ἀμότητι τοῦτο προσθεῖναι, ὥστε οἷς ἐν αὐτοῖς τοῖς τῆς ζωῆς προοιμίῳ θανάτῳ παραδεδώκασι. αὐξήσαντας στερεῖσαι τῆς ἐλευθερίας. ἐπειδὴ τοίνυν τὸ τοιοῦτον ἀτόπημα πολλὰ κατὰ ταῦτον περιέχει ἐγκλήματα, φόνον τε καὶ σκυφαντίαν καὶ ὅσα ἂν τις ἐν τῇ τοιαύτῃ πράξει εὐκόλως ἀπαριθμήσῃ, ἔδει τοὺς τὰ τοιαῦτα διαπραξαμένους τὴν ἐκ τῶν τόμων μὴ διαφύγειν ἐκδίκησιν, ἀλλ' εἰς τὸ τοὺς ἄλλους σωφρονεστέρους γενέσθαι ταῖς ἐσχάταις αὐτοὺς υποβληθῆναι ποιναῖς, οἷα ἐκ τῆς ἀναιδείας τῆς ἐναγωγῆς ἴδια ἐγκλήματα προσαγγέλλαντας. ὅπερ τοῦ λοιποῦ φυλαχθῆναι Θεσπιζομεν.

Nov. CLIII Graece tantum extat in ML, c. 1 ex B^s N 3, 3 p. 517 Zach. in B 33, 2, 4. — Epit. Theod. 153, Athan. 18, 7; Anonymus Bodleianus 26 apud Zachariae Ἀνέκδ. p. 222.

I. Si quid igitur hucusque ad detrimentum rei publicae factum est, hoc irritum esse iubemus, sancientes, ut in posterum quaelibet sacra pragmatica forma (sive ad Augustalem sive ad duces sive ad ceteros provinciarum praesides rerum publicarum nomine, sicuti dictum est, fiat), omnino iudicio sublimitatis tuae insinuetur, atque ita in provincias mittatur praefixa additis praeceptis, uti dictum est, sublimitatis tuae. Itaque quaecumque sacrae formae non ad detrimentum rei publicae fiunt, eas et suscipias et praemittas praeceptis, atque mittantur a sublimitate tua in provincias, ut ad effectum adducantur; quaecumque autem ad detrimentum rei publicae per obreptionem fiunt, eiusmodi quidem sacras formas suscipias sublimitas tua, neque tamen quae in illis continentur faciat, priusquam ad nos retulerit, ut si quid forte ad detrimentum rei publicae factum est, id emendetur. Quaecumque igitur sacra pragmatica forma publicorum nomine facta sedi sublimitatis tuae insinuata non fuerit, eam nullo tempore valere volumus.

CLIII.

DE INFANTIBUS EXPOSITIS.

Idem Augustus Eliae gloriosissimo praefecto Illyrici.

Praefatio. Crimen a sensu humano alienum, et quod ne de barbaris quidem ullis referri fidem habet, Andreas deo carissimus presbyter et apocrisiarius sanctissimae Thessalonicensium ecclesiae nobis nuntiavit, esse qui infantes ex utero prodeuntes statim abiciant et in sanctis ecclesiis eos relinquunt, deinde eosdem postquam a piis hominibus educationem et alimenta impetrarint vindicent et servos suos esse pronuntiant, atque cupiant suae crudelitati hoc addere, ut quos in ipsis vitae primordiis morti tradiderint, eos adultos priveint libertate. Quoniam igitur eiusmodi indignitas multa simul complectitur crimina, caedem et calumniam et quaecumque quis in eiusmodi facinore facile recensuerit, oportebat eos qui haec talia committerent, vindictam ex legibus statutam non effugere, sed quo ceteri moderatores fierent, extremis poenis subici, quippe qui per impudentiam actionis sua ipsi crimina deferrent. Quod quidem in posterum custodiri iubemus.

1 μέχρι τοῦ νῦν L] om. M || 2 θεῖον om. L^a || 4 προταττόμενον M] om. L || 6 pro τῶν πανυλὶ μετὰ Kroll || 10 τοίνυν om. L || πραγματικὸς θεῖος L || μὴ M] εἰ μὴ L || 11 subscr. ἐξεφωνήθη μὴνι ἰοννῶν ὑπατεῖα reliquis omissis Theod. iust. pp. aug. et pajulin. M. IV. add. Zachariae. Scholion in indice M ad nov. CL immerito adscriptum quod p. 725 exhibui etsi in promptu est referre ad nov. sequentem CLI (cf. ad 727, 11), tamen vix dubito quin ad hanc nov. CLII pertineat, ubi de consulatu in illo scholio commemorato ex ipsa codicis M subscriptione constat; accedit quod cum hac subscriptione facilius conciliari potest diei nota in scholio corrupta κα

καὶ κῆ (corr. καλ. iun.?) quam cum die in subscriptione nov. CLI notato XVII kal. . . || 13 νεαρά ρμβ' citatur opud Anon. Bodl. et Ath. || 14 rubr. Περί χαμευρετῶν Theod. || 15 Ἡλίας Ath. (cf. ad inscr. nov. CXI p. 521, 12)] Μητὰ ML || 16 γνώσεως Theod. || * οὕτως ML || περί M] παρὰ L || 17 ἄ' i. e. ἀγίας L || 18 προσήγγειν L^a || * ἀπορρίπτονται M ἀπορίπτονται (sim. infra) L || 20 οὖς M] οὖν L, τοὺς Haloander || 21 παραδεδωκότας L || 23 τὰ τοιαῦτα L] αὐτὰ M || διαφυγεῖν L || 24 εἰς τὸ L] ὥστε M || 25 προσαγγέλλοντας L, προσαγγέλλοντας Haloander || Θεσπιζομεν M

CAPUT I.

Ὅσοι τοίνυν οὕτως ἐν ἐκκλησίαις ἢ ὁμίαις ἢ ἄλλοις τόποις ἀπορριφέντες δειχθῶσι, τούτους πᾶσι τρόποις ἐλευθέρους εἶναι παρακληνόμεθα, κἄν εἰ ἀκριβῆς τις ἀπόδειξις ὑπάρχοι τῶ ἐνάγοντι εἰς τὸ δεῖξαι τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τῇ αὐτοῦ διαφέρειν δεσποτεία. εἰ γὰρ τοῖς ἡμετέροις προστέτακται νόμοις, ὥστε τοὺς νοσοῦντας οἰκέτας παρὰ τῶν δεσποτῶν καταφρονηθέντας καὶ ὡς τῆς αὐτῶν υγείας ἀπελπισθείσης ἐκ τῶν κεκτημένων ἐπιμελείας μὴ ἀξιουμένους πάντως εἰς ἐλευθερίαν ἀναρπάζεσθαι, πῶς ἄρα γε τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ 5 τῆς ζωῆς ἀρχῇ τῇ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καταλειφθέντας εὐσεβείᾳ καὶ παρ' αὐτῶν ἀνατραφέντας ἀνεξόμεθα εἰς ἀδικον δουλείαν καθέλκεσθαι; ἀλλὰ τούτους τὸν τε ὀσιώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Θεσσαλονικίων καὶ τὴν ὑπ' αὐτὸν ἄγλαν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν καὶ τὴν σὴν ἐνδοξότητα βοηθεῖν καὶ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐκδικεῖν θεοπίζομεν, μηδὲ τὰς ἐκ τῶν ἡμετέρων νόμων τῶν ταῦτα πραττόντων διαφευγόντων ποινὰς, ὅλα πάσης ἄνθρωπιᾶς καὶ ὀμότητος πεπληρωμένων [καὶ] τοσοῦτον πάσης μισαφρονίας χείρονος, ὅσον ταύτην τοῖς 10 ἀθλιωτέροις ἐπάγουσι.

(Ἐπιλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ Θεοῦ δηλούμενα τύπου ἢ τε σὴ ἐνδοξότης καὶ ὁ κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν παραληγόμενος ἀρχὴν καὶ ἡ πειθόμενη ἡμῖν τάξις ἔργω καὶ πέρατι παραδόναι καὶ παραφυλαχθῆναι σπευσάτω. καὶ ποιητὴ γὰρ ἐπιλείσεται εἰ χροσίον λιτρῶν κατὰ τῶν ταῦτα παραβαίνεον ἐπιχειρούντων ἢ παραβαίνεσθαι συγχωρούντων. Dat. prid. id. Dec. CP. (Imp.) dn. Iustiniani 15 pp. Aug. (anno XV.) Basilio vc. cons. [a. 541.]

ΠΝΔ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΟΣΡΟΗΝΗ ΑΘΕΜΙΤΩΣ ΣΥΝΑΛΛΑΤΤΟΝΤΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγούστος Φλώρω κόμητι τῶν Θεῶν προβάτων.

(Προοίμιον.) Παράδοξός τις ἦλθεν εἰς ἡμᾶς λόγος, ὡς οἱ κατὰ τὴν μέσσην τῶν ποταμῶν καὶ τὴν 20 Ὀσροηνὴν ἐπαρχίαν τολμῶσι γάμοις ἀθεμίτοις ὀμείν, καὶ τοὺς ῥωμαϊκοὺς παραβαίνουσι νόμους καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ἠπειλημένας ποινὰς τὰς τε παλαιὰς καὶ νέας, τοῖς μὲν ἐκ γειτόνων προσέχοντες, εἰς ἀθεμίτους δὲ καὶ

Nov. CLIV Graece tantum extat in ML (αὕτη ἐξεφωνήθη ὑπὲρ οὗ νόμου οὐκ ἦν schol. M in marg.). — Epit. Theod. 154. Athan. 11, 6.

I. Quoscumque igitur eum in modum in ecclesiis vel vicis vel aliis locis abiectos esse probatum fuerit, eos omnibus modis liberos esse iubemus, etiamsi actori certa aliqua probatio suppetat, qua eiusmodi personam ad suum dominium pertinere ostendat. Num si legibus nostris praeceptum est, ut servi aegrotantes a dominis neglecti et quasi desperata eorum valetudine a possessoribus curacione digni non habiti omnino in libertatem eripiantur, quo tandem modo eos qui in ipso vitae principio aliorum hominum pietati relictos atque ab iis enutrii sunt in iniustam servitutem trahi patiemur? Verum his et sanctissimum civitatis Thessalonicensis archiepiscopum et sanctam dei ecclesiam sub ipso constitutam et gloriam tuam opem ferre et libertatem iis vindicare sancimus; neve poenas ex legibus nostris statutas effugiant qui haec agunt, utpote qui omni inhumanitate et crudelitate referti sint, quae omni homicidio tanto peior est quanto miserioribus eam inferunt.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram formam declarantur gloria tua et qui pro tempore eundem magistratum suscepturus est et officium vobis obtemperans ad opus effectuum adducere atque custodire studeat. Etenim poena quinque librarum auri imminet iis qui haec violare temptent aut violari patiantur.

CLIV.

DE IIS QUI IN OSROENA ILLICITAS NUPTIAS CONTRAHUNT.

Imperator Iustinianus Augustus Floro comiti sacrarum rerum privatarum.

Praefatio. Mirus quidam rumor ad nos pervenit, eos qui Mesopotamiam et Osroenam provinciam incolunt, audere illicitis nuptiis se iungere, atque romanas leges violare et poenas in iis intentatas tam veteres quam novas, qui cum ad vicinarum gentium mores respiciant, in illicitas atque prohibitas nuptias

1 Ὅσοι τοίνυν οὕτως] Θεοπίζομεν ὅσοι B² || ἦ] ἦ ἐν B² || ὁμίαις L || ἀπορριφέντες cum Scringero vulg. || τούτοις L, B² v. l. || 2 ἐλευθέρους B² v. l. || παρακληνόμεθα om. B² v. l. || κἄν εἰ ML] καὶ εἰ, v. l. εἰ καὶ B² || ὑπάρχοι B² || 3 αὐτοῦ Scringero || προστέτακται B² v. l. || νόμοις] Cod. 7, 6 § 3 (cf. 6, 4, 4 § 2) || 4 ὡς LB²] om. M (cf. ad seq.) || υγείας LB² || ἐκ] ὡς ἐκ M || 5 ἀξιουμένους πάντως M || ἀναρπάζεσθαι B² v. l. (ante hoc voc. littera deleta in M) || πῶς ἄρα γε B²] πῶσω μᾶλλον ML, quod retineri nequit nisi particula οὐκ ante ἀνεξόμεθα v. 6 inserta cum Haloandro et vulg.; an leg. πῶς οὐν μᾶλλον? || 7 τούτοις — 8 ἐκδικεῖν Θεοπίζομεν] τούτους ἐλευθεροῦσθαι Θεοπίζομεν B² || τῆς ML] τῆς τῶν (cf. 728, 17) c. ni. Zachariae falso || 8 ὑπ' αὐτῶν M || 9 * μήτε MLB² || 9 sq. cf. Theod. ὁ καταδουλῶν

ἐλευθέρων ταῖς τῶν φονέων ποιναῖς ὑπόκειται || διαφευγόντων L || 10 καὶ exclusi (nisi corrigendum τῆς) || χείρον L^a χείρονος B² v. l., χειρῶν Haloander || ὅσον LB²] ὅσω M || 13 ὁ — παραληγόμενος M] ἢ (οἱ Haloander) — παραληγόμενοι L || 15 subscr. d. pri. iē (sic) deo. ep. dn. iust. pp. aug. basilio uc. cons. M dat. id. Δεκεμβρ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιε' ὑπατείας Βασιλείου Ath. ἐξεφωνήθη μὴν δεκεμβρίῳ ἔτει ιε' ὑπατεία Βασιλείου Theod. || 18 rubr. Θεῶς πραγματικὸς τύπος περὶ τῶν ἐν Ὀσροηνῇ καὶ Μεσοποταμίᾳ ἀθεμίτων συναλλαττόντων γάμων Ath. || ἐν Ὀσροηνῇ L. ἐν Ὀσροηνῇ cod. Theod., om. index M in lacuna || ἀθεμίτως συναλλαττόντων] ἀθεμιτογαμιῶν Theod. || 20 Παράδοξός τις] Παράδοξος cit. Ath. Theod. || 21 ἐπαρχίας L || ἐπ' αὐτοῖς ἠπειλημένας L

III.

92

κεκαλυμμένους ἐπιπίπτοντες γάμων. ἡμεῖς τοῖνυν τούτων μὲν οὐδὲν παντελῶς ἐπιστεύσαμεν· οὐ γὰρ ἡγούμεθα ἀνθρώπους μέρος ὄντας τῆς ἡμετέρας πολιτείας τοιοῦτό τι πράττειν θαρρεῖν καὶ τὴν γοῆν τὴν ἑαυτῶν κατασχύνειν καὶ τὰ ὑνόματα συγγέειν.

CAPUT I.

Ὡστε καὶ ἐξερευνῶν ταῦτα ἠβουλόμεθα, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ὅλως πέπρακται, τοὺς ἀμαρτάνοντας πρὸς ἐσχάτην ἀγειν τιμωρίαν. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ χρόνος ἐστὶ μακρὸς καὶ οὐδὲ πιστευόμεν τοιοῦτό τι γεγενῆσθαι 5
πλημμελίημα, εἴ ἄρα καὶ τοιοῦτό τι συμβέβηκε, τὸ μὲν παρωχηκός, ὅπως δὴ ποτε ἂν ἔχοι, συγχωροῦμεν τοῖς τὴν Ὀσροηνὴν καὶ τὴν μέσσην τῶν ποταμῶν τὰς ἐπαρχίας κατοικοῦσι, προφάσει τῶν ἐν αὐταῖς γενομένων διαφορῶς ἐφόδων, καὶ μάλιστα ἀγροικικοῦ πλήθους ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὄντος τοῦ ταῦτα ἐξαμαρτεῖν λεγο- 10
μένου, καὶ ἐπὶ τοῦ νῦν σχήματος ἐῶμεν εἶναι, οὐδὲν πολυπραγμονοῦντες τῶν ἀρχῶν τῆς νεαρᾶς ἡμῶν θείας διατάξεως περὶ τοῦτου ὡς εἰκὸς πλημμεληθέντων, ἀλλὰ θεσπιζόντες πᾶσαν κωλυθῆναι περὶ τοῦτου ζήτησιν 15
τοιαύτην κατὰ προσώπων ἢ πραγμάτων διαφερόντων τοῖς ἐν ταῖς αὐταῖς ἐπαρχίαις οἰκοῦσι. μετὰ δὲ τὸν ἡμέτερον νόμον τὸν ἐναγχος περὶ τοῦτου τεθέντα εἴ τις ἐτόλμησεν ἢ καὶ τολμήσειεν τοιοῦτό τι πρᾶξαι, βουλόμεθα τοῦτον ὑπὸ ποινᾶς ἐσχάτης καταστῆναι, εἰδὸτα ὡς οὐ μέχρι χρηματικῶν στησόμεθα ποινῶν, ἀλλ' 20
αὐτὸν τε καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας ἐξ ἀθεμίτων γινόμενος γάμων μετὰ τὴν ἡμετέραν, ὡς εἴρηται. θείαν διάταξιν μετελευσόμεθα, καὶ τὸν εἰς κεφαλὴν κίνδυνον καὶ τὴν εἰς περιουσίαν αὐτοῖς ποιῆν ἐπιστήσομεν, 15
οὐδενὸς φειδόμενοι οὔτε εἰ μείζονος οὔτε εἰ ἐλάττονος εἴη καταστάσεως ἢ τύχης ἢ ἰερωσύνης (τοῦτο γὰρ ἐπὶ μᾶλλον ἐστὶ δυσκολότερον), ἀλλὰ πᾶσιν ὁμοίως ἐπεξιόντες τὴν νενομισμένην καὶ τοῖς ῥωμαίοις προέουσαν νόμοις φυλάξομεν εὐταξίαν, οὐ μέρος μόνον τῆς οὐσίας ἀφαιρούμενοι, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσίαν ὅλην καὶ μέρος τοῦ σώματος, καὶ εἴπερ καὶ δυσκολότεραν εὐρωμεν τὴν ἀθεμιτογαμίαν, καὶ αὐτὴν ἴσως τὴν ψυχὴν· οὐδενὸς ἀποφυγεῖν δυναμένου εἰς τὸ τοῖς πέλας ἐν τοῖς πλημμελήμασι ἀκολουθεῖν. ἤδη γὰρ τὰ ἰσθὰ τε καὶ προσ- 20
ήκοντα φρονεῖν καὶ τοὺς ἄλλους ἀνιστᾶν εἰς τὸν τοιοῦτον ζῆλον, ἀλλ' οὐκ αὐτοὺς πράττειν παράνομα καὶ εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους καταφευγεῖν μῆψιν. ταῦτα τοῖνυν φυλάττεσθαι βουλόμεθα ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἐπαρχιῶν, τῶν τε πολιτικῶν τῶν τε στρατιωτικῶν ἀρχόντων τοῦτο φυλαττόντων καὶ τὰς ποινὰς ἐπιτιθεσθαι 25
τοῖς ἀμαρτάνουσι παρασκευάζόντων. τοῦτο δὲ αὐτὸ τοῖς τῆς χώρας κατὰ πρόσταξιν σὴν διὰ προγραμμάτων παρὰ τῶν οἰκείων ἀρχόντων γενέσθαι βουλόμεθα φανερόν, εἰ μὴ βούλονται καὶ αὐτοὶ ταῖς ἐσχάταις ὑπο-
βλήθῃαι ποιναῖς καὶ ταῖς ἐκπτώσεσι τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν οὐσιῶν, εἴ τινοσ τούτων ἀμελήσειαν.
(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάτα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα πραγματικῶν τύπου ἢ σὴ ἐνδοξότης ἔργῳ καὶ πέριτι παραδοῦναι σπουδάτω. Dat. . . .

incident. Nos igitur horum quidem nihil omnino credidimus: neque enim existimamus homines qui rei publicae nostrae pars sunt eiusmodi quid agere audere atque progeniem suam dedecore afficere et nomina confundere.

I. Quare et in ea inquirere, et si quid eiusmodi factum esset, delinquentes ad extremum supplicium trahere volumus. Verum quoniam et longum tempus est neque eiusmodi delictum commissum esse credimus, si tamen quid eius generis contigerit, praeteritum quidem, quocumque se modo habeat, iis qui Osroenam et Mesopotamiam provincias incolunt indulgemus propter invasiones in eas vario modo factas, et maxime quia agrestis multitudo ut plurimum haec delinquere dicitur, idque in ea quae nunc est condicione manere sinimus, cum nihil eorum curiose perscrutemur quae usque ad novellam nostram sacram constitutionem hac in re forte peccata sunt, sed ut omnem huiusmodi de hoc inquisitionem adversus personas et res quae ad incolas earundem provinciarum pertinent prohiberi sanciamus. Post legem vero nostram nuper hac de re latam si quis quid eiusmodi facere ausus fuerit vel etiam audeat, eum extremis suppliciiis subici volumus, sciatque is nos in pecuniariis poenis non substituros, sed et ipsum et uxorem et liberos ex illicitis nuptiis natos post nostram, uti dictum est, sacram constitutionem persecuturos esse, et de capite periculum et de bonis poenam iis inflicturos, nulli parcentes nec si maioris nec si minoris sit condicionis aut fortunae aut sacerdotii (hoc enim etiam magis importunum est), sed in omnes pariter animadvertentes solum et Romanis legibus dignum ordinem esse servaturos, cum non solum substantiae partem auferamus, sed etiam totam substantiam et partem corporis, et si quidem vel importunius contractas deprehenderimus illicitas nuptias, forte etiam ipsam animam: ita ut nemo effugere possit ad vicinorum in peccatis exemplum sequendum. Recta enim et quae decent sapere oportet ceterosque ad talem aemulationem excitare, nec vero ipsos quae contra leges sunt agere et ad mutuum imitationem confugere. Haec igitur custodiri volumus in praedictis provinciis, ut tam civiles quam militares magistratus hoc custodiant efficiantque ut poenae delinquentibus imponantur. Hoc ipsum autem iis qui in provincia sunt ex praecepto tuo a propriis magistratibus per edicta manifestum fieri volumus, nisi ipsi quoque extremis poenis subici velint et administrationum et bonorum amissioni, si quid horum neglexerint.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam formam declarantur tua gloria ad opus effectumque adducere studeat.

2 μέρη L || 10 διατάξεως] nov. XII || 14 γενομένου cum Haloandro vulg. || γάμων M^aL || 16 εἰ μείζονος] εἰ om. L || ἐλάττονος L^a || καταστάσεως M || 17 ἐπεξιόντος L || 19 εἴπερ καὶ] καὶ om. L || δυσκολότερα M || 20 εἰς τὸ L] ἐκ τοῦ M || τοῖς πέλας ἐν ταῖς (cf. 729, 22)] τὰς ποινὰς τοῖς cum Haloandro vulg. male || 23 τούτων L || 24 τοῖς] τῷ L || πραγμάτων L || 26

ἀμελήσειεν L || 28 subscr. om. Ath., Theod., dat. M reliquis omissis; constitutionem recentiore novella XII (cf. 10. 12. 14) aut eidem anno 535 aut anno 536, quibus annis Flori comitis rerum privatarum in novellis mentio continetur (cf. nov. XXII extr. p. 187. 9) probabiliter tribuit Biener p. 534; novella CXXXIX antiquiore esse ex prooemio concit Zachariae.

PNE

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΙΝ ΤΑΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΥΠΟΚΕΙΣΘΑΙ ΕΠΙΤΡΟΠΙΚΟΙΣ ΛΟΓΙΣΜΟΙΣ.

Αυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος Βελισαρίῳ (στρατηγῷ).

(Προοίμιον.) Ἰκετηρίαν ἀνέτεινε Μάρθα ἡ λαμπροτάτη τῶ ἡμετέρῳ κράτει περιέχουσαν, Σεργίου 5
τοῦ τῆς μεγαλοπρεποῦς μνήμης τοῦ αὐτῆς γενομένου πατρὸς τεταλευτηκότος καταλειφθῆναι μὲν αὐτὴν κομιδῇ
νέαν τὴν ἡλικίαν, τὴν δὲ αὐτῆς κηδεμονίαν ὑπελθεῖν Ἀύξεντιαν τὴν λαμπροτάτην αὐτῆς μητέρα, καταθεμέ-
νην μὲν ἐν ὑπομνήμασιν ὡς οὐ προσομιλήσει δευτέροις γάμοις, καὶ τὸν ὑπὲρ τούτου διακριμένον τοῖς ἡμετέ-
ροις νόμοις ὄρκον παρασχουμένην διοικήσασθαι τὰ πράγματα, τούτων δὲ παρ' αὐτῆς πεπραγμένων, ὥσπερ 10
οὐδὲ τις ὄρκου παρ' αὐτῆς δεδομένου καὶ εὐκαταφρονήτου τῆς καταλειμμένης ὑπαρχούσης περιουσίας, κατὰ
τὴν ὑπ' αὐτῆς γενομένην ἀπογραφὴν μέτρια τινα δηλωθῆναι· μετὰ δὲ ταῦτα γάμον ἐλέσθαι δευτέρον κηδε-
μόνα Πέτρον αὐτῇ προβαλλομένην, καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου συνοικεσίου δύο μὲν ἐσχηκέναι παῖδας, οὐχ ὑγιᾶς δὲ
πρὸς αὐτὴν ἐσχηκίαν τὸν μὲν καταστάνα παρ' αὐτῆς ἐπιτροπὸν τῆς διοικήσεως ἀποστήσαι τοῦ τρισκαίδε-
κάτου μόλις αὐτῆς ἐπιλαβανομένης ἐνιαυτοῦ, πείθειν δὲ κηδεμόνα τῆς δευτέρας ἡλικίας αἰτήσαι, καὶ παρην-
τικά πείθειν διαλύσεις συγγράψαι πρὸς αὐτὴν καὶ παντὶ λόγῳ δυναμένῳ κατὰ νόμους ἀρμόττειν αὐτῇ 15
φάσει τῶν τῆς ἐπιτροπῆς λογισμῶν κατὰ τὰς τοιαύτας ἀποτάξασθαι διαλύσεις, ἐν κοιτῶνί τε οὖσαν τῆνικαῦτα
καὶ τῶν προαπομένων οὐδὲν ἐπισημαίνουσαν· οὐδὲ γὰρ ὁλόν τε ἦν τὴν παρ' αὐτῆς καθεστῶσαν καὶ πρὸς οὐδένα
εἰπεῖν τι δυναμένην περὶ τῶν κατ' αὐτῆς γενομένων, καὶ εἰ τῆς ἐπιγενομένης αὐτῇ βλάβης ἠσθάνετο, πράξει
αὐτὴν καὶ τὸ μελετηθὲν κατ' αὐτῆς ἐπισημαίνουσαν· οὐδὲ μὲν τὴν μητέρα τισὶ χρῆσασθαι παρακλήσειν, ὥστε 20
μηδεὶ τῶν κατ' αὐτῆς πραχθέντων ἀποχρησασθαι, τὰ δὲ πρόποντα μητοὶ περὶ αὐτὴν ἐπιδειξασθαι, καὶ τὴν
τῶν πατρῶων αὐτῇ πραγμάτων ἀποκατάστασιν ποιήσασθαι, καθὰ τῷ νόμῳ δοκεῖ· τὴν δὲ τοῖς ἐκ τοῦ
δευτέρου γάμου γενομένοις παισὶν ἐαυτὴν ὄλην ἐκδοῦσαν οὐδὲ τοὺς τοιοῦτους προσέσθαι λόγους, τούναντιον
μὲν οὖν καὶ τὴν θείαν ἡμῶν προῖσχεσθαι νομοθεσίαν, περιέχουσαν μὴ δύνασθαι κατ' αὐτῆς τοῖς τῆς ἀπο-
καταστάσεως χρῆσασθαι δικαίους, οὐδὲν μὲν τοιοῦτον περὶ τῶν μητέρων τῶν ἀναδεξαμένων τὴν τῶν οἰκείων 25
παιδῶν κηδεμονίαν καὶ δευτέρους ἀσπαζομένων γάμους δεσπίζουσαν, ἐπ' ἄλλοις δὲ τισὶν ὅροις τε καὶ τρόποις
παρὰ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἐκφωνηθεῖσαν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἰκετηρίαν ἡμῖν ἀνέτεινεν, ἐφ' ᾗ τε καὶ τὴν
διάνοιαν τῆς θείας νομοθεσίας σαφῆ τε καὶ ἀναμφισβήτητον καταστήσαι, καὶ μὴ τοῖς αὐτῇ περιεχομένοις ἀπο-
χρωμένην Ἀύξεντιαν τὴν αὐτῆς μητέρα τὰ καταλειφθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς πράγματα κέρδος οἰκείον ποιήσασθαι.

Nov. CLV Graece tantum extat in ML, sicut in B 37, 12, 2. — Epit. Theod. 155, Athan. 13, 3 (inde passim contracta apud Anon. Bodleianum 27 p. 222 Zach.).

CLV.

UT MATRES TUTELAE RATIONIBUS OBNOXIAE SINT.

Imperator Iustinianus Augustus Belisario (magistro militum).

Praefatio. Supplicationem Martha femina clarissima maiestati nostrae obtulit qua continebatur, Sergio magnificae memoriae patre suo defuncto ipsam quidem tenera admodum aetate relictam esse, tutelam autem suam Auxentiam feminam clarissimam matrem suam suscepisse testatione in actis deposita ad secundas se nuptias non venturam, et praestito iureiurando legibus nostris ea de re constituto res administrasse, his autem ab ea gestis, quasi neque iusiurandum ullum ab ea praestitum esset et substantia relicta vilis atque contemnenda esset, pauca quaedam in inventario ab ea confecto notata esse; postea vero secundas eam nuptias amplectam esse tutorem esse Petro designato, atque duos ex secundo matrimonio habuisse liberos, unde cum parum bene adversus se affecta esset, tutorem ab ea institutum ab administratione removisse, cum ipsa vix tertium decimum annum ingressa esset sibi persuasisse ut curatorem secundae aetatis peteret, item ilico persuasisse ut pactionem cum ipsa conscriberet atque omni actioni quae secundum leges tutelae rationum nomine sibi competere posset per talem pactionem renuntiaret, tametsi etiam tum in cubiculo esset nec quicquam intellegeret eorum quae gererentur: neque enim fieri potuisse, ut quae apud illam maneret nec cuiquam verbum facere posset de iis quae adversus ipsam agerentur, etiamsi damnum sibi inferri sensisset, quicquam eorum faceret quae prohibere possent consilia ad ipsius insidias agitata; cum autem tempus efficeret ut iam quae adversus se agitata essent sentiret, se quidem admonitionibus usam esse apud matrem, ne iis quae contra se acta essent abuteretur, sed ut quae matrem decerent erga se praestaret, atque paternorum bonorum sibi restitutionem faceret quemadmodum legi placeret; illam vero liberis ex secundo matrimonio natis totam deditam nullo pacto eiusmodi orationes admisisse, quin e contrario sacram nostram praetendisse legem, qua contineatur non posse se contra ipsam restitutionis iure uti: quamquam ea lex nihil eiusmodi sanciat de matribus quae liberorum suorum tutelam suscepissent et secundas nuptias amplecterentur, sed aliis de terminis et modis a pietate nostra pronuntia sit. Atque propterea supplicationem nobis obtulit, quo et consilium sacrae legis manifestum atque extra dubitationem positum redderemus, neve iis quae eadem continentur abutens Auxentia mater sua res a patre relictas in proprium lucrum converteret.

2 rubr. Περὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς παῖδας κατὰ τῶν ἐπιτροπεύοντων αὐτῶν γονέων (κατὰ τῶν ἐπιτρόπων αὐτῶν index) ἀποκαθίστασθαι Ath. || δεῖν — ὑποκεισθαι || ὑποκεῖσθαι τὰς μητέρας Theod. || 4 στρατηγῷ addidi ex Ath. || 5 ἀνέτεινε] ἀνέτεινεν ἡμῖν cit. Theod. || 6 γενομένην L || 7 καταθεμένην] καὶ καταθεμένην movult Zachariae perperam || 8 * προσομιλήσει ML (cf. 732, 6) || 9 νόμοις] Cod. 5, 35, 2 || 10 praestat οὐτε τινός

|| δεδομένου L || 12 προβαλλομένην L || 14 ἐπιλαβομένης L || πείθειν Haloander] πείθει ML || ζητήσαι L^a || 15 πείθειν Haloander] πείθει ML || αὐτὴν ML (cf. 732, 8) || 17 καὶ | καὶ πρὸς L || 18 εἰ καὶ cum Haloandro vulg. mole || 20 ταύτην L || αἰσθάνεσθαι L || 21 ἐνδειξασθαι L || 23 προῖσχεσθαι L || 24 καὶ om. cum Scringero vulg. male || νομοθεσίαν] Cod. 2, 41, 2 || 25 χρῆσθαι L || τοιούτων M^a || οἰκείων om. L^a

92*

CAPUT I.

Ταῦτα τοίνυν τῆς ἱκετηρίας ἐχούσης εἰκότως πρὸς τόνδε τὸν θεῖον πραγματικὸν εἶδομεν τύπον, δι' οὗ
 θεσιζόμεν, τῆς θείας ἡμῶν νομοθεσίας οὐδεμίαν ποιουμένης μνήμην περὶ τῶν ἀναδέξασθαι ἐπιτροπὴν
 τῶν οἰκείων παίδων καὶ δευτέρου ἀνελομένων γάμου, μὴ ἐξεῖναι ἀξεντία τῇ λαμπροτάτῃ κεχρησθῆαι τῇ
 αὐτῇ θεῖα ἡμῶν νομοθεσία, διὰ τε τὰς εἰρημένας αἰτίας καὶ τὴν τῶν ὑπομνημάτων πρᾶξιν, καθ' ἣν
 τὴν ἐπιτροπὴν Μάρθας τῆς αὐτῆς θυγατρὸς ἀνεδέξατο, δεικνύει τὸν τοῖς νόμοις διορισμένον αὐτὴν παρα- 5
 σχεῖν ὄρον ὡς δευτέρου οὐχ οὐκίσει γάμου, καὶ ὡς τῶν ὄρων περιφρονησασα συνέχευσε μὲν ἀνδρὶ δευ-
 τέρῳ καὶ παῖδας ἐξ αὐτοῦ ποιησαμένη διαλύσει ὑπὲρ τῆς τῶν πραγμάτων ἀποκαταστάσεως παρεσκεύασεν εἰς
 ἐαυτὴν ἐκδέσθαι Μάρθαν τὴν λαμπροτάτην αὐτῆς θυγατέρα· δύνασθαι δὲ πᾶσαν ἔχειν ἄδειαν θεσιζόμεν
 Μάρθαν τὴν λαμπροτάτην τῷ δικαίῳ τῆς ἀποκαταστάσεως χρησασθαι, γάσκουσαν ἔτι καὶ νῦν οὐπω ἐαυτὴν
 ἐπιβῆναι τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου τῆς ἡλικίας ἔτους, κατ' οὐδὲν ἀντικειμένης αὐτῇ τῆς θείας νομοθεσίας τῆς 10
 παρ' ἡμῶν μὲν τεθείσης, θεσιζούσης δὲ τοὺς παῖδας μὴ δύνασθαι κατὰ τῶν οἰκείων γονέων τῷ τῆς ἀπο-
 καταστάσεως χρησασθαι δικαίῳ μὴδὲ τοὺς ἀπελευθέρους κατὰ τῶν οἰκείων πατρῶνων, διὰ τὸ περὶ τῶν ἀνα-
 δεδευμένων τὴν τῶν οἰκείων παίδων ἐπιτροπὴν τὸν νόμον μὴδὲν διαλέγεσθαι, τοῦναντίον δὲ καὶ ἕτερον
 θεῖαν ἡμῶν νομοθεσίαν μετὰ ταῦτα φοιτῆσαι θεσιζούσαν τοὺς καθισταμένους ἐπιτρόπους μὴ ἄλλως τὰς 15
 τῶν νέων ἐπιτροπὰς ἀναδέχεσθαι, πρὶν ἂν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐαυτῶν προβολῆς κατάθωγοντο μὴ τοὺς νέους
 καταλιμπάνειν ἀδελφειῶν, καὶ εἰ συμβαίῃ καὶ μητέρα τῶν οἰκείων παίδων ἐπιτροπὴν ἀναδέξασθαι, καὶ
 αὐτὴν τοῦτο πράττειν καὶ πᾶσιν ἐνέχεσθαι τοῖς ἐπιτροπικοῖς λόγοις, καὶ εἴπερ ἕτερον βουλευθεῖ τῷ ἐαυτῆς
 προβάλλεσθαι πᾶσιν, οἰκείῳ κινδύνῳ καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῇ πραγμάτων τοῦτο ποιείν. ὥστε κἀνταῦθα 20
 τρόποις ἅπασι προσήκειν Μάρθαν τὴν λαμπροτάτην, εἴπερ δεῖξει μὴ παρωχημέναι τοὺς χρόνους ἐν οἷς οἱ
 περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως ἀρόττουσιν αὐτῇ λόγοι, καὶ τῇ ἀποκαταστάσει χρησασθαι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, 20
 οἷς οἱ ἡμέτεροι νόμοι τοῖς ἐπ' ἀτελοῦς ἡλικίας οὖσι πᾶσαν διδῶσαι παρησίαν τε καὶ βοήθειαν. φυλάττεσθαι
 μὲν γὰρ καὶ τὸ ἡμέτερον θεσιζέει κράτος τὴν ὀφειλομένην τοῖς γονεῦσι παρὰ τῶν παίδων αἰδῶ καὶ πᾶσαν
 τιμὴν τε καὶ θεραπείαν, ἐν ᾗ μηδεμίᾳ βλάβῃ παρ' αὐτῶν κατ' ἐκείνων γένοιτο, τὸ δὲ τῶν ἐκ τοῦ προτέρου
 γάμου παίδων ὑπερορᾶν οὐτε ὅσων εἶναι κολνομεν οὐτε ἄλλως προσήκειν τὰ ἐκ τῆς προνοίας περιουσίας εἰς
 αὐτοὺς περιερχόμενα πράγματα τὰς τοιαύτας μητέρας δύνασθαι κέρδος οἰκείων ἢ τῶν κατὰ δευτέραν τάξιν 25
 αὐταῖς συνοικησάντων καὶ τῶν ἐκ τῶν τοιούτων γινομένων συνοικισίων παίδων ποιῆσθαι.

Ἐπιλογος. Τὰ τοίνυν παραπάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου πραγματικοῦ δηλούμενα τύπον
 ἢ σὴ ἐνδοξότης ἅμα τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Θεοδοσιανῶν ἐργῶ καὶ πέρατι παραδοθῆναι σπον-
 दाσάτω. D. k. Febr. CP. da. Iustiniano pp. Aug. (III.) cos. [a. 533.]

I. Cum igitur haec supplicatio contineret, merito ad hanc sacram pragmaticam formam respecimus, qua sancimus, ut quoniam sacra lex nostra nullam mentionem facit earum quae tutelam liberorum suorum susceperint et secundas nuptias amplexae sint, non liceat Auxentiae feminae clarissimae eadem sacra lege nostra uti cum propter praedictas causas tum quod actorum confectio, ex qua tutelam Marthae filiae suae suscepit, comprobat eam iusiurandum legibus constitutum praestitisse se secundas nuptias non esse iniuram, et contempto iureiurando coniunxisse se secundo viro, liberisque ex eo susceptis effecisse ut pactionem de restitutione rerum Marthae clarissima ipsius filia sibi exponeret. Sancimus autem, ut Martha femina clarissima possit omnem habere facultatem iure in integrum restitutionis utendi, praesertim cum etiam nunc se vigesimum quintum aetatis annum nondum ingressam esse dicat: ne ullo modo ei obiciatur sacra lex a nobis lata, quae sancit non posse liberos contra parentes suos nec liberos contra patronos suos in integrum restitutionis iure uti, propterea quod de iis qui liberorum suorum tutelam susceperint illa lex nihil exponit, e contrario vero altera quoque sacra lex nostra postea producit quae sancit, ut tutores qui instituantur non aliter minorum tutelas suscipiant quam si tempore designationis suae testationem deposuerint se minores indefensos non relicturos, et si etiam matrem liberorum suorum tutelam suscipere contingat, ipsa quoque hoc faciat atque omnibus tutelae rationibus obnoxia sit, et si alterum liberis suis designare tutorem voluerit, periculo suo et rerum suarum id faciat. Itaque hic quoque omnibus modis convenit, ut Martha femina clarissima, si quidem comprobaverit non praeterisse tempora intra quae restitutionis condiciones ipsi competunt, et restitutione utatur et reliquis omnibus per quae leges nostrae iis qui imperfectae sunt aetatis omnem veniam et opem praestant. Etenim maiestas quoque nostra sancit, ut servetur reverentia quae parentibus a liberis debetur omnisque honor et cultus, dummodo nullum ab ipsis damnum illis inferatur; parentes vero liberos ex priore matrimonio natos negligere nec fas esse iudicamus neque alioqui convenire ut res quae ex paterna substantia ad eos perveniant eiusmodi matres possint in suum vel eorum qui secunda vice ipsis coniuncti sunt vel liberorum ex eiusmodi matrimonii procreatorum lucrum convertere.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam formam declarantur tua gloria simul cum beatissimo archiepiscopo urbis Theopolitanae ad opus effectumque adducere studeat.

4 *τε] δὲ ML, om. cum Scrimgero vulg. || τὸ τὴν Zachariae] τὴν ML, τὸ Haloander || 5 μάθης L || δεικνύναι] δεικνύναι τε cum Haloandro vulg. male || 6 μὲν suspectum || 8 μάθθα L || δὲ] δὴ cum Haloandro vulg. || 10 πέμπτου L] om. M || 11 μὲν om. L || 14 θεῖα L^a || νομοθεσίαν] Cod. 5, 37, 28 § 4 || 15 ἀναδέξασθαι L || 17 ἐνέχεσθαι post λόγοις coll. L || λόγοις ML Ath.] λογισμοῖς coni. Zachariae non recte || ἐάντοῖς M || 19 δέξοι M || μὴ om. L¹ || 20 καὶ τῇ] καὶ om. L || 21 πᾶσαν L] πᾶσι M, πᾶσι Haloander || 22 αἰδῶ M^o L || 23 ἐν ᾗ ML Ath.] ἐφ' ᾗ coni. Hombergk sine causa || ἐκείνων L || τὸ δὲ L] τοὺς δὲ M || 24 εἶναι om. L || 26

συνωκησάντων L || γινομένων M Ath.] γινομένων L vulg. || 27 δηλούμενα τύπου (s. v. νόμου) L] τύπου δηλούμενα M || 28 Θεοδοσιανῶν L || σπευσάτω L || 29 subscr. d. k. febr. cr. dn. iustin. pp. aug. uc. cons. M Lat. kal. Febr. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Αἰγούστου ὑπατείας τοῦ αὐτοῦ Ath. ἐξεφωνήθη ἐπὶ τῇ ὑπατείᾳ Ἰουστινιανοῦ Theod. Numerum III. suppl. Zachariae, recte monens de secundo consulatu (a. 528) cogitari non posse, cum a. 529 demum et Belisarius magister militum per Orientem factus sit et Antiochiae nomen inditum sit Theopolis (v. 28); praeterea leges allatae (731, 24. 732, 14) anni sunt 531.

PNΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΡΙΖΟΜΕΝΗΣ ΓΟΝΗΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ.

(Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς . . . . .)

(Προοίμιον.) Οἱ τὰ πράγματα πράττοντες τῆς κατὰ Ἀπάμειαν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας ἐδίδαξαν γεωργούς τισιν ἐτέροις προσήκοντας γεωργίαις αὐτῶν συναφθῆναι καὶ παιδοποιήσασθαι, καὶ ἤτησαν ἀποδοθῆναι αὐτοῖς καὶ τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς τούτων παῖδας τῇ μητρῷα γαστρὶ κατακολουθούοντας. ἀλλὰ εἰκόσαι ταῦτα αἰτοῦντες μὴ εἰδέναι τὴν ἡμετέραν διάταξιν τὴν ἐναγχοῦς φρονήσασαν ὅ τι βούλεται. 5

CAPUT I.

Εἰ μὲν γὰρ ἐλεύθεροὶ τινες ἐναπογράφου συνοικήσαιεν, κατὰ τοὺς τῇ διατάξει περιεχομένους λογισμοὺς ἀκολουθεῖ τὰ βρέφη τῇ μητρὶ, ἐνθα εἰς ἐλευθερίαν οὐκ ἔρχονται· εἰ δὲ γεωργοὶ εἴεν, οὐκέτι τῇ διατάξει παντελῶς ἐκείνῃ γίνεται χόρα, ἀλλὰ καθάπερ ἐναγχοῦς ἐψηφισάμεθα καὶ ἐνομοθετήσαμεν, ἡ γονὴ 10 μερίζεται. καὶ εἰ μὲν ἴσος ἐστὶν ὁ τῶν τεχθέντων ἀριθμὸς, εἰς δύο μερίζεται, εἰ δὲ ἄνισος ἢ καὶ εἰς μόνος ὁ τεχθεὶς, τηρικῶντα ἡ γαστήρ ἔχει τὸ πλεόν, διότι καὶ μάλλον ἐμόχθησε. καὶ εἰς μὲν ὧν ὁ παῖς ἀκολουθεῖ τῇ μητρὶ, τριῶν δὲ ὄντων τῶν τεχθέντων οἱ δύο ἢ αἱ δύο τῆς μητρὸς ἔσονται, ὁ εἰς δὲ τῇ τοῦ δεσπότου τοῦ πατρὸς ἀκολουθήσει δεσποτεία, καὶ οὕτως αἰετὸ περριτόν, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, ἡ γαστήρ ἔξει. καὶ κατὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἀπαμειεὶς μεριστέαν ἔσεσθαι τὴν γονὴν γνωστέωσαν, ἵνα τὸ ἐν πολλοῖς στασιαζόμενον 15 χρόνοις μάθωσιν ὡς ὑφ' ἡμετέραν γέγονε νομοθεσίαν.

PNZ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΛΛΟΤΡΙΟΙΣ ΧΩΡΙΟΙΣ ΓΑΜΟΥΝΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος Λαζάρου κόμητι τῆς Ἑω.

(Προοίμιον.) Ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶς διαφόρως ἀνηνεγμένων πλημμελεῖσθαι τι κατὰ τὴν μέσσην τῶν 20 ποταμῶν καὶ πρὸς γε τὴν Ὀσροηνὴν ἐπαρχίαν ἐμάθομεν τῶν ἡμετέρων ἀνάξιον χρόνων. συνειδίσθαι μὲν γὰρ αὐτοῖς τοὺς ἐκ διαφορῶν ὠρμημένους χωρίων γάμους πρὸς ἀλλήλους συμβάλλειν, νῦν δὲ δὴ πειρασθαι

Nov. CLVI Graece tantum extat in ML (αὕτη οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ ἀλλὰ παρεσιωπήθη schol. M in marg.), sed fuisse in B 48, 26 et 55, 14, 5 dicunt ind. reg. et Coisl. — Epit. Theod. 156, Athan. 18, 5.

Nov. CLVII Graece tantum extat in ML, fuit in B 55, 14, 1. — Epit. Theod. 157, Athan. 18, 6.

CLVI.

DE PROLE COLONORUM DIVIDENDA.

(Idem Augustus . . . . .)

Praefatio. Qui negotia sanctissimae Apamensis ecclesiae gerunt docuerunt nos, colonos qui ad alios aliquos pertinerent se colonis suis mulieribus coniunxisse liberosque procreasse, et petierunt, ut sibi restituerentur et coloni et eorum liberi venter matrem sequentes. Sed cum haec petant nescire videntur, quid constitutio nostra quae nuper prodit sibi velit.

I. Nam si qui liberi adscripticiis se coniungant, secundum rationes in constitutione comprehensas infantes matrem sequuntur, unde ad libertatem non perveniunt; si vero coloni sint, non amplius constitutioni illi omnino locus est, sed quemadmodum nuper decrevimus et sanximus, proles dividitur. Atque si quidem aequalis est numerus natorum, in duas partes dividitur, sin autem inaequalis vel etiam unus solum est natus, tum quod plus est venter habet, quoniam etiam magis laboravit. Et unus quidem si est filius matrem sequitur, sin tres sunt, duo vel duae erunt matris, unus autem domini paterni sequetur dominium, atque ita semper quod superat, sicut ante diximus, venter habebit. Et secundum hoc Apamenses quoque prolem dividendam esse cognoscant, ut quod per multa tempora in controversia positum erat, intellegant sub legislationem nostram redactum esse.

CLVII.

DE COLONIS QUI IN ALIENIS PRAEDIIS NUPTIAS CONTRAXERUNT.

Imperator Iustinianus Augustus Lazaro comiti Orientis.

Praefatio. Ex iis quae diverso modo ad nos relata sunt comperimus delinqui aliquid in Mesopotamia et praeterea in Osroena provincia indignum temporibus nostris. Consuetudinem enim apud illos esse, ut qui ex diversis praediis orti sint nuptias inter se contrahant, nunc vero dominos conari nuptias

2 rubr. Περί τοῦ ἐπιμερίζεσθαι τὴν γονὴν τῶν γεωργῶν Ath. || 3 inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ath., om. ML (ad Lazarum comitem Orientis hanc novellam praeferit atque sequentem datam esse conicit Zachariae) || 4 ἀμάπειαν? L^a || 5 παιδοποιήσαι L^a || ἀποθῆναι L || 6 αὐτοῖς cum Scrimgero vulg. || 7 διάταξιν Cod. 11, 48, 24 || 8 συνοικήσαιεν] ὄντες συνοικήσαιεν L^a || 9 ἀκολουθεῖ Osenbrüggen] ἀκολου (id. 12) L ἀκολουθεῖν M || 10 παντελῆς L || ἐνομοθετήσαμεν] nov. CLXII c. 3, quam tempore priorum esse Cuiacius monet (accedit quod huius novellae epitome praecedit op. Ath. 18, 4) ||

11 ἴσως L || εἰς δύο μερίζεται] ἐξίσου μερίζεσθαι αὐτὰ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, ἐχούσης μέντοιγς τῆς μητρὸς τὴν ἐπιλογὴν Theod. || 12 ταχθεὶς L || 13 τῆς μητρὸς ἔσονται M Ath.] τῇ μητρὶ ἔσονται L || 15 οἱ om. L || μεριστάϊαν ἔσεσθαι M μερισθήσεσθαι L || 16 subscriptio non servatur; a. 539 paullo recentiore esse constitutionem ex v. 10 efficitur || 18 rubr. Περί γεωργῶν ἐπ' ἀλλοτρίοις γημάτων χωρίοις ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ ἐν Ὀσροηνῇ Theod. Περί τῶν πρὸ τῆς διατάξεως γενομένων γεωργικῶν γάμων Ath. || 19 αὐγουστος L] om. M || 20 εἰς ἡμᾶς διαφόρων L^a, διαφόρως εἰς ἡμᾶς cit. Ath. || 21 συνειδίσται L

τοὺς δεσπότας τοὺς γάμους διαλύειν ἤδη πραχθέντας ἢ τοὺς γενομένους παῖδας τῶν γονέων ἀφέλκειν, κἀν-
 τεῦθεν ὅλον τὸ τῶν τόπων ἐκείνων καλαιπωρεῖσθαι γεωργικόν, διαιρουμένων ἐκ βίας ἀνδρῶν τε καὶ γυναι-
 κῶν, ἀφελκομένης δὲ γονῆς ἐκ τῶν παραγαγόντων εἰς φῶς, καὶ μόνης ἡμετέρας εἶναι τὸ πρᾶγμα προνοίας.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, τοῦ λοιποῦ μὲν τοὺς τὰ χωρία κεκτημένους ὡς ἂν ἐθέλοιεν παραφυλάττειν τοὺς
 γεωργούς, ὅσοι περ αὐτοῖς κατὰ τὸν νόμον προσήκουσιν, ὡς μὴ γάμους πρὸς τοὺς ἐξ ἑτέρων ὠρηγμένους χωρίων 5
 συμβάλλειν· τοὺς δὲ μέχρι νῦν γενομένους γάμους εἶναι κυρίους, καὶ μηδένα δύνασθαι διασπᾶν τοὺς ἤδη
 συναφθέντας κατὰ τὸ κρατοῦν πρότερον ἔθος, ἢ γεωργεῖν τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς ἀναγκάζεσθαι γῆν, ἀλλὰ
 μηδὲ τῶν γονέων ἀφαιρεῖσθαι τοὺς παῖδας προφάσει τύχης γεωργικῆς. ἀλλὰ κἀν εἴ τι τοιοῦτον ἦδη γενό-
 μενον ἔτυχεν, ἐπανορθώσεις τε καὶ τοῖτο καὶ ἀποδοθῆναι παρασκευάσεις, εἴτε παῖδας ἀφαιρεθῆναι συμβέ- 10
 βηκεν εἴτε καὶ γυναικας, τοῖς τε γονεῖσιν καὶ τοῖς συνοικοῦσι φαιμέν· τοῦ ποιῆσαι τι τοιοῦτον πρὸς τὸν
 ἔπειτα χρόνον θαρροῦντος καὶ περὶ αὐτὸ κινδυνεύοντος τὸ χωρίον. ἀλλ' ἀπαλλάττεσθαι τὰ συνοικεσία τοῦ
 νῦν ἐπιτιθεμένου δέους, καὶ οἱ γονεῖς τοὺς παῖδας ἐχέτωσαν ἐκ ταύτης ἱμῶν τῆς κελύσεως, οὐ δυναμένων
 ἀκριβολογεῖσθαι τῶν τὰ χωρία κεκτημένων καὶ ἀφέλκειν ἢ τοὺς συναλλάξαντας ἢ τοὺς παῖδας· ὁ γὰρ δὴ 15
 τοιοῦτό τι ποιῆσαι πειρώμενος καὶ περὶ αὐτὸ κινδυνεύσει τὸ χωρίον. ἢ δῆθεν πειράται τοὺς γεωργούς ἐκδικεῖν.
 (Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικῶν δηλούμενα τύπου 15
 ἢ σὴ μεγαλοπρέπεια καὶ ἢ πειθομένη σοὶ τάξις καὶ ὁ κατὰ καιρὸν τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἠγησόμενος εἰς ἔργον
 ἀχθῆναι καὶ παραφυλαχθῆναι προνοησάτω, trium librarum auri poenitēs ἐπιχειμένης κατὰ παντός τοῦ ταῦτα
 παραβαίνειν ἐπιχειροῦντος. Dat. k. Mai. CP. (imp.) dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVI. pc. Basilii vc. [a. 542.]

PNH

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΠΕΜΠΕΣΘΑΙ ΤΟ ΤΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΕΩΣ ΔΙΚΑΙΟΝ 20
 ΚΑΙ ΕΠΙ ΑΝΗΒΩΝ.

(Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς . . . . .)

(Προοίμιον.) Δέησις ἡμῖν ἀνεγνώσθη Θέκλας τῆς καὶ Μανουῦς, διδάσκουσα Θέκλαν τινὰ καταλῦσαι
 τὸν βίον ἐπὶ Σεργίᾳ θυγατρὶ τῆν ἀνηβον ἡλικίαν ἀγοῦσῃ, ἑκαίδεκά τε μόλις ἡμέρας ἐπιζήσασαν τῇ μητρὶ

Nov. CLVIII Graece tantum extat in ML (fuit in B 35, 18, 1 secundum Tipucitum et indices Coisl. et reginae).
 — Epit. Theod. 158 (inde B¹ K 14, 53 p. 209 Zach.), Athan. 9, 13 (inde Anon. Bodlei. 28 p. 223 Zach.); summarium
 exhibit schol. Epitomae 3, 16 p. 301 Zach.

dissolvere iam contractas vel liberos inde natos a parentibus abstrahere, atque inde omnes illorum locorum
 colonos misere affligi, dum viri et mulieres per vim separentur, proles autem ab iis qui eam in lucem
 produxerunt abstrahantur, et rem sola nostra indigere providentia.

1. Sancimus igitur, ut in posterum quidem praediorum domini colonos, quicumque ad eos ex lege
 pertinent, quomodo voluerint custodiant, ne cum iis qui ex aliis praediis orti sunt nuptias contrahant;
 nuptiae vero adhuc contractae ratae sint, neu quisquam possit eos qui iam coniuncti sunt secundum morem
 qui antea obtinuit dividere, aut cogere ut terram ad ipsos pertinentem colant, sed ne liberos quidem a
 parentibus abripere nomine condicionis colonariae. Sed etiam si quid forte eiusmodi iam factum est, id
 quoque emendabis et restituendum curabis, sive liberos abripi contigerit sive etiam mulieres, a parentibus
 dicimus et coniugibus: ut qui eiusmodi posteriore tempore quid facere audeat, etiam de ipso praedio
 periclitetur. Verum matrimonia a metu nunc imminente liberentur, habeantque parentes liberos ex hac
 nostra iussione, neve possint praediorum possessores rem subtiliter perscrutari et aut matrimonio iunctos
 aut liberos abstrahere: qui enim quid eiusmodi facere conetur, etiam de ipso praedio periclitabitur, cui
 scilicet colonos vindicare conatur.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam formam declarantur
 tua magnificentia et obtemperans tibi officium et qui pro tempore eundem magistratum gesturus est ad
 effectum adducenda et observanda curet, cum trium librarum auri poena unicuique immineat qui haec
 violare temptet.

CLVIII.

UT DELIBERANDI IUS ETIAM AD IMPUBERES
 TRANSMITTATUR. (.)

(Idem Augustus . . . . .)

Praefatio. Praes nobis recitatae sunt Theclae, quae etiam Mano appellatur, quae declarant
 Theclam quandam vita defunctam esse relicta filia Sergia impuberem aetatem agente, cumque vix sedecim

2 τὸ τῶν] τὸν L || γεωργικῶν M^a || διαιρούμενον M
 || 3 προσαγόντων L || 5 ὅσοι περ — 6 κυρίους om. L ||
 7 τὴν Haloander] μὴ L, om. M || γῆν ἀναγκάζεσθαι L
 || 8 γινόμενον L^a || 9 ἐπανορθώσαι τε L || 10 καὶ L]
 ἢ καὶ M, quod servari potest τε in γε μὴτιο || τι] τοι
 L^a || θαρροῦντος L || 11 ἀπαλλάττεσθω cum Haloandro
 vulg. || τοῦ νῦν L] τοίνυν M || 14 κινδυνεύει L || 17
 trium librarum auri ἦτοι τριῶν λιτρῶν χρυσίου M
 τριῶν λιτρῶν χρυσίου L || 18 subscr. ἐγράφη καλανδ.
 Μαῖων ἐς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ (corr. βασιλείας
 Ἰουστινιανοῦ τὸ ἐς) μετὰ τὴν ὑπάτειαν (add. Βασι-
 λείου) Ath. ἐξερωνήθη μὲν μαίω ἔτει ἢ (ἐς corr. Za-
 chariae) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Theod. dat. k. mai.

cp. dn. iust. pp. aug. bilisar. uc. cons. M, unde anno
 535 tribuitur vulg. (Bienero p. 529 antiquior videbatur
 novellae CLXII et CLVI, sed cf. Cuiacii expros.; verum
 ordinem trium constitutionum servavit Ath. 18, 4—6) || 20
 rubr. Πότε ὁ μὴ ἀδιτεύσας κληρονομος τὸ δίκαιον τῆς
 ἀδιτελονος δύναται τοῖς ἰδίους παραπέμπειν διαδόχοις
 Ath. (περὶ κληρονομῶν διασκέψεως B¹) || διαπέμπεσθαι
 B ind. Coisl. || 21 καὶ ἐπὶ (περὶ Theod. v. l.) ἀνίβων
 παιδῶν Theod., ind. Coisl. || 22 inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς
 Ath., om. ML || 23 ἀνεγνώσθη M Ath. Theod.] ἀνη-
 γέσθη L || Θέκλας M] Θέκλης L Ath. || μανουῦς M] μαν-
 νοῦς L μάννους (μάνον Anon. Bodl.) Ath. || 24 ἐκπέ-
 δεκά τε M

(.) Fadda, Dir. An., 5 879

τὴν παῖδα τελευτῆσαι ἐπὶ τῆς ἐναγχοῦ συμβάσεως τῶν ἀνδρώπων φθορᾶς· καὶ ἀδελφὴν μὲν τὴν ἡμῶν δεηθεῖσαν καθεστάναι φησὶ τῷ Σεργίῳ πατρὶ, Κοσμᾶν δὲ τὸν Θεόκλας ἀδελφὸν ἀντιποιήσασθαι τὸν Σεργίῳ κληρὸν καὶ δίκην αὐτῇ ὑπὲρ τοῦτου λαβεῖν· τὴν δὲ, ὡς ἂν γὰρ μὴ περὶ τῶν οὐκ ὀρθῶς ἐχόντων φιλονεικοῖη, γενέσθαι πρὸς Ἰωάννην συνήγορον τῆς ἐπὶ χώρας ἀγορᾶς, καὶ πυνθέσθαι τοῦτον περὶ τῶν νόμων τῶν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὀρώωντων, κἀκείνον ἐν γράμμασιν ἀπόκρισιν αὐτῇ παρασχεῖν δηλοῦντα δι' αὐτῆς, ὡς ἐπ' αὐτὴν ὁ Σεργίῳ φέροιο κληρὸς· διὰ ταῦτα τοῖνυν Ἰωάννην αὐτὸν ἐλεῖσθαι τῆς υποθέσεως δικαστῆν, πράξαντος ὑπὲρ Κοσμᾶ Ἀσκληπιοῦ τινος σκηνιστάριον τῆς κατὰ τὴν Ἐῶν στρατηγίδος ἀρχῆς· καὶ ψῆφον Ἰωάννην παρασχεῖν ἐναντίαν οὗς ἐν γράμμασιν ἀπεκρίνατο, χρησάμενον εἰς τὴν ψῆφον τῷ Θεοδοσίῳ τοῦ τῆς θείας λήξεως νόμῳ τῷ λέγοντι τὸν οὐπὼ ἐναντιῶν ἐπὶ γενομένοιον μὴ δύνασθαι τὸν μητροφῶν οἰκειοῦσθαι κληρὸν εἰ μὴ ἐπιτροπον ἔχει, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνους φέρεσθαι τοῦτον οὗς ἀρμόζειν ἡμελλεν εἰ μὴ πρὸς τὸν κληρὸν ὁ τελευτήσας ἀνηβος ὑπὸ τῶν νόμων ἐκλήθη· καὶ οὐκ εἶπε ταῦτα μόνον ἐπὶ τῆς ψῆφου, ἀλλὰ καὶ παρεσκίασε τὴν ἡμῶν δεομένην συνθήκας ἀκολούθως θέσθαι τὴν ψῆφῳ, καὶ ὑπηγόρευσε ταύτας αὐτὸς πάλιν πρὸς Ἀσκληπιῶν τὸν ὑπὲρ Κοσμᾶ τὴν δίκην ἀγωνισάμενον· ἦτησέ τε ἡμᾶς μὴ περιῦδειν αὐτὴν οἴτως ἀδικουμένην, μάλιστα μὲν ὡς καὶ νόμον κατὰ τὸν ἐπώνυμον ἡμῶν κώδικα κειμένον κελυόντος τὸν λαλεῖν δυνόμενον καὶ τὸν μητροφῶν κληρὸν καλῶς οἰκειοῦσθαι, καὶ αὐτῆς ἔτερον ἡμῶν τεθρικότων νόμον βουλόμενον, ἐπειδὴν τις κληρονομίας εἰς αὐτὸν κατενεχθείσης, πρὶν οἰκειωσεται αὐτὴν ἢ τὴν ἐναντίαν ὑπὲρ αὐτῆς δεῖξει γνώμην, καταλύσῃ τὸν βίον, παραπέμπειν τοῖς κληρονόμοις τοῖς αὐτοῦ ἐπὶ τούτῳ τῷ κληρῷ τὸ τῆς διασκέψεως δίκαιον· τὸν γὰρ δὴ παρ' ἡμῶν ἐναγχοῦ τεθειμένον νόμον μίαν ἐπὶ τῶν κληρονομῶν ἀγνατοῖς τε καὶ cognatoῖς παρέχοντα τάξιν μὴ χώραν ἔχειν ἐπὶ ταύτης τῆς υποθέσεως πρεσβυτέρας οὔσης τῆς ἡμέρας, ἐξ ἧς ὁ νόμος ἐκελεύσθη κρατεῖν.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοῖνυν τὴν ἐνδοξότητα τὴν σὴν, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχοντα εὔροις, βοηθησῶσι τῇ δεηθείσῃ, καὶ φυλάξαι τὸν νόμον αὐτῇ τὴν ἡμέτερον τὸ τῆς διασκέψεως αὐτῇ παρέχοντα δίκαιον, ὡς Σεργίῳ πρὶν ἐναντιῶν παρελθεῖν ἐπιτελευτήσασθαι τῇ οἰκείᾳ μητρὶ, βουλομένη τε τὸν τῆς μητρὸς Σεργίῳ οἰκειώσασθαι κληρὸν παρασχεῖν. οὐδὲ γὰρ ἂν τις ἐναντίως ἔχειν εἴποι τὸν τε Θεοδοσίῳ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως τὸν τε ἡμέτερον νόμον κατὰ ταῦτο μὲν κειμένους βιβλίον, ἡμῶν δὲ μηδὲν ἐναντίον ἐν αὐτῷ κείσθαι δι' ἧς ὑπὲρ αὐτοῦ τεθεικάμεν διατάξεις ἰσχυρισάμενων, ἀλλὰ κρατεῖται μὲν ὁ ἡμέτερος ἐπὶ τῆς παρούσης υποθέσεως ἐπὶ τε τῶν παρακλησίῳν τοῦ ζητουμένου θέματος νόμος, κρατεῖται δὲ ὁ Θεοδοσίῳ τοῦ τῆς θείας λήξεως ἐφ' ὧν ἐναντιῶν ἐφθασε παρελθεῖν καὶ ὁ τῆς διασκέψεως ἐξέπεσε χρόνος. αἱ γὰρ γεγραμμένα μετὰ τὴν ψῆφον συνθήκῃ πρὸς ἐλευθερὸν γενομένην τὸν μηδὲ προσποριζέειν δυνάμενον πρόδηλον ὡς οὐδεμίαν ἀγωγὴν δαδῶκασι Κοσμᾶ περὶ τῶν κατ' αὐτὰς ὁμολογημένων. D. prid. id. Iul. CP. <imp.> dn. Iustiniani pp. Aug. anno 30 XVIII. pc. Basilii vc. anno III. [a. 544.]

dies matri supervivisset, filiam obisse in pestilentia quae nuper homines invasit; atque ea quae nobis supplicavit sororem se patri Sergiae fuisse dicere, Cosmam autem Theclae fratrem hereditatem Sergiae vindicasse eoque nomine litem sibi intendisse; iam ipsam ne de iis quae non recte habent controversiam agitare Iohannem advocatum fori provincialis adisse et de legibus quae hanc causam respicerent sciscitatum esse, illumque in scriptis responsum sibi dedisse quo significaret Sergiae hereditatem ad ipsam deferri; propterea igitur se iudicem causae ipsam elegisse Iohannem, cum Cosmae partes ageret Asclepius quidam scriiniarius magisterii militum per Orientem; sed sententiam protulisse Iohannem contrariam iis quae in scriptis respondisset, usum ad sententiam lege Theodosii divinae memoriae, quae dicit non posse eum qui nondum septem annos natus sit maternam hereditatem adquirere, nisi tutorem habeat, sed ad illos eam deferri quibus competitura erat si defunctus impubes ad hereditatem a legibus vocatus non esset, neque haec ille tantum in sententia dixit, sed etiam adduxit eam quae nobis supplicavit ut pacta sententiae congruenter iniret eademque ipse rursus Asclepio, qui pro Cosma causam agebat, suggestit: itaque illa petiit a nobis, ne ipsam ita iniuria affici volumus, praesertim cum et lex in codice qui a nobis nomen habet posita sit, quae iubeat eum qui dari possit hereditatem quoque maternam recte adquirere, et rursus alteram nos legem tulerimus, quae velit ut si quis hereditate ad ipsam delata, antequam eam vindicet vel contrariam de ea proferat sententiam, de vita decedat, ad heredes suos de hac hereditate ius deliberandi transmittat; legem enim nuper a nobis latam, quae eundem in hereditatibus ordinem adgnatis et cognatis tribuat, in hac causa locum non habere, quippe quae antiquior sit eo die ex quo lex illa valere tussa est.

I. Sancimus igitur, ut gloria tua, si haec ita se habere compereris, supplicanti auxilium ferat eique legem nostram seruet, quae ius deliberandi ei praebet, quippe cum Sergia antequam annus praeteriret post matrem suam mortua sit, atque volenti vindicare matris Sergiae hereditatem praebet. Neque enim quisquam discrepare inter se dicat Theodosii pia memoriae legem et nostram, cum et in eodem libro positae sint et nos in eo nihil contrarii positum esse per constitutionem quam de eo protulimus affirmaverimus. Sed valeat quidem lex nostra in praesenti causa iisque quae similes sunt ei de qua quaeritur, valeat autem Theodosii divinae memoriae lex in quibus annus praeteriit ac deliberandi tempus elapsum est. Pacta enim post sententiam conscripta cum libero, qui ne adquirere quidem possit inita manifestum est Cosmae nullam actionem dedisse de iis quae in illis confessa sunt.

1 φθορᾶς] i. e. pestis anni 541 (cf. nov. CXXII in., edict. VII in.) || 2 θεκλῆς L || τοῦ σεργίου L¹ τῆς σεργίας L² || 3 αὐτὴν L || τῶν] τούτου? L^a || ἐχόντων om. L || 4 πυνθέσθαι L || 5 αὐτὴν L || 7 στρατηγίδα M || 8 τῷ om. L || θείας] ἀληθείας L || 9 νόμῳ] Cod. 6. 30, 18 § 3 || τῷ om. L || ἐναντιῶν L^a || 10 ἀλλ' ἐπ' ἐκείνης M^a (ἀλλὰ τελευτήσαντος αὐτοῦ ἐπ' ἐκείνους Ath., quod praesertim Zachariae) || 11 εἶπε M] εἶπεν L vulg. || τῇ ψῆφῳ L || παρασκίασε cum Haloandro vulg. || 12 υπαγορεύσει L vulg. || αὐτὸς M] αὐτὸν L, αὐτὰς cum Haloandro vulg. || 13 μὴ om. L || 14 ἡμῶν M || κώδικα κειμένον] Cod. 6, 56, 1 || τὸν λαλεῖν δυνάμενον om. M in spa. vac. ca. 15 tit. || 15 νόμον] Cod. 6, 30, 19 || 16 κληρονομίαν εἰς αὐτὸν κατενεχθείσαν ML, corr. Haloander || αὐτῶν L || 17 καταλύσῃ τὸν βίον] καταλύσει

γνώμην L^a || αὐτοῦ cum Haloandro vulg. || 18 νόμον] nov. CXVII c. 3 § 1 et c. 4 || καὶ om. L || 19 ἐπὶ ταύτης ἔχειν L || ἡμέρας Cuiacius (cf. nov. CXVIII c. 6) || ἡμέτερας ML || 24 ἐναντίως ἔχειν L] ἐναντίως M, ἐναντίον Serimger, ἐναντίως Zachariae || 25 * κατ' αὐτὸν L, κατ' αὐτὸν M || βιβλίον M] τὸ βιβλίον L vulg. || 26 διατάξεως] in const. Cordi nobis § 3 sq. || 28 ὧν] ὄν L || 29 ἐλευθερὸν corruptum, ἔτερον Haloander, ἀλλότριον? Schoell || γενομένην L^a || 30 αὐτὰς Kroll] αὐτὴν ML, αὐτῶν (sc. τῶν συνθηκῶν) male Zachariae || pri. id. iul. M] id. ἰδὼν ἰουλίῳ Ath. cod. (μηνί) ἰουλίῳ Theod. βασιλείας Ἰουστινιανῶν τὸ ἐγ' (corr. ἡ) μετὰ τὴν ὑπατελίαν Βασιλείου τὸ τέτατον Ath. εἶτε ἡ μετὰ ὑπατελίαν Βασιλείου Theod. cp. dn. iust. pp. aug. uc. cons. M, anno III. restituit Zachariae (cf. p. 666, 5).

PNΘ

ΩΣΤΕ ΤΑΣ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΜΕΧΡΙ
ΕΝΟΣ ΒΑΘΜΟΥ ΙΣΤΑΣΘΑΙ.

CLIX. Auth. CXXVI. Coll. IX tit. 8

R; DE RESTITUTIONE FIDEICOMMISSI [ET NO-
MINE FAMILIAE] USQUE AD QUOTUM GRA-
DUM LOCUM HABET, ET QUIA FAMILIAE NO-
MINE ETIAM NURUS CONTINETUR R;
5

Idem Aug. Petro pp. secundo.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρον τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπὶρχῶν
τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β'.

(Προοίμιον.) Τσοῦτον ἡμῖν φιλανθρωπίας
περίστιν, ὡς μηδὲ τὰς ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις, ὅσαι
δοκοῦσιν ἡμῖν ζήτησιν ὑπερβαίνειν δικαστικὴν, νόμοις 10
ἡμετέροις διορίζειν ἀπαξιοῦν, ὡς μὴ ὑπόθεσιν ἰδιω-
τικὴν ὑπερβαίνουσιν ἀκοὴν εἰς δικαστήριον φερομένην
μακρὰ τοὺς ἀμφισβητοῦντας παραδιδόναι τριβῆ.
Ἀλέξανδρος τοίνυν ὁ ἐνδοξότατος ἀνήγαγε πολλὰς
ἡμῖν, Ἰέρων τὸν τῆς ἐνδοξοτάτου ἀποφάσεως 15
γράφοντα διαθήκας ὁήμασι χρῆσασθαι τοῖσι. „Βου-
λομαι δὲ καὶ κελύει τοὺς ἐμοὺς κληρονόμους, Κων-
σταντῖνον μὲν τὸν λαμπρότατον τὴν ἀφορισθεῖσαν
αὐτῷ οἰκίαν μετὰ πάντων τῶν καθὰ προεγγραπται
συναφθέντων αὐτῇ δικαίων καὶ τὸ προάστειον τὸ ἐν 20
τοῖς Κοπαριοῖς μετὰ πάντων καθὰ προεγγραπται
τῶν διαφερόντων αὐτῷ δικαίων καὶ τὴν οἰκίαν τὴν
ἐν Ἀντιοχείᾳ τὴν κατὰ Μαρμιανόν, Ἀνθήμειον δὲ τὸν
γλυκύτερον τὸ προάστειον τὸ ἐν Βλαχέρναις τὸ κατὰ
Εὐγένιον καὶ Ἰουλιανόν τοὺς τῆς ἐνδοξοτάτου ἀποφάσεως 25
τὸ προάστειον τὸ ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ κόλπου τοῦ Σω-
σθενίου τὸ ποτε κατὰ Ἀρδαβούριον τὸν τῆς ἐνδοξο-
τάτου ἀποφάσεως τὸν λαμπρότατον τὸ προ-
άστειον τὸ Βυθάριον ἧτοι τοῦ Φιλοθέου, καὶ Ἀλέξαν-
δρον τὸν λαμπρότατον τὸ προάστειον τὸ ἐν τοῖς Βε- 30
νέτοις μὴ ἐκποιήσαι, μὴ κατὰ πρᾶσιν μὴ κατὰ δωρεάν

(Praefatio.) Tanta humanitatis cura
est, ut neque privatas cognitiones quae videntur
nobis quaestionem excedere iudicalem legibus nostris
definire dedignamur, neque cognitionem privatam ex-
cedentem audire in iudicia per circuita longa liti-
gantem tradere afflictioni. Alexander igitur gloriosus
suggessit nobis multotiens, Hierium gloriosae memo-
riae patrem suum scribentem testamentum nominibus
usum istis: „Volo autem et iubeo meos heredes, Con-
stantinum quidem virum clarissimum deputatam ei
domum cum omni sicut superius scriptum est com-
petente ei iure, et domum quae in Antiochia cata Mammianum,
Anthemium vero dulcissimum proastium quod in
Blacernas est cata Eugenium et Iulianum gloriosae
memoriae viros, et proastium quod in summitate
sinus Sosthenii est quod quondam cata Ardaburium
gloriosae memoriae, Calliopium vero virum clarissimum
proastium Bytharium sive cata Philotheum, (et)
Alexandrum virum clarissimum proastium quod in
Venetis est, non alienari, non per venditionem, non

Nov. CLIX (= Auth. CXXVI = Coll. IX tit. 8: gloss.) Graece extat in ML, fuit in B 36, 1, 7. — Epit.
Theod. 159, Athan. 9, 11, Anonymus Bodleianus 29 p. 223 Zach. Iulian. const. CXVII.

CLIX.

UT SUBSTITUTIONES IN UNO GRADU SUBSISTANT.

Idem Augustus Petro gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum.

Praefatio. Tanta humanitate abundamus, ut ne privatas quidem causas, quaecumque iudiciariam
quaestionem excedere nobis videntur, legibus nostris definire dedignemur, ne quae privatam cognitionem
exceedit causa in iudicium delata litigantes longae morae tradat. Iam Alexander vir gloriosissimus saeptus
ad nos retulit, Hierium gloriosae memoriae patrem suum, cum testamentum scriberet, verbis usum esse
hisce: „Volo autem ac iubeo heredes meos, Constantinum virum clarissimum domum ei deputatam cum
omnibus iuribus eidem sicut ante scriptum est adnexis et suburbanum praedium in Copariis cum omnibus
iuribus ad ipsum sicut ante scriptum est pertinentibus et domum Antiochiae sitam ad Mammianum, Anthe-
mium autem virum dulcissimum suburbanum praedium in Blachernis ad Eugenium et Iulianum gloriosae
memoriae et suburbanum praedium in promuntorio sinus Sosthenii olim ad Ardaburium gloriosae memoriae
situm, Calliopium autem virum clarissimum suburbanum praedium Bytharium sive Philothei, denique
Alexandrum virum clarissimum suburbanum praedium in Venetis non alienare, neque per venditionem

2 rubr. Ἰουστινιανῶν περὶ τοῦ τὰς ἀποκαταστάσεως
μέχρις ἐνὸς βαθμοῦ κρατεῖν Anon. Bodl. Περὶ ὑπο-
καταστάσεως γενομένης (γινομένης index) εἰς τὴν φα-
μίλλαν τοῦ τελευταίου, καὶ περὶ τοῦ μέχρι πόσου
βαθμοῦ δεῖ κρατεῖν Theod. Περὶ ὑποκαταστάσεως
καὶ τῶν κωλυμένων (κωλυμένων index) ὑπὸ τοῦ
τεστάτορος (πατρὸς index) ἐκποιήσεων Ath. De alien-
nationibus a testatore prohibitis Iul. || 3 ἴστασθαι M
κτάσθαι L || 6 Πέτρον — πραιτωρίων] Μουσωνίῳ
ἐπάρχῳ πόλεως Ath. (cf. inscr. nov. CXXXIV p. 676)
|| * ὑπάρχω ML || 8 φιλαντίας L || 9 ὡς ML || ὡςτε cum
Scrimgero vulg. || ὑποθέσεως L^a || 11 ὡς om. s || μὴ
Haloander] μηδὲ MLs (μὴ δι' olim Zachariae nunc
improbans) || 12 ἀκοὴν] audire s || δικαστήριον] iudicia s
|| φερομένην μακρὰ L per circuita longa s || 20 αὐτῇ
L^a αὐτῷ L^b || 21 κοπαριοῖς L || 23 τὴν] τῇ L || μαρ-
μιανόν M(ς) ἀμμιανόν L vulg. || 27 ἀρδουβάριον (β
ex μ. corr.) L || 28 προάστειον] πρὸς L || 29 τοῦ φιλο-
θέου M] φιλοθέου L cata Philotheum s

quod vulg. || 5 etiam R (vulg.) et V, om. T || 6 pp.
om. T || 8 tantum V || 11 dedignari R¹T, dedignemur
vulg. || 12 in del. R² || circuita loca T circuitus longos
V² vulg. || 14 suggessit V¹ || hierium T bierium R¹ ||
15 scribente V || 16 istis] in istis T¹ || meos] in eos VT¹
|| 17 gloriosissimum T || 18 sicut supra dictum est T || 19
et proastium — 21 et domum om. R proastrum T¹
proaustium T² || 20 scriptum] dictum T || 21 *cata Mam-
mianum] et cetera mamianu V camamianum R cata-
nianum T (de cata graecae praepositionis usu in latini-
tate vulgari cf. Wölfflin Archiv f. lat. Lexicogr. 4, 266)
|| 22 anthimium R vulg. anthingum T bitarium V || 23
blacernas V blacenas RT, Blacernis vulg. || cata RT]
et omnia V || et] uero et V || 24 sumitate VT || 25 sinns
om. R¹ || sustenii V sustennii T sustinui R || cata RT]
et cetera V || ardalurium V archalurium R archalinum T
26 vero om. T || virum om. R || gloriosissimum R || 27
bitarium V bitarium T habitarium R || cata R] catha T
cetera V || philoteum R phylotheum V || et addidi || 28
incienetis T inuenietis R || 29 alienare ex Hamburgensi
Osenbrüggen

2 et nomine familiae seclusi || 3 filie T || 4 quia RVT]

μη κατά ἀνταλλαγὴν μη ἄλλως ὁπωσδήποτε, μηδὲ ἐκβαλεῖν ἢ ἀλλοτριῶσαι τὰς αὐτὰς οἰκίας ἢ τὰ προγεγραμμένα πέντε προάστια τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἐμῆς φαμίλιας. ἀλλ' εἰ μὲν (ὅπερ εὐχόμεαι) γένοιτο αὐτοῖς παῖδες, καὶ ἐπὶ πασίν ἢ ἐγγόνοις γνησίοις ἢ καὶ φυσικοῖς τελευτήσαιν, καταλιμπάνειν ἕκαστον αὐτῶν τὸ ἀφορισθὲν αὐτῷ προάστιον καὶ τὰς οἰκίας, τὴν τε διακειμένην κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν καὶ τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ, παισὶ καὶ ἐγγόνοις ἕκαστων τοῖς γνησίοις ἢ καὶ φυσικοῖς. πιστεύω γὰρ ὡς οὐκ ἀθετήσουσιν οὐδὲ ἐπὶ φυσικῶν παιδῶν ἢ ἐγγόνων τὴν ἐμὴν διατύπωσιν καὶ βούλησιν. εἰ δὲ ἐπὶ παντελεῖ ἀπαιδία πάντες ἢ τινες ἢ εἰς ἕξ αὐτῶν τελευτῶν (ὁ μὴ γένοιτο), βούλομαι καὶ κελεύω τοὺς ἀπαιδὰς ἢ τὸν ἀπαιδὰ μέλλοντα τελευτῶν ἀποκαταστήσαι τοῖς περιοῦσιν ἢ τῷ περιόντι αὐτῶν ἀδελφῷ τὰς προγεγραμμένας οἰκίας, τὴν τε ἐνταῦθα καὶ τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ τὰ προδηλωθέντα πέντε προάστια μετὰ πάντων αὐτῶν τῶν δικαίων καὶ τῆς καθόλου περιοχῆς ἀπαρλείπτως, ἀργοῦσης δηλαδὴ μετὰξὺ αὐτῶν τῆς ἐπὶ τοῖς fideicommissis ἢ ληγατοῖς ἱκανοδοσίας. βούλομαι γὰρ καὶ κελεύω μὴ ἀπαιτεῖσθαι αὐτοὺς παρ' ἀλλήλων τὰς τοιαύτας ἱκανοδοσίας, τῶν ἐπιχειροῦντων ἴτοι ἐπιχειροῦντος παρὰ τὸν ἐμὸν πατρικὸν καὶ φιλόστοργον περὶ αὐτοῦ σκοπὸν ἀπαιτεῖν τοὺς ἀδελφούς αὐτῶν ἢ τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν ἱκανοδοσίαν ἐπὶ τοῖς κωλυθείσιν ἐκποιήθῃναι πράγμασι παντελεῖ αὐτοῦ τοῦ fideicommissi ἐκπτώσιν ὑπομένουτος ἴτοι ὑπομένουτων. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς διαθήκης εἰπέην, γράφαι δὲ καὶ κωδικίλλον τοιούτοις καὶ κατ' αὐτὸν χρησάμενον ὄμασι. „Δῆλον τοίνυν ποιῶ, ὅτι περ ἤδη μὲν ἐγγράφως ἐδέμην διαθήκην καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καθ' ὃν ἔδοξε μοι τρόπον διετύπωσα, καὶ βούλομαι καὶ κελεύω πάντα ὅσα τῇ αὐτῇ διαθήκῃ ἐμφέρεται ἐκ παντὸς τρόπου ἰσχύειν, πλὴν μόνων ἐκείνων ὧν ἂν ἐν τούτῳ μου τῷ κωδικίλλῳ μετατυπώσω ἢ καὶ ἀφέλωμαι τινα τῶν καταλειμμένων ληγάτων. βούλομαι τοίνυν καὶ κελεύω τὸ προάστιόν μου τὸ καλούμενον

per donationem, non per commutationem, non aliter quolibet modo, neque eici neque alienare ipsam domum aut suprascripta proastia a meo nomine et mea familia. Sed si quidem, (quod) orandum est mihi, fiant eis filii, et in filiis et nepotibus legitimis aut naturalibus defuncti sint, relinquere unumquemque eorum quod deputatum est proastium et domus, tam in adiacentibus huic regiae civitati quam in Antiochiam filiis et nepotibus singulorum legitimis aut naturalibus: credo enim quod non deponant neque super naturalibus filiis aut nepotibus meam dispositionem et voluntatem. Si vero omnino sine filiis omnes aut quidam aut unus ex eis moriatur (quod absit), volo et iubeo eos qui sine filiis aut sine filio futuri sunt morituri, restituere superstitibus sive superstiti eorum fratri suprascriptas domos tam hic quam in Antiochiam, et praemanifestata quinque proastia cum omni eorum iure et omnibus competentibus indesinenter, vacante videlicet inter eos de fideicommissis aut legatis satisfactione. Volo enim et iubeo, non exigere eos ab invicem huiusmodi satisfactiones; praesumentes sive praesumentem praeter meam paternam et amabilem circa eos intentionem exigere fratres suos aut fratrem satisfactionem in prohibitis alienari rebus omni eos fideicommissio cadere.“ Et haec quidem in testamento dixit, scriptis autem et codicillis huiusmodi et in ipsis usus verbis: „Manifestum igitur facio, quia dudum quidem in scriptis feci testamentum et quae in eo sunt secundum placitum mihi modum disposui, et volo et iubeo omnia quaecumque eodem testamento continentur omnimodo valere, praeter illa sola quae in hoc meo codicillo permuto aut subtraho aliqua derelicta legata. Volo igitur et iubeo proastium meum quod

neque per donationem neque per permutationem neque alio quocumque modo, neque amovere aut alienare easdem domos aut supra scripta quinque suburbanam praedia a meo nomine meaque familia. Sed si quidem (quod exopto) nascantur iis liberi, et relictis liberis nepotibusve legitimis vel etiam naturalibus moriantur, singulos eorum deputatum sibi suburbanum praedium et domos, tam eam quae in hac regia urbe quam quae Antiochiae est, suis quemque liberis et nepotibus legitimis vel etiam naturalibus relinquere; persuasum enim habeo eos ne in naturalibus quidem liberis nepotibusve voluntatem et dispositionem meam sublaturus esse. Si vero nullis omnino liberis relictis omnes vel aliqui vel unus ex iis moriatur (quod absit), volo et iubeo, orōs vel orbem liberis morituros superstitibus vel superstiti fratri suo supra scriptas domos, tam quae hic quam quae Antiochiae est, et supra designata quinque suburbanam praedia cum omnibus eorum iuribus omnibusque quae iis continentur plene atque integre restituere, cessante nimirum inter eos satisfactione quae in fideicommissis vel legatis obinet. Volo enim et iubeo non exigere eos a se invicem eiusmodi satisfactiones: ut si qui temptent temptetve contra paternam meam et pietatis plenam erga eos voluntatem a fratribus suis vel fratre suo satisfactionem propter res alienari prohibitas exigere, omnino ipsius fideicommissi amissionem subeat subeantve.“ Atque haec quidem eum in testamento dixisse, scripsisse autem etiam codicillis verbis in iis usum hisce: „Manifestum igitur facio me iam testamentum scriptis mandasse et quae eo continentur quemadmodum mihi visum est disposuisse, atque volo et iubeo omnia, quaecumque eidem testamento inserta sunt omnibus modis valere iis solis exceptis, quaecumque in his meis codicillis immutaverō, vel si quae legatis relictis ademero. Volo igitur et iubeo suburbanum praedium

1 ἀντιλογίην L¹ ἀνταλογίην L² || 2 ἐκβαλεῖν M] ἐκβάλλειν L eici ε || ἢ] neque ε || τὰς αὐτὰς οἰκίαις (sic) M τὴν αὐτὴν οἰκίαν L ε || 3 πέντε om. ε || 4 φαμίλιας ex ἀφελείας corr. L || 5 αὐτοῖς om. L || ἢ ἐγγόνοις] et nepotibus ε || 6 φυσικαῖς L^a || 7 αὐτῷ om. ε || 9 ἀντιοχειά i. e. ἀντιοχειαν ex corr.] M (cf. ε) || 10 ἕκαστων ex ε Zachariae] ἕκαστον ML || 11 ἀθετήσουσιν οὐδ' L || 12 ἢ ἐγγόνων τὴν ἐμὴν om. M in hiatus 10 fere litt. || 13 ἐξ L] ἀπ' M || 14 τελευτῶν Haloander] τελευτοῖη M τελευτῶν L || 21 φιδικομμίσις L φιδικομμίσις M || ληγάτοις ML || 24 ἴτοι] ἢ τοῦ coni. Kroll || ἐπιχειροῦντας L || παρὰ Haloander ex ε] ἢ παρὰ ML || 26 ἢ τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν om. L, αὐτῶν om. ε || 27 παντελεῖ — ὑπομένουτων] omni eos fideicommissio cadere ε || 28 fideicommissu M φιδικομμίσιον L || 30 δὲ καὶ] καὶ om. L || κωδικίλλον L (et sic caepius) || 37 λεγάτων M

1 commutationem T^{co} muta tione (sic) V || 2 modo om. RT || eici R; leg. eicere? || alienari T^a vulg. || 3 superscripta R (quinque add. Beck) || 4 *quidem quod] quidem libri quod vulg. || 5 eis vulg.] eius RVT || filii et] filii aut Beck || 6 defuncti V] si defuncti RT vulg. || sunt R || 7 quod] et quod V || domum R || 8 in om. V || aditibus T¹ || regie civitatis V civitati regie T || Antiochia vulg. || 9 *aut] ac libri || 12 sine om. R¹ || 15 futuri om. vulg. || 16 suprascriptos V^a superscriptos R || 17 antiochiam VT] Antiochia R vulg. || 19 fideicommissi aut legati T || 20 sq. satisfactione et satisfactiones V || 24 satisfactionem] donationem satis V || 25 omnino vulg. || 27 in T vulg.] om. RV || *usus] huius R huiusmodi T¹ usus est huiusmodi T² his est usus V || 28 factio V¹ || 29 fecit V || 30 et volo V] volo RT vulg. || 31 eodem vulg.] eidem RVT || 32 omnino T || 33 permitto R || aliqua] aut R¹ ante R² || 34 quod] qui R

τὰ Κωπάρια, ὅπερ ἐν τῇ προειρημένῃ διαθήκῃ Κων-
 σταντίνῳ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ μου νιῶ κατέλιπον,
 δοθῆναι καὶ διαφέρειν τελείας νομῆς καὶ δεσποτείας
 δικαίῳ Ἰερῶ τῷ λαμπροτάτῳ καὶ εὐγενεστάτῳ μου
 ἐγγόνῳ, νιῶ Κωνσταντίνῳ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου
 μου νιού, συμπαν τὸ αὐτὸ προάστιον μετὰ τῶν ὄν-
 των ἐν αὐτῷ πραιτωρίων καὶ σκαλῶν πασῶν καὶ τῶν
 μισθονυμένων εἰτε ἐνδον τῆς πόλης εἰτε ἔξω τῆς πό-
 λης οἰκημάτων καὶ ἐργαστηρίων καὶ τοῦ λουτροῦ καὶ
 τῶν κήπων τῶν τε ἐνδον καὶ τῶν ἔξω τοῦ τεύχους
 καὶ τοῦ ἵπποδρόμου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ κήπου καὶ κιν-
 στέρονης καὶ παντὸς ἀπλῶς καθ' οἰονδήποτε τρόπον
 ἀρμόζοντός μοι δίκαιον ἐπὶ τῷ αὐτῷ προαστείῳ.
 δοθῆναι μέντοι βούλομαι τὸ αὐτὸ προάστιον τῷ προ-
 ειρημένῳ λαμπροτάτῳ μου ἐγγόνῳ Ἰερῶ νινυμένῳ
 αὐτεξουσίῳ καὶ emancipationa παρὰ τοῦ οἰκείου πα-
 τρός μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτήν, μηδεμίαν διδομένης
 ἀδείας τῷ αὐτῷ εὐγενεστάτῳ μου ἐγγόνῳ, ἀλλὰ μηδὲ
 τοῖς εἰτε ἐκ ταύτης μου τῆς διαθήκης εἰτε ἐκ διαθή-
 κης τοῦ αὐτοῦ λαμπροτάτου μου ἐγγόνου διαδομένοις
 τὰ αὐτὰ δίκαια τοῦ διαπωλῆσαι ἢ ἀνταλλάξαι ἢ δω-
 ρῆσαι θά τι ἢ ὅπωςδήποτε ἐκποιῆσαι τὸ αὐτὸ προ-
 άστιον ἢ ἐξ αὐτοῦ ἢ δίκαιον, διὰ τὸ βού-
 λασθαι μὲ τὸ αὐτὸ προάστιον ἦτοι οἰκίαν διακειμένην
 ἢ διακειμένην ἐνδον τῆς πόλης τοῦ Συκῶν τεύχους
 τῆς ἀπαγωγῆς ἐπὶ τὸ εὐαγὲς μαρτύριον τῆς ἁγίας
 Θεκλας μέναι διὰ παντὸς καὶ διηρκῶς ἐν τῇ ἐμῇ
 φαιμίᾳ καὶ μηδέποτε ἐξελθεῖν τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος.
 βούλομαι δὲ καὶ κελεύω, εἰπερ συμβῆ τὸν προειρημέ-
 νον εὐγενεστάτον μου ἐγγονον Ἰερῶν τελευτήσαι ἐν
 ἀνηβότητι, ἢ καὶ μετὰ ἀνηβότητα ἐκτὸς μέντοι παι-
 δων ἐκ νομίμων γάμων αὐτῷ τικτομένων, περιέρχε-
 σθαι καὶ διαφέρειν ἦτοι ἀποκαταστῆναι τὴν νομὴν
 καὶ δεσποτείαν τοῦ αὐτοῦ προαστείου ἦτοι οἰκίας τῷ
 μεγαλοπρεπεστάτῳ αὐτοῦ πατρὶ Κωνσταντίνῳ ἐπὶ 35
 τῷ αὐτῷ ὄρω τοῦ μὴ ἐκποιθῆναι ποτε ἐκ τῆς ἐμῆς

appellatur Cuparia, quod in praedicto testamento
 Constantino viro magnifico filio meo dereliqui, dari
 et pertinere perfecto possessionis et dominii iure
 Hierio viro clarissimo et eugenisτάτῳ meo nepoti,
 5 filio Constantini viri magnifici, in integro ipsum pro-
 astium cum omnibus quae in eo sunt praetoris et
 ascensu et descensu σκαλῶν omnibus et conductis
 sive illatis cum conclavi domuum et ergasteriis et
 balneo et hortis tam intra quam extra muros, et
 10 hippodromum et quod in eo est hortum et cisternam
 et omnia omnino quocumque modo competentia mihi
 iura super ipso proastio. Dari quidem volo eundem
 proastium praedicto viro clarissimo meo nepoti Hierio
 facto suae potestatis per emancipationem a suo patre
 post obitum meum, nulla data licentia ei viro ho-
 15 nesto nepoti meo, sed neque his qui sive ex hoc
 testamento sive ex testamento eiusdem viri clarissimi
 mei nepotis suscipientibus iura eius vendere aut per-
 mutare aut donare alicui aut quocumque modo alien-
 are ipsum proastium aut partem aliquam ex eo aut
 ius, propter quod volo eundem proastium sive domum
 adiacentem intra ianuas quod ducit circa venerabile
 oratorium sanctae Theclae manere per omnia et per-
 20 petuo in mea familia et numquam egredi de meo
 nomine. Volo autem et iubeo, si contigerit praedi-
 ctum virum honestum meum nepotem Hierium mori
 impuberem, aut post pubertatem sine filiis tamen ex
 legitimo matrimonio ei progenitis, pervenire et com-
 petere sive restituere possessionem et proprietatem
 eiusdem proastii sive domus viro magnifico eius patri
 Constantino sub eadem condicione, non alienari ali-

meum quod vocatur Coparia quod quidem in praedicto testamento Constantino magnificentissimo filio meo
 reliqui, dari et competere pleno possessionis et dominii iure Hierio clarissimo et generosissimo nepoti meo
 filio Constantini magnificentissimi filii mei, universum dico suburbanum praedium cum praetoris quae in
 eo sunt et scalis omnibus iisque quae locantur sive intra portam sive extra portam aedificiis atque offi-
 ciniis et balneo et hortis tam qui intra quam qui extra muros sunt et hippodromo et qui in eo est horti-
 cisternaque atque omni denique iure quod aliquo modo in eodem praedio suburbano mihi competit. Dari
 vero volo idem praedium suburbanum praedicto clarissimo nepoti meo Hierio sui iuris facto per patris
 sui emancipationem post mortem meam nulla potestate data eidem generosissimo nepoti meo, sed non
 magis iis qui sive ex hoc meo testamento sive ex testamento eiusdem clarissimi nepotis mei in eadem iura
 successuri sint idem suburbanum praedium vel partem eius aliquam vel ius vendendi vel permutandi vel
 donandi alicui, vel ullo modo alienandi, propterea quod idem suburbanum praedium vel domum situm
 sitamve intra portam muri Sycaurum quae ducit ad venerabile martyrium sanctae Theclae per omne tempus
 et perpetuo volo in familia mea manere neque umquam de nomine meo exire. Volo autem et iubeo, si
 quidem contingat, ut praedictus generosissimus nepos meus Hierius intra pubertatem vel etiam post puber-
 tatem sine liberis tamen ex legitimis nuptiis ei natis moriatur, possessionem et dominium eiusdem sub-
 urbani praedii vel domus perveniat et competat seu restituatur magnificentissimo eius patri Constantino

1 κωπάρια L || κώνσταντι L || 3 τελείας] perfecto ε
 || 4 δικαίω καὶ δεσποτείας L || ἱερῶν L^a, ἱερῶ M || 5
 κάσιαντων τοῦ του (sic) L || 6 μου νιού om. ε || μετὰ
 τῶν] cum omnibus (i. e. μετὰ πάντων τῶν) ε || ὄντων
 ἐν αὐτῷ M] ἐν αὐτῷ ὄντων L^b ε αὐτοῦ ὄντων L^a ||
 7 σκαλῶν] in ascensu et descensu σκαλῶν ε || 8 εἰτε
 ἐνδον — οἰκημάτων] sive illatis cum conolavi domuum ε
 || 11 κινστέρονης M (de forma κινστέρα cf. B 60, 12, 21) ||
 14 μέντοι] quidem ε || 16 emancipationa L ἐμανκίπα-
 τίονα M || 18 inter vv. μου ἐγγόνω et ἀλλὰ μηδὲ in L
 praepostere interposita est particula nov. CXXXIII c. 6
 ἢ ταῖς θελαῖς (675, 2) — CXLV pr. τὴν τοῦ πράγμα-
 τος (711, 24): de quo errore ex ordine duorum archetypi
 quaternionum turbato repetendo diximus ad 675, 2. 711, 24.
 || 19 εἰτε] ἦδη L || μου om. ε || εἰτε ἐκ διαθήκης om. L
 || 20 διαδομένοις L || 21 τὰ αὐτὰ δίκαια] iura eius ε
 || 25 πῆλις] πόλεις L^a || τοῦ Συκῶν τεύχους om. ε ||
 27 Θεκλας L || 29 προειρημένον om. L || 31 aut post
 pubertatem ε || 33 ἀποκαταστῆναι ML] ἀποκαταστα-
 θῆναι cum Haloandro vulg. || 34 καὶ M] τε καὶ L

1 cupparia R cupia T^a || 2 reliqui T || 4 hierico R ||

eugenistato RV eugenii | statu T || 5 filii T^a || in in-
 tegro V] in in (i. e. in integrum?) RT integrum vulg.
 || ipsum om. V || 6 sunt in eo T || 7 *ascensu et descen-
 sump RV accessum et decessum T || σκαλῶν] σηαων
 (sic) R opalon T opali V || conductis Beck] coniunctis
 libri || 8 cum om. V || conclave RV] domuum V vulg.]
 domus T domu R || 9 baneo V || ortis RT || intra vulg.]
 infra RVT || 10 hipodromum V^a hipodomum V^a ypo-
 dromum RT || quod] leg. qui? || in eo est] est in R ||
 ortum RVT || cisterna T || 11 quaecumque RT || 12 supra
 T || isto R || dari vulg.] data VT data est R || idem al. ||
 13 praedictum T^a || heerio T hierico R || 14 emanpatione
 V || 15 data] de tali V || 16 qui om. vulg. (cf. 741, 5)
 || hoc om. R^a, meo add. vulg. || 17 sive ex testamento
 om. R^a || 18 eius iura T || permutare T || (20 ipsum)
 aut ipsum vulg.] || 21 propterea Beck] quod om. V || si
 V^a || 22 dedit R || *circa V^a, om. R, iusta [i. e. iuxta]
 s. v. T^a || venerabilem T^a || 23 tecele T^a] ecclesie (suppl.
 V^a in spat. vac. 6—7 litt.) RVT^a || perpetuo] perpetuo
 remanere V perpetuare RT (perpetuari sdd. aliquot) || 24
 mea] ea T || 25 contingerit T || 27 impuberem T^a vulg.]
 puberem RVT^a || pubertate V || tm R || 29 restitui Beck
 || 30 eisdem T

φαιλίας ἢ ἐκ τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος.“ Ἐπί τούτοις μὲν
 οὖν αὐτὸν ἀπελθεῖν. Ἱερίον δὲ τὸν τῆς ἐνδόξου μνή-
 μης τὴν μὲν ἐπὶ τῆς Θεοπολιτῶν διακειμένην οἰκίαν,
 ἣτις ἐκ τῆς πατρῴας εἰς αὐτὸν περιήλθε διαδοχῆς,
 ἐτέροις διαπαλῆσαι προσώποις, τὴν δὲ κατὰ ταύτην
 5 τὴν εὐδαίμονα πόλιν οἰκίαν, καὶ πρὸς γε καὶ τὸ κατὰ
 τὸν κωδικίλλον αὐτῷ δεδομένον προάστειον, ἐφ’ οἷς
 ἅπασιν ἢ ἐκποιήσῃσι ἀπηγόρευται, Κωνσταντίνῳ τῷ
 τῆς ἐνδόξου μνήμης αὐτοῦ παραπέμψαι παιδί, ἐκείνῳ
 10 τε αὐδὶς κύουσαν καταλιπόντα τὴν γαμετὴν τελευ-
 τῆσαι τὸν βίον, γράψαντα διαθήκας καθ’ ἃς διετί-
 πωσέν, ὡς εἴτε μὴ τεχθεῖη παιδίον εἴτε τεχθὲν ἀνη-
 βον τελευτήσῃσι, τὴν τε μητέρα τὴν αὐτοῦ Μαρίαν
 τὴν ἐνδοξοτάτην τὴν τε αὐτῷ συνοικοῦσαν Μαρίαν
 τὴν εὐκλεστοτάτην ἐπὶ τὴν αὐτὴν καλεῖσθαι διαδοχῆν.
 15 ἐπειδὴ δὲ τεχθεῖσα θυγάτηρ καὶ αὐτῆς νηπίαν ἄγουσα
 καὶ ἀπαλὴν ἐπὶ τὴν ἡλικίαν ἐξ ἀνδρῶπων ἀπῆλθεν,
 εἰς τὰς εἰρημένας εὐκλεστοτάτας περιεσχθῆναι γυναῖκας
 τὰ τε λοιπὰ τῆς οὐσίας καὶ τὴν ἐπὶ ταύτης τῆς με-
 γάλῃς πόλεως οἰκίαν, καὶ πρὸς γε καὶ τὸ προάστειον,
 20 τοῦτο δὲ τὸ ῥητῶς ἐπὶ τοῦ κωδικίλλον Ἱερίῳ τῷ τῆς
 ἐνδόξου μνήμης καταλειφθέν. χώραν τε εἰκότως ἐκ
 τε τῆς διαθήκης ἐκ τε τῶν τοῦ κωδικίλλον ῥημάτων
 ἔσχεν αὐτὸς τὴν τε οἰκίαν καὶ τὸ προάστειον ἐδει-
 κνῆν, μόνος ἐκ τῶν Ἱερίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης
 25 παίδων ὑπολειμμένους τὰ νῦν καὶ πρῶτον ἐπέχων
 ἐν τῷ τῆς φαιλίας ὀνόματι τὸν βαθμόν. ἀλλ’ οἱ
 τοὺς ὑπὲρ Μαρίας καὶ Μαρίας τῶν ἐνδοξοτάτων ποι-
 οῦμένων λόγους τοῖς μὲν τῆς διαθήκης ῥήμασιν οὐδε-
 μίαν ἐρασσον χώραν γενέσθαι· μηδὲ γὰρ παίδων
 30 χωρὶς Κωνσταντίνου τὸν τῆς ἐνδόξου μνήμης ἀπελ-
 θεῖν ἐξ ἀνδρῶπων, ὡς χώραν τῆ τῶν οἰκίων ἐκατέ-
 ρων ἀποκαταστάσει γενέσθαι, ἀλλ’ οὐδὲ ὑπὲρ τοῦ

quando de mea familia aut de meo nomine.“ In istis
 quidem ipsum procedere, Hierium vero gloriosissimum
 domum, quae in Theopolitis adiacet et ex paterna
 in eum pervenit successione, aliis vendidisse perso-
 nis, eam vero domum quae in hac felicissima civitate,
 insuper et per codicillos datum sihi proastium, in
 quibus omnibus alienatio interdicta est, Constantiuo
 gloriosissimo eius transmittere filio; illum vero mox
 praegnantem relinquentem uxorem vita functum re-
 scripsisse testamentum, per quod disposuit, si non
 nascentur filii aut natus impubes moriatur, tam ma-
 trem suam Mariam gloriosissimam quam eius uxorem
 nobilissimam Mariam in eius vocari successionem.
 Et quoniam nata filia et ipsa pupilla et tenera adhuc
 aetate ex bominihus decessit, in praedictas nobili-
 sissimas pervenire mulieres, reliqua vero substantiae
 (et) quae in hac magna civitate sunt domus, insuper
 et proastium expressim in codicillis gloriosissimo de-
 relicta sunt Hierio: locum forsitan tam ex testamento
 20 quam ex codicillorum sermonibus adhibere ipse do-
 mum et proastium defendere, solus de Hierii glorio-
 sissimi familia derelictus quae nunc et primum ha-
 bens in genere in eo nomine gradum. Sed ii qui
 pro Maria et Maria gloriosissimis feminis verba fa-
 ciebant testamenti quidem verbis nullum dicebant
 locum * * * * * citra Constantinum gloriosae
 memoriae ex hominibus, tamquam locum habere [et]
 utrumque suum perficere, neque cum lege Alexan-
 drum virum gloriosissimum locum habere ad has,

sub eadem condicione, ne umquam extra familiam meam vel nomen meum alienetur.“ Atque his ita actis
 illum mortem obisse; Hierium autem gloriosae memoriae domum quidem Theopoli in urbe sitam, quae ex
 paterna successione ad eum pervenisset, aliis vendidisse personis, domum autem in hac felici urbe sitam et
 insuper suburbanum praedium in codicillis ipsi datum, in quibus omnibus alienatio prohibita est, in Con-
 stantinum gloriosae memoriae filium suum transmisisse, atque illum rursus gravida uxore relicta de vita
 decessisse, scripto testamento, in quo disposuisset, ut sive infans non nascatur sive natus intra pubertatem
 decesserit, tam mater sua Maria femina gloriosissima, quam coniux sua Maria femina nobilissima ad
 ipsius successionem vocarentur. Iam postquam nata filia et ipsa in infantia et teneram adhuc agens
 aetatem ex hominum vita excessit, ad praedictas feminas nobilissimas delatam esse cum reliquam sub-
 stantiae partem tum domum in hac magna urbe sitam et insuper etiam suburbanum praedium illud quod
 quidem disertè in codicillis Hierio gloriosae memoriae relictum erat. Itaque merito ipse (Alexander) locum
 habuit tam ex testamento quam ex verbis codicillorum domum atque suburbanum praedium vindicandi,
 quippe qui solus ex Hierii gloriosae memoriae liberis nunc superesset et primum in familiae nomine
 gradum obtineret. Verum qui pro Maria et Maria feminis gloriosissimis verba faciebant nullum dicebant
 verbis testamenti locum esse: neque enim sine liberis Constantinum gloriosae memoriae ex hominum vita
 excessisse, ut utriusque domus restitutioni locus fieret, sed ne suburbani quidem praedii nomine secundum

2 οὖν om. L [ἀπελθεῖν] procedere (i. e. παρελθεῖν) ε
 || 3 οἰκίαν om. ε || 7 τὸ κωδικίλλον L || 10 τς] vero ε || 12
 τεχθεῖη παιδί M nascantur filii ε || 13 *τελευτήσοι
 ML || αὐτοῦ et αὐτῷ Haloander || 16 δὲ τεχθεῖσα] δ'
 ἐτέχθη Zachariae non recte || αὐτῆν L || ἄγουσαν L^a ||
 18 εἰρημένας om. L || 19 τς] vero ε || τὴν — οἰκίαν]
 quae — sunt domus ε || 20 γε καὶ M] γε δὴ L || 21
 τοῦτο δὲ] om. ε || 22 καταλειφθέν] derelicta sunt ε || 24
 ἔσχεν M] ἔχειν L^s (recte?) || 25 τῶν] τοῦ L || 26 πα-
 ῖδων] familia ε || 27 τῶν βαθμῶν L^a || 29 λόγον L^a ||
 31 Κωνσταντα L || 32 τῆ τῶν οἰκίων ἐκατέρων ἀπο-
 καταστάσει] utrumque suum (i. e. οἰκίων ἐκατέρων?)
 perficere ε || οἰκίων L^a (cf. ε) || 33 ἀλλ' et ὑπὲρ τοῦ
 προαστείου om. ε, ὑπὲρ om. M

um V || 18 codicillos R¹ codicillo R² || 19 sunt del.
 Beck || byerio RT || 20 quam ex] ex om. RT¹ || 21 yerii
 T ierri R || 22 *derelicta libri || quae del. Beck || 23 ge-
 nere V] gerio R hyerio T (Hierio vulg.) || *in eo] meo
 libri || Sed — feminis suppl. V³ in spat. vac. 1½ vv. || hii
 RVT || 24 et Maria om. T || fatiant V || 26 sq. in libris
 et vulg. hic locus misere turbatus et corruptus legitur ita
 dicebant locum. neque cum legitur alexandrum uirum
 gloriosissimum (gloriosum T) locum habere tam ex om-
 nibus locum habere (ita Val., tam — habere om. RT vulg.)
 et (om. T¹) utrumque suum perficere ipsum et (etiam T¹)
 citra constantinum gloriosae memoriae quam (quem R¹)
 ad (ad om. V) hos tamquam locum et (tamquam ad lo-
 cum vulg.) alienantem proastium cet. Corruptela orta
 videtur versuum serie in archetypo turbata: ut cum verus
 verborum ordo esset¹ — — — — — citra con-
 stantinum gloriosae memoriae |² ex hominibus tamquam
 locum habere et (del. et?) utrumque suum perficere |
³ neque cum lege alexandrum uirum gloriosissimum lo-
 cum habere ad has | ipsum et alienantem proastium cet.,
 versus 1 et 3 locum inter se mutant, verba ad has (= ἐπὶ
 αὐτὰς) alieno loco insererentur, denique prior pars ver-
 sus 1 hiatus hauriretur ita fere supplenda: dicebant lo-
 cum | (fieri: neque enim decessisse filii) citra (cf. 742, 15
 testamento citra)

2 decedere Beck || vero] uiro R uero uel uiro T¹ ||
 *gloriosissimi libri (gloriosae memoriae Beck, sed cf.
 v. 8. 21) || 3 theopolitis V || et Beck] ei et RT vulg.
 dum V || 4 vendidisse Beck] uendidit RT vulg. uendat V
 || 7 omnibus om. R || 8 eis T || filio] eius filio R || 9 uitam
 V ita R¹ || rescripsisse dedi cum Beckio] rescripsit RVT
 || 10 quem R¹T || 14 quoniam nata RVT] quum nata
 fuit vulg. || 15 omnibus VT || 16 reliqua Hamburgensie]
 reliquae RVT || vero del. Beck || 17 et add. Beck || do-

προαστειον μετα του νόμου Ἀλεξανδρον τον ενδοξό-
 τaton χωρειν επ' αυτὰς τον γε και αυτον προεικοπι-
 ησαντα το προαστειον οπερ αυτω κατελελειπτο, εφ'
 η την εκποιησιν εν ισω των άλλων ο κοινός πατήρ
 απαγορεύσας ετύγγασε· και τους άλλους δε δη των
 αδελφών ταυτό τουτο ποιησαι· και τους ημετερούς
 νόμους, επειδαν άπαντες εφεξής εφ' ος τι τουούτο
 διώρισται παραβαιεν την του τελετησαντος γνώμην,
 άπασιν όμοίως την αποκατάστασιν αναιρειν, ως μη
 άμοιβαδον αυτους άλλλοις ενάγοντας πολλοις υπέρ
 μιας υποθέσεως δικαστηριοις υπάγεσθαι· των τε υπέρ
 τουτου κειμένων ημᾶς ανεμύνησκον νόμων. Ἀλεξαν-
 δρος δε ο ενδοξότατος μάλιστα μὲν και περι των
 οικιών εκατέρων όρθοίς έλεγεν εγκυλαιν· επί γάρ του
 κωδικιλλου σαφή και την περι των λοιπών πραγμά-
 των γνώμην αυτου τον απελθόντα ποιήσασθαι τη
 φραυιλία τα πράγματα φυλαχθηναι βουλόμενον, πλην
 άλλ' επί τῶ προαστείω δικαιοτέροις λόγοις κεχρησθαι·
 μηδε γάρ όρθως αυτω την εκποιησιν προφέρειν έκει-
 νας εκ βασιλικῆς τουτο ποιειν συνωθηθέντι κελού-
 σεως. συχνοίς τε υπέρ τουτων λόγοις εκέχρητο μέρος
 εκατέρων, πῆ μὲν την του τεστατόρος έρμηνευοντες
 γνώμην, πῆ δε τοις ημετέροις χρώμενοι νόμοις, οὗς
 αυτοίς συμφέρειν ηγουντο.

CAPUT I.

Ἡμεῖς τοίνυν νόμων τε και διαθήκης έρμηνείαν 25
 προκειμένην ειδότες οὐ φιλή κρισει νόμω δε περιλα-
 βειν την τῆς υποθέσεως τομην ηγησάμεθα δεῖν, ως
 αν την τε παρούσαν άμφισβήτησιν διακρινόμεν τοις
 τε λοιποῖς προανέλοιμεν την περι των τουούτων φι-
 λονεικίαν. όθεν λεπτότερον τε και ακριβέστερον τοις 30
 τῆς διαθήκης επισκήψαντες όημασιν, αυτοίς ευρομεν
 τοις τον κληρον διαδεξαμένοις παισιν την εκποιησιν
 άπηγορευμένην, επειδαν μέλλοιεν παιδων χωρις κατα-
 λυειν τον βίον, οὐκέτι δε και τοις άπαξ αυτοις δια-
 δεξομένοις παισιν, άλλ' άρκείσθαι τον απελθόντα 35

legem Alexandrum virum gloriosissimum eas adgredi, qui quidem et ipse prius alienasset suburbanum praedium, quod ipsi relictum esset, in quo pariter atque in ceteris alienationem communis pater prohibuisset; et ceteros quoque fratres hoc idem fecisse, atque leges nostras, ubi omnes deinceps, de quibus eiusmodi quid dispositum esset, voluntatem defuncti violassent, omnibus ex aequo restitutionem auferre, ne cum invicem alter alterum convenirent, multis iudiciis de una causa subicerentur; legesque hac de re latas in memoriam nobis revocabant. Alexander vero vir gloriosissimus utique de domo quoque utraque recte se actionem movere dicebat; in codicillis enim defunctum manifestam etiam de reliquis rebus voluntatem suam reddidisse, cum familiae suae res conservari vellet: verum enim vero in suburbanum praedio iustioribus rationibus se uti: neque enim recte illas alienationem sibi obicere, cum ex imperiali iussu id facere compulsus esset. Atque crebris disputationibus de his utraque pars usa est, nunc testatoris interpretantes voluntatem, nunc legibus nostris utentes, quas sibi utiles esse arbitrabantur.

I. Nos igitur et legum et testamenti interpretationem propositam cdocti, non nuda sententia, sed lege eius causae decisionem comprehendendam esse existimavimus, ut et praesentem controversiam dirimeremus et ceteris de eiusmodi rebus contentionem praeriperemus. Unde subtilius diligentiusque verbis testamenti innisi ipsis liberis hereditatem capessentibus alienationem prohibitam esse comperimus, si sine liberis vita defuncturi essent, non ulterius vero iis quoque liberis qui omnino illis essent successuri: sed satis habere defunctum usque ad liberos prohibitionem statuuisse: neque enim eum, si et ipsi liberis relictis

2 χωρειν] locum (i. e. χώραν) habere ε || 3 αυτὸ M || καταλείπειτο ML vulg., corr. Zachariae (καταλείπειται Haloander) || 4 εν ισω] inaequaliter ε || ο κοινός] quod ei? ε || 6 ταυτό] eius ε || 7 νόμους] Cod. 6, 42, 11. Dig. 31, 77 § 27 || τοιούτῳ τι L || 9 την αποκατάστασιν αναιρειν] substitutionem (i. e. υποκατάστασιν) dicere ε || 10 άλλήλους L^a || 12 νόμον L^a || 14 οικιών εκατέρων] propriis alterutrum i. e. οικείων εκατέρων ε || έλεγεν] visus est ε || του] τῶ του L || 16 αυτου cum Haloandro vulg. || 17 βουλόμενον] volens ε || 19 μηδε] nihil ε || προφέρειν] conferre ε || 20 συνωθηθέντι M] συνωδισθέντι L (συνγνωσθέντι cum Haloandro vulg.) || 21 συχνοίς] venerabilibus i. e. συμνοίς ε || 22 πῆ την μὲν cum Scrimgero vulg. male || τεστατόρος M] διαθεμένου L || 25 έρμηνείας L^a || 26 ειδότες om. ε || 29 των τουούτων] τουτων L || 30 τε και ακριβέστερον om. ε || 32 τοις των κληρων διαδεξαμένοις L heredibus demonstratis ε || την εκποιησιν — 35 παισιν om. L || 34 διαδεξαμένου M^a

ipsum et alienantem proastium quod ei derelictum est, super quod alienationem inaequaliter aliis quod ei pater interdicens competivit; et alios fratrum eius hoc facere, et nostras leges, quoniam omnes continue 5 in quibus tale aliquid dispositum est transgredi defuncti voluntatem, omnibus similiter substitutionem dicere, ut non permutans eis invicem pulsantes multis pro una cognitione iudicis subiciantur. Ideo positas nos rememorare leges. Alexander vero gloriosus 10 magis quidem et de propriis alterutrum recte visus est appellare, super codicillum enim sapientem et de residuis rebus voluntatem suam defunctum facientem familiae res servari volens, sed in proastio iustioribus verbis usus: nihil enim recte ei alienationem 15 conferre illas ex imperiali hoc facere impellenti iussione. Venerabilibus pro his verbis usa est pars alterutra, tam testatoris interpretantes voluntatem quam nostris utentes legibus, quae sibi expedire putabant.

Nos igitur legis et testamenti interpretationem propositam non sola sententia, sed lege compecti cognitionis decisionem putavimus oportere, ut tam praesentem quaestionem decernamus quam reliquis auferamus de huiusmodi contentionem. Unde subtilius testamentum considerantes verbis ipsis invenimus heredibus demonstratis filiis alienationem interdictam, quoniam futuri essent sine filiis fungi vitam, non ulterius vero his qui solum eis successerint filiis, sed sufficere defunctum usque ad filium stare interdictio-

1 ei om. T¹ || relictum R || 2 quo Beck || alienatione V || aequaliter Beck || quod ei] quod eis V; communis Beck || 3 competunt T, contigit Beck || 5 depositum V || est om. RT² || transgrediuntur Beck || 7 dicere] adimere Beck || permutas T²; leg. per mutua? || eius T¹ || 8 cogitatione T || ideo posita nos r | suppl. V³ in spat. vac. 1/2 vs. || remorare Vrē cum spatio vac. 3 litt. R || 10 et om. T || iussus RV || 11 enim] eum V || 12 suam om. R¹ || facientem om. V || 13 familiae res servari Beck] familiae reseruari T familiare seruari V familiae seruari R || 14 nihil enim V] nichilum RT nihil vulg. || 16 uenerabilibus V vulg.] uenabilibus R uenialibus T || 17 testationis T || interpretantis libri, corr. Beck || 18 quam nostris om. V || utentes Beck] utentis RT utentibus V || 25 interpretatione proposita Heimbach || 26 lege vulg.] legi RV || completi R V || 27 decisione VT || ut tam] uitam T¹ || 29 contemptione R¹ contemptionem R² || unde] non V² || 30 ipsius T || 32 esset T || fugi V || 33 solum] semel Beck || eius R || successerunt T || filii V, om. R || 34 *defunctorum libri, defuncto Beck

μέχρι τῶν παίδων στήσαι τὴν ἀπαγόρευσιν· εἰ γὰρ δὴ καὶ αὐτοὶ παῖδας καταλιπόντες ἀπέλθοισιν, οὐ πολυπραγμανεῖν τὸ λοιπόμενον οὐδὲ μακροτέραν τῆς τῶν παίδων ζωῆς τὴν τῆς ἐκποιήσεως κώλυσιν ἐδέλησθαι ποιήσασθαι· τὸν δὲ γε κωδίκιλλον ἐπὶ τῷ προαστείῳ μόνον γενόμενον ἀπαγορεύσει καὶ τοῖς ἐκ διαθήκης Ἱερίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης (τοῦ νέου φαρμέν) τὰ πράγματα διαδεξαμένοις τὸ προάστειον ἐκποιεῖν, καὶ πρὸς γε τοῦτοις ἐπηγμένον τοῦ βουληθῆναι τὸν ἀπελθόντα διηλεκτικῶς ἐπὶ τῆς φιλίας μένειν αὐτό. 10 τὰ μὲν οὖν ἀμφισβητηθέντα τοιαῦτα.

nem: si enim et ipsi filios relinquentes moriantur, *** quod relictum est, neque in longiore a filiorum vita alienationis prohibitionem voluisse facere: codicillum vero in proastio solo factum prohibere et his 5 qui ex testamento Hierio gloriosae memoriae (iunior dicimus) res suscipientibus proastium alienare; etenim istis qui remanserunt velle defunctum perpetue in familiam manere suam. Ea quidem quae in quaestione deducta sunt talia

CAPUT II.

Κατασκευάμενοι δὲ τὴν ὄλην ἡμεῖς μεθ' ὅσης ἐξῆν ἀκριβείας ὑπόθεσιν ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις πράγμασι, ὡν δῆπου Κωνσταντίνος ὁ τῆς ἐνδόξου μνήμης ὁ Ἱερίου τοῦ πρεσβυτέρου παῖς ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς 15 διαθηκῶν γέγονε κύριος, οὐδὲ τὴν τυχούσαν ᾤθημεν καλῶς ἐνίστασθαι ζήτησιν, εἰργασθαι δὲ τῆς ἐπὶ τοῦτοις ἐναγωγῆς οὐκ Ἀλέξανδρον μόνον τὸν ἐνδοξότατον, ἀλλὰ καὶ τὴν λοιπὴν πᾶσαν φιλίαν, τῶν τε τῆς διαθήκης ἡμετέρων μέχρι μόνων παίδων ἰσῶν 20 τῶν τὴν κώλυσιν καὶ αὐτῶν τῶν Ἱερίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης νῶν, δι' ὧν εἰσποιοῦσι σφᾶς αὐτοῖς τοῖς Ἱερίου δικαίοις οἱ μετ' ἐκείνων τῆς φιλίας ὑπάρχοντες μέρος, ἐκποιεσάντων τινὰ τῶν παρ' αὐτοῖς καὶ ὄλων ὡσπερ εἰ τὴν ὑποκατάστασιν ἐκ γνῶμης 25 ἀπαγορευσάντων μίας. ἐπὶ δὲ γε τῷ προαστείῳ, οὐδὲ κύριον ὁ κωδίκιλλος Ἱερίου δεκτικῶς τὸν ἐνδοξόν τῆ μνήμης, πολλῆς ἡμῖν ἔδοξεν ἀνάμεστον εἶναι περιεργίας τετρασιν ὑστερον γενεαῖς τὴν τοιαύτην εἰς μέσον ἀγεσθαι ζήτησιν. νῦν μὲν γὰρ Μαρίας καὶ Μα 30 ρίας τῶν ἐνδοξοτάτων ἐκ περιουσιῶν, ἃς δῆπου καὶ αὐτὰς ἐν τῇ φιλίᾳ θετέον, τῶν ἡμετέρων νόμων καὶ τὰς νύμφας τούτου τοῦ προσθήματος ἀξιοῦνται,

considerantes oportere subtilitatis cognitionem in aliis quidem rebus, quae Constantinus gloriosae memoriae Hierio seniori, de quibus ex testamento factus est dominus, nihil accipere existimavimus bene surgere quaestionem, vacare vero in istis actione non Alexandrum solum virum gloriosum, sed et reliquam omnem familiam, ex testamenti verbis usque ad filios solum stare prohibitionem, et ipsam Hierii gloriosae memoriae filium, per quos facientes [εἰσποιοῦσιν σφᾶς αὐτοῦς] eos Hierii iura qui post eos familiae substituentes partem alienaverunt quae apud eos, tamquam in substitutionem ex voluntate interdictorum unius. In proastio vero neque si dominum 25 codicilli Hierium ostendat gloriosae memoriae, multae nobis visum est plenum esse περιεργίας quattuor postea generationes huiusmodi in medium deduci quaestionem. Nunc igitur gloriosissimis feminis Maria et Maria adhuc superstitibus, quas et ipsas in familia 30 iacendo, nostris legibus et nurus huiusmodi verbis

decederent, curiose perscrutari quod relictum est neque longiorem liberorum vita prohibitionem alienationis efficere voluisse; codicillos vero de solo suburbano praedio factos eos quoque, qui ex testamento Hierii gloriosae memoriae (iunioris dicimus) res per successionem cepissent, vetuisse suburbanum alienare, ac praeterea accedere, quod defunctus voluit perpetuo illud in familia manere. Atque eiusmodi sunt quae in controversiam vocata sunt.

II. *Iam cum universam causam cum quanta decet diligentia considerarem, in ceteris quidem rebus, quarum Constantinus gloriosae memoriae Hierii senioris filius ex testamento patris dominus factus est, ne quaestionem quidem ullam recte institui putavimus, ab actione vero de his rebus non solum Alexandrum virum gloriosissimum, sed etiam reliquam omnem familiam arcendam esse, cum et verba testamenti ad solos liberos prohibitionem sistant et ipsi Hierii gloriosae memoriae filii, per quos in Hierii iura aditum sibi parant qui post eos pars familiae existunt, nonnullas res ipsis competentes alienaverint et omnino quasi ex una voluntate substitutionem prohibuerint. De suburbano vero praedio, cuius dominum esse Hierium gloriosae memoriae codicilli ostendunt, res multis ambagibus plena nobis visa est post quattuor generationes eiusmodi quaestionem in medium proferre. Nunc enim, cum Maria et Maria feminae gloriosissimae adhuc superstitibus sint, quae scilicet ipsae quoque in familia ponendae sunt, quandoquidem leges*

2 οὐ πολυπραγμανεῖν om. ε || 4 τῆς ἐκποιήσεως] ἐκ τῆς ποιήσεως M || ἐθέλει L || 6 τοῖς] τῆς L || 9 καὶ πρὸς γε — βουληθῆναι] etenim istis qui remanserunt velle ε || ἐπηγμένον τοῦ βουληθῆναι M] ἐπηγμένον τοῦ (τὸ cum Haloandro vulg.) βουληθῆναι L || 10 αὐτόν L^a suam (i. e. αὐτοῦ) ε || 12 δὲ — ὅσης om. ε || 15 ὁ om. L || παῖς et τοῦ πατρὸς om. ε || 16 οὐδὲ τὴν τυχούσαν] nihil accipere ε || 17 ἐνίστασθαι M] ἀνίστασθαι L ε || τῆς] τοῖς M || 18 ἀγωγῆς L^a || 19 ἀπασαν L || 21 αὐτῶν τῶν — νῶν] ipsum — filium ε || 22 εἰσποιοῦσι σφᾶς] εἰσποιοῦσιν L || 23 Ἱερίοις L || 24 τινὰ] τι mavult Zachariae || 25 καὶ ὄλων L, om. ε || * ὡσπερ εἰ] ὡσπερ εἰς libri; εἰς del. Haloander || 26 οὐ δὴ] neque si i. e. οὐδ' εἰ ε || 27 ἐνδοξόν L] ἐνδοξῶ M (probat Zachariae) || 28 ἔδοξομεν (sic) L || ἀναμέσον L || 29 τέσσασιν cum Scringero vulg. || μέσον ex ε Haloander || μέσον L μίαν M || 30 μὲν M] om. cum Scringero vulg.

resuscipientibus VT¹ || 7 remanserint T || perpetuo in familia manere sua vulg. || 8 eam RV || quaestione R || 12 *subtilitatis (sim. Beck) humilitatis libri || cognitione R¹ ignorantiam cognitionem T^a || 14 Hierii senioris (filius) Beck || 15 excipere R || existimavimus Skutsch] ex his aestimavimus libri || 16 bene T^a || suggere R || nero uocare V || histis R^b histis R^a || actionem libri, corr. vulg. || 17 uirum solum RT || gloriosissimum T || 18 onem V || ex] leg. et? || 19 stare] set et stare R^a || Hierii Beck] hierinum libri || 20 *facientes εἰσποιοῦσιν σφᾶς αὐτοῦς] eis facientes facientes τιοσχCΦΛCΑΤΡPoscos T ei facientes noiosGNCaKTPPO-Zeol (ἀκρῶσεως m. rec. in marg.) R eis facientes cum spatio vacuo 1/2 vs. (nihil deficit nisi grecum V³ in marg.) V. Graeca verba εἰσποιοῦσιν σφᾶς αὐτοῦς interpretationi facientes eos adscripta seclisi || 21 familia V || 22 alienaueruntque apud V || 23 substitutione T || 24 unus T || 26 visum est] insumere V || esse] est R || περιεργίας (περιεργίας m. rec. in marg.) R nepi cum spatio 5 litt. (s. v. Grecum m.²) T om. in spat. vac. 5—6 litt. V (Grecum deficit V³ in marg.) || 27 postea] eius postea V || generationes R^a || 28 gloriosissimis RT] gloriosis V vulg. || 29 in] a V || 30 et nurus scr. V³ in spat. vac. || verbis] pro uerbis T^a, verbum Beck

2 in longiore] leg. longiorem? || 4 facto V || 5 hierio (id. 14. 21. 25. 742, 28) T, Hierii Beck (debebat etiam iunioris corrigere, sed cf. 14) || 6 res suscipientibus]

οὐκ ὀρθῶς οὐδὲ προσηκόντως Ἀλέξανδρος ὁ ἐνδοξό-
 τατος τὴν παρ' αὐτοῦ προτεινομένην ἐνεστήσατο δίκην·
 ἀπιουσῶν δὲ καὶ τούτων, ὡς τέσσαρας ἤδη γενεὰς
 παρεληλυθέναι δοκεῖν, οὐκ ἂν ὑπομείναιμεν ἀρχαίαν
 οὕτω δικαστηρίου ὑπόθεσιν παραδίδοσθαι, μάλιστα
 τῆς Κωνσταντείου παιδὸς ἐπὶ νέας οὕτω τῆς ἡλικίας
 καταλύσεως τὸν βίον, ὥστε κἂν εἰ μὴ διαθήμενος
 ἐκεῖνος ἐτύγχανεν, εἰς τὴν μητέρα τὴν αὐτῆς περιελ-
 θεῖν τὸ προάστιον, οὐκ αὐτῆς τῆς νέας τοῦ νόμου
 δὲ ὡς περ γενομένου τούτων αἰτίου, καὶ οὐδεὶς τῶν
 10 Ἱερίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης διαδόχων περὶ τὴν
 βουλήσιν ἀμαρτάνοντος τὴν αὐτοῦ. καὶ γὰρ εἰ δια-
 θήκας Κωνσταντίνου γράφων ὑποκαταστάσεις τινὰς
 ἐποίησατο τῆς παιδὸς τελευτάσεως ἀντίβου, πλὴν ἄλλ'
 οὐδὲν ἐνταῦθ' ἐν εἰσάγεται μέγα, καὶ αὐτοῦ καθ' αὐτὸν
 15 τοῦ νόμου τῆ τῆς νέας μητρὶ τὴν οὐσίαν παρεξομένου
 διαθηκῶν χωρὶς ἀπιούσης αὐτῆς.

CAPUT III.

Θεσιζόμεν τὸν μῆτε Ἀλέξανδρον τὸν ἐνδοξό-
 τατον ἢ τοὺς αὐτοῦ παῖδας μῆτε τοὺς διαδόχους τῶν
 λοιπῶν Ἱερίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης τοῦ πρεσβυ-
 20 τέρου παιδῶν μῆτε ἄλλων τινῶν πάντων εἰς τὴν
 αὐτὴν ἀναφερομένων φαρμίαν ἢ κατὰ Μαρίας καὶ
 Μαρίας τῶν ἐνδοξοτάτων προφάσει τῶν παρ' αὐταῖς
 καθεστῶτων πραγμάτων ἢ κατὰ τῶν ἄλλων χωρεῖν,
 παρ' οἷς τὰ πράγματα καθέστηκε νῦν ἢ καὶ εἰς οὐδὲ
 25 κατὰ τὸν ἐξῆς περιέλειπον χρόνον, ἐφ' οἷς Ἱερῖος ὁ
 τῆς ἐνδόξου μνήμης κωλύσας ἐτύγχανε τὴν ἐκποίησιν,
 ἢ ὅπως μεμνησθῆαι λοιπὸν τῆς κωλύσεως καὶ τοῦ τῆς
 φαρμίας ὀνόματος καὶ τι δίκαιον κατασκευάζειν ἐκ
 τούτου, ὡς καὶ τῶν ἄλλων Ἱερίου τοῦ τῆς ἐνδόξου
 30 μνήμης υἱῶν τὰ αὐτῶν ἐκποιήσαντων πράγματα καὶ
 συμφωνησάντων ὡς περ καὶ ταῖς τῶν λοιπῶν ἐκποι-
 ῆσοσι καὶ προανελόντων σφίσι τε αὐτοῖς καὶ τοῖς
 διαδόχοις τὰς δυναμένας ἀρμόττειν ἀγωγὰς ἐκ τούτου,
 καὶ τῶν ἄλλων οὐδ' φθίσαντες ἐφημεν λογισμῶν πρὸς
 35 τὴν τοιαύτην ἡμῖν ἀρκούντων κρίσιν τε καὶ νομοθε-
 σίαν. καὶ ταύτην εἶναι τομὴν οὐ τῆς παρούσης ὑπο-

promeritis, non recte neque competenter Alexander gloriosus a se advenientem instituit item; transeundo vero et istorum, quod quattuor iam generationes transisse videntur, non facere quidem antiquam taliter iudiciis cognitionem tradi, maxime Constantini filia adhuc pupillaris taliter aetatis functa vita, ut et si etiam sine testamento ille esset, in matrem eius pervenire proastium, non ipsius novellae, legi vero utpote facta horum causa, et nullius Hierii gloriosae memoriae hereditibus circa voluntatem peccantibus eius. Etenim (si) testamentum Constantinus scribens substitutiones aliquas fecit filia defuncta impubere, attamen uil ex hoc introducit magnum et ipsius secundum hoc legis pupillae matri substantiam praebente testamento citra transitum eam.

Sancimus igitur, neque Alexandrum virum gloriosum aut eius filios neque successores reliquorum Hierii gloriosae memoriae senioris filiorum neque alium quandam ex omnibus in eius constitutum familia aut contra Mariam et Mariam gloriosas feminas occasione rerum apud eas constitutarum aut contra alios agere, apud quos res constitutae sunt nunc aut in quibus futuro pervenerint tempore, in quibus Hierius gloriosae memoriae prohibens fuit alienationem, aut omnino quae memorari prohibitionem et familiae nomen et aliquod ius fabricare ex hoc, ut aliis Hierii gloriosae memoriae filiis ipsis alienantibus et convenientibus sicut et reliquorum alienationibus, et primitus levantur et ipsis et successoribus quae possunt actiones competere de hoc, et aliis quos apprehendentes reliquimus intellectui ad huiusmodi nobis sufficientibus iudicium et legislationem. Et hanc esse decisionem

nostrae etiam nurus hac appellatione dignantur, non recte neque decenter Alexander vir gloriosissimus item ab ipso intentam instituit; verum si hae quoque decedunt, ut iam quattuor generationes praeterisse videantur, non patiemur iam vetustam causam tradi iudiciis, maxime cum Constantini filia adeo tenera aetate vitam finierit, ut etiam si forte is testamentum non fecisset, tamen ad matrem eius perventurum esset praedium suburbanum, cum non ipsa pupilla, sed lex fere horum causa esset, etiamsi nullus ex Hierii gloriosae memoriae successoribus circa voluntatem eius peccasset. Nam etsi Constantinus scripto testamento quasdam substitutiones fecit, si filia intra pubertatem moreretur, tamen inde grave nihil introducit, cum et ipsa lex per se matri pupillae substantiam praebitura esset, si ea sine testamento decessisset.

III. Sancimus igitur, neque Alexandrum virum gloriosissimum eiusve liberos neque successores ceterorum Hierii senioris gloriosae memoriae liberorum, neque alium ullum ex omnibus qui ad eandem familiam referuntur aut contra Mariam et Mariam feminas gloriosissimas nomine rerum quae apud ipsas extant aut contra ceteros procedere apud quos res nunc extant vel etiam ad quos in sequenti tempore perventurae sunt, in quibus Hierius gloriosae memoriae forte alienationem prohibuit, aut omnino in posterum mentionem facere prohibitionis et nominis familiae atque ullum sibi inde ius parare, quippe cum et ceteri Hierii gloriosae memoriae filii res suas alienarint et quodam modo reliquorum quoque alienationibus consenserint atque tam sibi ipsis quam successoribus suis actiones quae hinc competere possint iam sustulerint, et ceterae quas antea diximus rationes ad eiusmodi iudicium et sanctionem nobis sufficiant. Atque haec

2 αὐτῶν M || προτεινομένην] advenientem (i. e. προσ-
 γινομένην?) ε || 4 ὑπομείναιμεν] facere quidem ε || 6 ἐπὶ]
 adhuc i. e. ἐπι ε || 12 ἀμαρτάνοντος] peccantibus ε ||
 13 ὁ ante Κωνσταντίνου add. cum Haloandro vulg. ε ||
 γράφων L^a || 18 sq. *μηδὲ — μηδὲ ML || 19 διαδόχους
 om. L || 21 παῖδας L || *μηδὲ ML || ἄλλων L || 22
 αὐτῆν M] αὐτῶν L eius ε || ἀναφερομένων] constitu-
 tum (i. e. ἀναφερόμενον) ε || fort. recte || 26 τὸν Ha-
 loander] τῶν ML || 28 λοιπὸν om. ε || 30 τούτων L^a ||
 31 αὐτῶν L || πράγματα om. ε || 33 *προανελόντων
 scripsi ex ε] προανελόντων ML || σφίσι τε αὐτοῖς
 καὶ τὴν σφίσι τε καὶ L || 34 τούτων L || 35 ἐφημεν
 λογισμῶν] reliquimus intellectui ε

2 a] ad vulg. || advenientem RV] adinuenientem T
 venientem vulg. || item T vulg. || littē (i. e. littere) RV
 || 3 quod del. T² || 4 *udentur V¹ || 5 Constantini Beck]
 constituens (constituito R^a) libri || 6 taliter scr. V³ in

spat. vac. || functe RV] functae T¹ || uitae T || et om. T
 vulg. || 8 uero legi R vulg.; scr. legis vero? || ut pate-
 facta eorum T || 9 nullus R || erii T || 10 eis T¹ || 11
 etenim] et R¹ || si add. Beck || 12 attamen vulg.] at tam
 RV ad tam T || 13 nichil T || secundum] et secundum
 T¹ || 15 circa R || leg. transitura ea? || 19 reliquorum
 Beck] relinquere V vulg., om. RT || herii T || 20 filiorum
 Beck] filios RT vulg. filiis V || 21 familiam T^a || 22
 et enariam T¹, om. R || occasionem R¹ actione V || 24
 aut] autem VT || in quibus] quibus in V || 25 pervenerit
 VT perveniunt R || 25 tempore in quibus om. V || 26
 fuit Beck] fecit libri || 27 quae] quo vulg. || memorari]
 memorarii V memoriam RT vulg. || prohibitionem] a pro-
 hibitione V || aliquid R || 28 ius om. R¹ || ex] et ex V ||
 29 memoriae] prohibens fecit — memoriam ex 26 sq. errore
 add. R¹ || ipsis om. V || alienantibus] res add. Beck || 30
 leuiarentur T || 31 et ipsis ed. princ.] et ipsi R ipsi VT
 || et om. R¹ || possunt om. T¹ || alienationes V || 32 re-
 linquimus R

PE

ΙΣΟΝ ΘΕΙΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ.

Αυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος Παπίφ.

(Προοίμιον.) Ἀριστοκράτης ὁ ἐλλογιμώτατος πατὴρ τῆς Ἀφροδισιῶν πόλεως καὶ οἱ κατ' αὐτὴν κερκτημένοι κίεταί γεγόνασιν ἡμῶν, φάσκοντες τὴν εἰρημένην πόλιν
καὶ μετὰ τινά

Πρῶτον μὲν ἐκεῖνο νομίζομεν τὸ τοὺς ἡμετέρους νόμους οὕτω τινὰς ἐκλαμβάνειν τε καὶ νοεῖν, ὡς ἐνταῦθεν ἑαυτοῖς καθ' ὃν ἥμισθα ἐχρῆν ἀδικημάτων παρέχειν ἀφορμὰς. ἐδιδάχθημεν γὰρ παρὰ τοῦ τῆς πόλεως πατρὸς χρυσίον συγγρὸν ἡθροῖσθαι τῇ πόλει ἐκ πρεσβειῶν καταλειμμένων παρὰ τινῶν τῇ Ἀφροδισιῶν πόλει, καὶ ὅπως ἂν μὴ τοῦτο ἐξαπόλοιτο, τινὰς τῶν ἐν δυνάμει τῆς πόλεως νεύμασθαι τὸ χρυσίον τοῦτο. ἐφ' ᾧ τε ὑπὲρ αὐτοῦ τῇ πόλει συνταλεῖν ἔτους ἐκάστου ὅπερ εἴτε τις νομῆν εἴτε πόρον εἴτε καὶ τόκον καλεῖν βουληθεῖη, τοῦτο ὁ προσήκον ἐστὶ φέρεσθαι τῇ πόλει, ἕως ἂν τὸ χρυσίον παρὰ τῶν λαβόντων μὲν τὸ μέντοι τὸ χρυσίον εὐληφῶτας, ἐπειδὴ διάταξιν ἐθήκαμεν ὑπὲρ τὸ διπλάσιον μὴ συγχωρεῖσθαι τοῖς δικαιοταῖς ἀπαιτεῖν τὸ χρέος, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τούτῳ καὶ μόνῳ. φάσκειν ὡς ἐπειδὴ καταβεβλήκασιν ὑπὲρ τὸ διπλάσιον, δεῖ τὸ πρεσβείον ἀπολέσθαι τῇ πόλει. καὶ ἀδικεῖσθαι μὲν τὰς ἐκπυρῶσεις τῶν δημοσίων βαλανείων τὰς ἐνταῦθεν γινομένας, ἐλαττοῦσθαι δὲ τὰ ἔργα τὰ δημόσια, καὶ τὸν ἡμέτερον νόμον κατὰ τὴν ἐκείνων ἐρημνείαν τῇ πόλει λυμαινεσθαι.

CAPUT I.

Ταῦτα ἅπαντα πόρῳ τῆς ἡμετέρας ἐλαύνοντες πολιτείας θεσπίζομεν, τοὺς τὸ χρυσίον εὐληφῶτας ἐφ' ᾧ τε ἀντὶ αὐτοῦ δίδοναι τι τέλος τῇ πόλει, τούτους ἀναγκασθῆναι μέχριτερον ἂν ἔχοιεν τὸ χρυσίον εἰσφέρειν τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀντιπεφωνημένον ἔτους ἐκάστου, μὴ κεκορημένους παντελῶς πρὸς τοῦτο τῇ θεῖα ἡμῶν διατάξει. 20
ἐκείνην μὲν γὰρ ἐπὶ δανεισῶν ἐγράψαμεν καὶ τῶν ἠτήτων αὐτῇ περιχορηγῶν θεμάτων, τὸ δὲ παρὸν οὐδὲν ἐκείνης ἀπτεται, εἰ γε προσόδων μᾶλλον ἐτησίων ἢ τόκων εἴκοι καταβολῆ, ἡμᾶς τε ἐν ἴσῳ τοῖς δημοσίοις κηδεσθαι (χρῆ) καὶ τῶν πόλεων. Εἰ δὲ τις καὶ μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν παρόντα τύπον ἐτέρως καταλάβοι τὰ παρ' ἡμῶν νομοθετηθέντα καὶ ἀποστερῆσαι βουληθεῖη τὴν πόλιν τοῦ δεδομένου χρυσίου, καὶ τοῦ χρέου παντὸς ὁπόσον τῇ πόλει ἐπορεύει καταθήσει καὶ ἀποδοῖσι τὸ διπλάσιον. ἵνα τῆς κακούργου ἐρημνείας δικαίαν 25
ἀμοιβὴν ἀπολάβοι, διότι παρὸν αὐτῷ πολίτῃ φαίνεσθαι χρηστῶ οὕτως ἐστὶ ποιητὸς ὡς τὴν ἐνεγκούσαν αὐτὸν ἀδικεῖν. Dat. . . . .

Nov. CLX Graece tantum extat in ML, c. 1 (Θεσπίζομεν τοὺς χρυσίον πόλεως εὐληφῶτας . . . . .) B 23, 3, 79. — Epit. Theod. 160 (inde B²); argumentum notant Appendix Iuliani in clausula novellae CXXXVIII ad-nexa et Theod. n. 138 (cf. ad p. 700, 9).

CLX.

EXEMPLUM SACRAE PRAGMATICAE SANCTIONIS.

Imperator Iustinianus Augustus Papius.

Praefatio. Aristocrates facundissimus pater Aphrodisiensis civitatis et qui in ea sunt possessores supplices nobis facti sunt, dicentes praedictam civitatem . . .

Deinde paucis interpositis:

Ac primum quidem illud existimamus, esse qui leges nostras ita accipiant et intellegant, ut inde sibi quemadmodum minime decebat iniuriarum occasiones promant. Edocti enim sumus a patre civitatis, magnam auri summam collectam esse civitati ex legatis a nonnullis civitati Aphrodisiensium relictis, et ne id periret, aliquos eorum qui multum in civitate valent aurum illud occupasse ea condicione, ut pro eo civitati singulis annis solverent, quod sive quis intributionem sive redditum sive etiam usuras appellare velit, id quidem quod civitatem auferre par est, quamdiu aurum apud eum qui accepit maneat; tamen qui aurum acceperunt, quoniam constitutionem fecimus, ne ultra duplum creditoribus permittatur exigere debitum, sed ut eo solo contenti sint, dicere, quia ultra duplum solverint, debere legatum civitati perire; iamque et calefactiones publicarum balnearum quae inde fieri soleant damno affici et opera publica labefactari, atque legem nostram secundum illorum interpretationem civitati detrimentum asferre.

I. Haec omnia procul a re publica nostra depulsuri sancimus, ut qui aurum ea condicione acceperunt, ut pro eo pensionem quandam civitati solvant, ii quamdiu aurum habeant, inferre cogantur singulis annis quod pro eo constituerint, neve omnino sacra constitutione nostra ad hoc utantur. Illam enim de creditoribus conscripsimus deque casibus qui nominatim in ea continentur, praesens vero species illam non tangit, siquidem magis redditum annuorum quam usurarum praestationi similis est, nosque ex aequo tam fiscalibus rebus quam civitatibus prospicere decet. Si quis autem etiam post praesentem sanctionem nostram aliter acceperit ea quae a nobis sancita sunt, et civitatem dato auro privare voluerit, et pro universo tempore quantum civitati debet persolveret et duplum reddet, ut malignae interpretationis iustiam remunerationem accipiat: quoniam cum liceret ei bonum civem se praestare iam improbus est, ut quae ipsam tulerit patriam iniuria afficiat.

2 rubr. Περὶ πολιτικῶν χρημάτων καὶ τόκων Theod. || τύπου] καὶ (om. Hal.) περὶ τόκων add. index L, Haloander || 4 ὁ om. Theod. || λογιώτατος Haloander || ἀφροδισιῶν L^a ἀφροδισιῶν L^b || κατὰ ταύτην L || 5 ἡμῖν navul Zachariae || 8 αὐτοῖς L || καθ' ὧν Zachariae non recte || 9 ἀφροδισιῶν L || 10 ἐξαπόλοιτο M || 12 μέναι L^a || 13 διατάξιν] Cod. 4, 32, 27; cf. nov. CXXXVIII || 14 τούτῳ — τὸ διπλάσιον] τούτῳ τῷ διπλάσιον ceteris omissis L || 15 τὰς altarum om. M || 16 καὶ τὸν M] κατὰ τὸν (τῶν L^a) L || κατὰ Zachariae] καὶ ML || 18 ἐλαύνοντας M || 20 ἀντιπεφωνημένον — διατάξει om. M ||

22 προσόδων μᾶλλον ἐτησίων M] προσόδῳ (προσωδ^δ L^a) μᾶλλον ἐτησίᾳ LB vulg. || καταβολῆ L^b] καταβολῆν M || 23 χρῆ add. Haloander (B) || καταλάβοι M^a LB] καταβάλοι M^b || 26 παρὸν αὐτῷ LB] παρὰ τῷ M || ὡς LB] καὶ ἐπὶ M || 27 dat. : — reliquis omissis M. Novellam constitutione CXXXVIII recentiore anno 534 tribuit Zachariae, eiusmodi controversias brevi tempore post constitutionem de usuris ultra duplum non computandis datam a. 529 (Cod. 4, 32, 27) passim agitat esse ratus (cf. nov. CXXI a. 535).

ΡΞΑ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ.

(Προοίμιον.) Οὐ τὸ νομοθετεῖν τὰ πρόποντα μόνον ἐστὶν ἀγαθὸν μέγιστον, ἀλλὰ καὶ τὸ τὰ θεοπισθέντα φυλάττειν ἀκριβῶς καὶ πρὸς ἔργον ἄγειν, καὶ τοὺς παραβαίνοντας ταῖς ἀρμοδίαις ὑποβάλλειν ποιναῖς. τί γὰρ ὄφελος ἔσται τῶν νόμων, εἰ μέχρι γραμμάτων εἴεν οὗτοι καὶ μὴ τὸ χρησίμου διὰ τῶν πραγμάτων 5 αὐτῶν καὶ τῶν ἔργων τοῖς ἀρχομένοις παρέχουσι; ἴσμεν τοίνυν τὴν βασιλείαν σφόδρα τῶν ὑποτελῶν κηδομένην προῖκα τὰς ἀρχὰς τοῖς τῶν ἐπαρχῶν ἡγουμένους λαμβάνειν πολλάκις διορίσασαν, ἵνα καὶ αὐτοὶ καθάρως χρώμενοι ταύταις τοῖς ἀρχομένοις τὸ δίκαιόν τε καὶ ἴσον νέμοιεν. τὸ δὲ δημόσιον εὐποροῖ τῇ τῶν ὑποτελῶν ἀβλαβείᾳ, ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ μικρὸν εἰς λήθην ἤλθε, τῇ πλεονεξίᾳ τῶν τὰς ἀρχὰς περιεμένων μάλλον ἢ 10 παρειληφτότων νικηθέντα.

CAPUT I.

Ἡμεῖς δὲ τοὺς περὶ τούτων ἀναεσόμενοι νόμους θεοπύζομεν ἄρχειν μὲν ἐκείνους τοὺς ἐξ ἀγαθῆς γνωρίζομεν δόξης καὶ πλείστην τοῦ δικαίου φροντίδα τιθεμένους, δῶρον δὲ καὶ πάσης δόσεως χωρὶς παραλαμβάνειν τὰς ἀρχὰς, καὶ τοὺς μὲν ὑποτελεῖς ἀβλαβεῖς τε καὶ ἀζημίους διαφυλάττειν, τοὺς δὲ δημοσίους ἐπιμελῶς 15 διανύειν φόρους, μήτε δὲ αἰτῶσι ἢ τοὺς αὐτῶν παρέδρους ἢ καγκελλάρους ἢ δομestίκοις ἢ τινα τῶν αὐτοῖς προσηκόντων λαμβάνειν τι παρὰ τῶν ἀρχομένων, πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὸ τετραπλάσιον (ὡς οἱ νόμοι φασὶ) τὸ παρ' αὐτῶν ληφθῆν ἐκτίσαι βούλονται, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τοῖς ἐκ τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ νόμου διωρισμένοις. 1 πανσομένους δὲ τῆς ἀρχῆς τὰς νενομισμένας πενήτηκοντα προσεδρεύειν αὐτοῖς ἡμέρας δημοσιεύοντας, καὶ τοῖς ἐνάγειν βουλομένοις ἀπολογεῖσθαι. μὴ περατωθεῖσης δὲ τῆς δίκης εἰσω τῶν πενήτηκοντα ἡμερῶν, χρηματικῆς μὲν οὕσης διδόντω προκουράτωρα, ἐγκληματικῆς δὲ μέχρι πέρατος μενέτω τῆς υποθέσεως, τῶν δικαζόντων, 20 εἴτε ἀρχόντες εἰσιν εἴτε παρὰ τῶν ἐπάρχων ἐδόθησαν, εἰ μὴ ἐντὸς ἡμερῶν εἰκοσι τοῦ ἀρχθῆναι τὴν δίκην 2 ταύτην περαιώσουσι, δέκα χρυσίου λιτρῶν προστιμωμένων, τῆς δίκης κατὰ τὰ προειρημένα προϊούσης. εἰ γὰρ τινες τούτων κακῶ τῷ συνειδῶτι βαλλόμενοι λαθόντες φύγοιεν καὶ ἱεροῖς προσδραμοῖεν οἴκοις, τῆς οὐσίας

Nov. CLXI Tiberii (in indice novellarum eius Marciano tertia) Graece tantum extat in L (ἡ ρξά οὐκ ἐγράφη ὡδε, ὡς οὐσα Γ' τιβερίου, ἦν καὶ εὐρήσεις γεγραμμένην μετὰ ταύτας τῆς ἐπιτομῆς ἐχολ. M). Copitis 1 partes discerpit et Caput 2 in B 6, 3, 9. 12. 46 et 47 (vid. infra). — Epit. Theod. 161.

c. I pr. (Θεοπύζομεν ἄρχειν μὲν — 16 διωρισμένοις) extat B 6, 3, 46 (30 Bf).

§ 1 (v. 18 μὴ περατωθεῖσης τῆς κατὰ τοῦ ἀρχοντος δίκης — 21 προϊούσης) extat B^c 6, 3, 9; in L eadem particula (μὴ περατωθεῖσης δὲ τῆς δίκης — προϊούσης) etiam novellae CXXVIII inserta est post c. 22 (cf. p. 645).

§ 2 ἀλλὰ καὶ εἴ τινες τῶν ἀρχόντων κακῶ τῷ συνειδῶτι — 746, 2 ἐκ μῆς μοίρας κατὰ τὰ προειρημένα παραστήσοι extant B 6, 3, 12 (inde Ecl. Bas. I—X).

CLXI.

DE PRAESIDIBUS.

Praefatio. Non tantum legibus quae par est sancire summum bonum est, sed etiam sancita diligenter servare et ad effectum adducere eosque qui ea violant idoneis poenis subicere. Quae enim utilitas erit legum, si eae in litteris contineantur neque commodum per res ipsas atque opera subiectis praebent? Atque scimus imperatorem cum magnam subiectis curam adhibeat saepius constituisse, ut provinciarum praesides gratis magistratus accipiant, quo et ipsi pure iis utentes subiectis iustum et aequum impertiant, et fisco per subiectorum incolumitatem rerum copia floreat. Sed haec quidem paulatim in oblivionem devenerunt avaritia devicta eorum qui magistratus emunt magis quam accipiunt.

I. Nos autem leges de his latis renovantes sancimus, ut magistratum gerant illi qui ex bona estimatione spectati sunt ac plurimam in iustitia exercenda curam collocarunt, sine donis autem et largitione omni magistratus suscipiant, et subiectos quidem incolumes indemnesque conservent, publica vero tributa diligenter expediant, neve vero ipsi aut assessores eorum aut cancellarii aut domestici aut ullus ex iis qui ad eos pertinent quidquam auferant a subiectis, nisi in quadruplum (ut leges loquuntur) quod ab 1 ipsis acceptum est solvere velint, sed contenti sint iis quae ex fisco et lege ipsis deputata sunt. Deinde magistratu abituri per legitimos quinquaginta dies in publico versentur, iisque qui litem intendere velint respondeant. Quodsi lis intra quinquaginta dies nondum finita sit, si quidem pecuniaria sit, procuratorem dent, sin autem criminalis, usque ad terminum causae maneat; iudices autem, sive magistratus sint sive a praefectis dati, nisi intra viginti dies a lite coepta eam terminaverint, decem auri libris multentur, cum 2 lis secundum ea quae modo dicta sunt procedat. Si qui enim ex illis mala conscientia agitati clam aufugerint et ad sacras aedes accurrerint, substantia sua exuentur, quae inter eos qui iniuria affecti sunt, secun-

2 τῶν om. Theod. || 4 ἀρμοδίαις L || 7 διορίσασαν] cf. nov. VIII. XVII. CXXVIII. CXLIX al. || 9 λήθην L^a || 11 Θεοπύζομεν ἄρχειν — 14 φόρους om. Bf || ἀρχῆν L^a || 12 δῶρον B] δῶρον L || δὲ Haloander] τε LB || 13 δὲ LB^a] om. Bf || 14 καγκελλάρους L || τινες Bf || 15 οἱ νόμοι] Cod. 9, 21, 1. Nov. VIII c. 7 extr. || τῶν L^a || 16 βούλοντο Bf, τοῦτ' ἐστὶ τὸ μὲν διπλοῦν τῷ δημοσίῳ, τοῖς δὲ ζημιωθεῖσι (ζημιωθεῖσι δὲ Bf) τὸ ἔσπερον add. B || ἀλλ' — διωρισμένοις om. Bf || 17 πανσα-

μένοις L, corr. Haloander || δὲ τῆς] τῆς δὲ L, δὲ om. cum Haloandro vulg. || 18 sqq. cf. Cod. 1, 49, 1 § 7. 8 || 21 λιτρῶν B (cum Haloandro vulg.)] λίτρας in nov. 128, nostro loco notam (H.) habet L || 22 τῷ om. Bf Ecl. || βαλλόμενοι B] βαλλόμενοι L || λαθόντες L] πρὸ τοῦ πληρῶσαι τὰς πενήτηκοντα ἡμέρας (ἡμέρας om. Ecl.) λαθόντες B || καὶ] ἢ καὶ cum Haloandro vulg. || προσφύγοιεν B

ἐκπεσοῦνται, τοῖς ἡδικομένοις πρὸς τὸν νόμον καὶ τὸ τῶν ἀδικημάτων μέτρον ταύτης διαιρεθησομένης, καθάπερ ἂν ἡ περὶ τούτου προϊούσα πράξις καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας κατὰ τὸ πρῶην νενομοθετημένον παραστήσει. 3 [τὰ εἰσαχθέντα ὑπὲρ τῶν ὑποτελῶν διαμενέτω βέβαια] μενόντων δηλονότι καὶ τῶν ἄλλων βεβαίων, ὅσα πρὸς τὴν τῶν ὑποτελῶν λυσιτέλειαν περὶ τῶν ἀρχόντων καλῶς παρὰ τῆς βασιλείας νενομοθετήται. ὥσπερ δὲ τοὺς ταῦτα πλημμελοῦντας κολάζομεν, οὕτως καὶ τοὺς κατὰ ταύτην τὴν πρόφασιν λαμβανόντας τι τῶν κεκωλυμένων παρ' αὐτῶν τῆ τοῦ τετραπλάσιον καθυποβάλλομεν ἀποδόσει. 5

CAPUT II.

Καὶ ταῦτα νομοθετεῖν ἐπέληθεν ἡμῖν τὴν τῶν ὑπηκόων εὐπορίαν τε καὶ θεραπείαν περὶ πολλοῦ ποιουμένοις, οὐ μὴν τῶν ἐντεῦθεν εἰσαγομένων τῆ βασιλείᾳ πόρων. συναναιρούμεν γὰρ ταῖς τῶν ἀρχόντων δόσεσι καὶ τὰ παρ' αὐτῶν προσαγομένα τῷ βασιλικῷ λόγῳ suffragia eis πλείστον ὄγκον ἀναφερόμενα χρημάτων, ἵνα καὶ ταύτη πως τὸ δημοσίων εὐροίαν ἔχοι καὶ πρὸς εὐπορωτέραν ἐπανέλθοι τάξιν ἀπηλλαγμένον τῶν ἐπι- 10 νενομημένων τισὶν ἀπὸ χρόνου τινὸς πρὸς βλάβην τούτου τελῶν. τῷ γὰρ ἡμετέρῳ κράτει μία τις ἐστὶν αὐτῆ σπουδή, τὰς ἐπαρχίας εὐνομεῖσθαι τε καὶ ἀσφαλῶς οἰκείσθαι καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων ἀπολαΐην δικαιοσύνης, τοὺς τε δημοσίους ἀμέμπτως εἰσάγεσθαι φόρους. οὐ γὰρ ἄλλως ἐνεστί τὸ πολίτευμα διασώζεσθαι, μὴ τῶν εὐσεβῶν εἰσαγομένων τελεσμάτων, ἐξ ὧν τὸ μὲν στρατιωτικὸν τρεφόμενον τοῖς πολεμίοις ἀντικαθίσταται, φρουρεῖ δὲ τοὺς τε ἀγροὺς καὶ τὰς πόλεις, ἀπολαύει δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τάγματα τῶν ἀπονεμηθέντων αὐτοῖς, 15 τείχη τε καὶ πόλεις ἐπανορθοῦνται καὶ τὰ ἄλλα πάντα πρόεισιν ὅσα βλέπει πρὸς τὸ κοινῆ συνοίσον τοῖς ὑπηκόοις.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοιῶν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ἐνδοξότης κατὰ τὴν εὐδαιμόνα πόλιν ἐν τοῖς εἰωθόσι τόποις προθήσει, στελεῖ δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐπαρχίας τοῖς συνήθεσι χωρμένη προστάγμασιν, ἵνα πάντες εἰδῶσι, ὅση τις ἡμῖν ἐστὶ τοῦ τε δημοσίου τῆς τε τῶν ὑπηκόων ἡμῶν ἀβλαβείας 20 φροντίς. (Dat. . . . Dec. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I. ind. VIII.) [α. 574]

§ 3 (3 μενόντων δηλονότι — 6 ἀποδόσει) extat B^c 6, 3, 46.

dum legem et iniuriarum modum dividatur, quemadmodum acta de ea re edita etiam ex una parte, secundum id quod pridem sancitum est demonstrant. [Quae pro subiectis introducta sunt firma maneam:] maneantque nimirum firma etiam reliqua quae ad utilitatem subiectorum de praesidibus bene ab imperatore sancita sunt. Quemadmodum autem eos qui ita peccant punimus, ita eos quoque qui quid per hanc causam ex rebus prohibitis ab iis accipiunt quadrupli restitutioni subicimus.

II. Atque haec ut sanciremus in mentem nobis venit, quod subiectorum prosperitatem et cultum magni facimus, nec vero reditum inde reipublicae inferendum. Etenim una cum magistratuum largitionibus tollimus etiam suffragia quae imperialibus rationibus ab iis inferebantur, quae quidem magnum pecuniarum cumulum efficiebant: ut hoc quoque modo res publica salute potiat et ad prosperiorem ordinem redeat liberata praestationibus quae ex certo tempore a nonnullis in detrimentum eius excogitata sunt. Maiestati enim nostrae unum hoc est studium, ut provinciae et bonis legibus utantur et in securitate versentur et praesidium iustitia fruuntur, utque publica tributa nullo negotio inferantur. Neque enim aliter res publica servari potest nisi piis tributis illatis, ex quibus exercitus alitus hostibus resistit, agrosque et civitates custodit, ac reliqui quoque ordines commodis iis deputatis fruuntur, et muri et urbes instaurantur et reliqua omnia procedunt quaecumque ad communem subiectorum utilitatem spectant.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc legem declarantur tua gloria in hac felici civitate consuetis in locis proponet, mittet autem in provincias quoque solitis mandatis usa, ut omnes sciant, quanta nobis tam fisci quam subiectorum nostrorum incolumitatis cura sit.

1 τῶν om. B^c || διαιρεθησομένοις L || καθάπερ] καὶ καθάπερ cum Haloandro vulg. || παράξις — παραστήσει om. B^f || 2 ποιοῦσα Ecl. || πράξις LB] διάταξις cum Haloandro vulg. male || τὸ πρῶην νενομοθετημένον] nov. CXXVIII c. 23 || παραστήσει B || 3 *verba τὰ εἰσαχθέντα — βέβαια quae vulgo prioribus continuantur, seclusi ex Theodori sumario huius sententiae τὰ εἰσενχθέντα ὑπὸ (l. ὑπὲρ) τῶν ὑποτελῶν διαμενέτωσαν βέβαια temere in L interpolata || 5 κατὰ ταύτην L] κατ' αὐτήν B || κεκωλυμένων L || 6 τῆ B] om. L || καθυποβάλλομεν L || ἀποδώσει L* || 7 ἐπέληθεν B] ὑπέληθεν L vulg. || 8 τῶν om. B ||

συναναιρούμεν Zachariae (eim. C. G. E. Heimbach)] συναναιρούμεν L συναιρείται μὲν B || 9 suffragia L σουφράγια B || 10 εὐροίαν L || ἔχοι L^h] ἔχη L^h B || τάξις L* || ἐπινενομημένον L || 11 sqq. cf. nov. CXLIX c. 2 p. 724, 21 sqq. || 13 ἀμέμπτως L || 18 τοῦδε] τοῦ θεῶν add. Haloander temere || 19 στελεῖ Haloander] τέλει L || 20 εἰδῶσι Kroll] ἰδῶσι L, ἴδοιεν cum Haloandro vulg. || 21 subscr. refnzi ex Theodoro qui habet ἐξφωνηθῆ μηνι δεκεμβρίῳ ἰνδ. ἡ' ἐπὶ τῆς βασιλείας Τιβερίου.

P̄EB

ΘΕΙΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΑΠΕΜΦΘΕΙΣ ΔΟΜΝΙΚΩΙ ΤΩΙ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΩΙ
ΕΠΑΡΧΩΙ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

(Προοίμιον.) Ἐπίθετο ἡμῶν ἢ σὴ ἐνδοξότης περὶ τινῶν ἀμφισβητούμενων παρὰ τῶν ἔλλογιμα-
τάτων τῆς παρὰ Ἰλλυριοῖς ἀγορᾶς τῆς δίκης ἀγωνιστῶν, ἀπερ' ἐφησας ἡμετέρας διακρίσεως δεῖσθαι, ὥστε μὴ
δηρηνκῶς στασιάζεσθαι. 5

CAPUT I.

Τὸ τοῖνυν πρῶτον κεφάλαιον τοιοῦτον ἦν. Γυνή τις ἐπὶ τοῖς παρὰ τοῦ συνοικίσαντος δωρηθεῖσιν αὐτῇ
πράγμασιν, οὐ μὴν παραδεδομένοις, ἠβούλετο τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρός καὶ ἡσυχίαν ἀγαγόντος ἐπὶ τῇ δωρεᾷ
τὰ πράγματα ἐκδικεῖν, ὡς κυρία τούτων τῇ τε δωρεᾷ τῇ τε σιωπῇ τοῦ ἀνδρός γενομένη, ἀντετίθετο παρὰ
τῶν κατεχόντων, παραγραφὴν αὐτῆν μόνην ἔχειν ἐναγομένην εἰ κατέχοι, οὐ μὴν καὶ παρ' ἐτέρου δύνασθαι 10
ταῦτα ἐκδικεῖν. τὸ μὲν οὖν ἀμφισβητηθὲν τοιοῦτον ἦν. ἡμεῖς δὲ ἀνεμνήσθημεν διατάξεως ἡμετέρας λεγούσης,
τὸν δωρησάμενον, εἰ καὶ μὴ ἐπερωτηθῆ τὴν παράδοσιν, ἀνάγκη ἔχειν παραδίδοναι τὸ δωρηθέν. οὐ γὰρ ἐπ'
ἐξαπάτῃ, οὐδὲ ἵνα γράμματα εἴη γυμνά τὸ γινόμενον, προσήκει πράττεσθαι συμβόλαιον. προσενενοήσαμεν δὲ
καὶ τὴν τοῦ Cincion νόμον τοῦ παλαιοῦ νομοθεσίαν, ὃν εὐ ποιούσα τῆς οἰκείας νομοθεσίας ἀπεπέμψατο πρῶτην 15
1 ἢ πολιτεία, τοιαῦτα νομοθετοῦντα ὅποια κατὰ τὸ παρὸν ἡμφισβητῆται. Καὶ θεσπίζομεν, εἰ κατὰ τὸ ἐμ-
προσθεν ἡμῖν εἰρημένον τελείως ἅπαντα σχοίη τὰ τῆς τοιαύτης δωρεᾶς κατὰ τε τὸ μέτρον κατὰ τε τὴν ἐμ-
φανερίαν, ἐρρωσθῶσι ταύτην ἐκ τρόπου παντός τῇ τοῦ ἀνδρός σιωπῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κατὰ τὴν ἡμετέραν διατάξιν
ἐξ οὐ γέγονεν, ὥστε καὶ εἰ μετὰ ταῦτα ὁ ἀνὴρ εἰς ὑποθήκην δοίη τὸ πρᾶγμα ἢ εἰς ἐνέχυρον παρᾶσχοι, ἀλλὰ
προσκεπειοικηέναι δοκεῖν τὸν γε μέχρι περιῆν ἡσυχάσαντα· καὶ τὴν παράδοσιν εἴτε γέγονε δίδοναι αὐτῇ 20
παραγραφῆν, εἴτε οὐ γέγονε παρῆσιν καὶ ἀπαιτήσιν, εἰ μὲν ἐπερωτήσεις γένοιντο, διὰ τῆς ex stipulato, εἰ δὲ
2 μὴ τοῦτο, διὰ τοῦ ex lege condictionis, ὥστε παραλαβεῖν τὸ δεδωρημένον. Κάκεινο δὲ διατάξαι δίκαιον
ἡγησάμεθα τὸ εἰ μὲν ἐμφανεῖς γένοιντο τὴν ἀρχὴν αἱ δωρεαὶ ἐν ὑπομνήμασι, πᾶσι τρόποις αὐτὰς τῇ σιωπῇ

Nov. CLXII Graece tantum extat in ML, c. 1 (Γυνή τις ἐπὶ τοῖς . . . . .) in B 47, 1, 76, c. 2 § 1 (Θεσπι-
ζομεν εἰ τις ἐξ ἐλευθέρως καὶ ἐναπογράφου . . . . .) et c. 3 in B 48, 26, 3. — Epit. Theod. 162, Athan. 18, 4,
Anonymus Bodleianus 30 p. 223 Zach. (ubi citatur nov. ελύ').

c. I summarium habet B² 47, 1, 76 perperam Theodoro adscriptum; Ath. summam repetit libellus περὶ διαφορῶν
ἀναγνωσμάτων § 19 p. 197 Heimb

CLXII.

SACRA FORMA TRANSMISSA DOMINICO GLORIOSISSIMO PRAE-
FECTO DE VARIIS CAPITIBUS.

Praefatio. Percontata est ex nobis gloria tua de nonnullis controversiis motis inter eloquentissi-
mos Illyrici fori causarum patronos, quas decisione nostra indigere dixisti, ne in perpetuum agitentur.

1. Primum igitur caput huiusmodi erat. Mulier quaedam in rebus ipsi a marito donatis nec vero
traditis, cum maritus mortuus esset et de donatione silentium egisset res vindicare voluit, tanquam earum
domina tam donatione quam silentio mariti facta. Opponebatur a rerum possessoribus exceptionem solam
habere eam in ius vocalam, si possideat, nec vero etiam ab alio eas vindicare posse. Quod igitur in con-
troversum vocabatur eiusmodi erat. Nos autem recordati sumus constitutionis nostrae, quae dicit donatori,
etiamsi traditionem non promiserit, necessitatem imponi rem donatam tradendi. Neque enim ad deci-
piendum, neque ut in nudis consistat litteris quod geritur, instrumentum confici oportet. Praeterea animum
revocavimus etiam ad lationem legis Cinciae veteris, quam suo iure e legum corpore suo republica pridem
1 removit talia sancientem qualia in praesenti in controversiam adducta sunt. Ac sancimus, ut si secun-
dum id quod antea a nobis dictum est eiusmodi donatio per omnia perfecta sit tam quod spectat ad
modum quam ad insinuationem, ea omnibus modis silentio viri statim ab initio confirmetur secundum
constitutionem nostram, ex quo facta est, ita ut etiamsi maritus postea rem hypothecae dederit vel pignori
obligaverit, tamen iam ante alienasse eam videatur qui quidem donec superstes fuit siluerit: atque
traditio, sive facta est, ei exceptionem det, sive facta non est, etiam exactionem praestet, si quidem stipu-
latio interposita sit, per actionem ex stipulato, sin minus, per condictionem ex lege, ut rem donatam acci-
2 pial. Verum illud quoque par esse duximus constituere, ut si quidem donationes ab initio actis insi-

2 rubr. Θεῖος πραγματικὸς τύπος καταπεμφθεῖς
Δομνικῶ (Δομνικῶ index) ἐπάρχῳ τοῦ Ἰλλυρικῶν χά-
ριν τῶν ἐξ ἐναπογράφου καὶ ἐλευθέρως τικτομένων,
καὶ περὶ γονῆς τῶν ἐναπογράφων καὶ ἐτέρων κεφα-
λαίων Ath. Θεῖος τύπος περὶ γεωργῶν καὶ δωρεῶν
Theod. Περὶ δωρεῶν μεταξὺ ἀνδρῶς καὶ γυναικὸς
Anon. Bodl. || τῶ] τῆς index L || 3 ἐπάρχῳ L Ath.]
ἐπάρχῳ M vulg. || inser. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Δομνικῶ
add. Ath. || 4 ἡμῶν om. Theod. || 5 ἀγορᾶς τῆς Scrimger
ἀγοραστῆς M ἀγορασταῖς L || 7 τοῖς τοῖς τοῦ B¹ || αὐτῶ
L^a || 8 τοῦ om. L || 9 ἐκδικεῖν L^b B] ἐκδικεῖν L^a διοι-
κεῖν M || 10 παραγραφῆν B] παραγραφῆ (παραγραφῆ
M^a) ML || μόνον B¹ fort. recte || παρ' ἐτέρου] παρὰ
Πέτρον B¹ || 11 διατάξεως] Cod. 8, 53, 35 § 5 || 12 ἐπε-

ρωτηθῆ MB] ἐπερωτήθη L || οὐ M] οὐδὲ LB || 13
τὰ γινόμενα L || συμβόλαια L τὰ συμβόλαια B || 14
τὴν — παλαιοῦ ML] παλαιὰν B || Cincion dedi (Κεντίου
P. Pithoeus apud Cuiac. obs. 6, 18, Κεντίου Cuiac. in
expres. nov.) sentia L σεπτίον M || ὄν — 15 ἡμφισβη-
τῆται om. B || ἀπελάμνατο L^a || 15 εἰ] ἢ L^a || 16 ἅπαν-
τας B¹ || 18 καὶ B || ἀλλὰ] ἀλλ' οὐ cum Haloandro
vulg. male || 19 γε LB] τε M || μέχρι om. L || αὐτῆν L^a
|| 20 ἐπερωτήσιν B¹ || ἐξ stipulato L ἐξ στιπουλάτο M
ἐπὶ τῇ ἐπερωτήσιν ἀγωγῆς καὶ δυνάμεως B || εἰ δὲ —
condictionis om. L || 21 μὴ] καὶ μὴ B || διὰ τοῦ ἐξ
λέως κωνδικτικίου M διὰ τῆς ex lege condictionis Theod.
διὰ τῆς ἀρμοζούσης ἀπαιτήσεως B || 22 πᾶσι ex
corr. L

βεβαιούσθαι, εἰ δὲ ἀνεμφάνιστοι μέναιεν, ὑπερβαίνουσι δὲ τὸ μέτρον τὸ δεόμενον ἐμφανίσσεως, μέχρι τοσούτου μόνον αὐτὰς ἐρῶσθαι, μέχρι οὐ καὶ ἀνεμφανίστους τὰς δωρεὰς ἰσχυρὰς εἶναι παρ' ἡμῶν νομοθετῆται. τοῦτο γὰρ ἐν ὑστέρῳ νομοθετήσαντες κρατεῖν αὐτὸ βουλόμεθα, καὶ μὴ διὰ τὴν προσθήκην τῆς ποσότητος διαπίπτειν καὶ τὸ ὀρθῶς ἔχειν δυνάμενον, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν καθόλου δωρεῶν ἤδη νόμος ἡμέτερος λέγει. τούτων κρατούντων οὐ μόνον ἐπὶ γυναικὸς καὶ ἀνδρός, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων προσώπων, ἐφ' ὧν αἱ ἐν γάμοις δωρεαὶ κεκόλυνται.

CAPUT II.

Δεύτερον δὲ ἐτι κεφάλαιον παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἠρωτήθημεν, εἰ μετὰ τὴν διάταξιν τὴν ἡμετέραν τὴν βουλομένην ἐξ ἐλευθέρων καὶ ἐναπογράφων τιτικόμενος τινὰς εἶτα ἐλευθέρους διὰ τὴν τῆς μητρὸς αἰρέσιν ὄντας δεῖ νομίζειν ὡς εἰ καὶ μὴ γέγονασιν ἐναπογράφοι κατὰ τὸ παλαιόν, ἀλλ' οὖν ὅλως κολωνοὶ γίνονται διὰ τὴν ἄλλην ἡμῶν διάταξιν καὶ τοῖς τῶν κολωνῶν παῖδας οὐ συγχωρεῖν ἀπολιμπάνειν τὴν γῆν, ἀλλὰ μένειν κολωνοὺς, καὶ πολλὰ μᾶλλον τοῦτο δεῖν εἶναι, ἐπειπερ ἔστιν ἐν τούτοις τοῖς προσώποις ὅλοις ἐναπογράφων σπορά. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τῆς ἐρωτήσεως ἦν τῆς σῆς κατὰ τὸ ἠρωτῆται κεφάλαιον. κρη δὲ τὸν ἡμέτερον ἀνασκοπούντας νοῦν γινώσκειν, ὡς οὐδεπώποτε ἡμεῖς ἐλευθέρων γαστέρα τιτικεῖν ἐναπογράφον συγχωροῦμεν, ἀλλὰ τὸ σύμβολον δὴ τοῦτο καὶ σημεῖον ἐπιεισθῆναι δεῖ τῷ γεγεννημένῳ μετὰ τὸν τριηκοντα τεθέντα νόμον 1 τὸ πάντως τὴν ἐλευθερίαν ἐμπροσθεν τοῖς ἐξ ἐλευθέρων γινόμενοις μητρὸς. εἰ τοῖνυν ἐξ ἐλευθέρων τις καὶ 15 ἐναπογράφου τεχθεῖη, μένει μὲν ἐλεύθερος καὶ τὴν μητρικὴν οὐκ ἀποβάλλει κατ' οὐδένα τρόπον εὐγένειαν, δεικνυσι δὲ ἡ παρ' ἡμῶν τεθεῖσα διάταξις, ὡς βούλεται τοὺς τοιοῦτους οἰκήτορας τῶν χωρίων διαμένειν καὶ τῶν ἀγρῶν ἐργάτας, ὅλα ἐκείσε γεννηθέντας· τοῦτο γὰρ δὴ τὸ τοῦ κολωνοῦ βούλεται πρόσορημα. οὐ παρέχοντες οὖν αὐτοῖς ἀδιαν ἀπολιμπάνειν μὲν τὸ χωρίον εἰς ἕτερα δὲ τρέπεσθαι· ἀλλ' εἴπερ ὅλως τεχθεῖεν τινες ἐν τινι χωρίῳ, εἰ μὲν ἐξ ἐναπογράφου μητρὸς, πρόδηλον ὡς ἔσονται πάντως ἐναπογράφοι, εἰ δὲ ἐξ ἐλευθέρων, 20 μένουσι μὲν ἐλεύθεροι καὶ τὰ παρ' αὐτῶν κτηθέντα ὑπ' αὐτοῖς ἔσται καὶ οὐ πεκοῦλιον γενήσεται τῶν δεσποτῶν, οὐκ ἐξελεύσονται δὲ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τοῦτο γεωργήσουσιν, οὐδὲ ἔσται αὐτοῖς ἴδια τοῦτο μὲν ἀπολιμπάνειν ἕτερα δὲ περιουσιεῖν ἄλλοτρια, πλὴν εἰ μὴ κύριοι γέγοντο κτήσεώς τινος ἰδίας, ἱκανῆς οὕσης ἀσχολεῖν αὐτοὺς περὶ ἄλλῃ καὶ μὴ συγχωρούσης καὶ ἕτερα γεωργεῖν, εἰς ἐκείνην τε μεταστατεῖν· ἐπιτετοῖς πᾶσι τρόποις αὐτοὺς μένειν δεσπίζομεν ἐπὶ τοῦ χωρίου, ἐλευθέρους μὲν καθεστῶτας, ἀπὸ δὲ τῆς οἰκήσεώς κατεχομένους. 25 καὶ τοῦτο μὲν τῆδε διατετάχθω.

CAPUT III.

Ὅτι ἀπο δὲ τρόπου ἔδοξεν ἡμῖν κάκεινο ζητηθῆναι ἡμετέρας διακρίσεως ἀξιῶσαι. εἰ γὰρ ἐναπογράφος γυνὴ πρὸς ἐναπογράφον τινὸς ἐτέρῳ προσήκοντος ἔλθοι συζυγίαν, ἐζητήθη περὶ τῆς γονῆς, εἰ παῖδες ἐξ αὐτῶν γένοιτο, πότερον προσήκόν ἐστι τῷ δεσπότη τῷ ἀνδρὸς ἢ τῷ δεσπότη τῆς γυναικὸς διαφέρειν τὴν γονήν.

c. III summam Theod. repetit B² 48, 26, 3.

quatae fuerint, eae omnibus modis silentio confirmantur, sin autem sine insinuatione manserint, excedant autem modum, qui insinuatione indigeat, usque ad eam dimtaxat quantitatem valeant, quatenus etiam non insinuatias donationes firmas esse a nobis sancitum est. Hoc enim cum posteriore tempore sancerimus valere volumus, nec vero propter adiectionem quantitatis intercidere etiam id quod recte se habere poterat: quod quidem etiam de donationibus in univrsam iam lex nostra dicit. Atque haec non solum in muliere et viro sed etiam in ceteris personis valeant, inter quas donationes constante matrimonio prohibita sunt.

II. Praeterea de secundo capite a sublimitate tua interrogati sumus, num post constitutionem nostram quae si qui ex libera et adscripticio nascantur eos liberos esse vult propter matris conditionem existimandum sit, tametsi adscripticii non sint facti secundum ius antiquum, tamen utique colonos eos fieri propterea quod altera constitutio nostra filiis quoque colonorum non permittat terram relinquere, sed manere colonos iubeat; idque multo magis ita esse oportere, quandoquidem omnino inter has personas adscripticio sit progenies. Haec igitur interrogatione tua in praedicto capite continebantur. Atqui mentem nostram considerantes nosse oportet numquam nos permittere, ut liber venter adscripticium pariat, sed hanc quidem notam et signum nato post legem tunc latam esse imponendum, ut omnino libertas con-1 veniat iis qui ex libera matre nascantur. Si quis igitur ex libera et adscripticio natus sit, manet is quidem liber et maternam ingenuitatem nullo modo abicit; ostendit autem constitutio a nobis proposita se tales homines velle incolas praediorum cultioresque agrorum manere, utpote ibi genitos: hoc enim sibi vult coloni appellatio. Itaque non concedimus iis facultatem praedium relinquendi et ad alia se vendendi; sed si qui omnino in praedio aliquo nati sint, si quidem ex adscripticia matre, manifestum est utique eos adscripticios futuros esse, sin ex libera matre, manebunt quidem liberi et quae ab iis acquisita sunt penes ipsos erunt nec peculium fiet dominorum, nec tamen ex praedio egredientur, sed hoc colent, neque licebit iis hoc relinquere atque alia obire aliena, nisi forte domini facti sint propriae alicuius possessionis, quae sufficiat ad eos in ipsa occupandos nec alia quoque etiam colere permittat, atque in illam transmigra-2 rint. Alioqui omnibus modis ut maneat in praedio sancimus, liberi quidem constituti, incolatu autem detenti. Atque hoc quidem ita constitutum esto.

III. Non abs re autem nobis visum est illud quoque in quaestione vocatum decisione nostra dignari. Nam si adscripticia mulier cum adscripticio aliquo qui ad alium pertineat coniugium inierit, de prole quaesitum est, si liberi ex iis nascantur, utrum ad dominum viri an ad dominum mulieris prolem

1 * μενοιεν MLB || 2 μόνον tacite Zachariae || 3 τοῦτο — βουλόμεθα suspectat Zachariae || νομοθετήσαντες] Cod. 8, 53, 36 § 3 || αὐτῷ B^p; leg. καὶ αὐτὸ || 4 νόμος] Cod. 8, 53, 34 § 1 || 7 ἐρωτήθημεν M || διάταξιν] Cod. 11, 48, 24 || 9 ὄντας] εἶναι Zachariae nisi ultius corruptela lateat. Omnia sana. || μὴ καὶ L || κολωνοὶ M || μισθῶτο L, et sic infra constanter || 10 διάταξιν] Cod. 11, 48, 23 § 1 || τοῖς] τοῦ L || 11 καὶ om. L || δεῖν ML] δεῖ cum Haloandro vulg. || 12 σποραὶ L || 13 νοῦν

M] νόμον L quod praestare putat Zachariae || 14 σημείον] τὸ σημεῖον L || 15 γινόμενης M γινόμενοις L || 16 τεχθεῖη B || μένει] εἰ L || ἀπόλλει B^l || 18 τὸν ἀγρὸν B^p || κολωνοῦ B^p μισθῶτου LB^l || πρόσορημα L^a || 19 ἐτέρας B^p (ἐτερον Haloander) || 20 ἐξ ἐναπογράφου MB] ἐξαπογράφου L || 21 μένουσι B || παρ'] ἰπ' B^p || ὑπ'] παρ' B || (23 ἐτερον Haloander) || ἄλλοτρια L (ἄλλοτριον Haloander) || γέγονται L || 27 ἀπο τρόπον δὲ B^p || ἡμέρας B^p || 29 πότερον] ἐτερον M

Ἰσοπέσομεν τοίνυν, εἴ τι τοιοῦτο γένοιτο καὶ συνέλθοιεν πρὸς ἀλλήλους διαφορῶν δεσποτῶν ἐναπόγραφοι, ἐπειδήπερ τὰ τῆς τύχης οὐκ ἔστιν ἀμφισβητήσιμα τῆς γαστρὸς οὐκ ἐλευθέρως καθ'εστῶσης, ἔστωσαν μὲν οἱ τεχθέντες ἐναπόγραφοι, οὐ μὲν τὸ πᾶν δώσομεν τῇ μητρὶ οὐδὲ τῷ αὐτῆς δεσπότῃ· ἀλλ' εἰ μὲν εἰς γένοιτο παῖς, ἢ γαστήρ τῆς σπορᾶς προκρινέσθω καὶ ἔστω τοῦ δεσπότου τῆς μητρὸς τὸ τεχθέν, εἰ δὲ δύο τυχόν οἱ παῖδες, μεριζέσθωσαν ἄμφω κλήρῳ τῆς ἐπιλογῆς γινόμενης, εἰ δὲ ἄνισός ἐστι τῶν παίδων ὁ ἀριθμὸς, τὸ πλεῖον ὁ τῆς μητρὸς κατεχέτω κόλπος, ὥστε τριῶν ὄντων τοὺς δύο μὲν εἶναι τῆς μητρὸς τὸν ἕνα δὲ τοῦ πατρὸς, καὶ αὐτῆς ἕαν πέντε, τοὺς μὲν τρεῖς τῶν τεχθέντων τοῦ δεσπότου τῆς μητρὸς καὶ τοὺς δύο τοῦ πατρὸς. καὶ κατὰ ταύτην τὴν παραύξησιν ὁ ἀριθμὸς χωρεῖται, τὸ μὲν εἰς ἰσότητά διαιρεῖσθαι δυνάμενον προσηνέμων ἐξίσης, τὸ δὲ περιττόν, ὅπερ καὶ χαριέστερον, τούτο προσηνέμων τῇ μητρὶ. δαῖ γὰρ ταύτην ἀξιώσασαι πλείονος σπουδῆς τὴν τε ὠδίνασαν καὶ τεκούσαν καὶ θρέψασαν παρὰ τὸν τῆς ἡδονῆς πάρεργον τὴν τοῦ παιδὸς ποιησάμενον ἵνεκεν.

(Ἐπιλόγος.) Τὰ τοίνυν τῶδε τῷ θεῷ πραγματικῶς τύπῳ περιεχόμενα ἢ σὴ ἐνδοξότης ἐπὶ τῶν ὁμοίων θεμάτων παραφυλάττειν σπενσάτω. Καὶ γὰρ δὴ καὶ κοινὸν περὶ τούτου γράφομεν νόμον ταῦτά τε καὶ ἐκράτιστα προδιατυπῶντες, ἅπερ ἀναγκαῖα νομοθεσίας εἶναι πιστεύομεν. D. V. id. Iun. Cp. <imp.> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons. [a. 539.] 15

ΠΕΤ

ΠΕΡΙ ΚΟΥΦΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΣΙΩΝ.

(Προοίμιον.) Μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ἀγαθὰ δικαιοσύνη τε καὶ φιλανθρωπία, ἣ μὲν τὸ ἴσον ἐκάστῳ νέμονσα καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὐκ ἐφιμεμένη, ἣ δὲ πρὸς ἕλεον τρέχουσα καὶ χρεῶν τοὺς δεομένους ἐλευθεροῦσα δυσκόλων. ταῦτα τὴν βασιλείαν οἶδε κοσμεῖν καὶ ἀσφαλῶς [καὶ] τὸ πολίτευμα διασώζειν καὶ τὸν ἀνθρώπων καλῶς διακυβεργᾶν βίον. ὅθεν καὶ ἡμῖν ἐκ θεοῦ τὰ σκήπτρα λαβοῦσι γίνεται περισπούδαστον ἐκ τούτων δὴ τῶν ἀγαθῶν διαφαίνεσθαι πράξεων, ἵνα τὸ χρησίμον τοῖς ὑπῆκόοις παρέχοντες τὴν ἐξ ἁρετῆς τε καὶ δόξης ἀνωθεν ἔχομεν ἀμοιβήν. ἴσμεν τοίνυν τὰς ἐπαλλήλους τε καὶ πολυτρόπους τῶν ἀνθρώπων φθορὰς εἰς τοσοῦτον τὰς κτήσεις καταγαγεῖν ἀπορίας, ὡς μήτε προσόδους εἰσάγειν δύνασθαι τοῖς κερκτημένοις μήτε μὴν τὰς τῶν δημοσίων ἀτάρακως εἰσκομίζειν φορὰς, καὶ ταῦτα στρατιωτικῆς τε καὶ τῆς ἄλλης 25

Nov. CLXIII Tiberii quinta secundum indicem Marcianum Graece tantum extat in L et inde a 750, 17 ἐκλήπτορος σκρινιαρίοις τε κτλ. in l (i. e. apographo cod. L Bononiensi). In M et haec novella et CLXIV—CLXVIII omisae sunt; scholion adscribitur hoc: ἢ ῥεγ' οὐκ ἐγράφη ὡδα ὡς οὐσα ε' τιβερίου, ἦν καὶ εὐρήσης (corr. εὐρήσεις) γεγραμμένην. ὡσαύτως καὶ ἢ ῥεδ' ὡς οὐσα β' τιβερίου, ἦν καὶ εὐρήσεις γεγραμμένην. ἢ δὲ ῥεε' οὐκ εὐρέθη. ἢ δὲ ῥεε' ἐστὶ τύπος α' τῶν ἐπαρχικῶν. ἢ δὲ ῥεε' ἐστὶ τύπος κδ' τῶν ἐπαρχικῶν. ἢ ῥεη' ἐστὶ τύπος β' τῶν ἐπαρχικῶν. — Epit. Theod. 163.

pertinere conveniat? Sancimus igitur, ut si quid eiusmodi fiat et diversorum dominorum adscripticii inter se coeant, quandoquidem condicio eorum in controversia posita non est, cum venter non sit liber, nati quidem adscripticii sint, nec tamen rem omnem dabimus matri neque domino eius; sed si quidem unus natus sit filius, venter semini praeferatur sitque quod natum est domini matri, sin autem duo forte sint liberi, ambo dividantur electione per sortem facta, si vero impar sit numerus liberorum, id quod redundat sinus matris retineat, ut si tres sint, duo quidem sint matris unus vero patris, et rursus si quinque, tres ex natali domini matris et duo patris. Ac secundum hanc incrementi rationem numerus procedat, ut quod aequaliter dividi potest ex aequo tribuat, quod autem superat, quod quidem etiam gratius est, id matri tribuat. Hanc enim maiore studio dignari oportet, quae et parturierit et pepererit et nutrierit, quam eum qui subsicivum voluptatis opus filii procreationem effecit.

Epitologus. Quae igitur hac sacra pragmatica forma continentur tua gloria in similibus casibus observare studeat. Etenim etiam communem hac de re scribemus legem, tam haec quam alia quaedam insuper statuentes, quae sanctionem necessariam requirere credimus.

CLXIII.

DE RELEVATIONE TRIBUTORUM.

Praefatio. Maxima bonorum humanorum sunt iustitia et humanitas, quarum illa suum cuique tribuit neque aliena appetit, haec vero ad misericordiam decurrit gravibusque debitis egentes liberat. Haec ornare imperium consueverunt et tuto rempublicam conservare et vilam humanam bene gubernare. Quare etiam nobis, qui a deo sceptrum accepimus, in votis est, ut his benefactis conspicui simus, ut utilitatem subditis praebentes virtutis et gloriae praemium caelitus accipiamus. Scimus igitur continua et varia hominum excidia ad tantam inopiam possessiones redegissemus, ut neque redditus dominis ferre neque tributorum solutiones sufficienter pendere possint, idque militaribus aliisque necessariis impensis

1 εἰτιούτο Bp || 2 τῆς om. M || 3 αὐτῆς MB' || ταύτης LBp || 4 τυχόν οἱ || τεχθῶσι Bp || 5 γενομένης Bf || ἄνισος ἐστὶ τῶν παίδων ὁ ἀριθμὸς M || ἄνισος ὁ τῶν παίδων ἐστὶν ἀριθμὸς LBp || ἄνισός ἐστιν ὁ τῶν παίδων ἀριθμὸς Bf || 7 ἕαν μὲν πέντε L || καὶ τοὺς τοὺς δὲ B || 8 προσαύξησιν L || εἰς om. Bf || πρὸς νέμον MBp || ἐξ ἴσης LBp || ἐξ ἴσον Bf || 9 χαριέστατον L || πρόσνεμον MBp || προσνήμεν L* || 13 ἐγράψαμεν cum Haloandro vulg. || *ταῦτά τε || αὐτά τε ML || 14 subscr. ἐγράφη πρὸ ε' (ε' v. l.) εἰδῶν (καλανδῶν v. l.) Ἰουλιανῶν βασιλείας Ἰουστινιανῶν τὸ ἰγ' ὑπατείας Ἀπίωνος (Ἀππίωνος v. l.) Ath. d. v. id. sert. ep. dn. iustin.

pp. aug. apione vc. cons. M ἐξεφωνήθη μετὰ τὴν ὑπατείαν Ἀπίωνος ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανῶν Theod. Diem ex M vulgo receptum V. id. Sept. improbat Zachariae propter novellas LXXXVIII et LXXXIX Kal. Sept. datas; ipse praeferit XV. Kal. Iun., quo die novellae LXXXIII. LXXXIV. LXXXVII sancitae sunt || 17 κουφισμοῦ Theod.] τοῦ κουφισμοῦ index L κουφισμῶν L in textu, vulg. || 18 τῶν || τὰ τῶν Theod. || 20 ἀσφαλῆν Haloander (debebat saltem ἀσφαλῆζειν) || καὶ seclusi || 23 ἀνωθεν om. cum. Haloandro vulg. || 24 *μηδὲ L || τοὺς κερκτημένους L* || 25 *μηδὲ L || τοὺς — φόρους cum Haloandro vulg.

κατὰ τὸ ἀναγκαῖον προϋούσης δαπάνης ἐπικειμένης καὶ σφόδρα καὶ συνωθούσης ἡμᾶς πολλοῖς περιρρομένοις πολέμοις συχνὰς ποιείσθαι χρημάτων τὰς ἐπιδόσεις. ἐμεριμνήσαμεν οὖν ἰκανῶς, πῶς ἂν γένοιτο καὶ τὴν χρεῖαν πληρῶσαι καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τὴν ἐνδεῖαν θεραπεύσαι, πρὸς πολλὰ τε μεριζομένης ἡμῖν τῆς περὶ ταῦτα γνώμης ἐκράτησεν ὁμοῦ τὸ μᾶλλον πρὸς φιλανθρωπῆσαν ἰδεῖν καὶ τῆς ἀρεσκούς τῆς μετὰδοῦναι τοῖς ὑποτέλει βοήθειας, τὸ δὲ λείπον τοῖς κοινοῖς δαπανήμασιν ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀντεισαγαγεῖν θησαυρῶν.

5

CAPUT I.

Ἀναθέντες τοιγαροῦν καὶ ταύτην ἡμῶν τὴν φροντίδα τῷ δεσπότη Χριστῷ, καὶ πρόποντα πράττοντες ταῖς παρούσαις τῆς μεγάλης ἐορτῆς ἡμέραις τοῦ σσιτηριώδους πάθους καὶ τῆς ἀγίας αὐτοῦ ἀναστάσεως, προσάγομεν ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος εἰκότως αὐτῷ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος δωρεάν, δι' ἧς concedimus γεωργοῖς τε καὶ συντελεστοῖς ἅπασιν (ταυτὸν δὲ ἐστὶν εἰπεῖν τοῖς τῶν χωρίων κυρίοις) integrum unum canonem τῶν δημοσίων φόρων [τῆς] εἰς quadriennium διαιρουμένης, τούτεστι τῆς μὲν εἰσελευσομένης ἐνάτης ἐπιμεμήσεως τετάρτην τούτου μοῖραν, τῆς δὲ μετὰ ταύτην δεκάτης τοσούτου ἑτερον μέρος, ὁμοίως καὶ τῆς ἐνδεκάτης (καὶ δωδεκάτης) ἐπιμεμήσεως ἀνὰ τετάρτην μοῖραν, συναπομεινύντες καὶ τὰς ὁποσοῦν ὑπὲρ τούτων παρεχομένης τιπὶ συνηθείας.

10

CAPUT II.

Ἀφίμεν δὲ τούτοις καὶ τὰ ἐλλείμματα τοῦ φθάσαντος χρόνου μέχρι πέρας τῆς ὅτι παρελθούσης quintae ἐπιμεμήσεως, καὶ θεοπίζομεν μηδεμίαν εἰσπραξὴν γενέσθαι τῶν παρ' ἡμῶν φιλοτιμηθέντων εὐσεβῶν τελεσμάτων, εἴτε τὴν μεγίστην ἀρχὴν ὁρᾷ ταῦτα τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων εἴτε τὴν παρ' Ἰλλυριοῖς ἐπαρχότητα ἢ τὴν ἀρχὴν τῶν νησῶν καὶ τῶν ἐπὶ Σαυθίας τε καὶ Μυσίας στρατιωτικῶν ταγμάτων ἢ τὰς θείας ἡμῶν λαογιτιόνας ἢ καὶ ἄλλην ἀρχὴν ἀπαγορεύοντες βουλευταῖς τε καὶ ἐκλήπτοσι, σκρηνιαροῖς τε καὶ ταξιαῖς, παλατινοῖς τε καὶ ἀνυταῖς, εἴτε γε μὴν καὶ ὑποδέκταις καὶ παντὶ δημοσίων ἀπαίτησιν τε καὶ ὑποδοχῆν ποιησαμένῳ τε καὶ ποιουμένῳ περιουσίαις χορηγεῖσθαι κατὰ τῶν γεωργῶν τε καὶ ὑποτελῶν, ἢ καὶ τοῖς τῶν χωρίων δεσπόταις * * * ὡς διαφόρους ἐκ τῶν συγκεχωρημένων ἐλλειμμάτων προκαταβαλοῦσιν ὑπὲρ αὐτῶν ἢ καὶ ἀντιφωνήσεις ἢ ἐγγυὰς καὶ ὁμολογίας λαβοῦσι δολεραῖς ἀνυρούμεν γὰρ πᾶσαν κατὰ τῆς ἡμετέρας φιλοτιμίας γενομένην ἢ καὶ γενησομένην περιγραφήν ἐκείνου δήλου ὄντος, ὡς εἴ τι φθάσαντες τινες τῆς ἡμετέρας δωρεᾶς εἰσέπραξαν ἐκ τῶν μέχρι τῆς πέμπτης ἐπιμεμήσεως ἐλλειμμάτων καὶ τούτο μὴ καταθέντες φανερήσαν, τοῖς δημοσίοις αὐτὸ τρόποις ἅπασιν εἰσκομισοῖσι λογισμοῖς. τοῖς γὰρ ὑποτελεῖς εὐεργετούντες τῆς παρούσης αὐτοῖς μεταδεδώκαμεν φιλανθρωπίας, οὐ μὴν καὶ τοῖς τὰ δημοσίων τέλη λαβοῦσιν εἰς κέρδος οἰκείον ἀπενέγκασθαι βουλομένοις τήνδε τοῦ ἡθύντος ἐγκαίρου κανόνος συγχώρησιν ἐποιήσαμεθα τῆς ἐπίσης ἐμβολῆς κατ' οὐδένα τρόπον ἐλαττωμένης. δεῖ γὰρ τὸ μέτρον ἅπαν τούτου τε σίτου καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν καὶ συντελεσθῆναι καὶ εἰσκομισθῆναι κατὰ τὸ εἰσθῆς τε καὶ νενομισμένον, τῶν τιμημάτων τῆς συγκεχωρημένης παρ' ἡμῶν καθ' ἕκαστον ἔτος τετάρτης μοῖρας ἐπὶ τὸν τετραετῆ χρόνον κατὰ τὴν δημοσίαν τράπεζαν λογισομένων τοῖς ὑποτελεῖς τοῖς ἄλλοις τοῖς παρ' αὐτῶν ἐν χρυσῷ συντελουμένοις ἤτοι καταβαλλομένοις ἐκ τοῦ δημοσίου.

25

30

valde urgentibus et nos multis bellis circumdatos multas pecuniae expensas facere compellentibus. Aliquantum igitur cogitavimus, qua fieri posset ratione, ut et necessitati satisfacere et subditorum inopiae mederemur, cumque nostra de hac re sententia in multas partes distraheretur, pervicit tamen, ut ad humanitatem potius respiceremus et deo acceptum auxilium subditis praestaremus, quod vero communibus sumptibus deesset ex imperialibus potius thesauris suppleremus.

I. Dedicantes igitur hanc quoque curam nostram domino Christo, atque convenientia facientes praesentibus magni festi salutaris passionis sanctaeque eius resurrectionis diebus, merito illi pro republica hanc quoque praesentem donationem offerimus, qua concedimus agricolis omnibusque collatoribus (idem est dicere praediorum dominis) integrum unum canonem publicorum tributorum in quadriennium eam distribuentes, hoc est nonae quae futura est indictionis quartam eius partem, decimae vero insequentis tantam aliam partem, similiter etiam undecimae et duodecimae indictionis quartas partes, simul minuentes etiam consuetudines, quae quibus utcumque pro his rebus praebentur.

II. Remittimus autem eis etiam praeteriti temporis reliqua usque ad finem quintae quae nunc praeterit indictionis, et sancimus, ut nulla piorum tributorum a nobis condonatorum exactio fiat, sive ad maximum magistratum haec pertinent sacri Orientis praetorii, sive ad praefecturam Illyrici, sive magistratum insularum et militarium ordinum in Scythia et Moesia collocatorum, sive ad sacras nostras largitiones vel etiam alium magistratum; interdicentes curialibus et exceptoribus, scriuariis et cohortalibus, palatinis et exactoribus, nec non susceptoribus, et quicumque tributorum exactionem et susceptionem gessit et gerit, ne agricolas et subditos circumveniant aut etiam praediorum dominos damno afficiant, tamquam tributa e remissis reliquis pro eis ante solverint aut etiam constituta vel fideiussiones et cautiones dolose acceperint. Irritam enim facimus omnem quae contra liberalitatem nostram facta est vel etiam fiet circumscriptionem; cum illud manifestum sit, si qui ante donationem nostram ex illis usque ad quintam indictionem residuis aliquid exegerint idque non solvisse inveniantur, eos id omnibus modis publicis rationibus illaturos esse. Ut enim subditis nostris beneficiamus, praesentem eis liberalitatem largiti sumus, non vero etiam eis qui publica tributa acceperunt et in lucrum suum vertere volunt, dictum praesentem canonem remissimus; annua nonna nullo modo diminuenda. Omnem enim mensuram frumenti ceterarumque specierum consueto et solito more contribui et inferri oportet, pretiis quartae partis per singulos annos in quadriennium a nobis remissae apud mensam publicam subditis imputandis in ceteris, quae ab ipsis in auro

1 καὶ συνωθούσης] καὶ del. Haloander vulg. || 3 πολλά τε Haloander] πολλάς τε L || 5 λείπον L] λοιπὸν cum Haloander vulg. male || θησαυρῶν L^a || 7 ἡμέραις om. L^a || 10 * τῆς seclusi; αὐτῆς cum Haloandro vulg. || quadrennium L || ἐνάτης Haloander] ἐνα τῆς L. Incipit kal. Sept. a. 575 || 11 καὶ δωδεκάτης add. Haloander (ἀπὸ 9' ἰνδικτιῶνος μέχρι 18' Theod.) || 14 Ἀφίμεν Haloander] ἐφίμεν L || παρελθούσης Zachariae (cf. 719, 12) παρελθούσης L i. e. usque ad pridie kal. Sept. a. 572 || 15 qu'nte (sic) L || 17 νήσων L || μυσθίας L || 18 in verbis βουλευταῖς τε καὶ δασιν L || 20 πορισάμεν l || 21 Corrupta haec esse vidit Haloander. Post

δεσπόταις excidisse verbi causa ἀδικεῖν recte statuit Schoell; τοῖς τῶν χ. δεσπόταις, ὡς ἀρα φόρους . . . προκαταβάλλουσιν perperam conit. Zachariae. Pro ὡς διαφόρους possis ὡς δη (vel δηθεν) φόρους || προκαταβαλοῦσιν (sim. Zachariae) Kroll] προβάλλουσιν l. Cf. nov. Marciani 2 § 2 p. 275 Haenel || 23 τὰς ἡμ. δωρεὰς l, corr. Haloander || 26 μεταδιδώκαμεν l || καὶ Haloander] γὰρ l || λαβοῦσιν del. ? || 27 τήνδε Haloander] αὐτὴν τε l || 28 εἰδῶν εἰδῶν l^a, prius del. l^b || 30 τετρετῆ l || 31 ὑποκόβοις l^a, ὑποτελ^a l^b, ὑποτελεῖσιν (ἐπὶ) novit Kroll || καταβαλλομένων Kroll] καταβαλομένοις l, καταβαλλομένοις cum Hal. vulg.

ταῦτο δὲ τοῦτο ἐν Ὀσροηνῇ καὶ τῇ Μείσῃ τῶν ποταμῶν πραχθήσεται χάριν τῶν ἐν εἰδει συντελουμένων ὑπὲρ τε τῶν ἀποθέτων καὶ τῆς στρατιωτικῆς δαπάνης· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις τῶν εἰδῶν πλωίμοις γινόμενοις ἐπὶ τε τῆς Λαζῶν χώρας καὶ Βοσπόρου καὶ Χερσονήσου. λήφονται γὰρ τὰ τούτων ἐκ τοῦ δημοσίου τμήματα κατὰ τὸ τεταγμένον ἐπὶ ταῖς τραπέζαις τῶν ἐπόρων ὅθεν εἰσάγεται ταῦτα, ὥστε καὶ αὐτοὺς τῆς ἡμετέρας ἀπολαύειν κατὰ τοῦτο φιλανθρωπίας. τὴν γὰρ τῶν αὐτῶν εἰδῶν εἰσκομιδὴν ἔαθ' ἡμεῖς σῶσαι παντελῶς οὐκ ἔστιν ἀσφαλές, τῆς δαπάνης ἀπαρατήτου καθεστηκνίας καὶ τὰ κοινὰ συνιστάσης ὡς εἰπεῖν πράγματα. πιστευόμεθα δὲ καὶ ἐκ ταύτης ἡμῶν τῆς δωρεᾶς μεγάλας ἔσσεσθαι τῇ πολιτείᾳ προσθήκας, τοῦ Θεοῦ πάντα αἴσια ἡμῖν διὰ τῶν τοιούτων παρεχομένου πράξεων. τῶν παραβαίνων τολμῶντων τὰ παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τῆς τῶν ἀρχομένων ὠφελείας διατυπώδεντα περὶ τε τὴν οἰσίαν καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτὴν κινδυνεύοντων.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖων παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦ παρόντος δηλούμενα θείου νόμον ἡ σὴ ἐνδοξότης προγράμμασι χωρμένη κατὰ τε τὴν εὐδαίμονα πόλιν καὶ μὴν καὶ τὰς ὑπ' αὐτῆς ἐπαρχίας φανερά πασι ποιῆσεται, ὡς μηδένα τῆς ἡμετέρας διαλαθεῖν φιλοτιμίας. (Dat. . . . April. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I ind. VIII.) [a. 575.]

ΡΕΑ

ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ.

(Προοίμιον.) Θεοῦ τε καὶ δικαιοσύνης μεζῶν ἔστιν οὐδέν. τούτων γὰρ χωρὶς οὐκ ἂν τι τῶν δόντων πραχθεῖη ποτε, καὶ διαφερόντως ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς πολιτεύματι. ἐντιῦθεν καὶ βασιλεύειν ἔστιν ορθῶς καὶ τοὺς ὑπάρχουσιν εἰς εὐνοίαν τε καὶ πᾶσαν εὐγνωμοσύνην ἐφέλκεσθαι. διὸ καὶ ἡμεῖς ἐκ Θεοῦ τε καὶ δικαιοσύνης παραλαβόντες, εἰ καὶ πολλὰς περιειλούμεθα ταῖς φροντίσιν, ὅπως Ῥωμαῖοι μὲν ταῖς ἀρεταῖς αὐξήσῃεν, βάρβαροι δὲ νικηθέντες ὑποκλιθεῖεν, ὅμως οὐκ ἔξω φροντίδος γυγόμεναι, ὡς ἂν καὶ περὶ τῶν ἰδία λυσιτελούντων τοῖς ὑπάρχουσιν ἢ δέουσα γένηται πρόνοια. πολλὰ μὲν οὖν τῶν πρώην συγκαχόμενων ἐπανορθώσαντες προσήκειν ἡγησάμεθα καὶ τὸ περὶ τῶν διαδοχῶν ἡμελημένον ἐκ πλείστον πρὸς τὴν ἀρέσκουσαν θεῶ τάξιν ἐπαναγαγεῖν. ἔγνωμεν γάρ, ὡς τινες περιουσιόεντες τὰς τῶν τελευτώντων περιουσίας διαταράττουσι καὶ οὕτε διαθήκας ἑώσι κρατεῖν οὕτε μὴν τὰς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὰς χώραν λαμβάνειν, τοῖς μὲν κινητοῖς πράγμασι σφραγίδας ἐπιβάλλοντες, τοῖς δὲ ἀκινήτοις σανίδας ἐπιτιθέντες, ὡς ταύτη τῆς ἐκείνων διαδοχῆς ἐπαύξειν τε καὶ τὴν πρόπουσαν λαβεῖν τάξιν. ἐπειδὴ δὲ οὐχ οἷόν τε τὸ καθ' ἑαστον τῶν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις συμβαινόντων ἐν πλήθει τοσοῦτω μανθάνειν ἀκριβῶς, γενικῶς ταῦτα διατυπώσαι νόμῳ καλῶς εἰδοξεν ἡμῖν εἶναι.

Nov. CLXIV Tiberii secunda secundum indicem Marcionum (Ἰουστίνου καὶ Τιβερίου Theod.) Graeca tantum extat in l; cop. I in B 45, 3. 9 (inde Attal. 41, 5. 7. 8). — Epit. Theod.

conferuntur, aut ex fisco solvendis. Idem autem in Osroëne et Mesopotamia fiet de eis quae in speciebus contribuuntur pro conditiis et militari impensa; similiter etiam de speciebus, quae dicuntur ploima, et in Lazorum finibus et Bosporo et Chersonneso. Accipient enim harum pretia ex fisco, prout constitutum est, apud mensas praefectorum unde ea inferuntur, ut illi quoque nostra liberalitate hac in re fruantur. Illarum enim specierum illationem plane neglegenter fieri tutum non est, cum impensa inevitabilis sit et rem publicam, ut ita dicamus, stabiliat. Credimus autem ex hoc quoque dono nostro magnum reipublicae futurum esse incrementum deo omnia felicia nobis propter eiusmodi facta largiente. Eī autem, qui quae ad subditorum utilitatem a nobis sancita sunt violare audent, et de substantia et de ipsa vita periclitabuntur.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et hac sacra lege declarantur, gloria tua edictis utens et in felici urbe et in omnibus sibi subiectis provinciis manifesta faciet, ut neminem liberalitas nostra lateat.

CLXIV.

DE HEREDITATIBUS.

Praefatio. Deo et iustitia nil est maius. Sine his enim nihil unquam eorum feret, quae oportet, praesertim in nostra republica; hinc et recte imperare et subditos ad benevolentiam et omnem fidem pertrahere licet. Quare nos quoque a deo et iustitia discentes, licet multis curis obruamur, ut Romani virtutibus augeantur, barbari vero victi succumbant, tamen non sine cura fuimus, ut in iis quoque, quae privatim utilia sunt, subditis competenter prospiciatur. Cum igitur multa ex iis, quae antea confusa erant, emendaverimus, utile duximus hereditatum quoque condicionem diu neglectam ad ordinem deo placentem reducere. Comperimus enim quosdam oberrantes defunctorum bona perturbare ac neque permittere, ut testamenta valeant, neque ut successiones ab intestato locum habeant, mobilibus rebus sigilla imponentes, immobilibus titulos impingentes, ut hac ratione illorum successiones illudant, et rectum ordinem perturbent. Quoniam vero fieri nequit, ut singula quae in talibus rebus accidunt, in tanta multitudine accurate cognoscamus, generali haec lege definire nobis pulchrum visum est.

3 Βοσπόρον καὶ Χερσονήσου Zacharias] βόσφορον καὶ χερσονήσου l || 4 ὑπάρχων cum Hal. vulg. || 12 leg. ὑπ' αὐτὴν? || 13 subscr. restituit Schoell e Theod.: ἐξεφωνήθη μηνὶ Ἀπριλίῳ ἰνδ. ἡ' ἐπὶ τῆς βασιλείας Τιβερίου || 16 περὶ κληρονομιῶν Theod. (qui add. Ἰουστίνου καὶ Τιβερίου) || περὶ κληρονομιῶν l, ind. L || 20 τὰ σκήπτρα ante παραλαβόντες add. cum Hal. vulg. || περιειλούμεθα Kroll || περιειλούμεθα l || 21 ὑποκλιθεῖεν Kroll || ἐπιπο-

κλιθεῖεν (-κληθ-¹⁰) l, ἐφνποκλιθεῖεν vulg. || 22 διορθώσαντες cum Hal. vulg. || 23 διαδόχων l vulg. || ἡμελημένον¹⁰ || 24 τάξιν Kroll || πράξιν l || περιουσιόεντες l || 25 καὶ l, ἀλλ' cum Hal. vulg. || 26 ἐπιβάλλοντες l || locus depravatus; an ταῖς ἐκ. διαδοχαῖς ἐμπαίξιν (cf. 564, 28 v. l.)? || 27 λαβεῖν Haloander male] εἰ^a (i. e. ἔλαβον?) l, an ἔλαττον?

CAPUT I.

Διὸ θεοπίζομεν, ἅπαντας ἀφθότως τῶν οἰκείων ἀπολαύειν πραγμάτων τε καὶ δικαίων καὶ ταῦτα παραπέμπειν ἐπὶ τοὺς σφῶν αὐτῶν κληρονόμους, ἐπιναίαι δὲ τῶν πάντων μηδένα καθάπαξ ταῖς ἐκείνων περιουσίαις ἢ τοὺς τούτων διαδόχους ζημίαις περιβάλλειν ἢ τίτλους ἢ σφραγίδας ἐπιτιθέναι τοῖς πράγμασι παρὰ τὸ τοῖς ἡμετέροις νόμοις δοκοῦν, καὶ τὰς ἐξ ἀδιαθέτου γὰρ κλήσεις ἐπὶ ταῖς τούτων διαδοχαῖς βεβαιούμεν καὶ τὰς τελευταίας τούτων βουλῆσεις νομίμως προϋπίστας οὐκ ἀναυροῦμεν. εἰ γὰρ ἀγρυπνοῦμεν αἰεὶ καὶ μεριμνῶμεν διὰ τὴν τῶν ὑποτελῶν ἐννομίαν καὶ τῆς αὐτῶν θεραπείας πολλὴ τις τῷ ἡμετέρῳ κράτει καθέστηκε φροντίς, πῶς οὐκ ἂν καὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος προνοήσαιμεν αὐτῶν καὶ τῆς ἡμετέρας προθύμως μεταδοίμεν εὐεργεσίας; ταῦτα γὰρ θεῶ ὀρέσκειν πεπεισμεθα καὶ ταύτην δικαιοσύνην εἶναι φάμεν, καὶ τὴν βασιλείαν ἡμῖν ἐκ τούτων ἀσφαλῆ τε καὶ ἀτάραχον ἔσεσθαι πεπιστεύκαμεν. συναριθμείσθω τοῖνυν καὶ οὗτος ὁ νόμος τοῖς ἄλλοις ἡμῶν κατορθώμασι, καὶ τὸ ὑπήκοον τῶν πρώην λυπηρῶν ἀπηλλαγμένον καὶ τωσαύτης ἡξιωμένον τοῦ ἡμετέρου κράτους προνοίας θεῶ τε καὶ μετ' ἐκείνων ἡμῖν χάριτας ὁμολογοῦν, τὸ θεῖον εὐχαῖς ἐξιλεούμενον. ἴνα καὶ τῶν πολεμίων κρατήσαντες πολλῆς αὐτῶ καὶ ἄλλης μεταδοίμεν ἀσφαλείας.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάτα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου νόμου διελόμενα φυλαξάτωσαν οἱ τε ἐνδοξότατοι κουράτωρες τῶν θεῶν οἰκῶν οἱ τε τὰς μεγίστας ἢ καὶ ἐλάττους ἀρχὰς ἰδύνειν ἐπιτετραμμένοι κατὰ τε τὴν εὐδαιμόνα πόλιν ταύτην καὶ μὴν καὶ ἐν ταῖς παρῶν τε καὶ κεφαλικῆν ὑφ' ἡμῶν τιμωρίαν, εἰ παραβαίεν τὰ παρ' ἡμῶν θεοπισθέντα. ἢ σὴ τοῖνυν ἐνδοξότης τὸν παρόντα θεῖον ἡμῶν νόμον ἐν τοῖς ἐπισημοῖς τόποις τῆς εὐδαιμόνος ταύτης πόλεως προθήσει, στείλει δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐπαρχίας ταῖς συνήθειαι χρωμένη περὶ τούτου προστάξει. (Dat. . . . Dec. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I. ind. VIII.) [a. 574.]

ΠΕΕ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΠΕΡΙ ΑΠΟΨΕΩΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΓΡΑΦΕΙΣ ΔΟΜΝΙΚΩΙ ΤΩΙ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΩΙ ΕΠΑΡΧΩΙ.

Ἐδίδαξεν ἡμᾶς Δημήτριος . . . . .

Ἡ ἐπὶ θάλασσαν ἐντὸς ἑκατὸν ποδῶν οὐσα ἄποψις οὐ μόνον κατ' εὐθείαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ πλαγίον ὀφείλει εἶναι ἀκαινοτόμητος. τοῦτο γὰρ προστίθησιν ὁ παρῶν τύπος φυλάττων τὴν Ζήνωνος διάταξιν καὶ τὴν νεαράν ἐρμηνεύων.

Nov. CLXV Iustiniani ut vid. (olim formam praef. urbi aut praef. pr. putabant: cf. Biener 98 ss.) integra non extat; Theodori epitomen exhibent l et B 58, 11, 14.

I. Ideo sancimus, ut omnes sine invidia bonis suis et iuribus fruantur eaque ad successores suos transmittant, invadat autem nemo prorsus omnium bona eorum aut successores eorum damnis implicet aut titulos vel sigilla rebus imponat contra quod legibus nostris placuit. Nam etiam hereditates ab intestato in eorum successionibus confirmamus, ultimasque eorum voluntates legitime procedentes non tollimus. Si enim semper vigilamus et solliciti sumus ob subditorum bonum statum atque eorum salutis magna nostrae potentiae cura est, quidni etiam ab hac parte eis providebimus nostraque beneficia prompte largiemur? Haec enim deo placere confidimus et hanc iustitiam esse dicimus, atque imperium per haec nobis securum et imperturbatum fore credimus. Adnumeretur igitur haec quoque lex nostra reliquis nostris bene gestis, et subditi prioribus molestis liberati tantaque providentia a potentia nostra digni habiti deo et post illum nobis gratias agant, deum precibus propitiantes, ut etiam hostibus devictis multam eis aliam quoque securitatem largiamur.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et sacra hac lege declarantur, cum gloriosissimi sacramentum domuum curatores observent tum illi, quibus maiores aut minores magistratus gerere tam in felici hac civitate quam in provinciis commissum est, et publicationem bonorum et capitalem poenam metuentes, si a nobis sancita violent. Tua igitur gloria sacram hanc legem nostram in conspicuis locis felicitis huius urbis proponet, mittet autem etiam in provincias consuetis ad haec usa praeceptis.

CLXV.

GENERALIS FORMA DE PROSPECTU MARIS SCRIPTA DOMINICO GLORIOSISSIMO PRAEFECTO.

Docuit nos Demetrius . . . . .

Prospectus in mare intra centum pedes non solum ex directo, sed etiam per transversum novo opere impediri non decet. Hoc enim addit haec forma, quae Zenonis constitutionem servat et novellam interpretatur.

1 Θεοπίζομεν ἅπαντας inc. B || 2 αὐτῶν B] om. l || 5 προϋπίστας B] περιοῦσας l vulg. || ἀγρυπνοῦμεν l || 6 τε ante καὶ add. cum Hal. vulg. || 7 προνοήσαιμεν l || 9 ἡμῶν Attal. || πεπιστεύκαμεν B] πεπεισμεθα l vulg. || ἡμῶν ante ὁ add. l vulg, om. B || 11 τοῦ Attal.] τοῦτο l, παρὰ τοῦ B || ὁμολογῶν Attal. || 12 ἐξιλεούμενον l || αὐτῶ καὶ B] αὐτῶν l || 18 subscr. deest in l; ἐξερωνήθη μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἰνδ. ἢ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστίνου Τιβερίου Καίσαρος Theod., ex quo restitui || 22 δομνίκω Theod. l] δομνήκω ind. L, τῷ Δομνικῷ Hal. || ἐνδοξότατῳ l || ἐπάρχῳ om. Theod. l, habet ind. L qui addit περὶ διαφόρων κεφαλαίων. — ὑπάρχῳ τῶν πραι-

τωρίων Hal. || 23 ἐδίδαξεν ἡμᾶς Δημήτριος cit. Theod. l (qui ἢ μήτηρ ἰτεμπε Hal. vulg.) ind. L || 24 Ἡ ἐπὶ inc. B || θάλασσαν Theod. B, θαλάσσης Hal. || ἑκατὸν] τῶν ὁ Theod. ὁ B || εὐθείας Theod. cod. || πλαγίας l || 25 ἀκαινοτομήτως Theod. cod. || ζήνων l. Est Cod. VIII 10, 12 § 4 || 26 τὴν νεαράν] const. LXIII || subscr. deest; si Theodoro fides, post nov. LXIII (VII. id. Mart. a. 538) data est forma. Dominicus annis 535 — 540 pr. pr. Illyrici fuit (nov. VI p. 47, 34 VII p. 64, 2 VIII p. 91, 30 XXXIII. CLXII app.); id temporis formam ad eum mitti potuisse ex Cod. VIII 10, 13 recte concludit Zachariae.

ΡΕΞ

ΠΕΡΙ ΑΠΟΡΩΝ ΕΠΙΒΟΛΗΣ.

Φλάβιος Θεόδωρος Πέτρος Δημοσθένης, ὁ μεγαλοπρεπέστατος ἑπαρχος τῶν ἱερῶν πραιτωρίων καὶ ἀπὸ ἐπαρχῶν τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ ἀπὸ ὑπάτων, Φλάβιος Φαῦστος καὶ Φλάβιος Στέφανος Φλαβίῳ Ὠρταλίῳ τῷ λαμπροτάτῳ ὑπατικῷ Λυδίας.

5

(Προοίμιον.) Ἐπειδὴ καὶ τὰ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς τύποις τῶν ἡμετέρων θρόνων διατεταχμένα καλῶς, εἶπον δεήσειεν, τοῖς ὑποτελέσι σαφέστερα καθίσταν πρὸς (τὸ) μηδεμίαν αὐτοῖς ἐγείρεσθαι ζήτησιν ἐν τε τοῖς ἄλλοις ἐν τε ταῖς τῶν ἀπόρων ἐπιβολαῖς, τῶν μὲν τοῖς ἐκ τῆς αὐτῆς περιουσίας εὐπορα κτησαμένοις ἐγγυτέροις καὶ προσεχέσι ταύτας ἐπάγεσθαι δικαιούντων, τῶν δὲ πρὸς τὰς ἀνωτέρω καὶ παλαιότερας ὁμοδούλων κτήσεις ἀναβαίνειν βιαζομένων, τῶν δὲ ἐφ' ἅπαντας ἅμα τοῖς πρὶν κτησαμένους ἀδιακρίτως χωροῦντων, ἐξ αὐτῶν ἡμεῖς κινήθηντες τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν τούτων διάκρισιν ἐλθεῖν ἐδοκιμάσαμεν, σαφῆ ταῦτα καὶ εὐδιάκριτα τοῖς ὑποτελέσι (καθίστάντες).

10

CAPUT I.

(Ἐἴ ποτε τοῖνν τις κατὰ τινα τῶ νόμῳ γνάριμον αἰτίαν ἐκποιήσειεν) ἀγρὸν ἢ χωρίον ἢ γήδια ἢ συγκτησὶν ὅλην, εἴτα τελευτήσας ὕστερον παραπέμψει τὴν αὐτοῦ περιουσίαν εἰς ἐξωτικούς ἢ παῖδας, κακέϊον τὸν ἴσον τρέπον ἐκποιήσειαν τῆς περιουσίας, ἧς διεδέξαντο, χωρίον ἢ ἀγρὸν ἢ γήδια ἢ συγκτησὶν τινα, καὶ τὸ παρὰ τῶν διαδοχῶν ἐκποιήθην εἰς ἀπορίαν ἐλάσῃ, ὥστε χωρὴν γενέσθαι τῇ τῶν ἀπόρων ἐπιβολῇ. οὐτε ἅμα πᾶσι τοῖς προκησαμένοις οὐτε παρὰ τὴν τῆς διαδοχῆς τάξιν ἐπάγεσθαι τὸ βάρος τῆς τῶν ὁμοδούλων ἀπορίας κελεύομεν, ἀλλὰ πρότερον μὲν τὸν παρὰ τῶν ἐκείνου παιδῶν ἢ διαδοχῶν ἐξωτικῶν τούτο κησάμενον, ὃ νῦν εἰς ἀπορίαν ἦλθε, καὶ τὴν ἀκίνητον αὐτοῦ περιουσίαν τὴν ἐπιβολῇ δεχέσθαι, ἀπὸρον δὲ τούτου φανέντος καὶ τῆς οὐδης αὐτῷ κτήσεως ἐπὶ τοῖς εἰς αὐτὸν παραπέμψαντας φέρεσθαι τὸ βάρος. εἰ δὲ μὴδὲ αἱ τούτων κτήσεις πρὸς τὴν ἐπιφορὰν τῆς συντελείας ἀρκέσωσι, τότε ταύτην ἐπὶ τὸν πρῶτον κύριον τὸν εἰς τοὺς παῖδας ἢ τοὺς ἐξωτικούς τούτο παραπέμψαντα τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἀκίνητον ἐκείνου κτίσιν, εἰ τοῦτο δέχοιτο ἢ ἐκείνου περιουσία, ἐπαρῆναι, οὕτω τε ἐκ τῆς ἀπάντων ἀπορίας εἰς τὸν παρὰ τοῦ πρώτου δεσπότου τὸ χωρίον ἢ τὸν ἀγρὸν ἢ τὰ γήδια ὠνησάμενον τὴν ἀρχὴν ἢ καθ' οἵανδήποτε νόμιμον αἰτίαν παρεληφτότα. ταῦτον δὲ ἂν εἴη λέγειν, κἂν εἰ πολλὰ μεταξὺ τυγχάνοιεν διαδοχαὶ οὐσαι. ἕως γὰρ ἂν ὁ προσεχέστερος

15

20

25

Nov. CLXVI inter edicta praef. praet. primum secundum indicem Marciani (cf. schol. ad nov. CLXIII) Graece tantum extat in l. cap. I et epilogus fuit in B 56, 20, 1 secundum Tipuc. et ind. reginae, unde libro nunc deperditō usus ed. Cuiacius expos. 136. — Epit. anon. Bodl. in collectione edictorum eparchicorum I p. 266 Zach., fuit apud Theod. 166, sed rubrica tantum et exordium supersunt.

CLXVI.

DE STERILIIUM ADIECTIONE.

Flavius Theodorus Petrus Demosthenes, magnificentissimus praefectus sacrorum praetoriorum et expraefecto regiae urbis et ex consule, Flavius Faustus et Flavius Stephanus Flavio Ortalino clarissimo consulari Lydiae.

Praefatio. Cum oporteat legibus et praeceptis nostrarum sedium bene ordinata, si quando necesse sit, subditis manifestiora reddere, ne ulla eis nascatur quaestio cum de aliis tum de sterilium adiectionibus, quoniam alii censent eis, qui ex eadem substantia fertilia possederint, propioribus et contiguis eas adiciendas esse, alii vero ad superiores et antiquiores conservas possessiones redeundum esse urgent, alii denique ad cunctos simul, qui ante possederint, sine discrimine veniunt: ipsis nos rebus moti ad rectam et iustam eius rei decisionem pervenire voluimus, clara haec ac distincta subditis reddentes.

I. Si quis igitur quando ex causa legibus cognita alienaverit agrum vel praedium vel terras vel complexum possessionum totum, et postea moriens substantiam suam ad extraneos vel liberos transmiserit, illique pari modo ex substantia, in quam successerunt, praedia vel terras vel agrum vel complexum possessionum aliquem alienaverint, et id, quod a successoribus alienatum est, ad sterilitatem delapsum sit ut sterilium adiectioni locus sit, neque simul omnibus qui ante possederunt, neque contra ordinem successionis onus sterilitatis conservorum praediorum imponi iubemus, sed prius eum qui id, quod nunc ad sterilitatem redactum est, ab illius liberis aut extraneis successoribus acquisiverat, et immobilem eius substantiam adiectionem suscipere; si vero is inops appareat et quae ei est possessio, onus ad eos transferri, qui illud ad eum transmiserant; sin autem ne horum quidem possessiones ad inflationem contributionis valeant, tunc eam ad primum dominum, qui illud initio ad liberos aut extraneos transmiserat, et immobilem possessionem, si hoc sustineat eius substantia, redire, et sic denique ex omnium inopia ad eum, qui a primo domino praedium vel agrum vel terras initio emit aut quavis legitima ratione accepit. Idem vero dicendum erit,

2 rubr. περί ἐπιβολῶν l ind. L, ἴδικτον περί ἐπιβολῶν ind. M, περί ἐπιβολῶν ἀπόρων ἢ ὅλη νεαρά ind. Coisl. περί ἀπόρων ἐπιβολῆς ind. reg. τύπος Δημοσθένους περί ἐπιβολῆς ἀπόρων (ἀνδρῶν cod. in ind.) anon. Bodl., γενικός τύπος περί ἀπόρων ἐπιβολῆς (ἐπιβουλῆς cod.) γραφεὶς Δημοσθένει τῷ ἐνδοξοτάτῳ Theod. || 3 ὑπαρχος l, correxī || πραιτωρίων l || 4 ὑπάρχων l, correxī || δορταλίῳ l || 5 λυδίας l || 6 ἐπ. καὶ τὰ τοῖς τῶν χρόνων cit. Theod. hic desinens || 7 τὸ add. Heimbach || 8 τοῖς αὐτοῦ περιουσίας l in textu, ἐκ τῆς l in marg. signo utroque loco posito significans ante αὐτοῦ haec verba inserenda esse. Corr. Zachariae

III.

|| κτησαμένων l, corr. Heimbach || 9 τὰς] τὰ: la: quod qui defendunt, (τὰς) παλαιότερας edere debent || 12 καθι-σταντες add. Heimbach || 13 εἴποτε inc. B || εἴ ποτε — ἐκποιήσειεν om. l || 14 σύνκτησιν l || αὐτῶν l || 15 ὦ' l, χωρία vulg. || ἢ ἀγρὸν ἢ γήδια B, anon. Bodl. || ἢ γήδια ἢ ἀγρὸν l || 16 τῶν (post παρὰ) B, anon. Bodl. om. l || ἐλάσει l || 18 περί l || κησάμενων l || 20 μὴδὲ anon. Bodl. || μήτε l B || 21 ἀρκέσωσι B, anon. Bodl. || ἀρκέσουσι l || 22 ἐκείνου addidi ex anon. Bodl., om. l B || εἰ B] εἰς l || 23 δέχοιτο Kröll] ἐχοιτο l B || τε l B] δὲ anon. Bodl. || τῆς l anon. Bodl. || τῆς τῶν B || 24 ὠνησάμενων l || οἰον-δήποτε B || 25 δ' ἂν l

95

ἰσχύος εἶη, οὐδὲν ἐνοχλεῖσθαι τοὺς ἐν προεσβυτέροις χρόνοις τὰς κτήσεις ἐσχηκότας ἢ τὰς ἐκείνων οὐσίας προσήκει. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως διατετάχθη. τὰς δὲ γε τῶν ἀπόρων ἐπιβολάς, οἷς ὅλως ἐπαχθεῖεν πολλοῖς οὐσίαι καὶ τὴν αὐτὴν ἐπέγουσι τάξιν ἢ καὶ ὀλίγοις, ἀναλόγως τῆς οὐσῆς παρ' αὐτοῖς ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας εὐπόρου κτήσεως καθ' οἰονδήποτε τροπὸν γίνεσθαι, καὶ τηρικαῦτα τὸ τῶν συντελειῶν βάρος ὑπὲρ τούτων αὐτοῖς ἐτάγεσθαι, ἤνικα καὶ τὴν ὄπορον αὐτοῖς κτήσιν ἀναλόγως παραδοθῆναι συμβαίη, ἢ ὅτε πρὸς τὸ παραλαβεῖν ταύτην αὐτοὺς ἀπαγορεύσειαν· πρὸ τοῦτου οὐδὲ δίκαιόν ἐστί τινα ταῖς ὑπὲρ τούτων συντελείαις βαρύνεσθαι. 5

(Ἐπίλογος.) Ὡστε πρόνοιαν τὴν σὴν λαμπρότητα ποιήσασθαι δεῖ ταῦτα κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐξετάζεσθαι τε καὶ προῖναι. εἰ γὰρ μὴ ταῦτα παραφυλαχθεῖη, καθὰ διωρίσαμεν, ἴσθι ποιήν ἅμα τῇ περὶ τοῦ μὲν σοι τῆξαι ἀνὰ δέκα χρυσίου λιτρῶν καταθήσαν ἢ καὶ ἑτέρα, ὡς εἰκόσ, ἐπιτιμῆσει μείζονι περιπεσοῦ- 10 μενος, οὐδὲν ἦτιον τῶν παρ' ἡμῶν διωρισμένων καὶ οὕτως κρατεῖν ὀφειλόντων. ταύτης γὰρ ἕνεκα τῆς αἰτίας καὶ Νικομηδῆς ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀπέσταλται τάξεως.

PEZ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΜΕΓΙΣΤΟΣ ΤΥΠΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΩΣ ΔΕΙ ΣΤΕΛΛΕΣΘΑΙ ΕΠΙ ΝΟΜΗΣ ΒΑΣΣΟΥ ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΟΥ ΕΠΑΡΧΟΥ.

Φλάβιος Κομίτας Θεόδωρος Βάσσοσ οἱ μεγαλοπρεπέστατοι ἐπαρχοὶ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων λέγουσιν.

(Προοίμιον.) Τὰ μὲν ἄλλα, ὅσα διετυπώθη παρὰ τῶν ἡμετέρων θρόνων, καὶ ἐν κοινοῖς δηλούμενα γράμμασιν ἢ καὶ ἄλλοις γενικοῖς τύποις τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς ἢ περὶ τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων καὶ τάξεων καὶ ὅλως ἀπαιτητῶν διαλεγόμενοι, καθ' ὃν αὐτοὺς δέοι τρόπον τοῖς ὑπὲρ τοῖς προσφύρεσθαι, ἢ περὶ τῆς τῶν ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τοῖς συναλλάγμασιν ὀρθότητος καὶ τῆς περὶ τὰς εὐσεβεῖς εἰσφοράς ευγνωμοσύνης, τὴν 20 αὐτῶν ἔχειν ἰσχύον βουλόμεθα καὶ ἐκ τῆς παρουσίας ἡμῶν προσταξέωσ, ἐκεῖνο δὲ σαφέστερον ἐπι προσδιορίσασθαι δεῖν ἐγγνωμεν.

CAPUT I.

Εἰ γὰρ τις ἀκνήτων τινὸς ἀντιλαβέσθαι σπουδάξων ἀρχικὰς ψήφους πορίσοιτο, ἐπὶ μὲν τῆς εὐδαιμόνου ταύτης πόλεως ἀρκέσει τυχὸν ἢ τάξει τὴν σχολὴν μαρτυροῦσα τῆς τῶν πραγμάτων τούτων νομῆς, εἰ καὶ τῶν

Nov. CLXVII in collectione edictorum praef. praet. 24 secundum indicem Marciani et scholion ad nov. CLXIII Graece tantum extat in l. Cap. I fuit in B 56, 21 unde libro nunc deperdito usus edidit Cuiacius expos. 137. — Epit. anon. Bodt. (apud quem est ed. 2) p. 266 Zach.

etiamsi multae intercedant successiones. Quamdiu enim propinquior locuples est, ei qui anterioribus temporibus possessiones habuerunt vel illorum bona nulla molestia affici debent. Et haec quidem ita sint disposita. Adiectiones autem steriliūm, quibuscumque imponuntur, sive multis eundemque ordinem obtinentibus sive paucis, pro portione fertilis possessionis, quae qualibet ratione apud eos ex eadem substantia est, fieri atque tum tributorum onus pro illis eis imponi, cum et steriliū is possessio pro portione tradita sit, aut cum se eam accepturos negaverint; antea iustum non est quemquam tributis pro illis pendendis gravari.

Epilogus. Quare providere tuam claritatem decet, ut haec hoc modo examinentur et procedant. Si enim haec non observentur, sicut definivimus, scito te una cum cohorte, quae tibi paret, decem auri librarum poenam soluturum vel aliam fortasse maiorem poenam subiturum esse, ita ut quae a nobis sancita sunt etiam sic valere debeant. Ob hanc enim causam etiam Nicomedes ex cohorte nostra missus est.

CLXVII.

GENERALIS MAXIMA FORMA QUOMODO DEBEAT MITTI IN POSSESSIONEM BASSI GLORIOSISSIMI PRAEFECTI.

Flavius Comitas Theodorus Bassus magnificentissimi praefecti sacrorum praetoriorum haec edicunt.

Praefatio. Cetera quidem, quaecumque statuta sunt a nostris sedibus et publicis litteris manifestata aut aliis generalibus formis imperii nostri, quae vel de magistratibus provincialibus et officis et omnino exactoribus loquuntur, quemadmodum eos oporteat cum subditis agere, vel de subditorum in contractibus simplicitate et in sacris illationibus probitate, vim suam habere volumus etiam post praesentem nostram constitutionem, illud vero etiam clarius definiti oportere cognovimus.

I. Si quis enim immobilem aliquam rem apprehendere cupiens decreta iudicis acceperit, in hac felici civitate cohors fortasse sufficiet possessionem rerum earum vacuam esse testata, si ex vicinis quoque

1 οὐδὲ ἀνον. Bodt. || 2 οἷς l B] τοῖς vulg. || ἐπαχθεῖσι l, ὑπαχθεῖεν B, ἐπαχθεῖσι vulg. || 3 παρ' αὐτῶν B || 4 συντελειῶν l || 5 τῆν B || συμβαίνει B || 6 πρὸ τούτου Zachariae ex anon. Bodt. (fort. γὰρ add.) || πρὸς τοῦτο l B || οὐδὲν B || 8 τούτων] τοῦτο l || 10 λυ^τ (i. e. λύτρας) t || καταθήσαν l || καὶ om. l || 11 τῶν om. l || ἡμῶν l || ὅτως l || 12 subscr. deest. Demosthenes praef. praet. fuit a. 521—523 et 529/30; primam hic dici praefecturae verisimile est, quoniam non additur τὸ δευτέρου || 14 rubr. γενικός — 15 ἐπάρχου t ind. L (qui om. 14) περὶ τοῦ t 15 τοῦ ind. M, περὶ τοῦ — βάσσου anon. Bodt., περὶ τοῦ — νομῆς rubr. B γενικός τύπος περὶ

νομῆς πῶς δεῖ στέλλεσθαι εἰς αὐτὴν Βάσσου (βίσσου cod.) τοῦ ἐνδοξοτάτου ὑπ(άρχου) ind. Reginae („additur Βίσσου τοῦ ἐνδοξοτάτου ὑπάτου“ Cuiac.) γενικός τύπος περὶ νομῆς γραφεῖς βάσσω τῷ ἐνδοξοτάτῳ ind. Theod. || 15 ὑπάρχου l vulg. || 16 κάσσοσ l || aliquid turbatum est; ὁ μεγαλοπρεπέστατος ἐπαρχος. . . λέγει Heimbach; sed recte monet Zachariae post praefectum principes officii commemoratos fuisse videri (cf. 753. 4). || 17 περὶ l || δηλούμενα Kroll] δηλοῦντα l, δοκούντα Heimb. vulg. || 20 οἰθότιτες t || 21 προσταξέωσ vulg.] ἀστάξεωσ l || 22 ἐγγνωμεν l || 23 Εἴ τις ἀκνήτων inc. B || πορίσοιτο Heimbach || 24 νομῆς τούτων B || εἰ anon. Bodt.] ἢ l B || καὶ ἐκ τῶν anon. Bodt.

γειτόνων ἢ αὐτῇ τάξει λέγει μαθεῖν, ὡς οὐδεὶς τῶν πραγμάτων τούτων ἐπιλέληται· ἐπὶ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κειμένων ὑπὸ τοῖς τῶν τόπων ἐκδικίοις ὑπομνήματα [α] παραπλησίως ταῦτο τοῦτο πράττοντα δεήσει συνίστασθαι, μαρτυρίας μὲν ἔχοντα τῶν γειτόνων. τρικαῦτα δὲ ἀδελφίαν παρέχοντες τοῖς τὰς ψήφους ζήτησοσι τὰ πράγματα καταστῆναι. καὶ τοῖς μέλλουσι δὲ ἐκ συναλλαγμάτων τινῶν πράγματα λαμβάνειν καὶ νομῆν τοιαύτην ἢ δεσποτείαν ὑπὸ τῆν ἑαυτῶν ποιῆσθαι κατοχὴν ἀναγκαίας τὰς τῶν ἐκδικίων (τῶν) ἐν ταῖς ἐπαρχίαις 5 μαρτυρίας νομίζοντες, ὥστε ὑπομνημάτων συνιστάμενων ὑπ' αὐτοῖς δηλοῦσθαι τὴν παράδοσιν, εἴτε ἐπιστάματα τύχοι γραφέντα φροντισταῖς εἴτε ἐπιστάματων χωρὶς ἢ παραδόσεως μέλλοι γίνεσθαι, προσόντος ἐν ταῦθα τοῦ καὶ τοὺς γεωργοὺς ἤτοι φροντιστὰς χρῆναι συννομολογεῖν ἐπὶ τῶν ὑπομνημάτων, ὡς τὸν νεώτερον εἶδειεν νομῆα καὶ δεσπότην καὶ τῇ τοῦ παραδόντος ἀκολουθήσειεν γνώμῃ τοῦτο αὐτοῖς ἐπιτρέψαντος. ἐνθα δὲ ἂν ἐκδικίος μὴ παρῆ, τὸν λαμπρότατον τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντα τὰ τοιαῦτα συνιστᾶν ὑπομνήματα προστάττομεν ἢ 10 τὸν ὀσιώτατον τῆς πόλεως ἱερέα, ὃς ἦν ἢ κτήσις ἐστίν, ὑπὲρ ἧς τὰ τοιαῦτα πράττεται, εἰ πολλῶν τυχόν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος ἀπολείπειτο τῶν τόπων, ἐν οἷς ἡ παράδοσις γίνεται. ἐν δὲ τῇ βασιλίδι ταύτῃ πόλει καὶ τοὺς καλονόμενους ἐκβιβασμοὺς καὶ τὰ ὑπὲρ τῶν παραδόσεων συνιστάμενα ἐκμαρτύρια ῥοπήν ἰκανὴν δίδοναι τοῖς παρεληφόσιν ἡγούμεθα.

(Ἐπίλογος.) Προστάττομεν τοῖνυν τῇ σῆ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ τῇ πειθομένῃ σοι τάξει καὶ πᾶσι τοῖς 15 κατὰ τὴν ἰδνυομένην ὑπὸ σοῦ χώραν διαιωμένοις πάντων ἐφεξῆς ἐπιμελήσασθαι τῶν παρεγγυησαμένων ὁμοίως.

ΠΕΗ

ΠΕΡΙ ΕΠΙΒΟΛΩΝ.

..... „Προστάττομεν κήσῳ ἡγουν ἀπογραφῇ χωρία φέρεσθαι μόνον, οὐ μὴν οἰκίας ἢ ἄλλα πά- 20 γματα. ἢ δὲ ἐπιφορὰ ὁμοκλήσοις γίνεται. φυλάξει δὲ τοῦτο ὁ τοῦ ἔθνους ἡγούμενος καὶ ἡ πειθομένη αὐτῷ

Nov. CLXVIII inter edicta praef. praet. 2 secundum indicem M et schol. ad nov. CLXIII perit praeter eam partem, quae fuit in B 56, 20, 2, unde libro nunc deperdito usus edidit Cuiacius expos. 138. Quod vulgo praemittunt fragmentum περὶ ἐπιβολῶν in ultimo codicis l folio extans (cf. ad v. 19) non huc pertinere dixit Zachariae anecd. p. 247; sane res incerta. — Epit. Anon. Bodl. (cui est ed. 24) p. 274 Zach.

eadem cohors dicat se cognovisse neminem earum rerum possessionem obtinuisse; in eis vero, quae in provinciis sitae sunt, sub defensoribus locorum acta debebant confici, quae similiter idem illud continent, testimonia quidem vicinorum habentia. Tunc vero licentiam illis concedimus, qui decreta petierunt, ut res detineant. Atque etiam iis, qui ex contractibus res accepturi et talem possessionem vel dominium sui iuris facturi sunt, necessaria esse defensorum provincialium testimonia putamus, ut actis sub eis confectis declaratur traditio, sive adsunt epistolae curatoribus scriptae sive sine litteris traditio est faciendi illo hic addito, ut etiam agricolae curatoresve apud acta confiteantur, se scire novum illum et possessorem et dominum esse sententiaeque tradentis obtemperare qui id ipsis mandaverit. Ubi vero defensor non adest, clarissimum provinciae praesidem eiusmodi acta conficere iubemus aut sanctissimum eius urbis sacerdotem, sub qua possessio est, de qua talia fiunt, si forte praeses provinciae longe absit ab illis locis, in quibus traditio fit. In hac autem regia urbe et executiones quae vocantur et attestations de traditione confectae accipientibus idoneam auctoritatem dare putamus.

Epilogs. Iubemus igitur tuam magnificentiam et oboedientem tibi cohortem et omnes, qui in provincia a te administrata commorantur, omnium deinceps qui rerum traditiones fecerint simili modo curam gerere.

CLXVIII.

DE ADIECTIONIBUS.

.... „Praecipimus igitur, ut in censum seu descriptionem praedia solum referantur, non autem domus 20 vel aliae res. Adiectio vero fit praediis contributariis. Servabit autem hoc rector gentis et officium ei ob-

1 γειτόνων l || λέγει anon. Bodl.] λέγει B, λέξ l (unde falso λέγουσα vulg.) || τούτων l] αὐτῶν anon. Bodl., om. B || ἐπιλέληται l] ἐπιλείπειται B, ἐπιλείπεται anon. Bodl. || 2 α] l B, seclusi || πράττοντα l] πράττονται B (δηλοῦντα anon. Bodl.) || 3 μαρτυρίας B, καὶ μαρτυρίας anon. Bodl. || παρεχόμενα anon. Bodl. || τοῖς om. B || 5 τῶν addidi || 6 ἐπιστάματα anon. Bodl. v. l. || 7 γραφέντα B] γραμματα l || μέλλει l B || 8 νεώτερον B anon. Bodl.] νεότερον l || εἰδείεν] εἶδη ἐν cod. anon., εἰδοῖεν l B || 9 ἀκολουθήσειεν B anon. Bodl.] ἀκολουθήσει l || αὐτῷ B || 12 ἀπολείπειτο l || ἐν τσ l || 13 τῆς παραδόσεως B || 16 subscr. deest; Bassus pr. pr. commemoratur in inscr. nov. CXXVII (k. Sept. a. 548) et ed. VIII (XV. k. Oct. a. 548). Petri eius decessoris ultima mentio fit k. Mai. a. 546 (nov. CXXIII), Addaei successoris prima XVII. k. Iul. a. 551 (nov. CXXXIX). || 18 περὶ ἐπιβολῶν ind. L ἴδικτον περὶ ἐπιβολῶν Ζωτικῷ ὑπάρχον πραιτωρίων ind. M περὶ ὁμοδούλων ἐπαρχικῶς τύπος ind. Coisl. (et reg.) ἐπαρχικῶς τύπος καταπεμφθεῖς περὶ ὁμοδούλων Ἰωάννη τῷ λαμπροτάτῳ ἄρχοντι Κύπρου ind. Theod., ἴδικτον Ζωτικῷ περὶ τῶν ὁμοδούλων

anon. Bodl. || 19 cum Heimbachio vulgo praemittunt fragmentum extans in l f. 1015: περὶ ἐπιβολῶν. Τὰς τῶν ὁμοδούλων ἐπιφορὰς ὁ νόμος οἶδε καὶ τῶν ὁμοκλήσων (-κίνσων l) καὶ τίς ἐστίν ἡ τούτων (τούτων?) ἀρχή, πολλάκις ἐν τοῖς δικαστηρίοις δεδήλωται, καὶ περὶ πραγμάτων α] γίνεται ἐν τοῖς κοινοῖς τὰς ἀπογραφὰς ἐχόντων, οὐ μόνον τῶν ἀπογεγραμμένων ἢ ἀναγεγραφῆναι δυναμένων (?). ἐπειδὴ τοῖνυν τινὲς κατὰ διαφόρους χρόνους παρεβήσαν τούτο ἄλλοιότεροις τρόποις καὶ τοὺς ὑποτελεῖς ἐβάρυναν (ἐβάρυν l), ἡμεῖς οὐ παρωλιθώσαμεν οὐδὲ τὸ δοκοῦν τῷ νόμῳ παρελύσαμεν. Anon. Bodl. sic incipit: τινῶν μὲν ἀπὸ τῶν ὁμοκλήσων ἢ ζήτησις ἐπὶ τὰ ὁμόδουλα φέρεται καὶ οὕτως ἐπάγεται τοῖς ταῦτα κεκτημένοις, τινὰ δὲ ἀρχὴν παρὰ (περὶ cod.) τῶν ὁμοδούλων λαμβάνει καὶ φέρεται ἐπὶ τὰ ὁμόκλησα, ὅπως ἂν εἰς τὸν τῶν ὁμοδούλων περιέλθῃ τρόπον. * * * οἰκίαν ὃ καὶ ἦν δοδ (νόμος?) οὐκ ἀπογράφεται οἷδὲ πολιτικὴν στίτησιν ἢ κήπων οὐκ ἀπογεγραμμένων οὐδὲ ἄλλο παντελῶς οὐδὲν, ᾧ μὴ τι γείκον τέλος ἢ ψυχικὸν προσεγγράπται || μὴν Zachariae] μὲν B

95*

τάξις καὶ οἱ πράκτορες τῶν δημοσίων εἰσφορῶν, ἀνὰ τριάκοντα χρυσίον λιτρῶν ὑφορώμενοι ποινήν." ταύτη τῇ ψήφῳ καὶ νῦν ἀκολουθοῦντες γενικοῦς ποιοῦμεθα τύπου, ὥστε μηδένα διδόναι ὑπὲρ ὁμοδοίλων ἢ ὁμοκλήρων ἐπιβολὴν ἐπὶ οἰκίας ἢ ἄλλοις πολιτικοῖς ἢ ἑτέροις τινὶ μὴ ἐγγεγραμμένῳ τῷ κήρῳ. ταῦτα φυλαττέσθω, ταῦτα πέρατι παραδιδέσθω, τῶν παραβαινόντων αὐτὰ ποινήν δέκα χρυσίον λιτρῶν κατατιθέντων καὶ κατὰ τῆς ἐαντιῶν οὐσίας οὐ μετρίαν ἐπιφερόντων ζημίαν. οἱ γὰρ διὰ ταῦτα ἀδικούμενοι ἔξουσι κατὰ τῶν παραβαινόντων καὶ τῶν ἐκείνου κληρονομοίντων καὶ πραγμάτων αὐτῶν ἀγωγὴν ὑπὲρ τοῦ παρὰ τὸν νόμον ὑπομείναι ζημίαν. τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων καὶ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῖς τάξεων καὶ τῶν ἀπανταχοῦ γῆς ἐκδίκων τὰ παρ' ἡμῶν γενικῶς διατεταγμένα φυλαττόντων καὶ ὑφορωμένων τὰ ὄρισμένα κατ' αὐτῶν ἐπιτίμια.

temperans et publicarum illationum executores, triginta quisque librarum auri poenam metuentes." Hoc decretum etiam nunc secuti generales facimus formas, ut nemo conservorum vel contributiorum adiectionem imponat domibus vel annonis civilibus vel alii ulli rei in censum non relatae. Haec observentur, haec effectui tradantur, ita ut qui ea violant poenam decem librarum auri solvant et substantiae suae non modicum damnum inferant. Qui enim hoc modo laesi sunt, contra violatores et heredes et bona eorum actionem eo nomine habebunt, quod contra legem damnum passi sunt. Clarissimi autem praesides et officia eis obtemperantia et defensores ubique terrarum quae a nobis generaliter sancita sunt observent poenasque adversus ipsos definitas metuant.

9 κατ' αὐτῶν Kroll] κατὰ ταῦτὸν B || subscr. deest; Zoticus (cf. ad 755, 18) praef. praet. fuit α. 512.

**CORPORIS CLXVIII
NOVELLARUM APPENDICES.**

- I. IUSTINIANI XIII EDICTA QUAE VOCANTUR.
II. APPENDIX CONSTITUTIONUM DISPERSARUM.
-

ZOOLOGICAL MUSEUM
OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

PLATE I
FIGURE 1

I.
IUSTINIANI XIII EDICTA QUAE VOCANTUR.

Α
ΙΔΙΚΤΟΝ ΓΡΑΦΕΝ ΤΟΙΣ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΓΗΣ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΙΣ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ ΚΑΙ ΟΣΙΩΤΑΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙΣ. 5

Β
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΠΑΡΕΧΕΙΝ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΑΣΥΛΙΑΣ ΛΟΓΟΝ
ΕΠΙ ΔΗΜΟΣΙΑΙΣ ΠΡΟΦΑΣΕΣΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη ἐπάρχῃ πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐκ τῶν ἀνεχθέντων ἡμῖν ἀγράφως παρὰ τῆς σῆς ἐνδοξότητος ἔγνωμεν, οὐ μικρὰν 10
πεποιηκῆναι δυσκολίαν τῇ τῶν δημοσίων φόρων εἰσκομιδῇ τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχοντας, οἷς ἂν ἐθέλοιεν
λόγον ἀσυλίας παρέχοντας. τὴν ἕξ αὐτοῦ γὰρ τοὺς ὑποδεχομένους τοὺς δημοσίους φόρους προβαλλομένους
ἀσφάλειαν μὴ ἐκπέμπειν τὸ ἐπ' αὐτοὺς καταβαλλόμενον χρυσίον, πλείστην δὲ μοῖραν αὐτοὺς παρκατέχειν,
1 και ἐπειδὴν ὀφλήσειαν χρυσίον, ἀποκεχρησθῆναι τῷ κακῶς αὐτοῖς τῆς ἀσυλίας παρεχομένῳ λόγῳ. Θεσπί-
ζομεν τοίνυν τῶδε τῷ θεῷ πραγματικῶ χρώμενοι τύπῳ πρὸς τὴν σὴν ὑπεροχὴν, διαπροσταγμαίων οἰκείων
ἀπαγορεύσαι πᾶσι τοῖς λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχοῦσι λόγον ἀσυλίας παρέχειν ἐπὶ δημοσiais αἰτίαις, 15
ὑπὲρ δὲ τῶν ἰδιωτικῶν μόνων προφάσεων ἐξεῖναι αὐτοῖς τοῖς δεομένοις παρέχειν τὸν τῆς ἀσυλίας λόγον και
ἐπὶ ἄλλων χρόνων, οὐ δυναμένοις διηλεκῶς αὐτὸν περαιουμένης τῆς προθεσμίας αὐθις ἀνανεοῦν. εἰδόντων
ἀπάντων ὡς οὐδὲν ὠφελήθησονται τὸν τοιοῦτον παρ' αὐτῶν λαμβάνοντες λόγον, ἀλλ' ἄδεια ἔσται παντὶ

Edictum I Graece extat in M hoc loco, in L post nov. VIII, in B 6, 3, 48. 49; editum est supra post nov. VIII
(p. 78, 18 ss.), ubi vide.

Edictum II Graece tantum extat in M f. 391^v.

I.
EDICTUM SCRIPTUM AD DEO CARISSIMOS UBIQUE TERRARUM
EPISCOPOS ET SANCTISSIMOS PATRIARCHAS.

II.
NE PRAESIDES IN FISCALIBUS CAUSIS ASYLI IUS DENT.

Idem Imperator Ioanni praefecto praetorio.

Praefatio. Ex iis, quae sine scripto a gloria tua ad nos relata sunt, cognovimus non exiguam
publicorum tributorum illationi difficultatem attulisse provinciarum praesides, dum quibuslibet ius asyli
dant. Hinc enim eos, qui tributa publica suscipiunt, sibi securitatem praetendentes, non transmittere
aurum ipsis solutum, maximamque partem ipsos retinere, et cum aurum debeant, iure asyli male ipsis
1 dato abuti. Sancimus igitur hac sacra pragmatica forma utentes ad excellentiam tuam, ut per edicta
sua omnibus clarissimis provinciarum praesidibus interdicit, ne in fiscalibus causis ius asyli dent, sed in
privatis solis causis iis liceat petentibus asyli ius dare atque ad certum tempus, ita ut non in perpetuum
possint elapso spatio eam denuo renovare. Scientibus omnibus, nullum fructum se esse percepturos, si

9 Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἰωάννη cum Scrim-
gero vulg. || πραιτωρίῳ M, corr. Zachariae || 10 ἀνεχθέν-
των M² || 16 ἀπαγορεύσαι σε coni. Zachariae || 18 δυ-
ναμένης M || αὐτὸν ⟨παρέχειν ἤ⟩ Zachariae non male
|| 19 ὀφελήθησονται M

συνέχειν αὐτοὺς προστατομένῳ τοῖς ἐποφειλομένοις παρ' αὐτῶν δημοσίου φόρου κατατιθέται, τοῦ διδομένου κατὰ χώραν αὐτοῖς λόγου πρὸς οὐδὲν αὐτοῖς συνοίσοντος, ἐκείνων δὲ μόνων ἐχόντων ἀσφάλειαν τῶν κατὰ θεῖαν ἡμῶν κέλευσιν λόγον ἀσυλλας κομιζομένων ἢ κατὰ προσταξίς τῆς σῆς ὑπεροχῆς.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τῆς σῆς ἐνδοξότητος ἐδιδάχθημεν, ὡς τινες ἐπὶ ζητήσῃ κατελθόντες ἐν διαφόροις ἐπαρχίαις τῶν ἑαντοῦ τῆ τῶν αἰρετικῶν ἐκδεδωκότων πλάνῃ καὶ πολλοὺς ὑπὲρ τῆς τοιαύτης αἰτίας τῶν ὑποτελῶν συσχόντις λόγῳ σποροτύλων πλείστον παρ' αὐτῶν χρυσίον εἰλήφασι, θεσπίζομεν τοὺς τοιοῦτό τι τετολημηκότας καὶ συσχεθῆναι καὶ προσαχθῆναι τοῖς λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχουσι καὶ μετ' ἐλέγχου τοῦ ληφθέν καταθεῖναι, καὶ τὸ μὲν simplum τοῖς ζημιωθεῖσιν αὐτοῖς ἀραδοῦναι, τὸ δὲ duplum εἰσκομισθῆναι 5
1 τῷ δημοσίῳ. Τοὺς δὲ τεταγμένους εἰς τὴν βικαριανὴν τάξιν, τὴν ὑπηρετουμένην τῷ περιβλεπτῷ βικαρίῳ τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως κινδύνῳ οἰκείῳ καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς πραγμάτων τὴν εἰσκομιδὴν τῶν δημο- 10
σίῳν ποιεῖσθαι φόρων, ἐκλειποτάων μὲν, καθάπερ ἡ σῆ ὑπεροχῆ καὶ τοῦτο εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνήγαγεν εἰσέβειαν, τῶν εἰς τὴν ἐπιχώριον ἀναφερομένων τάξιν καὶ εἰς δλίγους σφόδρα περιστάσεων αὐτῶν, ἐκ πολλῶν δὲ χρόνων τοῦ βικαρίου καὶ τῆν τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντος τοῦ Φρυγῶν Πακατιανῶν ἔθρους παρεληφότος ἀρχῆν. ἀδειας οὐσῆς τοῖς εἰς τὴν βικαριανὴν ἀναφερομένοις τάξιν κατὰ πρόσταξιν τοῦ νῦν τε καὶ κατὰ καιρὸν βικαρίου τὰς δημοσίας εἰσπραττειν συντελείας, καὶ παρασκευάζειν αὐτὰς εἰσφέρεισθαι τῷ 15
2 δημοσίῳ. Τοὺς δὲ ὄντας ἔθρυνκοὺς ἀποδέκτας καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν θεσπίζομεν ἐν ταῖς παρ' αὐτῶν γινομέναις ἀποδείξεσι διακεκομμένως τὸ ἐπ' αὐτοῖς καταβαλλόμενον χρυσίον ἐγγράφειν, καὶ διακρίνειν τὴν τε καταβαλλομένην ἐπ' αὐτοῖς ποσότητα προσάσει τῶν ἀνηκόντων τῆ τῆς σῆς ὑπεροχῆς τραπέζῃ καὶ τὴν ἀνήκουσαν ταῖς θεαῖαις ἡμῶν λαγυτιόσι, καὶ διὰ τῶν τοιούτων ἀποδείξεων δηλοῦν τὴν καταβαλλομένην ποσότητα καὶ μὴ τὰ ἐξ ἑτέρων τίτλων ἀδειαν ἔχειν τινὰς εἰς ἑτέροις μετατιθέται. 20
(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικῷ δηλούμενα νόμου ἢ σῆ ὑπεροχῆ εἰς ἔργον ἀχθῆναι προσταξάτω.

Γ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΩΝ ΔΙΑΔΟΧΗΣ.

(Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς . . . . .)

(Προοίμιον.) Καὶ Ἀρμενίους βουλόμεθα τῆς προτέρας ἀπαλλάξαντες ἀδικίας ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις διὰ πάντων ἀγαγεῖν νόμους καὶ δοῖναι αὐτοῖς ἰσότητα τὴν πρέπουσαν. 25

Edictum III Graece tantum extat in M. — Epit. Athan. XIX 1? (Οὐδὲν πλέον τῆς ἐπιγραφῆς διδάσκει ἢ διάταξις.) Iulian. const. XXIX.

tale ius ab eis acceperint; sed licebit cuivis comprehendere eos, cui imperatur ut ab illis debita publica tributa solvat, ita ut ius in provincia iis datum ad nullam rem ipsis utile sit, sed illi soli securitatem habeant, qui ex sacra nostra iussione aut excellentiae tuae mandatis ius asyli acceperint.

I. Quoniam autem a gloria tua edocti sumus nonnullos in diversas provincias profectos ad inquisitionem eorum, qui se haereticorum errori deditissent, multis subditis hac de causa comprehensis sportularum nomine plurimum auri ab eis accepisse, sancimus, ut qui tale aliquid ausi sunt et comprehendantur et ad clarissimos provinciarum praesides ducantur, et post probationes quod acceperint in triplum solvant, 1 et simplum iis ipsis qui damno affecti sunt reddant, duplum vero fisco inferatur. Qui autem in vicariana cohorte, quae spectabili Asianae dioeceseos vicario apparet, constituti sunt, suo bonorumque suorum periculo publicorum tributorum illationem faciant, cum defecerint, ut hoc quoque ad nostram pietatem excellentia tua rettulit, ii qui ad provincialem cohortem pertinent et ad paucos admodum redacti sint, e multo autem tempore vicarius etiam clarissimi provinciae praesidis Phrygum Pacatianorum gentis magistratum susceperit; licentia data iis, qui in vicarianam cohortem relati sunt, ut iussu vicarii et qui 2 nunc est et pro tempore futurus est publicas contributiones exigant easque fisco inferri curent. Provinciales vero susceptores in una quaque provincia constitutos in apochis ab eis confectis solutum ipsis aurum distincte inscribant et discernant solutam ipsis quantitatem occasione eorum, quae tuae excellentiae mensae, et quae sacris nostris largitionibus competunt, et per huiusmodi securitates persolutam quantitatem manifestent, neque ex aliis titulis in alios transponere cuiquam liceat.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam declarantur legem, excellentia tua ad effectum perducere iubeat.

III.

DE ARMENIORUM SUCCESSIONE.

Idem imperator . . . .

Praefatio. Etiam Armenios volumus pristina iniustitia liberatos ad nostras leges per omnia deducere et convenientem eis donare aequitatem.

6 σποροτύλων M || 8 post ληφθέν excidisse ἐν τριπλῷ vidit Zachariae || 16 γενικῶς cont. Zachariae; at cf. Cod. 12, 63, 2 § 6 || 22 subscr. deest; data est constitutio ante nov. VIII, qua praecipitur, ut vicarius Asiae appelletur comes Phrygiae Pacatiana (p. 67, 26 ss.) i. e. ante XVII (XII?) k. Mai. a. 535 et post quam Ioannes praefecturam iniit. id quod fecit inter X k. Mart. et prid.

k. Mai. a. 531. || 24 inscr. Περὶ (τοῦ) τοῖς Ἀρμενίοις κατὰ τοῖς Ῥωμαίων πολιτεῖσθαι νόμους Ath. (pertinet fortasse ad nov. XXI). Ut iura, quae in successionibus posita sunt ab intestato venientibus, etiam in Armeniis teneant Iul. || 25 Ὁ αὐτὸς βασι. addidi ex Ath., Acacio proconsuli Armeniae (cf. nov. XXI p. 144, 33 XXXI p. 236, 1) data esse videtur.

CAPUT I.

Καὶ ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν ἑναγχος βαρβαρικὸν τινα καὶ θρασὺν εἶναι παρ' αὐτοῖς νόμον οὐ Ῥωμαίους οὐδὲ τῆ δικαιοσύνη τῆς ἡμετέρας πρέποντα πολιτείας, ὅπως ἂν ἀρρένες μὲν κληρονομοῖεν τῶν γονέων, θῆλειαι δὲ μηκέτι, διὰ τοῦτο θεσπιζόμεν τῶ παρόντι θείῳ χαράμενοι νόμῳ πρὸς τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν, ὁμοίας εἶναι τὰς διαδοχὰς καὶ ὅσα τοῖς Ῥωμαίων διατέτακται νόμοις ἐπὶ τε ἀνδρῶν ἐπὶ τε γυναικῶν, τὰτα καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ κρατεῖν. διὰ τοῦτο γὰρ δὴ καὶ τοὺς ἡμετέρους ἐκείσε κατεπέμψαμεν νόμους, ἵνα εἰς αὐτοὺς ἀφο- 5
1 ρῶντες οὕτω πολιτεῖοντο. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἤδη προειληφῶτα ἅπαντα ἀνακινεῖν τῶν ἀποπτωτάτων ἐστὶ, διὰ τοῦτο θεσπιζόμεν τόνδε τὸν νόμον κρατεῖν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰσεβούσης ἡμῶν βασιλείας, ὥστε τὰς τῶν ἐξ ἐκείνου τελευτησάντων μέχρι νῦν διαδοχὰς κατὰ τοῦτον πολιτεῦσθαι τὸν τρόπον, πλην εἰ μὴ ἔτυχον διαλυ- 2
3 σάμενοι ἢ ἄλλως πρὸς ἀλλήλους ἀπαλλαγέντες. εἰ γὰρ τι τοιοῦτον γέγονε, τοῦτο ἐπὶ τῆς οἰκείας μένειν 10
4 ἰσχύος καὶ μηδαμῶς ἀνακινεῖσθαι θεσπιζόμεν. Μετέχειν δὲ αὐτὰς καὶ τῶν καλουμένων γενεαρχικῶν χωρίων ἀπὸ τοῦ εἰρημένου χρόνου βουλόμεθα. εἰ μὲντοι συμβαίῃ τινὰς εὐρεθῆναι, οἵπερ καίτοι μὴ καλου- 5
6 μένας τὰς θυγατέρας εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν ἐγραψαν ὁμῶς κληρονόμους, μετεῖναι κέκείναις καὶ τοῖς 10
7 ἐξ αὐτῶν γινουμένοις τῆς τῶν γενεαρχικῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παρασιάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἢ σὴ ὑπεροχῆ καὶ παραφυλάξαι καὶ πέρατι παραδοῦναι σπενσάτω, ὥστε τοῖς ἡμετέροις νόμοις διὰ πάντων κρατεῖν καὶ 15
8 εἶναι κρείους ἄρχοντες μὲν τοῦ παρόντος νόμου, καθ' ἕνα εἰπόντες ἐφθῆμεν, ἐκ τῶν προοιμίων τῆς ἡμε- 9
9 τέρας βασιλείας, τῶ παντὶ δὲ συμπαραταθρομένου χρόνῳ καὶ εἰς τὸ λοιπὸν ἅπασι πολιτευσόμενον τρόποις 15
10 καὶ παρὰ πάντων φυλαχθῆσομένον. Dat. X. kal. Aug. Belisario vc. cons. [a. 535.]

Δ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ ΛΙΒΑΝΗΣΙΑΣ.

20

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐω πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

(Προοίμιον.) Ἀμύσθους μὲν χρῆναι γίνεσθαι τὰς ἀρχὰς ἤδη νόμος ἡμέτερος λέγει, ὃν δὴ καὶ κύριον εἶναι διὰ πάντων τίθεμεν.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ δὲ πάντα περισκοποῦμενοι πρὸς τε τὴν τῶν ὑποτελῶν εὐγνωμοσύνην πρὸς τε τὴν τῶν τόπων 25
1 φυλακὴν τὰς ἀρχὰς τὰς μὲν συνήψαμεν, τὰς δὲ διείλομεν, τὰς δὲ εἰς ἄλλο καὶ ἄλλο μετεστήσαμεν σχῆμα, 2
2 εἶναι κρείους ἄρχοντες καὶ ὁμοίως ποιήσαντες καὶ ὁμοίως μείζονσι τῶν νῦν ὄντων κατακοσμήσαντες. καὶ 3
3 πραιτωρὰς τε καὶ ἀνθυπάτους καὶ μοδιράτωρας καὶ κόμητας παρὰ τὸ πάλαι κεκατηκὸς εἰς τὴν πολιτείαν

Edictum IV Graece tantum extat in M.

I. Et quoniam nuper cognovimus barbaricam quandam audacemque esse apud eos legem neque Romanis neque nostrae reipublicae iustitiae congruentem, ut masculi in partium hereditatem succedant, feminae vero non, propterea sancimus usi praesenti ad magnificentiam tuam sacra lege, aequales esse successiones et quaecumque et de viris et de mulieribus Romanorum legibus constituta sunt, haec etiam in 1
1 Armenia obtinere. Idcirco enim nostras leges illuc transmisimus, ut eas respicientes ita viverent. Quo- 2
2 niam autem quae praeterierunt omnia commovere absurdissimum est, ideo statuimus hanc legem valere inde ab initio sui nostri imperii, ut eorum qui ab eo tempore huc usque defuncti sunt successiones hoc 3
3 modo tractentur, nisi qui iam transegerint aliove modo inter se pacti fuerint. Si enim tale aliquid factum 4
4 sit, id in sua auctoritate permunere nulloque modo commoveri iubemus. Participes autem eas etiam 5
5 praediorum, quae genearchica vocantur, a praedicto tempore esse volumus. Si qui tamen inventiantur, qui filias, quamquam ad successionem ab intestato non vocantur, tamen heredes scripserint, illae et qui ex 6
6 illis nati fuerint successionis in res genearchicas participes sint.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et hac sacra declarantur lege, excellentia tua et custo- 7
7 dire et effectum tradere studeat, ut leges nostrae per omnia valeant auctoritatemque habeant; incipiente quidem 8
8 praesenti lege a initio imperii nostri, ut iam diximus, in omne vero tempus patente et in posterum 9
9 omnibus modis vim habente atque ab omnibus observanda.

IV.

DE MAGISTRATU PHOENICIAE LIBANICAE.

Idem Imperator Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Gratuito creari oportere magistratus iam lex nostra praecipit, quam sane etiam in omnibus valere volumus.

1. Quoniam vero omnia circumspectantes et ad subditorum fidelitatem et ad locorum custodiam alios magistratus coniunximus, alios divisimus, alios in aliam atque aliam formam mutavimus. nonnullis eorum etiam sublimioribus factis nominibusque maioribus, quam quae nunc sunt, decoratis, et praetoribus et proconsulibus et moderatoribus et comitibus secundum pristinam consuetudinem in rempublicam intro-

6 πολιτεύοντο M^a || 11 εἰ μὲν γὰρ coni. Zacharias || 12 ἐξ Agylaeus] ἐξαιτίας M, ἐξ ἔθους Zacharias (cf. Iu. quamvis ab intestato parentibus suis secundum pristinam Armeniorum consuetudinem non succedebant) perperam. || 17 χρόνου M, corr. Agy-

laeus || 18 subscr. om. Iul., ἐγγράφῃ om. rell. Ath., d. X. (XVII Zacharine) k. Aug. Bilisario u. c. cons. M || 20 περὶ ἀρχῆς τῆς cum Scrimgero vulg. || 21 τὸ β' M || 23 νόμος] nov. VIII

εἰσαγαγόντες καὶ πάντα ἐπὶ ὠφελείᾳ ταύτης πράξαντες, διὰ τοῦτο ᾗθ' ἤθημεν χρῆμα καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς πρὸς τῷ Λιβάνῳ Φοινίκῃ ἐκ τῶν ἡγεμονικῶν εἰς σπεκταβίλιαν ἐνεγκεῖν, καὶ τὸ τοῦ μονεράτωρος αὐτῆς δοῦναι σχῆμα καὶ σιτήσεις αὐτῇ ἄχρι δέκα λιτρῶν ἀφορῆσαι χρυσοῦ, αὐτοῦ μὲν μηδὲν τῷ δημοσίῳ παρέχειν ὀφείλοντος προφάσει τῆς τοιαύτης προαγωγῆς, τοῦ δὲ τὸ Φοινίκῃς σκρίνιον τρακταίνοντος δέκα μόναις χρυσοῦ λίτρας ἐτησίως διδόντος ἀπὸ τοῦ κανόνος τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας τῷ κατὰ καιρὸν περιβλέπτῳ ποιμικηρῷ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων ὑπὲρ τῆς πρῆμν αὐτῶν δεδομένης δωρεᾶς, ὅπερ καὶ βενεφικῶν ὀνομάζεται, καὶ ταύταις δὴ καὶ μόναις ἀρκεῖσθαι αὐτόν. τοῦ μονεράτωρος καθαροῦ δόσεως πάσης φυλαττομένου, καὶ ἔχοντος μὲν καὶ τὴν τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὑπουργίαν καθ' ὅσον αὐτῷ δίδωσιν ἢ θεία ἡμῶν διατάξεις·

CAPUT II.

πλὴν ἀλλ' ἐξείρετον αὐτῷ δίδομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνδρειοτάτων τερτιοδελημάτων, ὃς ἐπὶ τῆς Φοινίκῃς χώρας ἐστίν, ὥστε αὐτοῦ κατακοῦεν ἐπεσθαι τὸ αὐτῷ καὶ ταῖς αὐτοῦ κειύεσθαι, ὅποσα 10 προῖοιεν ἐπὶ τε ταῖς τῶν δημοσίων εἰσπράξεσιν ἐπὶ τε ταῖς τῶν δημοσίων καταστάσεσιν ἐπὶ τε ταῖς τῶν πόλεων ἀπαθείαις. ταῦτα τοίνυν ἀπαντα θεσπιζόμεν τὴν σὴν ὑπεροχὴν ἐπιτομαμένην, διότι καὶ σύμβολα παρ' ἡμῶν γίνεσθαι προσητάχθη πρὸς τὸν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἡγούμενον, τὰς decem librarum auri τὰς ὑπὲρ σιτησῶν ἐκ τῶν τῆς ἐπαρχίας φόρων ἐκτάττειν, οὐδὲν ἐλαττωμένον τῶν διατετυπωμένων δίδοσθαι ἐπὶ τὸς ἐκάστου τῷ περιβλέπτῳ ποιμικηρῷ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων παρὰ τοῦ τοῖς δημοσίοις ἐφεστώ- 15 1 τοῦ λογισμοῦ, ἀλλ' οὐδὲ πλείονος τινος γινομένης προσθήκης αὐτῷ. ἔχειν δὲ αὐτὸν προτιέραν μὲν σπουδῆν τὴν περὶ τὸ δημόσιον εὐνοίαν, δευτέραν δὲ τὴν περὶ τῆς εὐταξίας τῶν πόλεων, καὶ τρίτην τὴν πρὸς τοῦς ἰδιώτας δικαιοσύνην, πάντων, ὡς εἴρηται, τῶν γεγραμμένων παρ' ἡμῶν ἐν τῇ θείᾳ ἡμῶν διατάξει προφάσει 2 τῆς καταστάσεως τῶν μονεράτωρων καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων καὶ ἐπ' αὐτῷ χώρῳ λαμβανόντων. εἰ μέντοι γε ὁ θηθεῖς ἀριθμὸς τῶν καθωσιωμένων τερτιοδελημάτων κατὰ κέλευσιν ἡμετέραν εἰς ἕτερον μετα- 20 στατῆ τόπου, φροντιούμεν ἡμεῖς ἕτερον αὐτῷ ἀντικαταστήσαι, ὥστε μηδὲν αὐτῷ παρτελῶς ἐλλείπειν τῆς νενομισμένης τε καὶ ἀρκούσης βοηθείας. τοῦ περιβλέπτου δοκὸς πρὸς τὸν εἰρημένον λόγον οὐδεμίαν ἔχοντος μετοσίαν· οὐδὲ γὰρ ἐπικοινωνῆσαι αὐτὸν βουλόμεθα οὔτε τοῖς ῥητῶς δεδομένοσι στρατιώταις τῷ περιβλέπτῳ μονεράτῳ οὔτε ἰδιωτῶν οὐδενί. οὔτε ταῖς ἐκείνων δικαίαις ὅταν ἔχοιεν πρὸς ἀλλήλους, οὔτε εἰ τῶν ἰδιωτῶν τις ἐνάγοιτο πρὸς οὐς οἰδεμίαν δεδώκαμεν αὐτῷ μετοσίαν, ἐπεὶ πολὺ τὸ μέσον ἐστὶ στρατιωτικῆς τε φρον- 25 τίδος καὶ πολιτικῆς διοικήσεως, καὶ δεῖ διακεκοῦσθαι ταῦτα, καθάπερ οἱ πολίταις ἡμῶν ἐπαθάν τε καὶ κατεστήσαντο. εἰδότεν τῶν περιβλέπτων δοκῶν, ὡς εἴπερ ἐμβαλεῖν ἑαυτοῖς θαρρήσαιεν πράγμασι πολιτικοῖς, οὐδὲ τῶν στρατιωτικῶν ἀντιλήφονται καὶ ὑπὸ τῆν ἀρχὴν ταύτην τετάζονται. βουλόμεθα γὰρ κατὰ μηδὲν ἐλάττωνα τὴν ἀρχὴν ταύτην τῆς τοῦ δοκῶς ἀρχῆς καθεστάναι, ἀλλ' ἀντέχεσθαι μὲν, ὡς εἴρηται, τῆς τῶν δημοσίων εἰσπράξεως σὺν σφοδρότητι πάσῃ, ἀντέχεσθαι δὲ καὶ τῆς τῶν ἰδιωτῶν ἀπαθείας, καὶ μὴ 30 συγχωρεῖν μήτε τῶν περιβλέπτου δοκῶν μήτε τοῖς λαμπροτάτοις φυλάρχαις μήτε τινὶ τῶν δυνατῶν οἴκων, ἀλλὰ μηδὲ τῷ θείῳ ἡμῶν πατριμονίῳ ἢ τοῖς θείοις ἡμῶν περιβάτοις ἢ τῷ θείῳ ἡμῶν οἴκῳ τὴν οἰανοῦν ἐπαγαγεῖν τοῖς ἡμετέροις ὑποτέλεσι ζῆμιαν, οὐδὲ κατακλίνεσθαι οὐδὲ τρέμεν, ἀλλ' ἀνδρικόως τῶν ὑπηρεσῶν ἡγεῖσθαι καὶ πάντα πράττειν ὅποσα ἐπὶ τοῖς ἄλλοις μονεράτωροι νενομίστα. καὶ οὕτω τὰ περὶ τῶν ὅλων αὐτῷ διοικεῖσθαι. 35

ductis, omnibusque ad eius utilitatem actis, propterea putavimus oportere etiam magistratum Phoeniciae ad Libanum ex ordinariis in spectabilem transferre, et moderatoris formam ei dare et annonas ei usque ad decem auri libras assignare, ita ut ipse quidem propter hanc promotionem fisco nihil praebere debeat, sed Phoeniciae scrinii tractator decem tantum auri libras annuas det ex canone eiusdem provinciae spectabili pro tempore primicerio clarissimorum tribunorum notariorum pro munere nuper ei tributo, quod etiam beneficium nuncupatur, et illis solis contentus sit. Moderator autem a muneribus omnibus purum se conservet, atque etiam ceterorum militum ministerio utatur, quomodo ei sacra nostra constitutio permittit;

II. verumtamen eximium illi damus fortissimorum Tertiodelmatorum numerum, qui in Phoenicum regione est, ut ei oboediant eumque sequantur et iussis eius pareant, quaecumque et de vectigalium exactionibus et de reipublicae disciplina et de civitatum incoluntate procedunt. Haec igitur omnia excellentiam tuam scientem, quoniam etiam praecepta a nobis fieri iussa sunt ad huius magistratus praefectum, sancimus decem illas pro annonis libras auri ex provinciae tributis constituere, ita ut minime imminuantur, quae dari constituta sunt quotannis a publicarum rationum procuratore spectabili primicerio clarissimorum 1 tribunorum notariorum, sed ne amplius quidem quicquam ei addatur. Sit autem primum ei studium ut fisco prospiciat, alterum ut disciplinam curet civitatum, tertium ut iustitia erga privatos utatur; cum omnia (ut dictum est) quae scripta sunt a nobis in sacra nostra constitutione de statu moderatorum reli- 2 quorumque magistratum statu, etiam in illo locum habeant. Si vero dictus devotorum tertiodelmatorum numerus ex iussione nostra in alia transferatur loca, nos in eius locum alterum illi substituendum curabimus, ut nihil eum omnino ex solito et sufficiente auxilio deficiat. Spectabilis autem dux nullam habeat partem in ea quam diximus ratione: neque enim communionem ei esse volumus aut cum militibus nominatim datis spectabili moderatori, aut cum privatorum ullo, neque in litibus illorum, si quas inter se habeant, neque si quis privatorum reus sit: in quibus nullam ei partem dedimus, quoniam multum interest inter militarem curam et civilem administrationem atque haec esse disiuncta oportet, quemadmodum patres reipublicae nobis ordinarunt et constituerunt. Sciantque spectabiles duces, si rebus civilibus se immiscere ausi sint, ne militares quidem se exercituros esse et huic magistratu subiectum iri. Volumus enim in nulla re inferiorem hunc magistratum ducis magistratu esse, sed operam dare sicut dictum est fiscalium exactioni cum omni severitate, operam dare etiam privatorum incoluntati, nec permittere aut spectabilibus ducibus aut clarissimis tribunis aut ulli ex domibus potentium, sed ne sacro quidem nostro patrimonio aut sacris nostris privatis aut sacrae nostrae domui, ut quicquam damni subiectis nostris inferant, nec flecti nec trepidare, sed fortiter subiectis praesae omniaque facere, quaecumque in aliis moderato- 3 ribus valent. Atque ita quae ad rerum summam pertinent ab eo administrantur.

4 προαγωγῆς Zachariae] προσαγωγῆς M || 6 λαμπροτάτων ποιμικηρῶ τῶν περιβλεπτῶν τριβούνων M, corr. Zachariae || 7 καθάρᾳ M, corr. Zachariae || 9 ὅς Osenbrüggen] ὡς M || 11 malim ταῖς δημοσίαις στάσεσιν sed cf. p. 69, s || 13 ἀντὶ M || 15 ποιμικηρῶ M || τῶν

τοῦ M || 16 εἰ ἔχειν M, καὶ ἔχειν Zachariae || 23 sq. οὐδὲ — οὐδὲ — οὐδὲ (sed οὔτε εἰ τῶν) M, corr. Schoell || 28 στρατιωτῶν M^a || 31 sq. undè — ἠγῆδ — μηδὲ — μήτε M, corr. Schoell

CAPUT III.

Ἐκεῖνο μέντοι γίνεσθαι τε καὶ κρατεῖν βουλόμεθα, τὸ τὰς σιτήσεις τῶν περιβλεπτῶν δουκῶν ἐκείθεν αὐτοὺς κομίζεσθαι, ὅπόθεν ἂν ὁ περιβλεπτός τῆς ἐπαρχίας ἡμετέρας ἐκτάξει, πρόδηλον ὄν, ὡς οὐ μετὰ τῶν αὐτῆς ἀδρανεῖας προσέξουσιν τοῖς πράγμασιν, ὡς μηδὲ τὰς οἰκείας σιτήσεις ἰσχύειν ἀπαιτῆσαι, εἰδότες ὡς εἰ παρὰ ταῦτά τι πράξειαν, ποιῆν viginti librarum auri καταθήσουσι.

Ἐπιλογος. Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου δηλούμενα νόμον ἢ οἷον ὑπεροχὴ 5
ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω.

E

Ἡ ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΝΑΙΡΟΥΣΑ ΤΗΝ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟΝ ΕΝΙΑΥΤΩΝ
ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΥΚΤΗΡΙΩΝ ΟΙΚΩΝ.

Σ

ΙΔΙΚΤΟΝ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΗΜΩΝ ΔΕΣΠΟΤΟΥ
ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ.

Z

ΤΥΠΟΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΕΡΙ ΑΡΓΥΡΟΠΡΑΤΙΚΩΝ
ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΩΝ.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότην Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἀυτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς
Ἀλαμαννικός Γοτθικός Φραγγικός Γερμανικός Ἀντικός Ἀλανικός Οὐανδαλικὸς Ἀφρικὸς εἰσαβῆς εὐτυχῆς ἐνδοξος
νικητῆς τροπαιοῦχος ἀεισέβαστος Ἀύγουστος Ἰουλιανῷ.

Ἐπιλογος. Ὡς περὶ αἰεὶ ἡ τῆς ἀρετῆς δύναμις ἐν τοῖς ἐναντίοις διαφαίνεται, οὕτω καὶ ἡ βασιλικὴ
πρόνοια τε καὶ διοίκησις ἐν ταῖς τῶν ὑπηκόων ἐνστάσεσι φανεροῦται. καὶ ἐνκαίον μὲν ἡμῖν μηδέποτε τῆ 20

Edictum V Graece extat in M; est exemplar graecum nov. CXI et iuxta eius versionem latinam, quae sola
in corpus 168 novellarum transiit, exhibitum p. 521, 6.

Edictum VI Graece extat in M; est nov. CXXII et eius loco editum p. 592, 18.

Edictum VII Graece tantum extat in M.

III. Illud tamen fieri et valere volumus, ut spectabilem ducum annonas inde ii percipiant unde-
cumque spectabilis provinciae moderator iis delegaverit, cum manifestum sit, eos non cum tanta inertia
res curaturos esse, ut ne proprias quidem annonas exigere possint; qui si quid adversus haec fecerint,
sciant se poenam viginti librarum auri soluturos esse.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram declarantur legem tua sublimitas ad
opus effectumque adducere studeat.

V.

CONSTITUTIO QUAE CENTUM ANNORUM PRAESCRIPTIONEM IN
AEDIBUS SACRIS ABROGAT.

VI.

EDICTUM PIENTISSIMI DOMINI NOSTRI IUSTINIANI.

VII.

FORMA PRAGMATICA DE ARGENTARIORUM CONTRACTIBUS.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imp. Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Ger-
manicus Anticus Alanicus Vandalicus Africus pius felix inclutus victor ac triumphator semper Augustus Iuliano.

Praefatio. Ut semper virtutis vis in rebus adversis elucet, ita etiam imperatoria providentia et
gubernatio in subditorum angustiis apparet. Et optandum quidem nobis est, ne quid unquam reipublicae

1 τε Scrimger] τε M || 2 ὄν om. in lac. 6—7 litt. M ||
3 σιτήσεις Zachariae] αἰτήσεις M || 4 boginti librarum
auri M || 6 subscr. deest; const. data post nov. VIII (cf.
p. 761, 23) eodem fere tempore quo nov. XXIV sqq. aut
CII sq. a. 535 vel 536 (cf. 762, 22 cum 498, 34; 762, 28 cum

493, 34). || 17 γοτθικός M || 18 Ἰουλιανὸς M^a vulg. Ad-
vocatum eum fuisse recte statuit Zachariae, praef. urbi (sic
Biener 533) solo λογιστήτος (p. 766, 10. 32. 767, 15. 23) no-
mine appellari non poterat (cf. p. 507, 23) || 20 μηδέποτε
Zachariae] μηδέν ποτε M

ἡμετέρα πολιτεία ἐναντίον τι συμβαίνειν· εἰ δὲ ἢ τὸ τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων εὐμετάβλητον ἢ τὸ τοῦ θεῖου νεύματος κίνησις τοῖς ἀνθρώποις ἐνοικήπει κακοῖς, ἢ ἐπαγομένη ἄνωθεν μετὰ φιλιανθρωπίας παιδεία τῆς βασιλικῆς προνοίας τε καὶ φιλιανθρωπίας ὑπόθεσις γίνεται. ὅπερ καὶ ἐν τῷ παρόντι συμβέβηκε χρόνῳ οὐ δεόμενον διηγῆματος. ἢ γὰρ εἰς πάντας τοὺς τόπους διελθούσα τὸ θανάτου περίστασις οἰδενὶ ἀναγκαῖον εἶναι ποιεῖ ἐκείνο ἀκούειν. ὅπερ ἕκαστος ὑπέμεινεν. πολλῶν τοίνυν οἶα ἐξ ἀπροόπτου γενομένων, ἅπερ δυσκόλως ἂν ἄλλος ἐπήγαγε χρόνος. οἱ ἐν τῷ τῶν ἀργυροπρατῶν σωματεῖῳ καταλεγόμενοι προσῆλθον ἡμῖν, φάσκοντες τινὰς κληρονόμους καὶ διαδόχους τινῶν ἀγράφως παρὰ τῶν ἀργυροπρατῶν χρυσίων ἢ καὶ ἀργυρῶν ἢ καὶ ἕτερα εἶδη κοιμισμένων εἰς ἀγνωμοσύνην ὄραν, οἶα μῆτε τῶν λαβόντων περιόντων μῆτε αὐτῶν τῶν κληρονόμων ἢ διαδόχων δυναμένων ἐξ ἐγγράφων ἐλέγχεσθαι.

CAPUT I.

Τοῦτο τοίνυν θεραπεύσαι σπουδάζοντες θεσπίζομεν. τοὺς κατὰ τούτων ἐθνηνομένους τὸν τρόπον πρὸ 10 γε πάντων πρὸς τὸ ὀρθὸν συνειδὸς ἀποβλεπόντας ἀνευδοκίμως ὁμολογεῖν τὰ δοθέντα παρὰ τῶν ἀργυροπρατῶν ἐκείνοις, ὧν αὐτοὶ ἠπῆλθον τὰ δίκαια, ταῦτο δὲ τοῦτο καὶ τινὰς περιόντας περὶ τοὺς ἐκ τοῦ κατ' αὐτοὺς οὐστήματος πράττειν. ὅπερ καὶ παρὰ τῶν ἱκετῶν εἰθνηνομένων παρὰ τῶν αὐτῶν διαδίκων γίνεσθαι προστάτουμεν. εἰδότες ἑκάτερον μέρους, ὡς εἰ ἐλεγχθεῖ ἢ διὰ τῆς τῶν ὑπουργησάντων φωνῆς ἢ διὰ τῆς τῶν ἡμερησίων καταγραφῶν μεθ' ὅρκου γινομένης προαγωγῆς ἢ δι' ἄλλης τινὸς ἱκανῆς ἀποδείξεως, ἐν διπλῶ 15 οἱ ἀγνωμονοῦντες καταθήσουσιν, ἅπερ δολίως καὶ κατα ἀγνωμοσύνην ἠρνούνην ἢ κρύφοντες ἢ γινῶναι τὸ τοῦ πράγματος ἀληθὲς ἀμελήσαντες.

CAPUT II.

Δεύτερον ἡμῖν παρὰ τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ τῶν ἀργυροπρατῶν σωματεῖου ἀνηνέχθη κεφάλαιον, ὥστε μὴ ἀναγκάζεσθαι αὐτοὺς ταῖς προφερομέναις παρ' αὐτῶν τῶν συναλλακτῶν ὁμολογίαις ἢ πιπτακίοις ἢ λογοθεσίοις τῇ ἐκείνων καταγραφῆσει χειρὶ, εἶτα ἀμφιβαλλομένοις, διὰ τῆς τῶν ἀγοραίων συμβολαίων συγκροίσεως τὴν πίστιν ἐπιτιθέναι, διὰ τὸ κατ' αὐτοὺς οὐστήμα πολλοῖς μὲν, μάλιστα δὲ τοῖς εὐγενέσι ἀνθρώποις πιστεύειν, μὴ ἀνεχομένοις τὰ ἐαντῶν δημοσιεύεσθαι συναλλάγματα ἢ τῆν τῶν οἰκείων περιουσιῶν φανεροῦσθαι κατάστασιν, καὶ βουλομένοις, ὡς εἰκός, τοῖς ἔξωθεν μείζονας ἢ ἐλάττωνας φαίνεσθαι, ἀλλὰ χρῆναι τὰ 1 γένομενα εἰς αὐτοὺς ἰδιόχειρα, καθὰ εἴρηται, γράμματα τὴν ἴσην τῶν ἀγοραίων συμβολαίων δύναμιν ἔχειν. 1 Καὶ ἐν τούτῳ τοίνυν ἡμεῖς ὁδὸν τινὰ μέσην βαδίζοντες, ἥπερ καὶ τοῖς ἀργυροπράτας κατὰ τῶν ἐπὶ τοῖς 25 τοιοῦτοις κεφαλαίοις διαδίκων καὶ αὐθις ἐκείνους κατ' αὐτῶν βουλόμεθα χρῆσασθαι, θεσπίζομεν, εἰ τοιαῦτα προφέρουσιν ἰδιόχειρα τῶν συναλλαξάντων γράμματα, ἅπερ ἢ αὐτὸς, οὐτίνως εἶναι λέγεται, ἢ οἱ αὐτοῦ κληρονόμοι τε καὶ διάδοχοι οὐ δύνανται μεθ' ὅρκου δόσεως ἀπαρνήσασθαι οἶα παρ' ἐκείνων γεγράφθαι, οὐπερ ὄνομα φέρουσι, τὴν ἀναγκυρίαν μὴ προβαλλόμενοι, ἀλλὰ καὶ δυναθεῖ πρὸς τοῖτοις ὁ ἀργυροπράτης ἐξ ἀγοραίου γραμματεῖου τὸ ἔγγραφο πιστώσασθαι, ἢ αὐτὸς μὲν τούτου κατολιγορήσειεν, ὁ δὲ ἀντιδίκος μὴ δυναθεῖ 30 θεῖη ἐκ τῆς ἄλλου ἀγοραίου συγκροίσεως ἐλέγξει τὸ νεύδος, τῆρικαῦτα ἐκ τῶν ὁμολογημένων καὶ ἀναμφιβόλων καὶ τῇ τῶν μαρτύρων ὑπογραφῇ βεβαίων ἰδιόχειρων συμβολαίων πρὸς τὰ παρὰ τῶν ἀργυροπρατῶν ἢ κατ' αὐτῶν προφερόμενα τῶν συναλλαξάντων ἰδιόχειρα γράμματα τὴν σύγκρισιν γίνεσθαι καὶ εἶναι αὐτὰ βέβαια,

nostrae adversi eveniat; verum si aut rerum humanarum instabilis natura aut divinae voluntatis commotio humanis malis instat, benigne inflictis caelitus castigatio imperatoriae providentiae et benignitatis occasio fit. Quod etiam hoc tempore accidit, neque indiget expositione. Mortis enim periculum per omnia loca propagatum nemini necessarium reddit illud audire, quod unusquisque passus est. Itaque cum multa quasi ex improvise incidissent, quae non facile tempus aliud induxisset, qui in collegio argentariorum recensentur nos adierunt, dicentes heredes nonnullos ac successores quorundam, qui sine scriptis ab argentariis aurum aut etiam argentum aut etiam alias species accepissent, ad malevolentiam verti, quod neque qui acceperint superessent neque ipsi heredes vel successores ex scriptis convinci possent.

I. Huic igitur rei mederi studentes sancimus, ut qui hoc modo in iudicium vocati sunt, ante omnia ad rectam conscientiam spectantes indubitanter confiteantur, quae ab argentariis illis sint data, in quorum iura successerunt, idemque etiam superstites quidam de eis qui ex ipsorum sunt collegio faciunt. Quod etiam a supplicibus, cum ab adversariis suis in ius vocantur, fieri iubemus. Sciente utraque parte, si aut ministrorum testimonio aut diariorum prolatione cum iureiurando facta aut aliqua idonea probatione convincatur, improbos duplum eius, quod fraudulenter et improbe negaverint, soluturos esse, sive rei veritatem occultaverint sive cognoscere neglexerint.

II. Alterum ad nos ab eodem argentariorum corpore relatum est caput, ne compellantur prolatis a se contractuum confessionibus aut tabulis aut ratiociniis illorum manu conscriptis, deinde in dubium vocatis, per publicorum instrumentorum collationem fidem imponere, propterea quod ipsorum collegium multis et praecipue nobilibus hominibus credat, qui contractus suos publicari aut rerum suarum statum manifestum fieri non patiantur malintque, ut consentaneum est, extraneis maiores quam minores videri, sed ut chirographa, ut dictum est, sibi tradita eandem quam publica instrumenta vim obtineant. 1 Etiam in hoc igitur medium nos quandam viam ingressi, qua et argentarios adversus eos, qui de talibus rebus litem movebunt, et rursus illos adversus hos uti volumus, sancimus, si tales autographae contrahentium litterae proferantur, quas aut ipse, cuius esse dicuntur, aut ipsius heredes successorive non possunt iureiurando dato negare ab illo, cuius prae se nomen serunt, scriptas esse, non numeratae pecuniae exceptionem non opponentes, sed insuper etiam argentarius publico instrumento scripta confirmare possit, aut ipse quidem id negligat, adversarius vero ex alterius publici scripti comparatione fraudem redarguere nequeat, tunc ex certis et indubitatis et testium subscriptione confirmatis autographis documentis ad ea, quae ab argentariis aut contra eos proferuntur contrahentium chirographa, comparatio fiat et firma haec

3 pestem anni 541 significat || 8 μηδὲ - μηδὲ M, corr. Kroll || 9 ἀγράφως cum Scringero vulg. || 13 ἱκετῶν Zachariae] οἰκετῶν M || 14 φωνῆς om. M pr., adscr. M² ut vid. || 19 προφερομέναις M, corr. Kroll || 24 αὐτοὺς Zachariae] αὐτὰ M || 29 καὶ] καὶ cum Scringero

vulg., μὴ con. Zachariae perperam, idem excidisse nonnulla sine causa statuit || 30 ἀγράφως cum Scringero vulg. || κατολιγορήσει M, corr. Kroll || 32 βεβαίων om. M pr., suprascr. M² ut vid. || βεβαιουμένων con. Zachariae || 33 σύγκρισιν om. in lac M pr., add. M² ut vid.

οὐκ ἐλάττωνα τῶν ἀγοραίων συμβολαίων ἔχοντα δύναμιν, οἷα οὐκ ἀσφαλείας αὐτοῖς δεούσης, ἀλλὰ μόνου τοῦ σχήματος. οὐδενὸς τοῖς ἰκετεύουσι γινόμενου προκρίματος ἐκ τοῦ μὴ ἐγκείσθαι ὑποθήκας ἢ κληρονόμων ἢ διαδόχων ὄνομα τοῖς παρὰ τῶν συναλλαξάντων εἰς αὐτοὺς ἐγγράφοις γενομένοις.

CAPUT III.

Ἐξουσι δὲ οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τῶν ἀργυροπρατῶν σωματείου, ἐξ ἴσου δὲ καὶ οἱ συναλλάκται τὰς ὁμοίας κατ' αὐτῶν ἀγωγὰς κινούντες ἀδειαν, εἴπερ τινὲς τῶν τετελετηκότων δι' ἀπορίαν κληρονόμου μὲν οὐκ ἔσχον, 5
χρεώστας δὲ κατέλιπον, ἢ καὶ πράγματά τινα ἐκείνοις διενεγκόντα ἐν παραθήκῃ ἢ ὑποθήκῃ παρὰ τισιν εὐρίσκειται, κινεῖν κατ' ἐκείνων τὰς ἀρμοζούσας αὐτοῖς ἀγωγὰς καὶ τὸ ἱκανὸν ἐξ αὐτῶν ἐάντοῖς περιποιεῖν. τὰ ὅμοια δὲ αὐτοῖς φυλαχθήσεται καὶ ἐπὶ [ταῖς] τῶν ζώντων συναλλακτῶν καὶ χρεωστούντων αὐτοῖς, ὥστε 10
ἐξεῖναι τοῖς ἐνάγουσιν ἢ καὶ ἐναγομένοις βουλομένοις, κἄν μὴ τοῖς συμβολαίοις ὑποθήκης ἐμφέρεται μνήμη, ὑποθηκῆς ὅμως κινεῖν ἀγωγὰς, ὡς φύσει τοῖς τῶν ἀργυροπρατῶν καὶ τῶν συμβαλλόντων αὐτοῖς συναλ- 10
λάγμασιν ἐπομένως, καὶ ἔχειν κατὰ τῶν ὑστέρων τῶν χρόνων δηλοῦν δανειστῶν τὴν προτίμησιν. ἀδικον γὰρ τυγχάνει καὶ τῆς τῶν ἡμετέρων χρόνων δικαιοσύνης ἀλλότριον, τοὺς μὲν εὐεργέτας τῶν ἰδίων στερεῖ-
σθαι πραγμάτων, τοὺς δὲ χρεωστούντας τοῖς ἀλλοτρίοις ἐντροφῶν.

CAPUT IV.

Κάκεινο δὲ τῇ ἡμέτέρᾳ περὶ αὐτοὺς ἐπικουρία προστίθεμεν. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς παρ' αὐτῶν γενομένοις συναλλάγμασι σφόδρα ὁ νεαρὸς ἡμῶν νόμος ἀντίσταται, ὁ παρακλυόμενος τοῖς εὐεργέτας μὴ χωρεῖν κατὰ 15
τῶν πρᾶξιμένων τινὰ παρὰ τῶν χρεωστούντων, πῶν ἂν οἱ πρωτότυποι χρεῶσται ἀποροὶ διὰ τῆς ἐκστάσεως ἀποδειχθῶσιν (ὅπερ αὐτοῖς πᾶν καθέστηκε φορτικόν, διὰ τὸ τοὺς ἀγοράζοντας ὡς ἐκ τινος ἔθους καὶ βεβαιότητος ζητεῖν καὶ τὴν ἄλλην ἐάντοῖς ἀσφαλείαν περιποιεῖσθαι, αὐτοῖς δὲ τοῦτο μῆτε ἔθος μῆτε τὴν ταχείαν τῶν συναλλαγμάτων ἔκβασιν συγχωρεῖν), θεσπίζομεν διὰ τοῦ παρόντος θελοῦν πραγματικὸν τύπον κατ' ἰδικὴν αὐτοῖς διδομένου φιλοτιμίαν μὴ δυναμένην ἕτερον προσώπων ἢ μεθοδῶν ἢ σωματείων ἢ ἐπιτηδύ- 20
ματι παντελῶς ἀρμόζειν, τοιαύτης αὐτοῖς τε καὶ τοῖς αὐτῶν συναλλάκταις, ἵνῃ κατ' αὐτῶν ἀγωγὰς κινούσι, προνομίας ἀπολαύειν ἐν τῷ ἐπιζητεῖν τε καὶ διώκειν τὰ πράγματα, ἐφ' οἷς αὐτοῖς ὁ χρόνος παρέχει προτί-
μησιν, ὅποیان πρὸ τῆς ἡμετέρας ἔσχον νομοθεσίας, ὥστε αὐτοὺς μὴ βαρυνμένους τῇ ἀποδείξει τῆς τῶν χρεωστούντων ἐκστάσεως, εἴπερ μὴ δυνήθωσι παρὰ τοῦ πρωτοτύπου τὸ ἱκανὸν ὑπομείναι, χωρεῖν κατὰ τῶν 25
ἐκποιηθέντων ὑπ' ἐκείνων πραγμάτων καὶ ἐξ ἰδικῆς ἢ γενικῆς ὑποθήκης αὐτοῖς ὑποκειμένων, ἐφ' ὧν, καθὰ εἰρηται, προγενέστερα τῶν ἄλλων δανειστῶν ἔχουσι δίκαια. οἰόμεθα γὰρ τὰ τῷ προσηρημένῳ σωματεῖον καὶ τοῖς αὐτῶν συναλλάκταις παρεχόμενα εἰς τὴν κοινὴν συντείνειν εὐεργεσίαν, οἷα αὐτῶν οὐκ ὀλίγοις τισίν, ἀλλὰ τοῖς ἐν πάσῃ σχεδὸν τῇ πολιτείᾳ γινόμενοις συναλλάγμασιν ὑπογοούντων.

CAPUT V.

Καὶ τοῦτο δὲ αὐτοῖς παρασχέειν αἰτούσι συνειδόμεν, ὥστε ἵνῃ ἂν τισιν ἐπάγωσι δίκας καὶ εἰς τὴν 30
τῆς δεκατημορίας ὁμολογίαν συναλάνωνται, μὴ ἀπαιτεῖσθαι ἐγγύας, ἀλλὰ ἀρκεῖν τὴν αὐτῶν ἐπὶ τούτῳ γινο-

sint nec minorem quam publica instrumenta vim habeant, cum non securitas iis desit, sed sola forma. Nec ullum supplicantibus praedictum inde fiat, quod non insunt hypothecae aut heredum successorumve nomen in scriptis a contrahentibus cum ipsis compositis.

III. *Habebunt autem qui ex eodem sunt argentariorum corpore, aequae autem etiam contrahentes, quando similes adversus illos actiones movent, facultatem, si qui defunctorum heredes propter inopiam non habuerint, debitores vero reliquerint, aut res aliquae quae ad illos pertinerant depositae vel hypothecae nomine obligatae apud aliquos inveniantur, movendi adversus illos competentes actiones et ex illis satisfactionem sibi parandi. Similia autem eis servabuntur etiam in contrahentes viventes eorumque debitores, ut liceat actoribus aut etiam reis, si velint, etiam in instrumentis hypothecae nulla mentio insit, hypothecarias tamen actiones movere, quippe quae natura argentariorum eorumque qui cum ipsis contrahunt contractus sequantur, et habere in posterioribus tempore creditores praerogativam. Inustum enim est et a nostrorum temporum iustitia alienum creditores rebus suis privari, debitores alienis lucrari.*

IV. *Sed etiam illud nostro in eos patrocinio addimus. Quoniam enim factis ab ipsis contractibus vehementer novella nostra lex repugnat, quae vetat creditores adversus eos, qui aliquid a debitoribus emerint, prius agere, quam principales debitores per cessionem bonorum inopes esse constet (quod iis sane molestum est, ideo quod ementes ex quadam consuetudine et fideiussores quaerunt et aliam sibi securitatem parant, ipsis vero id neque consuetudo neque faciendorum contractuum celeritas permittit), sancimus per praesentem sacram pragmaticam formam speciali ipsis datam beneficio, quae alteri personae vel collegio vel corpori vel conditioni nullo modo competere potest, et ipsos et qui cum ipsis contrahunt, quando adversus ipsos actiones instituant, tali privilegio uti in inquirendis persequendis rebus, in quibus eis tempus praerogativam praebet, quale ante nostram legislationem habuerunt, ut non gravati probatione bonorum cessionis a debitoribus factae, nisi a principalibus satisfactionem consequi potuerint, convenient res ab illis alienatas et ex speciali vel generali hypotheca ipsis obnoxias, in quibus, ut dictum est, antiquius ceteris creditoribus ius habent. Existimamus enim ea, quae dicto argentariorum corpori et iis qui cum eis contrahunt conceduntur, ad communem salutem conferre, ideo quod illi contractibus non paucis quibusdam, sed in universa fere republica factis servantur.*

V. *Atque etiam hoc iis petentibus concedere constituimus, ut quando quibus litem inferant et ad promissionem decimae partis cogantur, non exigantur ab iis fideiussiones, sed sufficiat ipsorum de hac re*

1 οὐκ ἐλάττωνα M || δεούσης Zachariae] ἐνοούσης M || 3 παρ' αὐτῶν cum Scrimgero vulg. || 8 ταῖς del. Zachariae || ζόντων M || 11 ὑστέρον M, corr. Scrimger || 14 προστίθεμεν M, corr. Scrimger || 15 νεαρὸς—νόμος] nov.

IV c. 2 || 19 τύπου M^b] νόμου M^a || 23 ὅποیان Zachariae] ὅποια M || 28 πᾶσι M || 30 δεκατημορίας M (idem 766, 3. 6).

μένην κατάθεσιν, οἷα ἀξίων ὄντων ὑπὲρ ἑαυτῶν πιστεύεσθαι, ὧν ἡ πίστις καὶ ὑπὲρ ἑτέρων ἀρκεῖν νομίζεται· πρόδηλον ὅν, ὡς εἰ τῷ νόμῳ ὑποπεσόνται, οὐδὲν αὐτοὺς ὠφελήσει τὸ ἐγγυητὴν μὴ παρασχεῖν, ἀλλὰ καὶ οὕτως καταθήσουσι τὴν τῆς δεκατημορίας ποιήν, ὥσπερ καὶ οἱ ἐνάγοντες αὐτοῖς καὶ πρὸς γὰρ οἱ παρ' αὐτῶν ἐναγόμενοι ταῖς ὁμοίαις ὑποτεθήσονται ποιναῖς. ταύτης καὶ μόνης τῆς διαφορᾶς ἐπὶ τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ οὕσης, ὥστε, καθάπερ ἐμπροσθεν εἰρήται, τοῖς ἐκ τοῦ συστήματος τῶν ἀργυροπρατῶν ἐνάγουσι τὴν τῶν ἐγγυητῶν δόσιν ἐπὶ τῇ δεκατημορίᾳ κατ' ἰδικὴν ἡμῶν τινα φιλοτιμίαν συγκωρησάσαι.

CAPUT VI.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ εἰς διάφορα τοὺς ἰκέτας ἔλκεσθαι δικαστήρια (καὶ μάλιστα πλείστους ἔχοντας συν-
αλλάκτας, καὶ οἷα συμβαίνει ὀλίγους ἐγγνώμονας) οὐ μόνον αὐτοῖς βλάβην, ἀλλὰ καὶ τοῖς κοινοῖς πραγμασίην
ἐμπόδισμα φέρειν νομισκεται, καὶ ἐν τούτῳ τῷ μέρει τὴν προτέραν ἡμῶν περὶ αὐτοὺς μιμούμεθα προμήθειαν
καὶ παρακλυτούμεθα αὐτοῖς εἶναι ἰδικούς δικαστάς, εἴτε ἐνάγουσιν εἴτε ἐνάγοντο, τὴν τε σὴν λογιότητα καὶ
10 Πέτρον τὸν ἐνδοξότατον κόμητα τῶν θείων ἡμῶν λαργυτιόνων, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίων, ὥστε παρὰ
θατέρῳ τούτων τὰς κινήθησόμενας μεταξὺ αὐτῶν τε καὶ ἑτέρων οἰασούν δικας ἢ καὶ ἥδη παρὰ τοῖς πρότερον
αὐτοῖς παρ' ἡμῶν δεδομένοις δικασταῖς εἴτα ἀποβιώσασιν ἐναρχθεῖσας σκοπεῖσθαι, καὶ σύντομον καὶ τοῖς
ἡμέτεροις νόμοις συμβαίον δέχεσθαι πέρας, καὶ τοὺς ἰκέτας τῆς τῶν πραιτωρίων τριβῆς ἀπαλλακτομένους
σχολάζειν τῷ οἰκίῳ ἐπιτηδεύματι, τοσοῦτὴν τε ἐγγνωμονέστερον φέρεσθαι περὶ τὰ τῶν ὑπῆκόων συναλλά-
15 γματα, ὅσον ἢ αὐτοὶ ἤττονος ἀγνωμοσύνης πειρώνται ἢ (οἱ) ἀγνωμονεῖν ἐπιχειροῦντες οὐ συγκωροῦνται
ἀδίκους αὐτοῖς ἐπιφέρειν βλάβας.

CAPUT VII.

Ἄλλ' ἐπιπέτρῃ ἡμῖν καὶ ἄλλον τιμὰ τῶν δολερῶν ἀνθρώπων ἐφανέρωσαν δόλον ἀπαγγέιλαντες, ὡς
τινες μὲν δανεισάμενοι ἢ δανειζόμενοι παρὰ τὸν δὲν ἐκ τοῦ εἰρημένου συστήματος χρήματα ἠγόρασαν ἢ ἀγορά-
ζουσι κτήσιν ἀκινήτων ὀνόματι τῶν οἰκείων γαμετῶν ἢ ἄλλων τινῶν περὶ αὐτοὺς ὄντων πρὸς περιγραφήν
20 τῆς γενικῆς ὑποθήκης τῶν ὄντων αὐτοῖς καὶ ἐσομένων πραγμάτων, τινὲς δὲ τὰ ἑαυτοῖς καχερωσθημένα παρὰ
τῶν ὑπευθύνων ἀναλαμβάνοντες ἢ ἐν χρήμασι ἢ ἐν ἀκινήτοις προσόλου τοῖς πράγμασι οὐκ εἰς ἴδιον πρόσ-
των, ἀλλὰ καθὰ εἰρήται ἢ εἰς τὸ τῶν συμβιωσῶν ἢ συγγενῶν τὴν τοιαύτην καταβολὴν ἢ ἐκχώρησιν ἢ
πράσιν γίνεσθαι παρὰ τῶν ἐποφειλότων παρασκευάζουσιν, ὥστε διὰ τῆς τοιαύτης μεθόδου ἐκείνους μὲν
ἀπορίαν προῖσχεσθαι, τοὺς δὲ ἐκ τοῦ εἰρημένου τῶν ἀργυροπρατῶν σωματείου ευεργέτας τυγχάνοντας μὴ
25 δύνασθαι ἐκείνοις ἐνάγειν, πρὸς οὓς οὐ δοκοῦσι πεποιθῆναι συνάλλαγμα, καὶ ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ ἴσθην
φιλοτιμίαν τοῖς τε ἀργυροπραταῖς τοῖς τε κατ' αὐτῶν ὁμοίαις ὑποθέσεις κινῶσι παρέχοντες κελεύομεν, ὥστε,
εἰ δεῖχθεῖται τῶν ἐποφειλότων τις δόλω τὸ μὴ νέεσθαι τὰ αὐτῶν προσήκοντα ποιησάμενος καὶ εἰς ἕταρον
σιωπηρῶς τὰ οἰκεία μεταγαῶν δίκαια, ἐξεῖναι τοῖς ἐνάγουσι διὰ τῆς in rem ἢ δι' ἄλλης νομίμου ἀγωγῆς καὶ
ἐλέγχειν τὸ γινόμενον, καὶ χωρεῖν κατὰ τῶν εἰρημένων πραγμάτων ὡς τοῦ χρεώστου τυγχάνοντων, καὶ
30 πανταχόθεν τῆς μηχανῆς ἀπελαννομένης τὸ ἀζήμιον αὐτοῖς ἐπὶ τε τῷ χρεῖ ἐπὶ τε τοῖς ἐπὶ τούτῳ γινόμενοις
δαπανήμασι περιτοεῖν. ἴσμεν γὰρ τὴν τῆς σῆς λογιότητος καὶ τοῦ μνημονευθέντος ἐνδοξοτάτου ἀνδρός

fucta depositio, cum digni sint quibus per se credatur ei, quorum fides etiam pro aliis sufficere censetur. Manifestum autem est, si legi succubuerint, nihil illis profuturum esse, quod fideiussorem non dederint, sed nihilominus decimae eos partis poenam soluturos esse, quemadmodum etiam qui litem ipsis inferunt et insuper qui ab ipsis in ius vocantur, similibus poenis subicientur; hoc solo discrimine in hoc capite servato, quod, sicut iam dictum est, actoribus e collegio argentiariorum fideiussorum ob decimam partem datio proprio quodam nostro beneficio remissa est.

VI. Quoniam vero etiam id, quod supplices ad diversa tribunalia trahuntur (praesertim cum plurimos habeant contrahentes, et ut fit paucos probos), non solum ipsis damnum, verum etiam communibus rebus impedimentum inferre compertum est, etiam in hac parte priorem nostram circa eos providentiam imitantur ac iubemus speciales iis iudices esse, sive agant sive conveniantur, tuam eloquentiam et Petrum gloriosissimum comitem sacrarum nostrarum largitionum, exconsule et patricium, ut apud alterutrum horum quaecunque inter ipsos et alios movebuntur lites, aut etiam apud iudices antehac a nobis iis datos deinde defunctos iam motae sunt, examinentur et breves nostrisque legibus convenientem finem accipiant, et supplices praetoriorum vexatione liberati proprio quaestui vacent, tanloque liberalius in subditorum contractibus versentur, quanto aut ipsi minorem improbitatem experiuntur, aut qui improbi esse conantur, iniuria iis damna inferre sinuntur.

VII. Sed quoniam etiam alium nobis dolosorum hominum dolum manifestarunt, denuntiantes nonnullos mutuatos aut mutuantes a dicti collegii personis pecunias emisse aut emere possessiones immobiles nomine uxorum suarum aliorumve quorundam ad se pertinentium, ad circumscriptionem generalis hypothecae bonorum quae iis sunt aut erunt, nonnullos vero quae ipsis debentur a debitoribus recipientes aut in pecuniis aut in immobilibus omnino rebus, non in suam personam, sed ut dictum est, aut in uxorum aut cognatorum nomen huiusmodi solutionem aut cessionem aut venditionem fieri a debitoribus curare, ut per talem machinam illi quidem inopiam praetendant, qui vero ex dicto argentiariorum corpore benigne iis crediderunt, in ius vocare nequeant illos, quibuscum contractum inisse non videantur, in hoc quoque capite parem munificentiam tam argentariis, quam qui adversus eos similes controversias movent exhibentes inhemus, si quis debitorum dolo fecisse demonstraret, ne res suas possideat, et ius suum clam in alterum transtulisse, licere actoribus per actionem in rem aliamve legitimam et factum coarguere et adversus dictas res quasi debitoris sint procedere, et undique machinatione pulsa damnum suum et in debito et in expensis ob hoc factis sarcire. Scimus enim eloquentiae tuae memoratique gloriosissimi viri diligentiam

7 ἔχοντας Kroll] ὄντας M || 9 cf. nov. CXXXVI ed. IX. || 11 ὑπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίων M, corr. Scrimger || 16 ἢ αὐτοὶ Kroll] οἱ αὐτοὶ M || οἱ add.

Zachariae || 22 οὐχ M^o || 24 ἐποφειλομένων M, corr. R. Schneider || 25 τοὺς Zachariae] αὐτοῦς M || 29 in rem M || 31 αὐτοῖς M || leg. γενομένοις?

ἀκρίβειαν τοιαύτην ὑπάρχειν, ὥστε οὕτω τὰς κινήσεις καὶ οὕτω πέρας δεξαμένης ἢ καὶ ὑστερον κινήθη-
σομένης ὑποθέσεις διαθεῖναι, ἐφ' ᾧ τε μήτε τοὺς ἰκέτας ἐκ τῆς τῶν χρεωστῶν ἀγνωμοσύνης ἢ ῥαδιουργίας
ἀδικον ὑπομείναι βλάβην, μήτε δὲ τοὺς ἀδίκους διὰ τῶν ἀδίκων στρεβλώσεων ἀκαίρους ὑποστήναι διαστρο-
φάς, ἀλλὰ καὶ τὰ προῆν τοῖς δεηθεῖσι παρασχεθέντα κύρια καὶ ἀσάλευτα μένειν, καὶ τὰ διὰ τοῦ παρόντος
θεῖου ἡμῶν φιλοτιμηθέντα πραγματικῶν τύπου κατὰ τὸν ἡμέτερον ἐκτελεσθῆναι σκοπόν, οἵπερ σπουδάζομεν 5
τοὺς ὑπάρχοντες ἀπαντας ὀρθῶς καὶ ἀραδιουργήτως τοῖς πράγμασι προσεῖναι, καὶ τοὺς ὀφειλόντας διὰ τὸ τοῖς
τῆς πολιτείας πράγμασιν ὑπονογεῖν ἡσύχον ἀπολαύειν βίον μὴ διὰ τὰς τῶν ἀγνωμονούντων μηχανὰς δικα-
στηρίοις καὶ ταῖς ἐξ αὐτῶν προσομιλεῖν ὄνυχες τὴν τε καὶ ζημίας.

CAPUT VIII.

Ὅπερ δὲ ἐν ἐκάστῳ τῶν εἰρημένων κεφαλαίων ἰδικῶς ἐθήκαμεν, τοῦτο γενικῶς ἐν τῷ τοῦ λόγου
ἐπισφραγίσματι θεῖναι συνείδμεν, ἐφ' ᾧ τε ἐν ἅπασιν τοῖς προλεχθεῖσιν ἴσα προνόμια τοῖς ἐν τῷ προειρη- 10
μένῳ τῶν ἀργυροπρατῶν σωματικῶ καταλεγόμενοις καὶ τοῖς τοῦτων κληρονόμοις καὶ διαδόχοις . . . ἐφ' οἷς
κατὰ τῶν ἀργυροπρατῶν κινούσιν ὑπάρχειν. πρέπει γὰρ ἐκείνην ἑκατέρον μέρος τὴν ἀκεραιότητα ἐν τοῖς
οἰκείοις συναλλάγμασι τε καὶ πράγμασι διαφυλάττειν, ἢ ἑαυτῶ ζῆτεῖ παρὰ τοῦ ἕτερου φυλάττεσθαι.
1 Ταῦτα τοίνυν διὰ τοῦ παρόντος θεῖου ἡμῶν πραγματικῶν τύπου κελονοτες καὶ τοῦτο προστίθεμεν, ὥστε
τὴν σὴν λογίτητα καὶ ἀπαντας τοὺς μεγάλους ἀρχοντας συναλθεῖν τοῖς ἐν τῷ προειρημένῳ συστήματι κατα- 15
λεγόμενοις, ὥστε εἴτε διὰ προσταγμάτων εἴτε διὰ γραμμάτων εἴτε δ' ἕτερον οἰουδηποτε συνήθους τρόπου
μετὰ τῆς τοῦ νόμου ἀκολουθίας τυχεῖν αὐτοὺς τῆς δουσίης ἐπιουρίας, καὶ δυναθῆναι κατὰ τῶν ἀγνωμο-
νουντων βοηθηθῆναι, καὶ μὴ ἀναγκασθῆναι καὶ αὐτοὺς ἀγνώμονας ἑτέροις φαίνεσθαι, ἀλλὰ μάλλον ἐνδεδίκα-
σθαι τὸ εὐνοϊκὸν καὶ εὐγνωμον πρὸς τοὺς ἑαυτῶν συναλλάκτας, οἷα τούτου καὶ τῆ τῶν ἡμετέρων χρόνον
ἀγαθότητι καὶ τοῖς ἀπάσης τῆς πολιτείας συναλλάγμασι πρέποντος, ὧν τὰ μέγιστα καὶ ἀναγκαιότατα διὰ 20
τοῦ προειρημένου ἀεὶ συστήματος γίνεται.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοίνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου πραγματικῶ δηλούμενα τύπου
ἢ σὴ λογίτης καὶ πᾶς ἕτερος δικαστῆς τῆς ἡμετέρας πολιτείας βέβαια φυλαξάτω, ἀδείας οὔσης τοῖς ἰκέταις
ἐν παντὶ δικαστηρίῳ, μείζονι τε καὶ ἐλάττωι, ἐμφανίζειν τόνδε τὸν θεῖον πραγματικὸν τύπον καὶ τούτον
ἀναλαμβάνειν καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ τυγχάνειν βοηθείας, τοσαύτην ἐν τῇ παρούσῃ ὑποθέσει καὶ τοῖς προειρη- 25
μένοις κεφαλαίοις δύναμιν ἔχοντος, ὅσην ἐπὶ τοῖς ἄλλοις πράγμασιν οἱ γενικοὶ ἡμῶν ἔχουσι νόμοι. Dat. kal.
Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV., post Basilii v. cons. [a. 542.]

*talem esse, ut motas nondumque finitas aut etiam quae in posterum movebuntur controversias ita sitis
diudicaturi, ut neque supplices et debitorum improbitate aut levitate iniustum dispendium subeant neque
vero innoxii ex iniquis vexationibus importuna detrimenta accipiant, sed et quae nuper petentibus prae-
bita sunt, rata et intacta maneant, et quae per praesentem sacram nostram pragmaticam formam concessa
sunt e nostro consilio perficiantur, qui id agimus, ut omnes subditi recte et non leviter ad negotia accedant,
et ei qui, quod reipublicae negotiis inseruiunt, quietam vitam frui debent, non per improborum machinas iudi-
cibus quaeque inde oriuntur molestiis et dispendiis implicentur.*

VIII. Quod autem in unoquoque dictorum capitulum singulatim posuimus, id in orationis clausula
generaliter ponere visum est, ut in omnibus quae ante commemorata sunt equalia privilegia sint iis,
qui in praedicto argentariorum collegio recensentur, eorumque heredibus et successoribus . . . in eis
actionibus quas adversus argentiarios movent. Convenit enim eam utramque partem simplicitatem in pro-
1 priis contractibus ac negotiis suis servare, quam sibi ab altera servari velit. Haec igitur per prae-
sentem sacram nostram pragmaticam formam iubentes etiam hoc addimus, ut eloquentia tua omnesque
magni magistratus eos, qui in praedicto collegio recensentur, adiuvent, ut sive per edicta sive per litteras
sive alia qualibet consueta ratione servato iuris ordine necessarium subsidium consequantur, possintque
auxilio adversus improbos potiri, neque cogantur ipsi quoque in alios malevolos se praestare, sed potius
benevolentiam et benignitatem iis, qui cum ipsis contrahunt, exhibeant, quod hoc et nostri saeculi bonitati
et universae reipublicae contractibus convenit, quorum gravissimi et maxime necessarii per praedictum
semper collegium sunt.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam declarantur formam,
eloquentia tua et quilibet alius reipublicae nostrae iudex firma servato, licentia datu supplicibus hanc
sacram pragmaticam formam in omni iudicio, et maiore et minore, producendi eamque recipiendi et quod
eo datur subsidium consequendi, utpote quae tantam in praesenti casu et in praedictis capitibus vim
habeat, quantam in aliis negotiis generales nostrae leges obtinent.

2 μηδὲ M, corr. Kroll || 4 πρώην] nov. CXXXVI
c. 3 ed. IX c. 7 || 5 εἴπερ M, corr. Scrimger || 11 ex-
cidisse fere καὶ τοῖς αὐτῶν συναλλάκταις καὶ τοῖς
τούτων κληρονόμοις καὶ διαδόχοις vidit Agylaeus ||
13 ζῆτειν M. || 19 εὐνοϊκὸν M] εὐγνωμονικὸν cum

Scrimgero vulg. || τούτου Agylaeus] τοῦ σοῦ M || 20
συναλλάγμασι M || 26 d. k. mart. M] dat. V kal. Mart.
cum Scrimgero vulg. || 27 iust. M || basilio v. c.
conss. M

Π

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΚΑΡΙΟΥ ΤΗΣ
ΠΟΝΤΙΚΗΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσση τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ
τῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

5

⟨Προοίμιον.⟩ Ἡμεῖς μὲν ἀρκεῖν τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς ταῖς κατὰ τὴν Ποντικὴν διοίκησιν ἐπαρχίαις ῥομίσατες τὸν ἀνωθεν ἐπινηνομημένον κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους βικάριον κατὰ τὸν ἐν μέσῳ τοῦτον ἐπέσχονεν χρόνον, οὐδὲν τῶν ὑστερον γενομένων παρ' αὐτῶν ἀμαρτηθῆσθαι προσδοκίσαντες· ἀλλ' ἐπειπερ ἐξ αὐτῶν ἐγνώμεν τῶν πραγμάτων, ὡς ἀνδρῶν οἰκίσι τὰς ἐπαρχίας ταύτας ἡστέλαις τε καὶ φόνοις ἐντεθραμμένοι καὶ ἀνδρῶν ὄπλοφοροῦντας ἀεὶ ἀθροίζοντες καὶ κατ' ἀλλήλων χρώμενοι [καὶ] τοῖτοις, διαφεύγουσι τὰς ὑπὲρ τοῦτων ποινὰς τῶν ἐπαρχίας ἀμείβων, ἐν αἷς ἀμαρτήσουσιν, οὐδενὸς τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων τὴν ἐπιδεικνύμενην χώραν ἐκβαίνειν τολμώντος, ὡς πολλὰκις μὲν ἡμᾶς ἀνδρῶν ἐκπέμψαι κατὰ τὴν χώραν καὶ βαρύναι μισθοῖς τὸ δημόσιον, πρᾶξαι δὲ πλέον οὐδὲν, μὴ παρούσης ἀρχῆς τίς ἐξ ἐτοίμου βοηθοῦσης καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀτοπημάτων ἀνασιελούσης,

VIII.

Auth. CXXI.

DE REVOCATIONE VICARII
PONTICAE.

Idem Aug. Eugenio pp.

⟨Praefatio.⟩ Nos quidem sufficere civiles ordinationes circa Ponticam dioecesim provinciis constituentes, desuper per ipsa loca vicarium in medio hoc consensimus tempore, nemini eorum, quae postea facta sunt ab eis, delinquere sperantes. Sed mox ut ab ipsis cognovimus rerum, quod viri habitant provincias has latrocinii et homicidiis dediti et viros armis utentes semper colligentes, et adversus invicem utentibus his diffugiunt quae pro his sunt poenas, ut provincias muteat, in quibus deliquunt, nemine provincialium iudicum traditam sibi provinciam exire praesument, ut multotiens quidem nos viros destinemus ad provinciam et gravare expensis publicum, *** vero plus nihil, non praesente ordinatione de praeparato iuvante et huiusmodi illicita auferente.

CAPUT I.

ὀνειδίμεν ἀνακαλέσασθαι τὴν τοῦ βικαρίου πάλιν ἀρχὴν, καὶ τὸν μὲν τῆς Γαλατίας πρώτης ἀρχοντα μὴδὲν ἕτερον ἢ πολιτικὸν (μόνον) ἀρχοντα (εἶναι), κατὰ πρότερον ἦν, πρὶν ἡμεῖς τὴν τοῦ βικαρίου περιελόντες ἀρχὴν ἀξία τε καὶ σιτήσῃ μίζονι τὸν ἐπὶ τῆς πρώτης Γαλατίας ἐπιμήσαμεν ἀρχοντα· τὸν βικάριον δὲ πάλιν ἐπιστεῖσαι πάσαις ταῖς τῆς Ποντικῆς διοικήσεως ἐπαρχίαις, ὥστε αὐτὸν τὸν τόπον πληροῦν (οὐ) τῆς ἐπαρχότητος μόνης, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνδοξοτά-

Praevimus revocare vicarii iterum dignitatem, et eum quidem, qui primae Galatiae princeps est, nihil aliud nisi civilem tantummodo iudicem esse, secundum quod pridem erat, priusquam nos vicarii auferremus administrationem, dignam et annonis plurimis ille, qui primae Galatiae honoratus est iudex, vicarium vero iterum instituire omnibus Ponticae dioeceseos provinciis, ut ipsum locum *** non praefecturae solius, sed etiam gloriosissimi magistri sacro-

Ed. VIII Graece extat in M, Latine in Anth. CXXI.

VIII.

DE PONTICAE DIOECESEOS VICARIO.

Idem Imperator Basso gloriosissimo praefecto sacro praetorio.

Praefatio. Nos quidem sufficere civiles magistratus Ponticae dioeceseos provinciis rati olim excogitatum illis locis vicarium in medio hoc tempore inhibuimus, nihil eorum, quae postea ab iis facta sunt, peccatum iri expectantes. Sed quandoquidem ex ipsis rebus cognovimus, viros habitare has provincias latrocinii et caedibus innutritos et qui viros semper congregent armatos usque adversus se utantur et poenas defugere pro his constitutas mutatis provinciis, in quibus delicturi sunt, provincialium magistratum nullo ex tradita provincia egredi audente, ita ut saepe viros in provinciam emiserimus et fiscum expensis gravaverimus, nihil vero profecerimus, cum praesto non esset magistratus, qui promptum auxilium ferre et istiusmodi flagitia reprimere posset.

I. visum est revocare iterum vicarii magistratum et Galatiae primae praesidem nihil aliud esse, nisi civilem tantum iudicem, sicut ante erat, priusquam nos sublato vicarii magistratu dignitate annonaeque maiore primae Galatiae praesidem honoravimus; vicarium autem denuo omnibus Ponticae dioeceseos provinciis praeficere, ut locum expleat non solius praefecturae, sed etiam gloriosissimi magistri sacrorum

2 inscr. de revocatione vicarii Ponticae § 4 Βάσση] Eugenio § (cf. Zachariae onecd. 261 Λ' Theophon. 235, 1 de Boor, apud quem a. 545 ἀπὸ ἐπαρχῶν vocatur Eugenius) § 4 ὑπάρχῳ M § 8 ἐπινηνομημένον om. § 11 ἐκείνους] ipsa § 9 ἐπέσχονεν] consensimus (?) §. Cf. nov. VIII c. 3 § 10 οὐδὲν] nemini § 11 παρ' αὐτῶν om. § 13 καὶ φόνοις — 15 χρώμενοι om. M^a, suppl. in marg. M^b. Nonnullae litterae abscisae sunt, quas uncis includo: ἐντεθραμμένοι — [ὄπλο]φοροῦντας — [ἀ]θροίζοντες — κατ' ἀλλήλων § 15 καὶ del. Zachariae utentibus his § 20 πρᾶξι om. § 26 μόνον et εἶναι suppl. ex § (cf. 771, 3) § 27 περιελθόντες M § 28 ἀξία] dignam § 31 πληροῦν om. § 32 οὐ ex § suppl. Zachariae, μὴ ante τὸν τόπον add. cum Scrimgero vulg.

1 Novellam om. RT, hobet V et Pistor. f. 62^r cuius

lectiones enotavi selectas (contulit Chiappelli). § 2 rubr. om. V, const. VIII — de renouacione vicarii pontifice. R. Pist. § 6 sufficienter V^b Pist. § 7 pontificam V pontificem Pist. § 8 diocesim V docesim Pist. § 8 per om. Pist. § 9 consensimus V] concessimus Pist. contempsimus Beck § 10 ab eis om. V, ab eius Pist. § 11 derelinquere V § sperare Pist. § 11 ipsi Pist. § 12 has latrocinii Pist.] alotrocinii V § domicidii Pist. § 13 et adversus Kroll] ad adversarios V et adversario Pist. § 14 sunt V] sunt ut Pist. § 15 mittent V^a § neminem V Pist., corr. Beck § 16 tradita (om. iudicum) Pist. § 17 provincias exigere presumentes Pist. § 17 quidem V] dem Pist. § 18 a prouintia V a prouinciis Pist. § 19 uiro V § presumente Pist. § 20 indita Pist. § 25 calatie V § 28 auferemus V Pist. § aut ministratiorem V¹ Pist., at ex aut V² § 29 illo V illos Pist. § 30 pontificis dioeceseos V Pist. § 32 etiam V] et Pist.

του μαγίστρου τῶν θείων ἡμῶν ὀφφικίων καὶ πρὸς
 γὰρ τῶν ἐνδοξοτάτων στρατηγῶν· ἔτι γὰρ (μὴν) καὶ
 τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἀρχόντων, οἳ τῷ θείῳ ἡμῶν
 πατριμονίῳ καὶ τῷ ταμιείῳ γὰρ μὴν καὶ πρὸς γὰρ δο-
 μεστικοῖς [μὲν] καὶ ποτικτωροῖν ἐφεστᾶσι· καὶ τοι-
 αῦτην ἔχειν ἀδειάν τε καὶ ἐξουσίαν, ὅποιαν αὐτοῖς
 τοῖς ἀρχόντας δι' ἐαυτῶν γινομένουσιν ἐπὶ τῶν τόπων
 ἔχειν συνέβαινον· ὥστε μίτε ἀξία μίτε ἱερωσύνη
 μίτε ζώνη μίτε στρατεία μίτε τινὶ τῶν πάντων
 ἑτέρῳ τῆς δικαιοδοσίας ταύτης ἐξηρησθᾶι τινὰ, ἀλλὰ
 πάντας ὑποκεῖσθαι κατὰ τὸν ὁμοίον τρόπον, εἴτε ἐν
 ἰδιώταις τελοῖεν εἴτε τινὰ περιβεβληνται ζώνην ἢ
 ἀξίαν ἢ στρατείαν ἢ καὶ ἱερωσύνην. καὶ οὐκ ἐπὶ
 αὐτοῖς ἐκκλημασίον (οὐ γὰρ μόνον στρατιωτικὸν τὸν
 ἀρχοντα τοῦτον ποιοῦμεν), ἀλλὰ καὶ εἰ τις ὑπὲρ χρη-
 ματων ἐθελήσῃ μὲνψασθᾶι. κοινήν γὰρ τὴν ἀρχὴν
 ταύτην πᾶσι τε προσώποις καὶ παντοίοις πράγμασι
 1 ποιοῦμεν. Ἀποδίδομεν δὲ αὐτῇ καὶ ὁ πρόων ἔχει
 θεῖον ἀπορατήριον, ὥστε τὰς ἀχοὶ πεντακοσίων χρο-
 σῶν ὑποθέσεις ἀναρτωμέναις ἐκκλητῶν κατὰ τινα τῶν
 20 Ποντικῆς διοικήσεως ἐπαρχίαν μὴ κατὰ ταύτην ἀγε-
 σθᾶι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ κατὰ
 τὸ σάκρον ἐξετάζεσθαι σχῆμα, εἴτε ἐξ αὐτῆς τῆς
 τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων ἐκινήθησαν δικαιολογίας,
 25 εἴτε ἐκ ψήφων τινὸς τῶν ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης
 πόλεως ἀρχόντων. ἢ καὶ ἐξ ἡμετέρας καλεύσεως οὐ-
 δενὶ παρήρησιαν δίδοντας, ἐπειδὴν ἐκκληθεῖσα δίκη
 κινῶτο, ἐφέσει δευτέρᾳ κεκορησθᾶι. εἰ μὲντοι γὰρ δίκη
 παρ' αὐτῷ κινήσῃ πρωτότυπος ἐφέσει τε κατὰ ταύ-
 30 τῆς ἐπιδοθείη, προβήσεται τὰ τῶν ἐφέσεων καθὰ
 πρότερον, πρὶν ἡμᾶς ἐνώσει τὴν ἀρχὴν, ὡς μηδενὸς
 ἐν μέσῳ γενομένου καινοῦ. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ
 τῷ Γαλατίας ἡγουμένῳ καλούμεν. ὃν γὰρ ψιλὸν ἀπο-
 δεδώκαμεν ἀρχοντα, ὡς δὴ μηδενὸς ἐπ' αὐτῷ καινο-
 σθέντος ἐν μέσῳ. 35

CAPUT II.

Ἄδειαν τε τῷ βικαρίῳ τούτῳ παρέχομεν, καθ' ἣν
 ἢ ἐπαρχίαν ἐθέλοι τῆς Ποντικῆς διοικήσεως γίνε-
 σθαι, ἀπὸ τῆς γείτονος ταύτης ἀρχαίμῳ Βιθυνίας
 μέχρις Ἀρμενίων αὐτῶν καὶ Τραπεζούντος καὶ τῶν
 40 τῆς ἡμετέρας πολιτείας πρὸς Πέρσας ὁρίων, ὥστε ἀδ-

rum nostrorum officiorum, sed et gloriosissimorum magistrorum militum, adhuc verum etiam *** insuper domesticis et protectoribus praesunt, ac talem habere licentiam et potestatem, [et] qualem ipsos iudices per se factos in locis habere contigerit, ut neque dignitas neque sacerdotium neque cingulum neque militia neque cuidam ex omnibus alteri iurisdictionis huius exceptari aliquem, sed omnem subiicere secundum similem modum, sive privati sint, sive quodam circumdati sint cingulo aut dignitate aut militia aut sacerdotio, ** in solis criminalibus (non enim solum militarem iudicem hunc facimus), sed et si quis super civilibus voluerit agere. Commune (enim) cingulum hunc omnibus personis et omnibus rebus facimus.

1 Reddimus ei quod pridem habuit sacrum auditorium, ut usque ad quingentorum aureorum cognitiones comprehensas appellatione per aliquam Ponticae dioeceseos provinciam non ad hanc adduci felicissimam civitatem, sed apud eam secundum sacram discutit figuram, sive ex ipsa civilium iudicium motae sunt iurisdictione, sive ex sententiis alicuius eorum, qui in hac magna civitate sunt iudices, vel ex nostra iussione; nemini fiduciam dantes mox quod lis de appellatione apud eum moveatur, appellatione secunda ***. Si tamen lis apud eum mota sit principaliter et appellatio adversus eam detur, procedat ad appellationem secundum quod pridem, priusquam nos istam adunassemus administrationem, ac si nulla in medio facta novetur. Hoc enim quoque in Galatia iudice iubemus, quem simplicem reddidimus iudicem, tanquam nullo [nihil] in medio de eo innovato.

Sed licentiam [his] vicario huic praebemus, secundum quam provinciam voluerit Ponticae dioeceseos fieri, a vicina hac incipienti Bithynia usque ad Armenios ipsos et Trapezunta et eorum nostraeque reipublicae ad Persas finium, ut ipse principaliter

nostrorum officiorum atque gloriosissimorum magistrorum militum, praeterea autem magnificentissimorum eorum magistratum, qui sacro nostro patrimonio nec non thesauro et domesticis denique et protectoribus praesunt; atque talem licentiam habeat et potestatem, qualem ipsi magistratus per se ad ea loca venientes habere solebant, ut nemo neque dignitate neque sacerdotio neque militia neque cingulo neque propter aliud quicquam ex hac iurisdictione eximatur, sed omnes ei subiaceant eodem modo, sive privati sunt sive cingulo vel dignitate vel militia vel etiam sacerdotio ornati, idque non in criminibus solis (neque enim militarem tantum hunc magistratum facimus), verum etiam si quis de pecuniis litem institutare velit. Commune enim hunc magistratum omnibus hominibus omnibusque rebus facimus. Reddimus vero ei etiam quod ante habuit sacrum auditorium, ut lites usque ad quingentos aureos appellatione suspensae in aliqua Ponticae dioeceseos provincia non ad hanc felicem deducantur urbem, sed apud eam sacra vice examinentur, sive ex ipsa civilium magistratum iurisdictione motae sunt, sive ex sententiis alicuius magnae huius urbis magistratum sive etiam ex nostra iussione; nemini licentiam dantes, ut postquam appellatione suspensa lis mota fuit, altera appellatione utatur. Si qua tamen controversia principalis apud eum mota et adversus hanc appellatio interposita sit, procedet appellatio sicut olim, antequam nos magistratum coniunximus, tanquam nihil medio tempore innovatum sit. Hoc enim etiam in Galatia praeside iubemus, quem simplicem denuo magistratum facimus, quasi nihil in eo interim immutatum sit.

II. Licentiamque huic vicario damus, ut in quamcumque velit provinciam Ponticae dioeceseos profiscatur, incipiens a vicina hac Bithynia usque ad Armenios ipsos et Trapezunta et nostrae reipublicae

1 καὶ πρὸς γὰρ sed et § 2 μὴν addidi, cf. § 3 τῶν μ.ε. — 4 γὰρ μὴν καὶ om. § 5 μὲν om. cum. § Scrimger et vulg. § 8 sq. μίτε quinque scripsi pro μηδὲ § 11 πάντας] omnem § 13 στρατείαν Kroll] στρατηγίαν M § καὶ οὐκ om. § 18 δὲ et καὶ om. § 23 σάκρον § τῶν σάκρων M § 27 lis apud eum mota sit § 28 κεκορησθᾶι om. § 29 prinioipaliter i. e. πρωτότυπος § 30 ad appellationem (i. e. κατὰ τῶν ἐφ.?) § 39 τῶν addidi, cf. §

3 ac] haec V nec Pist. § 4 et delevi § qualem Pist.] equaliter V § 5 dignitas neque om. V § 8 exceptari V § 9 privati sunt V § 13 enim add. Beck § 19 ut usque]

III.

et usque V utriusque Pist. § areorum V § 20 comprehensus V Pist. § pontifice (-cem Pist.) dioeceseos V Pist. § 25 maxima Pist. § 26 lis de usque ad 30 appellatione (sic) om. Pist. § 28 uti suppl. Beck § 31 ista donassemus amministrazione (ammistracione Pist.) V Pist., corr. Kroll § ac] haec V Pist. § 32 noventur Pist. nova essent Osenbrüggen, an novatura? § quoque Osenbrüggen] quod V Pist. § gallitice V § 34 nihil del. Schoell § innouatu V, innouatum Pist., innouatum esset. Pistiam Beck § 36 his delevi, etiam Beck § 37 dioeceseos V Pist. § 38 incipienti Beck] incipiente V Pist. § bithynia (bithina Pist.) et armoenios (armanios Pist.) et trapizunta (thrapizeunta Pist.) V § 40 ad] as V Pist.

τὸν πρωτοτύπως μὲν τὰ μέγροι νῦν ἡμαρτημένα ταῖς προσηκούσαις μετελθεῖν τιμωρίας (καὶ γὰρ δὴ καὶ ξίφους αὐτῶ παρέχουσαν ἀδειαν), μάλιστα δὲ τοῖς στρατιώταις ἐπεξελεθεῖν, εἴ τινες αὐτῶν τοῖς οἰκειοῦς ἀπολειποῦς τόπους τοῖς τοιοῦτοις ἑαυτοῖς ἐκδεδακασὶν ἀποπήμισιν. εἴ τινα δὲ ἂν ἐγκλήμασιν ὑποκείμενον εὐροί, τοῦτον γυμνώσει τῆς ζώης, ὅποιον περ ἂν ἔχων τυγχάνοι· οὐκ ἀναμένων τούτο δῆλον ποιῆσαι τῇ ἐφεστώσῃ ταῖς τοιαύταις στρατείαις ἀρχῇ, ὡς ἀπαξ καὶ τὸν ἐκείνης τόπον πληρῶν καὶ κατὰ πάντων ἐφεξῆς ἀδειαν ἔχων. ἐπίστασθαι τε αὐτῶ παρέχουσαν ἀδειαν πᾶσι τοποῖς τε καὶ χωρίοις, εἴτε ἀγνωστων ἐκκλησιῶν ἢ καὶ εὐαγῶν εἰεν μοναστηρίων ἢ τῶν δειῶν ἡμῶν περιβάτων ἢ καὶ τοῦ θείου πατριμονίου ἢ καὶ τῆς ἡμετέρας οἰκίας· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν οὐδένα τόπον (ἔξω) τῆς αὐτοῦ δικαιοδοσίας καταλιμπάνομεν.

CAPUT III.

Ἐποπιτεύσει δὲ καὶ τὰς στρατιωτικὰς παρόδους, εἰ μετὰ τῆς προσηκούσης εὐταξίας προέρχονται· καὶ εἴ τι κατ' αἰτὰς ἀμαρτανόμενον εὐροί, τούτο ἐπανορθώσει, τοὺς τε στρατιώτας σωφρονίζων αὐτοῖς τοῖς 20 τῆς ἡμετέροις ὑποτελέσει τὸ ἱκανὸν ἐφ' ὅς ἂν ἡδικημένοι τύχουεν παρασκευάζων γενέσθαι. παρέχουσαν τε αὐτῶ παρέχουσαν, καὶ ὅπλων γυμνοῦν τοὺς μὴ διὰ τινα στρατείας ἀνάγκην ταῦτα κτωμένους καὶ πάντα εἰσάγειν ταῖς δημοσίαις τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως 25 1 ὄπλοδύκαις. Ἀνακόψει τε μοιχείας καὶ ἀνδροφονίας καὶ ἡστείας (καὶ) μάλιστα πάντων γυναικῶν ἀρπαγὰς καὶ πραγμάτων ἀφαιρέσεις, ἐφόδους τε καὶ βίας, καὶ πάντα τῶν τοιοῦτων ἀμαρτημάτων κατάλογον, ὡς τούτο μάλιστα τῆς δεδομένης αὐτῶ παρ' 30 ἡμῶν ἀρχῆς κεφάλαιον (ἔχων). ἀναστῆσι καὶ τοὺς ἀδικούντας, εἴτε ἱερεῖς εἴτε ἀρχόντες εἰεν εἴτε καὶ κτήτορες ἢ καὶ ἰδιῶται τυχόν· καὶ οὐδενὶ συγχωρήσει πρᾶξι τι τοῖς ἡμετέροις μὴ γνωριζόμενον νόμοις. 2 Ἐπάξει δὲ καὶ τὰς τῶν δικῶν ἐξετάσεις τε καὶ 35 κρίσεις. ἔξει δὲ ἰδίαν μὲν τάξιν, ἀνδρῶν [μὲν] βικαριανῶν septuaginta, στρατευσάμενων διὰ θειῶν ἡμῶν προβατορίων ἐξ ἐκείνου τοῦ σκρινίου παρεχομένων, ἐξ οὗ καὶ πρότερον ὅτε βικάριος ἦν. ἀποδίδομεν δὲ καὶ τὰς ἡμιόνας, ὅσας πρότερον τῶ βικαρίῳ δεδο-

quidem, quae hactenus delicta commissa sunt, competentibus emendet suppliciis (et gladii ei concedimus licentiam), praecipue milites cohercere; nam si qui relinquentes loca talibus in statutibus tradiderunt 5 inlicitis, si quem autem crimini obnoxium invenerit, hunc expoliet cingulo, quem habet, non expectante eum manifestum facere praepositae huiusmodi dignitati quemadmodum semel et illius locum impleas et in omnibus de cetero licentiam habens. Superesse 10 ei concedentibus timorem omnibus locis et vicis, sive sacratissimarum ecclesiarum sive sanctissimorum sint monasteriorum vel sacrorum nostrorum privatorum, aut sacri patrimonii aut nostrae domus, et simpliciter dicere. nullum locum foras eius iuris- 15 dictione relinquentibus.

Peraequabit vero et expeditiones viaticas, si cum competenti disciplina procedunt, et si aliquid ab eis culpabile invenerit, hoc emendare, tam milites emendans ipsos, quam nostris subiectis in his quibus laesi 20 constituti sunt praeparans satisfieri. Fiduciam autem ei concedimus et armis nudare eos, qui non propter aliquam militiae necessitatem possident ea, et omnia inferre publicis huius magnae civitatis armamentis.

1 Resecabit autem adulteria et homicidia et latrocinia et praecipue omnium mulierum raptus et rerum ablationes, invasiones autem et violentias et omnem talium delictorum enumerationem, utpote hoc quam maxime datae ei a nobis administrationis capitulare habens. Compescet autem iniuste agentes, sive sacerdotes sive iudices sint, sive etiam possessores aut privati forte, et nulli quiescet agere nostris non 30 cognitum legibus.

2 Habebit vero et litium examinationes et quaestiones. Habebit et proprium quidem officium boninum vicarianorum septuaginta, militantes per divinas nostras probatorias de illo scrinio praestitas, de quo et prius, quando vicarius erat. Reddimus autem ei 40 et mulos, quantos vicario pridem dederamus nunc

Persarumque fines, ut primum quidem quae adhuc commissa sunt poenis competentibus persequatur (nam etiam gladii ius ei concedimus), praecipue vero milites coerceat, si qui eorum derelictis stationibus suis eiusmodi flagitiis se dederunt. Si quem autem crimini obnoxium invenerit, hunc cingulo privabit, quaecumque habet, non expectans, donec magistratum qui talibus militibus praestet ea de re certiore fecerit, quippe qui semel et illius locum expleat et in omnes omnino potestatem habeat. Atque licentiam ei damus adeundi omnia loca et vicos, sive sanctissimarum ecclesiarum aut religiosorum sunt monasteriorum aut sacrorum nostrorum privatorum aut etiam sacri patrimonii aut nostrae domus, et ut simpliciter dicamus nullum omnino locum ex eius iurisdictione eximimus.

III. Observabit autem etiam militares transitus, num cum debita disciplina procedant; et si quid in iis commissum invenerit, hoc corriget tum milites castigans ipsos tum etiam subditis nostris, quibus in rebus iniuria affecti fuerint, satisfieri curans. Potestatemque ei concedimus, ut armis privet, qui non propter aliquam militiae necessitatem ea habent, omniaque inserat publicis huius magnae urbis armamentis 1 iariis. Reprimetque etiam adulteria et homicidia et latrocinia et maxime mulierum raptus, rerumque ereptiones, insidias et vim, universam denique talium delictorum seriem, quod hoc potissimum potestatis a nobis ei datae caput habet. Refrenabitque improbos, sive sacerdotes sive magistratus sunt, sive possessores 2 sives sive privati, nec cuiquam permittet facere aliquid legibus nostris non probatum. Institutum autem etiam controversiarum examinationes et diiudicationes; habebit autem propriam cohortem virorum vicarianorum septuaginta stipendia facientium per sacra nostra probatoria, quae ex illo scrinio praebentur, ex quo antea quoque solebant praebere, cum vicarius erat. Reddimus vero etiam mulas, quot quondam

2 καὶ γὰρ δὴ om. ε || 4 nam si qui ε || αὐτῶν τοῖς οἰκειοῦς om. ε || 5 ἑαυτοῖς in statutibus(?) ε || 6 ὄντια Zachariae male || crimini ε || 8 τοῦτο) eum ε || 9 στρατείας om. ε || 11 παρέχουσαν ἀδειαν concedentibus timorem ε || 16 ἔξω ex ε add. Zachariae || καταλιμπάνομεν Zachariae || καταλιμπάνων M relinquentibus ε || 17 peraequabit? ε || 19 emendare ε || 23 τε] autem ε || 24 πάντας M || 27 καὶ addidi ex ε || 28 τε] autem ε || 31 ἔχων supplēvi ex ε || καὶ] autem ε || 32 καὶ om. M^a, supra v. add. M^b || 34 τε om. ε || 35 ἐπάξει Kroll] ἐπέξει M, ἐφεξῆς cum Scringero vulg., habebit ε || 36 δέ] et ε || μὲν alterum om. ε || βικαρίων M^a || 37 septuaginta M || 39 δέ] autem ei ε || 40 dederamus ε

2 emendent V emendetur Pist. || ei Pist.] eius V || 3 post praecipue autem add. Beck || 4 relintēs V || in statutibus Pist., in stationibus se talibus Beck || 6 expolliis VPist., corr. Beck || 8 impleris V impleres Pist. || 11 sacratissimorum V || 12 privatorum Beck] priuatarum VPist. || 17 prequavit VPist., perspectabit Beck || 19 militas V* || 20 in quibus Beck || 26 rescauit V rescauit Pist. || 27 raptos V raptores Pist., corr. Beck || 28 ablationes Beck] abalienatione V abalienaciones Pist. || 30 administrationi V administri Pist. || 31 compescit V, corr. Beck || 32 aut] sint V* || 33 quiescet Kroll] qui nescit VPist. || 35 et prius om. Pist. || 36 et om. Pist. || 40 multos VPist. || declaramus VPist., corr. Kroll

μείνας νῦν ὁ τῆς επαρχίας ἡγούμενος ἔχει λαβὼν πρὸς τὴν αὐτοῦ ὑπηρεσίαν· ἐπεὶ γὰρ ἐκεῖνος μὲν οὐδὲν ἕτερον ἢ ἀρχόντι μόνον ὄντι πολιτικῶ περιουτῆ τῶν τοιοῦτων ἢ χρεῖα, τῶ δὲ περιβλέπτῳ βικαρίῳ περιουστῆν ἀναγκαζομένην ἀναγκαῖα τὰ τῆς ἐντεῦθεν ὑπηρεσίας 3 ἔστιν. Ἐπακούσεται δὲ αὐτῶ πάσα στρατεία ὑπ' ἐκείνους οὕσα τοῖς τόποις, καὶ ὑπουργήσουσι τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις δομῆστικοὶ τε καὶ προϊκτῶρες, σχολαριοὶ τε καὶ στρατιῶται· οὐ δεόμενοι προσταξέως ἀρχικῆς ἢ κελύσεως ἡμετέρας, ἀλλ' αὐτῶ τῶ τῆς 10 ἀρχῆς ὑπουργοῦντες δικαίῳ. ὑπουργήσουσι δὲ καθ' οὗς ἑκαστοὶ διίγουναι τόπους, πλὴν εἰ μὴ τις δικαία καὶ ἀπαραίτητος χρεῖα μείζονος βοήθειας δεομένη πρὸς ἀνάγκην αὐτὸν καταστήσει τοῦ καὶ ἐξ ἐτέρων 4 τόπων εἰς ἐτέρους τόπους μεταγαγεῖν. Χρηστέα δὲ κήρυκος φωνῆ καὶ λαμπάσι quattuor, ὡς καὶ δαπάνης παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τοῦτον ὀρισθείσης, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπισημοῖς ὅσα πολιτικῆς τε καὶ στρατιωτικῆς ἐστὶν ἀρχῆς. ὁθεν καὶ ad responsum αὐτῶ κελύομεν ὑπουργεῖν κατὰ μίμωσιν τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν στρα- 20 τηγῶν, δι' οὐ καὶ σωφρονεῖ στρατιώτας, εἶπον καλέσει καιρὸς, καὶ συνέξει πρὸς τὰς ἀναγκαίας τοῦ πράγματος ὑπουργίας. ὅσας δὲ σιτήσεις ἀφωρίσαμεν αὐτῶ τε καὶ παρέδρω καὶ τῆ ὑπ' αὐτὸν τάξει, καὶ ὅσας δὲ τοῦ λοιποῦ τὸν τῆς πρώτης Γαλατίας ἡγούμενον ἔχειν ὑπὲρ αὐτοῦ τε καὶ παρέδρω καὶ τῆς πενδομένης αὐτῶ τάξεως, ὅσα τε αὐτὸν ὑπὲρ τῶν τῆς ἀρχῆς συμβόλων προσήκει παρέχειν ἢ ἐν τῶ θείῳ ἡμῶν παλατίῳ ἢ ἐν τῶ πραιτωρίῳ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων, διὰ τῆς ὑποτεταγμένης ἀπογραφῆς πᾶσι 30 γενήσεται δῆλα. ταύτην ἡμεῖς τῆν ἀρχὴν τοῖς τόποις ἐκείνοις ἀποδεδώκαμεν, ὥστε τοῖς ἀδικουμένοις ἐκ προχείρου τὴν βοήθειαν εἶναι, καὶ πάντας τοὺς κατ' ἐκείνους οἰκοντίας τοὺς τόπους ἀπηλλάχθαι μὲν τῶν ἀρχῶν νῦν κατεχόντων αὐτοὺς δυσχεροῦν, ἡσυχίας δὲ 35 καὶ εὐνομίας ἀπολαβεῖν ἀπάσης, ἀρχὴν τοῖς τόποις ἐπιστησάντων ἡμῶν πρὸς πᾶσαν ἐφεξῆς ἀδικίαν τε καὶ παρανομίαν δυναμένην ἀρκεῖν.

(Ἐπίλογος.) Ταῦτα τοῖνον δῆλα τῆ σῆ ἐνδοξο- 40 τη καταστήσαι συνειδομεν, ὥστε αὐτὴν γινώσκουσαν τὰ περὶ τοῦτου νῦν ἡμῖν παραστάντα παραφυλάττειν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον καὶ τὰς σιτήσεις αὐτῶ χρηρ- γεῖν, καθὰ τῆ ὑποταγῆσῃ παρ' ἡμῶν ἀπογραφῆ

provinciae index habet accipientem ad suum ministerium. Illi videlicet ad nihil aliud nisi iudici tantummodo constituto civili superfluum eorum est opus, viro spectabili vero vicario, circumlustrare necessi- 5 tatem habenti provincias necessarium huiusmodi ministerium est. Obediet vero ei omnis militia in illis constituta locis, et obedient his, quae dicuntur ab eo, domestici et protectores et scholarii et milites, non egentes praeceptis iudicialibus aut iussionibus nostris, sed hoc ipso ... iurisdictione. Ad- 10 ministrabunt vero ea quae singuli habitant loca, nisi quaedam iusta et irrecusabilis occasio auxilio maiore egens necesse eum constituat, ut ex aliis locis in alios istos transferre.

15 Utetur vero praeconeis voce et lampadibus quattuor et expensa pro hoc a nobis definita et [in] aliis insignibus, quae civilis militarisque sunt dignitatis. Unde adresponsum ei iuhemus ministrare ad imitationem gloriosissimorum nostrorum magistrorum militum, per quod et disciplinam dabit militibus, si quando vocaverit tempus, et congregat ad necessaria rerum ministeria. Quantas vero annonas del- 20 gavimus ei et consiliario eius et eius officio, et quantas oportet de cetero eum, qui primae Galatae iudex est, habere pro se et consiliario et obedienti ei officio, quod vero ipsum pro dignitatis codicillis oportet praebere aut in divino nostro palatio aut in praetorio gloriosissimorum praefectorum, per subiectam descriptionem omnibus fiet manifestum. Hanc nos dignitatem 25 locis illis reddimus, ut laeis promptum adiutorium sit, et omnes in his habitantes locis liberemus his quae hactenus adprehenderunt eos difficultatibus, quiete vero et tranquillitate perfrui universa, ad- 30 ministrationem praepontes ad omnium de cetero iniquitatem et iniustitiam valentem sufficere.

(Epilogus.) Haec igitur manifesta tuae gloriae 40 constituere praevidimus, ut ea cognoscens, quae de hoc nunc nobis placuerunt, observare in deinceps tempus et annonas ei ministrare, secundum quod quae subiecta est a nobis descriptio praebebit.

vicario assignatas nunc provinciae praeses accepit in suum ministerium; quoniam illi, qui nihil aliud nisi civilis tantum sit magistratus, supervacaneus est talium usus, spectabili vero vicario circumire coacto 8 necessaria eorum opera est. Oboediet vero ei universus exercitus in illis locis constitutus, dictoque eius audientes erunt domestici et protectores, scholares et milites, non indigentes praesidali mandato nostrove iussu, sed ipso magistratus iure obtemperantes. Oboedient autem quo quisque loco degit, nisi qua iusta et 4 inevitabilis necessitas maioris auxilii indigens cogat eum ex uno loco in alterum traducere. Utetur etiam praeconeis voce et quattuor facibus, quoniam in hanc rem sumptus a nobis constitutus est, atque ceteris omnibus insignibus, quaecumque civilis et militaris magistratus sunt. Unde etiam ad responsum ministrare ei iuhemus ad imitationem gloriosissimorum nostrorum magistrorum militum, per quod et coercet milites, si quando tempus postulaverit, et ad necessaria rerum ministeria continebit. Quantas vero annonas assu- 10 naverimus ei et assessori et cohorti ei parenti, et quantas debeat posthac primae Galatae praeses habere pro se et assessoris et oboediente ei cohorte, item quantum ipsum pro magistratus codicillis aut in sacro nostro palatio aut in gloriosissimorum praefectorum praetorio dare conveniat, per subiectam notitiam omnibus fiet manifestum. Hunc nos magistratum illis locis reddidimus, ut qui iniuria afficiuntur in promptum auxilium habeant omnesque, qui in illis locis habitant, quibus hactenus premuntur molestiis libe- 15 rentur, et quiete atque disciplina fruantur omni, quoniam magistratum illis locis praefecimus adversus omnem iniuriam et seditionem valentem.

Epilogus. Haec igitur manifesta tuae gloriae facere visum est, ut cognoscens quae hac de re nunc nobis placuerunt observet in futurum tempus et annonas ei praebeat, quemadmodum subiecta a nobis notitia comprehenditur.

1 έπαρ (sic) M || έχει λαβών] έλαβα cum Scrimgero vulg. || 2 αὐτοῦ M || 4 περιουστῆν] circumlustrare — provincias ε || 10 ἀλλ' — δικαίῳ] sed hoc ipso iurisdictione ε || 14 ἀνάγκης M || 16 quattuor M || 19 ἀδρε- 20 σπόνσουμ M || 21 καλέσει] vocaverit (i. e. καλέσειε) ε || 22 congregabit (i. e. συνάξει) ε || 23 rerum ministeria ε || 24 consiliario eius ε || 30 ὑπάρχων M, correxi || 36 ἀπάσης, ἀρχὴν ex ε Zachariae] ἀπὸ πάσης ἀρχῆς M || τοῖς τόποις et ἡμῶν om. ε || 37 πᾶσαν] omnium ε || 38 παρανομίαν ex ε Mommsen] προνομίαν M

1 accipiens Beck || 3 constituunt V Pist., corr. Beck

|| est] et V Pist. || 5 habent V Pist. || 6 obedire et consti- 10 tuti V Pist., corr. Beck || 7 obediunt V || 8 scolarii V scolari Pist. || 10 lacunam post ipso statuit Schoell || 12 auxilium maiores eget V Pist., corr. Beck || 16 et prius om. Pist. || diffinita V || in del. Beck || 17 militibus V*, quae supraser. V* || dignitates V || 18 ministrari V Pist. || immitationem V || 21 et om. V*, add. V* || congregabit Beck || 22 annos V || 24 gallatie V || est] et V Pist. || 30 leg. reddidimus? || adiutorium V || 33 uris (ue ex uo) V*, uero V* || administratione V || 42 quod om. V, quae om. Pist. || 43 praebebit om. Pist.

περιέχεται. Dat. XV. kal. Oct. (CP.) imp. dn. (Iu- · Dat. XVII. kal. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. stiniani) pp. Aug. anno XXII, post Basilii vc. cons. anno XXII. pc. . . . .
anno VII. [a. 548.]

6

ΠΕΡΙ ΑΡΓΥΡΟΠΡΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΩΝ.

5

Αυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὐγουστος Τριβουνιανῶ ἐπάρχῳ πόλεως.

(Προοίμιον.) Τὸ κοινὸν τοῦ σωστήματος τῶν ἀργυροπρατῶν τῶν ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως ὄντων ἰκέτευσε τὸ ἡμέτερον κράτος. πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπασιν, οἷς αὐτοῖς περιφοιτημένα, καὶ νῦν καθ' ἕτερον αὐτοῖς βοηθῆσαι τρόπον. ἐδίδαξαν γὰρ τινὰς ἐποφλήσαντας ἢ καὶ ἐποφείλοντας καὶ ἀπαιτουμένους χρυσίον ἢ πράγματα καὶ οὐκ ἔχοντας, ὅθεν τοῦτο διαλύσειαν, αἰτεῖν αὐτοὺς καθαράς ἀντιφωνήσεις ὑπὲρ 10 αὐτῶν ὑπεισιναί, καὶ ποτὲ μὲν αὐτὸ τοῦτο ἐν ὁμολογίαις συγγράφειν, ποτὲ δὲ διὰ τὴν ἐκ τοῦ συμβάλλοντος πίστιν καὶ ἀγράφως αὐτοῖς ἐντείλασθαι τοῦτο ποιεῖν, ἑαυτοὺς δὲ ταῖς ἐκείνων ἐνδιδόντας ὀφείζειν χρόνον ἤτην πρὸς τοὺς ἐνοχλοῦντας αὐτοῖς, ὥστε εἶσω τοῦτον πάντως τὸν ἀντιφωνητὴν καταθεῖναι τὸ ὄφλημα· ἑαυτοὺς δὲ ἐκείνοις ἀντιφωνεῖν, εἰτα τῆς προθεσμίας ἐνστάσης ἀπραγμόνως ποιεῖν τὸ ἰκανὸν ταῖς 15 τὰς ἀντιφωνήσεως δεχομένοις, ἀναλαμβάνοντων τῶν ὑπευθύνων ἴσως καὶ τὰς δανειακὰς συγγραφὰς καὶ τὰς ὁμολογίας τὰς αὐτῶν ἢ καὶ διαλύσεις λαμβανόντων, ὡς τὸ ἀσφαλὲς διὰ τῆς ἀντιφωνήσεως πεποιηκότων. πολλοὺς δὲ καὶ ἐπιτυχεῖν τινος βουληθέντας ἢ καὶ βουλομένους πράγματος ἐντείλασθαι αὐτοῖς ὑπὲρ αὐτῶν ἀντιφωνήσαι χρημάτων τινῶν ἢ πραγμάτων ὄσους, καὶ τοῖς μὲν κατορθοῦσθαι τὸ σπουδαζόμενον, αὐτοὺς 20 δὲ ἀμελεῖν κατατιθέμεναι τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα, καὶ ἀπλῶς οὕτω γίνεσθαι τὰς ἀντιφωνήσεις, οὐκ ἐντελλομένων αὐτῶν [καὶ] μὴ ἄλλως τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα καταβάλλειν, πρὶν ἂν ὁ τὴν ἀντιφωνήσιν λαμβάνων ἀποδείξῃ τῶν χρημάτων ἢ τῶν πραγμάτων ποιησαίτο ἢ κατάθειτο ταῦτα εἰληφέναι. καὶ αὐτοὺς μὲν παρέχειν τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα, ὅσους δὲ ἀμφισβητήσεις ἔχειν ἐκείνων ἀποδείξεις ζητούντων τοῦ 25 τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα δεδῶσθαι· πρᾶγμα παντοίως ἀμύχανον καὶ φοβερὸν αὐτοῖς ὑπάρχον, ὁμοίως μὲν τὸ παραχηρὸς, ὁμοίως δὲ τὸ ἐλπίζομενον * * *, ὅπερ τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. τίς γὰρ ἂν τῶν τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα ἀντιφωνηθέντων ἢ ἀντιφωνομένων ἢ ἐπὶ τῷ ποιήσασθαι τῶν διδομένων ἀποδείξῃ ἢ καταθεῖσιν ἐν ὑπομνήμασιν, ὡς ταῦτα εἴη λαβῶν, ἔλοιτο ἂν πρὸς τοῦτο ἐλθεῖν; πολλὰκις δὲ αὐτοῖς τλαιπωρομένους καὶ ἐκχωρεῖν ἑτέροις τὰς ἀγωγὰς, καὶ ἀντιτιθεσθαι ταῦτα οὐκ αὐτοῖς μόνοις ἐνάγουσιν, ἀλλὰ καὶ 30 τοῖς τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρηθεῖσιν ἢ ἐκχωρομένοις. Καὶ ἤτησαν ταύτης ἀπαλλαγῆναι τῆς δυσκολίας, καὶ, εἴπερ

·Edictum IX Graece tantum extat in M. — Epit. anon. Bodl. p. 224 Zach.

IX.

DE ARGENTARIORUM CONTRACTIBUS.

Imp. Iustinianus Aug. Triboniano praefecto urbis.

Praefatio. Commune collegii argentariorum, qui in hac magna urbe sunt, supplicavit potentiae nostrae, ut praeter cetera omnia, quae iis largiti sumus, etiam nunc alio modo sibi opitulemur. Docuerunt enim quosdam, qui debuerint aut etiam debeant, quando pecuniae aut res ab ipsis repetantur et non habeant, unde hoc solvant, ab ipsis petere, ut pura constituta pro ipsis subeant, et modo hoc ipsum in obligationibus conscribere, modo propter contrahentis fidem etiam ut sine scripto hoc faciant ipsis mandare, sese autem illorum petitionibus cedentes iis, qui illos premant, certum tempus constituere, intra quod constitutae pecuniae reus omnino debitum solvat; se vero illis spondere, deinde die fatali veniente nullo negotio iis qui constituta susceperunt satisfacere, recipientibus debitoribus fortasse et mutui syngraphas et confessiones suas, aut etiam apochas accipientibus, quod securitatem per constitutum fecerint. Multos vero, cum parare sibi rem aliquam voluerint aut velint, ipsis mandare, ut pro ipsis pecuniam aut rem aliquam se daturos constituent, et illis quidem quod quaesierint obtingere, ipsos vero indubitanter pecuniam aut res praebere, et simpliciter ita constituta fieri non mandantibus illis, ut non aliter pecuniam aut res solvant, priusquam qui constitutum accepit apocham pecuniae aut rerum fecerit aut eas se accepisse professus sit; et se quidem dare pecunias aut res, postea autem controversias habere illis apochas datae pecuniae vel rerum exigentibus. Quae res multimodis difficilis et formidabilis iis est, tam praeterita quam futura cavere, id quod fieri nequit. Quis enim eorum, quibus pecunia aut res constitutae fuerint vel constituentur, non ea condicione ut apocham faciat datorum vel depositionem in actis se haec accepisse, ad id velit venire? Saepe vero ipsos defatigatos etiam aliis cedere actiones, et haec non sibi solis actionem inferentibus opponi, verum etiam iis quibus actiones cessae sint aut cedantur. Et petierunt,

1 subscr. d. XV. k. oct. M] dat. XVII. kal. oct. 5 || 2 XXXII pc. Esc.] XXV post basilio vc. cons. anno VI M. Mahi cum Zachariaeo sextum post Basilii consulatum annum in septimum mutare quam servato VI. post XXII. cum Bienero scribere XXI. Exemplar ad Eugenum scriptum anno 540 emissum esse e Pistoriensis subscr. concludere noli || Post subscr. non servatur notitia de qua agitur 771, 30. 43 || 5 περί ἀργυροπρατῶν anon. Bodl. || 6 Tribonianum quaestorem sacri palatii fuisse constat, praef. urbi non constat: κνέστωρ Τριβουνιανὸς ἀπενεμήθη τοῖς ἀργυροπραταῖς anon. Bodl. in epit. c. VIII, unde κοίστωρις· τὸ ἰσότυπον ἐπάρχῳ πόλεως mavult Zachariae || 14 εἰντὸν M, corr. Agylaeus

|| 20 καὶ del. Zachariae || 21 ποιήσοιτο M, correxi || 24 excidisse puto verbi gratia φυλάττεσθαι || ὅτιπερ Zachariae || 25 τῷ Zachariae] τὸ M

1 subscr. om. V; falsam exhibet Pist. (dat. VIII. k. iunias cap. imp. dn. iust. pp. cog. añ. XIII iustino uiro clarissimo consule i. e. a. 540), veram ad rubr. const. CXXII (= nov. CXXIX) delatam Escor. et T: dat. XVII. kal. oct. (octub. Esc.) op. (cap. T) imp. dni nri (ntri Esc.) iustiniani (iust. Esc.) pp. cog. (desinit T) añ XXII. pc.

ὅλος καθαρὰ γέγονεν ἢ γενήσεται ἢ ἐντολή, ἄστε τὸ χρόσιον ἢ τὰ πράγματα ῥητῆς εἰσὼ προθεσμίας καταβάλλειν, αἰρέσεως οὐδεμίας προσκειμένης, ἀμὰ τῷ παρελθεῖν τὴν προθεσίμian ἐνοχον τὸν ἐντελλόμενον καθίσταται τῇ τοῦ χρόσιου ἐκτίσει αὐτοῖς τε καὶ τοῖς παρ' αὐτῶν ἐκχωρηθεῖσιν ἢ καὶ ἐκχωρουμένοις, μὴ μόνον εἰ τοῦτο ἐγγράφως ἐντελλόμενοι τύχοιεν, ἀλλὰ καὶ εἰ ἀγράφως ἅπαν τὸ πρᾶγμα πραχθεῖη.

CAPUT I.

Ἡμεῖς τοίνυν βοηθῆσαι τῷ πράγματι βουλόμενοι (μετὰ μέντοι πάσης ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης, καὶ 5 ἄστε τοῦ λοιποῦ πᾶσι τροποῖς ἀσφαλῶς προεῖναι ταῦτα) θεσπίζομεν μὴ ἄλλως αὐτοῖς αἰρέσθαι τὰς ἀντιφανήσεις ὑπεκτείνεσθαι, πρὶν ἢ ἐγγραφῶς αὐτοῖς περὶ τούτων γενήται ἐντολή ἅπαν τὸ πρᾶγμα, ὅπως ποτὲ πραχθῆναι δεοί, σαφῶς διορίζουσα, μηδὲ ἐκ τῶν καλῶν τούτων πίστειν εἰς ὄλεθρον προφανῆ καθαρῶς ἐπιπίπτειν. εἰ δὲ γε κατὰ τινα τρόπον ἐγγραφῶν μὲν μὴ γένοιτο, χρόσιος δὲ ὀρισθεῖη, καὶ σιωπήσειεν ἐφ' 10 ἅπαντα τὸν χρόσιον ἐκεῖνος, ὑπὲρ οὗ τὰ τῆς ἀντιφανήσεως γένοιτο, καὶ μὴ μέμψοιτο, διαδρόμοι δὲ καὶ ὁ χρόσιος, εἴτα μηδὲ κατὰ ἄλλην δέμηνον αὐτὸ τοῦτο ἐν μέμψει ποιήσεται, πάντως τὸν ἐντελλόμενον καταβαλεῖν τῷ ἀντιφανήσαντι τὸν χρόσιος, ὅπερ ἂν ἀποδειχθεῖη κατὰ γνάμην αὐτοῦ παρὰ τινος τῶν ἀργύρου τραπέζης προσεστώτων ἀντιφανηθέντων, καὶ μὴ δύνασθαι μήτε αὐτοῖς μήτε τοῖς αὐτῶν κληρονόμοις ἢ τοῖς παρ' αὐτῶν ἐκχωρηθεῖσιν ἢ ἐκχωρουμένοις τὸν τοιοῦτον ἀντιτίθεσθαι λόγον, ἀλλ' ἐκεῖνο κρατεῖν, ὅπερ ἂν ἢ τῶν 15 ἐντολῶν δείξει πιστις, εἰ μὲν ἐν γράμμασιν αὐτὰ προέλθοιεν, τοῦ δικάζοντος τοῖς γράμμασιν ἀκολουθούντος, εἰ δὲ ἀγραφοῖν εἴη τὸ σύμφωνον, ταῖς ἐπὶ τούτῳ διδομέναις κατὰ τὸν νόμον ἀποδείξεσιν ἐπομένον. τούτων κρατούντων ἐπὶ τε τῶν ἤδη γενομένων κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπὶ τε τῶν ἐσομένων ἀντιφανήσεων.

CAPUT II.

Εἰ δὲ καὶ τις αὐτοῖς ὑπεσχέθη ἢ ὑποσχέθειη θεραπεία διὰ γραμμάτων ἢ καὶ γραμμάτων χωρὶς, ἀποδείξει δὲ αὐτάρκης καὶ νόμιμος δοθεῖη ἢ διὰ τῆς τῶν γραμμάτων ἀναγνώσεως ἢ διὰ τῆς ἐκ τῶν μαρτύρων 20 πίστειν, καὶ ταυτην ἔχειν τὴν οἰκειαν ἰσχὴν βουλόμεθα καὶ ἀπαιτεῖσθαι τὸ συμπεφωνημένον παντελῶς μηδὲν ἀντικειμένον νόμον, ὡς ἐρῶν προῖκα ταῦτα (πραχθῆναι), ἀλλὰ μὴ ἐπὶ δόσει τῷ, διὰ τὸ τὴν πάντα βίον αὐτῶν ἐκ τούτου συνίστασθαι καὶ τόκους αὐτοῖς τελεῖν καὶ στεγνόμια διδόναι, καὶ τῆς κοινῆς λυστελείας προβεβλήσθαι, οὐχ ἵνα ζημιώσιντο οὐδὲ ἵνα παντοίως ἀτροφοὶ μέναιεν, ἀλλ' ἵνα ταύτην ἔχουσιν τῶν 25 οἰκειῶν πόνων παραμυθίαν. Εἰ μὲντοι γε λογισμοῦ ἢ ἀντισυγγράφους ἢ αὐτογράφους πεποιθήται ἢ ποιήσονται ἢ αὐτοὶ πρὸς τινος τῶν αὐτοῖς συμβαλλόντων, ἢ ἐκεῖνοι πρὸς αὐτοῖς, ἐν οἷς ἢ εἰσκομιδῇ τῶν χρημάτων καὶ δαπάνῃ καταγέγραπται καὶ γράμματα φέροιτο αὐτοῦ τοῦ τῆς τραπέζης προσεστηκότος τοῦ τε ἵπογράφους αὐτοῦ, οὐς ἀρμαρίτας καλοῦσι, καὶ αὐτῆς τῶν συμβαλλόντων πρὸς αὐτοῖς, ἢ διὰ παντός ἐπὶ τῆς τοῦ συμβαλλόντος χειρὸς γεγραμμένους ἢ ὑπογραφήν ἔχοντας, μὴ δύνασθαι τοὺς συμβαλλόντας τὴν μὲν εἰσκομιδῆν τῶν χρημάτων, ἢν οἱ ἀργυροπράται καταγράφουσιν ἐν τοῖς ἀντισυγγράφοις ἢ αὐτογράφοις βρεβείας, 30 δεχέσθαι κατ' ἐνθὺν αὐτοῖς ἀπαιτεῖν, πρὸς δὲ τὴν τῆς ἐξόδου καταγραφῆν ἀντιλέγειν ὡς οὐ γενομένην, μηδὲ αὐτῆς τοῖς ἀργυροτραπέζης προσεστώτας τὴν μὲν δαπάνην ὀπαιτεῖν, τὴν δὲ εἰσκομιδῆν μὴ δεχέσθαι. Ἄλλ' εἴπερ ἐκ τῶν ἐκατέρωθεν προκομιζομένων ἀντισυγγράφων λογοθεσίαν ἢ αὐτογράφων μαρτυρηθεῖη ἢ τε τῆς

ut hac molestia liberarentur et si omnino purum mandatum factum sit aut fiat, ut pecuniam aut res intra certum tempus solvant, conditione nulla adiecta, ut simulatque praefinitum tempus elapsum sit, obnoxius mandator fiat debito solvendo et ipsis et quibus a se actiones cessae sint aut etiam cedantur, nec solum si hoc per litteras mandaverint, verum etiam si sine scripto totum negotium actum sit.

I. Nos igitur succurrere rei volentes (cum omni tamen aequitate et iustitia, atque ut in posterum omnibus modis haec secare procedant), sancimus non aliter eos constituta subire velle, priusquam scriptum de his mandatum ipsis detur omnem rem quomodo fieri oporteat definiens, neque ex hac bona fide in evidens exitium aperte incidere. Si vero aliquo modo scriptum quidem factum non sit, tempus autem determinatum sit, et tacuerit per omne tempus ille, pro quo constitutum factum est, neque litem moverit, praetereat vero etiam tempus, deinde ne intra alios quidem duos menses hoc ipsum in quere- lam deduxerit, omnibus modis mandatorem solvere constituti debitem, quod probetur ex ipsius voluntate ab aliquo argentariae mensae praeposito constitutum esse, ac neque ipsis neque ipsorum heredibus, aut quibus cessae ab ipsis sint vel cedantur actiones, eiusmodi rationem opponi posse, sed illud vincere, quod mandatorum ostenderit fides, si in litteris processerint, litteras iudice sequente, sin autem non scriptus contractus sit, probationes ea de re secundum leges prolatas spectante. Atque haec valeant et in consti- tutis iam factis hoc modo et in futuris.

II. Si quod vero etiam emolumentum eis in scriptis aut sine scriptis promissum fuerit aut promittatur, probatio autem sufficiens et legitima detur aut scriptorum lectione aut testium fide, etiam hoc suam vim habere volumus exigique quod pacto convenerit, nulla prorsus lege obistente, quasi id gratis et non pro mercede aliqua fieri oporteat, propterea quod omnis eorum vita in hoc consistit, ut usuras pendant et pensiones pro aedibus dent et communi utilitati prospiciant, non ut damno afficiantur 1 neque ut omni victu destituantur, sed ut hoc habeant laborum suorum solacium. Si tamen ratiocinia sive antisyngrapha sive autographa faciant aut fecerint aut ipsi illis, qui cum ipsis contrahunt, aut illi ipsis, in quibus pecunia accepta et expensa conscripta est et scriptura inest ipsius mensae praepositi et scribae eius, quos armaritas vocant, et rursus eorum, qui cum ipsis contrahunt, aut omnino contrahentis manu scripta aut subscriptionem habentia, non poterunt contrahentes pecuniam quidem acceptam, quam argentarii in antisyngraphis vel autographis brevibus describunt, agnoscere indeque ab eis exigere, ex- pensae vero scripturae contradicere, iamquam facta non sit, neque rursus argentariae mensae praepositi 2 expensam quidem exigere, acceptum vero non agnoscere. Verum si ex antisyngraphis ratiociniis vel autographis ab utraque parte prolatis demonstraretur litterarum tam de acceptis quam de expensis fides,

2 προκειμένης M, corr. Kroll || 3 ἐκχωρηθέντος M || 8 καθαρῶς corruptum existimo || 11 μέμψει M || 13 μηδὲ — μηδὲ M, corr. Kroll || καὶ μὴ ἔχειν αὐτὸν ἢ κληρο- νόμους αὐτοῦ παραγραφῆν κατὰ τῶν ἀντιφανηθέντων ἢ ἐκχωρουμένων τὰς ἐντείνθεν ἀγωγὰς anon. Bodl. || 21 πραχθῆναι ex anon. Bodl. add. Zachariae || 23

μεινοῖεν M, correxi || 26 φέροιτο Kroll || φέροι M || τε Zachariae] γε M || 27 ἀρμαρίτας anon. Bodl. (ἢ τοῦ ἀρμαρίτου) σαμαρίτας M || ἢ τῶν αὐτοῖς συναλλα- ξάντων anon. Bodl. || 28 συμβαλλόντος M || συμβάλλον- τας M (οἱ συναλλάξαντες epul.) || 32 ἢ λογοθεσίαν per- peram vulg. || ἢ τε — ἢ τε M^b] εἴτε — εἴτε M^a

εἰσκομιδῆς ἢ τε τῆς δαπάνης τῶν γραμμάτων πίστις, πάντως ἐκότερον εἶναι πιστόν, καὶ μὴ τὸ μὲν κατ' αὐτῶν κρατεῖν, τὸ δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ἀκροῦν εἶναι, ἀλλὰ ἀπαιτεῖσθαι, ὅσα τὰ λογοθέσια δεῖξαι, πλὴν εἰ μὴ θάτερον ἢ ἐκότερον μέρος πλάνην ψήφου ἢ περὶ τόκου βλάβην ὑπομεμενηκέαι δεῖξαιεν. εἰ γὰρ τι τοιοῦτον προφανῶς δεῖχθῆι, τῆς κατὰ νόμον διορθώσεως τοῦτο ἀξιοῦσθαι θεσπιζομεν, ὥστε ἕκαστον τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἰσότητος ἀπολαύειν.

CAPUT III.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐδίδαξαν, ὡς τινες ἐξ αὐτῶν ὁμολογίας παρὰ πλείονων κομισάμενοι καὶ ταύτας ἀλληλεγγῶς ἢ κατὰ μανδάτιον, εἴτα τὸ πλείστον τοῦ χρέους εἰληφότες, καὶ ὀλίγον τινός ὄντος τοῦ ἰπολελειμμένου, ἐπὶ τῷ τοῦ χρέους ἑλλείμματι ἐξῶθεν παρ' ἐνὸς αὐτῶν ἢ δύο λαβόντες ὁμολογίας, ὡς εἶσα ἠτιοῦ χρόνου ταῦτα καταθήσουσι, διαλύσεις τυχόν ἢ ὁμολογίας ἔθεντο πρὸς ἅπαντας, συμβέβηκε δὲ ἢ τὸν ἕνα ἢ καὶ πλείονας τῶν πεποιηκότων τὴν τῆς λοιπάδος ὁμολογίας τελετήσαι καὶ τοὺς κληρονόμους μὴ αἰρεῖσθαι τὸ παρ' αὐτοῦ ἢ αὐτῶν διωμολογηθῆν χρυσίον δοῦναι. Θεσπιζομεν οὖν, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, τὸ ταῖς ὁμολογίαις περιεχόμενον χρυσίον καὶ παρὰ τοῦ τελετήσαντος ἢ τῶν τελετήσαντων διωμολογηθῆν ἐν γραμμασί τοὺς αὐτῶν εἰσπράττεσθαι κληρονόμους μετὰ τοῦ συμφωνηθέντος τόκου.

CAPUT IV.

Εἰ δὲ τινες ἐδανείσαντο ἢ δανείσονται παρ' αὐτῶν ἐνέχυρα δόντες, εἴτα ἐν ταῖς δανειακαῖς συγγραφαῖς ἐπέτρῃσαν ἢ ἐπιτρέψαιεν αὐτοῖς ἐκ διαπράσεως τῶν ἐνεχύρων πίστιν αὐτῶν γινόμενης τὸ τούτων τμήμα εἰς τὸ χρέος λογιέσθαι, οἱ δὲ τοῦτο πράξαιεν, μὴ πολυπραγμονεῖσθαι αὐτοῖς μηδὲ πράγματα ὑπὲρ τούτων ἔχειν, ἀλλ' ὀμνύοντας ὀπόσης τιμῆς τὰ ἐνέχυρα πεποικίαι πιστεύεσθαι, καὶ ἀρκεῖν τοῦτο αὐτοῖς πρὸς πᾶσαν ἀγνωμοσύνης ἀναίρεσιν. Εἰ δὲ τις ἀγράφως δανειζόμενος ἐνέχυρα δοῖη ἢ σφραγίσας αὐτὰ ἢ καὶ σφραγίδων χωρὶς, ἀνάγκην ἔχειν τὸν δανειζόμενον ἢ λαμβάνειν τὰ ἐνέχυρα ἐπιγινώσκοντα τὰς σφραγίδας ἢ καὶ αὐτὰ μὴ ῥαδιοσηθῆντα καὶ ἀποπληροῦν τὸ τε κεφάλαιον τὸν τε συμφωνηθέντα τόκον, ἢ εἴπερ οὐκ ἔχει χρυσίον ὃ ὀφειλέτης, εἰς τὴν ἀξίαν διατιμῆσιν ταῦτα καταλιμπάνειν καὶ τὸ ὑπόλοιπον πληροῦν, οὐ δυνάμενον λέγειν, ὡς δεῖ αὐτὸν ἀρκεσθῆναι τοῖς ἐνεχύροις, κἂν εἰ ἐλάττωτος εἴεν ποσότητος, ἀλλ' ἐκ τρόπου παντὸς πληροῦν πᾶν τὸ χρέος, ὅσον ἂν μετὰ τοῦ συμφωνηθέντος λογισθῆι τόκον. εἰ δὲ καὶ ὀρισθῆι χρόνος ἐπὶ τῷ δανείσματι ἐνεχύρων ἀπαξ δεδομένων ἢ ἐσφραγισμένων ἢ ἀσφραγίστων, εἶσα δὲ τοῦ χρόνου μὴ γένηται τὸ ἱκανόν, ἄλλος δὲ τοσοῦτος παρέλθῃ χρόνος, ἐξείναι αὐτοὺς ἀκριβοῦς διατιμῆσεως γινόμενης παρόντων καὶ ταβουλαιῶν καὶ τῶν θείων προκειμένων λογίων καὶ διατιμητῶν παραλαμβανομένων, διατιμᾶσθαι ταῦτα καὶ ἑαυτοῖς λογιέσθαι, εἴτε ἐξαρκεῖ εἰς τὸ χρέος εἴτε καὶ εἰς μέρος τοῦ χρέους.

CAPUT V.

Καὶ τοῦτο μέντοι ἰάσασθαι ἔχον, ὥστε διὰ τὸ τὸν βίον αὐτοῖς ἐν τῷ δανείζειν καὶ δανείζεσθαι καθεστάναι καὶ ἀντιφανεῖν ὑπὲρ ἐτέρων καὶ τόκου τελεῖν, μὴ ἀντιτίθεσθαι αὐτοῖς τὴν ἡμετέραν διάταξιν ἐν τοῖς δανείμασιν, ἣν ἐγράψαμεν μηδενὶ συγχωροῦντες ὑπὲρ τὸ διπλάσιον κομίζεσθαι τε, εἴπερ τοσαύτην καταβάλοι ποσότητα, ὅσην τὸ τε ἀρχαῖον οἱ τε τόκοι πληροῦσιν. ἡμεῖς τοῖνυν τὴν μὲν διάταξιν εἰς τὸ ἐξῆς παραβαθῆναι παντελῶς οὐ βουλόμεθα, τὸ δὲ παρελθόν, ὅπερ οὐκέτι δέχεται παντελῶς ἐπιβουλήν οὐδεμίαν,

utrumque omnino ratum sit, neque quod contra ipsos est valebit, quod vero pro ipsis est irritum erit, sed exigatur quantum ratiocinia monstrant, nisi alterutra aut utraque pars se errorem calculi aut damnum in usuris perpersam demonstraverit. Si quid enim tale evidenter ostendatur, id legitima emendatione officii sancimus, ut unusquisque iustitia et aequitate fruatur.

III. *Hoc quoque nos docuerunt, quosdam ex ipsis promissionibus a pluribus acceptis iisque ex mutua fideiussione aut ex mandato, deinde plurima debiti parte accepta, et exigua quadam relicta, propter debiti reliquum seorsum ab uno aut duobus illorum promissione accepta, se intra certum tempus ista persolutores esse, apochas forte aut promissiones omnibus conficere, accidisse vero ut aut unus aut plures eorum, qui reliqui obligationem fecissent, obirent, et heredes pecuniam ab illo aut illis promissam exsolvere nollent. Sancimus igitur, si haec ita se habeant, pecuniam promissionibus comprehensam et a defuncto aut defunctis in scripto perpersam ab heredibus eorum cum stipulatis usuris exigi.*

IV. *Si qui autem datis pignoribus ab eis mutuati fuerint aut mutuentur, deinde in mutui syngraphis permiserint aut permittant eis, ut venditione pignorum sub ipsorum fide facta eorum pretium in debitum imputetur, illi vero hoc fecerint, non molestari eos neque propter ea negotiis implicari, sed iurantibus, quanti pretii pignora vendiderint, credi, idque iis ad omnem improbitatem tollendam satis esse. Si quis vero sine scripto mutuatus pignora det aut obsignata aut etiam sine sigillis, necesse habebit qui mutuatus est, aut pignora recipere agnoscens sigilla aut etiam ipsa non laesa, et explere et sortem et promissas usuras, aut si pecuniam non habeat debitor, ad iustam aestimationem illa relinquere et reliquum supplere, neque dicere poterit illum pignoribus, quamquam minoris sint quantitatis, contentum esse oportere, sed omni modo debitum totum explere, quantum cum promissis usuris computatum erit. Sin autem etiam tempus mutuo praefinitum sit datis semel pignoribus sive obsignatis sive non obsignatis, intra id tempus vero satis non factum sit, alterumque tantum elabatur tempus, liceat ipsis, accurata aestimatione facta praesentibus et tabulariis et divinis eloquiis propositis et aestimatoribus adhibitis ea aestimare et sibi imputare, sive debitum explent sive etiam partem debiti.*

V. *Sed hoc quoque ut sanaretur petierunt, ne quoniam victus ipsis in mutuo et dando et accipiendo consistat et pro aliis constituendo et usuras pendendo, ipsis in mutuis dandis nostra opponatur constitutio, quam scriptis nemi ultra duplum accipere quicquam permittentes, si tantam quantitatem solverit creditor quantum et sors et usurae efficiant. Nos igitur in posterum eam legem violari omnino*

1 τῶν γραμμάτων fortasse non sanum || 4 ἕκαστον] ἐπ' ἀμφοτέρων anon. Bodl. || 8 ἐλλείμματι M || 15 ἐπιτρέψαι ἐν M || αὐτοῖς Zachariae] τοῖς M (ἐκ διαπράσεως tuctur epil.) || λαβεῖν τὸ τμήμα καὶ λογιέσθαι

σθαι εἰς τὸ χρέος anon. Bodl. || 18 ἐγράψας anon. Bodl. || 20 σφραγισθέντα cum Agylaeo vulg. || 25 ἀν αὐτοῖς || 29 διάταξιν] Cod. 4, 32, 27. Cf. nov. CXXI. CXXXVIII

τοῦτο αὐτοῖς θεραπείοντες θεσπίζομεν, ἐπὶ τῶν ταῖς ἀληθείαις ἀργυροπρατικῶν συναλλαγμάτων τῶν μέχρι τήμερον πραχθέντων ἀδειαν αὐτοῖς εἶναι, καὶ εἰ τυχόν τόκου ὑπὲρ τὸ διπλάσιον ἐπὶ τούτοις τοῖς χρεῶσι δεδομένοι, εἰσπράττειν αὐτοὺς τὰ ὀφειλόμενα μετὰ τοῦ ὀρισμένου τόκου, οὐκ ἀναγκαζομένους ὑπολογίζεσθαι οὔτε εἰς τόκον οὔτε εἰς ἀρχαῖον ὄφλημα τὰ ἤδη ὑπὲρ τὸ κεφάλαιον καταβεβλημένα· καὶ μὴ ἀντικείσθαι αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνῳ τὴν ἡμετέραν διάταξιν τὴν τοῦ διπλασίου, ἀλλὰ κατὰ τὴν φύσιν τῶν συμβολαίων ταῦτα αὐτοὺς ἀπαιτεῖν, ἀλλ' οὐδὲ αὐτῶν ἀποχρησθαι δυναμένων πρὸς τοὺς ἴδη συμβεβληκότας αὐτοῖς τῆ παρ' ἡμῶν τεθείσῃ διατάξει, οὐδὲ δυναμένων λογίζεσθαι τοὺς ἤδη καταβεβλημένους τόκους ἢ εἰς τὸ διπλοῦν τοῦ τόκου ἢ εἰς τὸ ἀρχαῖον ὄφλημα.

CAPUT VI.

Ἐπειδὴ δὲ συναχωρήσαμεν χωρὶς ἐνόπλιον στρατείας τοῖς ἀργύρου τραπέζης προεστώων ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως τὰς ἄλλας πάσας μετέναι στρατείας, εἴτα ἐκείνοι δανείσματα πράξαντες ἢ καὶ πρῶτοντες τόκον ἐπιρῶτησαν τὸν ἐκ διμοίρου μέρος, ὅποιον τοῖς ἀργυροπράταις ἐφήκαμεν, οἱ δὲ ἀγνώμονες ταῦτα πάντα ἀντιτιθεῖν αὐτοῖς τὰς στρατείας λέγοντες, προσήκειν αὐτοῖς οὐ τὸν ἀργυροπράταις ἀλλὰ τὸν στρατενομένοις πρέποντα τόκον κομίζεσθαι, ταύτην αὐτῶν τὴν ἄλογον καὶ ἀγνώμονεσάτην ἀντίθησιν παντὶ τελῶς σχολάζειν θεσπίζομεν καὶ τὰ συμπεφωνημένα ἢ καὶ συμφωνούμενα κρατεῖν. Ἀλλ' οὐδὲ (ἐκείνοι) ἡμῖν ἀρέσκει, περὶ τῶν ἀργυροπρατικῶν συναλλαγμάτων αἰτεῖν τινὰς ἢ παντελῶς μὴ δίδοναι κεφάλαια ἢ τόκους ἢ τὸ ἔτι τούτων χειρόν λόγῳ, ὥστε νομίμων τόκων διδομένων εἰς τὸ ἀρχαῖον λογίζεσθαι· καὶ τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν συναλλαγμάτων τῶν πρὸς ἀργυροπράτας γενομένων ἢ γενομένων κρατεῖν βουλούμεθα

CAPUT VII.

Ἐν δὲ δὴ καὶ τοῦτο τῶν αἰτουμένων ἐστὶ παρ' αὐτῶν, ὅτι περὶ πολλάκις τινὲς τῶν ὑπευθύνων αὐτοῖς καθεστῶτων, εἴτα ἐτέρους ἔχοντες ὑπευθύνους, οὐκ ἐάντους ἐκείθεν πληροῦσιν, ἀλλὰ παρασκευάζουσι ταῖς αὐτῶν γαμεταῖς προφάσει προκοῆς ἢ παραφέρων ἢ χρεῶν δῆθεν ἄλλων τοῦτο καταβάλλειν καὶ διαλύσει παρ' αὐτῶν ἔχουσι ἀποδείξεις κομίζεσθαι, ἐκείνων δὲ εἰς ἐλάττωσιν ἐλθόντων ἢ ἐρχομένων ἢ καὶ τελετησάντων ἢ καὶ μετὰ ταῦτα τελετώντων, εἴτα αὐτῶν βουλομένων τὸ χρεὸς ἀπολαμβάνειν τοῦτο, τῶν γαμετῶν ἐκεῖνα μὲν λεληθῶτος κομισαμένων ἢ καὶ μετὰ ταῦτα κομιζομένων, ὁλόκληρα δὲ ἀντιτιθεῖσιν αὐτοῖς τὰ ὄφληματα, ὥστε ἐνταῦθεν αὐτοῖς διαλύσειν τὰ τῆς ἐλπίδος, καὶ ἤτησαν, εἰ τι τοιοῦτον γέγονεν ἢ μετὰ ταῦτα ὡς εἰκὸς γενήσεται, ἀνάγκην ἔχειν τοὺς τὰς διαλύσεις παρὰ τῶν γυναικῶν κομιζομένους ἢ τὰς ἀπαλλαγὰς ἢ εἰ τι συμβόλαιον γέγονεν ἢ γενήσεται ὅλως, τοῦτο προκομίζειν * * * καὶ κληρονόμων αὐτῶν εἰς ἔλεγον τῶν γενομένων, ὥστε μὴ τὰς μὲν γαμετὰς καὶ μὴ ὀφειλομένας λαβεῖν, [καὶ] αὐτοὺς δὲ καὶ ὀφειλομένους ἀποστερηθῆναι. θεσπίζομεν, εἰ τι τοιοῦτον γέγονεν ἢ γενήσεται, ἀνάγκην μὲν ἔχειν αὐτοὺς προκομίζειν τὰ συμβόλαια, βλάβης μὲντοι πάσης χωρὶς, καὶ οὐ δυναμένων αὐτῶν ἐκ τῆς προκομιδῆς οὐδεμίαν ὑπομένειν ζημίαν (μειννόμεθα γὰρ τῆς ἡμετέρας διατάξεως, ἥπερ τὰς ἠναγκασμένας τῶν δικαιομάτων προκομιδὰς ἀβλαβεῖς βούλεται γίνεσθαι τοῖς προκομίζουσιν), ἀλλ' ἐκείνους μὲν τὰ συμβόλαια προκομίζειν καὶ αὐτῶν ἀναλαμβάνειν, εἰ δὲ τίνα ἐνταῦθεν ὄνησιν ἔχειν δυναθεῖν οἱ τὴν προκομιδὴν ἀναγκάσαντες γενέσθαι πρὸς τὰς

nolumus, quod vero praecessit, quia non iam ullam omnino recipit machinam, hoc ipsis emendantes sancimus, ut in veris contractibus argentariorum ad hunc diem factis facultas iis sit, etiamsi usurae supra duplum pro his debitis datae sint, exigendi debita cum constitutis usuris, non coactis imputare neque in usuras neque in antiquum debitum, quae supra sortem iam soluta sunt, et in hoc solo eis nostra de duplo constitutum non obstat, sed secundum contractuum naturam ea exigant; sed ita ut ne ipsi quidem adversus eos, qui cum ipsis iam contraxerunt, nostra constitutione abutantur, neque imputare possint solutas iam usuras aut in duplum usurarum aut in antiquum debitum.

VI. Quoniam vero permisimus argentariae mensae praepositis in hac felice urbe excepta armata militia omnes alias militias gerere, deinde illi, cum mutuum dederunt aut etiam dant, beses usuras, quantas argentariis concessimus, stipulati sunt, improbi autem opponunt ipsis militias, dicentes aequum esse eos non argentariis, sed militantibus convenientes usuras capere, hanc eorum absurdam et improbissimam obiectionem omnino quiescere iubemus et quae pacto convenerint aut etiam convenient obtinere. 1 Sed ne illud quidem nobis placet, quod de argentariorum contractibus nonnulli postulant, ut omnino non dent aut sortes aut usuras, vel, quod hoc etiam peius est, ut quae legitima usurae dantur sorti impudentur. Nam hoc quoque in contractibus, qui cum argentariis initi sunt aut ineuntur, obtinere volumus.

VII. Unum vero etiam hoc ex eorum petitis est, quod saepe aliqui eorum, qui ipsis obnoxii sunt aliosque rursus obnoxios habent, non sibi inde satisfaciunt, sed efficiunt, ut suis uxoris praetextu dotis vel paraphernorum vel aliorum debitorum hoc solvant et ab iis apochas sive solutionis probationes accipiant; cum autem illi ad inopiam devenierint aut deveniant vel etiam mortui sint aut postea moriantur, ipsique debitum hoc recuperare velint, uxorisque, licet illa clam acceperint aut postea accepturae sint, integra tamen ipsis debita opponentibus, ut inde ipsorum spes concidat. Et petierunt, ut, si quid eiusmodi factum sit aut posthac forte fiat, necesse habeant, qui apochas a mulieribus acceperint aut liberationes, aut si quod omnino documentum factum sit aut fiat, id proferre sibi et hereditibus suis ad arguenda ea, quae gesta sunt, ne uxores, quibus nihil debetur, accipiant, ipsi vero, quibus debetur, fraudentur. Sancimus ut, si tale quid factum sit aut fiat, cogantur quidem illi instrumenta proferre, sine omni tamen damno, et ut nullum dispendium ex prolatione sustinere possint (meminimus enim nostrae constitutionis, quae coactas documentorum editiones innoxias proferentibus esse vult), sed illi quidem instrumenta proferant et rursus recipiant; si quem autem inde fructum percipere possint, qui editionem

3 ἀναγκαζομένων M, corr. Kroll || 8 καὶ μερικὰ τῶν τόκων καταβολαὶ φθάσασαι τὸ διπλοῦν τοῦ χρεῶς σβεβννοῦσιν αὐτῷ add. anon. Bodl. (ex nov. CXXI) || 11 cf. Cod. 4, 32, 26 § 2 || εἰ δὲ M; malim οἱ δὲ ἀγνώμονεσάτην πάντῃ vel aliquid simile; κατὰ πάντα Osenbrüggen || 14 ἐκείνοι add. Kroll || 15 ἀρέσκει M || 22 post χρεὸς excidisse verbi gratia ἀπαιτεῖν οὐκ putat Zachariae; fortasse tolerabile est anacoluthon || 26 possis (ὑπὲρ

αὐτῶν ἢ) καὶ (cf. ad 32); αὐτοῖς καὶ κληρονόμοις αὐτῶν Zichoriae || 27 καὶ del. Kroll || 28 οὐν excidisse verisimile || 29 αὐτῶν M^o αὐτῆς M^a || 30 διατάξεως. Cod. 4, 21, 22 || 31 ἀναλαμβάνειν ex anon. Bodl. Kroll ἀντιλαμβάνειν M || 32 εἴτα ἐνταῦθεν ὁ ἀργυροπράτης ὀφείλεται (scr. ἀφείλεται) ἢ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ anon Bodl.

γυναικας, ταύτην παρ' αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον εὐρίσκων, οὐδὲν παντελῶς τῶν προκομισάντων βλαβῆναι διὰ 1 τὴν προκομιδὴν συγχωρουμένων. Εἰ δὲ ἀντισυγγράφους εἶδεντο πρὸς τινὰς ὁμολογίας ἢ διαλύσεις ἢ καὶ οἰασὸν συνθήκας ἢ καὶ μετὰ ταῦτα ποιήσαιεν, καὶ αἱ παρ' αὐτοῖς κείμεναι κατὰ διαφόρους τρόπους ἀπώ- λοντο, ἀναγκάζεσθαι τοὺς ἔχοντας τὰ ἀντισύγγραφα πρόκομιζειν ἢ ὄρκον παρέχειν, ὡς οὐδὲν τοιοῦτον ἔχουσι 5 οὐδὲ πρόκομισαὶ δυνάτοί καθιστήκασιν. εἰ γὰρ τοῦτον τὸν ὄρκον ἐν ὑπομνήμασι παράσχοιεν, αὐτοὺς οὐ χρὴ περαιτέρω πολυπραγμανοῦσθαι. οὐδεὶς δὲ ὑπερβήσεται τὸ μέτρον τῆς ἡμετέρας διατάξεως προφάσει σπορο- τούλων ἢ δικαστικῶν δαπανημάτων, τὴν ποινὴν εὐλαβοῦμενος τὴν ἐπικειμένην τοῖς τὰ τοιαῦτα πράττουσιν.

CAPUT VIII.

Ἐπει δὲ ἀρχόμενοι τῶν δεήσεων ἤτησαν, ὥστε καὶ τὴν σὴν ὑπεροχὴν προνοεῖν αὐτῶν καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν ὑποθέσεων τῶν ἐπαγομένων αὐτοῖς, καὶ εἰ τινὰς ἐνόχους ἔχουσιν ἢ ἕτεροι [πρὸς] αὐτοὺς, τούτων ἀκοίειν κατὰ τὸ τοῦ ἰδικοῦ δικαστοῦ σχῆμα, διὰ τὴν περὶ τοὺς νόμους ἀκρίβειαν καὶ τὴν τοῦ δικαίου τήρησιν καὶ τὸ τρόπον ἐξευρίσκων ῥαδίως, δι' ὧν ἔξεστι καὶ τὰ σφόδρα δοκούντα δίσκολα τε καὶ ἑτέροις οὐκ ἐφικτὰ διαλεῖν, θεσπιζόμεν, κατὰ τὰ παρ' ἡμῶν θεσπισθέντα καὶ ἀκροᾶσθαι αὐτῶν κατὰ τὸ τοῦ ἰδικοῦ δικαστοῦ σχῆμα, ἐναγόντων τε καὶ ἐναγομένων, καὶ τὰ παραηρηκῶτα διαδεῖναι κατὰ τόνδε τὸν νόμον, καὶ καθάπερ 15 ἂν ὀρθῶς ἔχειν συνίδοις, καὶ τοῦ μέλλοντος προνοεῖν, ὥστε νεομισμένην τινὰ καὶ πρέπουσαν βοήθειαν παρ' ἡμῶν αὐτοῖς ἐπιδοθῆναι. δεῖ γὰρ τοὺς ἐνόχους γινόμενους ὑπὲρ ἀπάντων καὶ χρησίμους ἐκάστῳ φαίνεσθαι 15 σπειδοντάς καὶ ἐξαιρέτου τινὸς ἀπολαῖσαι βοήθειας. πάντων δηλαδὴ τῶν τε νῦν τῶν τε πρώην πεπορη- σμένων αὐτοῖς ἢ ἐξ ἡμετέρων νόμων ἢ ἐκ θεῶν πραγματικῶν τυπῶν, ἀκεραλαὶ φυλαττομένων, καὶ χώραν ἔχοντων ἐπὶ τε τῶν προγεγενημένων φάκτων ἐπὶ τε τῶν μετὰ ταῦτα γενησομένων.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοῖνυν παραστάνα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θεῖου πραγματικοῦ δηλοῦμενα νόμου ἢ τε σὴ ἐνδοξότης καὶ πᾶς δικαστῆς ἕτερος τῆς ἡμετέρας πολιτείας βέβαια φυλαξάτω. 20

Τ

ΠΕΡΙ ΤΑΞΕΩΤΩΝ.

(Προοίμιον.) Τὴν τῶν ἐπιχωρίων ταξεωτῶν ἐπιβουλὴν, ἣν περὶ τὸ δημόσιον ἔχουσιν, ἐξ αὐτῶν 20 πολλάκις ἐγνωμὴν τῶν πραγμάτων.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ τοῖνυν ἐδιδάχθημεν καὶ τοῦτο ἐν εἶναι τῆς αὐτῶν θρασυτήτος, τὸ τὰ δημόσια μὲν ἐν χειρὶ 25 λαμβάνειν, ἔσω δὲ τῶν ἱερῶν χωρίων ἑαυτοὺς κατακρύπτειν καὶ οἰεσθαι ταύτην διαδιδοῦσθαι τὰς ἐφ' αἷς εὐθύνεσθαι δίκαιοι καθιστάσι ποινάς, θεσπιζόμεν . . . τὴν σὴν ὑπεροχὴν (τοῦτο ὅπερ δὴ καὶ τοῖς θεοφι-

Edictum X Graece tantum extat in M.

adversus mulieres fieri coegerint, hunc secundum legem ex iis sentiant, ita ut nullo prorsus damno, qui 1 protulerint, ex prolatione affici concedantur. Sin autem antisyngraphas ad aliquos confessiones vel liberationes vel quaelibet pacta exposuerint aut etiam posthac exponant, et quae apud ipsos manserunt variis modis perierint, eos qui antisyngrapha habent, ea proferre aut iusiurandum dare se nihil eiusmodi habere aut proferre posse. Si enim hoc iusiurandum apud acta praestiterint, non ulterius eos molestia affici oportet. Nemo vero excedet nostrae constitutionis modum sub praetextu sportularum vel iudicialium expensarum, poenam veritus, quae talia committentibus imminet.

VIII. Quoniam vero in precum exordio petierunt, ut etiam tua excellentia sibi provideat et lites ipsis illatas audiat, et si quos obligatos habeant aut alii ipsos, his sub forma specialis iudicis audientiam praebet, propter subtilem legum cognitionem et iusti observationem et facilem rationum inventionem, quibus quae valde difficilia videntur et ab aliis non inveniuntur dissolvi queant, sancimus, ut secundum ea, quae a nobis constituta sunt, et audias eos sive actores sunt sive rei in specialis iudicis modum, et praeterita secundum hanc legem componas, et quemadmodum aequum tibi videbitur, etiam futuris curam adhibeas, ut legitimum quoddam ac conveniens a nobis eis tribuatur auxilium. Aequum est enim eos, qui pro omnibus se obstringunt omnibusque utiles se exhibere student, etiam eximio aliquo frui auxilio; omnibus videlicet, quae et hoc tempore et olim aut nostris legibus aut sacris pragmaticis formis concessa iis sunt, incolumibus servatis, et in iis, quae antea facta sunt et quae posthac fient, locum habentibus.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt ac per hanc sacram pragmaticam declarantur legem, et gloria tua et quilibet alius reipublicae nostrae iudex firma conservet.

X.

DE COHORTALIBUS.

Praefatio. Provincialium cohortalium dolum, quem circa fiscum habent, ex ipsis saepe rebus cognovimus.

1. Quoniam igitur etiam hoc unum ipsorum audaciae caput esse edocti sumus, quod fiscalia quidem in manus accipiunt, sed intra sacra loca se occultant et videntur sibi hac ratione poenas, quibus digni sunt qui castigentur, effugere, sancimus, (id quod etiam dei amantissimis provincialiarum episcopis scripsi-

1 λαβῆναι M || 5 οὐτε M, correcti || 6 διατάξεως Cod. 3, 2, 5 || 9 πρὸς del. Agylaeus || 12 θεσπιζόμεν σε Zachariae, fort. pro αὐτῶν αὐτὴν legendum || 16 νῦν τῶν Agylaeus] ναντῶν M || 20 data est const. certe ante Triboniani mortem (a. 545); recentiore const. CXXXVI (k. April. a. 536) putat Zachariae, quod tum ad comitem

sacrarum largitionum pertinuerint argentariorum causae. Quod parum certum esse vides ex ed. VII c. 6 || 23 ταξεω- τῶν Agylaeus] βουλευτῶν M || 26 μὴ μιν ὑφ' αἷς || ex- cidisse putaverim aliquid eiusmodi: τῶδε τῶ θεῖου τύπῳ χρώμενοι πρὸς. Post ὑπεροχὴν supplet Zachariae προε- τάξεσι χρῆσθαι κατὰ.

λεστάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἐπισκόποις ἐγράψαμεν), ὥστε εἴ τινες αὐτῶν προσφύγοιεν εἰς τοὺς θελοῦς περιβόλους, ἀδειαν εἶναι τῇ σῆ ὑπεροχῇ τούτους προσταττεῖν ἕξω γίνεσθαι τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης εἶναι τε ἐν ᾧ περ ἂν βουληθεῖς τόπω. τοῦτον δὲ προσταχθέντος ἀνάγκη ἔχειν τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἕξω καθίσταν αὐτοὺς τῶν ἱερῶν χωρίων, τὸν καλουμένον λαμβάνοντας λόγον, ὅτι περ ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις, ἐν οἷς ἀπελθεῖν * * * αὐτοὺς τοὺς δημοσιεύοντας ἀγειν ἐπὶ τοὺς εἰρημίους τόπους χωρὶς τῆς οἰασοῦν δυσκολίας. κατὰ 5 τοῦτο τοῖνν ἡ σῆ ὑπεροχῇ ταῖς κατὰ τῶν ταξιωτῶν χηρῶν προστάξει. κακίνο γὰρ ἠπειλήται τοῖς τε θεοφιλεστάτοις (ἐπισκόποις καὶ τοῖς) αὐτῶν κληρικοῖς, ὡς εἴπερ μὴ βουληθεῖεν αὐτοὺς μετὰ τοῦ καλουμένου λόγου τῆς ἐπαρχίας ἐκβαλεῖν καὶ εἰς τοὺς τόπους, εἰς οὓς ἀπεστάλησαν, ἀγειν μετὰ τῆς τοῦ λόγου πίστεως, ὡς ἐν τῷ ἴσῳ τῶν ἱερῶν χωρίων ἐκείσε διατρέβειν, οἰκοθεῖν, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πόρων, οὔτοι 10 τὸ ἀξήμιον τοῖς δημοσίοις περιποιήσουσιν, οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ περὶ τὴν ἱερωσύνην ἐξηρημένοι κινδύνου.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοῖνν σῆ ὑπεροχῇ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικῶν δηλούμενα νόμου ἔργῳ καὶ πέραιτι παραδοῦναι σπενσάτω. Dat. ....

II

ΩΣΤΕ ΜΗΔΕΜΙΑΝ ΑΔΕΙΑΝ ΕΧΕΙΝ ΤΟΥΣ ΠΑΡ' ΑΙΓΥΠΤΙΟΙΣ ΖΥΓΟΣΤΑΤΑΣ ΤΕ ΚΑΙ ΧΡΥΣΩΝΑΣ ΤΟΥ ΛΟΙΠΟΥ ΥΠΕΡ ΟΒΡΥΖΗΣ ΤΙ ΑΠΑΙΤΕΙΝ, ΑΛΛΑ ΚΑΘ' ΟΜΟΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ 15 ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΑΥΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΟ ΧΑΡΑΤΤΟΜΕΝΟΝ ΕΚΕΙΣΕ ΧΡΥΣΙΟΝ ΓΙΝΕΣΘΑΙ, ΤΑΣ ΔΕ ΣΦΡΑΓΙΑΣ ΕΝΤΙΘΕΝΑΙ ΑΥΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΩΖΟΜΕΝΟΝ ΕΝ ΤΩΙ ΧΑΡΑΓΜΑΤΙ ΣΤΑΘΜΟΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν praetoriῶν τὸ δεύτερον καὶ ἀπὸ κομήτων τῶν θείων λαργιτιῶνων τὸ δεύτερον καὶ ἀπὸ ὑπάτων. 20

(Προόμιον.) Τὴν παρ' Αἰγυπτίοις λεγομένην ὄβρυζαν τοῖς ἀνωθεν μὲν χρόνοις οὐκ ἐγνωσμένην, ὄλλῳ δὲ πρόσω ἐναρξαμένην τοῖς ἐπ' Αἰγύπτου συναλλάγμασιν ἐνοχλεῖν καὶ εἰς τοσοῦτον ἀτοπίας ἐκβάσαν, ὡς ἐννεὰ χρυσοὺς ἐφ' ἐκάστη παρέχεσθαι λίτρα, πρὸς τὸ λοιπὸν ἀναστεῖλαι καὶ παῦσαι δεῖν ἡγησάμεθα, ὡς ἂν μὴ μέλλῃ καὶ τῷ δημοσίῳ λυμαινέσθαι καὶ τοῖς τῶν ὑποτελῶν παρενοχλεῖν συναλλάγμασι, μάλιστα ὅτι 25 οὐχ οὕτω κατ' Αἰγύπτου ἢ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς διοικήσεως ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας πολιτευόμενον.

CAPUT I.

Θεσπιζομεν τοῖνν, κατὰ τὸ πάλαι πολιτευόμενον, κἄν εἰ παρὰ τοὺς ἐν μέσῳ παρεφθαρταὶ χρόνοις ἐν τῷ παρὰ Ἀλεξανδρεῦσιν ἀπολύτῳ καλουμένῳ χαράγματι, τὸ κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοίκησιν πολιτευέσθαι

Edictum XI Graece tantum extat in M.

mus), ut, si qui eorum in sacra saepta confugiant, venia tuae excellentiae sit iubendi hos excedere illa provincia et in quocunque velis loco esse; hoc autem imperato dei amantissimi episcopi necesse habeant illos ex sacris locis educere accepta fide quae dicitur, in illis locis, in quae discendere iussi sint tutos eos fore et debere ministros publicos ducere eos in illos locos sine ulla molestia. Hoc igitur modo excellentia tua mandatis in cohortatione utatur. Nam illud quoque dei amantissimis episcopis et eorum clericis minati sumus, nisi velint eos cum fide quae dicitur ex provincia eicere et in loca, in quae missi sunt, cum fidei securitate ducere, ut aequae atque in sacris locis illis morentur, eos de suo, minime vero de ecclesiasticis redditibus fisco indemnitate praestaturus esse ne a sacerdotii quidem periculo exemptos.

Epilogus. Tua igitur excellentia quae nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam declarantur legem operi et effectui tradere studeat.

XI.

UT NULLAM COPIAM HABEANT PONDERATORES ET MONETARII APUD AEGYPTIOS POSTHAC QUICQUAM PRO OBRUSSA EXIGENDI, SED AD INSTAR MAGNAE HUIUS URBIS SIGNATUM ILLIC AURUM FIAT, SIGNA VERO ILLI IMPONANT SECUNDUM PONDUS IN SIGNATO SERVATUM.

Idem Imperator Petro gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum et comiti sacrarum largitionum iterum et exconsuli.

Praefatio. Obrussam quae apud Aegyptios dicitur prioribus quidem temporibus incognitam, paulo autem ante contractus in Aegypto turbare exorsam et ad tantam impudentiam progressam, ut in unquamque libram novem aurei dentur, in posterum reprimere ac tollere oportere putavimus, ne et rempublicam laedat et subditorum contractibus molesta sit, praesertim cum maxime huius rei absurditas, ut cognovimus, in ipsa sola Alexandria consederit, neque similiter per Aegyptum aut illius provinciae alias civitates in usum pervenerit.

I. Sancimus igitur, secundum antiquam consuetudinem, etsi per medium tempus in signatura Alexandrinorum absoluta quae dicitur corrupta est, in Aegyptiaca dioecesi aurum administrari, ita ut

1 edictum ad episcopos missum non servatur || 5 ita fere suppleverim: ἀπελθεῖν (αὐτοὺς ἐκέλευσας, ἀσφαλῶς διατρέψουσι καὶ ὅτι δεῖ) αὐτοὺς. Similiter Zachariae ceteri || 7 supplementum est Agylasi || 9 ὡς ἐν Kroll] καὶ M, καὶ τοῦ ἐν ἴσῳ Zachariae || 12 subscr. praeter dat. om. M. Ob prooemii brevitatem et epilogi

III.

formam anno 535 priorem esse legem existimat Zachariae || 19 ἱερῶν περὶ τὸ β M || 20 τὸ β M || 23 πρὸς τὸν το- λουπὸν M || 24 μέλλοι M || 26 ἐκείνο M* || 28 πολι- τεύεσθαι M

1 χρυσίον, οὐ δυναμένον τινὸς ὑπὲρ τῆς κακῶς ἐπινοημένης ὀβρυζῆς ἀπαίτησιν ποιῆσθαι τινα. Ἀλλὰ καὶ τὸ κατ' Αἴγυπτον πολιτευόμενον χρυσίον οὕτως ἐν τοῖς συναλλάγμασι συλλογίζεσθαι, ὡς τὸ κατὰ ταύτην τὴν μεγάλην χαραττόμενον πόλιν, παραφυλαττομένου τούτου κινδύνῳ τοῦ τε κατὰ καιρὸν παρὰ Ἀλεξανδρουσίων ἀγουσταλίου καὶ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῷ τάξεων.

CAPUT II.

Ἐπειδὴ δὲ κεφάλαιον τοῦ κακουργήματος οἱ τε ζυγιστάται καὶ οἱ χρυσῶνες τυγχάνουσιν, ἐπιτρέψαμεν 5 τῷ νῦν ἐκείνας ἔχοντι τὰς ἀρχὰς ὑπὸ τὴν προσήκουσαν αὐτοῦ ἀσφάλειαν καταστήσασθαι, ὡς δι' ἀπολύτου χαράματος ὑπουργήσῃσι τοῖς συναλλάγμασι, καὶ εἴ γε καὶ σφραγίσαι δεοί ποτε, τοσοῦτον ἐπιγράψῃσι μόνον, ὅσον ταῖς ἀληθείαις ἐστὶν ὁ τοῦ ταῖς σφραγίσαι ἐμβληθέντος χρυσίου σταθμὸς, οὐ δυναμένους πλέον τοῦ 10 ταῖς ἀληθείαις ἐμβεβλημένου σταθμοῦ ταῖς σφραγίσαι ἐγγράφειν κατὰ τοῦτο δὴ τὸ κακῶς ἄχρι τοῦδε πολιτευόμενον. εἴ γὰρ τι τοιοῦτο τοληήσουσι, καὶ δημοσίας αὐτῶν τὰς οὐσίας ποιούμεν καὶ ταῖς εἰς ἀνάγκην ὑποτιθεμέν, ὡς μηδὲ κατὰ κέλευσιν ἡμετέραν τῆς συνήθους αὐτοῖς κακουργίας ἐκστάντας. ἀλλὰ καὶ 15 ἀνάγκην ἔξουσι πᾶσαν χρησθῆναι χρυσίον τοῦτο μὲν τῷ τε παρὰ Ἀλεξανδρουσίων ἀγουσταλίῳ καὶ τοῖς κατὰ καιρὸν ἔχοντι τὴν ἀρχὴν ἐπὶ ταῖς συνειδισμέναις ἐμπουπαῖς, τοῦτο δὲ τῷ τε νῦν (καὶ τῷ) κατὰ καιρὸν ἀλαβάρχη τῷ τε πραιποσίτῳ τῶν θείων ἡμῶν θησαυρῶν, οὐδὲν διάφορον ὑπὲρ ὀβρυζῆς παντελῶς κομιζόμενοι.

CAPUT III.

Οὕτω δὲ αὐτὸν ἐπιτρέψαμεν τοῦ πράγματος προνοεῖν καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν τὴν ἀρχὴν παραληφόμενους 15 καὶ τὰς πειδομένας αὐτοῖς τάξεις, ὡς εἰδότας, ὅτιπερ εἴ τι φανεῖν ὑπὲρ ὀβρυζῆς ἀπατηθέντες ἢ οἱ τῶν θείων ἡμῶν προστάτες ἀλαβαρχῶν ἢ ὁ τῶν θείων ἡμῶν λαογιτιῶν πραιποσίτος, οἴκοθεν καταδήσουσι, τοῦτο μὲν ἐκ τῶν χρησθῶντων αὐτοῖς τε καὶ τάξεσιν ἀνόνων. τοῦτο δὲ τῶν οὐσῶν αὐτοῖς περιουσιῶν, οὐ μόνον ἐφ' ὅσον ἔχονται τῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ καὶ εἰ ταύτας καταθέμενοι τύχῳσι, καὶ εἴτε γράψαντες ὁμολογίας 20 τούτου τοῦ μέρους ἀντελάβοντο τῆς ἀρχῆς εἴτε καὶ τοιοῦτο μηδὲν ὁμολογήσῃσι. ἐπεὶ γε μάλιστα μηδὲ 1 ἀρχαῖον τὸ τῆς ὀβρυζῆς ἐστίν, ἀλλ' ἐκ νεωτέρων ἀρχαίων χρόνων. Καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ, ὅσοι τὰς ἐμπορίας ποιῶνται καὶ μέχρι νῦν λαμβάνειν τι διάφορον εἰδίσθησαν, προαγορεύσεις ὁμοίως, ὡς εἴ τι φανεῖν ἐν τοῖς συναλλάγμασι ὑπὲρ ὀβρυζῆς λαμβάνοντες ἢ ὑπολογιζόμενοι, καὶ οὐσίας ἐκπτώσιν καὶ τὰς εἰς σῶμα 25 πονίᾶς ὑποστήσουται. πρᾶγμα (γὰρ) κακῶς ἀρχαίον, εἰς τοσοῦτον δὲ προσλθὼν καὶ ὅλα τῶν πολιτευμάτων λυμαινόμενον ἀνασταλῆναι πρὸς τὸν ἔπειτα χρόνον διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν κελεύομεν νόμον καὶ μὴ παρενοχλεῖν 30 λοιπὸν τοῖς συναλλάγμασι, ἀλλ' οὕτως αὐτὸ παραφυλαχθῆναι κινδύνῳ τοῦ παρὰ Ἀλεξανδρουσίων ἀγουσταλίου καὶ τῶν κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν διοικησόντων ἀρχῆν καὶ τάξεων ἐκατέρων, ὥστε καὶ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν μνήμην ἀνααιρεθῆναι καὶ ζημίας τοσαύτης ἐλευθῆρα εἶναι τὰ κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοίκησιν συναλλάγματα.

(Ἐπίλογος.) Τὰ τοιῶν παραστάτα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμον ἢ σὴ ἐνδοξότης 30 ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοθῆναι καὶ παραφυλαχθῆναι προσταξάτω. Dat. VI. kal. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXIII. post-Basilii vc. cons. anno XVIII. [a. 559.]

1 nemo possit pro obrussa male excogitata quicquam exigere. Sed etiam aurum per Aegyptum usitatum sic in contractibus computari, ut illud quod in hac magna signatur urbe; observato hoc periculo eius qui quoque tempore praefectus est apud Alexandrinos augustalis et quae ei parent cohortium.

II. Quoniam vero caput fraudis tam ponderatores quam monetarii sunt, iniunctum illi, qui illos magistratus nunc sub dispositione habet, ut sub iusta cautione eos constituat; ut per absolutam signaturam contractibus inserviant, si quando etiam signare oporteat, tantum inscribant, quantum revera est auri formis iniecti pondus, nec liceat eis e more perperam hactenus servato plus inscribere quam revera auri formis iniecti pondus sit. Si quid enim tale ausi fuerint, et bona eorum publicamus et corporis poenas eos subditimus, quippe qui ne post nostrum quidem mandatum de familiari ipsis improbitate destiterint. Sed etiam prorsus necesse habebunt aurum inferre, tum praefecto apud Alexandrinos augustali et qui quoque tempore eum magistratum gerunt in consuetis emissionibus, tum alabarchae et qui nunc est et qui quoque tempore futurus est, et sacrorum nostrorum thesaurorum praeposito, nullo prorsus pro obrussa accepto lucro.

III. Ita autem eum iussimus hanc rem curare eosque, qui post eum magistratum suscepturi sunt, et cohortes iis parentes, ut sciant, si pro obrussa aut a sacrarum nostrarum alabarchiarum praefectis aut a sacrarum nostrarum largitionum praeposito quicquam ipsos exegisse manifestum fiat, de suis se id pensuros esse, tam ex deputatis ipsis et cohortibus annonis, quam ex facultatibus suis, non solum donec in magistratu fuerint, verum etiam postquam eum deposuerint, et sive confessionibus scriptis hanc magistratus partem susceperint sive etiam nihil eiusmodi pacti sint, cum praesertim ne vetusta quidem sit 1 obrussa, sed a recentioribus exorsa temporibus. Sed etiam ceteris, quicunque mercaturas faciunt et hactenus lucri aliquid capere consueverunt, denuntiatis similiter, si quid in contractibus pro obrussa accipere aut in rationem inducere comperiantur, et bonorum publicationem et corporis poenas se subito esse. Rem enim male coeptam, in tantum vero progressam et universae reipublicae nocentem aboleri in posterum praesenti nostra lege iubemus, nec posthac contractus turbare, sed ita hoc observari periculo praefecti apud Alexandrinos augustalis eorumque qui quoque tempore eundem magistratum gesturi sunt et utriusque cohortis, ut vel ipsa eius memoria extinguatur et tanto damno contractus in Aegyptiaca dioecesi liberi sint.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram declarantur legem, gloria tua operi effectuique tradi et observari iubeto.

8 δυναμένους Zachariae] δυναμένον M || 11 αὐτοῖς] αὐτῆς M || 12 νῦν post τῷ τε add. Zachariae || 13 καὶ τῷ add. Kroll, ἢ Zachariae || 14 πραιποσίτῳ M || 17 ἀλαβαρχῶν (sic) M (antea casu lac. 2—3 litt.) || 18 ταῖς post καὶ et ἐκ post δὲ add. Zachariae || 21 νεωτέρων M ||

22 εἰδίσθησαν Kroll] εἰδίσαν M || 24 γὰρ add. Zachariae || 25 ἡμῶν M || 27 διοικησόντων M || 31 subscr. d. VI. k. ianuar. M || iust. M || 32 XXXIII Spangenberg] XVII M || basiliu M || cons. M.

IB

ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΟΥ.

(Προοίμιον.) Ἐδιδάχθη τὸ ἡμέτερον κράτος Ἰωάννην σκριτιάριον (πεμφθῆναι) κατὰ τὴν Ἑλλήσποντον ὡς δὴ τύπου τινας ἐγκειρισμένον προφάσει λογοθεσιῶν πολιτικῶν πόρων ἤτοι τῶν καλουμένων 5
 σολεμνίων, καὶ ὡς ἐν τῇ χώρᾳ γενόμενος οὐδένος ἀπέσχετο παντελῶς τῶν εἰς ἀρπαγὴν ἐσχάτην ἤκοντων. 5
 τὰς τε πόλεις ληϊσάμενος καὶ ἐπαυελθὼν εἰς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν αὐτὸς μὲν χρυσίου μισθός, τῇ δὲ
 Ἑλλήσποντιῶν χώρᾳ πᾶσαν ἀπολιπὼν πενίαν. τὰ μὲν οὖν κατ' ἐκείνον ὅποιον προσήκει διατεθῆναι τρόπον
 καὶ θεραπευθῆναι τοὺς ἡδικημένους διορίζεται παρ' ἡμῶν.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ δὲ φήθημεν χρῆναι διὰ τὴν τῶν τὰ τοιαῦτα ἐγκειρισμένων ἀπληστῶν τύπων γενικῶ τὸ πᾶν 10
 θεραπεύσαι, θεσπιζόμεν, εἰ τις γένηται κατὰ τὴν χώραν προφάσει τοιαύτης τινὸς ζητήσεως ἢ ἐπὶ τῆς 10
 Ἑλλήσποντιῶν ἢ ἐφ' ἑτέρας οἰασθήποτε χώρας, εἰ μὲν ἀρχικὴν ἔχοι πρόσταξιν, μηδένα παντελῶς αὐτῷ προσ-
 ἔχειν, ἀλλ' ἀκινδύνως ἀποσεῖσθαι τὸν ἐκβιβασμὸν τὸν παρ' αὐτοῦ, εἰ δὲ μετὰ θείου πραγματικοῦ γένηται 15
 τύπου, εἰ μὲν κομμοντόριον εἴη τὸ δεικνύμενον ἢ γράμματα περὶ τούτου γινόμενα, μηδὲ τούτοις προσέχειν,
 οἷα κατὰ συναρπαγὴν καὶ παρὰ γνώμην ἡμετέραν προσελθούσιν· εἰ δὲ πραγματικὸς εἴη τὸ δεικνύμενον τυπός, 15
 μηδὲ οὕτως ἐξ αὐτοῦ τι πράττεσθαι προχείρωσ, τὸν δὲ τοιοῦτον πραγματικὸν τύπον λαμβάνειν καὶ μὴνύειν 15
 τὸν τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενον εἰς ἡμᾶς τὰ περὶ τούτου καὶ ἀναμένειν ἡμῶν δευτέραν κέλευσιν· ὥστε εἰ μὲν 15
 ἐπιγνοίημεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐγκειρισθέντα τὸν τοιοῦτον τύπον, δευτέρον ἡμῶν γίνεσθαι πραγματικὸν τύπον 15
 ἐπιτρέποντα γενέσθαι τὴν ζήτησιν, εἰ δὲ ἀποδοκιμάσαιμεν ἢ τὸ πρᾶγμα ἢ τὸ πρόσωπον, μηδὲν ἐντεῦθεν 15
 γίνεσθαι, ἀλλ' ἀναπέμπεσθαι τὸν θεῖον τύπον παρὰ τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἀρχόντος γινώσκοντος, ὡς εἰ ῥαθυ- 20
 μήσεια τούτου καὶ τις ἐπιστῆ τοῖς ὑπὸ κείνους τοῖς ἡμετέροις ἐντεῦθεν ζημία, ταύτην αὐτὸς οἰκοῦσθαι ἐπιγνώσεται. 20

CAPUT II.

Ἄδειαν δὲ δίδομεν καὶ τοῖς ἐπισκόποις, εἰ ῥαθυμίσειεν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος καὶ μὴ τὸν προ-
 γματικὸν ἐπισκοπῆ τύπον, ἀλλ' ἐνδοίῃ τῷ τούτου μεταχειρισμένῳ, αὐτοὺς ταῦτα μὴνύειν εἰς ἡμᾶς, (οἱ) εἰ γε 15
 ταῦτα μάθοιμεν, ὡς κοινωνῶν τῆς αἰτίας καταστάνα καὶ τῆς ἀρχῆς παραλύσομεν καὶ τῆς ζωῆς αὐτὸν καὶ 15
 τῆς οὐσίας στεργήσομεν, καὶ τοῖς καθ' οἰανοὺν ἡδικημένοις αἰτίαν τὸ ἀβλαβὲς περιποιήσομεν.

(Ἐπίλογος.) Ἡ τοίνυν σὴ ὑπαροχὴ τὰ παραστάνα ἡμῖν [καὶ] διὰ τοῦ παρόντος θείου πραγματικοῦ 25
 μανθάνονσα τύπου ἔργῳ καὶ πέρατι παραδόναι σπανιάτω Dat. XV. kal. Sept. CP. Belisario vc. cons. [a. 535.]

Edictum XII Graece tantum extat in M.

XII.

DE HELLESPONTO.

Praefatio. Edocta est nostra potentia Iohannem scriniarium in Hellespontum missum esse, quod 15
 ei formae commissae essent ob ratiocinia civilium reddituum aut sollemnium quae vocantur, et cum in pro-
 vinciam venisset, a nulla prorsus earum rerum, quae ad extremas accedunt rapinas, abstinuisse, civitates
 spoliantem et reversum in felicem hanc urbem ipsum quidem auro repletum, Hellespontiorum vero regioni
 summa paupertate relicta. Et de illo quidem quid debeat fieri quove modo damnum restitui affectus, a
 nobis definitum est.

I. Quoniam vero propter eorum, quibus talia demandantur, avaritiam putavimus oportere generali
 forma universae rei mederi, sancimus, ut, si quis eiusmodi quaestionis causa in provinciam, sive Helles-
 pontiorum sive aliam quamlibet veniat, si quidem praesidis mandatum habeat, nemo prorsus ei obtemperet,
 sed sine periculo exactionem eius excutiat, sin autem cum sacra pragmatica forma venerit, si quidem quod
 profert commonitorium sit aut litterae de hoc conceptae, ne iis quidem obtemperetur, quippe quae per
 furtum et contra nostram voluntatem prodierint, sin autem quod ostenditur pragmatica forma sit, ne sic
 quidem ab eo festinanter quicquam agatur, sed talem pragmaticam formam provinciae praeside accipiat et
 de ea ad nos referat et alterum nostrum mandatum exspectet, ut si eam eumque cui talis forma commissae
 est agnoscamus, altera nostra procedat pragmatica forma quaestionem fieri praecipiens, sin autem aut
 rem aut personam reiciamus, nihil inde fiat, sed sacra forma a provinciae praeside remittatur sciente, si
 hanc rem neglexerit indeque damnum aliquod subditis nostris obvenerit, fore ut hoc ipse de suo resarciat.

II. Permittimus vero etiam episcopis ut, si provinciae praesides negligens sit et pragmaticam formam
 non inhibeat, sed ei, qui illam producit, morem gerat, ipsi eam rem nobis denuntient, qui si hoc didicerim-
 us, eum tanquam criminis socium et de magistratu deiciemus et cingulo eum atque substantia privabimus
 et eis, qui qualibet in re iniuriam passi sunt, indemnitate praestabimus.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et praesenti sacra declarantur pragmatica
 forma cognoscens operi et effectui tradere studeat.

2 ad Iohannem praef. praet. missa est forma || 3 ἡμέ-
 τερον M || πεμφθῆναι addidi (γενέσθαι Zachariae) || 7
 διατεθῆναι M || 17 γενέσθαι cum Scrimgero vulg. || 22
 οἱ addidi || 24 περιποιήσωμεν M || 25 καὶ del. Skutsch;

δηλούμενα pro μανθάνονσα (quod post θείου ponebat
 vulg.) maluerat Beck || 26 subscr. δι. XV. k. M || bili-
 sario vc. cons. M

Π

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΩΝ
ΕΠΑΡΧΙΩΝ.

(Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς) Ἰωάννη τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

(Προοίμιον.) Εἰ καὶ τὰ μικρότατα τῶν πραγμάτων τῆς ἐκείνων ἀξιοῦμεν προνοίας, πολλῶ μᾶλλον 5
τὰ μέγιστα τε καὶ συνέχοντα τὴν ἡμετέραν πολιτείαν οὐκ ἐγκαταλείβομεν οὐδὲ ἀπρονοήτα οὐδὲ τοῦ προσ-
ήκοντος χρεϊόντα κόσμον ἐάσομεν, καὶ μάλιστα τῆς σῆς ἡμῖν ὑπουργούσης ὑπεροχῆς, ἥπερ μέλει τῆς τε
ἡμετέρας διὰ πάντων θεραπείας τῆς τε ἀξίσεως τῶν δημοσίων τῆς τε τῶν ὑποτελῶν τῶν ἡμετέρων φρον-
τίδος. ἐνοήσαντες τοίνυν, ὡς ἐπὶ τῶν εὐπροσθέν χρόνων, εἰ καὶ τὰ ἄλλα τῶν δημοσίων εἰσπράξεων ἐδόκει
πως τετάχθαι, ἀλλ' οὐκ κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοίκησιν οὕτως ἦν συγκεχυμένα, ὥστε μηδὲ ὅ τι πράττεται 10
κατὰ χώραν ἐν ταῦτα γινώσκασθαι, [καὶ] ἐθανυάσαμεν τὴν μέχρι νῦν τοῦ πράγματος ἀταξίαν· ἀλλ' ἔδωκεν
ὁ θεὸς καὶ τοῦτο τοῖς ἡμετέροις φυλαχθῆναι καιροῖς καὶ ταῖς σαῖς ὑπουργίαις. ὥσπερ γὰρ ἡμῖν τὸν σίτον
τὸν ἐκείθεν προσρίπτοντες, οὕτως οὐδὲν ἕτερον ἤξιον εἰσφέρειν· ἀλλ' οἱ μὲν συντελεῖς καθάπαξ ἰσχυρίζοντο
πάντα εἰς ὀλόκληρον ἀπαιτεῖσθαι, οἱ παγᾶρχαι δὲ καὶ οἱ πολιτενομένοι καὶ οἱ πράκτορες τῶν δημοσίων καὶ
διαφερόντως (οἱ) κατὰ καιρὸν ἀρχόντες οὕτω τὸ πρᾶγμα μέχρι νῦν διετίθεισαν, ὡς μηδεὶ δύνασθαι γενέ- 15
σθαι γινώσκον, αὐτοῖς δὲ μόνοις ἐπικερδέες. ἐπειδὴ τοίνυν, εἴπερ καταλίπομεν ἐν ὁμάδι τὸ πρᾶγμα διοικούν-
μενον, οὐκ ἂν πάντε ἰσχύοιμεν αὐτὸ διακαθάραι καὶ τάξαι προσήκόντως, διὰ τοῦτο συνειδομένη τὴν ἀρχὴν,
ἥπερ ἐφέστηκεν τοῖς Αἰγύπτου πράγμασι (φραμὲν δὲ τὴν τῶν αἰγυπταλίων), μετρωτέρας ἐπιστήμης φρον-
τίσιν. οὐ γὰρ ἂν δύναίτο ῥαδίως εἰς ἀνθρώπων νοῦς τοσαύταις ἀρκέσαι μερίμναις καὶ τὸ πρᾶγμα οὕτως 20
διαθεῖναι, ὥστε αἰσθήσιν ἡμῖν ἀγαθὴν ἐν αὐτῷ καταστήσαι.

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο τοίνυν θεοπίζομεν τὴν σὴν ὑπεροχὴν τόνδε ἡμῶν τὸν ἐπὶ τούτῳ νόμον παραλαμβάνουσαν
οὕτως αὐτὸν διαθεῖναι, ὡς ἀξιὸν ἐστὶν ἡμᾶς μὲν θεσπίσαι, τὴν δὲ σὴν ὑπεροχὴν ὑπουργῆσαι. τῶς οὖν
τὸν περιβλεπτον ἀγυπταλίων βουλόμεθα αὐτῆς τε Ἀλεξανδρείας ἀρχεῖν καὶ ἀπάντων τῶν κατ' αὐτὴν φρον-
τίσειν, καὶ πρὸς γε δύο Αἰγύπτων καὶ μόνων, ἐξρηγμένον τοῦ λεγομένου Μενελαΐτου τῆς πόλεως ἧτις ἐστὶ 25
1 πρώτης Αἰγύπτου, καὶ πρὸς γε τοῦ Μαρωῦτον· ἐπ' ἐκείνοις γὰρ τὰ εἰκότα διατυπώσομεν. βουλόμεθα δὲ
αὐτὸν ὡς εἴρηται μὴ μόνης Ἀλεξανδρείας, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο Αἰγύπτων (μετὰ τὴν εἰρημένην ἐξαιρέσειν τοῦ
τε Μαρωῦτον καὶ τοῦ Μενελαΐτου) ἀρχόντα καθιστάναι, ὥστε τὸν ἀρχόντα τὸν ἐπιχώριον τῶν εἰρημένων
δύο ἐπαρχιῶν ἐπ' αὐτῷ τετάχθαι καὶ μόνω, καθάπαξ καὶ μέχρι νῦν σχήματος ἔχει. ταῦτον δὲ εἰπέειν, τὸν
περιβλεπτον ἀγυπταλίων διὰ τὴς εἰρημένης μεγίστης πόλεως πολυανθρώπων ἔχειν τὰ δίκαια καὶ τῆς

Edictum XIII (numerum om. M in textu, habet ind. M) Graece tantum extot in M.

XIII.

DE URBE ALEXANDRINORUM ET AEGYPTIACIS PROVINCIIS.

Idem imperator Ioanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio.

Praefatio. Si vel minimas res nostra cura dignas iudicamus, multo magis maximas et quae nostram rempublicam continent non derelinquemus neque neglectas aut conveniente ordine viduas sinemus, praesertim cum tua sublimitas nobis inserviat, cui cordi est et nostra per omnia salus et incrementum publicorum redituum et subsidiarum nostrorum cura. Considerantes igitur superioribus temporibus, licet ceterae publicorum exactiones quodammodo ordinatae esse viderentur, tamen in Aegyptiaca dioecesi rem ita fuisse confusam, ut ne notum quidem esset hic quid in provincia ageretur, mirati sumus eius rei inordinatum hactenus statum; sed deus etiam hoc temporibus nostris tuoque ministerio reservari concessit. Nam quod frumentum inde nobis proicerent, nihil aliud contribuere volebant; sed collatores omnia omnino a se exigi simul omnes affirmabant, pagarchae vero et curiales et publicorum exactores et inprimis qui quoque tempore praefecti erant rem hactenus ita tractarunt, ut nemini posset esse perspicua, ipsis autem solis lucrosa. Quoniam igitur, si rem sine ordine administratam relinqueremus, nunquam eam possemus castigare et iuste componere, ideo constituimus administrationem quae Aegypti rebus praestet (Augustalem dicimus) minoribus curis praeficere. Neque enim facile unius hominis mens tot curis sufficere potest et rem ita disponere, ut bonam eius notitiam nobis praestet.

I. Propterea igitur sancimus sublimitatem tuam hancce nostram de ea re legem accipientem sic ea uti, ut dignum est et nos sancire et tuam sublimitatem obsequi. Nunc igitur spectabilem Augustalem ipsam Alexandriam regere et omnium quae ad eam pertinent curam habere volumus et insuper duas Aegyptos solas, exempta urbe quae Menelaëtis dicitur et primae Aegypti est, et insuper Mareota: de his enim con- 1 sentanea constituti sumus. Volumus autem eum, ut dictum est, non solum Alexandriae, sed etiam utriusque Aegypti (post dictam exemptionem Mareotae et Menelaëtae) praefectum esse, ut iudex provincialis dictarum duarum provinciarum in eo solo gradu consistat, quem etiam hucusque obtinet. Vel quod idem est, spectabilem Augustalem propter hominum in memorata maxima urbe multitudinem habere etiam

1 Ita haec in M: ἀρχὴ συν θεῷ τοῦ πρὸς ἰωάννην τὸν ἐνδοξοτάτον ὑπαρχόν (correcti) τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων: — νόμος περὶ τῶν (corr. Zachariae) ἀλεξανδρέων καὶ τῶν αἰγυπταλίων ἐπαρχιῶν. — Forsitan errore Iohannis nomen constitutioni praemittit statuit Zacharias; cf. ad subscr. § 6 προσ[σ]ήκοντος M || 10 συγκεχυμένα M || 11 καὶ del. Zocharioe || 14 παγάρ-

χοι M, corr. Zacharias || 15 οἱ add. Zachariae || 16 αὐτοῖς M || ἐνομάδι M, ἐνομάδας cum Scrimgero vulg. || 20 ἐπ' αὐτῷ, postea ἐν αὐτῷ Zachariae || 21 παραλαμβάνουσι M || 22 αὐτὸ Zachariae || 24 πρώτης Zachariae || πρὸ τῆς M || 28 an ὑπ' αὐτῷ? cf. c. XV in. || βουλόμεθα δὲ καὶ τὸν τούτων ἀρχόντα. ante ταῦτον inserit Zachariae

στρατιωτικῆς ἡρχῆς, οὐ διηρημένον τοῦ πράγματος οὐδὲ εἰς ἄρχοντας δύο καθεστῶτος (τοῦτο γὰρ ἠγοῦμεθα τῶ παντὶ συμφέρον), ἀλλ' ὥστε ἓνα μὲν ἄνδρα προεστάναι τοῦ εἰρημένου θρόνου, ἔχειν δὲ ἐξουσίαν κατὰ πάντων τῶν ἐκείως στρατιωτῶν τῶν ἰδουμένων εἴτε ἐπ' αὐτῆς τῆς Ἀλεξανδρέων μεγάλης πόλεως εἴτε ἐπὶ τῶν δύο Αἰγυπτῶν καθάπερ εἴρηται.

CAPUT II.

δεῖ γὰρ καὶ τῆς εὐκοσμίας τῆς πόλεως προνοεῖν τε καὶ τοῦ μηδὲν ταραχῶδες γίνεσθαι κατὰ τὸν εἰρη- 5
μένον δῆμον· ἀλλ' ἔχοντα τὸν ἐπὶ τῆς εἰρημένης ἀρχῆς τεταγμένον τὴν τε ἐκ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς δύναμιν
τὴν τε ἐκ τῶν στρατιωτῶν ἰσχὺν θεοῦ πρὸ πάντων ἠγουμένου τῆς εὐταξίας τῆς εἰρημένης πόλεως προνοεῖν,
ἐπέχοντα τὸν τόπον, ὅσον ἐπ' αὐτοῖς τοῖς στρατιωταῖς τοῖς τε ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῖς τε ἐφ' ἑκατέρω Αἰγύπτου,
καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ ἀνδρειοτάτων στρατηγῶν τῶν πραισενταλίων τῶν τε τῆς Ἐφῶας ὥστε καὶ ἀδρε-
σπότησιν παρῖναι αὐτῶ καὶ ὑπουργεῖν οἷς ἂν ἐπιτάξειεν. 10

Ἔσται δὲ αὐτῶ ἡ τάξις ἣ τε αὐγουσταλιανῆ καὶ μὴν καὶ ἡ δουκική, ἄχρι μέντοι ἑξακοσίων· οὐχ ὥστε
ἰδίᾳ μὲν εἶναι τοὺς δουκικοὺς ἰδίᾳ δὲ τοὺς αὐγουσταλιανούς, ἀλλ' ὥστε μίαν γενέσθαι τάξιν καὶ κατάλογον
ἓνα, οὐπὲρ ἄνδρος ἑκατὸν πρωτεύουσι, πενήτηκοντα μὲν τῆς αὐγουσταλιανῆς τάξεως πενήτηκοντα δὲ οἱ πρῶτοι
τῶν δουκικῶν, ἀμοιβαδὸν ἐν ἀλλήλοις ταττομένοι, ὥστε πρῶτον μὲν εἶναι τὸν αὐγουσταλιανόν, δεύτερον δὲ
τὸν δουκικόν, καὶ τοῦτο ἐφεξῆς παραφυλαχθῆναι καὶ σχῆμα τῶν ἑκατῶν τῶν ἐν αὐτοῖς πρωτευόντων, τὸ δὲ 15
λοιπὸν ἅπαν ὡς ἂν ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων συνίδει οὕτω καταστήναι, μὴ μέντοι ὑπερβαίνειν τὴν πᾶσαν τάξιν
τὴν ἀναμῖξ ἐκ τε τῶν αὐγουσταλιανῶν ἐκ τε τῶν δουκικῶν συγκειμένην ἄνδρας ἑξακοσίων.

CAPUT III.

πάντων τῶν ἐπὶ τούτῳ πραττομένων εἰς τε τὸν θρόνον τὸν σὸν εἰς τε ἡμᾶς διὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς
ἀναφερομένων, ὥστε καὶ τὸ παρ' ἡμῶν εἴ γε ὀρθῶς γένηται προοδεῖσθαι κύρος. καὶ ἐπειδὴν ἡ τάξις
καταστή, μηδένα τῶν αὐγουσταλιανῶν γίνεσθαι χωρὶς προβατορίων ἐκ τῆς ἡμετέρας χειρὸς ὑπογραφομένων, 20
καθάπερ μέχρι νῦν. ἔσται δὲ αὐτῆ πάσῃ τῇ τάξει τὸ τῆς αὐγουσταλιανῆς πρόσρημα, ἄρχων δὲ ὁ παρὰ
τῆς βασιλείας προχειρίζομενος (ὡς) βασιλικῆς ἀξίως κρίσας, ὃς παραλήψεται τὴν ἀρχὴν καὶ καθαρὰς φυλάξει
τὰς χεῖρας καὶ πανταχόθεν ἑσπτόν ἀξίον τῆς βασιλικῆς δεῖξει κρίσας. οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ἐκ τοῦ δημοσίου αὐτῶ
ταύτην μόνην δώσομεν τὴν παραφυλῆν. ἦν μέχρι νῦν ὁ περιβλεπτός αὐγουστάλιος ἔχει, τὰς πενήτηκοντα μὲν
ἀνόνας καὶ τὰς πενήτηκοντα κάππια, ἀλλὰ μεγάλη τῇ παραφυλῆσει χρῆσάμενοι quadraginta librarum auri ἔτους 25
ἑκάστον λαμβάνειν ὑπὲρ σιτησῶν βουλόμεθα καὶ ὑπὲρ σιτησῶν καὶ καλανδικῶν παρὰ βινδικῶν ἐκ τῶν
ἰποτεταγμένων τῶδε τῶ τύπῳ τόπων τε καὶ αἰτιῶν.

CAPUT IV.

Οἱ δὲ γε αὐτῶ παρεδρεύοντες quinque librarum auri λήγονται ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ἑτέροις mille solidos
καὶ ἡ κατ' αὐτὸν τάξις, καίτοιγε πρότερον τὴν τρίτην αὐτῶν ἔχουσα ποσότητα· καὶ ἔσται τὸ πρῶτον λαμ- 30
1 πρὸν τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀξίως διωκημένων χρόνον. Πρώτην δὲ εἶναι φροντίδα τῶ τὴν τοιαύτην
ἀρχὴν ἔχοντι βουλόμεθα τὴν τῆς αἰσίας ἐμβολῆς διοίκησιν, ὥστε αὐτὸν μὲν τὸν περιβλεπτόν αὐγουστάλιον

*iura imperii militaris, re non divisa neque ad duos magistratus pertinente (hoc enim universae rei condu-
cere putamus), sed unum hominem dictae sedi praeesse, potestatem autem habere in omnes qui illic sunt
militēs, sive in ipsa Alexandrinorum magna urbe sive in utraque Aegypto collocati sunt, sicut dictum est;*

II. oportet enim et disciplinae civitatis providere et ne quid tumultuose in dicia plebe agatur; sed
eum qui diclae administrationi praepositus est, habenlem tam civilis iudicis potestatem quam militum vim
deo in omnibus auspice disciplinae diclae civitatis providere, cum quantum ad milites ipsos et Alexandriae
et utriusque Aegypti spectat locum teneat gloriosissimorum et fortissimorum magistrorum praesentium
et per orientem, ut etiam ad responsum ei adsit et mandatis eius audiens sit. Erit autem ei officium tam
augustalianum quam etiam ducianum, usque ad sescentos tamen, non ut seorsum duciani sint seorsum
augustaliani, sed ut unum officium fiat et una matricula, in qua centum principes sint, quinquaginta
augustaliani officii, quinquaginta vero primates duciani, alternis vicibus collocati, ut primus sit augusta-
lianus, secundus vero ducianus, et hic deinceps modus observetur in centum eorum principibus, reliquum
vero omne ita constituatur quemadmodum ei qui magistratum habet videbitur, ut tamen universum officium
ex augustalianis et ducianis commixtum non excedat viros sescentos;

III. omnibus quae in his aguntur et ad tuam sedem et ad nos per sublimitatem tuam referendis,
ut etiam a nobis si recte facta sint confirmentur. Et postquam officium constitutum fuerit, nemo augu-
stalianus fiat absque probatoriis nostra manu subscriptis, sicut haecenus. Erit autem universo huic officio
augustaliani cognomen, praefectus autem ab imperatore electus imperatorio iudicio dignus habitus, qui ad-
ministrationem suscipiet et puras servabit manus et usquequaque se dignum imperatorio iudicio praestabit.
Neque enim nos hoc solum ei e fisco dabimus emolumentum, quod nunc usque spectabilis Augustalis habet,
quinquaginta annonas et quinquaginta capita, sed magno augmento usi quadraginta librarum auri quoti-
annis pro annonis eum et pro consuetudinibus et calandicis accipere volumus a vindice ex subiectis huic
formae locis et titulis.

IV. Assessores autem eius quinque librarum auri accipient ex eisdem, et alios mille solidos eius
officium, licet antea tertiam eorum partem perceperit; et erit res splendida et nostris temporibus digne
1 disposita. Primam vero curam ei qui illam praefecturam habet esse volumus felicis embolae admini-
strationem, ut ipse spectabilis Augustalis et quod ei parit officium periculo sui ipsius et rerum quas

1 καθεστῶτας M^a || 5 τε Zachariae] σε M (an ε? cf.
c. XVIII § 1) || ταραχῶδες M^b, ταραχῶδους M^a || 7 τῆς
εἰρημένης εὐταξίας τῆς πόλεως M, corr. Kroll || 9 καὶ
τὸν ἐνδοξοτάτον καὶ ἀνδρειοτάτον στρατηγὸν τῶν πε-
τόν τε M, corr. Zachariae || ὥστε Kroll] τε M, lacu-
nam statuit Zachariae (βουλόμεθα δὲ . . .) || 11 ἔσται
Zachariae] ἐστὶ M || καὶ μὴν Zachariae] καὶ μὴν M ||
13 οἱ πρῶτοι post μὲν add. Zachariae, mihi infra οἱ

πρῶτοι delendum videtur || 14 ταττομένων M, corr.
Zachariae || 16 μὴ Zachariae] μηδὲν M || 20 τῶν προβ.
cum Scrimgero vulg. || ὑπογραφομένης M, corr. Zachariae
|| 21 αὐτῆ suspectum || ὁ ἀρχων Zachariae || 22 ὡς in-
serui (an ἀξιώθεις?) || ὃς del. Zachariae || 25 ἀνόνας M
|| auri M || 28 auri M || 29 κατ' αὐτῶν cum Scrimgero
vulg. || 30 δὲ Zachariae] τε M || 31 αἰσίας M et ita
semper fere

καὶ τὴν πειθομένην αὐτῷ τάξιν κινδύνῳ οἰκείῳ καὶ τῶν ὄντων αὐτῷ καὶ ἐσομένῳ πραγμάτων καὶ κινδύνῳ τῆς αὐτοῦ τάξεως οὐ περὶ ταῦτα μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ἀγωνιώσῃς, πᾶσαν τίθεσθαι πρόνοιαν τοῦ τὸν εἰρημένον τῆς αἰσίας ἐμβολῆς σῖτον καὶ ἀπαιτεῖσθαι καὶ κατὰ τοὺς νεομισμένους καιροὺς ἐκπέμπε- 2 σθαι. ἀλλὰ τοῦτον μὲν εἰσπράττειν ὅστις ἐξ ἑκατέρας ἐστὶν Αἰγύπτου, τὸν δὲ ἄλλον ἀνυπερθέτως ὑποδέχεσθαι [ἦ] καὶ ἐμβάλλεσθαι τοῖς πλοίοις παρασκευάζειν τε εἰς ταύτην ἐκπέμπεσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, 5 ὅσος τοῦ κανόνος τῆς αὐτῆς αἰσίας ἐμβολῆς ἐστὶ τῆς ἐνταῦθα πλωϊζομένης. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν παρ' ἡμῶν φιλοτιμουμένον τῆς μεγάλης τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως τὸν μὲν ἀπαιτεῖν, ὅσος ἐξ Αἰγύπτου καθέστηκεν ἑκατέρας, οἰκείῳ κινδύνῳ καὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως, τὸν δὲ ὑποδέχεσθαι ὁπόσος ἐξ ἐτέρων ἀφίκοιτο τόπων καὶ αὐτῷ παραδοθεῖη κατὰ τὸ μᾶλλον ἔτι σαφέστερον ἐν τοῖς ἐφεξῆς δηλωθησόμενον, καὶ δαπανᾶν καθάπερ εἶδισται περὶ τὸ τροφίμον τῆς αὐτῆς πόλεως, ὥστε τὸ ἀφθονον αὐτὴν βουλήσει Θεοῦ διὰ πάντων ἔχειν. 10 συγκινδυνεύοντων τῷ αὐτῷ περιβλέπτῳ ἀγουσταλλῷ ὅσον εἰς τὴν εἰσπραξίν καὶ τῶν στρατιωτῶν τῶν ὑπ' αὐτὸν τεταμένων καὶ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων καὶ πάσης πολιτικῆς καὶ δημοσίου βοηθείας, ὥστε πανταχόθεν ἀνεμπόδιστον τὸ πρᾶγμα γίνεσθαι.

CAPUT V.

Τὸν δὲ ἐκ τῶν τόπων τῶν μὴ ὑπ' αὐτὸν ὄντων ἐκκομιζόμενον θεσπιζόμενον κατὰ τοσοῦτον ἐπάγειν αὐτῷ τὸν κίνδυνον, ὥστε ἐπειδὴν ἐκκομισθεῖη αὐτὸν τε ὑποδέχεσθαι πάσης μελλήσεως χωρὶς καὶ τὴν πει- 15 θομένην αὐτῷ τάξιν (καὶ) οἰκείῳ κινδύνῳ πλωϊζεῖν πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, πανταχοῦ πρόνοιαν ποιούμενον τοῦ μηδὲν ἐκφόριον γίνεσθαι ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων αὐτῷ πόλεων τε καὶ ἐπαρχιῶν καὶ τόπων καὶ ὄρων καὶ στομιῶν, πρὶν τὴν αἰσίαν ἐμβολὴν ἀποπλεῦσαι τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, μηδὲ μετὰ ταῦτα, πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν ἐπιτετραμμένον ἢ ἐπιτραπησόμενον ἐκ Θεῶν μὲν ἡμῶν τύπων, προστάξων δὲ τῶν Θεῶν τῶν σῶν πρὸς ἅπαντα καὶ τῶν στρατιωτῶν ὑπουργούντων αὐτῷ καθάπερ ἐμπροσθεν 20 εἴρηται ὅς ἂν αὐτοῖς προστάξῃς, καὶ τῶν ναυκλήρων ὑποδεχομένων τὸν σῖτον καὶ ἐμβαλλόντων ταῖς ναυσὶ κακῶθεν ὑφ' ἡγεμόνι Θεῷ πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα ναυτιλλομένων πόλιν.

CAPUT VI.

Εἰ μὲντοις τὸν ἐξ ἑκατέρας Αἰγύπτου μὴ εἰσπράττειν σῖτον, καὶ τὸν μὲν τῆς ἐνταῦθα πεμπομένης αἰσίας ἐμβολῆς εἰσκομισθῆναι παρασκευάσει τῇ Ἀλεξανδρέων καὶ πλωϊσθῆναι πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα 25 πόλιν καὶ βασιλίδα πρὸ πέρατος τοῦ αὐγούστου μηνός, τὸν δὲ τοῦ τροφίμου τοῦ παρ' ἡμῶν φιλοτιμουμένον διὰ τοῦ σεπτέμβριον μὴ εἰσκομίσει τῇ τῶν Ἀλεξανδρέων πόλει, ἴστω ὡς κατὰ τριῶν ἀρτάβων ὑπὲρ ἑκάστου νομισματος ἀπαιτηθῆσεται παρὰ τοῦ σοῦ Θεῶν τὸν λεῖπον ἢ τῇ ἐμβολῇ ἢ τῷ τροφίμῳ κατὰ τὸ ἐξ ἑκατέρας Αἰγύπτου εἰσφερόμενον αὐτὸς τε ὁ ἄρχων καὶ ἰδιώτης γερόμενος κληρονόμοι τε αὐτοῦ καὶ διάδοχοι, καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα κατ' οὐδένα τρόπον ἐλευθερούμενα, ἕως ἅπαν τὸ ἐντεῦθεν ὄφλημα κατὰ τριῶν ἀρτάβων ἀποτιμωμένον εἰσκομίσει ταῖς τραπέζαις ταῖς σαῖς. ἀλλὰ προσήκει πάντως αὐτὸν καὶ τὴν ἐξ ἑκατέρας 30 Αἰγύπτου πληρῆριαν πράξαι κατὰ τοὺς εἰρημένους καιροὺς.

CAPUT VII.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπὶ τῆς αἰσίας ἐμβολῆς φροντίς συνημμένον τε καὶ ἀχώριστον ἔχει τὸν τῶν ναύλων τίτλον, βουλομένα καὶ τὰ περὶ τοῦτου διατυπώσαι, ὥστε ὁλόκληρον τῷ πράγματι καὶ προσήκουσαν ἐπιθεῖναι

habet habiturusve est, et periculo officii eius non de his solum sed etiam de ipsa salute periclitantis omnem curam gerat, ut dictum felicitis embolae frumentum et exigatur et statutis temporibus evehatur. 2 Et id quidem exigat quod ex utraque est Aegypto, reliquum vero sine dilatione suscipiat et navibus imponat et curet ad hanc felicem urbem exportandum, quantum canonis est eiusdem felicitis embolae quae navibus huc advehitur. Similiter vero etiam quod a nobis donatur magnae Alexandrinorum urbis frumentum partim exigat, quantum ex utraque Aegypto consistit, proprio et officii sui periculo, partim suscipiat, quantum ex aliis locis advenerit et ei traditum sit secundum ea quae in sequentibus apertius demonstrabuntur, atque eroget solito more in eiusdem urbis alimoniam, ut deo volente in omnibus abundantia ulatur: periclitantibus cum eodem spectabili Augustali, quantum ad exactionem pertinet, et militibus sub eo constitutis et clarissimis tribunis et omni civili et publico adiutorio, ut ab omni parte expedita res procedat.

V. Quod autem ex locis non sub eo constitutis adportatur, eatenus ei periculum adferre sancimus, ut postquam adportatum sit ipse absque ulla cunctatione suscipiat et officium quod ei paret et proprio periculo navibus id vehat ad hanc felicem urbem, ubique prospiciens, ne quicquam exportetur ex subiectis ipsi urbibus et provinciis et locis et stationibus navium et ostiis prius quam felix embola ab Alexandrinorum urbe avecta sit, ac ne postea quidem nisi quatenus a nobis permissum sit vel permittatur per sacras nostras formas sedisque tuae iussiones; ad omnia vero militibus ei obtemperantibus, ut antea dictum est, quidquid eis imperaverit, naviculariis autem frumentum accipientibus et navibus imponentibus indeque deo duce ad hanc felicem urbem navigantibus.

VI. Quodsi frumentum ex utraque Aegypto non exegerit neque quod felicitis embolae est quae huc mittitur ad Alexandrinorum urbem adportandum curaverit et ad hanc felicem et regiam urbem mitti ante finem mensis Augusti, quod autem alimoniae est a nobis donatae per mensem Septembrem non importaverit in Alexandrinorum urbem, sciat fore ut per ternas artabas pro singulis aureis computatione facta exigatur a sede tua quod deest sive embolae sive alimoniae in eo quod ex utraque Aegypto infertur et ipse praefectus, etiam cum privatus factus erit, et heredes eius et successores et bona eius, quae nullo modo liberabuntur, donec quidquid hinc debet ad tres artabas aestimatum mensis tuis intulerit. Ceterum oportet eum omnino etiam plenariam facere ex utraque Aegypto temporibus quae diximus.

VII. Quoniam vero felicitis embolae cura connexum et confusum habet naulorum titulum, volumus etiam quae ad hunc pertinentem definire, ut plenam rei convenientemque curam tribuamus. Interim igitur

2 τίθεσθαι Kroll (cf. e. g. 79, 20) γίνεσθαι M || 4 ὅστις] δε τῆς M || 5 ἢ esclusi || πλοίοις M || τε] praestat te καὶ aut tale aliquid; certe a παρασκευάζειν pendet ἐμβάλλεσθαι || 8 ἀποδέχεσθαι cum Scrimgero vulg. || ἑκατέρας M, corr. Zachariae || 9 αὐτῷ Zachariae] αὐτῷ M || ἐτι Scrimger] ἐστὶ M || 10 ἔχει M || 11

πρᾶξιν M, corr. Zachariae || 14 αὐτῶν M^a || 15 ἐκκομισθεῖη M || μελήσεως M || 16 καὶ add. Zachariae || 18 ὄρων M || 19 προσ ξῶν (lac. 3—4 litt.) M || 21 οἷς] ὡς Zachariae || αὐτὸς olim Zachariae fort. recte || ἐμβαλλόντων M || 26 ἀρτάβων M^a || 30 ἀποτιμωμένων M, corr. Zachariae || εἰσκομισθεῖη Zachariae || αὐτὴν M^a

τὴν πρόνοιαν· τῶς οὖν τὸν τῶν ναύλων ἀποδέκτην βουλόμεθα μὴ ἄδειαν ἔχειν πᾶσιν ἑαυτὸν ἐπεμβάλλειν τοῖς δημοσίοις τέλει, καὶ τισὶ μὲν τῶν ὑπευθύνων ἐνδιδόναι καὶ τὰ καλούμενα ἐνδοματικά κομίζεσθαι καὶ ἐντεῦθεν τοῦ δημοσίου ῥαθύμειν, ἑτέροις δὲ παρὰ τὸ προσήκον εἰσπράττειν καὶ πλεον ἴσως ἢ πρότερον καὶ παρὰ τοὺς ἐνομισμένους (καιροὺς), καὶ ἐντεῦθεν λαμβάνειν ἀφορμὴν τε καὶ ἀρχὴν τῆς τοῦ πράγματος συγ- 5 χύσεως, τὸ μὲν ἀπαραίτητον τῶν ναύλων ἀεὶ προτεινόμενον, τῷ δὲ συγκεκριμένῳ τὴν ἑαυτοῦ θραπέειαν 5 θηρώντα, καὶ ὑπερφρονούντα μὲν τῶν τραπέζων τοῦ δικαστηρίου τοῦ σου, ὁμοίως δὲ ἅπαντα κέρδους χάριν ὑφ' ἑαυτὸν ποιῆσθαι σπεύδοντα.

CAPUT VIII.

Ἐπειδὴ τοίνυν ἡ σὴ ὑπεροχὴ πάντα ἀγρύπτως διοικουμένη ἐδίδαξεν ἡμᾶς, ὅσος συλλογίζεται τῶν ναύλων κανὼν ὁ ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείαν χορηγούμενος, εἰς νομισμάτων μυριάδας ὄκτω, ὅσα καὶ τῆς εὐτυχοῦς 10 σιτοπομπίας εἰς ὄκτακοσίας μυριάδας συνιούσης, βουλόμεθα τὰς ὄκτω ταύτας μυριάδας τῶν νομισμάτων διδο- 10 σθαι τῷ τῶν ναύλων ἀποδέκτη ἐκ τῶν ὑποταγμένων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων καὶ τόπων καὶ προσώπων· διὰ τοῦτο γὰρ ἐν εὐπόροις ἐποιήσαμεθα τὴν τοιαύτην ἐκταγὴν, ὥστε μηδὲν παντελοῦς μήτε ἐξ ἀναβολῆς μήτε ἐξ ἑλλείψεως τῆς αἰσίας σιτοπομπίας γενέσθαι. ὁ μὲντοι περιβλεπτοῦς ἀγνουστάλιος καὶ ἡ πειθομένη 15 τάξις αὐτῶν κατὰ μίαν ὡς εἰρητὰ γενόμενῃ συστροφῇν τε καὶ ἔνωσιν ἐκ τε τῶν ἀγνουσταλιανῶν ἐκ τε τῶν προτέρων δουκικῶν, τὰς εἰσπράξεις ποιήσονται τῶν πόλεων καὶ τῶν τόπων καὶ τῶν προσώπων τῶν ἀφω- 15 ρισμένων ἐκ τε τῆς Ἀλεξανδρείαν καὶ ἑκατέρας Αἰγύπτου τῷ ἀποδέκτη τῶν ναύλων, ὁμοίως καὶ αὐτοῦ τοῦ τῶν ναύλων ἀποδέκτου τὴν τοιαύτην εἰσπραξίν ποιούμενον, ἐφ' ᾧ τε οἰκείῳ κινδύνῳ τὸν τε ἀγνουστάλιον ὡς εἰρητὰ τὴν τε αὐτοῦ τάξιν ταῦτα ἀπαιτεῖν ἅμα τῷ ἀποδέκτη τῶν ναύλων· (ψ) καὶ αὐτῷ κινδύνου 20 ἐπέτι τῆς τούτων εἰσπράξεως, ὥστε ἀμέμπτως καὶ ἀπαιτεῖν τὸ χρυσίον καὶ ἐπιδιδόναι τῇ εἰρημένῃ χρεῖα καὶ διανεμῆναι τοῖς ναυκλήροις κατὰ τὸ μέχρι (νῦν) εἰδισμένον, συναλίοντος καὶ συγκινδυνεύοντος τῷ αὐτῷ 20 ἀποδέκτη τῶν ναύλων πρὸς ἅπαντα τοῦ περιβλεπτοῦ ἀγνουσταλίου τῆς τε πειθομένης αὐτῷ τάξεως καὶ τῶν ἀνδρειωτάτων ταγμάτων τῶν ἐν τοῖς τόποις ὄντων σὺν τοῖς αὐτῶν τριβούνοις. ὅσα προσήκον ἐκ τρόπου παντὸς τῶν τῶν ναύλων ἀποπληροῦσθαι λόγον καὶ δίδεσθαι τούτον τῷ ἀποδέκτη καὶ δι' αὐτοῦ κατὰ τὸν 25 προσήκοντα καὶ ἐνομισμένον διοικεῖσθαι τρόπον καὶ παρέχεσθαι τοῖς ναυκλήροις ὑπὲρ πάσης τῆς αἰσίας ἐμβολῆς. καὶ αὕτη μὲν πρώτη φροντίς καὶ διοίκησις ἑαυτῇ συνημμένη γενήσεται, ἡ τε τῆς αἰσίας ἐμβολῆς ἡ 25 τε τῶν ναύλων.

CAPUT IX.

Ἐν δευτέρῳ δὲ τάξει βουλόμεθα τὴν τε σὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸν κατὰ καιρὸν ἀρχὸντα ταύτης τῆς ἀρχῆς καὶ τοὺς τε σκριναρίους καὶ τρακτεντὰς δύο τε Αἰγύπτου καὶ Ἀλεξανδρείας προνοεῖν τῆς εἰσπράξεως τῶν 30 δημοσίων φόρων ἐν εἰς ἑκατέραν τραπέζαν εἰσφερομένων τοῦ δικαστηρίου τῆς σὴς ὑπεροχῆς, τὴν τε ἰδικὴν τὴν τε γενικὴν, δηλαδὴ ἐξ ἐκείνων τῶν πόλεων καὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν τούτων ἑγγητῶν καὶ τῶν 30 τόπων τὸν εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἀφορισθέντων, ὑποταγμένων καὶ αὐτῶν τῆδε τῇ θείᾳ νομοθεσίᾳ. οὐ δυνα- μένων παντελοῦς οἰδὲ τοῦ περιβλεπτοῦ ἀγνουσταλίου οὐδὲ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως οἰδὲ τοῦ θεοφιλε- στάτου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείαν λόγον παρέχειν ἢ ἐξαιρεῖσθαι τῆς εἰσπράξεως τῆς δημοσίας τινὰς ἢ ἐπι- 35 κοινωεῖν καθ' οἰανοῦν αἰτίαν τῇ εἰρημένῃ εἰσπράξει τῇ ἀνηκούσῃ ταῖς τραπέζαις τῆς σὴς ὑπεροχῆς ἢ τοῖς προσώποις τοῖς ἀφορισμένοις αὐτῇ, πληρὴ εἰ μὴ βοηθείας ἐνεκα τοῦτο αἰτήσιν γενέσθαι οἱ τρακτενταὶ καὶ 35

naulorum susceptori volumus non licere omnibus sese immiscere publicis tributis, et nonnullis debitorum remittere et endomatica quae vocantur percipere itaque fiscum negligere, ab aliis vero praeter id quod convenit exigere et plus forte quam aulea et praeter legitima tempora, indeque occasionem petere et initium confundendae rei, naulorum necessitatem semper praetendenti, ex confusione vero suum ipsius com- modum captanti, et mensas tui tribunalis despicienti, similiter vero omnia lucri causa sibi subicere conanti.

VIII. Quoniam igitur sublimitas tua vigilanter cuncta administrans nos edocuit, quantus compu- tetur naulorum canon ex Alexandrinorum urbe subministratus, ad octoginta milia aureorum, etiam felici frumenti missione octogies centena milia complente, volumus haec octoginta milia aureorum dari nau- lorum susceptori ex subiectis provinciis et urbibus et locis et personis: ideo enim hanc delegationem largam fecimus, ne quid omnino neque ex dilatione neque ex defectu felicitis frumenti missionis accidat. Specta- bilis autem Augustalis et quod ei parat officium, ad unam ut dictum est ex augustalianis et qui prius fuerant iudicantis coniunctionem et confusionem redactum, exactiones facient ex urbibus et locis et personis dele- gatis naulorum susceptori ex Alexandrinorum urbe et utraque Aegypto, similiter ipso quoque naulorum susceptore hanc exactionem faciente, ut proprio periculo et Augustalis sicut dictum est et eius officium haec exigat una cum susceptore naulorum. Cui ipsi quoque periculum imminet horum exactionis, ut sine reprehensione aurum exigat et in hunc usum expendat et naviculariis distribuat sicut hactenus moris fuit; cum eodem naulorum susceptore haec peragente et periculum subeunte in omnibus Augustali et officio quod ei parat et fortissimis cohortibus per loca constitutis cum suis tribunis. Oportet enim omni modo naulorum rationem compleri et tradi susceptori et ab eo iustum et legitimum in modum administrari et naviculariis praestari pro tota felici embola. Et haec quidem prima cura erit et administratio secum coniuncta, felicitis embolae et naulorum.

IX. Secundo autem loco volumus sublimitatem tuam et qui quoque tempore hunc magistratum gesturus est et scrinariarios et tractatores utriusque Aegypti et Alexandriae prospicere exactioni publicorum tributorum ad utramque mensam tribunalis tuae sublimitatis conferendorum et specialem et generalem nimirum, ex urbibus et personis earumque fideiussoribus et locis ad hanc partem deputatis, subiectis et ipsis huic sacrae legi. Nec possit omnino neque spectabilis Augustalis neque officium ei parens nec dei amantissimus episcopus Alexandrinorum λόγον dare aut eximere quosdam a publica exactione aut im- miscere se ullam ob causam huic exactioni ad sublimitatis tuae mensas sive personas ad eam deputatas pertinenti, nisi auxilii gratia hoc ut fiat petierint tractatores et qui locum eorum in provincia supplent.

3 πλεον ἴσως ἢ πρότερον Kroll || πλειονες οἱς βί- 4 ττρον M, πλεον ἢ οἱ πρότερον Zachariae || 4 καιροῦς add. Zachariae || 11 προσώπων Osenbrüggen || προσ- 20 δων M || 18 ψ add. Kroll || 20 νῦν add. Scrimger || συν- 23 κινδυνεύοντος M || 23 ἀποκληροῦσθαι M, corr. Agylaeus

|| 25 αὐτῇ Zochariae male || 28 Αἰγύπτου Zachariae || 29 τῇ τε ἰδικῇ τῇ τε γενικῇ M, corr. Zacharias || 33 τῆς Zachariae || τῶν M || τῶν δημο- 35 σίων Zacharias || 35 αὐτῷ M, corr. Zachariae

οὐ τὸν αὐτῶν πληροῦντες τόπον κατὰ χώραν. εἰ γὰρ τοῦτο αἰτήσουσιν ἢ εἴπερ προστάξαιεν ἢ σὴ ἐνδοξότης καὶ οἱ κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν ἔχοντες ἀρχὴν, ἀνάγκη ἔξει ὁ τε κατὰ καιρὸν ἀγουστάλιος καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν καθυσιωμένοι στρατιῶται καὶ οἱ τούτων τριβῶνοι καὶ ἡ πειθομένη τάξις τῶ αὐτῶ μεγαλοπρεπεστάτων ἀγουσταλῶ καὶ πᾶσα πολιτικὴ καὶ δημοσία βοήθεια, καὶ ἐπαμύνειν τοῖς σκρινιαριοῖς τοῖς σοῖς καὶ πρᾶ- 5 σκευάζειν ἅπαντας τοὺς ὑποκειμένους ταῖς τοιαύταις εἰσφοραῖς ταῖς ἀρμοζούσαις ἑκάτερα τραπέζῃ τοῦ δικαστηρίου τῆς σῆς ὑπεροχῆς, δίχα τῆς οἰασοῦν ἀναβολῆς τοὺς ἐπικειμένους αὐτοῖς εἰσφέρειν δημοσίους φόρους καὶ μὴ τολμᾶν ἀντιλέγειν. εἰ γὰρ (τις) τῶν ἐξ ἑκατέρας Αἰγύπτου ἢ τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν οἰκούντων καὶ ὑποκειμένων ταῖς τοιαύταις εἰσφοραῖς (ἐξηρημένον τοῦ Μαρσώτου καὶ τοῦ Μεγελαῖτου τῆς πόλεως, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἐφεξῆς τὰ προσήκοντα διατηρώσομεν) τολμήσειεν ἀντιβλέπειν πρὸς τὴν δόσιν ἢ κατὰ τι ἐναντιω- 10 θῆναι, καὶ μὴ ὁ περιβλεπτός ἀγουστάλιος ἔχων καὶ τὴν στρατιωτικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν καὶ οἱ τῶν ταγματῶν πρωτεύοντες καὶ τριβῶνοι καταναγκάσουσιν αὐτὸν ἢ αὐτοὺς τὰ ὀφειλόμενα εἰσενγκεῖν καὶ τὴν εὐγνώμοσιν τὴν πρὸς τὸ δημόσιον ἀγαπήσαι, ἴστωσαν, ὡς αὐτὸς μὲν ὁ μεγαλοπρεπέστατος ἀγουστάλιος καὶ πᾶσα βοήθεια ἧς ἐμπροσθεν ἐμνήσθημεν κινδυνεύουσιν ἐπὶ τε ταῖς ζώναις * * * εἰς τὸ δημόσιον καὶ εἰς μέρος τῶν ὀφειλομένων καταλογιζομέναις, οἱ δὲ ἀντεπιεῖν θαρρόσαντες δημοσίαν ὄψονται τὴν ἑαυτῶν περιουσίαν γενομένην καὶ ἑαυτοὺς ἔξω τῆς χώρας ἐλαυνόμενους. πρόδηλον δὲ, ὡς πᾶσι τοῖς διαταχθησομένοις 15 παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ὁ κατὰ καιρὸν ἀγουστάλιος ὑποκαίεται τῇ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐξουσίᾳ τε καὶ ἀρχῇ, καθάπερ μέχρι τοῦ παρόντος περὶφύλακται

CAPUT X.

Εἰ μέντοι βουληθῆ ἢ σὴ ἐνδοξότης ἢ οἱ σκρινιαριοὶ ἢ οἱ τρακτεῦται ἢ οἱ τὸν ἐκείνων πληροῦντες τόπον κατὰ χώραν λόγον τισὶ δοθῆναι προσώποις, ὑπὲρ αὐτῶν αὐτοὶ κινδυνεύουσιν· δώσει μέντοι τούτων ὁ Θεοφιλέ- 20 στατος πατριάρχης ἐπὶ τοσαύτας ἡμέρας ἐκτεινόμενον καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς ὅροις, ἐφ' οἷς ἂν παρὰ τῆς ἀρχῆς τῆς σῆς ὑπεροχῆς προσταχθεῖ ἢ παρὰ τῶν τρακτεῦτων αἰτηθεῖ, εἰ δὲ παρὰ ταῦτα γινούτω τις λόγον δόσις, αὐτὴ παντελῶς ἔσται ἄκυρος. οὐδὲ γὰρ δι' οἰασθησοῦν αἰτίας λόγον τινὰ παρὰ ταῦτα παρέχειν τοῖς προσώποις τοῖς ἐκάστη ἀφωρισμένοις αἰτία συγχωροῦμεν, πλὴν εἰ μὴ ἐπὶ τοῦτω τὸν λόγον λῶβοιεν, ἐφ' ᾧτε δημοσία φαίνεσθαι καὶ πάντας εἰσὼ ῥητῶν ἡμερῶν πᾶν ὅσον ὀφείλουσι τὸ δημόσιον ἐκπληρῶσαι ἢ τὴν ἀποχρῶσαι τοῖς τρακτεῦταις ἢ σκρινιαριοῖς παρέχειν ὀσφάλειαν· πρὸς τῶ τὸν παρὰ ταῦτα εἰληφότα λόγον παρ' οἰουδή- 25 ποτε προσώπων ἴσον τοῖς ἀμπλοκοῦσιν εἶναι καὶ ὑπομένειν τὴν εἰσπραξίν καὶ ἔνδον τῶν ἁγίων περιβόλων. 1 εἰ δὲ ὁ Θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος παρὰ τὰ εἰρημένα δοῖη λόγον ἀνάγκη ἔξουσιεν οἱ Θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι καὶ οἱ ἐκκλησιέκτικοι τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τὴν ἐντειθέν συμβαίονσαν τῶ δημοσίῳ ζημίαν ἐπιγνώσιναι οἰκοῦν καὶ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑποστάσεως. εἰ δὲ μὴ εὐπορήσειαν, ἐκ τῶν τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλη- 2 σίας χρημάτων τε καὶ πραγμάτων τὸ ἱκανὸν τῶ δημοσίῳ γενήσεται. εἰ δὲ τολμήσουσι παρὰ γνώμην τοῦ Θεοφιλέστατου ἐπισκόπου αὐτοὶ δοῦναι λόγον, οὐ μόνον ἔσται τὸ δεδομένον παντελῶς ἄκυρον, ἀλλ' αὐτοὶ τῶν 30 ζημίαν θεραπεύουσι τῶ δημοσίῳ, τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου, εἰ τοῦτω παρὰ γνώμην αὐτοῦ πράξειαν, πάντως αὐτοὺς καὶ ἀποκινούσιν τῶν φροντίσεων ὧν ἔχουσι καὶ τῆς ἱερῶν ἡμῶν ἐκβάλλοντος. εἰ δὲ ἄρχων παρὰ τὰ διηγορευμένα δοῖη τινὶ λόγον ὀφείλουσι δημοσία ταῖς σοῖς τραπέζαις ἀφωρισμένα, τουτέστιν ἢ ὁ ἀγου-

Si enim hoc petent, aut si iusserit gloria tua et qui quoque tempore eandem administrationem obtinent, necesse habebit qui tunc est Augustalis et qui sub eo sunt devoti milites eorumque tribuni et officium eidem magnificentissimo Augustali parens et omne civile et publicum adiutorium, scriiniariis tuis succurrere et perficere ut omnes, quicumque eiusmodi illationibus utrique mensae tribunalis tuae sublimitatis competentibus obnoxii sunt, sine ulla mora imposita sibi publica tributa inferant neque contradicere audeant. Si quis enim ex iis, qui in utraque Aegypto aut Alexandriae habitant et talibus illationibus obnoxii sunt (excepta Mareota et Menelaita urbe, de quibus in sequentibus quae aequa sunt statuemus), recusare solutionem aut in aliqua re adversari audeat, et spectabilis Augustalis tam militarem quam civilem magistratum habens et cohortium principes et tribuni non coegerint eum vel eos debita inferre et probitati erga fiscum studere, sciant ipsum magnificentissimum Augustalem et omne adiutorium cuius modo mentionem fecimus periculum subituros esse circa cingula . . . . . fisco inferendas et in partem debitorum imputandas; qui autem adversari ausi erunt, bona sua publicari videbunt seque e serra eiectos. Manifestum vero est in omnibus quae a sublimitate tua constituentur eum, qui quoque tempore est Augustalis, tuae sublimitatis potestati et imperio subiectum fore, sicuti usque ad praesens tempus observatum est.

X. Si tamen voluerit gloria tua aut scriiniarii vel tractatores vel qui eorum locum in provincia obtinent, λόγον quibusdam personis dari, pro iis ipsi periculum sustinebunt; dabit autem eum dei amantissimus patriarcha in tot dies extensum et sub eis condicionibus, sub quibus tuae excellentiae imperio statutum aut a tractatoribus petitum sit. Si vero praeter haec λόγος detur, datio penitus irrita erit. Neque enim ullis ex causis ut praeter haec aliquis asyli λόγον praebeat personis singulis titulis delegatis concedimus, nisi ea condicione λόγον accipiant, ut in publico versentur et omnino intra certos dies omne quod debent fisco exsolvant aut sufficientem tractatoribus scriiniariisque cautionem praestent. Accedit ut qui praeter haec λόγον a qualibet persona accepit, aequalis sit eis qui non acceperunt et intra sancta 1 quoque saepa exactionem sustineat. Si vero dei amantissimus archiepiscopus contra ea quae diximus λόγον dederit, necessario dei amantissimi oeconomus et defensores sanctissimae ecclesiae damnum hinc publico illatum de suo et de propria substantia restituent. Si vero locupletes non sint, ex pecuniis et rebus sanctis- 2 simae ecclesiae fisco satisfiet. Quod si ipsi invito dei amantissimo archiepiscopo λόγον dare ausi erunt, non modo quod datum est penitus irritum erit, sed ipsi damnum publico restituent, et beatissimus patri- 3 archa, si hoc praeter eius voluntatem fecerint, omnino eos a ministeriis quae habent removebit et e sacer- dotio eiciet. Sin autem iudex contra ea quae sancimus dederit λόγον alicui qui publica mensis tuis

1 molim προστάξειεν || 2 ὑπ' αὐτῶν M || 6 αὐτοὺς M || 7 τις inserui (post τολμήσει Ζαχαρίας) || 13 aliquid excidisse vidit Zachariae, qui supplet καὶ ἐπὶ ταῖς ποιναῖς δοθησομέναις non recte; fuit fere καὶ ἐπὶ ταῖς στήσοσι καταβαλλομέναις || 14 οἱ τε ἀντιπεῖν M || 15 malim ὡς ἐν πᾶσι || 16 τῇ om. cum Scrimgero vulg. || 18 τὸν] τῶν M || 21 αὐτῇ M || 22 ἄκυρος Agylaeus] κυρία M || οὐδὲ γὰρ δι' οἰασθησοῦν Kroll] οὔτε γὰρ

δίδομεν δήποτε γούν M (an γούν del.?) || αἰτίας] ἀσ- λίας Zachariae (idem οὔτε λαμβάνειν addit post παρέ- χειν) || 25 τῶ Zachariae] τὸ M || 26 προσώπων ἴσον Zachariae] τῷ ἴσως M || ἀμπλοκοῦσιν Kroll] ἀπο- λαμβάνουσιν M, οὐκ ἀπολ. Zachariae || 29 ἐπιγνώσιν om. M^a, supra lineam add. M^b || 31 δεδομένον Kroll] λεγόμενον M || 32 τοῦτο Osenbruggen] τι τὸ M (an τι τοιοῦτο?) || 33 praestat φροντίδων vel φροντισμάτων

στάλιος ἢ οἱ λαμπρότατοι τριβούνοι (ἢ) οἱ πρωτεύοντες τῶν ταγμάτων, τῆς τε ἀξίας καὶ τῆς ἀρχῆς παρα-
 λυθίσονται καὶ θεραπεύουσι τῷ δημοσίῳ τὴν αὐτὴν ζημίαν καὶ ἰδιώται γενόμενοι, καὶ οὐ περιόντες μόνον
 ἀλλὰ δὴ καὶ τελευτήσαντες· ἐνέξονται γὰρ αὐτοὶ καὶ κληρονόμοι ταῖς τοιαύταις ἀπαιτήσεσι καὶ τὰ αὐτῶν
 4 πράγματα, ὥστε εὐλαβεῖα τῶν ποιῶν μηδὲν ἀμαρτάνεσθαι τοιοῦτον μηδὲ διαφεύγειν τὴν ποινὴν, ἄχρῃς ἂν
 τὸ πᾶν ὄφλημα διαλυθῆι. εἰ δὲ τις ἐναγόμενος ἀφέλοιτο πρόσωπον ἐκ τῶν αγίων περιβόλων ἢ τόπων
 ἢ καὶ ἐμποδῶν τῇ ἀπαιτήσεσι ἔσται, δεῖ καὶ τοῦτον ὁμοίως παντὸς οὐπερ ὁ ἀφαιρεθεὶς ὑπεύθυνος γέγονεν
 ἔνοχον εἶναι καὶ ἀπαιτεῖσθαι σὺν κληρονόμοις ἰδίως καὶ διαδόχοις καὶ τοῖς αὐτοῦ πράγμασι. ἀλλ' αὐτοὺς
 ὡς εἰρηται τοῖς καὶ τὸν πάντα κίνδυνον ἔχοντας ἐπὶ τούτῳ (φραμὲν δὴ τοὺς τρακτεῦτας καὶ σκρινιαρίους)
 αὐτοὺς καὶ τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ πράγματος ἔχειν, καὶ πάντα τὸν κανόνα ταῖς τραπέζαις
 ταῖς σαῖς ἐκ τῶν εἰρημένων διαφέροντα πύλων τε καὶ ἐπαρχῶν καὶ τόπων ἐκπέμπειν ταῖς τραπέζαις τῆς
 10 σῆς ὑπεροχῆς, τῇ τε γενικῇ τῇ τε ἰδικῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιδιδῶναι οἷς ἂν αὐτὸς διατυπώσεως.

CAPUT XI.

Ἡμεῖς δὲ Θεσιζομεν, ἀνάγκην ἔχειν τὸν περιβλεπτον ἀγνοστάλιον καὶ ἐπαμύνειν τοῖς τε παρὰ τοῦ
 σου θρόνου στελλομένοις εἰς τοῦτο καὶ τοῖς τρακτεῦταις καὶ σκρινιαρίοις ἦτοι τῷ πληροῖντι τὸν αὐτῶν τόπον
 1 ἐπὶ ταῖς εἰσπραξέσι ταῖς ὁρώσαις αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν γενικὴν καὶ ἰδικὴν ἀναφερομένης τράπεζαν. εἰ δὲ
 τινας συμβαίῃ τῶν ἐκ τῶν εἰρημένων χωρῶν ἀγνωνομένων περὶ τὸ δημοσίον καὶ τινα ταρχὴν περιᾶσθαι 15
 ποιεῖν, ἢ α διαφύγειν τὴν εἰσπραξίν, Θεσιζομεν ἄδειαν ἔχειν τὸν τρακτεῦτην ἦτοι τοὺς σκρινιαρίους ἦτοι
 τὸν ἐπέχοντα τὴν τάξιν αὐτῶν δῆλα ταῦτα καθιστᾶν τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ ἀγνοστάλιῳ, τὸν δὲ οἰκείῳ
 κινδύνῳ καὶ τῆς πειθυμένης αὐτῷ τάξεως καταναγκάζειν τοὺς στρατιώτας ἀμύνειν τῷ πράγματι καὶ συνέχειν
 τοὺς ἀγνωνομένους καὶ ἀπαιτεῖν τὰ ταῖς (σαῖς) τραπέζαις ὀφειλόμενα οἰκείῳ κινδύνῳ, ὥστε διὰ τε τῆς
 πολιτικῆς διὰ τε τῆς στρατιωτικῆς χειρὸς ταῦτα ἀννόμην ἀνυπερθετον ἔχειν τὴν εἰσπραξίν τὴν τε ἐπὶ τὴν 20
 μεγάλῃν ταύτην πόλιν εἰσφοράν. εἰδόντων τῶν τε λαμπροτάτων τριβούνων τῶν [τε] ἀνδρειοτάτων στρατιω-
 τῶν καὶ μάλιστα τῶν ἐν αὐτοῖς πρωτευνόντων, ὅτι τοῦτον εἰ ἠαυθιμήσειαν καὶ μη παρασκευάσουσιν αὐτοῖς
 ἅπαντα πράξαι ὅποσα εἰρήκαμεν, καὶ περὶ τῶν σιτησῶν κινδυνεύουσι· παρακατασχεδίσονται γὰρ αὐταὶ
 παρὰ τὸν κατὰ καιρὸν ἀγνοστάλιον καὶ εἰσκομισθῆσονται ταῖς σαῖς τραπέζαις οἰκείῳ κινδύνῳ, καὶ δήμευσιν
 ὑποστήσονται οἷς τε λαμπρότατοι αὐτῶν τριβούνοι καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς πρωτεύοντες (οἵπερ καὶ κεφαλαιὴν τιμο- 25
 ρίαν εὐλαβεῖσθωσαν), καὶ τὸ πᾶν τάγμα μεταστὰν ἐκ τῆς χώρας ἐν τοῖς πορρωτέρω τοῦ Ἰστρου ἦτοι Δανου-
 2 βίου ποταμοῦ τόποις μετατεθήσεται, τοῖς ἐκείσε λιμνοῖς τῆς παραφυλακῆς ἕνεκα προσκαρτερήσουσιν. αὐτοὶ
 τε οἱ πρὸς τὸ δημοσίον ἀγνωνοήσαντες καὶ τὴν τοιαύτην ἀνάγκην ἀναμείναντες δήμευσίν τε καὶ ἐξουσίαν
 ἰποστήσονται δινηκῆ, τὴν Σεβαστουπολιτῶν καὶ Πιτυνούντων, αἵπερ εἰσὶν ἐπ' ἐσχάτου τῆς *** τοῦ Εὐξείνου
 Πόντου κατοικήσουσιν. τὴν δὲ αὐτὴν καὶ ὁμοίαν φροντίδα τῷ περιβλεπτῷ ἀγνοστάλιῳ ἐπιτίθεμεν καὶ 30
 προφάσει τῶν largitionalicῶν τίτλων καὶ πάντων τῶν προσηκόντων εἰς τὰς θείας ἡμῶν λαογιτιόνας· ἀν-
 νομένους παρ' αὐτοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως εἴτε κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων αἵτην εἴτε κατὰ Αἰγύπτου ἐμφοτέρας.
 καὶ γὰρ τούτων ἡμῖν ἢ αὐτῇ καθέστηκε φροντίς, καὶ προσήκον ἐστὶν αὐτὸν τε καὶ τὴν αὐτοῦ τάξιν κινδύνῳ
 οἰκείῳ προνοεῖν τῆς εἰσπραξέως τῶν largitionalicῶν τελῶν καὶ τῶν αἰτίων ἀπασῶν τῶν εἰς τὰς θείας ἡμῶν

deputata debet, id est sive Augustalis sive clarissimi tribuni sive priores cohortium dignitate et magistratu privabuntur et fisco hoc damnum restituent etiam cum privati facti erunt, nec viventes solum verum etiam defuncti; tenebuntur enim ipsi heredesque eiusmodi exactionibus et res eorum, ut poenarum metu nihil 4 tale committatur nec poenam effugiat, donec debitum totum exsolutum sit. Si quis autem personam ream et sanctis saeptis vel locis abstraxerit aut etiam exactioni impedimento sit, oportet etiam hunc omnibus omnino quibus exemptus tenebatur obstructum et exactioni cum hereditibus suis et successoribus et rebus suis obnoxium esse. Eos vero ut dictum est, qui omne periculum huius rei subeunt, tractatores dicimus et scriuarios, eos etiam omnem potestatem et curam rei habere totumque canonem qui mensis tuis ex dictis urbibus et provinciis et locis competit transmittere mensis sublimitatis tuae, et generali et speciali, aliisque tradere quibus ipse constitueris.

XI. Nos autem sancimus spectabilem Augustalem necesse habere etiam opem ferre tam eis qui ad hoc a sede tua mittuntur quam tractatoribus et scriniariis sive ei qui eorum locum explet in exactionibus ad eos pertinentibus et ad generalem et specialem mensam referendis. Si qui autem ex dictis terris improbi circa fiscum fuerint et aliquem tumultum excitare studuerint, ut exactionem effugiant, sancimus licere tractatori sive scriniariis sive ei qui locum eorum obtinet de his certiores facere magnificentissimum Augustalem, hunc vero sui ipsius et officii ei parentis periculo cogere milites subvenire rei et comprehendere improbos et exigere quae mensis tuis debeantur proprio periculo, ut tam civili quam militari manu haec agitata sine dilatione exigantur et in magnam hanc urbem importentur. Et sciant clarissimi tribuni fortissimorum militum et maxime primates eorum, sese si hoc neglexerint nec omnia facere eos compulerint quae dicimus, annonis quoque periclitaturos; retinebuntur enim haec ab eo qui tum Augustalis erit et inferentur mensis tuis ipsius periculo, et honorum publicationem sustinebunt clarissimi eorum tribuni et qui inter ipsos primates sunt (qui etiam capitalem poenam metuant), et universa cohors et regione mota in loca quae ultra Istrum sive Danubium sunt transferetur, ut illis limitibus custodienda causa ad 2 haereat. Eique ipsi qui in fiscum improbi fuerint et talem necessitatem expectaverunt, publicationem bonorum et exilium sustinebunt perpetuum, in Sebastopolitonorum et Pityunium urbibus quae sunt in ore ultimo *** et Ponti Euxini habitaturi. Eandem vero et aequalem curam spectabili Augustali imponimus etiam largitionalium titulorum nomine et omnium quae ad sacras nostras largitiones pertinent, quae ab ipso officioque eius sive in ipsa Alexandrinorum urbe sive in utraque Aegypto expediuntur. Nam haec quoque aequae nobis curae sunt, et oportet eum eiusque officium proprio periculo curare exactionem largitionalium vectigalium et omnium titulorum qui ad sacras nostras largitiones pertinent, ut

1 ἢ add. Zachariae (cf. 784, 10. 785, 21. 25) || 5 ἀγλων περιβόλων Zachariae] αὐτῶν πόλεων M || 6 πάντως M, corr. Zachariae || 8 ἐπὶ Zachariae] καὶ M || 14 ἀναφερομένων M, corr. Zachariae || 15 τινα M || 19 σαῖς add. Kroll || 21 τὰ prius om. cum Scringero vulg. || 22 alterum del. Zachariae (cf. αὐτοὺς l. 22) || 22 post ὅτι lac. 5 fere lit. in M (ὄπιπερ?) || 27 λιμναῖς M ||

τῆς] τοῖς M || 28 ἀναγκαίαν M, corr. Agylaeus || 29 τὴν Kroll] τῇ M || ἦπερ ἐστὶν cum Scringero vulg. || post τῆς (sic) lac. 10 fere lit. in M, τῆς (Αβασγλας καὶ) Zachariae, molim τῆς (ὄπρῳκού ἐπὶ) cl. 31, 26 || 31 largitionalicῶν M || 33 ἢ αὐτῇ Zachariae] αὐτῇ M || 34 largitionalicῶν M

ἀνηκουσῶν largitiόνας, ὥστε τὰς τοιαύτας δημοσίας εἰσφορὰς τὰς τοῖς θεοῖς ἡμῶν ἀρμοττοῦσας θησαυροῦ καὶ εἰσπράττεσθαι καὶ ταῖς θελαῖς ἡμῶν εἰσφέρεισθαι largitiόσι μετὰ παντός κινδύνου τοῦ περιβλέπτου ἀγνοσταλίῳ καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως. εἰ γὰρ τι τούτων ἀμεληθεῖ, κίνδυνος αὐτὸν περιστήσεται ἐπὶ τε τῇ ἀρχῇ ἐπὶ τε τῇ περιουσίᾳ τῆς οἰκείας. καὶ οὐ μόνον ἕως ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὕστερον καὶ ἐπειδὴν ταύτην ἀπόθῃτο καὶ κατὰ διαδόχων αὐτοῦ καὶ κληρονόμων· ἐνέξεται γὰρ ταῖς τοιαύταις εἰσπράξεσιν 5 οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ κληρονόμοι αὐτοῦ καὶ διάδοχοι, ἕως ἂν πάντα ἐκπληρωσῶσι τὰ ταῖς θελαῖς ἡμῶν § largitiόσιν ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων αὐτῷ τόπων ὀφειλόμενα. καὶ οὔτε λόγον ἀσυλλίας τις παρέξει τοῖς ὑποκειμένοις αὐτῷ πλὴν ἐκείνων, οἳ καὶ τὸν κίνδυνον * * * τῆς εἰσπράξεως καθάπερ εἴρηται γινόμενης κινδύνῳ τοῦ κατὰ καιρὸν περιβλέπτου ἀγνοσταλίῳ καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως, τῶν δὲ χρημάτων καταβαλλομένων ἐπὶ τοὺς καθωσιωμένους τῶν θεῶν largitiόσων παλατινῶν, οἳς τοῖτον μῆλει τοῦ μέρους, καὶ 10 τοὺς ἄλλως στελλομένους ἐπὶ τοῦτο παρὰ τοῦ προσητούτος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας ἀρχῆς ἐνδοξοτάτου ἀρχοντος. καὶ οὔτε λόγον συγχωρήσουσι δοῦναι τινα παρὰ τὰ ἐμπροσθεν διηγορευμένα οὔτε ἐμπόδισμά τι γενέσθαι περὶ τὰς εἰσπράξεις. οἳ τε καθωσιωμένοι στρατιῶται [ἦ] οἳ ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ὄντες τὰ αὐτὰ πείσονται, εἰ μὴ κάκεινοι ἀμύνοιαι καὶ ἐκ τρόπου παντός ἀνυσθεῖη τὰ largitionalia χρήματα καὶ ἐπὶ τοὺς εἰς τοῦτο στελλομένους καταβληθεῖη, καὶ γένηται ἐπ' αὐτοῖς πᾶσα προθυμία καὶ εἰσπραξίς, ὅση 15 καὶ ἐπὶ τοῖς ἀρχαρίοις γενέσθαι διαταξάμεθα.

CAPUT XII.

Λίδομεν δὲ καὶ ἐκείνῳ τῷ περιβλέπτῳ ἀγνοσταλίῳ, ὥστε ἐφ' ἅπασι διακελεύσθαι καὶ στρατιῶταις καὶ παγάρχαις καὶ τοῖς τὰ δημοσία πράττουσι τὰ ὑπὸ τῆν αὐτοῦ καθεστῶτα διοικήσῃν τε καὶ ἐξουσίαν, οὐ μέντοι δύνασθαι τοὺς παγάρχαις ἀγνωμονῶντας ἢ περὶ τὸν σίτον ἢ περὶ τὰ ναῦλα ἢ περὶ τὰ ἄλλα δημοσία τὰ ἀνήκοντα ταῖς εἰρημέναις αἰτίαις ἢ ταῖς κατὰ χώραν δαπάναις ἀποκινῶν κατ' ἐξουσίαν· ἀλλ' εἰ τι πρᾶτ- 20 τοιεν κακόν, οὐκ ἀποκινήσει μὲν αὐτούς, ἐν ἀσφάλειᾳ δὲ καταστήσει καὶ περισκοπήσει ἕτερον τοὺς τῷ πράγματι χρησομένους ὀρθῶς καὶ ἅπαντα μηνύσει ἐν ταῦτα τῷ θρόνῳ τῷ σῶ καὶ δι' αὐτοῦ τῇ βασιλείᾳ, ὥστε ἡμᾶς πάντα γινώσκοντας τὰ προσήκοντα πράττειν ἐπὶ τε τῇ τῶν οὐκ ὀρθῶς τῷ πράγματι χρησομένων ἐκβολῇ ἐπὶ τε τῇ τῶν ἐπιλεγέντων παγάρχων εἰ γε συνίδομεν ἐγκαταστάσι καὶ παραδόσει τῶν τε εἰς τὰς 1 παραρχίας ἀνήκόντων τῶν τε εἰς τὰς οὐσίας τὰς αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ (οἳ) πολιτευόμενοι οἳ τε κατὰ Ἀλεξάν- 25 δρειαν οἳ τε κατὰ τὰς δύο Αἰγύπτους ὑποκειοῦνται αὐτῷ, καὶ πάντες ὅσοι δημοσία χειρίζονται ἐν ταῖς υποκειμέναις αὐτῷ χώραις ταῖς εἰσπράξεσιν ἀπονεμειμένα ταῖς αὐτοῦ· ἀδειαν ἔχοντες, κἂν εἰς ἕτερας τινὰς εἰεν χώρας τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ, καὶ ἄγειν πρὸς ἑαυτὸν καὶ εἰσπράττειν τὰ δημοσία, καὶ εἰ τις τῶν κεκτμένων ἐπὶ Ἀλεξανδρείας ἢ ἐν Αἰγύπτῳ δύο ἑτέρωθεν διάγοιεν ἢ οἰκοῖεν (ἐν) επαρχίαις οὐχ ὑποκειμένας αὐτῷ, καὶ τούτους ἐπαγαγεῖν εἰς ἣν ἀπέλιπον χώραν, ὥστε μηδὲν ἐμπόδισμα τοῖς δημοσίαις γενέσθαι 30 τοῖς ὑποκειμένοις αὐτῷ. ταύτῳ τούτου πράττομενον, εἰ καὶ τινες ὀφείλοιν δημοσία ἀνήκοντα ταῖς τραπέζαις ταῖς σαῖς, καὶ οἳ τρακτεῦται καὶ οἳ τὸν ἐκείνων πληροῦντες τόπον καὶ ὑποκειμένοι ταῖς εἰσπράξεσιν τῆς γενικῆς καὶ ἰδικῆς τραπέζης τοιοῦτό τι δῖλον αὐτῷ καταστήσειαν· καὶ ἐπὶ τούτῳ γὰρ ὁμοίως καὶ ἐκπέμψαι

huiusmodi publicae illationes quae sacris nostris thesauris competunt et exigantur et sacris nostris largitionibus inferantur cum omni periculo spectabilis Augustalis et officii ei obtemperantis. Si quid enim horum neglectum erit, periculum ei imminet tam de magistratu quam de substantia propria, idque non solum dum in administratione erit, sed postea quoque et postquam eam deposuerit, et in successoribus eius et heredibus; etenim obnoxius erit talibus exactionibus non ipse solum, sed heredes quoque eius et § successores, donec cuncta expleverint quae sacris nostris largitionibus debentur ex locis ei subiectis. Nec λόγον ἀσυλλίας ἴς qui ei subditi sunt quisquam dabit praeter eos, qui etiam periculum sustinent, si quidem exactio in dictum est periculo fit spectabilis pro tempore Augustalis et officii ei obtemperantis, pecuniae vero numerantur devotis sacrarum largitionum palatinis quibus haec pars curae est, eisque qui praeterea ad hoc mittuntur a gloriosissimo praefecto huius inclitae administrationis. Neque λόγον sinent dare quemquam praeter ea quae antea dicta sunt neque impedimento quicquam exactionibus fieri. Devoti autem milites qui in regionibus illis et urbibus sunt eadem sunt passuri, nisi et ipsi opem ferant et omni modo largitionales pecuniae cogantur et eis qui ad hoc mittuntur exsolvantur, et in his omnis alacritas adhibeatur et exactio quantum etiam in arcariis adhiberi statuimus.

XII. Tribuimus autem etiam illud spectabili Augustali, ut in omnibus imperet et militibus et pagarchis et eis qui publico tractant sub eius administratione et potestate constituta, non autem ut pagarchas fraudulentem se gerentes sive circa frumentum sive circa naula sive circa reliqua publica quae ad titulos quos diximus aut provinciales sumptus pertinent per sua potestate removeere possit. Sed si quid mali fecerint, non removebit quidem eos, sed sub custodia constituet et alios anquiret qui recte rem administrant, et omnia huc sedi tuae et per eam imperatori nuntiabit, ut nos omnia cognoscentes ea quae convenit faciamus tam de eiectione eorum qui non recte rem curarunt quam de electione pagarcharum si nobis 1 placuerit substitutione et traditione eorum quae ad pagarchias et quae ad bona eorum pertinent. Sed etiam curiales tam Alexandriae quam in utraque Aegypto ei subiecti erunt et omnes quicunque publica tractant in regionibus ei subiectis eius exactionibus attributa. Et liceat ei, etiam in aliis regionibus sint non ei subditi, eos ad se ducere et publica ab eis exigere, et si qui eorum qui Alexandriae aut in utraque Aegypto possident alibi degant vel habitent in provinciis non ei subiectis, hos quoque reducere in regionem quam deseruerunt, ut nihil impedimento sit publicis quae ipsi incumbunt. Quod idem fiet, si qui publica debeant ad mensas tuas pertinentia, et tractatores quique eorum locum expleant et exactionibus generalis vel specialis mensae inserviunt eiusmodi quid ad eum rettulerint: nam etiam in hac re

1 largitiόνας M || 2 largitiosi M || 7 largitiosin M || λόγος M || 8 excidit fere ὑπομένονσι || 9 μεταβαλλομένων M, corr. Zachariae || 10 largitiόσων M || 11 ἐπὶ τούτῳ cum Scringero vulg. || post ὄρχοντος nonnulla perisse existimat Zachariae non recte || 12 συγχωρήσεω M, corr. Zachariae || τινι Zachariae || 13 ἢ del. Zacharias || 14 largitiovalicā M || 18 πατάρχαις M || 19 πατάρχας M || 22 διὰ ταύτου cum Scringero vulg. ||

23 γινώσκοντα M || 24 παταρχῶν M || εἰ τε M, corr. Agyloeus || ἐγκαταστήσει καὶ παραδώσει M, corr. Zachariae || 25 παταρχίας M || πολιτευομένων M, corr. Agyloeus || 27 κἂν Zachariae || M || 29 ἐν add. Beck || ὑποκειμένων M, corr. Zachariae || 31 αὐτῷ Zachariae (qui etiam ἐπικειμένοις) τοῖς αὐτοῦ M || 32 ἐκείνῳ M* || ἐπικειμένοι M, corr. Kroll || ταῖς γενικαῖς καὶ ἰδικαῖς τραπέζαις M, corr. Zachariae

καὶ ἄξει τούτους, ὥστε καὶ αὐτοὺς παρὰ τῶν τρακτεντῶν τῶν σῶν ὑπομένειν τὴν εἰσπραξίν· οὐ δυναμένων τῶν ὀφειλόντων καὶ ἐν ἑτέροις ὄντων τόποις παραγράφειν τὸν ἀγνοστάλιον ἐπὶ τῇ τῶν δημοσίων αἰτία ὡς μὴ πρόσφορον αὐτοῖς δικαστῆν καθεστῶτα. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν largitionaliῶν ἀπαιτήσεων γίνεσθαι βουλόμεθα.

CAPUT XIII.

Ἐπιόλοπος δὲ ἐν ταῖς εἰσπράξεσιν ἔσται φροντὶς τῶ περιβλέπτῳ ἀγνοστάλιῳ καὶ τῇ πειθομένη αὐτῷ 5
τάξει, ἥτις ὑπὲρ τῆς στρατιωτικῆς ἔσται δαπάνης, τῆς τε ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς τε ἐπὶ τῶν δύο Αἰγύπτων,
τῶν τε [ἐπὶ] πολιτικῶν καὶ σολεμνίων τελῶν τῆς μεγάλης τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως καὶ τῶν ἑκατέρας
Αἰγύπτου. δεῖ τοίνυν ταῦτα κινδύνῳ τοῦ περιβλέπτου ἀγνοστάλιου καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως καὶ
ἀπαιτεῖσθαι καὶ ἐπιδίδοσθαι, οὐκέτι τοῦ πράγματος πραττομένου διὰ τοῦ σκρινιarioῦ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ὃν
ἐκ τοῦ στρατιωτικῆς διοικεῖν στρατιωτῶν καλοῦσιν Αἰγύπτου· ἀλλ' οὗτος μὲν καθάπαξ πεπαύσεται, ὃ δὲ 10
περιβλέπτος ἀγνοστάλιος καὶ ἡ πειθομένη τάξις αὐτῷ δι' ὁποῦν ἂν βουλευθεῖ τῶν οὐκ οἰκίῳ κινδύνῳ
τῆν εἰσπραξίν ποιῆσεται, καὶ τὴν δαπάνην χορηγήσει τοῖς καθωσιωμένοις στρατιώταις ἅπασιν τοῖς ἐπὶ τῆς
Ἀλεξανδρέων ἰδρυμένοις *** τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτοῖς ἐκτάξει δαπάνην ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων τόπων τε καὶ
πόλεων, κινδύνῳ οἰκίῳ τῆν εἰσπραξίν τούτων (διὰ) τῶν καθωσιωμένων στρατιωτῶν ποιούμενος.

CAPUT XIV.

Ἀναγκασίαι δὲ καὶ τὸν κατὰ καιρὸν βίνδικα τῆς Ἀλεξανδρέων πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ γινόμενα δαπα- 15
νήματα ποιῆσαι ἐπὶ τε τῆς ἐκπυρώσεως τῶν δημοσίων βλατανίων ἐπὶ τε τοῖς ἄλλοις σολεμνίοις ἅπασιν τοῖς
πολιτικοῖς, ἅπερ πάντα ὑπόκειται ἡρώως τῷδε ἴσῳ νόμῳ. ἥτις ἀπογραφή δηλώσει σαφῶς ἐκ
ποίων τε ταῦτα συνάγεται τόπων καὶ τίτλων ἤτοι προφάσεων καὶ προσώπων, καὶ πόσα ἐστὶ καὶ ὄντινα
προσῆκει διοικεῖσθαι τρόπον, δηλαδὴ τῶν σολεμνίων καὶ ὅσα πολιτικὰ καθέστηκε δαπανήματα ἐπὶ δύο
Αἰγύπτων κινδύνῳ τοῦ ἐπιχωρίου τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ἀρχοντος ἐπιδιδόμενον ταῖς αὐταῖς πόλεσιν. ἐπὶ 20
δὲ γε τοῖς ὑπὸ τοῦ περιβλέπτου ἀγνοστάλιου κινδύνῳ οἰκίῳ καὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως διοικηθησομένοις ἀδειαν
ἔξει καὶ λόγον δίδόναι καὶ πάντα πράττειν ἅπερ ἂν λυσιτελεῖν τῷ πράγματι νομίσειεν, ὅλα τοῦ κινδύνου
παντός εἰς αὐτὸν τε καὶ τὴν αὐτοῦ τάξιν φερόμενον. δηλαδὴ τῶν δαπανημάτων τῶν γινόμενων ἐπὶ τῆς
1 Ἀλεξανδρέων πόλεως κατὰ τὸ σὺνηθες γενομένου δι' ἐκείνων, οἱ μὲχρι νῦν ταῦτα πράττουσι. μηδενὸς
κατὰ πρόφασιν τοῦ δήθεν μὴ ὑποκείσθαι τῷ περιβλέπτῳ ἀγνοστάλιῳ μηδὲ αὐτοῖ τοῦ περιβλέπτου ἀγνοστά- 25
λίου καὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως ἐθελουκούντων καὶ τινα δόλον ἢ ἐν ταῖς εἰσκομιδαῖς ἢ ἐν ταῖς πλωταῖσι τῆς
αἰσίας ἐμβολῆς ποιουμένων, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα καθαρῶς πραττόντων καὶ ὑπὲρ τῆς τοῦ κοινού φροντίδος τε
καὶ λυσιτελείας, εἰδότες τὸ τοῦ πράγματος ἀπαραιτήτων καὶ γνωσκόντων, ὡς ὑπὸ τῆν ἐσχάτην ἔσονται
τιμωρίαν, οὐ μόνον εἰ τι κακορρήσειαν, ἀλλὰ καὶ εἰ τινα περὶ οὐκ ἐπὶ τὸ πρᾶγμα πράξειαν.

CAPUT XV.

Κάκεινο δὲ ἀνενεχθῆν ἡμῖν παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς δεῖν ᾗθημεν ἐγγράφαι τῷδε τῷ νόμῳ. ἅπαν 30
γὰρ ἀνερευνημένη ἢ σὴ ἔνδοξότης κατὰ τὴν εἰρημένην τῶν Ἀλεξανδρέων πόλιν εὖρον ἐν τῇ πυκτῇ τῇ ἐπὶ

similiter mittet et ducet eos, ut ipsi quoque a tractatoribus suis exactionem susineant. Nec poterunt debitores in aliis locis versantes Augustalem praescribere in causa publicorum, quasi non sit competens eorum iudex; id quod etiam in largitionalibus exactionibus fieri volumus.

XIII. Reliqua vero in exactionibus cura spectabili Augustali et quod ei paret officio ea erit, quae de militari erit impensa et Alexandriae et utriusque Aegypti, et de civilibus et sollempnibus sumptibus magnae Alexandrinorum urbis et utriusque Aegypti. Oportet igitur haec periculo spectabilis Augustalis et officii ei obtemperantis et exigi et praestari, negotio non amplius tractato a scriniario tuae sublimitatis quem Aegyptii propter administrationem rerum militarium στρατιωτῶν appellant: sed hic quidem prorsus cessabit, spectabilis autem Augustalis et officium ei obtemperans quibuscumque voluerint modis proprio periculo exactionem faciet, et sumptus praestabit devotis militibus omnibus in Alexandrinorum urbe stationem habentibus et in utraque Aegypto collocatis, et competentem eis deputabit sumptum ex subiectis locis et urbibus, proprio periculo devotis militibus horum exactionem facientibus.

XIV. Coges vero etiam vindicem qui quoque tempore est urbis Alexandrinorum omnes impensas ab eo faciendas facere et ad calefactionem publicorum balnearum et ad cetera omnia civilia sollempnia, quae cuncta sacrae huic nostrae legi nominatim subiecta sunt. Quae descriptio distincte declarabit et ex quibus locis et titulis sive causis ac personis haec colligantur, et quanta sint et quomodo administrari debeant, videlicet sollempnibus et quotquot civiles sunt impensae in utraque Aegypto periculo provincialis harum regionum magistratus hisce urbibus tradendis. In iis vero quae a spectabili Augustali proprio et officii eius periculo administrantur licentiam habebit etiam λόγον dandi et cuncta faciendi quae conducere negotio putaverit, quoniam omne periculum ad ipsum eiusque officium refertur. Impensae nimirum quae 1 in urbe Alexandrinorum fiunt ex more faciendae sunt per illos qui hactenus eas tractarunt. Nemo autem sese spectabili Augustali non subditum esse causatus ac ne ipse quidem spectabilis Augustalis officiumque eius prave se gerat aut fraudem ullam sive in illationibus sive in felicis embolae vectura committat, sed negotium pure peragat et pro rei publicae cura et commodo, cognoscentes rei necessitatem et scientes ultimo supplicio se fore obnoxios non solum si quid male fecerint, sed etiam si quem dolum in ea re adhibuerint.

XV. Illud quoque a sublimitate tua ad nos relatum huic legi inserendum esse duximus. Omnia enim perscrutata gloria tua in dicta Alexandrinorum urbe invenit in tabula, quae temporum erat Ana-

3 largitionaliῶν M || 7 ἐπὶ seclusi, ἔτι Agylaeus, ὑπὲρ τε τῶν Zachariae || ἑκατέρα αἰγύπτου M, corr. Agylaeus (ἐν add. Osenbrüggen) || 8 δεῖ Agylaeus || εἰ M || 10 ἀν στρατιωτικῶν? || οὕτως M || 12 τῆς Osenbrüggen || τοῖς M || 13 lacunam detexit Zachariae supplens: τοῖς δὲ ἐν ἑτέροις πόλεσιν ἑκατέρας Αἰγύπτου ἰδρυμένοις (nunc τοῖς δ' ἄλλοις); malim καὶ τοῖς ἐπὶ δύο Αἰγύπτων καθήμενοις || 14 διὰ addidi; ποιουμένων coni. Zachariae || 20 ἀρχόντων

ἐπιδιδόμενον M, corr. Zachariae || 21 -του ἀγνοστάλιου in litura M, ἀγνοστάλιον in marg. repetit M² ut vid. || 22 νομισθεῖεν M, corr. Kroll || 25 post ἀγνοστάλιον talia fere addit Zachariae: δυναμένον παραγράφειν αὐτόν, ὥστε πάντων ἐγγνωμονούντων τὴν εἰσπραξίν γίνεσθαι: sine causa || 27 ποιούμενοι M, corr. Agylaeus || 28 post λυσιτελείας excidit verbi causa ἀγρηνούτων || 31 πυκτῇ τῇ M] πυκτιδὶ Zachariae

τῶν χρόνων Ἀναστασίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, ἤνικα Μαρτιανὸς ὁ τῆς ἐνδόξου (μνήμης) ἐπ' αὐτῶ τὰ πρῶτα ἐπράτει, καταστήσει δημοσίαν πυκτῆν, Ποταμιῶνος τηνικαῦτα τῶν δημοσίων τῆς Ἀλεξανδρείου προσιωτάτος κατὰ τὸ τοῦ βινδικίου σχῆμα, ἐν τῇ πυκτῇ ἀπεργάσατο τὸν τοῦ ἐξαγωγίου τίτλον ἐκφέρειντα διαφόροις αἰτίαις χιλίους (ιξϛ') χρυσοῦς οὕτως· τετρακοσίους μὲν ἐνενήκοντα δύο χρυσοῦς τοῖς δημοσίοις βαλανείοις τῆς αὐτῆς πόλεως, τετρακοσίους δὲ ἐννέα καὶ δέκα τῶν καλουμένων ἀντικανθάρων, καὶ πεντακοσίους πενήκοντα ὀκτῶ χρυσοῦς πρὸς τῶν ἡμίσει τῶ ἀποδέκτη τῶν ναύλων, ὡς εἶναι τὸ ἀπογεγραμμένον ἐν χιλίοις τετρακοσίοις ἐξήκοντα ἐννέα χρυσοῖς. γενέσθαι δὲ ὕστερον καὶ περιποίησιν παρὰ τῶν πολιτενομένων τῇ αὐτῇ αἰτίᾳ τοῦ ἐξαγωγίου νομισμάτων ρ, τὸν δὲ κατὰ καιρὸν αἰγυσιτάλιον τριακοσίους εἴκοσι χρυσοῦς κομίζεσθαι ὑπὲρ πᾶν τριακόντα ἐξ, οὓς αὐτὸς παρέξει τῇ ἵπποδρομίᾳ τῆς εἰρημένης τῶν Ἀλεξανδρείου πόλεως· καὶ τοῦτο τὸ σχῆμα μείναι οὐ μόνον (ἐπὶ) τῆς Στρατηγίου τοῦ ἐνδοξοτάτου ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς δευτέρως ἐπιανεμῆσεως τοῦ παρωχηκότος κύκλου τῆς πρὸ ἑτῶν πεντεκαίδεκα. ἐξ ἐκείνου δὲ τινῶν μὲν ἠραυμιά τινῶν δὲ κακουργία τῶν δὲ πλείστον κλοπῇ τὸ πᾶγμα κατὰ μικρὸν ἐλαττωθῆναι, καὶ ἀποστειροῦσθαι καὶ τὰ δημοσία βαλανεῖα τῆς τῶν τετρακοσίων ἐνενήκοντα δύο νομισμάτων ποσότητος, καὶ τὰ ναῦλα τῆς τῶν πεντακοσίων πενήκοντα ὀκτῶ ἡμίσεος νομισμάτων εἰσφοράς, προφάσεως αὐτοῖς δοθείσης ἐκ τοῦ τινος τοῦ μὲν ἐκ τῆς αἰτῆς τοῦτο δὲ ἐκ τῶν θρόνων τῶν σῶν ἄδειαν αὐτοῖς κατασκευάσαι καὶ προῖκα ἐκφέρειν κεράμους τῆς εἰρημένης τῶν Ἀλεξανδρείου πόλεως καὶ ἕτερα εἶδη, ἅπερ ὑπόκειται τῶ τοιοῦτῶ τέλει, καὶ οὕτως ἐλαττωθῆναι κατὰ μικρὸν τὴν εἰρημένην πόλιν.

CAPUT XVI.

Ἀποδεχόμενοι τοίνυν τὴν σὴν ἵππορχὴν καὶ τούτους ἐπιστάσαν θεσπιζομεν, μήτε τῶν πεπορισμένων τισὶ παντελῶς τοιοῦτων θείων (ἧ) ἀρχικῶν τύπων ὀφείλοσ τι καθεστάναι, ἀλλὰ πάντας ἐπιγινώσκων τοῦτο ὁ μέχρι τῶν χρόνων Στρατηγίου τοῦ ἐνδοξοτάτου εἰδίδουσαν, μήτε τὸν περιβλεπτον αἰγυσιτάλιον πλείονα δαπάνην τινὰ ποιεῖν παρὰ τὴν ἐμπροσθεν καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων Στρατηγίου τοῦ ἐνδοξοτάτου πολιτευσάμενην, μήτε κατὰ καινοτομίαν τινὰ προσάπτεσθαι τῶν τελῶν ἐκείνων καὶ ἐαυτῶ ἐκδικεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρχαῖον φυλαχθῆναι σχῆμα τὸ μέχρι Στρατηγίου τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ αὐτοῦ· μήτε φιλονεικίας ἀφορμὴν διυθῆναι τῶ τε κατὰ καιρὸν αἰγυσιτάλιῳ * * *, καὶ τὸν μὲν ὡς οὐ λάβοι λέγειν, τὸν δὲ ὡς ἐλαττον λάβοι, ἀλλ' ἐκ τῆς ὅλης ποσότητος τῶν χιλίων ὀκτακοσίων ὀδοῦκοντα ἐννέα νομισμάτων κουφισθῆναι τριακοσίους ἐξήκοντα ἐννέα χρυσοῖς (βουλομεθα γὰρ καὶ τι φιλανθρωπότερον τῆς ἀκριβείας πράξαι)· καὶ διὰ τὴν τοῦ κατὰ καιρὸν αἰγυσιτάλιου συγκρότησιν ἄλλους χιλίους πεντακοσίους εἴκοσι χρυσοῦς νόμους ἐκ τοῦ τίτλου εἰσφέρεισθαι, ἐξ ὧν τοὺς τριακοσίους εἴκοσι χρυσοῦς ἐαυτῶ λογιεῖται ὁ περιβλεπτος αἰγυσιτάλιος προφάσει τῶν τριακόντα ἐξ πῶλων, οὓς ἀνάγκη παρασχεῖν αὐτῶ ἐπὶ τῇ ἵπποδρομίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείου κατὰ τὸ ἀνωθεν κρατοῦν ἔθος, τοὺς δὲ ὑπολοίπους χιλίους διακοσίους καταλογίζεσθαι αὐθις αὐτῶ εἰς τὰς σιτήσεις τὰς ἐαυτοῦ, οὕτω τε τὸ πρῶγμα εὐλύτον εἶναι καὶ τὴν ἀρχαῖαν φυλάκτον ὁδὸν καὶ μηδεὶ παντελῶς ἄδειαν κακουργίας παρεχόμενον. τῇ γὰρ τῶν δημοσίων βαλανείων ἐγκυλίῳ καὶ τῶ ἀντικανθάρῳ (καὶ) τοῖς δημοσίοις ναύλοις ἐξ ἑτέρων αἰτιῶν * * * ἀπογραφῇ τῶδε τῶ θείῳ νόμῳ δηλοῦται.

stasii piae memoriae, quando Marianus gloriosae memoriae sub eo res administrabat, extitisse publicam tabellam tum, cum Potamon publicis Alexandrinorum urbis rebus vindictis loco praerat, in qua tabella descripserat exagogii titulum diversis causis mille CCCCLXIX aureos expendentem in hunc modum: quadringentos nonaginta duos aureos publicis balneis eius urbis, quadringentos undeviginti anticantharo qui dicitur, quingentos quinquaginta octo aureos cum dimidio susceptori naulorum, ut descripta summa mille quadringentos undeseptuaginta aureos efficeret. Postea autem etiam acquisitionem eisdem exagogii titulo a curialibus factam esse aureorum C, et Augustalem qui quoque tempore erat trecentos viginti aureos accepisse pro triginta sex equis quos ipse praebet ludis equestribus dictae Alexandrinorum urbis: et hunc statum mansisse non solum per gloriosissimi Strategii administrationem, sed etiam usque ad secundam indictionem praeteriti circuli, quae fuit ante annos quindecim. Exinde autem aliorum negligentia, aliorum dolo, plurimorum autem furto rem paulatim imminutam esse, privarique et publica balnea quadringentorum nonaginta duorum aureorum summa et naula quingentorum duodesexaginta dimidii aureorum illatione, occasione illis data inde quod nonnulli partim ex aula partim a sedibus tuis veniam impetrarunt exportandi etiam sine vectigali tegulas ex dicta Alexandrinorum urbe et alias species quae eiusmodi vectigali obnoxiae sunt; et sic paulatim dictam urbem imminutionem esse passam.

XVI. Laudantes igitur sublimitatem tuam quod etiam in haec intentia fuit sancimus neque ex talibus omnino divinis aut praefectoriis formis a quibusdam impetratis fructum ullum percipi, sed omnes persolvere id quod usque ad tempora gloriosissimi Strategii dederunt, neque spectabilem Augustalem ampliore impensam facere quam antea et temporibus gloriosissimi Strategii usitata erat, neque novata re attingere quemquam vectigalia illa et sibi vindicare, sed antiquum statum conservari qui fuit usque ad gloriosissimum Strategium et sub eo: neque contentionis occasionem dari Augustali qui quoque est tempore et vindicti, quorum alter se nihil accepisse dicat alter minus accepisse, sed ex universa summa mille octingentorum undenonaginta aureorum remitti trecentos undeseptuaginta aureos; (volumus enim humanius quam accuratius agere) et adiuvandi causa Augustalis qui quoque tempore est reliquos tantum mille quingentos viginti aureos ex eo titulo expendi; ex quibus trecentos viginti aureos sibi imputabit spectabilis Augustalis nomine triginta sex equorum quos necesse habet suppeditare ludis equestribus urbis Alexandrinorum ex consuetudine dudum valente, reliquos vero mille ducentos rursus sibi in annonas suas imputare, et sic rem expeditam esse et pristini modi servantem et nemini prorsus improbitatis copiam praebentem. Ad publicorum enim balnearum calefactionem et anticantharum et publica naula ex aliis titulis impensas destinavimus, sicut subiecta huic divinae legi descriptione ostenditur.

1 μνήμης add. Zachariae || 4 υξθ' addidi (cf. l. 6 sq.), pro οὕτως posuit Zachariae || ἐνενήκοντα M || 7 δὲ ὕστερον Zachariae] δεύτερον M || 9 οὓς αὐτὸς παρέχει R. Schneider] ὡσανύτως παρέχειν M || 10 μείναι Zachariae] εἶναι M || ἐπὶ τῆς Zachariae] τοῦ M || initium cepit haec indictio kal. Sept. a. 523 || 12 ἀποστειροῦσθαι Scrimper non male || 18 ἀποδεχόμεθα M || 19 τοιοῦτον θεῖον ἀρχικὸν τύπον M, corr. Zachariae (ἧ add. R. Schneider) || 20 et 22 μήτε Kroll] μηδὲ M || 22 καὶ post ἀλλὰ

suspectum || 24 lacunam perspexit Zachariae inserens τῶ τε ἀποδέκτη τῶν ναύλων; sed vindictis potius mentio excidit || 27 non plana haec; ἀλλως (μη καταβλάνας ὡστε) Zachariae non recte; malim certe (τοὺς) ἄλλους || 28 ἐκφέρεισθαι Zachariae || 29 πᾶν ἄλλων Agylaeus] πᾶλῶν M || 32 καὶ add. Beck || 33 excidisse nonnulla cognovit Zachariae qui supplet: πρόσδοδος ἀφωρισθῆ ὡς τῇ ὑποταγμένη || ἀπογραφῇ M

CAPUT XVII.

Ἐπειδὴ δὲ τὸν Μαρεώτην ὑπεθήκαμεν τῷ Λιβυκῷ κλίματι, καὶ εἰκός τις αὐτῶν ἐκ τῆς Ἀλεξανδροῦν ἐπὶ δημοτικαῖς στάσεσιν ἀλισκομένου φεύγειν ἐκείσε διαδιδράσκοντας τὰς ἐπαγομένας αὐτοῖς παρὰ τοῦ περιβλέπτον ἀγροσταλίου ποινάς. Θεοπύζομεν ἀδειαν εἶναι τῶν κατὰ καιρὸν περιβλέπτων ἀγροσταλῶν στέλλειν ἐκείσε ἐπὶ ταύτῃ καὶ μόνῃ τῇ αἰτίᾳ κομμενταρίσιον μετὰ δημοσίας ἐπιστολῆς γινόμενον πρὸς τὸν ἐφέξοντα τὸν τόπον τοῦ λαμπροτάτου ἀρχόντος τῆς Λιβύων ἐπαρχίας, ὥστε καὶ συνέχειν αὐτοὺς καὶ παραδιδόναι διὰ 5 τῶν ὑφ' αὐτὸν ταξωτῶν τε καὶ στρατιωτῶν, ἵνα μηδεὶς τῶν δημοσίων δορυβότων κατὰ τὴν Ἀλεξανδροῦν ποιούντων ἐκείσε διαδιδράσκοι καὶ τὰς τοῦ περιβλέπτον ἀγροσταλίου διαφεύγοι ποινάς, πρὸς τῶν καὶ αὐτῶν τῶν τοῖς ἐκείσε μέρεσιν ἐφροσῶται ἀδειαν εἶναι εἴ τις αἰροῖ τοιοῦτους, καὶ συνέχειν καὶ κολάζειν καὶ κοινοῦ τὴν χεῖραν ἐλευθεροῖν αὐτοῖς. ἐπὶ τούτοις τοῖν τὴν εἰρημένην ἀρχὴν ὀφείζομεν καὶ συνιστῶμεν ταῦτα πράξονσαν, ἅπερ ἐν τῷδε τῷ νόμῳ διωρίσαμεν· ἔσται γὰρ οὕτως καὶ ἀντάρκης ἡ φροντίς τῷ πράγματι καὶ 10 πανταχοῦθεν περιεσταλμένη καὶ διενικρηνθεῖσα καὶ μηδεμίαν παρέχονσα τοῖς βουλομένοις συγχυσεως καὶ κλοπῆς ἀφορμῆν.

CAPUT XVIII.

Ἐντεῦθεν ἡμᾶς καλεῖ ἡ τοῦ * * * Λιβυκοῦ λιμιτοῦ φροντίς, ὅνπερ ἐπὶ τοῦ Παρατονίου ἰδρυσάμεθα, δόντες αὐτῶν καὶ στρατιωτικὴν χεῖρα τῶν κατ' ἐκείνα βαρβάρων ἀρχονσαν. βουλόμεθα γὰρ καὶ τὸν Λιβύης περιβλέπτον δούκα ἰδρῦσθαι μὲν ὡς εἴρηται κατὰ τὸ Παρατόνιον καὶ τὰς ὑποτεταγμένας αὐτῷ πόλεις, ἐν αἷς 15 ἔσονται (οἱ) ὑπ' αὐτὸν στρατιωτικαὶ ταῖς αὐτοῦ κελύσεσιν ὑπηρετούμενοι· λήγεται δὲ καὶ αὐτὸς τὰς ἀφωρισμένας αὐτῷ σιτήσεις, ὑπὲρ μὲν τῶν ἐν εἴδει ἀνόνων ἐνεγκόντα καὶ καπλίων ἑκατὸν εἰκοσι νομισματα χίλια πέντε τέταρτον, ὑπὲρ δὲ τῶν ἐν χρυσῷ ἀνόνων πενήκοντα καὶ καπλίων πενήκοντα νομισματα τετρακόσια, καὶ πρὶς γε ἡ πευδομένη τόξισ αὐτῷ νομισματα ρπζ' ἡμισυ, καὶ οἱ στρατιωτικαὶ γε μὴν, τουτέστιν οἱ ἐκ τῶν Λιβυκῶν Ἰουστινιανῶν καὶ Παρατονιῶν Ἰουστινιανῶν ταγματῶν (τῶν) ἀφωρισμένων τοῖς 20 εἰρημόνοις τόποις, τὰς οἰκίας σιτήσεις καθάπερ αὐτοῖς ὤρισεν τὸ δημοσίον λήγονται· ὄγλον δὲ ὅτι καὶ ἅπαντα τὰ σολέμνια τὰ ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς αὐτοῦ ἐπιδοθήσεται καθάπερ καὶ μέχρι νῦν ἐπεδίδοτο. ὁμοίως 1 δὲ καὶ ὁ ἐπιχώριος ἀρχὼν καὶ ἡ πευδομένη τάξις αὐτῶν τὰς οἰκίας ἐξουσι σιτήσεις. ἀλλ' ἐπειδὴπερ εἴ τις ἅπασαν ταύτην συλλογίσεται τὴν δαπάνην, οὐκ ἂν ἀντάρκης εἴη ἡ ἐκ τῶν τόπων τῶν ὑπ' αὐτὸν τεταγμένων ἧτοι τῆς Λιβύων ἐπαρχίας εἰσομιδή, διὰ τοῦτο ἀνελύκατον ᾤθημεν προσθεῖναι αὐτῶν καὶ τὸν καλούμενον 25 Μαρεώτην καὶ τὸν Μενελαίτην (τῆν) πόλιν ἧτις πρώτης Αἰγυπτίων ἐπαρχίας ἐστίν. οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἰσχύσει τοῖς στρατιωτικαῖς τοῖς ὑπ' αὐτὸν τεταγμένοις ἐκ τοῦ δημοσίου παρασκευάζειν χρηρηγείσθαι, εἴπερ ἐτέρωθεν τὰ τῆς δόσεως ἡσθηται καὶ ὑφ' ἑτερον ἀρχοντα τελούη, καὶ μυρία ἐντεῦθεν ἀναστήσονται φροντίδες καὶ ταραχαὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀρχόντων. ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἄρξει τῶν εἰρημόνων τόπων, αὐτὸς δὲ κινόνων οἰκείῳ καὶ ἡ πευδομένη οἱ τάξις καὶ ὁ πολιτικός ἀρχὼν ἀμα τῆ οἰκείᾳ τάξει καὶ εἰσπράξουσι καὶ ἐπιδώσουσι 30 τὸ συναγόμενον τοῖς τε στρατιωτικαῖς καὶ ἐναυτοῖς, ὥστε καὶ τὰς δαπάνας αὐτῶν καὶ τὰς σιτήσεις ἐντεῦθεν γίνεσθαι οἰκείῳ κινόνων τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν γινομένης.

XVII. Quoniam vero Mureotam Libyco tractui subiecimus, et fieri potest ut nonnulli ex Alexandrinorum urbe in popularibus seditionibus deprehensi illuc fugiant illatas sibi a spectabili Augustali poenas evitantes, sancimus licere spectabili Augustali qui quoque tempore est mittere illuc ob hanc causam solam commentariensem cum litteris publicis ad eum qui clarissimi praesidis provinciae Libycae locum obtinebit, ut illos et comprehendat et per officiales et milites sibi subiectos tradat, ne quis eorum qui publicos tumultus in Alexandrinorum urbe moverint illuc aufugiat et poenas spectabilis Augustalis detrectet: praeterquam quod ei qui istis partibus praestitit ipsi quoque licebit si quos tales invenerit et comprehendere et punire * * * Ad haec igitur hunc magistratum definimus et constituimus, ut quae hac lege descripsimus faciat; sic enim et sufficiens cura erit rei et undique composita et distincta, nullamque confusionis et furti occasionem eis qui id voluerint praebens.

XVIII. Hinc nos vocat ducis Libyici limitis cura, quem apud Paratonium collocavimus, dantes ei etiam militarem manum barbaros qui illic sunt coercentem. Volumus enim etiam spectabilem Libycae ducem sedere quidem ut dictum est apud Paratonium et urbes ei subiectas, in quibus erunt milites sub eo constituti iussis eius obsequentes; accipiet autem ipse quoque annonas ei deputatas, pro annonis in specie nonaginta et captivibus centum et viginti aureos nongentos triginta, pro annonis in auro quinquaginta et captivibus quinquaginta aureos quadringentos, et insuper officium eius aureos CLXXXVI dimidium, et milites quoque, id est qui ex Libycis Iustinianis sunt et Paratonitis Iustinianis ad haec loca deputatis, annonas suas quemadmodum fiscus eis definitiviter accipient. Manifestum vero est omnia sollemnia in urbibus ei subiectis datum iri, quemadmodum etiam hactenus data sunt. Similiter autem etiam provincialis iudex 1 et officium ei obtemperans proprias annonas habebunt. Verum quoniam si quis omnes hasce impensas computet non sufficiens erit ex locis ipsi subiectis sive ex Libyco provincia illatio, idcirco necessarium duximus adicere ei et Mareotam quem vocant et Menelaitam urbem quae est primae Aegypti provinciae. Neque enim aliter poterit efficere ut militibus sub eo constitutis e fisco annona praestetur, si aliunde datio pendeat et alii iudici competat, et innumerabiles inde exorientur sollicitudines et turbae propter dissidium iudicum. Verum ipse locis quae diximus praerit, ipse proprio periculo et officium ei parens et civilis iudex una cum suo officio et exigent et distribuent quod colligitur militibus et sibi, ut et sumptus eorum et annonae hinc sumantur proprio periculo exactione eorum facta.

1 λυβικῶ Μ || 2 διαδράσκοντας Μ || 4 κομμενταρίσιον Μ || γινόμενης Zachariae || 7 διαφεύγει Μ || πρὸς τὸ καὶ αὐτὸ Μ, corr. Scrimger || 8 κοινοῦς τὴν χεῖραν Zachariae; de ἐκείνων τὴν χεῖραν πληροῦν cogitat Skutsch || 9 αὐτοῖς Μ^o ut vid. || 13 supplendum existimo ἡ τοῦ (δουκὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ), similiter Zachariae || λυβικῶ Μ || 16 οἱ addidi || 18 numerus corruptus; aed' ortum puto e ρζ', ut annona quinque, captivus quattuor sit aureorum (cf. Cod. I 27, 1), χίλια πέντε τετρακόντα (sic) Zachariae annonam 5½, capitulum 4½ aureorum fuisse ratus || fortasse fuit ἀνόνων

των τεσσαράκοντα αὐτὸ νομισματα τετρακόσια πενήκοντα || 20 ἐκ τούτων λιβύων ἰουστ. καὶ παρὰ τινὲ τῶν Μ, corr. Zachariae || τῶν ταγματῶν Μ, τῶν del. Zachariae, ante ἀφωρ. posuit Kroll || ἀφωρισμένοι Zachariae || 22 αὐτῶν Μ, corr. Zachariae || 23 ἐπιχώριος Μ || 26 τὸν Μ^o || τὴν Μ^o vulg. || τὴν inserui || πρώτης Zachariae] πρὸ τῆς Μ || ἰσχύσει Μ, correxi || 28 τελείη Μ || καὶ μυρία iterat Μ || 30 οἱ Kroll] σοὶ Μ, αὐτῶ Zachariae

CAPUT XIX.

Ὅπως δὲ ἂν μηδὲ ἐνταῦθα δολημένῃ τινι τεχνάζειν μηδὲ πλείονα δαπάνην βούλεσθαι ποιεῖν ἢ ἐλάττονα λέγειν τὴν εἰσκομιδὴν· καὶ τοῦτο διοικούμενοι προσηκόντως τῇ ὑποκειμένη ἀπογραφῇ τῶν δὲ τῶν θείων νόμων σαφῶς κατεστήσαμεν, δηλώσαντες πόσος μὲν ἔστιν ὁ κανὼν [δπόσος] ὁ ἀνίκων εἰς τὸ δικαστήριον τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπαρχιῶν τε καὶ τόπων εἰσκομιζόμενος, ἐκ τῆς Λιβύης αὐτῆς καὶ τοῦ Μαρωῖτου καὶ τοῦ Μενελαῖτου τῆς πόλεως, πόσα δὲ τὰ δαπανήματα, ἅπερ προσήκον ἔστιν ἐνταῦθα γίνεσθαι 5
περὶ τε τοὺς ἀρχοντας καὶ τὰς τάξεις καὶ τὰ σολέμνια περὶ τε τὴν τροφὴν τῶν καθωσιωμένων στρατιωτῶν τοῦ περιβλέπτου ἀγροσταλίου παντελῶς οὐδεμίαν ἔχοντος μετουσίαν οὐδὲ τῆς αὐτοῦ τάξεως πρὸς τὸν εἰρημένον δοῦκα ἦτοι τὰς ὑποταγμένας αὐτῷ ἐπαρχίας τε καὶ πόλεις καὶ τόπους, οὐδὲ ἄλλου τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων τινός, ἀλλὰ αὐτοῦ τοῦ περιβλέπτου δουκὸς καὶ τοῦ τῆς Λιβύων πολιτικοῦ ἀρχοντος ἔχοντος πᾶσαν ἐξουσίαν (ἐν) τοῖς εἰρημένοις τόποις χρημάτων τε ἐνεκεν καὶ ἐγκλημάτων καὶ δημοσίων εἰσπράξεων, ὥστε 10
μύνει τὸν ἀρχοντα τὸν ἐπὶ Λιβύης ὑποκείσθαι τῷ περιβλέπτῳ δουκί, καὶ πάντας τοὺς τὰς αὐτὰς χώρας οἰκούντας κτήτορας, ἐφ' οἷς κέκτηνται, καὶ τοὺς τούτων οἰκήτορας· εἰ γὰρ καὶ ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις οἰκοῦσι, κέκτηνται δὲ ὑπὸ τὰς εἰρημένας πόλεις ἢ τόπους, οἷς ἐφέστηκεν ὁ περιβλέπτος δούξ, καὶ τούτους ὁμοίως ἐπὶ ταῖς δημοσίαις εἰσπράξεσιν ὑποκείσθαι αὐτῷ βυλιόμεθα, ὡς παρόρησιαν ἔχειν καὶ ἐκπέμπειν (πρὸς) αὐτοὺς 15
καὶ ἀπαιτεῖν καὶ πάντα πράττειν, ὅποσα ὁ τῆς εἰσπράξεως βούλεται τρόπος.

CAPUT XX.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ θεῖαι ἡμῶν largitiones ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων καὶ τόπων τῶν ὑπακουόντων τῷ εἰρημένῳ τοῦ Λιβυκοῦ λιμιτοῦ δουκὶ τινα κομίζονται, ἡμεῖς δὲ τὴν ἴσῃν καὶ ὁμοίαν καὶ ἐπ' αὐτοῖς φροντίδα ποιούμεθα, θεοπύζομεν τὸν εἰρημένον τῆς Λιβύης καὶ τοῦ Μαρωῖτου καὶ τοῦ Μενελαῖτου τῆς πόλεως (καὶ ταῦτα γὰρ αὐτῷ προσεδήκαμεν) [τὸν] περιβλέπτον δοῦκα καὶ τὸν τῆς ἐπαρχίας ἀρχοντα καὶ τὴν αὐτῷ πειδομένην τάξιν κινδίνῳ οἰκίῳ τῇ τῶν largitionalicῶν χρημάτων εἰσπραξὶν ποιέσθαι τῶν ἐκ 20
πάντων τῶν εἰρημένων τόπων ὀφειλομένων, ὥστε κατὰ μηδμίαν ἔλλειψιν ταῦτα καθ' ἕκαστον ἔκος εἰσπράττεσθαι καὶ ἐκπέμπεσθαι παρ' αὐτῶν ἐπὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ παραδίδοσθαι τῷ κατὰ καιρὸν ἐκ τῶν καθωσιωμένων παλατιῶν ἐπιτροπομένῳ τῇ τῷ πραιποσίτῳ πληροῦν ἐκείσε χρῆσιαν. ἐπαμύνειν τε αὐτοὺς εἰδόμενος ὡς εἰς τὸν αὐτὸν ἐλεύσεται κίνδυνον, τοντέστι τοῦ τε αἰεὶ δουκὸς τοῦ τε ἀρχοντος τῶν τε πειδομένου αὐτοῖς τάξεων, εἰ μὴ τούτων πᾶσι προνοήσειαν τρόποις· ἀμνόντων εἰς τοῦτο καὶ τῶν στρατιωτῶν 25
καὶ αὐτῶν κινδυνεόντων, εἰ μὴ ἐπαμύναιεν, ταῦτα ὑποστῆναι τὰς ποινὰς, ἅπερ ἐπεδήκαμεν καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείαν καὶ ἑκατέρας Αἰγύπτου καθημένοις στρατιώταις, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ το πρᾶγμα τῆς ἴσης ἀξιώσειαν φροντίδος. οὐδὲ λόγου τινός ἐπὶ ταῖς largitionalicῶν αἰτίαις παρὰ τὰς ἐμπροσθεν διηρορημένας αἰτίας παρεχέσθαι δυναμένον τισὶ παρὰ γνώμην τῶν καθωσιωμένων παλατιῶν τῆς εἰρημένης ἀρχῆς (ἢ) τῶν ἄλλων στελλομένων ἐπὶ τῇ τῶν largitionalicῶν δημοσίων εἰσπράξει παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν αὐτῶν 30
ἀρχοντος, ἀλλὰ καὶ ἔνδον τῶν ἀσύλων χωρίων τῆς εἰσπράξεως γινομένης, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ὁμοίως

XIX. Ut autem ne hic quidem permittamus cuiquam machinari neve impensam maiorem facere velle aut minorem dicere illationem, etiam hoc convenienter disponentes descriptione huic sacrae legi subiecta planum fecimus, demonstrantes quantum sit canonem tribunalis tuae sublimitatis competens et ex dictis provinciis et locis conferendus, ex Libya ipsa et Mareota et Menelaita urbe, quantaque impensae quas hinc convenit fieri et in iudices et officia et sollempnia et in victum devotorum militum. Spectabilis autem Augustalis nullam omnino communionem habeat nec eius officium cum dicto duce sive provinciis et urbibus et locis ei subiectis, neque alius quisquam provincialium iudicum, sed ipse spectabilis dux et civilis Libyion iudex omnem potestatem habeat in dicis locis in pecuniariis causis et criminalibus et publicis exactionibus, ita tamen ut iudex Libyae spectabili duci subditus sit et omnes qui istas regiones habitant possessores quoad possessiones suas earumque incolae; nam etiam si in aliis provinciis habitent, possessiones autem habeant in dictis urbibus et locis quibus spectabilis dux praefectus est, etiam hos similiter in publicis exactionibus ei subiacere volumus, ut et ad eos mittere et exigere possit et omnia facere quaecumque exactionis modus postulat.

XX. Quoniam vero etiam sacrae nostrae largitiones ex his provinciis et locis, quae dicto Libyici limitis duci parent, nonnulla percipiunt, et nos aequalem et similem etiam illis curam impendimus, sancimus dictum Libyae et Mareotae et Menelaitae urbis (nam haec quoque illi adiacemus) spectabilem ducem et provinciae iudicem et officium ei parens proprio periculo largitionalium pecuniarum exactionem facere quaecumque ex omnibus dictis locis debentur, ut sine ullo defectu haec quotannis exigantur et transmittantur ab eis ad urbem Alexandrinorum tradanturque et ex devotis palatinis, cui tunc commissum fuerit ut illic praepositi munere fungatur. Et illos auxilium ferre scientes sibi periculo fore, id est duci qui quoque tempore fuerit et iudici et officii eis parentibus, nisi his rebus omnibus modis providerint; opem huic rei ferentibus etiam militibus ipsis quoque periculum subeuntibus, si opem non tulerint, easdem sustinendi poenas, quas imposuimus etiam militibus in urbe Alexandrinorum et utraque Aegypto constitutis, nisi et ipsi negotio aequalem curam admoverint. Nec poterit quisquam λόγον in largitionalibus titulis praeter causas quas supra exposuimus cuiquam dare invitis devotis palatinis dictae administrationis vel eis, qui praeterea ad publicorum largitionalium exactionem mittuntur ab eo qui tunc ipsis praest; sed etiam intra asyla exactio fiet, et reliqua omnia similiter in Libya et Mareota et

3 κανὼν ὁπόσος δὲ (δὲ deletum) ὁ M, delevi ὁπόσος; ὁποσοῦν pro ὁπόσος ὁ (debebat ὁ ὄπ.) Zachariae || 6 περὶ τε τοῦ ἀρχοντος M, περὶ τε τοὺς τούτων ἀρχοντας Zachariae (τούτου non τοῦ in M esse dicens) || σολέμνια M || 8 ἦτοι Zachariae] τὸν M, καὶ Beck || 9 ἀρχοντος M, corr. Zachariae || τοῦ τῆς Kroll || τῆς τοῦ M, τοῦ τῶν Agylaeus vulg. || 10 ἐν add. Agylaeus || 11 ἀρχοντα Zachariae] τὰ M || 14 δημοσίων Zacha-

riae || πρὸς add. Agylaeus || 17 λιβυκοῦ M^a, λιβυκοῦ M^b || λιμιτοῦ (το in ras.) M || δουκικοῦ M, corr. Osenbrüggen || 19 γὰρ αὐτῷ Agylaeus] παρανωθὶ M || τὸν del. Zachariae || 20 αὐτοῖς? Zachariae || largitionalicῶν (sic) M || 24 αὐτῶν M, corr. Zachariae || 25 προνοήσεις M, correri || 26 αὐτῶν Zachariae] τῶν M || 28 largitionalicῶν M || 29 ἢ τῶν ἄλλων Zachariae cl. 786, 11] τῶν ὁλωσ M || 30 largitionalicῶν M

ἐπὶ Λιβύης καὶ τοῦ Μαρεώτου καὶ τοῦ Μενελαίου τῆς Αἰγυπτιακῆς πόλεως πραττομένων ἐπὶ ταῖς largitionalicis εἰσπραξέσσι, καθάπερ εἰρήκαμεν δεῖν γενέσθαι ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείων καὶ ἑκατέρας Αἰγύπτου προφάσει τῶν ἀρχαρχικῶν εἰσπραξέων.

CAPUT XXI.

Οὔτε δὲ τὸν τῶν ναυίων λόγον οὔτε τὸν τῆς ἰδικῆς καὶ γενικῆς τραπέζης τοῦ δικαστηρίου τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἔχειν τινὰ μετουσίαν παντελῶς πρὸς τὴν εἰρημίνην τοῦ Λιβυκοῦ λιμῆτος ἀρχὴν τε καὶ εἰσπραξίν 5
 ••• οὕσας τὰς τε νῦν προστιθεμένας, τουτέστι τὸν Μαρεώτην καὶ τὸν Μενελαίτην τὴν πόλιν (τῆς πρώτης) τῶν Αἰγυπτίων ἐπαρχίας, δι' οὗ φθάσαντες ἤδη διωκησάμεθα· καὶ δὴ πάντα τὸν κανόνα τὸν τε ἐκ Λιβύης καὶ τοῦ Μαρεώτου καὶ τοῦ Μενελαίου τῆς πόλεως συντελούμενον καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἐξ οἰονδήποτε τίτλου τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς σῆς ὑπεροχῆς εἰς τὰς ταύτας προχωρεῖν τὰς δαπάνας ἅς ἐμπροσθεν εἰρήκαμεν, τουτέστι τὰς τε ἀποτροφὰς τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν τάξεων τὰς τε στρατιωτικὰς τὰς τε τῶν 10
 σολεμνίων· πάντων τῶν προφάσει τῶν largitionalicῶν εἰσφορῶν εἰρημένων ἡμῖν ἐκ τρόπου παντὸς κρατούντων.

CAPUT XXII.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτου τιθέμεθα πρόνοιαν τοῦ μὴ τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους πολλὰ διαστήματα καὶ τὴν ἐντεῦθεν συντριβὴν ὑπομένειν ἀδικουμένους, ἄλλως τε διὰ τὸ τὸν Μαρεώτην καὶ γείτονα εἶναι τῆς Ἀλεξανδρείων καὶ τινὰς τῶν ἐκείσε ταρρατότων ἀφικνουμένους εἰς τὸν Μαρεώτην μηκέτι δεδιότα τῶν τῆς Ἀλεξανδρείων περιβλεπτον ἀγουστάλιον, θεσπιζόμεν ὥστε τὸν κατὰ καιρὸν λαμπρότατον τῆς Λιβύων πολιτικῶν 15
 ἀρχὸν ἀνδρὰ ἐπιλέγεσθαι οἰκίῳ κινδύνῳ σπουδαίῳ καὶ τούτον ἐκπέμπειν τὸν αὐτὸν τόπον ἐξέξοιτα, ὅς καθιεῖται μὲν ἐν τῷ Μαρεώτῃ καὶ τῷ Μενελαίτῃ τῇ πόλει, τῶν δὲ δικῶν χρηματικῶν καὶ ἐγκληματικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν ἐν τῇ περιοικίδι τοῦ Μαρεώτου καὶ τοῦ Μενελαίου τῆς πόλεως πραττομένων ἀκροάσεται καὶ τὰ προσήκοντα πράξει, καὶ εἰ τινες τῶν Ἀλεξανδρείων στασιώδεις φύγοιεν, τοὺτους καὶ συλλήφεται καὶ στελεῖ πρὸς τὸν περιβλεπτον ἀγουστάλιον δημοσίαν ἐπιστολὴν πρὸς ἐκεῖνον ποιούμενος, ὥστε 20
 μηδὲν ἀνεκδίκητον τῶν οὕτως πραττομένων παραλιμπάνεσθαι, εἰ μέντοι φυγόντων τινῶν στασιωδῶν εἰς τὸν Μαρεώτην ὁ περιβλεπτος ἀγουστάλιος βουληθεῖ τούτους συσχεῖν, ἀδειαν ἔξει ἕνα τῶν ἐπ' αὐτὸν κριμενταρσιῶν ἐκπέμπειν ἅμα δημοσίᾳ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν πληροῦντα τὸν τόπον τοῦ λαμπροτάτου τῆς Λιβύων ἐπαρχίας ἀρχιτοῦ, ὥστε προνοίᾳ αὐτοῦ καὶ κινδύνῳ συνέχεσθαι καὶ παραλίδεσθαι τοὺς ἀτακῆσαντας καὶ ἐπὶ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἐκπέμπεσθαι, ἀφορίζομεν γὰρ τῷ εἰρημνίῳ τοποτηρητῇ καὶ εἰκοσι ταξέως τῆς 25
 τάξεως τῆς πενθομένης τῷ ἐπιχωρίῳ τῆς Λιβύων ἀρχοντι, καὶ στρατιώταις τῶν ἐκείσε ἰδρυμένων ἀρχι πεντηκοντα τὸν ἀριθμὸν, ὥστε αὐτὸν ἔχειν καὶ τοὺς ὑποακουστας καὶ τοὺς ὑποακουστας καὶ ἱκανὸν εἶναι τὰ προσήκοντα πράττειν. ὑπουργήσουσι δὲ αὐτῷ οἱ εἰρημνοὶ ταξεῶται καὶ στρατιῶται ἐπὶ τε τῇ καταστάσει

Menelaita urbe Aegyptiaca peragentur in largitionalibus exactionibus, quemadmodum diximus fieri oportere in urbe Alexandrinorum et utraque Aegypto occasione arcariarum exactionum.

XXI. Neque vero navorum neque specialis et generalis mensae tribunalis sublimitatis tuae ratio quicquam commune habeat cum dicta Libyici limitis administratione et exactione tam in provinciis pridem ei subiectis quam in his quae nunc adiciuntur, id est Mareota et Menelaita urbe primae Aegyptiorum provinciae, secundum id quod antea disposuimus; et totus canon qui tam ex Libya quam ex Mareota et Menelaita urbe confertur quolibet modo ex quolibet titulo eorum qui pertinent ad tuae sublimitatis administrationem ad has impensas procedat quas supra diximus, id est ad victum praefectorum et officiorum, et militares et sollemniū sumptus: cunctis quae de largitionalibus collationibus a nobis dicta sunt omni modo observandis.

XXII. Quoniam vero etiam huic rei providemus, ne subditi nostri iniuria affecti longa intervalla et quae inde est molestiam patiantur, et praesertim cum Mareota urbi Alexandrinorum vicina sit et nonnulli eorum qui illic seditiones excitant ad Mareotam pervenientes non iam metuant spectabilem Augustalem urbem Alexandrinorum, sancimus, ut qui quoque tempore clarissimus provinciae Libyūm civilis iudex est proprio periculo virum probum eligat eumque emittat vice sua functurum, qui sedem habeat in Mareota et Menelaita urbe, et pecuniarias et criminales causas et ceteras omnes quae in vicinia Mareotae et Menelaitae urbis agitantur audiet et quae iusta sunt faciet: et si qui Alexandrinorum seditiosos fugerint, hos comprehendet et mittet spectabili Augustali, litteris publicis ad eum datis, ut nihil ita commissum inultum relinquatur. Quodsi seditiosos quosdam in Mareotam elapsos spectabilis Augustalis voluerit comprehendere, licebit ei unum ex commentariensibus ipsi parentibus emittere cum litteris publicis ad vicarium clarissimi iudicis Libyūm provinciae, ut cura eius et periculo comprehendantur et tradantur seditiosi et ad urbem Alexandrinorum mittantur. Assignamus enim dicto vicario etiam viginti officiales ex officio provincialis Libyūm iudici parente et milites ex iis qui ibi stativa habent quinquaginta numero, ut ipse habeat qui ei obtemperent et ministrent et valeat ad agenda quae opus est. Ministerium autem ei praebebunt dicti officiales et milites tam in conservanda disciplina quam in reliquis omnibus quae

1 εἰσπραττομένων M, corr. Zachariae || largitionalicis M || 5 λιβυκοῦ M || 6 lacunam delerit Agylaeus; excidit fere κατὰ τε τὰς πρότερον ἐπ' αὐτὴν || τῆς πρώτης pro τῶν posuerat Zachariae || 7 malim καθ' ὅτι || διοικησάμεθα M || 8] δεῖ Zachariae || 11 largitionalicῶν M || 13 ἀλλ' ὥστε M, corr. Zachariae || 14 hinc ordo foliorum in archetypo codicis M turbatus erat; ita enim se excipiunt partes: II ἀνάγκη πράττειν 792, 1 — παρέδωκεν ἀρχὴν 793, 3. I εἰς τὸν Μαρεώτην 791, 14 — ἀπασιν ἀπὸρ 792, 1. IV ἢ τοῖς παρ' αὐτοῦ 794, 7 — οἱ τραπέζιαι 794, 23. III ταυτὸ δὲ τούτου 793, 3 — ἀγουσταλίῳ 794, 7. Verum ordinem restituit Zachariae. Cum II et III altero tanto maiores sint quam I et IV

(illae 2000 hae 1260 fere litterarum). res non aliter explicari posse videtur nisi ita ut ternionem fuisse statuimus ita ligatum I II II III III IV. Præterea ad-

notandum id quod superest (794, 23 ἢ οἱ σκευιάριοι — 795, 7) eiusdem esse longitudinis cuius I et IV. Codicis M paginae litterarum sunt ad 2100 || 15 λιβύων M || 16 ἐφέξοντα Kroll] ὑπέξοντα M || 17 δὲ Kroll] τε M || 20 στελλεῖ M || 21 παραλιμπάνεσθαι cum Scrimgero vulg.] περιλιμπάνεσθαι M || 22 ἐπ' αὐτοῦ cum Scrimgero vulg.] κομενταρσιῶν M || 24 σέχεσθαι M, corr. Scrimger || 25 τῆσ] τῆσ τάξεωσ M || 26 πενθομένοισ M || 28 εἰσπραττειν M, corr. Zachariae

ἐπὶ τε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ἄπερ ἀνάγκη πράττειν τὸν πληροῦντα τὴν τῆς ἀρχῆς χρεῖαν· ἐπιδοθήσονται δὲ αὐτῷ λόγῳ παραμυθίας χρυσοὶ ἑκατὸν. ταύτη μὲν ἡμῖν πέρας ἔχτω καὶ τὰ περὶ τῆς Λιβυκῆς διοικήσεως διαταχθέντα.

CAPUT XXIII.

Ἀκόλουθον τοίνυν ἐστὶν ἐντεῦθεν διαβῆναι ἡμᾶς ἐπὶ τὸ Θηβαϊκὸν λιμῖτόν, τουτέστι δύο Θηβαΐδας. αἷσπερ ἐπέστη μὲν ὁ περιβλεπτός δούξ ὁ ταύτην παραλαμβάνων παρ' ἡμῶν τὴν διοίκησιν· ὑπακούονται δὲ τούτου καὶ οἱ τούτων τῶν ἐπαρχιῶν ἐπιχωριοὶ ἄρχοντες, καὶ ἔσται καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς τοῦ αὐγουσταλίου 5 τιμῆς, [εἰ] ὥσπερ ἂν εἰ καὶ αὐγουστάλιος ἦν, ὑποκεισόμενος ταῖς διατυπώσεις τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ τῷ δικαστηρίῳ τῆς Ἔω κατὰ πάντα, ὅπως καὶ νῦν ὁ περιβλεπτός αὐγουστάλιός ἐστι. δίδομεν γάρ καὶ πάσαν δικαιοδοσίαν τε καὶ ἐξουσίαν, ἣν ὁ περιβλεπτός αὐγουστάλιος ἔχει * * * τοι ταῖς αἰωθεν ἀφορισμέναις αὐτῷ, τουτέστι Θηβαῖσι δύο. 10

CAPUT XXIV.

Ἔσται δὲ αὐτῷ φροντίς τε καὶ κίνδυνος, ὥστε πρότερον μὲν παντοίας εἰσπράττειν τὸν σίτον τῆς αἰσίας ἐμβολῆς καὶ ἐκπέμπειν καὶ παραδίδοναι τῷ περιβλεπτῷ αὐγουσταλίῳ τῆς Ἀλεξανδρέων, καὶ παρασκευάζειν ἀνελλιπῶς κατὰ τὰς εἰρημένας προθεσμίας καὶ αὐτῷ τῷ ἔργῳ (ἐκπέμπεσθαι) οἰκίῳ κινδύνῳ ἅπαντα τὸν σίτον (τὸν) ἐπιβάλλοντα ταῖς αὐτοῦ ἐπαρχίαις τε καὶ πόλεσι καὶ τόποις καὶ ἀνήγοντα τῇ τε ἐμβολῇ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ τῷ παρ' ἡμῶν φιλοτιμουμένῳ τροφίμῳ τῆς Ἀλεξανδρέων, οὐδεμίας ἀναβολῆς περὶ τούτων γινομένης, οἷα καὶ παντὸς (κινδύνου αὐτὸν ὁρῶντος) καὶ τὴν πειθομένην αὐτῷ 15 τάξιν· κινδυνεύοντων καὶ τῶν στρατιωτῶν τῶν ἐπὶ τοῖς τόποις ὄντων καὶ τῶν τριβούνων καὶ πάσης πολιτικῆς καὶ δημοσίας βοηθείας, εἰ μὴ πρὸς ταῦτα ἀμύνοντες. δέον τὸ μὲν τῆς ἐνταῦθα ἐκπεμπομένης αἰσίας ἐμβολῆς μέτρον ἐμβληθῆναι μὲν παρ' αὐτοῦ ταῖς ποταμίαις ναυσὶν αὐτῷ τῷ ἔργῳ μέχρι τῆς ἐνάτης τοῦ αὐγουστοῦ μηνὸς καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ πληναρίαν παρ' αὐτοῦ παραδίδοναι, [καὶ] κατοικομισθῆναι δὲ αὐτὸν τὸν 20 σίτον εἰς τὴν Ἀλεξανδρέων μέχρι τῆς δεκάτης τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, καὶ παραδίδοσθαι τῷ περιβλεπτῷ αὐγουσταλίῳ (ἢ) τοῖς παρ' αὐτοῦ εἰς τοῦτο προβαλλομένοις· τοῦ δὲ παρ' ἡμῶν φιλοτιμουμένου τῇ μεγάλῃ τῶν Ἀλεξανδρέων πόλει τροφίμου μέχρι τῆς πεντεκαδεκάτης τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός. ἐκείνο γάρ τῶν ἀνωμολογημένων ἐστίν, ὡς εἰ μὴ κατὰ τὰς εἰρημένας προθεσμίας πᾶς ὁ σίτος, τῆς τε αἰσίας ἐμβολῆς τῆς [τε] ἐνταῦθα σιελλομένης τοῦ τε τροφίμου τῆς Ἀλεξανδρέων, ἐκπεμψθεῖν κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων καὶ ἅπας 25 παραδοθῆναι τῷ περιβλεπτῷ αὐγουσταλίῳ, καὶ οὐ πᾶν αὐτὸς προσστήσοιτο παντὸς κατὰ τριῶν ἀετάρων (ὑπὲρ) ἑκάστου νομισματος τοῦ σίτου τὸ ἐλλείπον καὶ μὴ παραδοθῆναι μέτρον. ὁ δὲ κίνδυνος οἶτος οὐ μέχρι τῆς αὐτοῦ στήσεται ζωῆς οὐδὲ μέχρι τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ ἰδιώτης γενόμενος καὶ τελευτήσας μακροτέραν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἔξει τὴν ἀπαίτησιν· κληρονόμοι τε γὰρ αὐτοῦ καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα ταῖς τοιαύταις ἐνέονται δυσκολίας, τῆς ἐκείνου ῥαθυμίας διηρηκῆ διδούσης κατ' αὐτῶν κινδύνον τε καὶ φροντίδα καὶ εἰσπράξιν, ἕως 30 ἢ τοῦ παντὸς χρέους κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον γένηται διάλυσις. καὶ οὐδὲ καινίζομεν τι τῶν μὴ μέχρι νῦν γενομένων ἐπιζητούντες. ἴσμεν γάρ, ὡς καὶ Ἰωάννης ὁ ἐνδοξότατος Κομήτου (τοῦ) τῆς μεγαλοπρεποῦς

facere necesse habet qui iudicis vice fungitur: dabuntur autem ei solatii loco aurei centum. Et hic nobis finis sit eorum quae de Libyca dioecesi constituta sunt.

XXIII. Consequens igitur est ut hinc transeamus ad Thebaicum litem, id est duas Thebaidas, quibus praest spectabilis dux qui a nobis hanc administrationem accipit. Oboedient autem ei etiam provinciales harum eparchiarum iudices, et erit ipse quoque in honore Augustalis, tamquam si ipse Augustalis esset, subiectus praeceptis sublimitatis tuae et tribunalii Orientis in omnibus, sicut etiam nunc spectabilis Augustalis est. Damus enim omnem iurisdictionem et potestatem, quam spectabilis Augustalis habet . . . duum ei attributis, id est duabus Thebaidibus.

XXIV. Erit autem ei cura et periculum, ut primum quidem omnino exigat frumentum felicitis quae diximus et ipsa re transmittatur proprio periculo omne frumentum, quod eius provinciae et urbibus et locis impositum est et pertinet ad embolam felicitis huius urbis et alimoniam urbis Alexandrinorum a nobis donatam, nulla in his mora interposita, quoniam omne periculum ad eum spectat et ad obtemperans ei officium; periculum sustinentibus etiam militibus in locis constitutis et tribunis et omni civili et publico adiutorio, nisi in his opem ferant. Necesse autem erit felicitis embolae mensuram quae huc emittitur imponi ab eo navibus fluvialibus re ipsa usque ad diem nonum mensis Augusti et plenariam de hoc ab eo fieri, transportari autem ipsum frumentum ad urbem Alexandrinorum usque ad diem decimum mensis Septembris et tradi spectabili Augustali aut eis qui ab eo ad hoc deputantur; quam autem largimur magnae Alexandrinorum urbi alimoniam usque ad diem quintum decimum mensis Octobris. Illud enim in confesso est, nisi dictis diebus omne frumentum, tam felicitis embolae quae huc mittitur quam alimoniae urbis Alexandrinorum, missum sit ad urbem Alexandrinorum totumque spectabili Augustali traditum, ipseque totam rem curaverit, omnino exactum iri ab ipso frumenti mensuram deficientem et non traditam ternis artibus pro unoquoque aureo computandis. Quod periculum non ad vitam eius neque ad magistratum solum pertinebit, sed etiam privatus factus et defunctus ulteriore morte sua exactionem habebit; heredes enim eius et bona eius hisce molestiis tenebuntur, illius negligentia perpetuum eis periculum et curam et exactionem facessente, donec totius debiti talem in modum solutio facta sit. Nec quicquam novamus requirentes quod hactenus non extiterit. Scimus enim Iohannem gloriosissimum Cometae

2 ταύτη Agylaeus] ταῦτα M || Λιβυκῆς Kroll] Λιβυκῆς M, Λιβυκῶν Zachariae || 5 ἐπακούονται M, corr. Zachariae || 6 τούτων Zachariae, at cf. 495, 5 || 7 si del. Scringier || si Zachariae] εἴη M || 9 post ἔχει lacuna 8 fere litt. in M; excidit fere (καὶ τούτων ἐπὶ ταῖς ἐπαρχίαις) ταῖς || 11 ἔσται Zachariae] ἔσται M || καὶ κίνδυνος] κίνδυνος M^a || 13 ἐκπέμπεσθαι suppl. Zachariae || 14 τὸν add. Zachariae || 15 οὐδεμίας Scringier] δὲ μίας M || 16 malim περὶ τοῦτο || suppl. Zachariae (qui ἀφορώντος) || 10 ἐνάτι, σ M || 20 ὑπ' αὐτῷ cum Scringiero

vulg. || καὶ del. Kroll || 21 παραδίδοναι M, corr. Zachariae || 22 ἢ add. Scringier || 23 Ὀκτωβρίου M || 24 αὐ] εἰς M^a || τε del. Zachariae || 25 σιελλομένοις M || 26 verba corrupta sic fere emendanda puto: καὶ ὅν ἂν οἶτος προβήλουτο, ἀποτίσει πάντως κατὰ. Zachariae ita: καὶ οὐκ ἂν αὐτὸς προσστήσοιτο παντὸς, (ἀπαίτηθήσεται) κατὰ. || 26 ὑπὲρ adl. Zachariae || 28 ἰδιώτης M || 31 τὸ — γενομένων Zachariae || 32 Κομήτου Zachariae] κόμησ τοῦ M || τοῦ addidi

μηνης παῖς πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ αὐγοῦστου μηνὸς τῆς ἄρτι παρελθούσης πρώτης ἐπιμερήσεως τὸν πάντα σίτον εἰσήμεκεν εἰς τὴν Ἀλεξανδροῦσαν καὶ τὸ τριηκάντα τῶ τὴν αὐγουσταλίαν ἔχοντι παροῦσαν ἀρχὴν. ταῦτο δὲ τοῦτο ἔπραξε καὶ ὁ νῦν τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἀντεχόμενος, τουτέστιν Ὁρίων ὁ ἐνδοξότατος· ἄστινας πληρωσίας, τὴν τε ἐπὶ Ἰωάννου τὴν τε ἐπὶ Ὁρίωνος γενομένην, ἐκπεμφθεῖσας ἢ σὴ ὑπεροχῆ καὶ ἡμεῖς ἐπειδόμεν. βαθυμίας οὐν ἔσται μόνης (καὶ) προδοσίας τὸ μὴ καὶ τοσοῦτοις γενομένοις ἀκολουθῆσαι, 5 ὥστε καὶ μείζονα καὶ ἰσχυρότερον αὐτὸν ἐποίησαμεν καὶ τὴν τοῦ αὐγουσταλλίου δεδωκάμεν αὐτῶ τάξιν τε καὶ δικαιοδοσίαν· οὐ γὰρ ἂν εἴη φορητὸν τὸ μείζονος μὲν ἐξουσίας δρᾶσθαι, ἐλάττονα δὲ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ καταστήσαι καὶ ὑποδεῖναι τὴν τε ὅλην πολιτείαν κινδύνῳ ἑαυτὸν τε ὀλέθρῳ διηγεκεῖ, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπίπτοντα καὶ ἐναγόμενον καὶ (ἐν) ιδιώτῃ βίῳ καὶ μετὰ τὴν τελευταίην διὰ τῶν αὐτοῦ κληρονομῶν καὶ (πραγματῶν) τὸ χρεῖος ἐκλύοντα, ἕως κατὰ τριῶν ἀράτων (τοῦ) σίτου ἅπαν τὸ μέτρον τὸ μὴ ἐκκομισθῆν 10 ἀποσωθῆναι τῶ δημοσίῳ διὰ τοῦ θρόνου τῆς σῆς ὑπεροχῆς εἰσπραξαμένου.

CAPUT XXV.

Ἄρξει δὲ καὶ στρατιωτῶν καὶ ιδιωτῶν, τῶν μὲν κατὰ τὸ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς δίκαιον, τῶν δὲ κατὰ τὴν τοῦ αὐγουσταλλίου δικαιοδοσίαν, δηλαδὴ ὑποκειμένων αὐτῶ (καθ' ἅπερ εἰπότες ἐφθήμεν) τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων, οἷς τῶν εἰρημένων ἐπαρχῶν μέλει, καὶ τῶν πειθόμενων αὐτοῖς τάξων καὶ πάσης πολιτικῆς καὶ δημοσίας βοηθείας, καὶ παγάρχων καὶ πολιτευόμενων καὶ ἀπλῶς ἀπάντων (τῶν) κατὰ τὰς ἐπιχω- 15 ρίας ἐκείνας ἢ ὄντων ἢ οἰκούντων ἢ παραρχόντων ἢ δημοσίας καθ' οἷονον τρόπον χειρίζονταν. οὓς ἔξει παρήγοσιαν καὶ ἀγειν πρὸς ἑαυτὸν καὶ εἰ ἐτέρας ἐπαρχίας οἰκονοῖ (μὴ) ὑποκειμένας αὐτῶ, ἐπὶ μόναις μένοι ταῖς δημοσίαις εἰσπραξέσιν· ὅπερ ποιήσει κἂν εἰ ἐν τοῖς αὐτοῦ τόποις ὄντες εἰτα ἀποφύγειν· οὕτω γὰρ ἔσται πανταχόθεν ἢ τῶν δημοσίων εἰσπραξίς ἀποφραγίστος. εἰ δὲ τινος τῶν παγάρχων, ὑπὲρ ὧν καὶ κινδυνεύει, ἀγνώμονας περὶ τὴν αἰσίαν αἰτοπομπίαν ἢ περὶ τὰ τοῖς ναύλις καὶ ταῖς κατὰ χῶραν δαπάναις ἐπι- 20 διδόμενα εἴροι, τοῦτους οὐκ ἀποκινήσει μὲν, ὑπὸ ἀσφάλειαν δὲ καταστήσει καὶ ἐτέροισ ἀναζητήσει πρὸς τὸ πρᾶγμα ἐπιτηδείους καὶ μηνύσει ταῦτα τῶ θρόνῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ὥστε παρὰ σοῦ καὶ τῶν αἰ σοι [καὶ] τὴν αὐτὴν ἔχοντων ἀρχὴν εἰς τὴν βασιλείαν τὸ πρᾶγμα φερόμενον δέξασθαι τὴν ἐκεῖθεν διοίκησιν, τῶν μὲν ἐπ' ἀγνωμοσύνην κατεγνωσμένων εἰ συνίδουεν ἀπελευθερωμένων, τῶν δὲ ἐπιλεγέντων ἐν τῇ χῶρᾳ τούτων, εἰ γε ἡμεῖς ἐπιτηδείους εἶναι κρίναιμεν, ἀντικαθισταμένων καὶ εἰς τὰς ἐκείνων παραρχίας τε καὶ οἰσίας ἐμβα- 25 νόντων, θείας τε ἡμῶν (κλείσεως) καὶ εὐσεβοῦς προστάξεως τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ περὶ τοῦτου γινομένης.

CAPUT XXVI.

Βουλόμεθα τοίνυν κατὰ πρώτην τάξιν αὐτὸν προνοεῖν τῆς αἰσίας ἐμβολῆς καὶ τοῦ τροφίμου τῆς Ἀλεξανδροῦσαν, ὥστε ἐκπέμπειν αὐτὸν οἰκίῳ κινδύνῳ καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων καὶ τῶν πειθόμενων αὐτοῖς

magnificentissimae memoriae filium ante completum Augustum mensem indictionis primae quae nunc praeterit omne frumentum intulisse in urbem Alexandrinorum et tunc tradidisse ei qui Augustalis imperium obtinebat. Hoc idem autem fecit etiam qui nunc eam administrationem obtinet, id est gloriosissimus Orion; quas plenarias, et quae sub Iohanne et quae sub Orione facta est, huc missas sublimitas tua et nos insperimus. Neglegentiae igitur solius erit et proditiois eos qui ipso minores fuerint non imitari, cum maiorem et potentiorum eum fecerimus et Augustalis ei dignitatem et iurisdictionem dederimus; neque enim tolerabile esset maiorem quidem potestatem adipisci, minorem autem decessoribus se praebere et universam rempublicam periculo subicere et semet ipsum calamitati perpetuae, imperio demotum atque etiam in privata vita conventum et post mortem per heredes suos debitum exsolventem, donec per ternas artabas frumenti omnis mensura quae exportata non fuerit publico fuerit salva, per tuae sublimitatis sedem exactione facta.

XXV. Praeertit autem et militibus et privatis, illis ex iure militaris imperii, his e iurisdictione Augustalis, scilicet subiectis ei ut antea diximus provincialibus iudicibus, qui provincialium quas diximus curam gerunt, et officiis quae eis parent et omni civili et publico adiutorio, et pagarchis et curialibus et omnino omnibus qui in illis provinciis vel sunt vel habitant vel pagis praesunt vel publica quolibet modo tractant. Quos licebit ei etiam ad se adducere licet in aliis provinciis habitent ipsi non subiectis, ob solas tamen publicas exactiones; id quod faciet etiam si qui in suis locis versantes postea aufugerint. Ita enim publicorum exactio sine ullo praetextu procedet. Sin autem pagarchas, pro quibus periculum sustinet, improbos circa felicem frumenti evectioem aut circa ea quae nautis vel impensis provincialibus praebentur invenerit, hos non removebit quidem, sed sub cautione constituet et alios anquiret ad eam rem idoneos et nuntiabit haec sedi sublimitatis tuae, ut res per te perque eos qui quoque tempore idem quod tu imperium habent ad imperatorem relata inde administraretur eique qui ob improbitatem notati sunt si nobis visum fuerit removeantur, qui vero in eorum locum electi sunt si nos idoneos esse iudicemus substituantur et in illorum pagarchias et substantias ingrediantur, sacra nostra iussione et pio edicto sedi tuae propterea facta.

XXVI. Volumus igitur cum primo loco curare felicem embolam et alimoniam urbis Alexandrinorum, ut evehat periculo proprio et provincialium iudicum et officiorum eis obtemperantium ad urbem

1 αὐγοῦστου Zachariae] αὐτοῦ M || mense Augusto a. 538 || 3 ὡς αἰ πληρωσίας δηλοῦσι add. Zachariae olim || 4 ἄστινας M || ἐκπεμφθεῖσαν cum Scrimgero vulg. || 5 ἐπειδόμεν M || καὶ add. Agylaeus || τοσοῦτοις τοῖς οὕτω Zachariae || 6 ἄλλως τε καὶ Zachariae (debebat καὶ (ἐπεὶ); an ὅτε καὶ? || 9 ἐν add. vulg. || 10 πραγματῶν add. Kroll, καὶ del. Zachariae || τῶν add. Kroll, σίτου corruptum putat Zachariae || 11 fuisse puto τῆς εἰσπραξέως γενομένης aut aliquid simile || Lacuna hausta esse praeccepta eis quae in c. VII—XI leguntur similia existimat Zachariae || 13 ὑποκειμένην M || 15 καὶ πᾶσ ἀρχῶν καὶ πολιτευόμενος M, corr. Zachariae

|| τῶν addidi || 17 καὶ M] κἂν Zachariae || εἰ Kroll] εἰς M || μὴ add. Zachariae (ὄχ Agylaeus) || 18 δημοσίων Zachariae || εἴτε M, corr. Osenbrüggen || 19 ἴσ. q. τινος — ἀγνώμονας Kroll] τινος — ἀγνώμονας M || 20 τὰ Osenbrüggen] τῆ M || καὶ διδόμενα cum Scrimgero vulg. || 21 ἀναζητήσει M^b || 22 καὶ del. Agylaeus, σοι (παρεδοθέντων ἢ) καὶ Zachariae || 24 συνίδουεν M || τούτων Agylaeus] τοῦτο M, eis τοῦτο Osenbrüggen || 25 γε Zachariae] δὲ M cf. 786, 24 || 26 καλεῖσεως add. Kroll, ἀντιγραφῆς καὶ post εὐσεβοῦς add. Zachariae || Hic complura deesse et sequentia ad administrationem limitis Aegypti spectare existimat Zachariae

τάξεων κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων, καθ' ὅσον <αί> ὑπ' αὐτὸν τεταγμένα χωραί τε καὶ πόλεις * * * κινδυνε-
όντων καὶ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων καὶ πάσης πολιτικῆς καὶ δημοσίας βοήθειας περὶ τὴν ζώνην καὶ
τὴν περιουσίαν καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτήν, εἰ μὴ ἐπαμύναιν. ἀλλὰ τῆς μὲν ἐνταῦθα εὐτυχούς σιτοπομπίας
μέχρι δεκάτης τοῦ σепτεμβρίου μηνός ἐκάστης ἐπιμελήσεως εἰ μὴ ἐκπέμψῃ καὶ παραδώσῃ κατὰ τὴν Ἀλεξαν-
δρέων πόλιν τῷ ταύτης ἀγροσταλίῳ ἢ τοῖς παρ' αὐτοῦ προβαλλομένοις· τὸν δὲ φιλοτιμούμενον παρ' ἡμῶν 5
τῷ τροφίμῳ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως μέχρι πεντεκαδεκάτης τοῦ ὀκτωβρίου μηνός στελεῖ καὶ παραδώσῃ τῷ
αὐτῷ περιβλεπτῷ ἀγροσταλίῳ ἢ τοῖς παρ' αὐτοῦ προβαλλομένοις εἰς τοῦτο· ὅπερ καὶ φθάσαντες διευπώ-
σαμεν. πράξι δὲ τὴν πληναρίαν κατὰ τὸ ἀνωθεν παρ' ἡμῶν διατεταγμένον.

CAPUT XXVII.

Ἐπειτα, ὅπερ ἐπόμεινον ἐστὶ τῷ πράγματι (φαρὲν δὴ τὸ τῶν ναύλων), ἐν φροντίδι καὶ κινδύνῳ παντὶ
αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἐπιχωρίοις ἀρχοῦσι καὶ ταῖς πειθόμεναις αὐτοῖς τάξεσι κείσται, ὥστε τὰς πόλεις καὶ τοὺς 10
τόπους καὶ τὰ πρόσωπα, ὅσα ὑπεθῆκαμεν τῇ ὑποταγμένῃ τῷδε τῷ νόμῳ ἀπογραφή καὶ ἀφωρίσαμεν τῷ
τῶν ναύλων τίτλῳ, εἰσπράττειν πάσης μειώσεως χωρῆς καὶ ἀπαιτεῖν τὸ ἐντιῦθεν χρυσίον ἅπαν καὶ δίδοναι
τῶν ναύλων ἀποδέκτη, εἰσὼ τῶν τεταγμένων καιρῶν κατ' οὐδὲν αὐτοὺς ὑπερβαίνοντα, ὥστε μὴ ἐμπο-
δίσαι τῷ τῶν ναύλων λόγῳ, ὅπερ ἐστὶν ἀπίθις ἐμπόδισμα τῆς αἰσίας ἐμβολῆς. καὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ ἐντιῦθεν
κίνδυνος οὕτως αὐτὸν ὄψεται, ὥστε ἀναγκασθῆναι πᾶν ὅπερ ἂν μὴ ἐμπροθέσμως καταβάλοι τῷ τῶν ναύλων 15
ἀποδέκτη, τοῦτο διπλάσιον ἀπαιτεῖσθαι αὐτὸν τε καὶ τὴν αὐτοῦ τάξιν. Τα δὲ ὅσα ἐκ τῆς παραδιδουμένης
αὐτῷ παρ' ἡμῶν χώρας εἰσφέρεται ταῖς τραπέζαις τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ταῦτα διὰ τῆς τάξεως τῆς σῆς ὑπερ-
οχῆς διὰ τῆς τῶν σκρινιάρῶν καὶ τρακτεντῶν τῶν εἰρημένων ἐπαρχῶν οἰκίῳ αὐτοῦ κινδύνῳ ἀπαιτεῖσθαι
βουλόμεθα ἐκ τῶν τόπων καὶ τῶν πόλεων καὶ προσώπων τῶν ὑποκειμένων τῷδε ἡμῶν τῷ θεῷ νόμῳ
καὶ σαφεστέρην ποιούντων τὴν τῆς εἰσπράξεως εὐκολίαν· αὐτοὶ γὰρ ταῦτα πράξουσι καὶ ἐνταῦθα πέμψουσι. 20

CAPUT XXVIII.

Καὶ οὐδὲ λόγον ἀσυλλίας δώσει τις, εἴτε ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων εἴτε πόλεως ἐπίσκοπος εἴτε ὁ τῆς Ἀλεξαν-
δρέων περιβλεπτός ἀγροσταλῆς, εἰ μὴ προστάξεις γένηται τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ ταῦτα βουλομένη ἢ καὶ
αὐτοὶ οἱ τρακτενταί ἢ οἱ σκρινιάρῳι ἢ οἱ τὸν τόπον αὐτῶν ἐπέχοντες τοῦτο αἰτήσουσιν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς
μέντοι προθεσμίας καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς ὅροις, ἐφ' οἷς ἂν ὁ θρόνος ὁ σοῦ προστάξῃεν ἢ καὶ αὐτοὶ βουληθεῖεν 25
ταῦτα γενέσθαι· πλὴν εἰ μὴ τὸν λόγον ἐπὶ ταύτῃ δοίεν, ἐφ' οἷς εἰσὼ ἡμερῶν (ἡμερῶν) ἐξελθόντας αὐτοὺς
ἐκτὸς τῶν ἱερῶν χωρίων πρόνοιαν θεῖσθαι τοῦ πᾶσι τρόποις πληρῶσαι τὸ δημίσιον ἢ τὸ ἱκανὸν αὐτῷ
ποιῆσαι. ὡς ἂν τοῦτο λάβοιεν σκρινιάρῳι τοῦ δικαστηρίου τοῦ σοῦ οἱ περὶ τοῦτου κινδυνεύοντες ἔλοιτο.
τὸν γὰρ παρὰ ταῦτα διδόμενον λόγον οὐδὲ λόγον εἶναι βουλόμεθα, ἀλλὰ πανταχόθεν τὴν εἰσπραξίν καὶ
ἐνδὸν τῶν ἱερῶν χωρίων ὑπομένειν τὸν λαβόντα μάνην τὸν τοιοῦτον λόγον, πρὸς τῷ καὶ τὸν παρασχόντα
τοῦτον ὑποκείσθαι ταῖς ἐντιῦθεν εἰσπράξεσι τε καὶ μεθοδείαις καὶ κληρονόμοις τε αὐτοῦ καὶ διαδόχοις καὶ 30
πράγματα. εἰ δὲ τις τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων παρὰ τὰ εἰρημένα δοῖη λόγον, ἀνάγκην ἔξουσιν οἱ τῆς

Alexandrinorum, quantum regiones et urbes sub eo constitutae conferunt: periculum subeuntibus etiam clarissimis tribunis et omni civili et publico adiutorio, tam circa cingulum quam circa substantiam atque ipsam salutem, si opem non tulerint. Sed felicitis frumenti evectiois quae huc fit usque ad decimum diem mensis Septembris cuiusque indictionis mensuram mittet et tradet in urbe Alexandrinorum eius Augustali vel his qui ab eo deputantur; quod autem nos alimoniae urbis Alexandrinorum largimur usque ad quintum decimum mensis Octobris mittet et tradet eidem spectabili Augustali vel his qui ad hoc ab eo deputantur, id quod etiam antea disposuimus. Faciet autem plenariam secundum id quod supra a nobis constitutum est.

XXVII. Deinde, quod rem sequitur (navia dicimus), curam et omne periculum ei et provincialibus iudicibus et officiis eis parantibus fucesset, ut ab urbibus et locis et personis quas in subiecta huic legi descriptione subdidimus et navorum titulo assignavimus, colligant sine ulla imminutione et aurum inde omne exigant et navorum susceptori dent intra praefinitum tempus nequaquam hoc egressi, ne navolorum rationem impediatur, id quod rursus impedimento est felici embolae. Etenim etiam periculum eius rei ita ad eum pertinere, ut quidquid intra statutum tempus navorum susceptori non solverit, hoc duplum exigatur ab ipso et eius officio. Quaecumque vero ex regione a nobis ei commissa mensis sublimitatis tuae inferuntur, ea per officium sublimitatis tuae et scriuarios et tractatores dictarum provinciarum proprio eorum periculo exigi volumus e locis et urbibus et personis huic sacrae legi nostrae subiectis et planiorem reddentibus exactiois facilitatem: ei enim haec peragent et huc mittent.

XXVIII. Ac ne λόγον quidem asylī quisquam dabit sive qui imperium habet sive urbis episcopus sive urbis Alexandrinorum spectabilis Augustalis, nisi iussio procedat sedis tuae hoc praecipiens aut etiam ipsi tractatores et scriuarii vel qui eorum locum obtinent id petierint, eodem tamen die praefinito et eisdem condicionibus, sub quibus id fieri sedes tua praeceperit aut etiam ipsi id fieri voluerint. Nisi λόγον ea deit condicione, ut intra certos dies e sanctis locis egressi provideant, ut omnibus modis publico debitum exsolvant vel satis ei faciant, quemadmodum hoc accipere scriuarii tribunalis tui huius rei periculum sustinentes voluerint. Λόγον enim praeter haec datum ne esse quidem λόγον volumus, sed omnino exactioem sustinere etiam intra sancta loca eum qui temere huiusmodi λόγον acceperit, et insuper eum qui hunc praebuerit obnoxium esse exactioibus et conventionibus inde oriundis, et heredes eius et successores et substantiam. Quodsi quis dei amantissimorum episcoporum praeter ea quae dixi-

1 αἰ add. Zachariae || ὑπ' Kroll || ἐπ' M || εἰσφέ-
ρουσι add. Zachariae, exciderunt forsitan plura, cf. e. g.
785, 10. 790, 8 || 4 lacunam statuunt vulgo, quam ad exem-
plar loci 782, 26 sqq. explet Zachariae; sed potius ei μὴ
eolum corruptum est (sententiae aptum τὸ μέτρον) || 6
ὀκτωμβρίου M || στέλλειν καὶ παραδώσειν M, corr.
Kroll || 7 post τοῦτο commate falso interpungunt vulgo
(unde ὡςπερ Zachariae) || 10 αὐτοῖς Zachariae] αὐτῶ M

|| 13 ὑπερβαίνοντας Zachariae || 14 ἔσται Zachariae ||
16 ἀπαιτεῖσθαι Agylaeus] ἀπαιτήσαι M, ἀποκαταστή-
σαι Zachariae || 18 αὐτῶν Zachariae || 20 εἰσπράξουσι
Zacharias || 21 οὐδὲ Kroll] οὐτε M || 24 ἡ Zachariae]
εἰ M || 25 ἐφ' ἧ Zachariae || εἰσορητὸν M, corr. Za-
chariae || 27 λάβοιεν M perperam] λαβεῖν οἱ Zachariae,
an διαθεῖναι οἱ? || 29 παρασχόντα M^a || 31 δοίσι M

ἵπ' αὐτὸν ἐκκλησίας θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι τε καὶ ἐκδικοὶ τὴν ἐντεῦθεν συμβαίνουσαν θεραπεύουσι τῶ δημοσίῳ ζημίαν, πρότερον μὲν οἰκοῦσιν καὶ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἰποστάσεως, εἰ δὲ ἀποροῦσιν, καὶ τῶν τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας πραγμάτων. εἰ δὲ τολμήσειαν παρὰ γνώμην τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου δοῦναι τινα λόγον, οὐ μόνον ἀκυρον παντελῶς ἔσται τὸ γενόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ζημίαν θεραπεύσουσι τῶ δημοσίῳ, πρὸς τῶ εἰ τι τοιοῦτο πράξαιεν παρὰ γνώμην τοῦ αὐτῶν ἐπισκόπου, πάντως αὐτοῖς καὶ ἀποκινεῖσθαι τῶν φροντισμάτων ὧν ἔχουσι καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐκβάλλεσθαι. εἰ δὲ ἀρχῶν παρὰ τὰ διηγορευμένα δοῦναι τινὶ λόγον ὀφείλουσι δημοσία ταῖς τραπεζαῖς ταῖς σαῖς ἀφωρισμένα, ἢ οἱ τριβούνοι ἢ οἱ πρωτεύοντες [ὄντες] * * *

mus λόγον dederit, necesse habebunt dei amatissimi oeconomi et defensores ecclesiae sub eo constitutae damnum inde ortum fisco sarcire, primum quidem de suo et e propria ipsorum substantia, si vero inopes sint etiam e rebus sanctissimae ecclesiae. Sin autem ausi erunt praeter voluntatem dei amatissimi episcopi λόγον alicui dare, non solum quod factum est omnino irritum erit, sed etiam ipsi damnum fisco restituent; praeterquam quod si quid tale praeter voluntatem episcopi sui fecerint, omnino removebuntur ab officiis quibus funguntur et e sacerdotio eicientur. Sin autem iudex contra vetita λόγον cui dederit publica tuis mensis deputata debenti, sive tribuni sive principes * * *

3 τολμήσει M, corr. Zachariae (τολμήσειεν Agy-laeus) || τινὲ Zachariae || 7 ὄντες delevi. Post ὄντες dimidia pagina in M vacua; deinde sequitur: τέλος τῶν νεαρῶν ἰουστινιανῶ. Excidit cum ceteris notitia de qua agitur 781, 27. 783, 31. 787, 17. 790, 2. 794, 11. 19 || Data est constitutio indictione aliqua secunda (788, 10. 793, 1), i. e. aut a. 539 (Zachariae olim) aut a. 554 (Zachariae nunc). Illud suadet quod Johanni lex missa esse dicitur (780, 4), hoc quod Strategius plus quindecim annis ante legem magistratum aliquem gessisse perhibetur, quem annis 536 et 537 comitem sacrarum largitionum fuisse accepimus

(nov. XXII subscr. CV. CXXXVI inscr.). At comitem s. l. Strategium tum fuisse non dicitur p. 788, 10; quem praefecti potius Augustalis munus ante a. 524 gessisse putaverim (cf. Zeitschr. d. Sav. St. XV 371). „De Anastasianis temporibus tamquam dudum praeteritis“ loqui Iustinianum (788, 1) non concedo; certe ex eius verbis colligi non potest triginta sex potius quam unum et viginti annis post Anastasii mortem legem latam esse. Quamobrem intra Sept. a. 538 et Aug. a. 539 constitutionem emissam esse iudico.

II. APPENDIX CONSTITUTIONUM DISPERSARUM.

I. DE ADSCRIPTICIIS ET COLONIS.

Imp. Iustinianus Aug. Dominico praefecto.

5

(Praefatio.) Adierunt nostram serenitatem Lugduensium habitatores et hoc nos docuerunt: quia ante proposuimus legem, per quam iussimus adscripticios vel colonos commiscentes se liberis mulieribus procreare filios ad similitudinem liberorum, [et] ex hoc detrimentari fundos et eorum functiones, recedentibus agricolis velut ex utero libero procedentibus.

CAPUT I.

Et hoc corrigentes sancimus, secundum veterem legem de adscripticiis et colonis constitutis agricolis 10 quod nascitur adscripticium et colonum fieri; sed si sola fuerit mulier libera constituta cum procreaverit filios, tunc ergo nullo modo patimur laedi ex hoc penitus liberum uterum, ut quae talis mulier tali viro sociata fuerit, neque adscripticio neque colono; in hoc tantummodo casu obtinente lege. Sancimus ergo generalem legem, ut qui ex adscripticio et colono natus est patris naturam sequatur. Sic ergo et indem- 15 nitas fisci collatoribus erit, parens carissime. Hoc ergo medentes praesentem dispositionem disposuimus, 15 quam observare tuam celsitudinem saucimus in omnibus Illyricianis partibus, ut non exinde deminutio aliqua dominis inferatur.

(Epilogus.) Tua igitur gloria quae nobis visa sunt et per hanc legem divinam significantur effectui mancipare festinet, multa imminente decem librarum auri qui eam violaverit aut concesserit violandam. Dat. VII. id. April. CP. imp. dn. Iustiniani (pp.) Aug. anno XIV. Iustino (vc.) cons. [a. 540.] 20

II. IUSSIO IUSTINIANI IMPERATORIS PRO PRIVILEGIO CONCILII BYZACENI.

Imperator Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Uuandalicus Africanus (pius) felix inclitus victor ac triumphator semper Augustus Daciano metropolitano Byzacii et omni 25 concilio Byzaceno.

Restitutus et Heraclius reverendissimi viri omnium quodammodo vestri concilii sacerdotum non relationem tantum sed ipsam visi sunt adtulisse praesentiam; relucebat namque in eis puritas vestrae auctoritatis et vitae. Nec solum ecclesiasticis causis sed totius provinciae utilitatibus profuerunt, dicentes et

App. I est in Iul.^p (contulit Girard), eiusdem Utin. et Trivulz., praeterea in lege Romana canonice compta (cod. Paris. 12448 [l] contulit Krüger).

App. II est in Iul. Utinensi (contulit Haenel), ed. Pithoeus p. 237 codice usus ignoto.

4 adscripticiis *Iul.^p (sic semper)* de scriptitio et colono ex fine nouellae *l* || 5 Dominico pp. Illyrici *coni. Miraeus* || 6 adierunt *Kroll et Skutsch* docuerunt *libri* || *ligdinensium Iul.^p, ligdimensium l* || 7 legem] *Cod. 11, 48, 24 cf. nov. CLXII c. 2* || commiscentibus *Iul.^p l* || mulieribus *om. l* || 8 proquare *l* || filios liberos *l* || et *del. Skutsch* || 9 procedentes *Iul.^p || 10 et hoc l* ex hoc *Iul.^p || 11 quod nascitur om. l* || fieri *l* || 12 utque *Iul.^p l* || 13 adscriptio *l^a* || non fuerit *Zachariae (ὡς τῆς τοιαύτης γυναικὸς τοιοῦτο ἀνδρὶ συζευχθείσης)* || 14 generali lege *coni. Zachariae* || 15 fisci *Zachariae* fisco *Iul.^p, a fisco et l* || hoc *Kroll* || in hoc *Iul.^p l* || posuimus *l* || 16 quem *Iul.^p l* || diminutio *l* || 18

et *om. l* || significantem *Iul.^p l, corr. Kroll* (significata *Miraeus*) || 19 effectum *l* || multa *l* || imminentem *Iul.^p l* || 20 *subscr. dat. sub id. (d. l) aprilis constantinopoli (-lim l) imp. dom. nn. (dn.n. l) iustiniano aug. anno (an. Iul.^p) iustino (austino l) consule Iul.^p l* || 22 hic habetur iussio *Utin.* || privilegio *Pith.* || privilegia *Utin.* || privilegia *Zach.* || 23 *Uizaceni Utin. Pith. (idem v. 26)* || 24 *gotticus Utin. Pith.* || 27 *hereacleus Utin.* || quod ad modum *Utin.*, quod ad modo *Pith., corr. Zachariae* || 28 ipsam *Zachariae* sua *Pith. (Utin.)* || usi *Utin.* || 29 et post dicentes *om. Pith.*

quibus iam beneficiis gaudeatis et quae a nostra sunt mansuetudine conferenda. Unde precibus eorum summa cum benignitate susceptis ad universa respondimus; et quantum apud nos eorum legatio valuit, ipsa testatur exhibitio praestitorum. Quaecumque igitur ad privilegia vestra vestrique concilii pertinent, iuxta veterem firmam disciplinam. Orate igitur divinam misericordiam, ut et nos reipublicae et ipsam nobis servet incolumem, et quos a iugo subripuimus Vvandalorum, ultra florem felicitatis antiquae sicut 5 volumus erigamus. Dat. prid. non. Octob. CP. imp. dn. Iustiniani (pp.) Aug. anno XV. [a. 511.]

III.

IUSSIO IUSTINIANI IMPERATORIS PRO PRIVILEGIO CONCILII BYZACENI.

Imperator Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus (Alanicus) Vvandalicus 10 Africanus (pius) felix inclitus victor ac triumphator semper Augustus Daciano metropolitano Byzacii.

Semper nostrae serenitati cura fuit servandae vetustatis maxime disciplinae, quam nunquam contempnimus, nisi et in melius augeremus; praesertim quotiens de ecclesiasticis negotiis contingit quaestio, quae patrum constat regulis definita, immo adventu superni numinis inspirata, quia constat esse caelitus constituta quicquid apostolica decernit auctoritas. Hinc est quod in Africanis quoque conciliis illa volumus 15 reservari, quae antiquitas statuit et sequentium oboedientia custodivit atque in nostrum usque saeculum intemerata perduxit. Nullus inter primates illud sibi privilegium vindicet quod accepisse non legitur, nullus adripiat quod habuisse iugiter non probatur; nec de rescriptis ad unius suggestionem promeritis aut de exemplis consuetudinem violantibus cuiuslibet sibi blandiatur ambitio. Illud pro lege servandum est, quod conciliis definitum servavit devota posteritas; nam quae quis in praeiudicium statutorum quibuslibet rebus 20 usurpavit, corrigenda potius quam imitanda censemus. Si quid igitur metropolitano Karthaginiis vel primatibus Numidiae vel Byzacii conciliorum auctoritas praestitit et inoffensa consuetudo servavit, hoc sibi quisque optet, hoc vindicet, hoc nostra speret sanctione firmari. Nos tutores tantum sumus vetustatis et vindices; nec deerit ecclesiastica vindicta vel nostra in eos, qui aut ambitiosa superbia aut subrepticis postulationibus antiquitatem temerasse docebuntur, quoniam ad divinitatis teuditi iniuriam, qui sanctorum 25 patrum constituta contemnere ac violare non metuit, sancte ac religiosissime pater. Beatitudo itaque tua, quae per hanc divinam pragmaticam sauctionem nostra statuit aeternitas, effectui mancipari observarique procuret. Divinitas te servet per multos annos, sancte ac religiosissime pater. Dat. IIII. kal. Novemb. imp. dn. Iustiniani anno XVI. [a. 542.]

IV.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗΔΕΝΑ ΜΗΤΕΥΕΣΘΑΙ ΕΠΙ ΙΔΙΩΤΙΚΑΙΣ Η ΔΗΜΟΣΙΑΙΣ ΠΡΟΦΑΣΕΣΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς . . . .

Τὸ στρατιωτικὸν ἡμῶν ἢ πολιτεία διὰ τοῦτο τρέφει . . .

1 Μηδεὶς τῶν ὀρχόντων ἢ τῶν λογοδετῶν ἢ τῶν ἄλλων τῶν τὰ δημόσια πραττόντων μητενέτω οἰκόν 35 τινος προφάσει δημοσίων ὀφλημάτων, ἀλλ' εἴπερ οἶεται τοὺς ὑπευθύνους ἔνδον τῶν οἰκῶν κούπτεισθαι, δημοσίᾳ κεχρησθῶν προσώποις πρὸς τὴν τοῦτων ἀναζήτησιν· καὶ εἴπερ εὗρεν αὐτοὺς, δημοσίᾳ παραγέτω καὶ τὴν εἰσπραξὶν ποιέσθω μηδαμῶς τοῖς οἰκοῖς παρενοχλῶν. εἰ δὲ καὶ στρατιωτικῆς δευτεῖης βοήθειας πρὸς τὴν ἐξάντησιν τῶν δημοσίων, μὴ κεχρησθῶν νεολέτοις στρατιώταις πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ τοῖς ἐν πράγμασι τετρομμένοις καὶ τὴν πολιτικὴν τάξιν ἐπιστα- 40 μένοις καὶ τὴν εἰσπραξὶν οὐκ ἐν τοῖς οἰκοῖς, ἀλλὰ δημοσίᾳ ποιουμένοις μετὰ τῆς προεπούσης καθουσιώσεως.

App. III extat in Iul. Utinensi; ed. Pithoeus p. 237 e codice ignoto.

App. IV epitome extat apud Ath. 20, 5.

IV.

NE QUIS METETUR OB OCCASIONES PRIVATAS AUT PUBLICAS.

Idem imperator . . .

Exercitum nobis res publica ideo alit . . .

1 Nemo magistratum aut rationalium aut ceterorum qui publica tractant metato domum cuiusquam propter debita publica, sed si debitores intra domos abscondi existimat, publicis utatur personis ad eos indagandos; atque si eos invenit, publice producat et exactionem faciat nullo modo domos molestantes. Si vero etiam militari indigeat auxilio ad publicorum exactionem, non utatur ad hoc militibus modo conscriptis, sed eis qui in rebus triti sint et rei publicae ordinem cognitum habeant et exactionem non in domibus, sed publice faciant cum debita devotione.

4 iusta Pith. || 5 Vandalicorum Pith. || ultra Zachariae |
ultra Pith. (Utin.) || 8 idem alia iussio Utin. alia iussio Pith. |
|| privilegio Pith.] priuilegia Utin., privilegiis Zach. || 9 Viza- |
ceni Pith. (Utin.) idem v. 11. 22 || 10 Anticus] atthicus Utin. |
Alanicus Pith. || 14 constant coni. Skutsch || adventu (vel |
obventu) Zach.] adventu Pith. (Utin.) || 15 constitutum |
coni. Zach. || discernit Utin. || 19 cuiuslibet Kroll] quibus

libet Pith. (Utin.) || 20 posteritas Zach.] prosperitas Pith. |
(Utin.) || 23 optet, sibi vindicet Pith. || 27 observareque |
Pith. (Utin.), corr. Kroll (at cf. bull. corr. hell. XVII |
504 l. 18) || 29 XV an XVI Utin. incertum || 34 τὸ τῶ |
cod. || ἡμῶν cod. || 36 εἰ περὶ τότῃ cod., corr. Zach. || |
37 εὗρεν Kroll] εὗρον cod. || 39 κεχρησθῶ cod. || 40 |
τετρομμένοις cod.

- 2 Καθόλου δὲ πᾶσι προαγορεύει ἢ διατάξεις ἐπὶ προφάσειν ἰδιωτικαῖς στρατιώταις μὴ κεκοῖσθαι ἢ τὴν οἰανοῦν δι' αὐτῶν ἐπαγαγεῖν μεθοδεῖαν τισίν· εἰδόντων τῶν τοιοῦτό τι πράττειν ἐπιχειροῦντων, ὡς καὶ πάσης ἀγωγῆς, ἢν ἂν ὡς εἰκὸς ὁ νόμος αὐτοῖς ἐδίδου κατὰ τῶν εὐθνομένων, ἢ ἐκπεσοῦνται δι' αὐτῶν καὶ μόνην τὴν ἐγγείρησιν. Τοὺς δὲ ἀφοριζομένους στρατιώτας εἰς ἐξάνυσιν δημοσίων παρακελεύεται πάσης σποριοῦλων ἀπέχεσθαι λήψεως καὶ μηδὲν καθόλου 5
4 παρὰ τινος λαμβάνειν, ἀλλὰ ταῖς οἰκείαις ἀρκεῖσθαι σιτήσεσιν. Τὴν δὲ τῶν εἰρημένων πάντων παραφυλακὴν τοῖς κατὰ τόπον ἐπισκόποις τε καὶ ἀρχουσίαις ἐπιτρέπει.
- 5 Πρὸς τοῦτοις ἀπαγορεύει τοῖς ἀρχουσίαις καὶ παντὶ ἑτέρῳ οἰκόν τινος μὴ καταλύειν προφάσει τοῦ ἀνανεῖσαι κατὰ τοῦ δεσπότου τοῦ οἴκου, δίχα μὲντοι καινοτομίας καθ' ἑτέρον γενομένης· τῷ τούτου προῖξαντι τὴν κατὰ τὸ διπλῆσιον ἐκτίσιν τῆς ζημίας τῆς γενομένης τῷ δεσπότῃ τοῦ οἴκου 10 καὶ ποιῆν δέκα χρυσίου λίτρων (ἐπιτιθεῖσα) καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν· τούτων παραφυλακτομένων ὑπὸ τε τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν τὰ δημόσια πραττόντων. Ἐγρᾶφη ...

V.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΞΗΣ.

- Χορὴ τὴν μέταξον τοὺς κομμερκαρίους πρὸς τοὺς βαρβάρους πραγματεύεσθαι μὲ νομισμασί τὴν λίτραν 15 καὶ μεταπωλεῖν τοῖς μεταξάριοις ἢ τοῖς ἄλλοις οὐ πλέον καθαρὰν δίχα σφηκώματος ἢ ἄλλης προσθήκης ἢ ῥύπου. Εἰ δὲ τις πρὸς βαρβάρους μὴ ἂν κομμερκαρίους πραγματεύσθαι τι καὶ μέταξον ἐκείθεν ἀγάγη, δύναται αὐτὴν ἀφαιρέσθαι ὁ κομμερκαρίος, καὶ ὁ πραγματευσάμενος δημεύεται καὶ διηνεκῶς ἐξορίζεται. Εἰ δὲ ὁ κομμερκαρίος ἢ ὁ μεταξάριος ὑπὲρ τὸ ῥηθὲν ποσὸν 20 πωλήσῃ ἢ ἀγοράσῃ, ὁμοίως τιμωρεῖται.
- Χορὴ δὲ τοῖς πραγματευτάς τῶν τοιοῦτων ἐγγύας δίδουαι τῇ πολιαρχίᾳ, ὡς οὐ πωλοῦσι κρύφα ἀλλὰ δημοσίᾳ πᾶσαν ἢν ἔχουσι πραγματεῖαν· ἐπεὶ τιμωροῦνται. Χορὴ δὲ κατὰ ταῦτα λογίζεσθαι τῷ δημοσίῳ τὴν τιμὴν παντὸς τοῦ ὄλοσηρῶν παρὰ τοῦ κόμητος τῶν λαργιτιόνων τοῦ διδομένου παρ' αὐτοῦ τῷ δημοσίῳ. Ὁ δὲ ἀγοράσας ὑπὲρ τὸ ταχθὲν ἀναγκαζόμενος δοῦναι προσαγγέλλει 25 τῷ πράτῃ καὶ τὸ διπλοῦν ἀναπράττει· λοιπὸν γὰρ ὁ πράτῃς τὰ λεχθέντα πείσεται.

App. V. Epitomen servavit anon. cod. Bodl. 3399 fol. 58, quam ed. Zachariae anecd. 263 adn. 46 et ed. nov. II 293.

2 Omnino autem omnes vetat constitutio ob occasiones privatas militibus uti aut ullum cuiquam per eos dolum parare; scientibus qui tale aliquid facere conantur se etiam omni actione quam fere lex 3 eis dabat contra debitores privatum iri ob ipsum solum conatum. Milites autem ad exactionem publicorum delegatos iubet sportulis accipiendis omnino abstinere ac nihil omnino a quoquam accipere, sed 4 propriis contentos esse annonis. Eorum autem quae dicta sunt omnium custodiam et episcopis et magistratibus locorum committit.

5 Praeterea vetat magistratus et ceteros omnes domum cuiusquam destruere nisi propterea, ut cum domus domino renovet(?), ita tamen ut novo opere alius non offendatur; ei qui hoc fecit damni domus domino illati per duplum restitutionem et poenam decem librarum auri imponens et imperatoris iram his observandis et a magistratibus et ab iis qui publica tractant. Scripta est ...

V.

DE METAXA.

Oportet metaxam commerciariorum a barbaris emere quindecim solidis libram et rursus vendere metaxariis aut ceteris non pluris puram sine sphaecomate aut alia appendice aut sordibus. Si quis autem qui non est commerciariorum a barbaris emat quid metaxamque inde importet, potest eam auferre commerciariorum et emptor bonis adeptis in perpetuum expellitur. Sin autem commerciariorum aut metaxarius supra dictam quantitatem vendat ematve, similiter vindicatur.

Oportet autem talium negotiatores vades dare praefecturae urbis, se non clam sed publice vendere omnia quaecumque vendunt; puniuntur enim. Oportet autem secundum haec fisci rationibus inferri a comite largitionum omnis holoserici pretium quod ab eo fisco datur. Emptor autem qui supra statutum dare coactus est licet intendit venditori et duplum reposcit; tum enim venditor quae dicta sunt patietur.

1 προφάσειν cod. || 2 μεθοδεῖαν cod. || 3 ἢν ἂν ὡς εἰκὸς Zach.] ἢ ἀνανεῶσαι kos cod. || 4 ἐγγείρησιν cod. || 5 σποριοῦλων cod. || 6 σιτήσεσιν cod. || 9 locus corruptus; ἀγανάκτησαι Zach. cl. Enantiophranē in B I 812 Hb. ἀνερευνησαι Skutsch. Possis (si μὴ) προσφ. τοῦ ἀνανεῶσαι μετὰ τ. δ. || γενομένης Zach.] γενομένου cod. Cf. nov. CLXV || 11 ἐπιτιθεῖσα supplevi, ἐπάγει

vel ἐπάγουσα Heimbach || ἀγανάκτησιν cod. || 12 eodem fere tempore quo nov. CXVI datam esse putat Zachariae || 16 σφικώματος Bodl. || 22 an ἐπέτιοιγε? || 23 ὄλοσηρῶν Bodl. || λαργιτιόνων Bodl. || 25 Inter annos 540 et 547 legem a Iustiniano latam esse probat Zachariae mém de l'acad. de St. Pétersbourg VII 9 (1865) n. 6.

VI.

(Imp.) Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus (Germanicus) Anticus (Alanicus) Vandalicus Africanus pius felix inclitus victor ac triumphator semper Augustus Paulo pp. Africae.

Peruidimus scribere tuae magnitudini, ut neminem de colonis qui temporibus Vandalorum de possessione egressi sunt et inter liberos commorati sunt, iterum attrahi et ad colonatus condicionem iterum 5 reduci; quia volumus eos sicut temporibus Vandalorum erant, sic et modo sint. Insuper autem de cetero quicumque suam contempserint terram et ad alienam se ducere voluerint, eos restituere iubemus. Dat. VIII. id. Septembris Constantinopoli imp. dn. Iustiniani (pp.) Aug. (anno XXVI.) post cons. Fl. Basillii anno XI. indictione prima. [a. 552.]

VII.

10

1 Ut omnia firma sint, quae Amalasuinta vel Atalaricus vel Theodatus concesserunt. Pro petitione Vigilii venerabilis antiquioris Romae (episcopi) quaedam disponenda esse censuimus ad utilitatem omniui pertinentia, qui per occidentales partes habitare noscuntur. Inprimis itaque iubemus, ut omnia quae Atalaricus vel Amalasuinta regia mater eius vel etiam Theodatus Romanis vel senatu poscente concesserunt, inviolabiliter conserventur. Sed et ea quae a nobis vel a piae memoriae Theodora 15 Augusta quondam coniuge nostra conlata sunt, volumus illibata servari, nulla cuiquam obanda licentia contra ea venire, quae a praedictis personis pro quibuscumque rebus vel titulis data vel concessa esse noscuntur; excepta videlicet donatione a Theodato in Maximum pro rebus habita Marciani, ex quibus dimidiam portionem Liberio viro gloriosissimo dedisse meminimus, reliqua dimidia Maximo viro magifico relicta; quas apud utrumque firmiter manere censemus. 20

2 Ut per Totilanem factae donationes omnes irritae sint. Si quid a Totilane tyranno factum vel donatum esse iuvenitur cuiquam Romano seu cuiquam alio, servari vel in sua firmitate manere nullo modo concedimus, sed res ablatas ab huiusmodi detentatoribus antiquis dominis reformari praecipimus. Quod enim per illum tyrannidis eius tempore factum esse iuvenitur, hoc legitima nostra 25 notare tempora non concedimus.

3 Nemini noceat in captivitate degentium amissio instrumentorum. Licet enim generali lege prospectum est, ne instrumentorum amissio dominis, pro quibus instrumenta conscripta sunt, quodcumque praeiudicium rerum possit inferre, tamen specialiter etiam per illa loca hoc renovare censuimus, cum sciamus per diversas calamitates et hostiles perversiones tam in ipsa civitate Romana quam in aliis locis hominibus instrumenta perisse. Ne quam igitur ex hoc quicumque patiantur calumniam aut ali- 30 quod sustineant detrimentum, sancimus ut instrumentorum quidem amissionem vel corruptionem nulum praeiudicium pro domino vel possessione (vel) pro credito dominis rerum vel possessoribus aut creditoribus, pro quibus instrumenta conscripta fuissent, inferre. Pragmatica dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basillii vc. anno XIII. [a. 554.]

4 Sed et si quis res absentis vel etiam capti, forsitan greges, per suam aut cuiuslibet auctoritatem 35 invasit vel petendo eas tenuit, reverso eo vel liberato sine ulla dilatione iubemus restitui ipsi vel etiam heredibus eius. Et si forte ille fatale munus subiit, etiam heredibus eius restituatur, (ut) legum auctoritas suggerit. Anno die et cons. ss.

5 Non praesumat quis alienum. Quia autem verisimile putamus diversos tyrannidis tempore 40 res suas per metum alienasse hominibus vel officium quodcumque gerentibus vel aliam a Totila commissam

App. VI extat in Iuliani codice Utinensi fol. 92^r, unde edidit Haenel Ber. d. Sächs. Ges. 1852 p. 75 et Iulian. p. 225.

App. VII extat in Iuliani Parisino (P), Mediolanensi Trivulziano (M), Utinensi (U), ex quibus post Miraeum et Pithoeum edidit Haenel Iulian. p. 185.

2 Flavius] pius *cod.* || gutticus *cod.* || bandalicus affri-
canus *cod.* || 3 triumphator *cod.* || 4 ut *del. Zachariae*
(= *ōre*) || bandalorum *cod. m.*¹, v *ex b m.*² (*idem* 6) ||
possessiones *cod.* || 5 atrahi *cod.*, retrahi *coni. Zachariae*
|| conditione *cod.* || 6 redduci *cod. m.*² || 7 contempserit
cod. || 8 imp. dominus iustinianus *cod.* || *δ cōl* fi basili
anno XII indiet ter prima *cod.*, *corr. Zachariae* || 11
amalacuncta P, amalacynta M, malaunceta U || attalaric-
us PM || teodatus P, teodatus M || 12 petitionem MU
|| vigili PMU || episcopi *add. Miraeus* || essent U || 14
attalaricus P, athalaricus M, adalaricus U || amalasuinth-
a P, amalasiuntha M || teodatus P, teodatus M || senatui
poscenti *coni. Zachariae* || 15 concessa sunt PMU, *corr.*
Pithoeus || et om. U || teodora P || 16 coniugem nostram
U || illiua P || servare PM || nullam U || quicumque U¹
|| data MU || 17 eam U || praedictas personas PMU || vel
prius om. MU || 18 excepta ex prioribus excepta U ||
teodato P teodato M || pro ? || abita PM || 19 memine-
mus M || reliquam U || dimidiam PU || 20 relicto U ||
utrisque P || censuimus P cessimus U || 21 pro P ||
factas PMU || omnes om. M || irritae U || sunt M || toti-
lanem P || 22 facto P || iuvenitur esse M || cuique alio

P, alii Beck || 23 nullum PM || ablata U || detentoribus
U || dominus P || reformare M || 24 eius *del. Skutsch* ||
26 gentium Kroll] gentium PMU || enim] etiam *anony-
mus, malim iam* || 27 generale leges profectum est U. Cf.
Cod. 4. 21, 5. 10. 21 || inscripta U || 30 nequaquam PMU,
corr. Haenel || faciantur P patitur M paciatur U || 31 susti-
neat PMU || sancimus U || ut om. U || nullus P || 32 dominio
Skutsch || vel *add. Beck, prove Zachariae* || 33 instrumento
P || fuisse PM || pragmatum PM, pragmat. U || CP.] const.
P constant. M cons. U || dn.] dom. nro. P domn. n. M
domino nostro U || instiniano PMU || pp.] pio pp. PM ||
34 pe. om. M || basili PM, bilisari U || uio. PU || XIII.
M] XIV P, XII U || 35 absentis U || capiti U || 36 libe-
ratos in ulla dilationem U || iuuenus P || 37 et et
etiam heredibus eius *del. Zachariae restitui scribens
cum Beckio; rectius* vel etiam heredibus eius v. 36 *dele-
veris (Skutsch)* || nt *add. Zachariae* || legis P || 38 sub-
gerit M || consl. P consul. M consoles U || 39 qui PMU
|| uirisimile MU || ponamus P potamus M || diuerso P
|| tyrannides U || 40 permetuunt PM || vel om. M || quo-
que et alia *codd.* || a tutela P at tutela M adutels U
|| commissam] comissa uel U

(c) Savigny, Hist. de Dir. Rom. un. *trdt.*
Media, vol. I, n. 105, p. 224, a.

actionem vel potentiam vel gratiam apud eum habentibus, sive venditione vel quibuscumque contracti titulis, modo vero quod factum est prius rescindi desiderare, utpote per violentiam vel per metum tyrannici temporis factum, sancimus omnibus esse licentiam sui recipiendi sive vindicandi vel possessionis a iudice adispicendae. pretiis tantummodo videlicet restitutis, quae tamen eo qui se dedisse perhibet adprobante veraciter constiterit exsoluta, nec aliquo postea modo vel fraude subtracta vel ab eo recepta; cum non absque ratione esse putamus, multa tunc temporis per metum vel violentiam facta esse, quae nostris temporibus rescindi exposcit iustitia; poena videlicet instrumentis inserta propter praedictas sauctiones modis omnibus quiescente. Dat. sub die anno et cons. ss.

6 De tempore postliminii, id est post captivitatem. Cum autem deo propitio nostro imperio sint omnes restituti, sancimus pro nostrarum legum auctoritate triginta nec non et quadraginta annorum praescriptionem, alias insuper legibus *** locum habere et suam tenere per omnia firmitatem, his dumtaxat temporibus, quae ab adventu tyrannorum bellica confusio comprehendit, nullatenus in praescriptionum curriculum imputandis. Dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basilii vc. anno XIII. [a. 554]

7 Ut instrumenta irrita (non) revocentur. (Cum autem) cognovimus, dum hostilis ferocitas Romanam civitatem vel alias obsideret, diversos contractus esse factos inter Romanos qui obsidebantur vel etiam instrumenta conscripta, in praesenti vero quosdam praedictos contractus rescindere vel etiam instrumenta irrita revocare, sancimus, etsi postea per hostilem incursionem huiusmodi documenta perierunt, nullam esse licentiam quae facta sunt infirmandi, sed omnes contractus obsidionis tempore factos in sua firmitate durare, instrumentis etiam competentem vim habituris et nullo per eorum amissionem dominis praeiudicio generando. Quod enim rite perfectum est, per fortuitos belli casus subverti subtilitatis non patitur ratio. Dat. anno die et cons. ss.

8 De rebus mobilibus vel immobilibus. Res insuper mobiles vel immobiles seseque moventes, quas a Theodorici regis temporibus usque ad nefandissimi Totilae superventum quocumque iure vel titulo Romani possedisse noscuntur per se vel usufructuarias vel alias personas, per quas unumquemque praecipit possidere, in posterum sine aliqua concussionem apud eos servamus, eo videlicet ordine, quo per praedicta tempora easdem res possedisse noscuntur. Dat. anno die et indict. ss.

9 Pro immunitate tributorum. Ne autem tributorum exactionis intuitu habitatores patiantur molestias quascumque provinciarum, sancimus nullius maioris dignitatis officia pro exigendis functionibus dirigi, sed per provinciarum iudices et eorum officia *** quodcumque damnum collatores sustinere pro tributorum videantur exactione; licentia non deneganda maioribus iudicibus et eorum officii, si minus inlatae fuerint functiones, ipsos iudices et eorum officia conveuire, et quod minus est inlatum exigere, ut tam publicae rationes quam collatoris utilitas procuretur. Dat. anno die et cons. ss.

10 De confirmatione absolutionis tributorum. Ipsarum enim functionum solutionem per consueta loca vel tempora solemniter praecipimus fieri, nulla innovatione per hostilem adventum solutioni tributorum penitus inferenda, sed pro sua consuetudine vel nostrarum beneficiorum tenore sive ad arcam sive in provincia unumquemque solutionem in posterum etiam celebrare. Dat. anno die et cons. ss.

11 Ut leges imperatorum per provincias ipsorum dilatentur. Iura insuper vel leges codicibus nostris insertas, quas iam sub edictali programme in Italiam dudum misimus, obtinere sancimus. Sed et eas, quas postea promulgavimus constitutiones, iubemus sub edictali propositione vulgari, (et) ex eo tempore, quo sub edictali programme vulgatae fuerint, etiam per partes Italiae obtinere, ut una devolente facta republica legum etiam nostrarum ubique prolatetur auctoritas. Dat. anno die et cons. ss.

12 De suffragio collatorum. Provinciarum etiam iudices ab episcopis et primatibus uniuscuiusque regionis idoneos eligendos et sufficientes ad locorum administrationem ex ipsis videlicet iubemus fieri provinciis, quas administraturi sunt, sine suffragio, solitis etiam codicillis per competentem iudicem eis praestandis ita videlicet, ut si aliquam collatoribus laesionem intulisse inveniatur aut supra statuta tributa

1 granam U || uenditiones PU] uinditionis sive donationis M, corr. Pithoeus, venditionis Haenel || contractus Zachariae || titulos PM, titulo U || 2 uel P] ant MU || tyrannicis U || 3 possessiones codd. || 4 praeciis M || quae] qui P || 5 aliqui U || 6 potams M || temporis Kroll] tempore libri || 7 iustitiam U || an actiones? || 8 et om. U || 9 tempora codd. || post liminum P, postliminium M || est om. P || captiuitate P || dum MU || nostri imperii U || 10 auctoritatem U || 11 perscriptionem U || aliis con. Skutsch || cognitias suppl. Zachariae, an definitam? || sua U || 12 ad PM || aduentum MU || confusione U || perscriptionem U || 13 CP.] const. PM, cons. U || dom. nn. iustiniano pp. P, domn. n. iustiniano pc. M, dom nostro iustiniano pc. U || aug. om. MU || anno XVIII. U || 14 basili PM, basilium U || vc. om. U || 15 rubr. om. M || non add. Zachariae (Osenbruggen) || cum autem addidi || hostiles MU || 16 obsiderit M, obsederit U || contractos M, contractores U || factus P || obsidebantur U || 17 contractos U || 18 irrita om. MU || pro U || 19 ea firmandi U ex corr. || omnis M || contractos U || factus M || 20 habituri P || et U] sed PM || nullum — praeiudicium generandum codd., corr. Zachariae || 21 enim] domini P || fortuitu U || belli casus subverti Za-

chariae] belli casus uerti P, bellica subnerti M, bellica subuertis U || 22 et cons.] et consl. PM, consulibus U || 23 rubr. om. U, de res mobiles uel immobiles PM || 24 theuderici U || tutele P || 25 unnaquisque Zachariae. Mihi praecepit corruptum videtur || praecipit U || 26 concussionem U || quoj quod codd. || 27 possedere M || et indict.] in. d P || ssta M || 28 exactiones PM, exactione U || instituitu U || 29 nullus MU || 30 excidit verbi causa exactionem fieri, ne (sim. Zachariae) || quocunqne damno U || 31 licentiam non denegandam PU || officii U || 32 et prius om. U || exegere M || ut tam Osenbruggen] et tam PU, aetiam M || 33 puplice M || rationis Haenel || conlatores U || cons.] constit. U || 34 absolutis codd., ac solutione Haenel || 35 nullam innoationem U || aduentus U || 36 inferendas U || consnetudinem U || beficiorum M || aream U || 37 provinciam MU || die om. P || consl. PM, constit. U || 38 vel] et U || 39 inserta U || edicta libro grammate M || italia U || optinere P || 40 edictale propos. U || et add. Pithoeus || 41 quas ubiectali M || programma aeulogatae P || optinere P || 42 re publica P || ibique U || consl. PM, constitut. U || esto M || 43 de suffra collatores U || ab] ad M || 45 solitis Kroll] litis codd. || iudicis om. eis U || 46 lesiones U

aliquid exegisse, vel in coemptionibus mensuris enormibus aliisque praeiudiciis vel gravaminibus aut iniquis solidorum ponderibus possessores damnificasse, ex suis satisfaciant facultatibus. Quod etiam si quis de administratoribus aut actionariis de praeteritorum nefandorum tyrannorum tempore fecisse invenitur, ex suis facultatibus ei, a quo abstulit, restituere iubemus, cum nos indemnitate subiectorum undique volumus procurari. Dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basili vc. anno XIII. [a. 554.] 5

13 Ut proprietatis unicuique restituatur. Cum autem cognovimus, inimicis deo propitio diversis expulsis provinciis quosdam greges invenientes ab illis relictas [et] suo eas vindicare dominio, licet ad alios antea pertinebant, sancimus causa discussa, quantum quidem ad eos pertinet, eis praestari. Si quid vero ab aliis agnoscitur, dominum sua recipere, quod vero ex certo domino non cognoscitur, inter illos distribui, qui per eandem provinciam greges amisisse inveniuntur, divisione pro rata portione scilicet facienda. Dat. 10 anno die et cons. ss.

14 De eo, cui aliquid ablatum est, ut restituatur. Si qui etiam collatorum per occasionem tributorum exactionis vel cuiuslibet oneris praetextu aut alio inrationabili modo a quibusdam in auro vel in speciebus laesi esse noscuntur, hoc etiam competenter ei, cui ablatum est, iubemus sine ambiguitate restitui, ut undique provinciarum habitatores legitime sua recipiant et nostri temporis possint felicitatem sentire. Dat. anno die et cons. ss. 15

15 De servis, qui tyrannorum tempore liberas duxerunt uxores. Illud etiam praeteritis capitulis inserendum esse censuimus, ut, si qui per Gotbicae ferocitatis nefandissima tempora servi constituti liberas uxores inveniantur duxisse, vel etiam liberis hominibus ancillae coniunctae, licentiam quidem liberae personae discedendi per praesentes nostros mereantur affatus, ancilla videlicet vel servo in dominorum suorum iura remeantibus, nullo praeiudicio dominis servorum vel ancillarum ex praeterito tempore generando. Si vero in posterum etiam coniugia tenenda esse putaverint, nullum praeiudicium circa libertatem propriam patiantur, filii vero maternam condicionem sequantur; quod etiam in illis, qui ex tali coniugio nati sunt, obtinere iubemus. Dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basili vc. anno XIII. [a. 554.] 25

16 De servis vel colonis ab alio detentis. Servos etiam vel colonos, quos ab aliquo contigit detineri, suis restitui dominis una cum medii temporis prole iubemus. Dat. die anno et cons. ss.

17 De deo dicatis virginibus. Cum autem tyrannicae ferocitatis praesumptionem res etiam illicitas quasi permissas egisse sine dubio sit, sancimus, ut si qui mulieres deo sacratas vel babitum religiosum habentes sibi coniunxisse inveniantur, nullam eas tenendi vel dotes forte conscriptas exigendi licentiam babeant, immo magis nolentes mulieres abstrabantur ac suis iterum monasteriis vel ecclesiis aut sancto proposito, cui dedicatae sunt, restituantur. Dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basili vc. anno XIII. [a. 554.] 30

18 Ne per comparationes specierum collatores graventur. Ne vero per coemptiones etiam quodcumque collatores detrimentum sustinere inveniantur, sancimus per unamquamque provinciam illarum fieri specierum coemptionem, quae per eandem provinciam abundare noscuntur; neque enim eius, quod ibi non abunde nascitur, coemptionem fieri patimur; pretiis videlicet pro specierum venalitate, quae tunc temporis in foro rerum venalium obtinere noscuntur, statuendis, ipsis tamen pretiis specierum unicuique collatorum in tributorum imputandis exactionem. Commerciis videlicet navium nullo modo prohibendis, ut et noster felicissimus exercitus possit nutrirī et collatores aurarias functiones ex abundantium specierum commercio infundere valeant; distributione coemptionis pro arbitrio tam locorum antistitis quam primatum uniuscuiusque [regionis] celebranda, ne collatores ex officiorum avaritia per quemcumque modum opprimi videantur. Dat. die anno et cons. ss. 40

19 De mensuris et ponderibus. Ut autem nulla fraudis vel laesionis provinciarum nascatur occasio, iubemus in illis mensuris vel ponderibus species vel pecunias dari vel suscipi, quae beatissimo papae vel amplissimo senatui nostra pietas in praesenti contradidit. Dat. die anno et cons. ss. 45

20 De mutatione solidorum id est monetae. Cum autem scimus, veterum Romanorum principum solidos per illa loca facile inveniri, comperimus autem negotiatores vel alios quosdam propter mutationem solidorum dispendium aliquod collatoribus nostris inferre, sancimus solidos Romanorum principum forma signatos sine permutationis dispendio per omnes provincias ambulare et per eos celebrari contractus; 50

1 uel inceptionibus *U*, quoemptionibus *P* || inormibus *P*, inurmibus *M*, om. *U* (cuius hinc non iam omnes afferro lectiones) || aliis om. *M* || 5 CP.] const. *MU*, om. *P* || dn.] dom. nn. *P(M)?* domi *U* || iustiniano *codd.* || Aug. om. *U* || pe.] patrii. *M* || basili *PM*, basilium *U* || uic. *P* || 7 et del. *Zachariae* || 9 agnosceatur *P* || ex certo *Zachariae* (a certo *R. Schneider*) || excepto *codd.* || 10 rata scilicet portione *MU* || 11 consule *PM*, constit. *U* || 12 totum c. *XIV* om. *U* || eo] eis *PM* || qui] quis *PM* || 13 exactiones *PM* || aut] ut *P* || 16 consl. *PM* || 17 *XIV U* et sic deinceps || 18 gutthicae *M*, guttice *U* || 20 affatus *anonymus in marg. Pith.*] affectus *PM*, affectu *U* || 21 remeantibus *Osenbr.*] remanentibus *PM*, manentibus *U* || 23 fili *P* || tali corruptum iudicat *Zachariae*. Discernitur inter eos qui nascuntur et qui nati sunt || 24 optinere *P* || idus *U* || CP.] const. *PM*, cons. *U* || dn.] dom. nn. *P(M)?* domi *U* || iustiniano libri || pp.] pio pp. libri || 25 basili *M*, ba-

sali *U* || uic. *P* || 26 seruos *MU* seruo *P* || vel *PU*] et *M* || colonos et detentos libri || seruus *P* || contegit *P* || 27 unam *M* || consl. *PM*, consul. *U* || 28 dicatas uirgines *PMU* || 29 si quis *P* || 30 eas *Osenbr.*] eis libri || exigendi — ao suis om. *P vulg.* || 31 ao *M*] ad *U* || 32 dat. subd. id. *M* || CP.] const. libri || dom. nro (nn. *P*) iustiniano libri || pp.] pio pp. *PM*, pio *U* || 33 basili *PM*, basiliu *U* || 34 pro *P* || collatorum libri || 35 unumquemque *P*, unamquemque *MU* || 36 enim om. *MU* || 37 habunde *M* || non fieri *M* || uenalitatem *PM* || 38 optinere *P* || 40 an arcarias? || habundantium *P* || 41 antistites *P*, antistetes *M* || 42 regionis *addidi* (cf. 800, 44), civitatis *Zachariae* || auatia *P* || 43 consl. *PM*, constit. *U* || 45 occansio *P* || 46 cons. ss.] consl. sus. *P*, consl. ss. *M*, consti. ss. *U* || 47 solitorum *M* || monite *MU* || principium *P*

co qui dispendium aliquod pro mutatione solidorum inferre praesumpserit, pro unoquoque solido alterum tantum ei, cum quo contraxerit, infercute. Dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basilii vc. anno XIII. [a. 554.]

21 Ut pretio satisfaciatur de quo tulit quis. Si quis etiam de rebus immobilibus ad alium pertinentibus aliquid ornatum vel materiam abstulisse inveniatur, modis omnibus restituere, vel si iam alicui in iuncta sint aedificia, pretio satisfacere coartetur, ut undique nostrarum legum conservetur auctoritas. Instrumenta etiam, quae ad alios pertinentia forte ab aliis detinentur, prioribus dominis iubemus restitui, ut omnes undique nostrarum legum adiutorio potiantur. Si vero instrumentum perisse inveniatur, cuius exemplar apud alterum inveniatur, utpote duobus scriptis authenticis, prout in contractibus solitum est, ex eo, quod apud partem alteram inveniatur, aliud conscribi iubemus et parti dari, cuius iam instrumenta perierunt, ut competentem possit habere cautclam. Sed et si quis instrumentum alienum sive ipse tollendo sive quocumque casu inveniendo malignitate vel incendit vel abscondit aut corruptit aut quocumque modo habere desierit, tunc quanti interest eius, ad cuius iura instrumenta pertinebunt, is qui dolum fecit satisfacere compellitur. Dat. die anno et cons. ss.

22 Ut annona ministretur medicis et diversis. Annonam etiam, quam et Theodoricus dare solitus erat et nos etiam Romanis indulimus, in posterum etiam dari praecipimus, sicut etiam annonas, quae grammaticis ac oratoribus vel etiam medicis vel iurisperitis antea dari solitum erat, et in posterum suam professionem scilicet exercentibus erogari praecipimus, quatenus iuvenes liberalibus studiis eruditi per nostram rempublicam floreat. Dat. die anno et cons. ss.

23 Ut civiliter inter se causas audiant. Lites etiam inter duos procedentes Romanos vel ubi Romana persona pulsatur, per civiles iudices exerceri iubemus, cum talibus negotiis vel causis iudices militares immiscere se ordo non patitur. Dat. die anno et cons. ss.

24 Ut mutationes in suo statu stent. Rei publicae permutationes etiam vel comparationes sive competitiones cum publico factas usque ad adventum scleratae memoriae Totilae in sua firmitate servamus, si tamen nulli aliquid alio possidenti competit. Dat. die anno et cons. ss.

25 Ut fabricae publicae serventur. Consuetudines etiam et privilegia Romanae civitatis vel publicarum fabricarum reparationi vel alveo Tiberino vel foro aut portui Romano sive reparationi formarum concessa servari praecipimus, ita videlicet, ut ex isdem tantummodo titulis, ex quibus delegata fuerunt, praestentur. Dat. die anno et cons. ss.

26 Ut per negotiatores coemptiones fiant. Super haec cognovimus, Calabriae vel Apuliae provinciae possessoribus pro coemptionibus non inferendis superindicticium titulum impositum esse pro unaquaque millena; unde coemptiones per negotiatores annis singulis exerceri, in praesenti vero negotiatoribus specierum coemptiones recusare temptantibus tam superindicticium titulum quam coemptionis onus provinciae possessoribus imminere; cum abunde mercatores sint, per quos possit exerceri coemptio, sancimus magnitudine tua haec examinaute, si possibile sit per negotiatores species comparatas inferri, collatores provinciae nullatenus praegravari, cum superindicticio titulo semel eis imposito coemptionis etiam onus inferre sit impossibile. Dat. die anno et cons. ss.

27 Ut qui voluerint ad praesentiam imperatoris navigare, non impediuntur. Viros etiam gloriosissimos ac magnificos senatores ad nostrum accedere comitatum volentes sine quocumque impedimento venire concedimus, nemine prohibendi eos habituro licentiam, ne senatoribus nostris vel collatoribus debitus introitus quodammodo videatur excludi. Sed etiam ad Italiae provinciam eundi eis et ibi quantum voluerint tempus commorandi pro reparandis possessionibus aperimus licentiam, cum dominis absentibus recreari possessiones aut competentem mereri culturam difficile sit.

Quae igitur per hanc divinam pragmaticam sanctionem nostra statuit aeternitas, magnitudo tua modis omnibus effectui mancipare observarique procuret, poena decem librarum auri imminente contra temeratores nostrarum iussionum. Pragmatica dat. id. Aug. CP. imp. du. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basilii vc. anno XIII. Narsi viro ill. praeposito sacri cubiculi, Antiocho viro magnifico praefecto per Italiam. [a. 554.]

1 eo — inferente Zachariae] eum (eam U) — inferat libri, cumque — inferre Haenel || pro mutatione MU] permutationi P || 2 ei] et MU || cum] ei P || contraxerit M || idus U || CP. — pp. om. U || const. PM || dn.] dom. nn. PM || iustiniano PM || pp. P] pio pp. M || 3 pc.] pp. P || basilii PM, basil. U || uc. MU] cons. P || anno om. M || Cap. 21 extat in (lege Romana canonice compta) fol. 172^v ubi post inscr. add. Kap. XXI ex fine nouellae || 4 pretio U] pretium PM] satisfaciatur U || de quo MU] et quod P || abstulit Zachariae || 5 materiam abstolissit inueniantur M || iam om. l || 6 in iunctis P || praeo M || 7 alium l || ab om. M || prioris P || 9 inuenitur P] inueniatur MU || authenticis P atenticis M || contractis P || solutum libri || 10 et] ut l || patri M || qui instrumentum l || 12 inueniendum P || at quocumque M || 13 pertinebant Osenbrüggen || is P] his MU || 14 subscr. om. l die et ann. MU || 15 annonas ministrentur libri || quam theodericus M, theodericus U || 16 solidus M pr. || 17 quas Haenel || uratoribus MP || aute MU || solidum M pr. || 19 publicam P || anno et U] anno P, et anno M || 21 iudices — vel (?) om. U || exercere

iuuemus P || 22 patiantur MU || et om. PM || 23 reu P || vel om. MU || 24 competit petitiones P. conditiones Gothofredus, compactiones Zachariae || publico P || tutele P || firmamus P vulg. || 25 possidenti Zachariae olim] possidente libri || et U om. MP || 26 fabricas publicas libri || consuetudinem M || privilegio P || 27 publicarum P || alveo P || fortui MU || sive] sue MU || 28 hisdem MP, eisdem U || 29 et om. libri || 31 super indictum M || 32 unaquaque MU || 33 temptantibus Osenbrüggen] temptantes PM || 34 an et cum? || mercatores P || pro quos M || possint libri || 35 magnitudinem — examinantem libri; correxi || 36 super indictio M || honus P || 37 et om. libri || ss.] sp. M || 38 uoluerit et impediatur P || 39 nostram PM || volentes Beck] uolentibus libri || 40 neminem libri || 41 prouincia P prouinciae undieis M || 42 comedandi M || dominus P || 44 per hac M || 45 effectum M pr. || observare PM, correxi || procurit M || 46 pragmaticam PU, pragmat. M || Const. — Aug. om. M || CP.] const. libri || dn.] dom. nn. P, dom. nro U || Iustiniani] iustiniano pio P, iust. pie U || pp. P] pc. U || 47 basilii libri || vc. — cubiculi om. U || anthiocho libri || 48 italia libri

VIII.

LEX QUAE DATA EST PRO DEBITORIBUS IN ITALIA ET SICILIA.

In nomine domini nostri Iesu Christi Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus <Anticus Alanicus> Uuandalicus Africanus pius felix inclytus victor ac triumphator <semper> Augustus Narsi Panfronio et senatui.

Cum semper decursio barbarici temporis in novarum rerum *** et veteribus legibus occasionem praebeat promulgandis, generalibus hominum difficultatibus communi remedio subvenire necesse est. Universae quidem Italiae nos oblatae preces generaliter commoverunt, feneratoriis pecuniis reddendis aliquod iam annuere postulantem remedium, ne per communes calamitates et rebus propriis fraudentur et debiti impossibili solutioni succumbant. Talibus itaque precibus annuentes <per> praesentem legem sancimus, ut per universam Italiam atque Siciliam pro mutuis pecuniis, quae usque ad nuper factam incursionem Francorum datae noscuntur, post redditam perfectam pacem Italiae expleto quinquennio, tunc aut media pars creditae sortis creditoribus offeratur, aut medietatem suae substantiae, si hoc elegerit debitor, offerat creditori, usura videlicet a die crediti usque ad completum quinquennium <in> istis contractibus omni modo cessante. Si quae autem pignora pro debito data per clades Italiae perierunt, rei commune eventum tam debitor quam creditor sentiat, ut nec creditor pro mutuis pecuniis convenire nec debitor possit actiones exercere pigneraticias. Si vero pignora exstaut, debitae etiam sortis pro integris pignoribus solutio celebretur. Quodsi pars pignorum salva inveniatur, pro rata portione sortis etiam pars creditorem sequatur. Si quis vero datorum pignorum magnitudinem occasione barbarici <temporis> lucri causa suppressimere aut celare voluerit et hoc a debitore comprobari potuerit, amisso debito pignora reddere compellatur. Hi vero, qui necessitatem debiti facientem beneficia vel usuras in capite debiti redigunt, quod etiam bonis temporibus fieri leges minime patiuntur, per hanc sanctionem huiusmodi fraudentur augmento, ita videlicet, ut, quidquid etiam de usuris et beneficiis confert ***

IX.

Imp. Fl. Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Uuandalicus Africanus pius felix inclitus victor ac triumphator semper Augustus Iohanui pp. per Africam.

Cognitum nobis est quod quidam in provincia Africana non adtendentes iussiones nostras, quas pro repetitione fecimus rusticorum, calumniam exercere non cessant, repetentes colonos vel rusticos vel filios eorum, qui ex propriis rebus ante adventum felicissimi exercitus exisse monstrantur; sed et clericos in officiis ecclesiasticis constitutos ex iure colonatus sollicitare non cessant. Scimus enim nos pro hac causa sacros apices promulgasse quibus definivimus, tempore ex quo deberent repetitiones fieri rusticorum sive rusticarum. Iubemus ergo magnitudinem tuam has calumnias repetitionis modis omnibus in Africanis regionibus amputare et nullum permittimus colonorum statum <tam> in viris quam in mulieribus vel filiis eorum sibi vindicare nisi ex tempore, quo sicut diximus felicissimus noster exercitus Africanam provinciam auxiliante deo nostro imperio vindicavit; clericorum autem repetitiones quo a tempore nostris apicibus statuimus fieri iubemus nec ulterius dilatari; veterosas enim lites et contentiones non patimur protelari. Quoniam autem cognovimus viros eloquentissimos supradictas iussiones nostras generalibus legibus non praeferre, iubemus tam praeteritas iussiones quas pro hac causa promulgavimus quam hanc praesentem iussionem in Africanis regionibus legis vicem obtinere et nulla praescriptione legum generalium submoverti; sed edictis a tua magnitudine propositis innotescere, ut sciant omnes Africani populi, sub qua temporis cautela suas debeant pro repetitione colonorum vel colonarum sive clericorum exercere actiones, poena quinque librarum auri qui contra hanc iussionem venire temptaverint feriendis. Divinitas te servet per multos annos. Dat. X. k. Octobris Chalcedone imp. dn. Iustiniani (pp.) Aug. anno XXXII. pc. Fl. Basilii vc. anno XVII. ind. VII.

App. VIII extat in Vindob. 2160 in appendice Iuliani, ex quo edidit Biener Zeitschr. f. gesch. Rechtsw. V 352 ss.

App. IX extat in Iuliani codice Utinensi f. 92^v post const. VI, ex quo edidit Haenel Ber. d. Sächs. Ges. 1852 p. 75 et Iulian. p. 225.

2 lx cod. || 3 Alamannicus Kroll] alanicus cod. || 4 guandalicus cod. || 6 in] intuitu Zachariae; lacunam statui || veteribus (non sanum)] veteris iuris Zachariae || 7 praebant cod. || 8 nos] nobis Zachariae || oblate cod. || 9 annuere Kroll] renuere cod. invenire Skutsch || reditum — fraudetur — solutionem succumbat cod. || 11 per add. Beck, praesente lege Zachariae || 12 data cod. || 13 medietatis cod., corr. Zachariae interpunctione ante si sublata || 14 usuras cod. || a die Zachariae] audiet cod. || in add. Zachariae || 15 cessantem cod. || si qua utrum cod., corr. Beck || 16 conveniri cod. || 17 pignora cod. || 18 solatio cod. || pignorum cod. || ratam portionem — partem cod. || 19 datorum Zachariae] actorum cod. || pignorum cod. || occasionem cod. || temporis addidi, barbaricae <incursionis> Zachariae || suppressimere cod. || 20 comprobare cod. || pignora cod. || 21 necessitate — faciente Zachariae; an necessitatem — augentes? || usura cod. || 22 augmentum cod. || 23 data est lex paulo post Francorum inva-

sionem, quae fuit anno 555 || 25 gotticus cod. || germanicus cod. m.¹ || bandalicus cod. m.¹, u ex b m² || africanus cod. || 26 triumphator cod. || africa cod. || 28 repetitiones cod. || colonas vel rusticas cod., possis etiam <colonos vel rusticos> vel colonas vel rusticas || 29 monstratur cod. || 31 sacros apices] est app. VI || promulgare cod. || debere cod. || rusticorum cod. m.¹ || 32 africanus cod. || 33 nullam cod., nulli Zachariae || tam in viris quam Kroll] in iuris tam cod., in viris aut Zachariae || 35 deo] domino cod. || quo a tempore Kroll] quia tempus cod., quo tempore Zachariae || 36 protelas cod. || 39 nullam praescriptionem cod. || 40 sed] sed et Zachariae non male || 41 repetitiones cod. || 42 feriendi cod., corr. Zachariae || 43 subscr. octubris calcedona imp. doni iustiniano cod. || XXXII Zachariae] XXII? cod., palluit numerus⁴ || pc.] cons. cod. || basilii uc. anno XVI ind. VII cod.

INDICES.

I.

NUMERI VULGARES CUM EIS COMPARATI QUI SUNT IN ZACHARIAEI EDITIONE.

Vulgo	Zach.	Vulgo	Zach.	Vulgo	Zach.	Vulgo	Zach.
I—	IX	XLIX—	LXV	XCVII—	CXIX	CXLV—	CLXI
II—	X	L—	LXVI	XCVIII—	CXX	CXLVI—	CLXII
III—	XIV	LI—	LXVIII	XCIX—	CXXI	CXLVII—	CLXIII
IV—	XI	LII—	LXIX	C—	CXXII	CXLVIII—	om.
V—	XIII	LIII—	LXXI	CI—	CIX	CXLIX—	om.
VI—	XII	LIV—	LXX	CII—	LIII	CL—	CLXXIII
VII—	XV	LV—	LXXII	CIII—	LIV	CLI—	III
VIII—	XVI	LVI—	LXXIV	CIV—	LXXXIX	CLII—	IV
IX—	XVII	LVII—	LXXXIII	CV—	LXXXI	CLIII—	CXXXV
X—	XVIII	LVIII—	LXXV	CVI—	CXXIV	CLIV—	LVII
XI—	XIX	LIX—	LXXVI	CVII—	CXXVI	CLV—	I
XII—	XXII	LX—	LXXVII	CVIII—	CXXXVII	CLVI—	CXXXV
XIII—	XXXVIII	LXI—	LXXXVIII	CIX—	CXXIX	CLVII—	CXXXIX
XIV—	XXXIX	LXII—	LXXX	CX—	CXXXVIII	CLVIII—	CXLIX
XV—	XXXV	LXIII—	LXXXIV	CXI—	CXXX	CLIX—	CLXV
XVI—	XXXVI	LXIV—	LXXXIII	CXII—	CXXXI	CLX—	VII
XVII—	XXI	LXV—	LXXXV	CXIII—	CXXXIV	CLXI—	om.
XVIII—	XLII	LXVI—	LXXXVI	CXIV—	CXXXIII	CLXII—	CVII
XIX—	XLIII	LXVII—	LXXXVII	CXV—	CXXXVI	CLXIII—	om.
XX—	XLVI	LXVIII—	LXXXVIII	CXVI—	CXXXVIII	CLXIV—	om.
XXI—	XLVII	LXIX—	LXXXIX	CXVII—	CXLI	CLXV—	LXXXII
XXII—	XLVIII	LXX—	XC	CXVIII—	CXLII	CLXVI—	om.
XXIII—	XL	LXXI—	XCI	CXIX—	CXLV	CLXVII—	om.
XXIV—	XXIII	LXXII—	XCII	CXX—	CXLVIII	CLXVIII—	om.
XXV—	XXIV	LXXIII—	XCIII	CXXI—	XX	ed. I—	XVI
XXVI—	XXV	LXXIV—	XCV	CXXII—	CXLVI	ed. II—	V
XXVII—	XXVI	LXXV—	LXXIX	CXXIII—	CLV	ed. III—	XXXIII
XXVIII—	XXXI	LXXVI—	XCV	CXXIV—	CLII	ed. IV—	LV
XXIX—	XXXII	LXXVII—	XXVIII	CXXV—	CXLIV	ed. V—	CXXX
XXX—	XLIV	LXXVIII—	XCVII	CXXVI—	CLVI	ed. VI—	CXLVI
XXXI—	XLV	LXXIX—	XCVIII	CXXVII—	CLVII	ed. VII—	CXXXVII
XXXII—	XXIX	LXXX—	XCIX	CXXVIII—	CLII	ed. VIII—	CLVIII
XXXIII—	XXX	LXXXI—	CI	CXXIX—	CLIX	ed. IX—	LIX
XXXIV—		LXXXII—	CII	CXXX—	CL	ed. X—	VI
XXXV—	XXVII	LXXXIII—	CIV	CXXXI—	CLI	ed. XI—	CLXXII
XXXVI—	VIII	LXXXIV—	CV	CXXXII—	CXLVII	ed. XII—	XXXVII
XXXVII—	XXXIV	LXXXV—	CVIII	CXXXIII—	C	ed. XIII—	XCVI
XXXVIII—	XLI	LXXXVI—	CIII	CXXXIV—	CLXVI	app. I—	CXXIII
XXXIX—	L	LXXXVII—	CVI	CXXXV—	CLXVII	app. II—	CXXXII
XL—	LI	LXXXVIII—	CX	CXXXVI—	XLIX	app. III—	CXL
XLI—	LII	LXXXIX—	CXI	CXXXVII—	CLXXIV	app. IV—	CXLII
XLII—	LVI	XC—	CXII	CXXXVIII—	II	app. V—	CLIV
XLIII—	LX	XCI—	CXIII	CXXXIX—	LVIII	app. VI—	CLX
XLIV—	LXI	XCII—	CXIV	CXL—	om.	app. VII—	CLXIV
XLV—	LXII	XCIII—	CXV	CXLI—	CLXXI	app. VIII—	CLXVIII
XLVI—	LXIII	XCIV—	CXVI	CXLII—	CLXX	app. IX—	CLXIX
XLVII—	LXVI	XCV—	CXVII	CXLIII—	CLXXIII		
XLVIII—	LXIV	XCVI—	CXVIII	CXLIV—	om.		

II.

ORDO AUTHENTICI ET CORPORIS 168 NOVELLARUM
COMPARATUS.

Auth.	Nov.	Auth.	Nov.	Auth.	Nov.	Auth.	Nov.
1	I	35	XXXIII	69	LXVII	103	CVIII
2	II	36	XXXIV	70	LXVIII	104	CIX
3	III	37	XXXV	71	LXXI	105	CX
4	IV	38	XXXVI	72	LXX	106	CXI
5	V	39	XXXVII	73	LXIX	107	CXII
6	VI	40	XXXVIII	74	LXXIV	108	CXVI
7	VII	41	XXXIX	75	LXXII	109	CXIV
8	VIII	42	XL	76	LXXIII	110	CXIII
9	IX	43	XLII	77	LXXVI	111	CXV
10	X	44	XLIII	78	LXXVII	112	CXVII
11	XI	45	XLIV	79	LXXVIII	113	CXVIII
12	XII	46	XLVI	80	LXXIX	114	CXIX
13	XIII	47	XLVIII	81	LXXX	115	CXX
14	XIV	48	XLVII	82	LXXXI	116	CXXV
15	XV	49	L	83	LXXXII	117	CXXIV
16	XVI	50	LI	84	LXXXIII	118	CXXX
17	XVII	51	LII	85	LXXXIV	119	CXXXI
18	XVIII	52	XLV	86	LXXXV	120	CXXXVII
19	XIX	53	LIII	87	LXXXVII	121	ed. VIII
20	XX	54	LIV	88	LXXXVIII	122	CXXXIX
21	XXI	55	LV	89	LXXXIX	123	CXLV
22	XXII	56	LVI	90	XC	124	CXLVI
23	XXIII	57	LVII	91	XCI	125	CXLVII
24	XXIV	58	XLIX	92	XCIV	126	CLIX
25	XXV	59	LVIII	93	XCI	127	CXXXIV
26	XXVI	60	LIX	94	XCIV	128	LXXXVI
27	XXVII	61	LX	95	XCVI	129	CVI
28	XXVIII	62	LXI	96	XCVII	130	CXXXII
29	XXIX	63	LXXV = CIV	97	XCIX	131	CXXXIII
30	XXX	64	LXII	98	C	132	CXLIH
31	XXXI	65	LXIV	99	XCVIII	133	CXXVIII
32	CII	66	LXIII	100	XCVII	134	CXXXIII
33	CIII	67	LXV	101	CI		
34	CV	68	LXVI	102	CVII		

INDEX CONSTITUTIONUM AD TEMPORIS ORDINEM
REDACTUS.

Variam lectionem non adnotavi nisi maxime necessariam.

- Circa a. 512**
CLXVIII. *Zoticus pr. pr. Or. Iohanni praesidi Cypri.*
a. 521—523
CLXVI. *Demosthenes pr. pr. etc. Fl. Orialino praesidi Lydiae.*
5 a. 533
CLV. *Belisario magistro militum.*
D. k. Febr. CP. dn. Iustiniano pp. Aug. (III.) cos.
Ante kal. Iun. a. 534
10 CLL. *Iohanni praefecto praetorio Orientis iterum.*
Dat. XVII. (kal. . . . .)
a. 534
CLII. *Iohanni pr. pr. Or.*
D. k. Iun. CP. dn. Iustiniano pp. Aug. (IV.) et
Paulino vc. cons.
15 Inter prid. k. Mai. a. 531 et XVII. k. Mai. a. 535
ed. II. *Iohanni pr. pr. Or.*
Ante XVII. k. Mai. a. 535
CXXXVIII. *Hermogeni magistro officiorum.*
20 a. 535—536
ed. IV. *Iohanni pr. pr. Or.*
CLIV. *Floro comiti sacrarum rerum privatarum.*
CXXXIX. *Floro com. rer. priv.*
a. 535
25 I. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Ian. CP. Belisario vc. cons. ind. XIII.
XXXVI. *Salomoni pr. pr. Africae.*
Dat. kal. Ian. CP. Belisario vc. cons.
II. *Hermogeni mag. off.*
30 Dat. XVII. k. April. CP. Belisario vc. cons. ind.
XIII.
IV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVII. k. April. ind. XIII. Flavio Belisario
vc. cons.
35 VI. *Epiphanio patriarchae CP.*
Dat. XVII. k. April. CP. Belisario vc. cons.
III. *Epiphanio patriarchae CP.*
Dat. XVII. k. April. CP. Belisario vc. cons.
V. *Epiphanio patriarchae CP.*
40 Dat. XVI. k. April. CP. Belisario vc. cons.
CXXXVI. *Strategio comiti largitionum.*
D. k. April. CP. Belisario vc. cons.
IX. *Iohanni patriarchae Romae.*
Dat. XVIII. k. Mai. CP. Belisario cons.
- XI. *Catelliano archiepiscopo Primae Iustinianae.* 45
Dat. XVIII. kal. Mai. Belisario vc. cons.
VII. *Epiphanio patriarchae CP.*
Dat. XVII. k. Mai. CP. Belisario vc. cons.
VIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVII. k. Mai. CP. Belisario vc. cons. 50
ed. I. *Episcopis et patriarchis.*
Dat. XV. (?) k. Mai. CP. Belisario vc. cons.
X. *Hermogeni mag. off.*
Dat. XVII. k. Mai. CP. Belisario vc. cons.
CXXI. *Arsilio praesidi Tarsi.* 55
Dat. XVII. k. Mai. CP. Belisario vc. cons.
XVII. *Triboniano quaestori sacri palatii.*
Dat. XVI. k. Mai. CP. Belisario vc. cons.
XII. *Floro comiti rerum privatarum.*
Dat. XVII. k. Iun. CP. Belisario vc. cons. 60
XXIV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. kal. Iun. CP. Belisario vc. cons.
XXV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Iun. CP. Belisario vc. cons.
XXVI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Iun. CP. Belisario vc. cons. 65
XXVII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. kal. Iun. CP. Belisario vc. cons.
XXXV. *Triboniano quaestori.*
Dat. X. kal. Iun. CP. Belisario vc. cons. 70
LXXXVII. *Constantinopolitanis.*
Dat. . . . Iun. Belisario vc. cons.
XXXII. *Agerochio praesidi Haemimonti.*
Dat. XVII. k. Iul. CP. Belisario vc. cons.
XXXIV. *Agerochio praesidi Haemimonti.* 75
Dat. XVII. k. Iul. CP. Belisario vc. cons.
XXXIII. *Dominico pr. pr. per Illyricum.*
Dat. XVII. k. Iul. CP. Belisario vc. cons.
XXVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVII. k. Aug. CP. Belisario vc. cons. 80
XXIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVII. k. Aug. CP. Belisario vc. cons.
ed. III. *Acacio procons. Armeniae(?)*
Dat. X. kal. Aug. Belisario vc. cons.
XXXVII. *Salomoni pr. pr. Africae.* 85
Dat. kal. Aug. CP. Belisario vc. cons.
XV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. id. Aug. CP. Belisario vc. cons.
XVI. *Anthimo patriarchae CP.*
Dat. id. Aug. CP. Belisario vc. cons. ind. XIII. 90

8 III. suppl. Zach. || 11 (kal. Ian. CP. dn. Iustiniano pp. Aug. III. cos.) (i. e. a. 533) suppl. Zach. || 14 IV. suppl. Zach. || 28 μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Th(eod.) || 30 XVII. k. Contius e nov. 22 p. 181, 27] XV. k. M XII. k. Ath. & k. Iul. || ἰνδ. γ' Ath.] ἰνδ. γ' Th. || 33 XVII. k. April. M Ath. Iul.^w] kal. April. Iul. cett. XVII. k. Iul. & || 36 XVII. k. M] k. Iul. & Ath. Th. kal. ianv. A || ὑπατείας Βελισαρίου καὶ Ἐντροπίου Ath. (Th.), sim. A || 38 XVII. k. M] ε' kal. Ath., k. Iul.^w & || 40 XVI. M] XIII. & R, XII. & Bamb. η' Ath., om. Iul. || 42 basil. Iul.^w || 44 XVIII. kal. Bamb. II] VIII. kl. Iul.^b kal. Iul. al. VI idus Neob. μὴν μαίω ἢ Ath. μὴν μαίω Th. (et ita semper) || 46 XVIII. Neob.] VI. Iul. || 48 XVII. k. M Ath.] XVIII. k. & Bamb. II k. & VIul. || ἰνδ. β' add. Ath. Th. || 50 XVII. k. mai. M p. 78, 17] XVI. k. ma. M p. 80, 41 XII. k. Mai. & p. 78, 17] XIII. k. Mai. & p. 83, 41 k. april. Iul.^v april. Iul.^b || 52 XV. k. Mai. Schoell] XV. k. april. M, et XII. et XIII. et XIV. k. Mai. & || 54 XVII. M Iul.^w] XVIII. & Bamb. II VII.

Iul.^v, om. & V. || 56 XVII. M. Ath.] XVIII. app. Iul. || 58 XVI. k. M] k. & Ath. || 60 XVII. id. iun. M πρὸ ε'. kal. Ἰουλίω Ath. μ. Ἰουλίω Th. VI. idus octubs. & Bamb. II. || indic. XIII add. Bamb. || 62 XV. kal. Iun. M & Iul.^b] πρὸ ε'. kal. Ἰουλίω Ath. k. Iun. Iul.^w μ. Ἰουλίω Th. || 66 XV. k. Iun. M &] πρὸ ε'. kal. ἰαννοναο. Ath. kal. Iunias Iul.^{bw} || 68 XV. kal. Iun. M & Iul.^b] πρὸ ε'. kal. ἰαννοναο. Ath. kal. Iun. Iul.^w || 70 X. kal. iun. z. Neob.] XVI. kal. iunias Iul.^b πρὸ ε' kal. ἰουλίω Ath. μ. ἰουλίω Th. XV. kal. Iun. Zach. || 72 Subscr. restituta e Th. || 74 XVII. k. Iul. (Ath.) XV. k. uul. M || μετὰ τ. ὑπατείας Βελισαρίου Th. || 76 XVIII. k. iul. Iul.^w V. kal. mart. T μ. ἰουλίω μετὰ τ. ἕπ. Bel. Th. || 80 XVII. k. & Ath.] XV. k. M k. Iul.^b || 82 XVII. & Iul.^b] XV. M β' Ath. VI. Iul.^w || 84 X. M] XVII. Zach. || 86 XVII. kal. Zach. || μετὰ τ. ὑπατ. Bel. Th. || 88 id. & Ath.] XVI. id. M || 90 id. &] XVI. id. M XIII. kl. Iul.^b kal. Ath.

- ed. XII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. kal. Sept. CP. Belisario vc. cons.
- XIII. *Constantinopolitanis.*
Dat. id. Octobr. CP. Belisario vc. cons. ind. XIV.
- 5 XIV. *Constantinopolitanis.*
Dat. k. Dec. CP. Belisario vc. cons.
- a. 536.
- XXIII. *Triboniano mag. off. et quaest.*
Dat. III. non. Ian. CP. post cons. Belisarii vc.
- 10 XXXVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Mar. CP. post cons. Belisarii vc.
- XVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Mar. CP. post cons. Belisarii vc.
- XIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVI. k. April. CP. post cons. Belisarii vc.
- 15 XX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. April. CP. pc. Belisarii vc.
- XXI. *Acacio procons. Armeniac.*
Dat. XV. k. April. CP. pc. Belisarii vc.
- 20 XXII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. April. CP. pc. Belisarii vc.
- XXX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. kal. April. CP. p. c. Belisarii vc.
- XXXI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. April. CP. p. c. Belisarii vc.
- 25 XXXIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. kal. Mai. CP. p. c. Belisarii vc.
- XL. *Petro archiepiscopo Hierosolymorum.*
Dat. XV. k. Iun. CP. p. c. Belisarii vc.
- 30 XLI. *Bono quaestori exercitus.*
XV. kal. Iun. ind. XIV. p. c. Belisarii.
- CII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. VI. k. Iun. CP. p. c. Belisarii vc.
- 35 CIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Iul. CP. p. c. Belisarii vc.
- XLII. *Menae patriarchae CP.*
Dat. VIII. id. Aug. CP. p. c. Belisarii vc.
- XLVI. *Iohanni pr. pr. Or.*
? Dat. XV. k. Sept. CP. p. c. Belisarii vc.
- 40 a. 537
- XLIII. *Longino praef. urbi.*
Dat. XVI. k. Iun. CP. p. c. Belisarii vc. anno II.
- XLIV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVI. k. Sept. CP. p. c. Belisarii vc. anno secundo.
- 45 XLV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Sept. CP. p. c. Belisarii vc. anno II.
- XLVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Sept. CP. p. c. Belisarii vc. anno II.
- 50 XLIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Sept. CP. p. c. Belisarii vc. anno II.
- LII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. <anno II.>
- XLVII. *Iohanni pr. pr. Or.* 55
Dat. prid. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.
- L. *Bono quaestori exercitus.*
Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II. ind. I. 60
- LI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.
- LIV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. kal. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II. 65
- LIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.
- LV. *Menae patriarchae CP.* 70
Dat. XV. k. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II. ind. I.
- LVII. *Menae patriarchae CP.*
Dat. XV. k. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II. 75
- LVI. *Menae patriarchae CP.*
Dat. III non. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II. ind. I.
- LVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. III non. Nov. CP. imp. du. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II. 80
- LIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. III non. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.
- LX. *Iohanni pr. pr. Or.* 85
Dat. k. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.
- LXI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Dec. CP. <imp.> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. <anno II.> 90
- LXXV (= CIV). *Triboniano quaestori sacri palatii.*
<Dat. . . Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.>
- LXII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. kal. Ianuarii CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. <anno II.> 95
- CV. *Strategio comiti sacri largitionum.*
Dat. V. k. Ian. CP. <imp. dn. Iustiniani Aug. anno XI.> p. c. Belisarii vc. <anno II.>
- a. 538 100
- LXIV. *Longino praef. urbi.*
Dat. XIV. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. Iohanne vc. cons.
- LXIII. *Longino praef. urbi.*
Dat. VII. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. 105
Aug. anno XI. Iohanne vc. cons.
- LXV. *Iustiniano praesidi Moesiae.*
Dat. X. kal. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. Iohanne vc. cons.

4 *eid. Ath.*] XVI. id. M || 9 III. non. Ian. *V Iul^b Ath. L*] non. Ian. *Iul^w al. kl. Iul. T kl. XII. april. Paris.* || 11 XV. *ε T Neob.*] V. *ε V, Ath.* || post cons. Belisarii *Iul. Ath. Th.*] bilisario uc. cons. (a. 535) M *ε* || 13 post cons. Belisarii vc. *ε Iul. Th.*] bilisarii uc. cons. M *Ath.* || 15 XVI. M] XV. *ε Ath.* || Belisario vo. cons. (a. 535) *ε* || 17 XV. k. April. M *Ath. Th.*] III. nn. ianuaras *Iul^b X.* k. april. *ε V* k. april. *ε O Bamb. II.* || 23 Om. M. XV. k. *ε Ath.*] k. *Iul^w* || 27 XV. kal. mai. M] XII. kal. maii (ian. *Bamb.*) *ε* k. maias *Iul^{bp} πρό ιε'. καλ. Ἀπριλλ.* *Ath. μ. μαρτίω Th.* || 29 XV. k. Iun. M *ε Ath.*] k. mai. *Iul^{bp}* || Belisario uc. cons. (a. 535) *ε* || 31 XV. k. (Ath.)] k. *Iul.* || XIV. *Biener*] XV. et XII. et V. *codd.* || 33 VI. k. M] IV. id. *ε* || bilisario uc. cons. M *μετά τ. ἑπ. Ἀπριος Th.* || 35 k. Iun. M || bilisari uc. cons. M || 37 VIII. id. Aug. C not. concilii] VII. id. aug. M VIII. idus Aug. *ε* *πρό η' καλ. Ἀπριλ. Ath.* || 39 XV. k. M] XVIII. k. *ε* *πρό ιδ' καλ. Ath.*, k. *Iul.* || ann. sd. (= secundo i. e. a. 537) *add. ε T, contra bilisario uice consul. ε V* || 42 XVI. k. M] k. *ε Iul. Ath.* || anno II. om. *Iul. v^(w) Th.* || 44 XVI. M] XVIII. *ε ιη' Ath.* || ann.

secundo M] om. *ε Iul. Ath. Th.* || 47 XV. k. M] k. *ε Iul. Ath.* || imp. Iustiniani pp. Aug. anno XI. *add. ε* || *τὸ δεύτερον solus add. Ath.* || 49 XV. k. M] X. k. *ε, k. Iul. Ath.* || anno secundo *add. ε Bamb. Iul^p* || 51 XV. k. M] X. k. *ε Ath.* || anno II. om. *Iul^{bw} Ath. Th.* || 53 XV. k. M] k. *ε Ath.* || 57 anno II. om. M *Iul. Th.* || indictione I. *add. ε V* || 59 XV. k. M] || 63 anno II.] *τὸ β' Ath.* iterum *Iul^{pw}, om. cett.* || 65 XV. k. M] || 68 kal. M *Ath.*] X. kal. *ε* || 71 III. nonas nouembres *ε Bamb.* || anno II. *ε Th.*] *γ' Ath., om. M* || ind. I *ε om. cett.* || 74 III. nonas *ε* || anno II. om. *Iul^b Ath. Th.* || 77 III. non. Nov. *ε Ath.*] III. k. nou. M kal. octub. *Iul^b* || ind. I. *ε*] *ινδ. ια' Ath. Th. om. cett.* || 80 μ. *σεπτεμβρίω Th.* || anno II. *ε Th. (qui add. ινδ. α')* || om. M *Ath.* || 84 anno II. M *Th. (qui add. ινδ. ια')* *τὸ γ' Ath. om. ε Iul.* || 89 k. Sept. *Iul.* || *τὸ ια' Ath.*] ann. II M] || *τὸ β' soli Ath. Th.* || 92 *Subscr. refecta ex Ath. (Th.)* || 95 V. kal. *Zach.* || *τὸ β' Th. solus* || 98 Om. M. imp. — XI.] *βασιλετας I. τὸ ια' Ath. (Th.), om. ε* || *τὸ β' Ath. solus* || 102 XIV. k. Febr. (Ath.)] XV. kal. Febr. *ε XIII. k. aug. M μ. Φεβρουαρίω Th.* || 105 *πρό εζ' καλ. Μαρτ. Ath.* || 108 *καλ. Ἀπρ. Ath.* || *ἑπταετας Ἀπριος Ath.*

- LXVI. *Iohanni pr. pr. Or. et consuli.*
Dat. k. Mai CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XII. Iohanne vc. cons.
- 5 LXVII. *Menae patriarchae CP.*
Dat. k. Mai CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XII. Iohanne vc. cons.
- LXVIII. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. VIII. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XII. Iohanne vc. cons.
- 10 LXIX. *Constantinopolitanis.*
Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XII. Iohanne vc. cons.
- LXX. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. kal. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XII. Iohanne vc. cons.
- 15 LXXI. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XII. Iohanne vc. cons.
- LXXII. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XII. Iohanne vc. cons.
- LXXIII. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. prid. non. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XII. Iohanne vc. cons.
- 25 LXXIV. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. prid. non. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XII. Iohanne vc. cons. ind. I. τὸν
ἡμῶν ἔτους.
- LXXVI. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. id. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XII. Iohanne vc. cons. ind. II.
- 30 Post VII. id. Mart. a. 538
CLXV. *Dominico pr. pr. Illyrici.*
Inter k. Sept. 538 et k. Sept. 539
ed. XIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
a. 539
- LXXVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XII. Apione vc. cons.
- 40 LXXIX. *Menae patriarchae CP.*
Dat. VI. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XII. Apione vc. cons.
- LXXX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. VI. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XII. Apione vc. cons.
- 45 CXXXIII. *Iohanni pr. pr. Or. (Menae).*
Dat. XVII. k. Apr. CP. (imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XII.) Apione vc. cons.
- LXXXI. *Senatui CP.*
Dat. XV. k. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XII. Apione vc. cons.
- 50 LXXXII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. VI. id. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
- LXXXVI. Dat. XV. k. Mai. imp. dn. Iustiniani 55
Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
- LXXXIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XIII. Apione vc. cons.
- LXXXIV. *Iohanni pr. pr. Or.* 60
Dat. XV. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XIII. Apione vc. cons.
- LXXXVII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Iun. Septimo imp. dn. Iustiniani Aug.
anno XIII. Apione vc. cons. 65
- CLXII. *Dominico pr. pr. Illyrici.*
D. V. id. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XIII. Apione vc. cons.
- LXXXV. *Basilidi mag. off.*
Dat. VII. k. Iul. Chalcedone imp. dn. Iustiniani 70
pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
- CI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XIII. Apione vc. cons.
- LXXXVIII. *Iohanni pr. pr. Or.* 75
Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XIII. Apione vc. cons.
- LXXXIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XIII. Apione vc. cons. 80
- XC. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Octob. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug.
anno XIII. Apione vc. cons.
- XCI. *Iohanni pr. pr. Or.* 85
Dat. kal. Oct. CP. (imp. Iustiniani anno XIII.
Apione vc. cons.)
- XCII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. VI. id. Oct. (CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XIII. Apione vc. cons.) 90
- XCIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. V. id. Oct. (CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XIII. Apione vc. cons.) 95
- XCIV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. V. id. Oct. (CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XIII. Apione vc. cons.) 95
- XCV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. kal. Nov. CP. imp. (dn.) Iustiniani pp.
(Aug.) anno XIII. Apione vc. cons.
- XCVI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani anno XIII. 100
Apione cons.
- XCVII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
- XCVIII. *Iohanni pr. pr. Or.* 105
Dat. XVII. k. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp.
Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
- XCIX. *Iohanni pr. pr. Or.*

8 k. Iun. *mavli Zach.* || 11 dat. — CP. om. *M* || καλ. *Iovl.*
Ath. || 14 kal. *M* || prid. non. *ε* || 17 k. Iun. *M* || prid. non.
Iun. *ε* πρὸ νόμων *Iovliov Ath.* || μετὰ τ. ἡπ. *Iωάννου*

Ath. || 20 kal. Iul. *Iul.^b* || 23 prid. non. *ε* *Ath.* pp. *N M* ||
ὑπατείας Ἀπλωνος Ath. || 26 prid. om. *M* || Iun. om. *ε* ||
ind. — *ἔτους solus M* || 30 id. Oct. *M Ath.* || V. id. Oct. *ε*
μ. Iovniq Th. || ind. *β M* || *ἰνδ. α' Ath.* || *ὑπατείας Ἀπλωνος*
Ath. || 38 XV. k. febr. *M* || καλ. φεβρ. *Ath. μ. φε-*
βρουαρίω Th. kal. Sept. *ε* || 41 VI. *M* || V. *ε* (μαρτ.
v. l. εἰδους ματαῖς Ath.) || 44 VI. id. Mart. *Biener* || VI.
id. Mai. *ε* VII. id. mai. *M μ. μαρτίω Ath. Th.* || 47
XVII. k. apr. *M* || III. id. Mart. *ε* δ' νόμων μαρτ. *Ath.*
μ. μαρτίω Th. VII. C || *βασιλείας I. τὸ ἰγ' (v. l. ἰγ')*
Ath. solus || 50 XV. *M Ath.* || X. *ε* (kal. madii V) || 53
dat. XV. *ceteris om. M* || *ἔτει ἰβ' Th.* || 55 *Subscr. om.*
M Iul., *e codice ignoto ed. Pithoeus, congruunt Ath.*
Th. ε (qui dat. Apione vc. cons.) || 58 Iun. *ε* *Ath. Th.* ||
apr. *M* || 61 XV. om. *Iul.^w*, k. om. *M*, *μ. Iovliq Th.*
|| τὸ ἰβ' *Ath.* || 64 Om. *M.* πρὸ ἰβ' καλ. (om. *Iovni.*)
Ath. k. Iun. *Iul.^w* || 67 πρὸ ε' (v. l. ἰε') *εἰδῶν (v. l. καλ.)*

Iovni. Ath. || V. id. sert. *M XV. k. Iun. Zach.* || 70 Om.
M Iul. VII. kal. Iulii *ε V* || πρὸ ε' καλ. *Iov. Ath. μ.*
iouviq Th. || 73 τὸ ἰγ' *Ath.* || XII. *ε V* *ἔτει ἰβ' Th.*
om. *M* || 76 Om. *M.* Sept. *Iul. Ath. Th.* || Dec. *ε* || 79
Sic ε Ath. (qui τὸ ἰβ' Th. dat. XV. k. sept. CP. post
oss. utilisario us. anno II *M* || 85 Om. *M Iul.* imp. — cons.
suppl. ex Ath. Th. || 88 Om. *M.* VI. id. *ε Iul.^c Ath.* ||
id. *Iul.^w* || CP. — cons. *suppl. ex Ath. Th.* || ind. V. add.
Iul.^c indict. VII. Iul.^w || 91 Om. *M.* V. id. *Iul.^w Ath.* ||
XII. id. *Iul.^c* || CP. — cons. *suppl. ex Ath. Th.* || ind. V.
add. *Iul.^w* || *Subscr. quae est in ε Esc.*: dat. VIII.
kal. Iunias CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII.
Iustino vc. cons. (a. 540) non huc pertinet || 94 Om. *M.*
id. *Oct. Ath. V. idus ceteris om. ε VII. octubr. Iul.^w*
|| CP. — cons. *suppl. ex Ath. (Iul.^w Th. qui id' || 97 Om.*
M Iul. kal. *ε* || πρὸ ε' καλ. *Ath.* || 100 Om. *M.* anno XIII.
Iul.^w || 103 XV. k. *M* || kal. *ε Iul.^w Ath.* || 106 XVII.
k. Ian. (*Ath.*) || VII. kal. Ian. *ε V XV. k. Ian. M k. iul.*
Iul.^b et Sang. || ann. XII. *M* anno XIV. *Iul.^b et Sang.*
|| *ὑπατείας Ἀπλωνος Ath.* || Iustino uc. consule *Iul. Sang.*
(*Iul.^b M*) i. e. a. 540

- Dat. XIII. k. Ian. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
- C. *Iohanni pr. pr. Or.*
- 5 Dat. XIII. k. Ian. CP. <imp> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
- Post V. id. Iun. a. 539
CLVI.
- a. 540
- app. I. *Dominico pr. pr. Illyrici.*
- 10 Dat. VII. id. April. CP. imp. dn. Iustiniani Aug. anno <XIV.> Iustino cons.
- CVI. *Iohanni pr. pr. Or.*
- Dat. VII. id. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno <XIV.> Iustino vc. cons.
- 15 540—547
app. V.
- a. 541
- CVII. *Basso com. dom. obtincenti locum Iohannis pr. pr.*
- 20 Dat. k. Febr. CP. <imp.> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIV. Basilio vc. cons.
- CVIII. *Basso com. dom.*
- Dat. k. Febr. CP. <imp> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIV. Basilio vc. cons.
- 25 CX. *Iohanni pr. pr. Or.*
- Dat. VI. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.
- CIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
- 30 Dat. non. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.
- CXI. *Theodoto pr. pr. Or. (Eliae pr. pr. III.)*
- Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.
- 35 CXII. *Theodoto pr. pr. Or.*
- Dat. IV. id. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.
- app. II. *Daciano metropolitano Byzacii.*
- Dat. prid. non. Octob. CP. imp. du. Iustiniani <pp.> Aug. anno XV.
- 40 CXIV. *Theodoto pr. pr. Or.*
- Dat. kal. Nov. CP. <imp.> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.
- CXIII. *Theodoto pr. pr. Or.*
- Dat. X. k. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.
- 45 CLIII. *Eliae pr. pr. Illyrici.*
- Dat. prid. id. Dec. CP. <imp.> dn. Iustiniani pp. Aug. <anno XV.> Basilio vc. cons.
- Post a. 541
- 50 CXXXV. D. VI. k. Mart. CP. <imp dn.> Iustiniani <pp. Aug. anno . . . post> cons. Basilio vc. <anno . . .>
- a. 542
- CXV. *Theodoto pr. pr. Or.*
- Dat. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. p. c. Basilio vc. ind. V.
ed. VII. *Iuliano.*
- Dat. kal. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. post Basilio vc. cons.
- CXVI. *Theodoto pr. pr. Or.* 60
- Dat. V. id. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVI. p. c. Basilio vc.
- CLVII. *Lazaro comiti Orientis.*
- Dat. k. Mai. CP. <imp> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVI. p. c. Basilio vc. 65
- app. III. *Daciano metrop. Byzacii.*
- Dat. III. kal. Novemb. imp. dn. Iustiniani anno XVI.
- CXVII. *Theodoto pr. pr. Or.*
- Dat. XV. k. Ianuar. CP. imp. dn. Iustiniani pp. 70
Aug. anno XVI. p. c. Basilio vc. ind. 5'.
- a. 543
- CXVIII. *Petro pr. pr. Or.*
- Dat. XVII. k. Aug. Septimo Miliario imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. p. c. Basilio vc. anno II. ind. VI.
- CXXV. *Petro pr. pr. Or. (Gabrielio pr. urbi).*
- Dat. id. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. p. c. Basilio vc. anno II.
- a. 544 80
- CXIX. *Petro pr. pr. Or.*
- Dat. XIII. k. Febr. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. p. c. Basilio vc. anno III.
- CXXII. Dat. X. k. Apr. CP. <imp.> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. p. c. Basilio vc. anno III. 85
- CXXIII. *Constantinopolitanis.*
- Dat. prid. non. April. CP. <imp.> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. p. c. Basilio vc.
- CXX. *Petro pr. pr. Or.*
- Dat. VII. id. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. 90
Aug. anno XVIII. p. c. Basilio vc. anno III.
- CXXIV. *Petro pr. pr. Or.*
- Dat. XVII. k. Iul. <imp. du.> Iustiniani <pp. Aug.> anno XVIII. p. c. Basilio vc. anno III. ind. VII.
- CLVIII. D. prid. id. Iul. CP. <imp.> dn. Iustiniani pp. 95
Aug. anno XVIII. p. c. Basilio vc. anno III.
- Ante a. 545
ed. IX. *Triboniano pr. urbi (?)*.
- a. 545
- CXXX. *Petro pr. pr. Or.* 100
- Dat. k. Mart. CP. <imp.> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. p. c. Basilio vc. anno IV. ind. VIII.
- CXXXI. *Petro pr. pr. Or.*
- Dat. XV. kal. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. p. c. Basilio vc. anno IV. 105
ind. VIII.
- CXXVIII. *Petro pr. pr. Or.*

1 XIII. kal. 5 V] XVIII. k. *Iul.^w Ath.* XV. k. *M* || 4 XIII. k. *M Ath.*] XVI. kal. 5 || anno — cons. om. *M* anno XIII. 5 V || 10 VII.] sub *Iul.^p l* || 13 V. id. 5 *πρὸ καλ. Ath.* || *ἔτει εἰδ' solus Th.* || 20 *ἔτει εἰθ' Th.* anno XIII. 5 V || bilisar. uc. cons. *M Th.* || 23 *ὑπατεία Βελισαρίου Th.* || 26 VI. *M*] VII. 5 || Basilio 5] bilisar. *M* || 29 non. 5 *Iul.^w Ath.*] II. k. *M* VI. k. *Zach.* || *ὑπ. Βελισαρίου Ath. Th.* || 32 *Om. M. μετὰ τ. ὑπ. Βασιλείου Ath.* || 35 *Om. M. δ' εἰδῶν Ath.*] III. id. 5 V. id. *Iul.^w* || 41 *μ. σεπτεμβρίω Th.* || ann. XVI. *Iul.^{bw}* || 44 *ὑπατεία Ἀπλωνος Ath.* || 47 *ιδ. Δεκ. Ath.* || 50 VI. k. Mart. (*Ath.*) k. iu. mar. *M* || anno XXX. et anno XVI. (*i. e. a. 557*) *Zach.* || 55 Belisarii *Iul.^p(b)* basil. uc. cons. (*a. 541*) *M* (*Th.*) || ind. V. add. *Iul.^w Ath.* || 61 V. id. *M*] id. 5 *Ath.* || an. XVI. 5 *ed. Ven.] τὸ εἰ Ath. Th.* om. *M* || bilisar. uc. cons. *M* || 64 anno XVI. (*Ath.*) *η'* *Th.* || p. c. Basilio vc.] *μετὰ τ. ὑπατείας Ath.* bilisar. uc. cons. *M om. Th.* || 67 XV. an. XVI. *Utin. incertum* || 70 II. idem decemb. *Iul.^b* || ann. XV. *M* anno XCI *Iul.^b* || uilisarii *Iul.^b* || 74 XVII. k. aug. *Iul.^w(b) Ath.* (*M*)] k. III.

aug. *Iul. Utin.* III. id. 5 || anno XVII. *Iul. Th.*] *τὸ εἰθ' Ath.* anno XVI. 5 om. *M* || anno II. *Iul.^b Ath.*] anno III. *Iul.^p Utin. om. Th. M* (*qui basili uc. cons. et ita plerumque*) || 78 id. oct. *M*] *καλ. Οκτ. Ath.* XV. kal. Ian. 5 *μ. ἰανουαρίω Th.* || anno XVIII. (*pro XVII.*) 5] *τὸ εἰ Ath.* || 82 XIII. *M*] XIII. *Iul. εἰ Ath.* || *τὸ εἰ Ath. (Th.)*] anno XCIII *Iul.^b* || *τὸ γ' Ath. Th.*] quarto *Iul.^b* || 84 *πρὸ εἰ καλ. Ath.*] II. k. *M* || post bilisario uc. cons. *M* || 87 pri. n apr. *M*] *γον. Ἀπριλλ. Ath. μ. Μαῖω Th.* || anno III. *Biener*] *τὸ δ' Ath. Th.* || 90 VII. id. Mai. *MC Iul.^b* 5] id. Iun. *Ath. μ. Ἰουλίω Th.* || XVIII. C] XCIII *Iul.^b* XIII 5 *Esc.* || III. *C Ath. Th.*] II. 5 || *ινδ. 5' add. Th.* || 93 *Sic Iul. (XII. k. Utin.) Th.*, XVI. (*η'* *Ath.*) kal. Ian. . . . anno XIX. (*a. 545*) 5 *Ath. (congruit ind. VIII. a Iul. tradita)* || 95 pri. id. iul. *M*] id. *ιδῶν Ἰουλίω Ath.* || *ἔτει η'* *Th.*] *τὸ εἰ Ath.* || anno III. *Zach.*] *τὸ τέταρτον Ath.* || 101 anno IV. *Iul. Th.*] *τὸ γ' Ath.* || 104 XV. *Iul.^w M*] *ιδ' (v. l. εἰθ') Ath.* || ann. u ind. VII. *Iul.^w*

- Dat. VIII. id. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIX. p. c. Basilii vc. anno IV. ind. VIII.
- a. 546
- 5 CXXIII. *Petro pr. pr. Or.*
Dat k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XX. p. c. Basilii vc. anno V. ind. IX.
- CXXVI. *Theodoto pr. pr.*
<Dat. . . . imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XX. p. c. Basilii vc. anno V.>
- 10 a. 546—551
CLXVII. *Bassus pr. pr. . . .*
- a. 548
- 15 CXXVII. *Basso pr. pr. Or.*
Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXII. p. c. Basilii vc. anno VII. ind. XI.
- ed. VIII. *Basso pr. pr. Or. (Eugenio pr. pr.)*
Dat. XV. kal. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXII. post Basilii vc. cons. anno VII
- 20 a. 551
CXXIX. *Addaeo pr. pr. Or.*
D. XVII. k. Iul. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXV. p. c. Basilii vc. anno X.
- a. 552
- 25 app. VI. *Paulo pr. pr. Africae.*
Dat. VIII. id. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani <pp.> Aug <anno XXVI.> p. c. Fl. Basilii anno XI. ind. I.
- a. 553
- 30 CXLV. *Areobindae pr. pr. Or. et mag. mil.*
Dat. VI. id. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVI. p. c. Basilii vc. anno XII.
- CXLVI. *Areobindae pr. pr. Or.*
Dat. VI. id. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVI. p. c. Basilii vc. anno XII.
- 35 CXLVII. *Areobindae pr. pr. Or. et mag. mil.*
Dat. XVII. k. Mai. CP. <imp.> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVII. p. c. Basilii vc. anno XII.
- a. 554
- 40 app. VII. *Narsi praep. sacri cubiculi, Antiocho pr. pr. Italiae.*
Dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. p. c. Basilii vc. anno XIII.
- a. 555
- 45 CLIX. *Petro pr. pr. Or. iterum.*
D. k. Iun. CP. <imp.> dn. Iustiniani <pp. Aug.> anno XXIX. p. c. Basilii anno XIV. ind. III.
- Post a. 555
app. VIII. *Narsi Panfronio et senatui.*
- 50 a. 556
CXXXIV. *Musonio pr. urbi (Petro pr. pr. Or.)*

- Dat. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXX. p. c. Basilii vc. anno XV.
- a. 558
app. IX. *Iohanni pr. pr. Afr.* 55
Dat. X. k. Oct. Chalcedone imp. dn. Iustiniani <pp.> Aug. anno XXXII. p. c. Fl. Basilii vc. anno XVII. ind. VII.
- CXLII. *Marthani com. rer. priv.*
Dat. XV. k. Dec. Septimo <imp.> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXII. p. c. Basilii vc. anno XVII.
- a. 559
CXXLI. *Constantinopolitanis.*
Dat. id. Mart. CP. <imp.> dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXII. p. c. Basilii vc. anno XVIII.
- ed. XI. *Petro pr. pr. Or. iterum.*
Dat. VI. kal. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXIII. post Basilii vc. cons. anno XVIII. 70
- a. 563
{CXLIII. *Areobindae pr. pr. Or.*
{CL. *Leoni.*
Dat. XII. kal. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXVII. p. c. Basilii vc. anno XXII. 75
- a. 565
CXXXVII. *Petro mag. sacr. off.*
Dat. VII. k. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXVIII. p. c. Basilii vc. anno XXIII.
- a. 566
CXL. *Iuliano pr. urbi.* 80
D. XVIII. k. Oct. Chalcedone imp. dn. Iustini pp. Aug. anno I. ind. XV.
- CXLVIII. D. anno I. Iustinov pp. Aug.
- a. 569
CXLIX. Dat. XV. k. Febr. CP. <imp.> dn. Iustini pp. Aug. <anno IV.> p. c. eiusdem <anno III.> 85
- a. 572
CXLIV. *Diomedii pr. pr.*
D. XV. k. Iun. CP. imp. dn. Iustini pp. Aug. anno VII. p. c. eiusdem anno VI. 90
- a. 574
CLXI. <Dat. . . . Dec. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I. ind. VIII.>
CLXIV. <Dat. . . . Dec. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I. ind. VIII.> 95
- a. 575
CLXIII. <Dat. . . . April. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I. ind. VIII.>
Annorum incertorum 100
CLX. *Papio.*
ed. X.
app. IV.

1 VIII. id. (Ath.) VIII. kal. Iul. id. M || τὸ ἰθ' Ath.] ἔτει ἠ' Th. || 7 XX. S Iul.^{co} Ath.] XVIII. ε Th. || ann. V. S Iul. Th.] an. III ε Pist. an. II ε Bamb. || 9 Subscr. restituta e Th. || 15 k. Sept. M Iul.^b καλ. Ἰουλιαν Ath. μ. Ἰανουαρίω Th. || τὸ ζ' Ath. Th.] ann. VI. Iul. || ἰνδ. ια' (α' cod.) add. Th. || 18 XV. M] XVII. ε Esc. || XXV post basilio uc. cons. anno VI M] XXII pe. Esc. || 23 ann. XXV M Ath.] an. XXII ε Esc. Th. || 27 anno XII. cod., corr. Zach. || 31 VI. id. Febr. Contius] id. Febr. ε IV. id. sept. M γ' III. δ. νοεμβ. Ath. μ. φεβρουαρίω Th. || XXVI. Biener] XV. ε τὸ κς' Ath. τὸ λς' Th. || XII. ε] τὸ β' Ath. τὸ ιγ' Th. || 34 VI. id. ε Ath.] id. M || XXVI. Ath. Th.] XXV. ε || 38 anno XXVII. Zach.] ἔτει ις' Th. || 46 μηνί ἰουνίω Th.] k. ian. M

καλ. φεβρ. Ath. || ἔτει κθ' Th.] τὸ ἰθ' Ath. || anno XIV. Zach.] τὸ τέταρτον Ath. || subscr. quae est in ε Neob. dat. VI. k. Mai. CP. imp. Iust. Aug. falso huc delata est || 53 anno XV. ε Iul.] ις' Th. || 57 XXXII. Zach.] XXII? cod. || anno XVI cod. || 61 τὸ ις' Th.] τὸ ἰθ' Ath. || 69 XXXIII. Spangenberg] XVII M || 74 XII. kal. Iun. Iul. l (Th.) καλ. Ἰανουαρίω Ath. || XXXVII. Iul.^p l Th. 150] XXXVI. Iul.^b Th. 143 ις' Ath. || 78 VII. k. apr. C] πρὸ ἠ' καλ. Ἀπρ. Ath. VII. k. mar. M || XXXVIII. C] τὸ ἰθ' Ath. || XXIIII. Schoell] XXIII C τὸ ις' Th. τὸ β' Ath. || 82 XVIII. Iul.^p Ath.] XVII. M || 87 anno III. Biener] τὸ β' Th. || 91 anno VI. Pagius] ann. III M || 93 et 95 et 98 subscr. restituta e Th.

IV.

PROSOPOGRAPHIA NOVELLARUM.

Ubi numerus tantum novellarum positus est, inscriptiones aut subscriptiones intellegendae sunt.

- Ἀγαπητός* pontifex Romanus: nov. XLII p. 264, 2.
Ἀγεράχιος ἄρχων *Διμιμόντιον τῆς Θεάκης* mense Iunio a. 535: nov. XXXII et XXXIV.
Ἀδδαῖος ἑπαρχος *πραιτωρίων* a. d. XVII. kal. Iul. a. 551: nov. CXXIX.
Ἀνάκιος ἀντίπατος Ἀρμενίας mense Martio a. 536: nov. XXI, XXXI p. 236, 1 (cf. ad ed. III).
Ἀλέξανδρος ὁ ἐνδοξότατος (*λαμπρότατος* vocatur p. 736, 29) Hierii filius nov. CLIX p. 736, 14, p. 740, 12.
Ἀλέξανδρος advocatus iudex nominatur a. d. VI. id. April. a. 539: nov. LXXXII p. 401, 30.
Ἀνατόλιος, vir spectabilis et advocatus fisci, iudex nominatur a. d. VI. id. April. a. 539: nov. LXXXII p. 401, 24.
Ἀνδρέας πρεσβύτερος et ἀποκρισιάρχος Thessalonicensis prid. id. Dec. a. 541: nov. CLIII.
Ἀνθίμος ἀρχιεπίσκοπος et οἰκονομικὸς πατριάρχης mense Aug. a. 535: nov. XVI cf. nov. XLII p. 263, 25.
Ἀπίων (*Ἀππίων*) v. c. consul a. 539: nov. LXXVIII etc. (cf. ind. III).
Ἀππίων ὁ περιβλεπτός, ex advocatis fisci, πάρεδρος Marcelli iudicis mense April. a. 539: nov. LXXXII p. 402, 20.
Apraemius (?) praef. praet. Illyriae Attilanis temporibus: nov. XI p. 94, 10.
Ἀρδαβούριος ὁ τῆς ἐνδόξου μνήμης nov. CLIX p. 736, 27.
Ἀρεόβινδος ἑπαρχος τῶν τῆς ἑω πραιτωρίων a. d. VI. id. Febr. a. 553: nov. CXLV, CXLVI. — a. d. XII. kal. Iun. a. 563: nov. CXLIII.
Ἀριστοκράτης ὁ ἐλλογιμώτατος πατὴρ τῆς Ἀφροδισιῶν πόλεως nov. CLX p. 744, 4.
Ἀρσίλιος ἄρχων *Ταρσοῦ* a. d. XVII. kal. Mai. a. 535: nov. CXXI.
Ἀσκληπίος, σκηνιάρχος τῆς κατὰ τὴν ἑω στρατηγίδος ἀρχῆς mense Iulio a. 544: nov. CLVIII p. 735, 7.
Ἀύξεντία ἡ λαμπροτάτη, Sergii uxor, kal. Febr. a. 533: nov. CLV p. 731, 7.
Βασιλίδης ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίος magister sacrorum officiorum a. d. XV. kal. Apr. a. 536: nov. XXII p. 186, 35. — a. d. VI. id. Mart. a. 539: nov. LXXIX p. 390, 10. — a. d. VII. kal. Iul. a. 539: nov. LXXXV.
Βασίλιος v. c. consul a. 541: nov. CVII etc. (cf. ind. III).
Βάσσης (fortasse pleno nomine *Φλάβιος Κομίτας Θεόδωρος Β.*) ὁ ἐνδοξότατος κόμης τῶν δομεστικῶν, ἐπέχων τὸν τόπον *Ἰωάννου τοῦ ἐπάρχου πραιτωρίων* kal. Febr. a. 541: nov. CVII, CVIII.
— ἑπαρχος *πραιτωρίων* k. Sept. a. 548: nov. CXXVII. — a. d. XV. k. Oct. a. 548: ed. VIII. — incerto tempore: nov. CLXVII.
Βελισάριος v. c. στρατηγός kal. Febr. a. 533: nov. CLV. — consul anno 535: nov. I etc. (cf. ind. III).
Βίκτωρ ἐνδοξότατος, ex praef. urbis, olim Magnae Graeciae et urbis Alexandriae administrator, iudex constituitur a. d. VI. id. April. a. 539: nov. LXXXII p. 402, 7.
Βίκτωρ advocatus iudex nominatur a. d. VI. id. April. a. 539: nov. LXXXII p. 401, 33.
Bonus quaestor exercitus a. d. XV. kal. Iun. a. 536: nov. XLI. — kal. Sept. a. 537: nov. L.
Gabrielius praefectus urbi a. d. XV. kal. Ian. a. 543: nov. CXXV ε.
Γερμανός, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίος, στρατηγός τοῦ θείου πραισέντου a. d. XV. k. April. a. 536: nov. XXII p. 186, 43.
Dacianus metropolitanus Byzacenus prid. non. Oct. a. 541: app. II. — a. d. IV. kal. Nov. a. 542: app. III.
Δημήτριος nov. CLXV p. 752, 23.
Φλάβιος Θεόδωρος Πέτρος Δημοσθένης ἑπαρχος τῶν τῆς ἑω πραιτωρίων, ἀπὸ ἐπάρχων τῆς βασιλίδος πόλεως, ἀπὸ ὑπάτων: nov. CLXVI.
Διομήδης ἑπαρχος τῶν τῆς ἑω πραιτωρίων a. d. XV. kal. Iun. a. 572: nov. CXLIV.
Δόμνικος ἑπαρχος τῶν παρὰ Ἰλλυριοῖς πραιτωρίων mense Martio a. 535: nov. VI epil. 2, nov. VII epil., nov. VIII p. 89, 1 (91, 13), XXXIII. — a. d. V. id. Iun. a. 539: nov. CLXII. — a. d. VII id. April. a. 540: app. I.
Epictetus memorialis quaestoris a. d. X. kal. Iun. a. 535 ad munus adiutoris evehitur: nov. XXXV 8.
Ἐπιφάνιος ἀρχιεπίσκοπος *Κπόλεως* et οἰκονομικὸς πατριάρχης a. d. XVII. et XVI. kal. April. anni 535: nov. III. V. VI.
Ἐρμογένης μάγιστρος τῶν θείων ὄφρικίων, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίος a. d. XVII. k. April. anni 535: nov. II. X; incerto tempore: nov. CXXXVIII; mortuus ante XV. k. April. a. 536: nov. XXII p. 181, 24.
Ἐγγένιος ἑπαρχος *πραιτωρίων*: ed. VIII ε.
Ἐγγένιος ὁ τῆς ἐνδόξου μνήμης nov. CLIX p. 736, 25.
Ἐγγένιος diaconus *Ἐπολιτανus* a. d. III. non. Nov. a. 537: nov. LIX p. 319, 27.
Ἐυσέβιος πρεσβύτερος et κειμηλιάρχης *Ἐπολιτανus* mense Maio a. 535: nov. XL p. 259, 10.
Ἐυστάθιος ἐπίσκοπος τῆς *Πλῶ* πόλεως k. Febr. a. 542: nov. CXV p. 534, 31.

- Εφραῖμιος ἀρχιεπίσκοπος Θεουπόλεως* mense Martio a. 535: nov. VI epil. 2.
- Zωορᾶς* episcopus depositus: nov. XLII 3.
- Ἠλίας ἑπαρχος τοῦ Ἰλλυρικοῦ* prid. id. Dec. a. 541: nov. CLIII.
- Heraclius* vir reverendissimus mense Oct. a. 541: app. II.
- Theodosius memorialis quaestoris* a. d. X. kal. Iun. a. 535 ad adiutoris munus evehitur: nov. XXXV 8.
- Θεόδωτος ἑπαρχος τῶν τῆς Ἐω πραιτωρίων* kal. Iun. a. 541: nov. CXI. — IV. id. Sept. a. 541: nov. CXII. — a. d. X. kal. Sept. a. 541: nov. CXIII. — kal. Nov. a. 541: nov. CXIV.
- Θεόδωρος* Cyzicenus, advocatus, iudex nominatur a. d. VI. id. April. a. 539: nov. LXXXII p. 401, 34.
- Theodorus* diaconus et responsalis ecclesiae Carthaginensis kal. Aug. a. 535: nov. XXXVII p. 244, 27.
- Θωμᾶς* qui iam in Armenia magistratum gesserat, XV. kal. Apr. a. 536 κόμης Ἰουστινιανῶς tertiae Armeniae fit: nov. XXXI 2.
- Θωμᾶς* olim quaestor scrinii memoriae, mortuus erat ante X. kal. Iun. a. 535: nov. XXXV p. 242, 6.
- Ἰέριος ὁ τῆς ἐνδόξου μνήμης* nov. CLIX p. 736, 15.
- Ἰέριος ὁ λαμπρότατος καὶ ἐγγενέστατος*, Constantini f. Hierii n. mortuus ante a. 535: nov. CLIX p. 738, 4.
- Ἰουλιανὸς ὁ τῆς ἐνδόξου μνήμης* nov. CLIX p. 736, 25.
- Ἰουλιανὸς ἑπαρχος πόλεως* a. d. XVIII. kal. Oct. a. 566: nov. CXL.
- Ἰουλιανὸς* advocatus kal. Mart. a. 542: ed. VII.
- Iustinianus* rector Moesiae a. d. X. kal. April. a. 538: nov. LXV.
- Iustinus* v. c. consul a. 540: nov. XCIII subscr. ε etc. (cf. ind. III).
- Ἰωάννης* sub Iustino diu fuerat quaestor sacri palatii: nov. XXXV p. 242, 10.
- Ἰωάννης ἑπαρχος τῶν τῆς Ἐω πραιτωρίων τὸ β' ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρίκιος* primum occurrit ante kal. Iun. a. 534: nov. CLI, postremum non. Mai. a. 541: nov. CLX (cf. ind. III). — Consul a. 538: nov. LXIV etc.
- Iohannes* praef. praet. per Africam a. d. X. kal. Oct. a. 558: app. IX.
- Ἰωάννης* Cometae f. olim δούξ Θηβαῖδος ed. XIII p. 792, 32.
- Ἰωάννης ἀνήγηρος τῆς ἐπὶ χώρας ἀγορᾶς* mense Iulio a. 544: nov. CLVIII p. 735, 4.
- Ἰωάννης σκηνιδάριος*, missus in Hellespontum, mense Aug. a. 535: ed. XII p. 779, 3.
- Fl. Iohannes* ab actis kal. Iun. a. 555: nov. CLIX p. 743, 34.
- Ἰωάννης* archiepiscopus et patriarcha Romae mense Aprilis a. 535: nov. IX.
- Καλλιόπιος ὁ λαμπρότατος* Hierii filius mortuus ante a. 555: nov. CLIX p. 736, 28.
- Catellianus* archiepiscopus Primae Iustinianae mense Aprilis a. 535: nov. XI.
- Κομητῆς ὁ τῆς μεγαλοπρεπέως μνήμης* ed. XIII p. 792, 32.
- Curicus* ab actis k. Iun. a. 555: nov. CLIX p. 743, 34.
- Quirillus* memorialis quaestoris a. d. X. kal. Iun. a. 535 ad munus adiutoris evehitur: nov. XXXV 8.
- Κωνσταντῖνος ὁ λαμπρότατος* Hierii filius nov. XLIX p. 736, 17 (μεγαλοπρεπέστατος vocatur p. 738, 2. 35) ὁ τῆς ἐνδόξου μνήμης kal. Iun. a. 555: p. 741, 14.
- Κωνσταντῖνος ὁ τῆς ἐνδόξου μνήμης* Hierii minoris filius nov. CLIX p. 739, 8.
- Λάζαρος κόμης τῆς Ἐω* kal. Mai. a. 542: nov. CLVII.
- Λέων ἑπαρχος πραιτωρίων* mense Maio a. 563: nov. CXLIII? nov. CL.
- Liberius* vir gloriosissimus app. VII p. 799, 19.
- Λογγίνος* praefectus urbi inter a. d. XVI. kal. Iun. a. 537: nov. XLIII et a. d. VI. id. Mart. a. 539: nov. LXXIX p. 390, 12 (cf. nov. LXIII. LXIV. CV).
- Μαξεντιανός, ἀπὸ ὑπάτων, στρατηγὸς τοῦ θείου πραισέντου* a. d. XV. k. April. a. 536: nov. XXII p. 187, 6.
- Maximus* vir magnificus app. VII p. 799, 18. 19.
- Μάρθα ἡ λαμπρότατη* kal. Febr. a. 533: nov. CLV p. 731, 5.
- Μαρθάνης κόμης προβάτων* a. d. XV. kal. Dec. a. 558: nov. CXLII.
- Μαρία ἡ ἐκλεεστάτη* Constantini uxor: nov. CLIX p. 739, 14. 741, 30.
- Μαρία ἡ ἐνδοξοτάτη* Hierii uxor: nov. CLIX p. 739, 13. 741, 30.
- Μαριανός* sub Anastasio fuerat praef. Augustalis (?) ed. XIII p. 788, 1.
- Μάρκελλος ὁ μεγαλοπρεπέστατος* iudex nominatur a. d. VI. id. April. a. 539: nov. LXXXII p. 402, 15.
- Martinus* episcopus Odessitanus: nov. LXV p. 339, 7.
- Μηνᾶς ἀρχιεπίσκοπος* et πατριάρχης Cypolitanus a. d. VIII. id. Aug. a. 536: nov. XLII. — a. d. XV. kal. Nov. a. 537: nov. LV. LVII (?). — a. d. III. non. Nov. a. 537: nov. LVI. — kal. Mai. a. 538: nov. LXVII. — a. d. IV. non. Mart. a. 539: nov. CXXXIII ε. — a. d. VI. id. Mart. a. 539: nov. LXXIX.
- Μηνᾶς* advocatus iudex nominatur a. d. VI. id. April. a. 539: nov. LXXXII p. 401, 28.
- Μουσώνιος ἑπαρχος πόλεως* kal. Mai. a. 556: nov. CXXXIV.
- Narses* Panfronius: app. VIII.
- Νικητῆς ὁ τῆς μεγαλοπρεπέως μνήμης* nov. XXX p. 226, 8. 26. 227, 17.
- Vigilius* episcopus Romanus id. Aug. a. 554: app. VII p. 799, 12.
- Πάπιος* nov. CLX.
- Πατρίκιος* praef. urbi a. d. XV. kal. April. a. 536: nov. XXII p. 186, 33.
- Paulus* praef. praet. Africae a. d. VIII. id. Sept. a. 552: app. VI.
- Perigenes* memorialis quaestoris a. d. X. kal. Iun. a. 535 ad munus adiutoris evehitur: nov. XXXV 8.
- Πέτρος, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρίκιος, κόμης τῶν θείων λαγυτιῶνων* kal. Mart. a. 542: ed. VII p. 766, 11. — ἐνδοξοτάτος ἑπαρχος τῶν τῆς Ἐω πραιτωρίων inter a. d. XVII. kal. Aug. a. 543: nov. CXVIII et kal. Mai. a. 546: nov. CXXIII (cf. ind. III). — τὸ β' kal. Iun. a. 555: nov. CLIX. — a. d. VI. kal. Ian. a. 559: ed. XI.
- Πέτρος ἐνδοξοτάτος μάγιστρος τῶν θείων ὀφφικίων* kal. Mai. a. 546: nov. CXXIII. — a. d. VII. kal. April. a. 565: nov. CXXXVII.
- Πέτρος ἀρχιεπίσκοπος Ἱεροσολύμων* mense Martio a. 535: nov. VI epil. 2. — mense Maio: nov. XL inscr. et subscr.
- Πέτρος* episcopus Apameae sede depulsus: nov. XLII 2.
- Πίστος* διάκονος τῆς Τελμηρσέων ἐκκλησίας k. Febr. a. 542: nov. CXV p. 534, 33.
- Πλάτων ἐνδοξοτάτος πατρίκιος*, ex praef. urbi bis, iudex constituitur a. d. VI. id. April. a. 539: nov. LXXXII p. 402, 5.
- Ποταμών* sub Anastasio vindicis munere fungens Alexandriam administrabat: ed. XIII p. 788, 2.
- Πρόκλος* sub Iustino fuerat quaestor sacri palatii: nov. XXXV 1. 5.
- Reparatus* episcopus Carthaginensis kal. Aug. a. 535: nov. XXXVII p. 244, 24.
- Restitutus* vir reverendissimus mense Oct. a. 541: app. II.

- Sabbatius memoralis quaestoris a. d. X. kal. Iun. a. 535 ad munus adiutoris evehitur: nov. XXXV 8.
- Salomon praef. pract. Africae kal. Ian. a. 535: nov. XXXVI. — kal. Aug. a. 535: nov. XXXVII ef. nov. LXVI p. 342, 10.
- Σεβήρος episcopus Theopolitanus sede deicitur: nov. XLII 1.
- Σέργιος ὁ τῆς μεγαλοπρεποῦς μνήμης k. Febr. a. 533: nov. CLV p. 731, 5.
- Στέφανος ὁ περιβλεπτος dux Palaestinae kal. Iul. a. 536: nov. CIII p. 498, 15.
- Φλάβιος Στέφανος princeps officii praef. praet.: nov. CLXVI.
- Στέφανος advocatus iudex nominatur a. d. VI. id. Apr. a. 539: nov. LXXXII p. 401, 28.
- Στρατήγιος praefectus Augustalis ante a. 524 (?) ed. XIII p. 788, 10, 20. — ὁ ἐνδοξότατος, κόμης τῶν θείων largitionων, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίος kal. April. a. 535: nov. CXXXVI. — a. d. XV. k. Apr. a. 536: nov. XXII p. 186, 38. — a. d. V. kal. Ian. a. 537: nov. CV.
- Τζίττας, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίος, στρατηγὸς τὸν θείον πραισέντου a. d. XV. k. April. a. 536: nov. XXII p. 187, 3.
- Τιμόθεος ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας mense Martio a. 535: nov. VI epil. 2.
- Τριβωνιανὸς quaestor sacri palatii et exconsul inter a. d. XVI. kal. Mai. a. 535 (nov. XVII) et Nov. vel Dec. a. 537 (nov. LXXV = CIV). Cf. nov. XXII p. 186, 41. XXIII. XXXV. ed. IX.
- Φλάβιος Φαῦστος princeps officii praef. praet.: nov. CLXVI.
- Φλαβιανὸς, v. c. advocatus fisci, iudex nominatur a. d. VI. id. April. a. 539: nov. LXXXII p. 401, 26.
- Φλάβιος cf. s. Βάσσοι. Δημοσθένης. Ἰωάννης. Φαῦστος. Ὠρταλίνος.
- Φλάρος ἀπὸ ὑπάτων κόμης τῶν ἀπανταγοῦ θείων πριβάτων mense April. a. 535: nov. XII. — a. d. XV. k. Apr. a. 536: nov. XXII p. 187, 9. — incerto tempore: nov. CXXXIX. CLIV.
- Φωκᾶς ὁ ἐνδοξότατος iudex nominatur a. d. VI. id. April. a. 539: nov. LXXXII p. 402, 11.
- ᾽Ωρίων δοῦξ Θηβαΐδος ed. XIII p. 793, 3. 4.
- Φλάβιος Ὠρταλίνος ὑπατικὸς Ἀυδίας: nov. CLXVI.

Typis J. B. Hirschfeldi, Lipsiae.

---

3 vols
ca/

